

Nordisk Råd

36. sesjon

1988

Oslo

Del 1

**Redaktion: Åke Edwall
Ingegerd Wahrgren**

**ISBN 91-38-12030-5
Norstedts Tryckeri Stockholm 1988**

Innehållsöversikt

Del 1

Inledning	5
Kallelse till sessionen	7
Medlemslista	9
Regeringsrepresentanter och valda medlemmar efter länder och partier	12
Saklista jämte förteckning över övriga i rådet anhängiga saker	25
Sakernas fördelning på utskott	41
Översikt över sessionen	54
Protokoll	57
Saker m. m.	439
Medlemsförslag (A-saker)	441
Ministerrådsförslag (B-saker)	963

Del 2

Berättelser (C-saker)	1861
Meddelanden (D-saker)	2769
Frågor (E-saker)	3004
Dokument 1 (Rapport från Nordiska rådets presidium)	3056
Dokument 2 (Regler för sessionens genomförande)	3166
Dokument 3 (Förslag om försöksordning med skriftliga frågor och svar)	3167
Beslut	3169
Rekommendationer/Framställningar	3173
Yttranden	3259
Övriga beslut	3269
Presidium, arbetsutskott, sekretariat, sakkunniga	3277
Supplement: Utdelning av Nordiska rådets litteraturpris och musikpris	3287
Register	3297
Översikt över sakernas behandling	3299
Personregister	3322
Ämnesregister	3344
Plan över sessionssalen	3353

INLEDNING

Kallelse till sessionen

Sedan Nordiska rådet den 27 februari 1987 fattat beslut om tidpunkten för rådets trettiosjätte session, får presidiet härmed meddela, att rådets trettiosjätte session kommer att inledas i Oslo måndagen den 7 mars 1988 och avslutas fredagen den 11 mars 1988.

Oslo den 13 maj 1987

Elsi Hetemäki-Olander

President

Gerhard af Schultén

Presidiesekreterare

Medlemslista

(Upprättad enligt 4 § arbetsordningen och godkänd vid mötet den 7 mars 1988 med ändringar vid möten 7, 8, 9, 10 och 11 mars 1988.

Regeringsrepresentanter m. fl.

<i>Andersson, Georg</i> (närv. 10/3–11/3)	<i>Johansson, Bengt K. Å.</i> (närv. 7/3–9/3)
<i>Bakke, Hallvard</i>	<i>Jón Sigurðsson</i>
<i>Bakken, Anne-Lise</i>	<i>Klein, Lasse</i>
<i>Berge, Gunnar</i>	<i>Kofod-Svendsen, Flemming</i> (närv. 7/3–8/3)
<i>Birgir Ísleifur Gunnarsson</i>	<i>Kristensen, Finn</i>
<i>Bodström, Lennart</i> (närv. 9/3–10/3)	<i>Laustsen, Agnete</i> (närv. 9/3)
<i>Borgen, Kjell</i>	<i>Leijon, Anna-Greta</i> (närv. 10/3–11/3)
<i>Brundtland, Gro Harlem</i>	<i>Liikanen, Erkki</i> (närv. 8/3–10/3)
<i>Bärlund, Kaj</i> (närv. 7/3–9/3)	<i>Louekoski, Matti</i>
<i>Bøsterud, Helen</i>	<i>Lönnqvist, Ulf</i> (närv. 9/3–10/3)
<i>Carlsson, Ingvar</i> (närv. 7/3–9/3)	<i>Matthías Á. Mathiesen</i>
<i>Christensen, Christian</i> (närv. 8/3–9/3)	<i>Mosbakk, Kurt</i>
<i>Christensen, Frode Nør</i> (närv. 9/3)	<i>Motzfeldt, Jonathan</i> (närv. 7/3–10/3)
<i>Clausen, H. P.</i> (närv. 9/3–10/3)	<i>Ninn-Hansen, Erik</i> (närv. 9/3)
<i>Dahl, Birgitta</i> (närv. 7/3)	<i>Nordman, Gunnevi</i>
<i>Dam, Atli P.</i> (närv. 7/3–8/3)	<i>Pesola, Helena</i> (närv. 9/3–10/3)
<i>Danielsen, Niels P.</i>	<i>Peterson, Thage G.</i> (närv. 7/3–8/3)
<i>Duurhus, Jogvan</i> (närv. 9/3–10/3)	<i>Piipari, Anna-Liisa</i> (närv. 10/3)
<i>Eidem, Bjarne Mørk</i>	<i>Puhakka, Matti</i> (närv. 9/3)
<i>Engseth, William</i>	<i>Purkhús, Jóngerð</i>
<i>Feldt, Kjell-Olof</i> (närv. 7/3–8/3)	<i>Rønbeck, Sissel</i>
<i>Flodin, May</i> (närv. 7/3–10/3)	<i>Salmén, Olof</i> (närv. 8/3–10/3)
<i>Gammelgaard, Lars P.</i>	<i>Salolainen, Pertti</i> (närv. 7/3–8/3)
<i>Gerhardsen, Tove Strand</i>	<i>Schlüter, Poul</i> (närv. 8/3)
<i>Gradin, Anita</i> (närv. 7/3–8/3)	<i>Sigurdsen, Gertrud</i> (närv. 9/3–11/3)
<i>Grøndahl, Kirsti Kolle</i>	<i>Simonsen, Palle</i> (närv. 7/3–8/3)
<i>Guðmundur, Bjarnason</i>	<i>Sorsa, Kalevi</i> (närv. 9/3–10/3)
<i>Gustafsson, Hans</i> (närv. 8/3–9/3)	<i>Steingrímur Hermannsson</i> (närv. 7/3–9/3)
<i>Göransson, Bengt</i> (närv. 9/3–10/3)	<i>Suominen, Ilkka</i> (närv. 7/3–8/3)
<i>Haarder, Bertel</i>	<i>Taxell, Christoffer</i> (närv. 7/3 och 10/3)
<i>Halonen, Tarja</i> , (intog ej sin plats i rådet)	<i>Thalén, Ingela</i> (närv. 9/3)
<i>Hellström, Mats</i>	<i>Vetlesen, Vesla</i>
<i>Hjelm-Wallén, Lena</i> (närv. 8/3–10/3)	<i>Wicklöf, Lasse</i>
<i>Holkeri, Harri</i> (närv. 7/3–8/3)	<i>Þorsteinn Pálsson</i>
<i>Holmberg, Bo</i> (närv. 8/3–9/3)	<i>Øien, Arne</i>
<i>Hovman, Svend Erik</i> (närv. 9/3–10/3)	<i>Øyangen, Gunhild</i>
<i>Hulterström, Sven</i> (närv. 9/3)	

Valda medlemmar

Aho, Esko
Alsaker, Svein
Andersson, Lennart
Auken, Margrete
Benkow, Jo
Bennedsen, Dorte
Bildt, Carl
Bilgrav-Nielsen, Jens
Björk, Gunnar
Björklund, Ilkka-Christian
Björkstrand, Gustav
Buttedahl, Johan
Eiður Guðnason
Elo, Mikko
Exner, Lahja
Fagerholm, Karl-Gunnar
Fredheim, Kjell Magne
Førde, Einar
Gadd, Arne
Glønborg, Knud
Guðrún Helgadóttir
Gyldenkilde, Lilli
Hagensen, Hagen
Hansen, Flemming
Hansen, Ivar
Hansen-Krone, Margit
Hetemäki-Olander, Elsi
Hilpelä, Liisa
Håkansson, Per Olof
Iversen, Åsa Solberg
Jansson, Olof
Jonsson, Elver
Järvisalo-Kanerva, Riitta
Jäätteenmäki, Anneli
Jørgensen, Anker
Jørgensen, Brit
Jørgensen, Ragna Berget
Kempainen, Arvo
Knutzen, Thea
Knuuttila, Sakari
Komstedt, Wiggo
Koritzinsky, Theo
Lange, Preben
Lindenskov, Jacob
Louvo, Anna-Kaarina
Lundblad, Grethe
Møller, Helge Adam
Møller, Kjeld Rahbæk
Nielsen, Agnar
Nilsson, Barbro
Nyby, Mats
Nyhage, Hans
Ólafur G. Einarsson
Oli P. Guðbjartsson
Oscarsson, Berit
Paakkinen, Saara-Maria
Páll Pétursson
Pedersen, Robert
Petersson, Hans
Petterssen, Oddrunn
Poulsen, Kaj
Poulsaard, Kristen
Riihijärvi, Heikki
Ryynänen, Mirja
Sasi, Kimmo
Sjøthun, Asbjørn
Skauge, Arne
Steen, Reiulf
Steenholdt, Otto
Sundberg, Ingrid
Svensson, Sten
Sverrir Hermannsson
Synnes, Harald
Syse, Jan P.
Söder, Karin
Sønderby, Peder
Talleraas, Anders
Tastesen, Bernhardt
Turunen, Eeva
Ueland, Ole Gabriel
Valgerður, Sverrisdóttir
Väänänen, Marjatta
Werner, Lars
Westerberg, Bengt
Öhrsvik, Lena
Östrand, Olle
Øvregard, Kåre

Ändringar den 7 mars

Bland de valda medlemmarna ersattes för denna dag Jo Benkow av *Ingrid I. Willoch* samt för denna dag och nästa Liisa Hilpelä av *Jouni Särkijärvi* och Per Olof Håkansson av *Karl-Erik Svartberg*.

Ändring den 8 mars

Bland de valda medlemmarna ersattes Gunnar Björk denna dag av *Olof Johansson*.

Ändringar den 9 mars

Bland de valda medlemmarna ersattes för del av denna dag Ilkka-Christian Björklund av *Sinikka Hurskainen-Leppänen*, Elsi Hetemäki-Olander av *Riitta Saastamoinen*, Elver Jonsson av *Margareta Andrén*, Thea Knutzen av *Hallgrim Berg*, Barbro Nilsson av *Hans Pettersson* och Berit Oscarsson av *Karl-Erik Svartberg* och för resten av sessionen Carl Bildt av *Siri Häggmark*, Robert Pedersen av *Søren Hansen*, Hans Petersson av *Margareta Andrén*, Bengt Westerberg av *Ylva Annerstedt* samt Oddrunn Pettersen för denna dag av *Thor-Eirik Gulbrandsen* och de återstående dagarna av *Ernst Wroldsen*.

Ändringar den 10 mars

Bland de valda medlemmarna ersattes för del av denna dag Anneli Jääteenmäki av *Seppo Pelttari* och Marjatta Väänänen av *Eeva-Liisa Moilanen*, för denna dag Olle Östrand av *Hans Pettersson* samt för resten av sessionen Einar Førde av *Thor-Eirik Gulbrandsen* och Lars Werner av *Inga Lantz*.

Ändringar den 11 mars

Bland de valda medlemmarna ersattes för del av denna dag Sakari Knuutila av *Eeva-Liisa Moilanen* samt för resten av sessionen Esko Aho av *Seppo Pelttari*, Elsi Hetemäki-Olander av *Riitta Saastamoinen*, Saara-Maria Paakkinen av *Sinikka Hurskainen-Leppänen* och Mirja Ryyänen av *Tytti Isohookana-Asunmaa*.

Regeringsrepresentanter och valda medlemmar jämte suppleanter efter länder och partier

(Vid sessionens början)

Danmarks Riges delegation

Regeringsrepresentanter m. fl.

(Utsedda av regeringen den 11 februari 1988)

Schlüter, Poul, f. 29. Statsminister (KF)
Ellemann-Jensen, Uffe, f. 41. Udenrigsminister (V)
Simonsen, Palle, f. 33. Finansminister (KF)
Ninn-Hansen, Erik, f. 22. Justitsminister (KF)
Enggaard, Knud, f. 29. Økonomiminister (V)
Christensen, Christian, f. 25. Miljøminister (KrF)
Haarder, Bertel, f. 44. Undervisnings- og forskningsminister (V)

Hovmand, Svend Erik, f. 45. Energiminister (V)
Gammelgaard, Lars P., f. 45. Fiskeriminister og minister for nordisk samarbejde (KF)
Clausen, Hans Peter, f. 28. Kultur- og kommunikationsminister (KF)
Christensen, Frode Nør, f. 48. Trafikminister (CD)
Lausten, Agnete, f. 35. Sundhedsminister (KF)
Kofod-Svendsen, Flemming, f. 44. Boligminister (KfF)

(Utsedda av Føroya landsstyre den 22 februari 1988)

Dam, Atli, f. 32. Lagmand (Jvfl)
Durhuus, Jógvan, f. 38. Viselagmand (Tvfl)
Purkhús, Jóngerð, f. 37. Landsstyremedlem (Tvfl)

Klein, Lasse, f. 50. Landsstyremedlem (Sjfl)
Danielsen, Niels Pauli, f. 38. Landsstyremedlem (Frfl)

(Utsedd av Grønlands landsstyre den 5 februari 1988)

Motzfeldt, Jonathan, f. 38. Landsstyrefor- mand (Si)

Valda medlemmar

(Utsedda av folketinget den 7 oktober 1987 med senare ändringar)

Socialdemokratiet (S)

Medlemmer

Bennedsen, Dorte, f. 38. Fhv. minister
Jørgensen, Anker, f. 22. Fhv. statsminister

Stedforträdere

Jakobsen, Svend, f. 35. Fhv. minister
Nielson, Poul, f. 43. Fhv. minister

Pedersen, Robert, f. 21. Fhv. højskoleforstander

(Förfall vid 36:e sessionen 9/3–11/3; ersatt av *Søren Hansen*; se under stedfortrædere)

Poulsen, Kaj, f. 45. Maskinarbejder

Tastesen, Bernhardt, f. 26. Statsrevisor

Stahr, Jimmy, f. 35. Programsekretær

Hansen, J.K., f. 34. Fhv. minister, major

Hansen, Søren, f. 22. Sølvsmed

Socialistisk Folkeparti (SF)

Medlemmer

Auken, Margrete, f. 45. Præst

Gyldenkilde, Lilli, f. 36. Pensionist

Møller, Kjeld Rahbæk, f. 38. Lektor, mag.scient

Stedfortrædere

Husmark, Birgitte, f. 45. Cand. psych.

Harms, Inger, f. 42. Kontorassistent

Koefoed, Ingerlise, f. 22. Bibliotekskonsulent

Det radikale venstre (RV)

Medlem

Olesen, Aase, f. 34. Tegnstuesekretær

(Förfall vid 36:e sessionen; ersatt av *Jens Bilgrav-Nielsen*; se under Stedfortrædere)

Stedfortræder

Bilgrav-Nielsen, f. 36. Højskolelærer

Det konservative Folkeparti (KF)

Medlemmer

Hagensen, Hagen, f. 16. Landsretssagfører, statsrevisor

Hansen, Flemming, f. 39. Skohandler

Møller, Helge Adam, f. 42. Major

Stedfortrædere

Kirk, Kent, f. 48. Fiskeskipper

Kirkegaard, Knud E. f. 42. Skolekonsulent

Engell, Hans, f. 48. Fhv. minister

Venstre (V)

Medlemmer

Hansen, Ivar, f. 38. Fhv. minister, statsrevisor

Sønderby, Peder, f. 32. Gårdejer

Stedfortrædere

Holberg, Britta Schall, f. 41. Fhv. minister

Brøndsted, Povl, f. 24. Gårdejer

Centrum-Demokraterne (CD)

Stedfortræder

Andersen, Poul Emmert, f. 38. Direktør (Stedfortræder for *Knud Glønborg* (KrF))

Kristeligt Folkeparti (KrF)*Medlem**Glønborg, Knud, f. 30. Skolekonsulent**Stedfortræder**(Andersen, Poul Emmert [CD])***Fremskridtspartiet (FP)***Medlem**Poulsen, Kristen, f. 35. Fodermester**Stedfortræder**Kjærsgaard, Pia, f. 47. Hjemmehjælper**(Valda av Føroya lagting den 29 juli 1987)***Javnaðarflokkurin (Det socialdemokratiske parti) (Jvfl)***Medlem**Lindenskov, Jacob, f. 33. Forsikringsfunktionær**Stedfortræder**Dalsgaard, Jóannes, f. 40. Landsarkivar***Sambandsflokkurin (Sb)***Medlem**Nielsen, Agnar, f. 28. Direktør**Stedfortræder**Johannesen, Ivan, f. 34. Maskinmester**(Valda av Grønlands landsting juni 1987)***Siumut (Si)***Medlem**Lange Preben, f. 48. Lærer**Stedfortræder**(Rasmussen, Henriette [IA])***Atassut (At)***Medlem**Steenholdt, Otto, f. 36. Lærer**Stedfortræder**Ostermann, Peter, f. 39. Politiassistent***Inuit Ataqtigiit (IA)***Stedfortræder**Rasmussen, Henriette, f. 50 (Stedfortræder for Preben Lange [Si])*

Finlands delegation**Regeringsrepresentanter m. fl.***(Utsedda av Finlands regering den 26 februari 1988)**Holkeri, Harri*, f. 37. Statsminister (Kok)*Sorsa, Kalevi*, f. 30. Utrikesminister (Sdp)*Louekoski, Matti*, f. 41. Justitieminister och nordisk samarbetsminister (Sdp)*Taxell, Christoffer*, f. 48. Undervisningsminister (Sfp)*Puhakka, Matti*, f. 45. Arbetskraftsminister (Sdp)*Suominen, Ilkka*, f. 39. Handels- och industriminister (Kok)*Salolainen, Pertti*, f. 40. Utrikeshandelsminister (Kok)*Liikanen, Erkki*, f. 50. Finansminister (Sdp)*Halonen, Tarja*, f. 43. Andra social- och hälsovårdsminister (Sdp)*Pesola, Helena*, f. 47. Social- och hälsovårdsminister (Kok)*Bärlund, Kaj*, f. 45. Miljöminister (Sdp)*Piipari, Anna-Liisa*, f. 40. Kulturminister (Sdp)*(Utsedda av Ålands landskapsstyrelse den 1 januari 1988)**Woivalin, Folke*, f. 28. Lantråd*Flodin, May*, f. 34. Landskapsstyrelseledamot (FS)*Jansson, Christer*, f. 43. Landskapsstyrelseledamot (ÅC)*Salmén, Olof*, f. 27. Landskapsstyrelseledamot (ÅC)*Wiklöf, Lars-Åke*, f. 44. Landskapsstyrelseledamot (ÅSD)**Riksdagen***(Valda av riksdagen den 9 februari 1988)***Suomen Sosialidemokraattinen Puolue (Finlands Socialdemokratiska parti) (Sdp)***Medlemmar**Björklund, Ilkka-Christian*, f. 47. Politices licentiat*(Förfall vid 36:e sessionen 9/3; ersatt av Sinnikka Hurskainen-Leppänen; se under Suppleanter)**Elo, Mikko*, f. 43. Filosofie licentiat*Järvisalo-Kanerva, Riitta*, f. 45. Ekonom*Knuuttila, Sakari*, f. 30. Ingenjör*(Förfall vid 36:e sessionen 11/3; ersatt av Eeva-Liisa Moilanen; se under Suppleant Skl)**Suppleanter**Sinnari, Jouko*, f. 46. Juris kandidat*Alho, Arja*, f. 54. Sjuksköterska*Hämäläinen, Tuulikki*, f. 43. Ekonom*Kalliomäki, Antti*, f. 47. Gymnastiklärare

Nyby, Mats, f. 46. Studiehandledare

Paakkinen, Saara-Maria, f. 41. Redaktör
(Förfall vid 36:e sessionen 11/3; ersatt av
Sinikka Hurskainen-Leppänen; se under
Suppleanter)

Metsämäki, Lauri, f. 34. Försäkringsinspek-
tör

Hurskainen-Leppänen, Sinikka, f. 51. Ar-
betskraftsplanerare

Kansallinen Kokoomus (Nationella samlingspartiet) (Kok)

Medlemmar

Hetemäki-Olander, Elsi, 27. Lektor
(Förfall vid 36:e sessionen 9/3 och 11/3;
ersatt av *Riitta Saastamoinen*; se under
Suppleanter)

Hilpelä, Liisa, f. 28. Filosofie magister, lektor
(Förfall vid 36:e sessionen 7–8/3; ersatt av
Jouni Särkijärvi; se under *Suppleanter*)

Louvo Anna-Kaarina, f. 37. Specialtand-
läkare

Pietikäinen, Sirpa, f. 59. Ekonomie magister
(Förfall vid 36:e sessionen; ersatt av *Eeva*
Turunen; se under *Suppleanter*)

Sasi, Kimmo, f. 52. Juris kandidat

Suppleanter

Saastamoinen, Riitta, f. 40. Politices kandi-
dat

Särkijärvi, Jouni J., f. 48. Arkitekt

Laitinen, Juhani, f. 39. Forstmästare

Turunen, Eeva, f. 33. Lärare

Järvenpää, Heikki, f. 48. Informationschef

Keskustapuolue (Centerpartiet) (K)

Medlemmar

Aho, Esko, f. 54. Näringsombudsman
(Förfall vid 36:e sessionen 11/3; ersatt av
Seppo Pelttari; se under *Suppleanter*)

Jätteenmäki, Anneli, f. 55. Juris kandidat
(Förfall vid 36:e sessionen 10/3; ersatt av
Seppo Pelttari; se under *Suppleanter*)

Ryynänen, Mirja, f. 44. Filosofie magister
(Förfall vid 36:e sessionen 11/3; ersatt av
Tytti Isohookana-Asunmaa; se under
Suppleanter)

Väänänen, Marjatta, f. 23. Filosofie magister
(Förfall vid 36:e sessionen 10/3; ersatt av
Eeva-Liisa Moilanen; se under *Supple-*
ant Skl)

Suppleanter

Siuruainen, Eino, f. 43. Filosofie doktor, bitr.
professor

Pelttari, Seppo, f. 41. Vicehäradshövding,
länsman

Isohookana-Asunmaa, Tytti, f. 47. Politices
doktor

(*Moilanen, Eeva-Liisa* [Skl])

Suomen Kansan Demokraattinen Liitto (Demokratiska förbundet för Finlands folk) (Skdl)*Medlem**Kemppainen Arvo*, f. 46. Medicine licentiat*Suppleant**Andersson, Claes*, f. 37. Psykiater, författare**Suomen Maaseudun Puolue (Finlands landsbygdsparti) (Smp)***Medlem**Riihijärvi, Heikki*, f. 37. Kyrkoherde*Suppleant**Jurva, Marita*, f. 49. Privatdetektiv**Svenska folkpartiet (Sfp)***Medlem**Björkstrand, Gustav*, f. 41. Teologiedoktor*Suppleant**Rehn, Elisabeth*, f. 35. Diplomekonom**Suomen Kristillinen Liitto (Finlands kristliga förbund) (SkI)***Suppleant**Moilanen, Eeva-Liisa*, f. 43. Juris kandidat*(Suppleant för Marjatta Väänänen [K])**(Valda av Ålands landsting den 5 november 1987)***Åländsk center (ÅC)***Medlem**Jansson, Olof*, f. 31. Landstingsman**Ålands socialdemokrater (ÅSD)***Suppleant**Tuominen, Pekka*, f. 43. Landstingsman**Frisinnad samverkan (FS)***Suppleant**Jansson, Roger*, f. 43. Diplomekonom**Liberalerna på Åland (lib)***Medlem**Fagerholm, Karl-Gunnar*, f. 30. Filosofie magister

Íslands delectation**Regeringsrepresentanter m. fl.***(Utsedda den 16 februari 1988)**Þorsteinn Pálsson*, f. 47. Forsætisráðherra (statsminister) (Sj)*Jón Sigurðsson*, f. 41. Dómsmála- og viðskip-tarráðherra (justitie- og handelsminister) (A)*Matthías Á. Mathiesen*, f. 31. Samgönguráð-herra og norrænn samstarfsráðherra (sam-færðselsminister och nordisk samarbetsmi-nister) (Sj)*Guðmundur Bjarnason*, f. 44. Heilbrigðis- og tryggingamálaráðherra (hálso- och försák-ringsminister) (F)*Steingrímur Hermannsson*, f. 28. Utanríkis-ráðherra (utrikesminister) (F)*Birgir Ísleifur Gunnarsson*, f. 36. Menntalmá-laráðherra (kultur- och undervisningsmi-nister) (Sj)**Alþingi (altinget)***(Valda den 3 november 1987)*

Efri deild (første kammer) E; neðri deild (andet kammer) (N)

Sjálfstæðisflokkurinn (Selvstændighedspartiet) (Sj)*Fulltrúar (medlemmer)**Ólafur G. Einarsson*, f. 32. Héraðsdómslög-maður, formaður þingflokks Sjálfstæðis-flokksins (advokat, Selvstændighedsparti-ets gruppeleder), N.*Sverrir Hermannsson*, f. 30. Fyrrv. ráðherra (fhv. minister), N.*Varafultrúar (stedfortrædere)**Friðjón Þórðarson*, f. 23. Fyrrv. ráðherra (fhv. minister), N.*Salome Þorkelsdóttir*, f. 27. Húsmóðir (hus-mor), E.**Framsóknarflokkurinn (Fremskridtspartiet) (F)***Fulltrúar (medlemmer)**Páll Pétursson*, f. 37, Bóndi, formaður þing-flokks Framsóknarflokksins (landmand, Fremskridtspartiets gruppeleder). N.*Valgerður Sverrisdóttir*, f. 50. Húsmóðir og kennari (husmor og lærer), E.*Varafultrúar (stedfortrædere)**Alexander Stefánsson*, f. 22. Fyrrv. raðherra (fhv. minister)*Guðni Ágústsson*, f. 49. Landbúnaðarráðu-nautur (landbrugskonsulent), N.**Alþýðubandalagið (Folkeforbundet) (Ab)***Fulltrúi (medlem)**Guðrún Helgadóttir*, f. 35. Rithöfundur (for-fatter), N.*Varafultrúi (stedfortræder)**Guðrún Agnarsdóttir* [K]

Alþýðuflokkurinn (Det socialdemokratiske parti) (A)*Fulltrúi (medlem)*

Eiður Guðnason, f. 39, Fréttamaður (redaktör), E.

Varafultrúar (stedfortræder)

Árni Gunnarsson, f. 40. Ritsjóri (redaktör), N.

Hjörleifur Guttormsson, f. 35. Fyrirv. ráðhera, líffræðingur (fhv. minister, biolog), N (Stedfortræder for Óli Þ. Guðbjartsson [B])

Borgaraflokkurinn (Det borgerlige parti) (B)*Fulltrúi (medlem)*

Óli Þ. Guðbjartsson, f. 35. Kennari (lärare), N

Varafultrúi (stedfortræder)

Hjörleifur Guttormsson (Ab)

Kvinnalístinn (Kvindelisteforbundet) (K)*Varafultrúi (stedfortræder)*

Guðrún Agnarsdóttir, f. 41. Læknir (læge), E (Stedfortræder for Guðrún Helgadóttir [Ab])

Norges delegation**Regeringsrepresentanter**

(Utsedda av regeringen den 19 februari 1988)

Brundtland, Gro Harlem, f. 39. Statsminister (A)

Borgen, Kjell, f. 39. Samferdselsminister (A)

Bakke, Hallvard, f. 43. Kultur- og vitenskapsminister (A)

Bøsterud, Helen, f. 40. Justisminister (A)

Rønbeck, Sissel, f. 50. Miljøvernminister (A)

Berge, Gunnar, f. 40. Finansminister (A)

Kristensen, Finn, f. 36. Næringsminister (A)

Grøndahl, Kirsti Kolle, f. 43. Kirke- og undervisningsminister (A)

Øien, Arne, f. 28. Olje- og energiminister(A)

Gerhardsen, Tove Strand, f. 46. Sosialminister (A)

Vetlesen, Vesla, f. 30. Minister for utviklingshjelp (A)

Øyangen, Gunhild, f. 47. Landbruksminister (A)

Mosbakk, Kurt, f. 34. Handelsminister (A)

Bakken, Anne-Lise, f. 52. Forbruker- og administrasjonsminister (A)

Eidem, Bjarne Mørk, f. 36. Fiskeriminister og nordisk samarbeidsminister (A)

Engseht, William, f. 33. Kommunal- og arbeidsminister (A)

Valda medlemmar*(Utsedda av Stortinget den 28 oktober 1987 med senare ändringar)***Det norske Arbeiderparti (A)***Medlemmer*

*Førde, Einar, f. 43. Journalist
(Förfall vid 36:e sessionen 10/3–11/3; ersatt av Thor-Eirik Gulbrandsen; se under Varamedlemmer)*

*Pettersen, Oddrunn, f. 37. Rektor
(Förfall vid 36:e sessionen 9/3–11/3; ersatt av Thor-Eirik Gulbrandsen resp. Ernst Wroldsen; se under Varamedlemmer)*

Jørgensen, Ragna Berget, f. 41. Forbrukerkonsulent

Steen, Reiulf, f. 33. Journalist

Øvregard, Kåre, f. 33. Lærer

Jørgensen, Brit, f. 42. Kontomedarbetare

Fredheim, Kjell Magne, f. 28. Journalist

Iversen, Åsa Solberg, f. 29. Gruppesekretär

Sjøthun, Asbjørn, f. 27. Gårdbruker

Varamedlemmer

Gulbrandsen, Thor-Eirik, f. 40. Økonomisjef

Wroldsen, Ernst, f. 44. Markedskonsulent

Frøiland, Ranveig, f. 45. Fullmektig

Blankenborg, Haakon, f. 55. Student

Rotnes, Marit, f. 28. Sosialsjef

Frette, Hans, f. 27. Teleformann

Gudmundseth, Roger, f. 38. Kontorsjef

Eide, Mary, f. 24. Husmor

Larsen, Berit Brørby, f. 50. Personalsekretär

Høyre (H)*Medlemmer*

*Benkow, Jo, f. 24. Fotografmester
(Förfall vid 36:e sessionen 7/3; ersatt av Ingrid I. Willoch; se under Varamedlemmer)*

Hansen-Krone, Margit, f. 25. Husstellærer

Syse, Jan P., f. 30. Advokat

Talleraas, Anders, f. 46. Sivilingeniör

Skauge, Arne, f. 48. Siviløkonom

*Knutzen, Thea, f. 30. Sekretär
(Förfall vid 36:e sessionen 9/3; ersatt av Hallgrim Berg; se under Varamedlemmer)*

Varamedlemmer

Norwich, Arnljot, f. 22. Ingeniör

Lefdal, Lars, f. 39. Overingeniör

Foss, Per-Kristian, f. 50. Konsulent

Willoch, Ingrid I, f. 43. Husmor

Berg, Hallgrim, f. 45. Lektor

Borge, Brita, f. 31. Eksportsjef

Kristelig Folkeparti (KrF)*Medlemmer*

Synnes, Harald, f. 31. Lektor

Alsaker, Svein, f. 40. Byrettsdommer

Varamedlemmer

Furnes, Kjell, f. 36. Ingeniör

Røyseland, Borghild, f. 26. Husmor

Senterpartiet (Sp)*Medlemmer*

Buttedahl, Johan, f. 35. Distriktstannlege
Ueland, Ole Gabriel, f. 31. Fylkesagronom

Varamedlemmer

Jakobsen, Johan J., f. 37. Avdelingsbestyrer
Lahnstein, Anne Enger, f. 49. Gruppesekretær

Sosialistisk Venstreparti (SV)*Medlem*

Koritzinsky, Theo, f. 41. Partileder, lektor

Varamedlem

Kvanmo, Hanna, f. 26. Husmor

Sveriges delegation**Regeringsrepresentanter**

(Utsedda av regeringen den 3 mars 1988)

Carlsson, Ingvar, f. 34. Statsminister (s)

Dahl, Birgitta, f. 37. Miljö- och energiminister (s)

Feldt, Kjell-Olof, f. 31. Finansminister (s)

Holmberg, Bo, f. 42. Civilminister (s)

Sigurdson, Gertrud, f. 23. Socialminister (s)

Hellström, Mats, f. 42. Jorbruksminister och nordisk samarbeitsminister (s)

Gustafsson, Hans, f. 23. Bostadsminister (s)

Johansson, Bengt K. Å., f. 37. Biträdande finansminister (s)

Leijon, Anna-Greta, f. 39. Justitieminister (s)

Hulterström, Sven, f. 38. Kommunikationsminister (s)

Hjelm-Wallén, Lena, f. 43. Bistandsminister (s)

Andersson, Georg, f. 36. Invandrarminister (s)

Peterson, Thage G., f. 33. Industriminister (s)

Lindqvist, Bengt, f. 36. Biträdande socialminister (s)

Bodström, Lennart, f. 28. Utbildningsminister (s)

Lönnqvist, Ulf, f. 36. Idrotts-, turist- och ungdomsminister (s)

Göransson, Bengt, f. 32. Kulturminister (s)

Thalén, Ingela, f. 43. Arbetsmarknads- och jämställdhetsminister (s)

Gradin, Anita, f. 33. Utrikeshandelsminister (s)

Valda medlemmer

(Utsedda av riksdagen den 21 oktober 1987)

Medlemmar

Lundblad, Grethe, f. 25. Socialinspektör
Andersson, Lennart, f. 27. Studieombudsman
Gadd, Arne, f. 32. Revisionsdirektör

Exner, Lahja, f. 39. Textilarbetare
Håkansson, Per Olof, f. 41. Byggnadsingenjör
Öhrsvik, Lena, f. 44. Kurator
Östrand Olle, f. 29. Mättningsföreståndare
 (Förfall vid 36:e sessionen 10/3; ersatt av
Hans Pettersson; se under *Suppleanter*)
Nilsson, Barbro, f. 31. Ämneslärare
 (Förfall vid 36:e sessionen 9/3; ersatt av
Hans Pettersson; se under *Suppleanter*)
Oscarsson, Berit, f. 40. Studiesekreterare
 (Förfall vid 36:e sessionen 9/3; ersatt av
Karl-Erik Svartberg; se under *Suppleanter*)

Suppleanter

Johansson, Kurt Ove, f. 34. Ombudsman
Ulander, Lars, f. 34. Ombudsman

Sandberg-Fries, Yvonne, f. 50. Avdelningschef
Pettersson, Hans, f. 22. Kranmaskinist
Svartberg, Karl-Erik, f. 30. Rektor

Johansson, Anita, f. 44. Undersköterska
Sundström, Sten-Ove, f. 42. Järnverksarbetare

Johansson, Ulla, f. 28. Lågstadie lärare

Fransson, Jan, f. 39. Byrådirektör

Moderata samlingspartiet (m)

Medlemmar

Bildt, Carl, f. 49. Partiordförande
 (Förfall vid 36:e sessionen 9/3–11/3; ersatt
 av *Siri Häggmark*; se under *Suppleanter*)
Sundberg, Ingrid, f. 25. Fil. kand.
Nyhage, Hans, f. 24. Rektor
Svensson, Sten, f. 37. Informationschef
Komstedt, Wiggo, f. 37. Försäljningschef

Suppleanter

Andersson, Arne, f. 28. Lantbrukare

Häggmark, Siri, f. 20. Riksdagsledamot
Fridolfsson, Filip, f. 23. Fabrikör
Rydle, Birgitta, f. 28. Ämneslärare
Dahlberg, Rolf, f. 34. Yrkesvalslärare

Folkpartiet (fp)*Medlemmar*

Westerberg, Bengt, f. 43. Partiordförande
 (Förfall vid 36:e sessionen 9/3–11/3; ersatt
 av *Ylva Annerstedt*; se under *Suppleanter*)

Petersson, Hans, f. 26 Riksdagsman
 (Förfall vid 36:e sessionen 9/3–11/3; ersatt
 av *Margareta Andrén*; se under *Supplean-*
ter)

Jonsson, Elver, f. 36. Postiljon
 (Förfall vid 36:e sessionen 9/3; ersatt av
Margareta Andrén; se under *Suppleanter*)

Suppleanter

Annerstedt, Ylva, fl 39. Adjunkt. Fil. mag.

Andrén, Margareta, f. 33. Chefskurator

Bergdahl, Hugo, f. 28. Flottiljpolis

Centerpartiet (c)*Medlemmar*

Söder Karin, f. 28. Yrkesvalslärare

Björk, Gunnar, f. 44. Bankkonsulent
 (Förfall vid 36:e sessionen 8/3; ersatt av
Olof Johansson; se under *Suppleanter*)

Suppleanter

Jonäng, Gunnel, f. 21. Studieinstruktör

Johansson, Olof, f. 37. Partiordförande

Vänsterpartiet kommunisterna (vpk)*Medlem*

Werner, Lars, f. 35. Ombudsman
 (Förfall vid 36:e sessionen 10/3–11/3; er-
 satt av *Inga Lantz*; se under *Suppleanter*)

Suppleant

Lantz, Inga, f. 43. Fil. kand.

Saklista

för 36:e sessionen jämte förteckning över i Nordiska rådet anhängiga saker

(Nedan upptages i nummerföljd alla den 7 mars 1988 i rådet anhängiga saker. På förslag av presidiet har enligt rådets beslut den 7 mars 1988 saklistan för sessionen av dessa saker uppförts alla utom dem, som här nedan försetts med)*

A. Medlemsförslag

- A 763/s Medlemsförslag om stärkande av europeiskt samarbete på miljöområdet (Miljö-Eureka) (väckt av Margrete Auken samt Dorte Bennedsen, Lilli Gyldenkilde, Guðrún Helgadóttir, Anker Jørgensen, Karin Kjølbro, Hanna Kvanmo, Kaj Poulsen, Jens Steffensen och Pirkko Turpeinen)
- A 763Ä/s Ändringsförslag om främjande av det europeiska samarbetet på miljöområdet genom ett europeiskt miljömöte på hög nivå (väckt av Margrete Auken, Dorte Bennedsen, Lilli Gyldenkilde, Guðrún Helgadóttir och Kaj Poulsen)
- A 775/k Medlemsförslag om bevarandet av kulturhistoriskt värdefulla miljöer samt kulturföremål och kulturminnesmärken i Norden (väckt av Eidur Guðnason samt Margrete Auken, Dorte Bennedsen, Ólafur G. Einarsson, Guðrún Helgadóttir, Elsi Hetemäki-Olander, Tytti Isohookana-Asunmaa, Paavo Lipponen, Barbro Nilsson, Aase Olesen, Berit Oscarsson, Hans Petersson, Páll Pétursson, Pétur Sigurðsson, Jens Steffensen och Ib Stetter)
- A 776/s Medlemsförslag om intensifiering av behandlingsarbetet i kampen mot alkohol och narkotika (väckt av Stefán Benediktsson samt Borghild Røyselund och Jens Steffensen)
- A 777/e Medlemsförslag om ökat nordiskt samarbete om utnyttjande av naturgas i energiförsörjningen (väckt av Svein Alsaker samt Margrete Auken, Dorte Bennedsen, Lilli Gyldenkilde, Hanna Kvanmo, Poul Nielson, Aase Olesen och Bernhard Tastesen)
- A 778/s Medlemsförslag om integrering av miljöaspekter i den nordiska handlingsplanen för ekonomisk utveckling och full sysselsättning (väckt av Karin Söder samt Esko Aho, Svein Alsaker, Ylva Annerstedt, Gunnar Björk, Ivar Hansen, Olof Jansson, Elver Jonsson, Hannu Kemppainen, Aase Olesen, Páll Pétursson, Jens Steffensen, Harald Synnes, Ole Gabriel Ueland, Henrik Westerlund och Marjatta Väänänen)
- A 779/s Medlemsförslag om ECE-protokoll rörande reduktion av svavel- och kväveutsläpp (väckt av Karin Söder samt Esko Aho, Svein Alsaker, Ylva Annerstedt, Gunnar Björk, Ivar Hansen, Elver Jonsson, Hannu Kemppainen, Aase Olesen, Páll Pétursson, Jens Steffensen, Harald Synnes, Ole Gabriel Ueland, Henrik Westerlund och Marjatta Väänänen)

- A 780/e Medlemsförslag om ränteavdrag vid innehav av bostadsfastighet i annat nordiskt land (väckt av Svein Alsaker, Ylva Annerstedt, Gunnar Björk, Elver Jonsson, Jens Steffensen och Ole Gabriel Ueland)
- A 783/s Medlemsförslag om miljövänlig avfallshantering (väckt av Grethe Lundblad samt Dorte Bennedsen, Kaj Bärlund, Lahja Exner, Eiður Guðnason, Marit Rotnes och Pekka Tuominen)
- A 784/j Medlemsförslag om livsmedelspolitik och livsmedelslagstiftning (väckt av Lennart Andersson, Dorte Bennedsen, Kaj Bärlund, Eiður Guðnason, Grethe Lundblad, Marit Rotnes och Pekka Tuominen)
- A 785/k Medlemsförslag om ett nordiskt fredspolitiskt utvecklingsprogram med anledning av det internationella fredsåret 1986 (väckt av Anker Jørgensen samt Margrete Auken, Dorte Bennedsen, Lilli Gyldenkilde, Guðrun Helgadóttir, Hanne Thanning Jacobsen, Karin Kjølbro, Hanna Kvanmo, Aase Olesen, Robert Pedersen, Páll Pétursson, Kaj Poulsen, Bernhardt Tastesen och Pirkko Turpeinen)
- A 786/k Medlemsförslag om kulturpolitiskt baserad fördelning av TV-sändare på kommunikationssatelliter som vänder sig till europeiska kabel-TV-anläggningar (väckt av Bernhardt Tastesen samt Stefán Benediktsson, Dorte Bennedsen, Eiður Guðnason, Anker Jørgensen, Barbro Nilsson, Berit Oscarsson, Robert Pedersen, Kaj Poulsen och Reiulf Steen)
- A 787/t Medlemsförslag om ett utvidgat samarbete mellan djurparker på Nordkalotten och i Kvarkenområdet i turistfrämjande syfte (väckt av Margit Hansen-Krone och Elsi Hetemäki-Olander samt Tytti Isohookana-Asunmaa, Paavo Lipponen och Seppo Pelttari)
- A 788/e Medlemsförslag om en plan för ett kärnkraftsfritt Norden (väckt av Johan Buttedahl samt Esko Aho, Svein Alsaker, Gunnar Björk, Kjell Furnes, Olof Jansson, Gunnel Jonäng, Hannu Kempainen, Aase Olesen, Páll Pétursson, Jens Steffensen, Ole Gabriel Ueland, Henrik Westerlund och Marjatta Väänänen)
- A 789/s Medlemsförslag om rökfria miljöer m. m. (väckt av Jens Steffensen samt Svein Alsaker, Páll Pétursson, Otto Steenholdt, och Jógvan Sundstein)
- A 790/s Medlemsförslag om gemensamt handlingsprogram rörande bekämpning av havs- och kustföroreningen i Norden (väckt av Guðrun Helgadóttir samt Margrete Auken, Dorte Bennedsen, Eiður Guðnason, Lilli Gyldenkilde, Jacob Lindenskov, Haraldur Ólafsson, Aase Olesen, Páll Pétursson, Pétur Sigurðsson, Jógvan Sundstein och Bernhardt Tastesen)
- A 791/k Medlemsförslag om stöd till nordiska samarbetsorganisationer inom folkbildningen (väckt av Svein Alsaker, Ylva Annerstedt, Gunnar Björk, Flemming Hansen, Karen Thyrøe Hansen, Elsi Hetemäki-Olander, Olof Jansson, Jens Peter Jensen, Wiggo Komstedt, Arnljot Norwich, Hans Nyhage, Aase Olesen, Páll Pétursson, Tuulikki Petäjaniemi, Jens Steffensen, Peder Sønderby, Friðjón Þórðarsson och Marjatta Väänänen)

- A 792/e Medlemsförslag om "frikommunförsök" över riksgränserna i Norden (väckt av Kjell Magne Fredheim och Grethe Lundblad samt Dorte Bennedsen, Mikko Elo, Lahja Exner, Eiður Guðnason, Erkki Liikanen och Oddrunn Pettersen)
- A 793/s Medlemsförslag om åtgärder för att åstadkomma en balanserad reduktion av sälstammarna i de nordliga havsområdena (väckt av Jo Benkow och Kjell Magne Fredheim samt Svein Alsaker, Johan Buttedahl, Margit Hansen-Krone, Brit Jørgensen och Hanna Kvanmo)
- A 794/k Medlemsförslag om radio- och TV-samarbetet i Norden (väckt av Jo Benkow, Carl Bildt, Ólafur G. Einarsson, Flemming Hansen, Karen Thurøe Hansen, Margit Hansen-Krone, Elsi Hetemäki-Olander, Ilkka Kanerva, Knud E. Kirkegaard, Thea Knutzen, Wiggo Komstedt, Helge Adam Møller, Hans Nyhage, Rolf Presthus, Pétur Sigurðsson, Jógvan Sundstein, Ilkka Suominen, Ingrid Sundberg, Sten Svensson, Jan P. Syse, Anders Talleraas och Friðjón Þórðarsson)
- A 795/k Medlemsförslag om utredning av fartygsbaserad opera- och konsertverksamhet m. m. (väckt av Per Olof Håkansson samt Arne Gadd, Eiður Guðnason, Ragna Berget Jørgensen, Jacob Lindenskov, Jimmy Stahr och Pekka Tuominen)
- A 796/k Medlemsförslag om ett nordiskt notbibliotek (väckt av Per Olof Håkansson)
- A 797/t Medlemsförslag om gemensamma sjöfartspolitiska åtgärder (väckt av Olle Östrand samt Olof Jansson, Ragna Berget Jørgensen, Sakari Knuuttila och Pekka Tuominen)
- A 798/k Medlemsförslag om stöd till tolkservice för folkrörelserna i de nordiska länderna (väckt av Lennart Andersson samt Mikko Elo, Eiður Guðnason, Preben Lange, Jimmy Stahr, Pekka Tuominen och Kåre Øvregard)
- A 799/s Medlemsförslag om decentraliserat samarbete om miljöskyddsfrågor (väckt av Kaj Bärlund samt Eiður Guðnason, Grethe Lundblad, Oddrunn Pettersen, Bernhardt Tastesen och Pekka Tuominen)
- A 800/k Medlemsförslag om en förbättrad nordisk informationsverksamhet (väckt av Bernhardt Tastesen samt Mikko Elo, Eiður Guðnason, Grethe Lundblad, Pekka Tuominen och Kåre Øvregard)
- A 801/k Medlemsförslag om det nordiska samarbetet på vuxenutbildningsområdet (väckt av Lena Öhrsvik samt Dorte Bennedsen, Eiður Guðnason, Saara-Maria Paakkinen, Pekka Tuominen och Kåre Øvregard)
- A 802/k Medlemsförslag om ett förstärkt nordiskt samarbete i ungdomsfrågor (väckt av Lena Öhrsvik samt Eiður Guðnason, Ragna Berget Jørgensen, Grethe Lundblad, Berit Oscarsson, Saara-Maria Paakkinen och Jimmy Stahr)
- A 803/j Medlemsförslag om nordisk lagharmonisering (väckt av Karin Söder samt Margareta Andrén, Olof Jansson och Gunnel Jonäng)
- A 804/j Medlemsförslag om likartade nordiska regler för samhällstjänst (väckt av Karin Söder samt Margareta Andrén, Olof Jansson och Gunnel Jonäng)

- A 805/k Medlemsförslag om samnordiska folkhögskolekurser för äldre (väckt av Lena Öhrsvik samt Margrete Auken, Dorte Bennedsen, Gunnar Björk, Ilkka-Christian Björklund, Lilli Gyldenkilde, Elsi Hetemäki-Olander, Tytti Isohookana-Asunmaa, Barbro Nilsson, Aase Olesen, Berit Oscarsson och Heikki Riihijärvi)
- A 806/j Medlemsförslag om ett nordiskt institut för kriminalistik (väckt av Mikko Elo samt Liisa Hilpelä och Anneli Jäätteenmäki)
- A 807/j Medlemsförslag om sårbarhets- och integritetsfrågor vid folkregistrering (väckt av Ylva Annerstedt och Hans Petersson)
- A 808/t Medlemsförslag om användning av biltelefoner (väckt av Margrete Auken, Ragna Berget Jørgensen och Olle Östrand samt Guðrún Helgadóttir, Sakari Knuutila, Aase Olesen och Kaj Poulsen)
- A 809/s Medlemsförslag om åtgärder för en bättre miljö (väckt av Sten Svensson samt Margit Hansen-Krone och Salome Porckelsdóttir)
- A 810/k Medlemsförslag om inrättande av nordiskt teknologipris (väckt av Elsi Hetemäki-Olander samt Ilkka-Christian Björklund, Ólafur G. Einarsson, Páll Pétursson och Karin Söder)
- A 811/k Medlemsförslag om nordiskt kommunalt skolsamarbete (väckt av Marjatta Väänänen samt Gunnar Björk, Saara-Maria Paakkinen, Seppo Peltari, Heikki Riihijärvi, Mirja Ryyänen och Kåre Øvregard)
- A 812/j Medlemsförslag om utredning av orsakerna till den bristande likalönen mellan kvinnor och män (väckt av Lilli Gyldenkilde samt Ylva Annerstedt, Margrete Auken, Dorte Bennedsen, Margit Hansen-Krone, Inger Harms, Guðrún Helgadóttir, Riitta Järvisalo-Kanerva, Anneli Jäätteenmäki, Ragna Berget Jørgensen, Thea Knutzen, Hanna Kvanmo, Valgerður Sverrisdóttir och Karin Söder)
- A 813/e Medlemsförslag om inrättande av en nordisk station för biologisk och skogsteknisk forskning i Tanzania (väckt av Mats Nyby samt Esko Aho, Claes Andersson, Margrete Auken, Dorte Bennedsen, Ilkka-Christian Björklund, Thor-Eirik Gulbrandsen, Lilli Gyldenkilde, Heikki Järvenpää, Arvo Kempainen, Sakari Knuutila, Elisabeth Rehn och Jouko Skinnari)
- A 814/t Medlemsförslag om utredning av storstädernas trafikproblem (väckt av Margrete Auken samt Ilkka-Christian Björklund, Lilli Gyldenkilde, Inger Harms, Guðrún Helgadóttir, Birgitte Husmark, Arvo Kempainen, Sakari Knuutila, Hanna Kvanmo och Aase Olesen)
- A 815/t Medlemsförslag om snabbare postgång mellan de nordiska länderna (väckt av Mats Nyby)
- A 816/e Medlemsförslag om konkreta initiativ till effektivisering av det nordiska biståndsarbetet för en bärkraftig utveckling i u-länderna (väckt av Margrete Auken, Lilli Gyldenkilde och Kjeld Rahbæk Møller samt Dorte Bennedsen, Inger Harms och Birgitte Husmark)

- *A 817/k Medlemsförslag om ombildandet av Nordiska samarbetskommittén för arktisk medicinsk forskning (NoSAMF) till ett nordiskt institut för arktisk medicinsk forskning (väckt av Esko Aho och Tytti Isohookana-Asunmaa samt Hugo Bergdahl, Gustav Björkstrand, Elisabeth Rehn, Eino Siuruainen och Otto Steenholdt)
- A 818/s Medlemsförslag om årlig lägesrapport på miljöpolitikens område (väckt av Karin Söder samt Esko Aho, Svein Alsaker, Gustav Björkstrand, Johan Buttedahl, Ivar Hansen, Elver Jonsson, Aase Olesen, Páll Pétursson och Peder Sønnderby)
- *A 819/e Medlemsförslag om gemensam nordisk studie angående europa-samarbetet (väckt av Gunnar Björk samt Johan Buttedahl, Olof Johansson, Gunnel Jonäng, Aase Olesen, Páll Pétursson och Karin Söder)
- *A 820/t Medlemsförslag om gemensamt nordiskt informationssystem och gemensam nordisk databank (väckt av Guðrún Helgadóttir och Óli Þ. Guðbjartsson)
- *A 821/t Medlemsförslag om utvidgat nordreskort (väckt av Karin Söder samt Gunnar Björk, Aase Olesen och Ole Gabriel Ueland)
- *A 822/k Medlemsförslag om säkerställande av projekt Nordjobs fortsättning (väckt av Gunnar Björk samt Svein Alsaker, Johan Buttedahl, Gunnel Jonäng, Arvo Kempainen, Kjeld Rahbæk Møller, Aase Olesen och Karin Söder)
- *A 823/k Medlemsförslag om bidrag till lägerskolor i annat nordiskt land (väckt av Gunnar Björk samt Gunnel Jonäng, Aase Olesen och Karin Söder)
- A 824/b Medlemsförslag om effektivisering av nordiskt skolsamarbete i Nordiska ministerrådets regi (väckt av Ivar Hansen samt Ólafur G. Einarsson, Karl-Gunnar Fagerholm, Kjell Magne Fredheim, Eiður Guðnason, Per Olof Håkansson, Elver Jonsson, Riitta Järvisalo-Kanerva, Theo Koritzinsky, Helge Adam Møller, Ingrid Sundberg, Jan P. Syse, Bernhard Tastesen och Marjatta Väänänen)
- *A 825/s Medlemsförslag om samnordisk utbildning och legitimation av kiropraktorer (väckt av Grethe Lundblad samt Lilli Gyldenkilde, Ulla Johansson och Lena Öhrsvik)
- *A 826/s Medlemsförslag om samnordisk modell för hjälpmedelsförsörjning på handikappområdet (väckt av Lena Öhrsvik samt Lilli Gyldenkilde och Grethe Lundblad)
- *A 827/t Medlemsförslag om nordisk järnvägstrafik i samverkan (väckt av Grethe Lundblad samt Lahja Exner och Lena Öhrsvik)
- *A 828/s Medlemsförslag om inrättande av ett nordiskt samarbetsorgan för räddningstjänstfrågor (väckt av Per Olof Håkansson)
- *A 829/j Medlemsförslag om projekt på flyktingområdet (väckt av Anker Jørgensen och Bernhard Tastesen samt Lilli Gyldenkilde)
- *A 830/k Medlemsförslag om stöd till forskning angående den skogsfinska kulturen (väckt av Barbro Nilsson samt Gunnar Björk, Kjell Magne Fredheim, Elsi Hetemäki-Olander, Liisa Hilpelä, Thea Knutzen, Mirja Ryyänen, Reiuif Steen och Marjatta Väänänen)

B. Ministerrådsförslag

- B 74/b Ministerrådsförslag om Nordiska ministerrådets budget för 1988 samt preliminära ramar för 1989–90 (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- B 75/t Ministerrådsförslag om en nordisk handlingsplan för ökad trafiksäkerhet i Norden (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- B 75 Ä/t Ändringsförslag till ministerrådsförslag om säkrare trafik i Norden (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- B 76/e Ministerrådsförslag om upprättande av ett nordiskt industriellt center i Oslo (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- B 77/e Ministerrådsförslag om förslag till nordiskt bioteknologiskt samarbetsprogram (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- B 78/e Ministerrådsförslag om Nordiska projektexportfonden (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- B 79/e Ministerrådsförslag om program för nordiskt biståndssamarbete (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- B 80/j Ministerrådsförslag om samarbetsprogram på livsmedelsområdet (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- B 81/s Ministerrådsförslag om nordiskt samarbetsprogram för hälso- och socialsektorn (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- B 82/e Ministerrådsförslag om att göra Nordiska investeringsbankens regionallåneordning permanent (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- B 83/k Ministerrådsförslag om en handlingsplan för det nordiska kultursamarbetet (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- B 84/e Ministerrådsförslag om upprättande av en nordisk utvecklingsfond (överlämnat av Nordiska ministerrådet)

C. 1988 Berättelser

- C 1 Berättelse rörande det nordiska samarbetet (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- C 2 Nordiska ministerrådets redogörelse om planer för det nordiska samarbetet
- C 3/e Berättelse från Nordiska investeringsbanken inkl. kontrollkommitténs berättelse (1987)
- C 4/e Berättelse från projektexportfonden (1987)
- C 5 Berättelse från Nordiska kulturfonden inkl. revisionsberättelse (1986)
- C 11/j: 1 Berättelse från Nordiska samarbetsorganet för samespörsmål och renskötsel frågor
 2 Berättelse från Nordiska utlänningsutskottet
 3 Berättelse från Nordiska samarbetsrådet för kriminologi
 4 Berättelse från Nordiska straffrättskommittén
 5 Berättelse från Nordiska samerådet
- C 12/k 1 Berättelse från Nordens folkliga akademi
 2 Berättelse från Nordisk journalistkursus
 3 Berättelse från Nordiska språksekretariatet
 4 Berättelse från Nordiska språk- och informationscentret
 5 Berättelse från Nordiska högskolan för hushållsvetenskap (NHH)
 6 Berättelse från Nordiskt kollegium för marinbiologi

- 7 Berättelse från Nordiska institutet för teoretisk atomfysik (NORDITA)
- 8 Berättelse från Nordiska institutet för folkdiktning (NIF)
- 9 Berättelse från Nordiska institutet för sjöväg
- 10 Berättelse från Nordiska geoexkursioner till Island
- 11 Berättelse från Nordiskt kollegium för ekologi
- 12 Berättelse från Centralinstitutet för nordisk asienforskning (CINA)
- 13 Berättelse från Nordiskt kollegium för fysisk oceanografi
- 14 Berättelse från Nordiska samarbetskommittén för arktisk medicinsk forskning
- 15 Berättelse från Nordiska samarbetskommittén för internationell politik inkl. konflikt- och fredsforskning
- 16 Berättelse från Nordiska samarbetsorganet för vetenskaplig information (NORDINFO)
- 17 Berättelse från Nordiskt vulkanologiskt institut
- 18 Berättelse från Nordiska samarbetskommittén för acceleratorbaserad forskning
- 19 Berättelse från Nordiskt samarbete inom massmediaforskning (NORDICOM)
- 20 Berättelse från Nordiska institutet för samhällsplanering (NORDPLAN)
- 21 Berättelse från Nordens Hus i Reykjavík
- 22 Berättelse från Nordiska teaterkommittén
- 23 Berättelse från Nämnden för nordiskt musiksamarbete (NOMUS)
- 24 Berättelse från Nordiskt samiskt institut
- 25 Berättelse från Nordiskt konstcentrum
- 26 Berättelse från Nordens Hus på Färöarna
- 27 Berättelse från Nordens institut på Åland
- 28 Berättelse från Nordens institut i Grönland
- 29 Berättelse från Nordisk federation för medicinsk undervisning
- 30 Berättelse från Nordiska sommaruniversitetet
- 31 Berättelse från Nordiska samfundet för latinamerikaforskning
- 32 Berättelse från Nordiska kommittén för öststatsforskning
- 33 Berättelse från Nordiska amatörteaterrådet
- 34 Berättelse från Nordiska konstförbundet
- 35 Berättelse från Skandinavisk förening i Rom
- 36 Berättelse från Nordkalottmuseet
- C 13/s: 1 Berättelse från Nordiska läkemedelsnämnden
- 2 Berättelse från Nordiska hälsovårdshögskolan
- 3 Berättelse från Nordiska nämnden för alkohol- och drogforskning (NAD)
- 4 Berättelse från Nordiska institutionen för vidareutbildning inom arbetsmiljöområdet (NIVA)
- 5 Berättelse från Nordiska nämnden för handikappfrågor
- 6 Berättelse från Nordiska institutet för odontologisk materialprovning (NIOM)
- 7 Berättelse från Nordkalottens arbetsmarknadsutbildningscenter
- 8 Berättelse från Kommittén för Bottniska viken

- C 15/e: 1 Berättelse från Nordiska ekonomiska forskningsrådet
 2 Berättelse från Nordisk statistisk sekretariat
 3 Berättelse från Nordiska skattevetenskapliga forskningsrådet
 4 Berättelse från Nordisk fond för teknologi och industriell utveckling – Nordisk industrifond
 5 Berättelse från Svensk-norsk industrifond
 6 Berättelse från Nordtest
 7 Berättelse från Nordel
 8 Berättelse från Nordiska kontaktorganet för atomenergifrågor
 9 Berättelse från Nordiska tulladministrativa rådet
 10 Berättelse från Nordiska institutet för regionalpolitisk forskning (NORDREFO)
 11 Berättelse från Nordiska jordbruksforskarens förening
 12 Berättelse från Samarbetsnämnden för nordisk skogsforskning (SNS)
 13 Berättelse från Nordiska genbanken för jordbruks- och trädgårdsväxter
 14 Berättelse från Nordiska kommittén för byggbestämmelser

D. 1988 Meddelanden i anledning av tidigare rekommendationer/framställningar

- 20/1971/k Meddelanden om rekommendation nr 20/1971 angående utbyggt TV-samarbete mellan Finland och Sverige (överlämnade av Finlands och Sveriges regeringar)
- *24/1974/j Meddelande om rekommendation nr 24/1974 angående samnordisk insats för skydd av miljön i samernas kärnområden (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- 3/1976/t Meddelande om rekommendation nr 3/1976 angående inter-nordisk giltighet för körkort (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- 7/1976/k Meddelande om rekommendation nr 7/1976 angående distribution av AV-material (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- 21/1979/k Meddelande om rekommendation nr 21/1979 angående nordisk folkhögskola i Västnorge (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- *18/1980/s Meddelande om rekommendation nr 18/1980 angående arbetsmiljörisiker i samband med graviditet m m (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- 23/1980/e Meddelande om rekommendation nr 23/1980 angående gemensamma industriella projekt (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- *18/1981/t Meddelande om rekommendation nr 18/1981 angående vägbeläggning och trafiksäkerhet (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- 22/1981/s Meddelande om rekommendation nr 22/1981 angående intensifierat samarbete för att bekämpa rusmedelsmissbruket (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- 25/1981/s Meddelande om rekommendation nr 25/1981 angående förebyggande fritidsverksamhet för barn och unga (överlämnat av Nordiska ministerrådet)

- *28/1981/s Meddelande om rekommendation nr 28/1981 angående åtgärder för att minska ungdomsarbetslösheten (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- 32/1981/j Meddelande om rekommendation nr 32/1981 angående antagande av nordisk språkkonvention (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- *10/1982/s Meddelande om rekommendation nr 10/1982 angående barns miljö (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- *11/1982/s Meddelande om rekommendation nr 11/1982 angående internationell konvention om barns rättigheter (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- *15/1982/s Meddelande om rekommendation nr 15/1982 angående epidemiologiskt bevakningssystem (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- * 3/1983/t Meddelande om rekommendation nr 3/1983 angående viltolyckor i vägtrafiken (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- *13/1983/k Meddelande om rekommendation nr 13/1983 angående videogram med nordiska TV-program och filmer (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- *23/1983/s Meddelande om rekommendation nr 23/1983 angående bevarande av naturmiljön i de arktiska farvattnen (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- *24/1983/s Meddelande om rekommendation nr 24/1983 angående klimatologisk vård av psoriasispatienter samt likartade principer för ersättning av kostnader för vården (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- *25/1983/s Meddelande om rekommendation nr 25/1983 angående samarbetsprojekt för små och mindre kända grupper av funktionshämjade (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- 3/1984/e Meddelande om rekommendation nr 3/1984 angående en friare kapitalmarknad (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- 4/1984/e Meddelande om rekommendation nr 4/1984 angående nordiska mjuka projektinvesteringsslån (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- 7/1984/b Meddelande om rekommendation nr 7/1984 angående kontroll av nordiska projekt (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- *10/1984/s Meddelande om rekommendation nr 10/1984 angående beräkning av naturresurser (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- *12/1984/s Meddelande om rekommendation nr 12/1984 angående handlingsprogram för läkemedelsregistrering (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- 17/1984/j Meddelande om rekommendation nr 17/1984 angående genomförande av forsknings-, utrednings- och upplysningsarbete inom gällande lagar rörande homosexuella (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- 18/1984/j Meddelande om rekommendation nr 18/1984 angående samarbete inom FN och andra internationella organ rörande homosexuellas mänskliga rättigheter (överlämnat av Danmarks, Finlands, Islands, Norges och Sveriges regeringar)

- *19/1984/t Meddelande om rekommendation nr 19/1984 angående ökad harmonisering av transportpolitiken i Norden (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- 22/1984/k Meddelande om rekommendation nr 22/1984 angående stöd till nordiskt utställningsutbyte (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- 4/1985/e Meddelande om rekommendation nr 4/1985 angående höjda och harmoniserade beloppsgränser vid införsel av varor för eget bruk vid resa (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- * 9/1985/t Meddelande om rekommendation nr 9/1985 angående samarbete om handelssjöfarten (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- *13/1985/k Meddelande om rekommendation nr 13/1985 angående nordiska stoffet i läromedel och läroplaner (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- *14/1985/k Meddelande om rekommendation nr 14/1985 angående ersättning för specialutbildning av elever från annat nordiskt land (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- 15/1985/k Meddelande om rekommendation nr 15/1985 angående hemmamarknad för fonogram med nordisk musik (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- 18/1985/j Meddelande om rekommendation nr 18/1985 angående stöd till Internationella rehabiliterings- och forskningscentret för tortyroffer (RCT) i Köpenhamn (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- 19/1985/j Meddelande om rekommendation nr 19/1985 angående samarbete för de mänskliga rättigheterna (överlämnat av Nordiska ministerrådet/De nordiska regeringarna)
- *21/1985/s Meddelande om rekommendation nr 21/1985 angående program för stöd och hjälp till utförsäkrade arbetslösa (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- *22/1985/s Meddelande om rekommendation nr 22/1985 angående åtgärder mot drogmisbruk i trafiken (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- *23/1985/s Meddelande om rekommendation nr 23/1985 angående handlingsplan mot narkotika (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- *24/1985/s Meddelande om rekommendation nr 24/1985 angående harmonisering av miljöskyddslagstiftningen i Norden (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- 25/1985/j Meddelande om rekommendation nr 25/1985 angående minskande av rollbundenhet inom utbildning och yrkesval (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- 1/1986/k Meddelande om framställning nr 1/1986 angående ökat radio- och TV-samarbete i Norden (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- 2/1986/k Meddelande om rekommendation nr 2/1986 angående handlingsplan för det nordiska kultursamarbetet (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- 3/1986/k Meddelande om rekommendation nr 3/1986 angående kulturförbindelserna mellan östra och mellersta Finland och övriga Norden (överlämnat av Nordiska ministerrådet)

- 4/1986/k Meddelande om rekommendation nr 4/1986 angående intensifierat samarbete på yrkesutbildningens område (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- 5/1986/k Meddelande om rekommendation nr 5/1986 angående ökat stöd till den färöiska, grönländska och samiska litteraturen (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- 6/1986/k Meddelande om rekommendation nr 6/1986 angående förbättrad spridning av verk nominerade till Nordiska rådets musikpris (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- 8/1986/s Meddelande om rekommendation nr 8/1986 angående plan för utbyggnad av Nordiska hälsovårdshögskolans verksamhet (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- * 9/1986/s Meddelande om rekommendation nr 9/1986 angående gemensam nordisk arbetsmarknad för fria näringsidkare (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- *10/1986/s Meddelande om rekommendation nr 10/1986 angående nordbors rättigheter (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- *11/1986/s Meddelande om rekommendation nr 11/1986 angående systersektorn för ungdom inom kultursektorn (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- *13/1986/s Meddelande om rekommendation nr 13/1986 angående skydd för älvar på Nordkalotten (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- 14/1986/s Meddelande om rekommendation nr 14/1986 angående åtgärder mot handel med utrotningshotade djur i Norden (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- *15/1986/s Meddelande om rekommendation nr 15/1986 angående center för handikappade på Nordkalotten (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- *16/1986/t Meddelande om rekommendation nr 16/1986 angående blyfri bensin i Norden (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- *17/1986/t Meddelande om rekommendation nr 17/1986 angående tilläggsbromsljus på bilar (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- *18/1986/t Meddelande om rekommendation nr 18/1986 angående låsningsfria bromssystem i bilar (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- *19/1986/t Meddelande om rekommendation nr 19/1986 angående ökad trygghet för cyklister i Norden (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- *20/1986/t Meddelande om rekommendation nr 20/1986 angående data-teknologin i regionalpolitiken (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- 21/1986/t Meddelande om rekommendation nr 21/1986 angående nordiskt teknologiar 1988 (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- 22/1986/e Meddelande om rekommendation nr 22/1986 angående nordiskt samarbete i internationella sammanhang (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- 28/1986/e Meddelande om rekommendation nr 28/1986 angående samarbete inom biotekniken (överlämnat av Nordiska ministerrådet)

- 29/1986/e Meddelande om rekommendation nr 29/1986 angående forskningsinsatser inom den kooperativa sektorn (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- 30/1986/j Meddelande om rekommendation nr 30/1986/j angående samarbete inom flyktingpolitiken (överlämnat av Nordiska ministerrådet/De nordiska regeringarna)
- 31/1986/j Meddelande om rekommendation nr 31/1986 angående enhetliga rättsregler angående födsel efter insemination (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- *32/1986/j Meddelande om rekommendation nr 32/1986 angående enhetliga regler om förbud att driva rörelse (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- 33/1986/j Meddelande om rekommendation nr 33/1986 angående nordisk konvention om folkregistrering (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- *34/1986/j Meddelande om rekommendation nr 34/1986 angående nordiska kvinnokonferenser 1988 (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- * 1/1987/j Meddelande om rekommendation nr 1/1987 angående barns skydd i krig (överlämnat av de nordiska regeringarna)
- * 2/1987/j Meddelande om rekommendation nr 2/1987 angående nordiskt komparativt forskningsprojekt om narkotika och kontrollpolitik (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- 3/1987/j Meddelande om rekommendation nr 3/1987 angående ökad behandlingsinsats för narkotikamissbrukare som alternativ till fängelseuppehåll (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- * 4/1987/k Meddelande om rekommendation nr 4/1987 angående nordisk mediefond för produktion av film, TV- och videoprogram (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- * 5/1987/k Meddelande om rekommendation nr 5/1987 angående samarbetsprogram för den högre utbildningen (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- 6/1987/k Meddelande om rekommendation nr 6/1987 angående riktlinjer för Nordiska forskningspolitiska rådet (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- * 7/1987/k Meddelande om rekommendation nr 7/1987 angående vänskoleverksamhet med skolor i europeiska grannländer (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- * 8/1987/k Meddelande om rekommendation nr 8/1987 angående utveckling av idrottsarbetet inom Norden (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- 9/1987/k Meddelanden om rekommendation nr 9/1987 angående seismologiskt forskningsprojekt i Island (överlämnade av Nordiska ministerrådet)
- *10/1987/k Meddelande om rekommendation nr 10/1987 angående nordiska orkester- och ensemblerävlingar för musikelever i de nordiska länderna (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- *11/1987/k Meddelande om rekommendation nr 11/1987 angående ökad satsning på polarforskningen i Norden (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- *12/1987/k Meddelande om rekommendation nr 12/1987 angående nordisk utbytesordning för tolkar och translatorer (överlämnat av Nordiska ministerrådet)

- 13/1987/s Meddelande om rekommendation nr 13/1987 angående handlingsplan mot luftföroreningar (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- *14/1987/s Meddelande om rekommendation nr 14/1987 angående skydd för vatten- och havsmiljön (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- *15/1987/s Meddelande om rekommendation nr 15/1987 angående erfarenhetsutbyte om arbetstidsfrågor (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- *16/1987/s Meddelande om rekommendation nr 16/1987 angående samarbete kring högspecialiserad sjukvård (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- *17/1987/s Meddelande om rekommendation nr 17/1987 angående handlingsprogram mot AIDS (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- *18/1987/s Meddelande om rekommendation nr 18/1987 angående internationell samverkan mot AIDS (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- *19/1987/s Meddelande om rekommendation nr 19/1987 angående handlingsprogram mot cancer (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- 20/1987/s Meddelande om rekommendation nr 20/1987 angående nordisk ambulansverksamhet (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- *21/1987/s Meddelande om rekommendation nr 21/1987 angående ökat samarbete inom hälsopolitiken (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- *22/1987/s Meddelande om rekommendation nr 22/1987 angående stödordning för handikapporganisationernas nordiska samarbete (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- *23/1987/s Meddelande om rekommendation nr 23/1987 angående ökade flyttningmöjligheter för pensionärer i Norden (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- *24/1987/s Meddelande om rekommendation nr 24/1987 angående samarbete kring genteknologi (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- 25/1987/e Meddelande om rekommendation nr 25/1987 angående ökat grundkapital för Nordiska investeringsbanken (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- 26/1987/e Meddelande om rekommendation nr 26/1987 angående exportsamarbete (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- 27/1987/e Meddelande om rekommendation nr 27/1987 angående stadgar för Nordiska kontaktorganet för atomenergifrågor (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- 28/1987/e Meddelande om rekommendation nr 28/1987 angående beskattning av fritidsfastigheter i annat nordiskt land än hemlandet (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- 29/1987/e Meddelande om rekommendation nr 29/1987 angående lättnader i beskattningen av ungdom i samband med feriearbete i annat nordiskt land (överlämnat av Nordiska ministerrådet)

- 30/1987/e Meddelande om rekommendation nr 30/1987 angående nordisk skatte- och avgiftspolitik (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- 31/1987/e Meddelande om rekommendation nr 31/1987 angående samnordiskt projekt för främjande av vandringsfiskbestånden i Östersjön och Bottniska viken (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- 32/1987/e Meddelande om rekommendation nr 32/1987 angående nordiskt samarbete på tjänstehandelns område (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- 33/1987/e Meddelande om rekommendation nr 33/1987 angående handlingsplan för nordisk näringspolitik (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- 34/1987/e Meddelande om rekommendation nr 34/1987 angående uppföljning av rapport från arbetsgruppen för utvidgat ekonomiskt samarbete i Norden och rapporter från Nordens fackliga samorganisation (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- 35/1987/e Meddelande om rekommendation nr 35/1987 angående bioteknologiskt samarbetsprogram (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- 36/1987/e Meddelande om rekommendation nr 36/1987 angående nordiskt samarbete på materialområdet (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- 37/1987/e Meddelande om rekommendation nr 37/1987 angående nordiskt samarbetsprogram för avveckling av handelshinder i Norden (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- *38/1987/t Meddelanden om rekommendation nr 38/1987 angående plan för ökad trafiksäkerhet i Norden (överlämnade av Nordiska ministerrådet)
- 39/1987/t Meddelande om rekommendation nr 39/1987 angående sänkta flygplatsavgifter och flygpriser inom Norden (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- 40/1987/t Meddelande om rekommendation nr 40/1987 angående förenkling och harmonisering av tullformaliteter i posttrafiken mellan de nordiska länderna (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- *41/1987/t Meddelande om rekommendation nr 41/1987 angående förenkling och harmonisering av vägmärkessystemet i Norden (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- *42/1987/t Meddelande om rekommendation nr 42/1987 angående internationell samverkan för förenkling och harmonisering av vägmärkessystemet (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- 43/1987/t Meddelande om rekommendation nr 43/1987 angående inrättande av ett permanent nordiskt ungdomsresekort (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- *44/1987/t Meddelande om rekommendation nr 44/1987 angående plan för infrastrukturinvesteringar i Norden (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- 45/1987/b Meddelande om rekommendation nr 45/1987 angående finansieringen av det nordiska samarbetet (överlämnat av Nordiska ministerrådet)

- 1/1988/k Meddelande om framställning nr 1/1988 angående radio- och TV-samarbetet i Norden (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- 2/1988/k Meddelande om framställning nr 2/1988 angående en europeisk konvention om gränsöverskridande TV-sändningar (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
- 3/1988/b Meddelande om framställning nr 3/1988 angående Nordiska ministerrådets budget för 1988 samt preliminära ramar för 1989–90 (överlämnat av Nordiska ministerrådet)

E. Frågor

1. Fråga till Nordiska ministerrådet angående det nordiska ungdomsresekortet (ställd av Dorte Bennedsen) (D 1988/43/1987/t)
2. Fråga till Sveriges regering angående det nordiska ungdomsresekortet (ställd av Dorte Bennedsen) (D 1988/43/1987/t)
3. Fråga till Islands regering angående nordiskt medborgarskap (ställd av Dorte Bennedsen)
4. Fråga till Danmarks regering angående åtgärder mot gränsöverskridande luftföroreningar (ställd av Arne Gadd)
5. Fråga till Danmarks regering angående den nordiska passfriheten (ställd av Lennart Andersson)
6. Fråga till Finlands regering angående Ålands landskapsstyrels praxis när det gäller nordisk kommunal rösträtt (ställd av Arne Gadd)
7. Fråga till Nordiska ministerrådet angående grannspråksundervisningen (ställd av Gunnar Björk)
8. Fråga till Nordiska ministerrådet angående nordiskt deltagande i ERASMUS-projektet (ställd av Ingrid Sundberg)
9. Fråga till Nordiska ministerrådet angående aktivt nordiskt samarbete vid behandlingen av idrottspolitiska frågor på det internationella planet (ställd av Eiður Guðnason) (D 1988/8/1987/k)
10. Fråga till Nordiska ministerrådet angående videogram med nordiska TV-program och filmer (ställd av Eiður Guðnason) (D 1988/13/1983/k)
11. Fråga till Danmarks regering angående färjeleden Ystad-Rønne (ställd av Wiggo Komstedt)
12. Fråga till Nordiska ministerrådet angående turistsatsningen i Västtyskland (ställd av Olle Östrand)
13. Fråga till Nordiska ministerrådet angående upprättande av en arbetsgrupp som verkar för att alkoholfrågan blir ett eget insatsområde i FN-systemet (ställd av Svein Alsaker)
14. Fråga till Nordiska ministerrådet angående de nordiska lektoraten vid de nordiska universiteten (ställd av Thea Knutzen)
15. Fråga till Nordiska ministerrådet angående tryggandet av de kulturella förbindelserna mellan östra och mellersta Finland och det övriga Norden (ställd av Mirja Rynänen) (D 1988/3/1986/k)
16. Fråga till Nordiska ministerrådet angående epidemiologiskt bevakningssystem (väckt av Marjatta Väinänen) (D 1988/15/1982/s)
17. Fråga till Nordiska ministerrådet angående en gemensam och flexibel nordisk arbetsmarknad för bl. a. universitets- och högskolelärare (ställd av Elsi Hetemäki-Olander)
18. Fråga till Nordiska ministerrådet angående förbättrad översättnings- och tolkningshjälp på finska (ställd av Elsi Hetemäki-Olander)
19. Fråga till Nordiska ministerrådet angående tillämpningen av den nordiska trygghetskonventionen (ställd av Anneli Jäätteenmäki)

20. Fråga till Nordiska ministerrådet angående nordiskt samarbete om folkbildning och vuxenundervisning (ställd av Berit Oscarsson)
21. Fråga till Nordiska ministerrådet angående den samnordiska sameradiation (ställd av Barbro Nilsson)
22. Fråga till Nordiska ministerrådet angående ökad satsning på nordisk polarforskning (ställd av Barbro Nilsson) (D 1988/11/1987/k)
23. Fråga till Danmarks regering angående dansk efterlön vid bosättning i annat nordiskt land (ställd av Grethe Lundblad)
24. Fråga till Nordiska ministerrådet angående rätten att använda utlandsregistrerad bil (ställd av Elver Jonsson)
25. Fråga till Danmarks, Finlands, Norges och Sveriges regeringar angående ratificeringen av den internationella havsrättskonventionen (ställd av Guðrún Helgadóttir)
26. Fråga till Nordiska ministerrådet angående förbränning av kemiskt avfall i havet (ställd av Margrete Auken)
27. Fråga till Nordiska ministerrådet angående utsläpp av radioaktivt avfall från uppberetningsanläggningar (ställd av Margrete Auken)
28. Fråga till Norges regering angående uppföljning av Brundtland-kommissionens rapport (ställd av Margrete Auken)
29. Fråga till Sveriges regering angående Barsebäck (ställd av Margrete Auken)
30. Fråga till Nordiska ministerrådet angående den brittiska regeringens planer på uppberetningsanläggningen Dounreay i Skottland (ställd av Jacob Lindenskov)
31. Fråga till Nordiska ministerrådet angående stopp av existerande uppberetningsanläggningar för atomavfall (ställd av Jacob Lindenskov)
32. Fråga till Sveriges regering angående finskspråkig försöks- och utvecklingsverksamhet bland sverige-finnarna (ställd av Mirja Ryyänen)
33. Fråga till Norges regering angående förorening av gränsvattnet mellan Norge och Sverige (ställd av Karl-Erik Svartberg)
34. Fråga till Nordiska ministerrådet angående Scandinavia Today (ställd av Gunnar Björk)
35. Fråga till Nordiska ministerrådet angående radio- och TV-samarbetet i Norden (ställd av Anders Talleraas)
36. Fråga till Sveriges regering angående variabel fettvaruavgift på norsk margarin tillverkat av marint fett (ställd av Ragna Berget Jørgensen)
37. Fråga till Nordiska ministerrådet angående det nordiska ungdomskortet "NORDRES" (ställd av Saara-Maria Paakkinen) D 1988/43/1987/t)
38. Fråga till Sveriges regering angående forskningsbudgeten (ställd av Kjeld Rahbæk Møller)
39. Fråga till Nordiska ministerrådet angående patent och bioteknologi (ställd av Kjeld Rahbæk Møller)
40. Fråga till Nordiska ministerrådet angående naturmiljön i arktiska farvatten (ställd av Otto Steenholdt)
41. Fråga till Nordiska ministerrådet angående Nordiska rådet för etik inom bioteknologin (ställd av Kjeld Rahbæk Møller)
42. Fråga till Sveriges regering angående invandrarbarns hemspråksundervisning (ställd av Marjatta Väänänen)
43. Fråga till Nordiska ministerrådet angående bekämpning av videovåldet (ställd av Svein Alsaker)

Utänför saklistan förelägges för rådet:

Dokument 1 Rapport från Nordiska rådets presidium

Dokument 2 Regler för sessionens genomförande

Dokument 3 Förslag om försöksordning med skriftliga frågor och svar

Sakernas fördelning på utskott

Budget- och kontrollutskottet

A. Medlemsförslag

A 824/b Medlemsförslag om effektivisering av nordiskt skolsamarbete i Nordiska ministerrådets regi

B. Ministerrådsförslag

B 74/b Ministerrådsförslag om Nordiska ministerrådets budget för 1988 samt preliminära ramar för 1989–90

C. 1988 Berättelser

C 1 Berättelse rörande det nordiska samarbetet
 C 2 Nordiska ministerrådets redogörelse om planer för det nordiska samarbetet
 C 5 Berättelse från Nordiska kulturfonden inkl. revisionsberättelse (1986)

D. 1988 Meddelanden i anledning av tidigare rekommendationer/framställningar

7/1984/b Meddelande om rekommendation nr 7/1984 angående kontroll av nordiska projekt
 45/1987/b Meddelande om rekommendation nr 45/1987 angående finansieringen av det nordiska samarbetet
 3/1988/b Meddelande om framställning nr 3/1988 angående Nordiska ministerrådets budget för 1988 samt preliminära ramar för 1989–90

Juridiska utskottet

A. Medlemsförslag

A 803/j Medlemsförslag om nordisk lagharmonisering
 A 804/j Medlemsförslag om likartade nordiska regler för samhällstjänst
 A 806/j Medlemsförslag om ett nordiskt institut för kriminalistik
 A 807/j Medlemsförslag om sårbarhets- och integritetsfrågor vid folkregistrering
 A 812/j Medlemsförslag om utredning av orsakerna till den bristande likalönen mellan kvinnor och män
 *A 829/j Medlemsförslag om projekt på flyktingområdet

B. Ministerrådsförslag

B 80/j Ministerrådsförslag om samarbetsprogram på livsmedelsområdet

C. 1988 Berättelser

C 1 Berättelse rörande det nordiska samarbetet
 C 2 Nordiska ministerrådets redogörelse om planer för det nordiska samarbetet

- C 11/j: 1 Berättelse från Nordiska samarbetsorganet för samespörsmål och renskötselfrågor
 2 Berättelse från Nordiska utlänningsutskottet
 3 Berättelse från Nordiska samarbetsrådet för kriminologi
 4 Berättelse från Nordiska straffrättskommittén
 5 Berättelse från Nordiska samrådet

D. 1988 Meddelanden i anledning av tidigare rekommendationer/framställningar

- *24/1974/j Meddelande om rekommendation nr 24/1974 angående samnordisk insats för skydd av miljön i samernas kärnområden
 32/1981/j Meddelande om rekommendation nr 32/1981 angående antagande av nordisk språkkonvention (överlämnat av Nordiska ministerrådet)
 17/1984/j Meddelande om rekommendation nr 17/1984 angående genomförande av forsknings-, utrednings- och upplysningsarbete inom gällande lagar rörande homosexuella
 18/1984/j Meddelande om rekommendation nr 18/1984 angående samarbete inom FN och andra internationella organ rörande homosexuellas mänskliga rättigheter
 18/1985/j Meddelande om rekommendation nr 18/1985 angående stöd till Internationella rehabiliterings- och forskningscentret för tortyroffer (RCT) i Köpenhamn
 19/1985/j Meddelande om rekommendation nr 19/1985 angående samarbete för de mänskliga rättigheterna
 25/1985/j Meddelande om rekommendation nr 25/1985 angående minskande av rollbundenhet inom utbildning och yrkesval
 30/1986/j Meddelande om rekommendation nr 30/1986/j angående samarbete inom flyktingpolitiken
 31/1986/j Meddelande om rekommendation nr 31/1986 angående enhetliga rättsregler angående födsel efter insemination
 *32/1986/j Meddelande om rekommendation nr 32/1986 angående enhetliga regler om förbud att driva rörelse
 33/1986/j Meddelande om rekommendation nr 33/1986 angående nordisk konvention om folkregistrering
 *34/1986/j Meddelande om rekommendation nr 34/1986 angående nordiska kvinnokonferencer 1988
 * 1/1987/j Meddelande om rekommendation nr 1/1987 angående barns skydd i krig
 * 2/1987/j Meddelande om rekommendation nr 2/1987 angående nordiskt komparativt forskningsprojekt om narkotika och kontrollpolitik
 3/1987/j Meddelande om rekommendation nr 3/1987 angående ökad behandlingsinsats för narkotikamissbrukare som alternativ till fängelseuppehåll

E. Frågor

3. Fråga till Islands regering angående nordiskt medborgarskap (ställd av Dorte Bennedsen)
 5. Fråga till Danmarks regering angående den nordiska passfriheten (ställd av Lennart Andersson)
 6. Fråga till Finlands regering angående Ålands landskapsstyrelsens praxis när det gäller nordisk kommunal rösträtt (ställd av Arne Gadd)

25. Fråga till Danmarks, Finlands, Norges och Sveriges regeringar angående ratificeringen av den internationella havsrättskonventionen (ställd av Guðrún Helgadóttir)
39. Fråga till Nordiska ministerrådet angående patent och bioteknologi (ställd av Kjeld Rahbæk Møller)
43. Fråga till Nordiska ministerrådet angående bekämpning av videovåldet (ställd av Svein Alsaker)

Kulturutskottet

A. Medlemsförslag

- A 775/k Medlemsförslag om bevarandet av kulturhistoriskt värdefulla miljöer samt kulturföremål och kulturminnesmärken i Norden
- A 785/k Medlemsförslag om ett nordiskt fredspolitiskt utvecklingsprogram med anledning av det internationella fredsåret 1986
- A 786/k Medlemsförslag om kulturpolitiskt baserad fördelning av TV-sändare på kommunikationssatelliter som vänder sig till europeiska kabel-TV-anläggningar
- A 791/k Medlemsförslag om stöd till nordiska samarbetsorganisationer inom folkbildningen
- A 794/k Medlemsförslag om radio- och TV-samarbetet i Norden
- A 795/k Medlemsförslag om utredning av fartygsbaserad opera- och konsertverksamhet m. m.
- A 796/k Medlemsförslag om ett nordiskt notbibliotek
- A 798/k Medlemsförslag om stöd till tolkservice för folkrörelserna i de nordiska länderna
- A 800/k Medlemsförslag om en förbättrad nordisk informationsverksamhet
- A 801/k Medlemsförslag om det nordiska samarbetet på vuxenutbildningsområdet
- A 802/k Medlemsförslag om ett förstärkt nordiskt samarbete i ungdomsfrågor
- A 805/k Medlemsförslag om samnordiska folkhögskolekurser för äldre
- A 810/k Medlemsförslag om inrättande av nordiskt teknologipris
- A 811/k Medlemsförslag om nordiskt kommunalt skolsamarbete
- *A 817/k Medlemsförslag om ombildandet av Nordiska samarbetskommittén för arktisk medicinsk forskning (NoSAMF) till ett nordiskt institut för arktisk medicinsk forskning
- *A 822/k Medlemsförslag om säkerställande av projekt Nordjobbs fortsättning
- *A 823/k Medlemsförslag om bidrag till lägerskolor i annat nordiskt land
- *A 830/k Medlemsförslag om stöd till forskning angående den skogsfinska kulturen

B. Ministerrådsförslag

- B 83/k Ministerrådsförslag om en handlingsplan för det nordiska kultursamarbetet

C. 1988 Berättelser

- C 1 Berättelse rörande det nordiska samarbetet
- C 2 Nordiska ministerrådets redogörelse om planer för det nordiska samarbetet
- C 12/k 1 Berättelse från Nordens folkliga akademi
- 2 Berättelse från Nordisk journalistkursus
- 3 Berättelse från Nordiska språksekretariatet
- 4 Berättelse från Nordiska språk- och informationscentret
- 5 Berättelse från Nordiska högskolan för hushållsvetenskap (NHH)
- 6 Berättelse från Nordiskt kollegium för marinbiologi
- 7 Berättelse från Nordiska institutet för teoretisk atomfysik (NORDITA)
- 8 Berättelse från Nordiska institutet för folkdiktning (NIF)
- 9 Berättelse från Nordiska institutet för sjövärd
- 10 Berättelse från Nordiska geoexkursioner till Island
- 11 Berättelse från Nordiskt kollegium för ekologi
- 12 Berättelse från Centralinstitutet för nordisk asienforskning (CINA)
- 13 Berättelse från Nordiskt kollegium för fysisk oceanografi
- 14 Berättelse från Nordiska samarbetskommittén för arktisk medicinsk forskning
- 15 Berättelse från Nordiska samarbetskommittén för internationell politik inkl. konflikt- och fredsforskning
- 16 Berättelse från Nordiska samarbetsorganet för vetenskaplig information (NORDINFO)
- 17 Berättelse från Nordiskt vulkanologiskt institut
- 18 Berättelse från Nordiska samarbetskommittén för acceleratorbaserad forskning
- 19 Berättelse från Nordiskt samarbete inom massmediaforskning (NORDICOM)
- 20 Berättelse från Nordiska institutet för samhällsplanering (NORDPLAN)
- 21 Berättelse från Nordens Hus i Reykjavík
- 22 Berättelse från Nordiska teaterkommittén
- 23 Berättelse från Nämnden för nordiskt musiksamarbete (NOMUS)
- 24 Berättelse från Nordiskt samiskt institut
- 25 Berättelse från Nordiskt konstcentrum
- 26 Berättelse från Nordens Hus på Färöarna
- 27 Berättelse från Nordens institut på Åland
- 28 Berättelse från Nordens institut i Grönland
- 29 Berättelse från Nordisk federation för medicinsk undervisning
- 30 Berättelse från Nordiska sommaruniversitetet
- 31 Berättelse från Nordiska samfundet för latinamerikaforskning
- 32 Berättelse från Nordiska kommittén för öststatsforskning
- 33 Berättelse från Nordiska amatörteaterrådet
- 34 Berättelse från Nordiska konstförbundet
- 35 Berättelse från Skandinavisk förening i Rom
- 36 Berättelse från Nordkalottmuseet

D. 1988 Meddelanden i anledning av tidigare rekommendationer/framställningar

- 20/1971/k Meddelanden om rekommendation nr 20/1971 angående utbyggt TV-samarbete mellan Finland och Sverige
- 7/1976/k Meddelande om rekommendation nr 7/1976 angående distribution av AV-material
- 21/1979/k Meddelande om rekommendation nr 21/1979 angående nordisk folkhögskola i Västnorge
- *13/1983/k Meddelande om rekommendation nr 13/1983 angående videogram med nordiska TV-program och filmer
- 22/1984/k Meddelande om rekommendation nr 22/1984 angående stöd till nordiskt utställningsutbyte
- *13/1985/k Meddelande om rekommendation nr 13/1985 angående nordiska stoffet i läromedel och läroplaner
- *14/1985/k Meddelande om rekommendation nr 14/1985 angående ersättning för specialutbildning av elever från annat nordiskt land
- 15/1985/k Meddelande om rekommendation nr 15/1985 angående hemmamarknad för fonogram med nordisk musik
- 1/1986/k Meddelande om framställning nr 1/1986 angående ökat radio- och TV-samarbete i Norden
- 2/1986/k Meddelande om rekommendation nr 2/1986 angående handlingsplan för det nordiska kultursamarbetet
- 3/1986/k Meddelande om rekommendation nr 3/1986 angående kulturförbindelserna mellan östra och mellersta Finland och övriga Norden
- 4/1986/k Meddelande om rekommendation nr 4/1986 angående intensifierat samarbete på yrkesutbildningens område
- 5/1986/k Meddelande om rekommendation nr 5/1986 angående ökat stöd till den färöiska, grönländska och samiska litteraturen
- 6/1986/k Meddelande om rekommendation nr 6/1986 angående förbättrad spridning av verk nominerade till Nordiska rådets musikpris
- * 4/1987/k Meddelande om rekommendation nr 4/1987 angående nordisk mediefond för produktion av film, TV- och videoprogram
- * 5/1987/k Meddelande om rekommendation nr 5/1987 angående samlingsprogram för den högre utbildningen
- 6/1987/k Meddelande om rekommendation nr 6/1987 angående riktlinjer för Nordiska forskningspolitiska rådet
- * 7/1987/k Meddelande om rekommendation nr 7/1987 angående vänskoleverksamhet med skolor i europeiska grannländer
- * 8/1987/k Meddelande om rekommendation nr 8/1987 angående utveckling av idrottsarbetet inom Norden
- 9/1987/k Meddelanden om rekommendation nr 9/1987 angående seismologiskt forskningsprojekt i Island
- *10/1987/k Meddelande om rekommendation nr 10/1987 angående nordiska orkester- och ensemblerövningar för musikelever i de nordiska länderna
- *11/1987/k Meddelande om rekommendation nr 11/1987 angående ökad satsning på polarforskningen i Norden
- *12/1987/k Meddelande om rekommendation nr 12/1987 angående nordisk utbytesordning för tolkar och translatorer

- 1/1988/k Meddelande om framställning nr 1/1988 angående radio- och TV-samarbetet i Norden
- 2/1988/k Meddelande om framställning nr 2/1988 angående en europeisk konvention om gränsöverskridande TV-sändningar

E. Frågor

7. Fråga till Nordiska ministerrådet angående grannspråksundervisningen (ställd av Gunnar Björk)
8. Fråga till Nordiska ministerrådet angående nordiskt deltagande i ERASMUS-projektet (ställd av Ingrid Sundberg)
9. Fråga till Nordiska ministerrådet angående aktivt nordiskt samarbete vid behandlingen av idrottspolitiska frågor på det internationella planet (ställd av Eiður Guðnason) (D 1988/8/1987/k)
10. Fråga till Nordiska ministerrådet angående videogram med nordiska TV-program och filmer (ställd av Eiður Guðnason) (D 1988/13/1983/k)
14. Fråga till Nordiska ministerrådet angående de nordiska lektoraten vid de nordiska universiteten (ställd av Thea Knutzen)
15. Fråga till Nordiska ministerrådet angående tryggheten av de kulturella förbindelserna mellan östra och mellersta Finland och det övriga Norden (ställd av Mirja Ryyänen) (D 1988/3/1986/k)
17. Fråga till Nordiska ministerrådet angående en gemensam och flexibel nordisk arbetsmarknad för bl. a. universitets- och högskolelärare (ställd av Elsi Hetemäki-Olander)
18. Fråga till Nordiska ministerrådet angående förbättrad översättnings- och tolkningshjälp på finska (ställd av Elsi Hetemäki-Olander)
20. Fråga till Nordiska ministerrådet angående nordiskt samarbete om folkbildning och vuxenundervisning (ställd av Berit Oscarsson)
21. Fråga till Nordiska ministerrådet angående den samnordiska sameradiodion (ställd av Barbro Nilsson)
22. Fråga till Nordiska ministerrådet angående ökad satsning på nordisk polarforskning (ställd av Barbro Nilsson) (D 1988/11/1987/k)
32. Fråga till Sveriges regering angående finskspråkig försöks- och utvecklingsverksamhet bland sverige-finnarna (ställd av Mirja Ryyänen)
35. Fråga till Nordiska ministerrådet angående radio- och TV-samarbetet i Norden (ställd av Anders Talleraas)
38. Fråga till Sveriges regering angående forskningsbudgeten (ställd av Kjeld Rahbæk Møller)
42. Fråga till Sveriges regering angående invandrarbarns hemspråksundervisning (ställd av Marjatta Väänänen)

Social- och miljöutskottet

A. Medlemsförslag

- A 763/s Medlemsförslag om stärkande av europeiskt samarbete på miljöområdet (Miljö-Eureka)
- A 763A/s Ändringsförslag om främjande av det europeiska samarbetet på miljöområdet genom ett europeiskt miljömöte på hög nivå
- A 776/s Medlemsförslag om intensifiering av behandlingsarbetet i kampen mot alkohol och narkotika

- A 778/s Medlemsförslag om integrering av miljöaspekter i den nordiska handlingsplanen för ekonomisk utveckling och full sysselsättning
- A 779/s Medlemsförslag om ECE-protokoll rörande reduktion av svavel- och kväveutsläpp
- A 783/s Medlemsförslag om miljövänlig avfallshantering
- A 789/s Medlemsförslag om rökfria miljöer m. m.
- A 790/s Medlemsförslag om gemensamt handlingsprogram rörande bekämpning av havs- och kustföroreningen i Norden
- A 793/s Medlemsförslag om åtgärder för att åstadkomma en balanserad reducering av sälstammarna i de nordliga havsområdena
- A 794/k Medlemsförslag om radio- och TV-samarbetet i Norden
- A 799/s Medlemsförslag om decentraliserat samarbete om miljöskyddsfrågor
- A 809/s Medlemsförslag om åtgärder för en bättre miljö
- A 818/s Medlemsförslag om årlig lägesrapport på miljöpolitikens område
- *A 825/s Medlemsförslag om samnordisk utbildning och legitimation av kiropraktorer
- *A 826/s Medlemsförslag om samnordisk modell för hjälpmedelsförsörjning på handikappområdet
- *A 828/s Medlemsförslag om inrättande av ett nordiskt samarbetsorgan för räddningstjänstfrågor

B. Ministerrådsförslag

- B 81/s Ministerrådsförslag om nordiskt samarbetsprogram för hälso- och socialsektorn

C. 1988 Berättelser

- C 1 Berättelse rörande det nordiska samarbetet
- C 2 Nordiska ministerrådets redogörelse om planer för det nordiska samarbetet
- C 13/s: 1 Berättelse från Nordiska läkemedelsnämnden
- 2 Berättelse från Nordiska hälsovårdshögskolan
- 3 Berättelse från Nordiska nämnden för alkohol- och drogforskning (NAD)
- 4 Berättelse från Nordiska institutionen för vidareutbildning inom arbetsmiljöområdet (NIVA)
- 5 Berättelse från Nordiska nämnden för handikappfrågor
- 6 Berättelse från Nordiska institutet för odontologisk materialprovning (NIOM)
- 7 Berättelse från Nordkalottens arbetsmarknadsutbildningscenter
- 8 Berättelse från Kommittén för Bottniska viken

D. 1988 Meddelanden i anledning av tidigare rekommendationer/framställningar

- *18/1980/s Meddelande om rekommendation nr 18/1980 angående arbetsmiljörisiker i samband med graviditet m m
- 22/1981/s Meddelande om rekommendation nr 22/1981 angående intensifierat samarbete för att bekämpa rusmedelsmissbruket

- 25/1981/s Meddelande om rekommendation nr 25/1981 angående förebyggande fritidsverksamhet för barn och unga
- *28/1981/s Meddelande om rekommendation nr 28/1981 angående åtgärder för att minska ungdomsarbetslösheten
- *10/1982/s Meddelande om rekommendation nr 10/1982 angående barns miljö
- *11/1982/s Meddelande om rekommendation nr 11/1982 angående internationell konvention om barns rättigheter
- *15/1982/s Meddelande om rekommendation nr 15/1982 angående epidemiologiskt bevakningssystem
- *23/1983/s Meddelande om rekommendation nr 23/1983 angående bevarande av naturmiljön i de arktiska farvattnen
- *24/1983/s Meddelande om rekommendation nr 24/1983 angående klimatologisk vård av psoriasispatienter samt likartade principer för ersättning av kostnader för vården
- *25/1983/s Meddelande om rekommendation nr 25/1983 angående samarbetsprojekt för små och mindre kända grupper av funktionshämjade
- *10/1984/s Meddelande om rekommendation nr 10/1984 angående beräkning av naturresurser
- *12/1984/s Meddelande om rekommendation nr 12/1984 angående handlingsprogram för läkemedelsregistrering
- *21/1985/s Meddelande om rekommendation nr 24/1985 angående program för stöd och hjälp till utförsäkrade arbetslösa
- *22/1985/s Meddelande om rekommendation nr 22/1985 angående åtgärder mot drogmissbruk i trafiken
- *23/1985/s Meddelande om rekommendation nr 23/1985 angående handlingsplan mot narkotika
- *24/1985/s Meddelande om rekommendation nr 24/1985 angående harmonisering av miljöskyddslagstiftningen i Norden
- 8/1986/s Meddelande om rekommendation nr 8/1986 angående plan för utbyggnad av Nordiska hälsovårdshögskolans verksamhet
- * 9/1986/s Meddelande om rekommendation nr 9/1986 angående gemensam nordisk arbetsmarknad för fria näringsidkare
- *10/1986/s Meddelande om rekommendation nr 10/1986 angående nordbors rättigheter
- *11/1986/s Meddelande om rekommendation nr 11/1986 angående systerställning för ungdom inom kultursektorn
- *13/1986/s Meddelande om rekommendation nr 13/1986 angående skydd för älvar på Nordkalotten
- 14/1986/s Meddelande om rekommendation nr 14/1986 angående åtgärder mot handel med utrotningshotade djur i Norden
- *15/1986/s Meddelande om rekommendation nr 15/1986 angående center för handikappade på Nordkalotten
- 13/1987/s Meddelande om rekommendation nr 13/1987 angående handlingsplan mot luftföroreningar
- *14/1987/s Meddelande om rekommendation nr 14/1987 angående skydd för vatten- och havsmiljön
- *15/1987/s Meddelande om rekommendation nr 15/1987 angående erfarenhetsutbyte om arbetstidsfrågor
- *16/1987/s Meddelande om rekommendation nr 16/1987 angående samarbete kring högspecialiserad sjukvård

- *17/1987/s Meddelande om rekommendation nr 17/1987 angående handlingsprogram mot AIDS
- *18/1987/s Meddelande om rekommendation nr 18/1987 angående internationell samverkan mot AIDS
- *19/1987/s Meddelande om rekommendation nr 19/1987 angående handlingsprogram mot cancer
- 20/1987/s Meddelande om rekommendation nr 20/1987 angående nordisk ambulansverksamhet
- *21/1987/s Meddelande om rekommendation nr 21/1987 angående ökat samarbete inom hälsopolitiken
- *22/1987/s Meddelande om rekommendation nr 22/1987 angående stödordning för handikapporganisationernas nordiska samarbete
- *23/1987/s Meddelande om rekommendation nr 23/1987 angående ökade flyttningsmöjligheter för pensionärer i Norden
- *24/1987/s Meddelande om rekommendation nr 24/1987 angående samarbete kring genteknologi

E. Frågor

4. Fråga till Danmarks regering angående åtgärder mot gränsöverskridande luftföroreningar (ställd av Arne Gadd)
13. Fråga till Nordiska ministerrådet angående upprättande av en arbetsgrupp som verkar för att alkoholfrågan blir ett eget insatsområde i FN-systemet (ställd av Svein Alsaker)
16. Fråga till Nordiska ministerrådet angående epidemiologiskt bevakningssystem (väckt av Marjatta Väänänen) (D 1988/15/1982/s)
19. Fråga till Nordiska ministerrådet angående tillämpningen av den nordiska trygghetskonventionen (ställd av Anneli Jäätteenmäki)
23. Fråga till Danmarks regering angående dansk efterlön vid bosättning i annat nordiskt land (ställd av Grethe Lundblad)
26. Fråga till Nordiska ministerrådet angående förbränning av kemiskt avfall i havet (ställd av Margrete Auken)
27. Fråga till Nordiska ministerrådet angående utsläpp av radioaktivt avfall från uppberetningsanläggningar (ställd av Margrete Auken)
28. Fråga till Norges regering angående uppföljning av Brundtland-kommissionens rapport (ställd av Margrete Auken)
30. Fråga till Nordiska ministerrådet angående den brittiska regeringens planer på uppberetningsanläggningen Dounreay i Skottland (ställd av Jacob Lindenskov)
31. Fråga till Nordiska ministerrådet angående stopp av existerande uppberetningsanläggningar för atomavfall (ställd av Jacob Lindenskov)
33. Fråga till Norges regering angående förorening av gränsvattnet mellan Norge och Sverige (ställd av Karl-Erik Svartberg)
40. Fråga till Nordiska ministerrådet angående naturmiljön i arktiska farvatten (ställd av Otto Steenholdt)

Kommunikationsutskottet

A. Medlemsförslag

- A 787/t Medlemsförslag om ett utvidgat samarbete mellan djurparker på Nordkalotten och i Kvarkenområdet i turistfrämjande syfte
- A 797/t Medlemsförslag om gemensamma sjöfartspolitiska åtgärder

- A 808/t Medlemsförslag om användning av biltelefoner
 A 814/t Medlemsförslag om utredning av storstädernas trafikproblem
 A 815/t Medlemsförslag om snabbare postgång mellan de nordiska länderna
 *A 820/t Medlemsförslag om gemensamt nordiskt informationssystem och gemensam nordisk databank
 *A 821/t Medlemsförslag om utvidgat nordresekort
 *A 827/t Medlemsförslag om nordisk järnvägstrafik i samverkan

B. Ministerrådsförslag

- B 75/t Ministerrådsförslag om en nordisk handlingsplan för ökad trafiksäkerhet i Norden
 B 75 Ä/t Ändringsförslag till ministerrådsförslag om säkrare trafik i Norden

C. 1988 Berättelser

- C 1 Berättelse rörande det nordiska samarbetet
 C 2 Nordiska ministerrådets redogörelse om planer för det nordiska samarbetet

D. 1988 Meddelanden i anledning av tidigare rekommendationer/framställningar

- 3/1976/t Meddelande om rekommendation nr 3/1976 angående inter-nordisk giltighet för körkort
 *18/1981/t Meddelande om rekommendation nr 18/1981 angående väg-beläggning och trafiksäkerhet
 * 3/1983/t Meddelande om rekommendation nr 3/1983 angående vilt-olyckor i vägtrafiken
 *19/1984/t Meddelande om rekommendation nr 19/1984 angående ökad harmonisering av transportpolitiken i Norden
 * 9/1985/t Meddelande om rekommendation nr 9/1985 angående samarbete om handelssjöfarten
 *16/1986/t Meddelande om rekommendation nr 16/1986 angående blyfri bensin i Norden
 *17/1986/t Meddelande om rekommendation nr 17/1986 angående tilläggsbromsljus på bilar
 *18/1986/t Meddelande om rekommendation nr 18/1986 angående låsningsfria bromssystem i bilar
 *19/1986/t Meddelande om rekommendation nr 19/1986 angående ökad trygghet för cyklister i Norden
 *20/1986/t Meddelande om rekommendation nr 20/1986 angående data-teknologin i regionalpolitiken
 21/1986/t Meddelande om rekommendation nr 21/1986 angående nordiskt teknologiår 1988
 *38/1987/t Meddelande om rekommendation nr 38/1987 angående plan för ökad trafiksäkerhet i Norden
 39/1987/t Meddelande om rekommendation nr 39/1987 angående sänkta flygplatsavgifter och flygpriser inom Norden
 40/1987/t Meddelande om rekommendation nr 40/1987 angående för-enkling och harmonisering av tullformalitetserna i posttrafiken mellan de nordiska länderna

- *41/1987/t Meddelande om rekommendation nr 41/1987 angående förenkling och harmonisering av vägmärkessystemet i Norden
- *42/1987/t Meddelande om rekommendation nr 42/1987 angående internationell samverkan för förenkling och harmonisering av vägmärkessystemet
- 43/1987/t Meddelande om rekommendation nr 43/1987 angående inrättande av ett permanent nordiskt ungdomsresekort
- *44/1987/t Meddelande om rekommendation nr 44/1987 angående plan för infrastrukturinvesteringar i Norden

E. Frågor

1. Fråga till Nordiska ministerrådet angående det nordiska ungdomsresekortet (ställd av Dorte Bennedsen) (D 1988/43/1987/t)
2. Fråga till Sveriges regering angående det nordiska ungdomsresekortet (ställd av Dorte Bennedsen) (D 1988/43/1987/t)
11. Fråga till Danmarks regering angående färjeleden Ystad-Rønne (ställd av Wiggo Komstedt)
12. Fråga till Nordiska ministerrådet angående turistsatsningen i Västtyskland (ställd av Olle Östrand)
37. Fråga till Nordiska ministerrådet angående det nordiska ungdomskortet "NORDRES" (ställd av Saara-Maria Paakkinen) (D 1988/43/1987/t)

Ekonomiska utskottet

A. Medlemsförslag

- A 777/e Medlemsförslag om ökat nordiskt samarbete om utnyttjande av naturgas i energiförsörjningen
- A 780/e Medlemsförslag om ränteavdrag vid innehav av bostadsfastighet i annat nordiskt land
- A 788/e Medlemsförslag om en plan för ett kärnkraftsfritt Norden
- A 792/e Medlemsförslag om "frikommunförsök" över riksgrensarna i Norden
- A 813/e Medlemsförslag om inrättande av en nordisk station för biologisk och skogsteknisk forskning i Tanzania
- A 816/e Medlemsförslag om konkreta initiativ till effektivisering av det nordiska biståndsarbetet för en bärkraftig utveckling i uländerna
- *A 819/e Medlemsförslag om gemensam nordisk studie angående europa-samarbetet

B. Ministerrådsförslag

- B 76/e Ministerrådsförslag om upprättande av ett nordiskt industriellt center i Oslo
- B 77/e Ministerrådsförslag om förslag till nordiskt bioteknologiskt samarbetsprogram
- B 78/e Ministerrådsförslag om Nordiska projektexportfonden
- B 79/e Ministerrådsförslag om program för nordiskt biståndssamarbete
- B 82/e Ministerrådsförslag om att göra Nordiska investeringsbankens regionallåneordning permanent
- B 84/e Ministerrådsförslag om upprättande av en nordisk utvecklingsfond

C. 1988 Berättelser

- C 1 Berättelse rörande det nordiska samarbetet
- C 2 Nordiska ministerrådets redogörelse om planer för det nordiska samarbetet
- C 3/e Berättelse från Nordiska investeringsbanken inkl. kontrollkommitténs berättelse (1987)
- C 4/e Berättelse från projektexportfonden (1987)
- C 15/e: 1 Berättelse från Nordiska ekonomiska forskningsrådet
- 2 Berättelse från Nordisk statistisk sekretariat
- 3 Berättelse från Nordiska skattevetenskapliga forskningsrådet
- 4 Berättelse från Nordisk fond för teknologi och industriell utveckling – Nordisk industrifond
- 5 Berättelse från Svensk-norsk industrifond
- 6 Berättelse från Nordtest
- 7 Berättelse från Nordel
- 8 Berättelse från Nordiska kontaktorganet för atomenergifrågor
- 9 Berättelse från Nordiska tulladministrativa rådet
- 10 Berättelse från Nordiska institutet för regionalpolitisk forskning (NORDREFO)
- 11 Berättelse från Nordiska jordbruksforskarens förening
- 12 Berättelse från Samarbetsnämnden för nordisk skogsforskning (SNS)
- 13 Berättelse från Nordiska genbanken för jordbruks- och trädgårdsväxter
- 14 Berättelse från Nordiska kommittén för byggbestämmelser

D. 1988 Meddelanden i anledning av tidigare rekommendationer/framställningar

- 23/1980/e Meddelande om rekommendation nr 23/1980 angående gemensamma industriella projekt
- 3/1984/e Meddelande om rekommendation nr 3/1984 angående en friare kapitalmarknad
- 4/1984/e Meddelande om rekommendation nr 4/1984 angående nordiska mjuka projektinvesteringar
- 4/1985/e Meddelande om rekommendation nr 4/1985 angående höjda och harmoniserade beloppsgränser vid införsel av varor för eget bruk vid resa
- 22/1986/e Meddelande om rekommendation nr 22/1986 angående nordiskt samarbete i internationella sammanhang
- 28/1986/e Meddelande om rekommendation nr 28/1986 angående samarbete inom biotekniken
- 29/1986/e Meddelande om rekommendation nr 29/1986 angående forskningsinsatser inom den kooperativa sektorn
- 25/1987/e Meddelande om rekommendation nr 25/1987 angående ökat grundkapital för Nordiska investeringsbanken
- 26/1987/e Meddelande om rekommendation nr 26/1987 angående exportsamarbete
- 27/1987/e Meddelande om rekommendation nr 27/1987 angående stadgar för Nordiska kontaktorganet för atomenergifrågor

- 28/1987/e Meddelande om rekommendation nr 28/1987 angående beskattning av fritidsfastigheter i annat nordiskt land än hemlandet
- 29/1987/e Meddelande om rekommendation nr 29/1987 angående lättnader i beskattningen av ungdom i samband med feriearbete i annat nordiskt land
- 30/1987/e Meddelande om rekommendation nr 30/1987 angående nordisk skatte- och avgiftspolitik
- 31/1987/e Meddelande om rekommendation nr 31/1987 angående samnordiskt projekt för främjande av vandringsfiskbestånden i Östersjön och Bottniska viken
- 32/1987/e Meddelande om rekommendation nr 32/1987 angående nordiskt samarbete på tjänstehandels område
- 33/1987/e Meddelande om rekommendation nr 33/1987 angående handlingsplan för nordisk näringspolitik
- 34/1987/e Meddelande om rekommendation nr 34/1987 angående uppföljning av rapport från arbetsgruppen för utvidgat ekonomiskt samarbete i Norden och rapporter från Nordens fackliga samorganisation
- 35/1987/e Meddelande om rekommendation nr 35/1987 angående bioteknologiskt samarbetsprogram
- 36/1987/e Meddelande om rekommendation nr 36/1987 angående nordiskt samarbete på materialområdet
- 37/1987/e Meddelande om rekommendation nr 37/1987 angående nordiskt samarbetsprogram för avveckling av handelshinder i Norden

E. Frågor

24. Fråga till Nordiska ministerrådet angående rätten att använda utlandsregistrerad bil (ställd av Elver Jonsson)
29. Fråga till Sveriges regering angående Barsebäck (ställd av Margrete Auken)
34. Fråga till Nordiska ministerrådet angående Scandinavia Today (ställd av Gunnar Björk)
36. Fråga till Sveriges regering angående variabel fettvaruavgift på norskt margarin tillverkat av marint fett (ställd av Ragna Berget Jørgensen)
41. Fråga till Nordiska ministerrådet angående Nordiska rådet för etik inom bioteknologin (ställd av Kjeld Rahbæk Møller)

Översikt över sessionen

Rådets plenarmöten hölls i Stortingssalen. Platsfördelningen i salen framgår av planen sist i bandet. För utskottens, delegationernas, ministerrådets och presidietts sammanträden, för sekretariatens och pressens arbete m. m. disponerades olika lokaler i samma byggnad.

Plenarmöten

Måndagen den 7 mars kl. 12.00–18.15

Tisdagen den 8 mars kl. 09.00–12.00 och 14.00–17.40

Onsdagen den 9 mars kl. 09.00–12.45 och 14.00–19.02

Torsdagen den 10 mars kl. 09.00–12.30 och 14.00–21.35

Fredagen den 11 mars kl. 09.00–13.55

Utskottsmöten

Budget- och kontrollutskottet

Söndagen den 6 mars kl. 15.00–16.00 och 17.30–18.00

Måndagen den 7 mars kl. 18.15–18.30

Fredagen den 11 mars kl. 08.45–08.50

Juridiska utskottet

Söndagen den 6 mars kl. 17.30–19.00

Fredagen den 11 mars kl. 08.30–08.45

Kommunikationsutskottet

Måndagen den 7 mars kl. 09.30–12.00

Tisdagen den 8 mars kl. 08.45–09.00

Fredagen den 11 mars kl. 08.30–08.45

Kulturutskottet

Söndagen den 6 mars kl. 17.30–19.00

Tisdagen den 10 mars kl. 21.40–22.00

Fredagen den 11 mars kl. 08.30–08.45

Social- och miljöutskottet

Söndagen den 6 mars kl. 17.30–19.00

Måndagen den 7 mars kl. 10.30–11.45

Fredagen den 11 mars kl. 08.30–08.45

Ekonomiska utskottet

Måndagen den 7 mars kl. 09.30–09.50

Fredagen den 11 mars kl. 08.30–08.40

Särskilda arrangemang

Tisdagen den 8 mars: Utdelning av Nordiska rådets musikpris och litteraturpris (Oslo Konserthus)

Mottagning i Oslo Rådhus (värd: Oslo by)

Onsdagen den 9 mars: Mottagning på Grand Hotel (värd: Norges regering)

PROTOKOLL

Protokoll

I:a mötet

Måndagen den 7 mars 1988 kl. 12.00—18.15

Presidenter: Elsi Hetemäki-Olander (1—2), Jan P. Syse (3—16), Anker Jørgensen (16) Páll Pétursson (16) och Karin Söder (16)

Dagordning

1. Åpningsinlegg av Nordisk Råds president
2. Navneopprop og godkjenning av medlemslisten
3. Valg av presidium
4. Innlegg av den nyvalgte presidenten
5. Utsendingen av materiale til sesjonen
6. Fastsettelse av sakliste for sesjonen
7. Meddelelse om avstemningsordning
8. Valgkomiteens innstilling
9. Valg av Redaksjonskomite
10. Suppleringsvalg av suppleant i Nordisk Kulturfonds styre for 1988
11. Valg av medlemmer og suppleanter i styret for Nordisk Kulturfond for årene 1989—90
12. Suppleringsvalg av medlem til Den nordiske investeringsbanks kontrollkomité frem til den 30. april 1989
13. Bemyndigelse for utvalgene å ta til etterretning slike meddelelser som ikke er satt opp på saklisten for sesjonen eller som ikke sluttbehandles på sesjonen
14. Regler for sesjonens gjennomføring (Dokument 2)
15. Forslag om prøveordning med skriftlige spørsmål og svar (Dokument 3)
16. Generaldebatten. C 1: Nordisk Minister-

råds beretning om det nordiske samarbeidet, C 2: Nordisk Ministerråds redegjørelse om planene for det nordiske samarbeidet samt Dokument 1: Rapport fra Nordisk Råds presidium.

I

Öppningsanförande av Nordiska rådets president

Ärade rådsmedlemmar, mina damer och herrar! Arvoisat neuvoston jäsenet, hyvät naiset ja herrat!

Låt oss, innan vi inleder vårt sessionsarbete, en stund dröja inför minnet av de nordiska vänner, som har lämnat oss för alltid sedan vi senast var samlade till session.

Einar Gerhardsen, som gick bort senaste höst, var en av de centrala gestalterna i den nordiska kretsen allt från rådets första tider. Hans namn är också inskrivet i detta århundrades Norges historia som ett av de främsta, i fattiga och rika år, i krig och fred.

Einar Gerhardsen var i Stortinget då Nordiska rådet kom till och han blev den första förmannen i den norska delegationen. När rådet följande år samlades till session i Oslo valdes han till rådets president. Under en lång följd av år deltog han sedan som statsminister i rådssessionerna.

Einar Gerhardsen deltog i norsk och nordisk samhällsdebatt ända till sin död vid 90 års ålder. Kännetecknande för honom var ett alltid lika aktivt engagemang för vår nordiska gemenskap.

Sista gången vi hade glädjen av att se honom i

vår krets var under rådets 25-årsjubileum i Helsingfors år 1977, då han var en av rådets främsta hedersgäster.

Nyårsnatten detta år avgick *Rolf Presthus* utan förvarning med döden, bara 51 år gammal. Hans plötsliga bortgång vållade djup sorg i alla politiska läger i Norge. Som mångårig finansminister var han högt respekterad i alla läger. Också som folkvald representant uppfattades han som en samarbetets mästare.

Sin styrka som samarbetspolitiker var han i tillfälle att på ett övertygande sätt visa under finansministrarnas arbete med den första handlingsplanen för ekonomisk tillväxt och full sysselsättning. Han var verkligen en av dem som på ett vanskligt område förde det nordiska samarbetet ett gott stycke vidare. Vi känner alla att vi i honom förlorade en kollega med osedvanliga politiska och mänskliga resurser.

De bortgångnas minne förpliktar oss till ytterligare ansträngningar för vårt samarbete. Låt oss med en tyst minut hedra deras minne.

Vi är glada och tacksamma över att få hålla våra nordiska rådslag i denna vackra sal. Från fönstret härifrån ser ni hela Oslo framför er, låt oss ta en blick ut i det underbara solskenet därute. Vår tacksamhet riktar sig till Stortinget och dess presidentskap för att de har velat upplåta Stortingets lokaliteter och övriga utrustning för rådets behov och låter dess kunniga personal biträda oss i vårt arbete.

En av Nordiska rådets stora tillgångar är att det en gång om året erbjuder Nordens ledande politiker ett debattforum på ett någorlunda politiskt representativt plan. Enligt min mening är det igen särskilt angeläget att utnyttja denna möjlighet till meningsutbyte om dagens aktuella frågor. Vi har behov av en saklig men samtidigt livaktig debatt om alla de frågeställningar som påverkar vår tillvaro här i Norden.

Åter en gång kommer de nordiska ländernas förhållanden till den omgivande världen och speciellt till den integration som pågår i Europa att påkalla vår särskilda uppmärksamhet. Återigen är det starka krafter i vår närhet som attraherar oss här i Norden. Det är nästan som om det funnes en historisk lagbundenhet att när vi närmar oss ett decennieskifte så skall vår samhörighet ställas på prov genom yttre tryck. Så har det varit förr när vi mötts här i Oslo. De europeiska integrationsfrågorna stod centralt speciellt vid sessionerna 1958 och 1968 just här i Oslo. Vardera

gången ledde utvecklingen rätt snart till ett förbättrat nordiskt samarbete, en starkare sammanhållning inom Norden. Efter sessionen 1958 fick vi Helsingforsavtalet och efter 1968 ministerrådet.

Även denna gång kommer debatten säkert i hög grad att präglas av den ökande integrations tanken ute i Europa med allt vad detta innebär för våra länder och för vårt samarbete. Insikten om att vi i detta läge inte kan isolera oss här uppe i det nordligaste Europa är nu allmän. Den möjligheten existerar helt enkelt inte längre. Vi har kanske alltför länge invaggat oss i en falsk trygghetskänsla om att vi i stort sett kan hålla vårt bo ostört.

Det är därför skäl att med tillfredsställelse notera de steg som har tagits i riktning mot en öppnare attityd gentemot omvärlden. Den utredningskommitté för vissa internationella frågor, som vi så ivrigt diskuterade vid rådets senaste session, har nu fått sitt mandat och inlett sitt arbete. Syftet är att utreda på vilket sätt de nordiska ländernas samverkan i internationella samarbetsorganisationer skulle kunna göras effektivare. Utredningskommittén har sig förelagd en krävande och arbetsdryg uppgift. Det är all anledning att önska den framgång i dess arbete.

De nordiska länderna åtnjuter sedan gammalt ett gott anseende ute i världen, så ock deras samarbete i den mån man känner till det. Utgångsläget är alltså gynnsamt för den utåtriktade informationen. Två betydande satsningar, som riktade sig mot avlägsna men dock mycket viktiga regioner, har med stor framgång förverkligats under detta decennium. De två "Scandinavia Today"-kampanjerna, den första i USA och den andra senaste år i Japan, måste utan tvekan betecknas som succéer och ytterst värdefulla ur de nordiska ländernas synpunkt. Det förunnades mig att personligen medverka i dem båda. Jag kan inte underlåta att peka på dem som en uppenbarligen mycket lyckad form för information om Norden. Det är tydligen så, att den hårda konkurrensen om människors uppmärksamhet och intresse ute i stora världen i dag kräver satsningar av denna omfattning.

Då vi ser framåt är det möjligt att vi mer än hittills borde rikta blickarna mot gamla Europa. Det fordrar kanske ett annorlunda grepp, men helt säkert skulle det behövas någon mera aktiv och synlig framstöt också här om våra förhållanden och vårt samarbete. Alltför ofta observerar

man, att vetskapen om att vi på en hel rad samarbetsområden har kommit betydligt längre än vad som är fallet exempelvis inom den europeiska gemenskapen är alltför tunnsladd.

Jag kan bara beklaga, att vi inte i TV-samarbetet har kommit längre. Vi är inte ensamma i Europa om att utveckla ett regionalt TV-samarbete. Ett nordiskt samarbete skulle utgöra ett viktigt bidrag till "europifieringen" av televisionen och till stärkandet av den europeiska identiteten.

Det är därför helt riktigt när det i den nya nordiska kulturhandlingsplanen, som är en av de stora sakerna vid denna session, också betonas att den utåtriktade informationen bör få ökade resurser. Ett nytt nordiskt designpris kanske också kan bli en faktor att räkna med i den internationella informationen. Det är samtidigt helt givet att strävandena att klarlägga de nordiska ländernas förhållanden till den pågående europeiska integrationen också förutsätter en mera merkantilt inriktad ökad informationsinsats utanför Norden. De nordiska länderna har förnämliga traditioner att falla tillbaka på också i detta hänseende. De mest uppmärksammade gemensamma uppträdandena gjordes förmodligen vid världsutställningarna i Montreal år 1967 och i Osaka år 1970. — Det är alldeles för länge sedan. Det senare hade ett också i dag högaktuellt bärande tema, "miljöskyddet i det industrialiserade samhället".

Rådets saklista är också denna gång lång och kommer att kräva en gedigen arbetsinsats av alla medverkande.

Vi har på listan 10 ministerrådsförslag, 40 medlemsförslag, 31 frågor, snabbfrågor och en talarlista för generaldebatten med över 70 namn.

Vi är många också den här gången, som samlas här i Oslo, nästan tusen allt som allt. Det är dock litet färre än de skaror, som samlades i Vasaloppet i Mora i går. Hela 12 tusen nordbor begav sig ut i det 90 kilometer långa spåret. Det känns betryggande. Än lever fädrens anda.

Jag får hälsa rådets medlemmar, såväl parlamentariker som regeringsrepresentanter, rådets funktionärer samt de sakkunniga, representanterna för massmedia samt de inbjudna gästerna och övriga som skall följa med vår session välkomna till Nordiska rådets 36:e session och förklarar sessionen öppnad.

2

Namnupprop: godkännande av medlemslistan

Namnupprop företogs enligt följande medlemslista, uppräddad enligt § 4 i arbetsordningen:

Regeringsrepresentanter

Andersson, Georg¹
 Bakke, Hallvard¹
 Bakken, Anne-Lise¹
 Berge, Gunnar
 Birgir Ísleifur Gunnarsson
 Bodström, Lennart¹
 Borgen, Kjell
 Brundtland, Gro Harlem
 Bärlund, Kaj
 Bøsterud, Helen¹
 Carlsson, Ingvar
 Christensen, Christian¹
 Christensen, Frode Nør¹
 Clausen, H. P.¹
 Dahl, Birgitta
 Dam, Atli P.
 Danielsen, Niels P.
 Duurhus, Jogvan¹
 Eidem, Bjarne Mørk
 Engseth, William
 Feldt, Kjell-Olof
 Flodin, May
 Gammelgaard, Lars P.
 Gerhardsen, Tove Strand¹
 Gradin, Anita
 Grøndahl, Kirsti Kolle
 Guðmundur, Bjarnason
 Gustafsson, Hans¹
 Göransson, Bengt¹
 Haarder, Bertel
 Halonen, Tarja¹
 Hellström, Mats
 Hjelm-Wallén, Lena¹
 Holkeri, Harri
 Holmberg, Bo¹
 Hovmand, Svend Erik¹
 Hulterström, Sven¹
 Johansson, Bengt K. Å.
 Jón Sigurðsson
 Klein, Lasse
 Kofod-Svendsen, Flemming
 Kristensen, Finn¹
 Laustsen, Agnete¹

¹ Ej närvarande vid namnuppropet.

Leijon, Anna-Greta¹
 Liikanen, Erkki¹
 Louekoski, Matti
 Lönnqvist, Ulf¹
 Matthías A. Mathiesen
 Mosbakk, Kurt
 Motzfeldt, Jonathan
 Ninn-Hansen, Erik¹
 Nordman, Gunnevi
 Pesola, Helena¹
 Peterson, Thage G.
 Piipari, Anna-Liisa¹
 Puhakka, Matti¹
 Purkhús Jóngerð
 Rønbeck, Sissel
 Salmén, Olof¹
 Salolainen, Pertti
 Schlüter, Poul¹
 Sigurdson, Gertrud¹
 Simonsen, Palle
 Sorsa, Kalevi¹
 Steingrímur Hermannsson
 Suominen, Ilkka
 Taxell, Christoffer
 Thalén, Ingela¹
 Vetlesen, Vesla
 Wiklöf, Lasse
 Þorsteinn Pálsson
 Øien, Arne¹
 Øyangen, Gunhild¹

Valda medlemmar

Aho, Esko
 Alsaker, Svein
 Andersson, Lennart
 Auken, Margrete
 Benkow, Jo¹
 Bennedsen, Dorte
 Bildt, Carl
 Bilgrav-Nielsen, Jens¹
 Björk, Gunnar
 Björklund, Ilkka-Christian
 Björkstrand, Gustav
 Buttedahl, Johan
 Eiður Guðnason
 Elo, Mikko
 Exner, Lahja
 Fagerholm, Karl-Gunnar
 Fredheim, Kjell Magne
 Førde, Einar
 Gadd, Arne
 Glønborg, Knud

Guðrún Helgadóttir
 Gyldenkilde, Lilli
 Hagensen, Hagen
 Hansen, Flemming
 Hansen, Ivar
 Hansen-Krone, Margit
 Hetemäki-Olander, Elsi
 Hilpelä, Liisa¹
 Håkansson, Per Olof¹
 Iversen, Åsa Solberg
 Jansson, Olof
 Jonsson, Elver
 Järvisalo-Kanerva, Riitta
 Jäätteenmäki, Anneli
 Jørgensen, Anker
 Jørgensen, Brit
 Jørgensen, Ragna Berget
 Kemppainen, Arvo
 Knutzen, Thea
 Knuuttila, Sakari
 Komstedt, Wiggo
 Koritzinsky, Theo
 Lange, Preben
 Lindenskov, Jacob
 Louvo, Anna-Kaarina
 Lundblad, Grethe
 Møller, Helge Adam
 Møller, Kjeld Rahbæk
 Nielsen, Agnar
 Nilsson, Barbro
 Nyby, Mats¹
 Nyhage, Hans
 Ólafur G. Einarsson
 Óli P. Guðbjartsson
 Oscarsson, Berit
 Paakkinen, Saara-Maria
 Páll Pétursson
 Pedersen, Robert
 Petersson, Hans
 Pettersen, Oddrunn
 Poulsen, Kaj
 Poulsgaard, Kristen
 Riihijärvi, Heikki
 Ryyänen, Mirja
 Sasi, Kimmo
 Sjøthun, Asbjørn
 Skauge, Arne
 Steen, Reiulf
 Steenholdt, Otto
 Sundberg, Ingrid

¹ *Ej närvarande vid namnuppropet.*

Svensson, Sten
 Sverrir Hermannsson
 Synnes, Harald
 Syse, Jan P.
 Söder, Karin
 Sønderby, Peder
 Talleraas, Anders
 Tastesen, Bernhardt
 Turunen, Eeva
 Ueland, Ole Gabriel
 Valgerður, Sverrisdóttir
 Väanänen, Marjatta
 Werner, Lars
 Westerberg, Bengt
 Öhrsvik, Lena
 Östrand, Olle
 Øvregard, Kåre

Medlemslistan godkändes.

Ändringar i medlemslistan

Det anmäldes, att tills vidare ersätts Jo Benkow av Ingrid I. Willoch, Liisa Hilpelä av Jouni Särkijärvi och Per Olof Håkansson av Karl-Erik Svartberg.

Rådet beslöt att ändra medlemslistan i enlighet härmed.

3

Val av presidium

Enligt § 32 i Nordiska rådets arbetsordning utgör presidiet valberedning för de val som företas av plenarforsamlingen, utskotten och redaktionskommittén.

Presidiet hade föreslagit att till president skulle väljas Jan P. Syse, Norge och till övriga medlemmar av presidiet Margrete Auken, Danmark, Anker Jørgensen, Danmark, Ilkka-Christian Björklund, Finland, Elsi Hetemäki-Olander, Finland, Ólafur G. Einarsson, Island, Páll Pétursson, Island, Kjell Magne Fredheim, Norge, Grethe Lundblad, Sverige och Karin Söder, Sverige.

Hagen Hagensen: Den indstilling, der foreligger fra præsidiets mht. præsidiervalget, tager efter vor opfattelse ikke hensyn til forholdene, som de findes i Danmark. Der er taget ensidigt hensyn til venstrefløjen, uanset den tilkendegivelse der foreligger fra den danske delegation, for så vidt angår det ene medlem af præsidiets. Det ville have været

rigtigt, om man havde ladet plenum foretage et valg. Der er en del i den danske delegation — derunder vi konservative og flere med os — der derfor ikke kan afgive stemme for den indstilling til præsidiervalget, der foreligger her, idet vi finder, at indstillingen ikke giver en rimelig dansk repræsentation. Vi deltager derfor ikke i valget. Det er et spørgsmål om principper, ikke et spørgsmål om personer.

Presidiets forslag bifølls.

Jan P. Syse overtog herefter ledningen av förhandlingarna.

4

Anförande av den nyvalde presidenten

Ærede rådsmedlemmer! På vegne av det nyvalgte presidium vil jeg takke for den tillit som er vist oss. Vi skal gjøre vårt beste for å leve opp til den.

Jeg vil så gjerne takke Elsi Hetemäki-Olander, dette fremragende og entusiastiske menneske som har manifestert sitt hjemlands sisu og den sanne nordiske ånd ved nå for annen gang å ha vært rådsresident i Norden. Hun går dermed inn i den eksklusive lille gruppe av store presidenter, såkalte dobbeltpresidenter, i Nordisk Råds historie. Det er en bragd som i seg selv demonstrerer kvalitet, likesom hun gjennom sin ledelse av Presidiet har satt et kvalitetsstempel på vårt arbeid. Du, Elsi Hetemäki-Olander, har gjennom ditt virke vært en kraft i det nordiske samarbeidet gjennom mange år. Vi takker deg av hjertet. Samtidig vil jeg gjerne rette ditt blikk mot fremtiden. Nordisk Råd har nemlig hatt en trippelpresident i sin historie med det karakteristiske navn Suk-selainen. Jeg vil bare meddele Elsi Hetemäki-Olander at det er nye mål å strebe mot. Det er gleder i vente.

Og så — med stor glede — ønsker jeg velkommen til Oslo — velkommen til rådets medlemmer, til sekretariatene, rådgiverne, sakkynndige, andre medarbeidere og ungdomspolitikere. Og en særlig velkomst til pressen, som er så avgjørende for spredningen av den nordiske ide. Måtte denne sesjonen gi meget å berette om.

De store nordiske samlinger, som dagens sesjon, innebærer at nær 1 000 personer møtes, personer som på hvert sitt felt er sentrale. Det er viktig at nettopp disse mennesker er besjelet av den nordiske ånd, og kanskje blir denne endog

sterkere ved at man fysisk blir trengt sammen — for jeg må innrømme at den norske stortingsbygning er for liten til å gi arbeidsrom for så mange mennesker. Men jeg vil minne om hva Knut Hamsun sa i innledningen til en av sine fremste romaner: Han talte om Oslo, denne forunderlige by som ingen forlater før man har fått merker av den. Jeg håper det blir positive nordiske merker.

Det er knyttet atskillige forventninger til årets sesjon. Det nordiske samarbeidet har de siste årene vist seg handlekraftig på en del områder. Jeg nevner bl. a. den økonomiske handlingsplan, og forhåpentligvis vil årets sesjon bety at nye konkrete tiltak blir besluttet på viktige områder.

Men like meget ser jeg frem til den debatt som vil reise seg om Nordens felles utgangspunkt overfor den akselererende utvikling i Europa. De diskusjoner som vil bli ført om dette tema, vil kunne danne utgangspunktet for en bedre forståelse av de utfordringer Norden står overfor. I neste omgang vil dette kunne danne grunnlag for å styrke det nordiske fellesskap for å sikre at både den økonomiske og kulturelle utvikling i Norden ikke blir hengende etter.

For utviklingen i Europa, innen EF, når det gjelder utviklingen av et indre marked, egne standarder og regler kan gå med rivende fart. Vi må unngå en passiv tilskuerverole, hvor vilkårene for de nordiske lands samvirke med Europa bestemmes av EF alene.

Når det gjelder hva vi med en fellesbetegnelse kan kalle den "utenrikspolitiske" del av det nordiske fellesskap, har det vært bred enighet om den begrensning vi har lagt på oss selv. Den internasjonale utredningskomite som nå er i gang med sitt arbeid, vil kunne få stor betydning for hvordan nordisk samarbeid skal finne sin plass i en stadig mer internasjonal verden, preget av store markeder.

Av de praktiske felles-nordiske tiltak som forhåpentligvis denne gang kommer til sin avgjørelse, er TELE-X-samarbeidet. Vi vet at dette har vært en tung sak i det nordiske samarbeidet, tung både økonomisk og politisk. Mange ulike løsninger har vært diskutert, og vi får håpe at denne sesjon ender med et valg av løsning.

Den nylig avgåtte president sa i sin innledningstale i fjor:

"Jag har velat fästa uppmärksamheten vid språket. Om vi inte förstår varandras ord, förstår vi knappast tankarna heller".

Dette er en sannhet vi ikke kan komme forbi, og jeg vil utvide denne tankerekke: Den beste forutsetning for å forstå både hverandres språk, tanker og miljø er å få tilgang til hverandres TV-programmer. Intet medium i vår tid har en slik gjennomslagskraft som TV. Intet medium kan på samme måte øke den gjensidige kjennskap til de enkelte lands kultur, historie og samfunnsutvikling, ja, virkelig bidra til å bygge ut den nordiske samforståelsen. Derfor håper vi at vi kommer frem til gode løsninger. Da må vi også erkjenne at den kulturpolitiske side ved denne saken er viktigere enn den industripolitiske, selv om vi gjerne skulle tilfredsstille begge sider. Vi må samtidig erkjenne at det ikke er satellitter det er mangel på. Både Sky Channel, Super Channel og TV 3 makter det på kort tid som nordisk samarbeid ikke har kunnet frembringe på meget lang tid. Det bør være et tankekor.

Selv om mer storslåtte samarbeidsprosjekter i nordisk sammenheng må begraves, er det en uberegtiget kritikk når Rådet fra tid til annen beskyldes for å være mer snakk og papir enn konkret arbeid — selv om det også er meget snakk og papir. Det nordiske samarbeidet er et godt eksempel på at man kan oppnå gode resultater gjennom mange små skritt i riktig retning. Men tempo og planer må være realistiske, og vi må erkjenne ulikheter. Vi må ikke snuble over en sten fordi vi løper etter en stjerne.

Men det nordiske samarbeidet må ha visjoner og planer dersom samarbeidet skal ha bærekraft. Vi må ta utgangspunkt i hva vi kan oppnå ut fra våre felles ressurser, og ut fra våre felles muligheter, utfordringer og problemer.

Og i nordisk sammenheng føler jeg at vi nå har sporet oss inn på et slikt område. Det er et ønske i alle våre land om å redusere avhengigheten av atomkraft. I et fellesnordisk perspektiv bør vi søke å løse våre energiproblemer innenfor de nordiske grenser. Det har også med trygghet i energiforsyningen å gjøre, med mindre avhengighet av import fra land utenfor Norden.

Derfor er det interessant og perspektivfullt når Økonomisk utvalg har samlet seg om et forslag om å intensivere samarbeidet på det energipolitiske området, hvor også naturgass vil bli et nøkkelord. Men alt dette må skje under hensyntagen til de enkelte lands egne forhold.

Til slutt vil jeg streife det mer fundamentale spørsmål for nordisk samarbeid:

Finnes det egentlig en nordisk politisk kultur?

I verden for øvrig er det neppe tvil om at svaret er ja. De nordiske land viser så tydelige fellestrekk at andre oppfatter dem som en enhet. Små stater som langt på vei har samme historiske og kulturelle bakgrunn, med grunnfestet tradisjon for demokrati og rettssikkerhet, høyt nivå for velstand og offentlig garantert velferd, vidtgående sosial utjevning og sterk vilje til samarbeidsløsninger. Nordens profil fremtrer for omverdenen som en kombinasjon av demokratisk idealisme og praktisk-pragmatisk holdning.

Vi har all grunn til å vedkjenne oss denne identitet — for den er reell, og ikke et produkt av andres illusjoner. Selvfølgelig er det også store forskjeller mellom oss. Men de fjerner ikke det dominerende inntrykket av fellestrekk, som gir mening og innhold til begrepet ”nordisk politisk kultur”.

I den øvrige vestlige verden har synet på Norden vært preget av ambivalens. Mange har sett på den som en idealmønstre for det gode samfunn, et slags moderne Mekka, og viktige trekk av den skandinaviske samfunnsmodellen ble forbilde for reformopplegg i andre land. Men mange mente også å se omrisset av en ny form for ”brave new world” — et flatt og spenningsløst samfunn der problemer tilsynelatende ble administrert bort av offentlige funksjonærer, men med en natts side av tomhet.

Vi slipper ikke unna disse spørsmål i fremtiden heller. Og de kan bli forsterket langt utover det vi hittil har vært vant til hvis den økonomiske utvikling ikke holder tritt med omverdenen. Også derfor betyr forholdet til Europa og det som skjer der, at vi må bedre vår egen arbeidsform og styrke vårt fellesskap.

Jeg håper denne sesjon vil fremme vår nordiske sak, og ønsker oss lykke til i våre forhandlinger.

5

Utsändning av handlingar till sessionen

Arbetsordningen stadgar att allt dokumentationsmaterial som skall behandlas vid sessionen skall ha utsänts senast två veckor före sessionens början. Den stadgar också, att utsändandet kan ske senare om särskilda skäl föreligger.

Presidiet hade föreslagit att även de förslag som utsänts senare än två veckor före sessionens början kan behandlas vid sessionen. Beslutet kräver 2/3 flertal.

Presidiets förslag bifölls.

3-17-336 Nordiska rådet

6

Fastställande av saklista för sessionen

Presidiet hade föreslagit att plenarförsamlingen fastställer saklistan för sessionen i enlighet med det utdelade tryckta förslaget.

Eventuella ytterligare frågor (E-saker) kan komma att ställas, med hänvisning till arbetsordningens § 15.

Saklistan för sessionen fastställdes i enlighet med presidiets förslag.

7

Meddelande om voteringsordningen

Voteringen skjer med hjelp av voteringsapparat. I samsvar med § 11 i Rådets arbeidsordning kan medlem votere ”ja” eller ”nei” eller avstå fra å votere. Presidenten meddeler når voteringen begynner og når den avsluttes. En ja-stemme er på voteringsapparatet markert med ”for” og en nei-stemme med ”mot”.

Fordi man i Stortinget har stemmeplikt, kan voteringsapparatet ikke registrere de medlemmer som avstår fra votering.

Presidenten vil derfor gjennomføre to voteringsapparater for hvert forslag som krever bruk av voteringsapparat:

I den første votering deltar de medlemmer som stemmer ”for” eller ”mot”. Resultatet av denne votering kommer straks på skjermene i salen.

Deretter vil presidenten be de medlemmer som har avstått fra voteringen, om å trykke på ”for”-knappen. Resultatet kommer på skjermene, og voteringen er avsluttet.

Føroving viser presidenten til det omdelte notat som nærmere forklarer bruken av voteringsapparat.

8

Valberedningens framställning

Enligt Nordiska rådets arbetsordning § 32 utgör presidiet valberedning för de val som företas av plenarförsamlingen, utskotten och redaktionskommittén. Presidenten hänvisar till den utdelade framställningen som närmare förklarar presidiets förslag till sammansättning av redaktionskommittén, styrelsen för Nordiska kulturfonden, särskilda utskottet för granskning av Nordiska kulturfonden samt till val av förtroendeposter i utskott och kommitté.

Presidenten meddelade att presidiet hemställt hos rådets utskott, med hänvisning till arbetsordningens § 25, att val av ordförande och vice ordförande skall träda i kraft först vid sessionens avslutning.

Meddelandet lades till handlingarna.

9

Val av redaktionskommitté

Presidiet hade föreslagit att rådet till medlemmar i redaktionskommittén för tiden intill nästa session väljer:

från *Danmark*: Helge Adam Møller (KF) och Robert Pedersen (S)

från *Finland*: Saara-Maria Paakinen (Sdp) och Heikki Riihijärvi (Smp)

från *Island*: Guðrún Helgadóttir (Ab) och Valgerður Sverrisdóttir (F)

från *Norge*: Thea Knutzen (H) och Reulf Steen (A)

från *Sverige*: Per Olof Håkansson (s) och Ingrid Sundberg (m)

Presidiets förslag bifölls.

10

Suppleringsval av suppleant i styrelsen för Nordiska kulturfonden

Presidiet beslutet ved møte 12. mai 1987 at for tiden frem til 36. sesjon utse riksdagsman Claes Andersson som suppleant i Nordisk Kulturfonds styre i stedet for Pirkko Turpeinen.

Presidiet foreslår at Rådet til suppleant av Nordisk Kulturfonds styre for 1988 velger Claes Andersson.

Presidiets förslag bifölls.

11

Val av medlemmar och suppleanter i Nordiska kulturfondens styrelse för åren 1989—90

Presidiet hade föreslagit, att Nordiska rådet till medlemmar och suppleanter av Nordiska kulturfondens styrelse för åren 1989—90 väljer:

från *Danmark*: Svend Jakobsen (S) med Helge Adam Møller (KF) som suppleant

från *Finland*: Erkki Pystynen (Kok) med Claes Andersson (Skdl) som suppleant

från *Island*: Eiður Guðnason (A) med Guðrún Helgadóttir (Ab) som suppleant

från *Norge*: Kjell Magne Fredheim (A) med Georg Apenes (H) som suppleant

från *Sverige*: Barbro Nilsson (s) med Hans Nyhage (m) som suppleant.

Presidiets förslag bifölls.

12

Suppleringsval av medlem i Nordiska investeringsbankens kontrollkommitté

Presidiet beslutet ved møte 12. mai 1987 at for tiden frem til 36. sesjon utse riksdagsman Ilkka-Christian Björklund som medlem i Den nordiske investeringsbanks kontrollkomité for tiden frem til 36. sesjon i stedet for Peter Muurman.

Presidiet foreslår at Rådet til medlem av Den nordiske investeringsbanks kontrollkomité frem til den 30. april 1989 velger Ilkka-Christian Björklund.

Presidiets förslag bifölls.

13

Bemyndigande för utskotten att lägga sådana meddelanden till handlingarna, vilka ej upptagits på saklistan för sessionen eller vilka icke slutbehandlas på sessionen

Presidiet hade föreslagit att utskotten bemyndigas att lägga till handlingarna sådana meddelanden, vilka ej upptagits på saklistan för sessionen eller vilka icke slutbehandlas på sessionen.

Presidiets förslag bifölls.

14

Regler för sessionens genomförande (Dokument 2)

Presidenten: Enligt Dokument 2 foreslår presidiet visse regler for sesjonens gjennomføring.

I dokumentet foreslås tidsbegrensning av innleggene i generaldebatten og i saksdebattene.

Likeledes foreslås hvorledes replikkordningen skal gjennomføres.

Presidiets förslag bifölls.

15

Förslag om försök med skriftliga frågor och svar (Dokument 3)

Presidenten: Presidiet har etter samråd med Samarbeidsministrene besluttet å foreslå plenarforsamlingen som en prøveordning, å utvide Rådets spørreinstittut slik dette er bestemt i Helsingforsavtalens Artikkel 57 og Rådets arbeidsordning § 15.

Presidiet foreslår således at plenarforsamlingen beslutter å innføre en prøveordning for en periode av 2 år med spørsmål mellom to råds-sesjoner. Ordningen innebærer en utvidelse av mulighetene for Rådets valgte medlemmer til å stille spørsmål til en regjering eller til ministerrådet. Slike spørsmål skal leveres skriftlig til presidiet senest 1. mai, 5. august eller 20. september. Spørsmålene skal besvares skriftlig innen 6. uker.

I Dokument 3 er forslaget nærmere presisert.

En sådan beslutning krever to tredjedels flertall i Rådet.

Bifaller Rådet presidiets forslag om innføring av en prøveordning for en periode av 2 år med skriftlige spørsmål og svar mellom råds-sesjonene?

Presidiet's förslag bifölls.

16

C 1: Berättelse rörande det nordiska samarbetet, C 2: Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet samt Dokument 1: Rapport från Nordiska rådets presidium (generaldebatt)

Statsråd **Mørk Eidem:** Ærede president! Nordisk samarbeid har alltid vært en jordnær virksomhet. Konkrete og praktiske tiltak har vært vårt varemerke. Men i tillegg til det har det nordiske samarbeidet en visjon, en visjon om at gode naboer med felles kultur og historie kan og bør leve nært sammen, og samarbeide over landegrensene. Det er en viktig ambisjon i vårt arbeid å spre det nordiske engasjement til stadig bredere grupper i samfunnet; dette målet har vi strebet mot også i det året som er gått. Dette til tross for at jeg i det følgende vil kommentere en rekke spørsmål av konkret natur.

Både Nordisk Råd og Ministerrådet har det siste året ofret stor og berettiget oppmerksomhet på spørsmål om den europeiske integrasjons betydning for Norden, og det er i dag alminnelig

enighet om at det nordiske samarbeidet ikke kan foregå isolert fra den øvrige utvikling i Vest-Europa.

Særlig aktuelt er spørsmålet om hvilke perspektiver som åpner seg for oss i forlengelsen av EFs beslutning om å skape et indre marked før utgangen av 1992. Vi har alle en vital interesse av fortsatt å kunne konkurrere på våre tradisjonelt viktigste markeder og delta i det samarbeid som vokser frem i Europa innenfor kultur, vitenskap og teknikk.

De nordiske land som ikke er medlemmer av EF, ivaretar i første rekke sine interesser overfor EF gjennom EFTA. På flere fagområder og sektorer i det nordiske samarbeidet har vi likevel registrert et behov for å drøfte og samordne standpunkter også på nordisk nivå.

Nordisk Råd har dokumentert sin interesse for disse spørsmål i flere møter med Ministerrådet, og har for sin egen del tilsatt en særskilt komite for internasjonalt samarbeid.

Ministerrådet har på sin side gjennom de nordiske embetsmannskomiteer foretatt en første kartlegging av konsekvensene av EFs beslutning om å etablere et indre marked. Dette arbeidet har vi redegjort for i Ministerrådets årsberetning.

Etter møtene mellom Nordisk Råds presidium, statsministrene og samarbeidsministrene i desember i fjor har Ministerrådet tatt ytterligere skritt. De ulike fagministerråd og embetsmannskomiteer ble i januar anmodet om å ofre ytterligere oppmerksomhet på disse spørsmål for å identifisere forslag vedrørende EFs indre marked som er av felles interesse. Konsekvensene for samarbeidet mellom EF og EFTA og for det nordiske samarbeidet skal belyses bl. a. av forslag som gjelder miljø, arbeidsmiljø, forbrukervern og fri bevegelse av personer og kapital.

Arbeidet i Ministerrådets organer tar dessuten sikte på å utpeke områder der resultatene av det nordiske samarbeidet med fordel kan utnyttes til å påvirke utviklingen i EF. En vil overveie hvordan dette best kan skje.

I tillegg til dette skal vi selvsagt ha oppmerksomheten vendt mot resultatene av det europeiske samarbeid for å vurdere om disse resultatene kan nyttiggjøres i det nordiske samarbeidet. I dette arbeidet har det danske utenriksministeriet beredvillig stillet ekspertise til disposisjon for Ministerrådets sekretariat, og vi regner med å kunne gi Presidiet en ny rapport når vi møtes før sommeren.

Likevel er det slik at arbeidet med disse spørsmål er i god gjenge på mange sektorer. Jeg nevner samarbeidsprogrammet for avviking av handelshindringer som et sentralt område. Det viktigste verktøyet for frie varestømmer over landegrensene — lister over likeverdige regler — er i ferd med å ta form som planlagt. Jeg nevner arbeidet med en ny økonomisk handlingsplan som skal foreligge til neste års sesjon, og som tar utgangspunkt i en omfattende analyse av den europeiske utvikling. Jeg nevner at det pågår et arbeid som skal sørge for at utviklingen på transportområdet i Norden skal skje parallelt med utviklingen av et friere transportmarked i Europa. Jeg nevner også arbeidet med en mulig nordisk arbeidsmiljøkonvensjon, der utviklingen i EF og arbeidet med avviking av handelshindringer er viktige elementer.

Den økonomiske veksten i de nordiske landene har i den senere tid avtatt, spesielt i Danmark og Norge. Effekten av fallet på de internasjonale børsene synes imidlertid ikke å bli så dramatisk som det ble spådd fra visse hold. Den vurdering som finansministrene gjorde i november i sin felles konjunkturrapport, står i hovedsak fast.

Gjennomføringen av den økonomiske handlingsplanen "Norden i vekst" går stort sett i samsvar med planene. Samtidig er arbeidet med å utarbeide en ny økonomisk handlingsplan kommet godt i gang, og et forslag vil foreligge til neste års sesjon.

Den statssekretærgruppen som finansministrene har gitt i oppdrag å utarbeide et forslag, har samlet et stort materiale som nå er under bearbeidelse. Forslagene om tiltak kommer fra de nasjonale myndigheter, fra et spesielt idéseminar, og fra nordiske organer foreligger det et femtittalls konkrete forslag.

Flere av Ministerrådets større satsinger er av naturlige årsaker knyttet til prosjekter som kan gi en bedre økonomisk vekst i Norden. Til denne sesjon legger vi fram tre ministerrådsforslag av denne art. Et industrielt senter er foreslått bygd opp omkring Nordisk Industrifond her i Oslo. Sentret skal gi støtte til forskning og utvikling. Det skal hjelpe til ved oppbyggingen av et nordisk kontaktnett, fremme deltakelsen i vesteuropeiske industriprosjekter og støtte kompetanseutvikling og teknikkspredning.

I 1988 arrangeres det nordiske Teknologåret. Det er en begivenhet som kan forventes å få stor betydning for teknikkinteresse og teknikkamar-

beidet i Norden i årene som kommer. For å ivareta de idéer og forslag om nye samarbeidsområder på teknikkområdet som kan komme frem under Teknologåret, kommer det foreslåtte nordiske industrielle sentret til å bli engasjert i oppfølgingsarbeidet.

Utviklingen på det økonomiske området bestemmes i dag i stadig større grad av utviklingsarbeid. Kunnskap, som alltid har utgjort en verdi i seg selv, har kommet til å bli den avgjørende faktoren for næringslivet i utvikling og dermed fundamentet for vår velferd.

Utviklingsarbeid og dette arbeidets basis, forskning og utdanning, er sentrale elementer i det nordiske samarbeidet. Disse elementene finner vi igjen innenfor nær sagt alle sektorer av Ministerrådets virksomhet.

Handlingsplanen på datateknologiområdet er nå inne i sitt nest siste år, og har resultert i bruk av ny teknikk innenfor ulike områder av samarbeidet. Under denne sesjonen legger vi fram et ministerrådsforslag om et lignende tverrsektorielt utviklingsprogram på bioteknologiområdet. Programmet har til hensikt å styrke de nordiske landenes muligheter til å utnytte bioteknologien først og fremst gjennom kompetanseoppbygging, forskerutdanning og etablering av forskernettverk i samarbeid med næringslivet. I henhold til programmet tilsettes også et utvalg for å vurdere de etiske spørsmål i forbindelse med bruk av bioteknikk.

Det nordiske kultursamarbeidet har en lang tradisjon, og det er bredt forankret i de nordiske folk. Ministerrådet ønsker å vitalisere og forsterke det nordiske kulturfellesskap og legger derfor fram et forslag om en handlingsplan, slik Nordisk Råd har ønsket.

La meg peke på noen av de viktigste elementene i forslaget.

Innenfor utdanning legger vi i særdeleshet vekt på å forbedre språkforståelsen i Norden. Språkforståelsen er et viktig grunnlag for nordisk samarbeid og en grunnforutsetning for det nordiske fellesskapet. Den nordiske språkforståelsen omfatter både den nødvendige språklige kompetansen og samtidig kulturformidling i vid forstand, bl. a. gjennom utveksling av både ungdom og voksne.

Et spesielt program, kalt Nordplus, skal fremme samarbeidet mellom de høyere utdannelsestusjonene i Norden og gjøre det lettere for studenter i en periode av studietiden å studere i et

annet nordisk land. Likeså streber vi etter å øke kontakten mellom forskere og forskningsmiljøer i Norden. Ministerrådet regner med å starte en forsøksvirksomhet med nordiske gjesteprofessorer og ulike prosjekter som støtter små og sterkt spesialiserte forskningsmiljøer.

Den kulturelle situasjon i de nordiske land kjennetegnes av en jevnt stigende påvirkning fra omverdenen. Ministerrådet ønsker å støtte både det folkelige og det kunstneriske samarbeidet — så vel det profesjonelle som amatøraktivitet — for å styrke kunsten og hverdagskulturen i Norden.

I dette arbeidet spiller Nordisk Kulturfond en viktig rolle. Jeg vil spesielt nevne at Kulturfondet har besluttet å støtte etableringen av en nordisk bokklubb som skal spre litteratur på originalspråket over hele Norden.

Ministerrådet har også sett det som betydningsfullt å kunne medvirke til å spre kunnskaper om nordisk kunst og kultur til verden for øvrig — en oppgave som den kulturelle handlingsplanen gir høy prioritet innenfor rammen av det fremtidige samarbeidet. I året som gikk, har vi gjennomført — med Rådets og den daværende presidents aktive støtte — et bredt kulturprosjekt i Japan, med positiv mottagelse hos publikum og massemedier.

Et av de alvorlige problemer verden i dag står overfor, er trusselen mot miljøet. Sammenhengen mellom økonomi, sosiale problemer og belastning på miljøet er med ettertrykk dokumentert av Verdenskommisjonen for miljø og utvikling.

Kommisjonens rapport er studert av alle berørte sektorer innenfor Ministerrådet. Så vel fagministerrådene som embetsmannskomiteene har tatt til seg rapportens budskap, og man er nå i ferd med å innarbeide miljøspørsmålene på en rekke områder av det nordiske samarbeidet. Spesielt viktig er dette på trafikksektoren, energisektoren og innenfor skogbrukssamarbeidet.

På miljøvernensiden har Ministerrådet i løpet av 1987 utarbeidet forslag til et nytt samarbeidsprogram. Det bygger på tverrfaglighet, integrering av miljøspørsmålene i andre samfunnssektorer og et internasjonalt syn på miljøvern. Flere handlingsplaner for ulike delsektorer har blitt fremmet: mot luftforurensning, for reduksjon av ozonnedbrytende stoffer og for reduksjon av flystøy. Arbeidet med en handlingsplan mot havforurensning er påbegynt. I denne sammenhengen vil jeg også vise til de betydningsfulle framsteg som er

gjort i arbeidet innenfor rammen av konvensjonen om beskyttelse av Østersjøens marine miljø.

Også i denne sesjon legger vi fram ministerrådsforslag som berører andre viktige sider av vårt miljø. Det gjelder programmer som tar sikte på å øke trafikkikkerheten, og forslag som skal sikre at næringsmidlene holder en helsemessig forsvarlig standard, samt et nytt program for helse- og sosialsektoren med det langsiktige mål å skape et sunt miljø og en sunn livsstil.

Integreringen av miljøaspekter i det nordiske samarbeidet vil bli fulgt opp av miljøministrene, og en første rapport vil foreligge i løpet av året. Jeg vil også nevne at miljøspørsmålene vil bli viet en sentral plass i arbeidet med den nye økonomiske handlingsplanen.

Et år er gått siden vi sist møttes til nordisk mønstring. For oss som til daglig har et nordisk ansvar, har vi igjen lagt bak oss et år med store og små enkeltsaker. Det har vært mye å glede seg over, og kanskje har det også vært noen skuffelser.

I Ministerrådet har vi arbeidet med 114 rekommandasjoner fra Nordisk Råd. Vi har utarbeidet 10 til dels meget omfattende ministerrådsforslag, og vi har debattert et stort antall nordiske spørsmål.

Mange av de spørsmål vi behandler, kan fortone seg som relativt små. Men det er viktig å være oppmerksom på at selv om ikke alt vi gjør kaller på de store overskrifter, kan beslutningene ha den aller største betydning for dem som blir berørt, og som bor og arbeider i Norden.

Tross våre visjoner — og de er viktige — er det nordiske samarbeidet, som jeg sa innledningsvis, i sin natur konkret. Samarbeidet i Norden er også noe langt mer enn det vi politikere beskjeftiger oss med. Den overveldende mengde nordiske kontakter skjer mellom vanlige mennesker på de mest skiftende saksområder.

Nettopp i år står vi foran et spennende samarbeidsprosjekt, den nordiske kvinnekongressen Nordisk Forum, som skal avholdes her i Oslo i tiden 30. juli — 7. august.

Nordisk Forum er en storsatsing hvor vi venter 7—8000 deltakende kvinner fra hele Norden. Hovedansvaret for kongressen er overlatt kvinneorganisasjonene og representanter for Nordisk Ministerråd og Nordisk Råd.

Kongressen får to hovedtemaer: "Kvinnens rolle i den økonomiske utviklingen" og "Sammenheng mellom familieliv og arbeidsliv". Nor-

disk Forum ventes å bli et arrangement på linje med FNs store internasjonale kvinnekonferanser. Det er med stor forventning vi ser fram til dette enestående eksempel på nordisk samarbeid i beste forstand.

Jeg håper at jeg avslutningsvis et øyeblikk også får lov til å være litt høytidelig. 1987 har vært et nytt år der vi har kunnet leve i fred med hverandre i Norden. Dette er en tilstand vi etter hvert har vennet oss til, og som vi ser som selvfølgelig. Våre barn kjenner ikke noen annen situasjon.

Men i globalt perspektiv er dette eksepsjonelt. Dette eksepsjonelle deltar vi i og bidrar til, uten at vi alltid kanskje tenker over det.

Jeg ser fram til en konstruktiv debatt som kan ha rom både for visjonene og for de praktiske jordnære problemer.

Elsi Hetemäki-Olander: Herr president! Som tackad och avgående president vill jag besvara i mitt inlägg det tal som hölls.

Det gångna nordiska arbetsåret skiljer sig från många tidigare år i ett viktigt avseende. Mera påtagligt än tidigare har de internationella frågorna markerat sig som en central punkt i vårt arbete.

På många håll i världen har ett regionalt samarbete länder emellan börjat tränga igenom det traditionella utrikespolitiska mönstret. Länder med olika ekonomiska och politiska system och med en säkerhetspolitisk förankring i olika grupperingar finner det alltmer intressant, att trots denna olikhet samarbeta för att trygga en utveckling i demokratins och det fredliga samförståndets tecken och för att nå ömsesidiga fördelar. Jag behöver bara nämna planerna på att upprätta ett centralamerikanskt parlament och det närmande som håller på att ske på Balkanhalvön.

Herr president! Det ökade internationella intresset för vårt nordiska samarbete, dess former och innehåll, ökar kraven på oss. Allt eftersom denna utveckling mot regionalt samarbete fortsätter riktas blickarna mot Norden — på det nordiska samarbetet. Norden är på väg att bli modell för hur ett regionalt samarbete kan konkretiseras och genomföras på ett pragmatiskt sätt utan att något land ger upp sin nationella suveränitet. Vi måste visa att vårt nordiska samarbete tål att stå som modell för internationellt samarbete i allmänhet och regionalt samarbete i synnerhet.

Med ökande styrka måste vi därför ställa kra-

vet på oss själva att göra samarbetet vitalt, att ge det ett högt tempo och, framför allt, ett konkret och meningsfullt innehåll.

Det finns anledning att välkomna ett vidgat regionalt samarbete mellan länder. Min personliga mening är, att vi inte bara skall nöja oss med att visa upp vårt nordiska samarbete. Där vi kan, och där det är lämpligt, skall vi vara beredda att ge konstruktiva bidrag till att etablera sådant samarbete.

Vi bär alla med oss ett stort kapital av erfarenheter — vi har mycket att erbjuda. Vårt nordiska samarbete har som ett av sina mål att öppna upp friheter för enskilda människor — kan vi bidra till att göra det för människor också utanför den nordiska kretsen, får vi inte tveka.

Herr president! I centrum för det internationellt inriktade intresset har under året ändå stått den utveckling som nu pågår i Västeuropa inom EG. Jag kan här instämma i vad ministerrådets ordförande framhöll. Det är naturligt att det är på det viset. Norden är beroende av Västeuropa och Västeuropa, vågar jag påstå, har ett intresse av Norden. Vi kan således inte stå likgiltiga eller handfallna eller ens avvaktande till den integrationsprocess som nu pågår inom EG och som skall fullföljas under loppet av de närmaste 5 åren.

I det här sammanhanget kan vi ställa oss två frågor: Hur rustar vi oss för att möta den utveckling som nu påbörjats och vad kan vi, Norden, erbjuda — vilka bidrag kan vi ge i samarbetet med EG? För att stå väl rustade inför denna utveckling har vi från rådets sida krävt vissa åtgärder från ministerrådets sida och även förberett oss själva på olika sätt.

Vi har krävt och vi kräver att arbetet med en avveckling av återstående handelshinder inom Norden snabbas upp, och ges en politisk tidtabell. Detta är nödvändigt, inte bara med tanke på våra framtida relationer med EG utan i lika hög grad för att göra verklighet av målet om Norden som en hemmamarknad.

Vi menar att parlamentarikerna måste ha insyn i vad som sker i förhandlingarna med EG. Rådets insyn är viktig bl. a. för att utvecklingen skall få en fast förankring i folkviljan.

Rådet utvecklar sina kontakter med EG. Presidiet har fört diskussioner med representanter för EG-parlamentet och har under våren för avsikt att besöka Genève och Bryssel, för att där inhämta information och utbyta synpunkter. Ge-

nom den internationella samarbetskommitté som tillsatts av presidiet i december 1987 vill vi få fram konkreta förslag på hur vi framöver bl. a. skall organisera våra europeiska kontakter.

Herr president! Vi får inte heller försumma att pröva vilka bidrag vi kan ge till ett ökat samarbete med EG.

Miljön är ett sådant område. Det finns i Norden en erfarenhet och en vilja att gå mycket långt i skyddet av miljön. Miljöns betydelse för människornas livskvalitet kan inte nog understrykas. För de nordiska länderna skall miljöpolitiken vara en reformpolitik, förd med en pionjäranda och en styrka som kan sätta sin prägel också på utvecklingen i andra delar av Europa. Liksom 1800-talet var industrialismens århundrade och 1900-talet är tillväxtens århundrade kommer med säkerhet de första 100 åren på 2000-talet att bli ekologins och miljöskyddets århundrade.

För att kunna nå de mål inom miljöpolitiken som är ofrånkomliga måste vi satsa ännu mera på att utveckla en bättre och mera miljövänlig teknik.

Här ligger Norden långt framme — och med nya satsningar på detta område kan vi driva på utvecklingen i Europa, både när det gäller skyddet av natur och resurser, men också t. ex. på arbetsmiljöns område.

Herr president! I det här sammanhanget kan också det pågående Nordiska teknologiåret spela en viktig roll.

Avsikten med denna satsning är alltså att lyfta fram nordisk teknologi och nordiskt teknologikännande. I förlängningen av denna satsning bör vi sträva till att omvärlden skall få upp ögonen för vad vi i Norden kan erbjuda i detta avseende.

Jag har noterat att Sveriges regering har för avsikt att inrätta ett internationellt institut för miljöteknik. Det är naturligtvis både angeläget och vällovligt. Måhända hade det ändå kunnat vara en idé om frågan om inrättandet av ett sådant institut hade kunnat prövas i något lämpligt nordiskt organ för att finna ut om en nordisk satsning i den här riktningen hade varit ändamålsenlig.

Satsningen på teknik och teknologi får inte betyda att humanistiska och kulturella värden sätts åt sidan. Det finns bland många en utbredd pessimism i det här avseendet — det teknologiska samhället tar överhanden och förkväver humanistiska och kulturella ideal.

Den finländske filosofen Georg von Wright

initierade en uppmärksam diskussion i Finland och Sverige kring just dessa frågor. Hans beskrivning av dagsläget och analys av framtiden ger oss varningar om vad som kan hända om vi inte vaksamt och kraftfullt styr den tekniska utvecklingen så, att den i allt tjänar samhället och medborgarna. Den tekniska utvecklingen får därför aldrig bli en angelägenhet för enbart tekniker — det är en angelägenhet för envar av oss.

Herr president! Ministerrådets ordförande Bjarne Mørk Eidem har i sitt anförande här noterat och betygsatt de ministerrådsförslag som nu ligger på borden. Ett sammanfattande omdöme om hans eget betyg på ministerrådets ansträngningar är väl, att han finner verket vara gott.

Debatterna här under den kommande veckan får visa om detta är en uppfattning som delas av alla. Jag tänker alltså inte här gå in och nu kommentera varje ministerrådsförslag för sig — det blir det tillfälle till senare i debatten.

Rent allmänt tycker jag dock det finns grund för att ge en eloge till ministerrådet för att det denna gång framlagt en rad förslag på viktiga samarbetsområden. Särskilt vill jag nämna kulturhandlingsplanen, förslaget om ett industriellt centrum och handlingsplanen för bioteknologiskt samarbete m. m. Det visar att ministerrådet har satt upp höga mål för det fortsatta samarbetet.

Med höga ambitioner följer också kravet på att ge samarbetet i stort och varje delområde sådana ekonomiska ramar att ambitionerna verkligen kan genomföras när de konfronteras med verkligheten. Här finns anledning att vara mycket betänksam.

Sålunda innehåller det nya förslaget till kulturhandlingsplan en lång rad förslag som kan vitalisera och effektivisera det kulturella samarbetet. Särskilt gäller det områdena forskning och utbildning. Mera klenat är det på t. ex. områdena folkrörelsesamarbete och barn- och ungdomskultur, kanske också kulturformer.

Avgörande för framgång är emellertid att tillräckliga medel ställs till förfogande för att nå de uppställda målen. För kulturhandlingsplanens del måste tillföras ytterligare resurser för att de uppställda målen skall kunna nås.

När vi talar om att tillföra ytterligare resurser, är det viktigt att påminna om att det nordiska samarbetet som helhet egentligen inte skall innebära en ökad kostnad för de enskilda nationerna och självstyrande områdena. Låt oss komma

ihåg att den inkomstsida som finns genom vårt samarbete, dvs. att vi nationellt kan avstå något till förmån för en nordisk satsning, aldrig syns i våra kalkyler och budgetar. Det finns där lika fullt — som sagt, låt oss minnas det.

Herr president! Inom rådet torde det råda stor enighet om att det är ett ministerrådsförslag som vi saknar — förslaget om åtgärder mot havsföreningar.

Nedsmutsningen av haven är ett av de värsta hoten mot mänsklighetens livsmiljö. Radikala åtgärder mot en sådan nedsmutsning måste helt enkelt vidtas. Och vidtas internationellt. Om vi här i Norden inte kan samlas kring ett gemensamt program mot föreningar av haven — hur skall vi då kunna begära att andra länder skall lyckas där vi misslyckas?

Jag skall inte orda mer om tidtabellen. Jag vill emellertid uppmana ministerrådet att det handlingsprogram mot havsföreningar som aviserats till nästa års session måste vara framsynt, långtgående och radikalt. Framför allt måste vi få ett sådant, samt en lösning på de problem som försorkas av koldioxid och andra drivhusgaser. Det måste vi fundera på.

Med den internationella konferens mot havsföreningar som Nordiska rådet planerar att genomföra i oktober 1989 vill vi uppnå två saker: dels *lyfta fram* frågorna om havsföreningar — se till att de blir kända och uppmärksammade inte bara bland allmänheten utan också bland de parlamentariker, som har ansvaret för att något händer i dessa frågor i sina hemländer, dels försöka samla parlamentariker från 18 länder till ett gemensamt *program* kring åtgärder mot havsföreningar.

Jag är glad att kunna meddela att vårt initiativ har mött ett positivt gensvar — jag är också glad och tacksam över den aktiva medverkan på olika sätt som ministerrådet erbjudit i detta sammanhang. Tack för det.

Herr president! En stark utveckling av våra internationella kontakter; viktiga handlingsplaner på flera områden; goda medlemsförslag — allt detta samverkar till att göra det nordiska samarbetet friskt och vitalt.

Låt oss bara komma ihåg att vi alla måste vara beredda att ge av det lilla för att gemensamt åstadkomma det stora. Gör vi bara det — och med gott humör — då går det nordiska samarbetet en ljus framtid till mötes.

Grethe Lundblad: Herr president! Sedan vår förra session i Helsingfors har den nordiska debatten i hög grad präglats av en nygammal insikt: Det nordiska samarbetet varken kan eller bör existera i ett lufttomt rum, avskilt från allt det som händer på övriga delar av vår planet. När omvärlden förändras leder det till nya krav och nya möjligheter för vårt samarbete här i Norden.

Ur socialdemokratisk synpunkt finns det — med replikväxlingen vid föregående session i minnet — anledning att uttrycka tillfredsställelse över att vi under 1987 kunnat enas om att tillsätta en kommitté som skall utreda det nordiska samarbetet i internationella sammanhang. Ministerrådet har för sin del uppdragit åt samtliga ämbetsmannakommittéer att inom respektive sektor beskriva vad den pågående utvecklingen inom EG kan innebära för det nordiska samarbetet. Det är därför inte överdrivet att hävda att omvärldens betydelse för det nordiska samarbetets villkor är större än på länge.

Samtidigt vore det fel att inrikta det nordiska samarbetet på en passiv anpassning till vad som kan komma att beslutas utanför Norden, t. ex. i Bryssel. Vi bör inte glömma att det ännu saknas många bitar i det västeuropeiska pusslet. Vi vill alla, inom ramen för våra nationella förutsättningar, delta i byggandet av ett förnyat och stärkt Europa. Vi socialdemokrater tror att också vi i Norden kan ge konstruktiva bidrag, inte minst när det gäller de sociala och miljömässiga dimensionerna av det europeiska samarbetet.

Dessa bidrag, herr president, ger vi inte genom att lägga det nordiska samarbetet i träda, utan bättre genom att vidareutveckla det.

Det industriella centret i Oslo är en viktig ny gren på det nordiska samarbetsträdet. Väl utnyttjat kommer det att ge ett förbättrat samarbete inom och mellan industribranscher i de nordiska länderna. Det bör också kunna medverka till ett bättre nordiskt nät av underleverantörer och till gemensamma exportsatsningar. Från socialdemokratiskt håll kommer vi med intresse att följa centrets uppbyggnad och utveckling.

”Norden som hemmamarknad” är ett begrepp som visar på vad som bör göras. Att avskaffa handelshindren i Norden är inte bara en praktisk lättnad för konsumenterna utan naturligtvis också för företagen. Uttrycket visar på tendensen till att Norden, snarare än *ett* av våra länder, bildar basen för många företag.

Men denna i och för sig positiva, utveckling

kan inte få innebära att företagen undandrar sig det ansvar som följer av nationella lagar och avtal. En prövosten i detta sammanhang är de faktiska organisationernas krav på rätt till koncernfackligt samarbete. Utan en överenskommelse på denna punkt riskerar vi att hamna i en utdragen lagstiftningsprocedur, som kommer att fördröja den internationalisering som företagen i de nordiska länderna eftersträvar.

Herr president! Det medlemsförslag om "fri-kommunförsök" över riksgränserna i Norden som vi socialdemokrater lade fram för ungefär ett år sedan kommer upp till behandling vid denna session. Grundtanken i vårt förslag är att gränskommunerna *själva* skall kunna avgöra hur de vill samarbeta, utan hinder av olikheter i statliga bestämmelser av olika slag. Vårt förslag har mötts av överlag positiva reaktioner från remissinstanserna och utskottet, och det är vi naturligtvis glada för.

Men alldeles särskilt gläder oss det gensvar vi har fått från de närmast berörda, alltså från människor som bor och arbetar i gränskommuner och vars vardag medlemsförslaget vill underlätta. Medlemsförslaget pekar framåt, mot ett Norden där riksgränserna visserligen finns kvar men där de kan korsas lika obekymrat som om de vore kommungränser. Och det måste ju vara en av huvudpoängerna med det "medborgarnas Norden" vi vill skapa! Jag tycker också att det ligger i linje med det jordnära samarbete som ministerrådets ordförande nyss har talat om.

Det är också viktigt att det nordiska samarbetet har spjutspetsar in i framtiden. Därför vill socialdemokraterna i Norden att barn och ungdom och deras levnadsvillkor skall vara ständigt aktuella i Nordiska rådets arbete. Vid årets session tar rådet ställning till ett socialdemokratiskt förslag om ett förstärkt samarbete i ungdomsfrågor genom stöd till ungdomsutbytesprogram och ungdomsorganisationer. I år lägger den socialdemokratiska gruppen fram ett medlemsförslag om ökat samarbete för att kartlägga och förbättra barns uppväxtvillkor i de nordiska länderna.

En annan sida av samma sak är att ungdomens engagemang måste tas till vara också i det nordiska samarbetet. Ungdomens Nordiska råd riktar i år en appell till oss äldre om att motverka de tendenser till rasism och invandrarfientlighet som tyvärr finns också i våra samhällen. Den appellen bör vi ta emot med glädje och med stolthet över

en generation som tagit detta initiativ. Jag kan lova, att socialdemokratins insatser inte skall saknas i kampen mot rasismen, vare sig i Norden eller annorstädes.

Miljöpolitiken måste vara en annan av våra spjutspetsar mot framtiden. Skyddet av den nordiska miljön och av människors hälsa mot hot från föroreningar i luft, mark och vatten känns angeläget för de flesta nordbor. Medvetenhet om att de nu synliga skadorna bara är en del av resultatet av en sedan många år tillbaka pågående användning av luft och vatten som en avfallsbehållare utan botten gör att vi inte får dröja med insatser.

I flera nordiska länder har man också ökat takten i miljövårdsarbetet betydligt. Men föreningarna flyger och flyter till och inom Norden utan att fråga om gränser. Därför är insatser i kampen för en bättre miljö så viktiga att göra i nordiskt samarbete. Därför har vi socialdemokrater i Nordiska rådet tagit flera initiativ till aktiviteter på miljövårdsområdet genom medlemsförslag. Därför är bland oss besvikelsen så stor över att ministerrådet till årets session inte lägger fram ett enda förslag på miljöområdet.

I stället för stordåd har vi fått ett kortfattat besked om att ett principprogram är under arbete till nästa session. Den remiss som tillställts social- och miljöutskottet har inte kunnat skingra besvikelsen.

Herr president! En nordisk statsminister har fått sitt namn och sin insats knutet till ett världsprogram för miljöinsatser. Det är bra, men inte tillräckligt. Vi socialdemokrater i Nordiska rådet anser att vi måste börja den gränsöverskridande kampen mot miljöförstöringen redan innan alla mätningar, forskningsresultat och principer är färdigdiskuterade. Vi vet redan tillräckligt för att kunna avgöra den nödvändiga färdriktningen.

Herr president! "Hälsan tiger still", säger ordspråket, och det gäller säkert också allt det som är bra och lyckosamt i det nordiska samarbetet. Eftersom min utmätta tid är knapp, vill jag avsluta med några ord om vad som möjligen brister i detta samarbete.

Vi som deltar i Nordiska rådets arbete, i ministerrådet och i ämbetsmannakommittéerna, har vår dagliga gärning på det nationella planet. För att komma framåt i det nordiska samarbetet måste vi i viss mån frigöra oss från det perspektivet. Viljan att nå nordiska lösningar måste få väga tyngre än ett halsstarrigt fasthållande vid natio-

nella lagar och regler.

De rekommendationer som vi parlamentariker i Nordiska rådet enas om måste tas på allvar i medlemsländernas regeringskanslier. Det är ju faktiskt vi parlamentariker, som är valda att företräda befolkningen i de nordiska länderna. Behandlingen av 1988 års budget inger en viss oro i det här avseendet, liksom några av de meddelanden med anledning av tidigare rekommendationer som vi fått till denna session.

Varken Nordiska rådet eller den nordiska modellen är något museiföremål som bara skall visas fram vid sessionerna en gång om året. Vi skall visa att vi i Norden kan förena en god utveckling av vårt näringsliv med en i hela regionen hög sysselsättning och en utvecklad välfärd för alla. Det skall kunna upplevas som något positivt och konkret i de nordiska medborgarnas vardag.

Buttedahl: Hr. president! Nordisk Råd er igjen samlet til sesjon — denne gang i Oslo, og det er derfor svært hyggelig å kunne være hovedtalsmann for Midten-gruppen nettopp ved denne anledning.

Interessen omkring de nordiske spørsmål har økt, ikke minst på grunn av debatten om hvordan forholdet til EF kommer til å påvirke utviklingen i de nordiske land. Siden vi sist var samlet i Helsingfors har EF-debatten vært tiltagende. Utviklingen innen EF vil stille de nordiske land overfor nye utfordringer spesielt på det markedsøkonomiske området. Vårt svar på disse utfordringer må bli nye anstrengelser for å fjerne de interne hindringer for økt økonomisk samkvem innen Norden. Norden som et hjemmemarked har fått en ny og utfordrende dimensjon. Kravene til det nordiske økonomiske samarbeid i 1990-årene vil bli større og på mange måter annerledes enn de krav vi stod overfor i 1980-årene.

På en rekke felter ligger Norden i forkant av utviklingen på kontinentet. Som eksempler kan nevnes:

- Tiltak innen arbeidsmiljø.
- Bekjempelsen av luft- og havforurensninger.
- Forbrukerbeskyttelse.

På disse og flere andre felter vil den fortsatte prosess måtte bli preget av samspill, men også av ensidig tilpassing.

Videreføringen av kontakten med EF — via EFTA eller på bilateralt nivå — bør hele tiden ha det fellesnordiske mål for øye, nemlig å sikre velferd og utvikling i vår nordiske region i årene som kommer.

Fra Midten-gruppens side har vi lagt frem et medlemsforslag om en studie angående Europa-spørsmålet. Dette er et konkret utspill med Norden som basis for å analysere de nordiske forutsetningene og ambisjonene i et utvidet europeisk samarbeid.

Uten at vi gir avkall på vårt nordiske samarbeid kan dette være med og skape en mer felles nordisk strategi overfor våre forbindelser i EF. Et slikt arbeid kan ses på som et supplement til EF-spørsmålene innen EFTA-gruppen. De nordiske land kan ha mye å vinne gjennom økt felles opp-treden i kontaktene med EF.

Det er ikke et spørsmål om vi skal stå utenfor det øvrige Europa, men et spørsmål om hvordan vi som europeiske land skal få de best mulige samarbeidsformer med hverandre. Som grunnlag for diskusjonen bør vi ha klart at ingen av de nordiske land har uttalt at de for tiden ønsker å endre sin tilknytningsform overfor EF.

Spørsmålet om det nordiske TV-samarbeidet har stått på dagsordenen i ca. 10 år. Nå må vi begynne å nærme oss en avgjørelse. Midten-gruppen vedtok derfor den 2. februar i år en uttalelse om nordisk TV-samarbeid, og i den fremhevet vi at Tele-X-satellitten ville være et første steg mot et nordisk permanent TV-samarbeid. Vi uttalte videre at det ville være en positiv nordisk manifestasjon om et nordisk permanent TV-samarbeid derved kunne starte. Midten-partiene er beredt til å arbeide for å virkeliggjøre dette.

Vi mener at ett alternativ kan være tre kanaler der Sverige, Norge og Finland sender på hver sin. Innenfor denne rammen bør også Island og Danmark kunne være representert med sine program — for å øke den nordiske vinklingen. En finansieringsform kan være reklame. Det viktigste i denne sammenhengen er at et nordisk TV-samarbeid kommer i stand, og fra Midten-gruppens side er vi som sagt beredt til å gjøre vårt til at dette kan bli virkelighet.

Miljøspørsmål er et fremtidsspørsmål. Vi vet alle at miljøforurensning ikke bare er et nasjonalt anliggende, men har sterk internasjonal karakter. På dette område har Nordisk Råd en svært viktig oppgave. At miljøspørsmål er internasjonale viste bl. a. luftforurensningskonferansen i 1986 som konkret tok opp dette spørsmål.

Havmiljøkonferansen som er planlagt, kommer også til å spille en meget viktig rolle i kampen mot miljøforurensningene.

Her i det norske Storting har vi den ordning at det hvert år holdes en redegjørelse fra Regjeringen hvor det legges fram status vedrørende miljøvernsspørsmål nasjonalt og internasjonalt. Midten-gruppen har i et medlemsforslag tatt opp nettopp dette. Vi mener at det på hver sesjon i Nordisk Råd på dagsordenen bør gis rom og tid for en debatt spesielt om miljøvernsspørsmål. Som grunnlag for denne debatt bør Ministerrådet få i oppdrag av Nordisk Råd å fremstille en miljørapport.

Ved årets sesjon opplever vi det oppsiktsevkende at det ikke foreligger et eneste ministerrådsforslag vedrørende miljøvernsspørsmål. Midten-gruppen ser alvorlig på dette og mener at Ministerrådet har et for lavt ambisjonsnivå i disse sentrale spørsmål. Det er på tide med sterke initiativ på miljøvernområdet.

En av hovedsakene under denne sesjonen er Kulturhandlingsplanen. Det er en viktig nordisk kulturmanifestasjon, som forhåpentligvis kommer til å føre til økt interesse om de nordiske kulturspørsmål i de forskjellige nordiske land. Det er viktig at Kulturhandlingsplanen ikke bare blir mange ord i et stort dokument, men at den fører til at kulturen blir en viktig del av det fellesnordiske samarbeid på alle plan.

Midten-gruppen består av en rekke ulike partier med selvstendige ideologier. Vi har en fellesnevner som forener oss, og som gjør at vi finner oss i det politiske "midtenfeltet". I november gjennomførte vi vår første felleskonferanse. Hensikten var å diskutere og få fram våre synspunkter innenfor miljøpolitikk og regionalpolitikk. Midten-gruppen mener selv at de gikk styrket ut av denne konferansen. Vi har besluttet å gjennomføre en lignende konferanse neste år.

Den økende partipolitisering kan på sikt lede til positive utspill til beste for det nordiske samarbeidet. Det nordiske samarbeidet kan ikke fortsette i samme hjulspor år ut og år inn uten av vi tilpasser oss og følger utviklingen. Den økende partipolitisering kan være en interessant faktor i så måte. Dette må imidlertid ikke føre til blokkeringer mellom partier og grupper. Diskusjonene må skje i en konstruktiv og fremsynt atmosfære.

Som norsk delegat til Nordisk Råd er det oppmuntrende å konstatere at forslaget om opprettelse av et nordisk industrisenter i Oslo kommer til å bli virkelighet. Dette er viktig — ikke bare fordi sentret skal ligge i Oslo, men først og fremst fordi det er et viktig industri- og forskningspoli-

tisk initiativ. Forslaget representerer et høynet ambisjonsnivå for nordisk industrielt samarbeid. Det er grunn til å minne om at sentret må se det som en viktig oppgave å øke kontakten og bedre informasjonen om nordisk næringsliv på den ene siden og europeisk forskning og industriprosjekter på den annen. Jeg er overbevist om at dette industrielle sentret kommer til å bli et svært viktig element i hele det nordiske samarbeidet.

Fra Midten-gruppens side ser vi fram til denne sesjonen med stor forventning, og vi vil være med og behandle en rekke viktige saker. Vi håper at denne sesjonen vil følge opp det store samarbeid som har utviklet seg mellom de nordiske land gjennom mange år. Vi trenger Nordisk Råd. Vi må bare vite å bruke det på en god og effektiv måte.

Anker Jørgensen overtok herefter ledningen av forhandlingarna.

Bildt: Herr president! När jag i Helsingfors för ett år sedan talade på den konservativa gruppens vägnar, tog jag upp två för oss viktiga frågor, dels frågan om våra nordiska länders deltagande i det västeuropeiska integrationsarbetet — och då främst EG:s arbete med den s. k. inre marknaden, dels det för de närmaste åren allra viktigaste konkreta nordiska samarbetsprojektet, nämligen TV-satelliten Tele-X. Bägge dessa frågor ter sig i dag minst lika aktuella.

För ett år sedan föreslog vi att "de nordiska regeringarna gemensamt prövade det fördjupade Europa-samarbetets konsekvenser för det nordiska samarbetet" genom en ämbetsmannagrupp. En sådan grupp har sedan dess tillsatts. Den skall vara klar och redovisa delresultat redan till våren, vilket vi tycker är bra. Men samtidigt går debatten vidare i alla våra länder. Den devis om "Norden i Europa" som vi konservativa lanserade i Helsingfors accepteras nu av allt fler.

Det handlar inte om det nordiska och det västeuropeiska samarbetet såsom alternativ eller ens såsom komplement till varandra. Det handlar om det nordiska samarbetet såsom en del av ett vidare europeiskt samarbete.

Efter framgången med att lösa de akuta finans- och jordbrukskriserna på EG-toppmötet i Bryssel i början av februari skjuter nu arbetet med att förverkliga den inre marknaden ny fart. 1992 är kanske inte i alla avseenden ett realistiskt slutdatum för detta arbete, men om färdriktningen

och om engagemanget råder det ingen som helst tvekan.

De nordiska länderna utanför EG har klargjort sin strävan att vara med i detta arbete. För oss handlar det faktiskt om förutsättningarna för morgondagens välfärd. Skulle vi stängas ute från ett arbete, som kan få lika genomgripande ekonomisk betydelse som tullavvecklingarna i Västeuropa i slutet av 1950-talet och i början av 1960-talet, kommer våra förutsättningar att vidareutveckla vår nordiska välfärd att försämras radikalt.

Så långt det över huvud taget är möjligt bör vi i Norden försöka att samordna våra respektive ansträngningar och strävanden när det gäller deltagande i EG:s arbete med en inre marknad. Visst finns det olika bedömningar både inom och mellan våra länder om utformningen av den framtida EG-kursen. Men på denna punkt — den inre marknaden och dess betydelse — står vi alldeles eniga.

Den inre marknaden påverkar direkt och omedelbart olika delar av det nordiska samarbetet. Passunionen, den fria nordiska arbetsmarknaden, arbetet med att få bort tekniska handelshinder, transportpolitiken och arbetet med produkt-säkerhetsfrågor är bara några av många exempel.

På dessa och andra områden bör vi söka anknyta de framgångar som vi har uppnått här i Norden till det framväxande västeuropeiska samarbetet, medan vi på andra områden där man i Västeuropa har kommit längre bör överföra det västeuropeiska arbetets framsteg också till Norden i dess helhet. Detta arbete måste förankras här i Nordiska rådet i den parlamentariska församlingen. Debatten om Norden i Europa som förs ute i samhällena måste föras också här. Vi kommer därför att föreslå att en parlamentarisk grupp tillsätts så snart som möjligt för att granska frågan om Norden i den europeiska inre marknaden. Ett medlemsförslag med likartat innehåll har framlagts av företrädare för mittengruppen, vilket Johan Buttdahl nyss nämnde.

Vi vill att bägge dessa förslag snabbbehandlas av rådet så att presidiet så snart som möjligt kan tillsätta en arbetsgrupp. Dess första rapport bör kunna diskuteras vid sessionen i Stockholm om ett år. Vi föreslår snabbbehandling därför att den europeiska verkligheten nu förändras snabbt, medan detta ord inte alltid framstår som särskilt passande såsom beskrivning på Nordiska rådets normala handläggning av frågor.

Vad gäller Tele-X, herr president, är det lika bra att vi är uppriktiga mot varandra: Risken för ett misslyckande och ett politiskt fiasko blir allt större. Det beror alls icke på att behovet av ett nordiskt TV-samarbete inte skulle finnas eller på att satellittekniken är dålig. Alls icke. Det beror enbart på bristen på klara politiska beslut och på politisk handlingskraft. Jag såg att presidiet i sin officiella rapport till denna session talar om Nordsatprojektets "kollaps" såsom en "försummad chans" och om följetongen om Tele-X såsom "en uppvisning i vankelmod".

Ännu gäller ett gammalt beslut från 1985 om att denna satellit skall användas för sändning av två redigerade repriskanaler till mycket dryga kostnader. Det beslutet kritiserade vi konservativa i Helsingfors och fick både utskott och sedermera presidium med oss. Trots denna enighet i den parlamentariska församlingen förmådde statsministrarna i somras inte att fatta beslut om vare sig programsamarbetets innehåll eller om hur ett permanent samarbete skulle kunna se ut. I dag tror jag faktiskt att det inte längre finns några anhängare av den s. k. repriskanalsmodellen, som faktiskt fortfarande är den politik som gäller.

Vi närmar oss nu raskt en situation där vi för dryga pengar kommer att skjuta upp en satellit, som vi inte vet användningen av. Det finns i detta läge bara två vägar att gå, och valet måste träffas nu.

Den första vägen är att fatta beslut om ett heltäckande nordiskt TV-satellitesystem. Tele-X skulle bli den första satelliten i detta system. Möjligheter finns nu att på mycket fördelaktiga villkor både pris- och tidsmässigt köpa in ytterligare satelliter. I början av 1990-talet kunde vi då ha ett färdigt system för vidareutsändning av minst åtta nordiska TV-program.

Den andra vägen — om man inte väljer den första — är att inse det politiska misslyckandet men att samtidigt utvidga den tekniska framgången genom att helt sonika sälja hela satelliten eller hela dess kapacitet till dem som utan ministerråd, ämbetsmannakommittéer och oändligt fotsläpande faktiskt förmår att utnyttja denna tekniks möjligheter till människors bästa.

Det skulle, herr president, vara ett stort nederlag för den nordiska samarbetstanken. Men man kan faktiskt inte sända upp en miljardsatellit bara för att vara ett himmelskt monument över en tanke, som inte förmår leda till resultat.

Min mening är alldeles klar: Utveckla Tele-X till ett heltäckande nordiskt TV-satellitesystem. Fatta beslut om det nu, därför att det är nu beslutet måste fattas. Att ministerrådet ännu inte inför denna session har kunnat ena sig om någonting som skulle kunna läggas fram närmar sig faktiskt skandalens gräns. Statsministrarna kan inte gärna med den politiska hedern i behåll lämna Oslo utan att ha fattat något beslut i denna fråga, där beslut krävs nu.

Björklund: Herr president! Carl Bildt föreslog nyss, att det borde tillsättas en parlamentarikerkommitté med uppgift att granska det nordiska samarbetets förhållande till utvecklingen inom EG och den interna marknaden.

Jag vet inte om herr Bildt har uppfattat att detta inte är generaldebatten i Helsingfors i februari 1987, utan faktiskt generaldebatten i mars 1988 och att denna kommitté redan har tillsatts. Den internationella kommittén, som under Karin Söders ledning har startat sitt arbete, har i sitt mandat dels uttryckligen denna av Bildt efterlysta uppgift. Vad som är på randen till en skandal vet jag inte.

Bildt: Det gäller att hålla isär vad som är formalia och vad som är sakfråga. Den internationella utredningskommittén skall behandla Nordiska rådets verksamhet och Nordens förmåga att uppträda samordnat i en lång rad internationella fora. Den skall diskutera framför allt den formella aspekten.

Vad jag vill att vi skall ta upp är en konkret sakfråga, som påverkar nästan varje del av det saksamarbete som vi har, och det är utvecklingen av EG:s inre marknad. Det arbetet går nu snabbt framåt. Därför tror jag inte vi har råd att vänta på den typ av heltäckande formella granskningar av Nordens roll i alla möjliga och omöjliga internationella samarbetsorganisationer som också skall äga rum.

Vi måste *nu* ta itu med just detta. Det är vad vi vill att denna parlamentarikergrupp skall göra.

Björkstrand: Herr president! Jag förvånar mig över att Carl Bildt, när han talar om principer från 1985 när det gäller Tele-X, talar om två repriskanaler. Det är det i ingen händelse fråga om. Vad det är fråga om är att båda kanalerna kan sända program som samtidigt går ut över ett nationellt nät och över Norden. Och också i det

fallet att man skulle ta t. ex. ett kulturprogram som gått i ett lands TV och sända det senare över Norden är det repris bara för det landets vidkommande och inte som helhet. Att tala om repriskanaler är alltså att ta till uttryck som inte alls motsvarar verkligheten.

Björklund: Herr president! Carl Bildt har missuppfattat den roll och det mandat som den tillsatta internationella kommittén har fått. Den internationella kommittén har på sitt första möte fört en diskussion om det mandat som vi fick inför vårt arbete och helt klart konstaterat att den europeiska integrationsproblematiken är en central frågeställning i kommittéarbetet. Jag vill bestämt tillbakavisa den nedvärderande uppfattningen att det här skulle vara fråga om formalia. Det är fråga om substans i denna kommitté, och jag hoppas den tolkning Carl Bildt gav inte är uttryck för den konservativa gruppens uppfattning om det som skall eftersträvas i detta arbete.

Margrete Auken: Hr. Præsident! Vi har kunnet glæde os over en fantastisk nordisk samstemighed, som er kommet til udtryk nu i Carl Bildts indlæg. For to år siden foreslog den venstresocialistiske gruppe, at vi kom i gang med at udarbejde en strategi for, hvordan vi kunne lave nordiske modeller, sådan at det blev det nordiske samarbejde, der kom til at påvirke udviklingen i det EF, der under alle omstændigheder kommer ind i vore lande. Jeg synes, vi skal glæde os over, at de konservative — som sidste år næsten ikke kunne få luft af forfærdelse over, at vi foreslog det — nu så indstændigt beder om det. Det er vel det bedste mandat, vi kan give videre til vor komité. Vi kan ikke nå at lave nye komiteer, det lader sig simpelt hen ikke gøre, men vi kan nu give et stærkt mandat videre til den komité, der sidder, idet vi nu er fælles om dette fra venstre til højre.

Bildt: Först vänder jag mig till Gustav Björkstrand. Vi skall inte strida om hur vi skall rubricera det alternativ som fortfarande är det formellt gällande. Låt mig bara konstatera att alla är ense om att det alternativet är såväl dyrt som dåligt och därtill nästan totalt saknar politiskt stöd. Det behövs ett nytt beslut om vad vi skall använda satelliten till. Vi har fortfarande inget förslag från ministerrådet om vad det skall gå ut på. Det är detta som — för att använda det uttrycket igen — närmar sig skandalens gräns.

Sedan vänder jag mig till Ilkka-Christian Björklund. Jag tror att det icke bara är jag som har missuppfattat, om så skulle ha varit fallet. Det gäller även mittengruppen, som har lagt fram ett förslag i samma anda, där man säger att det finns ett behov av att vid sidan om den internationella utredningskommittén ta itu med just de problem som rör sammanvägningen av det nordiska samarbetet och EG-arbetet med den inre marknaden.

Och så till Margrete Auken. Detta är en gammal debatt, som fördes också i Helsingfors. Vi i den konservativa gruppen är som bekant bestämda motståndare till att göra detta forum till en allmän utrikespolitisk tummelplats, men det är klart att vi när vi sysslar med saksamarbetet i Norden inte kan undvika att ta hänsyn till det saksarbete som sker runt om i Europa, där dessutom *ett* medlemsland är djupt involverat och de andra medlemsländerna också vill bli djupt involverade.

Björkstrand: Herr president! Jag ville åt historieskrivningen när det gäller talet om repriskanalyser. Där är vi nu nog eniga. Annars håller jag med Carl Bildt om att det är förvånande om ministerrådet låter Tele-X-flaggskeppet skjutas i sank innan fartyget ens blivit sjösatt.

Margrete Auken: Hr. præsident! Jeg vil fortsatt glæde mig over resultatet. Jeg vil blot sige til Carl Bildt, at også konservative bør en gang imellem lytte til andet end deres fordomme. Jeg talte ikke her om det øvrige internationale samarbejde. Jeg understregede, som Ilkka-Christian Björklund og som mange andre — vægten af samarbejdet om en handlingsplan vedrørende EF. Det var faktisk det, vi havde det store spektakel om sidste år, hvor det blev afvist. Vi konstaterer nu — og jeg synes, vi skal gøre det med glæde — et omsving i den konservative gruppe, så vi virkelig har massiv opbakning i spørgsmålet EF—Norden.

Meddelande

Det meddelades, att Mats Nyby intagit sin plats i rådet.

Koritzinsky: President! Nordiske venstresosialister sier ja til Europa! Selvfølgelig — våre land er jo i Europa. Vi vil i Europa-debatten legge stor vekt på felles sikkerhet, en mer forpliktende miljøpolitikk og et utvidet mangfoldig kulturelt

samarbeid. Dette forutsetter all-europeiske analyser, politiske forslag og handlinger.

På kort sikt må vi forholde oss til utviklingen av EFs indre marked. Fram mot 1992 må de nordiske EFTA-land, i nært samarbeid med Danmark, aktivt og kritisk undersøke og forhandle om vilkårene for videre samarbeid med EF. Men vi bør ikke godta at f. eks. Norge, slik det uttrykkes i vår stortingsmelding om "Norge, EF og europeisk samarbeid", "må tilpasse seg utviklingen av EFs indre marked".

Det er en altfor passiv og ukritisk formulering av de utfordringer og muligheter vi vil møte.

I kommende diskusjoner og forhandlinger med EF må det legges avgjørende vekt på muligheter for full sysselsetting, aktiv distriktpolitikk, demokratisk styring av økonomien, sosiale og helsepolitiske verdier, arbeidsmiljø, forbrukervern og naturvern. Dette er grunnleggende verdier i de nordiske land. De er kjempet fram av arbeider-, bonde-, kvinne- og miljøbevegelsene og av de partier som står nær disse bevegelsene. En ensidig vekt på "tilpasning" til EFs indre marked ut fra snevre bedrifts- og handelsøkonomiske interesser kan og bør vi ikke være med på.

EFs viktigste bud er fortsatt en for ensidig satsing på økonomisk vekst, høyt energiforbruk og storkapitalens frihet til å flytte investeringer og arbeidsplasser ut fra ofte snevre bedriftsøkonomiske interesser. Hensynet til full sysselsetting, sosial velferd, helse og miljø blir sjelden eller aldri selve utgangspunktet for produksjon og økonomisk politikk. Disse hensynene blir i beste fall til en reparerende helse-, sosial- og miljøpolitikk.

Tilpasning til det indre marked i EF betyr generelt at alle nasjonale eller nordiske krav til varer og tjenester som gjelder helse, forbrukervern, og miljøvern, må avvikles eller harmoniseres. Regelverket for dette er i hovedsak fastsatt. Men praktiseringen av denne ensretting fra kommisjonens side vil på noen områder være avhengig av vedtak i EF-domstolen. Et aktuelt eksempel er Danmarks forsøk på å få EF til å godta den mer miljøvennlige danske ordning for returflasker og forbud mot metallemballasje for øl og mineralvann. EF-kommisjonen har sagt nei. Saken er nå til behandling i EF-domstolen. Dette er bare ett av mange eksempler på hvordan nordisk "tilpasning" til EFs indre marked kan bety tvang til lavere standard innen miljøpolitikken. Producentenes frihet tvinger miljøverdiene lavere ned.

Et annet eksempel er bruk av freon, som vi vet

er skadelig for ozonlaget i atmosfæren. Her har EF-kommisjonen nektet forbud og begrensninger som de nordiske land ville legge stor vekt på.

Et tredje eksempel gjelder kreftfremkallende stoffer. WHO har, etter grundig dokumentasjon, ca. 200 kreftfremkallende stoffer på sine lister. Men fra 1984—88 har EF bare godkjent at 32 av disse stoffene "kvalifiserer" til merking med advarselen: "Kan fremkalle kreft". Ved siste EF-gjennomgang av WHOs liste ble seks kreftfremkallende stoffer ikke godkjent for merking trass i sterkt press fra dansk side. Disse seks stoffene var blant de 16 mest anvendte i Danmark fra WHOs liste.

Et fjerde eksempel gjelder avgassregler for små og mellomstore biler. Danmark, som USA og andre nordiske land, ønsker regler som krever ca. 90 pst. av farlige stoffer fjernet fra avgassen. Men EF vil ikke kreve mer enn ca. 30—40 pst. rensing fra sine bilprodusenter. Og importforbud mot så forurensende biler vil være forbudt for de som "tilpasser" seg det indre marked på dette området. Frihandel er viktigere enn miljøvern.

En rekke tekniske og fysiske handelshindringer innen EF og mellom EF og nordiske EFTA-land kan selvsagt fjernes uten negative virkninger for helse og miljø. Men dette må undersøkes og forhandles om konkret. Og i mellomtida bør de nordiske land komme lengst mulig i å fjerne handelshindringer seg imellom.

Norden må opptre mest mulig samlet i denne prosessen. Bare da kan våre verdier og prioriteringer få den politiske tyngde de fortjener. En ukritisk "tilpasning" til EFs indre marked kan bety fjernstyring fra Brussel av vesentlige kvaliteter i vår helse-, forbruker- og miljøpolitikk. For norske motstandere av fullt EF-medlemskap er dette en uakseptabel undergraving av folkeflertallets seier fra folkeavstemningen om EF i 1972.

"Den nordiske samfunnsmodellen" legger avgjørende vekt på full sysselsetting. Langt inn i det politiske sentrum, ja til og med blant mange konservative, er det en sterk motvilje mot å bruke eller godta massearbeidsløshet som økonomisk virkemiddel. Så er da også arbeidsløsheten i de nordiske EFTA-land i gjennomsnitt mange ganger lavere enn i EF. Der er det nå nesten 20 millioner som går ledige, ikke som resultat av "skjebne", "uhell" eller "latskap", men som resultat av økonomisk politikk. Med rundt 10 pst. arbeidsløshet i EF gjennom mange, mange år har dette "fellesskap" tapt kampen for full sysselsetting

inntil videre.

Sosialister og andre venstrekrefter fra EF-land arbeider for en annen økonomisk politikk innen EF. Men EF er bygd opp for å gi kapitalkreftene "frihet", ikke først og fremst for å gi lønnstakerne frihet fra arbeidsledighet og frihet til å føle økonomisk og sosial trygghet.

Det viktigste bidrag nordisk arbeiderbevegelse og venstrepartiene kan yte til sine politisk allierte i EF, er å vise at massearbeidsløshet kan unngås — at vi verken må, bør eller vil ha den, at det fins realistiske alternativer til den menneskelige, økonomiske og politiske håpløshet som kaster skygger over EFs nesten 20 millioner arbeidsløse. Men for å kunne representere et slikt alternativ må vi ha frihet till å *være* det. Og da er det viktig at det fins et Norden og et Vest-Europa utenfor EF! — et Norden og Vest-Europa som kanskje tar "den europeiske" kulturarv mer alvorlig i praktisk politikk enn EF — hvis vi i denne kulturarv legger mer vekt på humanisme enn kapitalisme, mer vekt på å sette "mennesket i sentrum" enn å sette kapitalinteressene i sentrum.

Nordisk Råd har et samlet budsjett for 1988 på ca. 560 mill. norske kr. Den årlige budsjettvekst på 3 pst. som Ministerrådet legger til grunn i åra framover, er for liten i forhold til de vesentlige oppgaver det nordiske samarbeidet står overfor. Penger er selvsagt ikke alt. Og vi må alltid kritisk vurdere om midlene brukes effektivt nok. Men skal Nordisk Råd bli et mer effektivt, målrettet redskap for en utvidelse og styrking av nordisk samarbeid, må flere midler settes inn. "Gode råd er dyre". Det gjelder også Nordisk Råd!

Den venstresosialistiske gruppe vil fortsatt legge vekt på natur- og miljøvern, arbeidsmiljø, trafiksikkerhet, likestilling, samarbeid på arbeidsmarkedet og innen helse-, sosial- og kulturpolitikken. Forskningsamarbeidet må utvides, med større vekt på samspill mellom natur- og samfunnsvitenskapene og etiske krav til anvendelse av forskningsresultatene. Det siste er spesielt viktig innen bioteknologisk forskning. For å styrke nordisk fellesskap blant ungdom er det en rekke skolepolitiske, kulturelle og andre tiltak som er nødvendige.

Kort sagt: Oppgavene står i kø. Selvsagt må vi prioritere. Men når det er så vanskelig, forteller det ikke bare om den vanlige politikertrangen til å ville gi alt til alle straks. Det forteller også om lange avstander mellom store politiske oppgaver og små økonomiske ressurser for det nordiske

samarbeidet.

Innenrikspolitikken i de nordiske land påvirker hvordan vi lever. Men utenrikspolitikken påvirker om vi skal overleve. Derfor er det absurd å utdefinere sikkerhetspolitisk diskusjon fra Nordisk Råd.

De nordiske land har ulike sikkerhetspolitiske bånd rundt seg. Det skal vi respektere. Men kanskje nettopp derfor er det viktig å vise oss selv og andre at vi kan samarbeide også på viktige utenrikspolitiske felt. Likesom vi i vår indre nordiske politikk legger vekt på sosial trygghet, menneskerettigheter, sosial rettferdighet og miljøvern, er dette også felles verdier vi vil stå for og kjempe for i verden — utenfor Norden.

Statsminister **Holkeri**: Herr president! Det nordiska samarbetet och vårt lands relationer till de övriga nordiska länderna utgör en av grundpelarna för Finlands utrikespolitik och internationella relationer. När det Nordiska rådet i år samlas till sin session har den finländska regeringen en ny politisk sammansättning. Jag vill i detta forum konstatera, att Finlands inställning till Norden och det nordiska samarbetet fortsättningsvis följer den vedertagna traditionella linjen.

Det brett upplagda nordiska samarbetet har varit resultatrikt även inför denna session. Regeringarna har lagt fram ett stort antal ministerrådsförslag. I mången framställning kan man skönja en aktiv insats av parlamentarikerna. Även om rådet med avseende på beslutsfattandet skiljer sig från de nationella folkrepresentationerna, är det en kraftkälla för utvecklandet av det nordiska samarbetet. Dialogen mellan regeringarna och parlamenten är fruktbar.

Som ett flaggskepp för det nordiska samarbetet uppstod för ett par år sedan den ekonomiska handlingsplanen, Norden i växt. Man har nu inlett förberedelserna för en ny plan. Det vore viktigt att man i detta arbete kunde utforma en gemensam ekonomisk-politisk strategi för att trygga och förbättra den nordiska konkurrenskraften.

Det nordiska samarbetsprogrammet för avveckling av handelshinder har varit i kraft i ett år. Programmet erbjuder nya medel att bekämpa handelshindren. Det gäller nu att omvandla ett omfattande politiskt stöd till ett effektivt förverkligande av programmets principer, dels för att ytterligare frigöra handeln inom Norden, dels

också för att vara beredd inför den europeiska utvecklingen. Avvecklingen av handelshindren breddar vägen för "Norden som hemmamarknad". Dessa strävanden bör vara centrala också i den nya handlingsplanen för ekonomisk utveckling och full sysselsättning.

Den europeiska ekonomiska integrationen har accelererat under de senaste åren. Integrationen inom Europeiska gemenskapen har varit en pådrivande faktor. Utvecklingen innebär nya möjligheter för de nordiska länderna på deras viktigaste exportmarknad. Samtidigt medför integrationen nya utmaningar.

Sedan den senaste sessionen har integrationsutvecklingen utgjort ett centralt inslag i den nordiska debatten. Parlamentarikerna har med stort intresse deltagit i diskussionen. Nordiska rådets internationella kommitté som presidiet tillsatte i december har en viktig roll att spela. Det är inte skäl att här närmare gå in på kommitténs arbete, som först nyligen inleddes. Vi har i Finland konstaterat att kommittén, i enlighet med tidigare praxis, inte kommer att behandla säkerhetspolitiska frågor. Detta tillfredsställer säkerligen dem som känner för det nordiska samarbetet.

Diskussionerna vid statsministermötet här i Oslo förra december är i linje med vår uppfattning. Vi var eniga om att använda oss av EFTA som förhandlingsinstrument i förhållandet till Gemenskapen. Det är naturligt, eftersom våra intressen i integrationsutvecklingen i första hand är av ekonomisk och handelspolitisk natur. Samtidigt poängterade vi det nordiska samarbetets viktiga komplementärerande roll. Vi ansåg de bilaterala kontakterna vara viktiga och värda att utvecklas.

Vi välkomnar ministerrådets kartläggning av den nordiska samarbetsapparats beredskap att möta integrationsutvecklingen. I Finland anser vi det vara viktigt att det nordiska samarbetet utvecklas också i den nya situationen. Många av de nu aktuella frågorna är betydelsefulla för oss. Arbetet på miljö-, arbetsmiljö- och konsumentområdet kompletterar samarbetet mellan EFTA och EG. På många andra områden kan de nordiska länderna bidra med konstruktiva element till samarbetet. En viktig förutsättning är dock att den nordiska samarbetsapparaten håller jämna steg med utvecklingen. Utgångspunkten är att nationella myndigheter och nordiska samarbetsorgan tänker "europeiskt".

Det nordiska samarbetet och deltagandet i in-

tegrationsutvecklingen i Europa utesluter inte varandra. Integrationen är en realitet som vi bör beakta. För vår egen del hoppas vi att de samarbetsformer som uppstår i högre grad skulle kunna bidra till att öppna dörrar än stänga dem.

Den aktuella diskussionen i Norden kunde jämföras med debatten för femton år sedan då man diskuterade det nordiska samarbetets framtid och existens. De nordiska länderna kunde trots sina olika handelspolitiska lösningar ta fram byggstenar för ett givande inbördes samarbete. På samma sätt hade de ju funnit tillräckliga samarbetsförutsättningar på 1950-talet i en situation då de nordiska länderna hade fattat sina egna säkerhetspolitiska lösningar.

De nordiska ländernas gemensamma historiska och kulturella traditioner har delvis format vår egen nationella identitet. Vi uppfattar det nordiska kultursamarbetet dels som ett led att stärka en nordisk kulturell sammanhållning och dels som ett medel att bevara och utveckla den egna nationella kulturen.

Herra puheenjohtaja! Hallitusten nyt neuvostolle tekemistä esityksistä yhteistyön kehittämissä on kulttuuriyhteistyön toimintasuunnitelma meidän suomalaisten kannalta erityisen tärkeä. Suunnitelman tavoitteisiin kuuluu edistää naapurussuhteidemme kannalta ratkaisevan tärkeää kielen ymmärtämistä. Naapurimaiden olosuhteiden ja kulttuurin tunnetuksiemisessä on suunniteltu opiskelijavaihto-ohjelma NORDPLUS merkittävä yritys. Samalla se on mielenkiintoinen myös eurooppalaisissa yhteyksissä, onhan Euroopan yhteisöjen piirissä rakennettu sikäläinen vastaava ERASMUS-ohjelma.

Förslaget om en handlingsplan för det nordiska kultursamarbetet är speicellt viktigt för oss finländare. En av målsättningarna med planen är att befrämja språkförståelse, som av naturliga skäl är betydelsefull för oss och våra grannrelationer. Det planerade programmet för studentutbyte, NORDPLUS, är ett betydande företag i strävan att öka informationen om grannländernas förhållanden och om deras kultur. Det är även intressant i en europeisk dimension speciellt med tanke på motsvarande ERASMUS-program inom EG.

De nordiska ländernas möjligheter att bibehålla sina positioner i en tid av tilltagande internationell konkurrens, är i hög grad beroende av deras eget kunnande. Finland har i nordiska sammanhang framhävt betydelsen av att förena in-

satserna på utbildningens och forskningens områden. I synnerhet forskarutbildningen har ofta upplevts som en flaskhals. Det är därför glädjande att man i samarbetsprogrammen har fäst uppmärksamhet vid dessa frågor. Det vore dock skäl att ytterligare intensifiera ansträngningarna. Förslaget om ett industriellt centrum i Oslo är ett uttryck för dessa strävanden som kan tillföra det nordiska näringslivet nya impulser. Vi har noterat att projektet kräver tilläggsresurser och hoppas att man på denna punkt kan nå en överenskomst.

Huvudparten av det nordiska ekonomiska samarbetet ligger i dessa dagar inte på den offentliga makten. Samarbetet på företagsnivå har fått stor uppmärksamhet i våra länder. Finländska företag har varit aktiva inom Norden. Med tanke på internationaliseringen av våra företag är en sådan utveckling naturlig. Statsmakterna bör för sin del skapa verksamhetsförutsättningar för företagen men det är deras sak att möta de krav som marknaderna ställer.

Den nordiska investeringsbanken har medverkat till att skapa ekonomiska verksamhetsförutsättningar för nordiska företag. Vi har med glädje lagt märke till att banken genom stärkandet av kreditvolymen har utvecklats till en betydelsefull institution, som åtnjuter internationell högakting. Vid denna session föreslår regeringarna att bankens regionalläneordning skall göras permanent. Också inom den föreslagna ordningen med så kallade mjuka projektinvesteringsslån skall banken enligt planerna få en betydande roll.

Det nordiska samarbetet är föremål för intresse från många olika håll. Inom näringslivet har den så kallade Gyllenhammar-Sundqvist-gruppen framfört ett stort antal förslag som nu är under behandling. Vi har i Finland speciellt noterat Norden-föreningarnas livliga aktivitet.

Ett gränsöverskridande nordiskt TV-utbud är ägnat att fördjupa grannlandsinformationen länderna emellan. Man har inom Norden uppställt som mål att eftersträva en ordning som skulle göra det möjligt för medborgarna att se grannländernas program. Denna grundtanke är fortfarande lika aktuell och diskussionerna om sättet för ett förverkligande pågår. Med tillfredsställelse har vi också kunnat konstatera att det bilaterala TV-samarbetet mellan Sverige och Finland numera har fått ett konkret innehåll.

Herr president! Ett aktivt och blomstrande Norden i Europa får inte betyda att vi passivt

anpassar oss, än mindre värjer oss för förändringar i vår yttre omgivning. Vi skall öppet möta förändringarna, både inom och utanför Europa, aktivt dra nytta av möjligheterna och beslutsamt delta i utvecklingen.

Det nordiska samarbetet har stått inför stora utmaningar under årens lopp. Varje gång har det visat sin kraft och förmåga att överleva. Jag är övertygad om att det nordiska samarbetet också i framtiden har sin givna roll och stora betydelse.

Statsminister **Ingvar Carlsson**: Herr president! Vi här i Norden har privilegiet att leva i ett välfärdssamhälle. Drivkraften och grunden för att nå detta mål har vilat på människornas krav på demokrati, rättvisa och en frihet som omfattas av alla.

Världen har de senaste tio åren skakats av stora ekonomiska kriser, som b. a. lett till hög arbetslöshet. Jag vill här slå fast att det välfärdssamhälle som vi har i Norden visat att vi har kunnat möta kriserna på ett bättre sätt än de som valt en annan modell. Vi har kunnat leva upp till kraven på flexibilitet och kunnat möta problemen utan att betala priset av stagnation och minskad social trygghet.

I alla de nordiska länderna har de tekniska framstegen betytt mycket för utvecklingen. Vi har i stort bejakat ny teknik, men vi har samtidigt haft som oeftergivligt krav att det välstånd som teknik och ekonomisk tillväxt skapar skall fördelas så jämlikt och rättvist som möjligt bland medborgarna.

Förra årets Nobelpristagare i ekonomi, Robert Solow, har betonat den tekniska utvecklingens betydelse i industriell tillväxtekonomi. Han menar också att social trygghet, av det slag som finns i t. ex. de nordiska länderna, inte är en belastning på ekonomin. Den kan tvärtom fungera som en dynamisk faktor för den tekniska utvecklingen. Människor som inte behöver riskera en katastrof om de mister jobbet, som har en grundtrygghet i livet vid sjukdom och inför ålderdomen, blir mer positiva till förändringar.

Hur ser då de förändringar ut som vi behöver möta de närmaste åren?

Som utvecklingen redan har visat kommer rörligheten på alla områden att öka. Gränserna — inte bara här i Norden utan även i övriga Europa och världen — kommer att suddas ut. Det kommer att bli lättare att flytta mellan länder, både för individer, varor, tjänster och kultur, för att

nämna några exempel. Vi kommer i större utsträckning att kunna söka vår utbildning i samma syfte. Företagen kommer att i högre grad internationaliseras och specialiseras. Kraven på kvalificerad arbetskraft kommer att öka liksom behovet av att producera än mer avancerade produkter.

Hotet mot vår miljö kommer att öka. Föreningarna i våra vatten, hav, skogar och i luften känner inga gränser. Hänsynen till miljön måste genomsyra alla samhällssektorer: trafiken, energin, jordbruket och industrin.

Vad har vi i Norden att ge i ett sådant framtidsperspektiv?

Vår främsta tillgång är människorna i Norden. Vår geografiska närhet, vår gemensamma historia, vårt gemensamma språk, våra traditioner och vårt kulturarv ger oss en särskild plattform att stå på när vi skall möta 90-talet.

Utbildningsnivån är hög och kunnandet är stort i de nordiska länderna. Detta gäller inte bara ett fåtal. Med den samhällsmodell som vi har valt har utbildning och kunskap blivit något vi numera tar för givet. Vi har också visat att vi förmår omsätta vår kunskap och utbildning i praktisk nytta.

Vi har gemensamma värderingar där livskvalitet inte mäts bara i antalet bilar eller TV-apparater utan i tillgång till god arbetsmiljö, social trygghet, möjligheter till rekreation och fritid i en ren natur.

Jämfört med många andra delar av världen har vi gott om plats att röra oss på. Vi har tillgång till orörd natur och vildmark.

I det nordiska arbetet är det dessa gemensamma förutsättningar och tillgångar som vi skall satsa på. Vi har alla ett gemensamt ansvar för att förvalta och utveckla detta arv. Det är detta som är det nordiska samarbetets grund.

En av de stora utmaningar som vi står inför är att kunna uppfylla människors krav på att en god miljö och ren natur skall vara en självklar del av välfärden.

Vår uppgift är att visa att det inte råder något motsatsförhållande mellan en ren natur och en god miljö å den ena sidan och full sysselsättning och tekniskt framåtskridande å den andra, och att social trygghet och jämlikhet inte är hinder — utan förutsättningar — för en utveckling mot en bättre miljö i både våra egna länder och globalt.

Begreppet ”hållbar utveckling”, som lanserades av världskommissionen för miljö och utveck-

ling, har blivit allmänt accepterat. I Sverige har regeringen föreslagit att "en framsynt hushållning med naturresurser och omsorg om miljön i mottagarlandet" skall betraktas som ett speciellt mål för biståndet.

På det nationella planet lade regeringen i förra veckan fram en proposition som syftar till att på bred front angripa miljöproblemen. I propositionen föreslås ett program för att bekämpa luftföroreningar och försurning, liksom ett omfattande program för att minska utsläppen till havs i våra insjövattnen. Många av dessa föreslagna insatser kommer att positivt påverka miljön också i våra grannländer.

Välfärdssamhället byggdes upp som lösningen på viktiga problem; avskaffandet av massarbetslösheten, utbyggnaden av vården och utbildningsväsendet för att säkerställa tryggheten för den enskilde individen. Nu riktas uppmärksamheten mot miljöproblemen. På samma sätt som vi genom flexibilitet och anpassning har kunnat trygga välfärden skall vi anta den politiska utmaningen att skydda och förbättra vår miljö.

Det nordiska samarbetet har en direkt och praktisk nytta även i det nu så högaktuella västeuropeiska integrationssamarbetet. Den inledda processen har förutsättningar att kunna leda till att även det nordiska samarbetet fördjupas och stärkes. För de nordiska länderna gäller det att inte enbart anpassa sig till utvecklingen inom EG, utan också att aktivt påverka den. Som jag redan har nämnt har vi här i Norden på så många områden kommit långt, och här bör vi dela med oss av våra erfarenheter. Vårt deltagande i det västeuropeiska integrationsarbetet får inte ske till priset av att gjorda landvinningar för att trygga selsättningen, värna om en god miljö, de anställdas ökade medinflytande och konsumenternas intressen går förlorade. Det måste vara en angelägen nordisk uppgift att verka för att dessa frågor får ökad uppmärksamhet och ges högsta prioritet även i det västeuropeiska samarbetet.

Genomförandet av den inre marknaden inom EG omfattar också det viktiga transportområdet. Det är utomordentligt viktigt att detta EGs interna liberaliseringsarbete inte resulterar i att en gräns — i värsta fall genom Öresund — upprättas som hindrar, försvårar eller onödigtvis fördyrar transporterna och trafiken mellan EG-länderna och de nordiska länder som inte är med i EG. Vi måste därför verka för att olikheterna i konkurrens utjämnas och att reglerna för utförandet

av transporter harmoniseras med dem som kommer att gälla inom det övriga Västeuropa.

Även den nya nordiska ekonomiska handlingsplanen, som håller på att utarbetas, skall ses som ett led i att stärka den ekonomiska integrationen i Norden och strävandena att bygga ut det ekonomiska samarbetet med det övriga Västeuropa. I handlingsplanen förbereds konkreta åtgärder på en rad områden: avskaffandet av handelshinder, arbetsmarknads- och utbildningsinsatser, infrastrukturinvesteringar, forskning och utveckling, exportfrämjande av verksamhet m. m. En ny handlingsplan motiveras även av behovet av att hejda den tendens till försvagning av den ekonomiska utvecklingen i Norden som helhet som nu gör sig gällande.

En ny ekonomisk handlingsplan aktualiserar också frågan om det nordiska samarbetets finansiering. Vi har från svensk sida föreslagit att det nordiska samarbetet, i likhet med vad som tillämpas inom EG, finansieras genom att en mindre del av de generella omsättningsskatterna i de nordiska länderna avsätts för det nordiska samarbetet. Med en nordisk omsättningsskatt — MOMS — skulle det nordiska samarbetet få en egen finansieringskälla och därmed garanteras en rimlig utvecklingstakt.

En av förutsättningarna för att vi har kunnat skapa vårt välfärdssamhälle i Norden har varit att vi med forskningen som grund haft förmågan att utveckla ny teknik och därmed kunnat vinna framgångar för våra produkter på världsmarknaden. Med de ökade kostnaderna för forskning, den allt mer hårdnande konkurrensen — inte minst från Förenta Staterna och Japan — är det naturligt att det nordiska forskningssamarbetet alltmer bedrivs i ljuset av ett större europeiskt samarbete. EG har nu öppnat dörren för de europeiska länderna när det gäller deltagande i en rad forskningsprogram som tidigare var stängda. Erfarenheterna från de första åren med EUREKA-projektet har visat att sådan samverkan är möjlig. Ett fördjupat forskningssamarbete mellan EG och våra länder kan även bidra till ett intensifierat nordiskt samarbete.

Det är med tillfredsställelse jag noterat att ett brett upplagt nordiskt samarbetsprogram på bioteknologins område nu föreligger. Detta är i enlighet med det önskemål som de nordiska statsministrarna uttalade vid sitt möte i november 1986.

Insatser för att stärka kulturgemenskapen i

Norden har alltid spelat en viktig roll i det nordiska samarbetet. Genom att på olika sätt underlätta det kulturella utbytet kan vi bidra till att öka förståelsen de nordiska länderna emellan. Ett rikt och levande nordiskt kulturliv bidrar också till att stärka våra egna kulturtraditioner i tider av ökat kulturinflöde från världens alla hörn. Vårt kulturarv rymmer skatter, och vi har ett samtida rikt kulturutbud både i institutionella och i fria former.

Studier i annat nordiskt land grundlägger ofta ett bestående nordiskt intresse. En viktig uppgift för oss i det nordiska samarbetet är att på olika sätt underlätta ett nordiskt studieval och stimulera våra studenter att välja nordiskt. Det är därför glädjande att kultur- och utbildningsministrarna har kommit överens om det s. k. NORDPLUS-programmet.

Jag konstaterade inledningsvis att utvecklingen till ett välfärdssamhälle i Norden vilar på våra krav på demokrati, rättvisa och frihet. Det förtjänar att erinra om dessa grundlägganden värden, som står i bjärt kontrast till de tendenser till främlingsfientlighet och rasism som nu förekommer också i de nordiska länderna. Det är djupt oroande. En solidarisk invandrarpolitik är den viktigaste insatsen i kampen mot dessa krafter. I Sverige har tillsatts en särskild kommission mot främlingsfientlighet och rasism i syfte att skapa opinion mot dessa avskyvärda företeelser.

Också på invandrarpolitikens område krävs en samordning utan att det begränsar ländernas suveränitet. Vi skulle tillsammans kunna nå en bättre samverkan när det gäller den organiserade överföringen av flyktingar till Norden.

Men det handlar inte bara om kvotflyktingar. De som kommer spontant och söker asyl i våra länder behöver verkligen en fristad.

Norden borde kunna vara ett föredöme i en tid då allt fler länder stänger sina gränser för flyktingar. Den solidaritet för fattiga och förtryckta som de nordiska regeringarna visar i internationella sammanhang har brett stöd i djupa folkklager. I ett internationellt perspektiv har vi i Norden sötrre resurser än de flesta länder att göra en insats för flyktingar.

Fiskeriminister og minister for nordisk samarbejde **Gammelgaard**: I det halvår der er forløbet, siden jeg tiltrådte som samarbejdsminister, har jeg viet en væsentlig del af min tid og energi på det nordiske samarbejde. Jeg er så absolut

blevet styrket i min tro på værdien af dette samarbejde, et samarbejde med en enorm bredde og styrke, baseret på et fælles erfaringsgrundlag, cementeret ved en folkelig, kulturel og politisk udvikling.

Samarbejdet med mine nordiske kolleger har været præget af en stor vilje til at nå resultater i enighed. Antallet af ministerrådsforslag udover budgettet 1988 — 10 ialt — vidner herom, forslag af vidt forskellig karakter. Det er noget vi alle uden forbehold kan glæde os over.

Men lad os ikke undvande samarbejdet. Lad os få større politisk handlegkraft. Lad os tilføre samarbejdet ny dynamik. Lad os også drøfte emner, hvor vi ikke umiddelbart er enige. Lad os inspirere hinanden og lad os inspirere de to nordiske sekretariater.

Lad os også rydde op i organisationen. Lad os forhindre, at det altid er de etablerede institutioner og projekter, der sejrer over nye initiativer. Lad os undgå for stort et bureaukrati.

Lad os styrke respekten i vore befolkninger for arbejdet i Nordisk Råd og Nordisk Ministerråd. Vi må være os vort ansvar bevidst. Vi må gøre arbejdet mere målbevidst. Vi må træffe politisk beslutning om på hvilke områder vi skal opprioritere samarbejdet, og hvor vi kan rationalisere og effektivisere.

Lad os bruge det sporskifte, som det nordiske samarbejde er inde i.

De nordiske debatter er i dag præget af vore fælles relationer især til det øvrige Europa. Aldrig har vi i Nordisk Råd eller Nordisk Ministerråd i samme grad som nu haft spørgsmålet om vort fælles forhold til naboerne på dagsordenen.

De nordiske lande har dog aldrig levet i isolation. Det havde vi ikke kunnet, selv om vi havde villet. Ikke desto mindre har det nordiske samarbejde vel i perioder været præget af en smule navlebeskuelse.

I dag tror jeg, alle har erkendt, at det nordiske samarbejde er et supplement til andet regionalt og internationalt samarbejde. Det er i stigende grad blevet et bindeled imellem de enkelte nordiske lande og den fælles omverden. Vi bruger nu mere vor fælles arv og vore nære forbindelser til sammen at lære af vor omverden og påvirke, hvor vi kan. Vi bruger ikke det nordiske samarbejde til at lukke os inde.

Det er flere vidnesbyrd om denne udvikling. Det ses ikke mindst af den strategi, som samarbejdsministrene har lagt for "Norden i Euro-

pa”.

Netop opbygningen af EFs indre marked med fri bevægelighed for personer, varer, kapital og tjenester inden udgangen af 1992 er den EF-politik, der rejser nye udfordringer og muligheder for samarbejdet.

Det siger sig selv, at det ville være skadeligt for nordisk erhvervsliv at fastsætte særlige nordiske regler, hvis sådanne ikke er forenelige med det, der er under udvikling i EF. Resultatet ville være, at virksomhedernes omkostninger ville blive forøget og varerne dyrere for forbrugerne.

Det er derfor også en omfattende indsats, der er i gang på europæisk plan for at virkeliggøre tanken om ét stort fælles hjemmemarked i Europa, et marked, der kan måle sig med USA og Japan. Norden er en del af denne udvikling, og det er vor opgave med udgangspunkt i de traditioner, der binder de nordiske lande sammen, at virke mest muligt for en styrkelse af det nordiske samarbejde, men uden at vi derved går glip af nogle af de fordele, der følger af indsatsen på det store europæiske plan. Det kræver, at vi er åbne og fordomsfri. Det kræver stor arbejdsindsats, og det kræver politisk handlekraft.

Enkeltvis har de nordiske lande forskelle i forholdet til EF, men samlet har vi lighedspunkter, som skal udnyttes. Vi må ikke forpasse tidspunktet for konkrete politiske beslutninger om, hvor og hvordan det store fælles hjemmemarked i Europa realiseres. Og jeg vil gerne sige til Nordisk Råd, at vi kan ikke klare os med årelange diskussioner. Der skal handles så hurtigt, som overhovedet muligt. Lad os fokusere på områder, hvor vi sammen har et tilbud.

Lad os så ikke fokusere på mulige hindringer. Sandheden er jo, at vi alle ønsker at undgå hindringer. Lad os erkende, at vi vil et nordisk samarbejde, som har sin plads i et europæisk samarbejde. Vi vil jo netop ikke et nordisk samarbejde, som lever uden for et europæisk samarbejde.

Hr. præsident! Vi må gøre vort arbejde mere målbevidst, vi må træffe politisk beslutning om, på hvilke områder vi skal opprioritere samarbejdet, og hvor vi kan rationalisere og effektivisere, og bruge den aktuelle situation til at vise det nordiske samarbejdes handlekraft og muligheder.

Eiður Guðnason: Hr. præsident! Erfaringen det nordiske samarbejde har uomtvisteligt vist, at det område, hvor samarbejdet går bedst, hvor der uden tvivl opnås de bedste resultater, er det kultu-

relle. På dette område er de beslægtede, men trods alt på mange måder forskellige nordiske nationer ikke konkurrenter, hvilket er en kendsgerning f. eks. i handels- og markedssager, og der støder forskellige interesser og grundlæggende målsætninger ikke sammen som inden for forsvars- og sikkerhedsspørgsmål. På det kulturelle område supplerer nationer hinanden, og dér er det lykkedes at opnå resultater, som hver enkelt nation ikke havde kunnet opnå alene.

Nu ligger et betydningsfuldt vendepunkt forude for nordisk kultursamarbejde. Der er her på sessionen fremlagt et ministerrådsforslag om en handlingsplan på kulturområdet forberedt på kulturudvalgets initiativ. Denne handlingsplan vil sikkert tit blive omtalt her i generaldebatten, og også når kulturudvalgets sager diskuteres på torsdag.

Handlingsplanen indeholder nye fremstød, nyt initiativ og en smule ny kapital til kultursamarbejdet. Med ikke bare det, den indebærer også en ny planlægning, som vi får at vide skal mindske centraliseringen og medføre flere resultater i samarbejdet.

Naturligtvis har mange haft bemærkninger til ændringerne og har gerne anset deres del dårligere tilgodeset end før. Kritikken fra mange organisationer er retfærdig på den måde, at man ikke nu direkte kan se, at ændringerne sikkert vil medføre bedre resultater.

Jeg, for eksempel, stiller mig tvivlende over for de ændringer, som skal ske i forbindelse med Nordisk Råds Musikpris. Man skal ikke ændre bare for at ændre. Det vil sikkert vise sig, at visse ting må ændres. Det skal vi ikke være bange for at gøre, og det er jeg helt sikker på at vi må gøre. Derfor anmoder jeg kulturministrene om at lytte godt til den kritik, som fremkommer her i debatten.

Personligt knytter jeg store forhåbninger til de ændringer, som skal ske inden for Nordisk Kulturfonds arbejdsområde. Det er meningen at styrke fonden ret kraftigt. Kulturfonden er det vigtigste instrument, vi har til rådighed inden for nordisk samarbejde til at støtte forskellige opgaver på kulturområdet og til at give støtte til folkelige organisationer, som ikke har mulighed for at opnå støtte andre steder fra. Fondens virksomhed har givet gode erfaringer og bør styrkes. Den har uden tvivl bevist sin værdi.

Jeg kan ikke undlade at komme ind på en sag inden for det kulturelle område, hvor samarbej-

det ikke er lykkedes, som det burde — hvor det ikke har givet resultat. Ikke fordi der ikke har været arbejdet godt og grundigt med sagen, men fordi der ikke har været politisk vilje til at føre den ud i livet, og stadig ikke er det. Her hentydes der naturligvis til radio- og fjernsynssamarbejdet. Der har kortsynetheden fået lov til at råde. Derfor kan vi nu nogle steder i Norden vælge mellem mange udenlandske fjernsynskanaler, men en nordisk kanal eller alles adgang til nabolandenes programmer er ikke til stede, desværre. Det billede, som åbner sig for os i dag, ville have været et ganske andet, hvis den oprindelige Nord-satplan var blevet til virkelighed. Men den er blevet begravet sammen med Nordek og mange andre fremragende ideer og hviler nu i vor ret store nordiske idékirkegård.

Den kendsgerning, at ”vi er kommet for sent til toget” vedrørende fjernsynssamarbejdet, har bevirket en styrkelse af det engelske sprog på det nordiske sprogområde. Jeg har ikke noget imod det engelske sprog. Jeg holder bare mere af mit eget. Engelsk er ved at blive de unges og ungdomskulturens sprog. På dette område må det aldrig blive for sent at vende forsvar til angreb, og det er vi nødt til at gøre. En ting, som vi burde gøre, og som det er muligt at gøre med det samme, er at forøge det nordiske samarbejde om produktion af fjernsynsmateriale for børn og unge betydeligt, og her minder jeg om forslaget om en nordisk mediefond, som blev vedtaget på sidste session.

Det skal gerne indrømmes, at for mange islændinge ville det så sandelig være nemmere at tale engelsk her på sessionen end at tale et nordisk sprog. Det er en uimodsigelig kendsgerning. Jeg ved, at det samme også gælder andre. I dette forum skal det herske ligeret mellem nationerne. Sådan er det ikke. Vi, som ikke har norsk, dansk eller svensk som modersmål, stor ikke på lige fod med de øvrige i debatter. Måske skulle vi islændinge kræve, at alle her talte islandsk, som uægtelig ligger nærmest vort gamle fællessprog.

Nu er det tidspunkt kommer, hvor vi bliver nødt til at se den kendsgerning i øjnene, at alle debatter må oversættes med det samme. Her skal grønlandere kunne tale grønlandsk, færinger færøsk og samer samisk. Først da står vi på lige fod i dette samarbejde. Dette er ikke kapitulation. Dette er ligeret, som man for længe siden skulle have omsat til virkelighed.

Páll Pétursson overtog herefter ledningen av förhandlingarna.

Karin Söder: Herr president, ärade medlemmar av Nordiska rådet! Vi står i det nordiska samarbetet inför en rad utmaningar som kommer att påverka vårt arbete både i Norden och i ett internationellt perspektiv. Våra nordiska band är starka, och jag ser inte EGs utveckling och ett närmare samarbete med den gemensamma marknaden som ett hot mot vårt nordiska samarbete. Snarare öppnar det möjligheter om vi hanterar frågan rätt. Det här förutsätter dock att det nordiska samarbetet utvecklas i snabbare takt än vad som hittills har varit fallet.

Ministerrådet och de nationella regeringarna har ett stort ansvar för att vi inte skall komma på efterkälken. Bestämda tidsgränser och mer precisa mål för förverkligandet av olika förslag är en effektiv metod. Jag vill ta nordiskt medborgarskap och arbetsmiljön som exempel på frågor där vi behöver få fram förslag mycket snabbare än vad som skett hittills.

Från mittengruppen har vi lagt fram ett medlemsförslag om att genomföra en gemensam nordisk ministerrådsstudie angående Eruopasamarbetet. Det har nämnts tidigare här i dag av Carl Bildt. Vår avsikt med studien är att noggrant bevaka vad som händer i Europa och samtidigt forma en strategi ur ett nordiskt perspektiv. Det är min bestämda övertygelse att vi i Norden har ett brett gemensamt intresse av hög beredskap och beslutsförmåga i för oss väsentliga frågor, så att vi står beredda med en gemensam handlingslinje inför den utveckling som nu äger rum inom den gemensamma marknaden. Norden skall där vara basen för vårt handlande. I denna fråga gäller i högsta grad att ett snabbt handlande från ministerrådet är avgörande.

Det förslag som Carl Bildt framförde i sitt tal får bedömas när det har lagts på bordet, men vad som är viktigt i detta sammanhang — och då talar jag som ordförande i den nordiska kommittén — är att vi får beslut snabbt, så att vi inte, som jag nyss nämnde, kommer på efterkälken. Jag är övertygad om att vi i det avseendet är beroende av ministerrådets resurser.

Att vår form för samarbete har en framtid visar det intresse för hur vi arbetar här i Norden som andra delar av världen ger uttryck för. Då tänker jag på de centralamerikanska länderna men också på Balkanländerna, som studerar vår

form för samarbete. Man vill där ha samverkan för en fredlig utveckling och en gemensam styrka i små länders samarbete. Det är en av våra viktiga framtidsuppgifter att sprida kunskap om det nordiska samarbetet till andra som vill skapa ett regionalt samarbete, utan att göra avkall på den nationella integriteten. Att våra samarbetsformer rörer intresse utanför Norden innebär naturligtvis inte att vårt arbete skall vara statiskt. Det måste i hög grad utvecklas och anpassas till morgondagens samhälle och de krav som det ställer.

Jag återkommer här till den internationella kommittén och vill rapportera att vi har påbörjat vårt arbete. Vi håller på att upprätta en arbetsplan. Det är av yttersta vikt att det nordiska samarbetet på internationell nivå respekterar de enskilda ländernas olika säkerhetspolitiska lösningar. Kommitténs slutliga förslag kommer att innebära ett vägval inför framtiden, men positionerna kommer att bygga på denna mycket bestämda och trygga bakgrund. Jag tror att vi kan utveckla ett positivt och vidgat samarbete i internationella frågor, och jag kan lova att vi inom kommittén kommer att göra vårt yttersta för att kunna presentera ett framtidsytande förslag inom den relativt korta tidsrymd, ett år, som står till förfogande för kommitténs arbete.

Så, herr president, vill jag nämna överlevnadsfrågorna, som i allt större utsträckning blir naturliga punkter på Nordiska rådets dagordning. Miljön är en av överlevnadsfrågorna. Vi har haft en konferens om gränsöverskridande luftföroreningar. Jag skulle vilja föreslå att vi inom fem år genomför en ny sådan konferens för att de 18 länderna skall få tillfälle att redogöra för vilka resultat som har uppnåtts. Inte minst Brundtlandkommissionens rapport "Our common future" visar på behovet av en alltmer aktiv miljöpolitik.

Det är också ofrånkomligen så att ekonomi och miljö kommer att hänga samman i framtiden i våra länder, men i kanske ännu högre grad i utvecklingsländerna.

Jag beklagar liksom tidigare talare att vi får ett glapp i handlingsplanen för miljöfrågor under 1988. Den tidigare gick ut 1987, och en ny skall inte presenteras förrän 1989. Det är faktiskt ett allvarligt bakslag för oss parlamentariker som så enträget försökt få fart på ministerrådets arbete med miljöfrågorna, vilket också har nämnts av tidigare talare. Det är mycket allvarligt att ministerrådet inte lägger fram något förslag på miljö-

området vid denna session, medan det från parlamentarikersidan, inklusive mittenpartierna, föreligger en lång rad förslag.

Barns och ungdomars situation är också en viktig framtidsfråga. Vilket samhälle vill vi överlämna till våra barn och barnbarn? Här i Norden lever vi skyddat. Visst upplever vi oro i vår del av världen, men i jämförelse med andra delar av den har vi det bra. I vår värld finns uppemot 20 miljoner flyktingar. De flyr från sina hemländer, sin trygghet och sina rötter. De flyr bort från ett samhälle som jagar dem på grund av deras åsikter eller av andra skäl. För många flyktingar är det en överlevnadsfråga när de söker sig till ett annat land. Det är barn och ungdomar som lider mest. De känner en stor otrygghet, som kan sätta spår inför framtiden på ett obotligt sätt. Vi måste i Norden vara generösa och på allt sätt stödja arbetet både i våra egna länder och i de fattiga länderna. Det är ytterst en fråga om alla människors lika värde och rättigheter och om vilken vikt vi i handling lägger vid dessa ord.

Jag vill understryka vad Grethe Lundblad sade om de nordiska ungdomarnas resolution mot rasism. Jag stöder till fullo det arbete som de lägger ned. Vi vuxna har en särskild förpliktelse att fullfölja de krav som de unga ställer på oss som i dag bär ansvaret.

Jag vill tillägga att vi också inom Norden måste lägga större vikt vid barn- och ungdomsfrågor. Ministerrådet har lagt fram en del förslag, men vi måste gå vidare och förbättra ungdomars möjligheter till studier och till resor och att i andra avseenden förkovra sig här i Norden.

Herr president! Jag ser att min talartid har gått ut. Jag vill till sist bara säga att jag är glad över att barnens rättigheter tas upp både av juridiska utskottet och av social- och miljöutskottet. Det ankommer sedan på ministerrådet att förverkliga innehållet i de verkligt betydelsefulla rekommendationer som framlagts på detta område. Barnen är vår framtid.

Fredheim: Hr. president! Jeg vil starte mitt innlegg med en påstand: Utviklingen på en rekke områder i Europa i de nærmeste årene vil innebære både en utfordring og en påkjenning for det nordiske samarbeidet, den nordiske samfølelsen — eller samhörigheten.

For det første er jeg nokså sikker på at utviklingen mot et indre marked i EF vil være en utfordring for alle oss i Norden, og det vil påvirke

det nordiske samarbeidet, — både fordi ett land, Danmark, er innenfor EF og må innpasse seg. Men også for Norden som helhet er dette en utvikling som vi må forholde oss til. Tilpasse er ikke det riktige ordet. Det er for passivt. Jeg tror snarere at utviklingen i EF bør være en spore for Norden til å være i forkant — til at Norden viser vei — og dermed kanskje også påvirke utviklingen i resten av Europa.

Det er sagt at EFs utvikling mot et indre marked vil være en pådriver også for det nordiske samarbeidet. Jeg er enig — om vi tar de problemer som måtte oppstå, som en spore til nye initiativ og ikke nøyer oss med en passiv tilpasning. Velger vi det siste, vil det innebære at det er utviklingen i EF som driver det nordiske samarbeidet.

Nordisk samarbeid kan bli noe som tvinger seg på som en følge av, eller som et resultat av, integrasjonen i Europa ellers. Det vil være en trist utvikling. Et annet felt som kommer til å utsette den nordiske samhörigheten for påkjenninger, er det bombardement av fjernsynsprogrammer vi i satellittalderen vil bli utsatt for. Tilbudene her kan bli svært mange — kulturelt også fremmedgjørende, om ikke det nordiske tilbudet er godt nok — godt nok til ikke bare å konkurrere, men konkurrere ut mye av de ikke-nordiske programmene.

Jeg tror det er korrekt å snakke om en felles nordisk identitet. Men denne identiteten vil svekkes om den ikke får tilstrekkelig næring. Nordisk språkforståelse er viktig for å bevare og utvikle denne identiteten. Og med språk kommer også fellesskap i kulturarv og væremåte. Fjernsynet kan være et middel til å øke denne samhörigheten som er utviklet gjennom språk og kultur og samværsformer, men fjernsynet kan også svekke samfølelsen. Det skjer om vi i Norden over tid forbruker langt mer av ikke-nordiske fjernsynsprogrammer fra den herskare av satellitter som etter hvert kommer til å sveve over hodene våre.

Forbud er selvsagt ikke veien å gå. Veien er økt mulighet for nordiske tilbud, dvs. at vi kan se og høre nabolandenes nasjonale TV-programmer. Dette har vi ikke klart å bli enige om, og det er en skam og til skade. Det bør vi nå rette opp så fort som det lar seg gjøre. Det lar seg gjøre — og det lar seg gjøre å gjøre det fort, om vi vil. Jeg trodde planen var at vi skulle få en meddelelse fra Ministerrådet om hva som nå skal skje med dette TV-samarbeidet her under denne sesjonen. Det har

ikke skjedd, og jeg synes ikke det tyder godt.

Samspeillet mellom regjeringssiden og parlamentarikersiden er noe som jeg tror vi kanskje bør se nærmere på. Vi kjenner alle den faktiske situasjon, nemlig den at parlamentarikerne — Nordisk Råd — ingen makt og myndighet har. All makt og avgjørelsesmyndighet ligger på ministerrådssiden. Slik må det vel være så lenge man ikke er villig til å gi Rådet noen besluttsende myndighet. Dét er vel neppe en aktuell tanke i dag.

Utgangspunktet er altså forholdene slik de er. Det vi si at det alltid vil være innebygget et motsetningsforhold mellom Ministerrådet og Nordisk Råd. Parlamentarikerne vil være de som reiser tanker og ideer, og kanskje også av og til staker opp litt urealistiske vyer — urealistiske ut fra dagen i dag, men kanskje ikke i morgen. Ministerrådet er det som setter grenser, spesielt av økonomisk karakter. Med det behøver ikke og bør ikke føre til en permanent krigstilstand mellom de to organene. Slik er det nå heldigvis heller ikke. Men jeg må få lov å si at i den korte tiden jeg har deltatt i Nordisk Råd, er det noe påfallende hvor lite villig Ministerrådet fra tid til annen har vært til å lytte til selv nokså beskjedne ønsker og prioriteringer fra parlamentarikerne side.

For to år siden var det den nåværende ministerrådsformannen som i egenskap av parlamentariker ledet an i et kriselignende felttog mot Ministerrådet. Årsaken var at Ministerrådet i det lengste nektet å diskutere en liten forhøyning av budsjettet. Det var da snakk om 15 mill. kr. Det ble et kompromiss etter mye om og men. Parlamentarikerne satte opp en prioriteringsliste, men igjen så Ministerrådet praktisk talt fullstendig bort fra denne prioriteringen. Mottoet var tydeligvis: Parlamentarikerne skal få noen kroner, men de skal ikke få det som de ønsker.

I dag er situasjonen nesten den samme. Det er omtrent samme beløp som man strides om. Jeg nevner dette bare som eksempel på et symptom på en sameksistens som kunne ha vært bedre. Det er trange økonomiske tider i alle de nordiske land, men ingen regjering og ingen finansminister kan bruke budsjett-balansen som argument for å gå mot vettuge, fornuftige forslag som ender opp i et titalls millioner kroner, fordelt på fem land. Jeg finner det mer som utslag av en viss form for stahet — la meg kalle det det — fremfor klokskap, og det virker ikke bare positivt for sameksistensen mellom Ministerrådet og Nordisk Råd.

Olof Jansson: Herr president! Under förra sessionen intog debatten kring miljöfrågorna en central plats, inte minst beträffande våra vatten- och havsmiljöer. Detta hade aktiverande effekt. Våra nordiska miljöministrar beslöt omedelbart att utarbeta en gemensam nordisk plan mot havsförorening. Ett första utkast därtill förelåg enligt uppgift redan i oktober senaste år, men tyvärr har den ännu inte blivit framlagd. Man kan dra den slutsatsen att ministerrådet på basen av faktamaterial funnit läget allvarligt. Även om havsföroreningen går fram även i Nordsjön, Nordatlanten och Norra ishavet framstår det allvarliga läget särskilt beträffande Östersjön.

Även miljöministrarna för Helsingforskommissionens länder har nyligen varit samlade. Uppenbar bedömning: Östersjöns situation är alarmerande! Vem som och vad som lyckats eller inte lyckats hittills i de enskilda ländernas åtaganden och det gemensamma Östersjö-arbetet framstår efter dessa sammanställningar. På plussidan noteras glädjande att de direkta miljögifterna DDT och PCB inte längre ökar, har t. o. m. delvis minskat. Även metallhalterna, exempelvis kvicksilver, synes i öppna havsområden ligga på rimlig nivå.

Men, i stället har övergödningen med närsalter, eutrofieringen, blivit alltmer allvarligt oroväckande. Följden blir, som vi vet, en onaturligt riklig alg tillväxt av vissa arter, vilka i sin tur vid nedbrytningen förbrukar vattnets syre och bildar därefter svavelväte. Resultatet blir död havsbottnen. Detta är följden i dag av Östersjön som sju länders gödselkloak, ytterligare påverkad av långväga luftföroreningar.

Våra nordiska miljöministrar har inom den kommande planen mot havsföroreningar betonat en rad nödvändiga åtgärdsområden såväl nationellt inom våra nordiska länder som påverkan internationellt med samarbetsländer. Det är bra. Tidsgränsen för genomförda effektåtgärder har blivit förespeglad till året 1995 som regel. Även miljöministrarna inom ramen för Helsingforskommissionen har enats om en liknande rekommendation, dock till synes mindre kategoriskt utformad.

Det är gott att man vaknar inför den allvarliga situationen. Frågan är dock, om det inte är för sent. Kommer Östersjön att överleva — det är frågan. Ingen kan i dag säga, om Östersjön ännu framöver kommer att ha självreningens kraft i den ekologiska processen. Eller om den ekologiska

tröskeln i Östersjön redan är överstigen med en tilltagande nedbrytningsprocess som följd. För den bedömningen är forskningen ännu för bristfällig.

Men de praktiska iakttagelserna talar sitt tydliga språk. De döda bottarna utbreder sig alltmer, omfattar redan i dag enligt uppgift nära 30 procent av Östersjön, det är tredjedelen. Förödel sen stiger mot allt grundare vatten. Den har redan nått Östersjöns medeldjup. Mycket allvarligt! Tendenser till rubbningar i djurlivets beteendemönster kan klart iakttas. Det urgamla marina skogsbeståndet, exempelvis blåstången vid kustbottarna, särskilt i norra Östersjön, har redan drabbats av den effektivaste skogsdöden i Europa, utdöd till 80—90 % och den synes svårigen kunna repa sig. På Åland, mitt i norra Östersjön, kan vi mer än väl iakttä detta, även till vardags — tyvärr.

Mot bakgrund av denna oroväckande utveckling, som talar ett otvetydigt språk, borde inte en enda dag få gå förlorad för åtgärder. Vad garanterar att just året 1995, åtta år framåt för genomförda åtgärder, skulle säkerställa räddningen mot en katastrof för havsmiljön. Uppenbarligen har man utgått ifrån blott teoretiska värderingar på basen av ekonomiska bedömningar. Havsmiljöns ekologi frågar tyvärr inte efter detta. De ekonomiska aspekterna kan inte få utgöra hinder för möjligast snabba åtgärder. För — de värden som står på spel, kommer om de går förlorade, aldrig att kunna ersättas med några ekonomiska medel. Handlingsplanen för den marina miljön borde ha varit framlagd redan nu. Då röda varningslampan blinkar, gäller som regel att ingripa snabbt. Den blinkar för Östersjön.

Det är konstaterat att även oljeutsläppen har allvarliga marina föroreningseffekter utöver försätahandskatastroferna vid våra kuster. Genom sin begränsning är Östersjön även i detta avseende illa utsatt. Förutom oansvariga utsläpp har vi tyvärr fått bevitna en hel del haverioolyckor med tankfartyg enbart inom Östersjön. De har hittills varit av begränsad art. Men vi får minnas att varje stortanker, som med full last går in i Östersjön, kan där, om den maximala olyckan är framme, innebära närmast en totalkatastrof. Man har för beredskapen experimenterat för att få fram effektiva uppsamlingsanordningar för olja på havet. Hittills har det inte lyckats.

Vilka säkerhetsåtgärder man än vidtar för tankfartygens navigering, kommer ändå, så länge

den mänskliga faktorn är med, olycksrisken att föreligga. Därför bör säkerhetsåtgärderna snarast inriktas mera på den rent fysiska säkerheten. Härvid har dubbelbottnade tankfartyg visat god trygghetsmarginal även vid grundstötningar. Det är därför ytterst nödvändigt att brådskande åtgärder sätts in för övergång till oljetransporter med dubbelbottnade fartyg längs våra kuster. Genomförandet är givetvis svårt i en handvändning. Men bland annat genom ekonomiska styrmedel bör användandet av sådana fartyg uppmuntras och göras fördelaktigt. Här har vi ett uppenbart nödvändigt samarbetsobjekt för våra nordiska länder liksom med närliggande grannstater. En oljekatastrof vid det ena landets kust kan lika mycket drabba det närliggande andra landet.

I våra länder har man under de senaste åren, både på grund av miljö- och hälsoskäl, förbjudit användning av en hel del kemiska preparat, som tidigare använts inom grönsaksodlingen. Genom dessa åtgärder, vilka i och för sig måste betecknas som riktiga, har förutsättningarna för inhemsk odling i viss mån begränsats. Tillika har man dock inte alltid fäst samma avseende vid hur motsvarande produkter har odlats i länder, varifrån import har skett. Det torde enligt uppgift vara så att man exempelvis i Israel, varifrån kinakål importerar bl. a. till Finland behandlar kålen upprepat med preparat, som är förbjudna i nämnda importland. Och exempelvis i Sverige visade en kontrollserie nyligen att av importerade frukter och grönsaker omkring 2/3 behandlats med bekämpningsmedel, som är helt eller delvis förbjudna i Sverige. Vi har sålunda här ett område, där det finns saker att rätta till.

Importfrågor liksom frågor om produktion är visserligen i regel nationella angelägenheter, ofta bundna till handelsavtal. Men man frågar sig, om det inte vore dags att uppta dessa frågor till översyn inom det nordiska samarbetet, åtminstone i sådan omfattning att vi kunde nå fram till någorlunda enhetliga bestämmelser våra nordiska länder emellan beträffande tillåtna och förbjudna bekämpningsmedel. En sådan åtgärd skulle befrämja vår egen nordiska marknad, som vi ju har som målsättning att alltmer utveckla. Förutsättningarna för inhemsk nordisk produktion av speciellt grönsaker ökar genom teknikens vinningar, såväl beträffande odling som lagringsmöjligheter. Vi strävar till ett miljömässigt föredömligt Norden. Låt oss även sträva till ett livsmedels-

mässigt giftfritt Norden.

Herr president! Det nordiska samarbetet visar tyvärr inte alltid effektivitet. Så blev fallet med samarbetet kring de sjöfartspolitiska frågorna. Inför sjöfartskrisens fullbordan har nu flera av våra nordiska länder gått sin egen väg med egna öppna register. Därmed synes i detta nu taget ha gått för ett mera omfattande sjöfartssamarbete.

De åtgärder Sverige kommer att vidtaga har ännu inte framlagts. Samordnade åtgärder står öppna även från finländsk sida. På ett område härvid är det skäl att fästa synnerlig uppmärksamhet. Detta gäller linjetrafiken, dvs. färjetrafiken Finland—Sverige/Åland—Sverige. Det vore olyckligt, jag upprepar olyckligt, om exempelvis det väntade åtgärdsprogrammet från svensk sida, i jämförelse med de finländska bestämmelserna, skulle bli så mycket mer fördelaktigt för sjöfarten att följden blev en direkt övergång från finsk till svensk flagga för en stor del av linjetonnaget. Synnerligen hårt skulle en sådan utveckling drabba Åland, som är starkt beroende av sjöfartsnärningen, sedan gammalt, och i detta nu just av linjesjöfarten. Vi hoppas innerligt att överläggningar sker och att samförstånd skall råda länderna emellan i detta avseende och så att nuvarande förhållanden inte rubbas.

Anker Jørgensen: Hr. præsident! Norden er jo en del af Europa. Den erkendelse er jo blevet stærkere de seneste år. Og i Nordisk Råd har vi også selv taget stadig flere opgaver op og har f. eks. systematiseret det nordiske økonomiske samarbejde igennem handlingsplanen. På samme måde har det i høj grad grænseoverskridene problem, nemlig forureningen, været genstand for en grundig behandling og en stadig klarere målsætning.

Der er ingen tvivl om, at Norden på næsten alle områder har sin egen stil, sin egen kultur og en velfærdspolitik, som ønsker at sætte mennesket i centrum. Med dette til trods erkender vi alle, at Norden ikke kan isolere sig. Det bliver mere og mere markant, at det nordiske samarbejde skal udvikles på en sådan måde, at man også kan være med til at præge udviklingen i Europa. Norden vil altså gerne være med i Europa, men det skal være med det nordiske i os. Jeg tror, at Norden, når og hvis det engagerer sig i det europæiske, vil være en fremsynet og dynamisk kraft.

Når vi en årrække har måttet konstatere, at det har kunnet knibe lidt med dynamikken, og at

dynamikken var at finde andre steder end i Nordisk Råd, har det nok noget at gøre med, at Norden måske troede, den kunne alene. Men nu er en ny erkendelse vokset sig stærkere. Vi skal udvikle det nordiske samarbejde, men vi skal gøre det i en international og europæisk sammenhæng.

Jeg hilser det derfor særdeles velkommen, at Nordisk Råd nu har nedsat en parlamentarisk komité på 10 medlemmer, der skal undersøge alle muligheder og også stille konkrete forslag til en sådan fremtidig udvikling af det nordiske samarbejde. Der er nok at tage fat på. For det første skal vi øge samarbejdet internt i Norden. For det andet må vi erkende, at det økonomiske samarbejde bliver stadig mere vigtigt i Europa, og hvis Norden ikke kommer med og får indflydelse, kan det blive en mangel for Norden selv, og det økonomiske samarbejde i Europa kan måske også antage en karakter, som ikke er i overensstemmelse med de ideer, vi har udviklet i denne nordlige del af Europa.

Vi har også måttet notere, at den svenske rigsdag har fået forelagt en rapport, der netop påpeger, at Sverige har en meget stor interesse i at følge med i og få indflydelse på hele udviklingen af det indre marked. På samme måde er der både i Norge og Finland øget interesse for hele den europæiske udvikling. Og man sætter formentlig sine håb til, at EFTA kan blive en samarbejdsorganisation, der kan bygge bro mellem bl. a. Norden og hele Europa.

Og når det gælder miljøpolitikken, så er der heller ingen tvivl om, at de nordiske lande er foran, men heller ikke bekæmpelsen af forureningen kan blive tilstrækkelig effektiv, hvis vi begrænser den til Norden. Også det taler for et nærmere samarbejde.

Fra dansk side er vi glade for de mange udtalelser, der er faldet om, at Danmark skal og kan være brobygger. I det danske Folketing, og jeg tror også, jeg tør sige: Den danske regering — er indstillet på at være brobygger i det omfang, som Norden og de enkelte nordiske lande selv ønsker at vi skal fungere som sådan.

Ikke mindst den helt aktuelle udvikling om det indre marked i EF viser nødvendigheden af et samarbejde i Europa. På samme måde som EF ønsker at udvikle det indre marked, ønsker vi det også imellem de nordiske lande. Her kalder vi det bare Norden som hjemmemarked, men det er to parallelle tendenser i den europæiske udvikling.

Danmark er jo med i det europæiske samarbejde, men vi er også en del af Norden. Det er i Norden, vi har vores rødder, og de må under ingen omstændigheder klippes over. Vi er altså med i Europa, men i høj grad med vores nordiske holdninger. Man siger, at vi står med et ben i hver lejr, og dertil må vi åbent sige: Ja, det gør vi, og enten skræver vi over mere, end bukserne kan holde til, eller også lykkes det netop at bygge bro. Jeg vil gerne udtrykke min glæde over at både den afgående præsident og den nyvalgte præsident og debatten her viser, at intressen for Norden i en europæisk sammenhæng er stadig stigende. Ja, det har nærmest overrasket mig at høre debatten, hvor ivrig man er for måske endda at overgå hinanden.

Jeg tror, vi hilser med tilfredshed, at det lykkedes supermagterne ved præsident Reagan og generalsekretær Gorbatsjov at indgå en aftale om mellemdistancerakterterne i Europa. Vi håber meget, at denne aftale kan blive fulgt op af nye positive beslutninger om fjernelse eller mindskelse af atomvåbenfaren.

Men det er naturligvis vigtigt at understrege, at vi ikke blot skal gå rundt og håbe på, hvad de store vil. Vi kan selv tage initiativer, som kan bidrage til afspændingen, sådan som det er sket omkring i Norden som atomvåbenfri zone. Netop nu, hvor afspændingstendenserne trods alt har overhånd, vil forslag om Norden som atomvåbenfri zone passe godt ind i den europæiske sammenhæng.

Jeg synes, det er værd at understrege, at den særlige parlamentariske komité, som uden for Nordisk Råds regi har arbejdet med disse problemer, er nået frem til fuld enighed om, hvorledes en nordisk atomvåbenfri zone kan etableres. Jeg synes også, det er et godt tegn, at de fem nordiske landes regeringer har nedsat en mindre embedsmandsgruppe, som også skal arbejde med zonestøringsmålet. Jeg håber, at den snart kan forelægge sin rapport. Jeg synes, at de nordiske lande her kan komme til at vise et godt eksempel for afspændingsbestrebelse i Europa. Jeg vil derfor gerne opfordre parlamentarikerne og regeringerne i de fem nordiske lande til at tage initiativer til gavn for dette afspændingsinitiativ.

Rundt i verden er der jo mange alvorlige problemer. På tidligere møder i Nordisk Råd har vi diskuteret udviklingen i det racistiske Sydafrika. Jeg mener, vi kan konstatere, at den tidligere debat efterhånden i hvert fald har bidraget til, at de

nordiske lande er på linje i Sydafrikapolitikken.

Andre store spørgsmål er Afghanistan og Nicaragua, og netop i øjeblikket er Mellemøsten igen kommet i søgelyset. Udover den frygtelige krig imellem Iran og Irak, der nu har varet i 7 år, er modsætningerne imellem Israel og befolkningerne i de besatte områder på Vestbredden og i Gaza simpelt hen eksploderet. Modsætningerne bliver større og større, og efter mere end 20, snart 21 års besættelse bliver palæstinensisk stat mere og mere markant. Konfrontationerne kan ikke fortsætte. De må afløses af forhandlinger.

Jeg vil gerne opfordre de nordiske udenrigsministre til at overveje, om Norden ikke i fællesskab kunne tage et initiativ, som kan sætte en forhandlingsproces i gang. Mon ikke de nordiske lande trods alt har en sådan anseelse og respekt, både i Israel og blandt palæstinenserne, at det under alle omstændigheder kunne have en positiv virkning?

Der tales meget om, at det, der er behov for, er en stor international conference. Det er muligvis også eneste vej frem, men man kan ikke se bort fra, at en international conference også kan blive et storpolitisk magtspil, hvor der vil blive trukket i så mange snore, at det vil trække mere og mere ud med en løsning, og i mellemtiden fortsætter de trykkelige konfrontationer og polariseringen. Det er derfor der tiltrænges et nordisk initiativ.

Meddelande

Det meddelades, att næringsminister Finn Kristensen inntagit sin plats i rådet.

Helge Adam Møller: Hr præsident! Vi er samlet i Nordisk Råd. Hvis der skulle være nogen, der er i tvivl om, at det er Nordisk Råd, ja, så kan man i hvert fald heroppe fra talerstolen ved at kigge ud på torvet foran se de otte nordiske flag. Det er altså ikke FN, det er ikke hele verdens problemer, vi er samlet her for at løse.

Hvad er formålet med, at vi er samlet i Nordisk Råd? Man kan læse det flere steder, men skulle jeg kort summere det op, så er der vel fire overordnede formål. Det ene er at samarbejde. Det andet er, at mindske de forskelle, der er mellem befolkningerne. Det tredje er, at styrke fællesskabet, og det fjerde er, at vi vil opnå resultater.

Når jeg nævner disse fire formål, som for mig er de vigtigste, er det, fordi jeg mener, at hr. Anker Jørgensen med de bemærkninger, han kom med i slutningen af sin tale, ikke lever op til

Nordisk Råds formål. Det blev nævnt Afghanistan, Sydafrika, Nicaragua og til slut Mellemøsten, alle sammen lande, som efter min mening ikke har noget at gøre med samarbejdet i Nordisk Råd.

Vi har her i Rådet intet mandat til at føre udenrigspolitik. Vi har tværtimod en lang tradition for og en bred enighed igennem mange år om ikke at gøre møder til en udenrigspolitisk tumleplads.

Den enighed og den tradition, vi har haft så mange år i Nordisk Råd, har vi, fordi vi på udenrigs- og sikkerhedspolitiske områder har forskellige traditioner: Tre lande er medlemmer af NATO, to lande er neutrale, og selv blandt disse lande, hvad enten de er neutrale eller medlem af NATO, har vi forskelle.

Opgiver vi nu den tradition og den enighed, og det er det hr. Anker Jørgensen lægger op til, hvad opnår vi så? Vi opnår, at svække fællesskabet i stedet for at styrke det, og vi opnår omtale, men vi vil ikke opnå resultater. Den udvikling tror jeg ikke nogen ønsker.

Lad mig derfor slutte med at sige, at jeg mener, at Nordisk Råd skal fortsætte med at være det forum, hvor vi, uanset hvilket land vi kommer fra, uanset om vi er socialister, konservative eller liberale, uanset om vi er mand eller kvinde, samarbejder om at mindske forskellene, styrke fællesskabet og opnå resultater.

Dette opnår vi ikke, hvis vi fører udenrigspolitiske debatter i dette Råd. Derfor tager jeg afstand fra de sidste dele af hr. Anker Jørgensens indlæg.

Glønborg: Hr. præsident! Jeg kan ikke afholde mig fra at replicere på hr. Anker Jørgensens udtalelser om problemerne omkring palæstinenserne. Jeg gør det ikke gerne, fordi jeg kender hr. Anker Jørgensen som en ven af Israel, men jeg vil advare imod at tage dette problem ind i Nordisk Råd, ikke alene med den formelle begrundelse, at udenrigspolitik ikke er i Nordisk Råds regi, men fordi jeg tror, at vi ved at tage dette problem op kommer til at fremme den provokationsplan, som Yassir Arafat afslørede i et tv-interview for nylig. Han fortalte med et hoverende grin, at provokationsplanen havde fire faser, hvoraf vi nu var ved at bevæge os ind i nr. to. Hele problemet er så kompliceret, at det ikke egner sig til behandling i dette forum, og jeg vil advare på det kraftigste imod, at vi fortsætter.

Alsaker: Hr. president! Det som skjer på Vestbredden og i Gaza, opptar oss. Spørsmålet er kjensleladet, og dette avspeiler seg også i mass-medias dekning.

Vår politiske behandling av denne saken, hvor Nordisk Råd neppe er rette sted, må for all del ikke være slik at den kan tolkes som en oppfordring til å kaste stein. Og i denne sammenheng ser jeg det like viktig å reagere på overgrep fra den israelske hær. Ingen er tjent med anarki i disse områdene — tilsvarende Libanon. Jeg er derfor glad for Anker Jørgensens sterke understrekning av forhandlingsveien.

Et dilemma i denne saken er etter min mening at Israel sloss for livet, mens PLO i tillegg til palestinerne vanskelige situasjon også sloss for å ta livet av Israel. Israels rett til å eksistere innenfor sikre grenser har allmenn oppslutning i Norden, og urolighetene på Vestbredden rokker ikke ved dette.

Mitt spørsmål til Anker Jørgensen blir: Tror han at det er realistiske utsikter for at et nordisk forhandlingsinitiativ, hvor et av utgangspunktene bl. a. må være Israels rett til å eksistere innenfor sikre grenser, kan få PLO til å delta i reelle forhandlinger?

Saara-Maria Paakkinen: Arvoisa puheenjohtaja! Minä haluan lausua julki iloni siitä, että Anker Jørgensen on täällä ottanut esille sen tilanteen, mikä Lähi-idässä on syntynyt Jordanjoen Länsirannan ja Gazan alueen miehityillä vyöhykkeillä. Haluan lämpimästi tukea hänen ajatustansa siitä, että Pohjoismaiden ulkoministerien toimesta pohjoismaisena aloitteena voitaisiin aikaansaada neuvottelutie, jolla Lähi-idän ongelmallista tilannetta helpotettaisiin ja jolla pyritäisiin siihen tilanteeseen vähitellen aikaansaamaan myönteinen neuvotteluratkaisu. Väkivalta ei koskaan ole ratkaisu. Väkivalta lisää väkivaltaa. Emmekä me voi ummistaa silmiämme siltä, mitä miehityillä alueilla nyt tapahtuu. Me olemme täällä tänään puhuneet esimerkiksi siitä, millä tavalla me voisimme olla kehityksen mukana ja itse hyödyntämässä sitä taloudellista ja muuta kehitystä, joka maailmassa tapahtuu. Yksinomaan näin maailman kansojen välinen yhteistyö ei voi kulkea. Meidän on otettava vastuamme myös sillä tavalla, että me autamme niitä kansoja, jotka ovat avun tarpeessa, niitä ihmisiä jotka kärsivät. Lähi-idässä miehityillä alueilla niitä ihmisiä on nyt paljon. Luulen, että samassa yhteydessä voi-

taisiin koordinoita sitä apua, jota YK:n alaisen palestiinalaisten avustusjärjestön UNWRAN kautta alueelle toimitetaan ruoka- ja lääkeapuna, sillä näistä tarvikkeista alueella alkaa olla pulaa.

Saara-Maria Paakkinen anförande i svensk översättning:

Ärade president! Jag vill uttrycka min glädje över att Anker Jørgensen här har tagit upp den situation som i Mellanöstern uppstått på Jordanflodens västbank och i Gazaområdets ockuperade zoner. Jag vill varmt understöda hans tanke om att man som ett nordiskt initiativ via de nordiska ländernas utrikesministrar kunde åstadkomma en förhandlingskanal, genom vilken den problematiska situationen i Mellanöstern skulle underlättas och varigenom man skulle eftersträva att så småningom åstadkomma en lösning på situationen via förhandlingar. Våld är aldrig en lösning. Våld leder till ökat våld. Inte heller kan vi blunda för vad som nu sker på de ockuperade områdena. I dag har vi här talat exempelvis om på vilket sätt vi kunde vara med i utvecklingen och själv utnyttja den ekonomiska och övriga utveckling som sker i världen. Enbart så kan det mellanfolkliga samarbetet inte ske. Vi bör bära vårt ansvar även så att vi bistår de nationer som står i behov av hjälp, de människor som lider. För närvarande finns det flera sådana människor i Mellanöstern i de ockuperade områdena. Jag tror att man i detta sammanhang kunde koordinera den hjälp som i form av mat och medicin överförs till området genom UNWRA, den palestinska biståndsorganisationen under FN, för det börjar uppstå en brist på dessa förnödenheter i området.

Buttedahl: President! Anker Jørgensens utspill før sesjonen om at han ville komme med visse utenriks- og sikkerhetspolitiske saker i Generaldebatten i Oslo, har vakt betydelig oppsikt i norske media. Mange aviser har skrevet lederartikler med advarsler overfor Nordisk Råd i så henseende. Imidlertid, etter å ha hørt Anker Jørgensens innlegg her, må en kunne si at denne voldsomme tone som var forespeilet Nordisk Råd, ikke var å høre.

Det er jo et påtrengende problem for Nordisk Råd at det er for lenge mellom nye, friske initiativ. Det ropes etter større aktivitet, ja sågar vitalitet. Men jeg er i sterk tvil om, og nesten imot, at denne etterlengtede vitalitet skal skje gjennom

innspill i kontroversielle utenrikspolitiske saker eller saker med tilknytning til regional sikkerhetspolitisk karakter.

Naturligvis tar vi alle opp nesten hva som helst i Generaldebatten. Men jeg er av den formening at Nordisk Råd ikke må kaste nye glør på en ild i en sak som er så ømtålig som situasjonen på Vestbredden. Vi har naturligvis våre meninger om hva som skjer der nede, men jeg håper at Anker Jørgensen kan bifalle de synspunkter som jeg her har kommet fram med, og at han ikke har til hensikt å drive vitalitetsøvelser i Nordisk Råd på denne måten. Da er det nordiske samarbeid egentlig litt ille ute.

Lilli Gyldenkilde: Hr. præsident! Jeg vil tillade mig at takke Anker Jørgensen, fordi han bruger sin ytringsfrihed til at tage brændende problemer op. Det kan ikke nytte noget, at borgerlige politikere — især fra Danmark — hver eneste gang et kontroversielt punkt kommer op, opfører sig som om det nordiske samarbejde skal ned på så lavt et plan som overhovedet muligt. Kommer der ikke ny dynamik ind i det samarbejde her i Norden, så vil det samarbejde smuldre — med de øvrige samarbejdspartnere, som ikke mindst Danmark har fået. Vi har siddet i udvalg og rost Gro Harlem Brundtland for den rapport, hun har stået i spidsen for udarbejdelsen af. Vi sidder i udvalg og beskæftiger os med miljøpolitik og anbefaler, hvad man skal gøre — også i internationale forhandlinger. Ja men hvis man virkelig er så meget modstander af, at man overhovedet tager ting op, der har noget med international politik at gøre, hvordan kan man så sidde og lave den slags politik? Det kan man naturligvis ikke. Derfor bør man også kunne tale om ting, som trænger sig i den grad på i verden. Det kan Norden da ikke sætte sig ud over. Af den grund vil jeg takke Anker Jørgensen. Jeg vil tilføje, at det var det samme mht. Sydafrika, det var det samme mht. EF og Norden. De borgerlige politikere — især de danske — har ikke villet diskutere det. Men det kommer så sagte. Vi må have lidt tålmodighed.

Koritzinsky: Hr. president! Denne replikkdebatten handler om tre saker. For det første om Anker Jørgensen hadde rett til å si det han sa om utenrikspolitik. For det andre om det var klokt, og for det tredje om innholdet i det han sa politisk kan gi støtte.

Mitt svar på de tre spørsmålene er ja på det

første, ja på det andre og ja på det tredje.

Det er allerede et utbredt utenrikspolitisk samarbeid mellom de nordiske land — i FN og gjennom nordiske utenriksministermøter. Og det skulle bare mangle om ikke nordiske parlamentarikere, når vi møtes, også må kunne uttale oss og diskutere sentrale utenrikspolitiske spørsmål.

Når det gjelder Midt-Østen, dreier konfliktene der seg om verdier som står sterkt i de nordiske land. Verdier som trygghet, menneskerettigheter og sosial rettferdighet. Jeg kan ikke skjønne at det kan være noen særlig uenighet blant de fleste her om det Midt-østen-syn Anker Jørgensen har lagt fram. Israel har rett til å leve innenfor sikre grenser. Men Israel har ikke rett til å holde fast ved en langvarig okkupasjon. Og Israel har ikke rett til å motsette seg forhandlinger med den organisasjon som er palestineres rettmessige og mest representative organisasjon, nemlig PLO.

Videre er det jo slik at dette er ikke noen abstrakt, regional diskusjon sett fra nordisk side. De nordiske land har helt konkrete interesser i Midt-Østen-konflikten ved at vi yter bistand gjennom UNRWA, og ved at nordiske land gjennom FN-styrker er med på FNs fredsbevarende aksjoner i Midt-Østen. På samme måte har vi konkrete interesser i det sørlige Afrika på grunn av Norden/SADCC-samarbeidet og på grunn av de nordiske boikottiltakene. På samme måte har vi felles regionale interesser i Mellom-Amerika på grunn av betydelig bistand til enkelte land i Mellom-Amerika og til regionen.

Hagen Hagensen: Præsident! Jeg er meget bekymret over det, der er ved at ske her i disse timer. Jeg synes ikke, det var klokt at hr. Anker Jørgensen at rejse de spørgsmål, der nu har givet anledning til en begyndende debat om materien, som ligger til grund for de udenrigspolitiske forhold, der blev strejft. Flere talere har været inde herpå. Jeg synes, vi afsporer den generaldebat, som Nordisk Råd skal have, når man går ind på disse forhold. Der er blevet peget på, at der er andre fora — som vi fra alle landes side tager del i — hvor disse forhold kan drøftes. Det hører, for mig at se, aldeles ikke hjemme i den debat, vi fører her. Jeg tror, man gør mere skade end gavn med det, og jeg tror, man skader Nordisk Råd og det, vi gerne vil virke sammen om, med det, der sker her. Det har vist sig, at der er stor talelyst, når det drejer sig om de udenrigspolitiske forhold, som vi aldrig kan træffe nogen beslutning om her

i Rådet. Jeg synes, man skal lade være med at drøfte dem. Vi har faktisk benyttet vores tid helt forkert i den time, der er gået hermed.

Bernhardt Tastesen: Hr. præsident! Jeg deler ikke hr. Hagen Hagensens og andres bekymringer. Jeg synes tværtimod, vi skal være stolte over, at vi lever i Nordens frie lande med ytringsfrihed, hvor vi har mulighed for at ytre os, også når vi ser ud ad Nordens vinduer og ser, hvordan forholdene er andre steder i verden. Vi kender den forfatning, der er grundlaget for det, vi behandler i Nordisk Råd. Det fastlægger, hvilke beslutninger vi kan tage. Men det har aldrig været sådan i de mange år, jeg har været med, at medlemmer — og det gælder medlemmer fra en hvilken som helst partigruppe og et hvilket som helst land — ikke har kunnet ytre sig om det, der sker omkring os, og give udtryk for deres mening herom. Det, Ander Jørgensen gjorde her, var jo en stilfærdig henvendelse til de nordiske udenrigsministre, om de måske ikke næste gang, når de mødes — på samme måde som det har været tilfældet med EFs udenrigsministre — bør udtrykke sig om det, der sker dernede, og som rammer os hårdt, på baggrund af at mange af os har venskabelige relationer til Israel.

Jeg skal ikke drage sammenligninger med noget, for så kommer man galt af sted, det vil være dårligt at gøre det, men det gør selvfølgelig indtryk, det, vi oplever. Vi yder jo også et stort bidrag, som det blev sagt før, til de store flygtningelejre, som opretholdes med vore nordiske midler derude i verden. Det er dér, tingene sker, og det er dér, vi har konflikten mellem nogle, vi støtter af humanitære grunde, og så nogle, som vi holder af af andre grunde, fordi de har stærke relationer til os. Men det, der sker, kalder selvfølgelig forfærdelse frem, og det kræver selvfølgelig også en reaktion. Det er en del af den ytringsfrihed, vi har. Også i en debat i Nordisk Råd. Det ville være skammeligt andet.

Anker Jørgensen: Hr. præsident! Det er naturligvis rigtigt, at der ligger en tradition for, at man ikke træffer beslutninger om og nok heller ikke diskuterer sikkerhedspolitik i Nordisk Råd. Men det er også en kendsgerning, at der igennem årene har været fremført mange, mange synspunkter — ikke alene af menige parlamentsmedlemmer, men også af ministre — omkring store, aktuelle, internationale spørgsmål. Det er rigtigt, at når

det drejer sig om sikkerhedspolitikken — specielt når den berører de forskellige måder, vi har arrangeret os på — så er det et område, hvor man skal træde varsomt. Der er imidlertid ikke noget at det, jeg har talt om i dag, der specielt kommer ind på disse ting.

Nordens parlamentarikere sidder jo ikke alene som Nordens parlamentarikere. Vi sidder også hjemme i København, i Oslo, i Stockholm, i Helsingfors osv., og dér møder vi vores ministre, som har en forpligtelse efter nordisk tradition til at samarbejde om så mange ting som overhovedet muligt. Også om fælles holdninger, f. eks. i De Forenede Nationer, hvor der er mange udtalelser, der vedrører bl. a. sådanne spørgsmål. Så ville det være lidt mærkeligt, om det skulle være forbudt i en generaldebat at sige noget om, hvad Per og Poul og Karen og Sofie mener. Der er ikke tale om forslag til beslutninger. Det er alene en almindelig debat, hvor det kommer ind i billedet.

Det er jo en frygtelig situation, der i øjeblikket er imellem Israel og palæstinenserne. Jeg tror ikke, det er rigtigt at gå for meget i detaljer, men det er jo rigtigt, som Saara-Maria Paakkinen sagde, at vold fører til mere vold. Det er banalt, men bare så pokkers rigtigt. Derfor er der vel ligefrem en forpligtelse for de fem lande, som sætter menneskerettighederne så kolossalt højt, og som alle sammen har gode relationer til den ene part — men egentlig også stor forståelse for de problemer, palæstinenserne har. Det er egentlig tåbeligt, hvis vi ikke kunne tillade os at sige, at her bør vi prøve, om ikke vi kan give en hånd med til en afspænding i relation til de problemer, man har dernede. Jeg henstiller til de nordiske udenrigsministre at sætte sig sammen en gang, når de alligevel er sammen, lad det blive så hurtigt som muligt, og overvej, jeg bruger oven i købet det udtryk at overveje, om ikke det kunne lade sig gøre med et nordisk initiativ. Jeg mener, de har en chance for at udøve med et nordisk initiativ. Jeg mener, de har en chance for at udøve en under alle omstændigheder positiv påvirkning af situationen.

Jeg er blevet stillet det spørgsmål fra et af Nordisk Råds medlemmer, om jeg tror, at PLO og Arafat vil acceptere det. Jeg tror, det ville føre alt for vidt, hvis jeg gik i detaljer med hensyn til det, men jeg tror, man er nødt til at erkende, at PLO, som bestemmer har været en meget aggressiv organisation i forhold til Israel, er blevet mindre aggressiv, måske endda moderat. De siger, de netop

vil være med til det. Tro det eller lad være, men de siger det igen og igen og har sagt det de sidste 5—6 år. Sidste gang, jeg hørte det direkte fra Arafat, var, da de fem socialdemokratiske partiledere i Norden havde et møde med Arafat i Stockholm. Når det siges igen og igen, så bør man i hvert fald overveje, om man nu ikke er nødt til at tage den pågældende kendte person på ordet.

Jeg håber, man vil overveje tingene nærmere.

Præsidenten: I takt med Helsingforsaftalen behandler man ikke sager af udenrigspolitisk karakter i Nordisk Råd. Derimod er det min personlige mening, at det er naturligt, at enkelte medlemmer af Rådet må have ret til at påtale overtrædelser af menneskerettigheder andre steder i verden, selv om det sker uden for Norden.

Marjatta Väänänen: Herr president, Efter den här färgstarka diskussionen ber jag att få övergå tillbaka till miljövärden. Miljövärden hör nu vid sidan av de europeiska integrationsfrågorna till det mest centrala som behandlas vid Nordiska rådets session. I alla nordiska länder finns en mycket stark folkopinion som väntar på aktiva miljövärdssåtgärder från olika beslutsfattaressida. I social- och miljöutskottet är miljövärden särskilt starkt framme.

Man kan ändå inte annat än uttrycka stor oro för att även om miljöskyddsfrågor behandlas i de mest varierande nationella och internationella institutioner, är det ytterst svårt att omsätta verbalt framförda önskemål och krav i praktisk handling.

Ett exempel: nu har bl. a. olika havsområden sina egna skyddskommissioner. Dessa sammanträder, i likhet med Östersjökommissionen och Nordsjökommissionen, regelbundet. Visserligen tillkom redan för 14 år sedan Helsingforskonventionen som uttryckligen skulle sköta om skyddet av Östersjön. Denna konvention förpliktar de sju randstaterna vid Östersjön till att minska havsföroreningarna. Under åtta år har så även Helsingforskonventionen årligen sammanträtt för att komma överens om att rena havsvattnet, och nog kan man medge att den har nått en del resultat. Ett förbud mot brännande och sänkning av gifter har åstadkommit och användningen av DDT och PCB har förbjudits sedan det blivit klart att säl och fågelbeståndet i Östersjön håller på att försvinna och att fiskarna blivit sjuka.

Trots detta är dock drygt en fjärdedel av Öster-

sjöns 400 000 kvadratkilometer enligt experterna redan biologiskt död. Det är i synnerhet industrin och reningsanläggningarna för avfall som bär skulden för denna förorening.

Nu har Östersjöstaternas miljöministrar enats om att minska utsläppen av tungmetaller, giftiga ämnen och näringsämnen med hälften fram till 1995. Avgörande är att ministrarnas beslut dock bara är moraliskt bindande. När det gäller dyra projekt går ekonomiska hänsyn alltid före moraliska. Tyvärr!

Detta är vårt svåra problem.

Östersjöfrågan är bara en detalj när det gäller havsskyddet i Norden och skyddet av de nordiska områdena i allmänhet. Vi som bor i detta område känner t. ex. stor oro inför luftföroreningar som har sitt ursprung utanför Norden, i mellersta Europa och som håller på att förstöra våra skogar. I Finland är skogarna en nationaltillgång som utgör grundvalen för hela vår nationalekonomi. Det är inte nog att vi själva minskar utsläppen. Det är angeläget att förmå även de andra länderna i Europa att delta i miljösamarbetet och aktivt vidta praktiska åtgärder. På det verbala planet har frågan redan diskuterats till lust och leda.

Snabba lösningar krävs. I Nordiska rådet är nu på saklistan rekommendationer som är ägnade att bekämpa havs- och kustföroreningar i Norden. Avsikten är att starta ett långsiktigt FoU-projekt om skogsskadorna och metoder att förebygga dem, att undersöka möjligheterna att använda ekonomiska styrmedel i miljöpolitiken. Utskottet har föreslagit till rådet att årligen framlägga en lägesrapport på miljöpolitikens område.

Utskottet har diskuterat ministerrådets utkast till samarbetsprogram på miljöområdet och handlingsplanen mot havsföroreningar. Utskottet var verkligen kritiskt. Det var inte alls tillfreds med ministerrådets utkast till programmet, ty det var enligt vår mening för principiellt.

Vi vet att samhällsmaskineriets kvarnar mal sakta. På speciallagstiftningens område har vi i många fall fått vänta åtskilliga år innan lagstiftningen blivit färdig. När det gäller miljövärden hinner patienten dö med detta sätt att mala.

Jag föreslår att rådet kräver av de nordiska ländernas regeringar en snabb och effektiv verksamhetsplan för lösning av miljöproblemen. I god tid innan nästa höstmöte börjar skall vederbörande fackutskott få ett utkast till handlingsplan för behandling, och vid 1989 års session skall förslaget till miljöpolitiska samarbetsprogram

finnas på sessionens saklista.

I sin egenskap av samarbetsorgan för parlamenten och regeringarna har Nordiska rådet dessutom både pondus och skyldighet att verka som ett starkt påtryckningsorgan i miljöfrågor på internationella fora.

Miljöskyddet i Norden hör till Nordiska rådets allra viktigaste och mest brådskande frågor.

Karin Söder övertog härefter ledningen av förhandlingarna.

Statsrådet **Birgitta Dahl**: Fru president! Den grundläggande tankegången i Brundtlandkommissionens rapport är ju att det finns ett oupplösligt samband mellan omsorgen om miljö och resurshushållning och förutsättningarna för fortsatt utveckling. Det är en hoppningivande insikt och tankegång. Vi har alla ett ansvar för att den omsätts i konkret handling globalt, regionalt, här i Norden och i varje enskilt land.

På inget område kan vi vara nöjda med hur det ser ut i dag och med resultatet av vad som har gjorts. Vi måste höja ambitionsnivån och öka ansträngningarna. Jag förstår och delar parlamentarikernas besvikelse över att ministerrådet inte har klarat av att lägga fram konkreta handlingsprogram. Det gäller inte bara mig, utan även de andra ministrarna.

För att undanröja varje missförstånd vill jag säga att skälet till att vi inte gör det är att den rapport som nu finns — och som inte är ministrarnas, utan ämbetsmännens — enligt vår uppfattning helt enkelt inte motsvarar de krav vi måste ställa. Vi gav alltså oss själva bakläxa och vill komma tillbaka med något som är bättre.

Förutsättningen för att vi skall kunna göra det är att varje land tar sitt ansvar för att med egna nationella planer kunna skapa konkret verklighet av de uppsatta målen. Den svenska regeringen presenterade för några dagar sedan en miljöpolitisk proposition som tillsammans med särskilda förslag när det gäller trafiken, jordbruket, energipolitiken och kulturmiljön utgör en unik samlad redovisning av hur omsorgen om miljön skall genomsyra varje samhällsområde i fortsättningen och hur Brundtlandkommissionens rekommendationer skall omsättas i praktisk handling.

Det internationella miljöteknikinstitutet skall desstuom vara ett verksamt hjälpmedel, hoppas vi, i det internationella arbetet.

Kännetecknande för det svenska programmet
4-17-336 Nordiska rådet

nu är att vi sätter upp mål för olika delområden som skall uppnås vid bestämda tidpunkter och att vi dessutom steg för steg flyttar fram positionerna.

I omställningsplaner för trafiken, jordbruket, energisystemet, de stora städernas livsmiljö och industrin redovisar vi hur man där skall kunna åstadkomma verkliga systemförändringar i resurshushållande riktning. Där ingår bl. a. att utveckla ett energisystem för framtiden utan kärnkraft och med så litet olja och kol som möjligt och ett besked om att kärnkraftsavvecklingen inleds år 1995 med att den första reaktorn då ställs av.

I särskilda aktionsprogram redovisar vi hur vi skall gå vidare på några områden där problemen i dag är så stora att vi måste handla mycket snabbt.

Det gäller t. ex. ett nytt program mot luftföroreningar med skärpta krav på energisystemet och trafiken. Bland annat lägger vi nu fast årtalet när avgaskraven för den tunga trafiken — lastbilar och bussar — skall införas först i Europa. Det gäller vidare ett program avseende föroreningar av vatten och hav med bestämda krav på jordbruket att till år 1995 ha vidtagit åtgärder för att halvera kväveläckaget och till 1990 att ha halverat användningen av bekämpningsmedel, på kommunerna att till 1992 i de värst utsatta områdena ha minskat kväveutsläppen från kommunala avloppssystem med 50% och på industrierna att halvera utsläppen av farliga ämnen senast till 1995. När det gäller klorföreningar från massa- och pappersindustrin är kraven hårdare — där skall en 60-70-procentig reduktion åstadkommas till 1992.

När det gäller CFC — freoner — som hotar ozonskiktet lägger vi fram världens första totala avvecklingsplan. Användningen av CFC skall halveras till 1990 och helt upphöra 1994. Också användningen av haloner skall upphöra så fort som möjligt.

Vi redovisar också program för hur vi skall sanera gamla giftlager från framför allt miljöfarlig industri och med särskilda insatser i särskilt utsatta områden åstadkomma en radikal förbättring. Flera av de insatserna är aktuella i områden som gränsar till våra nordiska grannar.

Sverige har således, fru president, nu redovisat hur vi skall kunna verksamt bidra till en avgörande förändring inte minst på de områden som är aktuella i det nordiska samarbetet, antingen det gäller insatserna inom Norden eller det gemen-

samma uppträdandet i internationella förhandlingar.

Jag hoppas att vi under det kommande året bättre skall kunna motsvara de krav som Nordiska rådet ställer på ministerrådet. Jag kan försäkra att ministrarna är överens om att vår ambition skall vara att till nästa möte kunna redovisa både ett gemensamt nordiskt handlingsprogram och program för flera av de här områdena, särskilt när det gäller havsföreningar, som är konkreta och handlingsinriktade på ett sätt som vi hittills inte har måktat. Men det förutsätter att varje land bidrar med sin del av insatserna, fru president.

Knuutila: Arvoisa presidentti! Me kuulimme hyvin tärkeän lausunnon, joka koski ympäristökysymyksiä. Minun vastauspuheenvuoroni perustuu siihen tosiasiaan, että kun me nyt luultavasti koetamme saada aikaan nopeampia tuloksia ympäristön hoidossa, meillä on se ohjelma, jonka Ruotsin hallitus on hyväksynyt. Ottaisiin esille siihen liittyen myös hyvin laajan pohjoismaisen liikennesuunitelman Nordkolt, joka sisältää sangen monia konkreettisia hyviä ehdotuksia ja myös liikennemallin keskisuurten kaupunkien liikenne- ja ratkaisuksi. Tämä suunnitelma tai tutkimus, joka tehtiin jo 70-luvun lopulla, on mielestäni unohtunut. Siitä mainittiin, että se on maailman laajin joukkoliikenne- tai liikenneselvitys. Nyt se ansaitsisi tulla huomioon otetuksi myös käytännön ratkaisuissa. Hallitukset voivat myös tehdä tämän asian eteen paljon.

Knuutilas anförande i svensk översättning: Ärade president! Vi hörde ett mycket viktigt inlägg som gällde miljöfrågor. Min replik bygger på det faktum att när vi nu antagligen försöker åstadkomma snabbare resultat i miljövården har vi det program som Sveriges regering antagit. Jag vill också ta fram en mycket omfattande nordisk trafikplan, Nordkolt, som innehåller ett mycket stort antal konkreta goda förslag och även en trafikmodell för trafiklösningar i mellanstora städer. Denna plan eller utredning, som gjordes redan mot slutet av 1970-talet, har enligt min uppfattning glömts bort. Man har sagt om denna plan att den är världens mest omfattande utredning om kollektivtrafik eller trafik. Nu skulle den vara värd att bli beaktad även i praktiska lösningar. Regeringarna kan även göra mycket för denna sak.

Statsrådet **Birgitta Dahl:** Fru president! Jag vill bara svara Sakari Knuutila att den svenska regeringen helt delar uppfattningen att trafikfrågorna är centrala i det här arbetet och bör läggas till grund för konkret gemensam handling i Norden och gentemot världen.

Trafiken i städerna, mellan tätbefolkade regioner, inom våra regioner och mellan våra länder och kontinenten är strategiskt viktig. Den spelar en stor roll i det svenska förslaget som vi har förelagt riksdagen. De nordiska miljöministrarna har diskuterat detta och på förslag av Sverige beslutat föreslå en nordisk konferens om trafik- och miljöfrågorna.

Vi har också tagit upp dessa frågor inom OECD i syfte att få en samordning både av strukturfrågorna i trafiken och av de krav på avgasrening som vi skall ställa för att få en internationell harmonisering där miljökraven driver på den tekniska utvecklingen.

Vi hoppas att vi skall kunna få till stånd överläggningar mellan trafik- och miljöministrarna inom OECD under nästa år kring de här frågorna. Ett aktivt arbete för det pågår.

Ivar Hansen: Hr. præsident! Hvis vi ser tilbage på de sidste 5 års arbejde i Nordisk Råd, må vi vel sige, at det især er det store fælles projekt Økonomisk vækst og fuld beskæftigelse, som har præget de mange debatter. Jeg husker endnu for 5—6 år tilbage, hvordan der blev arbejdet med dette projekt i de forskellige politiske grupperinger i Nordisk Råd. Jeg husker også, hvordan arbejdet resulterede i, at alle anstrengelser blev sammenarbejdet til et fælles projekt. Der var mange, der opfattede dette projekt som et virkeligt gennembrud for det nordiske samarbejde.

Hvis vi ser på projektet om økonomisk vækst og fuld sysselsætning i de nordiske lande i dag efter de sidste 4—5 år, og hvis vi ser frem 1 eller 2 år, hvor projektet skal afsluttes, så må vi vel sige, at forhåbningerne til dette projekt langtfra lever op til de faktiske resultater, vi i dag kan se. Jeg tror, at årsagen hertil i høj grad skal findes i det faktum, at denne fællesnordiske økonomiske handlingsplan i altfor høj grad bestod af en lang, lang række forskellige ønsker om nye offentlige investeringer til forskellige formål. Og når vi tager i betragtning, hvilke problemer de enkelte landes regeringer også her i Norden har, problemer med at holde deres egne statsbudgetter i ave, dvs. undgå at de offentlige udgifter antager himmel-

flugt, så har vi nok her en del af forklaringen på, at denne plan ikke helt fik det forløb, som vi kunne have ønsket.

Jeg har selv flere gange gjort opmærksom på dette forhold på de senere års sessioner under generaldebatten og har understreget, at langt det vigtigste grundlag for at opnå fuld beskæftigelse og økonomisk vækst er det private næringslivs konkurrencekraft.

Jeg har nu forstået, at det er hensigten — og det er udmærket — at forberede en ny økonomisk handlingsplan for 1989. Det kan man læse om i beretningen fra Nordisk Ministerråd angående planerne for det kommende år. I grundlaget for denne, som skal være færdig inden et år, kan man se, at de projekter, man i særlig grad vil lægge vægt på, er infrastruktur, arbejdsmarkeds- og undervisningsproblemer, afskaffelse af handelshindringer, liberalisering af kapitalmarkedet, forskning og udvikling samt eksportfremmende tiltag, og der skal også ske noget på skatte- og afgiftsområdet.

Jeg synes, at det er gode intentioner, men det er altså meget vigtigt, at vi ikke begår den samme fejl igen, i for høj grad at satse på offentlige investeringer til forberedning af beskæftigelsen. Jeg vil derfor i den forbindelse pege på Nordens forhold til EF; som mange talere før mig har gjort. Det som diskuteres i Danmark i dag, er selvfølgelig, hvordan vi kan udnytte for vores vedkommende som EF-medlem de store eksportmuligheder, som beslutsningen om et frit indre marked i EF inden 1992 giver. Men dette er jo også i høj grad et interessant og betydningsfuldt spørgsmål for det øvrige Norden, et spørgsmål som ingen kan være uberørt af.

Det er min faste overbevisning, at der generelt i EF-landene hersker en velvillig holdning til de nordiske lande, også i det omfang det enkelte land måtte ønske en nærmere tilknytning til fællesskabet i EF. Derfor er jeg også overbevist om, at det frie marked i EF vil kunne åbne op for nye eksportmuligheder af stor rækkevidde for Norden. Derfor skal det private næringslivs konkurrencekraft, dvs. udviklingsmuligheder, teknologifremme, erhvervsuddannelser osv. have førsteprioritet i en ny kommende handlingsplan.

I den forbindelse er det også på tide, at nedbrydningen, fjernelsen, af alle handelshindringer mellem de nordiske lande, også de skjulte, ikke længere bliver ved snakken, men at man i højere grad kommer til realiteter. Jeg mener, vi har for

mange ekspertkomiteer. Der holdes mange møder och konferencer, men jeg mener, det sker for lidt. Hvad om vi i det nordiske samarbejde satse på det samme mål som i EF-samarbejdet? Alle hindringer mellem os skal væk inden 1992. Det ville være et godt bidrag til styrkelse af konkurrenceevnen.

Jeg har på fornemmelsen — en opfattelse, der er styrket igennem udtalelser fra forskellig side — at Danmark for nogle år siden i det nordiske samarbejde af de øvrige lande i Norden på grund af vort EF-medlemskab blev antaget for en halvhjertet deltager i det nordiske samarbejde. Det indtryk gjorde lidt ondt på os, for Danmark er efter min opfattelse i lige høj grad et nordisk land og en europæisk EF-medlemsstat med de rødder, vi nu har af kulturel og økonomisk art.

Heldigvis er dette indtryk også væk i dag. Jeg håber og ved, at vi i dag i langt højere grad opfattes som værende brobyggerens rolle som forbindelsesled mellem Norden och EF. Det er vi fortsat helt parat til at være, og jeg mener, at det er af helt afgørende betydning for det nordiske samarbejde i fremtiden, at vi er opmærksomme på og er beredt til at udnytte og få andel i, hvad der sker i det øvrige Europa.

Min sidste bemærkning er: Vi diskuterer jo meget i det nordiske samarbejde, om vi kan få budgetterne øget, om vi kan få flere midler til det nordiske samarbejde. Jeg vil gerne gøre opmærksom på, at det ikke er alle fremskridt i det nordiske samarbejde, der absolut skal koste flere penge. Vi kan faktisk foretage os en lang række ting, herunder afskaffelsen af de hindringer, som vanskeliggør samarbejdet af handelsmæssig karakter, uden at det koster penge.

Miljöminister **Bärlund**: Fru president! Det är knappast en överdrift att säga, att miljöfrågorna i dag är aktuella än någonsin tidigare. Vi är alltså medvetna om, att en fortsatt positiv ekonomisk och social utveckling i våra nordiska länder kräver kraftfulla åtgärder för att stoppa nedsmutsningen av vår miljö och för att skydda våra naturtillgångar, som vårt välstånd är beroende av. Vi har också blivit mer medvetna om att de nordiska länderna inte ensamma kan bedriva en progressiv miljöpolitik utan måste beakta utvecklingen både i sina europeiska grannländer och i världen som helhet, samt försöker förstås påverka den här utvecklingen.

Miljövårdssamarbetet mellan de nordiska län-

dena har utvecklats speciellt gynnsamt, även om många frågor och problem återstår. Problemen beror ofta på existerande geografiska skillnader, skillnader i näringslivets struktur eller på tidtabellsmissiga skillnader i våra miljövärdssatsningar. Däremot existerar det inga skillnader i vår grundläggande uppfattning om miljövärdens mål. Det är viktigt att konstatera detta faktum, eftersom det under den senaste tiden förekommit uppgifter, främst i massmedierna, som låtit påskina att Finlands miljöpolitik, t. ex. när det gäller skyddet av havsmiljön, på något sätt skulle skilja sig från de övriga nordiska ländernas. Detta påstående grundar sig på felaktiga uppgifter eller på en felaktig bedömning av våra åtgärder.

Finland har ända sedan 1960-talet gått in för effektiv och långsiktig vattenvård. Därför har föreningen av våra vattendrag, kustvatten och havsområden kunnat minskas. Våra vatten har blivit renare och mer användbara. Inom 80 procent av insjöarnas areal i Finland kan numera klassificeras som goda eller utomordentliga vad vattenkvaliteten beträffar. Bara cirka två procent av den totala insjövattnenarealen kan på grund av avloppsbelastning klassificeras som dåliga eller nöjaktiga. Miljöministeriet bereder som bäst ett nytt målprogram för vattenvården fram till 1995. Statsrådet väntas inom kort fatta ett principbeslut i frågan. Vattenvårdsåtgärderna kommer att koncentreras på att minska utsläppen av avloppsvatten från massa- och pappersindustrin, den övriga industrin och samhällena samt på att begränsa den belastning som kommer från jord och skogsbruket inklusive dess binärningar.

Det har i olika sammanhang framförts påståenden i offentligheten om att massa- och pappersindustrin i Finland skulle ha konkurrensmissiga fördelar jämfört med motsvarande industri i Sverige på grund av att miljövärdssatserna i Finland är lindrigare än de krav som Sverige tillämpar. Diskussionen har särskilt kretsat kring den mängd organiska klorföreningar som kommer från blekning av cellulosa. Uppgifterna i pressen har varit till den grad felaktiga att jag anser mig föranledd att tillrättalägga dem genom att lägga fram fakta. Enligt de utredningar som gjorts var den totala belastningen av organiskt bundna klorföreningar från produktionen av blekt sulfatcellulosa år 1986 ungefär 4,5 kg klor per ton massa i Finland beräknad enligt den så kallade AOX-metoden; det motsvarande talet för Sverige var ca 4,2 kg klor per ton massa. Skillna-

den mellan Finland och Sverige är alltså obetydlig och ryms antagligen inom mätmetodens felmarginal.

Vårt mål är att den biologiska syreförbrukande belastningen från massa- och pappersindustrin till år 1995 sänks med cirka 65% och fosforbelastningen med cirka 26% jämfört med 1986 års nivå. Samtidigt sker en väsentlig minskning av bland annat mängden organiska klorföreningar. Beroende på vilka metoder som används för att minska belastningen innebär detta investeringar om över 1000 miljoner mark. Jag vill också nämna, att massa- och pappersindustrin sedan år 1984 har investerat över 500 miljoner mark, främst i biologiska reningsverk. Biologisk rening är i synnerhet ägnad att sänka den syreförbrukande belastningen, vilken allmänt anses vara det största hotet mot Östersjön.

Till år 1995 avser vi också att öka renings-effekten för kommunala avloppsvatten till omkring 90% både i fråga om organisk materia och fosfor. Detta kräver uppskattningsvis 400 miljoner i årliga investeringar, då iståndsättandet av de kommunala avloppsnäten tas med i beräkningarna. Belastningen från lantbruket kommer att minskas med cirka 50% från nuvarande nivå, vilket förutsätter investeringar om ungefär 500 miljoner mark. Enligt vår uppfattning kan dessa miljövärdsskäl jämföras med vilket annat lands som helst.

Fru president! Jag hoppas att det nordiska samarbetet på miljövärdssområdet även i fortsättningen utvecklas i samma positiva riktning som hittills. De nordiska länderna har ett speciellt ansvar som pådrivare i internationella sammanhang, inte minst mot bakgrund av Brundtlandkommissionens arbete. De nordiska länderna kan med gemensamma ansträngningar få även andra länder och internationella organisationer att arbeta effektivare för en bättre miljö och en tryggare värld.

De internationella förhandlingar för att minska utsläppen av olika luftföreningar har förts vidare framgångsrikt, men också med en del motgångar. Motgångar kan påvisas i fråga om minskningen av kväveoxidutsläppen. Däremot har förhandlingarna om CFC-protokollet förts till ett helt acceptabelt första steg och svavelprotokollet har redan fått tydliga verkningar: utsläppen av svaveldioxid minskade med närmare 15 procent i Europa mellan åren 1980 och 1985. Nordiska ministerrådet har redan gjort ett initia-

tiv om att ta upp en 50 procents målsättning för svavelreduktionen i de internationella förhandlingarna.

Orsakerna till att förhandlingarna om minskningen av kväveoxidutsläppen inte avancerat såsom önskat är flera. Den viktigaste är att faktaunderlaget både gällande utsläpp och deras reduktionsmöjligheter och kostnader samt kväveföreningarnas fjärrtransport och effekter var dålig vid förhandlingarnas början. För att råda bot på detta faktum har de nordiska ansträngningarna varit stora och avgörande samt väl koordinerade. I själva förhandlingarna har däremot tyvärr den nordiska linjen varit oenhetlig. Därför är det kanske skäl att slå fast de finländska utgångspunkterna i dessa förhandlingar.

Det viktigaste för oss har varit att få till stånd ett protokoll med så många anslutna länder som möjligt, givetvis utan att pruta på att det också miljöpolitiskt innebär ett framsteg. Ett protokoll med t. ex. fem eller sex länder ger inga reella förbättringar i Europa, ty dessa länder skulle ändå fullgöra sina egna åtaganden. Därför har vi stött en frysning av utsläppsnivån som ett första steg, för det har varit det politiskt enda realistiska alternativet.

Det andra kriteriet har varit miljöeffekterna. Det har varit svårt att klart dokumentera miljöeffekter av kväveföreningar utanför ett område i Mellaneuropa. Och just av den här orsaken är det speciellt viktigt att alla centrala länder i Mellaneuropa är med i detta protokoll.

Fru president! I fortsättningen bör vi sträva till en enig nordisk linje i de internationella förhandlingarna om minskningar av miljöutsläppen. Vi bör också se till att förhandlingarna kan utgå från en så vederhäftig faktabas som möjligt. Vi bör ha en klar och radikal miljöpolitisk målsättning, men samtidigt vara realistiska och då börja med att ta hänsyn till våra nordiska grannars förhållanden. Om vi inte är eniga, utan sår split i de nordiska leden kommer vi inte långt. Var för sig är de nordiska länderna små i alla internationella sammanhang, eniga är vi starka.

Statsrådet **Birgitta Dahl**: Fru president! För att det inte skall råda någon tveksamhet om var Sverige står när det gäller klorutsläpp vill jag tala om att det mål som vi nu sätter upp i det för riksdagen redovisade förslaget är att utsläppen av fasta klorföreningar per ton klorblekt massa skall minskas till 1,5 kg och att dessa åtgärder bör ha

påbörjats i alla fabriker före 1992. Vi har redan tillämpat denna regel vid beslut beträffande ett antal fabriker och även meddelat i propositionen att samtliga tillstånd skall omprövas och att detta skall ha skett senast 1990. Målet är att så fort som möjligt komma bort från alla klorutsläpp.

Sverige är inte berett att ge upp sitt krav på att kväveutsläppen bör minskas med 30% till 1995. Vi redovisar för egen del kostsamma och ambitiösa förslag om hur vi skall klara detta hemmavid.

Skauge: Ærede president! Med jevne mellomrom opplever vi at representanter i Nordisk Råd varsler gjennom pressen at de ønsker å ta opp kontroversielle internasjonale spørsmål i rådet. Ofte kan dette dreie seg om, som inneværende år, spørsmål som ligger forholdsvis langt borte fra områder vi kan regne med er innenfor Nordisk Råds naturlige arbeidsområde og innflytelsesområde.

Men også fra mer ansvarlige organer i Nordisk Råd utføres det en del aktivitet som i høyeste grad må karakteriseres som internasjonalt arbeid og etablering av internasjonale kontakter.

Vi vet at Nordisk Råds presidium planlegger en serie med viktige møter med europeiske og andre internasjonale organisasjoner. Jeg kjenner til at det heller ikke er uvanlig at ledelsen og sekretariatet for rådets faste utvalg fra tid til annen foretar studiereiser til sentrale og interessante internasjonale organisasjoner f. eks. i Europa.

I denne sammenheng har jeg som medlem av Juridisk utvalg mottatt en meget god rapport fra slike møter med Europarådet, menneskerettighetsdomstolen, EF-parlamentet og FNs høykommissær for flyktninger. Vi må med andre ord kunne si at det innenfor rammen av Nordisk Råd allerede er en betydelig virksomhet av internasjonale karakter.

Det er på denne bakgrunn naturlig at Presidiet har nedsatt en komite som skal utrede Nordisk Råds utvikling av samarbeid i internasjonale spørsmål. Det er nødvendig at denne internasjonale politiske aktivitet kommer inn i former som alle de nordiske land kan se seg tjent med. Det er derfor både klokt og nødvendig at komiteens mandat holder sikkerhetspolitiske spørsmål borte fra sakfeltet som skal utredes. Det er også etter min vurdering viktig og riktig at det f. eks. blir understreket at spørsmålet om Nordens stilling til og i Europa-samarbeidet er et av de vik-

tigste spørsmålene.

Jeg skal ikke foregripe komiteens vurderinger, men jeg vil understreke at vårt arbeid for å ivareta Nordens interesser også må ivaretas mens arbeidet med utredningen pågår. EFs integreringsarbeid og arbeidet med et indre marked vil jo ikke stanse opp i påvente av vår utredning.

Harmonisering av tekniske, juridiske, økonomiske og handelspolitiske lover og regelverk må ha som siktemål å bringe Norden nærmere EF. Danmarks medlemskap legger også forholdene til rette for dette.

Vi har muligheter til å arbeide etter flere akser — bilateralt, gjennom EFTA og gjennom vårt nordiske samarbeid. Det bilaterale samarbeid mellom de enkelte nordiske land og EF skal jeg la ligge denne gang, men jeg vil gjerne understreke betydningen av det nordiske samarbeid overfor EF, ikke minst fordi vi kan trekke harmoniseringen av vår politikk lengre innenfor det nordiske samarbeid enn vi sannsynligvis vil makte innenfor det mer handelspolitiske samarbeidet i EFTA.

Det er velkjent at om lag 80 pst. av EFTAs arbeid brukes til kontakt og harmonisering mellom EFTA og EF. Og jeg skal villig understreke at EFTA er en viktig felles plattform overfor EF, men jeg vil også sterkt understreke den nordiske tilnærming til EF.

Vi har flere eksempler på at Danmark kan være en positiv katalysator i forholdet til sine nordiske partnere. Det er vel også all grunn til å tro at både Sveits og Østerrike ikke legger alle sine EF-egg i EFTA-kurven.

Sveits har lange bilaterale tradisjoner overfor sine europeiske naboer i utenriksanliggender. Østerrike har sterkere enn noe annet EFTA-land understreket muligheten for ensidig harmonisering til EFs regelverk som en aktuell vei.

Dette understreker at rest-EFTA, som i denne sammenheng er identisk med Norden minus EF-medlemmet Danmark, må ta egne aktive steg for å holde oppe tilnæringsprosessen til EF. Viktige bidrag på dette feltet er i tillegg til regelverkharmomisering å drive frem arbeidet med Norden som et felles hjemmemarked, og arbeidet med friere kapitalbevegelser innen Norden — forslag som forskjellige former har sett dagens lys i det nordiske samarbeidet opp gjennom årene, og som vi må legge fornyet vekt på.

Jer er ikke i tvil om at vi på dette området står overfor noen av våre viktigste oppgaver innenfor det nordiske samarbeid i årene fremover. Jeg vil si

det slik at dersom arbeidet i utredningskomiteen med vårt internasjonale samarbeid kan sette dette inn i en organisatorisk ramme innen Nordisk Råd, vil dette være et godt bidrag i Nordens vei mot et nærmere samarbeid i Europa. — For den saks skyld vil det også være et godt arbeid når det gjelder å få orden på de sporadiske tilløp til utenriksdebatt som vi fra tid til annen får i Nordisk Råd.

Minister Jón Sigurðsson: Ärade president! Det är för mig en stor glädje att för första gången få delta i Nordiska rådets session.

Vid denna session presenterar ministerrådet för slutbehandling en handlingsplan för ökad trafiksäkerhet i Norden. Det är en händelse som ser ut som en tanke att en ny trafiklag har trätt i kraft i Island just i dagarna och kommer att följas upp med en trafiksäkerhetskampanj. Trafiken är en del av den nordiska vardagen, som vi genom samarbete och utväxling av erfarenheter kan göra säkrare. Detta är en värdig uppgift för det nordiska samarbetet.

Jag har under många år haft fördelen av att följa rådets arbete ur Nordiska investeringsbankens synvinkel, där jag ända sedan banken grundades år 1976 varit styrelseledamot. NIB är — utan överdrift — ett lysande exempel på det nordiska samarbetets framgångar.

Bankens verksamhet har vuxit kraftigt och dess finansiella ställning har utvecklats på ett så positivt sätt att bankens första kreditförlust förra året inte har nämnvärt försvagat dess ställning eller kreditvärdighet. I enlighet med den ursprungliga målsättningen för banken har den disponerat största delen av sina medel för investeringslån inom Norden. Kort efter det att banken etablerats beslöt Nordiska rådet att banken också skulle bevilja s. k. projektinvesteringslån, dvs. lån till investeringsprojekt utanför Norden men av intresse för fler än ett av länderna. Denna verksamhet har också ökat i omfattning och varit till gagn för många nordiska företag vid etablering av affärsförbindelser med utvecklingsländer och statsstyrda ekonomier.

Vid denna rådsession har ministerrådet lagt fram förslag om upprättande av en nordisk utvecklingsfond i syfte att stödja utvecklingsländerna och främja export från Norden till dessa länder. Den isländska regeringen har beslutat att Island kommer att ansluta sig till fonden, även om det förefaller sannolikt att den blir av mindre

intresse för Island än för de övriga nordiska länderna. Utvecklingsfonden antas komma att vara anknuten till NIB men ändå vara en självständig institution. Jag anser detta vara ett förnuftigt arrangemang. Men samtidigt som NIB:s verksamhet utökas och sträcker sig till allt fler områden och länder får man ändå inte glömma att huvudsyftet med bankens upprättande var att främja det direkta ekonomiska samarbetet mellan de nordiska länderna. Att banken tilldelas nya uppgifter får inte ske på bekostnad av dess huvuduppgift.

Det nordiska samarbetet får dock inte enbart vara inåtriktat, inbördes mellan de nordiska länderna, utan det bör även riktas utåt på det internationella planet. Ett bra exempel på detta samarbete, som utan tvekan har förstärkt Nordens ställning internationellt, är vår gemensamma representation inom Världsbanken och Internationella valutafonden.

På handelsområdet har det nordiska samarbetet inom EFTA varit särskilt framgångsrikt.

Inom EFTA etablerades faktiskt frihandel, som var mycket mer omfattande än vad de nordiska länderna sinsemellan kunnat enas om under utdragna förhandlingar på 1950-talet.

Även om Danmark i början av 1970-talet lämnade EFTA, är EFTA fortfarande det viktigaste forumet för nordiskt handelssamarbete. Från Islands sida ser vi frihandel med fiske och fiskprodukter inom EFTA som en viktig uppgift inte bara för Island utan också för att föra frihandelspolitiken vidare efter ett stillestånd under många år.

Danmarks medlemskap i EG har inte försvagat det nordiska samarbetet; snarare har Danmarks anslutning till EG underlättat de övriga nordiska ländernas samarbete med EG. Det har ofta sagts — och med rätta — att Danmark spelar en roll som brobyggare mellan Norden och EG; men en annan sak är om den bron någonsin kommer att användas för inträde i gemenskapen. Att nu fundera om nya medlemsländer i EG verkar knappast aktuellt, eftersom EG förefaller ha varken tid eller intresse av att diskutera inkorporering av fler medlemmar, medan de nuvarande medlemsländerna är upptagna av att etablera en s. k. inre marknad före utgången av år 1992.

Med detta antyder jag inte alls att vi borde hålla oss passiva inför utvecklingen inom EG. Tvärtom tror jag att det är ytterst betydelsefullt att man strävar efter att uppnå närmare förbindelser mellan Norden och EG för att förhindra att

de integrationsåtgärder som vidtas inom EG medför nya handelshinder i Europa. Inom EFTA bör vi sträva efter att parallellt följa de åtgärder som genomförs inom EG. EFTA spelar en nyckelroll i handelssammanhang, men det nordiska samarbetet bör speciellt inriktas på att söka påverka utvecklingen inom Europa. I denna förbindelse vill jag särskilt nämna avskaffandet av icke-tariffära handelshinder. Jag nämner också miljöfrågor, bekämpning av luft- och havsförorening och konsumentskydd.

Det nordiska ekonomiska samarbetet måste under de närmaste åren i hög grad ta utvecklingen inom Europa i sikte. Vi måste noga bevaka denna utveckling och försöka anpassa oss så gott som möjligt till den ändrade situationen. Om detta beaktas, borde utvecklingen inom EG inte innebära någon särskild fara för oss. Tvärtom utmanar den oss till att vidta ekonomiska åtgärder, som leder till en förstärkning av de nordiska folkhushåll som nu står utanför EG.

De nordiska finansministrarna beslöt under sitt möte i juni förra året att börja förbereda en ny nordisk ekonomisk handlingsplan.

Den nya handlingsplanen bör i huvudsak syfta till att förstärka de nordiska ekonomierna och öka deras internationella konkurrenskraft, bl. a. för att förbereda Norden för EG:s gemensamma inre marknad. I den nya handlingsplanen bör man lägga den största vikten på långsiktiga målsättningar och medel för att förbättra generella ekonomiska villkor.

Fru president! Den isländska regeringen välkomnar den nya handlingsplanen och ansluter sig helt till den ändring av prioriteringen som den kommer att innebära. Vi vill i detta sammanhang lägga stor vikt på avveckling av handelshinder — inte minst för handel med fisk och fiskprodukter — samt förbättrade förbindelser inom och mellan Västnorden och övriga Norden. Detta ställer krav på infrastrukturinvesteringar inom ramarna för den nya handlingsplan som skall underlätta vår färd in i framtiden.

Guðrún Helgadóttir: Fru president! På grund af ministerens ord om Den Nordiske Investeringsbank vil jeg sige, at der ingen tvivl er om, at Den Nordiske Investeringsbank er blevet en succes. Det kom derfor som et chok for mange af os, da banken måtte afskrive 6 mio. SDR på grund af Kongsberg Våbenfabriks fallit, fordi bankens styrelse ikke havde krævet statsgaranti for lån til

fabrikken.

Fabrikkens samarbejdspartner i det projekt, lånet blev bevilget til, Volvo, viste sig at være uden økonomisk ansvar. Det samme gjaldt fabrikkens majoritetsandelspart, den norske stat. I aftalen om banken fra 1976 er det gjort helt klart, at der skal kræves sikre garantier for bankens lån.

Jeg kan ikke bedømme, hvad der skete i det tilfælde, jeg her har omtalt, men jeg vil på det stærkeste bede om, at den aftale holdes i fremtiden, og at der bliver krævet garantier, som sikrer bankens lån.

Minister Haarder: Fru præsident! Deres præsidentkollega sagde for lidt siden, at man gerne måtte tale om undertrykkelse af menneskerettigheder i Nordisk Råd, og derfor har jeg overvejet en flammende tale om folkemordet og folkefordrivelserne i Afghanistan, fordi det, der sker i Israel, jo på ingen som helst måde tåler sammenligning med det, der nu på 10. år sker i Afghanistan.

Når hr. Anker Jørgensen i dag taler om Israel og ikke om Afghanistan, skyldes det, at han har været inviteret til Israel, og at ingen har inviteret hverken ham eller nogen af os andre eller et eneste tv-hold til Afghanistan. Det skal vi lige huske, før vi lukker op for den debat.

Jeg vil straks nu bevæge mig hen mod det, som er Nordisk Råds arbejdsområde, nemlig vort samarbejde med hinanden her i Norden.

Når man kommer til den danske grænse syd fra Tyskland, så vil man ved alle grænseovergange se alle de fem nordiske landes flag. De fem flag fortæller den besøgende, at det ikke er en kultur på fem millioner, men en kultur på over 20 millioner, man gæster. Det betyder meget for danskerne, især danskerne i grænselandet, ja, allermest for de 50 000 danskere, der bor som et mindretal syd for den dansk-tyske grænse. De ser nok tydeligere end nogen af os andre, hvad det nordiske er, og de føler det nordiske som et vældigt rygstød i den kulturelle eksistenskamp, som de permanent er deltagere i.

Det er tankevækkende at forestille sig, hvorledes vi nu, på vej ind i informationssamfundet, i satellitalderen, vil opleve, at ikke blot de danske sønderjyder og sydslesvig men også andre i Norden, ja, hele Norden, kommer til at leve i kulturelt grænseland. Vi får alle sammen brug for en form for kulturel oprustning i den fremtid, der kommer.

I informationssamfundet vil alle fem lande og alle vore folkegrupper få brug for både stærkere rødder og bedre antenner. Med "rødder" mener jeg forankring i den hjemlige kultur, i den nordiske kultur, og med "antenner" mener jeg åbenhed over for omverdenen. Vi skal både have bedre rødder og bedre antenner som nordiske lande i fremtidens informationssamfund.

Jeg synes, vi skal lade de fem flag ved den dansk-tyske grænse symbolisere det billede, vi gerne vil danne af det nordiske samarbejde i omverdenen. Lad os vise dem, at her er det en fælles kultur, som 20 millioner mennesker føler sig knyttet til, de møder, og som de har med at gøre!

Vi gjorde det i al beskedenhed den 7. oktober i Nordisk Ministerråd, da vi havde møde med vore kolleger fra EF i København til et uformelt møde. Det vil jeg kort vende tilbage til.

Vi gjorde det også, da vi her for ganske nylig, de nordiske lande i fællesskab, tegnede en andel i det europæiske synkrotronstrålingscenter i Grenoble. Vi har også gjort det i "Scandinavia today". Vi gør det jævnlig i UNESCO og i andre FN-organisationer. Vi kunne gøre det på det sportslige område osv. På alle disse felter skal vi vænne omverdenen til og vænne os selv til at optræde i fællesskab. Det giver styrke og respekt.

Specielt det eksempel, jeg nævnte med det europæiske synkrotronstrålingscenter, synes jeg kalder på eftertanke og kalder på, at vi gør ligeså i en række andre sager. Fordi de nordiske lande kunne gå sammen ind i dette meget kostbare fælles forskningscenter, kunne vi tilsammen klare os med at betale en andel på 4 pct., hvilket var halvdelen af, hvad vi skulle have betalt, hvis vi var gået ind hver for sig. Vi fik altså en form for "mængderabat", og det tror jeg vi kan få ved andre lejligheder også. Vi får også en stærkere stemme, for der skal jo træffes mange beslutninger, og dér står de nordiske lande stærkere, når vi har talt sammen, når vi kan tale sammen og handler sammen.

Også når vi ser på vort interne samarbejde, er der vide perspektiver på forskningsområdet. Jeg tror, alle de nordiske lande har opdaget, hvordan det inden for den medicinske forskning er svært for det enkelte land at dække alle specialer; hver eneste flæke, hvert eneste amt, hvert len vil have alle specialer for sig selv, men det bliver for dyrt. Det kan vi ikke gøre i længden.

Ganske tilsvarende, når det gælder forskning i Norden. På mange forskningsområder kan det

enkelte land ikke magte at have et institut på internationalt niveau, og hvis et nationalt institut ikke har internationalt niveau, kan vi lige så godt undvære det institut.

Vi burde sætte os som mål, at vi på alle områder i Norden har i hvert fald ét institut, som virkelig er på internationalt niveau. Og så bør vi hjælpe hinanden med at evaluere hinandens forskningsinstitutter, for landene er hver for sig så små, at alle kender hinanden, og det kan være svært at få en objektiv evaluering. Vi skal hjælpe hinanden med at løfte os op på det internationale niveau i forskningspolitikken.

Ganske tilsvarende på uddannelsesområdet, hvor vi kan drage nytte af, at visse uddannelser er bedst i Norge, andre i Sverige og atter andre i Finland. Vi bør vænne vore unge til, at de lige så godt kan uddanne sig i et andet nordisk land som uddanne sig i hjemlandet.

Dette er perspektivet i **NORDPLUS**, som skal få vore universiteter og højere læreanstalter til at åbne sig mod hindanden. De er alt for protektionistiske i dag; de skal åbne sig mod hinanden, og de skal gøre det lettere for studerende at uddanne sig i andre lande.

Min slutbemærkning, fru præsident, skal blive, at når de nordiske lande, som er uden for EF, kan deltage i de store europæiske forskningsprogrammer, f. eks. det store **ESPRIT**-program, informationsteknologiforskningsprogrammet, når Norge, Sverige, Island og Finland kan deltage i dette, hvorfor skulle Norge, Sverige, Island og Finland så ikke også kunne deltage i disse udvekslingsprogrammer, i Erasmus. Det var noget, der blev nævnt ved vort uformelle møde i oktober i København. Der var ingen, der sagde fra over for det. Naturligvis kan vi også på det punkt sikre, at de nordiske lande på en række felter praktisk er med i samarbejdet, også selv om de ikke er medlemmer og ikke vil være medlemmer af EF.

Lennart Andersson: Fru president! Jag kommer i detta anförande att framhålla betydelsen och nödvändigheten av att det nordiska lagstiftningsprogrammet moderniseras.

Allt sedan Nordiska rådets bildande har många ledamöter, med all rätt, framhållit lagstiftningsprogrammet som ett av de främsta exempel på vad nordiskt samarbete kan prestera. De konkreta lagstiftningsresultat som uppnåtts under åren är en kvalitativt sett mycket förnämlig redovisning, och denna redovisning är även till sin

omfattning värd ett mycket högt betyg.

Vi kan alla glädja oss åt att både den ekonomiska, tekniska och kulturella utvecklingen i våra länder under en lång följd av år varit relativt snabb och sammanfattningsvis kan de nordiska länderna på saklig grund framhålla att samhällsutvecklingen här sker i hastigare takt, jämfört med många andra länder i världen.

Även om de nordiska länderna vart för sig just nu har olika ekonomiska problem att övervinna, så förtar detta inte huvudintrycket från vad många års expansiv utveckling har inneburit.

I dag arbetar Nordiska rådet ambitiöst och målinriktat på en rad ämnesområden för att förstärka de nordiska ländernas konkurrensförmåga på världsmarknaden samt inte minst för att förbättra levnadsvillkoren för alla människor i de nordiska länderna. Som exempel räcker det att nämna det allt mera integrerade ekonomiska och industriella samarbetet, inklusive dataområdet, långtgående åtgärder för att rädda och skydda vår miljö, gemensamma forskningsprogram, bland annat inom området bioteknik; ytterligare harmonisering av familjepolitiken, de sociala villkoren samt, vilket bör betonas särskilt, barnens ställning och villkor.

Med den här snabbt tecknade bilden som bakgrund inser var och en att det nordiska lagstiftningsprogrammet behöver moderniseras. Det nuvarande programmet räcker inte längre till.

Det är dessutom säkerligen varje ledamots egen erfarenhet att de flesta frågor blir allt mera sammansatta och ofta består av, populärt uttryckt, en omfattande del som behandlar själva sakfrågan, men även en andra mera komplicerad del, nämligen själva lagstiftningsdelen, med lagtext och kommentarer.

Detta ställer krav på samarbetet mellan de olika utskotten, och skall övriga utskott verkligen nå framgång i sitt arbete, måste det juridiska utskottet se till att vi har ett lagstiftningsprogram som inte endast motsvarar dagens krav utan även i ett första steg täcker in utvecklingen fram till år 2000.

Insikten om detta faktum har dominerat diskussionen inom juridiska utskottet under 1987 och 1988. Som ett led i arbetet på att uppfylla krav och förväntningar på oss arrangerade utskottet under hösten 1987 en tvådagars överläggning, till vilken vi inbjöd tolv sakkunniga som representerade regeringskanslier, privat näringsliv, arbetsmarknadsorganisationer, universitet

och privata advokatbyråer. Syftet var självfallet att ge dessa sakkunniga möjlighet att framföra sin uppfattning om vilka ämnesområden som måste uppmärksammas i det fortsatta lagstiftningsarbetet för att vara i takt med den allmänna samhällsutvecklingen.

De synpunkter som presenterades vid denna särskilda sammankomst har därefter legat till grund för utskottets fortsatta överläggningar och prioriteringar.

Resultatet av utskottets arbete läggs nu fram för sessionen som en bilaga till utskottets betänkande över dokument C 1. Utskottet har inte haft tillgång till personella resurser i sådan utsträckning att det varit möjligt att genomarbeta varje enskilt ämnesområde och framlägga förslag till lagtexter. Det får ankomma på ministerrådet och de olika ländernas regeringskanslier att utföra detta omfattande och tidskrävande arbete.

Vad utskottet gör är att det i sitt förslag till program, presenterar de ämnesområden som vi från utskottets sida anser är angelägna och bör prioriteras. Utskottet anför också kortare motiveringar som stöd för sin uppfattning.

Utskottets program är värt att studera under veckan, och jag hoppas att ledamöterna berikar debatten på fredag när sakdebatten äger rum.

Skall Nordiska rådet även i fortsättningen vara en organisation vars signatur är framåtsyftande debatter och beslut för att styra, forma och påverka samhällsutvecklingen, är det absolut nödvändigt att nu inleda ett mycket aktivt arbete för att modernisera det nordiska lagstiftningsprogrammet. Det juridiska utskottets ledamöter är beredda att ta sin del av arbetet och i nära samarbete med ministerrådet och regeringarna arbeta konstruktivt för att nå fram till en modern lagstiftning som även omfattar de ämnesområden där vi i dag i huvudsak saknar lagstiftning, som t. ex. bioteknik och dataområdet.

Björklund: Fru president! När fred och samarbete skall etableras i Mellanamerika står det nordiska samarbetet modell. När den regionala gemenskapen på Balkan söker sig en institutionaliserad form sneglar man på Nordiska rådet. Ja, jag har rentav varit med om att förklara detaljer i våra arbetsordningar för en hitrest koreansk regeringsdelegation, som låtit översätta våra fördragstexter och undrat om dessa kunde ge mönstret för en återförening av den splittrade nationen.

Vi själva däremot är ibland onödigt anspråks-

lösa när det gäller att bedöma hur vårt samarbete fungerar och vilken grad av integration vi uppnått. Andra tycks bättre förstå att värdesätta det än vad vi själva gör. När man inom den Europeiska Gemenskapen gör ett stort nummer av att man beslutat eftersträva en harmonisering av aktiebolagslagstiftningen, gör vi knappast något väsen av att den hos oss redan är så gott som identisk.

Låt mig här kommentera önskemålet om att införa en särskild nordisk bolagsform. Jag tror att en sådan är helt uppnåelig under förutsättningen att man samtidigt är beredd att fatta beslut om att förverkliga gränsöverskridande koncernfackligt samarbete. Den nordiska modellen är inte uttömd. Det finns utrymme för fler historiska kompromisser. Den noriska löntagaren kan säkert vara med om det nordiska näringslivets internationalisering ifall den nordiska arbetsgivaren för sin del är beredd att ge trovärdiga garantier för att internationaliseringen inte leder till en dumpning av välfärden och den sociala tryggheten.

Det koncernfackliga samarbetet är en provosten. En annan är åstadkommande av en nordisk arbetsmiljökonvention. Finlands riksdag har senaste fredag konstaterat att en sådan konvention länge och omsorgsfullt beretts och att det nu vore önskvärt att skyndsamt kunna ingå avtalet.

Men tillbaka till det internationella intresset som visats för det nordiska samarbetet. Det var någon gång under sjuttioalet som representanter för Scottish National Party hörde sig för om det självständiga Skottland skulle kunna räkna med att få sin medlemsansökan accepterad i Nordiska rådet. Jag kommer inte ihåg vad de fick för svar. Däremot minns jag väl vilket rabalder som uppstod när min forne kollega Erkki Tuomioja vid sessionen i Reykjavik 1975 föreslog att Sovjetunionen skulle indragas i det nordiska samarbetet.

Tiderna förändras. Med ett självständigare Västeuropa och ett Östeuropa präglad av glasnost och perestrojka kan man stundom förnimma visionen av en kontinent som frigjort sig från de blockgränsernas bojor som andra världskriget och Jalta-konferensen lagt oss i. Och mot denna vision bör vi inte nonchalant avfärda den sovjetiske partiledarens arktiska samarbetsinvt. De Gorbatjovska tankarna framfördes i Murmansk i oktober och innehöll en rad intressanta förslag om bl. a. ett gemensamt arktiskt forskningsråd, ett särskilt nordeuropeiskt energiprogram och

nordisk-sovjetiska blandföretag för utvinning av resurserna på Kolahalvön. Inom den nyillsatta internationella samarbetskommittén har vi, inom ramen för kommitténs mandat, all anledning att se närmare på förslagen.

Norden kan spela rollen som brobyggare mellan Öst och Väst. På miljöområdet har Nordiska rådet redan varit banbrytande. Men problemen blir bara värre och lösningsåtgärderna måste därför bli djärvare. Kanske borde de nordiska länderna — såväl av humanitära skäl som av pur självbevarelsedrift — överväga att engagera sig i en gemensam hjälpaktion med och i Polen, vår östersjögranne som enligt samstämmiga experter befinner sig vid randen av en miljökatastrof.

Fru president! Jag har varit en aktiv talesman för ett kraftfullt samnordiskt agerande inom den västeuropeiska integrationen. Men här och nu vill jag understryka att vi inte får förlora helheten ur siktet. Norden måste hålla visionen levande om ett Europa utan blockräns: ett Europa där den gemensamma säkerheten avskaffat terrorbalansen, ett Europa genomsyrat av demokrati och social välfärd, ett Europa som bär sitt ansvar för naturen och omvärlden.

Bernhardt Tastesen: Fru præsident! Der er tradition for, at alt, hvad der rører sig i de nordiske samfund, kan debateres, når Nordisk Råd holder session.

Det er også naturligt, at vi ser ud ad vore egne nordiske vinduer og vurderer den verden, vi er en del af, og for hvis fremtid og skæbne vi er medansvarlige.

Vi oprøres, når menneskeværdet trædes under fode og brutaliteten præsenteres for os gennem medierne, og det gælder naturligvis, uanset om det er de israelske besatte områder, eller det f. eks. er Afghanistan.

Det er som regel de mest ranke personer, der først gør modstand mod uretten og derefter må flygte for at redde liv og førlighed.

Det var med baggrund i vor humanistiske holdning, at vi i Nordisk Råd i 1986 vedtog at rette en opfordring til de nordiske landes regeringer om at tage et initiativ til udvidet og fordybet samarbejde i flygtningespørgsmål.

Nu er der gået to år, og efter min fornemmelse har dette samarbejde udviklet sig meget trægt, hvis det overhovedet har fungeret.

Lad os f. eks. tage det mellemfolkelige samarbejde: På baggrund af det stigende flygtninge-

pres imod de europæiske lande — ca. 200 000 i 1986 — rejste den danske regering på FN's 41. generalforsamling i efteråret 1986 spørgsmålet om at give FN's flygtningehøjkommissær en mere fremskudt rolle i forbindelse med stillingtagen til, hvilke personer der har behov for beskyttelse og hvor disse personer bedst kan bosættes, at formå de enkelte FN-medlemslande til at stille genbosætningspladser til rådighed for UNHCR, således at der kan skabes et velfungerende grundlag for genbosættelse i tredielande af de flygtninge, som af den ene eller den anden grund ikke bør forblive i deres hjemregion, samt endelig at øge den finansielle bistand til de lande, der i særlig grad er bebyrdet med store flygtningestrømme, og gøre indrømmelser over for dem og hjælpe dem.

Men hvordan er samarbejdet mellem den danske regering og de øvrige nordiske landes regeringer gået om denne vigtige sag?

Vi har ikke fået nogen positiv tilbagemelding i Nordisk Råd. Vi er skuffede over, at de nordiske landes regeringer tilsyneladende ikke kan blive enige om at optræde med ensartede holdinger i internationale sammenhænge.

Jeg vil stærkt opfordre regeringerne til at give os en forklaring på, hvorfor man ikke kan samarbejde, og hvorfor man ikke bakker op om den danske regerings initiativ.

Jeg har spekuleret på, hvad årsagen kunne være. Er det fordi afstanden er for stor mellem den danske regerings ord og den danske regerings handlinger? Jeg tænker her på den måde, hvorpå man har taget imod henvendelsen fra FN's flygtningehøjkommissær om hjælp til bopælsplacering af iranske flygtninge, der er strandet i Tyrkiet.

På Juridisk Udvalgs møde med ministrene i november måned sidste år, de ministre, der har ansvaret for flygtningespørgsmål, meldte alle de nordiske regeringer sig som positive over for den henvendelse, der var kommet fra FN's flygtningehøjkommissær.

Det drejer sig om placering af ca. 15 000 unge iranske drenge, der er flygtet fra den forfærdelige krig mellem Iran og Irak, og som nu befinder sig i flygtningelejre i Tyrkiet.

Men hvad er det sket siden? Problemet synes at være, at Danmark ikke har tilbudt pladser, til trods for at vi er gået fra Europas mest liberale administration til en væsentlig strengere administration af vor flygtningelovgivning, når vi

modtager spontanflygtninge.

Efter hvad jeg har fået oplyst, er det først og fremmest Canada, Sverige og Norge, som har hjulpet FN's høgkommissær.

Så derfor spørger jeg: Er grunden til det manglende samarbejde, at ord ikke følges af handling?

Vi har i Juridisk Udvalg også efterlyst ensartede regler for modtagelsen af de flygtninge, der banker på vor dør og vil ind i Norden.

Det danske Folketing har oven i købet i en dagsorden fra 13. oktober sidste år efterlyst fremskridt i denne retning. Men hvorfor sker det for lidt?

I debatten om flygtninge er det ofte fremhævet, at det vil være bedst at hjælpe flygtningene i det første asylsland. Især er synspunktet om at koble udviklingsbistand sammen med hjælp til flygtninge i første asylsland fremkommet fra finsk side. For at hjælpe disse synspunkter på vej har jeg sammen med andre medlemmer fremsat et medlemsforslag om at tage initiativ til at gennemføre en række projekter i samarbejde med UNHCR og de berørte landes regeringer. Medlemsforslaget kan selvfølgelig behandles på næste års session, men det er absolut ikke forbudt for de nordiske regeringer at tage forslaget op til realitetsbehandling, inden man når frem til næste session.

Generelt har de nordiske landes regeringer altså skuffet med hensyn til det samarbejde, som Nordisk Råd opfordrede til i 1986.

Fru præsident! Vi er her i Norden begunstiget i forhold til den øvrige verden. Det er illusorisk at tro, at vi kan stænge vore grænser over for menneskeskæpsen fra den øvrige verden.

Det forventes, at Europas befolkning vil gå ned fra 6 pct. af verdens befolkning till 3 pct. af verdens befolkning om bare 20 år.

Det er på tide, at vi samarbejder vor holdning, ikke alene på flygtningepolitikken men generelt også på indvandrerpolitikken.

Vi skal modvirke racisme og fremmedhad, som flere har fremhævet i dag; det gør vi ikke ved at stænge vore grænser, men ved at være velforberejede over for de forandringer i verden, der også vil påvirke os i Norden.

Jeg vil stærkt appellere til, at det nordiske samarbejde i flygtningespørgsmål nu sættes på skinner; når vi kører i fællesskab, trækker vi andre udviklede lande med os.

Især i dette følelsesladede spørgsmål er politik at turde gøre det rigtige. Vi kan ikke bare hygge os

indendøre i de nordiske samfund. Vi er selvfølgelig nødt til at forholde os til, hvordan menneskeligheden kan overleve, og vi må medvirke i denne sammenhæng.

Derfor er vor holdning til flygtningene så vigtig.

Statsminister **Gro Harlem Brundtland**: Ærede president! Det er med glede og forventning vi ønsker alle deltakere i Nordisk Råds 36. sesjon velkommen til Oslo. Igjen er vi samlet for å drøfte viktige spørsmål med sikte på å videreføre det nære samarbeidet mellom våre land.

Det har vært sagt mange ganger før. Likevel bør vi minne hverandre om det fundamentale i det nordiske samarbeidet: Felles arv, felles grunnsyn, gjensidig respekt og forståelse, folkelige organisasjoners engasjement og planmessig felles innsats i politikk, kultur og næringsliv, som har gjort samarbeidet mellom våre land til noe av det mest omfattende i sitt slag i vår tid.

Det er viktig å ha disse forhold klart for seg i en tid da europeisk integrasjon igjen er blitt det sentrale punktet på den politiske dagsorden i vår del av verden.

Vi står i dag overfor et Europa i rask forandring. Rammene for samarbeidet mellom de europeiske land utvides og utdypes. INF-avtalen, glasnost-politikken og Europas egne ønsker og bestrebelser på å styrke det politiske og økonomiske samarbeid peker mot et endret all-europeisk samarbeidsklima som gir nye muligheter.

EF-samarbeidet representerer i dag et kraftsenter for den europeiske utvikling. Det nylig avholdte toppmøtet mellom EFs stats- og regjeringssjefer i Brussel bekreftet dette og bar bud om et felles ønske og en felles vilje til å videreutvikle EF-samarbeidet. Denne utfordring må Norden og det nordiske samarbeid forholde seg til.

Denne europeiske utvikling betyr et økt tempo i de forandringer som skjer like i vår nærhet. Den teknologiske og industrielle utvikling betyr at et økende antall viktige spørsmål bare kan løses tilfredsstillende innenfor multilaterale samarbeidsløsninger. Det er også innen EF/EFTA-området en klar forståelse for å søke bredere felleseuropeiske løsninger for å styrke Europas konkurransevne vis-à-vis USA og Japan.

Den gamle frihandelsmodell tjente sin tids hensikter, men den strekker ikke til for å imøtekomme dagens samarbeidsbehov i Vest-Europa. De utfordringer og muligheter som våre nordiske

land og våre partnere i EFTA nå står overfor, kan ikke lenger løses innenfor tidligere samarbeidsrammer. Det vesteuropeiske frihandelsområde må derfor bygges videre ut ved å følge opp Luxembourg-erklæringen fra 1984 om å skape et "europeisk økonomisk rom" som strekker seg utover tradisjonelle handelspolitiske felter. Men det stiller også krav til våre land. I virkeligheten innebærer tilpasningen til bredere europeiske løsninger et behov for sterkere konsultasjon og for koordinering i Norden.

Vi er en del av Europa. Den idé og det grunnlag som det tradisjonelle og nære nordiske samarbeid bygger på, skal vi derfor ta med oss i våre drøftelser med Det europeiske fellesskap. Vi må søke å unngå løsninger som skaper nye økonomiske og handelspolitiske barrierer mellom EF og EFTA og mellom de nordiske land. Selv om dette bør være vårt utgangspunkt, forhindrer det ikke at vi på enkelte områder — hvor våre prioriteringer kan være noe ulik EFs — finner å ville velge egne nordiske løsninger. Jeg tror at denne sesjonen vil vise at Norden har et felles ønske om en nær tilknytning til resten av Europa og at Norden har mye å bidra med i den prosessen.

Europa — med sine vel 360 millioner mennesker — er inne i en utvikling som reiser nye utfordringer, men også nye muligheter for de nordiske land.

EFs arbeid med å etablere et indre marked innen utgangen av 1992 betyr bl. a. fri bevegelse for varer, tjenester, arbeidskraft og kapital i et marked for vel 320 millioner mennesker. Vi må bygge på at EF vil gjennomføre det indre marked i samsvar med tidsplanen. Denne utvikling er av fundamental betydning for Norge som for de øvrige nordiske land. Jeg minner om at om lag halvparten av verdiskapningen i Norge knytter seg til vår utenrikshandel, og at EF er vårt største marked.

I lys av dette er det en høyt prioritert oppgave å få etablert et nordisk hjemmemarked. Erkjennelsen av behovet for Norden som hjemmemarked, som igjen bør harmoniseres i størst mulig grad med EFs store marked, vil ha konsekvenser for mange sektorer av det nordiske samarbeidet. Et virkelig hjemmemarked forutsetter at lover harmoniseres og tekniske og økonomiske handelshindre avvikles samtidig som vi ønsker varer og tjenester fra våre naboland velkommen. Det vil også effektivisere bruken av våre egne ressurser. Jeg håper at vi i årene som kommer, vil se en

radikal avvikling av de handelshindre som i dag hindrer næringslivet i Norden i å fungere effektivt over landegrensene. Vi har imidlertid ingen tid å miste.

Etter mange år med økonomisk vekst i Norden er det klare tegn i tiden på at vi går vanskeligere tider i møte. Tross positive trekk preges Europa i dag av lav økonomisk vekst og betydelig arbeidsløshet. Desto viktigere er det av vi holder fast på det nordiske samarbeid. Handlingsplanen for økonomisk vekst og full sysselsetting er her viktig. Vi må stå fast i våre anstrengelser for å sikre sysselsettingen.

Den økonomiske handlingsplanen "Norden i vekst" er nå inne i sitt siste år, og de nordiske regjeringene har besluttet at arbeidet skal videreføres gjennom en ny handlingsplan for økonomisk vekst og full sysselsetting.

Nordens forhold til Europa og Norden som hjemmemarked kommer til å utgjøre viktige elementer i planen. De nordiske land er små land med begrensede ressurser. Men sammen kan vi gjøre oss sterkere gjeldende. Målsettingen med den økonomiske handlingsplanen er å bedre rammebetingelsene for nordisk næringsvirksomhet, samtidig som den nordiske levestandard og sosiale sikkerhet kan opprettholdes. Hensikten er også her å stimulere til en harmonisering mellom de nordiske landene og EFs indre marked på berørte områder. Bruken av felles ressurser innenfor forskning, infrastruktur og miljø gir oss muligheter til å nå lenger og til å sette oss høyere mål enn hva det enkelte land kan klare alene. Arbeidet med den økonomiske handlingsplanen er et av de mest betydningsfulle tiltak innenfor det nordiske samarbeidet i de kommende år.

I ettermiddag har statsministrene mottatt Nordens fremdrift i arbeidet for et konsernfaglig samarbeid, som de nå føler er kommet inn i en bakevje. De tar derfor opp spørsmålet om behov for lovgivning eller konvensjoner. Det er min vurdering, og jeg tror den deles også av de andre statsministrene, at dette er en sak som fortjener oppmerksomhet, og som er best tjent med at man følger løpet med å nå fram til avtaler mellom arbeidslivets parter. Men vi må nå medvirke til at arbeidet bærer frukter, fordi samarbeidet mellom arbeidslivets organisasjoner er en viktig del av en samlet økonomisk samarbeidsmodell i Norden.

Selv om de nordiske land er små land, går våre muligheter til å påvirke den internasjonale ut-

vikling lenger enn våre størrelser skulle tilsi. Det velutbygde nordiske samarbeidet utgjør en plattform for å utøve innflytelse både innenfor det bredere europeiske og det globale internasjonale samarbeidet.

Norden har stått samlet med blikket rettet mot den tredje verden og folkenes kamp for frihet og fremtid. Vi i Norden har et felles perspektiv på utviklingen. Den solidaritet som har preget utviklingen av den nordiske samfunnsmodell, er ikke begrenset til våre egne land, men har for oss global rekkevidde. I dag gir det seg utslag i praktisk solidarisk arbeid sammen med de byggende krefter i den tredje verden, ikke minst i Afrika. De nordiske land har et særlig ansvar i en sterkere europeisk mobilisering for en utvikling i den tredje verden som kan bli bærekraftig. Da må utvikling og miljø gå hånd i hånd. Våre nordiske verdier, sosialt ansvar, fordeling av ressurser, økonomisk stabilitet og menneskelig miljø vil måtte stå sentralt i denne utviklingen.

Trusselen mot vårt miljø henger bl. a. sammen med de økte sosiale og økonomiske forskjellene mellom industrilandene og landene i den tredje verden. Den gjensidige avhengigheten mellom økonomi, sosiale problemer og belastningen av miljøet er en viktig årsak til at miljøproblemene stadig vokser.

Jeg vil få takke alle de nordiske land for den sterke støtte til Verdenskommisjonen for miljø og utvikling. Det er en støtte som har vært helt avgjørende, både under arbeidet og nå når rapporten følges opp på bredt internasjonalt plan. Det er også med glede jeg har notert den omfattende behandling og oppfølging av rapporten er i ferd med å få i alle nordiske samarbeidsorganer. Det viser nok en gang at de nordiske land tenker likt når det gjelder de grunnleggende spørsmål som angår menneskehetens felles framtid.

Et nylig praktisk eksempel på at Norden har tatt ansvar og gått foran, er den nordiske enighet om tiltak for å beskytte jordas ozonlag. Disse er mer ambisiøse enn det internasjonale avtaler har lagt opp til. La oss heller ikke glemme at avtalen om grenseoverskridende luftforurensning var et nordisk initiativ.

Energi er et nøkkelområde i utviklingen både for Nord og Sør. Det er sammenheng mellom energi, miljø og økonomisk utvikling. Vi står her overfor utfordringer som må møtes gjennom samarbeid på tvers av tradisjonelle politiske og økonomiske tilhørighetsforhold.

De nordiske land har ulike energipolitiske forutsetninger. Men vi har den erfaring felles at skarpe svingninger i oljeprisen virker skadelig inn ikke bare på enkeltlands nasjonale økonomi, men også på det økonomiske samkvetmet mellom landene. Utviklingen i det internasjonale oljemarkedet i de senere år har illustrert den økte gjensidige avhengighet mellom nasjoner.

Rapporten fra Verdenskommisjonen understreker oljeprisenes betydning for internasjonal energipolitikk og miljøpolitikk. Den oppfordrer til at vi søker etter nye mekanismer som kan fremme dialog mellom produsenter og forbrukere.

Fra norsk side har vi tatt til orde for et bredt energipolitisk samspill, basert på økte kontakter og større gjensidig forståelse mellom oljeeksporterende og oljeimporterende land. Et slikt samarbeid og en stabilisering av oljeprisen på et rimelig nivå vil virke stabiliserende inn også på verdensøkonomien. Det vil samtidig styrke grunnlaget for en tryggere og mer langsiktig energi- og miljøpolitikk, gjennom å stimulere til energiøkonomisering og utvikling av mer miljøvennlige alternative energikilder. Disse energipolitiske perspektiver har sin naturlige plass også på vår nordiske dagsorden.

Energisektoren inneholder mange interessante regionale samarbeidsmuligheter for de nordiske land. Det nordiske naturgassamarbeidet vil bli stadig mer aktuelt i årene som kommer.

Naturgass finnes i rikelige mengder utenfor norskekysten, og er en energikilde som kan foredles og utnyttes i langt større grad enn tilfellet er i dag.

Som kjent foreligger det planer for utbygging av et nett av rørledninger som skal kunne frakte den norske gassen til de fleste områder i Norden. Vi regner med et positivt samarbeid om bruken av denne nye energikilden, et samarbeid som vil være tjenlig for alle parter.

Et av de ministerrådsforslag som skal behandles i løpet av sesjonen, er opprettelsen av et industrielt senter i tilknytning til Nordisk Industriefond her i Oslo. Det er det nordiske samarbeidets viktigste instrument for å fremme teknologisk og industriell utvikling i Norden. Vi ser på dette som noe som innebærer økte ambisjoner for det nordiske industripolitiske samarbeidet, og som kan bli et slagkraftig instrument for teknisk forskning og utvikling — og industriell fornyelse.

Jeg ser på dette tiltaket for å styrke industrisektoren som positivt og fremsynt. Industripolitikk-

ken vår preges i stadig större grad av ökte satsningar innenfor teknisk forskning og utvikling. Samtidig vil spørsmål knyttet til næringslivets internasjonalisering og deltakelse i Vest-Europas industriprosjekter bli hovedsaker på industriområdet.

I et slikt perspektiv vil det nye industrisentret arbeide med oppgaver som har betydning for alle nordiske land innenfor bioteknologi, materialteknologi og arktisk teknologi. Dette er positivt og lovende.

Ærede president, la meg til slutt få nevne Nordisk Forum. Det er en stor glede for meg å kunne fastslå at den store satsingen som den nordiske kvinnekongressen vil bli, skal finne sted her i Oslo i dagene 30. juli — 7. august i år. Det stilles store forventninger til kongressen, som vil bli et arrangement på linje med FNs store internasjonale kvinnekongresser. Jeg ønsker arrangører og deltakere lykke til med dette spennende og perspektivrike arrangementet.

Statsrådet **Feldt**: Fru president! Det år som gått sedan vi sist samlades till en råds-session har på det ekonomiska området varit händelsedigt. I den internationella ekonomin har valutakriser och börsras avlöst varandra och en mer omfattande krasch har varit hotfullt nära. Det ekonomiska klimatet präglas nu av osäkerhet och utsikterna för framtiden är särdeles svåra att bedöma. En världsomfattande lågkonjunktur kan stå för dörren om inte både stora och små industriländer är beredda till krafttag i sin ekonomiska politik för att komma till rätta med de väldiga obalanser i världsekonomin som utgör den bakomliggande orsaken till de problem vi bevitnar.

Även i de nordiska länderna har en påtaglig försvagning inträtt i den ekonomiska utvecklingen. Våra länder har annars varit gynnade av en relativt god utveckling av produktion och sysselsättning de senaste åren. I stort sett tycks vi också alltjämt dela grundläggande värderingar när det gäller målsättningarna för den ekonomiska politiken. Vi eftersträvar alla full sysselsättning, låg inflation, god ekonomisk tillväxt och ökad social välfärd. Våra ambitioner är internationellt sett mycket höga. Men ökande problem med externbalans och kostnadsutveckling tränger sig nu på. Det osäkra världsekonomiska klimatet vi har att leva i de närmaste åren kommer att ställa höga krav när det gäller att hävda konkurrenskraften i vårt näringsliv. Om den nuvarande

takten i pris- och kostnadsstegringen i våra länder fortsätter, kommer konkurrenskraften att urholkas och den ekonomiska återhämtningen att hejdas. Detta skulle hota våra ekonomiers förmåga att skapa en tillväxt som är tillräckligt stark för att upprätthålla sysselsättning och välfärd.

Att lösa dessa problem är givetvis främst en uppgift för den ekonomiska politiken i vart och ett av våra länder. Men det finns all anledning att också ställa frågan vilket bidrag det nordiska samarbetet kan lämna när det gäller att möta de krav våra ekonomier ställs inför under de närmaste åren. Vi måste rannsaka oss själva och fråga oss om det nordiska samarbetets potential verkligen fullt utnyttjas. Det sägs ofta att det nordiska samarbetet har ett stort värde i att det pågår utan större åthävor — delvis i det tysta — men på mycket bred front. Detta är kanske sant. Men risken är samtidigt uppenbar att samarbetet blir konturlöst och förlorar sig i onödigt och omständligt byråkrati. Kanhända måste vi med större allvar diskutera prioriteringar i vårt nordiska samarbete för att skapa en ökad målmedvetenhet och koncentration på de verkligt viktiga frågorna. För egen del tror jag att det nordiska samarbetet under åren framöver mer aktivt måste inriktas på att stärka den *ekonomiska* integrationen och näringslivets utveckling i vår del av Europa.

Utvecklingen i den Europeiska Gemenskapen gör också detta nödvändigt. Ett imponerande arbete har där igångsatts för att till början av 1990-talet förverkliga den gemensamma marknad som ursprungligen tecknades redan i Romfördraget. Det som nu sker inom EG bör ses som en utmaning för de nordiska länderna att öka sina ansträngningar att stärka sitt eget samarbete. På vissa områden har vi i Norden kommit längre än vad man i EG gjort på något område. I andra avseenden ligger vi efter. Det gäller nu att vi tar krafttag för att inte stängas ute från ett alltmer integrerat Europa. Vårt samarbete måste ges en sådan inriktning och sådana former att det underlättar strävandena till en utvidgad europeisk ekonomisk integration.

Den nya nordiska ekonomiska handlingsplan som nu är under utarbetande skall ses i detta perspektiv. Dess syfte är att främja betingelserna för en balanserad ekonomisk utveckling i Norden och att stärka Nordens ställning i omvärlden. Den bör göras till en ny kraftsamling i vårt samarbete. Med utgångspunkt i de ekonomiska problem och möjligheter som de nordiska länderna står inför

kommer den nya handlingsplanen främst att inriktas på långsiktiga, strukturella frågor. En ny handlingsplan bör kunna lämna viktiga bidrag när det gäller att förbättra utbudssidan i våra ekonomier och underlätta en strukturanpassning. Mycket har skett på detta område, inte minst som följd av den första ekonomiska handlingsplanen "Norden i växt". Genom denna skapades förutsättningar för ökad integration i Norden i en mängd avseenden. Vi kan i dag se hur de direkta investeringarna och annat företagssamarbete inom Norden ökar kraftigt. Detta är en mycket glädjande utveckling som det finns all anledning att fortsätta att uppmuntra från Nordiska rådets och Nordiska ministerrådets sida.

En rad insatsområden är aktuella inom ramen för den nya handlingsplanen. Infrastrukturinvesteringar bör utgöra ett centralt element. Sådana är av stor betydelse för förbättrade kommunikationer såväl mellan våra länder som mellan Norden och övriga Europa. En vidare utbyggnad av vägar och järnvägsförbindelser övervägs men också ett närmare samarbete när det gäller telekommunikationernas utbyggnad i våra länder. En fortsatt avveckling av handelshinder och en liberalisering av kapitalrörelser är också av stor betydelse för att underlätta ett växande industriellt samarbete mellan våra länder.

De växande miljöproblemen ställer krav på kraftfulla insatser. I miljöpolitiken kan samlade insatser på det nordiska planet ge särskilt hög avkastning.

Även forskningen bör uppmärksammas inom ramen för den nya handlingsplanen. Insikten är i dag stor om forskningens betydelse för den långsiktiga tillväxten, för våra länders möjligheter att framgångsrikt hävda sig i den internationella konkurrensen. Även på forskningens område erbjuder rimligen ett samarbete de nordiska länderna emellan stora fördelar. En ny handlingsplan bör kunna bidra till koncentrerade insatser på strategiska områden.

En ny handlingsplan av här skisserat slag bör kunna utgöra ett viktigt steg mot en ökad målinriktning och en ambitionshöjning i det nordiska samarbetet. Här kommer vår vilja och förmåga att lyfta det nordiska samarbetet att sättas på prov. Ur denna synvinkel är det oroande att notera de attityder som kommit till uttryck från flera länder när det gäller frågan om en ny finansieringsordning för det nordiska samarbetet. Vi har från svensk sida fört fram tanken att finansie-

ringen av det nordiska samarbetet borde ordnas på ett sådant sätt att en rimlig expansionstakt för det framtida samarbetet tryggades. Vi har föreslagit att det nordiska samarbetet i likhet med vad som tillämpats inom EG finansieras genom att en mindre del av de generella omsättningsskatterna i de nordiska länderna avsätts för det nordiska samarbetet. Detta har kallats en nordisk moms — en noms.

Den viktigaste fördelen med momsfinansiering och den avgörande skillnaden i förhållande till den nuvarande ordningen är att det nordiska samarbetet skulle få en egen finansieringskälla. På så sätt skulle en direkt koppling föreligga mellan utgifternas expansionstakt och de nordiska ekonomiernas bärkraft. Detta skulle underlätta en planmässig användning av våra resurser. Därmed skulle också budgetprövningen bli effektivare. Regeringar och parlament skulle genom att fastställa ett gemensamt momsuttag bestämma ambitionsnivån för det nordiska samarbetet.

Införandet av en sådan ordning skulle vara ett tydligt och konkret bevis för vår vilja att ingjuta stabilitet och långsiktighet i det nordiska samarbetet. Det är min förhoppning att våra grannar och vänner i Norden nu utan ytterligare dröjsmål kan ansluta sig till denna tanke.

Páll Pétursson: Fru præsident! Det er godt at bo i Norden. Jeg tror, at når man sammenligner de forhold, som råder i Norden, de kulturelle, økonomiske, politiske og menneskelige, med de fleste andre områder i verden, kan vi nordiske politikere konstatere, at trods alt er de problemer, vi har at slås med, mindre og ikke så vanskelige at løse som de problemer, politikere andre steder i verden har at kæmpe med.

Selv om vi har vanskelige opgaver, har vi også mange fordele, som vi tager som en selvfølge, men de er af en sådan karakter, at man næppe kan værdsætte dem højt nok. Vi har fælles kulturarv, vi har menneskerettigheder, vi har natur, som endnu ikke er så forurennet som mange andre steder i verden. Vi har indtægter, som, hvis vi fordeler dem rigtigt, kan skaffe alle brugbare, de fleste steder gode, levevilkår.

Vi har lært os at samarbejde på en sådan måde, at nordisk samarbejde er et unikum i verden. Ingen andre steder i verden har man udviklet et så nært samarbejde mellem suveræne stater uden at give afkald på selvstændighed og suverænitet.

"Norden er i vækst", og vi må arbejde ivrigt

for fremskridt, men samtidig må vi værne om de værdier, vi har: Vor kultur, livskvaliteten, naturen rundt omkring os, både til lands og til havs — fordi vi vil kunne give et bedre Norden videre til vore børn.

Det nordiske samarbejde er efter min mening inde i en meget interessant og spændende fase. Vi har siden sidste session nedsat en komité, som skal udrede, hvordan det nordiske samarbejde i international sammenhæng kan udvikles. Komiteens fødsel gik ikke helt smertefrit for sig. Ideen mødte modstand og skepsis fra visse hold, men nu er den overvundet og en saga blot.

I tråd med komiteens mandat "skal komiteen inden for Helsingforsaftalens rammer vurdere behovet for øgede og fælles eller samordnede nordiske indsatser i det internationale miljø og bistandssamarbejdet, kultursamarbejdet, arbejdet med narkotikaspørgsmål, ligestillingsarbejdet samt spørgsmål knyttet til den nordiske repræsentation i internationale organisationer. Komiteen skal desuden vie det løbende nordiske økonomiske samarbejde i internationale organisationer — især OECD og GATT — særsomt opmærksomhed, herunder hvilken betydning landenes forskellige tilknytning til EFTA og EF har for det nordiske samarbejde".

Desværre har jeg på fornemmelsen, at nogle har en tendens til at overdimensionere vægten af EF-spørgsmålet i komiteens opgaver. Det vil jeg som medforslagsstiller til det oprindelige medlemsforslag, som deltager i sagens udvikling under behandlingen i Nordisk Råd og som medlem af komiteen advare imod. Ifølge vort mandat kommer miljø, bistand, kultur, bekæmpelse af narkotika, ligestilling osv. i første række, men "desuden" skal vi vie økonomispørgsmålene særlig opmærksomhed.

Sådan som situationen er i dag, er Danmark medlem af EF, med Island, Norge, Sverige og Finland medlemmer af EFTA. Dette indebærer, at vi må samarbejde inden for EFTA. EFTA-samarbejdet har vist sig meget værdifuldt, og selv om mange ser på EF med stjerner i øjnene, tror jeg, at det ville være meget overilet at afskrive EFTA som en slags oldtidslevning.

I det mindste for Island tror jeg, at medlemskab af EF ikke i de nærmeste årtier bliver aktuelt. I de nærmeste år ser jeg EFTA-samarbejdet som meget vigtigt for os, men ikke kun for os, også for de andre EFTA-nationer. Jeg tror, at vi gennem EFTA har gode muligheder for at opnå

en gunstigt forhold til EF. Naturligvis må vi følge med i udviklingen i EF. Vi må f. eks. opnå en tilsvarende uddannelsesstandard og økonomisk standard, og det tror jeg man har mulighed for.

Det er meget vigtigt, at de nordiske medlemslande samarbejder inden for EFTA og ikke spænder ben for hinanden. Efter min mening er det helt uacceptabelt, hvis Sverige står i vejen for frihandel med fisk og fiskeprodukter inden for EFTA, til trods for at EFTA-landenes Parlamentariske Komité har tilrådet frihandel, og alle andre medlemslande i EFTA har vist sig positive.

Sveriges standpunkt i dette spørgsmål er slet ikke i nordisk samarbejdes ånd og ikke i takt med snakken om friere handel og nedlæggelse af toldmure, "avskaffande av handelshiner", som Sveriges statsminister sagde i dag her i generaldebatten.

Efter min mening skal vi følge godt med i, hvad der sker i EF. Vi må prøve at finde en form for "hyggeligt samvær" inden for Europa, uden — og jeg siger: uden — at vi lukkes inde i EF, fordi verden også er uden for EF. Hvis det lykkes, tror jeg, det fortsat bliver godt at bo i Norden.

Minister Suominen: Fru president! Då de stora spektakulära internordiska projektens tid synes åtminstone för tillfället vara förbi, borde vi desto intensivare arbeta med att effektivera och fördjupa det existerande samarbetet. Vid denna session behandlas ett antal projekt och program som uttrycker ministerrådets vilja att befästa samarbetet. Speciellt betonas områden som kan komplettera och vidga nationella satsningar.

Fru president! Förslaget om att upprätta ett nordiskt industriellt center i Oslo, arbetet med att avlägsna handelshinder i Norden och liberaliseringen av etableringslagstiftningen är frågor som jag för egen del vill beröra och betona, möjligen också litet om energi om tiden det tillåter.

Industrisamarbetet i Norden har under en lång tid varit ett centralt diskussionstema vid Nordiska råds-sessionerna. Diskussionen har varit ett stort stöd för industriministrarna i arbetet på att underlätta liberaliseringen av etableringslagstiftningen och valutaregleringen. Dessa hinder har väl sällan förhindrat samarbete mellan storföretag. Exemplet är legio. För små och medelstora företag har däremot arbetet varit ett måste för att samarbetet skall lyckas.

Vi har från finländsk sida starkt understrukit behovet av att ytterligare avlägsna hinder för in-

dustrisamarbetet. Vi stöder helt de förslag som under de senaste åren presenterats i ett antal rapporter. Här kan bl. a. nämnas förslagen om att avskaffa tillståndsplikt för småföretag, att begreppet nyetablering preciseras, att möjligheterna att anskaffa fastigheter för näringsverksamhet underlättas och att procedurerna vid etableringar och köp av företag förenklas och förkortas. Vi har dock dessvärre inte vunnit gehör för förslaget om att dessa åtgärder utgående från gemensamt överenskomna mål på ett koordinerat sätt skulle genomföras nationellt.

Jag är rädd för att de i sig rätt hovsamma förslagen nu bara blir ett slag i luften och att det nationella arbetet, som för all del pågår, inte leder fram till samstämmiga lösningar.

Fru president! Ministerrådsförslaget om att upprätta ett nordiskt industricentrum i Oslo innehåller många viktiga idéer och mål som syftar till att vidga FoU-samarbetet i Norden. Det är dock nödvändigt att stegvis bygga ut verksamheten och öka resurserna och då kommer säkerligen resultatet inte att låta vänta på sig. Industrifonden är ju redan i dag ett värdefullt komplement till nationella satsningar. Jag vill i detta sammanhang speciellt betona att ledningen för centret måste vara synnerligen dynamisk och framtidsorienterad med tillräckliga kvalifikationer. Bara så kan centret initiera nya projekt och intensifiera samarbete som utnyttjar våra samlade intellektuella och materiella resurser i Norden. Ett sådant verktyg kommer att stärka den nordiska industrins ställning inte bara i Norden utan också på den europeiska marknaden.

Många av de möjligheter jag här pekat på riskerar dock att förbli outnyttjade, om inte arbetet på att avlägsna handelshinder kan fortgå med oförminskad styrka.

Samma djärvhet som de nordiska regeringarna visade då de för flera årtionden sedan utan ingående utredningar bl. a. avskaffade passtvänet och skapade en gemensam nordisk arbetsmarknad, behövs också i detta arbete. Jag tror att vi hittills i alltför stor utsträckning har sysslat med detaljer och låtit binda oss vid nuet.

Risken för att vi fastnar i eller går vilse i snårskogen av olika nationella bestämmelser och ibland oförklarlig nationell praxis är verkligen stor. Vi borde ta risken att lita på våra grannar. Också de strävar till säkerhet och sans i sina bestämmelser. Låt oss först ta de övergripande besluten och sedan lita på att vi övervinner eventuel-

la svårigheter då det gäller att tillämpa nationella ordningar och samordna regler.

Fru president! Sedan några ord om energin. Ekonomiska utskottet har i mitt tycke gjort ett grundligt och välgenomtänkt betänkande över ett medlemsförslag om en plan för ett kärnkraftsfritt Norden.

Det finns inte några energikällor som är utan problem och i detta betänkande har man naturligtvis rätt, såsom i varje land i Norden att täcka sina energibehov med de medel man vill använda. Vi har ju helt olika inhemska resurser. Finland t. ex. kan inte nå över 30%-gränsen i inhemska energikällor. Men då det gäller andra energikällor än kärnkraften tycker jag att man skulle kunna gå litet djupare in i problematiken, nämligen om kärnkraften har sina problem, så i mitt tycke har brännandet av kolvätehaltiga ämnen en mycket större miljöförstörande verkan än de bra fungerande finska kärnkraftverken exempelvis har. Det är därför jag tycker att de nordiska länderna aktivt bör delta i det internationella samarbetet som pågår för att finna en lösning på de problem som förorsakas av koldioxid och andra drivhusgaser. För att minska koldioxidutsläppen måste man öka effektiviteten i energianvändningen och med hjälp av teknisk utveckling också ta i bruk nya energikällor som kan ersätta fossila bränslen på lång sikt.

Jag tror att vi alla är ense om problematiken och alla vill vi ha något nytt men det är mycket svårare att ange vad som skall vara det nya.

Lindenskov: Fru præsident! Vi, der var børn under sidste verdenskrig, erindrer en tid, hvor det at kunne færdes frit, rejse hvor man ville eller føre korrespondance over landegrænser, var noget, der engang havde været en dagligdags foretelse. Der var krig, knaphed på alskens ting og sager, den menneskelige ondskab sad i højsædet, venner og familier blev splittet. Og af dem, der trodsede denne tingenes tilstand for at opretholde livet, vore søfolk og fiskere, måtte en del bøde med livet som indsats.

Det var nok følelsen af afsavn og behovet for større nordisk intimitet og forståelse, der medførte, at de nordiske lande gjorde erkendelsen til en realitet ved oprettelsen af Nordisk Råd i 1952. Færøernes medlemskab blev dog først en realitet i 1971 sammen med Grønland og Åland.

Men det var også eftervirkningerne fra sidste verdenskrig, der medførte, at Færøerne for 40 år

siden fik status som selvstyrende område med hjemmestyrelovens ikrafttræden den 1. april 1948, med retten til eget flag, sprog og til selv at kunne bestemme og lovgive for vort eget samfund i stor udstrækning.

Vi har haft gavn af nordisk samarbejde. Færøerne har set muligheder i dette samarbejde. Jeg tror, Færøerne er prototypen på et nordisk område, hvor praktisk samarbejde på nordisk plan har vist resultater. Denne udvikling vil vi gerne se fortsætte. Vi vil, i det omfang vi har tid og kræfter, bestræbe os på at være med i det nordiske samarbejde og samarbejdsliv på så mange felter, vi kan overkomme. Vi ser det også som en nødvendighed.

Færøerne tog i sin tid det exceptionelle standpunkt at stå uden for EF, efter at Danmark var blevet medlem af de store industrilandes klub. Dette medfører klart et større ansvar, en nødvendig politisk bearbejdelse, som bestandig kræver en stærk indsats fra færøske politikere for at overbevise vore modspillere om, at det umulige ikke accepteres, når vi snakker om identitet, om retten til at overleve på egne betingelser. Færøerne står med store opgaver, men også med byrder, for det at være fuldt ud fiskeriafhængig kræver vedholdende indsatser — ikke mindst da en del af råvarerne skal hentes delvis fra fjerne farvande.

Forudsætningerne for vor fremtidige eksistens er et havmiljø, hvor livet i havet ikke nedbrydes af menneskenes uforstandige levevis. Vi er med i koret, som klart vil kalde på ansvar over for civilisationer, vore børn, vor ungdom, fremtiden, når det gælder om at værne naturen.

Det færøske lagting vedtog i forrige uge en beslutning på grundlag af en udførlig betænkning, som protesterer mod opførelsen af atomarbejdningsværket i Dounreay i Nordskotland. Dette anlæg er en trussel mod det færøske samfund, en trussel mod de andre øsamfund i Nordatlanten og en trussel mod Norges vestkyst.

Fru præsident! Vi bryster os ikke af de store og mange forslag, men vi har opgaver, som vi vil tage op på nordisk plan, når det gælder om at værne og væрге vore samfund, vor natur, vort eksistensgrundlag. Kort sagt: Nordens forbliven som en helhed, hvor trivsel og vækst har de bedste kår.

Minister **Taxell**: Fru president! Norden och Europa har ägnats betydande uppmärksamhet under dagens debatt. Låt mig ändå i denna sena timme peka på tre olika aspekter just på Europa-

politiken.

1. I Finland kanske man inte i tillräcklig utsträckning ser oss också som eruopeer, något som påverkar hur vi ser på just det europeiska samarbetet. Det har jag haft anledning att understryka inte minst då vi dryftat Finlands relationer till Europarådet. — En motsvarande inställning finns kanske också i andra av våra länder.

Åtminstone delvis är det därför så att vi i Norden inte är tillräckligt mycket européer. Samtidigt är ett lika klart drag i dagens situation emellertid att vi inte är tillräckligt nordbor i Europa.

Många saknar nämligen ofta en betoning av just det nordiska när det gäller den europeiska integrationen. Det är trivalt att konstatera att tillsammans är vi starkare också i Europa. Inte desto mindre är det sant.

Det gäller samarbetet på ekonomins, men också på t. ex. kulturens, utbildningens och forskningens fält, för att inte tala om socialpolitik, miljövård och harmonisering av lagstiftningen.

Det är något att beakta, inte bara genom parlamentarisk utredning, hur värdefull den än kommer att vara, utan genom en aktiv politisk vilja i varje land.

2. Det ekonomiska samarbetet betonas i fråga om Norden och Europa både för mycket och för litet.

För mycket därför att det offentliga intresset bara i begränsad utsträckning inriktas på alla de andra områden där den europeiska bilden håller på att förändras minst lika dramatiskt som i fråga om ekonomin. Det gäller bl. a. de sektorer jag nyss nämnde. Det sker en dramatisk planering, och kanske också resultat uppnås, när det gäller samarbetet på t. ex. utbildningsområdet mellan de europeiska länder som tillhör gemenskapen. Här finns behov dels av samordnade ansträngningar, dels av en, som jag ofta saknat, politisk diskussion kring om det finns gemensamma nordiska mål, eventuellt mera ambitiösa än på annat håll i Europa. T. ex. inom miljövården är det högst otillfredsställande om vår roll endast är att söka anpassning, inte att söka påverka utvecklingen. Men den principen gäller också annars.

För litet har det ekonomiska arbetet beaktats i det avseendet att i ett läge då den europeiska integrationen kommer att vara verklighet på bred front inom bara några år, finns det ännu inte tillräckligt konkreta tecken på att t. ex. passfriheten och den fria arbetsmarknaden skall få sin uppföljning i ett gränslöst Norden också på eko-

nomins område. Fortfarande är Norden som hemmamarknad ett begrepp utan full täckning.

3. I dag ser vi, en del med bekymmer, andra kanske med beundran, den integration, den inre marknad, vi ser utformas inom ramen för den europeiska gemenskapen. Med skäl granskar vi dess effekter på Norden och nordiskt samarbete. Men vad har det blivit med vår egen ambition, att det nordiska samarbetet skall vara unikt, starkare och mera omfattande än något annat samarbete mellan olika länder? När tåget har gått verkar det som att det nordiska tåget i dag går långsammare än det europeiska.

Också det nordiska äktenskapet skall vårdas. Det präglas i dag av en vardaglighet som mera strävar att bevara och förvalta än att ställa upp nya djärva mål. — Här har säkert var och en av oss anledning till en självkritisk betraktelse. Det glädde mig att Kjell-Olof Feldt för sin del gjorde en sådan. — Det syns också i förslaget till handlingsplan till kultursamarbetet — ett aktstycke som jag är ansvarig för och som i sig är hyggligt men där vilja att göra ordentliga satsningar åtminstone inte syns i ekonomiska termer. Inte ens i

fråga om planens kanske viktigaste förslag, Nordplus, verkar vi intresserade av att gå särskilt långt. Ändå är just Nordplus ett exempel på att man genom nordiskt samarbete kan få erfarenheter för ett samarbete av motsvarande karaktär i ett bredare internationellt och europeiskt perspektiv.

Det trägna vardagsarbetet behövs — men också nya symboler. Tele-X har inte kunnat bli det.

Fru president! Jag vill sluta med att ställa frågan: Hur långt skulle inte TV-samarbetet ha hunnit i dag om inte sk. realister och förståsigpåare hade lagt käppar i hjulet för Nordsat-projektet för redan mer än 10 år sedan? Är dessa motståndare som då fanns i dag beredda att träda fram och påstå att de hade rätt? I så fall vill jag gärna träffa dem.

Låt oss lära oss av satellitprojektet att inte låta dem som bromsar utan visionärerna styra vårt samarbete.

Sedan generaldebatten avbrutits, avslutades mötet kl. 18.15.

Protokoll

2:a mötet

Tisdagen den 8 mars 1988 kl. 09.00—12.00 och 14.00—14.30

Presidenter: Elsi Hetemäki-Olander, Ólafur G. Einarsson och Kjell Magne Fredheim

Dagordning

Fortsatt generaldebatt. C 1: Nordisk Ministerråds beretning om det nordiske samarbeidet, C 2: Nordisk Ministerråds redegjørelse om planene for det nordiske samarbeidet samt Dokument 1: Rapport fra Nordisk Råds presidium.

Ändringar i medlemslistan

Det anmäldes, att Jo Benkow intagit sin plats i rådet och att Ingrid I. Willoch lämnat sessionen och att Gunnar Björk för denna dag lämnat sessionen och ersatts av Olof Johansson.

Rådet beslöt att ändra medlemslistan i enlighet härmed.

Meddelanden

Det meddelades, att Jens Bilgrav-Nielsen, miljöminister Christian Christensen, bostadsminister Hans Gustafsson, civilminister Bo Holmberg, landskapsstyrelsemedlem Olof Salmén och statsminister Poul Schlüter intagit sina platser i rådet.

Statsrådet **Hellström**: Fru president! Det nordiska samarbetet är ett levande samarbete. Det är framvuxet ur en naturlig gemenskap och har en djup folklig förankring som drivkraft. Det är vår uppgift — vi alla som deltar i den här rådsdiskussionen — att ta till vara och understödja denna drivkraft. Vi måste fråga oss om den nordiska samarbetsmodellen är funktionsduglig i dagens bredare europeiska perspektiv eller om den behöver anpassas på något sätt.

För att skaffa underlag till en analys av det nordiska samarbetet i ett större, västeuropeiskt

perspektiv begärde samarbetsministrarna förra året en rapport om hur EG:s skapande av en intern marknad påverkar det arbete som bedrivs i alla våra nordiska ämbetsmannakommittéer. Detta initiativ utmynnade i en serie rapporter, som visade att man på vissa områden hade kommit långt vad gällde behovet av åtgärder på nordisk basis i förhållande till olika EG-förslag. På andra områden hade man av olika skäl knappast börjat tänka i dessa banor ännu.

För att ge ytterligare politisk tyngd åt detta viktiga arbete enades de nordiska samarbetsministrarna i januari i år om att man på varje fackministerområde i det nordiska samarbetet noga skall beakta vad som händer på motsvarande område inom EG och i EFTA/EG-samarbetet och gå igenom vad detta innebär för det nordiska samarbetet. Man skall också överväga på vilka områden och hur det nordiska samarbetet kan påverka utvecklingen i EG. En första rapport skall ges till samarbetsministrarna redan i april.

Möjligheten att från nordisk sida realistiskt kunna påverka en större europeisk utveckling torde vara störst på sådana områden, där vi själva kommit långt i utvecklingen och är väl harmoniserade i Norden och där samtidigt regelsystemen i EG är i stöpsleven.

Särskilt viktiga områden är sådana som f. n. ligger utanför EFTA/EG-samarbetet — t. ex. transporter — sådana där vi har kommit långt inom Norden — t. ex. miljövård, konsumentskydd och arbetsmiljö — och sådana där vi på nordisk basis redan nått längre än EG. Exempel på detta är bl. a. kultursamarbetet och möjligheten för nordiska medborgare att i realiteten röra sig fritt över gränserna. Även vad gäller rätten att söka arbete och få social trygghet i valfritt

nordiskt land har vi i Norden varit föregångare. Nu gäller det att dessutom göra det lättare för olika yrkesgrupper att godkännas för verksamhet i annat nordiskt land.

Det nordiska samarbetet utgår från individerna och har kommit längre än EG på en rad områden. En viktig nordisk uppgift är därför att verka för att den sociala dimensionen ges ökad tyngd i det västeuropeiska samarbetet. En av de utmaningar vi står inför är den fria arbetsmarknad som nu etableras i EG. Kan och bör vi delta?

Jag föreslår att vi gemensamt, både nationellt och inte minst på nordisk basis, nu undersöker förutsättningarna för en utvidgad europeisk arbetsmarknad på t. ex. socialförsäkringsområdet, arbetsrätten och vad gäller jämställdheten mellan kvinnor och män. Våra erfarenheter av den nordiska gemensamma arbetsmarknaden är goda och bör vara en utgångspunkt.

Men det handlar också om möjligheten för alla nordbor att delta i den demokratiska processen. Främlingsfientlighet och rasism måste motverkas. Vi har nu invandrargrupper som har samma rätt som andra nordbor att flytta mellan våra länder.

En nordisk hemmamarknad är ett första viktigt steg mot en stor västeuropeisk marknad. Den nordiska samhandeln uppgår i dag till ungefär en fjärdedel av de nordiska ländernas totala utrikeshandel. Våra företag har tagit steget ut i världen via våra nordiska grannländer, och företagsintegrationen är påtaglig.

Denna ofta nödvändiga process att stärka sig på en nordisk hemmamarknad inför en större europeisk och internationell integration är av godo för medborgarna i alla våra länder — under en bestämd förutsättning: att också de fackliga organisationerna får samma inflytande och information i samnordiska företag som tidigare i de nationellt ägda. Jag beklagar det dödläge som har rått i dessa diskussioner under en tid, och jag utgår ifrån att ett avtal om koncernfackligt samarbete skall kunna vara klart som planerats till sommaren i år.

Ett nära forskningssamarbete är av stor vikt för att stärka den ekonomiska integrationen och konkurrenskraften i Norden. Det är glädjande att ministerrådet till denna session har kunnat lägga fram ett förslag till samarbetsprogram på ett strategiskt och snabbt växande forskningsområde, nämligen bioteknologin. Forskningssamarbetet är ett viktigt mål också bakom förslaget att

upprätta ett industriellt center i Oslo.

Ett annat viktigt ministerrådsförslag går ut på att permanenta den väl fungerande nordiska projektexportfonden. Det är också glädjande att vi nu efter långa diskussioner är överens om ett förslag att inrätta en nordisk utvecklingsfond, som skall bevilja krediter på förmånliga villkor till utvecklingsprojekt av samnordiskt intresse i utländerna.

De nordiska medborgarna skall kunna betrakta hela Norden som sitt hemland. Så länge vi håller oss inom Norden är vi som bekant inte utomlands. Ett begrepp som i EG uppmärksammas alltmer, nämligen medborgarnas Europa, är redan en av grundpelarna i det nordiska samarbetet. Vi har sedan länge möjlighet att resa fritt mellan länderna, och vår nordiska arbetsmarknad har kompletterats med en viktig social trygghetskonvention och en språkkonvention.

Den nya kulturhandlingsplanen handlar om ökade utbyten och kontakter mellan lärare och studerande i de nordiska länderna. Utbytesprogrammet, **NORDPLUS**, blir viktigt för nordiska kontakter i studievärlden. Förhoppningsvis kan programmet så småningom kopplas till EG:s motsvarande utbyte — **ERASMUS**. Språkförståelsen är en viktig grund för allt annat samarbete, och här har vi i Norden ett avsevärt försprång framför övriga Västeuropa. Vår nordiska gemenskap bygger på historia, kultur och kontakt på olika nivåer, formellt och informellt. Jag tror att vi även här har mycket att dela med oss till EG, och jag tror att vi kan ta våra egna nordiska arbetsformer som en utgångspunkt, nu när ett västeuropeiskt kutursamarbete byggs upp.

Sammanfattningsvis menar jag att västeuropeisk integration inte behöver stå i motsats till ökad nordisk samverkan. Vår moderna historia ger oss i stället exempel på att de möjligheter som harmonisering och minskade hinder ger i ett större europeiskt sammanhang särskilt aktivt kan utnyttjas mellan grannfolk för att stärka samarbetet regionalt och nordiskt.

Alsaker: Ærede president! Norden har en unik situasjon når det gjelder tilgang på energiresurser. Dette skyldes ikke minst de store gassreserverne på norsk kontinentalsokkel. Disse kan legge grunnlaget for et langsiktig nordisk samarbeid på energisektoren.

Det er viktig i denne sammenheng å løfte blikket og se på mulighetene.

Våre reserver er med dagens produksjonsnivå tilstrekkelig til å produsere i mer enn 100 år. Det er sannsynlig at Norge i årene fremover vil finne enda mer gass. Ressursene danner således ingen begrensning for utvikling av et nordisk energimarked basert på naturgass.

I 1965 var det samlede naturgassforbruket i Vest-Europa 20 milliarder m³. I 1985 var det steget til over 200 milliarder m³.

Årsakene til at gass så raskt har oppnådd en slik betydning i Vest-Europa er flere:

- det har vært etablert handlekraftige nasjonale selskaper som har drevet en effektiv markedsføring av gass i det enkelte land
- myndighetene har gjennom sin skatte- og avgiftspolitikkk bidratt til å styrke gassens konkurransevne
- det har vært skapt rammebetingelser som har gjort det mulig for gasselskapene å styrke gassens konkurransevne
- det har videre vært skapt rammebetingelser som har gjort det mulig for gasselskapene i det enkelte land å planlegge markedsutviklingen
- produsentene har solgt gass på betingelser som har gjort gassen konkurransedyktig med alternative energiformer.

Det er interessant å konstatere at 60—70 millioner husstander i Vest-Europa er direkte knyttet til gassnettet, og det blir stadig flere. Og det er ingen grunn til å tro at ikke også det nordiske marked for naturgass kan utvikle seg raskt dersom forholdene legges til rette for det. Dette krever politisk vilje og evne til samarbeid.

Et grunnleggende vilkår for å lykkes er selvsagt at man makter å finne fram til prosjekter som ut fra forretningsmessige kriterier gir fordeler for alle deltakerland.

I sterk konkurranse har Norge maktet å bygge opp et betydelig marked i Europa. Vi har sågar nylig inngått salgavtaler med Østerrike og Spania — så hvorfor ikke med Norden, hvor vi nå nettopp har innledet salgforhandlinger?

Naturgass er et rent brensel som kan gi klare miljøfordeler sammenliknet med de energiformer som i dag benyttes. Stikkord i denne forbindelse er bl. a. kjernekraft i Sverige og Finland og kull i Danmark.

Man har både i Danmark og Sverige kommet i gang med oppbyggingen av et naturgassnett. Norge er i den spesielle situasjon som er nevnt, nemlig at vi har enorme gassreserver. Det er derfor naturlig at vi arbeider for en fornuftig bruk av

denne ressursen sett i et langsiktig perspektiv. I dette arbeidet håper vi at det kan lykkes å etablere et nordisk marked basert på naturgass.

Sammenfattende, eller sagt på en annen måte: Norge, eller rettere sagt samarbeidsviljen og samarbeidsevnen på energifeltet i Norden, kan gi nøkkelen til et kjernekraftfritt Norden, og naturgass kan også erstatte kull i energiproduksjonen.

I forbindelse med arbeidet for fornyelse av det nordiske handlingsprogrammet for økonomisk utvikling og full sysselsetting er det nedsatt en arbeidsgruppe under ledelse av statssekretær Bjørn Skogstad Aamo. Det er grunn til å forvente at denne gruppen spesielt vil vie forholdet til EF stor oppmerksomhet. Utviklingen av det europeiske samarbeidet vil selvfølgelig ha enormt stor betydning for alle landene i Norden.

En rekke talere hittil i generaldebatten har vært inne på de økonomiske aspektene i et europeisk samarbeid. Jeg vil derfor i dette innlegget særlig understreke betydningen av at vi har et høyt nok ambisjonsnivå når det gjelder vår nye kulturelle handlingsplan. I et stadig mer integrert Europa må vi bevare og verne vår felles kultur. Ministerrådets forslag er etter min mening for beskjedent. Det er også viktig at de frivillige folkeorganisasjonene i Norden vies oppmerksomhet og støtte innenfor det kulturelle handlingsprogrammet.

Det nordiske arbeidet på miljøfronten er et satsingsområde i det nordiske samarbeidet som stadig vokser i betydning. Det nordiske samarbeidet på dette området er også en "byggeblokk" for internasjonalt samarbeid i større sammenheng. Samarbeid både i Europa og globalt er, som vi alle vet, nødvendig for å finne varige løsninger på miljøproblemene. I denne sammenheng er det grunn til å påtale den sene fremdrift for et nytt nordisk program for miljøsamarbeid. Det tidligere samarbeidsprogrammet gikk formelt bare frem til og med 1987.

Nytt samarbeidsprogram vil bli fremlagt ved neste års sesjon. Det er viktig å understreke at det nye programmet ikke bare blir plan, men mest mulig handling. Norden besidder de nødvendige kunnskaper og har derfor alle muligheter til å gå foran i miljøspørsmål, noe man også til dels har gjort. Utvikling av miljøvennlig teknologi, både for det nordiske marked og for eksport, er et viktig arbeidsfelt. Det nye industrielle sentret i Oslo bør også her kunne spille en viktig rolle.

Minister **Matthias A. Mathiesen**: Fru præsident! Norden er en enhed i kraft af det samarbejde, som finder sted i henhold til vor nordiske overenskomst — Helsingforsaftalen. Men det er samtidig en kendsgerning, at geografisk er Norden så langtfra en enhed. Mit land, Island, tilhører sammen med Færøerne og Grønland Vestnorden, som med sin placering langt ude i Atlanten symboliserer et skridt på vej mod det amerikanske kontinent, på samme måde som man med et kendt sprogbrug taler om, at Danmark udgør porten til Europa.

Med disse geografiske kendetegn har jeg ønsket at understrege de strømninger, som politisk gør sig gældende i denne tid — stadig accelererende henimod den bekendte magiske dato, 1. januar 1993, hvor den del af Europa, som er samlet i De Europæiske Fællesskaber, efterplanerne skal have etableret det indre marked.

I de islandske folkesagn og eventyr findes mange fortællinger om fredløse mænd. Flere af disse er kraftfulde og mystiske, men stadig væk så troværdige, at folk gennem tiderne har holdt sig væk fra de steder, hvor de fredløse skulle have holdt til. Islandsk forfattere har i mangefold hentydet deres motiver fra disse sagn og på dette grundlag skrevet klassiske værker. Et af de mere kendte eksempler er skuespillet "Sven den Fredløse". Hovedpersonen synger frit oversat: "Jeg gik nord over landets kolde fjelde og fandt ikke mange udveje". Af og til dukker dette citat op i mine tanker, når jeg taler om Norden, om Island og EF. Jeg spørger mig selv, om der er fare for, at lande i Vesteuropa kan blive en slags fredløse folk i økonomisk forstand, når EF gennemfører sit indre marked, og spørgsmålet er, hvad vi kan gøre for at hindre, at dette skulle blive vores skæbne, på samme måde som de fredløse før i tiden måtte tage på deres kolde vandring.

Selv om det før er set, at ikke alle planer bliver gennemført, er der meget der tyder på, at det denne gang bliver tilfældet. Med den europæiske drøm om fjernelse af alle landegrænser mellem EFs medlemsstater er vejen banet for fri udveksling af kapital og arbejdskraft. Men for de øvrige nationer, der står udenfor, bliver spørgsmålet: Får vi adgang til dette frie marked, eller bliver kravene strammet op over for de "fredløse" nationer, og vil de tolv medlemslande som en betingelse for at give os mulighed for fri bevægelse for kapital og arbejdskraft kræve at få adgang til vore naturressourcer?

Vi ved, at der udføres et stort arbejde i de nordiske lande for at sikre, at man er forberedt, når tidens fylde kommer med udgangen af 1992 og EF har skaffet sit indre marked. Under denne session vil man ofte drøfte afskaffelse af handelshindringer og skabelse af mere fri økonomiske bevægelser i Norden. Det øgede teknologiske samarbejde, der bl. a. giver sig udtryk i, at vi i år har Det Nordiske Teknologiår og at vi her på sessionen behandler Ministerrådets forslag om etablering af et reelt industrielt center med placering sammen med den Nordiske Industrifond i Oslo, er af dybtgående betydning. Det kan ikke nok understreges, at teknologisk udvikling er afgørende såvel for de enkelte lande som for Norden som helhed i en tid, hvor konkurrencen bestandig tilspidises og i fremtiden vil blive endnu hårdere — hvadenten vi kan lide det eller ikke. Det er derfor uendelig vigtigt, at nordiske firmaer og selskaber kan samarbejde — ikke bare om den teknologisk udvikling, men også om produktions- og salgsmetoder, forskning osv.

De nordiske lande har styrket deres samarbejde også udadtil, og her tænker jeg bl. a. på den finansielle sektor, hvor den Nordiske Investeringsbank er af stor betydning, ligesom der netop er fremlagt forslag om oprettelse af en nordisk udviklingsfond, der skal gøre det lettere for nordiske firmaer at etablere samarbejde med udviklingslandene. Det må hilses med tilfredshed, at der nu skabes en selvstændig juridisk person, som i en 5-årig prøveperiode får en bevillingsramme på 100 mio. SDR, som ikke blot kan anvendes til samfinansiering med Nordisk Investeringsbank, men med en bred vifte af multilaterale investeringsinstitutioner som f. eks. Verdensbanken og IDA. Det vil ikke blot være kreditværdige, men også ikke kreditværdige lande, der får adgang til fondens midler.

Midt i glæden over eksempler, som er til nytte for os i de nordiske lande i relation til den udvikling, der er ved at finde sted i De Europæiske Fællesskaber, må der også nævnes eksempler på områder, hvor det ikke er lykkedes os at blive enige, til trods for at nordisk samarbejde måtte være til gavn for de enkelte lande. For mit land gælder det ikke mindst vedrørende told og afgifter på fisk og fiskeprodukter. En afskaffelse heraf ville være af vital betydning for Island. Det kunne gøre det lettere for os at forhandle med EF på dette grundlag, ligesom det ville gøre det nemmere for os i relation til de øvrige nordiske lande

og til EFTA i sin helhed.

I de drøftelser og overvejelser, som har fundet sted, og som vil komme vedrørende Norden og EF, har man — jeg kunne fristes til at sige på sædvanlig nordisk facon — ikke nærmet sig problemerne på helt samme måde i alle lande. Det synes, som om man ikke har kunnet bestemme sig. Landene ved ikke rigtig, om de skal søge medlemskab i EF, eller om de vil kunne opnå, hvad de ønsker gennem en tilknytning til markedet som sådan uden et egentlig medlemskab. Her er forholdene fortsat meget uklare. Tror man, at man vil kunne få både i pose og sæk? Jeg vil foreslå, at man i stedet overvejer fordele og ulemper ved et medlemskab af EF åbenhjertigt og realistisk, og uden at man har draget sine konklusioner på forhånd! Det må være på tide at det sker — og derefter kan vi så bygge vores standpunkter op på de resultater, som man er kommet frem til gennem denne åbenhjertige analyse.

Men det er fundamentalt vigtigt, at vi midt i dette arbejde husker det væsentlige, der ligger i at få informeret vore befolkninger om det, der er ved at ske. Den menige mand i Norden føler nemlig ofte, at det nordiske samarbejde mere er for et syns skyld. Informationer om det nordiske samarbejde er alle gode intentioner til trods ret minimal, og det er et flertal af befolkningen, der ikke reelt kender til de problemstillinger, som jeg har været inde på nu.

Lad os derfor samles i erkendelse af dybden i de spørgsmål, vi her taler om og ikke feje dem ind under velvillighedens tykke tæppe, som det er sket så mange gange før.

Björkstrand: Fru president! Medan man inom den europeiska gemenskapen är beredd till omfattande satsningar när det gäller forskning, teknisk utveckling och utbildning — jag tänker på projekt som Eureka, Erasmus och Comett — nöjer vi oss i Norden med marginella procentuella förhöjningar av budgeten. Det ger oss inte en reell möjlighet att hänga med i utvecklingen, än mindre att vara det viktiga steget före. Vi måste därför avsevärt höja ambitionsnivån inom nordiskt samarbete, något som Kjell-Olof Feldt efterlyste här i går, även om jag kanske inte håller med om medlen att nå dit. Det gäller både det fria flödet av varor, tjänster och kapital och samarbetet inom kulturområdet, vilket också ungdomarna efterlyst här i Nordiska rådet. När de tillsatta arbetsgrupperna och nordiska forskningspolitiska rå-

det hade kommit fram till att det förelåg ett behov av en ökning av anslagen till kulturområdet med 85 miljoner danska kronor, nöjer sig ministerrådet med 35 miljoner danska kronor. Man utnyttjar med andra ord inte de möjligheter man har att samordna till exempel forskarutbildning och forskningsresurserna speciellt inom små kostnadskrävande områden för att bli spjutspets i utvecklingen. Därmed löper Norden en uppenbar risk att bli efter i utvecklingen i förhållande till Europa, USA och Japan. De halvdana satsningarna kan bli åtskilligt mer kostnadskrävande för Norden på sikt än den förhöjda satsning som förutsätts av dem som har utformat handlingsplanen för kulturområdet. Jag hoppas därför på en ingående diskussion om ambitionsnivån för satsningarna inom kulturområdet. Jag menar att ökningen borde ligga på minst 50 miljoner danska kronor under den föreslagna treårsperioden.

Jag ställer mig också kritisk till den administrativa modell, som man har skisserat för kultursamarbetet i fortsättningen. Varför har inte kulturutskottet reagerat på detta? Vart tog det folkliga kultursamarbetet vägen? Hur skall parlamentarikernas inflytande tryggas? Nu lämnas allt åt expertgrupper som ofta saknar den folkliga förankringen.

Tele-X skulle bli symbolen för det nordiska samarbetet, erbjuda möjligheter för medborgare i de nordiska länderna till direkt och kontinuerlig information om det som sker i Norden och till ett impulsrikt kulturellt utbyte. Trots principbeslutet från år 1985 tycks man inte kunna komma fram till något slutligt avgörande. Jag kan inte förstå att man inte kan slå fast det slutliga antalet kanaler och den tekniska lösningen för ett permanent system — fakta föreligger ju — så att osäkerheten och tvivlen på genomförandet av projektet skulle kunna skingras. De kulturpolitiska målen för projektet är alltför odiskutabla, aktuella och centrala. Kommer ministerrådet för ett utökat radio- och TV-samarbete i Norden verkligen att låta Tele-X gå till historien som ett av de stora nödvändiga samarbetsprojekten som alla var överens om men som ingen hade kraft nog att förverkliga?

De internationella frågorna intar en alltmer framträdande plats i Nordiska rådets arbete också utan att man för in nya kontroversiella och närmast distraherande frågekomplex, sådana som det palestinska flyktingproblemet. Den europeiska integrationen ställer sina krav på sam-

arbetet både när det gäller samarbetets inriktning och nivå. Den internationella kommittén har här en central uppgift, som kan öppna helt nya perspektiv för vårt arbete. Den bör därför få tillräckliga ekonomiska resurser för sitt arbete. I väntan på resultaten från kommitténs arbete skulle det vara skäl att intensifiera samarbetet på miljöområdet. Den handlingsplan som gällde åren 1983—1987 har inte fått någon efterföljare vid denna session. När Birgitta Dahl förvånande nog i går gav tjänstemännen skulden för detta, var det framför allt ett dåligt vittnesbörd om statsrådets auktoritet och målmedvetenhet. Man har desto större skäl att förvänta sig att den handlingsplan som utarbetas till nästa session skall innehålla förslag till en rad konkreta miljöförbättrande åtgärder inte bara i Norden utan också på ett bredare internationellt plan.

Nordiska rådets internationella konferens om gränsöverskridande luftföroreningar i september 1986 ledde snabbt till en nordisk handlingsplan mot luftföroreningar. Medan vi arbetar för konkreta resultat på handlingsplanens grund ser vi fram emot nästa parlamentariska konferens om havsföroreningar i Köpenhamn. En samordnad nordisk aktion för att skydda haven från Finska viken till Baffin Bay kan få effekter långt utanför dessa områden. Norden bör inte minst på miljöområdet vara steget före. Vi har både de materiella resurserna och den uttalade viljan för det.

Margrete Auken: Fru präsesident! I gamle dage vidste folk ikke det, de troede. Derfor fremstår de let som naive, irrationelle i sammenligning med vores videnskabelige tid. Spørgsmålet er, om de alligevel ikke var fornuftigere, end vi er. Vi ved nemlig en masse, men vi tror ikke på det, vi ved.

I de sidste 15 år er der kommet rapport på rapport, der fortæller os, at det går galt med vores klode. Den nedslides og forgiftes. Naturkatastroferne tager til — siden slutningen af 1960-erne er de steget med 60 pct. — antallet af mennesker, der er omkommet ved dem, er på grund af fattigdom steget med flere hundrede procent.

Den sidste alvorlige advarsel kom med FN-rapporten "Vor Fælles Fremtid". Skønt den går umådelig forsigtigt til sine konklusioner, står det dog lysende klart, at inden for de næste to tiår afgøres det, om vores klode skal være til at bo på i fremtiden.

Men hvad gør den fornuftige, videnskabelige

verden? Den fortsætter, som om alt var ved det gamle. Den fortsætter med at kalkulere med mirakler. Kan I høre fortrængningens slagord: Det går nok — noget vil vise sig — vi finder nok på noget.

Det ser ikke meget bedre ud her i Norden. Nok snakker vi miljø i ét væk, men villigheden til at tænke miljøet sammen med resten af vores politik mangler. I vores planlægning indgår den mest nedgroede overtro: at vi skal sikre lidt traditionel, økonomisk vækst, så vi har noget at gøre godt med — til indkomstudligning, til miljø, til alt det andet! Men sagen er, at man aldrig har kunnet påvise, at traditionel vækst førte til øget lighed. Tværtimod fastholder man selve den skævhed, som gør det så vanskeligt at få overskud til at gøre noget for miljøet. For man har hele tiden lige en masse problemer, man først skal have klaret: af social, beskæftigelsesmæssig og al mulig anden traditionel art. Og derfor har vi i den rige del af verden lige så store miljøproblemer som den fattige. Når det ser ud, som om det er værre dér, er det kun, fordi vi sender vores problemer ned til dem oven i dem, de selv har. Eksport af forurening er ikke det samme som at være bedre til at klare sine problemer.

Det, det gælder om, er at få konkretiseret en strategi for nedgang i forbrug af materielle ressourcer og dermed nedgang i traditionelle privilegier, uden at samfundet går i slum. Man kan sige omfordeling mellem indkomster, men også omfordeling i arten af forbrug. Vi skal være gladere for tjenesteydelser, gladere for det fælles forbrug end for det individuelle. Så har vi en chance.

Så længe jeg formulerer det på denne måde, kan jeg få mange med mig. Hvis jeg derimod begynder at sige direkte, hvad det handler om, går det straks trægere. For så kan den enkelte jo høre, når det rammer ham selv. Og så kniber det med fantasi og velvilje.

Derfor er det, selv i Norden, vanskeligt at lave planer for en bæredygtig udvikling. Og derfor bliver vi kedeligere og kedeligere. Hvor det egentlig var os, der skulle komme med det spændende bud til resten af verden — det bud, som vi kalder den nordiske model — kommer vi nu med jammerlige efterligninger af de andres undergangskurs. Det meste af vores økonomiske politik peger i den retning. Bare læs C1 eller C2 — hvor er visionerne? Og det, vi står klar med i forhold til EF, er ikke en anden måde at gøre tingene på, men et dødsygt forsøg på bare at efterligne.

Tænk hvis vi kunne gøre det på vores egen måde. Eksempelvis — for det er sådan et godt og alt for sjældent brugt eksempel — inden for transportområdet. Den bilismeudvikling, der er i gang, kan såmænd godt inkludere miljøet og alligevel blive forfærdelig. Tydeligst ser vi det i det såkaldte Prometheus-projekt med den teknologiske bil. Alt her gavner alene de stærke, dem med penge og uddannelse og sundhed. De resourcesvage derimod falder ud. Billedligt talt kan man sige, at med den udvikling kommer "Monkey Class" ikke engang med nede bag det blå tæppe. Den kan blive hjemme. Kun Business Class kommer af sted, "just in time".

Heroverfor står muligheden af at udvikle transportsystemer, som på den ene side tilgodeser det moderne erhvervslivs behov for logistik og alt det andet dyre, men som samtidigt kan få alle de andre med. I Kommunikationsudvalget har vi flere steder skrevet, at vores transportsystem skal tilgode alle trafikantgrupperes mobilitet, dvs. deres fremkommelighed, tryghed og sikkerhed. Jeg har selvfølgelig spekuleret på, om alle var klar over, hvor omvæltende det er i forhold til den udvikling, vi er midt i. Det vælger jeg at tro, at de er. Det betyder, at vi i et helt andet omfang end nu skal satse på jernbaner, sportanlæg såvel som teknologi. Så skal bilismen reduceres til det, der ikke kan erstattes af jernbanen. Andre nærtransportmidler skal udvikles, i hvert fald i byerne. De kombinationer, man finder frem til, skal være skånsomme både mod naturen og mod alle de mennesker, der ikke er stærke nok til at køre bil. For nogle af os, f. eks. forsamlingen her, bliver det selvfølgelig lidt mere besværligt. Men det er sådan, det skal gøres.

Med den traditionelle vækstmodel risikerer vi, at miljøbeskyttelsen udvikler et mindst lige så undertrykkende system som den klassiske kapitalisme. Skal det undgås, må alle de andre sider trækkes med ind. Her først og fremmest respekt for hinanden, også de af os, der ikke er på toppen i det traditionelle samfund. Og respekt for naturen, også den del af den, der ikke direkte vedrører vores overlevelse. Fuglene og hvalerne har lige så meget lov til at være i verden, som vi har!

Dette værdisæt kan naturligvis overføres til mange flere områder. Skal vi klare os i den internationale konkurrence, er der for mig ingen tvivl om, at det kun kan ske, hvis vi nytænker den nordiske model, sådan som jeg har forsøgt at give et eksempel på.

Det, vi skal udvikle i Norden, er det miljøindustrielle kompleks. Og det er på høje tid. Ellers klarer vi den ikke. Men klarer vi den ikke, hvem er det så, der skal? Lad os for Jordens skyld håbe, at der er andre, der finder ud af det. Men vi burde være først på banen. Og Nordisk Råd burde være allerførst.

Statsrådet **Thage G. Peterson:** Fru president! Jag vill ta upp ett par frågor, som jag vill skjuta i förgrunden för det nordiska samarbetet.

Under 1980-talet har en kraftig ökning av de direkta investeringarna över gränserna i Norden ägt rum. Det är en utveckling som bidrar till en ökad nordisk integration och skapar förutsättningar för en totalt sett starkare och mer konkurrenskraftig industristruktur i Norden.

Det finns många förtjänster med ett utvecklat nordiskt företagssamarbete. Den internationella konkurrenskraften hos våra företag i Norden kan stärkas, om företagen ges en bredare hemmarknad med större befolkningsunderlag. Företagen får möjlighet att producera längre serier. De får en större försäljningsvolym och därmed lättare att bära kostnader för forskning, utveckling och marknadsföring.

Inte minst för mindre företag är detta viktigt. För dem kan den nordiska marknaden utgöra första steget ut på världsmarknaden.

Mot bl. a. den här bakgrunden bör regeringarna i Norden se positivt på en utveckling av företagssamarbetet i Norden.

En följd av företagande över gränserna kan dock bli att strukturbeslut fattade i ett land kan få negativa effekter i annat land. Ofta drabbas anställda och regioner, när strukturförändringarna skall genomföras. Det är viktigt att de anställda och deras organisationer kan påverka den här utvecklingen.

Inom ministerrådet bedrivs ett arbete som rör de anställdas möjligheter att delta i företagssamarbetet. Det är nödvändigt att man finner en snar lösning på denna fråga, om vi skall kunna gå vidare med en positiv utveckling av företagssamarbetet. Att ha de anställda och deras organisationer med i företagssamarbetet innebär, som jag ser det, enbart fördelar. Jag hoppas att det motstånd, som i dag främst på arbetsgivarhåll finns mot concernfackligt samarbete i Norden, kan vika.

Det nordiska regionalpolitiska samarbetet har i dag sin tyngdpunkt i det gränsregionala sam-

arbetet. Samhörighetskänslan och insikterna om att samarbetet ger ekonomiska och andra fördelar är säkerligen de främsta drivkrafterna bakom ett sådant gränsregionalt samarbete.

Det gränsregionala samarbetet har hittills i stor utsträckning finansierats av de nordiska regionalpolitiska pengarna. Gränssamarbetet har emellertid nu fått en sådan stadga, att det i fortsättningen bör klaras av regionala och lokala organ. Jag anser att de nordiska regionalpolitiska medlemmen i framtiden i ökad grad bör användas till andra insatser än till det gränsregionala samarbetet.

Alla nordiska länder bör få tillgång till den infrastruktur, som vi var för sig byggt upp i våra länder, och som har särskilt stor betydelse för näringslivsutvecklingen i Norden och för utvecklingen i de regionalpolitiskt prioriterade områdena. Vi behöver starta försöks- och utvecklingsarbete över landgränserna inom sektorer av stor regionalpolitisk betydelse.

Om vi i Norden skall kunna klara av nödvändiga förändringar och hålla oss i utvecklingens främsta linje, är det nödvändigt att vi försöker få ut mesta möjliga utvecklingskapacitet från våra universitet och högskolor. Det vore en fördel om vi kunde specialisera och samordna våra totala nordiska forsknings- och utbildningsresurser.

Inom forskningen skulle det vara till gagn för alla länder i Norden, om vi pekade ut vissa viktiga forskningsfält och om universitetet och högskolorna tog hand om olika forskningsområden. En del av den specialutrustning, som behövs för att vi i framtiden skall ligga längst fram beträffande utbildning och forskning, kan antagligen bara anskaffas, om vi i Norden samutnyttjar våra totala investeringar.

Sådana här strävanden har ett stort industri- och näringspolitiskt intresse. Från svensk sida har vi t. ex. mycket goda erfarenheter av att ha tillgång till den kompetens som finns hos tekniska högskolan i Trondheim för utvecklingen av näringslivet i Jämtlands län.

Nästan all ekonomisk utveckling i Norden måste baseras på goda kommunikationer. Det gäller gods-, person- och telekommunikationer. Den utbyggnad vi har i dag av kommunikationerna i Norden präglas i hög grad av nationella och historiskt betingade strukturer med våra respektive huvudstäder som navet i kommunikationssystemen. De tvärgående kommunikationsmöjligheterna är begränsade och eftersatta.

Här finns ett stort arbetsfält för att åstadkom-

ma en nödvändig bas för en utveckling baserad på våra gemensamma resurser i Norden. Bättre vägförbindelser, bättre tågförbindelser och framför allt bättre flygmöjligheter är en nödvändighet. En mer integrerad utbildnings- och forskningsinriktning i Norden förutsätter dessutom bättre och mer utvecklade data- och telekommunikationer. Fru president! Om våra länder skall komma närmare varandra när det gäller industri- och näringspolitik, vill jag framhålla kommunikationsområdet som nästa stora område för det nordiska samarbetet.

Lagmand Dam: Fru Præsident! I to af de hovedspørgsmål, som har præget debatten i vore nabolande, er det af vigtighed for os i Vestnorden, at løsningerne tilpasses hele Nordens behov, fremfor nationale eller skandinaviske behov. Med "skandinaviske" mener jeg løsninger, der er brugbare for Fastlandsnorden, men ikke løser islandske, grønlandske eller færøske behov.

Det drejer sig om "integreringen" eller tilpasningen till EECs indre marked for 1992 og Norden som atomvåbenfri zone.

Dette sidste storpolitiske emne må siges at have vundet hævd som emne i Nordisk Råds generaldebat, og jeg vil benytte anledningen til at udtrykke tilfredshed med, at der nu fra april i fjor foreligger et foreløbigt slutdokument fra den nordiske parlamentarikerkomité, og at dette indeholder en række gode tanker, som kan tjene som retningslinjer for embedsmandsgruppens videre arbejde.

Vi er tillfredse med, at vi fik en repræsentation fra Færøerne med i dette arbejde, og med at Færøerne udtrykkelig er nævnt som et område, der skal omfattes af zonen.

Dokumentet eller rapporten klarlægger samtidig, at der er lang vej at gå, før vi kan forvente, at zonetanken får et sådant indhold og bliver omfattet af sådanne garantier og traktater, at vi kan føle en tryghed og fred, som vi roligt kan overlade kommende generationer.

Rapportens pkt. 2 præciserer, at zonen også omfatter territorialfarvande — dog med gennemsejlingsret.

Når man betænker, hvor små disse territorialfarvande er for Grønlands, Islands og Færøernes vedkommende sammenlignet med de mellemliggende farvande — ja, Færøerne inkl. territorialfarvand er at ligne med et knappenålshoved i det store farvand mellem Island og Storbritannien —

så står det klart, at en ukontrolleret atomvåbenaktivitet i det sø- og luftområde stærkt reducerer værdien af en atomvåbenfri zone i Norden.

Rapportens pkt.6, der omtaler nødvendigheden af en udtynding i tilstødende land- og søområder og af en atomvåbenfri Østersø, forekommer os derfor att være næsten det væsentligste punkt i hele rapporten. Lige så opmærksomme som parlamentarikerkomiteen er på Østersøen, er vi færingere på problemerne i hele Nordatlanten.

Stormagternes strategiske interesser i disse havområder, hvor eventuelle våben kan føres frem, gør samtidig hele problematikken mere kompleks, men vi håber, at de nordiske lande i fællesskab kan gøre en sådan indsats, at en nedrustning på det europæiske fastland ikke modsvares af en stormagtsoprustning i det nordlige Atlanterhav.

I 1985 fremlagde Ministerrådet handlingsplanen for økonomisk udvikling og fuld beskæftigelse i Norden. En af hovedintentionerne i handlingsplanen var at udvikle Norden som hjemmemarked.

Fra færøsk side må vi beklage, at udviklingen på dette område er gået ret så langsomt.

Selv har vi praktisk talt ikke opretholdt handelshindringer over for de øvrige nordiske lande, og vi importerer den væsentligste del af vort forbrug fra disse, medens fiskerivarer — som er vor eneste eksportvare — fortsat står over for handelsbarrierer i nogle af de nordiske frændelande.

Det er svært at forstå, at disse frændelande har sådanne nationale fiskeriinteresser at beskytte, att de ikke kan gå med til at etablere en nordisk frihandel med fiskeriprodukter. Er det virkelig arbejdet med at finde et stædet over for udviklingen i EEC, der beslæglægger så store administrative ressourcer, at denne lille nordiske tilpasning ikke kan fremmes?

Det nævnes i Ministerrådets redegørelse, at den gensidige samhandel i Norden ligger på godt og vel 20 pct. både vedrørende import og eksport. Vi kunne med hensyn til eksport ønske at komme op på sammenlignelige tal i tre af de fire store lande i Norden; det kunne give tryghed i vor handelspolitiske situation, hvor vi både i USA og EEC står over for betydelige handelshindringer i form af toldbarrierer.

Jeg vil foreslå, at vi forsøger at harmonisere denne lille ting, inden vi for alvor går i gang med at forsøge at få adgang til og indflydelse på det

såkaldte indre marked i Europa.

Foreløbig reserverer alle lande sig med hensyn til, hvor langt man vil gå i harmonisering og integrering, og kun to af landene har klart meddelt, at decideret medlemskab af EEC ikke kommer på tale.

For Færøernes vedkommende er der heller ikke noget, der tilsiger, at medlemskab kan komme på tale, idet vi ikke tror på, at EEC vil eller kan udforme en fiskeripolitik, der passer til vore betingelser, og for den sags skyld heller ikke til Islands og Grønlands.

Derfor er den form for tilpasning, som Norge måtte opnå eller vælge, af så vital betydning for os i Vestnorden.

Et EEC, der i kraft af norsk integrering og tilpasning — for ikke at nævne en ting, som endnu ikke diskuteres, nemlig medlemskab — bliver selvforsynende med fiskeriprodukter, ja, muligvis nettoexportør, vil sætte os ude i Nordatlanten i en uhyre vanskelig situation, hvor vi alternativt vil være henvist til helt nye markeder i Østen, Mellemøsten og landene i den kommunistiske verden, hvoraf nogle ikke er særlig betalingsdygtige, og andre vil påføre vore varer store transportomkostninger.

Færøerne har derfor en betydelig interesse i, at det må lykkes at finde så konforme adgangs-betingelser til dette indre marked, at ikke en del af Norden sejles bagud af samarbejdet, fordi nationale behov tilsiger specifikke løsninger for de enkelte nordiske lande.

Vi vil følge Nordisk Råds arbejde på dette område med interesse, såvel som EFTA-landenes forhandlingsrunder med EEC. Desværre kunne vi ikke, da Danmark valgte medlemskab af EEC og Færøerne valgte at stå udenfor, bibeholde vort medlemskab af EFTA, hvilket til en vis grad forværrer vor handelspolitiske situation.

I vestlig presse, herunder sådanne aviser, der føler et såkaldt ansvar for NATO-alliancens velbefindende, har det faktum, at Færøerne ikke har ment, at de fiskeriaftaler, vi kunne opnå med den ikke kommunistiske del af verden, kunne stå alene, og derfor nu i 10 år har haft et meget tæt samarbejde med Sovjetunionen, medført bekymring for vores selvstændighed som folk, og man har påpeget muligheden af, at Færøerne blev den trojanske hest i nordisk, europæisk og vestlig samarbejde.

Jeg kan med glæde slå koldt vand i blodet hos dem, der måtte gøre sig sådanne spekulationer,

men skulle udviklingen medføre, at vi både i fiskeripolitisk og handelspolitisk henseende og derefter måske energipolitisk og teknologisk henseende følte, at løsningen for Fastlandsnorden yderligere medførte isolering af os ude i Atlanten, så er det ikke sikkert, at vi ikke kom ud i alvorlige vanskeligheder.

Lagtingsmændene Jacob Lindenskov og Jógvan Sundstein, har begge for år tilbage her i Rådet påpeget denne problematik i forbindelse med den fiskeripolitiske og fiskeriteknologiske omstrukturering, som udvidelsen af de økonomiske zoner medførte i 1970-erne. Jeg vil tillade mig endnu en gang at henvise hertil.

Den konklusion, som Verdenskommissionen for Miljø og Udvikling når til i sin rapport af 22. april 1987, om at miljøforringelsen på globalt og regionalt plan udgør en reel trussel mod menneskehedens fremtid, har vi noteret os med interesse, og vi deler ønsket om, at der skabes en bæredygtig udvikling, der sikrer de nulevende generationers behov uden at bringe kommende generationers behov i fare.

Vi tilslutter os det nye program for miljøsamarbejdet mellem de nordiske lande.

Specielt har vi studeret programmets punkter om en handlingsplan mod havforurening, og vi støtter varmt forbud mod dumpning af affald ved udgangen af 1991, ligesom vi støtter et permanent forbud mod dumpning af lav- og mellemradioaktivt affald såvel som forbud mod opbevaring af højradoaktivt affald under havbunden.

Jacob Lindenskov har igen rejst spørgsmålet om Dounreay-planerne, og lagtinget har just nu nøje behandlet disse planer. Jeg skal nøjes med at bekræfte den vægt, vi lægger på, at disse planer forpures.

Såfremt nogle skulle mene, at mine forventninger til resultater vedrørende samarbejdet om EECs indre marked og den atomvåbenfri zone ikke er alt for store, og at vi derfor i det hele taget stiller os pessimistiske over for mulighederne for konkrete resultater af nordisk samarbejde, så er dette et fejlagtigt indtryk. Tværtimod er vi os fuldt bevidst, at det er de mange små konkrete resultater, der sammenlagt giver samarbejdet i Nordisk Råd et stort indhold.

Vi kan f. eks. ikke nok prise det konkrete bevis, der blev ført herpå ved opførelsen af Nordens Hus på Færøerne. Det væld af kulturelle tilbud, dette har medført, er vi taknemmelige for, og vi er tilfredse med det brede sortiment af aktiviteter,

der foregår året rundt i husets rammer.

Et andet godt eksempel på nordisk samarbejde på politisk plan inden for alle erhvervsgræne er de såkaldte regionalprojekter, som virker under Nordisk Embedsmandskomiteé for Regionalpolitik (NERP).

I Vestnorden arbejder sådan en afdeling, det såkaldte Vestnordensamarbejde. Opgaven er at formidle erfaringer imellem landene og starte og gennemføre projekter, der er baseret på erfaringer afprøvet i et andet vestnordnområde under lignende omstændigheder.

For relativt små midler bliver der, sammen med nationale instanser, gennemført mange projekter. Eksempelvis kan nævnes samarbejdsprojekter inden for turisme med hovedsigte at markedsføre Vestnordnområdet fælles og skabe en tværgående turiststrøm i området.

I 1988 er hovedvægten dog lagt på en lang række projekter på Grønland, som skal medvirke til at forøge Grønlands hjemmeproduktion af f. eks. arbejdstøj, reb, elementer, kartofler osv.

Samarbejdet er nu foregået organiseret i 7 år, og med de resultater, der foreligger, bør man fra Nordisk Råds side stærkt overveje at gøre ordningen permanent. Det ville gøre arbejdet lettere og mere langsigtet for de nationale instanser, som også deltager i dette samarbejde.

Et andet eksempel på et konkret nordisk samarbejde er det såkaldte Biofar-projekt, hvor de nordiske lande i fællesskab finansierer et videnskabeligt forskningsarbejde vedrørende alle organismer, der lever på havbunden på Færøplateuet. Set i relation til miljøhandlingsplanen, hvor det er så nødvendigt og vigtigt med forskning af især hav og luft, er vi meget taknemmelige for, at dette projekt gennemføres.

Lad mig til slut udtrykke et ønske om, at det må lykkes os at styrke den tværgående forbindelse. Her tænker jeg på linjen Grønland—Island—Færøerne og ind til fastlandet.

Landstyreformand **Motzfeldt**: Fru præsident! Det er ikke sikkert, jeg bruger alle 15 minutter, men jeg skal prøve på det. Der er to andre fra Grønland, der kommer til at indtage talerstolen her på et senere tidspunkt.

For 5 år siden fik Grønland repræsentation i Nordisk Råd, og vi er nu i Oslo og har hermed været med rundt til alle de 5 nordiske lande. Vi begynder også at føle os hjemme i det nordiske arbejde, som det jo tager et stykke tid at finde

rundt i, så kompliceret som det er.

Grønland er geografisk langt den største del af Norden, men vi er i Grønland kun ca. 50.000 mennesker, og vores kapacitet er på mange måder derfor begrænset. Det gælder både personmæssigt og økonomisk. Når vi ved denne session kun kommer med en ret lille delegation, er det ikke, fordi vi har nedprioriteret det nordiske samarbejde, men fordi vi — som de fleste sikkert ved — har økonomiske vanskeligheder. Vores administration og politikere arbejder på alle måder på at forbedre forholdene, og jeg håber, at vi efter næste landstingssamling i april har overvundet de fleste af de vanskeligheder.

Der har i pressen været megen dramatik omkring Grønlands økonomiske situation, men jeg vil gerne minde om, at vi jo ikke er den eneste del af Kongeriget Danmark, der slås med økonomiske problemer. En af de ting, der for os har gjort det vanskeligt, er, at vi nu i 1988 — hvor hjemmestyret er 9 år gammelt — for første gang skal ud og låne penge, hvilket har givet os en række tekniske vanskeligheder, fordi situationen er principielt ny.

Jeg skal også anføre, at Grønland stadig væk er det område i Norden, hvor infrastrukturen er mindst udviklet, og hvor det i kraft af det arktiske klima og de store afstande er kostbart at opbygge infrastrukturen. Hertil kommer, at vi i disse år satser meget store beløb på at udvikle vores fiskeri, som er og tilsyneladende foreløbig bliver vores helt dominerende erhverv.

Vi har for tiden kun én minevirksomhed — den svenskejede Greenex — i gang, og minens bestyrelse har meddelt os, at der er risiko for, at brydningen vil standse næste år. Hvis det bliver tilfældet, vil Grønland for første gang i over 100 år ikke have minedrift. Heldigvis har geologerne påvist flere interessante forekomster, og vi håber snarest, at nogle af dem vil få økonomisk og arbejdskraftmæssig betydning for Grønland.

Vi arbejder for tiden sammen med Danmark for at få tilrettelagt nye aftaler mellem Danmark og Grønland om vilkårene for fremtidig minevirksomhed, og vi håber, at klarhed på dette område vil kunne øge virksomhedernes interesse for at oprette aktiviteter i Grønland. Her vil være opgaver for Nordisk Investeringsbank og anden nordisk kapital.

Fangererhvervet er Grønlands oprindelige erhverv, og jeg ønsker her at fastslå, at det stadig er et væsentligt erhverv, idet fangsten i de to nord-

ligste kommuner og hele Østergønland er den eneste naturlige erhvervsmulighed. For os er debatten om sæler og sælskind og hvalproblematikken ikke en akademisk diskussion, men en debat, som er en alvorlig trussel for det erhverv, hele vores kultur hviler på, og som mange tusinde mennesker i Grønland er fuldstændig afhængige af.

Gennem flere år har der været ført drøftelser om havpattedyr, herunder sæler, men meget ofte på et løst og fejlagtigt grundlag. Grønlands Hjemmestyre anvender selv i 1988 en halv million kroner til sælforskning, men det drejer sig om komplicerede problemer over store arealer, og fra Grønlands side håber vi derfor, at denne session vil støtte Social- og Miljøudvalgets indstilling om penge til sælforskning.

Grønland søger desuden gennem Nordisk Ministerråds budgetter yderligere tilskud til forskning i sælbestanden og dens betydning for livet i havet. Vi er overbevist om, at forskernes resultater vil vise, at vores fangst er uskadelig for bestandene, men sikre forskningsresultater vil være det vigtigste våben i kampen mod velmenende og misforståede påstande og en stadig ulmende uro, som skader sælskindspriserne.

Hvad jeg lige har sagt er et eksempel på, at vi er glade for samarbejdet med det øvrige Norden, og vi er også glade for, at det øvrige Norden i så høj grad interesserer sig for Grønland, som det har vist sig at være tilfældet i 1987, hvor vi har haft den største nordiske aktivitet, vi nogen sinde har haft. I september var de nordiske kultur- og undervisningsministre samlet til møde Nuuk, Godthåb, hvor man åbnede Nordens Institut i Grønland. I forbindelse hermed fik størstedelen af Grønlands befolkning lejlighed til at møde levende nordisk kultur i en kulturuge, som afvikledes i samtlige grønlandske kommuner med besøg af nordiske kunstnere og mange andre aktiviteter.

Vi er meget interesseret i den nyligt udsendte kulturelle handlingsplan, og vi har en række konkrete ønsker, som det er mere hensigtsmæssigt at komme ind på gennem mine samtaler med mine nordiske ministerkolleger. Et af de punkter, vi vil lægge vægt på, er en plads i Kulturfondens bestyrelse, så vores synspunkter kan blive fremsat af os selv. Vi har nemlig i Grønland en rig og levende kultur, som på mange måder adskiller sig stærkt fra det øvrige Norden, og som vi bedst selv kan tale for.

I 1987 havde vi også besøg af flere af Nordisk

Råds udvalg, som var meget velkomne, og jeg har indtryk af, at disse besøg var en succes, som gav de nordiske politikere et aktuelt og realistisk billede af vort moderne Grønland.

Vi havde også i 1987 fornøjelsen af at være vært for en fælles vestnordisk turistmesse sammen med Island og Færøerne. Det er det største messearrangement, vi nogen sinde har haft i Grønland, og samarbejdet mellem de 3 vestnordiske områder på dette område vil fortsætte, altså konkret nordisk samarbejde.

Inuiterne kom oprindeligt fra den amerikansk—canadiske side, som vi også samarbejder med i disse år. Vi har jo en fælles kultur, taler samme sprog med samme forskellige dialekter som de skandinaviske. Vores forbindelse med inuiterne i Canada og nu her på det sidste også med sibiriske inuiter vil vi fortsætte.

Vi er i dag økonomisk og kulturelt et blandingsfolk midt i de vanskeligheder og de rigdomme, dette giver. Samarbejdet med den nordiske side er ikke noget nyt, og det er ikke kun Danmark, vi har haft forbindelse med.

Fru præsident! Nu hvor jeg står i Oslo, skal jeg ikke undlade at minde om, at det just i år — 1988 — er 100 år siden, at nordmanden Fridtjof Nansen som den første med sine samiske ledsagere krydsede Grønlands indlandsis. En flot bedrift, som vi heller ikke har glemt i Grønland, og som vi også vil fejre i år.

Westerberg: Fru president! Det finns mycket i dagens samhällen som upprör och oroar oss. Miljöförstörelsen hör dit, och den har redan diskuterats av många talare, men vad jag nu tänker på är några andra företeelser — våld på gator och torg, stölder och vandalisering, kvinnomisshandel, människor som lemlästas i trafiken, trängsel på våra sjukhus och utslagning av människor, för att bara nämna några exempel.

När vi som politiker ser den här ofärdens söker vi naturligtvis efter orsakerna. Vi vill ju gärna undanröja de företeelser som skapar lidande och fruktan hos oss själva och våra medmänniskor.

Många av ofärdens orsaker kan vi som politiker inte göra något åt. Vi kan inte lösa människors personliga problem, vi kan inte eliminera aggressivitet, ondska, desperation och ovilja. Men det finns också orsaker som vi med politiska medel kan angripa.

Tittar man närmare på de samhällsproblem jag nyss nämnde skall man finna att det finns en

faktor som ofta återkommer: missbruk av alkohol och narkotika.

Alkoholen är det största missbruksproblemet, ja det största sociala problemet överhuvudtaget i våra samhällen. Det finns ett klart samband mellan den totala alkoholkonsumtionen och omfattningen av alkoholmissbruket. Vill vi minska alkoholmissbruket blir den viktigaste uppgiften därför att få ner den totala alkoholkonsumtionen.

Världshälsoorganisationen, WHO, har satt upp målet att alkoholkonsumtionen i världen skall minska med 25 procent fram till år 2000. Sveriges riksdag har ställt sig bakom det målet. Det är angeläget att WHO:s målsättning får genomslag i hela Norden. Konkreta åtgärder måste vidtas i samtliga länder om vi skall lyckas minska konsumtionen och därigenom få bukt med alkoholmissbruket.

Narkotikamissbruket är till sin omfattning mindre än alkoholmissbruket. Men konsekvenserna, både för den enskilde missbrukaren och hans anhöriga och för samhället i stort, är dramatiska och förödande.

När vi vid Nordiska rådets session 1985 antog en nordisk handlingsplan mot narkotika var målsättningen den enda godtagbara: att Norden skall bli narkotikafritt.

I sitt förslag till årets session om samarbetsprogram för hälso- och socialsektorn (*B 81/s*) säger ministerrådet att den nordiska narkotikasituationen för tillfället är "stabil". Det officiella beskedet från svenska myndigheter är detsamma. Men den bild jag får när jag träffar svenska tullare, poliser, socialarbetare och behandlingsansvariga är en annan.

Den internationella tillgången på narkotika är stor och växande. Trycket mot Sverige och de övriga nordiska länderna hårdnar. Chefen för narkotikabekämpningen vid polisen i Stockholm betvivlar att svensk tull och polis ens lyckas stoppa de 5 procent av inflödet som man brukar säga att man klarar.

Oavsett hur man bedömer läget kvarstår det faktum att det är nödvändigt med intensifierade insatser för att klara kampen mot narkotikan.

Självfallet är det viktigt att jaga narkotikahandlarna och att försöka hindra trafiken med droger. Men det räcker inte. Det finns så mycket pengar att hämta i droghantering att det alltid står nya personer beredda att ta vid när polisen har lyckats stoppa någon. Även med kraftigt ökade resurser skulle man på sin höjd kunna stoppa

ytterligare några procent av knarket.

Skall vi få ett narkotikafritt samhälle måste vi också angripa själva missbruket. Vi måste arbeta ute bland ungdomar och missbrukare. Vi måste informera och upplysa. Vi måste vara vaksamma och reagera. Vi måste ta avstånd från allt drogbruk och visa att vuxenvärlden inte accepterar det.

Skall en sådan politik vara möjlig måste det finnas instrument och resurser. Det måste finnas verkkningsfulla lagar som drar upp riktlinjerna. Det måste finnas poliser och socialarbetare som arbetar på fältet. Det måste finnas behandlingshem och möjligheter att hjälpa och rehabilitera missbrukare. Vi i folkpartiet arbetar för att dessa förhållanden skall förbättras i vårt land.

Men låt mig, fru president, inför denna församling särskilt ta upp ett fenomen som är av allra största betydelse för drogmissbruket i Sverige men som vi inte kan angripa hemma. När jag reser runt och träffar dem som på olika sätt arbetar med missbruksfrågor finns det en företeelse som ständigt återkommer i deras berättelser och synpunkter: Christiania, den så kallade fristaden i Köpenhamn.

Tullare i Helsingborg och Stockholm, poliser i Arboga och Uppsala, socialarbetare i Sundsvall och Malmö; alla upplever Christiania som ett stort problem i sitt dagliga arbete.

I Christiania i Köpenhamn ligger haschkakorna öppet utlagda till försäljning. Dit kan svenska ungdomar ta sig för en billig penning och förse sig själva och sin omgivning med knark.

Vid narkotikaroteln hos polisen i Malmö uppger man att man de två första månaderna i år har beslagtagit 700 gram cannabis per dag som härstammar från Christiania. Vid rikskriminalen i Stockholm har man sammanställt förhörsuppgifter som tyder på att av samtliga cannabisbeslag över 100 gram i Sverige under 1987 kom 80 procent från Danmark, huvudsakligen från Christiania.

Christiania är inte bara en intern dansk angelägenhet. Det är ett problem för alla oss i Norden som kämpar för ett narkotikafritt samhälle.

Under 1980-talet har svenska politiker vid upprepade tillfällen ställt frågor och tryckt på för att få besked om när fristaden Christiania skall stängas. Redan 1982 svarade den danske justitieministern att Christianias framtid var under övervägande och att en stängning av haschmarknaden där ingick i regeringens planer. Men den öppna

haschförsäljningen i Christiania pågår alltjämt 1988.

Fru president! Jag vet att den danska regeringen har ett förslag om avveckling av Christiania på sitt bord och att det inom regeringen finns starka krafter som vill genomföra det. Det är hög tid att det förslaget läggs på Folketingets bord och att det får stöd av Folketingets majoritet. Skall vi få ett narkotikafritt Norden är Christianias avveckling en nödvändig förutsättning.

Minister Salolainen: Fru president! Kära kolleger! Många farhågor har uttalats för att det nordiska samarbetet står inför en ny kris. En del tvivlar på möjligheterna att vi klarar den medan andra tror att vårt samarbete minskar i betydelse och intensitet. Farhågorna uttalas givetvis i samband med integrationsprocessen i Europa.

Låt mig genast säga att jag tror på det nordiska samarbetet. Jag tror att det överlever, att det förblir nära och att det är fruktbarande också framöver.

Ändå står det klart att den nordiska samarbetsapparaten måste rustas upp för nya tider och arbetet måste sättas i takt med den europeiska tiden. Det kräver en attitydförändring och en fördjupning av samarbetet.

Det s. k. Bangemann-mötet i början av februari i år förstärkte grunden för strävandena att skapa ett europeiskt ekonomiskt utrymme. De första konkreta resultaten i EFTA/EG-samarbetet kan redan uppvisas. Vi hoppas nästa möte mellan EFTA och EG i juni i Tammerfors ger nya resultat.

Bangemann-mötet visade att uppslutningen bakom det europeiska ekonomiska utrymmet de facto är större i dag än för fyra år sedan. Vi skall därför inte stirra oss blinda på svårigheterna, som givetvis är många, utan i stället observera de grundläggande intressena och fördelarna alla parter har att vinna på en gemensam stor europeisk marknad. Det finns ett omfattande och konkret arbetsprogram för att förverkliga de politiska intentionerna de deltagande 18 staterna har gett uttryck för. Vi har en mycket viktig period framför oss upp till år 1992.

Inställningen till integrationsutvecklingen är klar i Finland. Vi har ett alldeles grundläggande intresse av att delta i den ekonomiska integrationen i Europa. Våra intressen är ekonomiska och handelspolitiska till naturen.

EFTA är det instrument och det forum vi vill använda oss av i bevakandet av våra intressen i

integrationen. Enhetsakten inom Gemenskapen snabbar på marschen mot den inre marknaden. Större krav ställs på EFTA och medlemsländerna. Organisationen måste rustas upp och medlemsländernas beredskap måste höjas.

Men vi vill samtidigt också vinnlägga oss om att EFTA/EG-samarbetet förs vidare. Det sker bäst genom att ställa konkreta mål och att genom målmedvetet arbete försöka nå dem. En början har gjorts och jag tror att den kommer att få en uppföljning.

Fru president! Som jag inledningsvis sade har de nordiska kontakterna inte alls minskat i den nu pågående utvecklingen, utan tvärtom förstärkts. Danmark har en viktig roll att spela som informationsförmedlare i båda riktningarna. Vi är tack-samma för den konsultationsordning vi har etablerat med Danmark och vi är förvissade om att Danmark för ut resultat i det nordiska samarbetet till Gemenskapen.

Som statsminister Holkeri redan sade har vi satt EFTA/EG-samarbetet i försätet. Samtidigt har vi från finsk sida betonat att det nordiska samarbetet har en viktig roll att spela vid sidan av våra bilaterala kontakter med Gemenskapen.

Det nordiska samarbetet bör ha åtminstone följande syften.

För det första bör vi bygga ut informationsutbytet så att alla nordiska länder är väl informerade om utvecklingen. En god start är redan gjord.

För det andra bör vi identifiera de frågor där de nordiska länderna har gemensamma intressen i integrationen i tillägg till EFTA/EG-samarbetet. Miljö-, arbetsmiljö- och konsumentfrågorna har ofta nämnts. Det finns många andra. På flera områden har de nordiska länderna kommit längre i utvecklingen än övriga Europa. På sådana områden skall vi påverka utvecklingen och föra ut de bästa traditionerna i det nordiska samarbetet.

Det tredje syftet är att förbereda oss för integrationens följdverkningar på hemmaplan. Genom integrationen ökar konkurrensen också på vår egen marknad. Men ju bättre förberedda vi är, ju starkare vårt näringsliv är och ju solidare vår ekonomi är desto bättre står vi rustade. Den nya ekonomiska handlingsplanen har den rätta utgångspunkten och är ett viktigt medel i dessa strävanden.

Fru president! Det nordiska samarbetsprogrammet om avvecklingen av handelshinder godkändes i samband med sessionen i Helsingfors.

Regeringarna stödde programmet enhälligt. Arbetet fick hög prioritet i det nordiska samarbetet. Arbetet har förts framåt och vi har kunnat notera en del framgångar.

Ändå bör vi öppet medge att vi i dag inte har nått dithän vi för ett år sedan föreställde oss. Arbetet har visat sig vara mera invecklat än vi kunde tro i utgångspunkten. Responsen från olika ämbetsmannakommittéer har varit sämre än vi väntade oss. Listan över likvärdiga regler som är en grundpelare i samarbetsprogrammet är tills vidare oroväckande kort. Man tycks varken på det nordiska eller det nationella planet ha förverkligat den politiska vilja som ligger i programmet.

Jag har låtit mina ämbetsmän titta litet på statistiken i dessa frågor och det har framkommit att ämbetsmannakommittén skrev till 62 nordiska organ. När tidsfristen gick ut hade 17 organ svarat, men endast tre samarbetsorgan hade satt upp listor över likvärdiga bestämmelser. De enda är konsumentområdet, byggbestämmelser och läkemedel. Utrikeshandelsministrarna har varit oroliga över denna utveckling.

Hur kan vi då snabba på arbetet och vinnlägga oss om att nå konkreta resultat?

Vi måste börja med en attitydförändring. I dag kan ingen myndighet arbeta i isolation från yttervärlden. Samarbetsprogrammet uppmanar till samverkan de nordiska myndigheterna emellan. Det betyder öppenhet och vilja till förändringar. Det betyder att man i nya föreskrifter beaktar konsekvenserna för de övriga nordiska och europeiska länderna.

För det andra måste de olika ämbetsmannakommittéerna mera helhjärtat än hittills ta sig an de här frågorna. Avvecklingen av handelshinder berör flera områden utanför handelspolitiken i snäv betydelse. Alla berörda parter måste vara medvetna om arbetets betydelse och inrätta sin verksamhet efter det.

För det tredje måste vi mera effektivt föra ut budskapet på det nationella planet.

Jag är övertygad om att ett aktivt arbete krävs för att göra programmet operativt. Därför har den finska regeringen uppmanat ministerier, ämbetsverk och institutioner att effektivt förverkliga programmets principer. Efter sessionen kommer jag på nytt att kalla samman nationella myndigheter till en rådplägning om implementeringen av programmet.

Till slut vill jag också som EFTA-ordförande

fästa uppmärksamhet vid behovet att stärka det nordiska samarbetet i integrationsfrågorna. EG har gjort det klart för oss att den är redo till ett intensivt samarbete med EFTA-länderna. Men Gemenskapen är inte beredd att bromsa upp sin egen integrationsutveckling för att vänta på våra ställningstaganden och åtgärder. Denna utgångspunkt måste vi godkänna. Men det förutsätter samtidigt att vi tillräckligt snabbt kan reagera på de utmaningar som uppstår. Annars kan vi inte bevaka våra intressen tillräckligt effektivt i den för oss alla viktiga integrationsutvecklingen. Detta måste vi beakta också i den nordiska samarbetsapparaten och i det nordiska samarbetet.

Brit Jørgensen: Dersom en et øyeblikk skulle tillate seg å se på f. eks. sur nedbørs historie, vil en finne at det av britiske vitenskapsmenn ble oppdaget at luftforurensning fra industrien kunne påvirke livet til planter og mennesker. De foreslo at fabrikkene skulle plasseres utenfor byene og at skorsteinene skulle gjøres høyere, slik at den farlige røyken kunne spres. Når skjedde så dette? Kanskje i årene mellom 1930 og 1950? Nei, dette ble anbefalt av britiske vitenskapsmenn i 1661!

I 1921 ble det registrert fisketomme vann på Sørlandet i Norge. Samtidig kom det en rapport som viste at regnet inneholdt 50 forskjellige kjemiske stoffer. I dag inneholder regnet over det samme området 5000 forskjellige kjemiske stoffer. Og ennå — i 1988 — er det vegring mot å se sammenheng!

Til tross for at Helsingfors-avtalen av 1974 ble supplert med bestemmelser for samarbeidet på miljøbeskyttelsesområdet og at det i 1976 ble vedtatt en bindende konvensjon på miljøområdet, må vi innrømme at innenfor dette viktige feltet er vi ikke kommet så langt som vi skulle ønske.

De femårige samarbeidsprogrammene får dette året ikke gyldighet, da Ministerrådet vil ha tid til å bygge inn prinsippene og anbefalingene fra Verdenskommisjonen for miljøvern og utvikling som ble slutført i 1987. Vi forventer at denne utsettelsen av samarbeidsprogrammet vil gi programmet bedre kvalitet.

Verdenskommisjonen har greid å slå en sprekke i den påstanden som kanskje har vært det største hinder for samarbeid og bekjempelse av naturkatastrofer. Men man kan nemlig få til vekst, utvikling og naturvern. Det skulle borge for at det nå vil bli satset mer fordi vi altså har en mulighet til å takle disse alvorlige problemene uten å måtte

rasere vår velferd.

Arbeiderbevegelsen i Norden legger fram en omfattende og konkret rapport for at den nordiske velferdsmodellen utvikles til også å bli en modell for miljøvern og bærekraftig utvikling. Rapporten tar utgangspunkt i arbeiderbevegelsens erfaringer når det gjelder den kampen vi har kjempet for å få et mindre helseskadelig miljøforhold bak fabrikkportene og bak husdørene. Det aksepteres ikke at kortsiktig økonomisk vinning skal være et mål for vekst og utvikling, men tvert om så kan ikke miljøkrisene stoppes gjennom en fri markedsøkonomi.

Vår troverdighet internasjonalt når det gjelder miljøkrav er avhengig av at vi selv er i fremste rekke i arbeidet med å rydde opp og forebygge miljøskader innenfor egne landegrenser. Hele 67 konkrete punkter til omlegging av politikken legger rapporten fram.

Viktige prinsipper må følges opp med konkrete tiltak, og dette har vi muligheter til. Vi vet at miljøteknologien er en blomstrende industri i mange land.

Vi vet også at strenge miljøkrav gir ny systemsetting. Det finnes ingen hindringer for at Norden kan bli ledende i denne miljøteknologien, men dette vil ikke skje dersom vi er lempelige med krav og lempelige med unntaksregler.

Dersom det nordiske industrielle senter i Oslo får utvikling av miljøteknologi og miljøvennlige produkter som et hovedsatsingsområde, er vi et stykke på vei.

Dersom sentret i samarbeid med forskningsmiljøene blir pålagt å få fram et omstillingsprogram for nordisk industri fram mot år 2000, er vi et stykke på vei.

Dersom den nordiske investeringsbank utarbeider en omstrukturingsplan slik at den i større grad stimulerer industrien til å bruke best tilgjengelig miljøteknologi, er vi et stykke på vei.

Dersom en videre oppretter et nordisk miljøfond for å støtte opp under utviklings- og omstillingsprogrammene i industrien, og alle nordiske land bevilger f. eks. én krone pr. innbygger i året til fondet, er dette et bidrag til å komme et stykke på vei.

Jeg synes det er svært viktig at vi i de debattene vi har om å få til et bedre miljø, ikke ensidig fokuserer på hvor håpløst sent det går å få gjort vedtak, eller ensidig slår i bordet med stadig nye kjemiske betegnelser på elendigheten.

Det må ikke bli slik at vanlige mennesker ikke

oppfatter annet enn et håpløst hav av fremmede begreper og forskernes, spesialistenes og politikernes språk gjør debatten spesielt utilgjengelig. Dette er en debatt som angår hvert enkelt menneske, fordi vi alle er med på å skape problemene.

Samtidig som vi stiller store forventninger til et aktiv nordisk miljøarbeid, opplever vi at truselen mot vårt miljø blir enda mer konkret. Et slikt eksempel er opplysningene fra forrige uke om at Spania fram til 1992 tenker å forbrenne 24 000 tonn kjemisk avfall i Nordsjøen. Dette kan vi i det nordiske samarbeidet ikke akseptere.

Denne sesjonen må reagere meget skarpt mot de spanske myndighetene. Nordisk Råd og Ministerrådet må ta egne initiativ.

Jeg forventer at det, når miljøspørsmålene kommer opp på onsdag, også bør være mulig for plenum å uttale seg mot at spanske myndigheter får gjennomføre sine planer. Det som planlegges, er nemlig meget alvorlig, og står i strid med intensjonene fra Nordsjøkonferansen. Et initiativ i dette spørsmålet skulle gi troverdighet for det nordiske engasjement i miljøpolitikken.

Olafur G. Einarsson overtok herefter ledningen av förhandlingarna.

Statsminister **Schlüter**: Hr. præsident! For nylig blev jeg spurgt af Nordisk Kontakt, om jeg troede, at den nordiske økonomiske handlingsplan kunne gøre Norden til et foregangsområde på dette felt. Nej, det tror jeg nu alligevel ikke. Dertil er handlingsplanen langfra omfattende nok. Men det har heller aldrig været dens ambition. Handlingsplanen er ét redskab blandt mange andre til at løse vore vækstproblemer: Væk med handelshindringer af teknisk og bureaukratisk karakter. Mere fart på bestræbelserne for at virkeliggøre fri etableringsret og frie kapitalbevægelser i Norden. Det gælder om at skabe det bedst mulige vækstklime i vore lande. Derfor er det også helt rigtigt, at der nu arbejdes på en fornyet nordisk økonomisk handlingsplan.

Men Norden ej jo ikke alene i verden. Den verdensøkonomiske udvikling og ikke mindst den europæiske udvikling er afgørende, fordi det er væksten på markederne dér, der betyder så meget for os.

Det kan måske forekomme nogle af os paradoksalt, men det er ikke desto mindre med fuld ret, at EF er kommet til at spille en så afgørende rolle ved dette års session i Nordisk Råd. Man kan

sige, at trods mange trakasserier er der i disse år en dynamik i samarbejdet mellem EF-landene, som også Norden må forholde sig til, ja, mere end det: må være med i.

Jeg er udmærket klar over, at egentligt medlemskab ikke nu står på dagsordenen i de andre nordiske lande. Ikke endnu i al fald. Det er heller ikke det, jeg mener med udtrykket "at være med". Jeg mener simpelt hen, at de nordiske lande uanset medlemskab må indstille sig på udviklingen henimod etableringen af det indre marked i EF. Og jeg tror, det kan blive noget af det mest positive, der er sket også for det nordiske samarbejde i mange år.

Sagen er jo den, at vi ikke selv har været alt for hurtige eller alt for kloge til for længst at klare afskaffelsen af vore egne handelshindringer. Men vi kan jo godt. Se blot til den pragmatiske måde, vi nu griber standardiseringsproblemerne an på. Hvis der er ligeværdige regler, anerkendes nordiske produkter slet og ret, såfremt de opfylder produktionslandets krav. Man må næsten spørge, hvorfor vi dog ikke for længst var slået ind på den vej.

Svaret skal jeg ikke give. Men i al fald udviklingen i verden omkring os og ikke mindst i EF har presset Norden til at strenge sig an. Nu kører toget virkelig. Danmark er direkte med på toget, men vi ser meget gerne, om de andre nordiske lande også kommer med i den forstand, at EFs indre marked reelt kommer til at omfatte ikke bare Danmark, men hele det nordiske område.

Jeg er glad for den voksende forståelse i de nordiske lande for disse ting. Jeg opfatter det sådan, at vi er ved at overvinde den berøringsangst, som i visse kredse har præget holdningen til EF, og jeg tror, den forståelse vokser, at i virkeligheden er der nok mest af alt grund til at frygte risikoen for isolationen. Derfor er spørgsmålet ikke, om vi kan klare os inden eller uden for EF, spørgsmålet er, hvordan vi i fælles interesse intensiverer forbindelserne.

Fra dansk side ser vi gerne, at der blev fundet praktiske veje til at inddrage de andre nordiske lande, så de ikke står ganske uden indflydelse på de regler, der skal gælde for det store europæiske marked.

Vi må nok se i øjene, at det ikke er muligt for de øvrige nordiske lande at deltage direkte og egentligt i, hvad jeg vil kalde EFs beslutningsproces. Og vi må nok se i øjene, at hovedreglen inden for

EF er, at selve opbygningen af det indre marked er forbeholdt EF-landene. Det er vor begrundelse. Når man f. eks. ikke er med til at betale til strukturudviklingen gennem strukturfondene for de europæiske lande, så kan man heller ikke få direkte medindflydelse. Men en dag kunne man måske tænke sig, at de andre nordiske lande deltog i strukturfondene ud fra det synspunkt, at en hastigere udvikling i industri og levned i kredsen af nye sydeuropæiske lande for os alle i Norden har betydning.

Ønsket om en større åbenhed over for EFTA-landene i forhold til det indre marked er ganske naturligt stærkest i Danmark, men jeg må erkende, at det nok kun i behersket grad deles af andre EF-lande. Der kan nok forhandles mellem EF og EFTA-landene eller de nordiske lande om konkrete ordninger inden for det indre marked, men det kommer i vid udstrækning til at finde sted på grundlag af EFs beslutninger. Men så rejser sig spørgsmålet: Hvad kan Danmark så bidrage med i denne situation, som er så spændende for os alle?

Den danske regering er indstillet på at styrke og intensivere det samarbejde, vi allerede har om disse emner. Det kan f. eks. omfatte følgende:

For det første en forøget informationsudveksling mellem de nordiske lande om udviklingen inden for EF, EFTA og de respektive landes holdninger til spørgsmålene om et indre marked.

For det andet et forsøg på at identificere de konkrete sagsområder, hvor det, vi har opnået i Norden, kan anvendes til at søge udviklingen i EF påvirket. Det er f. eks. det traditionelt høje niveau i Norden for beskyttelse af sundhed, miljø og arbejdsmiljø.

For det tredje en styrkelse af de konsultationsordninger, vi allerede nu har med de enkelte nordiske lande.

For det fjerde en øget opmærksomhed om de erfaringer med EF-samarbejdet, der kan anvendes til at styrke det nordiske samarbejde i sig selv.

Lad mig endelig nævne et vigtigt område, hvor det er lykkedes at åbne op for et mere direkte samarbejde mellem EF og blandt andre de nordiske lande. Jeg tænker på EFs forsknings- og udviklingspolitik.

Her har vi under det danske formandskab fået vedtaget et 5-årigt rammeprogram for perioden 1987-91 med et beløb på ikke mindre end 54 mia. kr. Hovedformålet med denne del af de fælles politikker er jo, at Europa for alvor skal blive

sat i stand til at tage konkurrencen op med de meget dynamiske og fremadrettede virksomheder i USA og Japan.

Både BRITE-programmet og ESPRIT 2-programmet giver mulighed for deltagelse fra europæiske tredielande, hvor fællesskabet har indgået rammeaftaler om teknisk og videnskabeligt samarbejde, og det gælder heldigvis f. eks. Norge, Sverige og Finland.

Dette er vigtige samarbejdsområder i sig selv, men det er også eksempler på en samarbejdsform, som jeg tror vil blive yderligere styrket i fremtiden, og det er godt.

Hr. præsident, lad mig der næst vende mig til miljøområdet, hvor de nordiske lande allerede har et vidtgående samarbejde. Det skal udbygges og fortsættes.

Sidste år fik vi rapporten var Verdenskommissionen for Miljø og Udvikling, bedre kendt som Brundtlandrapporten. Det er et stykke arbejde, som nu skal følges op nationalt, nordisk, i internationale organisationer samt i de industrialiserede landes samarbejde med udviklingslandene.

Ved siden af Brundtlandrapporten har vi FNs såkaldte Miljøperspektiv en langsigtet, global strategi for miljø og udvikling. Begge tekster bliver nu sendt til de relevante led i FN-systemet, for at disse kan tage stilling til anbefalingerne, og jeg tror, alle nordiske lande er indstillet på at være aktive. Vi er på vej til, at det centrale begreb om bæredygtig udvikling bliver en politisk rettesnor både for I- og for U-lande.

Lad mig ganske kort fortælle, hvordan vi har grebet den sag an i Danmark. Regeringen har udarbejdet og præsenteret første del af en miljøhandlingsplan på bistandsområdet. Den samlede handlingsplan skal foreligge inden udgangen af dette år. Dernæst har regeringen i Folketinget bebudet udarbejdelsen af en handlingsplan for opfølgning af kommissionens og Miljøperspektivets anbefalinger, og den vil omfatte både nationale og internationale forhold. Vi må se i øjnene, at intet land klarer disse problemer alene.

Hr. præsident! Jeg vil gerne slutte med at give Nordisk Ministerråds forslag til en nordisk kulturel handlingsplan et par ord med på vejen. Det kulturelle fællesskab i vid forstand er jo nok det helt afgørende fundament for det nordiske samarbejde. Det som mere end noget andet har ført os sammen og holder os sammen, det er jo ikke sikkerhedspolitikken, handelspolitikken eller geografien, nej, det er viljen til at være fælles og

følelsen af, at de andre nordboer ligner os i baggrund, i tankegang og i kultur.

Jeg opfatter den kulturelle handlingsplan som en anerkendelse af dette og som et forsøg på at udnytte det til en styrkelse af det nordiske element i vort kulturliv. Det kan vi også have god brug for som modvægt til alt det mere fremmede, det vælter ned over os, og som vi jo heller ikke vil udelukke os fra.

Jeg synes ikke, det er for meget at tale om en særlig nordisk identitet, og jeg vil gerne understrege sprogforståelsens helt afgørende rolle for dette.

Til dem, der så ikke opfatter handlingsplanen som vidtgående nok, vil jeg sige: Betragt den nu blot som en begyndelse. Der er gode forudsætninger for vort kulturelle samarbejde. Og samarbejdet kan meget ofte sagtens foregå uafhængigt af det formaliserede samarbejde, dvs. uden for de rammer, som Nordisk Råd, Nordisk Ministerråd og den kulturelle handlingsplan repræsenterer. Det er jo ikke afgørende, om Nordisk Råd står for aktiviteterne. Tværtimod, det spontane, det selvfrebragte er det sundeste og mest ægte.

Koritzinsky: President! Statsminister Schlüter la vekt på at viktige verdier som helse, natur- og miljøvern og arbeidsmiljø må hevdes i forbindelse med forhandlinger mellom nordiske EFTA-land og EF når det gjelder det indre marked. Det finnes flere eksempler på at Danmark har hatt problemer innad i EF med å få gjennomslagskraft for en del miljøkrav knyttet til bruk av flaskepant i Danmark, bruk av freon, avgass fra biler, merking av kreftfremkallende stoffer osv. På disse områdene ser det ut til at danske standarder har hatt problemer med å slå igjennom i EF.

Mitt spørsmål til statsminister Schlüter er: Finnes det eksempler på at Danmark når det gjelder helse, natur- og miljøvern og arbeidsmiljø, har mottatt positive impulser fra EF i retning av at danske standarder er blitt hevet på disse viktige områdene, som statsminister Schlüter selv la vekt på? Jeg vil eventuelt gjerne ha konkrete eksempler på hvorvidt danske standarder på områder som har med natur- og miljøvern, arbeidsmiljø og helse å gjøre, er blitt hevet etter påvirkning fra EF. Motsatte eksempler er det nemlig flere av.

Statsminister **Schlüter:** Jeg er glad for spørsmålet, som er uhyre centralt. Det er jo ikke så

mærkeligt i et samarbejde som det, vi kender i EF, der omfatter 12 stater, at der på nuværende udviklingstrin er meget store forskelle på standarderne i syd og i nord. I det højt industrialiserede og forholdsvis velhavende Nord set over for det sydlige Europa, hvor rigdomsniveauet endnu ligger så forholdsvis lavt, at det er sværere at acceptere meget kostbare indsatser og investeringer med hensyn til miljø. Derfor er der vældige debatter — det er helt naturligt — i EF, når man forsøger at finde en fælles standard. Vor opfattelse er, at den altid bør ligge på det højest tænkelige niveau, mens andre ud fra en angst for, at det hæmmer deres industrialisering, er tøvende. Men nu har vi jo arbejdet med det en række år, og jeg synes, det går godt.

Jeg bliver spurgt, om der foreligger tilfælde, hvor EF har været en positiv impuls, hvor et EF-initiativ har ført til, at vi i Danmark har hævet vores norm. Det kunne være på sundhedsområdet, det kunne være vedrørende det ydre miljø, det kunne være vedrørende arbejdsmiljøet. Jeg kan sige, at der er snese af sådanne eksempler. I det hele taget tror jeg, vi skal være os en lille smule i Norden for at tro, at vi altid er foregangslande. Det passer nemlig ikke. Hvis man studerer reglerne om arbejdsmiljø eller ydre miljø, så er der mange eksempler, som fortæller os, at f.eks. Frankrig eller Vesttyskland eller Holland eller Belgien er forud for os. Netop derfor kan vi give hinanden impulser.

Jeg er helt sikker på, at samarbejdet i EF — som Norden følger tæt — vil føre til, at miljøbeskyttelse og arbejdsmiljøbeskyttelse kommer til at ligge på et langt højere niveau i vores del af verden, end hvis vi ikke havde dette samarbejde i EF. Samarbejdet fører til stadig højere og højere normer.

Margrete Auken: Hr. præsident! Vi sidder henne hos os og siger, at det kan godt være, statsminister Poul Schlüter har ret i, at der er mange eksempler. Vi er også enige i, at det er forkert at påstå, at Norden altid er foran. Det er en meget ubehagelig måde at sige det på. Men vi kan lige i øjeblikket ikke komme i tanke om et eneste eksempel på at EF er først. Når nu statsministeren siger "snesevis", kan vi så ikke bare få et eller to?

Jens Bilgrav-Nielsen: Jeg vil gerne benytte lejligheden til at takke statsminister Poul Schlüter for hans indlæg, som jeg synes i det hele var fremragende.

Jeg vil godt stille det spørsmål til statsminister Poul Schlüter, om ikke det kunne tænkes, at et tættere nordisk samarbejde af den type, som statsministeren nævnte, netop vedrørende miljøspørsmål kunne føre til, at vi endnu stærkere kunne føre disse fælles nordiske synspunkter frem i EF — med endnu større udsigt til resultat for disse fælles nordiske standpunkter. Altså det modsatte af den frygt, som jeg føler kom til udtryk i de sidste par indlæg.

Statsminister Schlüter: Jeg fastholder, at der er sneisevis af eksempler, som viser, at arbejdet i EF har ført til, at også vi i Danmark har måttet hæve vores standard. Det gælder både naturmiljø og arbejdsmiljø. Men vi lå jo langt fremme i forvejen f. eks. med hensyn til arbejdsmiljøet, hvis vi sammenligner med Italien, eller hvis vi sammenligner med Spanien. Det kan ikke overraske nogen. Tag et område som hviletidsregler for langturschauffører. Jeg nævner det bare som ét felt. Men jeg vil da gerne bidrage til, at Nordisk Råd kan få en liste over sådanne eksempler, hvor det samlede arbejde i EF har ført til, at selv et land, som i forvejen lå på et højt niveau, Danmark, har måttet forbedre sine standarder.

Vi er interesseret i fælles bestemmelser, som betyder, at miljøudviklingen — det gælder både naturmiljø og arbejdsmiljø — går hurtigere end ellers i de sydeuropæiske lande. Det er vi ud fra det synspunkt, at hvis alene vi i det højt industrialiserede land vedtog kostbare miljønormer, så ville det skade vores produktion og beskæftigelse på en urimelig måde. Det er baggrunden for, at vi har en interesse i at få fælles regler, som er af samme belastning for produktion og beskæftigelse i alle landene.

Koritzinsky: President! Hvilerutiner for langtransportsjåfører er selvfølgelig ett eksempel, og vi skal se nærmere på det. Det ble sagt "et snes eksempler", og et snes går jeg ut fra betyr 20 både på norsk og på dansk. Hvis vi kunne få noen flere eksempler som i betydning er på linje med f. eks. de bestemmelsene som er vedatt i EF i forbindelse med bil-eksos, ville vi få bedre svar på både det spørsmålet jeg stilte, og på det spørsmålet Margrete Auken stilte.

Siden alle gode ting er tre, spør jeg igjen for tredje gang: Kan det nevnes konkrete eksempler som er av generell og egentlig prinsipiell betydning, og som også viser noe av EFs avveining,

altså interessekonflikter, når det på den ene side gjelder den vekt man legger på vekst og på kapitalens mobilitet, og på den annen side hensynet til velferd og rent miljø?

Buttedahl: Hr president! Jeg hørte med interesse på den danske statsministers betraktning om Norden og EF. Det er ikke til å undslå at det her i Stortinget ikke har vært en slik EF-debatt på mange, mange år som den vi nå har vært vitne til i denne Nordiske Råds forsamling.

Jeg synes den danske statsminister bidro på en positiv måte med å legge fram sitt syn. Han sa at Danmark gjerne så at de nordiske land fikk større innflytelse i kontakten med EF-fellesskapet, men at vi ikke kunne forvente noen direkte innflytelse i beslutningsprosessen. Naturligvis forventer vi ikke det. Men jeg ville gjerne at statsministeren kunne komme litt nærmere inn på strukturfondene, som jeg forstod han var noe opptatt av, og de nordiske lands eventuelle, om ikke medvirkning, så engasjement i dette spørsmålet, på grunn av den regionalpolitiske situasjon.

Vi hørte med interesse Uffe Ellemann-Jensen i høst uttale til norsk presse at bl. a. Norge måtte kunne forvente varige særordninger. Jeg regner med at statsministeren husker at dette var et meget sentralt punkt for Norge i 1971-72 under EF-kampen. Men vi har ikke fått bekreftet noen steder, aller minst i Brussel, at Uffe Ellemann-Jensens utsagn om varige særordninger har gyldighet. Kan den danske statsminister bekrefte at man kan forvente dette?

Grethe Lundblad: Herr president! Det var mycket intressant att höra statsminister Schlüters uttalanden, speciellt mot bakgrund av att EG-kommissionens ordförande, Jaques Delors, ganska nyligen på en konferens i Stockholm bestämt uttalade att EG hade mycket att lära av Norden när det gällde just den sociala dimensionen av speciellt europasamarbetet, arbetsmiljö- och sociala frågor.

Det tror jag också är riktigt. Därför anser jag att det nordiska samarbetet på välfärdens område skall fortsätta och byggas ut. Det har stor betydelse för oss såsom medborgare i framtiden, när vi skall ha ett ökat europeiskt samarbete. Av förarbetena till den arbetsmiljökonvention som vi hoppas kunna behandla under nästa session framgår betydelsen av att arbetsmiljösamarbetet formaliseras just inför ett kommande samarbete

med EG.

Vi är, statsminister Schlüter, visst realistisk inför ett samarbete med EG. Om vi skall vara sådana optimister när det gäller den sociala dimensionen som statsminister Schlüter säger, måste vi emellertid ha bättre vittnesbörd av statsministern.

Margrete Auken: Hr præsident! Det er lidt ærgerligt, at statsministeren ikke kan komme i tanke om et eneste af de snesevis af eksempler fra det ydre miljø. Jeg kan altså heller ikke. Det kan godt være, der er ét, men jeg kan ikke komme i tanke om det.

Vi kan bestemt både i Holland og i Vesttyskland finde gode eksempler på, at der er en betydelig mere progressiv indstilling til en række af disse sager end f. eks. i de nordiske lande, men Holland og Vesttyskland er i mindretal. Henvisningen til Belgien og Frankrig forstod jeg altså ikke. Den vil jeg godt have uddybet. Jeg kender ikke ét godt eksempel fra Belgien, og jeg kender kun negative eksempler fra Frankrig.

Det, som var venstrefløjens interesse, da vi i sin tid rejste debatten om det nordiske engagement i EF, var netop, at vi styrkede vor position, således at vi kunne samarbejde med de progressive kræfter, der vitterligt findes i EF — flest i Vesttyskland og Holland — på miljøområdet. Ad den vej kunne vi nå til bedre resultater mht. den samlede harmonisering, som jo kommer. Jeg tror desværre ikke, det går uden en sådan fælles nordisk indsats, for så kommer vi til at overtage EFs normer, og her er det hverken Vesttyskland eller Holland eller Danmark, der bestemmer; det er Italien, Frankrig, Belgien, Spanien, Portugal og Grækenland, som af forskellige grunde ligger på et andet niveau.

Det ville være spændende, hvis det, jeg her siger, kunne blive dementeret med bare ét eneste eksempel vedrørende det ydre miljø.

Lilli Gyldenkilde: Hr. præsident! Jeg vil begynde med at give Poul Schlüter en kompliment. Jeg synes, det er imponerende flot, at statsministeren kunne huske de to eneste områder, hvor vi er foran på arbejdsmiljøområdet, når det drejer sig om bestemmelser, der er lavet i samarbejdet i EF. Statsminister Schlüter har fuldstændig ret: på de to områder, der blev nævnt, er vi faktisk foran — også foran de andre nordiske lande. Det synes jeg er vigtigt at få sagt her.

Men når det er sagt, er jeg nødt til at tilføje, at der så sandelig også er områder, hvor vi trænger til i de nordiske lande at få lavet en arbejdsmiljøkonvention så god, at det ikke lykkes — hvilket hidtil er lykkedes for EF-landene — at blokere for indgreb mod en lang række kræftfremkaldende stoffer. Det kan enten dreje sig om forbud eller at man må skilte med, at de er kræftfremkaldende.

En anden sag drejer sig om skiltning med, at nogle kemiske stoffer kan være hjerneskadende. Vi har oplevet, at end ikke det har vi kunnet få de andre EF-lande med til. Vi ville have lov til at skilte med, at nogle kemiske stoffer, som lønmodtagerne bruger på arbejdspladserne, kunne være hjerneskadende.

Derfor vil jeg spørge vor statsminister: Vil det ikke være fornuftigt, hvis vi i stedet for at blive den sidste vogn på EF-toget her i Norden blev det lokomotiv, som kunne fastholde, at vi havde ordentlige arbejdsmiljøregler og et ordentligt miljø i det hele taget i det nordiske område? På den måde kunne vi også hjælpe vore italienske venner og lønmodtagere på belgiske og hollandske virksomheder.

Statsminister Schlüter: Hr. Præsident! Jeg blev spurgt, om der er mulighed for i forbindelse med medlemskab af EF at opnå en varig særordning. Det mener jeg ikke jeg bør gå dybere ind i under drøftelsen her i dag. Ethvert land, som i fremtiden måtte ansøge om medlemskab, må jo med EF-myndighederne forhandle sine særlige problemer. Det er almindeligt i forbindelse med optagelse — det så vi f. eks. med Grækenland, senere med Spanien og Portugal — at man på en række lovgivningsområder opnår en midlertidig overgangsordning, som kan have en varighed på 5 eller 10 år.

Der blev fremført forskellige synspunkter vedrørende Nordens indsats i forbindelse med arbejdsmiljø og på det sociale område. Lad mig sige, så det ikke kan misforstås: Vi ligger på et højt niveau på disse områder i samfundsudviklingen i Norden, langt højere end sydpå. Jeg føler ikke megen trang til i dag i Nordisk Råd at fortsætte en polemik med fru Margrete Auken, som for længst er passé i Danmark — altså ikke fru Margrete Auken, men polemikken. Det synes jeg ikke tjener noget formål. Den debat kan vi eventuelt genoptage på den hjemlige scene.

Jeg kan godt lide fru Lilli Gyldenkildes angrebsvinkel, som er den at sige, at vi i de nordiske

lande — Danmark som medlem, andre uden for EF — der har en høj standard, bør føle en forpligtelse til at få standarden sat op i de lande, som er bagud. Det har vi et behov for både med hensyn til arbejdsmiljø og ikke mindst med hensyn til ydre miljø, fordi forurening i så høj grad er grænseoverskridende. Vi har en meget stærk interesse i, at Norden er inspirator på disse områder. Det er også Danmarks position i EF, at vi næsten altid er det land, som ønsker den højeste standard. Heri kan de andre nordiske lande støtte os i de kontakter, de andre nordiske lande har med Danmark og med EF-myndighederne i Bruxelles. Her kan vi måske endnu bedre samarbejde vore synspunkter, så vi så hurtigt som muligt får fælles standarder på høje niveauer i alle de europæiske lande.

Olof Johansson: Herr president! Var, om inte i Nordiska rådet, skall man tala om vikten av att de nordiska länderna uppträder gemensamt, inte minst i internationella fora? Det har vi hört alldeles nyss. Ett gemensamt uppträdande ger ett starkt Norden och en starkare position. Det gäller också i kontakterna med EG. De nordiska länderna bör därför gemensamt analysera förutsättningarna för nordiskt samarbete i den europeiska integrationen såsom mittengruppen föreslagit i rådet. Det är angeläget, inte minst på områden där vi kommit längre i det nordiska samarbetet än man hittills gjort inom EG och där Norden kan bidra till en positiv utveckling.

Välfärden har inte bara ett materiellt innehåll. Även på handelsområdet och det ekonomiska området måste därför sociala, miljömässiga, hälso- och riskaspekter beaktas.

Men nordiskt samarbete får inte bli ett anpassningsinstrument i det europeiska samarbetet. Detta belystes i det föregående replikskeftet med statsminister Schlüter. Samarbetet måste utvecklas utifrån egna målsättningar. Framför allt måste ministerrådets arbete bedrivas snabbare och effektivare än vi ser exempel på till årets session. Det är nödvändigt att vi blir mer resultatinriktade också i det nordiska rådsarbetet. Det betyder t. o. m. att renodlade partipolitiska ståndpunkter ibland får stå tillbaka.

Till årets session finns inga ministerrådsförslag på miljöområdet trots att gällande samarbetsprogram har löpt ut, såsom påpekats många gånger. Det ger en blyxtbelysning av den debatt som vi hade för en stund sedan. Det är inte här i rådet det

finns hinder för att göra någonting — hindren finns i regeringskretsen och ministerrådet.

I det internationella arbetet för att begränsa de gränsoverskridande luftföreningarna har de nordiska länderna det senaste året uppträtt splittat i Geneve. Detta är svårförståeligt. Vi vet av erfarenhet att nordisk enighet är en betydande styrka i det internationella miljöarbetet.

Parlamentarikerna har genom den internationella luftvårdskonferensen i Stockholm i september 1986 visat att det går att skapa en bred internationell enighet på parlamentarikernivå långt utanför Nordens gränser i dessa frågor. Men på regeringsplanet har man inte klarat att uppträda enigt ens inom Norden. Under tiden får de nordiska länderna ta emot alltmer utsläpp från det övriga Europa.

Det är dags att på nordiskt plan på nytt ta upp frågan om att gemensamt verka för en internationell miljövårdsfond. De nordiska länderna bör gå i spetsen för att upprätta en fond som möjliggör för ekonomiskt svaga länder att investera i förbättrad teknologi och reningsteknik och därigenom minska sina utsläpp av svavel- och andra luftföreningar. Det är ofta effektivare än de åtgärder vi vidtar t. o. m. på hemmaplan.

Inte heller på havsmiljöns område har regeringarna glatt de nordiska medborgarna med några konkreta förslag.

Framstegen lyser med sin frånvaro också på ett annat område. Jag tänker på Tele-X och det nordiska radio- och TV-samarbetet. Det som skulle ha blivit en milstolpe i det nordiska samarbetet riskerar att bli en gravsten över ett allvarligt misslyckande.

Vi som är engagerade i den nordiska samarbetstanken kan inte acceptera denna utomordentliga passivitet i arbetet på regeringsnivå. Vilka är egentligen bromsklossarna? Det är då i varje fall inte de nordiska ländernas medborgare. Det är inte heller den tekniska utvecklingen. Den är i stället pådrivande.

Mittengruppen har i ett uttalande inför sessionen gjort klart att Tele-X kan baseras på det s. k. trekanalalternativet, där Sverige, Norge och Finland sänder och vardera ansvarar för en kanal. För att ge nordisk balans bör även danska och isländska program regelmässigt ges utrymme i sändningen. En finansieringsform kan vara kommersiell reklam, vilket skulle kunna leda till att projektet på sikt blir ekonomiskt bärkraftigt. Om regeringarna inte anser sig kunna enas om denna

uppläggnig, måste vi vara beredda att diskutera även andra modeller där Tele-X ingår.

Det handlar nu om att göra ett vägval för Nordens mediaframtid. Skall vi själva aktivt ta ansvar för en nordisk etermediapolitik, där de nordiska språken är huvudalternativen, eller skall vi överlåta på icke-nordiska kommersiella satellitföretag att ensamma forma framtidens satellit-TV-system?

Valet borde inte vara så svårt för den som värnar om den öppna nordiska kulturen. För den nordiska samhörigheten och för utvecklingen i norra Europa är det allvarligt om den nuvarande passiviteten i miljöfrågorna och i radio- och TV-samarbetet blir bestående.

I dag, när de nordiska medborgarna och företagen alltmer betraktar Norden som sin hemmiljö, borde vi arbeta mer än någonsin för ökad kulturförståelse. Det bör innefatta en mycket kraftig satsning på Nordens ungdom, ungdomsutbyte, möjligheter att resa billigt och att underlätta att studera och arbeta i annat nordiskt land än hemlandet.

Till slut: efter att ha lyssnat på generaldebatten så här långt finns det anledning att ställa frågan: Var finns det nordiska engagemanget i dagens nordiska regeringar? Var finns vilja och visioner? Eller är den bleka sanningen att dagens regeringar har nog med egna problem? Men hur kan man bortse från att det nordiska samarbetet är en drivkraft, inte ett hinder, också för att klara nationella problem?

Statsminister **Þorsteinn Pálsson**: Hr. præsident! Vi lever i en tid med store förändringar. Højteknologi och information er i dag en realitet med stor indflydelse på handel og kultur, for ikke at tale om forsvars- og sikkerhedsspørgsmål. I alt internationalt samarbejde blæser der nye vinde.

Med hensyn til dette har vi god grund til at overveje og vurdere, hvilke mål man skal sætte for det nordiske samarbejde, når vi ser frem mod et nyt århundrede. Vi kan ikke have stor indflydelse på den teknologiske udvikling eller international kommunikation, men vi kan bestemme, hvordan vi vil drage fordel af denne udvikling.

Det er naturligvis kulturelle og historiske forudsætninger, der har skabt denne tilknytning mellem de nordiske lande. De sidste års udvikling inden for samfærdsel og telekommunikation har ført vore nationer endnu nærmere hinanden og gjort det lettere for os at følge med i de øvrige

landes interne anliggender.

Denne udvikling er godt nok ikke kun knyttet til de nordiske lande. Den er verdensomspændende. Men i en verden, der oversvømmes af international kulturpåvirkning, og hvor national kultur og særpræg vidt omkring er på tilbageslag, er det så meget desto vigtigere, at de andre mindre nationer, som bygger på en fælles oprindelse og kulturarv, værner sine særpræg og sprog på bedste vis, i fællesskab og hver for sig.

Jeg ser det derfor som en af Nordisk Råds største opgaver at styrke det nordiske kulturelle samarbejde. Internationalt samarbejde må aldrig true de små nationers kultur eller sprog. Vi skal tværtimod udnytte den styrke, som nordisk samarbejde indebærer, for at respektere og værne om hver nations kultur. De små nationer må stå sammen for at nå dette mål.

Nordisk Råd har opbygget et solidt grundlag for sin fremtidige rolle i kulturelle anliggender med nye værdifulde punkter.

Ændrede forhold i verden har bevirket, at de nordiske landes samarbejde i stadig stigende grad er gået ind på områder som økonomi og erhvervsliv. Alle landene er i hård økonomisk konkurrence, til dels med hinanden, hvilket er både naturligt og ønskværdigt, men dog først og fremmest med andre og mægtigere stater.

Vi har gjort os dette klart og øget vort samarbejde efter bedste evne, bl. a. med grundlæggelsen af Nordisk Investeringsbank og igangsættelsen af andre nordiske samarbejdsopgaver på dette og hermed beslægtede områder. Det sidste store skridt var den nordiske handlingsplan for økonomisk udvikling og fuld beskæftigelse, som blev vedtaget på Nordisk Råds session i Reykjavik for 3 år siden.

I en ny plan om økonomisk samarbejde lægger jeg vægt på at styrke eksportvirksomhed og opheve handelshindringer. Med dette henviser jeg specielt til importafgift og handelshindringer i forbindelse med fiskeriprodukter.

Der bør lægges stor vægt på forskning og udviklingsarbejde ligesom på et nordisk økonomisk forskningsinstitut, bioteknisk forskning og fælles forskningsprojekter vedrørende en fornuftig udnyttelse af fiskebestanden.

Vi står nu som tidligere over for store udfordringer ude fra den store verden. Opgaven er kolossal og består bl. a. i at føre en effektiv nationaløkonomi i vore lande, som tilbyder vore folk frihed, gode livsvilkår og social tryghed, som står

mål med det bedste i verden i dag.

I denne forbindelse kommer man til at tænke på vore landes forskellige forhold til EF og de ændringer, som vil kunne ske i vor holdning, når det lykkes at gennemføre det fælles indre marked i EF. Da vil det være naturligt, at de nordiske lande til en vis grad i forening forsøger at beskytte sine fælles interesser, selv om hvert land naturligvis må tage sig af sine egne særinteresser.

Islands medlemskab af EF er ikke på programmet. Island vil ikke og kan ikke give væk en eneste tomme af sine fiskerettigheder. Island kan heller ikke deltage i Europas fælles arbejdsmarked. til orientering kan tilføjes, at EFs og Japans betydning for Islands udenrigshandel stiger med stor hast på bekostning af EFTA-landene, USA:s og Østeuropas.

Det er dog ikke udelukkende på det økonomiske eller handelsmæssige område vi står over for nye forhold og ændrede tider. Selv om de nordiske lande har indtaget forskellige forsvarspolitiske holdninger, må vi afgjort alle glæde os over den udvikling, der har fundet sted i forholdet mellem stormagterne, og håbe på, at den vil fortsætte.

Vi vil naturligvis alle sammen kunne efterlade vore børn og børnebørn et så sikkert miljø at bo og vokse op i, som det på nogen måde er muligt, selv om erfaringen siger os, at et frit folk er nødt til at være parat til at forsvare sin frihed, hvis denne angribes, og faktisk er forpligtet til det.

Da en ny trepartiregering kom til magten i Island i juli sidste år, lå der mange og svære problemer forude. Regeringen har lagt et stort arbejde i og har kæmpet for at få en bedre balance i nationaløkonomien, mindske overekspansionen, inflationen og underskuddet på betalingsbalancen over for udlandet. Disse foranstaltninger er ikke mindst taget for at sikre vore næringsveje bedre konkurrenceevne.

Det er klart, at miljøspørgsmål i stigende grad vil blive et fælles anliggende for nationerne. Disse spørgsmål bliver derfor uden tvivl blandt Nordisk Råds fremtidige opgaver.

Vi islændinge er i velsignet grad sluppet for den forurening, der gerne er fulgt i kølvandet på industrialisering. Det ligger os meget på sinde at bevare vores natur, og vi vil slutte os sammen med andre om nødvendige foranstaltninger til at undgå luft- og havforurening, som ikke lader sig standse af nogen landegrænse. Forureningsproblemerne kalder derfor på internationalt samarbejde.

For at nå vores mål på dette område er det ikke nok at lave regler. Man må benytte den tekniske udvikling til at løse mange af disse opgaver.

Vi islændinge har indtil nu haft vanskeligheder med at udnytte de kolossale energiresourcer, som findes i vort land. Af vor vandkraft og jordvarme har man ganske vist kunnet producere elektricitet, men på den anden side har der indtil nu ikke været behov for mere end en lille del af den elektricitet, man kan producere i Island. Dette på trods af at vi til en vis grad har fået energi-krævende industrier til landet.

Nu imødeser man muligheden for at kunne eksportere elektricitet gennem kabel fra Island til Skotland. Selv om dette nok ikke bliver ført ud i livet før om mange år, viser det endnu en gang, hvor vigtigt det er at holde et vågent øje med fremskridtene og nye muligheder. En sådan eksport kan nedsætte behovet for produktion af elektricitet med kernekraft og samtidig mindske de problemer, som er en følge af en sådan produktion.

Det er ikke mindst i denne sammenhæng, vi undertiden bliver mindet om, at vi kun har én verden. Atomkraftulykker og den fare, som kan stamme fra sådanne, minder os om, at en landegrænse alene ikke giver nogen sikkerhed.

Under de forandringer, der finder sted i øjeblikket, er der grund til at tænke specielt på familien. Den er og skal være den vigtigste enhed i ethvert samfund. Samfundsstrukturen må ikke nedbryde familien. Tværtimod skal familien forme samfundsstrukturen. Det er en forudsætning for udviklingen af et frit demokratisk samfund.

Det er i dag en realitet, at i langt de fleste tilfælde arbejder begge forældre uden for hjemmet, og skolerne og institutionerne spiller en stadig større rolle i opdragelsen af børnene. Samfundet må tilpasse sig disse forandringer, og myndighederne kan bidrage til at give folk større valgfrihed på disse områder ved hjælp af forsikrings- og skattesystemet.

Hr. præsident! Det er ikke længere et spørgsmål om, hvorvidt man skal fortsætte det nordiske samarbejde, derimod hvordan. De nordiske lande er knyttet sammen med stærke bånd gennem fælles kultur og historie. Det har meget stor betydning, at vi inden for landenes parlamenter og regeringen kan styrke vort samarbejde og solidaritet over for omverdenen. Det er dog ikke mindre betydningsfuldt, at vore folk har muligheden for at lære hinandens levevis og kultur at kende.

I dette forum kan vi i allerhøjeste grad glædes over, hvor alsidig og omfattende kontakten mellem landene er blevet. Hvis det nogen steder er muligt at tale om "græsrods"-bånd mellem nationer, så er det mellem de nordiske folk.

Nordisk Råds rolle er ikke alene at styrke forholdet mellem regeringer og parlamenter indbyrdes om forholdet til andre internationale fællesskaber, men snarere at stimulere kommunikation og samarbejde mellem de enkelte individer, deres foretagender og foreninger — mellem de almindelige borgere.

Elo: Herr president! Det har redan konstaterats flera gånger under denna generaldebatt att nordiskt samarbete står inför stora utmaningar i dag, större än kanske någonsin tidigare under Nordiska rådets historia. Faktum är att samarbetet mellan de nordiska länderna har utvecklats positivt under de senaste åren. Samtidigt är det lätt att medge att man inte har gjort några stora framsteg, sådana som passfrihet och gemensam arbetsmarknad i början av rådets verksamhet, men trots det kan man påstå att dessa små framsteg har varit betydande för utvecklingen i hela Norden. Jag skulle gärna vilja nämna ett konkret exempel på dessa framsteg. Handlingsplanen för ekonomisk utveckling och full sysselsättning var och är bevis på vad man kan åstadkomma i nordiskt samarbete av i dag.

Men det är också viktigt att följa upp denna handlingsplan. Det är alltid lätt att göra upp planer, men det är svårare att omsätta dem i praktiken. En uppföljning av handlingsplanen är desto viktigare, då man förbereder en ny handlingsplan.

Om vi vill få bättre och snabbare resultat av det nordiska samarbetet, måste vi också vara färdiga att satsa mera på samarbete. För två år sedan lade socialdemokraterna fram ett förslag, som gick ut på att öka resurserna för samarbete sjufaldigt. Det skulle ha betydtt att de nordiska länderna skulle vara villiga att satsa 0,1 procent av bruttonationalprodukten på nordiskt samarbete. Det är faktiskt på sin plats att ställa frågan, om vårt samarbete inte är mera värt än 5 penni per dag, eller 18 finska mark per år och per invånare, som det nordiska samarbetet kostar i dag.

Mera resurser för nordiskt samarbete behövs just nu, då integrationen framskrider inom EG. Nordiskt samarbete är inget alternativ till integrationsprocessen eller till samarbete inom EFTA.

Ökade resurser för nordiskt samarbete är en nödvändighet, ett måste. Vi i Norden måste öka vårt ekonomiska samarbete. Då gäller det också att så snabbt som möjligt undanröja de ungefär 500 tekniska handelshinder som existerar i dag. Dessutom måste vi se till, att integrationen inom EG inte skapar nya hinder för vårt samarbete.

Ur finsk synpunkt är det ytterligare en fråga på sessionens saklista, som jag önskar kommentera med några ord. Bland juridiska utskottets allra sista saker finner vi ett litet avskrivningsbetänkande, som gäller den nordiska språkkonventionen. Saken kan synas oansenlig men i själva verket är den nästan historisk. Den rekommendation, som nu sent omsider kan avskrivas, är från år 1981. Men den är inte den första rekommendationen i ärendet, den togs redan år 1966. Så det är verkligen fråga om en långkörare, som nu till slut har lett till att vi har fått en nordisk språkkonvention.

Att denna sak är historisk framgår också av på vilket plan den i tiden fördes fram. Det medlemsförslag, som rekommendationen baserade sig på, väcktes av presidietts medlemmar, för Finlands del av veteranen i nordiskt samarbete Karl-August Fagerholm. Den ovanligt långa tid, som det har tagit att uppnå resultat i denna sak, förklarar delvis med de krav som den ställer på de enskilda länderna i fråga om att tillhandahålla tolk- och översättningstjänster och svårigheterna att lösa detta praktiskt.

Det är all orsak att nu från finsk sida tacksamt notera det uppnådda resultatet och uttrycka förhoppningen att vi verkligen skall förmå göra konventionen till en levande verklighet för de medborgare i de nordiska länderna, som är i behov av denna hjälp. Detta ställer ansenliga krav på oss alla, inte minst på oss i Finland.

Oddrunn Pettersen: President! Både i generaldebatten under fjorårets sesjon og også i denne debatten er oppmerksomheten rettet mot følgende problemstilling: Nordisk Råd må i langt større grad være opptatt av og gi rom for debatt om internasjonale forhold. Jeg er enig i at dette kan gi Nordisk Råd en verdifull dimensjon, men når det blir hevdet at Nordisk Råds mulighet til å overleve som organ avhenger av om Rådet til enhver tid må ta opp aktuelle internasjonale spørsmål, er det etter min oppfatning en sterk overdramatisering.

Dersom dette argumentet trekkes for langt,

kan det oppfattes som en klar nedvurdering av den betydning vi hittil har tillagt arbeidet med å finne fram til tiltak og ordninger som kan gjøre hverdagen lettere for Nordens mennesker. Videre vil det også kunne innebære en nedvurdering av et fortsatt arbeid med å gjøre Norden til et område med holdninger og problemløsninger som gjør Norden til et interessant område i det internasjonale samfunn. Vi har i Norden en rekke uløste arbeidsoppgaver, hvor Nordisk Råd bør engasjere seg langt sterkere enn man hittil har vært i stand til. Derfor er jeg av den oppfatning at det her absolutt er spørsmål om et både-og.

Det er én problemstilling som nå helt klart krever oppmerksomhet. Det gjelder de bosettings-, struktur- og sysselsettingsproblemer som rår i Nordens distrikter og utkantområder. Det er en klar tendens til at distriktene mister sin forholds-messige andel av befolkningen. Presset på sentra og byer har de siste tiårene økt betraktelig. Dette har flere negative sider. For det første utarmes distriktene når det gjelder menneskelige ressurser. De mulighetene distriktene har, blir ikke utnyttet, eller blir utnyttet på en slik måte at de ikke kommer distriktene til gode. Samtidig lider sentrene og byene under klare presssymptomer.

Kostnadsnivået for arbeid og tjenester og for omsetning av kapitalverdier blir urimelig høyt. Boligprisene i det området hvor vi nå er, er et godt eksempel på et slikt unormalt nivå. Miljøforurensning og trafikkaos er andre negative faktorer. Rotløshet og fremmedgjøring er også en del av den prisen vi må betale for denne uønskede utvikling.

I Norden har vi gjennom målrettede distriktspolitiske tiltak bevart et bosettingsmønster som har mange kvaliteter. Nå utsettes dette mønster for et enormt press. I hele denne problemstillingen spiller kvinnene og kvinnes mulighet til utdanning, til sysselsetning og til samfunnstjenester en avgjørende rolle. Altfor liten oppmerksomhet har hittil vært rettet mot dette forhold. Det er først i de aller seneste år at erkjennelsen av at dersom den kvinnelige delen av befolkningen ikke får sysselsettingsmuligheter, muligheter for avlastning i omsorgstiltak og til andre tjenester, vil dette være en trussel mot vårt bosettingsmønster.

For å ta ett eksempel: I det området jeg selv kommer fra, Finnmark, er vi nå i en situasjon hvor kvinneunderskuddet er særdeles bekymringsfullt. I aldersgruppen 20—50 år er det bare

87 kvinner pr. 100 menn, mens landsgjennomsnittet ligger på 95. I en rekke kommuner i dette fylket er situasjonen enda dystreere.

I de nordiske land er det iverksatt en rekke tiltak som rettes mot utdanning og arbeid for kvinnene. Disse tiltakene har vist seg å gi positive resultater. Det som mangler, er at disse tiltakene går inn i en samlet planlegging og er endel av en strategi mot et mål.

Det er vel neppe noen uenighet om at utviklingen mot år 2000 vil bære preg av følgende: Omstilling, nyskapning, kompetanseutvikling og overgang fra produksjons- til informasjonssamfunnet. Dette bør også ligge i bunnen når man trekker opp en plan for de tiltak som rettes spesielt mot kvinner.

I en slik fremtidsrettet distrikts- og næringspolitikk bør følgende elementer være med:

- forskning som grunnlag for gode kvinneverdige tiltak,
- omlegging av næringspolitiske virkemidler,
- arbeid for å få kvinner inn i flere yrker og besluttede organer,
- tiltak innen utdanning,
- kvinnespektivet må være sentralt i enhver planlegging som tar utgangspunkt i dagliglivets behov,
- stimulerings tiltak som særordninger og kvotering tas i bruk når det er nødvendig,
- holdningsskapende arbeid.

I de nordiske land finnes det nå en del erfaring om hvordan tiltak og prosjekter som er satt i gang, har slått til. Disse erfaringene bør samordnes. Vi bør i langt sterkere grad se på muligheten til å samarbeide om en del av disse tiltakene.

Etablererskoler for kvinner her i landet har, så langt vi kan vurdere det, brakt positive resultat. Dette er et av de tiltak som etter min oppfatning bør ligge til rette for et nordisk samarbeid. Vi bør legge arbeid i å finne fram til samarbeidsprosjekter på dette feltet. Når handlingsplanen for økonomisk vekst og utvikling i Norden skal rulleres, bør tiltak som spesielt angår kvinner i distriktene og i utkantene i de nordiske land, være med i denne planen — noe annet ville være høyst oppsiktsvekkende.

Statsrådet **Anita Gradin**: Herr president! Når vi nu diskuterat Nordens roll i det västeuropeiska integrationsarbetet, en fråga som är i högsta grad central för Nordiska rådet, skulle jag vilja sätta in

det i ett perspektiv. Innan jag reste hit till Oslo bläddrade jag i en broschyr som gavs ut 1952, det år då Sverige anslöt sig till det nybildade Nordiska rådet. Skriften heter "Öppna grindarna!". Där läste jag hur de svenska och norska gränsmyndigheterna kom överens sommaren 1951 om att förbjuda resenärer att gå ut på Svinesundsbron utan pass. Medge att tanken ter sig svindlande i dag! Jag läste vidare om en lång rad exempel på vardagligt, och ur mänsklig synpunkt synnerligen onödigt, trassel på grund av gränserna mellan de nordiska länderna.

Den lilla skriftens innehållsförteckning omfattar kapitel med följande rubriker:

1. Fri passage för människor
2. Fri passage för valutor
3. Fri passage för varor
4. Medborgare i Norden.

Med igenkännandets glädje såg jag att det rör sig om de friheter som diskuteras i ett västeuropeiskt perspektiv i dag, bortsett från tjänstehandeln, som ju inte ens var uppfunnen som begrepp då.

Det som vi diskuterade i Nordiska rådet då var de frågor som EG och EFTA i dag talar om och arbetar med. Vi har på många sätt ett försprång i Norden, och vi har en rik erfarenhet att bygga vidare på. Vi har redan den fria passagen för människor, vi har en nordisk hemmamarknad. Även om det återstår en hel del att göra.

Valutafrågorna löste vi inte på nordisk basis; där verkar vi under ett större paraply av OECD-regler. Vi har fri arbetsmarknad, tillträde till utbildning, social trygghet och ett gemensamt arbete för ekonomisk tillväxt och full sysselsättning. Vi ligger alltså väl framme i förhållande till det övriga Europa. Men trots att vi har starka fackföreningar och ett dynamiskt fackligt samarbete genom Nordens Fackliga Samorganisation, så fungerar inte det koncernfackliga samarbetet. Det är för mig obegripligt hur arbetsgivarna kan kräva integration av näringslivet utan att samtidigt ge fackföreningarna samma möjligheter.

Sammanfattningsvis är våra gemensamma nordiska erfarenheter en värdefull och solid bas för samtliga våra länder, oavsett vilket av de två handelsblocken i Västeuropa vi är medlemmar i.

Det har i debatten i våra länder talats mycket om vårt förhållande till övriga Västeuropa. Det har talats om ungdomskärlek, samboförhållanden och äktenskap. Kanske skulle jag snarare vilja kalla oss för en sjukgrupp, även om vi

ibland väljer skilda vägar. Vi har ändå en stark gemenskap, och vi hör ihop.

Jag tror det är viktigt att vi inte ser oss själva som isolerade länder, som vart för sig har svårt att göra sig hörda. Tillsammans är vi faktiskt starka. Och det nordiska samarbetet kan i flera avseenden tjäna som en förebild för en bredare europeisk integration. Vi har också i Norden ett gemensamt intresse av att främja den sociala dimensionen i det västeuropeiska samarbetet.

Med en nordisk plattform av gemensamma standarder och regler kan vi göra oss bättre hörda också i den västeuropeiska integrationsprocessen. Det gäller inte minst på de områden där vi i Norden hunnit långt. Det gäller miljö, det gäller konsumentskydd, det gäller arbetsmiljö.

I det här perspektivet blir det samarbetsprogram vi har för avveckling av handelshinder i Norden mycket viktigt. Vi är många som tycker att det har gått långsammare än vad vi på politisk nivå önskar, men några framsteg kan vi ändå notera. För att påskynda arbetet såväl på nordisk som på nationell nivå har vi — de nordiska utrikeshandelsministrarna — begärt en konkret tidsplan för det vidare avvecklingsarbetet. Det är viktigt att vi på det här området och på andra områden agerar målmedvetet och att vi ser till att de politiska impulser vi ger omsätts i en praktisk nordisk vardag.

Jag vill också understryka att vi i Norden inte kan nöja oss med att försöka hänga med i den utveckling som sker i EG. Vi har alla förutsättningar att ligga steget före och att kunna påverka utvecklingen i rätt riktning. Det harmoniseringsarbete vi gör i Norden och de förbättringar vi gör i samarbetet mellan våra länder får inte betraktas som ett dubbelarbete bara för att samma frågor ingår i EG:s planer. Tvärtom kan ett gemensamt nordiskt regelbruk väga tungt också i det västeuropeiska integrationsarbetet.

Låt mig avslutningsvis välkomna att vi nu i Nordiska rådet diskuterar vårt förhållande till Västeuropa. Vi är inte isolerade länder, och det är i högsta grad en fråga för oss alla i Norden att vi genom att vara aktiva i Västeuropa i övrigt kan se till att värna sysselsättning och ekonomi och utveckling också i vår del av världen.

Hagen Hagensen: Præsident! Nordisk Råd er af betydning for Norden som helhed, også for Norden som enhed. Derfor er det vigtigt, at Nordisk Råd virker rigtigt. Nordisk Råds ønsker om

at effektivisere det nordiske samarbejdes arbejdsformer er udtrykt i Helsingforsaftalen med de ændringer, der senere er tilføjet. Gennemførelse og videreudvikling af det nordiske samvirke sker gennem rådførelse, ikke mindst i Nordisk Råd og i Nordisk Ministerråd. Vi må ikke tabe af sigte, hvad der er vores opgave: Det er at være initiativtagende og rådgivende i spørgsmål, som angår samvirket mellem vore lande.

Afgørende for effektivitet og resultater af Nordisk Råd er, at man holder sig til nordisk samarbejde, til nordiske emner, der umiddelbart flyder deraf. Dette er bl. a. en følge af at følge med i og have kontakt til de europæiske markedsdannelse. Denne generaldebat har jo vist, hvor stor betydning der lægges herpå. Jeg kan vel også indskyde her, at Danmark i kraft af sit medlemskab af EF kan være et bindeled for Nordisk Råds videre drøftelser af disse forhold.

Også det forhold, at vi har nedsat et udvalg til at undersøge vore internationale forbindelser, hvad vi skal have med at gøre, kommer til at få betydning for Nordisk Råds virke. Vore lande tager jo del i internationale organer, hvor vi kan gøre vor indflydelse gældende, og i øvrigt også som nordisk gruppe gør det mange steder, og der er vel grund til at sige, at det er det, vi skal virke for at udbygge i disse organer. Derfor bør — og jeg skal ikke gentage et intermezzo fra i går, fordi jeg havde tænkt mig at sige dette forud for det, vi var igennem i går — efter min opfattelse hverken udenrigspolitiske eller sikkerhedspolitiske emner komme til drøftelse eller dyrkelse i Nordisk Råd, allerede fordi vore lande har forskellige tilknytninger — eller mangel derpå — til mellemfolkelige organer og andre forbund, og det gør det ikke rimeligt, at vi inden for Nordisk Råd beskæftiger os med disse områder.

Der fremføres mange forslag i Nordisk Råd, og vi synes vel alle, at det, vi kommer med, er det, der bør fremmes og nyde godt af det samvirke, vi har her. Derfor sker det vel også, at en hel del af disse forslag bliver fremmet, og jeg tror, det vil være nyttigt for vort virke. Jeg er nu kommet tilbage til Nordisk Råd efter at have været væk i nogle år og undrer mig egentlig over det væld af sager, der er. Færre forslag ville betyde en hurtigere behandling, også en hurtigere beslutningstagning — positiv eller det modsatte — og det ville kunne give Nordisk Råd mere magt og mere magtfuld indsats og bedre resultater dér, hvor vi skal gøre os gældende. Generaldebatten har jo

vist, at det kan udarte på den ene eller den anden måde, og jeg synes også, der ind i generaldebatten drages en masse emner, som vi faktisk ikke kan komme videre med.

Jeg ser også på det antal sager, af forslag, af betænkninger og meddelelser, vi har på dagsordenen. Det siger sig selv, at vi ikke på de få mødedage, vi har, faktisk kan nå at gøre noget ved disse ting. Og det er vel også den papirmængde, vi får ind imellem, der gør, at vi undertiden ikke rigtigt evner at følge med i alle sagerne.

Jer vil derfor henstille, at man egentlig kunne nøjes med nogle færre sager, og til gengæld gennemarbejde dem bedre og få dem igennem.

Jeg blev også lidt overrasket — det skal bare nævnes som et kuriosum — over noget, jeg fik for et stykke tid siden. Det kom fra Ministerrådets regi. Ministeren for nordisk samordning i Danmark har senere taget det op. Det viste sig at være 114 sider om vedligeholdelse af lædermøbler. Det er naturligvis væsentligt at vide noget om de forhold, men om det skal ske på nordisk plan, ved jeg egentlig ikke.

Jeg tror, vi skal tage op til overvejelse, hvordan arbejdsgangen skal være og hvor mange høringer, hvor mange forhold der skal drages ind i sager, før vi fremmer dem. Det er op til hver eneste af os at tage os af disse ting, det er op til dem, der er medlemmer af Rådet, det er op til ministre, det er op til dem, der er vore hjælpere som embedsmænd at gøre det, og det er vel også op til de mange udvalg, hvori der sidder sagkyndige, i alle de forgreninger, der er, at være med til at sørge for, at vi får en sagsbehandling, der fører sager frem til et resultat, færre sager, men også sager, som vi faktisk har gennemarbejdet ordentligt og godt.

Og jeg kan ikke lade være med at slutte med Bjørnstjerne Bjørnsons ord: "Hvad du evner, kast af i de nærmeste krav".

Mötet avbröts härefter kl. 12.00 och återupp-togs kl. 14.00.

Kjell Magne Fredheim övertog härefter ledningen av förhandlingarna.

Landsstyresmand **Jøngerød Purkhús**: Hr. præsident! Tiden står ikke stille, og det er naturligt, at kravene til det nordiske samarbejde ændrer sig. Det har også vist sig, at med tiden er spørgsmålet om Norden i international sammenhæng

blevet mere fremtrædende.

I år er det forholdet til De Europæiske Fællesskaber samt miljøproblemerne, der præger debatten. Det er ikke så underligt. Hverken miljømæssigt eller økonomisk er nogen i sig selv nok. Hver for sig er de nordiske lande små, men tilsammen kan de optræde med en så tilpas stor styrke, at Norden ikke nødvendigvis behøver passivt på bedste måde at tilpasse sig forandringer udefra, men derimod kan være med til at påvirke udviklingen.

De nordiske lande er i høj grad afhængige af det, der sker i EF. Færøerne er ikke nogen undtagelse. Færøernes økonomi er præget af, at fiskerierhvervet står for 95 pct. af eksporten. Fællesmarkedet og USA er vores største markeder.

Nordisk Råd er på mange måder et tungt arbejdende organ, uden at jeg skal lægge noget negativt deri. Desuden er det de store lande, der dominerer. Det er der vel heller ikke så meget at sige til. Men derfor er vi på Færøerne glade for udviklingen og styrkelsen af det vestnordiske samarbejde. Der har vi mulighed for at diskutere de specielle vestnordiske problemer, som på mange måder adskiller sig fra resten af Nordens.

Fra færøsk side har man været tilfreds med arbejdet i Vestnordens Parlamentariske Samarbejdskomité. Økonomisk har vi i Vestnorden mange fælles træk. F. eks. er der i hele Vestnorden et betydeligt investeringsbehov, som dels skyldes, at udbygningen af infrastrukturen er kostbar, dels at det bærende erhverv, fiskerierhvervet, er meget kapitalintensivt. Desuden er det de små foretagender, der præger Vestnorden.

Dette indebærer, at vi kun i begrænset omfang vil kunne kvalificere os til at opnå almindelige projektlån fra Nordisk Investeringsbank.

Dette er i nogen grad afbødet med oprettelsen af regionallåneordninger, som vi på Færøerne sætter stor pris på. Men også regionallånene er undergivet visse restriktioner, som ikke altid gør dem umiddelbart anvendelige til at opfylde de eksisterende behov. Så selv om de nordiske lande beslutter at udvide eller udbygge her, så er der i Vestnorden behov for supplerende finansieringsmuligheder af den art, som det forudses at udviklingsfonden for Vestnorden skal kunne tilbyde.

Vi er godt tilfreds med, at Vestnordenfonden er en realitet. Men med de midler, fonden nu har til rådighed, vil dens virkning være beskednen. Enhver styrkelse af denne fond vil derfor være velkommen fra færøsk side.

Vi, der bor ude i Nordatlanten og lever af havets ressourcer, har set den realitet i øjene, at havet ikke er udtømmeligt. Vi må lære at leve med denne realitet, og det er vores ansvar at se til, at disse ressourcer ikke overbeskattes.

Men det er også en livsbetingelse, at miljøet ikke ødelægges. Sidst vi var forsamlet, havde vi chokket over Tjernobylyluykken i frisk erindring, samtidig med angsten for fremtiden. Foran os i dag har vi de britiske planer om at etablere et stort oparbejdningsanlæg for beriget uran i Dounreay på Skotlands nordkyst. Protesterne har været mange fra forskelligt hold. Også Nordisk Ministerråd sendte i forbindelse med sessionen i Helsinki en protest til den britiske regering over udbygningsplanerne i Dounreay. Men endnu ser det ikke ud til, at den britiske regering har ændret sine planer, og jeg vil appellere til hele Norden om fortsat at gøre en indsats for at få stoppet udbygningen af Dounreay-anlægget. Det er ikke for sent endnu.

Som det så mange gange er sagt, også fra denne talerstol, er miljøproblemet globalt og kan kun løses globalt. Her er der ingen, der kan føle sig tryk bag sit eget lands grænser. Luften, vinden, strømmen kender ingen landegrænser. Og her mener jeg, at de nordiske lande — foruden at gå i spidsen i miljøarbejdet på nationalt og nordisk plan — har en reel mulighed for at gøre sig gældende internationalt. Miljøproblemerne kan kun løses ved samarbejde landene imellem.

Vi må prøve at kombinere velfærden med hensyn til naturen og miljøet. Derfor må vi også vise, at der findes alternativer til en kortsigtet og hensynsløs udnyttelse af naturressourcerne.

Det er opmuntrende at erfare, at de nordiske lande, selv om Norden endnu ikke har nået tilfredsstillende krav hvad miljøet angår, i sit eget område går i spidsen i de internationale organer, de deltager i, for at forbedre miljøet. Vi så det for nylig på Nordsøkonferencen, og vi ser frem til, at man i nordisk regi vil holde en havmiljøkonference i København i 1989 og håber på gode resultater.

Guðrún Helgadóttir: Hr. præsident! Mener vi rigtig det, vi siger heri Nordisk Råd? Det tvivler jeg på i stadig større grad. Min tvivl blev tragisk styrket under TV-avisen i NRK i går. Det eneste, man i aftenens næsten sidste stykke nyhed fandt bemærkelsesværdigt fra sessionens første dag, var en kort del af fru Harlem Brundtlands tale,

foruden et lille bitte stykke af Anker Jørgensen og Theo Koritzinsky om Israel/Palæstina. Typisk, at nogle mente, at et så ømfindligt emne ikke burde drøftes.

Tredive nordiske politikere, ja, mange af dem toppolitikere, havde givet deres indlæg om Nordens fremtid og åbenbart ikke sagt noget af ringeste betydning. Det samme har vi oplevet i Danmark og Sverige under sessionerne dér.

Denne skødesløshed angående nordisk samarbejde er ikke til stede i Island. Jeg er helt sikker på, at massemedierne hjemme hos os hver aften nøje rapporterer det, som foregår her. Grunden dertil er helt enkel: Islændingene føler meget stærkt, at de behøver nordisk fællesskab. Om Norden behøver vores selskab, er mere tvivlsomt. Så en islænding oplever det hele her som en kærlighedsaffære, hvor kærligheden ikke bliver gengældt.

Den situations uundgåelige følgesvend er løgnen. Man kan lyve på mange måder, den værste er at undgå at sige sandheden, at undgå at være ærlig. En ting berettede NRK:s journalister i går: Spørgsmålet om EF var hovedtemaet på NR-sessionen. Og hvad havde så Nordens toppolitikere at sige om sagen? Helt ærligt: ingenting. De snakkede hellere om den dynamik, de savnede i NR:s arbejde.

Nordmændene blev os svar skyldig angående deres hovedbekymring i forbindelse med EF-problematikken. Lad os prøve at være dem behjælpelige.

EF-landenes politiske samarbejde EPS vejer tungt, når nordmændene er nødt til at revidere deres holdning til EF. Stater uden for EF kan ikke deltage i EF:s politiske samarbejde. I Norge er der mange, der anser det for uheldigt for nordmændene at være udelukket fra Europastaternes fælles beslutningstagen inden for NATO, når det gælder udenrigspolitik. Ganske vist har Norge kunnet følge med i EPS-samarbejdet på regulære møder med EPS-formænd til enhver tid og via uformelle forbindelser med diverse embedsmænd. Alligevel tror jeg, at nordmændene føler, at de ikke har ønskværdig indflydelse inden for EPS og dermed inden for NATO.

Finland og Sverige, tror jeg, oplever EPS som en besværlig tærskel i samarbejdet med EF. Begge lande følger en neutralitetspolitik, som passer dårligt til NATO:s samarbejde med EF i udenrigspolitik.

For Finland er det næsten håbløst at involvere

sig nærmere i Vesteuropas økonomiske samarbejde. Deres sovjetiske forbindelse er meget forståeligt mere vigtig. NORDEK-forliset virker for mig som en del af denne problematik.

Sverige undgår EF på grund af Socialdemokraternes ufravigelige neutralitetsfilosofi, og den er god nok. EPS:s stadigt voksende indflydelse på Europas økonomiske liv bragte svenskerne ind i EFTA og ikke længere, ligesom de andre nordiske folk, med Danmark som undtagelsen. Sveriges eventuelle medlemskab i EF vil evindeligt være forbundet med revideringen af Sveriges neutralitetspolitik.

Island venter på Norges svar, og Sverige venter også på Norges stillingtagen.

Findes der så et alternativ? Er det gamle, gode NORDEK i søgelyset på ny? Mon ikke? De gamle var ikke så dumme.

Efter min mening er et forøget nordisk samarbejde ikke nødvendigvis i de enkelte staters interesse, men det forøger hvert enkelt lands politiske styrke i Europa. Det er ikke uden grund, at vi i Island følger nøje med i debatten i Norge. Nordmændene er lige så meget vore venner, som de er vore fjender på verdens fiskemarkeder. Det er tænkeligt, at Danmarks tilstedeværelse iden for EF — og nu er jeg ikke kynisk — kan være til gavn for os andre, hvis Danmark tør og vil stå for vore fælles nordiske idealer inden for EF, hvis det lykkes os andre til en vis grad og ganske varsomt at tilpasse os til EF i nordisk fællesskab.

Du skal ikke tro, du er noget, sagde Aksel Sandmose's venner. Europa — og mindst af alt Norden — er ikke mere verdens navle. Vi og vort søde samfundsmodel er truet. Der er udsigter til en svært lav økonomisk vækst i Vesteuropa. I Vesttyskland venter man et fald i den økonomiske vækst ned imod 0,5 pct. i 1988. USA vil ikke blive til stor hjælp. Japan er kommet os i forkøbet.

Hvorfor bruger vi så alle vore sessioner til at drøfte noget andet end disse vore ret alvorlige dilemmaer? Hvorfor diskuterer vi så ikke politik, når vi mødes? Er det måske vores egen skyld, at pressen ikke interesserer sig for vort arbejde?

Vi burde ikke være her for at overhælde hinanden med banaliteter. Vi skal nemlig tro, at vi er noget, at vi har et nordisk alternativ til andre landes nedbrændte ødelæggelsespolitik. Et alternativ som indebærer opbygning i stedet for ødelæggelse af folk og natur. Et alternativ uden militarisme og racisme. Et alternativ, der kan gøre den nordiske model til andet og mere end et ud-

tryk for vores egen selvglæde.

Ærede præsident, var det ikke typisk, at et meget uhyggeligt besøg i Norge af et NATO-lands flåde i begyndelsen af denne session vakte større interesse i norsk presse og i massemedierne end åbningen af vores session?

Lange: Hr. præsident! I Grønland har man igennem en årrække foretaget undersøgelser vedrørende udnyttelsen af vandkraft, subsidiært vindkraft, for at sikre udnyttelsen af alternative energikilder i lighed med de øvrige nordiske lande.

De såkaldte alternative energikilder er et oplagt alternativ til de eksisterende energikilder: olie, naturgas og a-kraftbaseret energi, fordi man her vil kunne imødegå udefra kommende faktorer på prisdannelsen på forsyningerne. Disse kan være skabt af rigelighed, transport eller andre faktorer, det forbrugende samfund ingen objektiv indflydelse har på.

Erfaringerne har vist, at den internationale prisfastsættelse på olie har betydet, at man i Grønland lukkede en ellers lukrativ kulmineindustri på Disko-øen. Qullissat står stadig i dag som eksemplet på en forfejlet politik på det energipolitiske og industripolitiske område. Qullissat blev lukket, og befolkningen blev flyttet til de større byer i Vestgrønland, hvormange af dem måtte møde de tragiske følger af arbejdsløshed. Vi bærer stadig smerten, og vi ved, at en sådan situation aldrig mere må gentage sig.

I dag må vi positivt konstatere, at alle medlemsnationer af Nordisk Råd taler om at modvirke arbejdsløsheden.

Arbejdsløshed er absolut ikke et ukendt fænomen i Grønland, og vi har derfor gennem en årrække undersøgt muligheden for at blive, mere eller mindre, selvforsynende på energiområdet. Mange undersøgelser er der siden hjemmestyrets indførelse foretaget for at finde frem til en tilfredsstillende energiform for vores lokalsamfund og de derværende lokale industrier. Som man vil vide, har hjemmestyret overtaget ansvaret og kompetencen for Den Konglige Grønlandske Handel, der nu er divisioneret i en række tidsvarende produktions-, marketings- og afsætningsenheder. Det er for det grønlandske samfund vigtigt, at de produkter, vi nu lancerer på de internationale markeder, ikke blot er kendt for deres udmærkede kvalitet, men at de samtidig også er priskonkurrerende.

Den nuværende situation i Grønland viser, at der eventuelt kan vise sig at være potentielle olie-reserver i Jameson Land i Østgrønland. Vi ønsker at udvinde disse, hvis såvel rentabiliteten som de miljømæssige krav kan opfyldes. Men det må nok erkendes, at situationen er usikker, samtidig med at en eventuel udvikling ikke vil betyde øget forbrug af olie i det grønlandske samfund, selv om det vil betyde en øget kapitaltilførsel i kraft af de eksportmuligheder, der er forbundet med en udvinding.

Gas er som bekendt et biprodukt i forbindelse med en potentiel olieudvinding, og vi står derfor i den samme situation som i forbindelse med olie udvindingen.

Alle er bekendt med, at der findes store forekomster af uran i den grønlandske undergrund. Der er dog stadig så mange usikkerhedselementer i forbindelse med miljøet, at vi har sagt nej til en ren uranudvinding. Der er fortsat så mange uafklarede miljømæssige hensyn, der må afklares, at vi ikke kan give vores positive tilslutning til en udvikling. Dette er i øvrigt ganske i overensstemmelse med de bestræbelser, man i Nordisk Råds regi gør sig for at lade Norden blive et a-kraftfrit område.

I Vestnordens Parlamentariske Samarbejdsråds samling i Selfors i Island i 1986 har vi bl. a. lavet en rekkommendation om, at vore regeringer må forhandle med Storbritannien for at stoppe planerne om at udbygge a-kraftværket Dounraey i Skotland.

Vore bekymringer er baseret på de kendsgerninger, vi kender fra et andet britisk a-kraftværk, nemlig Sellafield, hvor man ved, at der dagligt udpumpes 4.500.000 l. radioaktivt forurenset vand. Store dele forbliver i Det Irske Hav, men vi ved også, at store mængder havner i Nordsøen, og andre betydelige mængder ender i Barentshavet og ved de østgrønlandske kyster.

De forureningsmæssige risici er for os altafgørende for, at der ikke bliver udbygget a-kraftværker i Norden. Vi ser gerne en udvikling af de alternative energikilder, hvorfor vi fra Grønland og Vestnorden opfordrer de respektive regeringer til at forhindre opførelsen og udbygningen af sådanne værker.

De øvrige nordiske lande må forstå, hvorfor vi i Grønland er ivrige efter at udnytte alternative energikilder:

1: Angsten for at være afhængig af forsyning udefra, især i forbindelse med eventuelle

pris- og forsyningsusikkerheder.

2: De miljømæssige aspekter.

3: Konsekvenserne for vore produktionsenheder.

4: Ønsket om kontrol med energikilderne i forhold til produktionsstabilitet og forbrug af egen arbejdskraft.

Sedan generaldebatten avbrutits, avslutades mötet kl. 14.30.

Protokoll

3:e mötet

Tisdagen den 8 mars 1988 kl. 14.30—17.40

Presidenter: Kjell Magne Fredheim och Margrete Auken

Dagordning

Fortsatt generaldebatt. C1: Nordisk Ministerråds beretning om det nordiske samarbeidet, C2: Nordisk Ministerråds redegjørelse om planene for det nordiske samarbeidet samt Dokument 1: Rapport fra Nordisk Råds presidium.

Meddelanden

Det meddelades, att biståndsminister Lena Hjelm-Wallén och finansminister Erkki Liikanen inlagt sina platser i rådet.

Werner: Herr president! Jag vill efter 17 år i denna celebra församling uttrycka min förvåning över att man fortfarande håller på att diskutera vad man får säga i denna sal. Jag tänker på den debatt som i olika sammanhang nu har brutit ut efter det att vår gamle vän Anker Jørgensen, lågmäld som alltid, har förklarat att han vill ta upp en fråga, som handlar om Israels övergrepp på Västbanken och i Gaza. Då utbryter en stor palaver om huruvida man kan säga dessa saker.

Jag skall emellertid ta upp frågan om EG och EF. Den frågan får man väl ändå ta upp i denna församling. Då handlar det inte om utrikespolitik utan om helt andra saker. För en del vänner här handlar det om huruvida vi skall in i ett handels- hus i halva Europa, medan min uppfattning är att det i långa stycken handlar om hur vi skall ha det med vår nationella suveränitet. Då är det märkligt att vi får diskutera den frågan. Jag är emellertid glad över att man ändå får säga vad man vill i denna församling.

Såsom utgångspunkt skall jag ta vad Nordens fackliga samorganisation säger i en rapport som har sänts ut: "Det kommer att vara helt otänkbart för de ekonomiskt starka och mer utvecklade medlemsstaterna att acceptera olika standarder som utgår från de minst utvecklade ländernas situation".

Här tror jag att man blottar ett av de stora problemen när det gäller anpassningen till EG, oavsett vilken uppfattning man har. Vid en harmonisering kommer de starkare att kunna hävda sig. I spåren av konkurrensen följer utslagning, ökad kapitalkoncentration och följaktligen en ökad maktkoncentration. Man kan naturligtvis diskutera var de mäktiga staterna och var de maktlösa och fattiga kommer att återfinnas. Jag tror att de redan fattiga länderna kommer att bli ännu fattigare.

I andra sammanhang noteras i denna rapport att man inte kan och inte vill sätta välfärdsstaten i fara. En harmonisering får inte leda till social dumpning, säger man. EG:s sociala mål måste vara full sysselsättning, fördjupad demokrati, rättvis fördelning och solidaritet.

Det EG som vi känner i dag uppfyller inte dessa ideal. I England gör fru Thatcher det ena angreppet efter andra på välfärdsstaten, det ena häftigare än det andra. På samma sätt angrips de fackliga rättigheterna. De idéer som fru Thatcher företräder omfattas till stora delar även av de franska och tyska regeringarna. Den linje som Nordens fackliga samorganisation presenterar i sin rapport grundar sig ytterst på de Keyneanska principerna, medan de tongivande regeringarna i

EG grundar sin politik på de nyliberala idéerna. Detta innebär diametralt motsatta ideal och mål.

I rapportens sammanfattning sägs att det finns en risk för att EG i arbetet på den inre marknaden ensidigt kommer att koncentrera sig på den ekonomiska och speciellt företagsekonomiska delen av harmoniseringen. Detta är ett riktigt påpekande. Jag är böjd att tro att det är en ganska modest formulering när det gäller en aktuell och överhängande fara.

Jag tycker att det är en utmärkt idé av NFS att avkräva EG-kommissionen en s. k. rödbok — en del tycker inte om färgen, men jag tycker att den är bra — som redovisar den sociala dimensionen av en EG-harmonisering. Då säger kanske någon att Europa inte alltid kommer att styras av konservativa regeringar med nyliberala idéer. Utvecklingen av teknik och kunnande kommer att fortsätta och kommer att förändras. Hur vi än förhåller oss till EG-harmoniseringen i dag, kommer Europa att förändras. Det tror även jag.

Resonemanget låter bestickande. Det har något av politik med kristallkula över sig. Det låter naturligtvis än mer bestickande, när vi vet att mitt och andras broderparti i Italien är för ett inträde i EG och i dag deltar aktivt i EG-arbetet. Men dess position har varit och är en helt annan än den som vi befinner oss i. Dess historia, kultur och politiska tradition är annorlunda i jämförelse med vår situation.

En annan sak som man inte heller får glömma bort när det gäller Pecci är att målet för oss är detsamma. För det kommunistiska partiets i Italien del handlar det om att värna om den sociala dimensionen, att förhindra de rent tekniska och företagsekonomiska delarna av det europeiska samarbetet. Vi i Norden har i långa stycken samma mål som den fackliga rörelsen och arbetarpartierna i Sydeuropa. Men för den skull behöver vi inte tillämpa samma metoder och medel.

Sedan, herr president, skall jag bryta mot den ordning som har varit förhärskande och ta upp frågan om övergreppen på palestinierna. Sedan tre månader tillbaka för palestinierna i de av Israel ockuperade områdena på Västbanken och i Gaza en seg och mycket disciplinerad kamp mot ockupationsmakten. När palestinierna möts av terror och dödsckjutningar, är det inte, menar jag, ett utslag av unga israeliska soldaters desperation, vilket den israeliska propagandan vill göra gällande. Det är en medveten politik från ockupationsmakten. Den politiken skall ses mot bak-

grund av att högerkrafterna i Israel stärker sin ställning. Extremisterna till höger om regeringspartiet och Likud vinner terräng i opinionsmätningarna. Både Likud och arbetarpartiet drivs på det sättet åt höger. Det är egentligen en parallell till utvecklingen i Sydamerika.

Låget är alltså allvarligt. Vi kan inte här i Norden och i denna församling sticka huvudet i busken. I maj planeras stora högtidligheter i samband med 40-årsminnet av staten Israels bildande. Det kan utvecklas till en oerhörd provokation. Jag delar Anker Jørgensens uppfattning att vi måste göra någonting. Det är bra om regeringarna i Norden tar upp denna fråga.

Jag vill i detta sammanhang ställa en fråga till den norska statsministern med anledning av en artikel i Arbeiderbladet i lördags. Där står det att en palestinsk kvinna från PLO i kväll skall tala i Oslo Arbeidersamfund. Hon undrar: Varför säger ni ingenting från arbeiderpartiets sida? Min fråga blir: Gro, varför säger du ingenting om denna sak?

Udenrigsminister **Steingrímur Hermannsson**: Hr. præsident! Vi i de nordiske lande kan, når vi ser tilbage på de sidste årtier, glæde os over et øget samarbejde mellem vore nationer, et samarbejde, som jeg mener kunne tjene som forbillede for mange andre. Vi har lagt våbnene til side og lægger vægt på at løse vore problemer i fred. Vi samarbejder på forskellige kulturelle områder og forsøger på denne måde at styrke det historiske grundlag, som knytter os sammen. Vi har afskaffet kravet om fremvisning af pas ved rejser mellem vore lande, og vi ser på de nordiske lande som ét arbejdsmarked.

I de seneste år har vi udvidet samarbejdet på forskellige økonomiske områder og stiler bl. a. mod, at de nordiske lande skal blive et fælles hjemmemarked. Vi har ganske vist ikke fundet det muligt at enes om en fælles udenrigspolitisk holdning, men ikke desto mindre er de nordiske landes samarbejde meget vigtigt i en verden med store forandringer. Den betydeligt forbedrede samfærdsel, telekommunikation og en alsidig teknisk udvikling har fuldstændig ændret verden. Handel med udlandet bliver til stadighed vigtigere for det enkelte lands levestandard, og nationerne forsøger at tage vare på deres interesser ved at forenes i større markedsområder.

Ny militær teknik, ikke mindst atomkraften, har ligeledes øget Nordatlantens og de omliggen-

de landes strategiske betydning. Vi befinder os ikke længere i periferien at et muligt konfliktområde, derimod midt i det.

Set i lyset af sådanne forandringer er enighed mellem de nordiske lande af stor betydning. Hver nation for sig har pligt til at forsøge at påvirke den storpolitiske udvikling i positiv retning. I forning bliver Nordens indflydelse større end det enkelte lands. Måske er situationen for os islændinge det tydeligste eksempel på de kolossale forandringer, der sker. Vi befandt os før i periferien af en stor verden, men befinder os nu midt i en lille verden. Betydningen af handel med udlandet er blevet mangedoblet. Nu eksporterer vi i Island omkring halvdelen af vort nationalprodukt og importerer omkring halvdelen af vor nationalindkomst. Vi er således blevet meget afhængige af omverdenen.

I forbindelse med de store forandringer, som er ved at ske, og som jeg løseligt er kommet ind på, må vi afgjort overveje, om vi skal knytte os nærmere til Vesteuropa eller Nordamerika. Jeg tror, at jeg taler for de fleste islændinge, når jeg siger, at vi foretrækker det første. Vi stammer fra Europa, og vi handler langt mere med Vesteuropa end med noget andet markedsområde. Derimod vil jeg klart pointere, at den islandske regering ikke anser fuldt medlemskab af de fremtidige forenede vesteuropæiske stater for at komme på tale. Dertil er det lave indbyggertal, Islands kultur, livsmønster og Islands økonomi for speciel. Et tættere samarbejde er derimod meget betydningsfuldt for os, og da især frihandel.

Jeg er enig med statsminister Ingvar Carlsson, der i sin tale i går lagde vægt på betydningen af Norden som hjemmemarked for de nordiske lande, som står uden for EF. Det kan tjene som en vigtig ordning til et nærmere samarbejde med vesteuropæiske nationer. Men så må der tages hensyn til alle landenes interesser. Et nordisk hjemmemarked bliver ret betydningsløst for os islændinge, hvis der ikke er fri handel med fisk og fiskeriprodukter, som udgør ca. 65 pct. af vor eksport. Det samme gælder naturligvis for deltagelse i et udvidet europæisk marked. Frihandel med fisk og fiskeriprodukter må snarest godkendes. Det lægger vi vægt på.

Frihandel medfører naturligvis visse problemer for alle nationer. Uden beskyttelse vil mange små industrier i Island komme i vanskeligheder i konkurrence med mere udviklede industrier i de øvrige nordiske lande. Vi er derfor overbevist om, at

frihandel, når det ses som en helhed, vil vise sig at være fordelagtig for alle lande. Derfor opfordrer jeg til, at Norden hurtigst muligt forenes i et marked med fri handel på alle områder, også med fiskeriprodukter, med undtagelse af handel med traditionelle landbrugsprodukter, som jeg vil tro alle de nordiske lande anser det for ønskeligt at beskytte til en vis grad, i hvert fald i første omgang. På denne måde kan de af de nordiske lande, som står uden for Det Europæiske Fællesmarked, i fællesskab arbejde for deres økonomiske interesser inden for EFTA og med hensyn til udviklingen inden for EF, hvor vi uden tvivl vil få god støtte og forståelse fra dansk side, som man godt kunne høre statsminister Poul Schlüters tale her i dag.

Tiden tillader mig ikke at diskutere forskellige andre vigtige samarbejdsspørgsmål. Jeg vil slutte med at opfordre de nordiske lande til at stå sammen, ikke blot i ord, men også i handling. På den måde kan vi få betydelig indflydelse på den storpolitiske udvikling og bl.a. bidrage til forbedrede forhold mellem landene, til at formindske våbenkapløbet, kæmpe for miljøbeskyttelse, virke for beskyttelse af menneskerettigheder og yde hjælp til de lande, som er dårligere stillet. Målet er gensidig tillid landene imellem og en bedre verden.

Talleraas: Hr. president! Betrakter vi det nordiske samarbejde utenfra, er mangelen på framdrift det første som slår en. Det er riktignok ikke hele sannheten. Mye positivt av betydning for Nordens folk blir gjennomført etter initiativ fra Nordisk Råd. Men dessverre finnes også eksempler på det motsatte.

Ved denne sesjonen legges det fram en nordisk kulturhandlingsplan. Forhåpningen er at denne vil bety nye skritt framover når det gjelder å forsterke og utvikle det kulturelle samarbeidet og kulturfellesskapet mellom landene og folket i Norden.

Mitt inntrykk er at det er bred tilfredshet med profilen i denne handlingsplanen. Særlig vil jeg understreke den økte satsingen det legges opp til når det gjelder ungdomssamarbeid, utdanning og forskning.

Her vil jeg bare understreke hvor viktig det er for økt kultursamarbeid å øke språkforståelsen. Dette er det viktigste området for å videreutvikle det kulturfellesskap som allerede er til stede i hele Norden. Det viktigste enkelttiltak for å få fart på dette ville være å skaffe mulighet for å se hver-

andres fjernsynsprogrammer. Men her faller det nordiske samarbeid igjen i staver. Manglende besluttsomhet fra Ministerrådet er nå i ferd med å skape enda et eksempel på at det nordiske samarbeid fødte en mus.

Året 1988 er Nordisk Teknologiår. Det er viktig og vil innebære en økt forståelse for teknologiens betydning og muligheter, men også dens begrensninger.

Tele-X er ett eksempel på ny teknologi som vil kunne bety nye muligheter når det gjelder kommunikasjons- og informasjonsutviklingen innenfor Norden. Tele-X er en utfordring. Den har vi fra konservativ side i Nordisk Råd vært innstilt på å møte konstruktivt. Men dessverre, et handlingslammet ministerråd er nå i ferd med å drepe prosjektet før det blir satt ut i livet.

Jeg frykter nå alvorlig for at Tele-X er i ferd med å bli nok et sørgelig eksempel på nordisk samarbeid på sitt tregeste og mest handlingslammede. Særlig sterk blir denne kontrasten innenfor et teknologisk felt som Tele-X, hvor utviklingen globalt går meget raskt, men hvor Norden beveger seg i et tempo som nærmer seg det skandaløse.

Jeg håper inderlig at vi i løpet av denne sesjonen kan få klare utsagn fra ministerrådshold om at man nå er villig til å gjøre de vedtak som er nødvendige for at Nordens folk kan gis muligheter til å se nordisk fjernsyn direkte.

Jeg er overbevist om at muligheter til å se hverendes fjernsynsprogrammer ville fremmet nordisk fellesskap og språkforståelse vesentlig bedre enn et eventuelt nordisk språkår i 1990, selv om det isolert sett er et positivt bidrag.

Jeg føler ellers et behov for å nevne enkelte eksempler hvor kulturhandlingsplanen vil kunne gi svært positive bidrag til ny vekst og utvikling. For Norden som helhet er det spesielt interessant at økt satsing innenfor kultursektoren i neste omgang vil kunne avleire en bedre økonomisk utvikling som vil kunne gi positive bidrag til sysselsetting og ikke minst også til regional politikk. Slike områder, som virker sammen på denne måten, må tillegges økende vekt framover.

Et eksempel er økt innsats innenfor forskning-en. Det vil gi økt vekst i framtida. Det samme vil bli resultatet av utvekslingsprogrammet Nordplus, som skal være Nordens svar på ERASMUS-prosjektet. Inntil 1 200 stipendiater hvert år i våre naboland er et tall som merkes, også i nordisk sammenheng.

Økt eksamensgyldighet i alle de nordiske land er et annet eksempel som det må satses på å få bedre til i årene som kommer. Dette vil være ett av flere viktige bidrag til å etablere noe som kan kalles "det felles nordiske arbeidsmarked". Det vil være viktig for mobiliteten til vår kvalifiserte arbeidskraft, noe som i sin tur vil gi positive vekstimpulser for Norden som helhet — og det trenger vi også.

La meg til slutt understreke min tilfredshet med at det nå foreligger forslag om å etablere det nordiske industrielle senter her i Oslo. Vi har sett fram til dette vedtak en stund. Det gir spennende muligheter for ny industriell vekst når dette senteret kommer i drift.

Landsstyresmand **Niels Pauli Danielsen**: Hr. præsident! Det er forståeligt, at de store lande i Norden taler om "Norden i Europa" og de nordiske landes tilknytning til det europæiske fællesskab, men vi, der kommer fra de selvstyrende områder i Norden, som efter Helsingforsaftalen på en helt anden måde end før er taget med i det nordiske samarbejde, ser lige så meget og mere frem til et tættere samarbejde mellem de nordiske lande på de forskellige områder, som vi mener at få lige så megen gavn af som af et tættere europæisk samarbejde.

Vi forstår de store landes ønsker og beder om, at man i disse lande også forstår de ønsker, der næres i de selvstyrende områder, ikke bare om et tættere nordisk samarbejde, men også om et selvstændigt medlemskab at Nordisk Råd på linie med de øvrige nordiske folk. For Grønland og Færøernes vedkommende er der tale om et eget folk, der står i rigsfællesskab med Danmark, men uden for det danske medlemskab af EF.

Hr. præsident! Det er med glæde, vi konstaterer, at Ministerrådet ved denne session vil komme med forslag om et revideret samarbejdsprogram inden for social- og sundhedssektoren, og at man har udtrykt sin uro over, at børne-, ungdoms- og familierpolitik fik så lille en plads i den forrige beretning.

På Færøerne har vi forsøgt at føre en familierpolitik, baseret på artikel 16, stk. 3, i FNs verdenserklæring om menneskerettighederne, der siger, at familien er den naturlige og grundlæggende enhed i samfundet og har krav på samfundets og statens beskyttelse. Vi har derfor fået vedtaget en lov, der sikrer alle kvinder, der føder, dagpengemaksimum i 1/2 år, dvs. 24 uger. Her er den

hjemmearbejdende kvinde stillet fuldstændig på lige fod med den udearbejdende.

Vi har på samme måde fået vedtaget en lov, der giver væsentlig større børnetilskud end før med størst vægt på børn under 3 år for at gøre det muligt for småbørnsfamilier at være mere sammen, da dette må anses for at give barnet en større trykthed og bedre trivsel.

Vi er derfor yderst tilfredse med, at oplysningen om, at Nordisk Socialstatistisk Komité, NO-SOSKO, er gået i gang med en undersøgelse af ydelsen til børnefamilier i Norden, og ser frem til at kunne hente endnu flere gode ideer fra det nordiske samarbejde, da også vi arbejder med indkomsterstatning til forældre, der i visse situationer passer egne børn, boligstøtte m. v.

Vi har også med tilfredshed noteret os, at NO-SOSKO, Nordisk Socialstatistisk Komité, arbejder med næste udgave af "Social Trykthed", og at dér vil være et afsnit om Grønland og Færøerne.

Hr. præsident! Det var ved Nordisk Råds 35. session i Helsinki i fjor undertegnede nævnte den forhenværende svenske statsminister Tage Erlander og rejste spørgsmålet om en mere aktiv nordisk politik mod alkohol- og narkotikamisbrug. Jeg kan her ved den 36. session med tilfredshed konstatere, at der kommer et medlemsforslag om styrkning af behandlingsarbejdet i kampen mod alkohol og narkotika, og at der vil blive foretaget undersøgelser for at identificere og oplyse om de metoder, som viser sig særskilt effektive i behandlingen.

Hr. præsident! Må det være mig tilladt at oplyse, at på Island og Færøerne har man i de senere år haft meget fine resultater i behandlingsarbejdet med alkohol- og narkotikamisbrug efter den såkaldte Minnesotamodel eller Hazeldenmetode, som vi på Færøerne har betalt fuldt ud over den sociale sektor, forsorgsloven, ganske som vi yder gratis behandling på Blå Kors:s hjem efter sygehusloven.

Det forebyggende arbejde og rehabiliteringen af misbrugere er et andet og måske endnu større problem.

Alkoholforbruget i de nordiske lande er meget stort og forårsager her som i den øvrige del af verden store sociale og sundhedsmæssige skader. Alkoholforskningen har allerede påvist en klar sammenhæng mellem totalforbruget af alkohol og udbredelsen af skader, og målsætningen for Verdenssundhedsorganisationen, WHO, om at reducere alkoholforbruget med 25 pct. før år

2000 skulle være en naturlig målsætning for de nordiske lande.

Hr. Præsident! På Færøerne har vi haft konkrete resultater af det nordiske samarbejde og Nordisk Råds virke i bl. a. det Nordens Hus, der er rejst i Tórshavn, og oprettelsen af Udviklingsfonden for Vestnorden, som startede sin virksomhed i slutningen af 1987, og som vi venter spændt på skal komme op på en højere grundkapital og fuldt i gang med den for os så vigtige opgave med stimulering af småforetagsvirksomheder, ganske som vi har nydt og nyder godt af Den Nordiske Investeringsbanks regionallåneordning.

Hr. præsident! Det har været et udtalt ønske om at holde sikkerheds- og udenrigspolitik uden for samarbejdet i Nordisk Råd, men det har med tiden vist sig at være meget svært helt at undgå dette.

Dette har også været tilfældet denne gang, og man er kommet ind på urolighederne i Mellemøsten og har nævnt Israels vanskeligheder. Jeg vil på vegne af Kristeligt Folkeparti på Færøerne minde om, at det er et gammelt folk, der her er tale om, Guds udvalgte, der har været igennem flere vanskeligheder og har været truet mere end de fleste andre, ja, udsat for tilintetgørelsesforsøg fra mere end én verdensmagt, og som også vil komme igennem disse dages vanskeligheder med eller uden hjælp fra de nordiske lande, som fra starten har været Israel venligsindet.

Jeg kan huske et møde med den tidligere statsminister Shimon Perez, der påviste de nordiske landes vanskelighed ved at forstå Israels problem, som er et sikkerhedsproblem af en sådan grad, som vi i Norden har alt for små forudsætninger — for ikke at sige slet ingen — for at forstå.

Ingrid Sundberg: Herr president! Jag tänker tala om en felande länk i det nordiska samarbetet. Vi har från flera talare hört att utvecklingen i Europa kommer att ställa våra nordiska länder inför nya utmaningar. Vi moderater i Sverige trycker starkt på nödvändigheten av att lagstiftning och industripolitik i vårt land i ökad grad inriktas på en omfattande integrering med det europeiska ekonomiska samarbetet. Detta måste gälla hela Norden och också det nordiska samarbetet. Norden som hemmamarknad måste också syfta till att riva alla gränser som finns mellan oss och den nu framväxande inre marknaden i EG-länderna.

Nordiska rådet har ofta kritiserats för tung-

roddhet i handläggning och genomförande av åtgärder för att stärka det nordiska samarbetet. Bristerna ligger inte i viljan och inte i planeringen utan i åstadkommandet av konkreta resultat, dvs. i de olika regeringarnas vilja att på nationellt plan följa Nordiska rådets beslut.

Nordiska rådet har många planer: en plan för jämställdhet, en handlingsplan för ekonomisk utveckling och full sysselsättning samt en datateknologisk handlingsplan. En handlingsplan för det nordiska kultursamarbetet skall antas, en ny ekonomisk handlingsplan är under utarbetande, och fler finns. Dessa planer har inneburit att många mycket värdefulla gemensamma projekt har kunnat realiseras.

Jag vill ändå påstå att det fattas en viktig länk i det nordiska samarbetet — länken mellan det nordiska planerandet och de nationella regeringarnas ansvar för att föreslagna åtgärder genomförs i våra olika länder.

Här finns den stora skillnaden mellan EG:s arbets sätt och det nordiska samarbetet. EG:s beslut är tvingande för medlemsländerna. Visserligen kan ett land förhandla sig fram till särbestämmelser eller ökad tidsfrist, men till slut måste man anta bestämmelserna. I Nordiska rådet uppdras åt ministerrådet att vidta åtgärder, men ingen domstol kontrollerar verkställigheten, och åtgärderna består oftast av nya utredningar.

Jag skall ta några exempel angående utvecklandet av tekniska handelshinder. Under nästa år lägger en ämbetsmannakommitté fram förslag för ministerrådet om harmoniserade bestämmelser vad gäller märkning av och tillsatser i livsmedel. Vilka regler som gäller i våra olika länder är redan kartlagt. Förslag kommer att framläggas om att ett nordiskt land för att få införa nya bestämmelser måste samråda med övriga nordiska länder. Det är bra, men vem blir ansvarig för att nu rådande olikheter upphävs genom att berörda länder ändrar sin livsmedelslagstiftning? Inom EG är ett sådant förfarande ett självklart andra steg.

Inom EG inriktas arbetet med handelshinder huvudsakligen efter två linjer: dels den s. k. harmoniseringsmetoden, som används där det finns ett klart behov av säkerhetsföreskrifter vilka bör vara desamma i alla medlemsländer, dels principen om ömsesidigt erkännande. Denna princip bygger på att en vara som godkänts i ett EG-land skall kunna marknadsföras och säljas också i andra EG-länder.

Vad gör då de nordiska länderna? Vilka principer skall gälla för oss? Det är här som det fattas en länk. Det nordiska samarbetet kan aldrig nå sina uppsatta mål, om inte Nordiska rådets beslut i högre grad blir tvingande för ministerrådet att genomföra, också i så måtto att de måste följas upp med regeringsförslag till de olika parlamenten.

Jag skall säga några ord om campingvagnar, även om campingvagnar inte i sig är särskilt betydelsefulla. När det gäller utvecklingen av de tekniska handelshindren inom Norden upptogs campingvagnarna som ett pilotprojekt därför att de ansågs vara okontroversiella.

Nordiska biltekniska kommittén har nu helt och hållet enats om vilka bestämmelser som bör gälla i de olika länderna vad gäller campingvagnar. För att dessa bestämmelser skall bli gällande och handelshindren försvinna fordras ändrad lagstiftning i våra länder. Det gäller, som sagt, ett pilotprojekt, och vi skall se vad som händer.

Anita Gradin berörde dessa förhållanden i sitt tal och sade avslutningsvis att en tidplan för utvecklingen av handelshindren skall framläggas. Men när skall man börja? Det finns i dag konkreta förslag med krav att ansvariga statsråd i våra olika länder skall lägga fram förslag om förändring av lagstiftningen.

Till sist vill jag, herr president, säga att det nordiska samarbetet kan utgöra en förebild när det gäller kultur-, arbetsmarknads- och miljöfrågor. Allt talar för att detta samarbete kommer att utvecklas i än mer positiv riktning. Det är glädjande och är naturligtvis i sig självt tillräcklig anledning för oss att vara stolta över vad som åstadkommit. Vad det nu gäller är emellertid de nordiska ländernas möjlighet att på ett sådant sätt hävda sig ekonomiskt i det nya Europa att det skapas ekonomiska förutsättningar för vidareutveckling av bl. a. kultur- och miljöarbetet. Men då får det inte fattas någon länk i vår samarbetskedja.

Minister Christian Christensen: Hr. præsident! Siden vi sidst mødtes i Nordisk Råd, er der sket flere væsentlige ting, som på forskellig vis påvirker de nordiske landes stilling og muligheder for at føre nordisk miljøpolitik.

En af disse begivenheder er offentliggørelsen af rapporten fra Verdenskommissionen for Miljø og Udvikling, også kaldes Brundtlandkommissionen. Denne rapport har medført en intensiv

debat i internationale samarbejdsorganer og naturligtvis i alle de nordiske lande. Der er ingen tvivl om, at rapportens måde at anskue miljø og udvikling på vil sætte sig dybe og varige spor i vor politik.

Et spor er allerede sat, nemlig det udkast til nyt nordisk samarbejdsprogram på miljøområdet, som Ministerrådet har udarbejdet, og som for tiden er ude til høring i en bred kreds af nationale og nordiske organer. Det nye program bygger direkte på Verdenskommissionens ideer om tværfaglighed, integration af miljøspørgsmål i alle samfundspolitiske områder og et internationalt syn på miljøbeskyttelsesarbejdet.

Programmet er endvidere mere principielt og langsigtet end tidligere programmer.

Jeg vil ønske, at Rådet vil indgå i en konstruktiv dialog med Ministerrådet om de nye ideer i programmet. Gennem en sådan dialog kunne vi støtte hinanden i anstrengelserne for at gennemføre programmets ideer, for det kan blive besværligt nok at kræve, at alle gode kræfter samarbejder.

Ministerrådet vil udnytte tiden frem til næste års session, hvor programmet fremlægges som ministerrådsforslag, til at indarbejde erfaringerne fra det nationale og internationale arbejde med opfølgning af Verdenskommissionens rapport.

Lad mig udtrykke det håb, at Nordisk Råd vil udnytte tiden lige så konstruktivt til at studere de nye ideer.

En anden vigtig begivenhed, som påvirker de nordiske lande, er ikrafttrædelsen af EF-pakken. Dermed skabes der ikke bare en ny dynamik i EF:s arbejde med at etablere det indre marked, men der skabes også et nyt fundament for Fællesskabets miljøpolitik. Dette skaber nye udfordringer for det nordiske samarbejde, udfordringer, som samarbejdsministrene allerede har taget op. Det er jeg meget tilfreds med.

I samspillet mellem EF og Norden vil Norden på nogle områder blive nødt til at tilpasse sig udviklingen i EF, og på mange andre områder vil resultaterne af det nordiske samarbejde imidlertid kunne udnyttes til at inspirere EF:s miljøpolitik.

På miljøpolitikens område er det vigtigt at holde sig for øje, at Europa er andet og mere end Norden og EF. Landene i Østeuropa bidrager således væsentligt til både luft- og vandforureningen i Norden. Den øgede interesse for samarbejdet mellem Norden og EF må derfor ikke betyde, at

vi mister interessen for at påvirke de østeuropæiske lande, snarere tværtimod. Overalt hvor vi forhandler om væsentlige miljøproblemers løsning, er vi afhængige af, at lande uden for EF og Norden kommer med i billedet. Det gælder særlig ECE, hvor vi for tiden forhandler en ny aftale om kvælstofoxider. Det gælder Helsingforskommissionen som netop har afholdt møde på ministerniveau og truffet en række vigtige beslutninger. Det burde i virkeligheden også gælde omkring Nordsøen, hvor DDR og Tjekkoslaviet via de meget store europæiske floder er stærkt medvirkende til forureningen.

Så lad os ikke bygge nye skel op, men arbejde på at nedbryde de skel, som eksisterer i Europa.

Jeg har derfor også med tilfredshed konstateret, at Nordisk Råd har indbudt et bredt udsnit af europæiske lande til den planlagte konference for parlamentarikere i 1989 om havforurening. Forberedelserne til konferencen er ved at gå i gang i samarbejde mellem Ministerrådet og Nordisk Råd.

Ministerrådet arbejder samtidig på at etablere en nordisk plan mod havforureningen. Jeg tror derfor, at forholdene ligger godt til rette for samarbejdet fremover. Efter min mening vil den parlamentariske konference om havforurening kunne tjene det hovedmål at sikre den nationale opfølgning af de internationale aftaler, som er indgået på den anden Nordsøkonference og på Helsingforskommissionens netop afholdte møde.

Hertil kommer, at de beslutninger, som senere skal træffes i de respektive konventioner, nødvendigvis skal følges op på det nationale plan. Uden forståelse og vilje i de nationale parlamenter vil aftalerne næppe få de miljømæssige effekter, som vi alle tror og håber på.

Lad mig slutte disse bemærkninger med at konstatere, at meget er nået i det seneste år, men at fremtiden også rummer store udfordringer for den nordiske miljøpolitik. Ikke mindst arbejdet med at følge Verdenskommissionens anbefalinger op vil give os nok at gøre. Desuden skal det nye miljøprogram drøftes og fastlægges. Den nye økonomiske handlingsplan skal gennemanalyseres for sine miljømæssige konsekvenser. En nordisk havforureningspolitik skal sammenfattes, og vi skal tage fat på næste runde af den nordiske handlingsplan mod luftforurening.

Der er meget store opgaver forude for de nordiske lande på miljøpolitikens områder. Jeg håber på et godt samarbejde derom.

Lilli Gyldenkilde: Hr. præsident! Det, der bringer mig på talerstolen, er miljøminister Christian Christensens rigtige og vægtige og smukke ord om, hvordan vi kommer videre i det helt nødvendige samarbejde omkring dette at få gjort op med forureningen. Det var det afsnit, der handlede om de østeuropæiske lande, jeg er lidt optaget af, for det er jo rigtigt, at vi kan her i Norden omkring Østersøen rense op, så vi synes, vi gør vort for at få en ren Østersø. Og man kan sige: Hvad nytter det, om andre lande ikke renser op efter sig? Nu er det sådan, at jeg tror bestemt, at andre lande gerne vil, men har ikke teknologien til det, og om vi mener noget med de ord vi siger, kan vi ikke fortsætte med at forbeholde os teknologien for os selv og ikke åbne op for muligheden af, at de lande, som vi skal samarbejde med om forureningen, at de må få vores teknologi.

Jeg nævner det her, fordi miljøministeren på dette møde med disse ord, der her blev sagt, og miljøministeren, som vores udvalg havde møde med i går, skal være opmærksom på, at her er et problem. Hvis vi vil gøre dette rigtigt, kan vi ikke blive ved med at forbeholde os den teknologi og den hjælp, som disse lande skal have for at kunne rense op. Vi kan ikke på den ene side sige, at de skal være med til at rense op, og på den anden side sige, at de ikke må få teknologien til det, selv om vi har den. Og så for det tredje skældede dem ud over, at de forurenere. Det er hykleri, og det kan vi ikke være bekendt.

Jeg vil spørge ministeren, om ministeren er lige så optaget af dette spørgsmål, som vi er nogle stykker der er, og om, hvad der i givet fald kan gøres ved det?

Minister Christian Christensen: Jeg er glad, at fru Lilli Gyldenkilde fulgte dette meget vigtige spørgsmål op.

Som det er sagt af en tidligere indleder her, kan vi i Norden alene ikke rense op i vore farvande, hvis ikke vi får andre med.

Derfor arbejdede vi også fra dansk side meget stærkt på, at Østersøkonferencen for en måneds tid siden skulle være på ministerplan, og at den bl. a. skulle dreje sig om havforurening specielt med kvælstof.

Vi har haft kontakter med Østersølandene. Jeg kan nævne i den forbindelse, at Danmark har aftale om miljøsamarbejde med DDR og med USSR. Det er givet, at vi alle må være med på et

realistisk plan, og det var en oplevelse, at syv lande omkring Østersøen underskrev aftaler om at reducere kvælstofudslippet med 50 pct. inden 1995. Det er 2 år længere end den danske vandmiljøhandlingsplan, som ligger til grund for disse forhandlinger. Det er et meget positivt og et vigtigt skridt fremad.

Det er klart, at vi må samarbejde med hinanden om den bedst tænkelige teknologi.

Kemppainen: Herr president! Jag har inte lagt märke till att någon annan skulle ha uppmärksammat att i dag är den internationella kvinnodagen. Jag hälsar alla kvinnor och önskar dem framgång i kampen för kvinnornas jämlikhet och social befrielse. Längje leve kvinnan — såsom också mannen!

I ministerrådets redogörelse (C 2) om nordiska samarbetsprogram fäster man speciell uppmärksamhet vid integrationsutvecklingen i Europa. Det är alldeles klart att den europeiska gemenskapens beslut och utveckling i EG även påverkar EFTA-länderna inklusive de nordiska länderna. Ministerrådets betoning i samarbetet är enligt min uppfattning felaktig av två orsaker.

För det första underordnar man sig för mycket det som EG kommer att framföra eller till och med diktera åt EFTA-länderna t. ex. då det gäller tekniska standarder eller motsvarande normer som rör ekonomisk verksamhet. I programmet betonar man förvisso utökandet av det nordiska samarbetet, men man borde ställa som mål att i förhandlingar mellan EFTA och EG påverka sakens innehåll. Med detta menar jag, att vi inte kan underordna oss sådana beslut som görs i Bryssel och gäller oss t. o. m. så att vi överhuvudtaget inte hörs i saken.

För det andra och detta är huvudpunkten i min kritik över C 2 dokumentet. Då man talar om Europa avser man endast dess västra del — och detta är ju ett förnekande av den gällande verkligheten. Vi här i Norden bör minnas att Europa sträcker sig från Atlanten till Ural. Vi borde vara speciellt intresserade av den utveckling, perestrojka, som pågår såväl i Sovjetunionen som i andra socialistiska länder. Den ekonomiska reformen gör dessa länder till allt intressantare marknadsområden. Med detta öppnar sig många nya ekonomiskt produktionslägen för samarbetsobjekt också för de nordiska länderna. Miljöfrågorna känner inte heller i Europa till några gränser, som också minister Christensen konstaterade i sitt anföran-

de, och därför kan stoppandet av nedsmutsningen samt förbättrandet av miljön endast ske genom ett omfattande internationellt samarbete. Detta gäller både Östersjön och andra havsområden som omger Norden. Än mera gäller det luftföreningar som förorsakar ödeläggelse i våra skogar och insjöar. Redan detta borde övertyga oss om att det inte är i enlighet med nordiska intressen att förbehålla sig samarbete enbart med Västeuropa utan att man allt mera målmedvetet bör främja ett allmäneuropeiskt samarbete på ekonomins, vetenskapens, teknikens, miljövårdens, kulturens, det vill säga på alla områden av det mänskliga livet. Till detta strävade jag för min del då den internationella kommitténs mandat definierades.

Partisekreterare Michail Gorbatsjov föreslog i sitt tal i Murmansk den 1 oktober 1987 samarbete med de nordiska länderna och andra nordiska stater i det arktiska området. Alla de nordiska länderna är otvivelaktigt intresserade av ett tillgodogörande av de arktiska energi- och andra naturtillgångarna. Men vi borde förvisso också vara intresserade av miljövård i dessa mycket sårbara nordiska områden och av vetenskapligt samarbete i Arktis liksom också av öppnandet av nya trafikförbindelser på havsområdena. Allt mera betydelsefulla har dessa områden blivit också militärpolitiskt. Här i Norden möter ju två militärallianser varandra såväl till lands som till sjöss och i luften. Därför är det nödvändigt att befrämja säkerheten på de nordiska havsområdena och sträva till nedrustning och minskad spänning på området. Det skulle behövas ett eget KSSE-möte där man tillsammans kunde diskutera dessa frågor.

Det skulle redan vara tid att förverkliga president Urho Kekkonens för 25 år sedan tagna initiativ om en kärnvapenfri zon i Norden. Parlamentarikerna har tillsammans med folkrörelser på ett positivt sätt befrämjat saken. Nu är det regeringarnas sak att ta steg till en lösning. Om vi dock inte har haft för vana att skynda i det nordiska samarbetet så borde väl ett kvarts sekel vara nog också i denna fråga för mognandet av beslutsprocessen.

Ett beslut om bildandet av en kärnvapenfri zon i Norden skulle vara den bästa möjliga förtroendeskapande åtgärd, vilka vi alltför mycket saknar i dag. Det stöder de allmänna strävandena att stoppa upprustningen och främja nedrustningen såväl av kemiska som konventionella vapen.

Herr president! Jag vill med detta inlägg betona att vi i de nordiska länderna enligt min uppfattning i all vår verksamhet bör kämpa mot diskriminering, isolering, blockbildning och befrämja allmäneuropeiskt, paneuropeiskt samarbete på en bas som är jämbördig för alla parter. Genom att befrämja ett sådant samarbete, befrämjar vi samtidigt förverkligandet av en ny internationell ekonomisk ordning. Genom att förverkliga egna initiativ till att stoppa kapprustningen ger vi vårt eget positiva bidrag för avspänning och fred.

Statsråd Finn Kristensen: President! Jeg vil ta for meg to aspekter som er særlig interessante når det gjelder forholdet mellom den framtidige teknologiske utviklingen og miljø- og ressurs-hensyn.

For det første må den teknologiske forskning bidra til å sikre en bærekraftig teknologisk utvikling, slik at vi ikke i framtiden også må rydde opp i miljøproblemen fra den nye teknologien som utvikles. Dette vil stille strenge krav til helsevurderinger og evner til å se de samlede konsekvenser av den teknologiske forskning som foregår.

For det andre må den teknologiske forskning og utvikling bidra til å løse eksisterende miljøproblemer. Utvikling av slik teknologi kan åpenbart gi oss et konkurransefortrinn som produsenter av miljøteknologiske prosesser og produkter.

I Norge tar vi nå sikte på en opptrapping av denne type forskning. Det legges opp til at de økonomiske virkemidler vi disponerer til nyskaping i næringslivet, sammen med statlige utviklingskontakter, skal stimulere til mer miljøvennlige prosesser og produkter.

NTNF, Norges Teknisk—Naturvitenskapelige Forskningsråd, vil f. eks. spille en viktig rolle i dette arbeidet hos oss. NTNF legger i sin forskningsstrategi stor vekt på å utnytte resultatene fra de andre prioriterte satsingsområdene som bioteknologi, informasjonsteknologi og materialteknologi for å bedre de samlede miljøhensyn. I tillegg har NTNF et eget prosjekt rettet mot industriell miljøteknologi.

Miljøvern er sektorovergrepene. Det er klart framhevet i rapporten fra Verdenskommisjonen for miljø og utvikling. I Norge har vi nå nedsatt et regjeringsutvalg ledet av miljøvernministeren, og består for øvrig av utenriksministeren, landbruksministeren, næringsministeren, fiskeriministerens, samferdselsministeren og olje- og ener-

giministeren. Dette utvalget skal ta fram konkrete handlingsprogrammer på utvalgte innsatsområder i regjeringens oppfølgingsarbeid.

Å integrere miljøhensyn i de tradisjonelle sektors politikk kan by på store utfordringer, og Regjeringen har derfor funnet det riktig å opprette et ministerutvalg for å styre dette arbeidet. Utvalgets sammensetning gjenspeiler også til en viss grad hvilke områder man har valgt å satse på nasjonalt i første omgang. Min kollega, miljøvernministeren, vil komme inn på dette i besvarelsen av et spørsmål onsdag ettermiddag.

Stadig flere melder om internasjonale forventninger om at de nordiske land skal bli foregangsland når det gjelder å løse våre miljøproblemer. Derfor er arbeidet med et nytt nordisk samarbeidsprogram om miljøvern innen Nordisk Ministerråd meget viktig.

Samtidig har de nordiske sosialdemokratiske partiene skrevet utkast til et miljøprogram. Dette arbeidet framhever miljøpolitikken og understreker at den må være sektorovergrepene og at vi alle må stå ansvarlige for miljøkonsekvensene av våre tiltak og bidra til å forebygge skader på helse og miljø.

Gjennom å bruke Norden som base vil næringslivet i de nordiske land kunne ha større sjanse til å hevde seg internasjonalt og møte de internasjonale utfordringer og muligheter på disse områdene.

Etableringen av det indre marked i EF i 1992 er en av de største utfordringer de nordiske land står overfor i årene framover. Slik jeg ser det, må vi få til et mer effektivt samarbeid i Norden for å få en sterkere posisjon vis-à-vis resten av Europa. Det nordiske samarbeidet blir dermed på mange områder en nødvendig forutsetning for et vellykket samarbeid med EF, og jeg framhever dette nå særlig i forbindelse med det jeg har nevnt om forskning, produktutvikling, nyskaping och miljøspørsmål.

Ministerrådsforslaget om det nordiske industrielle sentret skal behandles senere denne uke. Jeg vil derfor bare nøye meg med å peke på at vi gjennom sentret nettopp får en instans som vil være et viktig virkemiddel framover i våre bestrebelser på å møte nye utfordringer på områder som krever nye innsatser innen teknisk forskning og utvikling, ikke minst, som sagt, når det gjelder miljøhensynene.

Det nordiske Teknologiåret vil også spille en viktig rolle gjennom det store antall aktiviteter

både nasjonalt og nordisk som burde kunne bidra til å øke forståelsen for teknologiens betydning for en fornuftig samfunnsutvikling.

Jeg føler at det er nødvendig i denne sammenheng også å peke på utdanningens betydning for næringslivets vekstmuligheter generelt og ikke minst på det området jeg nå har omtalt, i tida framover. De nordiske landene er i verdenstoppen når det gjelder ressursanvendelse til utdanning. Men hvor effektiv er anvendelsen av disse midlene? Jeg tror at vi her har mye å vinne ved f. eks. å samarbeide mer effektivt over grensene i Norden. De nordiske industriministre har derfor tatt initiativ til et seminar om mulighetene for økt nordisk samarbeid om høyere teknisk utdanning sett i lys av det behov vi har innenfor næringslivet i våre nordiske land. Jeg håper det vil vise seg at alle berørte parter vil innse betydningen av resultater på dette området, ikke minst av produktivitetshensyn og dermed vår evne til å møte de mange og spennende utfordringer vi står overfor på en rekke områder, og som sagt, i denne sammenheng særlig innenfor det som totalt sett berører vårt miljø i dag og i morgen.

Landsstyresmand **Klein**: Hr. præsident! Det er mig en stor glæde, at jeg har fået tildelt taletid i denne forsamling, hvor vi gang på gang gensidigt har pointeret det ønskelige i et kulturelt samarbejde på tværs af kultur, sprog og forudsætninger — ja, på tværs af Atlanterhavet.

Kulturelt har vi samarbejdet længe. Jeg kan som eksempel nævne vor flere hundredårige tradition omkring sameksistens både med Danmark og med det øvrige Norden. Vi er blevet påvirket af jeres kultur på godt og ondt.

Et af de spørgsmål, som vi skal tage stilling til her på sessionen, er et forslag til en ny nordisk kulturel handlingsplan, som har gennemgået den sædvanlige behandling både på ministerplan og i Rådets kulturelle udvalg.

Der er mange positive elementer i planen, som den nu foreligger, bl. a. øgede midler til kulturfondet og forslag til nye kulturpriser. Det er vigtigt at fastholde en udvidet opfattelse af kulturaktiviteten i Norden.

Ikke mindst det almenkulturelle område har stor færøsk interesse. Generelt kan man om kulturaktiviteten i det land, som jeg repræsenterer, sige, at den i betydelig grad udspringer af personligt engagement. Organisatorisk er dette nok et handicap, men det har også sine klart positive og

initierende fordele, som bør påskønnes. Det er af vital interesse for det nordiske kultursamarbejde i fremtiden, at man tager højde for disse forhold og yder det spontane og ikke-institutionelle kultursamarbejde og amatørvirksomheden påskønnelse og støtte. Efter min opfattelse er der nemlig en større og mere indlysende sammenhæng mellem kultur og engagement end mellem kultur og bureaukrati.

Jeg har med tilfredshed noteret mig, at man fra Nordisk Råds side nu er gået aktivt ind i at støtte grundlæggende forskningsprojekter — også på Færøerne. Det, som jeg tanker på, er Biofarprojektet. De formål, der er angivet for projektet, går ud på, at det er grundvidenskabeligt, at det er et internordisk projekt, at det kan blive til gavn for den færøske marinbiologi som for marinbiologien i den øvrige nordiske land, bl. a. fordi der er knyttet såvel forskning som forskeruddannelse til projektet.

Projektets betydning ud over det, der er sagt, kommer til at ligge i, at der bliver skabt en viden om havbundens fauna omkring Færøerne, som kan blive af uvurderlig betydning for kvoteringen og den videre udvikling af det færøske fiskerierhverv.

Desuden kan områdets fauna — området er nok det mindst forurenede, man kan finde i dag — tjene som sammenligningsgrundlag for de undersøgelser, der foregår i Kattegat, i Skagerak og i Nordsøen. Forskere regner med, at disse områder allerede var påvirket af menneskeaktiviteter, inden de pågående undersøgelser startede.

Jeg ønsker held og lykke for den nordiske kulturhandlingsplan. Det er en meget god begyndelse. Men der skal politisk vilje bag, hvis vi skal høste resultater.

Dounreay er ved at blive et navn, et begreb, som de fleste i Norden er blevet opmærksomme på. Det er vigtigt, at Dounreay således er kommet i søgelyset, specielt fordi Dounreay-spørgsmålet drejer sig om et forsøg fra atomkraftindustrien på at føre os ind i plutoniumsteknologien. Dounreay er planlagt som en del af et stort europæisk program.

Tjernobyl vækkede mange. Men allerede året før Tjernobylulykken var der et aktivt modstandsarbejde i Skotland, på Orkneyøerne, på Shetland og her i Norge. Det er dette grundige informations- og modstandsarbejde, som skal have æren for, at Dounreay er blevet en international politisk sag. Jeg havde selv den glæde at

være med i en delegation til det britiske underhus og afleverede de første 220.000 norske underskrifter i Downing Street i London i begyndelsen af sidste vinter. Dette besøg fra aktionen "Norge mod Dounreay", det norske Venstre, parlamentsmedlem Jim Wallace fra Orkneyøerne og Shetland, Norges Bondelag og mig selv, førte faktisk til de første nyhedsindslag om Dounreay i de vigtigste nyhedskanaler i London. Siden er modstandsarbejdet bare vokset og vokset, og vi kan nu fremvise både en "liberal Nordsøgruppe" med centrale politikere fra alle landene rundt om Nordsøen og ikke mindst NENIG. Den færøske regering og fiskeriindustri er med til at støtte dette vigtige arbejde økonomisk sammen med fylkestingene og de politiske myndigheder på Shetland og Orkneyøerne. Disse to øsamfund samt norske interesser har også deltaget i den længste offentlige høring, Skotland nogen sinde har haft, Dounreayhøringen i Thurso. Alene har Orkney Islands Council, Orkneyøernes parlament, brugt mere end 5 millioner danske kroner på at modarbejde den farlige nabo.

Næsten fra begyndelsen, må man sige, er der grund til at være optimistiske. Ministeren for Skotland vil komme med sin afgørelse engang i foråret. Men uanset hvad konklusionen bliver, er der store chancer for, at hele det europæiske atomkraftsarbejde slår revner. Den folkelige modstand mod Dounreayanlægget har også klart vist, hvor megen tvivl og modstand planerne har ført til blandt politiske myndigheder.

Minister Liikanen: Herr president! I Västeuropa har under 1980-talet den ekonomiska tillväxten varit klart lägre och arbetslösheten avsevärt högre än i andra industriländer. I vår världsdel har på sistone medvetandet tilltagit om behovet att stimulera ekonomin och avlägsna hindren för en gynnsammare utveckling. Jag konstaterar ändå med beklagande, att intresset för samordnade insatser för den europeiska ekonomin tills vidare inte har lett till resultat på grund av betänkligheter i synnerhet från tyskt håll. Jag hoppas att förutsättningarna för framsteg har förbättrats till OECD:s ministermöte, som hålls i maj under svenskt ordförandeskap. I dag har finansministrarna här i Oslo diskuterat situationen och vi har alla i Norden varit ganska eniga om politiken.

Det mest betänkliga är, att i Europa den låga tillväxttakten i förening med våldsamma fluktuationer i valutakurserna har lett till återhållsamhet

i investeringsverksamheten. Trots en konjunkturrell uppgång i investeringarna är deras nivå övervägande låg. Under de senaste tio åren har utvidgningen av den produktiva kapaciteten t. ex. i Förbundsrepubliken Tyskland halverats jämfört med genomsnittet för efterkrigstiden. Det är klart att en dylik utveckling har allvarliga ekonomiska och sociala följder. Vi kan inte på sikt basera tillväxten på ökad konsumtion finansierad med inbesparingar från nedgången i priserna på olja och råvaror.

Ett eminent hot mot de europeiska ekonomierna föreligger i den aktuella handels- och valutapolitiska utvecklingen. Den japanska yenens värde har sedan mars 1985 fördubblats i förhållande till dollarn men knappast alls ökat i förhållande till de västeuropeiska valutorna — gentemot den tyska marken har den rent av devalverats. Förändringen i valutarelationerna i samband med en lägre efterfrågeökning i USA kan medföra en abrupt tillväxt i utbudet av japanska produkter i Europa, vilkas marknadsandel mellan 1984 och 1987 redan ökade från 9 till 14 procent. Samma gäller sydasiatiska länder med liknande valutakurspolitik som Japan. Samtidigt pressas Europa hårt också av Nordamerika, vars konkurrenskraft brant har förbättrats till följd av dollaraset.

Vi behöver nu utan tvivel en europeisk tillväxt- och stabiliseringspolitisk handlingsplan för att undvika en långvarig stagnation. I detta hänseende kommer OECD:s ministerråds majmöte att spela en viktig roll. Det är en absolut nödvändighet att försäkra, att sådana åtgärder inte leder till en snabbare inflationstakt. Här har arbetsmarknadsparterna ett stort ansvar.

Stora förhoppningar har fästs vid fullföljandet av EG:s inre marknad till 1992 och det samtidiga utbyggandet av ett dynamiskt europeiskt samarbetsområde såsom en ram för strukturella reformer i de europeiska ekonomierna. Vi kan likväl inte uteslutande förlita oss på institutionell automatik — som för övrigt kan leda till bakslag för länder utanför EG — utan vi måste angripa problemen som sådana.

Den ekonomiska utvecklingen i Finland har varit övervägande gynnsam. Totalproduktionen växte i fjol med drygt 3 procent och utan det missväxtdrabbade jordbruket över 4 procent. De fasta investeringarna ökade på nytt och arbetslösheten minskade. Till följd av den snabbare tillväxten i Finland än i OECD-området försämrades

den externa balansen kraftigt. Tendensen till ökande underskott i bytesbalansen utgör den viktigaste restriktionen för den finska ekonomin.

Inkomstpolitiken i Finland är i dag helt öppen. De tidigare tvååriga avtalen löpte ut i februari. Vissa intressegrupper siktade på nya centraliserade avtal. Regeringen å sin sida lovade bidra med finanspolitiska åtgärder i anslutning till den kommande inkomstskattereformen, som skulle ha garanterat en realinkomststegring på 3,5—4 procent under kommande två år med moderata nominella löneförhöjningar. Tyvärr godkände alla parter inte detta förfarande. För närvarande konkurrerar de olika arbetstagarförbunden om lönekraven, och läget är osäkert. Erfarenheten visar, att i länder med högt organiserad arbetskraft är centraliserade avtal mindre inflationsdrivande än avtal på förbunds- eller företagsnivå. Det är naturligtvis också svårare att uppnå socialpolitiskt önskvärda mål med spridda avtal. Jag hoppas, att slutresultatet av den pågående inkomstnundan inte kommer att skada Finlands hittills väl hävdade internationella priskonkurrenskraft.

Ueland: Hr. president! Nordisk Råd har mange viktige saker på sakskartet denne sesjonen. Det må vere første gongen vi har heile 10 ministerrådsforslag oppe til handsaming i ein og same sesjon. Nordisk Råd er invitert til å vedta fleire nye handlingsplanar og program av stort omfang. Dette stemmer dårleg med den kritikken som frå tid til anna dukkar opp, om at mangel på idear er eit hovedproblem i Nordisk Råd.

Eg trur nok me heller bør setja søkjelyset på oppfølginga av alle dei gode ideane og forslaga som vert handsama og vedtekne i Nordisk Råd. Derfor er det litt skuffande at me heller ikkje til denne sesjonen har fått noko opplegg frå Ministerrådet om alternative måtar å finansiera det nordiske samarbeidet på. Det er hemmande for effektiviteten i det nordiske samarbeidet at budsjettet faktisk til kvar tid blir fastlagt mest ut frå den stramme budsjettpolitikken i enkelte av medlemslanda. Sjølv om det vil krevja strengare sjølvdisiplin og prioritering, burde økonomien i Nordisk Råd ha vore sterkare knytt til konkrete prosjekt enn til ei meir eller mindre fastlåst ramme.

Me vil vedta nye og viktige planar på denne sesjonen, men vi har også eksisterande planer som skal følgjast opp.

Eg vil nytta dette innlegget til å snakka om den

nordiske datateknologiplanen som, som kjent, vart sett i gong i 1985, og som skal avsluttast neste år, i 1989.

Kommunikasjonsutvalet har før denne sesjonen fått fleire interessante dokument om status for planen, og me ventar med interesse på Ministerrådet si vidare handsaming og på eventuelle forslag.

Det er ved utgangen av 1987 brukt 80—90 mill. kr. til datateknologiplanen, som har ei total ramme på 100 mill. norske kr. i femårsperioden.

Det er gitt økonomisk støtte til over 80 ulike delprosjekt. Godt over 100 bedrifter og over 30 institusjonar og høgskular har vore involverte. Dette viser at det er skapt mange nye miljø kring datateknologien, delvis på tvers av samfunnssektorar og på tvers av landegrenser. Dette skulle tyda på at planen har skapt grunnlag for eit vidare og meir langsiktig samarbeid. Også i denne samanhengen er det vel eit spørsmål om ikkje prioriteringa bør gjerast strengare i framtida.

No er det ikkje langt fram til 1989, og me bør så snart som mogeleg ta stilling til korleis den nordiske satsinga og samarbeidet på dette området best kan førast vidare når planperioden går ut. Det er viktig å få klarlagt

- om planen skal følgjast opp slik at det vert ein rullerande plan på same måten som den økonomiske handlingsplanen,
- om kva tiltak som skal prioriterast i neste fase — den langt største delen har no gått til den industrielle forskings- og utviklingsdelen,
- korleis arbeidet bør leggjast opp for å sikra maksimal koordinering med dei nasjonale program som no er vedtekne, og i denne samanhengen også spreia informasjon om dei nasjonale erfaringane til andre medlemsland.

Etter mitt syn bør Nordisk Råd følgja opp dette området av det nordiske samarbeidet ved å forlenga datateknologiplanen. Ein kunne tenkja seg ei samordning med den økonomiske handlingsplanen, men datateknologien har mange andre aspekt enn det reint økonomiske. Den raske utviklinga innan høgteknologien opnar for nye alternativ i samfunnsutviklinga. Det må vere viktig at me får med oss dei verdfulle sidene av den nordiske samfunnsmodellen også i framtida. Me må ikkje gløyma at dei såkalla mjuke delane av teknologidebatten også er svært viktige.

Men den viktigaste føresetnaden for ein ny datateknologiplan må vera å visa vilje til satsing. Sjølv om 100 mill. kr. over fem år er mykje peng-

ar i det nordiske samarbeidet, er det lite om ein samanliknar med innsatsen nasjonalt, for ikkje å snakka om tilsvarende europeiske og internasjonale program. Men også i høve det europeiske samarbeidet må ein lesa statustrapportane positivt ved at nokre av dei nordiske prosjekta er gått inn i større europeiske program. Dette er eit interessant poeng særleg no då Nordisk Råd arbeider med og drøftar si stilling i internasjonal samanheng.

Det ville føra for langt i dette innlegget å gå djupt inn i spørsmåla om korleis det bør prioriterast innanfor dei økonomiske rammene i ein eventuelt rullerande dataplan. Dersom utviklinga innan datateknologi ikkje skal forsterka den alvorlege sentraliseringa, som me spesielt har hatt her i landet, må spesielle program for utvikling av distrikta prioriterast langt sterkare i neste fase. Kommunar og fylkeskommunar må trekkjast meir med, og eg meiner det ligg eit stort potensiale for nordisk samarbeid innanfor region- og distriktutvikling. Me veit at om distrikta ikkje kjem med i teknologiutviklinga for fullt, kan prisen for utviklinga til sist verta langt høgare enn rekna med. Eg vil i denne samanhengen visa til min kollega Oddrunn Pettersen sitt innlegg, der ho gjekk detaljert inn på kva det kostar å sentralisera.

Elver Jonsson: Herr president! Det finns några karakteristiska drag i det nordiska samarbetet som vi måste vara uppmärksamma på. Vi fattar i rådet nog så heroiska beslut, livligt påhejade i egna och andras högtidliga tal om vikten av ett utvecklat samarbete. I en lång rad ärenden har handlingsplaner antagits.

Allt detta är bra. Men det finns en risk att det *mera blir planer än handling!* Det bör leda till en mera kritisk granskning av både ministerrådsförslag och våra egna rådsförslag. Dessutom bör en alltmer aktiv uppföljning av tidigare fattade beslut göras. Här har inte minst budget- och kontrollutskottet en mycket viktig uppgift.

Den svenske samlingsministern Mats Hellström sjöng på förmiddagen det nordiska samarbetets höga visa. Han erinrade om möjligheten för nordiska medborgare att fritt röra sig över gränserna, rätten att söka arbete och få social trygghet i valfritt nordiskt land. Här har vi i Norden varit föregångare. Herr Hellström upprepade sin tes senare i talet.

Herr president! Påståendet stämmer i teorin,

men i praktiken finns det massor av jordnära men högst reella hinder, som är ett besvärande faktum.

Flertalet av de frågor som diskuteras och behandlas i Nordiska rådet i dag är av övergripande, allmängiltig natur. Se bara på innehållet i några av de ministerrådsförslag som presenteras vid årets session: nordiskt industriellt center i Oslo, Nordiska investeringsbankens regionalläneordning, nordisk projektexportfond och nordiskt bioteknologiskt samarbetsprogram!

Få av dessa är direkt inriktade på den enskilde nordbons intressen, t. ex. hans svårigheter och bekymmer vid resa eller flyttning mellan länderna. Detta är ett förhållande som inte är nytt för denna session eller för de senaste årens sessioner. Tvärtom har de präglat hela 1980-talet.

En första reaktion mot denna utveckling kom emellertid i början av det här decenniet då termen nordiskt medborgarskap infördes i den nordiska debatten. Nordiskt medborgarskap som begrepp syftar inte till bildandet av en nordisk förbundsstat eller till att ett nordiskt enhetligt pass för nordbor skall användas. Nordiskt medborgarskap avser de hinder av olika slag som flyttande nordbor möter före flyttningen, under själva resan, vid ankomsten till grannlandet och vid återflyttning.

Med detta som utgångspunkt antog vi 1982 ett yttrande om att ministerrådet borde beakta de problem som möter människorna i Norden vid resa, byte av arbetsplats eller flyttning. Initiativ borde tas som beaktade de i vid mening sociala sidorna av det nordiska samarbetet.

Det kom att ta lång tid innan några initiativ togs av ministerrådet. En utredning tillsattes efter flera års uppmärksammas väntan från rådsmedlemmarnas sida. Sedan kom produkten, en första sådan, vid sessionen 1986. Det var en "tegelsten" om 400 sidor, benämnd "Nordbors rättigheter i Norden". Denna ger information om de hinder som flyttande nordbor möter i stort och smått.

Jag har i Nordisk Kontakt givit uttryck för en starkt kritisk inställning till hur denna utredning har bedrivits. Där har jag bl. a. skrivit: "Vad hjälper det på kort sikt nordiska medborgare att de faktiska hindren kartläggs? Grundidén med nordiskt medborgarskap var ju att hindren antingen skulle bort eller att medborgarna skulle få hjälp att ta sig över dem, inte att utreda fram att det fanns hinder. Det har alla som flyttat i Norden blivit medvetna om".

Rådet hade bett om en rättighetskatalog, en Codex Nordicus, men fick en hinderkatalog. Det var alltså enligt min mening fel sak som utreddes. Vid råds-sessionen 1986 framfördes också kritiska synpunkter. Man väntade på en folkkupplaga av Codex Nordicus. Det var de vardagsnära problemen, som den enskilde nordbon möter i det praktiska livet, som helt naturligt skulle vara tyngdpunkten i utredningen. Nu har den äntligen kommit och finns att hämta i stortingets foajé.

Min tidigare kritik har gällt handläggningen och den utdragna tidsåtgången för att komma till skott. Skulle det verkligen behövas 33 månader för att komma fram till ett mandat för detta utredningsarbete, har jag frågat. Nu spelar tiden oss ånyo ett spratt.

Det är något typiskt för det nordiska samarbetet att aviserade utredningar, ministerrådsförslag och berättelser fördröjs och kommer mottagarna till handa mycket sent. Möjligheten för en seriös beredning försvåras eller uteblir helt. Bristerna i Nordiska rådets frågeinstitut understryker denna tes. Jag finner att det inte är bra, och jag tror mig veta att min uppfattning delas av många parlamentariker och även av regeringsmedlemmar.

Av C1 framgår att beslutsunderlag tagits fram som skall kunna ge svar på frågan vad som behöver göras för att bringa lagar och regler i bättre harmoni mellan länderna till förmån för ett öppnare Norden. Vidare framgår att planeringen av arbetet syftar till att ärendet skall kunna behandlas av ministerrådet under första halvåret 1988.

Här pågår en mycket angelägen del av utredningsarbetet. Jag vill dock understryka att valet av områden som skall plockas ut som särskilt angelägna ställer stora krav på utredarna. Bli kvantiteten av människor som berörs av aktuella lagar och regler avgörande, eller vilka urvalskriterier väljer man?

Vi får inte glömma att det nordiska samarbetet eller bristen på sådant ofta får särskilt stor betydelse för enskilda individer eller en liten grupp människor, speciellt för dem som bor i gränstrakterna. Här stöter man på hinder och problem i det vardagliga arbetet.

Jag tar upp ett sådant problem i år igen i rådet i form av en fråga. Problemet gäller möjligheten att använda tjänstebil, registrerad i sysselsättningslandet, även i bosättningslandet. Naturligtvis rör detta inte många människor, men för den enskilda människan som plågas av problemet ter det sig naturligtvis oöverstigligt, obegripligt och

överdrivet byråkratiskt.

Skall det nordiska samarbetet fungera och ha växtkraft, är den yttersta drivkraften att den enskilda nordbon känner övertygelse om och tilltro till samarbetets värde och möjligheter.

Det är klart att mycket arbete återstår innan det som Nordiska rådet lagt i begreppet nordiskt medborgarskap har förverkligats.

Óli P. Guðbjartsson: Hr. præsident! Der henvises ofte til, at det nordiske samarbejde næppe har sin lige blandt andre nationer, i hvert fald ikke i samme grad og slet ikke på samme måde, som tilfældet er her.

Det omfattende nordiske samarbejde bygger først og fremmest på et historisk og kulturelt grundlag. Skønt grønlandsk, samisk och finsk naturligvis skiller sig ud fra de andre talte nordiske sprogs stamme og oprindelse, er der en århundrede gammel tradition for nær kulturel tilknytning i alle de nordiske lande. Her er det nok at nævne udviklingen inden for skolevæsen og uddannelsesspørgsmål i almindelighed, som ligner hinanden meget i hele Norden. Det samme gør sig gældende med hensyn til det almindelige syn på menneskerettigheder og forskellige andre grundprincipper i disse lande, som bl. a. viser sig i staternes forfatninger.

Men påvirkningen fra enkelte lande og sprog, ja, fra enkeltpersoner, har så sandelig været forskellig op gennem historien. N. F. S. Grundtvig var f. eks. bare en enestående person, som levede sine bedste år i forrige århundrede, men hvis påvirkning har rakt langt frem i dette århundrede, sandsynligvis over hele Norden.

Men som det vigtigste område inden for nordisk samarbejde i dag vil jeg navnlig og i særdeleshed nævne miljøspørgsmål og forureningsbekæmpelse. Vi bor ud til det samme hav og indånder den samme luft. I denne forbindelse behøver man blot nævne, at nøjagtig de samme årsager netop nu de seneste måneder har tvunget stormagterne til drøftelser og aftaler om reduktion af atomvåben — til alt held.

Inden jeg slutter, hr. præsident, vil jeg nævne endnu et kapitel i forholdet mellem menneskene og i samfundet, som allerede nu har haft uendelig betydning for og sikkert vil få kolossal indvirkning på alle områder af den menneskelige tilværelse i nær fremtid. Her tænker jeg på mikrocomputerteknikken.

Inden for Nordisk råd har man selvfølgelig nø-

je fulgt denne udvikling, som man måske snarere burde kalde en revolution. F. eks. arrangerede Nordisk Råds kommunikationsudvalg et seminar om datapolitik i Åbo i september 1987. For målet med dette seminar var bl. a. at undersøge, hvilke dele af dette betydningsfulde område de nordiske lande burde koncentrere sit samarbejde om i de kommende år.

Bl. a. af denne grund har jeg sammen med den tidligere repræsentant i kommunikationsudvalget, Guðrún Helgadóttir, tilladt mig at fremlægge et forslag om, at Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd at undersøge mulighederne for oprettelse af et fællesnordisk informationssystem og en fællesnordisk databank. Hovedformålet er at styrke det nordiske samarbejde og gøre det effektivere — og ikke mindst at gøre en fordelagtig samhandel inden for Norden lettere — på moderne vis.

Det er nu ca. 30 år siden, man første gang for alvor begyndte at diskutere et organiseret økonomisk samarbejde mellem de nordiske lande. De spørgsmål udviklede sig anderledes end forventet på grund af grundlæggelsen af EFTA og EF, men alligevel har man ingenlunde opgivet tanken om et fælles nordisk hjemmemarked, som det f. eks. har været diskuteret her i går og for resten også i dag. Man kan roligt sige, at der er bred vilje til at rydde visse handelshindringer af vejen.

Men det er min overbevisning, at det kun vil lykkes at opnå de ønskede resultater i samhandelen mellem alle de nordiske lande, hvis denne er størst mulig, og hvis der hersker lighed, således at alle mener at kunne drage fordel af den, og sidst, men ikke mindst, hvis det lykkes at nå til enighed om at anvende moderne datateknologi.

Margrete Auken overtog herefter ledningen av förhandlingarna.

Aho: Fru president! I det finska språket använder man frasen "använda käpp och morot" då man driver någon sak. Vi använder det vid tillfällen, där förverkligandet av projekt kräver lock och hot.

Det nordiska samarbetet har i allmänhet fungerat och vuxit med hjälp av moroten. Det gemensamma intresset som ställs i utsikt har upprätthållit samarbetsviljan. Det har varit enkelt att driva lösningar, där alla vinner.

Nu verkar det vara dags för käppen. Den ekonomiska och politiska integrationen i Europa ho-

tar friden i Norden. Speciellt våra ekonomiska intressen är hotade. Det hot och de möjligheter som integrationen skapar ser ut att ge ny fart också åt det nordiska samarbetet. Norden finns igen.

Också om behovet av en målmedveten integrationspolitik utan vidare måste godtagas, måste man hålla i minnet två viktiga grundfrågor då man dryftar nordiska alternativ.

Den första är, att också om EG är ett livsviktigt marknadsområde för Norden, är detta bara en halvsanning. Beroendet fungerar också andra vägen. EFTA-länderna utgör EG:s viktigaste exportmarknadsområde, vars andel av den totala exporten är lika stor som USA:s och Japans tillsammans.

För det andra tål resultaten av det nordiska samarbetet en internationell jämförelse. Utan övernationella beslut har de fem nordiska länderna uppnått en samarbetsnivå, som på många områden inom EG endast är ett avlägset mål.

Av de ovan nämnda orsakerna behöver de nordiska ländernas anpassning till det integrerande Europa inte vara passiv anpassning och underordning. Genom att effektivt utnyttja de medel som det nordiska samarbetet och EFTA erbjuder, kan vi slå vakt om både våra nationella och nordiska intressen i det föränderliga Europa.

I de diskussioner som förts finns tecken på att rädslan för en minskad ekonomisk konkurrenskraft till och med hotar att bli alltför dominerande. Varken den nationella eller samnordiska konkurrenskraften är enbart en kortsiktig ekonomisk nämnare. Om enbart de ekonomiska faktorerna skulle ha fått bestämma, skulle inte Norden vara vad det är i dag: ett livskraftigt område såväl ekonomiskt, kulturellt och socialt.

Innan vi försöker besvara frågan hur det skall bli i framtiden bör vi göra klart för oss själva hur de resultat som hittills uppnåtts varit möjliga för de nordiska länderna.

Å andra sidan består den ekonomiska framtiden inte enbart av ett integrerande Europa. Det är inte i enlighet med våra intressen att Europa skarpt delas i två delar. Tvärtom bör de nordiska länderna aktivt befrämja tillväxten av ett ekonomiskt, vetenskapligt och teknologiskt samarbete, också över gränsen mellan öst och väst. Jag vill också påminna om förslaget från Sovjetunionen om att inleda samarbete på det arktiska området.

Likaledes behövs de nordiska ländernas insats för att utveckla det ekonomiska samarbetet och

handeln mellan nord och syd, mellan industriländerna och utvecklingsländerna.

Fru president! Integrationskåppen håller på att ge det nordiska samarbetet ny fart. Samtidigt måste vi dock se till att vårt samarbete inte bara blir ett anpassningsinstrument för yttre utmaningar, utan tvärtom blir ett aktivt redskap för att föra fram våra egna nordiska synpunkter.

Steenholdt: Fru præsident! Grønland ligger som bekendt lidt for sig selv på verdenskortet. Imidlertid har den tekniske udvikling i de seneste årtier bl. a. betydet, at landet er blevet mere og mere involveret i europæiske problemer, ja, sågar i verdensproblemer, og det på godt og ondt. Vi må først og fremmest glæde os over, at den tekniske udvikling har været med til at gøre tilværelsen i Grønland mere menneskelig, målt i levestandard. Det mere intense samvær, og dermed førstehåndskendskab til europæisk tilværelse, har haft afsmitninger i form af mere bevidst arbejde for menneskets sociale tilfredsstillelse.

Men denne voldsomme tekniske udvikling ikke mindst i Vesteuropa og Nordamerika har også bragt med sig, hvad vi i Grønland meget gerne ville være foruden. Bland disse fenomener vil jeg nævne faren for øget forurening.

Vi, der repræsenterer den grønlandske befolkning i kraft af vores valg til politiske tillidsposter, har i de senere år været mere og mere ængstet over den forurening, som hænger i Europa og Nordamerika, og som uundgåeligt spredter sig til så afsides liggende steder som Grønland.

Vor ængstelse er velbegrunnet. Den befolkning, hvis interesser vi skal varetage, bor i arktisk område, arktisk miljø. Eksistensgrundlaget for denne befolkning er udelukkende baseret på havets ressourcer, fiskeri og fangst, og det er i forvejen svært nok at opnå et tilfredsstillende økonomisk resultat af de enorme bestræbelser, der i disse år udfoldes ud for Grønlands kyster.

Der er endnu ikke ved Grønlands kyster konstateret forurening i et sådant omfang, at nogen kan påstå, at forureningen er gået ud over erhvervslivet. Men vi må konstant stille os det spørgsmål: Hvornår kommer det? Spredningen af europæisk og nordamerikansk forurening til havene omkring Grønland er så meget mere beklagelig, som man ved, at dyrelivet i arktiske områder er sårbart, og at retableringen af havets naturlige fauna sker væsentlig langsommere end under sydligere himmelstrøg.

Under disse omstændigheder er det bestemt ikke for tidligt, at Grønlands politiske repræsentanter nu råber vagt i gevær og forsøger mere målbevidst at deltage i de utallige initiativer, der udfoldes fra europæiske og nordamerikanske organisationer og politiske organer. Det gælder også — ja, ikke mindst — samarbejdet i Nordisk Råds regi.

Der foregår i Grønland en livlig debat om disse problemer. Der kan selvfølgelig være uenighed mellem politiske organer af forskellig observans om, i hvilken form og i hvilket omfang problemerne skal søges tacklet. Det er altid vanskeligt at finde et balancepunkt mellem erhvervslivets interesser og almenhedens interesser. Men ligegyldigt om vi er uenige om disse spørgsmål, må målet være helt klart og utvetydigt. Vi må gøre alt for at holde den voldsomme forurening i europæiske og nordamerikanske områder væk fra Grønlands kyster.

Jeg vil først fremdrage en del af den tale, som den sovjetiske generalsekretær Mikhail Gorbatsjov holdt i Murmansk den 1. oktober 1987. Blandt mange væsentlige emner kom han ind på miljøspørgsmål i arktiske områder.

"Vi lægger stor vægt på de nordlige landes samarbejde i miljøspørgsmål", sagde generalsekretæren og fortsatte: "Nødvendigheden af dette er åbenlyst. Erfaringerne fra de fælles anstrengelser for at bevare havmiljøet i Østersøen, som nu lægges for dagen af de syv Østersølandes kommission, kunne man med fordel udstrække til hele den nordlige halvkugles havoverflade".

Han kom ved samme lejlighed med et konkret forslag om fælles udarbejdelse af en sammenhængende og komplet plan for bevarelse af naturen i de nordlige områder.

Det er mit håb, at denne udmærkede og fremsynede idé bliver taget seriøst og kommer fordomsfrit til drøftelse. Det er en tanke, som snarest bør tages op i Nordisk Råds regi.

Et andet initiativ, som efter min opfattelse bør have støtte fra Nordisk Råd, er det forslag, som til denne session er stillet fra norsk side om initiativ til at fremme en balanceret reduktion af sælbestandene i de nordlige havområder. På baggrund af det materiale, som jeg har haft lejlighed til at orientere mig om, har jeg begrundet formodning om, at forslaget kan få væsentlig betydning for det grønlandske samfund.

Det undrer mig selvfølgelig ikke, at der er forskellige opfattelser af dette forslag blandt organi-

sationer og instanser, der direkte eller indirekte berøres af forslaget, men én ting må man vel kunne forvente udbredt enighed om: Man må kunne samles om at udtrykke ønske om igangsættelse af nærmere undersøgelser for at finde ud af, om der bør tages konkrete initiativer til forslagets fremme.

Dette forslag støttes også af ICC (Inuit Circumpolar Conference), som har udtrykt, at man i Nordisk Råds regi bør overveje udarbejdelsen af en miljøstrategi for Nordatlanten, strækkende fra Østgrønland via Island og Færøerne til den norske kyst, inklusive Svalbard. Vi er fra grønlandsk side selvfølgelig interesseret i intensiveret forskning af sammenhængen mellem sælbestande og fiskebestande. Spørgsmålet er af vital betydning for det grønlandske erhvervsliv.

Jeg har tidligere i denne forsamling udtrykt min stigende ængstelse for den forurening, som vi i de kommende år kan forvente fra atomkraftværket Dounreay.

I den forbindelse kan jeg ikke sige andet, end at mange af miljøorganisationernes angreb på vores sæl- og hvalfangs giver dem nem international publicity og derved penge i deres lommer, når de angriber vore sårbare randzoner; men miljøgrupperne står magtesløse over for industrigiganternes lande. Det er fra disse lande, den store fare for det marine dyreliv på grund af forureningens følger stammer. Det er større farer end vores fangst, vel at mærke så længe fangsten ikke overskrider de biologisk fastsatte kvoter.

Sten Svensson: Fru president! En god miljö är en väsentlig förutsättning för ett rikt mänskligt liv. Våra insatser för att värna miljön är en viktig del av vårt ansvar inför kommande generationer.

Att skydda och förbättra miljön är en av vår tids stora uppgifter. Genom tidigare okunnighet och försummelser har viktiga miljö- och naturvärden kommit att hotas såväl i vår omvärld som här i Norden. Naturen har skadats, och vi står inför stora uppgifter att läka dessa sår, som under senare tid blivit allt större, samtidigt som vår förmodade att upptäcka dem har ökat.

Vi kan inte och vi får inte blunda för naturens varningssignaler. Här finns inga alternativ. Det gäller att skydda förutsättningarna för liv i all dess mångfald.

Hur vill då vi moderater/konservativa lösa miljöproblemen?

Vi vill för det första satsa på forskning och

teknisk utveckling.

För det andra vill vi värna äganderätten. Ett enskilt ägande ger ett personligt miljöansvar.

För det tredje vill vi slå vakt om den fria marknadsekonomin, och vi vill använda den i miljöns tjänst genom att sätta pris på miljön.

Det finns de som vill bromsa utvecklingen av teknik, men vi får inte säga nej till tekniska framsteg. Vi skall i stället sträva efter en teknik i harmoni med naturen. Det fordras att våra kunskaper ökar om naturens villkor och om hur naturen påverkas av vår teknik.

En god miljöpolitik måste vara byggd på kunskap och på de enskilda människornas personliga ansvar för miljön och för varandra. Detta ansvar stimuleras av ett eget ägande. Detta skapar också respekt för det andra äger. Det kollektiva beslutsfattandet riskerar däremot att successivt urholka det personliga ansvaret. Ett folk som äger personligt är ett folk som skyddar och vidareutvecklar de samlade tillgångarna.

Kunskapen om hur olika åtgärder påverkar miljön är dock fortfarande otillräcklig. Fortsatt forskning och försöksverksamhet om biologiska, kemiska och fysikaliska samband är nödvändig.

Vi behöver tekniska framsteg, men framsteg i annan form. Att arbeta för detta borde kännas som en stimulerande utmaning. Forskningen bör kunna ge oss idéer om hur vi skall gå över från att förbruka ändliga resurser till att använda förnybara. En långtgående återvinning kommer att bli en del av den nya strategin.

Beträffande det nordiska samarbetsprogrammet om forskning m. m. på miljövärdsområdet tvingas vi dess värre notera att Ministerrådet, även om man varit medveten om att gällande samarbetsprogram utgick vid årsskiftet, inte påbörjat arbetet med ett nytt samarbetsprogram förrän sent under året.

Det är med beklagande som rådet nu måste konstatera att Ministerrådet inte haft kraft att lägga fram något Ministerrådsförslag om ett handlingsprogram mot vatten- och havsföroreningar till denna session. Vi tvingas vänta ett helt år till nästa session, vilket är synnerligen anmärkningsvärt.

Miljön *måste* ges prioritet i det nordiska samarbetet och i den nordiska budgeten. Detta bör i väsentlig utsträckning åstadkommas genom omprioriteringar. I en mer ansträngd samhällsekonomisk situation är det nödvändigt att t. ex. göra en översyn av projektverksamheten med avsikt att

åstadkomma besparingar. Man bör avveckla engagemang som inte längre har så hög angelägenhetsgrad, för att kunna överföra resurser till mer angelägna områden utan att den totala ramen behöver växa. På detta sätt kan en ökad prioritet ges åt miljöfrågorna i det nordiska samarbetet.

Fru president! Miljöpolitiken bedrivs i dag i huvudsak med hjälp av regleringar. I lagar, förordningar och beslut i enskilda ärenden anger staterna vad som är acceptabelt från miljösynpunkt.

Den ensidiga regleringsinriktning som miljöpolitiken hittills haft måste brytas till förmån för en ökad användning av ekonomiska styrmedel. Sådana styrmedel syftar till att på nyttigheter som i dag betraktas som fria åsätta det pris som de rätteligen har. Om man på detta sätt sätter pris på miljön kan en snabbare utveckling i miljövänlig riktning främjas, jämfört med ett ensidigt utnyttjande av regleringar och koncessioner.

Utformningen av de ekonomiska styrmedlen kan skifta. Miljöavgifter kan t. ex. utnyttjas mot utsläpp av miljöskadliga ämnen i vatten och luft. Företag och enskilda stimuleras genom dessa avgifter att minska utsläppen. Många gånger kan samma stimulans med fördel erhållas med skatterabatter. Båda systemen kan förenas med koncessionsvillkor om maximalt tillåtna utsläpp. I den svenska riksdagen har vi fått gehör för skatterabatter efter den modell som vi moderater föreslagit, och det har lett till att över 75 % av nybilsförsäljningen nu har avgasrening. Utan den stimulansen hade knappast någon bil haft avgasrening. Skatterabatten på blyfri bensin har också lett till betydande miljövinster. Det är en stor miljöframgång, som kommit till stånd trots socialdemokratiskt motstånd.

Marknadsekonomin kan alltså göras mer fullständig genom att man ger miljön ett värde, som den i dag sällan åsätts. Införandet av ekonomiska styrmedel, i form av skatterabatter och miljöavgifter, kan vara en väg att åstadkomma detta. Effekten blir större om vi kan få övriga länder i Norden och i Europa att acceptera denna linje. Vi verkar i diskussioner med våra broderpartier i Europa starkt för detta. I dessa partier är stimulansmetoden accepterad, dvs. att man t. ex. genom skattestimulanser kan få företag att göra extra miljöinsatser.

Miljöproblemen är internationella och känner inga gränser. De svåraste finns i u-länderna. De nordiska ländernas utvecklingsbistånd måste i

högre grad inriktas på miljöproblem i tredje världen.

De nordiska länderna måste i internationella förhandlingar verka för längre gående konventioner vad gäller gränsöverskridande luftföroreningar i fråga om svavelutsläpp och föra in kväveoxid- och kolväteutsläppen i förhandlingsbilden. Likaså bör de nordiska länderna i FN och andra internationella fora verka för att kraftfulla åtgärder vidtas för att minska freonutsläppen. Endast samordnade åtgärder av dylika slag kan ge bestående resultat.

För att främja en aktiv miljövärd bör de europeiska harmoniseringssträvandena användas för att stödja ökade krav på miljöbestämmelser. De nordiska länderna måste därför utvidga samarbetet med EG och bidra med kunskaper inför utarbetande av nya EG-regler på miljöområdet.

Lika viktigt som att vi här i Norden själva vidtar åtgärder är att vi kan övertyga andra länder att göra detsamma. Det är därför som det är så viktigt att vara en del av Europa. Det ger oss större möjligheter att påverka vår omvärld att ta krafttag mot miljöproblemen.

Sasi: Fru president! Det är populärt att tala om de miljörisker som användningen av energi förorsakar. Man bör dock komma ihåg det faktum att energi behövs. God tillgång på energi till rimlig kostnad har varit, är och kommer att vara en nödvändig förutsättning för det industriella samhällets utveckling. Industrin igen har och kommer att ha en avgörande betydelse för välståndet i de nordiska länderna.

Det är också ett faktum att alla de nordiska länderna använder klart mera energi per kapita än de europeiska OECD-länderna i genomsnitt. Enligt OECD:s statistik är den totala energiförbrukningen per invånare mätt i oljekilo per invånare i Island 6049, i Norge 6369, i Sverige 6587, i Finland 5507 och i Danmark 3806 kilo medan medeltalet i OECD Europa är 3109 kilo. Orsaken till större energianvändning är också klar. Vi bor i länder med kallt klimat och långa avstånd. De nordiska länderna utom Danmark har baserat en stor del av sitt välstånd på sådan industri, som använder mycket energi som t. ex. pappersindustrin. I framtiden leder den industriella utvecklingen till större användning av maskiner, vilket kräver mera energi.

Det är viktigt att erkänna det faktum, att det behövs mera energi i framtiden än i dag. Inter-

nationellt sett kan vi säga att de nordiska länderna har varit bland de första att producera och använda energi effektivt och sparsamt. Trots det har sedan 1979 elanvändningen ökat betydligt i de nordiska länderna. År 1979 var användningen inklusive förluster 241 tWh och 1985 307 tWh, en ökning med 66 tWh. Utvecklingen tycks ha samma riktning också i den närmaste framtiden. I alla länder tror man, att elanvändningen kommer att stiga med 2—3% per år. Man kan ännu konstatera att elektricitetens ökande betydelse för industrin kan iakttas i dess ökande andel av energin per producerad enhet. Dock skall man komma ihåg att samtidigt har andelen bränsle per producerad enhet minskat. Med dessa motiveringar vill jag säga att vi måste vara realistiska och allvarligt fundera med vilka medel vi kan öka elproduktionen i framtiden.

Energiförsörjningens pålitlighet är inte den enda viktiga frågan i detta sammanhang. Också priset på energi har en oerhört stor betydelse för oss. Ju billigare energi vi har desto bättre löner kan vi betala till våra arbetare och desto bättre social servicenivå kan vi erbjuda medborgarna i våra länder. Här blir det en balansgång mellan levnadsstandard och livskvaliteter, hur mycket vi vill satsa våra resurser för att undvika miljöskador.

Jag vill påpeka att det inte nödvändigtvis behöver vara oekonomiskt att kräva en aning hårdare åtgärder mot farliga utsläpp än i våra konkurrentländer. Att vara föregångare i miljöfrågor kan leda till sådan produktutvecklingsverksamhet som kan vara gynnsamt för länder med höga arbetskostnader. Ett bra exempel är den fina moderna avsvavlingstekniken som har utvecklats i Finland, och som borde tas i användning i alla nordiska kolkraftverk.

Hittills har det nordiska kraftsamarbetet byggt på att alla länder haft en acceptabel självförsörjning. Det är väldigt viktigt att framhäva att detta bör vara målsättningen även i framtiden. Om något eller några länder inte längre skulle kunna upprätthålla det så kan det få till följd att restriktioner måste läggas på kraftutväxlingen mellan våra länder. Detta samarbete sker ju i dag genom Nordelsamarbetet. Då energipolitiska beslut är svåra i alla nordiska länder får inget av de nordiska länderna försöka överföra sina egna svåra beslut till beslutsfattarna i andra nordiska länder.

Energiförsörjningens struktur i de nordiska länderna har förändrats snabbt. Oljeberoendet

har minskats kraftigt samtidigt som elanvändningen har fortsatt att öka. Detta anses vara en positiv utveckling särskilt så länge el kan produceras miljövänligt. Det är all orsak att understryka varje nordiskt lands rätt att själv fatta beslut på vilket sätt elektricitet produceras. I Finland anses kärnkraften vara ett av de mest miljövänliga sätt att producera el. På det sättet kan man begränsa utsläppen av fossila bränslen. Man har även kunnat konstatera att tillförlitligheten i atomkraftverk med nordisk säkerhetsnivå är mycket hög.

Om man vill ersätta användningen av fossila bränslen och kärnkraft måste man ha alternativ. Då det bland de nordiska länderna finns länder med mycket vattenkraft och stora mängder av olja och gas och även vind t. ex. i Danmark borde man i samarbete med de nordiska länderna kunna dra nytta av de här olikheterna. Därför är alla förslag om ökat samarbete i utnyttjande av gas- och vattenkraft positiva. Därför bör man undersöka om det är ekonomiskt lönsamt att bygga ut ett naturgasrörsnät i alla nordiska länder. Om detta inte skulle vara ekonomiskt lönsamt borde man undersöka i vilken mån det vore möjligt att i samarbete bygga naturgasbaserade elkraftverk. En vidare utbyggnad av det gemensamma nordiska kraftnätet från den norska kusten skulle kunna ge alla tre grannländerna betydande tillskott av energi.

Samtidigt bör man effektivisera det nordiska elförsörjningssystemet. Man borde utveckla den nordiska elmarknaden på så sätt, att elhandeln och elöverföringen blir flexiblar. Man borde försöka öka den långvariga elhandeln över de nordiska gränserna. Elhandeln mellan enskilda företag borde främjas och de statliga kraftbolagens monopolställning i internordisk handel borde avskaffas där det finns.

Fru president! En fungerande energiförsörjning är en förutsättning för vårt välbefinnande i Norden. Brist eller för höga priser på energi får inte bli ett hinder för utvecklingen i Norden.

Barbro Nilsson: Fru president! I dag den 8 mars firas över hela världen den internationella kvinnodagen. Då passar det speciellt bra att få lyfta fram några tankegångar, som berör kvinnor i synnerhet men väl också män, barn och ungdom. Dagen firas framför allt av just kvinnor i en rad varierande organisationsformer. Man kan säkert på aktiviteterna och deras innehåll sätta rubriken

”Kvinnor kan”.

Sommarens nordiska kvinnokonferens här i Oslo i juli/augusti kommer att visa det. Att våra nordiska kvinnor kan fick jag ett gott bevis för vid ett nordiskt seminarium för kvinnor om lokal utveckling i Värmland. 50 nordiska tjejer beskrev i ord och produkter hur de engagerat sig i sin egen bygd. Seminariet visade att nordiska kvinnor, framför allt i glesbygd, har mycket gemensamt. Här försökte man ge varandra insikt om hur arbetet borde bedrivas för att ge kvinnor bättre arbetsmiljö och rätt att försörja sig.

Handlingsplanen för det nordiska jämställdhetsarbetet skall ju ta upp dessa frågor. Låt mig belysa några faktorer som inte kan eller får förbises. Detta är omständigheter som förekommer i alla våra nordiska länder. Där kvinnor saknas är problemen också mycket stora.

80% av dem som flyttar från glesbygden utgörs av ungdomar mellan 15 och 24 år samt småbarnsföräldrar. Tre av fyra flyttare är kvinnor! Fortsätter denna utveckling — och det finns inget som tyder på motsatsen — kommer underskottet på kvinnor i glesbygden att bli ett av de största hoten för glesbygdens framtid.

I vissa svenska kommuner är kvinnounderskottet redan ett allvarligt hot. I exempelvis Pajala och Robertsfors kommuner finns det fyra män för varje kvinna.

I Norge är situationen särskilt allvarlig i skärgårds- eller fiskekommunerna. 1980 fanns där 82 kvinnor mer 100 män i åldersgrupperna 20—39 år.

Utflyttning av flickor och kvinnounderskott är inte något nytt fenomen. Problemen har emellertid nu nått sådana proportioner att det inte längre går att ignorera dem. Varför är det så? Jag skall lista några orsaker som också är likartade i våra nordiska länder:

Det könsdelade arbetsmönstret. Det är få arbetsplatser som i realiteten är öppna för eller väljs av flickor i många bygder.

Landsbygden har större inslag av areella näringar samt industri-, byggnads- och anläggningsarbete och relativt mindre av tjänster och service, kontor o. d. Följaktligen finns det alltför få arbeten för kvinnor.

Kvinnorollen har förändrats. Äktenskap och barn är inte längre en allomfattande uppgift som lägger beslag på kvinnors hela liv. Både pojkar och flickor går längre i skolan. De flesta flyttar under en period hemifrån för att gå på gymnasium

um. För många flickor blir det då naturligt att stanna på studieorten och ta ett arbete — speciellt om alternativet är att flytta hem till bygden och ikläda sig en kvinnoroll som inte längre stämmer och där man gärna vill ha ett " eget " arbete.

Samvaron på landsbygden har förändrats. Tidigare arbetade kvinnor ofta i lag — i bak- och tvättstugor. Detta har försvunnit men det finns tecken på att det är på väg tillbaka. Ritualer och traditioner, typ jakt och fiske, är uteslutande för män. Det stämmer inte för kvinnors sätt att vara. Kvinnor behöver också här ett arbete för den sociala gemenskapen.

Olika stödformer, exempelvis regionalpolitiska och arbetsmarknadspolitiska, har gått till traditionella näringar/branscher, som företrädesvis sysselsätter män. Kvinnojobb, exempelvis inom offentliga sektorn, har inte fått samma stöd och uppmuntran. Dessutom är den offentliga sektorns administrativa uppgifter centralistiska till sin karaktär. Det finns få sådana jobb på landsbygden.

Utbildningsvalet ser olika ut för pojkar och flickor. Flickor väljer ofta snävt inom traditionella kvinnoyrken.

Vad skall man göra åt problemen?

Könsrollsmönstret måste brytas ned. Flickor bör uppmuntras att tänka otraditionellt vid val av utbildning och yrke. Men för det behövs förebilder, inte minst i våra glesbygder i Norden.

Samhället måste på olika sätt stödja kvinnors näringsverksamhet.

Den gemensamma nordiska synen och förståelsen för vad som kännetecknar kvinnligt företagande måste öka. Bra exempel är företagsskolor eller etablerarskolor för kvinnor. Norge har kommit längst. Efter viss försöksverksamhet har arbetsmarknadsdepartementet i Norge beslutat att avsätta medel för att genomföra en etablerarskola i varje fylke.

I Sverige har genomförts en företagsskola i Norrbottens län — med stor möda och "krokben" från främst utvecklingsfonden i länet.

Norge har dessutom något som kallas kvinno-konsulenter. 1975 kom de första och fick uppgiften att "arbeta för bättre sysselsättningsmöjligheter för kvinnor". Utöver "informations- och motivationsarbete mot arbetsgivare, kvinnorna själva, allmänheten och egna kolleger" har arbetsuppgifterna varit oklara.

Tyvärr har de mest inriktat sig på kvinnor som finns registrerade som arbetslösa — inte den dol-

da kvinnliga arbetslösheten.

Fru president! Jag har velat aktualisera gemensamma nordiska problem för kvinnor på arbetsmarknaden. I gränskommuner borde samarbetet vara särskilt angeläget. Inför det viktiga arbetet med handlingsplanen för det nordiska jämställdhetssamarbetet bör kvinnors möjlighet att få arbete, vara företagare, utveckla idéer osv. uppmärksammas särskilt när det gäller kvinnor i vår glesbygd i Norden.

Flemming Hansen: Fru præsident! Det er allerede på nuværende tidspunkt af dette års session slået fast, at handelshindringer i Norden bliver sessionens hovedemne. Dette bekræfter for os alle, at samhandelen mellem de nordiske lande er væsentlig og at den oven i købet har stigende betydning.

Stigningstakten i de nordiske landes samhandel er større end stigningstakten i den samlede udenrigshandel. Når vi samtidig ved, at disse tal omsat til penge er store, nemlig omkring 20 mia. dollars, må enhver kunne se, at vi for alvor må få gjort noget ved handelssamarbejdet og ved de alt for mange handelshindringer.

Vi var alle i sin tid glade for, at vi fik fjernet told på industrivarer mellem de nordiske lande i forbindelse med oprettelsen af EFTA, og vi var også glade for, at denne toldfrihed for industrivarer blev bevaret, da Danmark intrådte i EF. Men siden da er der gradvist vokset en række hindringer frem, som reelt har afløst tolden. Hindringernes betydning skal ikke bare måles i promiller, men i procenter af vor indbyrdes handel. Hvor meget er naturligvis ikke til at sige præcist, men skønsmæssigt mere end 4 pct.

Ved sessionen i Helsingfors var vi glade for, at regeringerne ville vedtage et samarbejdsprogram for afvikling af handelshindringer i Norden. Det er en klassisk erfaring, at man ikke kan opretholde sin konkurrenceevne, hvis man ikke udsættes for sund konkurrence. Mangel på effektiv konkurrence fører til ineffektivitet og får omkostninger og priser til at stige, og det skal altid i sidste ende betales af forbrugerne.

Arbejdet med at gøre Norden til et hjemmemarked ved bl. a. at få fjernet handelshindringerne er ikke nogen let sag. Ministerrådet går i sin beretning til sessionen så vidt, at man lige ud siger, at den sværeste opgave for samarbejdsorganerne er at trænge igennem med budskabet i samarbejdsprogrammet, og embedsmandskomiteen

for handelspolitiske spørsmål siger i den rapport, vi netop har modtaget, at der foreløbig ikke er mange områder, hvor der kan opvises konkrete løsninger.

Det er vigtigt, at Norden som hjemmemarked og udviklingen i EFs indre marked bliver set i sammenhæng. Et styrket samarbejde i Europa vil have positive effekter for handelen mellem de nordiske lande.

Jeg synes derfor, fru præsident, at vi i Norden bør erkende, at de mål, EF har sat sig med at realisere det indre marked inden udgangen af 1992, bliver en realitet, og jeg opfordrer til, at Norden ikke lægger sig selv hindringer i vejen for varers frie bevægelighed ved fortsat at opretholde de mange handelshindringer.

Rådets præsident talte i sin indledning om den accelererende udvikling i Europa. Lad os acceptere disse ord og sørge for, at Norden får indflydelse på denne accelererende udvikling ved selv at afskaffe de handelshindringer, der er til skade for Norden som hjemmemarked og vore fælles muligheder i et Europa med 320 millioner forbrugere og dermed verdens mest købedygtige marked.

Margit Hansen-Krone: Ærede president! Også i årets generaldebat er det snakket varmt om Norden som hjemmemarked. Argumentene er vel kjent fra tidligere år. Både den norske statsminister og toppolitikere fra hele Norden har også denne gang understreket viktigheten av at handelshindringene fjernes.

Det er derfor utforståelig for folk utenom Nordisk Råd at disse hindringer ikke er avskaffet. Det burde de vært for lengst. Nå må de nordiske land hver for seg rydde opp i de nasjonale regler som hindrer et fritt handelssamkvem i Norden.

Man kan ikke i det uendelige vise til nabolandenes manglende vilje, men må selv gå foran i oppryddingen. Særlig på Nordkalotten virker handelshindringene dempende og bremser opp for aktiviteter som har naturlige vekstmuligheter innenfor området. Nasjonale monopolordninger innen kommunikasjonssektoren er også av de hindringer som må fjernes snarest mulig.

Og når er dette mulig? Ja, det er absolutt like enkelt eller like vanskelig å gjøre dette i år som å vente til et annet år. Men det kreves handlekraft. Denne handlekraft har Norden bruk for nå. Og Nordkalotten har et spesielt behov for friere samkvem, fordi man der alltid har funnet det naturlige

å samarbeide bl. a. fordi samene med sin næring har krysset grensene fritt. Alle de nordiske land har interesser å ivareta i den nordligste del av Norden. Derfor bør alle kunne samle seg om forskning i de arktiske områder.

Man er på rett vei i så måte. Men det er med en viss bekymring jeg har festet meg ved at Ministerrådet mener å ha oppfylt intensjonene i Nordisk Råds rekommandasjon nr. 11/87 angående økt satsning på polarforskningen i Norden.

Det er prisverdig at Ministerrådet har tatt initiativ til å bringe de nordiske land nærmere hverandre når det gjelder den arktiske forskning som her foregår. Dette har i hovedsak skjedd gjennom planleggingsgrupper som bl. a. har vurdert samarbeidsformer.

Men konkrete resultater i fast og systematisk koordinering av den polare forskning i Norden er hittil langt fra oppnådd. Derfor må Ministerrådet ikke slippe taket i denne saken før man er sikker på at oppfølgingen innen forskningen er skikkelig etablert.

Grunnleggende for felles nordisk polarforskning er å rekruttere forskere. Dette spørsmålet ble bl. a. diskutert av forskere fra alle de nordiske land som møttes i Oslo i februar i Ministerrådets regi. Temaet for møtet var hvordan man skulle utvikle nordisk samarbeid om arktisk økologisk forskning på dyr, fugler og planter på land. Slik forskning er nærmest totalt forsømt. Møtet konkluderte med at faglig sett var forutsetningene de beste. Betingelsene for å utnytte kompetansen var også klare. Først og fremst måtte yngre forskere, f. eks. hovedfagstudenter som vil påta seg kortsiktige forskningsoppgaver i arktiske strøk, få økonomisk støtte til dekning av utgiftene. Dette vil være avgjørende for rekrutteringen. Beløpet som ble antydnet på Oslo-møtet til dette første trinn i samarbeidet, lå noe i overkant av Ministerrådets reduksjon på inneværende års budsjett til arktisk forskning — en reduksjon som skaper tvil om Ministerrådet går helhjertet inn for denne forskningen. Videre mente man at det måtte avsettes et fond til stipendier til ferdig utdannede arktisk — biologiske forskere som vil bruke sin kompetanse i de polare områder.

Her er påvist to praktiske oppgaver som må løses. Ministerrådet følger forhåpentlig opp dette, ellers har det ingen hensikt å sammenkalle til omfattende møter.

For øvrig er det oppmuntrende at det er vunnet bred forståelse for nødvendigheten av forskning

på dyrelivet och også forurensningen i de nordlige havområder. Både de nyopptagede ressursen i Barentshavet i form av olje og gass og de tapte fiskebestander er f.eks. i fokus for flere lands interesser.

Hvis vi skal forutsi konsekvensene av menneskenes virksomhet i polarområdene både når det gjelder aktivitetene til sjøs og på land, forutsetter dette en betydelig kompetanseoppbygging. Det er naturlig at et samlet Norden gjennom forskning og forsvarlig naturforvaltning verner disse områder.

Dette haster det med dersom vi skal overlate etterleken de arktiske strøk noenlunde i pakt med det opprinnelige skaperverk. Nordisk Råd må påse at polararven vi gir neste generasjon, ikke er nedstøvede protokoller fylt med gode forslag og riktige argumenter, mens de polare miljøer er tapt for alltid.

I går lyttet jeg med særlig oppmerksomhet til vår samarbeidsminister Mørk Eidems innlegg. Hans tale var velformulert og uangrikelig. Hvor var det blitt av den djerne nordist fra den tid han var vanlig rådsmedlem og dertil i opposisjon til den daværende norske borgerlige regjering?

Den gang glødet hr. Eidem i sine innlegg av iver og intensitet og kom med forslag til praktiske løsninger av en rekke felles nordiske oppgaver. Jeg håper at ansvarets alvor ikke dreper den nordiske glød som tross alt finnes hos vår samarbeidsminister. Det vi i tilfellet være synd — og kanskje også smittomt.

Anna-Kaarina Louvo: Fru president! Miljøvården har blitt ett allt viktigare tyngdepunktområde i det internasjonella samarbeidet. Så har också skett i Nordiska rådets arbete, speciellt i dess social- och miljøutskott. Ett bevis för detta är också den omständigheten att av de elva medlemsförslag som utskottet behandlat inför denna session handlar största delen, dvs. nio förslag om miljövården.

En av de allra viktigaste miljöfrågorna har emellertid i Nordiska rådets arbete inte enligt min mening fått den uppmärksamhet som frågan är värd, det gäller jordens klimatförändringar s. k. "växthusföreteelse", som till största delen förorsakas genom att den koldioxid som uppstår vid förbränningen av fossila bränslen ökar i atmosfären. Vi vet att energi- och miljöfrågorna är nära sammanbundna. Oberoende av de nordiska ländernas olika energipolitiska situationer och in-

tressen borde man dock ta tjuren vid hornen.

I Brundtlands-kommissionens rapport konstateras bl. a. att det är svårt att tänka sig något som ur jordklotets synvinkel skulle ha mera vidsträckt inverknings på mänskligheten och naturen än växthusföreteelsen. I rapporten konstateras vidare att den moderna teknologin inte känner till medel genom vilka koldioxid kunde avlägsnas från fossila bränslenes förbränningsprodukter och vidare att risken för jordklotets temperaturökning gör det problematiskt att i framtiden ty sig till fossila bränslen.

I miljövården borde man kunna förutse miljöproblem även i framtiden. Den omständigheten att man till en del håller på att avstå från kärnenergin efter Tjernobyl skall leda till svåra följder när det gäller luftvården och eventuella klimatologiska förändringar.

En minskning av kärnkraften betyder för närvarande framför allt en ökad förbränning av kol. Det har meddelats nyligen att man eventuellt gör så till exempel i Sverige, då två av Sveriges tolv kärnkraftverk kommer att stängas 1995. Bekymmer inger de forskningsresultat som man fått under de senaste par åren om att kol-, olja- och torvkraftverk emitterar i luften osynliga, i luften svävande partiklar, på vilkas ytor det finns kolväten och andra karsinogena och mutationer framkallande substanser. Även om man använder den bästa möjliga tekniken för att minska utsläppen och även om man kan eliminera svavel- och kväveoxiderna samt tungmetallerna, avlägsnar detta inte de svävande partiklarna och minskar sannerligen inte koldioxidmängden.

Några undersökningar som gjorts de senaste tiderna antyder om att koldioxidmängdens ökning i atmosfären och växthusföreteelsen skulle också vara en förklaring till det nya miljöhotet, ozonbortfallet.

Det bör märkas att bränslen i gasform producerar mindre koldioxid per varje producerad energienhet är olja eller stenkol, därför är jordgasen även i detta hänseende en energiform som skadar miljön mindre. Vattenkraften är ur miljövårdens synvinkel en idealisk, förnyelsebar energiform, och av de nordiska länderna äger Sverige och Norge i detta hänseende väldiga naturresurser och förmånliga utgångspunkter — bara för natur- och miljövårdens skull vill man inte öka vattenkraften.

Ur miljösynpunkt, skulle kärnenergin vara den bästa — bara man tar vara på den bästa möjliga

säkerheten. Det är klart att vi i det gemensamma Norden inte vill ha kraftverk av typen Tjernoby.

På nytt borde man på allvar överväga byggandet av värmeproducerande små kärnkraftverk av typen Secure, vilka placeras under jorden. På allvar borde man även undersöka möjligheten att även vanliga kärnkraftverk skulle placeras under jorden av säkerhetsskäl, vilket bl. a. den sovjetiske kärnfysikern Shahaarov föreslog för ett par veckor sen, kanske man någonstans i Norden kunde finna en för detta ändamål lämplig berggrund med möjligheterna till avkylningsvatten.

Mot denna bakgrund meddelar jag redan nu att jag inte kommer att acceptera medlemsförslaget om en plan att åstadkomma Norden utan kärnkraft. I detta hänseende blundar man lätt för fakta. Det finns inte en smula förnuft i att själv vägra bygga kärnkraft och dock köpa kärnkraft från ett grannland. Uppbyggnad och användning av kärnkraft är en gemensam global fråga även i ett positivt hänseende.

Fru president! De nordiska ländernas konservativa partier har tagit ett gemensamt initiativ till luftvårdens effektivisering. I detta initiativ, som skall delas ut vid denna session, krävs i tillägg till många andra viktiga luftvårdsåtgärder att de nordiska länderna bör aktivt delta i internationellt samarbete, för att man skall kunna finna en lösning på det problem som förorsakas av koldioxid och andra drivhusgaser.

Jag tror och litar på att Nordiska rådet förhåller sig till initiativet med samma allvar som Brundtland-kommissionens rapport till luftvårdsfrågor och växthusföreteelsen. De kommande generationernas levnadsmöjligheter, hälsa och kultur befinner sig i denna generations, våra händer.

Poulsgaard: Fru præsident! Fagre ord fryder mangt et hjerte. Når man har lyttet til debatten det sidste døgnstid, har det ikke skortet på fagre ord og stolte visioner. Jeg vil da også gerne medgive, at det er hyggeligt at komme til Oslo. Det er hyggeligt at træffe kolleger fra de nordiske lande. Nu er her ganske vist ikke så mange lige i øjeblikket. Det er hyggeligt at blive inviteret af Oslo By, af regeringen og den danske ambassadør til midtag. Men — for der er et men — hvilke resultater kommer der ud af, at vi samles tusinde mennesker her i Oslo? Mig bekendt lig nul.

Spørg den danske befolkning om, hvem der er præsident i Nordisk Råd, eller spørg dem, hvor

mange medlemmer der er i Nordisk Råd. Man skal være heldig, hvis én ud af hundrede kan svare rigtigt.

Vi er så høflige i Nordisk Råd. Det er vi også i de udvalg, vi sidder i. Jeg er ny i Nordisk Råd, men gammel i politik, da jeg har været valgt siden 1973. Når jeg sammenligner Juridisk Udvalg i Nordisk Råd med de udvalg, jeg sidder i Folketinget, så er det, der slår mig, den kunstige enighed, man forsøger at tilstræbe i udvalgene. Det er, ligesom vi ikke tager vort arbejde i udvalgene i Nordisk Råd alvorligt nok. Det skyldes naturligvis, at vi ved, at lige meget hvad vi beslutter, er det ministre, der har det sidste ord at skulle have sagt.

Jeg, tror, at hvis vi ønsker det nordiske samarbejde bevaret, skal vi til at overveje alvorligt, om vi har valgt den rigtige form.

Efter min mening burde vi gå over til direkte valg til Nordisk Råd, som vi jo i Danmark har til EF-Parlamentet. Et direkte valg ville medføre større interesse for det nordiske samarbejde — i hvert fald i medierne. Jeg kunne forestille mig, at man valgte fem medlemmer fra hvert af de nordiske lande, der så skulle være rådgivende over for regeringerne. Man kunne godt forestille sig, at sådan et valg eventuelt blev afholdt samtidig med kommune- og amtsrådsvalg.

Jeg forventer, at denne idé vil få støtte i hvert fald fra Tastesen fra Socialdemokratiet. Jeg har slået efter og set, at på mødet i Reykjavik den 4. marts 1985 var Tastesen inde på direkte valg. Det er ikke sikkert, vi er enige om, hvor mange medlemmer der skal være, men jeg kan se, at Tastesen nikker.

Nu får vi jo en SF-repræsentant på talerstolen om lidt. Jeg har ladet mig fortælle, at Poul Dam — som jo er en god, gammel SF'er — også har været inde på muligheden af, at vi skulle have direkte valg til Nordisk Råd.

Personligt vil jeg sige, at skal der være direkte valg, skal det ikke være tale om dobbeltmandater. De folk, der vælges, skal have tid til at arbejde med det nordiske stof. Det kniber for os andre at få tid til det.

Høflighed koster ingen penge, siger man jo, men man kan også være for høflig. Jeg synes faktisk, vi er lidt for høflige og flinke over for hinanden her i Nordisk Råd. Vi er valgt som politiske repræsentanter, vi har forskellige partier, fordi vi er uenige. Lad dog også den uenighed skinne igennem i Nordisk Råd fremfor den kuns-

tige enighed, vi forsøger at opbygge.

Bernhardt Tastesen: Fru præsident! Jeg synes, der er grund til at glæde sig over — nu da Fremskridtspartiet er blevet så stort, at de har en repræsentant i Nordisk Råd igen — at det er helt andre høflige og positive toner, der lyder fra Fremskridtspartiets medlemmer af Nordisk Råd i forhold til det, vi oplevede tidligere. Det er endda således, at Kristen Poulsgaard tager saglig stilling til nogle af Nordisk Råds anliggender, og det synes jeg er positivt.

Kristen Poulsgaard kom ind på en tanke, som tidligere er bragt frem i Nordisk Råd af Poul Dam fra Socialistisk Folkeparti, af Ib Stetter fra De Konservative og også af mig for 3 år siden på sessionen i Reykjavik. Jeg mener, det er en rigtig tanke, at vi på et eller andet tidspunkt som et resultat af udviklingen får direkte valg til Nordisk Råd.

Jeg prøvede sagen dengang. Sagen var på det tidspunkt ikke moden, men jeg håber, at der kommer et tidspunkt, hvor den er så moden, at vi får direkte valg til Nordisk Råd på en eller anden måde. Det forhold, at man har direkte valg, så det bliver valgte medlemmer af Nordisk Råd, gør, at disse medlemmer vil have indflydelse på tingene.

Jeg er sikker på, at det kan blive en positiv ting på et senere udviklingstrin, at vi får direkte valg, så i den henseende skal Kristen Poulsgaard have tak for tilslutningen til det synspunkt, jeg tidligere har haft.

Lilli Gyldenkilde: Fru præsident! Jeg har ikke lyst til at gå ind i den debat med hr. Poulsgaard nu, fordi jeg har en anden tale, jeg vil holde, så jeg må vende tilbage til hr. Poulsgaard senere.

Jeg har lyst til at sige: I dag er det den internationale kvindedag, det er det jo den 8. marts. Det har debatten her ikke båret sælig meget præg af, men det kan den jo komme til de resterende dage. Det behøver jo ikke kun at være i dag, man taler kvindespørgsmål, men det er da en glæde at se, at der sidder en kvindelig præsident i stolen på denne dag.

Det, jeg skal knytte nogle kommentarer til i øvrigt, er til arbejdsmarkedsafsnittet i C 1 og naturligvis specielt til kvindernes plads i det, vi beskæftiger os med.

Det er jo ikke nogen hemmelighed, at kvinderne er kommet ud på arbejdsmarkedet for at blive,

men kvindernes uddannelsessituation er stadig den, at kun ca. halvdelen har en uddannelse. Kvinderne er typisk ansat inden for lavtlønsområdet med dårlige arbejdsbetingelser, nedslidende og monotont arbejde.

Selv om kvinderne har en faglig uddannelse, så er tendensen den samme: Mændene bliver stadig foretrukket til de bedste job i især overordnede stillinger. Det er kvinderne, der kommer til at bære arbejdsløshedsbyrden, og det er kvinderne, der bærer den store manglende uddannelsesbyrde.

Det er ikke rimelig. Det er komplet urimeligt, og det må der gøres noget ved, og det, der skal gøres ved det, er, at der skal handling til. Der behøves handling for at nedbryde det kønsopdelte arbejdsmarked, og efter min bedste overbevisning vil det være til gavn for hele samfundet og ikke kun for kvinder, hvis vi fik nedbrudt det kønsopdelte arbejdsmarked. Derfor har jeg med stor interesse læst C 1'ens afsnit om ligestilling og arbejdsmarked og om de initiativer, der er taget i det forløbne år, men der er jo ikke sket meget.

Her vil jeg gerne trække BRYT-projektet frem. Formålet er jo at udvikle og prøve metoder, som bidrager til at nedbryde det kønsopdelte arbejdsmarked gennem forsøgsvirksomhed i udvalgte områder i de fem nordiske lande for at udvide og sikre kvindernes uddannelsesvalg og erhvervsmuligheder.

Jeg har især hæftet mig ved de forsøg og erfaringer, man har gjort først og fremmest inden for den tekniske undervisning og i arbejdsmarkedsuddannelserne, for at kvinder kan få det samme udbytte af undervisningen som mænd. Også forsøgene med at bryde det kønsopdelte arbejdsmarked på det enkelte arbejdsplads har påkaldt sig opmærksomhed. Det samme har projektet om rekruttering af flere kvinder til databranchen og projektet kvinde — teknik og udvikling, men desværre er disse projekter om lige løn og løndannelse blevet stærkt forsinket.

Ligestillingsrådet i Danmark har netop afholdt en ligestillingshøring. Det fremgik bl. a. heraf, at selv om vi har fastlåst et ligelønsprincip i vore lovgivninger, er forskellene mellem mænds og kvinders lønninger så store som aldrig før — i hvert fald i Danmark. Tilsvarande konstateringer kan formentlig gøres i de øvrige nordiske lande. Derfor er det vigtigt, at vi fokuserer på sådanne ting og siger fra, når vi møder denne forskelsbehandling, og det gør vi jo gang på gang.

Jeg er glad for, at Nordisk Ministerråd, social- og sundhedsministrene, på deres møde med Social og Miljøudvalget i november i Åbo sagde ja til at lade ligelønsprincippet indgå i definitionen af ligestilling i det nye samarbejdsprogram på social- og sundhedsområdet, og det skal vi jo behandle senere her på sessionen. Den manglende ligeløn er jo netop med til at fastholde det kønsopdelte arbejdsmarked, og det er en af grundene til, at jeg har fremsat forslag om, at vi nu tager fat på en udredning af årsagerne til den manglende ligeløn mellem kvinder og mænd.

Jeg har noteret mig — med glæde — at Juridisk Udvalg, som mesten dels består af mænd, i sin betænkning over forslaget har givet udtryk for den opfattelse, at projekter, der vedrører forsøg på at opnå reel — og altså ikke kun formel — ligeløn mellem kvinder og mænd, bør indgå i den nye økonomiske handlingsplan, som i øjeblikket er under udarbejdelse i Nordisk Ministerråd, og hvortil også BRYT-projektet er overført fra 1988.

Jeg mener, det er vigtigt, at ligestillingsprojekter af denne karakter kommer ind under handlingsplanen for økonomisk udvikling og fuld beskæftigelse, da de jo er nært beslægtet med arbejdsmarkeds- og uddannelsesprojekterne i denne plan, men også fordi den nuværende økonomiske handlingsplan ikke — slet ikke, må jeg sige — i tilstrækkeligt omfang har fokuseret på kvindernes situation.

Det nærer jeg visse forhåbninger om, at den kommende rullende handlingsplan kommer til, og jeg skal bede om, at det i den kommende plan bliver muligt at få et overblik over konkrete tiltag på dette område, og over, hvad der er afsat på budgettet, for det er jo dér, de gode viljer skal afprøves. Jeg håber, at Nordisk Faglig Samorganisation også bliver taget med på råd. Der er jo i høj grad tale om overenskomst-mæssige spørgsmål.

Jeg vil godt sige, at vi har i Danmark frie forhandlinger, og jeg ved, det er et ønske i samtlige vore lande, at man skal have frie forhandlinger på arbejdsmarkedet om overenskomstspørgsmål, men vi bliver nødt til at se på: Hvordan forhindrer vi, at der bliver ved med at være uligheder omkring løndannelsen for kvinder og mænd, og hvordan finder vi nogle redskaber til at gå ind og sige, at det må ikke ske, at det kan vi ikke blive ved med at finde os i?

Man kan gøre det lovgivningsmæssigt, om ikke andet. Jeg har desværre ikke stor tiltro til, at man

fra forhandlersiden eller fra modpartens side, fra arbejdsgiverne, hverken de offentlige eller de private og heller ikke fra organisationernes side — da det jo er mænd der forhandler — selv, uden opfordring, tager disse ting ind, når man overenskomstforhandler.

Jeg glæder mig over, at vi nu har indført en ny spørgeinstitution her i Nordisk Råd, hvilket gør, at man kan nå at melde til ministrene om, hvad det egentlig er, de er blevet rekommanderet herfra, sådan at man kan følge med i: sker det noget? Sker der noget overhovedet?

Jeg vil bestemt opfordre til, at det ikke ender med, at vi først på det kommende års session afsætter penge til det her. Det ville være helt grotesk, og man ville i hvert fald kunne sige, at Nordisk Råd ikke kan bruges til ret meget, hvis vi virkelig skal være 3 år undervejs med forslag af denne karakter.

Jeg skal undlade at sige mere nu, tiden er fremskreden. Jeg skal slutte af med at sige: Rigtig god 8. marts til dem, der endnu forstår, hvad 8. marts er for noget — den internationale kampdag. Der er stadig væk nok at kæmpe for. Kunne vi dog bare få mændene til at kæmpe med, i stedet for at de sidder og småfniser, når man holder en tale af denne slags!

Mirja Rynnänen: Fru president! Det nordiska TV-samarbetets flaggskepp, Tele-X-projektet har redan varit aktuellt i ett tiotal år. Även om projektet fortfarande är aktuellt och innehåller flera utvecklingsalternativ, har Tele-X under hela tiden för sin existens mötts med svårigheter som ingen övertygad nordist skulle ha önskat för projektet. Under ett årtionde har kommunikationsmiljöns och -teknologins utveckling förändrats så snabbt att Tele-X bara med knapp nöd har kunnat följa med.

De nordiska samarbetsorganen har haft en stark vilja att genomföra projektet. En del av denna vilja finns fortfarande kvar, men även inom Nordiska rådet berör projektet i en större utsträckning endast de svenska, norska och finska delegationerna. Ifall Tele-X förverkligas, kommer intresset antagligen att öka.

De problem som Tele-X mött har närmast varit av tre olika slag och med inbördes sammankoppling: programpolitiska, tekniska och ekonomiska. På alla dessa problem kan finnas lösningar, men då måste den samnordiska politiska viljan verkligen vara stark.

Finlands programpolitiska intresse för Tele-X har minskats genom beslutet om att i Södra Finland bygga ett nätverk av fyra TV-stationer, som på en kanal sänder ut Sveriges TVs program på kanalerna ett och två. Enligt ett antagande skulle intresset i landets inre delar vara mindre. Sveriges båda kanaler kan redan nu ses i det svenskspråkiga Österbotten och i Norra Finland, speciellt i områden försedda med kabelnätverk. I Sverige kan en del finländare följa med Finlands TV-sändningar via sändaren i Nacka. Vidare är det skäl att nämna Nordvision-verksamheten, inom vars ramar exempelvis Finlands TV sänder knappt 300 timmar nordiska program om året. Inom ramen för Kalottsamarbetet sker även samverkan speciellt vad beträffar samiska program.

Enligt den nuvarande kunskapen kan de tekniska problemen lösas, om det ock finns osäkerhetsmoment. Då Tele-X-verksamheten inte kan grundas på ett relativt kortvarigt experiment, är det vid en permanent lösning också fråga om att tekniskt bereda sig för en mycket lång tid, varvid man bör beakta en hel serie satelliter. Detta innebär att resurserna i förväg skall bindas mycket långt in i framtiden.

Det största problemet med Tele-X är dock kostnaderna eller snarare förhållandet mellan kostnaderna och de fördelar som kan uppnås. Kostnaderna för ett permanent system uppgår till en miljardklass som rena satellitkostnader. Huruvida detta belopp är stort eller litet beror på synvinkeln och om man betonar projektets industripolitiska eller kulturpolitiska aspekter.

Finlands syn på Tele-X-projektet är förstället nog mer kultur- och mediepolitisk än industri- och teknologipolitisk. För att de nordiska programmen skulle ha en möjligast omfattande tittarkrets, borde programmen förses med texter, vilket innebär kännbara extra kostnader. En annan förutsättning för att programmen får en omfattande tittarkrets är att priset på mottagarutrustning är lågt: enligt de nuvarande perspektiven är satellitmottagare relativt dyra, och enbart av detta skäl torde många låta bli att skaffa sig en mottagare åtminstone under försöksperioden. Inom kabelnätverken, dit mottagningen enligt en del beräkningar skulle länge begränsas, finns en mycket hård konkurrens om olika kanalers tittare.

Fru president! Ovan har jag intagit en varsamt pessimistisk inställning till Tele-X:s möjligheter att omvärta det nordiska mediefältet genom nor-

diskt programutbud. Det finns fortfarande behov för att dryfta de olika alternativen i en positiv samnordisk anda. Jag anser att man borde få till stånd en permanent radio- och TV-kommitté under ledning av de nordiska kulturministrarna. Kommittén borde ha ett samlat ansvar för att stimulera programproduktionen inom Norden. I alla de enskilda länderna bör man satsa på en nationell programproduktion, göra egenartad, för Norden lämplig TV- och mediepolitik. Vi kan inte konkurrera med utomeuropeiska och europeiska rymdkanaler enbart med tekniken. Om man i denna konkurrens kan vara vinnare, kommer detta att ske genom Nordens egen kulturella styrka.

Landskapsstyrelseledamot **May Flodin**: Fru president! Eftersom det i dag den 8 mars är den internationella kvinnodagen tänker jag uppehålla mig vid jämställdhetsarbetet på Åland och i Norden.

Jämställdhetsarbetet på Åland har under det gångna året till stor del präglats av förberedelser inför Nordiskt Forum i Oslo. Den observatörsplats som Åland fått i konferensens planeringsgrupp har visat sig vara ytterst värdefull. Vi har genom att kunna följa med arbetet redan i inledningsskedet lyckats inspirera kvinnor på hemmaplan att delta i Nordiskt Forum både som arrangörer och deltagare. Framför allt tror vi att de åländska skärgårdskvinnornas arbete med gemensamma seminarier om kvinnans villkor och möjligheter i glesbygd kan vara av intresse för andra kvinnor som lever under liknande förhållanden i övriga delar av Norden. Åland kommer också att bidra med program vid öppningen av Nordiskt Forum på Akerhus fästning.

Förutom ett aktivt engagemang i Nordiskt Forum som arrangörer av aktiviteter finns också ett glädjande intresse bland de åländska kvinnorna att delta som besökare i konferensen. Detta uppfattar vi som oerhört viktigt, eftersom det för Åland som ett självstyrt område i Norden är av stor vikt med impulser och information från övriga Norden.

BRYT-projektet är ett annat samnordiskt projekt som vi följer med intresse. Vi har redan sedan några år tillbaka informerat om jämställdhet och yrkesval i de åländska skolorna och fått en god respons från studiehandledarna i högstadiet. Det material som tas fram i och med BRYT-projektet kommer därmed direkt till praktisk nyt-

ta, och fr. o. m. årsskiftet sänds nyhetsbrevet BRYT-nytt ut till högstadierna runt om på Åland.

Då det på Åland inte finns industrier i någon större omfattning, är det främst högre ADB-utbildning för flickor som intresserar vad gäller alternativa utbildningsvägar för flickorna. Inom den branschen har vi dessutom tidvis haft brist på arbetskraft.

De huvudsakliga resurserna under 1987 har satsats på en kampanj för fler kvinnor i politiken. Inför landstings- och kommunalvalen i oktober anordnades en affischkampanj stödd av en folder med argument varför kvinnor bör rösta på kvinnor. Vid utarbetandet av kampanjen hade man stor nytta av de erfarenheter man gjort vid liknande kampanjer i övriga Norden. Jag tror man kan säga att vi genom kampanjen lyckades höja kvinnorepresentationen i landstinget med tio procent. I de olika kommunfullmäktigeförsamlingarna ökade andelen kvinnor med 5 procent till i genomsnitt 25 procent. I landstinget är kvinnorepresentationen i dag 27 procent. Siffrorna är givetvis låga sett i ett nordiskt perspektiv, men vi tog ändå ett stort kliv framåt.

Under senhösten och fram till detta nu har en jämställdhetslag för Åland varit under beredning i Ålands landskapsstyrelse. Efter att ingående ha studerat nordisk jämställdhetslagstiftning och genom studiebesök hos jämställdhetsmyndigheterna i Stockholm och i denna stad, får vi nu som ett av de sista områdena i Norden en egen jämställdhetslag. Trots att lagen dröjt kan man ändå se det som positivt, då vi kunnat dra nytta av de erfarenheter man haft av den finska lagen. Den finska lagen bygger för övrigt i stor utsträckning på den norska likestillningsloven. Vi har på Åland gått in för ett lagförslag som i stort följer den finska lagen men har gått ett steg längre och föreslår förbud mot diskriminerande reklam enligt norsk modell. Lagförslaget kommer att behandlas av landstinget under våren och kommer således, om det godkänns att bli ytterligare en förbindande länk mellan Åland och Norden i övrigt.

Agnar Nielsen: Den 23. i denne måned er de forløbet 40 år, siden Færøerne fik sit hjemmestyre. For min generation kan det synes som om det kun er kort tid siden denne begivenhed fandt sted, men årene er kommet og gået, og hvad har vi så nået?

Jeg tror, at alle kan være enige i, at store resul-

tater er opnået på Færøerne, et samfund, som for 50 år siden i flere henseender var et middelalder-samfund.

Den frygtelige 2. verdenskrig, der kostede os en tredjedel af fiskerflåden, de politiske konfrontationer efter krigens afslutning, der resulterede i hjemmestyreordningen, de nedslående lavkonjunkturer i 50'erne, den forsigtige investeringspolitik i 60'erne, der lagde fundamentet under velfærdssamfundet, som i 70'erne måtte kæmpe imod tekniske udfordringer med en høj omkostningside for at klare specielt de fysiske begrænsninger, der er sket i råstofgrundlaget i vores fiskeri på grund af indskrænkningerne i fiskerirettighederne.

Jeg tror, vi i dag kan konstatere, at vi har et samfund, vi kan være bekendt at give videre til vore børn, der skal bære arven videre. Enhver nation har sin egen identitet, og her i Nordisk Råd er vi blandt frænder, blandt venner.

Jeg kan atter konstatere, at det, at vi kom med i dette nordiske samarbejde i 1970, har været en fordel for Færøerne.

På mødet i Økonomisk Udvalg den 11.-12. februar i år blev der på grund af redegørelsen fra Nordisk Investeringsbank om virksomheden i 1987, idet man fra vor side ikke følte sig ligebehandlet med andre nordiske lande, stillet en forespørgsel fra færøsk side. Der foreligger nu et svar, hvilket vi takker for.

Jeg føler, at vi er med i arbejdet. Vi mærker den stemning, der er i et fællesskab, hvor alle vil yde noget og ikke bare nyde.

For de nordiske politikere, der har været med i mange år, må det være til stor glæde at registrere, at Nordisk Råd er vokset sig stærkere og bedre både indadtil og udadtil.

De ældre nordiske politikere mærker denne nordiske solidaritet i møderne, rejser og deltagelse i udvalg og råd, og den nye generation af politikere ser de gode, konkrete resultater.

Embedsmændene skal vi ikke glemme. Uden deres indsats var man ikke nået så langt.

Færøernes Lagting fik i 1987 etableret sit eget sekretariat, bl. a. for i større grad at deltage i det nordiske samarbejde. Fra færøsk side vil jeg forelægge et ønske om, at vi får observatørstatus i præsidiensekretariatet.

Vi vil igennem det interne arbejde være med i den nordiske ring af stater, som — omend ulige i størrelse — kan bære vore nordiske samfund videre og stå sammen over for omverden.

Lidt har også ret, og sammenhold giver styrke!

Vicelantråd **Gunnevi Nordman**: Fru president! Av någon outgrundlig anledning har en fallit bort från dagens talarlista. Och det är rätt så signifikativt så här på internationella kvinnodagen att det är en kvinna, en av de få anmälda kvinnorna, som bara sådär putsats bort! Men kvinnorna är vana med väntan, så här kommer hon i alla fall!

Vi på Åland har med intresse och förväntan följt tillblivelsen av handlingsplanen för det nordiska kulturella samarbetet. Med intresse för att just det nordiska kulturella samarbetet känns särskilt meningsfullt för oss. Med förväntan, därför att vi ser fram emot större möjligheter att aktivt delta i detta samarbete.

Och kulturhandlingsplanen lovar en del för oss självstyrda — givetvis, eftersom ju syftet med planen är att "vitalisera och stärka" den nordiska kulturgemenskapen. Som ett konkret bevis på att de självstyrande områdena skall vara med när det gäller att "stärka och vitalisera" kulturyttringar i Norden upplever jag handlingsplanens löfte om att vi självstyrande — Färöarna, Grönland och Åland — får representation i Kulturfondens styrelse. Det här är något som vi från åländsk sida länge har talat för och därför ber vi nu om snabba åtgärder i syfte att ändra stadgarna vad gäller antalet styrelseplatser och andra formella hinder för autonomiernas deltagande i Kulturfondens arbete.

Handlingsplanen lovar också en förstärkning av de nordiska kulturinstitutionerna, vilket bådar gott för Nordens Institut på Åland — och för dess systerinstitut i Nuuk. Bägge instituten är husvillor, men bägge har viktiga funktioner att fylla när det gäller att "vitalisera och stärka" den nordiska kulturgemenskapen. Med ökade resurser kan våra institut bli verkliga kraftkällor för ett vitaliserat nordiskt kulturutbyte. Visionerna finns, vägar jag påstå.

Kulturhandlingsplanen innefattar en rad åtgärder med positiv verkan för Åland, t. ex. ett intensifierat arbete för en internordisk tentamens- och examensgiltighet. Nuvarande förhållande med olika värderingar av examina skapar en del komplikationer och problem för ålänningarna eftersom något mer än hälften av ungdomarna skaffar sig högskoleutbildning i Finland och resten i Sverige. Det vore givetvis ett stort framsteg om man kunde komma fram till någon form av generell nordisk examensgiltighet. Vi

tror att mycket kunde vinnas om man lyckades bygga upp ett utbrett förtroende för utbildningssystemen i de nordiska grannländerna. Det har de nordiska avtalen för lärare i grundskolan och gymnasieskolan klart visat. Och sådana åtgärder visar dessutom att det nordiska samarbetet inte bara är ord och till intet förpliktigande fraser i högtidliga tal, utan verkligen en realitet att räkna med.

Något som vi på Åland med vår amatörkultur finner betänkligt är att man i handlingsplanen tydligt utgår ifrån att det konstnärliga nordiska samarbetet kan verka och utvecklas med alla intresseinriktningar inom fem fackkommittéers ram. Kanske främjar denna rationalisering överskådligheten, men för oss är det svårt att prisa det positiva i förändringen. Ta t. ex. NAR (Nordisk Amatörteaterråd) som får nöja sig med en representant i Nordisk Teaterkommitté, där i övrigt enbart professionellt teaterfolk sitter. För ett litet område som Åland, utan professionella teatrar, men med en aktiv och engagerad amatörteater känns det här som en tillbakagång. I all synnerhet som Åland just har fått en hett åtrådd styrelsepost i NAR. Vi utgår nu på Åland ifrån att man med öronmärkta stödmedel kommer att beakta amatörkulturens rättmätiga krav i medelsfördelningen.

Från kultursamarbetet till det gränsregionala samarbetet, där kunskap, konst och kultur i vidsträckt bemärkelse allt mer betonas, är steget inte långt, åtminstone när det gäller Skärgårdsprojektet, som omfattar skärgårdarna i Stockholmsregionen, på Åland och i Åboland. Skärgårdsprojektet har framgångsrikt arbetat med rent konkreta projekt som båthamnar, sjökort och flisterminaler, men ligger nu i startgroparna för något helt nytt, nämligen ett högskolesamarbete mellan högskolorna i Åbo och Stockholm kring aktuella och väsentliga frågor för skärgården. För oss, för vår vidsträckt skärgård är detta viktigt. Vi vill därför understryka betydelsen av att den nordiska finansieringen av det gränsregionala samarbetet fortgående tryggas. Visionerna finns också här.

Från den här platsen är det väl på sin plats att ge visionen bakom Nordiskt industriellt center i Oslo allt erkännande och vi vill gärna ur ett åländskt Norden-perspektiv tillägga att till det nordiska också hör en småskalig teknisk/industriell tradition och ett spritt boende i harmoni med miljö och natur. Därför är det väsentligt

att tekniken sprids också till mindre områden och företag

att industrisamarbetet utsträcks också till glesbygden

att kunskapen inte nödvändigtvis koncentreras till de traditionella forskningsinstitutionerna. Med dagens teknik kan den spridas geografiskt.

att tekniken och industrin utvecklas i enlighet med den speciella nordiska natur- och kulturmiljön.

Vi tror nämligen att det är den teknik och den industri som är anpassad till naturen, kulturen, samhället och människan som tillhör framtiden.

Det här var, Fru President, några åländska synpunkter och önskemål. Vår förhoppning är att också Åland behövs när det gäller att "vitalisera och stärka" den nordiska kulturgemenskapen att också Åland har något att tillföra det nordiska samarbetet.

En "egenskap" som bör kunna ses som en speciell resurs i Norden är Ålands internationella sanktionerade neutralitet och demilitarisering. Åland är en vapenfri zon, som jag gärna ser som en praktisk utgångspunkt i konkret nordiskt fredsarbete. Det är vår förhoppning att Åland genom sin demilitarisering har något värdefullt att tillföra övriga Norden.

Præsidenten: Jeg vil gerne på præsidiets vegne beklage, hvis der er sket en teknisk fejl, men jeg kan forsikre Gunnevi Nordman om, at kvinderne i præsidiet er forstærket, så det kan ikke have kønspolitiske årsager. Også denne taletid er fin taletid, det bliver vi nødt til at fastholde.

Riihijärvi: Arvoisa presidentti! Euroopan taloudellinen yhdyntyminen on edennyt nopeaa vauhtia, ja sen vaikutukset ulottuvat myös Pohjoismaihin. Osa Pohjoismaista on tehnyt jo selkeän ratkaisunsa Euroopan talousyhteisön suuntaan, ja osalla taloussuhteet on järjestetty erityisjärjestelyin.

On luonnollista, että Pohjoismaat ovat järjestäneet omat taloussuhteensa Euroopan talousyhteisön kanssa eri tavoin, koska maiden ulkopoliitikassakin on painotuseroja. Suomelle ja Ruotsille täysjäsenyys on ollut ainakin tähän saakka mahdotonta täydellisen puolueettomuuden säilyttämiseksi. Tämän lisäksi Suomi on järjestänyt omat taloudelliset suhteensa Itä-Euroopan maihin tekemällä samanaikaisesti EEC-vapaakauppasopimuksen kanssa vastaavanlaisen taloussu-

pimuksen SEV-maiden kanssa.

Tarkasteltaessa taloudellisesti yhdyntävää Eurooppaa Suomen, sen talouspolitiikan ja ulkopoliitiikan kannalta tilanne ei ole suinkaan yksinkertainen. Ei Suomi eivätkä muutkaan Pohjoismaat voi eristäytyä muusta maailmasta saatikka muusta Euroopasta. Kansainvälinen talous tulee päivä päivältä monipuolisemmaksi ja se koskettaa jokaista Pohjoismaiden kansalaista yhä kiinteämmin. Lisäksi yleismaailmallisena tavoitteenahan on tällä hetkellä mahdollisimman suuren tullitomuuteen ja vapaakauppaan pääseminen. Tässä ei sinänsä ole luonnollisestikaan mitään pahaa eikä pelottavaa.

Mielestäni Suomen ja suomalaisten kannalta taloudellisesti yhä kiinteämmässä Euroopassa on kaksi merkittävää vaaratekijää.

Ensiksikin, Suomen puolueettomuuden ehdoton ja tinkimätön säilyttäminen ei onnistu ainakaan näillä näkymin EEC:ssä. Tämä vaihtoehto onkin varsin laajalti todettu Suomessa mahdottomaksi. Tästä seuraa se, että Suomen tulee löytää omat sille parhaiten sopivat keinonsa luodessaan taloussuhteita Euroopan talousyhteisöön.

Tällä hetkellä Suomella on olemassa omat sopimuksensa, joita kuitenkin tulee tarkistaa ja laajentaa. Suomella ei ole minkäänlaisia mahdollisuuksia niin taloudellisesti kuin poliittisestikaan jäädä täysin taloudellisesti yhdyntävän Euroopan ulkopuolelle. Emme voi olla yksinäinen saari keskellä valtamerta.

Suomen parastaikaa harkitessa ja tutkiessa mahdollisuuksia yhteistyönsä laajentamiseksi Euroopan talousyhteisön kanssa painiskellaan samojen ongelmien parissa myös muualla Pohjoismaissa. Tämän takia olisikin luonnollista, että ensimmäisenä vaiheena Pohjoismaat edelleen tehostaisivat taloudellista yhteistyötään niin, että pystyttäisiin luomaan mahdollisimman laaja ja täydellinen pohjoismainen yhteismarkkina-alue. Saamalla Pohjoismaat mahdollisimman tiiviisti taloudelliseen yhteistyöhön keskenään suhteissaan muuhun Eurooppaan voitaisiin saada Suomelle ja muille Euroopan talousyhteisöön suhteitaan kehittäville maille hieman lisää mietintä- ja valmisteluaikaa kypsemmän ratkaisun saamiseksi.

Yhtenäinen pohjoismainen talousmarkkina-alue olisi näin ollen lyhyen aikavälin vakuus jatkokoneuvotteluja silmällä pitäen.

Toinen ongelma Suomella yhteistyön laajentamisessa Euroopan talousyhteisöön päin on poliitt-

tisen ja kulttuurillisen omaleimaisuuden ja itenäisyyden säilyttäminen. Suomen ei mielestäni tule alistua monikansallisen kulttuurin passiiviseksi vastaanottajaksi ja kansainvälisen kasinotalouden tahdottomaksi pelinappulaksi.

Luodessamme laajenevia taloussuhteita Eurooppaan tulee Suomen pystyä pitämään lopulliset ohjat omissa käsissään ja laatia rakaisunsa tästä lähtökohdasta. Lisäksi Suomen osalta ei tule unohtaa myöskään itään suuntautuvien taloussuhteiden merkitystä. Kehitettäessä edelleen suhteitamme Länsi-Eurooppaan tulee samassa tahdissa tarkistaa myös SEV-taloussuhteitamme, jolloin pystytään pitämään tasapaino kahden talousryhmittymän välillä.

Tätä ei tule missään tapauksessa tulkita siten, että Suomi olisi pakotettu taloussuhteisiin SEV-maiden kanssa, vaan siten, että Itä-Euroopan maiden kanssa käytävä kauppa on tietynlainen perusturvavakuus suomalaiselle talouselämälle. Tämän takia näitä suhteita ei tule vaarantaa ja niitä tulee kehittää samanaikaisesti muiden taloussuhteiden kanssa.

Mielestäni Pohjoismaiden tulee toimia kiinteässä yhteistyössä taloudellisesti yhdyntävässä Euroopassa. Tämä takaa meille kaikille paremmat neuvottelulähtökohdat ja tukevamman selustan neuvotellessamme Euroopan talousyhteisön kanssa. Pohjoismaiden tulee säilyttää omaleimaisuutensa siitäkin huolimatta, että lisäämme kauppa- ja myös kulttuurisuhteitamme muuhun Eurooppaan ja muuhun maailmaan. Pohjola on varsin yhtenäinen alue, jollaisia ei maailmassa ole useita, ja tämän takia tilanteen säilyttäminen on sitäkin tärkeämpää.

Riihijärvis anförande i svensk översättning: Den europeiska integrationen har framskridit i rask takt och dess verkningar har nått även de nordiska länderna. En del av de nordiska länderna har redan fattat klara beslut i fråga om den Europeiska Gemenskapen, medan en del har skött sina ekonomiska relationer genom specialarrangemang. Det är alldeles naturligt att de nordiska länderna har ordnat sina ekonomiska relationer genom specialarrangemang. Det är alldeles naturligt att de nordiska länderna har ordnat tyngdpunkter i sin utrikespolitik. Åtminstone hittills har Sveriges och Finlands neutralitet inte tillåtit fullt medlemskap. Finland har dessutom skött sina handelsförbindelser med länderna i Östeuropa genom att samtidigt med sin EFTA-

lösning ingå ett motsvarande handelsavtal med SEV-länderna.

Då man granskar den ekonomiska integrationsutvecklingen i Europa ur finsk ekonomisk och utrikespolitisk synvinkel, förefaller Finlands situation långt ifrån enkel. Varken Finland eller de övriga nordiska länderna kan isolera sig från den övriga världen, än mindre från Europa. Den internationella ekonomin blir för var dag som går allt mångsidigare och påverkar alla nordiska medborgare med ökande styrka. Samtidigt är det ju en världsomfattande trend att försöka åstadkomma största möjliga tullfrihet och frihandel. I och för sig ligger det naturligtvis inget ont eller skrämmande i detta.

Jag anser att den allt starkare ekonomiska integrationen i Europa innebär två betydande faror för Finland och finländarna. För det första kan Finland inom EG åtminstone inte såsom det nu ser ut bibehålla sin absoluta och orubbliga neutralitet. Därför har man också på de flesta håll i Finland konstaterat att detta alternativ är utslutet. Av detta följer, att Finland måste finna de sätt som bäst passar det då det gäller att ordna sina ekonomiska relationer till EG. För närvarande har Finland egna överenskommelser som dock måste revideras och utvidgas. Finland har varken i ekonomiskt eller politiskt hänseende råd med att stanna helt utanför ett integrerat Europa. Vi kan inte bli en ensam ö mitt i världshavet.

Samtidigt som Finland överväger och undersöker sina möjligheter att utvidga sitt samarbete med EG, brottas man med samma problem även i andra nordiska länder. Därför vore det också i det första skedet naturligt, att de nordiska länderna ytterligare skulle intensifiera sitt ekonomiska samarbete för att kunna skapa en så omfattande och fullständig gemensam nordisk hemmamarknad som möjligt. Genom att få till stånd ett så nära nordiskt ekonomiskt samarbete som möjligt gentemot det övriga Europa kunde vi vinna lite mer betänketid för Finland och andra länder som står i beråd att utveckla sina EG-förbindelser. En enhetlig nordisk hemmamarknad vore sålunda en korttidssäkerhet med tanke på fortsatta förhandlingar.

Ett annat problem för Finland då det gäller att utöka samarbetet i förhållande till EG är bevarandet av den kulturella egenarten och självständigheten. Finland får inte enligt min uppfattning underordna sig som en passiv mottagare av multinationell kultur och bli en viljelös spelbricka för

den internationella kasinoekonomin. Då vi skapar utökade ekonomiska relationer med Europa måste Finland kunna hålla den slutliga styrningen i egna händer och fatta sina beslut ur denna utgångspunkt. Dessutom får man för Finlands del inte heller glömma betydelsen av ekonomiska relationer i öst. Då vi vidareutvecklar våra relationer till Västeuropa, bör vi i samma takt granska våra ekonomiska relationer till SEV-länderna, genom vilket vi kan upprätthålla balansen mellan två ekonomiska grupperingar. Detta bör på intet sätt tolkas så, att Finland skulle vara tvungen att upprätthålla ekonomiska relationer med SEV-länderna, utan så, att handeln med östblocksländerna är en sorts grundförsäkring för det finska näringslivet. Därför får inte dessa relationer riskeras och de bör utvecklas i samma takt som våra andra ekonomiska relationer.

Jag anser att de nordiska länderna bör fungera i nära samarbete i förhållande till det integreran-

de Europa. Detta garanterar för oss alla bättre förhandlingsutgångspunkter och en stabilare bakgrund då vi förhandlar med EG. De nordiska länderna bör bibehålla sin egenart trots att vi ökar våra ekonomiska och också våra kulturrelationer med Europa och den övriga världen. Norden är ett mycket enhetligt och homogent område, av vilka det inte finns många i världen och därför är det än viktigare att bevara denna situation.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

Det anmäldes, att behandlingen av ministerrådets berättelser C1 och C2 fortsätter i utskotten.

Rådet beslöt att lägga Rapport från Nordiska rådets presidium till handlingarna.

Mötet avslutades kl. 17.40.

Protokoll

4:e mötet

Onsdagen den 9 mars 1988 kl. 09.00—12.45 och 14.00—19.02 och torsdagen den 10 mars kl. 09.00—10.40

Presidenter: Grethe Lundblad (1—), Elsi Hetemäki-Olander (1—4), Kjell Magne Fredheim (5—8), Páll Pétursson (9—1), Karin Söder (11—19) och Ilkka-Christian Björklund (20—25)

Dagordning

1. C 1: Nordisk Ministerråds beretning om det nordiske samarbeid (*Kommunikasjonsutvalgets betenkning*) samt melding om følgende rekommandasjon:

43/1987 Innføring av et permanent nordisk ungdomsreisekort

2. B 75/t: Ministerrådsforslag om en nordisk handlingsplan for økt trafikksikkerhet i Norden

B 75Ä/t: Endringsforslag til ministerrådsforslaget om sikrere trafikk i Norden

3. A 787/t: Medlemsforslag om et utvidet samarbeid mellom dyreparker på Nordkalotten

4. A 808/t: Medlemsforslag om bruk av biltelefoner

5. A 814/t: Medlemsforslag om utredning av storbyenes trafikkproblem

6. A 815/t: Medlemsforslag om raskere postgang mellom de nordiske land

7. A 797/t: Medlemsforslag om felles sjøfartspolitiske tiltak

8. E-saker (spørsmål og svar) i tilknytning til Kommunikasjonsutvalgets saksområde

E 1: Spørsmål til Nordisk Ministerråd vedrørende det nordiske ungdomsreisekort

E 37: Spørsmål til Nordisk Ministerråd vedrørende det nordiske ungdomsreisekort (NORD-RES)

E 2: Spørsmål til Sveriges regjering vedrørende det nordiske ungdomsreisekort

E 11: Spørsmål til Danmarks regjering om fergeforbindingen Ystad—Rønne

E 12: Spørsmål til Nordisk Ministerråd om

turistsatsningen i Vest-Tyskland

9. Avskrivning av følgende rekommandasjoner:

3/1976 Internordisk gyldighet for kjørekort

21/1986 Nordisk teknologiår 1988

39/1987 Lavere flyplassavgifter og flypriser innen Norden

40/1987 Forenkling og harmonisering av tollformalitene i posttrafikken mellom de nordiske land

10. C 1: Nordisk Ministerråds beretning om det nordiske samarbeid (*Sosial- og miljøutvalgets betenkning*)

11. B 81/s: Ministerrådsforslag om nordisk samarbeidsprogram på helse- og sosialsektoren

12. A 776/s: Medlemsforslag om styrking av behandlingsarbeidet i kampen mot alkohol og narkotika

13. A 789/s: Medlemsforslag om røkfrie miljøer m. m.

14. A 763/s: Medlemsforslag om styrking av europeisk samarbeid på miljøområdet

A 763Ä/s: Endringsforslag om å styrke det europeiske samarbeid på miljøområdet

15. A 778/s: Medlemsforslag om integrering av miljøaspekter i den nordiske handlingsplan for økonomisk utvikling og full sysselsetting

16. A 779/s: Medlemsforslag om ECE-protokoll vedrørende reduksjon av svovel- og nitrogenutslipp

17. A 783/s: Medlemsforslag om miljøvennlig avfallshåndtering

18. A 790/s: Medlemsförslag om felles handlingsprogram om bekjempning av hav- og kystforurensning i Norden

19. A 793/s: Medlemsförslag om tiltak for å nå en balansert reduksjon av selstammene i de nordlige havområder

20. A 799/s: Medlemsförslag om desentralisert samarbeid om miljøvernsspørsmål

21. A 809/s: Medlemsförslag om tiltak for et bedre miljø

22. A 818/s: Medlemsförslag om årlig situasjonsrapport på miljøpolitikens område

23. C 13/s: Beretninger for 1986 vedrørende Sosial- og miljøutvalgets saksområde (*Sosial- og miljøutvalgets betenkning*)

24. E-saker (spørsmål og svar) i tilknytning til Sosial- og miljøutvalgets saksområde

E 4: Spørsmål til Danmarks regjering om tiltak mot grenseoverskridende luftforurensninger

E 13: Spørsmål til Nordisk Ministerråd om opprettelse av en arbeidsgruppe som virker for at alkoholspørsmålet blir et eget innsatsområde i FN-systemet

E 16: Spørsmål til Nordisk Ministerråd om epidemiologisk overvåkningssystem

E 19: Spørsmål til Nordisk Ministerråd om tillem্পning av den nordiske trygghetskonvensjon

E 23: Spørsmål til Danmarks regjering om dansk etterlønn ved bosetting i annet nordisk land

E 28: Spørsmål til Norges regjering om oppfølging av Brundtlandskommisjonens rapport

E 26: Spørsmål til Nordisk Ministerråd om brenning av kjemisk avfall på havet

E 27: Spørsmål til Nordisk Ministerråd om utslipp av radioaktivt avfall fra atomopparbeidingsanlegg

E 30: Spørsmål til Nordisk Ministerråd om den britiske regjeringens planer om gjenvinningsanlegget Douenreay i Skottland

E 31: Spørsmål til Nordisk Ministerråd om å stoppe eksisterende gjenvinningsanlegg for atomavfall

E 33: Spørsmål til Norges regjering vedrørende forurensning i grensevannet mellom Norge og Sverige

E 40: Spørsmål til Nordisk Ministerråd om naturmiljøet i arktiske farvann

25. Avskrivning av følgende rekommandasjoner:

22/1981 Styrking av samarbeidet for å bekjempe rusmiddelmisbruket

25/1981 Forebyggende fritidsvirksomhet for barn og unge

8/1986 Plan for utbygging av Nordiska hälsovårdshögskolan

14/1986 Tiltak mot handel med truede dyrearter i Norden

13/1987 Handlingsplan mot luftforurensning

20/1987 Nordisk ambulansesvirksomhet

Meddelanden

Det meddelades, att forbruker- og administrasjonsminister Anne-Lise Bakken, trafikminister Frode Nør Christensen, vicelagmand Jógvan Durhuus, kulturminister Bengt Göransson, energiminister Svend-Erik Hovmand, kommunikationsminister Sven Hulterström, ungdoms- og idrottsminister Ulf Lönnqvist, justitsminister Erik Ninn-Hansen, arbeidskraftsminister Matti Puhakka, socialminister Gertrud Sigurdson och arbetsmarknadsminister Ingela Thalén intagit sina platser i rådet.

Ändringar i medlemslistan

Det anmäldes, att Liisa Hilpelä intagit sin plats i rådet och att Jouni Särkijärvi lämnat sessionen, att Per-Olof Håkansson intagit sin plats i rådet och att Karl-Erik Svartberg lämnat sessionen, att Gunnar Björk återtagit sin plats i rådet och att Olof Johansson lämnat sessionen, att Bengt Westerberg lämnat sessionen och ersatts av Ylva Annerstedt, att Thea Knutzen för del av denna dag lämnat sessionen och ersatts av Hallgrim Berg, att Ilkka-Christian Björklund för del av denna dag lämnat sessionen och ersatts av Sinikka Hurskainen-Leppänen samt att Barbro Nilsson för del av denna dag lämnat sessionen och ersatts av Hans Pettersson.

Rådet beslöt att ändra medlemslistan i enlighet härmed.

Presidenten: Jag vill påminna om omröstningsordningen. Voteringar sker med hjälp av voteringsapparat. I enlighet med 11 § i rådets arbetsordning kan en medlem votera ja eller nej eller avstå från att votera. Presidenten meddelar när voteringen börjar och när den avslutas. En ja-röst är på voteringsapparaten angiven med ordet "for" och en nej-röst med "mot". Eftersom man i det norska Stortinget har röstplikt, kan voteringsapparaten inte registrera de medlemmar som avstår från att votera. Därför måste presidenten vid varje omröstning genomföra två voteringar som kräver bruk av voteringsapparat. I den första deltar de medlemmar som röstar för eller emot. Resultaten av voteringen anges på bildskärmarna i stortingssalen. Därefter ber presidenten de medlemmar som avstått vid voteringen att trycka på for-knappen. Resultatet även av denna votering redovisas på bildskärmen, och sedan är voteringen avslutad.

I

C 1: Nordiska ministerrådets berättelse om det nordiska samarbetet (kommunikationsutskottets betänkande) och D 1988/43/1987/t: Meddelande om rekommendation nr 43/1987 angående inrättande av ett permanent nordiskt ungdomsresekort

Rådet företog ovannämnda två saker i ett sammanhang.

Kommunikationsutskottet hade föreslagit,

A. att rådet med anledning av de avsnitt i ministerrådets berättelse som kommunikationsutskottet behandlat antar följand yttrande:

Nordiska rådet hemställer till Nordiska ministerrådet

- att utreda de kostnader som en speciell transportservice för handikappade innebär i jämförelse med kostnaderna vid handikappanpassning av kollektiva transportmedel,
- att inom ministerrådets organisation skapa ett gemensamt forum för att behandla internationella sjöfarts- och luftfartspolitiska frågor,
- att omedelbart se till att konstruktiva förhandlingar igångsätts i syfte att komma fram till tillfredsställande tvärgående flygtrafik i Norden,
- att verka för en harmonisering av den nordiska transportpolitiken,

- att verka för att Norden blir en gemensam transportmarknad,
- att verka för att effektivitetsökningar av de nordiska transportererna också blir miljöförbättrande samt försäkrar alla trafikantgruppers mobilitet,
- att ministerrådet aktivt och konstruktivt arbetar för ett permanent ungdomsresekort.

B. att rådet lägger kapitel XIV och XV i Nordiska ministerrådets berättelse rörande det nordiska samarbetet 1987 (C 1/1988) till handlingarna.

C. att rådet lägger meddelandet om *rekommendation nr 43/1987* angående inrättande av ett permanent nordiskt ungdomsresekort till handlingarna i avvaktan på nytt meddelande till nästa ordinarie session.

Elver Jonsson (kommunikationsutskottets talesman): Fru president! det gångna året har kommunikationsutskottet varit aktivt. Förutom de traditionella aktiviteterna höll utskottet ett seminarium i september i Åbo, där de nordiska utmaningarna i datateknologin diskuterades. Inom utskottet har också en arbetsgrupp behandlat ministerrådsförslaget om ökad trafiksäkerhet i Norden, som kommer att behandlas särskilt här senare i dag.

Av ministerrådets kommentarer i punkten 2 till årets verksamhetsberättelse framgår att det för närvarande saknas förutsättningar för en gemensam nordisk sjöfartspolitik. Ministerrådet framhåller också att de nordiska handelsflottorna delvis konkurrerar med varandra på den internationella marknaden samt att betydelsen av sjöfartsnäringsens omfattning och förutsättningar skiljer sig avsevärt i de olika länderna.

Kommunikationsutskottet har vid flera tillfällen yttrat sin mening att den nordiska handelsflottan skulle ges förutsättningar att bli konkurrenskraftig på den internationella marknaden. Vi har också påpekat att det i den nuvarande ministerrådsorganisationen inte finns något gemensamt forum för att behandla dessa frågor.

På nationellt plan finns sjöfartsärendena placerade dels i kommunikationsministerierna, dels i handels- och industriministerierna. Enligt den nordiska transportöverenskommelsen skall bl. a. internationella sjöfartspolitiska frågor inte behandlas.

För att bl. a. skapa ett gemensamt forum för dessa frågor och därmed effektivare behandling

på nordisk bas har utskottet föreslagit att transportöverenskommelsen skall ses över i syfte att få internationella både sjö- och luftfartsfrågor med i överenskommelsen. Utskottet har påpekat att de problem som den nordiska handelsflottan nu kämpar emot är i hög grad förorsakade av internationell sjöfartspolitik.

Utskottet erinrar i sitt betänkande över medlemsförslaget *A 797/t* om gemensamma sjöfartspolitiska åtgärder och konstaterar att alla nordiska länder kommer med egna nationella lösningar på sjöfartsproblemen samtidigt som det formella nordiska samarbetet avvisar strävandet efter en gemensam lösning på dessa problem. Detta innebär ett allvarligt skeppsbrott för det nordiska samarbetet!

I yttrandets fjärde punkt hemställs att Nordiska ministerrådets förslag om handikappanpassning av kollektiva transportmedel förverkligas omedelbart. I oktober 1987 publicerades rapporten "Handikapptillpassning av kollektiva transportmedel", som presenterades för utskottet vid ett gemensamt möte mellan utskottet och ministerrådets trafik- och trafiksäkerhetsministrar i november samma år. Rapporten visar att det allmänna bruket av handikappanpassade transportmedel endast långsamt vinner mark inom de kollektiva transporterna. Delvis anses detta vara en ekonomisk fråga. I rapporten föreslås därför att man skall väga kostnaderna för att upprätta en speciell service för denna grupp trafikanter mot kostnaderna för handikappanpassningen av de kollektiva trafikmedlen.

Utskottet anser det viktigt att utreda de kostnader som den ovannämnda specialservicen innebär jämfört med handikappanpassningen av kollektiva transportmedel. I det sammanhanget betonar vi vikten av att komma ihåg att det, när man talar om den trafikantgrupp som har handikapp, inte bara är fråga om rörelsehindrade utan också om andra typer av handikappade trafikanter: hörselskadade, synskadade, döva, allergiker m. fl.

I yttrandets femte punkt hemställdes att Nordiska ministerrådet skall verka för att existerande behov av tvärgående flygtrafik i Norden tillfredsställs. Av ministerrådets kommentar till denna punkt framgår att diskussioner förs mellan lokala myndigheter och flygbolag om sträckan Trondheim—Östersund—Sundsvall. Diskussionerna sägs syfta till att åstadkomma en sammanhängande flygförbindelse från Trondheim via Östersund till flyglinjerna mellan Sundsvall och Vasa.

Kommunikationsutskottet har upprepade gånger tagit upp denna fråga med ministerrådet. De svar som utskottet har fått har varit — liksom i ministerrådets berättelse — att diskussioner förs mellan lokala myndigheter och flygbolagen eller att diskussioner pågår mellan lokala myndigheter och nationella luftfartsmyndigheter eller att ministerierna, som behandlar luftfartsfrågor, har givit berörda myndigheter i uppdrag att lösa problemet. Trots alla dessa diskussioner och uppdrag har någon lösning ännu inte presenterats.

Kommunikationsutskottet har av ministerrådet fått veta att ett av hindren för en gynnsam lösning skulle vara internationella regler om inrikesflygning av ett utomlands registrerat flygbolag. Utskottet vill då betona att internationell luftfartspolitik inte behandlas inom ramarna för den nordiska transportöverenskommelsen. Här finns ännu ett skäl till att utskottet önskar en översyn av överenskommelsen.

Kommunikationsutskottet vill understryka att de tvärgående kommunikationerna i Norden är en av förutsättningarna för att t. ex. det nordiska regionala samarbetet skall lyckas. Om internationella regler hindrar det samarbete som det nordiska folket vill åstadkomma eller stärka, menar utskottet att antingen skall reglerna ändras eller också skall sådana dispenser ges att det nordiska samarbetet får växa och utvecklas på ett gynnsamt sätt.

Kommunikationsutskottet noterar att ministerrådet anser att frågorna kring EG:s framtida politik och dess inverkan på Norden har prioriterats under året samt att arbete med harmoniseringen av transportpolitiken anses vara en dominerande ekonomisk uppgift. Vidare noteras att NÄT har tillsatt en beredningsgrupp med uppgift att belysa konsekvenserna för Norden av EG:s beslut om fri transportmarknad 1992 samt att komma med förslag till åtgärder och strategi gentemot EG.

Kommunikationsutskottet emotser en nordisk strategi på detta område och menar att dessa aspekter bör ses som en enhet. Först när Norden har kunnat enas om en gemensam transportpolitik, där transportörernas internordiska konkurrensnivå är så lika som möjligt, kan Norden presentera en gemensam stark front gentemot EG och göra sig betydade på den kommande europeiska transportmarknaden. Utskottet vill dessutom påpeka att harmonisering av transportpolitiken i Norden också är avgörande för frågan om

Norden som hemmamarknad.

Vi står i dag inför en omfattande strukturomvandling inom transport- och kommunikationssektorn. Näringslivet väster allt större betydelse vid att uppnå både säkrare och effektivare transporter för att minska sina produktionskostnader. En av orsakerna till detta är att materialadministrationen är ett område med stora rationaliseringsmöjligheter. För att uppnå detta har näringslivet samt offentliga institutioner och andra organ börjat utveckla och använda en ny kommunikationsteknik som bygger på användningen av den moderna informations- och datateknologiska kunskap som vi i dag behärskar.

Denna strukturomvandling innebär, som all utveckling, vissa faror som bör beaktas. Här vill utskottet först och främst peka på de miljöförstöringar som ändrade trafikmönster och infrastrukturinvesteringar kan förorsaka. Här betonar vi att ministerrådet i sitt framtida arbete verkar för att trafikstrukturen ger effektivare transporter och blir miljövänligare, dvs. effektivitetsökning och miljöförbättring skall gå hand i hand. Vidare understryker vi att denna strukturändring bör komma alla trafikantgrupper till godo.

Utskottet noterar med tillfredsställelse att man nu bl. a. arbetar med ett tvärfackligt projekt på temat miljö—energi—transporter, att miljöministrarna har diskuterat bl. a. flygbuller och luftföroreningsproblem i förbindelse med infrastrukturens betydelse för miljön, att arbetet med att uppfylla nordiska målsättningar för skärpta krav på bilavgaser fortsätter samt att ministerrådet (miljöministrarna) i oktober 1987 antog en handlingsplan mot flygbuller.

Under det gångna året har kommunikationsutskottet prioriterat trafiksäkerhetsarbetet mycket högt. Det har inneburit tätare kontakt med Nordiskt trafiksäkerhetsråd under 1987 än under tidigare år. Kontaktarna har särskilt koncentrerats till arbetet med den nordiska handlingsplanen på trafiksäkerhetsområdet och till de nordiska trafiksäkerhetsdagarna.

För övrigt hänvisas till utskottets betänkande över trafiksäkerhetsplanen, som behandlas här senare i dag. Utskottsmedlemmar kommer omedelbart därefter att behandla frågorna om turismen och det nordiska ungdomsresekortet. Jag hänvisar därför till dessa anföranden.

Kommunikationsutskottet har, i den mån det varit möjligt, följt den översyn som gjorts av da-

tahandlingsplanen. Även om utskottet gjort detta samt haft ett utmärkt samarbete med RU-Datagruppen, menar vi att datahandlingsplanen skall behandlas som en helhet i ministerrådets berättelse. Det är inte bara en fråga för kommunikationsutskottet utan för alla som genom berättelsen vill skaffa sig kunskap om vad som uträttats under året inom handlingsplanens ram. Vi anser att handlingsplanen i fortsättningen skall redovisas noggrant i ett särskilt kapitel i ministerrådets berättelse.

Kommunikationsutskottet noterar hur tekniska och datateknologiskt relaterade projekt nu blir allt vanligare. Enligt berättelsen finns det knappast något område, där inte projekt som har med detta att göra finns med. I det seminarium, "Nordiska utmaningar i datapolitiken", som kommunikationsutskottet arrangerade i september 1987, framkom bl. a. att den tekniska utbildningen i Norden måste både utökas och förbättras. Vidare borde fler studenter välja den tekniska utbildningen, om inte Norden skall hamna på efterkälken i den internationella tekniska konkurrensen. Utskottet noterar därför med tillfredsställelse att nordiska utbildningsprogram fortfarande prioriteras högt. Tekniska frågor och teknisk utbildning har börjat få allt större betydelse i det regionalpolitiska samarbetet. Förutom basprojektet noteras speciellt informationsaktiviteter inom CAD/CAM, etableringen av CAD/CAM-stationen i Vasa samt den gemensamma utbildningen i AMU-centret i Övertorneå inom data- och robottekniken.

Kommunikationsutskottet har tidigare yttrat sig om vikten av det nordiska samarbetet om lagstiftningen på datateknologiområdet. Det noteras därför att frågan om upphovsrätt och ADB prioriteras inom det juridiska samarbetet. Utskottet följer också med intresse de undersökningar som pågår om konsumenternas reaktion på dagligvarubutikernas datorisering samt projekt om förbrukarrättsliga aspekter vid användning av datateknik vid dagligvaruköp.

Vid det tidigare anförda seminariet om datapolitiken uttalade några föreläsare sitt bekymmer över, som de tyckte, kvinnornas alltför låga deltagande i de tekniska aktiviteterna. Utskottet kommer därför med intresse att följa de projekt som påbörjades under året och som syftar till att få fler kvinnor på inflytelserika och ledande positioner på ADB-området.

Inom teknik- och datateknologiområdet går

utvecklingen mycket snabbt, och Norden måste göra sitt för att både delta i den utvecklingen och påverka den så att våra samhällen kan tillägna sig högteknologins positiva sidor. Genom ett effektivt samarbete kan Norden verka för en gynnsam framtid såväl internationellt som inom Norden.

Den kraftiga strukturförändringen i våra samhällen, som började med industrialiseringen, fortgår. Mängden av information ökar påtagligt. Teknologins kraftiga utveckling betonas inom nya sektorer som bioteknik, datateknik, rymdteknologi, energiteknik, nya material etc. Automationen och dess tillämpningar medför stora och avgörande förändringar på många områden. Tekniken berör oss alla. Var och en behöver information om tekniken och dess möjligheter men även om dess faror. Tekniken är ett medel vars rätta användning förbättrar vår levnadsnivå, ökar våra valmöjligheter och därmed kan ge oss möjlighet till ett rikare liv.

Vid Nordiska rådets session i Köpenhamn i mars 1986 föreslogs och godtogs en rekommendation till Nordiska ministerrådet om att planera och genomföra ett nordiskt teknologiår 1988. I kommunikationsutskottets betänkande över det medlemsförslag som ligger bakom rekommendationen konstateras att det är viktigt att Norden som helhet ställer upp och visar att de nordiska länderna arbetar tillsammans för att främja användandet av de fördelar som den nya teknologiska utvecklingen medför.

Utskottet ansåg, liksom förslagsställarna och många remissinstanser, att de nordiska länderna tillsammans måste se till att den teknologiska utvecklingen inom Norden håller minst samma takt som omvärldens. Ett sätt att främja denna utveckling är att de nordiska länderna tillsammans, på ett effektivt och ändamålsenligt sätt organisera ett nordiskt teknologiår, där näringslivet, de politiska myndigheterna, vetenskapsmännen och forskarna utbyter erfarenheter och information med varandra och allmänheten i Norden. Målsättningen med det nordiska teknologiåret, kallat "Teknologiåret 1988", är att öka kunskapen om teknologi och förbättra förståelsen för teknologin och teknologiutvecklingens betydelse för samhället och den enskilda människan samt att främja nordiskt teknologiskt samarbete.

Nationellt kommer det att ordnas hundratals möten, seminarier och andra aktiviteter i de nordiska länderna under teknologiåret. Nästan alla dessa aktiviteter har planerats av de nationella

plankommittéerna. Bara några få har planerats nordiskt, dvs. av den nordiska arbetsgruppen. Skälet till detta är först och främst att den av arbetsgruppen föreslagna budgeten på 4 milj. DKK av ministerrådet reducerats till 2,8 milj. DKK. Detta trots att ministerrådet sagt sig ha höga ambitioner med teknologiåret.

Om vi ser på några få av de aktiviteter som försiggår under teknologiåret kan nämnas att samtliga nationella plangrupper kommer att arangera speciella tävlingar för ungdomar. De är tänkta som ett led i arbetet på att öka ungdomens förståelse och intresse för teknologin och dess betydelse.

Här på Nordiska rådets session kommer ett medlemsförslag om ett nordiskt teknologipris att behandlas. Troligtvis kommer förslaget att utmynna i en rekommendation till ministerrådet att i samband med Teknologiåret 1988 utdela ett teknologipris av samma storleksordning som de nordiska kulturpriserna. Priset kommer sannolikt att delas ut vid teknologiårets avslutningsarrangemang i Köpenhamn i december 1988.

Förutom teknologiåret planeras en rad möten mellan politiker på nordiskt plan och representanter från näringslivet. Meningen är att inom ramen för teknologiårets målsättning skapa dialog och förbättrade kontakter.

Slutligen vill jag nämna det som kallas "Norden, en gemensam marknad för teknologi" eller "Öppna gränserna". Ändamålet med detta är att realisera ministerrådets målsättning för teknologiåret, dvs. att främja nordiskt teknologiskt samarbete mellan företag, forsknings- och utbildningsinstitutioner och offentliga myndigheter utifrån behovet av ett bättre utnyttjande av de samlade nordiska resurserna.

Har vi då inte öppna gränser när det gäller teknologin, forsknings- och utvecklingsverksamheten m. m.? Jo, i princip är gränserna öppna för export och import av teknik och know-how de nordiska länderna emellan, men i verkligheten anses utväxlingen av teknologi i Norden vara relativt liten — och då först och främst företag emellan. Det visar sig att näringslivets representanter ofta vet mer om det som händer inom deras område i USA eller i Japan än om det som händer i de nordiska grannländerna.

De gemensamma nordiska resurserna är stora. Jag tror knappast att det finns något område eller någon region i världen med 23 miljoner invånare med så stora kunskaper, så mycket utbildning och

högteknologisk produktion och utvecklingsverksamhet som Norden. Men tyvärr är det i verkligheten inte *ett* område när det gäller forsknings- och utvecklingsverksamheten eller teknologin. Varje land arbetar alltför isolerat. Målet är därför att öppna gränserna för teknisk forsknings- och utvecklingsverksamhet i Norden och att göra Norden till en teknisk hemmamarknad för alla som har någon teknisk kompetens att erbjuda.

Nordiska ministerrådets berättelse behandlar också "Nordisk handlingsplan för ekonomisk utveckling och full sysselsättning". De delområden inom denna handlingsplan som berör kommunikationsutskottets verksamhet är turism, meteorologi, datateknik, tele- och datakommunikationer samt infrastrukturinvesteringar. Det är de sistnämnda som jag vill kommentera här.

Utskottet har noterat att en del projekt på infrastrukturområdet har försenats eller dragits ned bl. a. till följd av ändrade nationella omprioriteringar av utbyggnadsplanerna. Kommunikationsutskottet anser att dessa förseningar är beklagliga. Utskottet är väl medvetet om de statsfinansiella förutsättningarna men vill ändå uppmana ministerrådet att verka för att den ursprungliga handlingsplanen följs i alla huvuddelar.

Fru president! Av vårt betänkande framgår att vi har lagt tyngdpunkten på några områden, och vi föreslår att det skall bli Nordiska rådets ställningstagande. De områden som vi har pekat ut är, förutom en handikappanpassning av kollektiva transportmedel, att man inom ministerrådets organisation skall skapa ett gemensamt forum för behandling av internationella sjöfarts- och luftfartspolitiska frågor, komma fram till en tillfredsställande lösning för den tvärgående flygtrafiken i Norden, verka för en harmonisering av den nordiska transportpolitiken, verka för att Norden blir en gemensam transportmarknad, beakta miljön och alla trafikantgruppers mobilitet när det gäller infrastrukturinvesteringarna samt aktivt och konstruktivt arbeta för ett permanent ungdomsresekort.

Fru president! Jag yrkar bifall till kommunikationsutskottets betänkande.

Sønderby: Fru præsident! Jeg vil gerne på Kommunikationsudvalgets vegne knytte et par kommentarer til ministerrådets beretning om det nordiske samarbejde på turistområdet. Der har på denne session været en del kritik af mængden

og deraf følgende papirdynger.

Det kunne måske være en fordel, at man engang imellem lagde nogle medlemsforslag, som der ikke er perspektiv i, til side, og brugte kræfterne på det, der virkelig er fremtid i.

Af de områder, Kommunikationsudvalget beskæftiger sig med, er regionalpolitik og turismemner, der hænger sammen, og emner, der kan gøres noget ved på nordisk plan. Turistområdet har i første omgang nok fokuseret meget på at få turister til Norden og måske mindre på at sammensætte en vifte af tilbud til turisterne for derved at påvirke dem til at komme igen — og få andre til at gøre det samme.

Turistinformationen bør derfor suppleres op med kultur- og aktualitetstilbud, så den bliver et modstykke af kvalitet til de almindelige charterrejser til en overfyldt badestrand på en ø i det sydlige.

Der er for mig ingen diskussion om, at hvis vi gør det, kan vi tiltrække turister i langt højere grad, end det lykkes i øjeblikket.

Det fremgår af beretningen, at en stor del af årets virksomhed har drejet sig om den igangværende markedsføringskampagne i Vesttyskland og dens fortsættelse i det kommende år. En fejl ved projektet, som danskerne har gjort opmærksom på, og som jeg også gjorde opmærksom på i udvalget, var, at det kun henvendte sig til den nordlige del af Vesttyskland. Det burde have omfattet større dele af Europa. Udvalget ser med forventning frem til ministerrådets vurdering af kampagnen. Resultatet heraf vil indgå i udvalgets bedømmelse af en eventuel fortsættelse af en nordisk kampagne i USA finansieret under den økonomiske handlingsplan, som det foreslås i ministerrådets beretning.

Kulturforetødet i Japan, som har givet anledning til en satsning på "pakkerejser" til Norden med vægt på udbudet af nordiske kulturtilbud, ser vi på med opmærksomhed.

I beretningen henvises til en rapport fra en projektgruppe nedsat af Nordisk Turistråd. Heri konkluderes, at der året rundt findes ledig kapacitet på alle indkvarteringstyper i samtlige nordiske lande. Det gælder campingpladserne, hyttebyerne, udlejningshytter, feriebyer/sommerhuse, hoteller og vandrerhjem. En mulighed er naturligvis — som det foreslås i ministerrådets beretning — at komme med forslag til foranstaltninger, der kan mindske overkapaciteten. Jeg ved, at der også arbejdes med en fællesnordisk biblio-

grafisk database for turisme og fritid. Det arbejdede er meget langt fremme. Det kan være med til at mindske overkapaciteten. En anden mulighed er aktivt at forsøge at udnytte den ledige kapacitet. Man kunne tanke sig, at nordboere — foruden japanere, vesttyskere og amerikanere, som ministerrådet især har beskæftiget sig med som målgrupper i sin beretning — får øgede muligheder for at rejse som turister i Norden, hvor turismen bliver et middel til at bevare og udbygge, og for den unge generation opbygge, en nordisk kulturel samhørighed, hvad også ungdomsrejsekortet — det kommer Kaj Poulsen ind på senere — Nordplus-projektet og Nordkoldordningen skal bidrage til. Jeg kunne forestille mig, at vi kunne lave en slags pakke-ferier, hvor man på forhånd — og det gælder både nordiske medborgere og turister fra andre dele af verden — ved henvendelse til et nordisk turistkontor eller lignende kunne købe et ophold, alt inklusive, indeholdende transport, ophold på vandrerhjem, hotel, kro eller lignende, som samtidig gav adgang til forskellige turistaktiviteter.

Ved den dansk-tyske grænse arbejder vi i øjeblikket med planer om et bookingcenter for turister. Vi ved, at ca. 40 pct. af de turister, der kommer til Nordens sydgrænse, ikke har planlagt ferien i enkeltheder. Jeg mener, det ville være en god idé, at vi her på fællesnordisk plan kunne tilbude 1—2—3 ugers ferie i Norden som en slags pakkeferie. Etableringen af et sådant center bør vi i Nordisk Råd kunne hjælpe med, men på længere sigt skal det hvile i sig selv, dvs. de involverede parter — sommerhusudlejning, kroer, hoteller, campingpladser m. m., som har deres tilbud i centret — bør betale for det. Der er allerede fra dansk område 700.000 oplysninger om 12.000 produkter i Dansk data.

Et problem for den nordiske turisme er, at det er dyrt at være turist i Norden, og jeg mener, vi bør undersøge, om disse pakkerejser kan gøres momsfrie, dvs. køber man en færdig pakke i et eller flere nordiske lande, kan man få momsens refunderet, ligesom når man køber et møblement. Derved kan der uden tvivl trækkes endnu flere turister til Norden, da prisen for en ferie jo stadig betyder noget — særlig for en familie med børn. Alle nordiske regeringer bør være åbne over for et sådant forslag.

Jeg mener, at vi i Nordisk Råd og Nordisk Råds Kommunikationsudvalg har en vigtig opgave med at være med til at formulere en egentlig fæl-

lesnordisk turistpolitik. Dette skulle der være gode muligheder for, da de nationale "turistpolitikker" i de nordiske lande får mere og mere ensartede målsætninger og strategier, som det også anføres i ministerrådets beretning. Der er behov for en strategi for udviklingen af den nordiske turisme, også ud fra den betragtning, at vi skal prøve at finde nye indtjeningsmuligheder og dermed beskæftigelse i mange af de områder i Norden, som på grund af udviklingen, bl. a. i landbrugs-erhvervet, er i tilbagegang.

Kommunikationsudvalget ser frem til og venter sig derfor meget af den revision af det nordiske samarbejdsprogram på turistområdet fra 1978, som ministerrådet har bebudet vil blive påbegyndt her i 1988. Jeg vil gerne ved denne lejlighed på udvalgets vegne give tilsagn om at bidrage med synspunkter til et kommende samarbejdsprogram. Vi bør måske nok lave et medlemsforslag omhandlende disse punkter.

Jeg skal slutte med at udtale håbet om, at Nordisk Ministerråd også i de kommende år vil stille midler til rådighed på turistområdet, fordi turismen i de nordiske lande allerede i dag er en stor indtægtskilde — og forhåbentlig i fremtiden vil blive endnu større. Jo kortere arbejdstid folk får, jo mere tid får de til at rejse på ferie, og det er oplagt, at vi i Norden bør prøve at sælge hele Norden med alle de muligheder, vi kan byde på turistområdet, såvel kulturtilbud som naturoplevelser, både til nordiske medborgere og til turister fra hele verden.

Kaj Poulsen (kommunikationsudskottets talesman): Fru præsident! Nordisk Råd vedtog på sessionen Helsingfors sidste år en rekommandation om at gøre det nordiske ungdomsrejsekort permanent (rek. nr. 43/1987), at kortets pris skulle udgøre halvdelen af prisen for Interrailkortet, at kortet skulle anvendes ved rejse i egetland, samt at Nordisk Ministerråd skulle undersøge muligheden for at udvide kortets anvendelsesområde til de dele af Norden, hvor kortet hidtil ikke har kunnet benyttes. Kortet gyldighed blev i lighed med Interrailkortets fastsat til 30 dage. Prisen på kortet var i 1987 1.050 kr. Udvalget pegede som nævnt på, at det skulle koste halvdelen af Interrailkortet. Alligevel satte man prisen betydeligt højere.

Ministerrådet har i sin meddelelse om rekommandationen oplyst, at de nordiske jernbaner har udarbejdet et nyt produkt, som skal erstatte ung-

domsrejsekortet. Dette nye kort kommer til at koste 1.160 d. kr. og gælder i 21 dage. Med andre ord: kortets gyldighed er nedsat med 30 pct., mens prisen er steget med godt 10 pct. set i forhold til ungdomsrejsekortet sidste år. Nordisk Ministerråd er tilsyneladende af den opfattelse, at det med denne ordning har tilgodeset formålet med rekommandationen, og agter ikke at foretage sig videre i denne sag. Udvalget deler selvsagt ikke denne opfattelse. Når nordiske parlamentarikere har udtrykt en klar politisk vilje — både i 1986 og i 1987 — ved Rådets sessioner og enstemmigt vedtaget en rekommandation til Nordisk Ministerråd, så kan det ikke være rigtigt, at rekommandationens ordlyd ikke bliver opfyldt, bare fordi de nordiske lande har forskellige jernbaneforvaltninger.

Vi har stillet os selv det spørgsmål i udvalget, hvem der har magten på disse områder. Er det regeringerne eller parlamenterne, eller er det jernbaneforvaltningerne? Vi synes, det er forstemmende, som det er kommet frem, at ministerrådet har bøjet sig entydigt for jernbaneforvaltningerne.

De nordiske jernbaneforvaltninger har ved flere lejligheder tilkendegivet, at kortet driftsmæssigt skal kunne løbe rundt. Jeg må derfor understrege, hvad udvalget også adskillige gange har sagt til ministerrådet, at udvalget lægger vægt på de kulturpolitiske aspekter som de afgørende, når vi drøfter ungdommens rejsemuligheder. Derfor må det være billigt for Nordens unge at rejse i Norden. Et attraktivt nordisk ungdomsrejsekort vil på lang sigt øge den internordiske turisme. øge kendskabet til og forståelsen for de nordiske lande imellem og fremme interessen for det nordiske samarbejde. Kommercielle hensyn må derfor være sekundære, selv om udvalget også finder det sandsynligt, at ungdomsrejsekortet vil vise sig kommercielt interessant på lidt længere sigt.

Det må være regeringerne, der bestemmer i de enkelte lande, og ikke de nordiske jernbaneforvaltninger. Det er jo det, der er det egentlige problem i denne sag. Vi skal derfor bede Nordisk Ministerråd om at arbejde aktivt og konstruktivt for, at dette kulturelle fremskridt, som ungdomsrejsekortet jo er, bliver gennemført, som det blev vedtaget på Nordisk Råds session i Helsingfors. Udvalget ser derfor frem til næste års meddelelse om rekommandationen.

Derudover har udvalget gentagne gange peget

på, at markedsføringen af ungdomsrejsekortet må intensiveres. Det har været dårligt markedsført. Det er baggrunden for, at så få unge i Norden har set det og benyttet det. Hvis man ser på markedsføringen af Interrailkortet, vil man se, at der gik nogle år, inden det slog igennem hos de unge. Derfor må vi bede om en aktiv og konstruktiv indsats både fra regeringerne og fra jernbaneforvaltningerne.

Vi skal jo senere i dag drøfte denne sag igen, da der er stillet to spørgsmål herom henholdsvis til Nordisk Ministerråd og til den svenske regering af folketingsmedlem Dorte Bennedsen.

Fru præsident! Konkluderende må jeg sige om denne sag: Vi finder det uantageligt, når en parlamentarisk forsamling gentagne gange — bl. a. ved udvalgmøder — over for ministerrådet har påpeget, at man ønsker en bestemt udvikling, at man så henviser til, at en tilfældig forvaltning i et af landene mener, det ikke kan lade sig gøre. Hvis det nordiske arbejde skal have en mulighed for at udvikle sig, så må ministerrådet tage det arbejde, der foretages i udvalgene, mere alvorligt, end denne sag viser.

Modsat må vi naturligvis sige, at parlamentarikerne her i forsamlingen også må tage deres afstemning alvorligt. Forstået på den måde, at såfremt ministerrådet bliver ved med at optræde, som det har gjort i denne sag, så må man forvente, at parlamentarikerne tager disse sager op i deres hjemlige parlamenter, således at man kan markere, at der intet er ved siden af parlamentet, og intet er over parlamentet. Men må have gennemført det, et politisk flertal i samtlige nordiske parlamenter har givet udtryk for her i Nordisk Råd.

Statsråd Borgen: Parallelt med situationen på andre sektorer innebærer udviklingen innen EF også på transportområdet betydelige utfordringer for Norden. EF:s vedtak om et felles transportmarked innen 1992 får konsekvenser for alle de nordiske land. I denne situationen har Ministerrådet sett det som vesentlig at Norden opptrer som en samlet enhet så langt det er mulig. Dette er et av de viktigste politiske områdene som Ministerrådet og NET nå arbeider med.

EF:s liberaliseringspolitikk omfatter alle transportgrener. De største endringene vil imidlertid komme på vegtransportområdet. Det nordiske samarbeidet på dette feltet foregår mellom Finland, Sverige og Norge, med god hjelp fra Dan-

mark.

Utgangspunktet for arbeidet er at vi ikke kan vente med å foreta oss noe til EF har etablert sitt indre marked, hvor transportsektoren inngår som en vesentlig del. Vi må i god tid sikre nordisk adgang til det europeiske markedet, på samme konkurransevilkår som i EF.

Om vi ikke får til en liberalisering i Norden tilsvarende den i EF, risikerer nordisk næringsliv og transportforetak å bli utestengt fra de viktigste markedene i Europa. Lik konkurranse forutsetter harmonisering av konkurransevilkårene mellom transportforetak i og utenom EF.

De nordiske land som ikke er med i EF, står derfor foran en dobbelt utfordring. Den ene er en snarlig tilpasning til de vedtak som allerede er fattet i EF. Den andre, men ikke minst viktige utfordringen, er å finne fram til felles løsninger på de områder der EF ennå ikke er kommet fram til full enighet. Disse løsningene må være slik at de kan forventes å ligge på linje med hva EF senere kan komme til å bestemme seg for.

NET har nedsatt en arbeidsgruppe for EF-spørsmål. Gruppen har rapportert løpende til NET, og der er nå utarbeidet en statusrapport. Denne gir et godt grunnlag for det videre arbeid.

Med sikte på å bedre beslutningsgrunnlaget for senere vedtak har NET bevilget midler til to utredninger. Den ene skal se på restriksjonene på tredjelandstrafikken og hvilke virkninger disse har for godstransportene med lastebil til og fra kontinentet samt mellom de nordiske land. Den andre utredningen skal vurdere belastningsbestemmelser og moduler for lastebærere. Utredningene forventes ferdig på slutten av året.

NET mener at forskning vedrørende Nordens rolle i det globale og europeiske transportsystem må forsterkes. Derfor vurderer NET behovet for et nordisk tverrvitenskapelig professorat i internasjonale transport. Det er mange uavklarte spørsmål omkring et slikt professorat, bl. a. ansvarsområde, lokalisering, finansiering osv. Dette vil NET arbeide videre med.

Følgende problemstillinger er nå sentrale for arbeidsgruppen:

- Arbeids- og hviletidsreglene for sjåfører i internasjonal lastebil- og busstrafikk er ulike i ulike land, også innen Norden. EF:s regler skiller seg fra den såkalte AETR-konvensjonen. Hvilken holdning de nordiske land skal innnta, må avklares i Ministerrådet så snart arbeidsgruppen har fått fram det nødvendige

grunnlagsmateriale.

- Adgangsvilkårene til transportyrket er ulike i de nordiske land, og arbeidsgruppen vil komme med forslag til harmonisering. Arbeidet skjer parallelt med tilsvarende arbeid i den europeiske transportministerkonferansen, CEMT.
- Kombinerte transport er et område i stadig utvikling. Både innen EF og i de nordiske land er det økende interesse for å bygge ut de kombinerte landeveg- og jernbanetransportene. Arbeidsgruppen legger vekt på at den begynnende kombitrafikken i Norden utvikles raskt og i nært samarbeid med det som skjer innen EF. Med det siktemålet vil gruppen vurdere aktuelle tiltak.
- De kompliserte reglene for internordisk buss-transport må vurderes i lys av den forventede liberalisering av internasjonal busstransport innen EF.
- Når det gjelder retten til å bedrive innenriks-transporter i et land med kjøretøy registrert i et annet land, såkalt cabotage, er utviklingen usikker innen EF. Det er stor motstand blant medlemslandene mot kommisjonens forslag om innføring av begrenset tilslutningscabotage.

Arbeidsgruppen har vurdert hvordan Finland, Sverige og Norge kan komme fram til en felles avtale med EF om samarbeid i landtransport-spørsmål. Det har vært foretatt visse sonderinger hos EF-kommisjonen i Brussel, og de tre landenes representanter i arbeidsgruppen diskuterer innholdet i en slik avtale. Det finnes foreløpig ikke noe ferdig forslag, men spørsmålet om gjensidig tilpasning av markedsadgangen og konkurransevilkårene i vegtransportene vil stå særlig sentralt i en slik avtale.

Etter Ministerrådets oppfatning kan en slik avtale oppfattes som en naturlig oppfølging av de intensjoner som Ministerrådet tidligere har uttrykt.

Når det gjelder vegskattespørsmål, vil det ta tid før eventuelle felles skatteregler og skattenivåer eventuelt blir etablert innen EF. EK-finans og NET har nedsatt en felles arbeidsgruppe for vegskattespørsmål i Norden. NET:s arbeidsgruppe for EF-spørsmål vil avvante resultatet av dette arbeidet.

EF har vedtatt felles mål- og vektbestemmelser for kjøretøy. Disse vil tre i kraft i samband med etablering av det indre marked. Sverige og Fin-

land har gjort vedtak som medfører at EF-registrerte kjøretøy kan kjøre i disse landene. På denne bakgrunn har arbeidsgruppen ikke funnet det nødvendig å komme med forslag på dette området. Gruppen følger likevel oppmerksomt med i utviklingen på området, inklusive standardiseringsarbeidet for vekselflak, containere og trailere.

Et annet område for arbeidsgruppen er den økende bruk av tele og data i transportsektoren og ikke minst de muligheter for effektivisering av transportene som ligger i den nye informasjons-teknikken. Det er viktig at slike systemer etableres i samarbeid mellom de nordiske land og EF-landene, slik at det ikke oppstår nye hindre på og mellom disse landenes transport- og varemarkeder.

NET engasjerer seg nå langt sterkere enn tidligere når det gjelder miljøspørsmål. Rapporten fra Verdenskommisjonen for miljø og utvikling peker på at samferdselsektoren først og fremst kan bidra til løsninger når det gjelder energiøkonomisering, redusert luftforurensning og ved å utvikle et effektivt transportsystem som fremmer økonomisk vekst.

Etter Ministerrådets oppfatning er det i første rekke samferdselsektoren selv som må føle ansvar for de negative virkningene av ulik transportvirksomhet. På denne bakgrunn arbeider NET nå med nordisk miljøpolitikk for transportsektoren. Dette arbeidet vil nødvendigvis ta noe tid, men det vil bli høyt prioritert.

Forskningsprosjektet Infrastrukturinvesteringer i Norden er en konkret oppfølging av Nordisk Råds rekommandasjon nr. 44/1987. Etter Ministerrådets oppfatning bør det i denne utredningen nettopp legges vekt på å trekke opp de langsiktige utviklingsperspektivene for ulike investeringsstrategier. Dette vil redusere mulighetene for å utnytte resultatene fra infrastrukturutredningen i arbeidet med den nye økonomiske handlingsplanen. Målet må være at utredningen bl. a. kan gi oss et bedre grunnlag for arbeidet med kommende handlingsplaner.

Nordisk ungdomsreisekort er nok en gang tema for debatten. I og med at det også er reist spørsmål, som vil bli besvart av den svenske kommunikasjonsminister, skal jeg ikke bruke lang tid på dette. Jeg vil nøye meg med å understreke at det ikke er de ulike forvaltningsmodeller i de enkelte nordiske land som er årsaken til Ministerrådets holdning til spørsmålet.

Det avgjørende har vært at de enkelte lands nasjonalforsamlinger vedtar styringssystemer for jernbaneforvaltningene. Det er en parallell utvikling i de nordiske land mot mindre politisk detaljstyring av jernbanen, mer bruk av overordnede styringsmål og større vekt på økonomisk resultatansvar for jernbaneforvaltningene. Gjennomføring av ungdomsreisekortet på den måten kommunikasjonsutskottet ønsker, innebærer et tilbakeskritt i en for øvrig positiv utvikling.

Elver Jonsson: Fru president! Jag sade i mitt anförande att vi har engagerat oss starkt i miljöfrågorna. Därför är det med tillfredsställelse jag hör statsrådets besked att NÄT skall satsa starkare än någonsin på miljön.

När det gäller EG säger statsrådet Borgen att Norden så långt möjligt skall uppträda som en samlad enhet. I det sammanhanget vill jag erinra om utskottets eget förslag till rådets yttrande, att en harmoniserad transportpolitik samt en gemensam transportmarknad anses vara en förutsättning för att Norden skall bli konkurrenskraftigt inom den här sektorn.

Vi ser också fram mot att få ta del av den statusrapport om EG-frågorna som NÄT har utarbetat.

Det mest intressanta i det som statsrådet sade tyckte jag ändå var det som gällde inrättandet av en nordisk tvärvetenskaplig professur i internationella transporter. Jag anser det vara en viktig sak, som borde realiseras. Därför kommer vi i utskottet att med stort intresse följa den vidare utvecklingen i den frågan.

Sedan vill jag göra den allmänna kommentaren, att vi självfallet har stora förväntningar på ministerrådets och NÄT:s arbete och ser fram mot fortlöpande rapporter om hur arbetet fortskrider. Det gäller inte minst den vitala frågan om vägskatter i Norden. Vi som har sett gränsproblemen mellan Sverige och Norge och efterlyst åtgärder är angelägna om att stryka under att detta är oerhört viktigt.

Sedan, fru president, kom ungdomsreisekortet som en slutkläm i Kjell Borgens anförande. Den frågan tas upp inte bara i vårt yttrande, utan det blir en särskild debatt om detta med anledning av en fråga till rådet, och det kommer vidare att läggas fram ett nytt medlemsförslag.

Det här kan synas vara en mycket liten fråga, men den är stor för de enskilda ungdomarna i Norden. Nordiska rådet har önskat ett flertal

gångar — och vi upprepar det i vårt yttrande — att detta skall förverkligas.

Men nu tar ministerrådet till storsläggan: Statsrådet avslutar med att säga att om ungdomsresekortet förverkligas, blir det en tillbakagång i en för övrigt positiv trafikpolitisk utveckling.

Man tar sig för pannan när ministerrådet uttrycker sig så. Jag vill säga till er rådskamrater: om vi inte klarar en så enkel uppgift som att förverkliga en reseform som önskats länge av Nordiska rådet, har vi fått två förlorare — det är ungdomarna, men också Nordiska rådet har fått en allvarlig knäck.

Kaj Poulsen: Fru præsident! Jeg synes nok, at minister Kjell Borgens svartale på udvalgets kritik af Ministerrådets arbejde med ungdomsrejsekortet var udtryk for en utrolig mangel på fantasi i Ministerrådet: At afvise et spørgsmål, som rådet nu i snart 3 år har arbejdet seriøst med, som et spørgsmål om administrationsprincipper.

Nu må vi altså bede trafikministrene om at tage sig sammen. Vi har bedt om at få en kulturel udvikling for ungdommen i Norden. Vi har ikke bedt om at få redegørelser om administrationsprincipper. Et klart flertal i samtlige nordiske parlamenter har i Nordisk Råd givet udtryk for, at de ønsker en kulturel udvikling, og så er det utilfredsstillende, at Ministerrådet kun har fantasi til at tale om administrationsprincipper.

Hvis det er sådan, at parlamentarikerne har ment, hvad de har sagt, når der to gange er stemt om det her i rådet, så må der være grundlag for, at ministrene tager det alvorligt og ikke på den måde laver grin med det nordiske arbejde. Hvis folk uden for dette hus skal tage os alvorligt, så må Ministerrådet også tage rådets beslutninger alvorligt. Derfor regner jeg med, at vi får en mere seriøs replik end den, vi fik fra minister Kjell Borgen i denne omgang.

Margrete Auken: Fru præsident! Bortset fra dette med ungdomsrejsekortet har jeg nu lyst til at sige tak til Ministerrådet for en usædvanlig spændende tale. Den lå langt over, hvad vi normalt ville kunne komme ud for i Danmark, og det er da spændende, når det nordiske somme tider viser sig mere konkret og dynamisk end det, vi oplever i den nationale parlamenter. Det skal være min overordnede tak for en meget spændende tale.

Der er en række punkter, som jeg havde lyst til at komme ind på også i replikform. Hoved-

spørgsmålet om miljø og transportvalg har jeg et selvstændigt indlæg om senere, så det vil jeg lade ligge, men jeg vil bede om svar på de to ting, som jeg ikke helt forstod.

Statsråd Borgen sagde, at man i spørgsmålet om opnåelsen af det fælles transportmarked ville prøve at lave regler dér, hvor der endnu ikke var EF-regler, men man ville gøre det sådan — så vidt jeg hørte — at det kom til at ligge tættest muligt, på de regler, man kunne forvente ville komme i EF. Hvis jeg hørte rigtigt, så er det meget forkert, for så betyder det jo bare, at vi prøver, om vi nu kan komme EF i forkøbet med at lave det, EF alligevel ville lave. Så det synes jeg i grunden er et stort spildt arbejde.

Det spændende ville da være, hvis man kunne udforme regler i Norden, som var af en anden kvalitet, og sådan at vi gennem dansk præsentation i EF kunne sige: Sådan gør vi i Norden. Der er al mulig grund til at tro, at det har en positiv virkning. Mange gange ville vi have kunne udnytte tilblivelsen af EF-direktiver, hvis vi havde udarbejdet nordiske regler på forhånd, og jeg håber ikke, at målsætningen for dette arbejde er så beskedent, som jeg synes jeg kunne høre det i statsråd Borgens tale.

Det andet spørgsmål gælder vejskattereglerne. Jeg vil gerne spørge: Anskuer Ministerrådet udelukkende vejskattereglerne som et fiskalt emne, eller ser man på det som et transportpolitisk styremiddel? Det er jo et transportpolitisk styremiddel under alle omstændigheder. Det virker sådan, men hvis man kun ser på det fiskalt, taber man pointen. Hvis det er meget billigere at køre med de store, tunge transportere på landevejene end på jernbane, så kører de på landevejene.

Statsråd Borgen: Ærde president! Først til representanten Elver Jonsson, utskottets formann.

Jeg tar til etterretning den tilslutning Elver Jonsson gav uttrykk for til hva vi har sagt om miljøpolitikk og også når det gjelder det nye professoratet som skal opprettes.

Det er ingen tvil om at nettopp miljø- og transportspørsmålene kommer til å stå sentralt, ikke bare i Norden, men i de respektive nasjonalforsamlinger, i forhold til det som også er uttalt i forbindelse med Verdenskommisjonens rapport.

Jeg har også lyst til å bekrefte at det som EF-gruppens uttalelser bunner i, senere i dag vil bli overlevert til Nordisk Råd, slik at det kan føre til en bredere debatt omkring de spørsmål og de

utredningar som NET-gruppen har kommet fram til.

Så til Kaj Poulsen. Som jeg sa i innlegget mitt, vil jeg ikke gå i dybden når det gjelder ungdomsreisekortet fordi det kommer opp som sak nr. 8, henholdsvis E 1 og E 37. Men det må jo være et tankekors så vel for Kaj Poulsen som for andre som har reist dette spørsmålet om ungdomsreisekort, at vi i de respektive nasjonalforsamlinger sitter og sier at vi skal vekk fra detaljstyring når det gjelder jernbanepolitikk. Vi skal over til mer målrettet, overordnet resultatorientert styring. Og samtidig skal vi da pålegge de samme en detaljstyring som det i virkeligheten er å pålegge bestemte typer rabattkort. Det er det som ligger bak Ministerrådets holdning til dette spørsmålet så langt.

Når det gjelder Margrete Aukens replikk, er jeg for det første enig i at vi må se langt alvorligere på de spørsmål som knytter seg til de miljøproblemer som de ulike transportgrener kommer til å kunne påføre oss i framtida. Det er vi nødt til å ta langt mer alvorlig, og det ligger også i det arbeidet som Ministerrådet utfører.

Når det gjelder harmonisering og nye regler som samsvarer med EF:s nye tenkning, er jo det et forsøk fra Ministerrådets side på å være mer offensiv i forhold til det at vi ikke hele tiden skal være på etterskudd og må justere våre egne regler. Det er det som i den sammenhengen ligger i den uttalelsen som jeg kom med.

Når det gjelder veiskattreglene, er jeg enig i at det ikke bare er et fiskalt spørsmål, men også et spørsmål om å være med på å styre transportpolitikken — hvordan vi skal få transportene fram. Dette er altså ikke et enten eller, men et både og. Jeg er derfor enig i den uttalelsen repr. Auken framførte.

Kaj Poulsen: Fru præsident! Vi har i udvalget valgt at tage spørgsmålet om ungdomsrejskortet op under C 1, fordi vi har fundet, at det er vigtigt, at vi får diskuteret C 1 og indholdet af C 1 her i Rådet. Så er det utilfredsstillende, at Ministerrådet ikke en gang er forberedt på at tage en debat om de ting, som udvalget i sin betænkning har beskrevet meget nøje, og som ingen kunne være i tvivl om, at der ønskedes en debat om.

Nu har Statsrådet for anden gang fortalt os om administrationsprincipper. Jeg synes, det er fint, hvis regeringerne har nye administrationsprincipper, resultatorienterede administrationsprincipper;

men betyder det — og det er åbenbart det, Ministerrådet mener — at alt må gå i stå? Er der slet ingen muligheder for, at vi under C 1, Ministerrådets beretning, kan få en seriøs debat om ungdomsrejskortet? Og jeg ønsker faktisk, at Ministerrådet, her under debatten vedrørende C 1, fortæller os, hvad problemet er. Det kan ikke være administration, der skal ødelægge et kulturelt fremskridt i Norden, som parlamentarikere repræsenteret med et flertal i samtlige parlamenter i Norden, to gange har anmodet om.

Statsrådet Lönnqvist: Fru president! Det nordiske turistsamarbetet finns redovisat i ministerrådets berättelser C 1 och C 2. Turistnäringen har utvecklats starkt under de senaste åren, såväl internationellt som i de nordiska länderna. Fler än tidigare har gjort semesterresor. Konferens- och affärsresor har också ökat.

Turistnäringen är i dag en stor näring. Turistomsättningen, dvs. omsättningen från boende, transporter, aktiviteter, shopping m. m. uppgick i Sverige 1987 till 70 miljarder kronor. Dubbelt så många arbetar med turism som inom pappers- och massaindustrin i Sverige. Trots detta har vi inte den andel av världens totala turism som vi borde ha. Förhållandet är likartat för Norden som helhet.

Enligt Världsturistorganisationen kommer ökningen av det internationella resandet att fortsätta. Det gäller såväl semesterresandet som affärsresandet. Turistutgifterna kommer år 1995 att motsvara 10% av världshandeln. De beräknas öka med 7—8% årligen fram till 1995. Det språk som dessa siffror talar är att vi får ökade möjligheter men också möter en ökad utmaning för våra länder, utmaningen att ta tag i utvecklingen och utnyttja våra möjligheter inom turistområdet.

Vi har i Norden goda förutsättningar för turism. Förutsättningar i form av god natur, bra miljö, gamla hantverks- och kulturtraditioner, välutvecklad storstadskultur. Detta är kvaliteter som efterfrågas av allt fler. Kvaliteter som kan placera Norden ordentligt på världens turistkarta. Men det sker inte av sig självt. Det sker bara om vi lyckas tala om vilka värden vi har i våra länder. Det handlar om marknadsföring. Det handlar om att få fler inom våra länder att semestra i Norden. Närmarknaden är och förblir den stora, den viktigaste. Den inomnordiska turismen måste vara basen för nordisk turistnäring.

Men det handlar också om att få fler utomnordiska turister till våra länder. De befolkningstäta delarna av Mellaneuropa är ett naturligt intresseområde. Men det finns fler, fjärrmarknader som USA och Japan, för att nämna några.

Marknadsföring har inte varit självklar inom turistnäringen. Andra branscher satsar betydligt mer på marknadsföring än vad man gör inom turistnäringen. Turistnäringens svårigheter står delvis att finna i det faktum att det ofta rör sig om små enheter, utan verkliga resurser att presentera sina produkter för en större marknad. Men det beror också på att var och en sökt sälja *sin* bit: anläggningen, kommunen, delen av landet. Men det måste gå upp för turistnäringen som helhet att marknadsföringen inte behöver betyda att enbart framhäva sig själv och bekämpa andra. Marknadsföring kan också vara samarbete.

Låt oss göra samarbetet till nyckelordet. Låt oss marknadsföra Norden som en helhet när vi går ut internationellt. Västtysklands kampanjen utgjorde den första stora gemensamma marknadsföringsinsatsen, och den har visat att Norden som turistområde utomlands ofta uppfattas som en enhet.

Naturliga faktorer talar för att våra länder fortsätter att intensivfiera samarbetet på turistområdet. En faktor är det förhållandet att tillresande nordbor utgör en av de absolut viktigaste och största utländska turistgrupperna i vart och ett av de nordiska länderna. En annan faktor är att många turister utanför Norden ser Norden som ett enda resmål och således besöker fler nordiska länder under en och samma resa.

Låt oss därför, inte minst mot bakgrund av den integrationsprocess som nu pågår i Västeuropa, söka utveckla det nordiska samarbetet på turistområdet. Endast då kan vi

- utveckla den nordiska turismen,
- öka det inomnordiska resandet,
- få fler utomnordiska turister till Norden samt
- förbättra möjligheterna för breda folkgrupper till turism på fritiden.

Kan vi uppnå detta får det positiva effekter för samtliga våra länder på bytesbalans, sysselsättning och regional ekonomi.

Därför är en revidering av 1978 års turistprogram nödvändig. Ett nytt samarbetsprogram kommer därför att utarbetas under 1988 och föreläggas Nordiska rådet vid 1989 års session. Jag ser det i likhet med Peder Sønderby som naturligt att kommunikationsutskottets synpunkter blir en

del av detta arbete.

För att ytterligare markera nödvändigheten och betydelsen av ett nordiskt turist-samarbete kommer jag att under våren initiera ett möte med turistministrarna i de nordiska länderna.

Fru president! Turismen är en växande näring. Turismen ger möjligheter. Norden har outnyttjade möjligheter på turismens område. Låt oss gemensamt ta till vara våra förutsättningar. Låt oss gemensamt göra Norden till ett stort turistområde. Låt oss därmed visa vad nordiskt samarbete kan åstadkomma också på turismens område.

Sønderby: Fru præsident! jeg vil gerne takke statsråd Lønnqvist for et godt svar og også for den sidste udtalelse. Statsråden sagde, at man ville lytte til kommunikationsudvalget, når man skulle diskutere turistpolitikken inden for Norden.

Det blev sagt, at turismen er stor, men at den bliver større, og jeg tror, at alle de nordiske lande, som jeg sagde før, bør samarbejde, fordi turisme bliver en større og større indtægtskilde, og den kan løse nogle af de problemer, vi har inden for regionalpolitikken.

Statsråden sagde også, at vi både skulle satse på turister i Norden og uden for Europa og andre steder. Her vil jeg gerne spørge statsråden, om man endnu en gang kunne diskutere ungdomsrejsekortet i Ministerrådet. Hr. Kaj Poulsen har rejst det én gang, og vi har drøftet det meget i kommunikationsudvalget. Hvis man skal lære folk at rejse i Norden, må man begynde med de unge, og når hele sissionen gang på gang har vedtaget, at vi nu må stå fast på det, så bør man sørge for at få det klart.

En anden ting, jeg gerne vil sige til statsråden, er, at vi i kommunikationsudvalget synes, at der er mange gode ting i det samarbejdsprogram, som ligger i planen for 1988, og vi vil gerne arbejde sammen med Ministerrådet, så vi får endnu flere turister fra hele Europa og fra hele verden til Norden.

Når Danmark ikke var så villig til at fortsætte det program, som man lavede for Vesttyskland, var det på grund af, at man kun satsede på den nordlige del af Vesttyskland. Det, der må være målet for turistpolitikken i Norden, er, som statsråden sagde, at gøre det muligt at opholde sig både i Danmark, i Norge og i Sverige, og som jeg sagde, i 3 uger. Så må man også satse på hele

Europa, og også på USA og Japan.

Vi takker statsråden for tilslutningen til arbeidet om turismen i fremtiden.

Östrand: Fru president! I det kapitel av ministerrådets berättelse C 1 som vi nu behandlar och som berör transportererna framhålls att frågan om utformningen av framtidens transportsystem blir alltmer central. Där framgår att Nordiska ämbetsmannakommittén för transportfrågor, NÄT, nu har inlett arbetet med Nordiska rådets *rekommendation nr 44/1987*, om utredning av de långsiktiga konsekvenserna av olika strategier beträffande infrastrukturinvesteringarna inom transportsektorn. Resultaten av denna utredning skall utgöra en grund för en samlad plan för fortsatta infrastrukturinvesteringar i Norden. Detta är bra, för transportererna har mer och mer kommit att betraktas som ett konkurrensmedel och därigenom fått mycket stor betydelse för olika regioners förutsättningar att långsiktigt behålla ett livskraftigt näringsliv. Därför är det viktigt att man ser de här frågorna i ett gemensamt nordiskt perspektiv.

Det är viktigt när vi diskuterar detta att vi håller i minnet att Nordens geografiska läge är mycket perifert i förhållande till de stora marknaderna i Syd- och Mellaneuropa. Genom att en växande del av vår produktion och konsumtion internationaliseras blir transportmöjligheterna till omvärlden allt viktigare. Därför är det mycket betydelsefullt för hela Norden, och inte minst för de regioner som har en svag näringslivsutveckling, att transportlederna till bl. a. kontinenten byggs ut och effektiviseras. Om inte detta sker kommer konkurrensförutsättningarna i förhållande till de stora industriländer som ligger närmare de stora marknaderna att försämrās, med struktur- och sysselsättningsproblem som följd. Därför vill jag understryka att investeringar i bl. a. riksvägar och andra trafikaneläggningar som är av intresse för den nationella och internationella transportförsörjningen också kan ha mycket stor betydelse för utvecklingen i enskilda regioner. Förbindelser med andra delar av landet och med utlandet kan därför ofta var minst lika viktiga för en regions utvecklingsmöjligheter som de trafikaneläggningar som framför allt skall tillgodose lokala och regionala transportbehov. Därför är det inte alltid de delar av infrastrukturen som ligger i den egna regionen som utgör de mest strategiska länkarna i transportsystemet. Investeringar i riksvägar och andra trafikaneläggningar av nationell betydelse

måste bilda ett sammanhängande system, som kommer alla delar i Norden till godo, oavsett var investeringarna görs.

Med hänsyn till det stora handelsutbyte vi har mellan de nordiska länderna är det av största betydelse att hela Norden är väl ihopknutet med effektiva transportsystem. Viktiga steg har redan tagits för att undanröja en del av bristerna i detta hänseende, inom ramen för den nordiska handelsplanen för ekonomisk utveckling och full sysselsättning, men mycket återstår ännu att göra.

Järnvägen har naturligtvis en mycket viktig uppgift att fylla när det gäller att utveckla effektiva transportsystem vad gäller både person- och godstransporter.

Men vägnätet är ändå den mest vittförgrenade delen av transportinfrastrukturen. Det täcker i stort sett hela Nordens bebyggda yta. Samhällets olika åtaganden för att säkerställa ett så omfattande vägnät innebär en mycket stor regionalpolitisk satsning.

Om man ser enbart till Sverige, finner man att trafiken på mer än hälften av det statliga vägnätet är så gles att den med nuvarande avgifter inte täcker kostnaderna för byggande och drift. Det är trafikanelerna på de starkt trafikerade huvudvägarna som får vara med och betala underskottet på de lågtrafikerade delarna av vägnätet. Utan denna mycket omfattande omfördelning av inkomster och utgifter mellan olika vägar, och därmed också mellan de mera tätbebyggda delarna av ett land och glesbygden, skulle det i många fall vara omöjligt att bibehålla en så spridd fördelning av befolkning och näringsliv som vi har för närvarande. Jag utgår från att detta också gäller för övriga nordiska länder.

Denna mycket stora regionalpolitiska insats som görs genom omfördelningar inom vägsystemet har fått ökad vikt i takt med att vägtrafikens betydelse för samhällsutvecklingen har ökat. Till bilden hör också att i flertalet glesbygdsmråden som också saknar järnväg är den kollektiva trafikförsörjningen helt uppbyggd på buss- och biltrafik. Detta förutsätter också ett fullgott vägnät. Utan de överföringar som sker mellan olika vägar och regioner skulle dagens kollektivtrafik i glesbygden inte var möjlig att upprätthålla.

Till detta skall läggas att bilen för flertalet boende i glesbygd är ett nödvändigt färdmedel. Avstånden till arbetsplatser och service är ofta stora, samtidigt som kollektivtrafiken i dessa områden inte alltid kan byggas ut till en sådan servicenivå

når det gjelder linjer og turtetthet att den svarar mot den enskilde resenärens behov. Personbilen ger därför i stora delar av Norden en överlägsen flexibilitet och tillgänglighet.

Det är med andra ord av allra största vikt från såväl näringspolitisk som regionalpolitisk synpunkt att vi kan vidmakthålla standarden på det vägnät som finns och dessutom komplettera och förnya vägnätet i takt med att behoven förändras. Men det finns oroande tecken på att investeringsnivån i dag är otillräcklig. Detta är inte bra.

Det svenska vägverket räknar med att en väginvestering har en ekonomisk livslängd på 40 år. Ett minimikrav måste därför vara att upprätthålla en investeringsnivå som motsvarar de årliga avskrivningarna på vägnätet. Dessutom måste man naturligtvis också vidta de underhållsåtgärder som behövs för att vägnätet skall fungera tillfredsställande under hela sin livslängd.

Jag känner på rak arm inte till om nivån på väginvesteringarna i övriga nordiska länder inger samma farhågor som jag nu har redovisat utifrån svenska förhållanden. Detta är en sak som NÄT också borde titta på, när man nu utreder de långsiktiga konsekvenserna beträffande infrastrukturinvesteringarna inom transportsektorn. Jag vill peka på några exempel på detta.

Den norska tunga landsvägstrafiken i nord—sydlig riktning går beroende på skillnader i kilometerskatt ofta på svenska vägar. Den finska tunga landsvägstrafiken går i mycket stor utsträckning längs E 4 från Norrtälje till Helsingborg. Danmark får i sin tur ta emot nästan all tung landsvägstrafik ned till Europa från Finland, Sverige och Norge.

Jag vill poängtera att ett väl fungerande framtida vägnät är av så grundläggande betydelse för våra länders fortsatta utveckling att det är angeläget att i god tid observera utvecklingen, och det är därför jag tar upp detta här i Nordiska rådet. Men samtidigt vill jag till slut peka på risken av att alltför ensidigt fokusera intresset mot enskilda investeringar och försumma vidmakthållandet av den infrastruktur vi redan har.

Statsråd **Anne-Lise Bakken**: President! En felles nordisk datapolitikk er et sentralt spørsmål når nordisk samarbeid står på dagsordenen.

Dersom vi med en nordisk datapolitikk mener en felles, harmonisert politikk på tvers av landene, er dette imidlertid lite realistisk. Kanskje er det heller ikke ønskelig. I stedet bør det nordiske

samarbeidet på dataområdet etter mitt syn bestå av felles innsatser for bedre utnyttelse av datateknologien, bl. a. slik at felles nordiske verdier og tradisjoner kan bevares.

Dette krever kunnskap om samspillet mellom teknologisk utvikling og samfunnsmessige forhold. I den nordiske datahandlingsplanen er det viktig å belyse slike problemstillinger som grunnlag for å kunne styre utviklingen.

En sterkere innsats mot de mykere sidene av teknologien er etterlyst. Det er grunn til å peke på den lave kvinneandelen innenfor dataområdet, både i utdanning og arbeidsliv.

Hvorfor det er så viktig med flere kvinner inn i datafaget, er et spørsmål som da vil reises. Jeg vil nevne de viktigste grunnene:

For det første: Datateknologien ”brer om seg” i vår del av verden, i arbeidsliv, utdanning, kultur og endog i fritid og privatlivet. Det er derfor viktig at alle, både jenter og gutter, får grunnleggende kunnskaper og bevissthet omkring data.

For det andre: Jobber i datasektoren utgjør en stadig større del av arbeidsplassene. Kvinner må ikke utelukkes fra denne voksende og godt betalte del av arbeidsmarkedet. Datasektoren må på sin side utnytte den ressurs kvinnelig arbeidskraft representerer.

Det er dessuten et spørsmål om fordeling av makt. Utdanning og praksis i datarelaterte fag blir stadig viktigere som rekrutteringsgrunnlag for lederstillinger i samfunnet. Her må kvinner kunne konkurrere på like linje med menn.

Og sist: Dataområdet er preget av mannsdominerte holdninger og verdier. Det er derfor av stor betydning både for datafaget selv og for bruken av data at kvinneverdier og -perspektiver bringes inn.

Vi må være oss bevisst at det er mennesker som skal styre bruken av teknologien, og ikke teknologien som skal styre oss. Det å skape større muligheter på dataområdet for alle samfunnsgrupper blir derfor avgjørende. Og da sikter jeg ikke bare til problemene med kjønnsmessige forskjeller, men også i forhold til sosial og geografisk bakgrunn. Skal vi kunne bruke datateknologi til å styrke distriktene, må vi gjøre teknologien og arbeidsplassene tilgjengelig for alle.

Nå er, så vidt jeg vet, ikke fordelingen mellom kjønnene innen datautdanning eller i datajobber den samme i hvert enkelt av de nordiske land. Finland synes f. eks. å ha høyere andel kvinner i høyere utdanning enn Norge.

Gjennom innsamling av mer informasjon om hvordan det faktisk står til i de nordiske landene, vil vi få vite mer om hvorfor ulikhetene oppstår eller forsterkes. Utvexling av erfaringer om hva de enkelte land har gjort, og hvorledes ulike tiltak synes å virke, gir oss et bedre grunnlag for å kunne gjøre noe med dette.

Jeg tror den nordiske datahandlingsplanen har stor betydning i dette arbeidet. Jeg vil i denne forbindelse vise til et konkret prosjekt i Norge: Datapolitisk råd, som er Regjeringens rådgivende organ i dataspørsmål, gjennomførte nylig en idékonkurranse, der bl. a. skoleelever, studenter og yrkesaktive kvinner deltok. Utfordringen var å komme med idéer til hvordan datasektoren skulle bli mer attraktiv for kvinner.

Skulle jeg trekke noen konklusjoner ut fra forslagene som kom ville det kort fortalt være å gjøre datafaget mindre teknisk i undervisningen, og dessuten integrere data i andre fag, kanskje særlig typiske "kvinnefag".

Dersom lignende undersøkelser kunne gjennomføres i andre nordiske land, ville dette gi oss et godt grunnlag for sammenligning mellom landene. Jeg vet at et slikt prosjekt allerede er igangsatt, der innholdet i dataundervisningen ved universitetene i Norden blir kartlagt.

Kanskje kan dette danne utgangspunkt for en felles nordisk strategi for en menneskeligjøring av teknologien som igjen vil gjøre datateknologi en tilgjengelig for alle grupper.

Elver Jonsson: Fru president! Jag tackar för statsrådet Anne-Lise Bakkens inlägg. Hon lade tyngdpunkten särskilt på hur viktigt det är för kvinnorna att få en möjlighet till tjänster och framför allt till ledande befattningar på datateknologins område. Det är i högsta grad en jämställdhetsfråga. Med tanke på den ambition som jag tycker mig kunna utläsa i statsrådets anförande ser vi fram emot den rapport som kommer i nästa års ministerrådsberättelse.

Kanske ligger det en poäng i att utskottet begär ett särskilt kapitel om just datateknologin. Vi skall särskilt noggrant läsa raderna om kvinnornas möjligheter på detta stora nya arbetsfält.

Margrete Auken: Fru præsident! Jeg synes, det var meget spændende, at det blev understreget i statsrådets oplæg, at det ikke først og fremmest er et ønske om at sikre kvindernes placering, men at det også er et spørgsmål om at få nogle andre værdier ind i dette datasystem.

Hele den debat, der har været om, at småpigerne skulle lære data i skolen, har jo i virkeligheden været et spørgsmål om, at drengene denne gang ville have deres elektriske tog taget alvorligt. Det mislykkedes heldigvis. Men det, vi skal forklare pigerne, er, at de skal ind og lære det her, fordi de skal tage magten, for ellers går det galt. Det vil jeg godt lige understrege i hvert fald er min vinkel, og det gælder en række andre på venstresiden, og jeg tror langt ind i de borgerlige rækker, på ønsket om at styrke det nordiske inden for datapolitikken. Det er ikke en sag om ligestilling, men om omfordeling af magt.

Knuutila: Arvoisa presidentti! Liikennepoliitiikassa on otettava huomioon myös ne sidonnaisuudet, jotka sillä on muihin yhteiskunnan alueisiin. Erityisesti on tällöin pidettävä mielessä, että ei tapahdu tarpeetonta tuhlausta rinnakkaisiin liikennevaihtoehtoihin. Tässä mielessä haluan nostaa esille pohjoismaisen Nordkoltutkimuksen, johon jo yleiskeskustelussa viittasin. Tämä tutkimushan koski 1970-luvun loppupuolella eräitä keskisuuria kaupunkeja Pohjoismaissa. Kustakin Pohjoismaasta oli esillä kaksi esimerkkikaupunkia, joille tehtiin kolme vaihtoehtoista kokonaisvaltaista liikennesuunnitelmaa erityisesti ajatellen henkilöliikennetarpeen tyydyttämistä. Nämä vaihtoehdot olivat ensinnäkin yleisesti käytössä oleva henkilöliikennevaihtoehto, äärimmäisenä joukkoliikennevaihtoehto ja kolmantena näitä välittävä vaihtoehto.

Tutkimustulokset olivat sängen mielenkiintoiset. Joukkoliikennevaihtoehdon kustannukset nimittäin, edellytyksellä että joukkoliikennepalvelutasoa olisi kolminkertaistettu esimerkiksi kotikaupungissani Jyväskylässä, joka oli Suomessa yksi esimerkkikaupunki, erityisesti investointikustannukset olisivat pitkällä aikavälillä olleet noin puolet tuon kalliimman, henkilöautovaihtoehdon kustannuksista. Energian säästö olisi ollut samoin noin puolet. Liikenneturvallisuus olisi parantunut oleellisesti, sekin lähes puolella, kun sitä mitataan niillä vahingoilla, joita liikenneturmissa tapahtuu. Lisäksi, mikä on hyvin oleellista ja mikä täällä on keskustelussa ollut hyvin paljon esillä, myös ympäristösaasteet, melu sekä päästöt — pakokaasut ym. — olisivat vähentyneet oleellisesti. Oisi voitu vähentää niitä terveyshaittoja, joita liikenteestä aiheutuu ja jotka ovat hyvin tunnettuja. Esimerkiksi keuhkosairaudet lisääntyvät.

Lisäksi vielä jos katsotaan puhtaasti kansallisesta näkökulmasta, niissä yhteiskunnissa, joissa on suuri työttömyys, joukkoliikennevaihtoehdolla olisi lisäksi voitu parantaa kansallisesti työllisyyttä.

Kaiken kaikkiaan tämä tutkimus on saanut aivan liian vähän huomiota ja siitä pitäisi paremmin informoida niille kunnille ja kaupungeille, jotka voisivat saada siitä hyviä viitteitä omien liikenne- ja ratkaisujensa tekemiseksi. Lisäksi hallitusten pitäisi tukea voimakkaasti niitä ratkaisuja, jotka olisivat kokonaisvaltaisesti edullisimpia, siitä huolimatta että yksityiset ihmiset, me poliittiset päättäjätkin, katselemme monta kertaa liikenneasioita oman henkilöautomme tuulilasien läpi eli hyvin yksipuolisesti.

Liikenteen työnjako on hyvin vaikea kysymys. Siihen on täällä hyvin vähän puututtu. Halun kuitenkin tähdentää sitä, että myös eri liikenne- ja muotojen välisessä työnjaossa olisi otettava huomioon samoja pohjoismaisessa liikennetutkimuksessa mainittuja tekijöitä, jotka toin esille edellä eräinä keskeisinä tekijöinä. Meidän olisi säästettävä myös luonnonvaroja, taloudellisia voimavaroja liikennepoliittikan alueella välttämällä kaksinkertaisia ja turhia liikennekustannuksia, erityisesti liikenneinvestointeja.

Knuutilas anförande i svensk översättning: I trafikpolitiken bör man även beakta dess bundenhet vid samhällets övriga sektorer. Därvid bör man speciellt hålla i minnet att man inte onödigt slösar resurser på parallella trafikalternativ. I detta hänseende vill jag ta upp den nordiska utredningen Nordkolt, som jag redan under generaldebatten hänvisade till. Denna utredning handlade om vissa mellanstora städer i de nordiska länderna mot slutet av 1970-talet. Från varje nordiskt land ingick i utredningen två städer som exempel, och för dessa uppgjordes tre alternativa helhetsbetonade trafikplaner speciellt med tanke på tillfredsställandet av persontrafikens behov. Dessa alternativ var för det första ett persontrafikalternativ i allmänt bruk, ett kollektivtrafikalternativ och ett tredje alternativ mellan dessa.

Resultaten av denna utredning var mycket intressanta, nämligen kostnaderna för kollektivtrafikalternativet, förutsatt att servicenivån i kollektivtrafiken skulle ha tredubblats exempelvis i min hemstad Jyväskylä, som i Finland var den ena av de två städerna i utredningen, speciellt investeringskostnaderna skulle på lång sikt ha va-

rit omkring hälften av kostnaderna för det dyraste alternativet, persontrafikalternativet. Energibesparingen skulle också ha varit omkring hälften. Trafiksäkerheten skulle ha förbättrats väsentligt, likaså nästan med hälften, då trafiksäkerheten mättes med de skador som trafikolyckorna förorsakar. Utöver detta, vilket är mycket väsentligt och som här under diskussionen har tagits upp flera gånger, skulle miljöföröreningarna, bullret och utsläppen — avgaserna m. m. ha minskat väsentligt. Det skulle ha varit möjligt att minska de hälsoskador som trafiken förorsakar och som är välkända. Exempelvis lungsjukdomar ökar.

Utöver detta, ur en rent nationell synvinkel, skulle det ha varit möjligt att på nationellt plan förbättra sysselsättningen genom kollektivtrafikalternativet i de samhällen där arbetslösheten är stor.

Allt som allt har denna utredning fått alltför liten uppmärksamhet, och de kommuner och städer som kunde få goda uppslag av utredningen till egna trafiklösningar, borde bättre informeras om Nordkolt-utredningen. Dessutom borde regeringarna kraftigt understöda de lösningar som skulle vara förmånligare med tanke på helheten, oberoende av att privatpersonerna, även vi politiska beslutsfattare, flera gånger granskar trafikärenden genom vår egen bils vindruta, eller mycket ensidigt.

Arbetsfördelningen i trafiken är en mycket svår fråga. Här har man bara i en ringa omfattning ingripit i denna fråga. Jag vill dock betona att i arbetsfördelningen mellan de olika trafikformerna borde man beakta samma faktorer som tagits upp i den nordiska trafikforskningen, och som jag tog fram som centrala faktorer. Vi borde även spara naturresurser, ekonomiska resurser på trafikpolitikens område, genom att undvika dubbla och onödiga trafik kostnader, i synnerhet trafikinvesteringar.

Elsi Hetemäki-Olander övertog härefter ledningen av förhandlingarna.

Sinikka Hurskainen-Leppänen: Ärade president! Då jag för första gången deltar i Nordiska rådets session är det med glädje jag konstaterar, att man i diskussionerna har tagit fasta på aktuella frågor, såsom hur de nordiska ländernas situation formar sig i framtiden i den europeiska integrationsutvecklingen fram till år 1992. De nordiska länderna har olika uppfattningar om, för-

utom Danmark, som redan är med i EG, på vilka villkor vi skall vara med i samarbetet eller om vi helt stannar utanför det.

Då man diskuterar om den europeiska integrationspolitiken bör man beakta ländernas behov och strävanden. Finlands intressen utgår från att slå vakt om vårt lands konkurrenskraft och med andra ord är våra utgångspunkter både ekonomiska och kommersiella. Vid sidan om detta är målet dock att hålla fast vid de höga normerna i vårt land bland annat då det gäller frågor i samband med miljö och arbetsskydd. Till vissa delar är det vidare ändamålsenligt att våra normer upphöjs till en nivå, som motsvarar den som finns i andra länder. Hur som helst måste vi i den europeiska integrationsdiskussionen ha klara mål för att uppnå högklassiga regler på olika nivåer i alla de europeiska länderna.

Den europeiska integrationens betydelse för trafikpolitiken har i de diskussioner som förts fått i någon mån mindre uppmärksamhet. Därför skall jag från vårt eget lands utgångspunkter en aning granska EG:s integrations- och harmoniseringsutveckling på trafikpolitikens område. I vårt land har vi nu ett välfungerande trafiksystem som grundar sig på att den som ägnar sig åt yrkesmässig fordonstrafik för sin verksamhet behöver en trafiklicens beviljad av myndigheterna. Då man tar ställning till trafiklicenserna beaktar man såväl den sökandes personliga egenskaper som om det finns behov för den trafik som anhållan gäller. Kravet på ett trafikbehov har skyddat företagarna på området från en orimlig konkurrens men naturligtvis finns det också tryck på att reformera systemet i Finland. Enligt nyligen gjorda beslut i EG strävar man att i alla EGländer senast år 1992 överge prövningen av trafikbehovet, och förutsättningarna för erhållandet av trafiklicenser begränsar sig därmed till att den sökande vad beträffar ansvar och betalningsförmåga fyller de uppställda förutsättningarna. Också i Finland har gjorts likadana förslag om reformer av systemet och för ögonblicket pågår diskussionerna om frågan livligt. Vad beträffar utvecklingen i EG önskar jag, att EG:s nya trafikpolitik inte under några omständigheter skulle diskriminera de länders transporter som står utanför EG. Också vi i Finland har en mycket livlig utrikestrafik, också om trafiken under senare tider allt mera har inriktats på transporter av släp och containers i stället för transport med vanliga bilar i utrikestrafiken. Under år 1986 be-

viljades t. ex. cirka 1.400 trafiklicenser på utlandstrafiken. Systemet grundar sig fortfarande på att Finland ingått bilaterala avtal om trafiklicenser med olika länder i Europa.

Genom EG:s nya transportpolitik fövandlas hela EG till ett enhetligt marknads- och transportområde, vilket också kommer att ändra Finlands utrikestransportsystem om vi blir med. Samtidigt ämnar Finland ansluta sig till CEMT, det multilaterala kvoteringsystemet för landsvägstransporter. Detta gäller endast transportverksamhet i Västeuropa. Trafiken på Östeuropa kommer även i framtiden att skötas på basen av speciella kvotöverenskommelser. Jag hoppas, att Finlands rimliga synpunkter blir beaktade i dessa förändringsprocesser.

EG:s integrationsutveckling skulle påkalla flera åtgärder både i Finland och det övriga Norden. Först och främst skulle det krävas en harmonisering av reglerna för landsvägstransporter. EG:s vikt- och måttlösningar torde tas till ny behandling inom EG, men även de nuvarande måttkraven har föranlett en del ändringar i vår nationella lagstiftning. Dessutom blir vi tvungna att investera mycket stora summor för att förnya vägnätet och reparera broar. Under perioden 1986—2000 beräknas det finländska projektet Väg 2000 kosta ca. 65 miljarder mark. I denna summa har inte de penningmässiga verkningarna av EG:s harmoniseringskrav beaktats. Syftet med dessa åtgärder är att samtidigt effektivisera vår verksamhet för att öka vår konkurrenskraft på industrins och exportens område och samtidigt sänka kostnaderna för samfärdsl.

Ett av harmoniseringsobjekten har redan tagits upp här. Det gäller kör- och vilotidsreglerna för bilchaufförer, vilka finns nedtecknade i ILO:s konvention nr. 153. EG:s harmoniseringsutveckling kan leda till omprövade meningar i Finland och leda till att Finlands nationella lagstiftning ändras så att den bättre motsvarar den allmän-europeiska nivån. Personligen anser jag det vara ytterst angeläget att denna ILO-konvention ratificeras då den internationella arbetsorganisationen ju bäst känner till arbetsförhållandena i de olika länderna.

Därför anser jag att det vore viktigt att EGländerna skulle ratificera denna konvention, vilket på ett avgörande sätt skulle främja dess godkännande världen runt. Härigenom skulle också denna del av EG:s interna harmoniseringsutveckling kunna ske inom ramen för ILO:s konvention

varvid också bilchaufförernas arbetstidsregler skulle bli enhetliga världen över.

Fru president! Avslutningsvis vill jag framföra min förhoppning om att man inom EG skulle föra en så öppen diskussion som möjligt om integrationsutvecklingen med länder utanför EG och dess inverkan på andra länder. Genom att informera om dessa saker i tillräckligt god tid ges andra länder en tidsfrist som är lång nog för att dessa skall hinna anpassa sin verksamhet efter nya förhållanden. Integrationsutvecklingen inom EG kommer att leda till ett starkt förändringstryck gentemot lagstiftningen i de olika nordiska länderna, och lagarnas behandling i parlamenten kommer att kräva sin tid. Som motto för verksamheten borde stå öppenhet och information i ett så tidigt skede som möjligt.

Ragna Berget Jørgensen: President! Jeg vil i likhet med Peder Sønderby og statsråd Ulf Lønnekvist se litt på turist- og reiselivsnæringen.

Turisme har hittil ikke vært det helt store satsingsområde i Norden, selv om det varierer noe fra land til land. Totalt er 350.000 personer sysselsatt i næringen. I Danmark utgjør turistnæringen 7 pst. av alle sysselsatte; i Norge og i Sve- rige utgjør den bare 3 pst.

I andel av brutto nasjonalprodukt utgjør den i Danmark 2,8 pst., i Norge 1,7 pst. og i Island bare 1,3 pst.

Dessverre bruker vi mer på våre egne turistreis- er til andre land enn andre land bruker i Norden. Dette er en negativ utvikling som må søkes snudd.

Internasjonalt sett øker turismen med 4 pst. hvert år, og vi burde kunne tilstrebe noe opp imot dette.

Mange kommuneplaner og næringspolitiske programmer inneholder målsettinger om økt tu- risme, og har hittil blitt et satsingsområde for flere regioner og kommuner. Hittil har vi sett en sterk satsing på hotell, turistattraksjoner og på aktivitets- og underholdningsanlegg.

Dessverre belegges bare 51,6 pst. av den sam- lede nordiske hotellkapasiteten. Dette skaper ing- en god økonomi, og er ressursøding. Vi ser også en meget skjev regional fordeling.

Konflikter mellom turistnæring og kultur og miljø må også behandles på en balansert måte.

Utdanningsnivået og variasjonene i utdan- ningstilbudene i Norden er dårlige. Det behøves en betydelig styrking av lederopplæringen, men

også andre områder bør styrkes; det gjelder akti- vitetspersonale, guider, reisebyråpersonell, pro- duktutviklere og informatører.

Behovet for betydelig produkt differensiering er til stede både på overnattingssiden — og ikke minst på transportsiden. Samordnede turistopp- legg, hvor transport, opphold og aktiviteter kom- bineres i ulike prisklasser, bør utvikles.

Både nasjonalt og på nordisk plan bør sam- arbeidet mellom myndighetene og turistorganisa- sjonen bli bedre. Det gjelder både transportsi- den, innkvarterings- og aktivitetssiden, når det gjelder produktutvikling, og på informasjons- og salgssiden. Erfaringene fra turistkampanjen i Vest-Tyskland tyder på at det fortsatt er viktige områder hvor det nordiske samarbeidet bør ut- vikles.

Nordisk Råd bør aktiviseres her, og vi må se å komme frem til et medlemsforslag. Hensikten med at Nordisk Råd engasjerer seg sterkere i tu- ristsamarbeidet, bør være å øke næringens an- seelse som viktig økonomisk bidragsyter til valu- tainntjeningsnæringene. Det kan også fokusere på den negative valutabalansen turismen represen- terer i dag. Det vil videre stimulere til økt sam- arbeid mellom myndighetene og bransjens orga- nisasjoner både nasjonalt og nordisk, og stimule- re til bredere samarbeid mellom ulike sektorer, f. eks. på utdannings- og forskningssiden, og når det gjelder kommunikasjon, regional- og han- delspolitik og kultur- og miljøpolitikk. Dette vil styrke de nordiske lands muligheter på det inter- nasjonale turistmarkedet. Ikke minst vil det kun- ne stimulere til bredere utbud av turistprodukter for spesielle grupper. Vi kan håpe på nye mulig- heter for å dekke rekreasjons- og opplevelsesbe- hov for ungdom, eldre, funksjonshemmede og småbarnsfamilie.

Jeg tror det er mange felter vi kan samarbeide på. Vi trenger en aktiv turistnæringspolitikk som kan ha som mål å finne frem til effektive og enkle tiltak som kan stimulere Norden som turistmar- ked. Økt tilrettelegging for reiselivsutvikling må skje, ikke bare med det siktemål å styrke rei- selivsnæringen som sådan, men som må ha som mål å forbedre de sidene i lokalsamfunnet som gir trivsel og positive ringvirkninger for den lokale befolkningen.

Reiselivsnæringen er en fremtidig vekstnæring som kan skape sysselsetting for både kvinner og menn og styrke den regionale bosettingen.

Jeg håper vi kan komme frem til en enhetlig

nordisk turistpolitik og noe som kan munne ut i et medlemsforslag.

Gode kommunikasjonsmuligheter — både i landene og landene imellom — er av vesentlig betydning dersom vi skal lykkes. Vi trenger derfor flere tverrgående flyforbindelser, slik bl. a. Kommunikationsutvalget har tatt opp tidligere.

Meddelanden

Det meddelades, att justisminister Helen Bøsterud, social- och hälsovårdsminister Helena Pesola och utrikesminister Kalevi Sorsa intagit sina platser i rådet.

Margrete Auken: Fru præsident! Det er to stykker i vores anbefaling fra kommunikationsudvalget, jeg vil tale om.

Det ene er, at vi beder Ministerrådet arbejde for, at Norden bliver et fælles transportmarked, og lige derefter skriver vi, at vi skal sikre, at det bliver med et ordentligt miljø, og at alle trafikantgrupperes mobilitet bliver tilgodeset.

Miljøsynspunktet er faktisk nu kommet ind i transportdebatten. Jeg vil ikke sige, at det helt er blevet en del af transportdebattens liturgi, men vi er ved at være derhenne, at det er et ord, der kommer med hver eneste gang.

Desværre er der også ved at ske det, at miljøsynspunktet indskrænkes til udelukkende at dreje sig om afgasrensning, så det kun bliver et spørgsmål om renere udslip eller udslipsfri biler, og det er en meget uhyggelig udvikling. Vi ser nu, at bilindustrien har fanget signalerne og er i gang med for det næste århundrede at udvikle den forureningsfri bil.

Man er også ved at udvikle den teknologistyrede bil, så man kan klare en del af overopfyldningens problemer i trafikken. Projektet hedder Prometheus, dér hvor det er mest ambitiøst, men selv hvor vi ikke er i EUREKA:s sammenhæng, ser vi disse tendenser presse sig på, og det gør vi desværre også i Norden.

Men den forureningsfri bil bliver man slået lige meget i stykker af, hvis man er uden for den. Det kan være det samme. Og den forureningsfri bil tager lige så meget plads fra andre, som den gammeldags bil gør. Det, der sker, er, at endnu flere grupper mister deres "automobilitet".

Vi kunne se i Nordkoltrappen, at man regnede med, at omkring 30 pct. af befolkningen havde tilpasningsvanskeligheder med den eksiste-

rende trafik. Med Prometheus vil det stige betragteligt; så vil gruppen af handicappede efterhånden nærme sig uhyggelige andele, fordi børn, gamle osv. bliver handicappede.

Det er på de baggrund utrolig spændende, synes jeg, at kommunikationsudvalget understreger betydningen af, at vi skal have et transportsystem, som tilgodeser alle trafikantgrupperes mobilitet. Det skal altså være det sted, hvor også de fattige, de dumme, børnene og de gamle kan komme med. Det bliver en ganske voldsom omvæltning for vores transportpolitik, mere omvæltende, end de fleste vist helt har opfattet, når man hører videre i debatten om miljøpolitikken.

Jeg vil godt nævne et enkelt eksempel på, at det var lige ved at lykkes i den overordnede planlægning, og det er et godt, kættersk eksempel. Det var nemlig jernbanedelen af ScanLink-projektet. ScanLink var jo bagtalt overalt i Norden og med rimelig god grund, men ikke helt retfærdigt alligevel. For ScanLink fremlagde faktisk et meget spændende moderne højteknologisk kombi-jernbane-system, som havde det fantastiske ved sig, at det dels tilgodeså industriens behov for logistik og just-in-time, og hvad det hedder, og samtidig var sådan, at faster Marie kunne køre med nede bagi i stedet for at blive hjemme, hvad hun jo vil blive tvunget til, hvis det bliver Prometheus, der vinder i denne konkurrence.

Derfor er det ærgerligt, at ScanLink-projektets jernbanedel ikke har den fremtrædende plads, det burde have i vores planlægning, og jeg mener, at vi med den rekommendation, vi lægger op til fra kommunikationsudvalget, faktisk kalder på at få den del ind igen — ikke i organiseringen, for dér var den for lidt nordisk og for meget orienteret ud ad Norden — men fordi den viste at jernbanen som transportmiddel er utrolig spændende.

Det, som er sket i løbet af de sidste måneders debat om transportpolitik, specielt jo i Danmark, fordi vi har fastforbindelsesdebatten, er, at disse overordnede transportpolitiske synspunkter er ved at indgå også i miljøorganisationernes diskussion. Det er faktisk lykkedes i Danmark at få de rigtig store miljøorganisationer til at engagere sig aktivt for jernbanerne. Vi har nu fået udmeldinger fra Danmarks Naturfredningsforening, som er en eget stor og stærk organisation, vi har fået det fra Greenpeace, vi får det sandsynligvis fra jægerne, fra fiskerne, fra Ornitologisk Forening, som støtter jernbanen, også på Storebælt

og Øresund, ikke bare af hensyn til, at det er en nænsom løsning i havmiljødebatten, men fordi det fremmer den anden transportstruktur, som er langt mindre forurenende selvfølgelig og langt mindre pladskrævende. En 2-spors jernbane har mere transportkapacitet end en 6-sporet motorvej. Det er også miljøorganisationerne begyndt at tale om og være opmærksom på, og jeg tror, vi vil opleve en voldsom revolution i de næste års transportpolitiske debat, hvis vi er med her.

Det er spændende, at Norden er kommet ind i denne debat og beder om at få et overordnet transportpolitisk marked med netop disse mål som det styrende.

Det, jeg så vil spørge om til sidst, er: Hvem skal organisere? Hvor er pengene? Jeg synes i grunden, det havde været dejligt, om vi også i ministerens tale, som var spændende, var god, var et nybrud for den transportpolitiske debat i Nordisk Råd — det må jeg virkelig fastholde — havde fået en model: Nu skal I høre, hvordan vi har tænkt os at gøre det, så det ikke bare er noget, vi siger. Her er den gruppe, der laver planlægning. Her er den gruppe, der sørger for, at den nationale lovgivning og planlægning ikke kolliderer med den nordiske. Her har vi dem, der sørger for penge — det er jo også ganske interessant, hvor pengene skal komme fra.

Jeg ved ikke, om jeg kan lokke statsråd Borgen op for på Ministerrådets vegne at sige, at det var en forglemmelse, at han ikke sagde det i sin tale, og at han selvfølgelig har svarene på disse spørgsmål, eller om han blot nu vil notere sig, at det ville klæde hele programmet, om man også havde dets virkeliggørelse udformet, så vi kan høre det næste gang, eller når vi mødes på minisessionen.

Sedan diskussionen förklarats avslutad, sked de votering medelst voteringsapparat, beträffande kommunikationsutskottets förslag till yttrande till Nordiska ministerrådet.

För yttrandet röstade:

Esko Aho, Lennart Andersson, Ylva Annerstedt, Margrete Auken, Jo Benkow, Hallgrim Berg, Gunnar Björk, Gustav Björkstrand, Johan Buttedahl, Eður Guðnason, Mikko Elo, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Kjell Magne Fredheim, Einar Førde, Arne Gadd, Knud Glønborg, Guðrún Helgadóttir, Lilli Gyldenkilde, Hagen Hagensen, Flemming Hansen, Ivar Hansen, Elsi Hätemäki-Olander, Liisa Hilpelä,

Sinikka Hurskainen-Leppänen, Per Olof Håkansson, Åsa Solberg Iversen, Olof Jansson, Elver Jonsson, Riita Järvisalo-Kanerva, Anneli Jäätteenmäki, Anker Jørgensen, Brit Jørgensen, Ragna Berget Jørgensen, Arvo Kempainen, Sakari Knuutila, Wiggo Komstedt, Grethe Lundblad, Helge Adam Møller, Kjeld Rahbæk Møller, Mats Nyby, Hans Nyhage, Ólafur G. Einarsson, Óli Þ. Guðbjartsson, Berit Oscarsson, Saara-Maria Paakkinen, Páll Pétursson, Robert Pedersen, Hans Petersson, Oddrun Pettersen, Hans Pettersson, Kaj Poulsen, Heikki Riihjärvi, Mirja Rynänen, Asbjørn Sjøthun, Arne Skauge, Reiulf Steen, Otto Steenholdt, Ingrid Sundberg, Sten Svensson, Sverrir Hermannsson, Harald Synnes, Karin Söder, Peder Sønderby, Bernhardt Tastesen, Eeva Turunen, Ole Gabriel Ueland, Valgerður Sverrisdóttir, Marjatta Väänänen, Lena Öhrsvik, Olle Östrand och Kåre Øvregard.

Frånvarande var:

Svein Alsaker, Dorte Bennedsen, Carl Bildt, Jens Bilgrav-Nielsen, Margit Hansen-Krone, Theo Koritzinsky, Preben Lange, Jacob Lindenskov, Anna-Kaarina Louvo, Agnar Nielsen, Kristen Poulsgaard, Kimmo Sasi, Jan P. Syse, Anders Talleraas och Lars Werner.

Yttrandet hade sålunda antagits med 72 röster.

Utskottets förslag, punkterna B och C, bifölls.

2

B 75/t: Ministerrådsförslag om en nordisk handlingsplan för ökad trafiksäkerhet i Norden och B 75 Å/t: Ändringsförslag till ministerrådsförslag om säkrare trafik i Norden

Rådet företog ovannämnda två saker i ett sammanhang.

Kommunikationsutskottet hade föreslagit, att Nordiska rådet med anledning av ministerrådsförslaget och ändringsförslaget antar följande rekommendation:

A. att anta en nordisk handlingsplan för säkrare trafik i Norden i enlighet med ministerrådets förslag *B 75 Å/t* och med beaktande av Nordiska rådets synpunkter och

att ministerrådet lämnar en årlig rapportering

av handlingsplanen i sin verksamhetsberättelse, C I samt

B. att Nordiska rådet icke företar sig något i anledning av ministerrådsförslag B 75/t.

Knuutila (kommunikationsutskottets talesman): Fru president! Efter att kommunikationsutskottet under flera år efterlyst en konkret samnordisk trafiksäkerhetsplan presenterade ministerrådet rapporten "Trafiksäkerhet i Norden — handlingsplan med sikte på 90-talet" vid 35:e sessionen. Utskottet ansåg att rapporten dock inte var någon konkret handlingsplan, och vid sessionen fick ministerrådet i uppdrag att utarbeta ett nytt förslag med beaktande av rådets synpunkter. Ett nytt förslag B 75/t förelades utskottet vid rådets möte i fjol. Inte heller detta förslag tillfredsställde utskottet: en målsättning och en inbördes koordinering mellan de fyra projekt som förslaget innehöll fattades.

I ändringsförslaget B 75Ä/t, som utskottet behandlade vid Stockholmsmötet i år, har ministerrådet beaktat största delen av de synpunkter som utskottet kommit fram till. Utskottet vill dock påpeka att mera samnordiska resurser behövs för trafiksäkerhetsarbetet under åren 1988—90 än vad ministerrådet nu föreslagit, dvs. 11 milj. DKK. Jag är säker på att ökade medel kommer att fås tillbaka i form av färre olyckor och mindre materialskador.

Den överordnade målsättningen för det nordiska trafiksäkerhetsarbetet är att aktivt komplettera och förstärka det nationella arbetet. Antalet dödade och skadade samt risken att dödas eller skadas i trafiken skall fortlöpande minskas för varje trafikantkategori och speciellt de oskyddade trafikanterna skall beaktas. Åtgärderna skall enligt förslaget vara nordiskt harmoniserade. Utskottet tillstyrker dessa målsättningar och anser att den överordnade målsättningen bör vara kvalitativ.

Ministerrådet avser förstärka NTR:s, nordiska trafiksäkerhetsrådets, roll som samordnare i det nordiska trafiksäkerhetsarbetet och öka kretsen av NTR:s samarbetsorgan. Utskottet tillstyrker dessa strävanden.

De prioriterade sektorerna är hastighetsöverträdelser, trafikonykterhet, nyblivna förare och oskyddade trafikanter. Utskottet instämmer i denna prioritering, men anser att den bör värderas vid planens revidering.

En viktig utgångspunkt för insatserna inom

dessa sektorer anses i förslaget vara hur trafikanternas attityder skall kunna påverkas i positiv riktning. Utskottet vill betona vikten av omedelbara åtgärder för en snabb ändring av attityderna hos trafikanter, genom utbildning och kampanjer.

Under treårsperioden 1988—1990 avser ministerrådet genomföra ett seminarium om hastighetsanpassning samt ett forskningsprojekt rörande trafikövervakning. Utskottet anser att man härvid bör utreda gemensamma kriterier för beslut om hastigheter och beakta det bevisade sambandet mellan hastighet och trafikolyckor. För övervakningens del betonar utskottet bl. a. utvecklandet av tekniken och övervakningsmetoderna.

I planen ingår ett projekt om rehabiliteringsåtgärder samt ett projekt om samband mellan promillegräns och andelen alkoholrelaterade olyckor. Utskottet instämmer i målet att minska andelen alkoholpåverkade förare och anser att man i fortsättningen bör eftersträva en drogfri trafik i Norden. Utskottet vill även erinra om rek. 22/1985 om åtgärder mot drogmisbruk i trafiken.

I ett projekt skall olika former, innehåll och hjälpmedel i körkortsutbildningen utredas. Målet för nyblivna förare är att genom attitydpåverkan minska deras höga olycksrisker. Utskottet önskar härvid snabba åtgärder.

I ett projekt avser ministerrådet utreda metoder och innehåll i informationsverksamheten. Här delar utskottet inte ministerrådets uppfattning att trafikanternas attitydpåverkan är en rent nationell fråga utan anser att gemensamma nordiska trafiksäkerhetskampanjer borde drivas beträffande t. ex. användningen av bilbälten, trafikonykterheten och hastigheten.

Enligt planen skall resultat från fysiska vägåtgärder och trafiksäkerhetsåtgärder sammanställas och publiceras. Ministerrådet vill förbättra oskyddade trafikanters säkerhet genom vägmiljöåtgärder och regionalt och lokalt samarbete. Utskottet vill här betona vikten av arbetet på gräsrotsnivå.

Slutligen ingår i planen en översyn av vägmärkessystemet och en vidareutveckling av idéer från seminariet NTD-87, nordiska trafiksäkerhetsdagar.

Den årliga rapporteringen i C I är synnerligen viktig med tanke på effekten av åtgärderna på delområdena.

Utöver dessa punkter betonar utskottet att planen bör vara en rullande treårsplan, som skall revideras i ljuset av erfarenheter.

Fru president! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Statsråd Borgen: Ärede president! På Nordisk Råds 35. sesjon i Helsingfors presenterade Nordisk Ministerråd et förslag til en handlingsplan for økt trafikksikkerhet i Norden. Forslaget bygde på rapporten "Trafikksikkerhet i Norden — handlingsplan med sikte på 90-tallet". Denne rapporten var en prinsipperklæring og inneholder ikke noe konkret handlingsprogram. Ministerrådet henstilte i sitt forslag om Nordisk Råds synspunkter for å gi planen sin endelige form.

I overensstemmelse med Nordisk Råds ønske og etter kontakter med en arbeidsgruppe under Kommunikasjonsutskottet ble det utarbeidet et ministerrådsforslag om en handlingsplan for økt trafikksikkerhet i Norden. Handlingsplanen ble oversendt til Kommunikasjonsutskottet for behandling på den såkalte minisesjon i Åbo i november 1987. Etter behandlingen og en henstilling fra Nordisk Råds presidium ble endringsforslaget utarbeidet. Det ble tatt hensyn til de synspunkter som ble framført av utskottet i forbindelse med det første forslaget.

Ved behandlingen av ministerrådsforslaget for et år siden var det særlig grunn til engstelse over trafikksikkerhetssituasjonen, ettersom antallet alvorlige trafikkulykker i Norden hadde vært stigende den siste tida. Når vi nå denne gang møtes, er dagens situasjon ikke like dystre. Det faktum at antallet drepte og skadde i Norden i 1987 er redusert sammenliknet med antall trafikofre i 1986, kan være en tilfeldighet, og vil også bli det om ikke trafikksikkerhetsarbeidet blir mer effektivt i hvert enkelt land, og i Norden selvfølgelig som helhet. En målsetting for trafikksikkerhetsarbeidet i Norden bør være at fjorårets positive utvikling fortsetter, selv om vegtrafikken utvilsomt vil øke i de kommende år.

Ministerrådet har festet seg spesielt ved målsetningsproblematikken i trafikksikkerhetsarbeidet. Et overordnet mål bør ifølge ministerrådsforslaget være at det nordiske samarbeidet aktivt utfyller og forsterker det nasjonale arbeidet. Antallet døde og skadde i vegtrafikken skal fortløpende minskes i Norden gjennom en reduisering i de enkelte land. Risikoen for å bli drept eller skadet skal fortløpende minskes for hver trafi-

kantkategori, og det skal særskilt tas hensyn til de ubeskyttede trafikantenes situasjon.

Med utgangspunkt i ovennevnte målsetting har Ministerrådet utarbeidet et forslag til en tiltaksrettet plan. Det konkrete arbeid som Ministerrådets ekspertorgan for trafikksikkerhetsspørsmål, NTR, har iverksatt de siste årene, kommer også framover til å prege det nordiske samarbeidet. Herunder bør særlig nevnes utredningsvirksomhet og tiltaksforslag som gjelder syklistenes sikkerhet, tungtrafikkens sikkerhetsproblem og eldre trafikanters sikkerhet. Ved å velge det lokale trafikksikkerhetsarbeidet som tema under Nordiske Trafikksikkerhetsdager 1987, har NTR villet markere også dette spørsmåls aktualitet og vekt.

Det er ifølge handlingsplanen fire områder som særskilt skal prioriteres de kommende fire årene:

For det første bør man i fellesskap etterstrebe en forbedret hastighetstilpasning i Norden. Dette krever bl. a. at man utreder mulighetene for en harmonisering av kriteriene for hastighetsgrenser. Videre bør man tilstrebe en mer effektiv politiovervåking.

For det andre bør man også på nordisk basis fortsette med tiltak for å bekjempe promillekjøringen. Det er viktig å rette spesiell oppmerksomhet mot alkoholproblemene ved å kartlegge ulike rehabiliteringstiltak og deres effekter. Det faktum at promillegrensene i Norden er forskjellige, gjør det mulig å undersøke sammenhengen mellom promillegrenser og andelen alkoholrelaterte ulykker i de nordiske land.

For det tredje bør man merke seg det faktum at ferske bilførere i alle land har en meget stor ulykkesrisiko i trafikken. I de fleste nordiske land har det i den senere tid vært betydelige omstruktureringer i opplæringen av bilførere. Utdanningssystemet varierer fra land til land. Utenfor Norden finnes dessuten ytterligere et antall varianter av føreropplæring. En kartlegging av erfaringene er derfor ifølge Ministerrådet aktuell med tanke på den framtidige utviklingen. Målsettingen bør bl. a. gjennom påvirkning av holdningene være å redusere de ferske bilførernes høye ulykkesrisiko. Samtidig er det et siktemål å oppnå et felles kunnskapsnivå hos de ferske bilførerne i Norden.

For det fjerde bør arbeidet effektiviseres for å redusere de ubeskyttede trafikantenes ulykkesrisiko, og da spesielt med tiltak som gjelder vegmiljø samt gjennom regionalt og lokalt arbeid.

Det framgår av disse prioriterte områdene at holdninger og trafikkatferd vil være et meget sentralt tema i handlingsplanen. Dette er et område som krever stor ressursinnsats om vi skal kunne utnytte de muligheter som vi tror ligger der. Et nordisk samarbeid vil kunne oppfylle målet om å forsterke og komplettere den nasjonale trafikksikkerhetsinnsatsen.

Ifølge handlingsplanen bør NTR:s rolle som samordner styrkes. Muligheten til aktivt å utnytte det store antall samarbeidsorganisasjoner som finnes på området, bør utnyttes.

Handlingsplanen, som er en forsterkning av trafikksikkerhetssamarbeidet, får sin budsjettmessige start allerede dette året, da Ministerrådet kommer til å anvende 3,7 mill. danske kroner til dette arbeidet. Dette nivået kommer til å bli foreslått opprettholdt de nærmeste årene, slik at totalt ca. 11 mill. danske kroner kommer til å bli benyttet til trafikksikkerhetsarbeidet i perioden 1988—90.

Den presenterte handlingsplan må fortløpende revideres. Da kan samarbeidet på de områder som nå er satt i gang, fordypes, samtidig som nye områder tas opp. Ministerrådet kommer årlig i forbindelse med sin årsberetning til å informere om oppfølgingen av planen.

Margrete Auken: Fru præsident! Nu holder harmonien mellem statsråd Kjell Borgen og mig op, fordi der kom en alvorlig misforståelse.

Når vi i Trafikudvalget har understreget alle trafikantgruppers mobilitet, er det ganske alarmerende, hvis ministerrådet reducerer det til et spørgsmål om sikkerhed. Det traditionelle trafiksikkerhedsarbejde har koncentreret sig på den måde, og det har altid betydet, at kun bilernes mobilitet, deres fremkommelighed, først og fremmest blev tilgodeset. Vi får først et godt og aktivt samfærdelsmiljø, når vi ikke må sige til børnene, til de gamle, at de skal blive hjemme eller lade sig transportere af de ressourcestærke, og derfor er sikkerhedsbegrebet et farligt begreb, isoleret.

Vi har set det i cyklistdebatten i Danmark, hvor man nærmest har overset cyklisters behov for tryghed og fremkommelighed, og kun sikkerheden blev der fokuseret på. Vi har set det alt for meget med de gamle og med børnene, og det er derfor, Kommunikationsudvalget i den grad har understreget betydningen af mobiliteten over for bare sikkerheden.

Jeg håber, det bare var en lapsus. Men det jeg kunne høre, var: vi skal nedbringe risiko, forbedre sikkerhed. Ingen steder var den visionær i retning af at forbedre de andre trafikantgruppers mobilitet, altså fremkommelighed og tryghed.

Statsråd Borgen: Ærede president! Det som ligger i denne handlingsplanen for økt trafikksikkerhet fra Ministerrådets side, er et eksempel på at vi nettopp ser på alle gruppers mobilitet. Vi ser ikke bare på bilens premisser, men også på de unges, barnas og de eldres egne vilkår og premisser.

Justitsminister Erik Ninn-Hansen: Fru præsident! Jeg synes, det er meget glædeligt, at Kommunikationsudvalget i sin betænkning indtager en positiv holdning til ministerrådets forslag til en handlingsplan for sikrere trafik i Norden.

Jeg deler helt den opfattelse, statsråd Kjell Borgen gav uttrykk for, da han indgående besvarede forslaget fra udvalget, og de bemærkninger, statsråden fremsatte om handlingsplanen, kan jeg helt tilslutte mig.

Jeg har et par kommentarer til et par af punkterne. Det ene, jeg vil sige, er, at udvalget peger i betænkningen på, at det er beklageligt, at trafiksikkerhedsspørgsmålet ikke hører under samme ministerium i de nordiske lande. Jeg vil nødig have, at den udtalelse kan opfattes på den måde, at der ikke er det tilstrækkelige samarbejde mellem de ministre, der har at gøre med trafiksikkerhedsspørgsmål — det er der. Desuden er det vel den principielle og også rigtige opfattelse, at spørgsmålet om fordeling af ressort må være et nationalt anliggende, og at det vel er således i de nordiske lande, at det er statsministrene, der må være bestemmende for, hvordan man skal fordele opgaverne, anliggenderne, inden for de enkelte ministerier.

Det er, synes jeg, et meget væsentligt punkt i handlingsplanen, at der nu tales om og foreslås, at man når frem til, at de forskellige hastighedsgrænser i Norden bliver harmoniseret. Udvalget er jo enig med ministerrådet i, at de forskellige hastighedsgrænser indebærer en potentiel trafikfare, og at man derfor bør overveje en harmonisering. Med den grænseoverskridende trafik, der er imellem de nordiske lande, ikke mindst i forbindelse med turisme, synes også jeg, det er væsentligt, at der gælder ensartede hastighedsgrænser, sådan at man ikke skal igennem en egentlig om-

stillingsproces, når man rejser fra det ene land til det andet. Vi kan ikke komme uden om, at den forskel, der er i dag, bevirker, at man øger trafikrisikoen.

Jeg mener heller ikke, det er nogen uoverkommelig opgave for de nordiske lande at opnå denne harmonisering. Hvis vi ser på de generelle hastighedsgrænser i Norden, så er der samstemmighed, når det gælder bymæssige bebyggelser. Når det drejer sig om landeveje, er der kun meget små afvigelser. Derimod er der en del afvigelser, når det drejer sig om motorveje, hvor Finland har 120 km/t, Sverige 110, Norge 90 — men forbereder gennem lovforslag at komme op på 100 — og Danmark har 100 km/t.

Hvis en harmonisering betyder, at man skal over til et gennemsnit af dette, betyder det, at der er nogle lande, der må forhøje deres hastighedsgrænser på motorvejene. Er der så en risiko ved det? Det mener jeg ikke der er. en forhøjelse af hastighedsgrænserne her kan være og blive et incitament til at overflytte trafik fra landevejene til motorvejene, og det er jo også på motorvejene, at uheldsfrekvensen er mindst, er betydeligt lavere, end den er på de øvrige vejtyper.

Derfor synes jeg ikke, at dette må afskrække fra, at vi når til denne harmonisering. Jeg synes, at vi så hurtigt, som det lader sig gøre, i fællesskab i det nordiske samarbejde skal søge at nå frem til denne harmonisering.

I øvrigt, når man taler om hastighedsgrænser, vil jeg da lige nævne, at et land, der traditionelt sætter færdselssikkerheden meget højt, nemlig Holland, for nylig har fremsat forslag i parlamentet om at hæve hastighedsgrænsens på motorvej til 120 km/t.

Jeg synes, det er glædeligt, hvis vi kan komme frem til denne harmonisering. Men jeg vil da også godt nævne, at jeg mener stadig væk, der er en række områder vedrørende trafikikkerhed, hvor vi kan arbejde bedre sammen i Norden. Vi kan, som det blev fremhævet af statsråd Kjell Borgen, glæde os over, at man i 1987 havde noget bedre tal end tidligere. Det gælder også i Danmark, hvor vi både i 1986 och 1987 har kunnet se en positiv udvikling med en reduktion af antallet af dræbte og tilskadekomne. Men hvis vi ser på tallene for januar måned i år, er de uhyggeligt dårlige.

Der bevirker, at vi også må interessere os for en række andre spørgsmål, hvor vi kan sikre, at færdselen bliver bedre. Lad mig nævne et emne, der ofte har været talt om her: Sikring af børn i

biler. Det tror jeg er et meget afgørende punkt. Jeg vil også nævne cyklisterne, den betydning det har, at de ikke bliver udsat for risiko ved højresving, spejle på de større køretøjer er her et vigtigt moment. og så synes jeg også, at det, der bliver fremhævet i handlingsplanen, at vi forebygger trafikulykker ved hjælp af tilstrækkeligt politi på vejene, er og bliver et meget vigtigt punkt.

Det er mit håb og min forventning, at initiativer af denne art, men også gerne andre, vil føre til, at vi i 1988 og i de kommende år kan fastholde og fortsætte den nedgang i antallet af dræbte og tilskadekomne i trafikken, som vi har oplevet i 1986 og 1987.

Margrete Auken: Fru præsident! Det helt overvældende voldsproblem, vi har i vores samfund, er trafikvolden. Det kan ingen være i tvivl om. Den helt overvejende årsag til trafikvolden er, at der køres for stærkt.

Vi opererer i Danmark med noget, vi kalder ministereffekten, og når den ansvarlige minister for området, som vi hørte nu, går hen og siger, at vi skal have højere hastigheder, bliver det igen vanskeligt. Det er i forvejen vanskeligt i Danmark, fordi politiet på grund af justitsministeren ikke agter trafikvolden som et problem, man vil gøre noget seriøst ved, i det omfang det har med hastigheder at gøre.

Vi fik garanti for i Kommunikationsudvalget, at tilpasninger ikke betød, at nogle lande skulle sætte grænsen op. Jeg vil godt understrege, at justitsministeren har misforstået, hvad der står. Det betyder ikke det, han sagde, og der er ikke tale om, at vi i Nordisk Råds Kommunikationsudvalg anbefaler højere hastigheder på motorveje. Der er ingen steder dokumentation at finde for, at det skulle have andet end negativ effekt på færdselssikkerheden, og justitsministeren kan ikke nogen steder hjemme i Danmark i den trafikikkerhedsforskning, der findes, finde skyggen af argument for, at det skulle hjælpe på trafikikkerheden i Danmark, at hastighederne kommer op på motorvejene. Det er ganske alvorligt at justitsministeren udtaler sig sådan — og det er måske en af de tungtvejende grunde til, at vi syntes, det var godt, om vi kunne få omorganiseret færdselssikkerhedsarbejdet, så det kom til at ligge hos mennesker, der har forstand på trafik.

Justitsminister Erik Ninn-Hansen: Fru præsi-

dent! Jeg skal ikke tage op her, hvad fru Margrete Auken og jeg skal diskutere hjemme i Danmark. Det gør vi alt for ofte, uden at det fører til noget fornuftigt.

Det, jeg har udtalt mig om, er noget ganske andet. Det er handlingsplanen, som den foreligger, som jeg gerne vil tage alvorligt — og det håber jeg alle vil — i retning af, at vi må bøje os imod hinanden, hvis vi skal have harmoniseret bestemmelserne. Det er jo det afgørende. Det kan jo ikke hjælpe, at hvert land siger: vi vil have, at andre skal følge vores grænse.

Det, der selvfølgelig må være afgørende, er, at vi taler om tingene og når frem til en fælles hastighedsgrænse, og dér har jeg sagt for motorvejenes vedkommende, at hvis det skulle bevirke en moderat forhøjelse af vores hastighedsgrænser, kan jeg ikke se nogen ulykke i det. Når Finland kan have 120 km/t, så kan man ikke på forhånd sige, at de på nogen måde handler uforsvarligt i Finland.

Så jeg mener, at det, jeg har sagt, helt igennem følger den handlingsplan, der er givet tilslutning til.

Poulsgaard: Fru præsident! I dette ministerrådsforslag, vi har, fortryk B 75/t, står der på side 7:

”I samtlige nordiske lande er det nødvendigt at foranstalte en bedre forståelse blandt trafikanter for gældende hastighedsgrænser. Hastighedsgrænserne overskrides for nærværende i stort omfang”.

Hvorfor overskrides disse hastighedsgrænser? Fordi det er et tåbeligt lovforslag. Jeg er da enig med justitsminister Ninn-Hansen i, at vi i hvert fald skal have sat hastighedsgrænsen op til 120 km/t på motorveje.

Jeg skal da meddele forsamlingen her, der er mange måder at øve terror på, og en af de måder er det, fru Margrete Auken gør: simpelt hen øver terror mod bilister, der kører forsvarligt, kører fornuftigt.

Der er forskel på vejene i Norden. I Danmark er der fladt som en pandekage. Det er simpelt hen uansvarligt at have nogle regler dér, der siger, at man kun må køre 80 km/t på de almindelige veje. De er bygget til 100 km/t, de er bygget til 110 km/t, og vore biler er også bygget til det.

Hvis det skal være nordisk politik, at vi skal til at terrorisere ganske almindelige lovlydige borgere, som de fleste bilister er, ved at følge fru Mar-

grete Auken — det er lykkedes fru Margrete Auken i Folketinget med én stemme at få stemt ned, at vi skulle hæve hastighedsgrænserne.

Nordisk Råd får ikke min stemme til, at vi skal til at forfølge lovlydige borgere, og vi kan ikke få lovlydige borgere til at køre 80 km/t. Det er ministerrådet, det er regeringen, der er på forkert spor. Det er ikke befolkningen i de lande, der overtræder disse love.

Helge Adam Møller: Fru præsident! Jeg synes, det var mange spændende tanker, de to ministre var inde på, og jeg vil godt knytte to kommentarer til det, den danske justitsminister sagde.

For det første det med hastighedsgrænserne, som også har optaget andre. Jeg synes, det er rigtigt, at vi får en samordning inden for Norden og helst også inden for Europa vedrørende hastigheden på motorveje. Der er mange gode grunde til det, og, så kan det være, at vi må sætte hastigheden en smule op i Danmark, for at vi kan få enighed.

Der er noget underligt i, at i Holland må man køre 130 km/t. Når man kommer til Vesttyskland, må man køre lige så hurtigt man vil så 100 km/t i Danmark og 110 i Sverige. Jeg tror, det ville være bedre, om man ensrettede det.

Der er jo også det argument, at i det øjeblik, det er attraktivt at køre på motorvej, at det altså kan betale sig, man sparer nogen tid, så får vi mange flere bilister til at køre en lille omvej og køre hen på motorvejen, og motorvejen er 7 gange så sikker, 7 gange så få uheld sker på motorvej som på en almindelig landevej.

Den anden ting, jeg synes var særlig interessant i det, justitsministeren sagde, var det med børn i biler. Man overvejer i forskellige lande, om det skal være påbudt med sikkerhedsbælte. Man overvejer også, om voksne skal have sikkerhedsbælte på bagsædet. Jeg tror, det ender med, at vi får begge dele.

Skulle vi vælge i Norden, mener jeg, vi skal starte med børnene. Jeg tror, der er forståelse hos almindelige mennesker for, at børn skal være fastspændt. Vi ved, at halvdelen af alle de børn, der blev dræbt sidste år i biler, kunne have været reddet, hvis de havde siddet fastspændt.

Jeg tror, vi kan få befolkningen med, og det er meget vigtigt, at vi ikke laver love, før der er bred forståelse i befolkningen for, at det er rigtige love. Ellers skal vi have for meget politi til at overvåge det, og det er der vel ingen der ønsker.

Ragna Berget Jørgensen: President! Den nordiske trafikksikkerhetsplanen vi i dag behandler, har gått noe fram og tilbake mellom Kommunikasjonsutvalget og Ministerrådet. Men resultatet som nå fremlegges, er en god begynnelse.

Trafikksikkerhetsplanens overordnede mål er, som også statsråd Borgen var inne på, å redusere antallet drepte og skadde i trafikken, og et av de sentrale virkemidler for å oppnå denne målsettingen, er en intensivert og forbedret trafikkopplæring. Særlig viktig i denne sammenheng er det å høyne kunnskapsnivået hos de ferske førerne, som i dagens situasjon utgjør en meget storulykkesrisiko i trafikken.

Det pekes videre i handlingsplanen på at førerutdanningen i Norden er langt fra ensartet, og at det i land utenfor Norden igjen finnes andre opplæringstilbud. Det er derfor behov for en gjennomgang av de ulike utdanningstilbudene, med henblikk på å få et bedret og mer ensartet opplegg.

For å kunne tilby gode opplæringstilbud til våre kommende bilførere er det nødvendig å forbedre flere ledd i opplæringskjeden. Et moment av avgjørende betydning er at lærerkreftene er velkvalifiserte. En sterkere satsning på en bedring av lærerkreftene vil etter min mening være selve grunnlaget for en bedret føreropplæring og dermed færre ulykker med unge bilførere.

De ovenfor nevnte målsetningene oppnås etter min mening best ved at det etableres en nordisk trafikk lærerhøyskole. Da vil både kravet til nordisk enhetlig opplæring og en høyning av kompetansen i lærerkreftene kunne oppnås. Her bør vi kunne bygge på eksisterende institusjoner, og jeg vil peke på Statens Trafikk lærerskole i Stjørdal. Der har man allerede gode lærerkrefter, det er en lokalisering som gir kort avstand til det vitenskapelige miljø på SINTEF, og til praktisk trening på Lånke-banen.

En bedre skolert førstegangsbilist vil være et viktig skritt på veien mot å redusere antallet drepte og skadde i trafikken. Det viser seg nemlig at unge bilister er overrepresentert i ulykkesstatistikken. Særlig er det ulykker som skyldes for høy hastighet som er dominerende for denne gruppen. En økt innsats så vel nasjonalt som på nordisk plan er nødvendig for å kunne stoppe den negative utviklingen.

Med henvisning til det tidligere replikkordskiftet vil jeg gjerne si at harmonisering av hastighetsbestemmelsene må ses i sammenheng med både

veistandard og veibaner. Det å skrive opp hastigheten alene er ikke noe middel. Det vi med sikkerhet kan si, er at det er klare sammenhenger mellom hastighetene og ulykkene, og at det derfor er viktig å få en bedre forståelse for at trafikantene respekterer gjeldende bestemmelser. I Norge har vi i 1987 gjennomført en målrettet aksjon som går på trafikantens atferd i forhold til gjeldende regler. Den reduksjon av antall drepte og skadde som vi hadde i 1987, er et resultat av en målrettet innsats på nettopp dette området.

Margrete Auken: Jeg meldte mig på talerstolen, fordi vi oplevede, at det sidste replikskifte tydeligt viste, at i hvert fald i den borgerlige del af Danmark er der ingen holdningsændringer sket: Færdselsreglerne skal først og fremmest sikre, at de hurtige drenge kan komme frem, og så må andre vige; hvor der handles, der spildes.

Det ulykkestal, vi har i trafikken, er uden sammenligning det værste. Uanset om vi lægger alle typer af ulykker og typer af vold sammen, om vi dobler det med AIDS, om vi supplerer det med nogle af de andre ting, som optager os, når vi slet ikke i nærheden af det, trafikken forvolder af ulykker.

Men hvor der handles, der spildes, og de hurtige drenge skal jo frem. Og fordi denne forsamling, i hvert fald danske borgerlige, ikke kunne drømme om at overholde hastighedsgrænserne, bagatelliserer man den åbenlyste lovovertrædelse, det er at køre for stærkt.

Finnerne har oplyst ved et seminar, at det at køre med 20 km:s overhastighed svarer til en nedsat reaktionstid svarende til, at man kørte med 1 promille — og det er meget, en hel promille. Det er det, vi har med at gøre.

Den danske justitsminister kan ikke finde nogen trafikforskning i hele Norden, som siger andet, end at øgede hastigheder på motorveje betyder også, ud over den øgede risiko på motorvejene, øgede hastigheder på det øvrige landevejsnet. Det er en af grundene til, at samtlige trafikforskere i Danmark anbefaldte, at man gik imod forslaget om øgede hastigheder på de danske motorveje, og derfor blev det stemt ned.

Og justitsministeren ved udmærket godt, at der ikke er tale om, at hastighederne bliver sat op i Danmark. Fulgte ministeren debatten i Finland, vil han vide, at der er stærke interesser i at få hastighederne ned.

Jeg tror, at hvis man engang tager færdselssik-

kerheden rigtig alvorligt, vil en tilsvarende debat melde sig tydeligt i Norge og Sverige, hvor man på grund af de høje hastigheder har et ulykkestal, der er meget, meget stort, for man kører alt for stærkt, i Norge i hvert fald. Men da det jo er de raske drenge, der laver færdselspolitikken og lovene får vi ikke gjort ret meget ved det.

Vi havde håbet — og det gør vi stadig væk, og Ragna Berget Jørgensen gjorde også opmærksom på det — at vi med denne handlingsplan i hvert fald fik Nordisk Råd til at melde ud, at nu skal der prioriteres om på privilegierne i trafikken. Det var rædselsfuldt at høre den danske færdselssikkerhedsansvarlige minister stå og sige: Vel skal der ej; vi skal stadig væk sikre, at de stærke har retten til riget.

Poulsaard: Fru præsident! Det skal jeg forsøge at efterleve. Men det skal ikke lykkes fru Margrete Auken at stå her og sige, at det er de raske drenge, og hvor der handles, der spildes. Fru Margrete Auken har overhovedet intet belæg for den påstand. Samtlige undersøgelser, der er foretaget vedrørende trafikulykker, viser, at der er mange andre faktorer. Det er ikke farten, der først og fremmest dræber.

Fru Margrete Auken siger, det var rædselsfuldt at høre justitsministeren. Det må være hendes mening. Jeg synes, det var en fremdragende tale. Det er ikke sikkert, fru Margrete Auken kan få held til at terrorisere det danske Folketing én gang til. Det kunne jo være, man ville opføre sig som mandfolk, også i SF:s og i den socialdemokratiske gruppe. Fru Margrete Auken står her og siger: Det er de borgerlige politikere, der overtræder hastighedsgrænserne, de giver pokker i det hele. Nej, det er helt givet, at det i lige så høj grad er venstrefløjen og Socialdemokraterne. Det er næsten samtlige bilister i Danmark, der overtræder hastighedsgrænserne. Det er på denne baggrund, jeg siger ganske beskedent: Er det så ikke, fordi vi har en forkert lovgivning?

Vi vil arbejde med dette i det danske Folketing, og vi skal nok få hævet grænserne dér.

Ivar Hansen: Fru præsident! Debatten her giver mig anledning til at give plenarforsamlingen den oplysning, at den danske justitsminister — som bliver kritiseret så stærkt af fru Margrete Auken — faktisk har nedsat en færdselssikkerhedskommission, som jeg har den fornøjelse at være formand for. Når det bliver sagt, at de bor-

gerlige partier er lige glade med trafikdrab og trafikulykker osv., så vil jeg gerne oplyse plenarforsamlingen om, at trafikikkerhedskommissionen i Danmark, nedsat under Justitsministeriet, er enige om at søge at fremlægge en færdselssikkerhedspolitisk handlingsplan i løbet af nogle få måneder — en færdselssikkerhedspolitisk handlingsplan med det mål at halvere drabstallene og ulykkestallene på det danske vejnet over en 12-årig periode. Det er en målsætning, som alle partier i færdselssikkerhedskommissionen er enige i — selvfølgelig også de borgerlige partier.

Man kunne godt tænke sig, at denne plan, når den er færdig, kunne komme de øvrige lande i Norden til kendskab, således at man eventuelt kunne drage erfaringer og nytte af denne handlingsplan.

Jeg er fuldstændig enig med justitsministeren i, at et led i at fremme færdselssikkerheden kan være, at vi kanalisere en større del af trafikken over til de sikre veje, og det er jo i meget høj grad motorvejsnettet. Det kan meget vel være et led i at fremme færdselssikkerhedsarbejdet at øge hastigheden på motorvejene. Derved får vi en større del af trafikken over på det vejnet, som er sikkert. Det er dyrt, men det er sikkert. Jeg håber, det vil kunne blive et led i den plan, vi er i færd med at gennemføre.

Margrete Auken: Fru præsident! Som Nordisk Råd kan høre, har vi nogle diskussioner i Danmark. Jeg har en hel del forhandlinger, når jeg kører i taxa hjemme med folketingsmedlemmer og beder om at blive kørt lovligt. Jeg er jævnlig ude for, at alle synes, det er en uanstændig indblanding i chaufførens rettigheder, at jeg beder om at blive kørt lovligt.

Hvis ikke hr. Ivar Hansen havde sagt det sidste, ville jeg godt være kommet med en ros til Ivar Hansen for det arbejde, vi laver i færdselssikkerhedskommissionen. Jeg har heller aldrig hørt Ivar Hansen sige i denne kommission, at vi skulle sætte hastigheden op på motorvejene — og slet ikke med det absurde argument, som er justitsministerens eneste, at man derved flytter trafik over på motorvejene. Alle, der kan komme til at køre på motorveje i dag, gør det, også selv om man kun må køre 100. Man flytter ikke bytrafik til motorveje. Så kommer man i hvert fald et forkert sted hen, når man kører.

Jeg vil sige til Ivar Hansen, at det er en god færdselssikkerhedsplan, som er fremlagt af mi-

nisterrådet, og det er en vigtig betænkning, udvalget har lavet. Som det fremgik af Ragna Berget Jørgensens indlæg, er det en betænkning, som ikke pålægger noget land at sætte farten op. Det ville jo give dårlig færdselssikkerhed.

Endvidere kan jeg sige til Ivar Hansen, at der foregår en stærkt koordineret arbejde. Der er ikke tale om, at det, vi laver i den danske færdselssikkerhedskommission, ikke kommer det nordiske færdselssikkerhedsarbejde til gode allerede fra starten. Så ville det jo være en dårlig plan. Der er et tæt samarbejde.

Naturligvis vil jeg da anbefale Nordisk Råd med entusiasme at stemme for Kommunikationsudvalgets betænkning. Jeg tror, det har været opklarende, at vi har fået denne debat, selv om jeg skal love for, at det er meget uhyggeligt at forestille sig, hvilke følger det har hjemme, når politiet en gang til hører deres justitsminister sige sådan.

Sedan diskussionen förklarats avslutad, skeddade votering medelst voteringsapparat beträffande utskottets förslag till rekommendation.

För rekommendationen röstade:

Esko Aho, Svein Alsaker, Lennart Andersson, Ylva Annerstedt, Margrete Auken, Jo Benkow, Dorte Bennedsen, Hallgrim Berg, Johan Buttedahl, Eiður Guðnason, Mikko Elo, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Arne Gadd, Knud Glønborg, Guðrún Helgadóttir, Lilli Gyldekilde, Hagen Hagensen, Flemming Hansen, Ivar Hansen, Elsi Hätemäki-Olander, Liisa Hilpelä, Sinikka Hurskainen-Leppänen, Per Olof Håkansson, Åsa Solberg Iversen, Olof Jansson, Elver Jonsson, Riitta Järvisalo-Kanerva, Anneli Jääteenmäki, Anker Jørgensen, Brit Jørgensen, Ragna Berget Jørgensen, Arvo Kempainen, Sakari Knuutila, Wiggo Komstedt, Theo Koritzinsky, Anna-Kaarina Louvo, Grethe Lundblad, Helge Adam Møller, Kjeld Rahbæk Møller, Mats Nyby, Hans Nyhage, Ólafur G. Einarsson, Óli P. Guðbjartsson, Berit Oscarsson, Saara-Maria Paakkinen, Hans Pettersson, Páll Pétursson, Hans Petersson, Oddrunn Petersen, Kaj Poulsen, Heikki Riihjärvi, Otto Steenholdt, Ingrid Sundberg, Sten Svensson, Sverrir Hermannsson, Harald Synnes, Karin Söder, Peder Sønderby, Bernhardt Tastesen, Eeva Turunen, Ole Gabriel Ueland, Valgerður Sverrisdóttir, Marjatta Väänänen, Lars Werner,

Lena Öhrsvik, Olle Östrand och Kåre Øvre-gard.

Mot rekommendationen röstade Kristen Poulsgaard.

Frånvarande var:

Carl Bildt, Jens Bilgrav-Nielsen, Gunnar Björk, Gustav Björkstrand, Kjell Magne Fredheim, Einar Førde, Margit Hansen-Krone, Preben Lange, Jacob Lindenskov, Agnar Nielsen, Robert Pedersen, Kimmo Sasi, Asbjørn Sjøthun, Arne Skauge, Reulf Steen, Jan P. Syse och Anders Talleraas.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 69 röster mot 1.

Utskottets förslag, punkten B, bifölls.

3

A 787/t: Medlemsförslag om utvidgat samarbete mellan djurparker på Nordkalotten och i Kvarkenområdet i turistfrämjande syfte

Kommunikationsutskottet hade föreslagit att Nordiska rådet med anledning av medlemsförslaget antar följande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att undersöka på vilket sätt det etablerade samarbetet mellan djurparkerna i Bardu, Lycksele, Ranua och Ähteri kan utnyttjas och stimuleras för att främja turismen på Nordkalotten och i Kvarkenområdet.

Olof Jansson (kommunikationsutskottets talesman): Fru president! En ny samarbetsform har under senare år etablerats genom ett samarbetsavtal mellan djurparkerna i norska Bardu, svenska Lycksele och finska Ranua. Däri ligger en klar viljeyttring att utveckla turismen och därmed även sysselsättningen på Nordkalotten och inom Kvarkenområdet. Detta triangelsamarbete avser omfatta tillsammans en skandinavisk djurpark.

För att ytterligare stimulera denna utveckling har ärendet tagits upp i medlemsförslag A 787/t. Utskottet har efter ingående beredning funnit att detta samarbete bör innebära en gynnsam regional utveckling inom Nordkalotten och Kvarkenområdet, särskilt genom ökad turism och därmed även ökad sysselsättning.

Det vore härvid ytterligare värdefullt om samarbetet kunde utvecklas så att varje enskild djurpark har något speciellt att erbjuda — sålunda kompletterande varandra.

Tillika ökar detta samarbete möjligheterna för ökad veterinärmedicinsk forskning. Djurparker-na motverkar tillika det utrotningshot som i dag hänger över vissa arktiska djurarter.

Av de genomgående positiva remissvaren har framgått, att även djurparken Ähteri i Finland borde inkluderas i samarbetet, vilket också har omfattats av utskottet. Mellan Ähteri och Lycksele djurparker förekommer nämligen redan ett visst samarbete.

Slutligen beträffande marknadsföringen anser utskottet att denna lämpligen kan skötas inom ramen för det regionala samarbetet.

Fru president! Utskottets förslag tillstyrkes.

Meddelande

Det meddelades, att kultur- och kommunikationsminister H. P. Clausen intagit sin plats i rådet.

Eeva Turunen: Fru president. Jag vill ta tillfället i akt och ytterligare betona den betydelse — för bland annat turismen — som ett djurparks-samarbete av detta slag kommer att ha. Det är viktigt att turisterna har klara och tydliga mål för sina resor och att de kan följa en resplan, som man på förhand kunnat bygga upp, baserad på god information och både attraktiva rese-mål och ett gott vägnät, som beaktar tillgängliga hotell m. m. längs resrutten.

Ett djurparks-samarbete erbjuder goda möjligheter till detta. Speciellt i våra länders nordliga delar har vi en unik djurfåna, som genom ett samarbete kan presenteras på det sätt som den förtjänar.

Det är också all anledning att tacka djurparkerna för bra samarbete och aktivitet i den här frågan.

Sedan diskussionen förklarats avslutad, skedde votering medelst voteringsapparat beträffande utskottets förslag till rekommendation.

För rekommendationen röstade:

Lennart Andersson, Ylva Annerstedt, Margrete Auken, Jo Benkow, Gunnar Björk, Johan Buttedahl, Eidur Guðnason, Mikko Elo, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Arne Gadd, Knud

Glønborg, Guðrún Helgadóttir, Lilli Gyldenkilde, Hagen Hagensen, Flemming Hansen, Ivar Hansen, Elsi Hetemäki-Olander, Liisa Hilpelä, Sinikka Hurskainen-Leppänen, Per Olof Häkansson, Åsa Solberg Iversen, Olof Jansson, Elver Jonsson, Riitta Järvisalo-Kanerva, Anneli Jääteenmäki, Anker Jørgensen, Ragna Berget Jørgensen, Sakari Knuutila, Wiggo Komstedt, Anna-Kaarina Louvo, Grethe Lundblad, Mats Nyby, Hans Nyhage, Ólafur G. Einarsson, Óli P. Guðbjartsson, Saara-Maria Paakkinen, Hans Pettersson, Páll Pétursson, Hans Pettersson, Kaj Poulsen, Heikki Riihijärvi, Mirja Ryyänen, Kimmo Sasi, Ingrid Sundberg, Sten Svensson, Sverrir Hermannsson, Karin Söder, Peder Sønderby, Bernhardt Tastesen, Eeva Turunen, Ole Gabriel Ueland, Valgerður Sverrisdóttir, Lena Óhrsvik, Olle Östrand och Kåre Øvregard.

Mot rekommendationen röstade Kristen Poulsgaard.

Frånvarande var:

Esko Aho, Svein Alsaker, Dorte Bennedsen, Hallgrim Berg, Carl Bildt, Jens Bilgrav-Nielsen, Gustav Björkstrand, Kjell Magne Fredheim, Einar Førde, Margit Hansen-Krone, Brit Jørgensen, Arvo Kempainen, Theo Koritzinsky, Preben Lange, Jacob Lindenskov, Helge Adam Møller, Kjeld Rahbæk Møller, Agnar Nielsen, Berit Oscarsson, Robert Pedersen, Oddrunn Pettersen, Asbjørn Sjøthun, Arne Skauge, Reiuif Steen, Otto Steenholdt, Harald Synnes, Jan P. Syse, Anders Talleraas, Marjatta Väänänen och Lars Werner.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 56 röster mot 1.

4

A 808/t: Medlemsförslag om användning av biltelefoner

Kommunikationsutskottet hade föreslagit att Nordiska rådet med anledning av medlemsförslaget antar följande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att inhämta och förmedla information om i vilken mån kommunikationsutrustning i bilar bidrar till trafikolyckor,

att bedriva en informationskampanj om en trafik-säker användning av denna utrustning, samt

att verka för att den tekniska utvecklingen av biltelefoner påskyndas i riktning mot trafiksäkrare apparatur.

Wiggo Komstedt hade i en reservation fogad till utskottets betänkande föreslagit, att Nordiska rådet inte vidtar någon åtgärd i anledning av medlemsförslaget.

Kaj Poulsen (kommunikationsutskottets talesman): Fru præsident! Syv medlemmer af forsamlingen har fremsat dette medlemsforslag om forbud mod anvendelse af biltelefoner under kørslen. Forslagsstillerne henviser bl. a. til, at brugen af biltelefoner under kørslen kan udgøre en unødvendig risiko i trafikken, når føreren ikke kan vie kørslen hele sin opmærksomhed. Forslagsstillerne gør opmærksom på, at der i Storbritannien allerede er indført regler, der forbyder føreren at tale i telefon under kørslen. Endelig har forslagsstillerne peget på, at producenterne af biltelefoner rent faktisk har de tekniske muligheder for at forbedre biltelefonerne på en sådan måde, at de ikke udgør en potentiel trafikfare, som tilfældet er i dag.

Medlemsforslaget har været sendt på remiss til berørte myndigheder og organisationer, og der er indkommet et ret omfattende remissmateriale. Med ganske få undtagelser tager alle remissinstanser afstand fra forslaget i den foreslåede form. Årsagerne hertil er flere. Selv om remissinstanserne giver udtryk for den opfattelse, at biltelefoner kan udgøre en risiko i trafikken, ja, så mangler der efter flere remissinstansers opfattelse statistisk belæg herfor, idet der ikke foreligger nogen dokumentation for en eventuel sammenhæng mellem anvendelsen af biltelefon under kørslen og ulykkestal.

Endvidere påpeger man, at et forbud vil være meget svært at motivere og overvåge, da der allerede nu fremstilles såkaldte "hands-free"-telefoner. Mange biltelefoner kan i dag betjenes ved tryk på nogle enkelte knapper uden brug af telefonrør, selv om der ikke er noget krav om, at biltelefoner skal være "hand-free".

Flere remissinstanser foreslår i stedet, at Nordisk Råd satser på øget information til bilisterne om eventuelle risici — ikke kun risici ved brugen af biltelefoner, men ved kommunikationsudstyr i biler i det hele taget. Indsatsen foreslås derfor koncentreret om den tekniske udvikling i form af mere trafiksikkerhedsvenligt udstyr.

Det skal ingen hemmelighed være, at dette

medlemsforslag har givet anledning til en livlig debat og diskussion i Kommunikationsudvalget, og udvalget havde ved sit møde i Stockholm i februar besøg af repræsentanter for Svenska Leverantörsföreningen för Landmobil Radiokommunikationsutrustning (SLRK), som informerede om anvendelsen af biltelefoner og demonstrerede nogle af de trafiksikkerhedsfremmende funktioner, der findes i dag.

Udvalget understreger i sin betænkning remissinstansernes påpegnings af den manglende information om biltelefonernes eventuelle indvirkning på trafikulykkesantal og kan bl. a. af denne grund ikke anbefale forslaget i den foreliggende form. Det er dog udvalgets opfattelse, at ikke alene biltelefoner, men også andet kommunikationsudstyr i biler kan have en vis trafiksikkerhedsmæssig værdi.

Da udstyret først og fremmest anvendes, for at førere og passagerer skal kunne udnytte deres rejsetid mere effektivt, finder udvalget, at de berørte myndigheder må arbejde på, at anvendelsen af biltelefoner bliver så trafiksikker som mulig. Det gælder ikke kun biltelefonerne eller radioudstyr, men også alt andet udstyr, som kan påvirke førerens koncentration under kørslen. Det er klart, at den moderne teknik giver mulighed for en masse ekstra udstyr i biler, men derfor skal føreren ikke samtidig med kørslen kigge på video, se på displays af den ene eller den anden art eller undersøge, hvad der står i printerens, undervejs. Udvalget lægger vægt på, at der må være grænser for mængden og udformningen af det udstyr, som en enkelt fører er i stand til at betjene under kørslen.

Udvalget vil på denne baggrund opfordre de berørte myndigheder til nøje at følge udviklingen og medvirke til, at dette udstyr ikke nedsætter førerens koncentration under kørslen.

Fru præsident! Med disse ord, og idet jeg i øvrigt henviser til udvalgsbetænkningen, skal jeg henstille, at Nordisk Råd i anledning af medlemsforslaget vedtager den rekommandation til Nordisk Ministerråd, udvalget har foreslået — om at indhente og formidle information om, i hvilket omfang kommunikationsudstyr i biler bidrager til trafikulykker, at gennemføre en informationskampagne om en trafiksikker anvendelse af dette udstyr samt at arbejde for, at den tekniske udvikling af biltelefoner fremskyndes i retning af mere trafiksikkert apparatur.

Jeg skal i øvrigt gøre opmærksom på, at et

medlem af udvalget, nemlig Wiggo Komstedt, har ønsket at afgive en særlig udtalelse, som er optrykt i betænkningen. Det er en udtalelse, som vi naturligvis ikke i udvalget på nogen måde er enige i.

Komstedt: Fru president! Det væcks mange gode forslag i Nordiska rådet, bra för det nordiska samarbetet och bra för de nordiska ländernas framsteg. Det väcks tyvärr också mindre goda forslag av förbudsivrare och teknikfientliga. Ett sådant förslag är detta förslag om förbud mot användande av biltelefoner under körning. Fler-talet av remissinstanserna gör tummen ner. Förslaget borde därför förpassas till papperskorgen och snabbt hamna i glömska.

Tyvärr inser inte förslagsställarna sitt misstag utan försöker rädda de sista spillrorna av sitt förslag. Därför skriver utskottsmajoriteten också — enligt mitt förmenande — alltför positivt och vänligt. Kommunikationsutskottet föreslår att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerkommittén att inhämta och förmedla information om i vilken mån kommunikationsutrustning i bilar bidrar till trafikolyckor, att bedriva en informationskampanj om en trafiksäker användning av denna utrustning samt att verka för att den tekniska utvecklingen av biltelefoner utvecklas i riktning mot trafiksäkrare apparatur.

Först vill jag säga att inhämtandet av uppgifter om i vilken mån som biltelefoner förorsakar olyckor förutsätter en gigantisk apparat av utredande för att plocka ut just den biten. För övrigt finns det stora undersökningar bl. a. från Californien som visar att man inte kan ange hur eller vilka olyckor som orsakats just av användandet av biltelefoner. Att bedriva en informationskampanj beträffande just den här snäva sektorn av utrustning, när det finns så många fler trafiksäkerhetsområden som man bör satsa de knappa resurserna på, är inte välbetänkt.

Det föreslås att man skall verka för att den tekniska utvecklingen går snabbare. Ja, den utvecklingen går utomordentligt snabbt, så snabbt att inte ens klåfingriga politiker hinner med. När biltelefonbranschens företrädare besökte utskottet kunde man visa att man med den nya tekniken inte ens behöver trycka på knappar när man ringar upp, utan man behöver bara tala i mikrofonen. Idén med biltelefon är att man skall kunna få tag i en person som sitter i en bil under färd. Då måste den uppringde kunna svara — det är själva fines-

sen med biltelefon.

I dagens högt uppdrivna tempo är det av stor vikt att tiden kan utnyttjas så effektivt som möjligt, och då är biltelefonen till stor nytta. Många som har serviceyrken och reser runt har utomordentlig nytta av att kunna meddela sig genom biltelefon. De sparar in många mil genom att använda den på ett effektivt sätt.

Man pekar på trafiksäkerhetsaspekten, men det finns faktiskt saker som är betydligt viktigare för trafiksäkerheten. Jag tänker exempelvis på rökare som tappar glödande cigaretter i bilen. Såvitt jag vet har ändå ingen av förslagsställarna föreslagit förbud mot rökning i bil.

Fru president! Det finns sannerligen angelägnare områden för Nordiska rådet att satsa sina resurser på än det som föreslås av kommunikationsutskottet om biltelefoner. Förslaget drar därutöver ett löje över Nordiska rådet och dess arbete. Låt mig avsluta med att citera vad tidningen Aftonbladet skrev den 14 juli förra året:

”Jag är övertygad om att Nordiska rådets förslag till förbud mot att köra bil och prata i telefon på samma gång bara är början på en ny förbudsserie. Ser vi inte upp, kommer Nordiska rådet med följande förslag: det blir förbjudet för Sveriges Radio och diskjockeys att både prata i mikrofon och sköta tekniken. Det blir förbjudet för Domusexpediten att ta betalt och stoppa i påsen samtidigt. Det blir förbjudet för dagisfröken att koka välling och hålla ett öga på ungarna samtidigt. Det blir förbjudet att titta på Rapport och äta ostmacka samtidigt.”

Så avslutar journalisten med en sista smaskig salva: ”för Nordiska rådets ledamöter införs samtidigt följande förbud: det är förbjudet att dricka grogg och hitta på lagförslag samtidigt.”

Sådana här förslag gör att Nordiska rådet inte kommer i någon speciellt gynnsam dager. Sådana förslag skall därför förpassas dit de hör hemma och inte få en positiv skrivning.

Jag yrkar bifall för reservationen.

Kaj Poulsen: Fru præsident! Efter det indlæg, vi her har hørt fra Wiggo Komstedt, må vi konkludere, at nu er hele udvalget enig. Selv hr. Wiggo Komstedt er enig i den betænkning, som udvalget har afgivet, idet hr. Wiggo Komstedts hele argumentation jo gik på det oprindelige forslag, som udvalget har lagt til side, idet vi er kommet med et nyt forslag. Jeg nævnte i min tale, at der manglede information om biltelefonernes

eventuelle indvirkning på trafikulykkernes antal, og sagde, at bl. a. af den grund kan udvalget ikke anbefale det foreliggende forslag i den form, hvori det blev fremsat. Vi må altså nu konstatere, at hr. Wiggo Komstedt har været mere optaget af den svenske valgkamp end af at tage saglig stilling til, hvad Nordisk Råd beskæftiger sig med. Det, forslaget drejer sig om i dag, er ikke biltelefoner. Hr. Wiggo Komstedt må i hvert fald læse forslaget, som det foreligger nu. Det er da skrevet på svensk. Det kan være noget vanskeligere for os andre.

I betænkningen anfører hr. Wiggo Komstedt en helt anden begrundelse for, at man skal stemme imod. Han skriver, at for at kunne imødekomme ønsket om undersøgelser omkring kommunikationsudstyr i biler skal man have indført et nyt og svært definerbart begreb i forbindelse med rapportering af trafikulykker, og på den baggrund synes han, det er en dårlig idé. Jeg kan forstå, at fordi det er svært, skal vi undlade at tage fat på de problemer, som Wiggo Komstedt i realiteten er enig med udvalget i eksisterer.

Jeg skal anbefale hr. Wiggo Komstedt at læse medlemsforslaget, som det ser ud nu, og på baggrund af den argumentation, vi netop har hørt, trække sine mindretalsudtalelser. Jeg tror også, pressen har fået den glæde af hr. Komstedts særstilling i denne sag, som det var hensigten. Intet af det, hr. Wiggo Komstedt fremførte her, har noget at gøre med det, som medlemsforslaget handler om.

Komstedt: Fru president! Nej, det är riktigt, Kaj Poulsen, att det är ändringar från ursprungsförslaget. Ni flyr så långt ni kan bort från ert ursprungliga förslag. Men ni ligger ändå kvar på ett sätt som jag tycker är felaktigt.

Jag vet att ni har utvidgat detta förslag. Ni talar nu om kommunikationsapparater. Ni tror helt plötsligt att man kör bil och ser på TV samtidigt. Men ursprungligen handlade det bara om biltelefoner. Låt oss hålla oss kvar där, även om utskottsskrivningen sedan har justerats.

Jag vidhåller att de tre att-satser som kommunikationsutskottet föreslår att Nordiska rådet rekommenderar ministerrådet är onödiga. Nordiska rådets resurser kan satsas på betydligt viktigare ting när det gäller trafiksäkerhetsfrämjande åtgärder.

Flemming Hansen: Fru præsident! Jeg skal ta-

le om det oprindelige forslag om anvendelse af biltelefoner, og jeg vil gerne sige, at jeg finder det formynderisk, erhvervsfjendtligt, utroværdigt og måske naivt.

Jeg er bekendt med, at biltelefoner er dyre at anskaffe og dyre at anvende, og det er hovedsageligt erhvervsfolk, der bruger dem. Jeg tror ikke, der findes en eneste erhvervsmand eller -dame, der bruger sin biltelefon unødvendigt. De krav, der stilles til erhvervslivets udøvere i dag om effektivitet, er så høje, at det for mange af dem er tvungende nødvendigt at have dette kommunikationsmiddel.

Derudover finder jeg, at der i det oprindelige forslag er et anslag mod retsbevidstheden, hvilket også fremgår af udvalgets bemærkninger, i hvert fald indirekte. For sagen er jo den, at hvis man ville forbyde, at folk talte i biltelefon, når de kørte, så skulle bilisterne jo bruge al deres koncentrationsevne — ikke til at køre, men til at holde øje med politiet.

Jeg må spørge mig selv: hvad bliver mon det næste, vi kan forvente af fru Margrete Auken og hendes meningsfæller i relation til, hvad folk må og ikke må i de nordiske lande? Bliver det f. eks., at taxaerne i København ikke må anvende det nye kommunikationsudstyr, de netop har fået, hvor de skal trykke nye distrikter ind, hver eneste gang de kører ind i et nyt distrikt. Bliver det, at vi ikke må søge på vores bilradioer efter nye stationer? For det kræver jo også en del koncentration. Bliver det, at vi ikke må tænde cigaretterne eller cerutterne i bilen? For det kræver jo også koncentration. Bliver det måske, fru Margrete Auken, at vi ikke må holde en dame i hånden, medens vi kører? Rækken af forbud er uendelig. Det vil ikke undre mig, om nogle af disse forslag skulle komme fra fru Margrete Auken.

Derfor er jeg glad for, at udvalget har fået forslaget ændret, så det nu har en fornuftig karakter. Jeg kan i hvert fald personligt støtte det. Jeg tror ikke, der kommer så forfærdelig meget ud af arbejdet, men det vil jo ikke være nogen nyhed. Jeg tror, der på hele dette område vil komme en utrolig teknologisk udvikling, som i høj grad vil medvirke til, at meget af dette forslags oprindelige idé helt vi forsvinde.

Östrand: Fru president! Eftersom jag är en av förslagsställarna, finns det anledning för mig att något kommentera Wiggo Komstedts inlägg. Jag känner ju honom sedan många år. När han tar i,

tar han i så att han nästan får blodstörtning.

Wiggo Komstedt använder den debattekniken att han citerar en artikel i Aftonbladet, där man är väldigt negativ till detta förslag. Men Wiggo Komstedt kunde lika gärna ha citerat förespråkaren för Motorförarnas helnykterhetsförbund, som var mycket positivt inställt till vårt förslag.

Jag är övertygad om att vi med detta förslag, med den uppmärksamhet som det har fått, verkligen påskyndar utvecklingen mot säkrare biltelefoner. Det var också i realiteten syftet med förslaget. Det finns skräckexempel på hur bilförare betar sig i bilen. En bilförare hade telefonen fastklämd mellan örat och axeln, en cigarett i munpipan, ett block i ena näven och en penna i den andra. Han gjorde anteckningar och styrde med knäna. Det finns många sådana exempel. Kan vårt medlemsförslag innebära att man snabbare utvecklar bättre biltelefoner än i dag, är vi mycket nöjda.

Påll Pétursson: Fru præsident! Jeg deler Wiggo Komstedts syn på sagen. Jeg synes ærligt talt, det oprindelige forslag var dumt. Altså forslaget om at forbyde førere af køretøjer at tale i biltelefon. Nu er forslaget blevet "repareret" i udvalget og er blevet langt bedre. Jeg synes imidlertid, det er unødvendigt at foretage denne vedtagelse. Det er efter min mening langt farligere at ryge under kørslen. Det er ikke mere farligt at tale i biltelefon end at tale med medpassagerer.

Jeg beder den ærede forsamling om at læse forslaget grundigt. Det har jeg gjort. Derfor stemmer jeg imod.

Kaj Poulsen: Fru præsident! Jeg vil bede den sidste ærede taler om at læse forslaget, som det ligger nu. Så tror jeg, hele argumentationen falder fra hinanden.

Jeg kan forstå, at hensigten med, at vi skulle have denne holmgang, fra den borgerlige gruppes side har været at prøve at kaste så meget grus i maskineriet, så megen forvirring om hvad dette forslag handler om, at man kan få rådet til at tage stilling på et forkert og urigtigt grundlag.

Jeg skal gøre opmærksom på, at det oprindelige forslag om anvendelse af biltelefoner har udvalget set bort fra. Udvalget har enstemmigt — på nær Wiggo Komstedt, men også med Margrete Aukenes stemme — været enige om, at vi måtte ændre det oprindelige forslag til at blive et forslag, hvorefter man ser på kommunikationsud-

styr i det hele taget, og hvorefter man laver informationskampagner på baggrund af de undersøgelser, man foretager. Vi er altså langt ude over en debat om, hvad biltelefoner skal bruges til.

Det, jeg beder rådet om at tage stilling til, er det forslag, udvalget forelægger. Udvalget har selv ændret det oprindelige forslag, som er kommer fra fru Margrete Auken. På den baggrund skal jeg bede om, at man stemmer for udvalgets forslag, fordi det betyder noget trafiksikkerhedsmæssigt. Vi skal ikke have vores automobiler i Norden til at ligne rumkapsler med automatik osv. Det vil gå ud over trafiksikkerheden. Vi beder kun ministerrådet om at undersøge, hvor langt man kan gå, før det skader trafiksikkerheden.

På den baggrund skal jeg endnu en gang anbefale rådet det forslag, udvalget har stillet.

Komstedt: Fru president! Nej, Olle Östrand, jag har inte varit i närheten av någon blodstörtning. Tvärtom tror jag att det var Olle Östrand som nästan fick blodstörtning, när t. o. m. det socialdemokratiska Aftonbladet reagerar som det gör mot detta förslag som socialister i Norden framlägger i sin förbudsiver.

Olle Östrand anför ett exempel, som är ett skräckexempel, på en person som talar i telefon, röker, skriver och kör bil samtidigt. Men varför föreslår ni då inte ett förbud mot rökning i bil? Eller mot skrivning? Det finns inga sådana förbud.

Jag tror faktiskt att det är på det sättet att ni ursprungligen har retat upp er på de s. k. unga lejonerna, som kör bil och talar i telefon. Men ni har inte insett konsekvenserna för alla långtradarchaufförer i Norden, vilka behöver komma i kontakt med hem eller företag. De har stor nytta av biltelefon liksom utövare av serviceyrken. Allt detta har ni inte insett, förrän ni hade framlagt förslaget. Nu är det litet sent. Nu gör ni fruktlösa försök, både Olle Östrand och Kaj Poulsen, att komma runt detta förslag.

Det finns i Sverige ett gammalt talesätt, som jag vill skicka med er: Har man trampat i handklaveret en gång skall man låta foten sitta kvar. Det låter ännu värre om man försöker ta bort den.

Sønderby: Fru præsident! Jeg skal gøre det kort, for vi skal stemme og derefter have noget at spise.

Da forslaget om forbud blev fremsat, blev det slået op i pressen, at nu skulle det forbydes at bruge biltelefoner. Men så kom de borgerlige, siger hr. Kaj Poulsen, og kastede grus i maskineriet. Nej, hr. Kaj Poulsen. De, der kastede grus i maskineriet, var teknikken og den udvikling, der skete. Udvalget havde derefter to muligheder. Den ene var at kaste forslaget bort. Vi kunne sige — det synes jeg også — at vi kan bruge vores tid til noget bedre, fordi udviklingen går meget stærkt. Men da vi ikke kunne blive enige om at afskrive det helt, støtter vi den anden mulighed, nemlig det, der nu står i forslaget, at man skal give information, og der skal ske en udvikling. Det er altså et udvandet forslag. På den baggrund støtter vi forslaget. Vi kunne på ingen måde være med til at forbyde det. Men jeg vil da sige til ministerrådet, at man skal ikke anvende alt for mange penge, for jeg tror, at de, der fremstiller biltelefoner og teknikken til bilerne, selv sørger for informationen. Det er et af de områder, hvor jeg i hvert tilfælde ikke mener, der skal bruges alt for mange ressourcer.

Östrand: Fru president! Skillnaden mellan Wiggo Komstedt och oss som väckt medlemsförslaget blir ännu tydligare efter Wiggo Komstedts senaste inlägg. Wiggo Komstedt ömmar för en långtradarchaufför som kör lastbil och vill komma i kontakt med hemmet. Vi vill utveckla säkrare biltelefoner, och det kommer nog även denne långtradarchaufför att tycka om. Om vi får fram sådana kan han på ett säkrare sätt än för närvarande kommunicera med sitt hem.

Eiður Guðnason: Fru president! Jag måste erkänna att jag är litet förvirrad var gränsen går mellan replik och ordinarie anförande i denna debatt.

Trafiksäkerheten har varit en röd tråd i diskussionen i dag. Jag vill nämna att man i Island nyligen har satt igång en kampanj för ökad trafiksäkerhet. Det är ett projekt som kostar pengar, men olyckorna kostar alltid mer.

Jag erinrar mig i samband med detta medlemsförslag att jag just efter det att det hade framlagts såg en rubrik i en nordisk tidning av följande innebörd: "Ännu ett dumt förslag i Nordiska rådet". Förslaget som det då förelåg var enligt min mening inte heller så bra, men det är något bättre nu. Självfallet kan man bruka biltelefoner på ett sådant sätt att man blir farlig i trafiken, men i ett

land som Island är mobiltelefonen en viktig säkerhetsanordning, som kan rädda och som har räddat liv.

Jag tror att det skulle ha varit bättre om utskottet hade gått in för det som Svenska försäkringsbolags riskförbund säger i sitt remissvar: "att utifrån en genomlysning av problemen försöka markera var gränsen går när det gäller uppgifter som föraren kan sköta parallellt med bilkörningen".

Som framkommit under debatten är det många aktiviteter som kan vara farliga under körningen. Här nämns att äta, att dricka, att syssla med kasset- och radioapparater, att samtala med sina medpassagerare och inte minst att röka. Men har någon någonsin tänkt på att Nordiska rådet skulle förbjuda rökning under bilkörning? Det går inte. Den som kör måste bestämma det själv, och folk visar också ansvar.

Om vi skall öka trafiksäkerheten i Norden räcker det inte med ett förbud mot eller begränsning av användandet av biltelefoner. Vi måste göra mycket mera.

Sedan diskussionen förklarats avslutad, skedde votering medelst voteringsapparat beträffande utskottets förslag till rekommendation mot reservantens förslag att inte företa sig något i anledning av medlemsförslaget.

För utskottets förslag till rekommendation röstade:

Lennart Andersson, Margrete Auken, Eiður Guðnason, Mikko Elo, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Kjell Magne Fredheim, Arne Gadd, Knud Glønborg, Elsi Hetemäki-Olander, Liisa Hilpelä, Per Olof Håkansson, Åsa Solberg Iversen, Olof Jansson, Elver Jonsson, Riitta Järvisalo-Kanerva, Anneli Jäätteenmäki, Anker Jørgensen, Ragna Berget Jørgensen, Arvo Kempainen, Sakari Knuuttilla, Anna-Kaarina Louvo, Grethe Lundblad, Kjeld Rahbæk Møller, Berit Oscarsson, Saara-Maria Paakkinen, Hans Pettersson, Kaj Poulsen, Kristen Poulsgaard, Heikki Riihijärvi, Mirja Ryyänen, Karin Söder, Peder Sønderby, Bernhardt Tastesen, Eeva Turunen, Ole Gabriel Ueland, Valgerður Sverrisdóttir, Marjatta Väänänen, Lena Öhrsvik och Olle Östrand.

För reservantens förslag röstade:

Ylva Annerstedt, Jo Benkow, Hagen Hagen-

sen, Flemming Hansen, Ivar Hansen, Wiggo Komstedt, Hans Nyhage, Ólafur G. Einarsson, Páll Pétursson, Hans Petersson, Ingrid Sundberg och Sten Svensson.

Sverrir Hermannsson *avstod från att rösta.*

Frånvarande var:

Esko Aho, Svein Alsaker, Dorte Bennedsen, Hallgrim Berg, Carl Bildt, Jens Bilgrav-Nielsen, Gunnar Björk, Ilkka-Christian Björklund, Gustav Björkstrand, Johan Buttedahl, Einar Førde, Guðrún Helgadóttir, Lilli Gyldenkilde, Margit Hansen-Krone, Brit Jørgensen, Theo Koritzinsky, Preben Lange, Jacob Lindenskov, Helge Adam Møller, Agnar Nielsen, Mats Nyby, Óli P. Guðbjartsson, Robert Pedersen, Oddrun Pettersen, Kimmo Sasi, Asbjørn Sjøthun, Arne Skauge, Reulf Steen, Otto Steenholdt, Harald Synnes, Jan P. Syse, Anders Talleraas, Lars Werner och Kåre Øvregard.

Utskottets förslag till rekommendation hade sålunda antagits med 40 röster mot 12. 1 medlem avstod från att rösta.

Mötet avbröts härefter kl. 12.45 och återupptogs kl. 14.00.

Kjell Magne Fredheim övertog härefter ledningen av förhandlingarna.

Ändringar i medlemslistan

Det anmäldes att Barbro Nilsson återtagit sin plats i rådet och att Hans Petersson och Berit Oscarsson lämnat sessionen för resten av denna dag och ersatts av Karl-Erik Svartberg samt att Oddrun Pettersen lämnat sessionen och ersatts av Thor-Eirik Gulbrandsen.

Rådet beslöt att ändra medlemslistan i enlighet härmed.

5

A 814/t: Medlemsförslag om storstädernas trafikproblem

Kommunikationsutskottet hade föreslagit att Nordiska rådet med anledning av medlemsförslaget antar följande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att göra en sammanställning av befintliga kunskaper om de nordiska storstädernas trafik- och miljöproblem och mot bakgrund därav företa nödvändiga kompletterande utredningar, samt

att på grundval av detta utredningsarbete utarbeta modeller över olika strategier för att lösa storstädernas trafik- och miljöproblem.

Östrand: (kommunikationsutskottets talesman): Herr president! I detta medlemsförslag föreslås att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att utföra en utredning som visar vad som kan göras för att de nordiska storstäderna kan framstå som modeller för den övriga världen med hänsyn till lösningar av städernas trafik- och miljöproblem.

Bakgrunden är den stora ökningen av privatbilismen som har skett i Norden under de senaste åren. En utveckling som i första hand haft stor negativ betydelse för de nordiska storstäderna, som inte har kunnat klara den ökade trafiken med hänsyn både till miljö och till de parkeringsproblem som har uppstått. Samtidigt ställer den ökade privatbilismen stora krav på vägnätets utformning och underhåll. Samtidigt påpekas också att ett modernt storstadssamhälle inte fungerar utan ett väl utbyggt och väl fungerande kollektivt transportsystem och man framhåller till slut att man av samhällsekonomiska skäl bör satsa på en ändrad fördelning mellan kollektiva transporter och privatbilism i storstäderna i syfte att begränsa privatbilismen.

Kommunikationsutskottet anser att den överordnade målsättningen med den föreslagna utredningen måste vara att skapa en sund storstadsmiljö som är anpassad till alla kategorier av människor.

Kommunikationsutskottet tillstyrker medlemsförslagets syfte att komma fram till lösningar av de nordiska städernas trafik- och miljöproblem. Eftersom kunskap redan finns om dessa problem och hur de kan lösas menar utskottet att det torde vara på sin plats att sammanställa resultat av föreliggande och pågående utredningar och mot den bakgrunden göra nödvändiga kompletterande utredningar. I ett sådant projekt bör inte bara nordiska utan även internationella aspekter tas med. Vi menar att det skulle kunna väcka intresse även internationellt och att Norden därför har alla möjligheter att framstå som ett positivt exempel på hur man löser eller förebygger de större städernas trafik- och miljöproblem.

Mot den bakgrunden föreslår vi att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att göra en sammanställning av befintliga kunskaper om de nordiska städernas trafik- och miljöproblem och mot bakgrund därav företa nödvändiga kompletterande utredningar samt att på grundval av detta utredningsarbete utarbeta modeller över olika strategier för att lösa städernas trafik- och miljöproblem.

Herr president! I detta sammanhang kan jag nämna att i den trafikpolitiska propositionen som den svenska riksdagen nu håller på att behandla tar man upp trafikens miljö- och hälsoeffekter i storstäderna. Även om ansvaret för tätortstrafiken i första hand ligger på kommuner och landsting så måste staten försöka medverka till att skapa förutsättningar för en miljövänligare trafik också i tätorterna. Därför föreslås det i propositionen att en särskild utredning skall se över de här frågorna.

Utredningen skall ta fram ett program för att minska trafikens hälso- och miljöeffekter. Programmet skall omfatta en rad punkter:

- utbyggnad av kollektivtrafiken bl. a. genom satsning på spårburen trafik,

- begränsning av biltrafiken i stadskärnorna,
- förbättring av kollektivtrafikens framkomlighet,

- byggande av förbifarter runt tätorterna av miljöskäl,

- områdesavgifter och andra former av bilavgifter. Dessa skall kunna användas t. ex. för att finansiera en utbyggnad av kollektivtrafik, förbifarter osv. för att förbättra trafikmiljön i tätorterna.

Herr president! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Ragna Berget Jørgensen: I dag er forurensning fra vegtrafikk et av de alvorligste helse- og miljøproblemene i Norge. De problemene vi har i Norge, gjelder i hovedtrekk også i de andre nordiske landene. Hvert år dør ca. 400 mennesker, og 12.000 skades på norske veger. Ca. 350.000 mennesker utsettes daglig for helseskadelig støynivå fra vegtrafikk. 200.000 utsettes for luftforurensning over anbefalte grenseverdier, og vegtrafikken er den viktigste bidragsyter.

Vi opplever at folks trivsel og trygghet i nærmiljøer og bysentrum blir forringet. Problemene er alvorligst i våre tre — fire største byer, med Oslo som den klart verste. Transportsektoren står

for om lag 50 pst. av vårt oljeforbruk, og den er også en vesentlig kilde til grenseoverskridende luftforurensninger og sur nedbør. Sammen med sjøtransporten bidrar vegtrafikken med 80 pst. av Norges totale utslipp av nitrogenoksider.

Uten en omlegging av den transportpolitikken vi i dag fører, vil skadevirkningene øke ytterligere i tiden framover. Dette henger sammen med den forventede økning i biltrafikken på opptil 40 pst. mot år 2000. Utsatte grupper i befolkningen, som barn og eldre, vil bli hardest rammet. Undersøkelser viser også at kvinner er mer plaget av vegtrafikkforurensninger enn menn.

Å utvikle en framtidig rett og miljøvennlig transportpolitikk i storbyene er nødvendig om vi skal snu denne negative utviklingen. Dette vil også være et ledd i oppfølgingen av Brundtland-kommisjonen.

Den forventede økningen i biltrafikken må reduseres bl. a. ved å satse på kollektivtransport og miljøvennlige transportløsninger. Vi trenger et transportnett som kan tjene hele befolkningen — også de 30 — 40 pst. av oss som på grunn av alder eller andre årsaker ikke kan være bilførere. Det må stilles krav til en transportpolitikk som gir færre ulykker, reduserte miljøulemper, og som samtidig gir effektiv transportavvikling. Dette krever at valg av transportløsninger må foretas etter helhetlige vurderinger.

For at dette skal bli mulig, må vi tilegne oss kunnskaper om problemenes art og omfang, og hvordan vi på best mulig måte skal kunne løse dem. Vi må skjønne hvorfor kollektivtrafikken stagnerer i de store byene våre til tross for politiske målsettinger om det motsatte. Svakheter ved dagens virkemiddel- og styringssystem innenfor samferdselssektoren må klarlegges med sikte på forbedringer. I Norge er ansvaret i samferdselssektoren delt på mange forvaltningsnivåer.

Jeg vil imidlertid peke på at mye allerede er gjort eller er under arbeid i de nordiske land. For Norges vedkommende er det nå innledet et nært samarbeid mellom miljøvernmyndighetene og samferdselsmyndighetene med sikte på å utvikle effektive og miljøvennlige transportsystemer i byområdene. Også gjennomføring av andre miljøforbedrende tiltak vil stå sentralt. Kollektivtrafikkens rolle vil derfor bli behandlet i stortingsmeldingen om Jernbanen, Norsk veg- og vegtrafikkplan og Norsk luftfartsplan som vi bli lagt fram i 1988/89. Meldingene vil legge grunnlag for politiske valg om hvilke transportsystemer stat-

lige investerings- og driftsmidler skal brukes til. Det vil bli arbeidet videre med ytterligere reduksjoner av avgasser og støy fra det enkelte kjøretøy, i tillegg til de avgasskrav som blir innført for 1989-års bensindrevne personbiler.

Flere steder i Norge er det iverksatt eller planlagt bompengefinansiering av store vegutbyggingssjaker. Det vil bli vurdert om slike ordninger kan brukes som trafikkregulerende virkemiddel. I tillegg til å finansiere vegutbygging kan bompenginntekter tenkes brukt til kollektivtrafikktiltak og andre miljøforbedrende tiltak.

Den oversikten jeg her har gitt, viser at det er stor aktivitet innen transport- og miljøområdene. Fra norsk side vil vi derfor se det som svært nyttig å få belyst storbyenes trafikk- og miljøproblemer gjennom et fellesnordisk prosjekt, slik Kommunikasjonsutvalget foreslår. Jeg tror dette vil kunne skape det nødvendige grunnlag for en mer framtidssrettet og miljøvennlig transportpolitikk.

En sammenstilling av eksisterende kunnskaper om problemområdet i de nordiske landene og igangsetting av nødvendige nye utredninger på feltet, vil være nyttig og stimulerende for myndighetene, og av stor betydning når 1990-årenes miljø- og transportpolitikk for storbyene skal fastlegges. Jeg er glad for at en institusjon som Transportøkonomisk institutt, som har stor kompetanse på transportplanlegging og samferdsel, trekkes inn i prosjektet slik det er foreslått. Jeg er overbevist om at Transportøkonomisk institutt, med sin erfaring fra lignende store utredningsprosjekter, på en god måte kan ta et hovedansvar for denne utredningen.

Ueland: Hr. president! Trafikkproblema spesielt i storbyene våre er sett på dagsordenen for Kommunikasjonsutvalget ved denne sesjonen i Nordisk Råd.

Me kjenner alle til at desse problema er store. Det gjeld tilhøvet mellom såkalla "harde" og "mjuke" trafikantar, der den siste gruppa, syklistar og gåande, er den gruppa som oftast kjem til kort. Den store personbiltrafikken i byar og tettstader fører også til store miljøproblem, med stor forureining av bustads- og opphaldsmiljøet.

I Brundtland-kommisjonens rapport har me opplysningar om liknande problem i dei store byane i den industrialiserte delen av verda: dårlegare infrastruktur, dårlegare miljø, forfall i sentrumsområda i byane og samanbrot i lokalmiljøa. Dei same tendensane har me i dei store byane i

den tredje verda.

Samstundes er det, iallfall her i landet, gjort for lite for å leggja tilhøva til rette for ei utbygging av kollektivtrafikken i storbyane. Sterkare sentralisering har skapt aukande trafikkproblem som på si side har ført til miljø- og forureiningsproblem, og dessutan til store praktiske og økonomiske vanskar ved at altfor mange transportar, anten det gjeld gods- eller persontransport, står i kø store delar av dagen.

I medlemsforslaget nemner forslagsstillarane fleire årsaker til trafikkproblema og kva for konsekvensar desse har for livsmiljøet. Den utgreininga det vert gjort framlegg om, skal m. a. belysa den sannsynlege utviklinga på dette området dersom det ikkje kjem nye tiltak. Vidare skal ein sjå på verkemiddel som styresmaktene kan setja inn for å redusera problema og gje byane eit rikare og sunnare miljø.

Dei fleste høyringsorgana som har studert framlegget, er samde i at ein bør få ei slik utgreining. Det gjeld m. a. dei tre største norske byane, som i dag slit med trafikkproblem som i stor grad skuldast den sterke og raske sentraliseringa. Men problema er diverre ikkje berre avgrensa til dei aller største byane.

Frå Transportøkonomisk Institutt har me fått opplysningar om at det finst omfattande forskings- og utgreiingsaktivitet kring dei tema som er nemnde i medlemsforslaget.

I innstillinga frå Kommunikasjonsutvalet slår ein fast at det m. a. er naudsynt med betre og meir attraktive kollektive transportmiddel dersom ein skal få orden på dei store trafikkproblema. Eg er samd i og glad for at Kommunikasjonsutvalet bed om at Nordisk Råd tilrår Ministerrådet å føreta ei innsamling av den kunnskapen som finst om dei nordiske storbyane sine trafikk- og miljøproblem, og gjera naudsynte utgreingar i tillegg til dette. Vidare bed ein Ministerrådet om å utarbeida modellar av ulike strategiar som kan løysa trafikk- og miljøproblema i storbyane.

Me kjenner mange av problema på kroppen, og me har kunnskapar om mange av årsakene. Men det vil likevel vera av stor verdi å få ei meir samla framstilling av korleis situasjonen er med omsyn til trafikk- og miljøproblem i dei nordiske storbyane. Og når det gjeld tiltak for å løysa desse problema, vil me sikkert ha ein god del å læra av kvarandre. Her vil me kunna dra nytte av tidlegare utgreiingsarbeid — som eksempel kan nemnast "Storbypolitikk i Norden" som vart ut-

arbeidd i 1985.

Trafikk- og miljøproblema har si hovudårsak i den sterke og raske sentraliseringa i alle dei nordiske landa etter krigen og i ein manglande distrikts- og regionalpolitikk. Betre regional balanse og betre samsvar mellom arbeidsplassar og bustader ville vera det beste verketilgjeldet og det beste tiltaket for å redusera aukande trafikk- og miljøproblem i storbyane.

Eg kan her nemna at Senterpartiet i Norge har gjort framlegg om ei utgreiing om kor mykje sentraliseringa i realiteten kostar — med andre ord sentraliseringa sin reelle pris. Frå regjeringshald er det lova at det skal koma ei utgreiing, som skal leggjast fram i samband med ei ny stortingsmelding våren 1989 om tiltak innan distrikts- og regionalpolitikken.

Ei slik utgreiing må etter Senterpartiet si meining innehalda økonomisk overslag over kor store utslag t. d. sentraliseringa gjev i form av auka kostnader innan bustadpolitikken og for næringslivet, og kva dei store trafikk- og miljøproblema fører med seg når det gjeld m. a. helsetilhøve.

På denne bakgrunnen kan det vera grunnlag for ei samordning mellom denne utgreiinga som eg her har vist til frå norsk side, og den innsamlinga av kunnskap og eventuelle vidare utgreiingar som dette medlemsforslaget og tilrådinga frå Kommunikasjonsutvalget legg opp til.

Margrete Auken: Hr. Præsident! Inden for baren det sidste år er debatten om bymiljøet pludselig blevet aktuel. Hvor man i det højeste har kunnet strække sig til færdselsmæssige foranstaltninger, er der nu en levende debat om, hvordan vi gør byer til sunde steder at være, steder, hvor man kan være lige så glad for at være barn, som romantikken siger at man kan være på landet.

Vi skal i det danske Folketing i løbet af nogle få uger have en bymiljødebat på baggrund af en redegørelse, som regeringen har lagt frem om bymiljø og byøkologi, og det er jo indlysende, at disse spørgsmål her tænkes helt sammen med, hvordan bytrafikken virker.

Det er sådan, at alle storbyer i verden er ved at bryde sammen. Der er ikke nogen af dem, der har løst deres trafikproblemer. De af os, der stadig væk kan finde ud af at cykle og gå, kan jo have fornøjelsen af at se de andre sidde fast i de lange køer, men det er jo ikke den slags fornøjelser, man kan leve ret længe af, og i hvert fald bliver

det giftigt. Det er sikkert, at hvis vi i Norden kan finde ud af at komme med nogle modeller for, hvordan man løser disse problemer, så vil det være en gave til resten af verden; men så må vi selvfølgelig også gøre det på en betragtelig sjovere måde, end det i reglen bliver gjort.

Her er det én gang til vigtigt at understrege, at miljø ikke kun er et spørgsmål om udstødningsgasser, for hvis det kun bliver til det, så er vi ikke kommet et skridt videre. Så bliver vi på det fortvivlede sted, hvor børnene og de gamle har mistet deres selvbevægelighed, deres automobilitet. Skaden er sket. På sidste session gjorde jeg opmærksom på — hvad der vel også er den del i forvejen, der er opmærksomme på — at det, der er sket med trafikken inden for de sidste 30-35, måske 40 år, er, at kvinderne er blevet tvunget til at passe børn i et omfang, de aldrig nogen sinde har skullet gøre det før, fordi børn har kunnet passe sig selv. Og det er sjovere for et barn at kunne passe sig selv end altid at have voksne rendende bagefter sig. Derefter, når kvinderne har passet, dem, skal de køre rundt med dem, idet børnene ikke kan cykle, fordi det er for farligt.

Kan vi give børnene deres automobilitet tilbage, så har vi givet dem, jeg havde nær sagt friheden og livet også i barndommen, for så vil de kunne begynde at administrere deres eget liv på det tidspunkt, hvor de skal det. Så vil de gamle vel også få deres værdighed, fordi de selv kan klare sig og ikke altid er afhængige af, om de kender nogen, der har en bil.

Det er altså et miljøforslag, som skal tilgodese andre menneskers behov, og det skal tilgodese smidigheden i trafikken.

Der var en åbenlys fejl i det forslag, som vi lagde frem for Nordisk Råd, fordi vi havde glemt at gøre opmærksom på, hvilken rolle cykler kan spille i samarbejdet med den kollektive trafik, sådan at man bruger den kollektive trafik, og så fortsætter man på cykel. Så bliver smidigheden koblet med den stivhed, der trods alt er i den kollektive trafik. Det var en fejl, og det er komisk, at vi har glemt det i København, hvor cyklerne spiller så stor en rolle. Men det er faktisk noget, man også kunne gøre mange flere steder. Jeg ved godt, at man i Oslo plejer at sige, at her er for bakket til, at man kan cykle. I Århus er der faktisk temmelig bakket, og dér cykler man. Så siger man, det sner for meget; det er indimellem rigtigt, men det kan også være et spørgsmål om, at man rydder cykelstierne, før man rydder vejbanerne.

Det kan vi se i København, hvor det faktisk også sner en gang imellem, og hvor cyklismen alligevel opretholdes. Dog ikke i så høj grad som et attraktivt transportmiddel, netop fordi koblingen til den kollektive trafik er dårlig, også i København.

Det vi beder om i vores betænkning fra Kommunikationsudvalget er, at de forskellige virkemidler bliver set i en større sammenhæng. Vi ved, at Norge vil indføre bompeng — det lyder stadig væk for mig, som om det er en måde at kradse pengene hjem på og ikke et spørgsmål om at begrænse bilismen uden videre. Det vil være spændende at se, om man kan bruge bompeng i kombination med nedbringelse af bilismen. Jeg skal dog sige, at så skal man ikke bygge parkeringspladser samtidig, så skal man nedlægge parkeringspladser og jeg har ikke indtryk af, at det er det, Oslo gør; men det kan vi jo kigge nøjere på. Ellers bliver det bare til, at kun de, der har firmaet til at betale deres bompeng og deres parkeringsplads, kommer til at køre bil. Det var vel ikke meningen.

Det ville også være spændende at se på, hvordan den kollektive trafik kommer til at virke sammen med samfundets overordnede kollektive trafik. Jeg tror ikke, man kan bygge et godt nærmiljøkollektivtrafiksystem op, hvis man har et svagt overordnet kollektiv trafiksystem. Hvis den overordnede transport i et samfund foregår i private biler, kommer den nødvendigvis også til at gøre det i byerne, og derfor er der naturligvis en sammenhæng mellem samfundets overordnede transportplanlægning og den transport, der er i byerne.

Endelig beder vi i vores forslag til rekommendation fra udvalget om, at der bliver lavet en handlingsplan. Heri ligger, at vi har lyttet til de mange remissinstanser, som gør opmærksom på, at det nu er på tide, at der sker noget, så vi ikke blot drukner i udredninger, men nu kommer i gang med at foretage os noget. Det har været en glæde at kunne sige det videre og sige, at det er der opbakning til i udvalget.

Det er vældig fint, at vi har kunnet pege direkte på Transportøkonomisk Institut, og jeg kan fortælle, at mange andre også har bedt om at være med. Her vil jeg nævne, at København Kommunes 5. afdeling beder om at få lov til at deltage i dette planlægningsarbejde.

Dette er også en melding til Ministerrådet, som måske for en gangs skyld kunne sørge for, at

tingene kom ud af apparatet i en fart og kom over, hvor der skete noget, i stedet for at man hele tiden lader det drukne i tusinde embedsmandskomiteers meget snøblede tilgang til tingene.

Vi har faktisk lavet en plan til Ministerrådet for, hvordan man kommer videre med sagen, og beder jer om at benytte jer af den.

Östrand: Herr president! De inlägg som har gjorts i denna debatt visar att trafikproblemen i våra storstäder verkligen börjar bli svåra men också att det finns en vilja att lösa dem. Det är bra.

För ett tag sedan hade jag förmånen att tillsammans med det svenska trafikutskottet få göra en resa i Syd- och Mellanuropa. Vi besökte rätt många storstäder. Trafiksituationen där var minst sagt kaotisk. Före denna resa kunde jag inte ens i min vildaste fantasi föreställa mig att trafiksituationen var som den var. Så långt kan vi naturligtvis inte släppa dessa problem. Därför tror jag att det är väldigt viktigt att man i respektive parlament skapar förutsättningar för kommunerna att lösa trafikproblemen.

Sedan är det naturligtvis också nödvändigt att kommunerna, som har det yttersta ansvaret, verkligen använder de medel som vi sätter i deras händer för att lösa trafikproblemen. Kan vi med det uppdrag som vi i Nordiska rådet nu ger ministerrådet bidra till en snabbare lösning av dessa problem, tror jag att vi här i Nordiska rådet har gjort en mycket fin insats.

Ändring av medlemslistan

Det anmäldes, att Ilkka-Christian Björklund återtagit sin plats i rådet och att Sinikka Hurskainen-Leppänen lämnat sessionen.

Rådet beslöt att ändra medlemslistan i enlighet härmed.

Sedan diskussionen förklarats avslutad skedde votering medelst voteringsapparat beträffande utskottets förslag till rekommendation.

För rekommendationen röstade:

Svein Alsaker, Lennart Andersson, Ylva Annerstedt, Margrete Auken, Dorte Bennedsen, Jens Bilgrav-Nielsen, Gunnar Björk, Ilkka-Christian Björklund, Eïður Guðnason, Mikko Elo, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Kjell Magne Fredheim, Arne Gadd, Guðrún Helgadóttir, Lilli Gyldenkilde, Hagen Hagensen, Liisa

Hilpelä, Per Olof Håkansson, Åsa Solberg Iversen, Olof Jansson, Elver Jonsson, Riitta Järvisalo-Kanerva, Ragna Berget Jørgensen, Sakari Knuuttila, Wiggo Komstedt, Preben Lange, Jacob Lindenskov, Grethe Lundblad, Kjeld Rahbæk Møller, Barbro Nilsson, Mats Nyby, Hans Nyhage, Saara-Maria Paakkinen, Páll Pétursson, Robert Pedersen, Hans Petersson, Kaj Poulsen, Kimmo Sasi, Asbjørn Sjøthun, Ingrid Sundberg, Karl-Erik Svartberg, Sten Svensson, Sverrir Hermannsson, Peder Sønderby, Bernhardt Tastesen, Eeva Turunen, Ole Gabriel Ueland, Lena Öhrsvik, Olle Östrand och Kåre Øvregard.

Frånvarande var:

Esko Aho, Jo Benkow, Hallgrim Berg, Carl Bildt, Gustav Björkstrand, Johan Buttedahl, Einar Førde, Knud Glønborg, Thor-Eirik Gulbrandsen, Flemming Hansen, Ivar Hansen, Margit Hansen-Krone, Elsi Hetemäki-Olander, Anneli Jäätteenmäki, Anker Jørgensen, Brit Jørgensen, Arvo Kempainen, Theo Koritzinsky, Anna-Kaarina Louvo, Helge Adam Møller, Agnar Nielsen, Ólafur G. Einarsson, Óli Þ. Guðbjartsson, Kristen Poulsgaard, Heikki Riihijärvi, Mirja Ryyänen, Arne Skauge, Reiulf Steen, Otto Steenholdt, Harald Synnes, Jan P. Syse, Karin Söder, Anders Talleraas, Valgerður Sverrisdóttir, Marjatta Väänänen och Lars Werner.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 51 röster.

6

A 815/t: Medlemsförslag om snabbare postgång mellan de nordiska länderna

Kommunikationsutskottet hade föreslagit

att Nordiska rådet med anledning av medlemsförslaget antar följande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att vidta åtgärder för att uppnå en snabbare postgång mellan och inom de nordiska länderna.

Ragna Berget Jørgensen (kommunikationsutskottets talesman): President! Dette forslaget er et praktisk forslag som tar sikte på å utbedre postgangen landene imellom.

De ulike lands postvesen har som målsetting at all postbefordring skal ta to-tre dager. Dessverre viser erfaringene at denne målsettingen ikke hol-

der. En avtale som er inngått mellom postvesenet i Sverige, Finland, Danmark og Norge har som mål å bedre servicen og kvalitetssikre posten. Det heter også at avtalen skal følges opp med jevnlig målinger.

Kommunikasjonsutskottet ser det som vesentlig å bidra til at postgangen både nasjonalt og landene imellom blir mer effektiv, og er viktig som grunnlag for et nordisk "hemmamarked".

En måte å arbeide på er å forbedre og samordne det mønster vi i dag har. Slik det eksisterer i dag, har vi få tverrgående forbindelser. Det betyr at nesten all post i dag ekspederes til sentralanleggene dvs. at et brev som skal sendes fra en grensekommune i Nord-Norge til en nabobygd i Nord-Sverige, må sendes til Oslo, så til Stockholm, der den blir sortert og distribuert sammen med den øvrige post til Sverige før brevet så endelig kommer til nabobygda på den andre siden av grensen. Dette er tungvint, sentraliserende og tidkrevende.

I Finnmark har en i dag brev- og pakkepostforsendelser i begge retninger mellom Vardø, Hammerfest, Karasjok og Ivalo, og i sommermånedene en viss brevpostutveksling mellom Skibotn og KILPISJÄRVI. Videre er det pakkepostutveksling etter behov mellom Narvik og Tornio via Ofotbanen.

Det norske postdirektoratet har gjort meg oppmerksom på at mulighetene for å få etablert en daglig postforbindelse mellom Tromsø og Rovaniemi/Tornio og med tilknytning til Karesuando i Sverige er under utredning. Ofte er det økonomiske kriterier som blir avgjørende når nødvendige tiltak skal iverksettes. Det er en kjensgjerning at det i dag er de sentrale anleggene som blir flaskehalsene, hvor mengden av post til tider overstiger postverkets arbeidsmuligheter, og da blir posthauger liggende igjen. Dermed har den rasjonaliseringsgevinsten en pekte på kunne oppnås ved sentralanlegg, gått tapt.

Også tollbehandlingsrutinene bør ses over, men her viser vi til tidligere rekommendasjon nr. 40/87.

Den økonomiske gevinsten må ses i forhold til den samfunnsmessige effekten og effektiviteten.

Det bør etter min mening arbeides etter følgende mønster:

1. En bedre samordning.

2. Det bør opprettes flere tverrgående forbindelser. Jeg minner her om at Kommunikasjonsutskottet arbeider med å bedre flytilbudet både i

Midt-Norge og Nord-Norge.

3. Det bør vurderes opprettet flere regionale sorteringsanlegg for utenlandspost. Slike sorteringsanlegg vil ha en regionalpolitisk effekt.

Med dette anbefaller jeg Kommunikationsutskottets forslag.

Nyby: Herr president! Utsjoki i Finland och Kautokeino i Norge ligger även med lappländskt mått mätt nära varandra. Tidigare sändes brev mellan de här orterna med postbuss och det gick i allmänhet på en dag. Nu har postväsendet i Norden utvecklats så långt att brevet från Utsjoki först transporteras till Fredriksberg utanför Helsingfors, därefter till Drammen utanför Oslo och därifrån vidare till Kautokeino. Brevet forslas alltså kring halva Norden och är på väg minst en vecka. Det här vet Nordiska samerådets sekretariat, som ofta sänder brev från Utsjoki till Sameinstituttet i Kautokeino.

Men varje nordbo som sänt ett brev eller ett paket till ett annat nordiskt land vet, att postgången mellan de nordiska länderna lämnar en hel del i övrigt att önska. Mittnordens kansli undersöker kontinuerligt hur postgången utvecklas, och i mitt medlemsförslag redovisar jag resultatet från den undersökning som Mittnordens kansli utförde i maj i fjol. Då jag skrev mitt medlemsförslag hade ett postpaket ännu inte kommit fram, trots att det varit på väg i över fem månader. Eftersom det här paketets öden intresserat mig, har jag tagit reda på om det nu har nått adressaten. Det har det inte. Vi har alltså att göra med något slag av postpaketens flygande holländare i Norden. Sedan jag skrev mitt medlemsförslag har det finländska postväsendet för egen del givit mig ett målande exempel på hur det är ställt med postgången i Norden, även om exemplet, som väl är, hör till ovanligheterna. Inför presidentvalet i Finland glömde nämligen posten i Finland att sända 34.000 röstningskort till Sverige. Att väljarna i Sverige inte hade röstningskort hindrade dem inte från att rösta, men man antar allmänt att det påverkade röstningsaktiviteten så, att de som inte fick kort inte heller gick och röstade. Mot den här bakgrunden kan man nog säga att det finländska postväsendets remissvar på mitt medlemsförslag inte andas den självkritik som vore motiverad. Ambitionen att skapa en hemmamarknad i Norden störs naturligtvis av en dålig postgång. Både näringslivet och privatpersoner behöver en effektiv postgång. För övrigt

anses också kvaliteten på dataförbindelserna vara för dåliga. Den information som sänds via telefonnätet störs av ständiga avbrott.

Postgången i Norden betraktas, med visst överseende, rent av med misstro i dag av många nordbor. Kommunikationsutskottet tillstyrker mitt medlemsförslag. Min förhoppning är att de nationella postbolagens ledningar sätter sig ned till en självkritisk underhandling om hur postgången i Norden kan förbättras.

Sedan diskussionen förklarats avslutad skedde votering medelst voteringsapparat beträffande utskottets förslag till rekommendation.

För rekommendationen röstade:

Lennart Andersson, Ylva Annerstedt, Margrete Auken, Dorte Bennedsen, Gunnar Björk, Ilkka-Christian Björklund, Eiður Guðnason, Mikko Elo, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Kjell Magne Fredheim, Arne Gadd, Knud Glønborg, Guðrún Helgadóttir, Lilli Gyldenkilde, Hagen Hagensen, Flemming Hansen, Ivar Hansen, Liisa Hilpelä, Per Olof Håkansson. Åsa Solberg Iversen, Elver Jonsson, Anneli Jäätteenmäki, Ragna Berget Jørgensen, Sakari Knuutila, Wiggo Komstedt, Helge Adam Møller, Barbro Nilsson, Mats Nyby, Hans Nyhage, Ólafur G. Einarsson, Óli P. Guðbjartsson, Saara-Maria Paakkinen, Heikki Riihijärvi, Mirja Ryyänen, Kimmo Sasi, Asbjørn Sjøthun, Ingrid Sundberg, Karl-Erik Svartberg, Sten Svensson, Sverrir Hermannsson, Bernhardt Tasteisen, Eeva Turunen, Ole Gabriel Ueland, Valgerður Sverrisdóttir, Marjatta Väänänen, Lars Werner, Lena Øhrsvik, Olle Östrand och Kåre Øvregard.

Frånvarande var:

Esko Aho, Svein Alsaker, Ylva Annerstedt, Jo Benkow, Carl Bildt, Jens Bilgrav-Nielsen, Gustav Björkstrand, Johan Buttedahl, Einar Førde, Thor-Eirik Gulbrandsen, Margit Hansen-Krone, Elsi Hetemäki-Olander, Olof Jansson, Riitta Järvisalo-Kanerva, Anker Jørgensen, Brit Jørgensen, Arvo Kempainen, Theo Koritzinsky, Preben Lange, Jacob Lindenskov, Anna-Kaarina Louvo, Grethe Lundblad, Kjeld Rahbæk Møller, Agnar Nielsen, Páll Pétursson, Robert Pedersen, Hans Petersson, Kaj Poulsen, Kristen Poulsgaard, Arne Skauge, Reiulf Steen, Otto Steenholdt, Harald Synnes, Jan P. Syse, Karin Söder,

Peder Sønderby och Anders Talleraas.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 49 röster.

7

A 797/t: Medlemsförslag om gemensamma sjöfartspolitiska åtgärder

Kommunikationsutskottet hade föreslagit, att Nordiska rådet inte företar sig något med anledning av medlemsförslaget.

Komstedt (kommunikationsutskottets talesman): Herr president! En gång hade den nordiska handelsflottan en mycket stark ställning på världshaven. Så är det tyvärr inte längre. Det medlemsförslag som vi i dag har att slutbehandla hade vackra tankar och överraskningar om ett gemensamt nordiskt agerande på detta viktiga område.

Förslaget innebär att man skall utarbeta en gemensam nordisk bolagsform för rederiverksamhet, att man skall överväga enhetliga skatte- och andra regler för rederiverksamhet samt att man i övrigt skall vidta åtgärder för att åstadkomma en konkurrenskraftig kostnadsnivå för nordisk sjöfart.

Utskottet är besviket över att behöva konstatera att förutsättningar för en nordisk lösning, lika för alla nordiska länder, tyvärr saknas, men vi konstaterar det mot följande bakgrund.

Ministrarna visade vid ett sjöfartspolitiskt möte i mars 1987 ett — för att uttrycka sig milt — begränsat intresse för samordning. Varje land har gått sin egen väg. Norge har sitt NIS. Finland studerar nationella åtgärder med Åland som bas. Danmark har sitt förslag. I Sverige kommer nu en sjöfartspolitisk proposition, som tydligen blir uppdelad i två omgångar. Det går inte att klart utläsa var det kommer att sluta, men ett eget förslag för Sveriges del lär det bli.

De positiva tankarna bakom förslaget är borta. Vi inser att utvecklingen har gått ifrån förslaget. De praktiska förutsättningarna för att genomföra det föreligger inte längre.

Det är med beklagande som vi konstaterar att det nordiska samarbetet på ännu ett område har gått i kras — eller seglat i sank är kanske bättre uttryckt i detta sammanhang — och det på grund av att nationella intressen har kommit i förgrunden, framför önskemålen om ett gemensamt nor-

diskt agerande.

Utskottets förslag är därför att Nordiska rådet inte företar sig någonting i anledning av medlemsförslaget.

Sedan diskussionen förklarats avslutad *biföljs utskottets förslag.*

8

E-saker

E 1: Fråga till Nordiska ministerrådet angående det nordiska ungdomsresekortet och E 37: Fråga till Nordiska ministerrådet angående det nordiska ungdomskortet (NordRES)

Rådet företog ovannämnda två saker i ett sammanhang.

Dorte Bennedsen: Fru præsident! Mit spørgsmål drejer sig om ungdomsrejekortet, som også blev debatteret heftigt tidligere på dagen. Jeg vil gerne spørge Ministerrådet, hvordan det over for jernbaneforvaltningerne vil sikre, at Nordisk Råds rekommandations ordlyd bliver opfyldt, og hvad Ministerrådet i øvrigt vil gøre for at sikre, at kortets gyldighed bliver som for det oprindelige ungdomsrejekort, altså af en varighed på 4 uger?

Saara-Maria Paakkinen: Med hänvisning till motiveringarna, som har lämnats skriftligt, ställer jag följande fråga:

När och hur avser Nordiska ministerrådet vidta åtgärder för att göra det nordiska ungdomsresekortet permanent och när avser man uppfylla rådets rekommendation om att låta kortets pris utgöra hälften av priset för ett motsvarande Interrailkort?

Statsrådet **Hulterström:** Herr president! På sessionen i Helsingfors 1987 antog Nordiska rådet en rekommendation innebärande att det nordiska ungdomsresekortet skulle permanentas, att kortets pris skulle utgöra hälften av priset för det s. k. Interrailkortet, att kortet skulle kunna användas vid resor inom det egna landet samt att Nordiska ministerrådet skulle undersöka möjligheten att utvidga kortets användningsområde till de delar av Norden där det inte tidigare har kunnat utnyttjas. Kortets giltighetstid blev i likhet med Interrailkortet angett till 30 dagar.

Dorte Bennedsen har mot denna bakgrund och med hänsyn till järnvägsförvaltningarnas beslu-

tade regler för 1988 frågat dels hur ministerrådet hos järnvägsförvaltningarna säkrar att rekommendationens ordalydelse blir uppfylld, dels vad ministerrådet gör för att kortets giltighet blir som det ursprungliga ungdomsresekortet: Saara-Maria Paakinen har ställt samma fråga till den finska regeringen. Eftersom den finska regeringens inställning sammanfaller med ministerrådets i denna fråga har jag blivit ombedd att svara också på Saara-Maria Paakinens fråga.

Det är viktigt att vinna ungdomen för den nordiska samarbetstanken. Goda möjligheter att resa inom Norden stärker den nordiska gemenskapen. Det är därför angeläget att den nordiska ungdomen får goda möjligheter att kunna resa till rimliga kostnader inom Norden. Detta mål har man bl. a. sökt uppnå genom försöket sedan 1985 med det särskilda nordiska ungdomsresekortet på de nordiska järnvägarna. Erfarenheterna har, trots försök till bl. a. förbättrad marknadsföring, inte varit speciellt positiva. På sessionen i Helsingfors 1987 antogs också den beskrivna rekommendationen innebärande att biljetreglerna på en rad punkter borde förbättras för att stimulera till ett ökat resande i Norden.

De nordiska järnvägsförvaltningarna har också sedan dess kommit överens om en ny rabattform för att främja ungdomsresandet i Norden. Trots de skilda ekonomiska förutsättningar som järnvägsförvaltningarna verkar under och kravet att en ny rabattform måste harmonisera med de nationella biljettsystemens utformning har man lyckats erbjuda en rabatt för ungdomsresande som bedöms som klart attraktivare än det tidigare nordiska ungdomsresekortet.

Järnvägsförvaltningarna har enats om att ungdomar mellan 12 och 26 år skall ha möjlighet att köpa det redan existerande Nordturistkortet till 75 % av fullt pris. I Sverige kostar Nordturistkortet för ungdomar för närvarande 995 kr. I Danmark är kostnaden 1.160 kr., i Norge 1.060 kr. och i Finland 700 Mark. Denna rabattform gäller i 21 dagar och även för resor i hemlandet.

Önskemålet om att kortet skall vara giltigt i det egna landet har blivit uppfyllt. Genom samordningen med den ordinarie nordturistbiljetten ges vidare betydligt bättre möjligheter till marknadsföring än tidigare. Vad gäller prissättningen har man dock inte ansett sig kunna följa rekommendationens exakta lydelse. Nordiska ministerrådet kommer dock med intresse följa den fortsatta utvecklingen för att se hur det nordiska ungdoms-

resandet ytterligare kan främjas.

Nordiska ministerrådet anser mot denna bakgrund att ett viktigt steg har tagits för att uppfylla syftet med den beskrivna rekommendationen. Ministerrådet är därför för närvarande inte berett att vidta någon annan åtgärd än att följa den fortsatta utvecklingen av ungdomsresandet i Norden.

Dorte Bennedsen: Hr. præsident! Selv efter mange år i aktiv politik kan jeg stadig falde i forundring over den måde, visse politikere bruger sproget på. Minister Hulterstrøm sagde, at det er lykkedes at tilbyde en rabat på ungdomsrejserne, som bedømmes klart attraktivere end det hidtidige nordiske ungdomsrejekort.

Vi havde sidste år et ungdomsrejekort, det gjaldt i 4 uger, og som kostede 1.050 DKK. Vi får i dette år et kort, der gælder i 3 uger og koster 1.160 DDK. Det skulle altså med ministerens ord være klart attraktivere at få dette dyrere og dårligere kort. Jeg har svært ved at anvende sproget på den måde, men jeg må jo tage til efterretning, at ministeren gjorde det.

Hertil kommer, at ministeren ikke har nævnt Vestnorden overhovedet. Der er blevet givet administrative begrundelser, men dette her er ikke administration, det er kulturpolitik. Det kan ikke være meningen, at administrativ praksis skal være bestemmende for, hvilken kulturpolitik vi anvender inden for Norden.

Så er der endelig den mere principielle side af sagen, som for mig er alvorlig. Nordisk Råd er kommet med en rekommandation. Ministerrådet har delvis fulgt den sidste år, og så får vi pludselig at vide, at de nordiske jernbanedirektører har besluttet, at det, politikerne havde besluttet, det skal ikke gælde mere. Jeg finder, det er en utrolig fremgangsmåde, og kan undre mig over, at ministerrådet vil tillade det.

Jeg skal stille to tillægsspørgsmål til ministeren. Det ene er, hvad Ministerrådet agter at gøre, for at kortet kan komme at gælde i Vestnorden, og det andet er, om Ministerrådet virkelig finder proceduren, at jernbanedirektørerne omgør politiske beslutninger, for acceptabel.

Saara-Maria Paakinen: Jag vill tacka ministern för svaret. Jag konstaterar dock att man inte kan vara helt nöjd med svaret, då det sägs att ministerrådet "är för närvarande inte berett att vidta någon annan åtgärd . . ."

Det är en sak som jag vill nämna. I beslutet som togs förra året talades om ett permanent kort. Ur ministerrådets meddelande om rekommendationen framgår ej helt entydigt om kortet gjorts permanent eller inte och jag försökte lyssna mycket noggrant på svaret men kunde inte där heller få svar på frågan.

Vi har fått uppgifter i Finland om det system som ministern omnämde i svaret och har förstått att åtminstone i Finland är det fråga om nya möjligheter för ungdomen att få rabatt på "Nordturist med tåg" och att det är gällande enbart till slutet av detta år. Vad som kommer här efter har inte beslutats. Därför vill jag fästa uppmärksamhet vid det beslut som gjordes i dag på förmiddagen. Då beslöts att ministerrådet aktivt och konstruktivt bör arbeta för ett permanent ungdomsresekort.

Statsrådet **Hulterström**: Herr president! Dorte Bennedsen säger att hon inte kan förstå att det nya kortet kan bedömas som klart attraktivare än det hittillsvarande ungdomsresekortet. Det kan vara riktigt att det när det gäller priset inte är någon avgörande skillnad. Ett önskemål som uttalats har dock varit att det skall kunna utnyttjas även i hemlandet. Att så sker bör ändå vara en rätt viktig skillnad mellan detta kort och det som hittills har funnits. Men detta medför också en restriktion vad gäller hur lågt priset kan sättas. Man kan naturligtvis inte sätta priset för ett nordiskt ungdomsresekort så lågt att det understiger priset för vissa inrikeskort som de olika järnvägsförvaltningarna tillhandahåller.

Vi vet ju att det gamla ungdomsresekortet, hur vällovt dess syfte än må ha varit, definitivt inte har varit attraktivt. Efterfrågan har visserligen varierat litet mellan de olika länderna, men i Sverige har det såvitt jag minns inte sålts mer än 200 kort. Så länge resandet ligger på den nivån måste vi nog tyvärr konstatera att Nordiska rådets uttalade syfte att det skall vara väsentligt ur kulturell synpunkt genom att bidra till ett ökat ungdomsresande definitivt inte har uppfyllts med det hittillsvarande ungdomsresekortet.

Jag menar alltså att man nog kan hävda att det nya kortet bör vara attraktivare. Dessutom går det att sälja på ett helt annat sätt, eftersom det knyter an till en etablerad rabattform, nämligen Nordturistkortet.

Vad sedan gäller frågan om politikernas beslut har järnvägsföretagen inte satt sig över några så-
8-17-336 Nordiska rådet

dana beslut. Dessa företag lever efter de beslut som fattas i respektive parlament, och dessa beslut går inte i samma riktning som den diskussion som vi just för. Parlamentens beslut går i den riktningen att vi icke skall detaljstyra järnvägsföretagen när det gäller prissättning, tidtabeller, rabattsystem och sådant. Det är fullt i enlighet med dessa beslut som järnvägsföretagen säger att de själva skall bestämma över rabattsystemen. Jag tror också att detta, som sades här i förmiddags, i stort sett är en lämplig inriktning. Det kan inte vara bra att man ger dubbla besked till järnvägsföretagen — dels att de skall få en ökad frihet att arbeta på affärsmässiga villkor, dels att de när det gäller enskilda rabattsatser i detalj skall få anvisningar från parlamenten. Men det är alltså inte järnvägsföretagen som bestämt hur det skall vara, utan det är beslutat i resp. parlament.

På Saara-Maria Paakkinens fråga om vad som händer sedan vill jag säga att jag för min del, efter de debatter som vi har fört i dag, är övertygad om att Nordiska rådet inte kommer att släppa sin uppmärksamhet på denna fråga. Vi får alltså med säkerhet anledning att återkomma till denna vid nästa session.

Kaj Poulsen: Hr. præsident! Jeg kunne tænke mig, at vi nu med den forklaring, vi fik af den svenske statsråd, fik at vide, hvad der kunne være baggrunden for, at ordningen ikke har været en stor succes i Sverige. Vi ved eksempelvis, at der i Danmark er gjort betydelig mere for at markedsføre dette ungdomsrejskort, end man har gjort i Sverige.

Og dernæst, hr. statsråd, så har vi jo diskuteret dette spørgsmål flere gange i Kommunikationsudvalget og har kunnet drage sammenligninger med interrailkortets start, hvor interessen var meget begrænset i starten, men hvor det efterhånden er blevet en stor succes.

Der er et sidste spørgsmål, jeg gerne vil stille statsråden, fordi jeg faktisk synes, det var alvorligt, det statsråden sagde her. Statsråden sagde nemlig, at det var i de enkelte landes parlamenter, det var truffet beslutninger. Jeg mener at kunne konstatere, at parlamentsmedlemmer fra de enkelte lande udgørende et flertal fra de enkelte landes parlamenter her har repræsenteret deres partier og har givet udtryk for, at de ønsker et ungdomsrejskort i lighed med det, udvalget har udtalt. Så jeg vil gerne have at vide af ministeren: Hvad er det for parlamentsmedlemmer, der spil-

ler det dobbeltspil med Nordisk Råd, som siger ét her i rådet, og tager hjem i deres egne parlamenter og siger noget andet? Jeg synes, at der er grund til at få en afklaring af, hvem det spiller fandango med Nordisk Råd her.

Steenholdt: Hr. præsident! Det er på vegne af mange unge grønlandske mennesker, at jeg kommer op på talerstolen for at sige, at man også skal tænke på, at når dette ungdomskort kun gælder for jernbane og bus, hvad så med Grønland, som jo også tilhører Norden? Jeg vil gerne spørge ministerrådet: Hvornår kører toget fra Oslo til Godthåb, og hvor meget koster det ungdomsrejsekort, som en grønlænder skal købe i Godthåb, når han skal rejse med fly, helikopter, skib, for at komme til de nordiske lande?

Statsrådet **Hulterström:** Med anledning af det sistnämnda vill jag säga att det som Nordiska rådet har begärt är ett ungdomsresekort i första hand för järnvägsförbindelserna. Det är också det som ministerrådet har diskuterat, inget annat.

Självfallet är den succé som en sådan här nyhet röner i mycket beroende av hur den marknadsföringsåtgärder som genomförts i Sverige och i Danmark har varit helt olika — med tanke på att försäljningsresultaten skiljer sig så pass mycket — men vi kan väl konstatera att med hänsyn till syftet med kortet, dvs. att få till stånd en ökning av ungdomsresandet i framtiden som skulle ha en kulturpolitisk betydelse i Norden, är inte ens de danska siffrorna så särskilt imponerande.

Intrycket kvarstår att denna idé i varje fall ännu så länge inte har slagit rot hos dem som skulle vara närmast berörda, nämligen ungdomarna i de nordiska länderna. Detta hindrar dock inte att vi skall fortsätta att arbeta för ungdomsresekortet, för tanken med det är god.

Jag tycker inte att man nu alltför snabbt skall utvärdera möjligheten att ge en ungdomsrabatt på Nordturistkortet. Det kan faktiskt visa sig att fler kommer att utnyttja ett sådant system än som har utnyttjat det gamla systemet, och då har vi tagit ett steg vidare mot det ursprungliga målet, nämligen att åstadkomma ett ökat ungdomsresande i Norden. Det är det väsentliga, inte vilken form av rabatt vi rent tekniskt utformar för detta ändamål.

Till sist, med anledning av Kaj Poulsens fråga

om vilka som bedriver dubbelspel, vill jag säga att jag inte tror att några bedriver ett dubbelspel. Jag konstaterar bara att de beslut som har fattats beträffande järnvägsförvaltningarna i våra olika länder har gått i riktning mot att man ger större frihet åt dem att bestämma i sådana här frågor. Då kan man inte samtidigt kritisera dem för att de handlar i enlighet härmed.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

E 2: Fråga till Sveriges regering angående det nordiska ungdomsresekortet¹

Dorte Bennedsen: Hr. præsident! Baggrunden for, at jeg stiller dette spørgsmål direkte til den svenske regering, er selvfølgelig, at jeg har en fornemmelse af, at et af grundproblemerne omkring rejsekortet just skjuler sig i specifikt svenske forhold, og derfor vil jeg gerne spørge den svenske regering, hvordan man vil sikre, at Nordisk Råds rekommandation om nordrejsekortet bliver opfyldt?

Statsrådet **Hulterström:** Herr president! Jag hoppas att detta är sista kapitlet i denna följetong, åtminstone för denna session.

Dorte Bennedsen har frågat hur den svenska regeringen kommer att verka för att Nordiska rådets rekommandation angående det nordiska ungdomsresekortet blir uppfyllt.

Bakgrunden till Dorte Bennedsens fråga är i huvudsak densamma som till frågan till ministerrådet. Dorte Bennedsen har därutöver framhållit att jag vid minisessionen i Åbo uttalat att den svenska regeringen efter riksdagsbeslut om SJ:s drift inte kan ge SJ direktiv om priser och rabatter.

Jag vill ånyo göra Dorte Bennedsen uppmärksam på att genom järnvägsförvaltningarnas beslutade rabatt har nu önskemålet om att kortet skall vara giltigt i det egna landet blivit uppfyllt. Genom samordningen med den ordinarie Nordturistbiljetten ges järnvägsförvaltningarna också betydligt bättre möjligheter till marknadsföring än tidigare. Vad gäller prissättningen har man dock inte ansett sig kunna följa rekommandationens exakta lydelse. Skall man erbjuda en rabatt på de begärda villkoren, riskeras sådana intäktsbortfall att särskild ekonomisk kompensation skulle erfordras. Bl. a. skulle följden bli att inrikes tågresor, som tidigare gjorts enligt det egna

¹ *Frågan tryckt s. 3005.*

landets biljettregler, i stor utsträckning skulle bli ersatta av resor med ett billigare ungdomsreskort.

I övrigt vill jag åter hänvisa till den rollfördelning som gäller i Sverige. Den svenska regeringen skall inte ingripa i frågor som rör SJ:s taxe- och biljettregler. SJ har genom riksdagens riktlinjer det direkta trafikansvaret och skall bedriva verksamheten enligt affärsmässiga principer.

Mitt svar till Dorte Bennedsen blir att den svenska regeringen inte avser att föreslå den svenska riksdagen en ändrad befogenhetsfördelning mellan regeringen och SJ. Jag bedömer att intentionerna bakom rekommendationen för svenskt vidkommande uppfyllts så långt som det är rimligt med hänsyn till omständigheterna genom den av järnvägsförvaltningarna beslutade rabatten på Nordturistkortet.

Dorte Bennedsen: Hr. Præsident! Desværre var det jo heller ikke noget at takke for i indholdet af ministerens svar.

Ministeren har to argumenter mod rejsekortet, men ingen af dem er jo holdbare. Det ene er, at kortet vil blive brugt til vanlige indenrigsrejser. Men hvis nu ministeren havde lyttet til, hvad Nordisk Råd sagde, så sagde vi jo netop, at vi foreslog et kort pr. person pr. år for netop at komme den type misbrug i forkøbet.

Det andet, ministeren så siger til mig, er, at Sveriges regering ikke kan gribe ind, og at man ikke er sindet at foreslå ændret befogenhedsfordeling. Det er heller ikke det, vi har bedt om, men vi har bedt om, at Sverige løser dette problem. Og hvis de svenske jernbaner taber så mange penge — hvilket jeg har lidt svært ved at forstå, da ministeren lige sagde, at kortet ikke blev solgt i Sverige — men hvis de nu taber så mange penge, så er det, vi beder om, at det så er en økonomisk sag mellem den svenske regering og de svenske jernbaner.

Det var derfor, jeg understregede i mit forrige indlæg, at dette er kulturpolitik, og de svenske medlemmer her har været enige i, at det var en vigtig kulturpolitisk handling. Hvis der så ligger nogle økonomiske problemer og ansvarsproblemer mellem den svenske regering og de svenske statsbaner, kan de jo klares ved, at den svenske regering vedkender sig sit ansvar i dette kulturpolitiske initiativ.

Kaj Poulsen: Hr. præsident! Jeg spekulerer

meget over, hvordan en minister for et så stort planlægningsområde som trafik i Sverige kan føle det, når han ikke kan give direktiver over for et så betydeligt område, som hele jernbanesystemet er. Det må jo ligge og flyde i Sverige, simpelt hen.

Jeg vil gerne spørge ministeren, hvad den egentlige baggrund for dette er, for som fru Dorte Bennedsen var inde på, kan der altså ikke være en økonomisk baggrund for, at man har den indstilling. Og hvis man tænker på Bengt Westerbergs indlæg, kunne man spørge: Er problemet for den svenske regering, at man er bange for, at ungdommen skal tage til Christiania og købe sprut og hash, eller hvad er problemet?

Så kunne jeg tænke mig at spørge: Har ministeren nogen oplysninger om, hvad ungdomsorganisationerne i Sverige siger til en så ungdomsfjendsk regering, som der åbenbart her er tale om?

Og endelig: Hvordan kan Nordturist dække det, et indenrigs- og et ungdomsrejsekort ikke kan? Der er nogle ting, der ikke hænger sammen.

Sønderby: Hr. præsident! Jeg skal gøre det kort. Nu har fru Dorte Bennedsen berørt det, men når samtlige partier i Kommunikationsudvalget og også alle svenske partier støtter det, så må det jo være meget simpelt, at man også i den svenske riksdag siger, at så må man betale denne difference. Det er jo i Sverige, problemet er; det er kommet frem nu. Sverige går med ind i kultur- og turistpolitik: det er dette her også en del af.

På informationsområdet sagde ministeren, at der var gjort en del. Jamen der er gjort mere andre steder. I Danmark er der balance i det. Man har brugt flere penge på informationen i Danmark, men det hviler i sig selv, og det må man også kunne lære i Sverige. Ellers må man bidrage til det. Man har jo også en ungdoms- og idrætsminister i Sverige, og disse ting hænger altså sammen. Det er ikke kun et spørgsmål, om vi får dette kort i gang; det er jo for at brede turismen, kulturpolitikken, ud over hele Norden.

Jeg håber, at man i den svenske regering vil løse dette problem.

Statsrådet **Hulterström:** Herr president! När man lyssnar på denna diskussion, kan man lätt få det intrycket att ingenting kan göras. Men vad vi diskuterar är ju i vilken form man skall stimulera ett ökat ungdomsresande. Kaj Poulsen, Dorte Bennedsen och andra har bestämt sig för att en

viss rabattform är den absolut enda. Denna vissa rabattform har emellertid visat sig vara mindre lyckad, och väldigt få har efterfrågat den. Järnvägsföretagen vill nu använda en annan rabattform, som förhoppningsvis skall medföra ett ökat resande, vilket väl ändå är det väsentliga.

Sedan frågade Kaj Poulsen om Sveriges regering har avhånt sig möjligheten att styra en järnvägsförvaltning. Då vill jag påpeka att det inte är detta som som diskussionen handlar om. Vad vi har sagt är att riksdag och regering inte skall styra detaljer. Det kan man ha delade meningar om. Vi är emellertid på väg bort från detta styrssystem.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

E 11: Fråga till Danmarks regering angående färjeleden Ystad—Rønne¹

Komstedt: Herr president! Mitt spørsmål ställs till den danska regeringen och lyder: Avser Danmark att ompröva sitt beslut vad gäller färjerutten Ystad—Rønne och klassificera den som lång rutt?

Minister **Frode Nør Christensen:** Jeg skal inledningsvis knytte nogle kommentarer til sammenligningen med færgeruten Esbjerg-Torshavn, som er foretaget i begrundelsen for det stillede spørgsmål, hvor ruten er omtalt som en dansk indenrigsrute. Jeg kan give den opsigtsvækkende nyhed, at Færøerne ikke hører under dansk toldområde, og kan for resten også oplyse, at det tager 36 timer at sejle fra Esbjerg til Torshavn mod 2 1/2 time fra Rønne til Ystad. Der er på den baggrund ikke noget grundlag for spørgerens lidt politiske bemærkninger om den pågældende rute.

Med hensyn til Rønne-Ystad vil en ændring af rutens klassifikation fra kort til lang rute åbne mulighed for en betydelig udvidelse af det afgiftsfrie salg på færgen. Dette vil dels medføre et provenutab for den danske statskasse, del skabe et nyt grænsehandelsproblem på Bornholm. Herudover vil en ændring indebære, at toldkontrollen i såvel Rønne som Dragør skal styrkes for at forhindre en omgåelse af de danske rejsegodsregler. De danske toldmyndigheder er dog dette til trods indstillet på at overveje spørgsmålet på ny og vil i denne anledning påbegynde en undersøgelse af, hvilke konsekvenser en sådan ændring vil medføre for statskassen, toldsvæsenet, det bornholmske erhvervsliv og Bornholmstrafikken.

¹ Frågan tryckt s. 3016.

Komstedt: Herr president! Jag ber att få tacka för svaret.

Sedan Nordiska rådet i Köpenhamn för två år sedan, när jag först aktualiserade frågan, har det hänt en hel del på det här området. Sverige var vid det tillfället också negativt. Där har en omsvängning skett, och den svenska regeringen uttalar sig i dag positivt om tankegången. Danmarks svar tolkar jag också som ett steg på rätt väg — ett betydelsefullt steg, hoppas jag.

Jag har i frågan gjort en jämförelse med linjen Esbjerg—Törshavn, dvs. mellan danska fastlandet och Färöarna. Det är riktigt att avståndet och restiden där är betydligt längre, men det är ändå en linje mellan två orter i samma land. Linjerna Ystad—Rønne och Simrishamn—Allinge går däremot mellan två länder. Det tycker jag är en avgörande skillnad när man skall fundera över om linjen skall vara en lång rutt. Det finns en förbindelse mellan Sverige och Finland där det tar kortare tid att segla mellan två orter än det gör mellan Ystad och Rønne men som är klassad som lång rutt.

Som den positivt sinnade person jag är vill jag gärna göra en positiv tolkning av det svar jag har fått, och jag hoppas att den utredning som har omnämnts i svaret snart leder till konkreta förslag.

Det bör inte vara så att tullmyndigheterna vare sig i Sverige eller Danmark får sätta krokben för en positiv utveckling av turismen. Vi har mött det problemet bl. a. när det gäller linjen Simrishamn—Allinge. Där har tullen i Sverige varit negativ. Vi har sagt att det inte är en myndighets uppgift att söka förhindra en positiv utveckling.

Det talas i svaret om konsekvenserna för Bornholms näringsliv. Affärsmännen på Bornholm har gjort uppvaktningar för att få en ändring till stånd i enlighet med mitt förslag.

Jag hoppas att den här frågan inte längre är aktuell när Nordiska rådet samlas igen utan att linjerna Simrishamn—Allinge och Ystad—Rønne klassas som långa rutter, detta inte minst med hänsyn till den turism som många har talat väl om under de tidigare dagarna.

Minister **Frode Nør Christensen:** Hr. præsident! Det er for mig ganske tydeligt, at spørgeren ikke behøver besvare spørgsmål med ansvar over for en regering og i forhold til økonomi. Spørgeren beskæftiger sig overhovedet ikke med det, jeg har sagt: konsekvenserne. Det interesserer åben-

bart ikke i nævneværdig grad, men det er jo let at sidde i Sverige og være ligegladd med konsekvenserne i Danmark. Men så enkle er tingene altså ikke.

Jeg gjorde tydeligt opmærksom på i mit indlæg, at det givetvis ville medføre et provenutab for den danske statskasse, og at det ville give grænsehandelsproblemer. Ingen tvivl om dette. Men det interesserer ikke spørgeren. Man kan bare slå ud med armene, og så skal vi sige ja til alverdens ting.

Men jeg takker. Jeg er glad for, at det blev sagt, at Danmark er på rette vej. Det håber jeg, vi er i andre sammenhænge også. Men sammenligningen mellem ruten Esbjerg-Torshavn og ruten Rønne—Ystad, som spørgeren bruger, finder jeg ikke er rimelig. Jeg vil endda gå så langt som til at sige, at den er direkte urimelig.

Jeg håber, at vi alle sammen vil være med til at drage omsorg for, at turismen bliver udviklet i de nordiske lande, men jeg går ikke ud fra, at det er forbruget af billig tobak og spiritus, der skal danne grundlag for, at turismen bliver udvidet.

Komstedt: Min kommentar skall bli mycket kort.

Företrädare för de olika regeringarna slår konsekvent vakt om det nationella.

Framgång för nordiskt samarbete förutsätter att man ger och tar. Så länge man för det resone-mang som nu förs från dansk sida, att man kommer att mista någonting, så länge kommer vi ingen vart med nordiskt samarbete.

Minister **Frode Nør Christensen:** Hr. præsident! Jeg er jo i den situation, at jeg ikke kan tillade mig at stille et modspørgsmål til spørgeren. Det kunne ellers være ganske fristende, for jeg kan godt nævne adskillige andre områder, hvor ting, der kommer til at koste Sverige noget, møder modstand. Mon ikke vi skulle være spørgeren behjælpelig med at erindre om det ved en senere lejlighed. Skal vi ikke prøve at få debatten hævet til et højere niveau?

Det undrer mig for øvrigt, at spørgsmålet her ikke vedrører ungdomsrejsekortet — med det er noget andet.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

E 12: Fråga till Nordiska ministerrådet angående turistsatsningen i Västtyskland¹

¹ Frågan tryckt s. 3017.

Östrand: Herr president! Med hänvisning till den skriftliga motiveringen vill jag ställa följande fråga:

Finns det redan nu några resultat av marknadsföringskampanjen i Västtyskland som tyder på en ökad resandeström till Norden? Hur långt har planerna på en liknande turistkampanj i USA kommit?

Statsråd **Finn Kristensen:** President! Målsettingen för Ministerrådets marknadsföringskampanje i Vest-Tyskland er primært å få så mange nye turister som mulig til Norden, dessuten å få så mange som mulig til å reise hit flere ganger. En forsøker gjennom prosjektet å bidra til mer helårsturisme, og det nordiske kulturtilbudet skal markedsføres sterkere enn hittil.

Det er ennå for tidlig å si eksakt i hvilken grad kampanjen har oppfylt disse målsettingene.

I kampanjeopplegget inngår også at en etter avslutningen i høst skal gjøre en mer omfattende analyse av prosjektet. Det skal gjøres en vurdering av næringens økonomiske engasjement og en vurdering av samarbeidet mellom de nordiske turistorganisasjonenes kontorer i Vest-Tyskland. Det skal selvsagt også vurderes hva kampanjen har gitt i økonomiske tall, økt turisttrafikk, økte valutainntekter osv.

Ministerrådet vurderer allerede nå erfaringene fra kampanjen som gode. Dette skyldes bl. a. at samarbeidsformene mellom de nordiske turistkontorene i Vest-Tyskland gjennom kampanjen er blitt fornyet og forbedret. De er blitt mer effektive enn tidligere. I dag vurderes de konkrete tiltakene ut fra om det kan spares kostnader og om det kan skapes større effekt i markedet ved samarbeid på nordisk basis.

Dette nordiske markedsføringsprosjektet har ført til en ny giv både kvalitativt og kvantitativt ved at turistnæringen i alle de nordiske land har fulgt opp og økt sine økonomiske engasjementer i de nasjonale kampanjene.

At den samnordiske markedsføringen oppleves som positiv, kommer også frem ved at Norge, Sverige og Finland har gitt uttrykk for at de tar sikte på å følge opp det nordiske prosjektet når treårsperioden er ute i 1988.

Når det gjelder en eventuell felles nordisk kampanje i USA, kan jeg informere om at Ministerrådet har besluttet i løpet av 1988 å støtte et forprosjekt som skal planlegge en treårig samnordisk kampanje der. Årsaken er den gevinst som opp

nås ved å satse felles, samt at Norden oppfattes som *ett* reisemål også i USA.

Underlaget for dette arbeidet er bl. a. en felles nordisk markedsundersøkelse som belyser aktuelle målgrupper og markedsføringsstrategier.

Ministerrådet vurderer nå mulighetene for å gjennomføre kampanjen innenfor rammen av den nye nordiske økonomiske handlingsplan — dette fordi USA er et så viktig marked for alle de nordiske land.

Dersom Ministerrådet ved den endelige vurderingen finner at det ikke kan gis nordiske midler til et prosjekt i USA, vil markedsføringen bli gjennomført av landene hver for seg, men da naturlig nok i mindre målestokk.

Östrand: Herr president! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret på min fråga.

Jag vill först poängtera att jag har ingenting emot den nordiska turistkampanjen i Västtyskland. Tvärtom. Jag tycker att det var ett mycket fint initiativ som togs i den ekonomiska handlingsplanen. Men tyvärr måste jag konstatera, vilket också framgår av svaret, att man egentligen inte vet så mycket om vad den här turistsatsningen har gett för resultat. Visserligen har man uppnått administrativa fördelar, och det är givetvis bra, men det viktiga är ju ändå att locka flera turister till Norden. Detta kommer man nu inte att veta någonting om förrän utvärderingen av den här turistkampanjen görs 1989. Jag ser med spänning fram emot denna utvärdering. Då kan vi verkligen få bekräftat om turistkampanjen verkligen har gett en ökad ström av turister till våra nordiska länder.

Mot den bakgrunden förefaller det mig lite märkligt att man inom Nordiska ministerrådet redan nu förbereder en liknande turistkampanj i USA.

När kommunikationsutskottet 1985 yttrade sig över turistavsnittet i den nordiska handlingsplanen uttryckte man önskemål om att ministerrådet skulle överväga att utvidga kampanjen till att även omfatta Benelux-länderna. För mig förefaller det naturligare att man i första hand hade övervägt den möjligheten.

Men om nu den här turistkampanjen i USA ändå kommer till stånd tror jag att det är viktigt att det sker inom ramen för det nordiska samarbetet. Det finns givetvis många samordningsvinster att nå genom detta. Kampanjen i Västtyskland har ju också visat att så är fallet.

Om det ändå skulle visa sig att varje land måste gå fram var för sig så tror jag att det ändå är viktigt att man så långt det nu går försöker samordna sina marknadsföringsåtgärder för att uppnå maximal effekt.

Sønderby: Hr. præsident! Jeg vil takke for svaret. Ministeren sagde, at Norge, Sverige og Finland vil fortsætte, og dermed blev det også sagt, at Danmark ikke var med i første omgang. Men jeg tror, at når Danmark ikke var med i første omgang, så er det, fordi man i det projektet kun har satset på den nordlige del af Vesttyskland.

I Kommunikationsudvalget diskuterede vi dette meget, og vi var flere, der sagde, at man måtte satse på landene længre nede i Europa, på Beneluxlandene.

Jeg vil gerne spørge ministeren, om man i forbindelse med den vurdering, der bliver af indsatsen i Vesttyskland, vil prøve at kigge på, om man ikke skulle tage det øvrige Europa med, så den pakkelse, som bliver nævnt i Ministerrådets forslag til de kommende turistaktiviteter, også kan komme til at omfatte et større område. Men hvis man skal fortsætte, og hvis Danmark skal med, så tror jeg, man skal længere ned end til Nordtyskland, for det ligger så tæt på Danmark.

Statsråd Finn Kristensen: President. Det jeg sa om en eventuell satsing i USA, var basert på at man i første omgang ville gå i gang med et forprosjekt, så får det vise om det vil være aktuelt å gå videre med en satsing f. eks. over en treårsperiode. Det er foreløpig ikke mer dramatisk enn det i forhold til det amerikanske marked.

Når det gjelder spørsmålet som er reist om en satsing i Europa utover Vest-Tyskland, som jeg nevnte, f. eks. i Be-Ne-Lux-landene, er det et faktum at man har diskutert hvilke områder i Europa man bør satse på. Det er slik at det først og fremst er næringen selv som må gjøre jobben. Og næringen selv har vurdert markedsmulighetene i Europa, utover det man nå har forsøkt i tre år, til å være mindre interessante enn f. eks. markedsmulighetene i USA. Det er bakgrunnen for at man har prioritert i den rekkefølgen jeg nevnte i mitt svar.

For øvrig tar jeg selvfølgelig med de synspunktene som er kommet, i den videre behandlingen av dette spørsmålet.

Östrand: Herr president! Statsrådet och jag är

relativt överens om värdet av att satsa på turism, men jag tror att det är viktigt att man innan man går vidare får en riktig utvärdering till stånd.

Det är klart att Amerika är en enorm marknad. Jag utgår från att den turistkampanj som man förbereder för USA:s del i huvudsak skall vända sig till de bygder där det i första hand finns tidigare nordiska medborgare.

Sedan tror jag, i likhet med Peder Sønderby, att det är viktigt att man utvecklar turistkampanjen i Västyskland ytterligare och gärna utvidgar den till att även omfatta Benelux-länderna.

Statsråd **Finn Kristensen**: President! Bare ganske kort.

Jeg vil helt til slutt si, som jeg nevnte i svaret mitt, at det er meningen å gi den treårsperioden som vi nå nærmer oss slutten på, en samlet vurdering ved utløpet av 1988. Det betyr at vi har god anledning til å komme tilbake og drøfte resultatene og i den sammenheng selvfølgelig også en eventuell videre satsing og strategien for det, og begrunnelsene for de forslag som måtte komme opp i den sammenheng.

Diskussionen forklarades härefter avslutad.

Páll Pétursson övertog härefter ledningen av förhandlingarna.

9

D 1988/3/1976/t: Meddelande om rekommendation nr 3/1976 angående internordisk giltighet för körkort

D 1988/21/1986/t: Meddelande om rekommendation nr 21/1986 angående nordiskt teknologiår 1988

D 1988/39/1987/t: Meddelande om rekommendation nr 39/1987 angående sänkta flygplatsavgifter och flygpriser inom Norden

D 1988/40/1987/t: Meddelande om rekommendation nr 40/1987 angående förenkling och harmonisering av tullformalitetserna i posttrafiken mellan de nordiska länderna

Råden företog ovannämnda saker i ett sammanhang.

Kommunikationsutskottet hade föreslagit, att Nordiska rådet lägger meddelandena till handlingarna och anser spörsmålen för rådets del slutbehandlade.

Utskottets förslag bifölls.

Meddelanden

Det meddelades att utbildningsminister Lenart Bodström och socialminister Tove Strand Gerhardsen intagit sina platser i rådet.

Ändringar i medlemslistan

Det anmäldes att Elver Jonsson för resten av denna dag lämnat sessionen och ersatts av Margareta Andrén och att Robert Pedersen lämnat sessionen och ersatts av Søren Hansen.

Rådet beslöt att ändra medlemslistan i enlighet härmed.

10

C 1: Nordiska ministerrådets berättelse om det nordiska samarbetet (social- och miljöutskottets betänkande)

Social- och miljöutskottet hade föreslagit,

A. att Nordiska rådet med anledning av de avsnitt av Nordiska ministerrådets berättelse som hänvisats till social- och miljöutskottet antar följande yttrande (ordningsföljden mellan punkterna innebär ingen prioritering):

1. I samarbetet på arbetsmarknadsområdet bör större insatser ägnas de svaga gruppernas situation.

2. Förslag till nordisk arbetsmiljökonvention bör föreläggas Nordiska rådet som ett ministerrådsförslag till 37:e sessionen.

3. Konkreta åtgärder bör vidtas i de nordiska länderna för att förverkliga WHO's målsättning att minska alkoholkonsumtionen med 25 % fram till år 2000.

4. Ett samarbetsprogram på miljöområdet med aktivt och konkret innehåll bör läggas fram som ett ministerrådsförslag före rådets 37:e session.

B. att Nordiska rådet lägger de till social- och miljöutskottet hänvisade delarna av Nordiska ministerrådets berättelse C 1 till handlingarna.

Marjatta Väänänen: Herr president! Inledningsvis vill jag med tillfredsställelse konstatera att våra ihärdiga ansträngningar att få till stånd en lättfattlig broschyr för nordbor som flyttar mellan länderna nu har givit resultat. Efter ett långt utredningsarbete som gav en omfattande rapport för två år sedan har ministerrådet nu

framställt en kortare publikation av Codex Nordica för varje land som innehåller fylliga uppgifter om rättigheter och skyldigheter för de som flyttar till landet ifråga.

Denna publikation synes oss mycket lämplig att dela ut till alla myndigheter som får kontakt med medborgare från andra länder. Det gäller alltså både sociala, judiciella och folkbokföringsmyndigheter, samt även föreningar och organisationer.

Vi vill dock framhålla att en ännu enklare utformad folder bör framställas som kan utdelas till alla nordiska medborgare, eventuellt rent av sändas ut till alla hushåll. Jag vill också erinra om att ett av de ursprungliga syftena med utredningsarbetet var att genomföra en reell harmonisering av ett stort antal bestämmelser som innebär att medborgare i andra nordiska länder gavs en sämre behandling än det egna landets medborgare. Publiceringen av dessa broschyrer kan bidra till att göra medborgarna mer medvetna om de skillnader som fortfarande finns och på så sätt skapa ett politiskt tryck i riktning mot harmonisering.

Utskottet noterar inom arbetsmarknadsområdet att den tendens som vi tidigare oroat oss för, nämligen indelningen av arbetsstyrkan i ett A- och B-lag ytterligare förstärks. Medan arbetslösheten i allmänhet minskat något tycks de svaga gruppernas ställning relativt sett försämrats. Därför föreslår vi att arbetsmarknadsarbetet särskilt inriktas på de svaga grupperna.

Inom arbetsmiljön konstaterade utskottet med tillfredsställelse vid sitt möte med arbetsmiljöministrarna att arbetet med en nordisk arbetsmiljökonvention fortskridit så långt att man givit de sakkunniga i uppdrag att skriva själva konventionen samtidigt som man sänt utredningen på remiss. En arbetsmiljökonvention är ett gammalt krav som utskottet drivit i 10 år. Vi ser det som en logisk konsekvens av avtalet om gemensam arbetsmarknad att arbetssökande i hela Norden möts av likartade villkor i arbetsmiljön och arbetslivet. Detta är inte minst tacknämligt ur konkurrenssynpunkt. Liknande synpunkter har också framförts i samband med frågan om våra internationella kontakter, där vi ofta framhåller att arbetsmiljöregler inte får innebära handelshinder. Men vi vill också framhålla att detta inte får innebära att man sätter frågan om handelshinder framför hänsynen till arbetsmiljön. Hälsorisker får inte vara en handelsvara.

En arbetsmiljöfråga som vi följer med stort

intresse är frågan om arbetstiden. Vi har framhållit att småbarnsföräldrarnas behov bör ägnas särskild uppmärksamhet och vi förutsätter att kontaktgruppen för arbetslivs- och arbetsrättsfrågor tar denna uppmaning på allvar. Barnfamiljernas situation ger en naturlig övergång till det socialpolitiska området där vi kan notera att ministerrådet utvidgat verksamheten inom barn- och ungdomsområdet med ett par projekt. Ett annat område som bör ges hög prioritet är de äldres problem. Vi har understrukit behovet av att lösa de problem som uppstår när de äldre i allt större utsträckning bor kvar i sina bostäder. Detta ställer ökade krav både på utbyggd hemtjänst och åtgärder för att bygga upp sociala nätverk kring de äldre. Dessa frågor är verkligen viktiga då vi kan se fram emot ett ökande antal äldre som dessutom är ensamboende.

Vad gäller det socialpolitiska området representerades utskottet vid socialministermötet i Skagen i augusti 1987. Utskottets representanter hade tillfälle att närvara vid den så kallade temadiskussionen och i de sociala evenemangen.

Redogörelsen för de olika institutionerna inom social- och hälsovårdsområdet är mycket intressant men innehållet får liv först när vi avlagt besök vid respektive institution. Sålunda har vi under året deltagit i invigningen av Nordiska hälsovårdshögskolans nya lokaler och i går fick vi tillfälle att bekanta oss med Nordiska institutet för odontologisk materialprovning. Nordiska nämnden för handikappfrågor står högt på vår önskelista i synnerhet som vi finner deras arbete med datorbaserade handikapphjälpmedel särskilt intressant. Vi noterar att ett arbete inlets kring teleteknik och handikapp som skall utmyнна i förslag för att förbättra de kommunikationshandikappades situation under den pågående utvecklingen på det teletekniska området. Utskottet har upprepade gånger framhållit datateknikens stora betydelse för att förbättra de handikappades villkor. Vi har ännu bara skrapat ytan av de stora möjligheter som här finns.

Vad gäller miljöområdet kan jag fatta mig kort då flera talare under andra dagordningspunkter kommer att ta upp olika aspekter på miljöfrågorna. Jag kan dock här notera två områden där vi är verkligen tillfredsställda. Det gäller främst miljöministrarnas beslut om en nordisk reduktionsplan för CFC m. fl. ämnen som hotar ozonskiktet, samt den samtidigt beslutade handlingsplanen mot flygbuller.

Utskottet har understrukt att det nya samarbetsprogrammet på miljöområdet, som är under arbete, måste vara mycket konkret och aktivt till sin utformning. Vid sidan av ett principprogram skall det innehålla konkreta handlingsplaner på de olika sektorerna.

Utskottet har varit nöjt med de principer som formulerats men har understrukt att det förra programmet inte mera gäller och att vi nu befinner oss i en situation utan någon gällande konvention. Därför har vi väntat på ett konkret program. Det är viktigt att ministerrådet utan dröjsmål förbereder programmet så att social- och miljöutskottet får det till behandling i god tid före höstmötena 1988 — detta år alltså.

I synnerhet vill jag understryka problemet med långväga luftföroreningar och havsföroreningar. De håller på att nedsmutsa allvarligt Nordens ömtåliga och unika miljö. Det finns skäl att poängtera att en aktiv medborgaropinion kräver i våra länder snabba åtgärder. Vi har verkligen bråttom. Detta vill vi faktiskt få sagt till ministerrådet.

Utskottet har haft ett gemensamt möte här med miljöministrarna. Jag kan berätta att vi var eniga om sakens allvarliga och snabba karaktär.

Vi väntar alltså på resultat.

Minister Helena Pesola: Herr president! Jag vill i det följande lyfta fram några frågor, som vi från finländsk synpunkt anser vara viktiga med tanke på utvecklandet av samarbetet på social- och hälsovårdsområdet. Eftersom min kollega minister Tarja Halonen fått förhinder att delta i sessionen kommer jag också att framföra några synpunkter som hon hade tänkt ta upp under denna dagordningspunkt.

Det är vår förhoppning att vi fortlöpande skall kunna föra en seriös debatt om målen för vårt samarbete inom socialpolitiken. Ett viktigt instrument i det sammanhanget är det samarbetsprogram som kommer att behandlas senare i dag. Först vill vi peka på behovet av att anlägga en helhetssyn på hälsa och sjukdom och mer än tidigare betona vikten av tvärsektorielt samarbete också då det gäller Nordiska ministerrådets samarbete och arbetsformer. Inom ministerrådet har vi varit måna om att gå in för en offensiv linje i socialpolitiken. Detta återspeglar sig bl. a. i att man allt oftare hänvisar till Världshälsa-organisationens program "Hälsa för alla år 2000".

Den sociala sektorn är föremål för snabba för-

ändringar i samtliga nordiska länder. Ny lagstiftning, försöksverksamhet och utvecklingsarbete kännetecknar för närvarande området. Förebyggande verksamhet spelar en allt viktigare roll. Utvecklingen har skapat behov för uppställande av mera långsiktiga målsättningar inom det sociala området.

Social- och miljöutskottet har i olika sammanhang pekat på datateknikens stora möjligheter då det gäller att förbättra de handikappades villkor. Ministerrådet har ägnat hithörande frågor uppmärksamhet under de senaste åren och en av de senaste yttringarna för detta ökade intresse består i utredningar om förutsättningar för inrättande av en nordisk hjälpmedelsenhet inom handikappområdet. Inom ministerrådet har man utrett möjligheterna för att inrätta en dylik enhet för en samlad nordisk insats för högteknologiskt forsknings- och utvecklingssamarbete på hjälpmedelsområdet.

I den nordiska datahandlingsplanen har årligen reserverats medel för att utveckla hjälpmedel inom handikappområdet. Eftersom erfarenheterna man hittills vunnit varit synnerligen löftesrika, hoppas vi från finsk sida att man på nordisk nivå skall kunna fortsätta detta värdefulla arbete samt samordna resurserna på bästa möjliga sätt.

Låt mig sedan ta upp en fråga som utskottet prioriterat mycket högt i sitt betänkande, nämligen frågan om intensifierat samarbete på drogområdet. Som framgår av dokumentationen har narkotikasamarbetet fått gott gensvar inom ministerrådet. Den nordiska handlingsplanen mot narkotika har redan förverkligats under tre år och en fortsättning har aviserats fram till år 1992 i planeringsdokumentet. Alkoholfrågans internationella aspekter beaktas i ett svar som kommer att avges med anledning av en fråga till ministerrådet. Ett intensivt samarbete inom forskningsområdet pågår inom ramen för nordiska nämndens för alkohol- och drogforskning arbete.

Jag vill i detta sammanhang också ta upp tobaksfrågan som under de närmaste åren kommer att tilldra sig allt större uppmärksamhet i och med att ministerrådet utarbetar ett förslag till handlingsplan mot cancer. Man räknar med att ca en tredjedel av samtliga cancerfall har att göra med tobaksrökningen. Ett viktigt insatsområde under de kommande åren blir tobaksfrågan, varvid målet bör vara att inskränka rökningen i olika ålderskategorier. Jag vill samtidigt hänvisa till att skapa rökfria miljöer. Ministeriet har avgett ett

särskilt yttrande i saken.

Den nordiska socialkonventionen har nu tillämpats under några år och vi har fått en hel del erfarenheter om hur den fungerar. Den nu gällande konventionen är i första hand en socialförsäkringskonvention, i vilken emellertid också ingår grundläggande stadganden gällande service inom social- och hälsovårdssektorn. Det har dock visat sig att dessa grundstadganden inte är tillräckligt tydliga i fråga om den inbördes ansvarsfördelningen mellan myndigheter på området, vilket inneburit att konventionen inte garanterat tillgänglighet till service i den utsträckning som skulle vara önskvärt.

Från finsk sida är vi måna om att poängtera att varje nordisk medborgare bör ges möjlighet att erhålla adekvat service på eget språk inom social-, hälso- och sjukvården, även om han eller hon bor i ett annat nordiskt land. Speciellt viktigt är att lämplig service är tillgänglig i sådana fall då behovet av stöd och hjälp är som störst. Vi vill också understryka vikten av att den utredning som nu pågår i denna fråga kan slutföras på ett konstruktivt sätt. I sammanhanget vill vi också ta fram behovet av ett medmänskligt ansvarstagande för medborgare som kommer från ett annat nordiskt land och som är i behov av ett aktivt stöd, ett stöd, som i många fall endast kan ges på den hjälpsökandes eget språk.

I gränstrakter, där tillgången till social- och hälsovårdsservice är otillräcklig också för landets egna medborgare, borde samarbetsformer på social- och hälsovårdsområdet ytterligare kunna utvecklas.

Nordiska överenskommelser och lagstiftning i respektive land möjliggör ett utvidgat samarbete t. ex. i form av köp och försäljning av tjänster, gemensam läkarjour och eventuella andra lösningar som underlättar gränsbefolkningens tillgång på behövlig service. Här bör också språkförhållandena såsom t. ex. den samiska befolkningens behov uppmärksammas.

Alsaker: Hr. president! Jeg skal helt kort kommentere det punktet i utvalgets innstilling som omhandler alkoholproblemet.

I Ministerrådets forslag til nytt nordisk samarbeidsprogram for helse- og sosialsektoren danner WHO's program "Helse for alle år 2000" et viktig grunnlag, bl. a. med målsetting om 25 pst. reduksjon av alkoholforbruket fram mot år 2000.

Det er gledelig at alle de nordiske land har

akseptert denne målsetting.

Sosiologisk forskning har vist at det er klare sammenhenger, og ikke matematisk, mellom totalforbruket av alkohol i et samfunn og de totale skadevirkningene. I Norge regner man med at hver fjerde sykehusseng er opptatt av folk med alkoholskader. Alkoholproblemet er uten tvil vårt største sosiale problem. I et forebyggende helsearbeid vil derfor arbeidet med å redusere alkoholforbruket stå helt sentralt.

En reduksjon av alkoholbruken vil også, foruten mindre menneskelige lidelser, gi stor samfunnsøkonomisk gevinst. Sosial- og miljøutvalget hadde 11. november 1987 i Åbo møte med sosialministrene. Et av hovedspørsmålene på dette møtet var hvilke konkrete tiltak Ministerrådet vil iverksette på dette området.

Det er enighet om behovet for forskning og formidling av forskningsresultater og erfaringer i behandlingsarbeidet mellom de nordiske land. Ambisjonsnivået bør ikke være for lavt på dette feltet.

Når det gjelder informasjonskampanjer og andre restriktive tiltak for å redusere alkoholbruken, har utvalget forståelse for at dette i de forskjellige nordiske land må tilpasses nasjonale holdninger og kultur. Dette fritar likevel ikke Ministerrådet fra å vise aktivitet med hensyn til konkrete tiltak og initiativ.

Så helt kort når det gjelder et annet område: På arbeidsmiljøområdet ser det ut til å være en viss bevegelse i arbeidet med en nordisk arbeidsmiljøkonvensjon etter at Nordisk Råds medlemmer i flere år har bedt Ministerrådet om å utrede dette spørsmålet. Jeg vil sterkt understreke at det arbeid som nå er påbegynt, må lede til at en felles nordisk konvensjon kan etableres. Dette vil bl. a. sikre et fortsatt høyt ambisjonsnivå når det gjelder arbeidsmiljøet i de nordiske land, og samtidig hindre at forskjellige krav til arbeidsmiljøet blir en konkurransefaktor i Norden.

Björk: Herr president! Det har i generaldebatten under de två första dagarna av denna session framgått ganska tydligt att det råder stor otålighet över att ministerrådet inte nu framlägger något konkret förslag till program på miljöområdet. Från svensk sida har Karin Söder och Olof Johansson redan starkt kritiserat ministerrådets brist på handlingskraft på miljöområdet. Jag vill gärna nämna att det också kan finnas anledning att återkomma med förslag som berör internatio-

nella miljövårdsfonder, en fråga som jag anser mycket angelägen.

Man ställer sig frågan: Vad är skälet till att något miljöprogram inte framläggs under denna session? Räder det oenighet om miljöfrågorna mellan våra länder? Det är viktigt att vi under denna vecka innan vi skiljs får ett klart besked från miljöministrarna om vilka åtgärder man är beredd att vidta för att få fram ett handlingsprogram. Vi bör också få veta när det kan ske. Det var naturligtvis med en viss förvåning som vi hörde den svenska miljöministern Birgitta Dahl skjuta över ansvaret på ämbetsmännen.

Utskottet skriver: "Utskottet vill därför allvarligt understryka att det program som kommer fram efter så långa förberedelser måste vara mycket konkret och aktivt till sin utformning." Det är naturligtvis en mycket stark kritik av det sätt som denna fråga har hanterats på. Uppenbarligen har man alltför sent satt i gång arbetet med ett miljöprogram.

Jag anser att man nu i den situation som vi befinner oss i bör undersöka om det är möjligt att i anslutning till höstens utskottsmöte i november anordna också en "minisession" kring Nordens miljöfrågor, där man kan debattera och anta ett handlingsprogram på miljöområdet. Liknande minisessioner har anordnats tidigare. Det finns alltså en tradition att bygga vidare på. Jag vill aktualisera denna sak här i debatten och fråga ministerrådets talesman: Vore det inte möjligt att i anslutning till höstens utskottsmöten anordna en minisession kring Nordens miljöfrågor för att fastställa ett miljöprogram, som vi kan arbeta efter?

Det är min förhoppning att ministerrådet ger ett bättre besked än hittills om vilka avsikter man har på miljöområdet.

Statsråd **Engseth**: President! Vi kan glede oss över den förhållsvis gunstige utveckling på arbetsmarknaden i Norden som helhet det siste året. Sysselsettingen har vist en stigende tendens, og arbeidsløsheten har vært fallende eller stabilisert seg på et lavere nivå sammenlignet med tidligere år.

Den positive utviklingen på arbeidsmarknaden gjelder ikke bare generelt. Også de grupper som tradisjonelt har vansker med å skaffe seg arbeid, eller beholde tilknytning til arbeidslivet, har bedret sin situasjon. På samme måte har bedringen kommet i de fleste geografiske områder.

Når dette er sagt, vil jeg med en gang legge til at vi ikke bør slå oss til ro med det som er oppnådd. Fortsatt er det store forskjeller mellom ulike områder, både mellom landene og mellom ulike områder innen et og samme land. På samme måte kan vi konstatere at en del sosiale grupper fortsatt har betydelig større problemer i forhold til arbeidsmarkedet enn andre.

Jeg mener derfor at prosjekter som har til hensikt å bedre situasjonen for utsatte grupper og distrikter, også i fremtiden bør være en prioritert oppgave innenfor det nordiske samarbeidet.

Utsiktene for arbeidsmarkedsutviklingen er heller ikke helt lyse. Vi må være forberedt på en periode med lav vekst og noe stigende arbeidsløshet som resultat. Alle gode krefter bør derfor mobiliseres med sikte på å legge planer for å møte en slik utvikling. Jeg ser fordeler ved også målrettet å utnytte det omfattende samarbeidet som er etablert i Norden, i en slik planleggingsprosess. Det kan for det første bidra til å hindre at det i ett nordisk land blir iverksatt tiltak som vil kunne ha negative virkninger i de andre landene. For det andre, og det er kanskje det viktigste, kan vi gjennom et samarbeid trekke lærdom av hverandres erfaringer fra tidligere.

Jeg vil så gå over til å knytte noen bemerkninger til de mer strukturelle forhold på arbeidsmarknaden. En avgjørende forutsetning for at de nordiske økonomier skal være i stand til å møte en stadig sterkere konkurranse fra omverdenen, er at arbeidsmarkedene fungerer godt. Vi sliter i dag med en rekke flaskehalsar på arbeidsmarknaden.

Dette er problemer som bidrar til at vi ikke er i stand til å utnytte vår produksjonskapasitet tilstrekkelig. Nødvendige omstillinger i næringslivet uteblir eller forsinkes unødige. Vi oppnår ikke de mål vi har satt oss når det gjelder effektivitet og produktivitet, og kostnadene øker sterkere hos oss enn hos våre konkurrenter.

Jeg mener å kunne se at alle de nordiske land ser noenlunde likt på disse spørsmål. Dette har bl. a. gitt seg utslag i at en betydelig del av den nordiske prosjektvirksomheten har gått med til å finne løsninger på disse problemene. Dette tror jeg bør fortsette. Ikke minst tror jeg vi bør utnytte de muligheter som ligger i en ny økonomisk handlingsplan.

Det nordiske samarbeidet på arbeidsmiljøområdet har solide røtter. Allerede for 60 år siden ble det innledet et samarbeid på tilsynssiden. Om-

fanget og innholdet i samarbeidet har de siste årene utviklet seg i tråd med den økende oppmerksomhet disse spørsmål har fått i våre land. Det siste tilskuddet innen dette samarbeidet er kontaktgruppen med ansvar for arbeidslivs- og arbeidsrettsspørsmål, som ble opprettet i 1986.

Den gjensidige erfaringsutvikling som det nordiske samarbeidet innebærer, har sammen med en felles forskningsinnsats styrket det nasjonale arbeidet på dette felt.

De nordiske landene har også bidratt til å synliggjøre problemer som andre land ikke har vært oppmerksomme på. De såkalte løsemiddelskadene, som har høy prioritet i Norden, er man først nå i ferd med å anerkjenne som et problem i andre deler av Europa. Dette skyldes ikke minst påvirkningen fra de nordiske land. Forebygging av skader fra kjemiske stoffer i arbeidslivet er fortsatt et av de viktigste områdene for nordisk samarbeid.

Samtidig som vi fortsatt sliter med å forebygge "de gamle" arbeidsmiljøproblemer, stilles nye problemer på dagsordenen. Det siste året er det innledet et samarbeid om HIV-smitte. En arbeidsgruppe skal vurdere om det er grunnlag for å lage like regler og tiltak for å forebygge HIV-smitte i arbeidslivet. Et annet aktuelt spørsmål er hvilke rettigheter den HIV-smittede arbeidstaker selv har i arbeidslivet.

Nordisk Råd har bedt om at det utarbeides en felles nordisk arbeidsmiljøkonvensjon. Dette har det vært arbeidet med et års tid, og på arbeidsmiljøministermøtet i oktober 1987 behandlet vi en rapport som konkluderte med at forutsetningene for å starte arbeidet med en arbeidsmiljøkonvensjon var til stede. En prosjektgruppe har fått i oppdrag å utarbeide forslag til konvensjonstekst. Dette forslaget vil foreligge i løpet av 1988.

I arbeidet med konvensjonsutkastet så vel som i det øvrige arbeid på dette felt legges det sterk vekt på å holde et nært samarbeid med partene i arbeidslivet.

Ministeri **Puhakka**: Herra presidentti! Työmarkkinayhteistyössä on parina viime vuonna selvitetty keskeisten työvoimapolitiikan keinojen toimivuutta ja vaikuttavuutta jäsenmaissa. Parhaillaan tarkasatellaan, miten hallitusti eri maiden viranomaiset ovat onnistuneet hoitamaan rakennemuutoksissa vaikeuksiin joutuneen työvoiman asiat. Selvityksestä on odotettavissa arvokasta tietoa sovellettavaksi muutoksessa olevan

yhteiskunnan vaikeuksien ratkaisuihin. Rakennemuutoksen hallintaan liittyen Suomen taholta onkin ehdotettu, että NIV kakkosessa panostetaisiin koulutuksen ja erityisesti työllisyyskoulutuksen kehittämiseen ja uusideointiin, mikä koituu sekä työnhakijan että työnantajan eduksi.

Virkamiestasolla onkin syytä käynnistää selvitys niistä työelämään ja työmarkkinoihin liittyvistä aihekokonaisuuksista ja -alueista, joihin voitaisiin soveltaa laajempaa eurooppalaista tarkastelukulmaa ja ulottuvuutta. Koulutus- ja harjoitteluohjelmia painotetaan Efta—EY-yhteistyössä, ja mm. nämä kysymykset koskettavat tärkeällä tavalla työmarkkinoiden toimivuutta. Yhteistyön kohteena saattaisivat laajemminkin olla rakennemuutosproblematiikka ja siihen liittyvät ratkaisut.

Vaatimukset oikeudesta ammatilliseen yhteistoimintaan yli kansallisuusrajojen ajankohtaisuivat ruotsalaisen Asean fuusioituessa sveitsiläisen Brown Boverin kanssa. Fuusiota edelsi suomalaisen Strömbergin myyminen Asealle. Näin syntyneen uuden suurkonsernin Zürichissä sijaitsevaan pääkonttoriin ei nykyisellään työntekijöiden ja toimihenkilöiden edustajilla ole pääsyä. Sen sijaan ruotsalaisessa Aseassa ammattiosastoilla on ollut edustajansa konsernin johdossa.

Nykyisellään ammattiyhdistysliikkeen toimintaoikeudet ja sopimusmenettely on luotu kansalliselle pohjalle. Kansainvälistyminen on sinänsä luonnollinen kehitysvaihe ihmiskunnan historiassa. Sitä vastoin ei ole luonnollista, että työelämän osapuolista ihminen eli työvoima on menettänyt kansainvälistymisen myötä osallistumismahdollisuuksiaan ja turvallisuuttaan.

Pohjolalla on mahdollisuudet luoda vapaita työmarkkinoita täydentävä sopimus- ja neotetelujärjestelmä, joka ottaa riittävästi huomioon uuden kehitysvaiheen. Meillä Pohjoismailla on mahdollisuus olla tälläkin alueella kansainvälisen kehityksen eturivissä.

Työelämän tutkimuksen ja työympäristökysymysten alueilla maillamme on mahdollisuus edelleen yhdistellä voimavarojamme. Työelämän kysymysten yhteispohjoismaisen tietopankin kehittäminen ja työympäristökonventiosta sopiminen eivät ole utopistisia tavoitteita. Kysymys on vain poliittisesta tahdostamme.

Arvoisa presidentti! Lopuksi haluan pohjoismaisille kollegoilleni kertoa Suomessa valmistella olevasta työasioiden hallinnoinnin kehittämi-

sestä. Valtiovarainministeriön johdolla työryhmä on laatimassa esitystä työvoimaministeriön laajentamisesta työministeriöksi, jonka tehtäväkenttä käsittäisi kaikki Kanainvälisen työjärjestön, ILO:n, sopimuksessa n:o 150 olevat asiat. Suomen työasiain hallinto onkin tarkoitus saattaa vastaamaan muiden Pohjoismaiden hallintojärjestelmää, mikä osaltaan helpottaa yhteistyön toteuttamista pohjoismaisellakin tasolla.

Minister **Puhakkas** anförande i svensk översättning: Herr president! I arbetsmarknadssamarbetet har man under de senaste par åren utrett hur de centrala arbetskraftspolitiska medlen fungerar och inverkar i medlemsländerna. För närvarande granskas det hur behärskat myndigheterna i de enskilda länderna har lyckats sköta ärenden hos den arbetskraft som råkat i svårigheter i strukturomvandlingar. Härvid kan man emotse värdefull information som kan tillämpas för att lösa svårigheter i föränderliga samhällen. När det gäller att behärska strukturomvandlingen har man därför från Finlands sida föreslagit att man i NIV II satsar på utbildningen och i synnerhet på utvecklandet av sysselsättningsutbildningen och på kläckandet av nya idéer, vilket kommer att lända såväl arbetssökanden som arbetsgivaren till nytta.

Av denna anledning är det skäl att på tjänstemannanivå sätta igång med en utredning om de med arbetslivet och arbetsmarknaden förknippade temahelheter och områden, för vilka man kunde tillämpa en mer omfattande europeisk synvinkel och dimension. Inom EFTA-EG-samarbetet betonar man utbildnings- och övningsprogram, och bl. a. dessa frågor berör på ett viktigt sätt arbetsmarknadens funktionsduglighet. Även i en större utsträckning kunde problematiken kring strukturomvandlingen och med den förbundna lösningar vara föremål för samarbetet.

Krav på rätten till ett fackligt samarbete över de nationella gränserna blev aktuellt i det svenska företaget Asea's fusion med det schweiziska företaget Brown Boveri. Före denna fusion såldes finska företaget Strömberg till Asea. Vid det nuvarande har representanterna för arbetstagarna och funktionärerna inte tillträdde till huvudkontoret för denna nya storkoncern i Zürich. I stället har fackavdelningarna i det svenska företaget Asea haft sina representanter i koncernledning.

Vid det nuvarande har fackföreningsrörelsens verksamhetsrättigheter och avtalsförfarande etablerats på nationell basis. I och för sig är internationaliseringen ett naturligt utvecklingsskede i mänsklighetens historia. Däremot är det inte naturligt att av arbetslivets parter har människan/arbetskraften genom internationaliseringen förlorat sina möjligheter att skapa ett sådant avtals- och förhandlingssystem som kompletterar den fria arbetsmarknaden och som i tillräcklig grad beaktar det nya utvecklingsskedet. Vi här i de nordiska länderna har möjlighet att även på denna sektor vara bland de första i den internationella utvecklingen.

Inom områdena arbetslivsforskning och arbetsmiljöfrågor har våra länder möjligheter att fortfarande kombinera våra resurser. Ett utvecklande av en samnordisk databank för arbetslivsfrågorna och ett ingående av en arbetslivskonvention är inte utopiska målsättningar, det är endast fråga om vår politiska vilja.

Herr president! Till slut vill jag berätta för mina nordiska kollegor om att man i Finland för närvarande bereder hur arbetsfrågornas förvaltning kan utvecklas. Under finansministeriets ledning utarbetar en arbetsgrupp som bäst ett förslag till utvidgandet av arbetskraftsministeriet till ett arbetsministerium, vars arbetsfält skulle omfatta alla ärenden som nämns i den internationella arbetsorganisationens ILO:s avtal nr 150. Avsikten är att ändra Finlands arbetskraftsförvaltning sålunda att den skulle svara mot de andra nordiska ländernas förvaltningssystem, vilket medverkar till att underlätta genomförandet av samarbetet på nordiskt plan.

Grethe Lundblad: Herr president! På social- och miljöutskottets område finns från ministerrådet ett förslag, som inte har tillställts årets session för avgörande. Ministerrådet kallar det för ett utkast. Det finns ett förslag till havsföreningens program, som ministerrådet kallar en status beträffande havsföreningar. Man kan om dessa två förslag gemensamt säga att de i sin uppläggning bygger på Brundtlandkommissionens principer. Men de anger ingen tidsgräns för konkreta insatser. Jag tror inte att Brundtlandkommissionens mening var att fördröja nödvändiga miljöinsatser för att administrativt kunna anpassa kommissionens krav på ett gemensamt arbetsprogram på miljöområdet.

Kommissionens förslag var kända redan i april

1987. I juni 1987 beslöt miljöministrarna att man skulle söka introducera miljöaspekter inom olika samarbetsområden. I oktober 1987 var miljöministrarna överens om principerna för ett nytt samarbetsprogram. Sedan dess har ingenting hänt.

Det är faktiskt bakgrunden till att tre socialdemokratiska riksdagsledamöter i ett öppet brev till miljöministrarna efter sammanträdet i Åbo krävde konkreta förslag om insatser i nordiskt samarbete mot miljöförstoring. Vi begärde bl. a. att man snabbt skulle sätta i gång ett ökat samarbete för att rädda vår fina nordiska natur och bevara människornas hälsa. Vi ville ha gemensamma normer för att begränsa utsläppen till nordiska innanhav såsom Kattegatt, Öresund och Östersjön. Vi krävde också att man skulle samordna reglerna för användning av farliga kemikalier.

Detta är ingenting nytt. Redan 1985 framlade socialdemokraterna i Nordiska rådet ett medlemsförslag om en harmonisering av miljölagstiftningen. Fastän vi i social- och miljöutskottet då var positiva till detta förslag, har vi på grundval av de meddelanden som vi har fått från ministerrådet sett att ingenting har hänt på detta område.

Social- och miljöutskottet har också varit missbelåtet med de löften om konkreta insatser som finns i luftföreningsprogrammet. Utskottet upprepar därför nu, fast i hovsamma ordalag, sin kritik mot det utkast till samarbetsprogram som finns på miljövärdområdet.

I dag visar den nordiska opinionen ett stort och ökat intresse för miljövärdfrågor. Det skall utnyttjas. Därför vill vi socialdemokrater snabbt ha ett konkret samarbetsprogram, helst med hög ambitionsnivå. Vi vill att de europeiska integrationssträvandena skall ha en klar miljömässig dimension. Just i detta avseende har Nordiska rådet en mycket viktig roll att spela.

När Gunnar Björk säger att man från centerhåll har framfört denna kritik, vill jag gärna framhålla att social- och miljöutskottet redan har känt ministerrådet på pulsen när det gäller att få fram ett program tidigare än till nästa års session. Jag tror faktiskt att ministerrådet känner att det nu brinner i knutarna.

Vi hoppas att konkreta miljövärdinsatser inte skall hindras eller försenas av nationell prestige eller hänsyn till stelbent administration. Ministerrådet måste ompröva och kritiskt granska tidigare rutiner på miljövärdområdet samt driva på

harmonisering och samarbetsinsatser. Vi måste börja använda den paragraf som finns i Helsingborgsavtalet, nr 31, och som säger att man skall sträva efter att harmonisera lagstiftningen om normer på miljöskyddsområdet.

Vi socialdemokrater har därför lagt fram ett medlemsförslag, där vi understryker att vi, om vi skall vara trovärdiga när det gäller förverkligandet av Brundtlandkommissionens rapport, måste ligga långt framme för att kunna förhindra miljöskador. Vi måste ståda upp efter tidigare försummelser. Vi måste i Norden föregå med gott exempel. Det gör vi bäst genom att söka harmonisera lagar och regler. När det gäller miljöskyddet bör principen vara att alla nordiska länder anpassar sig till det land som har de strängaste miljökraven.

Vi hoppas nu att man vid slutbehandlingen av detta förslag, som skall ses såsom ett medlemsförslag i anslutning till ministerrådets utkast, skall låta det leda till att ministerrådet kraftigt förstärker arbetet på en harmonisering av lagreglerna i de nordiska länderna. Den uppföljning av Brundtlandkommissionens rapport som skall ske på alla områden får inte försena ett nytt samarbetsprogram på miljöskyddsområdet.

Med detta vill jag ha sagt att vi tillsammans måste gå ut i kampen mot de gifter som sprids i den nordiska miljön. Vi måste förhindra att dioxiner, som man i dag har funnit både i modersmjölk och i fisk, fortsätter att spridas till våra livsmedel. Vi måste förhindra att en fortsatt spridning av PCB-gifter i Östersjön skadar sälarna och så småningom kanske människornas hälsa. Det är viktigt att varje land i Norden kämpar på i miljökampen. Det är helt nödvändigt och det brådskar med ett utbyggt och förstärkt samarbete på miljöskyddsområdet i Norden.

Anna-Kaarina Louvo: Herr president! Miljövärderna blev redan under generaldebatten vid denna session och även på förmiddagen i dag ett tema, som behandlats i de flesta inläggen. Till min glädje har miljövärderna behandlats med sådant allvar att man verkligen kan emotse mera konkreta åtgärder än tidigare. Jag tror att miljösakerna kommer att vara ett tyngdpunktsområde också i den här diskussionen, därför att största delen av de i social- och miljöutskottet behandlade medlemsförslagen handlar om miljövärderna.

Bland dessa förslag finns det flera mycket goda och viktiga initiativ. Jag vill speciellt nämna med-

lemsförslaget om miljövänlig avfallshantering. Detta förslag fick från olika håll — även från utskottets sida — mycket positiva yttranden och rekommendationer. Det är bra att de enskilda nordiska ländernas erfarenheter kan gemensamt utnyttjas även på denna sektor.

När det gäller en miljövänlig avfallshantering har Finland att ge ny information bl. a. om en året-runt-minikompostering av hushållsavfall på uppkomstplatser i värmeisolerade komposter.

I egna hemshus och radhus även i städerna kan minikompostering verkligen enligt erfarenheterna fungera som en del av avfallsservicen och därigenom minska de avfall som transporteras till soptippar och samtidigt minska transportkostnader. Som biprodukt fås dessutom mull, som inte innehåller tungmetaller och som kan utnyttjas på den egna tomt. Detta förutsätter avfallssortering hushållsvis, vilket är en förutsättning för all miljövänlig avfallsexploaterande verksamhet. De nordiska erfarenheterna borde nu genom gemensamma program förverkligas i praktiken. Också utskottet föreslår detta.

Jag vill även i denna diskussion, såsom jag gjorde under generaldebatten, framhäva att en av de allra viktigaste miljöfrågorna har emellertid i medlemsförslagen och i social- och miljöutskottets yttranden inte, enligt min mening, fått den uppmärksamhet som frågan är värd, det gäller jordens klimatförändringar, s. k. "växthusföreteelse".

I fortsättningen kommer man att mera sätta sig in i denna väldigt stora miljöfråga i utskottets arbete, eftersom de nordiska ländernas konservativa partier just i dag har undertecknat ett initiativ, där det krävs i tillägg till många andra viktiga luftvårdsåtgärder, att de nordiska länderna skall aktivt delta i internationellt samarbete, för att man skall kunna finna en lösning på det problem som förorsakas av koldioxid och andra drivhusgaser.

Olika nordiska experters yttranden om förslaget kommer att vara intressanta. Kommer man i dessa yttranden — enligt den energipolitiska situationen och intressen i varje enskilt land — att antingen underskatta betydelsen av denna fråga eller förhålla sig till växthusföreteelsen lika allvarligt som exempelvis i Brundland-kommissionens rapport? Enligt rapporten bör man utveckla internationellt enhetliga riktlinjer för att man skall kunna minska de gaser som medverkar till växthusföreteelsens uppkomst. Till dessa gaser hör ju

framför allt koldioxid, som uppstår vid förbränning av fossila bränslen. De övrigs s. k. växthusgaserna, framför allt freonerna, förorsakar enligt rapporten en tredjedel av jordklotets nuvarande temperaturökning. Freonerna, som också till en stor del bär ansvaret för att ozonlagret i atmosfärens högsta skikt skadas, kan ersättas lättare än koldioxid som inte kan avlägsnas från de produkter som uppstår vid förbränning av fossila bränslen. Därför är det enda medlet att minska användningen av dessa bränslen. Jag vill ännu framhäva att kärnenergin inte alstrar koldioxid — inte heller svavel- och kvävedioxid eller tungmetaller — och därför är användningen av kärnenergin idealisk med tanke på luftvärden och förebyggandet av växthusföreteelsen. Det är klart att alla medel som jag redan talade om under generaldebatten bör tillgripas för att man skall kunna nå bästa möjliga säkerhet.

Det faktum att skogarna försvinner i ökande takt ökar även den mängd koldioxid i atmosfären som kommer från all förbränning. Växterna assimilerar ju koldioxid och binder det därigenom. I kampen mot växthusföreteelsen kunde de nordiska länderna göra mycket genom att exempelvis till utvecklingsländerna exportera mer än för närvarande sin mångsidiga kunskap om plantering och vård av skog.

Herr president! Det finns flera bevis på att vi redan nu lever mitt i växthusföreteelsen — så märkliga har de nyckfulla vädertyperna varit, översvämningarna och cyklonerna de senaste åren. Under dessa omständigheter bör vi sätta igång med att effektivt stoppa och förebygga växthusföreteelsen.

Jag hoppas att man i fortsättningen i det nordiska samarbetet kunde vara aktiv inte bara när det gäller att minska freonerna och förebygga ökenbildning utan även när det gäller att minska koldioxidmängden, som är den främsta orsaken till växthusföreteelsen. Då är man i varje nordiskt land tvungen att i det energipolitiska beslutsfattandet beakta växthusföreteelsen som ett verkligt miljöhot.

Sten Svensson: Herr president! Utskottet har tyvärr tvingats konstatera att ministerrådet — även om man har varit medveten om att gällande samarbetsprogram utgick vid årsskiftet — inte har påbörjat arbetet med ett nytt samarbetsprogram om miljön förrän sent under året. Det är beklagligt att ministerrådet inte har haft kraft att

lägga fram något ministerrådsförslag om ett handlingsprogram mot vatten- och havsföroreningar till denna session.

Jag har noterat att ingen av ministrarna med miljöansvar hittills har tagit till orda i denna debatt med anledning av den kritik som utskottets ordförande har riktat mot ministerrådet. Jag vill i likhet med vad som har sagts tidigare här anbefalla att man verkligen gör någonting så att vi får ett konkret förslag senast till nästa session.

Jag noterar att såväl Grethe Lundblad som Gunnar Björk redan har tagit upp samma kritik som jag hade anledning att framföra under generaldebatten.

Jag vill så, herr president, kommentera arbetskraftsminister Matti Puhakkas anförande. Han tog upp frågan om s. k. fackligt samarbete i nordiska koncerner. Den frågan har aktualiserats också av Nordens fackliga samorganisation, NFS, som i måndags i ett brev till statsministrarna krävde en nordisk konvention om nordiskt koncernfackligt samarbete. Men eftersom den andra parten, arbetsgivarna, inte har någon nordisk organisation som motsvarar NFS, har deras synpunkter inte alls berörts i debatten. Den blir så lätt ensidig. Det finns därför inet heller någon anledning att — som jag förstod att Matti Puhakka ville göra gällande — åstadkomma en nordisk särlösning, som skulle innebära att vi avviker från det övriga Europa och världen i övrigt. Den skulle också tvinga nordiska multinationella företag att tillämpa ett system i Norden och ett annat i den övriga delen av världen. En nordisk särlösning skulle även ha negativ inverkan på utländska företags vilja att etablera sig i Norden.

NFS:s krav går också mycket längre än existerande nationella regler om fackligt koncerninflytande i de olika nordiska länderna. Sådana regler finns t. ex. inte alls i Finland. Jag har emellertid noterat att ministerrådet har tillsatt en arbetsgrupp bestående av tre parter, som skall behandla frågan om fackligt samarbete i nordiska koncerner. Den förväntas avge sin rapport nästa sommar. Jag anser att vi nu först måste avvakta denna rapport och först därefter överväga eventuella vidare åtgärder i en fråga, som jag med bestämdhet vill hävda är en angelägenhet enbart för arbetsmarknadens parter.

Glønborg: Hr. præsident! Jeg har ønsket ordet, fordi jeg er medlem af udvalget, men mit navn står ikke under de forslag, som er lagt frem

af udvalget. Jeg vil gerne præcisere, at det ikke betyder, at jeg ikke står bag disse forslag. Det skyldes alene, at jeg for kort tid siden er trådt ind i udvalget, fordi de to centumpartier i Danmark, Centrum-Demokraterne og Kristeligt Folkeparti, har delt på en plads. Centrum-Demokraterne har indtil februar haft medlemspladsen, og man har fra Centrum-Demokraternes side ønsket at skifte, så Kristeligt Folkeparti nu indtager pladsen. Derfor har jeg ikke været med, men jeg står fuldt bag disse forslag.

Jeg vil gerne have lov til at sætte streg under punkt 1: "I samarbejdet på arbejdsmarknadsområdet bør større insatser ågnes de svage gruppernas situation". Her vil jeg gerne påpege, at "de svage" ikke alene er arbejdstagere selv, men også kan være f. eks. børnene hjemme hos arbejdstageren. Et barn i et hjem, hvor ingen voksen person er hjemme dagen igennem, hører til en meget svag gruppe. Jeg opfordrer til, at vores arbejdsmarkedspolitik bliver familievenlig ved altid at tage hensyn til børnene.

Jeg vil også gerne have lov at sætte en streg under punkt 3: målsætningen om at mindske alkoholforbruget med 25 pct. Hvis dette tiltag skulle blive udsat for kritik, vil jeg bede om, at man prøver at tænke sig den situation, at stoffet alkohol ikke var kendt tidligere, men blev opfundet nu og søgt lanceret. Hvad ville der så ske i dag med de skrappe, bestemmelser, vi har med hensyn til sundhedsfarligheden for forskellige stoffer? Jeg tror, stoffet omgående ville blive slettet af enhver positivliste, og at det ville blive totalt forbudt at fremstille det. Vi har det, fordi der er en gammel tradition for, at dette stof eksisterer. Men jeg er glad for at kunne sige, at vi nu er enige om, at vi bør gennemføre dette tiltag for at nedsætte forbruget af det.

Kristeligt Folkeparti vil gerne gå stærkt med ind i arbejdet med disse to punkter.

Lilli Gyldenkilde: Hr. præsident! Når jeg har bedt om ordet, er det, fordi jeg synes, det er vigtigt, at der bliver sagt et par ord, ikke mindst til de nordiske ministre, som har talt godt og varmt for, at vi skal have bedre arbejdsmiljøregler i Norden, og at vi skal have lavet en arbejdsmiljøkonvention. Arbejdsmiljøkonventionen vil blive prøven på, om der kan komme noget ud af alle de smukke ord, vi har sagt indtil nu i Nordisk Råd om EF og Norden.

Jeg vil godt gøre opmærksom på allerede nu,

at det er uhyre viktig, at det arbejde bliver lavet, og at det bliver lavet så konkret som overhovedet muligt.

Når jeg sidder og lytter til debatten, som den er forløbet indtil nu, tænker jeg: Jeg gad nok vide, om en syerske ude på en arbejdsplads, som hører vor diskussion eller ser nogle referater af vores diskussion her, egentlig mener, at det, vi taler om, er noget, der kommer hende ved. Det håber jeg det er, når vi taler om det ydre miljø, men vi er alt for lidt konkrete, når vi taler om arbejdsmiljø. Det er nødvendigt, at vi også bliver konkrete på det punkt.

Der er sådan — i hvert fald i Danmark — at der er en overdødelighed blandt syersker på 20 pct. på grund af luftvejssygdomme, som opstår som følge af de forskellige stoffer, der for det meste er kemisk fremstillet, som de sidder og arbejder med. Det er virkelig et problem.

Et andet problem, de har, er, at efter 5 år er de fuldstændig ødelagt i bevægeapparatet i nakke og skuldre, og er faktisk færdige som syersker. Meget ofte ender det med, at de må have invalidpension, som samfundet så må betale. Det, jeg her taler om, er, hvordan det lykkes arbejdsgivere at få lagt økonomiske byrder over på skatteborgerne, hvor et godt, sundt arbejdsmiljø kunne have forebygget sygdom og frem for alt kunne have forebygget, at dem, jeg taler om, skal have invalidepension, som skatteyderne skal betale.

Når jeg tager netop et sådant punkt frem, er det, fordi jeg synes, det er vigtigt i arbejdsmiljødiskussioner, at vi taler et sprog, som almindelige mennesker kan forstå, og som de kan have gavn af at vi får truffet beslutninger på baggrund af.

Jeg har taget dette eksempel op også af en anden grund. Det viser sig, at hvis de stoffer blev vasket og udluftet, inden man satte syerskerne til at sy i dem, så ville man kunne mindske luftvejsygdommene med 75 pct. Men det er for dyrt, siger arbejdsgiverne, det er alt for dyrt, vi skal bruge stoffet, som det er, og gå i gang med at sy — med de dunster, der er i det.

Jeg kan se, nogle kigger på mig og tænker: Det er næsten for livsnært, det vi nu kommer ind på. Men det er jo det, det bør handle om, når vi snakker om, at vi vil lave arbejdsmiljøkonventioner, så vi forhindrer sygdomme. Vi skal helt ned på gulvet for at forstå, at vi kan forhindre sygdomme, hvis vi fik lavet ordentlige arbejdsmiljøregler. Ordentlige arbejdsmiljøregler ville også være medvirkende til, at vi heller ikke bagefter

lukkede så mange grimme ting ud i vores vand, ud i vores have.

Vi skal begynde inde på arbejdspladserne. Det arbejde håber jeg, vi har forståelse for. Det er nede på gulvplan, vi nordiske politikere skal tage fat på arbejdsmiljøproblemerne, når vi nu skal have lavet en arbejdsmiljøkonvention. Da vil det vise sig, om alle de smukke ord, vi har talt i dag, kan holde, om EF og Norden kan få lavet nogle fælles arbejdsmiljøregler, som dner til noget.

Statsråd Sissel Rønbeck: Hr. president! Det er flere av talerne så langt i debatten som klart og forståelig har gitt uttrykk for skuffelse over at Ministerrådet til denne sesjonen ikke har lagt fram et nytt program for nordisk samarbeid på miljøvernsektoren.

Jeg kan trygt si at Ministerrådet ikke bare forstår denne skuffelsen, vi deler den egentlig langt på vei selv.

Saken her er at arbeidet med et slikt program i og for seg er mer enn påbegynt. Saken er også at vi kunne ha lagt fram et program. Det ville være et program som vi føler oss sikre på at dette rådet ikke ville synes var godt nok, ikke konkret nok og ikke ambisiøst nok, slik det nå ligger på bordet.

Det er et program som etter Ministerrådets mening fremdeles i for stor grad er tradisjonelt i forhold til å bevege seg vekk fra det vi kan kalle en mer sektororientert innfallsvinkel også til miljøvernpolitikken.

Ministerrådet kom da til at dette nå ikke ville være Norden verdig. Vi tror at det i internasjonal sammenheng forventes att ikke minst Norden — ja, ganske særlig Norden — føler seg forpliktet til å følge opp praktisk det som er noen av hovedutfordringene og de viktigste anbefalingene fra Verdenskommisjonen for miljø og utvikling. Og da holder det ikke med tiltak som bare er reparerende — brannslukking på etterskudd — slik meste-parten av miljøvernpolitikken også i Norden fremdeles er. Vi må klare å etablere et praktisk program som tvinger de andre tunge sektorene — Rådet har diskutert en av dem tidligere, nemlig samferdsel — til å ta opp i seg hensynet til miljøet når den praktiske politikken på disse områdene skal utformes.

Ministerrådet fant det derfor nødvendig å henvende seg til alle de andre ministerrådene og be om konkrete forslag til hvordan man på de forskjellige andre sektorene nå skal innarbeide miljøhensynene som et viktig — jeg vil si overordnet

— hensyn i tiden framöver. Blant andre har Ministerrådet for samferdsel satt ned en egen gruppe som arbeider med å gi vårt ministerråd svar på dette.

Ved å ta oss litt mer tid håper altså Ministerrådet at vi senest til neste sesjon skal kunne legge fram et program som er et verdig svar på de utfordringene som ganske særlig Norden står overfor når det gjelder å vise vilje til å følge opp de store og nye utfordringene fra Verdenskommisjonen. Jeg vil også legge til at ministerrådet legger stor vekt på også i fortsettelsen å ha et nært samarbeid med Sosial- og miljøutskottet når det gjelder utformingen av dette programmet.

Björk: Herr president! Det är ett mycket defensivt försvar som anförts från ministerrådshåll i kommentarerna till att vi i dag inte har något miljöprogram att ta ställning till. Man har här från konservativt håll, från socialdemokratiskt håll och från mittenpartierna kritiserat bristen på handlingskraft. Det beror alltså inte på ovilja i denna församling att det nu inte sker något på miljöområdet.

Jag vill upprepa min fråga till ministerrådet: Är det inte möjligt att i anslutning till höstens utskottsmöte aktualisera möjligheten att anordna en minisession kring Nordens miljöfrågor, för antagande av ett slutligt program? Det är viktigt att vi här och nu får ett besked om huruvida ministerrådet kan hantera denna fråga. Vi får inte ha den passiva inställning som ministerrådet intar i denna miljöfråga.

Sten Svensson: Herr president! Det är viktigt, som Gunnar Björk nyss påpekade, att den inställning som ministerrådet intar är mycket defensiv. Man vill skylla på ämbetsmannakåren. Men Nordiska rådet måste ju lägga ansvaret där det hör hemma. Ministrarna och ministerrådet har ansvaret. På det hållet skall man se till att ämbetsmannakommittéerna arbetar och ge direktiv som leder till snabba och konkreta resultat. Det ansvaret kan ministrarna icke krypa ifrån. Det vilar på er. Vi kan från rådets sida inte utkräva något ansvar av enskilda tjänstemän, utan vi lägger det där det hör hemma.

Det är inte brist på initiativ här i rådet. Här väcks det ena medlemsförslaget efter det andra med krav på olika konkreta åtgärder, men faktiska förslag från ministerrådet lyser alltjämt med sin frånvaro, och det är beklagligt.

Statsråd Sissel Rønbeck: President! Ministerrådet tar sikte på att en skal kunne ha programmet ferdig slik at i hvert fall Sosial- og miljøutvalget får anledning til å diskutere dette i forbindelse med høstens møter.

Så vil jeg gjerne legge til at jeg forventer at alle som i rådssammenheng også arbeider intensivt med industripolitikk, med energipolitikk, med landbrukspolitikk, nå kjenner sin besøkelsestid slik at vi kan få innspill til et program som, slik jeg sa, er mer enn reparerende. Klarer vi det, har vi klart å etablere noe som er meget oppsiktsvekkende, nesten revolusjonært i forhold til en mer tradisjonell miljøvernpolitikk.

Jeg vil også legge til at vi fra norsk side i arbeidet med oppfølgingen av Kommisjonen ennå ikke er ferdig med å finne svarene når det gjelder de konkrete tiltakene som må iverksettes innenfor alle — jeg understreker alle — departementers ansvarsområder om de skal ta sitt ansvar for å drive skikkelig miljøvernpolitikk. Men vi vil ha kommet langt i å finne svarene her før høsten.

Sten Svensson: Herr president! Vad Sissel Rønbeck nu sagt förändrar inte något i den kritik som jag har levererat och som går ut på att ministerrådet måste känna ett eget ansvar för vad som har skett. Nu har man såvitt jag förstår av det senaste uttalandet tagit intryck av den press som nu utövas i rådet. Jag vill peka på att det finns många olika konkreta uppslag i de aktuella medlemsförslagen. De kan bilda en god utgångspunkt för ett arbete som nu måste ta sikte på att vi senast vid nästa session skall ha ett konkret program på detta område.

Marjatta Väanänen: Herr president! Jag vill bara konstatera att det inte är någon nyhet att man skulle ta organisationerna, jordbruket och industrin osv. med i det miljöpolitiska skyddsarbetet. Det är nämligen så att vi här har godkänt ett förslag om att ta miljöpolitiska åtgärder i den ekonomiska handlingsplan som rådet har godkänt. Vi väntar alltså på resultat, och det är skäl att från den verbala nivån sedan gå direkt till handlingar i denna stora fråga.

Björk: Herr president! Som Sten Svensson säger är det ministerrådet som har initiativmulighet i och ansvaret för dessa frågor. Det hjälper då inte att, som statsrådet nu gör, försöka fördela

ansvaret på olika delar av Nordiska rådet.

Jag vill erinra om vad utskottet säger som svar på frågan om en lägesrapport varje år om miljöpolitiken: att såväl Nordiska rådets parlamentariker som Nordiska rådets regeringar behöver lyfta upp miljöfrågorna till att få en högre prioritet. Det är viktigt att ministerrådet lyssnar på vad som här sägs. Jag måste tyvärr konstatera att jag inte fått svar på den fråga jag ställt huruvida det finns möjlighet att anordna en minisession i miljöfrågor i höst.

Statsråd Sissel Rønbeck: President! Bare en liten oppretting av en mulig misforståelse.

Det er selvfølgelig dette ministerrådet som har ansvaret for å drive fram et program og sørge for at de forebyggende miljøhensynene blir tilstrekkelig ivare tatt på andre sektorer. Men jeg må få lov å minne om at det er like sant at et av de viktigste budskapene fra Verdenskommisjonen for miljø og utvikling er at vi alle — også vi som stiller med samferdselspolitikk og industripolitikk, all politikk — er nødt til praktisk å tenke i retning av forebyggende miljøpolitikk når vi skal utforme våre konkrete tiltak på de ulike sektorer.

Jeg sier ikke dette for å frskrive dette ministerrådet ansvaret for å lage et program. Men vi er altså nødt til å komme videre, fra pratestadiet til handlingsstadiet, også når det gjelder den tverrsektorielle, forebyggende, ikke-reparerende miljøpolitikken. Klarer vi ikke det, etablerer vi ikke en bærekraftig utvikling, da går det mot avvikling.

Sten Svensson: Herr president! Det är bra att Sissel Rønbeck nu inser att man måste slå till reträtt och erkänna att man faktiskt har ansvaret. Det är en välgörande kontrast mot vad Birgitta Dahl sade häromdagen, då hon lade hela ansvaret på ämbetsmannakommittén. Jag vill understryka att ni verkligen fullt ut skall känna detta ansvar i ministerrådet och med kraft skall se till att det program som vi här i rådet efterlyser läggs fram.

Koritzinsky: President! Flere av Rådets medlemmer har — både i generaldebatten og i denne debatten — beklaget at det ikke er lagt fram en handlingsplan for miljøvern. Statsråd Rønbeck har også gjort det — og sagt hun er enig i beklagelsen.

Jeg synes hun skal ha honnør for å påpeke at

miljøvern nå mer og mer i de nordiske lands politikk må bli selve utgangspunktet, selve verdigrunnlaget for politikken i andre sektorer. Den utfordringen fra Sissel Rønbeck tror jeg ikke først og fremst er rettet til Rådets medlemmer. Flere av oss har i innlegg lagt vekt på det. Det må være en uttalelse som kanskje først og fremst er rettet til hennes ministerrådskolleger og hennes statsrådskolleger — også i den norske regjeringen.

Det kan jo ikke være noen måneders merarbeid på byråkratplan som først og fremst er hovedproblemet her. Det kan ikke være tiden, de praktiske tidsbegrensninger som gjør at man ikke har kunnet legge fram en plan på dette møtet. Det må være en større politisk motstand det dreier seg om. Og da ville jeg trodd at statsråd Rønbeck, som jeg vet er ekte og offensiv opptatt av økologi og miljøvernsspørsmål, ville fått god støtte fra Rådet hvis en halvgod plan hadde blitt lagt fram. Da hadde Rådet kastet seg over planen og krevd miljøvernarbeid på alle sektorer. Det er politisk press som skal til for å få til en slik mer tverrsektoriell, helhetlig miljøverntenkning innenfor Ministerrådet.

Sedan diskussionen forklarats avslutad skedde votering medelst voteringsapparat beträffande social- och miljöutskottets förslag till yttrande till Nordiska ministerrådet.

För yttrandet röstade:

Esko Aho, Svein Alsaker, Lennart Andersson, Margareta Andrén, Ylva Annerstedt, Dorte Benndsen, Gunnar Björk, Ilkka-Christian Björklund, Gustav Björkstrand, Mikko Elo, Knud Glønborg, Lilli Gyldenkilde, Ivar Hansen, Elsi Hetemäki-Olander, Liisa Hilpelä, Per Olof Håkansson, Åsa Solberg Iversen, Olof Jansson, Anneli Jäätteenmäki, Anker Jørgensen, Brit Jørgensen, Arvo Kempainen, Sakari Knuutila, Wiggo Komstedt, Theo Koritzinsky, Jacob Lindenskov, Anna-Kaarina Louvo, Grethe Lundblad, Helge Adam Møller, Barbro Nilsson, Mats Nyby, Hans Nyhage, Ólafur G. Einarsson, Óli Þ. Guðbjartsson, Páll Pétursson, Kaj Poulsen, Kristen Poulsaard, Kimmo Sasi, Ingrid Sundberg, Karl-Erik Svartberg, Sten Svensson, Bernhardt Tastesen, Eeva Turunen, Ole Gabriel Ueland, Valgerður Sverrisdóttir, Marjatta Väänänen, Lars Werner, Lena Öhrsvik och Olle Östrand.

Frånvarande var:

Margrete Auken, Jo Benkow, Hallgrim Berg, Carl Bildt, Jens Bilgrav-Nielsen, Johan Buttedahl, Eidur Guðnason, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Kjell Magne Fredheim, Einar Førde, Arne Gadd, Thor-Eirik Gulbrandsen, Guðrún Helgadóttir, Hagen Hagensen, Flemming Hansen, Søren Hansen, Margit Hansen-Krone, Riitta Järvisalo-Kanerva, Ragna Berget Jørgensen, Preben Lange, Kjeld Rahbæk Møller, Agnar Nielsen, Saara-Maria Paakkinen, Hans Petersson, Heikki Riihijärvi, Mirja Ryynänen, Asbjørn Sjøthun, Arne Skauge, Reiulf Steen, Otto Steenholdt, Sverrir Hermannsson, Harald Synnes, Jan P. Syse, Karin Söder, Peder Sønderby, Anders Talleraas och Kåre Øvregard.

Yttrandet hade sålunda antagits med 49 röster.

Utskottets förslag, punkt B, biföljs.

11

B 81/s: Ministerrådsförslag om nordiskt samarbetsprogram för hälso- och socialsektorn

Social- och miljöutskottet hade föreslagit, att Nordiska rådet med anledning av ministerrådsförslaget antar följande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet,

1. att fastställa ett nytt nordiskt samarbetsprogram för hälso- och socialsektorn med beaktande av de synpunkter som framförts av social- och miljöutskottet

2. att ställa tillräckliga ekonomiska resurser till förfogande för samarbetsprogrammets genomförande samt

3. att kontinuerligt och i fortlöpande samverkan med Nordiska rådets organ och berörda parter vidareutveckla och fördjupa det nordiska samarbetet inom hälso- och socialsektorn.

Lena Öhrsvik (social- och miljöutskottets talesman): Fru president! Utskottet har nu för tredje gången uttalat sig om ministerrådsförslag till samarbetsprogram inom hälso- och socialsektorn. De tidigare gångerna har vi varit ganska kritiska, särskilt 1982, då vi tyckte att förslaget innebar en begränsning av ambitionerna jämfört med tidigare program. Vi betonade att ministerrådets samarbetsprogram borde vara offensiva och aktivitetspräglade och efterlyste större be-

slutsamhet.

Det nu framlagda utkastet har föregåtts av ett omfattande arbete. Man har också strävat efter att ge programmet en internationell förankring genom att man tagit in WHO:s program "Hälsa för alla år 2000" i inledningen till samarbetsprogrammet. Dessutom har man, åtminstone delvis, tagit in de principer för social välfärdspolitik som 1987 antogs vid en s. k. interregional konsultation inom FN. Detta finner vi särskilt tillfredsställande då en av de kritiska punkterna i vår diskussion med social- och hälsovårdsministrarna om det nya programmet var att övergripande mål för socialpolitiken saknades. Vi anser att de nordiska länderna genom en sådan internationell anknytning av sitt social- och hälsovårdssamarbete får möjlighet att utnyttja det nordiska samarbetsprogrammet som en plattform för sitt internationella agerande och därvid uppträda enat.

Detta sätt att grunda programmet på internationella principer på både hälso- och socialsidan ger oss större möjligheter att se sambanden mellan hälsa och livsvillkor i stort, och WHO fäster stort avseende vid livsstilen, arbetsmiljön, bostaden, den sociala tryggheten och familjeförhållandena som orsaker till hälsa respektive ohälsa.

Utskottet har understrukit betydelsen av de sociala faktorerna för hälsan bl. a. i sitt yttrande över samarbetsprogrammet på arbetsmarknadsområdet, där arbetslöshetens roll som orsak till psykiska problem, hjärt- och kärlsjukdomar och självmord underströks. Åtgärder för att förbättra folkhälsan måste ta sikte på människans totala livssituation — därom råder total enighet mellan Nordiska rådet och WHO.

Vi noterade i utkastet från ministerrådet, kanske med något höjda ögonbryn, att man tagit in ett avsnitt om "den absoluta och relativa fattigdomen". För min egen del associerar detta till Carl Jonas Love Almqvists skrift "Den svenska fattigdomens betydelse". Medan Almqvist såg fattigdomen som en positiv faktor som gjorde människorna arbetssamma och nöjda med litet, ser vi i dag fattigdomen som ett av de svåra samhällsproblemen och en orsak till ohälsa. Vi vill därför att välfärden i stort inklusive de ekonomiska fördelningsaspekterna tas upp i det nya programmet på ett mer konsekvent sätt än som gjorts.

Utskottet har framhållit att man inte kan lösa fattigdomsproblemen utan att gå in på ett bredare

spektrum av orsaker som berör ekonomi, selsättning och bostadskostnader.

En analys av socialbidragsutvecklingen i Norden har gjorts, och ett projekt planeras nu i detta ämne. Det är viktigt att man liksom hittills arbetar med generella åtgärder, eftersom problemen är generella, nämligen arbetslöshet — särskilt bland ungdomarna — och ökande bostadskostnader.

Med tanke på den gemensamma nordiska arbetsmarknaden och socialkonventionen är det dessutom viktigt med gemensamma insatser.

Mycket viktigt ur fördelningssynpunkt är att de handikappade ges förbättrade villkor. Vi är mycket nöjda med de projektprogram som Nordiska handikappnämnden arbetar med, men vi vill också efterlysa en form av försörjningsprogram som gör att de handikappade verkligen får nytta av alla de tekniska innovationer som framkommer på hjälpmedelsområdet.

Missbruksfrågorna tas också upp i detta samarbetsprogram. De har närmare berörts under en tidigare punkt på dagordningen av Svein Alsaker, så jag behöver inte upprepa dem, men vi framhåller att det är viktigt att leva upp till WHO:s målsättning och att konkreta åtgärder vidtas i varje land.

Avslutningsvis konstaterar utskottet att man i vissa delar kunnat påverka programmets utformning samt att utskottets synpunkter i övrigt bör bevakas i det fortsatta arbetet inom ramen för samarbetsprogrammet.

Fru president! Jag yrkar bifall till utskottets förslag till rekommendation.

Karin Söder övertog härefter ledningen av förhandlingarna.

Statsråd Tove Strand Gerhardsen: President! På vegne av Nordisk Ministerråd vil jeg gjerne få kommentere ministerrådsforslaget om nordisk samarbeidsprogram for helse- og sosialsektoren og de kommentarene sosial- og miljøutvalget har lagt fram.

Som kjent ble det første samarbeidsprogrammet for denne sektoren fastsatt i 1977. Det programmet vi nå arbeider etter, ble fastsatt i 1982. Ministerrådet kom derfor til at det var nødvendig og ønskelig med en revisjon.

Ministerrådet drøftet forslaget til nytt samarbeidsprogram med Nordisk Råds sosial- og miljøutvalg i Åbo i november i fjor. Fra Ministerrå-

dets side vil jeg gjerne få gi uttrykk for at dette var et verdifullt ledd i behandlingen. Som nevnt av representanten Öhrsvik, har vi i den endelige utforming forsøkt å følge opp drøftingen i Åbo.

En gjennomgang av programmene viser at det har skjedd en viktig utvikling i det nordiske samarbeidet på våre sektorer innenfor Ministerrådets rammer.

I det foreliggende forslaget har vi forsøkt å bidra til en framtidsrettet utvikling av det nordiske samarbeidet, bygd på de kriterier som ligger til grunn på alle områder innenfor dette samarbeidet.

I kapitlet om utviklingstrekk og langsiktige mål har vi tatt for oss de utviklingstrekk det nordiske samarbeidet skal utfolde seg innenfor, og som vi i fellesskap skal gi best mulig svar på. Fra helsesiden har vi tatt utgangspunkt i Verdens Helseorganisasjons mål. Det gir oss en god internasjonal plattform å arbeide ut fra. Nordisk Råd har jo også vært av dem som har pekt på viktigheten av den plattformen. Verdens Helseorganisasjons mål er omfattende og dekker langt på vei også sosialsektoren. Det er likevel viktig når det gjelder sosialsektoren, at vi nylig har fått de globale retningslinjene for sosialpolitisk utvikling som ble utviklet under FN's interregionale konsultasjon i september i fjor. I programforslaget er det vist til de prinsippene som ble vedtatt der, og det er et godt utgangspunkt for vårt videre arbeid.

Under den interregionale FN-konsultasjonen i Wien foreslo vi fra norsk side at FN-sekretariatet burde se på mulighetene å formulere mål for utviklingen av sosialpolitikken, slik Verdens Helseorganisasjon allerede har lagt opp til når det gjelder helsepolitikken. I tillegg bad vi om at det ble satset på å identifisere de sosio-økonomiske faktorene som er avgjørende for om vi skal nå målene. Verken fra nordisk side eller i FN-sammenheng har vi kommet så langt i dette samarbeidet at det kan få virkning for det foreliggende forslaget til samarbeidsprogram. Vi ser det som en stor utfordring som vi må følge opp.

I det foreliggende forslaget til samarbeidsprogram har vi tatt konsekvensen av at vi utvikler oss i retning av et stadig mer komplisert og sammensatt samfunn, og at det derfor er behov for et tverrsektorielt samarbeid. Vi har i kapittel fem behandlet tilgrensende forsknings- og utredningssamarbeid særskilt, men vi har også flere andre steder pekt på behovet for et samarbeid på tvers av sektorer.

Forslaget til nordisk samarbeidsprogram om miljøvern omfatter også samarbeid med helse- og sosialsektoren. Det peker på betydningen av arbeidet med kartlegging og vurdering av den helsemessige virkning og risiko ved f. eks. kjemiske stoffer og produkter — herunder forebygging av kreft og de mer og mer vanlige allergisykdommer. Programforslaget peker også på de helsemessige virkninger av luftforurensning, problemer med dioksid og kriterier og retningslinjer for arbeidet mot støyforurensning.

På arbeidsmiljøområdet er det tilsvarende berøringspunkter.

Jeg er glad for at sosial- og miljøutvalget er enig i at vi legger slik vekt på tverrsektorielt samarbeid. Utvalgets antydning om utforming av felles prosjekter mellom sektorene er interessante, og vi vil følge opp denne idéen.

Når det gjelder helsesektoren, har vi merket oss kommentarene til virksomheten i NIOM. Jeg kan opplyse at NIOMs virksomhet står på dagsordenen for møtet i embetsmannskomiteen som skal avholdes her i Oslo 21. og 22. mars. Som vi drøftet i Åbo, vil vi også se nærmere på legemiddel-samarbeidet. Dette arbeidet er allerede satt i gang.

Bekjempelsen av AIDS satses det nå sterkt på i alle de nordiske land, og det er naturlig og viktig at det samarbeides både nordisk og internasjonalt om denne saken. Det nordiske samarbeidet er i god gjenge på mange plan, også i Ministerrådets regi. I samarbeidsprogrammet har vi valgt å omtale disse spørsmålene i et avsnitt om arbeidet med de grunnleggende livsstilsforhold. Vi har imidlertid merket oss sosial- og miljøutvalgets uttalelse om at AIDS-spørsmålene er så viktige at saken burde omtales i eget avsnitt. Dette vil vi vurdere i forbindelse med den endelige utformingen av programmet etter behandlingen her i Nordisk Råd.

På sosialsektoren reiser utvalget spørsmål om å legge til en prinsipiell omtale under avsnittet om barne-, ungdoms- og familiepolitikk og om å utdype avsnittet om eldreomsorg. Vi vil drøfte disse forslagene for å se om det er mulig å finne fram til formuleringer som imøtekommer utvalgets forslag.

Vi har forutsatt at selve samarbeidsprogrammet skal trekke opp retningslinjene for og rammene rundt det nordiske samarbeidet innenfor ministerrådsstrukturen. I utformingen av de enkelte delene har vi forsøkt å ta hensyn til akkurat

det. Vi har videre tatt utgangspunkt i den situasjon vi nå faktisk befinner oss i når det gjelder praktisk arbeid på alle plan. Den virksomhet som er i gang, må videreføres og følges opp. I tillegg til det som ellers foregår, har vi en løpende informasjons- og erfaringsutveksling mellom landene som også er av stor betydning. Vi legger vekt på at også denne samarbeidsformen utnyttes enda bedre i tiden som kommer.

De økonomiske rammene setter her som ellers grenser for virksomhetens omfang. Vi har derfor måttet velge hvilke konkrete prosjekter eller problemstillinger som skal nevnes i selve programmet. Etter hvert som samarbeidet på de forskjellige områdene skrider fram, vil Ministerrådet rapportere til rådet gjennom årsberetninger eller på annen måte.

Sedan diskussionen forklarats avslutad skedd votering medelst voteringsapparat beträffande utskottets förslag till rekommendation.

För rekommendationen röstade:

Svein Alsaker, Lennart Andersson, Margareta Andrén, Ylva Annerstedt, Margrete Auken, Dorthe Bennedsen, Hallgrim Berg, Jens Bilgrav-Nielsen, Gunnar Björk, Ilkka-Christian Björklund, Gustav Björkstrand, Eiður Guðnason, Mikko Elo, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Kjell Magne Fredheim, Einar Førde, Arne Gadd, Knud Glønborg, Guðrún Helgadóttir, Lilli Gyldekilde, Hagen Hagensen, Flemming Hansen, Ivar Hansen, Søren Hansen, Elsi Hetemäki-Olander, Liisa Hilpelä, Per Olof Håkansson, Åsa Solberg Iversen, Olof Jansson, Riitta Järvisalo-Kanerva, Anker Jørgensen, Brit Jørgensen, Ragna Berget Jørgensen, Arvo Kempainen, Sakari Knuuttila, Wiggo Komstedt, Theo Koritzinsky, Jacob Lindenskov, Anna-Kaarina Louvo, Grethe Lundblad, Helge Adam Møller, Kjeld Rahbæk Møller, Barbro Nilsson, Mats Nyby, Hans Nyhage, Ólafur G. Einarsson, Óli Þ. Guðbjartsson, Saara-Maria Paakkinen, Páll Pétursson, Kaj Poulsen, Heikki Riihijärvi, Mirja Ryyänen, Kimmo Sasi, Asbjørn Sjøthun, Arne Skauge, Otto Steenholdt, Ingrid Sundberg, Karl-Erik Svartberg, Sten Svensson, Karin Söder, Peder Sønderby, Bernhardt Tastesen, Eeva Turunen, Ole Gabriel Ueland, Valgerður Sverrisdóttir, Marjatta Väänänen, Lars Werner, Lena Öhrsvik och Kåre Øvregard.

Frånvarande var:

Esko Aho, Jo Benkow, Carl Bildt, Johan Buttedahl, Thor-Eirik Gulbrandsen, Margit Hansen-Krone, Anneli Jäätteenmäki, Preben Lange, Agnar Nielsen, Hans Petersson, Kristen Poulsgaard, Reulf Steen, Sverrir Hermannsson, Harald Synnes, Jan P. Syse, Anders Talleraas och Olle Östrand.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 70 röster.

12

A 776/s: Medlemsförslag om intensifiering av behandlingsarbetet i kampen mot alkohol och narkotika

Social- och miljöutskottet hade föreslagit, att Nordiska rådet med anledning av medlemsförslaget antar följande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att

1. verka för ökat samarbete mellan amt/fylken/län och kommuner samt berörda offentliga och fristående organisationer i syfte att genomföra ett erfarenhetsutbyte om behandling av alkoholister och narkomaner för att identifiera och upplysa om de metoder som visar sig särskilt effektiva i behandlingen,

2. ta initiativ till och stödja försöksprojekt på lokal och regional nivå i syfte att intensifiera rehabiliteringen av missbrukare.

Alsaker: Ærede president! Jeg skal prøve å fatte meg i korthet.

Behandlingen av dette medlemsforslaget må ses i sammenheng med handlingsplanen mot narkotika.

Rusgiftmisbruket er vårt største sosiale problem. Erkjenner man dette, har man også et ansvar for å gjøre noe med det. Utvalget har i sin uttalelse bl. a. pekt på at de frivillige organisasjonene kan yte verdifulle bidrag i denne sammenheng.

Det finnes ingen vidundermedisin når det gjelder behandling av alkoholavhengige og narkomane. Man har ulike "skoler" og behandlingsopplegg. Misbrukernes spesielle livssituasjon og lokale miljø er her en viktig faktor.

Hensett til de store omkostninger rusgiftmisbruket påfører samfunnet, er det viktig å finne fram til de best mulige samarbeidsformer og be-

handlingsopplegg. Dette er et arbeid som ikke bare må drives på topplan nasjonalt eller mellom landene, men være et arbeid som har bredde og drives fram hvor det er naturlig, også på lokalt og regionalt nivå, og som inkluderer de frivillige folkeorganisasjonene i Norden. Utvalget peker i sin uttalelse på nettopp dette.

Utvalget har videre pekt på verdien av erfaringsutveksling når det gjelder ulike behandlingsopplegg for ulike grupper av misbrukere. Det er uten videre klart at behandlingsoppleggene må ta utgangspunkt i de respektives bakgrunn og kultur. Erfaringsutveksling på dette området er derfor viktig.

Med dette vil jeg anbefale utvalgets forslag til rekommendasjon.

Sedan diskussionen forklarats avslutad skedde votering medelst voteringsapparat beträffande utskottets förslag till rekommendation.

För rekommendationen röstade:

Esko Aho, Svein Alsaker, Lennart Andersson, Margareta Andrén, Ylva Annerstedt, Margrete Auken, Dorte Bennedsen, Hallgrim Berg, Jens Bilgrav-Nielsen, Gunnar Björk, Ilkka-Christian Björklund, Gustav Björkstrand, Eidur Guðnason, Mikko Elo, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Kjell Magne Fredheim, Einar Førde, Arne Gadd, Knud Glønborg, Guðrún Helgadóttir, Lilli Gyldenkilde, Ivar Hansen, Elsi Hetemäki-Olander, Liisa Hilpelä, Per Olof Håkansson, Asa Solberg Iversen, Olof Jansson, Riitta Järvisalo-Kanerva, Anker Jørgensen, Brit Jørgensen, Ragna Berget Jørgensen, Arvo Kempainen, Thea Knutzen, Sakari Knuutila, Theo Koritzinsky, Jacob Lindenskov, Anna-Kaarina Louvo, Grethe Lundblad, Helge Adam Møller, Kjeld Rahbæk Møller, Barbro Nilsson, Mats Nyby, Ólafur G. Einarsson, Óli Þ. Guðbjartsson, Saara-Maria Paakkinen, Heikki Riihijärvi, Mirja Ryynänen, Kimmo Sasi, Otto Steenholdt, Ingrid Sundberg, Karl-Erik Svartberg, Sten Svensson, Karin Söder, Bernhard Tastesen, Eeva Turunen, Ole Gabriel Ueland, Valgerður Sverrisdóttir, Marjatta Väänänen, Lars Werner, Lena Öhrsvik och Kåre Øvre-gard.

Frånvarande var:

Jo Benkow, Carl Bildt, Johan Buttedahl, Thor-Eirik Gulbrandsen, Hagen Hagensen,

Flemming Hansen, Søren Hansen, Margit Hansen-Krone, Wiggo Komstedt, Preben Lange, Agnar Nielsen, Hans Nyhage, Páll Pétursson, Hans Petersson, Kaj Poulsen, Kristen Poulsgaard, Asbjørn Sjøthun, Arne Skauge, Reilulf Steen, Sverrir Hermannsson, Harald Synnes, Jan P. Syse, Peder Sønderby, Anders Talleraas och Olle Östrand.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 62 röster.

13

A 789/s: Medlemsförslag om rökfria miljöer m. m.

Social- och miljökottet hade föreslagit att Nordiska rådet med anledning av medlemsförslaget antar följande rekommendationer:

1. Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att utreda restriktiva regler i Norden innebärande exempelvis

(a) begränsning av rökning i offentliga lokaler och på offentliga kommunikationsmedel,

(b) förbud mot tobaksreklam, och

(c) märkning av tobaksprodukter.

2. Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar att på internationellt plan verka för restriktivare regler för tobakskonsumtion.

Åsaker (social- och miljökottets talesman):
Ærede president! Det er som vi alle vet, en klar årsakssammenheng mellom tobakksrøking og utvikling av en rekke alvorlige sykdommer. Passiv røking er også skadelig. Det er viktig å ta den praktiske konsekvens av denne viten. Dette er også bakgrunnen for medlemsforslaget. Det må være riktig å si at det på dette området har vært en gledelig utvikling som inspirerer til fortsatt innsats for å redusere bruken av tobakk.

Samtlige nordiske land har også i en eller annen form restriksjoner og begrensninger når det gjelder tobakk. De strengeste reglene har man på Island og i Norge og Finland, som i dag alle har innført reklameforbud mot tobakk. Sverige vedtok i 1987 nye og skjerpede regler for tobakksreklame.

Lovregler kan medvirke til å skape nye holdninger. Innføring av reklameforbud mot tobakk er etter utvalgets mening et saksfelt hvor klare regler kan ha positiv betydning.

Utvalget går derfor inn for forbud mot tobakksreklame.

Et klart flertall av høringsinstansene støtter medlemsforslaget bortsett fra forslaget om fastsettelse av aldersgrense for kjøp av tobakk. Det vises i denne forbindelse til at en slik bestemmelse kan være vanskelig å håndheve, at den kan ha den motsatte effekt, og at en bestemt aldersgrense kan tolkes som en sosial aksept av tobakksrøking. Utvalget har derfor i sitt forslag til uttalelse ikke tatt med dette punktet i medlemsforslaget, dette til tross for at det i de enkelte nordiske land er bestemmelser om aldersgrense for kjøp av tobakk.

I forslaget til uttalelse er det i likhet med i medlemsforslaget inntatt en oppfordring til de nordiske land om internasjonalt å arbeide for restriktive regler mot bruk av tobakk. Det tenkes i denne forbindelse særlig på de internasjonale tobakksfabrikkene og deres aktive markedsføring bl. a. i u-landene.

Med dette vil jeg anbefale utvalgets forslag til uttalelse.

Til slutt vil jeg gjøre oppmerksom på en redaksjonell feil som er kommet inn i det trykte heftet som gjelder dette forslaget. Der står det nederst på side 14 under punkt 1: "Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att utreda restriktiva regler i Norden beträffande ." osv. Denne første mening i utskottets forslag skal lyde: "Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att utreda restriktiva regler innebärande exempelvis." osv.

Poulsgaard: Fru præsident! "Du gamla, du fria..", vi er gamle, men vi er ikke frie længere. Hvad er det for noget, vi bevæger os ud på? Forbud, forbud, forbud! Jeg tror da, forfatteren til de ord dér ville vende sig i sin grav.

Jeg har selv været ryger, storryger, jeg holdt op for 5 år siden. Nu er jeg ved at blive tyk i stedet for, og om man dør af tobak eller man dør af fedme, det kan vel næsten være ens.

Hvad er det egentlig, Nordisk Råd ønsker? Forbud og forbud og forbud, forbud mod rygning i offentlige lokaler, jamen altså, rygere, skal de slet ikke have lov til at være her? Nu har vi da levet med det i mange, mange år, uden at det har genereret nogen nævneværdigt. Er vor generation ved at blive så sart? Tror vi, vi kan få et evigt liv? Hvad er det, vi tilstræber? Hvorfor skal vi til at tage nydelse fra folk? Det er da en nydelse for

mange mennesker at få lov til at tage en cigar, en cerut, en cigaret eller tænde en pipe tobak. Hvorfor skal Nordisk Råd forbyde dem det?

Som sagt, jeg ryger ikke selv, jeg snakker ikke for min egen syge moster, men det generer ikke mig, at andre folk ryger. Jeg tror simpelt hen, at vi er blevet så kulturelle, at vi tager hensyn til hverandre her i Norden. Jeg kunne da aldrig drømme om, hvis jeg kom i et hjem, og så værtsparret siger, at de ønsker ikke, der ryges, så vil jeg da respektere det, men derfra og så til at have forbud imod det. Hold da nu op, inden vi bliver fuldstændig til grin!

Koritzinsky: President! Jeg synes siste talers fedme eller min er relativ uinteressant i denne debatten. Men hvis det først skal trekkes fram, vil jeg nok si at jeg foretrekker at folk plager sin omgivelser med flere kilo enn med flere sigaretter. Hvis jeg legger på meg 20 kg, er det til lite sjenanse for mine omgivelser. Men hvis jeg daglig går rundt og røyker 20 sigaretter, kan det altså plage mine omgivelser. Problemet er at frihet her til uhemmet røyking uten former for offentlige restriksjoner betyr tvang for andre til å måtte finne seg i passiv røyking. Jeg vil derfor varmt anbefale det forslaget som her er lagt fram.

Jeg husker at det for noen år tilbake var en del ikke-røykere som sa at det å røyke er en privatsak, men hvor du røyker er ikke en privatsak. Dette var da vi fikk forskningen om passiv røyking. Nå er heller ikke lenger det at du røyker en privatsak, fordi en mange timer etter røykingen vil kunne forurense sine omgivelser, og vi vet at røyking betyr store belastninger på helse- og sosialbudsjettet -ergo angår det oss alle. Jeg er selv røyker, men jeg er likevel tilhenger av både reklameforbud og restriksjoner når det gjelder røyking.

Alsaker: Ærede president! Jeg tror vi alle sammen kan være enige om at frihet er bra, men friheten kan også ha sine grenser. Hvis man plager sine omgivelser er den grensen etter min mening nådd. En som røyker, og som dermed forpester luften bokstavelig talt i sine omgivelser, må gjerne gjøre det hvis han er alene, men hvis andre er til stede som ikke ønsker å bli forpestet, bør det etter min oppfatning være regler for det. Derfor vil jeg si at innlegget til hr. Poulsgaard som vi nettopp hørte, fullstendig setter saken på hodet.

Knuutila: Rouva presidentti! Haluan vain sanoa niille, jotka intoilevat tupakan polttamisen sallimisen puolesta yleisissä julkisissa tiloissa, että tutustukaa, hyvät ystävät, niihin haittoihin joita tupakanpoltosta on astmaatikoidelle ja monille muille keuhkovammaisille. Minä luulen, että sen jälkeen meillä on vähemmän intoa taistella tupakanpolton sallimisen puolesta yleisissä tiloissa ja kulkuvälineissä, joissa nämä sairaaat, keuhkovammaiset ihmiset joutuvat olosuhteiden pakosta jopa päivittäin oleskelemaan.

Knuutila's anförande i svensk översättning: Fru president! Jag vill bara säga till dem som ivrar för att tobaksrökning skall tillåtas i offentliga utrymmen: bekanta er, goda vänner, med de skador som tobaksrökningen förorsakar astmatiker och många andra som lider av lungsjukdomar. Jag tror, att det efter det finns mindre iver att kämpa för att tobaksrökning skall tillåtas i offentliga utrymmen och fortskaffningsmedel, i vilka dessa sjuka, lungskadade människor är tvungna att vistas nästan dagligen.

Hagen Hagensen: Præsident! Jeg må begynde med en bekendelse, selv om det ikke er noget Oxfordmøde, jeg har røget uendelig meget i mit liv, jeg holdt op for nogle måneder siden, og jeg vil gerne sige, at det er af egen fri vilje, jeg har gjort det, ingen har påvirket mig til at gøre det. Jeg vil gerne vise hensyn i henseende til andre, men jeg vil meget have mig frabedt, at man pålægger mig noget, over for hvilket der ikke er nogen sanktioner, for det skal man jo ikke have, og det kan man heller ikke gøre, og jeg synes derfor, det er forkert, det man gør her.

Jeg mener, at det, man foreslår, rækker alt for vidt, og derfor kan jeg ikke afgive stemme for dette forslag.

Jeg skal nævne, at det er blevet fortalt mig nu, at der i den rekommandationstekst, vi har, står det under punkt 1, at Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd at udrede restriktive regler i Norden betræffande — og betræffande skal, så vidt jeg har forstået, erstattes af orden "eksempelvis", og det vil sige, at det binder ikke nær så meget.

Men alligevel kan jeg ikke afgive stemme herfor. Jeg synes, det er forkert, og jeg vil holde mig til, hvad det står på side 10, hvor der står:

"Den danske regerings opfattelse er fortsat, at det bedste resultat først og fremmest opnås gen-

nem oplysning og frivillige aftaler.”

Og så er der noget, jeg lægger særdeles megen vægt på i de høringer, der har været, og det er, hvad Dansk Sygeplejeråd fortæller os, de siger, at Sygeplejerådet anser, at forebyggende virksomhed i form af oplysningskampagner og undervisning for at skabe holdningsændringer bør prioritetes forud for de negative virkninger af forbud.

Jeg synes, at det er meget væsentligt, at en organisation som Dansk Sygeplejeråd, der er dem, der tager sig af os, også af dem, der har fået for meget røg, faktisk kan fortælle, at det ønsker de man skal gøre gennem oplysning, frem for at man skal nå til noget, der er et forbud, og et forbud, for hvilket der faktisk ikke er nogen sanktioner. Så vil det blive overtrådt, det vil være forkert.

Jeg henstiller, at den frihed, der bør være, også kommer til at være på dette område, og at vi alle vil være med til at virke i oplysningens tjeneste for at markere, hver ud fra vort syn, hvad det er, vi finder der kan være så skadeligt af den ene og den anden art. Der er jo mange, mange andre ting, der er skadelige, som vi som mennesker må finde os i, når vi skal færdes blandt hverandre.

Jeg kan altså ikke afgive stemme for dette forslag.

Björkstrand: Fru president! Först vill jag konstatera, att vi har ju långregående restriktioner i Finland än ministerrådets förslag nu förutsätter. Erfarenheterna av dessa restriktioner är enbart positiva. I fråga om frihet och tvång kan man säga att det ena inte innebär frihet och det andra tvång, utan i bägge fallen är det fråga om tvång. I det senare fallet tvingar vi personer som inte röker att vistas i miljöer som är fulla av rök. Det är inte heller frihet.

Sedan diskussionen förklarats avslutad skedde votering medelst voteringsapparat beträffande utskottets första förslag till rekommendation.

För rekommendationen röstade:

Esko Aho, Svein Alsaker, Lennart Andersson, Margareta Andrén, Ylva Annerstedt, Margrete Auken, Dorte Bennedsen, Hallgrim Berg, Jens Bilgrav-Nielsen, Gunnar Björk, Ilkka-Christian Björklund, Gustav Björkstrand, Eidiur Guðnason, Mikko Elo, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Arne Gadd, Knud Glønborg, Lilli Gyl-

denkilde, Ivar Hansen, Elsi Hetemäki-Olander, Liisa Hilpelä, Per Olof Håkansson, Åsa Solberg Iversen, Olof Jansson, Riitta Järvisalo-Kanerva, Anneli Jäätteenmäki, Ragna Berget Jørgensen, Arvo Kempainen, Sakari Knuuttila, Jacob Lindenskov, Anna-Kaarina Louvo, Grethe Lundblad, Kjeld Rahbæk Møller, Agnar Nielsen, Barbro Nilsson, Mats Nyby, Hans Nyhage, Ólafur G. Einarsson, Óli P. Guðbjartsson, Saara-Maria Paakkinen, Heikki Riihijärvi, Mirja Ryyänen, Asbjørn Sjøthun, Arne Skauge, Otto Steenholdt, Ingrid Sundberg, Karl-Erik Svartberg, Sten Svensson, Karin Söder, Eeva Turunen, Ole Gabriel Ueland, Valgerður Sverrisdóttir, Marjatta Väänänen, Lars Werner, Lena Öhrsvik och Kåre Øvregard.

Mot rekommendationen röstade:

Guðrún Helgadóttir, Hagen Hansen, Søren Hansen, Wiggo Komstedt, Helge Adam Møller, Kristen Poulsgaard och Peder Sønderby.

Flemming Hansen, Anker Jørgensen, Brit Jørgensen, Kaj Poulsen, Kimmo Sasi och Bernhardt Tastesen *avstod från att rösta.*

Frånvarande var:

Jo Benkow, Carl Bildt, Johan Buttedahl, Kjell Magne Fredheim, Einar Førde, Thor-Eirik Gulbrandsen, Margit Hansen-Krone, Theo Koritzinsky, Preben Lange, Páll Pétursson, Hans Petersson, Reiulf Steen, Sverrir Hermannsson, Harald Synnes, Jan P. Syse, Anders Talleraas och Olle Östrand.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 57 röster mot 7. 6 medlemmar avstod från att rösta.

Härefter företogs votering medelst voteringsapparat beträffande utskottets andra förslag till rekommendation.

För rekommendationen röstade:

Esko Aho, Lennart Andersson, Margareta Andrén, Margrete Auken, Hallgrim Berg, Gunnar Björk, Ilkka-Christian Björklund, Gustav Björkstrand, Eidiur Guðnason, Mikko Elo, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Arne Gadd, Knud Glønborg, Elsi Hätemäki-Olander, Liisa Hilpelä, Per Olof Håkansson, Åsa Solberg Iversen, Riitta Järvisalo-Kanerva, Anneli Jät-

teenmäki, Arvo Kempainen, Sakari Knuttila, Jacob Lindenskov, Anna-Kaarina Louvo, Grethe Lundblad, Agnar Nielsen, Barbro Nilsson, Mats Nyby, Hans Nyhage, Ólafur G. Einarsson, Óli Þ. Guðbjartsson, Saara-Maria Paakinen, Mirja Ryyänen, Asbjørn Sjøthun, Otto Steenholdt, Ingrid Sundberg, Karl Erik Svartberg, Sten Svensson, Karin Söder, Eeva Turunen, Ole Gabriel Ueland, Valgerður Sværrisdóttir, Marjatta Väänänen, Lars Werner, Lena Öhrsvik, Olle Östrand och Kåre Øvregeard.

Mot rekommendationen röstade:

Søren Hansen, Olof Jansson, Wiggo Komstedt, Kristen Poulsgaard och Peder Sønderby.

Ylva Annerstedt, Hagen Hagensen, Flemming Hansen, Anker Jørgensen, Brit Jørgensen, Kaj Poulsen, Kimmo Sasi och Bernhardt Tastesen *avstod från att rösta*.

Frånvarande var:

Svein Alsaker, Jo Benkow, Dorte Bennedsen, Carl Bildt, Jens Bilgrav-Nielsen, Johan Buttedahl, Kjell Magne Fredheim, Einar Førde, Guðrún Helgadóttir, Thor-Eirik Gulbrandsen, Lilli Gyldenkilde, Ivar Hansen, Margit Hansen-Krone, Ragna Berget Jørgensen, Theo Koritzinsky, Preben Lange, Helge Adam Møller, Kjeld Rahbæk Møller, Páll Pétursson, Hans Petersson, Heikki Riihijärvi, Arne Skauge, Reulf Steen, Sverrir Hermannsson, Harald Synnes, Jan P. Syse och Anders Talleraas.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 47 röster mot 5. 8 medlemmar avstod från att rösta.

14

A 763/s: Medlemsförslag om stärkande av europeiskt samarbete på miljöområdet (Miljö-Eureka) och A 763 Ä/s: Ändringsförslag om främjande av det europeiska samarbetet på miljöområdet genom ett europeiskt miljömöte på hög nivå

Rådet företog ovannämnda två saker i ett sammanhang.

Social- och miljöutskottet hade föreslagit att Nordiska rådet inte företar sig något ytterligare med anledning av de båda förslagen.

Dorte Bennedsen och Lilli Gyldenkilde hade i en reservation fogad till utskottets betänkande

föreslagit att Nordiska rådet antar följande rekommendation:

Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd at

- arbejde for, at samtlige relevante nationer i Øst- og Vesteuropa inddrages i konventionerne, ved at fremlægge selvstændige forslag herom og ved at fastholde, at EF-landene også fremover bevarer deres selvstændige forhandlingsfrihed i konventionerne, så den såkaldte klubstrategi kan fremmes yderligere,
- at afsætte ressourcer til, at den nordiske politik på luft- og havforureningsområdet kan fremlægges som veldokumenterede forslag, gerne forberedt med andre ligesindede nationer,
- at udarbejde en plan for, hvordan man nationalt såvel som internationalt kan samordne den forskningsmæssige, den tekniske og den politiske indsats mod den grænseoverskridende forurening inden 37. session idet man overalt søger at fastholde princippet om, at forureneren betaler,
- at fortsætte bestræbelserne for at afholde et europæisk miljømøde på højt niveau, og her særligt arbejde for vedtagelsen af et samarbejdsprojekt med henblik på udviklingen af energibesparende og miljøvenlige energi- og industriprocesser med ringe eller slet ingen affaldsproduktion og til udviklingen af effektiv rensningsteknik, både i den nationale teknologiske udvikling og i internationalt økonomisk og teknologisk samarbejde.

Marjatta Väänänen (social- och miljöutskottets talesman): Fru president! Utskottet instämmer i medlemsförslagets bedömning att luftförureningarna måste få sin lösning på internationellt plan. Men utskottet anser inte att inrättandet av ett miljö-Eureka skulle bidra till en bättre och snabbare lösning av detta problem. Bakgrunden till utskottets bedömning är att det ej torde vara brist på lämpliga beredande organ som för närvarande är flaskhalsen i detta arbete utan snarare brist på politisk vilja och ekonomiska medel i enskilda länder.

Utskottet vill i detta sammanhang erinra om att Nordiska rådet i slutet av 1987 tillsatte en särskild kommitté för att uttröna behovet av gemensamma och samordnade nordiska insatser inom bl. a. det internationella miljö- och biståndsarbetet och andra frågor i anslutning till

den nordiska representationen i internationella organisationer. De frågor som tas upp i medlemsförslagen är enligt utskottets bedömning en naturlig arbetsuppgift för denna kommitté.

Utskottet vill vidare, mot bakgrund av att ministerrådets arbete med en handlingsplan mot luftföroreningar som innefattar viktiga internationella förhandlingar befinner sig i ett inledande skede, framhålla att ministerrådet bör avsätta ökade resurser för att man skall kunna presentera väldokumenterade förslag på internationell plan, grundade på nordisk politik på luft- och havsföroreningsområdet. Dessa förslag bör om så är lämpligt förberedas tillsammans med andra länder med likartade ståndpunkter.

Utskottet vill slutligen särskilt framhålla ändringsförslagens tanke att man speciellt bör arbeta för antagande av samarbetsprojekt avseende utvecklingen av energibesparande och miljövänliga industriprocesser med ringa eller ingen avfallsproduktion samt för utvecklingen av effektiv reningsteknik både nationellt och i internationell ekonomisk och teknologisk samarbete.

Mot denna bakgrund hemställer utskottet att Nordiska rådet ej företar sig något ytterligare med anledning av de båda förslagen. Det finns två av utskottets medlemmar som har lämnat reservation i denna sak.

Lilli Gyldenkilde: Fru præsident! Jeg tager ordet som reservant og medforslagsstiller til medlemsforslaget om en styrkelse af det europæiske samarbejde på miljøområdet og det senere ændringsforslag.

Jeg skal stærkt beklage, hvis vi ikke får vedtaget nogen rekommandation til Nordisk Ministerråd i denne sag, og har selvfølgelig spekuleret på, hvorfor det ikke har været mulig indtil nu at opnå enighed. Jeg er nået frem til det resultat af mine overvejelser, at det nok skyldes, at vi har kaldt forslaget noget forkert, nemlig Miljø-Eureka. For det kan ikke være forslagens indhold, der er noget i vejen med.

I de seneste dage har vi både i Social- og Miljøudvalget og på mødet med Nordisk Ministerråd (miljøministrene) drøftet de fleste af de tiltag, som er foreslået i ændringsforslaget til medlemsforslaget — og vel at mærke drøftet dem på en meget positiv måde — og også fra miljøministrene fået en positiv tilbagemelding, når det drejer sig om forslag til konkrete tiltag. Det gælder både, når det drejer sig om at inddrage andre rele-

vante nationer uden for Norden i de forskellige konventioner, og når det drejer sig om et grundlæggende princip som at fastholde, at forureneren betaler. Begge disse forslag er med i "klemmen" til ændringsforslaget.

Social- og Miljøudvalget har i sin betænkning over medlemsforslaget sagt, at udvalget lægger vægt på, at ministerrådet i sit arbejde med handlingsplanen mod luftforurening bør afsætte yderligere ressourcer, for at den nordiske politik på luft- og havsföroreningsområdet kan fremlægges som veldokumenterede forslag, gerne forberedt sammen med andre ligestillede nationer. Også dette forslag indgår som et af elementerne i ændringsforslagets "klemme", så det synes jeg godt man kan stemme for.

Udvalget har også i sin betænkning fremhævet ændringsforslagets tanke om at arbejde for vedtagelsen af et samarbejdsprojekt med henblik på udviklingen af energibesparende og miljövænlige energi- og industriprocesser med ringe eller slet ingen affaldsproduktion og til udviklingen af effektiv rensningsteknik, både i den nationale teknologiske udvikling og i internationalt økonomisk og teknologisk samarbejde. Også på dette punkt er der enighed mellem reservanterne og det øvrige Social- og Miljøudvalg.

Nu kan man så spørge sig selv, hvorfor det ikke har været mulig for Social- og Miljøudvalget at henstille, at Nordisk Råd vedtager en rekommandation som foreslået i ændringsforslaget — for det er jo ændringsforslaget, vi nu taler om, det er det, vi ønsker at få vedtaget.

Det er her, jeg tror vi er gået fejl af hinanden. Jeg skal forklare, hvorfor jeg mener, at vi er gået fejl af hinanden.

For at tilføre det europæiske miljø-samarbejde fornyet dynamik foreslog vi bl. a. i det oprindelige medlemsforslag oprettelsen af et sekretariat, der skulle modtage, bearbejde og fremlægge forslag til handlingsprogrammer til begrænsning af grænseoverskridende forurening samt til imødegåelse af andre miljøproblemer af international karakter, samt koordinere og udbrede eksisterende viden og resultater fra miljøovervågningsprogrammer og om teknologi m. m. til imødegåelse af internationale miljøproblemer.

Jeg tror ikke, nogen af os her kan være uenige i sigtet med medlemsforslaget, nemlig at tilføre det internationale miljø-samarbejde øget dynamik, men måske har vi ikke været helt enige om midlet, nemlig oprettelsen af et særskilt sekretariat til

at varetage denne opgave.

Mange af remissinstanserne, som det oprindelige medlemsforslag var udsendt til, rejste da også tvivl eller tog direkte afstand fra forslaget om et særskilt sekretariat. Dette tog forslagstillerne hensyn til med fremsættelsen af ændringsforslaget, hvor vi opgav tanken om et selvstændigt sekretariat. Den fejl, vi så måske begik, var, at ændringsforslaget ikke blev udsendt på remiss igen. Måske derfor lykkedes det os ikke godt nok at få de to forslag skilt fra hinanden. Derfor har vi ikke kunnet blive enige om et forslag til rekommandation.

Når jeg tænker tilbage på vores møde med miljøministrene i mandags, blev der sagt mange ting, både om det nye samarbejdsprogram på miljøområdet og om den kommende havforureningsplan, som er helt på linie med de tiltag, som foreslås her i "klemmen" til ændringsforslaget.

Jeg skal derfor på reservanternes vegne henstille, at Nordisk Råd vedtager en rekommandation i overensstemmelse med ændringsforslaget, da vi jo alle er enige om, at de nordiske lande bør gå foran og være aktive ved løsningen af såvel nationale som nordiske og internationale miljøproblemer gennem konkrete — og jeg gentager: konkrete — nationale foranstaltninger, løbende samråd mellem de nordiske regeringer og samordning i internationale organer.

Jeg skal henstille meget alvorligt, at vi tager dette forslag ind, da det handler om helt konkrete tiltag, og miljøministrene har efterlyst konkrete tiltag op til flere gange i denne uge.

Dorte Bennedsen: Fru præsident! Jeg skal gøre det kort, fordi jeg kan give tilslutning til de synspunkter, Lilli Gyldenkilde lige har fremført.

Jeg vil godt føje et par ord til, fordi vi har haft svært ved at forstå, hvorfor det forslag, som her er fremlagt, og som vedrører vigtige og tunge problemer i miljøpolitikken, problemer som alle stort set har været enige om, ikke har kunnet vedtages. Så bad vi i Miljøudvalget om, at man ikke afskrev forslaget, men lod det ligge over til næste session, for inden næste session har miljøministrene — forhåbentlig i hvert fald — fremlagt deres forslag til et samarbejdsprogram på miljøområdet, og det vil sige, at forslaget kunne ligge, indtil vi har set, om miljøministrene tager disse problemstillinger seriøst og indarbejder dem i deres samarbejdsprogram.

Det kunne vi heller ikke få udvalget med til, og

det, der kan undre, er, at vi ikke kunne få nogen begrundelse for, hvorfor man ikke ville følge den procedure.

Vi har derfor ikke set nogen anden mulighed end at tage denne reservation. Jeg kan sige, at den deles af de danske socialdemokrater, som også agter at stemme imod den instilling, der foreligger fra udvalget.

Björklund: Fru president! Jag konstaterar att utskottsmajoriteten i motiveringarna har en mycket positiv och välvillig inställning till de grundidéer som finns i medlemsförslagen. Jag noterar också att utskottsmajoriteten har visat ett stort förtroende för den internationella samarbetskommitté som har tillsatts. Det konstateras att de frågor som tas upp i medlemsförslagen enligt utskottsmajoritetens bedömning skulle vara en naturlig arbetsuppgift för denna kommitté. Jag är väldigt tacksam för det förtroende som här visas för internationella kommitténs arbete. Men det ena utesluter inte det andra. Jag måste medge att det skulle kännas trygghet att ha plenarförsamlingens stöd för de goda idéerna inom den internationella kommitténs arbete. Därför vill jag meddela att de finländska socialdemokraterna kommer att rösta för reservationen.

Margrete Auken: Fru præsident! Senere ved dette møde, som jo altså fortsætter i morgen, har vi et spørgsmål om havafbrænding, og dér kommer det frem, at noget af det, vi ønsker — og når jeg siger "vi", taler jeg på vegne af en række af de grønne organisationer — er, at man får rigtige alternativer som ikke bare flytter problemet ind på land, men i det omfang, det overhovedet er muligt, finder frem til andre teknologier, så man undgår affaldet. Det er jo dog bedre at undgå affaldet end at flytte rundt med det. Endvidere sådan at man får skabt et arbejdsmiljø, som er til at være i. Både de ydre miljøspørgsmål og de indre miljøspørgsmål skal tages ind i sagen, så vi også bliver i stand til at lave kemikalievurderinger på en sådan måde, at vi kan komme mennesker til hjælp, som i øjeblikket må arbejde med farlige kemikalier. Også dette er det medlemsforslagets hensigt at hjælpe med.

Endelig er det et spørgsmål om at bidrage til, at ulandene får bedre information og får adgang til bedre teknologier. Når Oslokonventionen siger nej til havafbrænding, kan vi risikere, at skibene blot sejler til ulandene og brænder af dér. For-

målet er altså, at de får bedre information og adgang til bedre teknologier.

Jeg vil gerne her nævne, at i remissbehandlingen af Miljø-Eurekaforslaget kommer Nordens Faglige Samarbejdsorganisation ind på dette emne. Der står i deres remiss, at NFS anser, at dette samarbejde yderligere kan forstærkes gennem at virke for en udvikling, som gavner selv det ydre miljø som arbejdsmiljøet, og de henviser til de masser af mennesker, der må stå i giftige dampe.

Jeg vil defor meget bede om, at man lytter til denne organisation og giver forslaget støtte. Der er intet kontroversielt i forhold til, hvad Nordisk Råd i øvrigt siger, og jeg tror, at Lilli Gyldenkilde har ret i, at det stort set beror på misforståelser, når forslaget er blevet afskrevet. Jeg opfordrer altså meget til, at man støtter reservationen. Det er ikke en revolution i forhold til, hvad vi plejer at lave i Nordisk Råd, men i helt klar forlængelse af en sribe udtalelser, og det vil give mening i forhold til det svar på spørgsmålet om stop for havafbrænding, som jeg håber på at få fra Ministerrådet i morgen.

Sedan diskussionen forklarats avslutad skedde votering medelst voteringsapparat betræffande utskottets förslag att inte företa sig något i anledning av medlemsförslagen mot reservanternas förslag till rekommendation.

För utskottets förslag röstade:

Svein Alsaker, Lennart Andersson, Margareta Andrén, Ylva Annerstedt, Gunnar Björk, Gustav Björkstrand, Eiður Guðnason, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Kjell Magne Fredheim, Arne Gadd, Ivar Hansen, Per Olof Håkansson, Åsa Solberg Iversen, Anneli Jäätteenmäki, Brit Jørgensen, Ragna Berget Jørgensen, Anna-Kaarina Louvo, Grethe Lundblad, Barbro Nilsson, Óli P. Guðbjartsson, Mirja Ryyänen, Asbjørn Sjøthun, Karin Söder, Valgerður Sværisdóttir, Marjatta Väänänen, Lena Öhrsvik, Olle Östrand och Kåre Øvregard.

För reservanternas förslag till rekommendation röstade:

Margrete Auken, Dorte Bennedsen, Ilkka-Christian Björklund, Mikko Elo, Knud Glønborg, Guðrún Helgadóttir, Lilli Gyldenkilde, Søren Hansen, Olof Jansson, Riitta Järvisalo-Kanerva, Anker Jørgensen, Arvo Kempainen,

Sakari Knuutila, Theo Koritzinsky, Jacob Lindenskov, Kjeld Rahbæk Møller, Mats Nyby, Saara-Maria Paakkinen, Kaj Poulsen, Kristen Poulsgaard, Bernhardt Tastesen och Lars Werner.

Frånvarande var:

Esko Aho, Jo Benkow, Hallgrim Berg, Carl Bildt, Jens Bilgrav-Nielsen, Johan Buttedahl, Einar Førde, Thor-Eirik Gulbrandsen, Hagen Hagensen, Flemming Hansen, Margit Hansen-Krone, Elsi Hetemäki-Olander, Liisa Hilpelä, Wiggo Komstedt, Preben Lange, Helge Adam Møller, Agnar Nielsen, Hans Nyhage, Ólafur G. Einarsson, Páll Pétursson, Hans Petersson, Heikki Riihijärvi, Kimmo Sasi, Arne Skauge, Reulf Steen, Otto Steenholdt, Ingrid Sundberg, Karl-Erik Svartberg, Sten Svensson, Sverrir Hermannsson, Harald Synnes, Jan P. Sys, Peder Sønderby, Anders Talleraas, Eeva Turunen och Ole Gabriel Ueland.

Reservanternas förslag till rekommendation hade sålunda förkastats med 29 röster mot 22.

Utskottets förslag bifölls.

15

A 778/s: Medlemsförslag om integrering av miljöpakter i den nordiska handlingsplanen för ekonomisk utveckling och full sysselsättning

Social- och miljöutskottet hade föreslagit, att Nordiska rådet med anledning av medlemsförslaget antar följande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att systematiskt inarbeta relevanta miljöaspekter vid fullföljandet av arbetet med den nordiska handlingsplanen för ekonomisk utveckling och full sysselsättning.

Anna-Kaarina Louvo (social- och miljöutskottets talesman): Fru president! Social- och miljöutskottet har avgivit sitt yttrande om ministerrådsförslaget till handlingsplan för ekonomisk utveckling och full sysselsättning 1985. I detta sammanhang vill utskottet erinra om sina synpunkter i yttrandet. Utskottet noterar att inom miljöområdet finns möjlighet till en lång rad projekt som både är arbetskraftsintensiva och kan utgöra ett speciellt nordiskt bidrag i debatten om den globala miljösituationen när det gäller bättre

hushållning med naturresurserna. Social- och miljöutskottet ser gärna, att sådana projekt om t. ex. avgasrening, rökgasrening, föroreningskontroll, föroreningsbekämpning, lantbruk, skogsbruk, fiskerinäring, energi och skydd för biotoper inarbetas eller kommer att ingå i en rullande revision av planen. Norden borde enligt utskottet utveckla en miljövänlig teknik som kan ge arbetstillfällen och dessutom exportmöjligheter på utomnordiska marknader. Även på kort sikt kan sådana projekt visa sig medföra direkt ekonomisk nytta. Detta borde enligt utskottet kunna utgöra en viktig del av den ekonomiska handlingsplanen i framtiden.

Social- och miljöutskottet noterar med tillfredsställelse att det i det mandat för en ny handlingsplan för ekonomisk utveckling och full sysselsättning som de nordiska finansministrarna antog i juni 1987 sägs, att det är viktigt att de i handlingsplanen ingående åtgärderna genomförs under beaktande av miljöskyddsaspekter. I detta sammanhang pekar man på de målsättningar och slutsatser, som redovisas i Brundtland-kommissionens rapport. Det påpekas i rapporten att en hållbar utveckling bara kan uppnås om miljöförstöring och överutnyttjande av naturtillgångar hejdas. Enligt Brundtland-kommissionen behöver regeringarnas och de internationella organisationernas politik och verksamhet på exempelvis jordbrukets, energins, industrins, handelns, biståndets och den militära säkerhetens områden i grunden förändras för att en hållbar utveckling skall kunna åstadkommas. Social- och miljöutskottet anser att dessa påpekanden bör beaktas även i den nordiska handlingsplanen för ekonomisk utveckling och full sysselsättning.

Fru president! Med detta yrkar jag bifall till utskottets förslag till åtgärder.

Sedan diskussionen förklarats avslutad skedde votering medelst voteringsapparat beträffande utskottets förslag till rekommendation.

För rekommendationen röstade:

Svein Alsaker, Lennart Andersson, Margareta Andrén, Ylva Annerstedt, Margrete Auken, Jo Benkow, Jens Bilgrav-Nielsen, Gunnar Björk, Ilkka-Christian Björklund, Gustav Björkstrand, Eidiur Guðnason, Mikko Elo, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Kjell Magne Fredheim, Arne Gadd, Knud Glønborg, Guðrún Helgadóttir, Lilli Gyldenkilde, Ivar Hansen, Søren

Hansen, Per Olof Håkansson, Åsa Solberg Iversen, Olof Jansson, Riitta Järvisalo-Kanerva, Anneli Jäätteenmäki, Brit Jørgensen, Ragna Berget Jørgensen, Arvo Kempainen, Sakari Knuutila, Jacob Lindenskov, Anna-Kaarina Louvo, Grethe Lundblad, Barbro Nilsson, Mats Nyby, Ólafur G. Einarsson, Óli P. Guðbjartsson, Saara-Maria Paakkinen, Kaj Poulsen, Kristen Poulsgaard, Mirja Ryyänen, Asbjørn Sjøthun, Otto Steenholdt, Karl-Erik Svartberg, Sten Svensson, Karin Söder, Bernhard Tastesen, Valgerður Sverrisdóttir, Marjatta Väänänen, Lena Öhrsvik, Olle Östrand och Kåre Øvregard.

Frånvarande var:

Esko Aho, Dorte Bennedsen, Hallgrim Berg, Carl Bildt, Johan Buttedahl, Einar Førde, Hagen Hagensen, Flemming Hansen, Margit Hansen-Krone, Elsi Hetemäki-Olander, Liisa Hilpelä, Anker Jørgensen, Wiggo Komstedt, Theo Koritzinsky, Preben Lange, Helge Adam Møller, Kjeld Rahbæk Møller, Agnar Nielsen, Hans Nyhage, Páll Pétursson, Hans Petersson, Oddrunn Pettersen, Heikki Riihijärvi, Kimmo Sasi, Arne Skauge, Reiulf Steen, Ingrid Sundberg, Sverrir Hermannsson, Harald Synnes, Jan P. Syse, Peder Sønderby, Anders Talleraas, Eeva Turunen, Ole Gabriel Ueland och Lars Werner.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 52 röster.

16

A 779/s: Medlemsförslag om ECE-protokoll rörande reduktion av svavel- och kväveutsläpp

Social- och miljöutskottet hade föreslagit, att Nordiska rådet med anledning av medlemsförslaget antar följande rekommendationer:

1. Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att inom ramen för ministerrådets handlingsplan mot luftförorening utreda konsekvenserna för industri, energi, transport och jordbruk i de nordiska länderna av dels 50 procents reduktion av svavel och kväveoxid, dels 80 respektive 75 procents reduktion av svavel respektive kväveoxid fram till 1995.

2. Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar att inom ramen för ECE verka för:

(a) att samtliga europeiska länder, inklusive

Storbritannien, binder sig för en reduktion av svavelutsläppen med minst 30 procent — med 50% som mål — år 1993 och

(b) att bindande protokoll ingås mellan samtliga europeiska länder i syfte att reducera kväveoxidföreningarna med minst hälften fram till mitten av 1990-talet.

Nyby (social- och miljöutskottets talesman): Fru president! Medlemsförslaget om ECE-protokoll rörande reduktion av svavel- och kväveutsläpp tar sin utgångspunkt i Nordiska rådets internationella konferens om luftföroreningar hösten 1986. Konferensen fastlade inga tids- eller siffergränser för erforderliga överenskommelser, men gjorde uttalanden för att uppnå effektiva insatser mot luftföroreningar. Ungefär samtidigt med Nordiska rådets konferens hölls en konferens med representanter för fristående miljöorganisationer, som fastslog siffermässiga målsättningar, som i stort överensstämmer med medlemsförslagets yttranden. På grundval av omfattande vetenskapligt material krävdes en minskning av de europeiska utsläppen av svaveldioxid med minst 80% före 1993 och av kväveoxid med 75% före 1995. I medlemsförslaget ställs 80% som krav endast på de nordiska länderna för både svavel och kväveoxid med 1995 som bortre gräns. På europeisk nivå bör man enligt förslaget verka för blygsammare krav på minskningar dvs. 30% — med 50% som mål — för svavel och minst 50% för kväveoxid med 1993 som bortre gräns.

Social- och miljöutskottet har noterat att 21 länder inom ramen för ECE-konventionen om långväga gränsöverskridande luftföroreningar i juni 1985 undertecknat ett bindande protokoll, där de åtar sig att senast fram till 1993 minska sina svavelutsläpp med 30% jämfört med nivån 1980. Utskottet har ofta diskuterat frågan om samnordiskt internationellt agerande och understrekat att forskningen borde ligga före den internationella opinionen och arbeta med en väsentligt högre ambitionsnivå samt ta upp mer komplicerade problem som samspelet mellan kväve- och svaveloxidföroreningar. Social- och miljöutskottet har också uttalat förhoppningen att det framgångsrika genomförandet av luftföroreningkonferensen har förbättrat förutsättningarna att driva dessa frågor internationellt.

Med hänsyn till den överensstämmelse mellan nationellt och internationellt agerande som ut-

skottet understrekat finner utskottet att man i båda avseendena bör arbeta för ambitiösa men realistiska målsättningar som kan vinna anslutning både inom de nordiska länderna och internationellt. En litet högre ambitionsnivå i de nordiska målsättningarna syns motiverad.

Enligt social- och miljöutskottet bör en utredning av konsekvenserna för olika samhällssektorer av olika procenttal för reduktion av svavel respektive kväveutsläpp ingå som en del i den nordiska handlingsplanen mot luftföroreningar.

Fru president! Med dessa ord vill jag yrka bifall till social- och miljöutskottets förslag till åtgärder.

Sedan diskussionen förklarats avslutad skedde votering medelst voteringsapparat beträffande utskottets första förslag till rekommendation.

För utskottets första förslag till rekommendation röstade:

Svein Alsaker, Lennart Andersson, Margareta Andrén, Ylva Annerstedt, Margrete Auken, Jens Bilgrav-Nielsen, Gunnar Björk, Ilkka-Christian Björklund, Gustav Björkstrand, Eidiur Guðnason, Mikko Elo, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Kjell Magne Fredheim, Knud Glønborg, Guðrún Helgadóttir, Lilli Gyldenkilde, Ivar Hansen, Søren Hansen, Per Olof Håkansson, Åsa Solberg Iversen, Riitta Järvisalo-Kaneriva, Anneli Jäätteenmäki, Anker Jørgensen, Brit Jørgensen, Arvo Kempainen, Sakari Knuutila, Jacob Lindenskov, Grethe Lundblad, Kjeld Rahbæk Møller, Barbro Nilsson, Mats Nyby, Ólafur G. Einarsson, Óli Þ. Guðbjartsson, Saara-Maria Paakkinen, Páll Pétursson, Kaj Poulsen, Mirja Ryyänen, Asbjørn Sjøthun, Otto Steenholdt, Karl-Erik Svartberg, Sten Svensson, Karin Söder, Bernhardt Tastesen, Valgerður Sverrisdóttir, Marjatta Väänänen, Lena Öhrsvik, Olle Östrand och Kåre Øvregard.

Ragna Berget Jørgensen *avstod från att rösta.*

Frånvarande var:

Esko Aho, Jo Benkow, Dorte Bennedsen, Hallgrim Berg, Carl Bildt, Johan Buttedahl, Einar Førde, Arne Gadd, Thor-Eirik Gulbrandsen, Hagen Hagensen, Flemming Hansen, Margit Hansen-Krone, Elsi Hetemäki-Olander, Liisa Hilpelä, Olof Jansson, Wiggo Komstedt, Theo

Koritzinsky, Preben Lange, Anna-Kaarina Louvo, Helge Adam Møller, Agnar Nielsen, Hans Nyhage, Hans Petersson, Kristen Poulsgaard, Heikki Riihijärvi, Kimmo Sasi, Arne Skauge, Reiulf Steen, Ingrid Sundberg, Sverrir Hermannsson, Harald Synnes, Jan P. Syse, Karin Söder, Peder Sønderby, Anders Talleraas, Eeva Turunen, Ole Gabriel Ueland och Lars Werner.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 49 röster. 1 medlem avstod från att rösta.

Härefter skedde votering medelst voteringsapparat beträffande utskottets andra förslag till rekommendation.

För utskottets andra förslag till rekommendation röstade:

Svein Alsaker, Lennart Andersson, Margareta Andrén, Ylva Annerstedt, Margrete Auken, Jens Bilgrav-Nielsen, Gunnar Björk, Ilkka-Christian Björklund, Gustav Björkstrand, Eiður Guðnason, Mikko Elo, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Kjell Magne Fredheim, Arne Gadd, Knud Glønborg, Lilli Gyldenkilde, Ivar Hansen, Søren Hansen, Per Olof Håkansson, Åsa Solberg Iversen, Riitta Järvisalo-Kanerva, Anneli Jäätteenmäki, Anker Jørgensen, Arvo Kempainen, Sakari Knuutila, Jacob Lindenskov, Grethe Lundblad, Barbro Nilsson, Mats Nyby, Ólafur G. Einarsson, Óli Þ. Guðbjartsson, Saara-Maria Paakkinen, Páll Pétursson, Kaj Poulsen, Mirja Ryyänen, Asbjørn Sjøthun, Ingrid Sundberg, Karl-Erik Svartberg, Sten Svensson, Karin Söder, Bernhardt Tastesen, Valgerður Sverrisdóttir, Marjatta Väänänen, Lena Öhrsvik, Olle Östrand och Kåre Øvregerd.

Olof Jansson *avstod från att rösta.*

Frånvarande var:

Esko Aho, Jo Benkow, Dorte Bennedsen, Hallgrim Berg, Carl Bildt, Johan Buttedahl, Einar Førde, Guðrún Helgadóttir, Thor-Eirik Gulbrandsen, Hagen Hagensen, Flemming Hansen, Margit Hansen-Krone, Elsi Hetemäki-Olander, Liisa Hilpelä, Brit Jørgensen, Ragna Berget Jørgensen, Wiggo Komstedt, Theo Koritzinsky, Preben Lange, Anna-Kaarina Louvo, Helge Adam Møller, Kjeld Rahbæk Møller, Agnar Nielsen, Hans Nyhage, Hans Petersson, Kristen Pouls-

gaard, Heikki Riihijärvi, Kimmo Sasi, Arne Skauge, Reiulf Steen, Otto Steenholdt, Sverrir Hermannsson, Harald Synnes, Jan P. Syse, Peder Sønderby, Anders Talleraas, Eeva Turunen, Ole Gabriel Ueland och Lars Werner.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 47 röster. 1 medlem avstod från att rösta.

17

A 783/s: Medlemsförslag om miljövänlig avfallshandtering

Social- och miljöutskottet hade föreslagit, att Nordiska rådet med anledning av medlemsförslaget antar följande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att sammanställa ett samarbetsprogram för en mer miljövänlig avfallshandtering i Norden, innefattande både samnordiska och nationella insatser.

Grethe Lundblad (social- och miljöutskottets talesman): Fru president! Miljöfrågorna har fått en framträdande plats i debatten vid denna session. I detta förslag har det gällt att få en gemensam nordisk satsning på miljövänlig avfallshandtering.

Egentligen är stora delar av miljöföreningarna avfallsproblem, men i det medlemsförslag som här behandlas är det fråga om det fasta avfall som är en restprodukt från företag och verksamheter samt från hushållen. De målsättningar och åtgärder som skissas i medlemsförslaget och som får stöd av samtliga remissorgan är först och främst att nedbringa avfallsmängden genom att påverka produktionsprocesser och reningmetoder.

Det gäller också att få bort speciellt farliga ämnen i avfallet, t. ex. kvicksilver, PVC-plast och kadmium. Det kan ske genom gränsvärden eller förbud i lagstiftning eller genom avgifter. Över huvud taget är det viktigt att stärka ansvaret för producenterna genom anmälningsplikt och avgifter och, om nödvändigt, genom gränsvärden.

För hushållsavfallet är det viktigt att utveckla en teknik och ett system för källsortering samt att utveckla miljövänliga kvittblivningsprocesser, i form av antingen förbränning, deponering eller kompostering. Detta bör lämpligen kunna utvecklas i nordiskt samarbete, där man utnyttjar varandras kunskaper och försök.

Eftersom det nordiska samarbete som tidigare skett på dessa områden var reglerat i det samarbetsprogram på miljöområdet som avslutades 1987, anser utskottet att insatser för en mera miljövämlig avfallshandtering nu bör sammanställas i ett speciellt samarbetsprogram, där både nationella och samnordiska åtgärder bör kunna rymmas.

Nordiska ministerrådet bör i det rikhaltiga remissmaterialet kunna hämta många idéer till insatser och förslag — bl. a. har Svenska naturskyddsföreningen utarbetat en hel expertpromemoria med anledning av medlemsförslaget — så att kommande ministerrådsförslag bör kunna innehålla många konkreta förslag utan att man behöver sätta till så stora utredningsresurser.

* Fru president! Avfallet är, liksom många andra miljöproblem, ett internationellt problem. För bara några dagar sedan upprördes många tidningsläsare här i Norden när man fick veta att den spanska regeringen meddelat att man avser att förbränna 24.000 ton kemiskt avfall i Nordsjön. Man upprörs med rätta över att ett sydeuropeiskt land vill dumpa avfall i nordiska farvatten. Men ännu mer upprörd blir man när man vet att även andra stater bränner kemiavfall i Nordsjön utan att som Spanien följa Oslokonventionen och åtminstone meddela sina avsikter. Detta visar att konventionen inte är tillräcklig.

Oslokonventionen tas inte direkt upp i medlemsförslaget eller utskottsutlåtandet, men hela den socialdemokratiska gruppen — och jag vågar tro samtliga rådsledamöter — står bakom mig när jag nu utanför betänkandets ram vädjar till miljöministrarna att ta upp frågan om förbränning till sjöss av avfall och att verka för att Oslokonventionen skärps. Som det är nu är det i princip fritt fram att bränna sådant avfall till sjöss, bara man meddelar angränsande länder i förväg. Den bestämmelsen kan naturligtvis ha sitt värde, men den stoppar ju inte miljöförstöringen.

Fru president! Det jag nyss sagt illustrerar att det är viktigt för oss att gemensamt vidta åtgärder för en mer miljövämlig avfallshandtering. Jag yrkar bifall till social- och miljöutskottets betänkande över medlemsförslag A 783/s.

Sedan diskussionen förklarats avslutad skedde votering medelst voteringsapparat beträffande utskottets förslag till rekommendation.

För rekommendationen röstade:

Svein Alsaker, Lennart Andersson, Margareta Andrén, Ylva Annerstedt, Margrete Auken, Jo Benkow, Jens Bilgrav-Nielsen, Gunnar Björk, Ilkka-Christian Björklund, Gustav Björkstrand, Eiður Guðnason, Mikko Elo, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Kjell Magne Fredheim, Arne Gadd, Knud Glønborg, Guðrún Helgadóttir, Lilli Gyldenkilde, Ivar Hansen, Søren Hansen, Åsa Solberg Iversen, Olof Jansson, Riitta Järvisalo-Kanerva, Anneli Jäätteenmäki, Anker Jørgensen, Brit Jørgensen, Ragna Berget Jørgensen, Arvo Kempainen, Sakari Knuutti-la, Jacob Lindenskov, Grethe Lundblad, Kjeld Rahbæk Møller, Barbro Nilsson, Mats Nyby, Ólafur G. Einarsson, Óli Þ Guðbjartsson, Saa-ra-Maria Paakkinen, Páll Pétursson, Kaj Poulsen, Mirja Ryyänen, Asbjørn Sjøthun, Otto Steenholdt, Ingrid Sundberg, Karl-Erik Svartberg, Sten Svensson, Karin Söder, Bernhard Tastesen, Valgerður Sverrisdóttir, Marjatta Väänänen, Lena Öhrsvik, Olle Östrand och Kåre Øvregard.

Per Olof Håkansson *avstod från att rösta.*

Frånvarande var:

Esko Aho, Dorte Bennedsen, Hallgrim Berg, Carl Bildt, Johan Buttedahl, Einar Førde, Thor-Eirik Gulbrandsen, Hagen Hagensen, Flemming Hansen, Margit Hansen-Krone, Elsi Hetemäki-Olander, Liisa Hilpelä, Wiggo Komstedt, Theo Koritzinsky, Preben Lange, Anna-Kaarina Louvo, Helge Adam Møller, Agnar Nielsen, Hans Nyhage, Hans Petersson, Kristen Poulsgaard, Heikki Riihijärvi, Kimmo Sasi, Arne Skauge, Reiulf Steen, Sverrir Hermannsson, Harald Synnes, Jan P. Syse, Karin Söder, Peder Sønderby, Anders Talleraas, Eeva Turunen, Ole Gabriel Ueland och Lars Werner.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 53 röster. 1 medlem avstod från att rösta.

18

A 790/s: Medlemsförslag om gemensamt handlingsprogram rörande bekämpning av havs- och kustföreningen i Norden

Social- och miljöutskottet hade föreslagit, att Nordiska rådet med anledning av medlemsförslaget antar följande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska mi-

nisterrådet att utarbeta ett samnordiskt handlingsprogram för bekämpande av havs- och kustföroreningen i Norden, där också havsområdena i Nordatlanten och kring Västnorden får sin berättigade plats samt formulera en samnordisk politik i internationella sammanhang. Ett ministerrådsförslag om handlingsplanen bör föreläggas Nordiska rådets 37:e session.

Valgerður Sverrisdóttir (social- och miljöutskottets talesman): Fru præsident! Ved sessionen sidste år vedtog Nordisk Råd rekommandation nr. 14/1987 til Nordisk Ministerråd om at udforme et handlingsprogram mod vand- og havforurening indeholdende både nationale, nordiske og internationale foranstaltninger.

Medlemsforslag A 790/s, som er til behandling her, blev fremlagt nogle uger før Nordisk Råds session 1987, hvor de medlemsforslag, som lå til grund for rekommandation nr. 14/1987, netop havde undergået omfattende remissbehandling. Det ansås derfor ikke for nødvendigt at remissbehandle det nu foreliggende medlemsforslag.

Den rekommandation, som Social- og Miljøudvalget foreslår rådet at vedtage nu, omfatter yderligere områder end den rekommandation, som blev vedtaget ved sessionen sidste år. Bl. a. omfatter den udtrykkeligt hav- og kystområdene i Norden. I den pointeres specielt ønsket om, at det foreslåede handlingsprogram omfatter alle havområder i Norden, også de nordatlantiske og områderne omkring Vestnorden.

I den nu foreslåede rekommandation pointeres, at et ministerrådsforslag bør forelægges Nordisk Råds 37. session. Nordisk Ministerråd har i løbet af året udarbejdet et udkast til et handlingsprogram mod havforurening, som et svar på rekommandation 14/1987.

Social- og Miljøudvalget har længe håbet på, at et ministerrådsforslag om en handlingsplan mod havforurening kunne forelægges ved denne session, men har med beklagelse været tvunget til at konstatere, at det ikke blev anset for muligt at nå til enighed.

Det nu foreliggende medlemsforslag tilføjer væsentlige synspunkter, når det drejer sig om det fortsatte internationale arbejde.

Det noteres i forslaget, at det internationale arbejde går langsomt, og at et aktivt og enigt Norden skulle have stor vægt i europæisk og international sammenhæng i øvrigt. Derfor efter-

lyses et nordisk handlingsprogram for kontrol og reducere af havforurening, hvori de nordiske lande samordner sine kræfter og finansielle ressourcer for at opnå konkrete resultater i bekæmpelsen af havforurening og på grundlag deraf optræder samlet på internationalt plan for at kunne påvirke forurenende nabolande ved Østersøen, Nordsøen og Nordøstatlanten.

Nordisk Ministerråd opfordres i medlemsforslaget til at udrede de internordiske og internationale aspekter af havforureningsproblematikken og i fortsættelse af dette at udarbejde et samnordisk handlingsprogram.

Når det gælder Nordisk Råds egne initiativer, noterer Social- og Miljøudvalget, at havforureningssspørgsmålene er emner for en international konference, som ifølge Nordisk Råds præsidiiums beslutning holdes i oktober 1989 i København. Et omfattende baggrunds- og faktamateriale vil blive udarbejdet før denne konference. Hensigten er at udforme et slutdokument, som bl. a. kan danne grundlag for en nordisk holding på internationalt plan i havforureningssspørgsmål.

Udvalget er enig i forslagsstillernes bedømmelse af, at den samnordiske internationale virksomhed bør være baseret på et nordisk handlingsprogram for bekæmpelse af hav- og kystforurening i Norden, hvis principper derigennem føres ud på internationalt plan.

Social- og Miljøudvalget påpeger specielt, at mens langt det overvejende antal nationale indsatser af naturlige grunde vil komme til at rettes mod Nordsøen, Kattegat og Østersøen, vil Nordatlanten komme til at stå i fokus i samme grad som disse havområder, når det gælder den internationale virksomhed. Det er derfor meget vigtigt, at en handlingsplan mod hav- og kystforurening allerede fra starten omfatter alle havområder, som omgiver de nordiske lande.

Udvalget foreslår, at rådet vedtager følgende rekommandation:

”Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd at udarbejde et samnordisk handlingsprogram for bekæmpelse af hav- og kystforureningen i Norden, hvor også havområderne i Nordatlanten og omkring Vestnorden får sin berettigede plads, samt formulere en samnordisk politik i international sammenhæng. Et ministerrådsforslag til handlingsplan bør forelægges Nordisk Råds 37. session”.

Fru præsident! jeg tilslutter mig udvalgets forslag.

Sedan diskussionen förklarats avslutad skedde votering medelst voteringsapparat beträffande utskottets förslag till rekommendation.

För rekommendationen röstade:

Svein Alsaker, Lennart Andersson, Margareta Andrén, Ylva Annerstedt, Margrete Auken, Jo Benkow, Jens Bilgrav-Nielsen, Gunnar Björk, Ilkka-Christian Björklund, Gustav Björkstrand, Eiður Guðnason, Mikko Elo, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Kjell Magne Fredheim, Arne Gadd, Knud Glønborg, Guðrún Helgadóttir, Lilli Gyldenkilde, Søren Hansen, Elsi Hetemäki-Olander, Liisa Hilpelä, Per Olof Håkansson, Åsa Solberg Iversen, Olof Jansson, Riitta Järvisalo-Kanerva, Anneli Jäätteenmäki, Anker Jørgensen, Brit Jørgensen, Ragna Berget Jørgensen, Arvo Kempainen, Sakari Knuutila, Jacob Lindenskov, Grethe Lundblad, Kjeld Rahbæk Møller, Barbro Nilsson, Mats Nyby, Ólafur G. Einarsson, Óli Þ. Guðbjartsson, Saara-Maria Paakkinen, Páll Pétursson, Kaj Poulsen, Mirja Ryyänen, Asbjørn Sjøthun, Otto Steenholdt, Ingrid Sundberg, Karl-Erik Svartberg, Sten Svensson, Karin Søder, Bernhardt Tastesen, Eeva Turunen, Valgerður Sverrisdóttir, Marjatta Väänänen, Lena Öhrsvik, Olle Östrand och Kåre Øvregard.

Frånvarande var:

Esko Aho, Dorte Bennedsen, Hallgrim Berg, Carl Bildt, Johan Buttedahl, Einar Førde, Thor-Eirik Gulbrandsen, Hagen Hagensen, Flemming Hansen, Ivar Hansen, Margit Hansen-Krone, Wiggo Komstedt, Theo Koritzinsky, Preben Lange, Anna-Kaarina Louvo, Helge Adam Møller, Agnar Nielsen, Hans Nyhage, Hans Petersson, Kristen Poulsaard, Heikki Riihijärvi, Kimmo Sasi, Arne Skauge, Reulf Steen, Sverrir Hermannsson, Harald Synnes, Jan P. Syse, Peder Sønderby, Anders Talleraas, Ole Gabriel Ueland och Lars Werner.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 56 röster.

19

A 793/s: Medlemsförslag om åtgärder för att åstadkomma en balanserad reducering av sälstammarna i de nordliga havsområdena

Social- och miljöutskottet hade föreslagit, att

Nordiska rådet med anledning av medlemsförslaget antar följande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att intensifiera forskningen kring sälbestånden och sambanden mellan sälarna och det marina ekosystemet.

Sten Svensson (social- och miljöutskottets talesman): Fru president! Social- och miljöutskottet föreslår, med anledning av ett medlemsförslag från den norska delegationen, att Nordiska rådet skall rekommendera ministerrådet att intensifiera forskningen kring sälbestånden och sambanden mellan sälarna och det marina ekosystemet.

Utskottet noterar att medlemsförslaget mötts av stort intresse och engagemang bland remissinstanserna, där emellertid uppfattningarna går starkt isär. Bakgrunden till de divergerande åsikterna i faktafrågorna torde vara den omfattande osäkerhet som fortfarande försvårar bedömningen av orsaksförhållanden bakom den stora sälinvasionen vid norska kusten. Denna har inneburit stora förluster för fiskarna på grund av mindre fångster och förstörda fiskeredskap.

Förslagsställarna har riktat strålkastarljuset mot en mycket allvarlig fråga, som sammanhänger med den miljöproblematik som togs upp under generaldebatten vid fjolårets session i Helsingfors. Därför är det värdeullt att den norska delegationen har tagit initiativ till det medlemsförslag som vi nu behandlar.

Flera talare förordade i samband med en frågedebatt i ärendet under Helsingforssessionen en kraftfull och snabb behandling av detta förslag. Social- och miljöutskottet har efterkommit denna önskan. Bl. a. har utskottet den 24 juni besökt Fiskeridirektoratets Havsforskningsinstitut i Bergen och där fått en orientering om dels havsföröreningsproblemen, dels sälinvasionen vid Norges kust. Forskarna påpekade att orsaksförhållandena var osäkra och hade samband med många yttre miljöfaktorer. Utskottet har givetvis tagit fasta på dessa upplysningar i sin fortsatta beredning av detta ärende.

Fru president! Utskottet noterar att det stora flertalet remissinstanser synes anse att det finns behov av ökad forskning kring sälbestånden och de ekologiska sammanhangen i de nordliga haven. Utskottet anser att ett åtgärdsprogram bör bygga på en realistisk bedömning av orsakerna, något som ställer krav på omfattande forskning då de ekologiska sammanhangen i de norra haven

är komplicerade. Även klimatologiska förhållanden bör bedömas i en sådan undersökning.

Utskottet anser att problemets komplexitet ställer stora krav på den nödvändiga forskningen och att denna därför bör inledas med en förundersökning och formulering av ett antal hypoteser, som kan kontrolleras genom de undersökningar som därefter företas.

Utskottet anser vidare att beslut om konkreta åtgärder för att förhindra en ny sälinvasion bör invänta mer definitiva forskningsresultat för att åtgärderna skall få avsedd verkan.

Utskottet hemställer därför att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att intensifiera forskningen kring sälbestånden och sambanden mellan sälarna och det marina ekosystemet.

Jag ber därför, fru president, att få yrka bifall till denna hemställan, som ett enigt social- och miljöutskott ställt sig bakom.

Margrete Auken: Fru præsident! Der har været nogen tvivl om, hvorvidt den rekommandation, som Social- og Miljøudvalget har lagt frem, har støtte også fra de grønne organisationer, også fra folk, der kommer fra Greenpeace og Verdensnaturfonden osv. For at der ikke skal herske nogen tvivl, vil jeg sige: forslaget har klart vor støtte. Vi betragter det som en helt nødvendig måde at gribe sagen an på, at man kommer i gang med den nødvendige forskning om sælbestanden og om sammenhængen med det øvrige marine økosystem. Dette være blot sagt for tydelighedens skyld, og for at vi ikke senere hen skal komme i vanskeligheder, fordi man fejltolker, hvad der sker.

Sjøthun: Det er prisverdig at forslag om økt forskningsinnsats blir tatt opp og stemt over i Nordisk Råd. I den nordligste delen av dette landet opplever vi nå den største folkeflytting vi har hatt etter krigen. Vi mener, uten at det er forsket på det, at det er de manglende fiskeressurser som gjør dette. At det siste år ble tatt opp mellom 60.000 og 80.000 sel i fiskernes garn, borger for at det er nødvendig å komme i gang med et forskningsprosjekt.

Jeg er glad for at også Greenpeace kan støtte dette. Det var et framskritt.

Sedan diskussionen förklarats avslutad skedde

votering medelst voteringsapparat beträffande utskottets förslag till rekommendation.

För rekommendationen röstade:

Svein Alsaker, Lennart Andersson, Margareta Andrén, Ylva Annerstedt, Margrete Auken, Jo Benkow, Jens Bilgrav-Nielsen, Gunnar Björk, Ilkka-Christian Björklund, Gustav Björkstrand, Eišur Guðnason, Mikko Elo, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Kjell Magne Fredheim, Arne Gadd, Knud Glønborg, Lilli Gyldenkilde, Søren Hansen, Elsi Hetemäki-Olander, Liisa Hilpelä, Per Olof Håkansson, Åsa Solberg Iversen, Olof Jansson, Anker Jørgensen, Brit Jørgensen, Ragna Berget Jørgensen, Arvo Kempainen, Sakari Knuuttila, Theo Koritzinsky, Jacob Lindenskov, Anna-Kaarina Louvo, Grethe Lundblad, Helge Adam Møller, Kjeld Rahbæk Møller, Barbro Nilsson, Mats Nyby, Hans Nyhage, Ólafur G. Einarsson, Óli P. Guðbjartsson, Saara-Maria Paakkinen, Páll Pétursson, Kaj Poulsen, Mirja Ryynänen, Kimmo Sasi, Asbjørn Sjøthun, Otto Steenholdt, Ingrid Sundberg, Karl-Erik Svartberg, Sten Svensson, Harald Synnes, Jan P. Syse, Karin Söder, Bernhard Tastesen, Eeva Turunen, Valgerður Sverrisdóttir, Marjatta Väänänen, Lena Ohrsvik, Olle Östrand och Kåre Øvregard.

Riitta Järvisalo-Kanerva och Anneli Jäätteenmäki *avstod från att rösta.*

Frånvarande var:

Esko Aho, Dorte Bennedsen, Hallgrim Berg, Carl Bildt, Johan Buttedahl, Einar Førde, Guðrún Helgadóttir, Thor-Eirik Gulbrandsen, Hagen Hagensen, Flemming Hansen, Ivar Hansen, Margit Hansen-Krone, Wiggo Komstedt, Preben Lange, Agnar Nielsen, Hans Petersson, Kristen Poulsgaard, Heikki Riihijärvi, Arne Skauge, Reulf Steen, Sverrir Hermannsson, Peder Sønderby, Anders Talleraas, Ole Gabriel Ueland och Lars Werner.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 60 röster. 2 medlemmar avstod från att rösta.

Mötet avbröts kl. 19.02 och återupptogs torsdagen den 10 mars kl. 09.00.

Ilkka-Christian Björklund övertog härefter ledningen av förhandlingarna.

Ändringar i medlemslistan

Det anmäldes, att Carl Bildt lämnat sessionen och ersatts av Siri Häggmark, att Elsi Hetemäki-Olander för del av denna dag lämnat sessionen och ersatts av Riitta Saastamoinen, att Elver Jonsson återtagit sin plats i rådet och att Margareta Andrén lämnat sessionen, att Thea Knutzen återtagit sin plats i rådet och att Hallgrim Berg lämnat sessionen, att Hans Petersson lämnat sessionen och ersatts av Margareta Andrén samt att Olle Östrand för denna dag lämnat sessionen och ersatts av Hans Pettersson. Det anmäldes vidare att Oddrunn Pettersen fr. o. m. denna dag ersätts av Ernst Wroldsen i stället för av Thor-Eirik Gulbrandsen samt att Einar Førde lämnat sessionen och ersatts av Thor-Eirik Gulbrandsen.

Rådet beslöt att ändra medlemslistan i enlighet härmed.

20

A 799/s: Medlemsförslag om decentraliserat samarbete om miljöskyddsfrågor

Social- och miljöutskottet hade föreslagit, att Nordiska rådet med anledning av medlemsförslaget antar följande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att vidta åtgärder för att initiera ett decentraliserat samarbete om miljöskyddsfrågor i Norden.

Grethe Lundblad (social- och miljöutskottets talesman): Herr president! Jag skall försöka att föregå med gott exempel och hålla ett mycket kort anförande.

Det medlemsförslag om decentraliserat samarbete i miljöskyddsfrågor som vi nu skall behandla är intressant så till vida att förslagsställaren är en av de nordiska miljöministrar som nu skall vara aktiva när det gäller att initiera det samarbete mellan och inom industribranscher och kommuner i Norden som han har föreslagit. Förslaget är intressant också med tanke på att det i remissyttrandena över det har framförts många värdefulla synpunkter. Jag vill speciellt påpeka att Norges industriförbund önskar att ett mer enhetligt regelverk skapas i nordiskt samarbete på

miljöområdet.

En del av de frågor som tas upp i dag i avslutning till social- och miljöutskottets ärenden berör just brister i det decentraliserade samarbetet på regionalt plan, mellan industribranscher och mellan myndigheter i Norden på områden med likartade problem, där man borde kunna utnyttja varandras förutsättningar. Man kan nämligen spara mänsklig arbetsinsats och pengar på att utnyttja varandras kunskaper och utveckla former för samarbete mellan branscher. Allt nordiskt samarbete behöver inte försiggå på central nivå mellan regeringar i olika länder. Man kan mycket väl tänka sig att ministerrådet initierar former för samarbete på branschnivå och mellan kommuner eller andra myndigheter i Norden.

Utskottet har mot denna bakgrund ställt sig positivt till medlemsförslaget och tillstyrker att en rekommendation i enlighet med medlemsförslaget lydelse antas av rådet. Med detta, herr president, yrkar jag bifall till social- och miljöutskottets förslag om att ministerrådet rekommenderas att vidta åtgärder för att initiera ett decentraliserat samarbete beträffande miljöskyddsfrågor i Norden.

Sedandiskussionen förklarats avslutad skedde votering medelst voteringsapparat beträffande utskottets förslag till rekommendation.

För rekommendationen röstade:

Svein Alsaker, Lennart Andersson, Margareta Andrén, Ylva Annerstedt, Margrete Auken, Jo Benkow, Jens Bilgrav-Nielsen, Gunnar Björk, Ilkka-Christian Björklund, Gustav Björkstrand, Johan Buttedahl, Eíður Guðnason, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Kjell Magne Fredheim, Arne Gadd, Knud Glønborg, Guðrún Helgadóttir, Thor-Eirik Gulbrandsen, Lilli Gyldekilde, Flemming Hansen, Ivar Hansen, Søren Hansen, Per Olof Håkansson, Siri Häggmark, Olof Jansson, Elver Jonsson, Riitta Järvisalo-Kanerva, Anneli Jäätteenmäki, Anker Jørgensen, Brit Jørgensen, Ragna Berget Jørgensen, Arvo Kempainen, Thea Knutzen, Sakari Knuuttila, Jacob Lindenskov, Grethe Lundblad, Kjeld Rahbæk Møller, Barbro Nilsson, Mats Nyby, Hans Nyhage, Ólafur G. Einarsson, Óli P. Guðbjartsson, Saara-Maria Paakkinen, Páll Pétursson, Hans Pettersson, Kaj Poulsen, Kristen Poulsgaard, Heikki Riihijärvi, Mirja Ryyänen, Riitta Saastamoinen, Asbjörn

Sjødthun, Ingrid Sundberg, Karl-Erik Svartberg, Sten Svensson, Sverrir Hermannsson, Jan P. Syse, Karin Söder, Peder Sønderby, Bernhardt Tastesen, Ole Gabriel Ueland, Marjatta Väänänen, Ernst Wroldsen, Lena Öhrsvik och Kåre Øvregard.

Frånvarande var:

Esko Aho, Dorte Bennedsen, Mikko Elo, Hagen Hagensen, Margit Hansen-Krone, Liisa Hilpelä, Åsa Solberg Iversen, Wiggo Komstedt, Theo Koritzinsky, Preben Lange, Anna-Kaarina Louvo, Helge Adam Møller, Agnar Nielsen, Kimmo Sasi, Arne Skauge, Reulf Steen, Otto Steenholdt, Harald Synnes, Anders Talleraas, Eeva Turunen, Valgerður Sverrisdóttir och Lars Werner.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 65 röster.

21

A 809/s: Medlemsförslag om åtgärder för en bättre miljö

Social- och miljöutskottet hade föreslagit, att Nordiska rådet med anledning av medlemsförslaget antar följande rekommationer:

1. Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att sammanställa nordiska erfarenheter om effekter på havet av näringstillförsel och utsläpp av kemiska substanser samt initiera ev. kompletterande forskning härom

att starta ett långsiktigt FoU-projekt om skogsskadorna och metoder för att förebygga dem,

att undersöka möjligheterna att i ökad utsträckning använda ekonomiska styrmedel i miljöpolitiken, t. ex. att genom skatterabatter stimulera till en minskning av avgasutsläppen i trafiken eller genom miljöskyddsavgifter stimulera till minskning av olika slags utsläpp.

2. Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar

att i ökad grad inrikta utvecklingsbiståndet på lösande av miljöproblem i tredje världen.

Till utskottets betänkande hade Dorte Bennedsen och Lilli Gyldenkilde fogat ett särskilt yttrande.

Sten Svensson (social- och miljöutskottets ta-

lesman): Herr president! Social- och miljöutskottet har behandlat medlemsförslaget A 809/s om åtgärder för en bättre miljö.

I medlemsförslaget görs en översikt över hela miljöområdet. Frågor om miljöskyddsavgifter som styrmedel och internationella miljöproblem, särskilt i anslutning till u-landsbiståndet, tas upp. Vad gäller finansieringen föreslås att miljön måste ges prioritet i den nordiska budgetbehandlingen med att detta i väsentlig utsträckning bör genomföras genom en omprioritering. Denna fråga hänskjuter emellertid utskottet till budgetbehandlingen i budget- och kontrollutskottet.

Medlemsförslagets yrkanden täcker flera av de insatsområden som avses ingå i ministerrådets kommande samarbetsprogram på miljöområdet respektive havsmiljön. Praktiskt taget alla remissinstanser som inkommit med yttranden ser positivt på medlemsförslagets syfte. Förslaget att sammanställa nordiska erfarenheter om effekter på havet av näringstillförsel och utsläpp av kemiska substanser samt initiera eventuell kompletterande forskning kan ses som en komplettering till de av ministerrådet föreslagna insatserna mot jordbrukets förorenings effekter.

Förslaget om ett långsiktigt FoU-projekt om skogsskadorna och metoder för att förebygga dem ligger också i linje med ministerrådets intentioner. Utskottet har ingen invändning mot dessa delförslag men anser att man redan nu kan gå längre i att ställa krav på industrin. Utskottet vill därför även tillstyrka medlemsförslagets yrkande om en rekommendation att med olika åtgärder stimulera en långtgående rökgasrening.

Utskottet finner medlemsförslagets yrkanden beträffande ekonomiska styrmedel intressanta. Sålunda föreslås rekommationer till ministerrådet att genom skatterabatter stimulera till en minskning av avgasutsläppen i den befintliga fordonsparke:n samt att undersöka möjligheterna att införa miljöskyddsavgifter i de nordiska ländernas miljöskyddslagstiftningar.

Utskottet noterar att remissinstanserna ej är eniga beträffande värdet av skatterabatter respektive miljöskyddsavgifter men anser att dessa typer av ekonomiska styrmedel ändå bör undersökas. Skatterabatter tillämpas t. ex. i Sverige dels i bensinskatten i form av olika skattesatser för blyfri respektive annan bensin, dels i försäljningsskatten på motorfordon i form av lägre skatt för personbilar med katalytisk avgasrening. Syftet är att stimulera användning av blyfri bensin

och avgasrenade bilar.

Syftet med miljöskyddsavgifter bör vara att med eller utan samband med koncessionsvillkor stimulera företag och enskilda till minskade utsläpp av olika slag. En modell är att en sanktionsavgift uttas vid alla överträdelser av koncessionsvillkor, oavsett om överträdelsen medfört ekonomisk fördel eller ej. Den skulle också bli ganska enkel att administrera.

Utskottet hemställer därför att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att sammanställa nordiska erfarenheter om effekter på havet av näringsstillförsel och utsläpp av kemiska substanser samt initiera eventuell kompletterande forskning härom, att starta ett långsiktigt FoU-projekt om skogsskadorna och metoder för att förebygga dem, att undersöka möjligheterna att i ökad utsträckning använda ekonomiska styrmedel i miljöpolitiken, t. ex. att genom skatterabatter stimulera till en minskning av olika slags utsläpp, samt att Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar att i ökad grad inrikta utvecklingsbiståndet på lösande av miljöproblem i tredje världen.

Herr president! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Sedan diskussionen förklarats avslutad skedde votering medelst voteringsapparat beträffande utskottets första förslag till rekommendation.

För utskottets första förslag till rekommendation röstade:

Esko Aho, Svein Alsaker, Lennart Andersson, Margareta Andrén, Ylva Annerstedt, Jens Bilgrav-Nielsen, Gunnar Björk, Ilkka-Christian Björklund, Gustav Björkstrand, Johan Buttedahl, Eiður Guðnason, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Kjell Magne Fredheim, Arne Gadd, Knud Glønborg, Flemming Hansen, Liisa Hilpelä, Per Olof Håkansson, Siri Häggmark, Åsa Solberg Iversen, Olof Jansson, Elver Jonsson, Riitta Järvisalo-Kanerva, Anneli Jäätteenmäki, Brit Kjørgensen, Ragna Berget Jørgensen, Thea Knutzen, Sakari Knuutila, Grethe Lundblad, Barbro Nilsson, Mats Nyby, Hans Nyhage, Ólafur G. Einarsson, Óli Þ. Guðbjartsson, Saara-Maria Paakkinen, Hans Pettersson, Riitta Saastamoinen, Ingrid Sundberg, Karl-Erik Svartberg, Sten Svensson, Jan P. Syse, Karin Söder, Eeva Turunen, Ole Gabriel Ueland, Marjatta Väänänen, Ernst Wrold-

sen och Lena Öhrsvik.

Mot rekommendationen röstade Kristen Poulsgaard.

Margrete Auken, Guðrún Helgadóttir, Lilli Gyldenkilde, Ivar Hansen, Søren Hansen, Anker Jørgensen, Arvo Kempainen, Jacob Lindenskov, Kjeld Rahbæk Møller, Kaj Poulsen, Bernhard Tastesen och Lars Werner *avstod från att rösta*.

Frånvarande var:

Jo Benkow, Dorte Bennedsen, Mikko Elo, Thor-Eirik Gulbrandsen, Hagen Hagensen, Margit Hansen-Krone, Wiggo Komstedt, Theo Koritzinsky, Preben Lange, Anna-Kaarina Louvo, Helge Adam Møller, Agnar Nielsen, Páll Pétursson, Heikki Riihijärvi, Mirja Rynänen, Kimmo Sasi, Asbjørn Sjøthun, Arne Skauge, Reiulf Steen, Otto Steenholdt, Sverrir Hermannsson, Harald Synnes, Peder Sønderby, Anders Talleraas, Valgerður Sverrisdóttir och Kåre Øvregard.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 48 röster mot 1. 12 medlemmar avstod från att rösta.

Härefter företogs votering medelst voteringsapparat beträffande utskottets andra förslag till rekommendation.

För utskottets andra förslag till rekommendation röstade:

Esko Aho, Svein Alsaker, Lennart Andersson, Margareta Andrén, Ylva Annerstedt, Jens Bilgrav-Nielsen, Gunnar Björk, Ilkka-Christian Björklund, Gustav Björkstrand, Johan Buttedahl, Eiður Guðnason, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Kjell Magne Fredheim, Arne Gadd, Knud Glønborg, Flemming Hansen, Ivar Hansen, Søren Hansen, Liisa Hilpelä, Per Olof Håkansson, Siri Häggmark, Åsa Solberg, Iversen, Olof Jansson, Elver Jonsson, Riitta Järvisalo-Kanerva, Anneli Jäätteenmäki, Thea Knutzen, Sakari Knuutila, Grethe Lundblad, Barbro Nilsson, Mats Nyby, Hans Nyhage, Ólafur G. Einarsson, Saara-Maria Paakkinen, Hans Pettersson, Mirja Rynänen, Asbjørn Sjøthun, Ingrid Sundberg, Karl-Erik Svartberg, Sten Svensson, Sverrir Hermannsson, Jan P.

Syse, Karin Söder, Peder Sønderby, Eeva Turunen, Ole Gabriel Ueland, Marjatta Väänänen, Lars Werner, Ernst Wroldsen, Lena Öhrsvik och Kåre Øvregard.

Mot rekommendationen röstade Kristen Poulsgaard.

Margrete Auken, Guðrún Helgadóttir, Lilli Gyldenkilde, Anker Jørgensen, Arvo Kempainen, Jacob Lindenskov, Kjeld Rahbæk Møller, Kaj Poulsen och Bernhardt Tastesen *avstod från att rösta*.

Frånvarande var:

Jo Benkow, Dorte Bennedsen, Mikko Elo, Thor-Eirik Gulbrandsen, Hagen Hagensen, Margit Hansen-Krone, Brit Jørgensen, Ragna Berget Jørgensen, Wiggo Komstedt, Theo Koritzinsky, Preben Lange, Anna-Kaarina Louvo, Helge Adam Møller, Agnar Nielsen, Óli P. Guðbjartsson, Páll Pétursson, Heikki Riihijärvi, Kimmo Sasi, Riitta Saastamoinen, Arne Skauge, Reiulf Steen, Otto Steenholdt, Harald Synnes, Anders Talleraas och Valgerður Sverrisdóttir.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 52 röster mot 1. 9 medlemmar avstod från att rösta.

22

A 818/s: Medlemsförslag om årlig lägesrapport på miljöpolitikens område

Social- och miljöutskottet hade föreslagit, att Nordiska rådet med anledning av medlemsförslaget antar följande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att årligen framlägga en lägesrapport på miljöpolitikens område inför Nordiska rådet.

Marjatta Väänänen (social- och miljöutskottets talesman): Herr president! Det har här kommit fram hur viktigt det är att det skapas en nordisk miljöpolitik och att det tas ett helhetsgrepp i miljöfrågorna. Social- och miljöutskottet har flera gånger framhållit att föroreningarna och andra miljöförstörande utsläpp måste bekämpas både nationellt, nordiskt och internationellt. Inom hela miljöområdet bör följas den metod som används i arbetet inom ECE-konventionen

om gränsöverskridande luftföroreningar, nämligen att identifiera den utsläppsnivå som naturen tål och inrikta miljöarbetet på att begränsa utsläppen till denna nivå. Enligt utskottet bör denna princip också ingå i det samarbetsprogram på miljöområdet som förbereds och bilda grundval för nordiskt agerande på internationellt plan. I medlemsförslaget tas även upp frågan om freoner och utskottet har noterat med tillfredsställelse att ministerrådet antagit en reduktionsplan för CFC och verkar internationellt i anslutning till det s. k. Montreal-protokollet om reduktion av CFC-utsläpp.

Social- och miljöutskottet vill understryka medlemsförslaget hemställan att de nordiska regeringarna borde utarbeta en gemensam strategi för att effektivisera det internationella miljövärdssamarbetet. Social- och miljöutskottet finner det viktigt att de nordiska politikerna går i spetsen för en nordisk miljöpolitik.

För att politikerna skall kunna lyfta upp miljöfrågorna med hög prioritet ställs ökade krav på rapporteringen som nu sker i ministerrådets berättelse C 1. De nordiska regeringarna borde rapportera vad som på nationellt plan uppnåtts på miljöområdet under det gångna året. Varje rapport bör också ange läget vad gäller ratifikationen av internationella avtal på miljöområdet. Rapporterna bör lätt kunna jämföras med varandra. Social- och miljöutskottet vill att Nordiska ministerrådet framlägger varje år inför Nordiska rådet en rapport som grund för debatt och konkreta beslut.

Herr president! Med dessa ord yrkar jag bifall till social- och miljöutskottets förslag till åtgärder.

Sedan diskussionen förklarats avslutad skedde votering medelst voteringsapparat beträffande utskottets förslag till rekommendation.

För rekommendationen röstade:

Lennart Andersson, Margareta Andrén, Ylva Annerstedt, Margrete Auken, Jens Bilgrav-Nielsen, Gunnar Björk, Ilkka-Christian Björklund, Gustav Björkstrand, Johan Buttedahl, Eidur Guðnason, Mikko Elo, Karl-Gunnar Fagerholm, Kjell Magne Fredheim, Arne Gadd, Knud Glønborg, Guðrún Helgadóttir, Lilli Gyldenkilde, Flemming Hansen, Ivar Hansen, Søren Hansen, Per Olof Håkansson, Siri Häggmark, Olof Jansson, Elver Jonsson, Riitta Järvisalo-

Kanerva, Anker Jørgensen, Brit Jørgensen, Ragna Berger Jørgensen, Arvo Kempainen, Thea Knutzen, Sakari Knuutila, Jacob Lindenskov, Grethe Lundblad, Kjeld Rahbæk Møller, Barbro Nilsson, Mats Nyby, Hans Nyhage, Ólafur G. Einarsson, Óli Þ. Guðbjartsson, Saara-Maria Paakkinen, Kaj Poulsen, Mirja Ryyänen, Kimmo Sasi, Asbjørn Sjøthun, Ingrid Sundberg, Karl-Erik Svartberg, Sten Svensson, Karin Söder, Peder Sønderby, Bernhardt Tastesen, Eeva Turunen, Ole Gabriel Ueland, Valgerður Sverrisdóttir, Marjatta Väänänen, Lars Werner, Ernst Wroldsen och Lena Öhrsvik.

Frånvarande var:

Esko Aho, Svein Alsaker, Jo Benkow, Dorte Bennedsen, Lahja Exner, Thor-Eirik Gulbrandsen, Hagen Hagensen, Margit Hansen-Krone, Liisa Hilpelä, Åsa Solberg Iversen, Anneli Jäätteenmäki, Wiggo Komstedt, Wiggo Komstedt, Theo Koritzinsky, Preben Lange, Anna-Kaarina Louvo, Helge Adam Møller, Agnar Nielsen, Páll Pétursson, Hans Pettersson, Kristen Poulsgaard, Heikki Riihijärvi, Riitta Saastamoinen, Arne Skauge, Reiulf Steen, Otto Steenholdt, Sverrir Hermannsson, Harald Synnes, Jan P. Syse, Anders Talleraas och Kåre Øvregard.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 57 röster.

23

C 13/s: Berättelser på social- och miljöutskottets verksamhetsområde 1986

Social- och miljöutskottet hade föreslagit, att Nordiska rådet lägger berättelserna till handlingarna.

Utskottets förslag bifölls.

24

E-saker

E 13: Fråga till Nordiska ministerrådet angående upprättande av en arbetsgrupp som verkar för att alkoholfrågan blir ett eget insatsområde i FN-systemet¹

Alsaker: Ærede president! Jeg skal få lov å stille følgende spørsmål til Ministerrådet:

Bør Nordisk Ministerråd nedsette en arbeidsgruppe som virker for at alkoholspørsmålet blir et

eget satsningsområde innen FN-systemet i begynnelsen av 1990-tallet?

Minister **Helena Pesola:** Ærede president! Frågeställaren utgår från att alkoholproblemen förutsätter aktiva samordnade åtgärder på det internationella planet för att man skall kunna tackla problemen på ett effektivt sätt. Erfarenheterna gällande det internationella samarbetet på narkotikaområdet talar för att man på det internationella planet kan medverka till att hindra rusmedelsproblem i olika delar av världen. Frågeställaren påpekar också mycket riktigt att narkotikafrågan fått en klart definierad status inom FN-systemet genom att det finns särskilda narkotikakonventioner som reglerar basen för samarbetet samt i och med att det finns en särskild narkotikakommission som för närvarande sammanträder årligen för att behandla hithörande ärenden.

Alkoholfrågan har dessvärre blivit mycket styvmoderligt behandlad inom FN-systemet. I själva verket är alkoholfrågorna för närvarande inte alls förankrade inom FN-sekretariatet. Där emot har alkoholfrågan uppmärksammats i en del program i vissa särorganisationer, såsom t. ex. inom världshälsoorganisationen, internationella arbetsorganisationen och inom FN:s organisation för utbildning, vetenskap och kultur.

Dessutom har alkoholfrågan uppmärksammats inom FN:s kommission för social utveckling på initiativ från de nordiska ländernas sida. Senare har som känt hållits en europeisk regional konferens om socialpolitisk utveckling, vilken hölls i Warszawa. I denna konferens uppnåddes enighet om att uppta alkoholspørsmål på det interregionala FN-konsultationsmötet som hölls i Wien i september i fjol. I besluten från konsultationerna nämns alkoholfrågan som ett samsamarbetsområde på regionalt plan men inte bara vad gäller interregionalt samarbete.

En positiv utveckling kan noteras inom WHO där alkoholfrågan ingår i organisationsprogrammet "Hälsa för alla år 2000", vilket omfattats av samtliga nordiska länder. Enligt en av målsättningarna bör man i alla medlemsländer gå in för en betydlig nedgång i konsumtionen av alkohol. Enligt WHO:s program kan målet uppnås genom att man går in för program som syftar till att reducera alkoholkonsumtionen med minst 25 % fram till år 2000.

Inom WHO har man således tagit fram de

¹ Frågan tryckt s. 3018.

verkningar som alkoholen har på folkhälsan, varvid man också pekat på de risker som är förknippade med alkoholbrukets utbredning i tredje världen.

Vad beträffar de sociala sidorna av alkoholbruket är situationen en annan. Såsom redan antytts har frågan förts fram i olika sammanhang i de olika relevanta FN-organen och i vissa särorganisationer. Frågan har mött viss förståelse, exempelvis kan nämnas att ILO:s arbetskonferens i juni 1987 antog en resolution om åtgärder mot alkohol- och narkotikamissbruk i arbete och samhället.

Förslaget har gjorts på initiativ av Finland, Island, Norge och Danmark. Social- och hälsovårdsministerierna i de olika nordiska länderna har etablerat ett nära samarbete för att se på vad som kan göras för att man på ett bättre sätt skall kunna behandla de sociala frågorna inom FN-systemet och FN-sekretariatet. Resultaten av dessa diskussioner har rapporterats till respektive utrikesministerier och meningen är att frågorna blir avhandlade i anslutning till det arbete som för närvarande pågår för ett effektiviserande organ som underlyder FN:s ekonomiska och sociala råd ECOSOC.

Det är i sammanhanget värt att notera att hela FN-organisationen är föremål för översyn i och med att organisationen befinner sig i en ekonomisk krisituation. Det är också mot den bakgrunden man bör överväga på vilket sätt man kan gå vidare i just denna fråga.

Alkoholfrågan är föremål för löpande samarbete mellan fackministerierna i respektive länder och dryftas regelbundet vid möten mellan representanter för ministerier och centrala ämbetsverk.

Med stöd av vad som ovan sagts om redan vidtagna åtgärder på det internationella, nordiska och nationella planet anser ministerrådet att det inte föreligger något behov av att inrätta en särskild arbetsgrupp inom detta område. Ministerrådet anser att de intentioner som belyses i frågan till ministerrådet kan realiseras dels genom en effektiv samordning av nordiska insatser i de relevanta FN-organen och i de olika särorganisationerna och dels med stöd av det löpande samarbetet som för närvarande förekommer mellan de berörda fackministerierna i de olika nordiska länderna.

Alsaker: Ærede president! Jeg takker statsrå-

den for et godt og positivt svar. Jeg merket meg med tilfredshet statsrådets understrekning av at alkoholspørsmålet vil bli fortløpende drøftet i de faste møtene mellom sosialministrene — videre at de nordiske landene vil samordne sin innsats i ulike internasjonale organer, herunder også i FN, som f. eks. i FN:s økonomiske og sosiale råd. Dette er nødvendig hvis vi skal nå vårt felles mål om å redusere alkoholforbruket med 25 pst. fram mot år 2000.

Nedsettelse av en egen arbeidsgruppe i nordisk regi, slik jeg foreslo, er jo i seg selv ikke noe selvstendig mål. Det som betyr noe, er at de nordiske land i sin internasjonale politikk på dette feltet virkelig satser fordi alkoholspørsmålet i internasjonal sammenheng ikke har fått den status og faste organisatoriske plass som f. eks. narkotikaspørsmålet har fått. Jeg kan derfor love at vi med interesse vil følge Ministerrådets ulike initiativ og tiltak på dette saksfeltet.

Diskussionen forklarades härefter avslutad.

E 16: Fråga till Nordiska ministerrådet angående epidemiologiskt bevakningssystem¹

Marjatta Väänänen: Fru president! Miljöaspekterna har visserligen i viss mån tagits in i behandlingen i epidemiologiskt bevakningssystem, men endast i den mån de hör hemma i cancerprogrammet. I utskottets betänkande över medlemsförslaget talades även om andra miljöbetingade sjukdomar än cancer och missbildning samt om problem kring miljödata, vilket utskottet ansåg vara den svåraste delen i hela frågan.

Utskottets avsikt var att få till stånd ett utbyte mellan hälso- och miljösektorerna, dvs. ett tvärfackligt samarbete, därför vill jag ställa följande fråga till ministerrådet:

Hur avser ministerrådet att tillgodose den tvärfackliga aspekten i arbetet med ett epidemiologiskt bevakningssystem?

Minister Guðmundur Bjarnason: Fru præsident! Forslaget om at etablere et system for epidemiologisk overvågning i de nordiske lande har sin baggrund i et ønske om at kortlægge sammenhængen mellem de forskellige miljøfaktorer og sundhedstilstanden. Det er jo efterhånden blevet mere kendt, at mikroorganismer, kemiske stoffer, ioniseret stråling og andre miljøfaktorer kan give anledning til sundhedsrisici. Det samme gæl-

¹ Frågan tryckt s. 3022.

der personlig livsstil, bostigmiljö, arbetsmiljö osv., som det jo också fremgår af det nye samarbejdsprogram for social- og sundhedsområdet.

Det er derfor vigtigt at tilvejebringe et epidemiologisk materiale, som tillader sikre årsagslutninger på dette område. Og det har i denne forbindelse været en motivering for forslagsstillerne til forslag om et epidemiologisk overvågningssystem, at de nordiske lande ikke hver for sig kunne udgøre en tilstrækkelig basis for et sådant overvågningssystem.

Ministerrådet har taget udgangspunkt i, at når der endnu ikke i alle de nordiske lande var etableret nationale basisenheder til overvågning, så ville det være af tvivlsom værdi at påbegynde etableringen af et fælles overvågningssystem.

Spørgsmålet om etablering af nationale overvågningssystemer er derfor forelagt de respektive landes myndigheder inden for disse områder. Formålet hermed har været at få information om forudsætningerne for et overvågningssystem baseret på fælles principper.

Med hensyn til det stillede spørgsmål kan jeg oplyse, at ministerrådet umiddelbart efter sessionen vil bede Nordisk Socialpolitisk Komité og Embedsmandskomiteen for Miljøforhold om at tage sagen op til overvejelse, bl. a. med henblik på en præcisering af udgangspunktet for en nordisk miljøprøvebank. Et alternativ kunne eventuelt være igangsættelse af et tværfagligt projekt til at undersøge forudsætningerne for etablering af overvågningssystemer på henholdsvis regionalt, nationalt og nordisk plan.

Ministerrådet påregner derfor at kunne rapportere herom ved Nordisk Råds næste session i Stockholm 1989.

Marjatta Väinänen: Fru president! Jag får tacka ministern för det positiva svaret. Särskilt tackar jag för det sista avsnittet. Ministern lovar omedelbart arbete i frågan och rapportering i Stockholm nästa år. Vi i utskottet är glada över att ministern betonar också frågans tvärfackliga karaktär. Det var just detta vi ville ta fram.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

E 19: Fråga till Nordiska ministerrådet angående tillämpningen av den nordiska trygghetskonventionen¹

Anneli Jäätteenmäki: Fru president! Den nor-

diska konventionen om social trygghet vilar på principen om likställdhet. Detta innebär bl. a. att en person som är sysselsatt i ett annat nordiskt land än bosättningslandet har rätt till dagpenning p. g. a. sjukdom och föräldraskap i samma omfattning och på samma villkor som landets egna medborgare.

Det finns uppenbara brister i den nordiska konventionen. Därför vill jag ställa följande fråga:

Vilka åtgärder ämnar Nordiska ministerrådet vidta för att avhjälpa uppenbara brister i tillämpningen av den nordiska trygghetskonventionen när det gäller fallet där föräldrarna är försäkrade i skilda länder?

Statsrådet Gertrud Sigurdson: Fru president! År 1982 trädde den nya nordiska konventionen om social trygghet i kraft. Den ersatte den gamla konventionen från 1955 med senare ändringar samt 1975 års överenskommelse om förmåner vid sjukdom, födelse och adoption. Syftet har hela tiden varit att ge medborgare i ett nordiskt land, som arbetar i eller besöker ett annat nordiskt land, samma sociala trygghet som det senare landets medborgare.

Trygghetskonventionen måste naturligtvis bygga på existerande nationell lagstiftning i de enskilda länderna. Detta kan — dess värre — i vissa fall ge upphov till skevheter av det slag som frågeställaren ger exempel på, och detta på grund av den komplexitet som utmärker vissa delar av våra länders socialförsäkringslagstiftning. Det är givetvis viktigt att analysera sådana skevheter så att de enskilda länderna kan vidta åtgärder för att justera sin egen lagstiftning och så att man kan identifiera vilka problem som eventuellt måste lösas på nordisk basis. Jag kan för dagen inte säga om det påtalade problemet kan lösas genom enbart unilaterala lagändringar eller om också en ändring av konventionen är påkallad.

Jag vill i sammanhanget nämna att nordiska socialpolitiska kommittén år 1986 fick sig förelagd en promemoria om behovet av att gå igenom trygghetskonventionen och att kommittén i februari 1987 gav en utredare i uppdrag att kartlägga konventionens funktionssätt, särskilt med hänsyn till social- och hälsovårdens tjänster. Ärendet står på kommitténs dagordning när den om ett par veckor mötes här i Oslo. Jag utgår från att kommittén då också kommer att uppmärksamma det problem som frågeställaren har påpekat.

¹ Frågan tryckt s. 3026.

Anneli Jäätteenmäki: Fru president! Jag vill tacka minister Gertrud Sigurdson. Jag hoppas, att frågan tas upp vid kommitténs möte om ett par veckor och att kommittén vidtar snabba åtgärder.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

E4: Fråga till Danmarks regering angående åtgärder mot gränsöverskridande luftföroreningar¹

Gadd: Herr president! Jag har ställt en fråga till Danmarks regering som lyder: Vilka åtgärder vidtar Danmarks regering för att minska de hälsovådliga utsläpp som förorsakas av de danska oljekraftverken och som leder till hälsorisker i de södra delarna av Sverige?

Minister **Gammelgaard:** Hr. præsident! Den danske regering er opmærksom på udslippene fra danske oliefyrede kraftværker, og vi har derfor gjort en stor indsats for at begrænse disse, således at stort set alle danske oliefyrede kraftværker i dag er omstillet til kulfyring. At udslippene fra danske oliefyrede kraftværker skulle være af en størrelseorden, så der skulle være direkte sundhedsfare for befolkningen i den sydlige del af Sverige, må jeg derfor afvise.

I Danmark begrænsede vi udslippene af svovldioxid med ca. 30 pct. i perioden 1970—1980. De midler, der blev taget i anvendelse for at opnå denne reduktion, var brug af kul til elfremstilling i stedet for fuelolie samt udbygningen med kraftvarme. Det brændsel, der anvendes til elfremstilling i Danmark i dag, er for 94 pct.s vedkommende kul.

Derudover har vi efter 1980, hvor det samlede udslip af svovldioxid var 437.000 t, skærpet bekendtgørelsen om svovl i brændstof. Grænseværdierne for svovlindholdet er nu følgende: fuelolie 1,5 pct., gasolie 0,3 pct. og kul 1,2 pct.

Fra september 1988 påregnes gennemført en yderligere skærpelse af værdierne.

Vi har endvidere vedtaget en lov om begrænsning af udslip af svovldioxid fra kraftværker. Ifølge denne lov skal kraftværkernes svovludslip, der i 1980 var ca. 215.000 t, reduceres til 125.000 t senest i 1995. Dette svarer til en reduktion på godt 40 pct.

Loven om begrænsning af svovludslip fra kraftværker og de skærpede bestemmelser om maksimalindhold af svovl i brændsler har resulter-

ret i, at udslippene i 1987 var nedbragt med godt 30 pct. i forhold til 1980-niveauet, det vil sige til ca. 310.000 t. I 1995 vil svovludslippene samlet være nedbragt med mindst 50 pct.

Herudover har vi i Danmark nedsat et såkaldt svovldioxidvalg. Udvalget har meddelt, at det er teknisk muligt at reducere kraftværkernes udslip af svovldioxid til 85.000 t i år 2005. Gennemføres en sådan reduktion, vil udslippene i Danmark være nedbragt med ca. 60 pct. i år 2005 i forhold til det niveau, vi havde i 1980.

For så vidt angår udslippene af kvælstofoxider, er der i Danmark igangsat en udvikling, som vil føre til en væsentlig reduktion på længere sigt. Der er truffet beslutning om at nedbringe udslippene fra energisektoren med mindst 50 pct. inden år 2005.

Den udvikling, der er sat i gang, har inden for ECE-forhandlingerne givet Danmark grundlag for sammen med 5 andre lande at gå ind for væsentlige reduktioner. Fra dansk side har vi peget på en reduktion i størrelsesordenen 35 pct. i 1998 set i forhold til 1985-niveauet.

Vi er altså opmærksomme på det spørgsmål, som medlemmet rejser, og vi har gjort en stor indsats for at løse problemerne og gør det fortsat.

Gadd: Herr president! Jag vill naturligtvis först tacka statsrådet Gammelgaard för hans svar — det hör till god takt och ton att börja så. Men jag måste säga att jag hade förväntat mig något mer av nordisk substans i svaret.

Jag har medvetet riktat frågan mot de hälsovådliga utsläppen från danska oljekraftverk och får till svar att man nu eldar med kol, som om det inte i sig är värt att diskutera som en miljöfråga.

Jag får också svaret att den danska regeringen har ett program att fram till år 2005 nedbringa utsläppen väsentligt — man nämner 50%. Den svenska regeringen har lagt fram en proposition härom veckan. Jag gör den bedömningen att det kommer att vara full parlamentarisk enighet i Sverige om att fram till 1995 minska exempelvis svavelutsläppen med mellan 85 och 90%. Det kommer ändå inte att sänka utsläppen över Syd-Sverige mer än till 35%, inte så litet beroende på utsläpp som kommer från Danmark.

Nu har vi parlamentariker i Sverige länge varit sysselsatta med att förverkliga de miljökrav som danska parlamentariker ställt på Sverige. Är det inte dags nu, statsrådet Gammelgaard, att dessa krav ställs också i Danmark? Skulle inte den

¹ Frågan tryckt s. 3007.

danska regeringen kunna säga att man i Danmark skall till punkt och pricka följa de miljökra-
v som Sverige med stora kostnader arbetar på att
uppfylla fram till 1995?

Om inte: varför, herr statsråd?

Ingrid Sundberg: Herr president! Jag begärde
ordet därför att statsrådet Gammelgaard i sitt
svar avvisar uppfattningen att utsläppen från de
danska oljekraftverken skulle vara skadliga för
befolkningen i Sydsverige.

Som skåning vill jag säga att det verkligen inte
är jag själv som är i fara, men miljön — de skånska
skogarna och sjöarna — lider allvarligt av de
danska utsläppen. Det blåser mycket över Dan-
mark och Sydsverige, och den vanligast förekom-
mande vinden är västlig. Det är i Skåne som hu-
vuddelen av 300.000 ton danska svavelföre-
ningar hamnar. Det är våra bokskogar och barr-
skogar som tar emot dem.

Nu säger statsrådet att svaveldioxidutskottet
uppges att det är tekniskt möjligt att reducera
svavlet till 60% år 2005. Ja, den tekniska möjlig-
heten känner vi väl till också i Sverige, men stats-
rådet gör i svaret en backning och säger: om man
nu genomför denna reducering.

Då vill jag ställa frågan: hur stämmer detta
med att de konservativa partierna i Europa för-
bundit sig att före utgången av 1990-talet reduce-
ra svavelutsläppen i Europa till 60% jämfört med
1980 års utsläpp?

Statsrådet kan fråga, om fem år gör någon
skillnad. Jo, det är fem år som för Sverige är
utomordentligt betydelsefulla på grund av att den
svenska regeringen har lagt fram ett olyckligt för-
slag om tidigareavveckling av den svenska kärn-
kraften, ett förslag som den danska opinionen är
starkt medskyldig till. Det förslaget innebär att vi
måste bygga egna kolkraftverk i Skåne, och de
danska utsläppen kommer att läggas ovanpå våra
egna.

Jag vill fråga om inte statsrådet står fast vid de
konservativa europeiska partiernas överenskom-
melse.

Minister Gammelgaard: Hr. præsident! Jeg vil
blot sige til hr. Arne Gadd, at når medlemmet
omtaler kulfyring, at det også kan være et pro-
blem, at så understreger jeg altså, at vi har fastsat
bestemmelser om indholdet af svovl i brændsler,
og grænseværdien for svovl er for fuelolie 1,5
pct., for gasolie 0,3 pct. og for kul 1,2 pct. Der er

altså også for kul fastsat skærpede bestemmelser
for svovlindholdet, og fra september 1988, altså i
år, påregnes gennemført en yderligere skærpe-
lse af disse værdier. Det vil altså sige, at vi meget
stærkt går ind i at løse problemet, også gennem
grænseværdierne for svovlindhold i alle de fors-
kellige fyringsarter.

Og så vil jeg sige, og det gælder også fru Ingrid
Sundberg, at jeg må gentage, at vi har gjort en
meget stor indsats i Danmark, der gøres en meget
stor indsats i Danmark for at løse det problem,
som er rejst, og det har altså også betydet, at
svovludslippet fra kraftværker er nedbragt med
godt 30 pct. i 1987 i forhold til 1980-niveauet, og i
1995 vil altså svovludslippene samlet være ned-
bragt med mindst — jeg sagde mindst — 50 pct.

Og så er det rigtigt, at vi taler om en yderligere
reduktion med hensyn til udslip af svovldioxid,
således at vi i hvert fald er sikre på, at gennem-
føres denne reduktion, så vil vi senest i år 2005
have nedbragt udslippene i Danmark med 60 pct.
i forhold til 1980.

Jeg kan ikke se, der er den store forskel på det,
som hr. Arne Gadd og fru Ingrid Sundberg be-
der om, og så det, vi rent faktisk gennemfører, og
derfor mener den danske regering, at vi løser pro-
blemet tilfredsstillende, og jeg mener også, de
spørgende medlemmer bør være tilfredse med
det svar, der her er givet.

Margrete Auken: Hr. præsident! Jeg vil blot
sige, at hele venstresiden i det danske Folketing er
enig med spørgeren i, at der skal ske yderligere
tiltag. Selvfølgelig har det hjulpet ganske meget
at gå fra olie til kul, men det er slet ikke tilstræk-
keligt, og jeg vil derfor bede minister Lars P.
Gammelgaard bekræfte, at det er regeringens
egen beslutning, at vi ikke stiller yderligere krav
til kraftværkerne i Danmark, skønt vi godt kun-
ne, og skønt vi har fået tilskyndelse til det fra
mange sider.

Jeg vil også godt bede ministeren bekræfte, at
det er EF, der i øjeblikket blokerer for, at vi i hele
EF kan komme ned på et endnu lavere svovlind-
hold i den tunge fyringsolie. Vi har arbejdet
længe med det i det danske Folketing, vi har fak-
tisk flertal for det i det danske Mijlødvalg, men
vi blokeres i EF, hvorfor den meget store del af
udslippet, som kommer fra andre EF-lande som
jo også belaster Sverige fortsætter. Jeg vil gerne
bede minister Lars P. Gammelgaard bekræfte
dette.

Anker Jørgensen: Hr. præsident! Jeg mener, det er vigtigt at understrege, at netop denne parlamentariske forsamling havde arrangeret en særlig luftforureningskonference i september 1986, og dér satte parlamentarikere fra 16 lande — det var de 5 nordiske lande, der havde arrangeret konferencen — nogle mål med hensyn til bekæmpelsen af luftforureningen i det store område, de 16 lande udgør.

Vi har drøftet dette i det danske Folketing. Jeg håber også, man i de andre parlamenter følger tingene op og gør opmærksom på det, som parlamentarikerne selv har stillet op som en målsætning. Vi har fået tvetydige udtalelser fra den danske miljøminister om, hvorvidt man overhovedet kunne klare det.

Jeg vil altså lægge vægt på at understrege, at vi selv gennem vor parlamentarikerkonference har sat nogle mål op, og vil bede om, at også den danske minister understreger, at han er enig i målsætningerne. Det ville være mere afklarende, også for den hjemlige danske debat.

Gadd: Herr president! Det var lugnande att höra att den vänstra sidan i det danska folketinget delar den uppfattning som min fråga ger uttryck för. Det är ingen vidare bra reklam för att vara med i EG om det danska folketinget inte kan fatta beslut självständigt. Jag tror inte att det kan vara helt sant.

Men en del av min fråga besvarade inte statsrådet Gammelgaard. Vore det inte ett gott exempel på fint och konkret nordiskt samarbete om den danske ansvarige ministern sade: "Jo, vi skall införa samma normer som den svenska riksdagen snart är i färd med att anta"? Det vore väl ett samarbete långt utöver konferenser och våltalighet kring nordiskt samarbete, att verkligen *göra* någonting?

Minister Gammelgaard: Hr. præsident! Først til Margrete Auken. Regeringen har besluttet at gøre hele denne store indsats for bekæmpelse af udslip fra danske kraftværker, at foretage denne meget omfattende nedbringelse af svovludslipene, og regeringen mener, at det er en meget omfattende indsats, der her gøres, og hvis man bedømmer det objektivt, kan man efter min opfattelse heller ikke have anden mening om det.

Jeg kan ikke umiddelbart se, at EF skulle blokere for noget i denne sag, og vil i øvrigt derefter til Anker Jørgensen sige, at jeg synes, det er me-

get vigtigt, når Anker Jørgensen understreger de mål, som luftforureningskonferencen satte op, og jeg vil gerne sige, at regeringen arbejder netop med, og det arbejder vi jo også på her i nordisk sammenhæng, med at følge op det og de mål, som arrangørerne af luftforureningskonferencen satte op.

Jeg synes, det var et meget vigtigt indlæg, Anker Jørgensen her kom med på mødet om dette spørgsmål, og vi gør altså hvad vi kan for at følge op på det som arrangørerne af konferencen satte op som mål.

Og så skal jeg endelig sige til Arne Gadd: lad nu ikke dette blive en strid om ord. Hvis man prøver at se på de tal, jeg rent faktisk har fremlagt, som regeringen arbejder efter at opnå. så kan jeg ikke se rettere, end at vi har det samme synspunkt med hensyn til nedbringelse af udslipene, med hensyn til nedbringelse af forureningen fra vores kraftværker. Vi arbejder efter nøjagtigt de samme mål, og så vidt jeg kan se, gør vi alt, hvad der overhovedet kan gøres.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

E 23: Fråga till Danmarks regering angående dansk efterlön vid bosättning i annat nordiskt land¹

Grethe Lundblad: Herr president! Med stöd av den motivering som återfinns i handlingarna har jag ställt följande fråga till den danska regeringen:

Vilka åtgärder avser Danmarks regering att vidta för att dansk medborgare, som bosätter sig i annat nordiskt land, skall få behålla sin efterlön?

Minister Gammelgaard: Hr. præsident! Den danske efterlön kan ikke sidestilles med pension eller arbejdsløshedsforsikring. Der er tale om en specifik dansk arbejdsmarkedspolitisk foranstaltning, der tager sigte på ældre arbejdstageres tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet til fordel for unge arbejdsløse.

Ordnungen bygger på et forsikringsprincip med bidrag fra såvel lønmodtagere som arbejdsgivere. Efterløn er derfor forbeholdt ældre medlemmer af anerkendte danske arbejdsløsheds-kasser, der ønsker at forlade det danske arbejdsmarked før det 67. år. Ret til efterløn har medlemmer af anerkendte arbejdsløsheds-kasser, som er fyldt 60 år, og som inden for de sidste 15 år sammenlagt

¹ *Frågan tryckt s. 3030.*

har været medlem af en dansk arbejdsløsheds-kasse i mindst 10 år. Det er i loven fastsat, at det er en betingelse for at få udbetalt efterløn, at man har bopæl i Danmark. Statsborgerskabet er uden betydning.

Hensigten med kravet om, at medlemmet såvel ved tilkendelse som ved udbetaling af efterløn skal have bopæl i Danmark, er at sikre kontrol med, at efterlønsmodtagere ikke supplerer efterlønnen ved arbejde i udlandet eller i øvrigt har indtægter, der efter arbejdsløshedsforsikringslovens bestemmelser kan have indflydelse på efterlønns størrelse. En ophævelse af kravet om bopæl i Danmark ville betyde, at mulighederne for at føre kontrol med disse efterlønsmodtageres arbejde og indtægter vil være forringet.

Det forekommer meget betænkeligt at afskaffe denne kontrolmulighed, dels fordi det ville bryde afgørende med generelle principper i efterlønsordningen, dels ud fra et lighedssynspunkt, idet man næppe kan forestille sig at afskaffe denne kontrol for samtlige efterlønsmodtagere.

Det kan i den forbindelse nævnes, at Danmark sammen med et flertal af de øvrige EF-medlemsstater også har afvist et forslag om ændring af EF-forordning nr. 1408/71, der ville betyde, at der blev åbnet mulighed for eksport af efterløn fra ét EF-land til et andet. Det har Danmark altså også afvist. Der er således ingen aktuelle planer om at ophæve de gældende betingelser for udbetaling af dansk efterløn.

Det kan tilføjes, at der ikke er noget i vejen for, at der kan udbetales efterløn til medlemmer, som tager kortvarigt ophold i udlandet under ferie eller lign. Ved længerevarende ophold i udlandet standses efterlønnen, og udbetalingen kan først genoptages, når medlemmet igen tager ophold i Danmark.

Men jeg understreger altså, at der er tale om en specifik dansk arbejdsmarkedspolitisk foranstaltning, der bygger på et forsikringsprincip med bidrag fra såvel lønmodtagere som arbejdsgivere.

Grethe Lundblad: Herr president! I nordiska sammanhang har vi på olika vis försökt få bort alla bestämmelser som hindrar nordbor att flytta mellan länderna i Norden. Både i trygghetskonventionen och i den samarbetsöverenskommelse som har träffats om arbetslöshetsförsäkringen har vi bestämt att man skall ha sin försörjning säkrad genom olika pensioner, bidrag och ersättningar, även när man vistas i ett annat nordiskt

land.

Jag tycker därför att den danska efterlönnen, som i princip torde vara att betrakta såsom en form av tidig pensionering av arbetsmarknads-skäl, bryter mot de principer som vi tidigare har varit överens om. Man skyller på att kontroll-möjligheter saknas. Jag tycker emellertid att man inte kan jämföra en vistelse i de nordiska länderna med en vistelse i det övriga utlandet. Genom den nordiska arbetsmarknadskonventionen borde man kunna sköta kontrollen.

Jag vill understryka att min mening inte är att lägga mig i hur Danmark gör det möjligt att friställa äldre arbetstagare och ge dem ersättning. Såsom medlem av Nordiska rådet måste jag emellertid säga att det är viktigt att man inte spärrar ut äldre medborgare från de trygghetsöverenskommelser som har träffats.

Man kan mycket väl tänka sig att äldre människor i Danmark med efterløn har sina barn i ett annat nordiskt land. Det kan vara en ensamstående person i Danmark, vars enda släkting är ett barn, som har bosatt sig i annat nordiskt land. Om den äldre då flyttar till det land där barnet bor, får denne äldre svårigheter med sin försörjning. Det stämmer alltså inte med de principer som brukar hävdas i Nordiska rådet.

Jag ber den danska regeringen att tänka efter ordentligt i denna fråga och försöka se till att nordiska lagar inte innehåller diskriminerande bestämmelser, som strider mot andra nordiska konventioner.

Minister Gammelgaard: Hr. præsident! Jeg vil gerne sige til fru Grethe Lundblad, at man kan altså ikke sidestille den danske efterløn med pension eller med det, fru Lundblad sagde vedrørende tryghedsöverenskomst. Der er altså tale om en specifik foranstaltning, som man har betalt til. Det, det handler om, er, at vi ønsker at sikre ældre arbejdstageres tilbagetrækning fra det danske arbejdsmarked til fordel for unge arbejdsløse. Det er noget helt specielt, som er opbygget som et led i det danske arbejdsmarkedssystem.

Jeg vil godt tilføje, at kontrolhensynet, herunder at alle efterlønsmodtagere skal være omfattet af en ensartet kontrol, naturligvis er ret så afgørende for den danske regering.

Jeg vil godt afvise, at der skulle være tale om diskrimination eller noget lignende. Man kan ganske enkelt ikke sidestille efterlønnen med pension eller det, der indgår i tryghedsregler i øvrigt.

Grethe Lundblad: Herr president! Jag har förstått att denna ordning gäller väldigt många människor i Danmark, nästan 100.000. Om de olika nordiska regeringarna i fortsättningen skall ha skilda ordningar, som går vid sidan om vanliga nordiska trygghetskonventioner och samarbetsöverenskommelser när det gäller arbetslöshetsförsäkringen, kommer vi att hamna i en ohållbar situation. Vi kan då inte påstå att det råder en bibehållen social trygghet i Norden.

Jag vädjar därför till den danska regeringen att åter ta detta problem under övervägande så att dessa äldre människor får möjlighet att bosätta sig i annat nordiskt land med bibehållna förmåner. Det finns ju möjligheter att kontrollera att de inte får intäkter på annat sätt.

Kaj Poulsen: Hr. Præsident! Jeg tager ordet, fordi den nordiske socialkonvention er meget vigtig for os, og jeg synes, at det må præciseres, hvordan denne ordning finansieres, og hvordan den i øvrigt virker.

På den baggrund vil jeg godt spørge ministeren, om ikke ministeren er af den opfattelse, at efterlønsordningen finansieres ikke af skatteydermidler, men betales alene af forsikringstagerne i a-kassespørgsmålet og af arbejdsgiverne, og at der ikke er statspenge i ordningen, og det er baggrunden for, at det er en specifik arbejdsmarkedsordning.

Minister **Gammelgaard:** Jeg vil gerne først over for hr. Kaj Poulsen bekræfte det, som hr. Kaj Poulsen sagde vedrørende efterlønsordningens finansiering. Der er altså ikke statspenge i ordningen. Der er udelukkende tale om, at lønmodtagere og arbejdsgivere bidrager til denne ordning. Det er også årsagen til, at man ikke kan sidestille den med sociale ydelser af forskellig art.

Derfor må jeg også skuffe fru Grethe Lundblad med at sige, at regeringen vil have meget svært ved at ændre på den praksis, som man har fulgt hidtil. Det er en principiel holdning i overensstemmelse med det arbejdsmarked, vi har. Det er en arbejdsmarkedspolitisk foranstaltning, som hænger sammen med det danske arbejdsmarked. Derfor kan jeg ikke give andet svar til fru Grethe Lundblad, end at vi ønsker at fastholde den nuværende ordning.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

E 28: Fråga till Norges regering angående uppföljning av Brundtland-kommissionens rapport

Margrete Auken: Hr. præsident! Hvad kan den norske regering oplyse om de norske erfaringer med udmøntningen af anbefalingerne i Brundtland-kommissionens rapport, specielt med hensyn til indarbejdning af miljøhensyn i den traditionelle sektorpolitik, dvs. energi, transport, fiskeri og landbrug i den økonomiske planlægning?

Statsråd **Sissel Rønbeck:** Hr. president! Under ledelse av et eget statssekretærutvalg har alle departementer i Norge nå hatt en første gjennomgang av hvilke konsekvenser Verdenskommissjonens anbefalinger bør få for de enkelte departementenes ansvarsområder. Dette har i seg selv satt i gang interessante prosesser og skjerpet bevisstheten omkring miljøkonsekvensene på områder der dette ærlig talt har vært lite påaktet tidligere. Departementene har også lagt fram forslag til kortsiktige så vel som mer langsiktige oppfølgings tiltak. La meg dessuten nevne at alle departementer i budsjettproposisjonene for neste år vil gjøre rede for miljø- og ressursproblemene på vedkommende sektor, og angi hvordan budsjettforslaget bidrar til å løse dem.

I løpet av våren vil det foreligge egne utredninger om hvordan miljøhensyn bedre kan innarbeides i den økonomiske planleggingen og hvordan økonomiske virkemidler mer systematisk kan brukes for å fremme en bærekraftig utvikling. Dette er utredninger av rent faglig karakter.

I nærmeste framtid vil det dessuten bli avholdt en større forskningspolitisk konferanse. På bakgrunn av denne og arbeidet i de ulike forskningsrådene vil det så bli utarbeidet en samlet strategi for hvordan forskningen skal møte Brundtland-kommisjonens utfordringer i årene framover. Jeg vil også understreke betydningen av at en lang rekke frivillige organisasjoner har dannet en omfattende felleskampanje for miljø og utvikling.

Parallelt med det nasjonale oppfølgingsarbeidet er det utarbeidet en egen, foreløpig strategi for vår internasjonale oppfølging av Verdenskommissjonens anbefalinger. Dette dokumentet er på det nærmeste ferdig, og det er innledet et nært samarbeid med de andre nordiske landene om denne delen av vårt oppfølgingsarbeid.

For å videreføre arbeidet med oppfølgingen av Verdenskommisjonens anbefalinger — og for å sikre en mer tverrfaglig innsats i den løpende miljøvernpolitikken — har vi nettopp erstattet det nevnte statssekretærutvalget med et eget miljøutvalg i Regjeringen. Utvalget ledes av miljøvernministeren, og består ellers av utenriksministeren, næringsministeren, olje- og energiministeren, samferdselsministeren, landbruksministeren og fiskeriministeren. Sammensetningen av utvalget gjenspeiler et stykke på vei på hvilke områder, eller sektorer, vi nå ser de største utfordringene for å sikre en bærekraftig utvikling.

Regjeringens miljøutvalg forbereder nå en samlet framstilling for Stortinget av hvilke tiltak vi fra norsk side nå bør sette i verk for å følge opp Verdenskommisjonens anbefalinger. Til grunn for denne meldingen ligger det også høringsuttalelser fra kommuner, fylkeskommuner, fylkesmenn, statsinstitusjoner og en lang rekke organisasjoner.

Margrete Auken: Hr. præsident! Jeg vil gerne først takke for svaret og også takke for, at Norge har gjort det her. Jeg synes, det initiativ, man har taget i Norge, er forbilledligt, og vi må håbe, at regeringerne i de andre lande lytter efter og prøver at gøre noget tilsvarende. Vi har faktisk spurgt, men ikke rigtig fået svar på det.

Men det er jo klart, at man er spændt på, hvad der sker, når det skal til at virkeliggøres, altså når man skal til at gøre erfaringerne inden for transport, energi, industri, landbrug osv. De etablerede privilegier er det jo meget svært at få gjort noget ved, og når man tænker på, at Norge ikke en gang har haft kræfter til at klare IWC:s anbefalinger om hvalfangsten og må lave numre, så er man jo meget bekymret for, hvad der skal ske, når de rigtig tunge privilegier skal anfægtes.

Men jeg tror, at Norge er klar over det, og jeg vil blot bede statsråd Rønbeck bekræfte over for os, at der er dette spring fra planerne, til når de skal ud og virkeliggøres, og at man er i gang med også at prøve at integrere det for alvor i politikken, så vi får byttet rundt prioriteringerne!

Statsråd Sissel Rønbeck: Hr. president! Jeg vil bekræfte at hele poenget, ja selve poenget med den måten vi arbeider med oppfølging av kommisjonen på i Norge, nettopp er at miljøhensynene må integreres på alle andre sektorområder, og ganske særlig tunge sektorområder, som nå vir-

ker ødeleggende for miljøet. Jeg vil heller ikke legge skjul på at det også for Norge selvfølgelig er slik at dette er meget vanskelig i praksis. Det er en stor utfordring. Det er vanskelig å få fram konkrete tiltak, men prosessen er godt i gang. Verdenskommisjonens rapport har altså med andre ord bidratt positivt og sterkt til å få i gang nødvendige, men vanskelige prosesser også i Norge.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

E 26: Fråga till Nordiska ministerrådet angående förbränning av kemiskt avfall i havet¹

Margrete Auken: Hr. præsident! Jeg vil gerne spørge Nordisk Ministerråd, om man vil støtte det danske forslag til Londonkonventionen om et globalt forbud mod havafbrænding af kemisk affald og i den forbindelse formidle grundige oplysninger om de tilgængelige alternativer til konventionens medlemslande.

Statsråd Sissel Rønbeck: Hr. president! De nordiske miljøvernministrene har behandlet miljøproblemerne i forbindelse med forbrenning av avfall til havs flere ganger.

De nordiske land var bl. a. initiativtakere til at Oslo-kommisjonen i 1981 tok en prinsippbeslutning om å avvikle slik forbrenning. En endelig beslutning om avvikling av denne behandlingsmetoden skal tas før 1. januar 1990.

Med Oslo-kommisjonens møter har saken vært behandlet flere ganger etter initiativ fra de nordiske land, senest i Cardiff i 1987.

De nordiske landenes siste forslag gikk ut på at forbrenning av avfall innen Oslo-konvensjonens område burde opphøre den 31. desember 1991, og at tillatelse for nye stoffer eller økte mengder av avfall som skal brennes, ikke bør bevilges etter 1. januar 1988.

Behandlingen av saken fortsetter på kommisjonens neste møte, hvor også de nordiske land skal legge fram et dokument som redegjør for årsakene til den nordiske politikk i spørsmålet.

Ved ministerkonferansen om Nordsjøens miljø i november 1987 ble det fattet vedtak enstemmig om datofestet avvikling av dumping og forbrenning av industriavfall i Nordsjøen innen utgangen av 1994. Dette burde bidra til at en beslutning blir fattet også på Oslo-kommisjonens møte i Lisboa i juni.

Forbrenning av avfall til havs har også vært

¹ *Frågan tryckt s. 3035.*

diskutert ved konsultative møter mellom partene i Londonkonvensjonen. At det blir innført et globalt forbud mot slik forbrenning, må vel anses som et helt logisk neste skritt i den internasjonale miljøpolitikken som de nordiske land har drevet.

Nordisk Ministerråd er altså positiv til Danmarks initiativ til et globalt forbud innen rammen av Londonkonvensjonen.

I Oslo-kommisjonen har man også diskutert og utredet tilgjengelige alternative tekniske løsninger. I den nordiske embetsmannsgruppen for havmiljøspørsmål som er underlagt Ministerrådet, har man sammenfattet opplysninger om de tekniske løsningene som gjør det mulig å unngå forbrenning av avfall til havs.

Også innenfor rammen av London-konvensjonen bør alternative avfallsbehandlingsmetoder diskuteres, og så langt råd er, bør opplysninger om slike metoder også omfatte miljøvennlige alternativer til kjemiske produkter og produksjonsprosesser.

Jeg vil også nevne at miljø- og vannkomiteen under FN:s økonomiske kommisjon for Europa nylig har utarbeidet et forslag til en strategi for miljøpolitikk. Denne strategien, som forhåpentligvis også kommer til å bli vedtatt på kommisjonens møte i vår, går bl. a. ut på at forbrenning til havs skal opphøre som en avfallshåndteringsmetode.

Margrete Auken: Hr. præsident! Jeg vil gerne først takke for svaret og også takke for, at Nordisk Ministerråd i forgårs sendte en protest til den spanske regering om planerne om havafbrænding. Jeg synes, det var flot.

Der er et par uklarheder i det svar, jeg har fået. Det fremgår ikke tydeligt, om man vil støtte det danske forslag på en sådan måde, at man vil meddele til sekretariatet, at man står bag, således at det er et fællesnordisk forslag. Det vil jeg godt vide.

Så er der meget store problemer om alternativerne. Den udredning, der ligger, er meget general og uklar og handler kun om alternative affaldsbehandlingsmetoder. Det, man må sigte efter, er jo at finde frem til andre produktionsformer, så man laver teknologivurdering, og finde frem til andre kemikalier, så de mange, som er beskæftiget f. eks. med kemisk industri, ikke først skal stå med organiske, klorerede opløsningsmidler, som derefter skal brændes af. Det har faktisk vist sig i Danmark, at man har kunnet

erstatte mange af disse ting med vand og sæbe.

Vi har brug for, at der laves ordentlig teknologivurdering, at det lægges frem, at man oplyser om det, også af hensyn til ulandene, og jeg vil gerne bede ministeren svare på, om man er villig til disse to ting, og i øvrigt henvise til debatten i går om Miljø-Eureka.

Statsråd Sissel Rønbeck: Hr. president! Jeg vil først understreke det som er det væsentlige her, nemlig at ministrene samlet støtter det danske initiativ. Jeg betragter det mer som en formell sak om alle de nordiske landene er medforlagsstillere, men siden det er en formell sak, vil jeg også si det slik at ministrene har ikke hatt anledning til å studere noe slikt dansk forslag, og det må vi uansett gjøre. Men det viktige er at forslaget er stilt, og at vi fra ministrenes side støtter initiativet til og intensjonen med forslaget.

Så vil jeg også peke på at jeg i mitt svar presiserer at så langt det er råd, bør opplysninger om alternative måter å behandle denne type avfall på, også omfatte nettopp det aspekt som spørgeren her er ute etter, nemlig miljøvennlige alternativer både til kjemiske produkter og selve produksjonsprosessene — vi bør gjøre det så langt det er praktisk mulig.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

E 27: Fråga till Nordiska ministerrådet angående utsläpp av radioaktivt avfall från uppberedningsanläggningar¹

Margrete Auken: Hr. præsident! Det var overraskende før at høre, at ministerrådet ikke var bekendt med, at der forelå et dansk forslag, men o. k.

Jeg vil godt spørge Nordisk Ministerråd, om man vil fremlægge veldokumenterede forslag om eliminering af udledning af radioaktive stoffer fra eksisterende atomoparbejdningsanlæg samt forbud mod opførelse af nye anlæg til Pariskommissionen i 1988.

Statsråd Sissel Rønbeck: Hr. president! På Pariskommisjonens møte sist sommer ble det vedtatt en ny og sterkere rekommandasjon om bruk av best tilgjengelig renseteknologi ved gjenvinningsanlegg for atomavfall. Vedtaket innebærer at slik teknologi skal brukes, mens man tidligere bare hadde støtte for å ta hensyn til den. England

¹ *Frågan tryckt s. 3037.*

og Frankrike reserverte seg imidlertid mot vedtaket.

På Nordsjøkonferansen sist høst ble det derimot fattet enstemmig vedtak om å anvende beste tilgjengelige teknologi for å minimalisere forurensninger fra all kjerneindustri, herunder også gjenvinningsanlegg. Dette vedtaket ble fattet etter intense forhandlinger, og ministrene oppfattet det som en klar forsterking av tidligere vedtak. Særlig viktig er det at også Storbritannia og Frankrike er bundet av vedtaket fra Nordsjøkonferansen.

For de nordiske landene vil det nå bli en viktig oppgave å følge opp dette vedtaket i Pariskommisjonen, slik at intensjonene bak det også blir etterlevd og gjennomført i praksis. Intensjonene er altså at man skal bruke beste tilgjengelige teknologi — de tekniske løsningene som er absolutt best — slik at utslippene blir så små som overhodet mulig; og intet er selvfølgelig bedre enn om de helt kan forhindres.

På det nåværende tidspunkt er det ikke grunn til å anta at det er mulig å få gjennomslag for forslag om å forby oppføring av nye gjenvinningsanlegg — uavhengig av hvilke miljøkonsekvenser anleggene eventuelt vil medføre. Derimot vil det være av stor betydning at de nordiske landene følger opp det nye vedtaket fra forrige møte i Pariskommisjonen om miljøkonsekvensanalyser før eventuell bygging av slike anlegg. Fra norsk side har vi allerede varslet Storbritannia om at vi vil stille krav om slike analyser etter internasjonal standard i forbindelse med en eventuell utbygging av anleggene i Dounreay.

Margrete Auken: Hr. præsident! Så vidt jeg kunne høre på svaret, hvis det skal tydeliggøres, så er svaret: Nej, det vil man ikke. Vi er nødt til nu at konstatere, at nedturen med dette forslag i Pariskommisjonen fortsætter. Tidligere oplevede vi, at ministerrådet var rimelig klart, men så blev tingene gjort uklare af kompromissøgende embedsmænd.

På Nordsjøkonferansen gikk det galt. Også ministrene udvandede initiativet, sådan at man nu i stedet for at eliminere udledningerne ville nedbringe forureningen, og så er det faktisk næsten ingen anlæg, der bliver ramt. Det er heller ikke underligt, at England og Frankrig uden videre kunne støtte forslaget. Den britiske miljøminister erklærer, at de allerede nu finder, at de opfylder disse krav.

Jeg forstår, at dette lave ambitionsniveau vil fortsætte, og jeg vil godt spørge — i håb om at der er et lyspunkt — om ministerrådet vil fremlægge forslag om tørdeponering af affaldet. Tørdeponering af affaldet giver ikke udledninger, og måske kan man tolke den bedst tilgængelige teknologi med, at man tørdeponerer. Det kan sagtens dokumenteres, for Storbritannien bruger tørdeponering andre steder, og det vil selvfølgelig være meget spændende, hvis det kan lykkes Nordisk Ministerråd at bruge denne fremgangsmåde til at komme videre i sagen.

Statsråd Sissel Rønbeck: Hr. President! Jeg er dypt uenig i at de nordiske ministre har senket sitt ambisjonsnivå i arbeidet med disse sakene.

Jeg vurderer det slik at vår ambisjon må være noe langt mer enn å bedrive spill for galleriet. Vi må være resultatorienterte, og under hele prosessen i arbeidet med disse sakene sørge for at vi skaffer oss de strategiske redskapene vi trenger i det internasjonale arbeidet på dette meget vanskelige feltet.

Vedtakene og miljøkonsekvensanalyser er et slikt redskap. Det er anvendelig, og vi akter å bruke det — og vi har varslet om at vi akter å bruke det. Slik vurderer jeg også vedtaket fra Nordsjøkonferansen, som binder to av de aller mest interessante landene det er snakk om her, England og Frankrike, til å bevise at de bruker beste tilgjengelige teknologi. Det er mer enn diskutabelt at England gjør det nå. Den diskusjonen vil vi ta opp der hvor kampen står, bl. a. i Pariskommisjonen — det kan jeg garantere.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

E 30: Fråga till Nordiska ministerrådet angående den brittiska regeringens planer på uppberetningsanläggningen Dounreay i Skottland och E 31: Fråga till Nordiska ministerrådet angående stopp av existerande uppberetningsanläggningar för atomavfall¹

Rådet företog ovannämnda två saker i ett sammanhang.

Lindenskov: Hr. præsident! Mit spørgsmål er følgende:

Har Nordisk Ministerråd i det forløbne år taget noget initiativ til opfølgning af ministerrådets udtalelse fra sessionen 1987 angående det planlagte

¹ Frågorna tryckta s. 3042 resp. s. 3043.

genvindingsanlæg i Dounreay?

Hvilke initiativer agter Nordisk Ministerråd at tage for at formå den britiske regering til at opgive planerne om det nævnte genvindingsanlæg — EDRP — i Dounreay?

Og endelig: Hvad vil Nordisk Ministerråd konkret foretage sig for at etablere en fælles nordisk støtte til de tidligere forslag fra Irland og Island om at standse de eksisterende genvindingsanlæg for radioaktivt atombrændselaffald?

Statsråd **Sissel Rønbeck**: Hr. president! Jeg tillater meg å svare på spørsmålene hver for seg, men i rekkefølge. Svaret til spørsmål 30 er som følger:

Hensikten med Ministerrådets uttalelse i fjor var å markere en felles nordisk støtte til det arbeidet som allerede pågikk i flere av de nordiske landene for å forhindre utbygging av Dounreay-anlegget som ligger i umiddelbar nærhet av våre rikeste fiskeområder.

Vedtaket har blitt fulgt opp og henvist til av de enkelte land, både overfor Storbritannia og andre land som samarbeider om prosjektet. Dette ble også gjort på Nordsjøkonferansen.

Som et resultat av oppfølgingsarbeidet med denne saken ble det, som jeg allerede har nevnt tidligere her, på siste møte i Pariskommisjonen vedtatt at det skal utføres miljøkonsekvensanalyser før eventuell utbygging av nye gjenvinningsanlegg for atomavfall. Slike analyser kan også kreves lagt fram for Pariskommisjonen. Det er ikke utført slike analyser etter internasjonal standard for det planlagte anlegget i Dounreay, og de nordiske landene vil derfor følge opp dette kravet i Pariskommisjonen.

Ellers vil også Ministerrådet bli brakt inn på ny dersom dette skulle være hensiktsmessig på bakgrunn av de enkelte landenes nasjonale oppfølging og sakens utvikling for øvrig.

La meg ellers legge til at det nå ser ut til å være en viss bevegelse i engelske myndigheters syn på denne saken. Vi har altså ingen grunn til å gi opp vår motstand mot dette anlegget, like lite som vi bør ta noen seier for gitt på forhånd. Vi bør og vil med andre ord videreføre våre felles anstrengelser for å forhindre det planlagte gjenvinningsanlegget i Dounreay.

Når det gjelder spørsmål 31, vil jeg først nevne at i det forrige møtet i Pariskommisjonen ble det faktisk lagt fram et forslag fra Irland om å anbefale stengning av gjenvinningsanlegget i Sella-

field. Forslaget fikk bare støtte fra Island, og det ble ikke foretatt noen avstemning. Andre land, deriblant nordiske, mente at forslaget lå utenfor kommisjonens myndighet, eller at man i første omgang burde etterprøve virkningene av de nye tiltakene for å redusere forurensningene fra anlegget.

På det nåværende tidspunkt er det ikke realistisk å anta at det er mulig å få gjennomslag i Pariskommisjonen for å stanse eksisterende gjenvinningsanlegg, uavhengig av hvor mye de faktisk forurenser. Derimot er det viktig at de nordiske landene samlet stiller seg i spissen for å sikre en konkret gjennomføring av Nordsjøkonferansens vedtak om bruk av best tilgjengelig teknologi for å bringe disse forurensningene ned på et minimum. Og dette vil vi nå følge opp i Pariskommisjonen.

Lindenskov: Jeg skal selvfølgelig takke ministeren for svaret, men jeg kan desværre ikke si, at jeg var fuldt ud glad for, at stillingen med hensyn til nedleggelse af disse anlæg, som er for alvorlige for os, der bor i Atlanterhavet, er sådan, at man ikke har nogen tro på, at der vil blive ydet noget for at få disse anlæg standset, endsige få standset planerne om udvidelse.

Vi ser meget alvorligt på situationen. Lagtinget har besluttet at pålægge vores landsstyre så at si at suge sig fast alle steder, hvor de kan gøre det, i Nordisk Råd som andre steder, over for den danske regering som over for den britiske, for at få dem til at forstå, at dette er en alvorlig ting, der i den grad er knugende for vort samfund. Jeg skal ikke redegøre i detaljer for, hvordan vi mener man bør gøre det, og hvilke farer og hvilken destruktiv fremtid dette kan medføre for vort samfund, men blot nævne den danske situation med osteeffekten i Tyskland.

Jeg vil gerne stille et spørgsmål til ministeren. Den plutoniumtransport, som i dag foregår i luftrommet over Færøerne, over Island og over Grønland, transporten til Japan af dette dødsfarlige giftstof, vil blive udvidet betydeligt ved en udvidelse af anlægget. Sig mig en ting: Er dette ministeren bekendt? Og vil man gøre alt, hvad der står i ministerrådets magt for at formå den britiske regering til at indse, hvilken ødelæggende effekt denne sag har for samfundene i Nordatlanten?

Statsråd **Sissel Rønbeck**: Hr. president! Jeg

kan i hvert fall bekrefte at den norske regjering ser meget alvorlig på den transporten av livsfarlige stoffer som her ble nevnt. Det er en av flere like gode grunner til at vi også fra norsk side engasjerer oss så sterkt i denne saken. Vi suger oss fast i alle tenkelige forstandige sammenhenger — fra miljøministerens side, men også fra f.eks. fiskeriministerens og den norske utenriksministerens side.

Vi vil stanse den planlagte utbyggingen av Dounreay og bruke de virkemidlene vi mener er best for å få det til.

Vi skulle gjerne fått nedlagt eksisterende anlegg. Når vi vurderer det slik at vi ikke klarer det nå med mindre det er anlegg med svært store utslipp og anlegg som ikke bruker skikkelig teknologi for rensing, velger vi altså å sette inn støtet i arbeidet slik at utslippene fra anleggene i hvert fall blir brakt ned til det som er et absolutt minimum.

Diskussionen forklarades härefter avslutad.

E 33: Fråga till Norges regering angående förorening av gränsvattnet mellan Norge och Sverige¹

Svartberg: Herr president! Min fråga är: Vilka resultat har den expertgrupp som undersöker föroreningarna i gränsvattnen mellan Norge och Sverige kommit fram till, och hur fortlöper arbetet med den norska handlingsplanen för att förbättra vattenkvaliteten i Iddefjorden, nedre Glomma og kustområdet mot Sverige?

Statsråd Sissel Rønbeck: Hr. President! Det felles norsk/svenske ekspertpanelet har nylig lagt fram en oversikt over tilførsler av forurensninger til grensefarvannene. Denne oversikt tyder på at kyststrømmene fra Nordsjøen og Østersjøen bidrar mer enn tidligere antatt og er den helt dominerende kilden til forurensningene i grensefarvannet mellom Norge og Sverige. Oversikten viser dessuten at det bl. a. slippes ut dobbelt så mye nitrogen fra svensk side som fra norske kilder.

Dette er bakgrunnen for at jeg i et brev til miljø- og energiminister Birgitta Dahl har foreslått at den norske handlingsplanen for Nedre Glomma og Iddefjorden suppleres med tiltak fra svensk side. Begge land må gjennomføre tiltak for å bedre miljøkvaliteten i dette kystområdet. I tillegg vil Statens naturvårdsverk og Statens forurensningstilsyn fortsette arbeidet med et felles

overvåkingsprogram av grensefarvannene.

Hensikten er å kartlegge miljøtilstanden bedre og overvåke de kystnære områdene for å kunne tallfeste de langtransporterte forurensningene som kommer med kyststrømmene.

Fra norsk side legger vi stor vekt på arbeidet med å følge opp handlingsplanen for Nedre Glomma og Iddefjorden. Arbeidet er i god gjenge.

Titandioksydbedriften Kronos Titan i Fredrikstad har nylig fått skjerpede utslippskrav. I utslippstillatelsen krever Statens forurensningstilsyn at bedriftens hovedutslipp av 130.000 m³ avfallssyre skal opphøre innen 30. april 1989.

Statens forurensningstilsyn har nettopp lagt fram krav om at Saugbruksforeningen gjennomfører miljøverntiltak til en verdi av om lag 150 mill. kr. innen sommeren 1990. Dersom dette gjennomføres, vil utslippene av oppløst organisk stoff reduseres med om lag 75 pst., mens utslippet av klororganiske forbindelser reduseres med ca. 45 pst.

I løpet av våren vil det også bli fastsatt nye og skjerpede krav til utslippene fra Borregaard fabrikk.

I fjor ble samtlige Østfold-bedrifter med utslipp til vann og luft kontrollert. Over halvparten av bedriftene overholdt ikke utslippskravene. Samtlige bedrifter har nå fått beskjed om å rette opp dette. To bedrifter er politianmeldt for overtredelsene.

Kommunene i Sarpsborg- og Fredrikstad-regionene har nå satt i gang byggingen av kloakkrenseanlegg. Anleggene skal stå ferdig sommeren 1989.

Økt innsats mot landbruksforurensningene, bl. a. i Mjøsa-regionen, på Romerike og i Øyeren, vil også bidra til å redusere forurensningene i Nedre Glomma.

Gjennomføringen av disse tiltakene vil redusere det norske bidraget til forurensningen av grensefarvannene betydelig, slik at det vil bli en merkbar forbedring av kystområdenes miljøkvalitet fra 1990.

Svartberg: Herr president! Jag ber att få tacka miljövernminister Rønbeck för svaret, som är utförligt, konstruktivt och bra, och det behövs i denna allvarliga fråga.

Observationer av forskare på Tjärnö marinbiologiska station har nämligen visat på en markant försämring av kustvattnet i norra Bohuslän under

¹ Frågan tryckt s. 3045.

de senaste tio åren och framför allt under de senaste fem. I Kosterområdet registreras de absolut sämsta förhållandena, när vattnet från Hvaler/Singlefjorden strömmar mot söder. Framför allt på våren och försommaren ger det ett mycket grumligt vatten. Det dåliga siktdjupet är en följd av dels löst stoff och partiklar, dels planktonblomning.

Belastningen av organiskt stoff har i några områden varit så stor att allt liv släckts ut. Döda bottenområden har observerats de senaste åren, och i bottenområden med god vattenomsättning har man observerat förändringar i artsammansättning.

Utöver forskarnas observationer görs dagliga iakttagelser av alla dem som lever av havet.

Utefter kusten har bedrivits ett omfattande fiske. Det håller nu på att helt slås ut i hela norra Bohuslän. Också de nya näringarna inom havsbruket, såsom fiske- och musselodling, drabbas svårt.

Myndigheter, institutioner och enskilda marinbiologer får rapporter från olika håll som säger att sälrar, fisk, snäckor och musslor uppvisar abnormiteter som beror på utsläpp eller annan påverkan på vattnet.

För det rörliga friluftslivet med bad och annan rekreation blir situationen alltmer bekymmersam.

Jag var redan innan jag ställde frågan medveten om att kustvattnet i gränsområdet påverkas kraftigt av de föroreningar som från söder transporteras upp med Baltiska strömmen och från sydväst med Jutska strömmen, även om de stora utsläppen på den norska sidan uppmärksammats mest på senare tid.

Nu visar statsrådet Rønbeck på att, som framgår av utredningen, föroreningarna söderifrån är större än man tidigare antagit. Det ger naturligtvis oss i Sverige anledning att skärpa åtgärderna, och jag är glad över brevet till den svenska regeringen. Självfallet lovar jag att jag när jag kommer hem skall trycka på i frågan.

Herr president! Jag är utomordentligt tillfredsställd med redogörelsen för arbetet med hand-

lingsplanen. Den visar på en vilja att ta itu med problemen. Miljövernssministern är värd allt beröm för det arbetet. När vi sedan ser resultatet lovar jag ett helt fång röda rosor, men i dag nöjer jag mig med att överlämna en liten skär.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

E40: Fråga till Nordiska ministerrådet angående naturmiljön i arktiska farvatten¹

Det anmäldes, att Nordiska ministerrådet kommer att besvara frågan skriftligt.

25

D 1988/22/1981/s: Meddelande om rekommendation nr 22/1981 angående intensifierat samarbete för att bekämpa rusmedelsmissbruket

D 1988/25/1981/s: Meddelande om rekommendation nr 25/1981 angående förebyggande fritidsverksamhet för barn och unga

D 1988/8/1986/s: Meddelande om rekommendation nr 8/1986 angående plan för utbyggnad av Nordiska hälsovårdshögskolans verksamhet

D 1988/14/1986/s: Meddelande om rekommendation nr 14/1986 angående åtgärder mot handel med utrotningshotade djur i Norden

D 1988/13/1987/s: Meddelande om rekommendation nr 13/1987 angående handlingsplan mot luftföroreningar

D 1988/20/1987/s: Meddelande om rekommendation nr 20/1987 angående nordisk ambulansverksamhet

Rådet företog ovannämnda saker i ett sammanhang.

Social- och miljöutskottet hade föreslagit, att Nordiska rådet lägger meddelandena till handlingarna och anser spörsmålen för rådets del slutbehandlade.

Utskottets förslag bifölles.

Mötet avslutades kl. 10.40.

¹ *Frågan tryckt s. 3052.*

Protokoll

5:e mötet

Torsdagen den 10 mars 1988 kl. 10.40—12.30 och 14.00—18.30

Presidenter: Ólafur G. Einarsson (1—3), Grethe Lundblad (4—7), Margrete Auken (8—12), Ilkka-Christian Björklund (13—15) och Jan P. Syse (15)

Dagordning

1. C 1: Nordisk Ministerråds beretning om det nordiske samarbeid (*Økonomisk utvalgs betenkning*) samt meldinger om følgende rekommendasjoner:

4/1985 Økte og harmoniserte beløpsgrenser ved innførsel av varer for eget bruk ved reiser

29/1986 Forskningsinnsatser innen den kooperative sektor

26/1987 Eksportsamarbeid

29/1987 Lettelser i beskatning for ungdom i forbindelse med feriearbeid i annet nordisk land

31/1987 Samnordisk prosjekt for fremme av vandringsfiskebestanden i Østersjøen og i Bottenske viken

32/1987 Nordisk samarbeid innen tjenestehandelens område

2. B 76/e: Ministerrådsforslag om opprettelse av et nordisk industrielt senter i Oslo

3. B 77/e: Ministerrådsforslag om nordisk bioteknologisk samarbeidsprogram

4. B 79/e: Ministerrådsforslag om program for nordisk bistandssamarbeid

5. A 813/e: Medlemsforslag om opprettelse av en nordisk stasjon for biologisk og skogteknisk forskning i Tanzania

A 816/e: Medlemsforslag om konkrete initia-

tiv for effektivisering av det nordiske bistands-samarbeidet for en bæredyktig utvikling i utviklingslandene

6. B 84/e: Ministerrådsforslag om opprettelse av et Nordisk utviklingsfond

7. C 3/e: Beretning fra Nordisk Investeringsbank (1987)

B 82/e: Ministerrådsforslag om å gjøre Nordisk Investeringsbanks regionallåneordning permanent

8. C 4/e: Beretning fra Nordisk Prosjekt-ekspertfond (1987)

B 78/e: Ministerrådsforslag om å gjøre Nordisk Prosjekt-ekspertfond til en permanent institusjon

9. A 777/e: Medlemsforslag om økt nordisk samarbeid om utnyttelse av naturgass i energiforsyningen

10. A 780/e: Medlemsforslag om rentefradrag ved besittelse av boligeiendom i annet nordisk land

11. A 788/e: Medlemsforslag om en plan for et kjernekraftfritt Norden

12. A 792/e: Medlemsforslag om "frikommuneforsøk" over riksgrensene i Norden

13. C 15/e: Beretninger for 1986 vedrørende Økonomisk utvalgs saksområde (*Økonomisk utvalgs betenkning*)

14. E-saker (spørsmål og svar) i tilknytning til Økonomisk utvalgs saksområde

E 29: Spørsmål til Sveriges regjering om atomkraftverket Barsebäck

E 24: Spørsmål til Nordisk Ministerråd om rett til å bruke utenlandsregistrert bil

E 36: Spørsmål stillet til Sveriges regjering om variabel fettvareavgift for norsk margarin produsert av marint fett

E 41: Spørsmål stillet til Nordisk Ministerråd vedrørende Nordisk Råd for Etikk innenfor bioteknologi

15. Avskrivning av følgende rekommandasjoner:

23/1980 Felles industrielle prosjekt

3/1984 Et friere nordisk kapitalmarked

4/1984 Nordiske myke prosjektinvesteringsslån

22/1986 Nordisk samarbeid i internasjonal sammenheng

28/1986 Samarbeid innen bioteknikken

25/1987 Økning av Nordisk investeringsbanks grunnfond

27/1987 Vedtekter for Nordisk kontaktorgan for atomenergispørsmål

28/1987 Beskatning av fritidseiendom i annet nordisk land enn hjemlandet

30/1987 Nordisk skatte- og avgiftspolitik

33/1987 Handlingsplan for nordisk næringspolitikk

34/1987 Oppfølging av rapport fra arbeidsgruppen for utvidet økonomisk samarbeid i Norden og rapporter fra Nordens faglige samorganisasjon

35/1987 Bioteknologisk samarbeidsprogram

36/1987 Nordisk samarbeid på materialområdet

37/1987 Nordisk samarbeidsprogram for utvikling av handelshindringer i Norden

I

C 1: Nordiska ministerrådets berättelse om det nordiska samarbetet (ekonomiska utskottets betänkande), D 1988/4/1985/e: Meddelande om rekommendation nr 4/1985 angående höjda och harmoniserade beloppsgränser vid införsel av varor för eget bruk vid resa, D 1988/29/1986/e: Meddelande om rekommendation nr 29/1986 angående forskningsinsatser inom den kooperativa sektorn, D 1988/26/1987/e: Meddelande om rekommendation nr 26/1987 angående export-samarbete, D 1988/29/1987: Meddelande om rekommendation nr 29/1987 angående lättnader i beskattningen av ungdom i samband med feriarbete i annat nordiskt land, D 1988/31/1987/e: Meddelande om rekommendation nr 31/1987 angående samnordiskt projekt för främjande av vandringsfiskbestånden i Östersjön och Bottniska viken och D 1988/32/1987/e: Meddelande om rekommendation nr 32/1987 angående nordiskt samarbete på tjänstehandelsområdet

Rådet foretog ovannämnda saker i ett sammanhang.

Ekonomiska utskottet hade föreslagit,

1. at Nordisk Råd i anledning av de til utvalget henviste avsnitt i beretning C 1/1988 vedtar følgende uttalelse:

1. Nordisk Råd henstiller til Nordisk Ministerråd om å virke for at Ministerrådets organer spiller en mer aktiv rolle med hensyn til å fremme felles nordiske interesser og samordne nordiske tiltak for å møte den utfordring den europeiske integrasjonsprosessen innebærer.

2. Nordisk Råd henstiller til Nordisk Ministerråd om at Nordisk Industrifonds budsjett for 1989 ikke svekkes som en følge av at den økonomiske handlingsplanen utløper i 1988 samt at Fondet tilføres ytterligere ressurser som følge av ministerrådsforslagene om opprettelse av et industrielt senter i Oslo og et bioteknologisk samarbeidsprogram.

3. Nordisk Råd henstiller til Nordisk Ministerråd om at forslag om eventuelle fortsatte bevilgninger til Nordisk Kontaktorgan for Atomenergispørsmål etter at nåværende sikkerhetsprogram utløper i 1989 forelegges Nordisk Råd i et særskilt ministerrådsforslag.

4. Nordisk Råd henstiller til Nordisk Ministerråd om å virke for at arbeidet med å avvikle handelshindringer i Norden effektiviseres og gis høy prioritet i alle nordiske samarbeidsorganer

samt at det blir rapportert om konkrete resultater til neste sesjon.

II. at Nordisk Råd tar til etterretning de til Økonomisk utvalg henviste deler av kapittel I och II: Innledning og Overgripende spørsmål samt kapitlene XVI: Økonomisk politikk, XVII: Industripolitikk, XVIII: Energipolitikk, XIX: Handelspolitikk, XX: Regionalpolitikk, XXI: Bistand til utviklingsland, XXII: Jord- og skogsbruk, XXIII: Fiskeri og XXIV: Bolig og byggesektoren.

III. at Nordisk Råd tar meldingene om *rek. nr 4/1985* om økte og harmoniserte beløpsgrenser ved innførsel av varer for eget bruk ved reiser, *rek. nr 29/1986* om forskningsinnsatser innen den kooperative sektor, *rek. nr 26/1987* om eksportsamarbeid, *rek. nr 29/1987* om lettelse i beskatning for ungdom i forbindelse med feriearbeid i annet nordisk land, *rek. nr 31/1987* om samnordisk prosjekt for fremme av vandringsfiskebestanden i Østersjøen og i Bottniske viken, *rek. nr 32/1987* om nordisk samarbeid innen tjenestehandelens område til etterretning og imøteser nye meldinger til neste sesjon.

Syse (økonomiska utskottets 1:e talesman): President! Det er en berømt vending som lyder: "Geografien forhandler man ikke om".

Sitatet er, som man vet, hentet fra Josef Stalin, under mindre hyggelige forhandlinger enn i dag. Likevel vil jeg minne om det, slik at vi erkjenner hvor vi er. Norden er en del av Europa — vi kan ikke lukke øyene for det, ikke forhandle oss bort fra det, ikke beskytte oss vekk fra virkeligheten.

Som en tidligere norsk utenriksminister sa da han måtte bekjempe isolasjonistiske tendenser i sitt eget parti:

"I den verden vi lever kan det undertiden være fristende å gjemme seg under bordet. Men vi kan ikke ta varig opphold under bordet".

Vi kan heller ikke lukke Østersjøen, Skagerrak eller Nordsjøen. Vi kan ikke forhandle om geografien. Desto viktigere er det at vi forhandler om det vi kan påvirke, og med den delen av verden som vi har nærmest bånd til kulturelt og økonomisk. Det gjelder handelshindringer og harmonisering av økonomiske og tekniske regler. Derfor føler jeg at vi gjennom det siste års arbeid i Nordisk Råd — og ikke minst i Økonomisk utvalg — er kommet noen skritt fremover i en nøktern analyse av vår situasjon, og de utfordringer som skapes gjennom markedsutviklingen ute i verden.

Utviklingen i Europa og EF vies stor og stadig større oppmerksomhet i den politiske debatt i de nordiske land, hvilket vi tydelig har merket her i denne sesjonen. Spesielt har utviklingen innen EF, opprettelsen av EUREKA, den nye GATT-runden og utviklingen av det utenrikspolitiske samarbeidet i Europa stått sentralt.

Arbeidet i EUREKA og GATT, hvor alle de nordiske land deltar aktivt, gir muligheter for et positivt løp videre. Utviklingen innen EF er derimot en utfordring som inneholder både muligheter og trusler. Det er dette vi må forholde oss til.

Hovedtyngden av de nordiske lands kontakter med EF skjer via EFTA-samarbeidet og ved bilaterale avtaler. Økonomisk utvalg mener at også det nordiske offisielle samarbeidsapparat i tiden som kommer må forventes å spille en aktiv rolle med hensyn til å fremme felles nordiske interesser og samordne nordiske tiltak for å møte den utfordring den europeiske integrasjonsprosessen innebærer.

Våre problemer innenfor EF er i høy grad også felles. Derfor bør vi også hente styrke i felles opp-treden.

I det politiske liv står vi ofte overfor valget mellom de små skritt eller det store spranget. Oftest faller man ned på de små skritt. Jeg ser for meg det vi har opplevd starten på i denne sesjonen, og Norden/Europaprosessen i det hele tatt, mer som et tilløp til det store spranget. Vi vet ikke om vi vil ta det, men det er nødvendig med et vel gjennomført tilløp dersom et sprang skal lykkes. Og skulle vi ikke komme til å ta et sprang, blir det i hvert fall viktigere enn noen gang å holde seg i form, for da skal man klare seg senere hen på egen hånd.

Statsminister Poul Schlüter sa i generaldebatten bl. a.:

"utviklingen i EF har presset Norden til at strenge seg an. Nu kjører toget virkelig. Danmark er med".

Økonomisk utvalg har i denne perioden utarbeidet mandatet for den komite som skal utrede hvordan det internasjonale samarbeidet kan utvikles i nordisk sammenheng. Miljø, bistand, kultur, narkotikaproblemer, likestillingsarbeid og den nordiske representasjon i internasjonale organisasjoner skal vurderes. Men mandatet stopper ikke der. Det går også rakt inn i det område som har preget denne sesjonen så sterkt.

Komiteen skal vie det løpende nordiske økonomiske samarbeidet i internasjonale organisasjo-

ner særskilt oppmerksomhet. Man skal vurdere hvilken betydning landenes ulike tilknytning, dels til EF og EFTA, dels til øvrige europeiske samarbeidsorganisasjoner, har for det nordiske samarbeidet. Jeg føler det er naturlig, etter den sterke vekt som er lagt på disse spørsmål under sesjonen, at komiteen legger stor vekt nettopp på denne del av arbeidet. Utvalget forutsetter, slik det framgår av mandatet, at rapporten fra komiteen blir lagt frem for Nordisk Råd til 37. sesjon, slik at plenarforsamlingen kan få drøftet den.

Arbeidet innen dette felt må prioriteres høyt også i Ministerrådets organer, og utvalget markerer dette bl. a. ved å foreslå at plenarforsamlingen vedtar følgende ytring:

”Nordisk Råd henstiller til Nordisk Ministerråd om å virke for at Ministerrådets organer spiller en mer aktiv rolle med hensyn til å fremme felles nordiske interesser og samordne nordiske tiltak for å møte den utfordring den europeiske integrasjonsprosessen innebærer”.

Norden er i dag på vei inn i en ny epoke når det gjelder energiforsyning. Fra ulike innfallsvinkler kan vi nærme oss tanken om en større nordisk integrasjon i energisamarbeidet. Økonomisk utvalg har gjennom to forslag kommet med anbefalinger overfor rådet.

Det er et ønske i alle land. Selv om styrken i dette ønsket er ulik ut fra nasjonale hensyn, er det et ønske å redusere avhengigheten av atomkraft. Det betyr at vi må søke nye energikilder. Norden er rikt utrustet på egne kilder, men kildene er ikke likt fordelt. I fellesnordisk perspektiv bør vi søke å løse våre energiproblemer i størst mulig grad innenfor de nordiske grenser. Det har også med trygghet i energiforsyningen å gjøre og mindre avhengighet av import fra land utenfor Norden.

Økonomisk utvalg har ved flere tidligere anledninger understreket at det nordiske gassarbeidet bør vies særskilt oppmerksomhet i tiden som kommer. Det har derfor betydelig perspektiv over seg når Økonomisk utvalg denne gang har samlet seg om et forslag om å intensivere samarbeidet på det energipolitiske området.

Naturgass vil bli et nøkkelord. Denne ressurs finnes i meget store mengder i Norden utenfor Norges kyst. Det er viktig at man planlegger naturgassens plass i den nordiske energiforsyningen, og tenker gjennom hvordan man kan utvikle og benytte denne energikilde i nordisk regi. Jeg vil understreke at jeg sa både *utvikle* og *benytte*.

De kommersielle forhandlingene er allerede i

gang. Jeg håper man ser hvilke dimensjoner dette kan få. Her reiser det seg nye perspektiver for nordisk samarbeid som samtidig kan bidra til å løse energitapet og ikke minst ha betydning for trygghet og uavhengighet i energiforsyningen.

Jeg finner det derfor naturlig og nødvendig at det på regjeringsplan tas initiativ til drøftinger for å sikre at mulige stordriftsfordeler i det nordiske fellesskap på dette området ikke går tapt, og at vi samtidig kan bestyrke vårt renommé om at vi kan håndtere denne type store fellesnordiske prosjekter.

Det jeg nå taler om, er 1990-årenes utfordringer. Gass vil være en betydelig energikilde nettopp på 1990-tallet. Men vi bør starte nå dersom løsningene skal bli gode. Vi må diskutere volum, hvor gassen kan tas fra og hvordan vi kan samarbeide om produksjon og distribusjon, og vi må diskutere fordeler og ulemper ved ulike transportsystemer.

Nordisk Kontaktorgan for Atomenergispørsmål har ansvaret for et omfattende sikkerhetsprogram innen kjerneenergiområdet som delfinansieres over Nordisk Ministerråds budsjett. Jeg vil i den sammenhengen vise til at utvalget ber om at eventuelle fortsatte bevilgninger til NKA, etter at programmet utløper i 1989, blir forelagt Nordisk Råd i form av et ministerrådsforslag — dette for att rådet kan vurdere hvorvidt det er rimelig å finansiere eventuell videre virksomhet over det nordiske budsjett.

Økonomisk utvalg har behandlet seks ministerrådsforslag til denne sesjonen. Disse er stikkordmessig:

- 1) Opprettelse av et nordisk industrielt senter i Oslo.
- 2) Nordisk bioteknologisk samarbeidsprogram.
- 3) Å gjøre Nordisk Prosjektportfond til en permanent institusjon.
- 4) Program for nordisk bistandssamarbeid.
- 5) Å gjøre Nordisk Investeringsbanks regional-låneordning permanent.
- 6) Opprettelse av et nordisk utviklingsfond.

Under senere punkter på dagordenen vil det bli gitt en redegjørelse for utvalgets syn på disse ministerrådsforslagene.

Avslutningsvis vil jeg komme med en generell henstilling til Ministerrådet om at ministerrådsforslag om handlingsplaner og samarbeidsprogram må forelegges Nordisk Råd året før de begynner å virke — dette både av hensyn til bud-

sjettprosedyren og Rådets behandling.

Jeg startet mitt innlegg med å henvise til vår geografiske beliggenhet. Mitt håp er at vi kan følge med i og utvikle oss sammen med den utvikling vi ser rundt det nordiske samfunn. Det gjelder både kulturell, sosial, teknisk, forskningsmessig og økonomisk utvikling.

Jeg vil nevne at en gang ble ikke minst Norge fra det mektige København vurdert som en begredelig provins. Man hadde endog ved Universitetet i København en egen akademisk grad som lå omtrent midt imellom "absolutt intet" og "nesten noget". Denne graden lød: "Ej uanvendelig udi Norderlandene", og jeg vil ikke legge skjul på at det var Norge man tenkte på.

Vi ønsker ikke noen gjentakelse av dette, selv om norderlandene skulle inkludere flere land enn bare Norge. Derfor vil jeg gjerne slutte med å si at i de viktige spørsmål som Økonomisk utvalg har behandlet og lagt frem for sesjonen, går det etter vår oppfatning en linje i dette, nemlig: La oss vise at Norden kan, om Norden vil.

Vi har forsøkt å arbeide etter denne tese.

Gadd (økonomiska utskottets 2:e talesman): Herr president! Så långt som det för stunden går att bedöma var detta Jan P. Syse's sista anförande under denna session såsom ordförande i ekonomiska utskottet. Jag tar därför tillfället i akt att tacka honom för den tid som han har varit ordförande. Det har varit såsom ett enda och uppskattat tacktal av Syse vid en finare middag. Vi har i ekonomiska utskottet haft det — som det heter på svenska — roligt.

Detta kan givetvis ha sina sidor. En del viktiga saker kan naturligtvis döljas. Såsom svensk socialdemokrat hade jag tillfälle att avnjuta en ideologisk dispyt mellan den svenska och den norska högerledaren. Jag förstår att det måste vara svårare att vara socialdemokrat i Norge än i Sverige. Dispyten gällde ett seminarium om handeln mellan Norden och den övriga delen av världen, ett seminarium där jag har ansvaret för arrangemangen. Den kritik som jag fick från den svenska konservativa delen gällde just de fina grundidéer som Jan P. Syse hade förmedlat mig.

Jag hoppas att Høyres ledning i fortsättningen har det goda omdömet att, när seminariet i slutet av 1989 går av stapeln i Visby, låter en av Høyres delegater vara Jan P. Syse. Det blir då lättare att få de kommunala myndigheterna att bevilja medel till middagar.

Så till det som trots allt står på programmet.

Handlingsplanen för ekonomisk utveckling och full sysselsättning kom verkligen till som ett initiativ från Nordiska rådet. Vid sessionen i Stockholm 1984 enades parlamentarikerna om att kräva ett bättre och fullständigare underlag för en samordning av den ekonomiska politiken i Norden med den svåra arbetslöshetskrisen som bakgrund. Den svenska Landsorganisationens förste ordförande Gunnar Nilsson var primus motor i den processen.

Økonomiska utskottet har i sitt betänkande över Nordiska ministerrådets berättelse 1987, C1, uttryckt det så att handlingsplanen för ekonomisk utveckling och full sysselsättning framstår som ett huvudelement i nordiskt ekonomiskt samarbete.

Handlingsplanen — den första — har fått betydande resurser för finansiering av infrastrukturinvesteringar, vilket rimligen på sikt kommer att kräva intensiva och kontinuerliga kontakter mellan ländernas finansdepartement. Detta är i sig en framgång för idéerna om ett samnordiskt agerande för att uppnå tillväxt och full sysselsättning.

Den första ekonomiska handlingsplanen gällde tiden fram t. o. m. 1987. Om nu tankegångarna bakom den första handlingsplanen skall kunna uppfyllas, är det enligt utskottets — som är helt enigt — mening avgörande att handlingsplanerna utvecklas så att deras tidshorisont ständigt förskjuts framåt, dvs. att vi för rullande handlingsplaner.

Det är bra att ministerrådet redan har beslutat utarbeta den andra ekonomiska handlingsplanen, men utskottet vill då understryka att ministerrådets fullständiga förslag i fortsättningen bör komma Nordiska rådet tillhanda tidigare än som skett den här gången. Nu leder den försenade leveransen till att 1988 inte ingår i en "normal" rullning, utan det året får betraktas som ett övergångsår. Utskottet hoppas att det kan tolkas som ett utslag av att ministerrådet än inte kunnat skaffa sig erforderliga administrationsrutiner för att klara att i begärd tid förse Nordiska rådet med erforderligt material.

Vid ekonomiska utskottets möte i Åbo i november 1987 fick utskottet en god information från finansministrarna om det pågående arbetet med nästa handlingsplan. Samtliga ansvariga ministrar deltog vid utskottets möte i Åbo, vilket uppskattades, och det borde bli en tradition i

fortsättningen. Det leder rimligen också till att kontinuerligt goda relationer upprätthålls mellan ministerrådet och Nordiska rådet.

Det är min övertygelse att Nordiska rådets parlamentariker i mycket större utsträckning än hittills på ort och ställe måste ta del i utformningen av handlingsplanen. Det är inte längre nog att under de årliga sessionerna rikta klagomål mot ministerrådet för allt som inte än har blivit fullt genomfört. Inte minst — men inte endast — Nordiska rådets ekonomiska utskott bör här intensifiera sin egen verksamhet.

Utifrån dessa synpunkter yrkar jag bifall till ekonomiska utskottets betänkande över Nordiska ministerrådets berättelse 1987 i alla dess delar.

Flemming Hansen (ekonomiska utskottets 3:e talesman): Økonomisk Udvalg har i sit forslag til rådets udtalelse om ministerrådets beretning anbefalet, at arbejdet med at afvikle handelshindringer i Norden effektiviseres og gives høj prioritet i alle nordiske samarbejdsorganer.

Det anbefaler vi fra udvalgets side, fordi udvalget adskillige gange har peget på, at en afvikling af handelshindringer er af stor betydning for vort samarbejde og for vort erhvervsliv.

Ved sessionen sidste år behandlede vi ministerrådsforslaget om et samarbejdsprogram for afvikling af handelshindringer. Jeg skal ikke gøre debatten vanskeligere end højst nødvendigt, men jeg kan dog ikke lade være med at minde om, at dette emne næsten er blevet en føljeton i Økonomisk Udvalg og ved Nordisk Råds sessioner. Når vi derfor i udvalget i år foreslår, at rekommandationen om afvikling af handelshindringer afskrives, er det en mere formelt begrundet disposition. Rekommandationens hensigt — nemlig at få et samarbejdsprogram for afvikling af handelshindringer — har ministerrådet opfyldt. Derimod er hensigten med samarbejdsprogrammet langt fra opfyldt, eftersom ministerrådet i sin beretning lige ud skriver, at det foreløbig ikke har været muligt at se konkrete resultater af arbejdet.

Det er dejligt ærlige ord, men jeg vil gerne som udvalgets talsmand sige, at det forhåbentlig bliver sidste gang, vi får den meddelelse på dette område. Som vi siger i forslaget til udtalelse, bør dette arbejde med afvikling af handelshindringer virkelig have høj prioritet. I udvalget ser vi frem til, at vi til næste år i ministerrådets beretning får en formulering i retning af, at der er opnået mange resultater. Når ministrene med støtte i

Nordisk Råd har kunnet enes om det kvalitativt nye med omvendt bevisbyrde, må vi med rette kunne forvente resultater.

Jeg skal i øvrigt henvise til udvalgets betænkning.

Minister Lars P. Gammelgaard: Hr. præsident! På Nordisk Ministerråds vegne vil jeg gøre status over samarbejdsprogrammet om afvikling af handelshindringer i Norden. For at virkeliggøre Norden som hjemmemarked er det nødvendigt at forstærke bestræbelserne for at afvikle de handelshindringer, der stadig findes mellem vore lande.

Til dette formål har Nordisk Ministerråd iværksat samarbejdsprogrammet om afvikling af handelshindringer i Norden. Programmet omfatter:

- fjernelse af tekniske handelshindringer, herunder anvendelse af den omvendte bevisbyrde, eller i tilfælde, hvor dette ikke kan lade sig gøre, samordning af forskrifter,
- fjernelse af andre ikke-tarifære handelshindringer og
- forebyggelse af nye handelshindringer.

Nordisk Ministerråd lægger stor vægt på, at "Norden som hjemmemarked" ses i sammenhæng med udviklingen i Vesteuropa som helhed. Efter ministerrådets opfattelse bør vi så vidt muligt undgå særnordiske løsninger, men samtidig bestræbe os på aktivt at påvirke det harmoniseringsarbejde, der sker på europæisk og internationalt plan.

Det nordiske samarbejde om fjernelse af handelshindringer var tidligere koncentreret om behandlingen af konkrete problemer rejst af et eller flere af de nordiske lande. Bestræbelser for at løse konkrete problemer er fortsat en prioriteret opgave, men det er vel ikke for meget at sige, at der trods mange drøftelser kun var få områder, hvor der kunne opvises konkrete løsninger. Det er der mange grunde til, en af grundene synes at være, at medlemmer i embedsmandskomiteerne og andre samarbejdsorganer oplever situationen i nordisk sammenhæng og nationalt som noget fjernt fra hinanden. Der er derfor en tendens til, at de beslutninger, der træffes på nordisk plan, kun vanskeligt kan føres ud i livet på den hjemlige arena. En anden og mere tungtvejende årsag er formentlig, at man er meget tilbage fra at gennemføre isolerede nordiske løsninger i betragtning af det omfattende arbejde med afvikling af handels-

hindringer, der foregår på europæisk plan. Princippet i samarbejdsprogrammet om gensidig anerkendelse af eksisterende regler og forskrifter som et alternativ til samordning landene imellem anviser en vej ud af dette problem. Samarbejdsprogrammets solide politiske og handelspolitiske forankring gennem Nordisk Råds positive udtalelse og Nordisk Ministerråds beslutning om iværksættelsen giver endvidere en god baggrund for at trænge igennem, også nationalt.

De enkelte landes administrationer må tilpasse deres regler og rutiner til de politiske målsætninger, som er nedfældet i samarbejdsprogrammet.

Anvendelsen af ideen om gensidig anerkendelse forudsætter, at der udarbejdes oversigter over regler og forskrifter, der kan anses som ligeværdige i to eller flere nordiske lande. Princippet er det, at hvor regler er anerkendt som ligeværdige, skal importlandets myndigheder formode, at et produkt, der er godkendt i eksportlandet, også kan markedsføres i importlandet. Hvis myndigheden alligevel kræver fornyet kontrol eller prøvning, har den bevisbyrden for, at dette er nødvendigt. Det er den såkaldte omvendte bevisbyrde.

Styringsgruppen for afvikling af tekniske handelshindringer i Norden er gået i gang med en sammenstilling af lister over ligeværdige regler. Det siger sig selv, at dette er et omfattende arbejde. Bedømmelsen af, hvorvidt regler og forskrifter kan betragtes som ligeværdige, skal finde sted i de norske politiske organer og embedsmandskomiteer, der beskæftiger sig med det pågældende emneområde.

Princippet om gensidig anerkendelse af afprøvning og kontrol er nyt i det nordiske samarbejde. Der er derfor behov for, at alle implicerede bringes til at forstå samarbejdsprogrammets indhold og betydning. I den første indsamlingsrunde har 3 samarbejdsorganer udarbejdet lister over ligeværdige regler, nemlig for forbruger-, lægemiddel- og byggeområdet. For elektrisk materiel fungerer Norden med kun nogle få undtagelser allerede som ét hjemmemarked. Andre har for så vidt taget vel imod samarbejdsprogrammet, men har ikke i første omgang været i stand til at fremkomme med lister over ligeværdige regler. I alt 17 ud af ca. 25 relevante samarbejdsorganer har afgivet udtalelse.

De resultater, der indtil nu er opnået, er således af relativ begrænset rækkevidde. Det gælder også de øvrige emner, der er omfattet af samar-

bejdsprogrammet, som f. eks. offentlige indkøb, statsstøtte, transport og toldprocedure.

Nordisk Ministerråd arbejder imidlertid aktivt på snarest at opvise bedre resultater. En tidsplan for det videre arbejde er under udarbejdelse.

Der er god grund til også ved denne lejlighed at opfordre alle implicerede til at gøre deres yderste for at nå konkrete resultater til gavn for handelen mellem de nordiske lande. Opfordringen gælder både de nordiske samarbejdsorganer og de nationale myndigheder, der skal arbejde med programmet i praksis, og Nordisk Råd. Det er efter min opfattelse vigtigt, at også parlamentarikerne i deres arbejde gør en indsats for, at samarbejdsprogrammet ikke bliver en skrivebordseksercits, men af erhvervslivet og forbrugerne opleves som et konkret og effektivt resultat af nordisk samarbejde.

Ändring i medlemslistan

Det anmäldes, att Marjatta Väänänen för resten av denna dag lämnat sessionen och ersatts av Eeva-Liisa Moilanen.

Rådet beslöt att ändra medlemslistan i enlighet härmed.

Statsrådet **Lena Hjelm-Wallén**: Herr president! Under den här punkten på dagordningen ehandlas också vårt samarbete med u-länderna. Vid den här sessionen läggs flera framåtsyftande initiativ fram.

Många u-länder befinner sig i dag i en ekonomisk kris som har allvarliga effekter på människors livsvillkor och de sociala framsteg som åstadkommit tidigare. Vårst drabbade är de fattigaste länderna, särskilt i Afrika söder om Sahara. Investeringsarna har i många u-länder sjunkit under en följd av år ned till historiskt låga nivåer.

De minskade finansiella flödena utgör inte bara ett allvarligt hinder för utveckling utan leder också till kapitalförstöring. Samtidigt har u-ländernas skuldbörda ökat dramatiskt. För de fattigaste och mest skuldtyngda u-länderna har skuldproblemen blivit ohanterliga.

Det råder i dag bred enighet inom det internationella givarsamfundet om att de fattigaste u-ländernas skuldproblem måste angripas med särskilda åtgärder.

Tillväxt är en förutsättning för ekonomisk och social utveckling. Detta betyder att investeringarna måste öka. Det kräver att i-länderna ställer

ökade finansiella resurser till u-ländernas förfogande.

Förslaget om den nordiska utvecklingsfonden som nu är framlagt kan bli ett värdefullt instrument. Det understryker de nordiska ländernas ambitioner att gemensamt bidra till finansiering av angelägna projekt. Genom fonden kan nordiska resurser ställas till u-ländernas förfogande för att främja tillväxt och utveckling.

Jag ser det som naturligt att bidrag till lönsamma investeringar i u-länder lämnas i form av krediter. Förslaget innebär samtidigt att fonden kan medverka i finansiering av projekt i former och på villkor som är anpassade till olika u-länders betalningsförmåga.

Jag vill också gärna understryka förslagets klara inriktning på fattigare u-länder. Det är där behoven är störst. Detta ligger också helt i linje med inriktningen av de nordiska ländernas utvecklingsbistånd.

Sedan många år har de nordiska länderna haft ett nära och bra samarbete på biståndsområdet. Det goda samarbetet manifesteras i det program för nordiskt biståndssamarbete som ministerrådet lagt fram för Nordiska rådet. Programmet beskriver den verksamhet som pågår och anger principer och målsättningar för det framtida samarbetet.

Det nordiska biståndssamarbetet omfattar i dag olika projekt och verksamheter och uppgår till stora belopp. Samarbetet sker i gemensamma projekt men också, i snabbt växande omfattning i nya, mer flexibla, samarbetsformer. Det stora nordiska biståndet till södra Afrika är ett exempel på detta.

Viktiga utgångspunkter för det nordiska samarbetet på biståndsområdet är att det skall tjäna mottagarländernas intressen och bidra till en ökad effektivitet i biståndet. Förenklad administration och ökade resurser är andra centrala utgångspunkter.

Jag är glad att ekonomiska utskottet understryker denna inriktning och framhåller att samarbetsformerna bör väljas efter vad som är mest ändamålsenligt för mottagarna. Effektivitet och flexibilitet är två viktiga faktorer för att uppnå ett bra resursutnyttjande.

Det nordiska biståndssamarbetet ligger i dag formellt inom samarbetsministrarnas ansvarsområde. Jag har noterat att ekonomiska utskottet uttalat sig för ett särskilt fackministerråd för biståndsfrågor. Jag välkomnar detta förslag och

finner liksom utskottet att det vore naturligt att även det formella ansvaret för det nordiska biståndssamarbetet förs över till de ansvariga ministrarna i respektive land. Ett särskilt ministerråd för biståndsfrågor skulle ytterligare stärka det nordiska samarbetet inom biståndsområdet. Jag hoppas att den tveksamhet som funnits på vissa håll till ett sådant ministerråd skall ha försvunnit nu då ett enhälligt utskott har uttalat sig i denna fråga.

Ändring i medlemslistan

Det anmäldes, att Berit Oscarsson återtagit sin plats i rådet och att Karl-Erik Svartberg lämnat sessionen.

Rådet beslöt att ändra medlemslistan i enlighet härmed.

Lilli Gyldenkilde: Hr. præsident! Jeg tillader mig at sige et par ord om Nordisk Investeringsbanks virke, i og med at Nordisk Investeringsbanks virke jo er omtalt i C 1.

Jeg synes, det er forargeligt, at Nordisk Investeringsbank investerer i våbenproduktionsfirmaer. Alle kender jo til problemerne omkring Kongsbergs Våbenfabrik, som banken har investeret i. Derfor spørger jeg mig selv: hvilken anden våbenfabrik eller anden krigsmateriefabrik er der investeret i? Som bekendt skal der jo, når der investeres, investeres i mindst to eller flere lande. Og her er det jo ikke marmeladefabrikker, vi taler om. Er det Bofors i Sverige, vi støtter? Er det Sakko i Finland, vi støtter? Er det Jørgen Høyer i Danmark, vi støtter? Alle er firmaer med stor våbenproduktion.

Er det det, vi vil med Nordisk Investeringsbank? Er det det, vi skal bruge vore penge til? Eller skal vi finde projekter, der bygger på nordisk tankegang? En tankegang som i hvert fald i nyere tid ikke har været særlig krigerisk. Jeg håber naturligvis, at det heller ikke bliver anderledes.

I øvrigt vil jeg ikke undlade at bemærke, hvilken stor indflydelse Norge har i hele denne sag. Hvis vi ser lidt på den udmærkede lille pjece, vi har fået her, kan vi se, at styreformanden er norsk, den administrerende direktør er norsk. Den norske regering vil som bekendt ikke sige ret meget om, hvad det egentlig er, der er tabt af penge fra Nordisk Investeringsbank i hele dette spil.

Jeg synes, det er vigtigt, at vi tør tage sager op af denne slags. Når jeg tager den op, er det ikke for at skade Nordisk Investeringsbank. Jeg synes, det er fint, at vi har kunnet stå sammen om at lave ting som dette, og det skal vi yderligere gøre. Men jeg vil have lov at udtrykke forargelse over, at vore penge bliver brugt til den slags, som man jo laver på Kongsberg.

Til sidst skal jeg ikke undlade at gøre opmærksom på, at hvis man kigger denne pjece igennem, så vil man se, at kvinder og økonomi, det går slet ikke. Der er en masse fine billeder heri. Alle er mænd. Der findes åbenbart ingen kvinder i det nordiske, der har så megen forstand på penge, at de har kunnet komme med overhovedet i denne fine pjece.

Statsrådet Jón Sigurðsson: Herr president! Även om Nordiska investeringsbankens frågor kommer upp som en särskild punkt senare på dagordningen vill jag inte underlåta att besvara de kommentarer och den kritik som riktades mot banken av fru Gyldenkilde nyss.

Låt mig göra helt klart att NIB belånar enbart projekt av nordiskt intresse. Det finns inget nordiskt intresse i vapenproduktion, och NIB har inte beviljat lån till projekt som har något med vapenproduktion att göra.

Man nämnde *Kongsbergs våbenfabrik* i detta sammanhang, och jag kan upplysa om att de krediter som beviljats detta företag under åren 1977–1984 enbart avsåg att finansiera projekt av nordiskt intresse i företagets bildelsavdelning.

Anker Jørgensen: Hr. præsident! Jeg synes, der er grund til at være opmærksom på, når vi nu arbejder videre på den nordiske handlingsplan for økonomisk vækst og fuld beskæftigelse, at det er ligesom om vi prøver på at indhente noget at det, der i sin tid blev tabt på gulvet. Jeg tænker her på det langt fremskredne projekt, som alligevel faldt på gulvet, nemlig NORDEK.

Jeg synes, det er godt, at man har samlet tingene op og så småt har begyndt at opbygge en ny model. En model, som får et andet og større perspektiv, nemlig at det økonomiske samarbejde kan koordineres med den europæiske udvikling. Når vi taler om økonomisk samarbejde i EF, i Europa, er der mellem partigrupperne faktisk mange fælles interesser, på tværs af de politiske partier, men ligesom i Nordisk Råd er det også i EF politiske skillelinjer — også politiske skillelin-

jer mht. hvad der er den rette økonomiske politik.

Der er også det, der har givet sig udslag i, at Nordisk Råd i stigende grad arbejder ud fra politiske skillelinjer — i håb om, at denne naturlige demokratiske opbygning kan virke mere dynamisk. Jeg tror faktisk, det allerede virker sådan.

Mellem det indre marked i EF og hjemmemarkedet i Norden er det en vis parallelitet. Man vil så nogenlunde det samme. Man kan håbe på, at denne parallelle udvikling efterhånden medfører, at man nærmer sig hinanden. Meget tyder på, at man i hvert fald vil bestræbe sig for det.

Et af problemerne set fra et socialdemokratisk synspunkt — i hvert fald fra et dansk socialdemokratisk synspunkt — er, at den frie bevægelighed på kapitalmarkedet kan blive så fri, at den også indeholder nogle store problemer. Der er jo ingen systemer, der er fuldkomne. Heller ikke det, som borgerlige politikere sætter op som det store ideal: bare alt bliver frit, så bliver verden åh så dejlig.

Jeg tror, det er godt med fri kapitalbevægelse, men der er altså mange, der ser hen til det, som om det løser alle problemer. Det tror jeg ikke, det gør. Jeg tror, man må være opmærksom på, at også det system indeholder nogle svagheder, som kan betyde, at nye og måske meget store problemer opstår.

Hvad er det, jeg tænker på? Jo, i hvert fald i det danske Socialdemokrati ønsker vi ikke en sådan total fri bevægelighed, som giver store multinationale selskaber mulighed for ensidigt at opkøbe f. eks. danske virksomheder. Det kan lige så vel være norske virksomheder i den nordlige del af Norge, eller det kan være andre steder i Norden eller i det indre marked forskellige steder i Europa. Derfor mener jeg, at det, det drejer sig om, er at koordinere sin politik i retning af det indre marked og hjemmemarked.

Man må også være opmærksom på lønmodtagerinteressen i denne forbindelse. Lønmodtagerinteressen og kapitalinteressen er ikke altid sammenfaldende, som nogle gerne vil gøre det til. Man kan ikke se bort fra, at en eller anden virksomhed et eller andet sted, f. eks. i Norden, og måske mange af samme slags, bliver opkøbt og bliver koncentreret i ét eller flere multinationale selskaber, somme tider i Sverige, somme tider i Finland, somme tider måske også i Danmark. Hvis bare der var balance. Man kan imidlertid ikke se bort fra, at f. eks. store koncerner i Europa kan trække så mange virksomheder til sig, at der er områder, f. eks. i Norden, der bliver under-

udviklet. Så skal man pludselig til at sørge for, at der føres regionalpolitik, så skal man hjælpe de områder op, som ikke kan følge med i udviklingen.

Jeg vil gerne advare mod en for blåøjet optimisme mht. denne totale liberalisme, denne frie kapitalbevægelse. Den har også sine skyggesider. Hvis ikke vi i tide bliver opmærksom på det, så tror jeg, vi risikerer, at det alt for énøjet bliver til fordel for kapitalinteressen og ikke lønmodtagerinteressen. Lønmodtagerinteressen går ud på, når der er rimelig grundlag for det, at bevare virksomheder på danske, på norske osv. hænder, således at der er arbejde alle steder, mens kapitalinteressen — sagt forsigtigt — ikke behøver være præget af sådanne interesser, men alene af, at der er nogle gode og fordelagtige tilbud, hvis man vil sælge.

Denne side af sagen må med ind i vurderingerne. Jeg tror, vi i de kommende år må finde ud af, hvordan vi kan gøre det på en fornuftig måde.

Lilli Gyldenkilde: Hr. præsident! Jeg skal takke for det korte, men ikke uklare svar, jeg fik fra minister Sigurdsson. Kongsberg Våbenfabrik er der investeret i af pengene fra Nordisk Investeringsbank. Jeg kan naturligvis ikke forvente, når jeg rejser sådan en sag, at jeg kan få svar på alt det, som jeg spørger om. Man må jo være forberedt for at kunne svare, naturligvis. Det forstår jeg. Men jeg bemærker mig, at vi har den norske finansminister Gunnar Berge siddende her — nå, i hvert fald sad han her under mit første indlæg — og jeg tænker på, om ikke han måske var lidt tættere på begivenhederne, således at han måske kunne have føjet lidt til. Det skulle ikke være sådan, og det finder jeg også i orden. Man må jo forberede tingene ordentligt.

Jeg håber, der sker det nu, når man som parlamentariker i Nordisk Råd rejser en problemstilling, at man taler videre om den de relevante steder — selvfølgelig med henblik på at der bliver kigget lidt nærmere på, om det nu er en god idé at køre videre med at investere i våbenproduktionsfabrikker. For det er det her, det er ikke nogen marmeladefabrik. Jeg ved godt, det er målrettede penge til visse områder, man har investeret i. Men det korte af det lange er, at det er Kongsbergs Våbenfabrik, der er investeret i.

Jeg vil vende tilbage til sagen. Vi har jo fået en ny spørgeform, heldigvis. Jeg vil vende tilbage i løbet af kort tid og spørge, om det skal blive ved

at være sådan, at man investerer på den måde, og spørge, hvilke firmaer af samme slags der er blevet investeret i i de øvrige nordiske lande.

Og så vil jeg i øvrigt opfordre til, at man ikke tror, penge og investeringer kun er et mandeområde.

Buttedahl: Hr. president! Jeg havde tænkt å kommentere nettopp det spørsmålet som representanten Gyldenkilde tok opp, under punkt 7, men all den tid representanten har reist spørsmålet om Investeringsbanken og Kongsbergs Våbenfabrikk allerede nå i innledningsdebatten, synes jeg det ville være litt påfallende om ikke en som står — som Gyldenkilde sier — ”tættere på begivenhederne” enn kanskje en dansk representant gjør, skulle komme med noen betraktninger om hva som egentlig foreligger.

Jeg synes representanten Gyldenkilde henger seg opp i ordet ”våpenfabrikk”. Jeg tror neppe representanten har særlig innsikt i hva Kongsbergs Våpenfabrikk egentlig er. Jeg vil be representanten i den tid vi nå har fram til vi kommer til punkt 7, å undersøke hvilken bedrift Kongsberg Våpenfabrikk var. Jeg synes det oser av mistillit overfor Investeringsbanken når hun indirekte påstår at bevilgning er gitt til våpenproduksjon. Nå har vi alt hørt fra Ministerrådets side at det ikke er tilfellet, at bevilgningen er gitt til bildelsavdelingen — en avdeling som er bygd opp som en klar distriktpolitisk produksjonsavdeling. Jeg tror kanskje dette kan være av stor viktighet.

Jeg vil berømme Investeringsbanken for engasjement, og at de har gitt lån og kreditt til denne bedriften. Det har vært til stor nytte for den avdelingen under Kongsberg Våpenfabrikk. — Det vil kanskje også være av interesse at den ligger i mitt eget distrikt.

Ellers synes jeg det er litt krampaktig når det hevdes av Norge skulle ha for stor innflytelse i Investeringsbankens ulike fora. Jeg regner med at hvis det hadde vært andre land som hadde vært representert, f.eks. Danmark, hadde det ikke vært kritikk overfor dette. Vi skal huske på at de forskjellige representasjoner i Investeringsbanken går litt på omgang.

Jeg må si at jeg også finner det litt krampaktig at Gyldenkilde kritiserer at det ikke er bilde av en kvinne i denne presentasjonsbrosjyren. Jeg trodde kanskje man kunne forvente at den slags ikke skulle kritiseres i en så alvorlig sak som dette.

Lilli Gyldenkilde: Hr. præsident! Jeg skal gøre

det kort.

Jeg skal takke hr. Buttedahl for hans forklaringer i denne sag. At hr. Buttedahl bor i det område, vi just taler om, giver jo lidt — hvad skal man sige — stof til eftertanke, men det er ikke fordi jeg mistænker på nogen som helst måde.

Jeg håber ikke, at mit indlæg er blevet forstået således, at jeg generelt kritiserer Nordisk Investeringsbank. Som jeg sagde i mit første indlæg, synes jeg, det er godt, at vi har den. Det, jeg var interesseret i, var at få at vide, hvilke af de andre landes tilsvarende fabrikker, der havde fået støtte til investeringer. Det har jeg ikke kunnet få, og det forstår jeg godt, for jeg har taget sagen lidt hurtigt op. Men jeg kan love, at jeg vil kigge videre på den sag og håber, at vi i fredelighed og fordragelighed kan tage den slags ting op med hinanden uden at skyde hinanden motiver i skoene, vi ikke har.

Og til sidst skal jeg sige til hr. Buttedahl, at når man siger, at man ikke kan tage spørgsmålet op om kvindelig repræsentation i så alvorlig en situation, så har man simpelt hen ikke fattet noget som helst. Det er mest synd for hr. Buttedahl.

Buttedahl: President! Jeg tror ikke jeg vil kommentere så mye spørgsmålet om hvem som har mest skyld eller uskyld i denne saken. Jeg er meget opptatt av at kvinner skal være representert i nordisk sammenheng. Det var da det ble kritisert at det ikke var bilde av en kvinne, at jeg syntes det begynte å gå litt over streken. — Men la nå det ligge. Jeg synes ikke det skulle være den saken vi skal diskutere nå.

Nå tror jeg representanten Gyldenkilde forstår hva saken gjelder, og da begynner jeg å bli fornøyd. For hvis det er slik, er ikke hennes kritikk mot Investeringsbanken berettiget. Jeg er glad for at Gyldenkilde forstår hva saken gjelder.

Sedan diskussionen förklarats avslutad, sked de votering medelst voteringsapparat beträffande ekonomiska utskottets förslag till yttrande till Nordiska ministerrådet.

För yttrandet röstade:

Esko Aho, Svein Alsaker, Lennart Andersson, Margareta Andrén, Ylva Annerstedt, Margrete Auken, Gunnar Björk, Ilkka-Christian Björklund, Gustav Björkstrand, Johan Buttedahl, Eidur Guðnason, Mikko Elo, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Kjell Magne Fredheim,

Arne Gadd, Knud Glønborg, Thor-Eirik Gulbrandsen, Guðrún, Helgadóttir, Lilli Gyldenkilde, Flemming Hansen, Ivar Hansen, Søren Hansen, Liisa Hilpelä, Per Olof Håkansson, Siri Häggmark, Åsa Solberg Iversen, Olof Jansson, Elver Jonsson, Anneli Jäätteenmäki, Anker Jørgensen, Brit Jørgensen, Arvo Kempainen, Thea Knutzen, Sakari Knuutila, Preben Lange, Anna-Kaarina Louvo, Grethe Lundblad, Eeva-Liisa Moilainen, Helge Adam Møller, Kjeld Rahbæk Møller, Agnar Nielsen, Barbro Nilsson, Mats Nyby, Ólafur G. Einarsson, Óli Þ. Guðbjartsson, Berit Oscarsson, Saara-Maria Paakkinen, Páll Pétursson, Hans Pettersson, Kaj Poulsen, Kristen Poulsgaard, Heikki Riijhjärvi, Mirja Ryyänen, Kimmo Sasi, Riitta Saastamoinen, Asbjørn Sjøthun, Otto Steenholdt, Ingrid Sundberg, Sten Svensson, Sverrir Hermannsson, Harald Synnes, Jan P. Syse, Karin Söder, Peder Sønderby, Bernhardt Tastesen, Eeva Turunen, Ole Gabriel Ueland, Valgerður Sverrisdóttir, Lars Werner, Ernst Wroldsen, Lena Öhrsvik och Kåre Øvregard.

Frånvarande var:

Jo Benkow, Dorte Bennedsen, Jens Bilgrav-Nielsen, Hagen Hagensen, Margit Hansen-Krone, Riitta Järvisalo-Kanerva, Ragna Berget Jørgensen, Wiggo Komstedt, Theo Koritzinsky, Jacob Lindenskov, Hans Nyhage, Arne Skauge, Reiulf Steen och Anders Talleraas.

Yttrandet hade sålunda antagits med 73 röster.

Utskottets förslag, punkterna II och III, bifölls.

2

B 76/e: Ministerrådsförslag om upprättande av ett nordiskt industriellt center i Oslo

Ekonomiska utskottet hade föreslagit, att Nordiska rådet med anledning av ministerrådsförslaget antar följande rekommendation:

Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd å opprette et nordisk industrielt senter i Oslo etter de retningslinjer som er angitt i ministerrådsforslaget og Økonomisk utvalgs synspunkter.

Aho (ekonomiska utskottets talesman): Herr president! I samband med att de två ministerrådssekretariatet sammanslogs år 1985 och det

nya sekretariatet placerades i Köpenhamn, flyttades Nordiska industrifonden och Nordforsk till Oslo. Arbetet med att fusionera dessa två institutioner inleddes med målet att etablera ett nordiskt industriellt center.

I likhet med ministerrådet ser utskottet upp- rättandet av ett industriellt center som ett uttryck för en önskan om att skapa ett slagkraftigt instrument för att stimulera utveckling och nyskapning av näringslivet i Norden. Utskottet noterar att samarbetet inom forskning och utveckling under senare år framstått som ett av de stora växt- områdena inom europeiskt samarbete. Här bör det industriella centret få en viktig funktion i att lägga förhållandena till rätta för ett ökat samarbete mellan nordiska företag, vilket också är ett betydelsefullt steg mot nordiskt deltagande i ett större internationellt sammanhang.

Nordiska Industrifonden framstår i dag som det dominerande instrumentet för att främja det teknologiska och industriella samarbetet i Norden. Det är därför naturligt att aktiviteterna i centret organisatoriskt lägges till Nordiska Industrifonden som således skall utgöra kärnan i centret.

Utskottet anser det viktigt att centrets verksamhet utformas så att forskning och utveckling genast från början får en central plats. De goda erfarenheterna av Nordforsks arbete bör i detta sammanhang tillvaratas.

Med hjälp av tillräckliga resurser lägges förhållanden till rätta för en ökad nordisk satsning på framtidsinriktade områden såsom bioteknologi, materialteknologi, informationsteknologi osv. Det är viktigt att satsa på områden där de nordiska länderna kompletterar varandra och kan stärka sin konkurrenstillning genom samarbete.

Utskottet ställer sig positivt till att en viss kvalificerad utredningskapacitet utbygges för att säkra centrets roll som initierande organ speciellt inom de områden som nämndes tidigare. Utredningsarbetet bör också kunna knytas till näringspolitiska problemställningar av nordiskt intresse.

Nordiskt samarbete inom näringspolitiken kommer i framtiden att få en allt större betydelse och upprättandet av ett nordiskt näringspolitiskt forum för debatt och meningsutväxling på detta område ligger i linje med denna utveckling.

Flera internationella projekt pågår som bäst inom forskning och utveckling och ett samordnat nordiskt agerande är nödvändigt för att de nor-

diska länderna bättre skall kunna framhäva sina intressen. Ett ökat samarbete mellan nordiska företag är ett viktigt steg för ett deltagande i ett större internationellt samarbete. Centret bör kunna bli den instans som fungerar som samordnare i detta sammanhang. Ökade kontakter och bättre informationsutväxling mellan nordiskt näringsliv å ena sidan och europeiska forsknings- och industriprojekt å andra sidan täcker icke minst ett behov hos små och mellanstora nordiska företag. Utskottet understryker att centret i sitt arbete på olika områden bör lägga stor vikt vid miljöfrågor.

Utskottet är enigt med ministerrådet om att en evaluering av centret och dess aktiviteter företas i samband med de årliga budgetbehandlingarna, men preciserar samtidigt att de budgettal som föreslagits för de tre uppstartningsåren icke är något uttryck för vad utskottet menar skall vara det framtida omfånget för verksamheten. Detta skall avgöras av de resultat som uppnås samt antalet och kvaliteten på nyttiga projekt. Utskottet understryker vidare att de medel som tillförts Nordiska industrifondens budget genom den ekonomiska handlingsplanen — för år 1988 ca 23 milj. NOK — bör kvarstå på fondens budget också efter att den ikraftvarande planen utlöper.

Utskottet hade sett fram mot att centrets verksamhet inleddes redan år 1988, men tar till efterrättning ministerrådets uppfattning att fusionen mellan Nordisk industrifond och Nordforsk kräver tid, och att målet är inställt på 1989.

Herr president! Ekonomiska utskottet har stora förväntningar beträffande centret och Nordiska Industrifondens roll i detta, så att det verkligen kan framstå som ett slagkraftigt instrument för att stimulera det industriella samarbetet och den industriella utvecklingen och växten i Norden. Ett sådant bidrag till en näringspolitisk samordning i Norden ger styrka i förhållande till EG:s nysatsning, som berörts i så många inlägg här i sessionen.

Herr president! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Buttedahl: Hr. president! Det er med stor tilfredshet at vi idag konstaterer at Nordisk Råd får ta stilling til et ministerrådsforslag om det konkrete innhold for det nordiske industrielle senter i Oslo som skal innlede sin virksomhet i løpet av 1989. Med dagens behandling er vi kommet mange skritt videre fra Ministerrådets prinsipp-

beslutning våren 1985.

Senteret kom i stand bl. a. på bakgrunn av enigheten om at alle nordiske land skal ha sin andel av de store nordiske institusjonene. Etter at Ministerrådet ble flyttet til København, har dette ikke vært tilfellet for Norge.

Jeg vil legge spesiell vekt på at det nå satses og opprettes et nordisk senter på et område der det nordiske samarbeidet står overfor viktige og store oppgaver og utfordringer. Dette knytter seg til de behov næringslivet i alle de nordiske land har for omstilling og derigjennom kunne hevde seg bedre i konkurransen med land utenfor Norden. Dersom næringslivet i Norden skal kunne beholde sine markedsandeler på verdensmarkedet, er det nødvendig med en bred teknologisk satsning. Vi må kunne levere varer med høyere teknologisk nivå enn det vi har i dag, og i denne sammenheng må vi satse på å hevde oss i konkurranse med land som har mye større ressurser, som EF-landene, USA og Japan. Det kan synes som en nærmest uoverkommelig oppgave, men oppgaven blir mindre uoverkommelig dersom de nordiske land står sammen.

Vi har de siste årene opplevd økt satsing på forskning og utvikling i hele Vest-Europa. Store forskningsprogrammer er dannet, som Eureka, Hermes og Esprit, der de fleste nordiske land deltar. EF har på sin side også lansert store forskningsprogrammer. Jeg er overbevist om at bare dersom vi i Norden står sammen, kan vi på en skikkelig måte nyttiggjøre oss de store forsknings- og utviklingsarbeider som skjer i det øvrige Vest-Europa. Det nordiske industrielle sentret i Oslo vil bli et viktig kontaktpunkt til europeisk forskning. Jeg er overbevist om at det nordiske industrielle senter vil være en positiv tilvekst til det nordiske samarbeidet, og virkelig bidra til at Norden kan henge med på forsknings- og utviklingsområder.

Statsråd **Mørk Eidem:** President! Utgangspunktet for det nordiske samarbeidet på det næringspolitiske området bygger på den erkjennelse at samnordiske satsinger gir større gjensidig utbytte og gevinst enn om landene arbeider hver for seg. Nordisk samarbeid gir oss mulighet til å utnytte hverandres kompetanse og øvrige komparative fordeler. Videre betyr et slikt samarbeid at vi bereder grunnen for en mer slagkraftig nordisk næringslivsstruktur gjennom en utvidet kopling mellom bedrifter, forskningsinstitusjoner og an-

dre organisasjoner i de ulike nordiske land.

Det er særlig tre områder på det næringspolitiske området som har vært sentrale:

Det er for det første økt samarbeid innen teknisk forskning og utvikling, og da tenker jeg konkret på ministerrådsforslaget om det nordiske industrielle sentret.

For det andre å fremme bedriftsetableringer og andre former for bedriftssamarbeid på tvers av grensene i Norden.

Og for det tredje økt oppmerksomhet om den tekniske utdanningens betydning for næringslivet.

Nordisk Industrifond har gjennom 15 år utgjort Ministerrådets viktigste instrument til fremme av teknisk forskning og utvikling og samarbeid om disse spørsmål mellom bedrifter, forskningsinstitusjoner og nasjonale forskningsfremmende myndigheter. Ministerrådsforslaget bygger på to sentrale elementer:

For det første å befeste Industrifondets rolle som et initierende organ for teknisk forskning og utvikling gjennom utbygging og videreutvikling av fondets kompetanse og kontakflater, og for det andre å utprøve nye områder for fondets aktiviteter.

Internasjonalisering innen næringslivet skjer i hovedsak på bredere basis enn bare Norden. I Vest-Europa utvikles det stadig nye prosjekter innen industriell forskning og utvikling. Gjennom bilaterale avtaler er disse prosjektene blitt åpnet for deltakelse fra de nordiske EFTA-landene.

Ministerrådet ønsker å se et stort og aktivt engasjement fra nordiske bedrifters og forskningsinstitusjoners side i dette samarbeidet. I overensstemmelse med ministerrådsforslaget skal derfor det industrielle sentret fremme samarbeidet og bedre informasjonsformidlingen mellom nordisk næringsliv på den ene siden og de europeiske forsknings- og industriprosjekt på den annen side. Dette arbeidet skal skje i nært samarbeid med de nasjonale teknologifremmende institusjonene. Som et første skritt i dette arbeidet har industriministrene tatt initiativet til at de personer som nasjonalt er ansvarlige for Eureka-arbeidet, skal møtes for å diskutere muligheter og former for økt nordisk deltakelse i Eureka-prosjektene.

Et annet av de nye områdene som Ministerrådet håper skal utvikle seg positivt under sentret i framtiden, er å utnytte det samlede nordiske markedet gjennom offentlige innkjøpsordninger. De nordiske landene baserer seg i stor grad på likear-

tede normer f. eks. når det gjelder helse, miljø og andre velferdsmål. Det burde derfor være mulig å nå fram til enighet om felles kravspesifikasjoner i forbindelse med offentlige innkjøpsordninger på viktige samfunnsområder.

Andre områder som blir sentrale i sentrets videre arbeid, er standardisering, kompetanseutvikling og teknikkspredning.

Ministerrådsforslaget er uttrykk for en klar vilje til å skape et slagkraftig instrument for det nordiske næringspolitiske samarbeidet. Sentret skal utvikles og formes over tid. De foreslåtte programområdene skal utvikles i takt med de forutsetninger som legges til grunn, og de ressurser som stilles til disposisjon.

I denne forbindelse vil jeg også nevne at vi nå er midt oppe i det nordiske Teknologåret 1988. Nasjonalt er det allerede avviklet en rekke aktiviteter og ulike arrangementer som involverer et stort antall mennesker. Videre planlegges det på nordisk nivå flere ulike arrangementer, bl. a. utdeling av Nordisk teknologipris.

Når det gjelder spørsmålet om å bedre mulighetene for industrielt samarbeid over grensene, er dette et område som har stått sentralt helt siden 1980. Jeg tenker da bl. a. på rådsrekommendasjon nr. 23/1980. Både finans- og industriministrene har behandlet denne rekommendasjonen når det gjelder henholdsvis valutamessige- og etableringsrettslige spørsmål.

Der er kanskje grunn til å si noe om de etableringsrettslige spørsmålene. Det har skjedd en kraftig økning i de direkte investeringer på tvers av landegrensene i Norden under de siste fire—fem årene. Dette gjelder både oppkjøp av eksisterende bedrifter og etablering av nye bedrifter. Ministerrådet ser en slik utvikling som betydningsfull når det gjelder å etablere en mer slagkraftig nordisk industristruktur. Regelverket på det etableringsrettslige området i de nordiske land kan imidlertid skape usikkerhet og unødig byråkrati for de små og mellomstore bedriftene.

Ministerrådet har latt en arbeidsgruppe se nærmere på dette og komme med forslag til forenklinger i lovverket. Denne arbeidsgruppen har i løpet av 1987 avlevert to rapporter som drøfter konsekvensene for det industrielle samarbeidet av ulike etableringsrettslige og valutamessige bestemmelser. I begge rapportene ble det fremmet forslag til forenklinger. Ministerrådet har behandlet rapportenes etableringsrettslige sider og forslag og stiller seg i prinsippet bak disse. Rent

konkret betyr dette at vi nå nasjonalt arbeider videre for å gjøre saksbehandlingen enklere og mindre tidkrevende.

I denne sammenheng kan også spørsmålet om konsernfaglige samarbeid tas opp, og som er reist i forbindelse med det utvidede bedriftssamarbeidet i Norden. I Ministerrådet er det stor forståelse for disse problemene. Industriministrene har derfor i en henvendelse til de nordiske ministre som er ansvarlige for arbeidsmarkedsspørsmål, påpekt viktigheten av at den nordiske arbeidsgruppen som diskuterer det konsernfaglige samarbeidet, så raskt som mulig kommer fram til løsninger på disse spørsmål.

Når det gjelder det tredje området som har stått sentralt for de nordiske industriministrene under det siste året, nemlig høyere teknisk utdanning, kan en bemerke: Det er blitt stadig klarere at et stort problem for næringslivet er mangel på kvalifisert arbeidskraft — både på ulike nivåer og kompetanseområder.

I forbindelse med industriministermøtet i fjor høst ble det diskutert behov og muligheter for økt nordisk samarbeid når det gjelder høyere teknisk utdanning sett fra næringslivets synsvinkel. En arbeidsgruppe arbeider nå med å finne fram til et konkret opplegg for et slikt utdanningsseminar som vil finne sted senere i år.

Sedan diskussionen förklarats avslutad, skedd voting medelst voteringsapparat beträffande utskottets förslag till rekommendation.

För rekommendationen röstade:

Esko Aho, Svein Alsaker, Lennart Andersson, Margareta Andrén, Ylva Annerstedt, Margrete Aukén, Jo Benkow, Gunnar Björk, Ilkka-Christian Björklund, Gustav Björkstrand, Johan Buttedahl, Eidur Guðnason, Mikko Elo, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Arne Gadd, Knud Glønborg, Thor-Eirik Gulbrandsen, Guðrún Helgadóttir, Lilli Gyldenkilde, Ivar Hansen, Søren Hansen, Liisa Hilpelä, Per Olof Håkansson, Siri Häggmark, Asa Solberg Iversen, Olof Jansson, Elver Jonsson, Riitta Järvisalo-Kanerva, Anneli Jäätteenmäki, Anker Jørgensen, Brit Jørgensen, Ragna Berget Jørgensen, Arvo Kempainen, Thea Knutzen, Sakari Knuutila, Wiggo Komstedt, Preben Lange, Anna-Kaarina Louvo, Grethe Lundblad, Eeva-Liisa Moilanen, Helge Adam Møller, Kjeld Rahbæk Møller, Barbro Nilsson, Mats Nyby, Hans Nyhage,

Ólafur G. Einarsson, Óli P. Guðbjartsson, Berit Oscarsson, Saara-Maria Paakkinen, Páll Pétursson, Kaj Poulsen, Mirja Rynänen, Kimmo Sasi, Riitta Saastamoinen, Asbjørn Sjøthun, Otto Steenholdt, Ingrid Sundberg, Sten Svensson, Sverrir Hermannsson, Harald Synnes, Jan P. Syse, Karin Söder, Peder Sønderby, Bernhard Tastesen, Eeva Turunen, Ole Gabriel Ueland, Valgerður Sverrisdóttir, Lars Werner, Ernst Wroldsen, Lena Øhrsvik och Kåre Øvre-gard.

Frånvarande var:

Dorte Bennedsen, Jens Bilgrav-Nielsen, Kjell Magne Fredheim, Hagen Hagensen, Flemming Hansen, Margit Hansen-Krone, Theo Koritzinsky, Jacob Lindenskov, Agnar Nielsen, Hans Pettersson, Kristen Poulsgaard, Heikki Riihijärvi, Arne Skauge, Reulf Steen och Anders Talleraas.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 72 röster.

3

B 77/e: Ministerrådsförslag om förslag till nordiskt bioteknologiskt samarbetsprogram

Ekonomiska utskottet hade föreslagit, att Nordiska rådet med anledning av ministerrådsförslaget antar följande rekommendation:

Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd å vedta et nordisk bioteknologisk samarbeidsprogram i samsvar med ministerrådsförslaget og Økonomisk utvalgs synspunkter.

Thor-Eirik Gulbrandsen (ekonomiska utskottets talesman): Hr. president! Ved fjorårets sesjon etterlyste Nordisk Råd et mer aktivt nordisk samarbeid på bioteknikkområdet. Det er derfor med tilfredshet vi nå kan konstatere at det fra Ministerrådets side foreligger et forslag til et nærmere nordisk samarbeid innen bioteknologi. Et nordisk samarbeid i form av et felles samarbeidsprogram bør kunne innebære en mer effektiv anvendelse av ressursene for samtlige nordiske land.

Det foreslåtte samarbeidsprogrammet er tverrsektorielt, og mange nordiske samarbeidsorganer vil bli berørt. Det er også meningen at de enkelte delene av programmet i størst mulig utstrekning skal gis til allerede eksisterende organer innen ministerrådssystemet. Økonomisk utvalg understreker derfor i sin betenkning den samordnende

rolle som den foreslåtte nordiske programkomiteen for bioteknologi bør ha.

Bioteknikk er allerede et av de spesielle innsatsområdene til Nordisk Industrifond, som har utarbeidet et forslag til en industriell forsknings- og utviklingsplan for bioteknikk i Norden.

Det industrielle sentret i Oslo, der Industrifondet utgjør grunnstammen, bør få en sentral rolle i arbeidet med gjennomføringen av programmet.

Det foreslåtte samarbeidsprogrammet inneholder en opptrappingsplan for kostnader beregnet til 25 mill. DKK i 1988 og 55 mill. DKK for hvert av årene 1989—92. Man vil prioritere forskningsområder der nordiske miljøer kan tilby samarbeid og kunnskapsoverføring, og der en koordinert innsats kan bidra til allmenn kunnskapoppbygging. Dette kan være innen genteknikk, vekst- og husdyrbioteknikk, akvakultur, næringsmiddel- og enzymteknikk og miljøteknologi.

Det siste området, miljøteknologi, anses så viktig at Økonomisk utvalg i sin betenkning spesielt har bedt om at området bør tillegges høy prioritet ved gjennomføringen av samarbeidsprogrammet.

Samtidig som man i de fleste land er ivrig etter å utnytte de mulighetene denne nye teknikk gir, er bevisstheten om hvilke konsekvenser genetisk manipulasjon kan føre til, sterkt økende. Fra mange hold er det derfor reist krav om sikkerhet og en etisk bedømmelse av de nye valgmuligheter og risiki som genteknikken innebærer.

Som det eneste land i Norden har Danmark en lov om miljø og genteknologi. I de andre landene følger man i hovedsak OECD:s anbefalinger.

Både de sikkerhetsmessige og de etiske aspektene er sentrale, og det er nødvendig å tenke grundig igjennom alle problemstillinger. Det er derfor med stor tilfredshet Økonomisk utvalg utvalg for etikk innen bioteknologien.

Innenfor både forskningsmiljøer og industriforetak vil man måtte regne med at det vil finnes mange som ønsker minst mulig begrensninger i form av etiske regler. Hvis forsvarere av den frie forskning går i allianse med f. eks. dominerende internasjonale legemiddelkonserner og økonomisk sterke maktfaktorer i landbruket, kreves det gjennomtenkning og grundig arbeid fra myndigheter og politikere om man skal nå fram med et annet syn.

Etiske grensdragninger er naturligvis vanske-

lige, og i bioteknologisk sammenheng har vi foreløpig lite viten om hvilke problemer vi kan komme opp i. Store deler av forskningsfeltet er nytt, og åpner for mange også positive muligheter. Dette gjelder innenfor genteknologi, der isolering av gener kan få revolusjonerende betydning bl. a. innenfor sykdomsbehandling og kanskje også når det gjelder forebygging. Men nettopp her vil vi også kunne støte på de etiske grenser som vi må ha en beredskap for, og være klare til å møte.

Når det gjelder den del av bioteknologien som vedrører landbruket, forskes det på utvikling av nye mikroorganismer. Også her må sikkerhetsaspektet tas vare på. Heller ikke her har vi i dag tilstrekkelig viten, og det er nødvendig med en kontinuerlig overvåking av hva som skjer på forskningsfronten.

Både etikk og sikkerhet må drøftes i det foreslåtte utvalget. Og utvalget må ikke bare bestå av forskere som er direkte involvert i slik forskning. Etiske eksperter finnes selvfølgelig ikke, men jeg tror man til utvalget bør finne fram til noen som har vært opptatt av og beskjeftiget seg med etiske eller filosofiske problemstillinger også i andre sammenhenger, i tillegg til forskningsrepresentantene.

Jeg mener også at en samnordisk behandling av etiske spørsmål er både nødvendig og viktig. Det vil gi nordiske synspunkter større tyngde i internasjonal sammenheng.

Et særskilt problem innen bioteknikken er spørsmålet om patentrettigheter. Det er sterke krefter med basis i industrimiljøer som ivrer for at nye organismer skal patentbeskyttes.

Resultatet kan bli at man i f. eks. landbruket kan bli langt mer avhengig av dem som eier patentene, dvs. noen få teknologisk avanserte firmaer. Denne problemstilling tas opp senere i dag av Kjeld Rahbæk Møller i et spørsmål til Ministerrådet.

Jeg tror at det også på dette punkt er viktig å oppnå en felles nordisk holdning, særlig fordi man nå står foran en inngående revisjon av den internasjonale konvensjonen om vekstforedlingsrett. Her kan det oppstå praktiske problemer siden de nordiske land er medlemmer av forskjellige internasjonale organisasjoner, og således har forskjellig lovgivning når det gjelder patenter. Her trengs en samordning som kan føre fram til en felles holding også internasjonalt.

Bioteknikken har i alle de nordiske land fått en framtreddende plass i diskusjonen om framtidige

innsatsområder. En slik langsiktig satsing som foreslås i samarbeidsprogrammet, krever betydelige ressurser. Idet Økonomisk utvalg forutsetter at Ministerrådet er rede til å avsette de nødvendige midler for en effektiv gjennomføring av programmet, anbefaler jeg at Rådet slutter seg til utvalgets forslag til betenkning.

Statsrådet **Hellström:** Herr president! Det är viktigt att de nordiska länderna följer med i den teknologiska utvecklingen och bedriver ett eget forsknings- och utvecklingsarbete. Det är nödvändigt, inte vara för att upprätthålla den internationella konkurrensförmågan eller för att främja livskvaliteten i de nordiska länderna, utan också för att vi skall ha möjlighet att själva överväga om och i vilken omfattning resultaten av denna skall tas i bruk.

Runt om i världen satsas nu stora belopp på bioteknisk forskning och utveckling. De nordiska länderna är vart för sig för små för att kunna följa med i den utveckling som är på gång. Om vi samlar de nordiska ländernas kompetens och resurser på området och gemensamt bygger ut och utnyttjar dem, får vi en möjlighet att utveckla bioteknologin i enlighet med våra prioriteringar. Vi vill säkra att den yttre miljön och att etiska aspekter finns med i övervägandena när bioteknologin växer fram som forsknings- och utvecklingsområde.

Detta är något av bakgrunden till det Ministerrådsförslag om ett bioteknologiskt utvecklingsprogram som är framlagt till denna session. Förslaget är utarbetat mot bakgrund av de nationella planer som är under genomförande och på grundval av förslag från de nordiska samlingsorganen.

Förslaget är upplagt som ett tvärsektorielt program, som kommer att koordineras av en särskild programkommitté, medan ansvaret för de olika aktiviteterna i så hög grad som möjligt läggs ut på redan existerande samlingsorgan. Nordiska industrifonden och Nordiska ämbetsmannakommittén för jordbruk och skogsbruk kommer därvid att ha huvudansvaret.

Förslaget innehåller ett antal områden inom bioteknologin som anses vara särskilt viktiga samlingsområden, nämligen genteknik, s. k. protein engineering, växtbioteknik, husdjursbioteknik, akvakultur, livsmedelsbioteknik, processteknik och miljöteknologi.

Förslaget lägger vikt vid samarbete som avser

långsiktig kompetensoppbygging, t. ex. forskarutbildning, stöd till forsknings- og utveklingsmiljøer og genomførande av større s. k. paraplyprogram. Det finns også ett viktig inslag i programmet som innebær att ett særskilt nordiskt utskott för etiska frågor inom bioteknologin etableras.

Vid överlämnandet av Ministerrådsförslaget tillkännagavs att Ministerrådet anslöt sig till de principer og riktlinjer för samarbeidet som låg i det förslag som utarbetats. Ministerrådet angav samtidigt att man senere, i samband med den ordinarie budgetproseduren, skulle ta ställning till de ekonomiska ramarna för programmet. I 1988 års budget har Ministerrådet redan avsatt medel för att påbörja programmet.

I Ministerrådet konstaterar vi med tillfredsställelse att betänkanden från rådets ekonomiska utskott og uttalanden från tre andra utskott viser att man delar prioriteringarna i det föreliggande förslaget till samarbeidsprogram.

Sjøthun: Hr. president! Mye av det som går under samlebegrepet bioteknologi, er ikke nytt innenfor landbruket. Det nye er at vi i løpet av de aller seneste år har fått en del nytt verktøy innen bioteknologien som gir betydelig økte muligheter både på godt og vondt.

Det sates i dag store midler på bioteknologisk forskning verden over, samtidig som man er sterkt opptatt av å legge visse begrensninger på den praktiske bruken av forskningsresultatene, både ut fra næringspolitiske, økologiske og etiske forhold. Bioteknologisk forskning som særlig er rettet mot landbruket, organiseres i Norge i dag av Norges landbruksvitenskapelige forskningsråd, som etter hvert har utviklet et nært samarbeid med bl. a. landbrukets faglige organisasjoner.

Men bioteknologisk forskning, også rettet mot jord- og skogbruk, er svært ressurskrevende, og utgjør et område der de nordiske land hver for seg neppe strekker til. Spørsmålet om et nordisk samarbeid på området er derfor som kjent tatt opp i Embetsmannskomiteen for jordbruk og skogbruk. Komiteen fikk i 1986 utarbeidet en rapport om bioteknologisk samarbeid i Norden. Denne rapport er senere viderebearbeidet til et konkret program som omfatter ulike samarbeids-temaer og inneholder også forslag til organisering av det nordiske samarbeidet.

Dette opplegget fra Embetsmannskomiteen

for jordbruk og skogbruk er nå innpasset i det store nordiske bioteknologi-programmet hvor Industrifondet vil komme til å spille en sentral rolle. Det er gledelig at man er kommet såpass langt.

Vi må kunne se bioteknologien som et viktig ledd i arbeidet for å oppnå en mest mulig bærekraftig utvikling. Imidlertid må vi hele tiden være oss bevisst de negative sider som bioteknologien og spesielt genteknologien kan innebære.

Vi kan utnytte genteknologien på mange positive måter som har klare næringspolitiske fordele som må vurderes nærmere.

Baksiden av medaljen må imidlertid vies stor oppmerksomhet. Vi vet at genmanipulerte arter som slipper ukontrollert ut i naturen, kan påføre det naturlige økosystem betydelig skade og føre til klart negative konsekvenser. Muligheten for manipulering med arter og produksjonsmetoder må underlegges kritisk vurdering både i forhold til allment aksepterte etiske normer, til våre normer for dyrevern og i forhold til hvordan dette kan påvirke utformingen av vår framtidige jordbruks- og distriktpolitikk. Miljø- og ressursvern må derfor tillegges større vekt både når det gjelder landbruksforskning, utdanning, veiledning, konsekvensvurderinger og valg av produksjonsmetoder i det praktiske jord- og skogbruket.

I Norge har vi et lovverk som regulerer innsatsvarer, produktkvalitet, dyrehelse, dyrevern, produktkontroll og naturvern. Det vurderes om dette er godt nok, og hva som eventuelt bør komme i tillegg.

Den norske regjeringen har derfor nedsatt et utvalg som vurderer bioteknologiens innvirkning på naturmiljøet, behovet for regelverk og kontrollordninger. Av de nordiske land er det jo bare Danmark som hittil har vedtatt en ny lov som regulerer bruken av bioteknologi.

Det er neppe noen som i dag kan forutsi hvilke følger genteknologien vil ha for samfunnet, for landbruket og naturgrunnet. La meg derfor vise til rapporten fra Verdenskommisjonen for miljø og utvikling. Ut fra dette må vi fremme en utvikling som setter oss i stand til å imøtekomme dagens behov uten å svekke mulighetene for at kommende generasjoner skal få dekket sine behov. Gjennom et hensiktsmessig og kanskje et nordisk harmonisert regelverk og et høyt faglig kunnskapsnivå legger vi etter min mening grunnlaget for at vi i Norden skal kunne styre bruken av bio- og genteknologien til positive og ikke minst trygge redskaper for samfunnet.

Jeg tror det er særs viktig at de etiske sider også tas op på nordisk basis. Derfor må forslaget om å etablere en nordisk komite for etikk i tilknytning til bioteknologien få full støtte.

Synnes: Hr. president! Jeg vil også gjerne understreke det viktige i at dette blir et nordisk satsingsområde, hvor de nordiske land samordner sine ressurser. Vi vet at vi innenfor denne forskningen står overfor store, nye muligheter på flere områder: det dreier seg om medisin, miljø og om næringspolitiske spørsmål.

Det er imidlertid også en forskning som innebærer skremmende perspektiver, hvor vi kan bli stilt overfor konsekvenser som vi i tide må være forberedt på å avverge. Det blir da et spørsmål om grensene for forskningens frihet.

Vi må fastslå — og det er vel en erkjennelse som i mange forskningsmiljøer er relativt ny — at det å øke kunnskap ikke i enhver sammenheng kan være det overordnede mål. Det blir på områder spørsmål om å respektere livets ukrenkelighet, og at bl. a. man ikke i enhver sammenheng har lov å forske med spirende menneskeliv. Det blir til syvende og sist spørsmål som angår helt grunnleggende vilkår for et rettssamfunn og et kultursamfunn.

Jeg er derfor glad for at både talsmannen for utvalget og Ministerrådets representant så sterkt understreket de etiske aspektene ved denne forskningen. Jeg vil også gjerne sterkt understreke nettopp disse hensyn.

Riitta Saastamoinen: Herr president! Ministerrådsforslaget om det nordiska bioteknologiska samarbetsprogrammet är ur forskningssynpunkt en mycket viktig sak.

Jag gläder mig över att grundläggande forskning och kompetensuppbyggnad utgör centrala moment inom de samarbetsområden som anges i programmet. Jag ser även fram emot att de resurser som i ett inledande skede avsätts för samarbetet inom bioteknologin i stor utsträckning bör användas för att stöda forskarutbyte, forskarutbildning samt stipendier och konferenser för forskare. Diverse åtgärder för att stöda kompetensuppbyggnad och forskarutbildning är angelägna särskilt mot bakgrund av att bristen på kvalificerade forskare kan bli ett hinder för en utbyggnad av samarbetet på området i den omfattning som är önskvärd. Insatser i syfte att underlätta de direkta kontakterna mellan forskare

på området kan även främja uppkomsten av nya forskningsprojekt. Genom att forslaget till samarbetsprogram innehåller åtgärder i syfte att öka forskarnas rörlighet och därmed deras möjligheter att hålla kontakt med nordiska och internationella forskningsmiljöer kan programmet även på ett mera allmänt plan bidra till att stärka det nordiska forskningssamarbetet. Detta finner jag positivt.

Rahbæk Møller: Hr. præsident! Som helhed er det et godt samarbejdsprogram, der her fremlægges. Det vil jeg med glæde stemme for. Men jeg vil gerne pege på én mangel, nemlig at økologisk grundforskning ikke er medtaget som prioriteret område. Det er en stor mangel, og jeg vil godt uddybe hvorfor:

I såvel ministerrådsforslaget som i de forskellige udvalgsbetænkninger lægges megen vægt på miljøspørgsmål og dermed på risikovurderinger. Men det viser sig altid, når risikovurderinger skal foretages, at der mangler viden om nye organismers overlevelsesh- og påvirkningsmuligheder i en given økonomisk sammenhæng. Derfor er det brug for mere viden og mer grundforskning på dette område.

Behovet herfor understreges da også både i Kulturudvalgets, i Social- og Miljøudvalgets og i Økonomisk Udvalgs betænkninger. Jeg går derfor ud fra at ministerrådet vil følge henstillingen om at medtage økologisk grundforskning som et prioriteret område.

Sedan diskussionen förklarats avslutad, skedd-ede votering medelst voteringsapparat beträffande utskottets förslag till rekommendation.

För rekommendationen röstade:

Esko Aho, Lennart Andersson, Margareta Andrén, Ylva Annerstedt, Jo Benkow, Gustav Björkstrand, Johan Buttedahl, Eiður Guðnason, Mikko Elo, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Arne Gadd, Knud Glønborg, Thor-Eirik Gulbrandsen, Lilli Gyldenkilde, Hagen Hagensen, Søren Hansen, Liisa Hilpelä, Per Olof Håkansson, Siri Häggmark, Åsa Solberg Iversen, Olof Jansson, Elver Jonsson, Riitta Järvisalo-Kanerva, Anneli Jäätteenmäki, Arvo Kempainen, Sakari Knuutila, Eeva-Liisa Moilanen, Kjeld Rahbæk Møller, Barbro Nilsson, Mats Nyby, Hans Nyhage, Ólafur G. Einarsson, Óli P. Guðbjartsson, Berit Oscarsson, Páll

Pétursson, Hans Pettersson, Heikki Riihijärvi, Kimmo Sasi, Riitta Saastamoinen, Asbjørn Sjøthun, Ingrid Sundberg, Sverrir Hermannsson, Harald Synnes, Bernhardt Tastesen, Eeva Turunen, Lars Werner, Ernst Wroldsen, Lena Öhrsvik och Kåre Øvregard.

Frånvarande var:

Svein Alsaker, Margrete Auken, Dorte Bennesden, Jens Bilgrav-Nielsen, Gunnar Björk, Ilka-Christian Björklund, Kjell Magne Fredheim, Guðrún Helgadóttir, Flemming Hansen, Ivar Hansen, Margit Hansen-Krone, Anker Jørgensen, Brit Jørgensen, Ragna Berget Jørgensen, Thea Knutzen, Wiggo Komstedt, Theo Koritzinsky, Preben Lange, Jacob Lindenskov, Anna-Kaarina Louvo, Grethe Lundblad, Helge Adam Møller, Agnar Nielsen, Saara-Maria Paakkinen, Kaj Poulsen, Kristen Poulsgaard, Mirja Ryyänen, Arne Skauge, Reiulf Steen, Otto Steenholdt, Sten Svensson, Jan P. Syse, Karin Söder, Peder Sønderby, Anders Talleraas, Ole Gabriel Ueland och Valgerður Sverrisdóttir.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 50 röster.

Mötet avbröts härefter kl. 12.30 och återupptogs kl. 14.00.

Grethe Lundblad övertog härefter ledningen av förhandlingarna.

4

B 79/e: Ministerrådsförslag om program för nordiskt biståndssamarbete

Ekonomiska utskottet hade föreslagit, att Nordiska rådet med anledning av ministerrådsförslaget antar följande rekommendation:

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd å vedta et program for nordisk bistandssamarbeid i samsvar med ministerrådsforslag B 79/e og Økonomisk utvalgs synspunkter.

Buttedahl (ekonomiska utskottets talesman): Fru president! Det nordiske bistandssamarbeidet har lange og gode tradisjoner. Helt siden slutten av 1940-årene har de nordiske land samarbeidet for på den måte å gi både vår bilaterale og multilaterale bistandsinnsats større effekt.

Bakgrunnen for dette er de historiske tradisjo-

ner. De nordiske land har i mange tilfeller de samme utviklingsland som sine hovedsamarbeidsland. Derfor har det vært naturlig å samarbeide for bl. a. å unngå dobbeltarbeid og for å utveksle erfaringer. Det nordiske samarbeidet blant våre bistandsarbeidere har i mange tilfeller vært like naturlig som det nordiske samarbeidet på våre egne breddegrader.

I nord/sør-sammenheng har de nordiske land i stor grad operert som brobygger mellom utviklingslandene og den vestlige verden. En tid var de nordiske land også toneangivende medlemmer av den såkalte gruppen av likesinnede land.

Nordisk Råd og Økonomisk utvalg har ved flere anledninger bedt om en konkret handlingsplan for det nordiske bistandssamarbeidet. Det ministerrådsforslag som nå ligger til behandling, er et handlingsprogram. Det er bl. a. en beskrivelse av det formelle og uformelle samarbeidet som allerede er etablert. Det inneholder videre en del generelle målsettinger og prinsipper for det fremtidige samarbeidet.

Det er et fremskritt at Nordisk Råd nå er blitt forelagt et slikt handlingsprogram. Jeg vil likevel understreke nødvendigheten av at dette handlingsprogrammet blir nærmere konkretisert, slik at det får form av en handlingsplan.

Jeg vil gjerne understreke at et nærmere og økt nordisk bistandssamarbeide ikke primært skal være til vår egen fordel. Det skal først og fremst være til u-landenes fordel.

Det er derfor grunn til å understreke at det nordiske bistandssamarbeidet må være prosjektorientert og ikke ta sikte på å bygge opp en egen bistandsorganisasjon på nordisk plan. Vi får ta til etterretning at det kanskje kan bli slutt på enkelte av de fellesfinansierte nordiske prosjektene, da disse har vært heller tunge å drive.

Jeg vil peke på to forhold i det fremlagte handlingsprogrammet. Det gjelder den vekt der er lagt på miljø, og det gjelder hjelpen til SADDCC-landene.

Gjennom Brundtland-kommisjonen har vi fått synliggjort den gjensidige avhengighet mellom miljø og utvikling. Vi vet at dersom det ikke blir ført en fornuftig ressursforvaltnings- og miljøpolitikk også i utviklingslandene, kan grunnlaget for den fremtidige matforsyning rykkes bort. Det er derfor positivt at det nå legges større vekt på å integrere miljøhensyn både i de nasjonale og nordiske program- og prosjektaktiviteter.

De nordiske land har samarbeidet bilateralt

med SADDCC-landene i det sørlige Afrika siden 1980. I 1986 ble det undertegnet en politisk felleserklæring mellom Norden og SADDCC om økt økonomisk og kulturelt samarbeid mellom landene i de to regionene.

Nasjonal og nordisk handelsboikott av apartheidregimet i Sør-Afrika har stått på de nordiske politikernes dagsorden i flere år nå. Jeg synes det er grunnlag for å si at vi her er kommet langt, særlig når vi sammenligner oss med resten av den vestlige verden. Men den endelige kampen mot apartheidregimet kommer til å stå i Sør-Afrika selv. Her vil vår største innsats trolig bestå i at vi kan bidra til å gjøre Sør-Afrikas naboland økonomisk uavhengige av apartheidregimet. Det vil i sin tur isolere Sør-Afrika i enda sterkere grad.

Jeg vil også peke på uttalelsen fra Økonomisk utvalg om at man savner konkrete forslag til nye nordiske innsatser på kultursektoren i Utviklingslandene. Økt innsats her vil bidra til at menneskene i den tredje verden får bedre forståelse for sin egen bakgrunn og kultur. Det vil også bidra til økt kunnskap om disse landenes kultur i de nordiske land. Slik vil det kunne føre til økt støtte i opinionen for det bistandsarbeidet som drives.

Avslutningsvis vil jeg understreke Økonomisk utvalgs henstilling om at det blir opprettet et formelt fagministerråd for bistandsområdet. Det er naturlig at ansvaret for det nordiske bistands-samarbeidet tillegges de statsråder som har ansvaret for det nasjonale bistandsarbeidet. Et eget fagministerråd for bistandsområdet vil også bidra til å gi Nordisk Råd en viktig pådriverrolle når det gjelder å intensivere de enkelte nordiske lands og Nordens arbeid for økt utvikling av den tredje verden.

Jeg anbefaler det fremlagte ministerrådsfor-slag.

Meddelande

Det meddelades, att statsråd Arne Øien intagit sin plats i rådet.

Ändring i medlemslistan

Det anmäldes, att Lars Werner lämnat sessionen och ersatts av Inga Lantz.

Rådet beslöt att ändra medlemslistan i enlighet härmed.

Minister **Lars P. Gammelgaard**: Fru præsident! Ved flere lejligheder har Nordisk Råd drøf-

tet de nordiske landes udviklingssamarbejde, og der har været et ønske om, at der blev udarbejdet en sammenhængende plan eller program for dette arbejde. Det er bl. a. på denne baggrund, at Nordisk Ministerråd under denne session fremlægger programmet for det nordiske udviklings-samarbejde.

Som det fremgår heraf, er der gennem årene sket en intensivering af det nordiske samarbejde inden for såvel den bilaterale som den multilaterale bistand. Dette har været muligt, fordi nordiske landes bistandspolitik har mange fælles træk både i den mere overordnede politik og i det praktiske projektarbejde.

Samtidig med intensiveringen har samarbejdet undergået forandringer. Der er blandt de nordiske lande enighed om, at omfanget af vore fælles aktiviteter skal styres af de operative behov i felten og tilpasses de særlige forhold i det enkelte modtagerland.

Med udgangspunkt i modtagerlandenes interesser er der sket en udvikling henimod mere pragmatiske og fleksible samarbejdsformer. Dette fører ikke alene til lettelse i vore egne bistands-administrationer, men — hvad der er endnu vigtigere — til lettelse for modtagerlandenes administrationer, som i dag ofte lider under betydelige kapacitets- og ressourceproblemer.

Ernst Wroldsen: President! Et hovedprinsipp for vår bistand til utviklingslandene er at hjelpen skal komme de fattigste til gode. Funksjonshemmede i utviklingsland er vel den gruppe av fattige som har det aller største behov for bistand.

Det finnes i dag flere hundre millioner funksjonshemmede i utviklingslandene. På en FN-konferanse i Stockholm i august i fjor ble det hevdet at situasjonen for funksjonshemmede har forverret seg de senere årene. Dette er alarmerende. Vi vet også at antallet funksjonshemmede øker for hvert år. Krigsherjinger og naturkatastrofer bidrar til dette, men årsaken ligger nok vel så mye i skjev ressursfordeling og unnytting av tilgjengelige ressurser. Hvert år blir 200.000 barn i u-land blinde bare på grunn av A-vitaminmangel. Dette kan skyldes mangel på opplysning, men svært ofte vil blindheten oppstå fordi familien er så fattig at barna ikke får et fullverdig kosthold.

Fattigdom er en direkte årsak til at mange blir funksjonshemmet. Fattigdom kan dessuten forsterke virkningene, og den gjør det i mange tilfel-

ler umulig å lindre de problemer som oppstår som følge av funksjonshemmingen. Det er derfor svært viktig at vi i vår utviklingshjelp er oppmerksom på de funksjonshemmedes særskilte behov. La meg i denne forbindelse vise til at viktigheten av at funksjonshemmede deltar i utviklingsprosessen ble fremhevet da Brundtlandkommisjonen rapport ble presentert i FN i høst.

Innenfor norsk u-hjelp finansieres i dag en lang rekke særlige prosjekter for funksjonshemmede — de aller fleste i regi av frivillige organisasjoner. Til sammen ble det i 1987 brukt nærmere 40 mill. kr. til slike prosjekter.

Jeg går ut fra at bistanden ytes på tilsvarende måte i de andre nordiske land. Som jeg nettopp sa, finansierer vi særskilte prosjekter for funksjonshemmede, men i den ordinære prosjektmassen legges det ikke spesiell vekt på denne utsatte målgruppen.

Foreløpig er vi altså ikke kommet særlig langt når det gjelder å integrere funksjonshemmede i våre bistandsprosjekter. Allerede i 1983 ble betydningen av en slik integrering påpekt av den nordiske embetsmannskomiteen, og i dag er det viktigere enn noen gang å rette oppmerksomheten mot funksjonshemmede i u-land. Jeg anser det derfor som sterkt ønskelig at vi finner plass til en omtale av de funksjonshemmedes behov i programmet for nordisk bistandssamarbeid. En slik presisering av de nordiske lands ønske om å integrere funksjonshemmede i vår utviklingshjelp vil dessuten være av stor betydning for å få mottakerlandene til å prioritere funksjonshemmede i sine egne utviklingsplaner.

Jeg her merket meg at Økonomisk utvalg også har vært inne på de funksjonshemmedes situasjon i forbindelse med bistandsprogrammet, og at utvalget mener at bistandsprogrammet bør kompletteres med tiltak som tar spesielt sikte på å bedre de funksjonshemmedes situasjon.

Jeg tillater meg derfor å komme med noen antydninger om hvordan dette konkret kan komme til uttrykk i programmet:

- De nordiske land bør, i tråd med konklusjonen i den nordiske embetsmannskomiteen for bistandsspørsmål arbeide mer aktivt overfor FN og internasjonale organer for å gi større oppmerksomhet til spørsmål vedrørende funksjonshemmede.
- De nordiske land bør også gjennom de nasjonale handicaporganisasjoner støtte oppbyggingen av funksjonshemmedes organisasjoner

i utviklingsland.

- Samarbeidet mellom de nordiske bistandsadministrasjonene og de funksjonshemmedes organisasjoner bør søkes økt for at hensynet til funksjonshemmede i større grad integreres i prosjektarbeid og planlegging.
- Hensynet til funksjonshemmede bør vurderes særskilt, og erfaringer fra integreringsarbeidet bør følges opp av EK-B.
- I samnordiske prosjekt bør hensynet til funksjonshemmede vurderes særskilt, og erfaringer fra integreringsarbeidet bør følges opp av EK-B.
- Det er av særlig betydning at hensynet til funksjonshemmede tas med i planleggingen av utdanning og sysselsettingstiltak i utviklingsland.

Jeg regner med at dette er formuleringer som ikke er vanskelig å akseptere for noen av de nordiske landene og håper de kan tas med ved den endelige utformingen av programmet for nordisk bistandssamarbeid.

Statsråd **Vesla Vetlesen**: President! Nordisk bistandssamarbeid kan være et mål i seg selv, men jeg velger først og fremst å se det som et middel til å gi bedre effekt i utviklingslandene gjennom forenklet administrasjon, høyere effektivitet og bedre utnyttelse av ressurser. Den brede enigheten mellom de nordiske land i viktige bistandspolitiske spørsmål gir grunnlag for et slikt samarbeid. Jeg viser til Ministerrådets forslag til program for nordisk bistandssamarbeid, som har min fulle støtte.

Jeg vil imidlertid gjerne nevne to spørsmål som er kommet fram under behandlingen av programmet. Det ene er at jeg har merket meg at Økonomisk utvalg i sin betenkning henstiller om at det blir opprettet et formelt fagministerråd for bistandsområdet. Jeg deler fullt ut oppfatningen om at det er naturlig at ansvaret for det nordiske bistandssamarbeidet legges til de ministre som svarer for dette området i sine respektive land. Det gjelder et område hvor de nordiske land ofte oppfattes under ett og opptrer samordnet i forhold til de nasjonale og regionale samarbeid vi har, ikke minst på grunn av våre sammenfallende holdninger og vår felles opptreden.

Det er i tillegg kommet et forslag fra representanten Wroldsen om å ta med et avsnitt om funksjonshemmede i programmet for nordisk bistandssamarbeid. Jeg vil også gi min fulle støtte

til dette forslaget, idet jeg anser det som ønskelig at vi i større grad enn tidligere har oppmerksomhet på de funksjonshemmedes behov i vår utviklingshjelp.

Selv om vi finansierer en rekke prosjekter på dette felt, må det likevel sies at vi i dag ikke har et gjennomarbeidet opplegg for hvordan arbeidet for funksjonshemmede best mulig skal ivaretas, ikke minst i bilateral bistand, f. eks. når det gjelder utdanning og sysselsettingstiltak. For å komme lenger på dette felt anser jeg det som viktig å videreutvikle vår kontakt med de funksjonshemmedes organisasjoner i Norge. Vi venter i nær framtid en rapport om handicaporganisasjonenes syn på disse forhold.

Jeg vil tro det gjelder alle de nordiske landene at disse organisasjonene er en viktig ressurs å trekke på. På samme måte bør vi også fra nordisk side trekke i lag når det gjelder å reise de funksjonshemmedes sak i internasjonale fora. For eksempel ble det drøftet av sosial- og helseministrene under deres møte i går hvordan en skulle samarbeide på dette felt.

I vårt samarbeid med private organisasjoner vil vi vektlegge behovet for å bistå de funksjonshemmede i utviklingslandene med å bygge opp og styrke sine egne interesseorganisasjoner. Dette er et tema som vi vil ta opp i møte med alle de private organisasjoner som får NORAD-støtte, i mai i år.

I departementet ser vi behovet for å øke tilskuddene på dette felt, og jeg kommer til å foreslå en tilleggsbevilgning til private organisasjoner på 10 mill. kr. til tiltak for funksjonshemmede ved omfordelingsbehandlingen av vårt budsjett i Stortinget i vår.

At det nordiske samarbeidet kan fungere, viser Norden/SADCC-samarbeidet.

Jeg skal ikke her gå inn på dette i sin fulle bredde, men bare berøre enkelte sider.

Et konkret tiltak — blant mange — er den nordiske støtten til en regional genbank i SADCC. Det er et eksempel på et genuint region-til-region-samarbeid, og fra norsk side legger vi svært stor vekt på det fordi Genbanken vil bli en viktig institusjon i en miljøvernssammenheng. Den vil bevare og videreutvikle genressursene i planter og vekster i SADCC-regionen ved hjelp av teknologi og kunnskap som de nordiske land har. Helt nylig er det oppnådd enighet om at den faglige forberedelse kan danne grunnlaget for en nordisk samfinansiering av prosjektet.

I Norden/SADCC-sammenheng mener jeg det er viktig å ha en helt annen oppmerksomhet rettet mot kvinnenes situasjon enn hittil. Det er vel og bra å vise til at kvinner er omfattet av alle tiltak uten å være spesielt nevnt, men her bør vi finne ut om resultatene viser at kvinnene får en rimelig uttelling. Disse tankene tok jeg nylig opp på et felles ministermøte mellom Norden og SADCC, og jeg tror vi bør få en utredning vedrørende disse forhold, eventuelt ved å opprette en gruppe for å gjennomgå dem.

Med bakgrunn i erfaringene fra Norden/SADCC-samarbeidet burde det også overfor Mellom-Amerika ligge til rette for nordisk samarbeid. Med utgangspunkt i den nordiske bistanden til området, og i den mellom-amerikanske fredsplanen, er det behov for mer enn informasjonsutveksling mellom våre land, og bit for bit legger vi nå grunnlaget for et konkret og tettere samarbeid.

Jeg er glad for at det nå blir lagt fram forslag om opprettelse av et nordisk utviklingsfond. Jeg støtter dette forslaget. Forslaget representerer en nyskaping, idet det innebærer opprettelsen av et multilateral organ under nordisk kontroll. Det vil gi et verdifullt tilskudd til det nordiske bistands-samarbeidet. Hovedretningslinjene og styringsmodellen som er trukket opp, vil sikre at midlene brukes til bistandsmessig forsvarlige tiltak som er prioritert av mottakerne.

Målsettingen med fondet skal være å bidra til å fremme sosial og økonomisk utvikling ved å gi konsesjonelle lån til prosjekter i utviklingslandene. Et siktemål er å få finansiert prosjekter av nordisk interesse for å trekke nordisk næringsliv inn i et nærmere samarbeid. Det er derfor naturlig å se etableringen av fondet som et supplement til de nasjonale næringslivsordningene.

Når det gjelder valg av land som skal motta lån, ligger forslaget innenfor de retningslinjer som vi holder oss til i slike ordninger. Bruken av midlene vil være slik at de kan klassifiseres som offentlig utviklingshjelp etter OECD:s regler.

Sedan diskussionen förklarats avslutad, skedd e votering medelst voteringsapparat beträffande utskottets förslag till rekommendation.

För rekommendationen röstade:

Esko Aho, Svein Alsaker, Lennart Andersson, Margareta Andrén, Ylva Annerstedt, Jo Benkow, Ilkka-Christian Björklund, Gustav Björk-

strand, Johan Buttedahl, Eidur Guðnason, Mikko Elo, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Arne Gadd, Knud Glønborg, Guðrún Helgadóttir, Hagen Hagensen, Flemming Hansen, Søren Hansen, Liisa Hilpelä, Per Olof Håkansson, Siri Häggmark, Åsa Solberg Iversen, Olof Jansson, Elver Jonsson, Riitta Järvisalo-Kanerva, Brit Jørgensen, Arvo Kempainen, Thea Knutzen, Sakari Knuuttila, Wiggo Komstedt, Theo Koritzinsky, Inga Lantz, Anna-Kaarina Louvo, Grethe Lundblad, Eeva-Liisa Moilanen, Helge Adam Møller, Kjeld Rahbæk Møller, Barbro Nilsson, Mats Nyby, Hans Nyhage, Óli Þ. Guðbjartsson, Berit Oscarsson, Saara-Maria Paakinen, Páll Pétursson, Hans Pettersson, Kaj Poulsen, Mirja Ryyänen, Kimmo Sasi, Asbjørn Sjøthun, Otto Steenholdt, Ingrid Sundberg, Sten Svensson, Sverrir Hermannsson, Karin Söder, Peder Sønderby, Bernhardt Tastesen, Eeva Turunen, Ole Gabriel Ueland, Ernst Wroldsen, Lena Øhrsvik och Kåre Øvregård.

Mot rekommendationen röstade Kristen Poulsgaard.

Frånvarande var:

Margrete Auken, Dorte Bennedsen, Jens Bilgrav-Nielsen, Gunnar Björk, Kjell Magne Fredheim, Thor-Eirik Gulbrandsen, Lilli Gyldenkilde, Ivar Hansen, Margit Hansen-Krone, Anneli Jäätteenmäki, Anker Jørgensen, Ragna Berget Jørgensen, Preben Lange, Jacob Lindenskov, Agnar Nielsen, Ólafur G. Einarsson, Heikki Riihijärvi, Riitta Saastamoinen, Arne Skauge, Reulf Steen, Harald Synnes, Jan P. Syse, Anders Talleraas och Valgerður Sverrisdóttir.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 62 röster mot 1.

5

A 813/e: Medlemsförslag om inrättande av en nordisk station för biologisk och skogsteknisk forskning i Tanzania och A 816/e: Medlemsförslag om konkreta initiativ till en effektivisering av det nordiska biståndssamarbetet för en bärkraftig utveckling i u-länderna

Rådet företog ovannämnda saker i ett sammanhang.

Ekonomiska utskottet hade föreslagit, att Nordiska rådet med anledning av medlemsförslagen

antar följande rekommendation:

- Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd å virke for at de nordiske land
- utlåner eksperter til de regionale udviklingsbanker
- vurderer hvordit den økonomiske støtten til IUCN skal økes
- tar initiativ til at det internasjonalt avsettes midler til et effektivt undersøkelses- og prosjektarbeid med henblikk på sikring av trope-skogen
- utreder spørsmålet og opprettelsen av en nordisk stasjon for biologisk og skogteknisk forskning i Tanzania.

Kempainen (ekonomiska utskottets talesman): Årade president! Ekonomiska utskottet har behandlat medlemsförslag A 813/e om upprättandet av en nordisk station för biologisk och skogsteknisk forskning i Tanzania och medlemsförslag A 816/e om konkreta initiativ för effektivisering av det nordiska biståndssamarbetet för en bärkraftig utveckling i utvecklingsländerna tillsammans. Medlemsförslagen har flere beröringspunkter med varandra.

I det förstnämnda medlemsförslaget konstateras att många afrikanska länder har stora miljöproblem och att snabba åtgärder är nödvändiga för att lösa dem. Upprättandet av en nordisk station för biologisk och skogsteknisk forskning i ett afrikanskt utvecklingsland är enligt förslagsstäl-laren det mest effektiva sättet att klara av problemet. Genom en sådan station får man med en gång användbar information om de allt mera brännande ökenbildnings- och naturresursproblemen i världsdelen. Tanzania är ett naturligt val för en sådan station bl. a. för att landet är ett traditionellt nordiskt biståndssamarbetsområde. Vidare arbetar de nordiska länderna redan med att åstadkomma en miljöprofil åt Tanzania. Internationella Naturskyddsförbundet (IUCN) och Världsnaturfonden (WWF) har dessutom föreslagit att Usambara Mountains i Tanzania bör skyddas som ett av de sista enhetliga och naturliga regnskogsområdena i världen.

I det senare förslaget om en effektivisering av det nordiska biståndssamarbetet betonas att internationella utvecklingsbanker spelar en mycket stor roll för utvecklingsländernas ekonomi, sociala förhållanden och miljö genom de lån som de beviljar till utvecklingsprojekt.

I framtiden kommer allt större hänsyn tas till

miljön, vilket också etableringen av en miljöavdelning med 26 experter i Världsbanken visar. Utvecklingen i regionala utvecklingsbanker har dock inte varit lika gynnsam och sålunda har den afrikanska utvecklingsbanken bara några få miljöexperter. Den amerikanska och asiatiska utvecklingsbanken har bara en heltidsanställd expert var. Internationella organisationer har föreslagit att de nordiska länderna — eventuellt tillsammans med länder som USA, Holland, Kanada och Tyskland — skulle sammansätta tre expertgrupper med 6-7 experter var bl. a. inom miljö och antropologi och utlåna experterna till de regionala utvecklingsbankerna på en period av två år. Efter detta skall de regionala bankerna själva finansiera experterna.

The International Union for the Conservation of Nature (IUCN) har bevisat att man med relativt små medel kan uppnå goda resultat för utvecklandet och utnyttjandet av levande resurser och i medlemsförslaget föreslås ökade resurser till IUCN.

Beträffande beskyddandet av regnskogar föreslås att initiativ tages till att det internationellt avsättes tillräckliga medel till ett effektivt utrednings- och projektarbete.

Ekonomiska utskottet betonar betydelsen av ett ökat miljöskydd i tredje världen och påminner i detta sammanhang om Brundtland-kommissionens arbete.

Utskottet ser positivt på Världsbankens satsning på miljövården och anser att det är viktigt att de regionala utvecklingsbankerna genomgår samma positiva utveckling. Utskottet understöder förslaget om att nordiska länder utlånar experter till regionala utvecklingsbanker. En förstärkning av dessa bankers kompetens på miljöområdet kan vidare vara av väsentlig betydelse för de nordiska strävandena då det gäller miljöinriktad projektexport.

Utskottet ställer sig också positivt till ett ökat ekonomiskt stöd till IUCN och betonar behovet av en större insats för att säkra en bärkraftig utveckling för regnskogarna liksom att slå vakt om skogarnas artrikedom och globala betydelse.

Beträffande inrättandet av en forskningsstation i Tanzania är utskottet positivt inställt till intentionerna och motiveringarna bakom förslaget, men finner att saken kräver en grundlig utredning och planläggning, sålunda att detta kan värderas och kombineras med andra insatser på området. Utskottet ber därför ministerrådet ut-

reda frågan om det mest ändamålsenliga sättet att göra en insats på detta område. Utskottet uttrycker slutligen att det är viktigt med en nordisk insats med sikte på att skapa en miljöprofil i biståndet till Tanzania.

Ärade president! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Hagen Hagensen: Præsident! Jeg vover at tage ordet her til et forslag, der også vil få min stemme, men kun fordi det ikke går længre end det, resultatet er blevet. Det er noget, der skal undersøges, og længere finder jeg faktisk ikke, at vi skal gå i den forbindelse, og jeg vil reservere mig min stemme, hvis man kommer til at gå videre.

Vi er for mig at se ved at bevæge os ud i kanten af, hvad man skal tage sig af i Nordisk Råd, med dette forslag. Det taler om, at vi skal tage initiativ til dette og hint internationalt. Nuvel, det er vældig godt, men er vi egentlig ikke ved at gå ud over det, som er Nordisk Råds opgave? Vi kan i andre internationale fora, hvor vi tager del, rejse spørgsmål af denne art.

Jeg henleder i denne forbindelse opmærksomheden på, at der fra dansk side i de remissvar, der er givet, dels er peget på, om der er behov for at lave stationen i Tanzania, dels er bemærket de særlige forhold, vi har draget frem i internationale fora, navnlig i FN.

Jeg skal blot yderligere pege på, hvad jeg synes der er grund til at trække frem. Det er det remissvar, der er kommet fra Nordisk Investeringsbank, der siger — det er side 8 forneden, at ”dersom der opnås enighed om at afsætte midler på de respektive nordiske landes bistandsbudgetter, bør spørgsmålet om at stille sådanne eksperter til rådighed tages op.”

Jeg peger på dette, fordi det for mig at se må være sådan, at der skal ikke bruges penge over Nordisk Råds budgetter. Pengene skal vel komme fra de respektive landes bistandsbudgetter, og så kan man gå sammen om at gennemføre disse, således som det forrige forslag, vi behandlede, henviser til.

Sedan diskussionen förklarats avslutad skedde votering medelst voteringsapparat beträffande utskottets förslag till rekommendation.

För rekommendationen röstade:

Svein Alsaker, Lennart Andersson, Margareta

Andrén, Ylva Annerstedt, Jo Benkow, Gunnar Björk, Ilkka-Christian Björklund, Gustav Björkstrand, Johan Buttledahl, Eidur Guðnason, Mikko Elo, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Kjell Magne Fredheim, Arne Gadd, Knud Glønborg, Guðrún Helgadóttir, Hagen Hagensen, Flemming Hansen, Søren Hansen, Liisa Hilpelä, Per Olof Håkansson, Siri Häggmark, Åsa Solberg Iversen, Olof Jansson, Elver Jonsson, Riitta Järvisalo-Kanerva, Arvo Kempainen, Thea Knutzen, Sakari Knuutila, Wiggo Komstedt, Theo Koritzinsky, Preben Lange, Inga Lantz, Grethe Lundblad, Eeva-Liisa Moilanen, Kjeld Rahbæk Møller, Barbro Nilsson, Mats Nyby, Hans Nyhage, Óli P. Guðbjartsson, Berit Oscarsson, Saara-Maria Paakkinen, Hans Petersson, Kaj Poulsen, Mirja Rynänen, Kimmo Sasi, Riitta Saastamoinen, Ingrid Sundberg, Sten Svensson, Sverrir Hermannsson, Harald Synnes, Jan P. Syse, Karin Söder, Peder Sønderby, Eeva Turunen, Ole Gabriel Ueland, Ernst Wroldsen, Lena Öhrsvik och Kåre Øvre-gard.

Mot rekommendationen röstade Kristen Poulsgaard.

Helge Adam Møller *avstod från att rösta*.

Frånvarande var:

Esko Aho, Margrete Auken, Dorte Bennedsen, Jens Bilgrav-Nielsen, Thor-Eirik Gulbrandsen, Lilli Gyldenkilde, Ivar Hansen, Margit Hansen-Krone, Anneli Jäätteenmäki, Anker Jørgensen, Brit Jørgensen, Ragna Berget Jørgensen, Jacob Lindenskov, Anna-Kaarina Louvo, Agnar Nielsen, Ólafur G. Einarsson, Páll Pétursson, Heikki Riihijärvi, Asbjørn Sjøthun, Arne Skauge, Reulf Steen, Otto Steenholdt, Anders Talleraas, Bernhardt Tastesen och Valgerður Sverrisdóttir.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 60 röster mot 1.1 medlem avstod från att rösta.

6

B 84/e: Ministerrådsförslag om upprättande av en nordisk utvecklingsfond

Ekonomiska utskottet hade föreslagit, att Nordiska rådet med anledning av ministerrådsförslaget antar följande rekommendation:

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd å opprette et Nordisk Utviklingsfond etter de retningslinjer som er angitt i ministerrådsforlaget og Økonomisk utvalgs synpunkter.

Karin Söder (ekonomiska utskottets talesman): Fru president! Vid 1984 års råds-session antogs en rekommendation om att ministerrådet skulle utreda möjliga former för en ordning med nordiska mjuka projekteringslån. 1987 års session följde upp den, och i en ny rekommendation till ministerrådet uppmanades detta att komplettera Nordiska investeringsbankens regionala låneordning med ett s. k. mjukt fönster så att vissa länder skulle kunna motta projektinvesteringslån med inslag av räntesubsidier eller risktäckning.

Som ett resultat av den rekommendationen och det arbete som ministerrådet har bedrivit i anledning därav har nu ett ministerrådsförslag om inrättande av en nordisk utvecklingsfond förelagts Nordiska rådet.

Det är med stor tillfredsställelse som vi mottar det förslaget. Det är av utomordentligt stor vikt att en sådan fond kommer till stånd. Den skall etableras som ett led i det nordiska biståndssamarbetet och ha till ändamål att främja den sociala och ekonomiska utvecklingen i utvecklingsländerna. Dess utlåningsverksamhet skall avse projekt av nordiskt intresse och skall vara riktat till länder som internationellt sett betraktas som verkliga utvecklingsländer — den skall alltså komma de fattigaste och de mest behövande till del.

Dess huvudsakliga verksamhet skall vara att ge förmånliga lån på villkor som ligger i linje med dem som gäller för den internationella utvecklingsfonden. Dess långivning skall först och främst ske som samfinansiering med multilaterala finansieringsinstitut. Kapitalet utgör 300 miljoner SDR, dvs. drygt 800 miljoner svenska kronor, som ställs till förfogande av de nordiska länderna i enlighet med den fördelningsnyckel för finansiering av sannordisk verksamhet som gäller 1988.

Fonden skall vara en självständig juridisk person och ha en styrelse med en representant för varje land. Genom det nära samarbetet med Nordiska investeringsbanken kan sekretariatets storlek begränsas. Det skall alltså inte bli någon stor byråkratisk organisation omkring fonden, utan Investeringsbankens resurser skall i enlighet med förslaget kunna användas för både kreditadministration, finansförvaltning och andra administra-

tiva frågor.

Ekonomiska utskottet har i sitt betänkande över ministerrådets förslag erinrat om att skuld-krisen de senaste åren varit det dominerande elementet i många utvecklingsländers ekonomi. Det har betytt att utan tillväxt har välfärdsprogram, som har varit framsynta och som man kanske har kommit en bit på vägen med, i många fall i stället blivit stillastående eller tillbakagång. I en del länder har man kunnat se en tilltagande analfabetism, man har sett hur hälsovården har gått tillbaka, och kvinnor och barn har i hög grad blivit drabbade av skuld-krisen i utvecklingsländerna.

Utskottet erinrar också om den grundläggande målsättningen i de nordiska ländernas bistånds-verksamhet att skapa en varaktig förbättring av levnadsvillkoren på det ekonomiska, sociala och politiska området för befolkningen i utvecklings-länderna. Den skall alltså bidra till en ökad ekonomisk tillväxt och social utjämning men också bidra till ekonomisk självständighet och demokratisk utveckling. Hänsyn skall tas till grund-läggande mänskliga fri- och rättigheter. Biståndet skall vara mottagarorienterat, dvs. de behov som finns i länderna, ländernas planer och prioriteringar skall väga tungt i vågskålen när man beslutar om biståndet.

Ett ökat nordiskt samarbete på biståndsområdet genom en gemensam förmånlig biståndsordning som här föreslås bör enligt ekonomiska utskottets uppfattning ses mot denna bakgrund. Man understryker nödvändigheten av att ordningen innebär flexibilitet i användningen av biståndsmedel och anpassas till de varierande behov som finns i i-länderna. Erfarenheterna från Nordiska investeringsbankens projektlåneordning karakteriseras av att de flesta låneavtal träffas med andra länder än låginkomstländer. Det är därför viktigt att vi nu får en fond som riktar sig direkt till de länder som behöver bistånd.

Utskottet menar att fonden bör kunna bli ett viktigt instrument i det nordiska biståndsarbetet, där insatserna i hög grad riktas mot de fattigaste länderna och blir ett värdefullt komplement till bistånd och exportkrediter på kommersiella villkor.

Utskottet noterar att fonden skall ha ställning som självständig juridisk person med en styrelse, direktör och personal i övrigt som kan behövas för verksamheten. Man understryker också starkt att fonden skall inrättas på sådant sätt att det inte blir nödvändigt med en omfattande administra-

tion.

Utskottet förutsätter också att man i stor utsträckning har möjlighet att utnyttja NIB:s kapacitet och det internationella kontaktnät för biståndsändamål som redan är upprättat inom NIB. Detsamma gäller även betydande resurser som finns i det nationella biståndsapparaterna.

Ekonomiska utskottet anser vidare att man skall ha miljömässiga aspekter med när man beviljar lån. Det bör vara ett led i den nordiska uppföljningen av Brundtlandkommissionens rapport som ingår i fondens ordinarie verksamhet och även framgår av dess stadgar. Utskottet hemställer därför att stadgarna kompletteras i enlighet med detta.

I övrigt, fru president, har utskottet inga synpunkter på förslaget. Jag hemställer därför att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att upprätta en nordisk utvecklingsfond efter de riktlinjer som har angivits i ministerrådsförslaget B 84/e och ekonomiska utskottets synpunkter.

Synnes: President! Jeg vil bare vise til det innlegget vi nettopp har lyttet til, og varmt anbefale intensjonene bak dette forslaget fra utvalget.

Det er bare et praktisk forhold jeg i tillegg vil rette oppmerksomheten mot: Tilknytningen til Investeringsbanken. Det er forutsatt at Utviklingsfondets sekretariat skal være meget beskjedent, at det skal trekke vekslar på Investeringsbankens kompetanse og arbeidskraft. Hvis dette skal bli et fornuftig samarbeid, må det også skje en koordinering i selve styret, ellers legger man opp til konflikter og dårlige samarbeidsforhold. Jeg vil sterkt understreke at man i det videre arbeidet med denne saken følger opp akkurat denne siden, ellers tror jeg ikke vi legger forholdene til rette for et godt samarbeid mellom Utviklingsfondet og Investeringsbanken, og det er det all grunn til å tilstrebe.

Karin Söder: Fru president! I det arbete som inleids med denna fond kommer dessa synpunkter att beaktas så att vi får all tänkbar samordning. Men det är också viktigt att understryka att detta är en självständig fond med egna stadgar och egna mål.

Det har visat sig att den projektexportfond som inrättades för några år sedan och som nu har permanentats inte har lyckats komma utvecklingsländerna tillgodo på avsett sätt. Detta är an-

ledningen till att vi nu inrättar en särskild fond, som så långt vi förmår i Norden skall hjälpa de allra fattigaste länderna med deras oerhörda skuldbörda, så att de fattiga människorna där i alla fall kan påbörja en utveckling mot någonting som liknar en välfärd.

I de flesta u-länder finns ingenting som över huvud taget kan uttryckas i välfärdstermer. Ett ansvar i detta avseende tar vi med denna fond. Det är en ringa del men ändå en början.

Statsråd **Mørk Eidem**: Ærede president! Etter fru Karin Søders innlegg kunne jeg ha frafalt ordet. La meg likevel si følgende:

Forslaget om å opprette et nordisk utviklingsfond er et ledd i det omfattende nordiske samarbeidet på bistandsområdet som beskrives utførlig i det ministerrådsforslaget om et samarbeidsprogram for det nordiske bistandssamarbeidet som vi nettopp har behandlet.

Nordisk Råd vedtok allerede i 1984 en rekommandasjon om at mulighetene for en "myk" nordisk finansieringsordning burde utredes. Med forslaget om å opprette Nordisk Utviklingsfond imøtekommer således de nordiske regjeringer dette ønsket. Forslaget innebærer etablering av et fond på 100 mill. SDR, som tilsvarer vel 870 mill. NOK, altså en betydelig nordisk satsning.

I overensstemmelse med de nordiske bistandspolitiske målsettinger om å medvirke til en forbedring av de økonomiske, sosiale og politiske vilkår i utviklingslandene vil Norden gjennom dette fondet avhjelpe litt av utviklingslandenes store behov for økonomisk støtte.

Fondet vil kunne yte lån på gunstige vilkår til utviklingslandene på linje med f.eks. Verdensbankens Utviklingsfond. Fondet vil således kunne komplettere eksisterende nasjonale og nordiske finansieringsordninger.

Gjennom samfinansiering med andre multilaterale institusjoner som Verdensbanken, de regionale utviklingsbanker så vel som Nordisk Investeringsbank vil fondet kunne medvirke til en spredning av finansiering til land og prosjekter uten selv å måtte bygge opp en stor administrasjon og prosjektteknisk ekspertise. Prosjekter som delfinansieres av fondet, skal være av nordisk interesse.

Fondet opprettes som egen juridisk person og får et styre med en representant fra hvert av de nordiske land. Styret vil stå som garantist for at de nordiske bistandsaspekter blir betryggende

ivaretatt.

I ministerrådsforslaget er ikke miljøaspektene i bistandssamarbeidet berørt. Samarbeidsministrene forutsetter imidlertid at virksomheten i fondet tilpasses de krav om en bærekraftig utvikling som FNs verdenskommisjon for miljø og utvikling så sterkt har understreket.

Fondet forventes opprettet om mulig i midten av inneværende år.

Koritzinsky: Hr. president! Karin Søder sa at dette er en ringe begynnelse, men dog en begynnelse. Hun har helt rett i det. Mørk Eidem sa at dette er "myke" investeringslån. Han har rett i det.

Jeg har imidlertid lyst til å problematisere litt hvem disse lånene skal være "myke" overfor, og hvem de skal være "harde" overfor. Det ligger i disse investeringslånene muligheter for samarbeid med nordisk næringsliv og muligheter for samarbeid med internasjonale finansieringsinstitusjoner innenfor verdensbanksystemet.

Den venstresosialistiske gruppa vil at hovedpoenget ved disse nordiske investeringslånene skal være at de skal ha en nordisk bistandsprofil. Det betyr en advarsel mot mykhet overfor nordiske næringslivsinteresser og overfor sosiale og økonomiske nedskjæringskrav som lånebetingelser overfor u-land, slik Verdensbanken har stått for. Vi ønsker en utviklingspolitisk profil i samsvar med den nordiske land av og til har vist innad i verdensbanksystemet.

Altså, hvis dette nordiske myke investeringslånefondet ikke får en klar bistandspolitisk profil, men blir for mykt overfor nordiske næringslivsinteresser og overfor kriterier for lån som kommer fra Verdensbanken, minsker verdien av å opprette noe nordisk fond.

Sedan diskussionen forklarats avslutad, skedd e voting medelst voteringsapparat beträffande utskottets förslag till rekommendation.

För rekommendationen röstade:

Esko Aho, Svein Alsaker, Lennart Andersson, Margareta Andrén, Ylva Annerstedt, Margrete Auken, Gunnar Björk, Ilkka-Christian Björklund, Gustav Björkstrand, Johan Buttedahl, Eišur Guðnason, Mikko Elo, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Kjell Magne Fredheim, Arne Gadd, Knud Glønborg, Guðrún Helgadóttir, Hagen Hagensen, Flemming Hansen, Søren Hansen, Liisa Hilpelä, Per Olof Håkans-

son, Siri Häggmark, Åsa Solberg Iversen, Olof Jansson, Elver Jonsson, Riitta Järvisalo-Kaneriva, Ragna Berget Jørgensen, Arvo Kemppainen, Thea Knutzen, Sakari Knuuttila, Wiggo Komstedt, Preben Lange, Inga Lantz, Anna-Kaarina Louvo, Grethe Lundblad, Eeva-Liisa Moilanen, Kjeld Rahbæk Møller, Barbro Nilsson, Mats Nyby, Hans Nyhage, Ólafur G. Einarsson, Óli P. Guðbjartsson, Berit Oscarsson, Saara-Maria Paakkinen, Páll Pétursson, Hans Pettersson, Kaj Poulsen, Mirja Rynnänen, Kimmo Sasi, Riitta Saastamoinen, Arne Skauge, Otto Steenholdt, Ingrid Sundberg, Sten Svensson, Sverrir Hermannsson, Harald Synnes, Jan P. Syse, Karin Söder, Peder Sønderby, Bernhard Tastesen, Eeva Turunen, Ole Gabriel Ueland, Ernst Wroldsen, Lena Öhrsvik och Kåre Øvregeard.

Mot rekommendationen röstade Kristen Poulsgaard.

Frånvarande var:

Jo Benkow, Dorte Bennedsen, Jens Bilgrav-Nielsen, Thor-Eirik Gulbrandsen, Lilli Gyldenkilde, Ivar Hansen, Margit Hansen-Krone, Anneli Jäätteenmäki, Anker Jørgensen, Brit Jørgensen, Theo Koritzinsky, Jacob Lindenskov, Helge Adam Møller, Agnar Nielsen, Heikki Riihijärvi, Asbjørn Sjøthun, Reiulf Steen, Anders Talleraas och Valgerður Sverrisdóttir.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 67 röster mot 1.

Meddelanden

Det meddelades att justitieminister Anna-Greta Leijon och minister Anna-Liisa Piipari intagit sina platser i rådet.

Ändring i medlemslistan

Det anmäldes att Anneli Jäätteenmäki för del av denna dag lämnat sessionen och ersatts av Seppo Pelttari.

Rådet beslöt att ändra medlemslistan i enlighet härmed.

7

C 3/e: Berättelse från Nordiska investeringsbanken (1987) och B 82/e: Ministerrådsförslag om att göra Nordiska investeringsbankens regional-låneordning permanent

Rådet företog ovannämnda saker i ett samman-

hang.

Ekonomiska utskottet hade föreslagit,

1. att Nordiska rådet lägger berättelsen om Nordiska investeringsbankens verksamhet 1987 till handlingarna,

2. att Nordiska rådet med anledning av ministerrådsförslaget antar följande rekommendation:

Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd å gjøre Nordisk Investeringsbanks regional-låneordning til en permanent del av bankens virksomhet etter de retningslinjer som er angitt i ministerrådsforslaget.

Sasi (ekonomiska utskottets talesman): Fru president! Det fördes en kort debatt redan på förmiddagen om Nordiska Investeringsbanken och dess förlust sedan banken grundades. Jag torde dock kort få referera till utskottets betänkande.

Ekonomiska utskottet noterar att Nordiska Investeringsbanken under år 1987 utbetalade nya lån till ett värde av 572 milj. SDR, motsvarande ca 2,9 mrd. mk. Detta är en ökning med 7% i jämförelse med föregående år. Utskottet noterar vidare att banken haft sin första förlust på lån sedan banken startade sin verksamhet år 1976. Det norska statsföretaget Kongsberg Våpenfabrikk A/S inställde sina betalningar i juni 1987. Bankens totala engagemang motsvarar 76 milj. NOK, ca 50 milj. FIM, i samband med två lån som gavs 1977 respektive 1984. Banken bokför i årets räkenskaper en förlust på 6 milj. SDR eller ca 30 milj. FIM.

Verksamhetens överskott var efter detta 34 milj. SDR eller ca 70 milj. FIM. Banken betalar ingen dividend för år 1987 då bankens reservfond byggs ut efter den kapitalförhöjning som ägde rum i fjol. Reservfonden skall utgöra minst 10% av bankens grundkapital.

Beträffande bankens största låneordning, investeringslån i Norden, noterar utskottet att utlåningen ökat snabbt. Under loppet av 1987 utbetalades lån till ett värde av 508 milj. SDR eller ca. 2,5 mrd FIM. Energisektorn var den största låntagargruppen.

Också för projektinvesteringslånen del har utlåningen fortsatt att växa. Nya låntagare under året var Egypten, Grekland, Indien, Indonesien och Sovjetunionen. I Sovjet finansieras genom lånen servicefartyg för fiskeflottan. I Egypten, liksom också i Turkiet, finansieras värmeanläggningar.

Under året ingick banken sina första samfinansieringsavtal med Asiatiske utveklingsbanken och Interamerikanske utveklingsbanken.

Den vassentliga 6kningem i utl6ningen av projektinvesteringssl6n visar enligt utskottet att l6neordningen 6r ett viktigtt supplement till nordiska nationella finansieringssystem och att den d6rmed bidrar till 6kade m6jligheter for nordisk projektexport.

Slutligen noterar utskottet att det f6religger ett ministerr6dsforslag om att g6ra Investeringssbankens regionall6neordning permanent. Utskottet underst6der forslaget, men vill 6cks6 i detta sammenhang betona att det 6r 6nskv6rt att l6neordningen skall framst6 som en viktig st6dordning i det nordiska regionalpolitiska samarbeidet og fungerer som ett till6gg till de nationella kreditinstituten og st6dordningarna.

Fru president! Med det anf6rda yrkar jag bifall till ekonomiske utskottets bet6nkande.

Lahja Exner: 6r6de president, 6r6de kollegor! Vi har i dag att ta st6llning till ett ministerr6dsforslag om att g6ra Nordiske investeringssbankens regionall6neordning permanent.

Den ber6rda l6neordningen har fungerat som f6rs6ksordning i sju 6r og vissa justeringar har gjorts under denna f6rs6ksperiode. L6nerammen har 6kat fr6n 325 milj. NOK till 392,5 milj. NOK. Fr6n b6rjan g6llde en spesiell f6rdelningssnyckel, og l6nerammen skulle f6rdelas mellom Finland, Island, F6r6arna, Norge og Sverige. 6r 1984 vidgades l6neordningen till att g6lla 6cks6 Gr6nland og f6rdelningssnyckeln f6r6ndrades.

Syftet med regionall6neordningen og erfaringer att till6mpningen har r6dets medlemmar m6jliggitt att studera i ekonomiske utskottets bet6nkande, som jag varmt rekommenderar for l6sning.

Ekonomiske utskottet ansluter sig till forslaget att regionall6neordningen forts6tter efter 1987, att den g6rs mer flexibel og att den blir en permanent del av NIB:s verksamhet. Nordiske ministerr6det fastst6ller l6nerammen, og NIB skall 6rligen avrapportera om regionall6neverksamheten. Utskottet betonaer viktigen av att denna l6neordning framst6r som en viktig st6dordning i det nordiske regionalpolitiske samarbeidet og fungerer som ett komplement till de nationella kreditinstitutionerna og st6dordningarna.

Ekonomiske utskottet f6resl6r att Nordiske r6det rekommenderar Nordiske ministerr6det att

g6ra NIB:s regionall6neordning till en permanent del av bankens verksamhet enligt de riktlinjer som angetts i ministerr6dsforslaget.

Statsr6d **Engseth:** President! P6 bakgrunn av de erfaringer man hittill har f6tt, vil Ministerr6det legge fram forslag om 6 gj6re Den nordiske investeringssbankens regionall6neordning permanent.

Regionall6neordningen ble introdusert i det nordiske regionalpolitiske handlingsprogrammet 1979 og etablert 1. april 1980. Ordningen har n6 fungert som f6rs6ksordning i to perioder, slik det fremg6r.

Jeg vil f6 minne om at det er den regionale ubalansen som er utgangspunktet for regionall6neordningen. Forholdene er s6rlig alvorlige i enkelte grensetrakter og i de mest vanskeligstilte deler av Norden. For 6 bedre den regionale balansen, konstaterte Ministerr6det et behov for konkrete, felles tiltak.

Et av de tiltakene var 6 finne en ordning der den Nordiske investeringssbanken kunne stille l6nekapital til r6dighet for de nasjonale kredittinstitusjonene som har ansvar for regionalpolitisk st6ttevirksomhet.

Regionall6neordningen inneholder ingen subsidie-elementer, og bevilges p6 helt vanlige vilk6r. Investeringssbanken tar opp l6n p6 det internasjonale kapitalmarkedet, og l6ner videre til de nasjonale kredittinstitusjonene etter fastsatte rammer og nasjonale kvoter. Mottakerinstitusjonene benytter midlene til 6 finansiere konkrete regionalpolitiske prosjekt.

Det er n6 gjennomf6rt to f6rs6ksperioder. Den f6rste l6nerammen er, som nevnt her tidligere, satt til 325 mill. norske kroner. I og med att det regionalpolitiske handlingsprogrammet konstaterte att det var st6rste problemer med kapitaltilgang i Finland og i Island, ble en tredjedel av l6nemidlene kvotert til Finland, en femtedel til Island og en sjuendedel hver til Norge, Sverige og Danmark. Danmark kanaliserte hele sin kvote til F6r6yene.

I 1984, da hele den f6rste l6nerammen var benyttet, ble det besluttet 6 forlenge regionall6neordningen med en ny f6rs6ksperiode. En ny l6neramme p6 drygt 392 mill. norske kroner ble fastsatt. Ordningen ble utvidet til 6cks6 6 omfatte Gr6nland. P6 bakgrunn av gode erfaringer i Island og F6r6yene ble 40 pst. av rammen kanalisert til Vestnorden.

Etter at hoveddelen av lånerammen var bevilget i slutten av 1986, ble regionallåneordningen evaluert. Evalueringen viser at lånenes betydning for den nasjonale mottakerinstitusjonen har vært størst i Vestnorden-området, der låneordningen har utgjort en knapp fjerdedel av lånemottakerenes totale utlåning.

Bruken av regionallån har variert fra år til år som en naturlig følge av endringer i situasjonen i pengemarkedet. Lånenes vilkår er nå ansett som konkurransedyktige.

Ministerrådet foreslår at regionallånene gjøres til en permanent del av den Nordiske investeringsbanks virksomhet. På bakgrunn av en økt regional ubalanse framholder Ministerrådet betydningen av at det gis de beste muligheter for næringslivsutvikling, både i de høyt prioriterte nasjonale områdene, og i de grenseregionene som særlig løftes fram i det nordiske samarbeidsprogrammet for regionalpolitikk.

Ministerrådet har lagt stor vekt på å gjøre regionallåneordningen mer fleksibel. Ordningen må både kunne utvikles til et viktig redskap i det nordiske regionalpolitiske samarbeidet, samt fungere som supplement til de nasjonale kredittinstitusjonenes støtteordninger.

På bakgrunn av Nordisk Råds synspunkter har Ministerrådet til hensikt å fastsette en låneramme og utarbeide direktiver for ordningen.

Avslutningsvis vil jeg si, at det er Ministerrådets håp at regionallåneordningen kan utvikles til et viktig tiltak for å møte de store regionalpolitiske utfordringer Norden står overfor i årene som kommer. Det regionalpolitiske samarbeidet har lange tradisjoner, og gjennom det grenseregionale samarbeidet og prosjektsamarbeidet har de nordiske landene samlet et felles kunnskapsgrunnlag for å styrke og utvikle de nordiske regionene.

Hovedinnsatsen på det regionalpolitiske området er imidlertid de enkelte lands ansvar. Regionallåneordningen kan forhåpentligvis være med på å gi de enkelte regjeringene en mulighet til også i fellesskap, gjennom Ministerrådet, å arbeide med regionalpolitiske utfordringer. Vi håper at Nordisk Råd stiller seg positivt til det framlagte forslag om å gjøre Den nordiske investeringsbankens regionallåneordningen permanent.

Guðrún Helgadóttir: Fru præsident! Jeg er godt klar over, at Kongsberg Våbenfabrik ikke er vore kære værters favoritsamtaleemne, men på

grund af den diskussion, der opstod her tidligere på dagen efter Lilli Gyldenkildes spørgsmål, er der nogle synpunkter, jeg gerne vil have afklaret.

Jeg vil endnu en gang på det stærkeste understrege, at jeg synes, Den Nordiske Investeringsbank har været en succes. Men affæren med tabet på 6 mio. SDR på grund af våbenfabrikens fallit kom som et chok for os alle sammen.

I aftalen om etablering af Den Nordiske Investeringsbank siges det helt klart i artikel 1:

”Det oprettes en bank, Den Nordiske Investeringsbank, herefter kaldet Banken, som har til formål at yde lån og stille garantier på bankmæssige vilkår og i overensstemmelse med samfundsøkonomiske hensyn til henblik på gennemførelse af investeringsprojekter og eksport af nordisk interesse.”

I artikel 2 hedder det endvidere:

”Bankens virksomhed skal drives i overensstemmelse med de vedtægter, som er vedlagt denne aftale. Disse vedtægter kan ændres efter beslutning af Nordisk Ministerråd; dog ikke på en sådan måde, at eksisterende kreditorers sikkerhed forringes.”

Jeg har endnu ikke fået svar på mit spørgsmål om, hvorfor man ikke krævede garanti for det meget omtalte lån.

I diskussionen i anledning af Lilli Gyldenkildes spørgsmål var man lidt i tvivl om, hvilken slags fabrik Kongsberg Våbenfabrik er. I den forbindelse vil jeg gøre opmærksom på, at i indstillingen fra energi- og industrikomiteen om A/S Kongsberg Våbenfabrik, hvor man er inde på, at nu trues fabrikken af konkurs, står der i konklusionen:

”Komiteen er innforstått med at styret mener at det riktige for KV i dag er å koncentrere sin virksomhet till produkter og tjenester for forsvarsmarkedet både i Norge og internasjonalt, og eventuelt annen virksomhet som står i naturlig sammenheng med forsvarsvirksomheten og dessuten passer inn i den nødvendige organisasjonsmessige konsolidering av bedriften.”

Heraf fremgår det, at i hvert fald herefter er Kongsberg Våbenfabrik en våbenfabrik. Jeg håber derfor, at Investeringsbanken bliver sparet for låneansøgninger i fremtiden.

Jeg skal ikke snakke mere om denne affære, for der er jo ikke nogen speciel islandsk interesse i spørgsmålet. I øvrigt synes jeg også, det er ret komisk, at en islandsk minister må stå til ansvar for Kongsberg Våbenfabrik. Det afgørende for

mig i denne sag, som er en principsag, er: Hvorfor blev denne garanti ikke stillet?

Statsråd **Berge**: Hr. president! Representanten Helgadóttir stilte spørgsmålet hvorfor det ikke blev givet garanti — med det mener man vel statsgaranti — for dette lånet som Investeringsbanken gav til Kongsberg Våpenfabrikk i sin tid.

Da er det vigtigt å være oppmerksom på følgende: Det er ikke vanlig å gi statsgaranti for lån som opptas av norske statsbedrifter; de er organisert som egne aksjeselskaper og må selv ta ansvaret for de lån de opptar. Dette representerer således ikke noe unntak fra det som er regelen. Tvert imot, det er vanlig at det er slik.

Hvis staten skulle gå inn og gi garanti i hvert tilfelle, kunne man nok også lett få det resultat at man ikke foretok en nødvendig vurdering av risikoen ved å ta lån, og risikoen ved å yte lån. Det ville ha mange betenkelige sider.

Så til omfanget av dette tapet som her påføres Investeringsbanken. Lånene er på til sammen 75 mill. norske kr, og etter det akkordforslaget som nå er lagt fram, vil tapet bli 43 mill. kr, mens banken i sine regnskaper har foretatt en avskrivning på 50 mill. kr. Det viser seg følgelig at tapet blir noe mindre enn man fryktet.

Det må kanskje tilføyes at dette er, så vidt meg bekjent, det første tapet Investeringsbanken har tatt. Det kan vel ikke være et mål i seg selv å ha en nordisk investeringsbank som skal være så forsiktig i sine kredittvurderinger at den skal være garantert å unngå tap. Da er jeg redd for at den ikke ville fylle noen fornuftig funksjon.

La meg bare tilføye at jeg synes banken for sin del kan være vel bekjent av de resultater den kan vise til; altså dette er det første tapet meg bekjent i løpet av de 11 år denne banken har bestått. Jeg kjenner andre banker som har lidd atskillig større tap enn dette i det siste.

Statsrådet **Jón Sigurðsson**: Fru president! Jag vill säga några ord med anledning av Guðrún Helgadóttirs inlägg ur Nordiska ministerrådets synvinkel, främst vad avser anledningen till att man inte från Nordiska investeringsbankens sida krävde statsgarantier för lånen till Kongsberg Våpenfabrikk.

Låt mig först säga att det i stadgarna för NIB är fastlagt att banken skall ge sina lån mot betryggande säkerhet. Det finns ingen särskild hänvisning till statsgarantier, och styrelsen bedömer från fall till fall vad som anses vara betryggande

säkerhet.

Såsom redan har nämnts beviljade styrelsen två lån till Kongsberg Våpenfabrikk, det ena 1977 och det andra 1984. På basis av en värdering av bolagets finansiella ställning och dess dåvarande driftsresultat samt naturligtvis med hänsyn till att bolaget till 100 % ägs av norska staten ansåg bankens styrelse att det fanns tillfredsställande säkerheter för dessa lån, som gavs för att finansiera investeringar i bolagets bilavdelning.

Under de aktuella åren tog Kongsberg Våpenfabrikk upp lån på den internationella kapitalmarknaden utan formella statsgarantier. Varken bankens kontrollkommitté eller Nordiska rådet kritiserade dessa lån när de beviljades.

Det kanske kan vara på sin plats — även statsrådet Berge var inne på den frågan — att påminna om att NIB är en investeringsbank, som inte fyller sin funktion om den inte tar kalkylerade kreditrisker på sina lån. Det är kanske snarare anmärkningsvärt att banken först nu, efter elva års verksamhet, lider sin första kreditförlust. Det förtjänar också att påpekas att banken har gått med vinst under hela sin verksamhets tid och att den kreditförlust, som man nu med beklagande måste konstatera, inte nämnvärt kommer att försvaga bankens finansiella ställning.

Bankens styrelse har varit ytterst försiktig i sin kreditgivning, vilket bäst kan belysas genom en beskrivning av säkerhetsfördelning av utestående lån. Med presidentens tillstånd vill jag redovisa att dessa är fördelade på följande sätt: 26 % har lämnats mot statsgaranti, 20 % med garanti från statliga institutioner eller kommuner, 20 % med garantier från aktiebolag som ägs till mera än hälften av stat eller kommuner, 3 % mot bankgarantier och 31 % till stora industriföretag, antingen mot direkta fastighetsinteckningar eller mot ”negative pledge”, dvs. en negativ pantsättningsklausul.

Jag tror att detta mönster överallt skulle betraktas som mycket betryggande.

Det kan vidare erkännas att den norska statens hållning att inte ta ansvar för återbetalningen av Kongsberg Våpenfabrikks utlandsskulder kanske kom något oväntat. Denna inställning har som bekant fått mycket stor kritik i internationella finansiella kretsar. Den avskrivning som Nordiska investeringsbanken gjort i sin årsredovisning för 1987 ligger dock troligen över det belopp som kommer att följa av det ackord som nu har erbjudits Kongsberg Våpenfabrikks kreditorer.

När detta är sagt kan man bara konstatera, fru president, att industriinvesteringar kan vara riskfyllda även i statsägda industrier — kanske inte minst i statsägda industrier.

Björklund: Fru president! Jag vill bara för egen del som medlem i Investeringsbankens kontrollkommitté bekräfta att kontrollkommittén redan i ett tidigt skede fått en mycket detaljerad information om detta konkreta och nu omdebatterade fall. Det finns absolut ingenting i detta speciella fall som skulle strida mot statuterna för Investeringsbanken. Jag tycker att det är viktigt att slå fast detta. Det är också viktigt att konstatera, att det belopp det här rör sig om inte ur bankmässig synvinkel, ur Nordiska investeringsbankens synvinkel, är en stor summa, som på något sätt skulle ifrågasätta bankens soliditet.

När det gäller det konkreta lån det här har varit frågan om, alltså lån till biltillverkningen, har det lika litet och lika mycket att göra med vapentillverkningen som Nobels fredspris har att göra med dynamittillverkningen. Verkligt överraskande har naturligtvis varit en förändrad policy i förhållande till statsföretagen. Man kan säga att man i hela Norden och överallt förstår att dra slutsatser av en sådan politik som innebär att statsföretag utsätts för samma risker som privatägda företag. Skulle man vilja filosofera i sammanhanget skulle man förstås kunna säga att här har alltså en stat försatt ett företag i konkurs och låtit en lånerisk och kreditförlust gå ut över en kreditinstitution som denna stat garanterar. Därför kan man säga att staten då har fördelat kreditförlusten enligt en nordisk fördelningsnyckel. Om man tänker på beloppet ur en nordisk samarbetsynvinkel kan man kanske konstatera att det belopp på ca. 50 milj. NOK som Nordiska investeringsbanken i år varit tvungen att avskri- va motsvarar hälften av Norges andel av den årliga nordiska samarbetsbudgeten.

Sedan diskussionen förklarats avslutad, skedde voting medelst voteringsapparat beträffande utskottets förslag till rekommendation.

För rekommendationen röstade:

Esko Aho, Svein Alsaker, Lennart Andersson, Margareta Andrén, Ylva Annerstedt, Gunnar Björk, Ilkka-Christian Björklund, Gustav Björkstrand, Johan Buttedahl, Eiður Guðnason, Mikko Elo, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Kjell Magne Fredheim, Arne Gadd, Knud Glønborg, Guðrún Helgadóttir, Hagen Hagensen,

Flemming Hansen, Elsi Hetemäki-Olander, Liisa Hilpelä, Per Olof Håkansson, Siri Häggmark, Åsa Solberg Iversen, Brit Jørgensen, Ragna Berget Jørgensen, Arvo Kempainen, Thea Knutzen, Sakari Knuutila, Theo Koritzinsky, Preben Lange, Anna-Kaarina Louvo, Grethe Lundblad, Eeva-Liisa Moilanen, Helge Adam Møller, Kjeld Rahbæk Møller, Agnar Nielsen, Barbro Nilsson, Mats Nyby, Hans Nyhage, Ólafur G. Einarsson, Óli Þ. Guðbjartsson, Berit Oscarsson, Saara-Maria Paakkinen, Páll Pétursson, Seppo Pelttari, Hans Pettersson, Kaj Poulsen, Mirja Ryyänänen, Kimmo Sasi, Asbjørn Sjøthun, Otto Steenholdt, Ingrid Sundberg, Sten Svensson, Sverrir Hermannsson, Karin Söder, Peder Sønderby, Bernhard Tastesen, Eeva Turunen, Ole Gabriel Ueland, Ernst Wroldsen, Lena Öhrsvik och Kåre Øvregard.

Olof Jansson *avstod från att rösta.*

Frånvarande var:

Margrete Auken, Jo Benkow, Dorte Benned- sen, Jens Bilgrav-Nielsen, Thor-Eirik Gulbrand- sen, Lilli Gyldenkilde, Ivar Hansen, Søren Han- sen, Margit Hansen-Krone, Elver Jonsson, Riitta Järvisalo-Kanerva, Anker Jørgensen, Wiggo Komstedt, Inga Lantz, Jacob Lindenskov, Kris- ten Poulsgaard, Heikki Riihijärvi, Arne Skauge, Reiulf Steen, Harald Synnes, Jan P. Syse, Anders Talleraas och Valgerður Sverrisdóttir.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 63 röster. 1 medlem avstod från att rösta.

Utskottets förslag, punkt 1, bifölls.

8

C 4/e: Berättelse från Nordiska projektexportfonden (1987) och B 78/e: Ministerrådsförslag om Nordiska projektexportfonden

Rådet företog ovannämnda saker i ett sammanhang.

Ekonomiska utskottet hade föreslagit,

1. att Nordiska rådet lägger berättelsen om Nordiska projektexportfondens verksamhet 1987 till handlingarna,

2. att Nordiska rådet med anledning av ministerrådsförslaget antar följande rekommendation: Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd å gjøre Nordisk Prosjektexportfond til en

permanent institusjon i samsvar med de retningslinjer som er angitt i ministerrådsforslaget og Økonomisk utvalgs synspunkter.

Lange (ekonomiska utskottets talesman för C 4/e): Jeg skal på Økonomiske Udvalgs vegne siye lidt i anledning af beretningen fra Nordisk Projekteksporfond.

Projekteksporfondet blev oprettet i 1982 for en treårig periode, der nu er forlænget til udgangen af 1989. På baggrund af en evalueringsrapport, som viser bred, positiv vurdering i det nordiske erhvervsliv, har ministerrådet udarbejdet et forslag om, at fondet bliver gjort permanent. Det forslag har Økonomisk Udvalg i en særskilt betænkning tilsluttet sig.

Hvad angår Nordisk Projekteksporfonds virksomhed i de senere år, kan vi konstatere, at der har været vækst i aktiviteterne. Erhvervslivet viser stigende interesse for fondet, som har udviklet sig til et nyttigt instrument med henblik på de internationale markeder. Vi finder fondets samarbejde med de nationale eksportfremmende organer, med bistandsmyndighederne, med eksportfinansieringsinstitutterne og med Nordisk Investeringsbank vigtigt, og vi ser gerne dette samarbejde udviklet yderligere.

Vi har også noteret os, at arbejdet med programmet i tilknytning til den økonomiske handlingsplan har været i gang i 1987 og vil fortsætte i 1988, og vi vil især pege på indsatsen i SADCC-landene i det sydlige Afrika som væsentlig. Vi er interesserede i dette samarbejde, hvor både bistandsaspekter og industriaspekter indgår.

Vi har bemærket, at der er stor geografisk spredning, når der er tale om i alt 74 lande, og vi ser, at projekterne især er knyttet til industri, energi, fiskeri og træforædling.

Når fondets virksomhed har støttet igangsætning eller videreudvikling af samarbejde mellem 500—600 virksomheder i Norden, mener vi, det viser, at fondet nu indtager en central plads i det vigtige arbejde med projekteksporfond.

Fru præsident! I udvalget konstaterer vi med tilfredshed, at miljøsektoren er vigtig i fondets virksomhed, og vi vil gerne tilskynde til, at fondet i stigende grad lægger vægt på de miljømæssige sider af de enkelte projekter. Vi håber også, at fondet vil kunne påtage sig særlige opgaver ved eksport af foranstaltninger til miljøbeskyttelse.

Jeg skal i øvrigt henvise til den skriftlige betænkning.

Hermed anbefaler jeg på Økonomisk Udvalgs vegne, at Nordisk Råd tager beretning C 4 om Nordisk Projekteksporfond til efterretning.

Margrete Auken overtog herefter ledningen af forhandlingarna.

Páll Pétursson (ekonomiska utskottets talesman för B 78/e): Fru præsident! Tiden går, og vi har et langt program foran os. Derfor tilråder jeg korte taler. Jeg behøver ikke mange ord.

Nordisk Projekteksporfond blev oprettet som prøveordning i 1982, først for 3 år, men så forlænget til 1989.

Økonomisk Udvalg fik henvist et ministerrådsforslag om at gøre Nordisk Projekteksporfond til en permanent institution. Nordisk Projekteksporfonds opgave er at støtte de nordiske foretags internationale konkurrenceevne ved eksport til udviklingslande og statshandelslande.

Fonden har vist sig at være meget nyttig og betydningsfuld, og derfor anbefaler Økonomisk Udvalg, at Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd at gøre Nordisk Projekteksporfond til en permanent institution i overensstemmelse med de retningslinjer, som er angivet i ministerrådsforslaget og Økonomisk Udvalgs synspunkter.

Statsrådet **Hellström**: Herr president! När Nordiska projektexportfonden inledde sin verksamhet 1982, var det fråga om en försöksverksamhet. Denna försöksverksamhet har förlängts två gånger och utvärderades 1987. Ministerrådet föreslår nu att fonden görs om till en permanent nordisk institution.

Den grupp som genomförde utvärderingen av försöksverksamheten lämnade en rad rekommandationer. En del ingår i ministerrådets förslag, medan andra rekommandationer kräver ytterligare överväganden och kommer att behandlas under detta år. Det gäller bl. a. de ekonomiska följderna av att man pålägger fonden nya uppgifter, samtidigt som en uppföljning av igångsatta projekt kommer att kräva en allt större insats.

Det framtida nordiska projektsamarbetet är viktigt. Nordiska projektexportfonden, som hittills varit en försöksverksamhet, har visat sig vara en väl fungerande nordisk institution. Det är ett lyckat projekt, som har fungerat bra. Det är också skälet till den permanentning som nu föreslås.

Fondens insatser har efterfrågats när det gäller exportansträngningar beträffande svåra och avlägsna marknader och länder. Fonden har upparbetat ett samarbete och ett samspel med en lång rad nationella, nordiska och internationella organisationer, vilket är av största betydelse. Efterfrågan har vuxit konstant i takt med att fondens verksamhet har blivit mera känd i och utanför Norden. I ökande grad har fonden engagerat sig i arbetet med projektidentifiering och projektråd-givning.

Ministerrådets uppfattning är att det är viktigt att vidareutveckla och stärka denna verksamhet och att detta kan göras bl. a. genom att säkerställa fondens existens såsom en permanent institution. Ministerrådet avser att under innevarande år gå igenom de praktiska aspekterna på och konsekvenserna av att fonden görs till en vanlig nordisk institution.

Sedan diskussionen förklarats avslutad, skedde en votering medelst voteringsapparat beträffande utskottets förslag till rekommendation.

För rekommendationen röstade:

Esko Aho, Svein Alsaker, Lennart Andersson, Margareta Andrén, Margrete Auken, Jo Benkow, Dorte Bennedsen, Gunnar Björk, Ilkka-Christian Björklund, Gustav Björkstrand, Johan Buttedahl, Eiður Guðnason, Karl-Gunnar Fagerholm, Arne Gadd, Knud Glønborg, Hagen Hagensen, Flemming Hansen, Søren Hansen, Elsi Hetemäki-Olander, Åsa Solberg Iversen, Brit Jørgensen, Ragna Berget Jørgensen, Arvo Kempainen, Preben Lange, Inga Lantz, Eeva-Liisa Moilanen, Helge Adam Møller, Kjeld Rahbæk Møller, Agnar Nielsen, Barbro Nilsson, Hans Nyhage, Óli Þ. Guðbjartsson, Berit Oscarsson, Páll Pétursson, Seppo Pelttari, Hans Pettersson, Heikki Riihijärvi, Mirja Ryyänen, Sten Svensson, Sverrir Hermannsson, Jan P. Syse, Karin Söder, Bernhard Tastesen, Ole Gabriel Ueland och Lena Öhrsvik.

Frånvarande var:

Ylva Annerstedt, Jens Bilgrav-Nielsen, Mikko Elo, Lahja Exner, Kjell Magne Fredheim, Guðrún Helgadóttir, Thor-Eirik Gulbrandsen, Lilli Gyldenkilde, Ivar Hansen, Margit Hansen-Krone, Liisa Hilpelä, Per Olof Håkansson, Siri Häggmark, Olof Jansson, Elver Jonsson, Riitta

Järvisalo-Kanerva, Anker Jørgensen, Thea Knutzen, Sakari Knuutila, Wiggo Komstedt, Theo Koritzinsky, Jacob Lindenskov, Anna-Kaarina Louvo, Grethe Lundblad, Mats Nyby, Ólafur G. Einarsson, Saara-Maria Paakinen, Kaj Poulsen, Kristen Poulsgaard, Kimmo Sasi, Asbjørn Sjøthun, Arne Skauge, Reulf Steen, Otto Steenholdt, Ingrid Sundberg, Harald Synnes, Peder Sønderby, Anders Talleraas, Eeva Turunen, Valgerður Sverrisdóttir, Ernst Wroldsen och Kåre Øvregard.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 45 röster.

Utskottets förslag, punkt 1, bifölls.

9

A 777/e: Medlemsförslag om ökat nordiskt samarbete om utnyttjande av naturgas i energiförsörjningen

Ekonomiska utskottet hade förslagit att Nordiska rådet med anledning av medlemsförslaget antar följande rekommendation:

Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd å intensivere det nordiske samarbeid om utnyttelse av naturgas i energiforsyningen med sikte på å gi en nærmere vurdering av hvordan naturgassen kan spille en større rolle i den nordiske energibalansen.

Flemming Hansen (ekonomiska utskottets talesman): Hr. Præsident! Jeg skal på Økonomisk Udvalgs vegne forelægge udvalgets betænkning i anledning af medlemsforslaget om øget nordisk samarbejde om udnyttelse af naturgas i energiforsyningen.

Energiområdet har været genstand for flere initiativer fra Nordisk Råd i de senere år. For to år siden vedtog vi i ministerrådet forslag til en plan for det nordiske samarbejde på energiområdet, og sidste år sagde vi, at det nordiske gassamarbejde bør have særlig opmærksomhed.

Det er derfor ganske logisk, at vi nu ved denne session skal behandle et medlemsforslag om at intensivere samarbejdet om naturgassen. I udvalget finder vi det rigtigt, at man nu endelig planlægger naturgassens placering i den nordiske energiforsyning.

Det er grundlag for at udvide samarbejdet mellem de nordiske lande om udnyttelsen af gas. Desuden er det vor opfattelse, at udgangspunktet for det videre arbejde bør være, at naturgassens rolle som energikilde skal øges i forhold til nu. Vi mener, en plan for naturgassens rolle i den nordiske energibalance vil være et nyttigt redskab og vil kunne virke positivt på det nordiske samarbejde i øvrigt. En plan vil også kunne afklare, hvilke samarbejds løsninger på dette område der er af fælles interesse. Det har jo også betydning, når vi skal træffe beslutninger om investeringerne i gaskøb og gasudvinding.

Vi er naturligvis i udvalget opmærksom på, at der allerede i dag foregår et betydningsfuldt samarbejde mellem de nordiske gasselskaber, og at dynamikken i et naturgassamarbejde fortsat vil ligge i selskabernes regi, men samtidig er det myndighedernes opgave at fastlægge rammebetingelser, f. eks. med hensyn til energipolitiske principper, harmonisering af love, beskatningsforhold og andet. Desuden er det i høj grad myndighedernes opgave at støtte og intensivere forsknings-samarbejdet, koordinere ressourcerne og støtte erfaringsudvekslingen.

Udvalget har vi i vort syn på et øget naturgassamarbejde lagt vægt både på naturgassens økonomiske værdi og dens miljøvenlighed. Og i forbindelse med miljøvenlighed ikke mindst spørgsmålet om den luftforurening, der debatteres så meget.

Vi er enige med forslagsstillerne i, at det er vigtigt med et nordisk samarbejde om, hvordan man skal indføre den nye energibærer, og om, hvilken andel af det samlede energiforbrug der i fremtiden vil kunne baseres på naturgas.

For os at se vil de store mængder naturgas kunne erstatte andre energibærere. Vi har i betænkningen udbyttet disse forhold. Til betænkningen foreslår vi nu, at Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd at intensivere det nordisk samarbejde om udlyttelse af naturgasenergiforsyningen med henblik på at give en nærmere vurdering af, hvordan naturgassen kan spille en større rolle i den nordiske energibalance.

Alsaker: President! Som en av initiativtagerne til dette medlemsforslaget er jeg glad for den positive behandling utvalget har gitt denne saken. Norden er i en unik situasjon når det gjelder til-

gang på energiresurser. Dette skyldes ikke minst de store gassreservene på norsk kontinentalsokkel. Disse kan legge grunnlaget for et langsiktig nordisk samarbeid på energisektoren.

Det er viktig i denne sammenheng at vi ser mulighetene. Utnyttelsen av disse vil selvsagt også ha positiv virkning for det nordiske samarbeidet generelt sett, og kan skape større trygghet og sikkerhet i energiforsyningen i Norden.

Et grunnleggende vilkår for å lykkes er at man makter å finne fram til prosjekter som ut fra forretningsmessige kriterier gir fordeler for alle deltakerland. Norsk gass i Norden må f. eks. selges i konkurranse med Sovjet. Naturgassen må også være konkurransedyktig sett i forhold til andre energibærere. I den forbindelse vil jeg nevne at Norge i 1987 eksporterte ca. 28 milliarder m³ gass til England og til kontinentet – kontrakter som vi har oppnådd i et sterkt konkurransepreget marked. Så hvorfor ikke få gjennomslag for gass i Norden?

Satsing på naturgass krever store investeringer. Som en naturlig følge av dette får kontraktene en langsiktig karakter. Politiske beslutninger spiller her en vesentlig rolle. Stikkord i denne forbindelse kan være etablering av handlekraftige nasjonale selskaper som kan drive effektiv markedsføring av gass i de enkelte land, myndighetenes skatte- og avgiftspolitik samt rammebetingelser ellers som gjør det mulig å styrke gassens konkurransevne og å planlegge markedsutviklingen.

I alt dette står politiske beslutninger sentralt. Det er derfor naturlig å drøfte energisamarbeid i Nordisk Råd — med andre ord skape et politisk samarbeidsklima når det gjelder å anvende denne energiresursen.

I Vest-Europa har naturgassforbruket fra 1965 til 1985 økt fra 20 milliarder standard m³ till 200 milliarder standard m³ gass. Dette skyldes ikke minst politisk vilje til å satse på naturgass. Det er interessant å konstatere at ca. 70 mill. husstander i Vest-Europa i dag er knyttet direkte til gassnettet, og det blir stadig flere.

Naturgass er et rent brensel, som kan gi klare miljøfordeler sammenlignet med de energiformer som brukes i dag. Stikkord i den forbindelse er kjernekraft i Sverige og Finland og f.eks. kull i Danmark. Naturgassen kan f.eks. på sikt være nøkkelen til et kjernekraftfritt Norden. Også miljøaspektet understreker etter min mening viktigheten av å få etablert et nordisk energimarked basert på naturgass.

Statsråd **Oien**: Ærede president! Jeg vil gjerne knytte noen kommentarer til medlemsforslaget om økt nordisk samarbeid for utnytting av naturgass i energiforsyningen i Norden.

Økonomisk utvalg har foreslått at medlemsforslaget tas til følge ved at Nordisk Råd ber Ministerrådet om å intensivere det nordiske samarbeid på dette området.

Jeg tror vi her står overfor en samarbeidsoppgave av betydelig rekkevidde for de nordiske land. En sikker energiforsyning er avgjørende for den videre vekst og utvikling. De fleste land er avhengige av import av energiråvarer. Gjennom et samarbeid om utnytting av naturgass vil de nordiske land kunne trekke på en betydelig energikilde innenfor Nordens grenser.

Norge har alene gjenværende utvinnbare reserver på 2.800 milliarder m³. Dette tilsvarer nesten halvparten av kjente gjenværende gassressurser i Vest-Europa. De vil gi grunnlag for at norsk gassproduksjon kan opprettholdes på dagens nivå de neste hundre år. Vi regner også med at det vil bli gjort nye gassfunn etter hvert som letevirksomheten på norsk sokkel skrider fram.

Selv om gass ikke er en fornybar ressurs, har den mange fordeler fremfor mulige alternativer. Vi har i vår nyeste energiplan kommet til at det vil være samfunnsøkonomisk billigere å produsere elektrisitet fra gass enn ved å utnytte tilgjengelig vannkraft som hittil har vært vår rimeligste energikilde. Norge leverer også gass til en rekke land i Europa på konkurransedyktige vilkår. Det burde da også være et godt økonomisk grunnlag for å bygge opp et nordisk gassmarked.

Gass har også klare miljømessige fordeler fremfor kull, som er et mulig alternativ. Med de gassreserver som vil stå til rådighet for energiforsyningen i Norden, ville det også være lettere å følge opp medlemsforslaget om å lage en plan for et kjernekraftfritt Norden. Svenske myndigheter har allerede truffet både prinsipielle og konkrete vedtak i denne retning.

Utbygging av et felles gassmarked i Norden ville ikke bare gi et gunstig tilskudd til Nordens energiforsyning, men også gi tilgang til en viktig råvare for petrokjemisk industri.

Ut fra en vurdering av Nordens samlede tilgang og behov for energi burde et samarbeid om utnytting av naturgass by seg fram som et av de mest interessante nye områder for nordisk samarbeid.

Vi er på norsk side positivt innstilt på å satse på

et slikt samarbeid. Det ville omfatte både myndigheter og næringsliv og være til gjensidig fordel for alle landene.

Sedan diskussionen förklarats avslutad, skedde votering medelst voteringsapparat beträffande utskottets förslag till rekommendation.

För rekommendationen röstade:

Esko Aho, Svein Alsaker, Lennart Andersson, Margareta Andrén, Ylva Annerstedt, Margrete Auken, Jo Benkow, Dorte Bennedsen, Jens Bilgrav-Nielsen, Gunnar Björk, Ilkka-Christian Björklund, Gustav Björkstrand, Johan Buttedahl, Eiður Guðnason, Mikko Elo, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Arne Gadd, Knud Glønborg, Hagen Hagensen, Flemming Hansen, Søren Hansen, Elsi Hetemäki-Olander, Liisa Hilpelä, Per Olof Håkansson, Siri Häggmark, Åsa Solberg Iversen, Olof Jansson, Riitta Järvisalo-Kanerva, Anker Jørgensen, Brit Jørgensen, Ragna Berget Jørgensen, Arvo Kempainen, Sakari Knuuttila, Inga Lantz, Anna-Kaarina Louvo, Grethe Lundblad, Eeva-Liisa Moilanen, Helge Adam Møller, Kjeld Rahbæk Møller, Barbro Nilsson, Mats Nyby, Hans Nyhage, Ólafur G. Einarsson, Óli P. Guðbjartsson, Berit Oscarsson, Saara-Maria Paakkinen, Páll Pétursson, Seppo Pelttari, Hans Pettersson, Kristen Poulsgaard, Heikki Riihijärvi, Mirja Ryyänen, Ingrid Sundberg, Sten Svensson, Sverrir Hermannsson, Harald Synnes, Jan P. Syse, Karin Söder, Eeva Turunen, Ole Gabriel Ueland, Ernst Wroldsen, Lena Öhrsvik och Kåre Øvregard.

Frånvarande var:

Kjell Magne Fredheim, Guðrún Helgadóttir, Lilli Gyldenkilde, Thor-Eirik Gulbrandsen, Ivar Hansen, Margit Hansen-Krone, Elver Jonsson, Thea Knutzen, Wiggo Komstedt, Theo Koritzinsky, Preben Lange, Jacob Lindenskov, Agnar Nielsen, Kaj Poulsen, Kimmo Sasi, Asbjørn Sjøthun, Arne Skauge, Reulf Steen, Otto Steenholdt, Ingrid Sundberg, Sten Svensson, Sverrir Hermannsson, Peder Sønderby, Anders Talleraas, Bernhard Tastesen och Valgerður Sverrisdóttir.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 64 röster.

10

A 780/e: Medlemsförslag om ränteavdrag vid innehav av bostadsfastighet i annat nordiskt land

Ekonomiska utskottet hade föreslagit, att Nordiska rådet med anledning av medlemsförslaget antar följande rekommendation:

Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd å gjennomføre en generell utredning som belyser den skattemessige stilling for personer med fast bosted i et nordisk land og arbeid i et annet, herunder spørsmålet om likebehandling når det gjelder rentefradrag ved besittelse av boligeiendom i annet nordisk land.

Ylva Annerstedt (ekonomiska utskottets talesman): Fru president! I medlemsförslaget A 780/e om ränteavdrag vid innehav av bostadsfastighet i annat nordiskt land redovisar förslagsställarna att personer, som bor i eget hus i ett nordiskt land men har inkomst i ett annat land, vanligtvis beskattas för sin bostad i det land där bostaden ligger och för sina inkomster i det land där arbetet utförs. Skulder som är knutna till bostaden får skattemässiga effekter i det land där bostaden är belägen. Medlemsförslaget pekar på att detta kan ge orimliga konsekvenser i och med att man inte får rätt till avdrag för ränteutgifterna på bostadslånen i det land där inkomsterna intjänas och beskattas.

Enligt förslagsställarnas uppfattning borde det vara möjligt att finna en teknisk lösning på det här problemet så att de människor som bor i eget hus i ett nordiskt land men har sina inkomster i ett annat land — och det är inte så få — kan bo kvar i sin bostad.

Ekonomiska utskottet är positivt till intentionerna i förslaget. Utskottet menar att en person, som har största delen av sin inkomst i ett land och därmed är skattepliktig i detta land, bör få dra av ränteutgifter för bostad i ett annat land. Utskottet anser också att en skattepliktig person som uppstår lön eller pension och har sin bostad i ett annat land inte bör åtnjuta mindre förmånliga skatteregler än andra personer i det land där man tjänar pengarna. Utskottet anser att en sådan ändring aktivt skulle bidra till att förverkliga tanken om en gemensam nordisk arbetsmarknad. Det förtjänar att nämnas att de beskattningsregler som medlemsförslaget önskar redan är en realitet i Finland.

Ekonomiska utskottet menar att det vid be-

handlingen av medlemsförslaget också är lämpligt att ta med andra utgifter, som är avdragsberättigade enligt nationella skatteregler. Exempel på sådana utgifter är underhållsbidrag och räntor på studielån. Målet bör som tidigare nämnts vara att en skattepliktig person, som uppstår lön eller pension i ett nordiskt land och som har hem och familj i ett annat, inte skall beskattas hårdare än andra.

Utskottet pekar här på det faktum att rätten till skatteavdrag för räntor på bostadslån ofta har en mycket väsentlig betydelse för hushållens ekonomi. Avdragsrätten har dessutom blivit en betydande faktor vid utformningen av skattesystemen i de flesta nordiska länder och påverkat skattesatser o. d. Mot denna bakgrund menar utskottet att den problemställning som har tagits upp i medlemsförslaget bör visas särskild uppmärksamhet. Utskottet menar dock att saken bör följas upp med ett utredningsarbete, som mer generellt kan belysa den skattemässiga ställningen för personer som har bostad och arbete i två olika nordiska länder.

Utskottet vill emellertid särskilt påpeka att det genom de ändringar som föreslås inte får uppstå sådana effekter i förhållande till de enskilda ländernas interna avdragsregler att det skapas möjligheter till orimliga skattemotiverade anpassningar.

Mot denna bakgrund yrkar jag bifall till ekonomiska utskottets förslag att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att genomföra en generell utredning som belyser den skattemässiga ställningen hos personer med fast bostad i ett nordiskt land och arbete i ett annat. I detta sammanhang behandlas frågan om likabehandling när det gäller ränteavdrag vid innehav av bostad i annat nordiskt land.

Ändring i medlemslistan

Det anmäldes, att Arvo Kempainen lämnat sessionen och ersatts av Claes Andersson.

Rådet beslöt att ändra medlemslistan i enlighet härmed.

Sedan diskussionen förklarats avslutad, skedd votering medelst voteringsapparat beträffande utskottets förslag till rekommendation.

För rekommendationen röstade:

Esko Aho, Claes Andersson, Lennart Anders-

son, Margareta Andrén, Ylva Annerstedt, Margrete Auker, Jo Benkow, Dorte Bennedsen, Jens Bilgrav-Nielsen, Gunnar Björk, Ilkka-Christian Björklund, Gustav Björkstrand, Johan Buttedahl, Eiður Guðnason, Mikko Elo, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Kjell Magne Fredheim, Arne Gadd, Knud Glønborg, Lilli Gyldenkilde, Hagen Hagensen, Søren Hansen, Elsi Hetemäki-Olander, Liisa Hilpelä, Siri Häggmark, Asa Solberg Iversen, Olof Jansson, Elver Jonsson, Anker Jørgensen, Brit Jørgensen, Ragna Berget Jørgensen, Thea Knutzen, Sakari Knuutila, Inga Lantz, Anna-Kaarina Louvo, Eeva-Liisa Moilanen, Kjeld Rahbæk Møller, Barbro Nilsson, Mats Nyby, Hans Nyhage, Ólafur G. Einarsson, Óli Þ. Guðbjartsson, Berit Oscarsson, Saara-Maria Paakkinen, Páll Pétursson, Seppo Pelttari, Hans Pettersson, Kristen Poulsgaard, Heikki Riihijärvi, Mirja Rynänen, Ingrid Sundberg, Sten Svensson, Sverrir Hermannsson, Jan P. Syse, Karin Söder, Bernhardt Tastesen, Eeva Turunen, Ole Gabriel Ueland, Ernst Wroldsen, Lena Öhrsvik och Kåre Øvregard.

Frånvarande var:

Svein Alsaker, Guðrún Helgadóttir, Thor-Eirik Gulbrandsen, Flemming Hansen, Ivar Hansen, Margit Hansen-Krone, Per Olof Håkansson, Riitta Järvisalo-Kanerva, Wiggo Komstedt, Theo Koritzinsky, Preben Lange, Jacob Lindenskov, Grethe Lundblad, Helge Adam Møller, Agnar Nielsen, Kaj Poulsen, Kimmo Sasi, Asbjørn Sjøthun, Arne Skauge, Reulf Steen, Otto Steenholdt, Harald Synnes, Peder Sønderby, Anders Talleraas och Valgerður Sverrisdóttir.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 62 röster.

11

A 788/e: Medlemsförslag om en plan för ett kärnkraftsfritt Norden

Ekonomiska utskottet hade föreslagit, att Nordiska rådet med anledning av medlemsförslaget antar följande rekommendation:

Nordisk Råd rekommenderer de nordiske lands regeringer å intensivere samarbeidet på det energipolitiske området for å legge forholdene til rette for en ønskelig avvikling av kjernekraften.

Björklund (ekonomiska utskottets talesman): Fru president! Vi behandlar nu en fråga som kanske mer än någon annan sedan förra sessionen frestat enigheten i det ekonomiska utskottet. Förslagsställarna efterlyste en samnordisk plan för en forcerad avveckling av kärnkraften i Norden.

Det säger sig självt att denna målsättning inte varit självklar för ett utskott där det i utgångsläget fanns såväl motståndare till kärnkraften som anhängare av denna energiform. Och så representerar vi ju — helt oberoende av våra avsikter — såväl länder där kärnkraften tagits i bruk som länder där man inte inom de egna gränserna behöver leva med samma realpolitiska faktum.

Ekonomiska utskottet understryker att varje land till syvende og sidst själv måste träffa sina avgöranden i denna fråga. Men utskottet pekar samtidigt på avvecklingens internationella och samnordiska betydelse. Slutsatsen blir, att utskottet enhälligt rekommenderar de nordiska ländernas regeringar att intensifiera sitt energipolitiska samarbete för att därigenom underlätta den önskvärda avvecklingen.

Fru president! Det banbrytande i ekonomiska utskottets förslag till denna församling är att man strävat efter och även funnit en formel som förrenat önsketänkande och realism, nationell suveränitet och samnordiskt ansvar. Realismen i det så här formulerade önskemålet om en kärnkraftsavveckling förutsätter att andra energikällor finns tillgängliga. Den samnordiska aspekten innebär att ickekärnkraftsländerna är med om att solidariskt ta sin del av ansvaret för den avveckling som även de anser vara i sitt eget nationella intresse.

Fru president! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Buttedahl: Fru president! Ulykken i Tjernobyl ble en vekker for oss alle. Fortsatt sliter vi med å reparere de skadene som denne ulykken påførte oss — skader på både natur og miljø.

Vi kan kanskje om noen år si at vi har reparert skadene etter denne ulykken. Men én ting vil vi alltid ha med oss: frykten for at noe lignende skal skje på nytt — i eller utenfor Norden — ved en reaktor eller et kjernekraftverk som endog ligger nærmere enn Tsjernobyl gjorde.

Denne ulykken var bakgrunnen for at representanter for Midtenpartiene i Nordisk Råd tok initiativet til det foreliggende medlemsforslag om

en plan for et atomkraftfritt Norden.

Et av formålene med dette medlemsforslaget var å sette kjernekraftspørsmålet på dagsordenen i Nordisk Rådssammenheng. Jeg vil derfor si meg svært glad for at Økonomisk utvalg klarte å arbeide seg frem til en enstemmig innstilling omkring dette viktige spørsmålet, hvor en ber de nordiske lands regjeringer intensivere samarbeidet på det energipolitiske området for å legge forholdene til rette for en ønskelig avvikling av kjernekraften. Dette innebærer en klar støtte til intensjonene bak medlemsforslaget.

Det er bare to nordiske land som har kjernekraftverk. Etter min mening er det et positivt skritt at den svenske regjering nå har foreslått at to reaktorer, én i Ringhals og én i Barsebäck, skal tas ut av drift, i henholdsvis 1995 og 1996.

Fra Finland er det derimot kommet signaler fra konservativt politisk hold om at beslutningen om et femte kjernekraftverk bør tas i begynnelsen av 1990-årene. Mitt håp er at disse planene ikke blir satt i verk. Og det vil jo også være helt i stid med hva samlingspartiets representanter har vært med på vedrørende dette spørsmål her i Nordisk Råd.

Den fare som kjernekraften utgjør for miljøet, er etter mitt syn den viktigste årsaken til at det bør arbeides for et kjernekraftfritt Norden. I denne sammenheng er det gledelig at den svenske regjering foreslår en reaktor i Barsebäck tatt ut av drift først. Vi vet hvilke konsekvenser det vil ha for millionbefolkningen i København-regionen dersom det skjer en ulykke.

Norden er godt utstyrt med egne energikilder. Det gjelder vannkraft, det gjelder olje og gass, og det gjelder skogbrensel, torv osv. Vi ligger i fremste rekke når det gjelder å utvikle ny teknologi som kan gi oss energi. Ved større satsing på energiokonomisering kan vi også sikre oss at dagens energimengder blir bedre utnyttet. Vi vil her også vise til de signaler om et nordisk energisamarbeid som kom fra den norske statsministeren under generaldebatten mandag.

Med et intensivert nordisk samarbeid er det derfor gode muligheter for å få til ønsket om et kjernekraftfritt Norden. Jeg er som sagt glad for den enstemmige innstilling fra Økonomisk utvalg, som jeg med dette anbefaler. Jeg håper av vi gjennom dette medlemsforslag har klart å sette kjernekraftspørsmålet høyt opp på dagsordenen i Nordisk Råd.

Vi bør se det som et felles nordisk ansvar å skape et kjernekraftfritt Norden.

Björklund: Fru president! Johan Buttedahl framførte sitt hopp om att de planer som den konservativa finska industriministern har om ett femte kärnkraftverk inte skulle komma att förverkligas. Jag kan lova Johan Buttedahl att jag är mycket intresserad av och beredd att arbeta för att uppfylla herr Buttedahls önskemål i den finländska politiken. Samtidigt hoppas jag att herr Buttedahl för sin del i den norska politiken bidrar till att de långsiktiga avtal om försäljning av naturgas som alternativ till kärnkraften blir så fördelaktiga att det gör att vårt gemensamma mål blir realitet också i finländsk politik.

Buttedahl: Fru president! Jeg takker egentlig representanten Björklund for replikken der han nevnte at han skal arbeide for at vi skal unngå et nytt femte kraftverk i Finland.

Vi har i Norge muligheter til å bidra fordelaktig på det nordiske gassmarked, også sett med norske øyne. Det er nok ikke umulig at vi med felles anstrengelser og også med finansministerens tilsgagn skal kunne komme frem til fordelaktige nordiske priser for den norske gassen. Noe mer kan jeg dessverre ikke si i dag.

Ingrid Sundberg: Fru president! Jag skall inte lägga mig i den norska prissättningen på gas, men jag finner likvärdig skal att säga några ord om det nu aktuella betänkandet.

Vi moderater förordar en energipolitik som i första hand beaktar miljö- och säkerhetsproblemet. Därför stöder vi helhjärtat utskottets uttalande att det finns fördelar med ett intensifierat nordiskt samarbete när det gäller att främja den mest effektiva energianvändningen i alla sektorer och att utveckla en miljövänlig och säker energipolitik.

Vi konstaterar också att betänkandet på ett mycket positivt sätt skiljer sig från det bakomliggande medlemsforslaget, bland annat genom att uttala att det till slut är varje land som fattar sina egna beslut. Vi finner detta uttalande betydelsefullt, vilket tillsammans med vårt prioriterande av säker och miljövänlig energi utgör bakgrunden till att vi motsätter oss en tidigare avveckling av svensk kärnkraft — en kärnkraft som antagligen är den säkraste i världen.

Vår inställning är att vi i Sverige bör följa beslutet med anledning av folkomröstningen. Vi konstaterar att utskottets betänkande ger oss möjlighet att uttrycka den uppfattningen.

Anna-Kaarina Louvo: Fru president! Mitten-gruppernas initiativ till en plan om kärnkraftfritt Norden har vid denna session redan i förväg väckt ett exceptionellt stort intresse. Saken är speciellt aktuell just nu då Sverige för en knapp vecka sedan fattade beslut om att redan år 1995 stänga två av sina tolv kärnkraftverk, medan en livlig diskussion pågår i Finland om ett eventuellt femte kärnkraftverk, trots att den sittande regeringen enligt regeringsprogrammet inte kommer att bygga nya kärnkraftverk. I själva verket berör detta initiativ just dessa två länder, eftersom kärnenergin inte användes i de övriga nordiska länderna.

I ekonomiska utskottets betänkande har man alldeles riktigt betonat att varje land sist och slutligen bör avgöra saken för egen del. Detta är ett faktum. Faktum är också att vi i de nordiska länderna idkat ett mycket nära samarbete även på energiområdet redan från 1963, då Nordel grundades som ett samarbetsorgan för elenergiförsörjningen. Vi har kunnat flexibelt köpa el från de övriga nordiska länderna till och med enligt ett tillfälligt behov. Därigenom berör de lösningarna som görs i något av de fyra nordiska länderna även de övriga länderna i Norden. Vad beträffar självförsörjande på energiområdet är de nordiska länderna mycket olika, vi har ju helt olika inhemska resurser. Finland t. ex. kan inte nå över 30%-gränsen i inhemska energikällor, såsom handels- och industriminister Ilkka Suominen konstaterade under generaldebatten. Vi köper bl. a. elektricitet från Sovjetunionen lika mycket som två av våra fyra kärnreaktorer producerar elenergi. Sverige och i synnerhet Norge är i en helt annan situation när det gäller självförsörjning av energi.

I betänkandet har framhävts att man i den framtida energiproduktionen bör öka de krav som gäller säkerheten och miljövänligheten. Jag instämmer helt i detta. Men jag tycker också att de alternativ till kärnenergin som vi kan se för närvarande, i synnerhet kol, inte är säkrare eller miljövänligare än de kärnkraftverk som nu användes i Sverige och Finland — snarare tvärtom. Genom reningstekniken kan man nog avlägsna svavel- och kvävedioxiderna samt tungmetallerna från fossila bränslen — om ock detta är en arbetsam och dyr process, såsom diskussionen på förmiddagen har visat. Men såsom Brundtland-kommissionens rapport konstaterar känner den moderna teknologin inte till medel, genom vilka

koldioxid, som till största delen förorsakar den sk. växthusföreteelsen, kunde avlägsnas från fossila bränslen förbränningsprodukter och vidare att risken för jordklotets temperaturökning gör det problematiskt att i framtiden ty sig till fossila bränslen.

Några undersökningar som gjorts i de senaste tiderna antyder att koldioxidmängdens ökning i atmosfären och växthusföreteelsen skulle också vara en förklaring till det nya miljöhotet, ozonbortfallet.

Såsom jag redan under generaldebatten konstaterade vill jag upprepa att kärnenergin skulle ur miljösynpunkten vara den bästa — bara man tar hand om den bästa möjliga säkerheten. Det är klart att vi i det gemensamma Norden inte vill ha kraftverk av typen Tjernobyl.

På nytt borde man på allvar överväga byggandet av värmeproducerande små kärnkraftverk av typen Secure, vilka placeras under jorden. På allvar borde man även undersöka möjligheten att även vanliga kärnkraftverk skulle placeras under jorden av säkerhetsskal, vilket bl. a. den sovjetiska kärnfysikern Shaharov föreslog för ett par veckor sedan.

I sitt betänkande har utskottet även speciellt velat framhäva att energibesparing är ett viktigt medel för beaktandet av miljösynpunkterna.

Vid sidan om de riktiga, ur miljösynvinkeln förmånliga energilösningarna, bör man förstas utveckla nya möjligheter till en effektivare användning och besparing av energi. För närvarande är dock faktum att flera ur miljösynvinkel goda lösningar, såsom övergången i skogsindustrin till den mindre förorenande mekaniska skogsförädlingen och i trafiken till den blyfria bensinen och katalytisk avgasrening — dessa lösningar förbrukar mer energi. Ur miljösynvinkel är energibesparingen dock inte alltid rätt och ekonomisk — det är bättre att en tillräcklig mängd energi produceras rent.

Fru president! Mot denna bakgrund och med hänvisning till mina tidigare inlägg måste jag konstatera att jag inte kan acceptera medlemsförslaget om en plan att åstadkomma Norden utan kärnkraft.

I detta hänseende blundar man lätt inför fakta. Det finns inte en smula förnuft att själv vägra bygga kärnkraft och dock köpa kärnkraft från ett grannland. Uppbyggnad och användning av kärnkraft är en gemensam global fråga även i ett positivt hänseende.

Vi bör lämna dörren öppen för en ännu bättre teknologisk utveckling, där alla miljöproblem, även växthusföreteelsen beaktas. De nordiska länderna sitter i detta avseende i samma båt som den övriga världen.

Saara-Maria Paakkinen: Ärade president! Jag vill bara helt kort konstatera att kärnkraften medför många dokumenterade risker. Genom att producera kärnavfall ger vi kommande generationer i arv risker vilka alla inte ännu är kända. Ersättandet av kärnkraft med andra energikällor måste naturligt nog behandlas i samband med en totalvärdering av energipolitiken på ett sätt som samtidigt tar hänsyn till energiproduktionens följder för miljön. Vi är alla på det klara med att det inte finns några enkla lösningar att tillgå, men vi löser absolut inget genom att skjuta över ansvaret och eventuella katastrofala följder på kommande generationer; därför måste vi helt avstå från kärnkraft.

Kristen Poulsgaard: Fru præsident! Nordisk Råd er ved at bestå af miljøfanatikere og miljøhysteri ud over alle grænser. Hvis der er noget, der er miljøvenligt, så er det kernekraft, men vi ved da også godt i Fremskridtspartiet, at Tjernobylykken gjorde et skår, og den slog so mange år tilbage. Derfor mener vi, at vi skal spørge befolkningen ved en folkeafstemning, om man ønsker kernekraft eller ej. Indtil den folkeafstemning har fundet sted, vil jeg stemme imod det forslag, der ligger her.

Meddelande

Det meddelades, att statsrådet Georg Andersson intagit sin plats i rådet.

Sasi: Fru president! Det är ett faktum att det behövs energi. Det är också ett faktum att det behövs mera elektricitet i framtiden. Elektricitetsbehovet ökar med två till tre procent årligen, fastän vi kan spara energi med effektiva medel. Då är det bara fråga om att skaffa på något sätt elektricitet. Det är tre faktorer som man naturligtvis tar hänsyn till när man i Finland beslutar i detta hänseende: säkerhet, miljövänlighet och pris. Ingen av dessa faktorer kan lämnas obeaktad. Min egen personliga åsikt är den att kolkraftverken i Norden är farligast, då deras utsläpp sprids till alla nordiska länder och är klart skadliga. Man borde bli av med dem först.

Det väsentliga i utskottets betänkande enligt min mening är att där konstateras att varje land fattar sina egna energipolitiska beslut. Det är en fråga som mycket länge diskuterades i utskottet. Motionsframställarna krävde att den punkten skulle utelämnas men utskottet ville ha den meningen kvar. Den är av mycket stor betydelse, då det innebär att varje land självt fattar beslut om det är önskvärt att avveckla kärnkraften eller inte.

Meningen i utskottets betänkande är att om vi t. ex. i Finland anser det önskvärt att avveckla kärnkraften borde vi kunna samarbeta på nordisk nivå och försöka skaffa sådana medel att detta faktiskt kan ske. Då är det närmast fråga om att använda de energiresurser som finns i vissa nordiska länder, närmast vattenkraft och gas. Den fråga som Ilkka-Christian Björklund ställde är väldigt väsentlig, nämligen om vi kan få gas och vattenkraft från Norge till ett rimligt pris. Det kan göra det möjligt att vi kan lösa frågan för Finlands del på sådant sätt som bl. a. Johan Buttedahl krävde.

Jag vill ändå påpeka att det är positivt att utskottet konstaterar i betänkandet att man borde göra samnordiska utredningar om alternativa utvecklingslinjer beträffande framtida energibehov och energiproduktion och på så sätt försöka konstruktivt föra den här frågan vidare.

Helge Adam Møller: Ærede præsident! Jeg stemmer nej til forslaget, det har jeg vidst i lang tid, lige siden jeg læste det første gang.

Jeg kan godt forstå forslaget, og jeg kan godt forstå den indstilling, som Økonomisk Udvalg har. Jeg tror også, at de helt klart har et flertal med sig blandt de nordiske befolkninger, så på den måde er det jo et godt forslag.

Men jeg mener alligevel, at det er rigtigt, at når man har en anden holdning, at man så holder fast i den, indtil man er overbevist. Det kan være, jeg tager fejl, men jeg mener ikke, det er rigtigt, at det er en miljømæssig fordel ikke at have kernekraft. Tværtimod. Jeg mener, vi forurener langt mere ved at bruge kul og olie, men det er jo en debat, som andre kan føre.

Jeg vil også godt føje til, at i det danske Folketing og i den danske regering er der et stort flertal, som har besluttet, at kernekraft ikke skal indgå i den danske energiplanlægning, og jeg tror også her, at Folketinget og regeringen i Danmark har befolkningen med sig. Men jeg er stadig ikke

enig. Jeg tror nemlig, at kernekraften er kommet for at blive både i Øst og i Vest, og at den vil fortsætte med at være der også i fremtiden. Derfor ser jeg langt mere perspektiv i, når vi nu har kernekraften, at vi i Norden med vores teknologi, med vores høje miljøkrav, med vores tradition for sikkerhed på og udenfor arbejdspladsen, at vi udnytter den teknologi, den dygtighed og den viden til at skabe 100 pct. sikre kernekraftværker. Dette til gavn ikke alene for miljøet, men også for nordboerne og for de lande uden for Norden, som i de næste hundreder af år vil anvende kernekraft.

Men det var som sagt en privat mening, og derfor stemmer jeg nej.

Elo: Fru president! Det har ju ofta konstaterats här, och det har också utskottet konstaterat, att energiförsörjningen är en nationell fråga. Alla energiformer har sina problem; det är också ett faktum. Ingen av oss kan med säkerhet säga vilken energiform som är renast, mest miljövänlig och minst farlig. Vi har redan kunnat följa den diskussion som fördes om de skador som förorsakats av de danska kolkraftverken på skogarna i södra Sverige. Jag kommer från en ort i Finland där vi har två kärnkraftverk på fyra mils avstånd. Folk i trakten är inte alls rädda för kärnkraften. Tvärtom skulle jag säga att invånarna är mycket positivt inställda till en utbyggnad av kärnkraft, speciellt på denna ort.

Fru president! Tyvärr måste jag konstatera att våra regeringskumpaners — de finska moderaterna — beteende väcker åtminstone min uppmärksamhet och vissa tvivel. Riksdagsman Kimmo Sasi förordar ett kärnkraftsfritt Norden samtidigt som handels- och industriminister Ilkka Suominen föreslår byggandet av ett femte kärnkraftverk på 1990-talet. Jag skulle säga att var och en har rätt till sin egen åsikt, men det väcker också uppmärksamhet att Kimmo Sasi här säger något helt annat än vad han instämt i när utskottet skrivit betänkandet. Detta skulle möjligen kunna kallas hyckleri.

Fru president! Jag skall personligen avstå för omröstningen.

Sasi: Fru president! Jag vill bara helt kort replikera till Mikko Elo att jag är för kärnkraft. Men det är klart att om vi får t. ex. vattenkraft eller gas till ett billigare pris än vad det kostar att producera el genom kärnkraftverk, så då tar vi det

alternativet.

Gadd: Fru president! Det finns en synpunkt som jag tycker inte har kommit fram i debatten, och jag tycker att det vore synd om den inte fördes fram. Jag delar naturligtvis den inställning som redovisats av flera talare och som innebär att det värdefulla i betänkandet ligger i att det råder enighet mellan alla nordiska länder och mellan de partier som är representerade i utskotten. Men om den svenska kärnkraftsavvecklingen blir ett faktum och Barsebäck avvecklas, hur mycket tryggare kommer Malmö och Köpenhamn då att vara, om det fortfarande finns kärnkraftverk i Östtyskland, i Polen och i Sovjetunionen vilka inte på långa vägar har den säkerhet som de svenska kärnkraftverken har?

Självfallet skulle det vara av värde om de nordiska länderna under kärnkraftsavvecklingen, där en sådan blir aktuell, i enighet och på olika sätt i internationella sammanhang kunde skapa en medvetenhet i andra länder om säkerhetsfrågorna. Vi är mycket litet betjänta av att se dessa som en intern nordisk angelägenhet.

Låt mig citera J.P. Syse — men helt omvänt: Om geografien måste vi nog förhandla! Det är vad som framhålls i betänkandet. Jag vill alltså understryka att det inte i och med att vi har löst denna fråga om säkerheten i Norden är så säkert att andra också gjort det.

Knuuttila: Rouva presidentti! Minä haluan keskustelun lopuksi tuoda kuulemani suomalaisen ydinfysiikan professorin terveiset. Hän totesi eräessä esitelmässään, että pitkällä aikavälillä ei ole merkitystä, millä tavalla energiaa maapallolla tuotetaan. Ongelma on lämpökuorma, joka lisääntyy kaiken energian tuottamisen kautta. Ainoa kestävä ratkaisu on energian säästäminen.

Knuuttilas anförande i svensk översättning: Fru president! Jag vill avslutningsvis i diskussionen framföra en hälsning från en finsk professor i kärnfysik. Han konstaterade i ett föredrag, att det på lång sikt inte har någon betydelse, hur man producerar energi på jordklotet. Problemet är den värmebelastning, som ökar genom produktion av all energi. Den enda hållbara lösningen består av sparandet av energi.

Aho: Fru president! Jag vill ännu återkomma till Kimmo Sasis tal. Enligt min mening tolkade

han den diskussionen vi hade i ekonomiska utskottet fel. Han sade att någon hade krävt övernationellt beslutsfattande när det gäller kärnkraften och avvecklingen av kärnkraft. Det stämmer inte. Jag skulle säga att i det nordiska samarbetet har man hela tiden tillämpat den principen att alla länder fattar sina egna nationella beslut. Det gäller inte bara energipolitiken och avvecklingen av kärnkraft, utan det gäller också alla andra ärenden i nordiska sammanhang.

Sedan diskussionen förklarats avslutad, skedde votering medelst voteringsapparat beträffande utskottets förslag till rekommendation.

För rekommendationen röstade:

Esko Aho, Svein Alsaker, Claes Andersson, Lennart Andersson, Margareta André, Ylva Annerstedt, Margrete Auken, Jo Benkow, Jens Bilgrav-Nielsen, Gunnar Björk, Ilkka-Christian Björklund, Gustav Björkstrand, Johan Buttedahl, Eidiur Guðnason, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Kjell Magne Fredheim, Arne Gadd, Knud Glønborg, Lilli Gyldenkilde, Fleming Hansen, Søren Hansen, Per Olof Håkansson, Siri Häggmark, Åsa Solberg Iversen, Olof Jansson, Elver Jonsson, Riitta Järvisalo-Kanerva, Anker Jørgensen, Brit Jørgensen, Ragna Berget Jørgensen, Thea Knutzen, Sakari Knuutila, Inga Lantz, Grethe Lundblad, Kjeld Rahbæk Møller, Agnar Nielsen, Barbro Nilsson, Mats Nyby, Hans Nyhage, Ólafur G. Einarsson, Óli P. Guðbjartsson, Berit Oscarsson, Saara-Maria Paakkinen, Páll Pétursson, Seppo Pelttari, Hans Pettersson, Heikki Riihijärvi, Mirja Ryyänen, Kimmo Sasi, Asbjørn Sjøthun, Arne Skauge, Ingrid Sundberg, Sten Svensson, Karin Söder, Peder Sønderby, Bernhard Tastesen, Ole Gabriel Ueland, Valgerður Sverrisdóttir, Ernst Wroldsen, Lena Öhrsvik och Kåre Øvregård.

Mot rekommendationen röstade: Helge Adam Møller och Kristen Poulsgaard.

Mikko Elo, Elsi Hetemäki-Olander, Liisa Hilpelä, Anna-Kaarina Louvo, Eeva-Liisa Moilanen, Sverrir Hermannsson, Harald Synnes och Eeva Turunen *avstod från att rösta*.

Frånvarande var:

Dorte Bennedsen, Guðrún Helgadóttir, Thor-Eirik Gulbrandsen, Hagen Hagensen, Ivar Han-

sen, Margit Hansen-Krone, Wiggo Komstedt, Theo Koritzinsky, Preben Lange, Jacob Lindenskov, Kaj Poulsen, Reulf Steen, Otto Steenholdt, Jan P. Syse och Anders Talleraas.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 62 röster mot 2. 8 medlemmar avstod från att rösta.

12

A 792/e: Medlemsförslag om "frikommunför-sök" över riksgränserna i Norden

Ekonomiska utskottet hade föreslagit, att Nordiska rådet med anledning av medlemsförslaget antar följande rekommendation:

Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd å muliggjøre for kommuner på ulike sider av najongsgrensene i Norden å delta i et frikommuneforsøk i samsvar med Økonomisk utvalgs synspunkter, samt

etablere en prosjektgruppe som gis tilstrekkelige ressurser for å evaluere forsøksvirksomhetene og foreslå endringer i lover og regler som hemmer det grenseregionale samarbeidet.

Björkstrand (ekonomiska utskottets talesman): Fru president! I flera nordiska länder har man igångsatt s. k. frikommunförsök. Målet har först och främst varit att ge deltagande kommuner möjlighet att ändra organisations- och verksamhetsformer utan de hinder som nationella regler och bestämmelser kan innebära.

Enligt ifrågavarande medlemsförslag A 792/e bör denna tanke med fördel också kunna tillämpas i det nordiska samarbetet. Ett nordiskt samarbete gällande frikommuner kunde enligt förslaget t. ex. omfatta turism, kommunikation, ungdomsskolor, äldreomsorg, hälso- och socialsektorn, transport samt gränshandel.

Ekonomiska utskottet betonar i sitt betänkande över medlemsförslaget betydelsen av det nordiska samarbetet på det regionalpolitiska området och lägger därvid speciell vikt vid det gränsregionala och gränskommunala samarbetet. Utskottet anser det önskvärt att utveckla nya samarbetsformer mellan kommuner och gränsregioner och förordar en större frihet till att pröva olika samarbetsformer i kommunerna.

Beträffande frikommunförsök av det slag som beskrivs i medlemsförslaget, anser utskottet att de kan framstå som ett centralt led i arbetet med

att stärka och konkretisera det gränsregionala samarbetet. Bl. a. projekt som bidrar till att utveckla kommunernas servicemöjligheter är positiva. Samarbete bör äga rum när man genom utnyttjande av gemensamma resurser och kunskaper kan arbeta mera effektivt eller nå bättre resultat än på nationell nivå. Särskild uppmärksamhet bör ägnas åt bestämmelser och administrativa procedurer som berör den allmänna gränshandeln.

Utskottet är enigt med förslagsställarna om principen att de deltagande kommunerna själva skall avgöra vilket samarbete som leder till ömsesidig nytta. Kommunerna bör kunna utforma samarbetet utan att ta hänsyn till de hinder som riksgrensarna innebär, men samtidigt är det klart att vissa områden inte kan inkluderas i samarbetet. Det är ministerrådets uppgift att fastställa ramarna för frikommunförsöken. Det är naturligt att till försöksverksamheten välja kommuner från redan existerande nordiska gränsregionala samarbetsområden, sådana som t. ex. Kvarkenområdet.

Utskottet delar vidare förslagets uppfattning om att det är ändamålsenligt att etablera en projektgrupp, som kan följa och evaluera frikommunförsökets utveckling.

Fru president! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Statsråd **Engseth**: Fru president! Medlemsförslaget om frikommuneförsök över riksgrensene i Norden tar utgångspunkt i de spesielle problemer grensebefolkningen opplever, forårsaket av ulikheter i nasjonale regler som ofte berører beboernes hverdag. De fleste nordiske land har startet opp med frikommuneförsök, og forslagsstillerne mener at et slikt försök med fordel bør kunne anvendes også på det nordiske samarbeidet. Det nevnes en rekke eksempler på områder hvor det vil ligge til rette for frikommuneförsök, bl. a. innen turistnæring, skoleverk, helse- og sykehussektor og grensehandel. Men grunntanken i forslaget er at de deltagende kommunene selv avgjør hvilken type samarbeid som har mest for seg, og hvilke regler som innen rammer fastsatt av Nordisk Ministerråd bør endres eller oppheves.

Det foreslås en forsøksperiode på 10 år.

Forslaget innebærer også at en projektgruppe med representasjon fra Nordisk Råd, Nordisk Ministerråd og de deltagende kommuner etableres og gis tilstrekkelige ressurser til å evaluere

virksomheten og foreslå forandringer i de nordiske lands regelverk.

Hos oss har Norsk Kommuneforbund og Norske Kommuners Sentralforbund avgitt uttalelser til forslaget, og de er i utgangspunktet positive til et nordisk frikommuneförsök. Kommuneforbundet har imidlertid en del betenkeligheter, bl. a. med hensyn til hvordan försökene skal starte opp. Kommuneforbundet mener det naturlige må være at kommunene søker om fristatus gjennom den plantagte prosjektgruppen, og at de nordiske land som har opprettet, eller som i forbindelse med den foreslåtte försöksordningen vil opprette frikommuner, blir kontaktet gjennom det ansvarlige departement. Forbundet mener også at en forsøksperiode på fem år bør være nok.

For min del vil jeg si meg enig med Norske Kommuners Sentralforbund og Norsk Kommuneforbund i at et försök vedrørende grensekommunene eller grenseområdene er positivt. Jeg har stor forståelse for de problemer grensebefolkningen møter i sin hverdag, og at disse bør kunne løses gjennom et nordisk samarbeidsprosjekt. Imidlertid ser jeg enkelte uklarheter og betenkeligheter ved forslaget. Blant annet mener jeg, i likhet med Kommuneforbundet, at det er uklart hvordan man nå skal sette i gang med försök. Forslaget synes dessuten å legge opp til et prosjekt som vil kunne bryte med prinsippet om frihet for kommunene til selv å bestemme om de vil delta, et prinsipp som ligger til grunn for den norske frikommuneordning.

Jeg vil anbefale at den foreslåtte prosjektgruppen i første omgang får i oppdrag å drøfte og trekke opp rammene for försöksvirksomheten og dernest får ansvar for å starte opp og samordne prosjektet. Når det gjelder forsøksperiodens lengde, slutter jeg meg til de uttalelser som er kommet fra norsk side om at en fem års forsøksperiode bør være rimelig og fornuftig.

Jeg vil til slutt nevne at frikommuneförsök kanskje ikke er den mest hensiktsmessige måten å løse grensekommunenes eller grenseområdenes problemer på. Flere av disse problemområdene er av en mer generell og nasjonal karakter og går egentlig utover hva som er naturlig å trekke inn i et frikommuneförsök. Flere av eksemplene på aktuelle problemstillinger som er nevnt, beveger seg langt utenfor kommunale virksomhetsområder. Poenget i denne sammenheng synes å være å få til en harmonisering av ulike nasjoners regel-

verk først og fremst på de områder hvor grensekommunene selv føler at det er behov for det. Hovedspørsmålet vil således være å gripe fatt i de problemer som følger av selve nasjonsgrensene. Mer aktuelt enn et frikommuneforsøk vil det kanskje være å fristille grensekommunene fra visse nasjonale bestemmelser gjennom en egen lovhjemmel.

Men la meg føye til, for ikke å bli misforstått: Jeg er enig i at man setter ned en slik prosjektgruppe, men jeg synes at det ut fra det jeg har sagt, er svært viktig at prosjektgruppen gis i oppdrag å utrede forslag om et grensekommuneforsøk på et nokså fritt grunnlag, slik at vi får med alle sider ved disse problemstillinger.

Fredheim: President! Som en av forslagsstillerne vil jeg gjerne si litt om bakgrunnen for forslaget.

Vi vet alle at nordisk samarbeid på det praktiske plan ikke sjelden møter forskjellige hindringer. Ofte kan de ha sammenheng med ulike lover eller bestemmelser. Det kan føre til at samarbeid som ellers ville vært helt naturlig, ikke kommer i stand, og at ressurser og initiativ ikke kan nyttes ut — det vet enhver som bor i grenseområdene. Det kan f. eks. gi seg slike utslag som at grensehandelen som ellers er nokså utbredt, støter på hindringer. Jeg f. eks. kan ikke — så vidt jeg vet — ta med meg noen kilo poteter eller en blomsterkvast til kona når jeg har vært på besøk i Charlottenberg eller Arvika, om jeg vil være lovlydig. Hoteller på svensk side kan i praksis ikke kjøpe melk fra et meieri i Trysil som ligger fem mil unna, men de må i stedet hente melken 25 mil lenger inne i Sverige.

Et svensk-norsk samarbeid om kalking av et vassdrag på norsk side som går inn i Sverige, har ført til visse problemer på grunn av forskjellige momsregler til tross for at våre venner på svensk side sier at de gjerne vil betale for kalken.

Et annet velkjent problem er forskjellige regler når det gjelder vogntogstørrelser, hvilket ofte skaper både urimelige og unødige omlastinger innen et grenseområde.

På den kommunale sektor er det en rekke felter hvor samarbeidet ville bli atskillig lettere om man fikk i gang et slikt frikommuneforsøk over riksgrensen som forslaget sikter på. Det gjelder, som det er nevnt her, på skolens område, f. eks. i samarbeidet om spesial- og yrkesrettede linjer, hvor elevgrunnlaget i en grensekommune kan være for

spinkelt, men hvis man slår det sammen, kan det til sammen bli et elevgrunnlag stort nok til å starte en slik linje, hvilket igjen kan føre til at elevene kan bo hjemme istedenfor at de må bo borte i skoletiden.

I det hele tatt tror jeg det er viktig at grensekommunene selv kan ta initiativ til og være med på å finne områder hvor de ønsker å samarbeide, uten at nasjonale regler eller lover skaper hindringer.

Frikommuneforsøk er jo kjent i flere av de nordiske land. Vi som står bak dette forslaget, mener altså at man bør gjøre forsøk på å føre dette videre, slik at riksgrenser ikke skaper unødige hindringer. Grenseboerne opplever heldigvis ikke riksgrensen som noen grense mellom mennesker, og derfor bør vi også gjøre det lettest mulig for dem å leve i fredelig sameksistens.

Jeg er veldig glad for at praktisk talt samtlige av de høringsinstansene som har uttalt seg, er positive. Jeg er også glad for den positive innstilling som foreligger fra Økonomisk utvalgs side, og ikke minst med at det foreslås opprettet prosjektgrupper med tilstrekkelige ressurser for å evaluere eller vurdere forsøksvirksomheten og å foreslå endringer i lover og regler som hemmer det grenseregionale samarbeidet.

Jeg vil også føye til at jeg er glad for statsråd Engseths positive vilje til å sett dette ut i livet. Jeg har ingen motforestillinger mot det han sa, at man først burde bruke prosjektgruppen til å finne fram til klare grenser, og selvfølgelig finnes det avgrensninger — det er forslagsstillerne klar over.

Nå har det ikke vært forslagsstillerne hensikt at frikommuneforsøk skulle kunne løse alle grensekommunenes problemer, slik som jeg oppfattet statsråden. Det tror jeg nok ikke vil skje, selv om vi får i gang slike frikommuneforsøk. Men vi kan kanskje løse en god del praktiske problemer for vanlige mennesker i deres hverdag. Derfor vil jeg konkludere med at jeg er glad for den positive velvilje fra utvalgets side, og jeg er glad for at statsråden vil gjøre det han har sagt han vil gjøre. Jeg håper at det uredningsarbeidet som statsråden først vil ha gjennomført med sikte på å trekke opp grensene, kan skje raskt, slik at frikommuneforsøkene over riksgrensene kan komme i gang snarest mulig.

Pelttari: Rouva päsidentti! Jäsenehdotus vapaakuntakokeilusta Pohjoismaiden raja-alueilla on nähtävä käynnissä olevan hajasijoitustoi-

minnan osana ja näin ollen tärkeänä aluepoliittisena toimenpiteenä. Pohjoismaiden yhteistyön tulokset voidaan selvimmän nähdä juuri raja-alueilla, samoin myös yhteistyössä esiintyvät puutteet. Juuri näiden seutujen väestö näkee päivittäin konkreettisesti ongelmat ja esteet, joita valtioiden rajat edelleen merkitsevät.

Käsitteet Pohjola kotimarkkina-alueena ja pohjoismainen kansalaisuus kokoavat yhteen pohjoismaisen yhteistyön tärkeitä päämääriä. Niiden toteuttaminen vaatii vielä lukuisten säännösten yhdenmukaistamista.

Rajakaupassa on vielä paljon esteitä, ja erityisen räikeitä eroja löytyy sosiaalialalta, jolla usein yksityinen kansalainen saa kärsiä mm. pohjoismaisen sosiaaliturvasopimuksen puutteista tapauksissa, joissa esim. lapsen vanhemmat ovat eri Pohjoismaiden sosiaaliturvan alaisia. Aivan päivänkohtainen asia Suomenkin eduskunnassa hallitusyhteistyön osalta koskee bensakauppaa raja-alueella, jossa tällä hetkellä hintaero on niin suuri Suomen tappioksi, että meikäläiset dealerit eivät menesty ilman jonkinlaista valtiovallan ja öljy-yyniöiden taholta tulevaa vastaantuloa.

Talousvaliokunta suosittaa projektiryhmän asettamista vapaakuntakokeilun selvittämiseen. Haluan tässä tuoda esille luonnollisen kohteen vapaakuntakokeilulle. Tornionlaakson kunnat ovat harjoittaneet jo pitkään keskinäistä yhteistyötä. Tätä varten on perustettu yhteistyöelimet, kuntien toimikunnat, molemmin puolin rajaa. Yhteistyön organisoimiseksi perustettiin viime vuonna Tornionlaakson neuvosto, jonka tavoitteena on valmistella ja toteuttaa aloitteita ja projekteja, joiden avulla yhteisvoimin voidaan monipuolistaa elinkeinorakennetta ja parantaa työllisyyttä, ylläpitää vähintään nykyistä palvelutasoa, kehittää koulutusoloja sekä edistää kulttuuriyhteistyötä. Useita projekteja on jo käynnissä, ja suunnitteilla on monia projekteja. Toiminta on käynnistynyt ripeästi ja kaipaasi kipeästi vaki-naista henkilökuntaa.

Toivonkin, että Pohjoismaiden ministerineuvosto asettaisi Tornionlaakson neuvoston samaan asemaan kuin Merenkurkun neuvoston budjetissaan. Molemmat neuvostot toimivat isommassa kokonaisuudessa, edellinen pohjoiskalottikomitean osana ja jälkimmäinen osana keskipohjolakomiteaa.

Rouva presidentti! Toivon, että Pohjoismaiden ministerineuvosto ottaisi Tornionlaakson neuvoston ja Tornionlaakson huomioon vapaakun-

takokeilussa ja antaisi alueella spontaanisti vuosisatoja voimassa olleelle yhteistyölle riittävät resurssit ja jatkuvuuden. Alkoihan koko pohjoiskalottiyhteistyö juuri nimenomaan Tornionlaak-sosta.

Pelttaris anförande i svensk översättning:

Fru president! Medlemsförslaget om ett frikommunsexperiment i Nordens gränsregioner skall ses som en del av den pågående utlokaliseringsverksamheten och sålunda som en viktig regionalpolitisk åtgärd. Såsom det nordiska samarbetets resultat, syns också samarbetets brister bäst just i gränsområdena. Det är i dessa trakter som befolkningen dagligen stöter på de problem och hinder som riksgrensarna än i dag innebär.

Två av det nordiska samarbetets viktiga mål sammanfattas i begreppen "Norden som hemmamarknad" och "nordiskt medborgarskap". Ännu återstår att harmonisera en hel del regler för att dessa skall bli verklighet.

Det finns fortfarande flera hinder i gränshandeln, och de mest iögonfallande skillnaderna finns på den sociala sidan, vilket ofta betyder att den enskilde medborgaren får lida av bristerna i den nordiska socialskyddsöverenskommelsen bl. a. då ett barns föräldrar tillhör två olika nordiska länders socialsystem. En dagsaktuell fråga även i Finlands riksdag för regeringssamarbetets del gäller bensinhandeln i gränsområdet, där den nuvarande prisskillnaden är så ofördelaktig för Finland att våra dealers inte har framgång utan något slags hjälp från statsmaktens eller oljebolagens sida.

Ekonomiska utskottet förespråkar tillsättande av en projektgrupp med uppgift att utreda förutsättningarna för ett frikommunsexperiment. Jag vill i detta sammanhang peka på ett naturligt objekt för ett frikommunsexperiment. Kommunerna i Tornedalen har sedan länge haft ett etablerat samarbete. För detta samarbete har inrättats samarbetsorgan, kommunala delegationer på var sin sida om gränsen. För övergripande organisation av samarbetet grundades år 1987 Tornedalsrådet, som har till uppgift att bereda och verkställa projekt och initiativ som gör det möjligt att i samarbete differentiera näringsstrukturen, främja sysselsättningen, utveckla utbildningsutbudet och främja kultursamarbetet. Flera projekt har redan påbörjats och många projekt befinner sig på planeringsstadiet. Denna verksamhet som raskt kommit igång, lider skri-

ande brist på permanent personal.

För den skull hoppas jag, att Nordiska ministerrådet ger Tornedalsrådet samma budgetstatus som Kvarkenrådet har. Vartdera rådet arbetar i en större helhet, de först nämnda som en del av Nordkalottkommittén och de senare som en del av Mittnordenkommittén.

Fru president! Jag önskar, att Nordiska ministerrådet skulle beakta Tornedalsrådet och Tornedalen i sitt frikommunsexperiment och att ministerrådet skulle ge det sekelgamla spontana samarbetet i Tornedalen tillräckliga resurser för att trygga dess fortbestånd. Det var ju just i Tornedalen som Nordkalottsamarbetet fick sin början.

Sedan diskussionen förklarats avslutad, skedde votering medelst voteringsapparat beträffande utskottets förslag till rekommendation.

För rekommendationen röstade:

Esko Aho, Claes Andersson, Lennart Andersson, Margareta Andrén, Ylva Annerstedt, Margrete Auken, Jo Benkow, Dorte Bennedsen, Gunnar Björk, Ilkka-Christian Björklund, Gustav Björkstrand, Eidoður Guðnason, Mikko Elo, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Kjell Magne Fredheim, Arne Gadd, Knud Glønborg, Flemming Hansen, Søren Hansen, Elsi Hetemäki-Olander, Liisa Hilpelä, Per Olof Håkansson, Siri Häggmark, Åsa Solberg Iversen, Olof Jansson, Elver Jonsson, Riitta Järvisalo-Kanerva, Brit Jørgensen, Ragna Berget Jørgensen, Thea Knutzen, Sakari Knuutila, Wiggo Komstedt, Theo Koritzinsky, Anna-Kaarina Louvo, Grethe Lundblad, Eeva-Liisa Moilanen, Helge Adam Møller, Kjeld Rahbæk Møller, Barbro Nilsson, Hans Nyhage, Ólafur G. Einarsson, Óli P. Guðbjartsson, Berit Oscarsson, Saara-Maria Paakkinen, Páll Pétursson, Seppo Pelttari, Hans Petersson, Heikki Riihijärvi, Mirja Rynänen, Kimmo Sasi, Arne Skauge, Otto Steenholdt, Ingrid Sundberg, Sten Svensson, Sverrir Hermannsson, Karin Söder, Bernhard Tastesen, Eeva Turunen, Ole Gabriel Ueland, Valgerður Sverrisdóttir, Lena Öhrsvik och Kåre Øvre-gard.

Frånvarande var:

Svein Alsaker, Jens Bilgrav-Nielsen, Johan Buttedahl, Thor-Eirik Gulbrandsen, Guðrún Helgadóttir, Lilli Gyldenkilde, Hagen Hagensen, Ivar Hansen, Margit Hansen-Krone, Anker Jør-

gensen, Preben Lange, Inga Lantz, Jacob Lindenskov, Agnar Nielsen, Mats Nyby, Kaj Poulsen, Kristen Poulsgaard, Asbjørn Sjøthun, Reulf Steen, Harald Synnes, Jan P. Syse, Peder Sønderby, Anders Talleraas och Ernst Wroldsen.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 63 röster.

Ilkka-Christian Björklund overtog härefter ledningen av förhandlingarna.

13

C 15/e: Berättelser rörande ekonomiska utskottets verksamhetsområde 1986

Ekonomiska utskottet hade föreslagit, att Nordiska rådet lägger berättelserna till handlingarna.

Utskottets förslag bifölls.

14

E-saker

E 29: Fråga till Sveriges regering om atomkraftverket Barsebäck¹

Margrete Auken: Hr. præsident! Jeg vil gerne spørge den svenske regering, om den kan bekræfte, at det er muligt allerede i 1988 at afvikle to reaktorer i Sverige, uden at det vil skabe elforsyningsmæssige problemer, at den ene af dem udmærket kan være Barsebäck, og at den anden reaktor på Barsebäck kan lukkes inden for 2 år ved installation af shuntkondensatorbatterier og en vis samkørsel med Elkraft.

Statsrådet **Bodström:** Herr president! Den svenska regeringen lade i förra veckan fram en proposition om energipolitik inför 1990-talet. I propositionen föreslås en handlingsplan för kärnkrafts-utvecklingens inledande skede. Enligt regeringens förslag skall kärnkrafts-utvecklingen inledas med att en första reaktor tas ur drift 1995 och en andra år 1996 — en i Ringhalsverket och en i Barsebäckverket.

Regeringens förslag bygger på ett omfattande utredningsunderlag. En utgångspunkt för förslaget är att utvecklingen skall genomföras utan att landets elektricitetsförsörjning äventyras och utan att samhällsekonomiska, sociala eller miljöpolitiska mål riskeras.

Elförsörjningen måste planeras för att möta

¹ *Frågan tryckt s. 3040.*

den stora osäkerhet som vidlåder bedömningarna av elbehovets fortsatta utveckling, särskilt när det gäller industrisektorn.

Jag kan försäkra Margrete Auken att regeringen mycket noga har analyserat de problem som är förknippade med att ta två reaktorer ur drift. Det gäller dels leveranssäkerheten för elektricitet och dels konsekvenserna för industrin och hushåll med eluppvärmda bostäder. För att klara den framtida energiförsörjningen kommer man att intensifiera förberedelsearbetet inför avvecklingens inledande skede.

Regeringen föreslår därför att ett omfattande program för elhushållning startar omgående. De statliga insatserna för att främja forskning, utveckling och demonstration av ny energiteknik med goda miljöegenskaper fortsätter och intensifieras.

En första avstämning skall göras år 1990.

Av särskild vikt är att energiförsörjningen i Sydsverige planeras med stor omsorg. Marginalerna i tillförseln av elektricitet är mindre i Sydsverige än i Mellansverige. Statens energiverk har bedömt att det vid höglasttillfällen kan uppstå en effektbrist om ca. 300 megawatt i Sydsverige om en reaktor i Barsebäcksverket tas ur drift utan att kompensering utbyggnad eller förstärkning av överföringssystemet har skett.

Beslutet om att inleda avvecklingen är oåterkalleligt. Jag kan därför ge Margrete Auken ett bestämt besked, att en av reaktorerna i Barsebäcksverket kommer att stängas av år 1995 eller senast år 1996.

Margrete Auken: Svaret er temmelig utilfredsstillende. Jeg har heldigvis, og det er jeg taknemlig for, haft lejlighed til at gennemgå det grundligt, fordi jeg har set det, og der er ingen – ingen – tekniske begrundelser for, at man ikke straks kan gå i gang. Det eneste sted, der er uoverensstemmelser mellem det, jeg har fremlagt i mit spørgsmål, og det, den svenske regering siger, er en kritisk situation i en højlastperiode. Højlast klarer man ikke med kernekraft; det klarer man med værker, der kan sluttes til. Her er det så, at vi foreslår, at en bedre sammenkøring med Elkraft i Danmark ville være på sin plads, og det er naturligvis muligt, hvis det blot politisk lægges frem.

Vi oplever virkelig i Danmark, at Sverige næsten ikke tager hensyn til Danmark. Københavns befolkning har ikke stemmeret til den svenske

Riksdag, og derfor bliver det dem, der har stemmeret til den svenske Riksdag, der kommer til at afgøre, hvad der sker. Det er utilfredsstillende for os, at hele Barsebäcksværket skal køre videre under en afviklingsplan, hvor Barsebäcks direktør har sagt, at det vil slække på kapaciteten og på ekspertisen dér. Det vil sige, det bliver mere usikkert.

At man derefter kun lover os at lukke én reaktor – jamen så er der én tilbage. Hvis den svenske regering tror, at det at man har meget ballade på hjemmefronten, fordi man begynder at lukke værker på det tidspunkt, på nogen måde trøster og beroliger os i Danmark, så tager man fejl.

Jeg har fået den danske regerings forsikring om, at man flere gange har forelagt det danske ønske for den svenske regering, men det gør tydeligvis ikke indtryk, før vi i København også får stemmeret til den svenske Riksdag.

Statsrådet Bodström: Herr president! Jeg tycker att Margrete Auken borde vara tillfredsställd med Sverige. För 30 år sedan bestämde sig landet för att avstå från att bygga upp sitt försvar på tillgång till kärnvapen. Kärnkraften för fredliga ändamål byggdes däremot ut kraftigt. För tio år sedan ledde en folkomröstning till beslut om att alla kärnkraftverk skall avvecklas. I år har den svenska regeringen presenterat en tidplan för avvecklingens första fas. Därvid kommer reaktorer att tas ur bruk som varken är ekonomiskt eller tekniskt förslitna. Jag vet inte om något annat land är berett att handla med liknande konsekvens.

Margrete Auken har sagt att det inte finns tekniska skäl för att behålla en av reaktorerna i Barsebäck. Det vore kanske bättre att avveckla någon annanstans.

Jag vill bara säga att Barsebäcksreaktorerna är de modernaste vi har. Margrete Auken menar kanske att det vore bättre att avveckla den återstående reaktorn i Barsebäck och behålla en äldre reaktor eftersom faran för övriga människor vore mindre värd att beakta än det vi nu diskuterar.

Margrete Aukens motivering för att det är tekniskt en felaktig lösning att göra det val som regeringen har stannat för får vi väl beakta. Det kommer att jämföras med de andra skäl som kan komma fram vid andra tekniska bedömningar än den som Margrete Auken gör.

Margrete Auken: Hr. præsident! Der er åbenbart sprogvanskeligheder. Jeg har ikke sagt, det

var en teknisk forkert beslutning. Jeg har sagt, at der findes ingen tekniske grunde til, at man har truffet den beslutning. Der findes en klar politisk, og at den svenske regering skulle tro, at vi var glade i det danske, tyder på, at man aldrig hører, hvad der foregår i Danmark, for så kan man ikke få den opfattelse.

Det er da rigtigt, at ingen andre lande ville gøre sådan. Der er heller ingen andre lande, der har lagt et stort kernkraftværk oven i et andet lands hovedstad. Det er faktisk det eneste sted, det sker. Svenskerne eneste begrundelse for, at Barsebäck er sådan et fremragende værk, er, at det er svensk. Vi kunne jo høre i debatten her i dag, at fordi det er svensk, så må det være det bedste i verden. Der er en meget alvorlig kritik også af Barsebäcksværket, også selv om man har sat dette filter ind, som vi ingen erfaringer har med.

Svensk arrogance over for Danmark i denne sag er så belastende, at jeg virkelig synes, man skulle overveje, om der skal betales så store omkostninger i vores samarbejde, som Sveriges regering i øjeblikket udsætter os for.

Statsrådet **Bodström:** Herr president! Enligt den svenska regeringens uppfattning är inte det avgörande hur många människor som hotas av kärnkraften, utan det avgörande är om kärnkraften är farlig eller inte. Det har lett regeringen till att besluta avveckla en äldre reaktor framför en nyare reaktor.

E 24: Fråga till Nordiska ministerrådet angående rätten att använda utlandsregistrerad bil¹

Elver Jonsson: Herr president! Min fråga till ministerrådet lyder: När räknar ministerrådet med att man för nordiska gränsgångare har löst det problem som består i att de inte kan använda tjänstebil registrerad i tjänstgöringslandet även i bosättningslandet?

Statsråd **Berge:** Hr. president! Elver Jonsson har spurt Ministerrådet om när problemen for nordisk grenspassering kan løses, slik at tjenestebil kan brukes også i bosettingslandet.

De nordiske land har stort sett sammenfallende regler for bruk på sitt territorium av utenlandsregistrerte biler. Landene setter som vilkår for slik bruk at brukeren må være bosatt i utlandet.

Vilkåret om brukerens bosetting innebærer at en person som har sin bil registrert i det land der

han er bosatt, fritt kan passere grensen til et annet land der han har sitt arbeid. Normalt vil dette vilkåret således ikke føre til problemer for dagpendlere, forutsatt at bilen ikke brukes kommersielt. Problem oppstår for den som ønsker å bruke bil i bopelslandet, men har bilen registrert i det land som vedkommende har sitt arbeid.

Det sistnevnte problem synes vesentlig å ha sin årsak i at beskatningsnivået for biler er forskjellig innenfor de nordiske land. I mange tilfeller kan en bruker se en økonomisk fordel i å velge å ha bilen registrert i landet han arbeider i istedenfor i bopelslandet. I de eksemplene som spørren tar for seg, er det for så vidt betegnende at sysselsettingslandet, der vedkommende har latt bilene registrere, har et klart lavere bilbeskatningsnivå enn bopelslandet.

Som rådets medlem Elver Jonsson selv peker på, har problemet vært gjenstand for utredning av en ekspertgruppe. Gruppens konklusjon var at det ikke var mulig å liberalisere reglene på dette området.

Heller ikke de nordiske finansministre fant noen mulighet for å komme til enighet om å løse problemet da spørsmålet var oppe i november 1986.

Den viktigste grunnen til at man hittil ikke har kunnet komme fram til en anbefalt liberalisering er nettopp den store forskjellen i beskatningsnivåer for biler i de nordiske land. Så lenge denne forskjell fortsatt eksisterer, er det neppe mulig for tiden å komme videre i denne saken.

Jan P. Syse overtok härefter ledningen av förhandlingarna.

Elver Jonsson: Herr president! Jag vill återigen erinra om att bakgrunden till min fråga är den norske präst som bodde i Norge, jobbade i Sverige och hade svensk tjänstebil men inte fick resa hem med den. Han fick ställa bilen vid gränsen och hämtades varje aften där av sin hustru, eftersom han hade 8 km kvar till bostaden. Detta borde vara ett legitimt skäl för att han skulle få åka ända hem med sin tjänstebil.

Ett annat exempel, som vi nu har fått, redovisas i ett brev till kommunikationsutskottet. En dansk SAS-anställd arbetar i Sverige och har tjänstebil i Sverige, men bor på andra sidan sundet i Danmark. I sitt brev säger han att han kan resa med sin tjänstebil i alla länder *utom* i Danmark!

¹ Frågan tryckt s. 3031.

Det framgår av statsrådet Gunnar Berges svar att det är problem med olikheter i skattevillkor och regler. Det visste vi redan 1986, då jag fick svar av ministerrådet i samma fråga. Den gången upplevde jag en politisk vilja att göra något åt saken. Nu upplever jag att Gunnar Berge tvingas redovisa något av en trötthet i svaret. Det är inte något att göra åt saken. Att t. ex. vänta på en harmonisering av skatteregler skulle dra ut på tiden alltför länge.

Jag påstår inte att det finns någon enkel lösning på denna fråga. Men frågan är så banal att Gunnar Berge i ljuset av att vi talar om att underlätta samfärdsel och samarbete ändå borde ha sagt: Sorry, vi har inte klarat detta ännu, men det är något som vi måste ta itu med. Det lämnade svaret rimmar mycket illa med de högtidliga tal som vi har fått lyssna till under de senaste dagarna.

Statsråd Berge: Hr. president! Hvis det hadde vært så enkelt at problemet kunne avgrensnes til den stakkars presten som har gått igjen som eksempel, hadde det selvfølgelig ikke vært noe problem å finne en løsning. Men vanskeligheten oppstår jo rett og slett som følge av — for å holde meg til prestens terminologi — at Sverige fremstår som et skatteparadis i Norden når det gjelder bilbeskatning. Fri adgang for nordmenn og andre til å registrere sin bil i Sverige, hvor man har et eller annet arbeidsgiverforhold — fastere eller løsere — kunne selvfølgelig gi mulighet for en betydelig utglidning hvis man skulle ha adgang til å bruke den samme bil til privat kjøring i hjemlandet. Så jeg tror vi bare må erkjenne at hovedproblemet består i manglende synkronisering når det gjelder bilbeskatning. Dermed oppstår problemet, særlig i forholdet mellom Norge og Sverige, som også har en lang felles grense. Men problemet er minst like stort i forholdet mellom Danmark og Vest-Tyskland, hvor dette også ville oppstå hvis man hadde hatt tilsvarende regler. Jeg forsikrer altså at det ikke er manglende vilje fra Ministerrådets side. Spørsmålet er nå blitt utredet, og vi ser ingen praktisk løsning på dette i øyeblikket.

Elver Jonsson: Herr president! Utan att försöka anlägga någon teologisk synpunkt på denna fråga vill jag säga till Gunnar Berge att paradiset inte är riktigt så nära som han nyss ville antyda.

Men det är inte bara så att en norrman inte får

åka hem med sin svenskregistrerade tjänstebil. Någon kanske menar att norrmannen då i stället borde registrera den i Norge. Det går visserligen bra för den som är turist i Sverige, men den som har en rörelse och tar med sig en låda med 20 kg margarin i bilen när han kommer till Sverige betraktas som kriminell. Det går inte för sig att medföra något sådant, för då är det fråga om en rörelse på den andra sidan av gränsen. Detta accepterar ministerrådet inte enligt nuvarande regler.

Herr president! Vi löser inte denna fråga här, men jag vill ändå skicka med en uppmaning att man skall ta itu med den. Det kommer snart ett medlemsförslag i frågan. Som statsrådet Hellström sade i förrgår växer ett levande nordiskt samarbete fram ur en naturlig gemenskap. Det är något som inte stämmer på den här punkten, mot bakgrund av vårt tal om att underlätta rörligheten över gränserna. Det gäller därför för ministerrådet att försöka lösa denna fråga.

E 36: Fråga till Sveriges regering om variabel fettvaruavgift å norskt margarin tillverkat av marint fett¹

Ragna Berget Jørgensen: Hr. president! Jeg ahr følgende spørsmål til Sveriges regjering:

Finner svenske myndigheter at en variabel avgift for margarin produsert av marint fett er i samsvar med sine avtaleforpliktelser i EFTA?

Statsrådet Hellström: Herr president! I motiveringen till frågan hänvisas bl. a. till ett enskilda fall rörande ansökan om avgiftsbefrielse för norskt marint margarin. Detta enskilda fall gäller ett beslut av svenska statens jordbruksnämnd och har överklagats till den svenska regeringen, som slutligt kommer att avgöra ärendet. Fallet kan därför inte tas upp till diskussion här.

Beträffande den principiella frågan gäller att den svenska avgiften läggs på slutprodukten margarin. Margarin hör — oberoende av råvarubas — under EFTA-konventionens bilaga D del III för jordbruksvaror. Avgiftsbeläggningsen strider således inte mot EFTA-reglerna — lika litet för övrigt som den norska kvantitativa importregleringen för margarin gör det.

Som ett problem i sammanhanget framhålls att världsmarknadspriserna på vegetabiliska fettoljor ligger lägre än de på marina oljor. Ett urval av jämförbara prisnoteringar under senare år tyder

¹ Frågan tryckt s. 3048.

emellertid på det motsatta förhållandet. Slutsatsen blir då snarast att marina oljor normalt sett har en prismässig konkurrensfördel jämfört med vegetabiliska oljor. Fettvaruavgiften är densamma för alla. Den drabbar såväl import som tillverkning av svenskt margarin. Det görs heller ingen åtskillnad mellan vegetabiliskt och animaliskt fett.

Sverige vill verka för lättnader i handeln med Norge med livsmedelsprodukter. Med detta syfte är vi beredda att ta upp en ömsesidig diskussion av de båda ländernas externa fettvaruregleringar. Redan nu åtnjuter Norge som frågeställaren f. ö. har påpekat en viss tullfri kvot. Därigenom sker en betydande norsk margarinexport till Sverige. Det är däremot inte möjligt att exportera svenskt margarin till Norge till följd av den norska kvantitativa importregleringen. Lättnader i denna reglering bör därför tas med vid en sådan ömsesidig diskussion av våra länders fettvaruregleringar.

Ragna Berget Jørgensen: President! Det er ikke noen tvil om at margarin behandles som et jordbruksprodukt i henhold til EFTA-konvensjonen. Men ut fra den generelle situasjon innen EFTA-området har Sverige opprettet en tollfri kvote på 7.200 tonn. Ifølge jordbruksnemnden er avgiften beregnet ut fra fettinnholdet. Siktemålet er å utjevne prisforskjellen i forhold til verdensmarkedets pris.

Imidlertid er innsatsvaren det her er tale om, et frihandelsprodukt i EFTA. Jeg stiller meg derfor fortsatt uforstående til berettigelsen av den svenske avgiften sett i relasjon til den tollfrie kvoten på 7.200 tonn. Jeg vil allikevel få bemerke at Norge ikke anvender kvantitative restriksjoner for import av margarin, men pålegger toll i likhet med Sverige.

Jeg er imidlertid glad for at man vil forsøke å løse dette spørsmålet og for at det allerede er tatt initiativ til et møte som skal holdes mandag til uken. Jeg håper at man finner fram til en positiv utgang på saken, ikke minst fordi dette gjelder Nordkalotten inkludert Nord-Norge hvor man har vedtatt at man skal søke å hindre ytterligere handelshindringer.

Statsrådet **Hellström:** Herr president! Oavsett de ingående ingredienserna är slutprodukten det EFTA-relevanta. Den fettvaruavgift som läggs på norskt marint margarin läggs även på svenskt marint margarin. Även i Sverige produceras mar-

garin, som kommer från marina oljor. Också det beläggs med fettvaruavgift. Denna avgift är inte diskriminerande mellan de olika slagen av animaliskt fett och vegetabiliskt fett utan är konkurrensneutral

Vi vill gärna medverka till lättnader. Men då får vi diskutera båda ländernas regleringar. I dag är det inte möjligt att exportera margarin från Sverige till Norge. Vi vill emellertid gärna se en öppning och är beredda att diskutera olika regleringar.

Den koncession som innebär den lättnaden att Norge har en tullfri kvot i vilken det nu sker en betydande margarinexport till Sverige var en ensidig koncession från svensk sida. Sverige har inte fått något annat i gengäld. Vi vore naturligtvis tacksamma om vi kunde få möjlighet att exportera margarin till Norge.

E 41: Fråga till Nordiska ministerrådet angående Nordiska rådet för etik inom bioteknologin¹

Kjeld Rahbæk Møller: Hr. præsident! Jeg stiller følgende spørgsmål till Nordisk Ministerråd:

”Hvilken balance mellem erhvervsinteresser, bioteknologisk specialviden og folkelige og humanistiske synspunkter finder Nordisk Ministerråd bør præge sammensætningen af Nordisk Råd for Etik inden for bioteknologi?”

Statsrådet **Hellström:** Herr president! Av Ministerrådets följeskrivelse till Nordiska rådet framgår det att ministerrådet ansluter sig till de principer och riktlinjer för samarbete som skisseras i programkommitténs förslag. Vidare meddelas, att Ministerrådet — under beaktande av Nordiska rådets synpunkter — efter sessionen avser att fastställa ett bioteknologiskt samarbetsprogram för 1988—1992.

Ministerrådet har därför inte på förhand tagit ställning till en rad detaljer, eftersom man ansåg att ett sådant ställningstagande skulle strida mot löftet att beakta rådets synpunkter i övervägandena.

I ekonomiska utskottets betänkande och speciellt i yttrandet från juridiska utskottet ges uttryck för olika uppfattningar om sammansättningen av den framtida nordiska kommittén för etik på bioteknologiområdet. Ministerrådet kommer emellertid att ta dessa synpunkter med i sina överväganden efter sessionen.

Jag vill samtidigt föreslå Kjeld Rahbæk Møller

¹ *Frågan tryckt s. 3053.*

att läsa vidare i programförslaget avsnitt 7.4.2, där det står en hel del mera om kommitténs arbetsuppgifter, arbetsformer och förväntade nationella samarbetspartner än vad som citerats i motiveringen för frågan. Upplysningarna där borde göra klart för frågeställaren om att ministerrådet inte avser att låta den framtida kommittén domineras av snäva intressen av någon som helst art.

Kjeld Rahbæk Møller: Hr. præsident! Jeg skal takke for svaret, og jeg skal også sige, at jeg er tilfreds med, at Ministerrådet ikke vil lade interesser af nogen som helst art dominere det etiske råd. Men derudover må jeg konstatere, at svaret er meget lidt fyldestgørende.

Ministeren henviser til afsnit 7.4.2, som jeg naturligvis havde læst, og hvor der netop ikke siges noget om, hvordan udvalget skal sammensættes, ud over at der skal være 3 personer fra hvert land. Der siges noget om arbejdsform og nationale samarbejdspartnere, men det er jo noget andet.

Ministeren svarede desuden, at Ministerrådet vil tage hensyn til Økonomiske Udvalgs og Juridiske Udvalgs synspunkter, som de er udtrykt i betænkningerne. Det turde være en selvfølge.

Men det centrale spørgsmål, nemlig om ministeren vil sikre, at rådet ikke kun kommer til at bestå af teknokrater, men at folkelige og humanistiske synspunkter også bliver repræsenteret, blev ikke besvaret. Jeg skal derfor gentage spørgsmålet i en snævre form: Vil Ministerrådet sikre, at det etiske råd ikke kun bliver sammensat af eksperter i bioteknologi, men at også mennesker med en anden tilgang til tingene bliver repræsenteret?

Statsrådet **Hellström:** Herr president! Såsom jag sade tidigare är skälet till att ministerrådet inte har lagt fram något förslag att vi vill ta in även de synpunkter som denna session lägger på frågan. Det är givet att den slutliga sammansättningen kommer att ske, när vi kan väga in också dessa synpunkter.

Ministerrådet har bedömt saken så att det, eftersom det gäller ett nytt område, vore bra om vi i Norden från första början kunde utforma gemensamma etiska regler så att inte varje land för sig utformar sina regler och vi sedan kanske under några år får försöka i efterhand harmonisera dessa. Vi vill göra ett försök till en samlad nordisk

etisk bedömning. Då kan man inte utgå från snäva expertsynpunkter. Då måste man se saken i ett betydligt bredare perspektiv. Det tror jag att frågeställaren är överens med mig om.

15

D 1988/23/1980/e: Meddelande om rekommendation nr 23/1980 angående gemensamma industriella projekt

D 1988/3/1984/e: Meddelande om rekommendation nr 3/1984 angående en friare kapitalmarknad

D 1988/4/1984/e: Meddelande om rekommendation nr 4/1984 angående nordiska mjuka projektinvesteringsslån

D 1988/22/1986/e: Meddelande om rekommendation nr 22/1986 angående nordiskt samarbete i internationella sammanhang

D 1988/28/1986/e: Meddelande om rekommendation nr 28/1986 angående samarbete inom biotekniken

D 1988/25/1987/e: Meddelande om rekommendation nr 25/1987 angående ökat grundkapital för Nordiska investeringsbanken

D 1988/27/1987/e: Meddelande om rekommendation nr 27/1987 angående stadgar för Nordiska kontaktorganet för atomenergifrågor

D 1988/28/1987/e: Meddelande om rekommendation nr 28/1987 angående beskattning av fritidsfastigheter i annat nordiskt land än hemlandet

D 1988/30/1987/e: Meddelande om rekommendation nr 30/1987 angående nordisk skatte- och avgiftspolitik

D 1988/33/1987/e: Meddelande om rekommendation nr 33/1987 angående handlingsplan för nordisk näringspolitik

D 1988/34/1987/e: Meddelande om rekommendation nr 34/1987 angående uppföljning av rapport från arbetsgruppen för utvidgat ekonomiskt samarbete i Norden och rapporter från Nordens fackliga samorganisation

D 1988/35/1987/e: Meddelande om rekommendation nr 35/1987 angående bioteknologiskt samarbetsprogram

D 1988/36/1987/e: Meddelande om rekommendation nr 36/1987 angående nordiskt samarbete på materialområdet

D 1988/37/1987/e: Meddelande om rekommendation nr 37/1987 angående nordiskt samarbetsprogram för avveckling av handelshinder i Norden

Rådet företog ovannämnda saker i ett sammanhang.

Ekonomiska utskottet hade föreslagit, att Nordiska rådet lägger meddelandena till handlingarna och anser spörsmålen för rådets del slutbehandlade.

Utskottets förslag bifölls.

Mötet avslutades kl. 18.30.

Protokoll

6:e mötet

Torsdagen den 10 mars 1988 kl. 18.30—21.35 och fredagen den 11 mars kl. 09.00—09.05

Presidenter: Jan P. Syse (1), Anker Jørgensen (1—15), Elsi Hetemäki-Olander (16), Kjell Magne Fredheim (16) och Karin Söder (17)

Dagordning

1. C 1: Nordisk Ministerråds beretning om det nordiske samarbeid

B 83/k: Ministerrådsforslag om handlingsplan for det nordiske kultursamarbeidet

2. Fremstilling nr. 1/1988 om radio- og TV-samarbeidet i Norden (A 794/k)

Melding om fremstilling nr. 1/1988 om radio- og TV-samarbeidet i Norden

Melding om fremstilling nr. 1/1986 om økt radio- og TV-samarbeidet i Norden

E 35: Spørsmål til Nordisk Ministerråd om radio- og TV-samarbeidet i Norden

3. A 775/k: Medlemsforslag om bevaring av kulturhistorisk verdifulle miljøer samt kultur-gjenstander og minnesmerker i Norden

4. A 785/k: Medlemsforslag om et nordisk fredspolitisk utviklingsprogram i anledning av det internasjonale fredsåret 1986

5. A 791/k: Medlemsforslag om støtte til nordiske samarbeidsorganisasjoner innen folkeutdanning

A 798/k: Medlemsforslag om støtte til tolkservice for folkebevegelsene i de nordiske land

6. A 795/k: Medlemsforslag om utredning av fartøysbasert opera- og konsertvirksomhet m. m.

7. A 796/k: Medlemsforslag om et nordisk notbibliotek

8. A 800/k: Medlemsforslag om en bedre nordisk informasjonsvirksomhet

9. A 801/k: Medlemsforslag om nordisk samarbeid på voksenutdanningsområdet

10. A 802/k: Medlemsforslag om forsterket nordisk samarbeid i ungdomssaker

11. A 805/k: Medlemsforslag om samnordiske folkehøyskolekurser for eldre

12. A 810/k: Medlemsforslag om å innstifte en nordisk teknologipris

13. A 811/k: Medlemsforslag om nordisk kommunalt skolesamarbeid

14. Fremstilling nr. 2/1988 om en europeisk konvensjon om grenseoverskridende TV-sendinger (A 786/k)

Melding om fremstilling nr. 2/1988 om en europeisk konvensjon om grenseoverskridende TV-sendinger (A 786/k)

15. C 12/k: Beretninger for 1986 vedrørende Kulturutvalgets saksområde (*Kulturutvalgets betenkning*)

16. E-saker (spørsmål og svar) i tilknytning til Kulturutvalgets saksområde

E 7: Spørsmål til Nordisk Ministerråd om nabo-praksunderservisningen

E 8: Spørsmål til Nordisk Ministerråd om nordisk deltakelse i ERASMUS-prosjektet

E 9: Spørsmål til Nordisk Ministerråd om aktivt nordisk samarbeid ved behandling av idrettspolitiske spørsmål på det internasjonale plan

E 10: Spørsmål til Nordisk Ministerråd om videogram med nordiske TV-program og -filmer

E 14: Spørsmål til Nordisk Ministerråd om de nordiske lektoratene ved nordiske universitet

E 15: Spørsmål til Nordisk Ministerråd om sikring av de kulturelle forbindelsene mellom østre og mellomste Finland og det øvrige Norden

E 17: Spørsmål til Nordisk Ministerråd om et felles og fleksibelt nordisk arbeidsmarked for bl. a. universitets- og høyskolelærere

E 18: Spørsmål til Nordisk Ministerråd om bedre oversettings- og tolkingshjelp på finsk

E 20: Spørsmål til Nordisk Ministerråd om nordisk samarbeid om folkeutdanning og voksenundervisning

E 21: Spørsmål til Nordisk Ministerråd om den fellesnordiske sameradio

E 22: Spørsmål til Nordisk Ministerråd om økt satsning på nordisk polarforskning

E 32: Spørsmål til Sveriges regjering om finskspråklig forsøks- og utviklingsvirksomhet blant sverigefinnene

E 38: Spørsmål til Sveriges regjering angående forskningsbudsjettet

E 34: Spørsmål til Nordisk Ministerråd om Scandinavia Today

E 42: Spørsmål til Sveriges regjering om finske invandrerbarns hjemmespråksundervisning

17. Avskrivning av følgende rekommandasjoner:

20/1971 Utbygd TV-samarbeid mellom Sverige og Finland

7/1976 Distribusjon av AV-materiale

21/1979 Nordisk folkehøyskole i Vest-Norge

22/1984 Støtte til nordisk utstillingsutveksling

15/1985 Hjemmemarked for fonogram med nordisk musikk

2/1986 Handlingsplan for det nordiske kultursamarbeidet

3/1986 Kulturforbindelsene mellom østre og mellomste Finland og det øvrige Norden

4/1986 Styrket samarbeid på yrkesutdannelsens område

5/1986 Økt støtte til den færøyske, grønlandske og samiske litteraturen

6/1986 Bedre spredning av verk nominert til Nordisk Råds musikkpris

6/1987 Retningslinjer for Nordisk Forskningspolitisk Råd

9/1987 Seismologisk forskningsprosjekt i Island

I

C 1: Nordiska ministerrådets berättelse om det nordiska samarbetet (kulturutskottets betänkande) och B 83/k: Ministerrådsförslag om handlingsplan för det nordiska kultursamarbetet

Rådet företog ovannämnda saker i ett sammanhang.

Kulturutskottet hade föreslagit, att Nordiska rådet lägger de till kulturutskottet hänvisade delarna av Nordiska ministerrådets berättelse C 1 till handlingarna.

Kulturutskottet hade vidare föreslagit, att Nordiska rådet antar följande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

1. att fastställa en handlingsplan för utveckling av det nordiska kultursamarbetet i enlighet med ministerrådsförslag B 83/k och med beaktande av de synpunkter som anförts av kulturutskottet

2. att genomföra handlingsplanen under perioden 1989—1991 och att härvid särskilt prioritera

— arbetet för ökad språkförståelse i Norden

— ökat stöd till folkrörelsesamarbetet

— utbyggnaden av studentutbytet, lärar- och elevutbytet samt Norden som gemensamt utbildningsområde

— utvecklingen av det nordiska mediasamarbetet samt upprättandet av en nordisk mediefond

— fortsatt utbyggnad av det nordiska forskningssamarbetet enligt gällande riktlinjer (B 69/k)

3. att mot bakgrund av den avgörande bety-

delse ett starkt utbyggt nordiskt radio- och TV-samarbete via satellit har för att stärka den nordiska kulturgemenskapen utforma en organisation för ett permanent rado- och TV-samarbete, som tillgodoser de kulturpolitiska målsättningarna för samarbetet

4. att tillföra handlingsplanen ytterligare resurser för att genomföra de aktiviteter som ingår i planen och särskilt för att möjliggöra en stark utbyggnad av Nordiska kulturfonden.

Gunnar Björk och Mirja Rynänen hade till utskottets betänkande fogat ett särskilt yttrande

Eiður Guðnason (kulturutskottets talesman): Herr president! Det är litet sorgligt att man, när man kommer till de verkligt viktiga sakerna, måste förkorta sitt tal. Det har jag faktiskt redan gjort.

Nordiska ministerrådets berättelse ger denna gång en koncentrerad rapportering av åtgärder som har genomförts under det gångna året. Denna form för rapportering motsvarar de synpunkter kulturutskottet tidigare har framfört.

Då ett stort antal av de aktuella frågorna inom kultursektorn tas upp såväl i ministerrådets berättelse som i ministerrådets förslag till handlingsplan för utveckling av det nordiska kultursamarbetet, begränsar jag mig i det följande till att tala om kultursamarbetet med utgångspunkt i handlingsplanen, en av de stora frågorna under denna session.

Kulturutskottet uttalar stor tillfredsställelse över det beredningsarbete som har utförts i anslutning till arbetet med handlingsplanen. Arbetet med handlingsplanen har omfattat en genomgång av befintliga rekommendationer på kulturområdet och en översyn över verksamheten på kulturområdet och en översyn över verksamheten på kulturområdet som helhet. Ministerrådet har även beaktat det arbete som utförs på forsknings-, kultur- och utbildningsområdet inom andra internationella organisationer.

Den allmänna uppbyggnaden av förslaget motsvarar de synpunkter utskottet tidigare har framfört, men det omfattande beredningsarbete som har utförts hade enligt min mening givit underlag för mera långtgående förstärkningar av kultursamarbetet än vad nu föreliggande förslag ger möjligheter till. Utskottet anser i likhet med ministerrådet att huvudsyftet med handlingsplanen bör vara att utveckla och stärka den nordiska kulturgemenskapen. Särskilt inom forskning och

utbildning har planen även fått bra bredd och form. Däremot understryker utskottet att allmänskulturen, särskilt forklörelsamarbetet och barn- och ungdomssamarbetet, bör ges större tyngd i verksamheten, när handlingsplanen genomförs. Jag vill betona att utskottet anser att det allmänskulturella samarbetet inte har tillgodosetts i tillräcklig utsträckning i handlingsplanen.

Utskottet finner det positivt att ministerrådet i planen fäster uppmärksamhet vid den ökande internationaliseringen globalt och på europeiskt plan samt på de konsekvenser denna process har för det nordiska samarbetet och de möjligheter den ger Norden. Utskottet finner det angeläget att ministerrådet som ett led i genomförandet av handlingsplanen lägger fram förslag om försöksverksamhet i utlandet med gemensam kulturinformation av mera permanent karaktär. Vidare anser utskottet i likhet med ministerrådet att kultursamarbetet med utvecklingsländerna bör byggas ut, och efterlyser konkreta förslag till insatser på området från ministerrådet.

Utskottet hälsar med stor tillfredsställelse de förslag som ingår i handlingsplanen i syfte att utforma Norden till ett gemensamt utbildningsområde, särskilt det nordiska programmet för lärare, utbildningssökande och studerande — NORDPLUS.

Utskottet understryker det väsentliga i att lärare och studerande får god information om de regler som gäller för programmet, särskilt för att säkerställa att studier i ett annat nordiskt land fullt ut tillgodoräknas vid återkomsten till hemlandet. Utskottet anser de åtgärder som ingår i handlingsplanen för att öka lärarutbytet på alla nivåer vara ett viktigt första steg i utbyggnaden av Norden som ett gemensamt utbildningsområde.

Utskottet anser det vara en brist i planen att den inte innehåller åtgärder som väsentligt kan öka lärar- och elevutbytet i Norden. En målsättning för elevutbytet borde på sikt vara att varje elev skall ha möjlighet att en gång under sin skoltid besöka en skola i ett annat nordiskt land. Utskottet understryker därför att ytterligare åtgärder skyndsamt bör vidtas för att förbättra förutsättningarna för elevutbytet och att ansvaret för arbetet med frågor som berör lärar- och elevutbytet bör preciseras inom ministerrådsorganisationen.

Jag vill understryka att utskottet betraktar forskningssamarbetet som en viktig del av handlingsplanen och att det faktum att forskningen

fått litet utrymme i vårt betänkande enbart beror på att forsknings-samarbetet i dess helhet ingående diskuterats i anslutning till behandlingen av de nya riktlinjerna för Nordiska forskningspolitiska rådet.

Handlingsplanens forskningsdel bygger på de riktlinjer för FPR som fastställdes våren 1987 i enlighet med Nordiska rådets rekommendation. På forskningsområdet prioriterar utskottet åtgärder för att skapa ett nordiskt forskarforum, arbetet för att bygga ut en systematiserad nordisk forskarutbildning samt insatser för att möjliggöra ökad rörlighet för forskare och universitetslärare. Initiativ i den riktningen ingår i handlingsplanen.

Utskottet understryker i sitt betänkande den avgörande betydelse ett starkt utbyggt nordiskt radio- och TV-samarbete har för strävandena att bevara och stärka de nordiska folkens nära kulturgemenskap. Utskottet framhåller mot denna bakgrund att beredningen av en nordisk mediefond för produktion av film, TV- och videoprogram bör påskyndas och att beslut om att upprätta en sådan fond bör fattas som ett led i verkställigheten av handlingsplanen. Särskilda resurser bör användas för att bygga upp fonden.

Utskottet har ingående diskuterat den föreslagna omstruktureringen av samarbetet på det allmänkulturella området. Utskottets grundinställning har varit att organisationsförändringar bör ses som en del av den löpande verksamheten på kulturområdet och inte nödvändigtvis behandlas som en huvudfråga i en handlingsplan. Utskottet har noterat att de folkliga organisationerna och amatörorganisationerna har uttalat bekymmer över att deras verksamhetsmöjligheter kan komma att försämras om den nya organisationsmodellen genomförs. Utskottet förutsätter att stor hänsyn tas till organisationernas behov vid en genomföring av omstruktureringen. Utskottet lägger även stor vikt vid att anslagen inom de olika stödordningarna vid en omstrukturering i så stor utsträckning som möjligt direkt kommer verksamheten till del. Utskottet anser även att det finns ett behov av att utforma en mera tvärgående och övergripande syn på kultursamarbetet och att detta behov kan bli svårt att tillgodose inom den föreslagna nya organisationen. Utskottet har noterat ministerrådets förslag om gemensamma möten mellan förmännen i de föreslagna nya kommittéerna och förutsätter att dessa ordförandedöten behandlar frågor som berör utform-

ningen av det allmänkulturella samarbetet på ett övergripande plan. För att denna övergripande funktion skall kunna tillvaratas bör kretsen av mötesdeltagare utvidgas med representanter för amatörorganisationer och andra folkliga organisationer.

Enligt handlingsplanen avser ministerrådet höja beloppen för musikpriset och litteraturpriset med 25 000 DKK från 1990. Båda prisen skulle då uppgå till 150 000 DKK. Utskottet föreslog en höjning av priserna till denna nivå redan vid behandlingen av den nordiska budgeten för 1987 och konstaterar att det belopp som erfordras för att höja prisen till den föreslagna nivån är mycket litet. Utskottet beklagar att höjningen ännu inte har genomförts och förutsätter att beslut om att höja prisen till 150 000 DKK fattas snarast för att pris på den föreslagna nya nivån skall kunna utdelas redan 1989. Mot bakgrund av svårigheterna att höja de nuvarande prisen till en mera acceptabel nivå finner jag det något överraskande att ministerrådet ändå anser sig ha resurser att inrätta ett nytt designpris, ett förslag som utskottet ställer sig ganska tveksamt till.

I anslutning till arbetet med handlingsplanen har en kartläggning utförts av Norden som kulturell hemmamarknad, "Norden utan gränser". Kartläggningen visar på ett stort antal hinder för ett fritt kulturutbyte. Utskottet förutsätter att ministerrådet aktivt verkar för att de nordiska ländernas regeringar på det nationella planet avlägsnar de hinder kartläggningen pekar på. De föreslagna åtgärderna är ägnade att väsentligt underlätta kultursamarbetet och kan vidtas utan att samarbetet i någon större utsträckning belastas av nya kostnader.

Kulturutskottet har kontinuerligt betonat Nordiska kulturfondens roll inom det nordiska kultursamarbetet. En stark utbyggnad av Nordiska kulturfonden har varit en viktig utgångspunkt för utskottets tidigare arbete med kulturhandlingsplanen. En förstärkning av kulturfonden kan väsentligt förbättra möjligheterna att stöda olika former av folkrörelsesamarbete samt sådana samlarbetsprojekt på kulturområdet som enskilda personer, grupper och organisationer tar initiativ till. Utskottet vidhåller därför sin uppfattning att fonden bör stärkas väsentligt.

De förslag till aktiviteter som läggs fram i handlingsplanen bör kunna leda till ett permanent samarbete och därmed till ett aktivare och mera omfattande nordiskt kultursamarbete än i

dag. Den svagaste punkten i handlingsplanen är emellertid finansieringen. De resurser som ministerrådet föreslår för att genomföra handlingsplanen under perioden 1989—1991 är otillräckliga för att planen till alla delar skall kunna förverkligas. Med hänsyn till att kutlursamarbetet utgör ett omfattande och centralt samarbetsområde inom det nordiska samarbetet som helhet anser utskottet inte att det föreslagna beloppet, sett i relation till genomförda och planerade satsningar på andra nordiska samarbetsområden, speglar en tillräckligt stark önskan att bibehålla kultursamarbetet i förgrunden för det nordiska samarbetet. Det behövs en starkare politisk vilja från kulturministrarnas sida för att flytta fram kultursamarbetets positioner. Budgeten för det nordiska kultursamarbetet bör därför ha en stark växt under de kommande åren. Om denna budgetväxt kan uppnås, har handlingsplanen alla möjligheter att ge kultursamarbetet en stark position inför de utmaningar som samarbetet under början av 1990-talet kommer att medföra. Jag tror att kulturutskottet och ministerrådet är överens om att planen bör ha denna funktion.

Herr president! Jag yrkar bifall till kulturutskottets förslag med anledning av ministerrådets berättelse C 1 och ministerrådets förslag till kulturhandlingsplan.

Presidenten: Presidenten er enig med Eišur Guðnason i at det er beklagelig at denne innstramning nå rammer kulturutvalget, men vil minne om at det er en viss rettferdighet i dette ettersom de forskjellige utvalgs saker er blitt behandlet til forskjellige tidspunkt gjennom de tidligere sesjoner. Summa summarum er det altså ikke uten rettferdighet. Allikevel skal presidenten prøve å la hukommelsen vare frem til neste sesjon, slik at vi kan begynne innstramningen allerede fra begynnelsen av debatten. På den måten kan kanskje kulturutvalget bli rammet to ganger.

Det jeg tidligere gjorde oppmerksom på når det gjelder taletiden, er nå utformet på en mer diplomatisk måte av sekretærene og vil bli delt ut på plassene.

Jeg vil her gjøre oppmerksom på det som står sist om at det også kan bli aktuelt å invitere forsamlingen til å beslutte en tidsavgrensning for hver enkelt replikkdebatt. Det vil vi komme tilbake til. Men de faktiske forhold vi arbeider under, er at morgendagen ikke gir tidsmessig rom for overføring av saker fra dagens kart.

Jeg vil også gjøre oppmerksom på at radio- og TV-samarbeidet også kommer opp under eget punkt, så jeg ber i hvert fall talerne om at de tar frem sine synspunkter bare ved én av anledningene.

Vi går da videre i talelisten.

Statsråd Kirsti Kolle Grøndahl: Ministerrådet legger på denne sesjon fram et forslag til handlingsplan for det nordiske kultursamarbeidet i årene framover. Handlingsplanen har i stor grad dominert Ministerrådets arbeid gjennom hele 1987. I dette arbeidet har det også vært jevnlig kontakt mellom Ministerrådet og Nordisk Råds kulturutvalg, en kontakt som har hatt betydning for den endelige utforming av handlingsplanen.

Kulturhandlingsplanen åpner for en intensivering og vitalisering av samarbeidet på alle kulturområder. Økt språkforståelse i Norden går som en rød tråd gjennom hele handlingsplanen, og konkretisert gjennom et eget handlingsprogram for språklig samarbeid i Norden og et vedtak om at 1990 skal være et nordisk språkår.

En sentral retningslinje for arbeidet med kulturhandlingsplanen har også vært å få til en struktur- og beslutningsprosedyre som skulle føre til mindre administrasjon og mer aktivitet.

En nyskapning i kulturhandlingsplanen er etableringen av utvekslingsprogrammet NORDPLUS. Hensikten med NORDPLUS er f. eks. å stimulere høyere utdanningsinstitusjoner til et tettere samarbeid. Samtidig skal ordningen gjøre det økonomisk mulig for studenter å tilbringe en studieperiode i et annet nordisk land. NORDPLUS skal også gi rom for et nordisk samarbeid om yrkesutdanning for 16—19-åringer på utdanningsområder der det er få elever. Fullt utbygd vil stipenddelen av programmet omfatte 1 200 stipend.

Gjennom arbeidet for et nordisk utdanningsfellesskap håper vi nå å kunne nå fram til at utdanning skal kunne velges uten geografiske grenser.

Dette perspektivet styrkes også gjennom det faktum at ungdomskullene etter hvert vil bli mindre. Presset på utdanningsinstitusjonene vil minske, og de kan til og med tenkes å konkurrere om nordiske elever.

Det er derfor også viktig at lærere på alle nivåer får vesentlig bedre muligheter til arbeids- og studieopphold i andre nordiske land. På den måten skapes bedre kontakt mellom institusjonene, og

større kunnskap til utdanningens innhold og krav i de enkelte land.

Kravene til etter- og videreutdanning på alle nivåer øker. Mennesker har et voksende behov for å vedlikeholde eller øke sin kompetanse. Konsekvensene av dette må bl. a. bli at vi også styrker det nordiske samarbeidet på dette området. Ikke minst blir det viktig å sette de folkelige organisasjoner bedre i stand til å løse sine viktige oppgaver på voksenopplæringens område.

Utdannelse har en fremtredende plass også når det gjelder den styrking av forskningssamarbeidet som ligger i handlingsplanen. De eksisterende forskerkurser og forskerutdanningskurser har stor søkning, og skal bygges ut.

Utviklingen av det nordiske næringsliv krever en forsterket innsats på forskningsområdet. Både utviklingen av nye produkter og miljøvennlige produksjonsmetoder må bygge på en bevisst forskningsinnsats. Dette økte forskningsbehovet utløser et behov for målrettet forskerutdanning. Det vil derfor også bli opprettet flere systematiserte forskerkurs.

De felles nordiske forskningsinstitusjoner skal styrkes, basert på de løpende evalueringer som skal foretas. Det skal også utvikles en større fleksibilitet ved tildeling av ressurser.

Handlingsplanen vil også skape forutsetninger for et styrket samarbeid på det allmennkulturelle området. Villkårene for de kunstneriske og folkelige grupperingene, som er viktige bærere av dette samarbeidet, vil bli forbedret. De vil tildels få større innflytelse på beslutningsprosessene gjennom den planlagt endringen av organisasjonsstruktur og beslutningskompetanse. Endelig vil utvikling av administrative hindringer for fri utveksling av kulturgoder bli gradvis gjennomført. Målet må være å gjøre Norden til et kulturelt hjemmemarked.

Kulturutvalget har i sine merknader til handlingsplanen uttalt at Ministerrådet ikke sterkt nok har understreket den betydning de folkelige bevegelse har hatt for demokratiet i Norden, og for utviklingen av det nordiske kultursamarbeidet.

Nå kan det selvsagt alltid diskuteres hvor mye plass som avsettes til de ulike tema i et dokument som en handlingsplan. Jeg kan imidlertid forsikre at Ministerrådet er svært opptatt av dette spørsmålet, og det gjenspeiles flere steder i handlingsplanen.

Kulturutvalget uttrykker stor interesse for den framtidige organiseringen av kultursamarbeidet,

særlig på det allmennkulturelle området. Utvalget foreslår at det kollegium som ifølge handlingsplanen skal dannes av lederne for fagkomiteene på det allmennkulturelle området, også skal inkludere ungdomskomiteen og komiteen for folkeopplysning og voksenopplæring. Jeg vil gjerne på Ministerrådets vegne understreke at vi vil vurdere kulturutvalgets forslag på en positiv måte.

Ministerrådet vil også legge vekt på at det skapes et nært og tillitsfullt samarbeid mellom amatører og profesjonelle kunstutøvere i den nye organisasjonen.

Spørsmålet om et nordisk produksjonsfond for film og TV opptar naturligvis kulturutvalget. Ministerrådet er også opptatt av dette spørsmålet. Spørsmålet er imidlertid komplisert, og har ganske store økonomiske konsekvenser. Ministerrådet hadde ikke tid nok til å komme til bunns i dette problemet før handlingsplanen var ferdig, men vi regner med at en avklaring vil skje før Nordisk Råds sesjon i 1989.

Ministerrådet legger stor vekt på opprettelsen av en Nordisk Råds designpris på 150 000 DKK. Den skal utdeles hvert annet år, og vil alternere med Nordisk Råds musikkpris fra 1989. Prisen vil øke den internasjonale oppmerksomhet rundt nordisk design som bl. a. har vært skapt gjennom de ulike nordiske kulturelle framstøt internasjonalt. I forbindelse med opprettelsen av designprisen er det rimelig at de eksisterende priser utdeles med samme beløp.

Det er også nødvendig med en kort kommentar om Nordisk kulturfonds virksomhet. Det har beklageligvis oppstått enkelte misforståelser mellom kulturfondets styre og Ministerrådet under arbeidet med handlingsplanen. Disse misforståelsene synes nå å være ryddet av veien. Vi håper at vi skal få til en positiv dialog mellom fondets styre og Ministerrådet i tida framover.

Handlingsplanen skal være en ledetråd for Ministerrådet og grunnlag for budsjettprioriteringer i årene framover. Den er ikke et program som opphører ved utgangen av 1991. Handlingsplanen vil styre utviklingen et godt stykke inn i 1990-årene, da den vil bli justert eller avløst av nye planer ut fra nye behov som måtte melde seg. Hva vi med gitte økonomiske rammer ikke når å avslutte i 1991, må derfor gjennomføres i de følgende årene.

Det nordiske kulturprosjektet i Japan siste år føyer seg inn i en serie utenomnordiske kulturframstøt som Ministerrådet har tatt initiativet til

de senere årene. Ministerrådet mener at samnordiske kulturframstøt av denne art gir gode muligheter til å nå ut til et profesjonelt internasjonalt miljø. De bidrar også til å forme bildet av de nordiske land i utlandet på en positiv måte. Ministerrådet mottar stadig flere forespørsler om å delta i ulike kulturelle arrangement på samnordisk basis. Det viser at interessen i utlandet for nordisk kultur øker stadig. Ministerrådet har derfor i forslaget til handlingsplan for det nordiske kultursamarbeidet lagt opp til at denne virksomheten skal fortsette.

Også på undervisningsområdet har Ministerrådet vært opptatt av å knytte kontakt med land utenfor Norden. Ikke minst har man fulgt opp utviklingen av utdannings-samarbeidet i EF med interesse. Det er under denne sesjonen blitt sagt mye om utviklingen av EF:s indre marked og de konsekvenser dette vil få for de nordiske land. Det har vært bred enighet om at samarbeidet med EF også bør styrkes. Jeg er derfor glad for å kunne si at de nordiske undervisningsministre allerede har etablert kontakt med EF:s undervisningsministre. I oktober 1987 ble det første uformelle møte mellom Nordens og EF:s undervisningsministre holdt. Formålet med møtet var ikke å inngå avtaler, men først og fremst å utveksle informasjon og erfaringer når det gjaldt spørsmål av interesse for begge parter. Det var bl. a. en uttalt interesse for å utveksle informasjon og erfaringer om student- og elevmobilitet og om gjensidig godkjenning av deleksamener og studieopphold.

Debatten på årets sesjon om forholdet mellom Norden og Europa har hittil av naturlige grunner særlig gått på industri- og handelspolitiske spørsmål i forbindelse med utviklingen av EF:s indre marked. Det er viktig at de nordiske land i den tilpassingsprosess vi nå står overfor, ikke taper det kultur- og utdanningspolitiske perspektivet av syne.

Enkelte elementer i EF:s etter hvert omfattende utdannings-samarbeid vil være kjent fra omtale i media. Gjennom det såkalte ERASMUS-programmet søker man f. eks. å etablere en utstrakt studiemobilitet EF-landene imellom. Ministerrådet har grepet utfordringen fra EF på dette området, og lanserer med NORDPLUS-programmet en nordisk motsvarighet til EF:s ERASMUS-program. Når man har gjort de første praktiske erfaringer med de to programmer, vil Ministerrådet undersøke hvilke mulig-

heter som gis for å kople de to programmer slik at det kan skapes en bredere europeisk studentmobilitet.

Thea Knutzen: Jeg skal være så kort som mulig. Det gjelder den musikkprisen som utdeles annethvert år og som nå skal alternere med den nye designprisen.

Det har her kommet vesentlige innvendinger ganske nylig etter hvert som komponister har oppdaget at Ministerrådet har foreslått å utvide grunnlaget for denne prisen — til også å omfatte orkestre.

Kulturutvalget har ikke uttalt seg om dette punkt, og derfor vil jeg her innskrenke meg til å be Ministerrådet, når det utarbeider retningslinjer for musikkprisen, om å ta hensyn til dette punktet.

Det er jo et viktig prinsipielt grunnlag for disse prisene at de skal gå til originalverk.

Statsråd **Kirsti Kolle Grøndahl:** Vi er klar over de innvendingene som i det siste er kommet til denne delen av handlingsplanen, og vi er villig til å se på formuleringen om mandatutformingen slik at vi får en viss begrensning av musikkprisens omfang.

Minister **Haarder:** Hr. præsident! Hvis der var tid, ville jeg si nogle varme ord til tak til Eïður Guðnason for hans mangeårige virke som formand for Kulturudvalget. Det bliver mærkeligt at forestille sig Kulturudvalget uden ham som formand.

Jeg ville også have sagt nogle ord til tak til Kirsti Kolle Grøndahl, som på fortræffelig måde har ledet vort arbejde i ministerrådet det seneste år.

Men der er ikke tid til taktaler, og derfor vil jeg nøjes med tre korte bemærkninger.

Den første vedrører det økonomiske, pengene. Eïður Guðnason beklagede sig over, at vi ikke kunne få en stærkere stigning i kulturbudgettet. Jeg synes, vi skal holde op med at betragte enhver stigning i det nordiske budget som en sejr. Vi skal prøve at blive dygtigere. Vi skal prøve at sigte på alle de former for samarbejde, som ikke koster noget, og der er tilmed visse former for samarbejde, som ligefrem sparer noget. Jeg vil godt give et par eksempler.

De nordiske lande har i fælleskab tegnet en aktie i den europæiske synkrotronstrålingsfacili-

tet i Grenoble. Vi fik rabat, fordi vi gik sammen. Vi har sparet penge, fordi vi kunne samarbejde.

Jeg vil gerne give et eksempel mere: Hvis vi i Norden kunne blive bedre til at operere med en form for arbejdsdeling inden for den højere uddannelse, så kunne vi få tilsammen lidt færre forskningsinstitutter og til gengæld nogle bedre forskningsinstitutter, og det ville være en velsignelse for forskningen i Norden, for sandheden er jo, at man kun har brug for de gode forskningsinstitutter. De mindre gode forskningsinstitutter kunne vi strengt taget undvære.

Så hvis vi i de nordiske lande kunne være lidt mindre protektionistiske og tænke lidt mere nordisk, at gøre det til noget helt naturligt, at en dansker går til et uddannelsessted i Sverige, hvis kvaliteten er bedst dér, og tilsvarende Norge, Finland, Island, altså arbejdsdeling, det behøver ikke at koste penge. Det er noget, der øger de nordiske borgeres fornemmelse af, at det er hele Norden, der er deres hjemmebase. Det er noget, der kan øge kvaliteten i undervisningen og forskningen.

Så dette blot til begrundelse af min påstand: Vi skal ikke måle det nordiske samarbejdes værdi i størrelsen af det nordiske budget.

Og så vil jeg nøjes med én bemærkning til. Jeg vil gerne takke Kirsti Kolle Grøndahl for hendes bemærkninger også om Nordplus, om Erasmus og om det uformelle møde, vi havde den 7. oktober i København, mellem de nordiske og de europæiske ministre. Jeg synes, at vi i ministerrådet og også i Nordisk Råd nu bør overveje konkret, hvordan vi skaber forbindelse mellem Erasmus og Nordplus, altså hvordan vi sikrer, at disse øgede udvekslingsmuligheder, som nu alle danskere får, både sydpå og nordpå, også bliver stillet til rådighed for svenskere, nordmænd, finner og islændinge. Hvorfor skal de ikke have de samme muligheder, som danskere har?

Dér synes jeg der ligger en konkret opgave, hvorved vi virkelig kan gøre Norden mere europæisk uden at blive mindre nordiske, og hvorved vi kan gøre både det nordiske samarbejde og det europæiske til noget, som den enkelte unge i Norden kan identificere sig med og kan se giver nogle muligheder, som ellers ikke ville have været der.

Björkstrand: Herr president! Arbetsgrupperna, som har arbetat med kulturhandlingsplanen tillsammans med forskningspolitiska rådet, har kommit fram till att behovet av tilläggsmedel är

85 miljoner danska kronor under en treårsperiod. Ministerrådet har gått in för 35 miljoner. Själv sade jag i generaldebatten att 50 miljoner är en miniminivå. Tyvärr, Bertel Haarder, gamle gode vän, kan man göra mycket litet utan pengar. Effekterna av arbetet blir tveklöst små om beredskapen att satsa ekonomiska medel är blygsam.

Minister H. P. Clausen: Hr. præsident! Jeg har også et par kommentarer til det ministerrådsforslag til handlingsplan for det nordiske kultursamarbejde, som vi drøfter i dag.

Jeg tager mit udgangspunkt i, at kulturen — historisk, aktuelt og fremtidigt — er den naturlige og helt afgørende baggrund for det nordiske samarbejde som helhed. Hvis ikke vi bevarer og forstærker denne brede, fælles kulturbaggrund, er jeg overbevist om, at de nordiske samarbejds muligheder på de øvrige områder, som har været diskuteret så omfattende her, vil miste en afgørende dimension.

Påvirkningerne udefra er i dag store, både kulturelt og industrielt — og det gælder ikke mindst fra lande uden for Europa. I dagens teknologiske samfund er det nødvendigt at bevare og udvikle den kulturelle identitet — lokalt, regionalt, nationalt, nordisk og europæisk.

Men det er ikke nok, at dette konstateres her på denne session og på vore mange nordiske møder blandt fortræffelige politikere og sagkyndige. Det er heller ikke nok, at nogle — og ofte de samme — enkeltpersoner og enkeltgrupper inden for de forskellige nordiske område- og interesseorganisationer konstaterer dette. Jeg tror, at vi for længe har plejet de få — allerede frelste — herunder os selv.

Den kulturelle handlingsplan er for mig at se den første fase i et forsøg på at synliggøre den nordiske identitet ved at opnå en udvidet bevidsthed omkring nødvendigheden af denne identitet, og de enkelte forslag skal ses som forsøg på at give perspektiv til dette identitetsspørgsmål.

Jeg skal komme med nogle enkelte kommentarer til et par af hovedpunkterne i planen. Det første er sprogforståelsen og kendskab til de enkelte nordiske samfund og deres kultur. Der er her to afgørende medspillere, nemlig undervisningen af børn og unge og medieverdenen. Som kultur- og medieminister skal jeg blot markere, at både kulturområdet og medieområdet er fremragende sprog- og samfundsformidlere, også på nordisk plan. Man kunne derfor nok i højere

grad end nu inddrage disse områder i undervisningssystemer og undervisningsmaterialer.

Det andet hovedelement er den nationale forankring i det nordiske samarbejde. Jeg tror, at det er vigtigt, at vi nationalt virkelig gør noget aktivt for, at vore departementer, institutioner og interesseorganisationer tænker og handler nordisk. Det er ikke i de nordiske demokratiers ånd at gennemføre regelsæt, der bestemmer befolkningens tanker og handlemåde. Men dialogen kan anvendes til at påvirke og henstille. Jeg taler her om den nationale forankring af det nordiske.

Men jeg synes, at det sidste hovedelement, som jeg vil komme ind på, også er det vigtigste, for det går videre end til den nationale forankring.

Det er Norden eller den nordiske identitet i forhold til omverdenen. Det tror jeg er det helt afgørende. Jeg tænker ikke her alene på eksportsiden, når vi sender nordisk kultur ud, som vi gør på de fællesnordiske kulturpræsentationer og med stor succes med: kunstudstillingen i London, Düsseldorf og Paris og fremstødet i Japan.

Nej, vi skal ikke være bange for importsiden, for den interesse og de påvirkninger og inspirationer, som et internationalt samarbejde mellem de nordiske lande og resten af verden indebærer. Vi skal som altid aktivt være med til at præge den internationale udvikling — frem for alt i et åbent samarbejde med det øvrige Europa, uanset om samarbejdsinstitutionen hedder EFTA, EF eller Europarådet.

Det er helt afgørende, tror jeg, at vi i de kommende år styrker og forbereder vor nordiske identitet og vort nordiske hjemmemarked på en sådan måde, at vi styrkemæssigt og praktisk kan indgå i den bredere sammenhæng, som vi vil komme til at skulle arbejde med i de kommende år. Det er for mig det allervigtigste problem, der skal løses med handlingsplanen.

Derfor er det vigtigt, at ministerrådet nu har fundet det nødvendigt også at tilgodese andre og nye veje for det nordiske kultursamarbejde.

Kort og godt: Vi aktive nordister skal fortsat støtte og arbejde som formidlere på enkeltområder. Men vi må erkende, at vi er en minoritet, selv om vi er aktive.

Handlingsplanens mål skulle gerne være at gøre os til en majoritet, så Norden kan stå stærkt i forhold til den øvrige verden.

Ylva Annerstedt: Herr president! De frågor som behandlas inom det kulturella området är

utan tvekan de allra viktigaste för att skapa en fast grund för det nordiska arbetet. — Först när man har förståelse för och kunskaper om de andra ländernas kultur och språk när man resultat när det gäller att avskaffa handelshinder, förbättra miljösamarbetet eller harmonisera lagstiftningen.

En positiv inställning till det nordiska samarbetet grundläggs i barndom och ungdom, och jag tänker därför uppehålla mig vid den del av kulturhandlingsplanen som kallas **NORDPLUS** — det nordiska programmet för studerande- och lärarutbyte.

Förebilden till **NORDPLUS** är ju **ERASMUS** — EG-programmet med samma syfte. Det är utmärkt att **NORDPLUS** kommer. Jag tänkte dock ta upp några aspekter som jag tycker saknas eller blivit dåligt belysta.

Först *språkförståelsen*. I programmet talas mycket om språkförståelse, och frågan tas upp på flera ställen — från obligatorisk orientering om grannspråken i grundskolan till språkkurser för lärare som undervisar i dessa i modersmålsundervisningen. Det saknas dock förslag om någon form av språkförberedelse för de studenter och lärare som har fått ett **NORDPLUS**-stipendium. Studenterna skulle förmodligen tillgodogöra sig vistelsen i grannlandet på ett mycket bättre sätt om de fick en förberedande språkkurs redan i hemlandet — kanske i form av distansundervisning.

Det andra jag vill ta upp är frågan om betygs och examinas värde och giltighet vid hemkomsten. Ministerrådet för ett resonemang som visar att man är medveten om att hittills gjorda erfarenheter inte varit särskilt positiva. De som skall bedöma ägnar sig mer åt petitesser och mindre åt att se till den uppnådda kunskapsnivån som helhet, skriver ministerrådet.

Men det här är en viktig fråga för **NORDPLUS** framgång. Det finns få studerande som ägnar ett halvt eller helt år av sin studietid utan att veta vilket värde dessa studier kommer att få.

NORDPLUS har kommit att framstå som framför allt ett studentutbytesprogram, men en nyckelgrupp att satsa på i detta sammanhang är faktiskt de lärare vid universitet och högskolor som skall göra bedömningen av värdet av studier i annat nordiskt land. Om också de har erfarenheter från vistelse vid annat nordiskt universitet kommer säkert problemen med betygsekvivalering att lösas mycket smidigare.

I avsnittet om nordiskt skolsamarbete tas frågan om jämställdhet upp. Där skriver man att BRYT-projektet skall "ge nya kunskaper om hur nya metoder i undervisningen och yrkesvägledningen skall motivera flickor till att välja otraditionella utbildningar". Man tar sig för pannan. Har ministerrådet sovit de sista fem åren? Jämställdhet mellan kvinnor och män handlar inte om att ändra på flickorna så att de passar i det manliga mönstret. Jämställdhet i detta sammanhang innebär att förändra både flickors och pojkars attityder till olika yrkesområden, och framför allt handlar detta om att förändra innehållet i olika utbildningar och att förändra kurs- och studieplaner så att utbildningen attraherar *både* flickor och pojkar. Vad gör ministerrådet åt dessa områden?

Sist men inte minst vill jag ta upp en nog så viktig sak — bostadsfrågan. Bostadssituationen på studieorten är ofta ansträngd och att komma till ett främmande land utan att få hjälp med bostaden kan te sig avskräckande och hindra intresserade från att söka stipendium.

En modell kan vara att låta NORDPLUS-stipendierna inkludera också en studentbostad.

Sammanfattningsvis vill jag därför fråga:

Vilka åtgärder avser ministerrådet vidta med avseende på de problem som jag har beskrivit?

Saara-Maria Paakkinen: Ärade president! Ungdomsärendena har i Nordiska rådet uppskattats som ytterst viktiga frågor — åtminstone i tal.

Kulturutskottet har lagt ned mycket tid på att dryfta ungdomssamarbetet och de ungas möjligheter i samhället.

Barndom och ungdom är de tidsperioder då grunden läggs för människans värden, värderingar och beteende.

Vid sidan av hem och skola är barn- och ungdomsorganisationerna viktiga påverkare och uppfostrare i detta hänseende. Därför är det av största vikt att understöda de organisationer och rörelser som får våra ungdomar att bli med i samarbete, samhällelig vakenhet och konstruktiv, uppbyggande verksamhet.

Tills vidare kan ett mycket litet antal av våra länders barn och ungdomar vara delaktiga i det nordiska samarbetet. Jag tror det är fråga om några tusen barn och unga, vilkas antal i våra samhällen dock uppgår till hundra tusen, ja rentav miljoner.

Största delen av dessa barn och unga finns

dock inom den kommersiella och övernationella underhållningsindustrins inflytandekrets, som ofta innehåller mycket våld.

Nya krigsleksaker och nya dråplekar produceras hela tiden. Resultaten som vi ser är stundom sorgliga. Varje dag hör vi om våldshandlingar bland ungdomar. Vem bär ansvaret för detta?

Vad som är nordiskt är ett viktigt värde för oss. Vår kultur, vårt tankesätt och våra förhållanden ligger nära varandra. Utan ett medvetet arbete kommer den unga generationen kanske inte att uppleva nordismen som ett rättesnöre i livet eller som ett värdefullt och eftersträvänt levnads-sätt som vi har önskat.

Därför anser jag att vi måste ha råd till detta arbete. Då kommer i fråga ett ökat stöd till ungdomsorganisationer och -rörelser, som jag redan sade tidigare. Men det ifrågakommer också förbättrade möjligheter till studier i grannländer, underlättandet av de ungas rese-möjligheter inom Norden, ökande av de ungas arbets- och övnings-möjlighet "utomlands", dvs. i de övriga nordiska länderna samt ett tillräckligt stöd även till sam-verkan på lokalt och regionalt plan.

Valgerður Sverrisdóttir: Hr. præsident! I den foreslåede kulturhandlingsplan vil man, som det allerede er kommet frem, oprette fem fagkomiteer på områderne litteratur, musik, teater, billedkunst, film og video. I disse komiteer skal man behandle såvel det professionelle samarbejde som amatøraktiviteterne. Med denne ændring vil man opnå en forenkling af den nuværende situation og en større overskuelighed på hele det kunstneriske samarbejdsområde.

Nu skal jeg være den første til at tale for mindre bureaukrati og for nedskæring af det papirmønster, som findes rundt omkring os, og der findes sikkert forskellige komiteer og støtteordninger, som enten kan nedlægges eller slås sammen med andre. Men jeg sætter spørgsmålstegn ved at slå alt frivilligt organiseret amatørarbejde sammen med den professionelle virksomhed. Jeg tror ikke, at det ville være til gavn for kulturen i Norden. Så vidt forskellige er de forudsætninger, der arbejdes ud fra på disse felter.

Amatørkultur er en folkelig bevægelse, som har sine rødder i selve vor kulturarv og vor nordiske fællesfølelse.

Amatøraktiviteten giver alle mennesker mulighed for at udvikle sig og arbejde sammen uanset alder, køn, politik, nationalitet og social sta-

tus. Gennem amatørteatret lærer almindelige mennesker hinanden at kende, arbejder sammen og danner venskaber mellem de nordiske folk, og det er fundamentet for det nordiske samarbejde.

I disse tider har vi behov for positiv fritidsaktivitet, som udvikler evnen til at skabe noget selv.

Nordisk Amatørteaterråd, NAR, blev stiftet for godt og vel 20 år siden. Det er en paraplyorganisation, som omfatter alt ikke-professionelt samarbejde om teater og drama i Norden. Alle de nordiske lande undtagen Grønland er nu medlemmer af rådet, og Grønland vil blive medlem i indøværende år.

I år, da NAR har haft kontinuerlig aktivitet i 20 år, tilbyder Bornholms Amt organisationen en kursusgård. Amtet svarer for husleje og vedligeholdelsesudgifter, NAR for aktiviteten. Meget hviler på os politikere, hvis dette skal blive realitet.

Inden for amatørteatret er der i dag 6000 aktive amatørgrupper med 250.000 mennesker og et publikum på ca. 3 mio. En sammenlægning af denne aktivitet med Nordisk Teaterkomité, som repræsenterer de professionelle, vil ikke give teatret i Norden større udviklingsmuligheder, hverken de professionelle eller amatørerne. Det kan næsten være en principssag, at man erkender værdien af denne folkebevægelse ved at give den selvstændig status inden for det nordiske kulturmønster.

Hr. præsident! jeg vil derfor anbefale, at man udsætter disse ændringer og forsøger at finde frem til en ny løsning, hvor amatørismen får den plads, den fortjener.

Björk: Herr president! Det är myckte glädjande att vi i dag kan fatta beslut om ett förslag till ny kulturhandlingsplan.

Den är i flera stycken en mycket bra produkt, som kan ge en grundstomme för en samlad kulturpolitik. Det föreliggande förslaget har också vissa brister. Man har, som jag ser det, tagit mycket liten hänsyn till den kulturverksamhet som folkrörelser som t. ex. ungdoms-, barn- och nykterhetsorganisationer samt kyrkliga samfund i Norden bedriver. Det är viktigt då man tar ett handlingsprogram för nordisk kultur att man med stor respekt också innefattar den kultursatsning som dessa folkrörelser gör och som är av mycket stor vikt. Det får aldrig bli så att man som kultur betraktar bara sådant som omsätter

pengar.

Efter förslag från centerledamöter i kulturutskottet har utskottet gjort viktiga tillägg inför slutbehandlingen.

Kulturutskottet understryker nu att barnkulturen bör betraktas som en särskilt viktig aspekt på alla områden inom kultursamarbetet. Dessutom anser utskottet att namnet på teaterkommittén bör ändras till teater- och danskommittén. Jag förutsätter att man i dennas verksamhet också kommer att innefatta folkdans och folkleksverksamheter inom NORDLEK-området. Man vill också ändra namnet på konstkommittén till konst- och konsthantverkskommittén. Jag förutsätter att detta innebär att den också skall bevaka hemslojdsfrågorna. Man ändrar vidare namnet på ungdomskommittén till barn- och ungdomskommittén. Ytterligare framhåller utskottet att de nya kommittéerna samt andra ledningsgrupper och organ bör ha en rådgivande roll såväl i förhållande till ministerrådet som till Nordiska rådets organ.

Enligt utskottet bör det nordiska folkbildningssamarbetet ses som en viktig del av samarbetet på det allmänskulturella området. Vi anser att stödet för folkbildningssamarbetet bör utdelas av en nordisk grupp och att de nordiska folkbildningsorganisationerna bör ha stark representation i en sådan grupp. Vi menar att en diskussion bör föras med folkbildningsorganisationerna om hur stödet i framtiden bäst kan utformas. Det arbete som de nordiska bildningsorganisationerna bedriver bör ges samma status som det som utförs i övriga nordiska organisationer.

Mirja Ryyänen och jag har i ett särskilt yttrande tagit upp frågan om en fast kommitté för det nordiska radio- och TV-samarbetet. Vi får under nästa punkt diskutera vad det blir av detta.

Vi anser att ett välutbyggt radio- och TV-samarbete i Norden är viktigt för att bevara och stärka de nordiska folkens nära kulturgemenskap.

Radio- och TV-frågornas stora betydelse gör att kulturministrarnas roll i det framtida radio- och TV-samarbetet måste stärkas. En särskild radio- och TV-kommitté bör därför enligt vår mening mer permanent ersätta de grupperingar som nu i samarbetet med t. ex. industri-, kommunikations- och kulturministrarna under uppbyggnadskedet håller i projektet Tele-X.

I nästa skede av radio- och TV-samarbetet menar vi att de kulturella aspekterna mer måste

komma i förgrunden. Det gäller också att ha en beredskap inför framtida förändringar inom kommunikationsområdet med tanke på den snabba utveckling som vi står inför på mediaområdet. Ett stort programutbud från främmande satelliter ökar exempelvis kravet på en aktiv nordisk kulturpolitik på mediaområdet.

Kommittén bör också ha ett samlat ansvar för att det byggs upp en programproduktion inom Norden. Detta ansvar kan också gälla framtida hantering av frågor kring reklam i det nordiska TV-samarbetet.

Jag vill gärna säga att det är nödvändigt att vi i fortsättningen får ett inflytande från folkrörelsenivå och från parlamentarisk nivå, så att kulturen i Norden inte blir alltför tjänstemannastyrd.

Slutligen vill jag ta upp frågan om ekonomin i anslutning till kulturhandlingsprogrammet. Enligt arbetsgruppens förslag skall kostnaden för handlingsplanen bli 33 miljoner för år 1, 63 miljoner för år 2 och 86 miljoner för år 3. Jag anser det viktigt att ministerrådet här klargör hur dessa medel kan ställas till förfogande. Om man t. ex. satsar bara hälften, är det viktigt att ministerrådet i dag klargör vad man inte har råd med.

Statsrådet **Bengt Göransson:** Herr president! Jag har begärt ordet för att för egen och för den svenska regeringens del göra några klargöranden och preciseringar av hur vi har sett på det förslag till handlingsplan för kultursamarbetet som nu läggs fram.

Varje handlingsplan av denna typ kan naturligtvis bli föremål för kritik: sakkritik på enskilda punkter där man tycker att förslaget har brister och en svepande generell kritik, som om man trodde att en handlingsplan i ett slag löser alla problem. Jag tror att det i det avseendet är viktigt att man klargör att handlingsplanen är ett dokument som redovisar riktlinjer och handlingslinjer. Den är ett försök att i samlad form beskriva ambitioner och utvecklingsmöjligheter, men det är icke — detta som en kommentar till det som Gunnar Björk nyss sade — fråga om en sammanfattning av budgeten för tre år. Handlingsplanen är alltså icke att se som ett budgetförslag utan som riktlinjer för vårt agerande. Vi har också försökt att beskriva en sådan handlingsplans resursbehov, utan att i förväg låsa den i ett budgetförslag.

En sådan handlingsplan blir med nödvändighet allmän till sin karaktär och rekommenderan-

de. Den kommer på ett antal punkter, för dem som hade väntat sig att få svar på alla frågor om hur det skall bli i det nordiska samarbetet, att väcka besvikelse. De kommer att mena att den brister i konkretion. I själva verket återstår nu för olika organ, organisationer och grupper att mot bakgrund av vad som redovisats konkretisera vad man vill göra.

Det kan vara anledning att ytterligare kommentera några konkreta punkter som har tagits upp här.

Valgerður Sverrisdóttir har tagit upp frågan om amatörverksamheten. Gunnar Björk tar upp samma fråga och diskuterar också folkrörelseperspektivet. Det är viktigt att dessa områden ägnas uppmärksamhet i vår handlingsplan. Det är möjligt att ministerrådet i handlingsplanen inte har varit tillräckligt tydligt i understrykande av värdet härav, men bakom skrivningarna finns en respekt för verksamheten och samtidigt en insikt om att just denna verksamhet är utominstitutionell och icke låter sig regleras av ministerrådets eller Nordiska rådets rekommendationer. Jag vill på den punkten göra det uttalandet att ministerrådet i sin behandling av konkreta förslag måste ägna stark uppmärksamhet åt amatörverksamheten och folkrörelserna, men inte på det sätt som man gör när man föreskriver vad institutioner skall göra.

Kulturverksamheterna kan på visst sätt anses ha fått en för svag markering i förhållande till exempelvis forskning och utbildning, men det är något som vi måste leva med. Den diskussionen avslutar vi inte en gång för alla genom att fastställa en kulturhandlingsplan. Den får vi föra under hand. Man kan också beskriva läget så att det råder en obalans i förhållandet mellan fria och utominstitutionella kulturverksamheter i allmänhet å ena sidan och institutionella å den andra. Det är då beträffande folkrörelseresonemang- et bara att säga att den utominstitutionella verksamheten på kulturområdet är utomordentligt viktig. Den måste få respekt och uppmärksamhet. Men den kan inte få det genom att Nordiska rådet eller ministerrådet institutionaliserar den. Vid uppgörandet av de rekommendationer som utfärdas skall man hela tiden visa respekt för organisationernas självständighet. Detta är utomordentligt viktigt.

Föreningarna Nordens Förbund framförde vid en uppvaktning inför ministerrådets sammanträde i höstas synpunkter på folkrörelsesynen, och

ministerrådet har tagit starkt intryck härav vad gäller den fortsatta verksamheten på området.

Vidare är det viktigt — och det vill jag avsluta med, herr president — att en kulturhandlingsplan som denna vid sitt genomförande förses med utropstecken. Vi behöver ett antal fyrbåkar, som kan tjänstgöra som lustfyllda markeringar av kulturens roll i det nordiska samarbetet. Jag tror att det är viktigt att vi försöker komma fram till konkretiseringar. Vi behöver ett antal utropstecken som uppmärksammas av folk i allmänhet, inte bara av dem som redan har ett antal nischer inmutade i det nordiska samarbetet — ett antal punkter som kan väcka intresse och förhoppningsvis entusiasm hos breda folkgrupper. I det stycket hoppas jag att handlingsplanen skall vara till god vägledning när vi skall gå vidare. Kulturutskottets behandling av handlingsplanen är härvidlag mycket löftesrik. Det är en seriös, grundlig och optimistisk behandling, som inger hopp för framtiden.

Björkstrand: Herr president! Jag skall koncentrera mig på några konkreta punkter i kulturhandlingsplanen, eftersom tiden är så starkt begränsad.

I presentationen av kulturutskottets ställningstagande till kulturhandlingsplanen noterade jag med tillfredsställelse att man vill ha en hög ambitionsnivå i det fortsatta arbetet också ekonomiskt. Däremot förvänar det mig att man ställde sig tveksam till tanken på att inrätta ett nordiskt designpris. Vi har tidigare i Norden haft ett designpris och erfarenheterna är goda, även om priset inte har utdelats i Nordiska rådets regi. I egenskap av ordförande för ministerrådet gav jag tanken i ett tidigt skede mitt stöd. Jag tror fortfarande att en dylik satsning skulle stimulera designverksamheten och helt säkert ge pengarna tillbaka i form av ökat intresse i hela världen för nordiska produkter.

Bland nya viktiga initiativ vill jag, som en del andra här har gjort, understryka betydelsen av Nordplus. Det initiativet behöver tillräckliga ekonomiska resurser från början för att det skall ge avsedd effekt. När det gäller att öka språkförståelsen i Norden tror jag att grundandet av ett översättarcentrum i Vasa enligt de riktlinjer jag har skisserat i ett medlemsförslag kunde bli av stor betydelse. Man borde också inrymma Nordiska konstskolan i Karleby inom ramen för ett permanent stöd från nordiska budgetmedel. De

föreslagna riktlinjerna för att utveckla den viktiga forskningsverksamheten är riktiga och ändamålsenliga. Jag vill gärna understryka att det nordiska arbetet här borde präglas av den optimism och den tilltro till varandra som Bertel Haarder gav uttryck för i sin kommentar.

Till slut vill jag ifrågasätta den föreslagna administrationsmodellen för det officiella kultursamarbetet. Det är visserligen värdefullt att kunna avlasta ministerrådet och ämbetsmannakommittén genom att ge de föreslagna fem kommittéerna egen budget och eget budgetansvar. Problemet består bara i att vissa kultursektorer kommer att stå utanför detta samarbete och att kultursamarbetet inom de nämnda områdena litteratur, musik, teater/dans, bildande konst och film/video kommer att läggas i händerna på experter, som inte alltid har en nära kontakt med amatörverksamheten och det allmänskulturella arbete som äger rum inom en mängd olika områden. Det är naturligtvis viktigt att man tillmäter det folkliga kulturarbetet betydelse. Men detta skall inte bara komma till uttryck i ord utan också på ett administrativt plan, om detta skall ge någon effekt. Man borde därför än en gång dryfta hur det allmänskulturella samarbetet skall utformas. I väntan på detta kunde rådgivande kommittén för allmänskultur fortsätta sitt arbete. Jag har inte väckt ett formellt förslag om detta, men jag uttrycker en förhoppning om att ministerrådet än en gång allvarligt skall pröva frågan om ambitionsnivån och om en nedläggning av rådgivande kommittén för allmänskultur är nödvändig och riktig. Jag tror att man har allt att vinna på att knyta amatörverksamheten närmare det officiella, kulturella samarbetet. Vi har inte råd att förbise betydelsen av det nordiska arbete som äger rum på amatörbas och mellan företrädare för folkliga rörelser av olika slag i Norden.

Statsrådet Lönnqvist: Herr president! För oss i Norden bygger mycket av den demokratiska utvecklingen på folkrörelserna. Där möts människor kring en idé. Där utvecklas verksamhet. Där fattas beslut. Så blir folkrörelserna ett forum för aktivitet — en drivkraft för demokratin. Så påverkar folkrörelserna samhällsutvecklingen.

Just genom sin frihet och sitt oberoende blir folkrörelserna en faktor att räkna med. Samhället ger folkrörelserna ekonomiskt stöd. Men vi får aldrig förbinda det stödet med villkor som gör att folkrörelsen inte självständigt får besluta om sin

verksamhet och dess utformning.

Internationellt har man ibland undrat över hur vi kunnat samarbeta med och stödja organisationer även om de varit kritiska till den politik som förts i våra länder. I stora delar av världen finns inte denna ordning. Där har man ett statligt styrt föreningsliv. För oss i Norden är det en främmande fågel, någonting otänkbart. Föreningslivets oberoende och självständighet är *ett* med våra demokratiska ideal.

Inom EG arbetar man nu med målet att förverkliga ett gränslöst Europa till 1992. De nordiska länderna har i olika sammanhang förklarat sig beredda att delta i det arbetet. Men det står också klart att målet om en enhetlig europeisk identitet kan komma att utformas så att det står i konflikt med bl. a. vår syn på ett fritt och oberoende föreningsliv. Det är därför viktigt att vi med uppmärksamhet följer arbetet och är beredda att med skärpa säga ifrån att vi också i framtiden skall ha ett fritt och oberoende föreningsliv. Jag tror också att vi har mycket att lära ut när det gäller folkrörelserna och deras betydelse. Norden har viktiga erfarenheter och traditioner att förmedla på detta område i det europeiska samarbetet.

Idrottsrörelsen är med sin över 5 miljoner utövare Nordens i särklass största folkrörelse. Det är angeläget att det nordiska idrottsutbytet kan stärkas och utvecklas både på och utanför tävlingsarenan.

Ungdomsutbytet är särskilt viktigt. Möjligheterna att stimulera detta bör stå högt på dagordningen när idrotten skall belysas inför 1989 års session.

Idrottsrörelsen i de nordiska länderna har utvecklat ett nära samarbete. Man samverkar om biståndsprojekt i Tanzania, i kampen mot doping och apartheid, på ledarutbildningsområdet liksom när det gäller forskning. Jag ser organisationernas samarbete som ett ytterligare stärkande av den nordiska tanken.

Det är med tillfredsställelse vi konstaterar att de nordiska idrottsförbunden träffas till en konferens sommaren 1988. Enligt min mening är det viktigt att idrottsministrarna i våra länder tar till sig det idrottsrörelsen har att säga och låter det tjäna som underlag för den idrottsredovisning som i kulturhandlingsplanen utlovats till Nordiska rådets session 1989. Jag ser det som naturligt att redovisningen av idrottsfrågorna ges stort utrymme och inriktas på områden där det är möjligt att handla konkret. Idrottsministrarna i våra

länder bör ha ett intressant arbete framför sig.

Kulturhandlingsplanen behandlar även den nordiska ungdomskommitténs framtida roll. Kommitténs arbete bör utöver fördelning av projekt- och organisationsstöd vidgas så att den blir ett forum för en aktiv diskussion kring ungdomsfrågorna. Ett exempel där ungdomskommittén borde ha ett naturligt engagemang är Nord-jobb, som på ett praktiskt och enligt min uppfattning bra sätt berett tusentals ungdomar möjligheter att upptäcka sina nordiska grannländer. Nord-jobb omfattar bostäder och fritid och blir därigenom ett viktigt komplement till EG-ländernas ungdomsbytesprogram.

Ytterligare en fråga som bör ges ökad uppmärksamhet inom det nordiska ungdomssamarbetet är ungdomsforskningen.

Ungdomens Nordiska råd har inför årets session diskuterat ungdomskommitténs framtida roll och bl. a. föreslagit anordnandet av ett seminarium. Det är naturligt att ministerrådet tar vara på detta förslag från ungdomsorganisationerna när man ser över ungdomskommitténs framtida roll och status.

Jag vill också, herr president, avslutningsvis säga några ord om den rekommendation om förstärkt nordiskt samarbete i ungdomsfrågor som väckts till rådet. Rekommendationen är i sig ett uttryck för den likartade situation som Nordens ungdomar lever under. Även om ungdomens villkor i våra länder är bättre än på de flesta andra håll i världen, så finns det problem. Arbetslöshet, bostadsbrist och andra problem drabbar ofta ungdomen hårdare än andra. Visst löser generella politiska åtgärder mycket av problemen, men det räcker inte. Ungdomar skall ta sig in på områden där de vuxna redan finns. Ungdomar skall ta sig in på en bostadsmarknad där den vuxne har sin bostad. Därför krävs också särskilda riktade åtgärder för att förbättra ungdomens situation.

Det är dagens unga som skall forma morgondagens samhälle. Det är viktigt att vi kan ge våra unga en bra total uppväxtmiljö. Det handlar om utbildning, arbete, bostäder och fritid. Det handlar om att ge ungdomen möjligheter och framtidstro. Det är på den grunden framtidens Norden måste byggas.

Björk: Herr president! Både Ulf Lönnqvist och Bengt Göransson har givit en fin bild av betydelsen av folkrörelsernas arbete. Jag är glad över att båda har givit den bilden.

Jag vill gärna tillägga att idrottsutbytet fortfarande har problem med dyra resor och med mycket annat. Under generaldebatten framgick hur dåligt vi har kommit i gång vad gäller rese-möjligheter, Nord-jobb och elevutbytet. Det finns alltså mycket att göra. Tyvärr finns det fortfarande folkrörelser i Norden som inte har råd att umgås. Men jag är glad för de två inlägg som har gjorts.

Anker Jørgensen övertog härefter ledningen av förhandlingarna.

Nyhage: Herr president! Det fria och frivilliga folkbildningsarbetet har spelat en viktig roll för samhällsutvecklingen och demokratiseringsprocessen i våra nordiska länder. Efter att ha startat under mycket enkla och primitiva förhållanden, där ett antal kunskapsörstande människor helt enkelt samlades kring ett bord och bedrev gemensamma studier, har verksamheten utvecklats till att bli riksomfattande och bedrivs under organiserade, av samhället stödda former. Framsynta människor, främst inom skilda folkrörelser, har inte minst genom ett starkt personligt engagemang lagt grunden för våra studieförbund och medverkat till att dessa har utvecklats till att i sig själva bli folkrörelser.

Miljontals och åter miljontals människor har genom åren kunnat vidga sitt vetande och öka sina kunskaper på område efter område i enlighet med sina egna önskemål tack vare studieförbundens verksamhet. I hög grad har denna verksamhet varit — och är — av mycket stor betydelse också på det rena kulturområdet, där den såväl erbjuder i princip alla människor möjlighet att ta del av ett brett och omfattande utbud som ger dem möjlighet att själva aktivt delta i kulturellt skapande. Dessa möjligheter bidrar i hög grad till att den enskilde kan berika sin tillvaro, vilket självfallet är av stort värde också för samhället i dess helhet.

Studieförbunden utgör genom sin breda kontaktyta med ett betydande antal medlemsorganisationer en väsentlig faktor i utvecklingen av det nordiska samarbetet. Betydelsen av folkbildningens insatser för att sprida information om och förankra detta samarbete kan inte nog understrykas. Det är därför av stor angelägenhet att de organisationer som bedriver folkbildningsverksamheten stötts och främjas, så att allt fler nordbor omfattas av den. Insikten härom borde vara

självklar för alla som är engagerade i det samnordiska arbetet.

Därför blev man besviken när man tog del av utredningsförslagen till nordisk kulturhandlingsplan, där de fria bildningsorganisationernas omfattande samnordiska arbete fick ett synnerligen ringa utrymme. De nordiska samverkansorganen — ABF/AOF i Norden, Förbundet Nordisk Vuxenutbildning samt Nordisk Konservativ Studienämnd — vilka nedlägger ett betydande arbete på att öka de nordiska folkbildningskontakterna, nämndes över huvud taget inte i rapporterna och således ej heller deras många egna samarbetsprojekt och livliga kontaktverksamhet över gränserna. Detta vittnar om bristande kunskaper om och förståelse för dessa organisationer och deras viktiga insatser. Tyvärr har detta återspeglats i ministerrådets skrivning och i förslagen till handlingsplan, vilket är allvarligt och beklagligt.

Dess bättre har kulturutskottet i sitt betänkande rörande kulturhandlingsplanen understrukt att det nordiska folkbildningssamarbetet skall ses som en viktig del av samarbetet på det allmänkulturella området. Utskottet hävdar att folkbildningsorganisationerna bör ha ett stort inflytande såväl vad gäller hur stödet till folkbildningssamarbetet skall vara utformat som när det gäller utdelningen av detta stöd. Enligt min mening bör den särskilda grupp som skall ansvara för fördelningen av stödet vara sammansatt av personer med direkt anknytning till folkbildningsområdet.

Herr president! I det här sammanhanget vill jag för tids vinnande helt kort anknyta till kulturutskottets betänkande över medlemsförslag A 791/k om stöd till nordiska samarbetsorganisationer inom folkbildningen, vilket skall behandlas senare. I medlemsförslaget föreslås att den nuvarande stödordningen kompletteras med resurser som möjliggör stöd även åt den administration som är nödvändig för att bedriva ett givande nordiskt samarbete. För närvarande finansieras de administrativa åtgärderna genom extra anslag från de nationella studieförbund som ingår i samarbetet.

Enligt min mening är det viktigt att samarbetsorganisationerna tillförsäkras medel för sin administration. Detta önskemål skulle på ett enkelt och smidigt sätt kunna tillgodoses genom en bestämmelse om att en i procent angiven del av det utgående bidraget får användas till administration.

Kulturutskottet påtalar i betänkandet över

medlemsförslaget att detta berör stödanordningar som ingår i den nordiska budgeten samt hänvisar till att utskottet har aktualiserat en förhöjning av stödet till folkrörelsesamarbete i budgeten för 1988. Utskottet anser det därför inte vara nödvändigt att föreslå en särskild rekommendation med anledning av medlemsförslaget, eftersom syftet med förslaget kan uppnås på annat sätt. Min förhoppning är emellertid att vad jag här anför rörande administrationsresurser skall beaktas när det gäller utformningen av stödet i framtiden.

Riihijärvi: Herra presidentti! Pohjoismaista kulttuurityötä on tehty jo varsin pitkään ja Pohjoismaiden neuvosto on käsitellyt sitä vuosittain kokouksissaan. Pohjoismaiden ministerineuvoston toimesta on myös tuettu taloudellisesti pohjoismaista kulttuurityötä. Näkyvämpiä osoituksia tästä ovat olleet Pohjoismaiden neuvoston kulttuuripalkinnot. Nämä arvokkaat palkinnot tuleekin säilyttää nykyisessä muodossa niin, että mm. musiikkipalkinto annetaan aina säveltäjälle. Lisäksi neuvoston myöntämiä avustuksia on ollut mahdollisuus saada mm. pohjoismaisten nuorisojärjestöjen kulttuurivaihtoon.

Kokonaisuudessaan voidaan kuitenkin todeta pohjoismaisen kulttuurityön olevan tällä hetkellä varsin elitististä. Uskaltaisin väittää Pohjoismaiden ministerineuvoston kulttuurituen olevan varsin harvojen käytettävissä. Ne tahot, jotka eniten hyötyvät pohjoismaisista kulttuurimäärärahoista, ovat mielestäni pitkälti nk. samppanjalasiyksilöitä. Tarkoitän tällä sitä, että kulttuuriyöstä päätetään ja siitä eniten nautitaan varsin korkealla yhteiskunnallisella tasolla. Tyypillinen esimerkki on täälläkin käsitellyssä ollut esitys oopperan saamisesta laivoille.

Liian vähälle keskustelulle on jäänyt, kuinka yhteispohjoismaista kulttuurityötä ja eri Pohjoismaiden alueiden kulttuurien keskinäistä vuorovaihtoa saataisiin paremmin tehdyksi tavallisten kansalaisten keskuudessa. Ministerineuvoston ehdotuksessa pohjoismaisen kulttuuriyhteistyön toimintasuunnitelmaksi tähän osa-alueeseen puututaan vain ohimennen joissain lauseissa. Mielestäni tärkein pyrkimys tässä työssä tulisi olla se, että esimerkiksi tavallinen iisalmelainen pienviljelijän emäntä pystyisi tutustumaan färsaarelaisen kalastajan vaimon elinolosuhteisiin, harrastuksiin ja hänen kulttuuritaustaansa. Millä tavalla se sitten olisi mahdollista?

Pohjoismaiden neuvoston tulisi pikaisesti käynnistää keskustelu siitä, millä tavalla tavallisia Pohjoismaiden kansalaisia voitaisiin lähentää heidän perinteensä ja kulttuurinsa tuntemisen osalta toisiinsa. Nykyaikainen viestintäteknikka on tietenkin tuonut ihmisiä lähemmäksi toisiaan. Televisio-ohjelmien hyväksikäyttö ei kuitenkaan ole kaikkien kansalaisten ulottuvilla, ja näin ollen tulee löytää muut keinot huomattavasti nykyistä yksilöläheisempään kulttuurivaihtoon. Pohjoismaiden ministerineuvoston tulee suunnata tukensa toimintaan, paikalliset ja eri ryhmittymiä edustavat järjestöt organisoivat tutustumista toisiin vastaavanlaisiin muissa Pohjoismaissa toimiviin pieniin yhdistyksiin. Tämä olisi mahdollista esimerkiksi matkoja järjestämällä ja niitä tukemalla, järjestämällä kanava järjestöjen välisiin ajatustenvaihtoihin painetun sanan muodossa jne.

Tämä kaikki vaatisi kuitenkin sen, että Pohjoismaiden alueelta olisi laadittu kattava luettelo taustatietoineen erilaisista järjestöistä ryhmiteltynä ammatin, harrastuksen tai muun viiteryhmän mukaan. Näin esimerkiksi suomalainen pienen paikkakunnan marttayhdistys voisi saada yhteyden johonkin tanskalaiseen maaseudun pienpaikkakunnan naisyhdistykseen. Tällä hetkellä tällaista tietoa ei ole koottuna yksien kansien väliin, vaan se täytyisi etsiä varsin työläällä tavalla eri maiden useiden keskusjärjestöjen arkistoista.

Pohjoismaiden neuvoston tulisikin pikaisesti päättää ja antaa ministerineuvostolle tehtäväksi ryhtyä laatimaan tällaista sanottakoon vaikka yhdistysluettelo, jonka avulla pohjoismaiset järjestöt voisivat ottaa suoraan paikkakuntatasolla yhteyttä toisiinsa ilman valtakunnallisia keskusjärjestöjä. Mielestäni tällaista toimintaa voitaisiin pitää konkreettisena ja kansanvaltaisena pohjoismaisena kulttuurityönä. Pohjoismaat olisivat tällaiselle toiminnalle varsin sopiva foorumi, sillä ne sijaitsevat maantieteellisesti varsin kiinteässä yhteydessä toisiinsa ja niiden kulttuuri on suhteellisen lähellä toisiaan. Myös harrastuksellisesti ja ammatillisesti ovat Pohjoismaat varsin samankaltaisia.

Herra presidentti! Yhteenvetona haluaisin vielä todeta, että pohjoismaisessa yhteistyössä tulisi pikaisesti luopua nykyisestä herrojen huvittamisesta ja siirtyä tavallisen kansalaisen ehdoilla tehtävään kulttuurityöhön. Pohjoismaiden neuvostolla ei ole mitään syytä tukea Pohjoismaiden

muutamien harvojen intellektuellien korkeata-
soista eliittitaidetta. Näin Pohjoismaiden neuvos-
to voisi toimia pohjoismaisten kansojen ehdoilla
pohjoismaisten ihmisten parhaaksi.

Riihijärvis anförande i svensk översättning:
Herr president! Det nordiska kulturarbetet har
långa traditioner och Nordiska rådet har varje år
behandlat detta arbete vid sina sessioner. Nordis-
ka ministerrådet har beviljat ekonomiskt stöd för
det nordiska kulturarbetet. Nordiska rådets kul-
turpris hör säkert till de synligaste formerna av
detta stöd. Dessa värdefulla pris skall bibehållas i
sin nuvarande form, och t. ex. musikpriset bör
alltid ges till en kompositör. Dessutom har bl. a.
nordiska ungdomsorganisationer kunnat få bid-
rag för sitt kulturarbete av rådet.

Det måste dock konstateras, att dagens nordis-
ka kulturarbete på det hela taget är starkt elitis-
tiskt. Jag vågar påstå, att Nordiska ministerrå-
dets kulturstöd bara kommer ett litet fåtal till del.
Det är enligt min mening så, att de som mest
gynnas av de nordiska kulturanslagen inte sällan
är så kallade champagnesällskap. Vad jag menar
är, att beslutsfattandet och utnyttjandet av kul-
turarbetet mest sker på hög samhällelig nivå. Ett
typiskt exempel på detta är förslaget om båtbase-
rad opera, som framlagts även under denna ses-
sion.

En fråga som dryftas alltför litet är hur man
kunde förbättra det samnordiska kulturarbetet
och den kulturella växelverkan mellan olika re-
gioner i Norden på ett sätt som skulle ge vanliga
människor större behållning. I ministerrådets
förslag till kulturhandlingsplan nämns detta del-
område bara helt flyktigt i ett par meningar. Det
viktigaste målet för detta arbete vore enligt min
mening att erbjuda till exempel en vanlig småbru-
karhustru från Iisalmi i östra Finland möjlighet
att bekanta sig med en färöisk fiskarhustrus lev-
nadsförhållanden, hobbies och kulturbakgrund.
Och hur skulle då detta vara möjligt?

Det vore angeläget att Nordiska rådet med det
snaraste skulle inleda en diskussion om hur van-
liga medborgare i de olika nordiska länderna
bättre kunde lära känna varandras traditioner
och kultur. Visst har den moderna kommunika-
tionstekniken krympt avstånden mellan männi-
skorna, men alla medborgare kan dock inte nås
med TV-sändningar och därför vore det viktigt
att finna former för mer individriktat kultur-
utbyte. Nordiska ministerrådets stöd bör dirige-
ras till lokal verksamhet som bedrivs av organisa-

tioner som representerar olika grupper och som
ordnar besök hos motsvarande små organisa-
tioner i andra nordiska länder. Det skulle vara möj-
ligt t. ex. genom att arrangera och stöda resor
samt ordna en kanal för tankeutbyte mellan orga-
nisationer exempelvis i form av tryckalster.

Allt detta skulle dock kräva uppgörande av en
förteckning som skulle täcka hela Norden och
som skulle innehålla bakgrundsuppgifter om or-
ganisationer enligt yrke, verksamhetsområde el-
ler annan referenskategori. Så kunde till exempel
en liten finsk ords Marthaförening få kontakt
med en kvinnoorganisation på en liten ort på den
danska landsbygden. För närvarande finns såda-
na uppgifter inte samlade i en enda katalog eller
motsvarande, utan det skulle krävas mycket arbete
för att få fram dessa uppgifter ur centralorganisa-
tionernas arkiv i de olika länderna. Därför borde
Nordiska rådet snarast enas om att ålägga minis-
terrådet att låta sammanställa en dylik förteck-
ning, som kunde kallas föreningsförteckning om
man så vill och som skulle göra det möjligt för
nordiska organisationer att etablera direkta kon-
takter på ortnivå utan omvägar via centralorgani-
sationerna.

Det här vore enligt min mening verksamhet
som skulle kunna kallas konkret och demokra-
tiskt nordiskt kulturutbyte. De nordiska länderna
är särskilt väl lämpade för en dylik verksamhet,
eftersom de både geografiskt och kulturellt ligger
mycket nära varandra. De nordiska länderna är
också mycket lika varandra i fråga om fritids-
sektorn och yrkesstrukturen.

Sammanfattningsvis vill jag dessutom konsta-
tera, att det vore skäl att vi i det nordiska sam-
arbetet snarast överger högdjursfjåsket till för-
mån för kulturarbete på våra vanliga medborga-
res villkor. Nordiska rådet har sannerligen inga
skäl för att understöda högklassig elitkonst för en
handfull intellektuella. Nordiska rådet kunde
utan detta arbeta för folket i de nordiska länderna
på folkets egna villkor.

Øvregard: President! Foresetnaden for eit vel-
lukka nordisk kultursamarbeid er at menneska
som lever i desse landa, forstår kvarandre sine
språk. Med litt godvilje kan norsk-, svensk- og
dansk-talende forstå kvarandre. Men me må ikkje
sjå bort frå problema dei andre nordiske folka
har i dette fellesskapet.

Det er difor heilt nødvendig å leggja auka vekt
på arbeidet med språkforståing i Norden, og at

det blir sett i gang tiltak for å styrkja dei nordiske språka som framandspråk i skuleverket. Den oppveksande slekta må få betre trening i å bruka og å forstå grannelanda sine språk.

Dette arbeidet inkluderer betre lærebøker med vekt på samnordisk produksjon og meir samnordisk lærestoff, det inkluderer etterutdanning og vidareutdanning av lærarar som underviser i grannespråka, og det må inkludera ei betring av stipendordningane for elevar som vil nytta seg av skuletilbod i eit av grannelanda. Den nye ordninga med tildeling av **NORDPLUS**-stipend er eit svært godt tiltak som eg venter meg svært mykje av.

Å motivera ungdom til å gå eit år på folkehøgskule i eit anna nordisk land er ein av folkehøgskulens pedagogiske målsetting. Finansielt er det ordna slik at ein tar med seg studiestønaden frå heimlandet. Men sidan kostnaden for eit folkehøgskulekurs og den tilsvarende studiestønaden varierer mykje frå land til land, slår dette skeivt ut. Av den grunn har det vore vanskeleg å gå ut med ei aktiv elevrekruttering på nordisk basis i dei seinare åra. Dette er også hovudgrunnen til at talet på nordiske folkehøgskuleelevar har gått tilbake.

Nordisk Folkehøgskuleråd har arbeidd med spørsmålet, og rådet har kome til at ei stipendordning etter mønster av **NORDPLUS** vil retta opp mykje. Med si lange erfaring på området vil folkehøgskulen snøgt kunne vise til positive resultat. Eg vil difor oppmoda Ministerrådet til å arbeida vidare med folkehøgskuleproblematikken etter desse retningslinene.

Samarbeid og utvikling av allmennkulturelle tiltak på nordisk basis har til denne tid vore organisert gjennom ulike komitear og stønadsordningar. Ministerrådet har her gjort framlegg om ei sterk forenkling. Det skal no opprettast fem ulike hovudkomitear som får ansvaret for kvar sine sektorar.

Eg sluttar meg til dei fleste av tankane som Valgerdur Sverrisdóttir målbar her tidlegare i debatten om dette emnet. Og med den sterke stillinga amatørteaterarbeidet har i alle dei nordiske landa, med sine 6 000 amatørteaterscenar og meir enn 250 000 amatørteaterinteresserte medlemmer, burde denne delen av kulturlivet hatt rett på sin eigen komite, sitt eige styringsorgan og sin eigen budsjettpost.

Men når dette er sagt, vil eg streka under at nokon av dei mest vellukka teateroppsettingane

har funne stad nettopp ved samarbeid mellom amatørar og profesjonelle teaterfolk. Eg vil difor tru at nyordninga, der amatørteatret er sikra representant i styringskomiteen, samstundes som det blir avsett ein del øyremerka midlar til amatørteaterverksemda, likevel kan fungera bra. Dersom det syner seg at denne nyordninga ikkje fungerer tilfredsstillande for utviklinga, er det sjølv sagt fullt mogleg å ta dette opp til ny vurdering etter ei viss prøvetid.

Eg vil elles, president, uttrykkja stor glede over den positive avgjerda om Fagerheimstiftelsen i Fjaler, Sogn og Fjordane. Eg forstår avtalen og vedtaket slik at norske styresmakter tek kostnadene med etablering av bygga og dei vanlege vedlikehaldskostnadene av bygga, medan alle andre kostnader som går på den daglege drifta av institusjonen, blir belasta budsjettet til Nordisk Råd, på same måte som ved dei andre tilsvarende nordiske kulturinstitusjonane.

Eg òg seier meg litt lei for at TV-samarbeidet i nordisk regi har havna heilt nede i kjellaren. Eg vil oppmoda Ministerrådet om å ta denne saka meir på alvor. Det må seinast no til våren 1988 leggjast fram forslag som snarast gjer det mogleg å sjå grannelanda sine TV-program ved sida av alle dei andre amerikaniserte TV-programma som i dag er tilgjengelege i store delar av Norden. Etter mitt syn er dette ei svært viktig kulturpolitisk oppgåve i nordisk samanheng, ei oppgåve som me også meiner kan løysast dersom viljen er til stades.

Det mest gledelege ved den kulturhandlingsplanen som ein no snakkar om, er etter mitt syn den sterke vektlegginga på arbeidet for og mellom barn og ungdom i Norden. Dette er framtidsretta politikk. Gjennom barne-, ungdoms- og idrettsarbeidet blir grunnlaget lagt for eit meir samlande og eit meir samarbeidande Norden. For godtfolk — me må utvikla eit Norden som kan ta vare på kvart land sine særpreg, men som samstundes har evne til å opptre utetter som ei samla nordisk blokk. Trass mange ting me gjerne skulle sett annleis — denne kulturhandlingsplanen er likevel etter mitt syn eit langt og godt steg i rett lei.

Guðrún Helgadóttir: Hr. præsident! Jeg vil spekttere ønsket om korte taler. Min lange og åndrige tale er blevet indskrænket til et telegram til ministerrådet!

Jeg stiller mig meget skeptisk til de ændringer, ministerrådet foreslår angående uddelingen af lit-

teraturprisen och musikprisen i den plan, der foreligger her.

For det første: En reorganiseret litteraturkomité skal nu varetage adskillige andre sager end bedømmelse af nordisk litteratur. Den skal varetage tildelingen af midler til oversættelse af nabolandenes litteratur, øget nordisk bogdistribution, tale- og punktskriftbøger, forfatterkurser, Nordfolks hidtidige opgave inden for informations-teknologisk databehandling og biblioteksforskning etc. etc. Selvfølgelig bliver dommerkomiteen dermed sammansat på en helt anden måde end før.

For det andet: Nomus vil blive til Nordisk Musikkomité og skal nu også varetage opgaven at fremme samarbejdet mellem de nordiske musik-konservatorier og samarbejdet på den rytmiske musiks og amatørmusikkens område og mange, mange andre opgaver. Betyder det, hr. præsident, at andre end komponister i fremtiden kan få musikprisen? Er det muligt, at fremtidens musikprisivindere ikke vil være i stand til at læse partiturer? Hvis det er ministerrådets tanke, stiller jeg mig meget stærkt imod.

Min tredje invending er sammenslutningen af NAR, det vil sige Nordisk Amatørteatergruppe, og Nordisk Teaterkomité. Det synes mere end uklart, hvor amatørteatrene og den folkelige skuespillerkunst bliver repræsenteret på den måde. Man skal ikke ændre noget, før man er sikker på, at noget bliver bedre derved.

Jeg synes, ministerrådet er nødt til at tage hensyn til de delte meninger om førnævnte tre punkter i handlingsplanen, og jeg foreslår, at vi udsætter beslutningstagningen om dem på denne session, ikke mindst på grund af den tidsmangel, vi nu står over for.

Jeg vil ikke være med til, hr. præsident, at bureaukratisere nordisk kunst.

Ytti Isohookana-Asunmaa: Behovet av en effektiviserad vuxenutbildning erkänns i alla nordiska länder. Vuxenutbildningen har också under de senaste åren intagit en central roll i utbildningspolitiken.

Med tillfredsställelse kan notetas, att kulturutskottet i en positiv anda behandlat frågan om hur det nordiska samarbetet kan förbättras i fråga om vuxenutbildningen.

Det finns gott om lämpliga samarbetsprojekt. Jag anser, att Nordiska rådet i synnerhet bör arbeta för att främja verksamheten speciellt på två

delområden.

Det ena av dessa gäller forskning och experimentverksamhet. Såvitt jag vet saknar vi tackande forskningsresultat exempelvis om vuxenutbildningens hinder och hur man kunde få i synnerhet personer med låg utbildning motiverade att söka sig till utbildning. Ett tacksamt objekt för forskning och experiment kunde också fås från pedagogins område: Hur kan den viktiga multi- och fjärrstudieverksamheten mellan länderna ökas?

Samarbetsmöjligheter finns också inom yrkesutbildningen för vuxna. Ett långtgående samarbete mellan länder och skolor vore ofta ekonomiskt i fråga om kompletterande yrkesutbildning. Möjligheter till studier utomlands kunde också bidra till att öka motivationen för studier.

Avslutningsvis vill jag säga några ord om utbudet av vuxenutbildning för finnar som bor i Sverige och Norge.

De finska invandrarna i Sverige saknar i regel grundläggande yrkesutbildning. Svenska staten har ordnat dessa invandrades språkundervisning och samhällsorientering på ett tillfredsställande sätt. Det vore önskvärt, att Sveriges regering också skulle intressera sig för förbättrandet av yrkesutbildningsutbudet till invandrare i arbetsålder.

I Norge utgör även språkundervisningen ett problem. Om finnar skall studera finska på engelska, är det verkligen inget under om studierna löper trögt.

I kulturutskottet har man nu gett ett betänkande om rekommendation angående kulturförbindelserna mellan östra och mellersta Finland och övriga Norden och föreslår där, att rekommendationen kan anses slutbehandlad. Här finns dock en risk för missolkningar vilket jag vill varna för.

Avskrivningen skall inte ses som ett tecken på att man inte vill ha fungerande kulturförbindelser till och från östra Finland, tvärtom. Man har fått svart på vitt om att något skall göras åt saken. Detta framgår ur handlingsplanen.

Orsaken till avskrivning är snarast att utskottet anser fortsatt det vara väsentligt att fungerande kanaler för kulturutbytet mellan den aktuella regionen och andra delar av Norden kan skapas. Mot bakgrund av de ställningstaganden som har gjorts i anslutning till behandlingen av handlingsplanen anser utskottet det emellertid inte vara ändamålsenligt att i detta skede kvarhålla rekommendationen på rådets dagordning. Frågan kan aktualiseras på nytt om några år utgående från de

uttalanden som ingår i handlingsplanen.

Men vi i Finland har naturligtvis ingenting emot att ministerrådet också på eget initiativ gör något för att trygga möjligheterna till olika nordiska aktivitetsformer mellan östra och mellersta Finland och övriga Norden.

Claes Andersson: Herr president! Först vill jag på det bestämdaste opponera mig mot det min landsman Riihijärvi sade när han angrep de fantastiska unga begåvade människor som arbetar med musik och litteratur — de bästa konstnärerna — och kallade dem för champagnemänniskor. Jag trodde att det hörde till en gången tid att göra sådana politiska angrepp. Det finns ingen motsättning mellan s. k. finkultur och folkkultur. Det finns bra finkultur och dålig finkultur. Det finns god folkkultur och dålig folkkultur. Detta var en parentes.

Jag skulle vilja ta upp en fråga som jag tycker är viktig. Det gäller förhållandet mellan bild och ord. Vi lever i en tid då bilden alltmer håller på att ta över det tryckta ordets funktion som förmedlare av verklighet och information. Det här är en utveckling som inte enbart är på gott. För några år sedan reste jag i USA. Där pågick stora kampanjer i storstäderna mot nyanalfabetismen som på sina håll uppgick till 15—20% av befolkningen. Så stor andel av befolkningen kunde inte mera läsa en normal tidningstext.

Bild är snabb och effektiv, den är lätt att minnas och lätt att identifiera sig med. I bästa fall kompletterar bild och tryckt ord varandra. Men jag har en känsla av att bland barn och växande människor föreligger en klar obalans till bildens fördel och ordets nackdel. Ändå kan bild aldrig ersättas av ord. Det är språket, det tryckta ordet som är unikt som förmedlare av olika erfarenheter och minnen. Genom språket lär vi oss att tänka. Språket är förutsättningen för tanke och analys, för att vi kan förstå vår egen historia osv.

Jag är rädd för att det börjar finnas en ny generation av människor som är väldigt starkt bildpräglad. Man talar om det postmoderna medvetandet och att människor har förlorat sinnet för historia och analys. Allt börjar bli mer fragmenterat och utbytbar. Jag tror att detta har att göra med denna utveckling, åtminstone delvis.

Så kommer jag in på de praktiska indikationerna av vad jag säger. Vi firar i Finland i år bokens 500-årsjubileum. Jag frågar: Vad kan vi i Nordiska rådet göra för att stärka bokens ställning? Hur

kan vi göra boken lätt tillgänglig? Hur kan vi göra boken billigare, för att uttrycka det enkelt? Jag vet att det i olika nordiska länder finns olika experiment och olika erfarenheter, som vi kunde samla till gemensamma aktioner. I Sverige har man subventionerat boken genom att skapa billiga bokserier, t. ex. En bok för alla. Ett sätt skulle vara att slopa omsättningsskatten på skönlitteratur och på god litteratur över huvud taget. Jag tror att det vore väsentligt att vi i Norden kan föra en kulturpolitik som stärker bokens ställning, gör boken lätt tillgänglig och möjlig för alla att nå.

Kjeld Rahbæk Møller: Hr. præsident! Jeg har lyttet opmærksomt til debatten, og jeg har hørt meget om folkelige bevægelser, om almen kultur, og det er godt, for de folkelige bevægelser er nerven i det nordiske samarbejde.

Vi har næsten intet hørt om forskningsdelen af handlingsplanen, og det er skidt. Under generaldebatten blev truslen fra EF nævnt gang på gang, den udfordring, som det nordiske samarbejde udsættes for i disse år; og det er jo især på forskningsområdet, at udfordringen sker. Der er lige vedtaget et 4-årigt forskningsprogram i EF, som, når det drejer sig om den danske andel, andrager ca. 1 mia. kr.

Jeg ved godt, at det er urealistisk, at vi her i Norden åbner pengekasser af denne størrelse, af dette omfang. Det skal vi heller ikke, med forskningsandelens meget beskedne, men også meget pragmatiske forslag om fællesnordisk forskeruddannelse, om styrkelse af et forskernetværk, om fællesnordisk deltagelse i internationale programmer, burde kunne gennemføres.

Det, jeg er bange for, er, at den manglende interesse for forskningsandelen af kulturhandlingsplanen betyder, at forskningen simpelt hen klemmes ud. Vi ved jo, at budgettet ikke bliver de 85 mio. kr., det bliver kun 35 mio., og hvis det bliver resultatet, er det kun et bevis for, at Norden ikke har forstået de udfordringer, man udsættes for i disse år.

Sedan diskussionen forklarats avslutad *bifølls* utskottets förslag om att lägga till kulturutskottet hänvisade delar av Nordiska ministerrådets berättelse C 1 till handlingarna.

Härefter skedde votering medelst voteringsapparat beträffande utskottets förslag till rekommendation.

För rekommendationen röstade:

Svein Alsaker, Claes Andersson, Lennart Andersson, Margareta Andrén, Ylva Annerstedt, Margrete Auken, Dorte Bennedsen, Jens Bilgrav-Nielsen, Gunnar Björk, Ilkka-Christian Björklund, Gustav Björkstrand, Eidiur Guðnason, Mikko Elo, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Kjell Magne Fredheim, Knud Glønborg, Lilli Gyldenkilde, Flemming Hansen, Ivar Hansen, Søren Hansen, Elsi Hetemäki-Olander, Liisa Hilpelä, Per Olof Håkansson, Siri Häggmark, Åsa Solberg Iversen, Tytti Isohookana-Asunmaa, Olof Jansson, Elver Jonsson, Brit Jørgensen, Thea Knutzen, Sakari Knuutila, Wiggo Komstedt, Inga Lantz, Jacob Lindenskov, Anna-Kaarina Louvo, Grethe Lundblad, Eeva-Liisa Moilanen, Kjeld Rahbæk Møller, Barbro Nilsson, Mats Nyby, Hans Nyhage, Ólafur G. Einarsson, Óli P. Guðbjartsson, Berit Oscarsson, Særa-Maria Paakkinen, Páll Pétursson, Hans Pettersson, Kaj Poulsen, Reulf Steen, Ingrid Sundberg, Sten Svensson, Jan P. Syse, Peder Sønderby, Anders Talleraas, Bernhardt Tastesen, Eeva Turunen. Valgerður Sverrisdóttir, Ernst Wroldsen, Lena Öhrsvik och Kåre Øvregard.

Mot rekommendationen röstade Guðrún Helgadóttir och Kristen Poulsgaard.

Frånvarande var:

Jo Benkow, Johan Buttedahl, Arne Gadd, Thor-Eirik Gulbrandsen, Hagen Hagensen, Margit Hansen-Krone, Riitta Järvisalo-Kanerva, Anker Jørgensen, Ragna Berget Jørgensen, Theo Koritzinsky, Preben Lange, Helge Adam Møller, Agnar Nielsen, Seppo Pelttari, Heikki Riihijärvi, Mirja Rynnänen, Kimmo Sasi, Asbjørn Sjøthun, Arne Skauge, Otto Steenholdt, Sverrir Hermannsson, Harald Synnes, Karin Söder och Ole Gabriel Ueland.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 61 röster mot 2.

2

Framställning nr 1/1988/k om radio- och TV-samarbetet i Norden (A 794/k), D 1988/1/1988/k: Meddelande om framställning nr 1/1988 angående radio- och TV-samarbetet i Norden, D 1988/1/1988/k: Meddelande om framställning nr 1/1986 angående ökat radio- och TV-samarbetet i Norden och E 35: Fråga till Nordiska minis-

terrådet angående radio- och TV-samarbetet i Norden¹

Kulturutskottet hade föreslagit, att Nordiska rådet måtte lägga meddelandena om framställning nr 1/1986 och 1/1988 till handlingarna i avvaktan på nya meddelanden till nästa ordinarie session.

Rådet företog ovannämnda saker i ett sammanhang.

Presidenten meddelte at ved Rådets 35. sesjon ble presidiet bemyndiget til, på forslag fra Kulturutvalget, å avgi en fremstilling til Nordisk Ministerråd om medlemsforslag A 794/k om radio- og TV-samarbeidet i Norden. Kulturutvalget avga sin betenkning nr. 2 den 12. mai 1987. I henhold til Helsingforsavtalens Artikkel 56, andre ledd avga presidiet den 13. mai 1987 en fremstilling til Nordisk Ministerråd.

Presidiet vil med henvisning til Helsingforsavtalens Artikkel 56, fjerde ledd hermed underrette Rådet om dette.

Presidenten: Her vil jeg gerne sige, at præsidenten vil på udvalgets anmodning referere spørgsmål E 35 og derefter anmode statsråd Halvard Bakke om at afgive sit svar. Derefter vil Kulturudvalgets talsmand få ordet i tilknytning til de to meldinger, Ministerrådet har afgivet om radio- og TV-samarbejdet i Norden, henholdsvis nr. 1/1988 og nr. 1/1986.

Det, jeg skal meddele på Kulturudvalgets vegne, er følgende (spørgsmål E 35):

Vilken utformning avser ministerrådet slutligge programsamarbetet inom Tele-X-projektet, och när avser ministerrådet till Nordiska rådet avge förslag om permanent användning av satellit för överföring av TV i Norden?

Statsråd Bakke: Hr. President! Nordisk Ministerråd avgav i desember i fjor melding til Nordisk Råd om TV-samarbeidet. Etter dette tidspunkt har det ikke vært grunnlag for å gi noen ytterligere melding, verken om anvendelsen av Tele-X eller om et eventuelt permanent nordisk satellittsystem.

Tele-X er en satellitt som er blitt til på svensk initiativ som ledd i et bilateralt svensk-norsk og svensk-finsk industrisamarbeid. Finland deltar som observatør i eierorganisasjonen. Tele-X-samarbeidet er regulert av egne bilaterale traktater mellom henholdvis Sverige og Norge og Sve-

¹ *Frågan tryckt s. 3047.*

rige og Finland.

Satellittens TV-kapasitet skal anvendes etter at de nordiske samarbeidsorganer er hørt, heter det i traktatene. Dette er bakgrunnen for Nordisk Råds og Ministerrådets drøftelser av anvendelsen.

I november 1985 ble det gjort vedtak om anvendelsen av de to TV-kanalene man den gang mente satellitten kunne sende. Vedtaket innebærer redigert sending av et utvalg av de nordiske lands nasjonale TV-programmer. Danmark deltok ikke i vedtaket, og senere trakk også Island seg ut, siden Tele-X-sendingene ikke vil nå fram til Island.

Vedtaket ble sett som et første steg i et nordisk programsamarbeid. Utsagnene om dette er imidlertid ikke forpliktende.

Ministerrådet har kunnet konstatere et behov for å revurdere tokanal-vedtaket, og det har vært arbeidet med et firekanal- så vel som et trekanal-alternativ.

Som kjent måtte man i juni i fjor konstatere at det ikke fantes grunnlag for å etablere et firekanal-alternativ gjennom ombygging av satellitten.

Siden i fjor høst har det så løpende vært arbeidet med spørsmålet om å gå over til å sende i tre kanaler, vurdert i sammenheng med spørsmålet om et permanent system. Ministerrådets håp var å kunne ta stilling til spørsmålet innen rådets 36. sesjon. Imidlertid har det hittil ikke vært mulig å komme fram til et nytt vedtak på dette grunnlag.

Ministerrådet har i dag drøftet spørsmålet om det videre samarbeid om anvendelsen av TV-kapasiteten i Tele-X. Ministerrådet vil innen 10. mai i år ta opp spørsmålet om anvendelsen av Tele-X og en eventuell etablering av et permanent nordisk radio- og fjernsynssamarbeid via satellitt til endelig behandling.

Talleraas: Hr. president! Historien om Tele-X er i ferd med å bli nok et eksempel på et handlingslammet nordisk samarbeid. Spørsmålet er nå om satellitten havarerer før den er tatt i bruk.

Med grunnlag i Ministerrådets svar her nå, må det sies at dette spørsmålet blir mer og mer preserende. Ministerrådet sier mye om fortiden, men ingenting om framtiden.

Fra tidligere er det kjent at Ministerrådet ikke maktet å enes om å gjennomføre et firekanalsalternativ for Tele-X, som var et meget aktuelt spørsmål ved forrige sesjon i Nordisk Råd.

Senere har Kulturutvalget stilt seg positivt til at

Ministerrådet fortsetter arbeidet med å berede grunnen for et samarbeidsalternativ med direkte-sendte programmer over tre kanaler over Tele-X. Bakgrunnen for denne diskusjonen er at det foreligger et gyldig vedtak fra 1985 om en treårig forsøksvirksomhet med to redigerte nordiske kanaler ved bruk av Tele-X-satellitten.

Det er alminnelig akseptert at dette alternativet har tiden løpt fra. Derfor er det nødvendig å søke etter nye løsninger og nye alternativer — alternativer som er fremtidsrettede og aktuelle, og det er positivt at også Ministerrådet nå omsider innsier dette.

På bakgrunn av Ministerrådets svar kan en trekke følgende konklusjon: Tiden går, Tele-X står!

Dette understreker igjen den meget skarpe kontrast som her eksisterer mellom en teknologi i rivende utvikling på den ene side og et Ministerråd som mangler vilje til beslutning og utvikling av standpunkt på den annen side.

På Kulturutvalgets vegne vil jeg understreke hvor viktig vi mener det er at det hurtig kan skapes klarhet i hvordan utformingen av det nordiske radio- og TV-samarbeidet skal bli, ikke bare under den treårige forsøksperioden, men også i tiden etterpå. Dette er ikke minst viktig for dem som skal anvende kommunikasjonsdelen av satellitten, og for dem som eventuelt ønsker å montere antennemottak.

Den usikre situasjonen innenfor TV-samarbeidet truer med å svekke ytterligere de nordiske lands evne og beredskap til å møte de kulturpolitiske utfordringer på medieområdet. Det er derfor svært nødvendig at det i dagens debatt kan bli klarlagt om det finnes enighet om hvordan TV-samarbeidet skal utformes i den vedtatte forsøksperioden.

Kulturutvalget etterlyser en prinsippnighet om etableringen av et permanent radio- og TV-samarbeid via satellitt. Et ministerrådsforslag om permanent samarbeid bør så fort som mulig avgis til Nordisk Råd. Kulturutvalget er for sin del rede til å behandle et slikt forslag meget hurtig.

Utvalget har merket seg at regjeringene i Finland, Norge og Sverige er gjort oppmerksom på et tilbud som gir mulighet til på meget kort varsel å etablere et operativt system.

Tilbudet innebærer at en for nordisk bruk skulle kunne anskaffe to allerede bygde satellitter. Dermed ville permanent bruk av satellitt for overføring av TV i Norden kunne etableres allere-

de i slutten av år 1990. Dette alternativ gir også mulighet til å få i stand overføring til Island og Færøylene, noe som er meget viktig.

I denne forbindelse vil jeg ikke unnlate å peke på at de grunnleggende kulturpolitiske målsettingene for samarbeidet først kan oppfylles når Island og Danmark deltar i utvekslingen. Derfor gjentar jeg enda en gang utvalgets tidligere ønsker om dansk medvirkning i samarbeidet.

Radio- og TV-samarbeidet i Norden er også kulturpolitisk motivert. Derfor har Kulturutvalget ved flere anledninger understreket betydningen av at det i Norden blir stimulert til økt programsamarbeid. Hensikten med dette må være å bidra til at det kan skapes et attraktivt programtilbud.

I andre sammenhenger har Kulturutvalget framført detaljerte synspunkter på programsamarbeidet. Jeg går ikke nærmere inn på det nå.

Det viktigste spørsmålet i dag er om regjeringene har evne og ikke minst vilje til i praksis å sette i verk et TV-samarbeid som det i Nordisk Råd har vært snakket om i mer enn 10 år. Svaret fra statsråd Bakke gav ikke stor grunn til optimisme. Realiteten i det var enda en utsettelse, denne gang til 10. mai i år.

Jeg tror jeg på vegne av et fullstendig samlet kulturutvalg kan si at vi ber om en bekreftelse nå på at viljen til å fatte et positivt vedtak er til stede hos regjeringene. Så får vi heller se om evnen er der senere hen. Etter som tiden har gått uten positive beslutninger, er det mange av oss som har begynt å tvile på det.

Elsi Hetemäki-Olander: Herr president! TV-samarbeidet är ett av de sorgligaste kapitlen i det nordiska samarbetet. Jag har nu följt denna "evergreen" i ungefär 15 år, talat och skrivit mig varm, för att inte säga het, för dess betydelse för den nordiska kulturbilden, den nordiska gemenskapen och språkförståelsen och varför inte också för industriellt samarbete. Jag är fullt medveten om de snabba förändringar inom kommunikationsområdet som gör sig gällande i dag. Bl. a. det gör avgörandena svåra. Men ändå.

Jag citerar presidiet:

"Det nordiska samarbetet har haft och har sina följetonger. En verklig långkörare är TV-samarbeidet. NORDSAT-planen, som kollapsade efter 10 års förarbete, måste i dag ses som en enastående, men försumpad chans. Det industripolitiska Tele-X-projektet, som skulle bli en räddnings-

planka för det nordiska TV-samarbetet har blivit en uppvisning i vankelmod, där alla medagerande måste ta sin del av svaret". Alla vi också förstås.

På basen av en framställning från rådets sida 1986 beslöt ministerrådet om ett samarbete inom ramen för Tele-X med sändningar över två kanaler under en försöksperiod av tre år, det vet vi ju. På förslag av kulturutskottet gjorde Nordiska rådets presidium i maj 1987 en framställning till ministerrådet om en sådan förändrad inriktning av Tele-X-projektet att sändningar av program från de nordiska länderna över fyra kanaler skulle bli möjliga. Kort därefter måste ministerrådet konstatera att man ej kunde enas om en sådan ombyggnad av satelliten. Efter ingripande från presidiet har de nordiska statsministrarna uttryckt intresse för ett trekanals-alternativ. Samtidigt bygger man ut möjligheterna att bilateralt se grannländernas TV-program. Detta arbete är t. ex. i Finland i gång. Alltid är det någonting. Jag hade faktiskt väntat att sista kapitlet i Tele-X-frågan hade skrivits här i Oslo vid detta plenum på ett för det nordiska samarbetet och dess trovärdighet acceptabelt sätt, det kunde man tyvärr inte göra.

Det som jag i dag är mest rädd för är trovärdigheten i vårt arbete. Därför har jag sagt: "bättre en vacker gravsten än dåligt leverne".

Med det har jag inte velat begrava Tele-X-frågan, som någon har sagt. Jag har velat få den färdig. Jag hade så hjärtans gärna velat skriva det första kapitlet i historien om det permanenta nordiska TV-samarbetet vid det här mötet. Jag kan gärna vänta till den tionde juni på nästa beslut. Hoppas trovärdigheten i Nordiska rådets arbete tål det.

I brist på tid vill jag endast peka på Nordiska rådets kulturutskotts betänkanke över meddelandena och inte läsa upp det. Det är bra skrivet. Utskottet har varit enigt och vi har gjort det färdigt med hjälp av vår duktiga ordförande och sekreterare. Läs igenom det! Jag hoppas det tas i beaktande då man senare behandlar frågan.

Ändring i medlemslistan

Det anmäldes, att Marjatta Vaananen återtagit sin plats i rådet och att Eeva-Liisa Moilanen lämnat sessionen.

Rådet beslöt att ändra medlemslistan i enlighet härmed.

Björkstrand: Herr president! Jag har vid upprepade tillfällen hört ledamoten Elsi Hetemäki-Olander tala varmt för Tele-X-projektet och därför var det med mycket stor förvåning jag noterade i går att hon på Finlands vägnar dödförklarade hela projektet i alla de nordiska ländernas massmedia. Nu förklarar hon här att det inte var hennes egentliga avsikt, men den som har läst tidningar i dag från hela Norden har kunnat konstatera att man i Norden har uppfattat det så att Finlands regering har tagit avstånd från Tele-X-planerna. Hur uttalanden av det slaget som Elsi Hetemäki-Olander gav i går kan befrämja tillkomsten av Tele-X kan jag verkligen inte förstå.

Elsi Hetemäki-Olander: Herr president! Jag kan inte hjälpa hur massmedia har tolkat mina ord. Det norska folket, som har lyssnat på mig i radio och sett mig i TV har förstått, men finsk press har velat förstå mig fel. Jag har inte talat på regeringens vägnar och inte heller på delegationens vägnar. Jag har uttryckt min innerliga önskan om att förslaget skulle bli färdigt. Om man inte kan göra arbetet färdigt skall man ärligt säga, att det inte blir det. Om man har möjlighet skall man fortsätta. Det har jag velat hela tiden. Tiden är dock knapp.

Björkstrand: Herr president! Faktum kvarstår att man i nordiska massmedia — både TV och tidningar — har uppfattat Elsi Hetemäki-Olanders uttalande på det sättet att Finland fransäger sig samarbetet i TV-frågan. Det är alltså inte så, det kan vi se av ministerrådets svar i dag, och jag hoppas bara att den här upplysningen också når Norden i lika hög utsträckning.

Elsi Hetemäki-Olander: Herr president! Därför har jag velat uttrycka mig så klart jag har kunnat.

Björk: Herr president! Av meddelandena från utskottet framgår att ministerrådet har prövat förslaget om en ombyggnad av Tele-X-satelliten för att möjliggöra sändning i fyra kanaler men att enighet om detta inte har nåtts inom ministerrådet. Statsministrarna i Finland, Norge och Sverige har därefter visat intresse för användningen av tre kanaler.

Det är alltså inte längre möjligt att nå enighet om fyrkanalsalternativet. Därför bör man nu enligt min mening inrikta sig på ett system, där

Tele-X med tre kanaler är ett första steg i ett heltäckande långsiktigt satellitsystem.

I ett sådant system måste enligt min mening ytterligare satelliter ingå för att få ett permanent system för överföring av TV i Norden. Ett sådant system skulle kunna bli operativt i slutet av år 1990. Det skulle i inledningen omfatta tre TV-kanaler för att därefter öka till sex—åtta, dvs. med kanaler för data- och videotjänster. Reklam bör kunna införas i Tele-X-systemet för att få ett ekonomiskt bärkraftigt projekt.

Jag vill också betona kulturuskottets uttalanden om att de grundläggande kulturpolitiska målsättningarna för samarbetet kan uppfyllas först när Island och Danmark deltar i utbytet.

Det är också angeläget att vi får fram resurser så att vi kan erbjuda ett attraktivt programutbud. Ett systematiskt samarbete kring produktionen av program bör inledas oberoende av hur det framtida samarbetet utformas. Det är beklagligt att regeringarnas arbete på att få fram en rapport till ministerrådet i tid har kollapsat.

När det gäller val av efterföljare till Tele-X är jag besviken över att man inte kan finna något europeiskt alternativ. Såsom goda medlemmar av ESA, European Space Agency, borde man i första hand ha försökt få fram europeiska alternativ.

Om en överenskommelse träffas om ett permanent TV-samarbete grundat på trekanalsalternativet i Tele-X och därefter användning av t. ex. RCA-satelliten, har frågan om ett nordiskt TV-samarbete förts i hamn. Det skulle då ske enligt de mediepolitiska motiv som formulerades för tio år sedan av Nordsat-utredningen. I så fall skulle en stor nordisk symbolfråga få sin lösning. Skulle ingen överenskommelse träffas, innebär det att andra kommersiella företag och deras utbud ges fritt spelrum. Det vore ett misslyckande för nordiskt samarbete.

Det förslag som ministerrådet nu har presenterat såsom svar till Anders Talleraas innebär tyvärr en fortsatt förhållning av beslutet.

Med anledning av den debatt som har föregått mitt inlägg vill jag säga att det var med en viss förvåning som vi, åtminstone i svenska massmedia, kunde läsa Elsi Hetemäki-Olanders uttalande om en gravsten för Tele-X. Vi vet ju att hon tillsammans med den konservativa gruppen i fjol lade fram förslag om att utreda fyrkanalsalternativet. Detta har medfört mycket extra arbete och stora kostnader. Samtidigt har hon varit ledamot av presidiet, som har kämpat för denna fråga,

och dessutom av kulturutskottet.

Ärade rådsledamöter! Denna fråga har nu utretts i tio år. Datum för satellitens uppskjutande är fastställt till maj 1989. I dag är det den 10 mars 1988. Vi måste se till att ministerrådet får fram ett förslag snarast. Det måste till ett beslut. Det bör självfallet fattas, innan Tele-X-satelliten uppe i nosen på den europeiska Ariane-raketen går upp i rymden. Det brådskar.

Minister **Taxell**: Herr president! Låt mig från denna talarstol inför Nordiska rådets session här i Oslo slå fast att Finlands regering förhåller sig positiv till ett nordiskt TV-samarbete. Vid en presskonferens som ministerrådet höll efter sitt möte i dag på förmiddagen sade jag att jag inte har kommit hit till Oslo som begravningsentreprenör utan som byggnadsentreprenör för att bygga en grund vidare för nordiskt TV-samarbete.

Finland och Finlands regering har 1985 gått med på att delta i en treårig försöksperiod utgående från två-kanalsalternativet när det gäller Tele-X. Det beslutet har Finlands regering inte frångått utan det håller vi fast vid.

Emellertid är det en relativt realistisk bedömning att förutsättningarna för två-kanalsalternativet i dag är helt andra än de var när vårt beslut fattades. Mot den bakgrunden är det klokt att tre-kanalsalternativet, med de tekniska risker det innebär, blir utsatt för prövning.

Jag tror att vi över huvud taget borde komma ihåg i den här frågan att vi samtidigt diskuterar två olika saker som vi har litet svårt att dissikera. Det ena är TV-samarbetet i Norden. Det är det som är det kulturpolitiskt viktiga. Det är det som är symbolen; det är det som Nordiska rådet i 10—15 år har arbetat för. Det andra är frågan om den nordiska satellit som byggs i dag och för vilken det finns uppskjutningstid reserverad i maj 1989.

Men när det gäller framtiden finns det självfallet anledning att granska frågan om TV-samarbetet framför allt just som sådant. Ministerrådet kan självfallet klandras för att vi inte lagt fram något förslag till denna session. Detta klandras också, med skäl, mot mig.

Men jag tror i alla fall att det är ett klokt beslut vi fattade i dag och att det är bra att vi gjorde denna utredning. Jag hoppas att vi alla skall vara klokare den 10 maj och jag hoppas att vi framför allt skall vara klokare i maj 1989, då jag hoppas

att det är satelliten som skjuts upp och inte projektet!

Steen: Hr. president! Hvis det var frustrasjon Eلسi Hetemäki-Olander ønsket å gi uttrykk for med de ytringer hun kom med, og som fikk bred dekning i nordisk presse, må jeg understreke at jeg skjønner henne meget godt. Og jeg skjønner veldig godt den frustrasjon som mange, særlig av de som har deltatt i mange år i debatten om det nordiske TV-samarbeid, nå føler. Jeg føler den selv. Jeg føler den såpass sterkt at jeg hadde tenkt å melde meg ut av denne debatten, idet jeg anså 10 års deltakelse som en passelig avtjening av denne verneplikt.

Når jeg bad om ordet igjen, var det fordi det slo meg at vi alltid starter debattene om det nordiske TV-samarbeidet med å erklære at vi her står overfor en meget stor kulturpolitisk utfordring — og så går vi øyeblikkelig over til å diskutere kommunikasjonsteknologi. Bare sjelden hører man ytringer som går ut på å beskrive hva denne store kulturpolitiske utfordring består i. Og enda sjeldnere hører man ytringer om hvordan denne store kulturpolitiske utfordringen skal besvares. I stedet fører vi diskusjonen først om Nordsat og deretter om Tele-X og om andre tekniske begreper og fenomener som jeg er redd for stort sett går over hodene på allmennheten, og som vi bli en debatt som i veldig stor utstrekning er en teknisk og teknologisk debatt.

Men er det virkelig slik at det er de teknologiske formidlingsmuligheter som mangler når vi skal møte denne kulturpolitiske utfordring som vi her står overfor? Selvfølgelig er det ikke det. Det er et utall av kommunikasjonsteknologiske formidlingsmuligheter, hvis vi har program å formidle. Jeg vil derfor gjenta noe jeg tror jeg har sagt mange ganger i debatten i Nordisk Råd, at den største utfordringen møter oss i utformingen av nordiske program, av program som har tilstrekkelig høy kvalitet og profesjonell utforming til å møte den utfordring som konkurransen på programsidene representerer fra de store land og fra de store språksamfunn i verden. Hvis vi skal presentere seerverdige alternativer til Dynastiet, til Dallas, til Maktkamp på Falcon Crest, og hva de nå heter, alle de seriene som tilbys oss, vil det koste penger. Og det vil kreve en kulturinnsats, og det vil kreve en samordnet kunstnerisk innsats framfor alt, som jeg synes vi nå burde begynne å konsentrere mer av vår oppmerksomhet omkring

enn den meget langvarige, nesten endeløse debatten som vi har ført om kommunikasjonsteknologi.

Hva om vi heller tok opp den utfordring å lage en programredaksjon som kunne ha til konkret oppgave å spre i våre respektive lands fjernsynskanaler — der er allerede mange av dem — mer av nyheter fra de nordiske land på de respektive lands fjernsynsskjermer, mer av reportasjer om de livsforhold og levevilkår og politiske forhold og den kultursituasjon som eksisterer i de ulike nordiske land, framfor denne fortsatte frustrerende debatt om kommunikasjonsteknologi?

Hva om vi tok imot den store utfordringen som omstøpning til fjernsynsprogram av de litterære klassikere, som vi har så mange av i de nordiske land, vil representere, og satser det det virkelig vil koste satse for å få det omstøpt til fjernsynsprogram og formidlet på det utall av fjernsynskanaler som allerede eksisterer i alle våre nordiske land?

Det er det som etter min mening representerer den kulturpolitiske utfordring, og jeg skulle ønske at vi i større utstrekning nå kunne konsentrere oss om den framfor å føre en meget komplisert debatt om en komplisert kommunikasjonsteknologi som de fleste av oss ikke har teknologiske forutsetninger for å skjønne særlig mye av.

Vi har nettopp i Norge hatt anledning til å se den store danske klassikeren og arbeiderdikteren Martin Andersen Nexø's "Pelle Erobreren" på film. Vi har tidligere hatt gleden av å se Strindberg i norsk fjernsyn. Jeg er ganske overbevist om at hvis vi lagde en nordisk serie, med utgangspunkt i nordiske klassikere, og virkelig satset på det, ville vi møte den kulturpolitiske utfordring vi står overfor langt mer effektivt og i løpet av kortere tid — kanskje ikke rimeligere, men mer effektivt og bedre og mer slagkraftig enn ved fortsatte diskusjoner her i Nordisk Råd om et eventuelt samarbeid om kommunikasjonsteknologien.

Ingrid Sundberg: Herr president! Det meddelende från ministerrådet som överlämnades den 10 december förra året gav två besked:

1. Beslutet om två redigerade kanaler står fast.
2. Ministerrådet hade inlett arbete med att utreda de tekniska, ekonomiska och programmsägsa förutsättningarna för en användning av tre direktsända kanaler.

Denna utredning är nu färdig. Ansvariga ministrar har sammanträtt, senast i dag. Resultatet

är förödande. Det är nämligen inte sagt någonting om orsaken till att ett besked inte kunde komma fram i dag.

Vi har i Sverige, liksom säkert i övriga nordiska länder, en etisk debatt om eutanasi och en etisk debatt om livsuppehållande verksamhet. Frågan är — och den är alltmer markant efter det jag lyssnat till Reulf Steen — om det nordiska TV-samarbetet via satellit har någon framtid och någon livskraft.

Nordsatprojektet sköts i sank — kanske från svensk sida på grund av en förhoppning om att Sveriges radios monopol skulle vara tillfyllest. Tele-X blev en räddningsplanka. Danmark kom in i EG och tittade inte längre norrut. Ariane-raketen havererade, och undersökningar visade — det har inte nämnts i dag — att två redigerade kanaler skulle få högst 2% tittare. Det blir dyrt. Runt om i Europa ökar TV-sändningarna också in över Norden.

Vad är det som får oss att fortsätta ett livsuppehållande arbete för att vi skall kunna se varandras TV-program? Det är inte i första hand att vi tror oss få tillgång till bättre program.

Det är den för hela den nordiska verksamheten grundläggande uppfattningen att vi har en gemensam kultur och att vi har ett kulturpolitiskt ansvar för att göra varandra delaktiga av det i alla länder viktigaste mediet — TV.

Vi som bor så att vi kan följa ett grannlands TV-produktion vet vad detta betyder för språkförståelsen, den kanske viktigaste faktorn i det nordiska arbetet.

Nu föreligger utarbetade förslag från ministerrådets arbetsgrupp, ett PM om användning av tre TV-transpondrar i Tele-X-satelliten och ett PM om permanent användning av satellit för TV-överföring i Norden. Dessa förslag skulle utomordentligt väl kunna ligga till grund för ett realiserande. Nordiska telesatellitkonsortiet har uppmärksammat regeringarna på möjligheten att på kort tid överta två redan byggda amerikanska satelliter från RCA. Tillsammans skulle de kunna bilda ett effektivt operativt system.

Men det brådskar. För att de skall kunna levereras i början av 1990 måste kontrakt med satellitleverantören ha ingåtts före den 1 juli i år.

Har inte ministerrådet fattat vilken guldkula det har i sin hand att rulla igång? Vad är orsaken till tveksamheten? Tala om varför man i dag inte kunnat komma överens! Är det finländarnas krav på reklam som del av finansieringen? Är det

Finlands och Sveriges i varje land gjorda utbyggnad för att vi skall kunna se varandras TV-kanaler? Har detta då skjutit övrigt samarbete i sank?

Är det finansieringen? Vi har läst att Bengt Göransson statssekreterare i Sverige har sagt att ett realiserande av det här projektet skulle kräva att man höjde den svenska TV-licensen med 60 kronor. Det är inte lätt att göra det i Sverige i dag. Är det där svårigheten ligger?

Ett stort antal kulturministrar från fem länder har i mer än 150 månader diskuterat TV-samarbete över satellit. Nu tror tre kulturministrar att de på två månader skall lyckas — eller tror de inte det? Ett perpetuum immobile uppever vi i dag. Ser kulturministrarna slutet på det? En viss ljusning tycker jag vi upplevde när vi hörde talesmannen för ministerrådet här.

Ge oss i alla händelser en korrekt uppfattning om vilken inriktningen och färdriktningen skall vara! Både satelliterna och Nordiska rådets valda medlemmar väntar på sådana uppgifter.

Hagen Hagensen: Præsident! Det er fem år siden, jeg var medlem af Nordisk Råd, indtil i fjor efterår. I den periode jeg sad der, drøftede man Nordsat, og man drøftede Tele-X, og det gør man altså stadig.

Forholdet for Danmarks vedkommende har været kendt længe: Vi har tilkendegivet, at vi ikke deltager i selve udviklingen af Tele-X, men vi har også gjort det ganske klart, at vi på dette område — som jo er et kulturområde, når der tales om, at vi skal udsende gennem TV og hvad vi skal have mulighed for at se — særdeles gerne vil være med i et programsamarbejde inden for grænser, der må afstikkes. Det vil vi fortsat være, og vi vil derfor som observatører følge, hvad der sker i denne sag.

Jeg tror, der er grund til, at vi tilkendegiver dette klart her, for at vi ikke bagefter skal høre, at vi ikke har sagt, hvad vi står for. Det gjorde vi for år tilbage, og vi gør det nu igen. Vi vil gerne være med i kultursamvirket på programområdet, men føler, at vi ikke skal være med i, som vi tidligere har tilkendegivet det, udviklingen af selve det, der skal producere TV-programmerne.

Statsråd **Bakke:** President! Jeg kan i det alt vesentlige dele de vurderinger som Talleraas gav uttrykk for, og som også er kommet frem i uttalelsen fra Kulturutskottet, både når det gjelder betydningen av å komme frem til et nordisk TV-

samarbeid og den skuffelse det vil være om man ikke lykkes i å nå frem til et slikt samarbeid.

Ingrid Sundberg spurte om hva som var årsaken til at man ikke har kommet frem til en beslutning. Som kjent må man, for å få til en beslutning på nordisk basis, ha enighet mellom i dette tilfellet tre regjeringer, og det er enkelte av regjeringene som ikke til nå har funnet at grunnlaget er godt nok for å gi tilslutning til dette samarbeidet. Derfor er det nødvendig å arbeide videre med det. Men vi har satt en klar frist, og jeg er også enig i at man i løpet av disse to månedene må komme frem til en konklusjon. Enten må vi få dette samarbeidet på sporet og arbeide ut fra at vi skal nå frem til en permanent løsning for TV-samarbeidet i Norden, eller også — og det håper jeg da ikke blir resultatet — får vi si at dette samarbeidet ikke har ført frem, og avslutte drøftingene om det. Men en konklusjon vil vi altså nå få i løpet av de nærmeste to måneder.

Sedan diskussionen förklarats avslutad *biföllets utskottets förslag*.

Presidentens anmälan lades till handlingarna.

3

A 775/k: Medlemsförslag om bevarandet av kulturhistoriskt värdefulla miljöer samt kulturföremål och kulturminnesmärken i Norden

Kulturutskottet hade föreslagit, att Nordiska rådet i anledning av medlemsförslaget måtte anta följande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

1. att medverka till utformningen av ett program för ökat samarbete inom kulturminnesvården i Norden och att delta i samordningen av nordiska insatser i syfte att bevara kulturhistoriskt värdefulla miljöer, föremål och minnesmärken i Norden,

2. att aktivt verka för att de nordiska länderna i internationella samsarbetsorgan ger arbetet för att skydda världskulturarvet stor uppmärksamhet.

Härefter skedde votering medelst voteringsapparat beträffande utskottets förslag till rekommendation.

För rekommendationen röstade:

Claes Andersson, Lennart Andersson, Marga-

reta Andrén, Ylva Annerstedt, Jo Benkow, Jens Bilgrav-Nielsen, Gunnar Björk, Gustav Björkstrand, Eiður Guðnason, Mikko Elo, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Kjell Magne Fredheim, Arne Gadd, Knud Glønborg, Lilli Gyldenkilde, Hagen Hagensen, Flemming Hansen, Ivar Hansen, Søren Hansen, Elsi Hetemäki-Olander, Liisa Hilpelä, Per Olof Håkansson, Siri Häggmark, Tytti Isohookana-Asunmaa, Åsa Solberg Iversen, Olof Jansson, Elver Jonsson, Anker Jørgensen, Sakari Knuuttila, Inga Lantz, Anna-Kaarina Louvo, Grethe Lundblad, Helge Adam Møller, Kjeld Rahbæk Møller, Barbro Nilsson, Mats Nyby, Hans Nyhage, Ólafur G. Einarsson, Óli Þ. Guðbjartsson, Berit Oscarsson, Saara-Maria Paakkinen, Seppo Pelttari, Kaj Poulsen, Mirja Ryyänen, Kimmo Sasi, Ingrid Sundberg, Sten Svensson, Peder Sønderby, Bernhard Tastesen, Eeva Turunen, Marjatta Väänänen, Lena Öhrsvik och Kåre Øvregard.

Frånvarande var:

Svein Alsaker, Margrete Auken, Dorte Benndsen, Ilkka-Christian Björklund, Johan Buttedahl, Guðrún Helgadóttir, Thor-Eirik Gulbrandsen, Margit Hansen-Krone, Riitta Järvisalo-Kanerva, Brit Jørgensen, Ragna Berget Jørgensen, Thea Knutzen, Wiggo Komstedt, Theo Koritzinsky, Preben Lange, Jacob Lindenskov, Agnar Nielsen, Páll Pétursson, Hans Pettersson, Kristen Poulsen, Heikki Riihijärvi, Asbjørn Sjøthun, Arne Skauge, Reiulf Steen, Otto Steenholdt, Sverrir Hermannsson, Harald Synnes, Jan P. Syse, Karin Söder, Anders Talleraas, Ole Gabriel Ueland, Valgerður Sverrisdóttir och Ernst Wroldsen.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 54 röster.

4

A 785/k: Medlemsförslag om ett nordiskt fredspolitiskt utvecklingsprogram med anledning av det internationella fredsåret 1986

Kulturutskottet hade föreslagit, att Nordiska rådet icke måtte företa sig något i anledning av medlemsförslaget.

Utskottets förslag bifölls.

5

A 791/k: Medlemsförslag om stöd till nordiska samarbetsorganisationer inom folkbildningen och A 798/k: Medlemsförslag om stöd till tolkservice för folkrörelserna i de nordiska länderna

Rådet företog ovannämnda två saker i ett sammanhang.

Kulturutskottet hade föreslagit, att Nordiska rådet icke måtte företa sig något i anledning av de båda medlemsförslagen.

Utskottets förslag bifölls.

6

A 795/k: Medlemsförslag om utredning av fartygsbaserad opera- och konsertverksamhet m. m.

Kulturutskottet hade föreslagit, att Nordiska rådet icke måtte företa sig något i anledning av medlemsförslaget.

Utskottets förslag bifölls.

7

A 796/k: Medlemsförslag om ett nordiskt notbibliotek

Kulturutskottet hade föreslagit, att Nordiska rådet icke måtte företa sig något i anledning av medlemsförslaget.

Utskottets förslag bifölls.

8

A 800/k: Medlemsförslag om en förbättrad nordisk informationsverksamhet

Kulturutskottet hade föreslagit, att Nordiska rådet i anledning av medlemsförslaget måtte anmoda rådets presidium

att i nära samarbete med Nordiska ministerrådet låta en från Nordiska rådet och ministerrådet fristående expert utföra en översyn av Nordiska rådets och ministerrådets informationsorganisation, och att därefter utgående från de resultat översynen ger, fortsatt i nära samarbete med ministerrådet, föreslå behövliga förändringar av informationsverksamheten och dess uppbyggnad som beaktar de krav som ställs på informationsarbetet i respektive land.

Kjeld Rahbæk Møller (kulturutskottets talesman): Hr. præsident! Forslaget om forbedret nordisk informationsvirksomhed er behandlet i Kulturudvalget, dels på baggrund af udtalelser fra Juridisk Udvalg om konstitutionelle og organisatoriske forhold, dels synspunkter indhentet fra rådets nationale delegationer.

Forslaget går ud på, at der i hvert af de nordiske lande skal findes en journalistisk medarbejder til information om nordiske spørgsmål. Der peges på, at nordboerne har for ringe kendskab til det nordiske samarbejdes resultater, muligheder og fremtidsproblemer, at der stadig inden for flere andre områder etableres informationsvirksomhed, at Nordisk Råds hidtidige informationsvirksomhed er utilstrækkelig, at informationsindsats over for ungdommen og andre målgrupper kræver professionalisme, at de ressourcer, der er til rådighed, er utilstrækkelige, at der i hvert land bør være en professionel heltidsansat journalist, der kan varetage nordisk informations-tjeneste, enten knyttet til det pågældende delegationssekretariat eller i anden organisatorisk udformning.

Der er næppe tvivl om behovet for en styrkelse af informationsindsatsen over for skoler, over for massemedier, over for den store almenhed. Kun derved kan man imødekomme den kritik af informationen, som flere gange er kommet til udtryk.

Kulturudvalget har fundet det naturligt, at informationsvirksomheden på det nationale plan udvikles således, at der findes en informations-tjeneste med ansvar for information om såvel Nordisk Råds som Nordisk Ministerråds aktiviteter. Udvalget finder dog ikke på grundlag af det foreliggende materiale at kunne tage stilling til, hvorledes en forstærkning af rådets og ministerrådets informationsvirksomhed bedst gennemføres. Vi har fundet, at der er behov for en ekspertindsats for at tilvejebringe et rimeligt grundlag for de nødvendige forandringer af informationsvirksomheden og den fremtidige udvikling heraf.

Idet jeg henviser til udvalgsbetænkningen, skal jeg derfor på udvalgets vegne anbefale, at Nordisk Råd vedtager henstillingen til rådets præsidium om at lade en fristående ekspert gennemgå rådets og ministerrådets informationsorganisation, således som vi har foreslået.

Sedan diskussionen forklarats avslutad skedde votering medelst voteringsapparat betræffande

utskottets förslag.

För utskottets förslag röstade:

Claes Andersson, Lennart Andersson, Margareta Andrén, Ylva Annerstedt, Jo Benkow, Dorte Bennedsen, Jens Bilgrav-Nielsen, Gunnar Björk, Gustav Björkstrand, Eidur Guðnason, Mikko Elo, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Arne Gadd, Knud Glønborg, Guðrún Helgadóttir, Lilli Gyldenkilde, Hagen Hagensen, Flemming Hansen, Ivar Hansen, Søren Hansen, Elsi Hetemäki-Olander, Liisa Hilpelä, Per Olof Håkansson, Siri Häggmark, Tytti Isohookana-Asunmaa, Åsa Solberg Iversen, Olof Jansson, Elver Jonsson, Anker Jørgensen, Brit Jørgensen, Ragna Berget Jørgensen, Thea Knutzen, Sakari Knuuttila, Inga Lantz, Grethe Lundblad, Helge Adam Møller, Kjeld Rahbæk Møller, Barbro Nilsson, Hans Nyhage, Ólafur G. Einarsson, Óli P. Guðbjartsson, Berit Oscarsson, Saara-Maria Paakkinen, Páll Pétursson, Seppo Pelttari, Hans Pettersson, Kaj Poulsen, Mirja Ryynänen, Otto Steenholdt, Ingrid Sundberg, Peder Sønderby, Anders Talleraas, Bernhard Tastesen, Eeva Turunen, Valgerður Sverrisdóttir, Ernst Wroldsen, Lena Öhrsvik och Kåre Øvregard.

Frånvarande var:

Svein Alsaker, Margrete Auken, Ilkka-Christian Björklund, Johan Buttedahl, Kjell Magne Fredheim, Thor-Eirik Gulbrandsen, Margit Hansen-Krone, Riitta Järvisalo-Kanerva, Wiggo Komstedt, Theo Koritzinsky, Preben Lange, Jacob Lindenskov, Anna-Kaarina Louvo, Agnar Nielsen, Mats Nyby, Kristen Poulsgaard, Heikki Riihijärvi, Kimmo Sasi, Asbjørn Sjøthun, Arne Skauge, Reulf Steen, Sten Svensson, Sverrir Hermannsson, Harald Synnes, Jan P. Syse, Karin Söder, Ole Gabriel Ueland och Marjatta Väänänen.

Utskottets förslag hade sålunda antagits med 59 röster.

9

A 801/k: Medlemsförslag om det nordiska samarbetet på vuxenutbildningsområdet

Kulturutskottet hade föreslagit, att Nordiska rådet i anledning av medlemsförslaget måtte anta följande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska mi-

nisterrådet att utgående från principen om livslång inläring fortsatt bygga ut samarbetet inom vuxenutbildning och folkbildning i Norden, och att härvid särskilt uppmärksamma insatser för korttidsutbildade, utvecklingen av folkbildningsorganisationernas samarbete och satsningar på vuxenpedagogiskt forsknings- och utvecklingsarbete i Norden.

Berit Oscarsson (kulturutskottets talesman): Herr president! Kulturutskottet föreslår att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att utgående från principen om livslång inläring fortsatt bygga ut samarbetet inom vuxenutbildning och folkbildning i Norden, och att härvid särskilt uppmärksamma insatser för korttidsutbildade, utvecklingen av folkbildningsorganisationernas samarbete och satsningar på vuxenpedagogiskt forsknings- och utvecklingsarbete i Norden.

Medlemsförslaget som nu behandlas har nära anknytning till den handlingsplan för kultursamarbetet som redan diskuterats och beslutats. I planen dras riktlinjer upp för utvecklingen av det nordiska samarbetet på utbildningens och forskningens område.

En livslång inläring är en viktig utgångspunkt i medlemsförslaget, och i handlingsplanen slås också fast att livslång inläring skall vara det gemensamma nordiska utbildningspolitiska perspektivet för hela utbildningsområdet. Utskottet anser att man vid en utbyggnad av vuxenutbildningssamarbetet särskilt bör uppmärksamma den betydelse som vuxenutbildningen har för att höja den allmänna utbildningsnivån i samhället. En utbyggnad är också viktig för att öka jämställdheten i arbetslivet. Samarbetet bör bland annat bättre än för närvarande tillgodose de behov av vuxenutbildning som korttidsutbildade har. Detta är viktigt eftersom det finns ett starkt samband mellan den utbildning individen fått och den möjlighet som människorna har för att få en god ställning i arbetslivet och även i samhället i övrigt.

Utskottet anser också att det finns goda möjligheter att utveckla samarbetet kring läromedel i invandrarundervisningen och därmed dra nytta av de kunskaper och erfarenheter som finns på det nationella planet.

Universiteten och lärarutbildningsinstitutionerna i Norden bör kunna spela en viktig roll när ökade satsningar på vuxenpedagogisk forskning

genomförs. Utskottet vill särskilt betona att man i ett vuxenpedagogiskt utvecklingsarbete bör nyttja de erfarenheter som folkbildningsorganisationerna har genom sitt arbete med en pedagogik anpassad för vuxna.

I handlingsplanen för det nordiska kultursamarbetet uttalas också att hela fältet för det nordiska samarbetet inom folkbildning och vuxenutbildning bör stärkas och att de samlade resurserna i större grad ses i ett sammanhang. Ledningsgruppen för folkbildning och vuxenutbildning, Nordens folkliga akademi och stödordningen för folkbildningssamarbetet bör ges möjlighet att stödja förnyelsen och utvecklingen inom folkbildningen och vuxenutbildningen i Norden. Utskottet anser även att den roll och befogenhet som Ledningsgruppen för skolsamarbete har bör ses över.

Vid en utbyggnad av vuxenutbildningssamarbetet anser utskottet att ministerrådet bör företa en genomgång av uppgifterna för den ledningsgrupp som finns på vuxenutbildningsområdet och att gruppens uppgifter vid behov preciseras i förhållande till andra organ. Stödet till folkbildningssamarbetet tas också upp i medlemsförslaget. Utskottet anser att folkbildningsstödet bör byggas ut och i så stor utsträckning som möjligt komma verksamheten till del, men samtidigt får inte stödet vara så starkt uppbundet till vissa bestämda insatser. Mottagarna måste få flexibilitet i användningen av stödet.

Vid behandlingen av kulturhandlingsplanen har också utskottet uttalat att det nordiska folkbildningsarbetet bör ses som en viktig del av samarbetet på det allmänskulturella området. Utskottet anser också att stödet till folkbildningssamarbetet bör utdelas av en nordisk grupp där de nordiska folkbildningsorganisationerna bör ha en stark representation och att en diskussion måste föras med folkbildningsorganisationerna.

Herr president! Jag yrkar bifall till kulturutskottets betänkande.

Sedan diskussionen förklarats avslutad skedde votering medelst voteringsapparat beträffande utskottets förslag till rekommendation.

För rekommendationen röstade:

Svein Alsaker, Claes Andersson, Lennart Andersson, Margareta Andrén, Ylva Annerstedt, Jo Benkow, Dorte Bennedsen, Jens Bilgrav-Nielsen, Gustav Björkstrand, Eiður Guðnason, Mikko

Elo, Lahja Exner, Arne Gadd, Knud Glønborg, Guðrún Helgadóttir, Lilli Gyldenkilde, Hagen Hagensen, Flemming Hansen, Søren Hansen, Elsi Hetemäki-Olander, Liisa Hilpelä, Per Olof Håkansson, Siri Häggmark, Tytti Isohookana-Asunmaa, Åsa Solberg Iversen, Olof Jansson, Elver Jonsson, Anker Jørgensen, Thea Knutzen, Sakari Knuutila, Wiggo Komstedt, Inga Lantz, Anna-Kaarina Louvo, Grethe Lundblad, Kjeld Rahbæk Møller, Barbro Nilsson, Mats Nyby, Hans Nyhage, Ólafur G. Einarsson, Óli Þ. Guðbjartsson, Berit Oscarsson, Saara-Maria Paakkinen, Páll Pétursson, Seppo Pelttari, Hans Petersson, Kaj Poulsen, Mirja Ryyänen, Kimmo Sasi, Otto Steenholdt, Ingrid Sundberg, Sten Svensson, Peder Sønderby, Anders Talleraas, Bernhardt Tastesen, Eeva Turunen, Valgerður Sverrisdóttir, Ernst Wroldsen, Lena Öhrsvik och Kåre Øvregard.

Frånvarande var:

Margrete Auken, Gunnar Björk, Ilkka-Christian Björklund, Johan Buttedahl, Karl-Gunnar Fagerholm, Kjell Magne Fredheim, Thor-Eirik Gulbrandsen, Ivar Hansen, Margit Hansen-Krone, Riitta Järvisalo-Kanerva, Brit Jørgensen, Ragna Berget Jørgensen, Theo Koritzinsky, Preben Lange, Jacob Lindenskov, Helge Adam Møller, Agnar Nielsen, Kristen Poulsgaard, Heikki Riihijärvi, Asbjørn Sjøthun, Arne Skauge, Reulf Steen, Sverrir Hermannsson, Harald Synnes, Jan P. Syse, Karin Söder, Ole Gabriel Ueland och Marjatta Väänänen.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 59 röster.

10

A 802/k: Medlemsförslag om ett förstärkt nordiskt samarbete i ungdomsfrågor

Kulturutskottet hade föreslagit, att Nordiska rådet i anledning av medlemsförslaget måtte anta följande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att fortsatt stärka förutsättningarna för det nordiska ungdomssamarbetet särskilt genom att stöda ungdomsorganisationer och nya utbytesprogram för ungdomar i Norden.

Saara-Maria Paakkinen (kulturutskottets talesman): Ärade president! Kulturutskottet har

slutbehandlat ett medlemsförslag om ett förstärkt nordiskt samarbete i ungdomsfrågor. I medlemsförslaget föreslås ett förstärkt utbyte av erfarenheter och information om ungdomens behov och problem i de nordiska länderna och en förstärkning av stödet till ungdomsorganisationernas nordiska samarbete.

Kulturutskottet omfattar medlemsförslagets syfte och understryker att man i tillägg till satsningar på ungdomsorganisationerna och deras samarbete även bör beakta möjligheterna att utveckla andra stödordningar och samarbetsprojekt på kultursektorn utgående från de krav ett ökat ungdomssamarbete i Norden ställer. Utskottet finner det angeläget att de folkrörelser som arbetar med barn och yngre ungdom starkare dras in i det nordiska samarbetet och förutsätter att samarbetet på området barn och kultur ges stor uppmärksamhet under de kommande åren.

Vid behandlingen av medlemsförslaget har utskottet fäst stor uppmärksamhet vid den nordiska ungdomskommitténs betydelse för det nordiska ungdomssamarbetet även om inte alla ungdomsorganisationer är representerade i kommittén. Utskottet har noterat att ungdomskommittén aktivt önskar utveckla sin roll som katalysator mellan organisationerna och myndigheterna på nordiskt och nationellt plan för att kunna främja de centrala ungdomsfrågor som nämns i medlemsförslaget.

På förslag av kulturutskottet har aktivitetsökningar under de senaste åren genomförts för det nordiska ungdomsstödet, och det regionala stödet har byggts ut. Utskottet har noterat att det organisationsstöd som beviljats tidigare har utgjort cirka en tredjedel av det totala anslaget men att det reella värdet har minskat eftersom antalet stödberättigade samarbetsorganisationer har ökat. Utskottet anser det väsentligt, och det här vill jag kraftigt understryka att det nordiska ungdomsstödet kan upprätthållas på en tillfredsställande nivå även om antalet stödberättigade organisationer ökar, och anser att stödordningen under kommande år bör tillföras ökade resurser för att möjliggöra en utbyggnad av det nordiska ungdomssamarbetet.

Utskottet har även i samband med detta medlemsförslag berört handlingsplanen för det nordiska kultursamarbetet och har uttalat stor tillfredsställelse över handlingsprogrammet, i vilket bland annat förslaget om ett ökat utbyte av studenter i Norden genom programmet NORD-

PLUS nämns. Programmet ger dock inte andra ungdomar än sådana som söker utbildning i annat nordiskt land möjligheter att delta i ett utbyte. Vid sidan av de åtgärder som föreslås i handlingsplanen anser utskottet därför att ministerrådet även bör ta nya initiativ i syfte att förbättra möjligheterna till annat ungdomsutbyte av mera allmän karaktär och för att ytterligare stärka den verksamhet som har etablerats genom NORDJOBBS-projektet.

Utskottet anser också att utvecklingen mot ett aktivare ungdomsutbyte i Europa förutsätter att de nordiska länderna såväl internt inom Norden som i förhållande till andra länder i Europa stärker ungdomsarbetet. Vidare har man noterat att den internationella kommitté som Nordiska rådets presidium har tillsatt bl. a. kommer att ta upp frågor som berör det nordiska kultursamarbetet i ett internationellt perspektiv.

Vad gäller ungdomens rese-möjligheter anser utskottet att ett förmånligt nordiskt ungdomsresekort i enlighet med rekommendation nr. 43/1987/t bör bibehållas och att sänkta resekostnader för ungdomar inom Norden skulle direkt stimulera till ett ökat ungdomsutbyte.

Ärade president! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Lena Öhrsvik: Herr president! Som en av förslagsställarna vill jag något utveckla bakgrunden till medlemsförslaget.

Även om ungdomens villkor i de nordiska länderna av i dag är bättre än i de flesta andra länder finns särskilda ungdomsproblem. Andelen arbetslösa är betydligt högre bland ungdomarna än genomsnittligt. Andelen bostadssökande är lika så mycket större i ungdomsgrupperna än i andra åldersgrupper. Många ungdomar lever, både i fråga om bostad och sysselsättning, med provisoriska lösningar och en ständig otrygghet.

Ungdomarnas problem på arbets- och bostadsmarknaderna är naturligtvis en följd av mer allmänna brister, men ungdomarna har särskilda "handikapp" (t. ex. lägre utbildningsnivå och sämre ekonomiska förutsättningar) som gör att de drabbas proportionellt sett hårdare av dessa brister.

Detta gör att man måste vidta speciella åtgärder.

Vuxensamhället har ett ansvar för att ta emot ungdomarna så att de känner sig välkomna och nyttiga och ett ansvar att visa på att man med den

politiska demokratin som arbetsmetod verkligen kan lösa de problem som finns.

Det är av största vikt att skaffa sig en helhetsbild av ungdomarnas situation. Som ett bra exempel kan nämnas den svenska ungdomsministerns Ulf Lönnqvist särskilda berättelse till riksdagen om ungdomsfrågorna.

Frågorna berör flera sektorer av samhällslivet. Därför är det nödvändigt med detta helhetsperspektiv.

Ur den samlade forskningen om drogmissbruk kan utläsas att det är av avgörande betydelse hur de unga tas emot vid inträdet i vuxenlivet. Brister i mottagandet ökar riskerna för missbruk och kriminalitet.

Ungdomarna själva kan bäst formulera problemens art.

En ungdomspolitik måste gå ut på att man tar itu med det som ungdomarna uppfattar som *sina* problem med samhället, inte tvärtom. Därför är ungdomarnas egna organisationer och aktiviteter nödvändiga för en dialog mellan generationerna.

Herr president! Jag är glad över utskottets positiva behandling av medlemsförslaget om förstärkt nordiskt samarbete i de viktiga ungdomsfrågorna.

Sedan diskussionen förklarats avslutad skedde votering medelst voteringsapparat beträffande utskottets förslag till rekommendation.

För rekommendationen röstade:

Svein Alsaker, Claes Andersson, Lennart Andersson, Margareta Andrén, Ylva Annerstedt, Jo Benkow, Dorte Bennedsen, Jens Bilgrav-Nielsen, Gustav Björkstrand, Eíður Guðnason, Mikko Elo, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Knud Glønborg, Guðrún Helgadóttir, Lilli Gyl-denkilde, Hagen Hagensen, Flemming Hansen, Søren Hansen, Elsi Hetemäki-Olander, Liisa Hilpelä, Per Olof Håkansson, Siri Häggmark, Tytti Isohookana-Asunmaa, Åsa Solberg Iversen, Olof Jansson, Elver Jonsson, Anker Jørgensen, Ragna Berget Jørgensen, Thea Knutzen, Sakari Knuutila, Wiggo Komstedt, Inga Lantz, Anna-Kaarina Louvo, Helge Adam Møller, Kjeld Rahbæk Møller, Barbro Nilsson, Mats Nyby, Hans Nyhage, Ólafur G. Einarsson, Óli Þ. Guðbjartsson, Berit Oscarsson, Saara-Maria Paakkinen, Páll Pétursson, Seppo Peltari, Hans Pettersson, Kaj Poulsen, Mirja Ryyänen, Kimmo Sasi, Otto Steenholdt, Ingrid Sundberg, Sten Svensson, Pe-

der Sønderby, Anders Talleraas, Bernhardt Tastesen, Eeva Turunen, Valgerður Sværriðóttir, Marjatta Väänänen, Ernst Wroldsen, Lena Öhrsvik och Kåre Øvregard.

Frånvarande var:

Margrete Auken, Gunnar Björk, Ilkka-Christian Björklund, Johan Buttedahl, Kjell Magne Fredheim, Arne Gadd, Thor-Eirik Gulbrandsen, Ivar Hansen, Margit Hansen-Krone, Riitta Järvisalo-Kanerva, Brit Jørgensen, Theo Koritzinsky, Preben Lange, Jacob Lindenskov, Grethe Lundblad, Agnar Nielsen, Kristen Poulsgaard, Heikki Riihijärvi, Asbjørn Sjøthun, Arne Skauge, Reilulf Steen, Sverrir Hermannsson, Harald Synnes, Jan P. Syse, Karin Söder och Ole Gabriel Ueland.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 61 röster.

II

A 805/k: Medlemsförslag om samnordiska folkhögskolekurser för äldre

Kulturutskottet hade föreslagit, att Nordiska rådet icke måtte företa sig något i anledning av medlemsförslaget.

Utskottets förslag bifölls.

12

A 810/k: Medlemsförslag om inrättande av nordiskt teknologipris

Kulturutskottet hade föreslagit, att Nordiska rådet i anledning av medlemsförslaget måtte anta följande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att i anslutning till det nordiska teknologåret 1988 i syfte att främja nordiskt forsknings- och utvecklingssamarbete låta utdela ett särskilt nordiskt pris, Nordiska rådets teknologipris.

Kjeld Rahbæk Møller (kulturutskottets talesman): Hr. Præsident! Kulturudvalget har behandlet forslaget om en nordisk teknologipris. Forslagstillerne forestiller sig en pris, der skal uddeles til en person eller gruppe som anerkendelse for en betydningsfuld teknologisk indsats. Prisen foreslås første gang uddelt i forbindelse med Teknologåret, og derefter hvert andet eller hvert tre-

die år.

Som begrundelse fremføres bl. a., at særligt de nordiske lande har anledning til på enhver måde at fremme den teknologiske udvikling og udviklingsvirksomhed, idet der ellers er risiko for at komme bagefter i den meget hurtige teknologiske udvikling, ligesom der peges på Nordens stærke traditioner, anerkendte position og høje uddannelsesniveau på teknologiområdet, også i international sammenhæng.

Forslaget har været sendt til udtalelse i rådets Kommunikationsudvalg, som er enig i, at man med en sådan pris kan fremhæve teknologiens betydning og derfor har anbefalet, at der uddeles en nordisk teknologipris, men alene som en engangforanstaltning i forbindelse med Teknologåret 1988.

Kulturudvalget har flere gange diskuteret mulige nye nordiske priser, men vil dog lægge større vægt på en forhøjelse af de eksisterende priser: Litteraturprisen og Musikprisen. Udvalget er enig med Kommunikationsudvalget i, at en permanent teknologipris ikke bør oprettes, men kan gå ind for en uddeling i år. Vi mener, at formerne for kandidatnominering og prisuddeling bør udredes af Nordisk Ministerråd i samarbejde med Nordisk Forskningspolitisk Råd og med Samarbejdskomiteen for Teknologåret.

I øvrigt skal jeg henvise til udvalgets betænkning og på udvalgets vegne henstille, at Nordisk Råd vedtager den rekommendation, vi har foreslået.

Sedan diskussionen forklarats avslutad skedde votering medelst voteringsapparat betræffande utskottets förslag till rekommendation.

För rekommendationen röstade:

Svein Alsaker, Claes Andersson, Lennart Andersson, Margareta Andrén, Ylva Annerstedt, Jens Bilgrav-Nielsen, Gunnar Björk, Gustav Björkstrand, Eidur Guðnason, Mikko Elo, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Kjell Magne Fredheim, Arne Gadd, Knud Glønborg, Guðrún Helgadóttir, Lilli Gyldenkilde, Søren Hansen, Elsi Hetemäki-Olander, Liisa Helpelä, Per Olof Håkansson, Siri Häggmark, Tytti Isohookana-Asunmaa, Åsa Solberg Iversen, Olof Jansson, Elver Jonsson, Anker Jørgensen, Ragna Berget Jørgensen, Thea Knutzen, Sakari Knuutila, Wiggo Komstedt, Inga Lantz, Anna-Kaarina Louvo, Grethe Lundblad, Helge Adam

Møller, Kjeld Rahbæk Møller, Barbro Nilsson, Mats Nyby, Hans Nyhage, Ólafur G. Einarsson, Óli Þ. Guðbjartsson, Berit Oscarsson, Sara-Maria Paakinen, Páll Pétursson, Seppo Pelttari, Hans Pettersson, Kaj Poulsen, Mirja Rynänen, Kimmo Sasi, Arne Skauge, Otto Steenholdt, Ingrid Sundberg, Sten Svensson, Peder Sønderby, Anders Talleraas, Bernhard Tastesen, Eeva Turunen, Valgerður Sverrisdóttir, Marjatta Väänänen, Ernst Wroldsen, Lena Öhrsvik och Kåre Øvregard.

Mot rekommendationen röstade: Jo Benkow, Dorte Bennedsen, Flemming Hansen och Hagen Hansen.

Frånvarande var:

Margrete Auken, Ilkka-Christian Björklund, Johan Buttedahl, Thor-Eirik Gulbrandsen, Ivar Hansen, Margit Hansen-Krone, Riitta Järvisalo-Kanerva, Brit Jørgensen, Theo Koritzinsky, Preben Lange, Jacob Lindenskov, Agnar Nielsen, Kristen Poulsgaard, Heikki Riihijärvi, Asbjørn Sjøthun, Reiulf Steen, Sverrir Hermannsson, Harald Synnes, Jan P. Syse, Karin Söder, Ole Gabriel Ueland.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 62 röster mot 4.

13

A 811/k: Medlemsförslag om nordiskt kommunalt skolsamarbete

Kulturutskottet hade föreslagit, att Nordiska rådet i anledning av medlemsförslaget måtte anta följande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att stärka det nordiska samarbetet på skolområdet genom att i högre grad indra kommunerna och länen samt deras centralorganisationer i detta samarbete.

Barbro Nilsson (kulturutskottets talesman): Herr president! Kulturutskottet har haft ett intressant arbete det senaste halvåret med att behandla förslaget till kulturhandlingsplan. Själva planen har gett anledning till ett betänkande som rådet redan tagit del av. Men jag vill markera ett kort avsnitt där, som just poängterar en utvidgad nordisk utbildningsgemenskap och därför kan motivera det nys upplästa förslaget.

Utskottet hälsar med stor tillfredsställelse de förslag som ingår i handlingsplanen i syfte att utforma Norden till ett gemensamt utbildningsområde, särskilt det nordiska programmet för lärare, utbildningssökande och studerande (NORDPLUS).

Utskottet understryker den viktiga roll lärarna har när det gäller att skapa större förståelse för utbildningssystemen i länderna och anser de åtgärder som ingår i handlingsplanen för att öka lärarutbytet på alla nivåer vara ett viktigt första steg i utbyggnaden av Norden som ett gemensamt utbildningsområde.

Utskottet har förutsatt att lärar- och elevutbytet skulle ges hög prioritet i handlingsplanen. Vi anser det därför vara en brist i planen att den inte innehåller åtgärder som väsentligt kan öka lärar- och elevutbytet i Norden. En målsättning för elevutbytet borde på sikt vara att varje elev skall ha möjlighet att en gång under sin skoltid besöka en skola i ett annat nordiskt land. Vi understryker därför att ytterligare åtgärder måste vidtas för att förbättra förutsättningarna för elevutbytet, och att ansvaret för frågor som berör lärar- och elevutbytet bör preciseras inom ministerrådsorganisationen.

Herr president! Nordiskt kommunalt skolsamarbete är av central betydelse för det nordiska samarbetet som helhet. Enligt Helsingforsavtalet skall den nära gemenskap som råder mellan de nordiska folken utvecklas i ett sådant samarbete. Och då den nordiska kulturgemenskapen skall bevaras och byggas ut, sägs det i vår aktuella kulturhandlingsplan, att särskild vikt skall läggas vid aktiviteter som gör barn och unga medvetna om sin nordiska identitet.

Därför är nordiskt kommunalt skolsamarbete av stor betydelse.

NSS (ledningsgruppen för nordiskt skolsamarbete) önskar, enligt sitt remissvar:

- synliggöra det nordiska skolsamarbetet så att att allt fler får vetskap om det,
- därigenom väcka intresse för medverkan i samarbete från kommunala myndigheter, organisationer, företag m. fl. intressenter.

Även svenska skolöverstyrelsen menar, att det är ytterst betydelsefullt att det finns ett väl fungerande kommunalt samarbete på skolområdet i Norden. En stor del av t. ex. lärar- och elevkontakterna mellan de nordiska länderna måste av praktiska skäl ha sin bas i enskilda kommuner och skolor. Det är naturligtvis viktigt att detta

samarbete inte bedrivs isolerat från det officiella samarbetet mellan de enskilda nordiska länderna. Det är viktigt att dra in kommuner, länsorgan och kommunförbund i det nordiska samarbetet. Men det måste därutöver alltid finnas utrymme för ett fritt och spontant samarbete mellan t. ex. kommuner, skolor och olika slag av organisationer inom skolområdet.

Utskottet anser mot bakgrund av de förslag om ökat skolsamarbete som ingår i den nya kulturhandlingsplanen och andra initiativ som tagits för att utforma Norden som ett gemensamt utbildningsområde, samt mot bakgrund av det intresse för ökat kommunalt skolsamarbete som kommer till uttryck i de många remissyttrandena, att ministerrådet i nära samarbete med kommunerna och länen samt deras organisationer, och tillsammans med berörda lärar- och elevorganisationer i Norden, bör etablera ändamålsenliga samarbetsformer som stärker det nordiska skolsamarbetet på det lokala planet och förbättrar informations- och erfarenhetsutbytet mellan den officiella nordiska samarbetsorganisationen på skolområdet och kommunerna i Norden. Samtidigt understryker vi att det officiella samarbetet på skolområdet inte ersätter ett fritt och spontant samarbete mellan kommuner, skolor och organisationer och framhåller betydelsen av att det finns utrymme för ett sådant samarbete även i framtiden.

Herr president! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Sedan diskussionen förklarats avslutad skedde votering medelst voteringsapparat beträffande utskottets förslag till rekommendation.

För rekommendationen röstade:

Svein Alsaker, Claes Andersson, Lennart Andersson, Margareta Andrén, Ylva Annerstedt, Jo Benkow, Dorte Bennedsen, Jens Bilgrav-Nielsen, Gunnar Björk, Gustav Björkstrand, Eiður Guðnason, Mikko Elo, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Kjell Magne Fredheim, Arne Gadd, Knud Glønborg, Guðrún Helgadóttir, Lilli Gyldekenilde, Flemming Hansen, Søren Hansen, Elsi Hetemäki-Olander, Liisa Hilpelä, Per Olof Håkansson, Siri Häggmark, Tytti Isohookana-Asunmaa, Åsa Solberg Iversen, Olof Jansson, Elver Jonsson, Anker Jørgensen, Brit Jørgensen, Ragna Berget Jørgensen, Thea Knutzen, Sakari Knuutila, Wiggo Komstedt, Inga Lantz, Anna

Kaarina Louvo, Grethe Lundblad, Helge Adam Møller, Kjeld Rahbæk Møller, Barbro Nilsson, Mats Nyby, Hans Nyhage, Ólafur G. Einarsson, Óli Þ. Guðbjartsson, Berit Oscarsson, Sara-Maria Paakkinen, Páll Pétursson, Seppo Peltari, Hans Pettersson, Kaj Poulsen, Mirja Ryyänen, Kimmo Sasi, Otto Steenholdt, Ingrid Sundberg, Sten Svensson, Peder Sønderby, Bernhard Tastesen, Eeva Turunen, Valgerður Sverrisdóttir, Ernst Wroldsen, Lena Øhrsvik och Kåre Øvregard.

Frånvarande var:

Margrete Auken, Ilkka-Christian Björklund, Johan Buttedahl, Thor-Eirik Gulbrandsen, Hagen Hagensen, Ivar Hansen, Margit Hansen-Krone, Riitta Järvisalo-Kanerva, Theo Koritzinsky, Preben Lange, Jacob Lindenskov, Agnar Nielsen, Kristen Poulsgaard, Heikki Riihijärvi, Asbjørn Sjøthun, Arne Skauge, Reulf Steen, Sverrir Hermannsson, Harald Synnes, Jan P. Syse, Karin Söder, Anders Talleraas, Ole Gabriel Ueland och Marjatta Väanänen.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 63 röster.

14

Framställning nr 2/1988 angående en europeisk konvention om gränsöverskridande TV-sändningar (A 786/k) och D 1988/2/1988/k: Meddelande om framställning nr 2/1988 angående en europeisk konvention om gränsöverskridande TV-sändningar

Rådet företog ovannämnda två saker i ett sammanhang.

Presidenten opplyste, at presidiet i henhold til Helsingforsavtalens Artikkel 56, andre ledd, den 15. oktober 1987 har avgitt en fremstilling til Nordisk Ministerråd over medlemsforslag A 786/k på grunnlag av Kulturutvalgets betenkning den 12. august 1987.

Presidiet vil med henvisning til Helsingforsavtalens Artikkel 56, fjerde ledd, hermed underrette Rådet om dette.

Kulturutskottet hade föreslagit, att Nordiska rådet lägger meddelandet om framställningen till

handlingarna och anser spørsmålet för rådets del slutbehandlat.

Utskottets förslag bifölles.

Presidentens anmälan lades till handlingarna.

15

C 12/k: Berättelser rörande kulturutskottets verksamhetsområde 1986

Kulturutskottet hade föreslagit, att Nordiska rådet måtte lägga de till kulturutskottet hänvisade berättelserna till handlingarna.

Utskottets förslag bifölles.

Elsi Hetemäki-Olander övertog härefter ledningen av förhandlingarna.

16

E-saker

E7: Fråga till Nordiska ministerrådet angående grannspråksundervisningen¹

Björk: Min fråga till ministerrådet är om ministerrådet anser att det nya förslaget till kursplan för senska överensstämmer med den nu gällande rekommendationen?

Om så inte är fallet vad tänker ministerrådet göra för att ge de nordiska språken en, enligt rekommendationen, fullvärdig status i svenska grundskolan?

Statsråd Kirsti Kolle Grøndahl: Fru President! Nordisk ministerråd har ved flere anledninger framholdt viktigheten av økt språkforståelse i Norden. I det ministerrådsforslag for det nordiske kultursamarbeidet som legges fram på denne sesjon, sies det f. eks.:

”Nordisk språkforståelse er et viktig fundament for nordisk samarbeid og en grunnforutsetning for nordisk samfølelse . . .

Orientering om språkene i Norden må derfor gjøres til en obligatorisk del av undervisningen i grunnskolen, og undervisning i skandinaviske språk må styrkes i de øvrige nordiske land og de selvstyrte områder.”

Disse retningslinjer er selvsagt veiledende for de nordiske regjeringene, og kommer til å ligge til grunn for utformingene av undervisnings- og læreplaner for skolevesenet i de respektive land, altså også i Sverige.

¹ *Frågan tryckt s. 3010.*

Björk: Fru president! Jag vill tacka för svaret. Min fråga byggde på det uttalande som ministerrådet gjorde i januari 1980 då man rekommenderade nationella statliga och kommunala myndigheter att verka för att grannspråksundervisningen skall stärkas i grundskolan. Eftersom det pågår en revision i Sverige av den svenska läroplanen har det vållat stor debatt vilken ställning denna språkundervisning skall ha i framtiden, och därför har jag ställt de här frågorna.

Jag tycker att svaret på den första frågan kunde ha förväntats vara ja eller nej. På den andra frågan, vad man skall göra, har jag inte fått svar. Men jag inser att det vid denna sena timme inte gagnar att vi för en debatt om det. Jag tycker att svaret var litet väl allmänt hållet.

Statsråd Kirsti Kolle Grøndahl: Om svaret mitt ikke var så kort som ja, mener jeg det inneholdt ”ja”. Derfor var det ingen grunn til å svare på spørsmål nr. 2.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

E8: Fråga till Nordiska ministerrådet angående nordiskt deltagande i ERASMUS-projektet²

Ingrid Sundberg: Fru president! Jag har ställt frågan: Finns det några konkreta gemensamma nordiska planer för att få till stånd ett nordiskt deltagande i det europeiska studentutväxlingsprogrammet ERASMUS?

Minister Taxell: Fru president! ERASMUS-projektet som igångsatts 1987 befinner sig i initialskede. Huvudvikten lägges vid etablering av nätverk mellan universitet och högskolor, medan man för närvarande mindre betonar konkret studentutväxling.

EG-landet Danmark är det enda nordiska land som fullt ut deltar i ERASMUS-projektet. De övriga nordiska länderna handhar själva sina kontakter med EG, men de har även i EFTA-kretsen diskuterat sitt intresse för att delta i ERASMUS.

Detta har bl. a. tagit sig uttryck i att EFTA tillsatt en expertgrupp för utbildningsfrågor, som vid flera tillfällen diskuterat frågan med företrädare för EG-kommissionen. Det måste bedömas som viktigt och intressant för de nordiska länderna att delta i program av typ ERASMUS. I själva verket tror jag att studerandeutbyte och

² *Frågan tryckt s. 3012.*

praktikantutbyte är centrala grunder för internationaliseringsutvecklingen i världen.

NORDPLUS-programmet skall om möjligt påbörjas som ett pilotprojekt hösten 1988. Det nämns också i handlingsplanen. Det kommer dock att ta tid innan hela programmet är utbyggt. Jag hoppas att vi kontinuerligt försöker höja ambitionsnivån. NORDPLUS kan, i ett senare skede, innebära en möjlighet för de nordiska länderna att samtliga delta i ERASMUS.

Ingrid Sundberg: Fru president! Statsrådet hade lika gärna kunnat svara bara nej på min fråga. Jag undrar om motsvarande svar från Nordiska rådet hade kunnat lämnas till en studentsammanslutning i något av våra nordiska länder.

Jag kan konstatera att vi i dag har en annan inställning till det bilaterala arbetet med att våra studenter skall få tillgodogöra sig det utbyte som bedrivs inom ERASMUS-projektet. Man har redan i dag lagt ner miljoner på att få igång det.

Det är alldeles riktigt som statsrådet sade att det har att göra med samarbete mellan universiteterna, men att studentutbytet skall vara en viktig del är fastslaget. Därtill kommer arbetet med att studiestöden för de nationella länderna skall gälla och att man försöker få till stånd examensgiltighet över nationsgränserna.

Kan jag tyda statsrådets svar så att detta är en fråga som de enskilda nordiska länderna får arbeta med själva? Självklart har då Danmark en särställning. Eller kommer man från nordisk sida inte att göra några ansträngningar för att exempelvis sammanföra NORDPLUS- och ERASMUS-projekten?

Minister Taxell: Fru president! I all vänskap vill jag erinra Ingrid Sundberg om att det här inte är en diskussion mellan företrädare för regeringen i Sverige och oppositionen i Sveriges riksdag. Det svar jag gav innebär en mera positiv bedömning än bara ett nej, som Ingrid Sundberg sade.

För det första sade jag, att studerandeutbyte är en central del av internationaliseringsprocessen. För egen del har jag vidtagit väsentliga åtgärder i den riktningen hemma i Finland.

För det andra sade jag att de nordiska länderna valt EFTA som kontaktlänk till ERASMUS-projektet. Jag tror att det är klokt.

Vi kan inte diskutera ERASMUS-projektet utgående från olika förhandlingspositioner samtidigt.

För det tredje sade jag att NORDPLUS som jag hoppas utvecklas längre än vad som nämns i handlingsplanen, kan innebära förutom nordiskt utbyte också ett sätt att få de studerande in i ERASMUS-projektet. I dagens läge är det litet svårt att säga att NORDPLUS är en inkörsport till ERASMUS, eftersom NORDPLUS inte ännu finns. När NORDPLUS börjar fungera är jag säker på att det kommer att bli mera plus än minus.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

E 9: Fråga till Nordiska ministerrådet angående aktivt nordiskt samarbete vid behandlingen av idrottspolitiska frågor på det internationella planet¹

Eiður Guðnason: Fru president! I rekommendation nr 8/1987 hemställes till ministerrådet bl. a. ”att verka för ett aktivt nordiskt samarbete vid behandlingen av idrottspolitiska frågor på det internationella planet”. Med anledning av det ovan citerade vill jag ställa följande fråga till Nordiska ministerrådet:

Vilka åtgärder har ministerrådet vidtagit för att förverkliga den vilja som återspeglas i ovan nämnda rekommendation?

Minister H. P. Clausen: Fru præsident! Som nævnt i den foreliggende meddelelse til Rekommandation 8/87 foregår der allerede et aktivt nordisk samarbejde i idrætspolitiske spørgsmål mellem de berørte parter på internationalt plan. Fælleskomiteen for Nordisk Idrætssamarbejde mødes regelmæssigt for at drøfte sager, som er på dagsordenen, f. eks. i Europarådet og UNESCO, ligesom man drøfter forskellige idrætsprojekter i udviklingslandene. I komiteen møder både repræsentanter for de nationale idrætsorganisationer og repræsententer for de nationale myndigheder.

De nordiske landes idrætsministre mødes også efter behov, bl. a. i forbindelse med Europarådets idrætsministermøder, og ministerrådet holder sig

¹ Frågan tryckt s. 3014.

løbende orienteret om dette samarbejde på idrætsområdet.

Som nævnt i den kulturelle handlingsplan har ministerrådet til hensigt at udarbejde en særlig redegørelse om det nordiske idrætssamarbejde, som kan forelægges på Nordisk Råds session i 1989. Det er mit håb, at denne redegørelse, som jo altså kommer i 1989, vil kunne medvirke til en yderligere styrkelse af idrættens plads i det nordiske og i det bredere internationale samarbejde.

Eiður Guðnason: Fru president! Jag tackar ministerrådet för svaret. Men jag skulle önskat att det fanns mera konkret i det. Det är bra att vi på nästa session skall få en särskild redogörelse för det nordiska idrottssamarbetet.

Jag saknar emellertid uppgifter om konkreta och bestämda beslut. Därför vill jag fråga om det finns aktivt samarbete och samordning mellan de nordiska länderna om placering och organisering av stora interantionella evenemang på idrottsområdet?

Minister H. P. Clausen: Fru præsident! Jeg vil gerne understrege, at jeg i svaret gjorde opmærksom på det løbende samarbejde, der er på ministerplan og på embedsmandsplan omkring disse ting. Men jeg kunne jo tilføje — og det har også at gøre med den måde, der tidligere i dag er blevet talt om organiseringen og idrætsarbejdet i Danmark og i Norden i øvrigt — at det er organisationer, som bør og skal bære ansvaret for samarbejdet, at der dér foregår et tæt samarbejde på nordisk plan, både de nordiske lande imellem og i relation til de internationale fora.

Dér hvor ministrene kan gå ind, det er, når vi i Europarådet, i UNESCO og andre steder holder ministermøder eller er i gang med at drøfte idrætsprojekter, f.eks. for udviklingslandene, at vi dér arbejder tæt sammen og har tætte kontakter, og det er det, vi gør, og det vil den redegørelse, som forelægges på Nordisk Råds session næste år, naturligvis også komme ind på og understrege.

Matthias Á. Mathiesen: Fru præsident! Med præsidentens tilladelse vil jeg benytte den givne lejlighed til at pege på den meget store betydning,

de interantionale idrætsbegivenheder, der holdes i vore lande, har for turismen i Norden. I alle nordiske lande findes store internationale idrætsnavne, der kan virke som trækplastre. Dette giver muligheder, som ikke må overses.

Hvis vi vil indse, at hvis man støtter hinanden og tager hensyn til landenes muligheder, kan vi i fællesskab komme langt med idrætsarrangementer, der samtidig har en betydelig afsmittende effekt på ungdommen i Norden, stor reklameværdi for de nordiske lande samt bringer et stort antal turister til vore land.

Omvendt må vi også være klar over, at det ikke kan nytte at gå ind i indbyrdes konkurrerende idrætsarrangementer. På den måde kommer der intet ud af det, hvor der i stedet kunne komme så meget. Der kommer hverken arrangementer, reklame for Norden eller turister.

Derfor synes jeg, vi skal finde frem til en fælles forståelse imellem vore lande om sådanne arrangementer, f.eks. med en plan for internationale idrætsbegivenheder frem til år 2000 eller endnu længere. Måske skulle vi altid have planer for 20 år frem. Det kunne give såvel store idrætslige oplevelser som god og sund turistnæring i vore lande og vise hele verden, at Norden har en god placering for store idrætsbegivenheder.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

E 10: Fråga till Nordiska ministerrådet angående videogram med nordiska TV-program och filmer¹

Eiður Guðnason: Fru president! Min fråga till ministerrådet är: Vilka åtgärder avser ministerrådet vidta för att allmänhetens tillgång till videogram med nordiska TV-program och filmer skyndsamt skall kunna förbättras?

Statsrådet **Bengt Göransson:** Fru president! Ministerrådet har undersökt möjligheterna att — på försök — genom biblioteken distribuera videogram med nordisk film och TV. På grund av svårigheter med att lösa de upphovsrättsliga frågorna och vissa avgiftsfrågor har det dock inte varit möjligt att genomföra den planerade försöksverksamheten och jag kan bara konstatera att dessa problem kvarstår.

¹ Frågan tryckt s. 3015.

Eiður Guðnason framför vidare önskemål om att tillgången på nordisk film och TV på videogram skall förbättras och att dessa skall kunna tillhandahållas på den privata utlånings- och försäljningsmarknaden.

Ministerrådet har naturligtvis inte direkta möjligheter att påverka utbudet, dvs. de privata videodistributörerna. Å andra sidan finns det inga formella hinder att sprida och sälja nordisk film genom privata uthyrnings- och försäljningsställen. För att förbättra spridningen av film i de övriga nordiska länderna utgår ett särskilt bidrag över den nordiska kulturbudgeten, för närvarande 1,3 milj. DKK. Förvärv av rättigheter till en spelfilm omfattar normalt sett också videorättigheterna. Detta betyder att stöd som utgår till spelfilm indirekt också kommer videogramdistributörerna till godo.

Jag vill avslutningsvis säga följande till Eiður Guðnason. En bra film kommer alltid på video. En films framgång är nämligen avgörande för om den skall komma på video eller ej. Vi kan konstatera flera nordiska filmframgångar de senaste åren som redan finns eller som med stor sannolikhet kommer att finnas på den privata videomarknaden – Korpen flyger, Pelle Erövaren. Hip Hip Hurra – utan att Nordiska ministerrådet ingripit i distributionen.

Viktigare är i stället insatser — nationella såväl som bilaterala och nordiska — för att garantera och främja *produktionen* av god nordisk spelfilm. Det är den bästa garantin för att filmen också skall bli tillgänglig på videomarknaden. I det sammanhanget skulle en nordisk filmfond ha en stor betydelse. Videomarknaden och antalet uthyrnings- och försäljningsställen ökar snabbt, vilket betyder ökade möjligheter till spridning också av nordisk film.

Eiður Guðnason: Fru president! Jag tackar statsrådet Göransson för hans svar.

Jag vill gärna framhålla att etableringen av en nordisk mediafond skulle vara ett stort steg framåt mot att öka produktionen av god nordisk spelfilm. Ministrarna har emellertid beträffande videospredning upprepade gånger hänvisat till svårigheten att lösa de upphovsrättsliga frågorna.

Därför vill jag fråga, vilken typ av upphovsrättsliga problem det egentligen är och vad ministerrådet konkret gör för att lösa dem.

Statsrådet Bengt Göransson: Fru president! Den typ av upphovsrättsproblem som vi möter består i att upphovsmännen har rätten till sina verk och att man inte utan vidare kan distribuera enskilda verk utanför landets gränser utan att komma överens om ersättning till upphovsmännen. I det stycket finns det enligt vad jag kan se inga möjligheter att utan komplicerade och möjligen också för upphovsmännen tveksamma lagsiftningsåtgärder tvinga fram en distribution. Det kräver då affärsmässiga uppställningar, som i detta sammanhang blir alltför dyrbara för en mycket begränsad försöksverksamhet.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

E 14: Fråga till Nordiska ministerrådet angående de nordiska lektoraten vid de nordiska universitetet¹

Thea Knutzen: Fru president! Jeg vil gjerne få lov å stille følgende spørsmål til Nordisk Ministerråd:

Hva vil Nordisk Ministerråd gjøre for å sikre at nordiske lektorat ved universitet i Norden ikke blir nedlagt eller stående tomme?

Statsrådet Bodström: Fru president! Jag vill försäkra Fru Knutzen att någon nedläggning inte hotar de nordiska språklektoraten.

När det gäller lektoraten i danska och norska vid universitetet i Stockholm upphör nuvarande förordnanden sommaren 1988. Tjänsterna kommer att återbesättas därför att de behövs för lära-utbildning men också för annan utbildning.

Det är ministerrådets uppfattning att universitetet i framtiden skall bedriva undervisning i nordiska språk i minst samma utsträckning som för närvarande.

¹ Frågan tryckt s. 3020.

Thea Knutzen: Fru president! Jeg takker ministeren for svaret, men jeg må si at jeg ikke helt "lugnar" meg av det! Situasjonen for de nordiske lektoratene ved de nordiske universitetene har vært oppe i Nordisk Råd flere ganger de siste tiårene. Jeg kan vise til rekommandasjonene nr. 27/1969 og nr. 13/1977. Disse forslagene har dessverre ikke ført til avgjørende forbedringer.

Embetsmannskomiteen for nordisk kulturelt samarbeid vedtok den 13. juni 1983 å gi kultursekretariatet i oppdrag "att i skyndsam ordning utarbete forslag till lösning av problem i anslutning till fördelning av nordiska universitetslektorat i de nordiska länderna".

Siden den tid har problemene blitt tydeligere, men det foreligger fremdeles ikke noe forslag fra Ministerrådet. Foruten usikkerheten som knytter seg til de danske og norske lektoratene ved Stockholms universitet, har det svenske lektoratet ved Universitetet i Oslo stått tomt siden august 1987. I Bergen er det en viss fare for å miste ett av de to grannespråklektoratene i dansk og svensk.

Jeg tillater meg derfor å be om et litt mer håndfast løfte om at man vil forsøke å sikre at disse lektoratene er fortløpende dekket av ansatte.

Statsrådet **Bodström:** Fru president! Kulturhandlingsplanen som framlagt viser at man fäster stor vikt vid språkförståelsen i Norden och att universitetstväsendet i det sammanhanget spelar en stor roll. Det ankommer givetvis på varje regering att i övrigt se till att de här önskemålen uppfylls.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

Kjell Magne Fredheim övertog härefter ledningen av förhandlingarna.

E 15: Fråga till Nordiska ministerrådet angående tryggandet av de kulturella förbindelserna mellan östra och mellersta Finland och det övriga Norden¹

Mirja Ryyänen: Herr president! Min fråga till ministerrådet lyder:

Vilka åtgärder avser ministerrådet vidta för att redan nu trygga de kulturella förbindelserna mellan östra och mellersta Finland och det övriga Norden?

Statsrådet **Bengt Göransson:** Herr president! Fru Ryyänen har frågat vilka åtgärder ministerrådet avser att vidta för att trygga de kulturella förbindelserna mellan östra och mellersta Finland och det övriga Norden.

Denna fråga har ministerrådet behandlat i samband med kulturhandlingsplanen. Ministerrådet anser att detta är en viktig fråga och att kultursamarbetet bäst kan stärkas genom redan existerande nordiska institutioner och organ. Särskilt bör betonas den betydelse Föreningarna Nordens informationskontor har som kontaktlänk.

Dessa ställningstaganden har ministerrådet med anledning av en rekommendation av Nordiska rådet i frågan meddelat rådet den 30 november 1987. Nordiska rådets kulturutskott har behandlat meddelandet och för sin del ansett frågan färdigbehandlad i och med kulturhandlingsplanen. Samtliga av kulturutskottets ledamöter har ställt sig bakom detta ställningstagande.

Mirja Ryyänen: Herr president! Jag tackar herr Göransson för svaret över vilket jag med detsamma får säga att jag inte är helt tillfreds med.

Minister Göransson konstaterar att frågan tas upp i handlingsplanen. Det stämmer. Där finns faktiskt frågan om östra- och mellersta Finland nämnd och detta tilldelas ett utrymme på två hela rader! Så viktig tycks alltså frågan vara, enligt ministerrådet.

I sitt svar hänvisar minister Göransson även till Föreningarna Nordens regionala informationskontor och deras roll. Dessa informationskontor är dock till sin natur regionala och deras verksamhetsområde sträcker sig inte ända till östra Finland. De kan alltså inte utnyttjas i detta fall.

Jag må väl här samtidigt konstatera att stöd tilldelas vanligtvis de centrala delarna av Norden, nu på sistone även Väst-Norden. Jag är således rädd att östra Norden nu har glömts bort. Stödet jag efterlyser har, för tydlighetens skull, först och främst karaktären av en princip och först i andra

¹ Frågan tryckt s. 3021.

hand är det tidsbundet. Beslutsprosessen borde väl som helhet grunda sig på demokratiska prinsip, varför jag trots allt ser fram emot en positiv lösning av något slag. I mitt spørsmål har jag som sagt efterlyst åtgärder för att trygga förbindelserna mellan östra Finland och övriga Norden. Jag vill göra det helt klart för ministerrådet att kulturlivet i östra Finland är i behov av allmän information om Norden och nordiskt samarbete samt nordiska kontakter. För denna verksamhet skulle det behövas ekonomiskt stöd av samma art som de nordiska informationskontoren redan erhåller för sin regionala verksamhet.

Ett nu efterlyst stöd av varierande art kunde även tänkas styras till östra Finland via Nordiska språk- och informationscentret i Helsingfors, förutsatt att detta tilldelas tillräckliga resurser för att sköta de nu föreslagna verksamhetsformerna. Det stöd jag nu tänker på skulle exempelvis vara bidrag till översättningar, projektbidrag för utställningar och andra aktivitetsformer.

Det faktum att kulturutskottet föreslagit att rekommendationen kan avskrivas bör enbart ses ur den synvinkel att ur handlingsplanen klart och tydligt framgår att man skall utreda behovet för en eventuell etablering av centret i östra Finland efter att de nu redan existerande institutionerna är utbyggda till en viss nivå. Denna nivå nås eventuellt i början av 1990-talet. Kulturutskottet ansåg att det inte är värt att med våld hålla en rekommendation vid liv i fyra till fem år av bara principiella skäl. Mera praktiskt ansågs vara att avskriva rekommendationen och i stället efterlysa inledande åtgärder medan man väntar på att den ovannämnda nivån hos de existerande institutionerna har nåtts. Utskottet har inte ansett att östra Finland kan utslutas ur det nordiska kultursamarbetet i och med att rekommendationen avskrivs, vilket minister Göransson tycks tro enligt svaret på min fråga. Så är ej alltså fallet. Vi i östra Finland skulle uppskatta stöd som inte har karaktären av ett husbygge utan snarare som verksamhetsbidrag.

Med hänvisning till ovannämnda ställer jag minister Göransson följande tillägsfråga:

Är det möjligt att i ministerrådets budget öka de medel som är reserverade för de regionala informationskontoren och öronmärka dessa medel att sökas av till exempel Föreningarna Nordens kretsar som ligger utanför de nu befintliga regionala nordiska informationskontorens verksamhetsområde och kan man tänka sig att Nordiska

språk- och informationscentret skulle få nya resurser att ge nödvändig service åt speciellt östra Finland?

Statsrådet **Bengt Göransson:** Herr president! Jag beklagar givetvis att fru Ryyänen inte är tillfreds, men det kan jag inte göra någonting åt. Jag är å andra sidan förvånad över att hon inte är tillfreds med mitt svar, eftersom hon den 30 november med sin namnteckning under kulturutskottets betänkande förklarade sig nöjd med det som kulturutskottet hade anfört. Det var skälet till att jag svarade så som jag gjorde.

Med anledning av den tillägsfråga som Mirja Ryyänen ställde i sitt anförande vill jag bara konstatera att detta är något som får prövas i ministerrådets budgetarbete.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

E 17: Fråga till Nordiska ministerrådet angående en gemensam och flexibel nordisk arbetsmarknad för bl. a. universitets- och högskolelärare¹

Elsi Hetemäki-Olander: Herr president! Vilka åtgärder avser ministerrådet vidta för att skapa en gemensam och flexibel arbetsmarknad för bl. a. universitets- och högskolelärare?

Statsråd **Kirsti Kalle Grøndahl:** President! Nordisk Ministerråd har til hensikt å utarbeide en overenskomst om "nordisk utdanningsfelleskap." En slik overenskomst vil bl. a. ha som mål at landene skal forplikte seg til å kartlegge og avskaffe eventuelle juridiske hindringer for tilsetting av faglig kvalifisert undervisningspersonell fra annet nordisk land i de enkelte lands undervisningsinstitusjoner.

Dermed kan det skapes forutsetninger for et smidig fungerende felles nordisk arbeidsmarked for universitets- og høyskolelærere, i samsvar med bl. a. de prinsipper som er nedfelt i overenskomsten av 1974 om de tilsattes rettsstilling ved nordiske institusjoner.

¹ *Frågan tryckt s. 3024.*

For øvrig kan man vel si at spørsmålet fra Elsi Hetemäki-Olander synes å tyde på at vanskeligheter vedrørende godskrivning av tjenesteansienitet og praksis særlig gjør seg gjeldende i Finland. Jeg ser naturligvis ikke bort fra at problemstillingen også kan ha aktualitet i andre av våre land, men vil likevel tro at spørsmålet i dette spesielle tilfellet i første rekke burde vært stilt til den finske regjering.

Elsi Hetemäki-Olander: Herr president! Jag vill egentligen tacka för svaret. Man skall förstås tala med den finska regeringen om saken och vi kan ju ställa spørsmål där. Men jag väntar också på en överenskommelse som har blivit behandlad i kulturplanen. Jag tackar alltså för svaret och kommer igen om det behövs.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

E 18: Fråga till Nordiska ministerrådet angående förbättrad översättnings- och tolkningshjälp på finska¹

Elsi Hetemäki-Olander: Herr president! Det här börjar bli litet tjugigt, men min fråga lyder: Vilka åtgärder ämnar Nordiska ministerrådet vidta för att översätta alla centrala dokument av ministerrådet till finska?

Statsrådet **Bengt Göransson:** Herr president! Bemanningsplanen för Nordiska ministerrådets sekretariat omfattar två tolk- och översättartjänster. Ministerrådet har dessutom godkänt att en ledig konsulenttjänst under en övergångsperiod på två år disponeras för ytterligare en tolk- och översättartjänst. Denna period går ut den 30 juni i år.

Sekretariatets ledning har bedömt arbetsmängden så, att det under huvudparten av året är tillräckligt med två tolktjänster. Därigenom kan en av de tre tjänsterna användas till annat. Ministerrådet har godkänt att denna tjänst tills vidare används för att förstärka allmänskulturområdet med en konsulent, för att ta hand om många av

de uppgifter som kulturhandlingsplanen medför.

Översättning av sessionsdokumenten sker under loppet av några få veckor omkring årsskiftet. Under denna arbetsintensiva period klarar int sekretariatet ens med tre översättare att översätta alla de dokument som frågeställaren nämner. Sekretariatet har i denna situation prioriterat de dokument som den finska delegationen först och främst har önskat få översatta till finska.

Sekretariatet har försökt lösa problemet genom att engagera externa översättare. Det är även fortsättningsvis ministerrådets avsikt att tillmötesgå önskemålen om översättning till finska på bästa möjliga sätt.

Översättarnas organisatoriska placering i sekretariatet påverkar knappast kapaciteten i en sådan utsträckning att ministerrådet funnit anledning att ge sekretariatsledningen råd i detta avseende.

Elsi Hetemäki-Olander: Herr president! Det är, herr minister, ganska länge sedan vi i Finland blev tillfrågade vilka böcker vi ville få översatta. C1-dokumentet har utan vidare blivit översatta, men nu skulle det vara ännu viktigare att få C2.

Det skulle också vara viktigt att få alla ministerrådsförslag i god tid på finska. Det ville jag egentligen säga och jag försöker genom min fråga få de här sakerna öronmärkta.

Statsrådet **Bengt Göransson:** Herr president! Vad gäller angelägenheten av att dokument översätts vill jag mycket bestämt instämma och säga att detta självfallet måste vara avsikten. Syftet med min markering här var uteslutande att man inte genom en tjänsteorganisation på sekretariatet skulle binda sig för att använda översättarresurser till annat än översättningsarbete.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

E20: Fråga till Nordiska ministerrådet angående nordiskt samarbete om folkbildning och vuxenundervisning²

Berit Oscarsson: Herr president! Jag vill fråga ministerrådet: Vilka konkreta åtgärder har arbe-

¹ Frågan tryckt s. 3025.

² Frågan tryckt s. 3027.

tet i Ledningsgruppen för folkbildning och vuxenundervisning hittills lett fram till för att stärka och fördjupa det nordiska samarbetet på folkbildningens och vuxenutbildningens område?

Minister Birgir Ísleifur Gunnarsson: Fru Præsident! Det nordiske samarbejde på voksenundervisningsområdet startede for godt og vel 10 år siden. Først var det en forsøgsvirksomhed, men i 1986 blev samarbejdet formaliseret og styringsgruppen nedsat.

Samarbejdet har haft som formål at fremme uddannelsespolitisk diskussion og at støtte informations- og erfaringsudveksling om såvel forsøgs- og udviklingsarbejde som reformarbejde og udviklingstendenser i de nordiske lande for så vidt angår voksenundervisning og folkeoplysning.

For at opfylde dette formål har samarbejdet koncentreret sig om udgivelse af rapporter og afholdelse af konferencer og seminarer. I årenes løb er det blevet til en række tiltag. Jeg vil specielt nævne følgende:

To gange er der lavet en oversigt over folkeoplysningens og voksenundervisningens form og indhold samt administrative og økonomiske rammer. Materialet er udkommet i rapporterne "Voksenundervisningen i Norden". Disse rapporter har været efterspurgt, hvilket har bekræftet styringsgruppens opfattelse af, at der var behov for denne type information.

Da bogen "voksenundervisning i Norden" udkom i begyndelsen af 1980'erne, arrangerede gruppen en nordisk konference under overskriften "Voksen læring — et alternativ?" Konferencen behandlede tillige en anden nordisk rapport, "Voksenundervisning for hvem — til hvad"; om rekrutteringsproblemer og fordelingspolitiske aspekter ved folkeoplysning og voksenundervisning. Jeg vil som et eksempel på et konkret resultat af konferencen nævne, at ideen til Forum för vuxenutbildningsdebatt i Sverige — FORUM-V — opstod under konferencen. Det kan nævnes, at FORUM-V stod sammen med styringsgruppen og Nordens Folkliga Akademi bag et nordisk seminar sidste år om personaleuddannelse.

Som led i at fremme uddannelsespolitisk diskussion har gruppen afholdt to nordiske høringer om henholdsvis livslang læring og den såkaldte Sune Ahlén-rapport. I høringerne har deltaget centralt placerede personer.

I samarbejdet har man lagt vægt på at formidle information om forskning, forsøgs- og udviklingsarbejder inden for feltet i Norden. To gange er foretaget en kortlægning af gennemførte og pågående projekter. Katalogerne "Nye veje i voksenundervisning og folkeoplysning", som fortæller om ca. 600 projekter, har været til stor hjælp for dem som arbejder på området.

Den nordisk informations- og dokumentationsvirksomhed fortsætter, og en nordisk informationsbase er under opbygning. Her medvirker akademiet i Kungälv.

Voksenlæring i arbejdslivet har været et prioriteret tema i samarbejdet. Jeg vil her nævne, at en nordisk kortlægning, som gruppen stod for, har givet genlyd i debatten om betalt frihed til uddannelse, idet den først offentligt afdækkede skævheden i, hvem der får størst del i efteruddannelsesvirksomheden.

Styringsgruppen har netop startet et nordisk netværksprojekt i forsøg på at nå bedre ud til græsrodderne. I netværket, som har overskriften "Voksenlæring for kortuddannede i relation til arbejdslivet", deltager projekter fra én region i hvert af de nordiske lande.

Fru Præsident! Jeg har blot nævnt en del af de aktiviteter, som er foregået i styregruppens regi. I henhold til den opstillede målsætning og de begrænsede midler vil jeg mene, at der er opnået resultater. Om en nordisk konference fører til konkrete, målbare resultater, er ikke mindst afhængigt af den nationale vilje til at følge den op.

Ud over det som jeg her har sagt, vil jeg nævne, at der for midler fra den nordiske folkeoplysningsstøtteordning, som tildeles af Nordisk kulturfond efter indstilling fra den Rådgivende Komité for Almenkultur, afholdes adskillige arrangementer. Eftersom det overlades til folkeoplysningsorganisationerne at gennemføre dem, kan jeg ikke redegøre for effekterne af dem.

Afslutningsvis vil jeg henvise til kulturhandlingsplanen, hvoraf det fremgår, at ministerrådet vil arbejde for at styrke det nordiske folkeoplysnings- og voksenundervisningssamarbejde i årene fremover.

Berit Oscarsson: Fru president! Jag tackar för svaret, men mycket av det som redovisas är ju välbekant och sådant som jag redan känner till. Min fråga gällde egentligen vilka konkreta åtgärder som kan redovisas från ledningsgruppen

för folkbildning och vuxenutbildning för att utveckla verksamheten. Jag frågade vad ledningsgruppens arbete konkret hade resulterat i. Svaret blev dock en allmän redovisning av mycket annat.

De konferenser, seminarier och skrifter som redovisas är visserligen bra initiativ, men finns det några handfasta exempel på planer för utveckling av verksamheten på det lokala planet? Mycket av det som har gjorts handlar om vuxenutbildning och litet om folkbildning. Av svaret kan man få det intrycket att ministerrådet inte har klart för sig skillnaden mellan vuxenutbildning och folkbildning, vilket tydligt framkom i den debatt som vi hade om kulturhandlingsplanen för en stund sedan.

Nu skall den rådgivande kulturkommittén läggas ner, och ledningsgruppen för folkbildning och vuxenutbildning föreslås då ta över det stöd som i dag ges till folkbildningsorganisationerna. Inför detta har kulturutskottet framhållit att folkbildningsorganisationerna måste få en stark representation i den grupp som skall fördela detta stöd. Detta är bra. I dag finns en representant för folkbildningssidan i ledningsgruppen. Därför måste jag åter fråga: Vad har ledningsgruppen gjort och vilka kontakter har man haft med folkbildningsorganisationerna i Norden, som ju har ett brett kontaktnät på det lokala planet? Jag vill ha ett konkret svar på den frågan.

Minister Birgir Isleifur Gunnarsson: Fru Præsident! Hidtil har ministerrådets indsats på folkeoplysningsområdet primært været koncentreret om dels folkeoplysningsstøtteordningen, som yder støtte til en række samarbejdsaktiviteter mellem folkeoplysningsorganisationer i Norden, dels de aktiviteter, som Nordens Folkelige Akademi har i sit regi.

Styringsgruppen har derfor hidtil først og fremmest taget sig af voksenundervisningssamarbejdet, som de øvrige instanser i mindre grad har arbejdet med.

Jeg vil gerne gentage, hvad jeg sagde før, at med den kulturelle handlingsplan vil ministerrådet sige på at styrke det nordiske folkeoplysnings- og voksenundervisningssamarbejde.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

E 21: Fråga till Nordiska ministerrådet angående den samnordiska sameradion¹

Barbro Nilsson: Fru president! Min första fråga gäller den samnordiska sameradion och lyder: Vilka åtgärder avser ministerrådet att vidta för att förhindra nedläggningen av den samnordiska sameredaktionen i Kiruna?

Statsråd **Bakke:** President! Sameradioen i Kiruna er et fellesprosjekt mellom kringkastingselskapene i Finland, Sverige og Norge. Administrativt er redaksjonen underlagt Sveriges Riksradio.

Redaksjonen blir nå omorganisert slik at både personellmessige og økonomiske ressurser kan utnyttes bedre. Det er derfor ikke tale om en nedlegging av sendingene på samisk.

Omorganiseringen av redaksjonen i Kiruna ble vedtatt på et nordisk kringkastingsjefmøte 15. januar i år. Vedtaket innebærer en desentralisering av redaksjonen slik at ansvaret for de fellesnordiske samesendingene skal gå på omgang mellom de nasjonale redaksjonene i Kiruna, Inari og Karasjok. Nordisk Ministerråd oppfatter den vedtatte omorganiseringen som positiv, og regner med at man oppnår det alle er enige om: flere og bedre sendinger på samisk på Nordkalotten.

Barbro Nilsson: Fru president! Tack för svaret, herr minister! Men man kan fråga sig om det är vi medlemmar i Nordiska rådet, som skall verka för en samhörighet och samarbete mellan de nordiska länderna, för radiobolagen vill inte göra det. Av svaret att döma har de nordiska radiobolagen faktiskt beslutat att man skall upphöra just med den gemensamma nordiska sameredaktionen i Kiruna. Den skall ambulera mellan de tre orterna Karasjok, Inari och Kiruna, som skall ha redaktionen i stort sett fyra månader var. Man kan fråga sig, med en sådan redaktion, var ansvaret kommer att ligga för de sändningar som skall genomföras.

Enligt min mening har man inte först lyssnat till samerna, utan radiobolagen har ensamma och utan att över huvud taget nämna någonting till sameorganisationerna ensidigt bestämt sig för denna förändring.

¹ Frågan tryckt s. 3028.

I kulturhandlingsplanen finns faktiskt en rubrik som lyder: "Samarbetet på det samiska området". Detta gäller tydligen inte samarbete beträffande radiofrågor.

Min följdfråga är: Är det inte ett brott mot det nordiska radiosamarbetsavtalet att upphöra med samnordiska nyhetssändningar? Är det inte dags för en samisk, samnordisk massmediapolitik?

Statsråd **Bakke**: President! Etter de opplysninger jeg har fått, og Ministerrådet har fått, forholder det sig ikke slik som spøreren nå sa.

Denne saken har vært inngående behandlet i de berørte radioselskapene, i de nasjonale same-redaksjonene, i arbeidsutvalget, som er et samarbeidsorgan i samededaksjonene, i nordkalott-arbeidsutvalget, som er kringkastingsjefenes rådgivende organ i disse spørsmål, på radioselskapenes nordkalottkonferanser i 1986 og 1987. Dette ble altså endelig vedtatt på det siste møtet 15. januar 1988.

Nordisk Sameråd, som vi får formode representerer samenes syn i dette, behandlet saken i desember i fjor, og var av den oppfatning at ressursene burde deles mellom samedioene i de nordiske land.

Jeg vil gjerne få gjenta at den omorganiseringen som er vedtatt, skal gi muligheter for utvidet sendetid, bedre og mer variert programinnhold, mer aktuell nyhetsdekning, bedre rekruttering av redaksjonelle medarbeidere og mer effektiv utnyttning av økonomiske ressurser. Dette må vel alt sammen bidra til å fremme den samiske radiotjenesten.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

E 22: Fråga till Nordiska ministerrådet angående ökad satsning på nordisk polarforskning¹

Barbro Nilsson: Fru president! Min andra fråga gäller ökad satsning på nordisk polarforskning. Frågan lyder: Vilka åtgärder avser ministerrådet att vidta för att trygga ambitionsnivån i det nordiska polarforskningssamarbetet?

Minister **Bertel Haarder**: Vi vil gerne intensivere polarforskningssamarbejdet og gøre det endnu mere åbent og udadvendt og derved skabe en platform for nordiske forskeres deltagelse i det internationale polarforskningssamarbejde.

Der er ved at blive oprettet en såkaldt Arctic Science Committee, som gennem koordinering og samarbejde skal give større faglig tyngde og dermed fremme de fælles interesser inden for dette forskningsområde.

Sammenlagt er de nordiske landes bevillinger til polarforskningen øget fra 1987 til 1988, men man kan ikke sige præcis, hvor stor forøgelsen vil blive, fordi en del af midlerne først vil blive bevilget af de ansvarlige forskningsråd i de enkelte lande i løbet af året. De 3,5 mio. kr., som ministerrådet over 2 år har bevilget til samarbejdet om polarforskningen, skal ses i sammenhæng med de langt større beløb, som sammenlagt er bevilget i de enkelte lande til polarforskning.

Nu er der jo fra forskellig side foreslået et særligt samarbejde om udforskningen af det polare havs biologiske og kemiske kredsløb. Ministerrådet vil gerne være med til at styrke ambitionsniveauet i det nordiske polarforskningssamarbejde også på dette punkt, men vi mener, det skal ske ved, at man med nationale midler støtter udbygningen af samarbejdet mellem polarforskningsinstitutionerne som led i et større internationalt samarbejde, og vi mener, det skal ske ved, at man støtter forskningsrådenes opprioritering af polarforskningen. Derved støtter vi nemlig forskernes egne videnskabeligt begrundede prioriteringer, og det må være den rigtige måde på dette felt.

Jeg synes, at forskningsrådenes adfærd i de enkelte nordiske lande viser, at polarforskningen er i gode hænder.

Barbro Nilsson: Fru president! Tack för svaret. Jag vet att många är intresserade av polarforskning. Ett 20-tal länder är inne i en konsultativ krets för detta arbete, och för de verkliga satsningarna behövs de enskilda länderna. Men vi vet även att de enskilda forskarna dels är intresserade av att kunna jobba med projekt som ingår i polarforskningssamarbetet, dels dessutom är intresserade av att det kommer fram medel.

När ministern säger att det viktigaste är att stötta forskningsråden, vill jag påstå att om man nationellt stöder sina forskningsråd så att resur-

¹ Frågan tryckt s. 3029.

ser finns för den arktiska forskningen, borde alla vara nöjda. Men ministern kan väl ändå inte påstå att det inte skulle vara ett gemensamt nordiskt intresse också i fortsättningen att stödja polarforskningen i stället för att såsom nu minska anslaget med 20% från ett år till ett annat?

Minister Bertel Haarder: Når det ikke er større bevillinger i år, skyldes det, at der ikke er projekter, som har kunnet begrunde tildeling af flere midler. Hvis der kommer nye projekter, så er der mulighed for, at de kan blive taget op i ministerrådet.

Men i øvrigt vil jeg mene, at vi på dette felt har et helt ideelt samarbejde mellem Nordisk Ministerråd og de enkelte landes forskningsråd. Det er jo ikke meningen, at alt nordisk samarbejde skal finansieres over Nordisk Ministerråd. Det bedste er, at Nordisk Ministerråd så at sige går foran og måske giver en inspirerende bevilling, noget der kan trække andet med sig, og at de nationale forskningsråd derefter ganske frivilligt som led i deres interne prioritering satser på nordiske samarbejdsprojekter.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

E 32: Fråga till Sveriges regering angående finskspråkig försöks- och utvecklingsverksamhet bland Sverigefinnar¹

Mirja Ryynänen: Fru president! Jag vill ställa följande fråga till Sveriges regering: Vilka åtgärder ämnar Sveriges regering vidta i syfte att starta en finskspråkig försöks- och utvecklingsverksamhet inom vuxenutbildningen bland finnar i Sverige?

Statsrådet **Bodström:** Fru president! Det övergripande målet för den svenska vuxenutbildningen är att överbygga utbildningsklyftorna och därigenom verka för ökad jämlikhet och social rättvisa. Detta mål omfattar alla medborgare som är bosatta i Sverige, således även Sverigefinnarna.

Olika åtgärder har vidtagits för att underlätta för korttidsutbildade med annat hemspråk än

svenska att delta i studier av skilda slag. Inom den kommunala vuxentubildningen får grundskolekurser på t. ex. finska anordnas. Studieförbunden anordnar studiecirklar för finskspråkiga i bl. a. samhällsorienterade ämnen och ämnen inom kulturområdet. Fr. o. m. innevarande budgetår får studieförbunden använda en del av sina resurser på ett friare sätt. Syftet med denna reform är att man på olika sätt skall försöka rekrytera korttidsutbildade till studiecirklar. Även inom folkhögskolans ram finns stora möjligheter för finskspråkiga att komplettera och vidga sina kunskaper.

Det finns således redan i dag stora möjligheter för korttidsutbildade Sverigefinnar att delta i olika slags vuxenstudier som bedrivs på finska.

På arbetsmarknadssidan görs för närvarande en kartläggning av Sverigefinnarnas behov av arbetsmarknadsservice. Man försöker samtidigt kartlägga vilka behov det kan finnas av arbetsmarknadsutbildning på finska.

Mirja Ryynänen: Fru president! Jag vill tacka ministern för de svar som han gav och samtidigt påpeka, att fastän Sverige erbjuder vuxna Sverigefinländare möjligheter till studier i synnerhet när det gäller svenska och allmänbildande studier, är ett av invandrarnas problem fortfarande att i synnerhet personer i arbetsålder har en låg utbildningsnivå och ofta helt saknar formell yrkesutbildning.

Därför riskerar de att slås ut ur arbetslivet i förtid.

Därför ställer jag högakttningsfullt följande tillägsfråga:

Ämnar Sveriges regering vidta åtgärder för att snabbt förbättra den vuxna finska befolkningens möjligheter att få yrkesutbildning på sitt eget språk?

Statsrådet **Bodström:** Fru president! För att redovisa omfattningen av utbildningen på finska vill jag nämna att s. k. grundläggande vuxenutbildning för finska elever för närvarande anordnas i 181 av Sveriges något mer än 200 kommuner. I de allra flesta kommuner finns det alltså möjlighet för finsktalande att få utbildning i svenska. Jag vill därtill säga att även yrkesutbildning mycket väl kan bedrivas på finska. Men

¹ Frågan tryckt s. 3044.

för att sådan utbildning skall kunna ordnas förut-sätts det att elever anmäler sig i tillräcklig om-fattning.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

E 38: Fråga till Sveriges regering angående forskningsbudgeten¹

Kjeld Rahbæk Møller: Fru præsident! Jeg stiller følgende spørgsmål til den svenske regering:

Vil den svenske regering i Nordisk Ministerråd arbejde for, at der bevilges flere penge til nordisk forskningsarbejde i overensstemmelse med kulturhandlingsplanen?

Statsrådet **Bodström:** Fru president! Av den nordiska kulturbudgeten går en betydande del till forskningsändamål. Därtill kommer att i de nordiska länderna enligt OECD-statistiken en stor andel av bruttonationalprodukten anslås till forskning. Givetvis sker mellan universitet och forskningsinstitutioner i de nordiska länderna ett omfattande och nära samarbete. Nordiskt kulturutbyte och studerandeutbyte är däremot ändamål som ej kan tillgodoses i tillfredsställande grad på annat sätt än genom den nordiska kulturbudgeten. Kultur och utbildningsarbetet bör därför tillmätas en betydande vikt inom kulturhandlingsplanen. På intet sätt kan denna önskan att i större omfattning koncentrera de samnordiska resurserna till kultur- och utbildningsområdet tolkas som bristande intresse för nordiskt forskningssamarbete.

Kjeld Rahbæk Møller: Fru præsident! Jeg skal takke statsråd Bodström for et meget klart svar. Synderen er nu placeret: det er den svenske regering, der blokerer for øget nordisk forskningsarbejde.

Jeg skal samtidigt beklage, at jeg i begrundelsen for spørgsmålet citerede statsminister Ingvar Carlsson for at tale varmt for et nordisk forskningssamarbejde. En nærlæsning af hans indlæg i tirsdags viser, at han nok talte varmt for nordisk samarbejde og varmt om forskningen, men at han faktisk intet sagde om nordisk forskningssamarbejde.

Det er bl. a. de meget store forskningsprogrammer i EF, der har skabt et øget behov for nordisk samarbejde, og den forskningspolitiske del af kulturhandlingsplanen med dens pragmatiske satsninger på samarbejde om forskningsuddannelse, på udbygning af forskernetværk og på fællesnordisk deltagelse i internationale forskningsprojekter er netop et beskedent, men meget kvalificeret svar på de udfordringer, det nordiske samarbejde møder.

En debat i det danske Folketing for nylig viste, at dette var opfattelsen i alle dele af det danske politiske spekter, men det er altså ikke den svenske regerings opfattelse.

Det er beklageligt, at det forholder sig sådan, men det må vi jo tage til efterretning. Jeg finder svaret så klart, at jeg ikke føler behov for at formulere mig i et nyt spørgsmål.

Statsrådet **Bodström:** Fru president! Jag vill endast belysa de faktiska förhållandena genom att nämna att i 1988 års budget anslås för allmänkulturell verksamhet 45 milj. kr. och till utbildning 18 milj. kr. Anslagen till forskningsområdet uppgår till ungefär 66 milj. kr. Anslagen till forskningsområdet är således större än anslagen till allmänkulturell verksamhet och utbildning tillsammans. Därtill skall läggas den stora omfattningen av det samarbete som spontant uppkommer mellan universitetsinstitutionerna och som inte har någon motsvarighet i fråga om allmänkulturell verksamhet och utbildning.

Kjeld Rahbæk Møller: Fru præsident! Jeg skal bestemt ikke tale imod det svenske ønske om at satse på almenkultur, men jeg vil gerne endnu en gang påpege, at det, der nu sker i Europa, nødvendigvis vil skabe et behov for nye forskningsprogrammer, et behov som ikke kan tilgodeses af det, der allerede er sket.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

E 34: Fråga till Nordiska ministerrådet angående Scandinavia Today¹

Det anmäldes, att Nordiska ministerrådet kommer att besvara frågan skriftligt.

¹ Frågan tryckt s. 3050.

¹ Frågan tryckt s. 3046.

E42: Fråga till Sveriges regering angående invandrarnas hemspråksundervisning¹

Marjatta Väänänen: Fru president! Avser Sveriges regering att genom nya budgetlösningar ändra ställningen av finska invandrarbarns hemspråksundervisning och försvåra hemspråklära-
nas undervisningsmöjligheter?

Statsrådet **Bengt Göransson:** Fru president! Svaret på frågan är nej, men det kräver, eftersom det har förts en debatt i både svensk och finländsk press, förtydligande.

Sverige ger de barn och ungdomar, som har ett annat språk än svenska som levande inslag i sina hem, s. k. hemspråksundervisning. Hemspråkslektionerna har ofta kommit att förläggas till tid för annan undervisning, vilket för den enskilde eleven inneburit att han eller hon gått miste om annan undervisning och för klassen som helhet att denna sällan varit samlad mer än vid ett begränsat antal lektioner varje vecka. Det förekommer att scheman fått sådan utformning att en klass i ett område med många invandrare endast kan vara samlad under en enda lektionstimme eller del av lektionstimme per vecka.

Att detta är ett problem har uppmärksamats av bl. a. språk- och kulturutredningen vars betänkande behandlades i en regeringsproposition våren 1985. Den svenska regeringen påtalade där problemen och uttalade sin uppfattning att hemspråksundervisningen så långt som möjligt skulle schemaläggas utanför ordinarie timplan. Under riksdagsbehandlingen reserverade sig Pär Granstedt och Kerstin Göthberg, både centerpartiet, till förmån för ett mera långtgående ingrepp än uttalandet innebar nämligen att bl. a. försöksverksamhet med s. k. lördagsskolor skulle etableras.

Problemet kvarstår — hemspråksundervisningen har en mycket stor volym och omfattar 57.000 elever — och för den skull har regeringens uttalande från 1985 upprepats i årets budgetproposition.

Uttalandet innebär att hemspråken bör schemaläggas på samma sätt som t. ex. högstadiets tillvalsämnen. Schemalaggingen skall givetvis göras inom skoldagen men utanför ordinarie timplan. Denna upptar det antal lektionstimmar som varje elev har rätt att få. Invarndrarbarn har

rätt till samma antal lektioner i t. ex. fysik och samhällsorienterande ämnen som från början svenskspråkiga barn.

När det gäller hemspråklära-
nas utbildning vill jag anföra följande.

Genom de avsteg som jag menar skall göras i behörighetsbestämmelserna för kunskaper i svenska språket och genom att jag avsatt 500.000 kr. för särskilda insatser inom utbildningslinjen anser jag att de hemspråksstuderande bör ha goda möjligheter att klara sina lärarstudier.

Till detta kan läggas att undervisningsgrupperna är av den omfattningen att hemspråksstuderande i viss del av undervisningen kan bilda egna grupper och i övrigt läsa tillsammans med de svenska eleverna.

Marjatta Väänänen: Jag tackar för svaret. Ministern bekräftade att den information jag har fått tyvärr är sann. Det är förresten inte första gången jag besvärar Sveriges undervisningsminister på detta sätt. Särskilt under 1970-talet fick jag göra det ofta i Sverigefinnarnas namn.

Jag har en tilläggsfråga:

Vore det inte enklast att organisera hemspråksklasserna för finska barn? De är den största etniska gruppen i Sveriges skolvärld och finnarna — cirka 300.000 för närvarande — är över huvud taget inte en tillfällig befolkningsgrupp i Sverige. Finska bosättningen är känd i Sverige sedan urminnes tider och dessutom tror jag att det också står något i det nordiska kulturavtalet om detta.

Statsrådet **Bengt Göransson:** Fru president! Marjatta Väänänen har tidigare tagit upp denna fråga men har då uppenbarligen icke tillgodosgjort sig den information om fakta som gäller.

Verkligheten är den att den svenska hemspråksundervisningen för finska barn i mycket stor utsträckning ges i hemspråksklasser. Vi har över 400 hemspråksklasser i svenska skolor. Men vi har dessutom gjort ett åtagande innebärande att om det råkar finnas ett enda finskspråkigt barn i en skola eller i en årskurs, får det barnet utan att behöva uppfylla någon form av minoritetskriterier undervisning i sitt hemspråk finska. Det är ju svårt att bygga upp en hemspråksklass på detta enda barn.

¹ Frågan tryckt s. 3054.

För närvarande förekommer det alltför ofta att hemspråksundervisningen för ett sådant ensamt finskspråkigt barn leder till att barnet plockas bort från timmar i matematik, i fysik och i samhällsorienterande ämnen. Regeringen har i budgetpropositionen uttalat att detta inte är tillfredsställande.

Jag upprepar att invandrarbarn har rätt till samma antal lektioner i både fysik och matematik som från början svenskspråkiga barn. Jag vet att detta kan medföra ett schemaproblem, men den svenska regeringens uttalande går ut på att barnets schema är viktigare än lärarens, och det beskedet står sig.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

Mötet avbröts kl. 12.35 och återupptogs fredagen den 11 mars kl. 09.00.

Karin Söder övertog härefter ledningen av förhandlingarna.

Ändringar i medlemslistan

Det anmäldes att Anneli Jäätteenmäki återtagit sin plats i rådet och att Seppo Peltari lämnat sessionen samt att Olle Östrand återtagit sin plats i rådet och att Hans Pettersson lämnat sessionen. Det anmäldes vidare, att Esko Aho lämnat sessionen och ersatts av Seppo Peltari, att Elsi Hete-mäki-Olander lämnat sessionen och ersatts av Riitta Saastamoinen, att Saara-Maria Paakkinen lämnat sessionen och ersatts av Sinikka Hurskainen-Leppänen och att Mirja Ryyänen lämnat sessionen och ersatts av Tytti Isohookana-Asunmaa.

Rådet beslöt att ändra medlemslistan i enlighet härmed.

17

D 1988/20/1971/k: meddelande om rekommendation nr 20/1971 angående utbyggt TV-samarbete mellan Finland och Sverige, **D 1988/7/1976/k:** meddelande om rekommendation nr 7/1976 angående distribution av AV-material, **D 1988/21/1979/k:** meddelande om rekommendation nr 21/1979 angående nordisk folkhögskola i Västnorge, **D 1988/22/1984/k:** meddelande om rekommendation nr 22/1984 angående stöd till nordiskt utställningsutbyte, **D 1988/15/1985/k:** meddelande om rekommendation nr 15/1985 angående hemmamarknad för fonogram med nordisk musik, **D 1988/2/1986/k:** meddelande om rekommendation nr 2/1986 angående handlingsplan för det nordiska kultursamarbetet, **D 1988/3/1986/k:** meddelande om rekommendation nr 3/1986 angående kulturförbindelserna mellan östra och mellersta Finland och övriga Norden, **D 1988/4/1986/k:** meddelande om rekommendation nr 4/1986 angående intensifierat samarbete på yrkesutbildningens område, **D 1988/5/1986/k:** meddelande om rekommendation nr 5/1986 angående ökat stöd till den färöiska, grönländska och samiska litteraturen, **D 1988/6/1986/k:** meddelande om rekommendation nr 6/1986 angående förbättrad spridning av verk nominerade till Nordiska rådets musikpris, **D 1988/6/1987/k:** meddelande om rekommendation 6/1987 angående riktlinjer för Nordiska forskningspolitiska rådet och **D 1988/9/1987/k:** meddelande om rekommendation nr 9/1987 angående seismologisk forskningsprojekt i Island

Rådet foretog ovannämnda saker i ett sammanhang.

Kulturutskottet hade föreslagit, att Nordiska rådet måtte lägga meddelandena till handlingarna och anse spörsmålen för rådets del slutbehandlade.

Utskottets förslag bifölls.

Mötet avslutades kl. 09.05.

Protokoll

7:e mötet

Fredagen den 11 mars 1988 kl. 09.05–13.55

Presidenter: Karin Söder (1–9), Páll Pétursson (10–16), Ilkka-Christian Björklund (16–20) och Jan P. Syse (21–23)

Dagordning

1. Meddelelse om utvalgenes sammensetning og valg av formenn og nestformenn samt meddelelse om valg av formann og nestformann i Redaksjonskomitéen.

2. C 1: Nordisk Ministerråds beretning om det nordiske samarbeid (*Juridisk utvalgs beretning*)

3. B 80/j: Ministerrådsforslag om samarbeidsprogram på næringsmiddelområdet

A 784/j: Medlemsforslag om næringsmidelpolitikk og næringsmiddelsgivning

4. A 803/j: Medlemsforslag om nordisk lovharmonisering

5. A 804/j: Medlemsforslag om likartede nordiske regler for samfunnstjeneste

6. A 806/j: Medlemsforslag om nordisk institutt for kriminalistikk

7. A 807/j: Medlemsforslag om sårbarhets- og integritetsspørsmål ved folkeregistrering

Melding om rek. nr 33/1986/j om nordisk konvensjon om folkeregistrering

8. A 812/j: Medlemsforslag om utredning av årsakene til den bristende likelønn mellom kvinner og menn

9. Melding om rek. nr 17/1984/j om gjennomføring av forsknings-, utrednings- og opplysningsarbeid innen gjeldende lover vedrørende homoseksuelle

Melding om rek. nr 18/1984/j om samarbeid innen FN og andre internasjonale organ vedrørende homoseksuelles menneskelige rettigheter

10. Melding om rek. nr 19/1985/j om samarbeid for menneskelige rettigheter

11. Melding om rek. nr 30/1986/j om samarbeid innen flyktningpolitikken

12. Melding om rek. nr 3/1987/j om økt behandlingssinnsats for narkotikamissbrukere som alternativ til fengselsopphold

13. C 11/j: Beretninger for 1986 vedrørende Juridisk utvalgs saksområde

14. E-saker (spørsmål og svar) i tilknytning til Juridisk utvalgs saksområde

E 3: Spørsmål til Islands regjering om nordisk statsborgerskap

E 5: Spørsmål til Danmarks regjering om den nordiske passfrihet

E 6: Spørsmål til Finlands regjering om Ålands landskapsstyrelses praksis angående nordisk kommunal stemmerett

E 25: Spørsmål til Danmarks, Finlands, Norges og Sveriges regjeringer om ratifisering av Den Internasjonale Havrettskonvensjon

E 39: Spørsmål til Nordisk Ministerråd vedrørende patenter og bioteknologi

E 43: Spørsmål til Nordisk Ministerråd om å bekjempe videovolden i Norden

15. Avskrivning av følgende rekommandasjoner:

32/1981 Vedtakelse om nordisk språkonvensjon

18/1985 Støtte til Internasjonale rehabiliterings- og forskningssenteret for torturofre (RCT) i København

25/1985 Minskning av rollebundenhet innen utdannelse og yrkesvalg

31/1986 Enhetlige regler angående fødsel etter inseminasjon

16. Fremstilling nr 3/1988 om Ministerrådets budsjett for 1988 samt preliminaire rammer for 1989–90 (B 74/b)

C 2: Nordisk Ministerråds redegjørelse om planene for det nordiske samarbeidet (*Budsjett- og kontrollutvalgets betenkning*) samt meldinger om følgende rekommandasjon og fremstilling:

45/1987 Finansiering av det nordiske samarbeidet

3/1988 Ministerrådets budsjett for 1988 samt preliminaire rammer for 1989–90

17. C 5: Beretning fra Nordisk Kulturfond (*Budsjett- og kontrollutvalgets betenkning*)

18. A 824/b: Medlemsforslag om effektivisering av nordisk skolesamarbeid i Ministerrådets regi

19. Avskrivning av følgende rekommandasjon:

7/1984 Kontroll av nordiske prosjekt

20. Bemyndigelse for presidiet til å oppnevne komitéer

21. Bemyndigelse for presidiet til å beslutte om fordelingen av felles utgiftene mellom delegasjonene for 1989

22. Fastsettelse av tid og sted for neste sesjon

23. Sesjonens avslutning

I
Anmälan om utskottens sammansättning och val av förmän och vice förmän samt anmälan om val av förman och vice förman i redaktionskommittén

Anmäldes att delegationerna till medlemmar av utskotten utsett följande medlemmar:

Juridiska utskottet

Danmark med Färöarna och Grönland:

Hagen Hagensen (KF)

Jacob Lindenskov (Jvfl)

Kristen Poulsgaard (FP)

Finland med Åland:

Mikko Elo (Sdp)

Liisa Hilpelä (Kok)

Anneli Jäätteenmäki (K)

Island:

Eiður Guðnason (A)

Norge:

Åsa Solberg Iversen (A)

Asbjørn Sjøthun (A)

Arne Skaug (H)

Sverige:

Lennart Andersson (s)

Hans Nyhage (m)

Lars Werner (vpk)

Kulturutskottet

Danmark med Färöarna och Grönland:

Robert Pedersen (S)

Kjeld Rahbæk Møller (SF)

Otto Steenholdt (At)

Bernhardt Tastesen (S)

Finland med Åland:

Elsi Hetemäki-Olander (Kok)

Saara-Maria Paakkinen (Sdp)

Heikki Riihijärvi (Smp)

Mirja Ryyänen (K)

Island:

Valgerður Sverrisdóttir (F)

Norge:

Thea Knutzen (H)

Reiulf Steen (A)

Jan P. Syse (H)

Kåre Øvregard (A)

Sverige:

Gunnar Björk (c)

Barbro Nilsson (s)

Berit Oscarsson (s)

Hans Petersson (fp)

Social- och miljöutskottet

Danmark med Färöarna och Grönland:

Dorte Bennedsen (S)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Knud Glønborg (KrF)

Finland med Åland:

Anna-Kaarina Louvo (Kok)

Mats Nyby (Sdp)

Marjatta Väänänen (K)

Island:

Sverrir Hermannsson (Sj)

Norge:

Svein Alsaker (KrF)

Jo Benkow (H)

Brit Jørgensen (A)

Sverige:

Grethe Lundblad (s)

Sten Svensson (m)

Lena Öhrsvik (s)

*Kommunikationsutskottet**Danmark med Färöarna och Grönland:*

Margrete Auken (SF)

Kaj Poulsen (S)

Peder Sønderby (V)

Finland med Åland:

Olof Jansson (ÅC)

Sakari Knuuttila (Sdp)

Eeva Turunen (Kok)

Island:

Óli P. Guðbjartsson (B)

Norge:

Margit Hansen-Krone (H)

Ragna Berget Jørgensen (A)

Ole Gabriel Ueland (Sp)

Sverige:

Elver Jonsson (fp)

Wiggo Komstedt (m)

Olle Östrand (s)

*Ekonomiska utskottet**Danmark med Färöarna och Grönland:*

Jens Bilgrav-Nielsen (RV)

Flemming Hansen (KF)

Anker Jørgensen (S)

Preben Lange (Si)

Finland med Åland:

Esko Aho (K)

Ilkka-Christian Björklund (Sdp)

Gustav Björkstrand (Sfp)

Arvo Kempainen (Skdl)

Kimmo Sasi (Kok)

Island:

Guðrún Helgadóttir (Ab)

Páll Pétursson (F)

Norge:

Johan Buttedahl (Sp)

Einar Førde (A)

Oddrunn Pettersen (A)

Harald Synnes (KrF)

Anders Talleraas (H)

Sverige:

Carl Bildt (m)

Lahja Exner (s)

Arne Gadd (s)

Karin Söder (c)

Bengt Westerberg (fp)

*Budget- och kontrollutskottet**Danmark med Färöarna och Grönland:*

Ivar Hansen (V)

Helge Adam Møller (KF)

Bernhardt Tastesen (S)

Finland med Åland:

Riitta Järvisalo-Kanerva (Sdp)

Karl-Gunnar Fagerholm (lib)

Marjatta Väänänen (K)

Island:

Eiður Guðnason (A)

Ólafur G. Einarsson (Sj)

Norge:

Kjell Magne Fredheim (A)

Theo Koritzinsky (SV)

Anders Talleraas (H)

Sverige:

Per Olof Håkansson (s)

Elver Jonsson (fp)

Ingrid Sundberg (m)

*Redaktionskommittén**Danmark med Färöarna och Grönland:*

Helge Adam Møller (KF)

Robert Pedersen (S)

Finland med Åland:

Saara-Maria Paakkinen (Sdp)
Heikki Riihijärvi (Smp)

Island:

Guðrún Helgadóttir (Ab)
Valgerður Sverrisdóttir (F)

Norge:

Thea Knutzen (H)
Reiulf Steen (A)

Sverige:

Per Olof Håkansson (s)
Ingrid Sundberg (m)

Fackutskotten hade vid konstituerande möten den 11 mars och redaktionskommittén vid konstituerande möte den 9 mars till förmän och vice förmän valt följande:

Juridiska utskottet:

Förman: Eidoður Guðnason
Vice förman: Hagen Hagensen

Kulturutskottet:

Förman: Bernhardt Tastesen
Vice förman: Valgerður Sverrisdóttir

Social- och miljöutskottet:

Förman: Marjatta Väänänen
Vice förman: Svein Alsaker

Kommunikationsutskottet:

Förman: Elver Jonsson
Vice förman: Sakari Knuutila

Ekonomiska utskottet:

Förman: Anders Talleraas
Vice förman: Arne Gadd

Budget- och kontrollutskottet:

Förman: Ivar Hansen
Vice förman: Ingrid Sundberg

Redaktionskommittén:

Förman: Helge Adam Møller
Vice förman: Guðrún Helgadóttir

2

C 1: Nordiska ministerrådets berättelse om det nordiska samarbetet (juridiska utskottets betänkande)

Juridiska utskottet hade föreslagit, att rådet i anledning av juridiska utskottets betänkande antar följande yttrande:

– Nordisk Råd henstiller til Nordisk Ministerråd at vedtage Juridisk Udvalgs forslag til et moderniseret lovgivningsprogram som en del af det fremtidige lovgivningssamarbejde.

– Nordisk Råd opfordrer Nordisk Ministerråd til i forbindelse med vurderingen af bemandingen i ministerrådets sekretariat at overveje at lade embedsmandskomiteen for lovgivningssamarbejde forankre i sekretariatet.

I punkt II foreslås at Nordisk Råd henstiller till Præsidiat at overveje en ændring af den interne behandling i rådets organer af dokumenterne C 1 og C 2.

I punkt III foreslår utvalget at Nordisk Råd tar kapitlene III, IV, V, VI og berørte deler av kapitlene I og II til etterretning.

Bernhardt Tastesen (juridiska utskottets talesman): Fru Præsident! For Juridisk Udvalg har 1987 været et begivenhedsrigt år og et år, hvor vi har arbejdet med mange spændende opgaver og mange spændende problemstillinger.

I april måned stod vi som arrangører af et seminar om flygtninge- og invandrerpolitikken i Norden. Ved dette seminar, der blev holdt i Saltsjöbaden uden for Stockholm, havde vi fra udvalgets side lagt stor vægt på, at der deltog en række repræsentanter fra flygtninge- og indvandrerorganisationerne i de nordiske lande. Det er jo ikke så tit, at disse mennesker selv får lejlighed til at komme til orde i debatten, der hele tiden bølgler frem og tilbage, og som – i hvert fald efter min opfattelse – fokuserer alt for meget på problemerne i forbindelse med at modtage folk fra fremmede lande i vore rige samfund her i Norden.

Under seminaret gav flygtningene og invandrerne bl. a. udtryk for, at de var vældig glade for at være med ved seminaret, men gjorde også stilfærdigt opmærksom på, at de så frem til den dag, hvor de også fik lov til at

medvirke som foredragsholdere eller indledere til debatter – og ikke bare som tilhørere med ret til at komme med kommentarer eller spørgsmål indimellem.

Jeg tror, at det er meget karakteristisk for vores måde at behandle disse fremmede på. Vi betragter dem som problemer, vi skal forsøge at løse – i stedet for at se dem som en ressource tilgang, der kan tilføre vore samfund nogle ekstra værdier. Det gælder både kulturelt, finansielt, arbejdsmæssigt og ikke mindst medmenneskeligt. Vi må snart begynde at indse, at lige så vel som vi kan hjælpe disse mennesker og lære dem meget, har vi også meget at lære af dem. Eller som statsminister Poul Schlüter sagde under generaldebatten i forbindelse med EF-spørgsmålet: "I det hele taget skal vi være os en lille smule i Norden for at tro, at vi altid er foregangslande."

Det gælder også i spørgsmålet om flygtninge. Af det samlede antal flygtninge i verden, der er på 15 millioner, har vi i de vestlige lande, det vil sige Europa, USA, Canada og Australien, taget imod højst 50 000 pr. år til genbosætning inden for de seneste 5 år. Det er langt under 1 pct. af verdens flygtninge. Resten bliver ude i de regioner, hvor de kommer fra. Jeg vil i øvrigt her tillade mig at citere, hvad den tidligere højkommisær for flygtninge, Poul Hartling, sagde på vort flygtningeseminar:

"Når europæiske aviser skriver om 15 mio. flygtninge i verden, er der straks folk, også somme tider journalisterne selv, der tror, at disse 15 millioner står på spring til at komme til vore lande, og så kan man hurtigt kalde på hysteriske reaktioner. "Lad dog de folk blive i de områder, hvor de hører hjemme", råber man så. Jamen det er præcis, hvad de gør."

Men flygtningesagen kommer jo op senere på dagsordenen, så jeg vil bare om flygtningeseminaret sige, at det var præget af mange gode synspunkter og debatter, og at der kom en del konkrete forslag frem, som fortjener at blive taget op i nordisk sammenhæng. Et af forslagene har jeg selv taget op og arbejdet videre med, og det foreligger nu som medlemsforslag A/829. Det omhandler konkrete projekter om frivillig tilbagevenden, midlertidig integration og bosætning i de nordiske lande.

Det er jo blevet besluttet, at jeg ved sessionens afslutning flytter over til Kulturudvalget, så jeg vil ikke længere kunne have direkte indflydelse på Juridisk Udvalgs behandling af disse spørgsmål; men jeg har nu ikke tænkt mig at slippe flygtningesagen helt af syne – hverken nordisk eller nationalt. Jeg kan jo fortsat tage initiativer til medlemsforslag på området og dermed være med til at præge det nordiske samarbejde på området.

Jeg håber og tror, at Juridisk Udvalg også med sin nye formand vil fortsætte sin hidtidige linie med at arbejde med flygtningesagen og for overholdelse af de menneskelige rettigheder. Det er efter min opfattelse uhyre vigtigt, at Nordisk Råd til stadighed gør sin indflydelse gældende her, og dette synspunkt fik jeg til fulde bekræftet under mit besøg i begyndelsen af januar hos FN's højkommisær for flygtninge i Genève. Juridisk Udvalg har nu fået en rapport med nogle af de synspunkter, der kom frem under dette besøg. Præsidiets vil ligeledes få rapporten til orientering, og den står naturligvis også til rådighed for andre, der måtte være interesseret.

Et andet spændende og omfattende projekt, vi har arbejdet med i Juridisk Udvalg, er forslag til et moderniseret nordisk lovgivningsprogram. Det er resultatet af det seminar, vi holdt i oktober med sagkyndige i lovgivningsspørgsmål. Da det imidlertid er min kollega i udvalget, hr. Lennart Andersson, der har været hovedmanden bag dette arbejde, vil det også være han, som vil redegøre nærmere for dette.

Ligestillingsspørgsmål blev jo taget op af en del talere på den internationale kvindedag i tirsdags den 8. marts. Uanset om Juridisk Udvalg mestendels består af mænd – som Lilli Gyldenkilde gjorde opmærksom på – så er det jo en kendsgerning, at det er os – mandlige som kvindelige medlemmer af udvalget – der står bag rekommandationen til Nordisk Ministerråd om i samarbejde med os her i Nordisk Råd at afholde Nordisk Forum, det store arrangement, som løber af stabelen den 30. juli til den 7. august 1988, og som forventes at ville samle ca. 8 000 kvinder her i Oslo. Planlægningen af arrangementet er lagt i hænderne på kvindeorganisationerne i Norden, men et af vore medlemmer i udvalget, Åsa Solberg Iversen, er også med i plan-

lægningen, så vi har i udvalget haft mulighed for at følge tæt med i dette arbejde.

Ansøgningsfristen for tilmelding af aktiviteter til Nordisk Forum er netop udløbet her den 1. marts, så det varer sikkert ikke længe, før vi får noget mere konkret at vide om indholdet af Nordisk Forum. Jeg vil ønske arrangørerne held og lykke både med den videre planlægning og med afviklingen af konferencen.

Samerne vil jeg også give nogle ord med på vejen. Vi har jo i Nordisk Råd for efterhånden mange år siden vedtaget en rekommandation om samernes rettigheder. I Juridisk Udvalg har vi i de sidste par år haft en del kontakter med samerne, men vi har besluttet at afvente de nationale udredninger i Finland, Norge og Sverige, før vi vil tage nye initiativer. Så vidt jeg har forstået, er udredningerne afsluttet i Finland og Norge, og vi venter nu på, at den svenske sameudredning skal blive afsluttet her i løbet af 1988.

Jeg har forstået på samerne, at den ordning, Danmark og Grønland er blevet enige om med hensyn til det grønlandske selvstyre, er et forbillede for andre urbefolkningers bestrebelse for at få hjemmestyre inden for grænserne af det land, de hører sammen med.

Det har været en forudsætning for Juridisk Udvalg, at man nøje skulle følge udviklingen i Finland, Norge og Sverige med hensyn til oprettelse af Sameparlamentet og indførelse af selvbestemmelse på en række området i forbindelse hermed.

Oprettelse af Sameparlamentet og den medfølgende selvbestemmelse vil – efter min opfattelse – også være et naturligt adgangstegn for samerne til egentligt medlemskab af Nordisk Råd på linie med Grønland, Færøerne og Åland.

De samerne som sagt hører hjemme i tre forskellige nordiske lande, vil det efter min opfattelse også være naturligt, at der i Nordisk Ministerråds planer for det fremtidige arbejde kommer til at indgå samarbejde om en speciel samekonvention, der fastlægger en ensartet politik for samerne i de tre lande. Dette er noget, som Nordisk Sameråd vedtog på sin 13. konference i Åre i 1986. Det vil være en naturlig nordisk fortsættelse af det nationale udredningsarbejde at gå i gang med dette.

Jeg vil også gerne nævne her, at der både i

Finland, Norge og Sverige arbejdes på en speciel sproglov for samerne. Udviklingen på dette område synes jeg også vi skal følge med i fra Nordisk Råds side, såvel fra Juridisk Udvalgs side som fra Kulturudvalget side – og for mit vedkommende bliver det jo så fremover fra en plads i Kulturudvalget.

Til sidst vil jeg nævne et internt problem i Nordisk Råd, som alle fagudvalgene har taget op i deres betænkninger over C 1. Det er den interne behandling af C 1 og C 2 i rådets interne organer.

I overensstemmelse med de intentioner, man har haft såvel i Nordisk Råd som i Nordisk Ministerråd, er der i de redegørelser, som ministerrådet har lagt frem til 36. session, foretaget en mere konsekvent opdeling mellem C 1 som en ren årsberetning og C 2 som et plandokument, end der tidligere har været. Fagudvalgene har derfor peget på, at Nordisk Råd også i sin egen virksomhed skulle tage konsekvenserne af disse ændringer. Det vil være mere i pagt med tiden, at tyngdepunktet i fagudvalgenes behandling af disse dokumenter blev fremtidsplanerne, altså C 2.

Proceduren omkring det fremadrettede dokument C 2 er i dag den, at fagudvalgene får mulighed for at afgive en udtalelse til Budget- og Kontroludvalget. Disse udtalelser optrykkes derefter som bilag til dette udvalgs betænkning. Det betyder, at fagudvalgene ikke har mulighed for at foreslå udtalelser over C 2, som rådets plenarforsamling direkte kan tage stilling til og stemme om.

Juridisk Udvalgs største område er lovgivningssamarbejde, der ikke er knyttet sammen med det nordiske budget. Derfor forekommer det specielt inkonsekvent og urimeligt for dette udvalg, hvis udtalelser om det fremtidige lovgivningssamarbejde bliver afgivet som en udtalelse til Budget- og Kontroludvalget og ikke forelagt Nordisk Råds Plenarforsamling til afstemning.

Det er på denne baggrund, man skal se Juridisk Udvalgs henstilling til Nordisk Råds Præsidium om at overveje en ændring af den interne behandling i rådets organer af C 1 og C 2. Vi tror, at det vil være mest hensigtsmæssigt, hvis dette interne problem bliver taget op på det årlige møde mellem præsidiet og udvalgsformændene, men vi betragter det som så vigtigt, at vi gerne vil have plenarforsamlingens tilslutning til vore synspunkter.

Lennart Andersson (juridiska utskottets talesman): Fru president! Det har fallit på min lott att presentera det juridiska utskottets förslag till modernisering av det nordiska lagstiftningsprogrammet, ett program som planeras täcka in tiden till år 2000. Eftersom jag redan i generaldebatten angav bakgrunden till utskottets initiativ och lämnade en rapport över hur utskottet arbetat i denna fråga kan jag nu helt koncentrera mitt anförande till förslaget innehåll.

Utskottets förslag är samlat under nio rubriker. Dessa rubriker är följande:

1. Person-, familje- och arvsrätt.
2. Modern biomedicinsk teknologi och liknande.
3. Förmögenhetsrätt samt frågor rörande förvärvsliv och konsumenter.
4. Transporträtt och ersättningsrätt.
5. EDB, dataområdet.
6. Arbetsrätt.
7. Offentlig rätt.
8. Lagstiftningsområden som rör andra utskott.
9. Synpunkter som eventuellt kan vara av intresse för Nordiska rådets internationella samarbetskommitté.

Med hänsyn till plenarförsamlingens dyrbara tid skall jag inte i detalj kommentera alla ämnesområden utan begränsa mig till följande:

Inom familjerättens område är det lätt att konstatera att utvecklingen under senare år lett fram till en ändrad familjestruktur. Orsakerna härtill är säkerligen många. Det skulle emellertid föra allt för långt att här ge sig in på ett försök till analys av dessa orsaker. Utskottet framhåller för sin del det angelägna i att familjelagstiftningen med vissa tidsintervaller tas upp till ny prövning. Särskilt om man har ambitionen att lagstiftningen i någon mån skall påverka attityder och handlingsmönster och ej endast registrera vad som redan är faktum.

En aktuell fråga som snarast behöver bli föremål för utredning gäller barnens arvsrätt. Detta med tanke på att det i dag inte är ovanligt att barnens föräldrar, efter en skilsmässa, ingår i nya relationer och barnen får nya syskon.

När det gäller barnens trygghet och villkor behöver perspektivet vidgas. Utskottet anser att det är motiverat att nu inleda arbetet på

att skapa en särskild barnkonvention som omfattar hela rättighetsområdet.

I detta arbete kan också frågan om föräldrarnas umgängesrätt med sina barn tas upp till prövning. Även efter en skilsmässa är barnen beroende av att få träffa båda föräldrarna. De nuvarande reglerna fyller inte alla de krav som kan ställas för att umgängesrätten skall bli reell och fungera i verkligheten.

Ett område som i fortsättningen kommer att kräva stora insatser av såväl ministerråd som Nordiska rådet är den moderna biomedicinska teknologin. Dels beroende på den snabba utveckling som sker inom forsknings- och utvecklingsarbetet men också beroende på den allmänna oro människor känner över inriktningen av forskningsarbetet och över vad det skall resultera i. Vi politiker får allt mera bestämda krav på oss att besluta om de ramar vilka forskningen får lov att respektera.

Vad jag menar förtydligas genom att nu ge exempel på de delfrågor som rymms inom hela ämnesområdet. Det gäller:

- insemination
- in vitro fertilisation (dvs. befruktning utanför kroppen),
- forskning med embryon,
- transplantation av organ och vävnad från människor,
- genetikens användning på människor,
- annan biomedicinsk forskning med människor,
- klinisk avprövning av läkemedel.

Jag är övertygad om att det inom Nordiska rådet finns ett stort intresse för att i fortsättningen avsätta rätt betydande tid och personella resurser för att både rådet och de nationella parlamenten skall få underlag för överläggningar i dessa avgörande framtidsfrågor.

Under rubriken förmögenhetsrätt samt frågor om förvärvsliv och konsumenter framhåller utskottet nödvändigheten av att ägna intresse åt den nya företagsformen franchising. Det gäller att skydda den svagare parten i ett sådant avtalsförhållande och precisera skyldigheter och rättigheter.

Denna företagsform är även under stark utveckling i en rad andra länder och med tanke på de nordiska ländernas omfattande handelsförbindelser är det även ur denna aspekt motiverat att i en lagstiftning ange villkoren både för anställda och franchisingtagare.

En annan aktuell fråga som i hög grad berör stora delar av näringslivet är vilken grad av sekretess som de anställda måste iakttaga gentemot de företagshemligheter och andra fakta som de får ta del av. Frågan blir särskilt aktuell när en anställd lämnar ett företag och övergår till en annan firma i samma bransch eller övergår till annan verksamhet.

Jag behöver bara påminna om den snabba utvecklingen inom informationsteknologi och högteknologi för att samtliga skall inse frågans betydelse. Frågan har också en aspekt gentemot de multinationella företag som är verksamma i de nordiska länderna.

När det gäller transporträtt och ersättningsrätt pekar utskottet bl. a. på önskvärdheten av att ersättningsreglerna vid personskada harmoniseras i större utsträckning. Samt på behovet av att uppnå en större likhet i ersättningsreglerna oavsett om man färdas på landsväg, med järnväg, till sjöss eller med flyg.

Andra mycket aktuella frågor inom detta avsnitt är säkerhetsbestämmelser för transport av farligt gods men naturligtvis också skadeståndsregler som motsvarar tidens krav om en olycka skulle inträffa.

Ersättning för miljöskador är ett annat område där de nordiska länderna både bör och måste ta gemensamma tag. Likaså är behovet av gemensamma regler om produktansvar mycket klart påvisat.

Elektronisk databehandling, eller dataområdet som vi till vardags säger, är ett mycket vittomfattande ämnesområde inom vilket det är betydelsefullt med en adekvat och modern lagstiftning. Inte lagstiftning som något självändamål utan uteslutande med hänsyn till att det i dag saknas lagstiftning inom flera avsnitt av detta ämnesområde. Lagstiftningen behöver bli mera heltäckande än vad den är i dag. Utskottet förordar en högre politisk aktivitet för att i tid genom lagstiftning skydda och säkra den enskildes integritet men även den enskildes ställning i andra avseenden, bl. a. som konsument. Varje konsument bör ha reella möjligheter till att kontrollera en rad olika saker som har samband med betalning och köp.

Vidare gäller det den enskilde människans möjligheter till att ta emot och rätt förstå allt mera av databaserad information.

Det finns även delfrågor som berör både

myndigheter, organisationer och enskilda. Som exempel kan nämnas att värdepappershandeln snabbt är på väg att övergå till ett helt databaserat värdepapperssystem.

För de nordiska länderna är det uppenbart att det ligger ett stort värde i att välja samma tekniska system för att därigenom underlätta ett framtida samarbete.

Även här uppstår en rad kontrollfrågor och den enskilde behöver också få en garanti för att det går rätt till.

Vår upphovsrättsliga lagstiftning behöver utvidgas till att omfatta dataområdet. Det gäller såväl hård- som mjukvara. Just nu är upphovsrätten på s. k. chips det mest aktuella. Det gäller att skydda mönstret på varje chip för att därigenom förhindra en fri kopiering.

Uppräkningen över aktuella och angelägna åtgärder inom detta område kunde göras längre, men jag skall avsluta med att ställa två tankeväckande frågor för att åskådliggöra vidden av de problem som vi står inför.

Hur skall vi definiera begreppet "god tro" när två datamaskiner kommunicerar med varandra?

Hur skall skadeståndsreglerna utformas när det är en datamaskin som är orsaken till att fel uppstått och en enskild lidit skada?

Räcker den klassiska romerska rätten till för att lösa dessa frågor? Det är inte säkert. Troligen behöver vi skapa nya juridiska begrepp. Vi får inte låta tiden gå ifrån oss.

Inom arbetsrättens område är det social- och miljöutskottet och det juridiska utskottet som tillsammans har ansvaret för det fortsatta lagstiftningsarbetet. I sitt nu aktuella förslag lyfter juridiska utskottet fram tre delområden som bör aktualiseras i fortsättningen. Dels gäller det arbetstagarnas rätt till förhandlingar med koncernledningen. En fråga som redan berörts i generaldebatten av både statsministrar och flera andra statsråd, varför ytterligare kommentarer från utskottets sida just nu inte behövs.

För det andra gäller det arbetstagarnas ställning när ett företag förvärvas av ett annat företag från ett annat nordiskt land. Många frågor kan man finna svar på i gällande kollektivavtal och i lagstiftningen om trygghet i anställningen. Men det räcker inte för att belysa hela situationen. Det behövs också en genomgång av praxis och villkor både vad det gäller ekonomi och administration när ett företag byter ägare.

Vår arbeidsmarknadslagstiftning i respektive land är rätt så omfattande. Många gånger är den svår att helt överblicka och samtidigt jämföra vad olika delområden stadgar för respektive land.

En systematisering av de olika lagarna med kapitel och paragrafnummer skulle underlätta för alla parter att snabbt kunna orientera sig och jämföra lagstiftningen.

Utskottet anser det utifrån flera utgångspunkter vara värt att satsa resurser för att uppnå detta mål.

Fru president! Det är säkerligen klok pedagogik att här avsluta redovisningen innan den blir för lång. Jag hänvisar i övrigt till det tryckta materialet.

Det är utskottets syfte och mål att det förslag som nu framläggs för plenarförsamlingen skall få bli en integrerad del i det fortsatta lagstiftningsarbetet. Från utskottets sida är vi inställda på ett konstruktivt samarbete med ministerrådet.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Statsråd Helen Bøsterud: Ærede president! På vegne av de nordiske justisministre vil jeg gjerne knytte noen bemerkninger til Juridisk utvalgs betenkning over Ministerrådets betretning om nordisk samarbeid innen lovgivningssektoren.

Det er hyggelig at Juridisk utvalg sier seg tilfreds med samarbeidet utvalget har hatt med Nordisk Ministerråd. Dette er et samarbeid som også Ministerrådet har satt stor pris på.

Nordisk lovgivningssamarbeid har lange og gode tradisjoner. Det er viktig at disse blir ført videre. Særlig er det behov for at man så tidlig som mulig forutser hvilke problemer som kan oppstå i fremtiden, og som kan være egnet for nordisk samarbeid.

Justisministrene setter pris på at Juridisk utvalg også har arrangert et seminar i tilknytning til lovgivningsprogrammet. Seminaret viste seg å være meget givende. Ministrene kan i stor grad slutte seg til de generelle synspunkter Juridisk utvalg har på samarbeid innenfor lovgivningssektoren. Særlig vil Ministerrådet understreke at nordisk samarbeid kan være til stor nytte selv om rettsenhet på et bestemt område ikke kan oppnås, eller bare oppnås i en viss utstrekning. Det er ikke

til å unngå at det på enkelte områder er vanskelig å oppnå full enighet mellom de nordiske landene. Det kan, som utvalget nevner, gjelde ved moralske spørsmål, men også ved omfattende lovgivningsarbeid f. eks. innen formueretten kan det være vanskelig å oppnå full rettsenhet.

Etter justisministrenes syn er de emner Juridisk utvalg tar opp i forslag til et modernisert lovgivningsprogram, sentrale. På en del av disse områder foregår det allerede nordisk samarbeid; på andre finnes det planer om prosjekter. Og de nordiske justisdepartementer er alltid åpne for å innlede samarbeid på nye felter. Justisministrene vil også særlig peke på betydningen av et nordisk samarbeid når det gjelder problemområder i tilknytning til datateknikken. Det gjelder for det første juridiske problemer i forbindelse med automatisk databehandling og elektronisk kommunikasjon. Med datateknikken følger dessuten personvernspørsmål og spørsmål om offentlige registres og andre databaserte opplysningskilders pålitelighet.

Juridisk utvalg behandler i sin betenkning Ministerrådssekretariatets rolle i lovgivningssamarbeidet. Utvalget anbefaler Nordisk Råd å oppfordre Nordisk Ministerråd om å overveie å forankre embetsmannskomiteen for lovgivningsspørsmål i Ministerrådssekretariatet. Bakgrunnen er at sekretariatet spiller en litt mer underordnet rolle i lovgivningssamarbeidet enn tilfellet er for de andre embetsmannskomiteene. I de andre komiteene er hovedregelen at sekretariatet innkaller til møter og har ansvaret for koordinering og dagsorden. I lovgivningssamarbeidet ivaretas disse oppgavene i utgangspunktet av de respektive land etter tur. Sekretariatets rolle er først og fremst å være en aktiv observatør og et kontaktledd. Etter Ministerrådets syn fungerer denne ordningen tilfredsstillende. Justisministrene er derfor i tvil om det bør gjennomføres noen endringer på dette feltet. Det gjelder ikke minst fordi en omlegging av den gjeldende ordning vil kreve stor tilføring av ressurser.

Statsråd Anne-Lise Bakken: President! Først en takk til juridisk utvalgs leder Bernhard Tastesen for den omtale og de lykkønskninger han uttrykte i forbindelse med ar-

rangementet NORDISK FORUM. NORDISK FORUM 88 er årets store og kvinnepolitiske begivenhet. Konferansen går av stabelen i Oslo fra 30. juli til 7. august.

Det var Nordisk Råd som enstemmig anbefalte å arrangere NORDISK FORUM som en oppfølging av FN's kvinnekongress i Nairobi. Nordisk Ministerråd har gjort konferansen mulig ved å bevilge vel 6 mill. kr til prosjektet i 1987 og 1988.

Juridisk utvalg, som tok initiativet til konferansen, pekte i sin betenkning fra 1986 på at konferansen vil gi mulighet for å videreutvikle den nordiske samfunnsmodell i bestrebelsene på å oppnå likestilling mellom kvinner og menn.

NORDISK FORUM 88 er en unik sjanse for kvinneorganisasjonene til å mobilisere for en bedre framtid for kvinner i Norden. Konferansen gir muligheter til inspirasjon og fornyelse i likestillingsarbeidet. Mange av de organiserte kvinnene har et godt utbygd nettverk på nordisk basis. Men for de fleste deltakerne vil likevel konferansen kunne åpne for nye kontakter både over landegrensene og sikkert også innen det enkelte land.

Det er vist enorm interesse for konferansen i de nordiske landene. Mobiliseringen til FORUM har klart å trekke til seg grupper av kvinner som hittil har stått helt utenfor den tradisjonelle kvinnebevegelse.

Med en slik bredde over oppslutningen og temaene for konferansen vil dette være noe som politikere og andre vil kunne øse av i åra som kommer når det gjelder inspirasjon i likestillingsarbeidet.

FORUM vil bestå av workshops, seminarer, høringer, utstillinger og mange kulturarrangementer.

En konferanse som denne krever god planlegging og organisering. Det meste av arbeidet foregår i FORUMs sekretariat i Oslo og i de nasjonale komiteene med representanter for kvinneorganisasjonene i hvert enkelt land. I Norge har kvinneorganisasjonene også en annen oppgave, nemlig å sørge for at deres besøkende medsøstre skal få et mest mulig vellykket opphold i Norge.

Om det så likevel skulle bli trangt om plassene når konferansen nærmer seg, har det norske forsvaret garantert for at alle som har tilmeldt sin deltakelse på FORUM, skal få et tilbud om overnatting.

Likestillingsarbeidet i Norden har også betydning utenfor våre land. Forslagsstillerne til konferansen pekte i sin tid på at et nordisk samarbeid på likestillingsområdet er viktig for fortsatt samlet å kunne påvirke utviklingen i den øvrige del av verden.

I likestillingssammenheng har de nordiske land internasjonale oppmerksomhet rettet mot seg. Selv om en denne gang skal konsentrere seg om kvinners situasjon i Norden, har konferansen allerede vakt stor internasjonal oppmerksomhet. Dette tar jeg som et ytterligere tegn på at det som foregår i Norden i likestillingssammenheng, langt fra er likegyldig i verdensammenheng, – og det gjelder også NORDISK FORUM.

Parallelt med FORUM arrangeres den offisielle konferansen for politikere og fagfolk der vi skal diskutere en nordisk handlingsplan for likestilling. En slik plan vil utvilsomt være et nyttig redskap i det videre nordiske samarbeidet. Politikere bør benytte anledningen til å delta på FORUMs arrangementer. FORUM vil på sin side gi verdifulle impulser og innspill til diskusjonene på den offisielle konferansen. Arrangementene gir oss en unik sjanse til et fruktbart møte og samspill mellom politikere og kvinnekulturen i bred forstand, idet vi her kan oppleve en frodighet og en bredde i kvinneengasjement som vi ellers ikke gir mulighet til.

Norge ser frem til å ta imot alle sammen, og vi gleder oss til denne uken som vil ha så veldig mye å tilby oss alle.

Bernhardt Tastesen: Fru Præsident! Til statsråd Helen Bøsterud har jeg kun en enkelt bemærkning: den gælder spørgsmålet om en forankring i ministerrådssekretariatet. Det er jo ikke første gang, Juridisk Udvalg fremsætter dette ønske, og det er heller ikke sidste gang, så når svaret er negativt denne gang, så er jeg helt sikker på, at Juridisk Udvalg vil tage spørgsmålet op igen. Vi har nu den opfattelse, at når ting skal løses i et nordisk fællesskab, frem for at de enkelte lande og de nationale budgetter skal bidrage til det – og det gælder også i forbindelse med forberelse af lovgivningsprogrammer – vil det være en fordel, at man har en sådan sekretariatsafdeling i ministerrådssekretariatet, ikke mindst på baggrund af de mange perspektiver på lov-

givningsområdet, som ligger foran os. Og som Lennart Andersson gjorde opmærksom på udvalgets vegne, vil vi være optaget af modernisering af lovgivningsprogrammet i fremtiden.

Statsråd Anne-Lise Bakken kan jeg kun ønske lykke med på vejen. Vejret er jo fint udenfor nu i Oslo, men Oslo om sommeren er også dejlig, og jeg er sikker på, at arrangementet vil trække mange til.

Jeg skal indrømme, at de udfordringer, der har været for os i Juridisk Udvalg med udviklingen af lovgivningsprogrammet, forholdet til de fremmede, der er kommet i forbindelse med flygtninge- og indvandrerpolitikken, og udfordringen på ligestillingsområdet, har været så spændende, at det er med et vist vemod, jeg forlader Juridisk Udvalg. Men jeg glæder mig selvfølgelig også til at gå i gang med Kulturelt Udvalg.

Jeg ved, at modtagelsen vil blive god her i Oslo ved det store arrangement, og ved forsvarrets hjælp vil der blive plads selv til "Kvinder for fred".

Sedan diskussionen forklarats avslutad, skedde votering medelst voteringsapparat be- træffande juridiska utskottets förslag till yttrande till Nordiska ministerrådet.

För yttrandet röstade:

Svein Alsaker, Claes Andersson, Lennart Andersson, Margareta Andrén, Ylva Annerstedt, Margrete Aukén, Jo Benkow, Jens Bilgrav-Nielsen, Gunnar Björk, Ilkka-Christian Björklund, Gustav Björkstrand, Eidur Guðnason, Mikko Elo, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Kjell Magne Fredheim, Arne Gadd, Søren Hansen, Guðrún Helgadóttir, Lilli Gyldenkilde, Liisa Hilpelä, Sinikka Hurskainen-Leppänen, Per Olof Håkansson, Siri Häggmark, Tytti Isohookana-Asunmaa, Åsa Solberg Iversen, Elver Jonsson, Riitta Järvisalo-Kanerva, Anneli Jäätteenmäki, Anker Jørgensen, Brit Jørgensen, Ragna Berget Jørgensen, Thea Knutzen, Sakari Knuutila, Inga Lantz, Anna-Kaarina Louvo, Kjeld Rahbæk Møller, Agnar Nielsen, Barbro Nilsson, Mats Nyby, Hans Nyhage, Ólafur G. Einarsson, Óli Þ. Guðbjartsson, Berit Oscarsson, Seppo Peltari, Riitta Saastamoinen, Asbjørn Sjøthun, Arne Skauge, Ingrid Sundberg, Sten Svensson, Sverrir Hermannsson,

Karin Söder, Peder Sønnerby, Bernhardt Tastesen, Eeva Turunen, Valgerður Sverrisdóttir, Marjatta Väänänen, Ernst Wroldsen, Lena Öhrsvik, Olle Östrand och Kåre Øvre-gard.

Frånvarande var:

Dorte Bennedsen, Johan Buttedahl, Knud Glønborg, Thor-Eirik Gulbrandsen, Hagen Hagensen, Flemming Hansen, Ivar Hansen, Margit Hansen-Krone, Olof Jansson, Wiggo Komstedt, Theo Koritzinsky, Preben Lange, Jacob Lindenskov, Grethe Lundblad, Helge Adam Møller, Páll Pétursson, Kaj Poulsen, Kristen Poulsgaard, Heikki Riihijärvi, Kimmo Sasi, Reiulf Steen, Otto Steenholdt, Harald Synnes, Jan P. Syse, Anders Talleraas och Ole Gabriel Ueland.

Yttrandet hade sålunda antagits med 61 röster.

Utskottets förslag, punkterna II och III, bifölls.

3

B 80/j: Ministerrådsförslag om samarbetsprogram på livsmedelsområdet och A 787/j: Medlemsförslag om livsmedelspolitik och livsmedelslagstiftning

Rådet beslöt att företa ovannämnda två saker i ett sammanhang.

Juridiska utskottet hade föreslagit, att rådet måtte antaga följande rekommendationer i anledning av medlemsförslagen:

1. Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd at vedtage et samarbeidsprogram på levnedsmiddelområdet i overensstemmelse med ministerrådsforslag B 80/j og Juridisk udvalgs synspunkter.

2. Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd at foretage en gennemgang af levnedsmiddelovgivningen og -kontrollen i de nordiske lande med henblik på at etablere fælles kvalitetskrav i Norden.

Åsa Solberg Iversen (juridiska utskottets talesman): Ærede president! Jeg skal først ta for meg ministerrådsforslaget om et samarbeidsprogram for næringsmiddelområdet. Men først til den organisasjonsmessige end-

ringen som det legges opp til her – at det permanente nordiske utvalg for næringsmiddelsspørsmål, PNUN, nå omorganiseres og får status som en rådgivende nordisk embetsmannskomite direkte knyttet til Nordisk Ministerråd.

Samarbeidsprogrammet gir klare synspunkter på målet og prinsippene for å få et godt samarbeid i Norden på dette området som i høy grad gjelder oss alle.

Det gjelder i stikkordsform:

- Å beskytte forbrukerne gjennom å sikre den helsemessige kvalitet av næringsmidler og at redelighet i handel med næringsmidler iakttas.
- Å redusere handelshindringer så vel i Norden som i øvrige internasjonale sammenhenger.
- Å rasjonalisere myndighetenes arbeid gjennom en samordning av administrative ordninger og praksis.
- Å bedre utnyttelsen av faglige og økonomiske ressurser.
- Å videreutvikle og styrke de enkelte fagområder innen sektoren, og å utvikle og styrke kontakten og den gjensidige informasjon.

Selv om Ministerrådet i budsjettet for 1988 har økt bevilgningen til dette samarbeidsprogrammet på næringsmiddelområdet, må en nok regne med at gjennomføringen vil kreve stor innsats fra de nasjonale budsjettene.

Det kan vises til tre hovedområder som det også arbeides med for tiden. Det er: kosthold og ernæring, toksikologi og risikovurdering og næringsmiddelkontroll.

Programmet viser til at næringsmiddelpolitiske spørsmål får stadig større betydning. Det gjelder ikke minst den helsemessige sikkerhet og redeligheten på næringsmiddelområdet, og forholdet kosthold og helse. I arbeidet vil det også bli tatt hensyn til de anbefalinger i Brundtlandkommisjonens rapport som er relevante på næringsmiddelområdet.

I samarbeidsprogrammet slås det fast at ernæringspolitikken er en viktig del av den forebyggende helsepolitikk, og at de nordiske land befinner seg på ulike stadier i utviklingen av en nasjonal ernæringspolitikk. Likheter og forskjeller når det gjelder ernærings-situasjonen, kostmønster, matvaretilbud og forvaltningen av kostholds- og ernærings-spørsmål gir visse utfordringer, men også

gode muligheter for et konstruktivt samarbeid i Norden.

Det er viktig at det arbeides med å fjerne helseskadelige stoffer i våre matvarer. Det er også betryggende at samarbeidsprogrammet vil ta sikte på en vurdering av helsekostproduktene i Norden og den økende bruk av vitamin- og mineralpreparater som markedet nå flyter over av.

Juridisk utvalg har merket seg at Ministerrådet stiller seg positivt til kravene om å anvende nye bioteknologiske metoder i matvareproduksjonen. Utvalget har i en annen sammenheng deltatt i forberedelsene av bioteknologisk samarbeid i Norden, og er enig i at man står overfor nye og interessante utfordringer og muligheter. Det gjelder også for matvareproduksjonen. Personlig vil jeg nok da forutsette at det på forhånd har vært gjennomført en omfattende forskning som har klarlagt at kravene til kvalitet er akseptable, og at faren for helserisiko er eliminert.

I denne som i mange andre sammenhenger i vår tid, vil det være et påtakelig behov for harmonisering av forskrifter og etiske regler som ikke begrenser seg til Norden, men som har klar tilknytning til hva som skjer internasjonalt. Våre nordiske land bør se det som en særlig viktig oppgave å sette saken på dagsorden i internasjonale organisasjoner. Dette bringer meg over til et siste særdeles viktig poeng, som Juridisk utvalg ser behov for å understreke: at de mange hindringer som næringsmiddelprodukter møter på veien over våre nordiske grenser, meget vel kan fjernes. Spesielt viktig er det at redueringen av handelshindringer skjer i takt med tilsvarende endringer internasjonalt.

Juridisk utvalg foreslår at Nordisk Råd rekkommanderer Nordisk Ministerråd å vedta samarbeidsprogrammet for næringsmiddelområdet i samsvar med Ministerrådets forslag B 80/j og Nordisk Råds synspunkter.

Jeg vil så ta opp medlemsforslag om næringsmiddelpolitikk og lovgivning framsatt 10. november 1986.

Forslaget har vært ute på høring hvor 28 høringsinstanser har gitt forslaget full støtte. Ja, Norges Kooperative Landsforening hilser til og med forslaget med glede. Fire høringsinstanser har vært noe betinget, mens én instans har vært avvisende. Juridisk utvalg har behandlet forslaget i tre møter og ser positivt

på den store enigheten om å få etablert felles kvalitetskrav og lovgivning i Norden. Som presidenten viste til innledningsvis, støtter ikke den danske representanten for Fremskrittspartiet i utvalget forslaget.

Utvalget vil i likhet med flere av høringsinstansene understreke betydningen av at befolkningen i Norden har adgang til sunne kvalitetsvarer. Viktig er det også å få en harmonisering av bestemmelsene om tilsetningsstoffer i matvarer og bruk av legemiddel i næringsmiddelproduksjon, som f. eks. i husdyrproduksjon og i fiskeoppdrett.

Etter Tsjernobyl-ulykken har vi i Norden også sett behovet for å sette grensen for radioaktivitet i matvarer, og at slike grenser blir harmonisert i Norden finner vi også nødvendig.

For de spesielt oppmerksomme kan jeg nevne at vi i Juridisk utvalgs betenkning har tatt med ett punkt to ganger, og det kan kanskje komme av at en viktig sak ikke kan gjentas ofte nok. Det som utvalget her vil understreke, er at det ettersom handelshindringene når det gjelder næringsmiddel og råvarer etter hvert brytes ned og det blir større konkurranse, er spesielt viktig at vi forbrukere kan være trygge på at de produktene vi kjøper, er av god kvalitet.

Juridisk utvalg vil derfor anbefale at det blir foretatt en gjennomgang av vår lovgivning og kontroll, og at dette følges opp. Det må legges spesiell vekt på den sunnhetsmessige betydningen av kosthold og kostformer og på produksjon av barnemat og kost i skoler, på sykehus og i andre offentlige institusjoner. De næringsmessige konsekvensene for mennesker som har allergi, må tillegges spesiell vekt.

Norge vil i løpet av denne måneden legge fram en lov om produktansvar.

Når det gjelder produksjon av barnemat, må det kunne reises ansvarskrav overfor produsenten når skader blir påført barn på grunn av feil og mangler ved barnematen. Dette er et område hvor man har en del urimelige erfaringer.

Et annet område jeg har lyst til å nevne, er positiv miljømerking. Miljømerking av produkter skjer allerede i Vest-Tyskland, og spørsmålet debatteres nå i Norden. Det går ut på å gi positiv merking av varer som kommer gunstig ut miljømessig. Å få til en slik ordning

vil kreve en grundig vurdering, og jeg vil henstille til Ministerrådet å vurdere om en slik utredning kan skje i nordisk samarbeid.

Med disse ord vil jeg anbefale Juridisk utskotts forslag til rekommandasjon.

Minister Matthías Á. Mathiesen: Fru Præsident! Ministerrådet ønsker at hæve ambitionsniveauet på det levnedsmiddelpolitiske område og har derfor fremlagt et ministerrådsforslag, som Nordisk Råd indbydes til at drøfte.

Levnedsmiddelproduktionen er betydelig i alle de nordiske lande, ligesom handel med fødevarer er en væsentlig del af vore økonomier. En tilfredsstillende og effektiv kontrol, som sikrer et sundhedsmæssigt fuldt forsvarligt udbud og en sober markedsføring af levnedsmidler, stiller større krav til myndighederne og til de økonomiske ressourcer.

I årenes løb er levnedsmiddelområdet blevet reguleret af bestemmelser til gavn for myndigheder, producenter og forbrugere. Det er et naturligt led i arbejdet med at forbedre levnedsmidlernes kvalitet, og vi kan idag trygt konstatere, at denne kvalitet er meget høj.

Vor kost bliver mere og mere international, i takt med brugen af råstoffer og færdigvarer fra andre dele af Verden. Det er derfor vigtigt, at de kvalitetskrav, som Norden stiller, vinder genklang i andre lande. Det er vigtigt, at vore produkter anerkendes som fødevarer af høj værdi i andre lande.

Reguleringer på levnedsmiddelområdet kan imidlertid internationalt få handelshindrende effekt.

Derfor tager vi også disse internationale aspekter op i samarbejdsprogrammet. Det nordiske samarbejde må således ses i sammenhæng med skabelsen af EF's indre marked og samarbejdet mellem EFTA og EF i lyset af Luxembourg-aftalen. Samtidig skal det fremme samordningen af nordiske standpunkter i andre internationale fora som f. eks. FAO og WHO's program vedrørende levnedsmiddellovgivning. Af velkendte årsager er EF's arbejde med fælles regler på levnedsmiddelområdet af vital interesse for Norden. Dette arbejde har afsmittende virkninger for hele EFTA og herunder for Norden.

Ministerrådet har givet samordningen af

regler mv. for bestråling af levnedsmidler en høj prioritet, og der er udarbejdet en statusrapport med oversigt over gældende nordiske og internationale regler på området. Nordens faglige myndigheder finder ikke, at bestråling af levnedsmidler er aktuell som konserveringsmetode. Metoden vil derfor næppe blive godkendt, bortset fra helt specielle levnedsmidler og afkimning af krydderier.

Tjernobylulykken viste et klart behov for, at vi i Norden har fælles principper for fastsættelsen af grænseværdier for indholdet af radioaktive nukleider i levnedsmidler. Som et beredskab overfor eventuelle nye ulykker samarbejder vi nu for at formulere harmoniserede nordiske forslag til principper for fastsættelse af sådanne grænseværdier.

Også samordning af de nordiske landes levnedsmiddelkontrol – specielt importkontrollen – har høj prioritet. Der er opbygget et internordisk kontaktnet således, at man kan varsle hinanden om levnedsmiddelpartier, der må nægtes importtilladelse.

Levnedsmiddelproduktionen udvikler sig fortsat, og myndighederne stilles over for nye og ukendte problemstillinger. Dette gælder ikke mindst de forskellige former for konserverende og kosmetiske tilsætningsstoffer. Mest foruroligende er fremmedstoffer i madvarerne som hidhører fra dyrknings- og fodringsmetoder mv. Den almindelige forurening af vand, jord og luft kan også afsættes på madvarerne. Vi sigter mod en helhedsvurdering af den sundhedsfare, der er forbundet med disse fremmedstoffer.

Bioteknologiske metoder vil efterhånden også få betydning her. Der planlægges derfor et samarbejde om at klarlægge mulighederne for at anvende moderne bioteknologi til at udvikle og ændre levnedsmidler.

Vor føde er en forudsætning for et godt liv; men maden kan også give sygdomme og tilføje os skade på liv og helbred. Sygdomme, som kan skyldes kosten, udgør et af vore største sundhedsproblemer. Samarbejdet skal derfor også følge udviklingen i hjertekarsygdomme og visse kræftformer i de nordiske landes befolkninger. Vi vil vurdere erfaringerne med de forskellige forebyggende foranstaltninger, som sættes i værk i de enkelte lande. Her er det yderst vigtigt, at undersøgelsesmetoderne er fælles, så resultaterne kan sammenlignes.

Det arbejde, vi her behandler, antager nye former og får et stadig højere ambitionsniveau, hvor principielle levnedsmiddelpolitiske spørgsmål står på dagsordenen. Ligesom de levnedsmiddelpolitiske spørgsmål nationalt berører mange departementer og styrelser, så vil også det nordiske samarbejde have mange berøringsflader.

Foruden levnedsmiddelspørgsmål gælder det for sundhed, jordbrug, fiskeri, miljø, handel og forbrugerspørgsmål, der alle vil blive inddraget.

Det er vigtigt, at arbejdet på dette bogstavelig talt livsvigtige område kan få mere etablerede former til fordel for alle nordboer. Dette er hensigten med ministerrådets forslag. Jeg håber, at Rådet vil støtte gennemførelsen heraf.

Ändring i medlemslistan

Det anmäldes, att Sakari Knuutila för del av detta möte ersatts av Eeva-Liisa Moilanen.

Rådet beslöt att ändra medlemslistan i enlighet härmed.

Sjøthun: Fru president! Jeg tror det er rigtig å kunne si at vi fra naturens side i Norden ennå har et bra utgangspunkt når det gjelder produksjon av matvarer. Det tror jeg det er viktig å ta vare på.

Vi har i løpet av sesjonen fått høre om nødvendigheten av harmonisering av lov- og regelverk på forskjellige plan i det nordiske samarbeid, og vi vil senere i dag få høre mer om dette viktige forhold.

Når jeg tok ordet i denne saken, var det for å understreke et par viktige forhold, som også sakens hovedtalsmann berørte. Det gjelder ikke bare nødvendigheten av harmonisering av lovgivningen, men også å ha en fortsatt restriktiv holdning til bruk av tilsetningsstoffer i råvarer for å gi helsemessig trygge forhold til forbrukeren.

Jeg vil også peke på unødvendig bruk av kosmetiske midler i våre matvarer. Kosmetikk kan være vakkert å se på, men det er ikke sikkert at det i alle tilfeller er like vakkert og godt å fortære! Man bør fortsatt opprettholde en restriktiv holdning til bruk av

tilsetningsstoffer i våre matvarer. Det kan være nyttig for nordisk landbruk, og jeg føler meg overbevist om at det vil være minst like nyttig og viktig for den nordiske forbruker. Det vil også gi som gevinst at vi kan føre en samordnet importkontroll. Jeg føler meg ikke overbevist om at man alltid får inn bare velkontrollerte og gode matvarer som følge av import. Når man tar dette opp på fellesplan, kan det gi oss muligheter for å få kontakt med de land som skal eksportere matvarer til oss, og ikke minst kan det gi mulighet for å utveksle analyseresultater som til enhver tid foreligger.

Jeg understreker til slutt nødvendigheten av at de som skal praktisere dette, er klar over at den politikk som føres, bør ta sikte på en restriktiv holdning på dette området.

Sedan diskussionen forklarats avslutad, skedde votering medelst voteringsapparat beträffande utskottets första förslag till rekommendation.

För utskottets första förslag till rekommendation röstade:

Svein Alsaker, Claes Andersson, Lennart Andersson, Margareta Andrén, Ylva Annerstedt, Margrete Auken, Jens Bilgrav-Nielsen, Gunnar Björk, Ilkka-Christian Björklund, Gustav Björkstrand, Johan Buttedahl, Eiður Guðnason, Mikko Elo, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Arne Gadd, Knud Glønborg, Lilli Gyldenkilde, Hagen Hagensen, Søren Hansen, Liisa Hilpelä, Sinikka Hurskainen-Leppänen, Per Olof Håkansson, Siri Häggmark, Tytti Isohookana-Asunmaa, Åsa Solberg Iversen, Olof Jansson, Elver Jonsen, Riitta Järvisalo-Kanerva, Anneli Jäätteenmäki, Brit Jørgensen, Ragna Berget Jørgensen, Thea Knutzen, Theo Koritzinsky, Inga Lantz, Jacob Lindenskov, Anna-Kaarina Louvo, Grethe Lundblad, Eeva-Liisa Moilanen, Kjeld Rahbæk Møller, Barbro Nilsson, Mats Nyby, Hans Nyhage, Ólafur G. Einarsson, Óli P. Guðbjartsson, Berit Oscarsson, Seppo Pelttari, Kaj Poulsen, Kimmo Sasi, Riitta Saastamoinen, Asbjørn Sjøthun, Otto Steenholdt, Sverrir Hermannsson, Karin Söder, Peder Sønderby, Bernhard Tastesen, Eeva Turunen, Valgerður Sverrisdóttir, Marjatta Väänänen, Ernst Wroldsen, Lena Öhrsvik, Olle Östrand och Kåre Øvregard.

Frånvarande var:

Jo Benkow, Dorte Bennedsen, Kjell Magne Fredheim, Guðrún Helgadóttir, Thor-Eirik Gulbrandsen, Flemming Hansen, Ivar Hansen, Margit Hansen-Krone, Anker Jørgensen, Wiggo Komstedt, Preben Lange, Helge Adam Møller, Agnar Nielsen, Páll Pétursson, Kristen Poulsgaard, Heikki Riihijärvi, Arne Skauge, Reiulf Steen, Ingrid Sundberg, Sten Svensson, Harald Synnes, Jan P. Syse, Anders Talleraas och Ole Gabriel Ueland.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 63 röster.

Härefter skedde votering medelst voteringsapparat beträffande utskottets andra förslag till rekommendation.

För utskottets andra förslag till rekommendation röstade:

Svein Alsaker, Claes Andersson, Lennart Andersson, Margareta Andrén, Ylva Annerstedt, Margrete Auken, Jens Bilgrav-Nielsen, Gunnar Björk, Ilkka-Christian Björklund, Gustav Björkstrand, Johan Buttedahl, Eiður Guðnason, Mikko Elo, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Arne Gadd, Knud Glønborg, Lilli Gyldenkilde, Hagen Hagensen, Søren Hansen, Liisa Hilpelä, Sinikka Hurskainen-Leppänen, Per Olof Håkansson, Siri Häggmark, Tytti Isohookana-Asunmaa, Åsa Solberg Iversen, Olof Jansson, Elver Jonsen, Riitta Järvisalo-Kanerva, Anneli Jäätteenmäki, Brit Jørgensen, Ragna Berget Jørgensen, Thea Knutzen, Theo Koritzinsky, Inga Lantz, Jacob Lindenskov, Grethe Lundblad, Eeva-Liisa Moilanen, Kjeld Rahbæk Møller, Barbro Nilsson, Mats Nyby, Hans Nyhage, Ólafur G. Einarsson, Óli P. Guðbjartsson, Berit Oscarsson, Seppo Pelttari, Kaj Poulsen, Kimmo Sasi, Riitta Saastamoinen, Asbjørn Sjøthun, Otto Steenholdt, Sverrir Hermannsson, Karin Söder, Bernhard Tastesen, Eeva Turunen, Valgerður Sverrisdóttir, Marjatta Väänänen, Ernst Wroldsen, Lena Öhrsvik, Olle Östrand och Kåre Øvregard.

Frånvarande var:

Jo Benkow, Dorte Bennedsen, Kjell Mag-

ne Fredheim, Guðrún Helgadóttir, Thor-Eirik Gulbrandsen, Flemming Hansen, Ivar Hansen, Margit Hansen-Krone, Anker Jørgensen, Wiggo Komstedt, Preben Lange, Anna-Kaarina Louvo, Helge Adam Møller, Agnar Nielsen, Páll Pétursson, Kristen Poulsgaard, Heikki Riihijärvi, Arne Skauge, Reilulf Steen, Ingrid Sundberg, Sten Svensson, Harald Synnes, Jan P. Syse, Peder Sønderby, Anders Talleraas och Ole Gabriel Ueland.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 61 röster.

4

A 803/j: Medlemsförslag om nordisk lagharmonisering

Juridiska utskottet hade föreslagit att rådet ej måtte företaga sig något i anledning av medlemsförslaget.

Nyhage (juridiska utskottets talesman): Fru president! I medlemsförslag A 803/j yrkas att ministerrådet skall låta utarbета detaljerade översikter över kvarvarande, nytillkomna eller befarade olikheter vad gäller de nordiska ländernas såväl äktenskapslagstiftning som aktielagstiftning. Syftet med denna kartläggning skall enligt förslagsställarna vara att nå fram till största möjliga överensstämmelse inom respektive lagstiftningsområde.

Juridiska utskottet har låtit remissbehandla medlemsförslaget och kan konstatera att det råder delade meningar bland remissinstanserna angående det meningsfulla med den föreslagna kartläggningen, som av flera instanser bedöms kräva betydande arbetsinsatser och därmed också stora kostnader.

Juridiska utskottet delar enhälligt denna uppfattning och ifrågasätter värdet av en kartläggning av två ur ett större sammanhang till synes tillfälligt utvalda områden. Utskottet hänvisar också till att utskottet i sitt betänkande över C 1 fört fram en rad lagstiftningsområden, om vilka det bör samarbetas på nordisk nivå under den närmaste framtiden. Lennart Andersson lämnade för en stund sedan en utförlig redovisning härom. Även mot den bakgrunden anser utskottet att det inte finns någon anledning att biträda medlemsförslaget.

Fru president! Med det anförda yrkar jag bifall till juridiska utskottets förslag.

Sedan diskussionen förklarats avslutad, *biföljs utskottets förslag.*

5

A 804/j: Medlemsförslag om likartade regler för samhällstjänst

Juridiska utskottet hade föreslagit, att rådet i anledning av medlemsförslaget måtte anta följande rekommendation:

Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd at arbejde hen imod, at der i de nordiske lande indføres så ensartede regler som muligt om samfundstjeneste som strafferetlig sanktionsform.

Sjøthun (juridiska utskottets talesman): Juridisk utvalg har på flere møter drøftet det forslag til vedtak presidenten har referert.

Utvalget har for sin del konstatert at det blant de mange instanser som har uttalt seg, for tiden ikke er full enighet i de nordiske land om å innføre ensartede regler om samfunnstjeneste som strafferettslig sanksjonsform.

Det er forskjellige grunner til det som det vil gå fram av sakens dokumenter.

Imidlertid har Juridisk utvalg innstilt overfor Rådet at Nordisk Ministerråd arbeider henimot, som det heter, at det i de nordiske land innføres så ensartede regler som mulig om samfunnstjeneste som strafferettslig sanksjonsform.

Forsøksvis innførte Danmark ordningen allerede i 1982, mens ordningen ble gjort landsomfattende fra 1985. I Norge ble det satt i gang forsøksprosjekter med samfunnstjeneste i 1984.

Det rettslige grunnlag for prosjektene i Norge er den adgang domstolene ifølge straffeloven har til å knytte særlige vilkår til en betinget dom.

Så vel domstolene som påtalemyndigheten og forsorgen i frihet har stilt seg positive overfor de utfordringer den nye reaksjonsformen medfører i Norge.

Den norske regjering tar sikte på å gjøre ordningen landsomfattende innen utgangen av dette år.

Om ordningen uttalar det danske justisdepartement bl. a. at langt de fleste samfunns-tjenestedømte gjennomfører dommen tilfredsstillende og at sanksjonen har en rekke positive effekter.

Det er av stor betydning for vurderingen i de øvrige nordiske land at erfaringene i Norge og Danmark er såpass positive som det som går fram av de uttalelser jeg har vist til.

Juridisk utvalg mener at samfunnstjeneste som alternativ til fengselsstraff er noe man skal arbeide videre med, og at man med tiden bør forsøke å få så ensartede nordiske regler på området som mulig. Det vil også være en forutsetning for at en samfunnstjenestedømt i ett nordisk land skal kunne fullbyrdes i et annet nordisk land.

Med dette som bakgrunn anbefales utvalgets innstilling.

Sedan diskussionen forklarats avslutad, företogs votering medelst voteringsapparat beträffande utskottets förslag till rekommendation.

För rekommendationen röstade:

Svein Alsaker, Claes Andersson, Lennart Andersson, Margareta Andrén, Ylva Annerstedt, Margrete Auken, Dorte Bennedsen, Jens Bilgrav-Nielsen, Gunnar Björk, Gustav Björkstrand, Johan Buttedahl, Eiður Guðnason, Mikko Elo, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Arne Gadd, Knud Glønborg, Lilli Gyldenkilde, Hagen Hagensen, Ivar Hansen, Søren Hansen, Liisa Hilpelä, Sinikka Hurskainen-Leppänen, Per Olof Håkansson, Siri Häggmark, Tytti Isohookana-Asunmaa, Asa Solberg Iversen, Olof Jansson, Elver Jonsson, Riitta Järvisalo-Kanerva, Anneli Jäätteenmäki, Brit Jørgensen, Ragna Berget Jørgensen, Thea Knutzen, Inga Lantz, Anna-Kaarina Louvo, Grethe Lundblad, Eeva-Liisa Moilanen, Kjeld Rahbæk Møller, Barbro Nilsson, Mats Nyby, Hans Nyhage, Ólafur G. Einarsson, Óli P. Guðbjartsson, Berit Oscarsson, Seppo Peltari, Kaj Poulsen, Kimmo Sasi, Riitta Saastamoinen, Asbjørn Sjøthun, Arne Skauge, Ingrid Sundberg, Sverrir Hermannsson, Karin Söder, Peder Sønderby, Bernhard Tastesen, Eeva Turunen, Valgerður Sverrisdóttir, Marjatta Väänänen, Ernst Wroldsen, Lena Öhrsvik och Olle Östrand.

Frånvarande var:

Jo Benkow, Ilkka-Christian Björklund, Kjell Magne Fredheim, Guðrún Helgadóttir, Thor-Eirik Gulbrandsen, Flemming Hansen, Margit Hansen-Krone, Anker Jørgensen, Wiggo Komstedt, Theo Koritzinsky, Preben Lange, Jacob Lindenskov, Helge Adam Møller, Agnar Nielsen, Páll Pétursson, Kristen Poulsgaard, Heikki Riihijärvi, Reiulf Steen, Otto Steenholdt, Sten Svensson, Harald Synnes, Jan P. Syse, Anders Talleraas, Ole Gabriel Ueland och Kåre Øvregard.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 62 röster.

6

A 806/j: Medlemsförslag om ett nordiskt institut för kriminalistik

Juridiska utskottet hade föreslagit, att Nordiska rådet i anledning av medlemsförslaget måste antaga följande rekommendation:

Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd at nedsætte en arbejdsgruppe til at udrede det nordiske samarbejde om kriminalitetsefterforskning samt til at undersøge behovet og mulighederne for en videreudvikling og evt. effektivisering af dette samarbejde.

Elo (juridiska utskottets talesman): Fru president! Medlemsförslaget i denna sak gick ut på att det skulle inrättas ett nordiskt institut för att ytterligare utveckla det omfattande samarbete, som redan finns mellan de nordiska länderna på kriminalistikens område.

En av utgångspunkterna för att ytterligare bygga ut samarbetet utgör Helsingforsavtalets artikel 5. Enligt denna bör utredning och lagföring i fråga om brott, som har begåtts i ett nordiskt land, i största möjliga utsträckning kunna ske även i ett annat nordiskt land. Med den internationalisering av brottsligheten, som vi fått bevitna under senare år, säger det sig självt hur viktigt det är att allt bör göras för att underlätta de brottsundersökande myndigheternas samarbete över gränserna. Förslagsställarna pekar på de kostnadskrävande, moderna metoder med utnyttjande av bl. a. datatekniken och andra avancerade forskningsmetoder, som skulle kunna utnyttjas gemensamt vid en nordisk institu-

tion. Detta skulle erbjuda de nordiska länderna en möjlighet att närma sig den internationella nivå på brottsbekämpningens område, som redan har uppnåtts vid de stora tyska, engelska och amerikanska kriminallaboratorierna.

I fråga om inställningen till behovet av att inrätta ett institut går åsikterna bland remissinstanserna delvis isär. Däremot är man i allmänhet enig om själva saken, att samarbetet på detta område bör utvecklas. Utskottet har tagit fasta på detta och har stannat för att föreslå att saken skall utredas närmare och att detta skall försiggå genom att det tillsätts en arbetsgrupp. Denna skall undersöka såväl det nordiska samarbetet om kriminalitetsefterforskning som behovet av och möjligheterna att vidareutveckla och eventuellt effektivisera samarbetet.

Jag vill slutligen nämna, att inom utskottet fördes en viss diskussion om hur begreppet kriminalitet bör definieras. Den avvikande mening, som är fogad till utskottsbetänkandet, bottnar i detta. Majoriteten inom utskottet ansåg dock att denna oklarhet, som närmast gällde ämnesområdets exakta avgränsning, inte skulle få äventyra den angelägna saken: ett effektivare samarbete om kriminalitetsefterforskningen. Om så erfordras får den kommande arbetsgruppen företa de ytterligare preciseringar i detta hänseende som behövs för att helt klart inringa det område utredningen skall gälla.

Fru president, jag får på utskottets vägnar yrka bifall till utskottets förslag.

Peltari: Fru president! Medlemsförslaget tar upp ett mycket viktigt och aktuellt område. Vi firar ju som känt Teknikens år i Norden, och medlemsförslagets intentioner gäller i stor utsträckning just tillämpningen av gemensam teknik i de nordiska länderna.

Det stadgas i Helsingfors-avtalet, att de nordiska länderna bör harmonisera sina regler i fråga om brott och straffpåföljder. Lika så borde undersökningen av och åtal för brott som begåtts i ett nordiskt land i största möjliga utsträckning även kunna ske i ett annat nordiskt land.

Samarbetet inom kriminalistiken borde – såsom det föreslås i medlemsförslaget – förbättras genom att grunda en institution för

forskning och utveckling, som skulle ha till uppgift att främja kriminalistikforskningen genom gemensamma seminarier, utvecklingsprojekt, permanenta samarbetskommittéer och andra arrangemang.

Tillsammans skulle de nordiska länderna även ha råd med dyra apparaturanskaffningar. Stora framsteg har under de senaste åren gjorts bl. a. i fråga om undersökning av fingeravtryck. Med hjälp av laser kan man nu få fram annars dolda fingeravtryck. Utnyttjandet av laser kräver dock både pengar och kompetent personal. Här kunde institutionen för kriminalistik dels fungera som utbildare och dels främja anskaffningen av gemensam apparatur.

En annan ny och epokgörande metod är DNA-grupperingsmetoden, som används för att undersöka människokroppens vätskor, och som sålunda anknyter till molekylbiologin. Detta område är även i övrigt högaktuellt. Ekonomiska utskottet behandlade nämligen i går ministerrådets förslag till bioteknologiskt samarbetsprogram, i vilken gentekniken ingår som en del. Den nordiska institutionen för kriminalistik kunde skapa ett kunskapsunderlag för detta område. Detta underlag skulle sedan hela Norden kunna dra nytta av, vilket samtidigt skulle betyda en resursinbesparing.

De nordiska länderna lider också brist på databanker med samlade uppgifter om personer som begått brott. För närvarande är informationsflödet inte tillräckligt effektivt. Det dåliga informationsutbytet märks tydligt bl. a. i Tornedalen, där händelserna t. ex. vid narkotikasmugglingsoperationer snabbt avlöser varandra. Inom detta område har tjänstesamarbetet mellan de finska och svenska myndigheterna antagit sådana proportioner, att de nuvarande resurserna inte räcker till.

Det skulle behövas något slag av specialpolisgrupp som officiellt kunde samverka med polisen i Haparanda och Torneå utan omvägar. Det direkta informationsutbytet mellan polisen i Haparanda och Torneå belastas t. ex. inte av språksvårigheter. Därför kunde en dylik specialpolisgrupp ge tjänstehjälp i hela Sverige och Finland samt även erbjuda Norge, t. o. m. Danmark, betydande hjälp i polisärenden.

Detta kan verka vara övertalande. Då jag i onsdags kväll kom till Oslo, var den första

person som jag träffade på hotellet en narkotikaforskare. Detta visar att det i dag tyvärr finns nordiskt samarbete även i sådana ärenden. Sannolikt är t. ex. att heroin kan införas till Oslo så, att en last införes från Amsterdam flygvägen till Helsingfors och vidare till Karleby. Från Finland införes lasten med en personbil via Torneå till Haparanda, och därifrån vidare till Kiruna och Narvik samt därifrån till Oslo med en motorcykel. Detta är sannolikt även enligt en nyligen utförd undersökning.

Även på den västliga landgränsen har det nyligen funnits stora narkotikafall. Tullverket avser att förlägga en kontaktperson i narkotikaärenden till Köpenhamn, och i detta hänseende var det bra att Sverige för ett år sedan avstod från motsatta åtgärder, nämligen från att överflytta åtgärder från Haparanda till Stockholm.

Fru president! I det nordiska samarbetet vore det ytterst angeläget att sträva efter effektivitet och resursbesparing genom samarbete med maximalt utnyttjande av befintliga personresurser på naturliga samarbetsområden. Fru president, jag hoppas att Nordiska ministerrådet tillsätter en arbetsgrupp med uppgift att göra en mångsidig utredning av möjligheterna att förbättra samarbetsmöjligheterna på kriminalistikens område i Norden.

Nyhage: Fru president! I medlemsförslag A 806/j föreslås att ett Nordiskt institut för kriminalistik skall inrättas.

Av juridiska utskottets betänkande över förslaget framgår, dels att det bland remissinstanserna råder skilda meningar om vad termen kriminalistik innebär, dels också att flertalet instanser avstyrker förslaget om att ett dylikt institut inrättas.

Enligt min mening är det ett elementärt krav att vi förstår innebörden och behovet av det vi skall satsa pengar på. Utskottet har också enhälligt kommit till denna slutsats och kan således inte ställa sig bakom själva yrkandet i medlemsförslaget.

Men i stället för att då föreslå att förslaget inte skall föranleda någon åtgärd från rådets sida, vilket hade varit naturligt, för utskottsmajoriteten in begreppet kriminalitetsefterforskning i stället för kriminalistik och anser sig därmed ha anledning att förelägga rådet

ett förslag. Detta innebär att en arbetsgrupp skall tillsättas med uppgift att utreda det nordiska samarbetet om kriminalitetsefterforskning samt att undersöka behovet av en vidareutveckling och eventuell effektivisering av detta samarbete.

Dessvärre har det inte heller gått att få en exakt definition av begreppet kriminalitetsefterforskning. Redan av det skälet i konsekvens med vad jag tidigare anfört kan jag inte biträda förslaget.

Men även om man accepterar den definition som förslagsställarna själva gör av termen kriminalistik, som nu kallas kriminalitetsefterforskning, finns det enligt min mening ingen anledning att arbeta vidare med förslaget. Juridiska fakulteten vid Uppsala universitet har i sitt remissutlåtande på ett övertygande sätt redovisat att det på den berörda forskningens område sedan länge bedrivs ett internordiskt samarbete, att det i fråga om den internordiska rättshjälpen i brottsmål finns ett väl fungerande samarbete, att det på kriminalstatistikens område finns en väl utvecklat samarbete samt att de nordiska länderna länge har utväxlat erfarenheter inom kriminaltekniken. Slutsatsen för fakulteten blir att det mot denna bakgrund inte finns anledning att stödja förslaget.

Eftersom de i medlemsförslaget antydda syftena alldeles uppenbart kan tillgodoses inom ramen för befintligt samarbete, finner jag ej heller anledning förelägga att i enlighet med utskottsmajoritetens skrivning stödja förslaget. Även behovet av att vidareutveckla och effektivisera det nordiska samarbetet på området torde kunna tillgodoses på de grunder som redan föreligger.

Fru president! Med anledning av vad jag här anfört föreslår jag att Nordiska rådet inte vidtar några åtgärder med anledning av förslaget.

Sedan diskussionen förklarats avslutad, skedde votering medelst voteringsapparat beträffande utskottets förslag till rekommendation.

För rekommendationen röstade:

Svein Alsaker, Lennart Andersson, Margareta Andrén, Ylva Annerstedt, Margrete Auker, Dorte Bennedsen, Jens Bilgrav-Nielsen, Gunnar Björk, Ilkka-Christian Björklund,

Gustav Björkstrand, Johan Buttedahl, Eíður Guðnason, Mikko Elo, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Kjell Magne Fredheim, Arne Gadd, Knud Glønborg, Lilli Gyldenkilde, Hagen Hagensen, Ivar Hansen, Søren Hansen, Liisa Hilpelä, Sinikka Hurskainen-Leppänen, Tytti Isohookana-Asunmaa, Olof Jansson, Riitta Järvisalo-Kanerva, Anneli Jäätteenmäki, Brit Jørgensen, Ragna Berget Jørgensen, Inga Lantz, Jacob Lindenskov, Anna-Kaarina Louvo, Grethe Lundblad, Eeva-Liisa Moilanen, Kjeld Rahbæk Møller, Barbro Nilsson, Mats Nyby, Óli Þ. Guðbjartsson, Berit Oscarsson, Seppo Peltari, Kaj Poulsen, Heikki Riihijärvi, Riitta Saastamoinen, Asbjørn Sjøthun, Arne Skauge, Reiulf Steen, Otto Steenholdt, Sverrir Hermannsson, Karin Söder, Peder Sønderby, Bernhardt Tastesen, Eeva Turunen, Ole Gabriel Ueland, Valgerður Sverrisdóttir, Marjatta Väänänen och Olle Östrand.

Mot rekommendationen röstade:

Siri Häggmark, Thea Knutzen, Hans Nyhage, Ólafur G. Einarsson, Kimmo Sasi och Ingrid Sundberg.

Per Olof Håkansson, Åsa Solberg Iversen och Lena Öhrsvik *avstod från att rösta.*

Frånvarande var:

Claes Andersson, Jo Benkow, Guðrún Helgadóttir, Thor-Eirik Gulbrandsen, Flemming Hansen, Margit Hansen-Krone, Elver Jonsen, Anker Jørgensen, Wiggo Komstedt, Theo Koritzinsky, Preben Lange, Helge Adam Møller, Agnar Nielsen, Páll Pétursson, Kristen Poulsgaard, Sten Svensson, Harald Synnes, Jan P. Syse, Anders Talleraas, Ernst Wroldsen och Kåre Øvregard.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 57 röster mot 6. 3 medlemmar avstod från att rösta.

7

A 807/j: Medlemsförslag om sårbarhets- och integritetsfrågor vid folkregistrering och D1988/33/1986/j: Meddelande om rekommendation nr 33/1986 angående nordisk konvention om folkregistrering

Rådet företog ovannämnda två saker i ett sammanhang.

Juridiska utskottet hade föreslagit,

I. att Nordiska rådet i anledning av medlemsförslaget icke måtte företaga sig något

II. att Nordiska rådet måtte lägga meddelandet till handlingarna i avvaktan på nytt meddelande till nästa ordinarie session.

Sverrir Hermannsson: (juridiska utskottets talesman) Fru Præsident! Juridisk Udvalg har henvist medlemsförslag om sårbarheds- og integritetsspørgsmål ved folkeregistrering, hvori man anbefaler, at Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd i størst mulig udstrækning at tage hensyn til sårbarheds-spørgsmål og spørgsmål vedrørende den personlige integritet ved udarbejdelsen af den nordiske konvention om folkeregistrering.

Det er Juridisk Udvalgs opfattelse, at man allerede har taget tilstrækkelig højde for disse spørgsmål i Nordisk Råd, og at der derfor ikke er grund til at vedtage en speciel rekommandation om dette.

For at der ikke skal herske nogen tvivl om udvalgets stilling til disse spørgsmål har Juridisk Udvalg imidlertid valgt at medtage disse synspunkter i sin beretning over meddelelse fra Nordisk Ministerråd til den 36. session om rekommandation nr 33/1986, om en nordisk konvention om folkeregistrering, hvori udvalget henstiller, at Nordisk Råd tager meddelelsen til efterretning og afventer ny meddelelse til næste ordinære session.

Juridisk Udvalg kan på denne baggrund ikke støtte, at der vedtages en speciel rekommandation om dette og er kommet til den konklusion, som præsidenten lige har læst, og jeg anbefaler, at det vedtages af rådet.

Fru Præsident! Jeg har sluttet min tale om begge dele af dagordenens punkt 7.

Sedan diskussionen förklarats avslutad, *biföljs utskottets förslag punkterna I och II.*

8

A 812/j: Medlemsförslag om utredning av orsakerna till den bristande likalönen mellan kvinnor och män

Juridiska utskottet hade föreslagit, att Nordiska rådet i anledning av medlemsförslaget måtte antaga följande rekommendation:

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

1) at der iværksættes et forundersøgelses-projekt og i forbindeles hermed eventuelt gennemføres praktisk forsøgsvirksomhed og evaluering med henblik på at få samlet den eksisterende viden om og få kortlagt årsagerne til den manglende reelle ligeløn mellem kvinder og mænd, og

2) på baggrund heraf at foreslå foranstaltninger, der tilsigter at fjerne de barrierer, som medfører forskelle i lønninger mellem kvinder og mænd, samt

3) at afsætte de fornødne midler til projekternes gennemførelse ved at lade projekterne, der er nævnt under punkt 1 og 2, indgå i den nye økonomiske handlingsplan for Norden.

Skauge: (juridiska utskottets talesman)
Ærede president! Når det gjelder det foreliggende forslag, har alle høringsinstanser vært positive til at det på nordisk plan bør gjøres noe for å løse problemene med manglende likelønn mellom kvinner og menn. Det har naturligvis vært noe forskjellige holdninger til det spørsmål som reises, og hvorledes vi bør tilnærme oss saken, også innenfor Juridisk utvalg.

Forslagsstillerne viser i sitt forslag til at arbeidsmarkedet i Norden til tross for kvinnenes stigende yrkesfrekvens fortsatt er sterkt kjønnsoppdelt. Kvinnene i arbeidslivet stiller også åpenbart svakere i det hierarkiske system både når det gjelder avansementsmuligheter og lønnsnivå.

Flere undersøkelser viser også at årsakene til lønnsforskjellene mellom kvinner og menn ikke bare avgrenser seg til at arbeidsmarkedet fortsatt er sterkt kjønnsoppdelt eller at kvinnene kommer dårligere ut i en hierarkisk vurdering av arbeidsmarkedet. Det synes også å være åpenbart at kvinner kommer dårligere ut rent lønnsmessig fordi det ikke er lik lønn for likt arbeid. Det er naturligvis et alvorlig likestillingsproblem, og jeg vil gjerne føye til: det er i og for seg et alminnelig rettferdighetsproblem.

Det er også grunn til å være oppmerksom på at til tross for at det har vært en positiv utvikling på dette området, har utviklingen gått meget sent, og i enkelte år har vi hatt direkte tilbakeslag. Juridisk utvalg har stilt seg positivt til forslaget, og mener at det på

dette feltet er et godt grunnlag for en felles nordisk oppfølging. Utvalget er av den oppfatning at det er behov for fortsatt informasjonsinnsamling før en kommer med forslag til tiltak.

For egen del vil jeg peke på at EF allerede har regler for likelønn, regler som Danmark naturlig nok har erfaring med å henholde seg til. Det er vel også grunnen til at vi finner mer stoff fra Danmark om dette tema enn fra de øvrige nordiske land. Det vil være naturlig at en innhenter et grundig materiale om EF-landenes erfaringer med det regelverk som eksisterer.

Juridisk utvalg har ikke fulgt forslagsstillerens tanke om at det foreliggende forslag skal gjennomføres som en fortsettelse av BRYT-prosjektet, men foreslår tvert imot at initiativet tas opp som et eget prosjekt.

Utvalget foreslår også at det avsettes egne midler til gjennomføring samt at disse spørsmål må inngå i den nye økonomiske handlingsplanen for Norden.

På denne måten kan vi si at Juridisk utvalg i all hovedsak har gitt forslaget sin tilslutning, og har sendt det videre til Rådet med et visst ettertrykk i sine anbefalinger.

Liisa Hilpelä: Fru president! Arbeidslivet genomgår en ständig förändring. I denna process uppstår nya yrken och många gamla försvinner. Det finns dock *något* som *inte* förändras; olikheten mellan könen i avlöningen. Och den *inte bara består* utan till och med *fördjupas*. Så är det åtminstone i Finland, där kvinnorna deltar i arbetslivet i större omfattning än någon annanstans. Som ett exempel på det växande deltagandet av kvinnor i arbetslivet kan nämnas, att då antalet löntagare sedan år 1970 har vuxit med 350 000, så har två tredjedelar av dessa varit kvinnor.

Hur stora är då skillnaderna i löner mellan män och kvinnor i Finland? De heltidsarbetande kvinnornas löner är bara 78% av männens inkomster. Utbildningen utjämnar inte skillnaden utan ökar den tvärtom: ju högre utbildning, desto större skillnad. Vad beror detta på?

Någon annan förklaring finns inte än att arbetsmarknaden är indelad i män- och kvinnoarbeten. Detta är sakens kärna. De sociala färdigheter och den snabbhet och flinkhet

som krävs i kvinnornas arbete värderas inte i pengar medan man däremot i männens arbete värderar de behövliga färdigheterna. Det är sorgligt men sant, att kvinnornas insats för att bygga upp landets välfärd inte beaktas i ekonomiska termer. Så är det på alla håll. Ändå är en ostörd utveckling i samhället också i framtiden beroende av kvinnornas arbetsinsats. *I denna stund* har en stor del av arbetstagare fullgoda skäl att känna sig orättvist behandlade. Saken kan också *korrigeras*, om både arbetsgivarna och arbetstagarna så vill, och om *såväl* kvinnor som män kräver det. Lagstiftning om likalön finns, det som behövs är solidaritet i löneavtalen.

Fru president! I rekommendationen föreslås bl. a. en kartläggning av de orsaker som ligger till grund för avsaknaden av lika lön för kvinnor och män. Trots att jag anser, att detta först och främst beror på bristande solidaritet i de fackliga organisationernas lönepolitik, tycker jag att det är viktigt att utskottets åtgärdsförslag blir godkända.

Om man nämligen genom information och utredningar kan skapa den solidaritet som nu saknas, fyller de en funktion.

Sedan diskussionen förklarats avslutad, företogs votering medelst voteringsapparat beträffande utskottets förslag till rekommendation.

För rekommendationen röstade:

Claes Andersson, Lennart Andersson, Margrete Auken, Jo Benkow, Dorte Bennedsen, Jens Bilgrav-Nielsen, Gunnar Björk, Ilkka-Christian Björklund, Johan Buttedahl, Eiður Guðnason, Mikko Elo, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Kjell Magne Fredheim, Arne Gadd, Guðrún Helgadóttir, Lilli Gyldekilde, Hagen Hagensen, Liisa Hilpelä, Sinikka Hurskainen-Leppänen, Per Oof Häkansson, Siri Häggmark, Tytti Isohookana-Asunmaa, Åsa Solberg Iversen, Olof Jansson, Elver Jonsson, Riitta Järvisalo-Kanerva, Anneli Jäätteenmäki, Ragna Berget Jørgensen, Thea Knutzen, Theo Koritzinsky, Inga Lantz, Jacob Lindenskov, Anna-Kaarina Louvo, Eeva-Liisa Moilanen, Kjeld Rahbæk Møller, Barbro Nilsson, Mats Nyby, Hans Nyhage, Ólafur G. Einarsson, Óli P. Guðbjartsson, Berit Oscarsson, Páll Pétursson, Seppo Peltari, Heikki Riihijärvi, Kim-

mo Sasi, Riitta Saastamoinen, Arne Skauge, Ingrid Sundberg, Sverrir Hermansson, Karin Söder, Peder Sønderby, Bernhardt Tastesen, Eeva Turunen, Valgerður Sværriðóttir, Marjatta Väänänen, Ernst Wroldsen, Lena Öhrsvik och Olle Östrand.

Frånvarande var:

Svein Alsaker, Margareta Andrén, Ylva Annerstedt, Gustav Björkstrand, Knud Glønborg, Thor-Eirik Gulbrandsen, Flemming Hansen, Ivar Hansen, Søren Hansen, Margit Hansen-Krone, Anker Jørgensen, Brit Jørgensen, Wiggo Komstedt, Preben Lange, Grethe Lundblad, Helge Adam Møller, Agnar Nielsen, Kaj Poulsen, Kristen Poulsgaard, Asbjørn Sjøthun, Reiulf Steen, Otto Steenholdt, Sten Svensson, Harald Synnes, Jan P. Syse, Anders Talleraas, Ole Gabriel Ueland och Kåre Øvregard.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 59 röster.

9

D 1988/17/1984/j: Meddelande om rekommendation nr 17/1984 angående genomförande av forsknings-, utrednings- och upplysningsarbete inom gällande lagar rörande homosexuella och D 1988/18/1984/j: Meddelande om rekommendation nr 18/1984 angående samarbete inom FN och andra internationella organ rörande homosexuellas mänskliga rättigheter

Rådet beslöt att företa ovannämnda saker i ett sammanhang.

Juridiska utskottet hade föreslagit, att Nordiska rådet

1. måtte lägga meddelandet om rekommendation nr 17/1984 till handlingarna och anse spörsmålet för rådets del avslutat samt

2. måtte lägga meddelandet om rekommendation nr 18/1984 till handlingarna i avvaktan på nytt meddelande till nästa ordinarie session.

Inga Lantz (juridiska utskottets talesman): Fru president! Överallt i världen finns det en lagstiftning som diskriminerar de homosexuella. På Cypern är homosexualitet förbjuden och medför fängelsestraff på mellan fem och

ljorton år. På Irland kan man få livstids fängelse för homosexualitet. I England har just nu ett lagförslag gått igenom som innebär ett allvarligt angrepp på de homosexuellas rättigheter. Där finns nu ett förbud mot att undervisa om homosexualitet i skolorna, och det är också förbjudet att ekonomiskt stödja homosexuellas organisationer.

I Peru genomfördes för en tid sedan en razzia mot lesbiska kvinnor i en kafélokal. Ett hundratal kvinnor släpades ut och fördes bort. De fick välja på att bli åtalade för terrorism eller att omedelbart gå hem. Valet kan synas lätt, men det råder utgångsförbud på natten i Lima, och militären har order att skjuta på personer som rör sig ute på gatorna.

I Iran avrättas homosexuella människor. I Sri Lanka straffas homosexualitet med varierande antal piskrapp.

Så ser det ut ute i världen. Och nu till Norden! Har vi någon diskriminering här? Ja, tyvärr har vi det fortfarande efter många års debatt. Här särskiljer sig Island och Finland. På Island råder det andra åldersgränser för homosexuella än för heterosexuella. I Finland är positiv information om homosexuell kärlek och om de homosexuellas situation lagstridig, och där gäller särskilda åldersgränser för homosexuella.

Fru president! Det finns en överhängande risk att gamla fördomar mot homosexuella nu grävs fram under inflytande av aids-hotet.

Homosexualitet är en livsform för miljoner människor. Det beräknas att 10 % av människorna är homosexuella. Det handlar därför inte om någon liten minoritet som blir diskriminerad på grund av sin sexuella inriktning. För mig handlar det djupast om människors jämlikhet. För mig som politiker handlar det också om att vara vaksam mot intolerans, som i varje oförutsett ögonblick kan urarta till kollektiv hysteri. Man måste också protestera mot varje form av diskriminering var och närhelst sådan äger rum.

Juridiska utskottet har under många år behandlat olika frågor rörande de mänskliga rättigheterna. Rekommendationen om lagar i Norden rörande de homosexuella föreslås upphöra. Utskottet anser att rekommendationen har haft en positiv effekt nationellt, men att det dessvärre inte är möjligt att för närvarande komma längre i fråga om harmonisering av de nordiska ländernas lagstiftning på

området. Personligen anser jag att mycket återstår att göra för att häva diskrimineringen mot de homosexuella och för att åstadkomma en harmonisering inom våra länder i den här frågan.

Den andra rekommendationen riktas till de nordiska ländernas regeringar, som anmodas att inom FN och andra internationella organ samarbeta i frågor som rör de homosexuellas mänskliga rättigheter i syfte att hindra diskriminering.

Utskottet anser att de nordiska länderna gemensamt bör arbeta för att det ges garanti för att de homosexuellas mänskliga rättigheter tas upp i FN, Europarådet och för Danmarks del också i EG.

Utskottet förväntar sig konkreta upplysningar om de initiativ som de nordiska länderna tagit på detta område och föreslår därför, att årets meddelande om rekommendationen läggs till handlingarna och att regeringarna i meddelande till 37:e sessionen lämna en redogörelse för regeringarnas initiativ i internationella sammanhang rörande de homosexuellas mänskliga rättigheter.

Fru president! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan beträffande de båda rekommendationerna.

Riihijärvi: Rouva presidentti! Suomen lain-säädäntö on varmasti kohdallaan, mitä tulee homoseksuaalisuuteen. Eivät ole kysymyksessä ennakkoluulot, vaan terve kielteisyyttä tästä perverssyyttä kohtaan. Yhteiskunta ei voi missään tapauksessa suosia sitä, mutta yhteiskunta joutuu sen kärsimään. Kun meidän on luotava tervettä Pohjolaa, niin kyllä meidän on ehdottomasti myös lainsäädännössä kiristettävä suhdettamme kaikkeen epäluonnolliseen ja epänormaaliin, sellaiseen mikä ei rakenna yhteiskuntaa vaan syö sitä niin kuin kalvava tauti. Sellainen on juuri homoseksuaalisuus.

Riihijärvi: Fru president! Den finska lagstiftningen är säkert korrekt i fråga om homosexualitet. Det är inte fråga om förutfattade meningar, utan om en sund negativitet gentemot denna perversitet. Samhället kan under inga omständigheter gynna den, men samhället får stå ut med den. Då vi skall skapa ett

sunt Norden, måste vi absolut även inom lagstiftningen skärpa vår hållning gentemot allt onaturligt och onormalt, sådant som inte bygger upp samhället utan bryter ner det som en tärnande sjukdom. Detta är exakt vad homosexualiteten är.

Elo: Fru president! Jag undrar bara varför Inga Lantz är bekymrad för de homosexuellas situation i Finland. De finska homosexuella har nämligen inte protesterat mot vår lagstiftning. Av allt att döma är de finska homosexuella nöjda med situationen i vårt land och de homosexuellas situation är helt enkelt inget stort politiskt debattämne i Finland. Det har jag också ofta informerat om i utskottet.

Margrete Auken: Fru præsident! Jeg ved ikke, hvad det er for en primitiv urreligion, der eventuelt måtte herske i Finland, men jeg er nødt til at sige, at i den kristne religion er det sådan, at seksualiteten er en kærlighedsevne i høj grad. De homosexuelles ret til at have deres seksualitet som en kærlighedsevne er det fortvivlende, at bl. a. mennesker, som også har fundus inden for kirken, prøver at fratage dem.

Det skal blot være sagt her, så ingen kan være i tvivl om, at det synspunkt, der kom fra Finland, er ganske ekstremt og ude af trit med det, som vil være en kristen holdning til homoseksualitet.

Inga Lantz (juridiska utskottets talesman): Fru president! Någon sade till mig här utanför: Skall du tala för de homosexuella nu igen? Ja, sade jag, det skall jag göra. Det är faktiskt en ära att få föra deras talan – framför allt efter det inlägg som vi har fått höra från Heikki Riihijärvi, som utvecklade sin syn på de homosexuella. Det känns mycket betydelsefullt att tala om de homosexuellas situation, och det är långt kvar till likställighet mellan homosexuella och heterosexuella, såsom klart har framgått av debatten här.

Det finns all anledning för Nordiska rådet att på detta område ånyo driva frågan om likställighet mellan de nordiska länderna. Det är i det avseendet mycket kvar att göra både i

Island och i Finland. Vi förde förra året en debatt om detta, och det utlovades då att förändringar skulle ske, men det förekommer fortfarande diskriminering i Finland och i Island.

Homosexuella förföljs över hela världen, inte därför att de inte är goda medborgare eller därför att de utgör en fara för demokratin, utan därför att vissa sidor i deras livsmönster skiljer sig från andra människors. De förföljs alltså för sin sexualitets skull. Jag tycker att det vore på tiden att vi i Norden gjorde rent hus med de värderingar som här kommit fram från en delegat från Finlands delegation.

Bernhardt Tastesen: Fru præsident! Jeg skal holde mig til en meget kort replik. Jeg vil blot over for ministerrådet, da intet medlem af ministerrådet har taget ordet i denne debat, understrege alvoren i, at vi har opretholdt rekommandationen om en tilbagemelding om forfølgelse på internationalt grundlag. Vi afskriver rekommandationen vedrørende Norden; der er vi kommet så langt, som vi har kunnet på baggrund af det, der er vedtaget. Men i forhold til de meldinger, vi har fået om forfølgelse af homoseksuelle, selv i europæiske lande, på forskellig måde, mener vi, at Nordens regeringer har en forpligtelse til i internationalt samarbejde at gå så langt som muligt, og derfor afventer vi en tilfredsstillende melding i Juridisk Udvalg til næste år.

Koritzinsky: Det å stemple homoseksuelle som perverse, som sygdomstegn i samfundet, fra denne talerstol, er sannsynligvis å stemple flere medlemmer av nordiske parlamenter som perverse, som sygdomstegn i samfundet. Jeg synes det er sterkt at slike holdninger finnes blant velutdannede nordiske parlamentarikere. Men det er like greit at det kommer frem, så vi vet hva vi fortsatt har å slåss mot av intoleranse blant nordiske politikere.

Homoseksualitet er uvanlig, ja, men det gjør det ikke unormalt eller unaturlig. Det er viktig at de homoseksuelle selv og politikere bidrar til å synliggjøre homoseksualitet. Bare ved synliggjøring kan homoseksualitet bli akseptert av oss alle. Det er påfallende at de

mennesker, politiske grupper og ideologier som hetser mot seksuelle minoriteter, gjerne er de samme som også hetser mot religiøse minoriteter og politiske minoriteter. Det er det en rekke eksempler på fra flere land.

Til slutt: En representant fra Finland sier at de homoseksuelle der er fornøyd. Der er ingen store protester mot lovgivning eller mot myndighetspraksis overfor homoseksuelle. En kunne sikkert sagt det samme i Norge for 20–30 år siden. Da var nemlig intoleransen overfor homoseksuelle så sterk at det var vanskelig for dem selv å synliggjøre sin legning.

Jeg er glad for at enkelte av de nordiske land i løpet av de siste årene er kommet lenger i medmenneskelighet og åpenhet overfor både heterofili og homofili – som er deler av menneskets naturlige og varierte seksualitetsmønstre. Det har det vært gjennom tusener av år.

Claes Andersson: Fru president! Jag känner mig tvungen att säga något som representant för Finland. Jag vet, eftersom jag har själv arbetat med dessa frågor sedan 60-talet, att det i Finland finns tiotusentals homo- och bisexuella människor som lever i svår ångest. De är rädda för att bli upptäckta därför att många homo- och bisexuella har internaliserat de fördömande attityderna och har svårt att acceptera sig själva och bejaka sin sexualitet och sin naturliga livsglädje. De homoseksuellas problem handlar ju om kontrafobiska reaktioner, som vi idag i denna sal har hört av Riihijärvi. Det är människor som förnekar sin egen bisexualitet och projicerar det på de homoseksuella, förföljer dem och vill förbjuda deras sexualitet.

I Finland har ändå något gjorts. Homosexualitet blev avkriminaliserad. Sedan lyckades, efter press från de homoseksuellas organisation SETA, man få igenom att det inte längre handlade om psykiatrisk diagnos. Nu arbetar man på att få bort åldersgränsskillnader och förbud mot positiv information. Men att komma hit och säga att det inte skulle vara något problem i Finland är lögn.

Sedan diskussionen förklarats avslutad, *bifölls utskottets förslag.*

Ändring i medlemslistan

Det anmäldes, att Sakari Knuuttilla återtågit sin plats i rådet och att Eeva-Liisa Moilanen lämnat sessionen.

Rådet beslöt att ändra medlemslistan i enlighet härmed.

10

D 1988/19/1985/j: Meddelande om rekommendation om 19/1985/j angående samarbete för de mänskliga rättigheterna

Juridiska utskottet hade föreslagit att Nordiska rådet måtte lägga meddelandet till handlingarna och anse spørsmålet för rådets del färdigbehandlat.

Hagen Hagensen (juridiska utskottets talesman): Præsident! Det er ganske naturligt, at Juridisk Udvalg beskæftiger sig med et forhold omkring menneskerettighederne, som vi jo oftere og oftere møder i hverdagen og drøfter sammen. Derfor har udvalget behandlet ministerrådets meddelelse om rekommandation nr. 19/85, som gælder dels mulighederne for at gøre Forskningsinstituttet i Oslo til samnordisk institut, dels et ønske om at blive holdt orienteret om de nordiske regeringers aktiviteter på menneskerettighedsområdet.

Vi har antaget i Juridisk Udvalg, at der efter oprettelse af en række nationale institutioner ikke er behov for Oslo-instituttet til en samnordisk institution, og udvalget er tilfreds med, at der over de nordiske budgetter er afsat penge til at yde bidrag til finansiering af det samarbejde, der finder sted – og bør finde sted – mellem disse institutioner i de enkelte lande.

Det er i øvrigt udvalgets opfattelse, at tiden nu er inde til, at man i et samarbejde mellem de nationale institutioner overvejer, hvorledes de internationale menneskerettighedsforpligtelser, som vi jo alle har påtaget os, på mest hensigtsmæssig måde kan indgå i de nordiske landes retsordener.

Så skal jeg også under hensyn til rekommandationens andet led understrege udvalgets ønske om, at redegørelse for nordiske planer om samarbejde vedrørende flygtningepolitik og for nordisk international indsats for menneskerettighederne bliver til virkelighed.

Jeg skal henvise til udvalgets betænkning i øvrigt og henstille, at man tilslutter sig udvalgets forslag.

Páll Pétursson overtog herefter ledningen av förhandlingarna.

Sedan diskussionen förklarats avslutad, *bifölles utskottets förslag.*

11

D 1988/30/1986/j: Meddelande om rekommendation nr 30/1986 angående samarbete inom flyktingpolitiken

Juridiska utskottet hade föreslagit, att Nordiska rådet måtte lägga meddelandet till handlingarna i avvaktan på nytt meddelande till nästa ordinarie session.

Bernhardt Tastesen (juridiska utskottets talesman): Hr. præsident! Det er jo en to år gammel rekommandation, vi skal tage stilling til nu, og som vi har ønsket at videreføre, fordi den fortsat er særdeles aktuel.

Jeg kan på Juridisk Udvalgs vegne meddele de nordiske regeringer, at tilbagemeldingen om indsatsen vedrørende samarbejdet om flygtningepolitik er ufuldkommen og dermed utilfredsstillende, og det vil jeg gerne dokumentere i det følgende.

Det er en rekommandation i syv punkter om fælles indsats på flygtningeområdet. I det første punkt står der:

”Koordineret nordisk indsats i det mellemfolkelige samarbejde for at sikre menneskerettighedernes overholdelse og for at modvirke alle faktorer, som giver anledning til flygtningestrømme.”

Her ved vi, at Danmarks regering i efteråret 1986 i FN tog et initiativ, som var ret så vidtgående, og som i hvert fald Flygtningehøjkommissariatet havde store forventninger til. Men alligevel er vores fornemmelse, at samarbejdet ikke fungerer omkring den fælles indsats på dette område. Vi vil gerne have et svar på: hvorfor ikke?

For det andet står der i rekommandationen:

”Fælles indsats for at give hjælp til flygtninge, der har været udsat for tortur med

deraf følgende fysiske og psykiske følger: virkninger.”

Vi har intet svar på, hvad man vil gøre på dette område i fremtiden.

Det er fint, at Rehabiliteringscentret for Torturofre i København har modtaget en støtte over 2 år – og jeg må sige, det har kostet kamp – på i alt 1,5 mio. kr., men herefter er den nordiske pengekasse blevet lukket i dette tilfælde. Hvordan vil man samarbejde om støtte til torturofre i det nordiske samarbejde i fremtiden.

Der står i punkt 3:

”Fælles nordisk samarbejde omkring placering af kvoteflygtninge og behandlingen af disse, eventuelt således, at lande, der modtager færre spontanflygtninge, til gengæld åbner deres grænse for flere kvoteflygtninge.”

Her vil jeg da gerne udtrykke min glæde over udviklingen i Finland; trods det, at man igen har tilkendegivet fra finsk side, at flygtningepolitiske spørgsmål er et nationalt anliggende, har man dog efter debat foreløbig besluttet at tage imod 200 flygtninge om året fra FN's Højkommissariat. Jeg har ligeledes med glæde noteret mig, at det finske socialdemokrati har udarbejdet et flygtningepolitisk program, der indebærer en finsk kvote, der gradvis skal stige til 1.000 pr. år.

Jeg er derimod skuffet over, at regeringerne i Sverige, Norge og Danmark ikke har kunnet samarbejde om at tage en passende kvote af de iranske drenge, der er strandet i flygtningelejre i Tyrkiet på flygt fra den grusomme krig mellem Iran og Irak. Det meldes ganske vist, at man er i kontakt med hinanden – senest var vist i oktober måned sidste år, eller måske har man også været det her under sessionen – men vi har ingen melding om samarbejdets resultat. Vi ved dog fra Højkommissariatet, at Sverige i 1987 har taget imod over 400 fra denne gruppe, at Norge er kommet op over 200, mens Danmark mere beskedent har taget imod 64.

Jeg spørger derfor: Kan der oplyses noget om, hvordan man vil hjælpe UNHCR i 1988 med hensyn til at tage imod de iranske drenge, som er strandet i Tyrkiet?

For det fjerde står der i vor rekommandation:

”Samarbejde omkring tilrettelæggelsen af integreringsprocessen i det enkelte land,

hvad angår uddannelse, bolig, beskæftigelse, fritidsaktiviteter m. v.”

Her kan vi selvfølgelig glæde os over, at integrationen af vietnamesiske flygtninge har været vellykket – det er vel en af de grupper, der har været nemmest at integrere – men vi er absolut ikke enige med ministerrådet i, at rekommandationens formål dermed synes opfyldt på dette punkt. Der er naturligvis tale om en fortløbende proces her.

For det femte står der i rekommandationen:

”Fælles nordisk holdning for hjælp til flygtninge, der har mulighed for og ønsker at vende tilbage til deres hjemland.”

Der må jeg sige, at det er godt, at man samarbejder omkring UNHCR's repatrieringsprogram på Sri Lanka for hjemvendte tamilske asylansøgere, men vi mener, at denne opgave skal have en stærkere nordisk profil, og jeg har derfor sammen med andre stillet et medlemsforslag, der mere direkte går ind i projektarbejdet og kobler udviklingsbistand og hjælp til flygtninge i første asylland noget bedre sammen.

Og jeg kan tage punkt 7 med i denne forbindelse, her står nemlig:

”Fælles indsats til hjælp til lande uden for Europa, som er første asylland for et stort antal flygtninge.”

I det 6. punkt står der:

”Samarbejde om informationsvirksomheden omkring flygtninges vilkår i hjemlandet og i modtagerlandet. Denne informationsvirksomhed skal forebygge misforståelser i befolkningerne om flygtningenes vilkår og dermed forbundne problemer med modtagelsen og integreringen af flygtninge i de nordiske lande.”

Ja, som politikere har vi et ansvar for at gå foran i kampen imod racisme og fremmedhad. Det giver måske nogen debat, også i vores eget bagland, for politik er at turde, når det er nødvendigt, men det er vigtigt i de nordiske lande, at vi tør fastholde, selv om der er debat om disse ting ude i befolkningen, at det er os, der skal være forrest i kampen for menneskeværdet.

Sluttelig skal jeg give min varme tilslutning til Sveriges statsminister, Ingvar Carlsson, der sluttede sit indlæg i generaldebatten med at sige:

”Norden burde kunne være et forbillede i

en tid, da stadig flere lande lukker deres grænser for flygtninge. Den solidaritet med fattige og undertrykte, som de nordiske regeringer viser i internationale sammenhænge, har bred støtte i dybe folkelige forankringer. I et internationalt perspektiv har vi i Norden større ressourcer end de fleste lande til at gøre en indsats for flygtninge.”

Statsrådet **Georg Andersson**: Herr president! I flyktingpolitiska frågor kan vi visa att vi menar allvar med vårt tal om internationell solidaritet. Solidaritet med dem som saknar sin politiska eller religiösa frihet. De nordiska länderna måste fortsätta att göra viktiga insatser för flyktingar. Både för dem som söker en fristad här i Norden och för dem som tvingas leva kvar i flyktinglägren på olika håll i världen, t. ex. i Pakistan, i Sudan och i Libanon.

Med det måste finnas en solidaritet också mellan länder. Flyktingproblemen kan inte trollas bort genom att ett antal länder bildligt talat sticker huvudet i busken och stänger sina gränser. De asylbehövande tvingas söka och finner kanske andra vägar. Men bristande solidaritet kommer alltid att sist och slutligen drabba flyktingarna själva hårdast. Därför ser jag med tilltagande oro på de isolationistiska tendenser som kommer till uttryck i dagens Europa.

Det vore mycket olyckligt om den utvecklingen inte kan hejdas och vändas. För de många flyktingarnas skull är det nödvändigt att världens rika och fria nationer för en ansvarsfull flyktingpolitik.

De nordiska länderna har här en oerhört viktig roll att fylla som motvikt till de protektionistiska strävandena genom sin grundmurade demokratiska tradition och genom sin deklarerade beredskap att stå upp till försvar för de mänskliga rättigheterna. Samråd inför och samverkan i olika internationella sammanhang och fora är en av huvuduppgifterna för det nordiska flykting- och invandrarpolitiska samarbetet.

I anslutning till regeringarnas meddelande om arbetet med rekommandation nr 30/1986 vill jag gärna ge ett konkret exempel.

Arbetet inom EG med att skapa en inre marknad i Europa, utan hinder för varor, tjänster och arbetskraft, påverkar i hög grad

också invandrings- och flyktingfrågorna. I direkta nordiska kontakter bevakar regeringarna tillsammans – med Danmark som brobyggare – utvecklingen inom den gemensamma marknaden, bl. a. i syfte att värna om den öppenhet som vi har mellan våra länder sedan 1950-talet.

Samarbetet och samrådet i rekommendationens anda har breddats. Det täcker i dag praktiskt taget alla de aspekter som rekommendationen behandlar, låt vara att samarbetet inte i alla delar sker integrerat och i enhetliga organisatoriska former.

Låt mig här – i anslutning till ministerrådets dokumentation – lyfta fram ytterligare ett par saker i särskild relief.

Den första gäller de tendenser till främlingsfientlighet och rasism som vi dess värre bevittnar i våra länder i dag. De är – som statsminister Ingvar Carlsson sade under generaldebatten häromdagen – djupt oroande. På nordiskt plan gör ministerrådet en förstudie, som rör information och flyktingarnas villkor. Den skulle kunna lägga grunden för ett utvidgat och fördjupat nordiskt samarbete i denna fråga. Vi borde kunna samlas kring åtgärder, som syftar till att dämpa den rädsla och undanröja den okunskap som oftast ligger bakom uttryck för främlingsfientlighet och rasism.

Jag vill också gärna peka på det samråd som förekommer direkt mellan de organ som nationellt verkställer flyktingpolitiken. Det gäller i synnerhet mottagningen och integrationen av flyktingar. Ett fast förankrat samarbete i dessa frågor borde kunna stärka Nordens samlade möjligheter att ta sin del av ansvaret för flyktingproblemen.

Herr president! Jag hoppas att vi i Norden kan samlas kring en aktiv och generös flyktingpolitik. Vi bör tillsammans kunna värna om en öppenhet gentemot dem som behöver en fristad men också samverka mot de krafter som i mer eller mindre organiserade former vill missbruka asylrätten. Våra resurser bör komma dem till del som bäst behöver dem! Arbetet i den gemensamma samrådsgruppen på statssekreterarnivå mellan de nordiska ländernas regeringar bör fortsätta. Jag hoppas att den skall finna vägar till ett vidgat samarbete i denna anda.

Detta samarbete borde bl. a. kunna avse samverkan när det gäller överföring hit av

särskilt utsatta flyktingar. Som en kommentar till utskottets betänkande i den delen vill jag här nämna att FN:s flyktingkommissarie för en knapp månad sedan erbjöds en skandinavisk kvot för iranska flyktingar i Turkiet.

Det är genom internationell samverkan – i Norden, i Europa och inom FN-systemet – som vi kan nå de bästa lösningarna på flyktingproblemen. Vi måste därför genom att hävda respekten för mänskliga rättigheter hjälpas åt att angripa orsakerna till att människor tvingas på flykt. Vi måste respektera Genèvekonventionen och tillämpa den generöst. Det måste gå att finna rättvisa lösningar. Det är en tradition i Norden att finna sådana lösningar, och den traditionen bör vi tillsammans bygga vidare på.

Statsråd Helen Bøsterud: Hr. president! Det stadig økende antall flyktninger representerer et verdensomspennende problem som kaller på internasjonale løsninger. Jeg er enig i at regionalt kan de nordiske land bidra best ved å opptre mest mulig samlet. I stor grad vil samlet opptreden utad være betinget av samordning i politikken innad.

Norden fungerer i praksis som et felles passkontrollområde. Praksis for mottak av flyktninger og asylsøkere er imidlertid forskjellig. Det er mitt ønske at man kunne komme fram til en mer ensartet praksis på området. Men også hva angår enkeltsaker er det et ønske at man bedrer kontakten de nordiske land imellom. Jeg viser her særlig til spørsmålet om å kunne utveksle informasjon i asylsaker.

Jeg vil gjerne fremheve betydningen av det arbeidet med og den kontakten om slike spørsmål som skjer i den nordiske uformelle samrådsgruppe på høyt nivå, ja, faktisk for Sveriges og Norges vedkommende på statssekretær nivå.

Norden har lang tradisjon i felles opptreden i internasjonale fora, kanskje særlig innenfor FN-systemet. Dette gjelder også overfor Høykommissariatet for flyktinger. Arbeidsoppgavene er store og ressursbehovet tilnærmet ubegrenset. Norden som enhet bør etter min mening styrke innsatsen innenfor Høykommissariatet, og det er etter mitt syn ønskelig med en omformet politikk i spørsmålet om mottak og integrasjon av kvote-

flyktningar, samtidig som vi styrker innsatsen i repatrieringsarbeidet.

12-landsmøtet i Oslo 18.–20. mai er viktig. De skandinaviske land som deltar i dette 12-landssamarbeidet med FNs høykommissær, bør i størst mulig grad opptre samlet i denne sammenheng.

Verdens flyktingproblem er en utfordring til oss alle. Menigmann kan gjerne føle frykt og usikkerhet i møtet med fremmede kulturer og nasjoner. Dette er langt på veg et spørsmål om informasjon og kunnskaper. Her har etter min mening de nordiske land et felles ansvar. Vi må alle være med å bekjempe rasistiske tendenser, som vi dessverre av og til ser spor av.

Jeg vil benytte anledningen til i denne sammenheng å nevne den bredt anlagte informasjonskampanjen som nå pågår i Norge: "Ja til et fargerikt fellesskap." Det er et samarbeid mellom myndighetene og ulike organisasjoner.

Jeg har videre fått opplyst at den nordiske samrådsgruppen på høyt nivå og den nordiske migrasjonsgruppen arbeider med disse spørsmål, og det ser jeg som svært positivt.

Elo: Herr president! Det nordiska samarbeidet i fråga om flyktingpolitiken diskuterades livligt, t. o. m. i häftiga ordalag för två år sedan vid sessionen i Köpenhamn. Denna diskussion var något nytt för oss finländare; vi var nämligen nästan oförberedda på diskussionen. Vi har ju inte så många flyktingar i Finland. För närvarande är väl antalet 800, och som sagt var vi klart oförberedda på diskussionen.

Medlemsförslaget som väckts i Nordiska rådet har enligt min åsikt haft en klar positiv inverkan på vår inhemska diskussion om flyktingpolitiken. Diskussionen har fått nya nyanser och mera djup. Den finska regeringen är nu färdig att höja flyktingkvoten och man har redan beslutat höja kvoten till 200, som Bernhardt Tastesen nämnde.

Jag kan heller inte låta bli att nämna det beslut som Finlands socialdemokratiska parti tog på sitt partirådsmöte för en vecka sedan. Enligt beslutet borde Finland kunna höja flyktingkvoten till 1000 per år inom de närmaste åren. Socialdemokraterna i Finland kräver också att regeringen ger en flyktingpo-

litisk redogörelse där regeringen bör dra upp riktlinjerna för den finska flyktingpolitiken. Vad jag vet är socialdemokraternas program det första flyktingpolitiska program som något parti haft i Finland.

I ärlighetens namn vill jag, herr president, också nämna att åtminstone svenska folkpartiet och samlingspartiet har meddelat sin beredskap att öka flyktingkvoten.

Till slut skulle jag vilja påpeka att folkopinionen i Finland i fråga om flyktingar kanske dock inte skiljer sig så mycket från folkopinionen i de övriga nordiska länderna.

Bernhardt Tastesen: Hr. Præsident! Jeg vil rette en tak til statsrådene Georg Andersson og Helen Bøsterud for de tilbagemeldinger, som er kommet her. Det ville selvfølgelig være ønskeligt, hvis det tredje skandinaviske land også har været her med en tilbagemelding, men jeg er vidende om, at den danske ansvarlige for flygtningespørgsmål sidder i øjeblikket og forhandler med det store oppositionsparti Socialdemokratiet om, hvordan vi skal udforme vor lovgivning i Danmark.

Men nu skal der jo være dette 12-lande møde i maj måned 1988 i Oslo, og jeg bemærkede mig statsråd Helen Bøsteruds udtalelser om, at de tre skandinaviske lande inden da helst skal være enige om så ensartede regler som overhovedet muligt. Så henviser jeg til en vedtagelse i det danske Folketing den 13. oktober 1987, som alle partier på nær to på yderfløjene tilsluttede sig, og som gik på, at man skulle søge at nå frem til så ensartede regler på flygtningepolitikens område i det nordiske samarbejde som muligt, og hvor man henviste til denne rekommandation.

Jeg må så sige, at nu holder det danske Folketing jo inde til Grundlovsdag i Danmark, det er først i juni måned. Jeg forventer, at de forhandlinger, der på politisk plan sker mellem Danmarks regering og Norges og Sveriges regering, fører frem til, at vi får ensartede regler for modtagelse af flygtninge, så vi derudover må tage stilling til, på hvilken måde og i hvilket omfang vi kan opfylde kvoten. Jeg forventer, at disse resultater kommer frem, og med den forventning vil jeg tage tilbage til dansk politik og arbejde for dette synspunkt. Det ville være ulykkeligt, hvis det ene land skubber problemet over på det andet land i fremtiden.

Hagen Hagensen: Præsident! Min landsmand, Bernhardt Tastesen, talte nys om, hvad vi skulle gøre for at få en ensartet flygtningepolitik i Norden, i hvert fald for så vidt angår de tre skandinaviske lande. Det kan jeg for så vidt også ønske, at vi får. Men jeg må også sige, at det skal naturligvis være en flygtningepolitik, der har en baggrund, der har en dybde og der har en mening om, hvordan vi skal tackle og behandle dette meget vanskelige spørgsmål. De, der af nød banker på døren, de må også have mulighed for at komme ind, men undertiden er det jo således, og det er det vanskelige problem: Hvor er de kommet fra, hvor har de været? Problemet om det første asyl land spiller i meget høj grad ind, og det er også en af de ting, som jeg håber på, man kan få klaret af mellem de tre nordiske regeringer, således at vi også får en ensartet bedømmelse af det.

Vi skal jo i den forbindelse ikke glemme, at det kan være lidt vanskeligt en gang imellem at huske, at vi har med landegrænsen i Danmark mod Tyskland måske et særligt problem, og vi har det i alle de tre lande, når der kommer flygtninge med fly, men det er nogle ting, der skal klares af. Jeg synes, det er væsentligt, man får gjort det; men jeg vil da også gerne sige, at jeg tror, der nok findes en løsning, hvor vi bliver enige, når nu den danske justitsminister, og tidligere ledere af justitsministeriet, vistnok i disse timer sidder og prøver på at finde frem til en løsning af opgaven på dansk grund, og om lovgivningen skal ændres. Det tror jeg for øvrigt ikke, den bliver.

Riihijärvi: Herra presidentti! Näen velvollisuudeksi varoittaa Pohjoismaita liian vapaa-mielisestä suhtautumisesta pakolaiskysymykseen, sillä se on todella vaikea kysymys. Kun on kysymys vähintään 10 miljoonasta pakolaisesta, joidenkin kiintiöiden nostaminen sadoilla ei ratkaise tätä kysymystä. Parhaimman palveluksen teemme pakolaisille, kun autamme pakolaisjärjestöjen kautta ja pyrimme YK:ssa vaikuttamaan niin, että niille, jotka aiheuttavat pakolaisuutta, saadaan luv kurkkua.

Riihijärvi: Herr president! Jag ser som min plikt att varna de nordiska länderna för en alltför liberal inställning till flyktingfrågan, då det är en verkligt svår fråga. Då det är frågan om minst 10 miljoner flyktingar, löses inte frågan av att öka enstaka kvoter med några hundratal. Den bästa tjänsten gör vi flyktingarna, då vi bistår genom flyktingorganisationer och i FN strävar till att de som förorsakar flyktingsituationen hindras i detta.

Statsrådet Georg Andersson: Herr president! Juridiska utskottets ordförande Tastesen har här påtalat bristen i enhet mellan de nordiska länderna och efterlyst ett intensivare arbete för att åstadkomma enhetlighet i flyktingmottagningen.

Det skulle vara önskvärt om juridiska utskottet också hade antytt i vilken riktning denna enhetlighet skall sökas. Jag menar att det inte får bli en enhet på vilka villkor som helst. Vi måste enligt min mening sträva efter att så långt våra resurser räcker tillgodose flyktingarnas behov, och det skall inte vara en enighet om att införa allt hårdare restriktioner, utan en enighet i en anda av generositet och öppenhet. I den meningen är vi från svensk sida mycket intresserade av att söka former för att uppnå en enhetlighet.

Till den siste talaren vill jag säga att det förhållandet, att vi inte kan hjälpa alla flyktingar i världen, inte får hindra oss att hjälpa så många som möjligt. Det förhållandet, att vi inte genom flyktingmottagande kan hjälpa alla flyktingar i världens alla flyktingläger, får inte ställas mot behovet av insatser också i internationella sammanhang för att komma dem till undsättning som befinner sig i flyktingläger. Flyktingpolitiken måste stå på två ben med insatser för flyktingar där de befinner sig och insatser för flyktingar som kommer till oss och behöver en fristad undan förföljelse.

Sedan diskussionen förklarats avslutad, *biföljs utskottets förslag.*

12

D 1988/3/1987/j: Meddelande om rekommendation nr 3/1987 angående ökad behandlingsinsats för narkotikamissbrukare som alternativ till fängelseuppehåll

Juridiska utskottet hade föreslagit att Nordiska rådet måtte lägga meddelandet till handlingarna i avvaktan på nytt meddelande till nästa ordinarie session.

Hagen Hagensen (juridiska utskottets talesman): Præsident! Juridisk udvalg har behandlet ministerrådets meddelelse om rekommendationen, der er nævnt her fra præsidentskabets side, hvori der dels henstilles en udvidelse af behandlingsindsatsen over for lovovertrædere, der tillige er stofmisbrugere, dels fremføres ønsket om behandling som alternativ til fængselsophold for stofmisbrugere.

Udvalget savner oplysninger om, hvorvidt det har været muligt at udnytte gensidige erfaringer, og om, hvilke forhandlinger der er ført om udvidelse af behandlingsindsatsen. Vi ser derfor frem til en ny meddelelse til næste session med en mere indgående redegørelse.

Vi har bemærket til andet led, at alternativ til fængsel er til stede i de lande, hvor det er aktuelt. Vi kan derfor betragte anden del af rekommendationen som færdigbehandlet.

For mit eget vedkommende vil jeg gerne føje til, at jeg anser det for meget væsentligt, at man får en løsning på, at stofmisbrugere i stedet for straf, der skal afsones i fængsel, får en mulighed for at blive behandlet. Vi har i dagene her forinden drøftet samfundstjeneste, hvor det i hvert fald i Danmark er sådan, at man med billigelse af den, der er tiltalt, kan få samfundstjeneste, når man ellers står til ubetinget fængselsstraf.

Jeg ser hen til, at det må lykkes, at man i forholdet til lovovertrædere, der er stofmisbrugere, også kan få denne alternative mulighed for at dømme dem til behandling, gerne med deres indforståelse – sådan skal det nok være – men jeg tror, vi skal nå så langt frem, at det må være væsentligt at få det lovfæstet i vore lande.

Sedan diskussionen förklarats avslutad, bifölls utskottets förslag.

13

C 11/j: Berättelser på juridiska utskottets verksamhetsområde 1986

Juridiska utskottet hade föreslagit, att Nordiska rådet måtte lägga berättelserna till handlingarna.

Utskottets förslag bifölls.

14

E-saker

E 3: Fråga till Islands regering angående nordiskt medborgarskap¹

Dorte Bennedsen: Hr. Præsident! Jeg har til den islandske regering stillet følgende spørgsmål, nemlig: Med hvilken begrundelse har Island endnu ikke tiltrådt overenskomsten om nordisk statsborgerskab af 15. januar 1969?

Justitieminister **Jón Sigurðsson:** Herr president! Island tog faktisk icke del i utformningen av den överenskommelse om nordiskt medborgarskap som ingicks mellan Danmark, Finland, Norge och Sverige 1969, och inte heller i de ändringar som företogs år 1977.

Det kan vara på sin plats att påpeka att reglerna enligt vilka utländska medborgare kan få isländskt medborgarskap på många sätt har varit strängare, åtminstone till formen, än motsvarande regler i det övriga Norden. Men i praktiken har nordiska medborgare fått isländskt medborgarskap enligt speciella arbetsregler efter hälften så lång bosättnings- eller vistelseperiod i Island som personer av andra nationaliteter.

Genom en ändring i lagen om isländskt medborgarskap som trädde i kraft 1982 godkände man bestämmelser som innebär att avtalen från 1969 och 1977 efter överenskommelse med Danmark, Finland, Norge och Sverige också kan gälla i Island. Med denna lag fick den isländska regeringen i själva verket fullmakt att ingå i den nordiska överenskommelsen om ömsesidiga rättigheter vid förvärvande av medborgarskap.

Någon sådan överenskommelse har dock ännu inte träffats och det har mig veterligen heller inte framförts någon begäran i den riktningen.

¹ Frågan tryckt s. 3006.

Jag vill tacka frågeställaren för att ha tagit upp denna fråga och kan med glädje konstatera att Islands regering har beslutat att arbeta för att en sådan överenskommelse kommer till stånd med de övriga nordiska länderna, förmodligen genom att Island kommer att avsluta sig till överenskommelserna från 1969 och 1977. Ifrån Islands sida har man redan börjat förberedelser för att ta upp detta ärendet på Ämbetsmannakommitténs för lagstiftningsfrågor sammanträde i början av maj.

Dorte Bennedsen: Hr. præsident! Jeg vil gerne takke ministeren for det overordentlig positive svar, jeg fik her.

Ministeren svarer, at ifølge andre regler får udlændinge eller nordiske udlændinge, der kommer til Island, et de facto hurtigt statsborgerskab, når de ønsker det. Jeg vil gerne gøre opmærksom på, at der er også et problem den anden vej. Jeg er blevet opmærksom på denne sag, fordi en islænding, der gerne ville være dansk statsborger, ikke kunne få lov at benytte de specielle nordiske regler, fordi Island ikke har sluttet sig til konventionen; så det er et dobbeltsidigt spørgsmål.

Jeg siger mange tak for det positive svar, jeg fik om, at Island formentlig vil tilslutte sig konventionen.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

E5: Fråga till Danmarks regering angående den nordiska passfriheten¹

Lennart Andersson: Herr president! Jag har till Danmarks regering ställt följande fråga:

Vad avser Danmarks regering göra för att förhindra att den nordiska passfriheten sätts ur spel, när gränskontrollerna slopas mellan EG-länderna?

Minister Lars P. Gammelgaard: Hr. præsident! Der er på ingen måde udsigt til, at den nordiske pasfrihed bliver sat over styr. Den danske regering har siden 1984, hvor drøftelserne om lettelse af grænsepassage mellem

EF-landene blev påbegyndt, arbejdet aktivt for, ikke blot at den nordiske pasfrihed blev bevaret, men også at de nordiske landes borgere kunne få fordel af lettere grænsepassage i EF-landene. Fra de øvrige nordiske landes side er dette ønske gentagne gange blevet støttet.

En vedtagelse af den foreliggende tekst til EF-direktivforslaget om lettelse af grænsepassage mellem EF-landene vil betyde, at den dansk-tyske grænse bliver undtaget fra direktivets bestemmelser. Denne undtagelse vil bestå indtil der opnås enighed om et større europæisk arrangement.

Den danske regering har således effektivt hindret, at den nordiske pasfrihed blev anfægtet, og samtidig arbejdet for det fælles nordiske ønske om, at så mange borgere som muligt i Europa får den lettest mulige grænsepassage.

Lennart Andersson: Herr president! Jag vill först tacka minister Lars P. Gammelgaard för svaret. Av svaret framgår att Danmarks regering har visat mycket stor aktivitet och fortfarande utövar en stor aktivitet för att slå vakt om den nordiska passfriheten. Vi tycker alla att det är naturligt att Danmarks regering har den hållningen.

Men Danmark är ju inte ensamt inom EG. Det skulle vara intressant att veta vilken uppfattningen är i de övriga EG-ländernas regeringar om att hjälpa till att upprätthålla den nordiska passfriheten. Utifrån det vill jag fråga, hur minister Lars Gammelgaard bedömer att Danmarks regering kommer att lyckas i sin strävan när vi är framme vid 1992.

Minister Lars P. Gammelgaard: Hr. præsident! Det er den danske regerings politik, at den nordiske pasfrihed skal bevares, og det er rigtigt, som hr. Lennart Andersson siger det, at det arbejder vi aktivt for, og vi sikrer det også.

De øvrige EF-lande er klar over det problem, som hr. Lennart Andersson her har rejst, og det er derfor, at det nu er foreslået i direktivet om lettelse af grænsepassagen mellem EF-landene, at den dansk-tyske grænse bliver undtaget fra direktivets bestemmelse.

Som sagt er der i EF og de øvrige EF-lande

¹ Frågan tryckt s. 3008.

förståelse för, at sådan skal det være. Det er netop den måde, man har ment – og det er vi fuldstændig enige med de pågældende i – at man kunne løse problemet med den dansk-tyske grænse i forbindelse med det indre marked.

Jeg kan altså sige til hr. Lennart Andersson, at vi har det samme synspunkt. Den nordiske pasfrihed skal sikres, og det er vores klare bedømmelse, at det vil den også blive.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

E 6: Fråga till Finlands regering angående Ålands landskapsstyrelses praxis när det gäller nordisk kommunal rösträtt¹

Gadd: Herr president! Jag har ställt en fråga till Finlands regering, som lyder: Vilka skäl finns för att på Åland inte tillämpa samma regler om nordisk kommunal rösträtt som i riket i övrigt?

Minister Louekoski: Herr president! Sedan Nordiska ministerrådet år 1975 antagit en rekommendation att nordisk kommunal rösträtt skulle införas, tillsatte Ålands landskapsstyrelse i januari månad 1977 en kommitté som bland annat fick i uppdrag att uppgöra förslag till lagändringar så, att den efterlysta rösträttsreformen kunde realiseras i landskapet. På basen av kommitténs förslag avgav senare landskapsstyrelsen en lagframställning till Ålands landsting.

Under diskussionen i landskapet har tanken om rösträtt för nordiska medborgare fått såväl stöd som mothugg. Vid ärendets behandling i landstinget uppstod diskussion rörande bland annat vissa tekniska frågor i anslutning till reformen. Detta ledde till att stora utskottet föreslog att förslaget skulle förkastas samt att landskapsstyrelsen borde beakta de synpunkter som framkommit vid beredningen av förslaget till ny självstyrelselag för Åland. Detta blev även landstingets beslut den 22 maj 1978.

Den parlamentariskt tillsatta kommittén för beredning av en reviderad självstyrelselag för Åland, som landskapsstyrelsen tillsatte i november 1979, föreslog att rätten för nordis-

ka medborgare att delta i kommunalval skulle anges i landskapslag. Kommitténs förslag överlämnades till landstinget. Landstinget omfattade huvudprinciperna i förslaget, men ansåg det inte ändamålsenligt att föreslå en separat ändring av självstyrelselagen i ett läge då ett förslag till totalrevision av lagen skulle föreläggas Finlands riksdag.

I kommittébetänkandet med förslag till ny självstyrelselag, som överlämnades till Finlands regering den 9 juni 1987, föreslås frågan om nordiska medborgares rösträtt vid kommunalval i landskapet kunna regleras i landskapslag. Lagförslaget öppnar således vägen för genomförande av nordisk rösträtt i paritet med den av ministerrådet förordade.

Gadd: Herr president! När vi i den svenska delegationen förberedde den här sessionen och gick igenom saker som kunde vara av intresse upptäckte vi till vår förvåning att de regler som gäller vad beträffar kommunal rösträtt för nordiska medborgare på Grönland, på Färöarna, i Island, i Danmark, i Norge, i Sverige och i största delen av Finland inte gäller på Åland. Eftersom frågan ligger under Ålands landskapsstyrelses kompetens, riktade jag en fråga till Ålands landskapsstyrelse om orsaken till detta förhållande. Jag fick då reda på att Ålands landskapsstyrelse inte har rätt att svara, utan den som skall svara är Finlands regering, och jag har alltså fått ställa frågan till Finlands regering.

Jag utgår ifrån att det har begåtts en lapsus när stadgar för Nordiska rådets verksamhet har utarbetats. Jag vill vädja till presidiet i Nordiska rådet att snarast vidta sådana åtgärder att de självständiga områdena har möjlighet att här i Nordiska rådet svara för sig själva inom sina kompetensområden. Det är inte bra att det är den finska regeringen som nu skall svara på frågor om förhållanden som ålänningarna själva skall bestämma om.

Så till sakfrågan. Vi har fått reda på att tanken på rösträtt för nordiska medborgare under diskussionen i landskapsstyrelsen och landstinget på Åland har fått såväl stöd som mothugg. Att tanken fått mothugg är ett kärnfriskt uttryckssätt, som dock inte direkt är ett svar på vilka skäl som finns för att Åland inte tillämpar samma regler för kommunal rösträtt som tillämpas i övriga Norden.

¹ Frågan tryckt s. 3009.

När man ser historiskt på hur frågan utvecklas finner man att den aktualiserades redan år 1975 i Nordiska rådet och att frågan redan hösten 1976 till stora delar var löst för Sveriges och Finlands vidkommande. En motsvarande utveckling har ägt rum i andra delar av Norden.

Såvitt jag nu kan förstå är frågan till sist på väg att lösas även i Finland. Löses den på det sätt som antytts kan, vad jag förstår, spørgsmålet om kommunal rösträtt – för exempelvis en svensk som arbetar på Åland och sköter sig – vara löst år 1994. Samma sak också för eventuella nordiska medborgare från Norge, Sverige och Finland i övrigt.

De argument som vi har mött ger bara vid handen att de som har handlagt ärendet inte är så värst skickliga jurister. Några politiska hinder verkar inte finnas. Jag är övertygad om att hindren hittills legat djupare än så. Jag är övertygad om att om Ålands landskapsstyrelse hade haft rätten att svara för sig själv här vid sessionen, skulle vi ha kunnat föra en öppnare och riktigare debatt. Det gäller här givetvis ett skydd av minoriteter, men också att man som en självklarhet ger samma rättigheter för nordiska medborgare på Åland som alla våra övriga länder utom Åland idag ger.

Olof Jansson: Herr president! Denna gång gick det så, att en fråga som berör Åland kunde besvaras av Finlands regering, och jag är helt tillfreds med justitieministerns svar härvid. Men på många andra områden hade detta blivit svårt för att inte säga omöjligt. Det är nämligen så, att beträffande rekommendationer och åtgärder inom det integrerade nordiska samarbetet, som för Ålands del faller inom vår självstyrelsekompetens, kan, när det gäller Åland, besvaras endast av självstyrelsemyndigheterna, därvid landskapsstyrelsen. Sak samma gäller beträffande Färöarna och Grönland.

Detta är däremot inte möjligt enligt den nuvarande arbetsordningens § 15, endast regeringarna, inte Ålands landskapsstyrelse, inte landsstyrena på Färöarna och Grönland, fast dessa på de självstyrande områdena inom kompetensen har regeringsfunktionen. Vad upptäcker vi här? Jo, en vit fläck i samarbetsfunktionen. Härvid bör en ändring snarast komma till stånd och jag hoppas att pre-

sidiet snarast tar upp denna fråga så att en ändring av arbetsordningen redan kan ske vid nästa session.

Herr president! För övrigt var vi från början mycket mer förhoppningsfulla när det gällde tidsschemat för revisionen av självstyrelselagen. Den hade varit i kraft redan enligt vår utgångskalkyl. Beredningen har fördröjts, det beklagar vi ur denna synpunkt. Men vi är fortfarande förhoppningsfulla att det skall kunna gå snabbt i fortsättningen. Förslaget ligger nu i Finlands regering. Vi integrerar oss i det nordiska samarbetet med glädje; det är vi angelägna om.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

E 25: Fråga till Danmarks, Finlands, Norges och Sveriges regeringar angående ratificeringen av den internationella havsrättskonventionen¹

Guðrún Helgadóttir: Hr. præsident! Jeg har tilladt mig at stille følgende spørgsmål til Danmarks, Norges, Sveriges og Finlands regeringer:

Med hvilken begrundelse har Danmark, Norge, Sverige og Finland ikke ratificeret den internationale havrets konvention?

Ändringar i medlemslistan

Det anmäldes, att Marjatta Väänänen lämnat sessionen och ersatts av Eeva-Liisa Moilanen och att Margit Hansen-Krone lämnat sessionen och ersatts av Brita Borge.

Rådet beslöt att ändra medlemslistan i enlighet härmed.

Statsråd **Mørk Eidem:** President! De nordiske land engasjerte seg kraftig i de mangeårige drøftelser som munnet ut i konvensjonsteksten av 1982, og vi føler et ansvar for at den ikke skal forbli papir, men virkeliggjøres.

Våre land anser at vi har en sterk interesse i, etter evne, å arbeide for en universell tilslutning til Havrettskonvensjonen. Det ville på vesentlige områder fjerne rettslig usikkerhet vedrørende den ordning som gjelder på

¹ *Frågan tryckt s. 3033.*

havet, og derved bidra til å bevare politisk stabilitet.

Tilsvarende som ved ratifikasjon av andre internasjonale konvensjoner av stor betydning vil det ved våre overveielser inngå en vurdering av hvor stor tilslutning en konvensjon kan forventes å få blant land som vanligvis deler våre holdninger på angjeldende område.

Av slike likesinnede land har til nå intet, bortsett fra Island, tilkjennegitt at det har til hensikt å ratifisere Havrettskonvensjonen.

En annen vesentlig grunn til å innta en avventende holdning er at det ennå råder stor uklarhet om de finansielle implikasjoner ved deltakelse i det nye havbunnsregime som konvensjonen forutsetter. Den nærmere utforming av dette, så vel som muligheten for å skape grunnlag for en universell tilslutning til konvensjonen, er under vurdering i en forberedende kommisjon nedsatt av FN, hvis arbeid langt fra er avsluttet.

Guðrún Helgadóttir: Hr Præsident! Jeg takker minister Mørk Eidem for svaret, men helt tilfreds med det er jeg ikke.

Ministeren sier, at de nordiske lande engagerede sig kraftigt i de 15-årige forhandlinger om en international havrettskonvention, som sluttete med konventionsteksten af 1982. Ministeren sier også, at nordiske regeringer føler ansvar for, at konventionen bliver andet og mere end papir, og at konventionen skal virkeliggøres.

Ministeren legger hovedvægten på, at universal tilslutning til havrettskonventionen ville være ønskelig for at fjerne retslig usikkerhed vedrørende den ordning, der gælder på havene, og at den ville bidrage til at bevare politisk stabilitet.

Men den internationale havrettskonvention indeholder da også andre, ikke mindre væsentlige punkter, som handler om menneskenes pligt til at bevare og værne om fælles bestande af maritime pattedyr verden over. Ministeren sagde ingenting om de punkter i sit svar, men han mente, at i forbindelse med vurderingen af ratificeringen af konventionen ville de nordiske regeringer undersøge, hvor stor tilslutning konventionen kunne forventes at få blandt lande, som vanligvis deler deres holdning på "gældende område".

Jeg er nødt til at spørge: Hvad betyder dette faktisk? Enten laver man en international konvention, eller også gør man det ikke, og en international konvention må dække flere aspekter end ligesindedes interesser.

Ministeren fortalte endvidere, at der var en anden væsentlig grund til, at man stillede sig afventende til ratificeringen. Der er uklarheden, sagde ministeren, om de finansielle implikationer ved deltagelsen i det nye havbunnsregime, som i konventionen lægges til grund.

Til sidst fik vi at vide, at den forberedende kommission, som FN har nedsat for at udforme sagen nærmere, langtfra har afsluttet den opgave. Det arbejde kan tage lang tid; når havretsspørgsmål drøftes, tænker man næsten i geologiske tidsrum. Udviklingen i verden foregår i et andet tidsrum.

Det behøves 60 nationer for at ratificere havrettskonventionen, så den kan blive gyldig. Indtil nu er der kun 34, som har ratificeret den. Jeg må spørge minister Mørk Eidem, om alle de andre nordiske ministre er enige om, at man ikke kan angive noget som helst tidspunkt for, hvornår man kan forvente, at Norden i sin helhed ratificerer.

Statsråd Mørk Eidem: President! Jeg merket meg den gjennomgåelse som fru Helgadóttir gav av mitt svar. Når det gjelder hennes siste spørsmål kan jeg bekrefte at det svar som jeg her gav, er utarbeidet i fellesskap mellom de nordiske land.

Koritzinsky: President! Jeg lover å være kort.

Jeg vil gjerne spørre Mørk Eidem om hvordan det vil gå med nasjonal ratifikasjon av konvensjoner hvis alle land bruker begrunnelsen at man ikke kan ratifisere før man venter ratifikasjon fra andre land. Det er et slags sirkelresonnement her som gjør at det vil bli en enormt treg prosess å få nasjonal ratifikasjon av konvensjoner hvis alle land skulle argumentere slik Mørk Eidem nettopp har gjort. Kort sagt: Hva mener Mørk Eidem kunne være det norske bidraget til at et tilstrekkelig antall land kunne ratifisert konvensjonen, slik at den ble hevet opp på et folkerettslig mer bindende nivå enn den er i dag?

Statsråd **Mørk Eidem**: President! Det norske som de øvrige nordiske lands bidrag vil være at vi nå – som jeg nevnte i mitt svar – gjennom den forberedende kommisjon under FN prøver å skape grunnlag for en generell tilslutning til konvensjonen.

Guðrún Helgadóttir: Hr præsitent! Jeg må nævne her, at Island har fået hård kritik for sin videnskabelige hvalfangst. Norge har ingenting imod den. Det har jeg. Det har Danmark, også, det har Sverige også. Det har Finland også, og de har prøvet at få indflydelse på den sag.

Det er vanskeligt for lille Island. Vores bedste argument er netop den internationale havretskonvention, hvor det er helt klart, at verden skal stå sammen om at værne havets pattedyr, som er truet af udryddelse.

Jeg synes derfor, at Danmark, Sverige og Finland burde feje for egen dør, før de kritiserer Island i den sag. Jeg skulle næsten være den sidste, der siger noget positivt om den videnskabelige hvalfangst, men hvis vi skal bruge den internationale havretskonvention, så skal man ratificere den, før man gør det.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

E 39: Fråga till Nordiska ministerrådet angående patent och bioteknologi¹

Kjeld Rahbæk Møller: Hr præsitent! Jeg har stillet følgende spørgsmål til Nordisk Ministerråd:

Overvejer ministerrådet at indføre patenter på planter og dyr?

Statsrådet **Hellström**: Herr president! Redan under några års tid, bl. a. i OECD:s regi, har det förts en diskussion om de många problem av etisk och praktisk natur som en eventuell patentering av bioteknologiskt utvecklade växt- och djurarter kan ge anledning till.

I samband med utarbetandet av förslaget till bioteknologiskt samarbetsprogram har ministerrådet därför tillsatt en särskild expertgrupp med uppgift att belysa såväl patenträttsliga som immaterialrättsliga frågor.

¹ Frågan tryckt s. 3051.

Syftet är bl. a. att få fram ett underlag, som gör det möjligt för de nordiska länderna att i olika internationella fora framföra en gemensam nordisk syn på dessa frågor. Expertgruppen förväntas avlämna en rapport under sommaren 1988.

Svaret på den föreliggande frågan, om ministerrådet överväger att införa patentering av växter och djur, är nej. Vi följer uppmärksamt den internationella utvecklingen på området, och vi är mitt uppe i ett utredningsarbete, som skall möjliggöra en gemensam nordisk hållning i kommande internationella förhandlingar.

Kjeld Rahbæk Møller: Hr præsitent! Jeg skal takke for svaret, som jeg finder meget tilfredsstillende. Jeg kan kun være glad for, at der svares klart nej til det direkte spørgsmål om, hvorvidt det overvejes at indføre patenter på planter og dyr.

Jeg er naturligtvis også tilfreds med, at de nordiske regeringer følger den internationale udvikling med henblik på en fælles nordisk optræden.

Jeg forstår, at den nedsatte ekspertgruppe forventes at aflevere en rapport i løbet af sommeren. Kan jeg gå ud fra, at rapporten stilles til rådighed for Nordisk Råd?

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

E 43: Fråga till Nordiska ministerrådet angående bekämpning av videovåldet²

Alsaker: Hr president! Jeg skal få lov å stille følgende spørsmål til Nordisk Ministerråd:

Hvilke konkrete tiltak vil Nordisk Ministerråd foreslå for å bekjempe videovolden i Norden?

Justitieminister **Jón Sigurðsson**: Herr president! Ministerrådet har stor forståelse för den problemställning, som frågeställaren har tagit upp.

Ministerrådet beklagar emellertid, att frågan inte har ställts med den normala 3-veckors fristen för frågor under sessionen, utan i stället har tagits upp som så kallad 24-timmarsfråga. Ministerrådet hade föredragit, att

² Frågan tryckt s. 3055.

det hade varit bättre möjligheter att diskutera saken mellan såväl justitieministrarna som kulturministrarna.

Jag kan för övrigt informera frågeställaren om att juridiska utskottet 1981 behandlade detta ämne som ett nytt och aktuellt problem. Med utgångspunkt i ett medlemsförslag diskuterade utskottet vidare om det skulle införas förbud mot videokassetter som innehöll program med våld och osedlighet.

Den gången tog utskottet i sitt betänkande avstånd från en utbredning av videoprogram som innehöll våld, men man ansåg, att det inte fanns förutsättningar för och behov av att försöka genomföra en likartad lagstiftning med motsvarande omfattning och innehåll, så att utskottet kunde föreslå en rekommendation.

Justitieministrarnas uppfattning sammanföll med utskottets – nämligen att behovet för en likartad reglering inte föreföll vara så påträngande, att det skulle förhindra de skilda länderna att enskilt överväga på vilket sätt behovet för reglering skulle prövas och avgöras.

I Sverige pågår för närvarande ett utredningsarbete, som skall se på möjligheterna att suppleras gällande bestämmelser med förhandsgranskning av film och videogram, som skall visas offentligt, med en motsvarande bestämmelse vad gäller videogram, som hyrs ut till privatpersoner.

I Norge har regeringen lagt fram förslag om att utvidga gällande lagstiftning med ökade möjligheter att företa förhandsgranskning av videogram.

I Finland har genomförts en lagstiftning om förhandsgranskning av videokassetter. Lagstiftningen innebär att videogram från och med 1989 skall vara förhandsgranskade. Vidare gäller redan idag att filmer, som vid biografvisning är förbjudna för personer under 18 år, inte får marknadsföras som videogram.

I Island har all försäljning, distribution och förevisning av våldsfilm varit förbjuden sedan 1983, och vi har offentlig förhandsgranskning av alla filmer, inklusive videofilm. Kontrollen med att förbudet efterlevs utövas av barnskydds- och polismyndigheter. Lagstiftningen har nyligen reviderats.

På grundval av en rekommendation från Mediekommissionen har man i Danmark genomfört ett försök med märkning av video-

gram, som innebär att dessa enbart kan utleveras till barn, när de godkänns av barnfilmensuren. För närvarande utvärderas detta försök.

Sammanfattningsvis är konklusionen för övrigt den att ministerrådet fortsättningsvis anser, att juridiska utskottets beslut 1981 var ett klokt avgörande, baserat på omständigheter som fortsättningsvis förefaller vara giltiga.

Ministerrådet avser dock fortsatt följa utvecklingen för att bevaka, om det skulle uppstå behov av att utarbeta gemensamma riktlinjer.

Alsaker: Hr. president! Jeg takker statsråden for svaret og for den redegjørelse som er gitt når det gjelder forhåndskontroll i de respektive nordiske land. Jeg tror at den massive påvirkning som skjer gjennom gjentatt konsum av volds- og pornofilmer, gradvis kan komme til å forskyve grensene for hva våre samfunn aksepterer – likeledes folks rettsforståelse, og kanskje også rettspraksis.

Mediepolitikken på dette området er ikke bare en kulturpolitisk utfordring. Den er også viktig når det gjelder kriminalitetsforebyggende arbeid. Ønsker vi å hindre voldsbruk og selvtekt, voldtekt og kvinnemishandling, må samfunnet gjøre noe mer enn å be politiet reagere etter at tragediene har skjedd. Dette er miljøvern i ordets beste forstand.

Politiet har, som vi vet, i våre nordiske land ikke tilstrekkelig kapasitet til å påtale lovbrudd. Det er derfor uforståelig at forhåndskontroll ikke er innført i en rekke av de nordiske land, for forhåndskontroll er den eneste ordning som kan sikre fortløpende og kontinuerlig kontroll. Det snakkes rundt og generelt om å innføre forhåndskontroll, men det synes som om viljen til å skjære igjennom i enkelte av de nordiske landene for å innføre en slik ordning, ikke i tilstrekkelig grad er til stede. I Norge er det f. eks. fortsatt kun sentrumpartiene og Sosialistisk Venstreparti som går inn for en slik ordning.

I denne forbindelse vil jeg også nevne at Ungdommens Nordiske Råd i sitt sluttdokument har pekt på viktigheten av at man arbeider for å få bedre kontroll med omsetning og utleie av videogrammer. Et problem vi har konstatert på dette saksfeltet, er at porno- og

voldsdistributører som fradømmes retten til virksomhet i ett nordiskt land, flytter sin virksomhet til et annet nordisk land. Jeg vil be Ministerrådet være oppmerksom på dette, og jeg vil spørre om man har vurdert tiltak for å hindre at dette kan skje.

Justitieminister **Jón Sigurðsson**: Herr president! Låt mig bara kortfattet göra klart, att i tre av länderna finns det förhandsgranskning av videofilmer, och i ett av länderna finns förbud mot distribution av våldsfiler.

Men förhandskontrollen är mycket besvärlig. Det är alldeles klart att vi inte har funnit de riktiga lösningarna på detta svåra problem.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

15

D 1988/32/1981/j: Meddelande om rekommendation nr 32/1981 angående antagande av nordisk språkkonvention

D 1988/18/1985/j: Meddelande om rekommendation nr 18/1985 angående stöd till Internationella rehabiliterings- och forskningscentret för tortyroffer (RCT) i Köpenhamn

D 1988/25/1985/j: Meddelande om rekommendation nr 25/1985 angående minskande av rollbundenhet inom utbildning och yrkesval

D 1988/31/1986/j: Meddelande om rekommendation nr 31/1986 angående enhetliga rättsregler angående födsel efter insemination

Rådet företog ovannämnda saker i ett sammanhang.

Juridiska utskottet hade föreslagit, att Nordiska rådet måtte lägga meddelandena till handlingarna och anse spörsmålen för rådets del avslutade.

Utskottets förslag bifölls.

16

Framställning nr 3/1988 angående Nordiska ministerrådets budget för 1988 samt preliminära ramar för 1989–90 (B 74/b), C 2: Nordiska ministerrådets redogörelse om planer för det nordiska samarbetet (budget- och kontroll-

utskottets betänkande) och D 1988/3/1988/b: meddelande om framställning nr 3/1988 angående Nordiska ministerrådets budget för 1988 samt preliminära ramar för 1989–90 och D 1988/45/1987/b: meddelande om rekommendation nr 45/1987 angående finansieringen av det nordiska samarbetet

Rådet företog ovannämnda saker i ett sammanhang.

Budget- och kontrollutskottet hade föreslagit,

A. Att Nordiska rådet med anledning av berättelsen C 2/1988 beslutar om följande uttalande:

Nordiska rådet hemställer till Nordiska ministerrådet

1. – att nya aktiviteter av större dimensioner tillföres nya medel

– att till kommande år utarbeta ett bättre koordinerat plandokument, som innehåller en övergripande bedömning av de olika sektorernas önskemål och en uppskattning av de ekonomiska konsekvenserna

– att vid utarbetandet av budgeten använda samma prisökningstal som används i andra sammanhang

– att i stället för att använda en procentsats som mått på den reala tillväxten i budgeten göra en krontalsuppräknig av budgeten

– att framlägga förslag till handlingsplaner och program till sessionen året före ikraftträdandet

– att under kommande år satsa särskilt på allmän kultur, utbildning, forskning och utveckling samt miljö och trafiksäkerhet

2. – att lägga de synpunkter, som fackutskotten framfört, till grund för ministerrådets fortsatta arbete.

B. Att Nordiska rådet lägger C 2/1988 till handlingarna.

C. Att Nordiska rådet lägger meddelandet om rek. nr 45/1987/b angående finansieringen av det nordiska samarbetet samt meddelandet om framställning nr 3/1988 angående Nordiska ministerrådets budget för 1988 samt preliminära ramar för 1989–90 till handlingarna och emotser nya meddelanden till nästa ordinarie session.

Presidenten: Presidenten vil meddele at ved Rådets 35. sesjon ble presidiet bemyndiget

til, på forslag fra Budsjett- og kontrollutvalget, å avgi en fremstilling til Nordisk Ministerråd om Ministerrådets budsjettforslag for 1988. Ministerrådet fremla et slikt forslag den 18. september 1987. Budsjett- og kontrollutvalget avga sin betenkning den 11. november 1987. Til utvalgets forslag forelå en reservasjon fra Helge Adam Møller og Ingrid Sundberg. I henhold til Helsingforsavtalens Artikkel 56, andre ledd, avga presidiet enstemmig den 11. november 1987 en fremstilling til Nordisk Ministerråd.

Presidiet vil med henvisning til Helsingforsavtalens Artikkel 56, fjerde ledd, hermed underrette Rådet om dette.

Ivar Hansen: Hr. Præsident! Ministerrådet har til sessionen fremlagt en redegørelse om planerne for det nordiske samarbejde.

I redegørelsen henvises til en række ministerrådsforslag, som er fremlagt til denne session, og som, hvis de kan gjennomføres, uten tvivl vil styrke det nordiske samarbejde. Det er

- forslag om en ny kulturhandlingsplan,
- forslag om et bioteknologisk handlingsprogram,
- og endelig

– forslaget om at indrette et industrielt center i Oslo, som vi tidligere har behandlet.

Budget- og Kontrollutvalget konstaterer med tilfredshed, at ministerrådet gjør rede for gjennomførelser af disse store og viktige aktiviteter, men vi hadde gjerne set i det mindste en grov vurdering af udgifterne også for andre ministerrådsforslag, som vil kræve visse økonomiske ressurser i de kommende år.

I den forbindelse kan jeg nævne:

- den permanente ordning for Nordisk Projekteksporthold,
- samarbejdsprogrammet inden for levnedsmiddelområdet,
- et revideret program for samarbejdet inden for social- og sundhedsområdet, og
- en handlingsplan for øget trafikksikkerhed.

Et sådant overslag over udgifterne ville give rådet bedre mulighed for at bedømme de samlede udgifter for det nordiske samarbejde og for at sætte disse udgifter i forhold til de fordele, vore lande kan opnå ved at samarbejde.

I det hele taget må vi nok sige, at der bliver

et stadig større misforhold mellem på den ene side det budget, vi rent faktisk arbejder med, og de mange planer og projekter. Nordisk Råd meget gerne vil gennemføre, og derfor kommer vi ikke uden om at måtte gennemføre en ret stram prioritering i de kommende år.

Vi finder i udvalget, at det er positivt, at ministerrådet nu arbejder med flerårige planer og programmer. Det vil uden tvivl give større effektivitet og gennemslagskraft i de nordiske aktiviteter og også større mulighed for at vurdere effekten af det, vi satser på i det nordiske samarbejde.

Ministerrådets planlægningsforudsætninger for 1989 og 1990 er en reel tilvækst i budgetterne på 3 pct. pr. år. Inden for denne finansielle ramme skal rummes dels de forslag, som allerede er vedtaget, dels eventuelle nye forslag. Udvalget, kan jeg sige, kan tage denne ramme på 3 pct. som udgangspunkt for de kommende års planlægning.

Vi noterer, at formanden for ministerrådet over for udvalget har tilkendegivet, at denne 3 pct. øgning kan blive mere, men den kan også blive mindre end de 3 pct. Det vil helt afhænge af seriøsiteten i de projekter, som kommer til behandling.

Både fra rådets og fra ministerrådets side er ambitionerne for det nordiske samarbejde imidlertid høje. Skal vi leve op til ambitionerne, finder udvalget, at det på længere sigt vil kræves øgede økonomiske ressurser. Her kan jeg bl. a. nævne den nye økonomiske handlingsplan, som skal erstatte den nuværende plan "Norden i vækst". I modsat fald bliver en betydelig skarpere prioritering nødvendig af de forskellige opgaver, vi står over for, som jeg just har nævnt. Men det kan selvfølgelig også lade sig gøre, hvis der er politisk vilje hertil.

En arbejdsgruppe på statssekretærniveau i finansministerierne leder arbejdet med den nye plan. Eksempler på vigtige områder, som er nævnt i arbejdsgruppens mandat, er infrastrukturinvesteringer, arbejdsmarkeds- og uddannelsesforanstaltninger, afskaffelse af handelshindringer, liberalisering af kapitalbevægelser, forskning og udvikling eksportfremme, skatte- og afgiftsområdet samt regionalpolitik.

Det fremhæves specielt, at der skal tages hensyn til miljøaspekter, når planen udarbejdes. Og den skal være færdig og kunne gen-

nemføres i årene fra 1989–1992. Vi forventer, at der foreligger et forslag til handlingsplan, som kan debatteres til efteråret.

Budget- og Kontroludvalget kan konstatere, at den gruppe, som arbejder med de nye økonomiske handlingsplaner, endnu ikke har taget stilling til finansieringsbehov eller budgetter. Den nuværende plan udløber med udgangen af 1988, og den nye plan kan ikke behandles af rådet før til sessionen til næste år. Udvalget forudsætter derfor, at ministerrådet, når det udarbejder budget for 1989, tager hensyn til de aktiviteter i den nuværende plan, som for kontinuitetens skyld bør fortsætte efter 1988.

Det gælder bl. a.:

- kultursektoren, hvor midler fra den nuværende økonomiske handlingsplan bør indgå i beregningsgrundlaget, for at kultursektoren i 1991 skal opnå et niveau, som ligger 35 mio. DKK over 1987-niveauet,
- Nordisk Industrifond, hvor virksomheden bør fortsætte i uformindsket omfang,
- programmet for afskaffelse af tekniske handelshindringer, når det drejer sig om Nordtest og INSTA.

Hvad angår budgettet for 1988 kan udvalget konstatere, at ministerrådet ikke helt har taget hensyn til præsidiets fremstilling nr. 3/1988 om at øge budgettet for 1988 med 17 mio. DKK. Præsidiets fremstilling var baseret på de vurderinger, som Budget- og Kontroludvalget har anlagt.

Efter ministerrådets meddelelse er der foretaget visse justeringer af budgettet. Dels er overskuddet fra 1986 på 4,9 mio. DKK overført til ministerrådets reserve for 1988, dels er tallene for omregning af priserne for Danmarks, Islands og projektvirksomhedens vedkommende justeret op. Dette finder udvalget positivt, men vi må også konstatere, at tallene for omregning af priserne fortsat må siges at være lavere end den beregnede prisstigning.

Af ministerrådets budget for 1988 på i alt 565 mio. DKK går ca. 455 mio. til virksomheden ved de faste institutioner og sekretariater, mens ca. 110 mio. går til finansiering af projekter. Overenskomstmæssige lønstigninger ved institutioner og sekretariater dækkes af ministerrådets lønreserve, mens de midler, der afsættes til projektvirksomhed og andre aktiviteter, får mindre værdi, når pris-

omregningsfaktoren ligger lavere end de forventede prisstigninger; dette betyder nemlig, at budgetternes reelle værdi udhules, så ministerrådets planlagte vækst på 3 pct. nok vanskeligt kan opnås.

Udvalget konstatere, at ministerrådet ikke har kunnet følge rådets rekommandation om en stigning på 17 mio. DKK i budgettet for 1988. Vi forudsætter, at rådet får større indflydelse på budgettet for 1989, specielt hvad angår prioriteringen af de forskellige opgaver.

Budget- og Kontroludvalgets opgave er først og fremmest at udtale sig om aktiviteter, som forventes at få budgetkonsekvenser. Udvalget vil imidlertid også pege på, at det er af betydning, at der opstilles klare mål også for aktiviteter, som ikke har økonomiske konsekvenser.

Udvalget finder, som vi tidligere har anført, at nye planer og programmer af større omfang hovedsagelig skal finansieres med nye penge. Udvalget vil her især pege på den nye økonomiske handlingsplan, kulturhandlingsplanen, det bioteknologiske handlingsprogram og det industrielle center i Oslo. Allesammen aktiviteter, som er højt prioriterede, men også meget stærkt ressourcekrævende.

Udvalget pointerer også, at det nordiske trafikikkerhedsarbejde har stor betydning i hele Norden og derfor bør prioriteres højt. Udvalget finder derimod, at man bør vente med den planlagte markedsføringskampagne i USA, indtil man har fået en vurdering af resultatet af kampagnen i Vesttyskland.

Afviklingen af tekniske handelshindringer har rådet sat højt, også ved mødet her i Oslo, dels fordi det giver en mulighed for at gøre Norden til et hjemmemarked, dels fordi det giver Norden mulighed for at nærme sig EF. Standardiserings-, afprøvnings- og produktikkerhedsarbejde er her af stor betydning.

Udarbejdelsen af et handlingsprogram for vand- og luftforurening bør efter udvalgets opfattelse sættes højt, og vi vil i den forbindelse betone, at miljøaspekter bør iagttages, når den nye økonomiske handlingsplan udarbejdes, som jeg tidligere har været inde på.

Vi kan med tilfredshed konstatere, at ambitionsniveauet er højt både i ministerrådets og rådets planer for det nordiske samarbejde, og at de fleste af de planer og programmer, som

fremlægges, er højt prioriterede i alle de nordiske lande. Med de nuværende økonomiske rammer kan det imidlertid blive svært at gennemføre også højt prioriterede aktiviteter inden for den planlagte periode.

Jeg gentager disse ting, fordi det uden tvivl er en problemstilling, som vil blive mere og mere aktuel, efterhånden som spændingen mellem budgettets størrelse og de planlagte aktiviteter bliver større og større.

Budget- og Kontroludvalget opfordrer ministerrådet til grundigt at vurdere finansieringsspørgsmålet og til at tage hensyn til de fordele, de nordiske lande kan opnå ved at samarbejde. Udvalget vil imidlertid også pege på, at nordiske projekter og programmer skal være undergivet en nøje prioritering, og at resultaterne selvfølgelig bør vurderes løbende.

Prioriteringen inden for de enkelte sektorer skal foretages af fagudvalgene, mens Budget- og Kontroludvalgets rolle er at koordinere og samordne mellem sektorerne. For at udvalget skal kunne foretage denne samordning, så udvalget gerne et bedre koordineret planlægningsdokument med en overordnet bedømmelse af de forskellige sektorerers ønsker. Dette ville give rådet større muligheder for at føre en prioriterings- og finansieringsdiskussion med ministerrådet. Jeg tror, det er vigtigt, at vi fastholder den arbejdsform, der blev indledt for et par år siden, hvor Budget- og Kontroludvalget har fået denne koordinerende og prioriterende opgave mellem fagudvalgene. Det er vores overbevisning, at netop den arbejdsform vil styrke rådets position over for ministerrådet. Men jeg skal ikke lægge skjul på, at det er en ganske vanskelig opgave.

Så skal jeg bare til sidst sige et par ord om udvalgets kontrolvirksomhed. I 1987 foretog udvalget kontrol og vurdering af skolesamarbejdet i Nordisk Ministerråds regi. Jeg kan i den forbindelse henviser til den rapport, som ligger på sessionens bord.

I indeværende år, i 1988, kan jeg sige, at udvalget agter at granske virksomheden ved Nordens Huse i Reykjavik og i Tórshavn og at vurdere Nordisk Industrifonds og Nordtests arbejde med standardisering og afprøvning i lyset af arbejdet for at afskaffe tekniske handelshindringer.

Til slut skal jeg anføre, hr. Præsident, at

også virksomheden ved NIOM, Nordiskt Institut för Odontologisk Materialeafprøvning, vil vi granske i den udstrækning, vores økonomiske midler rækker dertil.

Eiður Guðnason (kulturutskottets talesman): Herr president! Jag vill i det följande ta upp några av de viktigaste frågorna på kulturområdet med tanke på utformningen av ministerrådets budgetplanering för de kommande åren. Mera detaljerade förslag som rör budgeten för 1989 kommer kulturutskottet att lägga fram under de kommande överläggningarna med kultur- och undervisningsministrarna.

Handlingsplanen för det nordiska kultursamarbetet utgör planeringsdokument för samarbetet under de kommande åren på kulturavtalets område.

Enligt ministerrådets redogörelse C 2 kommer de närmaste åren på kulturområdet att innebära ett målmedvetet fullföljande av de åtgärder som föreslås i kulturhandlingsplanen. Jag understryker att detta bör innebära att handlingsplanen genomförs under perioden 1981–1991 och att den tillförs ytterligare resurser för att de aktiviteter som föreslås i planen skall kunna inledas inom den aktuella tidsperioden. Särskilt angeläget har kulturutskottet ansett det vara att handlingsplanen tillförs medel för en utbyggnad av Nordiska kulturfonden.

Andra områden som utskottet har prioriterat i handlingsplanen är språkförståelsearbetet, folkrörelsearbetet, student- och ungdomsutbytet, utbyggnaden av forskningssamarbetet samt arbetet för att göra Norden till ett gemensamt utbildningsområde. Kulturutskottet vill även att beredningen av en nordisk mediefond påskyndas och att beslut om att upprätta fonden fattas såsom ett led i verkställigheten av handlingsplanen. Särskilda resurser behövs för att bygga upp fonden.

Nordiska rådets uppföljning av handlingsplanen kunde väsentligt underlättas genom en översikt, som visar vilka aktivitetsökningar ministerrådet årligen avser att genomföra för de institutioner, stödordningar och andra aktiviteter som tas upp i handlingsplanen. En sådan översikt bör därför fogas till förslaget till budget för det nordiska samarbetet 1989.

Den nya budgetbehandlingsproceduren till-

lämpades första gången fullt ut vid behandlingen av budgeten för innevarande år. De första erfarenheterna visar att proceduren ytterligare behöver utvecklas och parlamentarikernas roll i budgetbehandlingen ytterligare stärkas. För kultursektorns del försvårades behandlingen av budgeten för 1988 på grund av svårigheter inom ministerrådsorganisationen att i alla avseenden följa behandlingsordningen. I den slutligt fastslagna budgeten för 1988 har även Nordiska rådets synpunkter beaktats endast i ringa utsträckning.

Jag vill därför avslutningsvis, mot bakgrund av det stora intresse den nya kulturhandlingsplanen har väckt och med hänvisning till de stora förväntningar som finns på ett aktivt kultursamarbete i Norden, understrika att man inom ministerrådsorganisationen, hos såväl samarbetsministrarna som kulturministrarna, väsentligt bör höja ambitionsnivån, om man vill att det nordiska samarbetet skall ha en verklig chans, när vi går in i 1990-talet, som kommer att präglas av omfattande kontakter mellan Norden och omvärlden och en snabbt framskridande europeisk integration.

Statsråd Mørk Eidem: President! Nordisk Ministerråd har dels i ulike ministerrådsforslag og dels i sitt planleggingsdokument C 2 for 1988 gjort rede for et antall nye aktiviteter og handlingsplaner som nå er under forberedelse, og som når de er ferdigbehandlet, vil innebære en ytterligere forsterkning av det nordiske samarbeidet.

La meg si at det har vært gledelig å se den oppslutning som de ministerrådsforslag som Ministerrådet har lagt fram, er blitt møtt med av denne rådssesjonen.

Av de forslag som er presentert, og som nå er vedtatt her ved sesjonen, har bl. a. kulturhandlingsplanen, det bioteknologiske handlingsprogrammet og etableringen av et industrielt senter i Oslo større økonomiske konsekvenser. Disse forslagene får økonomiske virkninger dels for 1988, men også for årene framover. I det vedtatte budsjett for 1988 er det skapt rom for bl. a. å starte opp disse nye aktivitetene.

Jeg merket meg innlegget til formannen. Jeg vil i den sammenheng vise til et punkt i budsjett- og kontrollutvalgets forslag til ved-

tak hvor det står "att framlägga forslag till handlingsplaner och program till sessionen året före ikraftträdandet".

Jeg har stor forståelse for synspunktet, men vil si, i forhold til det jeg nettopp nevnte om kulturhandlingsplanen og det bioteknologiske handlingsprogrammet og etableringen av et industrielt senter i Oslo, at hvis man skulle fulgt intensjonene i den delen av budsjettkomiteens forslag, ville man på det området fått en utsettelse på ett år før man kunne starte opp. Her vil det være et avveinings-spørsmål hvorvidt man skal ta den utsettelse som det her vil bli snakk om om man fulgte det vedtaket.

Utover det jeg her har sagt, vil jeg gjerne si at det er gjort rede for et antall nye aktiviteter hvor de økonomiske konsekvensene ikke er presisert i planleggingsdokumentet. Dette er blitt kritisert av budsjett- og kontrollutvalget. Ministerrådets innstilling er den at vi i det årlige budsjettforslaget gjør rede for de utgifter som kan slippes fram for det enkelte program og de enkelte aktiviteter. I dette forslaget forsøker vi dessuten å gi en oversikt over samtlige ønskemål.

Fra budsjett- og kontrollutvalgets side er det også framført kritikk mot at økningen i budsjettet fra 1987 til 1988 var for liten i forhold til de ønskemål en fra rådsiden ville ha tilgodesett. På bakgrunn av disse synspunktene og etter en vurdering av de enkelte ønskemålene besluttet Ministerrådet å tilføre det nordiske budsjettet overskuddet fra 1986 på ca. 5 mill. kr. Disse midlene har hittil vært holdt i reserve for at en også i en helhetsvurdering for 1988 kunne ta hensyn til de rekommandasjoner som er blitt vedtatt under denne sesjonen.

Når vi skal se framover, kan vi konstatere at en gjennomføring av allerede vedtatte tiltak og bebudede tiltak krever at relativt store økonomiske ressurser avsettes. I planleggingsdokumentet for 1988 har en angitt som planleggingsforutsetning at det nordiske budsjett skulle øke med reelt 3 pst. fra 1988 til 1989. Det er i denne sammenheng viktig å framholde at slike retningslinjer er å se på som budsjettekniske planleggingsinstrumenter, og at det endelige utfallet selvfølgelig blir avgjort i det konkrete budsjettarbeidet. Og jeg synes det var tilfredsstillende å registrere at budsjettutvalgets formann husket hva Mi-

nisterrådets formann gav uttrykk for da vi sist møttes, nemlig at 3 pst. er en planleggingsramme. Det kan bli mer enn 3 pst., men det kan også bli mindre enn 3 pst. Jeg er veldig glad for at vi der synes å ha kommet fram til samstemthet.

Men når dette er sagt, skal det ikke holdes skjult for denne forsamling at vi står foran et vanskelig budsjettarbeid der det kan bli nødvendig med en sterk prioritering mellom og innenfor sektorene. Dette øker behovet for et samarbeid mellom parlamentarikerne og Ministerrådet, og vi tar imot invitten om ønsket om et større samarbeide. Det viser jo bl. a. at vi overførte til reserven istedenfor å fastlegge, for nettopp å høre hele rådets synspunkter på denne sesjonen.

Ellers har jeg merket meg budsjett- og kontrollutvalgets ønske om at en del virksomheter som i dag løper under den økonomiske handlingsplanen, bør videreføres i det nordiske budsjettet. Dette vil det bli tatt hensyn til.

Avslutningsvis vil jeg konstatere at utviklingen av Ministerrådets planleggingsdokument dels har skapt bedre overblikk over det pågående fremtidsrettede arbeidet innen det vidt forgrenede nordiske samarbeidet, men også dels har ført inn et element av langsiktighet i bedømmingen av de finansielle forutsetningene for utviklingen av det nordiske samarbeidet. Jeg kan også notere at Nordisk Råds organer i hovedsak har stilt seg positive til dokumentets utforming. Samtidig som jeg påstår dette, vil jeg også erkjenne at dokumentet ennå ikke på langt nær har funnet sin endelige form. Vi er åpne for innspill for å få til en bedre og mer oversiktlig utforming. Min forhåpning og ambisjon er at vi bl. a. på basis av de synspunkter som er fremført av Nordisk Råds organer, skal komme enda noe lengre til neste år.

For øvrig vil Ministerrådet, i den utstrekning det er mulig, følge opp budsjett- og kontrollutvalgets forslag til vedtak.

Ilkka-Christian Björklund overtok härefter ledningen av förhandlingarna.

Hagen Hagensen (konservativa gruppens talesman): Præsident! Jeg vil prøve at samle

lidt af de indtryk, vi har fået under denne session, af, hvad det er, Nordisk Råd vil. Jeg vil derfor tillade mig lidt at se væk fra budgetter og procenter og lign. og se på spørgsmålet: Hvad er det egentlig, vi vil?

Vi vil prøve på at skabe en enhed her i Norden, en helhed. Vi vil også prøve på at have Norden som et marked, der er vort hjemmemarked. Men vi ser også ud over egne vinduer, som vi kalder det på dansk, og har drøftet her, hvor meget vi føler trang til og interesse for at orientere os hen imod større områder, hen imod større markeder.

Der er ikke spor tvivl om, at en hel del af det, vi vil, er ting, som hver af os kommer med og synes, det er meget vigtigt at få igennem. Men det er undertiden spørgsmålet, om der rigtig er balance mellem alle de tiltag, som vi har, og de midler, som skal bruges dertil, og så dem, vi kan bruge dertil. Derfor bliver det nok nødvendigt at få tingene afstemt, som det også blev sagt her i dag, for nye planer koster nye penge. Jeg sagde før, at jeg ikke ville tale om procentøgninger, men jeg vil blot have, at vi er opmærksom på, at jo mere vi påtager os, jo mere skal vi også bruge af midler dertil.

For at gøre Nordisk Råd mere effektivt og opnå mere fylde i det, vi tager os for, gør jeg mig derfor til talsmand for at vi bliver mere kritiske i henseende til, hvilke sager vi tager op, og at vi også på forhånd vurderer, hvad det fører med sig også økonomisk både for Nordisk Råd og for vore enkelte lande. Jeg tror, det er nyttigt at gøre det.

Jeg tror også, at vi udadtil vil komme til at give Nordisk Råd mere styrke og en bedre profil, hvis vi markerer os i enkeltsager – og for resten undertiden gør det hurtigere, end man gør i dag. Vi er tilbøjelige til at skubbe sagerne foran os og sige: Vi skal have meddelelse ud endnu en gang, om vi skal gøre det, og vi må vente på det. Tiden går, og den løber undertiden fra os, og det tror jeg er en dårlig ting.

Jeg har før sagt under denne session, at når man kommer tilbage – jeg har ikke været medlem i de sidste 5 år – så føler man, at vi ikke er kommet langt nok frem. Jeg synes, vi står lidt i stampe. Jeg har prøvet det i udvalgsarbejdet i den korte tid, jeg har været med igen, og føler, at den lange række af sager, vi har, kommer vi ikke nok fremad med.

Derfor er det mit ønske, og jeg tror, det deles – jeg har drøftet det i vores partigruppe også – at vi i kraft af en indsats med færre sager kunne opnå mere: opnå mere for Nordisk Råd, opnå mere for det, vi vil, samle Nordens lande så meget som muligt. Der er stadig væk områder, hvor vi ikke kan virke sammen, men vi kan prøve på at gøre det bredest muligt. Men også gøre det i form af, at vi tager færre ting op.

Ud fra dette vil jeg gerne have, vi virker i Nordisk Råd fremover.

Kjeld Rahbæk Møller (vänstersocialistiska gruppens talesman): Hr. præsident! Dette års generaldebat i rådet var i stor udstrækning en EF-debat, hvor det var påfaldende, at mange indlæg viste en gryende forståelse for, at det nordiske samarbejde skal styrkes, hvis det skal overleve den truende udfordring.

Imidlertid viser ministerrådets budget, at denne forståelse ikke stikker dybt. Jeg skal underbygge denne vurdering med et enkelt, men ganske typisk eksempel: EF har netop vedtaget et nyt forskningsprogram. Den danske andel af dette program vil koste 1 mia. kr. over 4 år, det vil sige i gennemsnit 1/4 mia. kr. pr. år alene til den danske andel af dette program.

Alle her i salen kan nemt drage sammenligning med de nationale beløb, vi yder til det nordiske samarbejde.

Jeg synes, det er næsten fortvivlende, hvis man tilmed sammenligner disse beløb med de småpenge, det nordiske forskningssamarbejde nu skal øges med. Jeg siger ikke dette, fordi jeg skulle finde det nødvendigt, at Norden automatisk forsøger at opbygge penge-kasser, der skal konkurrere med EF's. Jeg finder netop, at der ligger et kvalificeret svar på udfordringen – og et beskedent svar, men dog kvalificeret svar – kulturhandlingsplanens forskningsdel med dens pragmatiske forslag om bedre forskeruddannelse, øgede forskernetværk og fælles nordisk deltagelse i internationale forskningsprojekter.

Når nu dette er kvalificeret, er det fortvivlende, at det ikke ser ud til at kunne finansieres. Så vidt jeg er informeret, er der kun planlagt afsat 35 mio. kr. til kulturhandlingsplanen i stedet for de foreslåede 85 mio. kr. Det er uklart, hvor pengene kommer fra, og

hvad værre er: det er uklart, hvilke dele af kulturhandlingsplanen der faktisk sættes i værk. Og i går aftes fik vi oplyst, at den svenske regering blokerer for, at det er forskningsdelen, der virkeliggøres.

Et lignende finansieringsproblem gælder det bioteknologiske samarbejdsprogram. I den rapport, der indgår som bilag til meldingen om rekommandation 28/1986, og som ministerrådet har ladet udarbejde, får vi at vide, at et fuldt udbygget samarbejdsprogram kræver 28–30 mio. DKK pr. år. Og så hedder det ikke desto mindre i budgetforslaget, at pengene til bioteknologi skal bevilges fra ministerrådets reserve, som i alt er på 8.3 mio. DKK. Disse tal taler for sig selv.

I min partigruppe er vi rent ud sagt ikke tilfredse med den behandling, det nordiske samarbejde om arbejdsmiljøspørgsmål får af ministerrådet. Jeg skal blot henvise til, at ministerrådets egen embedsmandskomité har søgt om 800 000 kr. til projektområdet arbejdsliv og arbejdsret og til arbejdet med en arbejdsmiljøkonvention.

I det budgetforslag, vi kender, gives der kun en lille stigning på 107 000 kr., som så vidt jeg ved alene gælder nordisk arbejdsmiljøuddannelse. Hverken projektet arbejdsliv og arbejdsret eller arbejdsmiljøkonventionen har man taget stilling til finansieringen af.

Begge disse projekter har stiftfærdigt sagt haft ganske stor interesse her i rådet.

Det er ikke meningen med disse betragtninger at antyde, at den venstresocialistiske gruppe ikke ønsker en effektiv budgetstyring eller ikke ønsker, at nordiske samarbejdsprogrammer løbende gennemgås for at få vurderet deres værdi. Vi føler bestemt et ansvar for, at skatteydernes penge bruges både fornuftigt og effektivt. At det ikke er tomme ord, kan jeg anskueliggøre ved at henvise til, hvad vi både i udvalg og ved foregående sessioner har sagt om Nordisk Kontaktorgan for Atomenergisørgsmål.

Det er farligt at gå i for små sko. Nordisk Råd og Nordisk Ministerråd må erkende, at der er nogle tunge opgaver, der bedst løses af de nordiske lande i fællesskab, og så må regeringerne altså afsætte de midler, det nu engang koster at løse de opgaver.

Budgettet er næsten et nederlagsbudget. Det er et tegn på, at de nordiske regeringer

ikke vil erkende de udfordringer, det nordiske samarbejde står over for. Det nordiske samarbejde bliver et rudiment, hvis ikke udviklingen vendes.

Per Olof Håkansson (den socialdemokratiske gruppens talesman): Herr president! Jag vill börja detta inlägg i slutet av budgetdebatten och även i slutet av hela sessionen med att säga något om tidpunkten för den intressanta debatten om framtiden, som alltid är förknippad med budgetfrågorna.

Det finns en tradition att denna debatt skall ligga sist på sessionens dagordning. Förklaringen till detta är kanske inte längre riktigt hållbar. Vi har nu en ny budgetprocess, och det hade kanske varit fruktbart för rådets diskussion om framtiden, om den hade kunnat föras vid en annan tidpunkt. Jag vill beklaga att de som gör upp dagordningen för oss inte har kunnat ta till vara de tankegångar vi från budget- och kontrollutskottet har fört fram och som går ut på att det skulle ges utrymme och tillfälle för en verkligt framåtsyftande budgetdebatt, där vi inte är så klämda av tidplanen som vi är just nu.

Det som sessionen har att ta ställning till är ett enigt betänkande. En del drar den slutsatsen att ett enigt betänkande är en urvattnad kompromissprodukt, men till dem vill jag säga att så inte är fallet. Det är fråga om ett målinriktat, offensivt och utvecklande dokument. I det ställs en hel del krav, dels gamla sådana som ännu inte har uppfyllts, dels ett antal nya. Låt mig peka på ett av dessa, som jag tror är mycket betydelsefullt för oss parlamentariker. Det går ut på att ministerrådet till kommande år skall utarbeta ett bättre koordinerat plandokument, som innehåller en övergripande bedömning av de olika sektorernas önskemål och en uppskattning av dessas ekonomiska konsekvenser.

Jag lyfter fram detta krav från den självklara utgångspunkten att vi parlamentariker är oerhört beroende av underlagsmaterialet, som måste vara överblickbart och hanterbart.

Jag tror att denna punkt i budget- och kontrollutskottets betänkande är mycket viktig för att vi skall kunna föra en vettig planeringsdiskussion.

Socialdemokraterna har vid olika tillfällen

fört fram synpunkter på budgetprocessen. Dessa är väl dokumenterade och kända, och jag skall därför avstå från att upprepa dem. Låt mig bara med hänvisning till vad som tidigare framhållits från oss i våra debattinlägg och i den skriftliga dokumentationen samt med instämmande i det som utskottets ordförande Ivar Hansen har sagt yrka bifall till hemställen i det betänkande som nu föreligger i avgörandet från budget- och kontrollutskottet.

Karin Söder (mittengruppens talesman): Herr president! Den här sessionen har varit händelserik. Vi har i stort flyttat de nordiska positionerna framåt i en rad frågor genom de beslut som vi fattat. Från mittengruppen i Nordiska rådet vill jag avslutningsvis kort redovisa ett par frågeställningar som vi finner extra betydelsefulla i dagens nordiska debatt.

Nordens förhållande till EG har belysts i en rad inlägg, inte minst under generaldebatten. Debatten har förts på ett verklighetsnära och framsynt sätt när det gäller Nordens roll i det pågående integrationsarbetet. Mittengruppen har i sitt medlemsförslag angående Europasamarbetet föreslagit att ministerrådet genomför en studie i denna fråga. Vi har där sagt att ministerrådet måste lägga fram en analys av och en strategi för hur vi skall förhålla oss i dessa frågor. Det är en primär fråga för oss att de nordiska regeringarna ger oss detta underlag snabbt. Det är också av stor betydelse för den internationella kommittén som jag har den äran att leda, att vi får detta underlag. Vi har ju fått en mycket kort tid till förfogande, och vi behöver detta underlag för att kunna göra ett fullgott arbete. Det är viktigt att de nordiska regeringarna i dessa frågor går från ord till handling, så att vi kan få en så långt möjligt gemensam nordisk strategi för vårt samarbete med det övriga Europa.

Storleken av Nordiska rådets budget ägnas naturligt nog stor uppmärksamhet. Dock måste vi konstatera att den, insatt i de nationella budgeternas perspektiv knappast spelar någon avgörande roll för de enskilda ländernas ekonomiska utveckling.

Det nyligen inrättade budget- och kontrollutskottets uppgift är att kontrollera att ett effektivt och konstruktivt arbete genomförs

på alla våra gemensamma områden och att onödigt och ineffektivt arbete avvecklas. Utskottets inrättande är ett betydelsefyllt steg i det nordiska samarbetet. Dess arbete har börjat bra och bör leda till en positiv utveckling. Budgetens storlek kommer därmed att kunna diskuteras från en annan utgångspunkt än tidigare. Avgörande för storleken bör enligt vårt sätt att se vara vad vi effektivt och konstruktivt kan genomföra i nordisk regi bättre än vad varje enskilt land nationellt kan göra och i vilken utsträckning samverkan och harmonisering är positiva faktorer för individerna i de nordiska länderna. Då blir inte längre procentsatserna avgörande för budgetens storlek, utan vilket konstruktivt arbete som budgeten ger möjlighet till.

Det är från dessa premisser som budgetens storlek skall avgöras. Vi bör med förtroende och engagemang också kunna öka budgetens omfattning, om den bygger på dessa premisser.

Herr president! Det finns anledning att så här i slutet av sessionsveckan ta upp en fråga som rör dynamiken i Nordiska rådets arbete. Rekommendationer antas av rådet och skall sedan behandlas och verkställas av ministerrådet. Vi parlamentariker upplever som mycket allvarligt att besluten ofta tar för lång tid och att det råder en omotiverad tröghet i systemet. Jag instämmer i det som Per Olof Håkansson nyss sade, att det är viktigt att det material som ministerrådet ställer till förfogande är överblickbart och hanterbart i rådets arbete. Det måste sättas tidsgränser för framläggandet av underlag, och det är önskvärt med en högre ambitionsnivå från det verkställande organet, ministerrådet, när det gäller rekommendationer från rådet.

Som konkret exempel på att systemet är trögt kan nämnas frågan om TV-samarbetet, som nu har behandlats i ett decennium utan att vi ens vid denna session har kunnat komma fram till en slutlig lösning. Ett annat exempel är den miljöplan som miljöministrarna fått i uppdrag att ta fram till årets session men som vi nu får vänta ytterligare ett år på. Det finns dock, i enlighet med Gunnar Björks förslag tidigare under veckan, en möjlighet att vinna tid, nämligen genom att vi får ett ministerrådsförslag i sådan tid att det kan behandlas vid höstens "minisession". Lösningen på dessa frågor kan inte vänta.

Mittengruppen riktade i går mot denna bakgrund en skrivelse till presidiet om att presidiet skall hos ministerrådet begära att få underlag i sådan tid att det i vederbörlig ordning kan behandlas vid en extra session samt att ministerrådet beslutar om att genomföra en sådan under hösten.

Vi kan glädjas åt att en rad positiva åtgärder har genomförts snabbt och effektivt av ministerrådet. Ett aktuellt exempel är den handlingsplan som nu är på väg och det beslut som fattats om en rullande handlingsplan. Det är också viktigt att rådet under sessionen har beslutat att miljöaspekterna skall vägas in i de förslag som rör den nordiska handelsplanen. Det är också positivt att rådet som rekommendation antagit mittenpartiernas förslag om en årlig miljörapport.

Herr president! Det skulle kännas stimulerande att vid nästa års session i Stockholm kunna konstatera att vi inlett eller i varje fall kan inleda ett nordiskt TV-samarbete. Skulle detta realiserats vore det en oerhört positiv nordisk manifestation. Från mittengruppen skulle vi vilja framföra en uppriktig vädjan till alla nordiska parlamentariker och regeringar om att verka för ett positivt beslut om ett nordiskt TV-samarbete. Det är en stor kulturpolitisk fråga. Vi står i det sammanhanget inför ett avgörande vägval, och det är min innerliga förhoppning att vi väljer den nordiska vägen.

Herr president! En av de saker som förenar oss i Norden är kulturen. Den ger oss också mångfald. Vi har under denna session antagit en nordisk kulturhandlingsplan. Det återstår nu att vi följer upp denna sessions beslut inför framtiden. Vi måste vara beredda att förverkliga denna nordiska kulturhandlingsplan och att utveckla den så, att den verkligen upplevs som en del nordiska folkens, individernas och inte minst ungdomens, kulturplan.

Koritzinsky: President! Karin Søder nevnte det engasjement som ungdomsorganisasjonene har vist for Nordisk Råd. Jeg er veldig glad for at en av hovedsakene som er tatt opp av ungdommens Nordisk Råd, er kampen mot rasisme. Jeg synes det lover godt for årene framover. Dette engasjement fra Nordens ungdom betyr at Norden ikke skal være seg

selv nok. Nordiske idealer tas på alvor også når det gjelder vår behandling av og vår åpenhet overfor innvandrere, asylsøkere og flyktninger.

Jeg bad først og fremst om ordet fordi jeg er medlem av Budsjett- og kontrollutvalget. Jeg hadde gjerne sett at Budsjett- og kontrollutvalgets uttalelse om Ministerrådets varslede 3 pst. årlige vekst hadde hatt en noe skarpere kritisk profil. Jeg er imidlertid fornøyd med at Budsjett- og kontrollutvalget klart har sagt fra at hvis det nordiske samarbeidet skal utdypes og utvides i årene framover, trenger en penger – mer penger til dette.

I sentrum for denne sesjonen har på mange vis stått diskusjonen om vårt forhold til EF. Det har vært mye snakk om nordisk identitet, nordisk fellesskap og nordisk samarbeid for å kunne stå sterkere i våre forhandlinger om mulige tilpasninger til EF. Men det er klart at det å komme fram til denne identiteten, utvikle fellesskapet og utvikle samarbeidet koster penger. Ord er gratis, men handlinger koster. Ikke minst i forhold til EF er det viktig i årene framover – hvis vi i enda sterkere grad skal komme fra ord til handling i det nordiske samarbeid – å bruke mer penger på felles nordiske prosjekter og programmer.

På vegne av den venstresosialistiske gruppa har Kjeld Rahbæk Møller kommet med klare og konkrete vurderinger av budsjettet og de økonomiske rammer, så jeg skal ikke gå nærmere inn på det. Jeg vil bare minne om det jeg sa i generaldebatten på mandag, at "gode råd er dyre". Hvis Nordisk Råd skal bli et bedre råd, må vi nok også bruke mer penger på det nordiske samarbeidet.

Poulsgaard: Hr. præsident! Hvem er racist? Det blev sagt heroppe fra venstrefløyen, at det var godt, at man var gået imod racismen. Den venstrefløj, som har været ved at ødelægge Norden med fuldstændig urimelige og fuldstændig ublu krav, er altså de store velgørere, de store frelsere. Er finnerne racist, for de har en flygtningkvote på 200? Er en borgmester i Ishøj racist, fordi han siger, at nu kan byen ikke rumme flere flygtninge? Jeg vil gøre opmærksom på, at den borgmester er socialdemokrat.

I siger, I er demokrater, men I kvæler domkratiet ved at slynge ordet "racist" ud.

Den mand og den kvinde, der har en anden mening om flygtningespørgsmålet end det flertal, der tilfældigvis sidder i et eller andet parlament, han eller hun er racist. Jeg synes, vi skulle holde os for gode til det. Jeg vil vove den påstand, at jeg er lige så stor hader af racismen, som venstrefløyen er, men jeg vil ikke være med til at ødelægge fremtiden for de efterkommere, der følger efter os.

Koritzinsky: President: Jeg gidder ikke å la meg provosere til å ta noen rasismedebatt på tampen av dette møtet i Nordisk Råd. Men at det finnes rasisme i Norden, kan enhver med åpne ører og åpne øyne høre og se hver eneste dag – hvis en leser aviser, hvis en går rundt og ser malte rasistiske slagord og hvis en også vurderer en del politiske partiers tale og praksis, uten at jeg nå skal nevne hvilke politiske partier jeg tenker på.

Poenget med det jeg sa om ungdommens Nordisk Råd, var å rose den uttalelse det er kommet med i forbindelse med denne sesjonen. Ungdommene har funnet grunn til å prioritere kampen mot rasisme i Norden. solidaritet med innvandrere, asylsøkere og fremmedarbeidere.

Det jeg er spesielt glad for, og som jeg også håper forrige taler er glad for, er at blant de ungdomsorganisasjoner som har vært med på denne uttalelsen fra ungdommens Nordisk Råd, er Fremskrittspartiets ungdom i Danmark. Lover ikke det godt for hvordan også dette partiet kan utvikle seg i årene fremover?

Statsråd Mørk Eidem: President! Bare helt kort til de innlegg som har vært framført:

Budsjettet for i år er blitt karakterisert som et nederlagsbudsjett. Det er det ikke. Det er et vekstbudsjett. Det er vel det budsjett i Norden som har den største vekst.

Selvsagt var det ønskelig om vi kunne hatt enda større vekst. Ingenting skulle vært gledeligere for meg, som har hatt hovedansvaret for det. Men det må også understrekes at de prosjekter som legges fram, de tiltak som det bevilges penger til, må være solid fundert.

Rahbæk Møller nevnte at han ikke var tilfreds med bevilgningen når det gjelder arbeidsmiljøforslag. Siden vi sitter ved siden av

hverandre, hadde det vært lett å kommunisere. Vi har hatt intervensjon fra Lilli Gyldenkilde. Når jeg sier at man når det gjelder arbeidsmiljøproblematikken, har fått det man har ønsket, sier Lilli til meg at "du har nesten rett" – og da er det bra!

La meg videre si at vi skal selvsagt også ta hensyn til de betraktninger som er kommet til uttrykk, og de synspunkter som er lagt til grunn av Rådets og Budsjettkomiteens medlemmer, når vi i det videre arbeid skal disponere den reserve som står igjen på dette års budsjett, og som er udisponert, og når vi presenterer C-2 for neste år. Men om vi klarer å oppfylle alle ønsker, er vel tvilsomt.

Sedan diskussionen forklarats avslutad skedde votering medelst voteringsapparat betræffande budget- och kontrollutskottets förslag till yttrande till Nordiska ministerrådet.

För yttrandet röstade:

Svein Alsaker, Claes Andersson, Lennart Andersson, Margareta Andrén, Ylva Annerstedt, Margrete Auken, Ilkka-Christian Björklund, Brita Borge, Johan Buttedahl, Eišur Guðnason, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Kjell Magne Fredheim, Arne Gadd, Knud Glønborg, Guðrún Helgadóttir, Thor-Eirik Gulbrandsen, Lilli Gyldenkilde, Hagen Hagensen, Ivar Hansen, Liisa Hilpelä, Sinikka Hurskainen-Leppänen, Per Olof Håkansson, Siri Häggmark, Åsa Solberg Iversen, Olof Jansson, Elver Jonsson, Anneli Jäätteenmäki, Brit Jørgensen, Ragna Berget Jørgensen, Thea Knutzen, Sakari Knuuttila, Wiggo Komstedt, Theo Koritzinsky, Preben Lange, Inga Lantz, Anna-Kaarina Louvo, Grethe Lundblad, Eeva-Liisa Moilanen, Helge Adam Møller, Kjeld Rahbæk Møller, Agnar Nielsen, Barbro Nilsson, Mats Nyby, Hans Nyhage, Ólafur G. Einarsson, Óli Þ. Guðbjartsson, Berit Oscarsson, Páll Pétursson, Seppo Peltari, Kaj Poulsen, Riitta Saastamoinen, Arne Skauge, Ingrid Sundberg, Sverrir Hermannsson, Jan P. Syse, Karin Söder, Bernhard Tastesen, Eeva Turunen, Valgerður Sverrisdóttir, Ernst Wroldsen, Lena Öhrsvik och Kåre Øvregard.

Frånvarande var:

Jo Benkow, Dorte Bennedsen, Jens Bilgrav-Nielsen, Gunnar Björk, Gustav Björkstrand,

Mikko Elo, Søren Hansen, Flemming Hansen, Tytti Isohookana-Asunmaa, Riitta Järvisalo-Kanerva, Anker Jørgensen, Jacob Lindenskov, Kristen Poulsgaard, Heikki Riihi-järvi, Kimmo Sasi, Asbjørn Sjøthun, Reulf Steen, Otto Steenholdt, Sten Svensson, Harald Synnes, Peder Sønderby, Anders Talle-raas, Ole Gabriel Ueland och Olle Östrand.

Yttrandet hade sålunda antagits med 63 röster.

Utskottets förslag, punkterna B och C, bifölls.

Presidentens anmälan lades till handlingarna.

17

C 5: Berättelse från Nordiska kulturfonden (budget- och kontrollutskottets betänkande)

Budget- och kontrollutskottet hade föreslagit,

1. att Nordiska rådet godkänner Nordiska kulturfondens räkenskaper för år 1986 och beviljar fondens styrelse ansvarsfrihet för 1986 samt

2. att Nordiska rådet lägger berättelsen om Nordiska kulturfondens verksamhet 1986 till handlingarna.

Utskottets förslag, punkterna 1 och 2 bifölls.

18

A 824/b: Medlemsförslag om effektivisering av nordiskt skolsamarbete i Nordiska ministerrådets regi

Budget- och kontrollutskottet hade föreslagit, att Nordiska rådet med anledning av medlemsförslaget antar följande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att beakta budget- och kontrollutskottets konklusioner angående det nordiska skolsamarbetet i Nordiska ministerrådets regi.

Ivar Hansen (budget- och kontrollutskottets talesman): Hr. president! Jeg skønner, at tiden ikke er til de lange taler, men jeg vil

alligevel godt fortælle rådet lidt om, at det har været en klar hensigt, at kontrolarbejdet bør afsluttes med, at rådet får lejlighed til at debattere resultatet, tage stilling til indholdet, inden beretningen videregives til ministerrådet.

Jeg vil også gerne gøre et par bemærkninger om, hvordan kontrolarbejdet i det første år har været tilrettelagt.

Budget- og Kontrolkomiteen engagerede for 1 år siden revisionsdirektør Gunilla Norström fra det svenske Riksrevisionsverk til arbejdet. Hun udarbejdede en rapport om virksomheden ved Nordisk Sprog- og Informationscenter og ved Nordisk Sprogsekretariat og i ledelsesgruppen for nordisk skolesamarbejde. Jeg kan sige, at udvalget selv aflagde studiebesøg ved sprogsekretariatet her i Oslo og også ved Sprog- og Informationscenteret i Helsingfors som en del af dette kontrolarbejde.

Jeg kan tilføje, at udvalgets hovedindtryk er, at de organisationer, vi har gransket, arbejder i overensstemmelse med deres vedtægter og direktiver.

Vi ser imidlertid gerne, at beretningsformen på en bedre måde kan vise sammenhængen mellem præstationer og omkostninger.

Derfor bør ministerrådet i dets direktiver til nordiske institutioner fordrer redegørelse for resultaterne af de projekter, man har gennemført, og de effekter, det har haft nationalt. Vi finder, det er meget vigtigt også for rådets medlemmer i højere grad at kunne gøre sig bekendt med, hvad der rent faktisk foregår i de mange forskellige institutioner.

Med hensyn til aktiviteterne inden for skolesamarbejdet kan jeg sige, at både sprogsekretariatet og Sprog- og Informationscenteret arrangerer sprogkurser og sprogseminarer med henblik på nabosprogproblemerne. Sprogsekretariatet lægger hovedvægten i sit arbejde på de skandinaviske sprog, mens Sprog- og Informationscenteret udgår fra finsk.

Udvalget er af den opfattelse, at kulturfællesskabet og sprogforståelsen mellem vore lande er et bærende element i det nordiske samarbejde, som flere talere har været inde på. Vi foreslår derfor på baggrund af erfaringerne fra denne vurderings- og kontrolopgave, at arbejdet på sprog- og skoleområdet effektiviseres.

På den baggrund beder vi ministerrådet vurdere alternative muligheder for at samordne nabosprogaktiviteterne i sprogsekretariatet: om der bør knyttes en person til Nordens Hus i Reykjavik til formidling af de skandinaviske sprog til Island og af islandsk til de øvrige nordiske lande, henlægges opgaver, som vedrører sprogsamarbejdet og sprogforståelsesarbejdet på universitetsniveau, til sprogsekretariatet, og at centeret bliver ansvarligt for lærer- og elevudvekslinger i Norden.

Rapporten og udvalgets konklusioner er overgivet til ministerrådet, som efter hvad udvalget har erfaret har sendt rapporten til høring.

Hr. præsident! Jeg forudsætter på udvalgets vegne, at vi ved vores møde med ministerrådet i maj får en rapport om høringssvarene.

Thea Knutzen: President! Det foreliggende medlemsforslag er uvanlig. Et samlet budsjett- og kontrollutvalg har her brukt medlemsforslagsformen for å få Nordisk Råds støtte for sin rapport og uttalelse om effektivisering av det nordiske skolesamarbeidet.

Bakgrunnen er at Budsjett- og kontrollutvalget har oppfylt en av sine oppgaver, nemlig å kontrollere den virksomhet som finansieres over Nordisk Ministerråds budsjett.

Utvalget har fått utarbeidet en rapport om det nordiske skolesamarbeidet, og utvalget har på grunnlag av rapporten og besøk ved en del institusjoner underrettet Ministerrådet om sine konklusjoner. Utvalget har så fremmet medlemsforslaget fordi det mener det er viktig at disse konklusjoner behandles av Nordisk Råds plenarforsamling, og utvalget foreslår at rådet anbefaler Ministerrådet å ta hensyn til utvalgets bemerkninger om det nordiske skolesamarbeidet.

Jeg har repetert saksgangen så vidt nøye fordi det her – etter det jeg vet – dreier seg om Budsjett- og kontrollutvalgets første arbeidsoppgave som kontrollorgan etter den nye ordningen som ble innført for et år siden. Det er derfor nå viktig at vi vurderer om vi er tilfreds med den prosedyre som her er fulgt.

I Kulturutvalget, som er det fagutvalg som behandler skolesamarbeidet, er vi ikke tilfreds med denne måten å behandle kontrollsaker på.

Kulturutvalget har hatt rapporten om skolesamarbeidet på et tidligere tidspunkt til uttalelse. Men Kulturutvalget har ikke hatt noen mulighet til å kommentere de konklusjoner som Budsjett- og kontrollutvalget senere er kommet frem til, og som det nå legger frem med sitt medlemsforslag.

Etter min mening dreier det seg her om to forhold som det er grunn til å reise spørsmål om på prinsipielt grunnlag.

For det første: Er det riktig og fornuftig å bruke medlemsforslagsformen for å overbringe Ministerrådet resultatet av Budsjett- og kontrollutvalgets kontrolloppgaver? Jeg mener nei. Melding eller beretning er en annen mulighet.

For det andre: Bør ikke det faglig ansvarlige utvalg få mulighet til å kommentere den uttalelse Budsjett- og kontrollutvalget gir til Ministerrådet, og som det i dette tilfellet gjennom medlemsforslaget ber om hele rådets støtte for? Jeg mener jo, og vil bl. a. peke på at Kulturutvalget, hvis det hadde fått anledning til det, sannsynligvis ville bedt om en klagjøring av sekretariatsfunksjonene for universitetslektorene, fordi dette er uklart i Budsjett- og kontrollutvalgets uttalelse. Arbeidet i Nordisk Råd bygger jo også på ordningen med fagutvalg.

Jeg venter ikke svar på mine spørsmål nå. Tvert om synes jeg det er grunn til å be Presidiet om å se nærmere på saksgangen for Budsjett- og kontrollutvalgets kontroll saker, med sikte på å etablere rutiner som både sikrer en effektiv saksgang og gir det faglige utvalg reell uttalerett.

Jeg har brukt mitt innlegg på de formelle sidene av dette forslaget, fordi jeg mener det er viktig. Når det gjelder realiteten, kan jeg stemme for det foreliggende forslag, men forutsetter uttrykkelig at de endringer Ministerrådet eventuelt foreslår, blir forelagt Kulturutvalget til behandling.

Til slutt: Mine spørsmål vil kanskje oppfattes som angrep på Budsjett- og kontrollutvalgets behandling av denne enkeltsak. Min hensikt er imidlertid å rette søkelyset mot de generelle behandlingsprosedyrer fordi det er viktig å finne frem til gode rutiner ved starten av den nye ordningen.

Valgerður Sverrisdóttir: Hr. præsident! Jeg vil henlede oppmerksomheten på, at der i medlemsforslag A 824/b henvises til de konklusjoner, som blev overgivet til Nordisk Ministerråd. I disse konklusjoner påpeges blandt andet, at det bør vurderes, om en person bør tilknyttes Nordens Hus i Reykjavík som formidler af de skandinaviske sprog til Ísland og som formidler af det islandske sprog til andre nordiske lande.

Jeg vil benytte lejligheden til at udtrykke min store tilfredshed med disse planer. I diskussionerne her på sessionen er mange kommet ind på betydningen af sprogforståelse i Norden, og den er da også nøglen til det nordiske samarbejde.

I Island er der indtil nu hovedsagelig blevet undervist i dansk fra folkeskolens 5. klasse. For ca. 15 år siden blev undervisningen lagt om, så man lagde større vægt på udtale og talesprog, men mindre på direkte oversættelser. Nu har talsmænd for undervisningsspørgsmål i Island måttet erkende, at dette er mislykkedes; det lykkedes os ikke at undervise i dansk udtale.

Nu har vi besluttet os til ikke at begrænse undervisningen til dansk, men også at orientere eleverne om norsk og svensk, således at de forstår en normalt formuleret tekst også på disse sprog.

På grund af disse ændringer, som nu finder sted, er det meget vigtigt, at det informationscenter, som jeg før nævnte, bliver til virkelighed.

I forslaget er der ikke tale om en "institution" i Ísland, men derimod om én fastansat person, muligvis placeret i Nordens Hus i Reykjavík.

Hovedopgaverne skulle være at informere islandske lærere om egnede undervisningsmaterialer om Norden og være kontaktpunkt for fremskaffelse af undervisningsmateriale, især radio- og fjernsynsprogrammer.

Af deres førsteårselever bliver dansk lærere ofte stillet spørgsmålet: "Hvorfor skal vi lære dansk? Er det ikke nok at lære engelsk?" Dette er kun et naturligt spørgsmål fra et barn, der hver dag hører engelsk, men kun meget sjældent et skandinavisk sprog.

Dette spørgsmål besvarer læreren med at henvise til § 42 i den islandske folkeskolelov, hvor der blandt andet står: "at forbindelsen til nationens oprindelse og den nordiske kul-

tur bør bevares. Men det er også en politisk vilje at bevare den gode kontakt, vi har til andre nordiske lande på mange områder.”

Hr. præsident! Jeg vil med disse ord give min støtte til forslaget.

Ivar Hansen: Hr. præsident! Jeg lyttede selvsagt med stor interesse til Thea Knutzons bemærkninger om fremgangsmåden. Jeg kan sige, at vi i Budget- og Kontrolkomiteen meget gerne deltager i en diskussion om, hvorvidt vi kan finde en bedre fremgangsmåde for behandlingen af udvalgets kontrolopgaver.

Det vigtigste for os har alene været at finde en model, en fremgangsmåde, således at rådet, ikke fagudvalgene, men rådet, fik en mulighed for samlet at debattere resultatet af dette kontrolarbejde, hvis det måtte ønskes. Det er vigtigt at gennemføre fælles nordiske projekter, men jeg finder det mindst lige så vigtigt, at man på et tidspunkt gennemfører en evaluering, at man på et tidspunkt kigger tilbage og ser: Hvad var beslutningen? Hvad var forudsætningerne? Hvad har resultaterne været i årenes løb? Er det stadig væk sådan, at den pågældende aktivitet/institution arbejder på det grundlag, som var forudsætningen fra starten? Jeg mener, det er klart en vigtig del af Nordisk Råds arbejde.

Så siger Thea Knutzen: Jamen det er galt, at Kulturudvalget ikke har haft lejlighed til at drøfte resultatet af dette kontrolarbejde. Det kan jeg for så vidt godt være enig i. Nu er det jo så heldigt, at formændene for fagudvalgene har sæde i Budget- og Kontroludvalget, og derfor bør det være en overkommelig opgave for os at sikre, at dette kontrolarbejde, materialet, på et tidspunkt kommer til debat og høring, også i det pågældende fagudvalg. Det er en af de ting, vi må sikre i det kontrolarbejde, som skal i gang nu i indeværende år.

Sedan diskussionen förklarats avslutad, skedde votering medelst voteringsapparat beträffande budget- och kontrollutskottets förslag till rekommendation.

För rekommendationen röstade:

Svein Alsaker, Claes Andersson, Lennart Andersson, Margareta Andrén, Ylva Annerstedt, Margrete Auken, Ilkka-Christian

Björklund, Brita Borge, Eíður Guðnason, Lahja Exner, Karl-Gunnar Fagerholm, Kjell Magne Fredheim, Arne Gadd, Knud Glønborg, Guðrún Helgadóttir, Thor-Eirik Gulbrandsen, Lilli Gyldenkilde, Hagen Hagensen, Ivar Hansen, Liisa Hilpelä, Sinikka Hurskainen-Leppänen, Per Olof Håkansson, Siri Häggmark, Åsa Solberg Iversen, Olof Jansson, Elver Jonsson, Anker Jørgensen, Brit Jørgensen, Thea Knutzen, Wiggo Komstedt, Theo Koritzinsky, Inga Lantz, Jacob Lindenskov, Grethe Lundblad, Eeva-Liisa Moilanen, Helge Adam Møller, Barbro Nilsson, Hans Nyhage, Ólafur G. Einarsson, Berit Oscarsson, Páll Pétursson, Seppo Pelttari, Kaj Poulsen, Kristen Poulsgaard, Riitta Saastamoinen, Otto Steenholdt, Sverrir Hermannsson, Jan P. Syse, Karin Söder, Eeva Turunen, Valgerður Sverrisdóttir, Ernst Wroldsen, Lena Öhrsvik, Olle Östrand och Kåre Øvregard.

Frånvarande var:

Jo Benkow, Dorte Bennedsen, Jens Bilgrav-Nielsen, Gunnar Björk, Gustav Björkstrand, Johan Buttedahl, Mikko Elo, Flemming Hansen, Søren Hansen, Tytti Isohookana-Asunmaa, Riitta Järvisalo-Kanerva, Anneli Jäätteenmäki, Ragna Berget Jørgensen, Sakari Knuuttila, Preben Lange, Anna-Karina Louvo, Kjeld Rahbæk Møller, Agnar Nielsen, Mats Nyby, Oli P. Guðbjartsson, Heikki Riihijärvi, Kimmo Sasi, Asbjørn Sjøthun, Arne Skauge, Reiulf Steen, Ingrid Sundberg, Sten Svensson, Harald Synnes, Peder Sønderby, Anders Talleraas, Bernhard Tastesen och Ole Gabriel Ueland.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 55 röster.

19

D 1988/7/1984/b: Meddelande om rekommendation nr 7/1984 angående kontroll av nordiska projekt

Budget- och kontrollutskottet hade föreslagit, att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser spörsmålet för rådets del slutbehandlat.

Utskottets förslag bifölls.

Jan P. Syse övertog härefter ledningen av förhandlingarna.

20

Bemyndigande för presidiet att tillsätta kommittéer

Presidiet hade föreslagit, att plenarförsamlingen i överensstämmelse med § 49 i arbetsordningen ger presidiet fullmakt att tillsätta kommittéer för utredning av särskilda saker.

Presidiets förslag bifölls.

21

Bemyndigande för presidiet att besluta om fördelningen av gemensamma utgifter mellan delegationerna för 1989

Presidiet hade föreslagit, att plenarförsamlingen i överensstämmelse med artikel 58 i Helsingforsavtalet ger presidiet fullmakt att besluta om fördelningen av de gemensamma utgifterna mellan delegationerna för 1989.

Presidiets förslag bifölls.

22

Fastställande av tidpunkt och plats för nästa ordinarie session

Karin Söder: Käre herr president, kära nordiska vänner! Enligt den turordning som gäller för rådets sessioner får vi från Sverige den stora glädjen att arrangera rådets nästa session, den 37:e, och jag vill önska er alla varmt välkomna till denna session.

Först vill jag emellertid på samtliga sessionsdeltagares vägnar framföra ett varmt tack för de alldeles utomordentligt goda arrangemangen och för den gästfrihet som har visats oss under denna innehållsrika vecka i det vackra Oslo.

Vid föregående års session i Helsingfors uttalade den norska delegationens ordförande i sitt inbjudningstal till denna session bekymmer över att Stortinget är så litet att det inte finns faciliteter nog för att rymma ett fyrsiffrigt antal människor, vilket det nu gärna blir i samband med sessionerna.

Nu står vi här och kan blicka tillbaka på

den gångna veckan samt konstatera att genomförandet av sessionen – trots att vi enligt uppgift är omkring 1 000 personer – har gått på det allra bästa sätt.

Den närhet som ett litet mindre utrymme ger skapar också större gemenskap, vilket många eftersträvar. Vi vet att planeringen har skett med största hänsyn till att alla deltagare skall få ut det mesta möjliga av vad han eller hon önskar av sin arbetsuppgift under sessionen. Vissa begränsningar i tillgången på lokaler har funnits av utrymmesskäl, men problemen har lösts på ett mycket elegant sätt.

Vårt tack går i första hand till Stortingets talman och övrig ledning samt all personal i Stortinget. Den omtanke och vänlighet som vi har mött under dessa dagar, var vi än har uppehållit oss i Stortingsbyggnaden, har i allra högsta grad bidragit till den trivsel som vi alla känt och som är en så värdefull ingrediens för att vi skall fungera fullgott under en så här arbetstyngd vecka. Det har varit en omtänksamhet, som har sträckt sig alltifrån blommor i de nationella färgerna hos sekretariatet till ett vänligt bemötande när vi kommer innanför dörren och skall ta av oss våra ytterkläder. En oerhört stor omtänksamhet har visats. Det har funnits skyltar så att vi har sluppit gå fel. Detta är bara några exempel på vad vi har erfarit under dessa dagar. De uppskattas av alla.

Jag hemställer att presidiet framför vårt tack till Stortingets hela personal, som inte kan höra vad som här sägs. Det är viktigt att personalen får veta att dess insatser har uppskattats.

Den sociala samvaron är en viktig del av sessionsprogrammet. Även för festligheterna i Konserthuset med deras inslag av spänningsfylld berättarkonst och musik vill vi därför framföra ett varmt tack. Ett särskilt tack vill vi rikta till Oslo kommun och Norges regering för den stora gästfrihet som har visats oss alla. Vi har verkligen känt oss varmt välkomnade. Vi är mycket imponerade över att vi under denna vecka har fått njuta av flera soltimmar än under hela den gångna vintern. Det är minsann inte dåligt.

Vi vill också rikta ett särskilt tack till den norska delegationen och inte minst till herr rådspresidenten själv, som har lett sessionsarbetet med skicklighet, snabbhet och inte minst humor.

Utan att vilja göra en gradering av insatserna vet vi att en mycket tung del av arbetet – i själva verket den tyngsta – har legat på det norska delegationssekretariatet, som under ledning av sin erfarne chef, Gudvin Låder Ve, har utfört ett synnerligen förtjänstfullt arbete. In i minsta detalj har man varit angelägen om att tillgodose alla våra önskemål och behov.

En sessions genomförande bygger på lagarbete, där presidiesekretariatets och de nationella sekretariatens insatser tillsammans med Stortingets har utgjort en helhet. Vi tackar alla medverkande.

Det är med glädje vi noterar pressens och massmediernas intresse för råds-sessionerna och det nordiska samarbetet. Deras medverkan är en viktig förutsättning för att sprida kännedom om hur den nordiska samarbetsviljan kan och bör vidareutvecklas. Ett varmt tack till mediernas företrädare.

Dagarna här i Oslo har gått fort, alltför fort. Många är nog de som har velat ha tid för en skidtur uppe vid Holmenkollen eller Voksenåsen eller för ett besök i en välförsedd bokhandel, där det t. o. m. har varit rea under dessa dagar. Man kan också ha besökt något av museerna. Men för de flesta av oss har arbetet dess värre inte givit sådana möjligheter. Trots detta lämnar vi Oslo med stor tacksamhet men också med litet vemod. Här har varit så trivsamt.

Till sist, herr president, har jag glädjen att på den svenska delegationens vägnar hälsa Nordiska rådet välkommet till Stockholm, där den 37:e sessionen, under förutsättning naturligtvis av plenarförsamlingens godkännande, kommer att äga rum under tiden 27 februari–3 mars 1989.

Än en gång: Varmt tack och på gjensyn!

Presidenten: Vi tackar Karin Söder för disse vennlige ord og for invitasjon til Stockholm neste år. Presidiet foreslår at rådets 37. sesjon holdes i Stockholm i perioden 27. februar–3. mars 1989. Kan rådet bifalle dette forslag? – Det er bifalt.

Vi er da kommet frem til dagsordenens punkt 23. Det er selve avslutningen. Jeg vil gjerne understreke at etter den strenghet jeg utviste i går for å få alle til å forkorte sine innlegg, kan jeg nå meddele at vi ligger over

en time foran timeplanen, så endelig er tiden kommet for de lange taler.

23

Sessionen avslutas

Syse: Kjære delegater! Georg Brandes' datter hadde til hensikt å utgi en bok med tittel "Ti år blant de ville". Bakgrunnen var hennes mangårige opphold i Norge. Jeg håper delegatene og andre tilstedeværende ved dette Nordiske Råd ikke har følt det på samme måte. Nå skal det også sies at Georg Brandes fikk stoppet sin datters bok. Mitt inntrykk av denne sesjonen er: Konstruktivt samarbeid, vilje til å finne løsninger og visjoner for fortsatt sterk utvikling av det nordiske samarbeid.

Men vi har så langt fra vært navlebeskuende. Generaldebatten bar preg av vilje til en konstruktiv analyse av vårt forhold til Europa, EF og utviklingen av et indre marked med de konsekvenser det vil få for de nordiske land. Som norsk representant må jeg få lov til å tilføye: Så omfattende EF- og Europa-debatt har ikke vi hatt her i huset siden 1972.

Professor Erling Bjøl beretter i en av sine bøker fra Danmark om jydsk sildefiskere som kastet en havkatt opp i lasten før de stevnet mot land. Havkatten spiste riktignok noen sild, men sikret sprudlende liv i resten.

Generaldebatten under Nordisk Råds 36. sesjon viste EF i en tilsvarende rolle som "havgatt". Spørsmålet om hvordan de ulike nordiske land skal forholde seg til utviklingen i EF, enkeltvis eller sammen, bidro til en vitalisering av Nordisk Råds debatt.

Ved sesjonens avslutning er det grunn til å bemerke at store deler av saksbehandlingen har tatt utgangspunkt i konkrete forslag fra Nordisk Ministerråd. Antallet ministerrådsforslag var høyt, og det er gledelig. Forslagene imøtekommer rekommandasjoner og krav som har vært stillet fra parlamentarisk side.

Regjeringene har også gitt løfte om at det ved kommende sesjon skal foreligge en ny økonomisk handlingsplan. Det føyer seg inn i rekken av positive bidrag fra regjeringene. Men dette forhindrer ikke at rådsforsamlingen etterlyser konkrete tiltak på flere områder. Fra parlamentarisk side er det satt stadig sterkere søkelys på miljøproblemene i nordisk sammenheng. Og vi savner her en klare-

re profil. Men de svar som er gitt fra Ministerrådets side, tolker jeg dithen at de involverte regjeringer umiddelbart vil gå i gang med å utmeisle et nordisk handlingsprogram for en felles miljøvernspolitikk og forvaltning. Jeg må kunne si at plenarforsamlingens tale på dette punkt har vært helt entydig.

Likeså er Tele-X saken et prosjekt som parlamentarikerne ikke finner grunn til å berømme regjeringene for. Det er beklagelig og et anslag mot nordismen at man ikke har maktet å finne frem til løsninger til tross for at saken nå har versert i så mange år. Jeg hadde håpet, og det understreket jeg også i min innledningsstale, at denne sesjon skulle ende opp med et klart vedtak når det gjaldt Tele-X. Når så ikke har skjedd, må jeg registrere det som en betydelig skuffelse, som også er kommentert fra mange av de parlamentariske delegater. Den nye frist som nå er satt, ca. to måneder ut i tid, er et pusterom. Men det skal heller ikke være mer. Nå må en beslutning på bordet. Herved er regjeringene advart!

Men som en fellesnevner vil jeg si at forhandlingene under denne sesjon har vært preget av konstruktive grep om viktige nordiske samarbeidstiltak. Disse vil gi uttelling i løpet av inneværende år og årene fremover. Vi skal gå fra hverandre i vissheten om at vi har en god arbeidsøkt bak oss.

Også under denne sesjonen har vi merket økt aktivitet fra de vestlige deler av Norden. De selvstyrende områder, Færøyene og Grønland, er kommet mer aktivt med i debatt og saksbehandling, ikke bare i saker som særlig angår dem selv, men også for å gi konstruktive bidrag til felles nordisk debatt.

I en debatt vi nylig hadde i Stortinget om overenskomsten om Det nordiske Utviklingsfond for Vest-Norden ble det understreket at det er i beste norske og nordiske interesse at vi får en bærekraftig økonomisk utvikling i Vest-Norden, på Grønland og Færøyene. Våre venner i vest skal vite at dette er en oppfatning som dekkes av hele Nordisk Råd.

Men vi kan like gjerne snu på formuleringen. Det er også av stor nordisk interesse at vi får saklige og politiske innkast fra hele Norden i den løpende saksbehandling i Rådet. Jeg har merket en gledelig tendens når det gjelder forslag som er ute til høring: Vestnordiske synspunkter kommer klarere frem slik vi har merket det under rådsforsamlingens drøftelser.

Heller ikke denne sesjonen har vært fri for debatt om det nordiske samarbeidets finansiering. Fra rådsforsamlingen har det kommet klare krav om en mer tilfredsstillende finansieringsordning. Det må bli større overensstemmelse mellom regjeringenes egne ambisjoner i retning av å forsterke samarbeidet på ulike områder og finansieringen av det samme samarbeidet. Men nordiske tiltak må ikke bestå i det å "finne på" ting man ellers ikke ville engasjert offentlige midler i.

Jeg går ut fra at de første signaler om hvilke finansieringsalternativer regjeringene samler seg om, vil foreligge i god tid før utvalgenes høstmøter i år, slik at Budsjett- og kontrollutvalget og Presidiet blir satt i stand til en realistisk behandling av budsjettet for 1989.

Også etter denne sesjon vil vi nok kunne se kommentarer om at Nordisk Råd heller ikke denne gang maktet å få til det virkelige "store sprang" framover – og det er det naturligvis mye i. Likevel er det en glede nok en gang å kunne konstatere at det nordiske samarbeidet er langt, langt mer enn gode ord og fromme ønsker.

Jeg hadde lyst til i denne forbindelse, for å få et blick utenfra på det vi gjør, å sitere fra den meget interessante boken "European Institutions":

"Likevel er Nordisk Råd-apparatet enda enklere enn det tilsvarende apparat i Benelux. De nordiske land har kunnet trekke lærdom av erfaringer og feilgrep i andre europeiske institusjoner. Det nordiske system er både funksjonelt og pragmatisk, – og gjenspeiler derved karaktertrekk hos de nordiske folk."

Vi får ta det til oss!

Og ved denne sesjon er det tatt en rekke skritt i riktig retning, til gagn for det nordiske folk. Men samtidig skal vi forlate sesjonen med en utålmodighet på det nordiske samarbeidets vegne – hvis ikke vi har ambisjoner om å komme stadig videre, kommer vi heller ikke dit.

Som jeg innledningsvis pekte på, gjelder dette ikke minst utfordringene i forbindelse med utviklingen i Europa. Og nettopp på dette området representerer denne sesjonen en meget verdifull – vi kunne vel kalle det ouverture.

Jeg hadde nesten lyst til å sitere Churchills ord etter slaget ved El Alamein:

“This is not the end. It is not even the beginning of the end. But it is perhaps the end of the beginning.”

Siden Europa er et stort mål, passer det også å sitere store ord.

La oss bruke erfaringene fra denne sesjonen som en verdifull inspirasjon i det kommende arbeidet for en fortsatt styrkelse av det nordiske samarbeid på det nordiske plan. Over Aula-inngangen ved Uppsala Universitet står innskriften:

“Att tänka fritt är stort – att tänka rätt är större”.

Dette mottoet får være ledetråden i det nordiske samarbeid.

På vegne av Presidiet uttrykker jeg ønsket om et godt og aktivt nordisk år – samtidig som jeg slutter meg til Karin Söders takk til Stortingets personale og alle de andre som har bidratt til en god gjennomføring av denne sesjon.

36. sesjon er med dette avsluttet. Vel hjem!

Sessionen avslutades kl. 13.55.

Godkännande av protokollen

Foranstående protokoll, som omfattar stenografiske referater av forhandlingene ved Nordisk Råds 36. sesjon i Oslo den 7.–11. mars 1988, er ført av rådets fungerende sekretær under sesjonen, sekretær i den norske delegasjon, generalsekretær Gudvin Låder Ve.

I samsvar med § 16 i arbeidsordningen for rådet godkjennes protokollen hermed.

For Nordisk Råds presidium

Jan P. Syse

Gerhard af Schultén

SAKER M. M.

Social- och miljöutskottets betänkande 2

över medlemsförslag A 763/s om stärkande av europeiskt samarbete på miljöområdet (Miljö-Eureka) samt ändringsförslag A 763Ä/s om främjande av det europeiska samarbetet på miljöområdet genom ett europeiskt miljömöte på hög nivå m. m.

(Medlemsförslaget väckt av Margrete Auken m. fl., se s. 454

Ändringsförslaget väckt av Margrete Auken, Lilli Gylendekilde, Dorte Bennedsen, Guðrun Helgadóttir och Kaj Poulsen, se s. 457

Betänkande 1, se Nordiska rådet, 35:e sess., s. 836)

Till Nordiska rådets social- och miljöutskott har hänvisats ett medlemsförslag om stärkande av europeiskt samarbete på miljöområdet (Miljö-Eureka). Utskottet har behandlat förslaget på sina möten i Stockholm den 29 januari 1987 och i Helsingfors den 22 februari 1987. Ändringsförslaget presenterades för utskottet den 22 februari och båda förslagen har behandlats av utskottet i Bergen den 26 juni och i Åbo den 11 november 1987 samt i Oslo den 6 mars 1988.

1. Medlemsförslaget

I medlemsförslaget hemställs,

att Nordiska rådet måtte rekommendera Nordiska ministerrådet att utarbeta ett konkret förslag till en dynamisk konstruktion för ett brett samarbete på miljöområdet – som är öppet för alla europeiska länder – genom inrättande av ett sekretariat som mottar, bearbetar och framlägger förslag till handlingsprogram för att begränsa gränsöverskridande föreningar och för att möta andra miljöproblem av internationell karaktär samt koordinera och utbreda existerande vetande och resultat från miljöövervakningsprogram och om teknologi m. m. för att möta internationella miljöproblem. Förslaget bör snarast läggas fram vid ett europeiskt miljöministermöte.

Förslagsställarna pekar på att föroreningarna av luft och vatten är ett ständigt ökande hot mot livsvillkor och miljö i Europa samt att existerande internationella arrangemang inte i tillräckligt hög grad har förmått förhindra eller reglera en förorening av miljön. Som en orsak till bristen på effektivitet i de internationella avtalen om begränsning av miljöförstörningen har framförts att endast ett fåtal centraleuropeiska länder har anslutit sig till de regionala avtalen om havsskydd och att det inte finns avtal som omfattar de centraleuropeiska ländernas förorening av floderna.

En annan orsak är att man ofta tillämpar consensusprincipen i internationella avtal varigenom flera förslag strandat på ländernas oenighet. Västtyska miljö- och inrikesministern tog 1984 initiativ till en internationell konferens om Nordjös förorening, som utmynnade i en rad avsiktsdeklARATIONER och konkreta förslag. Att inte heller denna konferens gav så goda resultat som man hoppats måste tillskrivas nordsjöländernas olika syn på föroreningarna och den omfattande användningen av consensusprincipen i de regionala konventionerna. Förslagsställarna anser att det finns ett trängande behov av ett initiativ och att detta initiativ måste ha en dynamik som främjar miljöförbättrande åtgärder i Europa. Som exempel på sådan dynamik nämns att grupper av europeiska länder ingår bindande avtal som går längre än de internationella konventionerna, den s. k. klubbstrategin. Denna har använts angående svaveldioxid (30%-klubben) bilavgaser, avfallsdumpning i havet och i en resolution underskriven av ett antal länder, att deponering av högradradioaktivt avfall under havsbotten täcks av Londonkonventionen och därför är förbjuden.

Mot bakgrund av att de nordiska länderna varit pådrivande bakom flera konventioner vore det naturligt, att de tog initiativ till att konkretisera den dynamik som med framgång använts under senare år genom att etablera ett samarbete, "Miljö-Eureka" som är öppet för alla europeiska länder. Kontinuiteten i samarbetet skulle tillgodoses administrativt genom upprättande av ett gemensamt sekretariat som mottar, bearbetar och lägger förslag till handlingsprogram för begränsning av gränsöverskridande föroreningar och andra internationella miljöproblem. En väsentlig del av sekretariatets arbete skulle bestå i att koordinera och sprida kunskap och resultat från miljöövervakningsprogram och om teknologi m. m. för att möta internationella miljöproblem. Deltagande av internationella miljöorganisationer och organisationer med miljöteknologi m. m. som specialitet skulle ytterligare stärka dynamiken.

2. Remissinstanser

Följande myndigheter, organisationer och institutioner har inkommit med uttalanden över medlemsförslaget:

Nordiska

De nordiska industriförbunds fellesorgan
Nordens fackliga samorganisation (NFS)

Danmark

Miljöministeriet
Foreningen Norden
Danmarks Naturfredningsforening
Greenpeace Danmark

Finland

Utrikesministeriet
Miljöministeriet
Vatten- och miljöstyrelsen
Ålands landskapsstyrelse
Luftvårdsföreningen

Island

Naturvernrådet
Islands Meteorologiske Institutt

Norge

Miljøverndepartementet
Norsk institutt for vannforskning (NIVA)
Norges naturvernforbund

Sverige

Statens naturvårdsverk
Institut för vatten- och luftvårdsforskning

2.1. Remissinstanser som tillstyrker förslaget

Nordens fackliga samorganisation (NFS) stödjer medlemsförslaget om en dynamisk konstruktion för ett brett samarbete på miljöområdet, som är öppet för alla europeiska länder. Detta samarbete kunde ytterligare förstärkas genom att verka för en utveckling som gagnade såväl den yttre miljön som arbetsmiljön. Samtidigt borde man sträva till att skapa en politisk strategi som främjar hela miljöområdet för att på detta sätt undvika att ett område prioriteras på bekostnad av ett annat.

En av orsakerna till de fackliga organisationernas prioritering av frågor om förhållandet mellan den yttre miljön och arbetsmiljön är att miljökra-ven kan vara – och är – medverkande till utveckling av produktionen och därmed förbättring av sysselsättningen. Vidare noterar NFS, att EG utlyst 1987 som europeiskt miljöår och att den Europeiska Fackliga Samorgani-sationen, EFS, där också de nordiska fackliga organisationerna verkar, tar aktivt del i detta arbete.

Mot denna bakgrund anser NFS att det också är viktigt att ett sekretariat upprättas såsom föreslås i medlemsförslaget. Ministerrådet bör då samtidigt beakta de resurser som de fackliga organisationerna kan erbjuda vid sidan av miljöorganisationerna.

Foreningen Norden, Danmark anser att de ökande gränsöverskridande föreningarna vittnar om de existerande globala och regionala konventionernas otillräcklighet. Foreningen stödjer därför alla åtgärder för utvidgat europeiskt miljösamarbete och anser det också viktigt att man – särskilt via det påtänkta sekretariatet – öppnar för samarbete även med icke-europeiska länder och att internationella miljöorganisationer m. fl. kan ingå i samarbetet.

Danmarks Naturfredningsforening tillstyrker varmt förslaget.

Greenpeace Danmark stödjer förslaget med det förbehållet att det skulle vara mest ändamålsenligt och resursbesparande om ett redan existerande sekretariat eller samarbetsorgan kunde föras upp till förslagets ambitionsnivå för ett Miljö-Eureka. Man kan dock inte se att så skulle vara fallet med någon av de existerande samarbetsorganen, även om ECE skulle vara en relevant samarbetsstruktur. Greenpeace instämmer i förslagets beskrivning av bristerna i det existerande internationella miljösamarbetet och konstaterar vidare, att det idag inte finns någon direkt förbindelse mellan de centrala administrationerna och det aktuellaste vetandet om alternativ till förening eller en förenande process.

Administrationerna får i bästa fall sådan kunskap genom bilaterala kontakter eller deltagande i konventionsmöten eller måste skaffa den genom arbetskrävande litteratursökning. För de nordiska länderna som har välutvecklad miljöteknologiindustri t. ex. för rökgasrening skulle det ligga en stor exportvinst i att förmedla kunskap om sådan teknologi i en struktur som den föreslagna Miljö-Eureka. Detta incitament genom utbredd kunskap skulle med fördel kunna kompletteras med en låneordning så att mindre bemedlade länder får ekonomiska möjligheter att ta de praktiska konsekvenserna av den miljö- och teknologiska kunskap som finns idag. En sådan låneordning med gynnsamma villkor och lång återbetalningstid ingår inte i medlemsförslaget men borde enligt Greenpeace ingå i de fortsatta övervägandena om Miljö-Eureka. Man kunde tänka sig bildande av en klubb kring denna låneordning och att lån ges på fördelaktiga villkor för köp av kunskap och teknologi inom klubben. Ju fler länder som ansluter sig till en sådan "miljöteknologiklubb" desto effektivare blir förmedlingen och användningen av kunskap.

Greenpeace instämmer också i behovet av ökad dynamik i det internationella miljösamarbetet och anser att man bör isolera de mest genstridiga länderna och ställa ut den till offentligt och internationellt beskådande och hjälpa de länder som har reella ekonomiska problem att investera i den miljömässiga sidan av produktionen. "Klubbstrategin" som omtalas i förslaget är den beslutsprocess som ligger bäst till för att främja konkret

miljösamarbete, till skillnad från consensusprincipen som leder till att besluten hamnar på en minsta gemensamma nämnare. Deltagande av organisationer som är oavhängiga av regeringar och ickeuropeiska länder skulle främja klubbstrategin, då det kan ge större publicitet och blir mer attraktivt för länder med större "miljömedvetenhet" som har intresse av att exportera egna miljökrav (av konkurrensskäl) och mer konkret av att exportera miljöteknologi.

Den föreslagna modellen ger enligt Greenpeace större möjligheter att hindra miljökatastrofer genom förebyggande och bindande avtal i stället för att endast reagera i efterhand. Bl. a. Helsingforskonventionen om Östersjön visar att det är möjligt att på miljöområdet överbygga den ideologiska klyftan öst-väst. Bred tillslutning till diskussioner och avtal om den gemensamma miljön blir därmed i sig en freds- och förtroendeskapande åtgärd. Bland de konventioner som bör kunna utvidgas nämns Pariskonventionen som 1986 försetts med ett tilläggsprotokoll om gränsöverskridande luftföroreningar som kompletterar Genèvekonventionen om samma ämne som huvudsakligen omfattar landmiljön.

Luftvårdsföreningen i Finland anser att förslaget till en effektivisering av det europeiska miljöskyddssamarbetet och till befrämjandet av informationsutbytet är värt att understödjas. Enligt luftvårdsföreningens uppfattning är det emellertid ännu skäl att överväga huruvida det är nödvändigt att inrätta ett separat sekretariat eller om man genom att utveckla de redan befintliga organisationerna och samarbetsformerna kunde vinna motsvarande slutresultat med mindre överlappande verksamhet och mindre kostnader.

Naturvernrådet i Island anser det naturligt att Norden tar initiativet till att bättre samordna krafterna och etablera ett bättre samarbete mellan de europeiska nationerna på detta område. Förslaget att ge ministerrådet i uppdrag att utarbeta förslag om samarbete mellan alla europeiska länder och snarast möjligt lägga fram förslaget för de europeiska miljöministrarna bör därför självklart stödjas av Island

Norges Naturvernforbund hänvisar till sina egna rekommendationer som grundats på en omfattande analys av miljögift- och föroreningsproblem med bistånd av landets främsta experter och stödjer helhjärtat medlemsförslaget. Dock föreslås, att det planerade sekretariatet ansluts till ett redan existerande större projekt eller forskningscenter.

Institutet för vatten- och luftvårdsforskning (IVL) i Sverige instämmer i medlemsförslagets beskrivning av bristerna i existerande internationella konventioner m. m. även om de framsteg som gjorts ej bör negligeras. För att komma vidare i snabbare takt behövs inte minst bättre mätdata. Under de senaste åren har remote-sensing-teknik såväl för analys av föroreningshalter i luft som för studium av storskaliga ekologiska effekter förbättrats avsevärt. En vidareutveckling av denna avancerade mätteknik skulle ligga väl till för ett Miljö-Eureka. IVL påpekar vidare, att en viktig orsak till

vissa länders negativa hållning i de aktuella frågorna torde vara att de bedömer att egna kostnader för reningsåtgärder blir större än vad skadorna i det egna landet motiverar. Balansen skulle kunna förändras om bättre reningsteknik funnits till hands. I många fall synes förutsättningarna finnas att utveckla denna reningsteknik och Sverige borde kunna bidra väsentligt härtill. Slutligen framhålles, att även en avancerad reningsteknik i första hand för försurande ämnen i rökgaser samt för kväveföreningar i industriella och kommunala utsläpp till marin miljö borde ingå i programmet för Miljö-Eureka.

2.2. Remissinstanser som i huvudsak avstyrker medlemsförslaget

De nordiske industriforbunds fellesorgan stödjer förslagets syfte att skapa större dynamik i internationella åtgärder mot gränsöverskridande luft- och vattenföroreningar men är inte övertygat om att det erforderliga samarbetet kräver upprättande av ett nytt gemensamt sekretariat, som skulle bli stort och resurskrävande. Däremot förordas ett fortsättande av "klubbstrategin" som visat sig ge den dynamik som efterlyses med hänvisning till att consensusprincipen verkar försenande. Förseningen är inte alltid till skada, men kan bättre motverkas med en "klubbstrategi" än med ett nytt internationellt sekretariat. För övrigt anser industriförbunden att namnet "Miljö-Eureka" kanske är olyckligt då det för tanken till Eureka-samarbetet som avser forskning och utveckling av teknologier.

Miljøministeriet i Danmark hänvisar till att regeringen avvisat ett liknande förslag då de problem med förmedling av information och kunskap som förslaget hänvisar till redan löses av existerande internationella organ, främst ECE, OECD, det nordiska samarbetet och EG.

"Klubbstrategin" bör även i framtiden användas men den förutsätter en viss gemensam förståelse av problemen och det måste därför noga övervägas när den är lämplig. Tillskapande av ett nytt samarbetsorgan skulle enligt ministeriet kunna ödelägga den tillit och det arbetsutrymme som byggts ut i det internationella miljösamarbetet och inte åstadkomma att flera länder skulle övervinna sina politiska och ekonomiska betänkligheter. Consensusprincipen är således inte ett hinder för internationella beslut utan en förutsättning för att få med så många som möjligt på bindande avtal.

Ministeriet anser liksom förslagsställarna att Tjeckoslovakien och Östtyskland (DDR) m fl centraleuropeiska länder borde delta i Pariskonventionen. Genom ECE och Londonkonventionen och bilateralt lägger Danmark press på DDR att begränsa även landbaserade utsläpp. Ett nytt samarbetsorgan skulle knappast ändra DDR:s inställning.

Utrikesministeriet i Finland erinrar om att konventionen om skydd för Östersjöns marina miljö som har undertecknats av alla Östersjöns kuststater, samt Pariskonventionen som de europeiska kuststaterna har under-

tecknat eller anslutit sig till berör havens förorening via floderna, som alltså på så sätt omfattas av internationella avtal, vilket förnekats i medlemsförslaget. Ministeriet vill inte instämma i kritiken av consensusprincipen. I det internationella miljösamarbetet är det omöjligt att tänka sig att internationella arrangemang skulle basera sig på röstningsprincipen. En nödvändig grund för samarbetet utgör de miljöskyddande åtgärder som avtalsstaterna vidtar inom ramen för den nationella beslutanderätten.

I samband med frågan om "klubbstrategi" understryker ministeriet att miljövärdssamarbetet inom ECE är öppet för alla europeiska länder. Ett deltagande begränsas endast av nationellt betingade faktorer i respektive länder. Vidare anser ministeriet att förslagets bedömning av Londonkonventionen är så till vida felaktig att bl. a. de nordiska länderna inom ramen för avtalet krävt att lagring av radioaktivt avfall havsbotten skulle förbjudas. Konventionen förbjuder nämligen redan avfallspill.

Förslaget om att grunda ett nytt sekretariat för att handlägga europeiska handlingsprogram på miljöskyddets område skulle enligt ministeriet innebära ett dubbelarbete med FN:s ekonomiska kommission för Europa ECE, i vars verksamhet alla europeiska stater deltar. Finland följer principen om att undvika skapande av parallella internationella organ, som försvagar en effektiv koncentration av resurserna och ett effektivt utnyttjande av existerande samarbetsarrangemang.

Miljöministeriet anser, att ECE erbjuder bästa möjliga samarbetsforum för alla länder i Europa och Nordamerika även på miljöskyddsområdet. Organisationens verksamhet har redan stabiliserats på flera miljöskyddssektorer och den kan avsevärt effektiviseras genom att politisk vilja visas för genomförandet av initiativen och ekonomiskt stöd anvisas för deras genomförande. Däremot betraktar miljöministeriet det inte som ändamålsenligt att inrätta nya samarbetsorganisationer (Miljö-Eureka). Den i medlemsförslaget avsedda politiska påstöten för en effektivisering av samarbetet och för genomförandet av nya initiativ kan förverkligas inom ECE. Finlands initiativ till behandlingen av miljöfrågor vid ett expertmöte som förverkligas som en del av uppföljningsprocessen inom säkerhetskonferensen KSSE är avsett som en sådan "saltvandsindsprötning" på hög nivå. Finlands delegation torde väcka ifrågasättande initiativ vid det uppföljningsmöte inom KSSE som börjar i Wien i november.

Ministeriet gör en detaljerad genomgång av ECE:s samarbete vad gäller miljövärd och -strategi, luftvärd, vattenskydd, energisparande teknologi och återanvändning av avfall, naturskydd samt bedömning av miljöpåverkningar och framhåller, att ECE:s verksamhet inte på det sätt som medlemsförslaget avser är öppen enbart för länder i Europa och Nordamerika utan alla medlemsländer deltar aktivt i arbetet. FN:s nuvarande finansieringskris innebär dock svårigheter för utvecklandet av de centralaste funktionerna även inom denna organisation. Medlemsländerna har givit ekonomiskt stöd till sådana projekt som de anser vara centrala. Bl. a. Norge och

Tyska förbundsrepubliken finansierar gemensamt en extra sekretariatsmedlems verksamhet inom luftvårdsområdet.

Vatten- och miljöstyrelsen ansluter sig till förslagsställarnas bedömning av nödvändigheten av internationell samverkan och finner förslaget i och för sig begrundat, men anser att ärendet borde utredas på den grundvalen att det föreslagna organets verksamhet skulle betonas vad gäller utvecklandet av de befintliga överenskommelserna och på deras koordinering samt på att komplettera vad som saknas dem emellan. Det skulle även vara av vikt att skapa permanenta kontakter till de organisationer som utvecklar ny miljöskyddsteknologi. *Vatten- och miljöstyrelsen* anser dock att det redan på europeiskt plan finns tillräckligt med möjligheter att effektivisera miljöskyddet. Utvecklings- och koordineringsorganet för miljöskyddsöverenskommelserna behöver inte starta utanför de nuvarande organisationerna, utan t. ex. ECE kunde utgöra ram för det nya organet.

Luftvårdsföreningen anser, att förslaget till effektivisering av det europeiska miljöskyddssamarbetet och till befrämjande av informationsutbytet är värt att understödjas. Enligt luftvårdsföreningens uppfattning är det emellertid ännu skäl att överväga huruvida det är nödvändigt att inrätta ett separat sekretariat eller om man genom att utveckla de redan befintliga organisationerna och samarbetsformerna kunde vinna motsvarande slutresultat med mindre överlappande verksamhet och mindre kostnader.

Miljøverndepartementet i Norge ställer sig positivt till syftet med förslaget men anser inte att upprättandet av ett nytt "Miljö-Eureka" skulle vara det bästa sättet att angripa de internationella miljöproblemen. Bl. a. hänvisas till att länder från både öst och väst redan samarbetar inom ECE, FN:s miljöprogram UNEP och den europeiska säkerhetskonferensen (KSSE). Departementet påpekar även att Norge deltar i ett antal kommittéer och arbetsgrupper i samarbetsorgan som OECD, Nordiska ministerrådet, Nato, Europarådet, EF, Eureka och IUCN (Internationella unionen för skydd av naturresurser) samt har bilaterala avtal med flera länder om begränsning av miljöskador. Departementet menar sålunda att det redan finns alla organisationer som erfordras och att insatserna bör inriktas på att förbättra samarbetet inom befintliga fora. En ytterligare organisation skulle bara leda till mer byråkrati och möjligen försvaga arbetet i dessa. Det är inte bristen på organisation utan bristen på politisk vilja och ekonomiska möjligheter i olika länder som hindrar bättre samarbete mot miljöproblemen i Europa.

Norsk institutt for vannforskning (NIVA) anser att förslaget att sprida information om gränsöverskridande luftföroreningar och arbetet för att reducera dessa är ett positivt initiativ men erinrar om att de nordiska länderna redan deltar i ett förpliktande samarbete bl. a. inom ECE. Huruvida det finns behov av ett nytt organ är en fråga om nationell förvaltningspraxis och vad man anser lämpligt. Dock anser NIVA att inrättande av Eureka-projektet inte tillför saken något nytt, då det redan finns ett Eureka-

samarbete där Norge deltar genom Industridepartementet och Norges tekniskt-naturvetenskapliga forskningsråd.

Statens naturvårdsverk i Sverige instämmer i förslagsställarnas bedömning att det ännu återstår åtskilligt arbete innan uppställda miljömål nåtts men kan inte dela förslagsställarnas tro att dessa mål skulle nås i snabbare takt med hjälp av ett nyupprättat, från FN-systemet eller andra bestående system fristående sekretariat, ett Miljö-Eureka, med en av förslagsställarna inte närmare angiven politisk ledning eller finansiell förankring. Miljöpolitikens förverkligande är, enligt verkets uppfattning, en fråga om staters politiska vilja och deras ekonomiska förmåga snarare än antalet internationella sekretariat.

2.3. Remissinstanser som inte tar direkt ställning till medlemsförslaget

Ålands landskapsstyrelse omfattar i princip alla strävanden som är ägnade att begränsa spridningen av skadliga gränsöverskridande föroreningar men kan icke bedöma huruvida inrättande av det föreslagna sekretariatet i något avseende direkt skulle beröra landskapet Åland. Vid utarbetandet av det eventuella sekretariatets verksamhetsprogram förutsätter dock landskapsstyrelsen att man känner till och beaktar att sekretariatet bör informera och höra åländska myndigheter när det gäller sådana föroreningsfrågor som är av gränsöverskridande karaktär och berör åländskt territorium.

Islands meteorologiske institutt samarbetar med den meteorologiska världsorganisationen (WMO) om bl. a. föroreningar över stora områden, s. k. bakgrundsförorening och ser bl. a. fram mot samarbete mellan WMO och IAEA om information i fall av atomkraftolyckor. Föroreningar av det slag som nämns i det föreliggande medlemsförslaget är av liten omfattning i Island och det tekniska och geografiska arbetsområdet för ett eventuellt Miljö-Eureka skulle vara av annat slag än institutets, som därför ej kan ytterligare uttala sig i saken.

3. Ändringsförslaget

I ändringsförslaget hemställs,

- att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att
 - arbeta för att samtliga relevanta länder i öst- och västeuropa tas med i konventionerna genom att framlägga självständiga förslag härom och genom att fasthålla att EG-länderna också i fortsättningen bevarar sin självständiga förhandlingsfrihet inom ramen för konventionerna, så att den så kallade klubb-strategin ytterligare kan främjas,
 - att avsätta resurser för att den nordiska politiken på luft- och havsföroreningsområdet kan presenteras som väldokumenterade förslag, gärna förberedda tillsammans med andra likasinnade nationer,

- att utarbeta en plan för hur man på nationell likaväl som internationell nivå kan samordna den forskningsmässiga, tekniska och politiska insatsen mot gränsöverskridande föroreningar fram till Nordiska rådets 36:e session, på så sätt att man överallt söker fasthålla principen att förorenaren betalar,
- att fortsätta strävandena att hålla ett europeiskt miljömöte på hög nivå och härvid särskilt arbeta för antagande av ett samarbetsprojekt avseende utvecklingen av energibesparande och miljövänliga energi- och industriprocesser med ringa eller ingen avfallsproduktion, och för utvecklingen av effektiv reningsteknik både i den nationella teknologiska utvecklingen och i internationellt ekonomiskt och teknologiskt samarbete.

Ändringsförslaget har ej undergått remissbehandling.

4. Utskottet

Utskottet noterar, att remissinstanserna är delade. Medan alla tillstyrker syftet att tillföra det internationella miljöarbetet ökad dynamik, tvekar cirka hälften av remissinstanserna angående nyttan av den i medlemsförslaget skisserade konstruktionen med ett extra sekretariat. Några remissinstanser ser uppgifter för ett fristående sekretariat i t. ex. utveckling av ny avancerad mätteknik, medan andra menar att sådana uppgifter bäst handhas inom ECE. Remissinstanser som representerar regeringarna ställer sig mest tveksamma till att gå vidare med "klubbstrategin" genom att inrätta ett särskilt organ och påpekar att "consensusprincipen" är grundläggande i det internationella samarbetet generellt och att "klubbstrategin" bara kan användas i vissa fall och efter noggrann övervägning av lämpligheten.

Vid sin behandling av ministerrådsförslaget *B 71* om handlingsplan mot luftförorening noterade utskottet, att det förelåg beröringspunkter mellan detta förslag, som till större delen berör insatser för att främja det internationella samarbetet mot luftföroreningar och medlemsförslaget om Miljö-Eureka.

Utskottet fann vid presentationen av ändringsförslaget, att ställningstagande krävde vidare överväganden och anmälde till rådet att utskottet beslutat fortsätta behandlingen av de båda förslagen efter sessionen.

Rådet antog rekommendation nr *13/1987* på grundval av ministerrådsförslaget om handlingsplan mot luftföroreningar. Rekommendationen lyder sålunda:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att utarbeta en handlingsplan mot luftförorening byggande på framlagt ministerrådsförslag och innehållande förslag om ökad forskning, analyser etc men även en prioritering av insatserna. Planen bör beakta de synpunkter som framförts av Nordiska rådets kommunikations-, kultur- samt social- och miljöutskott. Planen bör också innehålla förslag till konkreta politiska initiativ

inom de områden som nämns i slutkommunikén från den internationella luftföreningenskonferensen i september 1986.

Frågan om luftföreningarna behandlades också vid utskottets möte med miljöministrarna i Stockholm den 7 maj 1987 varvid utskottet framhöll behovet av ökad samordning mellan de nordiska länderna av deras uppträdande i miljöfrågor på internationellt plan. Detta gällde enligt utskottets uppfattning både mer ingående sakliga förberedelser och bättre dokumentation. Utskottet betonade både vid sessionen och i sina överläggningar med ministrarna i maj att det nordiska handlandet i miljöfrågor med internationell räckvidd borde bygga på konkreta nationella åtgärder, löpande samråd inom Norden och samordning i internationella fora.

Utskottet ser det föreliggande medlemsförslaget och ändringsförslaget som en naturlig vidareföring av dess synpunkter vad gäller det nordiska agerandet på ett vidare europeiskt och internationellt plan.

Utskottet instämmer i medlemsförslagens bedömning i att luftföreningarna måste få sin lösning på internationellt plan men anser inte att inrättande av ett Miljö-Eureka skulle bidra till en bättre eller snabbare lösning av dessa problem. Bakgrunden till utskottets bedömning är att det ej torde vara brist på lämpliga beredande organ som för närvarande är flaskhalsen i detta arbete, utan snarare en brist på politisk vilja och/eller ekonomiska medel i enskilda länder. Utskottet vill i detta sammanhang erinra om att Nordiska rådet i slutet av 1987 tillsatt en särskild kommitté för att värdera behovet av gemensamma eller samordnade nordiska insatser inom bl. a. det internationella miljö- och biståndssamarbetet och andra frågor i anslutning till den nordiska representationen i internationella organisationer. De frågor som tas upp i medlemsförslagen är enligt utskottets uppfattning en naturlig arbetsuppgift för denna kommitté.

Utskottet vill vidare mot bakgrund av att ministerrådets arbete med handlingsplanen mot luftföreningar, som innefattar viktiga internationella förhandlingar, befinner sig i ett inledande skede, framhålla att ministerrådet bör avsätta ökade resurser för att presentera väldokumenterade förslag på internationellt plan, grundade på nordisk politik på luft- och havsföreningensområdet, samt att dessa förslag där så är lämpligt bör förberedas tillsammans med andra länder med likartade ståndpunkter. Utskottet vill slutligen särskilt framhålla ändringsförslagens tanke på att man särskilt bör arbeta för antagande av samarbetsprojekt avseende utvecklingen av energibesparande och miljövänliga energi- och industriprocesser med ringa eller ingen avfallsproduktion, och för utvecklingen av effektiv reningsteknik både i den nationella utvecklingen och i internationellt ekonomiskt och teknologiskt samarbete.

Med denna hemställan till presidiet har utskottet tagit ställning till medlemsförslaget och ändringsförslaget och föreslår därför att Nordiska rådet ej företar sig något ytterligare med anledning av de båda förslagen.

Oslo den 7 mars 1988

Brit Jørgensen (A)

Anna-Kaarina Louvo (Kok)

Grethe Lundblad (s)

Lauri Metsämäki (Sdp)

Sten Svensson (m)

Valgerður Sverrisdóttir (F)

Ingrid I. Willoch (H)

Marjatta Väänänen (K)

Förman

Lena Öhrsvik (s)

Reservation

Lilli Gyldenkilde og Dorte Bennedsen kan ikke tilslutte sig Social- og Miljøudvalgets forslag om, at Nordisk Råd ikke skal foretage sig yderligere i anledning af medlemsforslag A 763/s om en styrkelse af det europæiske samarbejde på miljøområdet (Miljø-Eureka) med senere ændringsforslag.

Vi er af den opfattelse, at de tiltag, der er foreslået i ændringsforslaget har en sådan karakter, at de bør gennemføres i forbindelse med et nyt samarbejdsprogram på miljøområdet.

En del af remissinstanserne har taget afstand fra det oprindelige forslags tanke om at oprette et selvstændigt sekretariat og i stedet foreslået, at man udnytter et eksisterende apparat, f. eks. ECE.

Dette har forslagsstillerne taget til følge i ændringsforslaget. Derfor er det efter reservanternes opfattelse mere logisk at fastholde ændringsforslagets tiltag.

Med henvisning til dette henstiller vi,

at Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd at

- arbejde for, at samtlige relevante nationer i Øst- og Vesteuropa inddrages i konventionerne, ved at fremlægge selvstændige forslag herom og ved at fastholde, at EF-landene også fremover bevarer deres selvstændige forhandlingsfrihed i konventionerne, så den såkaldte klubstrategi kan fremmes yderligere,
- at afsætte ressourcer til, at den nordiske politik på luft- og havforureningsområdet kan fremlægges som veldokumenterede forslag, gerne forberedt med andre ligesindede nationer,
 - at udarbejde en plan for hvordan man nationalt såvel som internationalt kan samordne den forskningsmæssige, den tekniske og den politiske indsats mod den grænseoverskridende forurening inden 37. session idet man overalt søger at fastholde prin-

- cippet om, at forureneren betaler,
- at fortsætte bestræbelserne for at afholde et europæisk miljømøde på højt niveau, og her særligt arbejde for vedtagelsen af et samarbejdsprojekt med henblik på udviklingen af energibesparende og miljøvenlige energi- og industriprocesser med ringe eller slet ingen affaldsproduktion og til udviklingen af effektiv rensningsteknik, både i den nationale teknologiske udvikling og i internationalt økonomisk og teknologisk samarbejde.

Oslo, den 7. marts 1988

Dorte Bennedsen (s)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Medlemsforslag

om styrkende av europeiskt samarbejde på miljøområdet (Miljö-Eureka)

(Väckt av Margrete Auken samt Dorte Bennedsen, Lilli Gyldenkilde, Guðrún Helgadóttir, Anker Jørgensen, Karin Kjølbro, Hanna Kvanmo, Kaj Poulsen, Jens Steffensen och Pirkko Turpeinen)

(Social- och miljöutskottets betänkande 1, se Nordiska rådet, 35:e sess., s. 836

Remissyttranden, se supplement)

Den grænseoverskridende forurening af luft og vand er en stadig større trussel mod levevilkårene og miljøet generelt i Europa.

Forureningen søges idag begrænset og reguleret af en række globale og regionale konventioner og aftaler. Mange af de internationale regler har været i kraft i mere end et årti.

Forureningssituationen i Østersøen, Nordsøen og Middelhavet og de omfattende skader som følge af forureningen viser, at de internationale aftaler ikke i tilstrækkelig grad har kunnet imødegå og regulere forureningen. Der kan gives mange forklaringer på dette. En årsag er, at kun få af de centraleuropæiske lande er involveret i de regionale havmiljøbeskyttelseskonventioner, og at der ikke idag findes aftaler, der omfatter de centraleuropæiske landes forurening af floderne.

En anden årsag er, at man ofte opererer med konsensus-princippet i de internationale konventioner. Selv om dette princip i nogle sammenhænge har vist sig produktivt, har det ofte ført til at forslag om miljøforbedrende tiltag er strandet på landenes uenighed.

I 1984 tog den vesttyske miljø- og indenrigsminister initiativ til afholdelse af den første internationale konference om Nordsøens forureningstilstand. Initiativet affødtes netop af en erkendelse af, at de internationale konventioner havde behov for en "saltvandsindsprøjtning".

Udfaldet af konferencen blev da også en række hensigtserklæringer om en øget indsats i konventionerne og en række konkrete forslag hertil.

Desværre er det nødvendigt idag at erkende åbent, at heller ikke Nordsøkonferencen gav så gode resultater som ønsket. Dette må igen i høj grad skyldes Nordsølandenes forskellige syn på forureningen og konsensusprincippet's brede anvendelse i de regionale konventioner.

Forslagsstillerne er af den opfattelse, at der er et meget påtrængende behov for et initiativ til at forbedre og fremme det europæiske samarbejde på miljøområdet. Med erfaringerne fra de sidste mere end 10 års konventionsarbejde og på baggrund af resultaterne fra Nordsøkonferencen er det væsentligt, at initiativet har en dynamik der fremmer miljøforbedrende tiltag i Europa.

Denne dynamik kunne være, at skiftende grupper af europæiske lande kan indgå bindende aftaler om tilslutning til miljøforbedrende tiltag, der er mere vidtgående end dem, der lige nu og her kan opnås enighed om i de internationale konventioner.

De nordiske lande har allerede med stor held anvendt denne dynamik, der populært kaldes "klubstrategien":

- 21 lande - den såkaldte 30% klub - har underskrevet en erklæring om at nedbringe emissionen af svovldioxid med 30% og har dermed lagt pres på de lande, der overhovedet ikke vil nedsætte deres bidrag til forureningen, bl. a. Polen og England, der er de største netto-eksportører af forsurende stoffer.

- I sommeren 1985 underskrev et flertal af lande i den såkaldte 10-landes klub en aftale mod bilernes forurening: Danmark, Finland, Norge, Sverige, Canada, Liechtenstein, Schweiz og Østrig.

- I marts 1985 enedes Nordisk Ministerråd om at fremlægge en erklæring i de internationale dumpningskonventioner, hvori man søger tilslutning til det nordiske synspunkt, at dumpning af affald i havet er en uacceptabel bortskaffelsesmetode.

- I Londonkonventionen har en række lande underskrevet en resolution, der fastslår, at deponering af højradioaktivt affald under havbunden dækkes af Londonkonventionen, og at de derfor er forbudt.

De nordiske lande har ligeledes været den drivende kraft bag flere konventioner, bl. a. Genevekonventionen om grænseoverskridende luftforurening samt London- og Oslokonventionerne om dumpning af affald.

Det ville på baggrund af ovenstående være en naturlig følge, at de nordiske lande tager initiativ til at konkretisere den dynamik, der med succes er anvendt gennem de seneste få år. Dette kunne gøres ved etablering af et samarbejde ("Miljøureka") der er ÅBENT FOR ALLE EURO-PÆISKE lande.

Administrativt ville kontinuiteten i samarbejdet kunne tilgodeses ved oprettelse af et FÆLLES SEKRETARIAT, der modtager, bearbejder og fremlægger forslag til HANDLINGSPROGRAMMER til begrænsning af grænseoverskridende forurening samt til imødegåelse af andre miljøproblemer af international karakter. Endvidere ville en meget væsentlig del af sekretariatets arbejde bestå i at *koordinere og udbrede eksisterende viden og resultater fra miljøovervågningsprogrammer samt om teknologi m. m. Til imødegåelse af internationale miljøproblemer.*

Deltagelse af internationale miljøorganisationer samt organisationer med

miljøteknologi m.m. som speciale vil yderligere kunne styrke dynamikken.

Med henvisning til dette henstilles,

at Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd at udarbejde et konkret forslag til en dynamisk konstruktion til et bredt samarbejde på miljøområdet – der er åbent for alle europæiske lande – gennem oprettelsen af et sekretariat, der modtager, bearbejder og fremlægger forslag til handlingsprogrammer til begrænsning af grænseoverskridende forurening samt til imødegåelse af andre miljøproblemer af international karakter, samt koordinere og udbreder eksisterende viden og resultater fra miljøovervågningsprogrammer samt om teknologi m.m. til imødegåelse af internationale miljøproblemer. Forslaget søges snarest muligt fremlagt ved et europæisk miljøministermøde.

København, Reykjavík, Tórshavn, Oslo og Helsingfors, den 7. maj 1986

Margrete Auken (SF)

Dorte Bennedsen (S)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Guðrún Helgadóttir (Ab.)

Anker Jørgensen (S)

Karin Kjølbro (Tvfl)

Hanna Kvanmo (SV)

Kaj Poulsen (S)

Jens Steffensen (KrF)

Pirkko Turpeinen (Skdl)

Ändringsförslag

om främjande av det europeiska samarbetet på miljöområdet genom ett europeiskt miljömöte på hög nivå

(Väckt av Margrete Auken, Dorte Bennedsen, Lilli Gyldenkilde, Guðrún Helgadóttir och Kaj Poulsen)

(Social- och miljöutskottets betänkande 1, se Nordiska rådet, 35:e sess., s. 836)

Den gränsoverskridande forurening udgør en stadig større trussel mod miljøet og den menneskelige sundhed. De internationale konventioner har ikke i tilstrækkelig grad været istand til hverken at kontrollere eller fjerne forureningsstruslen. Flere og flere steder gir naturen op.

I 1986 blev vi i særlig grad gjort opmærksom på at naturens smertegrænse er overskreden: hullerne i stratosfærens ozonlag over polerne, ilt døden i Kattegat og Østersøen og forureningskatastrofen på Rhinen.

Det danske folketing vedtog den 10. februar 1987 *enstemmigt* en opfordring til regeringen om at forbedre indsatsen mod den grænsoverskridende forurening i Europa. Dette skal ifølge vedtagelsen ske ved, at regeringen arbejder for at samtlige relevante nationer i Øst- og Vesteuropa inddrages i konventionerne, og ved at regeringen fastholder, at EF-landene også fremover bevarer deres selvstændige forhandlingsfrihed i konventionerne, så den såkaldte klubstrategi kan fremmes yderligere. Regeringen skal desuden afsætte ressourcer til at den danske politik på luft- og havforureningsområdet kan fremlægges som veldokumenterede forslag, gerne forbedret i et nordisk samarbejde og med andre ligesindede nationer. Endeligt skal den danske regering orientere folketingets miljø- og planlægningsudvalg om møderne i konventionerne og resultatet heraf, samt udarbejde en plan for, hvordan man nationalt såvel som internationalt kan samordne den forskningsmæssige, den tekniske og den politiske indsats mod den grænsoverskridende forurening inden den 1. januar 1988, idet princippet om at forurenere betaler fastholdes.

De nordiske lande har den 28. januar 1987 fremlagt forslag om det europæiske miljø-samarbejde til ESK-konferencen i Wien. De nordiske lande foreslår et *ekspertmøde* i samarbejde med ECE (Forenede Nationers Økonomiske Kommission for Europa), der skal diskutere og forberede

beslutninger på vigtige miljøområder. De nordiske lande nævner behovet for effektive midler til at beskytte planter og dyr og deres leveområder: koordineret kontrol med grænseoverskridende transporter af miljøfarligt affald; udvikling af en hurtig informationsudveksling og samarbejde i forbindelse med miljøkatastrofer. De nordiske lande understreger behovet for, at ekspertmødet koordineres med igangværende aktiviteter i konventionerne m. m.

Desuden foreslår de nordiske lande afholdelse af et *Europæisk miljømøde på højt niveau* (ministerplan). Det første – og hidtil eneste – europæiske miljømøde på højt niveau fandt sted i 1979. Her vedtog de europæiske lande *Genèvekonventionen* (om grænseoverskridende luftforurening i ECE-regionen) og en *deklaration om miljøteknologi*.

De nordiske lande foreslår, at et nyt møde på højt niveau skal diskutere resultaterne af beslutningerne i 1979 samt vedtage passende beslutninger på baggrund af arbejdet i expertmødet. Det kan forudses at især deklARATIONEN om miljøteknologien vil blive diskuteret på et sådant møde, ikke mindst efter Nordisk Råds internationale luftforureningskonference i september efterlyste et samarbejdsprojekt på dette område.

Forslagsstillerne anser, at indholdet af dagsordenen vedtaget enstemmigt i det danske folketing den 10. februar, samt indholdet i det nordiske forslag til sikkerhedskonferencen i Wien, svarer til indholdet af den foreslåede rekommandation vedrørende Miljø-Eureka (*se Tillæg 1 och 2*). *Forslagsstillerne er på denne baggrund enig med flertallet af remisinstanserne, der har givet udtryk for, at det er ECE-samarbejdet der skal styrkes istedet for at oprette et nyt sekretariat.* Vi mener derfor at indholdet af den danske dagsorden bør anbefales af Nordisk Råd, og Nordisk Råd bør udtrykke sin støtte til de nordiske regeringers forslag om afholdelse af et miljømøde på højt niveau.

Med henvisning til dette henstilles,

at Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd at

- arbejde for, at samtlige relevante nationer i Øst- og Vesteuropa inddrages i konventionerne, ved at fremlægge selvstændige forslag herom og ved at fastholde, at EF-landene også fremover bevarer deres selvstændige forhandlingsfrihed i konventionerne, så den såkaldte klubstrategi kan fremmes yderligere,
- at afsætte ressourcer til, at den nordiske politik på luft- og havforureningsområdet kan fremlægges som veldokumenterede forslag, gerne forberedt med andre ligesindede nationer,
- at udarbejde en plan for, hvordan man nationalt såvel som internationalt kan samordne den forskningsmæssige, den tekniske og den politiske indsats mod den grænseoverskridende forurening inden 36. session idet man overalt søger at fastholde princippet om, at forureneren betaler,
- at fortsætte bestræbelserne for at afholde et europæisk miljømøde

de på højt niveau, og her særligt arbejde for vedtagelsen af et samarbejdsprojekt med henblik på udviklingen af energibesparende og miljøvenlige energi- og industriprocesser med ringe eller slet ingen affaldsproduktion og til udviklingen af effektiv rensningsteknik, både i den nationale teknologiske udvikling og i internationalt økonomisk og teknologisk samarbejde.

København og Reykjavík, den 20. februar 1987

Margrete Auken (SF)

Dorte Bennedsen (S)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Guðrún Helgadóttir (Ab.)

Kaj Poulsen (S)

*TILLÄGG 1***Folketinget 1986–87, Forslag om motiveret dagsorden**

(Den 10. februar 1987)

Af *Margrete Auken* (SF), *Erik Holst* (S), *Ahlmann-Ohlsen* (KF), *Skrumsager Skau* (V), *Lone Dybkjær* (RV), *Addi Andersen* (CD), *Steffensen* (KRF), *Ove Jensen* (FP) og *Tinning* (VS):

Folketinget opfordrer regeringen til at forbedre indsatsen mod den grænseoverskridende forurening i Europa ved

1. at arbejde for, at samtlige relevante nationer i Øst- og Vesteuropa inddrages i konventionerne, ved at fremlægge selvstændige forslag herom og ved at fastholde, at EF-landene også fremover bevarer deres selvstændige forhandlingsfrihed i konventionerne, så den såkaldte klubstrategi kan fremmes yderligere,

2. at afsætte ressourcer til, at den danske politik på luft- og havforureningsområdet kan fremlægges som veldokumenterede forslag, gerne forberedt i et nordisk samarbejde og med andre ligesindede nationer,

3. at udarbejde en plan for, hvordan man nationalt såvel som internationalt kan samordne den forskningsmæssige, den tekniske og den politiske indsats mod den grænseoverskridende forurening inden den 1. januar 1988, idet man overalt søger at fastholde princippet om, at forureneren betaler og

4. ved løbende at orientere miljø- og planlægningsudvalget om møderne i konventionerne og resultatet heraf.

Tinget går herefter over til næste sag på dagsordenen.

*TILLÄGG 2***Draft Proposal 1987-01-28**

Proposal submitted by the Delegations of Denmark, Finland, Iceland, Norway and Sweden concerning the further development of environmental protection

The participating States,

Aware of the importance of the protection and improvement of the environment in the interest of present and future generations;

Reaffirming the provisions on environmental co-operation in the Final Act of the Conference on Security and Co-operation in Europe;

Stressing the importance of the Economic Commission for Europe in developing co-operation in the field of environment;

Referring to the constructive results of the ECE high-level meeting on the Protection of the Environment in November 1979, and in particular to the Convention on Long-Range Transboundary Air Pollution and the Declaration on Lowland Non-Waste Technology.

1. The participating States decide to convene a meeting of experts, in co-operation with the ECE, for the enhancement of environmental co-operation, *inter alia*, by discussing and preparing appropriate resolutions, declarations or conventions on important issues. Such issues should be:

- further development of effective measures for the comprehensive protection of flora, fauna and their habitats
- establishment of a harmonized and co-ordinated control over the trans-boundary movement of hazardous wastes and the consideration of selected aspects of the control of potentially hazardous chemicals
- development of early notification, exchange of information and co-operation in the event of environmental emergencies.

2. The proposed expert meeting should be closely co-ordinated with other arrangements or activities carried out between the participating States, in the framework of the ECE or in other appropriate fora.

3. The participating States further recommend the Economic Commission for Europe to convene a high-level meeting on the protection of the environment in order to:

- review and evaluate the implementation of the decisions taken at the high-level meeting on the protection of the environment in 1979,
- adopt appropriate resolutions, declarations or conventions taking into account the results of the aforementioned expert meeting.

The participating States decide to invite representatives of the ECE to present contributions in the course of the work of the meeting of experts.

The meeting of experts will be convened in . . . It will begin its work on . . . and its duration will not exceed . . . weeks.

The Government of . . . will designate the Executive Secretary of the meeting. This designation should be agreed upon by the participating States. The services of a technical secretariat will be provided for by the host country.

Other rules of procedure, working methods and the scale of distribution of the expenses of the CSCE will, *mutatis mutandis*, be applied to the meeting of experts. The results of the meeting of experts will be transmitted to the ECE for consideration and utilization of its work.

Kulturutskottets betänkande

över medlemsförslag om bevarandet av kulturhistoriskt värdefulla miljöer samt kulturföremål och kulturminnesmärken i Norden

(Medlemsförslaget väckt av Eiður Guðnason, m. fl., se s. 486

Remissyttranden, se supplement)

Till kulturutskottet har hänvisats medlemsförslag om bevarandet av kulturhistoriskt värdefulla miljöer samt kulturföremål och kulturminnesmärken i Norden. Medlemsförslaget har behandlats vid möten 29–30 januari, 11–12 maj, 10–14 augusti och 10 november 1987.

1. Medlemsförslaget

I medlemsförslaget föreslås en samordning av nordiska insatser i syfte att bevara kulturhistoriskt värdefulla miljöer, kulturföremål och minnesmärken, och gemensamma nordiska insatser i UNESCO och andra internationella organisationer för att ge bevarandet av kulturföremål och kulturminnesmärken större uppmärksamhet.

Förslagsställarna konstaterar i motiveringarna till medlemsförslaget att kulturhistoriskt värdefulla miljöer samt kulturföremål och kulturminnesmärken i Norden i dag är allvarligt hotade. Nya insatser för att bevara det nordiska kulturarvet t. ex. på områden som arkitektur och byggnadsmiljö behövs därför. Resurser för att restaurera historiska byggnader och monument har inte, enligt förslagsställarna, avsatts i tillräcklig utsträckning för att motverka den miljöförstörelse som äger rum.

I förslaget hänvisas till bl. a. den internationella konferens om luftföroreningar som Nordiska rådet genomförde i Stockholm den 8–10 september 1986. I slutkommittén från konferensen i Stockholm framfördes, vid sidan av förslag om forskning på olika områden för att minska luftföroreningarna, förslag om ett fördjupat kulturellt samarbete i syfte att bevara och restaurera kulturföremål och kulturminnesmärken som snabbt riskerar att utplånas. Konferensen uppmanade till internationella samarbetsprojekt på området.

Förslagsställarna anser det vara angeläget att få till stånd ett närmare samarbete mellan ansvariga myndigheter i Norden, museer samt forsk-

nings- och utbildningsinstitutioner, i syfte att utforma insatser på nordisk nivå som syftar till att bevara och restaurera minnesmärken och hela miljöer. Genom aktiva insatser inom UNESCO och inom det europeiska samarbetet på området kunde de nordiska länderna även bidra till att ge en lösning av dessa problem, som i hög grad är internationella, större uppmärksamhet. Ett aktuellt program som nämns i medlemsförslaget är EUROCORE (European Project on Conservation and Restoration) som planeras bli ett projekt inom ramen för EUREKA. Avsikten med EUROCORE är att utveckla tekniska standarder och europeiska riktlinjer för undersökning och behandling av monument.

2. Remissyttranden

Följande myndigheter, institutioner och organisationer har avgivit yttrande om medlemsförslaget:

Nordiska

Nordiska institutet för samhällsplanering (NORDPLAN)
 Nordiska samarbetsnämnden för humanistisk forskning (NOS-H)
 Styregruppen för nordisk vidareutbildning af konservatorer
 Nordiskt samiskt institut

Danmark

Miljøministeriet
 Dansk kulturhistorisk Museumsforening
 Håndværksrådet
 Kommunernes Landsforening
 Københavns Magistrat
 Frederiksberg Kommune

Finland

Undervisningsministeriet
 Miljöministeriet
 Finlands UNESCO-kommission
 Museiverket
 Riksarkivet
 Byggnadsstyrelsen
 Finlands Akademi
 Finlands kommunförbund
 Finlands svenska kommunförbund
 Ålands landsskapsstyrelse

Island

Utrikesministeriet
Islands Nationalmuseum

Norge

Norsk kulturråd
Norges UNESCO-kommission
Norges almenvitenskapelige forskningsråd
Norske kommuners sentralforbund
Riksantikvaren
Statens museumsråd
Norske kunst- og kulturhistoriske museer

Sverige

Universitets- och högskoleämbetet
Riksantikvarieämbetet och Statens historiska museer
Statens kulturråd
Statens konstmuseer
Nordiska museet
Riksarkivet
Statens naturvårdsverk
Svenska kommunförbundet
Folkbildningsförbundet

Remissorganen har genomgående en positiv inställning till medlemsförslaget. I många yttranden framförs konkreta förslag till åtgärder som närmare bör utredas, bl. a. ett särskilt program för studier av nedbrytning, konservering och vård av kulturminnen och kulturföremål på nordiskt plan. Genom ett årligt anslag för ett sådant programarbete föreslås ett nordiskt samarbete, där det praktiska genomförandet fördelas på lämpliga institutioner i de enskilda länderna. Vidare framförs förslag om ett nordiskt forskningsinstitut för forskning i förändringar i naturförhållanden och deras inverkan på kulturarvet, samt forskning i nödvändiga konserveringsmetoder. Förslag om gemensam nordisk vidareutbildning inom ramen för **NORDPLAN**'s verksamhet förs även fram, liksom förslag om anslag för att möjliggöra ökad utbytestjänstgöring mellan berörda myndigheter och institutioner.

Under remissbehandlingen har remissorganen ombetts anlägga synpunkter särskilt på följande frågor:

- möjligheten till ökat samarbete inom samhällsplaneringen för att bevara kulturhistoriskt värdefulla miljöer och minnesmärken
- behovet av och möjligheterna till gemensamma nordiska insatser vid restaureringen av historiska byggnader och monument
- behovet av ökat forskningssamarbete för att utveckla nya och förbättrade konserveringsmetoder

- behovet av en eventuell gemensam nordisk/europeisk utbildning för hantverkare
- möjligheterna till nordiska insatser i anslutning till UNESCO's och Europarådets arbete, och i andra internationella sammanhang.

I det följande redogörs för de synpunkter remissinstanserna har anlagt på ovan nämnda frågor.

2.1 Generella synpunkter på medlemsförslaget och på frågan om ökat samarbete inom samhällsplaneringen

2.1.1 Nordiska remissyttranden

Nordiska institutet för samhällsplanering (NORDPLAN) framhåller att NORDPLAN bör kunna bidra till att övervinna de hinder som utgörs av olikheter i utbildning, ideologi och arbetssätt liksom organisatoriska och juridiska förhållanden som är i vägen om man önskar uppnå en ökad integrering i en samordnande samhällsplanering. Institutet har tidigare arbetat för en ökad integration av den sociala sektorn i samhällsplaneringen. Ett liknande initiativ skulle kunna tas med inriktning på bevarandefrågor.

Styregruppen för nordisk vidareutbildning af konservatorer anser att Nordiska rådet bör arbeta på flera områden för att motverka en nedbrytning av det nordiska kulturarvet i framtiden. Restaureringen av historiska byggnader och monument är i detta sammanhang ett aktuellt ämne.

Nordiskt samiskt institut anser medlemsförslagets intentioner i sin helhet vara värda understöd. I ett större sammanhang bör speciell vikt läggas vid insatser för att bevara kulturminnesmärken, föremål och kulturmiljöer med anknytning till stam- och urbefolkningssamhällen. Detta bör ske i nära samråd med den lokala befolkningen som är anknuten till forntidsminnena materiellt, historiskt och andligt. Ur samisk synpunkt är det viktigt att eftersträva en harmonisering av fornminnesvården och museilagstiftningen i de nordiska länderna. Sameinstitutet pekar särskilt på möjligheterna att använda den norska fornminneslagen som modell, då denna lag mest långtgående värnar om samiska kulturminnen.

2.1.2 Danska remissyttranden

Miljøministeriet meddelar i sitt svar att undervisningsministeriet och kulturministeriet inte har några kommentarer till medlemsförslaget. Miljøministeriet ansluter sig till den uppfattning som kommer till uttryck i medlemsförslaget. Ministeriet är av den uppfattningen att skyddet av det kulturella arvet i Danmark på de aktuella områdena kan stärkas ytterligare och åtgärder i den riktningen har vidtagits eller är under planering. För närvarande pågår arbetet med lagstiftningsinitiativ som bl. a. medför registreringsplikt för kommuner för byggnader uppförda före 1940 samt en plikt till bevaringsplanering utgående från helhetsbedömningar. Nordiskt

samarbete har ägt rum inom ramen för NORDPLAN, som på ett naturligt sätt i undervisningen kan ta upp gemensamma nordiska frågor i relation till planerings- och bevarandefrågor. Ministeriet pekar även på hur viktig informationsverksamheten är för bevarandet av kulturarvet.

Dansk kulturhistorisk Museumsforening har en positiv inställning till föreliggande förslag. Föreningen föreslår bl. a. ett samarbete kring bevarandet av gamla träfartyg.

Håndværksrådet uttalar sitt stöd för förslaget.

Kommunernes Landsforening har inte några kommentarer till förslaget.

Københavns Magistrat hänvisar till skrivelser från Miljøkontrollen och Københavns Bymuseum. *Miljøkontrollen* framhåller att det är en allmän uppfattning att materialskador övervägande beror på luftföroreningar genom utsläpp av svaveldioxid. Största delen av luftföroreningarna i Köpenhamn beror på inhemska källor. För svaveldioxid utgör det inhemska bidraget ca 2/3 och det utländska 1/3. Svaveldioxiden härstammar primärt från kraftverk och andra eldningsanläggningar. I skrivelsen hänvisas till att Danmark har fattat beslut om åtgärder som minskar utsläppen av svaveldioxid med 50 % till 1995 i jämförelse med nivån 1980, och att man från dansk sida i EG och andra internationella organisationer arbetar för att få de övriga europeiska länderna att vidta motsvarande åtgärder.

Københavns Bymuseum uttalar sympati för förslaget om nordiskt samarbete för att bevara kulturhistoriskt intressanta miljöer och minnesmärken. En väsentlig förutsättning är dock att man nationellt och kommunalt försöker precisera vad som är värt att bevara och hur stort konserveringsbehovet är, genom ett grundligt registreringsarbete som kräver ökade resurser. Genom ökat samarbete i nordisk regi kan man lokalt få erfarenheter och kunskaper av andras insatser på området.

Frederiksberg Kommune anser att man bör överväga ändamålsenligheten av att vid uppgörandet av stadsplaner genomföra en registrering av det aktuella området utgående från en kulturpolitisk bedömning.

2.1.3 *Finländska remissyttranden*

Undervisningsministeriet hänvisar till yttranden från ministeriets högskole- och vetenskapsavdelning samt från Finlands UNESCO-kommision. Ministeriet omfattar de synpunkter som framförs i yttrandena. *Högskole- och vetenskapsavdelningen* anser att medlemsförslaget är aktuellt och bör understödas. Bevarandet av kulturmiljöer anses ha tillgodosetts tämligen väl i lagstiftningen. Däremot har kulturarvet ofta förbigåtts i beslutsprocessen. Frågan om bevarandet måste därför granskas utgående från kultur- och samhällspolitiken som helhet. Gemensamt och i samförstånd borde man först besluta hur högt åtgärderna för att bevara kulturarvet skall värderas i förhållande till andra mål i samhället. Vidare bör brådskande åtgärder vidtas för att bekämpa de skador som den snabba luftföroreningen har givit upphov till. För att garantera bevarandet av

kulturarvet har man redan globalt börjat vidta åtgärder. I detta arbete är också de regionala samarbetsprojekten viktiga, eftersom man i dem kan beakta lokala förhållanden och särdrag. Samarbetet mellan de nordiska länderna på området bör därför understödjas. *Finlands UNESCO-kommision* understöder medlemsförslaget. Ett samarbete mellan de nordiska länderna anses nödvändigt både i fråga om forskning, dokumentering och bevarande.

Miljöministeriet konstaterar att den förstörelse som de försurande luftföroreningarna förorsakar kulturmiljön av stenmaterial är slutgiltig. Luftföroreningarnas verkningar kan man inte förhindra ens i museiförhållanden, utan en långsam förstörelse hotar till och med omsorgsfullt förvarat biblioteks- och arkivmaterial, konstverk och textilier. Miljöministeriet anser att alla kostnader som förorsakas av förbud mot miljöföroreningar och av reparationer av redan inträffade skador bör medtas i de lönsamhetskalkyler som utgör bas för näringslivets åtgärder. Kampanjer för att ändra allmänhetens och företagens attityder föreslås på nordiskt plan. En snabb effektivisering av det nordiska samarbetet på området förordas. Den konferens Riksantikvarieämbetet och Statens historiska museer arrangerar i Stockholm i april 1987 ses som ett första steg mot ett sådant samarbete.

Museiverket finner det väckta medlemsförslaget både aktuellt och viktigt. De samhällsorgan som har ansvaret för bevarandet av kulturarvet behöver ökade resurser, både vetenskapligt utbildad personal och disponibla medel, enbart för dokumentering av det nuvarande tillståndet. Enligt museiverket visar resultaten av hittills gjorda utredningar tydligt att varken de nationella eller internationella åtgärderna för att motverka luftföroreningar är tillräckliga. Redan när lönsamhetskalkylerna inom näringslivet görs upp bör sådana kostnadsfaktorer inberäknas som uppkommer till följd av förbud mot miljöförstörelse. För att detta skall bli möjligt krävs åtgärder för att förändra attityderna hos allmänheten och företagen. Det föreslås att Nordiska rådet arbetar för en sådan förändring av attityderna.

Riksarkivet omfattar de synpunkter som framläggs i medlemsförslaget och anser det viktigt att förslaget förverkligas.

Byggnadsstyrelsen anser förslaget vara viktigt. Vid restaurering och renovering av kulturhistoriskt värdefulla byggnader har byggnadsstyrelsen strävat till att i nära samarbete med museiverket utveckla en ombyggnadsideologi som beaktar de kulturhistoriska värdena. Byggnadsstyrelsen konstaterar med tillfredsställelse att en attitydförändring i positiv riktning har skett på 1980-talet.

Finlands akademi, Statens humanistiska kommission, framhåller att dagens teknokultur har förändrat naturförhållandena i Norden och att speciellt luftens försurning förorsakar avsevärda skador på kulturarvet. Detta gäller både den omgivande naturen, kulturmiljön, arkivmaterial, bibliotekssamlingar och konstverk som byggnader. Med konserverings- och restaureringsåtgärder kan nedbrytningen fördröjas men sällan helt

förhindras. Ett speciellt problem utgör det tidiga träbaserade papperet som har egenskaper som gör att detta långsamt förstörs. Detta innebär att i stort sett alla böcker, tidningar och arkivmaterial från 1880-talet till våra dagar är hotade om man inte kan börja tillämpa de masskonserveringsmetoder som är under utveckling. Det är samhällets skyldighet att förse de antikvariska myndigheter och forskningsinstitut, vilka bär ansvar för det nationella kulturarvet, med tillräckliga resurser för forskning och utbildning av vetenskapligt skolad personal. Då kulturarvet och miljöförhållandena är tämligen likartade i Norden finns det allt skäl att fördjupa samarbetet på nordisk bas. Samarbetet bör koncentreras till utbyte av erfarenheter, kursverksamhet, forskning kring nya konserverings- och restaureringsmetoder samt utbildningsfrågor. Ett aktivt samarbete med internationella institutioner såsom ICCROM bör fördjupas. I yttrandet pekas även på de avsevärda skador som förorsakas av graffiti applicerad på byggnadsminnesmärken och statyer.

Finlands kommunförbund konstaterar att man i Finland under de senaste 30 åren har fäst relativt mycket uppmärksamhet vid bibehållandet av den nationella kulturtraditionen. Under denna tid har flera lagar stiftats enligt vilka staten, kommunerna och olika samfund har arbetat för att uppnå de uppställda målen. Som ett resultat av detta arbete har flera betydelsefulla skyddsåtgärder vidtagits på lokal nivå. Om ett nordiskt eller mera internationellt samarbete kan ge nya impulser och bidra till att uppställda mål kan nås, är förslaget gott och värt att understödjas.

Finlands svenska kommunförbund understöder de förslag till åtgärder som ingår i medlemsförslaget. Förbundet framhåller att ansträngningar även borde inriktas på att snabbt avlägsna orsakerna till skadegörelsen och överföra kostnadsansvaret på dem som förorsakar skadeverkningarna.

Ålands landsskapsstyrelse uttalar stöd för en samordning av nordiska insatser i syfte att bevara kulturhistoriskt värdefulla miljöer och kulturföremål. Landsskapsstyrelsen föreslår att en speciell nordisk fond inrättas, från vilken det vore möjligt att anhålla om stöd för att bevara särskilt värdefulla objekt.

2.1.4 Isländska remissyttranden

Utrikesministeriet meddelar att Island som enda nordiska land inte har undertecknat UNESCO-överenskommelsen om bevarandet av kultur- och naturarvet.

Islands Nationalmuseum framhåller i sitt yttrande att Island otvivelaktigt stöder åtgärder i syfte att förhindra en förorening av miljön i framtiden och därmed rädda kulturminnen och miljöer från att ödeläggas, även om Island inte ännu lider av dessa problem. Ett godkännande av medlemsförslaget förordas.

2.1.5 Norska remissyttranden

Norges UNESCO-kommission noterar med glädje att Nordiska rådet riktar uppmärksamhet mot bevarandet av kulturhistoriskt värdefulla miljöer, samt kulturföremål och minnesmärken i Norden. Kommissionen tackar för det stöd som ges UNESCO's arbete.

Norges almenntjenestekapelige forskningsråd anser det vara av stort värde att de problem och uppgifter som gäller förvaltningen av kulturminnen och det gemensamma nordiska kulturarvet tas upp i Nordiska rådet. Det bör på ett stort antal områden finnas möjligheter till både regionala och samnordiska projekt med likartade problemställningar.

Norske kommuners sentralforbund ansluter sig till medlemsförslaget.

Riksantikvaren ser det nordiska samarbetet på kulturminnesområdet som både nödvändigt och som en särskilt viktig del av ett internationellt engagemang. Kontakten mellan kulturminnesmyndigheterna i Norden är god, bl. a. genom en etablerad mötesverksamhet och genom kontakter på bilateral bas. Ett ökat engagemang i nordiska projekt är dock knappast möjligt inom Riksantikvarens nuvarande resursramar. En förstärkning av möjligheterna att utvidga ett sådant arbete genom insatser från Nordiska ministerrådet skulle hälsas med glädje.

Statens museumsråd ger sitt fulla stöd till ett nordiskt samarbete för att bevara kulturhistoriska miljöer, byggnader och minnesmärken. Rådet föreslår att en utställning som kan visas i hela Norden produceras gemensamt av museerna, i syfte att påverka attityderna. Vidare föreslås att förhållandena registreras för att möjliggöra en prioritering av uppgifterna och rädda de mest utsatta byggnaderna. För detta föreslås två nordiska stipendier på 3–4 år, ett på det naturhistoriska och ett på det kulturhistoriska området.

Norske kunst- og kulturhistoriske museer stöder medlemsförslaget och anser det vara viktigt att en nordisk fackmiljö byggs upp. Det understryks i yttrandet att de kulturhistoriska intressena bör fås med i samhällsplaneringen i större utsträckning än för närvarande. Vidare understryks att kulturminnesvården bör få större plats i utbildning och information, särskilt i utbildningen av olika typer av samhällsplanerare.

2.1.6 Svenska remissyttranden

Universitets- och högskoleämbetet anser ett nordiskt samarbete för bevarandet av kulturhistoriskt värdefulla miljöer vara välkommet. Genom de nordiska ländernas varierande förutsättningar och historia har olika synsätt vuxit fram för såväl behandlingen av de stora monumenten som hanteringen av den mer vardagliga bebyggelsen. En vidgad diskussion skulle betyda avsevärt för en bättre förståelse för restaureringens kärnfrågor och kunna motverka alltför skilda synsätt hos arkitekter, ingenjörer och förvaltningstjänstemän i de nordiska länderna. En gemensam nordisk vidareutbildning, förslagsvis inom ramen för NORDPLAN kan vara ett led

i strävandena att utveckla en gemensam syn på det nordiska kulturarvet och bevarandefrågor.

Riksantikvarieämbetet och *Statens historiska museer* konstaterar att medlemsförslaget lyfter fram behovet och nyttan av fastare nordiskt samarbete inom en rad fält. I yttrandet hänvisas till Europarådets konvention om byggnadsvärden. I konventionen behandlas behovet av integration i samhällsplaneringen i stort för en aktiv bevarandepolitik. Konventionen behandlar även luftföroreningsproblematiken. Riksantikvarieämbetet och Statens historiska museer har uppmärksammat regeringen på problemen och fått i uppdrag att utarbeta ett handlingsprogram för kampen mot luftföroreningar och deras skadeverkningar på kulturminnen och kulturföremål. Vidare har initiativ tagits till ett nordiskt symposium som syftar till att kartlägga situationen i Norden, prioritera åtgärder samt finna former för framtida arbetsfördelning. Resultaten från detta symposium (som arrangerades den 22–23 april 1987) bör kunna utnyttjas som underlag för Nordiska rådets initiativ. Vidare har initiativ tagits till en stor utställning på Historiska museet i Stockholm i syfte att skapa insikt och väcka opinion. Utställningen har erbjudits de övriga nordiska länderna som vandringsutställning. Genom insatser från Nordiska kulturfonden kunde utställningen erbjudas länder utanför Europa som ett led i gemensamma aktioner mot luftföroreningar. Riksantikvarieämbetet och Statens historiska museer pekar även på det samarbete som har inletts med Nordiska rådet i och med parlamentarikerkonferensen i Stockholm i september 1986 angående luftföroreningar och deras inverkan på miljön. I yttrandet föreslås att man inom ramen för det nordiska samarbetet etablerar ett särskild programområde för studier av nedbrytning, konservering och vård av kulturminnen och kulturföremål. En programsekreterare med till sig knutna beredningsgrupper bestående av experter från de enskilda länderna skulle svara för programområdet. Genom ett årligt anslag för programarbete, utbildningsplanering, resekostnader samt informations- och publiceringsinsatser skulle en bas etableras för nordiskt samarbete där det praktiska genomförandet fördelas på lämpliga institutioner i de enskilda länderna beroende på projektets art och innehåll. Två tunga projektområden kan i ett sådant samarbete tänkas vara en ambulerande byggnadsutbildning kopplad till intressanta restaureringsprojekt och en databank som bas för fortsatt forskningsutvecklingsarbete inom området nedbrytning/konservering. Förutom medel för dessa insatser bör enligt förslaget ett särskilt anslag upprättas för att stimulera utbytestjänstgöring mellan myndigheter och institutioner inom programområdet. Beträffande möjligheten till ökat samarbete inom samhällsplaneringen uttalas att en gemensam nordisk satsning borde kunna finna en plattform inom undervisning och forskning på NORDPLAN.

Statens kulturråd är helt positiv till medlemsförslaget. Kulturrådet hänvisar i huvudsak till remissvaret från Riksantikvarieämbetet och Statens historiska museer. Kulturrådet inbjöd nordiska representanter för museer-

nas organisationer och myndigheter till ett seminarium i mars 1987 om museifrågor och museipolitik. Vid seminariet berördes föreliggande medlemsförslag och relaterades de genomgående positiva reaktioner förslaget väckt. Mötet var det första i sitt slag. En sammanfattning av samarbetsbehovet i Sverige ingår i budgetpropositionen 1987. Den av regeringen inleda översynen av kulturminnesvården kommer att redovisas 1987/88. I samband med ett ekologiprojekt kommer frågor om kulturhistoria och naturmiljöförändringar att tas upp.

Statens konstmuseer anser att det inte går att hysa några förhoppningar om att man med nya restaureringsinsatser eller metoder skall kunna begränsa, hejda eller motverka miljöförstörelsen. Det går inte att restaurera mot miljöförstörelse. Den enda framkomliga vägen är att på alla sätt försöka begränsa förstörelsen genom politiskt fattade beslut. Besluten måste innebära inskränkningar i privatbilismen och strängare krav på rening av avgaser och industriutsläpp.

Nordiska museet anser att kulturvården bör bli ett positivt och självklart inslag i samhällsplaneringen. Då skapas förutsättningar för en aktiv kulturvård.

Riksarkivet betonar i sitt yttrande särskilt det skrivna ordets och bildens betydelse. Arkiven har en dubbelroll då de dels bevarar handlingar av stor betydelse för det kulturella arvet, dels dokumenterar föremål och byggnader som utgör andra delar av de nordiska kulturskatterna. Då det gäller tekniska kunskaper och metoder finns goda förutsättningar för att inom Norden arbeta gemensamt och mera rationellt än om varje land för sig söker nationella lösningar. De nordiska riksarkiven bör vara representativa i ett kommande nordiskt samarbete på kulturvårdsområdet.

Svenska kommunförbundet framhåller att ökat nordiskt samarbete inom samhällsplaneringen skulle kunna ge värdefulla erfarenheter för de svenska kommunernas fysiska planering om samarbetet genomförs t. ex. i form av utvärderingar och jämförelser av samhällsinsatser och effekter av lagstiftning. Kommunförbundet tillstyrker yrkandena i medlemsförslaget.

Folkbildningsförbundet tillstyrker förslaget och vill särskilt framhålla folkbildningsorganisationernas möjlighet att bidra med en kulturhistoriskt inriktad studieverksamhet.

2.2 Gemensamma nordiska insatser vid restaureringen av historiska byggnader och monument

2.2.1 Nordiska remissyttranden

NORDPLAN ser inga starka skäl för en gemensam nordisk finansiering av restaureringar av historiska byggnader och monument. Frågan bör tas upp först om man kan påvisa en mycket ojämn fördelning mellan länderna av bevarandeprojekt för vilka de nordiska länderna har ett starkt gemensamt intresse.

Styregruppen for videreudannelse af konservatorer föreslår ett samarbete kring t. ex. en kartläggning av de erfarenheter som redan finns på restaurerings- och stadsförnyelseområdet. Vidare föreslås registrering av äldre byggnader och monument i Norden, och åtgärder för att stimulera de traditionella byggnadshantverken. Dessutom anser gruppen att man bör ta upp gamla hantverk till kritisk granskning och anpassa dem till nutida bruk, samt ge hantverkare en teoretisk och praktisk fortbildning på restaureringsområdet.

2.2.2 *Danska remissyttranden*

Miljøministeriet konstaterar att det faktum att länderna på många sätt har en likartad kultur kan utgöra grund för utbyte av erfarenheter som kan vara till nytta för arbetet nationellt. Vid det nordiska symposiet enades man om att goda förutsättningar förelåg för att nå betydliga fördelar genom en arbetsfördelning och ett effektivt informationsutbyte inom Norden.

2.2.3 *Finländska remissyttranden*

Finlands UNESCO-kommission anser dokumenteringen av de miljöer och monument som håller på att förstöras eller är hotade vara en mycket viktig uppgift som genast bör påbörjas.

2.2.4 *Svenska remissyttranden*

Riksantikvarieämbetet och Statens historiska museer framhåller att Norden utgör en kulturhistoriskt homogen region med likartad eller identisk byggnadsmaterialanvändning. Erfarenhetsutbyte över gränserna har därför inom Norden ovanligt mycket att ge. Samarbete i form av projekt där samtliga inblandade yrkeskategorier deltar kunde tillsammans med uppföljande seminarier och rapporter bygga upp en bred erfarenhet som alla länder är i behov av. Nordiskt projektsamarbete ställer krav på resurser av de som deltar i samarbetet. Denna typ av resurser saknas i dag på de nationella institutionerna vilket leder till svårigheter att praktiskt genomföra i och för sig lättfunna projekt.

Statens kulturråd anser att ett medvetet och planerat erfarenhets- och tjänsteutbyte kring några aktuella restaureringsprojekt borde prövas snarast och utvärderas. Samband med vidareutbildnings- och forskningsinsatser blir därvid naturligt.

Statens naturvårdsverk konstaterar att frågor rörande forskning och utveckling kring restaurering och konservering av kulturhistoriskt värdefulla byggnader ligger utanför naturvårdsverkets ansvarsområde. För att kunna åstadkomma den nödvändiga begränsningen av svavel och kvävedioxiderna i Europa behövs studier som kvantitativt beskriver orsaks samband mellan utsläpp av försurande ämnen och grad av miljöeffekt. Ett utvidgat nordiskt samarbete om korrosion på byggnader och kulturhistoriska minnesmärken bör därför även inkludera den aspekten.

Statens konstmuseer förordar att man väljer ett gemensamt konkret objekt för ett praktiskt utvecklingsarbete inom restaurering och konservering. Ett från svensk sida lämpligt objekt skulle kunna vara Vadstena slott. Ett sådant större gemensamt projekt skulle kunna bli en praktisk skola för konservatorer och hantverkare och möjligen bli en modell för omhändertagande av andra kulturhistoriskt omistliga nordiska miljöer. En för Nordiska rådet önskvärd uppgift vore dessutom att stöda en inventering i Norden av kulturhistoriskt värdefulla miljöer för att få en uppfattning om den sammanlagda volymen, vilka objekt som bör prioriteras och vilka samlade insatser som kan göras samt i vilken utsträckning de olika ländernas särskilda erfarenhet skulle kunna komma till mer allmän nytta.

Nordiska museet framhåller att träbebyggelsen i Norden utgör ett unikt bidrag till det europeiska bygnadsbeståndet. Forskningsprojektet "Den nordiska trästaden" initierat under början av 1970-talet av ICOMOS (International Council on Monuments and Sights) och Nordens riksantikvarier, koncentrerades kring bevarandefrågor i trästadsbebyggelsen. Tiden är enligt museet mogen för en rad forskningsinsatser av liknande typ som det nämnda projektet. Nordiska museet föreslår därför ett samarbete mellan berörda museer och universitetsinstitutioner i de nordiska länderna kring temat "Landsbygdens träbebyggelse". Ett sådant projekt borde också kunna kopplas till Europarådets landsbygdkampanj 1987–88. Det är även väsentligt att i konserveringsarbetet eftersträva ökat samarbete.

Svenska kommunförbundet anser att gemensamma nordiska insatser för restaurering kunde tänkas få en inriktning på forskning kring historien och utvecklingen av tekniker och metoder för skydd, renovering och underhåll. Här skulle kunna byggas vidare på arbeten som redan gjorts om typiskt nordiska företeelser som träarkitekturen.

2.3 Behovet av ökat forsknings-samarbete

2.3.1 Nordiska remissyttranden

NORDPLAN framhåller de goda egna erfarenheter man har av nordiskt samarbete inom utbildning och forskning. Omfattningen av den utbildning och forskning medlemsförslaget gäller förmodas inte vara större än att ett nordiskt samarbete vore rationellt.

Nordiska samarbetsnämnden för humanistisk forskning (NOS-H) anser att de frågor som tas upp i medlemsförslaget främst är ett ärende för de nationella forskningsråden. Det kunde vara ändamålsenligt att utföra vissa uppgifter i institut och laboratorier inom en nordisk samarbetsram. NOS-H har inte tidigare stött forskningsprojekt på området men kan hädanefter tänkas göra det.

Styrelserna för nordisk vidareutbildning av konservatorer konstaterar att forskningen på restaureringsområdet dessvärre är ringa utvecklad i Norden. De erfarenheter man bygger på är importerade från Sydeuropa.

Det är mycket viktigt att vi själva i Norden driver en egen forskningsutveckling. Material, miljö och klimat är likartade i Norden och därför kunde man med stor fördel bedriva en samnordisk forskning och förlägga denna till de institutioner i Norden där det för tillfället finns den största expertisen på olika områden. En god idé vore att upprätta några expertgrupper i Nordiska ministerrådets regi, för att pröva möjligheterna att lösa vissa specifika problem. En nordisk arbetsgrupp för bevarande av kyrkor finns redan, men den finansieras av enskilda institutioner i Danmark, Norge och Sverige. Det vore bättre om sådana grupper upprättades och finansierades av ministerrådet.

2.3.2 *Danska remissyttranden*

Miljöministeriet framhåller att frågan om nya restaurerings- och konserveringsmetoder är särskilt aktuell i anslutning till de skador på byggnader, fornminnen och föremål som uppstår till följd av luftföroreningar. Ministeriet lägger stor vikt vid åtgärder för att motverka dessa skador. Vid det gemensamma nordiska symposiet diskuterades konkreta forskningsprojekt inom stenkonsivering, metallkonsivering och skydd av museiföremål.

Håndværksrådet hoppas att såväl de nordiska som de europeiska initiativ som har tagits för att finna renoveringsformer för att undvika förvittring av byggnadsmaterial ger positiva resultat. Projekt och forskning som stöder detta arbete välkomnas av *Håndværksrådet*.

2.3.3 *Finländska remissyttranden*

Undervisningsministeriets högskole- och vetenskapsavdelning anser det vara viktigt att få i gång ett forskningssamarbete. Länderna borde sinsemellan snabbt komma överens om formerna för samarbetet. Oberoende av om man stannar för en gemensam forskningsanstalt eller någon annan samarbetsform förutsätter utbildningen, forskningen och dokumenteringen ett avsevärt tillägg i finansieringen.

Miljöministeriet anser det vara skäl att överväga grundandet av ett samnordiskt forskningsinstitut för att utreda förändringarna i naturförhållandena samt erforderliga konserveringsmetoder. Institutet borde stå i nära kontakt med olika forskningscentra på området.

Finlands UNESCO-kommission framhåller att det krävs omedelbara åtgärder för att den forskningsverksamhet som gäller orsakerna till förstörelsen skall kunna utvecklas. Den förvittring av kalk- och sandstensytor som är en följd av luftföroreningar kan inte förhindras med traditionella konserveringsmetoder. Forsknings- och utbildningssystemet för hela konserveringsbranschen bör utvecklas kraftigt och speciell uppmärksamhet fästas vid de metoder med vilka förstörelsen av miljöer och monument kan förhindras eller hejdas.

Museiverket framhåller att det krävs både ett tvärvetenskapligt och

internationellt samarbete för att övervaka och eliminera de skadliga miljöförändringarna förorsakade av teknokulturen. Ett samarbete på nordisk nivå kunde bäst förverkligas genom grundandet av ett nordiskt forskningsinstitut för forskning i förändringar i naturförhållanden och deras inverkan på kulturarvet, samt en forskning i nödvändiga konserveringsmetoder. Institutet skulle knyta kontakter till andra nordiska myndigheter och utbildningsinstitutioner och till motsvarande internationella institutioner, speciellt ICCROM (International Center for the Study of the Preservation and Restoration of Cultural Property. Rome).

Riksarkivet betonar att de inrättningar som ansvarar för kulturminnesmärkena saknar möjligheter att själv bedriva forsknings- och utvecklingsarbete på grund av bristande monetära och laboratorieresurser samt den knappa tillgången på personal som fått forskarutbildning. Ett gemensamt forskningsinstitut för de olika konserveringsbranscherna skulle göra det möjligt att undersöka de faktorer som påverkar de olika materialens hållbarhet och utvecklandet av metoder som kunde hejda den förstörelse som hotar dessa material.

2.3.4 *Norska remissyttranden*

Norsk kulturråd ser det som förtjänstfullt att man på nordiskt plan intensifierar arbetet för värn och konservering av kulturhistoriska minnesmärken och går in för gemensam forskning på området.

Norges almenlivenskapelige forskningsråd anser att det på ett antal områden finns behov av ny kunskap som underlag för effektivare åtgärder. Den nedbrytning som orsakas av miljöfaktorer är sannolikt ett större problem än man hittills har varit klar över i Norden. Speciellt viktig för Norden är kunskapen om bevarandet av träbyggnader och murar under köldpåverkan. Forskningsrådet har ett program för traditions- och kulturförmedlande forskning och forskning om kulturminnesvård. Nya universitetsämnen i konserveringskunskap, kulturförmedling och byggnadsvård är under planering. Som grund för en intensivare forskningsinsats i kulturminnessektorn står det norska kulturminnesregistret centralt. Registreringen som genomförs i landets alla kommuner omfattar alla byggnader byggda tidigare än 1900, i vissa områden fram till mellankrigstiden. Med det stora antalet träbyggnader är det ett speciellt ansvar för Norge att prioritera insatser på detta område. Detta kommer till uttryck i det samarbete som har etablerats mellan internationella organisationer och Riksantikvaren om att genomföra internationella träkonserveringskurser vid Norges tekniska högskola i Trondheim.

2.3.5 *Svenska remissyttranden*

Universitets- och högskoleämbetet anser att behovet av ökat forsknings-samarbete är väl dokumenterat. Det behövs ökade kunskaper om t. ex. luftföroreningarnas inverkan på vårt murade äldre byggnadsbestånd. En

fördjupad forskning i begreppet material och ekologi inom äldre byggnader är önskvärd. Svenskt deltagande i ett nordiskt och europeiskt samarbete kan kräva att resurserna för den svenska forskningen och utbildningen byggs ut. Forskningen på det berörda området är utomordentligt svagt utvecklad i Sverige. Nordiska rådet är ett lämpligt forum för att initiera forskningssamverkan mellan berörda institutioner i Norden bl. a. i syfte att åstadkomma en rationell arbetsfördelning mellan länderna. Ett samarbete skulle kunna ske genom att varje land åtar sig vissa ansvarsområden samt förstärker FoU-insatser och högre utbildning på respektive område. Ökat stöd till forskningen i de nordiska länderna är en förutsättning för gemensamma nordiska insatser inom UNESCO och det europeiska samarbetet på området, t. ex. EURO CARE-projektet inom ramen för EUREKA. Lämplig internationell samverkanspunkt är ICCROM där de nordiska länderna även har en gemensam potential i form av de nationella Rominstitutionen.

Riksantikvarieämbetet och Statens historiska museer finner ett ökat forskningssamarbete både önskvärt och nödvändigt. Inom alla områden finns stora behov av forskning relaterad till klimatförutsättningar, miljö och material. Ett utvecklingsprojekt bör kunna genomföras med syfte att skaffa fram fakta och utarbeta förslag till åtgärder vad gäller museisamlingarnas skydd mot luftföroreningar. Behovet av forskningssamarbete är inte enbart knutet till själva konserveringsarbetet. En gedigen bas bör byggas upp för kunskap och information om luftföroreningars påverkan på kulturminnen och kulturföremål samt för hur man identifierar, dokumenterar och åtgärdar de skador som uppstår. I ett sådant arbete bör en nordisk samordning och gemensam strategi läggas till grund för de nationella insatserna, för att nå större effekt samt för att få fram mer heltäckande underlag för bedömningar. En nordisk bas för datainsamling och bearbetning kan här få stor betydelse.

Statens kulturråd framhåller att samarbetet inom konserveringsområdet till en del är utvecklat mellan museer och institutioner i olika nordiska länder och borde kunna ge god grund för vidare forskningssamarbete. Tillgång till medel för forskarstipendier och utbytestjänster vid museer och laboratorier är av stor vikt.

Statens konstmuseer anser att Nordiska rådet borde verka för konferenser eller seminarier med deltagande av miljöforskare specialiserade på luftföroreningar, och konservatorer från de enskilda länderna, och för att främja utbytesverksamhet så att personal vid olika konservatorsateljéer periodvis kunde arbeta hos varandra. Ett steg mot gemensamma konserverings- och restaureringsmetoder har redan tagits i och med att viss utbildning av konservatorer blivit gemensam för de nordiska länderna genom de utbildningsplatser som ställs till förfogande vid Konservatorskolen i Köpenhamn.

Nordiska museet anser en förstärkning av forskningssamarbetet vara

önskvärd i syfte att öka kännedomen om nya konserveringsmetoder och forskningsprojekt som pågår inom Nordens museer och utbildningsinstitutioner för konservatorer.

Riksarkivet informerar om det samarbete som har inletts i Sverige mellan de olika arkiven för att bedriva FoU-arbete på papperskonserveringsområdet. Ett program utarbetas för både arkivhandlingar och böcker vilka hotas av sönderfall på grund av papprets dåliga kvalitet och kemiska sammansättning. Tanken är också att åstadkomma en databas och en samlad rådgivning. Den arbetsgrupp som leder projektet har tagit kontakter med de övriga nordiska länderna för informationsutbyte och eventuell samverkan. NORDINFO (Nordiska samarbetsorganet för vetenskaplig information) har beviljat anslag för ett möte mellan nordiska arkiv och nationalbibliotek.

2.4 Behovet av gemensam nordisk/europeisk utbildning för hantverkare

2.4.1 Nordiska remissyttranden

Styregruppen för nordisk videreuddannelse af konservatorer anser en stimulering av hantverkaryrkena vara en nödvändighet. Det finns fortfarande i Sydeuropa expertis på i Norden nästan utdöda hantverk, och vissa experter finns ännu kvar i Norden, men alla aktiva är över sin bästa ålder. På vissa områden vore det rimligt att bygga upp en samnordisk utbildning kring existerande museer, centra och skolor som befattar sig med dessa hantverk. Vidareutbildning av konservatorer bör också ingå i samarbetet. Konservatorerna i Norden har varit mycket intresserade av de vidareutbildningskurser som har genomförts av Nordiska ministerrådet. Också i europeisk regi har det genomförts kurser i vilken nordiska konservatorer har deltagit. Det är värdefullt för arbetet i Norden att också bygga ut dessa aktiviteter.

2.4.2 Danska remissyttranden

Miljøministeriet konstaterar att en förutsättning för att det arkitektoniska arvet kan upprätthållas på ett betryggande sätt är att det finns hantverkare som har de nödvändiga färdigheterna för att utföra restaureringsuppgifter. Mot bakgrund av den ökade aktiviteten på området under senare år har det uppstått ett behov av hantverkare med kunskap om de äldre hantverkstraditionerna. På sådana hantverkare råder brist. För att tillgoda det ökade behovet av fortbildning av hantverkare för restaureringsuppgifter också i övriga nordiska länder har ministeriet i samarbete med Håndværksrådet etablerat Nordisk center til bevarelse af håndværk i Råd-vad (nära Köpenhamn). I centret, som är under uppbyggnad, skall den centrala delen utgöras av hantverk inom olika fackområden. De kurser som hålls vid centret kommer även att erbjudas deltagare från övriga nordiska länder. Det anses naturligt att centret upprätthåller nära kontak-

ter med utländska restaureringsskolor. Ministeriet lägger emellertid även vikt på utbildning av arkitekter och konservatorer. Ett visst nordiskt samarbete vid etableringen av sådana utbildningsmöjligheter, utöver centret i Rådvad, kunde vara nyttigt.

Håndværksrådet hänvisar till rådets restaureringscentrum i Rådvad.

2.4.3 *Finländska remissyttranden*

Byggnadsstyrelsen fäster vikt vid att man i medlemsförslaget också har uttalat sig för en återupplivning av gamla hantverkaryrken.

2.4.4 *Svenska remissyttranden*

Universitets- och högskoleämbetet anser tanken på en nordisk eller europeisk hantverksutbildning vara av stort intresse. Det finns ett stort behov av samordning i syfte att utveckla ny verksamhet, öka kvaliteten samt effektivisera befintligt utbud. Som exempel nämns behovet av utbildning av hantverkare med inriktning på träbyggnadskultur. I första hand bör en hantverksutbildning avse Norden och bygga på en arbetsfördelning mellan de nordiska länderna.

Riksantikvarieämbetet och Statens historiska museer konstaterar att hantverksfrågorna har haft hög aktualitet inom Europarådets arbete. Ett nätverk av utbildningscentra för hantverkare håller på att formeras. Vid de nordiska överläggningarna har en nordisk inriktning på det hantverkscentrum som planerats i Rådvad, Danmark, diskuterats. Uppbyggnaden av centret har dock inte genomförts i enlighet med planerna. Det gap som i dag finns inom skilda utbildningar och yrkestraditioner är till stort men för den kvalificerade byggnadsvården där beslut om åtgärdsval, materialanvändning och utförande måste baseras på förståelse och kunskap om arbetet på den hantverkliga nivån. Ett viktigt fält i en sådan utbildning och metodutveckling är materialfrågorna. Norden skulle här kunna fylla en viktig uppgift i det europeiska arbetet. Också inom konserveringsområdet finns stora behov av en gemensam nordisk satsning. Att bygga på de nationella befintliga utbildningarna med nordisk vidareutbildning skulle ge konserveringsverksamheten avsevärt förbättrade möjligheter. Det vore intressant att utreda möjligheterna att organisera en sådan vidareutbildning som ambulerande mellan de nordiska länderna och knuten till stora restaureringsprojekt i respektive land. För att en sådan verksamhet skall kunna etableras krävs ett överordnat programansvar på nordiskt plan. Formerna för en sådan verksamhet bör snarast utredas.

Statens kulturråd meddelar att flera hantverk i Sverige har listats som utrotningshotade. Vid Nääs i Älvsborgs län förbereds ett regionalt hantverkscentrum med kontakter i Norden. De ökade restaureringsinsatserna vid ombyggnad kräver vidareutbildning av hela bygglag. För andra yrken är antalet intresserade personer så litet att man från svensk sida är i stort behov av i första hand en nordisk möjlighet till utbildning och arbets-

tillfällen. Kulturrådet påminner även om det hantverkskunnande många av dagens invandrare för med sig till de nordiska länderna.

Nordiska museet tar upp bristen på kunniga hantverkare i äldre tekniker och material. Bristen ger sig särskilt till känna vid restaureringen av kulturminnesmärken byggda med mindre vanliga metoder och sällsynta material. Särskilt i sådana projekt blir ett internordiskt samarbete värdefullt vid utbildningen av mera specialiserade hantverkare. Stora likheter finns i byggnadsskicket inom Norden. Vid mera sällsynta typer av hantverkskunnande kan det vara motiverat med en gemensam nordisk utbildning, i framtiden också ett europeiskt samarbete.

Riksarkivet är positivt till nordisk samverkan kring utbildning av såväl hantverkare som konservatorer. Behovet är stort och behöver analyseras och planeras. Om utbildningen kan vinna på en utvidgad samverkan inom Europa är tveksamt. En noggran analys bör först göras innan ställning kan tas.

Svenska kommunförbundet anser utvecklingen av konserveringsmetoder vara en tvärvetenskaplig uppgift som inte bör hindras av nationsgränser. Här finns arbetsuppgifter som inte bara kan betraktas som specifikt nordiska. Vi behöver i Norden egen kompetens för att kunna bevara vårt kulturarv. Den nya svenska konservatorsutbildningen behöver utbyta kunskap och få stimulans genom nordisk samverkan. Gemensam nordisk och europeisk utbildning av hantverkare skulle kunna ge specialiteter som de olika länderna inte ensamma har tillräckligt underlag för att klara. Förbundet pekar på att inte enbart hantverkare behöver utbildas i äldre tekniker utan också arkitekter, ingenjörer och andra som upprättar arbetsbeskrivningar och planerar byggnadsarbeten.

2.5 Möjligheter till nordiska insatser i internationella sammanhang

2.5.1 Nordiska remissyttranden

NORDPLAN förordar så långt som möjligt ett nordiskt samarbete inför insatser inom UNESCO och Europarådet. Den kanske viktigaste insatsen i detta sammanhang är ett nordiskt samarbete för att få till stånd en radikal reduktion av de luftföroreningar som hotar att oåterkalleligt förstöra många av Europas historiska monument.

Styregruppen för nordisk videreuddannelse af konservatorer anser att de nordiska länderna bör öka sina insatser för att påverka de internationella samarbetsorganisationerna att verka för en begränsning av den globala luftföroreningen och nedslitningen av miljön. Norden bör påta sig uppgifter och ställa konkreta förslag som visar hur förutsättningarna för att bevara det samlade kulturarvet kan förbättras.

2.5.2 *Danska remissyttranden*

Miljöministeriet konstaterar att det är tradition att de nordiska länderna så långt som möjligt intar en gemensam hållning till frågor som gäller kulturarvet i internationella organisationer. Särskilt inom Europarådet har en gemensam inställning till bevarandet av det europeiska arkitekturvet resulterat i utarbetandet av Granadakonventionen. EUROCARE-projektet i anslutning till EUREKA kan möjligtvis utgöra ett internationellt forum för koordinering av utvecklingen av nya högteknologiska produkter för restaureringsarbetet. I det preliminära organisationsarbetet har redan kontakt etablerats på nordiskt plan. I den utsträckning UNESCO's kulturår-tionde skall befatta sig med det materiella kulturarvet kommer det att finnas behov av en nordisk koordinering.

2.5.3 *Finländska remissyttranden*

Riksarkivet har aktivt deltagit i arbetet inom den konserveringskommitté som har tillsatts av internationella arkivrådet. Riksarkivet anser ett fortsatt och utvidgat nordiskt och internationellt samarbete med bevarandet av kulturminnesmärken som mål vara av stor vikt.

Finlands svenska kommunförbund anser att Nordiska rådet effektivt borde samordna de nordiska ländernas insatser i olika internationella organisationer i syfte att snabbt åstadkomma en minskning av den i medlemsförslaget avsedda skadegörelsen.

2.5.4 *Norska remissyttranden*

Riksantikvaren påpekar att institutionen aktivt deltar i UNESCO's arbete, och att de nordiska länderna har stor nytta av ett gemensamt uppträdande i ett antal frågor. Som ett resultat av nordisk samverkan nämns UNESCO's träkurs som sedan 1984 har etablerats som en fast kurs vid Norges tekniska högskola för fackfolk från hela världen.

Statens museumsråd är av den uppfattningen att planerna för och resultaten av de nordiska åtgärder som vidtas bör ingå som ett led i samarbetet inom internationella organisationer.

2.5.5 *Svenska remissyttranden*

Universitets- och högskoleämbetet anser att nordiska insatser i anslutning till UNESCO's och Europarådets verksamhet bl. a. kan avse initiativ till brett upplagda seminarier, med UNESCO och Europarådet som arrangörer, kring olika ämnesfält som trä, sten, konservering och utbildning.

Riksantikvarieämbetet och Statens historiska museer konstaterar att de nordiska länderna av tradition oftast har agerat gemensamt i internationella sammanhang. Inom ramen för det tidigare nämnda symposiet är ett av syftena att finna utgångspunkter för gemensamt nordiskt agerande också internationellt.

Statens kulturråd har återkommande kontakter med UNESCO och Europarådet för information och idéutbyte i olika kulturpolitiska frågor. När det gäller flertalet kultur- och museifrågor i det internationella sammanhanget är ett gemensamt nordiskt agerande etablerat.

Riksarkivet hänvisar till vissa kontakter med EUROCARE-projektet. Riksarkivet har sedan ett par decennier erfarenheter av tjänster inom FN's och UNESCO's ram, framför allt i tredje världen. Konserveringsverksamhet lämpar sig väl eftersom det gäller teknik och internationellt gångbara metoder, också i sådana sammanhang. Ett närmare nordiskt samarbete på området kan vara givande.

3. Utskottet

Kulturutskottet har med tillfredsställelse noterat den positiva inställningen till nya insatser för att bevara det nordiska kulturarvet som genomgående kommer till uttryck i de yttranden som har avgivits över medlemsförslaget av ett stort antal remissorgan.

Utskottet konstaterar att de nordiska riksantikvarieämbetena har inlett arbetet på ett program för studier av nedbrytning, konservering och vård av kulturminnen och kulturföremål på nordiskt plan. En bas för nordiskt samarbete föreslås etablerad genom årliga anslag för programarbete, utbildningsplanering, resekostnader samt informations- och publikationsinsatser. Det praktiska genomförandet av aktiviteter föreslås fördelat på lämpliga institutioner i de enskilda länderna beroende på projektens art och innehåll. Utskottet finner att ett sådant intensifierat samarbete mellan berörda nationella myndigheter och institutioner inom ramen för ett särskilt program helt motsvarar intentionerna bakom medlemsförslaget. Utskottet, som anser ett fördjupat samarbete på området i Norden vara av stor vikt, understryker därför att ett program inriktat på konkreta aktiviteter snabbt bör utarbetas och läggas till grund för gemensamma nordiska insatser.

Utskottet förutsätter att Nordiska ministerrådet aktivt deltar i utformningen av samarbetet på området, och att det kommande arbetet tillförsäkras nödvändiga ekonomiska resurser över den gemensamma nordiska budgeten för den samordning av verksamheten som är nödvändig på nordiskt plan. Utskottet betonar att kulturminnesvården har beröringspunkter med flera områden inom det nordiska samarbetet och framhåller att hela ministerrådsorganisationen har ett ansvar för att samarbetet på området kan föras vidare. Utskottet konstaterar med tillfredsställelse att Nordiska ministerrådet (miljöministrarna) i den nyligen antagna nordiska handlingsplanen mot luftförorening (*B 71/s*) har uttalat sitt stöd för det samarbete de nordiska riksantikvarieämbetena planerar. Beträffande finansieringen av den kommande verksamheten understryker utskottet även det ansvar varje land har nationellt för att bevara kulturarvet. Utskottet har noterat att

många nationella organ vid remissbehandlingen av medlemsförslaget har pekat på bristen på resurser för att restaurera historiska byggnader och monument, och för att bygga ut utbildningen och forskningen på restaureringsområdet. För att ett ökat nordiskt samarbete skall leda till resultat krävs väsentligt förbättrade resurser för kulturminnesvården på det nationella planet, och en högre prioritering av gemensamma nordiska insatser av de nationella organ som kommer att delta i samarbetet.

Vid remissbehandlingen av medlemsförslaget har en lång rad förslag till konkreta åtgärder framförts. Utskottet hänvisar till dessa förslag och anser att de närmare bör bedömas i anslutning till det samarbete inom kulturminnesvården som enligt utskottet bör inledas. Utskottet tar för sin del i det följande upp några samarbetsområden som utskottet anser att särskilt bör prioriteras i det fortsatta arbetet. Samtidigt framhåller utskottet att en vägledande princip för den kommande verksamheten bör vara att i största möjliga utsträckning förlägga arbetet till nationella institutioner och redan etablerade nordiska samarbetsorgan.

Förebyggande åtgärder

I många yttranden över medlemsförslaget pekas på behovet av åtgärder för att förändra allmänhetens och företagens attityder i syfte att förebygga skador på kulturmiljön. Det anses inte vara möjligt att enbart med nya restaureringsinsatser eller metoder kunna begränsa miljöförstörelsen.

Utskottet hänvisar till den stora utställning som genomförs på Historiska museet i Stockholm i syfte att skapa insikt och väcka opinion. Utställningen har erbjudits de övriga nordiska länderna som vandringsutställning. Informationskampanjer av denna typ, producerade nationellt eller av museer och andra institutioner i samarbete mellan länderna, bör enligt utskottet beaktas inom ramen för ett utbyggt nordiskt samarbete på området. En förändring av attityderna kan även förmodas leda till att kostnader i syfte att skydda miljön eller för att reparera inträffade skador beaktas i de kalkyler som utgör underlag för investeringsbeslut såväl inom näringslivet som inom andra samhällssektorer. Utskottet anser att ministerrådet närmare bör utreda hur en utveckling i sådan riktning kan främjas.

Gemensamma insatser för restaurering

Då Norden utgör en kulturhistoriskt homogen region med likartad användning av byggnadsmaterial bör ett mera systematiskt informations- och erfarenhetsutbyte mellan länderna kring restaureringsfrågor kunna bidra till att stärka effekten av nationella restaureringsinsatser. Utskottet pekar särskilt på den unika ställning trähusbebyggelsen i Norden har i det europeiska byggnadsbeståndet. Utskottet föreslår att nationella myndigheter på området överväger gemensamma restaureringsprojekt där olika yrkesgrupper ges möjligheter att delta. I tillägg till gemensamt projektarbete bör även direkt utbytestjänstgöring mellan myndigheter och institutioner sti-

muleras. Utskottet arbetar för en utbyggnad av det nordiska tjänstemanna-utbytet.

Forskning och utbildning

Forskningen inom kulturminnesvården anses vara ringa utvecklad i Norden. Utvecklingen av nya restaurerings- och konserveringsmetoder är särskilt aktuell i anslutning till de skador som uppstår till följd av luftföroreningar. Ett ökat forskningssamarbete är även en viktig förutsättning för gemensamma nordiska insatser inom det internationella samarbetet på området. På forskningsområdet kan EUROCARE-projektet i anslutning till EUREKA ge goda möjligheter att delta i utvecklingen av nya högteknologiska produkter för restaurering. Utskottet anser att man på nordiskt plan aktivt bör sträva till att delta i projektet.

För att förbättra möjligheterna att i ett tidigt skede inom samhällsplaneringen beakta de krav kulturminnesvården ställer anser utskottet att Nordiska ministerrådet bör överväga större gemensamma satsningar på undervisning och forskning vid NORDPLAN (Nordiska institutet för samhällsplanering).

Vid sidan av satsningar på utvecklingen av nya metoder för konservering bör även utbyggnaden av den högre utbildningen på bevarandeområdet uppmärksammas. De nordiska vidareutbildningskurser som har genomförts för konservatorer har visat sig fylla ett stort behov. På nordiskt plan bör detta samarbete byggas ut genom ökade medel för forskarstipendier och kurser. Samtidigt bör utbildningssamarbetet förstärkas genom att nationella utbildningsinstitutioner närmare samarbetar om olika kurser och aktivt erbjuder sina utbildningslinjer till studerande och forskare från andra nordiska länder.

Utskottet framhåller att en grundförutsättning för att byggnader och andra kulturminnen skall kunna bevaras är att hantverkaryrken kan bibehållas och att utbildningen av hantverkare på olika områden stimuleras. Utskottet finner det angeläget att en översyn görs av möjligheterna att kring existerande skolor, museer eller pågående restaureringsprojekt bygga ut en gemensam utbildningskapacitet på centrala områden. Vid en utbyggnad av det nordiska samarbetet inom utbildningen understryker utskottet betydelsen av att länderna samtidigt aktivt deltar i det arbete som utförs inom ramen för Europarådet, och som ger möjligheter att ingå i ett europeiskt nätverk av utbildningscentra för hantverkare.

Nordiska insatser i internationella sammanhang

I slutkommunikén från Nordiska rådets internationella luftvårdskonferens 1986 uppmanas till internationella samarbetsprojekt i syfte att bevara och restaurera kulturföremål. Inom internationella organisationer förekommer sedan länge ett samarbete mellan de nordiska länderna och länderna har traditionellt haft en gemensam syn på de frågor som har behand-

lats. Genom aktiva insatser inom UNESCO, inom det europeiska samarbetet på området, inom ICCROM och inom andra specialorgan för kulturminnesfrågor kan de nordiska länderna bidra till en lösning av de frågor som är aktuella, och som i hög grad är internationella.

Inom Europarådet pågår arbetet med en konvention som syftar till att minska förvittringen av byggnadsmaterial till följd av luftföroreningar. Utskottet förutsätter att de nordiska länderna arbetar för en väsentlig reduktion av luftföroreningarna, som hotar att oåterkalleligt förstöra många historiska monument i Norden och övriga delar av Europa. Utskottet hänvisar här även till medlemsförslaget A 779/s om ECE-protokoll rörande reduktion av svavel- och kväveutsläpp, som för närvarande behandlas av Nordiska rådets social- och miljöutskott.

För att ytterligare stärka förutsättningarna för biståndsinsatser vore det av betydelse att alla nordiska länder skulle ansluta sig till UNESCO-konventionen om skydd för världens kultur- och naturarv. Det är angeläget att länderna bidrar till att ge utvecklingsländerna möjligheter att få del av kunskap om konserveringsteknik och andra åtgärder för att förbättra dessa länders möjligheter att upprätthålla sitt eget nationella kulturarv. Från UNESCO's sida har föreslagits att de nordiska länderna deltar i restaureringen av den gamla staden Sana i Yemen, ett av organisationen högt prioriterat projekt som dessutom innehåller möjligheten att använda restaurerade byggnader som skolor, och som därmed även kan bidra till att förbättra utbildningsmöjligheterna i landet.

Utskottets förslag

Kulturhistoriska miljöer, monument och minnesmärken är en del av den nordiska identiteten. Ett bevarande av detta kulturarv, som samtidigt utgör en del av världskulturarvet, kan mot bakgrund av den gemensamma historia Norden har inte enbart ses som en nationell angelägenhet. Utskottet understryker därför betydelsen av att de nordiska länderna upprätthåller och utvecklar samarbetet inom kulturminnesvården och tillför detta arbete resurser såväl nationellt som nordiskt. Inom ramen för ett nordiskt samarbete på området anser utskottet att åtgärder i syfte att förebygga skador på kulturminnen bör prioriteras. Andra samarbetsområden som enligt utskottet bör ges stor uppmärksamhet är forskning och utbildning, bevarandet av trähusbebyggelsen och de nordiska insatserna för att skydda världskulturarvet.

Med hänvisning till det som ovan anförts föreslår utskottet att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

1. att medverka till utformningen av ett program för ökat samarbete inom kulturminnesvården i Norden och att delta i samordningen av nordiska insatser i syfte att bevara kulturhistoriskt värdefulla miljöer, föremål och minnesmärken i Norden,

2. att aktivt verka för att de nordiska länderna i internationella samarbetsorgan ger arbetet för att skydda världskulturarvet stor uppmärksamhet.

Äbo den 10 november 1987

Gunnar Björk (c)

Haakon Blankenborg (A)

Eiður Guðnason (A.)

Thea Knutzen (H)

Förman

Jacob Lindenskov (Jvfl)

Eeva-Liisa Moilanen (Skl)

Kjeld Rahbæk Møller (SF)

Barbro Nilsson (s)

Berit Oscarsson (s)

Saara-Maria Paakinen (Sdp)

Robert Pedersen (S)

Hans Petersson (fp)

Heikki Riihijärvi (Smp)

Riitta Saastamoinen (Kok)

Otto Steenholdt (At)

Anders Talleraas (H)

Kåre Øvregard (A)

Medlemsförslag

om bevarandet av kulturhistoriskt värdefulla miljöer samt kulturföremål och kulturminnesmärken i Norden

(Väckt av Eiður Guðnason samt Margrete Auken, Dorte Bennedsen, Ólafur G. Einarsson, Guðrun Helgadóttir, Elsi Hetemäki-Olander, Tytti Isohookana-Asunmaa, Paavo Lipponen, Barbro Nilsson, Aase Olesen, Berit Oscarsson, Hans Petersson, Páll Pétursson, Pétur Sigurðsson, Jens Stefensen och Ib Stetter)

Kulturhistoriskt värdefulla miljöer samt kulturföremål och kulturminnesmärken i Norden är i dag allvarligt hotade. Samhällsplaneringen har inte i tillräckligt hög grad tagit hänsyn till de krav som bör ställas på bevarandet av kulturhistoriskt värdefulla miljöer. Trafikleder och ny byggnation har förorsakat skador, och den snabba tekniska och industriella utvecklingen har överhuvudtaget medfört ingrepp som blivit bestående i många värdefulla nordiska miljöer. Nya insatser för att bevara vårt nordiska kulturarv t. ex. på områden som arkitektur och byggnadsmiljö behövs därför. Resurser för att restaurera historiska byggnader och monument har inte avsatts i tillräcklig utsträckning för att motverka den miljöförstörelse som äger rum.

I oktober 1986 genomförde Svenska Rom-institutet i samarbete med Göteborgs universitet ett symposium i Rom under vilket frågor som gäller framför allt luftföroreningarna och deras inverkan på byggnader och monument behandlades. I en skrift som gavs ut som bakgrund för symposiet konstaterades bl. a. att en snabb förstörelse sker på många ställen och att tiden för insatser blir allt knappare. Ovärderliga stenytor är redan förstörda, eller kommer att vara det om några år. Enligt författarna till skriften är det en unik situation, sannolikt den första perioden i mänsklighetens historia då en världsomfattande förstörelse sker utan ett världskrig. "Det är dags för oss att bestämma om vi är beredda att vidta åtgärder mot denna destruktion innan det är för sent".

Vid den internationella konferens om luftföroreningar som Nordiska rådet genomförde i Stockholm den 8–10 september 1986 framgick att många betydelsefulla tekniska material liksom material som används i kulturhistoriska objekt utsätts för betydande skador genom försurande luftföroreningar. Sandsten och kalksten används i samband med monumentala byggnader och skulpturer som ofta är av stort kulturhistoriskt värde. Dessa monument har motstått atmosfärens inverkan under årtusen-

den. Under de senare decennierna har man dock konstaterat en allt snabbare nedbrytning av ytorna på många håll i Europa. Genom inverkan av luftföroreningar genomgår stenytor en process som leder till utslätning av konturer och inskriptioner. Vidare har medeltida målade glasfönster utsatts för en kraftig nedbrytning. I detta sammanhang bör även nämnas den nedbrytning av papper och läder som sker t. ex. i våra arkiv. Försurande luftföroreningar som absorberas i det arkiverade materialet bidrar till denna nedbrytning.

I slutkommittén från konferensen i Stockholm framförs, vid sidan av förslag om forskning på olika områden för att minska luftföroreningarna, förslag om ett fördjupat kulturellt samarbete i syfte att bevara och restaurera kulturföremål och kulturminnesmärken som snabbt riskerar att utplånas. Konferensen uppmanade till internationella samarbetsprojekt på området.

Kulturhistoriska miljöer, monument och minnesmärken är en del av den nordiska identiteten, och ett bevarande av detta kulturarv är ett ansvar som bör tas nu med tanke på kommande generationer. Med den gemensamma historia Norden har kan verksamhet i detta syfte inte enbart ses som en nationell angelägenhet. Det är fråga om att bevara vår gemensamma kultur.

Vi har inte i dag tillräckliga kunskaper om hur allvarliga effekter miljöförstörelsen kan ge på längre sikt. Kunskaperna är emellertid redan nu så omfattande att nödvändiga åtgärder bör kunna vidtas för att motverka ökade skador. Samtidigt är ökade forskningsinsatser nödvändiga, såväl beträffande orsakerna till den förstörelse som äger rum som möjligheterna att genom nya och förbättrade metoder bevara monument och byggnader. De traditionella konserveringsmetoderna anses t. ex. inte fylla de behov som finns. Vidare är insatser nödvändiga för att belysa alternativa handlingslinjer inom samhällsplaneringen.

Det är därför angeläget att inom denna sektor få till stånd ett närmare samarbete mellan ansvariga myndigheter i Norden, museer samt forsknings- och utbildningsinstitutioner, i syfte att utforma insatser på nordisk nivå som syftar till att bevara och restaurera minnesmärken och hela miljöer. Genom aktiva insatser inom UNESCO och inom det europeiska samarbetet på området kunde de nordiska länderna även bidra till att ge en lösning av dessa problem, som i hög grad är internationella, större uppmärksamhet. Ett aktuellt program som kan nämnas i detta sammanhang är EUROCARE (European Project on Conservation and Restoration) som planeras bli ett projekt inom ramen för EUREKA. Avsikten med EUROCARE är att utveckla tekniska standarder och europeiska riktlinjer för undersökning och behandling av monument.

Det primära syftet med åtgärder på detta område är att bevara vårt gemensamma nordiska kulturarv. Samtidigt är det även skäl att betona att omfattande restaurerings- och renoveringsarbeten kan ses som investe-

ringar av betydelse för sysselsättningen, och inte minst för utvecklingen av turismen. Genom sådana insatser kan även ny teknologi utvecklas och gamla hantverkaryrken återupplivas.

Med hänvisning till vad som ovan anförts föreslås,

att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att lägga fram förslag till en samordning av nordiska insatser i syfte att bevara kulturhistoriskt värdefulla miljöer, kulturföremål och minnesmärken, och

att aktivt verka för att de nordiska länderna genom insatser i UNESCO och andra internationella organisationer ger arbetet för att bevara kulturföremål och kulturminnesmärken större uppmärksamhet.

Reykjavik, København, Helsingfors och Stockholm den 29 oktober 1986

<i>Eiður Guðnason (A.)</i>	<i>Margrete Auken (SF)</i>
<i>Dorte Bennedsen (S)</i>	<i>Ólafur G. Einarsson (Sj.)</i>
<i>Guðrún Helgadóttir (Ab.)</i>	<i>Elsi Hetemäki-Olander (Kok)</i>
<i>Tytti Isohookana-Asunmaa (K)</i>	<i>Paavo Lipponen (Sdp)</i>
<i>Barbro Nilsson (s)</i>	<i>Aase Olesen (RV)</i>
<i>Berit Oscarsson (s)</i>	<i>Hans Petersson (fp)</i>
<i>Páll Pétursson (F.)</i>	<i>Pétur Sigurðsson (Sj.)</i>
<i>Jens Steffensen (KrF)</i>	<i>Ib Stetter (KF)</i>

Social- och miljöutskottets betänkande

över medlemsförslag om intensifiering av behandlingsarbetet i kampen mot alkohol och narkotika

(Medlemsförslaget väckt av Stefán Benediktsson m. fl., se s. 506

Remissyttranden, se supplement)

Till social- och miljöutskottet har överlämnats ett medlemsförslag om intensifiering av behandlingsarbetet i kampen mot alkohol och narkotika. Utskottet har behandlat förslaget vid sina möten i Bergen den 26 juni och i Åbo den 10 november 1987.

1. Medlemsförslaget

I medlemsförslaget hemställs,

att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

1. att utverka ökat samarbete mellan amt/fylken/län och kommuner samt berörda offentliga och fristående organisationer i syfte att genomföra ett erfarenhetsutbyte om behandling av alkoholister och narkomaner för att identifiera och upplysa om de metoder som visar sig särskilt effektiva i behandlingen,
2. att ta initiativ till och stödja försöksprojekt på lokal och regional nivå i syfte att intensifiera rehabiliteringen av alkoholister och narkomaner.

Förslagsställarna erinrar om den handlingsplan mot narkotika som ministerrådet fastställde efter rekommendation av Nordiska rådet 1985 (*rek nr 23/1985*). De fyra huvudrubrikerna för olika insatser, som nämns i handlingsplanen är 1: reducering av tillgången, 2: reducering av efterfrågan, 3: forskning och 4: internationellt samarbete. Förslagsställarna anser p 3–4 viktiga på lång sikt men anser att man har behov av praktiska resultat och koncentrerar sig därför på 1 och 2.

Vad gäller tillgångssidan har inga stora resultat uppnåtts, varken nordiskt eller internationellt; Mindre än 10% av införseln konfiskeras av myndigheterna. Däremot har man de senaste åren gjort framsteg i behandlingen av både narkomaner och alkoholister. Efterfrågan reduceras effektivt genom rehabilitering av rusmedelsmissbrukarna. Behandling av alko-

holister och narkomaner kan inte skiljas; det gäller att integrera dessa människor och inte avskilja dem från samhället. För att reducera efterfrågan finner förslagsställarna det viktigt att aktivera befolkningen, så att kampen mot alkoholism och narkomani bygger på "gräsrotssamarbete". Basen för detta viktiga arbete är föräldrar, skola och frivilliga organisationer på lokalt plan där problemen är nära inpå och mer överskådliga. Ett ytterligare skäl att intensifiera arbetet nerifrån på det lokala planet är alkoholismens och narkomanins negativa inverkan på demokratis grundprinciper, frihet och rättvisa. Välinformerade personer är mer medvetna om frihet och rättigheter än oupplysta, påpekar förslagsställarna.

2. Remissyttranden

Följande myndigheter, institutioner och organisationer har inkommit med remissyttranden:

Norden

Nordiska nämnden för alkohol- och drogforskning (NAD)
 Nordisk Kontaktmansutvalg for narkotikaproblemer
 Norden mot narkotika (de nordiska föräldraföreningarna mot narkotika)

Danmark

Socialministeriet
 Amdsrådsforeningen
 Kommunernes Landsforening
 Københavns Kommune
 Den almindelige danske lægeforening
 Afholdsselskabernes Landsforbund (bifogar en promemoria om WHO:s program "Hälsa för alla år 2000")
 Dansk Ungdoms Fællesråd
 Fredriksberg kommune
 Skole og Samfund
 Landsforeningen for human narkobehandling
 Landsforeningen mod Hårde Stoffer

Finland

Social- och hälsovårdsministeriet
 Skolstyrelsen
 Yrkesutbildningsstyrelsen
 Finska kommunförbundet
 Finlands svenska kommunförbund
 Finlands stadsförbund
 Finlands nykterhetsorganisationers förbund r.y.
 Finlands föräldraförening mot narkotika
 Fri från narkotika r.f.

Norge

Sosialdepartementet
Norske kommuners sentralforbund
Den norske lægeforening
Avholdsfolkets landsnemnd
Arbeidslivets komité mot alkoholisme och narkomani
Landsrådet for norske ungdomsorganisasjoner

Sverige

Socialstyrelsen
Landstingsförbundet
Svenska kommunförbundet
Statens ungdomsråd
Svenska läkaresällskapet
Arbetarnas nykterhetsförbund Verdandi
Riksförbundet för hjälp åt läkemedelsmissbrukare RFHL
Länkens kamratförbund

2.1. Remissinstanser som tillstyrker medlemsförslaget

Nordiska nämnden för alkohol- och drogforskning (NAD) stödjer tanken på en bättre förmedling av behandlingsresultat. De utvärderingar som gjorts har dock inte kunnat bevisa att någon speciell form av behandling skulle vara mer effektiv i alla situationer än någon annan. Man har inte kunnat bevisa systematiska skillnader mellan effektiviteten av olika behandlingsformer även om det i många undersökningar rör sig om behandlingstillbud som är ganska olika till intensitet och innehåll. Inom behandlingsforskning bör man fästa uppmärksamhet förutom på frågor angående de personer som behöver vård också på strukturerna i behandlingssystem, t. ex. öppen eller sluten vård, institutions- eller ambulansvård, tvång eller icke-tvång. Olika heter i behandlingslagstiftningen i Norden påverkar vårdens effektivitet.

Vad beträffar lokala försöksprojekt fäster NAD uppmärksamhet vid att initiativ i lokalmiljöer ingår i den redan nämnda handlingsplanen. I det fall försöksprojekt ingångsätts vore dock önskvärt, att planerna även inkluderade evaluering av verksamheten, för att utbygga den forskningsmässiga kunskapen på fältet.

Nordisk kontaktmannsutvalg for narkotikaproblemer uppfattar medlemsförslaget som en kommentar till ministerrådets handlingsplan mot narkotika (B 57/s, rek 23/1986) och ger en sammanfattning av pågående aktiviteter inom ramen för handlingsplanen. Medlemsförslagens yrkanden om samarbete på läns- och kommunnivå kommenteras inte direkt men av redogörelsen framgår att en del av aktiviteterna inom handlingsplanen avser erfarenhetsutväxling mellan offentliga organ och privata organisationer på lokal nivå.

Kommunernas landsforening i Danmark tillstyrker förslaget och erinrar om att man även i Danmark arbetar för samarbete mellan amt och kommuner. Arbetsfördelningen är den att amtskommunerna har ansvaret för den egentliga behandlingen medan kommunerna understödjer behandlingen med råd, vägledning och ekonomiskt bistånd. Dessutom deltar landsforeningen och amtsrådsforeningen i ett av socialministeriet tillsatt alkohol- och narkotikaråd. Enligt landsforeningen bör bekämpningen av AIDS samordnas med detta arbete.

Amtsrådsforeningen upplyser, att det redan mellan de nordiska behandlingsapparaterna finns ett erfarenhetsutbyte i form av konferenser, möten och publikationsverksamhet. Foreningen är emellertid positiv till mer konkreta förslag till uppläggnings av erfarenhetsutbyte inom behandlingsarbetet.

Københavns kommune tillstyrker förslaget men anser att det inte innebär något nytt, då kommunen sedan flera år deltar i informations- och erfarenhetsutbyte på området.

Dansk Ungdoms Fællesråd (DUF) tillstyrker förslaget och framhåller att frivilliga organisationers informationsverksamhet kring ungas missbruksproblem bör ges högre prioritet. DUF har sökt ekonomiskt stöd för utarbetande av ett informationsmaterial riktat till föreningsledare hur dessa kan lägga upp debatt och påverkan om alkoholkonsumtion bland ungdom.

Frederiksbergs kommune tillstyrker de framförda förslagen, men tar ett generellt förbehåll vad gäller deras ekonomiska konsekvenser.

Skole og samfund ser positivt på en intensifiering av det förebyggande och behandlade arbetet i kampen mot alkohol och narkotika.

Den almindelige danske lægeforening finner initiativet väsentligt då existerande behandlingsutbud inte motsvarar de reella behoven och förväntningarna bl. a. då det finns ökande grupper av kvinnor och ungdomar med missbruksproblem som inte kommer till hälsovårdens kännedom. Detta missbruks allvarliga konsekvenser ökar värdet av information och öppenhet i lokalsamhället, varigenom fördomar kan minskas och initiativ till förebyggande och behandling accepteras. Missbruk är ofta följden av psykiska och andra hälsoproblem, varför läkarexpertis, inklusive psykiatrisk expertis bör ingå i den tvärfackliga insatsen. Initiativ för att stödja lokala och regionala försöksprojekt hälsas välkomna av lægeforeningen liksom även erfarenhetsutbyte mellan fackmiljöer och lokala och centrala behandlingsorganisationer i de nordiska länderna.

Afholdsselskaperne Landsforbund välkomnar medlemsförslaget och instämmer i att samarbetet mellan amt och kommuner och mellan offentliga och privata organisationer bör ökas betydligt. Forbundet kritiserar många amt och kommuners ovilja att stödja nya behandlingsprojekt som privata organisationer försöker genomföra. Man anser sig också ha erfarenhet av dålig kommunikation mellan kommunernas förvaltningar och olika behandlargrupper, så att t. ex. läkare och socialrådgivare som behandlar

samma patient inte rådgör med varann. När kommunerna diskuterar initiativ för att förebygga alkohol- och narkotikaproblem förbigår de i många fall de kontaktcentra och "miljöklubbar" som privata organisationer och enskilda upprättat på "gräsrotsnivå". I vissa kommuner finns ett gott samarbete mellan myndigheter och privata organisationer, men detta förekommer i alltför få kommuner och landsförbundet uttalar önskemålet att stödja och öka detta samarbete. Landsförbundet bifogar ett debattupplägg mot bakgrund av WHO's Europaprogram "Hälsa för alla år 2000".

Finlands stadsförbund tillstyrker medlemsförslaget till den del där man önskar ökat samarbete på kommunal nivå mellan de nordiska länderna inom området för erfarenhetsutbyte och utvecklingsverksamhet. För organisering av detta torde redan finnas tillräckliga kanaler inom ramen för permanent samverkan mellan myndigheter. Förbundet anser att man inför Nordiska rådets plenarförsamling borde göra en sammanfattande utredning om samarbetet mellan myndigheterna vid förebyggandet av alkohol- och narkotikamissbruk samt vid vården av missbrukarna.

Skolstyrelsen anser det vara ändamålsenligt att man i län och kommuner effektiviserar samarbetet mellan skolväsendet och social- och hälsovården när det gäller projekt, information och utbildning beträffande alkohol- och narkotikafrågor, samt även att internationellt samarbete och erfarenhetsutbyte är av vikt för att alkohol- och narkotikafrågorna skall kunna lösas. I samarbetet mellan hem och skolor borde man i första hand utveckla förebyggande åtgärder. Man borde samla erfarenheter av om det är möjligt och i så fall i vilken utsträckning att minska alkoholmissbruket och bruket av narkotika i experimentsyfte.

Yrkesutbildningsstyrelsen påpekar, att vid yrkesanstalter ligger huvudvikten på förebyggande arbete och hälsofostran. Hälsofostran beträffande alkohol och narkotika kan förverkligas i läroplaner, vid möten med föräldrar, under temadagar och i försöksprojekt. Läroplaner på social- och hälsovårdsområdet innehåller undervisning beträffande en vittomfattande identifiering av olika problem, ingripande tillräckligt tidigt, vårdhänvisning samt vårdmetoder. På den lokala nivån kan nykterhets- och hälsonämnderna vägleda läroanstalterna för att rekrytera föreläsare och anskaffa undervisningsmaterial. Hälsovårdspersonalen för studerande intar en nyckelställning när det gäller att identifiera problem hos unga studerande som missbrukar alkohol eller narkotika samt hänvisa dem till vården. Ett samarbete mellan vårdenheten och anstalten är av vikt.

Finska kommunförbundet påpekar, att alkohol- och narkotikaproblem är gemensamma för alla nordiska länder. I Finland är alkohol den största hälsorisen för befolkningen i arbetsför ålder. Därför är det viktigt att utnyttja även den information och erfarenhet som kan erhållas i de andra nordiska länderna för att man skall kunna motverka alkoholism och narkomani och utveckla behandlingen. Då man överväger att ge nordiska rekommendationer om samarbetet mellan olika myndigheter och organisationer

är det dock anledning att beakta nationella skillnader i vårdorganisationen samt i frivilliga organisationers insats som vårdgivare.

I Finland trädde en ny lag om rusvård i kraft i början av 1987. Lagens centrala syfte är att göra rusvården till en fastare del av den övriga social- och hälsovården. Enligt lagen produceras rusvårdstjänster i samband med social- och hälsovårdens allmänna tjänster samt i enheter som är specialiserade på rusvården. Lagen förpliktar olika myndigheter och sammanslutningar till samarbete sinsemellan i vården av dem som har rusproblem. De erfarenheter som man fått av den nya rusvårdslagen i Finland torde kunna utnyttjas även på nordiskt plan. Man borde också utbyta information om olika slags försöksprojekt mellan de nordiska länderna och informera om metoder som visar sig vara speciellt effektiva i vården.

Finlands svenska kommunförbund stöder alla åtgärder som kan förebygga och förhindra uppkomsten av skador på grund av alkohol- och narkotikamissbruk.

Även *Finlands nykterhetsorganisationers förbund r.y.* knyter förhoppningar till den nya lagen om rusvård, som i kommunerna förutsätter ett ömsesidigt samarbete mellan social- och hälsoförvaltningen och bl. a. frivilliga organisationer. De arbetsformer som lagen förutsätter har ännu inte utformats. I Finland har nykterhetsorganisationerna redan i åratal utfört arbete bland dem som har rusproblem.

De nykterhetsorganisationer som arbetar inom rusvården sköter i de vårdhem som de äger i synnerhet vuxna som har rusproblem. Vårdhemmen ger bl. a. fortsatt vård till dem som kommer från akutvården (avbrytningsvården) och som har en dålig social situation. Syftet med vårdenheterna är att lära människorna leva i den grå vardagen samt ge dem färdigheter för människoförhållanden. Dagcentrumsverksamheten är en arbetsform som är stadd i utveckling i den öppna vården av dem som har alkoholproblem. Vid sidan om denna verksamhet arbetar de stödpersoner aktivt som gör ett frivilligt arbete. Nya anslag behövs för utvecklandet av den frivilliga verksamheten. Förbundet tillstyrker medlemsförslaget om samarbete mellan län och kommuner samt frivilliga organisationer på grundval av de erfarenheter som förbundet har av sin egen verksamhet.

Tyngdpunkten i verksamheten ligger i förebyggande rusvård. Frivilligorganisationers vårdarbete inriktar sig i huvudsak på de personer som har alkoholproblem.

Nykterhetsorganisationernas verksamhetsätt har förnyats under 1980-talet och man har fått stöd från den offentliga makten, vilket har möjliggjort olika slags försöksprojekt. Förbundet anser att speciellt de frivilliga organisationernas arbete för att förstärka människornas självkänsla är viktigt; användningen av material som grundar sig på vetenskaplig forskning i upplysningsarbetet i syfte att förebygga narkotikabruk samt samarbetet mellan den offentliga förvaltningen och frivilliga organisationer är också av vikt. Nykterhetsorganisationernas arbete bör inriktas på alla åldersgrup-

per. Medborgarorganisationernas fria arbete ger en möjlighet att fungera flexibelt för att nya arbetsformer skall kunna förverkligas.

Finlands föräldraförening mot narkotika r.f. är däremot besviken över att den nya vårdlagen i Finland lämnar en stor beslutandemakt på den kommunala nivån. Ifall inte en enda person som känner till narkotikafrågor finns i kommunfullmäktige, kan vården av unga narkomaner helt förfalla. Samarbetet mellan respektive offentliga och frivilliga organisationer bör absolut ökas om man vill ha effektiva resultat vid bekämpningen av narkotika. Föreningen uttalar förhoppningen att de kunskaper och erfarenheter som föräldraföreningar och andra frivilliga organisationer på området skaffat sig, ofta genom egna erfarenheter på gräsrotsnivån, skulle sättas värde på och användas även i Finland, samt att man i vården av narkomaner även i Finland snarast skulle kunna inleda vårdmetoder som prövats i de andra nordiska länderna och som visat sig vara välfungerande. Exempelvis Daytop-modellens tillämpningar i Sverige och Norge, metadonvården för opiummissbrukare i Danmark.

Föreningen anser att man borde anvisa offentliga bidrag till försöksprojekt inom frivilliga organisationer (exempelvis Fri från narkotika rf:s terapiarbete och ett terapiläger som planeras) samt nordiskt samarbete (NMN:s samnordiska sammanträden och seminarier). Vidare uttalar föreningen att det vore bra om samarbetet mellan län och kommuner i Finland skulle kunna effektiviseras där det gäller vården av narkomaner, så att kommunerna skulle ha till sitt förfogande tydliga instruktioner samt en förteckning över de enheter som är avsedda för vården av alkoholister och narkomaner i respektive län och om "inträdeskrav" på dessa enheter. I olika orter i Finland skulle man även få vårdplatser för akutvården, framför allt för dem som inte fyllt 18 år. Föreningen anser att vården av alkoholister och narkomaner borde hållas isär från varandra. Narkomanerna kräver en olikartad vård än alkoholisterna; beträffande narkomaner är akutvården enbart en förutsättning för att en långtidig vård skall kunna påbörjas. Olika vårdformer borde anpassas till slag av narkotika, användningstid, missbrukarens ålder o. dyl.

Fri från narkotika rf. är glad över att Nordiska rådet tar upp verksamheten mot narkotika. Narkotikaproblemet kräver forskning och effektivt internationellt samarbete. Föreningen instämmer med förslaget i att vården av narkotikamissbrukare är ett effektivt och bra sätt att förebygga narkotikabrukets spridning. Det är dock nödvändigt att förebygga uppkomsten av nya användargrupper genom att man delar ut saklig information om narkotika till unga och växande ungdom. Vidare framhålls, att alkoholister och narkomaner inte bör vårdas på samma vårdställen – åtminstone inte i avvänjningsskedet eller i början av vården.

Det finns i praktiken exempel på att en sådan gemensam vård har misslyckats. Föreningen omfattar varmt idén att det är viktigt att hela befolkningen kan fås med i åtgärder mot narkotika. Föreningen tillstyrker

sålunda båda punkterna i medlemsförslaget och tillägger att många organisationer som gör ett frivilligt arbete har goda verksamhetsidéer, som kunde förverkligas om ett tillräckligt stöd för deras idéer kunde finnas.

Social- og Sundhedsministeriet i Island hänvisar till yttrande från *Rikshospitalets psykiatriska avdelning* som anser att erfarenhetsutbyte etc enligt medlemsförslaget skulle vara nyttigt men att man mer noga måste undersöka vilka behandlingsmetoder som lämpar sig för vilka grupper. Orsakerna till rusmedelsmissbruk är mycket varierande, och för att uppnå resultat krävs varierande behandlingsformer. Varje patient måste diagnosteras noggrant för att finna fram till en lämplig behandling. Kategoriindelningar av rusmedelspatienter blir gärna vilseledande. Det är ännu lång väg till tillfredsställande resultat av behandlingen och medlemsförslagets påstående att botande av missbruk leder till minskad efterfrågan på rusmedel stämmer ej med erfarenheterna i Island. Den mångdubbling av behandlingsutbudet som ägt rum har inte medverkat till att minska den samlade alkoholkonsumtionen. För att minska rusmedelskonsumtionen måste medlen framför allt göras mindre tillgängliga. Man måste därför höja priserna, reducera försäljningen och förhindra att fler spritmärken kommer till marknaden. Inga gräsrotinsatser hjälper om de inte utgår från att få människor att förstå nödvändigheten av en lagstiftning som hindrar utbudet av rusmedel och får människorna att förstå att bruk av rusmedel är opassande och skadligt för hälsan. På dessa sätt anser rikshospitalet "att vetenskapen och demokratins grundprinciper kan samarbeta och bekämpa rusmedelsproblemen både uppifrån och nedifrån".

Sosialdepartementet i Norge tillstyrker båda delförslagen men anser primärt förebyggande insatser torde få väl så stor inverkan på efterfrågan på alkohol och narkotika som åtgärder på behandlingsområdet. Därför bör primärt och sekundärt förebyggande insatser kombineras.

Norske kommuners sentralforbund og *Den norske lægeforening* tillstyrker förslaget.

Landsrådet for norske ungdomsorganisasjoner (LNU) ser med allvar på det ökande utbudet av narkotika i många ungdomsmiljöer och anser att alla erfarenheter som gjorts i behandling av alkoholister och narkomaner både i offentlig och privat regi bör utvärderas och föras vidare. LNU anser att man i kampen mot narkotika och andra rusmedel bör fokusera den förebyggande verksamheten och föreslår en samnordisk utvärdering och utveckling av erfarenheter av olika informations- och andra förebyggande åtgärder i ungdomsmiljöer.

Arbejdslivets komité mot alkoholisme og narkomani (AKAN) tillstyrker båda punkterna i medlemsförslaget och påpekar dessutom, att arbetsmiljöer och närmiljöer spelar en helt central roll. Samarbetet måste därför också omfatta organisationer i närmiljö och arbetsmiljö. Åtgärder för att aktivera befolkningen i arbetet mot alkohol och narkotika måste i högre grad inriktas på arbetsplatserna. Genom utbildning av arbetsledare, förtroende-

män och andra kan man nå ut till en stor del av befolkningen. Även i behandlingsinsatser måste arbetsmiljöerna medverka aktivt, varigenom effekten av behandlingsåtgärder får bättre verkan. Både utifrån säkerhetsbehov (tillgång på narkotika) och rehabiliteringsbehov måste arbetsmiljöerna få en central plats i en handlingsplan mot alkohol och narkotika.

Avholdsfolkets landsnemnd i Norge anser att medlemsförslaget ger en riktig beskrivning av orsaker och nödvändiga åtgärder för förebyggande och behandling och även är i god överensstämmelse med WHO:s rekommendationer. Dock erinras om att WHO ej tillämpar de ensidiga definitioner av "alkoholism" och "narkomani" som medlemsförslaget utgår från. De flesta skadorna till följd av rusmedel sker genom olyckor, som drabbar människor som inte torde definieras som alkoholister eller narkomaner. Bl. a. mot denna bakgrund bör behandlingsinsatser läggas upp i närmare kontakt med det normala samhället. Därigenom får flera uppleva alkoholproblematiken på nära håll, vilket ger ökad vilja att satsa på förebyggande åtgärder. Behandlingsåtgärder bör sålunda även inriktas mot människor som råkat ut för akuta skador eller olyckor och har behov att minska sin alkoholkonsumtion. Vidare bör man utnyttja erfarenheter från screeningsundersökningar och rådgivning till dem som därvid befunnits vara i riskzonen, t. ex. i Malmö kommun. Sådana program torde enligt landsnemnden få långt större effekter än traditionell behandling av individer med kroniska symptom.

Socialstyrelsen i Sverige anser att det är av största vikt att ett vidgat och fritt erfarenhetsutbyte kommer till stånd mellan verksamheter inom den offentliga vården och mellan dessa och ideella organisationer/föreningar. Det gäller lokalt, regionalt, centralt och mellan de nordiska länderna. Ett sådant erfarenhetsutbyte bör ta fasta på goda behandlingsresultat och lära av misstag.

Socialstyrelsen nämner flera lämpliga och befintliga organ för sådana uppgifter, förutom forskningsinstitutioner och internordisk forskningsinformation, och i Sverige Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN), Delegationen för socialforskning (DSF), Medicinska forskningsrådet (MF) samt länsstyrelser, socialstyrelse och socialdepartement. Uppbyggnad av informations- och databanker för att göra forskningsresultaten överskådliga och lätt tillgängliga fortgår liksom ett omfattande försöks- och utvecklingsarbete vad gäller insatser för missbrukare. Utbyggnaden är särskilt kraftig inom narkomanvården, i huvudsak till följd av ansträngningarna att förebygga HIV-smitta. Socialstyrelsen anser det särskilt viktigt att samla in, analysera och föra ut kunskaper och erfarenheter i tillämpbar form till fältet, vilket sker i alltför liten utsträckning. Det gäller att slå en brygga, eller i varje fall etablera ett brofäste, mellan teori och praktik i socialt arbete och missbruksbehandling. I alltför hög grad är detta två världar som sällan möts – praktikerna behöver således kanaler och metoder att föra fram sina frågeställningar och forskarna att nå ut med sina resultat.

Också "vanliga människor" behöver engageras för hjälp och stöd åt missbrukare, t. ex. via föreningslivet och de ideella organisationerna. Staten lämnar därför betydande ekonomiska bidrag till länkverksamhet för alkohol resp narkotikamissbrukare samt till andra föreningar som bedriver rehabiliteringsarbete för socialt utsatta människor.

Statens ungdomsråd i Sverige delar förslagsställarnas åsikt att arbetet mot alkohol och narkotika till stor del bör bygga på lokal verksamhet. Det är också viktigt att ta vara på gjorda erfarenheter kring behandling och vård och sprida dem vidare i Norden. En viktig del häri är att i respektive land utveckla samarbetet mellan landsting, kommuner och organisationer vad gäller effektiva behandlingsmetoder. Rådet instämmer också i att det behövs speciella resurser för att kunna stödja försöksverksamhet kring olika metoder för behandling av drogmissbrukare.

Slutligen betonas betydelsen av att folkrörelserna med sitt breda kontaktnät, utifrån sina egna idéer, engagerar sig i drogfrågorna som en naturlig del av den ordinarie verksamheten.

Svenska kommunförbundet påpekar att det i Sverige förekommer ett omfattande samarbete mellan landstingen och primärkommunerna som enligt socialtjänstlagen har ett gemensamt ansvar för att behandlingsresurser finns tillgängliga i länet. Det är vanligt med samarbete när det gäller polikliniker och rådgivningsbyråer. Många kommuner stöder och samarbetar med klientorganisationer, religiösa och andra frivilliga organisationer. Detta hindrar inte att ytterligare åtgärder kan behöva vidtas.

Landstingsförbundet erinrar om socialtjänstlagen och hälso- och sjukvårdslagen som tillkom under 1980-talet och har flera gemensamma nämnare, bl a den så kallade närhetsprincipen. Den innebär att vård och service så långt möjligt skall ges den vårdbehövande i dennes vanliga miljö. De båda lagarna betonar också vikten av att verksamheten planeras i samverkan mellan huvudmännen.

Det grundläggande ansvaret för att alkohol- och narkotikamissbrukare erhåller vård och behandling åvilar i Sverige primärkommunerna. Landstingen har som sjukvårdshuvudmän ansvaret för att ge kvalificerad avgiftning samt vård och behandling för de somatiska och psykiatriska skador som kan uppstå som en följd av missbruket. Landstingen har dessutom i vissa län påtagit sig huvudmannaskapet för institutionsvård av missbrukare. I syfte att förverkliga närhetsprincipen pågår en omfattande strukturförändring inom hela vård- och omsorgsområdet. Den innebär ökade satsningar på alternativa vårdinsatser inom öppen vård i stället för institutionsvård. En översyn pågår av lagen om vård av missbrukare i vissa fall. Utredningen kan väntas ge en aktuell bild av missbrukets omfattning och konsekvenser, betydelsen av förebyggande insatser och frivillighet i vården, behandlingsformer, samverkan m. m. I medlemsförslaget framhålls föräldrar, skola och frivilligorganisationer som viktiga instanser. Förbundsstyrelsen instämmer häri och delar motionärernas uppfattning att det

är viktigt att sprida kunskaper om framgångsrika behandlingsmetoder samt att initiera forskningsprojekt på regional/lokal nivå.

Svenska läkaresällskapet tillstyrker förslaget att öka samarbetet mellan kommuner och berörda offentliga och fria organisationer för erfarenhetsutbyte om behandlingsmetodik samt att taga initiativ till och stödja försöksprojekt på lokal och regional nivå med avsikt att intensifiera behandlingen av alkoholister och narkomaner. Härvid vill sällskapet särskilt framhålla betydelsen av att patient-läkarrelationen utvecklas och vad gäller narkotika erinra om vikten av kontrollsysteem i de fall narkotiska preparat skall användas terapeutiskt. Läkaresällskapet tillstyrker sålunda medlemsförslaget och finner det samtidigt naturligt om Nordiska rådets rekommendationer kanaliseras genom Nordiska nämnden för alkohol- och drogforskning (NAD).

Riksförbundet för hjälp åt läkemedelsmissbrukare (RFHL) noterar med glädje förslaget om ett ökat samarbete och erfarenhetsutbyte mellan län, kommuner och berörda offentliga och fria organisationer. RFHL ser det också som mycket positivt att man vill rekommendera Nordiska Ministerrådet att ta initiativ till och stötta försöksverksamhet med målsättning att intensifiera och förbättra behandlingsarbetet inom området missbruksvård.

I förslaget poängteras vikten av ett intensifierat "gräsrotsarbete" vilket är bra, men det saknas ett mera övergripande perspektiv på missbruksproblemet och vilka insatser som behövs för att komma till rätta med denna typ av problem i samhället. RFHL beklagar att man i förslaget endast tar upp insatser som gäller alkohol- och narkotikamissbruk och därmed utelämnar den stora gruppen läkemedelsberoende/ missbrukare. Inte minst när det gäller denna grupp behövs ökade kunskaper och utvecklande av behandlingsmetoder. Läkemedelsmissbrukare och läkemedelsberoende är en grupp som står vid sidan av missbruksvården. Det saknas avgiftningsenheter som är lämpliga för denna grupp och det råder stor brist på kunskaper och behandlingsmetoder inom såväl öppenvård som institutionsvård. Vad gäller tankarna i handlingsplanen mot narkotika om att reducera efterfrågan på droger framhåller RFHL att det inte finns några patentlösningar när det gäller missbruksproblemet. Drogpolitiken måste vara allsidig och balanserad och även omfatta en rad samordnade insatser som sträcker sig långt utöver sådant som har nära samband med själva drogen och droghanteringen. Det gäller insatser som tar sikte på människors konkreta livsvillkor. Insatser vars syfte är att förebygga och bistå, så att människor inte tappar föttestet i tillvaron utan att de kan klara av samhällets påfrestningar utan att ta till droger.

RFHL anser, att förslaget när det hävdas att man genom att nå en missbrukare genom behandling automatiskt kommer i kontakt med ytterligare 3-4 personer i riskzonen ger en förenklad bild av verkligheten. Behandling för missbrukare kan inte i första hand betraktas som en före-

byggande åtgärd utan snarare som en rättighet och möjlighet för människor med missbruksproblem att förändra sin liv på ett positivt sätt. Det är dock viktigt att människor med missbruksproblem inte avskiljs från gemenskapen. Ett önskat beteende tacklas genom att människor med en annan livsföring ställer upp och erbjuder sig vara goda kamrater och handledare i livets konst. Dessutom kan viktigt förebyggande arbete ske på "gräsrotsnivå", t. ex. information, grannskapsarbete och annat socialt arbete som innebär att man kan "fånga upp" människor innan de hamnar utanför. Ensamhet och isolering är grogrund för olika sociala problem bl. a. missbruksproblem.

Även *Arbetarnas nykterhetsförbund Verdandi* understryker vikten av att man i ökad utsträckning tillvaratar och sprider de erfarenheter som finns inom klientorganisationer och liknande organisationer. Kamratstödjande arbete innebär inte bara möjligheter att framgångsrikt stödja personer med missbruksproblem utan är också ett av de effektivaste instrumenten i kampen för att förebygga missbruk. Verdandi ställer sig också positiv till det andra förslaget om ökat stöd till försöksprojekt när det gäller rehabilitering av missbrukare under förutsättningen att dessa projekt är seriösa till sin uppläggning och den enskilde deltar frivilligt och har möjlighet att avbryta sitt deltagande. Det är också viktigt att försöksprojekten inte är för kortsiktiga. Det måste finnas tid till att ordentligt fullfölja och avsluta påbörjade behandlings- och stödkontakter. Främst bör stödet lämnas till utveckling av behandlingsmetoder i frivilliga former, framför allt kamratstöd i organisationer.

Länkens kamratförbund stödjer förslaget att man verkar för ett ökat samarbete mellan kommuner, organisationer m. fl. för att kunna utbyta erfarenheter och sprida kunskap om framgångsrika behandlingsmetoder och ser det som särskilt viktigt att man i ökad utsträckning tillvaratar och sprider de erfarenheter som finns inom organisationer med kamratstödjande verksamhet. I detta ligger att dessa organisationer måste få stöd för att kunna utveckla och sprida erfarenheter från sitt kamratstödjande arbete. Allmänt sett förordar kamratförbundet en socialt inriktad försöks- och forskningsverksamhet istället för den alltför vanliga preparatfixerade forskningen.

2.2. Remissinstanser som inriktar sina kommentarer på ministerrådets handlingsplan mot narkotika

Folkebevægelsen mod Hårde Stoffer i Danmark vill endast ansluta sig till själva rubriken på medlemsförslaget (intensifiering etc.) och betonar behovet av handling. I övrigt kommenteras de olika huvudrubrikerna i handlingsplanen mot narkotika. Vad gäller åtgärder för att minska *tillgången* på narkotika hänvisas till WHO:s målsättning och kritiseras den bristande insikten och ansvaret hos sittande politiker att skapa förutsättningar för medborgarnas hälsa enligt WHO:s definitioner. Vidare riktas uppmärk-

samheten på psykosociala förhållanden i samhället och den brist på rättsmedvetande som bl. a. tar sig uttryck i odling av opiumvallmo.

Vad gäller åtgärder för att minska *efterfrågan* på narkotika framhåller folkebevægelsen vikten av att mevetandegöra befolkningen om sina egna behov samt ökat "gräsrotsarbete", då man anser nuvarande offentliga service och förebyggande insatser i kommunerna mycket otillfredsställande, inklusive deras information till allmänheten. Folkebevægelsen ställer sig tveksam till medlemsförslagets påstående att framsteg gjorts i behandlingen. Detta torde i så fall innebära den ökade användningen av metadon, då villkoren för de socialpedagogiska behandlingsmetoderna försämrats. Genom ökad medicinering och registrering och avskiljande av klienterna från samhället har man fräntagit den krisdrabbade delen av befolkningen möjligheten att nyktert och kreativt ta sig an och lösa sina problem.

Vad gäller forskning och internationellt samarbete föreslår folkebevægelsen ministerrådet att verka för en gemensam hållning, samordning och uppstramning av de gemensamma krafter som finns på alla nivåer. Folkebevægelsen kämpar mot den etablerade likgiltigheten och maktlösheten bland befolkningen och tar initiativ till och stödjer förslagsprojekt på lokalt och regionalt plan. Men själva intensifieringen av behandlingen och botandet kan endast ske i samarbete med de anslagsbeviljade myndigheterna och måste prioriteras.

Landsforeningen for human narkobehandling i Danmark kommenterar de olika delarna av handlingsplanen mot narkotika mot bakgrund av en mycket kritisk syn på nuvarande behandlingsmetoder. Särskilt anser föreningen att det – för att minska efterfrågan på narkotika – är nödvändigt att vetenskapligt förstå narkomanins väsen och att skilja ut äldre, hårt belastade missbrukare och ge dem den särbehandling de kräver, då hittillsvarande metoder ej visat sig effektiva. Denna grupp spelar stor roll för att förse yngre med narkotika. Föreningen har i 10 år verkat för införing av registrering av narkomaner, vilket skulle möjliggöra snabbt ingripande gentemot denna riskgrupp t. ex. vid AIDS-smitta och för att erbjuda metadonbehandling.

Landsforeningen förordar en seriös biokemisk forskning om narkomani och menar att även om alkoholism och narkomani har likartad biokemisk bas bör de behandlingsmässigt skiljas åt. Vidare anser landsforeningen att straffgränserna för narkotikabrott både inom Norden och inom EG bör vara ensartade och höga. Utlänningar som grips för narkotikabrott i ett nordiskt land bör omgående utvisas. Det nordiska och internationella samarbetet mot narkotika bör tilldelas alla nödvändiga resurser.

2.3. Remissinstanser som instämmer i medlemsförslagets syfte men är reserverade vad gäller konkreta åtgärder

Social och hälsovårdsministeriet i Finland anser att medlemsförslaget f. n. inte ger anledning till nya åtgärder. Ifall man vill öka samarbetet

mellan myndigheter och organisationer, behövs en mer analyserad framställning exempelvis om arbetstagarnas eller arbetsenheternas besök och deras stödverksamhet. Ministeriet anser att ärendets fortsatta behandling och beredning kunde hänskjutas till Nordiska kontaktorganet för narkotikafrågor samt till Nordiska nämnden för alkohol- och drogforskning (NAD).

Ministeriet instämmer dock med förslagsställarna i att man som grund för förebyggande av missbruket av alkohol och narkotika bör betrakta den verksamhet som föräldrarna, skolan och de frivilliga organisationerna idkar på lokalt plan, där problemen kan tydligt skönjas på nära håll. Därför kan det första konkreta förslaget i medlemsförslaget beträffande samarbetet mellan län och kommuner och å andra sidan mellan berörda offentliga och frivilliga organisationer anses vara motiverat. I Finland har ett sådant samarbete redan idkats och diskussioner och informationsutbyte håller på att få stadgade kanaler.

1987 trädde i Finland i kraft en lag om rusvård, där bruket av alkohol och andra rusmedel på sätt och vis likställs med varandra. Narkotikamissbrukare garanteras en vård på samma nivå som missbrukarna av övriga rusmedel. Vården av alkohol- och narkotikamissbrukare utvecklas bl. a. genom lokala projekt i experimentsyfte. Ministeriet anser dock att alkoholmissbruket är ett problem av andra dimensioner än missbruket av narkotika. De problem som dessa rusmedel förorsakar är också mycket olikartade och mycket olika metoder har använts för att lösa dem. Tillgången till och efterfrågan av alkohol regleras bl. a. med prispolitik och olika alkoholpolitiska åtgärder. Efterfrågan på alkohol kan inte minska genom vårdåtgärder. Även om, såsom det nämns i förslaget vården och rehabiliteringen av narkotikamissbrukare är viktiga sociala åtgärder, saknas dock bevis på den förebyggande effekten av en sådan vård. Däremot är det möjligt att med vård hjälpa människor och nå ut till riskgrupperna bland narkotikamissbrukare.

När det gäller att minska efterfrågan av narkotika ser ministeriet få möjligheter. Viktigast är att inverka på den allmänna attitydatmosfären. I början av 80-talet har experiment med narkotika i Finland blivit allmänna, men dessa experiment är dock inte så allmänna som exempelvis i början av 70-talet. Diskussioner har förts om huruvida man borde öka den offentliga informationen om rusmedel. En stor del av de sakkunniga har tillsvidare varit av den åsikten att en omfattande offentlig information kan förorsaka mer skada än nytta.

2.4. Remissinstanser som inte tar direkt ställning till förslaget

Socialministeriet i Danmark ger en redogörelse för pågående verksamhet i samarbete med amt och kommuner.

3. Utskottet

Utskottet noterar att medlemsförslaget har fått ett övervägande positivt mottagande av remissinstanserna. Förslagets huvudinriktning på amt/fylken/län och kommuner respektive försöksprojekt på lokal och regional nivå stöds av över hälften av remissinstanserna. De traditionellt mycket olika åsikter om förebyggande och behandling m. m. som i samband med tidigare medlemsförslag kommit starkt fram i remissyttrandena är mindre påfallande i detta remissmaterial, något som kan ha sin bakgrund i att ministerrådets handlingsplan bildar utgångspunkt för medlemsförslaget. Några remissinstanser kommenterar snarare ministerrådets handlingsplan än själva medlemsförslaget.

Utskottet vill för sin del konstatera att medlemsförslaget kan ses som en vidareutveckling av ministerrådets handlingsplan och vill därför förorda att handlingsplanen drivs vidare även efter innevarande år och därvid kompletteras på grundval av de synpunkter som kommit fram i föreliggande medlemsförslag och remissvaren.

Vad gäller medlemsförslagets första yrkande dvs. att utverka ökat samarbete mellan amt/fylken och kommuner samt berörda offentliga och fristående organisationer i syfte att genomföra ett erfarenhetsutbyte om behandling av alkoholister och narkomaner för att identifiera och upplysa om de metoder som visar sig särskilt effektiva i behandlingen, vill utskottet erinra om att enligt ministerrådets handlingsplan skall kontaktmannautvalget bl. a. ta initiativ till att delar det förebyggande arbete som sker på lokal nivå t. ex. av myndigheter inom skol-, social-, hälso-, polis och kulturområdena dokumenteras och anordna seminarier, studiebesök m. m. på grundval härav. Utskottet understryker särskilt behovet av samverkan med frivilliga organisationer och föräldragrupper. Isynnerhet folkrorelserna skulle enligt utskottets uppfattning kunna ge en värdefull medverkan. Utskottet noterar med tillfredsställelse att dessa synpunkter genom det aktuella förslaget nu åter aktualiserats.

Inom området behandling och rehabilitering vill utskottet särskilt understryka betydelsen av att nationella erfarenheter av olika behandlingsmetoder utväxlas och att man söker identifiera vilka metoder som passar bäst för olika grupper av missbrukare, något som utskottet underströk i ovan nämnda betänkande. Det nu aktuella remissmaterialet ger också exempel på att det finns flera olika behandlingsfilosofier och -skolor i Norden och ett idé- och erfarenhetsutbyte mellan dessa torde vara fruktbarande.

Det erfarenhetsutbyte som förutses inom ramen för handlingsplanen mot narkotika under de närmaste åren synes enligt utskottets uppfattning väl motsvara medlemsförslagets önskemål vad gäller behandlingsmetoder för narkomaner. Däremot instämmer utskottet i att motsvarande organiserade samarbete helt torde saknas vad gäller alkoholister. Utskottet vill därför förorda att handlingsplanen mot narkotika fullföljs, under ett antal år

framåt men med ökad betoning på samarbete mellan lokala organ och frivilliga organisationer, särskilt de organisationer som arbetar med och bland missbrukare och som ofta gör stora insatser som samhället bättre måste tillvarata. Ett motsvarande samarbete beträffande vård av alkoholister bör vidare igångsättas. Som flera remissinstanser påpekar är alkoholmissbruket det kvantitativt största missbruket i Norden som förorsakar de flesta sociala och medicinska problemen, även om massmedia ägnat större uppmärksamhet åt narkotikamissbruket, som är ett nytt problem i de nordiska länderna.

Vad gäller medlemsförslagets andra yrkande, forskningsprojekt på lokal och regional nivå för att intensifiera rehabiliteringen av alkoholister och narkomaner, vill utskottet erinra om att Nordiska rådet vid årets session antog en rekommendation (nr 2/1987) till ministerrådet att i samarbete med Nordiska samarbetsrådet för kriminologi och NAD genomföra ett komparativt forskningsprojekt angående narkotika och kontrollpolitik. Social- och miljöutskottet tillstyrkte denna rekommendation som behandlades av rådets juridiska utskott och framhöll att ett sådant forskningsprojekt kunde bidra till lösningen av de problem som återspeglades i de nationella olikheterna i synen på missbruksfrågorna. Utskottet anser att motsvarande synpunkter kan anföras som stöd för det nu aktuella yrkandet och att även detta torde vara en lämplig uppgift för NAD, åtminstone som samordnare då NAD redan har en avsevärd erfarenhet av projekt inom alkoholforskningsområdet.

Utskottet vill i detta sammanhang erinra om det stora problem som läkemedelsmissbruket utgör. Psykofarmaka och andra kraftiga läkemedel skrivs ut i ökande omfattning, ofta som en enkel lösning av komplicerade livsproblem. WHO's program "Hälsa för alla år 2000" innehåller väsentliga slutsatser om sambandet mellan den totala livsmiljön och hälsan, som även bör beaktas i samband med missbruksproblemen.

Mot bakgrund av vad som ovan anförts hemställer utskottet att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att

1. verka för ökat samarbete mellan amt/fylken/län och kommuner samt berörda offentliga och fristående organisationer i syfte att genomföra ett erfarenhetsutbyte om behandling av alkoholister och narkomaner för att identifiera och upplysa om de metoder som visar sig särskilt effektiva i behandlingen,

2. ta initiativ till och stödja försöksprojekt på lokal och regional nivå i syfte att intensifiera rehabiliteringen av missbrukare.

Åbo den 10 november 1987

Svein Alsaker (Kr. F.)

Jo Benkow (H)

Dorte Bennedsen (S)

Inger Harms (SF)

Brit Jørgensen (A)

Anna-Kaarina Louvo (Kok)

Grethe Lundblad (s)

Mats Nyby (Sdp)

Sten Svensson (m)

Valgerður Sverrisdóttir (F.)

Marjatta Väänänen (K)

Lena Öhrsvik (s)

Förman

Medlemsforslag

om intensivering af behandlingsarbejdet i kampen mot alkohol och narkotika

(Væckt av Stefån Benediktsson samt Borghild Røyseland och Jens Steffensen)

Ved Nordisk Råds 33. session vedtog Nordisk Råd en rekommandation til Nordisk Ministerråd om at fastsætte den nordiske handlingsplan mod narkotika, som fremlagdes for rådet i december 1984.

De fire arbejdsrubrikker, som bliver nævnt i handlingsplanen er

1. at reducere tilgængeligheden
2. at reducere efterspørgslen
3. at udøve forskning.
4. at udøve internationalt samarbejde.

I punkt 1. har man ikke opnået store fremskridt i mange år, hverken nationalt nordisk eller internationalt. I dag, som før, regnes der med, at myndighederne konfiskerer mindre end 10% af importen til hvert land. Punkt 3. og 4. er vigtige på lang sigt; men vi har i vore lande brug for praktiske resultater.

I de sidste år har man gjort fremskridt i behandling af narkomaner såvel som alkoholister. Behandling og helbredelse af beruselsesmiddelmissbrugere er et effektivt middel af forebyggende natur, idet man ved, at hvis man behandler en person, så er man dermed i kontakt med 3–4 andre mennesker, som kan identificeres som en "faregruppe". Efterspørgslen reduceres effektivt ved helbredelsen af beruselsesmiddelmissbrugere. Behandling af alkoholister og narkomaner skulle ikke adskilles; det gælder her om at integrere, men ikke adskille disse mennesker fra samfundet.

Et meget vigtigt punkt, hvis man skal reducere efterspørgslen, er, at medaktivere befolkningen. Bekæmpelsen mod alkoholisme og narkomani må bygges på "græsrodsarbejde". Forældre, skole og frivillige organisationer på lokalt plan, hvor problemerne er i den følelsesbare nærhed og mere overskuelige, må anses som grundlaget for dette vigtige arbejde.

Alkoholisme og narkomani må ikke kun betragtes som videnskabelige spørgsmål. Deres negative indflydelse på demokratiets grundprincipper, frihed og retlighed, gør, at disse problemer må bekæmpes nedefra, men ikke oppefra. Derfor må hovedvægten nu lægges på et meget intensivt arbejde på lokalt plan med det formål at reducere efterspørgslen. Informerede mennesker er mere friheds- og retsbevidste end uinformerede. Med hensyn til disse synpunkter foreslås:

At Nordiske Råd rekommanderar Nordisk Ministerråd

1. at udvirke øget samarbejde mellem amter og kommuner samt berørte offentlige og frie organisationer med det formål at gennemføre en erfaringsudveksling i behandling af alkoholister og narkomaner for at identificere og oplyse om de metoder, som viser sig specielt effektive i behandlingen.
2. at tage initiativ til og støtte forsøgsprojekter på lokalt og regionalt niveau med det formål at intensivere helbredelsen af alkoholister og narkomaner.

Reykjavik, Oslo og København, den 3 november 1986

Stefán Benediktsson (Bj.)

Borghild Røyseland (Kr.F.)

Jens Steffensen (KrF)

Ekonomiska utskottets betänkande

över medlemsförslag om ökat nordiskt samarbete om utnyttjande av naturgas i energiförsörjningen

(Medlemsförslaget väckt av Svein Alsaker m. fl., se s. 520

Remissyttranden, se supplement)

Økonomisk utvalg har mottatt ovenstående medlemsforslag til behandling. Utvalget har behandlet medlemsforslaget på sitt møte 11. og 12. august 1987.

1. Sammendrag av medlemsforslaget

Forslagsstillerne peker innledningsvis på at kull, olje, vannkraft, kjernekraft samt naturgass er de viktigste energibærere i den industrialiserte verden. Av disse er alle av betydning i Norden. Men naturgass er kun av større betydning i Danmark.

I Norden finnes det gassreserver som kan gjøre det mulig å fase inn gass som en viktig energibærer til erstatning for andre som fases ut. Gassen har den fordel sammenliknet med andre energibærere, at den er en meget miljøvennlig ressurs. De funn som er gjort er av en slik størrelse at det er rimelig å anta at en vesentlig del av energibehovet kan dekkes for meste parten av det 21. århundre.

Det blir videre i medlemsforslaget vist til at Ministerrådet har etablert en nordisk informasjonsgruppe om gassspørsmål, ministerrådsforslaget om en plan for nordisk samarbeid på energiområdet samt Nordisk Råds synspunkter på dette.

Det konstateres at etablering av et naturgassnett i Norden er et omfattende prosjekt. Selve størrelsen av slike investeringer legger naturlig opp til et samarbeid mellom de berørte land. Direkte distribusjon av gass fram til sluttforbrukere, hvor nytt ledningssystem må bygges, er relativt dyrt, men har lave driftsutgifter når det er etablert. Men det er bare i områder med relativt store befolkningskonsentrasjoner at dette er lønnsomt. Elkraft fra andre kilder som dermed frigis, kan dekke elbehovet i andre og mindre tett befolkede deler av regionen.

Bygging av gasskraftverk må sees på som et supplement til den eksiste-

rende elkraftdekning. Likevel bør det arbeides for å fase inn kraft basert på gass for å få dette inn i energibalansen på konkurransemessige betingelser.

I Danmark og til dels i Sverige foregår det en utbygging av naturgassnettet. Denne utbygging vil gå videre og etter hvert etablere et større marked for gass i Norden. I Norge har Statkraft og Statoil nå funnet grunnlag for å starte planleggingen av det første gassbaserte kraftverket. Analyser som er utført i Norge har avdekket et stort potensiale innenfor kraftmarkedene i Norden.

Forslagsstillerne mener det er viktig med nordisk samarbeid om en plan for hvordan man skal innføre den nye energibæreren og hvilken andel av det totale energimarked som kan baseres på gass. Naturgassens plass i energibildet bør derfor utredes samlet for Norden.

Medlemsforslaget munner ut i en henstilling om at

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd om å intensivere det nordiske samarbeidet i utnyttelsen av naturgass i energiforsyningen med sikte på å utarbeide en plan for hvordan naturgassen kan spille en større rolle i den nordiske energibalansen.

2. Sammendrag av remissvar

Medlemsforslaget har vært sendt på en remissrunde. Remissvar er motatt fra følgende myndigheter, organisasjoner og institusjoner:

Nordiske

Nordel

Nordisk Investeringsbank

Nordens faglige samorganisasjon

Nordisk union for arbeidsledere, tekniske funksjonærer og andre sjefer

De nordiske industriforbunds fellesorgan

Danske

Energiministeriet

KOMGAS

Mærsk Olie og Gas A/S

Dansk Naturgas A/S

Organisationen for vedvarende energi

Reel Energi Oplysning

Finske

Handels- og industriministeriet

Miljöministeriet

Industrins Centralförbund

Neste A/S

Ekono A/S

Naturgasföreningen

Norske

Utenriksdepartementet
Handels- og skipsfartsdepartementet
Industridepartementet
Olje- og energidepartementet
Statoil
Saga Petroleum A/S

Svenska

Statens energiverk
Energiforskningsnämnden
Statens vattenfallsverk
Naturvårdsverket
Styrelsen för teknisk utveckling
Svenska Gasföreningen
Svenska Elverksföreningen
Svenska Kraftverksföreningen
Swedegas AB

*Remissinstanser som støtter medlemsforslaget**Nordiske*

Nordisk Investeringsbank peker i sin uttalelse på at banken siden opprettelsen i 1976 har vært engasjert i finansieringen av energiprojekter, inkludert gassprosjekter. Det vises til at Nordisk Råds Økonomisk utvalg ved flere anledninger har gitt uttrykk for at finansiering av investeringer i energisektoren bør være et viktig virksomhetsområde for banken samt til forarbeidene for bankens opprettelse som bl. a. reflekterer en investeringsprioritering til fordel for utbygging av Nordens egne energiressurser. En nordisk bruksplan vil, etter bankens oppfatning, kunne vise det mulighetsområde som eksisterer for nordisk samvirke på gassområdet. Dette er i seg selv verdifullt, og vil kunne bidra til at et nordisk perspektiv kommer i fokus når investeringsbeslutninger om gasskjøp og gassutvinning skal fattes.

For kjøperne vil forsyningstrygghet og pris veie tungt i investeringsbeslutningene. For de som utvinner gassen vil avkastningen ved alternative anvendelser måtte tillegges stor vekt. Ønskeligheten av økt nordisk økonomisk integrasjon vil derfor være en faktor blant flere andre som vil påvirke utvinningen og forbruk av gass i Norden. Det kan av denne årsak være grunn til dempet optimisme med hensyn til en nordisk bruksplans faktiske virkning på de gassutvinningsinvesteringer og det gassforbruksmønster som etableres.

Nordens Faglige Samorganisasjon (NFS) mener det er viktig at en allerede nå planlegger naturgassens rolle i den nordiske energiforsyningen. Det blir pekt på at naturgassen er det mest miljøvennlige fossile brenselet.

Distributører og importører av gass må ha tilgang til flere leverandører slik at de ikke blir avhengig av bare en produsent eller leverandør. Dette innebærer at Danmark, Finland, Norge og Sverige må knyttes sammen i et naturgassnett som i sin tur koples til gasskilder utenfor Norden. Gjennomføringen av en slik investering er imidlertid avhengig av gassprisens konkurransekraft i forhold til andre energikilder. For det nordiske distribusjonssamarbeidet om naturgass foreslår NFS at et lignende organ, som Nordel på elområdet, etableres. NFS framholder at en økt rolle for naturgassen i den nordiske energiforsyningen innebærer omfattende investeringer i infrastruktur. Disse kan skape sysselsetting i nordisk byggevirkosomhet og industri og således være et bidrag til en ny nordisk handlingsplan for økonomisk utvikling.

Nordisk union for arbeidsledere, tekniske funksjonærer og andre sjefer (NAU) peker på at naturgassens betydning idag varierer betydelig i de nordiske lands energiøkonomi. Spesielt omtales forholdene i Finland og Sverige som ikke har egne gassreserver. Det anføres videre at høye investeringskostnader og gassprisen kan være et problem. En forutsetning for å gjennomføre de store investeringene må være at gassleveransene og prisnivået på lang sikt er sikret. NAU betoner også at en økt anvendelse av naturgass i Norden kan ha positive ringvirkninger på industrisamarbeidet. Utgangspunktet for det videre arbeid bør, ifølge NAU, være at naturgassens rolle som energikilde skal økes i forhold til dagens situasjon.

De nordiske industriforbunds fellesorgan mener i likhet med forslagsstillerne at naturgass kan komme til å få en viktig rolle i den framtidige nordiske energiforsyningen. Gass har klare fordeler framfor andre energikilder bl. a. ved sin miljøvennlighet, de rike forekomstene i Norden, kort transport fra nordiske leverandører, høy politisk leveringssikkerhet og gode muligheter for alternative leveranser fra andre felt i tilfelle av produksjonsproblemer. Gasskraft kan enten produseres ved ilandføringsstedet for gassen eller eventuelt i et gasskraftverk nær de store forbruksområdene. Begge alternativer kan by på fordeler. Industriforbundene stiller seg skeptisk til offshore- produksjon av gasskraft. En plan, som i det foreliggende medlemsforslag, bør ha karakter av en utredning av de alternative muligheter for å benytte gass i det nordiske energisystemet. En vurdering av den nødvendige infrastruktur i form av rørledninger, fordelingsnett for gass til forbrukerne, overføringslinjer for elektrisk kraft er her helt sentralt. Det er viktig at en slik utredning også belyser de økonomiske forhold rundt bruken av naturgass. Om prisene er konkurransedyktige, tror industriforbundene gassen har betydelige muligheter p. g. a. store forekomster og sin miljøvennlighet.

Danske

Energiministeriet anfører at den danske regjering er positiv overfor et nordisk samarbeid på naturgassområdet. Det vises i denne forbindelse til

energiministerens innlegg på det Skandinaviske naturgasseminar. Her uttalte bl. a. energiministeren at utfordringen på naturgassområdet er nå å konkretisere hvordan et samarbeid best mulig kan utformes til felles nytte for alle de nordiske land. Energiministeriet, som er positiv til forslaget, understreker dog at det allerede i dag foregår et visst naturgassamarbeid mellom de nordiske gasselskaper og at dynamikken i et nordisk naturgassamarbeid fortsatt vil ligge i selskapsregi.

KOMGAS uttaler seg på vegne av de regionale naturgasselskaper. Selskapene mener det er basis for et økt nordisk samarbeid om distribusjon og anvendelsen av naturgass. Med hensyn til gassanvendelse nevnes spesielt mulighetene for energibesparing samt sikkerhets- og miljøaspekter. I denne sammenheng henledes oppmerksomheten på det igangværende arbeidet med etablering av et Nordisk Gassteknisk Senter. Selskapene mener at et slikt senter vil kunne danne en hensiktsmessig ramme for et økt nordisk samarbeid om hensiktsmessig anvendelse av naturgass og utdanning innenfor området.

Mærsk Olie og Gas A/S som er operatør for Dansk Undergrunds Consortium (D.U.C.) meddeler at Consortiet i prinsippet kan slutte seg til forslaget. I uttalelsen blir det pekt på at gassreservene i Danmark og Norge er av en slik størrelse at de kan erstatte de energikilder som nå planlegges avvirket. Miljøhensyn kan gjøre det ønskelig at gass nyttes i stedet for andre energikilder. Utvidet bruk av gass i "Kombi Kraftverk" samt til romoppvarming og i industrien omtales spesielt. Det anses formålstjenlig at Danmark blir representert i den felles arbeidsgruppe som den svenske og norske energiminister har nedsatt med sikte på å vurdere utviklingen i markedet for naturgass i Norge og Sverige. D.U.C. har gjennom Dansk Olie og Naturgas A/S deltatt i den tekniske vurdering av mulighetene for en sammenkobling av Ekofisk-systemet i Nordsjøen og de danske og svenske transportsystemer for naturgass. D.U.C. mener en slik sammenkobling ikke er økonomisk lønnsom på grunn av store investeringskostnader.

Organisasjonen for Vedvarende Energi anser at naturgassen kan bli en vesentlig byggesten for den framtidige energiforsyningen i de nordiske land. Betydningen av at ulike anvendelsesmuligheter blir seriøst belyst understrekes.

Finske

Miljöministeriet konstaterer at naturgassen, under utviklingen av energisystemene, vil framstå som en viktig energikilde.

Industrins Centralförbund er enig i at naturgassens andel av energiforsyningen i de nordiske land sannsynligvis vil øke i framtiden. En idé om et felles nordisk naturgassnett og felles gassmarkeder kan være realistisk om naturgassens betydning i de nordiske land øker som forventet, heter det i uttalelsen. Naturgassforbindelsene mellom Sverige og Finland vil gjøre det mulig å selge sovjetisk gass via Finland til de andre nordiske land samt

selge nordisk gass til Finland. Et felles nett skulle også være en forutsetning for konkret samarbeid f. eks. når det gjelder lagring av naturgass eller andre tiltak for å øke forsyningstrykgheten. Økt nordisk samarbeid om utnyttelse av naturgass kan trolig innordnes i det nordiske energisamarbeidet som finner sted i regi av Nordisk Ministerråd. Praktiske tiltak bør vedtas av berørte foretak basert på økonomiske forutsetninger.

Neste A/S foreslår at virksomheten til den nordiske informasjonsgruppen for gasspørsmål utvikles og at gruppen pålegges å planlegge det nordiske gassmarkedet, selve nettutbyggingen samt tekniske aspekter hva gjelder transittering, lagring og drift. Forskningen på naturgassområdet bør intensiveres og ressursene koordineres. Naturgassen bør mer konkret plasseres i Nordens totale energiforsyning som et komplement, eventuelt alternativ, til eksisterende kraftverk – i hovedsak kull- og kjernekraftverk – innen elproduksjon. Arbeidet med sikkerhetspørsmål bør intensiveres.

Ekono A/S støtter medlemsforslaget og viser til omfattende erfaringer når det gjelder oppdrag innen gassektoren.

Naturgasföreningen anfører at de nordiske land innehar en fordelaktig posisjon med tanke på økt anvendelse av naturgass. Bare Norges gassreserver beregnes å vare langt inn i neste årtusen. Dessuten vil det være mulig i framtiden å importere naturgass til Norden fra Sovjetunionen, som har de største gassreservene i verden. I framtiden bør man antakelig produsere en betydelig del av den elenergi som er nødvendig i Norden med naturgass, ettersom kjernekraft eller kullenergi ikke kan økes tilstrekkelig av miljø- og kostnadsmessige årsaker. Det vises til at samarbeidet mellom de nordiske gassforeningene er blitt mer omfattende samt at gassforetakene er beredt til å opprette et "Nordisk Gasteknisk Center" for å sikre den teknologiske utviklingen samt bidra til den industrielle utviklingen på området.

Norske

Utenriksdepartementet mener en plan for naturgassens rolle i den nordiske energibalansen vil kunne virke positivt inn på å øke nordisk samarbeid og samhandel på et område hvor dette i dag er av minimal betydning, og på den måten øke dynamikken i det nordiske samarbeidet.

Departementet for handel og skipsfart viser til at Norge allerede er en viktig produsent av naturgass, mens Sverige, Finland og Danmark vil kunne utvikle seg til å bli meget betydelige brukere av slik gass. Norske eksportmarkeder for naturgass er idag i sin helhet utenfor Norden. Gjennom utredninger er det klagt ut muligheter for salg av bl. a. norsk gass til Sverige samt fastslått at Norges gassresurser kan gi et viktig bidrag til Sveriges energiforsyning. Såfremt Finland ikke ønsker å bygge flere kjernekraftverk, gjenstår hovedsakelig bare olje, gass og kull som alternativer for å dekke den økende energietterspørsel. I lys av dette kan norsk elektrisitet produsert av gass fra f. eks. Haltenbanken fremstå som et av alterna-

tivene dersom denne kraften er konkurransedyktig med de alternativer Finland står overfor. For Norge i årene fremover påpekes at sammenliknet med vannkraft binder utbygging av gasskraft lite kapital for kraftutbyggingen. Det er ubetinget grunnlag for et utvidet samarbeid mellom de nordiske land om utnytting av naturgass i energiforsyningen. I denne sammenheng pekes på aktivitetene i den Nordiske gassinformasjonsgruppen hvor det nå vil kunne overveies å oppgradere fullmakter for å utvide gruppens aktiviteter. Det synes viktig å få iverksatt arbeidet med å få avklart hvilke samarbeidsløsninger som er av felles nordisk interesse. Det bør kunne forespeiles muligheter for å endre energiforsyningsmønsteret dersom etterspørselen etter norsk gass skulle tilsi utbygging av overføringskapasitet for dette formål. Forholdene synes å ligge til rette for at store mengder naturgass ventelig vil kunne delvis erstatte andre energibærere. Det er en naturvennlig ressurs hvis plass i det totale fremtidige energibildet bør utredes samlet for Norden. I denne sammenheng må det kunne forutses ringvirkninger som generelt vil styrke økonomisk samarbeid, samhandel og øvrig samhold i Norden.

Industridepartementet vil se det som både naturlig og hensiktsmessig at de nordiske energiministre og embetsmannskomiteén for energi nærmere utreder mulighetene for et intensivt nordisk samarbeid om utnyttelsen av naturgass i energiforsyningen.

Olje- og energidepartementet beskriver i sin uttalelse utviklingen på naturgassområdet i Sverige, Danmark, Finland og Norge. Når det gjelder nordisk samarbeid om naturgassspørsmål har det på selskapsnivå i de nordiske land vært vurdert hvilke muligheter som finnes for en utvikling av et integrert naturgassmarked i Norden. Innen Nordisk Ministerråd har den Nordiske gassinformasjonsgruppen vært et forum for informasjonsutveksling mellom de statlige gasselskaper. For Norge som gassprodusent åpner en eventuell utvikling av et nordisk gassmarked interessante perspektiver. Utviklingen av et integrert nordisk gassmarked vil imidlertid kreve at rammebetingelsene legges til rette fra myndighetenes side for introduksjon av gass i Norden, bl. a. med hensyn til energipolitiske prinsipper, harmonisering av lovverket, beskatning, m. v. For å oppnå dette vil det være nødvendig med et nært samarbeid mellom de nordiske land. I tillegg til at disse spørsmålene drøftes bilateralt mellom de aktuelle land, er det naturlig at dette også skjer multilateralt i regi av Nordisk Ministerråd. De nordiske energiministrene vil jevnlig drøfte aktuelle gassmarkedsspørsmål i sine møter, og den faste Embetsmannskomiteén for Energi vil legge økt vekt på nordiske gassspørsmål i sitt arbeid. En styrking av samarbeidet kan skje ved at man utvider Gassinformasjonsgruppens mandat til også å omfatte mulige samarbeidsformer mellom de nordiske land på gassområdet. I så tilfelle må myndighetene være sterkere representert i gruppen enn bare å være observatører. Et alternativ til dette vil være å nedsette en særskilt embetsmannsgruppe med representanter for de nordiske land, med mandat

til å vurdere hvilke tiltak som på nordisk basis kan bidra til å utvikle et felles nordisk gassmarked. I og med at det i dag eksisterer en nordisk gruppe på gassområdet samt en fast embetsmannskomiteé som behandler gassmarkedsspørsmål, kan det imidlertid være tvilsomt hvorvidt det bør etableres enda en gruppe.

Olje- og energidepartementet har forelagt *Statoil* forslaget for uttalelse. I sitt svarbrev foreslår *Statoil* at det nedsettes en embetsmannsgruppe med representanter for de nordiske land for å vurdere tiltak som på felles nordisk basis kan bidra til utvikling av et nordisk gassmarked.

Saga Petroleum A/S anbefaler at det fremmes konkrete tiltak for å utbygge samarbeidet i Norden om økt utnyttelse av naturgass.

Svenske

Naturvårdsverket mener naturgass utgjør et ønskelig substitutt for kull og olje. I samband med kjernekraftens avvikling i Sverige bør også gassen kunne anvendes som erstatning for oppvarmingsformål uten alvorlige miljøkonsekvenser. Et utvidet gassnett i Sverige kan gjennomføres uten at konflikter med bevaringsinteresser oppstår under forutsetning av at man ved detaljplaneringen tar hensyn til lokale interesser.

Styrelsen för teknisk utveckling (STU) anfører at en utbygging av naturgassnettet krever meget store investeringer både for gassdistributøren og for gassbrukeren. Et hensiktsmessig utformet nordisk samarbeid skulle kunne gi stordriftsfordeler som kan være avgjørende for prisnivået hos brukeren av naturgassen. *STU* mener den grunnleggende teknikken for en utbygging finnes. De avgjørende styringsmidler for økt gassanvendelse er avhengig av regjeringenes beslutninger.

Gasföreningen begrunner sin støtte av forslaget med bl. a. at naturgassen er en effektiv og miljøvennlig energiressurs. Det pekes videre på at det finnes store naturgassreserver i Norden og at elforsyningssituasjonen i samtlige nordiske land kan kreve tiltak. *Gasföreningen* understreker at mulighetene til direkte anvending av naturgass bør vies særskilt oppmerksomhet. Gass er billigere å distribuere enn øvrig ledningsbunden energi. Investeringsutgiftene er lave i forhold til energimengdene og tapet er ubetydelig. Det vises forøvrig til samarbeidet mellom gassforeningene i Norden.

Elverksföreningen slutter seg til synspunktene som er framført av *Gasföreningen*. Dessuten blir eldistributørens rolle ved utnyttelse av naturgass omtalt i uttalelsen.

Kraftverksföreningen uttaler at en intensivering av det nordiske samarbeidet i utnyttelsen av naturgass i energiforsyningen er helt i samsvar med organisasjonens synspunkter. *Föreningen* viser forøvrig til at den har tatt del i Nordels uttalelse og slutter seg til denne.

*Øvrige remissvar**Nordiske*

Nordel anser at naturgass er en energiråvare som kan få vesentlig økt betydning i den nordiske energiforsyningen. Det er dog viktig at naturgasen betraktes som en energiråvare blant alle andre og at det er dens økonomiske konkurransekraft samt hensynet til miljøkrav som bør avgjøre dens rolle i det framtidige energisystemet. *Nordel* betoner viktigheten av at det i den foreslåtte planen for utnyttelse av naturgass legges vekt på prisspørsmål på kort og lang sikt når det gjelder anvendelse av naturgass for elproduksjon. Det blir pekt på at et intensivt samarbeid allerede pågår mellom de nordiske lands naturgassforetak. Elkraftforetakene i landene er også involvert i dette arbeidet. Med hensyn til dette er det *Nordels* oppfatning at ytterligere intensivering av det nordiske naturgasssamarbeidet ikke kreves. *Nordel* stiller dog gjerne sin ekspertise og kompetanse tilgjengelig for de utredninger om naturgass i den nordiske energiforsyningen som kan være nødvendig i tillegg til de allerede utførte eller pågående.

De fire naturgasselskapene *Neste*, *Swedegas*, *Statoil* og *DANGAS* har oversendt en felles uttalelse. Selskapene satser på en fortsatt utbygging av naturgassforbruket i de respektive land. I øyeblikket foregår utbyggingen av markedet især til mindre forbrukere, industrier, fjernvarmeverk og desentrale kraftvarmeverk. Arbeid i tilknytning til utbygging av naturgass i de ulike land blir beskrevet. Naturgasselskapene er enig om, at en velutbygget infrastruktur i Norden på naturgassområdet bør fremmes mest mulig under hensyn til de ytterligere avsetningsmuligheter, som kan vise seg. Flere mulige utbygginger har vært drøftet mellom selskapene. Selskapene samt Norsk Hydro, Vattenfall og de danske regionale naturgasselskaper er dessuten inne i framskridne drøftinger om etablering av et Nordisk Gasteknisk Senter. Naturgasselskapene vil fortsette bestrebelsene på å utbygge samarbeidet. Det er derfor selskapenes oppfatning at det på nåværende tidspunkt ikke er behov for en intensivering og formalisering av det nordiske gassamarbeidet. Selskapene håper at de politiske rammer vil tilgodese naturgassanvendelse til fordel for miljø, beskjefteigelse m.m. samt sikre at samarbeidet mellom selskapene kan etableres på et kommersielt grunnlag.

Danske

Reel Energi Opplysning mener naturgass kun bør anvendes i elproduksjon hvis dette skjer under utnyttelse av overskuddsvarme til fjernvarme. Begrunnelsen er at naturgass er et meget edelt råstoff med tallrike anvendelsesområder og bør ikke nyttes på områder hvor andre brensler er velegnet.

Finske

Handels- og industriministeriet viser til at det nordiske samarbeidet om utnyttelse av naturgass i energiforsyningen er relativt omfattende. Spesielt interessant er spørsmålet om utvidelse av naturgassledningen fra Finland til Sverige og utnyttelse av norske naturgassreserver i andre nordiske land. Ministeriet mener det for tiden ikke er behov for samarbeide hva angår naturgass spesielt. I stedet kan det være nyttig om Nordisk Ministerråds gassinformasjonsgruppe lager en sammenfatning av situasjon og framtidssikter i det nordiske gassamarbeidet.

Svenske

Statens energiverk viser i sin uttalelse til at eventuell anvendelse av norsk naturgass for elproduksjon med eksport av el til Finland og Sverige utredes. Samarbeidet mellom Danmark og Sverige omtales. Det pekes på at det finnes betydelige fordeler ved økt nordisk samarbeid innen naturgassområdet. I første omgang bør dette skje gjennom en økt erfarings- og informasjonsutveksling. Statens energiverk mener en plan for naturgassintroduksjon i de nordiske land blir vanskelig å gjennomføre.

Energiforskningsnämnden mener naturgassspørsmålene er og kommer til å bli stadig mer betydningsfull for såvel Sverige som de øvrige nordiske lands energipolitikk. Det er derfor ønskelig med en intensiv nordisk erfarings- og informasjonsutveksling om naturgassspørsmål. Det er sannsynligvis også behov for samordnede utrednings- og planleggingsinnsatser på felles nordisk grunnlag. Energiforskningsnemnden understreker dog at ambisjonene med en slik planlegging ikke bør være å utarbeide en plan som inneholder en detaljert langsiktig energibalanse for hele Norden. Det viktige er at planleggingen innrettes på å beskrive og vurdere et antall ulike utviklingsalternativ for en økt naturgassanvendelse. Aktørene på naturgassmarkedet må engasjeres i denne planlegging.

Vattenfall peker på at det pågår et intensivt samarbeid mellom de nordiske lands naturgasselskaper. Således gjennomføres et antall utredninger om naturgass i Sverige via tilførsel fra nabolandene. Et nordisk gassteknisk institutt planlegges opprettet i 1988. Det vises forøvrig bl. a. til samarbeidet mellom Danmark og Sverige samt til Nordels virksomhet. Under henvisning til dette mener Vattenfall det fortiden ikke er nødvendig med noen intensivering av det nordiske samarbeidet angående utnyttelse av naturgass. Pågående arbeid rapporteres til Nordisk Råd bl. a. via den etablerte informasjonsgruppen.

3. Utvalgets synspunkter

Naturgassens anvendelse og betydning varierer betydelig i de nordiske land. Danmark, Finland og Sverige distribuerer idag gass for direkte anvendelse til industri og husholdninger. Finland importerer sin gass fra

Sovjet, mens Danmark og Sverige for tiden bruker gass fra dansk kontinentalsokkel. De tre landene foretar en gradvis utbygging av gassnettet, og i Sverige vurderes nå gass som et av alternativene til kjernekraft. Island og Norge bruker ikke naturgass. I Norge planlegges imidlertid å ta i bruk naturgass til elektrisitetsproduksjon. Norge er allerede en viktig produsent av naturgass. Norges eksportmarkeder for naturgass er idag i sin helhet utenfor Norden.

Energiområdet har vært gjenstand for flere initiativ fra Nordisk Råd de senere år. Ved sesjonen i 1986 ble ministerrådsforslaget om en plan for nordisk samarbeid på energiområdet vedtatt. Nordisk Råd framførte under behandlingen av ministerrådsforslaget en rekke synspunkter vedrørende gassamarbeidet. Disse blir referert i medlemsforslaget og utvalget vil vise til disse. I sin betenkning over Nordisk Ministerråds virksomhetsberetning for 1986 uttalte Økonomisk utvalg at det nordiske gassamarbeidet bør vies særskilt oppmerksomhet. Det ble i denne forbindelse bl. a. vist til at gassen sammenlignet med andre energibærere framstår som en miljøvennlig ressurs.

Økonomisk utvalg vil understreke at en nå er kommet godt igang m. h. t. planlegging og bruk av naturgass i Sverige, Danmark, Finland og Norge. Forholdene burde ligge godt til rette for en omfattende bruk av naturgass i årene som kommer. Utvalget anser det viktig at en allerede nå planlegger naturgassens plass i den nordiske energiforsyningen. Det er grunnlag for et utvidet samarbeid mellom de nordiske land om utnyttelse av naturgass. Utgangspunktet for det videre arbeid bør være at naturgassens rolle som energikilde skal økes i forhold til dagens situasjon.

Utfordringen er nå å konkretisere hvordan et samarbeid best mulig kan utformes til felles nytte for alle de nordiske land. Utvalget anser at en plan for naturgassens rolle i den nordiske energibalansen vil være et nyttig redskap samt kunne virke positivt inn på å øke det nordiske samarbeid. En plan vil kunne bidra til å få avklart hvilke samarbeidsløsninger som er av felles nordisk interesse. Dette er i seg selv positivt og vil kunne føre til at et nordisk perspektiv kommer i fokus når investeringsbeslutninger om gasskjøp og gassutvinning skal fattes.

Utvalget er oppmerksom på at det allerede idag foregår et viktig og nyttig naturgassamarbeid mellom de nordiske gasselskaper og at dynamikken i et nordisk naturgassamarbeid fortsatt vil ligge i selskapsregi. Det vises i denne forbindelse til arbeidet med etablering av et Nordisk Gassteknisk Senter. Utviklingen av et integrert nordisk gassamarbeid vil imidlertid kreve at rammebetingelsene legges til rette fra myndighetenes side for introduksjon av naturgass i Norden, bl. a. med hensyn til energipolitiske prinsipper, harmonisering av lovverket, beskatning m. v. For å oppnå dette vil det være nødvendig med et nært samarbeid mellom de nordiske land. Intensivert forskningssamarbeid, koordinering av ressurser og erfaringsutveksling framstår også som viktige områder.

Det er naturgassens økonomiske konkurransekraft og ikke minst hensynet til miljøkrav som vil være med å avgjøre dens rolle i framtidige energisystem i de nordiske land. Økonomisk utvalg er enig med forslagsstillerne i at det er viktig med nordisk samarbeid om hvordan man skal innføre den nye energibæreren og hvilken andel av det totale energimarked som kan baseres på gass. Forholdene synes å ligge til rette for at store mengder naturgass ventelig vil kunne delvis erstatte andre energibærere. Forventningene til dette markedet er sterkt økende. I denne sammenheng må det kunne forutses virkninger som generelt vil styrke nordisk økonomisk samarbeid, samhandel og øvrig samhold i Norden. Utvalget vil dessuten vise til at gass fra nordiske leverandører har fordeler ved kort transport, høy politisk leveringssikkerhet og gode muligheter for alternative leveranser i tilfelle av produksjonsproblemer.

Med hensyn til ovenstående foreslår Økonomisk utvalg at

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd å intensivere det nordiske samarbeid om utnyttelse av naturgass i energiforsyningen med sikte på å gi en nærmere vurdering av hvordan naturgassen kan spille en større rolle i den nordiske energibalansen.

Nuuk, 12. august 1987

<i>Ylva Annerstedt (fp)</i>	<i>Ilkka-Christian Björklund (Sdp)</i>
<i>Johan Buttedahl (Sp)</i>	<i>Lahja Exner (s)</i>
<i>Filip Fridolfsson (m)</i>	<i>Arne Gadd (s)</i>
<i>Thor-Eirik Gulbrandsen (A)</i>	<i>Karen Thurøe Hansen (KF)</i>
<i>Ivan Johannessen (Sb)</i>	<i>Preben Lange (Si)</i>
<i>Kjell A. Mattsson (c)</i>	<i>Poul Nielson (S)</i>
<i>Aase Olesen (RV)</i>	<i>Oddrunn Pettersen (A)</i>
<i>Páll Pétursson (F.)</i>	<i>Elisabeth Rehn (Sfp)</i>
<i>Kimmo Sasi (Kok)</i>	<i>Eino Siuruainen (K)</i>
<i>Valgerdur Sverrisdóttir (F.)</i>	<i>Harald Synnes (Kr.F.)</i>

Jan P. Syse (H)
(Formann)

Medlemsforslag

om økat nordisk samarbeide om utnyttjande av naturgass i energiforsörjningen

(Väckt av Svein Alsaker samt Margrete Auken, Dorte Bennedsen, Lilli Gyldenkilde, Hanna Kvanmo, Poul Nielsen, Aase Olesen och Bernhardt Tastesen)

Kull, olje, vannkraft, kjernekraft samt naturgass er de viktigste energibærere i den industrialiserte verden. Av disse er alle av betydning også i Norden. Men naturgass er kun av større betydning i Danmark. I de andre landene brukes det lite gass, selv om Sverige er i ferd med å få et gassnett og Finland har en viss import fra Sovjet.

Naturgassen kan i hovedsak brukes på to måter, enten som tørr gass direkte til husholdning eller industri, eller den kan brukes til å produsere elkraft for distribusjon på eksisterende linjenett.

I årene framover står man overfor et problem i energiforsyningen. Ut fra miljøhensyn kan det bli vanskelig å dekke etterspørselsveksten av energi ved økt satsning på kull-/oljefyrte kraftverk, vannkraft eller kjernekraft.

I den forbindelse kan det nevnes at kjernekraft ikke er med i planleggingene av energiforsyningssystemene i Danmark og Norge, og i Sverige har man vedtatt at kjernekraften skal avvikles innen år 2010.

Men i Norden finnes det gassreserver som kan gjøre det mulig å fase inn gass som en viktig energibærer til erstatning for andre som fases ut. Gassen har den fordel sammenliknet med andre energibærere, at den er en meget miljøvennlig ressurs. De funn som er gjort er av en slik størrelse at det er rimelig å anta at en vesentlig del av energibehovet kan dekkes for meste parten av det 21. århundre.

Ministerrådet har etablert en nordisk informasjonsgruppe om gasspørsmål. Gruppens formål er i første rekke informasjonsutveksling, men gruppen har også foretatt en studie om mulighetene for en sammenkobling mellom Ekofisk-systemet i Nordsjøen og de danske og svenske transport-systemene for naturgass.

I ministerrådsforslaget om en plan for nordisk samarbeid på energiområdet (B 67/e), som ble vedtatt på Nordisk Råds sesjon i 1986, framhever energiministrene at det er ønskelig med en ytterligere integrasjon av det nordiske naturgassnettet og foreslår at informasjonsgruppen fortsetter sitt arbeide.

Nordisk Råd framsatte bl. a. følgende synspunkter under behandlingen av ministerrådsforslaget:

- Forslaget bringer lite nytt når det gjelder det nordiske samarbeid innen olje/gassektoren.
- Gassamarbeidet består i hovedsak av informasjonsutveksling.
- Av miljøhensyn bør naturgass prioriteres i energiforsyningen.
- Arbeidet for å integrere det nordiske naturgassnettet bør intensiveres.

Å etablere et naturgassnett i Norden er et omfattende prosjekt. Selve størrelsen av slike investeringer legger naturlig opp til et samarbeid mellom de berørte land. Mulighetene for etablering av et større nett avhenger imidlertid av en rekke faktorer f. eks. prisforskjellene mellom ulike typer energibærere, den geografiske utstrekning av nettet, kundestruktur, tilslutningsgrad m. m.

Direkte distribusjon av gass fram til sluttforbrukere, hvor nytt ledningssystem må bygges, er relativt dyrt, men har lave driftsutgifter når det er etablert. Men det er bare i områder med relativt store befolkningskonsentrasjoner at dette er lønnsomt. Elkraft fra andre kilder som dermed frigis, kan dekke elbehovet i andre og mindre tett befolkede deler av regionen.

Bygging av *gasskraftverk* må sees på som et supplement til den eksisterende elkraftdekning. Likevel bør det arbeides for å fase inn kraft basert på gass for å få dette inn i energibalansen på konkurransemessige betingelser. Det blir ikke aktuelt i utgangspunktet å produsere kraft på plattformer til havs for å transportere elkraft til forbrukerne. En slik løsning gir store overføringstap. Men gassen kan brukes til elkraft tilpasset eksisterende overføringsnett. Det kan også for enkelte land være mulig å importere gass, for så å bruke den til elkraft der hvor det ikke lønner seg å distribuere direkte.

I Danmark og til dels i Sverige foregår det en utbygging av naturgassnettet. Denne utbygging vil gå videre og etter hvert etablere et større marked for gass i Norden, selv om det i europeisk sammenheng vil være av begrenset størrelse. Hvert enkelt land i Norden har neppe så stort behov for gass at det kan utvikle seg lokale markeder store nok til å avta gassmengder i konkurranse med kontinentet eller Storbritannia.

I Norge har Statkraft og Statoil nå funnet grunnlag for å starte planleggingen av det første gassbaserte kraftverket. Det kan etter foreløpige planer stå ferdig i 1991. Analyser som er utført i Norge har avdekket et stort potensiale innenfor kraftmarkedene i Norden, først og fremst i Norge og Sverige, men også i Danmark synes det å være betydelig marked for gasskraft.

Derfor er det viktig med nordisk samarbeide om en *plan* for hvordan man skal innføre den nye energibæreren og hvilken andel av det totale energimarked som kan baseres på gass. Naturgassens plass i energibildet bør derfor utredes samlet for Norden.

Med henvisning til ovenstående foreslås

at Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd om å intensivere det nordiske samarbeidet i utnyttelsen av naturgass i energiforsyningen med sikte på å utarbeide en plan for hvordan naturgassen kan spille en større rolle i den nordiske energibalansen.

Helsingør, 10 november 1986

Svein Alsaker (Kr. F.)

Dorte Bennedsen (S)

Hanna Kvanmo (SV)

Aase Olesen (RV)

Margrete Auken (SF)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Poul Nielson (S)

Bernhardt Tastesen (S)

Social- och miljöutskottets betänkande

över medlemsförslag om integrering av miljöaspekter i den nordiska handlingsplanen för ekonomisk utveckling och full sysselsättning

(Medlemsförslaget väckt av Karin Söder m. fl., se s. 531
Remissyttranden, se supplement)

Till social- och miljöutskottet har hänvisats ett medlemsförslag om integrering av miljöaspekter i den nordiska handlingsplanen för ekonomisk utveckling och full sysselsättning. Utskottet har behandlat förslaget vid sina möten i Bergen den 26 juni och Åbo den 10 november 1987.

1. Medlemsförslaget

I förslaget hemställs,

att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att systematiskt inarbeta relevanta miljöaspekter vid fullföljandet av arbetet med den nordiska handlingsplanen för ekonomisk utveckling och full sysselsättning.

Förslagsställarna anser att de nordiska sektorsvisa handlings- och samarbetsprogrammen fyllt en viktig funktion, t. ex. samarbetsprogrammet på miljöområdet. För att möjliggöra ett mera heltäckande och ambitiöst samarbete introducerades vid 1980-talets början nya samarbetsgrepp, som t. ex. nordiska handlingsplanen för ekonomisk utveckling och full sysselsättning. I den togs ett samlat grepp om Norden som hemmamarknad, om exportfrämjande åtgärder, turism, industripolitik, arbetsmarknads- och utbildningspolitik, förstärkt västnordiskt samarbete, förbättrade insatser på det regionalpolitiska området, infrastrukturella satsningar av betydande format, samarbete på det ekonomiskpolitiska området samt intensifierad internationell samverkan de nordiska länderna emellan.

Förslagsställarna hänvisar till den internationella parlamentariska luftvårdskonferensen 1986 i Stockholm. I dess slutdokument som parlamentariker från sexton länder antog enhälligt understryks, att om en helhetssyn på sambandet mellan miljö och produktion tillämpas så kan befintliga miljöproblem lösas utan att nya tillskapas.

Vidare noterar förslagsställarna att Nordiska ministerrådet arbetar med

ett nordiskt program rörande luftföroreningar. Enligt deras mening är det inte bara mest ändamålsenligt utan också nödvändigt att miljöns rättmätiga krav redan från början inarbetas i den nordiska handlingsplanen för ekonomi och full sysselsättning. Inom varje enskilt samverkansområde bör miljöns krav analyseras och beaktas. Nordiskt samarbete på det ekonomiska området måste nära nog med naturnödvändighet bygga på miljöriktiga principer.

Det erinras om att det på sektoriell grund uppbyggda nordiska ämbetsmannakommittésystemet kan verka hindrande för en dylik integrering. I så fall bör en organisatorisk översyn komma till stånd, anser förslagsställarna.

2. Remissinstanser

Samtliga inkomna remissyttranden är positiva till medlemsförslaget. Följande institutioner och organisationer har yttrat sig:

Norden

Nordisk Industrifond
Nordens Fackliga Samorganisation (NFS)
De Nordiska Industriförbundens Fellesorgan

Danmark

Finansministeriet og Miljøministeriet
Verdensnaturfonden
Danmarks Naturfredningsforening

Finland

Miljöministeriet
Handels- och industriministeriet
Luftvårdsföreningen

Island

Naturvern ráðet

Norge

Industridepartementet
Handels- og skipsfartsdepartementet

Sverige

Kommerskollegium
Statens naturvårdsverk
Statens industriverk

2.1. Remissinstanser som tillstyrker medlemsförslaget

Nordisk Industrifond anser det naturligt att inte minst i sin planering av framtida insatser se till miljöaspekterna. Hänsynstagande till miljön är idag en nödvändighet för utvecklingen inom många industri- och samhällssektorer. Miljöfaktorer utgör en integrerad del av FoU-projekten. Miljövänlighet och resurssnålhet utgör allt viktigare utgångspunkter vid utveckling av ny industriell produktionsteknik. Fonden erinrar om, att för industrin är åtgärder som begränsar miljöstörningar en belastande kostnad. I ett längre perspektiv kan det dock bli en konkurrensfördel, då utomnordiska konkurrenter åläggs motsvarande åtgärder. Genom att utveckla miljövänliga produkter och tekniker med stor potential kan nordisk industri delvis påverka den framtida internationella marknaden. Slutligen påpekar industrifonden, att FoU-insatser inriktade på att lösa branschspecifika miljövårdsproblem är komplexa och därför med fördel kan genomföras som nordiska projekt.

Nordens fackliga samorganisation (NFS) ger förslagsställarna rätt i princip, men anser att tidsmässigt kan inarbetandet av miljöaspekter i den nu liggande handlingsplanen visa sig vara svårt. Däremot anser NFS det ytterst viktigt att miljöaspekter tas i beaktande vid utarbetandet av den reviderade handlingsplanen som Nordiska rådet rekommenderat ministerrådet att presentera vid sessionen 1988.

Miljöministeriet i Danmark finner förslaget välgrundat och att det bör finnas goda förutsättningar för att handlingsplanen byggs ut med miljöhänsyn och egentliga miljöprojekt. Vidare påpekas att samarbetsprogrammet på miljövårdsområdet (som skall omarbetas 1988) innefattar målsättningen, att miljöhänsynen skall inarbetas i olika samhällssektorer. Denna aspekt torde bli utbyggd vid den kommande revisionen av programmet som bl. a. skall företas i ljuset av den s. k. Brundtlandkommissionen.

Finansministeriet ansluter sig till miljöministeriets synpunkter, dvs. att man vid igångsättande av en eventuell ny handlingsplan som skall ersätta den gällande mer noggrant överväger hur miljöhänsynen särskilt kan inpassas inom ramen för en ny handlingsplan.

Danmarks Naturfredningsforening anser det mycket lämpligt att miljösynpunkter ingår i jämnhöjd med andra intressen i den samnordiska handlingsplanen. Det är väsentligt att natur och miljö i största möjliga utsträckning tillgodoses vid politiska beslut, då miljön i stor utsträckning påverkas av dessa.

Verdensnaturfonden (WWF) i Danmark stödjer helt förslaget och understryker vikten av att miljöaspekter dras in i alla former av planeringsarbete.

Handels- och industriministeriet i Finland anser, att ett fullständigt beaktande av miljösynpunkterna och riskerna och deras tillämpning i praktiken i många fall skulle kunna innebära stora kostnader, som försäkras att det är ekonomiskt olönsamt att fortsätta med processen eller fabriken verksamhet. Å andra sidan räcker det på flera områden att miljösynpunk-

terna beaktas gradvis. Ministeriet hänvisar till att t. ex. avfallshantering och minimering av utsläpp numera snarare är ett ekonomiskt än tekniskt problem. Sålunda finns t. ex. för rening av kolkraftverkens rökgaser, flera lösningar men deras tillämpande i praktiken har uppskjutits av ekonomiska skäl. Bilarnas skadliga avgaser kunde reduceras till en bråkdel, men i brist på en tvingande lagstiftning och en uppmuntrande beskattningspraxis har sådana åtgärder att nya bilar förses med avgasrenare ännu inte blivit allmänna. Inte sällan är det också fråga om att man är rädd för att ett nytt miljöproblem skapas i samband med att ett gammalt miljöproblem löses. Beaktande av miljösynpunkter förorsakar kostnader som minskar löntagarnas inkomster genom högre skatter eller syns i produkternas priser eller annars inverkar på respektive företags konkurrensförmåga på en kort eller lång sikt.

Obeaktat kostnaderna är det emellertid anledning att satsa på miljöskyddet, för miljökvaliteten inverkar, utöver löntagarnas levnadsförhållanden, även på ekonomiska värden, av vilka den accelererande korrosionen och den fördröjda skogsproduktionen anges som exempel.

Eftersom miljökvaliteten ofta är en internationell fråga och de kostnader som beaktande av miljösynpunkterna förorsakar inverkar på företagens internationella konkurrensförmåga, är det naturligt att på miljöskyddsområdet eftersträva ett möjligast omfattande internationellt samarbete, som även beaktar de maximala värdena för utsläpp.

Enligt *miljöministeriets* uppfattning skulle det vara motiverat att införa ett kapitel om sammanhanget mellan miljövärd och övrig samhällspolitik i handlingsplanen. I den nordiska handlingsplanen för ekonomisk utveckling och full sysselsättning har man endast behandlat två miljövärdsområden: minskningen av svavelutsläppen (punkt 6.6.3) och det nordiska samarbetet vid behandling av problemavfall (punkt 6.6.4). Just dessa uppgifter är goda exempel på områden där internationella avtal och annat samarbete medför stora fördelar. De nämnda områdena behandlas dock i handlingsplanen som separata frågor i avsnittet om infrastrukturinvesteringar. Frågan om behovet av analys av de viktiga miljöeffekterna inom samhällspolitikens olika sektorer har inte behandlats i samarbetsprogrammet. Denna brist borde sålunda rättas till då programmet bearbetas.

Luftvårdsföreningen i Finland omfattar den i förslaget framförda ståndpunkten att miljöfrågorna i det nordiska samarbetet bör beaktas i handlingsplanen "Norden i växt". Särskilt den internationella miljöekonomiska forskningen bör kraftigt ökas i syfte att de uppställda målen och åtgärder för deras uppnående skall kunna förverkligas möjligast effektivt. Föreningen anser att miljövärdens ekonomiska inverknings, speciellt i luftvärden, inte har undersökts i tillräcklig grad. Detta har kommit fram t. ex. i samband med ett i Finland genomfört projekt om försurning (HARPO), där man inte kunnat framföra tillförlitliga bedömningar av de ekonomiska förluster som försurningen medför. På motsvarande sätt har man inte

tillräcklig kännedom om olika skyddsåtgärders inverkningsur företagens och nationalekonomins synvinklar för att man skulle kunna bedöma deras betydelse exempelvis för olika länders inbördes konkurrenssituation eller världsekonomin. Luftvårdsåtgärderna leder onekligen till kostnader inom företag och hela branscher och eventuellt förändringar i hela världsekonomin. Luftvårdsåtgärderna är emellertid viktiga och blir i framtiden ännu viktigare för att man skall kunna bibehålla levnadsmiljön sund och trivsamt. Luftvårdsföreningen anser att detta förutsätter att miljövården beaktas på alla verksamhetsområden i ett tidigt planeringsskede. I synnerhet vid ekonomisk planering och styrande av utvecklingen bör miljöfrågorna beaktas från första början för att man skall kunna undvika dyra och osäkra åtgärder för återställande av skador.

Naturvernsrådet i Island anser det viktigt att man vid utförande av den nordiska handlingsplanen redan på det inledande stadiet tar hänsyn till miljöaspekter. En god överblick över sammanhangen mellan miljö och produktion gör det möjligt att lösa miljöproblem utan att ge upphov till nya.

Departementet for handel och skipsfart i Norge påpekar att miljöhänsyn i samband med utveckling av alltmer effektiva samhällsliga förordningar spelar en allt större roll i handel och ekonomi som följd av att extra kostnader på olikartat sätt läggs på företagens kalkyler. Den starkt ökade ekonomiska exploateringen av naturresurserna kräver att miljöinsatserna ökar på alla utsatta områden. Särskilt viktigt är att gentemot tredje land övervaka och reducera gränsöverskridande luftföroreningar. Departementet förordar därför starkt att man uppnår en harmoniserad nordisk politik som ger bättre genomslag för de nordiska synpunkterna i internationella fora. I detta sammanhang bör man även undvika konkurrenssnedvridande verkningar av nationella miljöskyddsåtgärder genom att gå in för koordinerade statliga förordningar så att industrin och det övriga näringslivet i allt fler länder åläggs att täcka de extra omkostnader som miljöhänsynen medför.

Industridepartementet ställer sig positivt till att relevanta miljöaspekter inarbetas i handlingsplanen.

Kommerskollegium i Sverige ställer sig allmänt positivt till ett utökat nordiskt samarbete om miljövärd med hänsyn till de nordiska ländernas likheter vad avser samhällsuppbyggnad, politik, lagstiftning, kommunikationsmönster, värderingar m m. Mot bakgrund av olika länders parallella målsättningar inom miljöområdet liksom andra samhällsliga ambitioner vad gäller t. ex. industri- och handelspolitik, energipolitik, arbetsmarknadspolitik m. m. anser kollegiet det angeläget att ett nordiskt miljövärdssamarbete också måste ses som en del av ett bredare europeiskt och internationellt samarbete. I kontakterna med andra länder om frågor på t. ex. miljövärdens område och i samarbete inom internationella organ bör de nordiska länderna därför eftersträva att i största möjliga utsträckning

tillgodogöra sig de resultat som utarbetas i det internationella samarbetet och i andra länder.

Vidare förutsätter kommerskollegium, mot bakgrund av innehållet i handlingsplanen, särskilt avsnittet om "Norden som hemmamarknad", och med erinran om det vid Nordiska rådets 35:e session antagna samarbetsprogrammet för avveckling av handelshinder i Norden (*B 70/e*) att man i det svenska såväl som i det nordiska arbetet avseende bl. a. miljöåtgärder löpande beaktar och aktivt verkar för en anpassning till de internationella och regionala (t. ex. i Västeuropa och Norden) överenskommelser och samarbetsprogram som Sverige och övriga nordiska länder anslutit sig till. Överenskommelserna har tillkommit för att säkerställa att inte onödiga hinder uppställs för den internationella handeln.

Statens industriverk påpekar, att miljöskyddsåtgärder ofta kräver investeringar i företagen. De kan vara olika kostsamma med olika effekt på företagets konkurrenssituation, varför en avvägning måste göras mot vad som vinnas i miljöhänsende. Kostnader och möjligheter varierar också beroende på om det gäller att åtgärda en gammal produktionsanläggning eller om det gäller att bygga en helt ny anläggning. Då miljöfrågorna inte kan ses isolerade är det viktigt att de beaktas i de samlade bedömningar som görs. Förslaget att systematiskt inarbeta relevanta miljöaspekter vid fullföljandet av arbetet med den nordiska handlingsplanen för ekonomisk utveckling och full sysselsättning ligger i linje med detta synsätt.

Statens naturvårdsverk anser, att ett principbeslut av Nordiska ministerrådet bör kunna underlätta en fortsatt och utökad integrering av miljöaspekter i all slags samhällsplanering. Verket finner att förslagsställarna inte konkretiserar enskilda frågor för samverkan. Det förefaller emellertid naturvårdsverket ställt utom tvivel att ämbetsmannakommittén för miljövärd har erforderliga förutsättningar att lämna bidrag till den nordiska handlingsplanen för ekonomisk utveckling och full sysselsättning. Utan att vilja föregripa resultatet av närmare överväganden synes det inte uteslutet att inom ramen för handlingsplanen genomföra miljökonsekvensbedömningar eller förstudier till sådana av den typ som kan förekomma i vissa andra länder och som torde kunna betecknas som mer avancerade än den gängse svenska.

2.2. Remissinstanser som tillstyrker med viss reservation

De Nordiske Industriförbunds Fellesorgan tillstyrker medlemsförslagets grundtanke under förutsättning att den ekonomiska utvecklingen på motsvarande sätt tas in i miljöpolitiken. Ett effektivt industriellt miljöskydd kräver nämligen en frisk och konkurrenskraftig industri.

Industriförbunden vänder sig dock emot vad man uppfattat som förslagets uttalande, att det nordiska samarbetet borde ges överstatlighet. Ett överstatligt nordiskt samarbete hade kanske kunnat fungera som en del av Nordekplanerna om de genomförts men skulle idag leda till konflikt med andra överstatliga organ.

3. Utskottet

Utskottet noterar, att alla inkomna remissyttranden är positiva till förslaget syfte. Några påpekar, att inarbetandet av miljöaspekter bör ske vid en kommande revidering av handlingsplanen (som skall ske senast 1988). De tveksamheter som framkommer, t. ex. kostnadsaspekterna av ökade miljöinsatser, uppvägs av synpunkter som att bättre miljö och större internationellt hänsynstagande härtill på sikt bör kunna förbättra de nordiska ländernas internationella konkurrenskraft. Nödvändigheten att undvika konkurrenssnedvridningar understryks av ett par remissinstanser.

Utskottet vill i detta sammanhang erinra om de synpunkter utskottet anförde vid rådsbehandlingen av ministerrådsförslaget till handlingsplan (*B 59/e*) 1985. Utskottet ansåg allmänt att det av ministerrådet framlagda förslaget till handlingsplan för ekonomisk utveckling och full sysselsättning representerade ett klart framsteg inom de områden som utskottet behandlade. Utskottet anförde ett antal synpunkter och förutsatte att ministerrådet skulle lägga vikt därvid.

Vad gällde miljöaspekter berörde utskottet inledningsvis samarbetet i de arktiska områdena och noterade att en god potential fanns för samarbete både kommersiellt och vad gällde forskning om miljö, arktisk teknik och ekonomi. Det tilltänkta samarbetet borde enligt utskottets uppfattning inte ges en ensidig inriktning på utvinning av resurser (olja, gas, mineraler). Utskottet påpekade att de arktiska ekosystemen var mycket känsliga och hänvisade till rådets *rekommendation nr 23/1983* angående bevarande av naturmiljön i de arktiska farvattnen.

Vidare påpekade utskottet, att inom miljöområdet torde finnas möjlighet till en lång rad projekt som både var arbetskraftsintensiva och skulle utgöra ett speciellt nordiskt bidrag i debatten om den globala miljösituationen vad gällde bättre hushållning med naturresurserna. Utskottet skulle gärna se, att sådana projekt inarbetades eller åtminstone kom att ingå i en rullande revision av planen. Detta gällde projekt om t. ex. avgasrening, rökgasrening, föroreningskontroll, föroreningsbekämpning, lantbruk, skogsbruk, fiskerinäring, energi och skydd för biotoper. Norden borde utveckla en miljövänlig teknik som kunde ge arbetstillfällen och dessutom exportmöjligheter på utomnordiska marknader. Även på kort sikt kunde sådana projekt visa sig medföra direkt ekonomisk nytta. Utskottet upprepade sitt påpekande att detta borde kunna utgöra en viktig del av den ekonomiska handlingsplanen i framtiden i sina betänkanden över ministerrådets berättelse *C 1* de två följande åren.

De ovan anförda synpunkterna från utskottet bör nu åter aktualiseras mot bakgrund av det aktuella medlemsförslaget och remissinstansernas positiva reaktion på detta. Utskottet noterar med tillfredsställelse att det i det mandat för en ny handlingsplan för ekonomisk utveckling och full sysselsättning som de nordiska finansministrarna antog i juni 1987 sägs att

det är viktigt att de i handlingsplanen ingående åtgärderna genomförs under beaktande av miljöskyddsaspekter. I sammanhanget erinras om de målsättningar som redovisas av den s. k. Brundtlandkommissionen. Dessa uttalanden är väl i samklang med det aktuella medlemsförslaget, och utskottet vill erinra om sina ovannämnda uttalanden om konkreta projektområden för att ge ett reellt innehåll åt deklarationen att beakta miljöaspekter i samband med handlingsplanen. Utskottet ser också mycket positivt på hänvisningen till Brundtlandkommissionens rapport och vill erinra om att däri – inte bara för u-länderna – förordas en ekonomisk utveckling som skall vara hållbar dvs. tillfredsställa dagens behov utan att förstöra möjligheterna för framtida generationer.

Det påpekas i rapportens slutsatser att en hållbar utveckling bara uppnås om miljöförstöring och överutnyttjande av naturtillgångar hejdas. Detta kräver att man direkt angriper källorna till miljöförstöringen. Enligt Brundtlandkommissionen behöver regeringarnas och de internationella organisationernas politik och verksamhet på exempelvis jordbrukets, energins, industrins, handelns, biståndets och den militära säkerhetens områden i grunden förändras för att en hållbar utveckling skall kunna åstadkommas. Utskottet anser att dessa påpekanden bör beaktas även i den nordiska handlingsplanen för ekonomisk utveckling och full sysselsättning.

Mot bakgrund av vad som ovan anförts hemställer utskottet,

att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att systematiskt inarbeta relevanta miljöaspekter vid fullföljandet av arbetet med den nordiska handlingsplanen för ekonomisk utveckling och full sysselsättning.

Åbo den 10 november 1987

Svein Alsaker (Kr.F.)

Jo Benkow (H)

Dorte Bennedsen (S)

Inger Harms (SF)

Brit Jørgensen (A)

Anna-Kaarina Louvo (Kok)

Grethe Lundblad (s)

Mats Nyby (Sdp)

Sten Svensson (m)

Valgerður Sverrisdóttir (F.)

Marjatta Väänänen (K)

Lena Öhrsvik (s)

Förman

Medlemsförslag

om integrering av miljöaspekter i den nordiska handlingsplanen för ekonomisk utveckling och full sysselsättning

(Väckt av Karin Söder samt Esko Aho, Svein Alsaker, Ylva Annerstedt, Gunnar Björk, Ivar Hansen, Olof Jansson, Elver Jonsson, Hannu Kempainen, Aase Olesen, Páll Pétursson, Jens Steffensen, Harald Synnes, Ole Gabriel Ueland, Henrik Westerlund och Marjatta Väänänen)

1970-talets nordiska samarbete präglades av utarbetandet av sektorsvisa samarbets- och handlingsprogram inom ett stort antal inbördes vitt skilda funktionella områden. I en situation då helhetslösningar av NORDEK-typ inte visat sig vara genomförbara var detta det enda realistiska och framkomliga arbetssättet. Nordisk samverkan enligt sektormodellen innebar, att praktiska lösningar kunde sökas på samarbetsproblem, utan att misslyckande inom ett samverkansområde omöjliggjorde samarbete inom ett annat. De nordiska länderna kunde därigenom stegvis utveckla sitt samarbete. Denna form för samarbete var emellertid inte utan nackdelar.

Det nordiska samarbetet saknar varje drag av överstatlighet. En följd härav är att samarbete enligt minsta-gemensamma-nämname-principen stundom leder till att sektorsvisa överenskommelser ibland hamnar på en mindre ambitiös nivå, jämfört med de vidgade samarbetsytor som kan uppstå vid ett nordiskt förhandlande över bredare fält. Nackdelar som ett land nödgas vidgå inom ett område kan kompenseras av fördelar inom ett annat område vid ett samarbete enligt helhetslösningsmodellen.

De nordiska sektorsvisa handlings- och samarbetsprogrammen har otvivelaktigt fyllt en viktig funktion. Men för att möjliggöra ett mera heltäckande och ambitiöst samarbete introducerades vid 1980-talets början nya samarbetsgrepp. Den nordiska handlingsplanen för ekonomisk utveckling och full sysselsättning innebar i detta hänseende något av ett nytänkande. I den togs ett samlat grepp om Norden som handelspolitisk hemmamarknad, om exportfrämjande åtgärder, turism, industripolitik, arbetsmarknads- och utbildningspolitik, förstärkt västnordiskt samarbete, förbättrade insatser på det regionalpolitiska området, infrastrukturella satsningar av betydande format, samarbete på det ekonomiskpolitiska området samt intensifierad internationell samverkan de nordiska länderna emellan.

På miljöområdet har Nordiska ministerrådet fastställt ett nordiskt handlingsprogram för perioden 1983–1987. En revision av detta program torde förestå. Nordiska rådets presidium anordnade i september 1986 en internationell parlamentarisk luftvårdskonferens i Stockholm. Konferensen blev

otvivelaktigt en stor framgång. I det slutdokument som parlamentariker från sexton länder enhälligt antog skärptes formuleringar i förhållande till det ursprungliga förslaget. I slutkommunikén för rådskonferensen understryks, att om *en helhetssyn på sambandet mellan miljö och produktion tillämpas så kan befintliga miljöproblem lösas utan att nya tillskapas*.

Nordiska ministerrådet (miljövårdsministrarna) beslöt vid sitt möte i Oslo den 21–22 oktober 1986, under intryck av stockholmskonferensens resultat, att ett nordiskt program rörande luftföroreningar skall utarbetas i skyndsam ordning. Enligt vår mening är det inte bara mest ändamålsenligt utan också nödvändigt att miljöns rättmätiga krav redan *från början* inarbetas i den nordiska handlingsplanen för ekonomisk utveckling och full sysselsättning. Inom varje enskilt samverkansområde bör miljöns krav analyseras och beaktas. Nordiskt samarbete på det ekonomiska området måste nära nog med naturnödvändighet bygga på miljöriktiga principer.

I den mån det på sektoriell grund uppbyggda nordiska ämbetsmannakommittésystemet verkar hindrande för en dylik integrering bör en översyn av organisatoriskt slag komma till stånd.

Under hänvisning till vad som ovan anförts hemställer vi,

att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att systematiskt inarbeta relevanta miljöaspekter vid fullföljandet av arbetet med den nordiska handlingsplanen för ekonomisk utveckling och full sysselsättning.

Helsingör den 10 november 1986

Karin Söder (c)

Esko Aho (K)

Svein Alsaker (Kr. F.)

Ylva Annerstedt (fp)

Gunnar Björk (c)

Ivar Hansen (V)

Olof Jansson (ÅC)

Elver Jonsson (fp)

Hannu Kemppainen (K)

Aase Olesen (RV)

Páll Pétursson (F.)

Jens Steffensen (KrF)

Harald Synnes (Kr.F.)

Ole Gabriel Ueland (Sp)

Henrik Westerlund (Sfp)

Marjatta Väänänen (K)

Social- och miljöutskottets betänkande

över medlemsförslag om ECE-protokoll rörande reduktion av svavel- och kväveutsläpp

(Medlemsförslaget väckt av Karin Söder m. fl., se s. 547
Remissyttranden, se supplement)

Till social- och miljöutskottet har överlämnats ett medlemsförslag om ECE-protokoll rörande reduktion av svavel- och kväveutsläpp. Utskottet har behandlat förslaget vid sina möten i Bergen den 26 juni och Åbo den 10 november 1987.

1. Medlemsförslaget

I förslaget hemställs, att

1. Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att verka för en 80-procentig reduktion av svavelutsläppen i de nordiska länderna samt en motsvarande minskning av kväveoxidföreningarna fram till år 1995.
2. Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar att inom ramen för ECE verka för: (a) att samtliga europeiska länder, inklusive Storbritannien, binder sig för en reduktion av svavelutsläppen med minst 30 procent – med 50 % som mål – år 1993 och (b) att bindande protokoll ingås mellan samtliga europeiska länder i syfte att reducera kväveoxidföreningarna med minst hälften fram till år 1993.

Förslagsställarna hänvisar till Nordiska rådets internationella luftvårds-konferens i Stockholm den 8–10 september 1986 som i betydande utsträckning koncentrerades kring kväveoxidföreningarnas härjningar och till ECE:s protokoll där 21 stater bundit sig för att reducera sina utsläpp av svaveldioxid med 30 procent fram till år 1993.

Förslagsställarna påpekar att den vetenskapliga dokumentationen om svavelföreningarna står på säkrare grund än beträffande kväveutsläppen men anser, att ett protokoll beträffande reduktion av kväveutsläpp motsvarande det beträffande svavelutsläppen bör komma till stånd genom ECE:s försorg. Dessutom bör ECE-protokollet beträffande svavelföreningarna skärpas. I det handlingsprogram för bekämpning av luftföre-

ningar som Nordiska ministerrådet förbereder bör dessa båda komponenter finnas med.

2. Remissyttranden

Ett stort antal remissvar har inkommit och de allra flesta är postivia till förslaget. Några uttrycker tveksamhet angående möjligheterna att få till stånd ett protokoll om kväveutsläpp. Följande har inkommit med remissyttranden:

2.1. Remissinstanser som helt tillstyrker medlemsförslaget

Danmark

Världsnaturfonden
Danmarks Naturfredningsforening

Finland

Helsingfors universitet
Ålands landskapsstyrelse

Island

Naturvernráðet
Landvernd
Havforskningsinstituttet

Sverige

Statens naturvårdsverk
Lantbruksstyrelsen
Fiskeristyrelsen
Sveriges lantbruksuniversitetet

2.2. Remissinstanser som tillstyrker skärpta regler om svavelutsläpp men är tveksamma vad gäller kväveutsläpp

Norden

Nordens Fackliga Samorganisation (NFS)

Danmark

Miljøstyrelsen

Sverige

Institutet för vatten- och luftvårdsforskning

2.3. Remissinstanser som ställer sig tveksamma till hela förslaget

Norden

Nordiska industriförbundens miljövårdskommitté

Finland

Miljöministeriet

Norge

Miljøverndepartementet
Statens forurensningstilsyn

Sverige

Koncessionsnämnden för miljöskydd

2.4. Remissinstanser som ej tar direkt ställning till förslaget

Finland

Finlands akademi

2.1. Remissinstanser som helt tillstyrker medlemsförslaget

Världsnaturfonden (WWF), Danmark, ansluter sig till förslagets målsättningar men menar att målet för redueringen av kväveutsläppen bör sättas ännu högre än förslagsställarna gör, nämligen 75%.

Danmarks Naturfredningsforening har som egna slutmål en reduktion av svavel, kväveoxid och ozon med respektive 90 %, 75 % och 75 %, och betonar särskilt kravet på minskning av den föreningsbetingade ozonbildningen.

Helsingfors universitet, Agro-forstvetenskapliga fakulteten uttrycker bekymmer över de skadliga tryck som luftföroreningarna förorsakar skogarnas växt och fiskbeståndet i karga skogssjöar vilket kan minska möjligheterna att uppnå de produktionsmål som Skog 2000-programmet i Finland förutsätter, och är skadliga även inom fiskerihushållningen. Fakulteten understöder medlemsförslaget och framhäver att en reduktion av kväveoxidutsläppen automatiskt skulle medföra en minskning av ozonföroreningen, som visat sig särskilt farlig för skogarna.

Ålands landskapsstyrelse erinrar om det tidigare medlemsförslaget om nedtrappning av gränsöverskridande luftföroreningar (A 732/s). Den 30-procentiga nedskärningen av svavelutsläppen anser landskapsstyrelsen otillräcklig. Nedskärningen bör även gälla alla europeiska länder. Landskapsstyrelsen delar även förslaget att bindande avtal bör ingås mellan alla europeiska länder i syfte att reducera kväveoxidföroreningarna. Samtidigt bör övervakningen av utsläppen effektiveras. Enligt landskapsstyrelsens uppfattning bör avtal även ingås mellan de europeiska länderna i syfte att

reducera utsläppen i luft av organiska klorföreningar som t. ex. dioxiner samt tungmetaller såsom bly, kadmium, krom och zink. Dessa ämnen har konstaterats ackumulera i Östersjöns näringskedjor.

Naturvernrådet i Island uttrycker sin glädje över förslaget och anser att Island bör stödja det.

Landvernd, Islands opdyrknings- och naturfredningsforening, hemställer att isländska representanter deltar i internationellt samarbete om reduktion av luftföroreningar som följd av svavel- och kväveföreningar i luften, som är ett stort problem särskilt i industriländerna och även berör Island direkt eller indirekt. Undersökningar borde utföras av luftföroreningarna över Island för att skaffa säker information vilket man f. n. vet mycket litet om.

Havforskningsinstitutet i Island tillstyrker förslaget som ett ytterligare försök att sätta press på industriländerna i Europa att minska sina svavel- och kväveutsläpp från industrier och kraftverk. Det kan dock för Islands del visa sig svårt att uppfylla ett yrkande om minskning av svavelutsläpp med 80 % då sådana bara finns i ringa grad.

Statens naturvårdsverk i Sverige gör en genomgång av arbetet inom ECEs luftföroreningsskonvention inklusive utredningsarbete avseende belastningsgränser och spridningsmodeller samt kostnads- och effektivitetsberäkningar som tagits fram av bl. a. Beijerinstitutet i Sverige och International Institute for Applied Systems Analysis (IIASA). Naturvårdsverket finner på basis av dessa arbetsprogram att man kan räkna med att en överenskommelse om reduktion av kväveoxider kommer i två steg. Ett första steg kommer sannolikt att innehålla mer långtgående åtgärder i länder med stora utsläpp. Övriga länder kan då åta sig att inte öka utsläppen och använda bästa teknik vid nya fasta anläggningar. Ett dylikt första steg torde dock möta stora svårigheter eftersom den ökade trafiken i många länder ökar utsläppen om inte åtgärder vidtas. Åtgärderna på bilavgassidan, som i många länder är den största källan, tar dessutom mycket lång tid. Några mer långtgående beslut i EG-länderna på bilavgasområdet är dessutom inte aktuella den närmaste tiden. För dieslbilar räknas med obligatoriska svenska krav först från och med -95 års modeller men med frivilliga åtgärder från -91. En internationell samordning med flera länder förutsätts. Beräkningar för Sverige visar att det med de relativt långtgående åtgärder som planeras är möjligt att klara en reduktion av utsläppen av kväveoxider 1980/95 med ca 20 %. Bilden är något ljusare på längre sikt. En av Sverige föreslagen strategi med gränser för vad naturen tål ifråga om belastning och utsläppsreduktioner baserade på dessa gränser (Aktionsplan Europa) börjar slå igenom i många länder i Europa. Ett andra steg ifråga om kväveoxider bör kunna kombineras med ett andra steg för svaveloxider. Därvid kan även kolväten, oxidanter och övriga kväveföreningar tas upp. Förhandlingar om ett dylikt andra steg torde enligt naturvårdsverket kunna påbörjas om 2–3 år. De av förslagsställarna framför-

da begränsningarna av svavelutsläpp (80%) och kväveoxidutsläpp (50%) torde vara nödvändiga för att förhindra omfattande försurnings- och skogsskador. De nordiska länderna bör därför inom ECE verka för internationella överenskommelser om sådana utsläppsreduktioner. Det är dock helt orealistiskt att man verkligen skulle kunna uppnå dylika mål före år 2000, framhåller naturvårdsverket.

Lantbruksstyrelsen har inget att erinra mot förslagen och pekar på följande verkningar av svavel- och kväveoxider i agroecosystemet: 1. Försurning av marken 2. Direktskador på växter 3. Tillförsel av svavel och kväve.

Försurningen anses allvarligast. Av den totala åkermarksförsurningen beräknas 1/5 härröra från surt nedfall. På jordar som saknar tillräcklig buffringsförmåga måste kalkning vidtagas för att motverka försurningen. Kalkningsverksamheten är för närvarande för liten i jordbruket, delvis till följd av svag lönsamhet i växtodlingen.

Svavelutsläppen har betydelse för växternas svavelförsörjning, något som måste observeras vid minskade svavelutsläpp men inte utgör skäl att ej minska svavelutsläppen. *Lantbruksstyrelsen* påpekar också, att agroecosystemet är mer kvävekonsumerande än andra ekosystem. Kvävetillförseln från atmosfären utgör som regel endast en liten del av behovet.

Fiskeristyrelsen anser att hittills gjorda erfarenheter av begränsning av utsläppen i kombination med insatser typ kalkning av sjöar och vattendrag är positiva. Fiskbestånd som slagits ut kan återintroduceras och fiskarter med stort värde för såväl yrkesfisket som fritidsfisket som lax, öring och kräfter kan fortsatt nyttjas som den resurs de utgör. Kraftiga utsläppsbegränsningar krävs dock för att ge effekter i sjöar och vattendrag belägna i områden med magra marker.

Svavelnedfallet i stora delar av Sverige är idag ca 1gS/m^2 år. Detta är mer än vad flertalet vatten tål; ett nedfall på högst $0,5\text{gS/m}^2$ år skulle medföra att de flesta områdena tillfrisknade. De känsligaste vattnen skulle dock kvarstå som negativt påverkade även vid denna nedfallsnivå. Den föreslagna reduktionen av svaveldioxidutsläppen skulle sannolikt ge ett nedfall/en belastning op ca $0,5\text{gS/m}^2$ år. För kvävet kan föras ett motsvarande resonemang. Nuvarande belastning är oacceptabelt hög, 10–30 kg N/ha år i södra Sverige och 4–6 kg/ha år i norra.

Utlakningen av organiskt kväve bör inte överstiga 0,1–0,2 kg/ha år. För depositionen av kväve innebär detta att den skulle behöva minska till ca 5 kg N/ha år. *Styrelsen* anser, att den föreslagna reduktionen torde minska kväveläckaget till sjöar och vattendrag i södra Sverige och påtagligt mildra de negativa effekterna av s. k. surstötter under snösmältningen i övriga delar av landet.

Sveriges lantbruksuniversitet tillstyrker förslagen och anser, att mot bakgrund av att en omfattande försurning av markmiljön äger rum i Sverige till följd av syradeposition av svavel och kväve måste fortsatta strävande

den göras för att minska utsläppen av dessa surgörande föreningar. För att förhindra en fortsatt storskalig markförändring rekommenderas av Nordiska ministerrådets expertgrupp en sänkning av syranedfallet med upp till 80 % fram till år 2000.

Kväveoxidproblematiken ansluter till den ökande ozonhalten som synes ha en större påverkan på grödor och skogar än man tidigare antagit. Kombinationen av ozon, kväveoxider och svaveloxid kan ge en ökad skadefrekvens på växter. Kväveoxiderna bildar också nitrat (salpetersyra), som om det inte tas om hand av växttäckets utlakas från marken och bidrar till markförsurningen. En fortsatt kvävebelastning av skogarna kan också påverka balansen mellan växtnäringssämnen i negativ riktning t. ex. minskad frost- och torkhärdighet. Lantbruksuniversitetet anser att man vad gäller minskning av svavel- och kväveföreningar på sikt måste nå minst de värden som anges i medlemsförslaget. Kväveproblemet är i ett kort tidsperspektiv det svårare att komma till rätta med.

2.2. Remissinstanser som tillstyrker skärpta regler om svavelutsläpp men är tveksamma vad gäller kväveutsläpp

Nordens fackliga samorganisation (NFS) instämmer helt med medlemsförslaget vad gäller svavelutsläpp och förutsätter att kraven på reduktion beräknas utgående från utsläppen 1980 för att inte de nordiska länderna skall krävas till ytterligare reduktioner från en senare tidpunkt än andra ECE-länder. NFS finner emellertid, att situationen beträffande kväveutsläpp är en helt annan än för svavelutsläpp. NFS anser det ytterst viktigt att reducera kväveoxidföreningarna i de nordiska länderna, men mängden kväveoxidutsläpp i Norden är idag så liten att en reduktion på 80 procent är helt orealistisk. NFS instämmer med förslagsställarna om att man bör minska kväveoxidutsläppen. Men innan man kan fastslå en sådan reduktion som förslaget förutsätter, bör konsekvenserna för industri, biltrafik m. m. utredas närmare. Detta för att få klarhet i vilka konkreta åtgärder som krävs och hur de kan genomföras inom en realistisk ram.

Miljøministeriet i Danmark hänvisar till yttrande från *Miljøstyrelsen* som inledningsvis instämmer i, att den i ECE-protokollet förutsatta nedskärningen av svavelutsläpp med 30% är att se som ett första steg och att ytterligare steg måste förberedas i god tid före 1993. Det erinras dock om att ett antal länder inte kunde biträda det "ganska stela" protokollet och gav uttryck för sina synpunkter i en deklARATION som antogs samtidigt med att de 21 länderna underskrev 30%-protokollet.

Vad gäller kväveoxider erinrar *Miljøstyrelsen* om att ECE:s exekutivorgan hösten 1986 utvidgade mandatet för arbetsgruppen beträffande kväve så att mandatet nu – samtidigt med att ytterligare vetenskapliga data insamlas – innefattar arbete på ett utkast till ett internationellt avtal. Vid ett möte med arbetsgruppen i februari 1987 skisserades element som kunde ingå i ett sådant avtal och möjliga tidsgränser. *Miljøstyrelsen* anser sig

dock redan kunna konstatera, att en reduktion av kväveutsläpp med minst 50% inte är realistisk. Medan områden i Centraleuropa får oacceptabla kvävebelastningar tar t. ex. den norra delen av Skandinavien emot mindre kväve än jorden kan utnyttja. Kväve är i motsats till svavel ett gödningsämne, påpekar miljöstyrelsen. Vid ett möte inom ECE väntades en översikt över kvävebelastningen i olika områden i Europa.

Institutet för vatten- och luftvårdsforskning (IVL) i Sverige påpekar, att en 80% reduktion av svavelutsläpp innebär en mer långtgående reduktion av utsläppen än vad som hittills behandlats och utretts i de nordiska länderna.

Åtgärderna vad beträffar svavel, där skillnaderna mellan förslag och ländernas åtaganden är minst, kommer sålunda att kräva tekniska förändringar inom industri och energiproduktion långt utöver vad som hittills planerats och beslutats. För kväveoxider kommer det enligt IVL:s mening att vara omöjligt att uppnå en så långtgående reduktion som föreslagits utan att hela samhällsstrukturen förändras.

Vidare anser IVL att en halvering av kväveoxidutsläppen fram till år 1993 inte går att genomföra utan att kraftigt skära ned all biltrafik. Målsättningen i form av en halvering av kväveoxidutsläppen förefaller dock realistisk med tanke på nuvarande kunskap om belastningsgränser i naturen, men bör ses över en längre tid. I detta sammanhang bör påpekas att en reduktion av kväveoxidutsläppen inte automatiskt innebär att oxidantproblemet reduceras i motsvarande omfattning. För detta krävs även åtgärder mot kolväteutsläppen. Frågan om hur oxidantproblemet skall begränsas har nyligen tagits upp inom ECE:s arbetsgrupp för kväveoxider.

2.3. Remissinstanser som ställer sig tveksamma till hela förslagets ambitionsnivå

Nordiska industriförbundens miljövårdskommitté instämmer i att man bör sträva efter en minskning i föroreningsdepositionen. Om de egna svavelemissionerna i vardera nordiskt land skulle skäras ned med 80% som föreslagits, samtidigt som de andra europeiska länderna fortsätter med sina program för 30% eller 50% minskning, skulle dock den extra minskningen som egna vidgående åtgärder åstadkommer vara endast blygsam. Den totala svaveldepositionen skulle minska till exempel i Norge med drygt 2% och i Finland med cirka 8% ytterligare som resultat av de föreslagna radikala nationella åtgärderna.

Miljövårdskommittén anser det tvivelaktigt, om de tekniska möjligheterna att skära ned svavelemissionerna med 80% existerar. De specifika kostnaderna (kostnad/reducerad ton svaveldioxid) stiger dock mycket brant redan i slutskedet av det pågående emissionsminskningsprogrammet som går ut på en 40–60% reduktion, som de fyra största nordiska länderna håller på att genomföra. Varje procent över dessa siffror blir betydligt dyrare. Kommittén finner förutsättningarna för kväveoxider annorlunda. I

de flesta nordiska länderna släpper motorfordon ut 60–75 % av kväveoxiderna. Resten fördelas mellan kraft- och värmeproduktion och andra källor. För dieseldrivna fordon existerar f. n. inga effektiva emissionsreduktionsmetoder.

Kommittén hänvisar till en svensk utredning om kväveoxidutsläpp enligt vilken 30 %-målet inte tycks kunna uppnås. Anledningen är det stora bidraget från bilavgaserna till de totala kväveemissionerna. Även om alla nya bensindrivna bilar skulle förses med effektiva kväveoxidminskande anordningar skulle emissionsminskningen med cirka 40 % av den totala fordonsemissionen ta lång tid, eftersom bilparken förnyas relativt långsamt. En kväveoxidreduktion med 80 % fram till år 1995 skulle vara en absolut omöjlighet. Också en halvering av NO_x-emissioner finner kommittén ganska orealistisk.

Vidare påpekar miljövrårskommittén att mycket kraftiga och snabba emissionsminskningar i de nordiska länderna skulle kräva kostnader som grovt kan uppskattas till 1 % av nationalinkomsten. Om de nordiska länderna skulle börja driva en mycket kraftig miljövrårspolitik jämfört med nuvarande borde man obetingat också undgå en stor del av de kostnadskrävande åtgärder som man redan nu har tänkt genomföra de kommande åren. De Nordiska industriförbundens miljövrårskommitté föreslår att ministerrådet skulle studera förutsättningarna för en sådan förändring i tänkesätten bland samhällsplanerare och politiker.

Vidare hänvisas till Nordens beroende av exportinkomster för industriprodukter. I de flesta fall bestäms prisnivån på så stora marknader, att de nordiska länderna bara har ett blygsamt inflytande på priserna. Om miljövrårskostnaderna skulle kräva en betydligt större andel av företagets inkomster, skulle räntabiliteten minska och den ekonomiska tillväxten i motsvarande grad skäras ned.

Vad gäller Nordens roll som exempel för omvärlden anser kommittén det tvivelaktigt om en extra ökning av reduktionstalet i de nordiska länderna skulle ha någon extra påverkan på andra europeiska länder. Redan nu vet man att många stora svavelemittenter i Europa har stora ekonomiska och även tekniska svårigheter att nå en reduktion med 30 % för svavel. Däremot anser industriförbundens miljövrårskommitté att andra delen av medlemsförslaget angående de nordiska ländernas aktivitet inom ECE förtjänar en positivare analys. Eftersom de nordiska ländernas avsvavlingsprogram är relativt ambitiösa och den största delen av svavelnedfallet härstammar från andra delar av Europa, är förslaget 2 (a) en nödvändighet från industrins synpunkt.

Kommittén anser också, att ett bindande protokoll med samtliga europeiska länder i syfte att reducera kväveoxidföreningarna är av nöden. På grund av sin analys angående kväveoxiderna anser kommittén det dock tvivelaktigt om en reduktion med minst hälften fram till år 1993 kan anses realistisk. Med beaktande av de nationella möjligheterna i de nordiska

länderna kan man anta att en 30 % reduktion skulle vara en bättre grund för förhandlingarna.

Miljöministeriet i Finland anser, att medlemsförslaget går i rätt riktning, men de mål som där föreslås kan inte i praktiken uppnås under föreslagen tid. På sikt torde det däremot vara möjligt att gå in för den målsättning som medlemsförslaget anger. Inget nordiskt land har f. n. förutsättningar att minska svavelutsläppen med 80 procent före år 1995. Däremot kunde man i samtliga nordiska länder börja reda ut vilka kostnader, fördelar och olägenheter som skulle följa av en större minskning av svavelutsläppen än den man hittills beslutat om. Ministeriet hänvisar till Sverige som det enda nordiska land som hittills har ställt upp ett i siffror uttryckt mål för kväveoxidutsläppen. Men det har visat sig att det är omöjligt att i hela Sverige nå en sådan minskning som det ursprungliga målet innebar, nämligen 30 procent till år 1995.

I de övriga nordiska länderna är situationen rätt likartad, kanske sämre. I Finland kan utsläppen av kväveoxider fram till år 1995 minskas med högst 10 procent jämfört med nivån år 1980 utan att kostnaderna blir oerhört höga. Vad gäller det internationella arbetet anser ministeriet det mycket möjligt att ett nytt protokoll om minskning av svavelutsläppen måste utarbetas; detta kan bygga på en annan princip än en minskning av totalutsläppen med en given proportionell andel.

Ministeriet anser det eventuellt möjligt att i början av år 1988 få till stånd ett bindande protokoll där de europeiska staterna förbinder sig att minska kväveoxidutsläppen. Underhandlingarna har enligt ministeriets uppfattning gjort det klart att en sådan tidtabell bara är möjlig om protokollets målsättning är anspråkslös. Protokollet kunde enligt någas uppfattning innehålla en överenskommelse om olika stadier, där målsättningen småningom skulle skärpas. Även om det är i praktiken ogörligt att få till stånd ett protokoll som går ut på att utsläppen skall minskas med hälften till år 1993 kan man på sikt komma fram till rätt stränga krav om en reduktion av utsläppen, men protokollet kan då bygga på någon annan princip än en procentuell minskning av utsläppen.

Miljøverndepartementet i Norge erinrar bl. a. om att arbete pågår för att utveckla belastningsgränser för vad känsliga områden kan tåla av svavel- och kvävebelastning, som torde bilda grundvalen för förhandlingar om ytterligare svavelreduktioner i Europa och Nordamerika. Från norsk sida har man redan tagit initiativ för att ett avtal om ytterligare svavelreduktioner bör föreligga i god tid före 1993.

Departementet vill mot denna bakgrund inte förorda förslaget att verka för en 80 % nedskärning av svavel och kväveutsläpp men däremot att internationellt verka för att samtliga europeiska länder genomför minst 30 % svavelreduktion före 1993 och att flera länder skall följa de länder som fastlagt 50 % som målsättning före 1995.

Vad beträffar kväveoxider anser departementet att Norge knappast kan

halvera sina utsläpp till 1993 och hänvisar till ett notat av *Statens forurensningstilsyn* (SFT) där det påpekas att 80 % reduktion av utsläppen av kväveoxid skulle kräva dramatiska åtgärder med oanade ekonomiska konsekvenser. Inom ECE arbetas med ett protokoll som tar utgångspunkt i hur stor kväveoxidförorening miljön kan acceptera. En 80 % minskning i Norge bedöms av forurensningstilsynet som miljömässigt onödigt och en procentvis reduktion överhuvudtaget som föga ändamålsenlig, i synnerhet då kvävenedfall under en kritisk gräns anses ha en positiv gödningseffekt.

En procentuell reduktion kunde innebära att man reducerade utsläppen för litet i belastade områden medan onödigt stora resurser används för miljöåtgärder utan särskild betydelse. En nedskärning av kväveoxidutsläppen i Norge med 80 % räknat från 1980 till 1995 skulle få allvarliga konsekvenser då de huvudsakligen härrör från mobila källor (vägtrafik och kusttrafik) då det skulle innebära utbyte av maskinpark och fartyg samt 60–70 % reduktion av trafikarbetet (inklusive fiske och försvar). Det skulle även krävas utbyte av samtliga lantbruksmaskiner och nedläggning av konstgödselproduktion samt förbud mot oljeeldning. Dessa åtgärder framstår som synnerligen orealistiska och forurensningstilsynet foreslår istället

- skärpta avgaskrav och naturligt utbyte av fordonsparken och inrikesflottan
- användning av bästa tillgängliga teknik för rening av stationära utsläppskällor
- stabilisering/reduktion av trafikarbetet.

Forurensningstilsynet för ett liknande resonemang angående förslaget om reduktion av svaveldioxidutsläppen i Norge med 80 % och anser att åtgärder även på detta område bör vidtas utifrån hänsyn till vad miljön tål och vilka tekniska möjligheter som föreligger.

Koncessionsnämnden för miljöskydd i Sverige ansluter sig till det syfte som ligger bakom medlemsförslaget och hänvisar i övrigt till den svenska regeringens proposition om Program mot luftföroreningar och försurningar rörande bl. a. det arbete som sker utomlands och inom olika internationella organisationer, särskilt ECE. Nämnden vill dock ifrågasätta principen med reduktion av föroreningsutsläpp i procent med hänsyn till att utgångsnivåerna för föroreningsutsläppen är så olika i skilda länder.

2.4. Remissinstanser som ej tar direkt ställning till medlemsförslaget

Finlands akademi anser att utgående från de forskningsresultat som finns kan en viss skärpning av utsläppskraven anses berättigad men att det ännu är svårt att fastställa till vilken procentuell nivå reduceringen bör ske. De i medlemsförslaget framförda procenttalen för reduceringarna och föreslagna tidsschema måste anses som ganska ambitiösa. Finlands Akademi ser det dock inte som sin sak att ta direkt ställning i denna fråga.

3. Utskottet

Utskottet noterar, att medlemsförslaget tar sin utgångspunkt i Nordiska rådets internationella konferens om luftföroreningar den 8–10 september 1986 där det blev möjligt att för första gången ena parlamentariker från 16 länder i både Öst- och Västeuropa att i ett omfattande slutdokument rikta en uppmaning till sina regeringar att utveckla förstärkta insatser på ett antal områden för att komma till rätta med luftföroreningarna, både inom ramen för existerande konventioner eller andra ändamålsenliga samarbetsmodeller. Konferensen fastlade inga tids- eller siffergränser för erforderliga överenskommelser och andra åtgärder men gjorde klara uttalanden bl. a. att det för att uppnå effektiva insatser mot luftföroreningarna krävs:

- att alla konventionsparter ansluter sig till protokollet om att reducera svavelutsläppen och att överläggningar påbörjas i syfte att höja ambitionsnivån för att ytterligare begränsa svavelutsläppen under 90-talet. Målsättningarna bör fastställas med hänsyn bl. a. till kritiska belastningsnivåer för olika områden och ekosystem
- att arbetet för att reducera utsläppen av kväveoxider och kolväten intensifieras i syfte att upprätta bindande protokoll där undertecknande länder förbinder sig att åstadkomma en reduktion av utsläppen inom en överenskommen tidsperiod
- oberoende av den erforderliga tiden för att utarbeta ett internationellt bindande protokoll måste alla stater vidta effektiva åtgärder för att kontrollera utsläppen av kväveoxider
- att arbetet med att utveckla energisnåla, avfallssnåla och miljövänliga energi- och industriprocesser och en effektiv reningsteknik fortsatt ges hög prioritet såväl nationellt som internationellt
- att alla länder vid utformning av nationell energi-, transport och industripolitik ger ökad tyngd åt samordning med miljöpolitiken.

Dagarna före Nordiska rådets konferens hölls en parallell konferens med representanter för fristående miljöorganisationer (NGO Conference on Acid Rain) där siffermässiga målsättningar fastslogs, som i stort överensstämmer med medlemsförslagets yrkanden. På grundval av ett omfattande vetenskapligt material om dels vilka försurnings- och kväveföroreningsnivåer naturen och miljön kunde tåla utan skadeverkningar dels existerande tekniska möjligheter krävdes sålunda en minskning av de europeiska utsläppen av svaveldioxid med minst 80 % före 1993 och av utsläppen av kväveoxid med minst 75 % före 1995. Det kan sålunda noteras, att medlemsförslagets strävan synes vara dessa "maximimålsättningar" men att man stannat för att ställa 80 % krav endast på de nordiska länderna, men för både svavel- och kväveoxid med 1995 som bortre gräns. På europeisk nivå bör man enligt förslagsställarna verka för blygsammare krav på minskningar dvs. 30 % – med 50 % som mål – för svavel och minst 50 % för kväveoxid med 1993 som bortre gräns.

Utskottet noterar, att remissinstanserna är delade. Cirka hälften av inkomna remissvar stödjer helt medlemsförslaget och understryker behovet av effektiva nedskärningar av svavel- och kväveföreningar i luften. Några remissinstanser pekar på att stora minskningar av kväveutsläppen skulle kräva mycket omfattande åtgärder bl. a. på trafikområdet och att man därför borde gå försiktigare fram på kväveområdet. Dessa synpunkter delas också av den tredje gruppen remissinstanser, som ifrågasätter realiteten i de höga procenttal för nedskärningar som medlemsförslaget förutsätter. Några anser det överhuvudtaget tveksamt att utgå från procentuella minskningar som norm. De allra flesta anser dock att Norden bör agera internationellt även om man har olika bedömning av det lämpligaste sättet att driva utsläppsfrågorna.

Utskottet noterar, att 21 länder inom ramen för ECE-konventionen om långväga gränsöverskridande luftföreningar i juni 1985 undertecknade ett bindande protokoll i samband med ett möte med konventionens verkställande organ i Helsingfors där de åtar sig att senast fram till 1993 minska sina svavelutsläpp med 30% jämfört med nivån 1980. Många av de undertecknande länderna har vidtagit beslut om betydligt längre gående minskningar av utsläppen (50–60%). Dessa är bl. a. Finland, Sverige, Norge, Danmark, Förbundsrepubliken Tyskland och Frankrike.

Vissa procentuella minskningar som normerande för framtida insatser har utan tvekan haft ett symbolvärde och bidragit till att öka allmänhetens medvetenhet om de ansträngningar som görs respektive borde göras för att minska utsläppen. och därigenom medverkat till att skapa opinion och politiskt tryck. Utskottet har dock vid överläggningar med miljöministrarna uttalat förståelse för att man i sina kontakter med utomnordiska länder på diplomatiskt plan borde driva krav på en realistisk nivå, dvs. sådana krav som det fanns utsikter att erhålla internationell uppslutning kring.

Frågan om samnordiskt internationellt agerande har diskuterats av utskottet i samband med antagande av rekommendationer som *nr 20/1983* angående intensifierat arbete på internationellt plan för begränsning av svavelutsläppen och *nr 12/1986* om handlingsplan mot luftföreningar och *nr 13/1987* om handlingsplan mot luftföreningar. Utskottet framhöll vid sitt möte med miljöministrarna i november 1985, att forskningen borde ligga före den internationella opinionen och arbeta med en väsentligt högre ambitionsnivå och även ta upp mer komplicerade problem som samspelet mellan kväve- och svaveldioxidföreningar. Forskningen borde också fördjupa studiet av försurningens effekter på grundvattnet och lövskogen, något som var av betydelse för att motivera i synnerhet centraleuropeiska länder att vidta effektiva åtgärder för att minska svavelutsläppen. En nordisk expertgrupp inom ECE hade på grundval av gränsvärden rekommenderat minskning av svavelutsläppen med 90% och kväve och ozon med 75%, vilket utskottet noterade vid rådets senaste session. Utskottet uttalade också förhoppningen, att det framgångsrika genomförandet av

luftföreningenskonferensen hade förbättrat förutsättningarna att driva dessa frågor internationellt. Detta gällde även konferensens uttalande att arbetet för att reducera utsläppen av kväveoxider och kolväten bör intensifieras i syfte att upprätta bindande protokoll där undertecknade länder förbinder sig att åstadkomma en reduktion av utsläppen inom en överenskommen tidsperiod samt att kunskapen om av människan åstadkommen produktion, transport och omvandling av kväveoxid och kolväten och sekundärprodukter av dessa i atmosfären måste öka och gränsöverskridande flöden beräknas land för land. Utskottet kunde med tillfredsställelse notera att ministerrådet igångsatt arbete med sikte på ett bindande avtal under 1987 och understryker fortsatt starkt behovet av snabbt arbete för att få till stånd internationella avtal.

Det bör dock noteras, att konferensen även ställde krav på ett avsevärt antal åtgärder på nationell, nordisk och internationell nivå, bl. a. att vidta effektiva åtgärder för att kontrollera utsläppen av kväveoxider från både stationära och mobila källor och att utveckla energisnåla, avfallsnåla och miljövänliga energi- och industriprocesser och en effektiv reningsteknik.

Slutligen uttalade konferensen att varje nation, förutom att stödja intensifierade internationella ansträngningar, borde ta ansvar för genomförande av effektiva reningsåtgärder bl. a. för bilar, flyg och transportmedel, begränsning av källutsläpp och föroreningar och för utveckling av miljövänlig energi- och produktionsteknik. Sistnämnda underströks av rådets kommunikationsutskott i samband med sessionen. Social- och miljöutskottet har både i sina betänkanden och vid överläggningar med miljöministrarna med skärpa framhållit att trovärdigheten i de nordiska ländernas agerande i miljöfrågor på internationell nivå och i nordiskt samarbete förutsätter att de nationellt vidtar alla tänkbara åtgärder för att minska utsläpp och luftföroreningar.

Behovet av ytterligare nedskärningar av utsläppen av både svaveldioxid och kväve torde, om det tas på allvar, få konsekvenser för energiproduktionen i de nordiska länderna. Sålunda bör strävan vara att energipolitiken på sikt inriktas på minskad användning av fossila bränslen genom effektivare energianvändning, energibesparing och ökad satsning på förnyelsebara energikällor.

Utskottet noterar att flera remissinstanser just med hänsyn till transportsektorn ej velat stödja tanken på en minskning av kväveutsläppen med så mycket som 80% och att viss skepsis även uttalas mot tanken på motsvarande minskning av svavelutsläppen mot bakgrund av utgångsläget och de tekniska möjligheterna. Med hänsyn till den överensstämmelse mellan nationellt och internationellt agerande som utskottet ovan understrukt finner utskottet att man i båda avseendena bör arbeta för ambitiösa, men realistiska målsättningar som kan vinna anslutning både inom de nordiska länderna och internationellt. En något högre ambitionsgrad i de interna nordiska målsättningarna synes dock motiverad. En utredning av konse-

kvenserna för olika samhällssektorer av olika procenttal för reduktion av svavel respektive kväveutsläpp bör enligt utskottets uppfattning ingå som en del i den nordiska handlingsplanen mot luftföroreningar.

Mot bakgrund av vad som ovan anförts hemställer utskottet att

1. Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att inom ramen för ministerrådets handlingsplan mot luftförorening utreda konsekvenserna för industri, energi, transport och jordbruk i de nordiska länderna av dels 50 procents reduktion av svavel och kväveoxid, dels 80 respektive 75 procents reduktion av svavel respektive kväveoxid fram till 1995.
2. Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar att inom ramen för ECE verka för:
 - (a) att samtliga europeiska länder, inklusive Storbritannien, binder sig för en reduktion av svavelutsläppen med minst 30 procent – med 50% som mål – år 1993 och
 - (b) att bindande protokoll ingås mellan samtliga europeiska länder i syfte att reducera kväveoxidföroreningarna med minst hälften fram till mitten av 1990-talet.

Åbo den 10 november 1987

Svein Alsaker (Kr.F.)

Jo Benkow (H)

Dorte Bennedsen (S)

Inger Harms (SF)

Brit Jørgensen (A)

Anna-Kaarina Louvo (Kok)

Grethe Lundblad (s)

Mats Nyby (Sdp)

Sten Svensson (m)

Valgerður Sverrisdóttir (F.)

Marjatta Väänänen (K)

Lena Öhrsvik (s)

Förman

Medlemsförslag

om ECE-protokoll rörande reduktion av svavel- och kväveutsläpp

(Väckt av Karin Söder samt Esko Aho, Svein Alsaker, Ylva Annerstedt, Gunnar Björk, Ivar Hansen, Olof Jansson, Elver Jonsson, Hannu Kempainen, Aase Olesen, Páll Pétursson, Jens Steffensen, Harald Synnes, Ole Gabriel Ueland, Henrik Westerlund och Marjatta Väänänen)

Nordiska rådets internationella luftvårdskonferens i Stockholm den 8–10 september 1986 kom i betydande utsträckning att koncentreras kring kväveoxidföreningarnas härjningar. ECE-FN:s ekonomiska kommission för Europa – har utfört ett energiskt och uppslagsrikt arbete på miljövårdsområdet i allmänhet och beträffande minskningen av svavelföreningarna i synnerhet. Till följd härav har 21 stater bundit sig för att reducera sina utsläpp av svaveldioxid med 30 procent fram till år 1993.

Den vetenskapliga dokumentationen om svavelföreningarna står på säkrare grund än motsvarande kunskap beträffande kväveutsläppen. Ett protokoll beträffande reduktion av kväveutsläpp motsvarande det som redan ingåtts beträffande svavelutsläppen bör inte desto mindre komma till stånd genom ECE:s försorg. Dessutom bör ECE-protokollet beträffande svavelföreningarna skärpas och krav på en 70–80-procentig reduktion av SO₂ bör ställas. Vår natur tål helt enkelt inte en hårdare miljöbelastning. I det handlingsprogram för bekämpning av luftföreningar som Nordiska ministerrådet ställt i utsikt bör dessa båda komponenter finnas med.

Under hänvisning till vad som ovan anförts hemställer vi, att

1. Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att verka för en 80-procentig reduktion av svavelutsläppen i de nordiska länderna samt en motsvarande minskning av kväveoxidföreningarna fram till år 1995.
2. Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar att inom ramen för ECE verka för:
 - (a) att samtliga europeiska länder, inklusive Storbritannien, binder sig för en reduktion av svavelutsläppen med minst 30 procent – med 50 procent som mål – år 1993 och

(b) att bindande protokoll ingås mellan samtliga europeiska länder i syfte att reducera kväveoxidföreningarna med minst hälften fram till år 1993.

Helsingör den 10 november 1986

Karin Söder (c)

Esko Aho (K)

Svein Alsaker (Kr. F.)

Ylva Annerstedt (fp)

Gunnar Björk (c)

Ivar Hansen (V)

Olof Jansson (ÅC)

Elver Jonsson (fp)

Hannu Kemppainen (K)

Aase Olesen (RV)

Páll Pétursson (F.)

Jens Steffensen (KrF)

Harald Synnes (Kr. F.)

Ole Gabriel Ueland (Sp)

Henrik Westerlund (Sfp)

Marjatta Väänänen (K)

Ekonomiska utskottets betänkande

över medlemsförslag om ränteavdrag vid innehav av bostadsfastighet i annat nordiskt land

(Medlemsförslaget väckt av Svein Alsaker, Ylva Annerstedt, Gunnar Björk, Elver Jonsson, Jens Steffensen och Ole Gabriel Ueland, se s. 557

Remissyttranden, se supplement)

Økonomisk utvalg har mottatt ovenstående medlemsforslag til behandling. Utvalget har behandlet medlemsforslaget på sitt møte 11. og 12. august 1987.

1. Sammendrag av medlemsforslaget

Personer som bor i egen bolig i et nordisk land, men har inntekter i et annet land, skattelegges vanligvis for sin bolig i det land den ligger og for sine inntekter der arbeidet utføres. Gjeld knyttet til boligen får skattemessige virkninger i det land hvor boligen ligger. Det blir i medlemsforslaget pekt på at dette kan gi urimelige utslag i og med at det ikke gis anledning til å trekke fra renteutgiftene på boliglån i det land hvor inntektene opptjenes og beskattes. Problemstillingen blir belyst ved eksempler. Forslagsstillerne mener det forhold at det ikke er fradragsrett for renteutgifter i det land hvor inntekten opptjenes ved flere anledninger har ført til flytting.

Etter forslagsstillerens oppfatning må det være mulig å finne en teknisk løsning på dette problem gjennom dobbeltbeskatningsavtalen slik at det ikke ubetydelige antall mennesker som bor i sin egen bolig i et nordisk land, men har sine inntekter i et annet land kan bli boende i sin bolig.

Medlemsforslaget munner ut i en henstilling om at

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd å virke for at dobbeltbeskatningsavtalen mellom de nordiske land blir endret på en slik måte at den som har egen boligeiendom i et nordisk land, men sine inntekter fra et annet nordisk land får fradragsrett for renteutgifter til boliglån i det nordiske land hvor han har største delen av sin inntekt.

2. Sammendrag av remissvarene

Medlemsforslaget er forelagt Nordisk Råds Juridisk utvalg for uttalelse. I tillegg har medlemsforslaget vært sendt på en ekstern remissrunde. Remissvar er mottatt fra følgende myndigheter, institusjoner og organisasjoner:

Nordiske

Nordisk skattevitenskapelig forskningsråd
Nordisk Eiendomsmeklerunion
Nordisk Akademikerråd
Nordisk union for arbeidsledere, tekniske funksjonærer og andre sjefer

Danske

Ministeriet for skatter og avgifter
Københavns Kommune
Kommunernes Landsforening
Arbejdsgiverforeningen

Finske

Arbetskraftsministeriet
Finansministeriet
Stadsförbundet
Arbetsgivarnas i Finland Centralförbund, Industrins Centralförbund och Affärsarbetsgivarnas Centralförbund
Finlands svenska kommunförbund och Finlands kommunförbund

Islandske

Ríkisskatteverket

Norske

Finansdepartementet
Arbejdsgiverforeningen

Svenske

Ríkisskatteverket
Arbetsgivareföreningen
Kommunförbundet
Villaägareförbundet
Fastighetsägareförbundet

Remissinstanser som støtter medlemsforslaget
Nordiske

Nordisk skattevitenskapelig forskningsråd viser til at reglene i den multilaterale nordiske dobbeltbeskatningsavtalen medfører at fast eiendom skal beskattes i det land eiendommen ligger og at beskatning av arbeidsinntekt vanligvis finner sted i det land inntekten opptjenes. Det blir pekt på at problemstillingen som blir behandlet i medlemsforslaget således grunner i at dobbeltbeskatningsavtalens bestemmelser medfører at arbeidsinntekten kan bli skattelagt i et annet land enn det hvor fradragretten for renteutgifter til bolig foreligger. I følge Forskningsrådet kan spørsmålet bare løses gjennom en avtale som innebærer at renteutgiften i bosettingslandet får trekkes fra arbeidsinntekten i det land hvor arbeidet utføres og skal skattelegges. En slik avtale vil synnerlig innebære et unntak fra de prinsipper som ellers anvendes ved praktiseringen av dobbeltbeskatningsavtalen, men vil aktivt bidra til å virkeliggjøre tanken om et felles nordisk arbeidsmarked.

Nordisk Eiendomsmeklerunion anser at mulighetene for rentefradrag bør være mer omfattende enn de foreslåtte og ikke bare begrenses til fast eiendom, men utvides til å berøre alle typer av boliger som kan gi rett til rentefradrag for boliglån.

Nordisk Akademikerråd konstaterer at arbeidet for å øke mobiliteten på det nordiske arbeidsmarkedet sannsynligvis vil føre til at stadig flere arbeidstakere bor og arbeider i et nordisk land og har fast eiendom i et annet. Akademikerrådet mener en bør minimere alle skattemessige hindringer som hindrer rørligheten mellom de nordiske land.

Nordisk union for arbeidsledere, tekniske funksjonærer og andre sjefer mener en viktig del av et fritt nordisk arbeidsmarked er at medborgerene skal kunne bo og leve i et nordisk land og arbeide i et annet. Det blir pekt på at retten til rentefradrag er en viktig faktor i denne sammenheng.

Danske

Arbejdsgiverforeningen mener at en gjennomføring av medlemsforslaget vil øke mobiliteten på det felles nordiske arbeidsmarked. Det blir pekt på at i samsvar med overenskomsten om et felles nordisk arbeidsmarked er det positivt om unødvendige hindringer for arbeidskraftens mobilitet brytes ned.

Finske

Arbetskraftsministeriet anser at det framlagte medlemsforslaget fremmer det nordiske arbeidsmarkedets funksjonsdyktighet, og håper at forslaget godkjennes av alle de nordiske land. Ved en endring i lovgivningen bør man imidlertid sørge for at retten til rentefradrag ikke leder til bolig- og rentespekulasjon mellom de nordiske land. Arbeidskraftsministeriet peker videre på at behovet for å eie en bolig i to nordiske land vil øke i nær framtid.

Stadsförbundet konstaterer at ifølge gjeldende beskatningspraksis får personer med inntekter hovedsakelig i Finland fradragsrett for renter på lån til bolig som ligger i et annet nordisk land. *Stadsförbundet* anser at medlemsforslaget er velbegrunnet, men peker på at det ikke bør være av betydning hvorvidt boligen er fast eiendom eller ikke.

Norske

Arbeidsgiverforeningen anfører at en mobil arbeidskraft i Norden er meget ønskelig sett fra arbeidsgivernes side. Alle tiltak som kan bidra til nedbygging av hindringer for at slik mobilitet kan utvikles bør støttes. Rett til rentefradrag på lån til bolig i et annet land enn i det land man har arbeid, må betraktes som et mobilitetsfremmende tiltak ifølge *Arbeidsgiverforeningen*.

Svenske

Arbetsgivarföreningen mener de foreslåtte tiltak på en positiv måte vil kunne påvirke gjennomføringen av et virkelig felles nordisk arbeidsmarked.

Villaägareförbundet støtter medlemsforslaget.

Fastighetsägareförbundet har intet å innvende mot at dobbeltbeskatningsavtalen blir endret slik som framført i medlemsforslaget.

Remissinstanser som ikke tar stilling til medlemsforslaget

Nordiske

Nordisk Råds Juridisk utvalg er positiv overfor hensikten med medlemsforslaget. Utvalget peker imidlertid på de administrative og lovgivningsmessige vanskeligheter en gjennomføring av medlemsforslaget vil medføre. Så lenge de enkelte lands skattelovgivning ikke er mer ensartet enn hva tilfellet er idag, mener utvalget forslaget ikke egner seg for en isolert stillingstaken. Det finnes en rekke andre områder som er like relevant, f. eks. transportutgifter, underholdsbidrag og studielånsrenter.

Danske

Københavns Kommune viser innledningsvis til at forslaget bryter med prinsipper i den danske kildeskatteloven. Ønsker man imidlertid å gjøre unntak fra kildeskatteloven må det, etter *Københavns Kommunes* oppfatning, tas stilling til om boligunderskuddet skal gjøres opp etter bostedsstatens skatteregler eller etter arbeids-/kildestatens skatteregler. Det må dessuten tas stilling til, hvilken skatteverdi et slikt overført fradrag bør ha, såfremt inntekten i arbeids-/kildestaten er underlagt progressiv beskatning. Det blir videre pekt på at en slik ordning vil medføre administrativt merarbeid. Avslutningsvis blir det pekt på, at også andre utgifter, som etter nasjonale skatteregler er fradragsberettiget – i Danmark f. eks. renter

på studielån og underholdsbidrag – ikke kommer til fradrag i begrenset skattepliktig inntekt i et annet nordisk land.

Kommunernes Landsforening finner problemstillingen i medlemsforslaget ytterst relevant. Det pekes imidlertid på at fradrag vedrørende renteutgifter i forbindelse med fast eiendom ikke bør betraktes isolert. Øvrige relevante områder bør tas med i en vurdering omkring endringer i dobbeltbeskatningsavtalen.

Finske

Finansministeriet anfører at en person som er allment skattepliktig i Finland får trekke fra renteutgifter for bolig som ligger i et annet nordisk land på tilsvarende måte som renteutgifter kan trekkes fra om boligen ligger i Finland. Det konstateres således at gjeldende beskatningspraksis fungerer slik at problemet som behandles i medlemsforslaget ikke oppstår.

Finlands Kommunförbund och Finlands svenska kommunförbund har avgitt felles uttalelse. I uttalelsen blir de finske regler for bolig- og pensjonsbeskatning gjengitt. Det blir konkludert med at en skattepliktig person som oppebærer lønn eller pensjonsinntekt fra Finland og bor i et annet land ikke beskattes hardere enn andre.

Svenske

Kommunförbundet anser at en samordnet nordisk lovgivning innen ulike områder er av stor betydning for den framtidige utviklingen i hele Norden. Avtaler innen skatteområdet bør dog først og fremst vurderes ut fra statsfinansielle aspekter samt utformes slik at beskatningsprinsipper fullt ut får en ens anvendelse i de nordiske land. Kommunförbundet tilrår at forslaget blir gjenstand for videre utredning.

Remissinstanser som ikke støtter medlemsforslaget

Danske

Ministeriet for skatter og afgifter tar i sin uttalelse utgangspunkt i medlemsforslagets to eksempler og vurderer disse ut fra kildeskattelovens bestemmelser, den mellom Danmark og Sverige gjeldende grensegjengerregel samt den nordiske dobbeltbeskatningsavtalen. Ministeriet gir uttrykk for at en eventuell endring av reglene ikke bør skje ved en endring av dobbeltbeskatningsavtalen, idet den fullmaktslov, som fastlegger rammene for de dobbeltbeskatningsavtaler den danske regjering kan inngå med fremmede stater, ikke inneholder hjemmel til å inngå en avtale som den foreslåtte.

Islandske

Riksskattestyret viser til at ifølge lov om endring av lov om inntekt og formueskatt til staten, som ble vedtatt i Altinget den 18. mars 1987, er boligrentefradraget avskaffet med virkning fra 1. januar 1988. Rentefradrag

hos personer utenfor næring er dermed fullt ut avskaffet, hvilket blant annet innebærer at en person fra et annet nordisk land ikke kan få rentefradrag ved beskatning i Island. Under henvisning til dette mener Riksskattestyret at det ikke synes å være anledning til å gjennomføre de foreslåtte endringer i dobbeltbeskatningsavtalen.

Norske

Finansdepartementet viser i sin uttalelse til den nordiske dobbeltbeskatningsavtalen og til den norske skattelovens §§ 22 og 45. Her framgår bl. a. at fast eiendom i utlandet ikke kan formuebeskattes i Norge og at inntekten fra slik kilde ikke kan inntektsbeskattes i h. h. t. art. 6 i dobbeltbeskatningsavtalen.

For nordiske gjestearbeidere som anses skattemessig bosatt i Norge og har bolig i hjemlandet vil resultatet ofte være at gjeldsrentene overhodet ikke kommer til fradrag i den norske inntekten. Disse skatteyttere vil som regel ha hele sin bruttoformue i utlandet. Standardfradraget for utlendinger som oppholder seg midlertidig i Norge kan likevel avhjelpe noe. Ved de fire første ligninger gis et fradrag i inntekten på 15 pst. En del av dette fradraget er ment å skulle dekke gjeldsrenter i hjemlandet. Regelen om gjeld- og gjeldsrentefordeling fører også til at nordmenn med formue i utlandet, f. eks. fritidsbolig, får redusert sitt gjeldsrentefradrag. Det er for tiden ikke aktuelt å foreslå denne regelen endret, slik at personer bosatt i Norge med eiendom i utlandet får fullt fradrag for gjeldsrenter i sin inntekt i Norge. Medlemsforslaget fra Nordisk Råd vil derfor stille gjestearbeidere i Norge og nordmenn med arbeid i annet nordisk land gunstigere enn personer bosatt i Norge med hele sin inntekt her, men med en del av sin formue i utlandet, f. eks. i form av fritidseiendom i annet nordisk land.

Svenske

Riksskatteverket peker i sin uttalelse på at antallet personer som rammes av problemstillingen begrenses sterkt som følge av de s. k. grensegjengerbestemmelsene i den multilaterale nordiske dobbeltbeskatningsavtalen. Riksskatteverket mener en gjennomføring av forslaget vil innebære omfattende endringer i den svenske skatteloven. Betydelige problem og merarbeid for myndighetene vil oppstå med hensyn til kontroll.

Remissinstanser som ønsker en annen løsning enn endringer i dobbeltbeskatningsavtalen

Finske

Arbetsgivarnas i Finland Centralförbund, Industrins Centralförbund och Affärsarbetsgivarnas Centralförbund AAC har avgitt en felles uttalelse hvor det blir pekt på at de foreslåtte endringer teknisk sett kan være særdeles vanskelig å gjennomføre. Det vises videre til at finsk lovgivning gjør det mulig å trekke fra renteutgifter på lån til egen bolig selv om boligen

ikke ligger i Finland, dersom personen det gjelder er alment skattepliktig i Finland. I stedet for endringer i dobbeltbeskatningsavtalen foreslås det i uttalelsen at de nordiske land endrer den nasjonale lovgivningen i de ulike land slik at retten til renteavdrag også gjelder for bolig som ligger i et annet nordisk land. Fradragsretten bør også omfatte renteutgifter til aksjeleiligheter og tilsvarende boliger.

3. Utvalgets synspunkter

I følge artikkel 6 i den multilaterale nordiske dobbeltbeskatningsavtalen skal inntekt av fast eiendom skattelegges i det land eiendommen ligger. Herav følger – selv om det ikke eksplisitt er nevnt i artikkelen – at renter på lån til eiendommen også kan henføres til dette land. Når det gjelder arbeidsinntekt er hovedregelen i følge artikkel 15 at denne skal skattelegges i det land arbeidet utføres. Dobbeltbeskatningsavtalens bestemmelser medfører således at arbeidsinntekt kan bli skattelagt i et annet land enn det hvor fradragsretten for renteutgifter til bolig foreligger.

Økonomisk utvalg er positiv til intensjonene med forslaget. Etter utvalgets oppfatning bør en person som har største delen av sin inntekt i et land og er alment skattepliktig i dette land få trekke fra renteutgifter for bolig som ligger i et annet land dersom gjeldende beskatningspraksis i landet hvor arbeidsinntekten opptjenes er slik at renteutgifter kan trekkes fra om boligen lå i dette land. En skattepliktig person som oppbærer lønn eller pensjonsinntekt og har bolig i et annet land bør ikke stilles overfor mindre gunstige skatteregler enn andre personer i det land hvor inntekten opptjenes. Utvalget anser at en slik endring vil aktivt bidra til å virkeliggjøre tanken om et felles nordisk arbeidsmarked.

Det framgår av remissvarene at en beskatningspraksis, som beskrevet overfor, allerede er en realitet i Finland og endring i intern lovgivning er således ikke nødvendig. I Island er boligrentefradraget avskaffet med virkning fra 1. januar 1988 og erstattet med andre ordninger.

Økonomisk utvalg mener det vil være hensiktsmessig ved behandlingen av medlemsforslaget å trekke inn andre utgifter, som etter nasjonale skatteregler er fradragsberettiget, f. eks. underholdsbidrag og renter på studielån. Siktemålet bør som nevnt være at en skattepliktig person som oppbærer lønn eller pensjonsinntekt fra et nordisk land og har hjem og familie i et annet ikke beskattes hardere enn andre. Utvalget vil imidlertid peke på at retten til fradrag for renter til boliglån ofte er av vesentlig betydning for husholdningenes økonomi. Fradragsretten er dessuten blitt en betydelig faktor ved utformingen av skattesystemene i de fleste nordiske land og har påvirket størrelsen på skattesatser o. l. På denne bakgrunn mener utvalget problemstilling som tas opp i medlemsforslaget og behandles her, bør vies særskilt oppmerksomhet. Utvalget mener dog at saken bør følges opp av et utredningsarbeid som mer generelt kan belyse den skattemessige stilling

for personer som har bosted og arbeid i to forskjellige nordiske land. Det vises i denne forbindelse også til uttalelsen fra Juridisk utvalg.

Utvalget vil presisere at det ved de endringer som her foreslås ikke må oppstå utilsiktede virkninger i forhold til det enkelte lands interne fradragsregler i form av muligheter for urimelige skattemotiverte tilpasninger.

Under henvisning til ovenstående henstiller Økonomisk utvalg om at

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd å

gjennomføre en generell utredning som belyser den skattemessige stilling for personer med fast bosted i et nordisk land og arbeid i et annet, herunder spørsmålet om likebehandling når det gjelder rentefradrag ved besittelse av boligeiendom i annet nordisk land.

Nuuk, 12. august 1987

Ylva Annerstedt (fp) *Ilkka-Christian Björklund (Sdp)*

Johan Buttedahl (Sp) *Lahja Exner (s)*

Filip Fridolfsson (m) *Arne Gadd (s)*

Thor-Eirik Gulbrandsen (A) *Karen Thurøe Hansen (KF)*

Ivan Johannessen (Sb) *Preben Lange (Si)*

Kjell A. Mattsson (c) *Poul Nielson (S)*

Aase Olesen (RV) *Oddrunn Pettersen (A)*

Páll Pétursson (F.) *Elisabeth Rehn (Sfp)*

Kimmo Sasi (Kok) *Eino Siuruainen (K)*

Valgerdur Sverrisdóttir (F.) *Harald Synnes (Kr.F.)*

Jan P. Syse (H)

(Formann)

Medlemsförslag

om ränteavdrag vid innehav av bostadsfastighet i annat nordiskt land

(Väckt av Svein Alsaker, Ylva Annerstedt, Gunnar Björk, Elver Jonsson, Jens Steffensen och Ole Gabriel Ueland)

Våra strävanden har länge varit att man skall fritt kunna bo och leva i ett nordiskt land och ha sitt arbete i ett annat. Gränsöverskridandet i samband härmed skall inte föranleda några problem.

Åtskilliga svårigheter återstår dock alltså. Inte minst olikheter i skattereglerna i förening med skattelagstiftningens begränsning till det nationella rummet kan göra det ekonomiskt mycket besvärligt att på detta sätt ha sin tillvaro i två länder. Ett viktigt problem gäller beskattningen av fast egendom.

Den som bor i ett land och där har en egen fastighet som bostad men som får sina inkomster i det andra landet, beskattas vanligen för sin fastighet i det land denna är belägen och för sina inkomster i det land där arbetet utförs. Dubbelbeskattningsavtalen bygger i regel på principer av denna art.

I praktiken kan mycket obilliga konsekvenser uppstå. De skulder som hänför sig till fastigheten får skattemässig inverkan i det land där fastigheten är belägen. Man kan som exempel ta en skogsarbetare som bor i Sverige i egen fastighet men har sitt arbete hos en norsk skogsarbetsgivare i Norge. Arbetaren har att dra av ränteutgifterna på sin fastighet i Sverige men har inga inkomster i detta land att göra avdrag från. Från arbetsinkomsten i Norge får inget avdrag göras som gäller fastigheten i Sverige. En annan variant är följande: En dansk, som blivit pensionär från svensk statstjänst, bosätter sig i sin fastighet i Danmark vid pensioneringen. Samtidigt fortsätter han att erhålla sin pension från Sverige, vilken då beskattas där. Avdrag för husräntorna kan ej göras på den svenska pensionen. Vid flera tillfällen har dessa förhållanden lett till att personen i fråga ej kunnat bo kvar i sin fastighet, då han ej kunnat få avdrag på sina räntebetalningar, utan måst sälja sitt hus.

Det måste, enligt vår mening, vara möjligt att genom dubbelbeskattningsavtal finna någon teknisk lösning på dessa problem. Det måste bli möjligt för det icke helt obetydliga antal människor som har sin bebodda fastighet i ett nordiskt land men sina kontanta inkomster i ett annat att bo kvar i sitt hus. Ett medlemsförslag om beskattning av fritidsegendom i

annat nordiskt land än hemlandet (*A 730/e*) är också under behandling i Nordiska rådets ekonomiska utskott.

Under hänvisning till det anförda hemställer vi,

att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att verka för att dubbelbeskattningsavtalen mellan de nordiska länderna ändras på så sätt att den som har egen bostadsfastighet i ett nordiskt land, men har sina inkomster från annat nordiskt land får göra avdrag för utgifter för räntor på lånen i fastigheten i det nordiska land där han har sina huvudsakliga inkomst.

Helsingör den 10 november 1986

Svein Alsaker (Kr. F.)

Ylva Annerstedt (fp)

Gunnar Björk (c)

Elver Jonsson (fp)

Jens Steffensen (KrF)

Ole Gabriel Ueland (Sp)

Social- och miljöutskottets betänkande över medlemsförslag om miljövänlig avfallshantering

(Medlemsförslaget väckt av Grethe Lundblad m. fl., se s. 573)

Remissyttranden, se supplement)

Till social- och miljöutskottet har hänvisats ett medlemsförslag om miljövänlig avfallshantering. Utskottet har behandlat förslaget vid sina möten i Bergen den 26 juni och Åbo den 10 november 1987.

1. Medlemsförslaget

I förslaget hemställs,

att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att sammanställa ett samarbetsprogram för en mer miljövänlig avfallshantering innehållande bl. a. de åtgärder som anges i medlemsförslaget samt i övrigt i enlighet med dess principiella synsätt.

Förslagsställarna erinar om att de aktuella avfallsproblemen i första hand hänger samman med miljöriskerna men också med organisatoriska eller ekonomiska brister. De stora förhoppningar som på 1970-talet fanns om ökad återvinning och återanvändning har inte infriats. Enligt förslagsställarna är en första utgångspunkt för en mer miljövänlig avfallshantering självklart att man främjar sådan produktionsteknik som minimerar den mängd avfall som inte kan återvinnas eller utnyttjas på annat sätt. Vidare bör man redan i produktionsledet vidta åtgärder som minimerar mängden miljöfarliga produkter, liksom sådana produkter som ger upphov till miljöskador om de förbränns, hålls ut i avloppet e.d. Avfall måste sorteras vid källan för att återvinning skall vara möjlig, liksom för att återstående avfall skall kunna förbrännas eller på annat sätt behandlas utan utsläpp av miljöskadliga ämnen.

Förslagsställarna påpekar, att ett antal försök gjorts i nordiska länder med grovsortering av hushållsavfall före behandling som visar på värdet av källsortering. Ett antal system har prövats, ofta med goda erfarenheter, för insamling, transport och behandling av miljöfarligt avfall från såväl hushåll som industrier. Dock är avfallshanteringen långt ifrån tillfredsställande och det tillkommer material och produkter som skapar miljöskador när de läggs

på soptippar eller bränns i sopstationer, som t. ex. kemikalier, plaster, metallegeringar m. m., som förekommer i förpackningar, hushållsartiklar, maskiner osv. Förslagsställarna anser, att medvetandet om vikten av kraftfulla åtgärder för att värna miljön fått genomslag i de nordiska länderna. De flesta är beredda att ta ett personligt ansvar för att i vardagen bidra till en bättre miljö och en rimligare hushållning med resurserna och har insett att det kan krävas kortsiktiga uppoffringar för att på längre sikt vinna en bättre livsmiljö.

Dock saknas ofta t. ex. information hur en konsument bör bete sig för att handla miljövänligt, och praktiska arrangemang för sortering och uppsamling av avfall. För att ta tillvara nordiska samarbetetsmöjligheter, liksom för att påskynda utvecklingen mot en nordisk hemmamarknad, bör under de närmaste åren ett antal åtgärder kunna vidtas inom ramen för ett av Nordiska ministerrådet organiserat samarbetsprogram:

- stimulans till mer miljövänliga produkter och reningsteknik,
- forskning och utveckling av teknik för avfallshantering och återanvändning,
- skärpt producentansvar vad gäller avfallsmängder och miljöfarliga produkter,
- harmonisering av anmälningsplikt för miljöfarligt avfall, av krav vid avfallsdeponering och av gränsvärden o. d. vid förbränningsanläggningar,
- erfarenhetsutbyte och försöksverksamhet i samband med sortering och omhändertagande av återanvändbart eller miljöfarligt avfall,
- gemensamma insatser för att garantera avsättningsmöjligheter för produkter som kan utvinnas ur avfall t. ex. papper,
- märkning med gemensam symbol av miljöfarliga material och produkter, i förekommande fall med anvisning hur användaren bör förfara med avfall och/eller rester,
- gemensam informationskampanj om miljövänliga alternativ och miljövänlig hantering av avfall.

2. Remissyttranden

Ett omfattande remissmaterial har inkommit. Samtliga instanser som svarat är positiva till förslaget och flera har synpunkter angående tillvägagångssätt och praktiska åtgärder. Svenska Naturskyddsföreningen överlämnar en särskild expertpromemoria.

Norden

Nordens Fackliga Samorganisation (NFS)

Danmark

Miljøministeriet
Amtsrådsforeningen
Kommunernes landsforening
Københavns magistrat
Frederiksberg kommune
Verdensnaturfonden (WWF)

Finland

Handels- och industriministeriet
Miljöministeriet
Finlands stadsförbund
Finska kommunförbundet
Finlands svenska kommunförbund
Finlands Akademi
Arbetarrörelsens ekonomiska forskningsinstitut
Ålands landskapsstyrelse

Island

Naturvernráðet
Landvernd

Norge

Landbruksdepartementet
Industridepartementet
Norges naturvernforbund

Sverige

Naturvårdsverket
Lantbruksuniversitetet
Kemikalieinspektionen
Styrelsen för teknisk utveckling
Svenska Kommunförbundet
Svenska Naturskyddsföreningen
Svensk Avfallskonvertering AB (SAKAB)

Nordens fackliga samorganisation (NFS) ger sitt fulla stöd till medlemsförslaget.

Miljøministeriet i Danmark stödjer de synpunkter som ligger till grund för medlemsförslaget och framhåller att en rad av de förhållanden som tas upp i förslaget kommer att ingå i överväganden inom ministerrådet inför utarbetandet av ett nytt principprogram på miljövårdsområdet. I detta program skall också ingå ett delprogram om avfall och återanvändning. Problem kring märkning av miljöfarliga ämnen har tagits upp i Europa.

Man har i Norden också avtalat om märkning av tungmetallhaltiga batterier och begränsning av användningen av CFC, som bryter ned ozonlagret.

Amtsrådsforeningen har ingen erinran mot förslaget.

Kommunernes landsforening i Danmark deltar i ett arbete på att åstadkomma stramare regler för avfallshantering och återanvändning mot bakgrund av en ändring i miljöskyddsreglerna 1986. Det påpekas, att rationell hantering av avfall kräver så stora avsättningsområden att flera kommuner går samman för att lösa problemen. Landsföreningen är dock ej övertygad om att kommunerna bör bära hela ansvaret för avfallshantering. Enligt dess uppfattning bör det vara avfallsproducenten som i sista hand har ansvaret för miljömässig hantering av avfallet. Kommunstyrelserna bör däremot ansvara för kontrollen av att producenterna undanskaffar avfallet på ett miljömässigt acceptabelt sätt. Kommunerna bör dessutom ansvara för den försörjningsmässiga sidan, dvs. driften av lossningsplatser och förbränningsanläggningar och mottagning av olje- och kemikalieavfall. Föreningen anser vidare, att vidsträckt information bör ges till allmänhet och producenter om den eventuella farligheten hos producerat avfall. Dessutom bör begränsning av avfallsproduktion i största möjliga omfattning ske genom ingrepp vid källan. Det måste därför finnas möjlighet att ställa krav i producentledet vad gäller ansvar och val av produktionsmetod och emballage. Det måste bli möjligt att i framtiden ställa krav gentemot producenterna vad gäller renare teknologi och/eller pantordning på flera områden. För hushållens del bör avfallshantering med sikte på återanvändning i första hand företas vid källan. Sortering vid lossningsplatser och förbränningsanläggningar kan ske med hänsyn t. ex. till förbränningsprocessen, främst för att skilja brännbara från icke brännbara avfall. Ett problem med återanvändning är möjligheterna att få avsättning för återvinningsindustrin eller de industrier som använder återvinningsmaterial. Pappers- och plastindustrin är dessutom beroende av den internationella marknaden. Landsföreningen stödjer en nordisk insats för att garantera avsättningsmöjligheter för återvinningsprodukter, och även förslagen om forskning och utveckling, informationskampanjer, erfarenhetsutbyte och försöksverksamhet på nordiskt plan.

Slutligen stödjer landsföreningen skärpt producentansvar vad gäller avfallsmängder och miljöfarliga produkter.

Københavns magistrat finner att de olika delpunkterna i medlemsförslaget stämmer med de principer som varit grundvalen för arbetet med avfallsplanen i Köpenhamn, inte minst att man både tar hänsyn till återanvändning och säkert undanskaffande av restavfall vid initiativ gentemot producenter och konsumenter och vid avfallssortering. Dock påpekas, att erfarenheterna av harmonisering av gränsvärden i EG-samarbetet inte från miljösynpunkt talar för ytterligare initiativ i den riktningen, liksom att EG-samarbetet kan sätta gränser för gemensamma nordiska gränsvärden. Detta gäller även märkningsbestämmelserna.

Frederiksberg Kommune har inga kompletterande upplysningar eller erintringar till förslaget.

Verdensnaturfonden (WWF) i Danmark ansluter sig helt till de synpunkter som kommer till uttryck i medlemsförslaget och anbefaller att åtgärder vidtas för att samordna de nordiska ländernas insatser.

Handels- och industriministeriet i Finland påpekar att minskning av avfall i industrin hittills grundat sig på företagens strävanden att minska produktionskostnaderna, förbättra utnyttjandet av råvaror och iaktta gällande bestämmelser om avfallshantering. De ökade kostnader som en miljövänlig avfallshantering förorsakar inverkar på den avfallsavgift som uppbärs av företag och därigenom på deras villighet att ytterligare minska de avfallsmängder som uppstår. Då kostnaderna inverkar på lönsamheten, borde man eftersträva internationellt samarbete när det gäller nya bestämmelser om avfall.

Vidare bör enligt ministeriets uppfattning de hälsorisker som sådana produkter som tillverkas av avfall eventuellt medför utredas. Leksaker som framställts av avfallsplast kan t. ex. vara skadliga för barnens hälsa, ifall man vid tillverkningen använt avfallsplast, som inte renats i processen eller lösningsmedel.

Med hjälp av ADB-baserade databaser kunde företag då de överväger användning av en ny råvara kartlägga miljöriskerna och besluta om säkerhetsåtgärder. Vidare kunde företagen förmås att på frivillig basis skilja giftiga och icke-giftiga avfall från varandra. Ministeriet efterlyser i förslaget ett omnämnande av avfallshantering vid kärnkraftverk eller forskning kring föreningar som dessa eventuellt sprider. Forskning på detta område skulle vara ägnad att minska de farhågor som allmänheten har å ena sidan för kärnkraften och å andra sidan för de föreningar som kärnkraften förorsakar och vilkas effekter är okända.

Vidare är ekonomisk och miljövänlig upplösning av problemavfall en viktig forskningsuppgift, där det nordiska samarbetet erbjuder möjligheter till besparingar av tid och kostnader. Sammanfattningsvis förhåller sig handels- och industriministeriet med en reservation positivt till ett omfattande samarbetsprogram för en miljövänlig avfallshantering. Ministeriet anser att lösningar bäst kan finnas för de i förslaget framförda problemen och idéerna genom att de sammanförs till mindre helheter, för vilkas handläggning projektgrupper kunde tillsättas. Man borde lämna rum för sådana samarbetsprojekt mellan forskningsanstalter som visat sig vara resultatrika.

Miljöministeriet anser, att förslaget om utarbetande av ett samnordiskt avfallshanteringsprogram är värt allt understöd. Förslaget kommer tidsmässigt mycket lämpligt eftersom det nuvarande nordiska programmet för återvinning av avfall redan delvis är föråldrat och representerar en alltför inskränkt syn på avfallshantering. Ett samarbetsprogram skulle vara ägnat att samordna de ansträngningar som de nordiska länderna gör för att

genomföra en avfallshantering i linje med de av ministerrådet definierade riktlinjerna. Programmet skulle på ett utmärkt sätt fungera som stöd för de nationella åtgärder som ofta är svåra att genomföra och som syftar till att minska avfallsmängden eller utvidga ansvaret för avfallshanteringens också till producenterna. Samarbetsprogrammet skulle vidare göra det möjligt att avhjälpa svårigheterna inom den nuvarande återvinningen bland annat så att de nordiska länderna kunde gå in för en arbetsfördelning, varvid marknaden för råmaterial av avfallsprodukter och för återvinningsprodukter samtidigt skulle bli större.

Miljöministeriet gör en genomgång av det program för återvinning av avfall som Nordiska ministerrådet utarbetade 1981, och som bl. a. lett till en utvärdering av avfallspolitiken i Danmark, Finland, Norge och Sverige och finner, att avfallsåtervinningen inte gått framåt så starkt som man trodde under 1970-talet och i början av 1980-talet. Ett verkligt bakslag innebar insamlingen av returpapper, som kom i gång på ett lovande sätt men stött på stora svårigheter. Exempel på sådana typer av avfall där man sett en liknande utveckling är nedskrotade bilbatterier och avfallsplast.

Ministeriet finner också, att relativt få praktiska åtgärder vidtagits för att reducera avfallsmängden. Av de nordiska länderna är Danmark det land som gått längst i fråga om lagstiftning och ekonomisk styrning som gäller produkter och produktion för att minska avfallsmängden och förbättra återvinningsmöjligheterna för produkter som tas ur bruk.

För att uppnå en minskning av avfallsmängden och förbättra återvinningen måste enligt ministeriets uppfattning kraftigare juridiska och ekonomiska styrningsåtgärder vidtas. Som exempel nämns avfallshanteringsavgifter, som skulle uppbäras i förskott under produktionsstadiet eller vid import. Särskilda avgifter för de produkter eller de råmaterial som är speciellt besvärliga med tanke på avfallshanteringens och miljövården kunde bidra till att minska användningen av ifrågavarande produkt eller råmaterial och de medel som uppbärs kunde stödja en minskning av avfallsmängden, återvinning eller annan ändamålsenlig avfallsdisponering. I många fall finner ministeriet det också motiverat med juridiska styrningsmetoder så att producenter och distributörer skulle åläggas ansvaret för insamlingen av avfallet och transporten till återvinning eller annan avfallshantering. Till att börja med anser ministeriet det mest ändamålsenligt att gå in för avtal eller överenskommelser mellan myndigheterna, tillverkarna, handeln och konsumenterna.

Finlands stadsförbund anser de ämnen som tagits upp i medlemsförslaget mycket angelägna, och man torde redan på det nationella planet ha vidtagit åtgärder. Med samarbetsprogrammet kunde detta utvecklingsarbete kanske ur samnordisk synpunkt bringas mera i samma takt och andras erfarenheter kunde bättre utnyttjas. Särbehoven på riksnivå kan dock utgöra problem ifall man med ett samarbetsprogram binder den största delen av resurserna som finns att tillgå för utvecklingsarbetet.

Stadsförbundet anser allmänt att förenhetligande av lagstiftningen är en strävan som bör understödjas, men den får ej bli ett självändamål eller förbise de nationella särbehoven. I den fortsatta planeringen av samarbetsprogrammet borde man därför fästa speciell uppmärksamhet vid att programmet stöder vart och ett medlemslands nationella strävanden till att förhindra avfallets miljöolägenheter och minska avfallsmängden.

Förbundet finner medlemsförslaget allmänt hållt och anser att det med hänsyn till det praktiska utvecklingsarbetet skulle vara mera ändamålsenligt att koncentrera samarbetsprogrammet till några speciellt problematiska områden. Syftet i samarbetsprogrammet borde dessutom vara så tydligt avgränsat som möjligt och konkret. Ett lämpligt första samarbetsområde vore att utveckla märkningen av miljöfarliga produkter och ämnen, samt befrämja och samordna forskningen. Genom ett samarbetsprogram som berör avfallsforskning borde man närmast främja forskningens finansiering, forskarutbildning och förmedling av forskningskunskap. Detta får dock inte begränsa de undersökningar som behövs för att fylla de nationella kraven eller därtill erforderliga resurser.

Finska kommunförbundet anser det vara viktigt att de i medlemsförslaget ingående åtgärderna vidare utvecklas i överensstämmelse med de i förslaget nämnda principerna.

Finlands svenska kommunförbund finner de konkreta förslag till åtgärder som medlemsförslaget innehåller viktiga och välmotiverade.

Finlands Akademi anser att förslaget är bra och värt understöd samt att uppgörandet av ett nordiskt samarbetsprogram för en mer miljövänlig avfallshantering är aktuellt och nyttigt. Det är viktigt att etablera samarbete på området eftersom dessa problem är gemensamma för de nordiska länderna. Enligt akademien bör vid uppgörandet av programmet de redan existerande nationella och internationella programmen, såsom t.ex. OECD- och ECE-programmen om resurssnål teknologi, uppmärksammas. Beträffande de forsknings- och utvecklingsåtgärder som planeras inom ramen för programmet anser Finlands Akademi att de bästa resultaten torde nås genom att koncentrera forskningen på ett begränsat, gemensamt överenskommet problemkomplex åt gången.

Arbetarrörelsens ekonomiska forskningsinstitut i Finland finner förslaget innehållsmässigt aktuellt och värt att understödjas. Ett nordiskt samarbetsprogram skulle ge ett stöd åt i olika länder planerade avfallshanteringsprojekt och miljövänlig konsumtion i produktionen och hushållen. Institutet påpekar bl. a. att hanteringen av problemavfall ofta är felaktig. Dels är det fråga om attityder, dels är det beroende av kostnader för och organiseringen av problemavfallshanteringen. Planerna på avfallsservice för företag borde vara täckande och arbetstagarna borde genom sina egna erfarenheter inverka på dessa planer. Företagsledare och personal borde utbildas så att de redan gällande förpliktelserna uppfattas rätt. Samarbetet med kommunala experter borde ökas.

Vad gäller återanvändning anser institutet att företagen borde känna sitt ansvar som användare av avfallsråvaror senast då hopsamlandet från hushållen har genomförts på rätt sätt. Till exempel i Finland kunde avfallspapper utnyttjas i mycket större utsträckning än för närvarande om industrin även kunde (ville) utveckla lämpliga produktionsmetoder. Kommunerna bör se till att hopsamlandet av avfallsråvaror från hushållen till industrin utförs på rätt sätt och utan avbrott. Hushållen har en mycket god beredskap för avfallssortering om sorteringen organiseras riktigt, anser institutet.

För hushållen räcker det inte att sorteringen och hopsamlandet av avfall fungerar. Konsumenterna bör även ha möjlighet att genom sina inköpsval gynna miljövänlig konsumtion. Produktförpackningarna bör t. ex. ange hur ifrågavarande produkt kan förstöras och hur den påverkas av förslitning och huruvida produkten kan återanvändas. Med stöd av produktssäkerhetslagen skall sådana bestämmelser införas åtminstone för vissa konsumtionsvaror i Finland. Däremot har man inte kunnat inkludera ett förbud om marknadsföringen av miljöfarliga produkter.

Institutet understöder vidare tanken att miljöfarliga produkter borde märkas med en informativ symbol.

Produktansvaret bör skärpas för att avfallsmängderna skall kunna begränsas. Företaget bör "stimuleras" till miljövänliga produkter och reningsteknik genom att man ställer krav på en viss nivå t. ex. vid beviljande av produktutvecklingslån och -bidrag. Miljövänlig verksamhet borde belönas och den borde göras eftersträvansvärd och lätt såväl för företag som konsumenter. Forskningen på området bör anvisas större resurser för att åstadkomma innovationer.

Vad gäller produktforskningen anser institutet att konsumentforskningen borde innefatta fler miljösynpunkter. Konsumenten bör ha rätt att veta om en viss produkt som han köpt är skadlig för miljön och hur mycket av icke förnyelsebara naturtillgångar som har använts för att tillverka den.

Slutligen framhåller forskningsinstitutet, att en gemensam informationskampanj behövs för att få inte endast konsumenterna utan även företagarna och de offentliga beslutsfattarna att handla miljövänligt och spara i sin konsumtion. Ett nordiskt samarbetsprogram kunde utlösa en diskussion om dessa frågor.

Ålands landskapsstyrelse ställer sig positiv till medlemsförslaget.

Naturvernrådet i Island anser att avfallshanteringen är mycket bristfällig i Island och tillstyrker isländskt deltagande i det samarbete som förslaget förutsätter. Rådet vill särskilt understryka nödvändigheten av återvinning av största möjliga antal av de ämnen som används vilket har blivit allt vanligare i de övriga nordiska länderna. Rådet erinrar om sitt beslut om import, användning och återanvändning av olika slag av emballage 1984, som utmynnar i en framställning till Altinget.

Landvernd (naturskyddsföreningen) finner att återanvändning är i det

närmaste okänt i Island och att det är hög tid att ta dessa problem på allvar. En samlad nordisk insats på avfallsområdet skulle enligt föreningen bli till stor nytta och det vore därför naturligt att kommunernas centralorganisation och styrelsen för livsmedelskontroll och miljöskydd tar initiativ till undersökningar och förbättringar på avfallsområdet i Island.

Industridepartementet i Norge anser att avfallshantering bör anpassas till lokala förhållanden och att behovet av ett gemensamt nordiskt samarbetsprogram därför är begränsat. Detta hindrar dock inte ett närmare nordiskt samarbete på enskilda områden, t. ex. märkning av produkter, harmonisering av regler för avfallshantering samt erfarenhetsutbyte. Möjligheterna till samarbete på dessa områden bör undersökas noga och ekonomi och lönsamhet måste stå centralt i dessa överväganden. Samarbetet bör också ses i sammanhang med avveckling av handelshinder och nordiska lösningar bör vara i största möjliga överensstämmelse med motsvarande europeiska lösningar.

Lantbruksdepartementet framhåller att det för lantruket är särskilt viktigt att avfall som återanvänds eller deponeras inte innehåller tungmetaller eller andra ämnen som skadar dess produktionsgrundval. Återanvändning av organiska ämnen är värdefull för jordbruket och kan förbättra avkastningen från arealer med låg produktionsförmåga. Sådana ämnen bör därför vara av tillräcklig kvalitet utan risk för inblandning av främmande ämnen.

Norges naturvernforbund framför ett antal konkreta förslag som bör ingå i ett nordiskt samarbetsprogram

- övergång till ett system för avfallshantering där avfallet redan vid källan sorteras i torrt och vått avfall, vilket möjliggör lönsam återvinning av papper, plast, metall och glas,
- obligatorisk insamling av tungmetallhaltiga batterier och annat farligt avfall från hushåll m. fl. så att detta styrs in i systemet för industriellt särskilt avfall,
- avfallsförbränning tillåts bara om den uppfyller de strängaste kraven på gas- och utsläppsrening enligt nordiska, västtyska, schweiziska och japanska regler för luftföroreningar,
- tungmetallhaltiga rester från avfallsförbränning måste behandlas som särskilt avfall och ges säker förvaring i vattentäta celler,
- långtgående biologisk och kemisk-fysisk rening av lakvatten och ytvatten,
- mycket strängare utnyttjande av produktkontrollagstiftningen för att eliminera produkter som skadar miljön, t. ex. kvicksilverbatterier, engångstermometrar, emballage av PVC-plast,
- fler pant- och avgiftsordningar för t. ex. laddbara kadmiumbatterier och UV-lampor som innehåller kvicksilver. Pant kan även användas för att allmänt stimulera återanvändning (t. ex. av papper).

Naturvårdsverket i Sverige tillstyrker ett nordiskt samarbetsprogram för en mer miljövänlig avfallshantering och föreslår att arbetet inleds med

framtagande av kriterier för miljövänliga produkter. Enligt verkets mening bör arbetet bedrivas inom ramen för redan existerande samarbetsgrupper. En utgångspunkt för en definition av miljöegenskaper kan vara de miljöfarlighetskriterier som utarbetas inom Nordiska kemikaliegruppen. Många komponenter, substanser och material är kända för negativa effekter i avfallsbehandlingsledet, t. ex. vissa tungmetaller som kvicksilver, kadmium och bly. Andra exempel kan vara material som innehåller klor, freon, m. m. och som kan bidra till lokal eller regional eller t. o. m. global påverkan på miljön.

Begreppet "miljövänliga produkter" kan sannolikt definieras på olika sätt. Produkter utan persistenta och bioackumulerbara ämnen, produkter med lång livslängd, framställningsmetoder med låg energiförbrukning och med låg miljöbelastning anses av många som eftersträvarsvärda. Med andra utgångspunkter kan man komma till andra eller flera kriterier som utmärker en från miljösynpunkt bra produkt.

Naturvårdsverket erinrar om den utredning verket utfört i samarbete med energiverket om de tekniska, ekonomiska och miljömässiga förutsättningarna för en fortsatt avfallsförbränning – den s. k. ENA-utredningen. Utredningen föreslog stränga framtida krav på utsläpp m. m. från avfallsförbränning. Kunskaperna om bildning och utsläpp av föroreningar från avfallsförbränningen har ökat under de senaste åren och reningstekniken har utvecklats betydligt när det gäller avskiljning av såväl partikelburna som gasformiga substanser i rökgaserna. Verket erinrar om att även frågorna rörande teknik och miljökonsekvenser vid avfallsdeponering i upplag har ägnats ökad uppmärksamhet. Avgång av föroreningar sker enligt vad man numera vet till luft och vatten under mycket lång tid och upphör inte i och med tillförseln av avfall till upplaget.

Även om insikterna om miljökonsekvenser vid avfallsbehandling och utvecklingen av reningsteknik och skyddsåtgärder sålunda har gått framåt betydligt, anser naturvårdsverket det klart att stora vinster från miljömässig synpunkt kan göras genom att avlägsna de substanser som skapar problem i behandlingsstadiet redan före behandlingen. Det kan gälla material och substanser som i sig eller i kombination med andra har negativa egenskaper som avfall.

Styrelsen för teknisk utveckling (STU) redogör för sin verksamhet vad gäller avfallshantering, bl. a. att STU satsat medel på ett antal projekt och nordiska kontakter samt medverkat vid bildandet av REFORSK, en stiftelse för samverkan mellan stat, kommun och industri inom avfalls- och återvinningsteknisk forskning och utveckling. I dess ramprogram återfinns huvudpunkter som teknikutveckling, materialåtervinning ur restprodukter, energiutvinning ur restprodukter, systemstudier och kunskapsuppbyggnad.

STU anser att medlemsförslaget berör ett mycket angeläget område där måhända under en tid allt för lite satsats av statliga medel. Emellertid är

förslagets ambitionsnivå oklar och omfattar så olika typer av åtgärder att det föreslagna samarbetsprojektet blir svårbedömt. Förslaget bör inte få leda till att nu fungerande kontaktytor mellan de nordiska länderna byråkratiseras och formaliseras.

Svenska kommunförbundet anser, att miljövänlig avfallshantering kan uppnås dels med hjälp av olika styrmedel och dels med hjälp av olika praktiska lösningar.

Som exempel på styrmedel nämner förbundet

- en omfattande konsumentupplysning som ökar miljömedvetandet och därmed styr konsumentens produktval vid inköpstillfället
- lagstiftning som ställer vissa miljökrav på en produkt i samband med t. ex. dess tillverkning resp dess slutliga omhändertagande som avfall
- ekonomiska styrmedel (skatter, avgifter, taxor) som belastar icke "miljövänliga" produkter.

Som exempel på praktiska lösningar nämns olika modeller för

- sortering vid källan
- insamling, transport
- upparbetning
- avsättning av utvunna produkter.

Många av dessa styrmedel och praktiska lösningar bör enligt styrelsens mening med fördel kunna diskuteras på gemensam nivå.

Sveriges lantbruksuniversitet anser, att jordbruket skulle kunna utgöra en viktig länk i samhällets totala resurshållning. Det avfall som tätorter och industrier producerar innehåller växtnäringssämnen och betydande kvantiteter organiskt material som skulle kunna användas i jordbruket. Även inom tätorternas gröna sektor kunde avfallet utnyttjas i form av kompost och liknande. Men avfallet innehåller tungmetaller m. m. och ibland patogener, vilket gör att användningen inte är problemfri.

Det är visserligen inte ett primärt jordbruksintresse att utnyttja avfallsprodukterna i växtodlingen, men det är rimligt att jordbruket hjälper till att lösa avfallsproblemen från tätorter och industrier. Universitetet understryker också att information om miljövänlig avfallshantering bör betona den enskildes personliga ansvar.

Kemikalieinspektionen erinrar om ett projekt under nordiska ämbetsmannakommittén för miljöfrågor och dess kemikaliegrupp för att ta fram ett förslag till vetenskapliga kriterier för bedömning av miljöfarlighet hos kemiska produkter. Kemikalieinspektionen bedömer att införande av krav på klassificering och märkning av kemiska produkter med avseende på miljöfarlighet kommer att väsentligt underlätta för leverantörer av kemiska produkter att ta sitt producentansvar vad avser risken för skador på miljön. I Sverige har ett sådant producentansvar lagfäst. För att leverantörerna skall leva upp till sitt producentansvar erfordras också tillsyn. I den nordiska kemikaliegruppen diskuteras även samordning i denna fråga. Kemikalieinspektionen gör vidare den bedömningen att införande av krav

på klassificering och märkning på sikt kommer att leda till såväl en begränsning av marknadsföring och användning av miljöfarliga produkter som en säkrare hantering inkl avfallshantering av de produkter som används.

Svensk avfallshantering AB (SAKAB) pekar som ett lämpligt forum för ytterligare diskussion av avfallsfrågor på den internordiska samarbetsgruppen för avfallsfrågor, bestående av representanter för de nordiska ländernas miljömyndigheter, industriförbund, och behandlingsföretag för miljöfarligt avfall. För egen del understryker SAKAB betydelsen av delförslagen om harmonisering av anmälnings- och leveransplikt för miljöfarligt avfall av krav vid avfallsdeponering och av gränsvärden o. d. vid förbränningsanläggningar samt om märkning med gemensam symbol av material och produkter som är miljöfarliga och anvisningar angående avfall och/eller rester.

Svenska Naturskyddsföreningen konstaterar att förslagsställarna uttrycker en syn på avfallshandlingens problem som man helt delar. Föreningen anser det mycket angeläget att synen på avfallshandling och det praktiska handlaget förs in i de banor som beskrivs i förslaget och tillstyrker sålunda helt förslaget att sammanställa ett samarbetsprogram på grundval av de synpunkter som framförs i medlemsförslaget.

Till naturskyddsföreningens yttrande fogas en promemoria, upprättad av tekn dr Olov Holmstrand, ledamot av föreningens riksstyrelse, vari presenteras bl. a. utgångspunkter för en helhetssyn på avfallshandling, som föreningens styrelse ansluter sig till.

Sammanfattningsvis anges där följande huvuddelar i ett program, som syftar till riktigare, långsiktig avfallshandling:

- Avfallsmängderna minskas så mycket som möjligt genom förändringar av produktionsprocesser och produkter. Engångsprodukter och engångsförpackningar undviks i största möjliga utsträckning. Hög kvalitet, möjlighet til återanvändning och reparerbarhet prioriteras i stället.
- Alla produkter utformas så att avfallshandling underlättas. Material och materialkombinationer väljs så att återvinning är möjlig och kan ske utan skadliga miljöeffekter eller onödigt stor insats av energi.
- Allt avfall sorteras i första hand vid källan (hushåll och industrier). Styrmedlen för att uppnå detta är enklast ekonomiska: Avlämning av rena fraktioner premieras, avlämning av osorterat avfall beläggs med straffavgift. En omläggning av beskattningen från arbete till energi skulle också gynna återvinningen, minska slöseriet med naturresurser och öka sysselsättningen.
- Avfallshandling som sådan inriktas främst på att ta tillvara rena fraktioner som metaller, glas, papper, plast m. m. Blött organiskt material (matavfall m. m.) kan komposteras eller rötas och torrt organiskt material (trä, vissa slags papper) brännas i värmecentraler utan att åstadkomma svåra luftföroreningar. Miljöeffekterna vid handling av rena fraktioner blir betydligt lindrigare än från osorterat avfall.

Punkterna syftar sålunda till att minska alstringen av avfall, styra produktionen så att produkterna underlättar avfallshanteringen, ta hand om avfallet direkt, där det uppstår, och nyttiggöra så mycket som möjligt av avfallet.

3. Utskottet

Utskottet noterar, att samtliga remissinstanser i varierande grad tillstyrker förslaget. Flera remissvar är mycket detaljerade och många idéer och uppslag framförs angående de konkreta åtgärder som man anser bör ingå i ett samarbetsprogram för miljövänlig avfallshantering. Sålunda föreslås olika styrmedel som legala, ekonomiska (avgifter etc) samt information och andra åtgärder inriktade på konsumenterna (inkl märkning av miljöfarliga produkter). Genomförande av ett program i enlighet med förslaget och remissvaren skulle innebära en avsevärd höjning av ambitionsnivån på detta samarbetsområde. Kostnadsaspekterna för industrin kan behöva utredas (kostnader på kort sikt, eventuellt förbättrad kvalitet och konkurrensposition på längre sikt), liksom även sysselsättningsaspekter. Utskottet vill i detta sammanhang erinra om att i Nordiska ministerrådets gällande samarbetsprogram på miljövårdsområdet finns ett avsnitt om återanvändning och avfall. Samarbetsprogrammet omarbetas av ministerrådet och ett ministerrådsförslag emottas till 36:e sessionen.

I det nuvarande samarbetsprogrammet hänvisas bl. a. till Nordiska rådets *rekommendation nr 15/1978* angående återvinning av avfall och återanvändning av resurser, som antogs på grundval av ett medlemsförslag som behandlats i rådets ekonomiska utskott (A 509/e). I rekommendationen hemställdes till Nordiska ministerrådet att utarbeta en plan för en gemensam nordisk insats som i det väsentliga borde kunna bygga på existerande forsknings- och planläggningsresurser för hantering och återvinning av avfall och återanvändning av resurser.

Nordiska ministerrådet lät utarbeta en plan för hantering och återvinning av avfall och återanvändning av resurser och Ämbetsmannakommittén för miljövärd tillsatte en arbetsgrupp för att koordinera de nordiska ländernas insatser på återanvändningsområdet. Gruppen genomförde ett projektarbete och fungerade som informationsforum för myndigheter och andra som arbetade med återvinning i de nordiska länderna. Arbetet har därefter ingått i det program för samarbete på miljövårdsområdet som antogs 1983.

Utskottet anser mot bakgrund av den positiva remissbehandlingen av det nu aktuella medlemsförslaget att en väsentlig utvidgning av ambitionsnivån i det nordiska samarbetet beträffande avfallshantering bör ske och att detta bör markeras genom ett eget samarbetsprogram. Som framgår av remissyttrandena måste en stor del av det konkreta arbetet göras på kommunal nivå, men ett nordiskt erfarenhetsutbyte bör kunna underlätta arbetet och utvecklingen av lämplig hanterings- och återvinningsteknik.

De flesta remissinstanser som kommenterar denna del av förslaget understryker behovet att sortera avfall redan vid källan (organiskt contra oorganiskt, brännbart contra icke-brännbart avfall etc). Det torde vara en fördel om sorteringen i olika kategorier sker enhetligt i Norden med sikte på den vidare hanteringen respektive återvinningsprocessen, då den torde bilda grunden för val av teknik som används i processen och för en informationskampanj till hushållen. Vidare bör man samnordiskt utreda behovet av ekonomiska och legala styrmedel för att kontrollera företagens avfallsproduktion. En lämplig kombination av avgifter, producentansvar, anmälningsplikt och gränsvärden bör utformas samnordiskt för att undgå konkurrensnedvridning. Märkning med gemensam symbol för miljöfarliga material och produkter bör övervägas.

Utskottet vill erinra om de möjligheter som finns att stimulera företagen i Norden att övergå till sådana produktionsprocesser och reningsmetoder som minskar avfallsmängderna. Strävan bör därvid vara att genom lagstiftning eller avgifter minska eller om möjligt helt eliminera särskilt miljöfarliga ämnen i avfallet, som t. ex. kvicksilver, PVC-plast och kadmium. En undersökning av dessa möjligheter bör enligt utskottets uppfattning ingå i ett samarbetsprogram.

Som en fortsättning på nuvarande projektarbete på återvinningsområdet bör vidare en undersökning företas om möjligheterna att få avsättning för återvinningsprodukter på marknader inom och utom Norden.

Mot bakgrund av vad som ovan anförts hemställer utskottet

att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att sammanställa ett samarbetsprogram för en mer miljövänlig avfallshandling i Norden, innefattande både samnordiska och nationella insatser.

Åbo den 10 november 1987

Svein Alsaker (Kr. F.)

Jo Benkow (H)

Dorte Bennedsen (S)

Inger Harms (SF)

Brit Jørgensen (A)

Anna-Kaarina Louvo (Kok)

Grethe Lundblad (s)

Mats Nyby (Sdp)

Sten Svensson (m)

Valgerður Sverrisdóttir (F.)

Marjatta Väänänen (K)

Lena Öhrsvik (s)

Förman

Medlemsförslag om miljövänlig avfallshantering

(Väckt av Grethe Lundblad samt Dorte Bennedsen, Kaj Bärlund, Lahja Exner, Eiddur Guðnason, Marit Rotnes och Pekka Tuominen)

Dagens industrisamhällen frambringar stora mängder avfall. I snabbt ökande takt växer avfallsmängderna, och samtidigt blir tekniken för att ta hand om avfallet allt mer komplicerad på grund av mer sammansatta produkter och fler miljöhot. De nordiska länderna är inget undantag från denna utveckling.

Förr tog hushållen i allmänhet hand om sitt eget avfall. Då var det naturligt att man sorterade avfallet och använde det mesta till djurfoder, bränsle etc. Avfall från industrier och tätorter deponerades på sophögar – eller släpptes mer eller mindre orenat ut i vattendrag. Nu, när avfallsmängderna är större och andelen miljöfarligt avfall ökat kraftigt, är det naturligt att myndigheter – kommunala, regionala eller statliga – har det yttersta ansvaret för avfallshanteringen. Kostnaderna för hanteringen kan till en del täckas genom avgifter från hushållen och/eller producenterna, men i stort sett betalas hanteringen via offentliga medel.

De aktuella avfallsproblemen hänger i första hand samman med de ständigt nya – eller nyupptäckta – miljöriskerna. Men till en del hänger problemen också samman med organisatoriska eller ekonomiska brister. De stora förhoppningar som på 1970-talet fanns om ökad återvinning och återanvändning har inte infriats. Fortfarande är inställningen i stort sett att problemet med hushålls- och industriavfall är hur man skall göra sig av med det – inte hur man skall hushålla bättre med resurserna.

En första utgångspunkt för en mer miljövänlig avfallshantering är självklart att man främjar sådan produktionsteknik som minimerar den mängd avfall som inte kan återvinnas eller utnyttjas på annat sätt.

Likaså bör man redan i produktionsledet vidta åtgärder som minimerar mängden miljöfarliga produkter, liksom sådana produkter som ger upphov till miljöskador om de förbränns, hålls ut i avloppet e. d. I detta sammanhang är information till användare och konsumenter viktig – säkerligen saknar många vetskap om vilka alternativ som är att föredra ur miljösynpunkt eller om vad som bör göras med miljöfarligt avfall av olika slag.

Att på olika sätt åstadkomma att avfall sorteras vid källan är nödvändigt för att återvinning skall vara möjlig, liksom för att återstående avfall skall kunna förbrännas eller på annat sätt behandlas utan utsläpp av miljöskadliga ämnen.

Fler försök i nordiska länder med grovsortering av hushållsavfall före

behandling visar på värdet av källsortering. Ett antal system har prövats, ofta med goda erfarenheter, för insamling, transport och behandling av miljöfarligt avfall från såväl hushåll som industrier. Trots detta framstår avfallshanteringen i Norden långtifrån som funktionell eller samordnad. (Bl. a. Nordiska ministerrådets rapport "Miljöfarligt affald" 1986: 6 påvisar detta.)

Det bör också uppmärksammas att det i alla de nordiska länderna ständigt tillkommer material och produkter som skapar miljöskador när de efter användning läggs på soptippar eller bränns i sopstationer. Det kan gälla kemikalier men också plaster, metallegeringar m. m., som förekommer i förpackningar, hushållsartiklar, maskiner o. s. v.

På senare tid har medvetandet om vikten av kraftfulla åtgärder för att värna miljön fått ett genomslag i de nordiska länderna. De flesta är beredda att ta ett personligt ansvar för att i vardagen bidra till en bättre miljö och en rimligare hushållning med resurserna. I allmänhet har man insett att det kan krävas kortsiktiga uppoffringar för att på längre sikt vinna en bättre livsmiljö.

Vad som saknas är ofta dels information om hur man som normal konsument bör bete sig för att handla miljövänligt, dels praktiska arrangemang för sortering av hushållsavfall, uppsamling av miljöfarligt avfall, etc.

För att ta tillvara det nordiska samarbetets möjligheter, liksom för att påskynda utvecklingen mot en nordisk hemmamarknad, bör under de närmaste åren följande åtgärder kunna vidtas inom ramen för ett av Nordiska ministerrådet organiserat samarbetsprogram:

- *stimulans* till mer miljövänliga produkter och reningsteknik
- *forskning och utveckling* av teknik för avfallshantering inklusive återanvändning
- *skärpt producentansvar* vad gäller begränsning av avfallsmängder och miljöfarliga produkter
- *harmonisering* av anmälnings- och leveransplikt för miljöfarligt avfall, av krav vid avfallsdeponering och av gränsvärden o. d. vid förbränningsanläggningar
- *erfarenhetsutbyte och försöksverksamhet* i samband med sortering och omhändertagande av återanvändbart eller miljöfarligt avfall
- *gemensamma insatser* för att garantera avsättningsmöjligheter för produkter som kan utvinnas ur avfall, t. ex. återbrukspapper
- *märkning* med gemensam symbol av material och produkter som är miljöfarliga och i förekommande fall med anvisning om hur användaren bör förfara med avfall och/eller rester
- *gemensam informationskampanj* om miljövänliga alternativ och miljövänlig hantering av avfall.

Med hänvisning till vad som ovan anförts om problem och brister vad gäller avfallshantering i de nordiska länderna samt om möjligheterna till samnordiska projekt på detta område hemställer undertecknade

att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att sammanställa ett samarbetsprogram för en mer miljövänlig avfallshandling innehållande bl. a. de åtgärder som anges i medlemsförslaget samt i övrigt i enlighet med dess principiella synsätt.

Helsingör den 10 november 1986

Grethe Lundblad (S)

Dorte Bennedsen (S)

Kaj Bärlund (Sdp)

Lahja Exner (S)

Eiður Guðnason (A.)

Marit Rotnes (A)

Pekka Tuominen (ÅSD)

Juridiska utskottets betänkande

över medlemsförslag om livsmedelspolitik och livsmedelslagstiftning

(Medlemsförslaget väckt av Lennart Andersson, Dorte Bennedsen, Kaj Bärlund, Eiður Guðnason, Grethe Lundblad, Marit Rotnes och Pekka Tuominen, se s. 593

Remissyttranden, se supplement)

Til Juridisk Udvalg er henvist medlemsforslag A 784/j om levnedsmiddelpolitik og levnedsmiddellovgivning. Udvalget har behandlet forslaget på møder den 15. juni 1987 i Fornebu, den 19. oktober 1987 i Helsingør og den 10. november 1987 i Åbo.

1. Medlemsforslaget

Medlemsforslaget er fremsat den 10. november 1986.

I forslaget anbefales det, at Nordisk Råd beder Nordisk Ministerråd om at foretage en gennemgang af levnedsmiddellovgivningen og -kontrollen i de nordiske lande med henblik på at etablere fælles kvalitetskrav for levnedsmidler i Norden.

Forslagsstillerne henviser bl. a. til, at levnedsmidlers kvalitet, næringsværdi og smag i de senere år er kommet i søgelyset. Årsagen hertil er bl. a. de erfaringer, som vi alle som forbrugere af levnedsmidler kan gøre. Brød som ikke mugner, grønsager som er frisk i flere måneder, kylling som fiskeallergikere ikke kan spise, er eksempler, som får mennesker til at blive urolige for, at maden er giftig, og for om den trods sine kunstigt skabte egenskaber er ernæringsmæssigt rigtig.

I en tid, hvor handelshindringer vedrørende levnedsmidler og levnedsmiddelråvarer brydes ned og konkurrencen på levnedsmiddelmarkedet bliver hårdere, er det specielt vigtigt, at forbrugerne i de nordiske lande kan have tillid til, at de levnedsmiddelprodukter, der sælges, er af god kvalitet.

Forslagsstillerne anfører, at de nordiske lande alle har en levnedsmiddellovgivning med visse centrale bestemmelser, først og fremmest med hensyn til de hygiejniske egenskaber. Man har også forskellige kontrolorganer, både centrale og lokale.

Derimod har de nordiske lande indbyrdes forskellige bestemmelser på visse områder. Et aktuelt eksempel er de forskellige grænseværdier for stråling og den skiftende holdning til bestråling som konserveringsmetode. Det fremhæves af forslagsstillerne, at det for almenheden må virke ejendommeligt, at strålingsgrænser, som i et land ikke må overskrides på grund af sundhedsfare, kan være op til ti gange højere i et nordisk naboland.

Gennem et intensiveret nordisk samarbejde burde det være muligt at nå betydeligt længere mod fælles kvalitetskrav på levnedsmidler. Dette ville fremme forbrugernes tryghed, gøre det lettere for fabrikanterne og undgå risikoen for, at vigtige kvalitetsegenskaber kommer i klemme i en illoyal konkurrence over de nordiske grænser.

Forslagsstillerne mener også, at det er vigtigt, at forbrugerne har tilgang til pålidelig og tilstrækkelig information, så de kan gøre et bevidst valg mellem de alternativer, som findes på markedet.

Forslagsstillerne er af den opfattelse, at der findes et behov for et udvidet nordisk samarbejde på dette område for at undgå sundhedsfarer og at bibeholde en høj kvalitet med hensyn til næringsværdi og smag.

2. Remissudtalelser

Der er indkommet remissudtalelser fra følgende:

Nordiske

Nordens Faglige Samorganisation
Nordisk Højskole for Husholdningsvidenskab
De Nordiske Industriforbunds Fællesorgan
Nordisk Kontaktorgan for Jord- og Skovbrugsspørgsmål

Danmark

Miljøministeriet
Levnedsmiddelselskabet
Landbrugsrådet
Statens Husholdningsråd

Finland

Handels- og industriministeriet
Jord- og skogsbruksministeriet
Pellervo-Sällskapet rf
Arbetarrörelsens ekonomiska forskningsinstitut
Finlands svenska andelsförbund rf
Konsumentkorporativa centralförbundet KK
Centrallaget för handelslagen i Finland SOK
Lantbruksproducenternas centralförbund
Ålands landskapsstyrelse

Island

Helse- og trygdeministeriet
Islands Forbrugersammenslutning

Norge

Landbruksdepartementet
Fiskeridepartementet
Fiskeridirektoratet
Industridepartementet
Sosialdepartementet
Norges Kooperative Landsforening
Norges Bondelag
Norges Colonialgrossisters Forbund

Sverige

Statens livsmedelsverk
Lantbruksstyrelsen
Fiskeristyrelsen
Konsumentverket
Sveriges grossistförbund
Kooperativa förbundet
Lantbrukarnas riksförbund

*2.1. Remissinstanser som støtter medlemsforslaget**Nordiske*

Nordens Faglige Samorganisation giver sin fulde støtte til medlemsforslaget.

Nordisk Høgskole for Husholdningsvidenskab anbefaler i alt væsentligt medlemsforslaget. Det anføres, at forslaget afspejler den uro, som mange mennesker – ofte uberettiget – føler over for, hvad levnedsmidler indeholder. Fastsatte grænseværdier og beskrivelser af næringsindholdet udgør en betydningsfuld information såvel for det enkelte menneske som for levnedsmiddelindustrien. Variationer og forskelligheder mellem de forskellige landes bedømmelser er givetvis til stor ulempe i denne forbindelse. For en nordisk uddannelse inden for området er dette et specielt problem. En bedre overensstemmelse mellem landene og forenklinger af lovgivningen er også af denne grund ønskværdig.

Nordisk Kontaktorgan for Jord- og Skovbrugsspørgsmål (NKJS) finder det af fundamental betydning, at tilliden til jordbrugsprodukternes gode egenskaber opretholdes, og at den sundhedsmæssige kvalitet ikke objektivt kan drages i tvivl. Det er endvidere af stor betydning, at jordbrugsprodukternes industrielle forarbejdning og forædling ikke antager former, der

kan rejse tvivl om færdigvarenes kvaliteter eller næringsværdi set fra forbrugernes side.

Kontaktorganet mener derfor, at det er væsentligt med et fortsat nordisk samarbejde på dette område.

Det anføres endvidere, at den teknologiske udvikling har medført en udbygning af levnedsmiddellovgivningen og kontrollen hermed i de nordiske lande.

Ligeledes gøres der en stor indsats inden for produktudvikling i landbruget med henblik på at sikre gode og sunde fødevarer af høj næringsværdi.

Denne udvikling sker såvel inden for det traditionelle jordbrug som inden for økologisk landbrug. Det er vigtigt, at fødevarernes kvaliteter sikres fra producent til forbruger, understreger kontaktorganet.

NKJS tillægger det stor betydning, at man på nordisk plan udveksler erfaringer inden for levnedsmiddellovgivning og kontrollen hermed.

NKJS værdsætter den indsats og dialog, der finder sted i Det Permanente Nordiske Udvalg for Næringsmiddelspørgsmål (PNUN).

Der kan imidlertid ifølge NKJS findes grundlag for at vurdere en ændret status for PNUN. Dette spørgsmål bør imidlertid vurderes nærmere med hensyn til arbejdsopgaver, kompetence og forholdet til andre nordiske organer, mener NKJS.

Danmark

Miljøministeriet mener, at medlemsforslaget er i overensstemmelse med den opprioritering af lovgivningsmæssige problemstillinger, som har fundet sted i regie af det Permanente Nordiske Udvalg for Levnedsmiddelspørgsmål (PNUN) i 1986. Man kan derfor tilslutte sig, at der fortsat arbejdes for etablering af ensartede krav for levnedsmidler i de nordiske lande, idet der i samarbejdet tages hensyn til Danmarks medlemskab af EF.

Ministeriet redegør for de overvejelser der foregik i Embedsmandskomiteen for Handelspolitik i forbindelse med udredningen af handelshindringer i Norden. Ligeledes redegøres der for projekter under PNUN.

På baggrund heraf konkluderes der, at man fra dansk side finder, at der i 1986 under PNUN har foregået en betydelig virksomhed for at kortlægge uligheder i levnedsmiddellovgivningen og -kontrollen i de nordiske lande. Der er endvidere afsat betydelige ressourcer i 1987 for fortsættelse af arbejdet med forslag til harmonisering af bestemmelserne.

Danmarks stilling som medlem af EF indvirker imidlertid på mulighederne for harmonisering af nordisk levnedsmiddellovgivning, anføres det, idet området i høj grad er omfattet af EF-reguleringer. Ved harmonisering af bestemmelser om mærkning og tilsætningsstoffer og delvis også forureninger, herunder radioaktiv forurening og indhold af pesticidrester, er Danmark således forpligtet af EF-reguleringer.

Ud fra et dansk synspunkt bør man koncentrere det nordiske lovharmoni-

niseringsarbejde på områder, hvor Danmark ikke er forpligtet af EF-lovgivningen. Af sådanne områder nævnes grænseværdier for tungmetaller og mycotoxiner i levnedsmidler.

Danmark kan endvidere medvirke ved kortlægning af forskellene i de nordiske lande samt indtage en formidlende rolle, især således at man fra dansk side kan informere de andre nordiske lande om EF-reguleringer og initiativer.

På kontrolområdet lægger man fra dansk side vægt på den informationsudveksling, som finder sted, og som bør fortsættes. Derimod finder ministeriet, at en egentlig harmonisering af lovgivningen på kontrolområdet næppe er realistisk på nuværende tidspunkt. Efter ikrafttrædelsen af Den Europæiske Fælles Akt og vedtagelsen af gennemførelsen af det indre marked inden 1992 antages det, at harmoniseringen af regler på levnedsmiddelområdet inden for EF vil blive intensiveret.

Det nordiske samarbejde på levnedsmiddelområdet, mener ministeriet imidlertid, har væsentlig betydning på andre områder end det lovgivningsmæssige. Specielt fremhæves samarbejdet om kost- og ernæringssspørgsmål, som danner grundlag for udvikling og tilnærmelse af ernæringspolitik i de nordiske lande og bl. a. omfatter ajourføring af nordiske næringsstofanbefalinger og næringsstoffabeller og udvikling af kostundersøgelsesmetoder. De forskellige projekter, som er gennemført eller igangsat i PNUN's arbejdsgrupper for toksikologi/risikovurdering og for næringsmiddelkontrol for koordinering af arbejdsmetoder, laboratoriepraksis, vurderingsgrundlag m. v. og for udveksling af erfaringer, har ligeledes stor nytteværdi efter ministeriets opfattelse.

Miljøministeriets udtalelse har været drøftet med Landbrugsministeriet, Industriministeriet og Fiskeriministeriets Industritilsyn.

Levnedsmiddelselskabet (faglig gruppe under Dansk Ingeniørforening) er enig med forslagsstillerne i, at det er ønskværdigt at arbejde med mere ensartede kvalitetskrav for levnedsmidler i Norden. Det anføres dog, at der er visse vanskeligheder på grund af Danmarks medlemskab af EEC, der forhindrer regeldannelse udover, hvad EEC har vedtaget. Fra selskabets side anføres det, at man er bekendt med, at der under Nordisk Ministerråd, under det Permanente Udvalg for Næringsmiddelspørgsmål findes arbejdsgrupper, der er i gang med såvel udredninger om lovgivning som forslag til harmonisering af samme for levnedsmiddelområdet i Norden.

Landbrugsrådet støtter intentionerne i forslaget i form af en oversigt over levnedsmiddellovgivningen og -kontrol i de nordiske lande med henblik på at etablere fælles kvalitetskrav for levnedsmidler, idet dog rådet gør opmærksom på, at Danmark på en række af disse områder er underkastet forpligtelser som følge af EF-medlemskabet.

Statens Husholdningsråd er positivt indstillet, hvad nordiske harmoniseringsbetræbelser på det levnedsmiddelpolitiske og -lovmæssige område

angår, men peger også på, at Danmark i stedse større omfang bindes af EF-direktiver med begrænsede muligheder for nationale og dermed fællesnordiske særregler.

Husholdningsrådet peger bl. a. på et andet forhold, som kan gøre det vanskeligt at nå frem til enighed om hygiejnegrænser for sundhedsmæssigt betænkelige indholdsstoffer m. v. i levnedsmidler, nemlig at risikovurderinger for de enkelte levnedsmidler ikke kan foretages uafhængigt af disses bidrag til kosten eller af den samlede belastning fra miljøet – begge områder med nationale forskelle. Husholdningsrådet mener, at den offentlige kontrol af, om levnedsmidlerne overholder gældende lovgivning, i Danmark har et tilstrækkeligt omfang og bygger på den til enhver tid foreliggende sum af viden. Det hindrer dog ikke, at mange forbrugere føler sig utrygge ved de industrielle levnedsmidler, sådan som det også antydes i medlemsforslaget. Rådet lægger derfor stor vægt på, at forbrugere i købssituationen gennem varedeklARATIONER får de nødvendige og tilstrækkelige informationer til at kunne foretage et valg. På dette område lader gældende lov dog stadig en del tilbage at ønske, anfører rådet, idet f. eks. allergikere ikke kan føle sig sikre på, at der ikke i en "tilsætningsstoffri" vare forekommer tilsætningsstoffer fra "carry-over" og/eller industrielle produktionshjælpemidler uden betydning for den færdige vares fremtrædelsesform.

Husholdningsrådet konkluderer, at det vil være hensigtsmæssigt at sætte ind på følgende områder på nordisk plan:

1. En øget indsats for *deklarationsregler* omfattende "alle" – især for allergikere – relevante indholdsstoffer specielt i sammensatte produkter.

2. En styrkelse af *overvågningssystemerne* med gensidig meldepligt, så at uheldige udviklingstendenser på levnedsmiddelområdet kan standses i tide. Det giver ikke alene muligheder for at hindre kvalitetsskred for enkeltprodukter, men også for at kunne føre ernæringspolitik – et område, som i disse år er prioriteret højt i Danmark.

3. En intensivering af *fællesnordiske analysemetoder*, dvs. i Nordisk Metodik-Komité for Levnedsmidlers (NMKLs) regi. Er der først enighed om kontrolmetoderne, er vejen banet for fælles grænseværdier i det omfang, det måtte være muligt. Og skulle der ikke kunne opnås enighed – på grund af de nationale forskelle – er det en mindre ting at fastlægge nationale grænser for indholdsstoffer, når grundlaget for undersøgelsesmetoderne er i orden.

Finland

Handels- og industriministeriet oplyser, at Nordisk Ministerråd i februar 1987 har godkendt et samarbejdsprogram for afvikling af handelshindringer i Norden. Samarbejdsprogrammet er et vigtigt led i bestræbelserne på at afvikle handelshindringerne mellem de nordiske lande. Principperne for

samarbejdsprogrammet burde efter ministeriets opfattelse i ret stor udstrækning kunne anvendes på levnedsmiddelpolitiken og -lovgivningen.

Ministeriet oplyser bl. a., at der allerede nu foregår et ret omfattende samarbejde inden for levnedsmiddelbranchen og nævner en række konkrete eksempler på, hvad de forskellige nordiske komiteer, udvalg m. v. i øjeblikket beskæftiger sig med. Ministeriet mener, at der er grund til at fremhæve dette samarbejde, bl. a. fordi de nordiske organer i deres samarbejde skal anvende tilsvarende internationale eller europæiske harmoniserings- og standardiseringsprogrammer så langt som det er muligt.

Ministeriet anfører i øvrigt, at de principper for levnedsmiddelbranchen, som fremgår af medlemsforslaget, allerede nu iagttages i meget stor udstrækning. Samarbejdsprogrammet for afvikling af handelshindringer bidrager sikkert for sin del til udviklingen af harmoniseringssamarbejdet.

Jord- och skogsbruksministeriet redegør også kort for det nordiske samarbejde, der allerede er i gang, specielt det der foregår i PNUNs regi (Permanent Nordiska Utskottet för Livsmedelsfrågor).

Det oplyses bl. a., at der i de projekter, som hidtil er blevet sat i gang, mestendels er foretaget jævnførende udredninger om levnedsmiddellovgivningens forskelligheder i de nordiske lande. Den største del af projekterne er dog endnu i udredningsfasen. Ministeriet mener ikke, man får nogen virkelig nytte af dette arbejde, førend en harmonisering af lovgivningen kan indledes for alvor. Længst er man kommet i spørgsmålet om naturprodukter og visse bestemmelser om tilsætningsstoffer. Et realistisk mål bør være en harmonisering af levnedsmiddellovgivningen, således at levnedsmiddelhandelen mellem de nordiske lande ikke møder tekniske handelshindringer. Dette synspunkt indtager også en central plads i den udredning om jordbrugshandelen, som skal sættes i gang i efteråret 1987. En intensiv samnordisk optræden kan også lede til et resultat i forbindelse med det internationale standardiseringsarbejde (Codex Alimentarius) og ved forhandlingerne med handelsblokke som f. eks. EF.

Ministeriet mener, at en ændring af det nuværende PNUN til en egentlig embedsmandskomité med bedre indflydelsesmuligheder, ville fremme det nordiske samarbejde inden for levnedsmiddelpolitikken og -lovgivningen. På tilsvarende måde burde man indlede en virksomhedsplanlægning på længere sigt for et år ad gangen. I dette arbejde kunne man bl. a. udrede, hvilke hindringer der fortsat findes for den nordiske levnedsmiddelhandel.

Arbetarrörelsens ekonomiska forskningsinstitut (TTT) mener, at medlemsforslaget er værd at støtte. Harmoniseringsarbejdet med levnedsmiddelpolitikken og -lovgivningen bør effektiviseres. Man bør også gå videre, således at de nationale normer, der allerede findes, ikke ændres i en – ud fra forbrugernes synsvinkel – dårligere retning i noget land. Udgangspunktet for reformarbejdet bør være lovgivningsniveauet i det land, hvor de målsætninger, der tales om i medlemsforslaget, er ført længst frem.

Institutet anfører endvidere bl. a., at målet bør være den bedst mulige

kvalitet og renhed på levnedsmidler. Derfor bør opmærksomheden rettes mod ingredienser, tilsætningsstoffer og fremmede stoffer i levnedsmidler samt behandlingsmetoder, som den nye teknologi har medført (f. eks. konservering ved bestråling). Ved siden af spørgsmålet om forædling bør man mere alvorligt end i øjeblikket også tage i betragtning, hvad levnedsmidler udsættes for i primærproduktionen og distributionen. Det er også vigtigt for forbrugerne, hvorledes der informeres om levnedsmidler. Specielle bestemmelser om mærkning og deres ensartethed i de nordiske lande tiltrækker sig opmærksomhed i denne forbindelse.

Konsumentkorporativa centralförbundet støtter medlemsforslaget. Forbundet mener, at levnedsmiddellovgivningen i de nordiske lande i almindelighed er på et højt internationalt niveau. Mellem landene findes dog forskelligheder både i bestemmelserne og i den praktiske kontrolvirksomhed. Mange forskelligheder kan ikke begrundes på en rationel måde.

Forbundet anfører bl. a., at man i bestræbelserne på at opnå ensartethed i levnedsmiddelpolitikken og -lovgivningen i Norden som ambitionsniveau bør have de bestemmelser, som bedst garanterer forbrugernes sundhed og ret til information om indhold, tilvirkningsforhold og brugen af levnedsmidler. Midler og mål for levnedsmiddelpolitikken bør ikke opstilles i overensstemmelse med de kortsigtede interesser, som landbruget, den industrielle tilvirkning eller distributionen har, men i overensstemmelse med forbrugernes sundhedsmæssige og økonomiske vilkår.

Centrallaget för handelslagen i Finland SOK mener, at det nordiske samarbejde er en naturlig kontaktflade i lovgivningsspørgsmål om levnedsmidler. SOK mener i øvrigt bl. a. at tjenestemændenes officielle samarbejdsgrupper, f. eks. PNUN og flere projekter, har opstillet samme spørgsmål, som fremføres i medlemsforslaget. Det ville være en fordel for den nordiske handel, hvis f. eks. regler om varedeklaration, tilsætningsstoffer og bekæmpelsesmidler var ensartede.

Ålands landskapsstyrelse støtter en fortsat gennemgang af levnedsmiddellovgivningen og -kontrollen i de nordiske lande, og at en samordning af nationale regler så vidt muligt inkorporeres i de nationale regelværk. Landskapsstyrelsen henviser ligeledes til det arbejde, der allerede udføres bl. a. i PNUN's regi. Der gøres i denne forbindelse opmærksom på, at fælles for dette arbejde er, at kravene med hensyn til sikkerhed, sundhed, miljø og forbrugerbeskyttelse i de nordiske lande baseres på samme grundlæggende forudsætninger. Afvigelser i love, forskrifter og standarder mellem de nordiske lande er normalt ikke af principiel karakter.

Island

Helse- og Trygdeministeriet erklærer sin tilslutning til hovedformålet med forslaget og understreger i særdeleshed de advarende ord i motivationen for forslaget angående moderne produktionsmetoder i levnedsmiddelindustrien.

Ministeriet gør særlig opmærksom på følgende: Siden 1983 har ministeriet på Islands vegne deltaget i arbejdet i det nordiske levnedsmiddeludvalg (PNUN). Udvalgets hovedopgave er at arbejde med en harmonisering af levnedsmiddellovgivningen i Norden og at øge samarbejdet mellem landene på dette område og andre beslægtede områder. I Island arbejdes der med forberedelse af lovgivning og forskrifter, som det er nødvendigt at fastsætte, for at Island etapevis kan nærme sig den situation at kunne måle sig med andre nordiske lande med hensyn til levnedsmiddellovgivning og kontrol med levnedsmidler, særlig importen af levnedsmidler. I denne forbindelse nævnes regelværket om brugen af tilsætningsstoffer i levnedsmidler og andre konsumvarer og regelværket om fremstilling og distribuering af vitaminer og naturprodukter. Det er ministeriets hensigt at godkende disse regelværk i indeværende år. Begge de nævnte regelværk bygger på nordiske forskrifter på vedkommende områder.

Ministeriet er af den opfattelse, at islændingene i hovedtræk har lignende problemer at kæmpe med angående produktion af og kontrol med kvaliteten i levnedsmidler som de andre nordiske lande. Dette gælder særlig kontrollen med kvaliteten og behandlingen af råstoffer i produktionen, brugen af tilsætningsstoffer i levnedsmiddelproduktionen og forskellig slags forurening i tilknytning til dette.

Ministeriet mener derfor, at man med øget samarbejde mellem de nordiske lande på dette område kan nå længere mod det mål at sikre kvaliteten i konsumvarer og samordne kravene i den forbindelse mellem landene. For at nå dette mål må man i Island stærkt forbedre betingelserne for undersøgelser af levnedsmiddelproduktionen, ikke mindst hvad angår kemiske analyser, og øge Islands deltagelse i nordisk samarbejde på dette felt, således at der bliver taget hensyn til Islands særstilling blandt andet ved deltagelse i udvalgsmøder. I den anledning peger ministeriet på, at det til trods for tilsagn om pengebidrag fra Nordisk Råds *) side til ministeriet, som det blandt andet var hensigten at bruge i samarbejdet på ovennævnte område, ikke er blevet ydet nogen penge. Ikke mindst dette har været til hinder for samarbejdet, for ministeriet har over statsbudgettet aldrig fået nogen bevilling til det, til trods for henstillinger de sidste år.

Islands forbrugersammenslutning anbefaler vedtagelse af forslaget. Det er sammenslutningens skøn, at det er til gavn for den islandske forbruger at standardisere lovgivningen med de øvrige nordiske landes.

Norge

Landbruksdepartementet stiller sig positiv over for et øget nordisk samarbejde vedrørende levnedsmiddelpolitik og levnedsmiddellovgivning. Departementet understreger ligeledes, at der allerede er et samarbejde i gang inden for det permanente nordiske udvalg for levnedsmiddelspørgsmål (PNUN).

*) skal formentlig være Nordisk Ministerråd

Departementet finder det naturligt at vurdere, om PNUN kunne få status som en nordisk embedsmandskomite med direkte reference til de nordiske samarbejdsministre. Dette vil være en yderligere formalisering, der vil styrke det gode samarbejde, som allerede er i gang på området.

Fiskeridepartementet ser behovet og stiller sig positiv til forslaget om at etablere fælles kvalitetskrav til madvarer i Norden.

Departementet henviser i øvrigt til udtalelsen fra fiskeridirektoratet.

Fiskeridirektoratet anfører, at når det drejer sig om fisk og fiskeprodukter kan Norge bidrage med den nye kvalitetsforskrift for fisk og fiskevarer, herunder Sosialdepartementets hygiejneforskrift.

Kvalitetsforskriften for fisk og fiskevarer fastsætter ikke kun bestemmelser om, at fiskevarerne skal være sunde og friske eller sundhedsmæssigt sikre produkter, men har også et videre sigte, som går på, at produkterne også skal have den bedst mulige kvalitet. Fiskeridirektoratet foreslår endvidere, at der udarbejdes ensartede regler for prøvetagning og eksakte metoder for analyse af madvarer.

Industridepartementet understreger betydningen af og fordelene ved en harmonisering af regelværket og praksis på dette område i de nordiske lande. Departementet henviser også til det arbejde, som allerede er i gang under PNUN.

Efter departementets opfattelse er det naturligt at se det nordiske samarbejde på dette område i sammenhæng med det nordiske samarbejdsprogram for afvikling af handelshindringer, som nu er vedtaget. Et centralt punkt i dette program er, at arbejdet med afvikling af handelshindringer i Norden i størst mulig grad må ske i overensstemmelse med europæisk og internationalt samarbejde. Industridepartementet understreger derfor betydningen af, at et eventuelt samarbejde på nordisk plan på levnedsmiddelsområdet sker i overensstemmelse med udviklingen inden for EF.

Sosialdepartementet oplyser, at et harmoniseringsarbejde i tråd med medlemsforslaget allerede er påbegyndt inden for rammen af PNUNs virksomhed.

PNUN er nu i gang med at udarbejde et samarbejdsprogram for levnedsmiddelsområdet. Denne sag skal efter planen behandles i Nordisk Ministerråds organer i efteråret 1987.

Sosialdepartementet stiller sig positiv over for det fortsatte samarbejde på området.

Norges Kooperative Landsforening (NKL) hilser medlemsforslaget med glæde. En overordnet målsætning må efter NKL's mening være, at kravene til en kvalitetslinie ligger højt. NKL fremhæver også, at på de områder, hvor norske kvalitetskrav er strengere end i de andre nordiske lande, bør de norske krav være retningsgivende.

I NKL's eget forbrugerprogram er det slået fast, at det er en klar målsætning at forsyne medlemmerne med kvalitetsvarer til rigtige priser.

Mærkning og kontrol af forbrugsvarer samt påvirkning af lovgivningen er spørgsmål, som bliver prioriteret højt.

NKL peger på en speciel årsag til, at de sætter pris på forslaget om en nærmere nordisk samordning af levnedsmiddelpolitik og -lovgivning. Nordisk forbrugersamvirke har en egen importorganisation for madvarer – Nordisk Andelsforbund. Samlet omsætning i NAF udgør årlig vel 3 mrd kroner. En harmonisering af kvalitetskravene i Norden vil betyde meget for det nordiske kooperative samkøb og dermed for nordisk samarbejde.

NKL vil gerne bidrage med flere detaljer, hvis dette er ønskeligt. I arbejdet med fælles kvalitetskrav stiller NKL gerne op med deres fagkunderskab.

Norges Bondelag er positive over for, at der bliver foretaget en gennemgang af levnedsmiddellovgivningen og -kontrollen med henblik på en harmonisering af kvalitetskrav på levnedsmidler i de nordiske lande.

I arbejdet med harmoniseringen af kvalitetsreglerne beder bondelaget om, at de berørte erhverv trækkes ind. Ved en eventuel fastsættelse af fællesnordiske regler, peger bondelaget på, at der kan blive behov for overgangsordninger for de producenter af landbrugsvarer, som benytter visse tilsætningsstoffer i produktionen.

Norges Colonialgrossisters Forbund har ingen indvendinger mod, at der bliver startet et arbejde for eventuelt at komme frem til ensartede nordiske kvalitetskrav for levnedsmidler. Forbundet deler fuldt ud forslagsstillernes begrundelse, således som den er gengivet i medlemsforslaget.

Forbundet tilføjer, at eventuelle fællesregler bør omfatte såvel indenlandsproducerede som importerede levnedsmidler.

Desuden mener forbundet, at det ikke mindst af hensyn til import fra udviklingslande, vil være fordelagtigt, om de nordiske bestemmelser mest muligt er i overensstemmelse med EF's tilsvarende bestemmelser. Forbundet minder også om Codex Alimentarius' arbejde på dette felt.

Sverige

Statens livsmedelsverk (slv) deler den opfattelse, som ligger til grund for medlemsforslaget, nemlig at der bør stræbes efter fælles bestemmelser på levnedsmiddelområdet i de nordiske lande.

Slv beskriver kort det arbejde, der sker inden for rammerne af det permanente nordiske udvalg for levnedsmiddelspørgsmål (PNUN). Slv fremfører, at der her er påbegyndt et omfattende harmoniseringsarbejde inden for rammerne af PNUNs virksomhed. Efter verkets mening bør dette arbejde fortsætte og PNUN gives tilstrækkelige ressourcer til at færdiggøre opgaven.

Fiskeristyrelsen er enig i forslaget og anser det for meget vigtigt, at vi får en ensartet nordisk levnedsmiddellovgivning.

Konsumentverket peger på, at dagens maddebat viser, at mange konsumenter har en udtalt mistro til kvaliteten på madvarer. Verket deler derfor

den i forslaget fremførte opfattelse, at det er vigtigt, at de nordiske forbrugere har tillid til de levnedsmidler, der sælges. En forudsætning herfor er efter verkets opfattelse en velfungerende lovgivning og en effektiv kontrol. En nordisk samordning af levnedsmiddel­lovgivningen og levnedsmiddel­kontrollen kan i denne forbindelse have en speciel værdi.

Konsumentverket mener, at der inden for PNUN burde findes god mulighed for at drage nytte af viden hos en samlet nordisk ekspertise til at fastsætte fælles regler. Konsumentverket understreger vigtigheden af, at samordningen sker med udgangspunkt i de nordiske forbrugeres interesser og ikke medfører, at forbrugerbeskyttelsen i noget land bliver dårligere.

Med hensyn til forslaget om fælles kvalitetskrav, henviser verket til en pågående udredning om konkurrenceforholdene og prisdannelsen inden for levnedsmiddelindustrien og levnedsmiddelhandelen i Sverige. Inden for denne udredning findes nemlig et projekt, der har til hensigt at give en heldækkende gennemgang af begrebet levnedsmiddelkvalitet.

Efter verkets opfattelse vil det være relevant, at der lægges vægt på ernæringsmæssige og ud fra sundhedsmæssigt mere langsigtede aspekter, når der diskuteres kvalitet og mærkning. På denne baggrund fremhæver verket, at der i forbindelse med en samordning af mærkningsreglerne bør stilles krav, som gør det nemmere for forbrugerne at gøre bevidste valg.

Sveriges grossistförbund anbefaler forslaget om en gennemgang af levnedsmiddel­lovgivningen og levnedsmiddel­kontrollen i de nordiske lande med henblik på at etablere fælles kvalitetskrav på levnedsmiddelområdet i Norden.

Grossistforbundet fremfører bl. a. at handelen på levnedsmiddelområdet fortsat er omgivet af forhindringer og begrænsninger i form af såvel afgifter som forskellige bestemmelser om kvalitet, mærkning, tilsætning osv.. Forbundet har forståelse for, at de nordiske lande af bl. a. beredskabsmæssige grunde vil opretholde en egen landbrugsproduktion og sit eget fiskeri og indser, at de nordiske lande ikke ensidigt kan afskaffe den nuværende grænsebeskyttelse på levnedsmiddelområdet. Derimod burde man, så langt som det er muligt, forsøge at få en harmonisering af levnedsmiddel­lovgivningen mellem de nordiske lande og derigennem undgå sådanne forskelle, som i praksis indebærer handelshindringer.

Kooperativa förbundet er positiv over for, at Nordisk Råd virker for en fortsat harmonisering af levnedsmiddel­lovgivningen i Norden, og at der med henblik herpå foretages den nødvendige gennemgang af landenes lovgivning på levnedsmiddelområdet.

KF mener i lighed med forslagsstillerne, at ensartede bestemmelser i de nordiske lande vil gøre samarbejdet nemmere og stimulere handelen. Konsumenterne kan også have svært ved at forstå, hvorfor de nordiske lande, som i mange henseender står hinanden nær, skal have forskelle i spørgsmål om grænseværdier, tilladte tilsætningsstoffer og mærkningskrav. Dette forhold kan også bidrage til en vis uro hos forbrugerne.

Lantbrukarnas riksförbund (LRF) støtter forslaget. LRF finder det relevant at bestemmelser vedrørende levnedsmidler er ensartede inden for Norden, så langt som det er muligt. Det svenske landbrug ligger langt fremme i kvalitetsarbejdet. Sverige turde allerede i dag i mange henseender have betydeligt videregående bestemmelser, end hvad der i almindelighed kræves, såvel inden for levnedsmiddelområdet som i spørgsmålet om de bestemmelser, som regulerer, under hvilke betingelser levnedsmidler skal produceres. En samnordisk diskussion af kvalitetskrav på levnedsmidler i Norden burde, som LRF ser det, give et nyttigt perspektiv på disse spørgsmål.

2.2. Remissinstanser som ikke udtaler sig klart for eller imod

Nordiske

De Nordiske Industriforbunds Fællesorgan udtrykker skepsis over for forslaget om at intensivere arbejdet med at harmonisere lovgivningen for levnedsmidler, men lægger vægt på, at der opnås en ordning med gensidig godkendelse af varer i denne sektor mellem de nordiske lande. Samtidig støtter man det pågående arbejde med at harmonisere mærkningskravene o. lign. for levnedsmidler. De forslag, som er udarbejdet af PNUN med basis i Codex Alimentarius-standarden, vil efter fællesorganets opfattelse kunne lette handelen mellem de nordiske lande og sikre forbrugerne tilstrækkelig information om levnedsmidlerne, således at de bliver i stand til at vælge mellem alternativer, som findes på markedet.

Det anføres, at samarbejde inden for levnedsmiddelsektoren med henblik på at etablere fælles kvalitetskrav inden for Norden har været genstand for undersøgelser og drøftelser flere gange tidligere. Det er her kommet frem, at det vil tage lang tid at få en harmoniseret lovgivning i stand på dette felt. Vanskelighederne med at få fælles normer for produkter, tilsætningsstoffer og grænseværdier, skulle dels være divergerende forbrugervaner og produkttraditioner, og dels forskelle i produktions- og distributionsteknik, anfører fællesorganet bl. a.

Ligeledes mener fællesorganet, at der også vil være en risiko for, at forsøg på lovharmonisering vil kunne føre til en fragmentering af EF/EF-TA-frihandelsområdet i stedet for at bygge et fælles marked op. Levnedsmiddelproducenterne i Norden vil kunne blive nødt til at leve op både til specielle nordiske regler og til EF-reglerne.

Finland

Finlands svenska andelsförbund rf. mener, at Finlands levnedsmiddel-lovgivning og -kontrol internationalt set er på et højt niveau, og at den garanterer, at forbrugerne i landet får levnedsmidler af god kvalitet. I lovgivningssamarbejdet bør man godkende det princip, at nationale forhold kan betinge bestemmelser, som er strengere end de, som følges andre

steder. Vedkommende myndigheder bør holde et vågent øje med udviklingen inden for levnedsmiddelbranchen for at kunne opretholde produktbeskyttelsen for forbrugerne, i det mindste på det nuværende niveau. Den i medlemsforslaget nævnte bestråling af levnedsmidler er et eksempel på en på markedet indført konserveringsmetode, som medfører risici, vi indtil nu ikke ved noget om, anfører forbundet. Anvendelsen af sådanne metoder på levnedsmidler, der markedsføres, burde derfor – efter forbundets opfattelse – med øjeblikkelig virkning forbydes, så længe der ikke findes nøjagtige forskningsresultater.

Forbundet mener endvidere bl. a., at der allerede i flere år i Nordisk Ministerråds regi har været arbejdet med de spørgsmål, der tages op i medlemsforslaget. Derfor bør det aktuelle medlemsforslag efter forbundets opfattelse ikke føre til sådanne foranstaltninger, at Finlands nationale levnedsmiddelovgivning gøres dårligere.

Lantbruksproducenternas centralförbund mener, at levnedsmiddelovgivningen og -kontrollen i Finland internationalt set er på et højt niveau, og at den sikrer forbrugerne levnedsmidler af god kvalitet. Forbundet giver i øvrigt stort set udtryk for de samme synspunkter som Finlands Svenska Andelsförbund.

Sverige

Lantbruksstyrelsen anfører, at styrelsens ansvarsområde i det store og hele kun indirekte berører levnedsmidler. Styrelsen henviser til en oversigt over bestemmelser, som påvirker animalske levnedsmidlers kvalitet. I denne sammenhæng mener styrelsen ligeledes, at det vil være relevant at erindre om aktiviteter på et tilgrænsende område, hvor der også kunne være mulighed for en harmonisering af bestemmelserne mellem de nordiske lande. Det drejer sig om indførselsvilkår for dyr og dyreprodukter mellem Finland, Norge og Sverige.

Endelig gøres der rede for praktiske eksempler på pågående væsentlig miljørelevant virksomhed ved landbrugsværket inden for planteavl. Styrelsen henviser i denne forbindelse til en fortegnelse over regler, som påvirker vegetabiliske levnedsmidlers kvalitet.

2.3. Remissinstanser, der udtaler sig imod medlemsforslaget

Finland

Pellervo-sällskapet rf. mener, at der i PNUN og dets arbejdsgrupper allerede foregår et udredningsarbejde vedrørende de spørgsmål, som tages op i medlemsforslaget. Samarbejdet mellem myndighederne i de nordiske lande er intensivt på dette område, anføres det, hvorfor selskabet mener, at de igangværende udredninger bør få arbejdsfred i afventen på deres resultater. Selskabet mener derfor ikke, at det er nødvendigt på nuværende tidspunkt at vedtage nye foranstaltninger i anledning af medlemsforslaget.

Det pågående harmoniseringsarbejde kan efter behov fremskyndes, hvilket dog kunne antyde, at arbejdet burde anvise flere ressourcer, anfører selskabet. Selskabet mener i øvrigt, at der i medlemsforslaget fremføres påstande og konstateringer, som ikke stemmer på alle punkter – i det mindste ikke i Finland. Levnedsmiddellovgivningen er meget streng i Finland, og der indgår detaljerede bestemmelser om tilvirkning, oplagring, transport og salg af levnedsmidler. Det kontrolleres også, at disse bestemmelser overholdes.

3. Juridisk Udvalg

Juridisk Udvalg konstaterer, at langt den overvejende del af remissionstanserne støtter forslaget om, at der foretages en gennemgang af levnedsmiddellovgivningen og -kontrollen i de nordiske lande med henblik på at etablere fælles kvalitetskrav for levnedsmidler i Norden.

Juridisk Udvalg har tidligere understreget, at man finder det vigtigt, at befolkningen i Norden har adgang til sunde madvarer af god kvalitet. Man har specielt peget på betydningen af en nordisk harmonisering af bestemmelserne om tilsætningsstoffer i madvarer og brug af lægemidler i næringsmiddelproducerende dyr og senest på problemerne i forbindelse med den øgede mængde radioaktivitet i madvarer efter kernekraftulykken i Tjernoby.

Udvalget deler forslagsstillernes opfattelse af, at det kan forekomme uforståeligt for forbrugerne, at de nordiske lande har indbyrdes forskellige bestemmelser på områder, der berører det enkelte menneskes sundhed, f. eks. for strålingsgrænser. Det ville være en fordel både for forbrugere og producenter, hvis man kunne blive enige om fælles grænseværdier – ikke bare vedrørende strålingssgrænser, men også på en lang række andre områder, der har betydning for sundhed og kvalitet.

Udvalget er ligeledes enig i, at i en tid, hvor handelshindringer vedrørende levnedsmidler og levnedsmiddelråvarer brydes ned og konkurrencen på levnedsmiddelmarkedet bliver hårdere, er det specielt vigtigt, at forbrugerne i de nordiske lande kan have tillid til, at de levnedsmiddelprodukter, der sælges, er af god kvalitet.

Juridisk Udvalg kan anbefale, at der foretages en gennemgang af levnedsmiddellovgivningen og -kontrollen som foreslået. I forbindelse med udvalgets behandling af medlemsforslaget, blev der bl. a. peget på følgende delområder, som udvalget mener, bør indgå i gennemgangen:

- den sundhedsmæssige betydning af kosthold og kostformer,
- produktionen af børnemad,
- kosten i skoler, på sygehuse og andre offentlige institutioner,
- de ernæringsmæssige konsekvenser for mennesker med allergi.

Udvalget sætter stor pris på den information, man har fået om det samarbejde, der allerede foregår på nordisk plan på levnedsmiddelområ-

det, dels gennem redegørelserne i remissudtalelserne, og dels gennem den orientering man har fået af repræsentanter fra Nordisk Ministerrådssekretariat.

På denne baggrund kan udvalget også støtte, at Det Permanente Nordiske Udvalg for Næringsmiddelspørgsmål – PNUN – omorganiseres, således at det får status som en nordisk embedsmandskomitee med direkte reference til Nordisk Ministerråd.

Endelig skal udvalget pege på, at man er enig i, at der i det videre arbejde med en gennemgang af levnedsmiddellovgivningen på nordisk plan bør tages hensyn til de specielle forhold, der kan gælde for Danmark som medlem af EF.

Under udvalgsbehandlingen blev det dog specielt understreget, at det vil være uacceptabelt, hvis en harmonisering af lovgivningen vil medføre, at et land skal sænke sine kvalitetskrav i forhold til det nuværende niveau.

Det forslag, som nu lægges frem, sigter i øvrigt alene mod en gennemgang af området, således at man kan få et mere klart billede af den nuværende situation. Udvalget har ikke herved taget stilling til, på hvilke områder man mener, der vil være såvel et behov for som muligheder for at forsøge at gennemføre en ensartet lovgivning i de nordiske lande.

Under henvisning til det ovenfor anførte skal Juridisk Udvalg derfor indstille, at Nordisk Råd vedtager følgende rekommandation:

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd at foretage en gennemgang af levnedsmiddellovgivningen og -kontrollen i de nordiske lande med henblik på at etablere fælles kvalitetskrav i Norden.

Åbo, den 11. november 1987

Lennart Andersson (s)

Hagen Hagensen (KF)

Liisa Hilpelä (Kok)

Arnljot Norwich (H)

Asbjørn Sjøthun (A)

Mikko Elo (Sdp)

Sverrir Hermansson (Sj.)

Åsa Solberg Iversen (A)

Hans Nyhage (m)

Bernhardt Tastesen (S)

Formand

Reservation

Undertegnede mener ikke at kunne anbefale en indblanding i de nævnte lovgivningsområder. Jeg foreslår derfor,
at rådet ikke foretager sig noget i anledning af medlemsforslaget.

Åbo, den 11. november 1987

Kristen Poulsgaard (FP)

Medlemsförslag

om livsmedelspolitik och livsmedelslagstiftning

(Väckt av Lennart Andersson, Dorte Bennedsen, Kaj Bärlund, Eidiur Guðnason, Grethe Lundblad, Marit Rotnes och Pekka Tuominen)

Jordbruks- och livsmedelspolitik har sedan lång tid tillbaka varit en viktig del av politiken i de nordiska välfärdssamhällena. Längre var det mest fråga om volymer och priser – tillräckligt med mat till överkomliga priser. Detta synsätt har i mycket präglat även det internationella samarbetet på livsmedelspolitikens område. Mellan handelsblock, liksom mellan stater utanför dessa block, finns omfattande regelverk, som innebär en reglering av priser och volymer i den internationella handeln med livsmedel, inte sällan med konstlat höga priser och produktionsöverskott som följd.

På senare år har emellertid livsmedlens kvalitet, näringsvärde och smak kommit i blickpunkten. Orsaken till det är bl. a. vardagliga erfarenheter som vi alla som konsumenter av livsmedel kan göra. Bröd som inte möglar, grönsaker, sylt och annat som är "färskt" flera månader, kyckling som fiskallergiker inte kan äta – dessa och fler exempel får människor att oroa sig över om maten är "giftig" och om den trots sina konstgjorda egenskaper är näringsriktig.

Specialister på jordbruk och livsmedelsindustri diskuterar vad stordrift och centralisering kan innebära för livsmedelskvaliteten. Vad innebär det att antibiotika används som tillväxtmedel i animalieproduktionen? Är rester av kemikalier i vatten, av svampgifter i mjölk, av bekämpningsmedel i grönsaker och frukt verkligen oskadliga?

Man har också uppmärksammat att livsmedelsindustrin ofta byter ut naturliga ingredienser i sammansatta livsmedel (t. ex. korb och marmelad) mot billiga ersättningsprodukter eller med råvaror av sämre kvalitet. Vidare ifrågasätter man ibland de kemiska konserveringsmedel som tillsätts för att känsliga livsmedel skall klara långa transporter och lagringstider.

Även om resterna av gödnings- och bekämpningsmedel tillsammans med kemiska tillsatser av olika slag inte resulterar i direkt hälsovådliga livsmedelsprodukter, kan dessa substanser påverka näringsvärde och smak.

I en tid när handelshinder gällande livsmedel och livsmedelsråvaror bryts ned och konkurrensen på livsmedelsmarknaden blir hårdare är det speciellt viktigt att konsumenterna i de nordiska länderna kan ha förtroende för att de livsmedelsprodukter som säljs är av god kvalitet.

De nordiska länderna har alla en livsmedelslagstiftning med vissa centrala bestämmelser, främst vad gäller hygieniska egenskaper. Man har

också olika kontrollorgan, såväl centrala som lokala. Ofta är dock ansvaret uppplittrat mellan flera centrala departement och myndigheter, bl. a. då det gäller jordbruksproducerade livsmedel.

Däremot har de nordiska länderna inbördes olika bestämmelser på vissa områden. Aktuella exempel är de olika gränsvärdena för strålning samt den skiftande hållningen till bestrålning som konserveringsmetod. För allmänheten måste det verka egendomligt att strålningsgränser som i ett land inte får överskridas på grund av hälsorisker kan vara upp till tio gånger högre i ett nordiskt grannland.

Fortfarande finns skillnader mellan de nordiska länderna i fråga om gränsvärden, tillåtna tillsatser och märkningskrav i livsmedelshandlingen. Genom ett intensifierat nordiskt samarbete bör det vara möjligt att nå betydligt längre mot gemensamma kvalitetskrav på livsmedel. Det skulle befrämja konsumenternas trygghet, underlätta för producenterna och undvika risker för att viktiga kvalitetsegenskaper kommer i kläm i en illojal konkurrens över de nordiska gränserna.

Det är också viktigt att konsumenterna har tillgång till pålitlig och tillräcklig information om produkternas näringsvärde, om förekomsten av kemiska tillsatser eller andra främmande ämnen etc., så att de kan göra ett medvetet val mellan de alternativ som finns på marknaden.

De tendenser inom livsmedelsproduktion och -handel som beskrivits ovan innebär ökade och nya risker för att miljö- och strukturfaktorer skall påverka livsmedlens kvalitet i negativ riktning. Det finns ett behov av ett fördjupat nordiskt samarbete på detta område för att undanröja hälsorisker och bibehålla en hög kvalitet vad gäller näringsvärde och smak.

Mot denna bakgrund hemställer vi,

att Nordiska rådet hos Nordiska ministerrådet begär en översyn av livsmedelslagstiftning och -kontroll i de nordiska länderna i syfte att etablera gemensamma kvalitetskrav på livsmedel i Norden.

Helsingör den 10 november 1986

Lennart Andersson (S)

Dorte Bennedsen (S)

Kaj Bärlund (Sdp)

Eiður Guðnason (A.)

Grethe Lundblad (S)

Marit Rotnes (A)

Pekka Tuominen (ÅSD)

Kulturutskottets betänkande

över medlemsförslag om ett nordiskt fredspolitiskt utvecklingsprogram med anledning av det internationella fredsåret 1986

(Medlemsförslaget, väckt av Anker Jørgensen m. fl.,
s. 605
Remissyttranden, se supplement)

Till kulturutskottet har hänvisats medlemsförslag om ett nordiskt fredspolitiskt utvecklingsprogram med anledning av det internationella fredsåret 1986. Medlemsförslaget har behandlats vid möten den 29–30 januari, den 22–23 februari, den 11–12 maj och den 10 november 1987 samt den 11–12 februari 1988.

1. Medlemsförslaget

I medlemsförslaget föreslås att en tvärfacklig arbetsgrupp tillsätts för att undersöka möjligheterna att genomföra ett nordiskt fredspolitiskt utvecklingsprogram i form av folkhögskolekurser för unga från konfliktområden. Vidare föreslås en stipendieordning för forskare från krisområden och kontaktseminarier för ungdomar från östersjöländerna. Samtidigt föreslås att arbetsgruppen överväger en finansiering av programmet genom upprättandet av en nordisk fredspolitisk utvecklingsfond.

I motiveringarna till medlemsförslaget hänvisas till det stigande intresset inom Nordiska rådet för ett gemensamt nordiskt uppträdande i förhållande till omvärlden. Förslagsställarna hänvisar till FN's fredsår 1986 och finner att intresset för internationella frågor, flyktingproblem och mänskliga rättigheter bör föras vidare genom ett nordiskt bidrag av betydelse för det fredspolitiska arbetet.

Förslagsställarna anser att det bör vara möjligt att göra en gemensam nordisk framstöt för fred och säkerhet med ett program som bygger på tre faktorer som är säregna för de nordiska länderna, nämligen Nordens inflytande på den internationella opinionen, den nordiska synen på utbildning, sociala förhållanden och politik samt de resurser många av de nordiska samarbetsorganen har och som i ett tvärfackligt samarbete kunde vara till nytta för projekt av internationell fredspolitisk karaktär.

Som ett exempel på ett folkhögskoleprojekt nämns en kurs för politiskt intresserade ungdomar från länder i Mellanöstern med möjligheter till ömsesidig kontakt, orientering om internationellt samarbete och om de nordiska ländernas samhällsutveckling samt förmedling av fredsskapande synpunkter. Andra projekt bör enligt medlemsförslaget kunna genomföras med utnyttjande av de många nordiska institutioner som arbetar med fredsforskning och konfliktlösning. För uppehåll, forskning och utbildning vid dessa institutioner kunde stipendier erbjudas till studerande från konfliktregioner. Som en fredspolitisk uppföljning av det nordiska samarbetet mellan ungdomsorganisationer föreslås dessutom, som ett första steg, ett seminarium för medlemmar av ungdomsorganisationer i länderna kring Östersjön. Enligt förslagsställarna vore det naturligt att genomföra detta seminarium i ett autonomt och demilitariserat område som Åland.

2. Remissyttrandena

Följande myndigheter, institutioner och organisationer har avgivit yttrande om medlemsförslaget:

Nordiska

Nordiska rådets juridiska utskott
Nordiska samarbetsnämnden för samhällsforskning (NOS-S)
Nordiska samarbetskommitten för internationell politik inkl freds- och konfliktforskning (NORDSAM)
Centralinstitutet för nordisk asienforskning (CINA)
Nordiska samfundet för latinamerikaforskning (NOSALF)
Nordiska kommittén för öststatsforskning
Nordiska folkhögskolerådet
Nordens institut på Åland

Danmark

Udenrigsministeriet
Justitsministeriet
Center for Freds- og Konfliktforskning
Det Udenrigspolitiske Selskab
FN-Forbundet
Dansk Ungdoms fællesråd
Mellempøkeligt Samvirke
Nordenfjord Verdensuniversitet
Den Internationale Højskole
Det Danske Missionselskab

Finland

Undervisningsministeriet
Freds- och konfliktforskningsinstitutet
Finlands ungdomsorganisationers samarbetskommitte
Ålands landskapsstyrelse

Norge

Utenriksdepartementet
Kultur- og vitenskapsdepartementet
Norsk utenrikspolitisk institutt
FN Sambandet i Norge

Sverige

Svenska UNESCO-rådet
Universitets- och högskoleämbetet
Sipri
Statens ungdomsråd
Nordiska afrikainstitutet

Remissorganen har i allmänhet en positiv inställning till medlemsförslaget syfte. I yttrandena framförs olika förslag om hur verksamheten i praktiken kunde genomföras. I några yttranden framkommer en viss tveksamhet angående möjligheterna att rekrytera elever från olika sidor i konfliktdrabbade områden till gemensamma kurser. Vissa remissorgan uttalar stöd för en nordisk fredspolitisk utvecklingsfond.

I det följande redogörs för de särskilda synpunkter som remissinstanserna har anlagt på medlemsförslaget.

2.1 Nordiska remissyttranden

Nordiska rådets juridiska utskott uttalar att utskottet inte har någon erinran mot förslaget till den del förslaget berör utskottets saksområde.

Nordiska samarbetsnämnden för samhällsforskning (NOS-S) yttrar sig över den del av medlemsförslaget som avser inrättandet av stipendier för forskare från konfliktdrabbade länder. Om stipendier inrättas bör de enligt NOS-S avse vistelse vid nordisk vetenskaplig institution under ett eller två år. I yttrandet understryks särskilt en kostnadsfaktor, som inte direkt berörs i medlemsförslaget, nämligen stipendiaternas forskningsomkostnader. Enligt NOS-S bör stipendierna kombineras med en möjlighet att söka forskningsbidrag. Vid utformningen av ett stipendieprogram bör samarbete etableras med Nordiska samarbetskommitten för internationell politik.

Nordiska samarbetskommitten för internationell politik inkl freds- och konfliktforskning (NORDSAM) anser att ett gemensamt nordiskt fredsinstitut är angeläget i anslutning till FN's fredsår. NORDSAM betonar även

för sin del de tre faktorer förslagsställarna pekar på som grund för initiativet. NORDSAM understryker att freds- och konfliktforskning knappast någon annanstans har en så stark ställning som i Norden. Kärnan i förslaget är enligt kommittén att inrätta ett institut i Norden med en miljö, där studenter från vitt skilda politiska läger kan studera tillsammans. Det är dock orealistiskt att tänka sig att rekrytera eleverna specifikt från olika sidor i konfliktdrabbade områden. Motsättningarna i exempelvis Mellanöstern är så djupa och bittra att det torde bli omöjligt att rekrytera elever enligt förslagets principer. NORDSAM menar att en expertgrupp bör bildas för att pröva hur ett nordiskt initiativ bör utformas. I gruppen bör NORDSAM vara företrädd.

Centralinstitutet för nordisk asienforskning meddelar att institutet i ett tidigt skede under sakens beredning har framfört synpunkter som klart kommer till uttryck i medlemsförslaget.

Nordiska samfundet för latinamerikaforskning (NOSALF) ansluter sig till förslaget. Man anser det viktigt att ordna kurser i Norden för unga från konfliktdrabbade länder. NOSALF finner det speciellt viktigt att säkra att unga från områden där etniska grupper blir utsatta för övergrepp, eller för social, kulturell, politisk och ekonomisk press, kan delta i sådana kurser. I yttrandet pekas särskilt på unga från länder och områden i Latinamerika, där indianerna blir utsatta för övergrepp. Man anser även att den föreslagna stipendieordningen bör säkra anslag för ungdomar från sådana områden. Samtidigt framhåller man att studerande och forskare från Norden bör få möjligheter att besöka konfliktområden. Stipendier för sådana resor föreslås.

Nordiska kommittén för öststatsforskning anser det vara av stor vikt att kontakter mellan Norden och Östeuropa främjas. Kommittén tar inte ställning till förslaget från politiska utgångspunkter. Om förslaget bifalles är kommittén beredd att bistå med information om tillgängliga resurser inom öststatsforskningen.

Nordiska folkhögskolerådet stöder helt de föreslagna projekten. Folkhögskolerådet redogör för det omfattande internationella arbete organisationen deltar i. Man hänvisar vidare till att många kurser och seminarier med inriktning på fredsfrågor har genomförts av Nordens folkliga akademi. Det vore värdefullt med utökade resurser, gärna kopplade till Nordens folkliga akademi, för att arbeta nordiskt med de internationella frågorna. Av yttrandet framgår att några folkhögskolor har en ganska omfattande kursverksamhet som riktar sig till flyktingar som önskar återvända till sina hemländer för att arbeta som folkbildare. Vidare finns en lång tradition av internationella deltagare på de långa kurserna vid folkhögskolorna i Norden. I yttrandet hänvisas även till det av FN upprättade fredsuniversitetet i Costa Rica. Universitetet önskar kontakt med nordisk folkbildning. Folkhögskolerådet föreslår ett center för folkbildningen i fredsuniversitetet i Costa Rica gärna i samarbete med Nordens folkliga akademi. För att det

skall vara möjligt att realisera de tankar som uttrycks i medlemsförslaget bör enligt folkhögskolerådet en nordisk global utvecklingsfond upprättas, samtidigt som det nuvarande arbetet bör stödas genom att resurser ges till ett internationellt sekretariat för nordisk folkbildning.

Nordens institut på Åland meddelar att institutet i samarbete med Nordiska samarbetskommitten för internationell politik har deltagit i förberedelserna för en konferens om fredsfrågor. Denna vilja till samarbete anger fortsatt linjen för institutets verksamhet. Vidare tillfogas att direkt fredsarbete är ett fält som förefaller ligga litet vid sidan av det allmänkulturella arbetsområde som Nordiska ministerrådet har definierat för institutet.

2.2 Danska remissyttranden

Udenrigsministeriet konstaterar beträffande FN's fredsår 1986 att det har varit ministeriets uppfattning att det för Danmarks vidkommande har varit mest ändamålsenligt att aktiviteter i anslutning till fredsåret överlåts till privata organisationer och enskilda personer. I yttrandet hänvisas till gemensamma nordiska initiativ i anslutning till KSSE-sammanhang. Aktiviteter som kontaktseminarier för östersjöungdom kunde naturligt inpassas i KSSE-ramen. Ministeriet önskar dock snarare en bredare variant, då KSSE-aktiviteterna i princip står öppna för alla KSSE-stater. I yttrandet uttalas vidare att de nordiska länderna hittills har strävat till att koordinera sitt samarbete i förhållande till konfliktområden inom det nordiska utrikespolitiska samarbetet, och inte i Nordiska rådets regi. Utrikesministeriet ser med sympati på projektets syfte, men ser inte behovet av att projekten genomförs av Nordiska rådet med finansiering genom en fredspolitisk utvecklingsfond i likhet med Nordiska kulturfonden. I en bilaga till yttrandet meddelas att *undervisningsministeriet* ansluter sig till utrikesministeriets inställning, och att *kulturministeriet* har meddelat att ministeriet inte har några kommentarer till förslaget.

Justitsministeriet meddelar att ministeriet inte har några kommentarer till förslaget.

Center for freds- og konfliktforskning anser förslaget om en nordisk fredspolitisk utvecklingsfond vara ett nyttigt initiativ. En möjlighet kunde vara att via en stipendieordning knyta forskare och studerande från konfliktregioner till existerande freds- och konfliktlösning sinstitutioner. Kurser för unga från konfliktregioner anses vara ändamålsenliga under förutsättning att verksamheten sker som en integrerad del av arbetet vid skolorna. Däremot anses det vara mindre ändamålsenligt att etablera särskilda kurser för deltagare från konfliktregioner för att lära dem att samarbeta. Kontakten mellan unga från östersjöländerna föreslås främjad genom en integrering av olika östersjönationaliteter under uppehåll vid folkhögskolor. Det vore önskvärt att kontakten mellan unga inte skulle omfatta endast östersjöregionen, utan hela Europa. I yttrandet uttalas stöd för att en särskild arbetsgrupp tillsätts för att närmare utreda frågan.

FN-forbundet uttalar stöd för ett nordiskt seminarium på Åland. Samtidigt stöder FN-forbundet förslaget om att upprätta en nordisk fredspolitisk utvecklingsfond. Förbundet meddelar sin beredskap att samarbeta med Nordiska rådet på området, om medlemsförslaget godkänns.

Det Udenrigspolitiske Selskab framhåller i sitt yttrande att folkhögskole- och folkbildningsprojekten förefaller värdefulla. I utlandet finns ett intresse för att lära av de nordiska ländernas erfarenheter av samarbete och fredlig konfliktlösning. Det finns önskemål om att de nordiska ländernas erfarenheter av utvecklingen av sina inbördes förhållanden görs tillgängliga för bl a latinamerikanska forskare. I yttrandet förordas en stipendieordning som skulle göra det möjligt att finansiera forskningsseminarier vid nordiska universitet och institut. Sådana seminarier bör i första hand ta upp förhållandena i och mellan de nordiska länderna och förhållandena mellan Norden och omvärlden. I stället för kontaktseminarier för östersjöungdom föreslås kortare eller längre folkhögskolekurser på olika ställen i Norden.

Dansk Ungdoms Fællesråd meddelar att rådet i många år har arbetat för kontakt mellan Öst- och Västeuropa, i nära samarbete med övriga nordiska ungdomsråd. DUF ser därför positivt på förslaget om kontaktseminarier för östersjöungdom. DUF har även i samarbete med de nordiska ungdomsråden lagt förslag om utbyggnad av avtalet om kulturellt samarbete mellan Norden och SADCC-länderna. DUF har bl a diskuterat intresset för ett nordiskt folkhögskoleprojekt med representanter från ungdomsorganisationer från SADCC-länderna. DUF anser att ett nordiskt folkhögskole- och folkbildningsprojekt bör placeras i ett av medlemsländerna i SADCC.

Mellemfolkeligt Samvirke finner det framlagda förslaget värdefullt. Förslagets betydelse ligger både i att det bygger på en användning och vidareutveckling av existerande institutioner och traditioner och att det innehåller ett möte mellan kulturer och en forskning som berör fredspolitiska frågor. Organisationens önskan är att förslaget leder till framgång vid behandlingen i Nordiska rådet.

Nordenfjord Verdensuniversitet redogör för egna projekt för att väcka internationell förståelse. I yttrandet påpekas att det finns ett stort internationellt intresse för folkhögskolor och vuxenutbildning i Norden. Vidare hänvisas i yttrandet till FN's fredsuniversitet i Costa Rica. Universitetet, som har finsk rektor, önskar kontakter till Norden. I yttrandet väcks frågan om Nordiska rådet kunde arbeta för ett center för vuxenutbildning vid FN's fredsuniversitet i Costa Rica, bl. a. i samarbete med Nordens folkliga akademi. Avslutningsvis föreslås att en nordisk global folkbildningsfond upprättas för att stöda de föreslagna projekten.

Den Internationale Højskole uttalar glädje över förslaget. Folkhögskolans erfarenhet är att just miljön och traditionerna kring folkhögskolan utgör en idealisk ram för ett möte mellan människor från olika kulturer. Med hänvisning till förslaget pekas i yttrandet på att så många kulturer som möjligt bör vara representerade vid diskussioner om en konkret sak. Be-

träffande ekonomin påminns om att potentiella folkhögskolelever från konfliktområden sannolikt inte har medel för vare sig resa, fickpengar eller övriga utgifter för uppehållet. Därför bör stor vikt läggas vid en ren stipendieordning. Skolan kan inte förorda kurser där huvudparten av deltagarna kommer från en mindre avgränsad region.

Det Danske Missionsselskab anser det vara en god idé att samla unga från olika grupperingar för att de skall lära känna varandra. Frågan är om sådana seminarier går att förverkliga. Ett sådant forum bör dock lättare kunna skapas i Norden än i Mellanöstern. Det vore av värde för deltagarna att komma bort från konfliktområdet och se problemen på avstånd.

2.3 Finländska remissyttranden

Undervisningsministeriet hänvisar till yttranden, som ministeriet omfattar, från ministeriets högskole- och vetenskapsavdelning, skolavdelning, idrotts- och ungdomsavdelning samt från delegationen för nordiskt kulturellt samarbete vid ministeriet. Högskole- och vetenskapsavdelningen anser att planeringen av det föreslagna experimentet kunde åläggas Nordiska samarbetskommitten för internationell politik. Skolavdelningen anser det föreslagna fredspolitiska projektet vara genomförbart. Avdelningen anser att man inte borde inrätta den föreslagna fredspolitiska utvecklingsfonden, utan använda redan befintliga finansieringsformer. Idrotts- och ungdomsavdelningen föreslår att Nordiska ungdomskommittens expertis utnyttjas då man överväger frågan om ett seminarium för ungdomar i östersjöländerna. Inga hinder föreligger för en fortsättning av de ungdomsmöten som arrangerades på 1960- och 1970-talen inom östersjöområdet, men ungdomsorganisationerna bör själva definiera sitt internationella samarbete. Inrättandet av en speciell fredspolitisk utvecklingsfond anses inte vara av nöden. Delegationen för nordiskt kulturellt samarbete betraktar de i medlemsförslaget framförda målen som viktiga, men anser att man för ändamålet inte borde inrätta nya nordiska stödordningar.

Freds- och konfliktforskningsinstitutet finner medlemsförslaget väl motiverat. Förslaget är indelat i tydliga och på vissa villkor genomförbara delar. I yttrandet betonas att forskningens och universitetens roll starkare bör kopplas till det föreslagna programmet. Genom att erbjuda finansiering borde man kunna motivera forskningsanstalter att rikta sin forskningsverksamhet mot t ex konflikten i Mellersta Östern. Den väsentliga punkten i medlemsförslaget är frågan om finansieringen. En nordisk fredspolitisk utvecklingsfond förordas. Därtill kan programmet finansieras med ökat stöd till befintliga institutioner, i synnerhet Nordiska samarbetskommitten för internationell politik.

Finlands ungdomsorganisationers samarbetskommitte understöder idén om ett nordiskt fredspolitiskt utvecklingsprogram. Utbytesverksamhet i den form som anges i medlemsförslaget kan ingå som en del av kultursamarbetet mellan Norden och SADCC-länderna. De nordiska ungdomsorga-

nisationerna har redan inlett ett samarbete med bl a SADCC-länderna. Den föreslagna fredsfonden kunde ge stöd åt verksamhet av denna typ. För samarbetet mellan unga från östersjöländerna finns redan en egen organisation. Mellan de nordiska ländernas ungdomskommittéer har preliminärt diskuterats ett nytt möte med unga från östersjöländerna 1987/1988. Det vore positivt om mötet kunde understödjas genom den nämnda fredsfonden.

Ålands landskapsstyrelse framhåller att Åland som det enda demilitariserade området i Norden länge har spelat en central roll i fredssammanhang och finner det därför ur landskapets synvinkel mycket positivt att nya initiativ tas. Landskapsstyrelsen har den 16 december 1986 tillsatt en utredningsman jämte parlamentarisk referensgrupp för att utreda möjligheterna att inrätta ett fredsinstitut på Åland samt i övrigt utreda Ålands roll i fredsarbetet. Landskapsstyrelsen som inte vill föregripa den parlamentariska utredningen tar inte närmare ställning i detta skede till de i medlemsförslaget framställda förslagen.

2.4 Norska remissyttranden

Utenriksdepartementet ställer sig inte avvisande till att förslaget utreds närmare. Departementet fäster emellertid uppmärksamhet vid att ett liknande arbete också pågår i andra fora, t. ex. Norsk utenrikspolitisk institutt och UNESCO-kommissionen. Departementet vill att hänsyn tas till detta faktum under den fortsatta behandlingen av förslaget.

Kultur- og vitenskapsdepartementet ansluter sig till intentionerna i medlemsförslaget, och har för sin del inga invändningar mot att möjligheterna att etablera ett nordiskt fredspolitiskt utvecklingsprogram utreds.

Norsk utenrikspolitisk institutt meddelar att institutet i princip inte tar ställning till allmänpolitiska frågor. Förslaget innehåller emellertid punkter av forskningspolitisk karaktär. En ordning med gäststipendier skulle kunna stärka nordisk forskning om konflikter, t. ex. mellanösternforskningen vid institutet. En sådan stipendieordning bör administreras av Nordiska samarbetskommittén för internationell politik. Däremot synes det inte vara en naturlig uppgift för kommittén att arrangera kontaktseminarier för östersjö-ungdom, institutet tar dock inte ståndpunkt till nyttan eller önskvärdheten av sådana seminarier.

FN-sambandet i Norge anser det vara positivt att nya initiativ tas. Man vill emellertid inte ta ställning till om föreliggande förslag är det bästa sättet för Nordiska rådet att engagera sig. Det ligger utanför organisationens arbete att förorda speciella konfliktlösande åtgärder.

2.5 Svenska remissyttranden

Svenska UNESCO-rådet konstaterar att UNESCO's alla aktiviteter avses bidra till det övergripande målet att främja freden i världen. De nordiska länderna bedriver sedan många år ett mycket nära samarbete i alla

frågor som rör UNESCO. De förslag som inryms i medlemsförslaget ligger väl i linje med UNESCO's fredsaktiviteter. Mot denna bakgrund och då förslagen också kan fördjupa det nordiska samarbetet kring fredsfrågorna tillstyrker UNESCO-rådet förslagen, under förutsättning att finansieringsfrågorna kan lösas.

Universitets- och högskoleämbetet har inget att erinra mot förslaget att tillsätta en tvärvetenskaplig arbetsgrupp med angivna arbetsuppgifter. UHÄ tillstyrker därför förslagsställarnas framställning.

Stockholm International Peace Research Institute (Sipri) anser idén att genomföra kurser för ungdomar från aktuella konfliktområden vara svår att genomföra i praktiken. Beträffande uppläggningsen och genomförandet av kurser pekas på Nordiska samarbetskommittén för internationell politik, inklusive freds- och konfliktforskning, som en lämplig huvudman. En aktiv medverkan från Nordiska rådets sida i den föreslagna seminarieverksamheten för Östersjö-ungdomar avvisas på principiella grunder. Det konstateras även att seminarier av den föreslagna typen redan organiseras av ungdomsorganisationer i Sverige och Finland. I yttrandet betonas att redan existerande samarbetsorgan kan ges det övergripande ansvaret för ett nordiskt fredspolitiskt utvecklingsprogram. Om ett befintligt organ väljs anses även tanken på en särskild fond onödig.

Statens ungdomsråd anser de förslag som framförs i medlemsförslaget vara ytterst angelägna och ställer sig bakom dem. I yttrandet hänvisas till ett antal aktiviteter som redan pågår och som det enligt statens ungdomsråd kan vara väsentligt att ge ett förbättrat stöd och i vissa fall vidareutveckla i enlighet med medlemsförslaget.

Nordiska afrikainstitutet betonar att det finns speciella resurser i nordiska samarbetsorgan som är värdefulla för ett tvärfackligt samarbete. I yttrandet redogörs för vilka resurser Nordiska afrikainstitutet kan erbjuda av regional karaktär, med tanke på utformningen av de projekt som föreslås i medlemsförslaget.

3. Utskottet

Kulturutskottet konstaterar att medlemsförslaget syftar till olika former av aktiviteter, främst riktade mot ungdomar, för att främja internationell förståelse och fred. Förslagsställarna anser, mot bakgrund av FN's fredsår 1986, att arbetet med internationella frågor, flyktingproblem och mänskliga rättigheter bör föras vidare genom nordiska insatser, och att en tvärfacklig arbetsgrupp bör tillsättas för att undersöka möjligheterna att genomföra ett nordiskt fredspolitiskt utvecklingsprogram.

Vid behandlingen av medlemsförslaget har det framgått att remissorganen har en positiv inställning till förslaget. I sina yttranden visar även många institutioner i Norden, och nordiska samarbetsorgan, på aktiviteter av den typ som föreslås i medlemsförslaget. Utskottet har särskilt noterat

den verksamhet Nordiska samarbetskommitten för internationell politik inklusive freds- och konfliktforskning (NORDSAM) genomför, och den verksamhet Nordens folkliga akademi bedriver. Även förslagsställarna har uppmärksammat att många av de nordiska samarbetsorganen på berörda områden genomför aktiviteter som kunde beaktas i anslutning till eventuella nya projekt. Bland de konkreta projektförslag som har framförts av remissorganen har utskottet bl. a. noterat förslaget om samarbete mellan nordiska institutioner och FN's fredsuniversitet i Costa Rica. och möjligheterna till samarbete inom ramen för de nordiska ländernas bistånd till SADCC-länderna. Utskottet har även tidigare uttalat att kultursamarbetet med utvecklingsländerna bör ges större tyngd vid en utbyggnad av de nordiska ländernas biståndsinsatser och har i detta sammanhang bl a pekat på samarbetet med SADCC-länderna. Mot denna bakgrund finner utskottet förslaget om ett nordiskt folkhögskole- och folkbildningsprojekt i ett av medlemsländerna i SADCC intressant.

Utskottet konstaterar att Nordiska rådets presidium vid sitt möte den 11 november 1987, efter att rådets ekonomiska utskott enats om mandatet, beslöt tillsätta en kommitté för att utreda frågor i anslutning till det nordiska samarbetet i internationella sammanhang. Enligt mandatet skall kommittén, inom Helsingforsavtalets ramar, bedöma behovet av ökade gemensamma eller samordnade nordiska insatser i det internationella miljö- och biståndssamarbetet, kultursamarbetet, arbetet med narkotikafrågor, jämställdhetsarbetet samt frågor i anslutning till den nordiska representationen i internationella organisationer. I enlighet med praxis i Nordiska rådet skall frågor av säkerhetspolitisk art inte behandlas.

Mot bakgrund av att en kommitté har tillsatts för att utreda hur det nordiska samarbetet i internationella sammanhang kan utvecklas, och med beaktande av att aktiviteter av den typ som föreslås i medlemsförslaget bör kunna ingå i den verksamhet på området som redan bedrivs av befintliga nordiska institutioner anser utskottet det inte vara ändamålsenligt att i detta skede föreslå en särskild tvärfacklig arbetsgrupp för att undersöka möjligheterna att genomföra ett nordiskt fredspolitiskt utvecklingsprogram.

Beträffande förslaget om kontaktseminarier för ungdomar från östersjöländerna hänvisar utskottet till *rek nr 7/1987* om vänskoleverksamhet med skolor i europeiska grannländer. Enligt utskottet bör det inom ramen för en vänskoleverksamhet vara möjligt att arrangera gemensamma aktiviteter för ungdomar från östersjöländerna.

Med hänvisning till vad som ovan anförts föreslår utskottet

att Nordiska rådet inte företar sig något med anledning av medlemsförslaget.

Medlemsförslag

om ett nordiskt fredspolitiskt utvecklingsprogram med anledning av det internationella fredsåret 1986

(Väckt av Anker Jørgensen samt Margrete Auken, Dorte Bennedsen, Lilli Gyldenkilde, Guðrún Helgadóttir, Hanne Thanning Jacobsen, Karin Kjølbro, Hanna Kvanmo, Aase Olesen, Robert Pedersen, Páll Pétursson, Kaj Poulsen, Bernhardt Tastesen och Pirkko Turpeinen)

På Nordisk Råds session i mars 1986 kunne der konstateres en stigende interesse for nordisk optræden i forholdet till omverdenen. I *rekommendation nr. 30/1986* om flygtningepolitik blev der lagt særlig vægt på samlet nordisk optræden i FN og Europarådet, og en bredere nordisk indsats på det internationale plan forventes som resultat af *rekommendation nr. 22/1986* med opfordring til nedsættelse af en komité for at udrede, hvordan det nordiske samarbejde i international sammenhæng yderligere kan udvikles og forstærkes. Endvidere henvises til, at rådet i 1980 og 1985 har opfordret til oplysning, forskning og samarbejde om menneskerettigheder og i *rekommendation nr. 18/1985* har anbefalet økonomisk støtte til det internationale rehabiliteringscenter for torturofre.

Vi nærmer os nu slutningen af 1986, der af FN er proklameret som internationalt fredså. Vi finder, at interessen for internationale forhold, flygtningeproblemer og menneskerettigheder netop i dette år bør føres videre til et nordisk bidrag af betydning for det fredspolitiske arbejde.

Vi mener, at det vil være muligt at gøre et fælles nordisk fremstød for fred og sikkerhed – uden at komme i strid med nationale eller politiske opfattelser – med et program, der bygger på tre faktorer, der er særegne for de nordiske lande. Vi tænker på Nordens placering i verdensoffentligheden, hvor nordiske synspunkter ofte har langt større vægt end vore landes størrelse umiddelbart synes at berettige. Vi tænker på de holdninger til uddannelse, sociale forhold og politik, som kendetegner de fleste nordboer, og som for en stor del har grundlag i nordisk folkeoplysning og nordiske folkehøjskoler. Og vi tænker på de helt specielle ressourcer, der findes i mange af vore nordiske samarbejdsorganer, og som i et tværfagligt samarbejde vil kunne være til nytte for projekter af international fredspolitisk karakter.

Aktiviteter for freden har fundet og finder sted i betydeligt omfang i form af konferencer og møder og udtalelser, men noget egentligt konkret fredspolitisk initiativ har endnu ikke været på dagsordenen i det officielle samarbejde. Skal rådet manifestere sig over for omverdenen i forbindelse

med fredsåret, må det være i form af konkrete projekter. Vi foreslår følgende:

1. Højskole- og folkeoplysningsprojekt

Et nordisk projekt må kunne baseres på de nordiske landes højskole- og folkeoplysningstraditioner med det formål at fremme samarbejdet i og mellem nationer ved at give unge fra flere konfliktramte lande lejlighed til at mødes. Gennem vejledning, diskussioner og samvær skal der gives adgang til udvidet forståelse for behov, udveje, muligheder og redskaber for internationalt samkvem og samarbejde – eventuelt samtidig med udbygning af teknisk og social uddannelse. Med de nordiske landes traditioner vil en nordisk ledelse med de rette sproglige, pædagogiske og kulturelle kvalifikationer efter vor opfattelse kunne bidrage til erkendelse af, at politiske udfordringer hellere må mødes med folkelige og livsbekræftende svar end med mistænksomhed og fjendskab.

Et sådant folkeoplysningsprojekt er naturligvis beskedent med hensyn til omfang og kortsigtede resultater, men der er håb om, at det indeholder en chance for langtrækkende virkninger. Man samler unge med en fremtid som opinionsdannere fra forskellige dele af et konfliktområde til samvær og undervisning. Man giver dem indtryk af, hvad der kan gøres for at skabe tillid og international forståelse. Man håber, at de ved tilbagekomst til deres folk og område kan påvirke jævnaldrende til nytænkning.

Der regnes i dag med mere end 40 aktuelle konfliktområder. Nogle områder vedkommer nordboer mere end andre. Allermest føler vel nordboer sig engageret i konflikterne i Mellemøsten. Et forsøg kunne være et nordisk højskolekursus for politisk og samfundsmæssigt interesserede unge fra krise- og konfliktramte Mellemøstlande med henblik på gensidig kontakt, orientering om internationalt samarbejde og om de nordiske landes samfundsudvikling og gensidige forhold og formidling af fredsskabende og fredsbevarende synspunkter.

2. Stipendieordning

Et andet projekt til fremme af fredspolitiske holdninger og international forståelse bør kunne gennemføres med udnyttelse af de mange nordiske institutioner, der beskæftiger sig med fredsforskning og konfliktløsning. Der findes efterhånden ca. 30 institutioner af denne art. Til ophold, forskning og uddannelse ved disse institutioner kunne man tilbyde stipendier til studerende fra konfliktregioner.

Formålet må være at få forbindelse med forskere med interesse og kvalifikationer for på hjemmeplan at udnytte kendskab til nordisk forskning og indstilling vedrørende konfliktløsninger.

3. Kontaktseminar for Østersø-ungdom

Også til afspændingen mellem Øst og Vest kunne det nordiske samarbejde bidrage på grundlag af tradition og erfaringer fra folkeligt samarbejde og folkeligt udvikling. I det nordiske kultursamarbejde støttes bl. a. samarbejdet mellem de nordiske ungdomsorganisationer. En fredspolitisk videreførelse kunne være fremme af kontakt mellem unge fra Øst- og Vesteuropa.

Til en begyndelse kunne man for medlemmer af ungdomsorganisationer i landene omkring Østersøen holde et nordisk seminar, som det ville være naturligt at placere i et autonomt og demilitariseret område som Åland, hvor der netop arbejdes med planer om et fredscenter.

De aktiviteter, som her er foreslået, vil kunne bygge ikke alene på de nordiske landes særlige image i den store verden, men også på de helt specielle ressourcer, som det nordiske samarbejde har til rådighed i mange af sine samarbejdsorganer.

Ligesom myndigheder på Åland og Nordens Institut i Mariehamn vil være naturlige samarbejdspartnere ved afholdelse af kontaktseminar for unge fra Østersølandene, må gennemførelse af stipendieordning angående konflikt- og fredsforskning kunne ske ved hjælp af den nordiske samarbejdskomité for international politik, og ved tilrettelæggelse af højskolekurser for unge fra konfliktområder må det være muligt at drage nytte af de erfaringer, der findes ved en række nordiske samarbejdsorganer som f.eks. Centralinstituttet for Nordisk Asiensforskning, Den nordiske rådgivende komité for bistandsspørgsmål, Nordens Folkliga Akademi og Nordisk samarbejdskomité for international politik incl. konflikt- og fredsforskning. Til selve kursusvirksomheden vil det måske – fremfor lokalisering i eller nær konfliktområderne – være mest hensigtsmæssigt – trods rejseudgifterne – at benytte eksisterende højskoler i Norden, hvorved der samtidig vil blive mulighed for ved selvsyn at få indtryk af nordiske samfundsstrukturer og samarbejdsformer. Flere højskoler i Norden arbejder med internationale kursusprojekter bl. a. Den internationale højskole i Helsingør.

Et nordisk fredspolitisk udviklingsprogram vil foruden research og forberedende projektarbejde foresætte en form for finansiering, som vi finder bør kunne ske ved oprettelse af en nordisk fredspolitisk udviklingsfond i lighed med nordisk kulturfond, hvis der skal være mulighed for at virkeliggøre de tre elementer, vi her har foreslået.

I det forberedende arbejde bør inddrages nordiske og andre institutioner med specielle erfaringer på området, f. eks. Nordisk Samarbejdskomité for International Politik og den danske "Fonden for international forståelse".

De nordiske lande har været i stand til på mange områder at samarbejde om opgaver i udviklingslandene, hvor samarbejdet nu omfatter et netværk af koordineringer og samråd. Det drejer sig her hovedsagelig om hjælp til tekniske og økonomiske forbedringer. På tilsvarende måde vil det være

ønskeligt, om de nordiske lande kunne samles om projekter med det formål at gøre et forsøg på at fremkalde de holdningsændringer, der kan have en afgørende betydning for fredelig udvikling og sameksistens.

Ideen om et nordisk fredspolitisk udviklingsprogram har været drøftet med en række danske og nordiske organer, der alle har vist positiv interesse for tanken. En redegørelse med uddybning af ideen og foreløbigt skøn over omkostninger m.v. vil kunne stilles til rådighed af Nordisk Råds danske sekretariat.

Under henvisning til ovenstående henstiller undertegnede.

at Nordisk Råd i anledning af det internationale fredsår rekommanderer Nordisk Ministerråd at *nedsætte en tværfaglig arbejdsgruppe*, der skal undersøge mulighederne for gennemførelse – foreløbig som et forsøg – af et nordisk fredspolitisk udviklingsprogram i form af højskolekursus for unge fra konfliktområder, stipendieordning for forskere fra krise- og konfliktramte lande og kontaktseminar for ungdom fra Østersølandene og samtidig *overveje finansiering* af programmet gennem oprettelse af en nordisk fredspolitisk udviklingsfond.

Helsingør, den 11. november 1986

Anker Jørgensen (S)

Margrete Auken (SF)

Dorte Bennedsen (S)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Guðrún Helgadóttir (Ab.) Hanne Thanning Jacobsen (SF)

Karin Kjølbro (Tvfl)

Hanna Kvanmo (SV)

Aase Olesen (RV)

Robert Pedersen (S)

Páll Pétursson (F.)

Kaj Poulsen (S)

Bernhardt Tastesen (S)

Pirkko Turpeinen (Deva)

Kulturutskottets betänkande

över medlemsförslag om kulturpolitiskt baserad fördelning av TV-sändare på kommunikationssatelliter, som vänder sig till europeiska kabel-TV-anläggningar

(Medlemsförslaget väckt av Bernhardt Tastesen m. fl., se s. 620

Remissyttranden, se supplement)

Till kulturutskottet har hänvisats medlemsförslag om kulturpolitiskt baserad fördelning av TV-sändare på kommunikationssatelliter, som vänder sig till europeiska kabel-TV-anläggningar. Medlemsförslaget har behandlats vid möten den 29 – 30 januari, 11 – 12 maj och 10 – 14 augusti 1987.

1. Medlemsförslaget

I medlemsförslaget föreslås att Nordiska rådet ger de nordiska ländernas regeringar i uppgift att arbeta för att framtida beslut om uthyrning av TV-sändare på kommunikationssatelliter som vänder sig till europeiska kabelanläggningar eller till allmänheten i flera europeiska länder, fattas på grundval av kulturpolitiska principer, som dels säkrar en kulturell mångsidighet i det samlade programutbudet i Europa och dels garanterar europeiskt producerat programmaterial en bestämd andel av sändningarna över de enskilda TV-sändarna.

Förslagsställarna framhåller att länderna i Europa under kommande år kommer att erbjudas satellit-TV på två olika sätt. Dels via kraftiga direktsändande satelliter (DBS), dels via svagare kommunikationssatelliter från vilka program emottas via kabelanläggningar. I förslaget hänvisas till ett avtal som ingicks 1977 angående fördelningen av frekvenserna för de direktsändande satelliterna (WARC 77-avtalet). I avtalet säkrades alla länder rätt till fem TV-kanaler. Förslagsställarna framhåller att motsvarande avtal om användningen av kommunikationssatelliter inte har ingåtts. Orsaken är att man tidigare inte räknade med att dessa satelliter skulle användas till distribution av TV-program. Denna förutsättning har emellertid ändrats genom beslut inom Eutelsat om uthyrning av sändare till bl a privata firmor som använder dessa till distribution av övernationell TV som från satelliten sänds direkt till europeiska kabelanläggningar. Organisationen Intelsat har gått in för motsvarande politik. I dag är situationen

enligt medlemsförslaget den, att det på två satelliter finns totalt 14 TV-stationer, av vilka 10 ägs av privata firmor. Den programpolitik de privata TV-stationerna följer präglas av att stationerna inte har pålagts några kulturpolitiska förpliktelser och att deras verksamhet inte är direkt lagreglerad. Det är inte möjligt att i detalj förutse hur denna utveckling kommer att fortsätta. Det avgörande är dock, enligt förslagsställarna, att det endast är affärsmässiga principer och inte kulturpolitiska överväganden som bestämmer utvecklingen av denna form av TV. Därför bör man överväga om de enskilda TV-stationerna kan påläggas att till en viss del sända europeiskt producerat programmaterial, och att överväga om själva uthyrningen av TV-sändare fortsättningsvis skall ske enbart med hänsyn till ekonomiska frågor.

2. Remissyttrandena

Följande myndigheter, institutioner och organisationer har avgivit yttrande om medlemsförslaget:

Danmark

Kulturministeriet
Statens Filmcentral
Det danske Filminstitut
Danmarks Radio
TV 2
Amtrådsforeningen i Danmark
Kommunernes Landsforening
Københavns Magistrat
Foreningen af danske videogramdistributører
Fællesforeningen af danske antennelaugforeninger

Finland

Undervisningsministeriet
Trafikministeriet
Post- och telestyrelsen
Finlands rundradio

Island

Samfærdselsministeriet

Norge

Kultur- og vitenskapsdepartementet
Samferdselsdepartementet
Norsk rikskringkasting
Norsk kulturråd
Norsk kabel-tv-forbund

Sverige

Statens kulturråd

Upphovsrättsutredningen

Statens delegation för rymdverksamhet

Sveriges radio

Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd (KLYS)

Svensk musik

Svenska kommunförbundet

I den mån remissorganen tar ställning till de kulturpolitiska syftemålen med medlemsförslaget, stöder de i allmänhet de strävanden medlemsförslaget ger uttryck för. Olika uppfattningar framförs om hur målen kan nås. Vissa remissorgan hänvisar till det arbete Europarådet redan har inlett på området, och till betydelsen av avtal på europeisk nivå angående utformningen av programpolitiska principer för gränsöverskridande TV-sändningar. I några yttranden fäster man uppmärksamhet vid att det i framtiden inte längre är aktuellt att göra skillnad mellan kommunikationssatelliter och direktsändande satelliter. Intelsat och Eutelsat anses inte heller ha något direkt inflytande över satelliternas användning för TV-sändningar.

I det följande redogörs för de särskilda synpunkter som remissinstanserna har anlagt på medlemsförslaget.

2.1 Danska remissyttranden

Kulturministeriet framhåller att de frågor som väcks i medlemsförslaget för närvarande diskuteras i ett bredare europeiskt sammanhang, i Europarådet och i EG. På Europarådets medieministerkonferens i december 1986 gav den danska regeringen uttryck för en positiv inställning till tanken att inom ramen för Europarådet anta en konvention eller överenskommelse på området. En sådan konvention skulle förplikta medlemsländerna till att uppställa vissa minimikrav beträffande innehållet i TV-sändningar, bl a reklam som sänds via kommunikationssatellit. I en bilagd skrivelse från Ministeriet for offentlige arbejder redogörs för de tekniska regleringarna av frågan. Ministeriet finner det inte möjligt att använda bestämmelser i anslutning till satellitorganisationernas uthyrning av transponderkapacitet i det syfte medlemsförslaget önskar. Ministeriet påpekar att satellitorganisationerna inte hyr ut kapacitet direkt till programleverantörerna, utan endast till sändarlandets teleadministrationer, som därefter själva avgör vilka programleverantörer som kan leverera program över satellittranspondrarna.

Statens Filmcentral finner det positivt att hemställa om kulturell mångsidighet i anslutning till spridning av TV-program via satellit. Centralen fäster uppmärksamhet vid att en kvalitetsproduktion av t ex kortfilm kan upprätthållas. På detta fält delar den danska kortfilmen villkor med förhållandena i de andra europeiska länderna.

Det danske Filminstitut instämmer med hänvisning till filmlagen i att spridningen av TV-program via satellit bör baseras på kulturella principer, och instämmer även i att primärt den danska men även den nordiska och europeiska kulturen bör beskyddas mot övergrepp. Genom lagen om film har Danmark säkrats en nationell spelfilmsproduktion, och institutet har belägg för att biografbesöken ökar markant särskilt när dansk film visas på landsbygden. Spridning av TV-program via satellit och kabel ligger dock utanför institutets ansvarsområde. Institutet kan påverka utvecklingen genom att fortsatt upprätthålla en dansk filmproduktion och genom att bidra till försäljningen och visningen av filmerna, också i TV.

Danmarks Radio fäster uppmärksamhet vid det arbete på området som redan utförs i Europarådets regi. I yttrandet hänvisas speciellt till besluten vid den europeiska ministerkonferensen om massmediepolitik i december 1986 i Wien.

TV 2, Amrådsforeningen i Danmark, och Kommunernes Landsforening har inte några kommentarer till det framlagda förslaget.

Københavns Magistrat ansluter sig till medlemsförslaget.

Foreningen af danske videogramdistributører önskar inte anlägga närmare synpunkter på förslaget. Föreningen framför dock den mera generella uppfattningen att speciella restriktioner på filmområdet bör undvikas. En förstärkning av den nationella filmkonsten bör ske genom att produktionsmöjligheterna på det nationella planet stärks.

Foreningen af danske antennelaugforeninger (FDA) är en organisation för 255 danska antenneföreningar till vilka ca 150 000 familjer är anslutna. FDA anser att de demokratiskt valda styrelserna i de enskilda föreningarna skall ansvara för programutbudet. FDA kan därför inte uttala sig om huruvida europeiska program skall ha en positiv särbehandling. FDA anser vidare att likartade liberala mottagningsförhållanden bör säkras för alla medborgare i Europa och att nationella regeringar inte genom tekniska eller administrativa bestämmelser skall kunna förhindra eller främja en viss kulturpolitisk linje.

2.2 *Finländska remissyttranden*

Undervisningsministeriet hänvisar till ett yttrande av delegationen för nordiskt kulturellt samarbete, som omfattas av ministeriet. Yttrandet är positivt till tanken att tillämpa allmänna kulturpolitiska principer på TV-program som förmedlas via kommunikationssatelliter. Målet kunde vara att en viss del av programtiden skulle utgöras av europeiska eller nordiska program. Enligt yttrandet är huvudproblemet att man inte har funnit medel att producera och finansiera ett tillräckligt brett och högklassigt europeiskt programutbud.

Trafikministeriet meddelar att man i Finland strävar till att genom stadganden om andelen inhemska program i den kommande kabelsändningslagen främja mångsidigheten i programutbudet. Lagen föreskriver att

minst 15 – 50 procent av programmen skall vara av inhemskt ursprung. Då andelen inhemska program uträknas beaktas dock inte de kommunikationssatellitprogram som eventuellt förmedlas via kabelnät. Det är viktigt att stöda den inhemska produktionen av program då det finska språkområdet är litet. Den finländska programproduktionen kan inte konkurrera på jämbördiga villkor ens med övrig europeisk produktion. Det är inte meningsfullt att Finland kräver att andelen inhemska program skall gälla för program som förmedlas av kommunikationssatelliter avsedda att emottas i flera länder. Detta gäller också många andra europeiska stater, speciellt de övriga nordiska länderna med språk som är små europeiskt sett. I yttrandet förordas emellertid att man i enlighet med det framlagda medlemsförslaget kräver en viss kvot för televisionsprogram producerade i Europa. En betydande andel europeiska televisionsprogram skulle klart öka mångsidigheten i de program som förmedlas via kommunikationssatelliter. Med en kvantitativ reglering är det svårt att beakta kvalitetsfaktorer. I praktiken har det dock visat sig vara svårt att utveckla andra metoder för att uppnå kulturpolitiska mål.

Post- och telestyrelsen avstår från att kommentera medlemsförslagets kulturpolitiska ändamål. I yttrandet framhålls att en missuppfattning uppenbarligen föreligger i medlemsförslaget beträffande tillvägagångssättet för uthyrning av satellitkapacitet genom satellitorganisationerna Intelsat och Eutelsat. Vardera organisation är baserad på mellanstatliga avtal. Medlemsstaterna är parter i organisationerna och utser vanligen sitt lands teleadministration att underteckna driftsavtalet och svara för de förpliktelser och rättigheter som därav följer. Då ett antal programbolag distribuerar TV-program är det fråga om internationell programöverföring, som de nationella teleadministrationerna utför på uppdrag av sina programtransmissionskunder. Satellitorganisationerna har sålunda inte hyrt ut kapacitet till privata eller andra firmor, utan till teleadministrationerna.

Finlands rundradio framhåller att kommunikationssatelliterna distribuerar program till kabeltelevisionnät, där programmen är föremål för nationella bestämmelser och nationell reglering. Teleadministrationerna avgör utgående i huvudsak från ekonomiska premisser uthyrningen av transponderar avsedda för av kommunikationssatellitens TV-användning. I fråga om rundradiosatelliter som t ex Tele-X är programverksamheten internationell till sin karaktär, men beslut sker på basen av sändarlandets nationella lagstiftning och nationella reglering. I framtiden kommer frågan att bli mera komplicerad, då program via kommunikationssatelliter i högre grad kan tas emot privat utanför kabelnäten. Internationell programverksamhet kan styras genom internationellt bindande avtal. Sådana avtal existerar inte tills vidare även om olika internationella rekommendationer finns på området. Avtal bereds bl a inom EG och Europarådet och gäller främst regler för programverksamheten. Rundradion anser det inte vara ändamålsenligt eller möjligt med en allmän europeisk reglering uppbyggd på

basen av beslut om uthyrning av transpondrar. Däremot vore det nödvändigt att få ett allmänt avtal i Europa om de kommunikationspolitiska och kulturella principer som har anknytning till radio- och TV-verksamhet via satelliter, dvs frågor som gäller den internationella programverksamheten.

2.3 Isländska remissyttranden

Samfærðselsministeriet finner att ministeriet inte har möjligheter att uttala sig om medlemsförslaget.

2.4 Norska remissyttranden

Kultur- og vitenskapsdepartementet stöder mycket starkt medlemsförslaget. Under de senaste åren har det skett en omfattande uthyrning av kapacitet i kommunikationssatelliter till privata TV-bolag. Detta har skett utan närmare värdering av programinnehållet. Denna satellitspridning leder till en stark press på myndigheterna i de enskilda länderna för att tillåta vidareändring av programmen i kabelnät, och undergräver den reella styrningen av TV-utbudet. Uthyrning av TV-kapacitet bör ske på grundval av kulturpolitiska överväganden och godkännas av kulturmyndigheterna i länderna.

Samferdselsdepartementet redogör främst för televerkets syn på medlemsförslaget, och lämnar uppgifter om principerna för uthyrning av TV-kapacitet i kommunikationssatelliter. Televerket antar att det i Europa i framtiden kommer att finnas privata satellitsystem med liten möjlighet för nordiskt inflytande. De flesta satellit-TV-program som är tillgängliga sänds från länder utanför Norden. Arbetet för att säkra större europeisk andel i programmen bör först och främst ske i europeiska kulturfora. Resultat är i hög grad avhängiga av de kontrollåtgärder myndigheterna vidtar för att säkra att reglerna följs. Det bör övervägas om inte program som sprids via direktsändande satelliter också skall dras in i diskussionerna. Departementet framhåller beträffande kommunikationssatelliter att de uteslutande skall hyras ut på kommersiell bas, som en naturlig del av televerkets affärsverksamhet. Televerket kan således inte förpliktas att reservera ett visst antal kanaler för speciellt bruk. Televerket kan inte reglera vad den kapacitet som hyrs används till innehållsmässigt. Man tar emellertid förbehåll för att verksamheten inte strider mot lagar och bestämmelser även utanför televerkets myndighetsområde. Varken televerket eller departementet är av den uppfattningen att medlemsförslaget anger en ändamålsenlig behandling av sakerna.

Norsk rikskringkasting instämmer i att medlemsförslaget tar upp centrala frågor som gäller den framtida medieutvecklingen. Man anser dock att de frågor förslaget ställer mest ändamålsenligt kan behandlas av Europarådet. I yttrandet hänvisas till den europeiska ministerkonferensen i december 1986. Konferensens huvudtema var televisionens framtid i Europa. Nästa ministerkonferens om massmediefrågor kommer att hållas i Stockholm 1988.

Norsk kulturråd konstaterar att förslaget pekar på ett stort område som är oreglerat, men där det finns behov av regler. Kommande regler på området bör gälla för satellitsändningar generellt. Ett nära och bindande internationellt samarbete förutsätts. Kulturrådet har noterat att kulturministrarna i Europarådet nyligen beslöt säkra allmänhetens intresse att motta ett brett urval av TV-program av hög kvalitet, något som skall bidra till den fria opinionsbildningen och den kulturella utvecklingen. Kulturrådet understryker önskemålen i föreliggande medlemsförslag om att mediepolitiken ses som en del av kulturpolitiken. Den europeiska produktionen av televisionsprogram bör säkras plats i sändningarna. En förutsättning är att produktionen kan stärkas väsentligt samtidigt som ett utbyte av program mellan länderna främjas. Då bör även utbildningen för skapande arbete byggas ut. Minst lika viktigt är det att det traditionella kulturlivet stärks. Kulturrådet ber om att man även beaktar möjligheten att införa ett system som säkrar plats inte bara för program av europeiskt ursprung, utan också för det egna landets program och för lokal-TV. En bedömning av det samlade programutbudet på kulturpolitisk grund är till liten nytta om den enskilda tittaren inte har möjligheter att ta emot annat än ett urval av utbudet, t ex på grund av begränsad plats i kabelnätet.

Norsk kabel-tv-forbund ansluter sig till förslaget som står helt i överensstämmelse med förbundets uppfattning om innehållet i de program som skall förmedlas över medlemmarnas kabelnät.

2.5 Svenska remissyttranden

Statens kulturråd finner det angeläget att stöda en inriktning som innebär att programutbudet vid sidan av public service-företagen också präglas av kulturpolitiska principer. Det är naturligt att de i medlemsförslaget aktualiserade behoven tas upp inom ramen för arbetet på en konvention om radio- och TV-sändningar över nationella gränser. Kulturrådet anser att det på detta område finns starka skäl för ett gemensamt nordiskt agerande. Kulturrådet finner det önskvärt att de i medlemsförslaget framförda synpunkterna utreds närmare i samverkan mellan de nordiska regeringarna.

Statens delegation för rymdverksamhet konstaterar att medlemsförslaget i första hand tar upp medie- och kulturpolitiska frågor som ligger utanför delegationens egentliga ansvarsområde. Den pågående utvecklingen mot effektstarkare kommunikationssatelliter innebär att satelliterna kommer att medge individuell mottagning trots att de enligt den internationella radorätten för närvarande definieras som kommunikationssatelliter. Avgränsningen mellan kommunikationssatelliter och direktsändande satelliter synes mot denna bakgrund mindre väl lämpad att ligga till grund för de mediepolitiska åtgärder som medlemsförslaget syftar till. TV-transponderar vid kommunikationssatelliter kan inte köpas eller säljas helt fritt. Intelsat och Eutelsat ställer satellitkapacitet till förfogande i princip endast till

teleförvaltningarna i medlemsländerna. Uthyrningen sker av den enskilda teleförvaltningen och med beaktande av de regler som fastställts i varje enskilt land. Intelsat och Eutelsat har inget direkt inflytande över satelliternas användning för TV-sändningar. Det påpekas i yttrandet att satellitsystemen förväntas fungera på kommersiell basis. Delegationen pekar vidare på att de nordiska länderna är medlemmar i såväl Intelsat som Eutelsat, och att de företräds på regeringsnivå i de högsta beslutande organen. Det måste förutsättas att de principer som nu tillämpas för uthyrning har fastställts inom de två organisationerna med de nordiska ländernas medverkan. De målsättningar som kommer till uttryck i medlemsförslaget synes förutsätta en hantering av programpolitiska principer i ett överstatligt organ. Detta framstår enligt delegationen inte som en framkomlig väg. Det kan även ifrågasättas om organ som Intelsat och Eutelsat skall åläggas att på något sätt göra kultur och mediepolitiska värderingar i sin verksamhet. Framväxten av satellitsystem utanför de två organisationerna gör Intelsat och Eutelsat till helt ointressanta instrument för medie- och kulturpolitiska strävanden. Delegationen fäster uppmärksamhet vid det arbete som har inletts inom Europarådet. Arbetet syftar till att skyndsamt få fram bindande legala instrument avseende programpolitiska principer för gränsöverskridande TV. Arbetet bedrivs med sikte på att vara slutfört under 1987. Samtliga de frågor som aktualiseras i medlemsförslaget kommer enligt delegationen att behandlas i arbetet i Europarådet.

Sveriges radio delar förslagsställarnas uppfattning att ett renodlat kommersiellt synsätt vid uthyrning av kapacitet för sändningar över kommunikationssatelliter kan leda till ett ensidigt utbud med dominerande amerikanskt inslag. Det är skäl att noga följa utvecklingen i Europa och aktivt verka för en förstärkning av den europeiska kulturens och de europeiska programmens ställning i det totala utbudet till TV-hushållen. Som sin principiella inställning anför radion att man ställer sig tveksam till en lösning som ensidigt tar sikte på att genom regler och statliga anvisningar vända en önskad utveckling. Framgångsvägen bör vara att förstärka de nationella TV-företag som med ett uttalat kulturpolitiskt ansvar verkar på statens uppdrag i allmänhetens tjänst och aktivt stimulera till utvidgad europeisk samverkan. Ytterst är det en fråga om de resurser staterna är beredda att ställa till de nationella rundradioföretagens förfogande.

Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd (KLYS) finner att medlemsförslaget helt överensstämmer med den linje KLYS sedan länge bedriver, och tillstyrker därför att den föreslagna rekommendationen avges.

Svensk musik tillstyrker medlemsförslaget. Man framhåller emellertid att man inte stöder tanken om kvoteringar, vare sig i nationella eller internationella massmedia. Utbudet måste styras av kvalitetshänsyn om det skall kunna konkurrera om lyssnarnas och tittarnas uppmärksamhet. Det finns nordiska och europeiska produktioner av mycket god kvalitet

och det gäller att försöka få radio- och TV-stationer att utnyttja dessa i högre grad än för närvarande.

Svenska kommunförbundet framhåller att förändringarna i det lokala kulturlivet med anledning av medieutvecklingen gör medieutbudet till en faktor av avgörande betydelse för inriktningen av den kommunala kultur- och mediepolitiken. Stora delar av de insatser som i dag görs i kommunerna på kulturområdet är utformade med ambitionen att utgöra alternativ till och komplettering av det dominerande massmedieutbudet från USA. Samhörigheten med europeisk kultur är starkt beroende av vad som exponeras i TV. Styrelsen stöder medlemsförslaget som om det förverkligas kan bidra till ökad mångfald i programutbudet. (Till yttrandet har fogats en reservation från de borgerliga ledamöterna i styrelsen).

3. Utskottet

I medlemsförslaget föreslås att de nordiska länderna gemensamt verkar för att säkra en kulturell mångsidighet i det samlade programutbudet i Europa och för att garantera europeiska program en bestämd andel av sändningarna via satellit. I motiveringarna till medlemsförslaget beskriver förslagsställarna den snabba utvecklingen på medieområdet i Europa, och tendenser i utbyggnaden av distributionen av TV-program via satellit.

Kulturutskottet stöder, i likhet med många av remissorganen, de strävanden medlemsförslaget ger uttryck för. Utskottet konstaterar att medlemsförslaget tar utgångspunkt i de kulturpolitiska målsättningarna för ett ökat europeiskt mediasamarbete och att dessa målsättningar överordnas de tekniska lösningarna. Utgående från de synpunkter som har framförts under remissbehandlingen är utskottet emellertid av den uppfattningen att det inte är möjligt att uppnå medlemsförslagets syfte såvitt gäller förslaget att använda bestämmelserna i anslutning till satellitorganisationernas uthyrning av satellitkapacitet. Intelsat och Eutelsat ställer satellitkapacitet till förfogande i princip endast till teleförvaltningarna i medlemsländerna. Uthyrningen sker av den enskilda teleförvaltningen och med beaktande av de regler som fastställs i varje land. Det har vidare under behandlingen framgått att den pågående utvecklingen mot effektstarkare kommunikationssatelliter innebär att satelliterna kommer att medge individuell mottagning trots att de för närvarande definieras som kommunikationssatelliter. En avgränsning mellan kommunikationssatelliter och direktsändande satelliter synes därför inte heller lämpad som grund för de mediepolitiska åtgärder som medlemsförslaget syftar till. Utskottet anser det mot denna bakgrund vara mest ändamålsenligt med en fortsatt aktiv medverkan från de nordiska ländernas sida i det arbete som utförs inom Europarådets ram för att åstadkomma en europeisk konvention om gränsöverskridande TV-sändningar. Det arbete som har inletts av Europarådet väntas ännu under 1987 resultera i ett förslag till konvention. Avsikten är att den

europiska konventionen om gränsöverskridande sändningar bl a skall ta upp generella programpolitiska frågor, regler för skydd av barn och ungdom, en förstärkning av de europeiska programmens ställning, regler för reklam samt bestämmelser om sponsring. Utskottet anser att de nordiska länderna även bör verka för att upphovsrätsfrågorna fortsatt ges stor uppmärksamhet på europeiskt plan för att säkerställa att ett programutbyte inte försvåras av upphovsrättsliga orsaker.

Utskottet vill i anslutning till det pågående arbetet på europeiskt plan även fästa uppmärksamhet vid betydelsen av åtgärder för att möjliggöra starkare satsningar på nordisk och annan europeisk programproduktion. Utskottet hänvisar till Nordiska rådets *rekommendation nr 4/1987* om en nordisk mediefond. Utskottet anser att de nordiska länderna även på europeiskt plan bör ge arbetet på produktionsområdet stor uppmärksamhet och aktivt verka för en förstärkning av de europeiska programmens ställning inom det totala programutbudet. Frågan om eventuella kvoter för europeiska program bör granskas såväl i relation till produktionsresurserna som distributionsmöjligheterna. Utskottet framhåller att en utbyggd produktion av europeiska program av hög kvalitet är av avgörande betydelse för att öka mångsidigheten i de program som förmedlas via satellit. Utskottet finner det därför angeläget att de nordiska länderna verkar för sådana regler på europeiskt plan som ger den europeiska programproduktionen en skälig andel av programutbudet och som därmed även uppmuntrar till ytterligare satsningar på produktion. En förstärkning av de nationella TV-företag som med ett uttalat kulturpolitiskt ansvar verkar i allmänhetens tjänst bidrar även till att upprätthålla ett programutbud av hög kvalitet.

Utskottet betonar att Nordiska ministerrådet aktivt på nordiskt plan bör följa upp de resultat som nås i arbetet med en europeisk konvention och ta nya initiativ för att inom Norden utveckla samarbetet på medieområdet utgående från de krav konventionen kommer att ställa. Utskottet fäster stort avseende vid ett ökat mediesamarbete på europeiskt plan och anser därför även att ministerrådet i fortsättningen kontinuerligt i sina berättelser rörande det nordiska samarbetet bör rapportera om de nordiska ländernas medverkan i mediesamarbetet i Europa.

Då utskottet, som ovan konstaterats, anser att de frågeställningar som tas upp i medlemsförslaget faller inom ramen för det arbete som har inletts på en europeisk konvention om gränsöverskridande TV-sändningar, och då arbetet med denna konvention förs vidare enligt en snabb tidtabell, finner utskottet att åtgärder med anledning av medlemsförslaget bör vidtas redan före Nordiska rådets 36:e session 1988. Utskottet föreslår därför att Nordiska rådets presidium med stöd av artikel 56 Helsingforsavtalet i stället för rekommendation av plenarförsamlingen avger i sagda artikel, andra stycket, avsedd framställning över medlemsförslaget.

Utskottet förutsätter att ministerrådet årligen till Nordiska rådets session i enlighet med artikel 65 Helsingforsavtalet avger meddelande om de åtgärder som har vidtagits med anledning av denna framställan.

Med hänvisning till vad som ovan anförts föreslår utskottet att Nordiska rådets presidium anmodar Nordiska ministerrådet

att verka för att de nordiska länderna aktivt bidrar till att en europeisk konvention om gränsöverskridande TV-sändningar snabbt antas, och att en sådan konvention innehåller regler för skydd av barn och ungdom, regler om europeiskt programinnehåll samt regler för reklam och sponsring av program.

Qaqortoq den 12 augusti 1987

Haakon Blankenborg (A)

Gunnar Björk (c)

Eiður Guðnason (A.)

Thea Knutzen (H)

Förman

Jacob Lindenskov (Jvfl)

Helge Adam Møller (KF)

Barbro Nilsson (s)

Berit Oscarsson (s)

Saara-Maria Paakkinen (Sdp)

Robert Pedersen (S)

Hans Petersson (fp)

Heikki Riihijärvi (Smp)

Mirja Ryyänänen (K)

Riitta Saustamoinen (Kok)

Anders Talleraas (H)

Kåre Øvregard (A)

Medlemsforslag

om kulturpolitisk baserad fördelning av TV-sändare på kommunikationssatelliter, som vänder sig till europeiska kabel-TV-anläggningar

*(Väckt av Bernhardt Tastesen samt Stefán Benediktsson, Dorte Benned-
sen, Eiður Guðnason, Anker Jørgensen, Barbro Nilsson, Berit Oscarsson,
Robert Pedersen, Kaj Poulsen, Reiulf Steen)*

De europæiske lande vil i de kommende år blive tilbudt satellit-tv på to forskellige måder. Dels via de kraftige direkte sendende satellitter (DBS), dels via de svagere kommunikationssatellitter, som almenheden vil modtage via kabelanlæg.

På europæisk plan blev der i 1977 indgået en aftale mellem samtlige lande om fordelingen af frekvenserne til de direkte sendende satellitter (den såkaldte WARC-77 aftale). Herved blev det sikret, at alle lande kom til at råde over 5 tv-kanaler.

Der er ikke indgået tilsvarende aftaler om anvendelsen af kommunikationssatellitterne. Årsagen er først og fremmest, at man tidligere ikke regnede med, at disse satellitter skulle anvendes til at forsyne forbrugerne med tv. Denne forudsætning er imidlertid ændret.

I juni 1982 besluttede den europæiske PTT-organisation Eutelsat nemlig, at den ville leje sendere (de såkaldte transpondere) ud til bl. a. private firmaer, og at de private firmaer, der købte sig sendeplads, kunne anvende den til distribution af overnationalt tv, der fra satellitten blev sendt direkte til europæiske kabelanlæg.

Beslutningen blev i første omgang realiseret ved at sælge plads på Eutelsats satellit F-1, og den medførte, at den internationale organisation Intelsat anlagde en tilsvarende politik. I dag er situationen den, at der på to satellitter findes ialt 14 tv-stationer, hvoraf de 10 ejes af private firmaer. Der kendes planer om yderligere opsendelse af ca. 10 satellitter med omkring ialt 100 tv-sendere. Om alle planer realiseres, er naturligvis usikkert.

Den programpolitik, der er anlagt af de privatejede tv-stationer, er præget af, at stationerne ikke er pålagt nogle kulturpolitiske forpligtelser, og at deres sendevirksomhed ikke er direkte lovreguleret. Hovedindholdet er spillefilm, musikshows og sport, og størstedelen af programmerne er fremstillet i USA.

Det er naturligvis ikke muligt i detaljer at forudse, hvordan denne udvikling vil fortsætte. TV-senderne kan imidlertid købes og sælges som almindelige varer, og de firmaer, der kommer til at kontrollere programindholdet, vil givetvis veksle. Det afgørende er dog, at det alene er forretningsprincipper og ikke kulturpolitiske overvejelser, der bestemmer udviklingen af denne form for tv. Risikoen for at det bliver amerikanske medieselskaber, der i sidste ende kommer til at kontrollere denne del af den europæiske tv-politik, er derfor stor, og tendenser i denne retning kan allerede spores i ejerforholdene for de private selskaber, der sender i dag.

For at få denne udvikling bragt ind under en kulturpolitisk synsvinkel og for at etablere den nødvendige beskyttelse af den europæiske film- og tv-produktion, må man sætte ind på to områder.

For det første må det overvejes, om man kunne pålægge den enkelte tv-station, der sender tv via kommunikationssatellitter til europæiske kabeltv-anlæg, et krav om, at en vis del af programmateriale skal være europæisk produceret. Det vil ellers blive vanskeligt at opretholde en nuanceret og velfungerende europæisk tv-produktion, da de amerikanske programmer jo i Europa kan sælges til dumpingpriser.

For det andet må det overvejes, om selve udlejningen af tv-sendere på satellitter fortsat skal ske alene under hensyn til økonomiske forhold. For at undgå en national og programtypologisk ensidighed (der kan spores i dag), må man i selve afgørelsen af, hvem der skal have lov til at sende, dels tage hensyn til hvilket land, tv-selskabet er tilknyttet, dels til hvilke programtyper, man agter at sende. Målet må være at opnå den maksimale spredning og alsidighed, både nationalt og programtypologisk.

Under henvisning til ovenstående henstiller vi,

at Nordisk Råd anbefaler de nordiske landes regeringer at arbejde for at de fremtidige beslutninger om at udleje tv-sendere på kommunikationssatellitter, der henvender sig til europæiske kabelanlæg eller almenheden i flere europæiske lande, sker på grundlag af kulturpolitiske principper, der dels sikrer en kulturel alsidighed i det samlede programudbud over Europa, dels garanterer europæisk-producerede programmateriale en given andel af udsendelserne fra den enkelte tv-sender.

Helsingør, den 10. november 1986

Bernhardt Tastesen (S)

Stefán Benediktsson (Bj.)

Dorte Bennedsen (S)

Eiður Guðnason (A.)

Anker Jørgensen (S)

Barbro Nilsson (s)

Berit Oscarsson (s)

Robert Pedersen (S)

Kaj Poulsen (S)

Reiulf Steen (A)

Kommunikationsutskottets betänkande

över medlemsförslag om utvidgat samarbete mellan djurparker på Nordkalotten och i Kvarkenområdet i turistfrämjande syfte

(Medlemsförslaget väckt av Margit Hansen-Krone och Elsi Hetemäki-Olander m. fl., se s. 630

Remissyttranden, se supplement)

Till kommunikationsutskottet har hänvisats medlemsförslag A 787/t om ett utvidgat samarbete mellan djurparker på Nordkalotten och i Kvarkenområdet i turistfrämjande syfte. Förslaget har behandlats vid utskottets möten den 29–30 januari 1987 i Stockholm, den 22–23 februari 1987 i Helsingfors, den 17–19 augusti i Göteborg och den 10 november 1987 i Åbo.

1. Medlemsförslaget

I medlemsförslaget som väckts av Margit Hansen-Krone och Elsi Hetemäki-Olander samt Tytti Isohookana-Asunmaa, Paavo Lipponen och Sep-po Peltari hemställs

att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att undersöka på vilket sätt det etablerade samarbetet mellan djurparkerna i Bardu, Lycksele och Ranua kan utnyttjas och stimuleras för att främja turismen på Nordkalotten och i Kvarkenområdet.

Förslagsställarna erinrar om en ny samarbetsform som nyligen har etablerats genom ett samarbetsavtal som djurparkerna i norska Bardu, svenska Lycksele och finska Ranua kommuner har undertecknat. Där framför djurparkerna en stark viljeyttring om att bl. a. sträva till att utveckla turismen mellan respektive områden samt utöva ett triangelsamarbete som omfattar en skandinavisk djurpark kallad "Scandinavian Polar Zoo". Ytterligare syftar detta samarbete till att förbättra sysselsättningen på Nordkalotten och i Kvarkenområdet.

Vidare erinrar förslagsställarna om medlemsförslag A 713/k om ett "Polar Zoo" på Nordkalotten, som Nordiska rådet tog avstånd från eftersom det inte ansågs finnas behov för en ny djurpark på Nordkalotten.

Rådet ansåg det dock naturligt att med tanke på de regionala intressen som finns bygga ut samarbetet mellan de existerande djurparkerna.

Förslagsställarna påpekar att det är viktigt att turisterna har klara och tydliga mål för sina resor och att de kan följa en på förhand uppgjord resplan, baserad på god information om attraktiva resmål, ett gott vägnät samt tillgängliga hotell och olika sportcentra m. m. längs resrutten. Detta anses kunna bidra till att öka attraktionsnivån för ett besök för att stifta bekantskap med den miljö som är specifik för norra Skandinavien.

Djurparkernas samarbete anses också kunna leda till uppkomsten av en "djurparksrutt", vilken ytterligare skulle kunna öka den så viktiga turistströmmen mellan länderna och leda till förlängning av turistsäsongen och utjämning av säsongvariationerna.

2. Remissbehandlingen

Vid sitt möte i Stockholm den 28–29 januari 1987 beslöt Nordiska rådets presidium att medlemsförslaget skulle hänvisas till rådets kommunikationsutskott samt att det skulle undergå remissbehandling.

Medlemsförslaget har sedan behandlats i vanlig ordning och sänts ut på remiss med remisstid till den 1 juni 1987.

Följande remissvar har inkommit:

Norden

- Nordkalottkommittén
- Kvarkenrådet
- Nordisk Kollegium for Vildtforskning (NKV)

Danmark

- Zoologisk Have
- Danmarks Turistråd
- Industriministeriet
- Danmarks Naturfrednings Forening

Finland

- Länsstyrelsen i Uleåborgs län
- Länsstyrelsen i Lapplands län
- Centralen för turistfrämjande

Island

Eftersom medlemsförslaget inte ansågs ha någon relevans i Island blev det inte sänt ut på remiss där.

Norge

- Norsk sameråd
- Landbruksdepartementet
- Norges dyrebeskyttelsesforbund
- Troms fylkeskommune

Sverige

- Stiftelsen Skansen
- Sveriges turistråd
- Länsstyrelsen i Norrbottens län
- Lycksele kommun
- Svenska djurskyddsföreningen
- Länsstyrelsen i Västerbottens län
- Svenska turistföreningen
- Sveriges ornitologiska förening
- Sveriges djurskyddsföreningars riksförbund
- Statens naturvårdsverk
- Svenska naturskyddsföreningen

*2.1. Remissinstanser som stödjer medlemsförslaget**Norden*

- Nordkalottkommittén
- Kvarkenrådet

Danmark

- Zoologisk Have
- Danmarks Turistråd
- Industriministeriet
- Danmarks Naturfrednings Forening

Finland

- Länsstyrelsen i Uleåborgs län
- Länsstyrelsen i Lapplands län
- Centralen för turistfrämjande

Norge

- Norsk sameråd
- Lantbruksdepartementet
- Troms fylkeskommune

Sverige

- Länsstyrelsen i Norrbottens län
- Lycksele kommun
- Svenska djurskyddsföreningen

- Länsstyrelsen i Västerbottens län
- Statens naturvårdsverk

Nordkalottkommittén erinrar om det samarbetsavtal som finns mellan de ifrågavarande djurparkerna, som närmast specialiserar sig på arktiska djurarter. Kommittén understödjer detta samarbetsavtal och anser det vara en grundval för att djurparkerna skall kunna skapa en egen, varandra kompletterande profil med specifika arrangemang för verksamheten och därmed skapa förutsättningar för ett verkligt samarbete.

Kommittén anser att ett rätt uppbyggt samarbete djurparkerna emellan medverkar till att öka Nordkalottens turistiska attraktion och särprägel samt förlänger turistsäsongen och utjämnar säsongvariationerna. Vidare anses att marknadsföring borde ske under gemensam slogan och som en del av det redan etablerade marknadsföringsarbetet på Nordkalotten, t. ex. i anknytning till "Top of Europe"-kampanjen.

Kvarkenrådet understryker att eftersom medlemsförslaget behandlar djurparkerna på Nordkalotten och i Kvarkenområdet skulle det vara naturligt att Kvarkenområdets största djurpark i Ähtäri också beaktas i förslaget. Det poängteras att djurparkerna i Lycksele och Ähtäri sedan länge har ett konkret och aktivt samarbete, vilket ytterligare har fördjupats och konkretiserats genom att kommunerna blivit vänorter samt genom det regionalpolitiska projektet "Inlandsturism", som ekonomiskt stöds av Nordiska ministerrådet via NÄRP/Kvarkenrådet. Enligt Kvarkenrådets uppfattning är det skäl att noga överväga behovet av undersökande insatser från ministerrådet, eftersom samarbetet fungerar väl och dessutom stöds av samarbetsavtal och vänortssamverkan.

Med hänsyn till detta tillstyrker Kvarkenrådet medlemsförslaget, förutsatt att insatserna konkretiseras kring t. ex. gemensamma marknadsföringsåtgärder samt även omfattar djurparken i Ähtäri.

Zoologisk Have i Danmark och *Danmarks Turistråd* tillstyrker förslaget utan ytterligare kommentarer.

Danmarks Naturfrednings Forening tillstyrker medlemsförslaget och *Industriministeriet* i Danmark stödjer förslaget utan kommentarer.

Centralen för turistfrämjande i Finland påpekar att förslagets syfte speciellt kan uppnås genom att grunda den i förslaget nämnda "turistrutten". Till denna rutt anses kunna knytas även andra sevärdheter samt inkvarterings- och förplägningsstjänster, så att en mångsidig försäljningsbar reseprodukt uppstår. Slutligen förklarar Centralen för turistfrämjande sig beredd att delta i marknadsföringen av en sådan produkt.

Länsstyrelsen i Lapplands län i Finland understryker att en väsentlig del av djurparkernas samarbetsavtal är trygghandet av hotade djurarter samt skapandet av vetenskapligt forskningssamarbete mellan de nordliga universiteten i Uleåborg, Umeå och Tromsø.

Det konstateras att det inte finns anledning att öka antalet djurparker på Nordkalotten utan att det är viktigare att koncentrera sig på att utveckla de förefintliga parkerna. Det anses därför att man bör intensifiera samarbetet mellan dessa och befästa deras ställning som skandinaviska djurparker. Länsstyrelsen betonar vikten av att de näringspolitiska synvinklarna beaktas då saken förs vidare och att samarbetet utreds vidare.

Länsstyrelsen i Uleåborgs län i Finland hoppas att förslaget kommer att leda till snabba och praktiska åtgärder. Ytterligare konstateras att även om förslaget är turismbetonat borde man ha i minnet forskningens möjligheter och behov.

Landbruksdepartementet i Norge erinrar om de regionalpolitiska problemen i de nordliga delarna av Finland, Norge och Sverige samt att en rad politiska beslut redan har verkställts för att ändra denna negativa samhällsutveckling. Det konstateras att utvecklingen av turismen är en central politisk målsättning i Norge och att intensifieringen av det samarbete som redan finns mellan djurparkerna i Bardu, Lycksele och Rauna därför är viktig.

Norsk sameråd menar att en djurpark kunde bli en naturlig del av näringslivet i området samtidigt som detta inte skulle ha negativ inverkan på arbetet att stärka samiskt kulturliv och samisk identitet. Det förutsättes dock att djurparken inte blir så arealkrävande att det skapar problem för rennäringen.

Troms fylkeskommune i Norge betonar de fackliga och pedagogiska sidorna av djurparkernas samarbete. Det påpekas att ett sådant samarbete kunde verka för utveckling av veterinärtjänster med tonvikt på forskning och praktisk utprovning av veterinärmedicin samt upprättande av en genbank för utrotningshotade djurarter. Vidare erinras om de positiva regionalpolitiska effekter som samarbetet kan bidra till.

Statens naturvårdsverk i Sverige konstaterar att naturvårdsverkets policy är att alla landets djurarter skall finnas i naturen även i framtiden. Det innebär att framför allt åtgärder bör vidtas för att möjliggöra djurarternas fortlevnad i det fria. Naturvårdsverket har emellertid inget emot att särskilda djurparker inrättas, under förutsättning att de arrangeras och drivs i enlighet med de föreskrifter lantbruksstyrelsen utfärdar.

Vad beträffar det turismfrämjande samarbetet anses att även andra än de i medlemsförslaget nämnda djurparkerna bör kunna delta i detta.

Länsstyrelsen i Västerbottens län i Sverige konstaterar att enligt uppgifter från Lycksele djurpark har samarbetsavtalet mellan de i förslaget nämnda djurparkerna inte lett till något konkret samarbetsprojekt. Där emot finns ett etablerat samarbete i flera betydelsefulla frågor mellan djurparkerna i Lycksele och Ähtäri. Det anses därför viktigt att Ähtäri inlemmas i det tänkta samarbetet mellan de berörda djurparkerna.

Vidare stödjer länsstyrelsen förslagsställarnas uppfattning om vikten av

ett väl utvecklat samarbete för turism och andra ändamål mellan djurparkerna på Nordkalotten och i Kvarkenområdet.

Svenska djurskyddsföreningen anser ett utbyggt samarbete mellan djurparkerna på Nordkalotten och i Kvarkenområdet väl motiverat.

Lycksele kommun i Sverige ställer sig bakom förslaget, förutsatt att även Ähtäri djurpark ingår i samarbetet mellan de nämnda djurparkerna.

Länsstyrelsen i Norbottens län i Sverige ser positivt på förslaget och hänvisar till Nordkalottkommitténs yttrande som anses väl avspegla länsstyrelsens ställningstagande.

2.2 Remissinstanser som inte tar ställning till medlemsförslaget

Norden

- Nordisk Kollegium for Vildtforskning (NKV)

Sverige

- Svenska turistföreningen
- Sveriges djurskyddsföreningars riksförbund
- Svenska naturskyddsföreningen

Nordisk Kollegium for Vildtforskning hänvisar till att förslaget inte har några viltbiologiska aspekter och anser sig sakna kompetens att yttra sig över hur samarbetet mellan nämnda djurparker kan utnyttjas och stimuleras för att främja turismen.

Svenska turistföreningen anser det värdefullt med ett ökat samarbete mellan de nordiska länderna på turistområdet men anser sig sakna kompetens för att bedöma vad samarbetet mellan djurparkerna kan betyda för att främja turismen inom de berörda områdena.

Sveriges djurskyddsföreningars förbund anser sig inte kunna bedöma i vad mån förslagets syfte kan uppnås genom det föreslagna samarbetet och *Svenska naturskyddsföreningen* avstår från att yttra sig i ärendet.

2.3 Remissinstanser som ställer sig negativa till medlemsförslaget

Norge

- Norges dyrebeskyttelsesforbund

Sverige

- Stiftelsen Skansen
- Sveriges turistråd
- Sveriges ornitologiska förening

Stiftelsen Skansen i Sverige menar att ett utvidgat samarbete dessa tre djurparker emellan måste betraktas som positivt, inte minst på områdena utbildning och forskning, men anser det tveksamt om detta samtidigt automatiskt gagnar turismen. För att en "djurparksrutt" skall bli attraktiv anser stiftelsen emellertid att det krävs att parkerna specialiserar sig inbör-

des i helt annan omfattning än vad som framgår av hittills framlagda planer.

Sveriges turistråd anser att medlemsförslaget inte är av sådan dignitet att det bör tas upp i Nordiska ministerrådet.

Sveriges ornitologiska förening konstaterar att vilda djur inte bör hållas i fångenskap. Föreningen driver dock ingen verksamhet för att motarbeta djurparker. Den är medveten om att det finns positiva faktorer, men betonar djurparkernas negativa sidor speciellt vad gäller dålig kontroll av fritt flygande fåglar.

Norges dyrebeskyttelsesforbund är helt emot djurparker och hänvisar till norska lagar i det hänseendet.

3. Utskottet

Kommunikationsutskottet har diskuterat de inkomna remissvaren och de resonemang som ligger bakom ställningstagandena.

Utskottet menar att det föreslagna samarbetet skulle kunna innebära en gynnsam utveckling av turismen på Nordkalotten och i Kvarkenområdet. Dock påpekas att om djurparkerna skall bli attraktiva för turister, måste samarbetet utvecklas på så sätt att varje djurpark har något speciellt att bjuda på – något som inte finns i andra djurparker inom de anförda områdena – och därmed komplettera varandra. Om det lyckas är utskottet övertygat om att samarbetet kan få positiva följder för den regionala utvecklingen i form av ökad sysselsättning inom turismen.

Utskottet vill också erinra om de sidoeffekter för hela området som samarbetet kan få. Dit hör t. ex. utökade veterinärtjänster, utveckling av den veterinärmedicinska forskningen och en större allmän förståelse för naturen och de utrotningshot som hänger över vissa arktiska djurarter. Samarbetet kan även vara ett led i skolsamarbetet.

Några av remissinstanserna erinrar om det redan etablerade samarbetet mellan djurparkerna i Lycksele i Sverige och Ähtäri i Finland, ett samarbete som fördjupats genom att kommunerna är vänorter och genom det regionalpolitiska projektet "Inlandsturism", som ekonomiskt stöds av Nordiska ministerrådet. Samma remissinstanser föreslår också att djurparken i Ähtäri inkluderas i förslaget.

Utskottet instämmer i dessa åsikter och vill medverka till att det redan etablerade samarbetet över de nordiska gränserna förstärks och intensifieras.

Vad beträffar marknadsföringen av djurparkerna anser utskottet att denna lämpligast kunde skötas genom det regionala samarbetet på Nordkalotten och i Kvarkenområdet.

Kommunikationsutskottet, som vid sina överväganden har tagit hänsyn till de resonemang som förs i remissvaren, hänvisar till det ovan anförda och föreslår,

att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att undersöka på vilket sätt det etablerade samarbetet mellan djurparkerna i Bardu, Lycksele, Ranua och Ähtäri kan utnyttjas och stimuleras för att främja turismen på Nordkalotten och i Kvarkenområdet.

Åbo den 10 november 1987

Óli P Guðbjartsson (B)

Margit Hansen-Krone (H)

Olof Jansson (ÄC)

Ragna Berget Jørgensen (A)

Wiggo Komstedt (m)

Ole Gabriel Ueland (Sp)

J.K. Hansen (S)

Birgitte Husmark (SF)

Elver Jonsson (fp)

Sakari Knuutila (Sdp)

Peder Sønderby (V)

Olle Östrand (s)

Medlemsförslag

om ett utvidgat samarbete mellan djurparker på Nordkalotten och i Kvarkenområdet i turistfrämjande syfte

(Väckt av Margit Hansen-Krone och Elsi Hetemäki-Olander samt Tytti Isohookana-Asunmaa, Paavo Lipponen och Seppo Peltari)

I och med att kommunikationsnätet förbättrats och att nya, utvidgade turistcentra upprättats på Nordkalotten och i Kvarkenområdet har förutsättningarna för såväl den nordiska som den internationella turismen avsevärt förbättrats. Nya sevärdheter har tillkommit och småindustri som är till för att täcka turismens behov har vuxit upp delvis som en följd av det gränskommunala samarbetet mellan Norge, Sverige och Finland.

En ny samarbetsform har nyligen etablerats genom ett samarbetsavtal som djurparkerna i norska Bardu, svenska Lycksele och finska Ranua kommuner undertecknat. I samarbetsöverenskommelsen framför djurparkerna i dessa kommuner en stark viljeyttring om att bl. a. sträva till att utveckla turismen mellan respektive områden samt utöva ett triangelsamarbete som omfattar en skandinavisk djurpark kallad "Scandinavian Polar Zoo".

Samarbetet mellan djurparkerna i ovannämnda kommuner har även tidigare aktualiserats i Nordiska rådet då ett medlemsförslag om ett "Polar Zoo" på Nordkalotten (A 713/k) väcktes. Detta medlemsförslag tog upp frågan om utbildning och forskning som en samarbetsform mellan djurparkerna. Vid behandlingen av medlemsförslaget tog rådet avstånd från tanken att grunda en helt ny djurpark på Nordkalotten. Rådet ansåg det dock naturligt att man med tanke på de regionala intressen som finns bygger ut detta samarbete. Ett utvidgat samarbete är av stort nordiskt intresse. Rådet ansåg också att det, med beaktande av de intressen som finns på turistområdet, fanns motiv för att föra arbetet med ett "Polar Zoo" vidare.

Triangelsamarbetet som djurparkerna nu gått in för sträcker sig långt utöver det samarbete som man i ett tidigare skede hade tänkt sig. Syftet med djurparkernas samarbete är till en del att öka turismen och på detta sätt även förbättra sysselsättningen på Nordkalotten och i Kvarkenområdet. Det är viktigt att turisterna har klara och tydliga mål för sina resor och att de kan följa en resplan som man på förhand kunnat bygga upp, baserad på god information om både attraktiva resmål och ett gott vägnät som beaktar tillgängliga hotell, olika sportcentra m. m. längs resrutten. Detta bidrar till att öka attraktionsnivån för ett besök för att stifta bekantskap

med en miljö som är specifik för norra Skandinavien. Djurparkernas samarbete kan också leda till uppkomsten av en "djurparksrutt" som skulle öka den så viktiga turistströmmen mellan länderna och leda till turistsäsongens förlängning och säsongvariationens utjämning.

Som helhet torde man kunna utgå från att det nyetablerade samarbetet mellan djurparkerna i Bardu, Lycksele och Ranua kommer att leda till att samarbetet på kommunal nivå utvidgas och sysselsättningen förbättras på Nordkalotten och i Kvarkenområdet.

Med hänvisning till vad som ovan anförts hemställes,

att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att undersöka på vilket sätt det etablerade samarbetet mellan djurparkerna i Bardu, Lycksele och Ranua kan utnyttjas och stimuleras för att främja turismen på Nordkalotten och i Kvarkenområdet.

Oslo och Helsingfors den 12 december 1986

Margit Hansen-Krone (H) *Elsi Hetemäki-Olander (Kok)*

Tytti Isohookana-Asunmaa (K) *Paavo Lipponen (Sdp)*

Seppo Peltari (K)

Ekonomiska utskottets betänkande

över medlemsförslag om en plan för ett kärnkraftsfritt Norden

(Medlemsförslaget väckt av Johan Buttedahl m. fl., se s. 642

Remissyttranden, se supplement)

Økonomisk utvalg har mottatt ovenstående medlemsförslag til behandling. Utvalget har behandlet medlemsförslaget på sine møter 11.–12. august og 10. november 1987.

I. Sammendrag av medlemsförslaget

Bakgrunn

Forslagsstillerne viser til seminaret "Energi i Norden" som ble arrangert av Nordisk Råds Sosial- og miljøutvalg og Økonomisk utvalg i 1981. Seminaret ble senere fulgt opp av tre medlemsforslag. På dette grunnlag ble fem rekommandasjoner antatt på energi- og miljøområdet ved Nordisk Råds 32. sesjon i 1983. Parallelt med rådsinitiativene antok Nordisk Ministerråd en plan for det nordiske energisamarbeidet. Nevnt blir de to nordiske samarbeidsorganene Nordel og Nordisk kontaktorgan for atomenergi.

Kjernekraftverk i Sverige og Finland

Reaktorulykken i Tjernobyl innebar enda en bekreftelse på den store risiko som er forbundet med anvendelse av kjernekraft. Tross den geografiske avstanden fikk ulykken omfattende konsekvenser ikke minst i de nordiske land. Risikoen ved kjernekraftanlegg er av mange slag, både umiddelbare og langsiktige. I tillegg kommer alle problem som er knyttet til behandling og forvaring av det høyaktive avfallet, uttjente anlegg m. m.

Av de nordiske land har Sverige det mest omfattende kjernekraftprogrammet. Som et resultat av folkeavstemningen i 1980 er det fattet en prinsippbeslutning om avvikling av alle kjernekraftanlegg senest år 2010. Energirådet har forsøkt å belyse under hvilke omstendigheter det skulle være mulig med en raskere avvikling. Etter en vanlig remissbehandling av energirådets materiale kommer forhandlinger til å finne sted mellom de

politiske partiene om en raskere avvikling. Finland har besluttet å inntil videre legge planene om ytterligere utbygging av kjernekraft på is. Det er også i Finland framført krav om en total avvikling av kjernekraften. Norge, Danmark og Island har ingen kjernekraftanlegg. Det finnes heller ingen planer om å bygge slike anlegg.

Norden er rikt utrustet hva gjelder egne energikilder. Utover vannkraft samt olje- og gassforekomstene finns det store uutnyttede muligheter for å anvende seg av skogsbrense, torv m. m. Nordiske industriforetak ligger dessuten fremst når det gjelder utviklingen av ny teknikk m. h. t. varmegjeller, vindkraft, solenergi m. m. På denne bakgrunn er det, etter forslagsstillernes oppfatning, uforsvarlig å holde fast ved en fortsatt anvendelse av kjernekraft. Planleggingen på energiområdet bør istedet innrettes på å skape et kjernekraftfritt Norden. Dette skulle være det beste bidraget til en verden med renere miljø, tryggere mennesker og fredelige forhold mellom nasjonene.

Medlemsforslaget munner ut i en henstilling om at Nordisk Råd rekommanderer de nordiske lands regjeringer om raskt å la utarbeide en nordisk plan for avvikling av all kjernekraft i Norden med sikte på en total, forsert avvikling.

2. Forslagets remissbehandling

Medlemsforslaget har vært sendt på en remissrunde. Remissvar er motatt fra følgende myndigheter, organisasjoner og institusjoner:

Nordiske

Nordisk kontaktorgan for atomenergispørsmål
Nordel
De nordiske industriforbunds fellesorgan

Danske

Miljøministeriet
Energiministeriet
Reel Energi Oplysning
WWF (Verdensnaturfonden) – Danmark
Energibevægelsen OOA
Naturfredningsforeningen

Finske

Handels- og industriministeriet
Miljöministeriet
Industrins Centralförbund
Statens tekniska forskningscentral
Energiekonomiska Föreningen

Islandske

Statens energistyrelse
Naturvernsrådet

Norske

Den norske Regjering
Institutt for energiteknikk

Svenske

Statens vattenfallsverk
Statens naturvårdsverk
Statens energiverk
Statens strålskyddsinstitut
Statens kärnkraftsinspektion
Energiforskningsnämnden
Folkkampanjen mot kärnkraft-kärnvapen

*Remissinstanser som støtter medlemsforslaget**Danske*

Energibevægelsen OOA slutter seg til forslagsstillernes oppfatning om at det er uforsvarlig å holde fast ved en fortsatt bruk av kjernekraft. OOA er også enig i at planleggingen på energiområdet i Norden bør rettes inn på å skape et kjernekraftfritt Norden. Energiplanen skal redegjøre for den raskest mulige avvikling av atomkraft med hovedvekten lagt på energiøkonomisering og anvendelse av lokale og vedvarende energikilder samt naturgass. OOA oppfordrer om at forslaget også skal inneholde en separat rekommendasjon til den svenske regjering om å starte avviklingen av den svenske atomkraft med lukking av Barsebäcks to reaktorer NU.

Naturfredningsforeningen støtter en revisjon av energipolitikken, herunder forslaget om avvikling av kjernekraft. Foreningen mener det må satses vesentlig mer på energibesparing og utbygging av vedvarende energi.

Islandske

Naturvernsrådet mener det er klart at til tross for fullkomment teknisk utstyr og mange sikkerhetsforanstaltninger er det ikke mulig å hindre ulykker som dem i Harrisburg og Tjernoby. Forurensningen tar ikke hensyn til landegrenser og det oppstår store problemer ved behandling og oppbevaring av radioaktivt avfall. Den fare, som mennesker og miljø utsettes for, kan langt fra oppveies av gevinsten ved anvendelse av atomkraft.

Norske

Den norske Regjering uttaler at det er norsk politikk ikke å ta i bruk atomenergi i landets energiforsyning. Regjeringen vil føre denne linje videre og ser det som en fordel om de nordiske land kan samarbeide om å fremme en mest mulig effektiv energibruk i alle sektorer og utvikle miljømessig sunne og økonomisk brukbare alternativer som gjør kjernekraft overflødig. Det svenske prinsippvedtak om å avvikle kjernekraftverkene innen år 2010 ses som et viktig skritt i denne retning. Med utgangspunkt i våre betydelige petroleumsressurser er norske myndigheter innstilt på et energipolitisk samarbeide med andre nordiske land med sikte på å gjøre landene uavhengig av kjernekraft i energiforsyningen. Regjeringen vil samtidig understreke uttalelsen fra Verdenskommisjonen for miljø og utvikling om at bruk av atomenergi bare lar seg forsvare hvis det finnes holdbare løsninger på de nåværende uløste problemer som den skaper.

Svenske

Folkkanpanjen mot kärnkraft-kärnvapen viser til sin uttalelse om utredningen "Efter Tjernoby, DSI 1986:11". I denne uttalelsen trekkes konklusjoner som taler for umiddelbar avvikling av kjernekraft.

Remissinstanser som ikke støtter medlemsforslaget

Nordiske

Nordels oppfatning er at kjernekraften i Norden har påvist gode resultater med hensyn til økonomi, sikkerhet og miljø. De finske og svenske reaktorene hører til de beste i verden. Tjernoby-ulykken forårsaket imidlertid at man i flere land på ny overveide anvendelsen av kjernekraft innen elproduksjonen. Dette har ledet til ulike vurderinger av kjernekraften også i de nordiske land. Erstatning av nåværende kjernekraft og samtidig dekning av veksten i elforbruket med andre kjente former for elproduksjon er en omstrukturering som kommer til å forårsake store problem og kan derfor ikke forseres. På grunn av de ulike oppfatningene i Norden, anser Nordel at spørsmålet om nedlegging av kjernekraft for en stor del er en landspolitisk sak og mener Nordisk Råd bør ta saken opp med hvert enkelt land.

De nordiske industriforbunds fellesorgan peker på at den økende elanvendelsen i industrien er et felles fenomen i alle de nordiske land. En forutsetning for at industrien skal kunne utvikles er en sikker energiforsyning til rimelige priser. Flere nordiske land risikerer innen kort tid å få problemer med eltilgangen. I en slik situasjon er import fra andre nordiske land intet alternativ. Det blir da viktigere enn noen gang at de enkelte land sikrer sitt eget elbehov. De nordiske industriforbundene anser at anvendelse av kjernekraft og energiplanlegging først og fremst er et nasjonalt spørsmål. Det mellomstatlige samarbeidet er nødvendig for miljøspørsmål

og for å skape forutsetningene for samarbeidet mellom foretak. Det er viktig at samarbeidet utvikles slik at de nordiske lands ressurser i elproduksjonen anvendes så effektivt som mulig. En energiplan på nordisk nivå skulle, ifølge industriforbundene, bli byråkratisk og minske effektiviteten i energisystemet.

Danske

Reel Energi Oplysning mener forslaget om et kjernekraftfritt Norden er miljømessig og økonomisk uforsvarlig.

Finske

Handels- og industriministeriet viser til at det i Finland er tilsatt en komité som skal utrede fordeler og ulemper ved ulike energikilder. Noen nye beslutninger av større betydning kommer neppe til å bli fattet om anvendelse av kjernekraft innen disse utredninger blir ferdig. Samnordiske utredninger om alternative utviklingslinjer på lang sikt innen hele Norden vil være mer interessant enn utredninger som bare henfører seg til en energikilde.

Industrins Centralförbund viser til synspunktene fra De nordiske industriforbunds fellesorgan og behandler i sitt nasjonale remissvar kjernekraftens rolle i den finske elforsyningen fra industriens synsvinkel. Centralförbundet mener det ikke finnes noen grunn til å utarbeide planer for avvikling av kjernekraft i Finland. Fra en nasjonal synsvinkel vil avviklingen innebære unødige bygge- og driftskostnader hvilket leder til økte elpriser for private konsumenter og industrien. I stedet er det riktig å organisere elproduksjonen så økonomisk og miljøvennlig som mulig også i framtiden.

Statens tekniska forskningscentral konstaterer at ulykker av det slag som inntraff i Tjernobyl er helt utelukket i en lett vannsreaktor. Alle reaktorer avsett for energiproduksjon i Norden er av denne type. Ulykker av den type som fant sted i Harrisburg er derimot tenkbare og det radioaktive utslipp kan bli verre. Risiko for en slik ulykke i Norden er imidlertid meget liten. I motsetning til hva som anføres i medlemsforslaget er ikke Finland rikt utrustet med egne energikilder. Bl. a. miljøproblemer i forbindelse med energiproduksjon blir omtalt. Det framføres at kjernekraften bidrar til et renere miljø ved at den delvis erstatter fossile brensler. Forskningscentralen ser ingen rasjonelle årsaker til den raske avviklingen av kjernekraft som her foreslås. Derimot er det grunn til å utvide forskningssamarbeidet med sikte på energiproduksjonens sikkerhet og miljøvirkninger både når det gjelder kjerneenergi og andre energikilder.

Energiekonomiska Föreningen peker på at behovet for elenergi fortsetter å øke. De nordiske kjernekraftverk har vist seg å være meget driftssikre. Föreningen er overbevist om at kjernekraftens miljøpåvirkninger og sikkerhetsrisiko er på et meget lavt nivå. Om de allerede konstruerte kjernekraftverk avvikles og kompenseres med andre former for produk-

sjon, blir de økonomiske tapene meget store. Spørsmål som gjelder kjernekraft er mer eller mindre internasjonale. Man kan stille spørsmål ved om Nordisk Råd er det rette forum for å fatte beslutninger eller ta initiativ på områder som har eller kan ha vesentlige virkninger på et lands energipolitikk og økonomiske konkurransekraft på verdensmarkedet.

Islandske

Statens energistyrelse peker på at i de nordiske land finnes kun kjernekraftverk i Sverige og Finland. Det vises til at det i Sverige pågår en rekke utredninger angående forutsetningene for en avvikling av kjernekraften i Sverige før 2010. Når det gjelder de bekymringer man har gitt uttrykk for fra dansk side vedrørende Barsebäck mener Energistyrelsen denne spesielle sak best løses ved bilaterale dansk-svenske forhandlinger. Det konstateres at etter Tjernobylylykken ble planer om ytterligere utbygging av kjernekraft i Finland lagt på is. Dette viser, ifølge Energistyrelsen, at de finske myndigheter på en ansvarlig måte har tatt konsekvensen av ulykken.

Svenske

Vattenfall mener forslaget er basert på feilaktige oppfatninger om kjernekraften. I følge Vattenfall er den svenske kjernekraften sikker, miljøvennlig og økonomisk. For Sveriges del har kjernekraftspørsmålene blitt inngående behandlet av energirådet under ledelse av energiministeren. Vattenfall har uttalt seg om det materialet som ble overlevert fra energirådet til regjeringen. I uttalelsen ble det bl.a. pekt på at avviklingen av kjernekraft bør skje så nær som mulig det av riksdagen besluttede tidspunkt 2010 samt at tidligere avvikling av kjernekraften vil innebære meget store kostnader for samfunnet og ikke gi samme muligheter for utvikling av ny miljøvennlig energiteknikk. Vattenfall ser ingen grunn til svenske initiativ for avvikling av den finske kjernekraften.

Statens energiverk mener det finnes store fordeler med et intensivt nordisk samarbeid angående miljø- og energispørsmål. Verket ser derfor gjerne en økt utveksling av informasjon og erfaringer innen Nordisk Råd. Det vises i uttalelsen til det pågående nordiske samarbeidet på elområdet og til egne utredninger i Sverige og Finland. Under henvisning til dette ser en ikke at ytterligere vinst vil kunne oppnås gjennom en felles nordisk plan for avvikling av kjernekraft. For at en reaktor skal kunne tas ut av drift kreves en alternativ energitilførsel og dette forhold utgjør en naturlig grunn for planarbeidet i det enkelte land.

Øvrige remissvar

Nordiske

Nordisk kontaktorgan for atomenergispørsmål (NKA) peker på at uansett på hvilket tidspunkt nedlegging av kjernekraftverk blir aktuell i Nor-

den vil det under alle omstendigheter være en lang periode, hvor radioaktivt materiale må håndteres, transporteres og lagres. Derfor vil tilgjengeligheten av kompetente personer være av avgjørende betydning både når det gjelder driftsmessige forhold ved avvikling og avfallshåndtering, og når det gjelder kompetansen hos sikkerhetsmyndighetene i de enkelte land. Forøvrig nevnes NKAs virksomhet når det gjelder kjernekraftens avfallshåndtering samt effekter på miljø og omgivelse. Det vises også til at NKA har lagt fram forslag til et nytt radioøkologiprogram.

Danske

Miljøministeriet og Energiministeriet viser i en felles uttalelse til at det danske Folketing som kjent har besluttet at kjernekraft ikke skal inngå i den danske energiplanlegging. Den danske regjering anmodet i juni 1986 den svenske regjering om å lukke Barsebäck-verket. Begrunnelsen var at verket med dets beliggenhet nær den danske hovedstad utgjør en alvorlig trussel mot det danske samfunn og skaper frykt i store deler av den danske befolkning. Fra dansk side har man ingen innvendinger mot en eventuell avvikling av kjernekraft i Norden. Det bemerkes avslutningsvis at forslaget ikke vil bidra til løsning av de problemer som er knyttet til fjerning av det radioaktive avfall som allerede eksisterer i de nordiske land.

WWF (Verdensnaturfonden) – Danmark – er bekymret over den fortsatt uhemmede vekst i energiforbruket. Problemet er å finne løsninger på hvordan det stigende energiforbruk skal begrenses samtidig som det blir sørget for at den energi vi anvender blir så ren og uskadelig som mulig.

Finske

Miljöministeriet anfører at en gjennomføring av medlemsforslaget innebærer at det nesten bare er Finlands energipolitikk som blir vurdert. Det blir i denne forbindelse vist til at Island, Norge og Danmark ikke anvender kjernekraft og at saken har vært underlagt omfattende utredning i Sverige samt at det finnes flere betydelige kjernekraftverk i Europa som ligger utenfor Norden. Målsettingen i medlemsforslaget blir derfor uklar. Ministeriet mener energisparing er det viktigste virkemiddel til å støtte miljøhensyn. For å erstatte kjernekraften i Norden med annen energi blir en nødt til å ta i bruk stadig mer fossile brensler og vannkraft. I begge tilfeller er miljøvirkningene omfattende og kjente, akkurat som ved anvendelse av kjernekraft. Ved en eventuell planlegging av avvikling av kjernekraft bør man med tanke på miljøhensyn absolutt stille krav til at de miljörisker som avviklingen av kjernekraft forårsaker grundig utredes og at det i planen inngår en strategi for bekjempelse av de ulike risiker.

Norske

Institutt for energiteknikk mener spørsmålet om kjernekraft må vurderes i en global sammenheng. Hensynet til utviklingslandenes behov for bedret

levestandard og velstand fører til at energiforbruket i verden øker. Det er usikkert hvor snart vi når grensen for uakseptable miljøvirkninger og klimaendringer ved utvidet bruk av fossilt brensel for energifremstilling. Om ønskelig, kan kjernekraft avskaffes i Norden, men det ville neppe endre de store industrilands avhengighet av kjernekraft og utviklingslandenes ønsker om bedret energiforsyning.

Svenske

Naturvårdsverket viser til sin uttalelse om den s. k. Tjernoby-utredningen. I denne framførte *Naturvårdsverket* at utviklingen av kjernekraften i Sverige bør gjennomføres slik at den nødvendige begrensningen av svovelutslipp ikke vanskeliggjøres, anvendelsen av fossile brenslere minimeres og at ingen av de urørte elvene blir utbygget. Videre ble det pekt på at man allerede nå bør lage et program som angir hvordan kjernekraften skal utvikles og erstattes uansett når en beslutter å slutføre utviklingen.

Statens strålskyddsinstitut (SSI) har vurdert forslaget spesielt ut fra svensk strålingsbeskyttelses- og sikkerhetsarbeid og da særlig spørsmål vedrørende helse- og miljøfarer. Det pekes på at helse- og miljøeffekter som er forbundet med alternative energikilder og tekniske løsninger ikke er omtalt i forslaget. SSI peker i sin uttalelse på noen av de miljøeffekter som er forbundet med kjerneteknisk virksomhet og de i forslaget nevnte energikildene. Det blir konkludert med at der er adskillige spørsmål som krever svar innen det framlagte forslaget kan vurderes ut fra miljøsynspunkter. Ettersom riksdagen har besluttet at kjernekraften skal utvikles senest år 2010 kan man se kjernekraften som et mellomledd ved overgang til nye energikilder. Verdien og innholdet i det framlagte forslaget kan økes betydelig om de positive og negative konsekvensene som er forbundet med anvendelse av ulike energikilder vurderes og sammenlignes.

Statens kärnkraftinspektion (SKI) viser til sin uttalelse om Tjernoby-utredningen. Her påpekte SKI betydningen av å bevare kompetanse innen det kjernetekniske området. En slik kompetanse er av stor betydning når det gjelder å bedømme hendelser i land utenfor Norden og deres mulige virkninger på svensk territorium.

Energiforskningsnämnden peker på at kjernekraftavviklingen i et nordisk land berører nabolandene såvel sikkerhets- og miljømessig som de mer systemtekniske. Bortfall av elproduksjonskapasitet i et land kan komme til å øke behovet av el-import fra de nordiske nabolandene. Disse spørsmål behandles i Nordel. I følge *Energiforskningsnämnden* kan det dog, som et komplement til Nordels og kraftindustriens studier, være grunn til å gjennomføre uavhengige systemstudier av det nordiske elsyste- met. Det understrekes at ambisjonen med slike studier ikke bør være å utarbeide en nordisk plan som inneholder en detaljert langsiktig energibalanse for hele Norden. Det viktige er å konsekvensbeskrive et antall ulike nasjonale strategier m. h. t. effekter for øvrige nordiske land.

3. Utvalgets synspunkter

De nordiske land har ulik tilgang til egne alternative energikilder til kjernekraft. Derav følger at situasjonen med hensyn til planer og anvendelse av kjernekraft framstår som forskjellig i de nordiske land. Som et resultat av den rådgivende folkeavstemning i Sverige i 1980 er det fattet en prinsippbeslutning om å utvikle kjernekraftprogrammet innen 2010. Energirådet har forsøkt å belyse under hvilke omstendigheter det skulle være mulig med en raskere behandling. Etter ulykken i Tjernobyl har Finland utsatt beslutningen om bygging av et foreslått nytt aggregat. I Danmark har Folketinget avvist bruk av kjernekraft i den danske elforsyningen. Heller ikke i Norge og Island er det aktuelt å ta i bruk kjernekraft i energiforsyningen.

Økonomisk utvalg mener det finnes store fordeler med et intensivt nordisk samarbeid om å fremme en mest mulig effektiv energibruk i alle sektorer og utvikle en miljøvennlig og sikker energipolitikk. Dette kan gjøres bl.a. gjennom samnordiske utredninger om alternative utviklingslinjer om framtidig energibruk- og produksjon, herunder en vurdering av fordeler og ulemper ved ulike energikilder. Et slikt arbeid med sikte på energiproduksjonens sikkerhet og miljøvirkninger som må tas inn på et tidlig stadium av energiplanleggingen, bør omfatte både kjerneenergi og andre energikilder. Utvalget vil dessuten spesielt framheve at energisparing er et viktig virkemiddel til å ivareta miljøhensyn. Utvalget mener arbeidet bør kunne knyttes til det samarbeid som foregår i forbindelse med gjennomføringen av den nordiske samarbeidsplanen på energiområdet.

Når det gjelder forslaget om en forsert avvikling av kjernekraft vil utvalget peke på at dette er en sak som har stor internasjonal og samnordisk betydning, men hvor hvert enkelt land til slutt selv må treffe sine avgjørelser. Utvalget vil samtidig understreke at i de nordiske land har interessen de senere år dreid bort fra atomenergi som framtidig energikilde og over mot andre energikilder bl.a. av hensyn til miljø og sikkerhet. Utvalget mener det nordiske samarbeidet om energispørsmål må drives med sikte på å legge forholdene til rette for en videreføring av en slik utvikling. Det vises i denne forbindelse også til utvalgets betenknninger om medlemsforslag A 777/e om økt nordisk samarbeid om utnyttelse av naturgass i energiforsyningen og den nordiske samarbeidsplanen på energiområdet. Utvalget vil dessuten vise til at det finnes flere betydelige kjernekraftverk i Europa som ligger utenfor Norden. I det nordiske samarbeidet bør det derfor også legges stor vekt på å fremme felles synspunkter i internasjonal sammenheng som kan bidra til tilfredsstillende sikkerhet og høye krav til miljøvennlighet i framtidig energiproduksjon.

Under henvisning til forannevnte foreslår Økonomisk utvalg
at Nordisk Råd rekommanderer de nordiske lands regjeringer å
intensivere samarbeidet på det energipolitiske området for å legge
forholdene til rette for en ønskelig avvikling av kjernekraften.

Åbo 10. november 1987

<i>Esko Aho (K)</i>	<i>Arne Andersson (m)</i>
<i>Ylva Annerstedt (fp)</i>	<i>Ilkka-Christian Björklund (Sdp)</i>
<i>Gustav Björkstrand (Sfp)</i>	<i>Johan Buttedahl (Sp)</i>
<i>Lahja Exner (s)</i>	<i>Kjell Furnes (Kr.F.)</i>
<i>Einar Førde (A)</i>	<i>Arne Gadd (s)</i>
<i>Guðrún Helgadóttir (Ab.)</i>	<i>Anker Jørgensen (S)</i>
<i>Arvo Kempainen (Skdl)</i>	<i>Knud E. Kirkegaard (KF)</i>
<i>Preben Lange (Si)</i>	<i>Agnar Nielsen (Sb)</i>
<i>Aase Olesen (RV)</i>	<i>Oddrunn Pettersen (A)</i>
<i>Páll Pétursson (F.)</i>	<i>Kimmo Sasi (Kok)</i>
<i>Jan P. Syse (H)</i>	<i>Karin Söder (c)</i>
Formann	

Medlemsförslag

om en plan för ett kärnkraftsfritt Norden

(Väckt av Johan Buttedahl samt Esko Aho, Svein Alsaker, Gunnar Björk, Kjell Furnes, Olof Jansson, Gunnel Jonäng, Hannu Kemppainen, Aase Olesen, Páll Pétursson, Jens Steffensen, Ole Gabriel Ueland, Henrik Westerlund och Marjatta Väänänen)

Bakgrund

I november 1981 anordnade Nordiska rådets social- och miljöutskott och ekonomiska utskott ett seminarium på temat "Energi i Norden. Ekonomi, miljö och försörjningstrygghet". Seminariets förhandlingar publicerades i Nordisk Utredningsserie (NU 1981:11). Utgångspunkten för seminariet var frågeställningen: hur skulle de nordiska länderna utforma sin energiförsörjning om de vore ett land i stället för fem? Hur skulle en energiplan utformas om det rörde sig om ett och inte fem länder i Norden? Vilka blev de miljömässiga konsekvenserna?

Seminariet följdes senare upp genom tre medlemsförslag. I medlemsförslaget A 626/s förordades ett intensifierat nordiskt forskningssamarbete på energi- och miljöområdet. I ett annat medlemsförslag, A 627/s, föreslogs ett utvidgat nordiskt samarbete på energi- och miljöområdet. Slutligen togs i medlemsförslaget A 629/e tankarna på ett utökat nordiskt samarbete om energi och miljö, energi- och miljörelaterad industri och regionalpolitik upp. Fem rådsrekommendationer antogs på grundval härav vid den 32:a sessionen i Oslo 1983. Parallellt med rådsinitiativen antog Nordiska ministerrådet en arbetsplan för det nordiska energisamarbetet i februari 1982. Planen var avsedd att gälla för perioden 1982–83. Därefter har nya nordiska energiplaner fastställts i olika repriser. Nu gällande plan för nordiskt samarbete på energiområdet avser tiden fram till och med år 1988.

Redan år 1963 grundades Nordel, som är en sammanslutning för nordisk elkraftsförsörjning. Nordel är ett rådgivande organ, vars syfte är att främja internationellt, främst nordiskt samarbete beträffande produktion, distribution och konsumtion av elenergi.

Nordiska kontaktorganet för atomenergifrågor upprättades år 1957. Dess uppgift är att noga följa planläggningen och verksamheten på atomenergiområdet samt främja de möjligheter till nordiskt samarbete som uppstår i samband med detta, härvid bl. a. industriellt samarbete på reaktorsområdet. Kontaktorganet har intill nu arbetat utan en formellt antagen stadga. Denna brist avhjälpes genom att förslag till stadga för kontaktorganet framlägges till den 35:e sessionen.

Kärnkraftverk i Sverige och Finland

Reaktorolyckan i Tjernobyl i Sovjetunionen i april 1986 innebar ännu en bekräftelse på de stora risker som är förenade med användningen av kärnkraft. Trots det geografiska avståndet fick olyckan omfattande konsekvenser inte minst i de nordiska länderna. Området omkring den drabbade reaktorn blev i praktiken obebodligt. Över 100 000 människor fick evakueras från sina hem. Dödsoffren kan redan räknas i flera tiotal.

Kärnkraftens risker är av många slag, både omedelbara och långsiktiga. Trots den mycket avancerade tekniken och omfattande säkerhetsföreskrifter kan nya olyckor av det slag som har inträffat i Harrisburg och Tjernobyl inte uteslutas i något land. Särskilt när kärnkraftsanläggningarna är belägna nära stora städer innebär det väldiga risker.

Till detta kommer alla problem som hänger ihop med hanteringen och förvaringen av det högaktiva avfallet, rivningen av uttjänta anläggningar m. m. På det internationella planet kan inte ens mycket rigorösa övervakningsåtgärder undanröja alla risker för att kärnkraftstekniken utnyttjas för militära ändamål.

Av de nordiska länderna har Sverige det mest omfattande kärnkraftsprogrammet – 12 reaktorer (fyra kraftstationer). Enligt riksdagsbeslut får inga ytterligare anläggningar byggas. Som ett resultat av folkomröstningen 1980 har istället principbeslut fattats om avveckling av samtliga kärnkraftsanläggningar senast år 2010.

Efter olyckan i Tjernobyl har röster höjts för en snabbare avveckling i Sverige än till 2010. Energirådet, i vilket energiministern är ordförande och samtliga riksdagspartier är representerade, har försökt belysa under vilka omständigheter det skulle vara möjligt. Efter sedvanlig remissbehandling av energirådets material kommer överläggningar att äga rum mellan de politiska partierna om möjligheterna till snabbare avveckling.

Finland, som för närvarande har fyra kärnkraftsreaktorer i drift, har efter olyckan i Tjernobyl beslutat att tills vidare lägga planerna på ytterligare utbyggnad på is. Liknande beslut har för övrigt fattats också i andra västeuropeiska länder. Det har också i Finland framförts krav på en total avveckling av kärnkraften.

Norge, Danmark och Island har inga kärnkraftsanläggningar. Det finns heller inga aktuella planer på att bygga några kärnkraftverk. Dock finns på sina håll försöks/forskningsanläggningar.

Särskilt i Danmark har säkerhetsdebatten ändå varit mycket livlig det senaste året. Orsaken är framför allt det korta avståndet mellan det svenska kärnkraftverket i Barsebäck och Köpenhamn. En reaktorolycka i Barsebäck skulle med nödvändighet få mycket allvarliga verkningar även i köpenhamnsområdet. Då som en följd härav centrala samhällsfunktioner kan sättas ur spel för danskt vidkommande har folketinget hemställt att kärnkraftverket i Barsebäck avvecklas helt och hållet.

Delar av Norge och Finland drabbades i likhet med Sverige av omfattande radioaktivt nedfall efter olyckan i Tjernobyl. Inte minst samerna men också jordbruket har på så sätt drabbats mycket hårt.

Norden är rikt utrustat vad gäller egna energikällor. Utöver vattenkraften, som länge har använts för elproduktion, samt olje- och gastillgångarna i Nordsjön finns det stora outnyttjade möjligheter att använda sig av skogsbränsle, torv m. m. Nordiska industriföretag ligger dessutom i täten när det gäller utvecklingen av ny teknik vad avser värmepumpar, vindkraft, solenergi m. m. Energiekonomisering är en självklarhet.

Mot den bakgrunden ter det sig enligt vår uppfattning oförsvarligt att hålla fast vid en fortsatt kärnkraftsanvändning. Riskerna för människa, natur och miljö står inte i proportion till de vinster som användningen av kärnkraft ger. Även kärnkraftens ekonomi är för övrigt mycket omstridd.

Planeringen på energiområdet i Norden bör istället medvetet inriktas på att skapa ett kärnkraftsfritt Norden. En sådan inriktning av energipolitiken i våra länder skulle idag vara det bästa bidraget till en värld med renare miljö, tryggare människor och fredliga förhållanden mellan nationerna. Det gäller både dagens generation och kommande generationer. Ett samfällt nordiskt agerande för en avveckling av kärnkraften inom Norden skulle inte minst befördra den minskade användningen av kärnkraft som måste eftersträvas världen över.

Med stöd av det ovan anförda hemställes

att Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar att i skyndsam ordning låta utarbeta en nordisk plan för avveckling av all kärnkraft i Norden med sikte på en total, forcerad avveckling.

Stockholm den 28 januari 1987

Johan Buttedahl (Sp)

Esko Aho (K)

Svein Alsaker (Kr.F.)

Gunnar Björk (c)

Kjell Furnes (Kr.F.)

Olof Jansson (ÅC)

Gunnel Jonäng (c)

Hannu Kemppainen (K)

Aase Olesen (RV)

Páll Pétursson (F.)

Jens Steffensen (KrF)

Ole Gabriel Ueland (Sp)

Henrik Westerlund (Sfp)

Marjatta Väänänen (K)

Social- och miljöutskottets betänkande

över medlemsförslag om rökfria miljöer m. m.

(Medlemsförslaget, väckt av Jens Steffensen m. fl., se s. 660

Remissyttranden, se supplement)

Till social- och miljöutskottet har hänvisats ett medlemsförslag om rökfria miljöer m. m. Utskottet har behandlat förslaget vid sina möten i Åbo den 11 november 1987 och i Stockholm den 10 februari 1988.

1. Medlemsförslaget

I medlemsförslaget hemställs att

1. Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att verka för att enhetliga regler införs i Norden beträffande
 - (a) förbud mot rökning i offentliga lokaler och på offentliga kommunikationsmedel,
 - (b) förbud mot tobaksreklam,
 - (c) märkning av tobaksprodukter samt
 - (d) beträffande åldersgränsen för försäljning av tobak.
2. De nordiska ländernas regeringar rekommenderas att på internationellt plan verka för ovannämnda förslag.

Förslagsställarna gör en genomgång av förekommande bestämmelser för att begränsa rökning i offentliga lokaler, tobaksreklam etc i de nordiska länderna. Vidare erinras om det internationella samarbetet, främst världskonferensen om rökning och hälsa och Nordiska rådets *rekommendationer nr 12/1972* om förbud mot tobaksreklam och *nr 11/1978* om samverkan på tobaksupplysningens område.

Förslagsställarna påpekar, att på senare tid har insikten ökat om det obehag och de hälsorisker som även icke-rökare utsätts för när de ofrivilligt tvingas att vistas i rökmiljöer. Mot bakgrund av det stora reseutbytet de nordiska länderna emellan och de relativt likartade grundläggande synsätten som föreligger beträffande tobakens skadlighet föreslås att enhetlighet eftersträvas på tobaksbekämpningens område.

2. Remissyttranden

Följande myndigheter, institutioner och organisationer har inkommit med remissyttranden:

Norden

Nordiska hälsovårdshögskolan

Danmark

Indenrigsministeriet

Industriministeriet

Sundhedsstyrelsen

Landsforeningen Røgfrit Miljø

Tobaksindustrien

Kræftens Bekæmpelse

Dansk Sygeplejeråd

Den Almindelige Danske Lægeforening

Finland

Social- och hälsovårdsministeriet

Skolstyrelsen

Näringsstyrelsen

Konsumentombudsmannen

Ålands landskapsstyrelse

Finlands Nykterhetsorganisationers Förbund

Samfundet Folkhälsan i Svenska Finland

Centralen för hälsofostran

Finlands läkarförbund

Tobaksfabrikernas förening r.f.

Island

Social- og sundhedsministeriet

Medicinalstyrelsen

Islands lægeforening

Islands cancerforening

Norge

Kommunal- og arbeidsdepartementet

Sosialdepartementet

Sverige

Socialstyrelsen

Statens järnvägar (SJ)

Konsumentverket

Skolöverstyrelsen
Arbetskyddsstyrelsen
Svenska kommunförbundet
Landstingsförbundet
Svenska läkaresällskapet
Svenska tobaksbranschföreningen
Nationalföreningen för upplysning om tobakens skadeverkningar (NTS)

2.1. Remissinstanser som helt tillstyrker medlemsförslaget

Nordiska hälsovårdshögskolan (NHV) påpekar att inom Norden dör årligen i förtid mer än 25 000 på grund av tobaksrökning. Vidare påpekas, att för icke-rökaren är miljötobaksrök (passiv rökning) den största exponering för luftföroreningar, vida överstigande den som erhålls från andra föroreningskällor som bilavgaser och rökgaser från energiproduktion. Riskberäkningar har visat att denna exponering för miljötobaksrök kan orsaka några hundratals cancerfall per år i Nordens länder, och riskerna med passiv rökning tas upp i en nordisk konferens som NHV anordnar i juni 1987. NHV tillstyrker därför förslaget, och påpekar, att lagstiftningsåtgärder torde vara en nödvändig förutsättning för en verklig minskning av tobaksbruket. Men det är också angeläget med åtgärder av mer aktivt slag för att påverka attityderna till rökningen. När det gäller information och opinionsbildning skulle gemensamma nordiska insatser vara av värde.

Sundhedsstyrelsen i Danmark kan av hälsoskäl helt tillstyrka att man arbetar på nordiska och internationella regler i enlighet med medlemsförslaget men vad gäller flera av de nämnda reglerna har man sig ej bekant att en positiv verkan är dokumenterad.

Den Almindelige Danske Lægeforening erinrar om att WHO i september 1986 igångsatt en kampanj mot tobaksrökning i Europa och att i WHO:s program "Hälsa för alla år 2000" eftersträvas en halvering av tobakskonsumtionen fram till 1995 så att 80% av befolkningen är icke-rökare. I november framlades ett lagförslag om rökfria miljöer och förbud mot tobaksreklam i Danmark. Lægeforeningen uttrycker sin tillfredsställelse över dessa initiativ och att man i det danska lagförslaget tog reell hänsyn till icke-rökarna. Lægeforeningen ser gärna ett förbud mot tobaksreklam och kan därför ansluta sig till medlemsförslagets punkt 1 a-c och punkt 2 (internationella insatser) på motsvarande områden. Däremot anser föreningen inte att införande av en åldersgräns skulle vara ett praktiskt sätt att främja en hälsosam livsstil.

Landsforeningen Røgfrit Miljø går in för rökfria miljöer i offentliga lokaler, privata arbetsplatser och transportmedel genom att man skapar välvägränsade områden för rökarna. Föreningen förordar också stopp för tobaksreklam och offentliggörande av tobaksindustrins utgifter för marknadsföring. Anslag av samma storleksordning bör ges till upplysning om tobakens skadeverkningar.

Kræftens Bekæmpelse påpekar att endast i Danmark får 5 000 människor årligen cancer till följd av tobaksrökning, därav 3 000 lungcancer och 2 700 dör, samt att nyare forskning ger grundad misstanke att långvarig exponering för passiv rökning kan medföra ökad cancerrisk. Man beklagar starkt att folketinget inte antog det framlagda lagförslaget om rökförbud på offentliga platser och varningstexter på tobaksprodukter och tillstyrker därför medlemsförslaget i sin helhet.

Vad gäller varningstexten på cigarettpaketet erinras om att inrikesministeriet och tobaksindustrin 1986 ingick ett avtal om minskning av tjärnehållet i cigaretter och om varningstext på paketet. *Kræftens Bekæmpelse* anser dessa varningstexter långt ifrån tillräckliga och har föreslagit att alla tobaksprodukter förses med symboler och varningstext.

Konsumentombudsmannen i Finland påpekar, att de fyra förslag till regler som ingår i medlemsförslaget har redan bringats i kraft i Finland, men tar i övrigt inte i detalj ställning till de föreslagna åtgärderna. Han anser det i alla fall befogat, att reglerna för bekämpningen av tobakens skadeverkningar vore enhetliga i Norden.

Näringsstyrelsen hyllar varmt förslaget och finner att de i medlemsförslaget framförda tankarna i stort sett redan förverkligats i Finlands lagstiftning varför det skulle vara lätt att intaga dessa bestämmelser i motsvarande lagar. Därtill är det viktigt att påverka även den så kallade allmänna opinionen så, att människorna blir negativt inställda till rökning. Ett förbud mot tobaksreklam skulle hjälpa detta.

Finlands läkarförbund anser att man med alla medel borde försöka minska rökningen i synnerhet hos unga. Individens rätt till en rökfri omgivning på arbetsplatser, kaféer, restauranger och hotell borde ägnas speciell uppmärksamhet.

Ålands landskapsstyrelse finner att effekten av lagstiftningen om begränsning av tobaksrökningen har varit odiskutabelt positiv. Tobaksrökningens omfattning har klart minskat. Skillnaderna i dylika regler mellan de nordiska länderna, och speciellt mellan Åland och Sverige, kan försvåra strävandena att ändra attityderna till tobaksrökningen. Till detta bidrar bl. a. det stora reseutbyte som kommer Åland till del.

Cancerföreningen i Finland rf anser att de bestämmelser som införts inte alltid fungerar i praktiken. En samnordisk rekommendation vore till hjälp även i Finland vid bekämpandet av tobaksrökningen. Nordisk Cancerunion hoppas på ett rökfritt Norden före år 2000. Dessa samnordiska åtgärder effektiviserar denna strävan.

Tobaksbekæmpelsesudvalget, *Statens direktorat for levnedsmiddelkontrol og miljøvern* samt *Narkotikaudvalget* i Island tillstyrker förslaget. De är underremisser till *Social- og sundhedsministeriet*, som likaledes tillstyrker förslaget men även erinrar om sina tidigare framförda idéer om prisstyrning.

Medicinaldirektören stödjer kraftigt förslaget. *Islands lægeforening* är

positiv till koordinerade åtgärder i Norden och finner att de erinrar om åtgärder som håller på att förverkligas i Island.

Kommunal- og arbeidsdepartementet i Norge ser det som en fördel om det kan införas enhetliga regler i Norden om rökfria miljöer m. m. Tillämpningen bör dock inte ske på sådant sätt att redan existerande regler blir urvattnade. Departementet har uttalat sig positivt om ett lagförslag om rökfri luft i offentliga transportmedel, möteslokaler, arbetsplatser m. m.

Sosialdepartementet hänvisar till samma förslag som läggs fram hösten 1987 och överväger att helt förbjuda rökning på offentliga transportmedel. Såvida inte zoner för rökare kan avgränsas så att rök inte sipprar ut till de rökfria zonerna.

Arbetskyddsstyrelsen i Sverige anser att förbud mot rökning i offentliga lokaler och på offentliga kommunikationsmedel skulle innebära en betydlig förbättring för de arbetstagare som vistas kortare eller längre tid i dessa miljöer.

Svenska kommunförbundet förordar rökfrihet i offentliga lokaler mot bakgrund av det klara orsakssambandet mellan rökning och cancer där rökning är den största enskilda orsaken till cancer samt de stora hälsorisker som de synergistiska effekterna av kombinationen mellan rökning och asbest eller rökning och radon utgör.

Den moderna ventilationstekniken klarar inte att på ett tillfredsställande sätt tillgodose icke-rökarens krav på en rökfri miljö. Vad gäller åldersgränser konstateras att en minskning av andelen rökare i grundskolans sista klass har sjunkit. Det kan bli aktuellt med införande av en åldersgräns, eventuellt knuten till inköp av öl klass II, om inte rökningen i grundskolan fortsätter att minska i enlighet med ovanstående statistik.

Landstingsförbundet anser att det finns skäl för ökad samordning av åtgärder och förhållningssätt. Den hittills förhållandevis oenhetliga utvecklingen i de nordiska länderna har sin grund bl. a. i skilda traditioner i fråga om att föreskriva inskränkningar. Förbundet noterar, att Europarådets ministerkommitté i oktober 1986 antagit en rekommendation om utarbetande av en strategi för att bekämpa rökning, alkohol och drogberoende i samarbete med opinionsbildare och massmedia.

Svenska läkaresällskapet anser, att beslut om förbud mot rökning i offentliga lokaler och på offentliga kommunikationsmedel bör fattas så snart som möjligt. Av stort värde vore om man samtidigt kunde verka för rökfria arbetsplatser, även om de ej är offentliga. Vid en nyligen genomförd enkätundersökning riktad till 4000 slumpvis utvalda Malmöbor framgick det, att tobaksrök var det helt dominerande miljöproblemet på arbetsplatserna. 10% av de yrkesverksamma uppgav att man i betydande utsträckning plågades av tobaksrök.

Läkaresällskapet anser vidare att som åldersgräns för inköp av tobak borde 18 år vara rimligare än 16. Ju mer man försvårar rökdebuten desto större hälsovinster kan rimligen förväntas. Även Sverige bör införa förbud mot tobaksreklam.

Nationalföreningen för upplysning om tobakens skadeverkningar (NTS) finner de praktiska erfarenheterna av det nordiska samarbetet på tobaksbekämpningens område utomordentligt positiva. NTS uttalar därför sitt klara stöd för strävan efter enhetlighet i fråga om lagstiftningsåtgärder, speciellt med tanke på det livliga resandet i de nordiska länderna. NTS vill också peka på tendensen till ökad användning av snus bland ungdomar som aldrig rökt.

2.2. Remissinstanser som tillstyrker medlemsförslaget med viss reservation

Statens järnvägar (SJ) i Sverige anser, att ytterligare förbud mot rökning i offentliga lokaler är motiverad. SJ är dock inte beredd att helt slopa rökarteryrymmen eftersom de då riskerar att förlora gruppen rökare som tågkunder. Den genomsnittliga restiden för en tågresa överstiger klart motsvarande tid för en inrikes flygresa varför en jämförelse med flyget är ointressant. Vidare bör man ta hänsyn till att rökvanorna är helt andra i många länder. Däremot anser SJ att tobaksreklam bör förbjudas helt. Det finns ingen anledning att tillåta någon som helst reklam för en produkt, som innehåller mycket giftiga ämnen (nikotin, tjära etc) och som idag är den största miljöfaran på de flesta arbetsplatser.

Att hålla fast vid en åldersgräns för försäljning av tobak kan ha en motsatt effekt: svår att efterleva, individen – barnet – känner sig "vuxen" när han eller hon får köpa tobak, man omger detta med att röka en känsla av "förbjuden frukt".

Socialstyrelsen betonar behovet av nordisk samordning men hänvisar vad gäller åtgärder av restriktionskaraktär till att sådana skall vidtas med urskillning. Endast sådana åtgärder som antingen motiveras av ett klart skyddsintresse (t ex åtgärder för rökfria miljöer) eller kan påverka tobaksbruket utan att de enskilda konsumenterna direkt drabbas (tex begränsningar i marknadsföringen av tobaksvaror) tillstyrktes.

Socialstyrelsen anser att tobaksvarornas pris har större betydelse att avhålla ungdomar från att börja röka i större omfattning och styrelsen har förordat en skärpt prispolitik. Därvid föreslogs även att tobaksskatten skulle höjas så att svenska cigaretterpriser blir jämförbara med priserna i t. ex. Norge, och även att en särskild hälsovårdsavgift skulle införas på tobaksvaror. Intäkten från hälsovårdsavgiften skulle bl. a. kunna användas till en intensifierad informationsverksamhet för att minska tobaksbruket.

Det erinras om att 1983 utfärdade socialstyrelsen och arbetarskyddsstyrelsen allmänna råd om begränsning av rökningen i gemensamhetslokaler (offentliga lokaler och arbetsplatser), som anses ha spelat en stor roll i arbetet. Med en lagstiftning gällande offentliga lokaler hade man dock sannolikt haft mer enhetliga resultat mycket snabbare. Därför vill socialstyrelsen uttala ett kraftfullt stöd för det aktuella medlemsförslaget vad gäller att införa enhetliga regler i Norden beträffande förbud mot rökning i

offentliga lokaler och på offentliga kommunikationsmedel, förbud mot tobaksreklam samt märkning av tobaksprodukter.

Styrelsen kan däremot inte biträda förslag om åldersgräns för inköp av tobaksvaror. Styrelsen anser vidare att enhetliga regler bör tillämpas inom Norden med avseende på skatte- och prispolitiken för tobaksvaror, liksom att erforderliga resurser avsätts för information etc.

Socialstyrelsen ansluter sig också till förslaget att på ett internationellt plan verka för dessa förslag inom bl. a. Världshälsoorganisationen.

Skolstyrelsen (SÖ) anser att viktiga led i skolans arbete med tobaksfrågor är att förebygga rökdebut bland barn och ungdom samt att stödja de elever som röker att bryta sina rökvanor. Det långsiktiga målet är en rökfri skola.

Ju större överensstämmelse det finns mellan skolans mål och den påverkan som barn och ungdom utsätts för utanför skolan desto större är förutsättningarna att skolan skall lyckas i sitt förebyggande arbete. SÖ tillstyrker därför förslaget att enhetliga regler införs såväl i Norden som internationellt. Däremot ställer man sig tveksam till förslaget om införandet av åldersgräns. Med tanke på att tobaksrökning är en hälsofråga som gäller såväl barn och ungdom som vuxna, anser SÖ det inte vara lämpligt att särskilt markera en viss åldersgräns efter vilken rökning skulle vara tillåten. SÖ är därför av uppfattningen att bättre än att införa åldersgränser beträffande försäljning av tobak är att på olika sätt genom attitydpåverkan minska efterfrågan av tobaksvaror både bland barn, ungdom och vuxna.

2.3. Remissinstanser som tillstyrker medlemsförslaget samt anför egna idéer och yrkanden

Social- och hälsovårdsministeriet i Finland påpekar att de angivna förslagen i huvudsak redan genomförts i Finland och att en del ytterligare synpunkter som inte framgår av medlemsförslaget kan framföras på basen av tillämpandet av lagstiftningen på området i Finland. Dessa är de centralaste förhållanden som i Finland för närvarande kränker individens rätt till rökfri miljö, t. ex.

- alla arbetstagare bör granteras rätt till en trygg och rökfri arbetsmiljö,
- på kaféer, restauranger och hotell bör garanteras en möjlighet även till en rökfri miljö,
- produktion, försäljning och bruk av snus borde kraftigt begränsas då dess nackdelar företrädesvis inriktas på unga och barn. Snuset förorsakar en avhängighet av nikotin, som ofta leder till den egentliga rökningen.

Vad gäller punkt c) märkning, förordar ministeriet en samnordisk praxis, så att halterna av de traditionella skadliga ämnena och tillsatsämnena märkes på tobaksprodukterna. Dessutom borde industrin som tillverkar tobaksprodukter själv informera om sina produkters hälsorisker.

Centralen för hälsofostran påpekar, att ett enhetligt regelverk möjliggör och underlättar även planeringen och användningen av ett gemensamt material för upplysning om rökning, arrangerandet av gemensamma kampanjer samt utbildningssamarbetet.

Då de regler som gäller i Finland inte anses tillräckligt effektivt tillämpade anför centralen en del preciseringar till två punkter i medlemsförslaget: betr. rökförbud i offentliga lokaler och kommunikationsmedel:

- kontrollen borde i allmänhet effektivteras och förbudet mot rökning borde vara reellt
- förbud mot rökning på arbetsplatser borde bringas i kraft (rökning tillåten enbart i ett för ändamålet reserverat utrymme)
- de utrymmen som i matsalar på restauranger är avsedda för rökare och icke-rökare borde vara tydligt åtskilda
- de hotellrum som är reserverade för icke-rökare borde absolut hållas uteslutande till deras förfogande
- man borde se till att vagnsavdelningarna reserverade för rökare och icke-rökare är separata
- rökning i sovvagnar borde förbjudas helt och hållet
- i allmänna väntetrymmen, på flygplatser, järnvägs- och busstationer borde rökning förbjudas (rökning tillåten enbart i ett för ändamålet reserverat utrymme)
- på inhemska och nordiska flygresor (mindre än 2 timmar) borde rökning förbjudas helt och hållet

Vad gäller förbud mot tobaksreklam anför:

- smygreklam av tobak borde uppmärksammas och man borde försöka få till stånd en samnordisk regel om förbud mot sådan reklam.

Här pekas särskilt på att utbudet av underhållningsprogram, video och reklamer som är riktade speciellt till de unga har ökat. I dessa program förekommer nästan utan undantag smygreklam.

Finlands Nykterhetsorganisationers Förbund föreslår att ministerrådet i enlighet med medlemsförslaget måtte vidta följande åtgärder i samtliga nordiska länder:

1. a) Ett förbud mot rökning bör åstadkommas i offentliga lokaler och på offentliga kommunikationsmedel, inklusive den internationella trafiken, samtidigt som man bör börja överväga avskaffandet av tullfriheten av priset på tobaksprodukter i passagerartrafiken mellan länderna.
- b) Förbudet mot tobaksreklam bör utvecklas så, att man samtidigt även begränsar den marknadsföring av tobaksmärken som sammanhänger med smygreklam i andra kommersiella sammanhang.
- c) Märkningen av tobaksprodukter bör effektivteras genom att uppmärksamhet i synnerhet fästs vid nikotinhaltarna i milda cigaretter samt vid de hälsoskadliga ämnen som snuset innehåller.

- d) Enligt de erfarenheter som fåtts i Finland är det skäl att som åldersgräns för försäljning av tobak hålla 16 år. Samtidigt bör kontrollen av försäljare effektivteras.
2. De nordiska ländernas regeringar borde verka för ovan nämnda förslag även på den internationella nivån så, att exempelvis Världshälsoorganisationen WHO skulle förbereda ett förslag som syftar till att minska bruket av tobaksprodukter, helst till utgången av innevarande årtionde.

Särskilt vill förbundet fästa uppmärksamhet vid stadgandena om rökning på arbetsplatser i de nordiska länderna. Medicinalstyrelsen i Finland utfärdade år 1986 till arbetsplatser direktiv av rekommendationskaraktär. Man borde utarbeta ett sammandrag av de erfarenheter som man fått å ena sidan av de åtgärder som genomförts på basen av dessa direktiv och å andra sidan av de åtgärder som vidtagits i de övriga nordiska länderna för att begränsa rökning på arbetsplatser. När det gäller att begränsa konsumtionen av tobaksprodukter och nackdelarna med dem, borde man enligt förbundet i samtliga nordiska länder använda en aktiv prispolitik. På motsvarande sätt borde skattefriheten för tobaksprodukter i passagerartrafiken mellan de nordiska länderna avskaffas. Likaså borde man ompröva kontrollen av de för ungdomar avsedda förbuden mot försäljning av tobak samt fundera på välfungerande medel för minskande av rökning bland ungdomar och även fullvuxna.

Samfundet Folkhälsan i svenska Finland utgår från att ett förenhetligande av nordiska regler inte innebär ett steg bakåt för Finlands del. Särskilt pekar man på risker med den passiva rökningen där expositionen för tobaksrök är ofrivillig. Finlands tobakslag reglerar inte tobaksrökning i arbetsmiljöer och andra stora folkhälsoorganisationer har krävt åtgärder för att ändra tobakslagen så att icke-rökare garanteras rätt till en tobaksfri arbetsmiljö.

Samfundet Folkhälsan föreslår därför, att Nordiska rådet rekommenderar ministerrådet att verka för att lagstadgade regler införs i Norden som garanterar icke-rökare rätt till en rökfri arbetsmiljö samt även för att öka möjligheterna för människor att hemma och på fritiden bl. a. på restauranger och hotell att leva rökfritt. Folkhälsan anser att även snuset utgör ett hälsoproblem. Användningen av snus ökar i hela Norden och undersökningar visar att snus användningen ofta utgör en introduktion till tobaksrökningen. Folkhälsan föreslår därför att Nordiska rådet även skulle utreda möjligheterna att i Norden förbjuda försäljningen av snus.

2.4. Remissinstanser som avstyrker medlemsförslaget

Indenrigsministeriet i Danmark erinrar om att ett lagförslag om rökfria miljöer, märkning av tobaksvaror m.m. förkastats av Folketinget som dock samtidigt antog ett förslag om tillsättande av ett tobaksskaderåd. Begränsning av rökningen är ett väsentligt element i det förebyggande hälsoarbetet i Danmark och ministeriet träffade 1986 ett avtal med tobaks-

industrin om minskning av tjärhalten i cigaretter och varningstexter på cigarettförpackningar och annonser. Den danska regeringens uppfattning är fortsatt, att bästa resultat först och främst uppnås genom upplysning och frivilliga avtal.

Industriministeriet hänvisar till ovannämnda lagförslag och instämmer i Indenrigsministeriets synpunkter om reklamförbud. Man anser således att ett reklamförbud skulle innebära ett avsevärt ingrepp och förutsätta en övervakning med betydande administrativa konsekvenser.

Dansk sygeplejeråd hänvisar till WHO:s program "Hälsa för alla år 2000" vari bl. a. föreslås samordning av enskilda länders kampanjer. Att inte röka måste enligt rådet etableras som den positiva sociala normen. Rådet anser att förebyggande verksamhet i form av upplysningskampanjer och undervisning för att skapa attitydförändringar bör prioriteras för att undgå de negativa verkningarna av förbud.

Tobaksindustrin erinrar om att medan t. ex. Sverige har lagstiftning som reglerar tobaksreklam m. m. har dansk tobaksindustri ett avtal med inrikesministern, som är en fortsättning på ett frivilligt avtal innanför branschen. Sålunda har sedan 1977 alla danskproducerade cigarettförpackningar på helt frivillig bas upplysningar om nikotinnehåll och efter avtal med inrikesministern infördes en varningstext.

Ett reklamförbud skulle enligt tobaksindustrin stå i strid med friheten att avsätta en legalt framställd produkt och försvåra upplysning om nya produkter som producerats efter rökarnas önsknings och behov. Tobaksreklamen har i många år syftat till att flytta marknadsandelar och inte till att öka den totala konsumtionen. Statistik från Finland, Island och Norge visar enligt tobaksindustrin att reklamförbud inte lett till tillbakagång i försäljningen.

Tobaksindustriföreningen i Finland anser att det vad beträffar rökförbud i offentliga utrymmen hade räckt om man genom utplacering av askkoppar klargjort att rökning är tillåten och genom att uppsättning av rökförbudsskyltar att rökning är förbjuden. Genom att lagstadga tobaksförbuden har man i och för sig inte uppnått något konkret. Detta gäller även offentliga kommunikationsmedel.

I Finland har sedan 1978 rått totalförbud beträffande tobaksreklam. Någon nämnvärd förändring i landets totala tobakskonsumtion har, påpekar föreningen, inte skett. Reklamförbudet för tobaksvaror har fråntagit tobaksindustrin dess främsta konkurrensmedel. Däremot har reklamförbudet inte kunnat eliminera den internationella tobaksreklamen från t. ex. den dagliga nyhetsförmedlingen. Och man kan knappast tro att något enskilt nordiskt land skulle kunna leva i ett nyhetsvacuum i detta hänseende.

Tobaksindustrins undersökningar visar att varningstexter på tobaksförpackningar inte har någon betydelse för konsumenten. Beträffande tobakens möjliga hälsorisker ges dagligen alldeles tillräcklig information. I de

länder där man ännu inte använder sig av märkning av tobaksrökens halter, finns det inget vägande skäl att ta ett dylikt förfarande i bruk. Å andra sidan finns det inte heller skäl att avlägsna dylika märkningar i länder där konsumenterna vant sig vid dessa, förutsatt att informationen angående tobak inte bidrar till att misstolka halternas betydelse.

Vad gäller den i Finland stadgade åldersgränsen 16 år anser föreningen att ett dylikt förbud är svårt att övervaka och förutsätter att ungdomar ständigt bär på sig identitetsbevis, vilket i annat fall torde vara obehövt i både finska och övriga nordiska förhållanden.

Konsumentverket i Sverige begränsar sig till att kommentera punkt 1b), förbud mot tobaksreklam och avstyrker yrkandet. Bakgrunden är att man i utgångspunkterna i den svenska lagstiftningen om marknadsföring av tobaksvaror säger, att de grupper av befolkningen som använder tobak måste få tillgång till relevant produktionsinformation. Samtidigt skall med hänsyn till hälsoriskerna vid tobaksbruk företagen iaktta stark begränsning och stark återhållsamhet vid sitt uppträdande på marknaden. De kommersiella budskapen skall enligt konsumentverkets riktlinjer presenteras i så saklig form som möjligt och begränsas till relevanta fakta rörande tobaksvaran och dess egenskaper. Ett viktigt inslag är att föreskriven varningstext skall uppta minst en femtedel av en annonsyta. Enligt Konsumentverkets uppfattning finns det skäl att avvakta vilka effekter de skärpta marknadsföringsreglerna kommer att få på marknadsföringen av tobaksprodukter. Verkan av tobaksbranschens eget pågående arbete med avveckling av otillåten reklam bör även studeras.

Svenska tobaksbranschföreningen anser, att även livsmönster och levnadsvanor hos den stora minoritet som använder legalt tillverkade och saluförda tobaksprodukter självklart bör respekteras. Men vissa grupper som bekämpar användningen av tobak visar inte alltid någon sådan ömsesidig hänsyn utan syns vilja verka för att isolera tobaksanvändarna genom att göra dessas vanor socialt oacceptabla. För politiker och myndigheter måste dock en strävan vara att nå en balanserad avvägning mellan olika gruppers vanor, behov och önskemål.

Skall beslut om begränsningar vad gäller reklam, försäljning eller bruk av tobak i skilda sammanhang vinna tilltro och efterlevnad hos en bred allmänhet är det nödvändigt att begränsningsreglerna har en fast saklig grund och ges en utformning som medger en hanterlig tillämpning och kontroll. En regelflora tillkommen på förmodanden och lösa antaganden om olika samband undergräver respekten för myndighetsbeslut. Lagregler som ingen tar på allvar inte bara äventyrar laglydnad utan kan även lätt leda vidare till spefulla skämt om överheten.

Tobaksbranschföreningen anser att de förslag som ställs i medlemsförslaget saknar saklig grund. Den restriktivitet förslaget går ut på uppnås enligt föreningen bäst med frivilliga överenskommelser. Föreningen anser att rökförbud i offentliga lokaler etc ej skulle öka effektiviteten av hittills-

varande åtgärder. Föreningen påpekar att den "passiva rökningen" är omdebatterad och trots påståenden om motsatsen finns det inga vetenskapligt säkrade belägg för ett samband med exempelvis lungcancer.

Vidare hänvisas till undersökningar från en rad länder (exempelvis Italien, Norge, Finland) enligt vilka reklamförbud inte har någon som helst inverkan på totalkonsumtionen utan endast påverkar konsumenternas val av enskilda märken.

Vad gäller varningstexter och märkning hänvisar föreningen till de krav på saklighet som gäller i Sverige och anser att varningstexten i vissa nordiska länder, t. ex. Island, icke är förenliga med dessa riktlinjer. Då det är osannolikt att de länder som "gått längre" skulle vara villiga att jämka sin uppfattning, och i förvisningen om att information av skräckbetonad typ ofta motverkar sitt syfte, motsätter sig föreningen förslaget om enhetlighet i fråga om varningstexter.

Föreningen har i princip inget emot införandet av en åldersgräns för försäljning av tobaksvaror. Emellertid lär en sådan gräns bli mycket svår att tillämpa i praktiken, varför tillämpnings-, liksom övervaknings- och kontrollfrågor nog måste övervägas innan en åldersgräns införs.

3. Utskottet

Utskottet noterar, att remissinstanserna är delade. Ett flertal av remissinstanserna tillstyrker medlemsförslagets tre första punkter, medan många ställer sig reserverade angående förslaget om en åldersgräns för inköp av tobak. Några remissinstanser vill även införa åtgärder mot snus, som anses som en inkörsport till annan användning av tobak, och några förordar prispolitiska åtgärder för att minska tobaksbruket, inklusive avskaffande av skattefri försäljning i inomnordisk trafik. Tobaksindustrin är enig i sitt avståndstagande mot förslaget och pekar på de frivilliga avtal som finns i Danmark och Sverige. De övriga remissinstanser som avstyrker förslaget föredrar information och attitydpåverkan framför förbud och reglering.

Mot bakgrund av att det nya nordiska samarbetsprogrammet inom hälso- och socialsektorn grundas på WHO:s program "Hälsa för alla år 2000" vill utskottet erinra om att rökning i WHO:s program definieras som "riskbeteende". WHO beräknar att 10 miljoner människor riskerar att dö i sjukdomar som har samband med rökning mellan 1980 och 2000. Sådana sjukdomar inkluderar lungcancer och några andra cancerformer, hjärt/kärlsjukdomar, bronkit och emfysem. Rökning vid havandeskap befaras också påverka fostret. Målsättning (target) nr 16 i WHO:s program som innebär "främjande av ökat hälsobeteende" skulle enligt WHO uppnås bl. a. om varje medlemsstat fastställde att 80 % av befolkningen skulle vara icke rökare 1995 och tobakskonsumtionen därigenom minskade med 50 %.

Utskottet noterar, att insikten om rökningens hälsofarlighet har lett till att de flesta i-länder har någon form av restriktioner och begränsningar

visavi tobak. I fyra av de nordiska länderna baserar sig dessa på lag och avtal medan man i Danmark har begränsat sig till ett avtal mellan tobaksindustrins branschförening och inrikesministeriet som inkluderar begränsning av tjärinnehållet och varningstexter. Det danska inrikesministeriet har dessutom fastställt vissa regler för marknadsföring av tobaksvaror samt om rökfria miljöer på arbetsplatsen. Folketinget förkastade ett förslag till tobakslag hösten 1987.

Gemensamma drag i lagstiftningen på området är att rökning även i offentliga färdmedel har begränsats. Dessutom syftar lagstiftningen till att åstadkomma speciella rökutrymmen på arbetsplatserna för att garantera en rökfri arbetsmiljö. I Finland som har den strängaste lagstiftningen är rökning förbjuden i offentliga utrymmen och lagen ger möjlighet för icke-rökare att tvinga igenom rökförbud på arbetsplatsen. Norge har reklamförbud. I Sverige har man valt en linje med frivilliga överenskommelser i kombination med riktlinjer av konsumentverket.

1987 trädde nya, skärpta regler för tobaksreklam i kraft i Sverige. De nya reglerna kom till efter en överenskommelse mellan tobaksbranschen varigenom konsumentverket och branschen åtog sig en hel del egenåtgärder. Riktlinjerna utgår från kriteriet "särskild måttfullhet" vilket innebär att marknadsföringen skall utformas så att den så lite som möjligt främjar ökat tobaksbruk och ungdomar inte påverkas till tobaksdebut. I lagen anges uttryckligen att marknadsföringsåtgärder inte får vara påträngande eller uppsökande och inte heller får uppmana till bruk av tobak. Riksdagen har nyligen uttalat sig för en utredning om förslag till förbud mot tobaksreklam.

Även övriga nordiska länder har regler för varningstext på cigarettpaketten. Alltför vidlyftiga varningstexter och symboler har ansetts kunna motverka sitt syfte genom att ge anledning för industrin att väcka talan med hänvisning till upphovsmannarätt och lagar om skydd av design. När den senaste omgången varningstexter infördes i Sverige 1985, överklagades beslutet till regeringen av ett stort internationellt tobaksbolag. Efter en långdragen process godkändes dock nästan alla de nya texterna.

Utskottet noterar, att den svenska regleringen kritiserats även från socialstyrelsens sida, som betecknat den som en snårskog av detaljregler om vad som är tillåtet respektive förbjudet, vilket bäddar för tolkningstvisiter mellan myndigheterna och branschen om hur anonstexterna får vara formulerade, hur stora reklamskyltarna får vara utanför affärerna osv. Smygreklam för olika kända cigarettmärken som påtalats som en risk av många remissinstanser anses vanligare i Sverige än i Norge och Finland, där man har totalt förbud mot tobaksreklam. Ett totalt reklamförbud anses vara enklare att tillämpa. Ju fler länder som förbjuder tobaksreklam, desto svårare blir det att kringgå reglerna genom t.ex. sändningar i TV från sportevenemang. Detta kan sålunda anföras till stöd för förslaget om

samnordiskt agerande på internationellt plan. Detta skulle förutsätta en hög grad av enighet mellan de nordiska länderna i denna fråga.

Utskottet noterar dock mot bakgrund av de olika regler som tillämpas i de nordiska länderna och den livliga diskussion dessa ger upphov till att det förefaller svårt att uppnå enhetlighet på detta område i Norden. Utskottet anser dock att det inte minst med tanke på arbetsmiljön vore en fördel att så stor del som möjligt av bestämmelserna i Norden vore enhetliga. Utskottet har vid flera tillfällen, senast i samband med frågan om en nordisk arbetsmiljökonvention, framfört som sin uppfattning att nordbor som tar anställning i annat nordiskt land bör kunna räkna med lika bra arbetsmiljöförhållanden som i sitt eget land.

Utskottet finner att främst hälsoskäl och även hänsyn till den yttre miljön talar för att man i Norden strävar efter att begränsa rökningen mest möjligt. Nordisk enhetlighet bör också vara en del i denna strävan både med hänsyn till arbetsmiljö och för att undvika konkurrensnedvridning. Sistnämnda hänsyn gör det också önskvärt att undvika alltför detaljerade föreskrifter om reklam, tjärhalt, varningstexter m. m.

Några remissinstanser har tagit upp frågan om prispolitik/beskattning som en möjlighet att begränsa rökningen. Utskottet vill dock erinra om att harmonisering av beskattning de gånger förslag härom tagits upp av rådet, ej visat sig genomförbar i praktiken. Utskottet finner det sålunda lämpligast att ministerrådet utreder frågan om enhetliga regler i Norden, med målsättning att komma fram till så restriktiva regler som det visar sig möjligt att enas kring för begränsning av rökningen i Norden.

Utskottet anser vad gäller medlemsförslagets sista punkt om internationell samverkan, som endast kortfattat kommenterats av remissinstanserna, att nordisk samverkan inom WHO och andra organ är väsentlig, inte minst för att motverka den marknadsföring som de internationella tobaksbolagen riktar mot de länder, främst u-länder, som ej tillämpar de restriktioner som andra länder infört.

Utskottet föreslår mot bakgrund härav att

1. Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att utreda restriktiva regler i Norden innebärande exempelvis
 - (a) begränsning av rökning i offentliga lokaler och på offentliga kommunikationsmedel,
 - (b) förbud mot tobaksreklam, och
 - (c) märkning av tobaksprodukter

2. De nordiska ländernas regeringar rekommenderas att på internationellt plan verka för restriktiva regler för tobakskonsumtion.

Stockholm den 11 februari 1988

Svein Alsaker (KrF)

Jo Benkow (H)

Dorte Bennedsen (S)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Brit Jørgensen (A)

Anna-Kaarina Louvo (Kok)

Grethe Lundblad (s)

Mats Nyby (Sdp)

Sten Svensson (m)

Valgerður Sverrisdóttir (F.)

Marjatta Väänänen (K)

Lena Öhrsvik (s)

Förman

Medlemsförslag om rökfria miljöer m. m.

(Väckt av Jens Steffensen samt Svein Alsaker, Páll Pétursson, Otto Steenholdt och Jógvan Sundstein)

Nordiska rådet har tidigare uppmärksammat de skadliga verkningarna av tobaksrökning samt möjligheterna till förbud mot tobaksreklam. I rek. nr 12/1972/j förordades att förbud mot tobaksreklam infördes i Danmark, Finland, Norge och Sverige. Island hade redan infört ett sådant förbud år 1971. Vidare föreslogs ett samarbete i syfte att sprida upplysning om tobakens skadeverkningar speciellt med inriktning på ungdomen. Den nordiska tobaksarbetsgruppen lade fram sitt betänkande år 1975 (NU 1975:24). Rekommendationen nr 12/1972/j avskrevs år 1979 under hänvisning till att en ny rådsrekommendation (rek.nr. 11/1978/s) angående samverkan på tobaksupplysningens område antagits.

År 1979 avhölls den fjärde världskonferensen om rökning och hälsa. I det förberedande arbetet inför denna samverkade de nordiska länderna i enlighet med intentionerna i rek.nr. 11/1978/s. Ett löpande samarbete de nordiska länderna emellan på tobaksupplysningsområdet inleddes.

För att minska de skadeverkningar som bruket av tobak ovedersägligen medför har i huvudsak fem olika åtgärder kommit till användning i de nordiska länderna.

Förbud mot rökning i *offentliga lokaler* råder sedan år 1977 i Finland och år 1985 i Island. Ett förslag om rökfria offentliga miljöer behandlas i det danska folketinget. Förbud mot rökning på offentliga kommunikationsmedel råder i Finland. Förslag om detta har även framlagts för folketinget. *Tobaksreklam* är helt förbjuden i Finland, Island och Norge. I Sverige finns inskränkningar beträffande tobaksreklam i marknadsföringslagen. I det danska lagförslaget förordas inte förbud mot tobaksreklam, men väl en rad begränsningar.

Märkning av tobaksprodukter och/eller upplysning om tobakens dokumenterade skadlighet är lagstadgad i samtliga nordiska länder utom i Danmark. I mars 1986 ingick inrikesministeriet i Danmark ett avtal med tobaksindustrin om begränsning av tjärinnehållet i tobaksprodukter samt om varningstexter. I tre av de nordiska länderna (Finland, Island och Norge) är det förbjudet att sälja tobaksvaror till personer som inte fyllt 16 år.

I Finland och Island stipuleras att viss del av skatteintäkterna från tobaksförsäljning skall användas till upplysningskampanjer om tobakens

skadlighet. Stora ansträngningar bör göras i syfte att ändra attityderna till rökning i samtliga nordiska länder.

På senare tid har insikten ökat om det obehag och de hälsorisker som även icke-rökare utsätts för när de ofrivilligt tvingas att vistas i rökmiljöer. Mot bakgrund av det stora reseutbytet de nordiska länderna emellan och de relativt likartade grundläggande synsätten som föreligger beträffande tobakens skadlighet föreslås att enhetlighet eftersträvas på tobaksbekämpningens område.

Det föreslås att

1. Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att verka för att enhetliga regler införs i Norden beträffande
 - (a) förbud mot rökning i offentliga lokaler och på offentliga kommunikationsmedel,
 - (b) förbud mot tobaksreklam,
 - (c) märkning av tobaksprodukter samt
 - (d) beträffande åldersgränsen för försäljning av tobak.
2. De nordiska ländernas regeringar rekommenderas att på internationellt plan verka för ovannämnda förslag.

Stockholm den 28 januari 1987

Jens Steffensen (KrF)

Svein Alsaker (KrF)

Páll Pétursson (F.)

Otto Steenholdt (At)

Jógvan Sundstein (Fkfl)

Social- och miljökommitténs betänkande 2

över medlemsförslag A 790/s om gemensamt handlingsprogram rörande bekämpning av havs- och kustföreningen i Norden

(Medlemsförslaget väckt av Guðrun Helgadóttir m. fl., se s. 667

Betänkande 1, se Nordiska rådet, 35:e sess., s. 998)

Till social- och miljökommittén har överlämnats ett medlemsförslag om handlingsprogram för att bekämpa havs- och kustföreningen i Norden. Utskottet har behandlat medlemsförslaget vid möten den 22 februari, 26 juni och 11 november 1987 samt den 6 mars 1988.

1. Medlemsförslaget

I medlemsförslaget hemställs,

att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att utreda de internordiska och de internationella aspekterna av havsföreningen samt att därefter utarbeta ett samnordiskt handlingsprogram för bekämpande av havs- och kustföreningen i Norden och formulera en samnordisk politik i internationella sammanhang. Ett ministerrådsförslag om handlingsplanen bör föreläggas Nordiska rådets 37:e session.

Förslagsställarna framhåller att alla de nordiska länderna är utpräglade kuststater med stort beroende av de kustnära havsområdena och starka sjöfartstraditioner. Behovet av havet tar sig uttryck i att Island och Norge har 200 sjömil ekonomiska zoner medan de övriga har 200 sjömil fiskozon som en fortsättning av deras territorialvatten som varierar från 3 till 12 sjömil.

Den nationella administrationen av dessa havsområden i Nordatlanten, Nordsjön, Östersjön och de inre skandinaviska farvattnen sker i mycket stor utsträckning på basis av ett ytterst komplicerat nätverk av internationella avtal. Grunden till att detta nätverk blivit så komplicerat är framför allt att havet historien igenom felaktigt har ansetts vara oändligt och outtömligt, att det har varit fritt för alla att göra nästan allt samt att

flertalet stater i större eller mindre grad deltar i civil sjöfart och utnyttjande av havets resurser. Sjöfart, fiske och valfångst har fram till för 10–15 år sedan hört till de minst reglerade näringsfång som finns. Den konkurrenspräglade, hårda och i stor utsträckning ödeläggande exploateringen av havets levande resurser under dessa år har lett till strängare och mer omfattande nationella och internationella regleringar.

Förslagsställarna gör därefter en genomgång av flera internationella avtal och konventioner på havsområdet (t. ex. FN:s havsrättskonvention UNLOSC 1982, IMCO-konventionen 1978, Oslokonventionen 1972, Londonkonventionen 1972, Pariskonventionen 1974, Helsingforskonventionen 1974, MARPOL-konventionen 1973 och SOLAS-konventionen 1974).

Särskilt erinras om 1969 års internationella konvention om intervention på öppna havet i fall av oljeföroreningsolyckor och det därtill fogade protokollet av 1973 om intervention vid havsförorening med andra ämnen än olja. Vidare nämns konventioner om ersättningsplikt respektive internationell fond för oljeföroreningsskador.

Ekosystemet i södra delen av Nordsjön, Östersjön och de inre danska farvattnen är nu i färd att bryta samman till följd av synliga och osynliga föroreningar från land, floder och fartyg: slam, syror, olja, tungmetaller, radioaktivt kylvatten etc, varav de två sistnämnda anrikas i fisk och havsdäggdjur. Livet i många havsområden hotas dessutom av syrebrist.

Just därför att de nordiska länderna är så beroende av havet erfordras nordiskt samarbete för att få havsföroreningarna i de nordeuropeiska farvattnen under kontroll och reducera dem snabbast möjligt. En förutsättning för att vända utvecklingen är löpande, kvalificerad information om den faktiska situationen till nordiska medborgare, politiker, företagsledare m fl. Förslagsställarna anser att det internationella arbetet går trögt och att ett aktivt och enigt Norden skulle ha stor tyngd i europeiska och vidare internationella sammanhang. Sålunda efterlyses ett nordiskt handlingsprogram för kontroll och reducering av havsförorening. I handlingsprogrammet bör ingå strängast tänkbara gemensamma föroreningsnormer, som fastställs efter de nyaste vetenskapliga rön och på grundval av bästa tillgängliga teknologi. De nordiska länderna bör också samordna sina krafter och finansiella resurser för att uppnå konkreta resultat i bekämpningen av havsföroreningar och på grundval därav uppträda gemensamt på internationellt plan för att kunna påverka förorenande grannländer vid Östersjön, Nordsjön och Nordostatlanten.

2. Utskottet

Utskottet behandlade havsföroreningsfrågor i sitt betänkande till 35:e sessionen över *medlemsförslagen A 741/s* om vattenmiljöproblem och *A 767/s* om ett nordiskt åtgärdsprogram i syfte att rädda havsmiljön, som utmynnade i *rekommendation nr 14/1987*, som har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

1. att sammanställa de viktigaste forskningsresultaten om föroreningar av sjöar, älvar och havsområden i Norden;
2. att göra en översikt avseende åtgärder som vidtagits eller planeras mot dessa föroreningar, däribland från landbaserade föroreningskällor; samt
3. att på grundval av vad som framkommer av kartläggningarna utforma ett handlingsprogram mot vatten- och havsföroreningar innefattande både nationella, nordiska och internationella åtgärder.

Utskottet noterade i sitt betänkande till sessionen att detta nya medlemsförslag hade beröringspunkter med ovanstående förslag men dessutom tog upp vidare frågor. Utskottet ansåg därför att det nya förslaget borde föranleda vidare överväganden inom utskottet och anmälde till sessionen att behandlingen av förslaget fortsatte.

Förslaget har i enlighet med presidiets beslut ej undergått remissbehandling. Utskottet finner att medlemsförslaget berör samma ämnesområde som rådets rekommendation nr 14/1987 om skydd för vatten och havsmiljön, som utarbetades mot bakgrund av utskottsbehandlingen av medlemsförslagen A 741/s om vattenmiljöproblem och A 767/s om ett nordiskt åtgärdsprogram i syfte att rädda havsmiljön. Utskottet noterar, att Nordiska ministerrådet igångsatt arbete med en handlingsplan mot havsförorening som svar på rådets rekommendation nr 14/1987 och att ett ministerrådsförslag förbereds. Detta arbete har dock visat sig förenat med sådana svårigheter att något ministerrådsförslag ej kan föreligga förrän till 37:e sessionen 1989.

Utskottet, som gav sina synpunkter på problemkomplexet vatten- och havsföroreningar i sitt betänkande över medlemsförslagen A 741/s och A 767/s finner att det nya medlemsförslaget tillför väsentliga synpunkter vad gäller det vidare syftande internationella arbetet. Förslagsställarna har noterat att det internationella arbetet går långsamt och att ett aktivt och enigt Norden skulle ha stor tyngd i europeiska och vidare internationella sammanhang. Därför efterlyser förslagsställarna ett nordiskt handlingsprogram för kontroll och reducering av havsförorening, vari de nordiska länderna samordnar sina krafter och finansiella resurser för att uppnå konkreta resultat i bekämpningen av havsföroreningar och på grundval därav uppträda gemensamt på internationellt plan för att kunna påverka förorenande grannländer vid Östersjön, Nordsjön och Nordostatlanten.

Nordiska rådet bör enligt medlemsförslaget ta initiativet i saken och göra en översikt över de nordiska ländernas formella förpliktelser och deras verkliga dagliga politik i nordiskt och internationella sammanhang. Nordiska ministerrådet bör därefter uppmanas att utreda de internordiska och internationella aspekterna av havsföroreningsproblematiken och i fortsättning därav utarbeta ett samnordiskt handlingsprogram för bekämpning av havs- och kustföroreningen i Norden och med utgångspunkt därifrån formulera en samnordiskt politik i internationella sammanhang. Vad gäller

Nordiska rådets egna initiativ noterar utskottet, att havsföroreningsfrågorna är ämnet för en internationell konferens som anordnas, enligt beslut av Nordiska rådets presidium, i oktober 1989 i Köpenhamn. Ett omfattande bakgrunds- och faktamaterial kommer att utarbetas inför denna konferens. Avsikten är att åstadkomma ett slutdokument som bl. a. kan bilda underlag för nordiskt agerande på internationellt plan i havsföroreningsfrågor.

Utskottet instämmer i förslagsställarnas bedömning att det samnordiska internationella agerandet, inom t ex FN:s havsrättskonvention UNLOSC 1982, IMCO-konventionen 1978, Oslokonventionen 1972, Londonkonventionen 1972, Pariskonventionen 1974, Helsingforskonventionen 1974, MARPOL-konventionen 1973 och SOLAS-konventionen 1974 bör vara baserat på ett nordiskt handlingsprogram för bekämpning av havs- och kustföroreningar i Norden, vars principer därigenom förs ut på internationellt plan.

Utskottet instämmer i ministerrådets bedömning att utarbetandet av ett sådant handlingsprogram är en omfattande uppgift. Som framhölls i utskottets tidigare betänkande måste det innefatta åtgärder som berör både industri, jordbruk (inklusive skogsbruk och fiskodling) sjöfart och bebyggelse (tätorter). För industrins del gäller det kemisk industri, pappers- och massaindustri, metallindustri samt energianläggningar och oljeutvinning till havs. Till de föroreningar som bör bekämpas hör stabila kemiska föreningar (DDT, PCB, dioxiner m m), tungmetaller, luftföroreningar från förbränning och miljöfarligt avfall. För jordbrukets del blir det fråga om åtgärder mot kväve, ammoniak och fosfor (från olika typer av gödsel) närsalter samt kemiska bekämpningsmedel. För sjöfartens del blir det fråga om åtgärder mot dumpning och förbränning av avfall till havs, oljeutsläpp vid rengöring av tankar till havs, olje- och kemikaliehantering i hamnar samt olyckor, som leder till utsläpp av olja, kemikalier eller radioaktivt material.

För tätorternas del gäller det åtgärder avseende avlopp, biltrafik samt tippning och förbränning av avfall. Flera av dessa åtgärder har i olika hög grad vidtagits av alla eller några nordiska länder. Det bör enligt utskottets uppfattning föreligga så stor principiell enighet, att en handlingsplan kan utarbetas som omfattar både nationella, samnordiska och internationella insatser. Den nationella och nordiska ambitionsnivån blir den plattform de nordiska länderna samlat kan stå på för att ge sina gemensamma ståndpunkter genomslagskraft på internationellt plan.

Utskottet vill särskilt påpeka, att medan det övervägande antalet av de nationella insatserna av naturliga skäl kommer att avse Nordsjön, Kattegatt och Östersjön, kommer Nordatlanten att stå i fokus lika mycket som dessa havsområden när det gäller det internationella agerandet. Det är därför väsentligt att ett handlingsprogram mot havs- och kustförorening redan från början omfattar alla havsområden som omger de nordiska länderna.

Utskottet hade ansett det värdefullt om en handlingsplan mot vatten och havsföroreningar hade förelegat till sessionen, men måste med beklagande konstatera att ministerrådet ej funnit det möjligt att nå fram till enighet om tillräckligt konkreta insatser för att så skulle bli fallet.

Mot bakgrund av vad som ovan anförts hemställer utskottet

att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att utarbeta ett samnordiskt handlingsprogram för bekämpande av havs- och kustföroreningen i Norden, där också havsområdena i Nordatlanten och kring Västnorden får sin berättigade plats, samt formulera en samnordisk politik i internationella sammanhang. Ett ministerrådsförslag om handlingsplanen bör föreläggas Nordiska rådets 37:e session.

Oslo den 6 mars 1988

Dorte Bennedsen (S)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Brit Jørgensen (A)

Anna-Kaarina Louvo (Kok)

Grethe Lundblad (s)

Lauri Metsämäki (Sdp)

Sten Svensson (m)

Valgerður Sverrisdóttir (F)

Marjatta Väänänen (K)

Ingrid I. Willoch (H)

Förman

Lena Öhrsvik (s)

Medlemsforslag

om gemensamt handlingsprogram rørende bekæmpning af havs- og kustforureningen i Norden

(Vækt av Guðrún Helgadóttir samt Margrete Auken, Dorte Bennedsen, Eiður Guðnason, Lilli Gyldenkilde, Jacob Lindenskov, Haraldur Ólafsson, Aase Olesen, Páll Pétursson, Pétur Sigurðsson, Jens Steffensen, Jógvan Sundstein och Bernhardt Tastesen)

Alle nordiske lande er udprægede kyststater. Vore lande har udstrakte kyster og ressourcerne i de kystnære havområder har igennem tiderne været vigtige for kystsamfundenes og ønationernes daglige udkomme. Vore lande har af samme grunde stærke søfartstraditioner, som også i de sidste 100–150 år har givet nordisk søfart en meget fremtrædende rolle i international sammenhæng.

Norge og Island har nu 200 sømiles økonomiske zoner, medens de øvrige nordiske lande har indtil 200 sømiles fiskerizone i fortsættelse af deres territorialfarvande, der varierer fra 3 til 12 sømil.

Den nationale administration af disse havområder i Nordatlanten, Nordøen, Østersøen og de indre skandinaviske farvande, med deres økonomisk vigtige naturressourcer og økologisk og rekreative mæssigt set dyrebare kystfarvande og kyststrækninger, sker i meget stor udstrækning på grundlag af et yderst kompliceret netværk af internationale traktater og aftaler.

Grunden til at denne problematik og dette netværk af traktater og aftaler er så komplicerede, skyldes først og fremmest at havet igennem historien fejlagtigt har været anset for at være uendeligt og udtømmeligt, at det har været åbent og frit for alle til at gøre nærmest alt, og at et flertal af verdens stater i større eller mindre grad nu som før deltager i den civile skibsfart og udnyttelsen af havressourcer.

Søfart, fiskeri og hvalfangst udenfor det smalle territorialfarvand har indtil for ca. 10–15 år siden været blandt de mindst regulerede erhvervsaktiviteter i verden overhovedet og virkeligt internationale med hensyn til struktur.

Den konkurrenceprægede, hårde og i stor udstrækning ødelæggende udnyttelse af havets levende ressourcer, fisk og hvaler, har i de sidste 10–15 år ført til strengere og mere omfattende nationale og internationale

reguleringer på disse områder, som f. eks. kommer til udtryk i de Forenede Nationers havretskonvention af 1982 (UNLOSC).

Den internationale, civile skibsfart er dog i princippet stadigvæk "fri", dvs. at den f. eks. af UNLOSC er sikret fri og uhindret passage igennem internationale stræder, som bl. a. Øresund, foruden almindelig, fredelig gennemsejling ("innocent passage") endda af suveræne staters territorialfarvande, såfremt de pågældende fartøjer følger de standarder og retningslinjer, som de relevante internationale søfartsorganisationer har fastlagt. Dette giver dog i realiteten søfartsnationer og redere et meget stort spillerum.

På grund af havets dynamik, havressourcerne, økologi og forureningens nuværende omfang har enhver "national" forurening straks omfattende konsekvenser for hele rand- og indhaves økosystemer. Det er efterhånden almindelig kendt, at Nordsøen, Østersøen og de indre skandinaviske havområder er blandt verdens mest forurenede. Forureningen i Nordatlanten synes at være tiltagende. Denne hav- og kystforurening bidrager alle de nordiske lande i betydelig grad til, selvom vi langt fra er de eneste.

De Forenede Nationers havretskonvention (UNLOSC, 1982) indeholder et meget omfattende katalog af bestemmelser med hensyn til bevarelse af havmiljøet bl. a. ved forhindring, reducere, bekæmpelse og kontrol af havforurening, som på den ene side giver de nordiske lande betydelige rettigheder f. eks. overfor forurenende kyststater, men på den anden side samtidig pålægger os selv de samme retningslinjer som tilsvarende forpligtelser.

I international sammenhæng behandles og reguleres tekniske søfartsspørgsmål først og fremmest af den *Internationale Maritime Organisation* (IMO). Organisationen blev etableret som FN's mellemstatslige, rådgivende maritime organisation (IMCO) på grundlag af en konvention af 1948, som trådte i kraft 1958. I 1982 tog organisationen navneforandring. IMCO/IMO har gennemført et omfattende arbejde med hensyn til bl. a. skibsign, sikkerhed til søs, transport af skadelig og farlig last og havforurening, for nu blot at nævne det, der er mest relevant i denne sammenhæng.

Andre, relevante konventioner er bl. a.:

Oslo-konventionen af 1972 angående forhindring af forurening på grund af dumping fra skibe og flyvemaskiner;

London-konventionen af 1972 angående forhindring af havforurening på grund af dumping af affald og andre stoffer;

Paris-konventionen af 1974 til forhindring af forurening fra kilder i land;

Helsinki-konventionen af 1974 om beskyttelse af Østersøens havmiljø;

Bonn-aftalen af 1969 om samarbejde i bekæmpelse af olieforurening i Nordsøen;

Aftalen af 1971 mellem Danmark, Finland, Norge og Sverige angående forholdsregler mod olieforurening;

OILPOL-konventionen angående forhindring af forurening af havet med olie (1954, 1962, 1969, 1971, afløst af og udvidet med MARPOL);

MARPOL-konventionen angående forhindring af forurening fra skibe (1973);

Den internationale konvention af 1969 om intervention på det åbne hav i tilfælde af olieforureningsulykker og den tilføjede protokol af 1973 om intervention på det åbne hav i tilfælde af havforurening med andre stoffer end olie;

Den internationale *SOLAS*-konventionen af 1974 om søfarendes sikkerhed;

Den internationale konventionen af 1978 om standarder for søfarendes uddannelse, deres attester og udkig.

Af internationale skadeserstatningskonventioner kan bl. a. nævnes:

CLC-konventionen af 1969 med protokol af 1976 om civil erstatningspligt på grund af olieforurening;

Konventionen af 1971 med protokol af 1976 angående etableringen af en international fond til kompensation for olieforureningsskader;

Konventionen af 1976 angående civil erstatningspligt på grund af olieforureningsskader opstået ved ledning efter og udnyttelsen af undersøiske mineralske ressourcer.

Vi oplever nu, at økosystemet bl. a. i den sydlige del af Nordsøen, i Østersøen og i de indre danske farvande, er ved at bryde sammen på grund af den synlige og ikke mindst den "usynlige" forurening fra land, floder og skibe: udsivning, udledning, klapping og udtømmning af slam, syre, olie, tungmetaller og radioaktivt kølevand osv. Tungmetallerne og radioaktiviteten koncentrerer desuden i fisk og havpattedyr. De får ud- og indvendige sår, deres forplantningsevne nedsættes (ihvertfald for havpattedyrenes vedkommende) og de bliver uegnede, hvis ikke direkte sundhedsfarlige som menneskeføde. Livet i mange havområder trues desuden af tiltagende iltmangel. Kyststrækninger forurenes regelmæssigt af større og mindre olieudslip med bl. a. mange tusinde fugles ynkelige død til følge.

Netop fordi alle de nordiske lande er så knyttet til havet, som indledningsvis nævnt, er det svært at forestille sig noget område, hvor nordisk samarbejde nu er mere påkrævet, end netop med hensyn til at få havforureningen i de nordeuropæiske havområder bragt under kontrol og hurtigst mulig reduceret.

En forudsætning for at vi skal kunne vende udviklingen i positiv retning, nationalt såvel som internationalt, er først og fremmest *løbende, kvalificeret oplysning om den faktiske situation* til vore nordiske medborgere, vore politikere, erhvervsledere og ombuds mænd, og det vel at mærke *i oversigtlig og forståelig form*.

Eftersom vi vist alle synes, at det internationale samarbejde til forhindring og reducere af havforureningen går tungt og giver for få resultater, kræver situationens alvor, at vi i Norden samler vore kræfter mest muligt i denne sag. Et aktivt og enigt Norden kan relativt hurtigt og effektivt løse

meget store problemer, ligesom et enigt og aktivt Norden har stor vægt i europæisk og videre international sammenhæng.

Vi efterlyser med andre ord i realiteten *et nordisk handlingsprogram til kontrol og reducere af havforureningen*.

Det er af mange grunde uacceptabelt, at der i Norden i almindelighed ikke gælder fælles forureningsstandarder, som er fastsat ud fra de nyeste videnskabelige resultater på grundlag af den absolut bedste teknologi, som til enhver tid findes.

Det er uacceptabelt, fordi vi uden sådanne fælles standarder f. eks. med hensyn til havforurening og uden et fælles (eller koordineret) overvågningssystem, naturligvis forurener lige så meget for hinanden som for os selv, uden at vi kan følge og kontrollere udviklingen. Forskellige forureningsstandarder betyder ligeledes forskelle i konkurrencevilkår.

Som kyststater med store havområder og vigtige biologiske ressourcer under vores jurisdiktion har vi ikke blot moralsk pligt til at være foregangslande på havforureningsbekæmpelsens område.

Uden at vi i Norden som en helhed etablerer og gennemfører de strengest tænkelige forureningsstandarder på grundlag af den til enhver tid bedste teknologi, og uden at vi i alle nordiske lande samler og koordinerer vore kræfter og finansielle midler vil vi ikke kunne forvente at opnå de håndgribelige resultater i bekæmpelsen af forureningen, som er så nødvendige.

Kun med fælles, konkrete resultater med hensyn til nedbringelsen af den havforurening, som vi selv forvolder vore egne kyst- og havområder, og iøvrigt fællesnordisk optræden i international sammenhæng for de samme, strenge krav, får vi den trumf på hånden og den afgørende vægt, som kan være udslagsgivende overfor vore også kraftigt forurenende nabostater ved Østersøen, Nordsøen og nordøstlige Atlanterhav.

Norden som begreb og konkret kulturfællesskab kan kun beholde sin værdi, hvis det nordiske samarbejde formår på en relativt hurtig og virkelig effektiv måde at løse tidens mest påtrængende problemer. Hav- og kystforureningen er et af disse. Tiden er nu inde til at vise, at de nordiske lande uden tvivl er foregangslande i havforureningsbekæmpelse og bevarelse, henholdsvis genoprettelse af havet som et *levende hav*. Det må ikke længere med rette kunne siges, at de nordiske landes politik på dette område kendetegnes af inkonsekvens og ringe vilje til at løse den del af havforureningsproblemerne, som vi selv umiddelbart er skyld i.

Vi har hidtil tjent tykt på bl. a. at forurene havet, fordi vi har unddraget os at betale en del af den regning, som moderne produktion koster. Nu tager havet imidlertid ikke længere imod: økosystemerne og ressourcerne har ikke "elasticitet" til at klare ret meget mere. Vi er nået til det punkt, hvor det vil være meget dyrere at fortsætte med at "spare". Naturen, deriblandt havet, accepterer ikke længere den form for politik! Det er livsvigtigt for os alle i Norden, at vi hurtigt får bragt bl. a. havforureningen

i vore nordiske havområder under kontrol og kraftigt reduceret. Kun hvis det sker, kan der blive tale om *reel økonomisk vækst og øget livskvalitet* i Norden i fremtiden.

Der er derfor mere end rigelig grund for Nordisk Råd til at gribe initiativet i denne sag og til at begynde med gøre status over vore landes formelle forpligtelser og reelle, daglige politik i internordisk og (øvrig) international sammenhæng. Derefter må det falde naturligt, at Nordisk Ministerråd udreder henholdsvis de inter-nordiske og de internationale aspekter ved havforureningsproblematikken og i fortsættelse deraf opstiller *et fællesnordisk handlingsprogram til bekæmpelse af hav- og kystforureningen* i Norden og ud fra det formulerer en fællesnordisk politik i international sammenhæng.

På denne baggrund foreslås.

at Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd at udrede de internordiske samt de internationale aspekter angående havforureningen og i fortsættelse deraf at opstille et fællesnordisk handlingsprogram til bekæmpelse af hav- og kystforureningen i Norden og formulere en fællesnordisk politik i international sammenhæng. Et Ministerrådsforslag om handlingsplanen bør forelægges Nordisk Råds 37:e session.

Reykjavík, København og Tórshavn, den 4. februar 1987

Guðrún Helgadóttir (Ab.)

Margrete Auken (SF)

Dorte Bennedsen (S)

Eiður Guðnason (A.)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Jacob Lindenskov (Jyf)

Haraldur Ólafsson (F.)

Aase Olesen (RV)

Páll Pétursson (F.)

Pétur Sigurðsson (Sj.)

Jens Steffensen (KrF)

Jógvan Sundstein (Fkfl)

Bernhardt Tastesen (S)

Kulturutskottets betänkande

över medlemsförslag A 791/k om stöd till nordiska samarbetsorganisationer inom folkbildningen samt medlemsförslag A 798/k om stöd till tolkservice för folkrörelserna i de nordiska länderna

(Medlemsförslag A 791/k väckt av Svein Alsaker, Ylva Annerstedt, Gunnar Björk, Flemming Hansen, Karen Thurøe Hansen, Elsi Hetemäki-Olander, Olof Jansson, Jens Peter Jensen, Wiggo Komstedt, Arnljot Norwich, Hans Nyhage, Aase Olesen, Páll Pétursson, Tuulikki Petäjaniemi, Jens Steffensen, Peder Sønderby, Friðjón Þórðarson och Marjatta Väänänen, se s. 678

Medlemsförslag A 798/k väckt av Lennart Andersson m. fl., se s. 746

Till kulturutskottet har hänvisats medlemsförslag A 791/k om stöd till nordiska samarbetsorganisationer inom folkbildningen och medlemsförslag A 798/k om stöd till tolkservice för folkrörelserna i de nordiska länderna. Medlemsförslaget A 791/k har behandlats vid möten den 22 februari, 11–12 maj och 10–14 augusti 1987 och medlemsförslaget A 798/k vid möten den 11–12 maj och 10–14 augusti 1987. Då båda medlemsförslagen berör stödet till nordiskt folkrörelsesamarbete har utskottet behandlat förslagen i ett sammanhang.

1. Medlemsförslagen

I medlemsförslaget A 791/k föreslås att nuvarande stödordning för nordiskt folkbildningssamarbete kompletteras med resurser som möjliggör stöd även för den administration som är nödvändig för att bedriva ett givande nordiskt samarbete.

I motiveringarna till medlemsförslaget ges en beskrivning av hur samarbetet mellan studieförbunden i Norden har utvecklats. I förslaget hänvisas till två samverkansorganisationer som bildades i början av 1970-talet, nämligen ABF i Norden och Förbundet Nordisk Vuxenupplysning. Genom dessa nybildningar skapades förutsättningen för en omfattande verk-

samhet särskilt under slutet av 1970-talet och framåt. Sedan 1984 samverkar även de konservativa studieförbunden i en liknande fast samarbetsorganisation, Nordisk Konservativ Studienämnd. I dag bedriver alla dessa tre organisationer en omfattande och reguljär nordisk verksamhet. Syftet med de tre nämnda samverkansorganisationerna är, enligt förslagsställarna, överensstämmande och entydigt inriktat på att stärka det nordiska samarbetet inom folkbildningen.

Förslagsställarna framhåller att verksamheten inom samarbetsorganisationerna har nått en sådan omfattning, att den inte kan utvecklas på ett positivt sätt utan att det skapas ett särskilt administrativt stöd. För närvarande bedriver studieförbunden sin nordiska verksamhet endast med projektstöd. Detta stöd kan inte användas till åtgärder som har att göra med tex organisationens utvecklingsarbete, planering eller kontaktverksamhet.

I medlemsförslaget A 798/k föreslås att nordiska medel avsätts till stöd för tolkservice vid folkrörelsernas nordiska möten.

I motiveringarna till medlemsförslaget betonas att folkrörelsernas viktiga roll för det nordiska samarbetet klart framträder i Nordiska rådets arbete. Rådet har genom sitt kulturutskott under senare år starkt understrukit betydelsen av folkrörelsernas verksamhet för att skapa en bredare folkligt förankrad kulturpolitik i det nordiska samarbetet. Folkrörelserna är en av rådets högst prioriterade målgrupper. Folkbildnings-, ungdoms- och idrottsrörelserna har därvid satts i centrum. Helt naturligt förutsätter en utveckling av den nordiska gemenskapen inom folkrörelserna en god kontakt över nationsgränserna. Ett viktigt inslag för ett gynnsamt utbyte är emellertid att alla länder har möjlighet att delta på något så när lika villkor. Enligt förslagsställarna har behovet av tolkservice därmed förstärkts. De gånger då det vid möten varit möjligt att få använda tolkar har deltagarna kunnat rekryteras med betydligt större bredd än vid möten utan tolkstånd. Faktiska kunskaper och erfarenhet har då kunnat få vara avgörande för rekryteringen av deltagare och inte i första hand språkkunskaper. Målsättningen för folkrörelserna är därför att kunna erbjuda tolkservice vid alla eller åtminstone flertalet av sina konferenser.

Förslagsställarna finner det därför önskvärt att någon form av bidrag för tolkservice för folkrörelserna inrättas. Huruvida detta skall ske i form av en särskild stödordning eller på annat sätt tar man inte ställning till.

2. Remissbehandling

Enligt beslut av Nordiska rådets presidium har förslagen inte undergått remissbehandling.

3. Utskottet

Det nordiska folkrörelsesamarbetet stöds genom särskilda anslag för ungdomssamarbete, folkbildningssamarbete och idrottssamarbete över den nordiska budgeten. I budgeten för 1987 uppgår folkrörelsestödet till sammanlagt 6,5 miljoner DKK (ungdom 3,3, folkbildning 2,3, idrott 0,9). Stödordningarna har tillkommit mot bakgrund av Nordiska rådets önskemål om en aktiv medverkan av folkrörelserna i det nordiska kultursamarbetet.

Kulturutskottet har slagit fast att ett ökat samarbete mellan folkrörelserna är ett viktigt mål för det nordiska kultursamarbetet. De ekonomiska förutsättningarna för det nordiska folkrörelsesamarbetet har även i viss mån kunnat förstärkas i budgetarna under de senaste åren. I budgeten för 1985 erhöll folkbildnings- och idrottssamarbetet aktivitetsökningar och 1986 höjdes anslaget för ungdomssamarbetet. I budgeten för 1987 ingår en ny aktivitetsökning för ungdomssamarbetet. Utskottet har ansett det vara särskilt angeläget att det lokala och regionala ungdomssamarbetet kan byggas ut. Vid Nordiska rådets session 1987 avgavs även en ny rekommendation om förbättrade förutsättningar för det nordiska idrottssamarbetet (*rek nr 8/1987/k*).

I anslutning till beredningen av en handlingsplan för det nordiska kultursamarbetet (*rek nr 2/1986*) har kulturutskottet uttalat att åtgärder som tryggar bredden i samarbetet och därmed den folkliga förankringen av detta särskilt bör prioriteras. Stödordningarna för nordiskt folkrörelsesamarbete bör enligt utskottet ge möjligheter till sådana insatser.

I motiveringarna till medlemsförslaget A 791/k betonar förslagsställarna att verksamheten inom de samverkande folkbildningsorganisationerna har fått en sådan omfattning att en ytterligare utveckling av denna förutsätter att ett särskilt administrativt stöd inrättas i tillägg till den nuvarande stödordningen.

Vid behandlingen av riktlinjerna för det nordiska kultursamarbetet under 1980-talet (*B 37/k*) anslöt sig kulturutskottet till den uppfattning som ministerrådet då gav uttryck för, nämligen att stödordningarna inte bör utnyttjas för den reguljära verksamheten inom olika organisationers nordiska samarbetsorgan. Budgetanslagen skulle sålunda i högre grad kunna inriktas på den innehållsliga delen av projekten. Samtidigt fäste utskottet uppmärksamhet vid resekostnadernas andel av de samlade bidragen. Utskottet framhöll att man inte kan bortse från att den typ av kultursamarbete som t ex folkrörelserna bedriver inte blir något samarbete utan resor. Utskottet har även senare i andra sammanhang tagit upp de problem de höga resekostnaderna i Norden utgör för möjligheterna att bygga ut samarbetet mellan folkrörelserna.

Utskottet är fortsatt av den uppfattningen att stor vikt bör läggas vid att stödet för folkrörelsesamarbetet direkt kommer verksamheten till del. Som

ovan framgått är utskottets inställning till en utbyggnad av stödordningarna för folkrörelsesamarbetet positiv. De förslag som läggs fram i medlemsförslagen, i syfte att förbättra förutsättningarna för samarbetet mellan folkrörelserna, bör enligt utskottet i viss utsträckning kunna beaktas om de bidrag som ges för olika projekt inte är starkt uppbundna till vissa bestämda insatser, utan är så utformade att de ger mottagarna flexibilitet i användningen av stödet. Beträffande stödet för tolkservice framhåller utskottet att sådan service är av stor betydelse för själva verksamheten, särskilt i anslutning till mera officiella möten och kongresser. Det är därför angeläget att folkrörelserna har möjligheter att erbjuda tolkservice för att deltagare från alla länder skall kunna delta på lika villkor. Utskottet konstaterar att de erfarenheter som finns av tolkning även visar att tolkservice ger möjligheter att bredda rekryteringen av mötesdeltagare. Utskottet anser därför att man vid fördelningen av anslag inom de aktuella stödordningarna särskilt bör beakta behovet av bidrag för tolkservice. Då utformningen av stödordningarna för folkrörelsesamarbetet även kommer att vara en aktuell fråga i anslutning till behandlingen av det kommande ministerrådsförslaget till handlingsplan för det nordiska kultursamarbetet avser utskottet vid denna behandling återkomma till frågan om tolkservice samt till utformningen av folkrörelsestödet generellt. Vid sidan av tolkservice vill utskottet fästa uppmärksamhet vid att man vid olika sammankomster inom folkrörelsesamarbetet även vidtar andra åtgärder för att underlätta språkförståelsen. T ex i handledningen "Att förstå varandra i Norden" ges information om hur nordiska möten bör läggas upp för att underlätta deltagandet för den som inte har danska, norska eller svenska som modersmål.

I anslutning till arbetet med den nordiska budgeten för 1988 har utskottet till Nordiska ministerrådet överlämnat en promemoria angående aktuella frågor inom kultursamarbetet. I promemorian har kulturutskottet tagit upp frågan om en ökning av stödet till nordiskt folkrörelsesamarbete. Utskottet avser återkomma till frågan om ökat stöd för folkrörelsesamarbetet i det ytrande utskottet avger över ministerrådets förslag till budget för 1988.

Mot bakgrund av att medlemsförslagen direkt berör stödordningar som ingår i den nordiska budgeten, och med hänsyn till att kulturutskottet redan har aktualiserat en förhöjning av stödet för folkrörelsesamarbete i budgeten för 1988, anser utskottet det inte vara nödvändigt att för Nordiska rådet föreslå en särskild rekommendation med anledning av medlemsförslagen. Utskottet har i en skrivelse till Nordiska rådets presidium informerat presidiet om kulturutskottets inställning till frågan om en förhöjning av stödet till nordiskt folkrörelsesamarbete.

Då det enligt utskottet är möjligt att uppnå medlemsförslagets syfte om ökat stöd för nordiskt folkrörelsesamarbete på annat sätt föreslår utskottet att Nordiska rådet inte företar sig något med anledning av medlemsförslagen.

Qaqortoq den 12 augusti 1987

Haakon Blankenborg (A)

Gunnar Björk (c)

Eiður Guðnason (A.)

Thea Knutzen (H)

Förman

Jacob Lindenskov (Jvfl)

Helge Adam Møller (KF)

Barbro Nilsson (s)

Berit Oscarsson (s)

Saara-Maria Paakkinen (Sdp)

Robert Pedersen (S)

Hans Petersson (fp)

Heikki Riihijärvi (Smp)

Mirja Ryyänen (K)

Riitta Saastamoinen (Kok)

Anders Talleraas (H)

Kåre Øvregard (A)

BIHANG

Skrivelse till Nordiska rådets presidium angående stödet till nordiskt folkrörelsesamarbete

Nordiska rådets kulturutskott behandlade vid sitt möte den 10–14 augusti 1987 två medlemsförslag som båda berör stödet till nordiskt folkrörelsesamarbete (A 791/k om stöd till nordiska samarbetsorganisationer inom folkbildningen och A 798/k om stöd till tolkservice för folkrörelserna). I det betänkande utskottet avgav över medlemsförslagen redovisar utskottet för de initiativ utskottet har tagit för att möjliggöra en utbyggnad av det nordiska folkrörelsesamarbetet. Kulturutskottet har såväl i anslutning till beredningen av handlingsplanen för det nordiska kultursamarbetet som i den promemoria kulturutskottet i april 1987 överlämnade till Nordiska ministerrådet angående aktuella frågor inom kultursamarbetet 1988, uttalat att stödet till nordiskt folkrörelsesamarbete bör prioriteras, i syfte att trygga bredden i det nordiska samarbetet och därmed den folkliga förankringen av detta.

Med hänsyn till att frågan om en utbyggnad av stödet till nordiskt folkrörelsesamarbete från utskottets sida har aktualiserats i budgetberedningen har utskottet inte ansett det vara nödvändigt att föreslå en särskild rekommendation med anledning av medlemsförslagen.

Utskottet önskar underrätta presidiet om behandlingen av medlemsförslagen, och avser återkomma till frågan om nivån på folkrörelsestödet i

anslutning till det yttrande utskottet avger över ministerrådets förslag till budget för 1988. Utskottet avser även på nytt ta upp den generella utformningen av stödordningarna för folkrörelsesamarbetet, och särskilt frågan om förbättrade möjligheter till tolkservice för folkrörelserna, i den kommande behandlingen av ett ministerrådsförslag om handlingsplan för det nordiska kultursamarbetet. Utskottet ber presidiet informera budget- och kontrollutskottet om behandlingen av medlemsförslagen A 791/k och A 798/k.

Qaqortoq den 12 augusti 1987

För Nordiska rådets kulturutskott

Eiður Guðnason

Förman

Medlemsförslag

om stöd till nordiska samarbetsorganisationer inom folkbildningen

(Väckt av Svein Alsaker, Ylva Annerstedt, Gunnar Björk, Flemming Hansen, Karen Thurøe Hansen, Elsi Hetemäki-Olander, Olof Jansson, Jens Peter Jensen, Wiggo Komstedt, Arnljot Norwich, Hans Nyhage, Aase Olesen, Páll Pétursson, Tuulikki Petäjaniemi, Jens Steffensen, Peder Sønderby, Friðjón Þórðarson och Marjatta Väänänen)

Nordisk samverkan på det politiska planet

Steg för steg har det nordiska samarbetet utvecklats mot allt fastare organisatoriska former. Nordiska rådet bildades 1952 som ett samarbetsorgan för de nordiska ländernas parlament och regeringar.

Efter hand har resurserna ökat för att följa upp och realisera rådets beslut. Nordiska ministerrådets sekretariat för nordiskt kulturellt samarbete inrättades i början av 1970-talet med förläggning till Köpenhamn. Sekretariatets uppgift enligt arbetsordningen (1971) är att bistå ministerrådet som verkställande organ i frågor som faller inom det nordiska kulturavtalets huvudområden. 1986 har kultursekretariatet och ministerrådssekretariatet (tidigare förlagt till Oslo) sammanförts till en administrativ enhet i Köpenhamn.

Nordisk samverkan mellan studieförbund

Parallellt med denna utveckling, och under ömsesidigt inflytande härav, har samarbetet mellan studieförbunden starkt utvecklats. Från början var det mest fråga om att sända representanter till varandras årsmöten samt att delta i ytterligare några arrangemang.

Emellerid förändrades situationen genom tillkomsten av Nordisk kulturfond (1966). Särskilda medel ställdes 1975 till studieförbundens förfogande för att genomföra samnordiska projekt inom folkbildnings- och kulturområdet. Erfarenheten har visat att dessa medel kom väl till pass. De har blivit en viktig stimulans för att fördjupa det nordiska samarbetet. Genom sin mycket breda kontaktyta (med några medlemsorganisationer) har studieförbunden visat sig vara en väsentlig faktor i utvecklingen av det nordiska samarbetet.

Den nya nordiska verksamheten administrerades inledningsvis direkt av

de olika samverkande studieförbunden. Någon anställd eller förtroendevald fick ta på sig uppgiften att fungera som en nordisk studiesekreterare. Det gick också så länge verksamheten var relativt begränsad. Men efter hand ökade den både kvantitativt och kvalitativt. Under dessa förhållanden var det svårt att över huvud taget fortsätta med verksamheten. Det blev helt nödvändigt att finna en särskild organisatorisk form. Sälunda bildades i början av 1970-talet två samverkansorganisationer, nämligen ABF i Norden och Förbundet Nordisk Vuxenupplysning. Genom dessa nybildningar skapades förutsättningen för den omfattande verksamheten särskilt under slutet av 1970-talet och framåt. Efter mångåriga sporadiska kontakter samverkar sedan 1984 även de konservativa studieförbunden i en liknande fast samarbetsorganisation, Nordisk Konservativ Studienämnd, med egna stadgar och eget sekretariat. I dag bedriver alla dessa tre organisationer en omfattande och reguljär nordisk verksamhet.

Syftet med de tre nämnda samverkansorganisationerna är överensstämmande och entydigt inriktat på att öka/stärka det nordiska samarbetet inom folkbildningens alltmer vidgade ramar. Detta framgår klart av respektive stadgars målarparagrafer, så som följande exempel visar.

Förbundet Nordisk Vuxenupplysning

Förbundet Nordisk Vuxenupplysning skall verka för ökat nordiskt samarbete inom folkbildningsarbetet i sin helhet, men med betoning på det kulturella området. Detta kan ske genom att genomföra vissa gemensamma arrangemang, t. ex. konferenser, kurser, utställningar, föreläsningar, studieresor samt gemensam produktion av studiematerial.

Nordisk Konservativ Studienämnd

Nämndens ändamål är att verka för ett ökat samarbete mellan de konservativa nordiska folkbildningsorganisationerna till gagn för det allmänna nordiska samarbetet och till gagn för en fri, borgerlig folkbildning i de nordiska länderna.

Administrativt stöd till nordisk folkbildningssamverkan

Verksamheten inom de ovan nämnda samarbetsorganisationerna har nu nått en sådan omfattning, att den inte kan utvecklas på ett positivt sätt utan att det skapas ett särskilt administrativt stöd. För närvarande bedriver studieförbunden sin nordiska verksamhet endast med projektstöd. Detta stöd är helt inriktat på själva projektarbetet. Det kan inte användas till åtgärder inom samverkansorganisationen som har att göra med organisationens utvecklingsarbete, planering, kontaktverksamhet samt övriga åtgärder som tillsammans skapar förutsättningarna för att projekt kan genomföras med god effekt och hög kvalitet.

För närvarande finansieras dessa nödvändiga förutsättningsskapande

åtgärder dels genom extra anslag från de nationella studieförbund som ingår i samarbetet och dels genom att en orimlig arbetsbörda läggs på vissa medarbetare inom studieförbunden.

För att möjliggöra en fortsatt utveckling av den nordiska verksamheten inom studieförbunden är det sålunda nödvändigt, att det tillkommer ett nytt anslag till dessa samverkansorganisationers administration. Det kan förslagsvis utformas på följande sätt:

1. Stöd kan utgå till en organisation för nordisk samverkan mellan godkända nationella studieförbund, som i sina stadgar eller på annat sätt dokumenterat, att den har till syfte att verka för ett utökat nordiskt samarbete inom kultur- och folkbildningsområdena.

2. Samverkansorganisationen skall kunna dokumentera erforderlig stabilitet, antingen genom att redovisa tidigare resultat eller genom att presentera en plan för kommande verksamhet.

3. Samverkansorganisationerna skall ha medlemmar inom minst fyra av de nordiska länderna och verksamheten skall vara inriktad på hela Norden.

Stödet bör ges i form av ett basbidrag, som är så anpassat att det kan täcka sedvanliga administrativa kostnader för att verksamheten skall kunna bedrivas på en rimlig nivå.

Under hänvisning till vad som ovan anförts hemställs, att

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att komplettera nuvarande stödordning för nordiskt folkbildningssamarbete med resurser, som möjliggör stöd även för den administration som är nödvändig för att bedriva ett givande nordiskt samarbete.

Stockholm den 28 januari 1987

Svein Alsaker (Kr.F.)

Ylva Annerstedt (fp)

Gunnar Björk (c)

Flemming Hansen (KF)

Karen Thurøe Hansen (KF)

Elsi Hetemäki-Olander (Kok)

Olof Jansson (ÅC)

Jens Peter Jensen (V)

Wiggo Komstedt (m)

Arnlfjot Norwich (H)

Hans Nyhage (m)

Aase Olesen (RV)

Páll Pétursson (F.)

Tuulikki Petäjaniemi (Kok)

Jens Steffensen (KrF)

Peder Sønnerby (V)

Friðjón Þórðarson (Sj.)

Marjatta Väänänen (K)

Ekonomiska utskottets betänkande

över medlemsförslag om "frikommunförsök" över riksgrensarna i Norden

(Medlemsförslaget väckt av Kjell Magne Fredheim och Grethe Lundblad m. fl., se s. 691

Remissyttranden, se supplement)

Økonomisk utvalg har mottatt ovenstående medlemsförslag til behandling. Utvalget har behandlet medlemsförslaget på sitt møte 11. og 12. august 1987.

1. Sammendrag av medlemsförslaget

Forslagsstillerne peker innledningsvis på at det er langs grensene mellom våre land som resultatene – eller mangel på resultater – av det nordiske samarbeid blir mest synlig. Det er befolkningen i disse trakter som i sin hverdag oftest og mest konkret opplever de problemer og hindringer som riksgrensene fremdeles innebærer. På mange hold finnes kontakter innen de respektive land. Samarbeidet mellom kommunene i de ulike land hindres dog ofte av ulikheter i nasjonale regler og bestemmelser, f. eks. når det gjelder statlige bidrag til skoler, omsorg og lignende.

I de fleste nordiske land er s. k. frikommuneforsøk startet. Hensikten er først og fremst å gi de deltakende kommunene mulighet til å endre organisasjons- og virksomhetsformer uten de hinder som nasjonale regler og bestemmelser kan innebære. Etter forslagsstillernes oppfatning bør denne tanke med fordel også kunne tillempes i det nordiske samarbeidet. Kommuner i ulike nordiske land, som gjennom grensesamarbeidet, ønsker å delta i et frikommuneforsøk skulle således få utforme sitt samarbeid uten hensyntaken til de hinder for samarbeidet som nasjonsgrensene normalt innebærer. Nasjonsgrensene må selvfølgelig i visse henseende gjenstå også mellom kommuner som deltar i et nordisk frikommuneforsøk. Eksport og import av ferdigvarer må f. eks. sannsynligvis følge normale regler hva gjelder momsbetaling, sikkerhetsforskrifter osv. Det blir nødvendig å unnta visse områder fra det samarbeidet over riksgrensene som frikommunene selv kan fatte beslutninger om. Nordisk Ministerråd bør således fastsette rammer for dette samarbeidet.

Som eksempler på hva et frikommune samarbeid skal kunne omfatte nevnes turisme, kommunikasjon, ungdomsskole, eldreomsorg, helse- og sosialsektoren, transport og grensehandel.

Det finnes grunn til å anta at mange kommuner langs grensene mellom Danmark/Sverige, Norge/Sverige, Finland/Sverige og Norge/Finland skulle være interessert i å delta i et frikommuneforsøk. For å ivareta de erfaringer virksomheten gir, såvel for grensesamarbeidet som for det overgripende nordiske samarbeidet hva gjelder handel, sosiale spørsmål m. m., bør en sentral prosjektgruppe etableres. Prosjektgruppens oppgave skulle være å gjøre rede for og evaluere for Nordisk Råd/Ministerråd de samarbeidsprosjekt som er gjort mulig gjennom et frikommuneforsøk over nasjonsgrensene. Gruppen skulle også sørge for en informasjons- og erfaringsutveksling mellom de deltakende kommuner.

Medlemsforslaget munner ut i en henstilling om at Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

å muliggjøre for kommuner på ulike sider av en nasjonsgrense i Norden å delta i et "frikommuneforsøk" i samsvar med de retningslinjer som er angitt ovenfor samt

at en prosjektgruppe med representasjon fra Nordisk Råd/Ministerråd og de deltakende kommuner (m. fl.) etableres samt gis tilstrekkelige ressurser for å evaluere forsøksvirksomhetene og foreslå tilsvarende forandringer i de nordiske lands lover og regler.

2. Sammendrag av remissvar

Medlemsforslaget har vært sendt på en remissrunde. Remissvar er mottatt fra følgende myndigheter, institusjoner og organisasjoner.

Nordiske

NordREFO

Kvarkenrådet

Midtnordenkomitéen

Skärgårdsprojektet

Styringsgruppen for ARKO-samarbeidet

Grensekomitéen Østfold-Bohuslän

Styringsgruppen for samarbeidet mellom Bornholm og SÖ Skåne

Nordkalottkomitéen

NÄRPs Öresundsgruppe

Danske

Fredriksberg Kommune

Kommunernes Landsforening

Kommunal Arbejderforbund

Finske

Inrikesministeriet
 Finlands svenska kommunförbund
 Stadsförbundet
 Ålands landsskapsstyrelse

Norske

Kommuneforbundet
 Norske Kommuners Sentralforbund

Svenske

Statens industriverk
 Länsstyrelsernas organisationsnämnd
 Länsstyrelsen i Malmöhus län
 Länsstyrelsen i Göteborg och Bohus län
 Strömstads kommun
 Tanums kommun
 Tulldirektionen, Karlstads tullregion
 Länsstyrelsen i Värmlands län
 Arvika kommun
 Eda kommun
 Länsstyrelsen i Kopparbergs län
 Länsstyrelsen i Norrbottens län
 Länsstyrelsen i Västerbottens län
 Expertgruppen för forskning om regional utveckling
 SACO/SR
 Kommunförbundet
 Landstingsförbundet

*Remissinstanser som støtter medlemsforslaget**Nordiske*

NordREFO uttaler at frikommuneforsøkene i de nordiske land kan ses som et ledd i den økende desentralisering som foregår. Organisasjonen finner argumentasjonen som blir framført i medlemsforslaget rimelig. Dette vil kunne gi bedre forutsetninger for regional økonomisk utvikling i grenseområdene, som med få unntak har klare regionale balanseproblemer.

Kvarkenrådet viser til at det innen de fleste nordiske land pågår omfattende nasjonale forsøk med frikommuner. Det vil derfor være naturlig om tilsvarende forsøk gjennomføres mellom ulike kommuner over riksgrensene i Norden. Av de i medlemsforslaget framførte eksempler på hensiktsmessige virksomhetsområder, anser *Kvarkenrådet* samarbeidet innen kommunikasjon, helsesektoren og ungdomsskolen som særlig verdifullt å

satse på. Ved valg av forsøkskommuner vil det være naturlig å velge slike som kommer fra allerede eksisterende nordiske samarbeidsområder.

Midtnordenkomitéen har bedt to av sine berørte underorganer framføre sine synspunkter på medlemsforslaget. Dette er Arbeidsgruppen for handelshinderspørsmål og Søndre forsøksområdet. Under henvisning til synspunktene, framført av disse to underorganer, støtter Midtnordenkomitéen forslaget. Arbeidsgruppen for handelshinder mener forslagsstillerne har pekt ut de vesentligste problemene for grensehandelen. I tillegg trekkes fram ytterligere problemer som støtter forslagsstillerne om antakelse om nødvendigheten av et kommunalt engasjement for grensehandelen. Arbeidsgruppen med representanter for kommunene i Søndre forsøksområde mener ordningen med frikommuner gir store muligheter for å effektivisere samarbeidet. Forøvrig inneholder uttalelsen synspunkter på arbeidsmetode, funksjonell organisering og gjennomføring av en frikommuneordning.

Skärgårdsprojektet mener erfaringene fra eksperimenter med frikommuner vil være verdifulle og på en utmerket måte støtte idéen bak Norden som hjemmemarked.

Styringsgruppen for Arko-samarbeidet anser at forslaget åpner for interessante muligheter til å prøve ut enklere samarbeidsformer, og kan være et ledd i en utvikling mot ytterligere normalisering og avvikling av formaliteter forbundet med grensene i Norden. Gjennom prosjekter på kultur-, turist-, utdannings- og næringslivssektoren har ARKO gjort verdifulle erfaringer av både positiv og negativ karakter som kan komme til nytte i det videre samarbeidet. ARKO og de andre grenseregionale samarbeidsområdene har alle forutsetninger for å egne seg som forsøksområder i et slikt prosjekt som forslagsstillerne skisserer. Et etablert kontaktnett, lokalt engasjement, erfaring med problemområder, oppbygd administrasjon og prosjektledelse er viktige elementer i denne sammenheng.

Grensekomitéen Östfold-Bohuslän konstaterer at medlemsforslaget er i samsvar med det syn som preger Grensekomitéens virksomhet. Komitéens erfaringer viser at det er behov for innsatser som medvirker til å lette innbyggernes hverdag ved ulike typer kontakter over riksgrensen. Målet for komitéens arbeid er å framheve grenseregionen som en felles ressurs. Komitéen mener dette mål bedre kan oppfylles om medlemsforslaget blir gjennomført. I uttalelsen blir også beskrevet noen av de spørsmål som Grensekomitéen arbeider med.

Nordkalottkomitéen anser at forsøkets tyngdepunkt bør være på andre enn de i forslaget angitte virksomhetsområder. For at den planlagte forsøksvirksomheten skulle få virkelig betydning, burde regler og bestemmelser som berører den almenne grensehandel og handelsutveksling vies særskilt oppmerksomhet. Nordkalottkomitéen har foreslått for regjeringene i Finland, Sverige og Norge at Nordkalotten skulle gjøres til et forsøksområde for friere handel og forenklete eksport/ importindustrier. Forsøksvirksomheten kan gjennomføres som et pilotprosjekt eller i form av et

frikommuneforsøk. I fall det ikke finnes tilstrekkelig politisk vilje til å la forsøket dekke hele Nordkalotten kunne man som forsøksområde ta et mindre område, f. eks. Torneälvdalen, hvor man allerede har langtgående tradisjoner innen utviklingen av grensekommunalt samarbeid.

NÅRPs Öreundsgruppe viser til uttalelsen fra Malmöhus län og slutter seg til denne.

Danske

Fredriksberg kommune antar at forslaget, for Danmarks vedkommende, må ses i sammenheng med gjeldende lov om frikommuner. Det må overveies i hvilket omfang et frikommuneforsøk over grensene i Norden krever endringer i gjeldende lovgivning. Det anføres at forslaget trolig vil ha størst interesse for de kommuner som allerede er utpekt som frikommuner og samtidig er grensekommuner.

Kommunal Arbejderforbundet finner forslaget om ytterligere nordisk samarbeid over grensene meget positivt.

Finske

Inrikesministeriet anfører at det i og for seg er berettiget å utrede forutsetningene for frikommuneforsøk og starte dem på det grunnlag som er nevnt i medlemsforslaget. Når det gjelder oppgaver som i Finland er tillagt staten er kommunene ikke de rette til å arrangere forsøkene. De kommuner som er interessert i forsøksvirksomhet bør imidlertid være innkopleet. Om det er lovgivningen som hindrer samarbeidet på områder som ligger innen kommunenes kompetanse, bør en i første omgang søke å endre denne og sette igang forsøksvirksomhet bare dersom dette ikke er mulig uten. Ministeriet slutter seg til forslaget om at det blir etablert en prosjektgruppe for å utrede forutsetningene og områder for forsøksvirksomheten.

I følge *Statsförbundets* oppfatning er medlemsforslaget begrunnet når det gjelder de utviklingsmål som blir presentert. Ulempene ved å bo i grenseområdene bør minimeres og fordelene ivaretas. Förbundet stiller seg positiv til et prosjekt hvor man ved hjelp av et frikommuneforsøk går inn for å utvikle kommunenes tjenestetilbud slik at det blir mer hensiktsmessig for innbyggerne. Områder som bl. a. transport, skoler, lovgivning osv. blir omtalt i uttalelsen. Erfaringene fra forsøket bør nøye evalueres ved hjelp av et hensiktsmessig oppfølgningssystem.

Ålands landskapsstyrelse anser at en eller flere ålandske kommuner bør tilbys mulighet til å delta i forsøksvirksomheten bl. a. med tanke på Ålands geografiske beliggenhet.

Norske

Kommuneforbundet mener en rekke av de eksempler som nevnes i medlemsforslaget er positive tiltak. Effekten av disse vil være av stor

distriktpolitisk betydning. Dette kommer best til syne ved forenklingen for industrien, som forenklet transport, og bedre maskinutnyttelse over landegrensene. Samordning på helse- og sosialsiden, samt når det gjelder utdanning, vil få stor betydning i hvert enkelt lokalsamfunn. Forbundet er betenkt når det gjelder utvidet grensehandel ved momsfristak. Vedrørende samferdsel blir det pekt på at de veier som i hovedsak krysser våre riksgrenser, er fylkesveier, riksveier og Europaveier. Det vil da ikke være de respektive kommuner, men fylkeskommunale og statlige etater som blir berørt. Et forsøk på dette området, kan være aktuelt, men da i begrenset omfang. Forbundet ser farer med forsøk på vedlikeholdssiden.

Norske Kommuners Sentralforbund ser forslaget om et frikommuneforsøk på tvers av riksgrensene i Norden først og fremst som et bidrag til å styrke og konkretisere det nordiske samarbeidet. Forslaget bygger på de samme målsettinger om fristilling og lokal tilpasning som ligger til grunn for det norske frikommuneforsøket – et forsøk Sentralforbundet medvirker aktivt i. Forsøk med fristilling av grensekommuner vil kunne gi disse kommunene bedre muligheter til en rasjonell ressursutnyttelse gjennom samordning og tilpasning til lokale forhold. En slik forsøksordning vil videre kunne representere en verdifull videreføring av de nasjonale frikommuneforsøkene. I den videre oppfølging bør det legges opp til en samordning med de nasjonale frikommuneordningene.

Svenske

Statens industriverk anser at det av regionalpolitiske årsaker er ønskelig å utvikle nye samarbeidsformer mellom kommuner, len og landsdeler. Dette er en forutsetning for at de regionalpolitiske intensjonene skal realiseres.

Länsstyrelsernas organisationsnämnd viser til at det er et godt grunnlag, innenfor rammen av gjeldende bestemmelser, for et økt samarbeid over riksgrensene. Et frikommuneforsøk forutsetter imidlertid endringer i eller unntak fra gjeldende nasjonal lovgivning. Nämnden mener det finnes meget gode forutsetninger for å utvikle samarbeidet dersom kommunene får større frihet til å prøve ulike samarbeidsformer og selv foreslå hvilke regler som bør endres eller oppheves under en forsøksvirksomhet.

Länsstyrelsen i Malmöhus län informerer i sin uttalelse om virksomheten til NÄRPs Øresundsgruppe, det grenseregionale samarbeidet mellom Bornholm og Sydøstra Skåne, Øresundsrådet, Øresundkommisjonen samt samarbeidet mellom universitetene i Lund og København. I følge länsstyrelsen bør alle muligheter for samarbeid over landegrensen mellom Danmark og Skåne ivaretas. Frikommuneforsøk mellom kommuner i Danmark og Sverige kan ses som et ytterligere ledd i et slikt samarbeid. Dog mener länsstyrelsen at et slikt samarbeid bør skje i nær kontakt med allerede pågående grenseregionale prosjekt.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län har sendt forslaget til høring til

Strömstads og Tanums kommuner, til Grensekomitéen Østfold-Bohuslän og til tullkammaren i Karlstad. Grensekomitéen og kommunene Tanum og Strömstad støtter medlemsforslaget. Tolldireksjonen i Karlstads tollregion konstaterer at de ikke har noen muligheter til regionalt å endre de lover og regler som gjelder for tollvirksomheten. Länsstyrelsen slutter seg til de positive reaksjoner som har kommet fra lenets nordligste kommuner og Grensekomitéen. Et frikommuneforsøk over riksgrensen kan bidra til å ytterligere styrke samarbeidet. Länsstyrelsen forutsetter at de regler som hemmer grensesamarbeidet oppheves regionalt slik at for eksempel tollvirksomheten kan omfattes av et frikommuneforsøk. I første omgang bør bare kommunene Strömstad og Tanum delta i forsøket.

Länsstyrelsen i Värmlands län har sendt forslaget til høring til kommunene Eda og Arvika som begge støtter forslaget. Länsstyrelsen beskriver bl. a. i sin uttalelse ARKO-samarbeidet og viser til at de i andre sammenheng har framholdt betydningen av særløsninger for grenseregionen. Forslaget er derfor av stor interesse.

Kopparbergs län viser til at samarbeid og andre former for kontakter over riksgrensen forekommer i betydelig omfatning mellom Malungs og Älvdalens kommuner i Sverige og Trysils og Engerdals kommuner i Norge. Erfaringene fra dette samarbeidet er gode. Samarbeidet innen skolesektoren nevnes spesielt. Länsstyrelsen mener det i forslaget blir tatt opp flere områder hvor et nærmere samarbeid vil være av stor betydning for kommuner på begge sider av riksgrensen. Frikommuneforsøk over riksgrensene har trolig like store utviklingsmuligheter som andre former for frikommunevirksomhet.

Länsstyrelsen i Norrbottens län refererer til Nordkalottkomitéens virksomhet hvor länsstyrelsen deltar. Gjennom en rad ulike initiativ har Nordkalottkomitéen forsøkt å forbedre infrastrukturen på Nordkalotten med sikte på bedre utviklingsmuligheter for foretakene. Vedrørende handelen er det tidligere pekt på at Nordkalotten bør utses til forsøksområde for friere handel, at all produksjon på Nordkalotten skal kunne fritt avsettes i Sverige, Norge og Finland samt at en friere handel også bør omfatte forsøk til enhetlige bestemmelser innen hele denne sektoren.

Länsstyrelsen i Västerbotten, som er representert i Kvarkenrådet, slutter seg til uttalelsen fra Kvarkenrådet.

SACO/SR ser positiv til forslaget. Det framføres at tanken om frikommuneforsøk bør foranledige en vurdering av om ikke grensesamarbeidet bør kunne utvides til å omfatte mer enn bare kommuner. Dermed skulle "frisoner" kunne bli aktuelle.

Øvrige remissvar

Nordiske

Styringsgruppen for samarbeidet mellom Bornholm og SÖ Skåne bemerker at de realistiske muligheter for samarbeid om de foreslåtte emner

er begrenset på grunn av det geografiske skille mellom de to regioner. Det vises til at det pågår et omfattende samarbeid innen turisme og kommunikasjon. Det er styringsgruppens oppfatning at en eventuell frikommunestatus ikke vil påvirke dette eller annet mulig samarbeid.

Danske

Kommunernes Landsforening synes et samarbeid mellom nordiske kommuner på i hvert fall noen av de saksområder, som nevnes i medlemsforslaget, fortrinnsvis vil være av interesse for kommuner som adskilles av en landegrense. Landsforeningen ser seg ikke i stand til å uttale seg mer konkret om forslaget.

Finske

Finlands svenska kommunförbund anfører at et frikommuneforsøk over grensene lettest kan gjennomføres ved at de kommuner som samarbeider søker om å komme med i frikommuneforsøk i sitt eget land. Disse kommuners spesialbehov kan da ivaretas ved unntak fra regler og bestemmelser. Dette kan dog være vanskelig å gjennomføre ettersom forsøkene i de ulike land når det gjelder innhold og tidstabell avviker fra hverandre. Derfor kan det være på sin plass å utrede samnordiske avtale- og lovgivningsarrangement.

Svenske

Expertgruppen för forskning och regional utveckling viser til frikommuneforsøkene som har startet i flertallet av de nordiske land. Innholdet i forsøkene varierer noe fra land til land men hovedmålet er å undersøke hvorvidt redusert statlig styring medfører større effektivitet og bedre lokal tilpasning av den kommunale virksomheten. I Sverige har interessen for frikommuneforsøkene vært meget stor. Forventningene til de forandringer som forsøkene skulle lede til var betydelige, men etterhvert som forsøksvirksomheten har gått har også problemene kommet fram. Dette gjelder dels gjennomføring av dispensasjoner fra statlige regler, men også m. h. t. oppfølgings- og evalueringsarbeidet. Det anses at erfaringene fra de nasjonale frikommuneforsøkene må ligge til grunn for beslutning om opprettelse av frikommuner er den rette teknikken for å løse grenseregionenes spesielle problemer. Forsøk med frikommuner over riksgrensene i Norden bør starte tidligst når erfaringene fra de nasjonale forsøkene er systematisert.

Kommunförbundet anser det verdifullt at ytterligere innsatser gjøres for å fjerne unødige detaljregler som kan hemme den kommunale virksomhet. Forslaget er således i samsvar med forbundets oppfatning på dette området. Om en redusert detaljregulering må foregå ved forsøksvirksomhet er derimot ikke sikkert. I følge *Kommunförbundet* burde først en samlet innsats gjøres for å se over hele området. En slik gjennomgang vil muligens

gi svar på de fleste av de aktualiserte spørsmålene. Gjenstår det deretter lempelige områder for forsøksvirksomhet forutsettes det at denne utformes slik at de kommuner som ønsker kan delta.

Landstingsförbundet ser positivt på et utvidet og fastere samarbeid mellom kommunene i Norden. Om det er akkurat gjennom frikommuneforsøk over riksgrensene eller på annen måte dette skal muliggjøres bør diskuteres videre.

3. Utvalgets synspunkter

Hovedmålsettingen for det nordiske samarbeidet på det regionalpolitiske området er å drive et regionalt utviklingsarbeid som kan gi økt bidrag til såvel nordisk som nasjonal utvikling.

Økonomisk utvalg mener at de generelle målsettinger og retningslinjer som er trukket opp i gjeldende nordiske samarbeidsprogram for regionalpolitikk danner et godt grunnlag for utviklingen av det nordiske samarbeid på det regionalpolitiske området. Utvalget har understreket betydningen av at programmet blir gjennomført så konkret og handlingsrettet som mulig.

Det grenseregionale og grensekommunale samarbeid har vist seg å bli stadig mer omfattende og tillegges stor vekt. Dette er i samsvar med utvalgets prioriteringer. Utvalget har ved flere anledninger uttrykt at en må tilstrebe å videreutvikle det grenseregionale samarbeidet slik at en også i framtiden kan oppnå konkrete resultater. Spesielt har utvalget rettet oppmerksomheten mot spørsmål i tilknytning til handel og næringsliv i det grenseregionale samarbeidet. Utvalget anser at det av regionalpolitiske årsaker er ønskelig å utvikle nye samarbeidsformer mellom kommuner og grenseregioner. Utvalget mener det finnes gode forutsetninger for å videreføre samarbeidet dersom kommunene får større frihet til å prøve ulike samarbeidsformer.

Økonomisk utvalg er av den oppfatning at et frikommuneforsøk, av den type som blir beskrevet i medlemsforslaget, kan framstå som et sentralt ledd i bestrebelsene for å styrke og konkretisere det grenseregionale samarbeidet. Dette er også i samsvar med det arbeid som foregår nasjonalt for en økende desentralisering. Forsøk med fristilling av grensekommuner vil kunne gi disse kommunene bedre muligheter til en effektiv ressursutnyttelse gjennom samordning og tilpasning til lokale forhold.

Økonomisk utvalg stiller seg positiv til prosjekt hvor man ved hjelp av frikommuneforsøk søker å utvikle bl. a. kommunenes tjenestetilbud og muligheter slik at det blir mer hensiktsmessig for innbyggere og næringsliv. Samarbeidsprosjekt bør finne sted når man gjennom utnyttelse av felles ressurser og kunnskaper kan nå bedre resultat eller arbeide mer effektivt enn på nasjonalt nivå.

Økonomisk utvalg vil vise til at det i medlemsforslaget tas opp en rekke

eksempler på områder som vil være velegnet for den her foreslåtte forsøksvirksomhet. Utvalget vil spesielt framholde at gjennom forsøksvirksomheten bør regler, bestemmelser og administrative prosedyrer som berører den almenne grensehandel vies særskilt oppmerksomhet. Utvalget er dog enig med forslagsstillerne om at det i prinsippet bør være de deltakende kommuner som selv skal avgjøre hvilket samarbeid som blir til gjensidig nytte i en forsøksvirksomhet av denne type. Kommunene bør, som nevnt i medlemsforslaget, få utforme samarbeidet uten å måtte ta hensyn til de hinder for samarbeidet som nasjonsgrensene ofte medfører. Imidlertid vil det være nødvendig å unnta visse områder fra det samarbeidet over riksgrensene som frikommunene selv kan fatte beslutninger om. Dette vil særlig gjelde saksområder hvor det er klare årsaker og behov for nasjonal statlig styring. Nordisk Ministerråd bør derfor fastlegge rammene for forsøkene. Ved valg av forsøkskommuner anser utvalget det naturlig å velge kommuner fra allerede eksisterende nordiske grenseregionale samarbeidsområder.

Utvalget slutter seg videre til forslaget om at det blir etablert en prosjektgruppe som kan følge og evaluere de samarbeidsprosjekt som er gjort mulig gjennom frikommuneforsøk over nasjonsgrensene. Prosjektgruppen bør også ha som oppgave å sørge for informasjons- og erfaringsutveksling mellom de deltakende kommuner. Det forutsettes at Nordisk Råd på vanlig måte blir orientert om utviklingen av forsøksvirksomheten.

Under henvisning til ovenstående henstiller Økonomisk utvalg om at Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd å

- muliggjøre for kommuner på ulike sider av nasjonsgrensene i Norden å delta i et frikommuneforsøk i samsvar med økonomisk utvalgssynspunkter, samt
- etablere en prosjektgruppe som gis tilstrekkelige ressurser for å evaluere forsøksvirksomhetene og foreslå endringer i lover og regler som hemmer det grenseregionale samarbeidet.

Nuuk, 12. august 1987

<i>Ylva Annerstedt (fp)</i>	<i>Ilkka-Christian Björklund (Sdp)</i>
<i>Johan Buttedahl (Sp)</i>	<i>Lahja Exner (s)</i>
<i>Filip Fridolfsson (m)</i>	<i>Arne Gadd (s)</i>
<i>Thor-Eirik Gulbrandsen (A)</i>	<i>Karen Thurøe Hansen (KF)</i>
<i>Ivan Johannessen (Sb)</i>	<i>Preben Lange (Si)</i>
<i>Kjell A. Mattsson (c)</i>	<i>Poul Nielson (S)</i>
<i>Aase Olesen (RV)</i>	<i>Oddrunn Pettersen (A)</i>
<i>Páll Pétursson (F.)</i>	<i>Elisabeth Rehn (Sfp)</i>
<i>Kimmo Sasi (Kok)</i>	<i>Eino Siuruainen (K)</i>
<i>Valgerdur Sverrisdóttir (F.)</i>	<i>Harald Synnes (Kr.F.)</i>

Jan P. Syse (H)

(Formann)

Medlemsförslag

om ”frikommunförsök” över riksgränserna i Norden

(Väckt av Kjell Magne Fredheim och Grethe Lundblad samt Dorte Bennedsen, Mikko Elo, Lahja Exner, Eidur Guðnason, Erkki Liikanen och Oddrun Pettersen)

Det är längs gränserna mellan våra länder som resultaten – eller bristen på resultat – i det nordiska samarbetet tydligast kan avläsas. Det är befolkningen i dessa trakter som i sin vardag oftast och mest konkret upplever de problem och hinder som riksgränserna fortfarande innebär.

”Norden som hemmamarknad” och ”Nordiskt medborgarskap” har de senaste åren blivit begrepp som sammanfattar viktiga mål för det nordiska samarbetet. Gränsborna kan peka på stora förbättringar som följt med det nordiska samarbetets utveckling men också på mycket som fortfarande är ogjort.

Nationsgränserna kan inte heller i Norden upphävas helt, om nationerna skall behålla sin suveränitet, och därför kommer befolkningen längs dessa gränser alltid att ha vissa problem som inte gör sig gällande i andra delar av de nordiska länderna. Också det gör det angeläget med ett samarbete som särskilt tar sikte på gränsregionernas situation.

På många håll finns kontakter och samarbete mellan kommuner på ömse sidor om gränserna, liksom mellan kommuner inom resp. land. Men samarbetet mellan kommuner i olika nordiska länder – ofta i frågor som rör innevånarnas vardag – hindras ofta av olikheter i nationella regler och bestämmelser, exempelvis för statliga bidrag till skolor, omsorg och liknande.

I flertalet nordiska länder har s. k. frikommunförsök inletts. Syftet är främst att ge de deltagande kommunerna möjlighet att förändra organisations- och verksamhetsformer utan de hinder eller låsningar som nationella kommunallagar, skatteregler, statsbidragsbestämmelser m. m. kan innebära.

Denna tanke bör med fördel kunna tillämpas också på det nordiska samarbetet. Kommuner i olika nordiska länder, som önskar delta i ett ”frikommunförsök” för gränssamarbetet, skulle alltså få utforma sitt sam-

arbete *utan* att behöva ta hänsyn till de hinder för samarbetet som nationsgränserna normalt innebär.

Självklart måste nationsgränserna i vissa avseenden finnas kvar även mellan kommuner som deltar i ett nordiskt frikommunförsök. Export och import av färdigvaror måste t. ex. sannolikt följa normala regler beträffande momsbetalning, säkerhetsföreskrifter osv. Det blir nödvändigt att undanta vissa områden från det samarbete över riksgränserna som "frikommunerna" själva kan besluta om. Nordiska ministerrådet bör således fastställa ramar, inom vilka de deltagande kommunerna kan agera.

En grundtanke i detta förslag är alltså att de deltagande kommunerna själva skall avgöra vilket samarbete som blir ömsesidigt givande i en försöksverksamhet av denna typ. Det blir därför omöjligt att generellt ange vad samarbetet skall gälla eller vilka regler som inom ramen för försöksverksamheten skall förändras eller upphävas. Det blir de samarbetande kommunernas sak att avtala sig emellan.

Men ett antal exempel på vad "frikommunsamarbetet" skulle kunna omfatta kan ändå ges:

I många gränskommuner är *turistnäringen* av stor betydelse. Ofta ges regionalpolitiskt eller annat statligt stöd för att utveckla turismen, för marknadsföringsinsatser m. m. Men sådana statliga stöd borde få användas även för projekt som är gemensamma för kommuner på ömse sidor en nationsgräns.

Kommunikationerna inom och till regionen i fråga bör byggas ut med hänsyn till regionens behov snarare än utifrån snävt nationella perspektiv. Eventuella stöd till buss- och/eller järnvägsförbindelser bör ges utan hänsyn till om en riksgräns passeras eller ej. "Frikommunerna" bör ges möjlighet att samarbeta om vägbyggnad och väghållning som om det gällde en sträcka inom samma land snarare än som två vägsträckor som möts vid gränsen. Behovet av flygplatser bör värderas utifrån regionens behov i stället för ur ett nationellt perspektiv.

Beträffande *ungdomsskolan* kan det finnas anledning att samarbeta om special- och yrkesinriktade linjer inom gymnasieskolan. Härvid varierar givetvis behoven mellan olika gränsregioner – för alla gäller dock att regionen i praktiken bör kunna fungera som en gemensam, lokal arbetsmarknad och att elevunderlaget i varje kommun för sig kan vara för litet för vissa linjer. Ett samarbete kan ge möjlighet för de studerande att bo kvar på hemorten men ändå kunna välja mellan fler utbildningslinjer än den egna kommunen kan tillhandahålla, liksom att efter avslutad utbildning få arbete i hemtrakten.

Vad gäller *aldreomsorg* liksom *barnomsorg* bör samordningsvinster kunna göras i glesbygdskommuner, där långa avstånd annars skulle omöjliggöra ett effektivt utnyttjande av personal och lokaler.

Också i fråga om *hälso- och sjukvård samt tandvård* skulle säkert samordningsvinster kunna göras, om de statliga bidragen inte gällde för

enbart det egna landets medborgare. Dessutom skulle möjligheten att besöka valfri vårdinstitution, oavsett medborgarskap och mantalsskrivningsort, utan tvivel underlätta för de många som pendlar över riksgränsen eller som bor på en sida gränsen men har släkt och vänner på den andra.

Länderna har i många fall olika regler för axeltryck, fordonslängd m. m., vilket försvårar *transporter* över gränserna. Det bör övervägas om inte "frikommunerna" skulle kunna ges frihet att tillåta fordon som uppfyller de krav som gäller i grannkommunen på andra sidan gränsen att färdas inom också den egna kommunens gränser.

På motsvarande sätt skulle man också kunna överväga att inom "frikommunerna" acceptera även grannkommunens bestämmelser beträffande märkning och transport av farligt gods, säkerhetsbestämmelser för maskiner och arbetsmaterial etc.

Beträffande *gränshandeln* finns det också behov av att förenkla den ofta orimligt komplicerade proceduren för betalning av moms och andra avgifter. Exempelvis borde det vara möjligt att undanta kapitalvaror som köps för personligt bruk – eventuellt upp till ett visst värde – från de nuvarande reglerna. (Detta görs ju annars ofta på enskilt initiativ, där såväl tullpersonal som andra berörda inser att det administrativa arbetet är orimligt i förhållande till de avgifter det kan bli fråga om eller där gränsbefolkningen helt enkelt smugglar varor över gränsen – inte i avsikt att undvika kostnaderna utan "byråkratin".)

Även om hushållen kan kringgå en hel del bestämmelser gäller detta knappast för företagen. Ett ofta förekommande exempel är svårigheten att samarbeta för maskinutnyttjande på båda sidor gränsen. Varje gång en maskin skall föras över gränsen skall t. ex. moms betalas in, och då inte på maskinens hyreskostnad utan på dess totala värde. Visserligen kan man via ett ansökningsförfarande få tillbaka större delen av den betalda momsen (dock med några månaders fördröjning), men momsdepositionen är ofta betydligt större än hyreskostnaden för en maskin. Resultatet kan bli att specialmaskiner fraktas långa sträckor, men utan att riksgränsen passeras.

På liknande sätt köper hushållen utan större problem dagligvaror t. ex. livsmedel, utan att fästa avseende vid nationsgränsen. Men företagen kan inte göra så. Ett konkret exempel är att de många turistanläggningarna i Malung kommun (Sälensfjällen) måste hämta all sin mjölk från mejeriet i Hedemora på ca 25 mils avstånd. Närmaste mejeri finns i Trysil, ca 5 mil från Sälen, men avgifterna på jordbruksråvaror förhindrar i praktiken import därifrån.

Den nu föreslagna verksamheten är en försöksverksamhet, som bör kunna ge erfarenheter av värde för strävandena att fördjupa samarbetet inom Norden. Det finns skäl att anta att många kommuner längs gränserna mellan Danmark/Sverige, Norge/Sverige, Finland/Sverige och Norge/Finland vore intresserade att delta i "frikommunförsök" av det här beskrivna

slaget. Som nämnts bör kommunerna själva, inom de (vida) ramar som fastställs av NMR, ges möjlighet att utforma samarbetet dem emellan. Verksamheten blir därigenom decentraliserad och lokalt förankrad men givetvis också olika mellan olika par av kommuner.

För att ta till vara de erfarenheter verksamheten ger, såväl för gränssamarbetet som för det övergripande nordiska samarbetet beträffande handel, sociala frågor m. m., bör en central projektgrupp etableras. Dess uppgift skulle vara att till Nordiska rådet/ministerrådet redovisa och utvärdera de samarbetsprojekt som möjliggjorts genom ett frikommunförsök över nationsgränserna men också att under den tid försöksverksamheten pågår sörja för ett informations- och erfarenhetsutbyte mellan de deltagande kommunerna.

För att de aktuella kommunerna skall ha möjlighet att utarbeta nya samarbetsprojekt och bedriva verksamheten under en inte alltför kort tid bör frikommunförsöket pågå under relativt lång tid, förslagsvis tio år. Självklart kan de erfarenheter som framkommer under projektets gång utvärderas löpande och läggas till grund för reformer.

Mot ovanstående bakgrund föreslår undertecknade, att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att möjliggöra för kommuner på ömse sidor om en nationsgräns i Norden att delta i ett "frikommunförsök" i enlighet med de riktlinjer som anges ovan samt

att en projektgrupp med representation från Nordiska rådet/Nordiska ministerrådet samt de deltagande kommunerna (m. fl.) etableras och ges tillräckliga resurser för att utvärdera försöksverksamheterna och föreslå motsvarande förändringar i de nordiska ländernas lagar och regler.

Oslo, Stockholm, København, Helsingfors och Reykjavík den 17 februari 1987

Kjell Magne Fredheim (A)

Grethe Lundblad (s)

Dorte Bennedsen (S)

Mikko Elo (Sdp)

Lahja Exner (s)

Eiður Guðnason (A.)

Erkki Liikanen (Sdp)

Oddrunn Pettersen (A)

Social- och miljöutskottets betänkande

över medlemsförslag om åtgärder för att åstadkomma en balanserad reduktion av sälstammarna i de nordliga havsområdena

(Medlemsförslaget väckt av Jo Benkow och Kjell Magne Fredheim m. fl., se s. 707

Remissyttranden, se supplement)

Till social- och miljöutskottet har hänvisats ett medlemsförslag om åtgärder för att åstadkomma en balanserad reduktion av sälstammarna i de nordliga havsområdena. Utskottet har behandlat förslaget vid sina möten i Åbo den 10 november 1987 och Stockholm den 11 februari 1988.

1. Medlemsförslaget

I medlemsförslaget hemställs,

att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att vidta åtgärder för att återskapa möjligheterna att driva säl fångst, bl. a. genom

- att intensivifiera forskningen på området för att få en bättre kartläggning av sälbeståndets nivå, var sälarna kan existera i balans med andra element i det marina ekosystemet, och
- att återskapa den ekonomiska grundvalen för säl fångsten genom att arbeta för att näringen blir internationellt accepterad.

Förslagsställarna hänvisar till den stora säl invasionen vid den norska kusten under vintern 1986–1987 och de svåra konsekvenser den fått för fiske och fiskodling utefter kusten. Miljøvern- och Fiskeridepartementen räknade med att ca 200 000 grönländssäl ar dragit mot den norska kusten på jakt efter föda. Säl invasionen visar att det uppstått en ekologisk obalans mellan bestånden av fisk respektive säl. Den säl som kommit in till kusten hör naturligt hemma kring Jan Mayen och i Barentshavet. Beståndet kring Jan Mayen (Vestisen) uppgår enligt gjorda beräkningar till 1/4–1/2 miljon djur, medan beståndet i Barentshavet (Østisen) beräknas vara nästan fyra gånger så stort, dvs. 1–1,5 miljoner djur. I Barentshavet bedriver Norge och Sovjet kvotreglerad fångst. På Vestisen bedrivs från norsk sida ingen fångst av större betydelse sedan 1982 då EG infört importförbud mot skinn

av sälungar bl. a. efter påtryckningar från miljöorganisationer. Sälstammen på Västisen beräknas ha ökat med 5–15 % per år.

Enligt förslagsställarna är det nödvändigt att vidta åtgärder för att rätta till den uppkomna obalansen, så att man kan få till stånd en balanserad beskattning av säl- och fiskbestånden. Kustsamhällena i Norge, Island och Grönland är beroende av havets resurser för att upprätthålla ekonomisk verksamhet och bosättning. Säl fångst är en naturlig del av utnyttjandet av dessa resurser och har en lång tradition. Den grundläggande målsättningen bör vara att sälbestånden skall bevaras som förnybara resurser i havet.

2. Remissyttranden

Remissinstanserna har starkt divergerande uppfattningar om medlemsförslaget. De flesta synes godta önskemålet om ökad forskning för att kartlägga sälbeståndet och orsakerna till sälinvasionen. Typiskt är den stora oenigheten i bedömningen härav bland remissinstanserna, där de mest kritiska helt tar avstånd från förslagsställarnas faktabeskrivning.

2.1. Remissinstanser som tillstyrker medlemsförslaget

Norden

Inuit Circumpolar Conference

Danmark

Dansk jagtforening

Dansk fiskeriforening

Danmarks havfiskeriforening

Finland

Ålands landskapsstyrelse

Island

Fiskeriministeriet

Fiskeindustriens forskningsinstitut

Den islandske rederiforening

Havforskningsinstitutet

Norge

Miljødepartementet

Fiskeridepartementet

Norges fiskarlag

Sverige

Jägarnas riksförbund – landsbygdens jägare

2.2. *Remissinstanser som tillstyrker förslaget vad gäller ökad forskning Norden*

Nordisk kollegium for vildtforskning

Danmark

Fiskeriministeriet

Grønlands hjemmestyre – Landskapsstyreområdet for fiskeri og industri

Danmarks naturfredningsforening

Finland

Miljöministeriet

Norge

Norges naturvitenskapelige forskningsråd

Sverige

Fiskeristyrelsen

Institutet för vatten- och luftvårdsforskning (IVL)

2.3. *Remissinstanser som avstyrker medlemsförslaget*

Danmark

World Wildlife Fund

Greenpeace

Norge

Norges naturvernforbund

Sverige

Svenska naturskyddsföreningen

2.4. *Remissinstanser som ej tar ställning till medlemsförslaget*

Sverige

Lantbruksstyrelsen

Koncessionsnämnden för miljöskydd

2.1. *Remissinstanser som tillstyrker medlemsförslaget*

Inuit Circumpolar Conference tillstyrker båda medlemsförslagets yrkanden och understryker särskilt att man bör skaffa ökad kunskap genom forskning. Sådan ökad forskning bör baseras på de initiativ som uttryckts i IUCN/UNEP/WWF:s dokument "World Conservation Strategy". Inuit Circumpolar Conference har tagit initiativ till en motsvarande regional strategi för Alaska, Canada och Grönland och skulle välkomna om Nordiska rådet påbörjade utarbetande av en sådan strategi för det nordatlantiska området. En sådan nordisk strategi skulle kunna göras förenlig med Inuit

Regional Conservation Strategy då det finns många gemensamma element i denna regionala strategi vad gäller Grönland och det nordatlantiska området.

Danmarks jagtforening och *Danmarks havfiskeriforening* instämmer med förslagsställarna i att sälinvasionen är ett hot mot den norska fiskerinäringen och stödjer förslaget att återskapa möjligheterna för sälfångst.

Dansk fiskeriforening påpekar att även fiskare i andra områden än utanför Norge har problem med det hastigt växande sälbeståndet.

Ålands landskapsstyrelse påpekar att medlemsförslagets problem inte får förväxlas med sälskyddsproblematiken i Östersjön.

Landskapsstyrelsen delar i princip uppfattningen att de förnyelsebara naturresurserna i haven i form av bl. a. fisk, däggdjur och fåglar, är en värdefull tillgång och skall också beskattas då förutsättningar härför finns. I vissa fall kan en beskattning vara direkt nödvändig för att upprätthålla balansen i naturen. En sådan beskattning får aldrig ske i sådan omfattning och på ett sådant sätt att någon enda art närmelsevis kan anses hotad till sin existens. Råder oklarheter i det avseendet bör en grundläggande forskning prioriteras för att klarlägga de ekologiska bakgrundsorsakerna.

Fiskeriministeriet i Island uppmanar starkt rådet att anta medlemsförslaget. Efter EG:s importförbud mot sälskinn har den isländska sälfångsten lagts ned och sälstammen som en följd därav ökat betydligt runt Island. Sälarna orsakar problem för fisket, dels genom att de ofta angriper fångstredskap och tar fisken, dels genom att de sprider masksjukdom till fisken.

Fiskeindustriens forskningsinstitut i Island påpekar att sälbeståndet ökat efter prisfallet på sälskinn. Under senare år har sälkött alltmer använts till pälsdjursfoder och institutet analyserar sälens näringsvärde. Kring Island fångas i detta syfte ca 4 500 landsälar och 2 500 gräsälar och endast obetydligt antal grönländssälar även om dessas antal ökat kring Island under senare år.

Det särskilda "Ringormeutvalget" anser att medlemsförslaget ej går tillräckligt långt. Man bör från isländsk sida antingen ge bistånd till den norska sälfångsten eller ta aktiv del i den. Island har undgått att drabbas av den norska sälinvasionen, även om antalet grönländssäl våren 1987 var ovanligt stort. En fortsatt salttillväxt vid Jan Mayen skulle kunna ge en sälinvasion också vid Island. Island bör därför delta i undersökningarna om de sälstammar som uppföds kring Jan Mayen och eventuellt också i sälfångsten där.

Havforskningsinstitutet erinrar om att sälfångst traditionellt utgjort en binäring för jordbruksbefolkningen. Denna beskattning av sälstammen utanför Island, som kan beräknas till ca 50 000 djur, bortföll då EG införde importförbud mot skinn av ungsäl. För att stimulera sälfångsten har i Island utgått en skottpremie och ett fast pris för sälkött som går till pälsdjursuppfödning. Fiskeriindustrin, som oroar sig för det ökade antalet sälar, har gett ut stora summor till forskning och för att intensifiera säl-

fångsten. Dock behövs mer konkreta åtgärder, särskilt vad gäller sälstammarna vid Svalbard, Jan Mayen och Grönland. Orsakerna till sälinvasionen utanför Norge kan vara många, t. ex. isförhållanden, brist på föda och en kontinuerlig ökning av sälstammarna, som varit 5–15 % per år på Västisen. Det kan vara början till en större ekologisk katastrof. Därför bör de länder som drar nytta av havets resurser gå samman för att vända denna utveckling. Detta sker bäst genom att återupprätta sälfångsten och få den internationellt accepterad.

Fiskeridepartementet i Norge tillstyrker förslaget och de åtgärdsförslag som ingår däri. Departementet har till Nordiska ämbetsmannakommittén för fiskerifrågor (NEF) föreslagit samnordiska planeringsmönster för projektförslag och samordning av nordiska undersökningar om sälens näringsupptag, aktivitetsmönster och energiomsättning. Om NEF ställer sig positivt till förslaget, föreslås ett nordiskt forskningsprojekt på denna grundval.

Norges fiskarlag uppskattar antalet grönländssäl på Västisen till 300–600 000 djur och antalet på Östisen till ca 1,2 miljoner. Detta antal ökar med ca 130 000 per år medan den sammanlagda norska och sovjetiska fångsten inte överstiger 80 000 djur. Sälinvasionen vid norska kusten har beräknats till minst 300 000 ungsälur och ca 60 000 av dessa har fastnat i fisknät och drunknat. Denna vandrande säl var mycket mager medan de sälur som fångades i fångstområdena 1987 hade normala späcklager, både de från Öst- och Västisen. Det antas, att orsaken till att sälur vandrat till norska kusten varit näringsbrist för det stora sälbeståndet. Havsforskningsinstitutet räknar dock ej med reduktion av fiskbeståndet som orsak till sälinvasionen. Ett ökande antal kommer från Västisen, där man ej registrerat nedgång i de viktigaste fiskbestånden. Beståndet av lodda i Barentshavet har minskat, men torsk, sill och polartorsk ökar starkt. Sälinvasionen hotade fisket som är själva grundvalen för bosättningen vid kusten i Nordnorge. En förväntad fångst av torsk första halvåret 1987 på 157 000 ton blev endast ca 82 500 ton. Förutom att den tar fisk skadar sälur fisket genom att bidra till spridning av parasiter i fisken.

Norsk sälfångst har minskat drastiskt under senare år. Under 1950-talet uppgick fångsten till 300 000 djur, de flesta grönländssäl. I början av 1970-talet uppgick den till 200 000 djur och 1980 till endast 60 000. 1987 fångade norska fångstmän 19 296 sälur vid Västisen och ca 19 000 grönländssälur vid Östisen.

Efter EG:s importförbud mot skinn av sälur 1983 har den norska fångstnäringen reducerats till ett minimum. EG utgör 60–70 % av den traditionella marknaden för sälprodukter och då denna marknad ej kan ersättas är det en förutsättning för återupprättande av sälnäringen att marknadshindren för sälskinn avlägsnas.

Norges fiskarlag uttalar förhoppning om Nordiska rådets medverkan i denna sak gentemot EG och USA. Rådet bör vidare verka för anslag till

forskning om sälbestånden för att förhindra en katastrof som sälinvasionen 1987.

Jägarnas riksförbund – Landsbygdens jägare i Sverige som inhämtat synpunkter från bl.a. Ostkustfiskarnas centralförbund, påpekar att för svenskt vidkommande är sålskadorna sammantaget små, oaktat vissa lokala skador förekommer. Någon form av möjlighet till skydds jakt synes därför erforderlig att behålla även för de svenska havsområdena. Nuvarande regler kan anses fylla dessa behov.

Däremot är de problem som uppstått inom Norges kustområden mycket allvarliga. Den stora omflyttningen av sälar visar på förhållanden som på sikt kan hota sälen som djurart. Det har beräknats att minst 200 000 sälar lämnat de grönländska havsområdena samt Barentshav och förflyttat sig till de norska kustområdena.

Förbundet antar, att det som nu händer med sälstammarna i de nordiska havsområdena, är en återspeglning av de globala miljöförändringar som i förlängningen utgör ett direkt hot mot allt organiskt liv. Det är synnerligen angeläget att Nordiska rådet kraftfullt driver dessa livsviktiga frågor om en god livsmiljö. Skyddet av miljön måste utformas som bindande internationella konventioner. Problemen vid den norska kusten måste långsiktigt lösas genom åtgärder som förbättrar sälarnas förutsättningar att stanna i sina naturliga havsområden och livsmiljöer. Orsakerna till vandrigen är ej helt kända, men det kan förutsättas att näringsbrist varit den utlösande faktorn. Samstämmiga rapporter från Norge anger att sälarna är undernärda och i allmänt dålig kondition. Minskad säljakt kan ha medverkat till en ökning av sälstammen. Näringsbristen torde ha sin grund i kraftig utfiskning i förening med minskande fiskbestånd genom ogynnsam miljöpåverkan av dessa havsområden. Sälarnas upptagning av miljögifter kan ha medverkat. Dessa frågor måste snarast klarläggas genom vidgade forskningsinsatser. Samtidigt måste miljöskyddet drivas mot fasta och bindande internationella avtal för alla stater. Samma bör även gälla havsfisket.

I avvaktan på mera långsiktiga åtgärder, måste de akuta problem som uppkommit inom de norska havsområdena undersökas och åtgärdas, däribland genom en viss kontrollerad jakt på säl. Det måste ur alla synpunkter vara bättre med en starkt begränsad jakt, som syftar till att balansera sälstammen mot att sälstammens numerär medför svält, utvandring och massdöd. Riksförbundet har stort intresse av att följa, och eventuellt medverka i, de undersökningar som kan föranledas av förslaget.

2.2. Remissinstanser som tillstyrker förslaget vad gäller ökad forskning

Nordisk kollegium for viltforskning (NKV) understryker behovet av ökat vetande, inte bara om grönländssälen utan om hela det nordatlantiska ekosystemet. Samtidigt bör det skapas förståelse för att sälbestånden är en naturtillgång som både bör bevaras och användas på ett riktigt sätt som ett värdefullt näringsunderlag. NKV anser att obalansen mellan sälbeståndet

och dess näringsunderlag kan bero på flera olika faktorer, eventuellt en kombination av två eller flera av dem. De väsentligaste möjliga faktorerna antar NKV vara överbeskattning av näringsunderlaget (ev. överfiskning), minskad säljakt och naturliga svängningar i sälbeståndet. Forskning och nyktert upplysningsarbete erfordras för att lösa de etiska och känslomässiga problem som sammanhänger med utnyttjandet av beståndet av grönländssäl.

Fiskeriministeriet i Danmark anser, att sälproblematiken bör ses i ett brett ekologiskt sammanhang som inte bara berör Norden utan även andra nordatlantiska länder. Ett forskningssamarbete om havsdäggdjur äger rum inom ramen för det internationella havsforskningsrådet (ICES). Om man anser att behov föreligger bör enligt ministeriet eventuellt en undersökning om den aktuella sälproblematiken genomföras inom ICES.

Grönlands hjemmestyre, landsrådet for Fiskeri og Industri påpekar, att den traditionella fångstnäringen i Grönland drabbats hårt av den internationella kampanjen mot sälskinn. Grönlands befolkning har alltid skördat havets resurser inklusive vuxna sälar. Det finns ett påträngande behov av forskning i internationellt och nordiskt samarbete om sälarnas ekologi, i synnerhet sammanhanget mellan sälbestånden och fiskbestånden. Forskningen skulle kunna ge en samlad bild av sälarnas situation i hela Norden, både i Bottniska viken, Östersjön, Nordsjön, Barentshavet och vid Öst- och Västgrönland. Hjemmestyret rekommenderar varmt att Nordiska rådet hemställer att denna uppgift prioriteras på Nordiska ministerrådets budget för de kommande åren.

Danmarks Naturfredningsforening påpekar att fångsten av grönländssäl efter 1982 inte gått upp till de överenskomna kvoterna. Då dess viktigaste föda loddan inte är underkastad kvotering kan loddafisket tillsammans med ökat antal grönländssälar vara orsaken till obalansen i den ekologiska näringskedjan. Föreningen rekommenderar därför att man återskapar och arbetar för den nödvändiga ekologiska balansen för sälarna i det aktuella området.

Miljöministeriet i Finland finner, att medlemsförslagets påpekande om att en ingående undersökning borde göras är helt riktigt. Undersökningen borde vara omfattande. Man borde forska i hela ändringen av havsekosystemet i de arktiska områdena och särskilt i konsekvenserna av människans verksamhet som en eventuell förklaring till att migrationen är så omfattande. Däremot anser ministeriet, att ministerrådet knappast torde ha förutsättningar att påverka den allmänna opinionen för att göra sälfångsten mer acceptabel.

Miljødepartementet i Norge anser att den väsentliga delen av de sälar som invaderade norska kusten vintern 1987 måste ha kommit från Östisen (Barentshavet), då man de senaste åren genomfört stora märkningar av säl vid Jan Mayen och antalet märkta sälar vid Norges kust ej ökat. Vid beslut om åtgärder för att korrigera obalansen i antalet sälar respektive fisk måste

uppmärksamheten primärt riktas mot Barentshavet. Antalet grönländssäl har ökat under 1970 och -80 talet och fångstkvoterna har ökat från 60 000 till 90 000. Beståndet är emellertid nu bara 1/3 av det ursprungliga. Sovjetunionen har uttalat önskemål att bygga upp sälbeståndet till en nivå där det tål en beskattning på 100 000 per år.

Från 1980 började beståndet av lodda, som är sälens viktigaste bytedjur, att gå tillbaka, och fisket ökade fram till 1983, då största delen av loddabeståndet fiskats ut. Det internationella havsfiskerådet (ICES) rekommenderade 1986 stopp för loddafisket, men Norge och Sovjet fortsatte att fiska kvoter på 120 000 ton. Sammanbrottet av loddabeståndet var den troliga utlösande orsaken för sälinvasionen. Loddabestånden kan dock väntas växa till sig på relativt kort tid under goda förhållanden och med en förnuftig förvaltning. En liknande återuppbyggnad av sälbeståndet och övervakning av beståndet torde vara den bästa åtgärden för att återskapa den ekonomiska grundvalen för sälnäringen och åter få den internationellt accepterad. Departementet anser därför att det finns stort behov för intensifierad forskning om ekologin i Barentshavet och kring Nordnorge. Det är också viktigt att få till stånd nordiskt samarbete kring förvaltningen av havsdaggdjurbeståndet. Även för havsmiljön bör principen "bärkraftig utveckling" ligga till grund.

Rådet for naturvitenskapelig forskning (RNF) i Norge anser, att antalet drunknade grönländssäl i fisknäten våren 1987 torde ha uppgått till 60 000–80 000, då inte alla torde ha dragits upp. Sälinvasionen kan på grundval härav beräknas ha uppgått till 700 000–900 000 grönländssäl. Rådet anser att det rörde sig om grönländssäl från Östisen, dvs. det östliga Barentshavet, där stammen av grönländssäl utgör ca 1,5 miljoner djur. Mindra sannolikt är att sälinvasionen har sitt ursprung vid Västisen (drivisen vid Jan Mayen) då sälstammen där beräknas till 60 000–100 000 och näringsgrundlaget där är rikligt (mest lodda). I Barentshavet är däremot både sill och lodda starkt decimerade.

Orsaksförhållandena är emellertid invecklade och trots den forskning som ägt rum saknas tillräcklig kunskap om grönländssälens populationsbiologi och Barentshavets ekosystem. En ökad forskningsinsats behövs för att undgå de populationssammanbrott som drabbat sill, torsk och lodda, och också kan drabba räkbeståndet. En viss beskattning av beståndet av grönländssäl kan vara lämplig men för att fastställa omfånget av denna beskattning erfordras en ökad forskningsinsats, som också kan ge en bättre grundval för förvaltningen av de nordliga havsområdena.

Fiskeristyrelsen i Sverige finner, att det råder oenighet bland forskare om orsakerna till invasionen. Liknande fenomen har uppträtt tidigare. Under dessa omständigheter bör man inte nu utan vidare underlag arbeta för att främja en reducering av sälstammen. En intensifierad forskning på området bör däremot stödjas. Det kan också ge underlag för att bedöma de motsättningar som kan komma på svenska västkusten till följd av att

sälstammen där ökat under en följd av år. Styrelsen har beräknat att ca 1000 ton torsk årligen konsumeras av sälbeståndet längs den svenska västkusten. För fiskaren kommer också ekonomiska skador genom att säl äter fisk fångad i redskap och skadar redskap. Det kan därför vara angeläget att följa och utvärdera betydelsen av ökad sälförekomst även vid svenska västkusten. I Östersjöområdet är problematiken en helt annan genom inverkan av miljögifter på sälens reproduktionsförmåga.

Fiskeristyrelsen, havsfiskelaboratoriet instämmer med förslagsställarna att sälbestånden, i sådana fall då större skador förorsakats, måste kunna på något sätt decimeras (kanske med liknande avskjutning som nu sker för älg etc.). Men laboratoriet motsätter sig att man av denna anledning skulle försöka göra sälfångsten s. a. s. salongsfälig i regelbunden skala. Beträffande sälbeståndet i Östersjön råder speciella förhållanden och dessa bör inte ändras.

Institutet för vatten- och luftvårdsforskning (IVL) hänvisar till medlemsförslagets förklaring till sälinvasionen att "det har uppstått en ekologisk obalans mellan fisk- och sälbestånden", och finner den något förhastad. Fluktuationer i organismbestånd kan ingå som en naturlig del av ekosystemet. Vissa år dominerar en organismgrupp för att nästa år ersättas av en annan. Att kraftigt minska den dominerande arten kan få allvarliga framtida konsekvenser i form av reduktion av arten till en nivå långt under den naturligt förekommande. Vad som behövs är en ökad forskning inom området för att utröna orsakerna till sälinvasionen. Är orsaken en tillfällig naturlig fluktuation inom ekosystemet eller saknar sälarna föda i sin ursprungliga miljö till följd av t. ex. utfiskning? Dessa är några av många tänkbara frågeställningar som bör besvaras innan man radikalt ökar avskjutningen av säl i Norge.

2.3. Remissinstanser som avstyrker medlemsförslaget

Greenpeace Danmark tar starkt avstånd från medlemsförslaget. Dess omfattande yttrande kan i sina huvudpunkter sammanfattas på följande sätt: Den reella bakgrunden till medlemsförslaget är önskan att återuppta fångsten av sälungar vid Jan Mayen (Västisen) och få nordiskt stöd för att upphäva EG:s importförbud mot sälungeskinn. Sälinvasionen används för att legitimera denna önskan och man vill dessutom skyla över en felslagen fiskeripolitik i Barentshavet som inneburit en hänsynslös överbeskattning av fisktillgångarna. *Greenpeace* anser det helt klart, att sälinvasionen orsakats av brist på föda i Barentshavet på grund av överfiskning av lodda och sill. Norska regeringens påstående, att sälinvasionen härrör från Västisen saknar motsvarande stöd av fakta. Det skulle få oöverskådliga konsekvenser om Norge skulle återuppta sin kommersiella sälfångst vid Jan Mayen och EG upphäva sitt importförbud mot ungsälkskinn, inte minst för den grönländska sälfångsten. Försäljningen av skinn från vuxna sälar, som är undantagen från EG:s importförbud, föll drastiskt till följd av den

folkopinion som väcktes mot sälungeslakten vid Jan Mayen. 1983 startade Grönlands hjemmestyre en kampanj för att återvinna den europeiska marknad för sälskinn man förlorat. Skulle importförbudet mot ungsälskinn upphävas och sälslakten vid Jan Mayen återupptas skulle enligt Greenpeace det folkliga motståndet blossa upp igen och den grönländska fångstnäringsen åter tillfogas skador. Greenpeace hänvisar till ett uttalande av Danmarks fiskeriminister att regeringen ej avser att stödja ett upphävande av EG:s importförbud mot sälungeskinn, när frågan om en revision av ministerrådsdirektiven därom skall revideras 1989. Det enda som enligt Greenpeace's uppfattning kan förhindra framtida sälinvasioner är en ändrad (norsk) fiskeripolitik.

World Wildlife Fund (Verdensnaturfonden) i Danmark anser det belagt, att sälinvasionen har sitt ursprung i Barentshavet mellan Norge, Svalbard och Novaja Semlja och således icke från Jan Mayen där slakten av sälungar tidigare ägde rum. Det finns således inget sammanhang mellan upphörandet av denna fångst och sälinvasionen utanför Väst- och Nordnorge. Orsaken till sälens vandring är enligt WWF överfiskning i Barentshavet, som lett till sammanbrott av loddabeståndet och därmed en kedjereaktion i form av sälinvasion och sammanbrott av sjöfågelbestånd. En begränsning av fisket torde därför vara ett bättre sätt att förebygga sälproblem än försök att minska sälbeståndet och skulle dessutom vara till hjälp för flera sjöfågelarter.

Norges naturvernforbund anser det vara en stor svaghet, att förslagsställarna ej nämner överbeskattningen av sill och lodda som möjliga orsaker till sälinvasionen. Det finns skäl att anta att sälar både från Västisen och Östisen var inblandade, även om mycket tyder på att sälar från Östisen utgjort tyngdpunkten. Sakkunniga förefaller eniga om att invasionen var en näringsvandring. Även om grönländssälens näringsunderlag har många beståndsdelar anser förbundet det uppenbart att utfiskningen av småfisk som sill och lodda i Barentshavet spelat stor roll och också drabbat flera sjöfågelarter. Förbundet kritiserar påståendet att antalet grönländssäl vid Västisen ökat sedan fångsten minskat 1983, som ej kan beläggas med data eller ens göras sannolikt. Förbundet har ingen erinran mot förslagsställarnas slutsats att det måste satsas mer på forskning för att belägga framförda påståenden om orsaker till sälinvasionen, beståndsstorlekar etc.

Svenska naturskyddsföreningen anser det uppenbart att storskaliga förändringar i fiskbeståndet ägt och äger rum i de nordliga havsområdena. Sälinvasionen bör ses mot denna bakgrund och det är synnerligen angeläget att orsakerna bakom dessa förändringar i fisktillgången snarast utreds. Även om det i förslaget talas om en obalans mellan sälstammarnas storlek och deras näringsunderlag är det viktigt att betona att det sviktande näringsunderlaget inte rimligen kan ha orsakats av sälarna själva. Man kan därför inte räkna med att alls kunna råda bot mot denna "obalans" genom en avskjutning av säl. Ett sådant förfarande vore att sikta in sig på sympto-

men istället för på de underliggande orsakerna. Utvandringen av magra sälar från Barentshavsområdet och de kollapsade alkfågelpopulationerna måste istället föranleda kraftfulla satsningar på fiskeribiologisk forskning i de aktuella områdena. Naturskyddsföreningen anser alltså inte att det finns grund för Nordiska rådet att rekommendera en ökad avskjutning av grönslandssäl.

2.4. Remissinstanser som inte tar ställning till medlemsförslaget

Lantbruksstyrelsen i Sverige begränsar sig till frågan om skydd av sälstammen med hänvisning till "Konventionen om internationell handel med utrotningshotade arter av vilda djur och växter" (CITES), där sälpopulationens storlek diskuterats mycket ingående. Sverige föreslog t. ex. listning av Klappmyts. Enligt svensk uppfattning kunde ett visst hot föreligga mot denna art. Osäkerheten var emellertid stor då det var mycket svårt att fastställa den verkliga storleken på populationen och för närvarande finns ingen sälart från de nordliga havsområdena uppförd på CITES lista över hotade arter. Säl invasionen på den norska västkusten är sannolikt inte orsakad av en populationsexplosion utan troligtvis ett tecken på brist på föda i de för sälarna normala utbredningsområdena. En analys av detta förhållande ligger emellertid utanför lantbruksstyrelsens kompetensområde som administrativ myndighet för CITES.

3. Utskottet

Utskottet konstaterar att det under senare år förekommit invasion av säl längs delar av kusten av Nordnorge och 1987 längs hela Norges kust. Detta har medfört förluster för fiskerinäringen på grund av lägre fångster och förstörda fiskeredskap. Säl invasionen var också en stor ekologisk tragedi genom att ca 60 000 sälar 1987 drunknade i fisknät. Utskottet avser ej att gå in i detalj vad gäller möjliga orsaker till säl invasionen.

Förslagsställarna har påpekat att det för att få till stånd bättre balans mellan de olika resurserna i det marina ekosystemet torde erfordras en mer omfattande flerbeständs forskning, ett forskningsområde som tidigare icke synes ha fått tillräcklig prioritet. En återuppbyggnad av bestånd som tidigare varit för hårt beskattade och en grundlig övervakning av bestånden torde enligt förslagsställarnas uppfattning vara en lämplig åtgärd för att åter få sälfångsten internationellt accepterad. Förslagsställarna understryker att den grundläggande målsättningen för förvaltning av sälen och andra havsdäggdjur bör vara att bestånden skall bevaras som förnybara och nyttiga resurser i havet. Utskottet tar för sin del inte ställning till vad förslagsställarna här anför.

Utskottet noterar, att medlemsförslaget mötts av stort intresse och engagemang bland remissinstanserna. Uppfattningarna går starkt isär, och de remissinstanser som avstyrker förslaget har en helt annan uppfattning om de faktiska förhållanden som förslagsställarna åberopar i sin motive-

ring. Bakgrunden till dessa starkt divergerande åsikter i faktafrågorna torde vara de många osäkerhetsfaktorer som fortfarande försvårar bedömningen av orsaksförhållandena bakom den stora sälinvasionen vid norska kusten. Utskottet anser, att ett åtgärdsprogram bör bygga på en realistisk bedömning av orsakerna, något som ställer krav på omfattande forskning då de ekologiska sammanhangen i de norra haven är komplicerade. Även klimatologiska förhållanden, som ej berörts av remissinstanserna, men t. ex. anses ha medverkat till en liknande sälinvasion i början av 1900-talet, bör bedömas i en sådan undersökning. Utskottet vill erinra om att en särskild arbetsgrupp utarbetat en rapport om möjligheterna för ökat nordiskt samarbete inom havs-, is- och klimatforskning samt att man deltagit i ett internationellt forskningsprojekt, "Greenland Sea Project".

Utgångspunkterna för denna undersökning torde i övrigt sökas i de faktabeskrivningar som givits av förslagsställarna och remissinstanserna, både de punkter där de i stort är ense och där bedömningarna går isär. Jämförelse mellan t. ex. norska och sovjetiska uppskattningar av antalet sälar vid Västisen (Jan Mayen) respektive Östisen (Barentshavet) skulle kunna ge säkrare uppskattningar. Försök med märkning av sälar för att följa deras vandringar torde erfordras. En kartläggning av orsaksförhållandena bakom vandring av sälar förutsätter samtidigt mätning av temperatur i vatten och luft, istjocklek, strömmar i havet, tillgången på föda som lodda, sill m. fl. arter. Utskottet anser att problemets komplexitet ställer stora krav på den nödvändiga forskningen och att denna därför bör inledas med en förundersökning och formulering av ett antal hypoteser som kan kontrolleras genom de undersökningar som därefter företas.

Utskottet noterar att det stora flertalet remissinstanser, både bland dem som helt tillstyrker medlemsförslaget och dem som avstyrker, synes anse att det finns behov av ökad forskning kring sälbestånden och de ekologiska sammanhangen i de nordliga haven. Utskottet anser vidare, att beslut om konkreta åtgärder för att förhindra en ny sälinvasion bör invänta mer definitiva forskningsresultat för att åtgärderna skall få avsedd verkan.

Utskottet hemställer därför, att

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet, att intensifiera forskningen kring sälbestånden och sambanden mellan sälarna och det marina ekosystemet.

Stockholm den 11 februari 1988

Svein Alsaker (KrF)

Jo Benkow (H)

Dorte Bennedsen (S)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Brit Jørgensen (A)

Anna-Kaarina Louvo (Kok)

Grethe Lundblad (s)

Mats Nyby (Sdp)

Sten Svensson (m)

Valgerður Sverrisdóttir (F.)

Marjatta Väänänen (K)

Lena Öhrsvik (s)

Förman

Medlemsförslag

om åtgärder för att åstadkomma en balanserad reducering av sälstammarna i de nordliga havsområdena

(Väckt av Jo Benkow och Kjell Magne Fredheim samt Svein Alsaker, Johan Buttedahl, Margit Hansen-Krone, Brit Jørgensen och Hanna Kvanmo)

Den meget store invasjon av sel langs hele norskekysten tyder på at det har oppstått en alvorlig ubalanse mellom selstammens størrelse og næringsgrunnlaget i de havområder der selen naturlig finner sin næring.

Miljøverndepartementet og Fiskeridepartementet i Norge regner med at om lag 200 000 grønlandssel har trukket inn til norskekysten, fra Varangerfjorden i nord til Oslofjorden i sør. Store beløp er allerede utbetalt i erstatning for skade på garn og fangst. Nær 25 000 sel har hittil gått seg fast i garn og andre fiskeredskaper og har druknet. Prøver viser at dyrene er magre, og dette støtter opp om teorien om at selen er på jakt etter mat. Selinvasjonen viser at det har oppstått en økologisk ubalanse mellom bestandene av fisk og sel.

Konsekvensene for kystfiskeriene og foredlingsbedriftene på land er svært alvorlige. Flere bedrifter har måttet permittere sine ansatte på grunn av de dårlige fangstene. Blant annet det tradisjonelle vinterfisket etter torsk i Lofoten synes å bli meget dårlig. Dette kan få svært alvorlige følger for flere lokalsamfunn langs kysten. I tillegg til dette er selinvasjonen også i ferd med å utvikle seg til en konflikt i forhold til dem som driver med aquakultur inne i fjordene, fordi selen også angriper de faste oppdrettanleggene for fisk.

Den sel som har kommet inn til norskekysten hører naturlig til i områdene rundt Jan Mayen og i Barentshavet. De beregninger som er gjort av bestanden rundt Jan Mayen (Vestisen) ligger mellom 1/4–1/2 mill. dyr, mens bestanden i Barentshavet (Østisen) er beregnet å være om lag 4 ganger så stor, dvs. ca. 1–1,5 mill. dyr.

I Østisen driver Norge og Sovjet en kvoteregulert fangst av en viss betydning. Totalkvoten er ca. 80 000 dyr, herav tar Sovjet ca. 60 000 dyr.

I Vestisen har det fra norsk side ikke vært drevet fangst av større betydning siden 1982. Det økonomiske grunnlaget for fangsten falt bort da EF innførte importforbud mot skinn fra ungsel, bl. a. etter påtrykk fra naturvernorganisasjoner. På grunn av redusert fangst regner forskere med at selstammen i Vestisen har økt med anslagsvis 5–15 pst. pr. år de siste årene, dvs. en meget sterk vekst.

Vi ser det slik at det nå er nødvendig med tiltak for å rette opp denne oppståtte ubalanse. Tiltakene må rettes inn slik at man kan oppnå en balansert beskatning av sel og fisk. Alle de nordiske land går inn for at fiskestammene kan beskattes på en fornuftig måte. En konsekvens av dette synet må være at man på tilsvarende måte også må kunne beskatte selstammene som har fisk som sitt næringsgrunnlag, ellers får vi som resultat den sterke ubalanse som nå har oppstått langs kysten av Norge.

Kystsamfunnene både i Norge, i Island og på Grønland er avhengige av å utnytte ressursene i havet for å kunne opprettholde den økonomiske virksomhet og sikre bosettingen. Fangst av sel har naturlig inngått i denne ressursutnyttelsen, og har lang tradisjon. Den grunnleggende målsetting bør være at selbestandene skal bevares som fornybare og utnyttbare ressurser i havet.

Med bakgrunn i det ovenstående, foreslår vi, at

- Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd å treffe tiltak for å gjenreise mulighetene for å drive selfangst, bl. a. ved
- å intensivere forskningen på området for å få en bedre kartlegging av selbestandenes nivå, hvor de kan eksistere i balanse med andre elementer i det marine økosystemet, og
 - å gjenskape det økonomiske fundament for selfangstnæringen, ved å arbeide for at næringen blir internasjonalt akseptert.

Oslo, 20. februar 1987

Jo Benkow (H)

Kjell Magne Fredheim (A)

Svein Alsaker (KrF)

Johan Buttedahl (Sp)

Margit Hansen-Krone (H)

Brit Jørgensen (A)

Hanna Kvanmo (SV)

Kulturutskottets betänkande 2

över medlemsförslag om radio- och TV-samarbetet i Norden

(Medlemsförslaget väckt av Jo Benkow m. fl. se s. 715
Betänkande 1, se Nordiska rådets 35:e sess., s. 1004)

Till kulturutskottet har hänvisats medlemsförslag om radio- och TV-samarbetet i Norden. Behandlingen av medlemsförslaget inleddes vid utskottets möte den 24 februari 1987. Utskottet avgav då ett första betänkande över medlemsförslaget, som behandlades vid Nordiska rådets 35:e session. Med hänvisning till då föreliggande uppgifter om pågående utredningar angående Tele-X-projektet och tidtabell för beslut om eventuell teknisk modifiering av Tele-X-satelliten informerade utskottet plenarförsamlingen om sin avsikt att slutbehandla medlemsförslaget senare under våren 1987.

För att behandlingen av saken inte skulle försaka dröjsmål i den fortsatta behandlingen av Tele-X-projektet beslöt Nordiska rådet bemyndiga presidiet att på rådets vägnar, och på grundval av förslag från kulturutskottet, göra framställning till Nordiska ministerrådet med anledning av medlemsförslaget A 794/k.

Behandlingen av medlemsförslaget återupptogs vid kulturutskottets möte den 11 maj 1987 och avslutades den 12 maj 1987.

Utskottet

Tidigare beslut om nordiskt radio- och TV-samarbete via satellit

Nordiska ministerrådet beslöt den 25 november 1985, i enlighet med ministerrådsförslaget B 61/k och med beaktande av Nordiska rådets synpunkter (*framställning nr 1/1986*), att som ett led i etableringen av ett utökat radio- och TV-samarbete via satellit i Norden i en inledande försöksverksamhet under tre år använda TV-kapaciteten i den direktsändande satelliten Tele-X. Kulturutskottet har tidigare uttalat sin stora tillfredsställelse över detta beslut, särskilt mot bakgrund av att beslutet tog sin utgångspunkt i av utskottet uttalade kulturpolitiska motiv för ett utvidgat radio- och TV-samarbete i Norden.

Utskottet har hävdat uppfattningen att det är en väsentlig uppgift att

genom nordiskt samarbete bevara och stärka de nordiska folkens nära kulturgemenskap bl. a. genom en förbättrad grannspråksförståelse, samt att främja det ömsesidiga intresset för och kunskaperna om de nordiska grannländerna och att därigenom befördra förståelsen av varje lands särart. Utskottet har ansett att dessa syften, vilka finns inskrivna i det nordiska kulturavtalet, kan betjänas av en spridning av ländernas radio- och TV-program via satellit över Norden. Vidare har utskottet ansett att en nordisk spridning av radio- och TV-program ger nordborna möjlighet att välja ett programutbud av större omfattning än vad det enskilda landet har möjlighet till, och att en sådan spridning samtidigt möjliggör en ökad samverkan mellan de nordiska ländernas rundradioföretag i syfte att åstadkomma en utvidgad programverksamhet. Dessutom kan nordisk programspridning ge varje nordisk invånare möjlighet att ta emot sitt hemlands program. Utskottet understryker särskilt att de kulturpolitiska motiven för ett utvidgat nordiskt radio- och TV-samarbete väger tyngre, ju fler utomnordiska TV-program som genom användning av satellittekniken blir tillgängliga i Norden.

Utskottet avgav i augusti 1986 ett yttrande över ministerrådets ställningstagande till då föreliggande förslag om utformningen av programsamarbetet via Tele-X med sändningar över två kanaler. I yttrandet underströk utskottet starkt betydelsen av att kraftiga satsningar genomförs på produktionen av program såväl nationellt som nordiskt. Utskottet framhöll att en nordisk satellit kan klara sig i den hårda konkurrensen på medicområdet endast genom distribution av program av hög kvalitet.

Förslag om ändrad inriktning av projektet

I nu föreliggande medlemsförslag föreslås att planerna på att sända två redigerade programkanaler via Tele-X överges och att sändningar av fyra kanaler via Tele-X i stället möjliggörs.

Utskottet konstaterar att frågan om en eventuell modifiering av Tele-X-satelliten för att möjliggöra sändningar över fyra kanaler har berörts i det pågående beredningsarbetet i anslutning till projektet. Av det verksamhets- och avtalsförslag som rundradioföretagen avgav i februari 1987 framgår att de i projektet medverkande rundradioföretagen ställer sig tvivlande till om användningen av Tele-X enligt det tidigare beslutade basalalternativet kan representera den konkurrens i förhållande till andra satelliter som har förutsatts som ett mål för verksamheten. Om det är praktiskt möjligt och ekonomiskt försvarligt att genomföra en ombyggnad av Tele-X till en direktsändande satellit med fyra kanaler skulle detta, enligt radiobolagen, vara en mycket enkel och för rundradiobolagen och de nordiska tittarna tillfredsställande lösning.

På uppdrag av Nordiska satellitaktiebolaget (NSAB) har möjligheterna till en eventuell modifiering av satelliten utretts. Enligt utredningen kan en modifiering av satelliten som möjliggör sändningar av upp till fyra TV-

kanaler genomföras. NSAB har även fattat beslut om att genomföra en definitionsstudie av detta alternativ. Ett slutförande av denna studie förutsätter ett mediepolitiskt ställningstagande till förslaget senast den 16 juni 1987, för att projektet inte ytterligare skall försenas.

De i Tele-X-projektet deltagande ländernas rundradiobolag har på nytt uttalat sitt intresse för ett samarbete kring fyra kanaler i Tele-X i en rapport avgiven den 7 maj 1987. I rapporten är bolagen bl.a. av den uppfattningen att möjligheterna att se grannlandsprogrammen direkt ger en känsla av samtidighet och aktualitet som i sig själv är attraktiv. Ur radiobolagens synpunkt är fyrkanalsalternativet dessutom ekonomiskt fördelaktigare, eftersom detta alternativ kräver små investeringar och liten driftsorganisation.

Utskottet anser att de av utskottet tidigare fastslagna kulturpolitiska motiven fortsatt bör utgöra grund för uppbyggnaden av ett nordiskt radio- och TV-samarbete via satellit, och att dessa kulturpolitiska målsättningar bör överordnas de tekniska lösningarna. Antalet kanaler för programdistribution har i utskottets tidigare överväganden inte varit en avgörande fråga. Tekniska orsaker och frågan om antalet deltagande länder har däremot lett till att utredningsarbetet hittills har koncentrerats till en lösning med två kanaler. Den nya information som nu föreligger ger emellertid vid handen att den fortsatta beredningen av ett nordiskt radio- och TV-samarbete via satellit kan ges en sådan inriktning att programsändningar över fyra kanaler kan möjliggöras. Utskottet konstaterar att en direkt överföring av grannlandsprogrammen även ursprungligen har varit en utgångspunkt för beredningen av TV-samarbetet. Programsändningar över fyra kanaler synes, enligt utskottet, ge möjligheter till ett omfattande programutbud som kan ges en stark nordisk inriktning. Användningen av kanalerna bör ges en sådan utformning att de fastslagna kulturpolitiska målen för samarbetet kan uppnås.

Utskottet understryker emellertid att det nordiska radio- och TV-samarbetet via satellit, som redan har förberetts under en synnerligen lång tid, bör föras vidare enligt en snabb tidtabell, och att ytterligare förseningar av projektet av andra orsaker än eventuella tekniska problem i anslutning till Arianeuppskjutningarna bör undvikas. Utskottet förutsätter därför att en modifiering av Tele-X-satelliten kan genomföras utan att den i övrigt leder till förseningar av projektet. Enligt nu föreliggande uppgifter om Arianeuppsändningarna torde ytterligare förseningar av uppsändningsprogrammet bli aktuella. Enligt preliminära bedömningar väntas Tele-X-satelliten vara klar för uppsändning under första halvåret 1989. Det synes därför vara möjligt att anpassa arbetet med en modifiering av satelliten till uppskjutningsprogrammet.

Utskottet hänvisar även till den pågående beredningen av en eventuell utbyggnad av det bilaterala TV-samarbetet mellan Finland och Sverige (*rek.nr 20/1971*). Utskottet utgår från att frågor i anslutning till en utökad

programöverföring mellan Finland och Sverige och en uppföljning av det bilaterala samarbete som redan har inletts beaktas i det fortsatta arbetet.

Permanent samarbete och satsningar på programproduktion

Utskottet anser att det fortsatta beredningsarbetet bör syfta till att etablera ett permanent nordiskt radio- och TV-samarbete via satellit. Detta utesluter inte, enligt utskottet, att man under en inledande fas prövar olika former av samarbete kring programsändningar över de kanaler som blir tillgängliga. För den nordiska publiken bör det emellertid stå klart att program från de nordiska länderna kommer att vara tillgängliga även efter en inledande försöksverksamhet.

Mot bakgrund av de kulturpolitiska motiven för ett ökat radio- och TV-samarbete är det väsentligt att sådana resurser ställs till förfogande för programsamarbetet att ett attraktivt programutbud kan skapas. Utskottet har därför betonat att ett systematiskt samarbete kring produktionen av program bör inledas oberoende av hur det framtida samarbetet i övrigt utformas. Utskottet hänvisar i detta sammanhang även till Nordiska rådets rekommendation om upprättandet av en nordisk mediefond för att stödja produktionen av nordiska filmer och TV-program (*rek. nr 4/1987*). Beträffande frågan om översättningen av program framhåller utskottet att den närmare inriktningen och omfattningen av denna service bör bygga på den tidigare uttalade målsättningen om översättning i största möjliga utsträckning av program till och från finska respektive isländska. Utskottet anser att man närmare bör utreda hur en sådan hög översättningsnivå kan fastställas samt hur denna service kan genomföras. Utskottet har i sitt betänkande till 35:e sessionen 1987 över ministerrådets meddelande om *framställning nr 1/1986* och i det tidigare nämnda yttrandet över utformningen av programsamarbetet anlagt närmare synpunkter på programfrågorna. Utskottet hänvisar även till tidigare uttalanden om att de grundläggande kulturpolitiska målsättningarna för samarbetet kan uppfyllas först när Island och Danmark deltar i utbytet, och upprepar sitt tidigare önskemål om dansk medverkan i samarbetet.

Enligt ministerrådets ställningstagande till utformningen av programsamarbetet skall de i projektet deltagande radioföretagen även förvärva sändningsrätter för programmen. För att säkerställa att samarbetet inte ytterligare försvåras av upphovsrättsliga orsaker betonar utskottet att ministerrådet aktivt bör medverka till att underlätta de förhandlingar som skall genomföras med berörda parter såväl i Norden som utanför Norden. Syftet bör även vara att en sådan programprofil kan skapas som inte innehåller luckor i programsändningarna. Utskottet konstaterar att de nordiska radiobolagen även utgår från att Tele-X-programmen kan nå en betydande publik endast genom vidare spridning av programmen i de nordiska kabelnäten. För att få till stånd en omfattande kabeldistribution bör ett system skapas som gör det möjligt för de deltagande rundradioföretagen att frigöra sina Tele-X-program för kabelspridning i grannländerna.

I utskottet behandlas för närvarande ett medlemsförslag som berör de kulturpolitiska principerna för sändningar av TV-program via satellit (A 786/k). Förslaget ansluter sig direkt till det arbete Europarådet har inlett i syfte att uppnå ett avtal på europeisk nivå angående programpolitiska principer för gränsöverskridande TV-sändningar. En förstärkning av de nationella TV-företag som med ett uttalat kulturpolitiskt ansvar verkar i allmänhetens tjänst har i detta sammanhang av de nordiska länderna setts som en möjlighet att upprätthålla ett programutbud av hög kvalitet. Utskottet kommer i sitt betänkande över nämnda medlemsförslag att anlägga närmare synpunkter på frågan.

Utskottets förslag till framställning

Utskottet konstaterar att Nordiska rådets presidium i enlighet med ovan refererat bemyndigande och med stöd av artikel 56 Helsingforsavtalet i stället för rekommendation av plenarförsamlingen avger i sagda artikel, andra stycket, avsedd framställning över medlemsförslaget. Utskottet förutsätter att ministerrådet årligen till Nordiska rådets session i enlighet med artikel 65 Helsingforsavtalet avger meddelande om de åtgärder som har vidtagits med anledning av denna framställan.

Utskottet hänvisar till att de danska utskottsmedlemmarna under utskottsbehandlingen av ministerrådets ursprungliga förslag till radio- och TV-samarbete via satellit (B 61/k) inte hade några erinringar till förslaget under hänvisning till att Danmark avstått från att delta i ministerrådets beslut.

Med hänvisning till vad som ovan anförts föreslår utskottet

att Nordiska rådets presidium anmodar Nordiska ministerrådet

att ge det pågående arbetet med en uppbyggnad av ett nordiskt radio- och TV-samarbete via satellit, som genomförs med utgångspunkt i Nordiska rådets framställning nr 1/1986, en sådan inriktning att sändningar av program från de nordiska länderna över fyra kanaler i Tele-X kan möjliggöras,

att i anslutning till detta samarbete vidta åtgärder för att underlätta nordisk programproduktion och verka för starkt ökad nationell programproduktion, och

att till Nordiska rådet avge förslag om ett permanent nordiskt radio- och TV-samarbete i god tid före Tele-X-satelliten tas i bruk för nordiska sändningar.

Oslo den 12 maj 1987

Margareta Andrén (fp)

Gunnar Björk (c)

Eiður Guðnason (A.)

Elsi Hetemäki-Olander (Kok)

Förman

Ulla Johansson (s)

Marita Jurva (Smp)

Thea Knutzen (H)

Jacob Lindenskov (Jvfl)

Barbro Nilsson (s)

Saara-Maria Paakkinen (Sdp)

Robert Pedersen (S)

Mirja Ryyänen (K)

Ib Stetter (KF)

Anders Talleraas (H)

Kåre Øvregard (A)

Medlemsförslag om radio- och TV-samarbetet i Norden

(Väckt av Jo Benkow, Carl Bildt, Ólafur G. Einarsson, Flemming Hansen, Karen Thurøe Hansen, Margit Hansen-Krone, Elsi Hetemäki-Olander, Ilkka Kanerva, Knud E. Kirkegaard, Thea Knutzen, Wiggo Komstedt, Helge Adam Møller, Hans Nyhage, Rolf Presthus, Pétur Sigurðsson, Jógvan Sundstein, Ilkka Suominen, Ingrid Sundberg, Sten Svensson, Jan P. Syse, Anders Talleraas och Friðjón Þórðarsson)

I det nordiska samarbetet har beslut fattats om ett ökat radio- och TV-samarbete i Norden med en treårig försöksverksamhet med användning av Tele-X-satelliten. Projektet kan till stor del sägas ha kommit till stånd på grund av industripolitiska skäl och är en ersättning för den gamla Nordsat-tanken. Genom att ge alla de nordiska ländernas folk möjlighet att se på respektive lands TV skulle den kulturella förståelsen och samhörigheten länderna emellan öka.

Mot bakgrund av Nordsat-tanken och dess åtta kanaler är innebörden av Tele-X-beslutet att sända två stycken redigerade kanaler som repriser en avsevärt sänkt ambitionsnivå. Detta i kombination med den snabba tekniska utvecklingen på området medför att Tele-X i sin nuvarande utformning av allt att döma kommer att mötas av ett mycket begränsat intresse.

Omvärlden har avsevärt förändrats sedan diskussionerna om ett nordiskt radio- och TV-samarbete via satellit inleddes i mitten av 1970-talet. Såväl det inhemska som det utländska TV-utbudet har ökat i de enskilda nordiska länderna. Inom några år kommer möjligheterna för en individuell mottagning av utländska TV-kanaler vara stora. Diskussioner förs bl. a. om att i delar av Norden möjliggöra mottagning av engelska BBC. Och vi befinner oss ännu bara i början av denna medieexplosion.

Med de tidsplaner som nu gäller, efter ett haveri vid uppskjutning av Ariane-raketen, kan man räkna med att reguljära programsändningar via Tele-X kan inledas tidigast andra halvåret 1988. Vid den tidpunkten kommer naturligtvis konkurrensen vad gäller TV-utbudet att vara än större.

På Nordiska ämbetsmannakommitténs för radio- och TV-frågor (ÅK/TV) uppdrag har frågan om alternativa intäktsformer för Tele-X utretts. I första hand skulle arbetet avse möjliga intäkter genom reklam-TV, men även andra möjliga intäktsalternativ såsom betal-TV-verksamhet och sponsorverksamhet av enskilda program skulle analyseras. Arbetet skulle i första hand ta utgångspunkt i ministerrådets beslut om användning av två

TV-programkanaler i Tele-X med det av radioföretagen skisserade programutbudet.

I januari presenterades utredningen Reklam-TV och betal-TV i nordiskt satellitsamarbete. Utredningens antydda slutsatser är för projektets del nedslående. Där redovisas bl. a. en bedömning av att de planerade sändningarna via Tele-X i nuvarande form inte kan räkna med att få mer än 0–5 procent av den totala tittartid som avsätts av publik med möjlighet att se satellit-TV.

Förändra Tele-X utformning

Det är av stor vikt att de nordiska länderna deltar i den industripolitiska utvecklingen. För de flesta står det nog klart att Tele-X i nuvarande utformning emellertid nästan enbart är industripolitisk utveckling och i mycket liten utsträckning god mediepolitik. Om en fortsatt satsning på Tele-X skall vara meningsfull måste projektets inriktning förändras. De två planerade kanalernas mycket begränsade attraktionskraft gör att projektet för de inblandade parterna kommer att framstå som nästintill meningslöst.

Avsikten att sända två redigerade repriskanaler bör därför överges. Planeringen bör ändras så att i stället fyra kanaler kan sändas. Det är tekniskt möjligt och kommer inte att innebära några oacceptabla förseningar. Detta innebär även att den centrala reprisredigeringsavdelning som föreslagits ej behöver tillsättas.

Det väsentliga i nuläget är att förändra inriktningen på arbetet. Den exakta användningen av de fyra kanalerna kan avgöras senare. Det kan finnas skäl att värdera flera olika alternativ. Direktsändning av fyra nationella kanaler, uthyrning eller försäljning av delar av sändningskapaciteten är några exempel på de möjligheter som finns.

Vi är medvetna om att behandlingen av ärendet brådskar. Ministerrådet måste fatta beslut i frågan senast den 15 juni 1987.

Mot bakgrund av vad som ovan anförts hemställas,

att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

- 1) att överge planerna på att sända två redigerade programkanaler via Tele-X

2) att i stället möjliggöra sändningar av fyra kanaler via Tele-X.

Helsingfors den 24 februari 1987

Jo Benkow (H)

Carl Bildt (m)

Ólafur G. Einarsson (Sj.)

Flemming Hansen (KF)

Karen Thurøe Hansen (KF)

Margit Hansen-Krone (H)

Elsi Hetemäki-Olander (Kok)

Ilkka Kanerva (Kok)

Knud E. Kirkegaard (KF)

Thea Knutzen (H)

Wiggo Komstedt (m)

Helge Adam Møller (KF)

Hans Nyhage (m)

Rolf Presthus (H)

Pétur Sigurðsson (Sj.)

Jógvan Sundstein (Fkfl)

Ilkka Suominen (Kok)

Ingrid Sundberg (m)

Sten Svensson (m)

Jan P. Syse (H)

Anders Talleraas (H)

Friðjón Þórðarsson (Sj.)

Kulturutskottets betänkande

över medlemsförslag om utredning av fartygsbaserad opera- och konsertverksamhet m. m.

(Medlemsförslaget, väckt av Per Olof Håkansson m. fl., se s. 725)

Remissyttranden, se supplement)

Till kulturutskottet har hänvisats medlemsförslag om utredning av fartygsbaserad opera- och konsertverksamhet. Medlemsförslaget har behandlats vid möten 11–12 maj, 10–14 augusti och 10 november 1987 samt den 11 februari och 6 mars 1988.

1. Medlemsförslaget

I medlemsförslaget föreslås en utredning angående en fartygsbaserad opera- och konsertverksamhet.

Förslagsställarna konstaterar att opera- och konsertverksamhet är en form av konstnärligt arbete som inte minst är beroende av tillgången på lämpliga lokaler. Kan en användbar lokal inte ställas till förfogande, kommer verksamheten inte till stånd. Detta gäller inte minst vid turnéer. En möjlighet som borde utredas är därför att på nordisk bas organisera en turnéverksamhet med bl. a. opera- och konsertföreställningar där lokalen är en del i turnén. En för ett sådant ändamål ombyggd färja skulle enligt medlemsförslaget kunna användas. Varje större hamn skulle därmed i princip kunna bli spelplats och problem av såväl scenteknisk som transportkaraktär skulle kunna elimineras. Vidare önskar förslagsställarna att en nordisk opera-konsertinstitution, knuten till "operabåten", prövas och att möjligheterna att till denna institution knyta en nordisk opera-teaterakademi övervägs. I syfte att vidga kulturutbudet på samnordisk bas kan även annan kulturverksamhet permanent eller tillfälligt knytas till verksamheten.

2. Remissyttranden

Följande myndigheter, institutioner och organisationer har avgivit yttrande över medlemsförslaget:

Nordiska

Nämnden för nordiskt musiksamarbete (NOMUS)
Nordiska teaterkommitten
De nordiske opera- og ballettledermøter

Danmark

Teaterrådet
Statens Musikråd
Danmarks Teaterforeninger
Dansk Tonekunstner Forening
Amtrådsforeningen i Danmark
Kommunernes Landsforening
Københavns Magistrat
Musik og Ungdom
Arte

Finland

Sibelius-Akademien
Ålands landskapsstyrelse

Island

Islands komponistforening
Den nye musikskolen
Ísafjörður musikskole

Norge

Kultur- og vitenskapsdepartementet
Norsk kulturråd

Sverige

Rikskonserter
Operan
Operahögskolan
Teaterhögskolan
Musikhögskolan
Svensk musik
Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd (KLYS)

Remissorganens inställning till förslaget är delad. I många remissvar uttalas intresse för själva tanken på en fartygsbaserad opera- och konsertverksamhet, och en närmare utredning av frågan förordas. Samtidigt uttalar många remissorgan tveksamhet inför ytterligare åtgärder med anledning av medlemsförslaget, bl a med hänvisning till kostnadsaspekterna och till att även en operabåt endast skulle nå ut till befolkningen i ett begränsat område.

I det följande redogörs för de särskilda synpunkter som remissinstanserna har anlagt på medlemsförslaget:

2.1 Nordiska remissyttranden

Nämnden för nordiskt musiksamarbete (NOMUS) finner det positivt att man önskar ge större delar av Nordens befolkning möjligheter att uppleva opera och konsertframföranden. NOMUS anser det emellertid vanskligt att ta ställning till om ombyggnaden av ett skepp är den bästa lösningen för turnéfrågan, utan att det föreligger en ekonomisk kalkyl för projektet. NOMUS hänvisar till en utredning som har utförts av operan i Stockholm. NOMUS påpekar att de flesta operor och orkestrar i Norden har små disponibla medel för att genomföra turnéverksamhet. Även om de praktiska problemen kan lösas behövs det vilja nationellt och nordiskt till att ge de aktuella institutionerna ekonomiska möjligheter att delta i projekt.

Nordiska teaterkommittén finner inte förslaget övervägande positivt. Kommittén framhåller att konstnärer på högt professionellt plan knappast har tid att resa runt till sjöss, och att det leder till stora transportmässiga svårigheter. Kommittén anser sig inte kunna ge ekonomiskt stöd för den föreslagna verksamheten.

De nordiske opera- og balletledermøter finner förslaget intressant och hoppas att det närmare utreds. I yttrandet hänvisas till en utredning av Nordiska teaterlederrådet som 1971 föreslog en nordisk teaterbåt.

2.2 Danska remissyttranden

Teaterrådet meddelar att danska musikdramatiska institutioner inte har visat intresse för saken. Rådets uppfattning är att ett skepp med de dimensioner som gör det möjligt att uppföra stora operor knappast kan göra distributionsnätet mera finmaskigt. Driften av ett sådant skepp skulle göra det till en dyr turnéform.

Statens musikråd ansluter sig till det yttrande som är avgivet av Teaterrådet.

Danmarks Teaterforening framhåller att medlemsförslaget pekar på ett reellt problem. Det är knappast sannolikt att länderna inom överskådlig tid kommer att ha ekonomiska resurser som ger möjligheter att bygga utrymmen på det lokala planet. Organisationen finner förslaget positivt och förordar att det realiserar i någon form. Både lokalsamhällen längs kusterne och inne i landet bör kunna tillgodoses. Organisationen föreslår att man överväger en mobil lösning av samma karaktär som den som används av den Jydske Opera i Danmark. Denna opera har de senaste åren spelat de flesta föreställningar på en mobil scen med uppföranden t ex i sporthallar. Om lastbilar används blir även restiden kortare jämfört med en färja. Organisationen vill medverka till en praktisk lösning av uppgiften om de nödvändiga medlen ställs till förfogande.

Dansk Tonekunstner Forening stöder helt förslaget och finner det betydelsefullt.

Amtsrådsforeningen i Danmark och *Kommunernes Landsforening* har inga kommentarer till det framlagda förslaget.

Københavns Magistrat uttalar sin sympati för förslaget.

Musik og Ungdom har inte i sin verksamhet möjligheter att utnyttja det föreslagna projektet, och kommenterar inte i övrigt saken.

Arte finner förslaget totalt ogenomförbart om man inte tänker sig att använda en mycket stor färja. Förslaget skulle bli oproportionerligt dyrt i förhållande till de aktiviteter som skulle kunna etableras.

2.3 *Finländska remissyttranden*

Sibelius-Akademien konstaterar att förslaget tar ställning till den viktiga frågan om en rättvis och jämn fördelning av kulturutbudet mellan olika delar av Norden. Den föreslagna lösningsmodellen kunde vara ett sätt att erbjuda kulturservice för befolkningen utanför stora bosättningscentra. Situationen skulle dock förbättras endast i kustområdena. I norra och östra Finland skulle situationen förbli oförändrad. Förslaget är omöjligt att förverkliga innan konstnärliga, organisatoriska och ekonomiska frågor har lösts. Det borde undersökas om förslaget verkligen leder till en jämnare fördelning av kulturutbudet, eller om användningen av konstnärliga och ekonomiska resurser i denna skala med större effekt kunde användas på något annat projekt.

Ålands landskapsstyrelse framhåller att även sådana områden som annars saknar lämpliga lokaliteter och ekonomiska resurser för att kunna ta emot professionella gästspel skulle bli delaktiga av konsertturnéer och högklassiga operaföreställningar. Landskapsstyrelsen förordar att ministerrådet ges i uppdrag att på lämpligt sätt förverkliga medlemsförslaget.

2.4 *Isländska remissyttranden*

Islands komponistforening har vissa förbehåll när det gäller förslaget. Den operaverksamhet som finns i de nordiska länderna har redan nu stora problem genom nedskärningen av anslag. Detta påverkar även komponisterna. Ur komponisternas synpunkt sett är det viktigare att få redan befintliga verk uppförda, än att inleda nya kostbara projekt.

Den nye musikskole finner själva idén i medlemsförslaget utmärkt och önskar att den kan förverkligas.

Ísafjörður musikskole finner idén om en operabåt intressant. En förutsättning för en verksamhet som denna är att det uteslutande blir tal om första klassens musikutövare. Vid en undersökning bör man beakta att åskådarna skall kunna få del av det bästa som Norden kan erbjuda. Det finns ett stort behov att ta upp frågan om musikutövning utanför storstäder till diskussion mellan länderna för att finna möjligheter till förbättringar.

2.5 Norska remissyttranden

Kultur- og vitenskapsdepartementet är positivt till intentionerna i medlemsförslaget. Projektet kommer att kräva stora resurser i förhållande till utnyttjandegraden, bl. a. på grund av att inlandsområdena inte skulle omfattas av ordningen i större utsträckning. De flesta operahus och orkestrar har dessutom i regel små anslag för turnéverksamhet i Norden. Departementet kan därför inte förorda att en nordisk opera- och konsertbåt prioriteras inom ministerrådets anslag för nordiskt kultursamarbete.

Norsk kulturråd ställer sig positivt till att tanken närmare utreds, och hänvisar till kulturrådets musikteaterförslag, och det existerande svenska förslaget.

2.6 Svenska remissyttranden

Rikskonserter vill inte direkt avstyrka att man utreder frågan, men tror att utredningen kommer att visa på sådana kostnader och sådana omständigheter i övrigt att projektet blir näst intill omöjligt att genomföra, om inte mycket stora belopp tillskjuts från de deltagande länderna.

Operan (Kungliga teatern AB) påpekar att frågan om fartygsbaserad opera och konsertverksamhet aktualiserades redan i början på 1970-talet. Frågan har senast varit aktuell under 1986/87 då Operan i Stockholm verkställde en enkel utredning i ärendet. I samband härmed konstaterades att samma idé behandlats under 1980-talet i Danmark och Norge och att Finska Nationaloperan har visat ett konkret intresse för frågan. Några tekniska hinder för att förverkliga idén torde enligt operan inte föreligga. Operan ställer sig bakom förslaget och tillstyrker detta.

Operahögskolan konstaterar att det förslag som nu läggs fram på ett glädjande sätt stämmer överens med tankegångar som tidigare har framförts av Operahögskolan. Högskolan har föreslagit ett turnerande operasällskap där högskolans avgångsklass i samarbete med musiker skulle bilda den konstnärliga stommen. Operahögskolan anser att elevernas yrkeskunskande borde tas till vara bättre än som nu sker. Högskolan framhåller även att dagens operautbud på landsorten knappast kan stå i överensstämmelse med de av statsmakterna uttalade kultur- och regionalpolitiska ambitionerna. Operahögskolan ställer sig mycket positiv till den föreslagna utredningen.

Teaterhögskolan är för att den föreslagna verksamheten utreds.

Musikhögskolan anser att förslaget förefaller värt att beakta med tanke på möjligheterna att nå en ny publik och att åstadkomma flera arbetstillfällen för artister. Man bör inte heller utesluta möjligheten av för lokalen specialskrivna verk, där nu aktiva nordiska komponister tilldelas beställningar. Högskolan har svårt att se någon anledning till en specifik utbildning i anslutning till det föreslagna projektet.

Svensk musik konstaterar att förslaget är intressant och att det har diskuterats vid olika tillfällen under 1986 då ett för ändamålet lämpligt

fartyg fanns tillgängligt. Den för organisationen viktigaste frågan gäller repertoaren. Det är angeläget att mer ny nordisk musikdramatik framförs. Svensk musik vill stöda förslaget endast om det innebär en ökad spridning av ny nordisk musikdramatik. I yttrandet fästs uppmärksamhet vid kostnadsidan. Operan i Stockholm erhåller enligt yttrandet i statssubvention drygt 150 miljoner kronor årligen. Detta skulle bli ett rimligt belopp även för driften av den föreslagna båten. Om detta belopp jämförs med de anslag nordiskt musiksamarbete får kan det ifrågasättas om det är kulturpolitiskt motiverat att satsa så stort på just musikdramatik. I yttrandet pekas även på alternativet att i stället transportera publiken till de befintliga scenerna. Då skulle inte enbart en publik i de större hamnstäderna få tillgång till föreställningarna.

Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd (KLYS) tillstyrker utredningsförslaget. Samtidigt betonar KLYS att en fartygbaserad kulturverksamhet inte får inkräkta på redan etablerade kulturanslag. Den yrkade utredningen blir meningsfull endast om de nordiska länderna är beredda att satsa erforderliga nya medel. Mot den bakgrunden vore det rimligast att inleda utredningsarbetet med en ekonomisk snabbstudie.

3. Utskottet

I medlemsförslaget föreslås en utredning av en fartygsbaserad opera- och konsertverksamhet. Förslagsställarna önskar även att frågan om en nordisk opera-teaterakademi knuten till den turnerande institutionen övervägs.

Utskottet finner själva syftet med medlemsförslaget, att ge större delar av befolkningen i de nordiska länderna möjligheter att uppleva operaföreställningar och konserter, positivt. Utskottet konstaterar att det även i många av remissvaren framförs intresse för själva tanken på en fartygsbaserad opera- och konsertverksamhet. Samtidigt uttalar många remissorgan tveksamhet inför ytterligare åtgärder med anledning av medlemsförslaget, bl a med hänvisning till kostnadsaspekterna. En operabåt skulle nå ut med sin verksamhet endast till befolkningen i kustområdena i Norden, och skulle därmed endast i begränsad utsträckning bidra till att bredda kulturutbudet i alla delar av Norden. Utskottet har även noterat att de flesta operor och orkestrar i Norden, enligt NOMUS (Nämnden för nordiskt musiksamarbete), har små disponibla medel för att genomföra turnéverksamhet. Även om de praktiska problemen i anslutning till en operabåt skulle kunna lösas behövs därför ytterligare anslag nationellt och nordiskt för att ge de aktuella institutionerna ekonomiska möjligheter att delta i ett sådant projekt. Det är utskottets förhoppning att den nya handlingsplanen för det nordiska kultursamarbetet skall ge möjligheter att även på nordiskt plan i större utsträckning än för närvarande stöda gästspelsverksamhet på de områden som berörs i medlemsförslaget. Samtidigt anser utskottet det

vara angeläget att även bidragen på nationellt plan ökas för att möjliggöra gästföreställningar.

Utskottet framhåller att samarbetet på musikområdet under de senaste åren har fått stor uppmärksamhet i utskottets arbete, och att Nordiska ministerrådet för närvarande arbetar med uppföljningen av tre rekommendationer på musikområdet från Nordiska rådet. Dessa rekommendationer avser införandet av en hemmamarknad för fonogram med nordisk musik (*rek nr 15/1985*), förbättrad spridning av verk nominerade till Nordiska rådets musikpris (*rek nr 6/1986*) och en utredning av frågan om nordiska orkester- och ensemblerövningar för musikelever i de nordiska länderna (*rek nr 10/1987*).

Frågan om en nordisk scen i form av en teaterbåt har tidigare varit föremål för utredningar och diskussioner men de initiativ som har tagits har inte resulterat i konkreta åtgärder för att realisera tanken på en operabåt eller annan liknande fartygbaserad verksamhet. Senast har operan i Stockholm under 1987 genomfört en studie av frågan. Utskottet har informerats om resultatet av denna utredning och konstaterat att det arbete som hittills utförts visar att omfattande och kostnadskrävande tilläggsutredningar bör genomföras för att projektet eventuellt skall kunna föras vidare. Utskottet har även erfarit att de nordiska operacheferna vid ett kommande möte har för avsikt att närmare diskutera frågan om fartygbaserad operaverksamhet och finner det naturligt att frågan därefter, om förutsättningar för samarbete finns, förs vidare genom ett direkt samarbete mellan operahusen i Norden. Med hänvisning till de stora kostnader som är förenade med en fartygbaserad operaverksamhet, och mot bakgrund av den tveksamhet som även i övrigt anförs av många remissorgan inför ytterligare åtgärder med anledning av medlemsförslaget, anser utskottet att man i detta skede inom det musiksamarbete som finansieras över den gemensamma nordiska budgeten bör prioritera arbetet med de tidigare nämnda rekommendationerna på musikområdet.

Med hänvisning till vad som ovan anförts föreslår utskottet att Nordiska rådet inte företar sig något med anledning av medlemsförslaget.

Oslo den 6 mars 1988

Gunnar Björk (c)

Kåre Øvregard (A)

Elsi Hetemäki-Olander (Kok)

Thea Knutzen (H)

Kjeld Rahbæk Møller (SF)

Barbro Nilsson (s)

Berit Oscarsson (s)

Robert Pedersen (S)

Hans Petersson (fp)

Heikki Riihijärvi (Smp)

Mirja Ryyänen (K)

Anders Talleraas (H)

Eiður Guðnason (A.)

Förman

Medlemsförslag

om utredning av fartygsbaserad opera- och konsertverksamhet m. m.

(Väckt av Per Olof Håkansson samt Arne Gadd, Eißur Guðnason, Ragna Berget Jørgensen, Jacob Lindenskov, Jimmy Stahr och Pekka Tuominen)

För en stor del av invånarna i Norden gäller att de har dålig eller helt saknar tillgång till direktupplevd opera- eller konsertverksamhet. Ensemblerna och institutionerna finns på de större orterna. Den turnéverksamhet som förekommer är i och för sig sparsam till omfattningen och sker av praktiska och ekonomiska skäl sällan med de större produktionerna. Utanför huvudstadsregionerna och ett fåtal andra områden är sålunda utbudet utomordentligt lågt.

Bl. a. opera- och konsertverksamhet är en form av konstnärligt arbete som inte minst är beroende av tillgången på lämpliga lokaler. I praktiken är bristen på lämpliga lokaler en mycket stor restriktion. Kan en användbar lokal inte ställas till förfogande, kommer verksamheten inte till stånd. Detta gäller inte minst vid turnéer. Som andra svärbemästrade frågor vid turnéer finns transporter och uppsättning av dekor och övrig utrustning, hotellfrågor etc.

En möjlighet som borde utredas är att på nordisk bas organisera en turnéverksamhet med bl. a. opera- och konsertföreställningar där lokalen är en del i turnén. En för ett sådant ändamål ombyggd ro-ro-personfärja skulle kunna användas. Varje större hamn skulle därmed i princip kunna bli spelplats. Problemen av såväl scenteknisk som transportkaraktär etc skulle på så sätt kunna elimineras. Utbudet skulle öka radikalt, även om inte alla invånare i Norden skulle få en omedelbar tillgång.

Att skapa en nordisk opera-konsertinstitution, knuten till "operabåten", borde även prövas. Det finns också skäl att se över frågan om att till denna i huvudsak turnerande institution knyta en nordisk opera-teaterakademi.

Utöver opera-konsertverksamheten kan givetvis annan kulturverksamhet permanent eller tillfälligt knytas till en sådan här skisserad verksamhet. Allt i syfte att vidga kulturutbudet på en samnordisk bas.

Med hänvisning till det ovan anförda föreslår vi,
att Nordiska rådet uppdrar åt Nordiska ministerrådet att på lämpligt
sätt genomföra och redovisa den i medlemsförslaget skisserade
utredningen för en fartygsbaserad opera- och konsertverksamhet
m. m.

Helsingfors den 26 februari 1987

Per Olof Håkansson (s)

Arne Gadd (s)

Eiður Guðnason (A.)

Ragna Berget Jørgensen (A)

Jacob Lindenskov (Jvfl)

Jimmy Stahr (S)

Pekka Tuominen (ÅSD)

Kulturutskottets betänkande

över medlemsförslag om ett nordiskt notbibliotek

(Medlemsförslaget väckt av Per Olof Håkansson, se s. 735

Remissyttranden, se supplement)

Till kulturutskottet har hänvisats medlemsförslag om ett nordiskt notbibliotek. Medlemsförslaget har behandlats vid möten 11–12 maj, 10–14 augusti och 10 november 1987.

1. Medlemsförslaget

I medlemsförslaget föreslås att frågan om ett nordiskt bibliotek för noter till orkestermusik utreds.

I motiveringarna till förslaget framhålls att tillgången till noter är ett stort problem för många av de orkestrar eller ensembler som framför seriös konstmusik. Detta gäller speciellt de orkestrar som ger offentliga och regelbundet återkommande konserter redovisade i generalprogram men där musikerna till större delen inte är yrkesmusiker. Orkestrarna har en i många fall med institutionerna jämförbar produktion utan att ha den ekonomiska ställning dessa har. Antalet orkestrar i Norden av denna karaktär är enligt medlemsförslaget ca 200.

I förslaget hänvisas till att det finns många legala, kommersiella och politiska hinder eller problem relaterade till noter. Regler och bestämmelser ändras, och noter slits ut genom mekanisk påverkan. Ett notbibliotek på nordisk bas skulle förenkla eller lösa problemen.

2. Remissyttranden

Följande myndigheter, institutioner och organisationer har avgivit yttrande om medlemsförslaget:

Nordiska

Nämnden för nordiskt musiksamarbete (NOMUS)

Danmark

Ministeriet for kulturelle anliggender
Dansk musikforlæggerforening
Musikforlæggerforeningen af 1972
Danmarks biblioteksforening

Finland

Musikförläggarna
Finlands tonsättare
Finlands musikerförbund
Finlands symfoniorkestrar
Föreningen populärauktorer i Finland
Sibelius-Akademien
Ålands landskapsstyrelse

Island

Undervisningsministeriet
Islands komponistforening

Norge

Kultur- og vitenskapsdepartementet
Norsk kulturråd

Sverige

Statens kulturråd
Rikskonserter
Sveriges allmänna biblioteksforening
Svensk musik – STIM
Svenska musikförläggareföreningen
Musikaliska akademien
Sveriges orkesterföreningars riksförbund

Remissorganen är, med några få undantag, negativt inställda till medlemsförslaget. I stället för ett nytt nordiskt notbibliotek förordas ökat samarbete mellan befintliga organisationer på området och mellan nationella informationscentraler för musik. Andra möjligheter som föreslås är en stödordning för nordiska amatörorkestrar som helt eller delvis kan täcka orkestrarnas utgifter för hyra av orkestermaterial, eller ett stöd eller bidrag till nothyra till de orkestrar som önskar spela mer nordisk musik.

I det följande redogörs för de särskilda synpunkter som remissinstanserna har anlagt på medlemsförslaget.

2.1 Nordiska remissyttranden

Nämnden för nordiskt musiksamarbete (NOMUS) upplyser att orkestermaterial kan köpas eller hyras genom nordiska musikförlag eller nordiska

musikinformationscentraler. Nämnden antar att problemet för vissa av de semiprofessionella orkestrarna eller amatörorkestrarna snarare är av ekonomisk karaktär. Orkestrarna disponerar inte över tillräckliga medel för att hyra orkestermaterial. Problemet kan inte lösas genom att upprätta ett nordiskt notbibliotek. Ett sådant bibliotek skulle inte heller kunna köpa uthyrningsmaterial från förlagen för vidare gratis utlån. Biblioteken skulle endast kunna ställa till disposition material som fritt kan köpas. Detta omfattar i mycket liten grad vår egen tids nordiska musik. Till den del det är fråga om ett rent ekonomiskt problem föreslår NOMUS att man prövar om det bör upprättas en stödordning för nordiska amatörorkestrar, som helt eller delvis kunde täcka orkestrarnas utgifter vid hyra av orkestermaterial. Om medel ställs till disposition för en sådan stödordning kan NOMUS åta sig att fördela medlen.

2.2 Danska remissyttranden

Ministeriet för kulturelle anliggender har inte några kommentarer till medlemsförslaget.

Dansk musikforlæggerforening upplever inte problem när det gäller tillgången till noter för orkestrar. Beträffande utgivningen av speciellt nya orkesterverk gäller att finansieringen omöjliggörs om förlagen inte kan bibehålla sin ensamrätt till materialet. Ett mera ändamålsenligt sätt att stöda de ekonomiskt svaga orkestrarna vore att upprätta en notfond, vilket har gjorts i Danmark.

Musikforlæggerforeningen af 1972 framhåller att utskrivning och mångfaldigande av musikaliska verk kostar ca 100 000 DKK. Därför strävar förlagen till att vid uthyrning till orkestrarna få in en del av sina investeringar genom hyresintäkter, av vilka komponisten enligt förlagskontrakt får sin andel. Föreningen tar skarpt avstånd från att man vid etableringen av ett nordiskt notbibliotek fråntar förlag och komponister deras möjligheter till intäkter på redan företagna investeringar. Enligt föreningen bör beaktas att förlagen ställer partitur till bibliotekens förfogande genom pliktdepositioner och genom donationer till forskningsändamål, med den begränsningen att biblioteken inte förmedlar vederlagsfria utlån till orkestrar. Enligt föreningen strider förslaget mot de nordiska upphovsrättsbestämmelserna och det föreslås att förslaget dras tillbaka.

Danmarks biblioteksforening är av den uppfattningen att de mest väsentliga problemen sedan länge är lösta för de målgrupper som är aktuella i Danmark. Principiellt är föreningen dock inte ointresserad av ett nordiskt notbibliotek. Föreningen har kunnat konstatera att tillgången till noter inte är något problem i Danmark eller Sverige, men att det finns problem beträffande lån av noter till amateursymfoniorkestrar i Finland och Norge. I Danmark finns ett utskott med representanter för bl. a. bibliotek och musiker, som behandlar frågor i anslutning till lån av orkestermaterial via folkbiblioteken. Föreningen anser att man bör överväga att upprätta en gemensam nordisk orkesterdatabank.

2.3 *Finländska remissyttranden*

Musikförläggarna stöder åtgärder som främjar spridningen av information om och distribution av notmaterial. Åtgärderna får dock inte kränka upphovsmännens eller förläggarnas intressen. Det egentliga materialet för framförande av verken hyrs av förläggare och informationscentraler i de olika länderna. En ersättning uppbärs enligt gängse tariffer. Det kan inte vara fråga om att starta en gratis låneverksamhet på förläggarnas bekostnad.

Finlands tonsättare anser att ett nordiskt notbibliotek skulle innebära att en överlappande organisation skapas. I varje nordiskt land finns en välutrustad informationscentral för musik som kan tillfredsställa de behov orkestrarna har. Finlands tonsättare ser ingen anledning till att ett bibliotek inrättas i enlighet med förslaget. Däremot anser föreningen det önskvärt att verksamheten vid informationscentralerna för musik koordineras, t. ex. att man skapar gemensamma databaser och trycker kataloger över det material centralerna förfogar över.

Finlands musikerförbund förordar en gemensam utredning angående problem förknippade med produktionen och förmedlingen av notmaterial. En sådan utredning borde inte inskränkas enbart till orkestermusik eller symfonisk musik.

Finlands symfoniorkestrar framhåller att inrättandet av ett nytt bibliotek är ett mycket dyrt projekt. Då enbart så kallat fritt material kan anskaffas för biblioteket föreslås i stället en utredning om möjligheten att utvidga och ge ekonomiskt stöd åt redan befintliga bibliotek för orkestermaterial i de enskilda länderna, då dessa bibliotek även fungerar som samnordiska bibliotek.

Föreningen populärauktorer i Finland konstaterar i sitt yttrande att det i samtliga länder finns informationscentraler för musik. Informationscentralerna upprätthåller notbibliotek eller åtminstone har de ett gott samarbete med sådana notbibliotek. Föreningen anser det inte ändamålsenligt att parallellt med dessa nationella notbibliotek inrätta ett nordiskt bibliotek. Däremot anses det önskvärt att man på nordiskt plan skapar möjligheter att ta emot förfrågningar och förmedla beställningar till informationscentralen i varje enskilt land.

Sibelius-Akademien anser att man genom att utveckla ett samnordiskt notbibliotek kunde förbättra tillgången till den klassiska repertoaren och speciellt den nya nordiska orkestermusiken. Samma resultat kunde uppnås genom att främja icke-kommersiell förlagsverksamhet i samband med de nordiska musikhögskolorna. Om de ringa resurser som finns för detta område överförs till ett nytt nordiskt projekt försvagas väsentligt möjligheterna att skapa ett effektivt nationellt system för utlåning av orkestermaterial. I yttrandet förordas en fungerande uthyrnings- och låneverksamhet mellan de i Norden verksamma orkestermaterialbiblioteken.

Ålands landskapsstyrelse finner tanken på ett nordiskt notbibliotek tilltalande, frågan om kompositörers rätt till sitt verk kan dock ställa hinder i vägen för ett notlånebibliotek. Landskapsstyrelsen förordar att ministerrådet ges i uppdrag att utreda frågan.

2.4 Isländska remissyttranden

Undervisningsministeriet förordar att den undersökning som föreslås i medlemsförslaget genomförs.

Islands komponistförening anser att det inte finns några problem med att skaffa noter för att uppföra nordiska kompositioner. I alla nordiska länder drivs kompositionscentraler som besvarar förfrågningar om alla komponister i respektive land. Att rikta en förfrågan till en nordisk central vore ett överflödigt mellanled.

2.5 Norska remissyttranden

Kultur- og vitenskapsdepartementet ställer sig tvivlande till om upprättandet av ett nordiskt notbibliotek väsentligt skulle bidra till att lösa de problem orkestrar har beträffande anskaffningen av orkestermaterial. Departementet anser därför inte att ett nordiskt notbibliotek bör vara en prioriterad uppgift inom det nordiska musiksamarbetet.

Norsk kulturråd anser inte den föreslagna utredningen nödvändig, då de nordiska musikinformationscentralerna i stor utsträckning kan täcka behoven.

2.6 Svenska remissyttranden

Statens kulturråd har svårt att se att ett nordiskt notbibliotek skulle kunna förenkla eller lösa problem i samband med orkestrarnas tillgång till noter, och avstyrker förslaget.

Rikskonserter instämmer i kulturrådets yttrande.

Sveriges allmänna biblioteksforening framhåller att frågan är viktig med hänsyn till att det är svårt att få tag på noter. I det fall en utredning kommer till stånd är det viktigt att fjärrlånemöjligheterna särskilt uppmärksammas. Föreningen ställer sig positiv till medlemsförslaget.

Svensk musik (STIM) framhåller att all musik som komponeras är tillgänglig på ett eller annat sätt. Av den konstmusik som komponeras i Sverige förläggas ca 10 % av förlagen och tillgängliggörs denna väg. Merparten av den resterande musiken är tillgänglig hos informationscentralerna i de nordiska länderna. De kataloger som produceras av centralerna ger upplysningar om hur musiken är tillgänglig. Mellan centralerna finns ett nära samarbete och frågor rörande repertoaren kan lätt föras över mellan länderna. Ett nordiskt notbibliotek skulle inte underlätta för någon att finna musiken. Beträffande förslitningsfrågan betonas att de förlag eller informationscentraler som har hand om musiken ser till att de noter som hyrs ut är i sådant skick att de kan användas. Organisationen känner dock

till att det finns problem med de noter som SOR-orkesterbiblioteket (Sveriges orkesterföreningars riksförbund) innehåller. Beträffande nothyran hänvisas till en försöksverksamhet som har genomförts med extra rabatter till de SOR-orkestrar som hyrde noter från Svensk musik. Verksamheten gav inga som helst resultat, varför det enligt yttrandet är andra frågor än nothyran som avgör vad orkestrarna spelar. Ett nordiskt notbibliotek för orkestermusik innehållande enbart oskyddad musik är en genomförbar idé. Ett sådant bibliotek skulle inte gynna nyare svensk eller nordisk musik utan enbart hjälpa till att ytterligare befästa den äldre musikens starka ställning i musiklivet. Ett alternativ till ett nordiskt notbibliotek vore att införa ett stöd eller bidrag till nothyra till de orkestrar som önskar spela ny nordisk musik.

Svenska musikförläggareföreningen ansluter sig helt till de synpunkter som framförs i yttrandet från Svensk musik.

Kungliga musikaliska akademien anser att inrättandet av ett nordiskt orkesterbibliotek förutsätter utrednings- och samordningsrutiner som måste klarläggas. Innan akademien tar ställning till om ett sådant notbibliotek skall inrättas, måste den få en bättre bild av hur utredningsarbetet skall ordnas. Akademien hänvisar till att det redan finns en rad nordiska organ där hithörande frågor behandlas. Ett musikbibliotek av den karaktär som förslaget antyder medför att musikförläggare och deras föreningar har anledning att granska formerna för utlåning i relation till systemet med försäljning eller uthyrning. De ekonomiska aspekter som därigenom aktualiseras måste beaktas vid upprättandet. Akademien är för sin del beredd att medverka i ett kommande utredningsarbete.

Sveriges orkesterföreningars riksförbund uttalar sitt stöd för förslaget. SOR förfogar över ca 2500 verk för orkester. Grannländernas orkesterorganisationer har även sina bibliotek. Avtal finns om utlån via systerorganisationerna och utlån sker enligt de i respektive land vanliga villkoren. För alla bibliotek gäller vissa problem med nyare verk. Dessa finns i regel hos förlag eller tonsättarorganisationer och utlånas därifrån mot hyresavgift. Denna kan bli så hög att den har viss prohibitiv effekt. SOR har lyckats köpa ett antal nyare verk som kan lånas ut fritt till de organisationsanslutna orkestrarna. Mängden sådana verk skulle föreningen gärna öka. Enligt yttrandet fyller de befintliga biblioteken relativt väl sin uppgift. Svårigheten ligger i en ovilja hos förlagen att låta biblioteken bygga upp sitt bestånd. Möjligen skulle ett nytt nordiskt bibliotek inte tillföra något ytterligare. Sammanförande av biblioteken till ett gemensamt kan gott undersökas. Samtidigt kan diskuteras om de befintliga biblioteken i stället kunde sammanföras inom en gemensam samrådsform och utnyttjas som filialer i ett nordiskt bibliotek. Föreningen tror på den förstärkning ett nordiskt bibliotek kunde bli som part i förhandlingar med förlag, ekonomiskt och i praktisk hantering inom Norden och i samarbete med andra länder.

3. Utskottet

I medlemsförslaget föreslås att frågan om ett nordiskt bibliotek för noter till orkestermusik utreds. Utskottet konstaterar att remissbehandlingen av förslaget visar att remissorganen är av den uppfattningen att det inte är möjligt att bidra till en lösning av de problem som tas upp i medlemsförslaget genom att inrätta ett nytt nordiskt notbibliotek. Att skaffa noter för att uppföra nordiska kompositioner anses i allmänhet inte vara något problem. I de nordiska länderna finns informationscentraler för musik som upprätthåller notbibliotek eller har ett gott samarbete med sådana bibliotek. Centralerna anses kunna tillfredsställa de behov orkestrarna har.

Vid behandlingen av medlemsförslaget har vidare framkommit att ett nordiskt bibliotek inte skulle kunna köpa uthyrningsmaterial från förlagen för vidare utlån gratis, endast sådant material som fritt kan köpas skulle kunna ställas till disposition. Enligt NOMUS (Nämnden för nordiskt musiksamarbete) omfattar detta material i mycket liten grad vår egen tids nordiska musik. NOMUS antar att problemet för vissa av de semiprofessionella orkestrarna eller amatörorkestrarna snarare är av ekonomisk karaktär. Orkestrarna disponerar inte över tillräckliga medel för att hyra orkestermaterial.

I stället för ett notbibliotek föreslår remissorganen vissa andra åtgärder för att förbättra tillgången till orkestermaterial. Förslagen gäller en stödordning för nordiska amatörorkestrar samt ett ökat samarbete mellan befintliga organisationer på området och mellan nationella informationscentraler för musik.

Utskottet finner det naturligt att NOMUS inom ramen för sitt ordinarie arbete närmare diskuterar de förslag som har förts fram i anslutning till behandlingen av medlemsförslaget, och lägger fram förslag om eventuella åtgärder i syfte att förbättra orkestrarnas möjligheter att få tillgång till orkestermaterial.

Utskottet framhåller att Nordiska ministerrådet för närvarande arbetar med tre rekommendationer på musikområdet från Nordiska rådet. Dessa rekommendationer avser etablerandet av en hemmamarknad för fonogram med nordisk musik (*rek nr 15/1985*), förbättrad spridning av verk nominerade till Nordiska rådets musikpris (*rek nr 6/1986*) och nordiska orkester- och ensembletävlingar för musikelever i de nordiska länderna (*rek nr 10/1987*). Utskottet anser mot denna bakgrund, och med beaktande av de synpunkter som har framförts på medlemsförslaget under remissbehandlingen, att arbetet med de befintliga rekommendationerna för närvarande bör prioriteras inom det nordiska samarbetet på musikområdet.

Med hänvisning till vad som ovan anförts föreslår utskottet

att Nordiska rådet inte företar sig något med anledning av medlemsförslaget.

Åbo den 10 november 1987

Gunnar Björk (c)

Haakon Blankenborg (A)

Eiður Guðnason (A.)

Thea Knutzen (H)

Förman

Jacob Lindenskov (Jvfl)

Eeva-Liisa Moilanen (Skl)

Kjeld Rahbæk Møller (SF)

Barbro Nilsson (s)

Berit Oscarsson (s)

Saara-Maria Paakkinen (Sdp)

Robert Pedersen (S)

Hans Petersson (fp)

Heikki Riihijärvi (Smp)

Riitta Saastamoinen (Kok)

Otto Steenholdt (At)

Anders Talleraas (H)

Kåre Øvregard (A)

Medlemsförslag om ett nordiskt notbibliotek

(Väckt av Per Olof Håkansson)

För många av de orkestrar eller ensembler som framför seriös konstmusik är tillgången till noter ett stort problem. Detta gäller speciellt de orkestrar som ger offentliga och regelbundet återkommande konserter redovisade i generalprogram men där musikerna till större delen inte är yrkesmusiker. Orkestrarna har en i många fall med institutionerna jämförbar produktion utan att ha den ekonomiska ställning dessa har. Notproblemen är för dessa betydande.

Dessa orkestrar verkar ofta på ett konstnärligt högt plan och ger många människor tillfälle att få direktuppleva symfonisk musik. Antalet orkestrar i Norden av denna karaktär är ca 200. De svarar för ett över hela Norden spritt kulturutbud.

Avståndet mellan kompositören och orkestern kan synas kort. Här finns emellertid många hinder och problem relaterade till noter av legala, kommersiella eller politiska slag. Regler och bestämmelser ändras. Noter slits ut genom mekanisk påverkan.

För verksamheten i dessa orkestrar men även för de yrkesmässigt verksamma symfoniorkestrarna skulle ett notbibliotek på nordisk bas förenkla eller lösa problemen.

Mot denna bakgrund föreslår jag,

att Nordiska rådet ger Nordiska ministerrådet i uppdrag att utreda frågan om ett nordiskt bibliotek för noter till orkestermusik.

Helsingfors den 27 februari 1987

Per Olof Håkansson (s)

Kommunikationsutskottets betänkande

över medlemsförslag om gemensamma sjöfartspolitiska åtgärder

(Medlemsförslaget väckt av Olle Östrand m. fl., se s. 745

Remissyttranden, se supplement)

Till kommunikationsutskottet har hänvisats medlemsförslag A 797/t om gemensamma sjöfartspolitiska åtgärder. Utskottet har behandlat förslaget vid sina möten i Göteborg den 17–19 augusti 1987, i Åbo den 10–11 november 1987, Stockholm den 11–12 februari 1988 och Oslo den 7 mars 1988.

1. Medlemsförslaget

I medlemsförslaget, som väckts av Olle Östrand samt Olof Jansson, Ragna Berget Jørgensen, Sakari Knuuttila och Pekka Tuominen, hemställs att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att utarbeta en gemensam nordisk bolagsform för rederiverksamhet att överväga enhetliga skatte- och andra regler för rederiverksamhet, samt att i övrigt vidta åtgärder för att åstadkomma en konkurrenskraftig kostnadsnivå för nordisk sjöfart.

I sina motiveringar till medlemsförslaget erinrar förslagsställarna om den alltmer försvagade konkurrenskraften hos den nordiska handelsflottan och den dramatiska minskningen av de nordiska ländernas handelsflotta. Det påpekas att besättningskostnaderna kan vara mer än dubbelt så höga som konkurrenternas samt att andra industrinationer har motsvarande problem.

Det erinras om att det för närvarande pågår samordningssträvanden mellan de nordiska linjerederierna. Enligt förslagsställarnas mening tycks en sådan samordning vara nödvändig om det skall vara möjligt att på sikt bibehålla transocean linjesjöfart till och från Norden. Som en faktor som kan försvåra denna samordning nämns olikheter de nordiska länderna emellan i fråga om skatte- och andra offentliga regler.

För att undanröja existerande hinder menar förslagsställarna att initiativ bör tas till nordiska sjöfartspolitiska åtgärder i syfte att underlätta samordning och möjliggöra fortsatt linjesjöfart i nordiska rederier.

2. Remissbehandlingen

Vid sitt möte den 27 februari 1987 i Helsingfors, beslöt Nordiska rådets presidium att medlemsförslaget skulle hänvisas till rådets kommunikationsutskott samt att det skulle undergå remissbehandling.

Medlemsförslaget har sedan behandlats i vanlig ordning och sänts ut på remiss med remisstid till den 1 augusti 1987.

Följande remissvar har inkommit:

Norden

- Nordisk Fartygsbefälskongress
- Nordiska Maskinbefälsfederationen
- Nordiska Transportarbetarfederationen

Danmark

- Danmarks Rederiforening
- Industriministeriet
- Sømmenslutningen af danske Havne
- Sømændens Forbund i Danmark
- Rederiforeningen af 1895
- Den Danske Nationale Komite under Det Internationale Handelskammer i Paris (ICO)

Finland

- Centralhandelskammaren
- Justitieministeriet
- Finlands Rederiförening
- Skatteförvaltningen

Åland

- Ålands landskapsstyrelse

Island

- Trafikministeriet
- Den islandske Rederiforening

Norge

- Norges Rederiforbund
- Handelsdepartementet

Sverige

- Sveriges Redareförening
- Svenska hamnförbundet
- Svenska handelskammarförbundet

- Sjöfartsverket
- Kommerskollegium

2.1 Remissinstanser som stödjer medlemsförslaget

Norden

- Nordisk Fartygsbefälskongress
- Nordiska Maskinbefälsfederationen
- Nordiska Transportarbetarfederationen

Danmark

- Sømændens Forbund i Danmark

Finland

- Centralhandelskammaren
- Finlands Rederiförening

Åland

- Ålands landskapsstyrelse

Island

- Trafikministeriet
- Den islandske Rederiforening

Norge

- Norges Rederiforbund

Nordisk Fartygsbefälskongress erinrar om sitt sjöfartspolitiska program och hemställer till Nordiska rådet att ta speciell hänsyn till sysselsättning för nordiskt sjöfolk och möjlighet till att minska kapitalkostnader vid anskaffning av fartyg.

Nordiska Maskinbefälsfederationen menar att för att möta den internationella konkurrensen måste de nordiska rederierna samverka i ökad omfattning. Federationen är således i princip positivt inställd till förslaget men anser att utvecklingen har visat att utsikterna nu är mindre än någonsin att på nordisk basis enas om gemensamma sjöfartspolitiska åtgärder. Man erinrar om att det från facklig sida tidigare har framförts förslag om att bilda ett SAS-liknande konsortium mellan de största nordiska linjerederierna, eftersom en sådan samverkan anses nödvändig för att bevara linjesjöfarten under nordisk flagg.

Samtidigt konstateras att det norska internationella skeppsregistret allvarligt har försvårat möjligheterna till en nordisk samordning. Utan en planerad och offentligt styrd rekrytering av nordiskt sjöbefäl kommer den maritima miljön att försämrans och på sikt dö ut. Slutligen anses det nya

norska registret innebära en illojal konkurrens gentemot de övriga nordiska ländernas handelsflotta.

Nordiska Transportarbetarfederationen tillstyrker förslaget under förut sättning att åtgärderna gäller skeppsfarten under nationella nordiska flaggor och att de bidrar till att styrka den nordiska samhällsekonomin, handelsbalansen och valutaintäkterna. De bör även innebära trygga, arbetsvänliga och attraktiva arbetsplatser för nordiskt sjöfolk samt medverka till att den nordiska skeppsfarten inte hålls vid liv genom att man ser bort från nordisk standard för välfärd och tillämplar löner på u-landsnivå.

Transportarbetarfederationen erinrar om sitt sjöfartspolitiska handlingsprogram, vilket antogs av NTF i oktober 1986 och bl. a. har presenterats för Nordiska rådet. Federationen menar att den sjöfartspolitiska situationen i Norden har genomgått en dramatisk förändring sedan medlemsförslaget presenterades. I det sammanhanget erinras om NIS samt att Danmark planerat sitt DIS. Man anser att om sådana register skulle etableras i alla nordiska länder, skulle det innebära att 30–35.000 nordiska sjömän skulle "sättas i land" samt att man skulle förlora ca 15 miljarder DKR i löne- och skatteintäkter.

Sömændens Forbund i Danmark anser att utgångspunkten för medlemsförslaget är felaktig. Den nordiska handelsflottan lider, enligt förbundet, inte av brist på konkurrenskraft utan av andra nationers protektionism och subventioner. Förbundet tillstyrker mycket bestämt att Nordiska rådet tar initiativ för att främja de maritima traditionerna i Norden, men betonar också mycket bestämt att om bakgrunden till förslagsställarnas tankar med medlemsförslaget är att få fram ett system liknande det norska eller danska internationella skeppsregistret, då vill förbundet stämpla detta som nykolonialism.

Centralhandelskammaren i Finland anser att medlemsförslagets syfte förefaller ganska svåruppnåeligt, men om ärendet fortskrider anses hinder inte föreligga för genomförandet, förutsatt att det inte medför ohälsosam koncentration och begränsning av konkurrensen.

Finlands Rederiförening menar att det i synnerhet är arbetskraftskostnaderna i de nordiska länderna samt subventioner och protektionistiska åtgärder i konkurrerande länder som utgör den nordiska sjöfartens problem. Föreningen ställer sig i princip positiv till medlemsförslaget men anser att frågan om enhetliga skatteregler är så allmängiltig att det ställer sig svårt att inta någon ståndpunkt. På grund av näringens natur borde samordningssträvandena i fråga om lagstiftning på rederiverksamhetens område vara mera framträdande än på många andra områden, anser föreningen.

Ålands landskapsstyrelse noterar med tillfredsställelse att det i Nordiska rådet finns ett manifesterat intresse för sjöfarten och att man där tar initiativ till åtgärder ägnade att trygga och främja denna näring. Det påpekas att det utifrån de nordiska ländernas individuella anatomi kan vara

svårt att genomföra direkt verksamma åtgärder på nordisk basis utan kollision mellan samhällliga och kommersiella intressen.

Vad gäller frågan om en gemensam nordisk bolagsform anses att förslaget kunde vara till nytta för nordiska rederier, vilka önskar samarbeta inom linjefarten och eventuellt också inom andra sektorer av den internationella sjöfarten. Ett konkret ställningstagande anses dock kräva närmare kartläggning av skatte- och avgiftsbestämmelserna i Norden samt en närmare granskning av olika aspekter, t. ex. av en gemensam finansieringsform för Norden genom Nordiska Investeringsbanken.

Trafikministeriet i Island stödjer förslaget ävensom *Den isländske Rederiförening*, som påpekar att man på grund av de isländska myndigheternas vägran att anpassa regler och bemanning till internationella regler vid några tillfällen har blivit tvingad att låta sina skepp segla under bekvämlighetsflagg.

Norges Rederiforbund ser gärna att Nordiska rådet diskuterar samordning och förenkling av skatteregler och bolagsformer i syfte att främja samarbetet inom nordisk linjesjöfart.

Det erinras om nordiska förhandlingar om ytterligare samarbete inom linjesjöfarten som ännu har varit utan resultat.

I ett särskilt yttrande från Wilh. Wilhelmsen anses att för närvarande finns det inget som Nordiska rådet kan göra för att påverka de i saken mer kommersiella aspekterna.

2.2. Remissinstanser som delvis tillstyrker medlemsförslaget

Finland

– Justitieministeriet

Norge

– Handelsdepartementet

Sverige

– Kommerskollegium

– Svenska handelskammarförbundet

Justitieministeriet i Finland anser att enbart förslaget om en gemensam nordisk bolagsform för rederiverksamhet ligger inom ministeriets verksamhetsområde. Ministeriet menar att det skulle vara ändamålsenligt om bolagsformen vore av den karaktären, att representanter för rederibranschen i de nordiska länderna kunde vara parter i ett övernationellt bolag samt att ett sådant bolag kunde grundas i vilket nordiskt land som helst och i varje land jämsställas med ett inhemskt företag.

Det konstateras att möjligheterna för detta för närvarande utreds på ministeriet.

Vidare menar ministeriet att om förslaget däremot syftar till att varje

nordiskt land skall kunna utarbete en ny bolagsform vid sidan av sina nuvarande samhällsformer, kan en dylik lösning knappast lösa de problem som samarbetet ställs inför.

Handelsdepartementet i Norge anser det positivt att Nordiska rådet och Nordiska ministerrådet tar upp och behandlar en så viktig näring som skeppsfarten. Departementet menar att en nordisk bolagsform skulle kunna bidra till att styrka den norska skeppsfarten men pekar på de svårigheter som i praktiken har funnits när det gäller att utarbete ett tillfredsställande reglemente i detta syfte. Vidare anses det önskvärt att vänta med detta tills man har lyckats utarbete en samnordisk aktiebolagsform.

Vad beträffar skatteregler hänvisar departementet till de nordiska finansdepartementen, som nu arbetar med att gå igenom beskattningsreglerna för företag.

Slutligen sägs att de norska myndigheterna ser positivt på att man i Norden utarbetar gemensamma regler för bemanning, säkerhet och krav på standarder, förutsatt att internationella konventioner läggs till grund för arbetet. Det konstateras att ett sådant arbete blir både dyrt och resurskrävande, vilket bör vägas mot nyttan av mera enhetliga krav.

Kommerskollegium i Sverige har som led i utarbetandet av sitt remissvar hört Sveriges Redareförening och Svenska Sjöfolksförbundet. Kollegiet föredrar en satsning inom Nordiska rådets ram på ett förbättrat samarbete i Norden och påpekar att ett sådant arbete inom färjetrafikens område kanske kunde fungera som en öppning mot ett bredare samarbete.

Svenska handelskamarförbundet menar att utvecklingen har gått så snabbt att det inte längre endast är en fråga om att lägga fram förslag utan en fråga om tid. Handelskamarförbundet ställer sig rent allmänt positivt till medlemsförslaget men påpekar att förutsättningarna för en övergripande nordisk samordning just nu inte är bra.

Slutligen uppmanar förbundet de svenska myndigheterna att snabbt presentera sjöfartspolitiska lösningar som återställer den svenska sjöfartens konkurrenskraft inte minst gentemot Sveriges nordiska grannländer.

2.3. Remissinstanser som inte tar ställning till förslaget

Danmark

– Sammenslutningen af Danske Havne

Sverige

– Skatteförvaltningen

Sammenslutningen af Danske Havne anser förslaget falla utanför sitt verksamhetsområde.

Skatteförvaltningen i Sverige menar att frågan om enhetliga skatte regler för rederiverksamheten inom Norden måste undergå en omfattande utredning, vilken inte anses möjlig att åstadkomma inom ramen för remissvaret. Skatteförvaltningen avstår därför från ett ställningstagande.

2.4. Remissinstanser som går emot medlemsförslaget

Danmark

- Danmarks Rederiforening
- Den Danske Nationale Komite under Det Internationale Handels kammer i Paris
- Rederiforeningen af 1985
- Industriministeriet

Sverige

- Sveriges Redareförening
- Svenska Hamnförbundet
- Sjöfartsverket

Den Danske Nationale Komite under Det Internationale Handelskammer i Paris samt *Rederiforeningen af 1895 i Danmark* instämmer i *Danmarks Rederiforenings* inledningsvis framförda åsikt, att man inte omedelbart kan peka på skatteregler eller lagar som kan verka som något större hinder för samarbete de nordiska rederierna emellan. Vidare påpekas att danska, norska och svenska rederier sedan länge haft ett nära samarbete när det gäller linjefart mellan Västeuropa och Fjärran Östern.

Industriministeriet i Danmark menar att medlemsförslagets syfte lämpligen diskuteras vid de informella nordiska sjöfartspolitiska möten som hålls i DELO och UNCTAD, där man bl. a. koordinerar de nordiska ländernas synpunkter i frågan.

Svenska hamnförbundet menar att sedan medlemsförslaget väcktes har situationen för den nordiska sjöfarten förändrats väsentligt och anser att förslagets förutsättningar inte längre föreligger.

Det erinras om att företrädare för fyra nordiska regeringar nyligen samlades – på initiativ av Sveriges kommunikationsminister – för att diskutera åtgärder till gagn för nordisk sjöfart. Det konstateras att inga beslut har kunnat fattas samt att intresset för gemensamma sjöfartspolitiska åtgärder var påfallande svagt från två av länderna.

Sveriges redareförening påpekar att sjöfartsnäringen i alla tider har utvecklat samarbete över gränserna. I dag förekommer således en mängd olika samarbetsformer mellan svenska, danska, norska och finska rederigrupperingar i praktiskt taget samtliga sektorer. Vidare påminner man om de nordiska ämbetsmannamöten som hålls två gånger per år och som huvudsakligen behandlar internationella sjöfartspolitiska frågor.

Redareföreningen ställer sig positiv till åtgärder som ytterligare kan gagna det nordiska samarbetet på sjöfartens sida men menar att det är tveksamt om det är möjligt att åstadkomma en övergripande samordning utöver vad som redan görs. Det anses att konkreta problem istället bör lösas från fall till fall och i det forum som då anses lämpligast.

Man erinrar också om det nordiska ministermötet i mars 1987, som visade ett begränsat intresse för samordning av de sjöfartspolitiska an-

strängningarna samt att de nordiska länderna var för sig har angripit problemställningarna utifrån de speciella förutsättningar som föreligger i respektive land. Norge har redan från 1 juli 1987 inrättat ett nordiskt internationellt skeppsregister, den danska regeringen har presenterat "embryot" till en liknande ordning och i Finland studeras nationella sjöfartspolitiska åtgärder med Åland som bas. Undantaget i sammanhanget anses vara Sverige.

Sjöfartsverket i Sverige erinrar om att det redan har etablerats ett visst samarbete mellan EG och bl. a. Sverige när det gäller den s. k. storsjöfarten samt att ytterligare utveckling på detta området är att förvänta. Man erinrar också om det norska internationella skeppsregistret (NIS), om att det i Danmark finns planer på att under 1988 upprätta ett motsvarande danskt internationellt skeppsregister samt om den sjöfartspolitiska proposition som väntas i Sverige under hösten 1987, där förslag till lösningar av den svenska sjöfartskrisen kommer att presenteras.

Sjöfartsverket menar att man bör avvakta denna utveckling innan frågan om samnordiska sjöfartspolitiska åtgärder aktualiseras och att medlemsförslaget därför för närvarande inte bör föranleda någon åtgärd.

3. Utskottet

Kommunikationsutskottet erinrar om det nordiska ministermötet i mars 1987, som visade ett begränsat intresse för samordning av de sjöfartspolitiska ansträngningarna samt att de nordiska länderna var för sig har angripit problemställningarna utifrån de speciella förutsättningar som föreligger i respektive land. Norge har redan från den 1 juli 1987 inrättat ett nordiskt internationellt skeppsregister, den danska regeringen har presenterat ett förslag om liknande ordning och i Finland studeras nationella sjöfartspolitiska åtgärder med Åland som bas.

Kommunikationsutskottet ställer sig positivt till tanken bakom medlemsförslaget men konstaterar att utvecklingen har varit snabbare än förslagsställarnas förutsåg, varför det i dagens läge inte finns praktiska förutsättningar att tillstyrka förslaget.

Utskottet är besviket över att behöva konstatera att förutsättningarna för en nordisk lösning på dessa problem, som är likartade för alla nordiska länder, saknas. Vid flera tillfällen har utskottet som sin mening yttrat att man för att hitta en gynnsam lösning måste vidta gemensamma nordiska åtgärder. De kan, vilket utskottet understryker, gälla t. ex. frågor rörande bemanningssidan och besättningarnas sociala villkor. Vidare menar utskottet att om man inte på nordisk nivå kommer fram till gemensamma lösningar, kommer man inom en relativt kort tid att stå inför nya problem inom den nordiska sjöfartsinfrastrukturen.

I ett annat sammanhang – d. v. s. i utskottets betänkande över minis terrådets berättelse (*C 1/1988*) – har utskottet yttrat att man enligt utskot-

tets mening borde skapa ett gemensamt forum för behandling av internationella sjöfartspolitiska frågor inom ministerrådets organisation.

Med hänsyn härtill – även om utskottet inte tillstyrker medlems förslaget – uppfordrar utskottet de berörda myndigheterna att fortsatt eftersträva nordiska lösningar på sjöfartsproblemen och intensifiera det nordiska samarbetet på området.

Med hänvisning till det ovan anförda föreslår kommunikationsutskottet att Nordiska rådet icke företar sig något i anledning av medlemsförslaget.

Oslo den 7 mars 1988

<i>Margrete Auken (SF)</i>	<i>Margit Hansen-Krone (H)</i>
<i>Olof Janson (ÅC)</i>	<i>Elver Jonsson (fp)</i>
	Förman
<i>Ragna Berget Jørgensen (A)</i>	<i>Sakari Knuutila (Sdp)</i>
<i>Wiggo Komstedt (m)</i>	<i>Óli P. Guðbjartsson (B)</i>
<i>Peder Sønderby (S)</i>	<i>Eeva Turunen (Kok)</i>
<i>Ole Gabriel Ueland (Sp)</i>	<i>Olle Östrand (s)</i>

Medlemsförslag

om gemensamma sjöfartspolitiska åtgärder

(Väckt av *Olle Östrand* samt *Olof Jansson*, *Ragna Berget Jørgensen*, *Sakari Knuuttila* och *Pekka Tuominen*)

De nordiska handelsflottornas konkurrenskraft försvagas alltmer. Besättningskostnaderna är i vissa länder mer än dubbelt så höga som de viktiga konkurrenternas (bekvämlighetsfartygens) på grund av löner, skatter och arbetstidsuttag. Andra industrinationer har motsvarande problem och försöker möta dem med subventioner eller protektionistiska åtgärder.

De senaste åren har bl. a. den norska handelsflottan minskat dramatiskt. I Norge avvaktar kvarvarande rederier politiska åtgärder. Händer inget inom en snar framtid, avser rederierna att flagga ut. Motsvarande situation föreligger i Sverige och Finland. I Norge diskuteras bl. a. att upprätta ett norskt internationellt register.

För närvarande pågår samordningssträvanden mellan de nordiska linjerederierna. En sådan samordning tycks nödvändig om det skall vara möjligt att på sikt bibehålla transocean linjesjöfart till och från Norden.

Den nödvändiga samordningen kan dock försvåras av en del faktorer. Olikheterna mellan de nordiska länderna i fråga om skatte- och andra offentliga regler kan bli ett hinder.

För att undanröja dessa hinder bör initiativ tas till nordiska sjöfartspolitiska åtgärder i syfte att underlätta samordning och möjliggöra fortsatt linjesjöfart i nordiska rederier.

Mot bakgrund av vad som ovan anförts hemställer undertecknade att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att utarbeta en gemensam nordisk bolagsform för rederiverksamhet,
att överväga enhetliga skatte- och andra regler för rederiverksamhet
samt

att i övrigt vidta åtgärder för att åstadkomma en konkurrenskraftig
kostnadsnivå för nordisk sjöfart.

Helsingfors den 27 februari 1987

Olle Östrand (s)

Olof Jansson (ÅC)

Ragna Berget Jørgensen (A)

Sakari Knuuttila (Sdp)

Pekka Tuominen (ÅSD)

Medlemsförslag

om stöd till tolkservice för folkrörelserna i de nordiska länderna

(Väckt av Lennart Andersson samt Mikko Elo, Eidoor Guðnason, Preben Lange, Jimmy Stahr, Pekka Tuominen och Kåre Øvregard)

(Kulturutskottets betänkande över medlemsförslaget, se sak A 791/k, s. 672)

Ett av huvudmålen i de nordiska samarbetssträvandena bör vara att öka bredden i samarbetet så att så många människor som möjligt kan känna sig delaktiga i en nordisk gemenskap. Ett utomordentligt redskap för att nå detta mål utgör de stora folkliga organisationerna, som har bred förankring i olika grupper i de nordiska länderna.

Folkrörelserna har en stor spridning både geografiskt och idémässigt. De har i sitt dagliga arbete god kontakt med en mångfald grupper och enskilda. Genom folkrörelserna kan det nordiska samarbetet nå en bredd och en förankring som knappast kan nås på andra vägar.

Folkrörelsernas viktiga roll för det nordiska samarbetet framträder klart i Nordiska rådets arbete. Rådet har genom sitt kulturutskott under senare år starkt understrukit betydelsen av folkrörelsernas verksamhet för att skapa en bredare folkligt förankrad kulturpolitik i det nordiska samarbetet. Folkrörelserna är en av rådets högst prioriterade målgrupper. Folkbildnings-, ungdoms- och idrottsrörelserna har därvid satts i centrum.

Helt naturligt förutsätter en utveckling av den nordiska gemenskapen inom folkrörelserna en god kontakt över nationsgränserna. Ett ganska omfattande utbyte förekommer också mellan ländernas olika folkrörelseorganisationer. Ett viktigt inslag för ett gynnsamt utbyte är emellertid att alla länder har möjlighet att delta på något så när lika villkor.

Vid de flesta nordiska möten som ordnas mellan dessa organisationer talas ett språk, som är ett slags "skandinaviska". Det förutsätts att deltagare från t.ex. Finland, Grönland och Island talar och förstår denna "skandinaviska". Så är emellertid ingalunda fallet. Tvärtom har under senare tid språksvårigheterna alltmer poängterats.

Behovet av tolkservice har därmed också förstärkts. De gånger då det vid möten varit möjligt att få använda tolkar har deltagarna kunnat rekryteras med betydligt större bredd än vid möten utan tolkbistånd. Denna

breddning av deltagarerekryteringen har i hög grad bidragit till att berika sammankomsterna. Faktiska kunskaper och erfarenhet har då kunnat få vara avgörande för rekryteringen av deltagare och inte i första hand språkkunskaper.

Målsättningen för folkrörelserna är därför att kunna erbjuda tolkservice vid alla eller åtminstone flertalet av sina konferenser, seminarier etc. Tolkservice är emellertid kostsamt och kräver förhållandevis stora ekonomiska resurser, något folkrörelserna saknar.

De ekonomiska förutsättningarna för det nordiska folkrörelsesamarbetet har stärkts under senare år i den nordiska kulturbudgeten. Härvid torde dock inte behovet av tolkservice beaktats.

Vi finner det önskvärt att någon form av bidrag för tolkservice för folkrörelserna inrättas. Huruvida detta skall ske i form av en särskild stödordning eller på annat sätt anser vi oss inte kunna ta ställning till.

Inom Nordiska rådet har språkproblemen bemötts på så sätt att det används simultantolkning till och från finska vid rådets sessioner, seminarier och konferenser. För närvarande undersöks även formerna för tolkservice vid möten inom rådets utskott.

Rådets kulturutskott uttalade förra året att möjligheterna att ytterligare förbättra förutsättningarna för folkrörelsesamarbetet och för folkkulturen som helhet under kommande år bör beaktas som ett särskilt prioriterat område i ministerrådets arbete. Ett verksamt medel för att genomföra åsyftade förbättringar torde enligt vår mening vara att ge folkrörelserna möjlighet att anlita tolkservice vid konferenser, seminarier etc. med deltagare från de nordiska länderna.

Med hänvisning till vad som ovan anförts hemställs,

att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att avsätta medel till stöd för tolkservice vid folkrörelsernas nordiska möten.

Stockholm, Helsingfors, Reykjavík, Nuuk, Köpenhamn, Mariehamn och Oslo den 5 mars 1987

Lennart Andersson (S)

Mikko Elo (Sdp)

Eiður Guðnason (A.)

Preben Lange (Si)

Jimmy Stahr (S)

Pekka Tuominen (ÅSD)

Kåre Øvregard (A)

Social- och miljöutskottets betänkande

över medlemsförslag om decentraliserat samarbete om miljöskyddsfrågor

(Medlemsförslaget, väckt av Kaj Bärlund m. fl., se s. 755

Remissyttranden, se supplement)

Till social- och miljöutskottet har hänvisats ett medlemsförslag om decentraliserat samarbete om miljöskyddsfrågor. Utskottet har behandlat medlemsförslaget vid sina möten i Åbo den 10 november 1987 och i Stockholm den 11 februari 1988.

1. Medlemsförslaget

I medlemsförslaget hemställer förslagsställarna till Nordiska rådet att besluta

att rekommendera Nordiska ministerrådet att vidta åtgärder för att initiera ett decentraliserat samarbete om miljöskyddsfrågor i enlighet med vad som anförs i medlemsförslaget.

Förslagsställarna påpekar, att medan det mellan de nordiska ländernas centrala miljömyndigheter har etablerats en s. k. kontaktgrupp för miljöforskning är det lokalt, ofta i anslutning till olika slag av anläggningar som kan innebära risker för miljön, som det konkreta miljöskyddsarbetet måste utföras. Om det nordiska samarbetets möjligheter skall kunna utnyttjas till fullo, är det inte tillräckligt att de nationella miljömyndigheterna har en överblick över de projekt som genomförs av motsvarande myndigheter i övriga länder. De som arbetar lokalt med miljöskyddsfrågor bör också ha information om relevanta forskningsprojekt och -resultat i andra nordiska länder. Man borde därför stimulera till direkta kontakter mellan de miljöansvariga vid anläggningar, vilka har likartade miljöproblem, i de olika länderna. Sådana anläggningar kan vara t. ex. petrokemiska och biokemiska industrier, smältverk, pappers- och träindustrier, anläggningar för hantering av riskavfall osv. Även berörda kommunala eller andra tillsynsmyndigheter borde delta i sådana kontakter.

Förslagsställarna påpekar att kontakternas exakta utformning torde bero på olika typer av anläggningar samt nationella särdrag beträffande ansvarsfördelningen för miljöskyddet vid anläggningarna.

För att bidra till att etablera ett decentraliserat samarbete i Norden om miljöskyddsfrågor bör man sålunda

- identifiera industrier eller andra anläggningar som finns i flera nordiska länder och vars verksamhet medför likartade miljöproblem,
- stimulera berörda företag, branschorganisationer, kommuner, tillsynsmyndigheter etc att pröva möjligheterna till ett samarbete dem emellan om forsknings- och skyddsåtgärder på miljöområdet.

2. Remissyttranden

Remissyttranden har inkommit från nedanstående myndigheter, institutioner och organisationer. Alla utom två (Norges industriförbund och Koncessionsnämnden för miljöskydd) tillstyrker medlemsförslaget.

Norden

Nordens fackliga samorganisation (NFS)

Danmark

Miljøministeriet
Amtsrådsforeningen
Kommunernes Landsforening
Københavns Magistrat
Frederiksbergs Kommune
Hovedstadsrådet

Finland

Handels- och industriministeriet
Finlands stadsförbund
Finlands kommunförbund
Finlands svenska kommunförbund
Industrins centralförbund
Ålands landskapsstyrelse

Island

Naturvernsrcádet

Norge

Miljøverndepartementet
Norges teknisk-naturvitenskaplige forskningsråd
Norske kommuners sentralförbund
Norges industriförbund

Sverige

Koncessionsnämnden för miljöskydd
Svenska kommunförbundet
Landstingsförbundet
Svenska hälso- och sjukvårdens tjänstemannaförbund

2.1. Remissinstanser som tillstyrker medlemsförslaget

Nordens fackliga samorganisation (NFS) ger sitt fulla stöd till förslaget. Med tanke på att det är de anställda och deras familjer som drabbas av miljöföroreningarna både i och utanför företagen, bör man engagera de fackliga organisationerna både centralt, regionalt och lokalt i detta arbete. Syftet bör också vara att samla parterna inom de relevanta områdena för att delta i samarbetet kring miljöskyddsfrågorna.

Miljöministeriet, Kommunernes Landsforening, Hovedstadsrådet och Københavns Magistrat i Danmark tillstyrker förslaget.

Amtsrådsforeningen i Danmark finner förslaget intressant, då ett erfarenhetsutbyte torde kunna bidra till en bättre lösning av amtens omfattande uppgifter på miljöområdet, som ofta måste lösas trots bristande kunskaper. Hit hör t. ex. hantering av undersökningar om gamla kemikaliedepoter som hotar grundvattnet. Som en förutsättning för att dra nytta av nordiskt erfarenhetsutbyte på amtsnivå bör först en insats göras för att samla och förmedla vetande om myndighets- och kompetenssektorn i de nordiska länderna vad gäller miljöfrågor.

Miljöministeriet i Finland har arbetat för ett närmare nordiskt samarbete mellan kommunerna och på det regionala planet, bland annat genom att i samråd med Ålands landskapsstyrelse anordna möten för miljövärdsexperten från gränsläna i Norge, Sverige och Finland.

Oavsett att samarbetet i miljövärdfrågor mellan de nordiska länderna har utvecklats, breddats och fördjupats på ett positivt sätt under de senaste åren finner ministeriet skäl att stöda de mål som ställs upp i medlemsförslaget. Det ekonomiska och industriella samarbetet mellan de nordiska länderna blir allt starkare, och samtidigt bör också miljövärdssamarbetet söka sig nya fåror. I det samarbetsprogram för miljövärdssområdet som bereds i Nordiska ministerrådet och sänts på remiss i Norden framhävs betydelsen av att behandlingen av miljövärdfrågorna integreras. Härmed avses att fackmyndigheterna, inrättningarna och företagare i sin verksamhet bör beakta miljövärdssynpunkter och bära ansvar för de miljöeffekter som deras verksamhet har. Detta är en princip som bl. a. Världskommissionen för miljö och utveckling (Brundtlandkommissionen) framhåller, och principen ger en god bas för utveckling av det decentraliserade samarbete i miljöskyddsfrågor som medlemsförslaget gäller.

Ämbetsmannakommittén för miljöfrågor har medvetet gått in för att främja direkta kontakter mellan berörda myndigheter, inrättningar och organisationer i de nordiska länderna. Som ett resultat av detta förekom-

mer numera direkt samarbete bl. a. mellan anläggningarna för hantering av problemavfall och mellan många forskningsinstitutioner. Fackföreningsrörelsen och industriförbunden tar tillika upp frågor i anslutning till miljövården vid sina samnordiska möten.

Ålands landskapsstyrelse delar den i medlemsförslaget framförda uppfattningen att en förbättrad allmän kontakt och ett utökad utbyte av erfarenheter och information mellan industrier och anläggningar i de olika länderna avsevärt skulle kunna förbättra förutsättningarna för effektiva och mer omedelbara miljöskyddsåtgärder. I sådant syfte delger landskapsstyrelsen vid behov omkringliggande regioner de forskningsresultat och det bakgrundsmaterial som inom forskningens och miljöskyddets område erhållits på Åland.

Industrins centralförbund i Finland anser att de bästa förutsättningarna för ett resultatrikt utbyte av erfarenheter och information uppnås då verksamhet uppstår spontant utifrån ett behov av samarbete som man har blivit medveten om i de enskilda nordiska länderna.

Ifall Nordiska ministerrådet beslutat vidta åtgärder för att sätta igång med ett decentraliserat samarbete om miljöskyddsfrågor, borde man enligt centralförbundets uppfattning först kartlägga de nuvarande mycket flertaliga decentraliserade samarbetsformerna och utreda utvecklingsbehoven i anslutning till dessa. Samtidigt borde man utreda de fungerande samarbetsorganens negativa och positiva erfarenheter för att verksamhetens effektivitet skall kunna maximeras. Ett konkret exempel på samarbete mellan industrin och sakkunniga inom myndigheterna är att man i de enskilda nordiska länderna varje år i tur och ordning arrangerar ett seminarium om verksamhets- och miljöfrågor beträffande problemavfallsanläggningar. Denna stadgade verksamhetsform har skapat förutsättningar för en bra växelverkan samt för ett effektivt åsiktsutbyte, vilket även bidragit till koordinering av problemavfallshanteringen mellan de enskilda länderna.

Finlands kommunförbund anser att med hjälp av direkta inbördeskontakter och förbindelser mellan inrättningar och myndigheter i olika länder kan behovet av officiellt internationellt samarbete via centralförvaltningen minska och därigenom kan onödig byråkrati slopas. Förbundet hoppas att initiativet så snart som möjligt leder till praktiska åtgärder.

Finlands svenska kommunförbund och *Finlands stadsförbund* tillstyrker helt förslaget.

Naturvernrådet i Island understryker vikten av att kontakter skapas med ansvariga parter t. ex. inom industrin för att få snabb förmedling av erforderliga upplysningar och kunskaper.

Miljøverndepartementet i Norge har under det senaste året arbetat för att föra ned miljöskyddsförvaltningen på kommunnivå efter principer om lokalt självstyre och medbestämmande. Det finns redan en del goda kontakter på kommun och länsnivå mellan länderna, särskilt i gränstrakterna där problem med t. ex. djurliv och vattendrag är delvis gemensamma.

Goda kontakter finns också mellan forskningsmiljöerna och departementet ser det som positivt att kontakterna går direkt och inte centralstyrt. Dock är det önskvärt att resultat blir kända för alla som kan dra nytta av dem, således även de centida förvaltningsorganen.

Norges teknisk-naturvitenskapelige forskningsråd (NTNF) anser, att ett nordiskt kontaktnät skulle kunna bidra till att miljöskyddsarbetet blir grundat på sakliga premisser, som framskaffas bl. a. genom erfarenhetsutbyte, kunskapsöverföring och egen forskning. Detta kontaktnät bör omfatta både privat och offentlig verksamhet och byggas upp kring en etablerad organisation.

Norske kommuners sentralforbund finner förslaget intressant och aktuellt inte minst mot bakgrund av Brundtlandkommissionens rapport och norska miljøverndepartementets och sentralforbundets utvecklingsprogram för stärkt lokal miljöförvaltning. Ett sådant samarbete skulle kunna ge stora besparingar i den kommunala sektorn i de enskilda länderna genom att man kan utnyttja resultaten av andra kommuners erfarenheter och forskning.

Svenska kommunförbundet ser mycket positivt på ett nordiskt miljösamarbete. Då miljörisiker och miljöpåverkan akut främst drabbar omgivningen lokalt i anslutning till olika anläggningar är det på denna lokala nivå som det konkreta miljöskyddsarbetet måste utföras. Det är därför av största vikt att ett decentraliserat samarbete om miljöskyddsfrågor även omfattar de regionala och lokala tillsynsmyndigheterna vid annan verksamhet med stor miljöpåverkan t. ex. trafik, energiproduktion, transport av farligt gods och jordbruk. Kommunförbundet är också berett att medverka vid konferenser, seminarier och utbyte av personkontakter och information inom ramen för förslaget.

Landstingsförbundet finner att förslagets inriktning mot ett mera decentraliserat arbete med miljöskyddsfrågorna överensstämmer med utvecklingen i Sverige där man strävar att i allt högre grad göra industrier och andra anläggningar delaktiga i miljöskyddsarbetet. Syftet är att förstärka "egentillsynen" av anläggningar genom att i ökad utsträckning göra dessa ansvariga för genomförandet av miljökonsekvensundersökningar och kontrollprogram. En statlig utredning föreslår en decentralisering av miljö-tillsynen till primärkommunerna.

Svenska hälso- och sjukvårdens tjänstemannaförbund (SHSTF) anser, att konkret informationsutbyte mellan de direkt berörda inom Norden bör leda till en intensifiering och utveckling av miljöskyddsarbetet.

2.2. Remissinstanser som ställer sig mer reserverade till medlemsförslaget

Norges industriforbund anser att det nordiska miljösamarbetet som äger rum i form av nordiska konferenser och möten, gemensamma utredningar och samordnad forskningsinsats bör utvecklas vidare. Förbundet ser emel-

lertid inte behov av särskilda nya åtgärder från ministerrådets sida, även om det fortsatt bör vara en central uppgift för de nordiska samarbetsorganisationerna att ta initiativ till och stödja samarbetsprojekt. Industriförbundet framhåller att de nordiska länderna möter samma problem och har i huvudsak samma miljöprioriteringar. Från industrins sida är det önskvärt att samarbetet också resulterar i ett mer enhetligt regelverk. Miljölagstiftningen skapar fortfarande problem för samhandeln i Norden, särskilt på kemikalieområdet.

Koncessionsnämnden för miljöskydd i Sverige har i och för sig ingen erinran mot förslaget men ifrågasätter om inte tillräckliga kontakter redan finns mellan företag, branschorganisationer etc i de nordiska länderna.

3. Utskottet

Utskottet noterar, att nästan samtliga remissinstanser ställer sig positiva till medlemsförslaget. Utskottet, som genom åren behandlat ett stort antal medlemsförslag och även ministerrådsförslag om olika samarbetsprogram och åtgärdsförslag för att förbättra miljön, finner förslaget om ökade insatser för decentraliserat samarbete beaktansvärt. Det hittillsvarande – och i stort sett framgrånsrika – samarbetet på nordisk nivå har i allt väsentligt avsett åtgärder av övergripande slag, som parlament och regeringar haft att besluta om.

Utskottet har i dessa sammanhang ofta påpekat, att miljöaspekterna bör integreras i alla samhällets och ekonomins delområden. Stimulerande av decentraliserat och lokalt förankrat samarbete på miljövardområdet synes utskottet vara ett lämpligt första steg för att åstadkomma just detta. Mycket finns att vinna i det nordiska samarbetet om de som direkt upplever miljöproblem får större möjligheter till nordiska kontakter och erfarenhetsutbyte. Informationsutväxling på alla nivåer i Norden bör därför uppmuntras. Förslagsställarna anvisar två steg, nämligen att identifiera industrier eller andra anläggningar i flera länder, vars verksamhet medför likartade miljöproblem, samt att stimulera företag, branschorganisationer, kommuner, tillsynsmyndigheter m. fl. att pröva möjligheterna till samarbete om forsknings- och skyddsåtgärder på miljöområdet.

Målsättningen bör enligt utskottets uppfattning vara att skapa ett nätverk av organisationer, industrier och lokala myndigheter och organ i Norden som upplever likartade miljöproblem. Längst har man kommit i gränsregionerna, där miljöproblem ständigt står på dagordningen, men det torde finnas stora möjligheter även mellan organisationer och företag som inte är belägna i geografisk närhet av varandra, t. ex. inom samma bransch. En lämplig första åtgärd kunde därför vara att genom ministerrådets försorg ge ut en katalog över myndigheter och forskningsinstitutioner etc i Norden på miljöområdet, där även viktigare lokala organisationer kunde tas med.

Detta står väl i överensstämmelse med de förslag som kommit från några av remissinstanserna att man bör samla ihop och förmedla kunskap om myndighets- och kompetensstrukturen på miljöområdet i de nordiska länderna samt även kartlägga redan existerande decentraliserade samarbetsformer och erfarenheterna därav. Som exempel på framgångsrikt samarbete har nämnts de årliga seminarier som anordnas om hantering av problemavfall. Avfallsfrågor behandlas i ett särskilt betänkande över medlemsförslag A 783/s om miljövänlig avfallshantering. Liknande seminarier för erfarenhetsutbyte som cirkulerar mellan de nordiska länderna skulle t. ex. kunna anordnas mellan regionala och lokala myndigheter och andra intressenter med verksamhet som ofta har problem i anslutning till miljön som energiproduktion, lantbruk och trafik, inklusive transport av farligt gods.

Ett särskilt tema som kunde väcka stort intresse att studera och utbyta erfarenheter kring vore möjligheterna att göra besparingar i den regionala och kommunala sektorn genom att dra nytta av erfarenheter på motsvarande nivå i andra nordiska länder.

Utskottet anser sammanfattningsvis att medlemsförslaget pekar på ett område där mycket står att vinna genom nordiskt samarbete och hemställer därför

att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
att vidta åtgärder för att initiera ett decentraliserat samarbete om
miljöskyddsfrågor i Norden.

Stockholm den 11 februari 1988

Svein Alsaker (KrF)

Jo Benkow (H)

Dorte Bennedsen (S)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Brit Jørgensen (A)

Anna-Kaarina Louvo (Kok)

Grethe Lundblad (s)

Mats Nyby (Sdp)

Sten Svensson (m)

Valgerður Sverrisdóttir (F.)

Marjatta Väänänen (K)

Lena Öhrsvik (s)

Förman

Medlemsförslag

om decentraliserat samarbete om miljöskyddsfrågor

(Väckt av Kaj Bärlund, samt Eiddur Guðnason, Grethe Lundblad, Oddrunn Pettersen, Bernhardt Tastesen och Pekka Tuominen)

I de nordiska länderna har medvetenheten om miljöns betydelse för människornas livskvalitet ökat under senare år. Alla de nordiska länderna tillmäter arbetet för en god miljö stor vikt. Detta har även avspeglat sig i att samarbetet i miljöfrågor länderna emellan expanderat starkt. Samarbetet motiveras delvis av att många miljöföreningar via luft eller vatten sprids över nationsgränserna, men kanske framför allt av de samordningsvinster som kan göras genom att miljöskyddsarbetet koordineras på nordiskt plan.

Mellan de nordiska ländernas centrala miljömyndigheter har etablerats en s. k. kontaktgrupp för miljöforskning. Denna grupp har utväxlat information om forskningsprojekt som igångsatts nationellt inom respektive land samt påbörjat viss koordinering av forskningsarbetet.

Emellertid är det lokalt, ofta i anslutning till olika slag av anläggningar som kan innebära risker för miljön, som det konkreta miljöskyddsarbetet måste utföras. Också mycket av det direkta forskningsarbetet utförs på denna nivå. Om det nordiska samarbetets möjligheter skall kunna utnyttjas till fullo, är det därför inte tillräckligt att de nationella miljömyndigheterna har en överblick över de projekt som genomförs av motsvarande myndigheter i övriga länder. De som arbetar lokalt med miljöskyddsfrågor bör också ha information om för dem relevanta forskningsprojekt och -resultat i andra nordiska länder.

Ett sätt att fördjupa det nordiska miljöskyddssamarbetet vore därför att stimulera till direkta kontakter mellan de miljöansvariga vid anläggningar, vilka har likartade miljöproblem, i de olika länderna. Sådana anläggningar kan vara t. ex. petrokemiska och biokemiska industrier, smältverk, pappers- och träindustrier, anläggningar för hantering av riskavfall osv. Även berörda kommunala eller andra tillsynsmyndigheter borde delta i sådana kontakter.

På detta sätt kan erfarenheter från det direkta miljöskyddsarbetet överföras mellan de instanser i de olika länder som är närmast berörda. Information om lokala undersökningar och intressanta forskningsprojekt kan utväxlas snabbt och byråkratiskt.

Exakt hur kontakterna bör vara organiserade torde vara avhängigt av vilken typ av anläggningar det rör sig om samt av nationella särdrag beträffande ansvarsfördelningen för miljöskyddet vid anläggningarna i fråga.

För att bidra till att etablera ett decentraliserat samarbete i Norden om miljöskyddsfrågor bör man

- identifiera industrier eller andra anläggningar som finns i flera nordiska länder och vars verksamhet medför likartade miljöproblem
- stimulera berörda företag, branschorganisationer, kommuner, tillsynsmyndigheter etc att pröva möjligheterna till ett samarbete dem emellan om forsknings- och skyddsåtgärder på miljöområdet.

Mot bakgrund av ovanstående hemställer undertecknade till Nordiska rådet att besluta,

att rekommendera Nordiska ministerrådet att vidta åtgärder för att initiera ett decentraliserat samarbete om miljöskyddsfrågor i enlighet med vad som anförs i medlemsförslaget.

Helsingfors, Reykjavík, Stockholm, Oslo, Köpenhamn och Mariehamn
den 5 mars 1987

Kaj Bärlund (Sdp)

Eiður Guðnason (A.)

Grethe Lundblad (s)

Oddrunn Pettersen (A)

Bernhardt Tastesen (S)

Pekka Tuominen (ÅSD)

Kulturutskottets betänkande

över medlemsförslag om en förbättrad nordisk informationsverksamhet

(Medlemsförslaget väckt av Bernhardt Tastesen m. fl., se s. 763)

Remissyttranden, se supplement)

Till kulturutskottet har hänvisats medlemsförslag om en förbättrad nordisk informationsverksamhet. Medlemsförslaget har behandlats vid möten den 10–14 augusti och den 10 november 1987 samt den 11 februari 1988.

1. Medlemsförslaget

I medlemsförslaget föreslås att det i varje nordiskt land anställs en journalistisk informationsmedarbetare för att, i enlighet med medlemsförslagets riktlinjer, informera om det nordiska samarbetet.

Enligt förslagsställarna finns det mycket som talar för att de nordiska ländernas medborgare är alltför litet medvetna om det nordiska samarbetets konkreta resultat eller om detta samarbets möjligheter och problem inför framtiden. I förslaget betonas att vi lever i ett samhälle där information från allt fler institutioner och organisationer konkurrerar om uppmärksamhet i massmedia och hos allmänheten. Ett exempel är EG-kommissionens informationskontor i Köpenhamn, som intensifierar sin verksamhet i de olika nordiska länderna och tillhandahåller material på varje lands eget språk anpassat för olika målgrupper.

Informationen om det nordiska samarbetet skall nå 23 miljoner människor, samarbetet är vittomfattande och berör därför på ett eller annat sätt de flesta samhällsgrupper i våra länder. De resurser vi i dag har för detta arbete är en, enligt förslagsställarna, ganska liten informationsavdelning vid Nordiska rådets presidiesekretariat och en motsvarande vid Nordiska ministerrådets sekretariat. Därutöver finns på något av de nationella delegationssekretariaten en medarbetare som på heltid kan ägna sig åt informationsarbete.

Mot bakgrund av önskemålet om ett stärkt och fördjupat nordiskt samarbete anses en förstärkt informationsverksamhet önskvärd. Som ett första steg föreslås i varje land en professionell informatör knuten till respektive delegationssekretariat. Även andra organisatoriska lösningar anses tänkbara.

Oavsett den organisatoriska lösningen i de olika länderna, är det viktigt att det blir fråga om åtminstone en heltidsarbetande professionell informator. Det är också, enligt förslagsställarna, viktigt att informatörerna ges möjlighet att arbeta självständigt, målinriktat och utan alltför detaljerade instruktioner från vare sig de nordiska institutionerna eller de nationella delegationssekreterierna. Förslagsställarna menar dock att strukturen i de enskilda länderna bör utformas så, att en nära kontakt med den folkliga nordiska informationsverksamheten och med de nationella delegationssekreterierna skapas.

2. Remissyttranden

Nordiska rådets presidium beslöt vid sitt möte den 13 maj 1987 att ge de nationella delegationerna inom Nordiska rådet möjligheter att uttala sig om medlemsförslaget. Vidare beslöt presidiet att ge juridiska utskottet möjligheter att uttala sig om de konstitutionella och organisatoriska frågorna i medlemsförslaget.

I det följande redogörs för de särskilda synpunkter som har anlagts på medlemsförslaget i de inbegärda remissyttrandena.

Nordiska rådets juridiska utskott har en positiv inställning till medlemsförslagets syfte, att öka informationsverksamheten. Utskottet anser det vara en god idé att anställa journalistiska medarbetare på heltid vid de nationella delegationssekreterierna. Kostnaderna för dessa medarbetare bör enligt utskottet betalas över nationella budgetar. Beträffande frågan om basinformationsmaterial är utskottet av den uppfattningen att det närmare bör undersökas om inte de samlade nordiska anslagen för detta ändamål kan användas på ett mera ändamålsenligt sätt. Juridiska utskottet föreslår att det företas en gemensam utredning av Nordiska rådets och ministerrådets – informationsorganisation.

Danmarks delegation upplyser att delegationen finner att den inte för närvarande har underlag för att uttala sig närmare om medlemsförslaget. Delegationen har hänvisat saken till behandling i partigrupperna. Delegationen framför emellertid uppfattningen att möjligheterna till individuella modeller för varje land bör säkras om det etableras en ordning med nationellt placerade nordiska informationsmedarbetare.

Finlands delegation meddelar att delegationen förhåller sig positiv till ett utvecklande av informationsverksamheten, men avstår från att avge utlåtande i ärendet.

Islands delegation delar förslagsställarnas uppfattning att en effektiv information om nordiskt samarbete är en viktig motvikt mot den massiva information som nordiska medborgare får från annat håll. Delegationen ser det som ett problem att den gemensamma planering av Nordiska rådets och Nordiska ministerrådets informationsverksamhet som avsetts i praktiken inte har kommit till stånd. Någon egentlig gemensam nordisk informa-

tionsplan för verksamheten har man inte kunnat enas om. Delegationen är av den principiella åsikten att delegationerna själva bör bestämma över det nationella informationsarbetet och avgöra hur de nationella informationsbehoven tillgodoses.

Den *norska delegationen* har avstått från att avge yttrande.

Den samordning som medlemsförslaget i första hand tar upp kan, enligt *svenska delegationen*, sägas ha funnit former dels genom det samråd som – förutsätts föregå den för Nordiska ministerrådet och Nordiska rådet gemensamma informationsplanen och dels genom det informella samarbete som sker mellan rådets och ministerrådets informationssakkunniga vilka tillsammans med nationella representanter dryfter frågor av gemensamt intresse. Det finns sålunda fasta former för gemensam planering och ett samordnat genomförande av informationsåtgärder. Problemet är att detta inte fungerar på ett tillfredsställande sätt. Den gemensamma informationsplanen är inte i egentlig mening en gemensam plan utan en förteckning över de enstaka åtgärder som ministerrådet eller rådet planerar var för sig. Om beredningen på tjänstemannaplanet fungerar som avsett skulle informationsfrågorna inte behöva vara ständigt återkommande problem. Enligt svenska delegationens mening är det de nationella delegationerna som bäst bedömer och avgör hur olika nationella informationsbehov tillgodoses. Beslut om och finansiering av sådana åtgärder måste vara varje lands ensak. Delegationen finner det angeläget att rådets informationsresurser utnyttjas effektivt samt att – samarbetet med de naturliga nordiska medintressenterna förbättras. Delegationen önskar en förbättring av informationsarbetet med Föreningarna Norden. I yttrandet pekar delegationen även på behovet av att beträffande konkreta informationsåtgärder rådgöra med referensgrupper som representerar avnämarna.

I anslutning till behandlingen av medlemsförslaget har utskottet som sakkunniga hört informationschef Claus Jacobsen från Nordiska rådets presidiesekretariat, informationschef Birgitta Sandstedt från Nordiska ministerrådets sekretariat och informationssekreterare Vanni Tjernström från Nordiska rådets svenska delegation.

3. Utskottet

I medlemsförslaget föreslås en förstärkning av informationen om det nordiska samarbetet. Förstärkningen av informationsverksamheten föreslås genomförd så att det till respektive delegationssekretariat inom Nordiska rådet knyts heltidsarbetande professionella informatörer. Även andra organisatoriska lösningar anses dock tänkbara av förslagsställarna.

En arbetsgrupp tillsatt av Nordiska rådets informationskommitté avgav i juni 1985 ett betänkande angående Nordiska rådets framtida informations- och publikationsverksamhet. Nordiska rådets presidium beslöt i november samma år att beakta rapporten som riktgivande för rådets framtida infor-

mations- och publikationsverksamhet samt att utse massmedia, skolan, nordiska partier samt ungdoms- och folkbildningsorganisationer till målgrupper med hög prioritet. Presidiet underströk även betydelsen av information till den offentliga förvaltningen i de nordiska länderna och till relevanta målgrupper utanför Norden.

Utskottet omfattar den av presidiet 1985 fastslagna prioriteringen av målgrupper, och anser det inte i detta skede vara nödvändigt att genomföra någon ny översyn av målgrupperna för informationsarbetet. Utskottet finner det naturligt att man återkommer till denna fråga vid nästa större översyn av informationsarbetet, som utskottet antar kan bli aktuell om några år.

För Nordiska rådets och Nordiska ministerrådets gemensamma informationsverksamhet antog presidiet och Nordiska ministerrådet i november 1986 nya riktlinjer. Enligt riktlinjerna tillvaratas informationen om det nordiska samarbete som omfattas av de nordiska samarbetsavtalen av Nordiska rådet och ministerrådet gemensamt. Informationsverksamheten inom Nordiska rådets nationella delegationer och ministerrådets ställföreträdarkontor är enligt riktlinjerna en integrerad del av informationsverksamheten. Presidiet och ministerrådet fastställer den årliga gemensamma informationsplanen och ansvarar för informationsarbetet. Rådets och ministerrådets sekretariat genomför planen. Enligt riktlinjerna bör sekretariatet även samarbeta om sina separata informationsplaner och koordinera de åtgärder planerna innehåller.

En stor del av innehållet i informationskommitténs betänkande från 1985 ägnas frågan om informationsarbetets organisation. Samspelet mellan rådet och ministerrådet ansågs kräva ett mycket nära och pragmatiskt samarbete mellan rådets och ministerrådets informationsorgan. Arbetsgruppen ansåg det emellertid inte med tanke på den arbetsfördelning rådet och ministerrådet har vara önskvärt att helt söka integrera de samlade informationsresurserna i en och samma informationsorganisation. Samtidigt hänvisade arbetsgruppen i sitt betänkande till att det från flera håll inom den nordiska samarbetsapparaten bl. a. av effektivitetsskäl uttryckts ett behov av samordning av informationsverksamheten (bl. a. från presidiet, samarbetsministrarna och kulturutskottet). Vidare ansåg arbetsgruppen det finnas avsevärda brister i de nordiska informationsresurserna på nationell plan. I betänkandet konstaterades att endast två av rådets nationella delegationer har heltidsanställda informatörer (Finland och Sverige). Arbetsgruppen pekade även på organisatoriska problem mellan Nordiska rådets delegationssekretariat och den gemensamma informationsenheten vid rådets presidiesekretariat.

Utskottet anser, i likhet med förslagsställarna, att en förstärkning av informationen om det nordiska samarbetet är nödvändig. Nordiska rådets och ministerrådets informationsarbete utförs i dag inom fyra olika delar av samarbetsorganisationen, ministerrådssekretariatet, presidiesekretariatet,

delegationssekretariaten samt i viss mån inom ställföreträdarkontoren. Utskottet har redan tidigare i olika sammanhang efterlyst en förstärkning av informationsarbetets organisation, och utskottet har även uppmanat rådet och ministerrådet att bygga upp en i högre grad integrerad organisation för informationsarbetet. Utskottet uppmärksammade senast informationsfrågorna i sitt betänkande över ministerrådets berättelse 1986 (C 1/1987), då utskottet konstaterade att uppbyggnaden av informationsarbetet fortfarande innebär en splittring av såväl ekonomiska som personella resurser. Utskottet framhöll att en effektivisering av informationsarbetet är av avgörande betydelse för att göra resultaten av det nordiska samarbetet kända för medborgarna i Norden, och för de myndigheter som på det nationella planet har i uppgift att verkställa nordiska rekommendationer, samt för att stärka samarbetets förankring hos den stora allmänheten. Utskottet ansåg en förstärkning av informationsinsatserna vara särskilt angelägen i en tid då det internationella samarbetet i Europa i övrigt ges stor uppmärksamhet i offentligheten och då informationen om den europeiska integrationen kontinuerligt byggs ut. Utskottet understryker att en omfattande informationsverksamhet är av särskilt stor betydelse för att fördjupa den nordiska kulturgemenskapen och för att synliggöra kultursamarbetet, som i hög grad vänder sig till folkrörelserna och till enskilda medborgare samt till ett stort antal institutioner på många olika områden i Norden. En svår, men samtidigt synnerligen angelägen uppgift för Nordiska rådets och ministerrådets informationsverksamhet är att nå ut till ungdomarna i Norden.

Utskottet förordar mot denna bakgrund en utbyggnad av informationen om det nordiska samarbetet, särskilt på nationellt plan, och anser att Nordiska rådets delegationer bör öka sina informationsinsatser utgående från de behov som finns i varje land. Denna utbyggnad kan ske genom att heltidsanställda informationsmedarbetare knyts till de delegationssekretariat som ännu inte har sådana, eller genom att andra åtgärder vidtas som beaktar de särskilda krav som ställs på informationsarbetet i respektive land.

Utskottet konstaterar att Nordiska ministerrådet i dagens läge inte i praktiken har någon informationsorganisation eller några nämnvärda resurser för informationsverksamhet på det nationella planet. Att bygga ut nationell informationsverksamhet i anslutning till ställföreträdarkontoren skulle inte heller vara ändamålsenligt med beaktande av den informationsverksamhet som Nordiska rådets delegationer har etablerat.

Utskottet framhåller att nordiskt samarbete hos den stora allmänheten – uppfattas som nordiskt samarbete oberoende av det organ som bedriver detta. Utskottet finner det därför naturligt att informationsverksamheten på nationellt plan utvecklas i sådan riktning att man inom den till delegationssekretariaten knutna informationsverksamheten har ett ansvar för att informera om såväl Nordiska rådets som ministerrådets arbete.

Utskottet har noterat att informationskommitténs arbetsgrupp i sitt be-

tänkande pekade på möjligheten att inrätta nordiska informationskontor i var och en av de nordiska huvudstäderna. Arbetsgruppen tog inte ställning till förslaget. En tanke har varit att sådana kontor skulle byggas upp i anslutning till delegationssekretariaten. Kontoren skulle på det nationella planet ansvara för såväl rådets som ministerrådets information och de kunde även på informationsområdet utgöra serviceorgan för samnordiska institutioner i respektive land.

Utskottet anser det inte på basen av nu föreliggande information vara möjligt att slutligt ta ställning till hur en förstärkning av informationsverksamheten inom rådet och ministerrådet skall genomföras på det organisatoriska planet. Vid sidan av en stärkning av Nordiska rådets nationella informationsverksamhet föreslår utskottet därför att Nordiska rådets presidium i nära samarbete med Nordiska ministerrådet ger en särskild fristående expert i uppdrag att lägga fram förslag till organisatoriska lösningar för att förbättra koordineringen och stärka rådets och ministerrådets informationsverksamhet. I anslutning till en sådan översyn av informationsarbetet bör även övervägas hur produktionen av informationsmaterial ytterligare kan effektivieras. Utgående från de resultat översynen ger bör presidiet och ministerrådet därefter företa behövliga förändringar av informationsverksamheten. Utskottet understryker att en ny informationsorganisation även bör tillföras större resurser såväl nationellt som nordiskt för att det skall vara möjligt att nå ut till de målgrupper som är aktuella inom informationsverksamheten.

Med hänvisning till vad som ovan anförts föreslår utskottet att Nordiska rådet anmodar rådets presidium

att i nära samarbete med Nordiska ministerrådet låta en från Nordiska rådet och ministerrådet fristående expert utföra en översyn av Nordiska rådets och ministerrådets informationsorganisation, och att därefter utgående från de resultat översynen ger, fortsatt i nära samarbete med ministerrådet, föreslå behövliga förändringar av informationsverksamheten och dess uppbyggnad som beaktar de krav som ställs på informationsarbetet i respektive land.

Stockholm den 11 februari 1988

Gunnar Björk (c)

Haakon Blankenborg (A)

Eiður Guðnason (A.)

Elsi Hetemäki-Olander (Kok)

Förman

Thea Knutzen (H)

Jacob Lindenskov (Jyf)

Kjeld Rahbæk Møller (SF)

Barbro Nilsson (s)

Berit Oscarsson (s)

Saara-Maria Paakkinen (Sdp)

Robert Pedersen (S)

Hans Petersson (fp)

Heikki Riihijärvi (Smp)

Mirja Rynnänen (K)

Otto Steenholdt (At)

Anders Talleraas (H)

Kåre Øvregard (A)

Medlemsförslag

om en förbättrad nordisk informationsverksamhet

(Väckt av Bernhardt Tastesen samt Mikko Elo, Eiður Guðnason, Grethe Lundblad, Pekka Tuominen och Kåre Øvregard)

Det nordiska samarbetet är omfattande och berör många olika sidor av medborgarnas vardagsliv. Trots det finns det mycket som talar för att de nordiska ländernas medborgare är alltför litet medvetna om det nordiska samarbetets konkreta resultat eller om detta samarbets möjligheter och problem inför framtiden.

Till en del kan detta bero på att det nordiska samarbetet tyckts så etablerat och självklart att det inte ansetts nödvändigt med några speciella informationsinsatser riktade till den nordiska allmänheten.

Men vi lever i ökande grad i ett samhälle där information från allt fler insitutioner och organisationer konkurrerar om uppmärksamhet i massmedia och hos allmänheten.

Detta avspeglar sig i att allt fler etablerar informationsavdelningar som direkt erbjuder massmedia och andra information speciellt anpassad efter deras behov. Ett exempel är EG-kommissionens informationskontor i Köpenhamn, som intensifierar sin verksamhet i de olika nordiska länderna och tillhandahåller material på varje lands eget språk anpassat för olika målgrupper. Den s. k. Gyllenhammargruppens lyckade informationssatsning är ett annat exempel på hur man måste arbeta för att få ett genomslag i det moderna informationssamhället.

Det är således inte tillräckligt för en organisation som Nordiska rådet att hålla informationsmaterial i beredskap för dem som begär det. Inte heller räcker det att sända ut pressmeddelanden eller annat bakgrundsmaterial. Denna typ av material behövs men måste kompletteras med en direkt, personlig kontakt med journalister och andra opinionsbildare, så att man utöver bakgrundsmaterial kan tillhandahålla den typ av information som passar till just deras massmedium och arbetssätt.

Detta sätt att arbeta kräver en ingående kännedom om de förutsättningar och krav som olika massmedia och opinionsbildare i de enskilda länderna har att leva med. Det kräver med andra ord en hög grad av professionell kunskap, liksom givetvis tillräckliga resurser i övrigt.

Skolungdomen har prioriterats som målgrupp för information om nordiskt samarbete. Detta är säkert en riktig prioritering – för många av

dagens ungdomar är passfrihet inom Norden liksom en gemensam arbetsmarknad etc. självklarheter. På motsvarande sätt kan det vara särskilt svårt för de yngre att inse att de särdrag som ändå finns länderna emellan gör att reformarbetet på nordisk nivå ibland går (ännu) mer långsamt än i de enskilda länderna. Medvetenheten om att det finns en nordisk kulturgemenskap kan också antas vara svagare hos dagens ungdomsgenerationer än bland dem som var unga före charterturismens och TV-satelliternas tidevarv. Men också information riktad till ungdom kräver professionalism – informationen måste vara anpassad till målgruppen.

Information om det nordiska samarbetet skall nå 23 miljoner människor, som lever i ett stort geografiskt område, i fem olika länder med delvis mycket olika språk och kulturer. Det nordiska samarbetet är vittomfattande och berör därför på ett eller annat sätt de flesta samhällsgrupper i våra länder.

De resurser vi i dag har för detta arbete är en – ganska liten – informationsavdelning på Nordiska rådets presidiesekretariat och en motsvarande vid Nordiska ministerrådets sekretariat. Därutöver finns på något av de nationella delegationssekretariaten en medarbetare som på heltid kan ägna sig åt informationsarbete. Föreningarna Nordens informationsverksamhet skall dock framhävas i detta sammanhang.

Detta är knappast tillräckligt om vi – i den rådande konkurrensen – skall nå ut med en rimlig grad av information om det nordiska samarbetet till våra länders medborgare.

Mot bakgrund av utvecklingen inom informationsområdet och mot bakgrund av att vi önskar ett stärkt och fördjupat nordiskt samarbete är det således önskvärt med en förstärkt informationsverksamhet.

Ett första steg vore att se till att det i varje land finnes en professionell informatör med ansvar bl. a. för att stimulera massmedia, som når "den breda allmänheten". att i mesta möjliga mån ta upp förhållanden i övriga nordiska länder liksom nordiskt samarbete. Dessa medarbetare kunde eventuellt vara knutna till respektive delegationssekretariat, men även andra organisatoriska lösningar är tänkbara. Härvid bör det finnas ett stort mått av flexibilitet, så att den för varje land lämpligaste organisationsformen kan genomföras. Eventuellt kan verksamheten drivas i försöksform innan dess former definitivt fastställs.

Oavsett den organisatoriska lösningen i de olika länderna, är det viktigt att det blir fråga om åtminstone en heltidsarbetande professionell journalist/informatör samt därutöver resurser som möjliggör deltagande i konferenser o. d. liksom allmän informationservice. Det är också viktigt att informatörerna ges möjlighet att arbeta självständigt, målinriktat och utan alltför detaljerade instruktioner från vare sig de nordiska institutionerna eller de nationella delegationssekretariaten. Förslagsställarna menar dock samtidigt att strukturen i de enskilda länderna bör utformas så, att en nära

kontakt med den folkliga nordiska informationsverksamheten och med de nationella delegationssekretariaten skapas.

Mot bakgrund av ovanstående hemställer undertecknade, att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att tillse att det i vart och ett av de nordiska länderna finns anställd en journalistisk informationsmedarbetare i enlighet med de riktlinjer som återfinns i detta medlemsförslag.

Köpenhamn, Helsingfors, Reykjavík, Stockholm, Mariehamn och Oslo
den 5 mars 1987

Bernhardt Tastesen (S)

Eiður Guðnason (A.)

Pekka Tuominen (ÅSD)

Mikko Elo (Sdp)

Grethe Lundblad (s)

Kåre Øvregard (A)

Kulturutskottets betänkande

över medlemsförslag om det nordiska samarbetet på vuxenutbildningsområdet

(Medlemsförslaget, väckt av Lena Öhrsvik m. fl., se s. 781

Remissyttranden, se supplement)

Till kulturutskottet har hänvisats medlemsförslag om det nordiska samarbetet på vuxenutbildningsområdet. Medlemsförslaget har behandlats vid möten den 11–12 maj, 10–14 augusti och 10–11 november 1987 samt den 11–12 februari 1988.

1. Medlemsförslaget

I medlemsförslaget föreslås att Nordiska rådet ansluter sig till de principiella riktlinjer i fråga om vuxenutbildningen som anges i förslaget, och att ministerrådet rekommenderas att förstärka samarbetet beträffande vuxenutbildning genom erfarenhetsutbyte och samordning av forskning samt försöks- och utvecklingsarbete inom detta område.

I motiveringarna till medlemsförslaget framförs ett antal principiella synpunkter på vuxenutbildningens roll. Enligt medlemsförslaget har vuxenutbildning traditionellt till stor del setts som liktydigt med att skapa rättvisa mellan olika generationer. Detta är fortfarande, enligt förslagsstälarna, en viktig uppgift för vuxenutbildningen. För framtiden blir emellertid en viktig uppgift för vuxenutbildningen att bidra till ökad jämställdhet i arbetsliv och samhälle genom åtgärder för att bryta könsuppdelningen i utbildningen. För invandrarna har samhällets stöd till vuxenutbildningen haft avgörande betydelse. Arbetslivet kommer att förändras så genomgripande att alla medborgare kommer att ha behov av att komplettera den utbildning de fått i sin ungdom. Begrepp som "återkommande utbildning" och "livslång inläring" utgår från denna tanke.

Reformer har gjorts i syfte att i högre grad nå de grupper som av olika skäl haft svårt att dra nytta av vuxenutbildningsinsatserna, t. ex. lagstadgad rätt till ledighet för studier, ekonomiskt stöd till vuxenstuderande och bidrag till rekrytering till vissa studier. De statsfinansiella problemen i

åtminstone en del av de nordiska länderna under 80-talets början har dock gjort att dessa reformer delvis urholkats.

Vuxenutbildningens mål kan, enligt medlemsförslaget, sägas vara att höja den allmänna utbildningsnivån i samhället samt att minska utbildningsklyftorna. Därigenom bidrar vuxenutbildningen till ökad jämlikhet och social rättvisa, till att öka medborgarnas möjligheter att förstå och delta i det sociala, kulturella och politiska livet samt till att utveckla näringslivet. I sin förlängning innebär detta att vuxenutbildningen särskilt uppfattad som "livslång inläring" är nödvändig för att demokratins innehåll skall kunna bevaras och utvecklas.

För att ge alla vuxna möjligheter till ytterligare utbildning föreslås i medlemsförslaget att de traditionella utbildningsformerna kompletteras med sådana som pedagogiskt och ekonomiskt är särskilt anpassade till de vuxna som av olika skäl är korttidsutbildade eller svagt motiverade att delta i vuxenundervisning. Om fördelarna med personalutbildning skall kunna tas till vara, är det viktigt att den resulterar i en allmän ökning av deltagandes kunskaper, och att alla löntagargrupper ges möjlighet att delta i utbildning, anpassad till deras förutsättningar och behov. Det är av stor vikt att de som är i behov av vuxenutbildning får en reell rätt till den ledighet de behöver för studierna. En sådan reell rätt till ledighet måste också innefatta en tillräcklig ersättning för förlorad arbetsförtjänst.

2. Remissyttranden

Följande myndigheter, institutioner och organisationer har avgivit yttrande om medlemsförslaget:

Nordiska

Nordens folkliga akademi
 Nordisk konservativ studienämnd
 Förbundet nordisk vuxenupplysning
 ABF i Norden
 Nordens fackliga samorganisation
 Nordisk akademikerrådet
 Nordiska unionen för arbetsledare, tekniska funktionärer och andra chefer

Danmark

Undervisningsministeriet
 Arbejdernes Oplysningsforbund
 Frit Oplysningsforbund
 Danmarks Lærerhøjskole
 Danmarks Lærerforening
 Dansk Arbejdsgiverforening
 Gymnasieskolernes Lærerforening

Dansk Magisterforening
Dansk Folkeoplysnings Samråd

Finland

Arbetskraftsministeriet
Yrkeskurscentralernas förbund
Folkupplysnings-sällskapet
Landsbygdens bildningsförbund
Svenska studieförbundet
Lärarnas fackorganisation
Arbetsgivarnas i Finland centralförbund
Affärsarbetsgivarnas centralförbund
Ålands landsskapsstyrelse

Norge

Kirke- og undervisningsdepartementet
Samnævnda for studiearbeid
Norsk voksenpedagogisk institutt

Sverige

Universitets- och högskoleämbetet
Centrala studiestödsnämnden
Skolöverstyrelsen
Forskningsrådsnämnden
Arbetsmarknadsstyrelsen
AMU-styrelsen
Svenska kommunförbundet
Landstingsförbundet
Lärarnas riksförbund
Sveriges lärarförbund
Svenska arbetsgivareföreningen

Remissorganen framför principiella synpunkter på vuxenutbildningen och redogör för situationen på vuxenutbildningsområdet inom de nordiska länderna, och för frågor som är aktuella inom ramen för den verksamhet de berörda organisationerna genomför. I de flesta fall instämmer remissorganen helt eller delvis i de principiella riktlinjer för vuxenutbildningen som anges i medlemsförslaget. Samtidigt framför många organisationer och myndigheter även kompletterande synpunkter på målen för vuxenutbildningen. Ett förstärkt nordiskt samarbete på området genom erfarenhetsutbyte samt försöks- och utvecklingsarbete förordas. I många yttranden pekas på behovet av större resurser för samarbetet mellan de olika organisationer som arbetar med folkbildningsfrågor.

I det följande redogörs för de särskilda synpunkter som remissinstanserna har anlagt på medlemsförslaget.

2.1 Nordiska remissyttranden

Nordens folkliga akademi anslutar sig till den argumentation och det förslag som framförs, och anlägger främst synpunkter på frågan om livslång inläring. Erfarenheterna från akademins arbete visar att miljö och sociala omständigheter är helt avgörande faktorer i människornas inläringssituation. I yttrandet ställs frågan om man inte i kampen för att minska utbildningsklyftorna bör vara både mera nyanserad och mera exakt när man talar om den allmänna utbildningsnivån. Om kunskap görs till något entydigt som för några mot framgång skapas ofta nederlagssituationer hos andra. En markering av detta förhållande står knappast i motsättning till medlemsförslaget, men det är viktigt att hålla fast vid synpunkten då begränsade ekonomiska resurser lätt pressar en reform mot livslång inläring till en meritanpassad lagstiftning, som inte tillgodoser den enskilda människans behov av att växa i förhållande till det man identifierar sig med.

Nordisk konservativ studienämnd (NKS) instämmer med motionärerna i att vuxenutbildningen kommer att få en central roll i de nordiska ländernas utbildningssystem. NKS tillstyrker förslaget om ett förstärkt nordiskt samarbete inom vuxenutbildningsområdet men inte de principiella riktlinjerna som framförs i medlemsförslaget. NKS är kritisk till olika delar av motionärernas framställning. Den allmänna fritidsundervisningen borde ha framhävts starkare, då den utgör basen för en välfungerande och flexibel formell utbildningssektor. Medlemsförslagets principiella riktlinjer innebär, enligt NKS, en alltför snäv och begränsad syn på vuxenutbildningen och dess uppgifter.

Förbundet nordisk vuxenupplysning (FNV) instämmer i de synpunkter som framförs beträffande fördelarna med ett förstärkt samarbete på vuxenutbildningsområdet, och angående behovet av förnyelse av vuxenutbildningen. För organisationen är det naturligt att främst tänka på sådan förnyelse som har att göra med det nordiska samarbetet. Som exempel nämns utvecklingen på det näringspolitiska området. Det är viktigt att så många som möjligt kan delta i studier och diskussioner om denna utveckling för att i vanlig demokratisk ordning kunna påverka den. FNV omfattar förslaget om förstärkning av samarbetet beträffande vuxenutbildning genom erfarenhetsutbyte och samordning av forskning samt försöks- och utvecklingsarbete inom detta område. De nordiska samverkansorganisationerna på folkbildningens område kommer också i framtiden att vara mycket lämpliga för att ansvara för en stor del av de samordningsuppgifter som antyds i medlemsförslaget. De inom FNV samverkande organisationerna uppbär för sin verksamhet i respektive land nationella bidrag. För den nordiska verksamheten krävs andra medel. Den förstärkning som medlemsförslaget talar om bör ställas till dessa samverkansorganisationers förfogande.

ABF i Norden instämmer i stort i den beskrivning av vuxenutbildningens

situation som görs i medlemsförslaget. I yttrandet pekas emellertid på att det också krävs ekonomiska resurser i den gemensamma nordiska budgeten för samarbete mellan de olika organisationerna och institutionerna som arbetar konkret med vuxenutbildning. Då vuxenutbildningen anordnas av en mängd olika folkbildningsorganisationer, folkhögskolor, statliga och kommunala organ, institutioner och företag är det viktigt att alla får en möjlighet att utbyta erfarenheter och utveckla samarbetet över gränserna.

Nordens fackliga samorganisation (NFS) instämmer till fullo med förslagsställarna.

Nordiska akademikerrådet (NAR) anser det vara viktigt att vuxenutbildningen är någonting mera än ett uttryck för ett teoretiskt rättvisetänkande mellan generationer. En offensiv vuxenutbildningspolitik för framtidens behov bör också ta utgångspunkt i att kunskap och färdigheter representerar ett samhällskapital, som i likhet med de flesta kapitalformer är föremål för förnyelse. NAR stöder tanken att vuxenutbildningen i högre grad bör engageras för att bryta en könsbunden traditionell utbildning. I yttrandet tas även invandrarutbildningen upp. Det är nödvändigt med ett utbildningsutbud som kan ta till vara och använda det invandrarna kan och representerar, och samtidigt är anpassat till nordiskt samhälls- och arbetsliv. Lärarutbildningsinstitutionerna och universiteten i Norden bör kunna spela en viktig roll i en utvidgad vuxenutbildningsverksamhet. Vuxenutbildningen har möjligheter att spela en långt viktigare roll i samhällsutvecklingen än tidigare, både när det gäller arbetsliv, fritid och samhällsliv i övrigt. Detta är avhängigt av en intensivare satsning på livslång inlärning. Nordiska akademikerrådet tillstyrker förslaget om förstärkt samarbete mellan de nordiska länderna på vuxenutbildningsområdet och betonar vikten av en sådan fortbildning och vidareutbildning som kan främja arbetskraftens rörlighet.

Nordiska unionen för arbetsledare, tekniska funktionärer och andra chefer (NAU) stöder tanken på ett förstärkt samarbete beträffande vuxenutbildning. I yttrandet betonas att personalen ofta har den bästa uppfattningen om behovet av fortbildningen och att personalens möjligheter att påverka planeringen av utbildningen bör förbättras.

Näringslivet har nytta av den vidareutbildning som förbättrar yrkeskunskapen, och arbetsgivarens ansvar för finansieringen av vuxenutbildningen bör därför betonas. Vuxenutbildningen bör motsvara arbetslivets och informationssamhällets krav. Målsättningen bör enligt NAU vara ett system där arbete och utbildning sammanfogas i gynnsam växelverkan. Åtgärder borde vidtas för att genomföra ett samnordiskt forskningsprogram för vuxenutbildningen.

2.2 *Danska remissyttranden*

Undervisningsministeriet omfattar förslaget att under de kommande åren prioritera vuxenutbildningen inom de samlade ramar som samhälls-

ekonomiskt avsätts för utbildning. Samtidigt som ministeriet i det väsentliga ansluter sig till de principiella riktlinjer av allmän karaktär som ingår i förslaget påpekar ministeriet att man i Danmark inte har träffat politiskt beslut om generell ersättning för förlorad arbetsinkomst i anslutning till deltagande i vuxenutbildning.

Arbejdernes oplysningsforbund instämmer i de framlagda bedömningarna av vuxenutbildningens status och betydelse för stärkandet av demokratin. I yttrandet understryks behovet av större ekonomiska insatser under kommande år på vuxenutbildningsområdet, inte minst i förhållande till korttidsutbildade. Det bör satsas på t. ex. betald ledighet för utbildning. Erfarenhetsutbytet på nordiskt plan bör ske så direkt som möjligt mellan involverade parter.

I tillägg till de grupper som nämns i medlemsförslaget pekar *Frit Oplysningsforbund* på befolkningen i glesbygderna. För att undvika att dessa områden avfolkas är det nödvändigt att säkra lokala utbildnings- och sysselsättningsmöjligheter. Förbundet stöder förslaget om nordiska medel för försöks- och utvecklingsarbete inom folkbildningen. Det föreslås att stödet ges till de nordiska upplysningsförbunden, då dessa redan har erfarenheter av ett stort antal projekt. Ett stöd till de nordiska samarbetsorganisationerna skulle kunna göra dessa organisationer till en väsentlig faktor inom det nordiska samarbetet och göra det möjligt för dem att bidra till ett försöks- och utvecklingsarbete som är nödvändigt för att bildningsförbunden fortsatt skall kunna uppfylla de krav som samhällsutvecklingen ställer.

Danmarks Lærershøjskole ansluter sig helt till de konklusioner som görs beträffande vuxenutbildning för alla. Det påpekas dock att förhållandet mellan en allmän och en yrkesinriktad vuxenutbildning, särskilt för de korttidsutbildade, är en relativt svår fråga att utreda.

Danmarks Lærereforening ansluter sig till de principiella riktlinjer som uttalas i medlemsförslaget. Det är väsentligt att rikta uppmärksamhet på vuxenpedagogiken och hålla fast vid betydelsen av att ett utbud ges till alla. Föreningen har arbetat med utvecklingen av grundskolan (folkeskolen) och framhåller att ett utbyggt föräldrarsamarbete kring eleverna i grundskolan kan öka intresset hos vissa föräldrar för vidareutbildning.

Dansk Arbejdsgiverforening finner förslagens formuleringar kring betydelsen av ökad vuxenutbildning både värdefulla och riktiga. Samtidigt kan föreningen inte utan vidare stöda de formuleringar som har valts om att alla skall ha en reell rätt till ledighet under utbildning och rätt till ersättning för förlorad arbetsinkomst i anslutning till denna utbildning. Dessa frågeställningar har flera gånger behandlats i Folketinget men de har inte fått stöd där. På flera områden har det emellertid ingåtts överenskommelser om utbildningsfrågor, både beträffande principiella formuleringar om vidareutbildning och ersättningsfrågor. Föreningens uppfattning är att det inte finns behov för av samhället fastställda generella regler på dessa punkter.

Föreningen kan mot denna bakgrund inte förorda att det tas politiska initiativ kring frågan om betald ledighet för utbildning i enlighet med medlemsförslaget. Man ser dock gärna att vuxenutbildningen stöds genom erfarenhetsutbyte och samordning.

Gymnasieskolernes Lærerforening har inga kommentarer till förslaget.

Dansk Magisterforening ansluter sig till förslagets huvudintention, öka insatser för vuxenutbildning och ett förstärkt nordiskt samarbete på området. Föreningens uppfattning är att lärarutbildningsinstitutionerna har resurser som kan vara till nytta i ett nordiskt samarbete om vuxenutbildning, forskning och utvecklingsarbete, och att de därigenom kan bidra aktivt till den nödvändiga utbildningsreform, som förslaget visar på.

Dansk Folkeoplysnings Samråd hänvisar till betydelsen av en handlingsplan för det kulturella samarbetet i Norden, och Nordiska rådets markering av betydelsen att nya områden indras i samarbetet och mera traditionella samarbetsområden väsentligt stärks. Till de traditionella samarbetsområdena hör vuxenutbildningen och samarbetet mellan de folkbildande organisationerna. I det förslag till handlingsplan som är under arbete har tankar gjorts angående vuxenutbildningssamarbetet, men det är betydelsefullt att även ge detta samarbete ytterligare uppmärksamhet och hög prioritering i anslutning till behandlingen av medlemsförslaget. Samrådet ansluter sig till de synpunkter som framförs i medlemsförslaget men tillfogar att den summariska översikt som ingår inte ger de många sidorna av folkbildningsarbetet full rättvisa.

2.3 *Finländska remissyttranden*

Arbetskraftsministeriet behandlar i sitt yttrande endast den yrkesinriktade arbetsmarknadsutbildningen. På detta område är det nordiska samarbetet omfattande. Samarbetet har resulterat i överenskommelser som möjliggör ett samnordiskt utnyttjande av utbildningsinstitutioner, det finns ett gemensamt arbetsmarknadsutbildningscentrum, utbytet av läroplaner är omfattande och dessutom pågår gemensamma försöks- och utvecklingsprojekt. Ministeriet ansluter sig till de riktlinjer som anges i medlemsförslaget.

Yrkeskurscentralernas förbund anser att ett utbyte av erfarenheter och en koordinering av forskningsresultaten skulle ge mera information om vuxenutbildningens nivå och framtidsperspektiv i de enskilda länderna, och därigenom förbättra möjligheterna att svara på de utmaningar som flyttningsrörelsen mellan de nordiska länderna ställer. Betydelsen av ett samarbete på området mellan lärarna understryks. Vid planeringen av fortsatta åtgärder är det skäl att noga utreda omfattningen och den regionala ändamålsenligheten av eventuella experiment. Behovet av ekonomiska och personella resurser bör erkännas.

Folkupplysningssällskapet framhåller att de principiella målen i medlemsförslaget är identiska med de mål som fastställts i Finland under de

senaste åren. Målen är viktiga även med tanke på det nordiska samarbetet. I syfte att utnyttja det forsknings- och utvecklingsarbete som har utförts i de enskilda länderna samt för att koordinera forskning och experiment är det nödvändigt att upprätthålla täta kontakter med de myndigheter som i länderna behandlar vuxenutbildningsfrågor, samt till organisationer och forskningsorgan på området.

Landsbygdens bildningsförbund anser att en av bristerna i förslaget är att de korttidsutbildades ställning inom vuxenutbildningen har behandlats i så liten utsträckning. Uppfattningen om personalutbildningens roll anses minst sagt betänkelig, den skulle uteslutande öka löntagarnas utbildningsmöjligheter. Målet bör vara att utveckla vuxenutbildningstjänsterna så att de är inom räckhåll för samtliga befolkningsgrupper. Specialåtgärder behövs närmast i fråga om arbetslösa, pensionärer och handikappade. Samtidigt bör man vinnlägga sig om jordbrukarnas och småföretagarnas utbildningsbehov. Förbundet kan inte ansluta sig till de principiella riktlinjer i fråga om vuxenutbildningen som anges i förslaget, utan anser att medlemsförslaget enbart kan erbjuda utgångspunkter för en nordisk diskussion om utvecklingsmålen på området. Däremot förordas förslaget om ett förstärkt samarbete beträffande vuxenutbildning genom erfarenhetsutbyte och samordning av forskning. Förbundet föreslår att man i arbetet utnyttjar de nordiska samarbetsorganisationer som är verksamma på området.

Svenska studieförbundet deltar i det nordiska samarbetet genom Förbundet nordisk vuxenupplysning. Då medlemsorganisationernas statliga understöd närmast är avsett för deras egen verksamhet, vore särskilda nordiska medel ett synnerligen angeläget önskemål. Förbundet tillstyrker förslaget om nordiskt samarbete på vuxenutbildningsområdet.

Lärarnas fackorganisation anser att utbyte av erfarenheter, koordinering av forskning samt gemensamma projekt beträffande försöks- och utvecklingsarbete på vuxenutbildningsområdet är av primär betydelse för utvecklandet av denna utbildning. De i medlemsförslaget framförda principiella riktlinjerna är enligt organisationen relativt lätta att acceptera i alla nordiska länder. Enligt yttrandet är prioriteringen av den yrkesmässiga vuxenutbildningen förståelig med beaktande av de nordiska samhällenas utveckling, men den snabba förändringen av samhället kräver även en stark utveckling av den allmänbildande vuxenutbildningen. Vuxenutbildningen bör garanteras tillräckliga resurser, och utvecklingsarbetet bör enligt huvudregeln ske inom ramen för redan befintliga läroanstalter. Länderna borde även producera gemensamt material för vuxenutbildningen.

Arbetsgivarnas i Finland centralförbund anser att man på nordisk nivå borde ta sig an frågan hur vi i den hårda internationella konkurrensen skall kunna garantera att den nordiska höga yrkeskunnskapsnivån bibehålls, och skapa förutsättningar för en fortgående förbättring av vår materiella och andliga välfärd. I yttrandet anges några centrala mål för vuxenutbildningen. Vidare anförs att tyngdpunkten inom utbildningen måste ligga på ett

effektivare utnyttjande av olika former av utbildningen. Arbetstidsbesparande utbildningsformer måste utvecklas. Inom den vuxenpedagogiska forskningen är det nödvändigt med samarbete mellan de nordiska länderna. Detta gäller även försöks- och utvecklingsarbete inom vuxenutbildningen. Däremot förhåller sig förbundet tveksamt till att det vore Nordiska rådets uppgift att dra upp principiella riktlinjer för vuxenutbildningen. Utvecklingen av vuxenutbildningen bör ske utifrån varje lands egna utgångspunkter.

Affärsarbetsgivarnas centralförbund anser det vara svårt att skapa enhetliga principiella riktlinjer för de nordiska länderna inom vuxenutbildningen. Förbundet är ense med förslagsställarna om att det nordiska samarbetet inom forskningen om vuxenutbildningen inte har spelat en tillräckligt viktig roll. Förbundet ansluter sig till förslaget om att förstärka det nordiska samarbetet inom vuxenutbildningen.

Ålands landskapsstyrelse framhåller att den snabba samhällsomvandlingen gör begreppet livslång inlärning allt mer aktuellt. Då möjligheten att under vuxenstudierna erhålla studiemedel utvecklas kan studieledigt bli ett acceptabelt sätt för lägre utbildade att minska utbildningsklyftorna. Det är enligt landskapsstyrelsens uppfattning viktigt att samarbetet på vuxenutbildningsområdet förstärks.

2.4 Norska remissyttranden

Kirke- og undervisningsdepartementet ansluter sig helt till de principer och synpunkter som läggs fram i medlemsförslaget. Förslaget stämmer väl överens med de perspektiv Norge har för den fortsatta utvecklingen av vuxenutbildningen. Departementet kommer för Stortinget att lägga fram förslag om en bedömning av hela utbildningssystemet utgående från principen om livslång inlärning. I yttrandet hänvisas även till de förslag om samarbete inom vuxenutbildningen som ingår i förslaget till nordisk kulturhandlingsplan.

Samnævnda for studiearbeid framhåller att vuxenutbildningssamarbetet mellan de nordiska länderna hade en god utveckling under 1970-talet, men att verksamheten något har stagnerat under 1980-talet. Stagnationen beror på att det har uppstått stora skillnader i de offentliga budgetanslagen till folkbildningssamarbetet. Organisationen uttalar stor glädje över att medlemsförslaget lägger vikt vid behovet av livslång inlärning. Om intentionerna bakom begreppet livslång inlärning skall uppfyllas bör en lagstadgad rätt till ledighet för utbildning genomföras. Nämnden understryker att Nordens folkliga akademi är en viktig institution i arbetet för att utveckla samarbetet på vuxenutbildningsområdet.

Norsk voksenpedagogisk institutt föreslår att nätverksgrupper används för erfarenhetsutbyte inom forskning och försöksarbete på vuxenutbildningsområdet.

2.5 Svenska remissyttranden

Universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) konstaterar att högskoleutbildningen inte i första hand tillhör de utbildningar som ingår i vuxenutbildningen, men att en stor del av högskoleutbildningen i viss mening kan anses vara vuxenutbildning. UHÄ hänvisar främst till behovet av forskning och utvecklingsarbete inom vuxenutbildningen. Ett förstärkt samarbete kan helt naturligt finna sina former inom högskolans reguljära verksamhet.

Centrala studiestödsnämnden (CSN) meddelar att det i Sverige sedan 1975 har avsatts särskilda resurser för vuxenstudiestöd, som i första hand har styrts till vuxna med kort utbildning och olika studiehinder. Resurserna har varit begränsade, och efterfrågan har varit betydligt större. I de ökade satsningar som görs på återkommande utbildning finns det risk för att de i utbildningshänseende sämst ställda halkar efter ytterligare. Deltagandet i vuxenutbildningen är större bland dem som redan har en längre formell utbildning än de som har en kort utbildning bakom sig. Många olika faktorer inverkar när det gäller vuxnas benägenhet att påbörja studier. En av de viktigaste är sannolikt studiefinansieringen. De principiella riktlinjer för vuxenutbildningen som förordas i medlemsförslaget delas av nämnden. CSN tillstyrker förslaget om ett vidgat samarbete mellan länderna. Redan nu förekommer ett ganska omfattande utbyte av erfarenheter, men det skulle innebära stora fördelar om insatserna dokumenteras och vidareutvecklas.

Skolöverstyrelsen redogör i sitt yttrande för de övergripande målen för vuxenutbildningen i Sverige. Frågor som berör målen för vuxenutbildningen och inte minst vuxenanpassning bör med fördel kunna föras framåt genom förstärkt nordiskt samarbete på vuxenutbildningsområdet. Skolöverstyrelsen framhåller samtidigt att ett visst samarbete sedan länge förekommer genom Nordiska ministerrådet, nordiska konferenser, de nordiska folkhögskoleinspektörernas årliga möten samt genom utbyte mellan olika studieförbund och fackliga organisationer i Norden.

Forskningsrådsnämnden finner det föreslagna samarbetet lovvärt. Nämnden betonar dock vikten av att redan existerande samarbetsformer och aktörer utnyttjas, och att den kompetens på området som existerar inom Norden tas till vara.

Arbetsmarknadsstyrelsen påpekar att ekonomiska förhållanden, familje- och bostadssituation samt t. ex. närhet till utbildningsanordnare ingår i ett komplex som inte enbart kan reduceras till en fråga om förlorad arbetsförtjänst. I övrigt tillstyrker styrelsen den hemställan som görs i medlemsförslaget om förstärkt samarbete beträffande vuxenutbildningen.

AMU-styrelsen delar den grundsyn på vuxenutbildningen och dess betydelse som uttrycks i förslaget. I övrigt redogörs i yttrandet för det samarbete inom arbetsmarknadsutbildningen som har etablerats inom ramen för en särskild arbetsgrupp (NAMU) under Nordiska arbetsmarknadsutskot-

tet. Gruppen har diskuterat det fortsatta samarbetet på vuxenutbildningens område, och är positiv till erfarenhetsutbyte när det gäller forskning och utveckling. En kontaktkonferens planeras för erfarenhetsutbyte.

Svenska kommunförbundet framhåller att de övergripande målen att utjämna skillnader i utbildning mellan olika grupper samt att öka vuxnas förutsättningar att delta i socialt och politiskt liv är centrala för utformningen av vuxenutbildningspolitiken. De mest prioriterade grupperna bör vara korttidsutbildade, de som ej kan eller har otillfredsställande förmåga att läsa, skriva och räkna, arbetslösa, handikappade och invandrare. Det väckta medlemsförslaget överensstämmer i sina principiella riktlinjer med förbundets tidigare ställningstaganden. Ett utökat erfarenhetsutbyte både på kommunal och nationell nivå mellan olika utbildningshuvudmän bör äga rum under former som stimulerar och utvecklar samordning, erfarenhetsutbyte samt forsknings- och utvecklingsarbete inom vuxenutbildningsområdet.

Landstingsförbundet konstaterar att det i Sverige finns en lagreglerad rätt till ledighet för studier. Problem kan emellertid ändå uppstå när det gäller finansiering av studierna. Det är nödvändigt att studiestödssystemet utformas så att det gör det lättare för vuxna att genomgå utbildning. Även om mycket är gemensamt för de nordiska länderna på vuxenutbildningens område måste varje land för sig utveckla en organisation som är anpassad till behoven i det egna landet. Ett ökat erfarenhetsutbyte mellan länderna är emellertid önskvärt. Landstingsförbundet tillstyrker medlemsförslaget.

Lärarnas riksförbund framhåller, vid sidan av de mål som anges i medlemsförslaget, att vuxenutbildningen har ytterligare två viktiga uppgifter. Vuxenutbildningen skall ge människor en andra chans att skaffa sig en kompetens och behörighetsgivande utbildning t. ex. för högskolestudier. Vidare skall vuxenutbildning kunna ge fortbildning i yrket och utbilda för ett nytt yrke. Förbundet tillstyrker förslaget om en förstärkning av samarbetet mellan länderna beträffande vuxenutbildningen. Formerna för detta samarbete bör emellertid noga övervägas. Ett erfarenhetsutbyte är relativt lätt att åstadkomma och sker redan nu i viss utsträckning. Däremot är det knappast lämpligt med en total samordning av forsknings- och utvecklingsarbetet inom detta område. Varje land bör bedriva forskning utifrån sina behov och förutsättningar.

Sveriges lärarförbund finner det angeläget att betona det behov många vuxna har av grundläggande undervisning i läsning, skrivning och matematik. Utan dessa grundläggande kunskaper torde annan vuxenutbildning endast ge temporära effekter för såväl samhälle som för den enskilde. Genom den ökande flyktinginvandringen finns i de nordiska länderna ett gemensamt behov av att utveckla vuxenutbildningen så att de till landet inflyttade ges samma möjligheter att delta såväl i det demokratiska samhällslivet som i arbetslivet. I yttrandet hänvisas till de överenskommelser som har gjorts i syfte att utvidga den nordiska arbetsmarknaden till att

omfatta klasslärare och ämneslärare, och lärarförbundet finner det därför naturligt att Nordiska rådet även utreder huruvida överenskommelse bör träffas rörande gemensam arbetsmarknad för lärare för vuxenutbildning.

Svenska arbetsgivareföreningen delar förslagsställarnas framtidsbeskrivning när det gäller arbetslivets snabba framtida förändring. Föreningen kan dock inte i alla delar ansluta sig till de principiella riktlinjer som förslagsställarna utvecklar. Principerna utgår från former för vuxenutbildning som inte tar hänsyn till företagets förutsättningar att integrera den i verksamheten. I synnerhet de mindre företagen har i Sverige visat sig ha stora svårigheter att leva upp till principer av det slag som föreslagits, t. ex. när det gäller ledighet och ersättningar för förlorad arbetsförtjänst. Föreningen förordar emellertid nordiskt forsknings- och utvecklingsarbete. Vidare anser föreningen det synnerligen angeläget att pedagogiskt utvecklingsarbete kan bedrivas i samarbete mellan de nordiska länderna med hänsyn till de kulturella likheterna. Ett samarbete föreslås för bättre utnyttjande av media och ny teknik för effektiv kunskaps- och kompetensspridning för de yrkesverksamma i Norden.

3. Utskottet

I medlemsförslaget föreslås ett förstärkt nordiskt samarbete beträffande vuxenutbildning, genom erfarenhetsutbyte och samordning av forskning samt genom försöks- och utvecklingsarbete på området. Vidare föreslås att Nordiska rådet omfattar de principiella synpunkter på vuxenutbildningen som anläggs i medlemsförslaget.

I de flesta fall instämmer remissorganen helt eller delvis i de riktlinjer för vuxenutbildningen som anges i medlemsförslaget. Samtidigt framför många organisationer och myndigheter även kompletterande synpunkter på målen för vuxenutbildningen. Enighet råder om behovet av ett förstärkt samarbete på området genom erfarenhetsutbyte samt genom försöks- och utvecklingsarbete.

Det nordiska samarbetet på vuxenutbildningsområdet leds av en ledningsgrupp för folkbildning och vuxenutbildning. I gruppen ingår representanter för nationella undervisningsministerier, folkbildningsorganisationernas samarbetsorgan samt arbetsgivareföreningar och arbetstagarorganisationer. Syftet med samarbetet är att främja utbildningspolitisk diskussion, att genomföra insatser för att koordinera och främja erfarenhetsutbyte av vuxenpedagogiskt forsknings- och utvecklingsarbete, samt att stärka informations- och dokumentationsutbytet mellan länderna kring vuxenutbildningen.

I förslaget till handlingsplan för det nordiska kultursamarbetet 1989–91 (*B 83/k*) uttalas att hela fältet för det nordiska samarbetet inom folkbildning och vuxenutbildning bör stärkas och de samlade resurserna i större grad ses i ett sammanhang. Ledningsgruppen för vuxenutbildningssamarbetet,

Nordens folkliga akademi och stödordningen för folkbildningssamarbetet bör ges möjligheter att i nära samarbete stöda förnyelsen och utvecklingen inom folkbildningen och vuxenutbildningen i Norden. I förslaget till handlingsplan slås även fast att livslång inläring skall vara det gemensamma nordiska utbildningspolitiska perspektivet för hela utbildningsområdet. Utskottet konstaterar att livslång inläring är en viktig utgångspunkt även för föreliggande medlemsförslag, och att förslaget till handlingsplan innehåller många aktiviteter som ger förutsättningar för ett ökat samarbete på vuxenutbildningsområdet i en sådan riktning som föreslås i medlemsförslaget. Utskottet har för sin del omfattat de förslag som ingår i handlingsplanen på vuxenutbildningsområdet, och finner det angeläget att samarbetet på området under de kommande åren intensifieras.

Den översyn som Nordiska rådets budget- och kontrollutskott företog under 1987 av det nordiska skolsamarbetet visade på vissa svagheter i det arbete som utförs av ledningsgruppen för skolsamarbetet (NSS). Gruppens roll och befogenheter beskrevs som oklara i förhållande till de olika organ som arbetar på skolområdet. Vid en utbyggnad av vuxenutbildningssamarbetet anser utskottet det därför vara av betydelse att ministerrådet företar en genomgång av uppgifterna för den ledningsgrupp som verkar på vuxenutbildningsområdet och att gruppens uppgifter vid behov preciseras i förhållande till andra organ på utbildningsområdet inom ministerrådsorganisationen.

I medlemsförslaget, och i många av de inkomna remissvaren, aktualiseras på nytt utformningen av den nordiska stödordningen för folkbildningssamarbete. Utskottet har varit av den uppfattningen att folkbildningsstödet bör byggas ut och i så stor utsträckning som möjligt komma verksamheten till del. Samtidigt har utskottet uttalat att stödet bör utformas så att det inte är starkt uppbundet till vissa bestämda insatser utan ger mottagarna flexibilitet i användningen av det. En möjlighet är att slå fast att en viss andel av stödet för ett projekt kan användas för administrativa kostnader. Vid behandlingen av kulturhandlingsplanen har utskottet uttalat att det nordiska folkbildningssamarbetet bör ses som en viktig del av samarbetet på det allmänkulturella området. Utskottet anser att stödet för folkbildningssamarbetet bör utdelas av en nordisk grupp, och att de nordiska folkbildningsorganisationerna bör ha stark representation i en sådan grupp. En diskussion bör föras med folkbildningsorganisationerna om hur stödet i framtiden bäst kan utformas.

Enligt förslaget till handlingsplan skall samarbetet på vuxenutbildningsområdet föras vidare genom fortsatt satsning på nätverk för olika specialområden, t. ex. vuxenutbildning för prioriterade grupper, vuxenutbildning i förhållande till arbetslivet och förhållandet mellan allmän och yrkesinriktad vuxenutbildning. Utskottet understryker mot denna bakgrund betydelsen av att alla länder deltar i de nätverksprojekt som är aktuella, och att länderna även aktivt söker nya projekt som kan ingå i nordiska nätverk.

Utskottet anser att man vid en utbyggnad av vuxenutbildningssamarbetet särskilt bör uppmärksamma den betydelse vuxenutbildningen har för att höja den allmänna utbildningsnivån i samhället, och för att öka jämställdheten i arbetslivet. Samarbetet under kommande år bör ges en sådan inriktning att man i Norden bättre än för närvarande kan tillgodose de behov av vuxenutbildning som de korttidsutbildade har, och att man inom utbildningssystemet som helhet uppmärksammar de vuxna som målgrupp. Även på universitetsnivå bör utbildningsprogram utformas speciellt för vuxna människor. Universiteten och lärarutbildningsinstitutionerna i Norden bör kunna spela en viktig roll när ökade satsningar på vuxenpedagogisk forskning genomförs. Utskottet vill särskilt betona att man i ett vuxenpedagogiskt utvecklingsarbete bör utnyttja de erfarenheter folkbildningsorganisationerna har genom sitt arbete med en pedagogik anpassad för vuxna.

Utskottet anser att de nordiska länderna bör ha goda möjligheter att utveckla det samarbete som avser läromedel i invandrarundervisningen genom att länderna här kan dra nytta av de kunskaper och erfarenheter som finns på det nationella planet i varje land. Utskottet har noterat att de initiativ ministerrådet hittills har tagit ännu inte har lett till ett ökat samarbete på området. Utskottet anser därför att ministerrådet bör ta upp frågan med relevanta institutioner i de nordiska länderna, i syfte att utveckla samarbetet inom invandrarundervisningen som en del av det nordiska vuxenutbildningssamarbetet.

Enligt förslaget till handlingsplan för kultursamarbetet skall en särskild arbetsgrupp tillsättas för att utarbeta en överenskommelse om nordisk utbildningsgemenskap, omfattande högre akademisk och icke-akademisk utbildning, och eventuellt yrkesutbildning för 16–19-åringar. Dessutom föreslås i handlingsplanen en utvidgning av den nordiska arbetsmarknaden för lärare till att omfatta lärare vid högre akademiska och icke-akademiska utbildningsinstitutioner. Utskottet anser att ministerrådet i det kommande arbetet på detta område även bör överväga möjligheterna att utvidga den nordiska arbetsmarknaden för lärare till att omfatta lärare inom vuxenutbildningen.

Med hänvisning till det som ovan anförts föreslår utskottet att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet,

att utgående från principen om livslång inläring fortsatt bygga ut samarbetet inom vuxenutbildning och folkbildning i Norden, och att härvid särskilt uppmärksamma insatser för korttidsutbildade, utvecklingen av folkbildningsorganisationernas samarbete och satsningar på vuxenpedagogiskt forsknings- och utvecklingsarbete i Norden.

Stockholm den 11 februari 1988

Gunnar Björk (c)

Haakon Blankenborg (A)

Eiður Guðnason (A.)

Elsi Hetemäki-Olander (Kok)

Förman

Thea Knutzen (H)

Jacob Lindenskov (Jvfl)

Kjeld Rahbæk Møller (SF)

Barbro Nilsson (s)

Berit Oscarsson (s)

Saara-Maria Paakkinen (Sdp)

Robert Pedersen (S)

Hans Petersson (fp)

Heikki Riihijärvi (Smp)

Mirja Ryyänen (K)

Otto Steenholdt (At)

Anders Talleraas (H)

Kåre Øvregard (A)

Medlemsförslag

om det nordiska samarbetet på vuxenutbildningsområdet

(Väckt av Lena Öhrsvik samt Dorte Bennedsen, Eíður Guðnason, Saara-Maria Paakkinen, Pekka Tuominen och Kåre Øvregard)

Det finns mycket som talar för att vuxenutbildningen – i vid bemärkelse – kommer att få en allt mer central roll i de nordiska ländernas utbildningssystem. Samtidigt befinner sig vuxenutbildningen som sådan i något av en brytningstid. Dessa förhållanden tillsammans med de stora likheter som finns mellan de nordiska länderna i fråga om samhällsstruktur och värderingar gör att det säkert finns mycket att vinna på ett förstärkt nordiskt samarbete på vuxenutbildningens område.

Vuxenutbildningen hittills

Traditionellt har vuxenutbildning till stor del setts som liktydigt med att skapa rättvisa mellan olika generationer. De äldre skulle ges möjligheter att i efterhand inhämta de kunskaper som numer ges de yngre redan inom ungdomsskolans ram. Mot denna bakgrund var det inte förvånande att vuxenutbildningen kom att erbjuda kurser motsvarande ungdomsskolans, mer eller mindre väl anpassade till de vuxnas förkunskaper och studiesituation.

Detta var, och är fortfarande, en viktig uppgift för vuxenutbildningen. Men det är knappast en tillräcklig ambitionsnivå.

Samhällets stöd till vuxenutbildning har varit av stor betydelse för kvinnornas situation och särskilt deras möjligheter till att övergå från arbete i hemmen till förvärvsarbete. För många har en komplettering av tidigare skolutbildning varit en förutsättning för anställning utanför hemmet. Även om utbildnings- och yrkesvalet ofta sammanfallit med ett traditionellt könsrollsmönster, torde redan inträdet i förvärvslivet ha bidragit till en förändring av detta.

För framtiden blir det en viktig uppgift för vuxenutbildningen att bidra till ökad jämställdhet i arbetsliv och samhälle genom att vidta åtgärder för att bryta könsuppdelningen i denna utbildning.

Framtiden – vuxenutbildningen får nya funktioner

Också för invandrarna har samhällets stöd till vuxenutbildningen haft avgörande betydelse. Det har naturligtvis inte enbart gällt att lära det nya hemlandets språk utan också att utöka och anpassa den skolunderbyggnad

och yrkeskunskap man haft i övrigt. Invandrarkvinnorna, men också män från vissa länder, har haft en särställning på så sätt att de kommit till Norden med ingen eller mycket liten skolundervisning bakom sig.

Det är numera en ganska allmänt omfattad uppfattning att samhället, och kanske särskilt arbetslivet, kommer att förändras så snabbt och så genomgripande att alla medborgare kommer att ha behov av att komplettera den utbildning de fått i sin ungdom – även om denna varit relativt omfattande. Begrepp som "återkommande utbildning" och "livslång inläring" utgår från denna tanke.

I detta sammanhang har man pekat på att inläring inte endast sker i direkta undervisningssituationer. Individer lär sig även genom arbetet, genom föreningsaktiviteter och andra fritidssysselsättningar. Distinktionen mellan arbete, fritid och undervisning blir i viss mening oklar.

Ytterligare ett skäl till att den traditionella formen för vuxenutbildning är otillräcklig är att den i första hand når dem som redan är relativt välutbildade, unga och motiverade för studier. Eller, med andra ord, de vuxna som har störst behov av ytterligare utbildning nås i betydligt lägre grad än andra av samhällets insatser på detta område.

På senare år har en hel del reformer gjorts i syfte att i högre grad nå de grupper som av olika skäl haft svårt att dra nytta av vuxenutbildningsinsatserna. Det har gällt lagstadgad rätt till ledighet för studier, ekonomiskt stöd till vuxenstuderande, bidrag till rekrytering till vissa studier etc. Vidare har insatser gjorts för att bättre anpassa vuxenutbildningen till korttidsutbildades speciella behov och möjligheter. Å andra sidan har de statsfinansiella problemen i åtminstone en del av de nordiska länderna under 80-talets början gjort att dessa reformer delvis urholkats.

Det skall understrykas att det finns skillnader mellan de nordiska länderna, såväl vad gäller samhällets insatser för vuxenutbildning som vad gäller utformningen av stöd till utbildningsanordnare och studerande. Det finns också skillnader när det gäller hur väl man i de olika länderna lyckats med att nå de prioriterade grupperna. Men dessa skillnader till trots är den generella bilden likartad.

Vuxenutbildning för alla

Det finns således i hela Norden ett stort behov av insatser för vuxenutbildning. Detta behov kan väntas öka, bl. a. genom den snabba omvandlingen mot ett alltmer högteknologiskt samhälle och arbetsliv men också därför att utbildning är ett sätt att nå en mer meningsfull fritid. Den fördelningspolitiska profilen på vuxenutbildningen är fortfarande den att de med längre formell utbildning deltar i högre utsträckning än de med en kortare formell utbildning bakom sig.

Vuxenutbildningens mål kan sägas vara att höja den allmänna utbildningsnivån i samhället samt att minska utbildningsklyftorna mellan dess (vuxna) medborgare.

Därigenom bidrar vuxenutbildningen till ökad jämlikhet och social rättvisa, till att öka medborgarnas möjligheter att förstå och delta i det sociala, kulturella och politiska livet samt till att utveckla näringslivet. I sin förlängning innebär detta att vuxenutbildningen, särskilt uppfattad som "livslång inläring" är nödvändig för att demokratins innehåll skall kunna bevaras och utvecklas.

Ett flertal undersökningar visar på ett starkt samband mellan individens utbildning och hans/hennes möjligheter att uppnå en god ställning i arbetslivet och i samhället i övrigt. Insatser på utbildningsområdet, inkl. vuxenutbildningen, skall därför inte ses isolerat från andra samhällsinsatser. En höjd allmän utbildningsnivå får positiva effekter även inom områden som traditionellt betraktas som hörande till arbetsmarknads- eller socialpolitik.

Att ge alla vuxna möjligheter till ytterligare utbildning är liktydigt med att komplettera de traditionella utbildningsformerna med sådana som pedagogiskt och ekonomiskt är särskilt anpassade till dem som av olika skäl är korttidsutbildade och/eller svagt motiverade för att delta i vuxenutbildning.

Den vuxenpedagogiska forskningen är mindre omfattande än den som berör barn och ungdomar, men ändå finns vissa undersökningar som ger en bild av varför korttidsutbildade i mindre utsträckning än andra deltar i vuxenutbildning.

En förklaring är helt enkelt att den utbildning som finns tillgänglig inte alltid överensstämmer med de korttidsutbildades behov eller förkunskaper. En annan är att de korttidsutbildade själva inte tror att utbildning kan leda till förbättringar i olika avseenden. Denna uppfattning hos många korttidsutbildade motsägs emellertid av undersökningar som visar på att de som faktiskt deltagit i vuxenutbildning upplevt positiva förändringar, inkl. ökad lust att gå vidare med fortsatt utbildning av något slag.

I många fall torde den negativa attityden till att delta i vuxenutbildning bottna i bristande självförtroende. Många har mer eller mindre starkt negativa upplevelser av sin tid i ungdomsskolan och fruktar mer eller mindre omedvetet att uppleva vuxenutbildningen på liknande sätt.

Därför har den uppsökande verksamheten stor betydelse. Det är viktigt att erbjudandet om utbildning förmedlas av någon som man känner och har förtroende för. Det är också en fördel om studierna kan bedrivas tillsammans med t. ex. arbetskamrater.

Mycket tyder också på att personalutbildningen, dvs. som anordnas eller i vart fall beställs av företag eller offentliga institutioner för sina anställda, kommer att få ökad betydelse i framtiden. Detta har både ekonomiska och pedagogiska orsaker. Om fördelarna med personalutbildning skall kunna tas till vara, är det dock viktigt att den resulterar i en *allmän* (och inte endast företagsspecifik) ökning av de deltagandes kunskaper, liksom att *alla* löntagargrupper ges möjlighet att delta i utbildning, anpassad till deras förutsättningar och behov.

Ofta är det nödvändigt med ledighet, helt eller delvis, från det ordinarie arbetet i samband med vuxenstudier. Detta kan upplevas som negativt, särskilt om studierna inte har direkt samband med den studerandes yrkesverksamhet. Man fruktar, ofta inte utan fog, att diskrimineras på arbetsplatsen eller t. o. m. mista sin anställning om man tar ledigt för studier. Det är således av stor vikt att de som är i behov av vuxenutbildning får en reell rätt till den ledighet de behöver för studierna.

En sådan reell rätt till ledighet måste givetvis också innefatta en tillräcklig ersättning för förlorad arbetsförtjänst. I detta sammanhang gäller naturligtvis att en från början svag motivation att delta i vuxenutbildning blir än svagare, om deltagandet medför tydliga ekonomiska förluster (medan man är osäker på om studierna lyckas eller medför något positivt). Men ännu viktigare är att bland de korttidsutbildade har många så små ekonomiska marginaler att även ett ganska litet inkomstbortfall medför direkta försörjningssvårigheter.

Mot bakgrund av ovanstående hemställer undertecknade,

1. att Nordiska rådet ansluter sig till de principiella riktlinjer i fråga om vuxenutbildningen som angivits ovan,
2. att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att förstärka samarbetet beträffande vuxenutbildning genom erfarenhetsutbyte och samordning av forskning samt försöks- och utvecklingsarbete inom detta område.

Stockholm, Köpenhamn, Reykjavík, Helsingfors, Mariehamn och Oslo
den 5 mars 1987

Lena Öhrsvik (S)

Dorte Bennedsen (S)

Eiður Guðnason (A.)

Saara-Maria Paakkinen (Sdp)

Pekka Tuominen (ÅSD)

Kåre Øvregard (A)

Kulturutskottets betänkande

över medlemsförslag om ett förstärkt nordiskt samarbete i ungdomsfrågor

(Medlemsförslaget, väckt av Lena Öhrsvik m. fl., se s. 796

Remissyttranden, se supplement)

Till kulturutskottet har hänvisats medlemsförslag om ett förstärkt nordiskt samarbete i ungdomsfrågor. Medlemsförslaget har behandlats vid möten den 11 – 12 maj, den 10–14 augusti och den 10 november 1987 samt den 11 februari 1988.

1. Medlemsförslaget

I medlemsförslaget föreslås ett förstärkt utbyte av erfarenheter och information om ungdomens behov och problem i de nordiska länderna, och en förstärkning av stödet till ungdomsorganisationernas nordiska samarbete.

Förslagsställarna framhåller att det finns särskilda "ungdomsproblem" i Norden även om ungdomens villkor i dag är bättre än i de flesta andra länder. Andelen arbetslösa är betydligt högre bland ungdomar än genomsnittligt och andelen bostadssökande är mycket större i ungdomsgrupperna än i andra åldersgrupper. I de flesta nordiska länder finns redan när det gäller arbetsmarknadspolitiken särskilda åtgärder för ungdomar. Däremot saknas i stort sett åtgärder för att ta itu med ungdomens bostadssituation.

Ungdomarnas egna organisationer och aktiviteter är nödvändiga för en dialog mellan generationerna. I medlemsförslaget betonas att ungdomarna är beroende av samhället för att kunna lösa sina problem – men samhället kan å andra sidan inte lösa problemen utan ungdomens egen medverkan. Samhällets stöd till både etablerade och nya ungdomsorganisationer måste vara sådant att nya verksamhetsformer kan utvecklas och att alla ungdomar kan finna sig till rätta. Också elev- och studentorganisationer bör få bidrag till nordiskt samarbete. Organisationerna har själva pekat på att det är viktigt att även invandrarungdom, handikappade ungdomar och andra särgrupper kan vara med i verksamheten. Därför är det viktigt för det nordiska samarbetet att stödja inte bara ungdomens resemligheter i Nor-

den utan också ungdomsorganisationernas nordiska samarbete. I detta sammanhang bör de förslag som lagts fram av Ungdomens Nordiska råd uppmärksammas. Ett särskilt problem för ungdomssamarbetet utgör Västnorden. Dels är resekostnaderna höga, dels är organisationslivet av förklarliga skäl mindre utvecklat än i de mer tätbefolkade delarna av Norden. Därför bör, i någon form, särskilt stöd lämnas till nordiska ungdomsaktiviteter där ungdom från Västnorden deltar. Inom ramen för det nordiska samarbetet bör enligt förslagsställarna en rad åtgärder kunna vidtas som bidrag till att lösa ungdomens problem och för att stärka den nordiska kulturgemenskapen i framtiden.

2. Remissyttranden

Följande myndigheter, institutioner och organisationer har avgivit yttrande om medlemsförslaget:

Nordiska

Nordiska ungdomskommittén
Föreningarna Nordens ungdomsrepresentantskap

Danmark

Dansk Ungdoms Fællesråd
Danske Studerendes Fællesråd
Landsforeningen UNGBO
Amtsrådsforeningen i Danmark
Kommunernes Landsforening
Københavns Magistrat
Frederiksberg Kommune

Finland

Pohjola-Nordens ungdomsförbund
Finlands stadsförbund
Finska kommunförbundet
Finlands svenska kommunförbund
Ålands landskapsstyrelse
Ålands Ungdomsförbund

Island

Statens ungdomsråd

Norge

Kultur- og vitenskapsdepartementet
Landsrådet for norske ungdomsorganisasjoner
Norsk kulturråd

Sverige

Statens ungdomsråd
Landsrådet för Sveriges ungdomsorganisationer
Sveriges förenade studentkårer
Elevorganisationen
Statens kulturråd
Svenska kommunförbundet

Remissorganen stöder nästan genomgående medlemsförslagens syfte om ett förstärkt samarbete i ungdomsfrågor. I många yttranden föreslås satsningar på t ex ungdomsforskning, ungdomsutbyte på olika områden samt en utbyggnad av olika nordiska stödordningar. Särskilt uppmärksammas stödordningen för det nordiska ungdomssamarbetet samt möjligheterna att sänka resekostnader för ungdomar inom Norden.

I det följande redogörs för de särskilda synpunkter som remissinstanserna har anlagt på medlemsförslaget.

2.1 Nordiska remissyttranden

Nordiska ungdomskommittén redogör i sitt yttrande för utbyggnaden av stödordningen för nordiskt ungdomssamarbete, som tillkom 1973 på försöksbasis och etablerades som permanent verksamhet 1976. Under innevarande år disponerar ungdomskommittén över drygt 3 miljoner DKK. Organisationsstödet har av tradition utgjort en tredjedel av den totala beviljningen, det reella värdet har dock minskat eftersom antalet stödberättigade samsamarbetsorganisationer ökat från 12 till 27. En ordning med stöd till lokalt och regionalt samarbete har tillämpats sedan 1985. Stödformen är således relativt ny och intresset för bidrag till samarbete på lokalt och regionalt plan är stigande. Ungdomskommittén har nyligen låtit utföra en undersökning av den samnordiska verksamheten under de senaste fem åren.

Kommittén framhåller att frågan om stödberättigande har anknytning till de nationella reglerna för stöd till ungdomsorganisationer. Detta har lett till att student- och elevorganisationer erhåller stöd för sin icke fackliga, t ex sociala verksamhet. I utdelningspolitiken har kommittén fäst speciell vikt vid stöd till handikappad ungdom. Detsamma gäller arrangemang och deltagande från utkantsområdena. Största delen av de anslag som beviljas går åt till att täcka kostnaderna för resor. Kommittén ser som en av sina viktigaste uppgifter att verka för förbättrade resurser och villkor för ett ökat ungdomsutbyte. Genom att aktivt utveckla rollen som katalysator mellan organisationerna och myndigheterna både på nordiskt och nationellt plan kan kommittén söka främja de centrala ungdomsfrågor som nämns i medlemsförslaget.

Föreningarna Nordens ungdomsrepresentantskap (FNU) anser att ett förstärkt samarbete på ungdomsområdet bör ske genom ungdomsutbyte,

utvidgat stöd till det etablerade samarbetet och en utvidgning av stödordningen så att elevorganisationerna kommer in under denna, försöks- och utvecklingsarbete på ungdomsområdet samt ungdomsforskning. I yttrandet hänvisas till de förslag Ungdomens Nordiska råd och Nordiska ungdomskommittén har pekat på för att öka det nordiska ungdomsutbytet. FNU stöder dessa förslag och anser att Nordiska ministerrådet bör ta in ett utbytesprogram för nordisk ungdom i den kulturella handlingsplanen. Beträffande arbetet med billigare ungdomsresor i Norden framhåller FNU att kommande ordningar i större grad bör inkludera Västnorden. Vidare framförs i yttrandet önskemål om stöd för det samarbete mellan nordiska ungdomsforskare som har etablerats under de senaste åren.

2.2 *Danska remissyttranden*

Undervisningsministeriet har ett löpande samarbete med de övriga nordiska länderna, med de nordiska ungdomsråden och med de statliga ungdomsråden. I det internationella ungdomsarbetet förekommer ett nära nordiskt samarbete, såväl mellan ministerierna som med ungdomsorganisationerna. Det gäller särskilt samarbetet inom Europarådet, bl. a. beträffande ministerkonferenserna. De nordiska länderna har etablerat en gemensam arbetsgrupp som också är nordiskt kontaktorgan för den nordiska representanten i Europarådets utskott för den samlade ungdomsstrukturen i Europarådet. Det är av avgörande betydelse att ungdomsorganisationernas möjligheter till nordiskt och internationellt samarbete stärks. I yttrandet förordas de förslag som har framförts från Nordiska ungdomskommittén och från Ungdomens Nordiska råd, och uttalas generellt stöd för medlemsförslag som föreslår förstärkt stöd till ungdomsorganisationernas nordiska samarbete.

Dansk Ungdoms Fællesråd (DUF) anser att ett förstärkt samarbete bör ske på följande områden: ungdomsforskning, försöks- och utvecklingsarbete på ungdomsområdet, ungdomsutbyte och stöd till samarbete mellan nordiska elevorganisationer. Organisationen föreslår att ministerrådet ger ekonomiskt stöd till det nordiska ungdomsforskningsarbete som pågår nationellt. DUF stöder de förslag som har framförts av Ungdomens Nordiska råd och Nordiska ungdomskommittén för att öka det nordiska ungdomsutbytet. Ungdomsmobiliteten mellan de västeuropeiska länderna kommer att öka i framtiden. Denna utveckling är i sig själv positiv, genom att den leder till ökad internationell förståelse. Ministerrådet bör därför låta ett utvecklingsprogram för nordiskt ungdomsutbyte ingå i den kulturella handlingsplanen. DUF finner det naturligt att möjligheter ges till ett samarbete mellan elevorganisationerna i Norden genom att ett särskilt anslag avsätts för detta ändamål.

Danske Studerendes Fællesråd pekar i sitt yttrande på den viktiga roll ett ökat samarbete mellan studentorganisationerna i Norden kan spela för att lösa de problem som nämns i medlemsförslaget. Ett utvidgat samarbete

mellan de nordiska studentorganisationerna stöter emellertid ofta på en rad praktiska problem. Utgifter för resor och uppehälle samt för nödvändiga sekretariatsuppgifter verkar ofta blockerande på möjligheterna att delta i arbetet i den omfattning som vore önskvärt. Därför hälsar föreningen förslaget om att elev- och studentorganisationer bör få bidrag till nordiskt samarbete välkommet och hoppas att förslaget får bred uppslutning.

Landsforeningen UNGBO hänvisar till resultaten från ett nordiskt ungdomsseminarium med rubriken "Unges livsmönster og boendeformer", som hölls 1985. Vid seminariet efterlystes en ungdoms- och ungdomsbo-stadspolitik.

Amtsrådsforeningen i Danmark meddelar att föreningen inte har några kommentarer till medlemsförslaget.

Kommunernes Landsforening har inte kommentarer till de mera konkreta åtgärderna i förslaget. Föreningen ansluter sig till förslagets huvudsyfte, att förstärka utbytet av erfarenheter och information om arbetet med ungdomsfrågor i de nordiska länderna.

Københavns Magistrat meddelar att Köpenhamn deltar i ett fast nordiskt storstadssamarbete kring ungdomsfrågor. Vidare deltar staden även i andra former av erfarenhetsutbyte och information om ungdomens behov och problem i Norden. Man är därför av den uppfattningen att det existerande nordiska samarbetet på området är tillfredsställande och att det inte finns behov att genomföra det föreliggande förslaget.

Frederiksberg Kommune har inte några kommentarer till förslaget.

2.3 Finska remissyttranden

Pohjola-Nordens ungdomsförbund anser att man i Nordiska rådet helt har förbisett ungdomens fakkunskap och förmåga att själv kunna uppfatta sina egna problem. Förbundet önskar flexibilitet och samarbetsvilja hos Nordiska rådet, så att de ungas tankar uppmärksammas vid rådets sessioner. Förbundet föreslår därför att slutrapporten från Ungdomens Nordiska råd kunde rapporteras vid rådets sessioner och att de unga utnyttjas som sakkunniga experter inom rådets olika utskott. Enligt ungdomsförbundet är det viktigt att stöda organisationernas nordiska samarbete med nordiska medel, och att öka stödet för att ge även de västnordiska ungdomsorganisationerna samma möjligheter att delta i arbetet. I yttrandet hänvisas även till Nordjobb-projektet som erbjuder en möjlighet till utbyte även för andra än studerande och skolelever.

Finlands stadsförbund anser att en attitydförändring bör främjas för att en ung person skall anses som en myndig medborgare. Så länge man förhåller sig till unga som specialgrupp tillämpas även specialåtgärder för dem. Dessa leder inte nödvändigtvis till bestående lösningar. Stadsförbundet omfattar alla de åtgärder som utvidgar begreppet arbete och skapar nya, speciellt för de unga lämpliga arbetsplatser. De ungas möjligheter att arbeta i de övriga nordiska länderna och den samnordiska förmedlings-

verksamheten när det gäller förmedlingen av sommarjobb borde förbättras.

Finska kommunförbundet stöder ett samarbete på bred bas i ungdomsfrågor, och förbundet har inte några speciella kommentarer till medlemsförslaget.

Finlands svenska kommunförbund stöder förslaget om ett stärkt nordiskt samarbete i ungdomsfrågor.

Ålands landskapsstyrelse ställer sig positivt till medlemsförslaget och anser att åtgärder bör vidtas som stöder verksamhetsformer som för ungdomar i Norden närmare varandra. En sådan verksamhet kunde vara ett mera vidsträckt elevutbyte mellan folkhögskolor i Norden. Vidare bör enligt landskapsstyrelsen former för en gemensam nordisk utbildning av ungdomsledare utarbetas.

Ålands ungdomsförbund har en positiv inställning till medlemsförslaget, för att genom ett utvidgat samarbete inom ungdomsarbetet lösa ungdomsproblem och stärka den nordiska kulturgemenskapen.

2.4 Isländska remissyttranden

Statens ungdomsråd uttalar sitt stöd för det framlagda förslaget.

2.5 Norska remissyttranden

Kultur- og vitenskapsdepartementet instämmer i att ungdomsfrågorna har en central plats i det nordiska samarbetet. Vid en förstärkning av samarbetet kring ungdomsfrågor är det viktigt att ungdomens egna organisationer får ökade möjligheter att själva aktivt delta i det kontaktskapande arbetet och genomföringen av projekt. Möjligheterna till detta bör främst bedömas i relation till ministerrådets anslag för nordiskt ungdomssamarbete. Behovet av anslag har ökat genom att stödordningen har utvidgats till att omfatta lokalt och regionalt samarbete och ett stigande antal stödberättigade samarbetsorganisationer. I sammanhanget bör man även uppmärksamma den icke organisationsanslutna ungdomen som i dag har synnerligen begränsade möjligheter att motta nordiskt stöd. En viktig uppgift är även att bedöma hur samarbetet kring ungdomsfrågor bättre kan integreras och stärkas inom ramen för det generella nordiska samarbetet.

Landsrådet for norske ungdomsorganisasjoner (LNU) anser att de behov och problem som tas upp i medlemsförslaget närmare bör definieras till att gälla exempelvis situationen på bostadsmarknaden, ungdomens möjligheter att delta i beslutande organ, behandlingsmöjligheterna för missbrukare, och möjligheterna till en meningsfull fritid. LNU framhåller att det är nödvändigt att satsa på ungdomen i det nordiska samarbetet annars kommer det europeiska och det internationella engagemanget i stor grad att få övertag. Barn- och ungdomsorganisationerna har traditionellt en omfattande nordisk aktivitet som länge har fått stöd genom Nordiska ungdomskommittén.

Många ansökningar har emellertid avslagits varje år eller väsentligt reducerats. Detta innebär att antalet ungdomar som kan delta i nordiska arrangemang reducerats, en situation som LNU starkt beklagar. Det nordiska ungdomskortet som har införts bör få ett mera konkurrenskraftigt innehåll. Kortet bör gälla vid resa inom eget land och ha ett pris som motsvarar hälften av interrailkortet. Dessutom bör rabattordningar utvecklas på båt, flyg, tåg och bussar för att göra organiserade ungdomsresor i Norden rimligare.

Norsk kulturråd hänvisar till norska erfarenheter som visar att kultursektorn kan ge arbete åt grupper som faller ut ur arbetsmarknaden, som kvinnor, ungdomar och arbetshämmade. Kulturrådet antar att det är nyttigt att utbyta erfarenheter på detta område. Detsamma gäller de norska erfarenheterna med kulturverksamhet för unga och med arbetet för att stöda unga konstnärer. Rådet kan vara enigt i att ungdomsorganisationerna är en god kanal för att förmedla information, men utan att organisationerna ges en så dominerande roll som i medlemsförslaget. T. ex. kan myndigheter och konstnärsorganisationer vara aktuella i sammanhanget. Kulturrådet förordar att ett förstärkt nordiskt samarbete inte förbehålls ungdomsorganisationerna utan ses som en del av en generell förstärkning av det nordiska kultursamarbetet.

2.6 Svenska remissyttranden

Statens ungdomsråd tillstyrker förslaget. Ett förstärkt stöd till ungdomsorganisationernas nordiska samarbete är ur svensk synpunkt mycket väl motiverat. Det är viktigt att en stor del av ungdomssamarbetet inriktas på utbyte på lokal och regional nivå. Ungdomsrådet tillstyrker också förslaget om ett permanent och mer förmånligt ungdomsresekort.

Landsrådet för Sveriges ungdomsorganisationer anser att förslaget i stort är mycket bra men att konkreta åtgärder bör vidtas för att nå de mål förslaget innehåller. I yttrandet läggs stor vikt på ett fungerande ungdomsutbyte i olika former. Det är viktigt att alla typer av organisationer ges möjlighet att erhålla ekonomiskt stöd för att möjliggöra ett nordiskt ungdomsutbyte. Landsrådet ser det som positivt om ett startbidrag införs för att få i gång ett utbyte mellan olika ungdomsorganisationer i Norden. Det är viktigt att ett ekonomiskt stöd konstrueras så att det möjliggör för ungdomsorganisationer i hela Norden inklusive Västnorden att delta. Det är viktigt att de nordiska länderna är uppmärksamma på händelseutvecklingen inom EG och beredda att vidta åtgärder på nordiskt plan.

Sveriges förenade studentkårer (SFS) har en positiv inställning till de tankegångar som kommer till uttryck i förslaget. Med tillfredsställelse noteras att förslaget rekommenderar att studentorganisationerna kommer i åtnjutande av bidrag. De konkreta förslagen anses vara allmänt hållna. Förslagen kan förhoppningsvis vara ett steg på vägen för att komma till rätta med det ökande främlingskapet mellan ungdomar i Norden. Tyvärr

existerar enligt SFS inte någon större nordisk gemenskap i egentlig mening. Alltför ofta är det så att den internationella ungdomskulturen, med engelskspråkiga förtecken, dominerar. Skall man skapa nordisk gemenskap krävs mera omfattande åtgärder och generositet från de nordiska statsmakternas sida. SFS pekar på insatser som bör göras inom högskoleutbildningen. Möjligheterna att studera vid andra nordiska universitet och vikten av att skapa regelbundna utbytesprogram understryks. SFS arbetar med att utveckla det nordiska studentsamarbetet inom NOM (Nordiskt ordförandemöte) som är ett samarbetsforum för de nordiska nationella studentorganisationerna. Verksamheten inom NOM har varit skiftande genom åren till stor del på grund av att verksamheten saknar en central samordning beträffande förberedelser och uppföljning. Ett återkommande förslag har varit att bilda ett gemensamt sekretariat. På grund av att Nordiska rådet tidigare har avslagit en ansökan om stöd för ett sådant sekretariat har det inte kommit till stånd. Frågan har dock aktualiserats på nytt till följd av ett allt större behov av ett gemensamt nordiskt agerande i olika frågor. Meningen är att NOM inom en snar framtid skall få en organisation och en styrka som innebär att organisationen kan bli en samtals- och samarbetspartner till de nordiska utbildningsmyndigheterna och till Nordiska rådet.

Elevorganisationen tycker att förslaget i huvudsak är bra. Organisationen gläds åt att förslagsställarna pekar på vikten av möjligheter till billigt resande i Norden. Elevorganisationen anser stödet till organisationen vara för litet och framhåller att detta innebär att det inte finns utrymme för nordiska sammankomster med broderorganisationerna. Man hoppas att medlemsförslaget kommer att leda till att pengar tillskjuts för ett utökat nordiskt ungdomsutbyte. Organisationen föreslår att en ökning av anslaget används för att stöda en nordisk elevunion.

Statens kulturråd konstaterar att det redan i dag finns ett fungerande samarbete mellan de nordiska ungdomsorganisationerna. Ytterligare ekonomiska förstärkningar är väsentliga för att stimulera och utveckla detta samarbete. Kulturrådet ställer sig positivt till intentionerna i det framlagda förslaget men saknar en kulturpolitisk inriktning i detta. Det finns starka motiv för gemensamma nordiska insatser för att ta tillvara, utveckla och stärka kultursamarbetet mellan länderna utifrån speciellt ungdomsperspektivet. I första hand bör detta ske inom ramen för existerande nordiska samarbetsorgan. Ungdomarnas behov bör beaktas i större utsträckning i olika nordiska initiativ inom kulturområdet och i olika stödordningar. Kulturrådet pekar på ministerrådets arbetsgrupp för barn och kultur, som enligt kulturrådet också har kompetens att bevaka kulturfrågor som berör ungdomsgrupperna. Det bör ankomma på gruppen att utarbeta konkreta förslag och ta initiativ som kan tillgodose de önskemål som framförs i medlemsförslaget.

Svenska kommunförbundet ser positivt på att kontakterna mellan ung-

domar och ungdomsorganisationer i de nordiska länderna förbättras. Styrelsen pekar på de insatser som sker inom ramen för det nordiska vänortssamarbetet samt genom Föreningen Norden. Ett väsentligt inslag i vänortssamarbetet är skolungdomsutbytet. Enligt styrelsens mening är det även viktigt att insatser sådana som Nordjobb uppmuntras.

3. Utskottet

I medlemsförslaget föreslås ett förstärkt utbyte av erfarenheter och information om ungdomens behov och problem samt en förstärkning av stödet till ungdomsorganisationernas nordiska samarbete. Bland de önskemål som har framförts under remissbehandlingen har utskottet särskilt noterat förslag om satsningar på ungdomsforskning, ungdomsutbyte på olika områden, en utbyggnad av nordiska stödordningar samt särskilda anslag för att stöda elevorganisationernas samarbete i Norden. Utskottet har även noterat att man i många yttranden fäster uppmärksamhet vid ungdomssamarbetet i Norden i relation till utbyggnaden av ungdomssamarbetet i övriga delar av Europa.

Utskottet omfattar medlemsförslagets syfte, och konstaterar att många av de förslag som framförs i medlemsförslaget även tidigare har tagits upp av utskottet. Utskottet understryker att man i tillägg till satsningar på ungdomsorganisationerna och deras samarbete, även bör beakta möjligheterna att utveckla andra stödordningar och samarbetsprojekt på kultursektorn utgående från de krav ett ökat ungdomssamarbete i Norden ställer. Utskottet finner det angeläget att de folkrörelser som arbetar med barn och yngre ungdom starkare dras in i det nordiska samarbetet och förutsätter att samarbetet på området barn och kultur ges stor uppmärksamhet under de kommande åren.

Stödordningen för nordiskt ungdomssamarbete inrättades 1973 på försöksbasis och etablerades som permanent verksamhet 1976. Stödordningen administreras av Nordiska ungdomskommittén, och anslaget uppgår i budgeten för 1988 till 3,4 miljoner DKK. Syftet med stödordningen är att öka kunskapen om och förståelsen för kulturella, politiska och sociala frågor bland ungdomen i de nordiska länderna. Enligt riktlinjerna för stödordningen skall syftet uppnås genom stöd till det nordiska samarbete som bedrivs av barn- och ungdomsorganisationer i Norden.

Utskottet anser att många av de samarbetsuppgifter som föreslås i medlemsförslaget på nordiskt plan bör kunna tillvaratas genom den nordiska ungdomskommittén. Utskottet har även noterat att kommittén aktivt önskar utveckla sin roll som katalysator mellan organisationerna och myndigheterna på nordiskt och nationellt plan för att kunna främja de centrala ungdomsfrågor som nämns i medlemsförslaget.

På förslag av kulturutskottet har aktivitetsökningar under de senaste åren genomförts för det nordiska ungdomsstödet, och det regionala stödet

har byggts ut. Utskottet har noterat att det organisationsstöd som beviljas tidigare har utgjort ca en tredjedel av det totala anslaget, men att det reella värdet har minskat eftersom antalet stödberättigade samarbetsorganisationer har ökat. Utskottet anser det väsentligt att det nordiska ungdomsstödet kan upprätthållas på en tillfredsställande nivå även om antalet stödberättigade organisationer ökar, och anser att stödordningen under kommande år bör tillföras ökade resurser för att möjliggöra en utbyggnad av det nordiska ungdomssamarbetet.

I medlemsförslaget betonas betydelsen av att ungdomarna genom sina egna organisationer har ett inflytande på ungdomspolitiken, och särskilt på de åtgärder som är nödvändiga för att lösa problem som gäller ungdomarnas bostadssituation, sysselsättning och fritid. Utskottet hänvisar i detta sammanhang till *rek nr 111/1986/s* som bl a tar upp möjligheterna att sysselsätta ungdomar inom kultursektorn. Nordiska arbetsmarknadsutskottet (NAUT) genomför i samarbete med huvudstadsområdenas kulturchefer ett projekt med målsättningen att pröva ett utvidgat arbetsbegrepp i anslutning till anställningen av unga arbetslösa i otraditionella jobb inom kultursektorn i de fem huvudstadsområdena.

Utskottet konstaterar att Nordiska ministerrådet i sitt förslag till handlingsplan för det nordiska kultursamarbetet (*B 83/k*) betonar ungdomskommitténs betydelse för det nordiska samarbetet och även för ett samarbete mellan Norden och övriga Europa. Enligt handlingsplanen avser ministerrådet ta initiativ för att utveckla ungdomskommitténs verksamhet, och särskilt för att kommittén aktivt skall arbeta med frågor som berör forskningssamarbete, ungdomsutbyte och resemöjligheter inom Norden. I handlingsplanen ingår även förslag om ett ökat utbyte av studenter i Norden genom programmet NORDPLUS. Utskottet har i sitt betänkande över handlingsplanen uttalat stor tillfredsställelse över programmet. Programmet ger dock inte andra ungdomar än sådana som söker utbildning i annat nordiskt land möjligheter att delta i ett utbyte. Vid sidan av de åtgärder som föreslås i handlingsplanen anser utskottet därför att ministerrådet även bör ta nya initiativ i syfte att förbättra möjligheterna till annat ungdomsutbyte av mera allmän karaktär och för att ytterligare stärka den verksamhet som har etablerats genom NORDJOBBS-projektet.

Utskottet anser att utvecklingen mot ett aktivare ungdomsutbyte i Europa förutsätter att de nordiska länderna såväl internt inom Norden som i förhållande till andra länder i Europa stärker ungdomssamarbetet. Nordiska studenter och andra ungdomar bör erbjudas goda möjligheter att delta i ett utbyte inom Norden. Samtidigt är det av stor vikt att säkerställa att nordiska ungdomar inte utestängs från studieplatser, praktik eller andra möjligheter till ungdomsutbyte med länder utanför Norden. Utskottet har noterat att den internationella kommitté som Nordiska rådets presidium har tillsatt bl a kommer att ta upp frågor som berör det nordiska kultursamarbetet i ett internationellt perspektiv.

Utskottet anser att ett förmånligt nordiskt ungdomsresekort i enlighet med rek nr 43/1987/t bör bibehållas. Utskottet understryker att alla åtgärder som innebär att ett direkt samarbete, och direkta kontakter mellan ungdomar och deras organisationer i Norden kan byggas ut bör prioriteras. Största delen av de anslag Nordiska ungdomskommittén beviljar går åt till att täcka kostnader för resor. Sänkta resekostnader för ungdomar inom Norden skulle därför direkt stimulera till ett ökat ungdomsutbyte. Utskottet har tidigare pekat på de höga resekostnaderna särskilt mellan Västnorden och övriga delar av Norden som ett direkt hinder för ökat samarbete. Utskottet upprepar sitt förslag om att ministerrådet bör initiera till en diskussion med institutioner och samarbetsorgan på kulturområdet om möjligheterna att i större utsträckning tillämpa ett sådant system för resekostnader att alla deltagare i lika hög grad belastas av kostnader för deltagande i gemensamma nordiska arrangemang. Ett sådant system skulle särskilt på ungdomsområdet kunna bidra till ett ökat samarbete inom hela Norden.

Med hänvisning till det som ovan anförts föreslår utskottet att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att fortsatt stärka förutsättningarna för det nordiska ungdomssamarbetet särskilt genom att stöda ungdomsorganisationer och nya utbytesprogram för ungdomar i Norden.

Stockholm den 11 februari 1988

Gunnar Björk (c)

Haakon Blankenborg (A)

Eiður Guðnason (A.)

Elsi Hetemäki-Olander (Kok)

Förman

Thea Knutzen (H)

Jacob Lindenskov (Jvfl)

Kjeld Rahbæk Møller (SF)

Barbro Nilsson (s)

Berit Oscarsson (s)

Saara-Maria Paakkinen (Sdp)

Robert Pedersen (S)

Hans Petersson (fp)

Heikki Riihijärvi (Smp)

Mirja Ryyänen (K)

Otto Steenholdt (At)

Anders Talleraas (H)

Kåre Øvregaard (A)

Medlemsförslag

om ett förstärkt nordiskt samarbete i ungdomsfrågor

(Väckt av Lena Öhrsvik samt Eiður Guðnason, Ragna Berget Jørgensen, Grethe Lundblad, Berit Oscarsson, Saara-Maria Paakkinen och Jimmy Stahr)

Ungdomstiden kan beskrivas som en period av frigörelse, av övergång från föräldrahemmet till livet som vuxen. Den unga människan strävar efter att bli accepterad som en del av vuxensamhället, med allt vad detta innebär av egen bostad, yrkesidentitet, anställning osv. Det är uppenbart att detta även under de mest gynnsamma omständigheter kan vara en svår övergångsprocess.

Även om ungdomens villkor i de nordiska länderna av i dag är bättre än i de flesta andra länder, finns särskilda "ungdomsproblem". Andelen arbetslösa är betydligt högre bland ungdomar än genomsnittligt. Andelen bostadssökande är likaså mycket större i ungdomsgrupperna än i andra åldersgrupper. Många ungdomar lever, både i fråga om bostad och sysselsättning, med provisoriska lösningar och en ständig otrygghet.

Ungdomarnas problem på arbets- och bostadsmarknaderna är naturligtvis en följd av mer allmänna brister på bostäder resp. arbetstillfällen. Men ungdomar har särskilda handikapp, som gör att de drabbas proportionellt sett hårdare än andra grupper av dessa brister.

På arbetsmarknaden kan det vara fråga om brister i utbildning eller yrkeserfarenhet – åtminstone jämfört med äldre konkurrenter. Vad gäller bostäder kan de unga ofta inte betala boendekostnader på nuvarande nivå, särskilt om de saknar fast anställning men också på grund av låga begynnelseingångslöner i många yrken. Särskilt i storstadsområdena är det för närvarande mycket svårt att skaffa sig en bostad, om man inte har stora ekonomiska resurser till sitt förfogande. Utanför storstadsområdena är det å andra sidan svårare att få jobb eller högre utbildning. Resultatet kan bli onda cirklar, där man inte kan betala för en bostad utanför storstäderna därför att inkomsterna är för små, men heller inte för en bostad i någon storstad därför att bostadspriserna där drivits upp till orimliga nivåer av dem som profiterar på bostadsbristen.

Beskrivningen ovan visar på att speciella insatser måste göras för ungdomar. I åtminstone de flesta nordiska länder finns redan när det gäller arbetsmarknadspolitikerna särskilda åtgärder för ungdomar. Dessa åtgärder är, som sig bör, kopplade till utbildningsmöjligheter för dem som behöver

komplettera eller anpassa sina yrkeskunskaper. Ungdomsarbetslösheten är dock fortfarande ett svårt problem.

Däremot saknas i stort sett särskilda åtgärder för att ta itu med ungdomens bostadssituation, även om diskussionen kommit i gång på sina håll och vissa förslag lagts fram. Den enda verkliga lösningen ligger i att se till att bostadsbristen byggs bort, vilket också skulle minska försäljningspriserna för bostäder. Men det är också uppenbart att så länge bristsituationen består måste särskilda insatser göras för att ge ungdomarna möjlighet att finna en bostad till rimlig kostnad.

För den enskilda unga människan går svårigheterna att få arbete, utbildning och bostad in i varandra. Ur den samlade forskningen om drogmissbruk kan utläsas att det är av avgörande betydelse hur de unga tas emot vid inträdet i vuxenlivet. Detta visar hur viktigt det är att inse att ungdomars problem på olika områden hänger samman. De nordiska organ som är ansvariga för ungdomsfrågor bör därför förstärka sitt samarbete för att få fram en helhetsbild av ungdomars behov och problem.

Här i Norden, med vår starka betoning av folkligt deltagande i samhällsbesluten, borde det vara överflödigt att påpeka att ungdomarna själva är de som bäst kan formulera vad som är "ungdomsproblem". De problemen kan inte lösas annat än i en dialog med ungdomarnas egna representanter.

Få grupper i samhället har så mycket fritid som ungdomarna. Det hänger samman med att de ofta inte har egna barn eller egen bostad och ibland med att de är arbetslösa. Ungdomarna vill göra något meningsfullt på sin fritid men har inte alltid tillgång till de resurser som krävs.

På många håll saknas det lämpliga lokaler. I städerna drivs de flesta av de som ändå finns kommersiellt, vilket innebär att det är ganska kostsamt att träffas där. De "aktiviteter" som erbjuds är ofta tidsfördriv snarare än meningsfull verksamhet, eftersom det senare kräver mer utrustning, instruktörer etc.

Bristande möjligheter till meningsfull fritid kan ta sig uttryck i det som ibland kallas "ungdomsproblem". Men det är viktigt att inte fastna i en diskussion av vad som i grunden är de vuxnas problem med ungdomarna eller de vuxnas förundran över hur ungdomar reagerar på sina problem.

En ungdomspolitik måste gå ut på att ta itu med det som ungdomarna uppfattar som sina problem med samhället i stort, inte tvärtom.

Därför är ungdomarnas egna organisationer och aktiviteter nödvändiga för en dialog mellan generationerna. Ungdomarna är beroende av samhället för att kunna lösa sina problem – men samhället kan å andra sidan inte lösa problemen utan ungdomens egen medverkan. Politisk verksamhet i demokratiska former måste frambringa rimliga lösningar på de problem ungdomen upplever. Annars riskerar tilltron till demokratin att undergrävas.

De nordiska länderna lämnar också ett relativt frikostigt stöd till ungdomsorganisationer av olika slag. Detta är bra, men inte tillräckligt. Alla

ungdomar vill inte (eller får inte) delta i idrottsorganisationernas verksamhet, alla har inte fallenhet för konstnärlig verksamhet, och många anser sig ointresserade av politisk verksamhet. Samhällets stöd till både etablerade och nya ungdomsorganisationer måste vara sådant att nya verksamhetsformer kan utvecklas och alla ungdomar kan finna sig till rätta. Också elev- och studentorganisationer bör få bidrag till nordiskt samarbete. Ungdomsorganisationer och rörelser har själva pekat på att det är viktigt att även invandrarungdom, handikappade ungdomar och andra särgrupper kan vara med i verksamheten.

Det har sagts många gånger att ungdomen är våra länders framtid – och det är sant, även om det låter som en klyscha. Lika sant är att ungdomen är det nordiska samarbetets framtid. Vill vi bevara och utveckla vår nordiska gemenskap, är det därför viktigt att stimulera ungdomar från de olika nordiska länderna att träffas och lära känna varandras länder – kanske särskilt i en tid då det är betydligt billigare att resa på semester till Medelhavet än till ett nordiskt grannland.

När det gäller att förbättra ungdomars möjligheter att resa i Norden, är två områden särskilt viktiga. Det handlar dels om möjligheterna att resa i Norden till rimliga kostnader, dels om ungdomsorganisationernas nordiska kontakter.

Beträffande resorna tillkom 1985 – på ungdomsorganisationernas initiativ – ett nordiskt ungdomsresekort. Detta behöver förbättras och göras permanent. Vi hänvisar i detta sammanhang till medlemsförslag A 764/t om inrättande av ett permanent ungdomsresekort (NORD-RAIL-kortet), väckt av Dorte Bennedsen och Kaj Poulsen m. fl. Vidare vill vi nämna det förslag till ett utvecklingsprogram för ungdomsutväxling som lagts fram av den Nordiska Ungdomskommittén.

Utbytet av resan kan ökas väsentligt, om man också får kontakter med ungdomar från det land man besöker eller kanske från hela Norden. De kontakterna kan inte framskapas av utanförstående, utan bara genom ungdomarnas och deras organisationers egna aktiviteter. Därför är det viktigt för det nordiska samarbetet att stödja inte bara ungdomens rese-möjligheter i Norden utan också ungdomsorganisationernas nordiska samarbete. I detta sammanhang bör de förslag som lagts fram av Ungdomens Nordiska råd uppmärksammas.

Ett särskilt problem för ungdomssamarbetet utgör Västnorden. Dels är resekostnaderna höga, dels är organisationslivet av förklarliga skäl mindre utvecklat än i de mer tätbefolkade delarna av Norden. Samtidigt är det särskilt viktigt att ungdomarna från Västnorden kan delta i nordiska aktiviteter och att nordiska ungdomsaktiviteter kan anordnas där. Därför bör, i någon form, särskilt stöd lämnas till nordiska ungdomsaktiviteter där ungdom från Västnorden deltar.

Inom ramen för det nordiska samarbetet bör således en rad åtgärder kunna vidtas som bidrag till att lösa ungdomens problem och för att stärka den nordiska kulturgemenskapen i framtiden.

Med hänvisning till ovanstående hemställer undertecknade,
att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att förstärka utbytet av erfarenheter och information om ungdomens behov och problem i de nordiska länderna och att i detta sammanhang förstärka stödet till ungdomsorganisationernas nordiska samarbete på det sätt som anges i medlemsförslaget.

Helsingfors den 26 februari 1987

Lena Öhrsvik (s)

Eiður Guðnason (A.)

Ragna Berget Jørgensen (A)

Grethe Lundblad (s)

Berit Oscarsson (s)

Saara-Maria Paakkinen (Sdp)

Jimmy Stahr (S)

Juridiska utskottets betänkande över medlemsförslag om nordisk lagharmonisering

(Medlemsförslaget väckt av Karin Söder m. fl., se s. 813
Remissyttranden, se supplement)

Til Juridisk Udvalg er henvist medlemsforslag A 803/j om nordisk lovharmonisering. Udvalget har behandlet forslaget på møder den 19. oktober 1987 i Helsingør, den 10. november 1987 i Åbo og den 11. februar 1988 i Stockholm.

1. Medlemsforslaget

Medlemsforslaget er fremsat i februar 1987.

I forslaget anbefales det, at Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd med henblik på at nå frem til den størst mulige overensstemmelse inden for centrale lovgivningsområder at

1. lade udarbejde detaljerede oversigter over resterende, nyttilkomne eller forventede forskelle i de nordiske landes ægteskabslovgivning samt
2. lade udarbejde detaljerede oversigter over resterende, nyttilkomne eller forventede forskelle i de nordiske landes aktieselskabslovgivning.

Forslagsstillerne slår fast, at der i almindelighed er noget værdifuldt i, at de nordiske landes lovgivning er så ensartet som mulig. Tætte kontakter over de nordiske rigsgrænser og forekomsten af et fælles nordisk arbejdsmarked gør, at vigtige dele af det nordiske lovgivningskompleks bør være så ensartet som mulig.

Med hensyn til *ægteskabsretten* anføres, at den hører til et af de mest centrale dele af det nordiske lovgivningssamarbejde. Området blev taget op allerede i begyndelsen af århundredet og omkring 1920 blev der gennemført en vidtgående harmonisering af de nordiske landes lovgivning.

Imidlertid blev den nordiske retsenhed på området brudt, da man i Sverige omkring 1970 ønskede mere radikale ændringer på området. Spørgsmålet om en øget harmonisering på dette centrale område har i flere tilfælde været diskuteret i Nordisk Råd.

Forslagsstillerne fremfører, at det af Nordisk Ministerråds beretning til Nordisk Råds session i 1987 fremgår, at situationen lige nu er den, at den svenske riksdag behandler et forslag til en helt ny ægteskabslovgivning, og at der også ligger et lovforslag på ægteskabsrettens område til behandling i den finske riksdag*. Også i Danmark og Norge er der for nylig blevet vedtaget lovændringer på området. I beretningen siges det blot, at de nye bestemmelser er blevet til efter nordiske forhandlinger. Derimod siges der ikke noget om, hvordan det faktisk står til ud fra et harmoniseringssynspunkt. Forslagsstillerne mener, at Nordisk Råd bør informeres herom, for at blive i stand til at tage de nødvendige initiativer.

Dette kan efter forslagsstillernes opfattelse lettest ske ved, at Nordisk Ministerråd til Nordisk Råd afgiver en oversigt over de forskellige centrale forskrifter i ægteskabsretten punkt for punkt og land for land. Oversigten bør klarlægge, hvilke forskelle, der findes i øjeblikket. Derudover bør det om muligt angives, hvad grunden er til, at der ikke har kunnet gennemføres lovharmonisering. På et sådant grundlag vil Nordisk Råd kunne gå ind i et sagligt arbejde for at fremme den videre harmonisering.

For så vidt angår *aktieselskabsretten* anføres det, at det er en vigtig forudsætning for en fortsat økonomisk integration, at reglerne for juridiske personer, som overalt er den mest anvendte økonomiske virksomhed, i hovedsagen er helt ens. Forslagsstillerne peger ligeledes på, at de nuværende aktieselskabslove er blevet til efter et nordisk samarbejde, men at der siden da er foretaget forskellige nationale lovændringer. Hvis de nordiske lande hver for sig ud fra aktuelle behov, der fordrer en hurtig indsats, gennemfører en isoleret national lovændring, vil frugterne af det tidligere harmoniseringsarbejde være spildt.

For at forhindre dette, foreslår forslagsstillerne, at der på samme måde som ovenfor nævnt vedrørende ægteskabslovene, af Nordisk Ministerråd afgives en oversigt, hvoraf det fremgår, på hvilke punkter de forskellige landes aktieselskabslovgivning allerede nu adskiller sig fra hinanden. Samtidig bør der i oversigten medtages oplysninger om, hvorvidt noget land planlægger en egen lovgivning eller om en sådan kan forudses inden for en overskuelig fremtid.

Forslagsstillerne understreger, at Nordisk Råd har et klart ansvar for, at Helsingfors-aftalens forpligtelser – i dette tilfælde – på privatrettens centrale områder også fortsat opfyldes af de forskellige lande.

Forslagsstillerne mener, at det er vigtigt, at Nordisk Råd og dets Juridiske Udvalg nu tilføres et reelt sagligt grundlag, som gør det muligt at bedømme den seneste tids udvikling på disse lovgivningsområder. Man må på en enkelt og lettilgængelig måde kunne gøre sig klart, hvad der i virkeligheden kan gøres for at forstærke retsenheden og øge samarbejds-mulighederne.

* lov om ændring af ægteskabsloven er vedtaget til ikrafttræden den 1. januar 1988, jfr. nærmere udtalelsen fra det finske justitieministerium.

Ud fra ovennævnte overvejelser foreslås det, at Nordisk Råd fra Nordisk Ministerråd beder om at få et materiale, som kan give grundlag for en bedømmelse af, hvorledes arbejdet for en fortsat lovharmonisering kan tilrettelægges. Næste skridt må være – efter forhandlinger med ministerrådet og sagkyndige – at rekommandere regeringerne at foretage konkrete foranstaltninger for en videre harmonisering.

2. Remissinstanser

Der er kommet remissudtalelser fra følgende:

Nordiske

- Nordens Faglige Samorganisation
- De Nordiske Industriforbunds Fællesorgan
- Nordisk union for arbejdsledere, tekniske funktionærer og andre chefer (NAU)

Danmark

- Justitsministeriet
- Det Danske Advokatsamfund, Advokatrådet
- Dansk Arbejdsgiverforening

Finland

- Justitieministeriet
- Ålands landskapsstyrelse
- Finlands advokatförbund
- Arbetsgivarnas i Finland centralförbund och Affärsarbetsgivarnas centralförbund AAC

Norge

- Justis- og Politidepartementet
- Norsk Arbejdsgiverforening

Sverige

- Svea Hovrätt
- Kommerskollegium
- Patent- och registreringsverket
- Sveriges advokatsamfund
- Svenska arbetsgivareföreningen
- Universitetet i Uppsala, Juridiska fakulteten

3. Remissudtalelser

3.1. Generelt

Nordiske

De Nordiske Industriforbunds Fællesorgan stiller sig generelt positiv til nordisk harmonisering på centrale retsområder, hvor dette er naturligt.

Nordisk Union for Arbejdsledere, Tekniske Funktionærer og Andre Chefer (NAU) ønsker et øget nordisk samarbejde og er derfor positiv over for en større ensartet nordisk lovgivning.

Danmark

Justitsministeriet oplyser, at det nævnte medlemsforslag har været drøftet i Nordisk Embedsmandskomite for lovgivningsspørgsmål på et møde den 13. maj 1987. Forslaget blev endvidere behandlet på det nordiske justitsministermøde den 24.–25. august 1987.

For så vidt angår den generelle udvikling af det nordiske lovgivnings-samarbejde anføres det, at de nordiske justitsministre på fællesmødet den 11. november 1986 i Helsingør med Juridisk Udvalg redegjorde for de initiativer, som justitsministrene havde besluttet at iværksætte. På mødet oplystes bl.a., at justitsministrene havde taget initiativ til, at de nordiske retschefer på de regelmæssige retschefsmøder ikke alene skal gennemgå det lovgivningsarbejde, der pågår i ministerierne, men også skal drøfte de spørgsmål, som man regner med eventuelt vil blive genstand for lovgivningsinitiativer inden for en overskuelig fremtid. Derigennem kan der opnås enighed om samarbejde allerede i det stadium, hvor projekterne planlægges, og der bliver mulighed for at afsætte ressourcer til dette og koordinere tidsrammerne. Justitsministrene besluttede endvidere i højere grad end hidtil at være opmærksom på det fremtidige lovgivningsbehov og redegjorde i den forbindelse for en række konkrete initiativer på dette område. Det er tanken, at C 2 skal indeholde en nærmere redegørelse for disse forhold.

Af konkrete initiativer med henblik på en intensivering af det nordiske lovgivningssamarbejde nævner ministeriet, at der i april 1987 blev afholdt et seminar om edb og lovgivning på Hanaholmen. Dette seminar drøftedes på Nordisk Embedsmandskomites møde den 13. maj 1987. Den nærmere opfølgning afventer de konklusioner fra de enkelte arbejdsgrupper ved seminaret, som senere vil fremkomme.

For så vidt angår selskabsretten oplyser Justitsministeriet, at Finland har påtaget sig at indkalde til departementsdrøftelser i efteråret 1987. Under disse drøftelser skal ikke alene de selskabsretlige regler i snæver forstand gennemgås, men også hvorledes de i praksis administreres, og hvilke forskelle der er mellem de nordiske lande såvel på de formelle regler som på administrationen i praksis. Opmærksomheden henledes i den forbindelse på, at der i forbindelse med arbejdet vedrørende bekæmpelse af

økonomisk kriminalitet bl. a. er taget initiativ til iværksættelse af et nordisk forskningsprojekt vedrørende revisorens rolle som kontrollant og rådgiver.

På erstatningsrettens område har justitsministrene besluttet at iværksætte en undersøgelse vedrørende de erstatningsordninger for personskade, der findes i de nordiske lande. En forsker i hver af de nordiske lande er anmodet om i løbet af 1987 at udarbejde en nærmere redegørelse for de gældende erstatningssystemer og især deres fremtidige rolle ved sager om erstatning for personskade.

På aftalerettens område blev det på justitsministermødet i august besluttet at igangsætte et nordisk samarbejde om revision af aftalelovene. Der vil blive afholdt nordiske departementsdrøftelser herom til efteråret.

Spørgsmålet om det nordiske lovsamarbejde vil endelig blive drøftet på fællesmødet mellem de nordiske justitsministre og Juridisk Udvalg i Åbo den 9.–11. november 1987, påpeges det af ministeriet.

Det Danske Advokatsamfund, Advokatrådet meddeler, at rådet kan tilslutte sig princippet om en fortsat nordisk lovharmonisering på de nævnte område.

Finland

Ålands landskabsstyrelse konstaterer, at behovet og nytten af lovharmonisering er størst inden for de centrale dele af civilretten, dvs. inden for den del af lovgivningen, der regulerer forholdene mellem enkeltpersoner. Retten til at lovgive herom på Åland tilkommer kun i begrænset udstrækning landstinget. Således gælder finsk lovgivning også på Åland inden for de i medlemsforslaget nævnte retsområder. Udarbejdelse af de oversigter, som nævnes i medlemsforslaget, vil derfor ikke forudsætte nogen speciel omtale af landskabslovgivningen.

Sverige

Uppsala universitet, Juridisk fakultets styrelse anbefaler medlemsforslaget. Fakultetsstyrelsen understøtter kraftigt medlemsforslagets udtalelse om, at der til stadighed foreligger en stærk interesse for ensartet lovgivning på centrale retsområder i Norden. Denne bedømmelse er efter fakultetsstyrelsens opfattelse, som bl. a. støtter sig på erfaringer fra internationalt retsvidenskabeligt og praktisk-juridisk samarbejde, på ingen måde blevet bestridt eller blevet mindre af den internationale integration, som de nordiske lande, specielt Danmark som medlem af EF, er med i. Tværtimod indebærer nordisk ensartethed væsentligt øgede muligheder for i internationale sammenhænge at vinde gehør for fællesnordiske standpunkter og vurderinger.

Fakultetsstyrelsen gør opmærksom på, at ægteskabsretten og aktieselskabsretten er to retsområder, hvor man i Sverige for nylig har gennemført ny lovgivning, hvilket selvfølgelig kan formodes at formindske statsmagtens vilje til at sætte lovgivningsressourcer ind på ny. På den anden side er

de to områder utvivlsomt af central interesse i det nordiske fælleskab, mener styrelsen, så en oversigt af den art, som forslagsstillerne foreslår, må derfor hilses med tilfredshed.

Fakultetsstyrelsen tilføjer, at tidspunktet for et fornyet forsøg på nordisk harmonisering synes velvalgt også af andre grunde. I begyndelsen af 1970'erne forekom, hvad man muligvis kan kalde en krise i det nordiske samarbejde. Der er næppe grund til at tro, at den negative attitude, som man da fra officiel svensk hold indtog og den "pioner-rolle", som man da ligeledes fra visse sider i Sverige tilskrev sig selv, skulle have været særlig bredt eller dybt rodfastet hverken i Sverige eller noget andet sted. Hvorledes man end har forholdt sig, burde denne indstilling i dag ikke længere have nogen fortalere. Det 31. nordiske juristmøde, der blev holdt i Helsingfors i 1987 jævnfør med juristmødet i samme by i 1972 (det 26. fra disse møders begyndelse i 1872) synes at vise, at der i denne henseende er sket en klar forandring. Medens til og med et svensk regeringsmedlem i 1972 udtalte sig meget forholdent om det nordiske samarbejdes saglige værdi, forekom der 15 år senere overhovedet ikke sådanne udtalelser. Tværtimod var enigheden om samarbejdets værdi fremtrædende overalt.

Fakultetsstyrelsen peger yderligere på et par områder, hvor der vil være interesse for nordisk ensartethed – bl. a. på baggrund af erfaringerne fra det 31. nordiske juristmøde. Det drejer sig på den ene side om lovgivningen om børs- og værdipapirhandel, som jo har fået en væsentlig større betydning i de senere år. På den anden side er det den retlige behandling af smitsomme sygdomme – AIDS m. m. – der er specielt aktuel.

Sveriges advokatsamfund mener ligesom forslagsstillerne, at en fortsættelse af samarbejdet med harmonisering af de nordiske landes lovgivning er meget vigtig, specielt inden for ægteskabsretten og aktieselskabsretten.

Da samfundet også er enig i, at de lovændringer, som i den seneste tid er sket i de enkelte nordiske lande, desværre giver anledning til at frygte, at harmoniseringseffekterne af det tidligere samarbejde i mange retninger går tabt, anbefaler samfundet, at Nordisk Ministerråd lader udarbejde sådanne oversigter over forskelle i medlemslandenes lovgivning, som foreslås i medlemsforslaget.

3.2. Ægteskabslovgivningen

Nordiske

NAU gør opmærksom på, at det samnordiske arbejdsmarked forudsætter, at lovgivningen harmoniseres på flere vigtige delområder. En central forudsætning for arbejdskraftens bevægelighed er, at familie- og ægteskabslovgivningen gøres ensartet i højere grad.

Finland

Justitieministeriet finder den i forslaget foreslåede kortlægning af forskellene i ægteskabslovene for nødvendig.

Det oplyses af ministeriet, at revideringen af ægteskabsretten blev påbegyndt i Finland i 1970, og som et resultat heraf blev der vedtaget en lov om ændring af ægteskabsloven den 16. april 1987, der træder i kraft den 1. januar 1988. Loven indebærer væsentlige ændringer i bestemmelserne om ægteskabets indgåelse og opløsning samt om ægtefællernes formueforhold. Forberedelsen af den nye lovgivning er sket i nært samarbejde med lovforberedende organer og justitieministerier i de andre nordiske lande.

På ægteskabsrettens område har kravet om ensartethed i de nordiske lande en særlig stor betydning, især lovgivningen om ægtefællers formueforhold, understreger ministeriet. Den nye ægteskabslovgivning, der træder i kraft i Finland ved årsskiftet, indebærer ganske vist, at ægteskabslovens bestemmelser om ægtefællers formueforhold på mange punkter kommer til at nærme sig de principper, som gælder i de andre nordiske lande, hvilket også gælder Sveriges nye ægteskabslov, der træder i kraft i begyndelsen af næste år. Alligevel er der stadig væk flere meget væsentlige forskelle i lovgivningen om ægtefællers formueforhold, påpeger justitieministeriet. Det gælder specielt bestemmelserne om efterlevende ægtefælles stilling, hvis ægteskabet er opløst gennem ægtefælles død. Efter de oplysninger, som justitieministeriet er i besiddelse af, er disse forskelle ikke kortlagt grundigt, og det er heller ikke undersøgt, i hvilken udstrækning forskellene i praksis kan have skadelige eller u hensigtsmæssige følger for de enkelte borgere.

Justitieministeriet finder det derfor i princippet ønskværdigt, at man får udarbejdet en grundig kortlægning af forskellene i de nordiske landes ægteskabslovgivning. Endvidere mener ministeriet, at kortlægningen bør indrettes specielt på ægtefællers formueforhold under ægteskabet samt efter ægteskabets opløsning, medens ægtefællerne endnu er i live, eller gennem en ægtefælles død.

Finlands advokatforebund anfører bl. a., at det nuværende lovgivningsarbejde i de enkelte nordiske lande fører til, at det bliver svært at følge situationen i sin helhed ud fra en nordisk lovharmoniserings synsvinkel. Den i medlemsforslaget fremsatte målsætning om at kortlægge både eksisterende og forventede forskelle inden for de nordiske landes ægteskabslovgivning må således betragtes som en behovsmæssig fremkaldt foranstaltning, mener forbundet.

Norge

Justis- og Politidepartementet oplyser, at de nordiske lande siden 1970erne har arbejdet med nye regler på ægteskabsrettens område. Det gælder både regler om ægteskabets indgåelse og opløsning, om formuefællesskabet mellem ægtefæller og om den ene ægtefælles stilling ved den andens død. Der har endvidere været arbejdet med spørgsmål i tilknytning til formueforholdet mellem ugifte samboende.

De nævnte lovgivningsprojekter er foregået i et nært samarbejde mellem

lovkomitéer fra de enkelte nordiske lande. Der har også været holdt departementsdrøftelser, således at det på denne måde – efter departementets opfattelse – et langt stykke ad vejen er blevet klarlagt, i hvilken udstrækning det er muligt at få en ensartet ægteskabslovgivning i de nordiske lande. Det er efter departementets mening for tiden vanskeligt at opnå yderligere harmonisering. På den anden side vil det medføre et ikke ubetydeligt arbejde at lave en detaljeret oversigt over uligheder i de nordiske landes ægteskabslovgivning. Departementet stiller sig derfor tvivlende over for, om det er arbejdet værd at få lavet sådanne oversigter.

Sverige

Svea Hovrätt gør opmærksom på, at lovharmonisering på ægteskabsrettens område er et spørgsmål, som er blevet vist stor opmærksomhed i de seneste år, og nævner forskellige eksempler herpå. Det har vist sig, at der ikke er politiske forudsætninger for en fuldstændig harmonisering af reglerne på området, og der er efter hovrättens opfattelse ikke grund til at tro, at det har forandret sig i den nuværende situation.

En oversigt af den art, som nævnes i medlemsforslaget, kan undertiden være nyttig som udgangspunkt for diskussioner om yderligere lovharmonisering, anføres det, men erfaringen viser også, at det vil medføre et ganske betydeligt arbejde.

På denne baggrund mener hovrätten, at det næppe er ulejligheden værd at udarbejde en oversigt som foreslået i medlemsforslaget og fraråder derfor gennemførelsen af denne del af medlemsforslaget.

3.3. Aktieselskabslovgivningen

Nordiske

Nordens Faglige Samorganisation stiller sig ikke negativ til det konkrete forslag om, at Nordisk Ministerråd udarbejder en detaljeret oversigt over forskelle i de nordiske landes aktieselskabslovgivning.

Det er dog organisationens opfattelse, at aktieselskabslovgivningen hovedsagelig udtrykker kapitalejernes interesser og først og fremmest regulerer ejernes indbyrdes forhold.

Imidlertid regulerer den også samfundets interesse for indblik i aktieselskabers virksomhed og fastsætter de yderste grænser for de ansattes medbestemmelse.

I aktieselskabslovgivningen i nogle af de nordiske lande findes bestemmelser om de ansattes repræsentation i virksomhedsledende organer.

NFS vil helt afvise en lovharmonisering på nordisk plan, som ville indebære en forværring af de ansattes position i aktieselskaber.

I stedet for mener NFS, at det er vigtigt, at den fremtidige aktieselskabsret i de nordiske lande i højere grad tager hensyn såvel til almeninteressen som til de ansattes synspunkter. Lovændringer, som gennemføres med

dette formål og i overensstemmelse med de nationale faglige organisationers ønsker, har NFS's fulde støtte.

Efter den seneste tids store sammenlægninger af virksomheder vil NFS fremhæve, at et vigtigt spørgsmål i denne sammenhæng er, at virksomhedserhvervelse og ændringer i ejerforhold i dag sker uden noget som helst indblik fra de ansatte, som berøres.

NFS informerer samtidig om, at man har til hensigt selv at udarbejde en oversigt over faglige ønsker om ændringer i aktieselskabslovgivningen.

De Nordiske Industriforbuds Fællesorgan støtter forslaget om en yderligere harmonisering af aktieselskabslovgivningen. Forbundet er enig i, at en naturlig start på dette arbejde vil være at kortlægge de forskelle, som i dag eksisterer, således at man på dette grundlag kan vurdere, hvor en yderligere harmonisering er mulig. De nordiske industriforbund vil gerne bistå med at vurdere eksisterende forskelle og behovet for en harmonisering.

Forbundet mener, at man ved større ændringer af selskabslovgivningen bør søge en nordisk samordning så langt som muligt, men peger alligevel på, at i en del tilfælde kan lovændringer have sin baggrund i specielle nationale behov eller forhold, således at en tilsvarende ordening ikke er naturlig i de øvrige nordiske lande.

Forbundet peger endelig på forholdet til EF. Udviklingen inden for fællesskabet kræver, at de nordiske lande i stigende grad tilpasser sin lovgivning til EFs direktiver, således at afstanden til EFs lovgivning ikke bliver unødvendig stor. I det videre arbejde med harmonisering af selskabslovgivningen i Norden, er også dette et perspektiv, man bør have for øje.

NAU forholder sig positiv til en integrering af Nordens næringsliv og konstaterer, at dette stiller større krav til en harmonisering af lovgivningen, som regulerer næringslivet. NAU konstaterer, at det øgede antal virksomhedskøb mellem de nordiske lande forudsætter en lovgivning, som bedre regulerer aktiernes ejerforhold og de forandringer, dette giver anledning til på nordisk plan.

NAU fæster også opmærksomhed ved, at der er sket en differentiering i de nordiske lande med hensyn til personalets ret til at deltage i selskabets forvaltning. NAU håber, at der vil rettes særlig opmærksomhed ved et ensartet system om medbestemmelse som en del af udviklingen i aktieselskabslovgivningen i de forskellige nordiske lande.

NAU støtter initiativtagernes synspunkt om, at Nordisk Råd og dets Juridiske Udvalg bør have en tilstrækkelig udredning om centrale lovgivningsområders udvikling til sin rådighed med henblik på at gøre lovgivningen ensartet. I overensstemmelse hermed støtter NAU tanken om, at Nordisk Råd får individuelle oversigter til sin rådighed om forskelle i ægte-skabs- og aktieselskabslovgivningen.

Udover dette bør man efter NAUs opfattelse også få oplysninger frem

om ønskværdige ændringer – specielt for så vidt angår aktieselskabslovgivningen – for at kunne iværksætte de nødvendige harmoniseringer i de enkelte lande.

Danmark

For så vidt angår *Justitsministeriets* udtalelse om selskabsretten henvises til afsnit 3.1. ovenfor.

Dansk Arbejdsgiverforening har den generelle opfattelse, at hindringer for arbejdskraftens, kapitalens og varernes frie bevægelighed inden for Norden bør nedbrydes. Foreningen finder det derfor som udgangspunkt positivt, at man på udvalgte områder vurde rer mulighederne for en harmonisering af de nordiske landes lovgivning, i det omfangt en harmonisering kan bidrage til en nedbrydning af de nævnte hindringer.

Foreningen anfører imidlertid, at for så vidt angår selskabsretten, sætter det danske medlemskab af EF en grænse for en eventuel tilpasning af de danske regler. En nordisk lovharmonisering på dette område kan i realiteten vise sig umulig, med mindre lovharmoniseringen består i en tilpasning til EFs selskabsdirektiver fra de øvrige nordiske landes side.

Finland

Justitieministeriet oplyser, at splittelsen af den samnordiske aktieselskabslovgivning, som nævnes i medlemsforslaget, allerede er blevet behandlet af ministerrådet. De nordiske justitsministre besluttede på Finlands initiativ ved sit møde i foråret 1987 at starte et forsknings- og kortlægningsprojekt. Arbejdet er blevet indledt på embedsmandsniveau i sommeren 1987. Hensigten med projektets første del er at kortlægge forskelle i lovgivningen mellem de nordiske lande samt årsagerne hertil. Desuden skal graden af ensartethed i praksis ved tolkning af aktieselskabsloven udredes, nærmest på basis af præjudikater. Hensigten med udredningerne er at få en tilstrækkelig faktabase til bevarelse og udvikling af ensartetheden samt til at forhindre en udvikling, hvor de forskellige lande, som følge af impulser, som ikke har sammenhæng med den traditionelle aktieselskabsret, foretager afvigelser fra den fælles grundløsning.

Justitieministeriet mener derfor, at den allerede påbegyndte kortlægning af forskellene i aktieselskabslovgivningen bør fortsætte.

Finlands advokatförbund anfører bl.a., at det på aktieselskabsrettens område, hvor lovene i de enkelte lande bygger på et nordisk samarbejde, er vigtigt, at de ændringsbehov, som den hurtige økonomiske udvikling medfører, fører til en så ensartet regulering som mulig. Da aktieselskabslovgivningen er et af de vigtigste normkomplekser, som regulerer næringslivet, har den også betydningsfulde refleksvirkninger, f.eks. på arbejdsretslovgivningen. Ensartethed inden for aktieselskabsretten fremmer således også samarbejdet på andre områder.

Advokatförbundet anfører ligeledes, at den hurtige økonomiske udvik-

ling og strukturforandringer i forretningsverden også betyder en øget risikotagning og derigennem desværre også et øget antal virksomhedskonkurrencer. Denne uheldige udvikling kan observeres i den seneste finske konkurstatistik. Sammenholdes dette med det faktum, at virksomheder alt oftere udstrækker deres virksomhed uden for hjemlandets grænser til andre nordiske lande, burde der også rettes opmærksomhed ved harmonisering af normer angående aktieselskabers likvidation, opløsning og konkurs samt arbejdstagernes retsbeskyttelse i konkurstillfælde.

Arbetsgivarernas i Finland Centralförbund og Affärsarbetsgivarernas Centralförbund AAC er enige med forslagsstillerne og mener, at det er vigtigt, at den foreslående udredning foretages. Med hensyn til harmoniseringen fremhæves det, at dette ikke bør være et mål i sig selv, men at det i hvert enkelt tilfælde bør medføre konkrete fordele. Man bør i udredningsarbejdet, og når målene for harmoniseringsarbejdet stilles op, tage hensyn til uligheder i økonomi og samfund i de forskellige lande og til de krav, som derigennem stilles til lovgivningen i de respektive lande.

Norge

Justis- og Politidepartementet oplyser, at de nordiske aktieselskabslove er blevet til efter nordisk samarbejde. På dette område er situationen noget andet end på ægteskabsrettens område. Det skyldes, at aktieselskabslovgivningen på en række felter er blevet ændret i et enkelt nordisk land, uden at dette er blevet fulgt op med tilsvarende ændringer i de øvrige lande. De nordiske justitsministre har derfor på Finlands initiativ besluttet at kortlægge forskelle i aktieselskabslovgivningen i de nordiske lande og årsagerne til disse forskelle. Efter Justisdepartementets mening kan der være grund til at arbejde videre med et sådant kortlægningsarbejde.

Norsk Arbejdsgiverforening støtter tanken om at fortsætte arbejdet med fælles nordisk lovgivning inden for selskabsretten, og at man, som det foreslås i medlemsforslaget, i første omgang kortlægger de forskelle, som findes, og vurderer, i hvilket omfang fremtidig lovgivning kan ske efter fælles retningslinier.

Sverige

Svea Hovrätt oplyser bl. a., at mere end 50 paragraffer i den svenske aktieselskabslov er blevet ændret siden lovens tilkomst i 1975. En del af disse ændringer er af en sådan art, at de ikke aktualiserer nogen harmonisering med de øvrige nordiske lande. Andre vedrører derimod spørgsmål af central betydning inden for aktieselskabsretten. I de svenske forslag angående disse ændringer angives det ganske vist, at der har været kontakt med de berørte departementer og ministerier i Danmark, Finland og Norge. Det fremgår derimod ikke, hvilket resultat, disse kontakter har givet. Hovrätten har ikke undersøgt, i hvilken udstrækning aktieselskabslovgivningen i de andre nordiske lande er blevet ændret, men allerede de lovændringer,

som er gennemført i Sverige, viser, at der foregår en udvikling, som indebærer risiko for øgede uligheder mellem de nordiske lande.

Hovrätten anfører endvidere, at man i debatten i den seneste tid ofte har fremholdt betydningen af at gøre hele Norden til et hjemmemarked for nordisk industri. I bestræbelserne på at opnå dette mål bør også indgå en harmonisering af det retlige miljø, som virksomhederne virker i. I denne henseende er associationsretten betydningsfuld. Den foreslåede oversigt over forskelle mellem de nordiske landes aktieselskabslovgivning skulle belyse mulighederne for en yderligere harmonisering af denne lovgivning. Hovrätten anbefaler derfor, at Nordisk Råd rekommanderer ministerrådet at lade udarbejde en sådan oversigt.

Kommerskollegium anbefaler forslaget om at udrede forskellene i de nordiske landes aktieselskabslovgivning.

Patent- og registreringsverket anfører bl. a., at man kun undtagelsesvis kommer i berøring med lovgivningen i udlandet. Forslaget om harmonisering af de nordiske landes aktieselskabsret bedømmes dog som positiv. Udviklingen inden for industrien og inden for værdipapirmarkedet går imod en øget internationalisering. Denne tager ofte sin begyndelse i det nordiske nærområde og har ført til, at Norden i flere henseender kan siges at være et hjemmemarked for de nordiske landes industri. En ensartet lovgivning inden for de nordiske lande må derfor være en fordel.

Endvidere ville en sådan harmonisering øge mulighederne for samråd og samarbejde mellem de forskellige brugere af aktieselskabsretten i Norden. Patentverket bedømmer en sådan udvidet samarbejds mulighed som meget værdifuld. For nylig er der fra svensk side blevet taget et første initiativ til samarbejde mellem de nordiske lande med hensyn til de forskellige landes granskning i og registrering af aktieselskaber. Harmonisering af lovgivningen i respektive lande ville gøre det muligt at uddybe dette samarbejde, gøre gransknings- og registreringsarbejdet billigere og tilbyde det nordiske næringsliv en bedre service.

Svenska arbetsgivareföreningen er enig med forslagsstillerne i, at det alment set er værdifuldt, at de nordiske landes lovgivning er så ens som mulig. Som foreningen har fremhævet i anden sammenhæng, mener man imidlertid, at en eventuel harmonisering med EFs regler bør prioriteres højere. Da Danmark som medlem af EF også deltager i det nordiske samarbejde, skulle det ene ikke udelukke det andet, snarere tværtimod. En harmonisering af aktieselskabsretten ville have stor betydning i det praktiske økonomiske liv. Foreningen ser derfor gerne, at Nordisk Ministerråd lader udarbejde en oversigt som foreslået i medlemsforslaget.

4. Juridisk Udvalg

Juridisk Udvalg anser, at det er værdifuldt, at de nordiske landes lovgivning er så ensartet som mulig.

Juridisk Udvalg konstaterer imidlertid, at der blandt remissinstanserne er en del uenighed om behovet for og det nyttige i at lade foretage en kortlægning af resterende, nyttilkomne eller forventede forskelle i de nordiske landes ægteskabslovgivning og aktieselskabslovgivning. Specielt med hensyn til ægteskabslovgivningen sættes der spørgsmålstegn ved det hensigtsmæssige i en sådan kortlægning, der vil kræve en ganske betydelig arbejdsindsats.

Det er Juridisk Udvalgs fornemmelse, at de to områder, der er nævnt i medlemsforslaget, er tilfældigt udvalgt af en større sammenhæng. Udvalget stiller sig derfor tvivlende over for værdien af at gennemføre en kortlægning som foreslået, der både er meget omfattende og meget ressourcekrævende.

Som udvalget har redegjort nærmere for i sin betænkning over Nordisk Ministerråds beretning vedrørende det nordiske samarbejde i 1987 (C 1/1988), har Juridisk Udvalg i det forløbne år specielt interesseret sig for et moderniseret nordisk lovgivningsprogram. Udvalget har – som det også fremgår af nævnte betænkning – holdt et specielt møde den 20. oktober 1987 med sagkyndige i lovgivningsspørgsmål.

Udvalget har senere drøftet de forslag og ideer, som kom frem på dette møde, og har i sin betænkning over C 1 trukket en række lovgivningsområder frem, som udvalget vil anbefale, at der samarbejdes om på nordisk plan i den nærmeste fremtid.

På denne baggrund mener Juridisk Udvalg ikke, at der er grundlag for specielt at anbefale Nordisk Ministerråd at lade udarbejde detaljerede oversigter over resterende, nyttilkomne og forventede forskelle i de nordiske landes ægteskabslovgivning og aktieselskabslovgivning.

Udvalget vil i denne forbindelse understrege, at man fortsat mener, at de nordiske justitsministre som et led i deres løbende lovgivningssamarbejde generelt bør arbejde hen imod så ensartet en retstilstand som mulig i de nordiske lande – og det gælder naturligvis også de to lovgivningsområder, der er nævnt i medlemsforslaget.

Juridisk Udvalg kan derfor ikke støtte medlemsforslaget og skal indstille,

at Nordisk Råd ikke foretager sig videre i anledning af medlemsforslag A 803/j om nordisk lovharmonisering.

Stockholm, den 11. februar 1988

Lennart Andersson (S)

Thor-Eirik Gulbrandsen (A)

Sverrir Hermannsson (Sj.)

Åsa Solberg Iversen (A)

Hans Nyhage (m)

Arne Skauge (H)

Mikko Elo (Sdp)

Hagen Hagensen (KF)

Liisa Hilpelä (Kok)

Anneli Jäätteenmäki (K)

Kristen Poulsgaard (FP)

Bernhardt Tastesen (S)

Formand

Medlemsförslag om nordisk lagharmonisering

(Väckt av Karin Söder samt Margareta Andrén, Olof Jansson och Gunnel Jonäng)

Allmänt ligger det ett stort värde i att de nordiska ländernas lagstiftning är så lika som möjligt. Täta kontakter över de nordiska riksgrensarna och förekomsten av en gemensam nordisk arbetsmarknad gör att viktiga delar av det nordiska lagstiftningskomplexet bör vara så enhetligt som det bara är möjligt.

Äktenskapsrätten tillhör de centrala ämnena för nordiskt lagstiftnings-samarbete. Området togs upp redan i början av detta sekel och kring 1920 åstadkoms en långtgående harmonisering av de nordiska ländernas lagstiftning. Under 60-talet genomfördes vissa reformer på grundval av överenskommelser som träffats mellan de nordiska länderna. På svenskt håll fann man emellertid dessa reformer otillräckliga. Särskilt i vad gällde reglerna om äktenskaps ingående och upplösning genomförde man på svenskt håll mera radikala förändringar. Även vad gäller de ekonomiska förhållandena i äktenskapet kom man att gå delvis skilda vägar i Norden.

Frågan om ökad harmonisering på detta centrala område har vid många tillfällen diskuterats i Nordiska rådet. Å ena sidan har stått önskingar om en fortsatt harmonisering, något som länderna åtagit sig att verka för enligt art 4 i Helsingforsöverenskommelsen, och å andra sidan har uttalats, att ett land som önskar en vidare utveckling av äktenskapsrätten ej får hejdas av att något eller några länder visar mindre intresse för att följa nya signaler. Man talar om att ett land skall påta sig att vara pionjär och föra utvecklingen vidare.

Som framgår av Nordiska ministerrådets berättelse till Nordiska rådets session 1987 är läget just nu det att i Sverige behandlar riksdagen ett förslag till helt ny äktenskapsbalk och att också i Finland ett lagförslag på äktenskapsrättens område ligger i riksdagen till behandling. Även i Danmark och Norge har nyligen lagändringar på området vidtagits. I berättelsen sägs blott att de nya bestämmelserna i de olika länderna tillkommit efter nordiska överläggningar. Däremot sägs inget om hur det faktiskt ligger till från harmoniseringssynpunkt. Nordiska rådet bör informeras härom för att bli i stånd att ta behövliga initiativ.

Lättast kan informationen ske på så sätt att Nordiska ministerrådet lämnar Nordiska rådet en översikt över de olika centrala föreskrifterna i äktenskapsrätten punkt för punkt och land för land. Det gäller exempelvis

reglerna om äktenskaps ingående och upplösning, om de ekonomiska relationerna mellan makarna, om eventuella regler om s. k. samboendes inbördes rättsförhållanden, om makes ställning vid den andre makens död. Översikten bör klarlägga vilka olikheter som för närvarande råder. Därutöver bör om möjligt anges vilken eller vilka orsakerna är till att harmonisering ej kunnat åstadkommas. Skälen härtill kan vara nationella hänsyn, traditionell påverkan, ideologiska, religiösa eller andra motsättningar. För att kunna bedöma möjligheterna att nå längre i harmonisering är det nödvändigt att ministerrådet realistiskt anger orsaken till att reglerna nu är olika. På grundval av denna information bör Nordiska rådet ingå i ett sakligt arbete för att befrämja vidare harmonisering.

Ett annat för nordiskt samarbete centralt område är *aktiebolagsrätten*. För en fortsatt ekonomisk integration är det en viktig förutsättning att reglerna för juridisk person, som överallt är den mest brukade i ekonomisk verksamhet, är i huvudsak helt lika. De nuvarande aktiebolagslagarna som gäller i de olika nordiska länderna har tillkommit efter nordiskt samarbete. Emellertid har sedan så skett olika nationella lagändringar företagits. Vidare har i de olika länderna, under intryck av den snabba ekonomiska utvecklingen, inte minst på aktiemarknadens område, behov av nya förändrade regler gjort sig gällande.

Mot bakgrund härav är det nödvändigt att betydelsen av att harmoniseringsarbetet fortsätter noga uppmärksammas. Det ligger ofta nära till hands för ett land att möta något aktuellt behov som fordrar en snabb insats med en isolerad nationell lagändring. Om denna teknik tillåts få fäste blir resultatet snart att frukterna av det tidigare harmoniseringsarbetet snabbt går till spillo.

Med hänsyn till vikten av att reglerna om aktiebolag förblir så likartade i Norden som möjligt bör därför ett initiativ liknande det som ovan föreslagits för äktenskapsrättens del tas också då det gäller de nordiska aktiebolagslagarna. Nordiska rådet bör således erhålla en översikt över på vilka punkter de olika ländernas aktiebolagslagstiftning redan nu skiljer sig från varandra. Samtidigt bör i översikten upptas sådana frågor inom aktiebolagsrätten, där något land planerar en egen lagändring eller en sådan kan förutses komma till stånd tämligen snart.

På detta sätt skulle översikten i aktiebolagslagstiftningen ge icke endast en redovisning av de punkter där för närvarande olikhet råder utan också en förvarning om på vilka punkter behov av förändringar finns och där nationell lagstiftning kan befaras leda till att nya olikheter uppkommer.

Läget är nu det att det föreligger risk för att det som uppnåtts genom tidigare års harmoniseringsarbete kan gå förlorat i en splittrad värld. Här har Nordiska rådet ett klart ansvar för att Helsingforsavtalets åtaganden – i detta fall – på privaträttens centrala områden även i fortsättningen uppfylls av de olika länderna. Både äktenskapsrätten och aktiebolagslag-

stiftningen är sådana centrala rättsområden, där i det praktiska livet en nordisk rättsenhetlighet har en viktig uppgift att fylla.

Det synes oss angeläget att nu Nordiska rådet och dess juridiska utskott tillföres ett rejält sakligt underlag som gör det möjligt att bedöma den senaste tidens utveckling på dessa lagstiftningsområden. Man måste på ett enkelt och lättillgängligt sätt kunna göra klart för sig vad som i verkligheten kan göras för att stärka rättsenheten och öka samarbetsmöjligheterna.

Utifrån de överväganden, som här redovisats, föreslår vi att Nordiska rådet från ministerrådet begär in ett material som kan ge underlag för en bedömning av hur arbetet för en fortsatt lagharmonisering kan läggas upp. Nästa steg blir att efter överläggningar med ministerrådet och sakkunniga rekommendera regeringarna att företa konkreta åtgärder för en vidare harmonisering.

Under återopande av ovanstående hemställas,

- att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
att i syfte att nå fram till största möjliga överensstämmelse inom
centrala lagstiftningsområden
1. låta utarbeta detaljerade översikter över kvarvarande, nytillkomna eller befarade olikheter vad gäller de nordiska ländernas äktenskapslagstiftning samt
 2. låta utarbeta detaljerade översikter över kvarvarande, nytillkomna eller befarade olikheter vad gäller de nordiska ländernas aktiebolagslagstiftning.

Stockholm och Mariehamn i februari 1987

Karin Söder (c)

Margareta Andrén (fp)

Olof Jansson (ÅC)

Gunnel Jonäng (c)

Juridiska utskottets betänkande

över medlemsförslag om likartade nordiska regler för samhällstjänst

(Medlemsförslaget väckt av Karin Söder m. fl., se s. 825

Remissyttranden, se supplement)

Til Juridisk Udvalg er henvist medlemsforslag A 804/j om ensartede nordiske regler for samfundstjeneste. Udvalget har behandlet forslaget på møder den 22. april 1987 i Saltsjöbaden, den 15. juni 1987 i Fornebu, den 19. oktober 1987 i Helsingør, den 10. november 1987 i Åbo og den 11. februar 1988 i Stockholm.

1. Medlemsforslaget

Medlemsforslaget er fremsat i februar 1987.

I medlemsforslaget anbefales det, at Nordisk Råd rekommanderer regeringerne at indføre ensartede regler om samfundstjeneste som strafferetlig sanktionsform.

Forslagsstillerne anfører bl. a., at man i Norden i lang tid har samarbejdet om de strafferetlige sanktionsformer. Landene har i en særlig artikel i Helsingforsaftalen påtaget sig at tilstræbe ensartede bestemmelser om forbrydelser og strafferetlige retsfølger. I de senere år har der overalt i de nordiske lande været en voksende interesse for den nye sanktionsform, som kaldes samfundstjeneste. Både i Danmark og Norge er man kommet et godt stykke på vej og har indført prøveordninger.

Forslagsstillerne peger ligeledes bl. a. på, at samfundet med hensyn til ungdomskriminalitet ofte står over for valget mellem enten ikke at gøre noget effektivt af mangel på passende sanktioner eller at gribe til frihedsstraf. Samfundstjeneste står i mange lande som en naturlig sanktionsform. I bedste fald fører denne sanktion til en bedre social udvikling og lægger en mere stabil grund for fremtiden.

Afslutningsvis gør forslagsstillerne opmærksom på, at spørgsmålet om samfundstjeneste er blevet undersøgt i de fleste af de nordiske lande, og at meningene på visse punkter har været delte. Da man har kunnet indhøste erfaringer i nogle af de nordiske lande, er der grundlag for at gå videre og søge at få indført ensartede regler vedrørende samfundstjeneste i samtlige de nordiske lande. Den nye sanktionsform bør også gælde internordisk,

mener forslagsstillerne, således at samfundstjeneste idømt i et nordisk land skal kunne fuldbyrdes i et andet nordisk land.

2. Remissinstanser

Der er kommet remissudtalelser fra:

Nordiske

- Nordisk Samarbejdsråd for Kriminologi

Danmark

- Justitsministeriet
- Det Danske Advokatsamfund, Advokatrådet

Finland

- Justitieministeriet
- Ålands landskapsstyrelse
- Finlands advokatförbund

Island

- Justits- og Kirkeministeriet

Norge

- Justis- og Politidepartementet

Sverige

- Kriminalvårdsstyrelsen
- Svea Hovrätt
- Brottsförebyggande rådet (BRÅ)
- Riksåklagaren
- Sveriges advokatsamfund

3. Remissudtalelser

Nordiske

Nordisk Samarbejdsråd for Kriminologi mener, at arbejdet med at afprøve nye alternativer til frihedsstraf, som også i praksis indebærer en formindsket anvendelse af frihedsberøvende sanktioner, bør gives høj prioritet. Samarbejdsrådet understreger vigtigheden af, at forsøgsvirksomhed med dette formål bør fortsættes og udvides. Spørgsmålet om ensartede regler for samfundstjeneste i alle de nordiske lande kan blive aktuel på et senere tidspunkt.

Samarbejdsrådet anfører bl.a., at det nordiske samarbejde på kriminalpolitikens område har været kronet med held. Det nationale planlæg-

nings- og udredningsarbejde har i stor udstrækning været påvirket af erfaringer og synspunkter, som er modtaget fra de øvrige nordiske lande. Dette gælder også for samfundstjeneste, hvor man i alle lande har kunnet få del i erfaringerne fra forsøgsvirksomheden i Danmark og Norge.

Samarbejdsrådet peger på det ofte fremsatte synspunkt, at en effektiv udnyttelse af forsøgsvirksomhed i forskellige lande, kræver både tilstrækkelig sammenlignelighed og tilstrækkelig variation. At en ny sanktionsform afprøves under noget forskellige vilkår og i forskellige former kan give vigtig information til den fortsatte planlægning. Dette er et argument for ikke at indføre ensartede regler på et for tidligt stadium, mener samarbejdsrådet.

Samarbejdsrådet mener ligeledes, at der er gode erfaringer med nordisk samarbejde, når det gælder overførelse af fuldbyrdelsen af en i et nordisk land idømt sanktion til et andet nordisk land. Et system med overførelse af fuldbyrdelsen fra et nordisk land til et andet må imidlertid bygge på relativt specificerede regler og kendskab til praksis i de andre lande. Dette taler efter samarbejdsrådets mening for, at arbejdet med at udarbejde et system for overførelse af fuldbyrdelsen af sanktionen ikke indledes, før den nye sanktion definitivt er indført i de nordiske landes sanktionssystemer.

Danmark

Justitsministeriet oplyser, at den danske forsøgsordning med samfundstjeneste blev iværksat på grundlag af en Folketingsbeslutning af 25. maj 1982. Indtil 1. januar 1985 omfattede ordningen alene København og Nordjyllands amt, men efter denne dato kunne samfundstjeneste idømmes i hele landet. Pr. 1. juni 1987 var der afsagt ca. 825 domme til samfundstjeneste.

Kriminalforsorgen har udarbejdet en redegørelse for forløbet af forsøgsordningen med samfundstjeneste. Det er på baggrund af de hidtidige erfaringer kriminalforsorgens opfattelse, at sanktionen kan finde et rimeligt anvendelsesområde, at det er muligt at få det retlige, administrative og behandlingsmæssige system til at fungere, at det er muligt at finde et tilstrækkeligt antal relevante arbejdspladser, uden at komme i konflikt med det almindelige arbejdsmarked, at langt de fleste samfundstjenestedomme gennemfører dommen tilfredsstillende og at sanktionen har en række positive effekter, som bl. a. udspringer af det stærkt øgede antal personundersøgelser og af inddragelsen af bredere kredse i straff fuldbyrdelsen.

Endvidere oplyses det, at en arbejdsgruppe under Justitsministeriet netop har afgivet en rapport om en sanktionsundersøgelse, hvori man har foretaget en gennemgang af en lang række domme med henblik på bl. a. at undersøge, hvorvidt det faktiske anvendelsesområde for dom til samfundstjeneste er i overensstemmelse med det område, som denne sanktionsform efter forudsætningerne for forsøgsordningen var tiltænkt.

Straffelovrådet forventes i løbet af efteråret 1987 på grundlag af krimi-

nalforsorgens redegørelse og arbejdsgruppens sanktionsundersøgelse at behandle spørgsmålet om samfundstjenestesanktionens fremtidige udformning og placering i det danske straffesystem. Justitsministeriet forventer herefter at kunne fremsætte lovforslag om spørgsmålet i folketingsåret 1987-88.

Advokatrådet tilslutter sig, at de nordiske landes regler om samfundstjeneste i videst muligt omfang bør være ensartede. Man finder det imidlertid uheldigt, hvis arbejdet hermed indebærer en udsættelse af det danske lovforberedende arbejde, der netop nærmer sig sin afslutning.

Rådet kan endvidere tiltræde, at det er ønskeligt, at der skabes mulighed for, at samfundstjeneste idømt i et land kan fuldbyrdes i et andet nordisk land.

Finland

Justitieministeriet anfører, at ifølge Helsingfors-aftalens art. 5 bør de nordiske lande efterstræbe ensartede bestemmelser om forbrydelser og strafferetlige straffølger. De strafferetlige systemer i de nordiske lande viser imidlertid store forskelle. Der findes bl. a. flere sanktionsformer, som ikke har noget nøjagtigt sidestykke i samtlige de nordiske lande. Også bestemmelserne om frihedsstraf afviger på væsentlige punkter fra hinanden.

Arbejdet med at reformere de strafferetlige sanktionsformer avancerer forskelligt i de nordiske lande, anføres det, og dette gælder også lovgivningen om nye sanktionsformer som alternativ til frihedsstraf.

Da sanktionssystemer udvikler sig, må man på den ene side udgå fra den helhed, systemet danner, og på den anden side fra det enkelte lands muligheder for at gå ind for nye sanktionsformer. Dette gælder også samfundstjenesten. I Finland ville denne sanktionsform blive udformet på en helt anden måde end i Danmark, selv om man i Finland godkendte en nøjagtig enslydende bestemmelse. Dette beror bl. a. på, at straffepraksis varierer. I Finland idømmes desuden meget ofte vilkårlige straffe, hvilket indebærer, at en sanktion, som er tænkt som et alternativ til uvilkårlig frihedsstraf (f.eks. samfundstjeneste) i praktikken let ville blive et alternativ til vilkårlig fængselsstraf. Endvidere bør man være opmærksom på, at mulighederne for at skaffe arbejde til dem, som bliver idømt samfundstjeneste, varierer fra et nordisk land til et andet, bl. a. beroende på uensartede geografiske betingelser og attituder.

Af disse grunde mener *Justitieministeriet*, at det vil være nødvendigt, at man, når man i de nordiske lande overvejer mulighederne for at gå ind for samfundstjeneste, gør det ud fra landets egne præmisser, og dette kan resultere i meget forskelligartede løsninger. Udbytte af erfaringer mellem de nordiske lande vil givetvis være til hjælp i denne forbindelse. I Finland har man således nøje fulgt resultaterne fra forsøgene i Danmark og Norge samt den diskussion, som har været ført i Sverige.

I Finland har forsøg med samfundstjeneste været foreslået inden for rammerne af det af Justitieministeriet iværksatte projekt, som arbejder på en totalrevision af straffeloven.

I forslaget lod man valget mellem flere principielle og praktiske alternativer til den fortsatte tilrettelæggelse stå åben. Derfor er det fortsat et åbent spørgsmål, i hvilken udstrækning bestemmelserne om samfundstjeneste under en foreslået forsøgsperiode kommer at svare til f.eks. de danske bestemmelser.

I motiveringen til medlemsforslaget fremføres det, at samfundstjeneste, som idømmes i et land, skal kunne aftjenes i et andet nordisk land. Overføring af fuldbyrdelsen er et af de mest tungtvejende argumenter for harmoniserede sanktionsformer. I denne fase, specielt da det er muligt, at forsøg med samfundstjeneste i Finland kun gennemføres i visse områder, finder ministeriet, at det er for tidligt at planlægge overførsel af fuldbyrdelsen fra et nordisk land til et andet, når fuldbyrdelsen ikke engang inden for landets egne grænser kan overføres for et område til et andet. Også i øvrigt hører det til denne sanktionsforms natur, at den i højere grad end andre sanktionsformer udtrykkeligt er forbundet med et bestemt område, eventuelt til og med med en bestemt arbejdsgiver. Spørgsmålet om samnordisk fuldbyrdelse er derfor mindre aktuel end normalt netop i forbindelse med denne sanktionsform.

De hidtidige erfaringer med samfundstjeneste har varieret fra land til land og de positive erfaringer, som et land har haft ud fra sine egne præmisser, indebærer ikke automatisk, at sanktionsformen ville være lige så velegnet i et andet miljø.

Af disse grunde anser Justitieministeriet det for problematisk at tilslutte sig rekommandationen.

Ålands landskapsstyrelse oplyser, at medlemsforslaget vedrører et retsområde, hvor finsk lovgivning er gældende også på Åland. Landskapsstyrelsen har derfor ikke beføjelser til at vedtage nogle foranstaltninger i anledning af forslaget.

Finlands advokatförbund oplyser, at samfundstjeneste i Finland er blevet undersøgt på komiténiveau, og at man i princippet har taget positiv stilling til denne sanktionsform. Samfundstjenestens mål anses for at være kriminalpolitisk anbefalelsesværdige. Dog har man betonet såvel de principielle som de praktiske vanskeligheder, der knytter sig til indførelsen af denne sanktionsform.

Det oplyses endvidere af forbundet, at man i Finland har foreslået, at samfundstjeneste tages i brug på eksperimentelt plan. Man har imidlertid anset, at reguleringen af dette vil kræve vedtagelse af en særlig tidsgrænset lov.

Ensartede normer for samfundstjeneste i de nordiske lande betragtes ligeledes som et mål, man bør stræbe efter. Et nærmere nordisk samarbejde på dette område vil dog efter Advokatforbundets mening forudsætte, at

man først i hvert af de nordiske lande har fået egne erfaringer om, hvorvidt samfundstjeneste overhovedet er egnet for landets egen strafferetspleje. Forskelle mellem de nordiske lande inden for strafferetsplejen både på normniveau og i straffepraktis kan føre til, at samfundstjenestens anvendelsesområde samt fodfæste i domstolspraktis måske udarter sig afvigende fra hinanden i de forskellige lande.

Advokatforbundet mener, at det først vil være muligt at bedømme, om der findes reelle forudsætninger for at skabe ensartede nordiske regler på dette område, når man har fået resultatet af eksperimentet med samfundstjeneste.

Forbundet mener ligeledes, at den i medlemsforslaget fremsatte målsætning om, at den nye sanktion bør gælde internordisk, forudsætter en temmelig vidtgående ensartethed af reglerne om samfundstjeneste, for slet ikke at tale om den ligeledes i medlemsforslaget nævnte hensigt om, at samfundstjeneste idømt i et land skulle kunne fuldbyrdes i et andet nordisk land.

Endelig anfører advokatforbundet, at først når man har undersøgt, hvor stor ensartethed, der kan opnås i samfundstjenesteinstituttet i de forskellige nordiske landes materielle strafferet, bliver det aktuelt på den internationale straffeprocessnivea at overveje, hvorledes man i et nordisk land skal forholde sig til en samfundstjeneste idømt i et andet nordisk land.

Island

Justits- og Kirkeministeriet oplyser, at det ifølge islandsk lov ikke er tilladt at benytte samfundstjeneste som straf for lovovertrædelser. Under Altingets sidste samling blev vedtaget en resolution om at overlade til Altinget at nedsætte et udvalg til at undersøge, om vederlagsfri arbejdstjeneste for samfundet under visse omstændigheder kan tjene som erstatning for afsoning af dom i fængsel. Hvis udvalgets konklusion bliver positiv, udarbejdes et forslag, som forelægges Altinget.

Ministeriet påpeger i øvrigt, at medlemsforslaget synes at gå ud fra, at samfundstjeneste vil blive alment benyttet som straf for lovovertrædelse i de nordiske lande. Ministeriet anser det for nødvendigt, at man, inden der tages beslutning om at forsøge at koordinere reglerne om samfundstjeneste i de nordiske lande, i hvert enkelt land beslutter, om der skal stræbes mod at benytte dette middel som straf for lovovertrædelse.

Norge

Justits- og Politidepartementet oplyser, at der i Norge blev sat forsøgsprojekter med samfundstjeneste i gang i 1984. Fagligt og administrativt blev projekterne underlagt Justisdepartementet. Lokalt har de været knyttet til Kriminalforsorgen i frihed.

Det retlige grundlag for projekterne er den adgang, domstolene ifølge straffeloven har til at knytte særlige vilkår til en betinget dom.

Domstole, anklagemyndighed og forsorgen i frihed har stillet sig positive over for de udfordringer den nye reaktionsform medfører. Samfundstjeneste stiller strafferetsetaterne over for nytænkning, bl. a. ved at vilkårsbrud skal følges op på anden måde, end praksis er ved ordinære betingede domme.

Regeringen har besluttet, at prøveordningen med samfundstjeneste gradvis skal udvides til at omfatte hele landet. Der tages sigte på, at dette mål skal nås inden udgangen af 1988. I indeværende år vil samfundstjenesteordningen omfatte 13 fylker med til sammen 3/4 af landets befolkning.

Justisdepartementet stiller sig positiv til en samordning af reglerne om samfundstjeneste i de enkelte nordiske lande. En sådan samordning kunne bl. a. gøre det muligt at fuldbyrde en dom på samfundstjeneste afsagt i et nordisk land i ethvert andet nordisk land. Reglerne om samfundstjeneste er allerede ganske ens i Danmark og Norge, og der har i enkelte tilfælde været fuldbyrdet danske domme på samfundstjeneste i Norge.

Sverige

Kriminalvårdsstyrelsen oplyser, at man tidligere har udtalt, at man ikke vil være fremmed over for en forsøgsvirksomhed med samfundstjeneste i Sverige.

Erfaringerne fra virksomheden i Danmark og Norge er i denne sammenhæng meget værdifulde og vil også kunne være til stor nytte, hvis der skal udformes regler for en eventuel forsøgsordning i Sverige.

Hvor langt man kan nå i ensartethed i de nordiske lande, kan derimod ikke afgøres, før instituttet er prøvet i de respektive lande og spørgsmålet derefter er yderligere undersøgt.

Svea Hovrätt anbefaler, at Nordisk Råd rekommanderer regeringerne i fælleskab at udrede spørgsmålet om samfundstjeneste som sanktionsform med henblik på at indføre ensartede regler.

Hovrätten anfører bl.a., at samfundstjeneste som sanktionsform giver anledning til adskillige problemer ikke bare af principiel, men også af praktisk og organisatorisk art. Meningerne om det hensigtsmæssige i at anvende samfundstjeneste som sanktionsform har også på visse punkter været delte.

Først og fremmest når det gælder de praktiske og organisatoriske problemer kan den forsøgsvirksomhed, som er indført i et par af de nordiske lande, give værdifulde erfaringer, som de øvrige lande kan have nytte af i deres overvejelser vedrørende den nye sanktionsform. Dette taler efter hovrättens mening for, at det vil være af værdi for de nordiske lande at indlede et samarbejde med henblik på at samordne disse overvejelser. Hovrätten påpeger også, at der allerede længe har eksisteret et samarbejde mellem de nordiske lande i spørgsmålet om fuldbyrdelse af sanktioner. Hvis den nye sanktionsform indføres i samtlige lande, vil det givetvis være en fordel, hvis den udformes på en sådan måde, at samfundstjeneste, som

er idømt i et nordisk land, kunne fuldbyrdes i et andet. Det eksisterende samarbejde skulle så kunne udvides til at omfatte også den nye sanktionsform. Også denne omstændighed taler efter hovrättens mening for, at de nordiske lande bør samordne deres overvejelser vedrørende den nye sanktionsform.

Brottsförebyggande rådet (BRÅ) oplyser, at man tidligere har udtalt, at fordelene ved samfundstjeneste ikke overstiger ulemperne.

I regeringens forslag om ændring i straffeloven m. m. (s. k. kontraktsbehandling m. m.) foreslås det, at spørgsmålet om indførelse af samfundstjeneste som en selvstændig sanktion i Sverige ikke afskrives, men at man afventer vurderingen af de pågående forsøg med samfundstjeneste i Danmark og Norge. BRÅ tilslutter sig denne opfattelse og mener derfor, at samfundstjeneste som sanktion i øjeblikket ikke bør indføres. Samtidig mener BRÅ, at man fra svensk side aktivt bør følge hvilke effekter indførelsen af denne sanktion har i Danmark og Norge.

Riksåklagaren henviser til forskellige betænkninger og oplyser, at tanken om indførelse af samfundstjeneste som sanktionsform i Sverige i disse sammenhænge er blevet afvist, bl. a. under henvisning til, at beslutningsgrundlaget har været utilstrækkeligt.

Riksåklagaren mener også, at det er for tidligt at tage stilling til spørgsmålet nu. Der vil imidlertid være god grund til at følge resultaterne af prøveordningerne i Danmark og Norge op. Hvis en vurdering af disse forsøg falder positivt ud, kan der efter rigsåklagarens opfattelse være grund til påny at tage dette spørgsmål op til nærmere overvejelse i Sverige.

Hvis det skulle blive aktuelt at indføre samfundstjeneste også i Sverige, ville det efter riksåklagarens mening være naturligt at stræbe efter ensartede nordiske bestemmelser også på dette område. Bl. a. ville en sådan ordning gøre det lettere at gennemføre en fremtidig internordisk vurdering af effekterne af samfundstjenesteinstituttet. Derimod stiller riksåklagaren sig tvivlsom over for det praktiske behov for en regel om overførelse af fuldbyrdelsen af idømt samfundstjeneste. Det kan befrygtes, at det i praksis kan blive svært i de enkelte tilfælde at udforme sanktionen på en sådan måde, at den kan fuldbyrdes i et andet nordisk land.

Sveriges advokatsamfund anbefaler forslaget.

Samfundet deler forslagsstillernes opfattelse af, at samfundstjeneste kan være en passende sanktion, specielt når det drejer sig om unge mennesker, som begår forbrydelser. Frihedsstraf er særlig for unge lovovertrædere egnet til at medføre betydelige skadevirkninger. Samfundstjeneste skulle imidlertid kunne tilgodese såvel almenpræventive krav, som kunne tilbyde mulighed for – ud fra individualpræventive synspunkter – passende sanktioner, i de tilfælde, hvor frihedsstraf ellers ville komme på tale.

4. Juridisk Udvalg

Juridisk Udvalg må konstatere, at der blandt remissinstanserne ikke er enighed om det hensigtsmæssige i på nuværende tidspunkt at indføre ensartede regler om samfundstjeneste som strafferetlig sanktionsform.

I *Danmark og Norge*, hvor man allerede har erfaringer fra forsøgsvirksomhed med samfundstjeneste, er man indstillet på at samordne reglerne nordisk, men man er nok ikke indstillet på at standse udviklingen.

I *Sverige* er man stort set relativ positiv indstillet over for tanken om en forsøgsvirksomhed med samfundstjeneste. Man har imidlertid ønsket at afvente en vurdering af forsøgsordningerne i Danmark og Norge, før man tager stilling til spørgsmålet.

I *Finland og Island* overvejes spørgsmålet også, men det synes, som om man her står mere tvivlende over for tanken.

Der er i udvalget enighed om, at samfundstjeneste som alternativ til frihedsstraf er noget, man skal arbejde videre med, og at man med tiden bør forsøge at få ensartede nordiske regler på området.

I medlemsforslaget indgår også et forslag om, at den nye sanktionsform bør gælde internordisk, således at samfundstjeneste idømt i et nordisk land skal kunne fuldbyrdes i et andet nordisk land.

Udvalget kan her tilslutte sig, hvad flere remissinstanser har peget på, nemlig at dette må forudsætte, at der først indføres ensartede nordiske regler på området.

Under henvisning til det ovenfor anførte skal Juridisk Udvalg indstille, at Nordisk Råd vedtager følgende rekommandation:

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd at arbejde hen imod, at der i de nordiske lande indføres så ensartede regler som muligt om samfundstjeneste som strafferetlig sanktionsform.

Stockholm, den 11. februar 1988

Lennart Andersson (s)

Thor-Eirik Gulbrandsen (A)

Sverrir Hermannsson (Sj.)

Åsa Solberg Iversen (A)

Hans Nyhage (m)

Arne Skauge (H)

Mikko Elo (Sdp)

Hagen Hagensen (KF)

Liisa Hilpelä (Kok)

Anneli Jäätteenmäki (K)

Kristen Poulsgaard (FP)

Bernhardt Tastesen (S)

Formand

Medlemsförslag

om likartade nordiska regler för samhällstjänst

(Väckt av Karin Söder samt Margareta Andrén, Olof Jansson och Gunnel Jonäng)

Sedan länge har man i Norden samarbetat om de straffrättsliga sanktionsformerna. Staterna har i en särskild artikel i Helsingforsöverenskommelsen åtagit sig att eftersträva enhetliga bestämmelser om brott och brottspåföljder. Under senare år har överallt i de nordiska länderna förmärkts ett växande intresse för den nya sanktionsform som kallas samhällstjänst. Både i Danmark och i Norge har man kommit en bit på väg och inlett provordningar. Det är här fråga om en helt ny form av brottspåföljd. Det finns all anledning att på detta område nå fram till enhetliga nordiska bestämmelser i enlighet med Helsingforsavtalets föreskrifter.

Samhällstjänst har införts också i åtskilliga andra länder. Överallt har man goda erfarenheter. I vår tid, när behovet av lämpliga påföljder, särskilt i fråga om ungdomar som begår brott, är så påtagligt passar samhällstjänst väl in i bilden. Nu står samhället beträffande ungdomskriminalitet ofta inför valet att antingen inte göra något effektivt i brist på lämplig påföljd eller att tillgripa frihetsstraff. Frihetsstraff är för de unga ingen lämplig åtgärd. Inte heller bör man låta en ung brottsling slippa undan utan att i sak inget händer. Samhällstjänst framstår i många länder som en naturlig sanktionsform. I bästa fall leder påföljden till en bättre social utveckling och lägger en stabilare grund för framtiden.

Samhällstjänsten har utretts i flertalet nordiska länder och meningarna har på sina håll varit delade. Sedan nu erfarenheter kunnat vinnas i några nordiska länder, finns det anledning att gå vidare och söka få till stånd likartade regler rörande samhällstjänst i samtliga nordiska länder. Den nya påföljden bör också gälla internordiskt. Samhällstjänst utdömd i ett land skall kunna fullgöras i ett annat nordiskt land.

Under återopande av det anförda föreslås,

att Nordiska rådet rekommenderar regeringarna att införa likartade regler om brottspåföljden samhällstjänst.

Stockholm och Mariehamn i februari 1987

Karin Söder (c)

Olof Jansson (ÅC)

Margareta Andrén (fp)

Gunnel Jonäng (c)

Kulturutskottets betänkande

över medlemsförslag om samnordiska folkhögskolekurser för äldre

(Medlemsförslaget, väckt av Lena Öhrsvik m. fl., se s. 833

Remissyttranden, se supplement)

Till kulturutskottet har hänvisats medlemsförslag om samnordiska folkhögskolekurser för äldre. Medlemsförslaget har behandlats vid möten den 11–12 maj och den 10 november 1987 samt den 11 februari och 6 mars 1988.

1. Medlemsförslaget

I medlemsförslaget föreslås att nordiska medel avsätts för att utveckla det i Danmark påbörjade projektet "Äldre på Højskole i Udlandet".

Ur motiveringarna till medlemsförslaget framgår att Nordiska kulturfonden under åren 1984–1986 har stött projekt kring folkhögskolor för äldre och unga. I detta arbete har det bl a framkommit att folkhögskolorna kan spela en stor roll på äldreområdet.

"Äldre på Højskole i Udlandet" informerar om folkhögskolekurser i såväl de nordiska länderna som i länder utanför Norden. Syftet är att kunna ge semestervistelsen berikande innehåll. År 1987 beräknas ca 900 personer delta i sådana kurser i de nordiska länderna. Enligt förslagsställarna skulle det vara värdefullt om liknande verksamheter etablerades i Finland, Norge och Sverige. I samtliga nordiska länder ställer sig folkhögskolorna positiva till idén om nordiska folkhögskolekurser för äldre. För en verksamhet av detta slag behövs enligt förslagsställarna ingen omfattande organisatorisk uppbyggnad. Med en person anställd på heltid i varje land skulle verksamheten kunna fungera tillfredsställande. En gemensam nordisk koordinering anses vara en förutsättning för att projektet "Äldre på Højskole i Udlandet" skall kunna realiseras. Det föreslås därför att samnordiska medel avsätts till projektet under en period av tre år. Målsättningen är att projektet därefter skall bära sina egna kostnader.

Enligt medlemsförslaget har samarbetet i Norden på äldreomsorgens område hittills inte varit särskilt högt prioriterat. Utvecklingen i de nordis-

ka länderna torde ha medfört att ett allt större antal pensionärer har intresse för att vidareutbilda sig genom kurser och resor. Ett samarbete mellan de nordiska folkhögskolorna kunde vara en möjlighet att tillgodose detta behov för de äldre.

2. Remissyttranden

Följande myndigheter, institutioner och organisationer har avgivit yttrande om medlemsförslaget

Danmark

Undervisningsministeriet
EGV-fonden/Landsforeningen Ældre Sagen
Liberal Oplysnings Forbund
Foreningen for Folkehøjskoler

Finland

Finlands folkhögskoleförening
Folkupplysningsällskapet
Svenska studieförbundet
Arbetarnas bildningsförbund
Samnordisk pensionärskultur
Ålands landskapsstyrelse
Mariehamns pensionärsförening

Norge

Kirke- og undervisningsdepartementet
Sosialdepartementet
Samnemnda for studiearbeid

Sverige

Statens kulturråd
Skolöverstyrelsen
Landstingsförbundet
Folkbildningsförbundet
Pensionärernas riksorganisation
Sveriges pensionärsförbund

I de flesta yttranden förordas gemensamma aktiviteter för pensionärer i form av folkhögskolekurser. Många remissorgan anför även synpunkter på hur en sådan verksamhet kunde genomföras. Stöd uttalas såväl för en utveckling av det aktuella danska projektet, som för olika former av kursverksamhet inom de befintliga pensionärsorganisationernas och folkbildningsorganisationernas ramar.

I det följande redogörs för de särskilda synpunkter som remissinstanserna har anlagt på medlemsförslaget.

2.1 Danska remissyttranden

Undervisningsministeriet, Direktoratet for Folkeoplysning, förordar att anslag avsätts för att utveckla "Äldre på Højskole i Udlandet" så att projektet kan bli nordiskt. För tillfället är projektet ensidigt genom att danskar deltar i folkhögskolekurser i de andra nordiska länderna utan att motsvarande antal elever kommer till Danmark. För att projektet skall kunna främja ett ömsesidigt utbyte bör emellertid de mycket olikartade reglerna för studiestöd harmoniseras.

EGV-fonden/Landsforeningen Ældre Sagen förordar att nordiska folkhögskolekurser för äldre genomförs. Organisationen är intresserad av att engageras i ett eventuellt initiativ. I yttrandet fästes uppmärksamhet vid ett seminarium som med stöd från EG i maj 1987 diskuterade möjligheterna att utveckla utbildningsutbudet för äldre speciellt med tanke på folkhögskolekurser. Det vore naturligt för folkhögskolorna att koncentrera sitt utbud till de äldre då de mera traditionella målgrupperna för folkhögskolorna synes minska.

Liberalt Oplysnings Forbund önskar för tillfället inte gå in i nya projekt på området.

Foreningen for Folkehøjskoler instämmer i förutsättningarna för medlemsförslaget. Särskilda anslag bör avsättas för den föreslagna verksamheten. Det är viktigt att personer anställs centralt i de enskilda länderna för att informera och koordinera arbetet. Ett av de största hindren för kurserna är de stora skillnaderna i studiestöd mellan länderna. Föreningen har tidigare fäst uppmärksamhet vid frågan och förordat gemensamma regler.

2.2 Finländska remissyttranden

Finlands folkhögskoleförening anser det vara motiverat att ge stöd åt folkhögskolekurser för pensionärer, även om man genom denna verksamhet endast kan nå en del av pensionärerna. Ur folkhögskolerörelsens synvinkel vore det ytterst viktigt att även stöda projekt som inriktas på annan än pensionärsverksamhet.

Folkupplysnings-sällskapet omfattar medlemsförslaget. I yttrandet hänvisas till den verksamhet folkhögskolan Oriveden Opisto genomför. Skolan har arrangerat flera kurser för pensionärer och har goda erfarenheter av kurser för pensionärer från USA.

Svenska studieförbundet tillstyrker medlemsförslaget. Stödet för verksamheten föreslås kanaliserat via en projektperson i varje land, placerad i anslutning till de nationella samarbetsorganen för folkhögskolorna. Det anses viktigt att samarbetet mellan bildningsförbunden i de olika länderna utvecklas kring dessa frågor.

Arbetarnas bildningsförbund påpekar att pensionärerna har stora egna

organisationer i samtliga nordiska länder och att dessa organisationer hör till bildningsförbunden i länderna. Av denna anledning anses pensionärsorganisationerna med sina bildningsförbund vara de organ som naturligast kan genomföra nordiska pensionärskurser. Administrativt kunde bildningsförbundens möjligheter att arrangera nordiska kurser garanteras genom stöd till bildningsförbundens nordiska samorganisationer. I yttrandet pekas på behovet av tolkning mellan finska och de skandinaviska språken då de föreslagna kurserna genomförs.

Samnordisk pensionärskultur konstaterar med tillfredsställelse att medlemsförslaget innehåller tankegångar från ett tidigare medlemsförslag om samnordisk pensionärskultur. I yttrandet frågas om inte folkhögskolorna själva kan ordna nordiska kurser för äldre utan en särskild heltidsanställd person. Denna persons lön kunde i stället användas pensionärskulturen till fromma.

Ålands landskapsstyrelse ställer sig positivt till idén att skapa ett kontaktnät som skulle göra det möjligt för äldre människor att delta i kurser och seminarier vid högskolor i Norden. Målgruppen för ett sådant samarbete mellan folkhögskolorna borde enligt landskapsstyrelsen utvidgas så att den även skulle uppta andra grupper t. ex. ensamstående vuxna, husmödrar och handikappade.

Mariehamns pensionärsförening anser förslaget vara bra och hoppas att pensionärerna har möjligheter att medverka när kursprogrammen uppgörs.

2.3 Norska remissyttranden

Kirke- og undervisningsdepartementet ställer sig positivt till intentionerna i medlemsförslaget. I dag arrangeras i Norge ett antal korta kurser för äldre, som kan tillrättaläggas med sikte på deltagare från andra nordiska länder. Verksamheten kräver knappast någon omfattande organisation. Den föreslagna verksamheten ligger på gränsen mellan folkbildning och aktiviteter för äldre och man kan ha olika uppfattningar om i vilket budgetsammanhang förslaget bör inpassas.

Sosialdepartementet meddelar att det finns en pensionärsskola som driver kontinuerlig kursverksamhet, och att Statens eldråd har en omfattande informationsverksamhet. Enligt departementet är det positivt att folkhögskolorna i Norden utvecklar alternativ för äldre och att även gemensamma kurser kan genomföras. Man antar att detta samarbete bör kunna genomföras direkt av berörda instanser utan ett projekt med särskilda anställda.

Samnemnda for studiearbeid tror att nordiska folkhögskolekurser för pensionärer är en bra åtgärd för att ge det ökande antalet pensionärer ett meningsfullt kursutbud. Nämnden har inte någon särskild uppfattning om uppläggningsprojektet och behovet av en heltidsanställd person i varje land. Generellt påpekas att det finns behov av stöd för att täcka reseutgifter i anslutning till dylika projekt.

2.4 Svenska remissyttranden

Statens kulturråd anser att verksamhet som kan aktivera äldre personer bör prioriteras högt även i det nordiska samarbetsperspektivet. Enligt kulturrådet kan det administrativa förfarandet med en person anställd i respektive land vara ett sätt att lösa kontaktfrågan. Kulturrådet tillstyrker förslaget att samnordiska medel avsätts för en utveckling av det danska projektet, och anser att projektet kan vara ett sätt att utveckla det nordiska samarbetet och att få erfarenheter om samarbete inom äldreomsorgen mellan de nordiska länderna.

Enligt *skolöverstyrelsens* mening är åtgärder för att nå ökade kunskaper om de nordiska länderna angelägna. Folkhögskolorna, som i sig är en nordisk kulturyttring, är naturliga ramar för sådana studier. Gruppen pensionärer utgör dock inte en prioriterad grupp inom vuxenutbildningen. I ett läge när knappa ekonomiska resurser ställs till folkbildningens förfogande ifrågasätter skolöverstyrelsen om insatser riktade speciellt mot pensionärerna bör prioriteras. I yttrandet hänvisas till folkhögskolornas informationstjänst som inrättades 1986. Det är möjligt att i dag erhålla information om de nordiska folkhögskolornas kursverksamhet via detta organ. Det vore naturligt att i första hand pröva om ett eventuellt samordningsarbete kan förläggas till folkhögskolornas informationstjänst.

Landstingsförbundet påpekar att flera folkhögskolor i Sverige anordnar särskilda kurser för pensionärer. En utveckling av det danska projektet "Äldre på Højskole i Udlandet" kan vara ett ytterligare sätt att aktivera äldre samtidigt som det kan vara inledning till ett ökat samarbete på äldreomsorgens område.

Folkbildningsförbundet tillstyrker en vidare utveckling av det danska projektet.

Pensionärernas riksorganisation anser att ett arbete enligt riktlinjer som framförs i medlemsförslaget är ett mycket positivt inslag i strävandena att tillvarata och fördjupa de äldres kunskaper inom Norden. Denna uppfattning grundas på de erfarenheter organisationen har från ett sedan flera år välfungerande samarbete med pensionärsorganisationer i Danmark, Finland och Norge. Organisationens egen folkhögskola är beredd att medverka genom att själv anordna kurser avsedda för medborgare från de andra länderna, samt genom att rekrytera och organisera kursdeltagare i övriga nordiska länder. De medel som kan ställas till förfogande bör i första hand användas till resestipendier.

Sveriges pensionärsförbund understryker vikten av att samnordiska folkhögskolekurser för äldre genomförs i ökad omfattning. Ett nordiskt samarbete kan ske informellt och utan någon större administrativ apparat. Det vore önskvärt om bidragsbestämmelserna kunde likställas så att det inte kostar mer att delta i en kurs i ett nordiskt land än i ett annat. Om medel kunde ställas till förfogande för att deltidsanställa en person i varje land skulle detta kunna påskynda utbyggnaden. Samtidigt betonas att det

är viktigt att kontakter kan knytas direkt mellan pensionärsorganisationer och folkhögskolor.

3. Utskottet

Utskottet konstaterar att medlemsförslaget har ett viktigt syfte, nämligen att utöka utbudet av kurser och andra gemensamma aktiviteter för pensionärer i Norden särskilt för att ge resor ett kulturinnehåll. I medlemsförslaget föreslås att nordiska medel under en period på tre år avsätts för att utveckla ett projekt kring information om folkhögskolekurser för pensionärer i de nordiska länderna.

I de flesta yttranden som har avgivits med anledning av medlemsförslaget förordas gemensamma aktiviteter för pensionärer i form av folkhögskolekurser. I likhet med många remissorgan finner utskottet det positivt att folkhögskolorna i Norden kan utveckla ett kursutbud för äldre och att gemensamma kurser för pensionärer kan anordnas. Utskottet konstaterar att pensionärerna i de nordiska länderna har egna organisationer och att dessa organisationer i allmänhet är anslutna till bildningsförbund i länderna. Mot denna bakgrund finner utskottet det inte vara ändamålsenligt att bygga upp en särskilt ny organisation för den föreslagna kursverksamheten. Utskottet föreslår att olika former av kursverksamhet för pensionärer utvecklas inom de befintliga pensionärsorganisationernas och folkbildningsorganisationernas ramar, och i nära samarbete med folkhögskolor i Norden och nordiska samarbetsorgan på området.

Utskottet har vid behandlingen av ett tidigare medlemsförslag (A 665/k) angående samnordiska kulturaktiviteter för pensionärer konstaterat att det på nordiskt plan existerar stödordningar i form av nordiska och bilaterala fonder, ur vilka stöd för olika projekt kan sökas. Nordiska kulturfonden har beviljat stöd för kulturaktiviteter för pensionärer och kulturutskottet har i anslutning till behandlingen av förslaget till handlingsplan för kultursamarbetet (B 83/k) föreslagit en stark utbyggnad av kulturfonden. Det framgår även ur motiveringarna till föreliggande medlemsförslag att kulturfonden har stött projekt kring folkhögskolor för äldre. Dessa projekt anses bli ha visat att folkhögskolorna kan spela en stor roll på äldreområdet.

Avsaknaden av enhetliga regler för studiestöd för personer som önskar delta i folkhögskolekurser i ett annat nordiskt land än hemlandet anses utgöra ett stort hinder för den föreslagna verksamheten. Kulturutskottet har i anslutning till arbetet med förslaget till kulturhandlingsplan uttalat att ministerrådet som ett led i realiseringen av planen bör ta initiativ i syfte att förbättra och standardisera stödet för deltagare i folkhögskolekurser. Utskottet har därför med tillfredsställelse noterat att ministerrådet enligt förslaget till handlingsplan som ett led i strävandena att främja språkförståelse och gemenskap i Norden avser utreda om en stödordning kan etableras för att möjliggöra studier vid folkhögskolor i ett annat nordiskt land utan väsentlig personlig ekonomisk belastning för deltagarna. Utskottet

hoppas att det som ett led i detta arbete skall bli möjligt att beakta intentionerna i medlemsförslaget.

Med hänvisning till vad som ovan anförts föreslår utskottet att Nordiska rådet inte företar sig något med anledning av medlemsförslaget.

Oslo den 6 mars 1988

Gunnar Björk (c)

Elsi Hetemäki-Olander (Kok)

Kjeld Rahbæk Møller (SF)

Berit Oscarsson (s)

Hans Petersson (fp)

Mirja Ryyänen (K)

Kåre Øvregard (A)

Thea Knutzen (H)

Barbro Nilsson (s)

Robert Pedersen (S)

Heikki Riihijärvi (Smp)

Anders Talleraas (H)

Eiður Guðnason (A.)

Förman

Medlemsförslag om samnordiska folkhögskolekurser för äldre

(Väckt av Lena Öhrsvik samt Margrete Auken, Dorte Bennedsen, Gunnar Björk, Ilkka-Christian Björklund, Lilli Gyldenkilde, Elsi Hetemäki-Olander, Tytti Isohookana-Asunmaa, Barbro Nilsson, Aase Olesen, Berit Oscarsson och Heikki Riihijärvi)

I hela Norden utvecklas befolkningens äldrestruktur på samma sätt. Pensionärernas antal blir allt större i förhållande till de aktiva årsklasserna och kommer under de närmaste decennierna att kraftigt öka. Det är viktigt att erbjuda denna stora grupp en meningsfull sysselsättning och att de får vara aktiva och rörliga. Ett passivt omhändertagande måste ersättas med aktiverande sysselsättningar, vilket på sikt måste ligga i såväl pensionärernas som samhällets intresse. En aktiv och meningsfull ålderdom innebär mindre sjukdomar och ett reducerat behov av vårdinsatser och är berikande för den enskilda människan. Den äldre generationen besitter också ett rikt kunnande och har en livserfarenhet som rätt utnyttjad kan bli en tillgång för hela befolkningen.

År 1983 anordnades ett seminarium på Nordens folkliga akademi i Kungälv med syfte att diskutera frågan om upprättandet av samnordiska kurser för äldre och unga. Vid seminariet tillsattes en nordisk koordineringsgrupp med uppgift att bl. a. söka stöd hos kulturfonden för att kunna utveckla idén om folkhögskolekurser och organisera och koordinera samarbetet mellan de nordiska folkhögskolorna.

Under åren 1984–1986 har Nordiska kulturfonden stött projektet om folkhögskolor för äldre och unga. Bl. a. har ett antal seminarier anordnats som skapat intresse för nordiskt samarbete såvitt gäller korta folkhögskolekurser och lärarutväxling. Dessutom har det framkommit att folkhögskolorna kan spela en stor roll i framtiden på äldreområdet.

År 1984 upprättades i Danmark en institution under benämningen ``Ældre på Højskole i Udlandet``. Institutionen informerar om folkhögskolekurser i såväl de nordiska länderna som i länder utanför Norden dock med tyngdpunkt på de nordiska länderna och vänder sig i första hand till äldre personer. Syftet är att kunna ge semestervistelsen berikande innehåll. År 1987 beräknas ca 900 personer deltaga i folkhögskolekurser i de nordiska länderna.

För att möjliggöra för andra nordbor än danska att få delta i kurser i andra nordiska länder skulle det vara värdefullt om liknande verksamheter

etablerades i Finland, Norge och Sverige. I samtliga nordiska länder ställer sig folkhögskolorna positiva till idén om nordiska folkhögskolekurser för äldre. För en verksamhet av detta slag behövs ingen omfattande organisatorisk uppbyggnad. Med en person anställd på heltid i varje land skulle verksamheten kunna fungera tillfredsställande. En gemensam nordisk koordinering är en förutsättning för att projektet "Äldre på Højskole i Udlandet" skall kunna realiseras. Vi anser därför att samnordiska medel bör avsättas till projektet under en period av tre år. Målsättningen är att projektet därefter skall bära sina egna kostnader.

Samarbetet i Norden på äldreomsorgens område har hittills inte varit särskilt högt prioriterat. Utvecklingen i de nordiska länderna torde ha medfört att ett allt större antal pensionärer har intresse för att vidareutbilda sig genom kurser och resor av detta slag. Ett samarbete mellan de nordiska folkhögskolorna kunde vara en möjlighet att tillgodose detta behov för de äldre.

Med hänvisning till ovanstående föreslås,

att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att avsätta medel för att utveckla det påbörjade projektet "Äldre på Højskole i Udlandet".

Stockholm. Köbenhavn och Helsingfors den 28 april 1987

Lena Öhrsvik (s)

Margrete Auken (SF)

Dorte Bennedsen (S)

Gunnar Björk (c)

Ilkka-Christian Björklund (Sdp)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Elsi Hetemäki-Olander (Kok) *Tytti Isohookana-Asunmaa (K)*

Barbro Nilsson (s)

Aase Olesen (RV)

Berit Oscarsson (s)

Heikki Riihijärvi (Smp)

Juridiska utskottets betänkande

över medlemsförslag om ett nordiskt institut för kriminalistik

(Medlemsförslaget väckt av Mikko Elo m. fl., se s. 845
Remissyttranden, se supplement)

Til Juridisk Udvalg er henvist medlemsforslag A 806/j om et Nordisk Institut for Kriminalistik. Udvalget har behandlet forslaget på møder den 10. november 1987 i Åbo og den 11. februar 1988 i Stockholm.

1. Medlemsforslaget

Medlemsforslaget er fremsat den 22. maj 1987.

I medlemsforslaget anbefales det, at Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd at oprette et Nordisk Institut for Kriminalistik (NORDIK).

Forslagsstillerne henviser til, at nordisk samarbejde inden for kriminalistikkens område er blevet stadig mere intimt i de seneste årtier. Med kriminalistik forstår forslagsstillerne her helheden af de videnskabsgrene, som lægger den praktiske og teoretiske grund for bekæmpelsen af forbrydelser ved at undersøge forbrydelser så effektivt som muligt og modvirke forbrydelsen i dens forskellige former med lovgivning og andre foranstaltninger. Efter Helsingforsaftalens artikel 5 bør efterforskning og strafforfølgning af forbrydelser, der er begået i et nordisk land, i videst mulig udstrækning kunne finde sted også i et andet nordisk land. Denne artikel anvendes daglig i praksis i Norden. De nordiske politifolk har hver dag hundredevis af fælles "kunder". Til sammen er der i hele Norden over 23 mill. indbyggere, og det sammenlagte areal er større end det øvrige Vesteuropa. Man kan efter forslagsstillernes opfattelse påstå, at kontakterne mellem de, der bekæmper forbrydelser i Norden, er bedre end i mange lande, som tilhører såkaldte forbundsstater.

Forslagsstillerne mener, at til trods for dagens omfattende samarbejde mellem politimyndighederne i Norden, burde samarbejdet yderligere effektiviseres. Efter Helsingforsaftalen bør samarbejdet på forskningens område være indrettet på en sådan måde, at tilgængelige forskningsbevillinger og øvrige ressourcer udnyttes på bedst mulige måde, blandt andet ved at

oprette fælles institutioner. Inden for kriminalistikkens område skulle der være et behov for et institut for forskning og udvikling, som kunne kaldes Nordisk Institut for Kriminalistik, NORDIK.

Efter forslagsstillernes opfattelse skulle der ikke være nogen data- eller lovtekniske hindringer i de respektive lande for oprettelse af et Nordisk Institut for Kriminalistik, da det ikke er spørgsmålet om et personregister, men kun om en videnskabelig databank og en samarbejdsorganisation med specielle kriminalistiske projekter. Institutets arbejde kunne sammenlignes f.eks. med Nordforsk, Nordisk Samarbejdsorgan for teknisk-videnskabelig forskning.

I de store tyske, engelske og amerikanske kriminallaboratorier har der allerede længe været kriminalistiske databanker, der fungerer ved hjælp af datamaskiner, oplyser forslagsstillerne. Sådanne systemer har været uerstattelige, når man har udviklet systemer for stemmeidentifikation, lydidentifikationens andre kriminalistiske anvendelser, billedmodtageteknik osv. Med hensyn til mordefterforskninger og andre komplicerede efterforskninger kunne NORDIK inden for rammerne af fælles projekter skabe datoriserede efterforskningssystemer på samme måde, som man nu gør i England med systemet HOLES (Home Office Large Enquiry System). I Norden er det blevet mere almindeligt, at man udnytter de muligheder, som står til rådighed inden for ekspertsystemet. Ved at skabe en internordisk prototype kunne man overbevise beslutningstagerne om ekspertsystemets betydning, anfører forslagsstillerne. Grundtanken er, at man deler sine kundskaber med andre. På samme måde kan man højne totalproduktionen betydeligt. NORDIK skulle tilbyde mulighed for at få fleksible og planmæssigt fælles efterforskningsprojekter frem, som ville spare tid og penge. NORDIK skulle også give muligheder på kriminalteknikkens område i form af en fælles fingeraftryksautomation, der skulle passe specielt godt i Norden, hvor man ikke behøver pas, visum eller arbejdstilladelse.

2. Remissinstanser

Der er modtaget remissudtalelser fra følgende:

Nordiske

- Nordisk Samarbejdsråd for Kriminologi
- Nordisk Udvalg for Kriminalstatistik

Danmark

- Justitsministeriet
- Det danske Advokatsamfund, Advokatrådet

Finland

- Justitieministeriet
- Inrikesministeriet
- Helsingfors universitet
- Ålands landskapsstyrelse

Island

- Justits- og Kirkeministeriet

Norge

- Justis- og Politidepartementet

Sverige

- Rikspolisstyrelsen
- Kriminalvårdsstyrelsen
- Brottsförebyggande rådet (BRÅ)
- Universitets- och högskoleämbetet (UHÄ)

3. Remissudtalelser*Nordiske*

Nordisk Samarbejdsråd for Kriminologi anfører, at der i medlemsforslaget henvises til en ekstensiv definition af begrebet kriminalistik, men at de konkrete arbejdsformer, som skitseres, klart viser, at forslagsstillerne sigter til den form for kriminalteknisk samarbejde, som politiet arbejder med. En bedømmelse af situationen for sådanne kriminaltekniske opgaver falder uden for samarbejdsrådets kompetence, men der er ikke grund til at tvivle på, at de principielle og praktiske argumenter, der generelt taler for et udvidet nordisk samarbejde, også gælder i dette tilfælde, anføres det.

Det er derimod efter samarbejdsrådets opfattelse ikke selvklart, at den bedste form for organisering af det nordiske samarbejde er oprettelse af et institut. Regelmæssige konferencer, selvstændige nordiske udviklingsprojekter, permanente samarbejdsdelegationer, netværk af kontaktpersoner o.a. arrangementer er ofte smidigere og mere ressourceeffektive løsninger. Dannelsen af et nordisk institut kan nærmest komme på tale, hvis det er et spørgsmål om at give mere fasthed og kontinuitet til etablerede og fremgangsrige samarbejdsformer, specielt i de tilfælde, at et institut kan tænkes at tilbyde et sådant intellektuelt stimulerende miljø, som behøves i nyskabende videnskabelig forskning.

Samarbejdsrådet anbefaler udvikling af det nordiske samarbejde på det område, der er omtalt i medlemsforslaget, men mener ikke – af ovennævnte grunde – at kunne tage stilling til, om dette samarbejde bedst kan ske gennem oprettelse af et nordisk institut eller på anden måde.

Nordisk Udvalg for Kriminalstatistik (NUK) oplyser, at man siden mid-

ten af 1960'erne har arbejdet med en samordning af de nordiske landes kriminalstatistik samt udarbejdet forslag til en sammenlignelig kriminalstatistik. Et resultat af NUKs arbejde er rapporten Nordisk kriminalstatistik 1950–1980. Resultatet viser, at der foreligger såvel ligheder som forskelle, når man sammenligner de forskellige landes kriminalitet.

Hvis man gennem en samordnet forskning inden for kriminalistikken kan opnå mere ensartede metoder f.eks. for efterforskning, vil dette også indebære, at statistikken bliver mere sammenlignelig. På lignende måde kan samordning af lovgivningen lette sammenligningen af de forskellige landes statistik.

Samarbejdet inden for NUK har vist, at man gennem udbytte af erfaringer og stræben mod ensartede principper for statistikføring, kan opnå større ensartethed i statistikken i de forskellige lande. Man kan i et land drage nytte af det udviklingsarbejde, der udføres i et andet land, og man får hjælp til hurtigere at nå et praktisk resultat ved opbygning af ny statistik.

Inden for kriminalistikens område vil der på tilsvarende måde være åbenbare fordele, hvis samarbejdet kan effektiviseres. De spørgsmål og de forskellige forskningsområder, som udpeges i medlemsforslaget, er væsentlige, og fra NUKs side anser man det for værdifuldt, hvis man gennem oprettelsen af NORDIK samordner og optimerer ressourcerne.

Danmark

Justitsministeriet har forelagt forslaget for ministeriets Kriminalpolitiske Forskningsudvalg og finder på denne baggrund ikke, at der er noget presserende behov for etableringen af et institut af den art, der er skitseret i medlemsforslaget.

Ministeriet anfører, at der allerede på nordisk plan finder et betydeligt og meget frugtbart samarbejde sted omkring de spørgsmål, som det påtænkte institut i givet fald skulle beskæftige sig med. Udover det intensive, løbende samarbejde mellem de nordiske landes centrale politi- og justitsmyndigheder udføres der inden for Nordisk Samarbejdsråd for Kriminologi, i Den Nordiske Strafferetskomité samt i en række ad hoc arbejdsgrupper et væsentligt arbejde bl. a. vedrørende spørgsmål af polititeknisk relevans.

På denne baggrund og for at sikre den bedst mulige udnyttelse af de forskningsmæssige ressourcer lægger Justitsministeriet vægt på, at arbejdsopgaverne for et eventuelt "Nordisk Institut for Kriminalistik" i givet fald afpasses således, at overlappning og dobbeltarbejde i videst muligt omfang undgås.

Det Danske Advokatsamfund, Advokatrådet har ikke bemærkninger til forslaget.

Finland

Justitieministeriet anfører, at efterforskning i den betydning, der sigtes til i medlemsforslaget, ikke hører til Justitieministeriets kompetenceområde.

de. For de spørgsmål, som mere direkte hører til ministeriets kompetenceområde, såsom strafferetslovgivningen og kriminologisk forskning, findes der allerede nordiske samarbejdsorganer (Nordisk Strafferetskomité og Nordisk Samarbejdsråd for Kriminologi).

Det er sikkert velbegrunderet fortsat at effektivisere det nordiske samarbejde på efterforskningsområdet, anføres det. Justitieministeriet har dog ingen mulighed for at bedømme, om samarbejdet forudsætter et særligt institut, og hvilke opgaver dette institut i så fald skulle have. Medlemsforslaget tager ikke stilling til, om instituttet nærmest skal være et forskningsinstitut for kriminalistik uden direkte at skulle deltage i efterforskningen, eller om det er tænkt at skulle være en slags nordisk centrallaboratorium og -register for efterforskning. Sidstnævnte alternativ ville indebære en koordinering af politistyrkerne i vore lande på en måde, som ville være problematisk ud fra et administrativt synspunkt. Det første alternativ ville på sin side ikke indebære et sådant konkret efterforsknings samarbejde, som dog betones i motiveringen. Visse samarbejdsformer, som nævnes i motiveringen, f.eks. udveksling af oplysninger mellem identifikationsregistre, kan oprettes også uden et særligt institut.

Justitieministeriet forholder sig derfor skeptisk over for den del af rekommandationen, der udtrykkeligt taler om oprettelsen af et nordisk institut for kriminalistik. I medlemsforslaget fremføres ikke tilstrækkelige motiver for en sådan løsning, og tanken er ikke tilstrækkelig konkretiseret. Justitieministeriet mener dog, at det nordiske samarbejde om efterforskning er et vigtigt spørgsmål, hvis betydning øger i takt med, at kriminaliteten internationaliseres. Der er derfor ikke grund til at afvise medlemsforslaget uden yderligere udredninger. Mest hensigtsmæssigt kunne man nedsætte en arbejdsgruppe til at udrede samarbejdet om efterforsknings spørgsmål.

Inrikesministeriet har ikke noget at indvende imod projektet. Ministeriet anbefaler oprettelsen af et Nordisk Institut for Kriminalistik, hvis man på denne måde kan fremme udviklingen inden for kriminalistikken.

Helsingfors universitet anfører, at man med kriminalistik sædvanligvis mener "læren om de foranstaltninger, som er nødvendige for at udrede en begået forbrydelse og for at indlede retsforfølgning af forbrydelsen". Ved Helsingfors Universitet gives der kun i meget begrænset omfang undervisning i kriminalistik, og der udføres heller ikke nogen egentlig forskningsvirksomhed på området.

I medlemsforslaget er kriminalistik dog defineret på en måde, som er mere almen end det vedtagne. Hvis man går ud fra denne definition, ville det foreslåede instituts virksomhedsområde ikke være begrænset til forskning om efterforskning (dvs. som en "politividenskab"), men der ville også indgå flere andre former af kriminalpolitisk, kriminologisk og juridisk forskning.

Specielt fordi kriminalistikken gives et så omfattende indhold, som

forslagsstillerne har gjort, blive behovet for et nyt nordisk samarbejdsorgan for forskning og bekæmpelse af forbrydelser diskutabelt, mener universitetet. Det oplyses endvidere bl.a., at der inden for Norden allerede fra 1961 har været et Nordisk Samarbejdsråd for Kriminologi, som efter sine vedtægter har til opgave at fremme kriminologisk forskning i Norden og at bistå myndighederne i de nordiske lande i kriminologiske spørgsmål.

Universitetet påpeger endelig, at de begrundelser, der anføres i medlemsforslaget, godtgør, at der findes et behov for at øge det nordiske samarbejde på kriminalistikkens område. Til oprettelsen af et sådant forskningsinstitut, som beskrives i forslaget, kan man dog stille sig meget tvivlsom, mener universitetet. Hvis oprettelsen af et institut alligevel overvejes, bør det nye instituts forhold til allerede eksisterende organer, frem for alt Nordisk Samarbejdsråd for Kriminologi, nøje undersøges og overvejes.

Ålands Landskapsstyrelse tilslutter sig medlemsforslaget

Island

Justits- og Kirkeministeriet mener, at definitionen i forslaget af ordet "kriminalistik" er meget vidtgående. Samtidig synes det dog klart, at det, forslagsstillerne forestiller sig, er et teknisk samarbejde om politiets efterforskningsarbejde.

Ministeriet anser det ikke for givet, at et nordisk institut er den heldigste ordning for et øget samarbejde mellem de nordiske lande om efterforskningsarbejde eller til at udvikle opklaringsmetoder ved forbrydelser. Regelmæssige møder, uafhængige nordiske undersøgelsesopgaver og kontakter kan ofte lede til en enklere og mere virkningsfuld sagsbehandling.

Under hensyn hertil anser ministeriet det for nødvendigt, at sagen undersøges nærmere, og da især med henblik på, om det anses for sandsynligt, at et institut for kriminalistik vil forøge og forbedre det nordiske samarbejde. Hvis konklusionen bliver positiv, må instituttets rolle defineres nærmere, end det er gjort i det forslag, som nu foreligger.

Norge

Justis- og Politidepartementet mener, at det er vanskeligt at tage stilling til behovet og ønskeligheden af et nordisk institut for kriminalistik uden mere konkrete oplysninger om, hvad der eventuelt vil blive instituttets ansvarsområde og arbejdsopgaver. Det gælder ikke mindst fordi et sådant institut let kan blive meget ressourcekrævende. Departementet har medsendt udtalelser fra Politiets datatjeneste og Kriminalpolitisenralen, som peger på en del områder, hvor et sådant institut *kan* have en opgave, jfr. nedenfor.

Politiets Datatjeneste finder forslaget interessant og anfører, at man

hilser en fælles platform for teknologisk udvikling og for teknologiudveksling velkommen.

Specifikt kan datatjenesten som udgangspunkt tænke sig områder inden for EDB, f.eks.

- videreudvikling af fonetisk navnekodning
- udvikling af politimæssige eksperter-systemer
- videreudvikling af fingeraftryksgenfindning.

Politiets Datatjeneste kan tænke sig en fremtidig medvirken inden for rammen af det foreliggende forslag.

Kriminalpolitisen gør opmærksom på, at ifølge Norsk Riksmålsordbok er kriminalistik "Læren om midler til at konstatere forbrydelser og at opspore forbrydere". Et institut for kriminalistik vil således som udgangspunkt få et vidtfavnende arbejdsområde og vil, hvis det skal dække alle fagområder og drive forskning på egne definerede præmisser, blive et stort og meget ressourcekrævende institut. Noget påtrængende behov for et sådant foreligger der efter politisen

Ved KRIPOS ser man imidlertid to behov, som det både ville være ønskeligt og nyttigt at få løst på fællesnordisk basis.

Det ene er behovet for en løbende indsamling samt systematisering og lagring i en database af information om aktuelle metoder og muligheder, som kan benyttes til løsning af konkrete opgaver. Det andet er behovet for et studiecenter for personer, som til daglig er engageret i arbejdet med at opklare forbrydelser.

Begge forslag er nærmere beskrevet og begrundet i remissudtalelsen.

Politisentralens opfattelse er, at man bør støtte og gå ind for etableringen af en fælles nordisk kriminalistisk databank. Endvidere at der omkring denne bør søges oprettet et studiecenter for kriminalistik, hvor personer, som til daglig er engageret i praktisk arbejde inden for dette fagområdet kan få kortere eller længere ophold til studier af/forskning inden for specielle emner, og hvor fællesnordiske studier/udredninger/forskningsprojekter kan gennemføres.

Sverige

Rikspolisstyrelsen anbefaler medlemsforslaget. Det understreges, at en gennemførelse af forslaget er nødvendig, hvis de nordiske lande fortsat skal være selvforsynende i spørgsmål om kvalificeret kriminalistisk kundskab og ekspertise. Realiseres NORDIK kan det kriminalistiske forsknings- og udviklingsarbejde gøres bredere i Norden til støtte for kriminalitetsbekæmpelsen. Væsentlige projekter, som af omkostningsmæssige grunde ellers ikke ville kunne gennemføres af et enkelt land, kunne så blive virkelighed på internordisk basis til nytte for de enkelte lande, mener Rikspolisstyrelsen, der i øvrigt vedlægger en udtalelse fra Statens Kriminaltekniske laboratorium.

Statens kriminaltekniske laboratorium anbefaler forslaget og henviser i

øvrigt til de synspunkter, der fremføres i et mere dybgående promemoria, der vedlægges som bilag. Laboratoriet fremhæver specielt vigtigheden af, at NORDIK knyttes til et retsligt laboratorium, og at det får et tilstrækkeligt stort omfang, således at der skabes gunstige betingelser for udvikling.

Kriminalvårdsstyrelsen finder, at forslaget i sin nuværende udformning synes at have få berøringspunkter med kriminalforsorgens arbejdsområde. Hovedvægten er, sådan som styrelsen opfatter det, lagt på udvikling af det politimæssige samarbejde i Norden og inden for området for kriminalteknik. Hensigten er efter forslaget at oprette en videnskabelig databank og samarbejdsorganisation. Styrelsen påpeger, at man naturligvis ikke modsætter sig forslag, som kan effektivisere og udvikle fælles nordiske anstrengelser inden for kriminalitetsbekæmpelsens område. Efter styrelsens opfattelse kan et sådant samarbejde dog ske i andre former end gennem oprettelsen af et særligt institut.

Brottsförebyggande rådet (BRÅ) er enig med forslagsstillerne i, at man bør efterstræbe et nært nordiske samarbejde om kriminalitetsbekæmpelsen, og at samarbejdet mellem politimyndighederne i Norden yderligere bør effektiviseres. Spørgsmålet er imidlertid, sådan som BRÅ ser det, hvorledes dette samarbejde udformes på den bedste måde.

BRÅ mener, at i en første fase burde det samarbejde, der allerede findes på kriminalistikkens område, fordybes og udvikles inden for rammerne af eksisterende nationale institutioner og myndigheder. En mulighed for et yderligere fordybet kundskabsudbytte mellem forskere og sagsbehandlere inden for Norden, ville være et nordisk samarbejdsråd i lighed med det, som findes for kriminologi. Først i en senere fase, efter at arbejdet i et samarbejdsråd eller noget tilsvarende er blevet vurderet, mener BRÅ, at spørgsmålet om et nordisk institut bør aktualiseres.

Universitets- og högskoleämbetet (UHÄ) mener helt alment, at man bør opmuntre nordisk forsknings samarbejde, og har intet at indvende imod et nordisk institut for kriminalistik. Oprettelsen af et institut bør dog efter UHÄs opfattelse ikke påvirke det nuværende nordiske samarbejde på området. UHÄ mener, at det bør overvejes om ikke emnet snarere drejer sig om polititeknik, således at betegnelsen kriminalistik bør udbyttes med betegnelsen polititeknik.

UHÄs udtalelse bygger på udtalelser fra de juridiske fakulteter ved de svenske universiteter. Disse udtalelser er vedlagt som bilag.

4. Juridisk Udvalg

Juridisk Udvalg skal indledningsvis gøre opmærksom på, at der blandt remissinstanserne åbenbart ikke er enighed om definitionen på "kriminalistik". Imidlertid har forslagsstillerne i medlemsforslaget anført:

"Med kriminalistik avses här helheten av de vetenskapsgrenaar, som lägger den praktiska och teoretiska grunden för brottsbekämpningen

genom att undersöka brott så effektivt som möjligt och motverka brottslighet i dess olika former med lagstiftning och andra åtgärder.”

Det er derfor forslaget i denne betydning, udvalget tager stilling til.

Juridisk Udvalg har noteret sig, at kun et mindretal af remissinstanserne kan anbefale oprettelsen af et egentligt institut for kriminalistik.

Derimod er der stort set enighed blandt remissinstanserne om at anbefale en videreudvikling af det nordiske samarbejde på det område, der er omtalt i medlemsforslaget.

Det fremføres bl. a. af Nordisk Samarbejdsråd for Kriminologi, at oprettelse af et nordisk institut kan komme på tale, hvis det er et spørgsmål om at give mere fasthed og kontinuitet til etablerede og fremgangsrige samarbejdsformer.

Samarbejdsrådet peger – ligesom andre remissinstanser – på andre former for nordisk samarbejde, der vil være mere hensigtsmæssige i det konkrete tilfælde. Regelmæssige konferencer, selvstændige nordiske udviklingsprojekter, permanente samarbejdsdelegationer, netværk af kontaktpersoner o.a. arrangementer er smidigere og mere ressourceeffektive løsninger.

Denne opfattelse deles af Juridisk Udvalg.

Udvalget vil endvidere trække et synspunkt frem, som er fremsat af det finske justitsministerium.

Ministeriet forholder sig også skeptisk til oprettelsen af et institut, men mener dog, at det nordiske samarbejde om kriminalitetsefterforskning er et vigtigt spørgsmål, hvis betydning øger i takt med, at kriminaliteten internationaliseres. Man bør derfor ikke uden videre afvise medlemsforslaget uden yderligere udredninger, mener ministeriet og anfører, at dette mest hensigtsmæssigt vil kunne gøres i en nordisk arbejdsgruppe.

Der har været enighed i udvalget om at tilslutte sig dette synspunkt.

På denne baggrund skal Juridisk Udvalg indstille, at Nordisk Råd vedtager følgende rekommandation:

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd at nedsætte en arbejdsgruppe til at udrede det nordiske samarbejde om kriminalitetsefterforskning samt til at undersøge behovet og mulighederne for en videreudvikling og evt. effektivisering af dette samarbejde.

Stockholm, den 11. februar 1988

Lennart Andersson (S)

Mikko Elo (Sdp)

Thor-Eirik Gulbrandsen (A)

Hagen Hagensen (KF)

Liisa Hilpelä (Kok)

Åsa Solberg Iversen (A)

Anneli Jäätteenmäki (K)

Arne Skauge (H)

Bernhardt Tastesen (S)

Formand

Reservation

Mot bakgrund av att de i medlemsförslaget antydda syftena torde kunna tillgodoses inom ramen för befintligt samarbete och det även torde vara möjligt att genom detta samarbete föra utvecklingen vidare, finner jag inte skäl för att tillstyrka förslaget.

Bristen på en enhetlig uppfattning bland remissorganen om vad termen kriminalistik innebär utgör ytterligare skäl för att avstyrka förslaget. Termen "kriminalitetsefterforskning", som utskottet funnit anledning att använda i stället för kriminalistik, har inte heller givits en exakt definition.

Med anledning av vad här anförts får jag därför föreslå

att Nordiska rådet inte företar sig något med anledning av medlemsförslaget.

Stockholm den 11 februari 1988

Hans Nyhage (m)

Medlemsförslag

om ett nordiskt institut för kriminalistik

(Väckt av Mikko Elo samt Liisa Hilpelä och Anneli Jäätteenmäki)

Nordiskt samarbete inom kriminalistikens område har blivit allt intimare under de senaste decennierna. Med kriminalistik avses här helheten av de vetenskapsgrenar, som lägger den praktiska och teoretiska grunden för brottsbekämpningen genom att undersöka brott så effektivt som möjligt och motverka brottslighet i dess olika former med lagstiftning och andra åtgärder. Enligt Helsingforsavtalets femte artikel bör beträffande brott som begåtts i ett nordiskt land, utredningen och lagföringen i största möjliga utsträckning kunna ske även i annat nordiskt land. Denna artikel tillämpas dagligen i praktiken i Norden. De nordiska poliserna har varje dag hundratals gemensamma "kunder". Tillsammans finns det i hela Norden över 23 miljoner invånare och den sammanlagda ytan är större än det övriga Västeuropa. Man kan påstå att kontakterna inom brottsbekämpningen i Norden är bättre än i många länder som tillhör s. k. förbundsstater. Redan i dag är det möjligt att utlämna för brott mellan Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige utan större byråkratiskt krångel. Poliserna har flera gemensamma operationer, handräckningsärenden sköts utan onödig byråkrati, det finns ämbetsmannautbyte, gemensamma möten och konferenser för kriminallaboratoriefolk på generella och speciella områden, rättsläkarmöten, identifieringskonferenser, dataregistermöten, knarkmöten, ekobrottsmöten, brottsplatsundersökningsmöten, spanings-teknikmöten osv.

Trots dagens omfattande samarbete mellan polisväsendena i Norden borde samarbetet ytterligare effektiviseras. Enligt Helsingforsavtalet bör samarbetet på forskningens område vara så inriktat att tillgängliga forskningsanslag och övriga resurser samordnas och utnyttjas på bästa möjliga sätt, bland annat genom att gemensamma institutioner upprättas. Inom kriminalistikens område skulle det finnas behov för ett institut för forskning och utveckling, vilket skulle kallas Nordiskt institut för kriminalistik, NORDIK.

Enligt undertecknade skulle ett Nordiskt institut för kriminalistik inte möta några data- eller lagtekniska hinder i respektive länder, eftersom det här inte är fråga om ett personregister, utan om en vetenskaplig databank och en samarbetsorganisation med speciella kriminalistiska projekt. Insti-

tutets arbete kunde jämföras t. ex. med Nordforsk, Nordiska samarbetsorganet för teknisk-vetenskaplig forskning.

I de stora tyska, engelska och amerikanska kriminallaboratorierna har det redan länge funnits datorstödda, kriminalistiska databanker. Sådana system har varit oersättliga när man utvecklat system för talaridentifikation, ljudidentifikationens andra kriminalistiska tillämpningar, bildmontageteknik osv. Beträffande mordundersökningar och andra komplicerade brottsundersökningar (ekobrottshärvor, storolyckor osv.) kunde NORDIK inom ramen för gemensamma projekt skapa datoriserade undersökningssystem på samma sätt som man nu gör i England med systemet HOLES (Home Office Large Enquiry System). I Norden har det blivit allt vanligare att utnyttja de möjligheter som står till buds inom expertsystem. Genom att skapa en internordisk prototyp kunde man övertyga beslutsfattarna om expertsystemens betydelse. Grundtanken är att man delar med sig av sina kunskaper. På detta sätt kan man höja totalproduktionen avsevärt. NORDIK skulle erbjuda möjligheter att få fram flexibelt och planmässigt gemensamma undersöknings- och anskaffningsprojekt, vilket skulle spara både pengar och tid. NORDIK skulle också ge möjligheter på kriminalteknikens område i form av en gemensam fingeravtrycksautomation, vilket skulle passa synnerligen väl i Norden, där man inte behöver pass, visum eller arbetstillstånd.

Med hänvisning till ovanstående hemställer undertecknade
att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att inrätta ett
Nordiskt institut för kriminalistik.

Helsingfors den 22 maj 1987

Mikko Elo (Sdp)

Liisa Hilpelä (Kok)

Anneli Jäätteenmäki (K)

Juridiska utskottets betänkande

över medlemsförslag om sårbarhets- och integritetsfrågor vid folkregistrering

(Medlemsförslaget väckt av Ylva Annerstedt och Hans Petersson, se s. 853

Remissyttranden, se supplement)

Til Juridisk Udvalg er henvist medlemsforslag A 807/j om sårbarheds- og integritetsspørgsmål ved folkeregistrering. Udvalget har behandlet forslaget ved møder den 10. november 1987 i Åbo og den 11. februar 1988 i Stockholm.

1. Medlemsforslaget

Medlemsforslaget blev fremsat den 5. juni 1987.

I medlemsforslaget anbefales det, at Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd i størst mulig udstrækning at tage hensyn til sårbarhedsspørgsmål og spørgsmål vedrørende den personlige integritet ved udarbejdelsen af en nordisk konvention om folkeregistrering.

Forslagsstillerne henviser til, at der ved Nordisk Råds 34. session blev vedtaget en rekommandation (*nr 33/1986*) om en nordisk konvention om folkeregistrering til afløsning og udvidelse af overenskomsten fra 1968 med det formål at samordne og forenkle reglerne angående flytning, (midlertidigt) ophold og (fast) bosætning i de nordiske lande, således at Norden i denne henseende bliver en helhed.

Imidlertid påpeger forslagsstillerne, at man hverken i medlemsforslaget eller i Juridisk Udvalgs betænkning over medlemsforslaget har været opmærksom på sårbarhedsspørgsmål og mulighederne for at beskytte den personlige integritet. Dette finder forslagsstillerne bemærkelsesværdigt på baggrund af de risici for den personlige integritet, som er forbundet med den type af registre, der her er tale om.

Med dagens teknik kan man hurtigt og enkelt oplagre og overføre store mængder oplysninger i forskellige registre. Dette giver store muligheder for at trænge ind i det enkelte menneskes privatliv. Oplysninger, som er samlet ind med et formål, kan let anvendes til andre, understreger forslagsstillerne.

Forslagsstillerne mener også, at der i de nordiske lande råder stor uro og

irritation over myndighedernes indsamling af oplysninger og anvendelsen af disse. I Sverige har man specielt været opmærksom på dette i forbindelse med afsløringen af forskningsregistre med meget indgående og detaljerede personoplysninger.

Beskyttelsen af privatlivet er et af individets vigtigste rettigheder, understreger forslagsstillerne. Afslutningsvis anfører de, at det er naturligt og nødvendigt, at visse personoplysninger overføres ved flytning fra et land til et andet. Hvilke oplysninger, der skal være omfattet af den nordiske konvention om folkeregistrering, bør dog udvælges meget restriktivt, så der ikke sker indgreb i den personlige integritet.

2. Remissinstanser

Der er modtaget remissudtalelser fra følgende:

Danmark

- Indenrigsministeriet

Finland

- Inrikesministeriet
- Befolkningsregistercentralen
- Ålands landskapsstyrelse

Norge

- Justis- og Politidepartementet
- Finans- og Tolldepartementet
- Forsvarsdepartementet
- Sentralkontoret for folkeregistrering
- Datatilsynet

Sverige

- Riksskatteverket (RSV)
- 1983 års folkbokföringskommitté

3. Remissudtalelser

Danmark

Indenrigsministeriet er indstillet på at tage de fornødne hensyn til sårbarheds- og integritetsspørgsmål ved udarbejdelsen af en ny nordisk overenskomst om folkeregistrering.

Finland

Inrikesministeriet er enig med forslagsstillerne i, at den enkeltes ret til et beskyttet privatliv bør være i forgrunden, når man planlægger reformer i

overenskomsten om folkeregistrering. Ministeriet påpeger dog også, at man må tage hensyn til, at staterne har forpligtelser mod sine borgere, uanset om de bor udenlands. En person bør f.eks. uden besvær kunne anvende sin stemmeret ved valg, på en fleksibel måde ordne arvespørgsmål og ved behov få hurtig kontakt med sine slægtninge. Alt dette forudsætter, at visse personoplysninger kan overføres fra et land til et andet. På denne måde er det også muligt at formindske bureaukratiet, mener inrikesministeriet.

Når man ændrer den nordiske overenskomst om folkeregistrering, bør der tages hensyn til de problemer, som nævnes i medlemsforslaget. Det er også vigtigt, anfører inrikesministeriet, at alle de nordiske lande, som overenskomsten vedrører, fastsætter tilstrækkeligt nøjagtige bestemmelser i deres lovgivning om udlevering af oplysninger fra folkeregisteret.

Befolkningsregistercentralen udtaler sig i lighed med Inrikesministeriet.

Ålands landskapsstyrelse tilslutter sig medlemsforslaget.

Norge

Justis- og Politidepartementet er enig i, at en nordisk konvention om folkeregistrering bør indholde regler, som tager hensyn til sårbarheds- og integritetsspørgsmål. Departementet støtter Datatilsynets udtalelse.

Datatilsynet oplyser, at Norge har en egen lov om folkeregistrering. Det har derfor kun i begrænset omfang været aktuelt for tilsynet at gå specielt ind på spørgsmål, som er reguleret gennem særlovgivningen og forskrifter i medfør af denne, så længe man holder sig til traditionelle folkeregistreringer og folketællinger.

Generelt mener *Datatilsynet*, at det er vigtigt at begrænse de oplysninger, som folkeregistrene indeholder til det, som er nødvendigt af hensyn til registerets formål. Endvidere bør adgangen til personoplysninger begrænses, specielt når det drejer sig om adgang til hele registeret eller større dele af dette. Både tilstrækkelige sikkerhedsforanstaltninger ved de enkelte folkeregistre og regler, som sætter grænser for udleveringsadgangen for oplysninger fra registrene, må indgå i en forsvarlig ordning for folkeregistrene. Specielt bør der vises forsigtighed med at tillade on line overføring af oplysninger om registrerede personer.

Efter *Datatilsynets* opfattelse må det være indlysende, at en nordisk konvention om folkeregistrering må indeholde regler, som varetager sårbarheds- og integritetshensyn. Både de udredninger, som foreligger i Norge og Sverige om data og samfundets sårbarhed og den omfattende debat, som man har haft såvel i Vesttyskland som i enkelte nordiske lande i forbindelse med gennemførelsen af folketællinger, tilsiger, at de hensyn, som der taget op i medlemsforslaget, bliver tillagt betydelig vægt.

Finans- og Tolldepartementet henviser til udtalelsen fra Statistisk Sentralbyrå.

Sentralkontoret for Folkeregistrering, Statistisk Sentralbyrå mener, at

det vil være naturligt at se medlemsforslaget i sammenhæng med Nordisk Råds rekommandation nr. 33/1986 om en nordisk konvention om folkeregistrering. Med hensyn til selve forslaget mener sentralkontoret, at en indskrænkning i den allerede eksisterende ordning om udveksling af oplysninger vil træne en del af formålet med overenskomsten om internordisk flytning.

Forsvarsdepartementet har ingen indvendinger imod, at der udarbejdes en konvention som foreslået. Spørgsmålet har været forelagt for forsvarets overkommando og Generalkrigskommissariatet, som heller ikke har bemærkninger til forslaget.

Sverige

Riksskatteverket (RSV) oplyser, at i 1969 trådte en overenskomst om internordisk flytning i kraft. Det grundlæggende formål med overenskomsten er at forhindre, at en person bliver dobbeltregistreret eller helt ophører med at være registreret. I forbindelse med flytning udveksles der personoplysninger ved hjælp af et flyttebevis. Flyttebeviset indeholder følgende oplysninger:

1. udflytningsland
2. udflytningskommune (forsamling)
3. adresse i udflytningslandet
4. indflytningsland
5. indflytningskommune (forsamling)
6. adresse i indflytningslandet
7. opgiven flytningsdag
8. efternavn
9. fornavn
10. køn
11. fødselsdag, -måned og år
12. fødested
13. civilstand
14. statsborgerskab
15. anmærkninger

(I Finland og Sverige tillige oplysning om dåb, konfirmation og nadver).

I normale tilfælde er det den enkelte, som bestiller flytningsbevis fra folkeregistermyndigheden i udflytningslandet, og som siden indleverer beviset til myndigheden i indflytningslandet. Den enkelte medvirker således ved overførslen af oplysningerne og har derigennem indblik i, hvilke oplysninger, som overføres og kontrol med, at de er korrekte. En begrænsning af oplysningerne i det internordiske flyttebevis ville indebære ulemper ud fra et servicesynspunkt. Den enkelte ville så være tvungen til at dokumentere oplysninger om navn, fødselstidspunkt, civilstand, statsborgerskab m. m., som skal opføres i folkeregisteret.

Den revidering af overenskomsten, som er foreslået i *medlemsforslag A 733/j*, har først og fremmest til hensigt at harmonisere bosætningsreglerne og forenkle rutinerne i de nordiske lande. Primært er hensigten således hverken at udvide udvalget af oplysninger eller at ændre den måde, hvorpå information overføres. Det kan imidlertid forventes, at arbejdet med den nye overenskomst kommer til at omfatte en gennemgang såvel af udformningen som af indholdet i de blanketter, som anvendes ved flytning mellem de nordiske lande. Dette kan føre til en øget udveksling af oplysninger, gør RSV opmærksom på.

Det er også muligt, at spørgsmålet om avisering om ændring af personoplysninger for personer, som er bosat i andet nordisk land end hjemlandet, kan komme op til diskussion. Ønsker om en udvidet avisering er fremført først og fremmest fra finsk side vedrørende udflyttede finske statsborgere.

Det kan givetvis kun blive aktuelt at udveksle information om forhold, som er af stor betydning for en korrekt og fuldstændig folkeregistrering som f.eks. barns fødsel, vielse, dødsfald osv.. RSV går ud fra, at der kun kan blive tale om marginale ændringer, som ikke vil give anledning til problemer set ud fra sårbarheds- eller integritetssynspunkter.

1983 års folkbokføringskommitté udtaler sig i lighed med Riksskatteverket. Kommitteen understreger dog, at man – hvis en udvidet udveksling af oplysninger bliver aktuelt – anser det for vigtigt, at spørgsmålet om sårbarhed og beskyttelse af den personlige integritet iagttages i alt arbejde, som vedrører registrering og udveksling af oplysninger om enkelte personer mellem myndigheder både inden for og uden for landet.

4. Juridisk Udvalg

Juridisk Udvalg konstaterer, at alle remissudtalelser er positive over for tanken om i størst mulig udstrækning at tage hensyn til sårbarhedsspørgsmål og spørgsmål vedrørende den personlige integritet i forbindelse med udarbejdelsen af en revideret nordisk overenskomst om folkeregistrering.

Juridisk Udvalg konstaterer ligeledes, at de remissinstanser, der har udtalt sig, formentlig er de samme, som forbereder den nye nordiske overenskomst om folkeregistrering.

Udvalget har noteret sig, at medlemsforslaget er rejst, fordi forslagsstillerne mener, at man hverken i medlemsforslag A 733/j om en nordisk konvention om folkeregistrering (som erstatter og udvider overenskomsten af 5/12 1968 om folkeregistrering) eller i Juridisk Udvalgs betænkning over medlemsforslag A 733/j har været opmærksom på sårbarheds- og integritetsspørgsmål.

Juridisk Udvalg skal henlede opmærksomheden på, at disse spørgsmål også blev rejst på Nordisk Råds 34. session 1986 i København i forbindelse med behandlingen af medlemsforslag A 733/j.

Udvalgets formand udtalte ved den lejlighed følgende om sårbarheds-spørgsmål og mulighederne for at beskytte den personlige integritet:

''Jeg betragter det som selvkært, at det spørgsmål, som er rejst her, og som vi også har drøftet i forbindelse med udvalgets behandling af dette medlemsforslag, må indgå i de overvejelser, som Nordisk Ministerråd på baggrund af vedtagelsen her nu må gøre sig. Det er en ganske klar ting, at de personoplysninger, som ligger i folkeregistrene, ikke kan bruges til sammenkøring med en række andre registre, således at man går den personlige integritet for nær. Det er også et synspunkt, som vi klart dækker og deler i Juridisk Udvalg. Men det rent praktiske, at det skal være nemmere for nordboere at få ensartede regler i forbindelse med flytninger rundt omkring i Norden, det er vort klare formål. Vi har intet formål derudover, og vi har den samme opfattelse om beskyttelse af den personlige integritet.''

Denne udtalelse dækker fortsat udvalgets opfattelse.

Det er imidlertid også udvalgets opfattelse, at man dermed *har* taget tilstrækkelig højde for disse spørgsmål i Nordisk Råd, og at der derfor ikke er grund til at vedtage en speciel rekommandation om dette.

For at der ikke skal herske nogen tvivl om udvalgets stilling til disse spørgsmål, har Juridisk Udvalg imidlertid valgt at medtage disse synspunkter i sin betænkning over meddelelsen fra Nordisk Ministerråd til 36. session om rekommandation nr. 33/1986 om en nordisk konvention om folkeregistrering.

Juridisk Udvalg kan på denne baggrund ikke støtte, at der vedtages en speciel rekommandation om dette og skal indstille,

at Nordisk Råd ikke foretager sig videre i anledning af medlemsforslag A 807/j om sårbarheds- og integritetsspørgsmål ved folkeregistrering.

Stockholm, den 11. februar 1988

Lennart Andersson (S)

Mikko Elo (Sdp)

Thor-Eirik Gulbrandsen (A)

Hagen Hagensen (KF)

Liisa Hilpelä (Kok)

Åsa Solberg Iversen (A)

Anneli Jäätteenmäki (K)

Hans Nyhage (m)

Kristen Poulsgaard (FP)

Arne Skauge (H)

Bernhardt Tastesen (S)

Formand

Medlemsförslag

om sårbarhets- och integritetsfrågor vid folkregistrering

(Väckt av Ylva Annerstedt och Hans Petersson)

Den 1 oktober 1969 trädde den nordiska överenskommelsen om folkbokföring av den 5 december 1968 i kraft. Det grundläggande syftet med överenskommelsen var att vid flyttning från ett nordiskt land till ett annat förhindra att personen blev dubbelt registrerad i två länder eller att personen upphörde att vara registrerad. Vidare förutsattes att utväxling av handlingar (flyttningsbetyg, flyttningsbevis) skulle säkerställa att en flyttning registrerades med behövliga korrekta personuppgifter.

Vid Nordiska rådets 34:e session 1986 behandlades ett medlemsförslag (A 733/j) om en nordisk konvention om folkregistrering som skulle ersätta och utvidga överenskommelsen från 1968. Syftet med konventionen skulle vara att samordna och förenkla reglerna angående flyttning, (temporär) vistelse och (varaktig) bosättning i de nordiska länderna så att Norden i detta hänseende skulle bli en enhet. En rekommendation av denna innebörd antogs av rådet (nr 33/1986/j).

Varken i medlemsförslaget eller i juridiska utskottets betänkande över medlemsförslaget har sårbarhetsfrågorna och möjligheterna att skydda den personliga integriteten uppmärksammats. Detta är anmärkningsvärt mot bakgrund av de risker för den personliga integriteten som är förenade med den typ av register som här avses.

Med dagens teknik kan man snabbt och enkelt lagra och överföra stora mängder uppgifter i olika register. Detta ger stora möjligheter till intrång i de enskilda människornas privatliv. Uppgifter som samlats in för ett ändamål kan lätt användas för andra.

Det råder i de nordiska länderna stor oro och irritation över myndigheternas uppgiftsinsamlande och användningen av dessa uppgifter. I Sverige har detta särskilt uppmärksammats i samband med avslöjanden av forskningsregister med mycket ingående och detaljerade personuppgifter.

Den enskildes rätt till ett skyddat privatliv bör stå i förgrunden för allt arbete som berör den enskildes integritet. Privatlivets skydd är en av de för individen viktigaste rättigheterna. Att den enskilde har en sfär som kan räknas som hans egen, där han i princip inte behöver tåla ingrepp vare sig från andra människor eller från det allmänna, är något för våra rättsstater fundamentalt. Utgångspunkten bör vara att det är den enskilde som har rätten till de egna personuppgifterna.

Det är naturligt och nödvändigt att vissa personuppgifter överförs vid en flyttning från ett land till ett annat. Vilka uppgifter som skall innefattas i den nordiska konventionen om folkregistrering bör dock väljas mycket restriktivt så att inte intrång sker i den personliga integriteten.

Med hänvisning till ovanstående föreslås

att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att vid utarbetandet av en nordisk konvention om folkregistrering i största möjliga utsträckning ta hänsyn till sårbarhetsfrågor och frågor rörande den personliga integriteten.

Stockholm den 5 juni 1987

Ylva Annerstedt (fp)

Hans Petersson (fp)

Kommunikationsutskottets betänkande

över medlemsförslag om användning av biltelefoner

(Medlemsförslaget väckt av Margrete Auken, Ragna Berget Jørgensen och Olle Östrand m. fl., se s. 865

Remissyttranden, se supplement)

Till kommunikationsutskottet har hänvisats medlemsförslag A 808/t om användning av biltelefoner. Förslaget har behandlats vid utskottets möten i Göteborg den 17–20 augusti 1987, i Åbo den 10 november 1987 och i Stockholm den 11–12 februari 1988.

1. Medlemsförslaget

I medlemsförslaget, som väckts av Margrete Auken, Ragna Berget Jørgensen och Olle Östrand samt Guðrún Helgadóttir, Aase Olesen och Sakari Knuutila föreslås

att Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar att införa bestämmelser i vägtrafiklagstiftningen som förbjuder förare av ett motorfordon att tala i biltelefon under körningen.

Förslagsställarna erinrar om den explosionsartade ökningen av användandet av biltelefoner i Norden. I början av år 1986 var antalet biltelefoner anknytna till den nordiska mobiltelefon-tjänsten (NMT) cirka 218 000.

Enligt förslagsställarnas mening har biltelefonen och dess bruk både positiva och negativa sidor. Till den negativa sidan hör bruket av telefonen under körning, som anses utgöra en onödig trafikrisk. Förslagsställarna menar att då föraren talar i biltelefonen, har denne inte hela sin uppmärksamhet koncentrerad på körningen, vilket kan leda till farliga situationer. Vidare konstateras att man i Storbritannien redan har infört regler som förbjuder föraren att tala i telefonen under fordonets gång.

Slutligen påpekar förslagsställarna att mobiltelefonproducenterna har tekniska möjligheter att förbättra biltelefonerna, så att de inte förorsakar den potentiella trafikfara som den nuvarande tekniken innebär.

2. Remissbehandlingen

Vid sitt möte den 29–30 juni 1987 beslöt Nordiska rådets presidium att medlemsförslaget skulle hänvisas till kommunikationsutskottet samt att det skulle undergå remissbehandling.

Medlemsförslaget har sedan behandlats i vanlig ordning och sänts ut på remiss med remisstid till den 1 november 1987.

Följande remissvar har inkommit:

Norden

- Nordiska trafiksäkerhetsrådet (NTR)
- Nordiskt samarbete på telekommunikationsområdet – NORDTEL
- Nordiska akademikerrådet
- Nordiska unionen för arbetsledare, tekniska funktionärer och andra chefer – NAU
- Nordisk union för alkoholfri trafik – NUAT
- Nordens fackliga samorganisation – NFS
- Nordiska polisförbundet

Danmark

- Justitsministeriet
- Kultur- og kommunikationsministeriet
- Forenede Danske Motorejere – FDM
- Automobilforsikringsselskabernes Fællesråd

Finland

- Ministeriet för inrikesärendena
- Trafikskyddet
- Finlands lastbilsförbund
- Trafikministeriet
- Trafikförsäkringsföreningen
- Post- och telestyrelsen
- Automobilförbundet – AF

Åland

- Ålands landskapsstyrelse

Island

- Foreningen af islandske forsikringsselskaber

Norge

- Televerket
- Norges Automobilforbund – NAF
- Trygg Trafikk
- Norges Forsikringsforbund
- Samferdselsdepartementet
- Motorførernes Avholdsforbund – MA

Sverige

- Televerket-Radio
- Svenska taxiförbundet
- Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande – NTF
- Svenska Försäkringsbolags Riksförbund
- Motormännens riksförbund – M
- Svenska Leverantörföreningen för Landmobil Radiokommunikationsutrustning – SLRK
- Trafiksäkerhetsverket
- Väg- och trafikinstitutet – VTI

Med undantag av *Nordiska akademikerrådet* och *Nordens fackliga samorganisation (NFS)*, som avstår från att yttra sig över medlemsförslaget, ställer alla remissinstanser sig negativa till förslaget som det är formulerat.

Hos remissinstanserna är det en allmän uppfattning att om föraren av ett motorfordon under körning håller telefonluren i sin hand, kan det äventyra trafiksäkerheten. Samtidigt påpekas att tillförlitligt underlag för att bekräfta detta antagande saknas.

Vidare poängteras att ett förbud av det slag som föreslås införas är svårt att motivera och övervaka, eftersom det är tekniskt möjligt att inte behöva använda telefonluren när man talar i biltelefonen. Dessutom är alla mobiltelefoner i dag utrustade med en kodnummerfunktion, som gör att de 100 vanligaste telefonnumren kan ringas upp med två knapptryckningar.

Flera remissinstanser föreslår därför att Nordiska rådet i stället skall verka för att styra och reglera produktionen av biltelefoner, så att de blir acceptabla ur trafiksäkerhetssynpunkt.

Nordiska trafiksäkerhetsrådet (NTR) konstaterar att man inom rådet inte känner till några forskningsuppgifter som bekräftar förslagsställarnas antagande om sambandet mellan användning av biltelefon och olyckor i vägtrafiken.

NTR antar att förmågan att riskfritt köra bil och samtidigt tala i biltelefon är något som kan inläras. NTR föreslår därför att man skall verka för att eliminera eventuella risker genom teknisk utveckling av biltelefonmekaniken samt gå in för att i den allmänna informationen till den körande allmänheten framhålla eventuella risker med bruket av biltelefonen.

NORDTEL konstaterar att det finns mycket få om ens några olycksfall som kan knytas till användningen av biltelefon. Det erinras om att under-

sökningar i USA tvärtom har visat att den stora spridningen och användningen av mobiltelefon bidragit till höjande av trafiksäkerheten.

Det påpekas att alla leverantörer av biltelefoner kan komplettera telefonerna med s. k. "hands-free"-utrustning, som gör det möjligt för föraren att tala i telefonen utan att ta händerna från ratten.

Nordiska unionen för arbetsledare, tekniska funktionärer och andra chefer (NAU) menar att de redan existerande bestämmelserna i de nationella vägtrafiklagarna i Norden är tillräckliga. Det anses vara rekommendabelt att upplysa bilförarna om de risker som bruk av radiotelefon under körning kan medföra.

Nordisk Union för alkoholfri trafik – (NUAT) föreslår bl. a. att man verkar för att producenter av biltelefoner fokuserar sin produktion på "hands-free"-telefoner.

Nordiska Polisförbundet anser att ett ökat bruk av biltelefoner har negativa effekter på trafiksäkerheten men saknar tillförlitligt underlag för att bekräfta detta. Det föreslagna förbudet anses negativt, eftersom det innebär att man tillåter produkter och kriminaliserar användningen. Förbundet förordar i stället ett system för produktkontroll av fordonsutrustning, där godkännandet bl. a. kan baseras på trafiksäkerhetsaspekter.

Forenede Danske Motorejere (FOM) instämmer i uppfattningen att användningen av biltelefon med en lös telefonlur innebär en viss risk för trafikolycka men tillägger att det inte finns något statistiskt material som bekräftar detta.

Automobilforsikringssekskabernes Fællesråd i Danmark pekar på svårigheten att övervaka det föreslagna förbudet och erinrar om de "hands-free"-telefoner som nu marknadsförs.

Justitsministeriet i Danmark påpekar de svårigheter som det föreslagna förbudet skulle medföra för de bilister som har anpassat sig till nuvarande regler.

Kultur- og kommunikationsministeriet i Danmark erinrar om att i den danska televerksamhetens vägledning för användare och leverantörer av radiokommunikationsanläggningar ingår orientering i syfte att förbättra trafiksäkerheten.

Ministeriet för inrikesärendena i Finland konstaterar att sådana olyckor där användningen av biltelefon har spelat en roll inte har kommit till ministeriets kännedom. Det påpekas att hanteringsbehovet i samband med dessa kommer att minimeras inom en nära framtid. Ministeriet anser att ett förbud mot användningen av biltelefoner under körning skulle vara ägnat att leda till farliga situationer, som kunde uppstå om föraren t. ex. sedan han fått en signal – oberoende av förhållandena – skulle stanna fordonet för att svara eller skulle försöka använda biltelefonen i smyg under körningen. Enligt ministeriet kan de olägenheter, som olika i fordon installerade apparater såsom biltelefoner nuförtiden förorsakar försämrade trafiksäkerhet, minimeras genom apparaternas utveckling och genom att man inför bestämmelser i lagstiftningen om deras teknik, användning och placering.

Trafikskyddet i Finland påpekar att det även finns positiva värden i det faktum att bil- och mobiltelefonerna har blivit allmännare. Trafikskyddet menar att det är felaktigt när man i medlemsförslaget påstår att det i Storbritannien skulle vara förbjudet att tala i biltelefon, men tillägger att enligt "Highway Code Rule" nummer 54 är det förbjudet för föraren att hålla i mobiltelefonens handhörlur då bilen är i rörelse.

Finlands lastbilsförbund menar att ifall användningen av biltelefon skulle förbjudas under körning, skulle det medföra många onödiga problem för dem som använder biltelefoner. Det anses att varje ansvarig bilist är medveten om vikten av att ur trafiksäkerhetssynpunkt följa trafiken samt att man genom förbud inte kan förbättra de ansvarslösa bilisternas uppmärksamhet på trafiken. Förbundet anser att när det gäller sådana bilister kan det bästa möjliga resultatet uppnås genom upplysningsarbete av rätt typ.

Trafikministeriet i Finland påpekar att all verksamhet som försvårar förarens koncentration på körningen kan äventyra trafikens säkerhet. Det erinras om 3 § i vägtrafiklagen, enligt vilken man under körningen skall iaktta omständigheternas påkallade omsorg och försiktighet till förekommande av skada. Ministeriet menar att ifall det blir aktuellt att överväga begränsningar i användningen av telefon under körning, bör skillnaderna mellan de olika telefontyperna beaktas.

Trafikförsäkringsföreningen i Finland föreslår att beslut om bestämmelsen angående förbudet mot användning av biltelefon under körning inte skall fattas förrän bestämmelsens möjliga inverkan på trafiksäkerheten utretts, och att åtgärder skall övervägas för att utveckla sådana biltelefoner som mindre än de nuvarande fångar förarens uppmärksamhet och låser hans händer och för att t. ex. med bestämmelser reglera deras användning.

Post- och telestyrelsen i Finland anser att en mobiltelefon ofta minskar onödigt jäktande under resa. Styrelsen menar att bestämmelserna i den nuvarande vägtrafiklagen vad gäller farligt trafikbeteende även tillämpas i sådana fall där orsaken anses vara användning av en mobiltelefon. Man påpekar att alla mobiltelefoner är utrustade med s. k. kodnummerval samt att till kraven på alla NMT-mobiltelefoner hör bl. a. en egenskap som tillåter att samtal kan genomföras utan att händerna behöver användas. Den tilläggsapparat som krävs för denna funktion är dock inte obligatorisk.

Automobilförbundet (AF) i Finland menar att det vore skäl att utreda användningen av biltelefon under körning och dess inverkan på trafiksäkerheten.

Landskapsstyrelsen på Åland tillstyrker ett yttrande i frågan från trafikinspektören på Åland, vari det bl. a. framkommer att biltelefonen har blivit ett så allmänt hjälpmedel att den inte torde kunna förbjudas samt att ett förbud mot att använda den under körning är omöjligt att övervaka.

Foreningen af islandske forsikringsselskaber menar att om det föreslagna förbudet skulle tas upp i trafiklagstiftningen, så måste det vara totalt,

d. v. s. att föraren varken får ringa eller svara i telefonen eller höra kommunikationsradio. Det anses att uppföljning av sådana bestämmelser är omöjlig.

Televerket i Norge konstaterar att den mångåriga erfarenheten av användningen av radiokommunikation i motorfordon i Norge är mycket god. Om det föreslagna förbudet skulle godtas, menar *Televerket* att det inte skulle anses motiverat och därmed inte heller respekteras.

Norges Automobilförbund (NAF) anser att bruk av biltelefon kan förorsaka att förarens koncentration under körningen minskar. Det påpekas att detta också gäller bruket av radio och kassettbandspelare. *NAF* har tagit upp frågan om bruk av biltelefoner med några av sina medlemmar, som har använt biltelefon i många år. Dessa anser att bruk av biltelefonen under körning inte utgör någon trafiksäkerhetsrisk, förutsatt att tangentplattan sitter på själva hörluren som placeras högt på instrumentbrädan. Vidare konstateras att eftersom statistisk information om biltelefonens andel i trafikolyckor inte finns, måste man undersöka vilken faktor i trafikolyckorna som kan tillskrivas biltelefonen innan ställning tas till regler om dess bruk.

Trygg Trafikk i Norge instämmer i att bruket av biltelefoner och annan motsvarande utrustning kan skapa onödiga risker i trafiken. Det anses därför att samtal under körning endast skall tillåtas i fordon som har installerat sådan telefon som man inte behöver lyfta luren för att tala eller lyssna i. Slutligen föreslås att initiativ borde tas för ökad information om bruket av kommunikationsutrustning i motorfordon.

Norges Forsikringsförbund påpekar att registrering av i vilken grad biltelefoner har förorsakat bilolyckor inte finns. I stället för medlemsförslaget föreslås vissa funktionskrav, som fokuseras på att göra användningen av biltelefonerna så enkel som möjligt. Vidare föreslås att man diskuterar även andra kommunikationsutrustningars effekter på trafiksäkerheten. Som exempel nämns personsökare och datakommunikationsutrustning.

Samferdselsdepartementet i Norge konstaterar att enligt försäkringsboulagen anses bruk av biltelefoner inte vara ett problem i olyckssammanhang. Departementet menar att användningen av biltelefon är ett bra sätt att använda tiden när man t. ex. sitter i en bilkö. Vad beträffar det påstådda förbudet att använda biltelefoner under körning i Storbritannien menar departementet att det inte är frågan om förbud utan en rekommendation till förarna att inte använda biltelefonen under körning.

Motorförarnes Avholdsförbund (MA) i Norge har samma argumentation och förslag som Nordisk Union för Alkoholfri Trafik, d.v.s. man vill att produktionen fokuseras på "hands-free"-telefoner.

Televerket-Radio i Sverige menar att i stället för medlemsförslaget skulle det ge betydligt större effekt att föreslå mobilradio- och mobiltelefon-tillverkare att satsa ytterligare på utveckling av trafiksäkra hjälpmedel och information till brukarna om att använda sådan utrustning. Man anser det sannolikt att ett förbud mot radiosamtal under färd snarare skulle leda till

många trafikfarliga situationer, om föraren snabbt skall leta upp en plats att stanna på för att kunna besvara ett anrop och föra en konversation. Efterlevnaden av ett påbud, som säkerligen skulle uppfattas som obegripligt av de berörda, skulle bli fullständigt omöjligt att kontrollera. Det påpekas att alla leverantörer i dag kan komplettera sina mobiltelefoner med "hands-free"-utrustning, varav flera röststyrda, vilket innebär att föraren ej behöver ta händerna från ratten. Att konversera via en dylik anläggning anses ta mindre av förarens uppmärksamhet i anspråk än att samtala med en passagerare, då ju också ögonkontakt förekommer.

Svenska taxiförbundet påpekar att mobiltelefonen har fått en allt större betydelse för taxinäringen som ett till kommunikationsradion kompletterande instrument. Förbundet avstyrker förslaget men ser gärna att särskilda åtgärder vidtas gentemot tillverkarna i syfte att påskynda utvecklingen mot s.k. "hands-free"-funktioner.

Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande (NTF) i Sverige erinrar om att frågan om att reglera användningen av biltelefon från trafiksäkerhetssynpunkt har aktualiserats i olika sammanhang, bl. a. i Sveriges riksdag i motionen 1986/87: T405. Riksdagens trafikutskott avstyrkte motionen. I sin behandling av motionen hänvisade utskottet bl. a. till grundregeln för vägtrafik i 5 § första stycket VTK, där det sägs att vägtrafikant skall iakttä den omsorg och varsamhet som till förekommande av trafikolycka betingas av omständigheterna. Vidare pekar utskottet på att det finns och efterfrågas mobiltelefoner som är försedda med sådana mikrofoner och högtalare som medger att bilföraren inte behöver hålla i en lur vid användningen av mobiltelefonen. NTF delar riksdagens trafikutskotts uppfattning.

Svenska Försäkringsbolags Riksförbund menar att det i stället för förslaget skulle vara av stor betydelse att utifrån en genomlysning av problemen försöka markera var gränsen går när det gäller uppgifter som föraren kan sköta parallellt med bilkörningen. Förbundet menar vidare att det skulle vara billigare att ställa krav på konstruktörerna av olika hjälpsystem i bilen än att i efterhand försöka lösa uppkomna problem med hjälp av olika bestämmelser som kräver övervakning, sanktioner vid övervakning etc.

Motormännens riksförbund (M) i Sverige förordar inte något generellt förbud men en trafiksäkrare konstruktion av biltelefoner.

Svenska Leverantörföreningen för Handmobil Radiokommunikationsutrustning (SLRK) erinrar om "hands-free"-tekniken och om den förenklade uppringningsmöjlighet som biltelefonerna har i dag. Det konstateras att SLRK rekommenderar bilförare med mobiltelefoner utan dessa tekniska hjälpmedel att endast ringa upp respektive tala i mobiltelefonen då trafikmiljön tillåter detta.

Trafiksäkerhetsverket i Sverige menar att det inte är kommunikationssystemet som sådant som utgör problem utan apparaten med sin handmikrofon, som på olämpligt sätt "binder" bilföraren. Det anses att ett intres-

sant alternativ till förslaget vore en bestämmelse om att enbart typgodkända mobiltelefoner får användas i bilar. Typgodkännandet skulle då bl. a. innebära krav på sådan teknik som medger samtal utan att mikrofonen hanteras.

Väg- och Trafikinstitutet (VTI) i Sverige erinrar om att det redan i dag finns tekniska möjligheter att styra och reglera användningen av biltelefoner mot ett sätt som kan avses vara acceptabelt trafiksäkert. Ett sätt är att det typgodkännandebevis som i dag används utökas till att omfatta även ergonomiska, handhavandemässiga och säkerhetsmässiga aspekter. Men kunskaperna om hur ett trafiksäkert mobiltelefonsystem bör se ut anses dåliga, vilket innebär att vi ställs inför nödvändigheten att snarast ta fram tillräckliga kunskaper om hur ett sådant system skall se ut. En metod kunde vara att lägga nödvändiga utvärderingar i nära anslutning till det redan pågående PROMETHEUS-projektet, där frågor med just detta innehåll studeras.

3. Utskottet

Hos remissinstanserna råder en allmän uppfattning att om föraren av ett motorfordon under körning håller telefonluren i sin hand, kan det äventyra trafiksäkerheten. Samtidigt påpekas att tillförlitligt underlag för att bekräfta detta antagande saknas.

Flertalet remissinstanser menar att om man införde ett förbud av det slag som föreslås, skulle det vara svårt att övervaka och motivera, eftersom det är tekniskt möjligt att inte behöva använda telefonluren när man talar i biltelefonen. Dessutom är alla nya mobiltelefoner i dag utrustade med en kodnummerfunktion, som gör att de vanliga 100 telefonnumren kan ringas upp med två knapptryckningar.

Vidare är utskottet medvetet om att den tekniska utvecklingen fortsätter i riktning mot en förenkling av kommunikationsutrustningens användning. Utskottet betonar därför vikten av att "hands free-utrustning" används.

Utskottet påpekar att det råder brist på information om biltelefonernas inverkan på trafiksäkerheten. Utskottet uppfordrar därför de berörda myndigheterna att insamla information därom.

Med hänsyn till detta kan utskottet inte tillstyrka förslaget som det formuleras i medlemsförslaget.

Utskottet menar att biltelefoner och annan kommunikationsutrustning i bilar kan ha andra värden än de rent kommunikationsmässiga. Eftersom utrustningen främst används för att förare och deras passagerare skall kunna utnyttja sin restid för samtal, menar utskottet att berörda myndigheter måste verka för att biltelefonernas användning blir så trafiksäker som möjligt. Detta gäller inte bara biltelefoner eller radioutrustning utan också all annan utrustning i bilar som kan påverka förarens koncentration vid körningen.

Den moderna tekniken ger möjligheter till en mängd extra utrustning i bilar, typ bildatorer, navigationssystem och annan informationsapparatur. Utskottet menar därför att det finns gränser för mängden och utformningen av den utrustning som en bilförare kan betjäna.

Med hänsyn härtill vill utskottet särskilt betona att de berörda myndigheterna bör uppmärksamma de nya informationsapparater som utvecklas för motorfordon, så att dessa inte verkar störande på förarnas koncentration under körningen.

Kommunikationsutskottet, som vid sina överläggningar tagit hänsyn till de resonemang som förs i remissvaren, hänvisar till det ovan anförda och föreslår

- att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
- att inhämta och förmedla information om i vilken mån kommunikationsutrustning i bilar bidrar till trafikolyckor,
- att bedriva en informationskampanj om en trafiksäker användning av denna utrustning, samt
- att verka för att den tekniska utvecklingen av biltelefoner påskyndas i riktning mot trafiksäkrare apparatur.

Stockholm den 12 februari 1987

Margrete Auken (SF)

Óli P. Guðbjartsson (B.)

Margit Hansen-Krone (H)

Olof Jansson (ÅC)

Elver Jonsson (fp)

Ragna Berget Jørgensen (A)

Förman

Sakari Knuutila (Sdp)

Sirpa Pietikäinen (Kok)

Kaj Poulsen (S)

Peder Sønnderby (V)

Olle Östrand (s)

Reservation

Det i utskottsbetänkandet behandlade medlemsförslaget A 808/t ger uttryck för en teknikfientlighet. Ingen av remissinstanserna har heller tillstyrkt det föreslagna förbudet att tala i biltelefon under körning.

Utskottet förordar i stället att ministerrådet skall verka för att den tekniska utvecklingen av biltelefoner skall påskyndas i riktning mot trafiksäkrare apparater. Detta torde vara ett slag i luften. Den demonstration som utskottet fick den 12 februari 1988 visar med all önskvärd tydlighet att den tekniska utvecklingen på området pågår i en rasande fart. Med en röststyrd biltelefon har praktiskt taget all hantering, som kan påverka trafiksäkerheten, försvunnit. Ett sådant samtal torde ur den aspekten närmast vara att jämföra med ett samtal med en passagerare.

Utskottet förordar vidare att ministerrådet skall inhämta och förmedla

information om i vilken mån kommunikationsutrustning i bilar bidrar till trafikolyckor samt bedriva en informationskampanj om en trafiksäker användning av denna utrustning.

Förutom att detta innebär en utvidgning av medlemsförslagets intentioner kan åtgärderna som sådana diskuteras.

Att inhämta och förmedla information om i vilken mån kommunikationsutrustning i bilar bidrar till trafikolyckor torde vara ett mycket omfattande projekt. Flera av remissinstanserna har påpekat att något underlagsmaterial för detta vad gäller biltelefoner inte finns. Det torde därför vara fråga om att först och främst införa ett nytt och svärdefinierat begrepp i rapporteringen av trafikolyckorna. Först därefter kan insamling av statistiken ske. För att få ett tillförlitligt material måste denna statistik omfatta ett flertal år. Mot denna bakgrund anser undertecknad inte att ändamålet motiverar ett så omfattande projekt.

Beträffande förslaget att ministerrådet skall bedriva en informationskampanj om en trafiksäker användning av kommunikationsutrustning anser undertecknad att det inte är ändamålsenligt med en samnordisk kampanj. Dessutom finns enligt ovan inget underlag för att bedöma om en informationskampanj skulle fylla något behov ur trafiksäkerhetssynpunkt.

Med hänvisning till ovanstående hemställer undertecknad

att Nordiska rådet inte vidtar någon åtgärd i anledning av medlemsförslaget A 808/t.

Stockholm den 12 februari 1988

Wiggo Komstedt (m)

Medlemsförslag om användning av biltelefoner

(Väckt av Margrete Auken, Ragna Berget Jørgensen och Olle Östrand samt Guðrún Helgadóttir, Sakari Knuuttila, Aase Olesen och Kaj Poulsen)

Helt siden den automatiske Nordiske Mobiltefontjenesten (NMT) ble innført i 1981, har antallet biltelefoner økt eksplosjonsartet i både Danmark, Finland, Norge og Sverige. I begynnelsen av 1984 var antallet abonnenter kommet opp i knapt 90 000. To år senere, i begynnelsen av 1986, var antall tilslutninger til NMT ca. 218 000, med flg. fordeling:

- Danmark 46 100
- Finland 32 300
- Norge 63 200
- Sverige 76 000

I Sverige regner televerket med at abonnementstilveksten blir ca. 36 000 pr. år de nærmeste årene.

Denne tilveksten i antallet biltelefoner er, etter vår mening, ikke bare positiv. En biltelefon hjelper mange til å utnytte sin tid bedre og til å bli mer effektive, men bruken av telefonen under kjøring er også en unødigg trafikk sikkerhetsrisiko. Føreren har da ikke hele sin oppmerksomhet rettet mot kjøringen, og det kan lett oppstå farlige situasjoner. Dette gjelder spesielt i bytrafikken med kompliserte trafikksituasjoner, og ved landevegskjøring i høye hastigheter.

Vi mener derfor at det bare bør være tillatt å snakke i telefonen når kjøretøyet står stille. En slik bestemmelse er allerede innført i Storbritannia.

En slik bruksbegrensning kompliserer naturligvis anvendelsen av mobiltelefonen, spesielt ved innkommende samtaler. I en overgangsperiode kunne en tenke seg at det var tillatt å svare helt kort, for så å be om å få komme tilbake når bilen er stanset.

På lengre sikt burde det være mulig for mobiltelefonprodusentene å utvikle sine produkter slik at det oppringende nummer blir angitt dersom ingen svarer.

Med henvisning til det som er skrevet ovenfor, foreslår vi

at Nordisk Råd rekommanderer de nordiske lands regjeringer til å

innføre en bestemmelse i vegtrafikklovgivningen som forbyr førere av kjøretøy å snakke i biltelefonen under kjøring.

København, Oslo, Stockholm, Helsingfors og Reykjavík, 2. juni 1987

Margrete Auken (SF)

Ragna Berget Jørgensen (A)

Olle Östrand (s)

Guðrún Helgadóttir (Ab.)

Sakari Knuutila (Sdp)

Aase Olesen (RV)

Kaj Poulsen (S)

Social- och miljöutskottets betänkande

över medlemsförslag om åtgärder för en bättre miljö

(Medlemsförslaget, väckt av Sten Svensson m. fl., se s. 878

Remissyttranden, se supplement)

Till social- och miljöutskottet har hänvisats ett medlemsförslag om åtgärder för en bättre miljö. Utskottet har behandlat förslaget vid möten i Stockholm den 11 februari och Oslo den 6 mars 1988.

1. Medlemsförslaget

I medlemsförslaget hemställs, att

1. Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att sammanställa nordiska erfarenheter om effekter på havet av näringstillförsel och utsläpp av kemiska substanser samt initiera eventuell kompletterande forskning, att starta ett långsiktigt FoU-projekt om skogsskadorna och metoder för att förebygga dem, att genom skatterabatter stimulera till en minskning av avgasutsläppen i den befintliga fordonsparken, att harmonisera regler för begränsning av freonutsläpp, att med olika åtgärder stimulera en långtgående rökgasrening, att undersöka möjligheterna för att införa miljöskyddsavgifter i de nordiska ländernas miljöskyddslagstiftningar, att redovisa förslag till finansiering av ökade insatser för miljövården i enlighet med vad som anförts i medlemsförslaget.
2. Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar att i internationella förhandlingar arbeta för längre gående konventioner vad gäller gränsoverskridande luftföroreningar, att i FN och andra internationella organ verka för att effektiva åtgärder vidtas för att minska freonutsläppen och att i ökad grad inrikta utvecklingsbistånden på lösande av miljöproblemet i tredje världen.

Förslagsställarna gör en översikt över hela miljöområdet och diskuterar särskilt frågor om miljöskyddsavgifter som styrmedel och internationella

miljöproblem, särskilt i anslutning till u-landsbiståndet. Vad gäller finansieringen anser förslagsställarna att miljön måste ges prioritet i den nordiska budgetbehandlingen, men att detta i väsentlig utsträckning bör genomföras genom en omprioritering. Man bör avveckla engagemang som inte längre har så hög prioritet, för att kunna överföra resurser till angelägna områden utan att den totala ramen växer. På detta sätt kan en ökad prioritet ges åt miljöfrågorna.

2. Remissyttranden

Yttranden över förslaget har inkommit från följande myndigheter, organisationer och institutioner.

Norden

De Nordiske Industriförbunds Fellesorgan

Danmark

Miljøministeriet
Danmarks Naturfredningsforening
Arbejderbevægelsens Erhvervsråd
Mellempøkeligt Samvirke

Finland

Utrikesministeriet
Finansministeriet
Miljöministeriet
Ålands landskapsstyrelse

Island

Utrikesministeriet

Norge

Finans- og tolldepartementet

Sverige

Riksskatteverket
Naturvårdsverket
Institutet för vatten- och luftvårdsforskning
Koncessionsnämnden för miljöskydd
SIDA
Sveriges industriförbund

2.1. Remissinstanser som tillstyrker medlemsförslaget

Miljøministeriet i Danmark anser att förslaget bör ingå i diskussionen

kring ministerrådets förslag till nytt samarbetsprogram på miljövårdsområdet. Vad gäller de konkreta delförslagen om ökad användning av ekonomiska styrmedel används sådana redan för att främja försäljningen av blyfri bensin och övervägs i anslutning till skärpta krav gentemot avgasutsläpp för bilar.

Inom utvecklingsbiståndet har samarbete inletts mellan miljö- och biståndsmyndigheterna och man arbetar i Danmark på en handlingsplan för att förstärka miljöaspekterna i biståndet bl. a. mot bakgrund av Folketingets debatt om Brundtlandkommissionens rapport. Vidare hänvisar ministeriet till de nordiska miljöministrarnas beslut om minskning av CFC för att skydda ozonskiktet.

Mellemfolkeligt Samvirke anser att större vikt bör läggas vid miljöhänsyn i biståndet, men detta bör ej uppfattas som ett stöd för en marknads-ekonomisk utveckling. Avgörande är att lokalbefolkningen engageras i miljöbevarande och bärkraftig utveckling. Vad gäller miljöavgifter etc framhålls att det för privata företags deltagande i utvecklingssamarbetet bör ställas miljökrav och sanktioner vid överträdelse.

Ålands landskapsstyrelse finner alla de förslag till miljöförbättrande åtgärder som framförs i förslaget angelägna.

Islands utrikesministerium anser förslaget positivt.

Finans- og tolldepartementet i Norge stödjer tanken på miljöavgifter mot bakgrund av principen att förorenaren skall betala. I Norge har sålunda införts differentiering av bensinskatten mellan blyhaltig och blyfri bensin och avgiftsbefrielse för merkostnader hos nya bensindrivna bilar som uppfyller skärpta krav på avgasrening. För att minska den prisökande effekten av utrustning som gör bilar säkrare och miljövänligare har vissa omläggningar gjorts av engångsavgiften på personbilar. "Vrakpant" om 1 000 NOK betalas för bilar under 3 500 kg vid inleverering till godkänd uppsamlingsplats.

Miljøverndepartementet finner att medlemsförslaget tar upp många av de allvarligaste aktuella miljöproblemen. De åtgärder som föreslås torde ge ett gott bidrag till att avhjälpa problemen. Lösning av problemen skulle vara en långsiktig process och skulle delvis kräva förändringar i samhällsstrukturen, något som man från miljömyndigheternas sida anser kan bli nödvändigt. I övrigt påpekar departementet att många av de initiativ som nämnts i förslaget redan pågår i form av konkreta åtgärder eller befinner sig på ett förberedande stadium.

Statens naturvårdsverk i Sverige anser att ekonomiska styrmedel bör införlivas som ett vapen i miljövårdsarsenalen. I Sverige kan sedan 1981 enligt miljöskyddslagen miljöskyddsavgift tas ut om en överträdelse "medfört dels ekonomiska fördelar för den som utövar den miljöfarliga verksamheten, dels betydande störningar för omgivningen eller risk för sådana störningar".

Naturvårdsverket har dock hellre förordat ett sanktionssystem byggt på

automatik och avkriminalisering. Det innebär att varje överutsläpp eller annan överträdelse automatiskt bör följas av en avgift. Frågan om överträdelsen har skadat miljön skall alltså anses vara utagerad genom tillståndsprövningen. Då avgjordes hur stora utsläpp miljön kunde tåla och alltså är varje överutsläpp definitionsmässigt till skada för miljön. Naturvårdsverket förespråkar således en ordning, där en kännbar ekonomisk sanktion drabbar varje överträdelse oavsett avsikt, vårdslöshet, ekonomisk vinning eller påvisbar skada.

Vad gäller föroreningen av kust och hav hänvisar verket till pågående nordiskt och bilateralt dansk-svenskt samarbete samt till en svensk aktionsplan mot havsföroreningar. Däri fastslås bl. a. att de havsområden som omger Sverige är utsatta för allvarliga miljöhot och att långtgående föroreningsbegränsande åtgärder måste vidtas både nationellt och internationellt. Allra högst prioritet ges åtgärder för att begränsa tillförseln av stabila organiska ämnen samt växtnäringämnen (kväve och fosfor). Viktigt är också att arbetet för att begränsa utsläppen av toxiska metaller och olja ges fortsatt hög prioritet.

Vad gäller åtgärder för att minska miljöeffekterna av förbränning av avfall hänvisas till naturvårdsverkets och energiverkets rapport "Energi ur avfall" där det hävdas att det är möjligt att väsentligt reducera utsläppen av föroreningar från avfallsförbränning. Det kan ske genom en kombination av åtgärder i form av produktkontroll o. d. för att få ett "renare" avfall, förbättrad och effektivare förbränning vid anläggningarna och införande av avancerad rökgasrening. Minskas utsläppen av i första hand klorväte, kvicksilver, kadmium och dioxiner med 90–95% kommer avfallsförbränning att endast marginellt bidra till hälso- och miljöriskerna. Detta gäller även i det fall att förbränningen av avfall skulle öka.

När det gäller luftföroreningar och skogsskador pågår ett omfattande forskningsarbete, bl. a. med stöd från Nordiska ministerrådet varför det åtminstone för närvarande inte är motiverat med ytterligare nordiska insatser. Verket anser att det vore mer befogat med en nordisk satsning på forskning kring effekter av långsiktiga och storskaliga klimatförändringar och uv-ljus för att stimulera till större nationella insatser i de nordiska länderna. Vad gäller CFC (freoner) hänvisas till verkets utredning och de nordiska miljöministrarnas beslut att de nordiska länderna bl. a. skall minska sin totala användning av CFC 11, 12, 113, 114 och 115 med 25% (räknat på 1986 års användning) före 1991 och 50% snarast möjligt före 1998/99.

Vad gäller bistånd och miljö hänvisas till verkets yttrande över en svensk rapport där verket bl. a. framhåller att miljömålet i biståndet blir klarare, om man formulerar åtminstone ett par delsyften, t. ex.

1. att verka för att en uthållig (sustainable) hushållning med naturresurser utvecklas och att andra miljöförbättringar vidtas med särskild hänsyn till överlevnadsmöjligheterna och livsvillkoren i övrigt för befolkningen i ett land eller i en region.

2. att underlätta för ett u-lands myndigheter, organisationer och enskilda att bedriva ett "uthålligt" miljövårdsarbete visavi de samhällssektorer som kan ge upphov till miljöstörningar eller som på olika sätt kan bidra till en god miljö, t. ex. genom att bygga upp kompetens för riskbedömningar och administrativa system för övervakning.

SIDA tillstyrker förslaget "att i ökad grad inrikta utvecklingsbiståndet på lösande av miljöproblem i tredje världen". Men problemen i u-länderna måste lösas genom en långsiktig resursuppbyggnad och en ekonomisk utveckling inom ramen för naturens givna begränsningar. En marknads-ekonomisk utveckling förespråkas i dialogen med *SIDA*'s programländer. Men den kan lika litet som i Sverige vara helt oreglerad. Bland annat miljöhänsyn torde ofta medföra krav på vissa begränsningar. Som exempel på hur alltför fria marknadskrafter påtagligt kan bidra till miljöförstöring i u-länder nämner *SIDA* internationella skogsbolags avverkningsprojekt i tropisk regnskog, jordnötsodlingen för utländska marknader som gjort delar av Senegal till halvöken, uppfödning av biffkor i Amazonas för en marknad långt därifrån och etablering av miljöfarlig industri i u-länder för att slippa miljökrav i det egna landet.

Institutet för vatten- och luftvårdsforskning (IVL) tillstyrker ett ökat nordiskt samarbete vad gäller åtgärder och forskning angående förorening av havet. Denna bör i första hand inriktas på den stora grupp oidentifierade ämnen vid sidan av de klassiska och relativt välkända ämnena DDT och PCB. Åtgärder för att förhindra eutrofieringen av kusthaven måste också omfatta utsläpp och läckage från jordbruket samt utsläppen från biltrafik och övriga transporter som är betydande källor. Vidare förordas långsiktig forskning kring skogsskador.

Ett nordiskt initiativ skulle enligt *IVL*'s uppfattning förstärka möjligheterna till en samordnad skogsskadeforskning, vilket skulle ytterligare effektivisera denna forskning. Speciellt skulle frågorna kring luftföroreningarnas betydelse för skogsskador norr om ca 60°N vara av intresse att bearbeta i ett nordiskt projekt. Betydelsen av en eventuell uttunning av ozonskiktet på skogen skulle också kunna studeras gemensamt.

2.2. Remissinstanser som uttrycker tveksamhet beträffande något eller några av delförslagen

De Nordiske Industriforbunds Fellesorgan vänder sig starkt emot att utsläppsavgifter skulle bli det centrala styrmedlet i miljöpolitiken. Erfarenheterna från flera länder visar att miljöskyddsavgifter inte har någon miljöeffekt och snabbt kommer att betraktas som en fast statsintäkt.

Däremot instämmer industriförbunden med förslagsställarna i att u-landsbiståndet i större grad måste riktas till u-länderna själva och inte vara driftsstöd till organisationer som har sin huvudsakliga verksamhet i Norden. Vad gäller havsmiljön förordar industriförbunden åtgärder mot nitrathalten i kommunala avlopp och från jordbruk till förorenade områden i

Nordsjön. Vad gäller skydd för ozonskiktet genom att minska användningen av CFC anses det klarlagt, att nationella program misslyckas om inte reglerna harmoniseras internationellt.

Danmarks Naturfredningsforening stödjer förslaget men är spontant betänksam mot införande av en "miljöskyddsavgift" som skulle innebära att t. ex. ett företag kunde betala för att få lov att förorena. Man får enligt föreningens uppfattning inte bevilja tillstånd att förorena mot avgift. Föreningens problemen bör lösas vid källan genom att undgå förorening t. ex. genom val av alternativ teknologi.

Arbejderbevægelsens Erhvervsråd finner förslagets betoning av en marknadsekonomisk utveckling i mottagarländerna för u-landsbistånd tveksam om inte direkt felaktig. Som exempel på att marknadsekonomin varit medverkande orsak till miljökatastrofer i u-länder hänvisas till skogsskövlingar och Bhopal-olyckan i Indien. Vad gäller förslaget om miljöskyddsavgifter anser Erhvervsrådet att företag kan bli frestade att bara betala sig från ansvar för miljöskadliga aktiviteter. Rådet finner det något oklart vad som avses med "skatterabatter" men har intet emot detta om det skulle innebära en utbyggnad av den danska ordningen med lägre avgift för blyfri bensin.

Finansministeriet i Finland anser knappast att en minskning av avgaserna i trafiken skulle kunna stimuleras med skatterabatter då den redan existerande fordonsparken fram till senare hälften av 1990-talet har en central ställning då det gäller utsläpp. Mängden utsläpp från den existerande fordonsparken kan inte påverkas genom skatterabatter. Däremot kunde man t. ex. genom att höja bränsleaccisen sänka åtminstone personbilarnas körkilometrar och samtidigt mängden utsläpp.

Om initiativet syftar till åtgärder som skall inriktas på nya fordon kunde dock skatterabatter påverka utvecklingen av fordonens utsläppsnivå. T. ex. i Sverige och Norge har innan de strängare, obligatoriska gränserna för utsläpp träder i kraft, genomförts en sänkning av bilskatten på bilar som redan uppfyller dessa bestämmelser. Obligatoriska bestämmelser om avgasutsläpp för alla nya bilar skulle vara en väsentligt mer effektiv åtgärd med tanke på miljöskyddsmålen än de åtgärder som grundar sig på skatterabatter och konsumenternas frivillighet. Finansministeriet anser således att miljöskyddsmålets vikt i första hand förutsätter regler som gäller allmänna gränser för utsläpp och som också skall gälla andra fordon än personbilar.

Miljöministeriet hänvisar vad gäller de internationella miljöproblemen till de nordiska ländernas samarbete såväl i FN:s miljöförhållandenprogram UNEP som i FN:s ekonomiska kommission för Europa, ECE. Därutöver har Finland tillsammans med de övriga nordiska länderna vid uppföljningen av den europeiska säkerhets- och samarbetskonferensen (ESSK) i Wien tagit initiativ till ett expertmöte på miljöförhållandenområdet inom ramen för ESKK.

Vad gäller den marina miljön hänvisar ministeriet till arbetet inom Helsingforskommissionen. Oavsett Helsingforskommissionen och expertmöten speciellt om kommunalt avloppsvatten kunde det enligt ministeriet vara nyttigt att sammanställa de nordiska ländernas erfarenheter av hur utsläppen påverkar den marina miljön. Några kompletterande undersökningar krävs knappast, då redan pågående i Finland och i Sverige kommer att innehålla beslutsunderlag.

Det mest oroande med tanke på skyddet av den marina miljön är dock att halten av närsalter ökat kraftigt i Östersjön. Helsingforskommissionen har också beslutat effektivisera åtgärderna för att minska den belastning som kommer från land. Vissa rekommendationer om begränsning av användningen av syreförbrukande ämnen och närsalter i samhällen och i lantbruket har godkänts och striktare rekommendationer om utsläpp av avloppsvatten från industrin, samhällen och lantbruket förbereds.

Vad gäller eventuella miljöavgifter anser miljöministeriet att det också framgent är skäl att i Finland huvudsakligen bygga styrningen av miljöskadlig verksamhet på begränsningar och förpliktelser som bygger på ett tillstånds- eller anmälningsförfarande. På basis av lagstiftningen är det i många fall ovillkorligen förbjudet att förorsaka avsevärd skada eller olägenhet. Miljöskyddsavgifter torde inte kunna tillgripas som det främsta styrningsmedlet, särskilt inte det i medlemsförslaget nämnda priset för "överutsläpp". Om man inrättar ett sådant betalningssystem kan det nämligen verka som om man mot betalning kunde få ägna sig åt verksamhet som eljest är förbjuden. Oavsett detta är tanken på en miljöskyddsavgift värd prövning och undersökning. Systemet bör dock i allmänhet tillämpas i fråga om lovliga utsläpp, t. ex. inom avfallshanteringen. Finland har ett avgiftssystem inom miljövärden. Inom vattenvärden kan vattenrätterna inom ramen för tillståndssystemet förplikta företagen att årligen erlagga en vattenvårdsavgift till staten, som enligt lag används till att täcka de kostnader som vattenvårdsåtgärderna förorsakar. Avgiften har dock inte något nära samband med utsläppsmängden eller utsläppens miljöverknningar.

Riksskatteverket i Sverige finner det möjligt att använda beskattningen som styrmedel för en bättre miljö om skatteadministrativa synpunkter beaktas. Det är dock enligt verkets mening viktigt att lagstiftaren vid införandet av sådana nya regler förvissar sig om att dessa verkligen får avsedd styreffekt. Det torde ofta krävas betydande pålagor för att man skall få till stånd en märkbar styreffekt. Verket har i nationella remissvar uttalat att ny punktskatt inte bör införas om inte skatteintäkterna kan beräknas uppgå till minst 100 miljoner kronor per år. Ett införande av från intäktssynpunkt små skatter innebär ett avsteg från principen att förenkla beskattningen. En mångfald av punktskatter gör vidare att skatteområdet blir svåröverskådligt. I synnerhet anser verket det knappast vara praktiskt genomförbart att använda skattesystemet som styrmedel för att t. ex. öka benägenheten att montera utrustning för förbättrad avgasrening på fordon. Här bör man söka andra styrmedel, t. ex. olika bidragsformer.

Sveriges industriförbund anser, att det fortsatta miljöskyddsarbetet i Sverige bör baseras på miljöskyddslagen med dess krav på avvägning mellan ekologi, teknik och ekonomi. Systemet med utsläppsavgifter bör inte genomföras. Om kompletterande ekonomiska styrmedel, som är ett vidare begrepp än utsläppsavgifter, skall kunna aktualiseras, erfordras att dessa utreds grundligt så att för- och nackdelar kan ställas mot varandra och jämföras med dagens provningssystem. Därmed är förbundet mindre kritiskt till skatterabatter för att stimulera till minskning av avgasutsläpp. I Sverige finns för närvarande fram till 1988 en skatterabatt på nya bilar med avgasrening enligt de "USA-regler" som kommer att gälla obligatoriskt från och med 1989 års bilmodeller. Vidare är skatten på blyfri bensin lägre än för blyad bensin. Erfarenheterna i Sverige är goda av detta system och det anses önskvärt att behålla denna stimulans även efter 1988 för att därigenom kunna öka utbytet av äldre bilar mot nya.

Vad gäller åtgärder för att stimulera till rökgasrening erinras om att man i Sverige tagit fram tillfredsställande förbrännings- och reningsmetoder för förbränning av hushållsavfall. I en utredning som utförts gemensamt av statens energiverk och statens naturvårdsverk (Energi ur avfall. Statens Energiverk 1986: 6) dras slutsatsen att "avfallsförbränning är en acceptabel behandlingsmetod för hushålls- och industriavfall". Som förutsättning anges att vissa specificerade krav på utsläpps begränsningar uppfylls.

2.3. Remissinstanser som inte tar direkt ställning till medlemsförslaget

Utrikesministeriet i Finland hänvisar till de nordiska ländernas insatser på det internationella miljövårdsområdet och konstaterar att Finland som komplement till ECE-konventionen om långväga luftföroreningar under-tecknade ett protokoll om en begränsning av svavelutsläpp, vars bestämmelser på internationell nivå trädde i kraft den 2 september 1987. Ytterligare är Finland aktivt med om att utreda kväveoxidens och kolvätens inverkan på miljön samt förbereda ett internationellt avtal om begränsning av kväveoxidutsläppen. Vidare har Finland undertecknat en internationell konvention om skyddandet av atmosfärens ozonlager samt ett protokoll därom i Montreal den 16 september 1987.

Vid ministeriet överläggs som bäst på vilket sätt och i vilken omfattning utvecklingshjälp kunde inriktas på lösandet av miljöproblem.

Koncessionsnämnden för miljöskydd i Sverige erinrar om att i medlemsförslaget berörda frågor redan uppmärksammats och behandlats i olika sammanhang. Nämnden förutsätter att så kommer att ske även framledes – såväl nationellt som internationellt – på ett sätt som kommer att tillgodose de syften som föranlett förslaget.

3. Utskottet

Utskottet finner att medlemsförslaget tar upp ett brett spektrum av insatsområden på miljöområdet och att de rekommendationer som föreslås till Nordiska ministerrådet på ett naturligt sätt skulle ingå i arbetet med det nya samarbetsprogram på miljöområdet som förbereds av ministerrådet, något som flera remissinstanser också påpekar. Det kan noteras, att alla remissinstanser som inkommit med yttranden över medlemsförslaget ser positivt på medlemsförslagets syfte även om flera ställer sig tveksamma till olika former av skatterabatter eller miljöavgifter som styrmedel i miljöpolitiken. Några remissinstanser har ingående synpunkter på för- respektive nackdelar med sådana olika ekonomiska styrmedel. Medlemsförslagets yrkanden vad gäller åtgärder på internationell nivå är de minst kontroversiella och flera remissinstanser ger exempel på insatser i u-länder där större hänsyn till de långsiktiga miljöeffekterna borde tas, vilket anknyter till slutsatserna i Brundtlandkommissionens rapport.

Utskottet instämmer i sistnämnda yrkanden i medlemsförslaget men vill samtidigt erinra om att utskottet föreslår en rekommendation med anledning av medlemsförslag A 779/s om ECE-protokoll rörande svavel- och kväveutsläpp. Vad gäller freonutsläppen noterar utskottet att Nordiska ministerrådet antagit en handlingsplan för minskning av CFC-användningen i Norden samt på internationellt plan medverkat till det s. k. Montreal-protokollet om minskning av användningen av ämnen som bryter ned ozonlagret.

Vad gäller frågan om miljöaspekter i utvecklingsbiståndet har utskottet bl. a. vid överläggningar med miljöministrarna och i samband med ministerrådsförslag B 84/e om en nordisk utvecklingsfond understrukit Brundtlandskommissionens slutsatser angående s. k. bärkraftig utveckling.

Medlemsförslagets yrkanden täcker som ovan framhållits flera av de insatsområden som avses ingå i ministerrådets kommande samarbetsprogram på miljöområdet respektive havsmiljön. Sålunda kan förslagets yrkande att sammanställa nordiska erfarenheter om effekter på havet av näringsstillförsel och utsläpp av kemiska substanser samt initiera eventuell kompletterande forskning ses som en komplettering till de av ministerrådet föreslagna insatserna mot jordbrukets förorenings effekter. Ministerrådet talar bl. a. om behovet av forskning om effekterna av stabila organiska ämnen och av närsalter som grundval för krav på direkta åtgärder.

Medlemsförslagets yrkande om ett långsiktigt FoU-projekt om skogskadorna och metoder för att förebygga dem ligger också i linje med den försiktighet ministerrådet visar vad gäller industrin i sitt programkast. Utskottet har ingen invändning mot dessa delförslag, men anser att man redan nu kan gå längre i att ställa krav på industrin. Utskottet vill därför även tillstyrka medlemsförslagets yrkande om en rekommendation att med olika åtgärder stimulera en långtgående rökgasrening.

Utskottet finner medlemsförslagets yrkanden beträffande ekonomiska styrmedel intressanta. Sålunda föreslås rekommendationer till ministerrådet att genom skatterabatter stimulera till en minskning av avgasutsläppen i den befintliga fordonsparken, samt att undersöka möjligheterna för att införa miljöskyddsavgifter i de nordiska ländernas miljöskyddslagstiftningar.

Utskottet noterar att remissinstanserna ej är eniga angående värdet av skatterabatter respektive miljöskyddsavgifter, men anser att dessa typer av ekonomiska styrmedel ändå bör undersökas. Skatterabatter tillämpas t. ex. i Sverige dels i bensinskatten i form av olika skattesatser för blyfri respektive annan bensin, dels i försäljningsskatten på motorforden i form av lägre skatt för personbilar med katalytisk avgasrening. Syftet är att stimulera användning av blyfri bensin och avgasrenade bilar.

Syftet med miljöskyddsavgifter bör vara att med eller utan samband med koncessionsvillkor stimulera företag och enskilda till minskade utsläpp av olika slag. En modell är att en sanktionsavgift uttas vid alla överträdelser av koncessionsvillkor, oavsett om överträdelsen medfört ekonomisk fördel eller ej. Den skulle också bli ganska enkel att administrera.

Slutligen noterar utskottet, att medlemsförslaget förordar en rekommendation till ministerrådet att redovisa förslag till finansiering av ökade insatser för miljövården i enlighet med vad som anförts i medlemsförslaget. Mot bakgrund av texten i medlemsförslaget torde detta tolkas så, att en omprioritering inom ministerrådets projektverksamhet till förmån för miljöområdet förordas. Utskottet finner att detta yrkande lämpligen bör tas upp i samband med budgetbehandlingen.

Mot bakgrund av vad som ovan anförts hemställer utskottet att

1. Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att sammanställa nordiska erfarenheter om effekter på havet av näringstillförsel och utsläpp av kemiska substanser samt initiera ev. kompletterande forskning härom

att starta ett långsiktigt FoU-projekt om skogsskadorna och metoder för att förebygga dem,

att undersöka möjligheterna att i ökad utsträckning använda ekonomiska styrmedel i miljöpolitiken, t. ex. att genom skatterabatter stimulera till en minskning av avgasutsläppen i trafiken eller genom miljöskyddsavgifter stimulera till minskning av olika slags utsläpp.

2. Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar att i ökad grad inrikta utvecklingsbiståndet på lösande av miljöproblem i tredje världen.

Oslo den 6 mars 1988

Brit Jørgensen (A)

Anna-Kaarina Louvo (Kok)

Grethe Lundblad (s)

Lauri Metsämäki (Sdp)

Sten Svensson (m)

Valgerður Sverisdóttir (F)

Ingrid I. Willoch (H)

Marjatta Väänänen (K)

Förman

Lena Öhrsvik (s)

Särskilt yttrande:

Dorte Bennedsen og Lilli Gyldenkilde kan ikke tilslutte sig en del af perspektiverne i udvalgets begrundelser for rekommandationsforslaget vedrørende medlemsforslag A 809/s om foranstaltninger for et bedre miljø. Reservanterne ville have foretrukket at medlemsforslaget skulle anvise konkrete politiske tiltag.

Oslo, den 6. marts 1988

Dorte Bennedsen (S)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Medlemsförslag

om åtgärder för en bättre miljö

(Väckt av Sten Svensson samt Margit Hansen-Krone och Salome Porkelsdóttir)

Inledning

En god miljö är en väsentlig förutsättning för ett rikt mänskligt liv. Våra insatser för att värna miljön är en viktig del av vårt ansvar inför kommande generationer.

Många initiativ har under åren tagits av de nordiska länderna för att värna om en god miljö och skydda sig mot allt mer påträngande hot mot denna. Ett från internationell synpunkt unikt avtal ingicks 1974 mellan de nordiska länderna då den nordiska miljöskyddskonventionen ingicks. I denna poängteras att ansvaret för miljön inte bara gäller det egna landet utan även andra nordiska länder.

Vattenmiljöns situation har för vissa områden reglerats genom bilaterala avtal mellan de nordiska länderna och de nordiska länderna har även på internationellt initierat och medverkat till ett flertal miljööverenskommelser.

Internationella miljöproblem

Miljöproblemen är internationella och känner inga gränser. De svåraste finns i u-länderna. Öknarna breder ut sig undan för undan och minskar den yta som är möjlig att odla och bebo.

De nordiska ländernas utvecklingsbistånd måste i högre grad inriktas på miljöproblem i tredje världen. Ett stöd till en demokratisk och marknads-ekonomisk utveckling i mottagarländerna torde ha störst betydelse från miljösynpunkt. Men även direkta insatser för att t. ex. åstadkomma en från miljösynpunkt bättre energiförsörjning eller skonsammare jordbruksmetoder är viktiga.

Vatten

Oceanerna utgör 70 procent av jordens yta. Förändras miljön i havet påverkas också livet på land.

Det allvarligaste för havsmiljön är utsläppen av kemiska substanser, t. ex. organiska klorföreningar som PCB. Dessa ackumuleras i näringskedjan och kan hota högre djurarter. Oljespill från transporter och oljeutvinning kan också ge allvarliga skador på djurliv och vegetation. Ett nytt projekt har under 1986 kommit igång i ministerrådets regi om bekämpning av kemikalieolyckor. Detta arbete måste snabbt föras vidare med syfte att undanröja riskerna för sådana olyckor.

I Östersjön har syrebristen påverkat stora områden. Den borgerliga danska regeringen antog nyligen en aktionsplan mot havsföroreningarna. Huvuddelen av kostnaderna beräknas åtgå till att förbättra de kommunala reningsverken. Detta är bra för Kattegatt, Öresund och Bälten.

Olika projekt har initierats på nordiskt plan rörande avloppsrening, bl. a. rörande kommunala avloppsreningsverk. Insatserna bör nu inriktas på att reningsverken i de nordiska länderna efterhand utrustas med fungerande kvävereduktion. Förutsättningarna för att kunna åstadkomma detta måste nu utredas med förtur.

De två medlemsförslagen om vattenmiljöproblem vid rådets 35:e session resulterade i en rekommendation om ett handlingsprogram mot vatten- och havsföroreningar, innefattande både nationella, nordiska och internationella åtgärder. Undertecknade stöder de synpunkter som ligger till grund för rekommendationen men vill lägga tyngdpunkten något annorlunda, nämligen på starkt ökade satsningar på fullgoda reningsverk.

Luft

Debatten om *försurning* har under lång tid varit inriktad på effekten av den svaveldioxid som bildades vid förbränning.

Kunskapen om andra ämnen som bildas vid förbränning har emellertid ökat på senare tid. Kvävedioxiderna bidrar också starkt till försurningen. De medverkar dessutom i bildandet av oxon, som redan vid låga koncentrationer kan ge skador på skog och annan vegetation, framför allt om luften innehåller kolväten.

Vad som faktiskt orsakar skogsskadorna och i vilken utsträckning träden återhämtar sig är ännu ofullständigt känt, liksom hur markkemin påverkas genom luftföroreningarna. Forskningen måste ges sådana resurser att man långsiktigt kan följa utvecklingen.

Vi har länge haft kunskap om att utsläppen av luftföroreningar via *bilavgaserna* utgör ett allvarligt hot mot vår miljö och människors hälsa.

Det finns starka skäl att arbeta för en minskning av avgasutsläppen i den befintliga fordonsparken, vilket kan ske genom användning av avgasrenade bilar och blyfri bensin. En sådan utveckling bör kunna stimuleras med skatterabatter, som står i proportion till den genomförda förbättringen.

Freonerna är mycket stabila ämnen som efter cirka femton år letar sig upp i atmosfären, där de förtunnar ozonskiktet. Värmepumpar uppges

läcka cirka 10 procent av sitt freoninnehåll per år. Vid service och skrotning läcker kylskåp och övriga frysanläggningar freon. Det är därför angeläget att återvinning av detta snarast kommer till stånd. Vidare är det angeläget att normer för läckage från värmepumpar införs. Slutligen bör borttagandet av freon som jäsningsmedel i plaster påskyndas. Vi anser att ministerrådet som ett första steg bör fastställa ett gränsvärde för freonutsläppen vid produktion och för färdiga produkter.

Avfall

Negativa miljöeffekter uppkommer vid såväl förbränning som deponering av hushålls- och byggavfall. Intensifiering av återvinning minskar miljöskadorna. Kan inte tillfredsställande förbrännings- och reningsmetoder åstadkommas bör avfallshanteringen organiseras utan förbränning. Dioxiner är organiska klorföreningar som kan uppkomma vid förbränning av kolhaltigt organiskt material. Avfallsförbränningen är en huvudkälla. Med s. k. rökgaskondensering kan merparten av dioxinerna frånskiljas röken. Metoden är särskilt intressant, eftersom den också ger en värmeåtervinning.

Vi anser det angeläget att utvecklingsarbete beträffande rökgasrening stimuleras.

Miljöskyddsavgift

Miljöstörningar skall förebyggas så långt det är praktiskt och ekonomiskt möjligt. För miljöfarlig verksamhet gäller normalt tillstånds- eller anmälningsplikt.

Ett enkelt och effektivt system bör komplettera miljöskyddslagstiftningens nuvarande bestämmelser. Detta bör byggas upp redan vid koncessionsgivningen. I detta system kan "överutsläpp" åsättas ett pris i koncessionsvillkoren, så att kostnaden för företaget relateras till miljöpåverkan av överträdelserna.

En undersökning bör företas om möjligheten att införa en sådan miljöskyddsavgift i de nordiska länderna. Den nordiska miljöskyddskonventionen motiverar väl att en sådan avgift införs på lika villkor i länderna.

Internationell samverkan

Vi vill understryka att de nordiska länderna i internationella förhandlingar fortsatt bör arbeta för längre gående konventioner vad gäller gränsöverskridande luftföroreningar i fråga om svavelutsläpp och föra in kväveoxid- och kolväteutsläpp i förhandlingsbilden.

Freonproblemet är av global natur och framgång i kampen mot freonutsläpp fordrar samordnade insatser från många länder. De nordiska länder-

na bör i FN och andra internationella fora verka för att kraftfulla åtgärder vidtas för att minska utsläppen. Endast sådana samordnade åtgärder kan ge bestående resultat.

Finansiering av insatser på miljöområdet

Vi anser att miljön måste ges prioritet i den nordiska budgetbehandlingen, men vill framhålla att detta i väsentlig utsträckning bör genomföras genom en omprioritering. I en mer ansträngd samhällsekonomisk situation är det nödvändigt att göra en översyn av projektverksamheten med avsikt att åstadkomma angelägna besparingar. Man bör avveckla engagemang, som inte längre har så hög prioritet, för att kunna överföra resurser till angelägna områden utan att den totala ramen växer. På detta sätt kan en ökad prioritet ges åt miljöfrågorna.

Med hänvisning till det ovan anförda hemställer vi att

1. Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
 - att sammanställa nordiska erfarenheter om effekter på havet av näringstillförsel och utsläpp av kemiska substanser samt initiera eventuell kompletterande forskning,*
 - att starta ett långsiktigt FoU-projekt om skogsskadorna och metoder för att förebygga dem,*
 - att genom skatterabatter stimuleras till en minskning av avgasutsläppen i den befintliga fordonsparken,*
 - att harmonisera regler för begränsning av freonutsläpp,*
 - att med olika åtgärder stimulera en långtgående rökgasrening,*
 - att undersöka möjligheterna för att införa miljöskyddsavgifter i de nordiska ländernas miljöskyddslagstiftningar,*
 - att redovisa förslag till finansiering av ökade insatser för miljövården i enlighet med vad som anförts i medlemsförslaget.*

2. Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar
 - att i internationella förhandlingar arbeta för längre gående konventioner vad gäller gränsöverskridande luftföroreningar,*
 - att i FN och andra internationella organ verka för att effektiva åtgärder vidtas för att minska freonutsläppen och*
 - att i ökad grad inrikta utvecklingsbiståndet på lösande av miljöproblem i tredje världen.*

Stockholm, Oslo och Reykjavik den 24 juni 1987

Sten Svensson (m)

Margit Hansen-Krone (H)

Salome Porkelsdóttir (Sj.)

Kulturutskottets betänkande

över medlemsförslag om inrättande av nordiskt teknologipris

(Kommunikationsutskottets yttrande över medlemsförslaget, se Bihang, s. 885

Medlemsförslaget väckt av Elsi Hetemäki-Olander m. fl., se s. 886)

Till kulturutskottet har hänvisats medlemsförslag om ett nordiskt teknologipris. Medlemsförslaget har behandlats vid möten den 10–14 augusti och den 10 november 1987 samt den 11 februari 1988.

1. Medlemsförslaget

I medlemsförslaget föreslås en skyndsam utredning av möjligheterna att inrätta ett nordiskt teknologipris att utdelas som erkänsla för nordiskt ingenjörs-kunnande.

I medlemsförslaget hänvisas till det nordiska teknologiåret 1988. Avsikten är att under året genomföra olika samnordiska och nationella evenemang i syfte att bl. a. öka kännedomen om och förståelsen för teknologin och den teknologiska utvecklingen i de nordiska länderna, samt att effektivitera – samarbetet mellan myndigheter, forskningsanstalter och företag. Teknologiåret omfattar en rad olika evenemang, seminarier, kampanjer, tävlingar och utställningar. Teknologiårets betydelse kan dock enligt förslagsställarna sträcka sig mycket längre. På nordisk nivå vore det befogat att åstadkomma ett arrangemang, som på ett lämpligt sätt och tillräckligt ofta skulle påminna om teknologins centrala ställning i vårt samhälle. Enligt medlemsförslaget skulle ett nordiskt teknologipris vara ett sådant arrangemang. Priset kunde utdelas åt en person eller en arbetsgrupp som erkänsla för ett betydande nordiskt ingenjörsarbete. Med priset kunde Nordiska rådet framhäva teknologins betydelse och samtidigt symboliskt erkänna det nordiska ingenjörs-kunnandet. Priset skulle första gången utdelas i samband med teknologiåret och därefter vartannat eller vart tredje år i samband med Nordiska rådets sessioner.

2. Remissyttranden

Yttrande över medlemsförslaget har avgivits av *Nordiska rådets kommunikationsutskott*. Kommunikationsutskottet framhåller betydelsen av att man inom Norden gemensamt arbetar för att ta tillvara de fördelar den nya teknologiska utvecklingen medför. Kommunikationsutskottet har tillstyrkt att ett nordiskt teknologiår genomförs 1988, och konstaterar att nu föreliggande medlemsförslag har väckts för att ytterligare betona vikten av teknologin och dess inflytande på morgondagens livsmönster. Kommunikationsutskottet förordar förslaget om ett nordiskt teknologipris, men anser att priset enbart skall delas ut i samband med teknologiåret 1988, och att priset därmed skall bli en engångsföreteelse. Vidare anser kommunikationsutskottet att priset borde uppgå till samma belopp som Nordiska rådets kulturpris. I yttrandet föreslås att de nordiska ingenjörsföreningarna i samarbete med Nordiska industrifonden får i uppdrag att föreslå vem eller vilka som skall få teknologipriset.

3. Utskottet

På initiativ av Nordiska rådet har år 1988 utlysts till ett nordiskt teknologiår. Teknologiåret genomförs som ett samarbetsprojekt mellan näringsliv och fackorganisationer samt officiella nordiska samarbetsorgan. Syftet med teknologiåret är att öka kunskapen om och förståelsen för teknologin, samt att främja nordiskt teknologiskt samarbete.

I medlemsförslaget föreslås en skyndsamt utredning av möjligheterna att inrätta ett nordiskt teknologipris att utdelas som erkänsla för nordiskt ingenjörskunnande. Förslaget framförs med hänvisning till teknologiåret 1988.

Utskottet konstaterar att Nordiska rådets kommunikationsutskott i sitt yttrande över medlemsförslaget uttalar att Nordiska rådet med ett teknologipris kan framhäva teknologins betydelse och att kommunikationsutskottet tillstyrker att ett nordiskt teknologipris utdelas som en engångsföreteelse i anslutning till teknologiåret 1988.

Kulturutskottet har i olika sammanhang diskuterat frågan om eventuella nya nordiska pris, och förslag har framförts om att utdela nordiska pris på en rad olika kulturområden. Utskottet har prioriterat en utdelning av Nordiska rådets litteraturpris och musikpris. Utskottet har även ansett att prissummorna för dessa pris bör höjas och att ytterligare åtgärder bör vidtas för att öka spridningen av såväl nominerade som prisbelönade verk. Däremot har utskottets inställning till nya pris varit restriktiv. I anslutning till behandlingen av Nordiska ministerrådets förslag till handlingsplan för det nordiska kultursamarbetet har utskottet noterat ministerrådets förslag om att inrätta ett nytt nordiskt designpris. Utskottet har för sin del uttalat att ministerrådet, för den händelse det anses önskvärt att inrätta ett nytt pris, i första hand bör överväga ett pris som kan alternera mellan olika kulturområden. Vidare har utskottet uttalat att ett eventuellt nytt pris bör

ligga på samma nivå som litteratur- och musikprisen och hänvisat till tidigare förslag från utskottet om att prissummorna för båda prisen snarast bör höjas till 150 000 DKK. Mot denna bakgrund, och med beaktande av de synpunkter kommunikationsutskottet har anlagt på saken anser utskottet att ett nytt permanent teknologipris inte bör inrättas. Utskottet omfattar däremot förslaget om att utdela ett nordiskt teknologipris en gång i anslutning till teknologiåret 1988. Utskottet anser att priset bör benämnas Nordiska rådets teknologipris, och att priset bör uppgå till samma belopp som Nordiska rådets litteraturpris och musikpris. Beträffande finansieringen av priset hänvisar utskottet till det uttalande Nordiska rådets budget och kontrollutskott gjorde i anslutning till behandlingen av budgeten för det nordiska samarbetet 1988 (B 74/b). Budget- och kontrollutskottet uppmanade ministerrådet att i budgeten reservera anslag för utdelning av ett eventuellt teknologipris 1988.

Utskottet anser att Nordiska ministerrådet i samarbete med Nordiska – forskningspolitiska rådet och den nordiska samarbetskommitten för teknologiåret närmare bör utreda formerna för nomineringen av kandidater och – för utdelningen av priset.

Utskottet har noterat kommunikationsutskottets förslag om att de nordiska ingenjörsföreningarna i samarbete med Nordiska industrifonden får i uppdrag att föreslå kandidater för priset. Med hänsyn till att ett viktigt syfte med teknologiåret är att främja nordiskt teknologiskt samarbete mellan företag, forskningsinstitutioner, undervisningsinstitutioner och offentliga myndigheter utgående från behovet av att bättre utnyttja samlade nordiska resurser, anser utskottet att kriterierna för priset bör vara sådana att resultat som har uppnåtts genom ett nordiskt forsknings- och utvecklingssamarbete ges stor tyngd vid valet av pristagare.

Med hänvisning till det som ovan anförts föreslår utskottet att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att i anslutning till det nordiska teknologiåret 1988 i syfte att främja nordiskt forsknings- och utvecklingssamarbete låta utdela ett särskilt nordiskt pris, Nordiska rådets teknologipris.

Stockholm den 11 februari 1988

Gunnar Björk (c)

Eiður Guðnason (A.)

Thea Knutzen (H)

Kjeld Rahbæk Møller (SF)

Berit Oscarsson (s)

Robert Pedersen (S)

Heikki Riihijärvi (Smp)

Otto Steenholdt (At)

Haakon Blankenborg (A)

Elsi Hetemäki-Olander (Kok)

Förman

Jacob Lindenskov (Jvfl)

Barbro Nilsson (s)

Saara-Maria Paakkinen (Sdp)

Hans Petersson (fp)

Mirja Ryyänen (K)

Anders Talleraas (H)

Kåre Øvregard (A)

Yttrande över medlemsförslaget

Nordiska rådets kommunikationsutskott:

I sitt betänkande över medlemsförslag A 736/t om stöd till genomförande av ett nordiskt teknologiår 1988 framhåller utskottet vikten av att Norden som helhet ställer upp, visar en gemensam front och arbetar tillsammans för att i Norden främja användandet av de fördelar som den nya teknologiska utvecklingen medför. Vidare yttrade utskottet som sin åsikt, att de nordiska länderna tillsammans måste se till att den teknologiska utvecklingen inom Norden håller minst samma takt som omvärldens. Det är, enligt utskottet, en förutsättning för den fortsatta välståndsutvecklingen i de nordiska länderna. För att förstärka denna utveckling tillstyrkte utskottet det ovan anförda medlemsförslaget, som utskottet ansåg vara ett instrument som kunde hjälpa oss på vägen in i det framtida samhället.

För att ytterligare betona vikten av teknologins betydelse och inflytande på morgondagens livsmönster har nu medlemsförslaget om teknologipriset väckts.

Kommunikationsutskottet tillstyrker förslagsställarnas åsikt att Nordiska rådet med detta pris kan framhäva teknologins betydelse och menar att man i slutet av teknologiåret 1988, eller vid Nordiska rådets session 1989, kan utdela ett generöst nordiskt teknologipris.

Utskottet menar att priset enbart skall utdelas i samband med teknologiåret 1988, dvs. att priset blir en engångsföreteelse och inte, som framgår av medlemsförslaget, utdelas vartannat eller vart tredje år.

När det gäller prisets storlek menar utskottet att prissumman borde vara densamma som Nordiska rådets kulturpriser.

Vidare vill utskottet påpeka att det, för att man skall hitta en värdig person eller grupp att belöna på detta sätt, krävs goda kunskaper om det nordiska teknologiarbetet. Det föreslås därför att de nordiska ingenjörsföreningarna i samarbete med Nordiska industrifonden får i uppdrag att föreslå vem eller vilka som skall få det nordiska teknologipriset i samband med teknologiåret 1988.

Det förutsättes att kulturutskottet utarbetar sådana direktiv för de kriterier som skall ligga till grund för priset att allmänna samhällsmål beaktas.

Åbo den 10 november 1987

Elver Jonsson

Förman

Medlemsförslag om inrättande av nordiskt teknologipris

(Väckt av Elsi Hetemäki-Olander samt Ilkka-Christian Björklund, Ólafur G. Einarsson, Páll Pétursson och Karin Söder)

Planeringen av Nordiskt teknologiår 1988 pågår i regi av en nordisk samarbetskommitté samt nationella kommittéer i de nordiska länderna. Avsikten är att genomföra olika slags samnordiska och nationella evenemang i syfte att bl. a. öka kännedomen om och förståelsen för teknologin och den teknologiska utvecklingen i de nordiska länderna, att effektivisera samarbetet mellan myndigheter, forskningsanstalter, företag och dem som är intresserade av teknologin samt att i allmänhet öka de ungas intresse för tekniska yrken och studier.

Nordiskt teknologiår 1988 omfattar under årets lopp en rad olika evenemang, seminarier, kampanjer, tävlingar och utställningar. Teknologårets betydelse kan dock i praktiken utsträcka sig mycket längre. Inom ramen för det nuvarande samarbetet kan de under året väckta initiativen vidareutvecklas och å andra sidan kan den nuvarande verksamheten kompletteras. Dessutom skulle det vara befogat att på nordisk nivå åstadkomma ett arrangemang, som på ett lämpligt sätt och tillräckligt ofta skulle påminna oss om teknologins centrala ställning i vårt samhälle.

Ett sådant arrangemang skulle vara nordiskt teknologipris. Priset kunde utdelas till en person eller en arbetsgrupp som erkänsla för ett betydande nordiskt ingenjörsarbete. Med priset kunde Nordiska rådet framhäva teknologins betydelse och samtidigt symboliskt erkänna det nordiska ingenjörskunnandet. Priset skulle första gången utdelas i samband med teknologiåret och därefter vartannat eller vart tredje år vid Nordiska rådets sessioner.

Den mycket snabba teknologiska utvecklingen inverkar på vår framtid på ett avgörande sätt inom alla sektorer samt på hela samhällets utformning. I synnerhet de nordiska länderna har anledning att på alla sätt främja den teknologiska forskningen och utvecklingsverksamheten. Annars föreligger risken att de nordiska länderna kommer att släpa efter den väldigt snabba teknologiska utvecklingen. De nordiska länderna har starka traditioner och en uppskattad position på teknologiområdet även internationellt sett samt en hög utbildningsnivå. I detta sammanhang är det anledning att betona speciellt utbildningens betydelse för att de nordiska länderna skall

kunna upprätthålla sin utbildningsnivå och vidareutveckla den i enlighet med de krav som utvecklingen ställer.

Med hänvisning till det ovan anförda föreslår undertecknade,
att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att skyndsamt utreda möjligheterna till inrättande av ett nordiskt teknologipris för att utdelas som erkänsla för nordiskt ingenjörskunnande.

Helsingfors, Reykjavík och Stockholm den 11 juni 1987

Elsi Hetemäki-Olander (Kok) Ilkka-Christian Björklund (Sdp)

Ólafur G. Einarsson (Sj.)

Páll Pétursson (F.)

Karin Söder (c)

Kulturutskottets betänkande

över medlemsförslag om nordiskt kommunalt skolsamarbete

(Medlemsförslaget väckt av Marjatta Väänänen m. fl.,
se s. 897

Remissyttranden, se supplement 2)

Till kulturutskottet har hänvisats medlemsförslag om nordiskt kommunalt skolsamarbete. Medlemsförslaget har behandlats vid möten den 11 februari och 6 mars 1988.

1 Medlemsförslaget

I medlemsförslaget uppmanas Nordiska ministerrådet vidta åtgärder för att på skol- och utbildningsområdet i högre grad indra kommunerna och länen samt deras centralorganisationer i det nordiska samarbetet.

I medlemsförslaget konstateras att det nordiska utbildnings- och skolsamarbetet är av central betydelse för det nordiska samarbetet som helhet. Förslagsställarna anser ett ökat samarbete på skolområdet vara av stor betydelse för den enskilda nordbon, och framhåller att en mera enhetlig nordisk utbildningsmarknad på ett avgörande sätt skulle bidra till att underlätta rörligheten inom Norden.

I medlemsförslaget hänvisas till en av Nordiska ministerrådet 1987 utförd kartläggning som visar att åtgärder på det kommunala planet är av avgörande betydelse för att avlägsna hinder för gymnasial utbildning i annat land än hemlandet. För att underlätta ett elevutbyte i Norden, möjliggöra gemensamma utbildningsinstitutioner där behov föreligger eller åstadkomma ett system med interkommunala ersättningar i Norden, samt för att erbjuda ett bredare utbildningsutbud särskilt i gränsregionerna bör de hinder som finns avlägsnas. I medlemsförslaget hänvisas även till den nya handlingsplanen på kulturområdet, som innehåller en rad åtgärder för att göra det samlade nordiska utbildningsutbudet lättare tillgängligt.

Enligt förslagsställarna har kommunerna och länen en betydande roll när det gäller att i praktiken bygga ut samarbetet på skolområdet. Ett relativt omfattande samarbete förekommer mellan de kommunala organisationerna i Norden, mellan enskilda kommuner och på länsnivå. Detta samarbete saknar emellertid direkta kopplingar till det officiella nordiska samarbetet

inom ramen för Nordiska rådet och Nordiska ministerrådet. I syfte att främja samarbetet på skolområdet föreslås därför att ett system skapas för att möjliggöra ett fungerande erfarenhets- och informationsutbyte mellan de nordiska samarbetsorganen och kommuner och län i Norden.

2 Remissyttranden

Följande myndigheter, institutioner och organisationer har avgivit yttrande om medlemsförslaget:

Nordiska

Ledningsgruppen för nordiskt skolsamarbete
Nordiske lærerorganisationers samråd
Föreningarna Nordens Förbund

Danmark

Undervisningsministeriet
Kommunernes Landsforening
Amtsrådsforeningen i Danmark
Københavns Magistrat
Frederiksberg Kommune
Danmarks Lærerforening
Gymnasieskolernes Lærerforening
Foreningen Norden

Finland

Inrikesministeriet
Finlands stadsförbund
Finlands svenska kommunförbund
Skolstyrelsen
AKAVA (Akademikercentralen)
Pohjola-Norden
Ålands landskapsstyrelse
Kommunala samarbetsnämnden på Åland

Island

Islands lärarförening

Norge

Kirke- og undervisningsdepartementet
Norske kommuners sentralforbund
Norsk lærerlag

Sverige

Skolöverstyrelsen

Svenska kommunförbundet

Landstingsförbundet

Svenska fackläraryrket

Landsrådet för Sveriges ungdomsorganisationer (LSU)

Remissorganen ställer sig positiva till medlemsförslaget. Det anses naturligt att den utveckling som på det nationella planet har lett till att utbildningsfrågor har fått allt större betydelse i den lokala och regionala förvaltningen även återspeglas i den nordiska samarbetsorganisationen på skolområdet. Många remissorgan framhåller emellertid att formerna för ett erfarenhets- och informationsutbyte mellan de nordiska samarbetsorganen och kommuner och län bör preciseras närmare.

I det följande redogörs för de särskilda synpunkter som remissinstanserna har anlagt på medlemsförslaget.

2.1 Nordiska remissyttranden

Ledningsgruppen för nordiskt skolsamarbete finner att medlemsförslaget överensstämmer väl med det nordiska samarbetsavtalets anda och syfte.

Ett centralt intresse för ledningsgruppen är att stimulera till tätare inofficiella nordiska kontakter mellan skolans intressenter, och till ett välutvecklat samspel mellan det officiella nordiska samarbetet och det inofficiella. Ledningsgruppen skulle sätta stort värde på att få de centrala och kommunala organisationerna som partners för att nå framgång i ett sådant arbete. Då kulturhandlingsplanen som en grundidé har nordisk utbildningsgemenskap, torde det enligt ledningsgruppen vara fruktbart att öppna en dialog mellan de parter som förslaget nämner, om hur också de lägre skolformerna skall kunna samverka i gränstrakterna. Ledningsgruppen driver för närvarande ett projekt, JUREK-projektet, som ägnar sig åt samverkan och elevmobilitet över gränserna. I projektet framgår det klart att det finns en rad kommunala intressen som påverkar utsikten till framgång. Beträffande formerna för samverkan med de kommunala organisationerna gör gruppen den reservationen att ett enkelt och obyråkratiskt system bör utformas, som dessutom bör anpassas till att beslutanderätten enligt de officiella avtalen mellan länderna ligger hos ministerrådssystemet. Preliminärt anses ett utbyte av skriftlig information, remittering av vissa dokument, inbjudan till konferenser samt informella samrådsträffar vara en realistisk nivå för samverkan.

Nordiske lärarorganisationers samråd framhåller att en förutsättning för att medlemsförslaget skall ge ett gott resultat är att lärarorganisationerna indras i den närmare planeringen av det kommunala skolsamarbetet.

Föreningarna Nordens Förbund meddelar att Föreningarna Norden har ingått ett samarbetsavtal enligt vilket skolsektorn är ett av de högst priori-

terade verksamhetsområdena vid sidan av vänortssamarbetet, kulturaktiviteter och ungdomssamarbete. I förbundets handlingsprogram av år 1986 konstateras att det är speciellt viktigt att stärka de ungas möjligheter till egna upplevelser och personliga kontakter i andra nordiska länder. Förbundets mål har länge varit att varje grundskolelev i Norden minst en gång under sin studietid erbjuds möjlighet att vara med om en studievistelse i ett annat nordiskt land. Medlemsförslaget anses vara ett steg i rätt riktning när det gäller att främja nordiskt samarbete på skol- och utbildningsområdet.

2.2 *Danska remissyttranden*

Undervisningsministeriet meddelar att förslaget inte föranleder kommentarer.

Kommunernes Landsforening stöder medlemsförslaget.

Amtsrådsforeningen har inga kommentarer till medlemsförslaget.

Københavns Magistrat hänvisar till en redogörelse från Skoldirektøren i København. Av redogörelsen framgår att det finns en överenskommen mellan skoldirektörerna i Oslo, Stockholm och Köpenhamn om en gästlärarordning som innebär att två kvalificerade lärare från var kommun utbyts under en tvåveckors period. Denna ordning bedöms som positiv, även om utbytet är av liten omfattning. I övrigt upprätthålls kontakter genom olika skoldirektörmöten. Vidare förmedlas kontakter genom Föreningen Norden, som distribuerar material till skolorna, och som genomför lärar- och elevutbyte.

Frederiksberg Kommune har inte några kommentarer till förslaget.

Danmarks Lærerforening konstaterar att Nordiska rådet har antagit ett antal rekommendationer på utbildningsområdet under de gångna åren. Att dessa rekommendationer inte har haft någon stor inverkan på samarbetet beror enligt föreningen på de stora skillnaderna mellan styrsystemen för skolorna. I Danmark fattas besluten på det lokala planet, medan man i de övriga länderna på centralt plan kan fatta beslut om ganska detaljerade utvecklingsprojekt. Även om det på nordiskt plan finns en viss gemensam kulturell bakgrund varnar föreningen för att genom det i medlemsförslaget föreslagna samarbetet på något sätt frånta de enskilda länderna rätten att fatta beslut i skolfrågor. Föreningen har goda erfarenheter av samarbete inom ramen för nordiska lärarorganisationers samråd. Samarbetet har alltid vilat på ömsesidig respekt, och inneburit utbyte av erfarenheter mellan länderna.

Gymnasieskolernes Lærerforening har inte några kommentarer till förslaget.

Föreningen Norden anser att det nordiska samarbetet på kommunal nivå kunde underlättas och göras mera överskådligt om man upprättade ett nordiskt centralregister över vänorter. För att stärka kommunernas nordiska skolarbete föreslås dessutom att kommunerna i riktlinjer till skolorna

intar en rätt för eleverna i en kommun till ett skolbesök i ett annat nordiskt land under sin skoltid. Dessutom föreslås att vänorter som har semesterkolonier mottar nordiska elever till dessa, och att kommunerna medverkar i ett ömsesidigt utbyte av nordiska reselärare.

2.3 *Finländska remissyttranden*

Inrikesministeriet anser bl a mot bakgrund av behovet av ökad språkförståelse, att särskilt det kommunala samarbetet borde utvecklas. Ministeriet tillstyrker därför förslaget att koppla det kommunala skolsamarbetet närmare till det officiella nordiska samarbetet. Då skolväsendet i praktiken hör till kommunernas och länsstyrelsernas verksamhetsområde är deras roll av avgörande betydelse då samnordisk utbildning och tillgång till sådan organiseras. Ministeriet framhåller att elevutbytet endast kan utvidgas som en del av den kommunala verksamheten.

Finlands stadsförbund anser att det redan i praktiken finns ett omfattande samarbete på kommunal nivå inom vänortsverksamheten och i gränskommunerna. Förbundet ser inte några hinder för att Nordiska rådet vidtar åtgärder för att aktivera kommunerna och deras centralorganisationer i skolsamarbetet och är berett att för sin del delta i denna verksamhet.

Finlands svenska kommunförbund konstaterar att decentraliseringen av beslutanderätten inom skolsektorn torde vara en gemensam utvecklingstrend inom alla de nordiska länderna. Även om ett omfattande nordiskt samarbete förekommer på kommunal nivå saknas ett mer organiserat samarbete inom skolsektorn. Det vore därför värdefullt att skapa ett system som möjliggör ett större erfarenhets- och informationsutbyte mellan kommunerna i Norden.

Skolstyrelsen redogör i sitt yttrande för åtgärder som har vidtagits för att delegera kompetens på skolområdet från skolstyrelsen till länen samt till kommunerna och skolorna. Vidare ges i yttrandet en översikt över de lagbestämmelser som gör det möjligt för nordiska medborgare att gå i skola i Finland. Skolstyrelsen förordar en utveckling av det nordiska samarbetet och finner ett aktivt samarbete mellan vänorter, Nordenförbund och kommunala organisationer nyttigt. Enligt skolstyrelsen är en viktig förutsättning för att genomföra ett samarbete en aktiv information om redan befintliga samarbetsformer, arbetsgrupper, rekommendationer och stipendier, då osäkerhet råder beträffande kommunernas och skolornas kunskaper om olika verksamhetsformer- och möjligheter. Planeringen av nya samarbetsorgan bör mot denna bakgrund ske genomtänkt och med utnyttjande av de tidigare erfarenheterna av samarbete på området. Länskolavdelningarna synes ha de bästa möjligheterna att delta i planeringen av det nordiska samarbetet men de torde inte ha personella eller ekonomiska resurser för att förverkliga en mera omfattande verksamhet.

AKAVA framhåller att det redan nu förekommer ett omfattande samarbete och erfarenhetsutbyte mellan bl a de nordiska lärarorganisationerna

och skolmyndigheterna. I medlemsförslaget påpekas att utvecklingen inom skolområdet i Norden går mot en allt större lokal beslutanderätt. Detta innebär ökade möjligheter att betona lokala särdrag. AKAVA anser att man inte bör sträva till en alltför långtgående likriktning i de nordiska skolreformerna. Mångsidigheten i nordiskt skolväsen är en rikedom som samtidigt förstärker ländernas nationella särdrag. Samtidigt är det viktigt att bevara och förstärka den nordiska samhörigheten, och för detta behövs språkkunskaper och kännedom om de övriga ländernas skolväsen. AKAVA anser därför att Nordiska rådet bör verka för att det nordiska skolsamarbetet ytterligare stärks, och att man härvid aktivt bör utnyttja alla de parter som är sakkunniga på området.

Pohjola-Norden har i sin verksamhet kunnat konstatera att de kommunala skolmyndigheterna befinner sig i nyckelställning när det gäller att genomföra lokalt nordiskt skolsamarbete i praktiken. Åren 1983 och 1987 har förbundet arrangerat konferenser för nordiska skoldirektörer med syftet att dra upp riktlinjerna för ett nordiskt skolsamarbete på det lokala planet. Därvid har det i organisatoriskt avseende framgått att det primära är att få till stånd ett välfungerande samarbete mellan kommuner i Norden direkt. I yttrandet anger organisationen i ett antal punkter hur skolutbytet kan få största möjliga omfattning.

Ålands landskapsstyrelse förordar medlemsförslaget mot bakgrund av landskapsstyrelsens positiva erfarenheter av ett skolsamarbete med Norrtälje kommun. För att säkra utbildningsmöjligheter inom för Åland viktiga branscher har landskapsstyrelsen sedan många år med Norrtälje ingått ett samarbetsavtal om elevutbyte på det gymnasiala stadiet.

Kommunala samarbetsnämnden på Åland stöder i princip tankegångarna i medlemsförslaget.

2.5 Isländska remissyttranden

Islands lärarförening uttalar sin glädje över medlemsförslaget och anser att ett bredare samarbete mellan de nordiska länderna på skolområdet kan leda till större framsteg på detta område och underlätta för nordborna att skaffa sig utbildning och erfarenheter inom Norden.

2.6 Norska remissyttranden

Kirke- og undervisningsdepartementet finner att medlemsförslaget ansluter sig till de förslag om ökad studiemobilitet i Norden som ingår i den nordiska handlingsplanen på kulturområdet. Handlingsplanen innehåller bl.a. förslag om en överenskommelse om gemensam nordisk utbildningsmarknad och om nordiskt utbyte av lärare och studenter. Ansvaret för driften av grundskolor och gymnasier ligger i de nordiska länderna på kommunal- eller länsnivå. Kommunerna och länen bör därför enligt departementet absolut dras in i det organiserade nordiska skolsamarbetet. Utbyte av elever mellan skolor i de nordiska länderna behöver i praktiken tillrättaläggas på kommunal nivå.

Norske kommuners sentralforbund ansluter sig till medlemsförslaget.

Norsk lærerlag ställer sig mycket positivt till medlemsförslaget och understryker betydelsen av närmare samarbete i skol- och utbildningsfrågor i Norden.

2.7 Svenska remissyttranden

Skolöverstyrelsen anser det vara ytterst betydelsefullt att det finns ett välfungerade kommunalt samarbete på skolområdet i Norden. Skolöverstyrelsen delar förslagsställarnas uppfattning om behovet av åtgärder för att i högre grad indra kommuner, länsorgan och kommunförbund i det nordiska samarbetet. Samtidigt varnas för en alltför hög ambition när det gäller att samordna arbetet. Det måste alltid finnas utrymme för ett fritt och spontant samarbete mellan kommuner, skolor och olika slag av organisationer.

Svenska kommunförbundet konstaterar att i huvudsak endast representanter för regeringskanslier och ämbetsverk har företrätt respektive land i skolsamarbetet inom Nordiska ministerrådet. Samtidigt har ansvaret för skolverksamheten i ökad utsträckning decentraliserats till kommunerna. Styrelsen delar därför uppfattningen att denna förändring av ansvarsfördelningen bör återspegla sig i det officiella nordiska samarbetet. Samtidigt betonas att omfattningen av och formerna för samarbetet bör preciseras närmare.

Landstingsförbundets styrelse ser positivt på ökat nordiskt kommunalt skolsamarbete. Inte minst när det gäller de yrkesinriktade utbildningarna är ett utökat samarbete inom skolområdet en förutsättning för en gemensam nordisk arbetsmarknad. Från de övriga nordiska ländernas sida finns ett intresse för landstingens utbildningar. Ofta har emellertid olika förslag omöjliggjorts på grund av de många hinder som finns. Förslag till åtgärder i syfte att avlägsna dessa hinder bör därför arbetas fram. Landstingsförbundet instämmer i förslaget att i högre grad indra kommunerna och länen samt deras organisationer i det nordiska skolsamarbetet.

Svenska fackläraryrket tillstyrker intentionerna i förslaget och förutsätter, i det fall ett samarbetsystem byggs upp, att de fackliga organisationerna bereds tillfälle att yttra sig om utformningen av detta.

Landsrådet för Sveriges ungdomsorganisationer (LSU) påpekar att det avgörande för en gemensam utbildningsmarknad i första hand är att ländernas regeringar och parlament tar tillräckligt många initiativ för att skapa en sådan. Som ett positivt exempel nämns kulturhandlingsplanens förslag om *NORDPLUS*. I yttrandet poängteras dock att detta förslag isolerat inte leder till en gemensam utbildningsmarknad. De viktigaste initiativen är avtal om gemensam arbetsmarknad på flera områden än i dag. Det främsta syftet med ett internordiskt lokalt nätverk på skolområdet är den samordnande funktion ett sådant nätverk bör ha. Därför ses det aktuella medlemsförslaget som ett steg i rätt riktning.

3 Utskottet

Med hänvisning till den centrala betydelse det nordiska skolsamarbetet har för det nordiska samarbetet som helhet föreslås i medlemsförslaget åtgärder för att på skol- och utbildningsområdet i högre grad indra kommunerna och länen samt deras centralorganisationer i det officiella nordiska samarbetet.

I många av de yttranden som har avgivits över medlemsförslaget pekas på den utveckling som har lett till att man i flera nordiska länder i allt större utsträckning har överfört ansvaret för skolverksamheten från den centrala till den lokala förvaltningen. Remissorganen finner det naturligt att denna utveckling även återspeglas i den nordiska samarbetsorganisationen på skolområdet.

Utskottet konstaterar att den handlingsplan (*B 83/k*) som har utarbetats i syfte att bygga ut det nordiska kultursamarbetet under de kommande åren tar upp många skol- och utbildningsfrågor. I motiveringarna till handlingsplanen betonar ministerrådet att det, mot bakgrund av den decentralisering som har ägt rum på skolområdet genom överföring av beslutanderätt och ekonomiskt ansvar till lokala myndigheter, är en väsentlig uppgift för ministerrådet att väcka och stöda samlivsinitiativ på lokalt plan. Tyngdpunkten i handlingsplanen har lagts på ett nordiskt lärar- och studentutbytesprogram, *NORDPLUS*. Inom ramen för programmet skall stipendier kunna sökas av elever inom alla postgymnasiala utbildningar. Vidare skall stipendier kunna utdelas till elever vid allmänbildande och yrkesinriktade utbildningar. För att detta utbytesprogram skall kunna genomföras krävs ett nära samarbete med lokala och regionala organ på utbildningsområdet i Norden.

Utskottet är av den uppfattningen att lärar- och elevutbytet frånsatt *NORDPLUS*-programmet är ett område som inte tillräckligt beaktas i handlingsplanen med den utformning planen nu har. Enligt utskottet borde en målsättning för elevutbytet på sikt vara att varje elev skall ha möjlighet att en gång under sin skoltid besöka en skola i ett annat nordiskt land. En förutsättning för att denna målsättning skall kunna uppnås är att man på det lokala planet visar ett starkt intresse för att genomföra utbytesprogram i större omfattning än för närvarande. Utskottet finner det naturligt att man i ett närmare samarbete på detta område mellan kommunerna och länen samt deras centralorganisationer utreder hur lärar- och elevutbytet kan byggas ut, och att man i detta sammanhang även överväger om man genom att ingå ett särskilt avtal om elevutbyte på kommunal nivå i Norden kan uppnå en intensifiering av verksamheten. I ett sådant arbete kan kommunerna även ha nytta av den sakkunskap Föreningarna Norden besitter när det gäller att genomföra lärar- och elevutbyten.

Utskottet konstaterar att Nordiska ministerrådet med utgångspunkt i *rek nr 14/1985* angående ersättning för specialutbildning av elever från annat

nordiskt land har inlett ett projekt som syftar till att avlägsna juridiska och ekonomiska hinder för studiemobilitet. En första kartläggning som har gjorts inom projektet visar att det är angeläget att få med kommunerna i det nordiska samarbetet på skolområdet för att de hinder för ökad rörlighet som nu finns skall kunna avlägsnas.

Utskottet framhåller att en viktig förutsättning för att den gemensamma nordiska arbetsmarknaden skall bli verklighet för den enskilde arbetstagar- en är att erhållen yrkesutbildning betraktas som likvärdig i de nordiska länderna och att ett nära samarbete på skolområdet är nödvändigt för att även detta mål skall nås. Utskottet har noterat att ministerrådets lednings- grupp för nordiskt skolsamarbete skulle sätta värde på att i samarbete med de kommunala organisationerna få möjligheter att stimulera till tätare nordiska kontakter mellan skolans olika intressenter.

Utskottet anser mot bakgrund av de förslag om ökat skolsamarbete som ingår i den nya kulturhandlingsplanen och andra initiativ som har tagits för att utforma Norden som ett gemensamt utbildningsområde, samt mot bakgrund av det intresse för ökat kommunalt skolsamarbete som kommer till uttryck i många remissyttranden, att ministerrådet i nära samarbete med kommunerna och länen samt deras organisationer, och tillsammans med berörda lärar- och elevorganisationer i Norden, bör etablera ändamålsenliga samarbetsformer som stärker det nordiska skolsamarbetet på det lokala planet och förbättrar informations- och erfarenhetsutbytet mellan den officiella nordiska samarbetsorganisationen på skolområdet och kommunerna i Norden. Samtidigt understryker utskottet att det officiella samarbetet på skolområdet inte ersätter ett fritt och spontant samarbete mellan kommuner, skolor och olika organisationer, och framhåller betydelsen av att det finns utrymme för ett sådant samarbete även i framtiden.

Med hänvisning till det som ovan anförts föreslår utskottet att

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att stärka det nordiska samarbetet på skolområdet genom att i högre grad indra kommunerna och länen samt deras centralorganisationer i detta samarbete.

Oslo den 6 mars 1988

Gunnar Björk (c)

Eiður Guðnason (A)

Förman

Elsi Hetemäki-Olander (Kok)

Thea Knutzen (H)

Kjeld Rahbæk Møller (SF)

Barbro Nilsson (s)

Berit Oscarsson (s)

Robert Pedersen (S)

Hans Petersson (fp)

Heikki Riihijärvi (Smp)

Mirja Ryyänen (K)

Anders Talleraas (H)

Kåre Øvregard (A)

Medlemsförslag om nordiskt kommunalt skolsamarbete

(Väckt av Marjatta Väänänen samt Gunnar Björk, Saara-Maria Paakinen, Seppo Pelttari, Heikki Riihijärvi, Mirja Ryyänen och Kåre Øvre-gard)

Det nordiska utbildnings- och skolsamarbetet är av central betydelse för det nordiska samarbetet som helhet. Enligt de nordiska samarbetsavtalen skall samarbetet på skolområdet bl. a. syfta till att ge ungdomar möjligheter att bedriva studier i annat land, till en samordning av sådan utbildning som ger behörighet för viss yrkesutövning och till att, där det är ändamålsenligt, samordna utbyggnaden av utbildningsanstalter genom fortlöpande samverkan mellan länderna. Nordiska rådet har även under åren avgivit en rad rekommendationer som berör skol- och utbildningsfrågor. Två aktuella rekommendationer som i detta sammanhang kan nämnas är *rekommendation nr 14/1985* om ersättning för specialutbildning av elever från annat nordiskt land, och *rekommendation nr 4/1986* angående intensifierat samarbete på yrkesutbildningens område.

Ett ökat samarbete på skolområdet är av stor betydelse för den enskilda nordbon, och en mera enhetlig nordisk utbildningsmarknad skulle på ett avgörande sätt bidra till att underlätta rörligheten inom Norden. På smala områden och för vissa specialgrupper är ett sådant samarbete av särskilt stor betydelse.

På det nationella planet har utvecklingen på skolområdet givit lokala och regionala myndigheter allt större möjligheter att genom initiativ och försöksverksamhet lägga grunden för nationella skolreformer. För att nationella skolreformer i huvuddrag skall bli likartade länderna emellan är en huvudstrategi inom det nordiska skolsamarbetet att genom gemensamt utvecklingsarbete, gemensamma försök och gemensam forskning bygga en likartad bas för sådana kommande former. Mot bakgrund av den viktiga roll lokala och regionala myndigheter nationellt har i ett sådant utvecklingsarbete vore det av stor betydelse för skolsamarbetet på nordiskt plan att kunna utveckla samarbetet i förhållande till kommunala och regionala organ. Ett utbyggt samarbete kan samtidigt ge ökade kunskaper om och bättre förståelse för en utbildning som har inhämtats i ett annat nordiskt land.

En av Nordiska ministerrådet 1987 utförd kartläggning visar att åtgärder på det kommunala planet är av avgörande betydelse för att avlägsna hinder för gymnasial utbildning i annat land än hemlandet. För att underlätta ett

elevutbyte i Norden, möjliggöra gemensamma utbildningsinstitutioner där behov föreligger eller åstadkomma ett system med interkommunala ersättningar i Norden, samt för att erbjuda ett bredare utbildningsutbud särskilt i gränsregionerna bör de hinder som finns avlägsnas. En förbättring och formalisering av kontakterna på skolområdet mellan de nordiska samarbetsorganen och kommunerna är särskilt angelägen nu då en handlingsplan för det nordiska kultursamarbetet är under arbete. Avsikten är att aktiviteter inom denna handlingsplan skall inledas under 1988. Planen torde på utbildningsområdet innehålla en rad åtgärder för att göra det samlade nordiska utbildningsutbudet lättare tillgängligt, öka mångfalden och stärka utvecklingsmöjligheterna. I detta arbete bör t. ex. de kommunala vänortskedjorna, som för närvarande omfattar cirka 800 kommuner, bli av stor betydelse. De kontakter som har etablerats bör kunna utnyttjas för att driva intressanta projekt inom skolområdet och få projekten hopkopplade i nordiska nätverk.

När det gäller att i praktiken bygga ut samarbetet på skolområdet har kommunerna och länen en betydande roll. De beslut som fattas gemensamt av länderna på nordiskt plan innebär nästan alltid att genomförandet ligger hos de regionala och lokala myndigheterna. En förutsättning för att åtgärder som kan gagna den enskilda nordiska medborgaren skall kunna vidtas är därför att det inom Norden finns ett väl fungerande kommunalt samarbete. I dag förekommer även ett relativt omfattande samarbete mellan de kommunala organisationerna i Norden, mellan enskilda kommuner och på länsnivå. Detta samarbete saknar emellertid direkta kopplingar till det officiella nordiska samarbetet inom ramen för Nordiska rådet och Nordiska ministerrådet. I syfte att främja samarbetet på skolområdet borde därför ett system skapas för att möjliggöra ett fungerande erfarenhets- och informationsutbyte mellan de nordiska samarbetsorganen och kommuner och län i Norden.

Med hänvisning till vad som ovan anförts föreslås

att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att vidta nödvändiga åtgärder för att på skol- och utbildningsområdet i högre grad indra kommunerna och länen samt deras centralorganisationer i det nordiska samarbetet.

Helsingfors och Stockholm den 22 september 1987

Marjatta Väänänen (K)

Gunnar Björk (c)

Seppo Pelttari (K)

Heikki Riihijärvi (Smp)

Mirja Rynnänen (K)

Saara-Maria Paakkinen (Sdp)

Kåre Øvregard (A)

Juridiska utskottets betänkande

över medlemsförslag om utredning av orsakerna till den bristande likalönen mellan kvinnor och män

(Medlemsförslaget väckt av Lilli Gyldenkilde m. fl., se
s. 908

Remissyttranden, se supplement)

Til Juridisk Udvalg er henvist medlemsforslag A 812/j om udredning af årsagerne til den manglende ligeløn mellem kvinder og mænd. Udvalget har behandlet forslaget ved møder den 11. februar 1988 i Stockholm og den 6. marts 1988 i Oslo.

1. Medlemsforslaget

Medlemsforslaget er fremsat den 5. oktober 1987.

I medlemsforslaget foreslås det, at Nordisk Råd anbefaler Nordisk Ministerråd

1) at der i forlængelse af BRYT-projektet iværksættes yderligere udredningsarbejde samt gennemføres praktisk forsøgsvirksomhed og evaluering med henblik på at afdække årsagerne til den manglende reelle ligeløn mellem kvinder og mænd, og

2) på baggrund heraf at foreslå foranstaltninger, der tilsig ter at fjerne de barrierer, som medfører forskelle i lønninger mellem kvinder og mænd, samt

3) at afsætte de fornødne midler til projektets gennemførelse.

Forslagsstillerne konstaterer, at arbejdsmarkedet i Norden uanset kvindernes stigende erhvervsfrekvens fortsat er stærkt kønsopdelt. Kvinderne befinder sig typisk i bunden af hierarkiet med hensyn til løn, indflydelse og avancementsmuligheder, samtidig med at kvinderne er hårdere ramt af arbejdsløsheden end mændene.

Forslagsstillerne peger bl. a. på, at der i alle de nordiske lande er gennemført love, der ikke kun skal sikre, at kvinder og mænd får samme løn for samme arbejde, men som også skal sikre, at kvinder og mænd skal have lige løn for arbejde af samme værdi.

Det har imidlertid vist sig, at afstanden mellem kvinders og mænds løn i det sidste ti år ikke er blevet mindre, tværtimod. Dansk Arbejdsgiverfore-

nings lønstatistik viser f.eks., at ikke-faglærte kvinder i dag får godt 88% af de ikke-faglærte mænds gennemsnitlige timeløn. I 1975 fik de godt 89%. Dette svarer til ca. 10 DKK pr. time. Kvindelige kontorfunktionærers månedsløn udgør 69,5% af de mandlige funktionærers lønninger. Kvindelige akademikers indkomst ligger i gennemsnit 2.500 DKK lavere om måneden end deres mandlige kollegers.

Forslagsstillerne peger endvidere på, at forskellige undersøgelser viser, at almene og automatiske overenskomster fremmer ligelønnen, mens det er på lokalt niveau, ved justeringer og normeringer og ved endelige prioriteringer, at kvindehensyn synes at have svært ved at slå igennem, idet der mangler en konkret metodik til at fremme ligelønsudviklingen på den enkelte arbejdsplads.

Forslagsstillerne trækker endvidere det forhold frem, at de såkaldte "kvindefag" uden undtagelse er dårligere lønnet. Her vil der være behov for undersøgelser ud fra et ligestillingsperspektiv af forhandlingsforløbet i forbindelse med indgåelse af overenskomster både centralt og lokalt.

I medlemsforslaget peges på flere andre områder, hvor der kunne være behov for undersøgelser eller tiltag, og det understreges, at det ikke er let at finde holdbare begrundelser for at fortsætte denne uligelønspraksis.

Forslagsstillerne mener, at der både er behov for et yderligere udredningsarbejde og for praktisk forsøgsvirksomhed for at få et nærmere kendskab til de faktorer, der har betydning for den manglende reelle ligeløn mellem kvinder og mænd. Dette ville sammen med en evaluering af konkrete forsøgsprojekter give mulighed for ideer og anbefalinger til at fremme den ligelønspolitik, som er fastslået uden undtagelse i de nordiske landes lovgivninger.

Da det igangværende nordiske BRYT-projekt netop har til formål at nedbryde det kønsopdelte arbejdsmarked, som ligelønsproblemet er en ikke uvæsentlig del af, foreslås det, at det nævnte udredningsarbejde sker gennem en forlængelse af BRYT-projektet.

2. Remissinstanser

Der er indkommet remissudtalelser fra følgende:

Nordiske:

- Nordisk Råds Social- og Miljøudvalg
- Norden Faglige Samorganisation (NFS)
- Nordisk Akademikerråd
- Nordisk union for arbejdsledere, tekniske funktionærer og andre chefer

Danmark:

- Arbejdsministeriet
- Ligestillingsrådet
- Kvindeligt Arbejderforbund
- Danske Kvinders Nationalråd

- Dansk Kvindesamfund
- Dansk Magisterforening
- Dansk Arbejdsgiverforening

Finland:

- Social- og hälsovårdsministeriet
- Ålands landskapsstyrelse
- Arbetsgivarnas i Finland centralförbund
- Affärsarbetsgivarnas centralförbund (AAC)

Island:

- Arbejdsgiverforeningen i Island

Norge:

- Forbruker- og Administrasjonsdepartementet
- Kommunal- og Arbeidsdepartementet
- Kirke- og Undervisningsdepartementet
- Norsk Kvinnesaksforening
- Norsk Arbejdsgiverforening

Sverige:

- Jämställdhetsombudsmannen (JämO)
- Delegationen för jämställdhetsforskning (JÄMFO)
- Svenska arbetsgivareföreningen

3. Remissudtalelser

Nordiske

Nordisk Råds Social- og Miljøudvalg henviser til en række udtalelser, som udvalget tidligere har fremsat, da ligestillingsspørgsmål lå under dette udvalgs virksomhedsområde.

Udvalget har bl. a. understreget betydningen af, at alle nordiske embedsmandskomiteer inddrages i ligestillingsarbejdet og ikke kun ligestillingsudvalget.

Det er udvalgets opfattelse, at erfaringer fra lovgivningsarbejdet viser, at det ikke er tilstrækkeligt at fjerne de legale og formelle hindringer for ligestilling. Samfundets funktion giver de formelle regler deres reelle indhold, og tilvante attituder ændres ikke gennem ændring af nogle paragrafer. Alle sektorer må gennemsyres af bestræbelserne på ligestilling.

Udvalget peger ligeledes på, at problemerne med manglende ligeløn bl.a. opstår, fordi kvinder og mænd arbejder i forskellige erhverv inden for det kønsopdelte arbejdsmarked. Udvalget ser det nu aktuelle medlemsforslag som en naturlig fortsættelse af BRYT-projektet og anbefaler derfor varmt forslaget.

Udvalget peger endelig på, at man i forbindelse med behandlingen af Nordisk Ministerråds samarbejdsprogram på social- og sundhedsområdet gjorde opmærksom på, at ligelønsprincippet bør tages ind i definitionen på ligestilling (dvs. lige muligheder, lige rettigheder og lige ansvar for kvinder og mænd i uddannelse, arbejde, familie, organisationsliv og samfundet i øvrigt), da dette ville give reel og ikke bare formel ligestilling.

Nordens Faglige Samorganisation (NFS) støtter medlemsforslaget, men mener, at en højere vurdering af traditionelle kvindeerhverv som en måde at forhøje kvinders løn på, bør tages op som et ligeværdigt alternativ til BRYT, i forbindelse med tilrettelæggelsen af udredningen.

Nordisk Akademikerråd støtter medlemsforslaget. NAR mener bl. a., at det foreslåede projekt også bør undersøge udbudet og fordelingen mellem korte og længerevarende uddannelser i arbejdslivet med hensyn til køn. NAR efterlyser også i forbindelse med udredningen forslag til, hvorledes man i praksis kan opnå en bedre ansvarsfordeling mellem mænd og kvinder, når det drejer sig om omsorgsspørgsmål.

Nordisk Union for Arbejdsledere, Tekniske Funktionærer og Andre Chef-fer (NAU) anbefaler medlemsforslaget. NAU gør bl. a. opmærksom på, at da det ikke er lovgivningen eller kollektivaftaler, som står i vejen for ligeløn, så må det være et spørgsmål om de almindelige attituder omkring spørgsmålet, som man bør undersøge. Endvidere mener NAU, at det vil være nødvendigt med en mere videnskabelig indfaldsvinkel, som uddyber og sammenkobler forskellige videnskabsgrene mellem de forskellige nordiske lande, end statistisk materiale kan give. NAU vedlægger som bilag en udtalelse fra *Sveriges Kommunal tjänstemannaförbund (SKTF)*, der vedrører forholdene inden for den kommunale sektor i Sverige.

Danmark

Arbejdsministeriet anbefaler en undersøgelse som foreslået og benytter lejligheden til at orientere om deres bidrag til Regeringens handlingsplan for ligestilling mellem mænd og kvinder på arbejdsmarkedet fra januar 1987. Heri peges der bl. a. på behovet for op- og omklassificering af den kvindelige arbejdskraft via arbejdsmarkedsuddannelserne, påvirkning af kvinders uddannelses- og erhvervsvalg til i højere grad at omfatte utraditionelle fagområder og påvirkning af virksomheder til at ændre deres rekrutteringspraksis til i højere grad at omfatte kvinder – især gennem initiativer inden for arbejdsformidlingen.

Ligestillingsudvalget anfører bl. a., at ligeløn er højt prioriteret i udvalgets interne handlingsplan 1987–89, og at man derfor holder en ligelønshøring i februar 1988 for at få debatteret, hvilke initiativer der vil være egnet til at fjerne de eksisterende lønforskelle mellem kvinder og mænd.

Kvindeligt Arbejderforbund i Danmark støtter forslaget og peger bl. a. på, at det stadig væk er således, at prestigen ligger på mandejobs og ikke på de hårde monotone og livsnødvendige jobs, som er kvindernes, at der skal

sættes ind allerede i de tidligste skoleår, hvis der skal ændres på disse ting, og at den manglende ligeløn rammer de ikke-faglærte kvinder ekstra hårdt.

Danske Kvinders Nationalråd (DKN) mener, at det er meget vigtigt, at der sættes fokus på problemerne om ligeløn i nordisk regi, og at det vil være et centralt spørgsmål at igangsætte et udredningsarbejde og et forsøgsarbejde om.

DKN gør bl. a. opmærksom på, at man gerne vil indgå i projektet med den erfaring og ekspertise, de har i kraft af, at de tæller 38 kvindeforeninger i Danmark. De anbefaler ligeledes, at andre nordiske landes kvindeorganisationer inddrages i arbejdet, og peger på en række konkrete punkter, der bør indgå i projektformuleringen.

Dansk Kvindesamfund finder forslaget positivt. DK peger bl. a. på, at projektet bør fremstå som et selvstændigt projekt i forlængelse af BRYT-projektet. De mest konstruktive forslag vil fremkomme, hvis man i projektet inddrager ligestillingsudvalg fra de fagforeninger, der har en betydelig kvinderepræsentation.

Dansk Magisterforening anbefaler i høj grad en undersøgelse som foreslået, og anfører bl. a., at det er utrolig vigtigt at undersøge og kulegrave de bagved liggende årsager til den store skævhed mellem kvinders og mænds indkomst og løn. Det er deres vurdering, at tendenserne i overenskomstforhandlingerne, der går imod en større individualisering af lønfastsættelsen, er med til at forværre forskellen.

Dansk Arbejdsgiverforening støtter forslaget under forudsætning af, at man i udredningen lægger vægt på en nøjere belysning af, *dels* hvor stor en del af lønforskellen mellem kvinder og mænd, der kan forklares af de såkaldte kompenserende faktorer som forskellige arbejdsområder, ansvar, uddannelse, anciennitet og arbejdsindsats, og *dels* hvad årsagerne til mænds og kvinders forskellige placering i arbejdslivet er.

Finland

Social- och hälsovårdsministeriet støtter medlemsforslaget og peger bl. a. på, at tre faktorer er centrale i det nu aktualiserede spørgsmål om den manglende ligeløn mellem kvinder og mænd: aftalepolitikens påvirkning, lønglidningens eller med andre ord markedskrafternes påvirkning samt kønsopdelingens påvirkning på opnåelsen af ligeløns målet.

Ministeriet mener, at der først bør foretages en gennemgribende forundersøgelse og baggrundsudredning vedrørende det allerede eksisterende og pågående udrednings- og undersøgelsesarbejde samt eventuelle eksperimenter, inden man træffer beslutning om projektets størrelse og tidstabel.

Endvidere mener ministeriet, at det ikke ville være uden problemer at gennemføre forslaget som en del af BRYT-projektet.

Endelig mener ministeriet, at ligelønsprojektet burde gennemføres over flere år, og at projektet burde indgå i det nordiske ligestillingsprogram, som skal behandles ved den officielle ligestillingskonference i Oslo i august

1988. Ministeriet peger på, at det er et spørgsmål om en undersøgelse som vedrører arbejdslivet, og at man burde overveje forskellige finansieringsalternativer inden for rammerne af Nordisk Ministerråds budget.

Ålands landskapsstyrelse anbefaler forslaget.

Arbetsgivarnas i Finland centralförbund understøtter i princippet forslaget. Forbundet mener, at man i første omgang burde undersøge bl. a. de metodologiske forudsætninger og muligheder for at udrede årsagerne til den manglende ligeløn på en videnskabelig frugtbar og pålidelig måde. Erfaringerne viser nemlig, at det er usædvanlig svært at få årsagerne til mænds og kvinders forskellige placering i arbejdslivet frem og dermed også årsagerne til lønforskellene. Forbundet er parat til at medvirke i et eventuelt udredningsarbejde.

Affärsarbetsgivarnas centralförbund (AAC) mener, at forslaget indeholder et vigtigt projekt, men at det er et faktum, at det er særledes svært at gennemføre et udredningsarbejde af denne art med held.

AAC mener, at man først bør lave en forundersøgelse for at få rede på, om det overhovedet vil være muligt at gennemføre en sådan udredning og for at få undersøgt, hvilke forskningsmetoder, som skulle anvendes.

Island

Arbejdsgiverforeningen i Island kan i princippet støtte medlemsforslaget. Foreningen mener bl. a., at hvis en sådan udredning skal give praktisk anvendelige resultater, skal man ikke undersøge de i sig selv kønsneutrale lønbestemmelser, men årsagerne til mænds og kvinders forskellige placering i arbejdslivet. Den foreslåede udredning er mindre aktuell for foreningen, fordi den islandske regering har nedsat en arbejdsgruppe, der skal undersøge i hvilken grad, der findes lønforskelle mellem mænd og kvinder, og hvad disse lønsforskelle skyldes.

Norge

Kommunal- og Arbejdsdepartementet ser positivt på, at en sådan undersøgelse kommer i gang.

Forbruger- og Administrationsdepartementet mener, at der kun vil komme lidt ud af et forskningsprojekt over temaet ligeløn, men at det muligvis vil være nyttigt at indsamle eksisterende og igangværende forskning på området. Departementet vil foreslå, at forslaget omarbejdes til et projekt om indsamling og vurdering af eksisterende viden.

Kirke- og Undervisningsdepartementet støtter, at der iværksættes et projekt som foreslået.

Norsk Kvindesagsforening er glad for Nordisk Råds initiativ på dette område. NK bemærker bl. a., at man også bør se på, hvordan ulige løn er med til at fastholde det kønsopdelte arbejdsmarked, at det ville være interessant at få belyst sammenhængen mellem strukturel diskriminering (lave lønninger i kvindedominerede erhverv) og mere individuel løndiskri-

minering, samt at der bør laves interviewundersøgelser om holdninger og viden på ligelønsområdet.

Norsk Arbejdsgiverforening stiller sig som udgangspunkt positiv til projektet. Man peger bl. a. på, at der savnes dybere indsigt og mere faktisk viden om synlige og skjulte mekanismer og dynamiske sammenhænge i løndannelsesprocessen. Hvis det foreslåede forsknings- og udredningsarbejde kan give nyttige bidrag til det udviklingsarbejde, som næringslivets nye hovedorganisation vil satse på, stiller de sig positive til forslaget. I øvrigt er billedet af lønforskellene mellem kvinder og mænd på det norske arbejdsmarked i væsentlige træk det samme, som de danske forslagstillere tegner.

Sverige

Jämställdhetsombudsmannen (JämO) finder, at forslaget indeholder mange gode og vigtige tanker, men stiller sig dog tvivlende over for visse dele af forslaget. Hun fremsætter en meget grundig og udførlig udtalelse, hvoraf enkelte ting her skal drages frem. Hun mener bl. a., at det er bemærkelsesværdigt, at spørgsmålet om lige løn for ligeværdigt arbejde ikke har fået nogen nævneværdig plads hos arbejdsmarkedets parter i praksis i det ligestillingsarbejde, som hidtil er udført på arbejdspladser og i arbejdslivet i øvrigt.

JämO peger ligeledes på, at det oftest i debatten fremføres, at forskellene skyldes, at kvindearbejde findes i den offentlige sektor og mandsdomineret arbejde findes i den private sektor, eller at kvinders arbejde er lettere og mere rutinebetonet og mændenes tungere og mere kvalificeret. Dette har så vidt JämO er bekendt aldrig været undersøgt nærmere.

JämO mener i øvrigt, at den bedste måde at få klarlagt problemerne i forbindelse med ligeløn vil være ved hjælp af et arbejdsvurderingssystem, som forklares nærmere i remissudtalelsen.

JämO kender ikke til, at de arbejdsvurderingssystemer, som findes i Sverige, har været anvendt med henblik på at sammenligne kvindedomineret og mandsdomineret arbejde. Hun mener, at det ville være meget værdifuldt om et sådant praktisk forsøg kom i gang.

Sammenfattende mener JämO, at et nordisk projekt bør rettes mod, hvordan problemerne skal løses i stedet for at udrede årsagerne, og at det bør indeholde praktisk forsøgsvirksomhed. Hun mener ikke, at arbejdet skal gennemføres som en forlængelse af BRYT-projektet, da det ikke handler om et arbejde for at nedbryde det kønsopdelte arbejdsmarked, men først og fremmest om at undersøge forudsætningerne for en vurdering af traditionelt kvindearbejde. Derfor bør et kommende udredningsarbejde udføres som et selvstændigt projekt.

Delegationen för jämställdhetsforskning (Jämfo) udtaler sig ikke direkte om forslaget, men citerer fra sit forskningsprogram fra 1985 om kvinders vilkår i arbejdslivet og fra andre studier. Jämfo vil anbefale en sammen-

komst mellem politikere og ledende forskere inden for området for at klarlægge forskningsmæssigt vigtige spørgsmål inden for dette centrale ligestillingsområde.

Svenska arbetsgivareföreningen har intet at indvende imod forslaget, men håber at man ved udformningen af en eventuel undersøgelse vil tage hensyn til de synspunkter, som blev fremsat i forbindelse med SAF-kongressen 1987. Det blev bl. a. slået fast, at løn er vederlag for arbejde, at lønfastsættelsen må have mennesket i centrum, være individuel og bygge på de enkelte medarbejderes personlige forudsætninger og formåen, kompetence, ansvar og præstationer. Dette må gælde uanset køn. Dette uddybes nærmere i en medsendt brochure og rapport, der ikke er optrykt.

4. Juridisk Udvalg

Juridisk Udvalg har noteret sig, at alle remissinstanser er positivt indstillet over for tanken om at gøre noget på nordisk plan for at løse problemerne med manglende ligeløn mellem kvinder og mænd. Der er imidlertid lidt forskellige opfattelser af, hvordan dette bør gribes an på den mest hensigtsmæssige måde.

Flere af remissinstanserne peger på, at et projekt om den manglende ligeløn ikke bør gennemføres som en forlængelse af BRYT-projektet, men som et selvstændigt projekt, da det kønsopdelte arbejdsmarked og den manglende ligeløn er to forskellige problemstillinger.

Andre remissinstanser peger bl. a. på, at der allerede er udført en del undersøgelser på området, og at man derfor først bør kortlægge, hvilken viden man allerede har, og derefter koncentrere sig om at gennemføre forskellige tiltag for at ændre på forholdet fremfor at anvende ressourcer på at undersøge årsagerne.

Der peges også på betydningen af, at alle embedsmandskomiteer under Nordisk Ministerråd inddrages i ligestillingsarbejdet og ikke kun ligestillingsudvalget, samt på at man burde overveje forskellige finansieringsalternativer inden for rammerne af Nordisk Ministerråds budget.

Juridisk Udvalg mener, at det er vigtigt, at årsagerne til den manglende ligeløn bliver afdækket, og at der på baggrund heraf iværksættes foranstaltninger, der tilsigter at fjerne de barrierer, som medfører forskelle i lønninger mellem kvinder og mænd.

Imidlertid er udvalget ikke umiddelbart i stand til at vurdere, hvorledes dette kan gøres mest hensigtsmæssigt. Udvalget mener derfor, at man i første omgang bør gennemføre et forundersøgelingsprojekt med henblik på at få samlet den eksisterende viden på området og ud fra dette tilrettelægge det videre arbejde.

Med hensyn til BRYT-projektet har det været Juridisk Udvalgs opfattelse, at dette projekt hørte hjemme under handlingsplanen for økonomisk udvikling og fuld beskæftigelse, dels fordi projektet er nært beslægtet med

arbejdsmarkeds- og uddannelsesprojekterne i denne plan, og dels fordi ministerrådet har den erklærede hensigt at fortsætte sine bestræbelser på at integrere ligestillingsarbejdet i andre sektorer. Efter gentagne henstillinger fra Juridisk Udvalg blev projektet overført til den økonomiske handlingsplan fra 1988.

Med de samme begrundelser som er anført ovenfor er det Juridisk Udvalgs opfattelse, at projekter, der vedrører forsøg på at opnå reel ligeløn mellem kvinder og mænd, bør indgå i den nye økonomiske handlingsplan, som p. t. er under udarbejdelse af Nordisk Ministerråd.

Det er ligeledes udvalgets opfattelse, at ligelønsspørgsmålet bør medtages i den handlingsplan på ligestillingsområdet, der skal fremlægges på den officielle ligestillingskonference i Oslo i august 1988.

På denne baggrund skal Juridisk Udvalg indstille, at Nordisk Råd vedtager følgende rekommandation:

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd:

- 1) at der iværksættes et forundersøgelserprojekt og i forbindelse hermed eventuelt gennemføres praktisk forsøgsvirksomhed og evaluering med henblik på at få samlet den eksisterende viden om og få kortlagt årsagerne til den manglende reelle ligeløn mellem kvinder og mænd, og
- 2) på baggrund heraf at foreslå foranstaltninger, der tilsigter at fjerne de barrierer, som medfører forskelle i lønninger mellem kvinder og mænd, samt
- 3) at afsætte de fornødne midler til projekternes gennemførelse ved at lade projekterne, der er nævnt under punkt 1 og 2, indgå i den nye økonomiske handlingsplan for Norden.

Oslo, den 6. marts 1988

Lennart Andersson (S)

Mikko Elo (Sdp)

Hagen Hagensen (KF)

Sverrir Hermannsson

Åsa Solberg Iversen (A)

Anneli Jäätteenmäki (K)

Hans Nyhage (m)

Kristen Poulsgaard (FP)

Asbjørn Sjøthun (A)

Arne Skauge (H)

Jouni J. Särkijärvi (Kok)

Bernhardt Tastesen (S)

Formand

Lars Werner (vpk)

Medlemsförslag

om utredning av orsakerna till den bristande likalönen mellan kvinnor och män

(Väckt av Lilli Gyldenkilde samt Ylva Annerstedt, Margrete Auken, Dorte Bennedsen, Margit Hansen-Krone, Inger Harms, Guðrún Helgadóttir, Riitta Järvisalo-Kanerva, Anneli Jäätteenmäki, Ragna Berget Jørgensen, Thea Knutzen, Hanna Kvanmo, Valgerður Sverrisdóttir och Karin Söder)

Arbidsmarkedet i Norden er uanset kvindernes stigende erhvervsfrekvens siden begyndelsen af 1960'erne fortsat stærkt kønsopdelt. Dette betyder bl. a., at mænd og kvinder arbejder i forskellige brancher, i forskellige fag og med forskellige arbejdsfunktioner, men også at kvinder typisk befinder sig i bunden af hierarkiet med hensyn til løn, indflydelse og avancementsmuligheder, samtidig med at kvinderne er hårdere ramt af arbejdsløsheden end mændene. Også kvindernes traditionelle rolle i familien har betydning for dette kønsopdelte arbejdsmarked.

Der er derfor efter forslagsstillernes opfattelse behov for foranstaltninger, der kan nedbryde det kønsopdelte arbejdsmarked, som ligelønsproblematikken også er en del af, og for foranstaltninger, som kan sikre reel ligeløn mellem mænd og kvinder.

I nordisk regi er der i årenes løb taget flere initiativer, der vedrører kvindernes ligestilling på arbejdsmarkedet.

Det nordiske BRYT-projekt på baggrund af *rek. nr. 25/1985/j* har således til formål at udvikle og afprøve metoder til at bryde arbejdsmarkedets kønsopdeling gennem forsøgsvirksomhed i udvalgte lokalområder i de fem nordiske lande. Projektet løber over 4 år fra 1985 til 1989 og finansieres over Nordisk Ministerråds ligestillingsbudget.

Nordisk Råd vedtog i 1986 en rekommandation om afholdelse af nordiske kvindekongresser – i 1988. (*rek. nr. 34/1986/j*). Disse kongresser vil give mulighed for at videreudbygge den særlige nordiske samfundsmodel og for at få mere præcise forslag til, hvor og hvordan man kommer videre i bestræbelserne på at opnå fuld ligestilling mellem kvinder og mænd. Spørgsmålet om ligeløn hører efter forslagsstillernes opfattelse naturligt hjemme i denne sammenhæng, idet kvindernes lønudvikling er et økonomisk udtryk for ligestilling.

I alle de nordiske lande er der gennemført love, der ikke kun skal sikre, at kvinder og mænd får samme løn for samme arbejde, men som også skal

sikre, at kvinder og mænd skal have lige løn for arbejde af samme værdi. Alle fem nordiske lande har desuden ratificeret ILO's ligelønskonvention.

Det har imidlertid vist sig – i hvert fald i Danmark – at afstanden mellem kvinders og mænds lønninger i det sidste tiår ikke er blevet mindre, tværtimod. En lønstatistik udarbejdet af den danske arbejdsgiverforening viser, at ikke-faglærte kvinder i dag får godt 88 pct. af de ikke-faglærte mænds gennemsnitlige timeløn. I 1975 fik de godt 89 pct. Det svarer til en forskel på ca. 10 danske kroner pr. time. Kvindelige funktionærers månedsløn udgør 69,5 pct. af de mandlige funktionærers lønninger.

At problemet ikke kun er et lavtlønsproblem, viser en nylig foretagen undersøgelse i Dansk Magisterforening: Kvindelige akademikeres indkomst ligger i gennemsnit 2 500 danske kroner lavere om måneden end deres mandlige kollegers. Fastansatte, fuldtidsarbejdende kvinder skal således arbejde tre år længere for at opnå samme livsløn som mændene, fremgår det af undersøgelsen. De kvindelige akademikere handicappes på arbejdsmarkedet på samme måde som kvinder i alle mulige andre fag.

Også et svensk/norsk forskningsprojekt ("Ligelønnens mulighed"), som har undersøgt både offentlige arbejdspladser (sygehus, forskningsinstitution og televærk) og private virksomheder (varehandel og bank) viser, at der er en stor forskel på mænds og kvinders aflønning. Projektet, der afsluttes i foråret 1987, er foretaget med støtte fra Nordisk Ministerråd.

Men hvad er årsagerne til, at kvinder lønnes dårligere end mænd? Det fremgår af de citerede undersøgelser, at almene og automatiske overenskomster fremmer ligelønnen, mens det er på lokalt niveau, ved justeringer og normeringer og ved endelige prioriteringer, at kvindehensyn synes at have svært ved at slå igennem, idet der mangler en konkret metodik til at fremme ligelønsudviklingen på den enkelte arbejdsplads. Desuden er de såkaldte "kvindefag" uden undtagelse dårligere lønnet. Undersøgelser ud fra et ligestillingsperspektiv af forhandlingsforløbet i forbindelse med indgåelse af overenskomster både centralt og lokalt synes her at være af særlig interesse, herunder kriterier for tildeling af tillæg, kriterier for lønstigninger (arbejdspladsanciennitet, uddannelsesanciennitet) samt kriterier for kvalifikationer, men sådanne undersøgelser foreligger ikke i dag. Løn-glidningen bør i øvrigt også vies særlig opmærksomhed.

Der synes endvidere at være behov for tiltag, der medvirker til at bryde nogle af de traditionelle barrierer, f.eks. ved at få flere kvindelige ledere, ved at få unge piger til at vælge traditionelle mandefag, ved at få unge mænd til at vælge traditionelle kvindefag, ved at få flere kvindelige iværksættere, ved bedre uddannelse, men også ved en højere aflønning af traditionelle kvindeerhverv.

Disse og andre initiativer kan være vejen til ligeløn, men der er efter forslagsstillernes opfattelse langt igen, før vi har fundet frem til gode og praktiske løsninger på dette sammensatte fordelingsproblem.

Ligeløn er ikke kun et spørgsmål om lovgivning. Det er også et spørgs-

mål om at påvirke og ændre holdninger og dermed ændre en uligelønspraksis, der ofte er begrundet med historiske, tilfældige eller "praktiske" årsager. Det er ikke let at finde holdbare begrundelser for at fortsætte denne uligelønspraksis.

Forslagsstillerne mener, at der både er behov for et yderligere udredningsarbejde og for praktisk forsøgsvirksomhed vedrørende ligelønsproblematikken for at få et nærmere kendskab til de faktorer, der har betydning for den manglende reelle ligeløn mellem mænd og kvinder. Et sådant udredningsarbejde skulle sammen med en evaluering af konkrete forsøgsprojekter give mulighed for ideer og anbefalinger til at fremme den ligestillingspolitik, som er fastslået uden undtagelse i de nordiske landes lovgivninger.

Da BRYT-projektet netop har til formål at nedbryde det kønsopdelte arbejdsmarked, som ligelønsproblemet er en ikke uvæsentlig del af, foreslås, at det nævnte udredningsarbejde sker i tilknytning til BRYT-projektets hidtidige virksomhed, eventuelt gennem en forlængelse af projektet. Som eksempler på undersøgelser, der kan være interesse for at få gennemført, kan nævnes en analyse af sammenhængen mellem kønssegregering og lønforskelle, en undersøgelse af lovgivningstiltag samt virkningen af ligestillingslovgivningen, en vurdering af ligelønnen ved kollektive overenskomster, forskning omkring virksomheder, hvor der rent faktisk er gennemført ligeløn, m.v.

Det er vigtigt, at der samarbejdes nordisk, for at udviklingen på dette område ikke skal gå i stå i Norden.

På denne baggrund foreslår undertegnede, at Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

- 1) at der i forlængelse af BRYT-projektet iværksættes yderligere udredningsarbejde samt gennemføres praktisk forsøgsvirksomhed og evaluering med henblik på at afdække årsagerne til den manglende reelle ligeløn mellem mænd og kvinder, og
- 2) på baggrund heraf at foreslå foranstaltninger, der tilsigter at fjerne de barrierer, som medfører forskelle i lønninger mellem mænd og kvinder, samt
- 3) at afsætte de fornødne midler til projektets gennemførelse.

København, Stockholm, Reykjavík, Helsingfors og Oslo den 5. oktober 1987

Lilli Gyldenkilde (SF)

Ylva Annerstedt (fp)

Margrete Auken (SF)

Dorte Bennedsen (S)

Margit Hansen-Krone (H)

Inger Harms (SF)

Guðrún Helgadóttir (Ab.)

Riitta Järvisalo-Kanerva (Sdp)

Anneli Jäätteenmäki (K)

Ragna Berget Jørgensen (A)

Thea Knutzen (H)

Hanna Kvanmo (SV)

Valgerður Sverrisdóttir (F.)

Karin Söder (c)

Ekonomiska utskottets betänkande

över medlemsförslag om inrättande av en nordisk station för biologisk och skogsteknisk forskning i Tanzania (A 813/e) samt medlemsförslag om konkreta initiativ till en effektivisering av det nordiska biståndsarbetet för en bärkraftig utveckling i u-länderna (A 816/e)

(Medlemsförslag A 813/e väckt av Mats Nyby m. fl., se s. 925

Medlemsförslag A 816/e väckt av Margrete Auken och Lilli Gyldenkilde m. fl., se s. 953

Remissyttranden, se supplement)

Økonomisk utvalg har mottatt ovenstående medlemsforslag for behandling. Utvalget har behandlet medlemsforslagene på sitt møte 11.–12. februar 1988.

1. Sammendrag av medlemsforslag A 813/e

(väckt av Mats Nyby samt Esko Aho, Claes Andersson, Dorte Bennedsen, Ilkka-Christian Björklund, Heikki Järvenpää, Arvo Kemppainen, Elisabeth Rehn og Jouko Skinnari)

Mange afrikanske land har store miljøproblemer og raske tiltak er nødvendig for å løse dem. Opprettelsen av en nordisk stasjon for biologisk og skogteknisk forskning i et afrikansk utviklingsland vil være den mest effektive måten å behandle problemene på. Gjennom en slik stasjon skulle man med en gang få anvendbar informasjon om den økende ørkenspredningen i verdensdelen og naturressursproblemene. En kan drive både anvendt forskning og grunnforskning på stasjonen.

Det er naturlig at en slik stasjon opprettes i et utviklingsland som de nordiske land allerede samarbeider med. Tanzania er et tradisjonelt nordisk samarbeidsområde samtidig som landet har store økologiske problemer. Bl. a. har skogsressursene minsket raskt. I landet finnes i dag bare noen få større enhetlige regnskogsområder. Det Internasjonale Naturvernforbundet og Verdens Naturfond har foreslått at Usambara Mountains bør vernes som et av de siste enhetlige og naturrike regnskogsområdene i

verden. Dette området er vel egnet for en nordisk stasjon for biologisk og skogteknisk forskning.

Det er grunn til å understreke at myndighetene i Tanzania selv har tatt initiativ til et samarbeid på dette området. Tanzanias naturressursdepartement har framført at en miljøprofil i arbeidet vil medføre en permanent forsknings- og utviklingsvirksomhet.

Miljøproblemene har blitt stadig større i utviklingslandene. Det bør tas hensyn til dette i det kommende bistandssamarbeidet. Etablering av en stasjon for biologisk og skogteknisk forskning i Tanzania vil kunne bidra til effektivt vern og fremme av naturen både i Tanzania og andre deler av Afrika samt til et bredere samarbeid om miljø i afrikanske utviklingsland.

Medlemsforslaget munner ut i en henstilling om at

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd å opprette en nordisk stasjon for biologisk og skogteknisk forskning i Tanzania.

2. Sammendrag av remissvarene

Medlemsforslaget er forelagt Nordisk Råds Sosial- og miljøutvalg for uttalelse. I tillegg har medlemsforslaget vært sendt på en eksternt remissrunde. Remissvar er mottatt fra følgende myndigheter og organisasjoner:

Nordiske

Nordisk Investeringsbank
Nordisk Prosjektekspertfond

Danske

Departementet for Internasjonalt Utviklingssamarbejde (DANIDA)
Verdensnaturfonden (WWF – Danmark)

Finske

Utrikesministeriet
Miljövernministeriet
Jord- og skogbruksministeriet

Islandske

Røde Kors

Norske

Miljøverndepartementet
Landbruksdepartementet
Norges allmenvitenskapelige forskningsråd

Svenske

Statens naturvårdsverk

SIDA

Lantbruksuniversitetet

Missionsrådets Bistånds nämnd

Svensk Volontärsamverkan

SAREC (Styrelsen för U-landsforskning)

2.1 Remissinstanser som støtter medlemsforslaget

Sosial- og miljøutvalget konstaterer at medlemsforslaget er i samsvar med de anbefalinger som drøftes i Brundtlandkommisjonens rapport. Utvalget har ikke de kunnskaper som er nødvendig for å kunne bedømme lokaliseringen av et prosjekt av det slag som foreslås. Utvalget peker dog på at Tanzania kan synes lempelig blant annet fordi det er gjennomført flere vellykkede nordiske prosjekt i Tanzania. De nordiske land bør ha særskilte erfaringer på det skogtekniske området og et nordisk prosjekt vil kunne bli et forbilde for andre internasjonale eller bilaterale prosjekt på nærliggende områder. Utvalget understreker at en nordisk innsats på dette området må tildeles tilstrekkelige ressurser for at resultater skal oppnås.

Nordiske

Nordisk Prosjektportfond mener forslaget bør være interessant sett ut fra nordisk foretaksperspektiv. En stasjon bør, foruten en positiv innvirkning på nærmiljø, kunne få betydning ved å øke den nordiske industriens kunnskap om miljøproblemene i de afrikanske områdene. Dermed gis industrien bedre muligheter til å tilpasse bl. a. sine produkter til de virkelige behov. Fondet peker på at opprettelsen av stasjonen bør skje i samarbeid med nordiske konsulter og industriforetak.

Danske

Verdensnaturfonden mener en stasjon som foreslått er viktig for Tanzania og vil kunne yte et vesentlig bidrag til en bæredyktig utvikling i et verdifullt men meget sårbart område i Tanzania. Det blir pekt på at en plassering i Uzunge-fjellene muligens vil være en mer fordelaktig plassering for Tanzania enn en plassering i Usambara-fjellene.

Finske

Miljövernministeriet slutter seg til de motiveringer som framføres i medlemsforslaget og konstaterer at Tanzania, som et av hovedmottakerlandene av nordisk bistand, er vel egnet for støtte av denne art. Praktiske og administrative spørsmål knyttet til opprettelsen av en slik stasjon bør utredes av Nordisk Ministerråd.

2.2 Øvrige remissvar

Nordiske

Nordisk Investeringsbank viser til at forslaget ligger utenfor NIB's interesse- og kompetansefelt. Generelt mener banken det bør vises en viss tilbakeholdenhet mot forslag som medfører etablering av nye institusjoner i et land som Tanzania med den merbelastning på deres knappe ressurser dette medfører.

Danske

DANIDA viser til at det allerede, og ikke bare fra nordisk side, er iverksatt en rekke aktiviteter innenfor biologisk og skogteknisk forskning i Tanzania. På denne bakgrunn finner man ikke umiddelbart at det er behov for etablering av et senter i det foreslåtte området.

Finske

Utrikesministeriet opplyser at opprettelse av en forskningsstasjon i Usambaraskogsregionen har vært gjenstand for drøftinger mellom finske og tanzanianske myndigheter. Utgangspunktet har vært at forskningsstasjonen skulle være en naturlig del av Tanzanias egen forskningsstruktur. I lys av preliminære kontakter med SIDA og NORAD har man konstatert at Finland raskest har beredskap til å avsette midler for dette formål. Utrikesministeriet ønsker å understreke at selv om prosjektet ikke på noen måte utelukker muligheter for nordisk og internasjonalt samarbeid ved forskningsinstitusjonen skulle selve opprettelsen av stasjonen skje innen Finlands bilaterale bistand. Dette vil være i samsvar med hva som konstateres om administrativ forenkling av nordiske prosjekt og bistandskoordinasjon i den nordiske planen for bistandssamarbeidet som kommer til å bli framlagt for Nordisk Råd.

Jord- og skogbruksministeriet mener de framførte målsettingene for opprettelsen av en forskningsstasjon er så omfattende at de ikke kan oppnås utelukkende gjennom en biologisk og skogteknisk forskning. Derutover er det nødvendig med et samfunnsvitenskapelig forskningsgrep slik at en overordnet granskning av denne emnekretsen skal være mulig. Tyngdepunktene i forskningen bør legges på anvendt forskning og slik grunnlagsforskning som bidrar til en løsning av virkelig problem og praktiske behov. Forskningsstasjonen bør ha nær kontakt med forskningsprosjekt som pågår i Tanzania og i andre østafrikanske land. Det blir i uttalelsen vist til finske initiativ vedrørende naturvern og for utvikling av jord- og skogbruk i området. Ministeriet anser det nødvendig å forene eller i det minste samordne nordiske initiativ med nasjonale initiativ i området.

Islandske

Røde Kors anfører at man bør arbeide for å harmonisere og koordinere de nordiske lands virksomhet innenfor utviklingsstøtte. Miljøbeskyttelse

og kampen mot tilintetgjørelse av plantevekst og forurensning anses for å være blant de viktigste oppgaver i verden i dag. Organisasjonen anser ikke å ha tilstrekkelig kunnskap til å kunne bedømme om en nordisk stasjon for biologisk og skogteknisk forskning i Tanzania er den viktigste oppgave innenfor dette området.

Norske

Miljøverndepartementet ser klart et behov for å styrke forsknings- og utredningsvirksomheten i Afrika rettet mot økologi og biologi. Departementet finner at de problemstillinger som trekkes frem i medlemsforslaget er relevante.

Likevel er det et langt sprang fra problemstillingene til konkret å opprette en nordisk stasjon for biologisk og skogteknisk forskning i Usambara Mountains i Tanzania. Realiseringen av slike planer måtte evt. skje med basis i forsvarlig utredning og planlegging.

Departementet mener tiltaket bør vurderes som et ledd i behovet for oppbygging av kompetanse i Norden om tropisk økologi samtidig som det også bør sees i sammenheng med utvikling av kompetanse lokalt i mottakerlandet.

Landbruksdepartementet synes tanken om et nordisk samarbeid for å styrke biologisk og skogteknisk forskning i Tanzania er verdifull. Det gjøres imidlertid oppmerksom på at slik forskning foregår ved to nasjonale institusjoner – der bl. a. Norad er inne med støtte. På skogsiden er det et godt samarbeide mellom Tanzania og nordiske bistandsinstitusjoner. Hvordan den nevnte forskning kan styrkes bør etter Landbruksdepartementets vurdering drøftes mellom berørte institusjoner i Norden og Tanzania slik at det kan passes inn i samlet opplegg.

Norges allmennvitenskapelige forskningsråd mener det foreliggende forslag i sin nåværende form er en skisse og presiserer at Forskningsrådets kommentarer er av mer generell art. Ut i fra nordisk bistandspolitikk er Tanzania et godt valg for en slik stasjon, og Usambara Mountains som er en østlig utløper av regnskogene i Afrika, er idag sterkt truet. En prioritering på regnskogsmiljø (eller skogsmiljø) vil være avgjørende for plassering og bemanning av stasjonen. Det er vanskelig å opprette en stasjon for biologisk og skogteknisk forskning som også vil være optimal for arbeidet med andre problemer som er nevnt i forslaget, slik som fortørkning og ødeleggelse av fiskevann. Et overordnet formål med en slik stasjon bør være gjennom målrettet grunnforskning å bidra til å legge grunnen for en bedre naturforvaltning, ikke bare i Tanzania. Forslaget er et interessant initiativ som bør følges opp med en grundigere analyse.

Svenske

Naturvårdsverket framfører at naturvernforskning, akkurat som annen forskning, bør drives i nært samarbeid med universiteter eller lignende

miljøer med utviklet forskningstradisjon. Skal en forskningsstasjon opprettes bør den organisatoriske koblingen til andre større forskningsinstitusjoner utredes. Videre behandler ikke forslaget hvordan forskningsvirksomheten skal planlegges og finansieres.

SIDA mener forslaget er et bra eksempel på den type av aktiviteter som kan komme til å inngå i et miljøprogram på svensk/norsk basis. *SIDA* anser dog at det er for tidlig å fatte beslutninger om enskildte aktiviteter.

Lantbruksuniversitetet mener en vil nå raskere og bedre resultater ved å støtte eksisterende institusjoner istedet for å bygge noen ny.

Missionsrådets Bistandsnämnd framfører at medlemsforslaget er et positivt initiativ til ytterligere satsing på naturvern i Tanzania. Bistandsnämnden anser dog at man med bistand først og fremst skal støtte lokale initiativ der disse finnes og om mulig unnvike å opprette "egne" institusjoner. Initiativ til satsing innen dette området støttes, men det foreslås at alternative forslag bør vurderes.

Volontärsamverkan anser ikke at en nordisk forskningsstasjon bør opprettes i Usambara. Biologisk-økologisk forskning i dette området er imidlertid viktig. Finansiell bistand til en forskningsstasjon i Usumbara bør gis i form av direkte støtte til den allerede eksisterende tanzanianske forskningsstasjonen.

SAREC mener opprettelse av en nordisk forskningsstasjon neppe er den mest effektive måten å bruke ressursene på. Det blir vist til at det allerede finnes en forskningsstasjon i området. Det vil sannsynligvis være bedre å støtte forskerutdanningen enn å bygge en ny forskningsstasjon.

3. Sammendrag av medlemsforslag A 816/e

(væckt av Margrete Auken, Lilli Gyldenkilde og Kjeld Rahbæk Møller samt Dorte Bennedsen, Inger Harms og Birgitte Husmark)

De internasjonale utviklingsbanker spiller en meget stor rolle i utviklingslandenes økonomi, sosiale forhold og miljø gjennom lån til utviklingsprosjekter.

Reformer i Verdensbanken, herunder etablering av en miljøavdeling med 26 eksperter, tyder på at det i framtiden vil bli tatt langt større hensyn til miljø. Verdensbanken tar nå et stort skritt i retning av å sikre en bæredyktig utvikling i utviklingslandene gjennom sin lånepolitikk. De nordiske land har spilt en vesentlig rolle i denne utvikling.

De regionale utviklingsbanker har imidlertid ikke gjennomgått den samme positive utvikling. Den Afrikanske Utviklingsbank har kun få miljøeksperter, utlånt fra bistandslandene, blant andre Sverige. Den Amerikanske og den Asiatiske Utviklingsbank har kun en heltidsansatt ekspert hver.

Internasjonale non-governmentale organisasjoner har foreslått at de nordiske land – eventuelt sammen med land som USA, Holland, Canada og Vesttyskland – sammensetter tre ekspertgrupper med hver 6–7 personer

med ekspertise innen bl. a. miljø og antropologi og utlåner ekspertene til de regionale utviklingsbanker i en periode på 2 år. Etter 2 år skal de regionale banker selv finansiere ekspertene.

IUCN (The International Union for the Conservation of Nature) har bevisst at organisasjonen med relativt små midler kan frambringe grunnlaget for en bæredyktig utvikling og utnyttelse av de levende ressurser. Mye tyder på at en krone bevilget til IUCN's utviklingsarbeid og eksperter kan være langt mer effektivt enn en krone bevilget til store sentralt styrte prosjekter, organisert langt borte fra mottakerlandet.

Det finnes flere internasjonale studier og handlingsplaner for hvordan tropeskogenes økosystem og arter kan beskyttes. Imidlertid finnes det intet bredt internasjonalt initiativ for finansiering av de nødvendige undersøkelser som skal danne grunnlaget for en bæredyktig utviklingspolitikk.

Et nordisk initiativ for finansiering av de nødvendige undersøkelser vil være et første skritt i retning av at de land som anvender produkter fra tropeskogene selv i første rekke finansierer de nødvendige undersøkelser med henblikk på å sikre en bæredyktig utvikling samt tropeskogenes artsrikdom og globale betydning.

Medlemsforslaget munner ut i en henstilling om at

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd at de nordiske land

- utlåner eksperter til de regionale utviklingsbanker, evt. sammen med andre likesinnede land
- øker den økonomiske støtte til IUCN
- tar initiativ til at det internasjonalt avsettes tilstrekkelige midler til et effektivt undersøkelses- og prosjektarbeid med henblikk på sikring av tropeskogene.

4. Sammendrag av remissvar

Medlemsforslaget er forelagt Nordisk Råds Sosial- og miljøutvalg for uttalelse. I tillegg har medlemsforslaget vært sendt på en ekstern remissrunde. Remissvar er mottatt fra følgende myndigheter og organisasjoner:

Nordiske

Nordisk Investeringsbank
Nordisk Prosjektfond

Danske

DANIDA
Verdensnaturfonden (WWF – Danmark)

Finske

Utrikesministeriet
Miljövernministeriet

Islandske

Røde Kors

Norske

Miljøverndepartementet

Svenske

Statens naturvårdsverk

SIDA

Missionsrådets Biståndsnämnd

Lantbruksuniversitetet

SAREC (Styrelsen för U-landsforskning)

4.1 Resmissinstanser som støtter hele eller deler av medlemsforslaget

Sosial- og miljøutvalget anfører at forslagene er i samsvar med de anbefalinger som drøftes i Brundtland-kommisjonens rapport. I medlemsforslaget blir det konstatert at Verdensbanken har opprettet en ny miljøavdeling, hvilket er et første skritt i oppfølgingen av Brundtland-kommisjonens anbefalinger. Utvalget hilser dette velkommen og støtter forslagene om at de nordiske land utlåner eksperter til de regionale utviklingsbankene, og øker den økonomiske støtten til IUNC. Utvalget mener dette er et hensiktsmessig nordisk bidrag til en oppfølging av Brundtland-kommisjonens rapport. Utvalget er også positiv til at det på internasjonalt plan avsettes tilstrekkelige midler til et effektivt undersøkelses- og prosjektarbeid for å redde de tropiske skogene.

Nordiske

Nordisk Investeringsbank (NIB) har i sin egen utlånsvirksomhet, både innen Norden og i forbindelse med prosjektinvesteringsslåneordningen, i økende grad erkjent viktigheten av å vurdere de miljømessige sider av de enkelte prosjekter. En egen prosjektvurderingsenhet er etablert i banken bl. a. for å ivareta dette. Det kan videre nevnes at NIB har sluttet seg til FN's resolusjon angående hensyn til miljøet i samband med økonomisk utvikling (UN Declaration on Environmental Policies and Procedures relating to Economic Development) og er medlem av Committee of International Institutions on the Environmental Policies and Procedures relating to Economic Development (CIDIE), forøvrig sammen med Verdensbanken og de regionale utviklingsbankene. NIB er derfor helt enig i sakens viktighet og behov for å styrke disse institusjoners kompetanse og beredskap innenfor feltet miljø og ressursbevaring. Når det gjelder de konkrete forslag antar NIB at dersom det oppnås enighet om å avsette midler under de respektive nordiske lands bistandsbudsjetter bør spørsmålet om å stille slike eksperter til rådighet til de regionale utviklingsbankene tas opp gjennom de nordiske lands eksekutivdirektører.

Nordisk Prosjekteksportfond anfører at dets innsatser i første rekke tar sikte på å støtte prosjekteksport som er miljøvennlig og som innbefatter miljøtilpassede produkter og prosesser. De internasjonale og regionale utviklingsbankene er i samband med denne typen av prosjekteksport helt sentrale medspillere. En styrking av disse bankenes kompetanse på miljøområdet vil være av vesentlig betydning for at vi skal kunne lykkes i våre nordiske bestrebelser på miljøbevisst prosjekteksport. Om bankenes ekspertise forsterkes gjennom utsendte nordiske eksperter er det all grunn til å tro at dette får positiv betydning for den nordiske industriens anstrengelser. Nordisk Prosjekteksportfond ser det derfor som en fordel om tanken på å låne ut eksperter til de regionale utviklingsbankene realiseres. De to andre punktene i forslaget ligger utenfor Fondets kompetanseområde. Fondet begrenser seg til å uttrykke allmenn sympati til forslagene om å øke støtten til IUNC og for et initiativ for å bevare de tropiske regnskogene.

Danske

Verdensnaturfonden støtter alle tre punktene i forslaget. I tillegg blir det pekt på at det også ville være en god idé å utlåne eksperter til IUCN foruten den økonomiske støtten. Dette vil dels sikre en bedre koordinering og dels styrke IUCN's kapasitet til å fremme arbeidet med en bæredyktig utvikling.

Finske

Utrikesministeriet konstaterer at de regionale utviklingsbankene foreløpig ikke har lykkes med sitt arbeid i miljøspørsmål i samme utstrekning som Verdensbanken. I uttalelsen blir det gitt et sammendrag av miljøpolitikken i den afrikanske, asiatiske og latinamerikanske utviklingsbanken. Utrikesministeriet støtter forslaget om at de nordiske land skal stille eksperter til disposisjon i de regionale utviklingsbankene.

Islandske

Røde Kors mener man bør arbeide for å harmonisere og koordinere de nordiske lands arbeid mest mulig innenfor området utviklingsstøtte. Miljøvern samt kampen mot tilintetgjørelse av plantevekst og forurensning er blant de viktigste oppgaver i verden i dag. På denne bakgrunn støttes medlemsforslaget om tiltak for å få bedre resultater av det nordiske samarbeidet om utviklingsstøtte.

Norske

Miljøverndepartementet tilslutter seg forslaget om bistandssamarbeid for en bærekraftig utvikling. Når det gjelder økonomisk støtte til IUCN viser departementet til at det allerede eksisterer en rammeavtale mellom Departementet for utviklingshjelp (Duh) og IUCN samt at Miljøverndepartementet og Duh samfinansierer et større prosjekt om operasjonisering

av anbefalingene i rapporten fra Verdenskommisjonen for miljø og utvikling som utføres av IUCN. Prosjektet støttes også av Finland og Danmark.

Departementet anser det også som viktig at de regionale utviklingsbanker styrkes med hensyn til miljøkompetanse. Selv om bankene har opprettet miljøverneheter har stillingene i høy grad vært besatt av økonomer. Vi ser det derfor som et positivt tiltak å utlåne miljøvernekspertene til bankene. Finansieringen av en slik ordning må imidlertid diskuteres med bistandsmyndighetene. Miljøvernmyndighetene bør ta initiativ til en slik drøfting.

Videre er departementet enig i at det må gjøres en større innsats for å sikre en bærekraftig ressursutnyttning av tropeskogene. Dette blir vurdert som viktig oppfølgningstiltak av rapporten fra Verdenskommisjonen for miljø og utvikling.

Svenske

Statens naturvårdsverk anfører at økologiske hensyn må ivaretas i bistandsarbeidet og at de tropiske skogsmiljøer er av største verdi samtidig som ulike typer av utnyttning utgjør en alvorlig trussel. Det er viktig og ønskelig å tilføre de regionale utviklingsbankene miljøekspertise. IUCN, hvor Sverige er medlem, driver en betydelig prosjektvirksomhet. Bl. a. studeres naturvern i tropiske skogsmiljøer. En bør evaluere denne prosjektvirksomheten samlet innen det tas stilling til hvorvidt denne virksomheten er effektiv sammenlignet med andre former for bidrag. Naturvårdsverket er positiv til at det arbeides for større midler til forskning om hvordan de tropiske regnskogene skal bevares forutsatt at prosjektene oppfyller vitenskapelige kvalitetskrav, kostnads- og tidsplanering etc.

SIDA har ingen prinsipielle innvendinger mot de tre rekommandasjoner i forslaget. Finansieringen må sammenlignes med andre tiltak og ressursbehov.

Lantbruksuniversitetet mener tanken om å tilføre de regionale utviklingsbankene miljøekspertene er god. Det blir pekt på at forslaget om 6–7 eksperter til hver av utviklingsbankene synes noe urealistisk. 1–2 personer er mer realistisk. Dette vil også innebære en økt kontakt mellom de regionale bankene og de nordiske land, hvilket begge parter vil ha nytte av. IUCN er en god, effektiv internasjonal og uavhengig organisasjon. Den får allerede en hel del støtte fra både SIDA og SAREC og trolig også fra de øvrige nordiske land. Behovet for ytterligere støtte og hvilke resultater dette kan gi sammenlignet med andre miljøsatsninger bør utredes innen en tar stilling til spørsmålet om økt støtte til IUCN. Forslaget om et nordisk initiativ for å gjøre undersøkelser med henblikk på langsiktig utnyttelse og bevaring av de tropiske skogene er omfattende og komplisert. Internasjonale initiativ er iverksatt og det foreslås at Nordisk Råd tilsetter en arbeidsgruppe som ser på disse og virksomheten til de nordiske bilaterale bistandsorganene for å se hvor og hvordan ytterligere tiltak bør gjennomføres. Lantbruksuniversitetet konkluderer i sin uttalelse med at en bør sørge

for at ytterligere satsninger innen områdene som tas opp i medlemsforslaget må tilpasses det allerede pågående arbeid.

Missionsrådets Biståndsnämnd er positiv til forslagene for å effektivisere den nordiske bistanden for en bærekraftig utvikling. Biståndsnämnden anser at to år er for kort tid for at ekspertutlåningen skal bli meningsfull. Man bør tenke seg perioder på 4–5 år. Nämnden har ingen motforestillinger mot økt bidrag til IUCN og mener det er positivt om Nordisk Råd tar initiativ til at tilstrekkelig midler avsettes internasjonalt for utrednings- og prosjektarbeid vedrørende tropiske skoger.

4.2 Remissinstanser som ikke tar stilling til medlemsforslaget

Danske

DANIDA viser til at Danmark og de andre nordiske land i de senere år har virket for å styrke de regionale utviklingsbankers muligheter for å tilgodese miljøhensyn. Danmark vil innta en imøtekommende holdning overfor anmodninger fra utviklingsbankene om å stille eksperter til rådighet for dette arbeidet. Det foregår en løpende koordinering om utviklingsbankspørsmål med de andre nordiske land. Danmarks samarbeid med IUCN blir omtalt. En er oppmerksom på behovet for ytterligere belysning av spørsmålet om sikring av tropeskogene. *DANIDA* viser i denne forbindelse til anbefalingene i Brundtland-kommisjonens rapport og den i UNEP-regi vedtatte strategi for miljø og utvikling som begge ble behandlet på FN's 42. generalforsamling. Sammen med de øvrige nordiske land arbeider også Danmark med oppfølging av internasjonale initiativ, lansert av FAO og World Resources Institute i samarbeid med Verdensbanken. Regjeringen vil med utgangspunkt i resolusjoner vedtatt på FN's 42. generalforsamling fortsatt søke å fremme hensiktsmessige initiativ med henblikk på å sikre tropeskogene.

Finske

Miljövernministeriet har alltid støttet Verdenskommisjonen for miljø og utvikling i dets arbeid og har i flere sammenhenger understreket betydningen av konkrete tiltak for gjennomføringen av den sentrale tanken i Verdenskommisjonens rapport. Det vises i uttalelsen til det arbeid som foregår i Finland og på nordisk plan for å følge opp rapportens anbefalinger. Det opplyses videre at Miljövernministeriet har bevilget penger til IUCN for bl. a. gjennomføring av et prosjekt vedrørende operasjonalisering av kommisjonens anbefalinger. Miljövernministeriet kommer til å fortsette å aktivt støtte oppfølgingen av Verdenskommisjonens anbefalinger både nasjonalt og internasjonalt og oppfordrer samtidig Nordisk Råd til å innlede en grundig diskusjon om dagens lokale og globale miljøproblemer på grunnlag av kommisjonens rapport.

4.3 Remissinstanser som ikke støtter medlemsforslaget

Svenske

SAREC mener forslaget er uklart. Det er intet overskudd på eksperter i Norden som en kan stille til disposisjon for utviklingslandene. IUCN er en utmerket organisasjon som bl. a. får støtte fra Sverige. Det er dog snart en risiko for at IUCN får mer støtte enn den effektivt kan utnytte. Ønsker Norden å øke bidraget til tropisk skogforskning er det hensiktsmessig å gjøre dette innenfor rammen av FAO's Tropical Forest Action Plan. Innen en har sett om dette internasjonale initiativ blir mislykket bør en være tilbakeholden med å drive fram nordiske alternativ.

5. Utvalgets synspunkter

Økonomisk utvalg vil vise til at interessen for betydningen av miljøvern og bevaring av naturressursgrunnlaget i Den tredje verden både i utviklingslandene selv og i nasjonale og internasjonale bistandsorganisasjoner har blitt tillagt stadig større vekt i de senere år. Den gjensidige avhengighet mellom miljø og utvikling framstår idag som et av hovedtemaene i den internasjonale politiske diskusjon. Dette skyldes ikke minst det arbeid som er utført av Verdenskommisjonen for miljø og utvikling, den s. k. Brundtland-kommisjonen. Rapporten gir en bred gjennomgang av de internasjonale utviklings- og miljøproblemer. Mangelen på økonomisk utvikling og miljøforstyrrelser blir sett i sammenheng og belyst i rapporten. Rapportens konklusjoner sammenfattes rundt begrepet bærekraftig utvikling som defineres slik at den nåværende generasjons behov og målsetninger skal tilfredstilles uten å skade kommende generasjoners muligheter. Rapportens anbefalinger om en forsterket bistandsinnsats for å støtte opp under en slik utvikling har fått almann oppslutning fra de nordiske land.

Utvalget noterer at begge de to medlemsforslagene omfatter områder som drøftes i Brundtland-kommisjonens rapport. I medlemsforslag A 816/e konstateres at Verdensbanken har opprettet en ny miljøavdeling med 26 eksperter. Sammen med andre reformer i Verdensbanken viser dette at miljøaspektet nå tillegges stor vekt, slik at Verdensbanken gjennom sin lånepolitikk bidrar til å sikre en bæredyktig utvikling i utviklingslandene. Utvalget ser meget positivt på denne utviklingen og den rolle de nordiske land her innehar. Utvalget anser det som viktig at de regionale utviklingsbankene gjennomgår samme positive utvikling. Det er da nødvendig at disse bankene styrkes med henblikk på å i sterkere grad kunne ivareta miljøhensyn. Utvalget støtter derfor forslaget om at de nordiske land utlåner eksperter til de regionale utviklingsbanker.

En styrking av disse bankers kompetanse på miljøområdet kan komme til å være av vesentlig betydning for at vi skal kunne lykkes i våre nordiske bestrebelser på miljøinnrettet prosjektexport. Det kan i denne forbindelse også nevnes at både Nordisk Investeringsbank og Nordisk Prosjektek-

sportfond i økende grad vil legge vekt på å vurdere de miljømessige sider av de enkelte prosjekter.

IUCN (The International Union for the Conservation of Nature) deltar i arbeidet med oppfølgingen av anbefalingene i Brundtland-kommisjonens rapport. Organisasjonen har et nært samarbeid med bl. a. UNEP, Verdensbanken og Verdensnaturfonden. Utvalget er positiv til forslaget om økt økonomisk støtte til IUCN. Behovet for ytterligere støtte og hvilke resultater dette kan gi sammenlignet med andre miljøsatsninger i utviklingslandene må imidlertid vurderes før beslutning fattes særlig fordi forslaget innebærer en generell økning av midler til IUCN.

Når det gjelder forslaget vedrørende sikring av tropeskogene er utvalget også enig med forslagsstillerne i at det er behov for en større innsats for å sikre en bæredyktig utvikling samt tropeskogenes artsrikdom og globale betydning. Dette blir også vurdert som et viktig ledd i oppfølgingen av rapporten fra Brundtland-kommisjonen. Et nordisk initiativ til at det internasjonalt avsettes tilstrekkelig midler til et effektivt undersøkelses- og prosjektarbeid med henblikk på sikring av tropeskogene vil etter utvalgets oppfatning være et viktig bidrag i så henseende.

Vedrørende medlemsforslag A 813/e er utvalget positivt innstilt til intensjonene og motiveringen som ligger til grunn for dette. Forslaget kan være et bra eksempel på konkrete nordiske initiativer rettet mot biologi og økologi i Afrika. Tanzania er et tradisjonelt nordisk samarbeidsområde samtidig som landet har store økologiske problemer. Det er klart nødvendig med konkrete tiltak for effektivt å kunne verne og beskytte naturen i Tanzania og andre deler av Afrika. Utvalget mener dog saken krever en grundig utredning og planlegging slik at dette kan vurderes og sammenlignes med andre satsninger i området. Utvalget vil derfor be om at Ministerrådet utreder spørsmålet om et konkret nordisk prosjekt som her foreslås er den mest hensiktsmessige måten å innrette innsatsen til dette området på. Det er etter utvalgets oppfatning viktig med nordisk innsats og samarbeid med sikte på en miljøprofil i bistanden til Tanzania.

Under henvisning til foranstående henstiller Økonomisk utvalg om at

Nordisk Råd anbefaler Nordisk Ministerråd å virke for at de nordiske land

- utlåner eksperter til de regionale utviklingsbanker
- vurderer hvorvidt den økonomiske støtten til IUCN skal økes
- tar initiativ til at det internasjonalt avsettes midler til et effektivt undersøkelses- og prosjektarbeid med henblikk på sikring av tropeskogen

- utreder spørsmålet om opprettelsen av en nordisk stasjon for biologisk og skogteknisk forskning i Tanzania.

Stockholm, 11. februar 1988

<i>Esko Aho (K)</i>	<i>Ylva Annerstedt (fp)</i>
<i>Ilkka-Christian Björklund (Sdp)</i>	<i>Gustav Björkstrand (Sfp)</i>
<i>Johan Buttedahl (Sp)</i>	<i>Lahja Exner (s)</i>
<i>Filip Fridolfsson (m)</i>	<i>Einar Førde (A)</i>
<i>Flemming Hansen (KF)</i>	<i>Guðrún Helgadóttir (Ab.)</i>
<i>Ivan Johannesen (Sb)</i>	<i>Olof Johansson (c)</i>
<i>Arvo Kempainen (Skdl)</i>	<i>Preben Lange (Si)</i>
<i>Poul Nielson (S)</i>	<i>Aase Olesen (RV)</i>
<i>Oddrunn Pettersen (A)</i>	<i>Páll Pétursson (F.)</i>
<i>Kimmo Sasi (Kok)</i>	<i>Karl-Erik Svartberg (s)</i>
<i>Harald Synnes (KrF)</i>	<i>Jan P. Syse (H)</i>
	Formann

Medlemsförslag

om inrättande av en nordisk station för biologisk och skogsteknisk forskning i Tanzania

(Väckt av Mats Nyby samt Esko Aho, Claes Andersson, Margrete Auken, Dorte Bennedsen, Ilkka-Christian Björklund, Thor-Eirik Gulbrandsen, Lilli Gyldenkilde, Heikki Järvenpää, Arvo Kempainen, Sakari Knuuttila, Elisabeth Rehn och Jouko Skinnari)

Under senare år har man också i utvecklingsländerna börjat fästa allt större uppmärksamhet vid miljövard. I de nordiska länderna har man satt som mål att biståndet till utvecklingsländerna inte får skapa eller påskynda de ekologiska problemen i mottagarländerna, såsom förintelse av skog eller erosion. Detta är en välkommen och nödvändig utveckling, men därtill behövs projekt som direkt och aktivt tar sikte på att slå vakt om naturen i utvecklingsländerna.

Många afrikanska länder brottas med svåra miljöproblem och snabba åtgärder är påkallade för att komma till rätta med dem. Grundandet av en nordisk station för biologisk och skogsteknisk forskning i ett afrikanskt utvecklingsland ter sig som det mest effektiva sättet att ta sig an problemen. Genom en sådan station skulle man med en gång få användbar information om världsdelens allt mera brännande ökenbildnings- och naturresursproblem. På stationen skulle man ägna sig både åt tillämpad forskning och grundforskning.

Det är naturligt att en sådan station skulle grundas i ett utvecklingsland med vilket de nordiska länderna redan har samarbete. Tanzania är ett traditionellt nordiskt biståndssamarbetsområde samtidigt som landet brottas med svåra ekologiska problem. Bl. a. har skogsresurserna minskat snabbt. I landet finns i dag endast några större enhetliga regnskogsområden. Det Internationella naturskyddsförbundet (IUCN) och Världsnaturfonden (WWF) har föreslagit att Usambara Mountains bör skyddas som ett av de sista enhetliga och naturrika regnskogsområdena i världen. Detta område lämpar sig enligt undertecknade väl för en nordisk station för biologisk och skogsteknisk forskning av ovannämnt slag.

För placeringen av stationen i Tanzania talar ytterligare att man på nordiskt håll arbetar för en miljöprofil åt Tanzania. År 1981 tillsatte arbetsmannakommittén för biståndsfrågor en arbetsgrupp för miljö och bistånd med uppgift att utarbeta förslag till en bättre integration av miljö- och naturresursaspekterna i det nordiska biståndssamarbetet. Till uppgifterna

hör också arbetet med en miljöprofil för Tanzania. I september i år fattades på tjänstemannanivå beslut om uppgörandet av en sådan.

Det är skäl att betona att myndigheterna i Tanzania själva tagit initiativ till ett samarbete på detta område och därvid betonat att det är både angeläget och önskvärt. Man konstaterar bl. a. att miljöproblemen i form av jorderosion, avskogning och nedsmutsning av fiskevatten starkt ökat. Man noterar vidare att ansvaret för miljöplaneringen och genomförandet av olika miljöprojekt är splittrat på ett stort antal myndigheter. Man efterlyser därför en samlad genomgång och analys av tillgänglig information. Sådana områden där information saknas bör identifieras liksom sådana som skall prioriteras i den fortsatta forskningsverksamheten. Den miljöprofil för Tanzania som på detta sätt skapas, skall utgöra en fast bas för en nationell strategi för att bevara och befrämja naturen. För att en miljöprofil av detta slag skall ha genomslagskraft på alla nivåer krävs stöd utifrån både i form av experthjälp och penningmedel. Tanzanias naturresursministerium har framfört ett önskemål om att uppgörandet av en miljöprofil skulle medföra en permanent forsknings- och utvecklingsverksamhet. En nordisk station för biologisk och skogsteknisk forskning skulle enligt undertecknade fylla en viktig roll på denna punkt.

Nordiska rådet har flera gånger efterlyst ett mera effektivt nordiskt samarbete på biståndsområdet. Senast under rådets session i februari i år bad rådet ministerrådet om ett förslag om en plan för det nordiska biståndssamarbetet. Miljöproblemen har vuxit sig allt större i utvecklingsländerna, vilket bör beaktas i det kommande biståndssamarbetet. Grundandet av en station för biologisk och skogsteknisk forskning i Tanzania skulle bereda möjligheter för ett effektivt värnande och befrämjande av naturen både i Tanzania och andra delar av Afrika. Stationen skulle ha en central uppgift i uppgörandet och uppföljningen av en naturprofil i Tanzania, vilket också detta skulle ge värdefull information med tanke på andra afrikanska utvecklingsländer. Stationen kunde på detta sätt vara en öppning till ett bredare samarbete om miljön i afrikanska utvecklingsländer.

Med hänvisning till det ovan anförda föreslår undertecknade

att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att inrätta en nordisk station för biologisk och skogsteknisk forskning i Tanzania.

Helsingfors, Köbenhavn och Oslo den 9 oktober 1987

Mats Nyby (Sdp)

Esko Aho (K)

Claes Andersson (Skdl)

Margarete Auken (SF)

Dorte Bennedsen (S)

Ilkka-Christian Björklund (Sdp)

Thor-Eirik Gulbrandsen (A)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Heikki Järvenpää (Kok)

Arvo Kempainen (Skdl)

Sakari Knuutila (Sdp)

Elisabeth Rehn (Sfp)

Jouko Skinnari (Sdp)

Kommunikationsutskottets betänkande över medlemsförslag om utredning av storstädernas trafikproblem

(Medlemsförslaget väckt av Margrete Auken m. fl. se
s. 942
Remissyttranden, se supplement 2)

Till kommunikationsutskottet har hänvisats medlemsförslag A 814/t om utredning av storstädernas trafikproblem. Utskottet har behandlat förslaget vid sina möten i Åbo den 10 november 1987 och i Stockholm den 11–12 februari 1988 och Oslo den 7 mars 1988.

1 Medlemsförslaget

I medlemsförslaget, som väckts av Margrete Auken samt Ilkka-Christian Björklund, Lilli Gyldenkilde, Inger Harms, Guðrún Helgadóttir, Birgitte Husmark, Arvo Kempainen, Sakari Knuutila, Hanna Kvanmo och Aase Olesen, hemställs

att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
att utföra en utredning som visar vad som kan göras för att de nordiska storstäderna kan framstå som modeller för den övriga världen med hänsyn till lösningar av städernas trafik- och miljöproblem.

Förslagsställarna pekar på den stora ökningen av privatbilismen i Norden under de senaste åren. Denna utveckling anses först och främst ha stor betydelse för de nordiska storstäderna, som inte anses kunna klara av den ökade trafiken med hänsyn till både miljö och parkering. Man poängterar att den ökade privatbilismen också ställer stora krav på vägnätets utformning och underhåll, samtidigt som ett modernt storstadssamhälle inte fungerar utan ett väl utbyggt och väl fungerande kollektivt transportsystem.

Förslagsställarna menar därför att det finns ett stort behov av att i den överordnade trafikplaneringen och i stadsplaneringen i högre grad än hittills ta hänsyn till de problem som privatbilismen skapar.

I det sammanhanget tas också de "mjuka" trafikanterna upp, vilka man enligt förslagsställarnas mening inte har tagit tillräcklig hänsyn till i den existerande trafikstrukturen.

Man framhåller att man av samhällsekonomiska skäl bör satsa på en ändrad fördelning mellan de kollektiva transportererna och privatbilismen i storstäderna i syfte att begränsa privatbilismen. I detta sammanhang erinras om NORDKOLT-projektet, som genomfördes av Nordiska ministerrådet under perioden 1973–1978, och man anser det naturligt att det föreslagna utredningsarbetet har sin utgångspunkt i NORDKOLT-projektet.

I övrigt menar förslagsställarna att den föreslagna utredningen bör upplysa om:

- den sannolika utvecklingen av problemens omfång, förutsatt att dessa inte åtgärdas
- verkningssmedel, som myndigheter kan använda för att reducera problemen och ge städerna en rikare och hälsosammare miljö, som tillgodoser de mjuka trafikanternas behov av trygghet, säkerhet och framkomlighet, samt värderar hur trafikmiljön och effektiviteten skulle bli om kollektivtrafikens kapacitet utnyttjades optimalt
- konsekvenser av verkningssmedel, både erfarenheter av genomförda åtgärder och sannolika verkningar av nya hinder som uppstår eller kan uppstå vid genomförandet av åtgärder samt idéer till och exempel på hur sådana konflikter kan lösas
- åtgärder på kort sikt rörande trafiksystemen samt åtgärder på lång sikt rörande storstädernas arealutnyttjande.

2 Remissbehandlingen

Vid sitt möte i Stockholm den 15 oktober 1987 beslöt Nordiska rådets presidium att medlemsförslaget skulle hänvisas till rådets kommunikationsutskott samt att förslaget skulle undergå remissbehandling.

Medlemsförslaget har sedan behandlats i vanlig ordning och sänts ut på remiss med remisstid till den 15 januari 1988.

Följande remissvar har inkommit:

Norden

- Nordiska trafiksäkerhetsrådet (NTR)
- NORDPLAN (Nordiska institutet för samhällsplanering)

Danmark

- Justitsministeriet
- Trafikministeriet, planlägningsafdelingen
- Miljöministeriet
- Landsforeningen Ældre Sagen
- Københavns Magistrat 4. afdeling
- Bolig-, Motor og Hjælpmiddelsudvalget (BMH)
- Hovedstadsrådet

- Dansk Cyklist Forbund
- Hovedstadsområdets Trafikselskab (HT)
- Forenede Danske Motorejere (FDM)

Finland

- Trafikministeriet
- Inrikesministeriet
- Invalidförbundet r. f.
- Finlands stadsförbund
- Automobilförbundet
- Trafikskyddet

Åland

- Ålands landskapsstyrelse

Norge

- Samferdselsdepartementet
- Trygg Trafikk
- Norsk institutt for by- og regionforskning
- Miljøverndepartementet
- Kultur- og vitenskapsdepartementet
- Norges Naturvernforbund
- Kongelig Norsk Automobilklub (KNA)
- Norges Tekniske Høgskole
- Trondheim kommune
- Motorførernes Avholdsforbund (MA)
- Bergen Kommune
- Transportøkonomisk institutt (TØI)
- Oslo kommune

Sverige

- Svenska transportarbetarförbundet
- Sveriges pensionärsförbund
- Transportrådet (TRP)
- Svenska busstrafikförbundet
- Svenska åkeriförbundet
- Statens naturvårdsverk
- Cykelfrämjandet
- Pensionärernas riksorganisation
- Handikappförbundet
- De Handikappades Riksförbund (DHR)
- Svenska lokaltrafikföreningen
- Svenska kommunförbundet

2.1 Remissinstanser som stödjer medlemsförslaget

Norden

- **NORDPLAN**

Danmark

- Miljøministeriet
- Trafikministeriet
- Hovedstadsområdets Trafikselskab
- Dansk Cyklist Forbund
- Bolig- Motor- og Hjælpmiddelsudvalget
- Københavns Magistrat 4. afdeling

Finland

- Trafikministeriet
- Inrikesministeriet
- Invalidförbundet r. f.
- Trafikskyddet

Norge

- Samferdselsdepartementet
- Norges Tekniske Høgskole
- Trygg Trafikk
- Norsk institutt for by- og regionforskning
- Miljøverndepartementet
- Kultur- og vitenskapsdepartementet
- Norges Naturvernforbund
- Trondheim Kommune
- Bergen Kommune
- Transportøkonomisk institutt TØI
- Oslo kommune

Sverige

- Sveriges pensionärsförbund
- Transportrådet
- Cykelfrämjandet
- Handikappförbundet
- De Handikappades Riksförbund (DHR)

NORDPLAN (Nordiska institutet för samhällsplanering) påpekar att det redan finns omfattande kunskaper om storstädernas trafikproblem liksom om åtgärder för att minska dessa problem. Det anses att det snarare är den politiska viljan och handlingskraften och en opinion som kan driva politikererna som brister. Vidare påpekas att det finns uppskattningar av hur luftföroreningar och bullerstörningar kommer att utveckla sig vid en fortsatt tillväxt av biltrafiken etc. Slutligen påpekas att det finns omfattande

erfarenheter av effekterna av olika former av fysiska begränsningar av biltrafiken, av parkeringsavgifter och tullar, av satsning på kollektivtrafik m. m.

Man anser att en slagkraftig sammanfattning och presentation av dessa erfarenheter och bedömningar skulle kunna påverka allmänhet och politiker mot mera kraftfulla åtgärder. Man anser vidare att det sannolikt vore möjligt att sedan på grundval av en sådan sammanfattning göra ett första förslag till åtgärder.

Men NORDPLAN menar att problemet är så stort att ytterligare undersökningar är motiverade. Sedan föreslås en rad åtgärder och studier av problem som anses böra studeras utöver det som medlemsförslaget nämner.

Miljøministeriet i Danmark betonar, efter att ha hört Planstyrelsen, att arbetsgruppen för "Storbyprojektet" (NU 1985: 7) inför NERP har pekat på vissa problemställningar när det gäller storstädernas situation som anses så viktiga att de även i fortsättningen bör ingå i nordisk utredningsverksamhet. Det gäller bl. a. frågorna om den pågående storstadstillväxten och den inre stadskärnans utveckling samt möjligheterna att styra utvecklingen både på bostadssidan och med hänsyn till arbetsplatslokaliseringar. Frågan om man eventuellt skall gå vidare med storstadsproblem i NERP-sammanhang skall, enligt *Miljøministeriet*, övervägas i samband med det nya program för NERP:s verksamhet som är under utarbetande. Ministeriet pekar på att förslaget koncentrerar sig till problem som är särskilt aktuella i Danmark, icke minst i storstadsregionerna, och att det föreslagna projektet kan ge värdefull inspiration till fortsatt utveckling av den danska trafikpolitiska diskussionen.

Trafikministeriet, Planlægningsafdelingen, i Danmark betonar att trafik- och miljöproblemen i storstäderna är mycket komplexa och att det är karakteristiskt att åtgärder med enkla och begränsade syften får vidsträckt och kanske oanade konsekvenser för andra delar av storstadstrafikens trafik- och miljöförhållanden. Fler parkeringsplatser kan t. ex. betyda ökad trafik och negativa miljökonsekvenser. De sammantagna konsekvenserna av olika åtgärder är svåra att överblicka. Trafikministeriet anser att utredningen skulle vara av störst intresse och få bästa genomslagskraft om tyngdpunkten i utredningen läggs på att beskriva samspelet mellan och konsekvenserna av åtgärder som myndigheterna beslutar om i storstäderna. En sådan beskrivning/värdering bör genomföras med utgångspunkt i kortfattade status- och skeendebeskrivningar av förhållanden i olika storstäder. Frågan om olika trafikmedels förorenings effekter bör i den föreslagna utredningen icke göras till föremål för självständiga undersökningar utan endast tas som utgångspunkt för sammanställningar av storstädernas möjliga, väntade framtida utveckling. Trafikministeriet betonar att möjligheterna att genom markplanering lösa problemen endast bör tillmätas vikt på mycket lång sikt. Frågan om harmonisering av de nordiska ländernas

regelverk bör, enligt ministeriet, inte tas upp i samband med denna utredning, eftersom den inte väntas kunna lämna något väsentligt bidrag till lösningen av problemen. Ministeriet menar till sist att den skisserade utredningen kan bli ett både intressant och väsentligt bidrag i de kommande årens trafik- och miljödebatt.

Hovedstadsområdet Trafikselvskab (HT) i Danmark tillstyrker medlemsförslaget. Vidare beskrivs skilda åtgärder som man håller på med i den kollektiva trafiken i Köpenhamn samt hänvisas till rapporten "Konsekvenser ved ændrede markedsandele for den kollektive trafik i København og Fredriksberg".

Dansk Cyklist Forbund betonar vikten av att få ett kombinerat cykel- och kollektivtrafiksystem. Det påpekas att kombinationen cykel och buss eller cykel och tåg har många fördelar och redan praktiseras i dag. Således anses t.ex. ungefär hälften av kollektiva resor i Danmark numera ske enligt denna kombination.

Bolig-, Motor- og Hjælpmiddelsudvalget i Danmark anser att den kollektiva trafiken skall utbyggas på privatbilismens bekostnad samtidigt som privatbilens betydelse som hjälpmedel för den svårt rörelsehindrade betonas. Ytterligare påpekas att den kollektiva trafikens kvalitet inte alltid passar t.ex. äldre och mindre mobila personer. BMH menar därför att en mera effektiv transportordning, som innebär ett obegränsat antal turer för alla, oavsett bostad, måste försäkras.

Københavns Magistrat 4. afdeling anser medlemsförslaget ytterst relevant för de nordiska storstäderna. Det påpekas att man i de nordiska städerna arbetar med de problem som nämns i medlemsförslaget. Vidare betonas vikten av att man i en eventuell utredning belyser konsekvenserna av skilda medel och åtgärder för städernas allmänna funktion samt att de ekonomiska förutsättningarna för att realisera föreslagna lösningar behandlas.

Trafikministeriet i Finland menar att man före den föreslagna utredningen borde göra upp en utredningsplan, där de verkliga konkreta målsättningarna för projektet skulle vara tillräckligt specificerade. Först på basis av en sådan utredningsplan skulle det vara möjligt att fatta beslut om en slutgiltig utredning. Ytterligare konstaterar ministeriet att den föreslagna utredningen betraktas som svår men nödvändig och borde genomföras med beaktande av – förutom trafikala faktorer – även miljömässiga, sociologiska och ekonomiska influenser.

Inrikesministeriet i Finland menar att de i medlemsförslaget nämnda utredningsobjekten är tillräckligt vittomfattande för att möjliggöra en planering av alternativa verksamhetsmodeller.

Trafikskyddet i Finland anser det nödvändigt med en utredning om storstädernas trafikproblem som utgår från resultaten i NORDKOLT-projektet. Man hoppas också att trafiksäkerhetsfrågorna tillmäts stor vikt i den planerade utredningen.

Invalidförbundet r.f. i Finland menar att man vid planering och byggande av trafikleder inte i tillräcklig utsträckning och med behövliga sakkunskaper har beaktat synpunkter som av olika orsaker är viktiga för rörelsehämmande. Detsamma anses gälla för kollektivtransporten. Vidare menar förbundet att rörelsehämmande borde ha en privilegierad ställning när det gäller att köra, parkera och stanna privatbilar i städerna.

Norges Tekniska Høgskole påpekar att man måste se alla trafikantgrupper i ett sammanhang och inte favorisera en framför en annan. Det erinras om möjligheter att reglera och styra trafiken med ekonomiska verkkningsmedel.

Trygg Trafikk i Norge ser positivt på förslaget och erinrar om de trafiksäkerhetsmässiga aspekterna i den föreslagna utredningen.

Oslo Kommune ställer sig positiv till förslaget om en nordisk utredning av storstädernas trafikproblem.

Norsk institutt for by- og regionforskning menar att förslagsställarna berör de flesta väsentliga delarna av storstädernas trafikproblem. Vikten av att se alla storstadens problem i ett sammanhang betonas. Samtidigt anses det viktigt att klargöra vilka trafikpolitiska valmöjligheter som finns för storstäderna samt att problematiken om organisationens anknytning till trafikpolitik och storstädernas planläggning måste tas upp.

Miljøverndepartementet i Norge anser sin huvudmålsättning inom området samfärdsel och miljö vara att främja utvecklingen av resurssparande och miljövänliga transportformer i städerna. Det erinras om de nordiska miljöministrarnas uttalande av den 7 oktober 1987 om vikten av att se på hela trafikstrukturen, samtidigt som åtgärder måste vidtas för att begränsa föroreningen av luften och miljöskador orsakade av trafikbuller.

Kultur- og vitenskapsdepartementet i Norge lägger vikt vid den fortsatta forskningen om stadsplanering, inte minst i syfte att hitta lösningar på trafik- och miljöproblemen.

Norges Naturvernforbund menar att biltrafiken har blivit storstädernas största miljöproblem. Det anses att den föreslagna utredningen borde fokuseras på hur man kan utveckla ett stadssamhälle som kan betjänas med kollektivtransporter samt på de verkkningsmedel som är mest användbara för att begränsa fri bilanvändning i de nordiska storstäderna. Man pekar på den ständigt växande obalansen mellan antalet arbetsplatser och antalet boende i städernas centrala stråk. En balans på detta område skulle väsentligt begränsa behovet av mobilitet. Vidare föreslås att man igångsätter ett experiment i någon nordisk storstad för att visa vad de av utredningen föreslagna åtgärderna innebär i praktiken.

Trondheim Kommune i Norge menar att de i medlemsförslaget nämnda problemen inte bara är aktuella för storstäderna utan också högst relevanta för städer av Trondheims storlek.

Bergen Kommune instämmer i förslaget och ger en kort resumé av hur man i Bergens kommunplan behandlar samfärdsels- och trafiksäkerhetsfrågorna.

Transportøkonomisk institutt (TØI) i Norge erinrar om att det redan finns en betydande mängd basmaterial som skulle vara nyttigt att sammanställa. TØI menar att den föreslagna utredningen skulle kunna väcka ett betydande internationellt intresse och t. ex. bli ett nordiskt "demonstrationsobjekt" i den internationella uppföljningen av Brundtland-kommissionens arbete.

Samferdselsdepartementet i Norge påpekar liksom Transportøkonomisk institutt att det redan finns ett betydande material att tillgå.

Transportrådet i Sverige menar att det finns samband mellan den ökande privatbilismen och den minskande ökningstakten eller stagnationen inom vissa delar av kollektivtransporten. Rådet anser också att de åtgärder som nu vidtas i Sverige på miljöområdet, bl. a. i form av krav på katalytisk avgasrening på personbilar, inte är tillräckligt för att komma till rätta med problemen. Det påpekas att de frågeställningar som tas upp i medlemsförslaget har behandlats i utvecklingsarbetet inför den i Sveriges riksdag nyligen framlagda trafikpolitiska propositionen. Detta har i propositionen resulterat dels i konkreta förslag, som till vissa delar berör storstädernas trafikproblem, dels i att regeringen föreslår att en utredning tillsätts med uppgift att ta fram ett samlat underlag angående möjligheterna att begränsa trafikens hälso- och miljöeffekter i storstadsregionerna.

Cykelfrämjandet i Sverige delar förslagsställarnas uppfattning att tätorternas nuvarande trafikstruktur generellt sett inte tar tillräcklig hänsyn till de oskyddade trafikanternas förutsättningar. Cykelfrämjandet menar att en bättre helhetssyn på planeringen av cykeltrafiken, där cykelns fördelar tas tillvara på bästa sätt, skulle skapa förutsättningar att göra cyklingen till ett transportalternativ att räkna med i tätortstrafiken.

Handikappförbundet i Sverige menar att den moderna storstadsmiljön är både hotfull och otillgänglig för människor med olika funktionshinder. Förbundet påpekar att om man vill skapa en sund storstadsmiljö, som är anpassad till alla kategorier av människor, måste det till radikala förändringar.

Sveriges pensionärsförbund betonar vikten av att trafikföringen i större tätorter bättre än vad nu är fallet anpassas till de äldres och handikappades behov. Det påpekas att enligt en utredning från Tekniska högskolan i Lund inverkar färdmedelstillgång och problem i trafikmiljön på de äldres möjligheter att aktivt fungera i samhällslivet. Förbundet påpekar vissa punkter som anses böra övervägas att ingå eventuellt i kommande utredningsdirektiv. Slutligen konstateras att investeringskostnaderna enligt dessa punkter lätt kan motiveras med bl. a. de besparingar som kommer att göras genom lägre sjukvårdskostnader, mindre materialskador och reparationskostnader, för att inte tala om onödiga lidanden.

De Handikappades Riksförbund (DHR) i Sverige påpekar att det händer att trafikplaneringen utestänger rörelsehindrade från vissa områden, t. ex. bilfria områden och gågator. Förbundet anser att sådana områden måste göras åtkomliga för färdtjänstfordon, taxi och handikappades egna

fordon. Vidare menar man att den nuvarande trafikmiljön i våra storstäder är sådan att personer med gångsvårigheter knappast vågar gå ut.

2.2 Remissinstanser som delvis stödjer medlemsförslaget

Norden

- Nordiska trafiksäkerhetsrådet (NTR)

Danmark

- Justitsministeriet
- Forenede Danske Motorejere (FDM)

Norge

- Kongelig Norsk Automobilklub (KNA)

Sverige

- Svenska transportarbetarförbundet
- Svenska kommunförbundet
- Statens planverk, stadsbyrån

Nordisk trafiksäkerhetsråd (NTR) yttrar sig enbart om de trafiksäkerhetsmässiga aspekterna i medlemsförslaget. Dock framhålls att det föreligger ett nära sammanhang mellan trafiksäkerhetsåtgärder och miljöåtgärder och effekterna av dessa. NTR menar att det föreslagna utredningsarbetet hellre skall inriktas på städers/tätorters problem i allmänhet snarare än enbart på storstädernas problem. Vidare föreslås att de trafik- och miljöpolitiska problemen borde dominera en eventuell utredning.

Justitsministeriet i Danmark påpekar möjligheten av att åtgärder som kan användas för att förbättra den trafikala- och miljömässiga utvecklingen kan utformas så att de också kan nedbringa antalet trafikolyckor. I detta sammanhang refererar ministeriet till resultat från undersökningar av effekterna av olika tekniska och andra åtgärder och menar att dessa rön skulle kunna ingå i utredningsuppdraget, liksom redan publicerade forskningsresultat på trafikplanerings- och miljöområdet. Mot den bakgrunden föreslår Justitsministeriet att man i en första omgång skulle kunna göra en förundersökning för att kartlägga den omfattning som hela detta område har för närvarande samt förutsättningarna för genomförande av det föreslagna utredningsuppdraget. Förundersökningen skulle kunna företagas vid något av – de nordiska transportforskningsinstituterna i samråd med en referensgrupp från de ämbetsmannakommittéer som behandlar centrala delar i förslaget. Justitsministeriet menar till sist att man först när resultatet av en sådan förundersökning är känt bör besluta om det finns behov av ytterligare utredning.

Forenede Danske Motorejere (FDM) hälsar den föreslagna utredningen välkommen, men menar att det mandat som föreslagsställarna syftar till borde vara både bredare och mera realistiskt. FDM anser att förslagets

innebörd skulle göra utredningsarbetet ensidigt och utan värde. Det anses att miljöproblemen kan lösas utan restriktioner för bilismen samt att de samhällsmässiga konsekvenserna av att biltrafiken reduceras borde belysas i utredningen.

Kongelig Norsk Automobilklub (KNA) har inga principiella invändningar mot medlemsförslaget men menar att man, innan den i medlemsförslaget föreslagna utredningen igångsätts, borde utreda varför myndigheter inte vill verkställa redan existerande planer från tekniska förvaltningar som har utarbetats för att lösa trafikproblemen.

Statens planverk, Stadsbyrån i Sverige instämmer i förslagsställarnas åsikt att privatbilismen är ett av den moderna industrivärldens stora miljöproblem. Det konstateras att hittillsvarande planering och åtgärder för att begränsa privatbilismen och öka kollektivtrafikens attraktivitet har varit otillräckliga. Enligt planverkets uppfattning har detta sin bakgrund främst i bristande politisk vilja. Planverket menar emellertid att syftet med förslaget inte skall vara att utreda "modeller", som kan vara allmänt giltiga för Nordens storstäder. I stället borde utredningsarbetet ha som mål att påverka attityder hos beslutsfattare i allmänhet. Vidare menar planverket att utredningen inte enbart skall gälla de nordiska storstäderna utan samtliga 13 större pendlings- och arbetsmarknadsområden i Norden med fler än ca 200 000 invånare.

Svenska transportarbetarförbundet instämmer i vikten av att åstadkomma väsentliga förbättringar av storstädernas trafikmiljö. Förbundet menar att sedan flera år tillbaka har ett antal forskningsprojekt belyst problemens vidd och inskräper betydelsen av att vända den pågående utvecklingen. Enligt förbundets uppfattning har således beslutsfattarna de underlag som erfordras för politiskt ställningstagande.

Svenska kommunförbundet åberopar den svenska regeringens trafikpolitiska proposition, enligt vilken regeringen kommer att tillsätta en särskild utredning för att bl. a. utreda olika typer av ekonomiska styrmedel för storstädernas biltrafik och menar att denna utredning i stort sett kommer att få samma uppgifter som de i medlemsförslaget framförda. Kommunförbundet anser därför att ett eventuellt samnordiskt utredningsarbete bör inriktas på de mer långsiktiga frågeställningar som förslagsställarna för fram, samtidigt som de resultat som den svenska utredningen kommer fram till inarbetas i ett eventuellt samnordiskt utredningsarbete.

2.3 Remissinstanser som inte tar ställning till medlemsförslaget

Danmark

- Landsforeningen Ældre Sagen
- Hovedstadsrådet

Finland

- Finlands stadsförbund

Åland

– Ålands landskapsstyrelse

Landsforeningen Ældre Sagen i Danmark yttrar sig sinton om medlemsförslaget utan hänvisar till en debattartikel om de äldre i trafiken, vari bl. a. erinras om det allt mer ökande antalet äldre i trafiken. Det betonas också att trafiken skall inrättas efter människorna och inte omvänt.

Hovedstadsrådet i Danmark yttrar sig inte om medlemsförslaget men påpekar att den i medlemsförslaget nämnda problematiken ingår i rådets arbete.

Finlands stadsförbund finner det viktigt att storstädernas trafikproblem utreds men anser det samtidigt tveksamt att man kan komma fram till något enhetligt åtgärdsförslag för alla de nordiska storstäderna, eftersom förhållandena varierar så mycket från stad till stad. Stadsförbundet påpekar att om man går in för att företa den föreslagna utredningen, borde uppmärksamhet ägnas åt vilka ekonomiska och lagstiftningsmässiga möjligheter de enskilda ländernas storstäder har för att genomföra den trafikpolitik de önskar.

Ålands landskapsstyrelse yttrar sig inte om medlemsförslaget.

2.4 Remissinstanser som ställer sig negativa till medlemsförslaget

Norge

– Motorførernes Avholdsforbund (MA)

Finland

– Automobilförbundet

Sverige

- Svenska busstrafikförbundet
- Svenska åkeriförbundet
- Statens Naturvårdsverk
- Pensionärernas riksorganisation
- Svenska lokaltrafikföreningen

Automobilförbundet i Finland anser att förslagsställarna har utgått ifrån att förneka och begränsa privatbilismen framför allt i de nordiska huvudstäderna. Förbundet framhåller att privatbilismen redan nu är strängt reglerad genom olika påbud och begränsningar i de största nordiska städerna och att trafikens olägenheter för omgivningen inte är så betydande internationellt sett att det kräver en grundlig utredning av fördelningen mellan olika trafikformer eller en omformning via tvångsåtgärder.

Automobilförbundet framhåller att man i stället för förbud och begränsningar kan påverka människors mobilitet genom information och upplysning och att principen fortsättningsvis bör vara att människor fritt skall kunna välja sitt eget trafikmedel men rekommenderar kollektivtrafik när det gäller arbetsresor, såvida denna är välorganiserad och konkurrenskraf-

tig i jämförelse med andra trafikformer. Här säger förbundet att kollektivtrafikens funktionsduglighet ej får förbättras genom att man grundlöst begränsar övriga trafikformer. Eftersom man redan nu fäster mycken uppmärksamhet i Norden på de men som förorsakas av trafiken – i Finland arbetas f. n. på stadgar för att minska och hålla utsläppen under kontroll – anser förbundet att medlemsförslaget även i det hänseendet är omotiverat. Automobilförbundet betonar också att det i Finland redan nu sker en betydande inkomstöverföring från den privata biltrafiken till gagn för den offentliga och att privatbilen påläggs betydligt mer skatt generellt sett än jämfört med övriga Europa. Förbundet stöder emellertid åsikten i medlemsförslaget att arbetsplatserna bör finnas nära bostäderna och att trafikplaneringen skall ske i nära samarbete med övrig samhällsplanering. Automobilförbundet vill framhålla sambruket av privatbilar framförallt för arbetsresor, något som t. ex. i Helsingfors skulle minska trafikmängden och gynna miljövården.

Motorførernes Avholdsforbund (MA) i Norge menar att även om man har kunnat förutse dagens trafiksituation, har politikerna och myndigheterna inte kunnat eller velat prioritera storstadsproblematiken. MA menar att speciellt i Norge har regionalpolitiken varit så stark att det inte har varit populärt att tala om städernas behov. MA anser också att den bristande prioriteringen av vägutbyggnader och underhåll är orsaken till de trafikala problem som vi har i dag. Det anses att fördelarna med att bruka privatbilen i storstäderna är uppenbara – trots nuvarande problem – och att man inte kan lösa storstädernas trafikproblem enbart genom att lägga begränsningar på privatbilismen.

När det gäller miljö- och föroreningsproblemen menar MA att dessa också är större än de behövde vara, om vägutbyggandet hade varit i takt med trafikutvecklingen. Det betonas att dagens problem med trafikutvecklingen luftföroreningen, trafiksäkerheten m. m. – måste lösas, och MA anser här att det som hittills har saknats är den politiska viljan att lösa problemen. Eftersom det redan finns underlag för omedelbara direkta åtgärder, menar MA att en ny utredning enbart skulle uppskjuta lösningarna på de existerande problem än en gång.

Svenska lokaltrafikföreningen (SLTF) hänvisar till den svenska regeringens proposition (1987/88:50) i vilken föreslås en utredning kring storstadstrafikens trafik- och miljöfrågor. Utredningens uppgift är att ta fram ett samlat underlag för att begränsa trafikens hälso- och miljöeffekter i storstadsregionerna och skall också belysa förutsättningarna för utbyggnad av kollektivtrafiken, åtgärder som begränsar trafiken i stadskärnorna och förbättrar kollektivtrafikens framkomlighet. SLTF förutsätter att man i utredningen även redovisar internationella erfarenheter och betonar vikten av att den skall vara konkret och åtgärdsinriktad, men är tveksam till om en ny Nordkoltutredning med inriktning på storstadsproblemen kan bidra till att lösa storstädernas trafikproblem. SLTF förordar i stället att

Nordiska rådet och/eller Nordiska ministerrådet tar initiativ till nordiska konferenser eller seminarier med inriktning på de problem som belyses i medlemsförslaget.

Svenska busstrafikförbundet erinrar om det trafikpolitiska utvecklingsarbete som har bedrivits intensivt i Sverige, vars resultat nyligen redovisats i en proposition till riksdagen. I propositionen ägnas bl. a. en betydande uppmärksamhet åt miljöfrågor, som föranleder en serie åtgärdsförslag. Det har även föreslagits att just tätorternas problem skall bli föremål för ytterligare utredning och speciella åtgärder. Förbundet anser att belysningen av de frågor som särskilt anges i förslaget redan är och ytterligare kommer att bli väl belysta i det redan pågående utvecklingsarbetet, i vilket också nordiska forskningsinstitutioner är engagerade.

Svenska åkeriförbundet påpekar att de större städernas trafikproblem i olika sammanhang redan är föremål för utredningar och åtgärder.

Statens naturvårdsverk i Sverige konstaterar att kraftfulla åtgärder är nödvändiga om eftersträvar miljösmål skall kunna uppnås inom rimlig tid. Det påpekas att flera olika utredningar, som rör trafiken och dess miljöproblem i de nordiska storstäderna, pågår för närvarande. Det anses inte befogat att starta utredningar liknande de modellstudier som genomfördes inom NORDKOLT-projektet. Sådant material finns redan eller är under utarbetande, och det är tillräckligt underlag för att vidta miljöskyddsåtgärder. Det anses att man med en ny utredning riskerar att åtgärderna skjuts ytterligare på framtiden.

Pensionärernas riksorganisation i Sverige betonar vikten av att väsentliga förbättringar åstadkoms av storstädernas trafikmiljö. Det påpekas att sedan flera år tillbaka har ett antal forskningsprojekt belyst problemens vidd och inskräp betydelsen av att vända den pågående utvecklingen. Olika förslag har således rekommenderats, och man menar därför att ett underlag för politiskt ställningstagande föreligger.

3 Utskottet

Kommunikationsutskottet menar att den överordnade målsättningen med den föreslagna utredningen är att skapa en stadsmiljö som är anpassad till alla kategorier av människor. Utskottet påpekar att den kollektiva trafiken inte alltid passar t. ex. äldre och mindre mobila personer. Alla trafikantgruppers mobilitet måste därför beaktas.

Utskottet anser att de miljö- och infrastrukturproblem som den ökande bilismen förorsakar inte löses enbart med katalytisk avgasrening och förbud mot viss användning av bilar. För att komma till rätta med dessa problem krävs också förbättrade och attraktivare kollektiva transporter. Därutöver saknas en överordnad plan för den kollektiva trafikens betydelse. Samtidigt som cykeltrafikens roll, bl. a. i kombination med kollektiva transportmedel, särskilt bör beaktas.

Utskottet konstaterar att trafik- och miljöproblemen i storstäderna är omfattande och mycket komplext sammansatta, och några enkla lösningar på problemen finns inte.

Ett stort flertal remissinstanser tillstyrker medlemsförslaget direkt eller indirekt. De som avvisar det anser, med få undantag, att nödvändiga rapporter och utredningar finns för att redan nu agera i frågan. Liknande åsikter framkommer också hos remissinstanser som stödjer förslaget.

Kommunikationsutskottet tillstyrker medlemsförslagets syfte att komma fram till lösningar av de nordiska städernas trafik- och miljöproblem. Eftersom kunskap redan finns om dessa problem och om hur de kan lösas, menar utskottet att det torde vara på sin plats att sammanställa resultat av föreliggande och pågående utredningar och mot den bakgrunden göra nödvändiga kompletterande utredningar. I ett sådant projekt bör inte bara nordiska utan även internationella aspekter tas med. Resultaten av dessa projekt skulle vara till stor nytta både för lokala och regionala myndigheter som handhar stadsmiljö och trafikpolitik. Utskottet understryker vikten av att resultaten får en vid spridning, eftersom olika förvaltningsorgan och nivåer har ekonomiskt och annat ansvar för dessa frågor. Utifrån resultaten av projektet bör sedan förslag om framtidsinriktade strategier för den trafik- och miljömässiga utvecklingen in i nästa århundrade kunna tas fram.

Kommunikationsutskottet menar att detta skulle kunna väcka intresse även internationellt, och att Norden därför har alla möjligheter att framstå som ett positivt exempel på hur man löser och/eller förebygger de större städernas trafik- och miljöproblem. Som också framgår av remissvaret från Transportøkonomisk Institutt i Norge hävdar utskottet att detta arbete kan bli ett nordiskt demonstrationsprojekt i den internationella uppföljningen av Brundtlandkommissionen.

Utskottet menar att Transportøkonomisk Institutt i Norge är den institution i Norden som har både vidsträckta erfarenheter och den kompetens som här krävs för att genomföra ett projekt av detta slag. Detta utesluter inte ett fruktbart samarbete med andra nordiska institutioner.

Med hänvisning till det ovan anförda föreslår kommunikationsutskottet
att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
att göra en sammanställning av befintliga kunskaper om de nordiska storstädernas trafik- och miljöproblem och mot bakgrund därav

företa nödvändiga kompletterande utredningar, samt
att på grundval av detta utredningsarbete utarbeta modeller över
olika strategier för att lösa storstädernas trafik- och miljöproblem.

Oslo den 8 mars 1988

Margrete Auken (SF)

Margit Hansen-Krone (H)

Olof Janson (ÅC)

Elver Jonsson (fp)

Förman

Ragna Berget Jørgensen (A)

Sakari Knuutila (Sdp)

Wiggo Komstedt (m)

Óli Þ. Guðbjartsson (B)

Peder Sønderby (S)

Eeva Turunen (Kok)

Ole Gabriel Ueland (Sp)

Olle Östrand (s)

Medlemsförslag

om utredning av storstädernas trafikproblem

(Väckt av Margrete Auken samt Ilkka-Christian Björklund, Guðrún Helgadóttir, Lilli Gyldenkilde, Inger Harms, Birgitte Husmark, Arvo Kempainen, Sakari Knuutila, Hanna Kvanmo och Aase Olesen)

Privatbilismen er steget ganske meget i de seneste år i hele Norden. Denne udvikling har først og fremmest fået betydning for storbyer som Helsingfors, København, Oslo og Stockholm, idet storbyerne hverken miljømæssigt eller parkeringsmæssigt kan klare den trafik, der er. Den stigende privatbilisme stiller også store krav til vejnettets udformning og vedligeholdelse. Et moderne storbysamfund kan heller ikke fungere uden et veludbygget og velfungerende kollektivt trafikapparat.

Trafikundersøgelser, bl. a. i Danmark, har vist, at prisen for at køre i tog og bus i de senere år er steget dobbelt så meget, som omkostningerne ved at køre i egen bil. Dette har ført til, at flere og flere vælger at benytte egen bil frem for bybane, bus eller sporvogn, og det stigende antal privatbiler har dermed medført store problemer for storbyerne, ikke mindst i forhold til andre trafikantgrupper og i forhold til bymiljøet. Der er derfor efter forslagsstillernes opfattelse behov for, at der i den overordnede trafikplanlægning og i planlægningen af lokaliseringen af nye boligområder og erhvervsområder i højere grad tages stilling til de problemer, den stigende privatbilisme medfører for storbyerne. Der bør stilles krav til den fremtidige indretning af storbyernes trafiksystemer, bolig- og erhvervsstruktur samt kulturelle og kommercielle aktiviteter. Desuden skal der tages hensyn til de forskellige trafikantgrupper, ikke mindst til de "bløde" trafikanter (gående og cyklende), som efter forslagsstillernes opfattelse ikke tilgodeses i tilstrækkelig grad i de eksisterende trafikstrukturer. Det er biltrafikken, der forårsager størstedelen af ulykkerne, og ofrene er netop de "bløde" trafikanter. Det er derfor nødvendigt med tiltag, der tilgodeser børn, ældre og handicappedes fremkommelighed, sikkerhed og tryghed i trafikken. Også forureningsproblemerne (luftforurening og støj) fra først og fremmest personbiler og lastbiler, men også busser, bør der gøres noget ved. Her tænkes f. eks. på en begrænsning af forureningen fra det enkelte køretøj, reduktion eller omlægning af biltrafikken, eller en afskærmelse af omgivelserne mod forureningen.

Det er forslagsstillernes opfattelse, at det ud fra samfundsøkonomiske betragtninger er nødvendigt at satse på en ændret fordeling mellem den

kollektive transport og persontransport med egen bil for at begrænse privatbilismen i storbyerne. Det foreslåede udredningsarbejde skal derfor undersøge mulighederne herfor samt afdække konsekvenserne af en sådan reduktion bl. a. for den kollektive trafik (busser og bane), for byområders funktion som boligområder, behovet før udflytning af arbejdspladser samt ikke mindst for miljøet, herunder støj- og lugtgener.

Forslagsstillerne finder, at et udredningsarbejde om disse problemer skulle give et bedre grundlag for den almene debat om alternative trafikløsninger for storbyerne og de beslutninger, som det efter forslagsstillernes opfattelse er helt nødvendigt at træffe i løbet af kort tid.

Udredningens hovedindhold bør være en opstilling af metoder til at beskrive i videste forstand de samfundsmæssige konsekvenser af vidtgående indgreb i storbyernes trafiksystemer og en afprøvning af metoderne på alternative trafikpolitikker. Udredningen kan herved med sin specielle indretning mod storbyernes problemer blive en parallel til det såkaldte NORDKOLT-projekt, som gennemførtes af Nordisk Ministerråd i perioden 1973–78. Dette projekts formål var en "inventering och utvärdering av tänkbara framtida kollektivtrafiksystem som är anpassade för olika nordiska tätortstyper och som i tillräcklig utsträckning beaktar trafikutvecklingens, miljöns och trafiksäkerhetens krav". Denne undersøgelse gav nyttigt baggrundsmateriale for en analyse af de mellemstore byers problemer. Det foreslåede udredningsarbejde vil derfor naturligt kunne tage udgangspunkt i NORKOLT-projektets resultater.

Udredningen bør efter forslagsstillernes opfattelse behandle spørgsmålene set i et kort og i et langt tidsperspektiv. I *det korte* perspektiv er det især begrænsninger i brugen af private biler samt økonomiske indgreb (afgifter eller subsidier), der er aktuelle. Herved kan gadetrafikkens afvikling, trafikmiljøproblemer samt sikkerheds- og trykghedsproblemer påvirkes, især gennem en ændret brug af gadearealer og en ændret fordeling af persontrafikken på biler, cykler og kollektive trafikmidler.

I *det lange* perspektiv er det især spørgsmålet, om pendlingstrafikken mellem centralt beliggende arbejdspladser og boliger i omegnen kan påvirkes gennem ændringer i erhvervsstruktur og lokaliseringspolitik. Resultaterne af projektet "Storbypolitik i Norden" (*Nu 1985:7*) vil med fordel kunne inddrages i dette arbejde.

Det er forslagsstillernes opfattelse, at uden en langsigtet erhvervs- og boligpolitik, der påvirker trafikmønstret grundlæggende, vil en kortsigtet restriktiv trafikpolitik forekomme perspektivløs.

Brundtlandkommissionen nævner også i sin rapport de problemer, mange byer i de industrialiserede lande står over for: svækket infrastruktur, forringelse af miljøet, forfald i bycentrene og sammenbrud i lokalmiljøet.

Også slutkommuniket fra Nordisk Råds internationale luftforureningskonference i 1986 understreger behovet for en forøget indsats mod udslip

af luftforurenende stoffer fra bl. a. personvogne og andre motorkøretøjer samt ændringer i transportstrukturen af hensyn til folks sundhed og til miljøet.

Der er derfor et stort behov for at iværksætte det foreslåede udredningsarbejde med henblik på at afdække storbyernes trafik- og miljøproblemer og angive løsningsmodeller på såvel kort som langt sigt.

Det er naturligvis ikke muligt på forhånd at angive de virkemidler, der kan komme på tale. Udredningens formål bør da også være at afdække forskellige løsningsmuligheder. I det følgende skal dog nævnes nogle af de midler, der kunne tænkes taget i brug, og som derfor ønskes vurderet i et kommende udredningsarbejde. Det drejer sig f.eks. om indførelse af bompenge, som det kendes fra Bergen, eller andre former for afgifter til udbygning og forbedring af den kollektive trafik; midler til sikring af de "bløde" trafikantgruppers mobilitet og midler til forbedring af færdsesveje til og fra storbyernes rekreative tilbud.

Udredningen bør belyse

- den sandsynlige udvikling i problemernes omfang, såfremt der ikke træffes nye tiltag,
- virkemidler, som myndighederne kan sætte ind for at reducere problemerne og give byerne et rigere og sundere miljø, der tilgodeser også de svage trafikantgruppers behov for tryghed, sikkerhed og fremkommelighed, herunder vurdere, hvordan trafikmiljøet og effektiviteten vil blive, hvis kapaciteten for den kollektive trafik er optimal,
- konsekvenser af virkemidler, både erfaringer med gennemførte tiltag og sandsynlige virkninger af nye hindringer, som opstår eller kan opstå ved gennemførelsen af tiltag, og ideer til og eksempler på, hvordan sådanne konflikter kan løses.
- Både tiltag på kort sigt i trafiksystemerne og tiltag på lang sigt vedrørende storbyernes arealanvendelse.

Opmærksomheden henledes også på rådets rek. nr. 41 og 42 1987 om forenkling og harmonisering af vejmærkessystemet i Norden og overvejelser om lavere hastigheder og forenklede trafikmiljøer såvel i denne som i andre forbindelser.

Endvidere ønskes forskellige muligheder for at begrænse privatbilismen undersøgt og vurderet.

Endelig bør der i det foreslåede udredningsarbejde indgå vurderinger af miljøkonsekvenser både med hensyn til sundhed og til oplevelser.

Under henvisning til det anførte henstiller forslagsstillerne,
at Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd
– at iværksætte en udredning, som viser, hvad der kan gøres for
at de nordiske storbyer kan fremstå som modeller for resten af
verden med hensyn til løsning af byers trafik- og miljøproblemer.

København, Helsingfors, Reykjavík og Oslo, den 12. oktober 1987

Margrete Auken (SF)

Ilkka-Christian Björklund (Sdp)

Guðrún Helgadóttir (Ab.)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Inger Harms (SF)

Birgitte Husmark (SF)

Arvo Kemppainen (Skdl)

Sakari Knuutila (Sdp)

Hanna Kvanmo (SV)

Aase Olesen (RV)

Kommunikationsutskottets betänkande

över medlemsförslag om snabbare postgång mellan de nordiska länderna

(Medlemsförslaget väckt av Mats Nyby, se s. 951

Remissyttranden, se supplement 2)

Till kommunikationsutskottet har hänvisats medlemsförslag A 815/t om snabbare postgång mellan de nordiska länderna. Förslaget har behandlats vid utskottets möten i Åbo den 10 november 1987 och i Stockholm den 11–12 februari 1988 och i Oslo den 7 mars 1988.

1 Medlemsförslaget

I medlemsförslaget, som väckts av Mats Nyby, föreslås

att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att vidta åtgärder för att uppnå en snabbare postgång mellan de nordiska länderna.

Förslagsställaren anser att postgången mellan de nordiska länderna i många fall är långsam och erinrar om att många nordiska medborgare har uttryckt sitt missnöje med postgången genom insändare i nordiska tidningar. I synnerhet anses postgången mellan Finland och Sverige vara långsam, eftersom posten tar flera dagar, t. o. m. upp till två veckor, att komma fram.

Det erinras om de två utredningar som Mittnordenkommitténs kansli gjort 1985 och 1987. Utredningarnas konklusion är att postgången inte är tillfredsställande, även om kommunikationerna i området är goda.

Förslagsställaren menar att även om Mittnordenkommitténs utredningar endast redogör för situationen i Mittnorden, torde de ge en förhållandevis rättvis bild av situationen i hela Norden.

Han pekar också på de höga ambitionerna för Norden som hemmamarknad och menar att en effektiv postgång är en väsentlig del av denna målsättning på många olika nivåer. Slutligen konstaterar förslagsställaren att postgången, som är helt avgörande för effektiva och fungerande affärskontakter mellan de nordiska länderna, utgör en väsentlig del av den nordiska samhörigheten och identiteten. Därför anses det vara av största betydelse att förbättra och utveckla denna sektor.

2 Remissbehandlingen

Vid sitt möte den 9 och 11 november 1987 beslöt Nordiska rådets presidium att medlemsförslaget skulle hänvisas till rådets kommunikationsutskott samt att det skulle undergå remissbehandling.

Medlemsförslaget har sedan behandlats i vanlig ordning och sänts ut på remiss med remisstid den 15 januari 1988.

Följande remissvar har inkommit:

Danmark

- Generaldirektoratet for Post- og Telegrafvæsenet
- Forbrugerrådet
- Dansk Post- og Giroforening

Finland

- Trafikministeriet
- Post- och telestyrelsen
- Postförbundet

Åland

- Ålands konsumentförening r. f.

Island

- Post- og telefondirektoratet
- Forbrugerorganisationen

Norge

- Samferdselsdepartementet
- Postdirektoratet

Sverige

- Konsumentverket
- Svenska arbetsgivarföreningen
- Posten
- SACO/SR
- Statsanställdas Förbund (SF)

2.1 Remissinstanser som stödjer medlemsförslaget

Danmark

- Forbrugerrådet
- Dansk Post- og Giroforening

Finland

- Postförbundet

Åland

- Ålands konsumentförening r. f.

Sverige

- Konsumentverket
- Svenska arbetsgivarföreningen
- SACO/SR
- Statsanställdas Förbund (SF)

Forbrugerrådet i Danmark ger sitt principiella tillstyrkande till förslaget men påpekar att rådet inte har registrerat några egna dåliga erfarenheter med postgången mellan Danmark och de övriga nordiska länderna.

Dansk Post- og Giroforening förklarar sig alltid vara villigt att delta i arbetet på att förbättra Post- och Telegrafväsenets service och konkurrensförmåga. Det påpekas att ekonomiska åtstramningar inom Post- och Telegrafväsenet har förorsakat att det händer att mängden av post överskrider personalens arbetskaperitet både i postterminalen och på postkontoren.

Forbrugerorganisationen i Island samt *Ålands konsumentförening* tillstyrker förslaget liksom *Postförbundet* i Finland, som anser att ifall postverkens strävan att förbättra posttrafiken inte garanterar en snabb och tillförlitlig postgång, finns anledning att klarlägga vilka åtgärder som är påkallade.

Konsumentverket i Sverige menar att det stora antalet finländska invandrare till Sverige utgör tillräckligt motiv för att vidta åtgärder för att uppnå en snabbare postgång än de i medlemsförslaget redovisade undersökningarna tyder på. Vidare förutsätter konsumentverket att taxorna för brev och paket mellan de nordiska länderna förblir desamma som de taxor som tillämpas för inrikes postbefordran.

Svenska arbetsgivarföreningen instämmer livligt i att en snabb och framförallt pålitlig postbefordran inom Norden är en väsentlig förutsättning för att ambitionerna med att skapa en nordisk hemmamarknad skall kunna fullföljas.

SACO-SR i Sverige tillstyrker medlemsförslaget utan några kommentarer.

Statsanställdas Förbund (SF) i Sverige anser det angeläget att ytterligare resurser satsas inom det nordiska samarbetet för att förbättra servicen och för att uppnå de fastställda servicekraven.

2.2 Remissinstanser som inte tar ställning till medlemsförslaget

Danmark

- Generaldirektoratet for Post- og Televæsenet

Finland

- Trafikministeriet
- Post- och telestyrelsen

Island

- Post- og telefondirektoratet

Norge

- Samferdselsdepartementet
- Postdirektoratet

Sverige

- Posten, brev och paket

Ovan anförda remissinstanser yttrar sig inte om medlemsförslaget utan beskriver postförvaltningarnas strävan att förbättra sin service samt den nuvarande servicenivån.

3 Utskottet

Kommunikationsutskottet konstaterar att samtliga remissvar är positiva till medlemsförslaget. Även om de nordiska postförvaltningarna inte yttrar sig direkt över medlemsförslaget, beskriver de sin ständiga strävan att förbättra servicen.

Kommunikationsutskottet instämmer i förslagsställarens mening att postgången är viktig för effektiva och fungerande affärskontakter mellan de nordiska länderna, för den nordiska samhörigheten och identiteten samt, som framgår av ett av remissvaren, en väsentlig förutsättning för att ambitionerna med att skapa en nordisk hemmamarknad skall kunna fullföljas.

Utskottet är medvetet om de problem som den nuvarande postkoncentrationen i de nordiska storstäderna förorsakar. Enligt utskottets mening är det där som förseningarna först och främst sker. Med hänsyn till detta menar utskottet att postmyndigheterna borde överäga att i högre grad än hittills utnyttja de tvärgående transportererna i Norden.

Utskottet noterar att det framgår av ett av remissvaren att tullbehandlingen av paketposten utgör en viss flaskhals, eftersom den i dag endast sker på vardagar under tullens tjänstetid (8–16), som oftast inte sammanfaller med postens och dess kunders behov. I detta sammanhang erinrar utskottet om ministerrådets meddelande om rekommendation nr 40/1987 angående förenkling och harmonisering av tullformalitetserna i posttrafiken mellan de nordiska länderna. Av meddelandet framgår att en arbetsgrupp i ministerrådets regi efter utredning har presenterat förslag till lösningar av vissa tullrelaterade frågor. I enlighet med dessa förslag har ministerrådet instruerat berörda organ att vidta sådana åtgärder att förbättringar åstadkoms.

Kommunikationsutskottet förutsätter att tullbehandlingen under den närmaste framtiden förändras så att den inte skapar en flaskhals i den normala postgången.

Kommunikationsutskottet hänvisar till det ovan anförda och föreslår
att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
att vidta åtgärder för att uppnå en snabbare postgång mellan de
nordiska länderna.

Oslo den 7 mars 1988

Margrete Auken (SF)

Olof Janson (ÅC)

Ragna Berget Jørgensen (A)

Wiggo Komstedt (m)

Peder Sønderby (S)

Ole Gabriel Ueland (Sp)

Margit Hansen-Krone (H)

Elver Jonsson (fp)

Förman

Sakari Knuutila (Sdp)

Óli Þ. Guðbjartsson (B)

Eeva Turunen (Kok)

Olle Östrand (s)

Medlemsförslag

om snabbare postgång mellan de nordiska länderna

(Väckt av Mats Nyby)

Postgången mellan de nordiska länderna är i många fall långsam. Talrika nordiska medborgare har erfarit detta och bl. a. uttryckt sitt missnöje genom insändare i nordiska tidningar. I synnerhet synes man vara missnöjd med postgången mellan Finland och Sverige. Både brev och övrig post kan vara flera dagar på väg, t. o. m. upp till två veckor, vilket är oskäligt. Många prenumeranter av finska dagstidningar i Sverige hamnar bl. a. att vänta på tidningarna i flera dagar, varefter flera nummer anländer på en gång. Detta är fallet bl. a. i Stockholms-regionen. Undertecknad vet av egen erfarenhet att posten är långsam mellan Jakobstad i Finland, undertecknads hemort, och Sverige. Speciellt långsam synes postgången vara i riktningen Sverige–Jakobstad.

Siffermaterial som klart skulle visa den långsamma postgången har länge saknats, men år 1985 gjorde Mittnordenkommitténs kansli en utredning om postgången för Mittnordens del. Det befanns därvid att postgången tog längre tid än vad som kunde bedömas som rimligt och man beslöt därför följa upp utredningen.

I maj i år utredde Mittnordens kansli postgången sålunda att ett paket och ett separat brev sändes från kansliet i Sundsvall till 20 olika mottagare i Finland och Norge. Brevet skulle återsändas till kansliet och för dess del noterades ankomst- och avsändningsdata. För paketets del antecknades endast ankomstdatum, då det inte skulle returneras. Nedan anges resultatet av utredningen i jämförelse med föregående utredning år 1986.

<i>Befordringstid % av BREV</i>	1987	1986
Mer än 2 dagar	71,1 %	55 %
Mer än 3 dagar	63,2 %	23 %
Mer än en vecka (7 dagar)	2,6 %	6 %

Befordringstid av PAKET

1987	1986
6 postpaket kom fram på 4 dagar	0 postpaket kom fram på 5 dagar
9 " " " " 5	3 " " " " 6 "
3 " " " " 6	7 " " " " 7 "
1 " " " " 7	10 " " " " 8 "
<hr/>	<hr/>
19 utlandspaket*	21 utlandspaket

* En försändelse var fortfarande på väg 2.10.1987 då ovanstående information inhämtades.

Av siffrorna kan utläsas att postservicen förbättrats sedan föregående utredning för paketförsändelsernas del, medan den försämrats ytterligare för brevörsändelsernas del. Rent allmänt kan man konstatera att postgången i området inte är tillfredsställande. Detta är desto mera anmärkningsvärt med beaktande av att kommunikationerna i området är goda.

Också om utredningarna gjorda av Mittnordens kansli endast redogör för situationen i mittnorden, torde de ge en förhållandevis rättvis bild av situationen i hela Norden. I denna riktning talar även talrika nordbors och egna erfarenheter. Postservicen fungerar alltså inte på det mest effektiva sättet, vilket ytterligare bekräfts av de många privata distributionsföretag, som under senare år uppstått som ett direkt resultat av den långsamma servicen.

Ambitionerna att skapa en hemmamarknad av Norden är höga i det nordiska samarbetet. En effektiv postgång är en väsentlig del av denna målsättning på många olika nivåer. Vi bor och arbetar i stor utsträckning i andra nordiska länder och en snabb postgång är nödvändig för att kontakterna med hemlandet skall fungera. Överhuvudtaget är en effektiv postservice väsentlig för alla personliga kontakter över gränserna. Likaså är den en förutsättning för utbyte av aktuell information av olika slag. Slutligen är den helt avgörande för en effektiv och fungerande affärsverksamhet mellan de nordiska länderna.

En effektiv postgång är i korthet en väsentlig del av den nordiska samhörigheten och identiteten och det är därför av största betydelse att förbättra och utveckla denna sektor.

Med hänsyn till det ovan anförda föreslår undertecknad,

att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att vidta åtgärder för att uppnå en snabbare postgång mellan de nordiska länderna.

Helsingfors den 16 oktober 1987

Mats Nyby (Sdp)

Medlemsförslag

om konkreta initiativ till effektivisering av det nordiska biståndsarbetet för en bärkraftig utveckling i u-länderna

(Väckt av Margrete Auken, Lilli Gyldenkilde och Kjeld Rahbæk Møller samt Dorte Bennedsen, Inger Harms och Birgitte Husmark)

(Ekonomiska utskottets betänkande över medlemsförslaget, se sak A 813/e s. 911)

De internationale udviklingsbanker spiller en meget stor rolle i udviklingslandenes økonomi, sociale forhold og miljø gennem lån til udviklingsprojekter. Dette er senest blevet bekræftet af Brundtland-Kommissionens rapport. Indtil for få måneder siden var Verdensbankens centrale miljøafdeling ikke et integreret led i behandlings- og beslutningsprocessen vedrørende projektforslag i udviklingslandene. Nu bliver der som et led i bankens reformer etableret en egentlig miljøafdeling med 26 eksperter, og afdelingen vil have en mere central rolle.

Andre reformer i Verdensbanken tyder på, at der i fremtiden vil blive taget langt højere hensyn til miljøet, således at Verdensbanken nu tager et kæmpeskridt i retning af at sikre en bæredygtig udvikling i udviklingslandene gennem sin lånepolitik. De nordiske lande har spillet en meget væsentlig rolle i denne udvikling.

De regionale udviklingsbanker har imidlertid ikke gennemgået den samme positive udvikling. Den Afrikanske Udviklingsbank har kun få miljøeksperter, udlånt fra bistandslandene, blandt andre Sverige. Den Amerikanske og den Asiatiske Udviklingsbank har kun én fuldtidsansat ekspert hver.

Internationale non-governmentale organisationer har foreslået, at de nordiske lande – evt. sammen med lande som USA, Holland, Canada og Vesttyskland – sammensætter tre eksperthold med hver 6–7 personer med ekspertise inden for bl. a. miljø og antropologi og udlåner eksperterne til de regionale udviklingsbanker i en periode på 2 år. Efter de 2 år skal de regionale banker selv finansiere eksperterne.

IUCN (The International Union for the Conservation of Nature) har bevist, at organisationen med relativt små midler og ved velplanlagte projekter, bl. a. i Nicaragua i tæt samarbejde med de lokale, kan tilvejebringe grundlaget for en bæredygtig udvikling og udnyttelse af de levende ressourcer. Meget tyder på, at en krone ydet til IUCN's udviklingsarbejde og eksperter kan være langt mere effektiv end en krone ydet til store, centralt styrede projekter, organiseret langt fra modtagerlandet.

Der findes adskillige internationale studier og handlingsplaner for, hvordan tropeskovenes økosystem og arter kan beskyttes. Men der findes intet bredt, internationalt initiativ til finansiering af de nødvendige undersøgelser, der skal danne grundlaget for en bæredygtig udviklingspolitik.

Holland har udviklet en model, TROPENBOS, der ifølge internationale non-governmentale organisationer kan udgøre basis for sådanne undersøgelser. De nordiske lande kan sætte bevægelse i den nødvendige udvikling ved at stille midler til rådighed for undersøgelsesprogrammet sammen med andre interesserede lande.

Resultaterne fra undersøgelser kan stilles til rådighed for udviklingsbankerne, FAO, ITTO (Internationale Tropiske Tømmer Organisation) og andre. Der eksisterer så vidt vides intet nordisk samarbejde vedrørende undersøgelse af, hvordan tropeskovene kan sikres gennem en kombineret af fredninger og bæredygtig udnyttelse af tømmer og andre tropiske produkter.

Et nordisk initiativ til finansiering af de nødvendige undersøgelser vil være et første skridt i retning af, at de lande, der anvender produkter fra tropeskovene, selv i første række finansierer de nødvendige undersøgelser med henblik på at sikre en bæredygtig udvikling samt tropeskovenes artsrigdom og globale betydning.

Med henvisning til ovenstående foreslår undertegnede,

at Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd, at de nordiske lande

- udlåner eksperter til de regionale udviklingsbanker, evt. sammen med andre ligesindede lande,
- øger den økonomiske støtte til IUCN,
- tager initiativ til, at der internationalt afsættes tilstrækkelige midler til et effektivt undersøgelses- og projektarbejde med henblik på sikring af tropeskovene.

København, den 28. oktober 1987

Margrete Auken (SF)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Kjeld Rahbæk Møller (SF)

Dorte Bennedsen (S)

Inger Harms (SF)

Birgitte Husmark (SF)

Social- och miljöutskottets betänkande

över medlemsförslag om årlig lägesrapport på miljöpolitikens område

(Medlemsförslaget väckt av Karin Söder m. fl., se s. 957)

Till Nordiska rådets social- och miljöutskott har hänvisats ett medlemsförslag om årlig lägesrapport på miljöpolitikens område. Utskottet har behandlat medlemsförslaget på sina möten i Stockholm den 11 februari och i Oslo den 6 mars 1988.

1. Medlemsförslaget

I medlemsförslaget hemställes,

att Nordiska rådet beslutar att Nordiska ministerrådet ges i uppdrag att årligen framlägga en lägesrapport på miljöpolitikens område inför Nordiska rådet.

Förslagsställarna framhåller bl. a. att den utsläppsnivå som naturen tål snabbt måste identifieras. Miljöarbetet måste sedan inriktas på att begränsa utsläppen till denna nivå. En nordisk överenskommelse om detta måste snarast komma till stånd, som sedan kan ligga till grund för ett offensivt internationellt agerande.

Förslagsställarna förutsätter vidare, att de nordiska regeringarna utarbetar en gemensam strategi för att effektivera det internationella miljövårdssamarbetet i olika former inom KSSE, ECE och OECD och globalt inom ramen för FN. En nordisk miljöpolitik skulle även i globalt perspektiv kunna spela en pådrivande roll. Såväl Nordiska rådets parlamentariker som Nordens regeringar behöver lyfta upp miljöfrågorna med hög prioritet. Som grund för detta behöver Nordiska ministerrådet inför Nordiska rådet varje år framlägga en rapport som grund för debatt och konkreta beslut. Rapportens innehåll bör ta sikte på såväl analys som förslag på aktiva åtgärder.

Medlemsförslaget har enligt beslut av presidiet ej undergått remissbehandling.

2. Utskottet

Utskottet instämmer i förslagsställarnas bedömning, att det är viktigt att en nordisk miljöpolitik skapas, och att ett helhetsgrepp tas i miljöfrågorna.

na. Som utskottet framhållit måste föroreningarna och andra miljöförstörande utsläpp bekämpas inte bara nationellt utan även nordiskt och internationellt. Den metod som används i arbetet inom ECE-konventionen om gränsöverskridande luftföroreningar, dvs. att identifiera den utsläppsnivå som naturen tål och inrikta miljöarbetet på att begränsa utsläppen till denna nivå, bör följas inom hela miljöområdet.

Denna princip bör ingå i det samarbetsprogram på miljöområdet som förbereds och senare bilda grundval för nordiskt agerande på internationellt plan. Förslagsställarna tar även upp frågan om freoner, och utskottet noterar med tillfredsställelse att ministerrådet antagit en reduktionsplan för CFC och verkar internationellt i anslutning till det s.k. Montreal-protokollet om reduktion av CFC-utsläpp. Utskottet vill mot bakgrund av detta positiva exempel på samverkan nordiskt och internationellt understryka medlemsförslagets hemställan att de nordiska regeringarna borde utarbeta en gemensam strategi för att effektivisera det internationella miljövärdssamarbetet i olika former inom KSSE, ECE och OECD samt globalt inom ramen för FN.

Utskottet instämmer i förslagsställarnas bedömning, att det är viktigt att de nordiska politikerna går i spetsen för en nordisk miljöpolitik som även i globalt perspektiv skulle kunna spela en pådrivande roll. Såväl Nordiska rådets parlamentariker som Nordens regeringar behöver lyfta upp miljöfrågorna med hög prioritet. För att detta skulle kunna göras på ett effektivt sätt måste ökade krav ställas på rapporteringen som nu sker i ministerrådets berättelse C 1. Sålunda bör de nordiska ländernas regeringar rapportera vad som på nationellt plan uppnåtts på miljöområdet under det gångna året. Varje rapport bör även ange läget vad gäller ratifikationen av internationella avtal på miljöområdet. Dessa nationella rapporter bör vara så uppställda, eller sammanställas av ministerrådet, att de lätt kan jämföras både med varandra och med tidigare års rapporter. Utskottet vill med dessa kommentarer tillstyrka förslagsställarnas yrkande att Nordiska ministerrådet inför Nordiska rådet varje år bör framlägga en rapport som grund för debatt och konkreta beslut, och att rapportens innehåll bör ta sikte på såväl analys som förslag till aktiva åtgärder.

Mot bakgrund av vad som ovan anförts hemställer utskottet

att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att årligen framlägga en lägesrapport på miljöpolitikens område inför Nordiska rådet.

Oslo den 6 mars 1988

Dorte Bennedsen (S)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Brit Jørgensen (A)

Anna-Kaarina Louvo (Kok)

Grethe Lundblad (s)

Lauri Metsämäki (Sdp)

Sten Svensson (m)

Valgerður Sverrisdóttir (F)

Ingrid I. Willoch (H)

Marjatta Väänänen (K)

Förman

Lena Öhrsvik (s)

Medlemsförslag

om årlig lägesrapport på miljöpolitikens område

(Väckt av Karin Söder samt Esko Aho, Svein Alsaker, Gustav Björkstrand, Johan Buttedahl, Ivar Hansen, Elver Jonsson, Aase Olesen, Páll Pétursson och Peder Sønderyby)

Det finns en rad mycket allvarliga och ständigt ökande miljöproblem och miljöhot mot Norden. De består delvis av nationella miljöförstörande utsläpp men också av utsläpp från Nordens närområden. För att nämna några exempel så finns radioaktiva och kemiska utsläpp som påverkar delar av våra nordiska hav. Vidare är det freonutsläpp som är ett direkt hot mot det skyddande ozonskiktet som fungerar som en sköld mot den livsfarliga ultraviolettera strålningen. Andra miljöförstörande utsläpp är bland annat kväve och svavelutsläpp som påverkar miljön på land och i havet.

Det är viktigt att en nordisk miljöpolitik skapas, och att ett helhetsgrepp tas i dessa frågor. Föroreningarna och andra miljöförstörande utsläpp måste bekämpas både nordiskt och internationellt. Den utsläppsnivå som naturen tål måste snabbt identifieras. Miljöarbetet måste sedan inriktas på att begränsa utsläppen till denna nivå. En nordisk överenskommelse om detta måste snarast komma till stånd, som sedan kan ligga till grund för ett offensivt internationellt agerande. Ett konkret område där de nordiska länderna bör agera är kring freonet och dess konsekvenser för hela jorden. Ett första steg bör vara att stoppa ytterligare utsläpp. Vidare måste forskningen intensifieras för att finna fungerande alternativ. I denna fråga bör även en internationell överenskommelse komma till stånd. Krafttag måste omedelbart tas för att minska svavel- och kväveutsläppen.

Idag fungerar haven som internationella soptippar för diverse avfall. Detta måste omedelbart upphöra samt att arbetet för att återställa balansen i haven måste startas. Här har den planerade havsmiljökonferensen en mycket viktig uppgift att fylla. Mittenkonferensen förutsätter, att de nordiska regeringarna utarbetar en gemensam strategi för att effektivisera det internationella miljövårdssamarbetet i olika former inom KSSE, ECE och EOCD och globalt inom ramen för FN.

Med tanke på att miljöförstöringen gått så långt och sker på många områden i accelererande tempo är det därför viktigt att de nordiska politikerna går i spetsen för en nordisk miljöpolitik. Den skulle kunna även i

globalt perspektiv spela en pådrivande roll. Såväl Nordiska rådets parlamentariker som Nordens regeringar behöver lyfta upp miljöfrågorna med hög prioritet. Som grund för detta behöver Nordiska ministerrådet inför Nordiska rådet varje år framlägga en rapport som grund för debatt och konkreta beslut. Rapportens innehåll bör ta sikte på såväl analys som förslag på aktiva åtgärder.

Med anledning härav vill vi föreslå att Nordiska rådet beslutar

att Nordiska ministerrådet ges i uppdrag att *årligen* framlägga en lägesrapport på miljöpolitikens område inför Nordiska rådet.

Åbo den 10 november 1987

Karin Söder (c)

Svein Alsaker (Kr.F.)

Johan Buttedahl (Sp)

Elver Jonsson (fp)

Páll Pétursson (F.)

Esko Aho (K)

Gustav Björkstrand (Sfp)

Ivar Hansen (V)

Aase Olesen (RV)

Peder Sønnerby (V)

Budget- och kontrollutskottets betänkande över medlemsförslag om effektivisering av nordiskt skol- samarbete i Nordiska ministerrådets regi

(Medlemsförslaget väckt av Ivar Hansen m. fl., se
s. 961)

Till Nordiska rådets budget- och kontrollutskott har hänvisats ett medlemsförslag om effektivisering av nordiskt skolsamarbete i Nordiska ministerrådets regi.

Utskottet har behandlat medlemsförslaget vid möte i Oslo den 6 mars 1988.

1. Medlemsförslaget

I förslaget hemställs

att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att beakta budget- och kontrollutskottets konklusioner angående det nordiska skolsamarbetet i Nordiska ministerrådets regi.

Förslagsställarna framhåller att budget- och kontrollutskottet under 1987 utvärderat det nordiska skolsamarbetet i Nordiska ministerrådets regi. Utskottets konklusioner, som förelagts ministerrådet i skrivelse av den 11 november 1987, har framkommit dels genom en utredning som utskottet låtit göra dels genom besök vid berörda institutioner. Rapporten och utskottets skrivelse har tryckts i Bilaga 4 till rapporten från Nordiska rådets presidium till plenarförsamlingen 1988.

2. Utskottet

Budget- och kontrollutskottet har bl a till uppgift att utöva rådets kontrollerande uppgifter över ministerrådet och nordiska institutioner, vars verksamhet finansieras över ministerrådets budget. Syftet med denna kontrollform är bl. a. att få en ökad effektivitet i det nordiska samarbetet. Om detta syfte skall uppnås är det enligt utskottet nödvändigt, att de synpunkter och konklusioner, som framkommer vid kontrollen värderas och åtgärdas samt att rådet får en rapport om vilka åtgärder som vidtagits.

Med hänvisning till det ovan anförda föreslår utskottet
att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
att beakta budget- och kontrollutskottets konklusioner angående
det nordiska skolsamarbetet i Nordiska ministerrådets regi.

Oslo den 6 mars 1988

<i>Ilkka-Christian Björklund (Sdp)</i>	<i>Eiður Guðnason (A)</i>
<i>Karl-Gunnar Fagerholm (lib.)</i>	<i>Kjell Magne Fredheim (A)</i>
<i>Ivar Hansen (V)</i>	<i>Per-Olof Håkansson (s)</i>
Förman	
<i>Elver Jonsson (fp)</i>	<i>Theo Koritzinsky (SV)</i>
<i>Helge Adam Møller (KF)</i>	<i>Ólafur G. Einarsson (Sj)</i>
<i>Ingrid Sundberg (m)</i>	<i>Jan P. Syse (H)</i>
<i>Bernhardt Tastesen (S)</i>	<i>Marjatta Väänänen (K)</i>

Medlemsförslag

om effektivisering av nordiskt skolsamarbete i Nordiska ministerrådets regi

(Väckt av Ivar Hansen samt Ólafur G. Einarsson, Karl-Gunnar Fagerholm, Kjell Magne Fredheim, Eiður Guðnason, Per Olof Håkansson, Elver Jonsson, Riitta Järvisalo-Kanerva, Theo Koritzinsky, Helge Adam Møller, Ingrid Sundberg, Jan P. Syse, Bernhardt Tastesen och Marjatta Väänänen)

I reglerna för budget- och kontrollutskottet framhålles bl. a., att utskottet skall utöva rådets kontrollerande uppgifter avseende ministerrådet och nordiska institutioner som finansierar sin verksamhet över ministerrådets budget.

Budget- och kontrollutskottet har under 1987 utvärderat det nordiska skolsamarbetet i Nordiska ministerrådets regi.

Utskottet har i skrivelse av den 11 november 1987 underrättat ministerrådet om sina konklusioner, som framkommit dels genom rapport som utskottet låtit utarbета, dels genom besök vid berörda institutioner. Rapporten och utskottets skrivelse har tryckts i Bilaga 4 till rapporten från Nordiska rådets presidium till plenarförsamlingen 1988.

Utskottet finner det viktigt att dess konklusioner blir förelagda Nordiska rådets plenarförsamling till behandling. Av formella skäl och för att nå detta syfte väcker vi detta förslag och förutsätter att resultatet av utvärderingen blir behandlat i Nordiska ministerrådet och att de åtgärder som ministerrådet vidtar rapporteras till rådet.

Med hänvisning till ovanstående vill vi föreslå

att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att beak-

ta budget- och kontrollutskottets konklusioner angående det nordiska skolsamarbetet i Nordiska ministerrådets regi.

Stockholm den 11 februari 1988

Ivar Hansen (V)

Ólafur G. Einarsson (Sj)

Karl-Gunnar Fagerholm (lib)

Kjell Magne Fredheim (A)

Eiður Guðnason (Ab)

Per Olof Håkansson (s)

Elver Jonsson (fp)

Riitta Järvisalo-Kanerva (Sdp)

Theo Koritzinsky (SV)

Helge Adam Møller (KF)

Ingrid Sundberg (m)

Jan P. Syse (H)

Bernhardt Tastesen (S)

Marjatta Väänänen (K)

Budget- og kontrollutskottets betänkande över ministerrådsförslag om Nordiska ministerrådets budget för 1988 samt preliminära ramar för 1989–90

(Ministerrådsförslaget, se s. 988)

1. Innledning

Til Budsjett- og kontrollutvalget er henvist Ministerrådets forslag *B 74/b* om Ministerrådets budsjett for 1988 samt preliminære rammer for 1989–90. Forslaget er forelagt Rådets fagutvalg for uttalelse. Disse uttalelser er vedheftet. Utvalget har behandlet forslaget 28.–29. september, 9., 10. og 11. november 1987. Utvalget har dessuten drøftet forslaget med Nordisk Ministerråd (samarbeidsministrene) den 10. november 1987.

Utvalget konstaterer innledningsvis at ved Rådets sesjon 1987 drøftet utvalget og plenarforsamlingen en særskilt redegjørelse (*C 2*) om planene for det videre nordiske samarbeidet som var avgitt av Ministerrådet ifølge Helsingforsavtalens Artikkel 64. Det foreliggende budsjettforslag er fremlagt for Rådet i samsvar med den samme artikkel. Utvalget som tidligere har uttalt at det er ønskelig at budsjettokumentene inneholder visse rammetall for en periode på 3–5 år, konstaterer at i dette forslaget er angitt en generell økning på opptil 3% i budsjettet som planleggingsforutsetning for årene 1989 og 1990.

Budsjettforslaget balanserer med 582 949 000 DKK, hvilket er en vekst på 17 millioner DKK i faste priser, eller 3.0% sammenlignet med det vedtatte budsjett for 1987. Det er andre gangen at Ministerrådet fremlegger et samlet budsjett for alle aktivitetsområder. Utvalget konstaterer at det fortsatt er visse problemer med å koordinere alle sektorer inn i den nye budsjettprosedyre. Således foreligger det ikke noe forslag til detaljbudsjett for utnyttelse av disposisjonsmidlene på kulturområdet. Utvalget noterer imidlertid med tilfredshet at på møtet 10. november 1987 med Nordisk Ministerråd, ble opplyst at Rådets organer vil få mulighet til å uttale seg før Ministerrådet fastsetter endelig vedtak om disponeringen av disse midlene.

Utvalget vil oppfordre Ministerrådet til å innskjerpe overfor embetsmannskomiteene at angitte frister for forslag til disponering av prosjektmidler følges.

2. Pris- og valutaforutsetninger

Utvalget har merket seg at i budsjettforslaget for 1988 er det kalkulert med en prisstigning for prosjektvirksomheten såvel hos institusjonene som i sektorene på 4 % fra 1987 til 1988. Institusjonene har etter direktiv, regnet med en prisstigning på varer og tjenester fra 1987 til 1988 på 2,5 % for Danmark, 2,0 % for Finland, 5 % for Island, 4,5 % for Norge samt 2,0 % for Sverige.

Utvalget vil peke på at de prisforutsetninger ministerrådet tidligere har benyttet for budsjettene 1985, 1986 og 1987 har vært urealistisk lave. Den realiserte prisstigning har vist seg høyere enn den antatte. Prisstigningen fra 1987 til 1988 ventes nå å bli vesentlig høyere enn hva ovenfor antatt. Ved systematisk (budsjettene fra og med år 1985 til 1988) å benytte lave prisanslag, uthules den reelle verdi av ministerrådets budsjetter. Lønnskostnader dekkes, mens midlene avsatt til prosjekt og aktiviteter blir forringet. Utvalget vil derfor understreke at det ikke er akseptabelt at man gjennom en årrekke kommer i en situasjon hvor aktiviteter må strammes inn p. g. a. for lavt anslått prisstigning.

De nordiske land fører en ulik valutapolitikk. Danmark er knyttet til det europeiske valutasamarbeid (EMS), mens Finland, Norge og Sverige lar sine valutakurser flyte i forhold til en "kurv" (landene har forskjellige "kurver"). I de siste år har dette ført til at den danske krone har blitt sterkere i forhold til de andre nordiske lands valutaer.

Utvalget vil peke på at ser man på finansieringen av de nordiske budsjett som regnes i danske kroner, for 1986 og 1987 samt forslaget for 1988 i faste priser, er finansieringsbehovet fra 1986 til forslag 1988 bare økt fra 555 millioner DKK til 569 millioner DKK. Finland, Island, Norge og Sverige får føle de reelle kostnader, da disse land må kjøpe danske kroner. For den danske stat imidlertid, er kostnadene (i faste priser) for 1988 ubetydelig høyere enn i 1986.

3. Budsjettets nivå

Av budsjettforslaget fremgår at den reelle økning i ministerrådets budsjett fra 1986 til 1987 andro seg til 4,5 %. I budsjettforslaget for 1988 er det foreslått en reell vekst på 17 millioner DKK, eller 3 %.

Utvalget vil minne om at Rådet ved sesjonen 1987 vedtok en uttalelse hvor Ministerrådet ble henstillet å anvende en gjennomsnittlig reell vekstfaktor på 5 % for de tradisjonelle områdene i budsjettet. Dette innebærer at Rådet ønsker et høyere ambisjonsnivå i det nordiske samarbeidet enn hva Ministerrådet nå har foreslått.

Økningen i budsjettet skulle således være 28 millioner DKK. Utvalget vil dessuten peke på at fra og med 1. januar 1987 er Nordisk Industrifond og NORDFORSK blitt slått sammen til Nordisk industrisenter i Oslo. De årlige kostnadene for å inkludere NORDFORSK i industrisenteret andrar

seg til 6 millioner NOK. Utvalget noterer at mens institusjonen er flyttet over til det nordiske budsjett, er budsjettmidlene som tidligere ble dekket over nasjonale budsjett, ikke flyttet over. Utvalget anser således at økningen i budsjettet for å være i samsvar med Rådets uttalelse fra sesjonen 1987 bør være på 34 millioner DKK. Utvalget holder fast på sin oppfatning at realveksten i det nordiske budsjett bør være større enn i nasjonale budsjetter, med hensyn til de fordeler landene kan oppnå gjennom samarbeid og på bakgrunn av at det nordiske budsjettet i denne sammenheng er beskjedent.

Utvalget vil imidlertid igjen henstille til Ministerrådet – i overensstemmelse med statsministrenes uttalelse fra 1981 – at når samarbeid iverksettes på nye sektorer, må finansieringen skje med tilskudd til budsjettet.

Utvalget konstaterer at Ministerrådets reserve i budsjettet for 1988 er foreslått satt till 11 millioner DKK mot 15 millioner i 1987. Mesteparten av disse 11 millioner er allerede disponert, bl. a. 2,7 millioner DKK til standardiseringsprosjekt innen INSTA, 5 millioner DKK til et eventuelt samarbeid på bioteknologiområdet. Bare ca. 2 millioner DKK er "ren" reserve. Utvalget anser at den virkelige reserve bør være noe høyere, ca. 4–5 millioner DKK for bl. a. kunne starte opp prosjekt som Rådet måtte foreslå under sesjonen 1988.

4. Utvalgets forslag

Rådet besluttet ved sesjonen 1987 å henstille til Ministerrådet å satse særskilt på områdene allmenn kultur, utdanning, forskning og utvikling samt miljø og trafikksikkerhet i de nærmeste år.

Hva angår *kultursektoren* fremholdt utvalget på et møte med Ministerrådet (samarbeidsministrene) i mai 1987, at denne sektor burde få en økning på 10 millioner DKK til dekning av aktiviteter på de tradisjonelle områder. Utvalget konstaterer at i budsjettet er foreslått en økning på 6 millioner DKK. Utvalget foreslår således at dette området får en ytterligere påplussning med 4 millioner DKK, fremst til dekning av økt støtte til folkerørelsesamarbeidet, permanent samarbeid på området barn og kultur og til satsning på arktisk forskning.

Utvalget som ikke er kjent med finansieringsbehovet for den varslete kulturhandlingsplan, forutsetter at denne i store trekk finansieres med friske penger.

Utvalget er tilfreds med at Ministerrådet følger opp Rådets ambisjoner hva gjelder det ytre miljø. Imidlertid vil utvalget foreslå at ytterligere 500 000 DKK bevilges til arbeidsmiljøområdet for bl. a. finansiering av utredningsarbeidet om en arbeidsmiljøkonvensjon.

Utvalget vil vise til at etter et rådsinitiativ er det besluttet at året 1988 skal bli et Nordisk Teknologår for "att manifestera den vikt man tillmäter den tekniska forskningen och utvecklingen i de nordiska länderna". Utval-

get anser derfor at det forslag på 4 millioner DKK som den arbeidsgruppe som forbereder de nordiske aktivitetene under Teknologiåret, har søkt om, bevilges helt ut. Dette innebærer en økning på 1,2 millioner DKK. Utvalget vil dessuten vise til at i et medlemsforslag er foreslått etablering av en nordisk teknologipris. Om dette forslag resulterer i en rekommandasjon til Ministerrådet, bør midler avsettes allerede på 1988-budsjettet for utdeling av prisen i forbindelse med teknologiåret.

Utvalget har notert at Ministerrådet har forelagt et forslag om økt trafiksikkerhet i Norden. Rådet har prioritert denne sektor for budsjettet 1988. Utvalget foreslår derfor at Nordisk Trafiksikkerhetsråds anmodning om en bevilgning på 4 millioner DKK til trafiksikkerhetsarbeid i 1988 tas til følge, og at anslaget for denne sektor økes med 400 000 DKK.

Utvalget konstaterer at til rehabiliteringssenteret for torturofre (RCT) i København, ble over 1987-budsjettets reserve 1 million DKK bevilget. Utvalget noterer at det i budsjettforslaget for 1988 tilsynelatende ikke er tenkt på RCT. Utvalget går ut fra at dette omtales i det endelige budsjett.

Utvalget noterer at fr. o. m. budsjettet 1987 er anslaget til Nordisk sameråd gruppert under "almen kultur". Utvalget vil peke på at Samerådet er et partssammensatt organ og et politisk organ for samene. Utvalget vil derfor fastholde sitt tidligere standpunkt om at Nordisk sameråd budsjettmessig bør bli oppført på et eget kapittel direkte under samarbeidsministrene. Anslaget for 1988 bør være på 1,1 millioner DKK. Utvalget går ut fra at det i 1988 bevilges et tilsvarende beløp som i tidligere år – 1,2 millioner DKK – over prosjektmidlene til samiske aktiviteter. Utvalget vil henstille til Ministerrådet å vurdere å flytte disse anslagene fra kulturområdet til en særskilt post under "Samerådet".

Utvalget konstaterer at i rapporten om bioteknologisk samarbeid i Norden, som Ministerrådet har latt utarbeide, var det anslått et finansieringsbehov på 28–30 millioner DKK pr. år. Utvalget er ikke kjent med finansieringsopplegget i det kommende ministerrådsforslag om et samarbeidsprogram på bioteknologiområdet, men noterer at om lag 5 millioner DKK er avsatt på Ministerrådets reserve for dette prosjekt. Utvalget hadde forventet en sterkere nordisk satsning på dette viktige område.

Utvalget konstaterer at i det fremlagte ministerrådsforslag om opprettelse av et industrielt senter i Oslo, ikke er foreslått avsatt midler i 1988 for gjennomføringen av forslaget. Utvalget hadde forventet en langt sterkere innsats på dette område i 1988.

Utvalget konstaterer en foreslått minskning på 1,1 millioner DKK på energisektoren og vil fremholde at energiområdet har vært gjenstand for flere initiativ fra Rådet de seneste år. Ambisjonsnivået når det gjelder samarbeidet vedrørende energi og miljø, gass samt sårbarhetsprosjekt bør heves. Utvalget vil i denne forbindelse henstille til Ministerrådet å vurdere størrelsen på bevilgningen (6 millioner DKK i 1988) til Nordisk kontaktor-

gan for atomsikkerhetsspørsmåls (NKA) sikkerhetsprogram i forhold til alternativt anvendelse innen energisektoren i årene som kommer.

Utvalget noterer en mindre reduksjon i midlene til det regionalpolitiske område for 1988, og vil fremholde at det grenseregionale samarbeidet må forbli et høyt prioritert område også i de kommende år.

Konklusjon

Utvalget foreslår at det fremlagte budsjettforslag økes med 17 millioner DKK og at denne økning benyttes til: kulturområdet, trafikkisikkerhet, bioteknologi, Nordisk teknologiår, arbeidsmiljø.

Utvalget viser til at de økonomiske forutsetninger har endret seg siden utvalget drøftet budsjettoplegget for 1988 i februar og mai 1987. Utvalget som prinsipielt fastholder standpunktet at nye innsatsområder bør finansieres med friske penger, vil fremholde i overensstemmelse med hva utvalget uttalte til Ministerrådet (samarbeidsministrene) i mai 1987 at om omdisponeringer i det fremlagte budsjettforslag skal gjøres til fordel for ovennevnte prioriterte områder, bør reduksjon finne sted på sektorene arbeidsmarked, sosial- og helse samt fiskeri.

5. Ambisjonsnivået for det nordiske samarbeid

Utvalget konstaterer at i budsjettforslaget for 1988 har Ministerrådet valgt å ikke ta stilling til det ressursbehov som kan avsettes sektorsvis for årene 1989–90. Som planleggingsforutsetning er utgangspunktet at den generelle økning i budsjettet kan oppgå til 3 % årlig. Utvalget vil minne om at Rådet ved sesjonen 1987 vedtok en rekommendasjon hvor Ministerrådet ble anmodet om å utarbeide alternative normer for finansieringen av det nordiske samarbeidet som sikrer dette voksende samarbeid nødvendige ressurser. Utvalget anser at en fastere form for finansieringen av det nordiske samarbeid blir alt mer påtrengende.

Utvalget vil imidlertid fremholde at budsjettet er et av instrumentene til å heve ambisjonsnivået i det nordiske samarbeidet. Andre er bruk av mere politiske handlingsplaner eller samarbeidsprogrammer av typen nordisk lovgivningssamarbeid.

Utvalget vil fremholde at en angitt vekstfaktor er en hjelp i det langsiktige budsjettarbeid. Det avgjørende for veksten i det nordiske budsjett vil imidlertid være sakenes karakter, innhold og nytte for det nordiske samarbeid. I Ministerrådet og Rådet arbeides det nå med flere saker som kommer til å få konsekvenser for de kommende års budsjetter : kulturhandlingsplanen, ministerrådsforslag om et bioteknologisk samarbeidsprogram, gjennomføring av forslaget om et industrielt senter i Oslo, ny nordisk økonomisk handlingsplan, innsatser på transportområdet.

Utvalget, i sin funksjon som kontrollorgan, har i løpet av 1987 vurdert nordisk skolesamarbeid i Ministerrådets regi. Utvalget vil i løpet av 1988

kontrollere og vurdere andre aktiviteter som finansieres over Ministerrådets budsjett. Utvalget anser at prosjektvirksomheten bør bli løpende evaluert slik at prosjekt som ikke lenger har så høy prioritet kan avvikles for å skape rom for finansiering av nye initiativ.

6. Vedtak

Utvalget viser til artiklene 56 og 65 i Helsingforsavtalen samt til Rådet ved sesjonen 1987 bemyndiget presidiet å avgi en fremstilling til Ministerrådet om budsjettforslaget for 1988 og henstiller til presidiet å avgi nedenstående fremstilling til Nordisk Ministerråd:

Nordisk Råds presidium henstiller til Nordisk Ministerråd å øke det fremlagte budsjett for 1988 med 17 millioner DKK i overensstemmelse med Budsjett- og kontrollutvalgets vurderinger samt å vedta det justerte budsjett under hensynstaken av Budsjett- og kontrollutvalgets merknader.

Åbo, 11. november 1987

Svein Alsaker (Kr.F.)

Ólafur G. Einarsson (Sj.)

Karl-Gunnar Fagerholm (lib.)

Kjell Magne Fredheim (A)

Eiður Guðnasson (A.)

Ivar Hansen (V)

Formann

Per Olof Håkansson (s)

Elver Jonsson (fp)

Riitta Järvisalo-Kanerva (Sdp)

Theo Koritzinsky (SV)

Jan P. Syse (H)

Bernhardt Tastesen (S)

Reservasjon

Undertegnede medlemmer av Budget- og Kontroludvalget finder, at det i en samfunnsøkonomisk stram situation, hvor der – på andre områder end det nordiske – er behov og ønsker om at iværksætte nye aktiviteter og projekter, ikke er nødvendigt at øge budgettet med mere end 3% i reelle priser. Med denne stigning kan ambitionsniveauet stadig hæves i det nordiske samarbejde, især hvis de enkelte udvalg i større omfang end hidtil går ind i overvejelser og drøftelser om at prioritere deres ønsker.

Vi tilslutter os Budget- og Kontroludvalgets prioritering, men finder, at virksomheden bør gennemføres inden for rammen af de 3%, som ministerrådet har foreslået i sit budget.

Vi henstiller til Præsidiets at afgive følgende fremstilling til Nordisk Ministerråd:

Nordisk Råds Præsidium henstiller til Nordisk Ministerråd at fastsætte budgettet for 1988 med den ramme på 3 % stigning, som ministerrådet har foreslået, med hensynstagen til de prioriteringer, vurderinger og bemærkninger, Budget- og Kontroludvalget har afgivet.

Åbo, 11. november 1987

Helge Adam Møller (KF)

Ingrid Sundberg (m)

Juridiska utskottets uttalande över ministerrådsförslag B 74/b om Nordiska ministerrådets budget för 1988 samt preliminära ramar för 1989–90

1. Indledning

Juridisk Udvalg har til udtalelse fået henvist budgetforslag for 1988, som Nordisk Ministerråd har afgivet til Nordisk Råd. Forslaget er blevet behandlet på udvalgets møder den 19. oktober 1987 og den 10. november 1987.

Generelt vil udvalget gøre opmærksom på, at de aktiviteter og institutioner, der hører under Juridisk Udvalgs virksomhedsområde, i budgetteknisk henseende er meget spredt. Det betyder, at en del aktiviteter, som Juridisk Udvalg har ansvaret for og forventes at følge, i budgettet er opført under hovedområder, der hører til andre udvalgs ansvarsområde.

Som *eksempler* herpå kan nævnes:

- Nordisk Sameråd er opført under kulturbudgettet
- projekt om information vedr. flygtninges vilkår er opført under arbejdsmarkedsbudgettet
- aktiviteter vedr. menneskelige rettigheder er opført under virksomhedsbidrag
- tilskud til Rehabiliteringscenteret for Torturofre, som der tilsyneladende ikke er afsat bevillinger til i 1988, har i tidligere budgetter været opført under social- og sundhedsområdet.

Udvalget er klar over, at det ikke altid er muligt at opdele budgettet, så det er i overensstemmelse med opgavefordelingen på fagudvalg i Nordisk Råd, bl. a. fordi der er en del overlapninger.

Da den store spredning af Juridisk Udvalgs områder imidlertid kan gøre det lidt vanskeligt at få et samlet overblik, bl. a. i forbindelse med en prioritering af opgaverne, skal udvalget *henstille*, at ministerrådssekretariatet og præsidiesekretariatet i fællesskab forsøger at rette op på dette.

2. Ligestilling

a. Nordisk Forum

Ved Nordisk Råds 33. session blev det ved *rek. nr 34/1986/j*, anbefalet, at Nordisk Ministerråd i fællesskab med Nordisk Råds Præsidium arrangerer en nordisk kvindekongress – Nordisk Forum – i 1988 for kvinder med tilknytning til kvindeorganisationer, faglige organisationer, græsrodsbevægelser og andre ikke-officielle sammenslutninger.

Formålet med kongressen er at give Nordens kvinder mulighed for at udveksle erfaringer og information om, hvad der gøres for at forbedre kvinders vilkår og for at fremme ligestillingen i de nordiske lande. Konfe-

rencen sigter også på at få konkrete resultater, f. eks. i form af etablering af netværk mellem grupper af kvinder i de nordiske lande samt udarbejdelse af forslag, der kan anvendes af såvel kvindeorganisationerne som myndighederne i det videre arbejde for reel ligestilling.

Nordisk Forum skal afspejle kvinders styrke i dag og kvinders visioner om det fremtidige ligestillede samfund. Konferencen vil derfor dække et bredt spektrum af emner.

Juridisk Udvalg er repræsenteret i planlægningsgruppen til Nordisk Forum.

Efter indstilling fra Nordisk Ligestillingsudvalg besluttede de nordiske ligestillingsministre på et møde i august 1987, at foreslå samarbejdsministre at afsætte 5,5 mill. kr. i 1988 til planlægning og afholdelse af konferencen.

Af det nu modtagne budgetforslag fremgår det, at der er afsat 5,4 mill. kr. til dette formål.

b. Projekt for at bryde det kønsopdelte arbejdsmarked – BRYT – projektet

I forbindelse med budgetbehandlingen de seneste to år samt i sine udtalelser over C 1 har Juridisk Udvalg henstillet, at BRYT-projektet blev overført til finansiering under den økonomiske handlingsplan. Henstillingen om dette fra Juridisk Udvalg blev tiltrådt af Nordisk Råds plenarforsamling både på 34. og 35. session.

Begrundelsen for at foreslå projektet overført er *dels*, at BRYT-projektet er nært beslægtet med arbejdsmarkeds- og uddannelsesprojekterne i handlingsplanen for økonomisk udvikling og fuld beskæftigelse, og at ministerrådet har den erklærede hensigt at fortsætte sine bestræbelser på at integrere ligestillingsarbejdet i andre sektorer, og *dels* at BRYT-projektet lægger beslag på en uforholdsmæssig stor del af bevillingen til ligestilling.

På denne baggrund er Juridisk Udvalg tilfreds med, at BRYT-projektet nu er overført til den økonomiske handlingsplan, men står samtidig uforstående overfor, at bevillingen til projektet fortsat belaster ligestillingsområdet. Udvalget ønsker en nærmere forklaring på dette.

3. Konsumentområdet

Det oprindelige budgetforslag fra embedsmandskomiteen indholdt en øgning af budgetrammen på 25 %.

I det budgetforslag, der nu er fremlagt af ministerrådet er der ingen aktivitetsudvidelser på området. Dette er i øvrigt i overensstemmelse med den indstilling, der blev fremsat af Nordisk Råds Budget- og Kontroludvalg over C 2 ved 35. session.

Inden for konsumentområdet arbejder man bl. a. med så vigtige områder som:

- forbrugernes stilling i forbindelse med den hurtige teknologiske udvikling – f. eks. medieudviklingen,
- Norden som hjemmemarked samt
- elektronisk betalingsformidling og den øgede anvendelse af datateknologi i dagligvarehandelen.

Det er alle områder, hvor man har stor fordel af det nordiske samarbejde, og hvor man gennem dette til kunne spare nationale ressourcer.

Bevillingen på området er i øvrigt relativ beskednen sammenlignet med andre budgetområder. På denne baggrund skal Juridisk Udvalg *henstille*, at konsumentområdet opprioriteres gennem omdisponeringer inden for det øvrige nordiske budget.

4. Levnedsmidler

Bevillingen på dette område er også relativ beskednen. Juridisk Udvalg er derfor tilfreds med, at området får tilført en aktivitetsforøgelse på 0,6 mill. kr.

Forøgelsen er sket med den begrundelse, at sektoren har et antal projekter med tilknytning til arbejdet med fjernelse af handelshindringer.

5. RCT- Rehabiliterings Center for Torturofre

I *rek. nr 18/1985* rekommanderes det, at Nordisk Ministerråd giver økonomisk støtte over det nordiske budget til RCT.

Dette blev af ministerrådet fulgt op med, at RCT fik bevilget et engangsbeløb på 500.000 NOK af ministerrådets reserve for 1986. Beløbet blev givet som en anerkendelse af det arbejde, som RCT har udført og som en honorering af dets bistand til personale fra andre nordiske lande med henblik på opbygning af øvrige sådanne centre.

Ministerrådet besluttede samtidig at anmode embedsmandskomiteen for socialpolitik – ÆKS – om at vurdere mulighederne for fremtidige bidrag til RCT fra ministerrådets budget under hensynstagen til den nordiske interesse i sagen.

Dette udtalte Juridisk Udvalg sin tilfredshed med, idet man betragtede det som et første skridt på vejen mod et fast årligt tilskud til RCT over det nordiske budget.

I meddelelsen fra NMR til 35. session hed det bl. a., at ÆKS havde foreslået:

- att tilstyrka att 400.000 DKK reserveras på 1987 MR-reserv som bidrag til RCT för 1987
- att förorda att den arbetsgrupp, som tillsattes av den nordiska flyktingkonferensen i Landskrona i slutet av maj månad 1986, skulle anmodas att utifrån behoven i varje land, bistå RCT i arbetet med att lämna förslag om uppbyggnad och organisation av tjänster som är av gemen-

samt interesse, samt utarbete förslag till finansieringssystem av dessa tjänster genom avgifter.

Dette blev vedtaget af ministerrådet. Senere er der af ministerrådets reserve blevet bevilget yderligere 600.000 DKK, således at det samlede tilskud for 1987 udgør 1 mill. DKK, dvs. det samme som Juridisk Udvalg har anbefalet.

Det er på denne baggrund overraskende for Juridisk Udvalg at konstatere, at der i budgetforslaget for 1988 tilsyneladende ikke er tænkt på RCT.

Udvalget ser frem til en nærmere forklaring fra de nordiske samarbejdsministre.

6. Nordisk Sameråd

Fra og med budget for 1987 har bevillingerne til Nordisk Sameråd været opført under "almen kultur". Juridisk Udvalg og Budgetkomiteen gjorde indsigelse mod dette i januar 1986, idet man påpegede, at Samerådet er et partssammensat organ og et politisk organ for samerne. Det blev derfor foreslået, at Nordisk Sameråd budgetmæssigt som tidligere blev opført i et særskilt kapitel og beslutningsmæssigt, bl. a. af bevillinger, kom under samarbejdsministrenes arbejdsområde.

Juridisk Udvalg har stadig væk denne opfattelse, og skal derfor foreslå.

at bevillingen til Nordisk Sameråd – ca. 1 mill. DKK – flyttes tilbage til et særskilt kapitel – uden for bevillingen til "almen kultur",

at man foreløbig accepterer et virksomhedsbidrag af samme størrelsesorden som i 1987, korrigeret for pris- og lønstigninger, og med en generel øgning på 3–5 %, dvs. 1.047.000 DKK + ca. 5 % = 1,1 mill. DKK,

at de projektmidlerne, der almindeligvis anvendes til samiske aktiviteter – ca. 1,2 mill. DKK – ligeledes flyttes væk fra kulturbudgettet til en særskilt konto og

at Nordisk Sameråd som svar på sin henvendelse orienteres om Juridisk Udvalgs og Budget- og Kontroludvalgets beslutninger om dette samt at Nordisk Råd har svært ved at tage stilling til ansøgningen om projektmidler, før der foreligger et forslag fra ministerrådet.

7. Virksomhedsbidrag

a) Nordisk Administrativt Forbund

Juridisk Udvalg har ingen bemærkninger til dette.

b) Samarbejdskomité for menneskelige rettigheder

Juridisk Udvalg er tilfreds med, at der fremover vil blive ydet et tilskud til komiteen over de nordiske budgetter og ser frem til en nærmere orientering om samarbejdskomiteens virksomhed.

8. Rek. nr 2/1987 om et nordisk komparativt forskningsprojekt om narkotika og kontrolpolitik

Så vidt ses, er der ikke i budgetforslaget for 1988 taget højde for dette forslag.

Juridisk Udvalg vil foreløbig afvente nærmere oplysninger fra ministerrådet, men skal dog henvise til, at Budget- og Kontroludvalget i betænkningen over C 2 til 35. sessionen understrege, at kommende plandokumenter i højere grad bør bygge på Rådets rekommandationer og udtalelser.

Åbo, den 10. november 1987

Bernhardt Tastesen (s)
Formand

BIHANG 2

Kulturutskottets uttalande över ministerrådsförslag B 74/b om Nordiska ministerrådets budget för 1988 samt preliminära ramar för 1989–90

Till kulturutskottet har för yttrande hänvisats av Nordiska ministerrådet till Nordiska rådet avgivit förslag angående budget för det nordiska samarbetet 1988. Förslaget har behandlats vid möte den 10 november 1987.

1. Utskottets ställtaganden inför arbetet med budgeten för 1988

Kulturutskottet har framfört synpunkter på uppläggningsen av den nordiska budgeten för 1988 och kulturdelen inom denna i sitt yttrande över C 2/1987. Utskottet förde den 12 maj 1987 överläggningar med Nordiska ministerrådet (kultur- och undervisningsministrarna) om det nordiska kultursamarbetet 1988 och aktuella budgetfrågor i anslutning till detta samarbete. Som underlag för dessa överläggningar förelåg en inom utskottet utarbetad promemoria om aktuella frågor inom nordiskt kultursamarbete. Vissa förslag som berör budgeten för 1988 har även framförts i en tidigare promemoria till ministerrådet.

2. Ministerrådets förslag till budget

Kulturutskottet konstaterar att ministerrådets förslag till budget innebär en aktivitetsökning på i genomsnitt 3 % under 1988, och att kultursamarbetet inom denna ram i viss mån har prioriterats. Den totala aktivitetsökningen på kulturdelen av budgeten uppgår till ca 6 miljoner DKK. Detta belopp understiger emellertid klart den av Nordiska rådet förutsatta nivån (*yttran-*

de 6/1987), som enligt Nordiska rådets budget- och kontrollutskott på kulturområdet bör innebära en aktivitetsökning på ca 10 miljoner DKK. I tillägg borde den kommande handlingsplanen på kulturområdet ha särskild finansiering. Utskottet håller fast vid sin uppfattning att realltillväxten i den nordiska budgeten bör vara större än i nationella budgetar, med hänsyn till de fördelar länderna kan uppnå genom samarbete, och mot bakgrund av att den nordiska budgeten som sådan är liten.

På kulturområdet har alla tillgängliga resurser som inte är bundna av redan fattade beslut hänförs till kultursektorns dispositionsmedel. Enligt budgetförslaget bör därför alla delanslag tills vidare betraktas som preliminära. Utskottet finner det otillfredsställande att ministerrådet inte i detta skede har utarbetat ett slutligt budgetförslag, och är av den uppfattningen att det förfarande som nu har tillämpats inte står i överensstämmelse med den fastslagna proceduren för behandlingen av budgeten för det nordiska samarbetet. Enligt gällande budgetprocedur bör ministerrådets budgetförslag årligen överlämnas till Nordiska rådet i mitten av september, och avse detaljbudget för följande år. Utskottet kan därför för sin del slutföra budgetbehandlingen först efter det att Nordiska rådet av ministerrådet har fått mera detaljerade upplysningar om hur de medel som i föreliggande förslag har reserverats under dispositionsanslaget föreslås bli använda.

3. Ministerrådets budgetförslag jämfört med utskottets uttalanden

I det följande anlägger utskottet synpunkter på budgetförslaget utgående från Nordiska rådets yttrande angående ministerrådets förslag till planer för det nordiska samarbetet (*yttrande 6/1987*) och de förslag utskottet och Nordiska rådets budget- och kontrollutskott har lagt fram i anslutning till beredningen av ministerrådets budgetförslag.

Som ovan konstaterats har i stort sett hela aktivitetsökningen på kulturområdet överförs till dispositionsmedlen, vilket även innebär att ministerrådet i föreliggande förslag inte har angivit hur ministerrådet avser beakta de förslag kulturutskottet tidigare har framfört i anslutning till arbetet med budgeten för 1988. Dispositionsanslaget har enligt budgetförslaget fått den utformning för att en viss handlingsfrihet skall kunna bibehållas i relation till det pågående arbetet med en handlingsplan på kulturområdet. Utskottet finner det även för sin del riktigt att budgeten för 1988 beaktar den kommande handlingsplanen, och har därför förutsatt att ett särskilt anslag reserveras för att inleda projekt inom handlingsplanen redan under 1988. Enligt ministerrådets preliminära förslag till fördelning innehåller dispositionsanslaget rörliga medel på ca 20 miljoner DKK. Det framgår emellertid inte av budgetförslaget hur stort behovet av medel för handlingsplanen har beräknats till under 1988. Då alla delanslag i budgeten i övrigt är att betrakta som preliminära, torde detta innebära att även överföringar till

fasta institutioner på budgeten från det nuvarande dispositionsanslaget kan komma att aktualiseras.

Avvikande från tidigare budgetförslag innehåller föreliggande förslag inte någon översikt över hur sådan verksamhet av mera kontinuerlig karaktär, som tidigare har finansierats över dispositionsmedlen, kommer att finansieras under 1988. Utskottet fäster uppmärksamhet vid bl. a. anslaget för samarbetsområdet barn och kultur, Nordpå-projektet med läromedel för skolbruk, Nordlek, språkförståelsearbetet och dataprogramvaruproduktionen på skolområdet. Beträffande språkförståelsearbetet hänvisar utskottet även till den översyn av det nordiska samarbetet på skolområdet, som har företagits av Nordiska rådets budget- och kontrollutskott. Översynen visar på ett starkt behov av ökade anslag för språksamarbetet, särskilt för den kursverksamhet som genomförs av Nordiska språk- och informationscentret och för den verksamhet Nordiska språksekretariatet genomför för att främja grannspråksundervisningen. Utskottet har även ansett att verksamheten med en samarbetsnämnd för de nordiska lektoratadministrationerna bör tryggas under 1988, till dess att beslut har fattats om formerna för en permanent verksamhet på området.

Utskottet förutsätter att såväl ovannämnda verksamheter som andra av utskottet i beredningen av budgeten för 1988 prioriterade områden tilldelas medel från det dispositionsanslag som har reserverats, och att förslag om användningen av dispositionsmedlen föreläggs utskottet innan beslut fattas av ministerrådet.

Utskottet har noterat den av ministerrådet föreslagna nedskärningen av anslaget för arktisk forskning. Som ett led i handlingsplanen "Norden i växt" har polarforskningsinstitutet i Norden uppmanats att öka det nordiska samarbetet kring arktisk forskning. Mot denna bakgrund, och med hänvisning till *rek nr 11/1987* om ökad satsning på polarforskning anser utskottet att anslaget bör bibehållas på minst samma nivå som i budgeten för innevarande år. Utskottet har även ansett det angeläget med större satsningar på grundforskning och forskarutbyte inom bioteknologin. Utskottet har därför förutsatt att anslag för nya satsningar på bioteknologiområdet intas redan i budgeten för 1988 utgående från de förslag som ingick i ministerrådets riktlinjer för Nordiska forskningspolitiska rådet (*B 69/k*). På forskningsområdet har utskottet vidare noterat att ministerrådet nu avser genomföra en tidigare beslutad omorganisering av finansieringen av vissa samarbetsorgan på kulturbudgetens forskningsdel. Den föreslagna omorganiseringen har tidigare i princip accepterats av utskottet. Vid en fördelning av anslag i enlighet med det nya systemet förutsätter utskottet att ministerrådet särskilt uppmärksammar utvecklingsmöjligheterna för Nordiska samarbetskommittén för internationell politik inklusive freds- och konfliktforskning (Nordsam).

Utskottet har tidigare förordat den föreslagna omorganiseringen av kursverksamheten på utbildningsområdet. Samtidigt har utskottet emeller-

tid ansett en nivåförhöjning av anslaget vara nödvändig för att den flexibilitet och den verksamhetsnivå som har eftersträvat skall kunna uppnås. I föreliggande budgetförslag är såväl omorganiseringen av vissa samarbetsorgan på forskningsområdet som omorganisering av kursverksamheten på utbildningsområdet enbart av budgetteknisk karaktär.

4. Kulturutskottets förslag

Utskottet förutsätter att den kommande kulturhandlingsplanen finansieras med ett särskilt tillägg till budgeten och att de rörliga medel som har reserverats inom ramen för ministerrådets dispositionsanslag används för att realisera de förslag utskottet tidigare har framfört beträffande budgeten för 1988. Dessutom bör budgeten ytterligare tillföras 4 miljoner DKK för att den av Nordiska rådet förutsatta nivån skall uppnås. Ökningen bör i första hand användas för att höja stödet till folkrörelsesamarbetet, bl. a. för att tillgodose folkrörelsernas behov av tolkservice vid konferenser och möten, för att etablera ett permanent samarbete på området barn och kultur samt för satsningar på arktisk forskning.

Utskottets förslag till fördelning av tilläggsanslaget kan läggas fram först efter det att användningen av det dispositionsanslag som har intagits i föreliggande budgetförslag närmare har klarlagts. Kulturutskottet återkommer därför till saken när det slutliga förslaget till handlingsplan för det nordiska kultursamarbetet föreligger.

Åbo den 10 november 1987

För Nordiska rådets kulturutskott

Eiður Guðnason
Förman

BIHANG 3

Social- och miljöutskottets uttalande över ministerrådsförslag B 74/b om Nordiska ministerråds budget för 1988 samt preliminära ramar för 1989–90

I enlighet med den av Nordiska rådet och ministerrådet avtalade budgetproceduren skall en sammanfattning av ämbetsmannakommittéernas och institutionernas önskemål överlämnas till Nordiska rådet i april. Ministerrådets förslag till budget överlämnas medio september. Det slutliga budgetbeslutet fattas av ministerrådet medio november.

Sålunda överlämnades i slutet av april 1987 en sammanfattning av från ämbetsmannakommittéer och institutioner inkomna budgetförslag och budgetprogram. Utskottet kommenterade dessa inför budget- och kontroll-

utskottet i maj 1987. Ministerrådet hänvisade till att budgetarbetet för 1988 tagit sin utgångspunkt i de planer för det nordiska samarbetet och prioriteringar i det fortsatta arbetet (det s. k. *C 2-dokumentet*) som presenterades vid den 35:e sessionen i Helsingfors och blev föremål för behandling av samtliga utskott och plenum. Däri angav Ministerrådet prioriterade områden under de närmaste åren: avvecklingen av handelshinder, handlingsplanen mot luftföroreningar och handlingsplanen för trafiksäkerhetsarbetet. Detta ansågs i huvudsak sammanfalla med Nordiska rådets prioriteringar. Rådet hade också uttalat att den genomsnittliga reala tillväxten på de traditionella områdena borde ligga på 5 %. Härutöver borde satsas särskilt på vissa prioriterade områden.

Av det material rörande ämbetsmannakommittéernas och institutionernas önskemål inför 1988 som presenterades i april 1987 framgick att dessa önskemål sammantaget skulle innebära en real tillväxt på 14 % (för miljöområdet 18 %).

Det budgetförslag för 1988 som ministerrådet framlade den 18 september 1987 uppgår till totalt 582,9 milj. DKK (före valutakursjusteringar). I förhållande till 1987 års budget (omräknat i 1988 års priser och löner) innebär det nya budgetförslaget en ökning med 17 milj. DKK eller 3 %.

Ministerrådet har i detta budgetförslag, där den nya budgetproceduren för första gången tillämpas, valt att inte ta ställning till det medelsbehov som kan avsättas sektorsvis för åren 1989 och 1990. Som planeringsförutsättning för åren 1989 och 1990 tas som utgångspunkt att den generella ökningen av budgeten kan uppgå till 3 % årligen. Den principiella utgångspunkten för ministerrådet är att nya önskemål får prioriteras gentemot pågående verksamheter. Därigenom skapas också bättre garantier för en kontinuerlig kritisk granskning av de verksamheter som helt eller delvis finansieras via den nordiska budgeten.

Inom social- och miljöutskottets område innebär budgetförslaget följande: (siffrorna inom parentes ämbetsmannakommittéernas yrkande) i 1 000 DKK.

	Budget 1987 i 1988-priser	Av ÅK föreslagen förändring	%	Av NMR föreslagen ändring	%	NMR budgetförslag
Miljö	10883	(1968)	(18.1)	1968	18.1	12851
Arbetsmarknad	9895	(-549)	(-5.5)	301	3.0	10196
Arbetsmiljö	8188	(801)	(9.8)	107	1.3	8295
Social- och hälsovård	29587	(4115)	13.9	2196	7.4	31783
Summa	58553	(6335)	(11.0)	4572	7.8	63125

Budgetförslaget ger sålunda social- och miljöutskottet en sammantaget bättre procentuell ökning än totalbudgetens 3 %, nämligen 7,8 %. Endast arbetsmiljön får en anmärkningsvärt liten ökning (1,3 %, se nedan).

Utskottet vill framhålla följande angående de olika delområdena:

Miljövård: Utskottet framhöll i sina kommentarer till ämbetsmannakommitténs äskande att man borde prioritera handlingsplanen mot *luftförorening* samt området *vatten, hav och kemikalieolyckor* som utskottet förutsatte innefatta den handlingsplan mot *havens förorening* som enligt beslut av ministerrådet skulle utarbetas under 1987.

Utskottet kan nu med tillfredsställelse konstatera att ämbetsmannakommitténs förslag om en ökning på 1 968 000 DKK tillstyrks av ministerrådet, vilket alltså innebär en ökning på över 18 %. Utskottet vill också erinra om sina synpunkter vid överläggning med miljöministrarna den 7 maj 1987, att den förutskickade nordiska strategin för att minska de kemiska ämnen som bryter ned *ozonskiktet* borde ges prioritet.

Utskottet finner det anmärkningsvärt att det av budgetmaterialet inte framgår i vilken utsträckning ministerrådet avser att ta hänsyn till social- och miljöutskottets synpunkter i anslutning till handlingsplanen mot luftförorening.

Förslag: 12 851 000 DKK tillstyrks.

Arbetsmarknad: Nedskärning av ordinarie projektbudgeten med 10 %, vilket kompenseras av en ökning med 850 000 genom att NAUT:s information åter förs in på budgeten. Vissa projekt inom den ekonomiska handlingsplanen blir färdiga, men *åtgärder mot långtidsarbetslöshet* och *BRYT-projektet* fortsätter under 1988, för respektive 4 507 000 och 350 000. Budgeten ger också utrymme för en ökning om ca 500 000 för metodutveckling inom arbetsförmedlingen, vilket utskottet förutsätter inkluderar det av utskottet förordade projektet om ADB i arbetsförmedlingen.

Förslag: 10 196 000 DKK tillstyrks.

Arbetsmiljö: Utskottet har tidigare noterat, att ämbetsmannakommittén begär ökat anslag med 9,8 % eller 800 000. Huvudskälen härtill är att det nya projektområdet "arbetsliv och arbetsrätt" som utskottet förordade i sitt betänkande över C 2, ökar med 460 000 och att arbetet med en arbetsmiljökonvention, som igångsatts i slutet av 1986 och 1987 erhållit medel ur reserven, förs upp på budgeten med ca en halv miljon. Utskottet ansåg därför att ämbetsmannakommitténs ansökan borde beviljas. I det nu presenterade budgetförslaget ges endast en mindre ökning på NIVA (Nordisk arbetsmiljöutbildning). Beträffande det stora nya projektområdet "arbetslivs- och arbetsrättsfrågor" som under 1987 finansierats med medel ur ministerrådets reserv har ministerrådet ej tagit ställning till yrkanden om fortsatt finansiering på detta sätt. Samma gäller också för utredningsarbetet om en arbetsmiljökonvention.

Mot bakgrund av att syftet med ministerrådets reserv är att ge medel för projekt som uppstår under budgetåret och att andra projekt finansieras med tillgängliga medel, inklusive överföring av icke utnyttjade medel från tidigare år vill utskottet notera, att problem kan uppstå. Arbetsmarknads- och arbetsmiljöområdena anses ha stora inestående medel som dock

redan redovisats men inte utbetalats till respektive myndighet m. fl. Detta innebär dock ej att dessa medel kan användas för att kompensera uteblivna anslag för ovanstående utredningar. Utskottet får därför hemställa att anslaget för arbetsmiljö räknas upp med minst 500 000 DKK.

Förslag: Anslaget höjs till 8 800 000.

Social- och hälsovård: En ökning om 2 196 000 DKK föreslås inom dispositionsbeviljningen, som får en ram för 1968 om 6 825 000. För handlingsplanen mot narkotika beviljas 1 500 000 i enlighet med av utskottet framförda önskemål. Dock sägs intet om en eventuell fortsättning efter 1988.

Utskottet noterade vid majmötet en minskning av projektmedlen inom området barn-, ungdoms- och familjepolitik och erinrade om sina synpunkter i sitt yttrande över C 1 om behovet av mer substansiella projekt på detta område. Ämbetsmannakommittén föreslår nytt projekt om "barndomen som socialt fenomen" och "medicinsk-tekniska säkerhetsåtgärder".

Inom *institutionsbudgeten* går nära 1 miljon DKK till Nordiska nämnden för handikappfrågor för uppräknig av anslaget till utbildningscentret för dövblindpersonal i Dronninglund för att kompensera kursförlust vid flyttning från Sverige till Danmark. NIOM (Nordisk institut för odontologisk materialprovning) får en ny forskartjänst samt lönetillägg för 7 topptjänster (avtalsbundna).

Utskottet ifrågasätter om det bör ske någon ökning av verksamheten vid NIOM finansierad med budgetmedel. Det bör vara möjligt att finansiera ökningen genom avgiftsfinansiering eller omprioritering inom verksamheten.

Förslag: Totalt 31 783 000 tillstyrks med viss reservation.

Sammanfattning

Utskottet vill föreslå följande beviljning för 1988:

		procentuell förändring från 1987
Miljövård	12 851	18,1
Arbetsmarknad	10 196	3,0
Arbetsmiljö	8 800	7,5
Social- och hälsovård	31 783	7,4
Summa	63 630	10,2

Stockholm den 5 oktober 1987

För social- och miljöutskottet

Marjatta Väänänen (K)

Särskilt yttrande

Undertecknade medlemmar av social- och miljöutskottet instämmer med utskottsmajoriteten i att vissa områden, i synnerhet miljön, måste ges prioritet i budgetbehandlingen, men vill framhålla att detta i väsentlig utsträckning bör genomföras genom en omprioritering.

I en mer ansträngd samhällsekonomisk situation är det nödvändigt att göra en översyn av projektverksamheten med avsikt att åstadkomma angelägna besparingar. Man bör avveckla engagemang som inte längre har så hög prioritet, för att kunna överföra resurser till områden vars angelägenhetsgrad är sådan att de måste kunna öka reallt utan att den totala ramen växer.

Utöver de rent budgetmässiga uppgifterna, måste budget- och kontrollutskottet svara för uppgifter av förvaltningsrevisionskaraktär för att på detta sätt ta fram underlag för omprioriteringar av den innebörd som nyss nämnts.

Ett antal av projekten under ministerrådet bör bli föremål för en grundlig efterhandsgranskning. Därvid är det önskvärt att söka utforma en modell för kontroll av projektmedlens användning genom att komplettera den räkenskapsmässiga revisionen med en förvaltningsrevision.

Vi vill i sammanhanget peka på ett exempel på granskningsobjekt inom utskottets eget ansvarsområde, nämligen den föreslagna höjningen av anslagen till NIOM.

Åbo den 10 november 1987

Jo Benkow (H)

Sten Svensson (m)

Anna-Kaarina Louvo (Kok)

BIHANG 4

Kommunikationsutskottets uttalande över ministerrådsförslag B 74/b om Nordiska ministerrådets budget för 1988 samt preliminära ramar för 1989–90

Till kommunikationsutskottet har för yttrande hänvisats ministerrådsförslag (*B 74/b*) om Nordiska ministerrådets budget för 1988. Kommunikationsutskottet behandlade förslaget vid sitt möte den 10–11 november 1987.

1. Inledning

Enligt ministerrådsförslaget föreslås den reella tillväxten av budgeten mellan 1987–1988 bli 3 %. I Nordiska rådets budget- och kontrollutskotts betänkande över C 2, som godkändes vid Nordiska rådets senaste session,

anses att den reella tillväxten borde bli 5 % på de traditionella områdena samt att nya projekt – med hänvisning till de nordiska statsministrarnas uttalande från 1981 – skulle finansieras med friska pengar.

Kommunikationsutskottet betonar den ovan anförda åsikten om budgetens tillväxt och menar att reelltillväxten i den nordiska budgeten borde vara större än i nationella budgetar med hänsyn till de fördelar som uppnås med det nordiska samarbetet. Samtidigt påpekar utskottet att en procentuell måttstock på tillväxten inte ger en riktig bild, eftersom den nordiska budgeten är så liten i relation till de nationella budgetarna.

2. Datateknologi

I kommunikationsutskottets yttrande över Nordiska ministerrådets förslag rörande planer för det nordiska samarbetet (C 2/1987) hänvisar utskottet till den utvärdering av datahandlingsplanen som skall vara klar till hösten 1987. Med hänsyn till denna utvärdering kommenterade utskottet inte de belopp som planerats användas enligt planen, utan förutsatte att utvärderingen skulle presenteras vid utskottets dataseminarium den 20–23 september 1987. Utvärderingen var inte färdig då och kunde därmed inte presenteras för utskottet.

En av de konklusioner som kunde dras av det ovan anförda seminariet var att man borde intensifiera det nordiska samarbetet inom datateknologi-sektorn. Enligt datahandlingsplanen och budgetförslaget föreslås ingen aktivitetsökning under 1988 jämfört med 1987.

Kommunikationsutskottet menar att en gradvis ökning av datasamarbetet inom Norden skall eftersträvas och hade därför gärna sett en ökning på det området.

Med hänvisning till det ovan anförda kommenterar kommunikationsutskottet därför inte ytterligare beviljningarna till datateknologin.

3. Teknologåret 1988

Enligt budgetförslaget skall 2,8 milj. DKK beviljas till Teknologåret 1988. Den arbetsgrupp som förbereder de nordiska aktiviteterna under Teknologåret hade föreslagit en beviljning på 4 milj. DKK.

Vid en preliminär värdering av de nationella aktiviteterna under Teknologåret 1988 har arbetsgruppen kommit till den konklusionen att dessa kommer att kosta minst 40 milj. kronor.

Med hänvisning till ministerrådets beslut, som citeras i budgetförslaget, "att manifestera den vikt man tillmäter den tekniska forskningen och utvecklingen i de nordiska länderna genom att 1988 skall bli ett Nordiskt Teknologår" anser kommunikationsutskottet att ministerrådets "manifestation" blir ganska omärkbar när arbetsgruppens förslag skall reduceras från 4 milj. DKK till 2,8 milj. DKK.

Kommunikationsutskottet tillstyrker ministerrådets mening om "den vikt man tillmäter den tekniska forskningen och utvecklingen i de nordiska länderna" och *föreslår* därför att beviljningen till Teknologåret 1988 blir 4 milj. DKK.

I detta sammanhang vill utskottet erinra om det medlemsförslag om inrättande av ett nordiskt teknologipris som för närvarande behandlas inom Nordiska rådet och påpeka att om medlemsförslaget skulle utmynna i en rekommendation till ministerrådet, så borde det finnas medel inom budgeten för 1988 för ett eventuellt sådant pris. Utskottet *föreslår* att prissumman blir densamma som för Nordiska rådets kulturpris.

4. Transporter

I motiven till budgetförslaget för transportsektorn pekas på viktiga delområden, som påverkar både FoU-verksamheten inom sektorn och transport- och kommunikationspolitiken i Norden.

Det erinras om informationsteknologins inverkan på transportsektorn, om internationaliseringen inom EG – som anses kräva både studium och åtgärder – om transporternas miljöeffekter – som anses kräva åtgärder – om flaskhalsproblem i transportsystemet – som anses ha konsekvenser för den ekonomiska tillväxten – samt om växande resursbehov när det gäller underhåll och investeringar, som anses kräva omfattande FoU-verksamhet.

Efter denna uppräknig av problem som kräver studier, åtgärder och FoU-verksamhet kommer ministerrådet till den slutsatsen att budgetramen kan vara oförändrad jämfört med 1987.

Kommunikationsutskottet menar att budgetförslaget – trots uppenbara behov – återspeglar en stagnation och låg ambitionsnivå från ministerrådets sida.

Utskottet instämmer i ministerrådets åsikt om åtgärdsbehovet, men anser att detta ökade behov måste återspeglas i ökning av aktiviteterna inom sektorn och med de finansiella konsekvenser som detta innebär.

Om man bortser från de projekt inom området som tillhör den ekonomiska handlingsplanen, så utgör transportsektorn 0,7 % av den totala budgeten. Det måste därför anses att utrymme skall finnas för ökad aktivitet.

Kommunikationsutskottet hänvisar till det ovan anförda och *föreslår* att aktiviteterna inom transportsektorn utökas redan under år 1988. Om ministerrådet inte kan reagera på utskottets förslag under 1988, förutsätter utskottet att ministerrådet i sina planer för 1989 (C 2) redogör för sådana väsentliga aktivitetsökningar inom sektorn som motsvarar de behov som ministerrådet redogör för i motiven till budgetförslaget.

5. Trafiksäkerhet

I motiven för budgetförslaget på trafiksäkerhetssektorn påpekas att man har kunnat notera flera tecken på en alarmerande trafiksäkerhetsutveckling och att det på detta område behövs ett nytänkande, vilket anses kunna åstadkommas genom aktiv forskning.

Det framgår vidare att NTR föreslagit att det nordiska trafiksäkerhetsarbetet tilldelas sammanlagt 4 milj. DKK under år 1988. Räknat i samma prisnivå skulle en höjning till 4 milj. DKK för år 1988 betyda 49 % ökning jämfört med år 1987. Detta kan anses mycket, men med hänsyn till trafiksäkerhetsområdets del i den totala budgeten, till att trafiksäkerheten skall prioriteras under de närmaste åren samt till det mänskliga lidande som inte går att värdera och de enorma summor som trafikolyckorna kostar de nordiska samhällena varje år, anser kommunikationsutskottet att NTR:s förslag inte är realistiskt.

I budgetförslaget föreslås att ca 3,6 milj. DKK beviljas till det nordiska trafiksäkerhetsarbetet. Med hänsyn till det anförda samt utskottets tidigare uttalande om trafiksäkerheten i Norden föreslås att NTR:s förslag om 4 milj. DKK för år 1988 beviljas.

6. Turism

I motiven för budgetförslaget konstateras att turismens betydelse som inkomstkälla har uppmärksammats alltmer på senare år – speciellt när det gäller glesbygdsområdena. Det är också i överensstämmelse med kommunikationsutskottets tidigare yttranden.

I sitt yttrande över C 2/1987 uppfordrade utskottet till mera konkreta åtgärder för att öka turismen till och inom Norden. Utskottet noterar därför med tillfredsställelse att beviljningarna till marknadsföringskampanjen i Västtyskland fortsätter i enlighet med den ekonomiska handlingsplanen.

När det gäller den övriga verksamheten inom turistsektorn visar det sig att beviljningarna, räknat i samma prisläge, skall minska med 13 % eller 260 000 DKK.

Utskottet förutsätter att denna minskning signalerar att det organ som sköter turismen i ministerrådets regi inte anser att det finns behov för ytterligare åtgärder eller verksamheter inom området och därmed inte har förslag till ytterligare aktiviteter under 1988.

Utskottet kan inte finna detta acceptabelt och förutsätter att när planerna för 1989 presenteras, innehåller de en aktivitetsökning som visar hög

ambitionsnivå och tar hänsyn till utskottets åsikter om mera konkreta åtgärder för att öka turismen både till och inom Norden.

Åbo den 10 november 1987

För Nordiska rådets kommunikationsutskott

Elver Jonsson

Förman

BIHANG 5

Ekonomiska utskottets uttalande över ministerrådsförslag B 74/b om Nordiska ministerrådets budget för 1988 samt preliminära ramar för 1989–90

Økonomisk utvalg har mottatt Nordisk Ministerråds forslag til budsjett for det nordiske samarbeidet samt preliminære rammer for 1989–90.

Innledning

Økonomisk utvalg har tidligere framført synspunkter på opplegningen av budsjettet for 1988 gjennom sin uttalelse *om C 2* Nordisk Ministerråds planer for det nordiske samarbeidet. Visse spørsmål som berører budsjettet for det nordiske samarbeidet innen utvalgets saksområder er også behandlet i utvalgets betenkning over Ministerrådets beretning for 1986 om det nordiske samarbeidet. Videre berøres også slike spørsmål i utvalgets betenkninger over medlemsforslag, ministerrådsforslag samt beretninger fra institusjoner hvis virksomhet Økonomisk utvalg følger. Utvalget vil vise til disse betenkninger.

I tilknytning til ministerrådsforslag *B 74/b* vil utvalget komme med merknader til følgende:

- bioteknologi
- opprettelse av et industrielt senter i Oslo
- energi
- regionalpolitikk
- preliminære rammer for 1989–90.

Bioteknologi

I *C 2/1987* opplyste Ministerrådet at det i løpet av 1987 skulle utarbeides et sektorovergripende samarbeidsprogram om bioteknologiområdet og at dette skulle legges fram som ministerrådsforslag til Nordisk Råd 36. sesjon. Utvalget vil vise til at det i rapporten om bioteknologisk samarbeid

i Norden (vedlegg til melding om *rek. 28/1986/e*), som Ministerrådet har latt utarbeide, opplyses at et fullt utbygget bioteknologisk samarbeidsprogram inklusive en viss prosjektvirksomhet krever 28–30 mill. DKK pr. år. I budsjettforslaget heter det at midler til bioteknologi skal bevilges fra ministerrådsreserven som i sin helhet utgjør 8,3 mill. DKK. Utvalget er ikke kjent med innholdet i det kommende ministerrådsforslaget, men hadde forventet en sterkere nordisk satsing innen dette viktige området. Bioteknologien antas å få gjennomgripende konsekvenser for produksjonslivet i Norden. Utvalget vil dessuten minne om at Nordisk Råd har bedt Ministerrådet vurdere hvilken rolle et eventuelt bioteknisk institutt, med mulig plassering i Island, vil kunne spille for det nordiske næringslivet. Det vises forøvrig til utvalgets betenkninger over medlemsforslagene *A 714/e* om oppretting av et nordisk institutt for bioteknikk i Island og *A 760/e* om bioteknologisamarbeid.

Opprettelse av et industrielt senter i Oslo

Nordisk Industrifond forutsettes å bli en hjørnestein i det kommende industrielle senteret som skal opprettes i Oslo. Fondets ordinære prosjektmidler foreslås økt med 11.5 mill. DKK som en følge av den økonomiske handlingsplanen. Videre inngår i budsjettforslaget midler for fusjonen med NORDFORSK, 5.9 mill. DKK. Det er ikke foreslått avsatt midler for 1988 til gjennomføringen av ministerrådsforslaget om et nordisk industrielt senter. Utvalget hadde forventet at ministerrådsforslaget som skal behandles ved 36. sesjon ville få budsjettmessige konsekvenser også for 1988 samt at dette ville framstå som et av de prioriterte områdene for 1988.

Energi

For energisektoren foreslås det en minskning på 1.1 mill. DKK, hvilket motsvarer ca. 10 pst. ekskl. den del av prosjektmidlene som faller inn under den økonomiske handlingsplanen.

Energiområdet har vært gjenstand for flere initiativ fra Nordisk Råd de senere år. Det nordiske energisamarbeidet for perioden 1986–1988 er basert på den samarbeidsplan som ble behandlet ved Nordisk Råds 34. sesjon. Hovedsamarbeidsområdene er olje- og gassamarbeidet, energiøkonomisering, energiplanlegging, energiforskning, informasjon og eksport samt energi og miljøspørsmål. Ministerrådet har tidligere gjort oppmerksom på at samarbeidsplanen inneholder et økt ressursbehov. Økonomisk utvalg har tidligere uttalt at ambisjonsnivået når det gjelder samarbeidet vedrørende energi og miljø, gass samt sårbarhetsspørsmål bør heves. I denne forbindelse vil utvalget be om at størrelsen på bevilgningene over det nordiske budsjett til NKA's sikkerhetsprogram blir vurdert i forhold til alternativ anvendelse innen energisektoren i årene som kommer.

Regionalpolitikk

På det regionalpolitiske området blir det foreslått en mindre reduksjon av midlene i forhold til 1987.

Utvalget slutter seg til Ministerrådets syn om at de nye utfordringer og den tiltakende aktiviteten innen sektoren stiller økende krav på det nordiske samarbeidet innen det regionalpolitiske området. Utvalget mener det grenseregionale samarbeidet må forbli et høyt prioritert område også i de kommende år.

Preliminære rammer for 1989–1990

Ministerrådet har i budsjettforslaget for 1988, hvor den nye budsjettprosedyren for første gang tillempes, valgt å ikke ta stilling til det ressursbehov som kan avsettes sektorvis for årene 1989–90. Som planleggingsforutsetning heter det imidlertid at utgangspunktet kan være at den generelle økningen i budsjettet kan oppgå til 3 pst. årlig.

Økonomisk utvalg er av den oppfatning at det er sakenes karakter, innhold og nytte for det nordiske samarbeid som må bestemme veksten i det nordiske budsjett. Utvalget vil i denne forbindelse peke på at det innenfor utvalgets saksområde nå arbeides med flere kostnadskrevende saker som vil få konsekvenser for de kommende års budsjetter. Spesielt nevnes kan

- ministerrådsforslag om et bioteknologiskt samarbeidsprogram
- ministerrådsforslag om opprettelse av et industrielt senter i Oslo
- ny nordisk økonomisk handlingsplan

Gjennomføringen av disse og andre saker krever etter utvalgets oppfatning betydelige ressurser.

Avslutningsvis vil utvalget be om at Budsjett- og kontrollutvalget virker for at embetsmannskomiteer (og tilsvarende) følger de frister som er angitt for forslag til disponering av prosjektmidler.

Åbo, 10. november 1987

For Nordisk Råds Økonomisk utvalg

Jan P. Syse (H)

Formann

Ministerrådsförslag

om Nordiska ministerrådets budget för 1988 samt preliminära ramar för 1989–90

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Ministerrådet överlämnar härmed sitt förslag till ministerråds budget för 1988 inklusive preliminära budgetramar för 1989–90.

Budgetförslaget för 1988 innebär en realökning jämfört med innevarande års budget med 3%. Av förslaget framgår att utrymme skapats bl. a. för fullföljande av arbetet med avveckling av handelshinder, handlingsplanen mot luftföroreningar och handlingsplanen för trafiksäkerhet. Vidare har i budgetförslaget avsatts resurser för att när konkreta planer finnes kunna utveckla samarbetet på den kulturpolitiska sektorn liksom vad gäller det bioteknologiska fältet. Ministerrådsförslag i dessa delar avser bli presenterade till 1988 års session. Härutöver kan bl. a. nämnas följande områden som prioriterats: social- och hälsovårdssektorn får ett kraftigt tillskott av medel främst avsedda för fortsättning av narkotikahandlingsplanen; medel har avsatts för "Nordiskt Forum" liksom "Nordiskt Teknologår 1988"; fiskerisektorn tilldelas betydligt ökade resurser som ordinarie beviljning.

Som planeringsförutsättningar för åren 1989 och 1990 kan tas som utgångspunkt att den generella ökningen av budgeten kan uppgå till 3% årligen.

Köpenhamn den 22 september 1987

På Nordiska ministerrådets vägnar

Bjarne Mørk-Eidem

Fridtjov Clemet

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1	Inledning.....	992
1.1	Administrativa förutsättningar	
1.2	Politiska förutsättningar	
1.3	Disposition av generalsekreterarens förslag	
1.4	Budgetförslaget för 1988 samt förslag till ramar för 1989 och 1990	
2	Allmänna förutsättningar för 1988 års budget.....	992
2.1	Den allmänna budgetens utveckling t o m år 1986	
2.2	Kulturbudgetens utveckling t o m 1986	
2.3	Den samlade nordiska budgetens utveckling mellan 1986 och 1987	
2.4	Pris-, löne- och valutaförutsättning i budgetförslaget för 1988	
2.5	Sammanfattning av 1988 års budgetförslag	
3	Redogörelse för budgetförslaget.....	1001
3.0	Inledning och totalsammanställningar	
3.1	Kulturfonden	
3.2	Kultursektorns dispositionsmedel	
3.3	Allmänkultur	
3.4	Utbildning	
3.5	Forskning	
3.6	Datateknologi	
3.7	Energi	
3.8	Miljö	
3.9	Arbetsmarknad	
3.10	Arbetsmiljö	
3.11	Social- och hälsovård	
3.12	Jämställdhet	
3.13	Industri	
3.14	Ekonomi och finanspolitik	
3.15	Statistiska sekretariatet	
3.16	Bygg	
3.17	Handel	
3.18	Regional	
3.19	Transport	
3.20	Trafiksäkerhet	
3.21	Turism	
3.22	Jord- och skogsbruk	
3.23	Fiskeri	
3.24	Konsument	
3.25	Livsmedel	
3.26	Verksamhetsbidrag	
3.27	Tjänstemannautbyte	
3.28	Generalsekreterarens dispositionsreserv	
3.29	Ministerråds reserv	
3.30	Lönereserv för institutioner	
3.31	Ministerrådets sekretariat	
3.32	Engångsutgifter för sekretariatet	
3.33	Frigjorda medel	
4.	Inkomster.....	1202
4.1	Avgift av lön	
4.2	Bankräntor	
4.3	Ränteintäkter vid institutioner	
4.4	Övriga inkomster	
4.5	De nordiska ländernas bidrag	

SPECIFIKATION AV INNEHÅLLSFORTECKNINGEN

INSTITUTIONER (MOTSV.)

- 3.3.1 Nordens Hus i Reykjavik
- 3.3.2 Nordiska teaterkommittén (NTK): gästspel och fortbildning
- 3.3.3 Bidrag till Nordiska amatörteaterrådet (NAR)
- 3.3.4 Nordiska rådets litteraturpris
- 3.3.5 Nordiska rådets musikpris
- 3.3.6 Nordiskt musiksamarbete (NOMUS)
- 3.3.7 Nordiskt samiskt institut
- 3.3.8 Bidrag till Nordiska samerådet
- 3.3.9 Nordiskt ungdomssamarbete
- 3.3.10 Nordiskt folkbildningssamarbete
- 3.3.11 Nordiskt idrottssamarbete
- 3.3.12 Översättning av nabolandslitteratur
- 3.3.13 Nordiskt konstcentrum (NKC)
- 3.3.14 Nordiska filmkurser
- 3.3.15 Nordisk filmdistribution
- 3.3.16 Nordens Hus på Färöarna
- 3.3.17 Nordens institut på Åland
- 3.3.18 Bidrag till Nordiska konstförbundet
- 3.3.19 Bidrag till Nordiska författarkurser vid Föreningen Nordens institut, Biskops Arnö
- 3.3.20 Bidrag till Skandinavisk Förenings Konsträrkollegium i Rom
- 3.3.21 Bidrag till Nordkalottmuseet
- 3.3.22 Nordens institut i Grönland

- 3.4.1 Nordens folkliga akademi (NFA)
- 3.4.2 Nordiskt samarbete inom skolområdet
- 3.4.3 Nordiskt vuxenutbildningssamarbete
- 3.4.4 Nordiska journalistkursen
- 3.4.5 Nordiska språksekretariatet
- 3.4.6 Nordiskt språk- och informationscentrum
- 3.4.7 Nordiska högskolan för hushållsvetenskap (NHH)
- 3.4.8 Bidrag till Nordisk federation för medicinsk undervisning
- 3.4.9 Bidrag till Nordisk kursverksamhet på utbildningsområdet
- 3.4.10 Nordiska kurser i språk och litteratur
- 3.4.11 Norden i växt, ungdom och sysselsättning

- 3.5.1 Nordisk kollegium för marinbiologi (NKMB)
- 3.5.2 Nordiska institutet för teoretisk atomfysik (NOROTTA)
- 3.5.3 Nordens institut för folkdiktning (NIF)
- 3.5.4 Nordiska institutet för sjö rätt
- 3.5.5 Nordiska geoeckursioner till Island
- 3.5.6 Nordiskt kollegium för ekologi (NKE)
- 3.5.7 Centralinstitutet för Nordisk Asienforskning (CINA)
- 3.5.8 Nordiskt kollegium för fysisk oceanografi
- 3.5.9 Nordiska samlarbetskommittén för arktisk medicinsk forskning (NoSAMP)
- 3.5.10 Nordiska samlarbetskommittén för internationell politik, inkl. konflikt- och fredsforskning
- 3.5.11 Nordiska samlarbetsorganet för vetenskaplig information (NORDINFO)
- 3.5.12 Nordiska forskarkurser
- 3.5.13 Nordiska forskarstipendier
- 3.5.14 Nordiska forskarsymposier
- 3.5.15 Nordiskt vulkanologiskt institut (NORVULC)
- 3.5.16 Nordiska samlarbetskommittén för acceleratorbaserad forskning (NOAC)
- 3.5.17 Nordisk dokumentationscentral för masskommunikations forskning (NORDICOM)
- 3.5.18 Nordiska institutet för samhällsplanering (NORDPLAN)

- 3.5.19 Nordiska forskningspolitiska rådet (FPR)
- 3.5.20 Bidrag till Nordiska sommaruniversitet (NSU)
- 3.5.21 Bidrag till Nordiska samfundet för latinamerikaforskning (NOSALF)
- 3.5.22 Bidrag till Nordiska kommittén för öststatsforskning
- 3.5.23 Norden i växt, NORDUNET
- 3.5.24 Norden i växt, arktisk forskning
- 3.5.25 Vissa samarbetsorgan på kulturbudgetens forskningsdel

- 3.10.2 Nordiska arbetsmiljöutbildning (NIVA)
- 3.11.2 Nordiska läkemedelsnämnden
- 3.11.3 Nordiska hälsovårdshögskolan
- 3.11.4 Nordisk Institut för odontologisk materialprövning (NIOM)
- 3.11.5 Nordiska nämnden för alkohol- och drogforskning (NAD)
- 3.11.6 Nordiska nämnden för handikappfrågor
- 3.13.2 Nordiska industrifonden
- 3.13.3 Nordtest
- 3.14.2 Nordiska ekonomiska forskningsrådet
- 3.15 Nordisk statistik sekretariat
- 3.16.2 Nordiska kommittén för byggbestämmelser (NKB)
- 3.17.2 Nordiska projektexportfonden (NOPEF)
- 3.18.5 NordREFO
- 3.22.2 Nordiska genbanken för jordbruks- och trädgårdsväxter
- 3.22.3 Samnämnden för nordisk skogsforskning
- 3.22.4 Samnordisk planteföräldring (SNP)

- 3.6 Datateknologi
- 3.7 Energi
- 3.8 Miljö
- 3.9 Arbetsmarknad
- 3.10.1 Arbetsmiljö
- 3.11.1 Social- och hälsovård
- 3.12 Jämställdhet
- 3.13.1 Industri
- 3.14.1 Ekonomi och finanspolitik
- 3.16.1 Bygg
- 3.17.1 Handel
- 3.18.1 Regionalpolitiska programarbetet
- 3.18.2 Regionalpolitik - Nordkalotten
- 3.18.3 Regionalpolitik - konkreta åtgärder
- 3.18.4 Gränsregionalt samarbete
- 3.19 Transport
- 3.20 Trafiksäkerhet
- 3.21 Turism
- 3.22.1 Jord- och skogsbruk
- 3.23 Fiskeri
- 3.24 Konsument
- 3.25 Livsmedel
- 3.26 Verksamhetsbidrag
- 3.27 Tjänstemannautbyte
- 3.28 Generalsekreterarens dispositionsreserv
- 3.29 Ministerråds reserv
- 3.30 Lönerserv för institutioner
- 3.31 Ministerrådets sekretariat
- 3.32 Reservation för sammanläggning
- 3.33 Frigjorda medel

- 4. Inkomster
- 4.1 Avgift av lön
- 4.2 Bankräntor
- 4.3 Ränteintäkter vid institutioner
- 4.4 Övriga inkomster
- 4.5 De nordiska ländernas bidrag

1. Inledning

Med verkan från den 12 februari 1986 trädde de ändringar i Helsingforsavtalet i kraft som var resultatet av Nordiska rådets och Nordiska ministerrådets förslag i anledning av utredningen om arbetsformerna i det nordiska samarbetet (NU:1983:9).

Helsingforsavtalets och kulturavtalets nya bestämmelser kommer för första gången till användning i samband med 1988 års budgetarbete. Det första ledet i detta budgetarbete var de planer för det nordiska samarbetet som framlades av Nordiska ministerrådet inför den 35:e sessionen i Helsingfors (dok. C2).

Till detta kommer att Nordiska rådet och ministerrådet har avtalat om en ändrad budgetprocedur. Den ändrade budgetproceduren innebär bl.a. att en sammanfattning av ämbetsmannakommittéernas och institutionernas önskemål har överlämnats till Nordiska rådet ultimo april, att ministerrådets förslag till budget överlämnas medio september och att det slutliga budgetbeslutet fattas av ministerrådet medio november efter hörande av Nordiska rådets organ.

Vidare är det förutsatt i den nya budgetproceduren att det förutom detaljbudget för det närmast liggande året också beslutas om preliminära ramar för de därefter två följande åren.

Ministerrådet har i arbetet med sitt budgetförslag tagit utgångspunkt i ett antal förutsättningar.

Ministerrådet angav i sitt förslag till planer för det nordiska samarbetet vilka verksamhetsområden som skulle prioriteras i det fortsatta arbetet. Nordiska rådet behandlade ministerrådets förslag till planer i samband med den 35:e sessionen 1987 i Helsingfors. Härefter har ämbetsmannakommittéerna och institutionerna inkommit med förslag till budgetprogram för 1988-1990.

Ministerrådets budgetförslag har disponerats enligt följande:

Efter inledningskapitlet redovisas i kap. 2 budgetutvecklingen t.o.m. 1987. Vidare redovisas de tekniska förutsättningar som ligger till grund för 1988 års budgetförslag samt sammanfattning av budgetförslaget för 1988. Slutligen redovisas förslag till preliminära ramar för 1989 och 1990.

I kapitel 3 redovisas de detaljerade förslagen till utgifter för sektorer medan kapitel 4 redovisar de finansiella konsekvenserna.

Som separata bilagor till förslaget har tidigare överlämnats budgetförslag och budgetprogram för 1988-90 från institutioner samt budgetprogram 1988-90 från ämbetsmannakommittéerna.

2. Allmänna förutsättningar för 1988 års budget, m.m.

2.1 Den allmänna budgetens utveckling t o m år 1986

Den första allmänna ministerrådsbudgeten fastställdes för år 1974. Den uppgick då till 5,6 milj NOK. Den fastställda budgeten för verksamhetsåret 1986 uppgick till 272,6 milj NOK. Åren 1974-1977 får betecknas som en första uppbyggnadsfas av verksamheten. Från och med år 1978 var huvuddelen av nuvarande verksamhets-

områden representerade på budgeten. I det följande redovisas därför utvecklingen för budgetåren 1978-1986 av den allmänna budgeten.

1978	49,4 milj NOK
1979	79,8 " "
1980	93,4 " "
1981	111,9 " "
1982	130,3 " "
1983	150,2 " "
1984	169,5 " "
1985	212,2 " "
1986	272,6 " "

Dessa siffror redovisar den totala utvecklingen i löpande priser. För en bedömning av den reala utvecklingen krävs att hänsyn tas till både prisutvecklingen samt till de förändringar i budgetens verksamhetsområde som skett under dessa år. Följande slutsatser kan dras av en sådan granskning:

Okningen av den allmänna budgeten reallt sett under senare delen av 70-talet och de inledande åren på 80-talet sammanhänger främst med att vissa verksamheter som tidigare finansierats nationellt fördes över till den allmänna budgeten och att vissa helt nya aktiviteter startats.

De reala ökningarna som kontinuerligt genomförts för vissa institutioner och projektområden har således åstadkommit med hjälp av omprioriteringar, dvs reala nedskärningar på redan etablerade samarbetsområden.

I 1984 års budgetbeslut utgjorde realökningen totalt 6,2%, varav största enskilda tillskott föll på Nordiska industrifonden och på ministerrådets reserv.

1985 års budget innebar en kraftig realökning av den allmänna budgeten eller nära 18%. Av denna ökning gick merparten eller 26,4 milj NOK till datahandlingsplanen och till industriministerns program för teknisk FoU.

I 1986 års budget beslutades om en real ökning av verksamheten med ca 40 milj NOK eller ca 18%. I detta belopp ingick de förslag som framkommit i handlingsplanen för ekonomisk utveckling och full sysselsättning, totalt drygt 38 milj NOK. Härutöver ökade den allmänna budgeten i reala termer med ca 2 milj NOK, främst inom jord- och skogsbrukssektorn. Vidare anslogs ett engångsbelopp om 5 milj NOK för Nordiska ministerrådssekretariatets och Nordiska industrifondens kommande flyttningar.

2.2 Kulturbudgetens utveckling t o m 1986

Den nordiska kulturbudgeten inrättades i anslutning till att det nordiska kulturavtalet trädde i kraft 1972. På kulturbudgeten fördes då upp nordiska samarbetsaktiviteter som tidigare finansierats direkt med bidrag från de nationella budgetarna. Under årens lopp har det tillkommit nya verksamheter av olika slag inom områdena utbildning, forskning och allmänkultur. Härtill kommer Nordiska kulturfonden, som allt sedan starten utgjort en fast post på budgeten, liksom ministerrådets dispositionsmedel. De sistnämnda används huvudsakligen för projekt- och försöksverksamhet under begränsad tid.

Kulturbudgetens utveckling under samma period, som i avsnitt 2.1 redovisats beträffande den allmänna budgeten, framgår av nedanstående översikt.

1978	61,1 milj DKK
1979	67,9 " "
1980	74,4 " "
1981	81,8 " "

1982	92,3	"	"
1983	107,5	"	"
1984	118,1	"	"
1985	141,6	"	"
1986	153,8	"	"

Den tillväxt som översikten framvisar består, till den del den inte avser automatiska uppräknningar för pris- och löneförändringar, av aktivitetsökningar vilka hänförs sig dels till existerande samarbetsområden, dels till nyttillkomna aktiviteter. Det senare slaget av tillväxt avspeglar vissa huvudlinjer i inriktningen av kultursamarbetet.

Ett karakteristiskt drag för utbyggnaden har varit strävandet efter att bredda kultursamarbetet i olika avseenden. Sålunda har det tillkommit ökade samarbetsmöjligheter för de självstyrande områdena - inbördes och i förhållande till det övriga Norden. Det har etablerats nordiska kulturcentra på Färöarna, Åland och Grönland. Vidare har i samarbetet dragits in sådana aktiviteter som kan betraktas som tillämpligt av ett utvidgat kulturbegrepp. Redan på ett tidigt stadium tillkom en budgetpost för samarbete mellan ungdomsorganisationerna och under den här berörda perioden har inrättats stödordningar för idrotts-, folkbildnings-, film- och amatörteaterområdena.

Den nordiska språkförståelsen har man på olika sätt försökt att förbättra, t ex genom att upprätta det nordiska språksekretariatet i Oslo samt språk- och informationscentret i Helsingfors. Ett led i samma strävanden är handlingsprogrammet för nordisk språkförståelse, som varit utgångspunkt för ett flertal insatser på detta område.

Ett viktigt inslag i samarbetet under den aktuella perioden har även varit olika förstärkningar på forskningsområdet. Där har insatserna koncentrerats kring forskarkontakter och forskarutbildning. Sålunda har forskarkursernas verksamhet kunnat utvecklas och det har tillkommit nordiska symposie- och stipendieordningar. Slutligen har ett Nordiskt forskningspolitiskt råd med igångsättnings-, utrednings- och rådgivningsfunktioner inrättats.

2.3. Den samlade nordiska budgetens utveckling mellan 1986 och 1987

För 1987 presenterades en samlad budget för ministerrådets verksamhet. Totalt uppgår Nordiska ministerrådets budget år 1987 till 536,8 milj. DKK. Detta innebär en realökning mellan 1986 och 1987 på 4,5%. Om hänsyn tas till den budgettekniska förändringen av redovisningen och ändrad finansieringsmodell av Nordiska hälsovårdshögskolans medelsbehov över den nordiska budgeten uppgår den "verkliga" ökningen till 8%.

Kultursektorn ökade med 4,6% till 154,7 milj. DKK.

Ökningen hänförlig till fullföljandet av den ekonomiska handlingsplanen tog i anspråk 3,3% av den totala ökningen.

En betydande del av ökningen lades på ministerrådets reserv i syfte att ha en hög handlingsberedskap att kunna följa upp planerade ministerrådsförslag och av Nordiska rådet antagna rekommendationer.

Slutligen kan nämnas att sammanläggningen av de två ministerrådssekretariaten innebar en besparing på 13 tjänster.

2.4. Pris-, löne- och valutaförutsättning i budgetförslaget för 1988

Enligt ministerrådets budgetreglemente skall budgeten för ett visst år fastställas i det årets beräknade pris- och löneläge.

Orsaken till det är att totalbudgeten skall kunna täcka förväntade framtida pris- och lönehöjningar för att under löpande budgetår undvika tilläggsbeviljningar från de nationella nordiska budgeterna.

En närmare redogörelse för hur löne- och prisomräkningsfrågorna samt valutakursproblematiken hanteras i den nordiska budgeten lämnas i det följande:

1987 års budget har beslutats med utgångspunkt i följande valutakurser:

100 NOK	=	117 DKK
100 FIM	=	164 DKK
100 ISK	=	21 DKK
100 SEK	=	116 DKK

Vid de omräkningar från annan valuta till DKK som skall göras i budgetförslaget för 1988 är utgångspunkten för beräkningen samma valutakurser. De gällande valutakurserna vid tidpunkten för budgetförslaget kan avvika från de nämnda kurserna. Innan ministerrådets budget slutligt fastställs i november 1987 kommer de valutakurser som ligger till grund för beräkningarna att justeras. Därvid finns det möjlighet att beakta valutakursutvecklingen fram till denna tidpunkt. Denna teknik innebär att valutakurserna i budgetförslaget är desamma för åren 1987 och 1988 i danska kronor vilket medför att de båda åren reallt sett blir jämförbara. Däremot kan medelsbehovet uttryckt i dansk valuta för totalbudgeten förändras relativt kraftigt mellan åren beroende på valutakursförändringarna. Den del av budgeten som direkt påverkas av valutakursförändringar består främst av institutionsbudgetar fastställda i domicillandets valuta. Totalbudgetens faktiska finansiering i dansk valuta enligt aktuell kurs jämfört med budgetkurs framgår av följande tabell.

(1.000)					
Valuta	Kurs 13/9	Belopp	Omräknad till DKK enligt		Skillnad DKK
1	2	3	Budgetkurs	Aktuell kurs	kol 4-kol 3
			4	5	6
FIM	160.37	33.420	54.809	53.596	-1.213
ISK	20.05	29.476	6.190	5.910	-280
NOK	105.66	95.743	112.019	101.162	-10.857
SEK	109.94	22.888	26.550	25.163	-1.387
Summa		-	199.568	185.831	-13.737

Som framgår av tabellen innebär valutakursernas utveckling fr.o.m. 1987 års budgetbeslut fram till nuläget ett minskat medelsbehov i danska kronor på c:a 13.7 milj.

Detta belopp har lagts in som en justeringspost i beräkningen av totalutgiften i tabell 1.

Institutionerna har för utgifter under anslagsposten varor och tjänster efter direktiv från sekretariatet räknat med en prisstegring från 1987 till 1988 med

2,5 % för Danmark, 2,0 % för Finland, 5 % för Island, 4,5 % för Norge samt 2,0 % för Sverige.

Såväl insitutionernas som sektorernas projektmedel har omräknats med 4 % från 1987 års nivå till 1988 års nivå. I alla sammanfattningstabeller m.m. är således sifferuppgifterna i genomförandeprikläge 1988 med undantag för institutionernas lönekostnader vilka ligger i aktuellt löneläge, d.v.s. april 1987.

För beräkningen av lönereserven för institutionerna, vilka skall täcka avtalsenliga löneförändringar mellan april 1987 till utgången av 1988, har schablonmässigt beräknats samma belopp som i 1987 års budget.

2.5. Sammanfattning av 1988 års budgetförslag, m.m.

2.5.1 Förutsättningar för budgetförslaget

Ovan redovisades vilka förutsättningar som ligger till grund för budgetförslaget. Förslaget har utarbetats med utgångspunkt i ministerrådets planer för 1988-1990, ämbetsmannakommittéernas och institutionernas budgetprogram för 1988-1990 samt vad som framförts av Nordiska rådets organ.

I planerna för det nordiska samarbetet (C2) anger Ministerrådet prioriterade områden under de närmaste åren: Det gäller arbetet med avvecklingen av handels hinder, handlingsplanen mot luftföroreningar och handlingsplanen för trafiksikkerhetsarbetet. Bioteknologin är särskilt omnämnt som ett viktigt forskningsområde där nordiskt samarbetet kan underlätta den nödvändiga kompetensuppbyggnaden som kan ställa sig mycket resurskrävande för ett enskilt land. Slutligen måste arbetet med kulturhandlingsplanen följas upp budgetmässigt.

Nordiska rådets prioriteringar sammanfaller i huvudsak med det som ovan redovisats. Nordiska rådet har också uttalat att den genomsnittliga reala tillväxten på de traditionella områdena borde ligga på 5 %. Härutöver borde satsas särskilt på vissa prioriterade områden.

Av det material rörande ämbetsmannakommittéernas och institutionernas önskemål inför 1988 som presenterades under våren 1987 framgick att dessa önskemål sammantaget skulle innebära en real tillväxt på 14 %.

Vid sidan av nya krav och önskemål inför 1988 måste också vissa större handlingsprogram fullföljas. Detta gäller det datateknologiska samarbetet samt den ekonomiska handlingsplanen.

2.5.2. Handlingsplanen för full sysselsättning och ekonomisk tillväxt

Den nuvarande ekonomiska handlingsplanen med finansiering från den nordiska budgeten löper ut i och med utgången av år 1988. Redan i 1988 förutsattes det enligt planen att vissa medel frigörs.

Följande översikt redovisar vilka medel som avsatts under 1987 resp. föreslås avsättas under 1988 till den ekonomiska handlingsplanen:

	1.000 DKK (löpande priser)	
	1987	1988
<u>Kultursektorn</u>		
Ungdom och sysselsättning	2.158	2.244
Nordunet	3.195	2.553
Arktisk forskning	2.000	1.580
Brytprojektet	-	350
<u>Energipolitik</u>		
Projektmedel	1.300	1.352
<u>Arbetsmarknad</u>		
Åtgärder för långtidsarbetslösa, m.m.	4.334	4.507
Brytprojektet	-	350
<u>Arbetsmiljö</u>	350	364
<u>Jämställdhet</u>		
Brytprojektet	-	800
<u>Industripolitik</u>		
FoU-programmet	22.204	-
Industrifonden	15.119	27.297
Nordtest	874	909
<u>Handelspolitik</u>		
Projektmedel	390	406
Nopef	3.278	3.877
<u>Regionalpolitik</u>		
Projektmedel	4.477	4.656
<u>Transportfrågor</u>		
Väderrådarnät	1.170	5.700
<u>Turism</u>		
Marknadsföringsprojekt	6.500	6.760
<u>Ministerrådets reserv</u>		
Standardisering	2.600	2.704
<u>Summa</u>	69.949	66.409

För perioden efter 1988 innebär avslutandet av den ekonomiska handlingsplanen i teknisk mening att medlen för dess finansiering via den nordiska budgeten frigörs. Några konkreta planer fr.o.m. 1989 finns ännu ej men ett arbete har startats upp inom ministerrådet i syfte att utarbeta en ny ekonomisk handlingsplan.

2.5.3. Sammanfattning av budgetförslaget för 1988

Av tabell 1 framgår att budgetförslaget för 1988 uppgår till totalt 582,9 milj. DKK före valutakursjusteringar. I förhållande till den pris- och löneomräknade budgeten 1987 till 1988 års pris- och löneläge innebär detta en ökning med 17 milj. DKK eller 3 %.

Här och i fortsättningen har någon hänsyn till medelsbehovet för hälsovårds-högskolan ej tagits i analysen av budgetförslaget för 1988. Bakgrunden till detta är den speciella finansieringsordning som infördes fr.o.m. 1987 där skolans utgifter helt bestrids med direkta nationella bidrag. Som information kan följande siffror lämnas: Enligt budgetkursen uppgår skolans budget för 1987 till 17,1 milj. DKK. För 1988 uppgår medelsbehovet till ca. 25 milj. DKK. Den reala ökningen mellan åren uppgår till 3,0 milj. DKK.

Enligt tabell 1 föreslås en ökning av kultursektorn (rad 1-5) med drygt 6 milj. kr. När det gäller delanslagen inom kultursektorn har utgångspunkten i detta skede varit att alla tillgängliga resurser som ej är bundna av redan fattade beslut tillförs kultursektorns dispositionsmedel. Det innebär att alla delanslag tillsvidare får betraktas som preliminära. Anledningen till detta är att arbetet med kulturhandlingsplanen har bedömts nödvändigöra att största möjliga flexibilitet tills vidare måste behållas.

Energisektorn föreslås få en minskning med c:a 1,1 milj. DKK, vilket motsvarar c:a 10% exkl. den del av projektmedlen som är en del av den ekonomiska handlingsplanen.

För miljösektorns del innebär den föreslagna ökningen att ministerrådsförslaget angående åtgärder mot luftföroreningar kan fullföljas.

De ordinarie projektmedlen på arbetsmarknadssektorn minskas med c:a 10% i enlighet med NAUT:s egna förslag. Den s.k. NAUT-informationen som nu hanteras i ministerrådssekretariatets informationsavdelning återförs fr.o.m. 1988 till sektorn. För detta ändamål tillförs sektorn 850.000 DKK.

Inom social- och hälsovårdssektorn ökas bl.a. medlen till projektverksamheten med 1,8 milj. DKK främst avsedda för fortsättning av narkotikahandlingsplanen.

Härutöver tillförs NIOM medel för bl.a. en forskartjänst.

I förhållande till 1987 förstärks jämställdhetssektorn med nära 5,3 milj. DKK, som tillsammans med en omfördelning av de ordinarie projektmedlen medför att c:a 5,4 milj. DKK kan avsättas för jämställdhetskonferensen under 1988.

Verksamheten inom industrisektorn påverkas i hög grad av den förutsatta medelstildelningen till den ekonomiska handlingsplanen och till uppbyggnaden av ett industriellt center i Oslo. Industrifondens ordinarie projektmedel ökas plan enligt med 11,5 milj. DKK som en följd av den ekonomiska handlingsplanen. Vidare ingår i budgeten medel för fusionen med Nordforsk med 5,9 milj. DKK. Härutöver förutsätts att den beräknade ökningen av räntemedlen år 1988 på c:a 1,2 milj. DKK får behållas av fonden. Den samlade föreslagna medelstillgången hos industrifonden bör kunna utgöra en god utgångspunkt för det industriella center som beräknas starta sin verksamhet under 1988. I budgetförslaget i övrigt för sektorn har hänsyn tagits till att FOU-medlen bortfaller (- 23,0 milj. DKK). Härutöver har 2,8 milj. DKK avsatts för teknologåret 1988.

Den nya sektorn ekonomi/finans tillförs 0,8 milj. DKK i projektmedel.

Inom byggsektorn tillförs ytterligare 0,5 milj. DKK för fullföljande av bygg-handlingsplanen. NKB:s projektmedel förslås få en minskning med 10%.

För fullföljande av ministerrådsförslaget rörande avveckling av handelshinder tillförs handelssektorns projektmedel på ca. 1 milj. DKK.

På det regionalpolitiska området föreslås en mindre neddragning.

Utvecklingen av ett väderradarnät fortsätts. För transportsektorn i övrigt föreslås en minskning av projektmedlen med 10%.

På trafiksäkerhetsområdet avsätts ytterligare 900.000 DKK för fullföljande av ministerrådsförslaget.

Fiskerisektorn föreslås få en ökning med ca. 2,2 milj. DKK jämfört med vad som avsattes i ordinarie budget för 1987. Sektorn har genom tillskott från MR-reserven ett utrymme på ca. 1,5 milj. DKK under detta år.

Livsmedelssektorn tillförs ytterligare 0,6 milj. DKK. Sektorn har ett antal projekt med anknytning til handelshinderarbetet.

Tjänstemannautbytet föreslås få en ökning med 0,2 milj. DKK, i syfte att kunna följa upp Nordiska Rådets rek 12/87 om tolkutbyte.

Ministerrådets reserv uppgår enligt förslaget till c:a 11 milj. DKK. Av detta belopp är 2,7 milj. DKK avsedda för standardiseringsprojekt inom INSTA. Restande medel reserveras för främst sådana projekt som följer av förslag på det bioteknologiska området. Härutöver är det nödvändigt att ha ett visst utrymme för politiskt viktiga ännu ej kända projekt där en fördröjning kan äventyra projektet. Här har också vissa medel reserverats för fullföljande av sekretariatets EDB-utveckling.

Ministerrådets sekretariat tillförs ytterligare medel främst avsedda för förstärkning av sekreterarresurserna.

2.5.4 Förslag till preliminära ramar för 1989 och 1990

Den nya budgetproceduren förutsätter att det förutom en detaljbudget för år 1988 också skall redovisas preliminära siffror för 1989 och 1990.

I det underlag som inkommit från ämbetsmannakommittéer och institutioner har också redovisats önskemål för 1989 och 1990. Detta underlag har utgjort en viktig utgångspunkt för den bedömning ministerrådet gjort över det totala medelsbehovet på den nordiska budgeten för åren 1989 och 1990. Ministerrådet avser att utnyttja det inkomna underlaget i samband med arbetet på plandokumentet för åren 1989-1991.

Ministerrådet har i detta budgetförslag, där den nya budgetproceduren för första gången tillämpas, valt att inte nu ta ställning till det medelsbehov som kan avsättas sektorsvis för åren 1989 och 1990.

Som planeringsförutsättning för åren 1989 och 1990 kan tas som utgångspunkt att den generella ökningen av budgeten åren 1989 och 1990 kan uppgå till 3 % årligen. Den principiella utgångspunkten för ministerrådet är att nya önskemål får prioriteras gentemot pågående verksamheter. Därigenom skapas också bättre garantier för en kontinuerlig kritisk granskning av de verksamheter som helt eller delvis finansieras via den nordiska budgeten.

KAPITEL 3: REDOGÖRELSE FÖR BUDGETFÖRSLAGET

I kapitel 3 redovisas ämbetsmannakommittéernas och institutionernas detaljförslag till budget samt ministerrådets budgetförslag.

Redogörelsen inleds med en översikt över ministerrådets budgetförslag, tabell 1, samt en särskild översikt över ministerrådets förslag för kultursektorn, tabell 2.

Sammanfattningarna är gjorda i danska kronor och i pris- och löneläge 1988. Institutionernas budget fastställs i domicillandsvaluta.

Sektor	Budget 1987 budget	Budget 1987 Pris- och löneomräknad	Förändr. ÅK/Inst.	i 1.000 DKK			
				Tot. 1988 ÅK/Inst.	BUDGETFÖRSLAG 1 9 8 8		Tot. 1988
					Förändr. från pris- o. löneomr. budget 1987		
1	2	3	4	5	6	7	
1. Kulturfonden	11.033	11.474	500	11.974	0	11.474	
2. Kultursektorns disp medel	19.221	19.990	1.467	21.457	4.929	24.919	
3. Allmänkultur	43.625	46.375	17.155	63.530	1.609	47.984	
4. Utbildning	17.399	18.628	4.493	23.121	546	19.174	
5. Forskning	63.444	67.992	10.434	78.426	-1.032	66.960	
6. Datateknologi	36.036	37.477	-	37.477	-	37.477	
7. Energi	12.317	12.810	-	12.810	-1.146	11.664	
8. Miljö	10.465	10.883	1.968	12.851	1.968	12.851	
9. Arbetsmarknad	9.514	9.895	-549	9.346	301	10.196	
10. Arbetsmiljö	7.895	8.188	801	8.989	107	8.295	
11. Social- och hälsovård	26.824	29.587	4.115	33.700	2.196	32.682	
12. Jämställdhet	2.230	2.319	6.011	8.330	5.295	7.614	
13. A. Industri	74.911	78.841	11.552	113.485	20.926	99.767	
B. Fou-program	22.204	23.092	-23.092	-	-23.092	-	
14. Ekonomi och valuta	2.533	2.687	1.846	4.533	800	3.487	
15. Statistiska sekr.	2.188	2.244	63	2.307	-	2.244	
16. Bygg	5.783	6.051	919	6.970	369	6.420	
17. Handel	15.345	15.902	1.187	17.089	967	16.869	
18. Regional	25.980	27.012	2.582	29.594	-133	26.879	
19. Transport	5.279	5.489	5.521	11.010	4.056	9.545	
20. Trafiksäkerhet	2.581	2.684	1.316	4.000	900	3.584	
21. Turism	8.134	8.460	165	8.625	-	8.460	
22. Jord- och skogsbruk	20.164	21.032	1.658	22.690	-	21.032	
23. Fiskeri	500	520	2.980	3.500	2.180	2.700	
24. Konsument	4.492	4.673	1.627	6.300	-	4.673	
25. Livsmedel	1.525	1.586	964	2.550	600	2.186	
26. Verksamhetsbidrag	785	816	1.100	1.916	1.100	1.916	
27. Tjänstemannautbyte	1.430	1.487	500	1.987	200	1.687	
28. Gen sekr disp reserv	800	832	2.168	3.000	202	1.034	
29. Ministerrådsreserv	14.600	15.184	-5.345	9.838	-4.199	10.985	
30. Lönereserv för inst.	11.045	11.045	-	11.045	-	11.045	
31. MR-sekretariatet	53.515	56.696	1.300	57.996	450	57.146	
32. Engångsutgifter för sekretariatet	3.000	3.120	-2.620	500	-3.120	-	
Summa	536.797	565.069	75.877	640.946	16.979	582.949	
Valutakursjustering						-13.737	
Total						569.212	

1002

B 74/b

TABELL 2

BUDGETSAMMANDRAG 1988, KULTURSEKTORN

	Budget 1987	Pris- och löneförändr.	Verksamhets- förändringar (AK/inst)Gen.sekr	i 1.000 DKK Förslag till budget, gen.sekr. 1988	
Nordiska kulturfonden	11.033	441	(500)	0	11.474
Kultursektorns dispo- sitionsmedel	19.221	769	(1.467)	4.929	24.919
Allmänkulturell verk- samhet	43.625	2.750	(17.155)	1.609	47.984
Utbildning	17.399	1.229	(4.505)	546	19.174
Forskning	63.444	4.548	(10.434)	-1.032	66.960
Summa	154.722	9.737	(34.062)	6.052	170.511
Valutajustering				-	2.873
Total					167.638

3.1 NORDISKA KULTURFONDEN

BUDGETFORSLAG 1988: 11.474.000 DKK

Organisation och verksamhet

Nordiska kulturfondens verksamhet baserar sig på ett särskilt avtal som ingåtts och ratificerats av de nordiska länderna.

Fondens syfte är att främja det kulturella samarbetet mellan de nordiska länderna. Fondens verksamhetsområde omfattar det nordiska kultursamarbetet i hela dess vidd. Bidrag från fonden kan beviljas till samarbetsprojekt inom forskning, utbildning och allmänkulturell verksamhet i vidaste bemärkelse. Bidrag kan också beviljas för informationsverksamhet inom eller utanför Norden beträffande nordiskt kulturellt samarbete och de nordiska ländernas kulturliv. Medel beviljas huvudsakligen till nordiska samarbetsprojekt av engångskaraktär.

Fondens årliga dispositionsbelopp beviljas över ministerrådets budget. Medel som tillförs fonden står till fondens disposition även efter utgången av det år då inbetalning till fonden ägt rum.

Fondens medel förvaltas, dess medel fördelas och dess verksamhet i övrigt leds av en styrelse. Styrelsen beslutar även om placering av fondens likvida medel.

Styrelsen består av tio medlemmar. Nordiska rådet utnämner fem medlemmar, en från varje land. De övriga fem medlemmarna utses av ministerrådet (kultur- och undervisningsministrarna), en från varje land. Styrelsen sammanträder fyra gånger per år.

Budgetöversikt

	(1.000-tal DKK) Budget 1987	Förslag 1988	
		Institu- tionen/AK	Budget- förslaget
Dispositionsmedel	11.033	11.974	11.474

Analys av anslagsförändringen

Post	(1.000-tal DKK)		Verksamhets- förändring	Totalt		
	Löne- och pris- förändringar	Budg.försl		Inst/ AK	Budg.försl	
Dispositionsmedel	441	441	500	-	941	441

Kommentar till anslagsförändringen

Institutionen/AK:

- Pris- och löneförändringar	+ 441.000 DKK
- Verksamhetsförändring	
1. Ökning av medel	+ 500.000 DKK

Budgetförslaget:

- Pris- och löneförändring	+ 441.000 DKK
----------------------------	---------------

3.2 KULTURSEKTORNS DISPOSITIONSMEDEL

BUDGETFORSLAG 1988: 24.919.000 DKK

Organisation och verksamhet

Redan 1971, då kulturavtalets organ upprättades, avsattes ett dispositionsbelopp för ministerrådet. I bakgrundsmaterialet för det nordiska kulturavtalet från 1970 talas det om, att "detta dispositionsbelopp tänkes efter ministerrådets närmare bestämmelser användas till nya projekt som förberetts så långt, att de kan sättas igång, men till vilka medel inte genast kan anslås från de ordinarie statsbudgetarna, eller som förutsätter viss försöksverksamhet, vidare till engångsåtgärder och till utvidgning av redan pågående projekt i vissa fall, som inte synes kunna avvakta der. normala budgetproceduren".

Ministerrådets dispositionsmedel har varit en mycket viktig finansieringskälla för det nordiska kultursamarbetet. Tack vare dessa medel har ministerrådet, utan att behöva avvakta en relativt lång nordisk budgetprocedur, kunnat sätta igång viktiga projekt som nordiskt ungdomssamarbete, Nordiskt samiskt institut, Nordiskt vulkanologiskt institut, Nordiskt språk- och informationscentrum och Nordiska institutet på Åland.

Dispositionsmedlen har vidare spelat en väsentlig roll för genomförandet av mer omfattande utrednings- och planeringsuppgifter. Vidare har väsentliga försöksordningar finansierats över dispositionsmedlen. Här kan från de senaste åren nämnas bl.a. filmistributionsstödet, projektet barn och kultur samt samarbetet på folkbildningsområdet.

Budgetöversikt

	(1.000-tal DKK)	Förslag 1988	
		Institu- tionen/AK	Budget- förslaget
Dispositioner	19.221	19.990	24.919

Analys av anslagsförändringen

(1.000-tal DKK)

Post	Löne- och pris- förändringar		Verksamhets- förändring		Totalt	
	Inst	Budg.försl	Inst	Budg.försl	Inst	Budg.försl
Dispositionsmedel	769	769	-	4.929	769	5.698

Kommentar till anslagsförändringen

Institutionen/AK:

- Pris- och löneförändringar + 769.000 DKK

Budgetförslaget:

- Pris- och löneförändringar + 769.000 DKK

- Verksamhetsförändringar

1. Ökning av projektmedel med hänvisning
bl.a. till kulturhandlingsplanen + 4.929.000 DKK

Preliminär fördelning av dispositionsmedlen:

A	<u>Bundet av tidigare vedtak</u>	
1.	Kulturinformation i utlandet (MR 3/85)	2.000.000 DKK
2.	World Crafts Council (MR 5/86)	500.000 DKK
3.	Ocean Drilling Program (MR 3/86)	1.700.000 DKK
4.	Termoluminiscenslaboratoriet, garanti- beløb (MR 5/86)	500.000 DKK
5.	BRYT-projektet	350.000 DKK
		5.050.000 DKK
B	<u>Resterende (Rørlige midler)</u>	19.869.000 DKK
	Ialt	24.919.000 DKK

3.3 ALLMANKULTURELLA OMRÅDET

Institutioner (motsv.)	Budget 1987	1.000-tal danska kronor			Total
		Inst. för- slag 1988	Budgetförslag 1988 Pris- og löneför- ändring	Verksam- hetsför- ändring	
3.3.1 Nordens Hus i Reykjavik	3.350	4.692	485	-	3.835
3.3.2 Nordiska teaterkommittén, gästspel och fortbildning	3.879	6.872	186	-	4.065
3.3.3 Bidrag till Nordiska ama- törteaterrådet (NAR)	499	1.025	18	-	517
3.3.4 Nordiska rådets littera- turpris	467	486	19	-	486
3.3.5 Nordiska rådets musikpris	-	262	212	-	212
3.3.6 Nordiskt musiksamarbete (NOMUS)	2.121	4.006	85	819	3.025
3.3.7 Nordiskt samiskt insti- tut	6.017	13.407	505	-	6.522
3.3.8 Bidrag till Nordiska samerådet	1.007	1.590	40	-	1.047
3.3.9 Nordiskt ungdomssamar- bete	3.315	3.548	133	-	3.448
3.3.10 Nordiskt folkbildnings- samarbete	2.295	2.387	92	-	2.387
3.3.11 Nordiskt idrottssamar- bete	908	944	36	-	944
3.3.12 Översättning av nabolandslitteratur	1.961	2.239	78	-	2.039
3.3.13 Nordiskt konstcentrum	6.749	8.774	277	-	7.026
3.3.14 Nordiska filmkurser	375	390	15	-	390
3.3.15 Nordisk filmdistribution	1.248	1.498	50	-	1.298
3.3.16 Nordens Hus på Färöarna	6.544	6.859	315	-	6.859
3.3.17 Nordens institut på Åland	800	1.273	36	-	836
3.3.18 Bidrag till Nordiska konstförbundet	408	507	16	-	424
3.3.19 Bidrag till Nordiska författarkurser	193	348	8	-	201
3.3.20 Bidrag till Skandinavisk förening i Rom	250	610	10	350	610
3.3.21 Bidrag till Nordkalott- muséet	239	249	10	-	249
3.3.22 Nordens institut i Grönland	1.000	1.564	124	440	1.564
S U M M A	43.625	63.530	2.750	1.609	47.984

* Inräknas i basbudget 1988.

3.3.1 NORDENS HUS I REYKJAVIK

BUDGETFÖRSLAG 1988:	18.259.000 ISK
motsvarar	3.835.000 DKK
Medlen utbetalas i enlighet med följande:	
11.043.000 ISK	
motvärdet av 7.216.000 ISK, i DKK	

Organisation och verksamhet

Nordens Hus i Reykjavik skall fungera som ett nordiskt kulturcentrum och en förbindelseled mellan Island och det övriga Norden. Institutionen inledde sin verksamhet 1968 och har sedan 1973 finansierats över den nordiska kulturbudgeten.

Verksamheten vid Nordens Hus är mångsidig. I samarbete med kulturinstitutioner i hela Norden arrangeras föredrag, kurser, film- och teaterföreställningar, musik och litteraturprogram, utställningar, konferenser m.m. Speciell vikt har lagts på biblioteksverksamheten. Nordens Hus har också som uppgift att öka kännedomen om Islands kultur i de andra nordiska länderna.

Budgetöversikt

	(1.000-tal ISK)	Förslag 1988	
		Budget 1987	Budget- förslaget
Löner	4.437	8.267	6.233
Varor och tjänster	5.100	5.355	5.355
Projekt	6.414	8.721	6.671
Summa beviljningsförslag	15.951	22.343	18.259

Personalöversikt

	Fasta tjänster 1987		Förändringar till 1988 institutionen budgetförslag			
	antal	lön	antal	lön	antal	lön
Direktör	1	Norsk 30				
Overbibliotekarie	1	BHM 140				
Bibliotekarie	↓	BHM 137				
Biblioteksassistent	86%	BSRB 064				
Kassör	1	BSRB 068				
Sekreterare	1	BSRB 068				
Vaktmästare	1	BSRB 060				
Vaktmästare/städning	1	BSRB 060				
Ekonomichef			↓	BHM 147		
Programsekreterare			↓	BHM 140		
Cafeteriapersonal			1	BSRB 066		
Summa	7,36	-	2	-	-	-

Analys av anslagsförändringen

Post	(1.000-tal ISK) Löne- och pris- förändringar		Verksamhets- förändring		Totalt	
	Inst/ AK	Budg.försl	Inst/ AK	Budg.försl	Inst/ AK	Budg.försl
Löner	1.796	1.796	2.034	-	3.830	1.796
Varor och tjänster	255	255	-	-	255	255
Projekt	257	257	2.050	-	2.307	257
Summa	2.308	2.308	4.084	-	6.392	2.308

Kommentar till anslagsförändringen

Institutionen/AK:

- Pris- och löneförändringar + 2.308.000 ISK
- Verksamhetsförändring
 - 1. Direktørskifte + 650.000 ISK
 - 2. Jubilæumsarrangement + 2.050.000 ISK
 - 3. † økonomichef + 466.800 ISK
 - 4. 1 cafeteriabestyrer + 574.000 ISK
 - 5. † programsekretær + 342.700 ISK

Budgetförslaget:

- Pris- och löneförändringar + 2.308.000 ISK

3.3.2 NORDISKA TEATERKOMMITTEN (NTK), GASTSPEL OCH FORTBILDNING

BUDGETFÖRSLAG 1988: 4.065.000 DKK

Organisation och verksamhet

Nordisk Teaterkomité (NTK) gir tilskudd til gjestespill i Norden og arrangerer videreutdanningskurs innenfor hele teaterområdet, samt dans og ballett.

Budgetöversikt

	(1.000-tal DKK)		Förslag 1988	
	Budget 1987	(1.000 DKK Budget 1987)	Institutionen/AK	Budgetförslaget
Löner	578	(676)	848	731
Varor och tjänster	537	(628)	773	656
Projekt	2.200	(2.575)	5.251	2.678
Summa beviljningsförslag	3.315	(3.879)	6.872	4.065

Personalöversikt

	Fasta tjänster 1987		Förändringar till 1988			
	antal	lön	institut./AK	lön	budgetförslag	lön
Generalsekreterare	1	28				
Konsulent	1	23				
Kontorfullmäktig			1	17		
Summa	2		1		-	

Analys av anslagsförändringen

Post	(1.000-tal DKK) Löne- och pris- förändringar		Verksamhets- förändring		Totalt	
	Inst/ AK	Budg.försl	Inst/ AK	Budg.försl	Inst/ AK	Budg.försl
Löner	55	55	117	-	172	55
Varor och tjänster	28	28	117	-	147	28
Projekt	103	103	2.576	-	2.679	103
Summa	186	186	2.810	-	2.998	186

Kommentar till anslagsförändringen

Institutionen:

Institutionen föreslår att medlen anvisas i danska kronor fr. o. m. 1988.

- Pris- och löneförändringar + 186.000 DKK
- Verksamhetsförändringar
 - 1. Gjestespill og videreuddanning + 2.576.000 DKK
 - 2. Ny fast kontorfullmektigstilling + 117.000 DKK
 - 3. Ekstra udgifter ved personalskifte m.m. + 117.000 DKK

Budgetförslaget:

- Pris- och löneförändringar + 186.000 DKK

3.3.3 BIDRAG TILL NORDISKA AMATORTEATERRÅDET (NAR)

BUDGETFÖRSLAG 1988: 517.000 DKK

Organisation och verksamhet

NARs tilskudd disponeres til kursvirksomhet og gjestespill og det deltar medlemsorganisasjoner fra de nordiske land, Færøyene og fra 1985 amatørbevegelsen på Åland, som direkte medlem. I 1986 fortsatte arbeidet med å knytte nærmere kontakter med amatørteater på Grønland og i det samiske område.

Sekretariatet drives i samarbeid med Dansk Amatør Teater Samvirke (DATS).

Budgetöversikt

	(1.000-tal DKK)	Förslag 1988	
		Budget 1987	Institutionen/AK
Bidrag	499	1.025	517

Analys av anslagsförändringen

Post	(1.000-tal DKK)		Verksamhetsförändring	Totalt		
	Löne- och prisförändringar	Budg.försl		Inst/AK	Budg.försl	
Bidrag	18	18	508	-	526	18

Kommentar till anslagsförändringen

Institutionen/AK:

- Pris- och löneförändring + 18.000 DKK
- Verksamhetsförändring
- 1. Styrking av sekretariatet, samarbeidet med Grønland og tolkning + 508.000 DKK

Budgetförslaget:

- Pris- och löneförändringar + 18.000 DKK

3.3.4 NORDISKA RÅDETS LITTERATURPRIS

BUDGETFÖRSLAG 1988: 486.0000 DKK

Organisation och verksamhet

Nordisk råds litteraturpris (125.000 DKK) utdeles hvert år til et skjønnlitterært verk som utvelges av Bedømningskomiteén. Ministerrådet har 1984 fastsatt nye vedtekter for litteraturprisen. Hvert av de nordiske land kan foreslå to litterære verk. Det kan dessuten nomineres ett verk på Færøysk, grønlandsk og samisk av de respektive områders forfatterforeninger, og i så fall kan en sakkunnig fra vedkommende forfatterforening tiltre Bedømningskomiteen.

Budgetöversikt

	(1.000-tal DKK)	Förslag 1988	
		Budget 1987	Institu- tionen/ÅK
Dispositionsmedel	467	486	486

Analys av anslagsförändringen

Post	(1.000-tal DKK) Löne- och pris- förändringar		Verksamhets- förändring		Totalt	
	Inst/ ÅK	Budg.försl	Inst/ ÅK	Budg.försl	Inst/ ÅK	Budg.försl
Dispositionsmedel	19	19	-	-	19	19

Kommentar till anslagsförändringen

Institutionen/ÅK:

- Pris- och löneförändringar + 19.000 DKK

Budgetförslaget:

- Pris- och löneförändring + 19.000 DKK

3.3.5 NORDISKA RÅDETS MUSIKPRIS

BUDGETFÖRSLAG 1988: 212.000 DKK

Organisation och verksamhet

Nordiska rådets musikpris utdelas vartannat år sedan 1968 i enlighet med stadgar som fastställdes av de nordiska regeringarna 1965. Priset utdelades första gången 1965 och utgör f.n. 75.000 DKK. Det delas ut för ett musikverk av en levande kompositör. Verket utses av en kommitté bestående av tio medlemmar, två från varje nordiskt land, vilka utnämns för en fyraårsperiod. Bedömningskommittén träffar sitt beslut på grundval av förslag från nationella kommittéer.

Budgetöversikt

	(1.000-tal DKK)	Förslag 1988		
		Budget 1987	Institu- tionen/AK	Budget- förslaget
Dispositionersmedel	0*)		262	212

*) Nordiska rådets musikpris utdelas inte 1987.

Analys av anslagsförändringen

Post	(1.000-tal DKK)		Verksamhets- förändring	Totalt		
	Löne- och pris- förändringar	Budgetförsl		Inst/ Budg.försl AK	Budget.försl AK	
	Dispositionersmedel	212	212	50	0	262

Kommentar till anslagsförändringen

Institutionen/AK:

- Pris- och löneförändringar + 212.000 DKK
(Beloppet inkluderar totala anslaget eftersom det ej belastade budgeten 1987.)

- Verksamhetsförändring
1. Ökning av priset till 125.000 DKK + 50.000 DKK

Budgetförslaget:

- Pris- och löneförändringar + 212.000 DKK

3.3.6 NORDISKT MUSIKSAMARBETE (NOMUS)

BUDGETFORSLAG 1988: 2.586.000 NOK
 motsvarar 3.025.000 DKK

Organisation och verksamhet

Nemnd for nordisk musikkamarbeid (NOMUS) skal fremme utviklingen av og utbre kjennskapet til musikklivet og musikkamarbeidet i Norden. Virksomhetsområdet skal omfatte hele bredden av det nordiske musikkliv, herunder det kompositoriske, det improvisatoriske, det utøvende, det pedagogiske, det profesjonelle og amatørmusikken.

Budgetöversikt

	(1.000-tal NOK)	Förslag 1988	
		Institu- tionen	Budget- förslaget
Bidrag	1.813	3.424	2.586

Analys av anslagsförändringen

Post	(1.000-tal NOK) Löne- och pris- förändringar		Verksamhets- förändring		Totalt	
	Inst/ AK	Budg.försl	Inst/ AK	Budg.försl	Inst/ AK	Budg.försl
Bidrag	73	73	1.540	700	1.611	773

Kommentar till anslagsförändringen

Institutionen/AK:

- Pris- och löneförändringar	+ 73.000 NOK
- Verksamhetsförändring	
1. Amatörmusikområdet	+ 700.000 NOK
2. Rytmask musik	+ 200.000 NOK
3. Fremførelse af nordisk musik	+ 200.000 NOK
4. Musikfremførelse, turnéer	+ 100.000 NOK
5. Kompositionsbestilling	+ 150.000 NOK
6. Pæd.virksomhed, børn og unge	+ 100.000 NOK
7. Seminarvirksomhed	+ 100.000 NOK
8. Information	+ 50.000 NOK

Budgetforslaget:

- Pris- och löneförändring	+ 73.000 NOK
- Verksamhetsförändring	
1. Amatörmusikområdet	+ 700.000 NOK

3.3.7 NORDISKT SAMISKT INSTITUT

BUDGETFORSLAG 1988:		5.575.000 NOK
	motsvarar	6.522.000 DKK

Organisation och verksamhet

Nordisk samisk institutt ble etablert i 1974 i Kautokeino i Norge. Instituttet skal virke for å forbedre den samiske befolkningens stilling sosialt, kulturelt, rettslig og økonomisk.

Budgetöversikt

	(1.000-tal NOK)	Förslag 1988	
		Budget 1987	Institu- tionen/AK
Löner	3.540	8.245	3.903
Varor och tjänster	1.495	2.469	1.560
Projekt	108	745	112
Summa beviljningsförslag	5.143	11.459	5.575

Personalöversikt

	Fasta tjänster 1987		Förändringar till 1988			
	antal	löne- nivå	institut./AK antal	lön	budgetförslag antal	lön
Institutledare	1	33				
Sektionsledare	3	29				1)
Førstekonsulent	1	26				
Konsulent	1	22				
Sekreterare	2	19				
Første kontorfullm.	1	19				
Rengøringsass. (deltid)	1	16				
Forskare	8	21-29				2)
Regnskapsfører			1	18		
Konsulent			1	24		
Forsker			20	20-26		
Kontorassistent			2	15		
	8		24			

1) Inkl. utlandstillägg för en av sektionsledarna.

2) Inkl. utlandstillägg för en av forskarna.

3) Tjänsternas löneplacering fastställs senare.

Analys av anslagsförändringen

Post	(1.000-tal NOK) Löne- och pris- förändringar		Verksamhets- förändring		Totalt	
	Inst/ AK	Budg.försl	Inst/ AK	Budg.försl	Inst/ AK	Budg.försl
Löner	363	363	4.342	-	4.705	363
Varor och tjänster	65	65	909	-	974	65
Projekt	4	4	633	-	637	4
Summa	432	432	5.884	-	6.316	432

Kommentar till anslagsförändringen

Institutionen/AK:

- Pris- och löneförändringar	+ 432.000 NOK
- Verksamhetsförändring	
1. Inrättande av tjänst som regnskapsförel (Tidigare ej fast tjänst)	+/- 0 NOK
2. Inrättande av ny tjänst som konsulent	+ 190.000 NOK
3. Inrättande 4 tjänster som forskare	+ 782.000 NOK
4. Inrättande av tjänst som kontorassistent	+ 129.000 NOK
5. Medel till maskiner/inventarier	+ 58.000 NOK
6. Ytterligare medel till tele.porto mm.	+ 347.000 NOK
7. Okade projektmedel	
a) resor	+ 504.000 NOK
b) övrigt projekt	+ 633.000 NOK
8. Inrättande av tjänst som kontorassistent	+ 129.000 NOK
9. Ytterligare 16 forskartjänster	+ 3.112.000 NOK

Budgetförslaget:

- Pris- och löneförändringar	+ 432.000 NOK
------------------------------	---------------

3.3.8 BIDRAG TILL NORDISKA SAMERÅDET

BUDGETFORSLAG 1988: 1.047.000 DKK

Organisation och verksamhet

Medlen under kapitlet Nordiska samerådet gäller bidrag till kostnaderna för rådets sekretariat. Det utgår även ett bidrag till kostnaderna för den vart tredje år anordnade Nordiska Samekonferensen (senast 1986). Bidrag har också lämnats till kostnader för rådssekretariatets deltagande i Urbefolkningarnas världsråds (WCIP) kongress.

Budgetöversikt

	(1.000-tal DKK)	Förslag 1988	
		Budget 1987	Institu- tionen/AK
Bidrag	1.007	1.590	1.047

Analys av anslagsförändringen

Post	(1.000-tal DKK)		Verksamhets- förändring	Totalt		
	Löne- och pris- förändringar			Inst/ AK	Budg.försl AK	
Bidrag	40	40	543	-	583	40

Kommentar till anslagsförändringen

Institutionen/AK:

- Pris- och löneförändringar + 40.000 DKK
- Verksamhetsförändring
 - 1. Sekretariat för samisk språknämnd och andra aktivitetsökningar + 543.000 DKK

Budgetförslaget:

- Pris- och löneförändring + 40.000 DKK

3.3.9 NORDISKT UNGDOMSSAMARBETE

BUDGETFÖRSLAG 1988: 3.448.000 DKK

Organisation och verksamhet

Syftet med ministerrådets stödordning för nordiskt ungdomssamarbete är att öka kännedomen om och förståelse för kulturella, politiska och sociala frågor bland ungdomen i de nordiska länderna. Detta skall ske genom att stödja det nordiska samarbete som bedrivs av landsomfattande och nationellt stödberättigande barn- och ungdomsorganisationer i Norden. Ordningen skall även kunna ge ungdomsorganisationerna ökade möjligheter att understryka den nordiska samhörigheten i internationellt sammanhang.

Ordningen omfattar stöd till sådana projekt i organisationernas regi, som har ett klart nordiskt innehåll. Det kan vara fråga om seminarier, kurser, möten, konferenser, lägerverksamhet, publikationer m m. Bidrag ges i princip till engångsprojekt och hög prioritet ges projekt som avser breda ungdomsgrupper. Stöd kan vidare ges till barn- och ungdomsorganisationer för planering och genomförande av nordiska aktiviteter. Slutligen kan stöd ges till lokalt och regionalt samarbete.

Ordningen administreras av en av ministerrådet (kultur- och undervisningsministrarna) tillsatt kommitté, som består av två medlemmar från vart nordiskt land. Om ett självstyrande område så önskar kan det få representation i kommittén med en medlem. Kommittén håller i regel två möten per år.

Budgetöversikt

	(1.000-tal DKK)	Förslag 1988	
		Budget 1987	Institu- tionen/AK
Dispositionsmedel	3.315	3.548	3.448

Analys av anslagsförändringen

Post	(1.000-tal DKK)					
	Löne- och pris- förändringar		Verksamhets- förändring		Totalt	
	Inst/ AK	Budg.försl AK	Inst/ AK	Budg.försl AK	Inst/ AK	Budg.försl AK
Dispositionsmedel	133	133	100	-	233	133

Kommentar till anslagsförändringen

Institutionen/AK:

- Pris- och löneförändringar + 133.000 DKK
- Verksamhetsförändring
 - 1. Ökade medel + 100.000 DKK

Budgetförslaget:

- Pris- och löneförändring + 133.000 DKK

3.3.10 NORDISKT FOLKBILDNINGSSAMARBETE

BUDGETFÖRSLAG 1988: 2.387.000 DKK

Organisation och verksamhet

Ministerrådets stödordning för folkbildningssamarbete disponeras för verksamhet som bidrar till att utvidga det nordiska kultursamarbetet genom att dra in allt bredare kretsar och flera grupper i samarbetet i enlighet med målsättningen för kulturpolitiken i de nordiska länderna. Stöd ges till projekt som genomförs i regi av samverkande folkbildningsorganisationer.

I enlighet med ministerrådets (kultur- och undervisningsministrarna) beslut fördelas medlen av Nordiska kulturfondens styrelse.

Budgetöversikt

	(1.000-tal DKK)	Förslag 1988	
		Budget 1987	Institutionen/AK
Dispositionsmedel	2.295	2.387	2.387

Analys av anslagsförändringen

Post	(1.000-tal DKK)		Verksamhetsförändring		Totalt	
	Löne- och prisförändringar		Inst/AK	Budg.försl	Inst/AK	Budg.försl
Dispositionsmedel	92	92	-	-	92	92

Kommentar till anslagsförändringen

Institutionen/AK:

- Pris- och löneförändringar + 92.000 DKK

Budgetförslaget:

- Pris- och löneförändringar + 92.000 DKK

3.3.11 NORDISKT IDROTTSAMARBETE

BUDGETFÖRSLAG 1988:

944.000 DKK

Organisation och verksamhet

Ministerrådets stödordning för nordiskt idrottssamarbete har till syfte att stimulera till samarbete mellan Grönland, Färöarna, Island och Svalbard å den ena sidan och det övriga Norden å andra sidan samt mellan de förstnämnda områdena inbördes. Den syftar också till att stimulera samisk idrottsverksamhet liksom nordiskt skolidrottssamarbete. Bidrag kan ges i första hand för att reducera de frivilliga idrottsorganisationernas reseutgifter i samband med nordiska idrottsarrangemang, lägervistelser, kurs- och mötesverksamhet o.l.

Ansökningar om stöd behandlas av de nordiska riksidrottsförbunden vid ett gemensamt möte och dessa lämnar förslag till fördelning av medlen. Den slutliga fördelningen fastställs av Nordiska kulturfondens styrelse.

Budgetöversikt

	(1.000-tal DKK)	Förslag 1988	
		Budget 1987	Budgetförslaget
Dispositionersmedel	908	944	944

Analys av anslagsförändringen

Post	(1.000-tal DKK)		Verksamhetsförändring	Totalt		
	Löne- och prisförändringar			Inst/ Budg.försl AK	Budg.försl AK	
Dispositionersmedel	36	36	-	-	36	36

Kommentar till anslagsförändringen

Institutionen/AK:

- Pris- och löneförändringar + 36.000 DKK

Budgetförslaget:

- Pris- och löneförändringar + 36.000 DKK

3.3.12 ÖVERSÄTTNING AV NABOLANDSLITTERATUR

BUDGETFORSLAG 1988: 2.039.000 DKK

Organisation och verksamhet

Syftet med ministerrådets stödordning för översättning och utgivning av nordisk nabolandslitteratur är att främja en ökad utgivning av värdefull nordisk litteratur i översättning i andra nordiska länder. Stöd ges i huvudsak i form av ett direkt bidrag till utgivaren och bidragets storlek skall i princip motsvara översättningskostnaden. Dessutom beviljas översättarstipendier, som skall stimulera till översättning från de små språken i Norden till de större. Syftet är att på detta sätt bidra till att öka antalet kvalificerade översättare.

Medlen fördelas av en av ministerrådet (kultur- och undervisningsministrarna) tillsatt Nabolandslitteraturkommitté, som i regel sammanträder två gånger per år. Kommittén består av tio medlemmar, en från varje språkområde.

Budgetöversikt

	(1.000-tal DKK)	Förslag 1988	
	Budget 1987	Institutionen/AK	Budgetförslaget
Dispositionsmedel	1.961	2.239	2.039

Analys av anslagsförändringen

Post	(1.000-tal DKK)		Verksamhetsförändring	Totalt	
	Löne- och prisförändringar			Inst/ Budg.försl AK	Budg.försl AK
Dispositionsmedel	78	78	200	-	278

Kommentar till anslagsförändringen

Institutionen/AK:

- Pris- och löneförändringar + 78.000 DKK
- Verksamhetsförändring
 - 1. Okade medel + 200.000 DKK

Budgetförslaget:

- Pris- och löneförändringar + 78.000 DKK

3.3.13 NORDISKT KONSTCENTRUM (NKC)

BUDGETFÖRSLAG 1988: 4.284.000 FIM
 motsvarar 7.026.000 DKK

Organisation och verksamhet

Nordiskt Konstcentrum (NKC) startat sin verksamhet i 1979. Ifölje vedtektene skal sentret utvikle og samordne det nordiske samarbeid innenfor billedkunsten, samt informere om nordisk kunst i nabolandene og utenfor Norden. Sentret arrangerer utstillinger på Sveaborg (Finland) og turnéutstillinger. I de siste år er det bygd ut en nordisk gjesteatelierordning, som nå består av atelierer og bosteder på Sveaborg, i de nordiske land og i Grønland. I augusti 1985 ble Garnisonskasernen innviet, som skal romme hele sentrets virksomhet. Sentret ledes av et styre på 10 medlemmer, med to representanter fra hvert land.

Budgetöversikt

	(1.000-tal FIM)	Förslag 1988	
		Budget 1987	Institu- tionen/AK
Löner	866	1.140	927
Varor och tjänster	1.185	1.209	1.209
Projekt	2.064	3.001	2.148
Summa beviljningsförslag	4.115	5.350	4.284

Personalöversikt

	Fasta tjänster 1987		Förändringar till 1988			
	antal	lön	institut./AK antal	lön	budgetförslag antal	lön
Intendant	1	A 26				
Utställningssekr.	1	A 20				
Informationssekr.	1	A 19				
Amanuens	1	A 17				
Sekreterare	1	A 15				
Bokförare	1	A 13				
Byråsekreterare	1	A 8				
Vaktmästare	1	A 8				
Husmor	½	A 9				
Utställningschef			1	A 21		
Receptionist			½	A 9		
Verkstadsföreståndare			½	A 12		
Oversättare			1	A 10		
Summa	8½		3		-	

1) Inkl. utlandstillägg.

Analys av anslagsförändringen

Post	(1.000-tal FIM) Löne- och pris- förändringar		Verksamhets- förändring		Totalt	
	Inst/ AK	Budg.försl	Inst/ AK	Budg.försl	Inst/ AK	Budg.försl
Löner	61	61	213	-	274	61
Varor	24	24	-	-	24	24
Projekt	84	84	853	-	937	84
Summa	169	169	1.066	-	1.235	169

Kommentar till anslagsförändringen

Institutionen/AK:

- Pris- och löneförändringar + 169.000 FIM
- Verksamhetsförändringar
 - 1. Ytterligare tre tjänster + 213.000 FIM
 - 2. Okade medel för utställningsverksamhet + 373.000 FIM
 - 3. Medel för verkstadsutrustning + 30.000 FIM
 - 4. Textiltriennalen 1988-89 + 450.000 FIM

Budgetförslaget:

- Pris- och löneförändringar + 169.000 FIM

3.3.14 NORDISKA FILMKURSER

BUDGETFORSLAG 1988: 390.000 DKK

Organisation och verksamhet

Tilskuddet disponeres til kursvirksomhet for film- og TV-arbejdere i Norden. Kursene arrangeres som regel etter tur i Norden. I 1985 ble i København arrangert kurs om dokumentarfilm.

Budgetöversikt

	(1.000-tal DKK)	Förslag 1988	
		Budget 1987	Institu- tionen/AK
Dispositionsmedel	375	390	390

Analys av anslagsförändringen

Post	(1.000-tal DKK) Löne- och pris- förändringar		Verksamhets- förändring	Totalt	
	Inst/ AK	Budg. försl		Inst/ AK	Budg. försl
Dispositionsmedel	15	15	-	-	15 15

Kommentar till anslagsförändringen

Institutionen/AK:

- Pris- och löneförändring + 15.000 DKK

Budgetförslaget:

- Pris- och löneförändring + 15.000 DKK

3.3.15 NORDISK FILMDISTRIBUTION

BUDGETFÖRSLAG 1988: 1.298.000 DKK

Organisation och verksamhet

Ministerrådets stödordning för spridning av nordisk spelfilm har till uppgift att främja nordiskt filmsamarbete genom att med olika stödåtgärder göra värdefull nordisk spelfilm tillgänglig för en större publik inom och utanför Norden. Bidrag kan ges till en vartannat år återkommande nordisk spelfilmfestival resp. barn- och ungdomsfilmmonstring, spridning av nordisk film i de nordiska grannländerna samt filminstituten i Norden (motsvarande) för gemensamma informationsåtgärder inom och utanför Norden.

Beslut om bidrag fattas av den av ministerrådet (kultur- och undervisningsministrarna) tillsatta Kommittén för spridning av nordisk spelfilm. Kommittén består av en medlem från vart och ett av de nordiska länderna. I regel hålls två möten per år.

Budgetöversikt

	(1.000-tal DKK)	Förslag 1988	
		Budget 1987	Institutionen/AK
Dispositioner	1.248	1.498	1.298

Analys av anslagsförändringen

Post	(1.000-tal DKK)		Verksamhetsförändring	Totalt	
	Löne- och prisförändringar	Budg.försl		Inst/AK	Budg.försl
Dispositioner	50	50	200	-	250

Kommentar till anslagsförändringen

Institutionen/AK:

- Pris- och löneförändringar + 50.000 DKK
- Verksamhetsförändring
 - 1. Okade medel + 200.000 DKK

Budgetförslaget:

- Pris- och löneförändringar + 50.000 DKK

3.3.16 NORDENS HUS PÅ FAROARNA

BUDGETFORSLAG 1988: 6.859.000 DKK

Organisation och verksamhet

Nordens Hus på Färöarna invigdes i maj 1983. Verksamheten omfattar bl.a. lokala kulturaktiviteter, förmedling av nordiska kulturaktiviteter till Färöarna och information och förmedling av färöisk kultur till övriga Norden.

Enligt överenskommelse finansierar den nordiska kulturbudgeten 92% av driftskostnaderna för Nordens Hus på Färöarna medan Färöarnas Landsstyre finansierar resterande 8%.

Budgetöversikt

	(1.000-tal DKK)	Förslag 1988	
	Budget 1987	Institu- tionen/AK	Budget- förslaget
Löner	1.330	1.407	1.407
Varor och tjänster	2.901	3.046	3.046
Projekt	2.313	2.406	2.406
Summa beviljningsförslag	6.544	6.859	6.859

Personalöversikt

	Fasta tjänster 1987		Förändringar till 1988			
	antal	lön	institut./AK antal	lön	budgetförslag antal	lön
Direktör	1	AC 15				
Fuldmächtig	1	21*)				
Assistent	½	9.9*)				
Assistent	½	9*)				
Assistent	½	9*)	- ½			
Vagtmester	1	VIII*)				
Vagtmester			½	18		
Summa	4½		0		-	

*) Officielle færøske lønkoder

Analys av anslagsförändringen

Post	(1.000-tal DKK) Löne- och pris- förändringar		Verksamhets- förändring		Totalt	
	Inst/ AK	Budg.försl	Inst/ AK	Budg.försl	Inst/ AK	Budg.försl
Löner	77	77	0	-	77	77
Varor och tjänster	145	145	0	-	145	145
Projekt	93	93	0	-	93	93
Summa	315	315	0	-	315	315

Kommentar till anslagsförändringen

Institutionen/AK:

- Pris- och löneförändringar + 315.000 DKK

Budgetförslaget:

- Pris- och löneförändringar + 315.000 DKK

3.3.17 NORDENS INSTITUT PÅ ÅLAND

BUDGETFÖRSLAG 1988: 510.000 FIM
 motsvarar 836.000 DKK

Organisation och verksamhet

Nordens institutt på Åland ble innviet i oktober 1985. Utgiftene til driften dekkes henholdvis av ministerrådet og Ålands Landskapsstyrelse ifølge avtale mellom partene.

Instituttets arbeidsområde ligger hovedsakelig innenfor allmennkultur, men det bør også kunne holdes visse arrangementer innenfor undervisning og forskning. Ifølge vedtektene skal instituttet arbeide for å styrke det ålandske kulturliv og opprettholde og utvikle egne kontakter med det øvrige Norden.

Ministerrådet dekker utgiftene til virksomheten og lønnen til den daglige leder mens Ålands Landskapsstyrelse dekker utgiftene til en kontorassistent, husleie og kontorhold.

Budgetöversikt

	(1.000-tal FIM)	Förslag 1988	
		Budget 1987	Budget- förslaget
Löner	175	186	186
Varor och tjänster	73	90	74
Projekt	240	500	250
Summa beviljningsförslag	488	776	510

Personalöversikt

	Fasta tjänster 1988		Förändringar till 1988			
	antal	lön	institut./AK antal	lön	budgetförslag antal	lön
Verksamhetsledare	1	A 24-25				
Sekreterare*)	(1)	(A 7)				
Programassistent			1	A 22		
Summa	1 (+1)		1		-	

*) Kostnaderna för sekreterartjänsten täcks av Ålands landskapsstyrelse.

Analys av anslagsförändringen

Post	(1.000-tal FIM) Löne- och pris- förändringar		Verksamhets- förändring		Totalt	
	Inst/ AK	Budg.försl	Inst/ AK	Budg.försl	Inst/ AK	Budg.försl
Löner	11	11	150	-	11	11
Varor och tjänster	1	1	16	-	17	1
Projekt	10	10	250	-	260	10
Summa	22	22	416	-	288	22

Kommentar till anslagsförändringen

Institutionen/AK:

- Pris- och löneförändringar	+ 22.000 FIM
- Verksamhetsförändring	
1. Ytterligare projektmedel	+ 250.000 FIM
2. Ny tjänst som programassistent	+ 150.000 FIM
3. Varor och tjänster	+ 16.000 FIM

Budgetförslaget:

- Pris- och löneförändringar	+ 22.000 FIM
------------------------------	--------------

3.3.18 BIDRAG TILL NORDISKA KONSTFORBUNDET

BUDGETFÖRSLAG 1988:	363.000 NOK
motsvarar	424.000 DKK

Organisation och verksamhet

Nordiska Konstförbundet ble opprettet på frivillig grunnlag i 1945 og har siden 1973 mottatt tilskudd fra Nordisk Ministerråd. Hvert nordisk land har en seksjon innenfor forbundet. Dessuten er det en seksjon for samisk billedkunst. Seksjonene støttes delvis med nasjonale tilskudd.

Ifølge forbundets vedtekter skal det virke som et kontaktskapende organ mellom billedkunstnere i de nordiske land. Dette arbeid skjer spesielt i form av forbundets årlige forbundsrådsmøte. Seksjonene foreslår kandidater til Nordisk Konstcentrums styre og til gjesteateliere.

Budgetøversikt

	(1.000-tal NOK)	Förslag 1988	
		Budget 1987	Institu- tionen/AK
Bidrag	349	433	363

Analys av anslagsförändringen

Post	(1.000-tal NOK)		Verksamhets- förändring	Totalt		
	Löne- och pris- förändringar			Inst/ Budg.försl AK	Budg.försl AK	
Bidrag	14	14	70	-	84	14

Kommentar till anslagsförändringen

Institutionen/AK:

- Pris- och löneförändringar + 14.000 NOK
- Verksamhetsförändring
 - 1. Okade utgifter för täckande av deltagende av de självstyrande områdene + 70.000 NOK

Budgetförslaget:

- Pris- og løneförändringar + 14.000 NOK

3.3.19 BIDRAG TILL NORDISKA FORFATTARKURSER VID FORENINGEN NORDENS INSTITUT, BISKOPS ARNO

BUDGETFÖRSLAG 1988: 173.000 SEK
 motsvarar 201.000 DKK

Organisation och verksamhet

Nordiske forfatterkurser gjennomføres som et samarbeid mellom Foreningen Nordens Institutt, Biskops Arnö og Nordisk Forfatterråd.

Budgetöversikt

	(1.000-tal SEK)	Förslag 1988	
		Budget 1987	Institutionen/AK
Bidrag	166	300	Budgetförslaget 173

Analys av anslagsförändringen

Post	(1.000-tal SEK)		Verksamhetsförändring	Totalt	
	Löne- och prisförändringar	Budg.försl		Inst/AK	Budg.försl
Bidrag	7	7	127	-	134

Kommentar till anslagsförändringen

Institutionen/AK:

- Pris- och löneförändringar + 7.000 SEK
- Verksamhetsförändring
 - 1. Ytterligare medel till kurser och seminarier + 127.000 SEK

Budgetförslaget:

- Pris- och löneförändringar + 7.000 SEK

3.3.20 BIDRAG TILL SKANDINAVISK FORENINGSKONSTNARSKOLLEGIUM I ROM

BUDGETFÖRSLAG 1988: 610.000 DKK

Organisation och verksamhet

Skandinavisk förening i Rom omfattar drift/utleie av arbets- och bostedsrum för nordiska konstnere.

I styret sitter representanter för de nordiska institutt i Rom, från de nordiska ambassader och venneforeninger.

Budgetöversikt

	(1.000-tal DKK)	Förslag 1988	
		Budget 1987	Budgetförslaget
Bidrag	250	610	610

Analys av anslagsförändringen

Post	(1.000-tal DKK)		Verksamhetsförändring	Totalt	
	Löne- och prisförändringar			Inst/ Budg.försl AK	Budg.försl AK
Bidrag	10	10	350	350	360

Kommentar till anslagsförändringen

Institutionen/AK:

- Pris- och löneförändringar + 10.000 DKK
- Verksamhetsförändring
 - 1. Medel för ökade hyreskostnader + 350.000 DKK

Budgetförslaget:

- Pris- och löneförändringar + 10.000 DKK
- Verksamhetsförändring
 - 1. Medel för ökade hyreskostnader i enlighet med beslut av MR-kultur 11.5.87 + 350.000 DKK

3.3.21 BIDRAG TILL NORDKALOTTMUSEET

BUDGETFORSLAG 1988:	215.000 SEK
motsvarar	249.000 DKK

Organisation och verksamhet

Nordkalottmuseet består av utstillingssamarbeid mellom museer i Finland, Norge og Sverige og det arrangeres turnéutstillinger innen både kunst og allmennkulturelle tema. Bevilgningen til formålet er fra 1984 oppført på det permanente budsjett. De tilsluttede medlemsmuseer medvirker i utarbeidingen av utstillingene ved å stille personellmessige og tekniske ressurser til disposisjon. Ministerrådets bevilgning disponeres til selve utstillingsmaterialet og til turnéutgiftene.

Budgetöversikt

	(1.000-tal SEK)	Förslag 1988	
		Institutionen/AK	Budgetförslaget
Bidrag	206	215	215

Analys av anslagsförändringen

Post	(1.000-tal SEK)		Verksamhetsförändring	Totalt	
	Löne- och prisförändringar			Inst/ AK	Budg.försl AK
Bidrag	9	9	-	-	9 9

Kommentar till anslagsförändringen

Institutionen/AK:

- Pris- och löneförändringar + 9.000 SEK

Budgetförslaget:

- Pris- och löneförändringar + 9.000 SEK

3.3.22 NORDENS INSTITUT I GRÖNLAND

BUDGETFÖRSLAG 1988: 1.564.000 DKK

Organisation och verksamhet

Nordisk Institut på Grönland ble opprettet i januar 1986 og ble offisielt åbnet i september 1987. Institutionen er beliggende i Nuuk. Institutet har til formål at udvikle og stimulere kultursamarbejdet til alle geografiske områder i Grönland gennem institutets projektmidler til rejse- og aktivitetsstøtte samt service og informationsvirksomhed. Institutionen ledes af en styrelse nedsat av Ministerrådet efter indstilling fra de nationale departementer og selvstyreområderne. Styrelsen består af fire medlemmer med en repræsentant fra Grönlands hjemmestyre, to fra de nordiske lande samt en fra de øvrige selvstyreområder. Det daglige arbejde varetages af en kultursekretær udpeget af Nordisk ministerråd efter indstilling fra styrelsen.

Udgifter til løn til kultursekretæren samt projekter finansieres af ministerrådet. Udgifter til assistentløn samt lokale- og kontorudgifter finansieres af Grönlands hjemmestyre.

Budgetöversikt

	(1.000-tal DKK)	Förslag 1988	
		Institu- tionen/AK	Budget- förslaget
Löner	200	264	264
Varor och tjänster	275	314	314
Projekt	525	986	986
Summa beviljningsförslag	1.000	1.564	1.564

Personalöversikt

	Fasta tjänster 1987		Förändringar till 1988			
	antal	lön	institut./AK antal	lön	budgetförslag antal	lön
Kulstursekretær	1					
Assistent**)	(1)					
Summa	1 (+1)		-		-	

**) Lön till assistent finansieras av Grönlands hjemmestyre.

Analys av anslagsförändringen

Post	(1.000-tal DKK) Löne- och pris- förändringar		Verksamhets- förändring		Totalt	
	Inst/ AK	Budg.försl	Inst/ AK	Budg.försl	Inst/ AK	Budg.försl
Löner	64	64	-	-	64	64
Varor och tjänster	39 *	39	-	-	39	39
Projekt	21	21	440	440	461	461
Summa	124	124	440	440	564	564

* Här ingår 32.000 DKK som kompensation för ej budgeterade kostnader för feriefriresor.

Kommentar till anslagsförändringen

Institutionen/AK:

- Pris- och löneförändringar + 124.000 DKK
- Verksamhetsförändring
 - 1. Ytterligare projektmedel i enlighet med beslutad utbyggnadstakt + 440.000 DKK

Budgetförslaget:

- Pris- och löneförändringar + 124.000 DKK
- Verksamhetsförändring
 - 1. Ytterligare projektmedel i enlighet med beslutad utbyggnadstakt + 440.000 DKK

3.4 UTBILDNINGSSOMRÅDET

Institutioner (motsv.)	Budget 1987	Inst. för- slag 1988	1.000-tal danska kronor		
			Budgetförslag 1988		Total
			Pris- og löneför- ändring	Verksam- hetsför- ändring	
3.4.1 Nordens folkliga akademi	4.750	6.541	348	-	5.098
3.4.2 Nordiskt samarbete inom skolområdet	1.714	2.069	69	-	1.783
3.4.3 Nordiskt vuxenutbildningssamarbete	551	1.068	22	-	573
3.4.4 Nordiska journalistkursen	1.207	2.155	92	546	1.845
3.4.5 Nordiska språksekretariatet	1.510	1.788	160	-	1.670
3.4.6 Nordiskt språk- och informationscentrum	2.221	2.527	156	-	2.377
3.4.7 Nordiska högskolan för hushållsvetenskap (NHH)	985	1.300	48	-	1.033
3.4.8 Bidrag till Nordisk federation för medicinsk undervisning	618	763	25	-	643
3.4.9 Kursverksamhet på utbildningsområdet	1.685	1.000	223	-1.618	290
3.4.10 Nordiska kurser i språk och litteratur	-	1.618	-	1.618	1.618
3.4.11 Norden i växt, ungdom och sysselsättning	2.158	2.244	86	-	2.244
S U M M A	17.399	23.131	1.229	546	19.174

3.4.1 NORDENS FOLKLIGA AKADEMI (NFA)

BUDGETFORSLAG 1988: 4.395.000 SEK
motsvarar 5.098.000 DKK

Organisation och verksamhet

Nordens folkliga akademi (NFA) startade i 1968 som en försøgsverksamhet över en femårsperiod. Fra 1977 har NFA været en permanent institution på det nordiske kulturbudget. NFA lejer lokaler ved Nordiska Folkehøjskolan i Kungälv i Sverige for sin virksomhed.

Ifølge statutterne skal NFA virke som et center for studier og diskussion omkring voksenundervisning og folkeoplysningsarbejde i Norden. NFAs virksomhed omfatter i første række kurser af forskellig art i tilknytning til voksenundervisning og folkeoplysningsarbejde i Norden. Kurserne er sædvanligvis åbne for alle interesserede. I mange tilfælde arrangeres de i samarbejde med institutioner og organisationer, som på nordisk plan arbejder med folkeoplysnings-spørgsmål.

NFA fungerer for tiden også som sekretariat for Det Nordiske Folkehøjskoleråd og som kontaktorgan for folkeoplysningsorganisationerne i de enkelte nordiske lande. Videre har NFA deltaget aktivt i det Ministerrådsprogram, som administreres af Ministerrådssekretariatet, og som omhandler folkeoplysning og voksenundervisning.

Budgetöversikt

	(1.000-tal)	Förslag 1988	
	SEK	Institu- tionen	Budget- förslaget
	Budget 1987		
Löner	2.283	2.951	2.528
Varor och tjänster	1.056	1.826	1.080
Projekt	756	862	787
Summa beviljningsförslag	4.095	5.639	4.395

Personalöversikt

	Fasta tjänster 1987		Förändringar till 1988 institutionen budgetförslag			
	antal	lön	antal	lön	antal	lön
Rektor	1	N 26:8				
Lektor, svensk	1	N 23:8				
Lektor, norsk	1	N 20:8				

Lektor, finsk	1	N 20:8		
Bibliotekarie	1	N 21:8		
Tolk	1	N 20:8		
Intendent	1	N 14:8		
Byråsekreterare	1	N 13:7		
Biblioteksassistent	0,6	N 14:7		
Biblioteksassistent	0,4	N 12:5		
Assistent	1	N 12:5		
Expeditionsförman	0,5	N 10:7		
Informationsmedarb	0		1	N 17:0
Lektor	0		1	N 23:8

Summa 10,5 2

Analys av anslagsförändringen

Post	(1.000-tal SEK)		Verksamhets-		Totalt	
	Löne- och pris-	förändringar	förändring			
	Inst	Budg.försl	Inst	Budg.försl	Inst	Budg.försl
Löner	245	245	423		668	245
Varor och tjänster	24	24	746	-	770	24
Projekt	31	31	75	-	106	31
Summa	300	300	1.244	-	1.544	300

Kommentar till anslagsförändringen

Institutionen:

- Löne- och prisförändringar + 300.000 SEK
- Verksamhetsförändringar:
 1. Okade hyres- och driftsutgifter p.g.a. nya lokaler + 708.000 SEK
 2. Inrättande av tjänst som informationsmedarbetare + 165.000 SEK
 3. Inrättande av tjänst som lektor (dansk eller västnordisk) + 233.000 SEK
 4. Ytterligare medel för tolkverksamhet + 25.000 SEK
 5. Kurser och konferenser, särskilt för föreläsararvoden + 75.000 SEK
 6. Inventarier i biblioteket + 38.300 SEK

Budgetförslaget:

- Löne- och prisförändringar + 300.000 SEK

3.4.2 NORDISKT SAMARBETE INOM SKOLOMRÅDET

BUDGETFÖRSLAG 1988: 1.783.000 DKK

Organisation och verksamhet

1973 fattade ministerrådet beslut om en tyngdpunktöverskjutning från harmonisering av ramplanerna för undervisning i grundskolan till ett nordiskt samarbete inom det pedagogiska forsknings- och utvecklingsarbetet. Den gamla beteckningen Harmonisering av skolordningarna i de nordiska länderna behölls emellertid.

1976 antog ministerrådet mandat och riktlinjer för det fortsatta arbetet, vilket samtidigt bytte namn till Nordiskt samarbete inom skolområdet.

1981 godkände ministerrådet ledningsgruppens förslag till tyngdpunktsområden inom det pedagogiska FoU-området. Dessa skall för närvarande utgöras av följande sektorer:

- a) Organisationsutveckling och arbetsmiljö i grundskolan,
- b) Yrkespedagogiskt FoU-arbete,
- c) Samarbete kring problematiken skola-arbetsliv,
- d) Integrering av specialundervisningens elever.

Ledningsgruppen har våren 1987 föreslagit att det för 1987 och 1988 års verksamhet sker en generell utvidgning av dess arbetsområden. Utöver de prioriterade tyngdpunktsområdena omfattar det nordiska skolsamarbetet även andra väsentliga områden. Bl.a. kan nämnas projekt beträffande "smala" områden inom yrkesutbildningen, läromedelssamarbete inom yrkesutbildning och specialundervisning samt invandrarundervisning.

Planläggning och styrning av såväl informations- som projektarbetet sker centralt genom den nordiska ledningsgruppen för skolsamarbetet. Det egentliga projektarbetet inom de enskilda sektorerna sker däremot decentraliserat utgående från olika modeller.

Under senare år har den s.k. nätverksmodellen använts i allt högre grad i det nordiska skolsamarbetet. Denna innebär att nationella projekt inom samma tyngdpunktsområde och med likartade målsättningar knyts samman på nordiskt plan genom gemensamma planläggningsmöten, seminarier för erfarenhetsutbyte, utväxlingsstipendier etc. Genom nätverksmodeller kommer det nordiska skolsamarbetet på ett praktiskt sätt att förankras i prioriterat utvecklingsarbete på nationellt plan.

Budgetöversikt

	(1.000-tal DKK)	Förslag 1988	
		Institu- tionen/AK	Budget- förslaget
Dispositionsmedel	1.714	2.069	1.783

Analys av anslagsförändringen

Post	(1.000-tal DKK)		Verksamhets-		Totalt	
	Löne- och pris- förändringar		förändring			
	Inst/	Budg.försl	Inst/	Budg.försl	Inst/	Budg.försl
	AK	AK	AK	AK	AK	AK

Kommentar till anslagsförändring

Institutionen/AK:

- Löne- och prisförändring

- Verksamhetsförändring

1. Okade medel

+ 286.000 DKK

Budgetförslaget:

- Löne- och prisförändring

+ 69.000 DKK

3.4.3 NORDISKT VUXENUTBILDNINGSSAMARBETE

BUDGETFORSLAG 1988: 573.000 DKK

Organisation och verksamhet

Det nordiske voksenundervisningssamarbejde startede i 1976 som to-årig forsøgsvirksomhed. I 1978 blev det som projekt finansieret over kulturbudgettets dispositionsmidler og i 1981 overført til det faste kulturbudget.

Formålet med samarbejdet er at:

- fremme uddannelsespolitisk diskussion og samarbejde inden for voksenuddannelse
- gøre tiltag vedrørende koordinering og erfaringsudveksling om voksenpædagogisk forsknings- og udviklingsarbejde
- styrke informations- og dokumentationsudveksling mellem de nordiske lande om voksenundervisning generelt.

En kontinuerlig informationsudveksling foregår mellem landene bl.a. i form af en nordisk tidskrift og et katalog om pågående FoU-arbejde på området.

Budgetöversikt

	(1.000-tal) DKK	Förslag 1988	
	Budget 1987	Institu- tionen	Budget- förslaget
Dispositionsmedel	551	1.068	573

Analys av anslagsförändring

	(1.000-tal DKK)					
	Löne- och pris- förändringar		Verksamhets- förändring		Totalt	
Post	Inst	Budg.försl	Inst	Budg.försl	Inst	Budg.försl
Dispositionsmedel	22	22	495	-	517	22

Kommentar till anslagsförändringen

Styringsgruppen:

- Pris- och löneförändringar + 22.000 DKK
- Verksamhetsförändring + 495.000 DKK
- Nätverksprojekt omkring delteman inom Livslang Læring

Budgetförslaget:

- Pris- och löneförändringar + 22.000 DKK

3.4.4 NORDISKA JOURNALISTKURSEN

BUDGETFÖRSLAG 1988: 1.845.000 DKK

Organisation och verksamhet

Nordiska journalistkursen anordnar vidareutbildning för journalister i de nordiska länderna. Kursverksamheten omfattar i första hand en tremånaders vidareutbildningskurs varje år. Därutöver genomförs kortare kurser med specialinriktning.

Institutionen har evaluerats vilket resulterade bl.a. i en omorganisering av verksamheten till helårsdrift med heltidsanställd kursledning. De ökade kostnaderna under 1987 har finansierats med MR disp.medlen.

Budgetöversikt

	(1.000-tal DKK)	Förslag 1988	
		Budget 1987	Institu- tionen/AK
Löner	316	575	567
Varor och tjänster	308	342	350
Projekt	583	1.238	928
Summa beviljningsförslag	1.207	2.155	1.845

Personalöversikt

	Fasta tjänster 1987		Förändringar till 1988			
	antal	lön	institut./AK antal	lön	budgetförslag antal	lön
Rektor)*)	1/5	Tab. 2	4/5	35	4/5	35
Kursusleder)*)	1/5	Tab. 2	1			
Assistent	1/2	HK				
Assistent	3/4	HK				
Assistent			1	HK		
Summa	1,65		2,3		4/5	

*) Innehas tills vidare av samma person.

**) Personligt tillägg för skillnader mellan löneklass 35 och 37.

Analys av anslagsförändringen

Post	(1.000-tal DKK)					
	Löne- och pris- förändringar		Verksamhets- förändring		Totalt	
	Inst/ AK	Budg.försl	Inst/ AK	Budg.försl	Inst/ AK	Budg.försl
Löner	21	21	230	230	259	251
Varor och tjänster	26	26	16	16	42	42
Projekt	45	45	610	300	655	345
Summa	92	92	856	546	948	638

Kommentar till anslagsförändringen

Institutionen/AK:

- Pris- och löneförändringar + 92.000 DKK
- Verksamhetsförändring
 - 1. Löne- och prisjusterat ändring av verksamheten till helårsdrift + 546.000 DKK
 - 2. Ökning av verksamheten med specialkurser/ seminarier + 4-veckors kurser + 310.000 DKK

Budgetförslaget:

- Pris- och löneförändringar + 92.000 DKK
- Verksamhetsförändring
 - 1. Löne- och prisjusterat ändring av verksamheten till helårsdrift + 546.000 DKK

3.4.5 NORDISKA SPRÅKSEKRETARIATET

BUDGETFÖRSLAG 1988:		1.428.000 NOK
	motsvarar	1.670.000 DKK

Organisation och verksamhet

Språksekretariatet är ett organ för samarbete mellan språknämnderna (motsv.) i Norden. Institutionens uppgift är att arbeta för att bevara och förstärka den språkliga gemenskapen i Norden och främja den nordiska språkförståelsen.

Språksekretariatets arbetsområde omfattar huvudsakligen seminarie-, utrednings- och publikationsverksamhet. Vidareföring av Nordiska ministerrådets handlingsprogram för ökad språkförståelse i Norden är en viktig uppgift för institutionen.

Budgetöversikt

	(1.000-tal NOK)	Förslag 1988	
		Budget 1987	Institu- tionen/AK
Löner	707	825	818
Varor och tjänster	362	379	379
Projekt	222	324	231
Summa beviljningsförslag	1.291	1.528	1.428

Personalöversikt

	Fasta tjänster 1987		Förändringar till 1988			
	antal	lön	institut./AK antal	lön	budgetförslag antal	lön
Sekretariatssjef	1	30				
Konsulent	1	19				
Førstekonsulent	1	26 ¹⁾				
Første kontorfullmektig	1	18				
Summa	3					

1) Inkl. utlandstillägg

Analys av anslagsförändringen

Post	(1.000-tal NOK)					
	Löne- och pris- förändringar		Verksamhets- förändring		Totalt	
	Inst/ AK	Budg.försl	Inst/ AK	Budg.försl	Inst/ AK	Budg.försl
Löner	111	111	7	-	118	111
Varor och tjänster	17	17	-	-	17	17
Projekt	9	9	93	-	102	9
Summa	137	137	100	-	237	137

Kommentar till anslagsförändringen

Institutionen/ÅK:

- Pris- och löneförändringar + 137.000 NOK
- Verksamhetsförändring
 - 1. Handlingsprogram för bättre språkförståelse + 93.000 NOK
 - 2. Ytterligare medel til möteshonorar + 7.000 NOK

Budgetförslaget:

- Pris- och löneförändringar + 137.000 NOK

3.4.6 NORDISKT SPRÅK- OCH INFORMATIONSCENTRUM

BUDGETFORSLAG 1988:	1.449.000 FIM
motsvarar	2.377.000 DKK

Organisation och verksamhet

Nordiskt språk och informationscentrum skall i Finland i första hand främja undervisningen i och kännedomen om de övriga nordiska ländernas språk, kultur och samhällsförhållanden. I detta syfte skall centret öka utbudet av vid undervisningen behövt tilläggsmaterial om Norden, effektivisera informationen om de nordiska länderna, upprätthålla ett bibliotek med specifikt nordiskt material, anordna språkkurser, andra kurser och föreläsningar samt utveckla tolknings- och översättningsverksamhet. Därutöver skall centret sprida kännedom om det finska språket och om finländska kultur- och samhällsförhållanden i de övriga nordiska länderna.

Budgetöversikt

	(1.000-tal FIM)	Förslag 1988	
		Budget 1987	Budget- förslaget
Löner	630	765	698
Varor och tjänster	136	134	139
Projekt	588	642	612
Summa beviljningsförslag	1.354	1.541	1.449

Personalöversikt

	Fasta tjänster 1987		Förändringar till 1988			
	antal	lön	institut./AK antal	lön	budgetförslag antal	lön
Direktör	1	A 26+5				
Utbildningschef	1	A 21+5*				
Bibliotekarie	1	A 18+5				
Kanslissekreterare	1	A 14+2				
Kanslist	1	A 8+3				
Pedagogisk konsulent	1	A 21+5				
Kurssekreterare			1	A 12		
Summa	5		1			

1) Tjänstens löneinplacering fastställs senare.

Analys av anslagsförändringen

Post	(1.000-tal FIM)					
	Löne- och pris- förändringar		Verksamhets- förändring		Totalt	
	Inst/ AK	Budg.försl	Inst/ AK	Budg.försl	Inst/ AK	Budg.försl
Löner	68	68	67	-	135	68
Varor och tjänster	3	3	- 5	-	- 2	3
Projekt	24	24	30	-	54	24
Summa	95	95	92	-	187	95

Kommentar till anslagsförändringen

Institutionen/AK:

- Pris- och löneförändringar + 95.000 FIM
- Verksamhetsförändring
 - 1. Inrättande av tjänst som kurssekreterare + 62.000 FIM
 - 2. Ytterligare projektmedel särskilt för grannspråksundervisning + 30 000 FIM
 - 3. Beräkningsmässig korrigerering - 5.000 FIM

Budgetförslaget:

- Pris- och löneförändringar + 95.000 FIM

3.4.7 NORDISKA HOGSKOLAN FOR HUSHÅLLSVETENSKAP (NHH)

BUDGETFORSLAG 1988: 890.000 SEK
 motsvarar 1.033.000 DKK

Organisation och verksamhet

Nordiska högskolan för hushållsvetenskap (NHH) driver undervisningsaktiviteter på tre linier: Tekstillinien ved Chalmers tekniska högskola, som med en toårig studietid fører til tekstilingeniøreksamen, næringslinien ved Oslo universitet, som består af 2½ års studier og linien for næringsterapi ved universitetet i Göteborg (tre terminer). De første to linier finansieres over statsbudgettet i det land, hvor uddannelsen er placeret. Linien for næringsterapi er en videreførelse af de dietetikerkurser.

Nordisk ministerråd besluttede i februar 1981 blev det på baggrund af dette forsøg vedtaget af Ministerrådet (MR 1/81, pkt 13), at en permanent nordisk dietetikeruddannelse skulle finde sted i regi af NHH. Den skulle omfatte tre terminers studier og placeres ved Institutionen for klinisk næringslära ved Göteborgs universitet. Linien for næringsterapi har et stærkere præg af en overbyggende uddannelse end de øvrige linier og er derfor mere nordisk præget. Udgiften til styrelsen og til linien for næringsterapi har været finansieret af Ministerrådets dispositionsmidler. Fra 1983 er institutionen blevet permanent og finansieres over det faste nordiske kulturbudget.

Budgetöversikt

	(1.000-tal SEK)	Förslag 1988	
	Budget 1987	Institu- tionen/AK	Budget- förslaget
Löner	630	767	669
Varor och tjänster	219	254	221
Projekt	-	100	-
Summa beviljningsförslag	849	1.121	890

Personalöversikt

	Fasta tjänster 1987		Förändringar till 1988			
	antal	lön	institut./AK antal	lön	budgetförslag antal	lön
Universitetslektor	1	S 49				
Kansliskrivare	3/4	N 10: 5				
Dietist	3/4	N 19: 4				
Läkare	1/4	B 59				
Forskartjänst			1/4			
Summa	2 3/4		1/4		-	

Analys av anslagsförändringen

Post	(1.000-tal SEK)		Verksamhets-		Totalt	
	Löne- och pris- förändringar		förändring			
	Inst/ AK	Budg.försl	Inst/ AK	Budg.försl	Inst/ AK	Budg.försl
Löner	39	39	70	-	109	39
Varor och tjänster	2	2	30	-	32	2
Projekt	-	-	100	-	100	-
Summa	41	41	200	-	241	41

Kommentar till anslagsförändringen

Institutionen/AK:

- Pris- och löneförändringar	+ 41.000 SEK
- Verksamhetsförändring	
1. Ökning med 1/4 forskartjänst	+ 70.000 SEK
2. Köp av skrivemaskin	+ 30.000 SEK
3. Utvidgn. av verksamheten med konsument-ekonomisk utb.	+ 100.000 SEK

Budgetförslaget:

- Pris- och löneförändringar	+ 41.000 SEK
------------------------------	--------------

3.4.8 BIDRAG TILL NORDISK FEDERATION FOR MEDICINSK UNDERVISNING

BUDGETFORSLAG 1988: 643.000 DKK

Organisation och verksamhet

Nordisk federation för medicinsk undervisning har till ändamål att främja medicinsk utbildning och undervisning i Norden. Detta görs genom att arrangera, medverka vid och informera om symposier inom medicinsk undervisning, stimulera till försöksverksamhet och forskning omkring medicinsk undervisning, etablera och upprätthålla utomnordiska kontakter, etablera undervisning på detta område samt stödja initiativ, som främjar medicinsk undervisning i Norden. Speciellt har federationen arbetat med en bred symposieverksamhet på nordiskt plan.

Budgetöversikt

	(1.000-tal DKK)	Förslag 1988	
		Budget 1987	Institu- tionen/AK
Bidrag	618	763	643

Analys av anslagsförändringen

Post	(1.000-tal DKK)					
	Löne- och pris- förändringar		Verksamhets- förändring		Totalt	
	Inst/ AK	Budg.försl	Inst/ AK	Budg.försl	Inst/ AK	Budg.försl
Bidrag	25	25	120	-	145	25

Kommentar till anslagsförändringen

Institutionen/AK:

- Pris- och löneförändringar + 25.000 DKK
- Verksamhetsförändring
 - 1. Nordiske symposier om medicinsk undervisning + 70.000 DKK
 - 2. Informationsverksamhet + 50.000 DKK

Budgetförslaget:

- Pris- och löneförändringar + 25.000 DKK

3.4.9 NORDISK KURSVERKSAMHET PÅ UTBILDNINGSSOMRÅDET

BUDGETFORSLAG 1988: 290.000 DKK

Organisation och verksamhet

Inom anslaget för nordisk kursverksamhet på utbildningsområdet har hittills tio olika utbildningsområden finansierats i form av fort- och vidareutbildning, fältseminarier och andra seminarier. MR 6/86 (pkt. 5.1) beslöt genomföra en omläggning av kursverksamheten på utbildningsområdet. Omläggningen innebär att bidragen till mio av de tidigare kursområden (dvs. Nordiska universitetskurser i historia, Nordiska fackkonferensen i historisk metodlära, Nordiska fältseminarier för etnologistuderande, Nordiska seminarier för arkeologistuderande, vidareutbildning av konservatorer, vidareutbildning av socialhögskolelärare, Nordiska seminarier för lärare vid journalisthögskolor, Nordiska fortbildningskurser för idrottslärare och Nordiska fortbildningskurser för modersmålslärare överförs till ett ramanslag. Därefter sker fördelningen av medlen till kursverksamhet på utbildningsområdet efter ansökan. Verksamhet, som tidigare fått medel från detta anslag kan efter ansökan komma i betraktande vid fördelning av medlen. Nya verksamhetsområden ges möjlighet att bli värderade inom ramanslaget. Beslut om beviljningen från detta anslag fattas av AK-Kultur.

Budgetöversikt

	(1.000-tal DKK)	Förslag 1988	
		Institu- tionen/AK	Budget- förslaget
Dispositionsmedel	1.685	1.000	290

Analys av anslagsförändringen

Post	(1.000-tal DKK)					
	Löne- och pris- förändringar		Verksamhets- förändring		Totalt	
	Inst/ AK	Budg.försl	Inst/ AK	Budg.försl	Inst/ AK	Budg.försl
Dispositionsmedel	223	223	- 1.618	- 1.618	- 1.395	-1.395

Kommentar till anslagsförändringen

Institutionen/AK:

- Pris- och löneförändringar + 223.000 DKK
I beloppet ingår 80.000 DKK för vartannat år anordnad kurs i isländska samt 76.000 DKK för vart tredje år anordnad kurs i samiska

Verksamhetsförändring

- 1. Teknisk minskning i och med att Nordiska kurser för språk och litteratur har flyttats till egen anslagsmoment. Den reella ökningen av anslaget "Nordisk kursverksamhet på utbildningsområdet" är 580.000 DKK. Anslagsförhöjningen för kursverksamhet på utbildningsområdet behandlas även i samband med handlingsplanen för kulturområdet. - 1.618.000 DKK

Budgetförslaget:

- Pris- och löneförändringar + 223.000 DKK

Verksamhetsförändringar

- Anslagsteknisk överföring till anslaget 4.10 Nordiska kurser i språk- och litteratur - 1.618.000 DKK

3.4.10 NORDISKA KURSER I SPRÅK OCH LITTERATUR

BUDGETFORSLAGET 1988: 1.618.000 DKK

Fördeling i DKK:

Danmark	316.000 DKK		
Färöarna	12.000 DKK		
Finland	361.000 DKK	=	220.000 FIM
Grönland	100.000 DKK		
Island	80.000 DKK		
Norge	289.000 DKK	=	247.000 NOK
Samiske	76.000 DKK	=	65.000 NOK
Sverige	321.000 DKK	=	277.000 SEK
Generalsekret.	63.000 DKK	=	54.000 SEK

Organisation och verksamhet

Inom anslaget för Nordiska kurser i språk och litteratur ges varje sommar kurser, ca. fyra veckor långa, vid olika nordiska universitet i resp. lands språk, litteratur och kultur avsedda för universitetsstuderade i Danmark, Finland, Norge och Sverige samt på Färöarna, Grönland och Island. Kurserna avslutas med tentamen.

Budgetöversikt

	Budget 1987	Förslag 1988	
		Institu- tionen/AK	Budget- förslaget

(1.000-tal DKK)			
Danmark	(306)	316	316
Färöarna	(11)	12	12
Grönland	(0)	100	100
Island	(20)	80	80
Totalt	(337)	508	508
=====			
(1.000-tal FIM)			
Finland	(216)	220	220
=====			
(1.000-tal NOK)			
Norge	(238)	247	247
Samiske	(0)	65	65
Totalt	(238)	312	312
=====			
(1.000-tal SEK)			
Sverige	(272)	277	277
Gen.sekret.	(53)	54	54
Totalt	(325)	331	331
=====			

Analys av anslagsförändringen

		(1.000-tal valuta)					
		Löne- och pris- förändringar		Verksamhets- förändring		Totalt	
Post		Inst/ AK	Budg.försl	Inst/ AK	Budg.försl	Inst/ AK	Budg.försl
(1.000-tal DKK)							
Danmark				316		316	
Färöarna	1)			12		12	
Grönland	2)			100		100	
Island	3)			80		80	
Totalt				508		508	
=====							
(1.000-tal FIM)							
Finland				220		220	
=====							
(1.000-tal NOK)							
Norge				247		247	
Samiske	4)			65		65	
Totalt				312		312	
=====							
(1.000-tal SEK)							
Sverige				277		277	
Gen.sekret.				54		54	
Totalt				3.331		3.331	
=====							

- 1) Kurs i färöiska arrangeras vart fjärde år
- 2) Kurs i Grönlands språk och kultur genomfördes första gången 1986 med MR disp.medlen
- 3) Kurs i isländska arrangeras vartannat år
- 4) Kurs i samiska arrangeras ca. vart tredje år

Kommentar till anslagsförändringen

Institutionen/AK:

- Verksamhetsförändring

Anslagsteknisk överföring av anslagsmedel från
anslag 3.4.9 Nordisk kursverksamhet på utbild-
ningsområdet

+ 1.618.000 DKK

Budgetförslaget:

Anslagsteknisk överföring av anslagsmedel från
anslag 3.4.9 Nordisk kursverksamhet på utbild-
ningsområdet

+ 1.618.000 DKK

3.4.11 NORDEN I VAXT, UNGDOM OCH SYSSLESÄTTNING

BUDGETFÖRSLAG 1988: 2.244.000 DKK

Organisation och verksamhet

Der henvises til "Norden i vækst", handlingsplan for økonomisk udvikling og full beskæftigelse (rek. 1/1985), afsnitt 6.4.1.1. Arbejdet ledes for det nordiske uddannelsesamarbejdes vedkommende af en nordisk styringsgruppe, udpeget af EK-kultur.

Budgetöversikt

	(1.000-tal DKK)	Förslag 1988	
		Institu- tionen/AK	Budget- förslaget
Dispositionersmedel	2.158	2.244	2.244

Analys av anslagsförändringen

Post	(1.000-tal DKK)				Totalt	
	Löne- och pris- förändringar		Verksamhets- förändring			
	Inst/ AK	Budg.försl	Inst/ AK	Budg.försl	Inst/ AK	Budg.försl
Dispositionersmedel	86	86	-	-	86	86

Kommentar till anslagsförändringen

Institutionen/AK:

- Pris- och löneförändringar + 86.000 DKK

Budgetförslaget:

- Pris- och löneförändringar + 86.000 DKK

3.5 FORSKNINGSSOMRÅDET

Institutioner (motsv.)	Budget 1987	Inst. för- slag 1988	1.000-tal danska kronor		Total
			Budgetförslag 1988	Pris- og Verksam- löneför- hetsför- ändring ändring	
3.5.1 Nordiskt kollegium för marinbiologi	1.048	2.361	42	-1.090*	0
3.5.2 Nordiska institutet för retisk atomfysik (NORDITA)	13.639	14.185	546	-	14.185
3.5.3 Nordiska institutet för folkdiktning (NIF)	1.814	2.248	120	-	1.934
3.5.4 Nordiska institutet för Sjövärd	2.195	2.847	239	238	2.672
3.5.5 Nordiska geoexkursioner till Island	592	621	24	-	616
3.5.6 Nordiskt kollegium för ekologi	633	902	26	-659*	0
3.5.7 Centralinstitutet för nordisk Asienforskning (CINA)	3.813	4.252	439	-	4.252
3.5.8 Nordiskt kollegium för fysisk oceanografi	1.196	1.376	55	-1.251*	0
3.5.9 Nordiska samarbetskommittén för arktisk medicinsk forskning	1.368	2.180	34	-1.402*	0
3.5.10 Nordiska samarbetskommittén för internationell politik	1.075	1.788	46	-1.121*	0
3.5.11 Nordiska samarbetsorganet för vetenskaplig information	5.038	5.724	390	-	5.428
3.5.12 Nordiska forskarkurser	5.556	6.573	222	-	5.778
3.5.13 Nordiska forskarstipendier	2.000	2.288	80	-	2.080
3.5.14 Nordiska forskarsymposier	1.630	2.035	65	-	1.695
3.5.15 Nordiskt vulkanologiskt institut	3.518	5.946	1.095	-	4.613
3.5.16 Nordiska samarbetskommittén för acceleratorbaserad forskning	622	2.600	25	-647*	0
3.5.17 Nordisk dokumentationscentral för masskommunikationsforskning	726	868	32	-	758
3.5.18 Nordiska institutet för samhällsplanering (NORDPLAN)	5.747	6.973	603	-	6.350
3.5.19 Nordiska forskningspolitiska rådet (FPR)	3.879	4.998	155	-	4.034

forts. 3.5 FORSKNINGSSOMRÅDET

Institutioner (motsv.)	Budget 1987	1.000-tal danska kronor				Totalt
		Inst. för- slag 1988	Budgetförslag 1988 Pris- og löneför- ändring	Verksam- hetsför- ändring		
3.5.20 Bidrag till Nordiska sommaruniversitetet (NSU)	1.491	1.981	75	-	1.566	
3.5.21 Bidrag till Nordiska samfundet för latin- amerikaforskning	314	629	13	-327*	0	
3.5.22 Bidrag till Nordiska kommittén för öststats- forskning	355	418	14	-369*	0	
3.5.23 Norden i växt, NORDUNET	3.195	2.553	128	-770	2.553	
3.5.24 Norden i växt, arktisk forskning	2.000	2.080	80	-500	1.580	
3.5.25 Vissa samarbetsorgan på forskningsområdet	0	0	0	6.866*	6.866	
S U M M A	63.444	78.426	4.548	-1.032	66.960	

*) Anslagstekniska förändringar

Analys av anslagsförändringen

Post	(1.000-tal NOK)				Totalt	
	Löne- och pris- förändringar		Verksamhets- förändring		Inst/ AK	Budg.försl
	Inst/ AK	Budg.försl	Inst/ AK	Budg.försl	Inst/ AK	Budg.försl
Bidrag	36	36	1.086	-932	1.122	-896

Kommentar till anslagsförändringen

Institutionen/AK:

- Pris- och löneförändringar			+	36.000 NOK
- Verksamhetsförändring				
1. Dekning av utgifter i förbindelse med et tre-årig nordisk forskningsprosjekt rundt Færøyene			+	1.086.000 DKK
- engasjement av forsker			+	280.000 NOK
- engasjement av to teknikere			+	310.000 NOK
- engasjement av sekretær			+	80.000 NOK
- reiseutgifter			+	138.000 NOK
- ytstyr			+	138.000 NOK
- administrasjon + div.			+	98.000 NOK

Budgetförslaget:

- Pris- og løneförändringar			+	36.000 NOK
- Verksamhetsförändring				
1. Anslaget opphør. Medlen overflyttas till ett samlingsanslag 5.25 Vissa samarbetsorgan på forskningsområdet			-	932.000 NOK

3.5.2 NORDISKA INSTITUTET FOR TEORETISK ATOMFYSIK (NORDITA)

BUDGETFORSLAG 1988: 14.185.000 DKK

Organisation och verksamhet

NORDITA blev oprettet i 1957. Det har til formål at fremme videnskabeligt samarbejde mellem de nordiske lande inden for den grundlæggende teoretiske atomforskning. Instituttet skal drive forskning og uddannelse samt fremme forskningen ved samarbejde mellem de nordiske institutioner inden for området, f.eks. via udveksling af forskere, ved at arrangere og finansiere besøg af udenlandske gæsteforskere ved institutioner i Norden, og ved at anordne eller yde bidrag til symposier m.m.

Instituttet modtager stipendiater fra de nordiske lande (i reglen for to-årsperioder) og udenlandske gæsteforskere. Endvidere organiserer instituttet bl.a. internordisk forskningsudveksling og videnskabelige konferencer. Kernen i virksomheden udgøres imidlertid af den fast ansatte videnskabelige stab, for tiden seks fast ansatte professorer samt fire adjunkt/lektorer, som udnævnes for begrænset tid.

Instituttets virksomhed, omfatter nu elementpartikelfysik, kernefysik, astrofysik og faststoffysik. Det sidstnævnte område fra 1980, hvor der blev tilknyttet en professor og en lektor til instituttet med særlig henblik på varetagelsen af faststoffysikken. I de seneste år er der også sket en oprustning af indsatser inden for astrofysik.

Budgetöversikt

	(1.000-tal DKK)	Förslag 1988	
		Institu- tionen/AK	Budget- förslaget
Löner	8.608	8.977	8.977
Varor och tjänster	1.638	1.679	1.679
Projekt	3.393	3.529	3.529
Summa beviljningsförslag	13.639	14.185	14.185

Personalöversikt

	Fasta tjänster 1986		Förändringar till 1987			
	antal	lön	institut./AK		budgetförslag	
	antal	lön	antal	lön	antal	lön
Direktör	1	1)				
Professor	1	2)				
Professor	1	2)				
Professor	1	2)				
Professor	1	2)				
Professor	1	2)				
Professor	1	+36% 3)				
Adjungerad professor	-	-				
Adj/lektor	1	AC-10 5)				
Adj/lektor	1	AC-13 5)				
Adj/lektor	1	AC-15 5)				
Adj/lektor	1	AC-15 5)				
Adm.chef	1	6)				
Kontorfuldmächtig	1	HK-7				
Overassistent	1	HK5-6				
Assistent	1	HK-13 7)				
Assistent	1	HK-13 7)				
Assistent	1	HK-13 7)				
Assistent	1	HK-13 7)				
Assistent	1	HK-13 7)				
Stipendiater	16	AC-7/8				
Summa	35		-		-	

- 1) Direktören är oavlönad 1985. Fra 1986 honoreres han med 15% af dansk prof.lön.
- 2) Avlöning motsv. dansk professorslön
- 3) Avlöning motsv. dansk professorslön + procenttillæg
- 4) Anställning på särskilda villkor. Lön motsv. 15% av en dansk lektorslön.
- 5) Tidsbegränsade förordnanden med avlöning enligt statens överenskommelse med Magisterforeningen i Danmark
- 6) Deltidsanställning motsv. 60% av en dansk professorslön
- 7) Avlöning enligt överenskommelse mellan staten och Handels- og Kontorfunktionærernes Forbund + kvalifikationstillæg

Analys av anslagsförändringen

Post	(1.000-tal DKK)		Verksamhets-		Totalt	
	Löne- och pris- förändringar		förändring			
	Inst/ AK	Budg.försl	Inst/ AK	Budg.försl	Inst/ AK	Budg.försl
Löner	369	369	-	-	369	369
Varor och tjänster	41	41	-	-	41	41
Projekt	136	136	-	-	136	136
Summa	546	546	-	-	546	546

Kommentar till anslagsförändringen

Institutionen/AK:

- Pris- och löneförändringar + 546.000 DKK

Institutionen har i anslagsfram-
ställningen aviserat behov av medel
för ökade ADB-utgifter

Budgetförslaget:

- Pris- och löneförändringar + 546.000 DKK

3.5.3 NORDISKA INSTITUTET FOR FOLKDIKTNING (NIF)

BUDGETFORSLAG 1988:	1.179.000 FIM
motsvarar	1.934.000 DKK

Organisation och verksamhet

Nordisk institut for folkediktning (NIF) blev oprettet 1959 og er fra 1972 placeret ved institutionen for religionsvidenskab og folkloristik ved Åbo universitet.

Instituttets gældende statutter, som blev vedtaget af ministerrådet i 1977, indebærer at virksomhedsområdet også omfatter kultur- og traditionsvidenskabelig forskning i videre forstand.

Instituttets virksomhed har tidligere i hovedsag været rettet mod inventering og katalogisering af kildemateriale m.m., udarbejdelse af bibliografier samt arrangement af symposier, kursus og konferencer. I de senere år er projektvirksomheden imidlertid trådt mere i forgrunden, noget som har betydet at instituttets hovedopgave er blevet at medvirke til en samordning på nordisk basis af de forskningsmæssige indsatser ved de forskellige folkloristiske institutionerne. Dette indebærer at instituttet samler op projektideer, danner nordiske forskergrupper for aktuelle forskningsopgaver, bidrager med midler til projektplanlægning og igangsættelse af projekter samt tilbyder publiceringsmuligheder.

Budgetöversikt

	(1.000-tal FIM)	Förslag 1988	
		Budget 1987	Institu- tionen/AK
Löner	626	720	683
Varor och tjänster	155	158	158
Projekt	325	493	338
Summa beviljningsförslag	1.106	1.371	1.179

Personalöversikt

	Fasta tjänster 1987		Förändringar till 1988 institutionen budgetförslag			
	antal	lön	antal	lön	antal	lön
Institutionsledare	1	A28				
Forskningssekr.	1	A21				
Forskningssekr.	1	A19				
Kanslissekreterare	1	A12				
Maskinskrivare	↓	A10	↓	A 10		
Summa	4↓		↓		-	

Analys av anslagsförändringen

Post	(1.000-tal FIM)					
	Löne- och pris- förändringar		Verksamhets- förändring		Totalt	
	Inst/ AK	Budg.försl	Inst/ AK	Budg.försl	Inst/ AK	Budg.försl
Löner	57	57	37	-	94	57
Varor och tjänster	3	3	0	-	3	3
Projekt	13	13	155	-	168	13
Summa	73	73	192	-	265	73

Kommentar till anslagsförändringen

Institutionen/AK:

- Pris- och löneförändringar	+ 73.000 FIM
- Verksamhetsförändring	
1. Ökning av maskinskriverstilling	+ 37.000 FIM
2. Ökning til publikasjonsmidler	+ 100.000 FIM
3. Nytt prosjekt	+ 35.000 FIM
4. Nytt prosjekt	+ 20.000 FIM

Budgetförslaget:

- Pris- och löneförändringar	+ 73.000 FIM
------------------------------	--------------

3.5.4 NORDISKA INSTITUTET FOR SJØRATT

BUDGETFORSLAG 1988: 2.283.000 NOK
motsvarar 2.672.000 DKK

Organisation och verksamhet

Nordisk Institutt for Sjørett ble opprettet i 1963 i henhold til rekommendasjon fra Nordisk Råd. I 1983 ble formålsparagrafen endret. Nordisk Institutt for Sjørett har til formål å fremme forskning og undervisning i sjørett og alminnelig transportrett, olje- og gassrett og andre med sjøretten beslektede fagområder, bl.a. ved å koordinere forskning i disse fag, avholde seminarer, kurser og forelesninger, opprettholde specialbibliotek og drive informasjons- og publikasjonsvirksomhet på området.

Instituttet har en egen Avdeling for Petroleumsrett. Til driften av denne avdelingen mottar Instituttet finansiell støtte fra norske og utenlandske oljeselskaper som driver virksomhet på den norske kontinentalsokkel.

En betydelig del av Instituttets budsjett medgår til stipendier. Foruten to faste forskningsstipend utdeles det korttidsstipend til forskere og studenter til dekning av utgifter ved kortere eller lengre opphold på Instituttet.

Budgetöversikt

	(1.000-tal NOK)	Förslag 1988	
		Budget 1987	Institu- tionen/AK
Löner	1.160	1.686	1.536
Varor och tjänster	349	365	365
Projekt	367	382	382
Summa beviljningsförslag	1.876	2.433	2.283

Personalöversikt

	Fasta tjänster 1987		Förändringar till 1988			
	antal	lön	institut./AK antal	lön	budgetförslag antal	lön
Förste amanuensis *	1	26				
Konsulent II *	1	22				
Amanuensis	1	20	1	23	1	23**
Forskningsstipendiater	2	19				
Administrationssekr.*	1	18				
Kontorfullmektig	-	-	1	16		
Summa	6		2		1	

* Arbeidsgivers andel af pensjonstilskudd (8%) dekkes av Universitetet i Oslo.

** Slutlig löneinplacering angörs senere.

Analys av anslagsförändringen

Post	(1.000-tal NOK)					
	Löne- och pris- förändringar		Verksamhets- förändring		Totalt	
	Inst/ AK	Budg.försl	Inst/ AK	Budg.försl	Inst/ AK	Budg.försl
Löner	173	173	353	203	526	376
Varor och tjenester	16	16	-	-	16	16
Projekt	15	15	-	-	15	15
Summa	204	204	353	203	557	407

Kommentar till anslagsförändringen

Institutionen/AK:

- Pris- och löneförändringar + 204.000 NOK
- Verksamhetsförändring
 - 1. Ny amanuensisstilling + 203.000 NOK
 - 2. Ny kontorfullmektigstilling + 150.000 NOK

Sjørettsinstituttet peker på behovet for å få dekket utgifter i forbindelse med flytting i de nærmeste år . Beløpet anslås til ca. NOK 250.000 i 1989/90.

Budgetforslaget:

- Pris- og løneförändringar + 204.000 NOK
- Verksamhetsförändring
 - Inrättande av tjänst. I enlighet med beslut av MR-SAM i august 1986.
 - Beloppet ingår i basbudgeten. + 203.000 NOK

3.5.5 NORDISKA GEOEXKURSIONER TILL ISLAND

BUDGETFÖRSLAG 1988: 616.000 DKK -

Organisation och verksamhet

De nordiske geo-ekskursioner til Island, der startedes i 1964, giver ældre studerende og forskere i Danmark, Finland, Norge og Sverige muligheder for at studere geologiske problemer i felten på Island. Hvert andet år har ekskursionerne vulkanologi som emne, hvert andet år beskæftiger man sig med kvartærgeologi/ geomorfologi. Ældre studerende og forskere fra Island har tilsvarende muligheder til indenfor virksomhedens rammer at studere geologiske problemer i de øvrige nordiske lande.

Virksomheden ledes af en styrelse bestående af to repræsentanter for hvert af de nordiske lande. De årlige ekskursioner forestås af en ekskursionsleder og en videnskabelig medguide.

Ekskursionerne har 25 deltagere, hvoraf 10 kommer fra Sverige, 5 fra hvert af de øvrige lande. Oplægget for ekskursionerne er i de seneste år ændret således, at der foruden feltstudier også indgår seminarer, foredrag el.lign. i forløbet.

Ekskursionens emne i 1988 er vulkanologi.

Budgetøversigt

	(1.000-tal DKK)	Förslag 1988	
		Budget 198	Institu- tionen/AK
Dispositionersmedel	592	621	616

Analys av anslagsförändringen

Post	(1.000-tal DKK)					
	Löne- och pris- förändringar		Verksamhets- förändring		Totalt	
	Inst/ AK	Budg.försl	Inst/ AK	Budg.försl	Inst/ AK	Budg.försl
Dispositionersmedel	24	24	5	-	29	24

Kommentar till anslagsförändringen

Institutionen/AK:

- Pris- och löneförändringar + 24.000 DKK

- Verksamhetsförändring

1. Informationsmaterieil til deltakerne + 5.000 DKK

Budgetförslaget:

- Pris- och löneförändringar + 24.000 DKK

3.5.6 NORDISKT KOLLEGIUM FÖR EKOLOGI (NKE)

BUDGETFÖRSLAG 1988: 0 SEK
 motsvarar 0 DKK

Organisation och verksamhet

Nordiskt kollegium för terrester ekologi, som inrättades 1964, ombildades 1976 till ett nordiskt kollegium för ekologi (NKE). Ombildningen innebar främst att verksamheten, som tidigare i huvudsak inriktats på terrester zoekologi, nu även omfattar botanisk och limnisk ekologi.

Enligt den av ministerrådet i december fastställda instruktionen för Nordiskt kollegium för ekologi, är kollegiets uppgift att fungera som ett nordiskt centrum för kontakt inom och samordning av forskning och högre utbildning med ekologisk inriktning.

NKE skall bl.a. anordna kurser, konferenser och seminarier, utdela stipendier och resebidrag för att stödja enskilda projekt inom ramen för forskarutbildningen samt genom andra åtgärder främja samarbete kring högre ekologisk utbildning och forskning i Norden.

NKE består av en medlem från varje nordiskt land.

Budgetöversikt

	(1.000-tal SEK)	Förslag 1988	
		Institu- tionen/AK	Budget- förslaget
Bidrag	546	778	0

Analys av anslagsförändringen

Post	(1.000-tal SEK)				Totalt	
	Löne- och pris- förändringar		Verksamhets- förändring		Inst/	Budg.försl
	Inst/ AK	Budg.försl	Inst/ AK	Budg.försl	Inst/ AK	Budg.försl
Bidrag	22	22	210	-568	232	-546

Kommentar till anslagsförändringen

Institutionen/AK:

- Pris- och löneförändringar	+ 22.000 SEK
- Verksamhetsförändring	
1. Økt kursusvirksomhet	+ 71.000 SEK
2. Økt stipendievirksomhet	+ 10.000 SEK
3. Planlegging av forskerkurs i miljøbioteknikk	+ 43.000 SEK
4. Etablering av Nordisk sekretariat for inter- nasjonal økologi	+ 43.000 SEK
5. Internasjonale stipendier	+ 43.000 SEK

De tre siste posture foreslås fordoblet i 1989 og 1990.

- Pris- og løneförändringar	+ 22.000 SEK
- Verksamhetsförändring	
Anslaget opphør. Medlen overføres till anslaget	
3.5.25. Vissa samarbetsorgan på kulturbudgetens forskningsdel	- 568.000 SEK

3.5.7 CENTRALINSTITUTET FÖR NORDISK ASIENFORSKNING (CINA)

BUDGETFÖRSLAG 1988: 4.252.000 DKK

Organisation och verksamhet

Centralinstitutet för nordisk asienforskning (CINA) bildades 1966. Institutet leds av en styrelse bestående av två forskare från Danmark, Finland, Norge respektive Sverige. Två representanter för institutets personal ingår också i styrelsen.

Institutet har till syfte att främja humanistiska och samhällsvetenskapliga asienstudier i de nordiska länderna. Härvid strävar CINA att samordna asienforskning och utbildning av asienforskare vid universitet och högre läroanstalter i Norden. Vidare verkar man för framtagande av för forskning och undervisning nödvändiga hjälpmedel. CINA har också viktiga uppgifter på dokumentations- och informationssidan. På senare år har CINA verkat för utvidgat nordiskt samarbete kring områdesstudier. Institutionen har även utvidgat sina kontakter och härav följande serviceverksamhet gentemot näringslivet och offentliga myndigheter.

Budgetöversikt

	(1.000-tal DKK)	Förslag 1988	
		Budget 1987	Budget- förslaget
Löner	2.661	3.059	3.059
Varor och tjänster	347	356	356
Projekt	805	837	837
Summa beviljningsförslag	3.813	4.252	4.252

Personalöversikt

	Fasta tjänster 1987		Förändringar till 1988			
	antal	lön	institut./AK antal	lön	budgetförslag antal	lön
Föreståndare	1	-				
Forskningsass./ledare	6	AC-15				
Forskningsstipendiat	1	AC-3				
Assistent	3	HK-13				
Kontorsassistent	1	HK-14				
Summa	12		-		-	

Analys av anslagsförändringen

Post	(1.000-tal DKK)				Totalt	
	Löne- og pris- förändringar		Verksamhets- förändring			
	Inst/ AK	Budg.försl	Inst/ AK	Budg.försl	Inst/ AK	Budg.försl
Löner	398	398	0	-	398	398
Varor og tjänster	9	9	0	-	9	9
Projekt	32	32	0	-	32	32
Summa	439	439	0	-	439	439

Kommentar till anslagsförändringen

Institutionen/AK:

- Pris- og løneförändringar + 439.000 DKK
- Verksamhetsförändringar:

Institusjonen har ingen forslag, idet det pekes på at den er under omorganisering og at organisasjonskomitéens forslag vil foreligge i løpet av våren 1987.

Budgetförslaget:

- Pris- og løneförändringar + 439.000 DKK

3.5.8 NORDISKT KOLLEGIUM FOR FYSISK OCEANOGRAFI (NKFO)

BUDGETFORSLAG 1988: 0 DKK

Organisation och verksamhet

Nordiskt kollegium för fysisk oceanografi (NKFO), som ble opprettet i 1966, har til oppgave å fremme samarbeidet vedrørende forskning og utdanning innen for fysisk oceanografi mellom universiteter og høyskoler i Norden ved hjelp av stipendiat- og forskningsutveksling, ved å anordne symposier og konferenser samt ved felles nordiske prosjekter m.m.

Kollegiets forskningsvirksomhet har i de senere år omfattet en del prosjekter vedrørende kyststrømmer i Kattegatt og Skagerak, og dessuten undersøkelser i Østersjøen, som er blitt kombinert med en rekke andre prosjekter i hvilke randstatene rundt Østersjøen har deltatt. Endvidere er det blitt foretatt undersøkelser av vannforholdene mellom Færøyene og Skottland, noe som har væsentlig interesse for fiskeriet som er av stor betydning i dette området.

Størsteparten av kollegiets budsjett anvendes til stipendieprogrammet. Kollegiet har midler til fem helårsstipendier for yngre forskere, der ønsker en videreuddanning i et annet land. Stipendiene kan innehas i flere år. Kollegiet ønsker foreløbigt at anvende den ene stipendiestilling mere direkte i forbindelse med kollegiets forskningsprosjekter, for at skabe mere sammenheng i virksomheden.

Budgetöversikt

	(1.000-tal DKK)	Förslag 1988	
		Budget 1987	Institu- tionen/AK
Löner	828	869	-
Varor och tjänster	44	46	-
Projekt	324	461	-
Summa beviljningsförslag	1.196	1.376	0

Personalöversikt

	Fasta tjänster 1987		Förändringar till 1988			
	antal	lön	institut./AK antal	lön	budgetförslag antal	lön
Sekretär (deltid)	1	YS-S				
Kontorassistent	1	YS-S				
Stipendiat, D	1	A 1				
Stipendiat, N	1	19				
Stipendiat, S	1	10-3				
Stipendiat, F	1	A 20/2				
Stipendiat	1	A 1				
Summa	7	-	-	-	-	-

Analys av anslagsförändringen

Post	(1.000-tal DKK)					
	Löne- och pris- förändringar		Verksamhets- förändring		Totalt	
	Inst/ AK	Budg.försl	Inst/ AK	Budg.försl	Inst/ AK	Budg.försl
Löner	41	41	0	-869	41	-828
Varor och tjänster	2	2	0	-46	2	-44
Projekt	12	12	125	-336	137	-324
Summa	55	55	125	-1.251	180	-1.196

Kommentar till anslagsförändringen

Institutionen/AK:

- Pris- och löneförändringar + 55.000 DKK
- Verksamhetsförändring
 - 1. Utvidelse av färøyprojektet + 100.000 DKK
 - 2. Økte forskerkontakter + 25.000 DKK

Budgetförslaget:

- Pris- och löneförändringar + 55.000 DKK
- Verksamhetsförändring
 - Anslaget upphör, medlen överförs till anslag
 - 3.5.25 Vissa samarbetsorgan på kulturbudgetens forskningsdel -1.251.000 DKK

3.5.9 NORDISKA SAMARBETSKOMMITTEN FOR ARKTISK MEDICINSK FORSKNING (NoSAMF)

BUDGETFORSLAG 1988: 0 FIM
 motsvarar 0 DKK

Organisation och verksamhet

Komitéen som inledet sin virksomhet i 1969, har til oppgave å fremme arktisk medisinsk forskning i de nordiske land. Komitéens sekretariat er plassert i Uleåborg.

Komitéen har i de senere år bl.a. lagt vekt på å arrangere vitenskapelige møter og symposier over utvalgte emner innen arktisk medisinsk forskning. Med regelmessige mellomrom arrangeres også møter mellom forskere og helsemyndigheter, helsepersonell samt representanter for befolkningen i de nordlige distrikter. Videre har komitéen i samarbeid med NORDINFO utarbeidet et on-line søkesystem for arktisk medisinsk litteratur og utviklet referansesystemet i sitt tidsskrift "Research Reports" som utkommer med 2-4 nummer årlig.

Komitéens egen forskningsvirksomhet er vedtekstmessig knyttet til generalsekretærens instruks, som forutsetter at 50% av stillingen anvendes til egen forskning. Generalsekretæren har kunnet benytte seg av Uleåborg universitets laboratorier i sin forskningsvirksomhet. I de seneste år har NoSAMF innledet et nært samarbeid med WHO og har fungert som organisasjonens kontaktorgan i Norden på sitt fagområde.

Budgetöversikt

	(1.000-tal FIM)	Förslag 1988	
		Budget 1987	Institu- tionen/AK
Löner	416	528	-
Varor och tjänster	202	206	-
Projekt	216	295	-
Summa beviljningsförslag	834	1.329	0

Personalöversikt

	Fasta tjänster 1987		Förändringar till 1988 institut./AK budgetförslag			
	antal	lön	antal	lön	antal	lön
Generalsekreterare	1	A 26				
Avdelningssekreterare	2	A 13				
Epidemiolog	-		1	A 21		
Summa	3		1		-	

Analys av anslagsförändringen

Post	(1.000-tal FIM)				Totalt	
	Löne- och pris- förändringar		Verksamhets- förändring			
	Inst/ AK	Budg.försl	Inst/ AK	Budg.försl	Inst/ AK	Budg.försl
Löner	8	8	104	-424	112	-416
Varor och tjänster	4	4	0	-206	4	-202
Projekt	9	9	71	-225	80	-216
Summa	21	21	175	-855	196	-834

Kommentar till anslagsförändringen

Institutionen/AK:

- Pris- och löneförändringar + 21.000 FIM
- Verksamhetsförändring
 - 1. Ny stilling, epidemiolog + 104.000 FIM
 - 2. Økt publikasjonsvirksomhet + 10.000 FIM
 - 3. Konferanser og kurs + 10.000 FIM
 - 4. Ny arbeidsgruppe + 51.000 FIM

Budgetförslaget:

- Pris- och löneförändringar + 21.000 FIM
- Verksamhetsförändring
Anslaget opphør, medlen overføres till anslag
3.5.25 Vissa samarbeidsorgan på kulturbudgetens
forskningsdel - 855.000 FIM

3.5.10 NORDISKA SAMARBETSKOMMITTEN FOR INTERNATIONELL POLITIK,
INKL. KONFLIKT- OCH FREDSFORSKNING

BUDGETFÖRSLAG 1988: 0 SEK
motsvarar 0 DKK

Organisation och verksamhet

Samarbetskommittén inrättades 1966. Den har till ändamål att främja forskning inom internationell politik, inklusive konflikt- och fredsforskning, genom koordinering av forskningsverksamheten vid de enskilda ländernas institutioner, anordnande av seminarier och konferenser, forskarutbyte och publikationsverksamhet.

En stor del av kommitténs budget går till olika former av stöd och anslag till enskilda forskare eller forskargrupper. Kommittén delar ut medel till nordiska forskningsprojekt (främst stöd till igångsättningsfasen), nordiska vetenskapliga seminarier, konferenser och symposier, stipendier för vistelse i annat nordiskt land (i vissa fall utom Norden) för kortare tid, bidrag till gästföreläsare som besöker flera institutioner i Norden, planeringsbidrag samt resebidrag till nordiska eller internationella konferenser. Kommittén finansierar en nordisk vetenskaplig tidskrift (Cooperation and Conflict) samt ger ut en informationsskrift (Newsletter - International studies in the Nordic Countries).

Budgetöversikt

	(1.000-tal SEK)	Förslag 1988	
	Budget 1987	Institu- tionen/AK	Budget- förslaget
Löner	271	456	-
Varor och tjänster	156	177	-
Projekt	500	908	-
Summa beviljningsförslag	927	1.541	0

Personalöversikt

	Fasta tjänster 1987		Förändringar till 1988			
	antal	lön	institut./AK antal	lön	budgetförslag antal	lön
Forskningssekr.	1	N 21:0	↓	N 20:1		
Informationssekr.	↓	N 20:0	↓	N 7:0		
Kontorist	-					
Summa	1↓		1		-	

Analys av anslagsförändringen

Post	(1.000-tal SEK)					
	Löne- och pris- förändringar		Verksamhets- förändring		Totalt	
	Inst/ AK	Budg.försl	Inst/ AK	Budg.försl	Inst/ AK	Budg.försl
Löner	27	27	158	-248	185	-271
Varor och tjänster	3	3	18	-159	21	-156
Projekt	10	10	398	-510	408	-500
Summa	40	40	574	-967	614	-927

Kommentar till anslagsförändringen

Institutionen/AK:

- Pris- och löneförändringar + 40.000 SEK
- Verksamhetsförändring
 - 1. Informationssekreterär till heltid + 92.000 SEK
 - 2. Publikasjoner + 101.000 SEK
 - 3. Nye prosjekter + 100.000 SEK
 - 4. Seminarer + 150.000 SEK
 - 5. Stipendier + 50.000 SEK
 - 6. Ny stilling, kontorist halvtid + 66.000 SEK
 - 7. Lokaler + 18.000 SEK
 - 8. Diverse + 117.000 SEK
 - 9. Reduksjon av støtte til seminarer og publikasjoner i andres regi - 120.000 SEK

Budgetförslaget:

- Pris- och löneförändringar + 40.000 SEK
- Verksamhetsförändring
 - Anslaget opphør, medlen overføres till anslag 3.5.25 Vissa samarbeidsorgan på kulturbudgetens forskningsdel - 967.000 SEK

3.5.11 NORDISKA SAMARBETSORGANET FOR VETENSKAPLIG INFORMATION (NORDINFO)

BUDGETFORSLAG 1988: 3.310.000 FIM

motsvarar 5.428.000 DKK

Organisation och verksamhet

NORDINFO innledet sin virksomhet i 1977 og erstattet derved NORDDOK (Nordisk koordineringsorgan for vitenskapelig og teknisk informasjon og dokumentasjon) samt NFBS (Nordiske forskningsbibliotekers samarbeidskomite). NORDINFOS oppgave er å forbedre og effektivisere biblioteks- og informasjonsservicen for forskere og andre som benytter vitenskapelig og teknisk informasjon ved universiteter og høyskoler, i forvaltning og industri i de nordiske land. Institusjonen arbeider således for å samordne og fremme overføringen av dokumenterbar informasjon mellom landene i Norden.

NORDINFO initierer og støtter forskning og utvikling av metoder og hjelpemidler, forsøks- og utredningsvirksomhet samt utdanning innenfor sitt ansvarsområde. NORDINFOS virksomhet inndeles i tre programområder:

1. Initiativområder, som omfatter en vesentlig del av prosjektmidlene, og benyttes til innsatser innenfor avgrensede prioritetsområder som endres kontinuerlig. Disse midler er ledd i NORDINFOS planleggings- og samordningsoppgaver, med formål å initiere og fremme utviklingen innenfor spesielle, ofte nye områder.

2. Frie prosjektmidler, som muliggjør frie søknader om midler til innsats på viktige punkter innenfor NORDINFOS område.

3. Løpende virksomhet, som muliggjør støtte til virksomhet av langvarig karakter, og som er av særlig betydning. For tiden gir NORDINFO støtte til NOSP - Nordisk samkatalog for periodica samt SCANNET, der det arbeides for en intensivt utnyttelse av databaserte informasjonstjenester i Norden og harmonisering av de tjenester som produseres i de nordiske land.

Budgetöversikt

	(1.000-tal FIM)	Förslag 1988	
		Institu- tionen/AK	Budget- förslaget
Löner	447	766	586
Varor och tjänster	310	316	316
Projekt	2.315	2.408	2.408
Summa beviljningsförslag	3.072	3.490	3.310

Personalöversikt

	Fasta tjenester 1987		Förändringar till 1988 institutionen budgetförslag			
	antal	lön	antal	lön	antal	lön
Sekretariatssjef	1	A 26		A 22		
Planlegger	1	A 21				
Avdelingssekretær	1	A 12				
Byråsekretær	3/5	A 8	2/5	A 9		
Summa	3 3/5		2/5		-	

Analys av anslagsförändringen

Post	(1.000-tal FIM)				Totalt	
	Löne- och pris- förändringar		Verksamhets- förändring		Inst/ AK	Budg.försl AK
Løner	139	139	180	-	319	139
Varor og tjenester	6	6	0	-	6	6
Prosjekt	93	93	0	-	93	93
Summa	238	238	180	-	418	238

Kommentar till anslagsförändringen

Institutionen/AK:

- Pris- og løneforandringar	+ 238.000 FIM
- Verksamhetsforandring	
1. Ny planleggerstilling	+ 146.000 FIM
2. Oppjustering av eksisterende planleggerstilling)	
Byråsekretær fra heltid til deltid)	+ 34.000 FIM

Budgetförslaget:

- Pris- og løneforandringar	+ 238.000 FIM
-----------------------------	---------------

3.5.12 NORDISKA FORSKARKURSER

BUDGETFÖRSLAG 1988: 5.778.000 DKK

Organisation och verksamhet

Nordiska forskarkurser skall genom gemensamma kurser på utvalda områden främja forskarutbildningen i Norden. Avsikten är härvid dels att sammordiskt utnyttja specialiserad kunskap och unik apparatur som finns på olika håll i Norden, dels att genom samordning av resurser kunna garantera medverkan av särskilt framstående internationella forskare.

Verksamheten leds av en styrelse med två representanter för vart och ett av de fem nordiska länderna. Sekretariatet för nordiskt kulturellt samarbete fungerar som styrelsens sekretariat.

Kurserna kan vara av skiftande karaktär. Vissa kurser avser att ge kunskap om nya vetenskapliga metoder och arbetsmetodiker. Andra kan gälla nya viktiga forskningsområden eller frågor av vikt för forskningens eller samhällets utveckling. Kurserna ligger ofta på gränsen mellan redan etablerade vetenskaper eller har tvärvetenskaplig karaktär.

En målsättning för verksamheten är att nå stor spridning över såväl olika vetenskapsområden som skilda geografiska regioner inom Norden. Samtidigt söker styrelsen ge utrymme för en större satsning på aktuella och viktiga forskningsområden. Som exempel på sådana områden kan nämnas miljövärd, energi, hälsovård, arbetsvetenskap samt kultursektorn. En sammanfattande redogörelse för verksamheten 1978-83 utgavs i början av 1984.

Budgetöversikt

	(1.000-tal DKK)	Förslag 1988	
		Institu- tionen/AK	Budget- förslaget
Dispositioner	5.556	6.573	5.778

Analys av anslagsförändringen

Post	(1.000-tal DKK)					
	Löne- og pris- förändringar		Verksamhets- förändring		Totalt	
	Inst/ AK	Budg.försl	Inst/ AK	Budg.försl	Inst/ AK	Budg.försl
Dispositionsmedel	222	222	795	-	1.017	222

Kommentar till anslagsförändringen

Institutionen/AK:

- Pris- og løneförändringar	+ 222.000 DKK
- Verksamhetsförändring	
1. Tre nye kurs	+ 675.000 DKK
2. Planleggningsmøter	+ 120.000 DKK

Budgetförslaget:

- Pris- og løneförändringar	+ 222.000 DKK
-----------------------------	---------------

3.5.13 NORDISKA FORSKARSTIPENDIER

BUDGETFORSLAG 1988: 2.080.000 DKK

Organisation och verksamhet

Nordiska forskarstipendier administreras för närvarande av styrelsen för de nordiska forskarkurserna. De till ordningen avsatta medlen kan inte tas i anspråk till andra ändamål av styrelsen. Ordningen är ett led i ett försök att etablera en generell nordisk ordning för utbyte av forskarstuderande och forskare som vill utbilda sig eller forska i något annat nordiskt land än det egna. De till ordningen avsatta medlen skall i första hand täcka kostnader för resa och uppehälle och endast i undantagstillfällen skall någon egentlig lön kunna utbetalas från stipendiemedlen. Stipendieordningen följer vid utbetalning i huvudsak de regler som gäller för nordiskt tjänstemannautbyte.

Sedan verksamheten inleddes som en försöksordning 1979 har 3-400 nordiska forskare bedrivit forskning för en längre eller kortare tid (vanligen 2-12 månader) vid en vetenskaplig institution i ett annat nordiskt land än det egna. Sommaren 1983 beslutade ministerrådet att försöksverksamheten skall fortsätta på mer permanent bas.

Budgetöversikt

	(1.000-tal DKK)	Förslag 1988	
		Institu- tionen/AK	Budget- förslaget
Dispositionsmedel	2.000	2.288	2.080

Analys av anslagsförändringen

Post	(1.000-tal DKK)					
	Löne- och pris- förändringar		Verksamhets- förändring		Totalt	
	Inst/ AK	Budg.försl	Inst/ AK	Budg.försl	Inst/ AK	Budg.försl
Dispositionsmedel	80	80	208	-	288	80

Kommentar till anslagsförändringen

Institutionen/AK:

- Pris- och löneförändringar + 80.000 DKK
- Verksamhetsförändring
 - 1. Aktivitetsökning + 208.000 DKK

Budgetförslaget:

- Pris- och löneförändringar + 80.000 DKK

3.5.14 NORDISKA FORSKARSYMPOSIER

BUDGETFÖRSLAG 1988: 1.695.000 DKK

Organisation och verksamhet

Nordiska forskarsymposier administreras för närvarande av styrelsen för de nordiska forskarkuserna. De till ordningen avsatta medlen kan inte tas i anspråk till andra ändamål av styrelsen. Ordningen avser att genom bidrag till konferenser och symposier främja det vetenskapliga utbytet i Norden. Även regelbundet återkommande arrangemang skall kunna erhålla stöd. Stödet från Nordiska forskarsymposier utlöser ofta väsentliga nationella medel, eftersom bidraget normalt begränsas till max. 20-25.000 DKK med ett deltagarantal på normalt 15-30 personer under 2-4 dagar. Detta innebär en betydande finansiering från deltagarna själva och från nationella källor. Sedan stödordningen upprättades sommaren 1979 har inemot 200 symposier och konferenser erhållit understöd.

Budgetöversikt

	(1.000-tal DKK)	Förslag 1988	
	Budget 1987	Institutionen/ÅK	Budgetförslaget
Dispositionersmedel	1.630	2.035	1.695

Analys av anslagsförändringen

Post	(1.000-tal DKK)				Totalt	
	Löne- och prisförändringar		Verksamhetsförändring		Inst/ ÅK	Budg.försl
	Inst/ ÅK	Budg.försl	Inst/ ÅK	Budg.försl	Inst/ ÅK	Budg.försl
Dispositionersmedel	65	65	340	-	405	65

Kommentar till anslagsförändringen

Institutionen/ÅK:

- Pris- och löneförändringar + 65.000 DKK
- Verksamhetsförändring
 - 1. Aktivitetsökning + 340.000 DKK

Budgetförslaget:

- Pris- och löneförändringar + 65.000 DKK

3.5.15 NORDISKT VULKANOLOGISKT INSTITUT (NORDVULC)

BUDGETFORSLAG 1988:	21.965.000 ISK
	motsvarar 4.613.000 DKK
Medlen utbetalas i enlighet med följande:	18.433.000 ISK
	motvärdet av 3.532.000 ISK i DKK.

Organisation och verksamhet

Nordisk Vulkanologisk Institut (NORDVULC), der er placeret i Reykjavik, indledte sin virksomhed i efteråret 1973. Det har til opgave at udføre forskning med sigte på vulkanologiens vigtigste sektorer: petrografi, geokemi, geofysik og vulkanhistorie. Instituttet skal give forskere og studerende - i første række fra de andre nordiske lande - mulighed for at studere vulkanologi og dertil knyttede videnskabelige problemer.

Instituttet ledes af en styrelse og en direktør, der udnævnes af Nordisk ministerråd. Til instituttet er knyttet en videnskabelig stab, der for tiden består af to geologer, en geofysiker og fem forskningstipendiater. Herudover er der en teknisk-administrativ stab, der består af to tekniske assistenter, en designer, en kontorfuldmægtig samt en regnskabsmedarbejder og en biblioteksassistent (på deltid).

På grundlag af institutionens virksomhed i de første 10 år har en internationalt sammensat gruppe i 1984 gennemført en evaluering af institutionen. Evalueringsrapporten fra august 1984 indeholder rekommandationer med henblik på fremtiden såvel for udviklingen af den videnskabelige virksomhed som for andre forhold (ansættelses-, udstyrs- og lokalemæssige). Nordisk forskningspolitisk råd (FPR) har den 5. oktober 1984 afgivet en udtalelse om evalueringens vurderinger og rekommandationer.

Budgetöversikt

	(1.000-tal ISK)	Förslag 1988	
		Institu- tionen/AK	Budget- förslaget
Löner	9.825	17.440	13.136
Varor och tjänster	5.955	6.555	7.807
Projekt	973	4.320	1.022
Summa beviljningsförslag	16.753	28.315	21.965

Personalöversikt

	Fasta tjänster 1986		Förändringar till 1987			
	antal	lön	institut./AK antal	lön	budgetförslag antal	lön
Direktör	1	BHM 147+50%				
Geolog	1	BHM 144				
Geolog	-	BHM 144				
Geofysiker	1	BHM 144				
Teknisk ass. I*)	1	BHM 139	1	BHM 138		
Teknisk ass. I	1	BHM 139				
Teknisk ass. I		BHM 139				
Designer	1	BSRB 64+15%				
Kontorfuldmægtig	1	BSRB 67				
Biblioteksassistent	½	BSRB 60	½	BSRB 638		
Ekonomibitråde 6,5/8	1	BSRB 58				
Forskningsstip.**)	5	BHM 140+20%				
Summa	14 ½		1½		-	

*) En teknisk assistent I har personligt fået ret til at bære titlen geolog.

**) Inkl. udlandstillæg.

Analys av anslagsförändringen

Post	(1.000-tal ISK)		Verksamhets-		Totalt	
	Löne- och pris- förändringar		förändring			
	Inst/ AK	Budg.försl	Inst/ AK	Budg.försl	Inst/ AK	Budg.försl
Löner	3.311	3.311	4.304	-	7.615	3.311
Varor och tjenester	1.852	1.852	-1.252	-	600	1.852
Projekt	49	49	3.298	-	3.347	49
Summa	5.212	5.212	6.350	-	11.562	5.212

Kommentar till anslagsförändringen

Institutionen/AK:

- Pris- och löneförändringar	+ 5.212.000 ISK
- Verksamhetsförändring	
1. Dekning av overtidsbetaling	+ 1.938.000 ISK
2. Prosjektmidler	+ 1.098.000 ISK
3. Laboratorieassistentstilling	+ 558.000 ISK
4. Utvidelse av biblioteksassistentstilling	+ 261.000 ISK
5. Renovering av mikrosonde	+ 2.200.000 ISK
6. Div. kontor- og vitenskaplig utrustning	+ 295.000 ISK

Budgetforslaget:

- Pris- och löneförändringar	+ 5.212.000 ISK
------------------------------	-----------------

3.5.16 NORDISKA SAMARBETSKOMMITTEN FOR ACCELERATORBASERAD FORSKNING (NOAC)

BUDGETFÖRSLAG 1988: 0 DKK

Organisation och verksamhet

Komiteen, som blev oprettet 1974, har til formål at fremme nordisk samarbejde inden for acceleratorbaseret forskning og medvirke til nordisk samarbejde i forskningsprogrammer ved accelerators i og udenfor Norden. Komiteen betjenes sekretariatsmæssigt af NORDITA.

Komiteen løser sin opgave ved at fremme en samordning og dermed en mere effektiv udnyttelse af de nordiske landes samlede forskningsressourcer inden for dette område, personale- såvel som udstyrmæssigt. I tilfælde, hvor kravene til eksperimentelt udstyr ikke kan opfyldes ved forskningscentre indenfor Norden, har komiteen også samordnet de nordiske forskningsaktiviteter ved accelerators udenfor Norden. Denne opgave løses bl.a i form af rejsestøtte for forskerne. Komiteen giver endvidere bidrag til nordiske forskningskonferencer og symposier. Endelig anvendes et mindre beløb til invitation af udenlandske gæsteforskere til institutioner i Norden.

Budgetöversikt

	(1.000-tal DKK)	Förslag 1988	
		Institu- tionen/AK	Budget- förslaget
Dispositionsmedel	622	2.600	0

Analys av anslagsförändringen

Post	(1.000-tal DKK)					
	Löne- och pris- förändringar		Verksamhets- förändring		Totalt	
	Inst/ AK	Budg.försl	Inst/ AK	Budg.försl	Inst/ AK	Budg.försl
Bidrag	25	25	1.953	-647	1.978	-622

Kommentar till anslagsförändringen

Institutionen/AK:

- Pris- och löneförändringar	+	25.000 DKK
- Verksamhetsförändring		
1. Nye forskningsprojekter	+	1.218.000 DKK
2. Stipendier til islandske forskere	+	400.000 DKK
3. Transport av instrumenter samt store dataoverføringer	+	300.000 DKK

Budgetförslaget:

- Pris- och löneförändringar	+	25.000 DKK
- Verksamhetsförändring		
Berksamhetsförändring. Anslaget upphör, medlen flyttas till anslaget 3.5.25 Vissa samarbetsorgan på kulturbudgetens forskningsdel	-	647.000 DKK

3.5.17 NORDISKA DOKUMENTATIONSCENTRALEN FOR MASSKOMMUNIKATIONSFORSKNING
(NORDICOM)

BUDGETFORSLAG 1988: 758.000 DKK

Organisation och verksamhet

NORDICOMs nåværende struktur og virksomhetsområde ble etablert i 1979. NORDICOM er organisatorisk fundert dels på et nasjonalt nivå - de enkelte dokumentasjonssentraaler som finansieres over domisillandenes budsjetter, dels et nordisk nivå - styring, forvaltning av bevilgningen over ministerrådsbudsjettet, koordinering av dokumentasjonstjeneste samt informasjonsvirksomhet. Organisasjonen har til oppgave å dokumentere og informere om den nordiske massemedieforskningens resultater til forskere og andre interesserte, samt å formidle kontakter mellom forskere innbyrdes og mellom forskere og almenheten.

Dokumentasjonsvirksomheten baseres på lokalisering, innsamling, registrering og dokumentasjon av den nasjonalt trykte massekommunikasjonslitteratur. I tillegg kommer NORDICOMs servicevirksomhet overfor brukerne i form av litteratursøkinger m.m. Litteratursøkinger via den s.k. online-databasen, som kontinuerlig oppdateres med referanser over nordisk forskningslitteratur på området, kan foregå via telefonnettet. Online-søkesystemet har i en prøvekjøringsperiode fram til utgangen av 1983 vært gratis for brukerne. Videre framstilles en årlig trykt bibliografi som også er ledd i NORDICOMs dokumentasjonsvirksomhet.

Informasjonsvirksomheten består i hovedsak av produksjon av nordisk- og engelskspråklige nyhetsbrev som distribueres gratis til interesserte forskere, institusjoner m.v.

NORDICOMs hittidige virksomhet ble evaluert i løpet av 1983. Ministerrådet har vedtatt at institusjonens framtidige virksomhet skal fastholdes inntil der foreligger en mer helheftig plan for informasjons- og dokumentasjonsvirksomheten på det samfunnsvitenskapelige området. Ministerrådet har bedt NORDINFO om forslag til en slik plan.

Budgetoversikt

	(1.000-tal DKK)	Förslag 1988	
		Institu- tionen/AK	Budget- förslaget
Löner	339	356	356
Varor och tjänster	69	78	71
Projekt	318	434	331
Summa beviljningsförslag	726	868	758

Personalöversikt

	Fasta tjänster 1987		Förändringar till 1988			
	antal	lön	institut./AK	lön	budgetförslag	lön
Forskningssekreterare	↓	AC 1				
Forskningssekreterare	↓	F 18:2				
Kontorassistent	↓	HK 4				
Kontorassistent	↓	F 10:3				
Summa	2		-		-	

Analys av anslagsförändringen

Post	(1.000-tal DKK)					
	Löne- och pris- förändringar		Verksamhets- förändring		Totalt	
	Inst/ AK	Budg.försl	Inst/ AK	Budg.försl	Inst/ AK	Budg.försl
Löner	17	17	0	-	17	17
Varor och tjänster	2	2	7	-	9	2
Projekt	13	13	113	-	116	13
Summa	32	32	110	-	142	32

Kommentar till anslagsförändringen

Institutionen/AK:

- Pris- och löneförändringar	+ 32.000 DKK
- Verksamhetsförändring	
1. Drift av online-tjänste	+ 73.000 DKK
2. Tryckning av nyhetsbrev	+ 11.000 DKK
3. Reklame og salg av egne tjenester	+ 21.000 DKK
4. Kjøp av kontorutstyr	+ 5.000 DKK

Budgetförslaget:

- Pris- och löneförändringar	+ 32.000 DKK
------------------------------	--------------

3.5.18 NORDISKA INSTITUTET FOR SAMHALLSPLANERING (NORDPLAN)

BUDGETFÖRSLAG 1988: 5.474.000 SEK
 motsvarar 6.350.000 DKK

Organisation och verksamhet

Nordiska institutet för samhällsplanering (NORDPLAN) inrättades 1966 enligt avtal mellan regeringarna i Danmark, Finland, Norge och Sverige och hade enligt överenskommelse mellan de berörda länderna ställning som svensk statlig myndighet. Enligt de nya stadgar för NORDPLAN som fastställts av ministerrådet upphörde NORDPLAN som svensk myndighet och upprättades som nordisk institution fr.o.m. 1981. Samtidigt gavs institutet rätt att utfärda doktorsexamen. Enligt sina stadgar har institutet till uppgift att dels anordna vidareutbildning för yrkesutövare inom samhällsplanering och angränsande sektorer i de nordiska länderna, dels driva och främja forskarutbildning och forskning på samma område.

Vidareutbildningen är ettårig och avsedd att ge såväl tvärfacklig orientering som fördjupade kunskaper i samhällsplaneringens olika fack. Utbildningen omfattar dels kursbunden undervisning under 12 veckor, fördelade på tre perioder, dels självstudier på hemorten. Ca 50 personer per år deltar i vidareutbildningen.

Endvidere udbyder NORDPLAN en forskeruddannelse med et 3-årigt kursus/seminarforløb og mulighed for at indlevere doktordisputats til bedømmelse ved institutionen, der har selvstændig doktoreksaminationsret. NORDPLAN forventer at der i de nærmeste år vil blive indleveret 3-4 disputatser til bedømmelse per år.

Budgetöversikt

	(1.000-tal SEK)	Förslag 1988	
		Budget 1987	Budget- förslaget
Löner	3.539	4.462	4.027
Varor och tjänster	1.208	1.172	1.232
Projekt	207	377	215
Summa beviljningsförslag	4.954	6.011	5.474

Personalöversikt

	Fasta tjänster 1987		Förändringar till 1988 institutionen budgetförslag			
	antal	lön	antal	lön	antal	lön
Professor	1	L 26:8				
Professor	1	L 26:9				
Professor	1	L 24:4				
Adj. professor	1/5	L 26:0	0,3	L 26		
Forskarassistent	1	L 15:10				
Undervisningsass.	1	L 10:4				
Undervisningsass.	1	L 10:4				
Undervisningsass.	1	L 10:3				
Undervisningsass.	1	L 10:3				
Byrådirektör	1	F 18:3				
1ste byråsekreterare	1	F 12:4				
Byråsekreterare	1	F 8:1				
Byråsekreterare	1	F 8:4				
Byråsekreterare	1	F 9:4				
Byråsekreterare	1	F 9:4				
Bibliotekarie	0,85	F 15:2	0,15	F 15:2		
Exp. vaktmästare	1	F 5:0				
Telefonist	1	F 6:6				
Summa	17,05		0,45		-	

- 1) Incl. forstandertillæg
- 2) Incl. udlandstillæg
- 3) Incl. personligt tillæg

Analys av anslagsförändringen

Post	(1.000-tal SEK)					
	Löne- och pris- förändringar		Verksamhets- förändring		Totalt	
	Inst/ AK	Budg.försl	Inst/ AK	Budg.försl	Inst/ AK	Budg.försl
Löner	488	488	435	-	923	488
Varor och tjänster	24	24	- 60	-	-36	24
Projekt	8	8	163	100	171	108
Summa	520	520	538	100	1.058	620

Kommentar till anslagsförändringen

Institutionen/AK:

- Pris- och löneförändringar	+ 520.000 SEK
- Verksamhetsförändring	
1. Utökning av 2 tjänster	+ 112.000 SEK
2. Stipendier till vidareutbildning	+ 103.000 SEK
3. Arbetsstipendier	+ 80.000 SEK
4. Handledare, forskarutbildning	+ 50.000 SEK
5. Gästforskare	+ 170.000 SEK
6. Engångsanskaffningar, kontor	+ 250.000 SEK

Budgetförslaget:

- Pris- och löneförändringar	+ 520.000 SEK
------------------------------	---------------

3.5.19 NORDISKA FORSKNINGSPOLITISKA RÅDET (FPR)

BUDGETFÖRSLAG 1988: 4.034.000 DKK

Organisation och verksamhet

Nordiska ministerrådet (kultur-, undervisnings- och samarbetsministrarna) beslutade 1982 att på grundval av ministerrådsförslaget om ökat nordiskt forskningssamarbete (B 38/k) och Nordiska rådets rekommendation nr 4/1982 upprätta ett nordiskt forskningspolitiskt råd (FPR).

FPRs sekretariatsfunktion handhas av ministerrådssekretariatet.

FPR skall främja nordiskt samarbete beträffande grundforskning, tillämpad forskning och utvecklingsverksamhet samt forskarutbildning. Forskningssamarbetet bör förankras i nationella forskningsmiljöer och baseras på nationella prioriteringar. Vidare skall FPR söka främja gemensamma nordiska forskningsintressen i det internationella forskningssamarbetet. I detta syfte skall FPR rådge Nordiska ministerrådet i långsiktiga och övergripande forskningspolitiska frågor samt genom egna initiativ främja nordiskt samarbete över hela forskningsfältet.

Enligt ministerrådsförslaget om ökat nordiskt forskningssamarbete skall ministerrådet efter uppbyggnadsfasens slut återkomma till frågan om vilka ytterligare åtgärder och resurser som kan krävas för att FPR skall kunna fullgöra sina uppgifter t.ex. när det gäller det i ministerrådsförslaget och stadgarna angivna ansvaret för tvärvetenskaplig och sektorsövergripande forskning.

Budgetöversikt

	(1.000-tal DKK)	Förslag 1988	
		Institu- tionen/AK	Budget- förslaget
Dispositionsmedel	3.879	4.998	4.034

Analys av anslagsförändringen

Post	(1.000-tal DKK)		Verksamhets-		Totalt	
	Löne- och pris- förändringar	Budg.försl	förändring	Budg.försl	Inst/	Budg.försl
	Inst/ ÅK	Budg.försl	Inst/ ÅK	Budg.försl	Inst/ ÅK	Budg.försl
Dispositionnsmedel	155	155	964	-	1.119	155

Kommentar till anslagsförändringen

Institutionen/ÅK:

- Pris- och löneförändringar + 155.000 DKK
- Verksamhetsförändring
- 1. Medel för projektverksamhet enligt nedanstående: + 964.000 DKK
 - Forskarutbildningssamarbete
 - Initiativområden: bioteknologi, datalingvistik, äldre forskning, u-landsforskning, näringsforskning, forskning kring luftförorening
 - Nya initiativområden
 - Forskningsutvärdering
 - Instrumentsamarbete
 - Forskningsinformation och vetenskaplig kommunikation
 - Konferenser och workshops
 - Rapporter
 - Forskningspolitiska studier

Budgetförslaget:

- Pris- och löneförändringar + 155.000 DKK

3.5.20 BIDRAG TILL NORDISKA SOMMARUNIVERSITETET (NSU)

BUDGETFORSLAG 1988: 1.566.000 DKK

Organisation och verksamhet

Nordisk Sommeruniversitet (NSU) er en frivillig organisasjon som samler nordiske akademikere og praktikere med forskjellig bakgrunn. I NSU arbeides det med tvervitenskapelige emner av relevans for den nordiske forskningsdebatten. Virksomheten er åpen for alle.

Den faglige delen av virksomheten består i hovedsak av en rekke studiekretser. Disse fungerer i tilknytning til NSUs 21 lokalavdelinger i de nordiske universitetsbyene. Studiekretsene forventes i 1987 å omfatte 11 forskjellige emner. Normalt studeres samme studieemne samtidig i 10-15 forskjellige universitetsbyer. Årlig deltar ca 1.200 mennesker i NSUs virksomhet. Representanter for studiekretsene samles en gang i løpet av vinteren til separate vintersymposier med ca 2 dagers varighet. Det er her det faglige arbeidet koordineres og her man innhenter faglige ideer og impulser. Om sommeren samles representanter for alle studiekretsene til en felles sommersesjon som varer i ca 8-10 dager.

I tillegg arrangeres det i løpet av året mindre møter og seminarer. Innovativ forskningsvirksomhet står sentralt i NSU, og hvert år forsøker NSU å avsette midler til symposier der nye forskningsområder diskuteres.

Budgetøversikt

	(1.000-tal DKK)	Förslag 1988	
	Budget 1987	Institu- tionen/AK	Budget- förslaget
Dispositionsmedel	1.871	2.366	1.946
Egna intäkter	./. 380	./. 385	- 380
Summa beviljningsförslag	1.491	1.981	1.566

Styrelsen kan bestemme at indtægter i form af deltagerbetaling ved sommersesjonen og symposierne kan disponeres under løbende budgetår.

Efter styrelsens bestemmelse kan indtægter ved salg af publikationer overføres til anvendelse i virksomheden det følgende år til tilsvarende aktiviteter. Andre indtægter samt overskud, der ikke således anvendes i det følgende budgetår må på sædvanlig vis fremgå af institutionens regnskab og institutionen må af ministerrådets organer søge om tilladelse til eventuelt at overføre og anvende sådanne midler.

Analys av anslagsförändringen

Post	(1.000-tal DKK)					
	Löne- og pris- förändringar		Verksamhets- förändring		Totalt	
	Inst/ AK	Budg.försl	Inst/ AK	Budg.försl	Inst/ AK	Budg.försl
Dispositionsmedel	75	75	420	-	495	75
Egna intäkter	-	-	./ 5	-	./ 5	-
Summa	75	75	415	-	490	75

Kommentar till anslagsförändringen

Institutionen/AK:

- Pris- og løneförändringar	+ 75.000 DKK
- Verksamhetsförändring	
1. a) Økt studievirksomhet	+ 103.000 DKK
b) Publikasjoner	+ 62.000 DKK
c) Generalsekretariatet	+ 46.000 DKK
d) Styret	+ 32.000 DKK
e) Tilskudd til lokalavdelingene	+ 205.000 DKK
f) Reduksjon sommersesjonen	./ 28.000 DKK
2. Okade egne intäkter	./ 5.000 DKK

Budgetförslaget:

- Pris- og løneförändringar	+ 75.000 DKK
-----------------------------	--------------

3.5.21 BIDRAG TILL NORDISKA SAMFUNDET FOR LATINAMERIKAFORSKNING (NOSALF)

BUDGETFORSLAG 1988: 0 SEK
 motsvarar 0 DKK

Organisation och verksamhet

Nordiska samfundet för latinamerikaforskning (NOSALF) bildades 1973. Medlemmar i samfundet kan vara i Norden bosatta personer som forskar, undervisar på akademisk nivå eller bedriver kvalificerad informationsverksamhet om Latinamerika. Högsta beslutande organ är generalförsamlingen, som bl.a. väljer styrelse. Styrelsen består av två representanter för Danmark, Finland, Norge, resp. Sverige samt en sekreterare. NOSALFs sekretariat är f.n. knutet till Latinamerikainstitutet vid Stockholms universitet. Förhållandet mellan NOSALF och Latinamerikainstitutet regleras i ett särskilt avtal.

Samfundet har främst forskningsfrämjande, samordnande och kontaktskapande funktioner. Genom ett stipendieprogram stöds i första hand studenter och icke-etablerade forskare. Vart tredje år arrangerar NOSALF nordiska forskningskonferenser. Stöd beviljas till seminarier och symposier, som arrangeras av andra organ. NOSALF utger tidskriften Ibero-Americana - Nordic Journal of Latin America Studies samt en nyhetsbulletin.

Budgetöversikt

	(1.000-tal SEK)	Förslag 1988	
		Institu- tionen/AK	Budget- förslaget
Bidrag	271	542	0

Analys av anslagsförändringen

Post	(1.000-tal SEK)		Verksamhets-		Totalt	
	Löne- och pris- förändringar		förändring			
	Inst/ ÅK	Budg.försl	Inst/ ÅK	Budg.försl	Inst/ ÅK	Budg.försl
Bidrag	11	11	260	-282	271	-271

Kommentar till anslagsförändringen

Institutionen/ÅK:

- Pris- och löneförändringar + 11.000 SEK
- Verksamhetsförändring
 - 1. Økning av assistentstilling til heltid + 67.000 SEK
 - 2. Seminarer + 26.000 SEK
 - 3. Stipendier + 39.000 SEK
 - 4. Publikasjoner + 79.000 SEK
 - 5. Kjøp av PC + 49.000 SEK

Budgetförslaget:

- Pris- och löneförändringar + 11.000 SEK
- Verksamhetsförändring
 - Anslaget opphør. Medlen flyttas till anslaget
 - 3.5.25 Vissa samarbeidsorgan på kulturbudgetens
 - forskningsdel - 282.000 SEK

3.5.22 BIDRAG TILL NORDISKA KOMMITTEN FOR ÖSTSTATSFORSKNING

BUDGETFORSLAG 1988: 0 SEK
 motsvarar 0 DKK

Organisation och verksamhet

Nordiska kommittén för öststatsforskning bildades 1975. Medlemmar kan vara forskare och lärare vid vetenskapliga institutioner i Norden samt universitetsinstitutioner eller motsvarande med verksamhet inom öststatskunskapens område. Medlemmarna utses av styrelsen. Kommitténs högsta beslutande organ är årsmötet, som bl.a. väljer styrelse och ordförande. Styrelsen består av högst tio personer, om möjligt två från varje nordiskt land. Sekretariatsfunktionen är f.n. knuten till institutionen för öststatsforskning vid Uppsala universitet.

Kommittén skall främja samverkan mellan öststatsforskare i Norden samt mellan nordiska och icke-nordiska forskare med inriktning på Sovjetunionen och Osteuropa. Kommittén söker även stimulera kontakter mellan öststatsforskare och forskare från andra akademiska discipliner i Norden. Vetenskapliga kontakter med Sovjetunionen och Osteuropa uppmuntras även. Kommittén skall också främja forskning och högre utbildning om Sovjetunionens och Osteuropas samhällsförhållanden. Kommittén arrangerar vetenskapliga konferenser och symposier, utger publikationer och håller kontakt med internationella organisationer.

Budgetöversikt

	(1.000-tal SEK)	Förslag 1988	
		Institu- tionen/AK	Budget- förslaget
Bidrag	306	360	0

Analys av anslagsförändringen

Post	(1.000-tal SEK)		Verksamhetsförändring		Totalt	
	Löne- och prisförändringar	Budg.försl	Inst/ AK	Budg.försl	Inst/ AK	Budg.försl
Bidrag	12	12	42	-318	56	-306

Kommentar till anslagsförändringen

Institutionen/AK:

- Pris- och löneförändringar + 12.000 SEK
- Verksamhetsförändring
 - 1. Ökning sekretärgodtgjorelse + 14.000 SEK
 - 2. Økt forsknings- og utdanningssamarbeid + 28.000 SEK

Budgetförslaget:

- Pris- och löneförändringar + 12.000 SEK
- Verksamhetsförändring
 - Anslaget upphör. Medlen flyttas till anslaget
 - 3.5.25 Vissa samarbetsorgan inom kulturbudgetens forskningsdel - 318.000 SEK

3.5.23 NORDEN I VAXT, NORDUNET

BUDGETFORSLAG 1988: 2.553.000 DKK

Organisation och verksamhet

I den av ministerrådet (finansministrarna) under våren 1985 fastställda handlingsplanen för ekonomisk utveckling och full sysselsättning ingår ett förverkligande av det nordiska universitetsdatanätet NORDUNET, dvs. utveckling av datakommunikationssystem mellan de forskningsinriktade datacentralerna vid universitet och forskningscentra i Norden.

NORDUNET-projektet, som i huvudsak skall genomföras under en 4-årsperiod, förutsätter både nationella och samnordiska resursinsatser. De sammanlagda kostnaderna har beräknats till 22 milj NOK varav den samnordiska finansieringen beräknats till 9,2 milj NOK. Enligt finansministrarnas handlingsplan avser ministerrådet bevilja projektet 9,2 milj NOK under perioden 1986-89. I nordiska kulturbudgeten har för 1986 uppförts 2 milj NOK för projektet.

Budgetöversikt

	(1.000-tal DKK)	Förslag 1988	
		Institu- tionen/AK	Budget- förslaget
Dispositionsmedel	3.195	2.553	2.553

Analys av anslagsförändringen

Post	(1.000-tal DKK)									
	Löne- och pris- förändringar		Verksamhets- förändring		Totalt					
	Inst/ AK	Budg.försl	Inst/ AK	Budg.försl	Inst/ AK	Budg.försl				
Dispositionsmedel	128	128	./.	770	./.	770	./.	642	./.	642

Kommentar till anslagsförändringen

Institutionen/AK:

- Pris- och löneförändringar + 128.000 DKK
- Verksamhetsförändring
 - 1. Minskning i enlighet med tidigare beslut - 770.000 DKK

Budgetförslaget:

- Pris- och löneförändringar + 128.000 DKK
- Verksamhetsförändring
 - Minskning av anslaget - 770.000 DKK

3.5.24 NORDEN I VÆXT, ARKTISK FORSKNING

BUDGETFORSLAG 1988: 1.580.000 DKK

Organisation och verksamhet

Som led i handlingsplanen "Norden i vækst" opfordredes polarforskningsinstitutioner og modsvarende i de nordiske lande til at undersøge mulighederne for et øget nordisk samarbejde omkring arktisk forskning.

Ved flere drøftelser i sommeren og efteråret 1985 var der enighed om at give meget høj prioritet til gennemførelsen af en fællesnordisk iskerneboring på Renland-halvøen i Østgrønland. Som et resultat af disse drøftelser har en gruppe fra Danmark, Island og Sverige udarbejdet et projektforslag, der er igangsat i 1987 og færdiggøres i 1988.

De ingående institutioner vil dække alle lønomkostninger og lign., men til dækning af de store logistiske omkostninger har gruppen søgt ministerrådet om og modtaget en bevilling på 800.000 DKK i 1987. Færdiggørelsen af boringen vil kræve en bevilling på 1,560 mill. DKK i 1988. Herudover gives der støtte til andre højt prioriterede samarbejdsinitiativ.

Budgetoversigt

	(1.000-tal DKK)	Förslag 1988	
	Budget 1987	Institutionen/AK	Budget-förslaget
Dispositionsmedel	2.000	2.080	1.580

Analys av anslagsförändringen

Post	(1.000-tal DKK)					
	Löne- och prisförändringar		Verksamhetsförändring		Totalt	
	Inst/AK	Budg.försl	Inst/AK	Budg.försl	Inst/AK	Budg.försl
Dispositionsmedel	80	80	-	-500	80	-420

Kommentar till anslagsförändringen

Institutionen/AK:

- Pris- och löneförändringar + 80.000 DKK

Budgetförslaget:

- Pris- och löneförändringar + 80.000 DKK

- Verksamhetsförändring
Minskning av anslaget - 500.000 DKK

3.5.25 VISSA SAMARBETSORGAN PÅ KULTURBUDGETENS FORSKNINGSDEL

BUDGETFORSLAG 1988: 6.866.000 DKK

Fordeling:

Nordisk kollegium for marinbiologi (NKMB)		85.000 NOK
	motsvarar	99.000 DKK
Nordisk kollegium for økologi (NKE)		135.000 DKK
Nordisk kollegium for fysisk oceanografi (NKFO)		75.000 DKK
Nordisk samarbeidskomité for arktisk medicinsk forskning (NoSAMF)		629.000 FIM
	motsvarar	1.031.000 DKK
Nordisk samarbeidskomité for internasjonal politikk, inkl. freds- og konfliktforskning (NSKIP)		450.000 SEK
	motsvarar	522.000 DKK
Nordisk samarbeidskomité for akseleratorbasert forskning (NOAC)		66.000 DKK
Nordisk samfunn for Latinamerikaforskning (NOSALF)		162.000 SEK
	motsvarar	188.000 DKK
Nordisk komité for øststatsforskning		121.000 SEK
	motsvarar	140.000 DKK
Felles pulje		4.610.000 DKK

Organisasjon og virksomhet

Ministerrådet har fattet prinsippvedtak om å gjennomføre en omlegging av bevilgninger og bidrag til følgende åtte samarbeidsorganer på kulturbudsjettets forskningsdel:

- Nordisk kollegium for marinbiologi (NKMB)
- Nordisk kollegium for marinbiologi (NKMB)
- Nordisk kollegium for fysisk oceanografi (NKFO)
- Nordisk samarbeidskomité for arktisk medicinsk forskning (NoSAMF)
- Nordisk samarbeidskomité for internasjonal politikk, inkl. freds- og konfliktforskning (NSKIP)
- Nordisk samarbeidskomité for akseleratorbasert forskning (NOAC)
- Nordisk samfunn for Latinamerikaforskning (NOSALF)
- Nordisk komité for øststatsforskning

Prinsippvedtaket innebærer at hver av de åtte samarbeidsorganer framover vil få en basisbevilgning til dekning av de "organisatoriske utgifter" (styre, fast personale, lokaler, m.v.), mens de øvrige midler samles i en pulje, som kan brukes til tidsbegrenset støtte til samarbeidsinitiativer på forskningsområdet. Beslutningen om fordeling av midler til virksomhet (puljen) treffes av EK-Kultur.

Ministerrådet vedtok videre å innkalle budsjettforslag for 1988 fra de åtte nevnte samarbeidsorganer som svarer til det endrede bevilgningssystem, hvor etter det endelige vedtak om en omlegging fattes i samband med utarbeidelsen av ministerrådets budsjett for 1988.

Budgetöversikt

		Budget 1987	Förslag 1988	
			Institu- tionen/AK	Budget- förslaget
<u>Löner</u>				
(1.000-tals nationell valuta)				
Nordisk kollegium for fysisk oceanografi (NKFO)	DKK	(21)	(29)	29
Nordisk samarbeidskomité for arktisk medicinsk forskning (NoSAMF)	FIM	(393)	(504)	400
Nordisk samarbeidskomité for internasjonal politikk, inkl. freds- og konfliktforskning (NSKIP)	SEK	(262)	(442)	284
<u>Varor och tjänster</u>				
(1.000-tals nationell valuta)				
Nordisk kollegium for marinbiologi (NKMB)	NOK	(82)	(128)	85
Nordisk kollegium for økologi (NKE)	DKK	(130)	(135)	135
Nordisk kollegium for fysisk oceanografi (NKFO)	DKK	(44)	(52)	46
Nordisk samarbeidskomité for arktisk medicinsk forskning (NoSAMF)	FIM	(225)	(229)	229
Nordisk samarbeidskomité for internasjonal politikk, inkl. freds- og konfliktforskning (NSKIP)	SEK	(163)	(184)	166
Nordisk samarbeidskomité for akseleratorbasert forskning (NOAC)	DKK	(65)	(101)	66
Nordisk samfunn for Latinamerikaforskning (NOSALF)	SEK	(156)	(282)	162

Varor och tjänster (forts.)

		Budget 1987	Förslag 1988	
			Institu- tionen/AK	Budget- förslaget
Nordisk komité for øst- statsforskning	SEK	(116)	(135)	121
<u>Prosjekt</u>				
Felles pulje	DKK	(4.427)	(9.935)	4.610
<u>Personalöversikt</u>				
	Fasta tjänster 1987		Förändringar till 1988	
	antal	lön	institut./AK antal	budgetförslag antal lön
Nordisk kollegium for fysisk oceanografi:				
Sekretær (deltid)	1	YS-S		
Kontorassistent	1	YS-S		
Stipendiat, D	1	A 1	./.	1 A 1
Stipendiat, N	1	19	./.	1 19
Stipendiat, S	1	10-3	./.	1 10-3
Stipendiat, F	1	A 20/2	./.	1 A 20/2
Stipendiat	1	A 1	./.	1 A 1
Nordisk samarbeidskomité for arktisk medicinsk forskning (NoSAMP)				
Generalsekretær	1	A 26		
Avdelingssekretær	2	A 13		
Epidemiolog	-		1	A 21 -
Nordisk samarbeidskomité for internasjonal poli- tikk, inkl. freds- og konfliktforskning (NSKIP)				
Forskningssekretær	1	N 21:0		
Informasjonssekretær	½	N 20:0	½	N 20:0 -
Kontorist	-		½	N 7:0 -
Summa	11½		2	./.
				5

Analys av anslagsförändringen

Post	Löne- och pris- förändringar		Verksamhets- förändring		Totalt	
	Inst/ AK	Budg.försl	Inst/ AK	Budg.försl	Inst/ AK	Budg.försl
<u>Löner</u>						
(1.000-tals nationell valuta)						
Nordisk kollegium for fysisk oceanografi (NKFO)	DKK	(8)	(8)	(29)	29	29
Nordisk samarbeids- komité for arktisk medicinsk forskning (NoSAMF)	FIM	(7)	(7)	(104)	400	400
Nordisk samarbeids- komité for internas- jonal politikk, inkl. freds- og konflikt- forskning (NSKIP)	SEK	(22)	(22)	(158)	284	284
<u>Varor og tjenester</u>						
(1.000-tals nationell valuta)						
Nordisk kollegium for marinbiologi (NKMB)	NOK	(3)	(3)	(43)	85	85
Nordisk kollegium for økologi (NKE)	DKK	(5)	(5)	(0)	135	135
Nordisk kollegium for fysisk oceanografi (NKFO)	DKK	(2)	(2)	(6)	46	46
Nordisk samarbeids- komité for arktisk medicinsk forskning (NoSAMF)	FIM	(4)	(4)	(0)	229	229
Nordisk samarbeids- komité for internas- jonal politikk, inkl. freds- og konflikt- forskning (NSKIP)	SEK	(3)	(3)	(18)	166	166

Analys av anslagsförändringen (forts.)

Post	Löne- och pris- förändringar		Verksamhets- förändring		Totalt	
	Inst/ AK	Budg.försl	Inst/ AK	Budg.försl	Inst/ AK	Budg.försl
Varor och tjänster (forts.)						
(1.000-tals nationell valuta)						
Nordisk samarbeids- komité for accelera- torbasert forskning (NOAC)	DKK	(1)	(1)	(35)	66	66
Nordisk samfunn for Latinamerikaforskning (NOSALF)	SEK	(6)	(6)	(120)	162	162
Nordisk komité for øst- statsforskning	SEK	(5)	(5)	(14)	121	121
<u>Prosjekt</u>						
Felles pulje	DKK	(4.430)	(180)	(4.331)	4.610	4.610

OBS. Belopp inom parentes lämnas här endast för information. De är tidigare redovisade under de förutvarande anslagen.

Kommentar till anslagsförändringen

Budgetförslaget:

- Verksamhetsförändring

1. Anslagen til de åtte samarbeidsorganer er opphørt. Midlene er flyttet over til dette anslag. + 6.867.000

3.6 DATATEKNOLOGI

BUDGETFÖRSLAG 1988: 37.477.000 DKK

Inledning

Nordisk ministerråd har i 1984 vedtaget en særlig handlingsplan for fremme af datateknologisk samarbejde, der skal løbe i 5-årsperioden 1985-89.

Bevillingen inden for handlingsplanen administreres dels af Nordisk industrifond for så vidt angår den del af planen, der vedrører samarbejde om industriel FoU, dels af stedfortræderkomiteens særlige udvalg for datateknologisk samarbejde (RU-data). RU-data har ved en ministerrådsbeslutning i begyndelsen af 1987 fået delegeret kompetencen til at træffe beslutninger om bevillinger under 750.000 DKK/år/projekt såfremt udvalgets medlemmer er enige.

I overensstemmelse med handlingsplanen har såvel Nordisk industrifond som RU-data igangsat en proces, der skal lede frem til en evalueringsrapport inden den endelige vedtagelse af budgettet for 1988. På grund af de få afsluttede projekter vil der dog ikke kunne blive tale om en evaluering i traditionel forstand, men snarere om de indledende skridt til gennemførelsen af en egentlig evaluering tættere ved handlingsplanens udløb.

I overensstemmelse med ministerrådets planlægningsdokument C 2 til Nordisk Råds 35. session foreslås ingen aktivitetsstigning for 1988, hvilket også er i overensstemmelse med handlingsplanen.

Ministerrådet föreslår för 1988 en total resurstilldelning för arbetet med data-handlingsplanen av 37.477.000 DKK.

DATATEKNOLOGI	Budget 1987	Pris- föränd- ringar	Verksamhets- förändring (AK)/Budgetförslag	i 1.000 DKK	
				Förslag till budget	(totalt) 1988
Datateknologiska handlingsplanen därav	36.036	1.441	(-) -		37.477
Industriell FoU	(27.300)				
Ovriga priorite- rade områden	(8.736)				
Totalt	36.036	1.441	(-) -		37.477

3.7 ENERGI

ENERGIFRÅGOR, DISPOSITIONSBEVILJNING

BUDGETFORSLAG 1988: 11.664.000 DKK

Det nordiska energisamarbetet består av två huvudområden, säkerhetsforskning inom energiproduktionsområdet och det generella energisamarbetet. När det gäller det sistnämnda fastställde Nordiska ministerrådet (energiministrarna) 1985 en arbetsplan för det nordiska energisamarbetet: "Plan för nordisk samarbete på energiområdet för perioden 1986-1988". En betydande projektverksamhet har satts igång på de olika delområdena. Det förutsätts att det under 1987 sker en fortsättning och uppföljning av flera tidigare samarbetsprojekt som har påbörjats.

Redan 1957 startade samarbetet om atomsäkerhet med etableringen av Nordisk kontaktorgan för atomspörsmål, NKA. 1975 startade det första säkerhetsprojektet i ministerrådets regi och Nordisk grupp för atomsikkerhed, NKS, tillsattes för att lämna förslag till gemensamma nordiska projekt. Fram till idag har, efter förslag från NKS, ett program genomförts under 1977-80, och ett för åren 1981-85 MR-Energi har för åren 1986-88(89) ett nytt 4-årsprogram, i regi av NKS. Beviljningen under detta kapitel omfattar även samarbetet om säkerhetsforskning. Inte förrän under andra halvåret 1987 kommer ministerrådet genom sitt ställningsstagande till de enskilda projektansökningarna att avgöra vilka projekt inom energiktorn som skall finansieras.

Det har således icke genom budgetbehandlingen tagits ställning till i vilken omfattning det nordiska projektsamarbetet inom kärnsäkerhetsområdet skall fortsätta.

Budgetförslaget för 1988 innebär en ram på 11.664.000 DKK.

ENERGI, dispositionsmedel	Budget 1987	Pris- förändr.	Verksamhets- förändring (AK)/Budgetförsl.	i 1.000 DKK (totalt)
				Förslag till budget 1988
Energiøkonomisering	1.208	48		
Olja och gas	740	30		
Energiforskning	845	34		
Energiinformation	220	9		
Energiplanläggning	1.000	40		
Demonstrations- projekt	430	17		
energiexport	320	13		
Energi och miljö	-	-		
Projektsekreterare	350	14		
Säkerhetsforskning				
Säkerhetsprogram	7.204	288		
- NKA-sekretariats- omkostnader	-	-		
Summa	12.317**	493	(-) -1.146*	11.664

* Minskning av projektmedlen med 10 %.

** I dessa medel ingår 1.300.000 DKK från handlingsplanen för ekonomisk utveckling och full sysselsättning.

3.8 MILJO

MILJO	Budget 1987	Pris- fööränd- ringar	Verksamhets- föörändring (AK)/Budgetföörslag	i 1.000 DKK (totalt)	
				Föörslag till budget	1988
Miljövärd	5.687	227	(6.937)	6.937	12.851
Luftföörorenig	4.778	191	(-4.969)	-4.969	0
Totalt	10.465	418	(1.968)	1.968	12.851

MILJOVÄRD, DISPOSITIONSBEVILJNING

BUDGETFÖÖRSLAG 1988: 12.851.000 DKK

LUFTFÖÖRENING MILJO-ENERGI, DISPOSITIONSBEVILJNING

BUDGETFÖÖRSLAG 1988: 0 DKK

Miljöspöörsmålene har i alle de nordiske lande höj prioritet. De nordiske lande deltager ogsä aktivt i det internationale samarbejde på miljøområdet og söger gennem fælles forslag og synspunkter at spille en pådrivende rolle. Det gælder f.eks. inden for ECE-konventionen om langtrækkende grænseoverskridende luftforurening, og inden for de internationale havforureningskonventioner.

Den meget høje aktivitet nationalt og internationalt på miljøbeskyttelsesområdet, har ogsä bevirket et øget pres på det nordiske samarbejde inden for Nordisk Ministerråd og dermed et større ønske om koordineret virksomhed og fælles handlingsplaner.

For at vedligeholde en føerende position i det internationale samarbejde er det nödvendigt at have et fagligt grundlag af höj kvalitet. Det gælder säledes den handlingsplan mod luftforurening, som blev fremlagt som ministerrådsforslag på Nordisk Råds 35. session i Helsingfors. Handlingsplanen omfatter et projektprogram om luftforurening og et program for miljøkvalitetsovervågning.

For at gennemföere handlingsplanen mod luftforurening i perioden 1987-1989 kræves en øget bevilling i 1988 og 1989. Endvidere kræves tillægsbevilling for 1987. Der er foreløbig af ministerrådets reserve bevilget 750.000 DKK og ansögt om yderligere 1.200.000 DKK.

Et andet område, som vil være höjt prioriteret i de kommende år, er havens forurening. Ministerrådet har vedtaget at udarbejde en handlingsplan mod havforurening, som bl.a. skal omfatte foranstaltninger mod tilførsel af svært nedbrydelige stoffer, langvejstransport af metaller, næringssalte, og dumping og forbrænding af affald. En øget aktivitet på dette område er ogsä efterlyst af Nordisk Råd, jfr. rek. 14/1987/s.

Et tredje område som kan kræve øgede ressourcer i de kommende år er gennemförelse af en nordisk strategi for reduktion af de kemiske stoffer, som nedbryder jordens beskyttende ozonlag, specielt klorfluorcarboner. Ministerrådet har vedtaget, at en sådan nordisk strategi skal udarbejdes i løbet af 1987.

Embedsmandskomiteen foreslår for de resterende områder et nogenlunde uændret realniveau i forhold til budgettet for 1987 for at gennemføre planlagte aktiviteter. Komiteen henviser til ministerrådets plandokument for perioden (C2/1987). Med den fortsatte høje prioritet som miljøspørgsmål generelt forventes at have, finder komiteen det ikke aktuelt med en nedskæring til 90 % på nogen af områderne.

Der er sandsynligt, at det nuværende samarbejdsprogram for virksomheden på miljøbeskyttelsesområdet, som skal revideres i løbet af 1987, vil blive afløst af et længerevarende principprogram, og at virksomheden på de enkelte delområder vil blive fastlagt i 3-årige detailprogrammer, som vil ligge til grund for de årlige budgetforslag.

Budgetforslaget for 1988 indebærer en ramme for kap. Miljøvård på 12.851.000 DKK, og at kap. Luftforurening flyttes ind i kap. Miljøvård.

MILJÖVÅRD Dispositionsmedel	Budget 1987	Pris- föränd- ring	Verksamhets- förändring (AK)/Budgetförsl.	i 1.000 DKK (totalt)	
				Förslag till budget	1988
Allmänt forskning	587	23	(-10)		
Vatten, hav och kemikalieolyckor	1.192	48	(260)		
Luftförorening	-	-	(5.800)		
Buller	750	30	(20)		
Avfall och återvinning	500	20	(80)		
Produktkontroll	1.265	51	(185)		
Naturvård och friluftsliv	933	37	(30)		
Miljödata och miljö kvalitetsövervakning	460	18	(572)		
Summa	5.687*	227	(6.937)	6.937	12.851

*) Härutöver har följande medel beviljats från ministerrådets reserv 1987:
 - 200.000 DKK till tvärsektoriellt allergisamarbete
 - 200.000 DKK till arbetsgrupp om kärnkraftsolyckor

LUFTFÖRORENING MILJÖ-ENERGI Dispositionsmedel	Budget 1987	Pris- föränd- ring	Verksamhets- förändring (AK)/Budgetförsl.	i 1.000 DKK (totalt)	
				Förslag till budget	1988
Bekämpning av luftföroreningar	4.778*	191	(-4.969)	-4.969	(0)

* Härutöver har följande medel beviljats från ministerrådets reserv 1987:
 - 250.000 DKK till luftförorening
 - 500.000 DKK till miljö kvalitetsövervakning

3.9 ARBETSMARKNAD

BUDGETFÖRSLAG 1988: 10.196.000 DKK

En revidering av överenskommelsen om gemensam nordisk arbetsmarknad beslutades den 6 mars 1982, och trädde i kraft den 1 augusti 1983. Överenskommelsen har följts upp med reviderade riktlinjer för samarbetet mellan arbetsförmedlingarna i de nordiska länderna. Riktlinjerna anger en ökad servicenivå vid arbetsförmedling över gränserna.

Samtidigt har länderna godkänt en överenskommelse om samarbete mellan myndigheter och institutioner inom yrkesinriktade rehabiliteringar och arbetsmarknadsutbildning. Även för denna överenskommelse har det utarbetats riktlinjer för de berörda myndigheterna.

Ett förslag till överenskommelse och riktlinjer om bidrag vid arbetslöshet är godkänt av ministerrådet under 1985, och träder i kraft 1986. Ett samarbete om lönegarantier vid konkurs, har startats på försöksbasis.

Samarbetsprogrammet på arbetsmarknadsområdet har antagits, och trädde i kraft den 15 juni 1985.

Uppföljning av de omtalade överenskommelserna samt samarbetsprogrammet ges hög prioritet, vilket avspeglas i en ökad aktivitetsnivå för de respektive fackutskotten och i ett stort antal ansökningar till projektprogrammet för 1986 som måste överföras till 1987 års budget.

Konkretiseringen av den ekonomiska handlingsplanens projekt inom arbetsmarknads- och utbildningspolitiken har under 1985 varit en omfattande uppgift, som vid starten av den treåriga perioden medför ett extraordinärt aktivitetsutvidgande för den nordiska arbetsmarknadssektorn.

NAUT vill, under 1987, fortsätta projekt i samarbete med övriga sektorer. De berör samarbetet på ungdoms-, jämställdhets- och socialpolitiska området. Nya aktiviteter har påbörjats i frågor som rör migration och arbetsrätt. Ett förbättrande arbete om nya företagspolitiska strategier i anslutning till näringslivs- och industripolitiken, har igångsatts med hänsyn till en aktivering av den arbetsmarknadspolitiska beredskapen för en försvagning av högkonjunkturen.

En särskild prioritering har lagts på den s k flaskhalsproblematiken. Handlingsplanens projekt i dessa frågor är förberedda genom analyser av den samlade problemställningen om obalans mellan utbud och efterfrågan av kvalificerad arbetskraft.

Generellt prioriteras den s k arbetslinje, efter vilken länderna strävar för att få arbetslösheten skall kunna ersättas av produktivt arbete. I anknytning härmed fokuseras det på nya insatser mot ungdoms- och långtidsarbetslösheten, med särskild hänsyn till jämställdhetsproblemen på arbetsmarknaden.

Projektverksamhet, som berör arbetsrotation och strukturändringar på arbetsmarknaden, härunder effekter av den teknologiska och ekonomiska utvecklingen, kommer att fortsätta. I den förbindelsen kommer initiativ, analyser och utveckling av metoder, med hänsyn till en bättre anpassning mellan utbud och efterfrågan, att bli högt prioriterade, härunder projekt om utökad användning av EDB i förvaltningen.

Budgetförslaget för 1988 innebär en ram på totalt 10.196.000 DKK för kapitlet Arbetsmarknad.

ARBETSMARKNAD, dispositions- beviljning	Budget 1987	Pris- föränd- ringar	Verksamhets- förändring (AK)/Budgetförslag	i 1.000 DKK (totalt)	
				Förslag till budget 1988	
Den nordiska arbetsmarknaden	1.080	43	(-258)		
Faktorer av betydelse för arbetsmarknadens funktionssätt	938	38	(-648)		
Koppling mellan eko- nomisk politik och arbetsmarknadspolitik och ändringar i mark- nadssystemet	367	15	(18)		
Metodutveckling	1.040	41	(1.577)		
AMU-projekt	900	36	(-436)		
Ungdomsarbets- löshet	1.570	63	(-63)		
Långtidsarbets- löshet	1.119	45	(-44)		
Substitut: prognos, evaluering	1.300	52	(-552)		
Ovriga projekt	1.200	48	(-143)		
Totalt	9.514*	381	(-549)	301**	10.196*

* 4.334.000 DKK för 1987 och 4.507.000 DKK + 350.000 DKK, totalt 4.857.000 DKK för 1988 avser åtgärder för långtidsarbetslöshet och BRYT-projektet i enlighet med handlingsplanen för ekonomisk utveckling och full sysselsättning.

** För Naut information beräknas + 850.000 DKK. Ovriga projektmedel reduceras med 10%, - 549.000 DKK.

3.10.1 ARBETSMILJÖ

Inledning

Nordiska ämbetsmannakommitten för arbetsmiljöfrågor har under ministerrådet ansvaret för samarbetet inom arbetsmiljöområdet. Som beredande organ för ämbetsmannakommittén fungerar tre permanenta grupper. Grupperna ansvarar för frågor som rör arbetsmiljöforskning, arbetsmiljötillsyn samt arbetslivs- och arbetsrättsförhållanden. Beredningsgruppen för arbetslivs- och arbetsrättsfrågor sorterar organisatoriskt också under NAUT, men ämbetsmannakommittén för arbetsmiljöfrågor har huvudansvar för verksamheten.

Nordiska ministerrådet (arbetsmiljöministrarna) fastställde år 1984 ett nytt samarbetsprogram på arbetsmiljöområdet. I programmet har ministerrådet dragit upp riktlinjerna för samarbetet inom 12 mer traditionella områden. I programmet riktas verksamheten in på sådana uppgifter som är högt prioriterade i de nordiska länderna och som anses lämpade för nordiskt samarbete. Sambanden mellan den tekniska utvecklingen, arbetsmiljön och arbetsmiljöpolitiken utgör ett genomgående tema i programmet. Verksamheten inom arbetslivs- och arbetsrättsområdet, som inleddes år 1986, styrs tills vidare av ett mandat som fastställs för beredningsgruppen på området. Av mandatet framgår att samarbetet skall omfatta bl.a. rättsförhållanden i arbetslivet, konsekvenser av ny teknik samt arbetsorganisation och medbestämmande.

En utredning för att belysa förutsättningarna för en nordisk konvention på arbetsmiljöområdet inleddes år 1986. En närmare redogörelse för utredningens inriktning m m lämnas i ministerrådets verksamhetsberättelse (C1) för år 1986 kapitel XIII Arbetsmiljö, avsnitt 2.2.

ARBETSMILJÖ	Budget 1987	Pris- och löneföränd- ringar	Verksamhets- förändring (AK/inst.)/ Budgetförslag	i 1.000 DKK	
				(totalt)	Förslag till budget 1988
Arbetsmiljö, dispositionsbevilj- ning reserveras för projekt ang arbets- tidsfrågor	5.927	237	(529)	-	6.164
Nordisk arbetsmiljö- utbildning (NIVA)	1.968	56	(272)	107	2.131
Totalt	7.895	293	(801)	107	8.295

ARBETSMILJO, DISPOSITIONSBEVILJNING

BUDGETFORSLAG 1988:

6.164.000 DKK

Genom den tekniska utvecklingen förändras ständigt villkoren i arbetslivet. Nya tekniska lösningar eliminerar vissa risker i arbetsmiljön medan andra tillkommer. Olycksfallsförebyggande åtgärder är angelägna liksom åtgärder för att minska riskerna i samband med bl.a. hantering av kemiska ämnen. I takt med den tekniska utvecklingen väntas arbetsorganisatoriska frågor få en alltmer framträdande plats.

Ambetsmannakommittén delar från och med år 1988 in sin projektbudget i program för forskning, tillsyn samt arbetslivs- och arbetsrättsfrågor. Vid sidan av dessa program genomförs vissa satsningar av mer allmän karaktär.

Arbetet med att få till stånd en nordisk arbetsmiljökonvention bör betraktas som en satsning av allmän karaktär. Ett förberedande utredningsarbete väntas bli avslutat år 1987 och ett reellt konventionsarbete bör kunna inledas under år 1988. De frågeställningar som tas upp i den förberedande utredningen är både materiellt och juridiskt komplicerade och fordrar noggranna överväganden. Särskilda resurser har avsatts för utredningsarbetet år 1987 och ämbetsmannakommittén bedömer att ytterligare medel måste tillskjutas för år 1988.

Inom forskningsområdet kommer satsningarna att fortsätta för att ta fram bästa möjliga underlag för tillsynsmyndigheternas bestämning av yrkeshygieniska gränsvärden för kemikalier. Den växande industriella användningen av mikroorganismer har kommit att inverka på sjukdomspanoramata hos arbetstagare i Norden. Gemensamma forskningssatsningar inom det biotekniska området planeras därför under år 1988. Fysisk belastning kan leda till förslitningsskador och sjukdomar som tvingar arbetstagare att lämna arbetslivet före pensionsåldern. En större satsning inom området kommer att följas upp under år 1988.

Inom tillsynsområdet planeras en intensifierad verksamhet för att harmonisera de väsentligaste kraven i ländernas arbetsmiljöföreskrifter. Verksamheten är resurssparande och är av stor betydelse ur handelspolitisk synpunkt. Utvecklingen av samarbetet i fråga om praktisk tillsynsverksamhet har ännu inte nått lika långt som kring föreskrifter. Det är därför angeläget att de satsningar inom området som inletts år 1987 kan följas upp under kommande år. Satsningar planeras också för att bl.a. se på hälsoeffekter av ersättningsmaterial för asbest. Den pågående debatten om ekonomiska effekter av arbetsmiljöregleringar motiverar en särskild studie av vilka konkurrensmässiga effekter som blir följderna av höga arbetsmiljökrav.

Samarbetet inom arbetslivs- och arbetsrättsområdet inleddes år 1986. En rad aktiviteter har redan inletts med stöd från ministerrådets budget. Bland projekt som bör drivas vidare bör nämnas t.ex. en komparativ studie av arbetsrätten i Norden. Under år 1988 kommer verksamheten att inriktas mot bl.a. utvecklingsprojekt i samarbete mellan parterna på arbetsmarknaden, forskare och ämbetsmän. Syftet skall vara att skapa ett program för en gemensam nordisk bas för ökade lokala aktiviteter för att främja arbetsmiljöförbättringar och demokratisering. Bland övriga planerade verksamheter bör nämnas studier rörande hur nya former för ägande, arbetsorganisation och ersättning påverkar de etablerade arbetstagar- och arbetsgivarförhållandena. Vilka samband som finns mellan produktivitet och olika former för samverkan i företag är ett ämne som också lämpar sig väl att studera i det nordiska samarbetet.

Budgetförslaget för 1987 innebär en ram på 6.164.000 DKK, varav 364.000 DKK som konsekvens av handlingsplanen för ekonomisk utveckling och full sysselsättning.

ARBETSMILJÖ, dispositions- beviljning	Budget 1987	Pris- föränd- ringar	Verksamhets- förändring (AK)/Budgetförslag	i 1.000 DKK (totalt)
				Förslag till budget 1988
Allmänt	250 [*]	10	(540)	
Forskning	2.038	81	(5)	
Tillsyn	2.639	106	(-476)	
Arbetsliv och arbetsrätt	1.000	40	(460)	
Summa	5.927 ^{**}	237	(529)	0
				6.164 ^{***}

* Härutöver har det beviljats 450.000 DKK till arbete med arbetsmiljökonvention, från ministerrådets reserv 1987.

** Varav 350.000 DKK från handlingsplanen för ekonomisk utveckling och full sysselsättning.

*** Varav 364.000 DKK från handlingsplanen för ekonomisk utveckling och full sysselsättning.

3.10.2 NORDISK ARBETSMILJÖUTBILDNING (NIVA)

BUDGETFORSLAG 1988:	1.299.000 FIM
motsvarar	2.131.000 DKK

Organisation och verksamhet

Institutionen leds av en styrelse. Denna består av en person från vart och ett av de nordiska länderna. Varje representant har en personlig suppleant. Institutionen har tre personer anställda.

Nordiska institutionen för vidareutbildning inom arbetsmiljöområdet har till uppgift att arrangera vidareutbildning för specialister inom arbetsmedicin, yrkeshygien och företagshälsovård. NIVA samarbetar med Institutet för arbetshygien i Helsingfors. Institutionen upprättades den 1 mars 1982 och är en fortsättning på projektet "Vidareutbildning av specialister inom arbetsmedicin, yrkeshygien och företagshälsovård" finansierat av Nordiska ministerrådet.

Budgetöversikt

	(1.000-tal FIM) Budget 1987	Förslag 1988	
		Institu- tionen/AK	Budget- förslaget
Löner	687	812	711
Varor och tjänster	843	925	925
Bruttoutgift	1.530	1.737	1.636
Avgår deltagaravgifter	330	337	337
Summa beviljningsförslag	1.200	1.400	1.299

Personalöversikt

	Fasta tjänster 1987		Förändringar till 1988			
	antal	lön	antal	lön	budget antal	förslag lön
Institutionschef	1	A27				
Sekreterare	1	A17				
Kurssekreterare	1	A13				
	3		-		-	

Anslagsförändring

Post	(1 000 FIM)		Verksamhets-		Totalt	
	Löne- och pris-	förändringar	förändring	förändring	Inst	Budg försl
	Inst	Budg försl	Inst	Budg försl	Inst	Budg försl
Löner	24	24	101	-	125	24
Varor och tjänster	17	17	65	65	82	82
Deltagaravgifter	- 7	-7	-	-	- 7	-7
Summa	34	34	166	65	200	99

Analys av förändringsförslagen

Institutionen:

- Löne- och prisförändring + 34.000 FIM
- Verksamhetsförändring
 - 1. Ytterligare medel med anledning av utökning av tjänst som Institutionschef från halv till hel tjänst + 101.000 FIM
 - 2. Medel till stipendier + 65.000 FIM

Nordiska ämbetsmannakommittén för arbetsmiljöfrågor:

Tillstyrker.

Budgetförslaget:

- Löne- och prisförändring + 34.000 FIM
- Verksamhetsförändring
 - 2. Medel till stipendier + 65.000 FIM

3.11.1 SOCIAL- OCH HÄLSOVÅRD

Inledning

Till grund för Nordiska ministerrådets verksamhet inom social- och hälsovårdsområdet ligger det samarbetsprogram som fastställdes den 19 augusti 1982.

Programmets operativa avsnitt upptar 11 rubriker.

- Ny nordisk konvention om social trygghet
- Samarbete på hälso- och sjukvårdens område
- Läkemedelssamarbete
- Samarbete på socialvårdens område
- Barn-, ungdoms- och familjepolitiskt samarbete
- Samarbete på handikappområdet
- Gemensam arbetsmarknad för medicinalpersonal
- Efter- och vidareutbildning av social- och medicinalpersonal
- Forsknings- och utvecklingssamarbete
- Samverkan mot rusmedelsmissbruk
- Informations- och dokumentationssamarbete

Efter beslut av ministerrådet (social- och hälsovårdsministrarna) kommer ett nytt samarbetsprogram att utarbetas.

Samarbetet inom de olika delsektorerna bedrivs dels inom de fem permanenta institutionerna

- Nordiska läkemedelsnämnden
- Nordiska hälsovårdshögskolan
- Nordiska institutet för odontologisk materialprovning
- Nordiska nämnden för alkohol- och drogforskning
- Nordiska nämnden för handikappfrågor, här ingår Nordiskt utbildningscentrum för dövblindpersonal

dels i form av projektverksamhet.

SOCIALPOLITIK	Budget 1987	Pris- och löneföränd- ringar	Verksamhets- förändring (AK/inst.)/ Budgetförslag		i 1.000 DKK (totalt) Förslag till budget
					1988
Socialpolitik, dispositions- beviljning	4.832	193	(2.050)	1.800	6.825
Nordiska läkemedels- nämnden	2.262	176	(75)	46	2.484
Nordiska hälsovårds- högskolan	1	-	-	-	1
Nordiska institutet för odontologisk materialprovning	11.143	1.728	(818)	350	13.221
Nordiska nämnden för alkohol- och drog- forskning	2.432	241	(41)	-	2.673
Nordiska nämnden för handikappfrågor	6.154	1.324	(1.131)	-	7.478
Summa	26.824	3.662	(4.115)	2.196	32.682

SOCIALPOLITIK, DISPOSITIONSBEVILJNING

BUDGETFÖRSLAGET 1988: 6.825.000 DKK

Projektverksamheten på det socialpolitiska området är inriktad på socialvård, barn-, ungdoms- och familjepolitik, efter- och vidareutbildning, hälso- och sjukvård, handikappfrågor, missbruksfrågor och några projekt som omfattar fler än ett delområde.

Budgetförslaget för 1988 innebär en ram på 6.825.000 DKK.

SOCIALPOLITIK, dispositions- beviljning	Budget 1987	Pris- föränd- ringar	Verksamhets- förändring (AK)/Budgetförslag	i 1.000 DKK	
				Förslag till budget	(totalt) 1988
Generellt	1.242 ¹	49			
Socialvård (därav NOSOSKO)	574	23			
Barn, ungdom, familjepolitik	647	26			
Efter- och vidare- utbildning	351	14			
Hälso- och sjukvård (därav NOMESKO)	2.018 ²	81			
Handikappfrågor	-	-			
Missbruksfrågor (Nordisk handlings- plan mot narkotika)	- ³	-			
Totalt	4.832[*]	193	(2.050)	1.800	

*) 600.000 DKK avser sammordisk information om AIDS

- Härutöver har 284.000 DKK beviljats från ministerrådets reserv 1987 för projekt om Samnordisk rapport om Levnadsförhållanden.
- Härutöver har 400.000 DKK beviljats från ministerrådets reserv 1987 för Rehabiliteringscenter för tortyroffer.
- Från ministerrådets reserv 1987 har det beviljats 1.562.000 DKK till handlingsplanen mot narkotika.

3.11.2 NORDISKA LÄKEMEDELSNÄMNDEN

BUDGETFÖRSLAG 1988: 2.142.000 SEK
 motsvarar 2.484.000 DKK

Organisation och verksamhet

Nordiska läkemedelsnämnden upprättades den 5 december 1974 och infördes på ministerrådets budget 1975. Nämndens uppgift är att verka för harmonisering av lagstiftning och administrativ praxis på läkemedelsområdet i Norden.

Samtliga nordiska länder deltar i nämndens arbete. Nämnden har 10 ledamöter, 2 från varje land med ersättare. Ledamöterna utses för högst 4 år i taget.

Huvuddelen av verksamheten genomförs med hjälp av underutskott. Dessa har 1 eller i vissa fall 2 medlemmar från varje land och mandat för ett avgränsat uppdrag. För närvarande finns 7 sådana utskott.

Nämnden biträdes av ett sekretariat med 4 anställda och är placerat i Uppsala, Sverige.

Budgetöversikt

	(1.000-tal SEK)	Förslag 1988	
		Budget 1987	Budget- förslaget
Löner	991	1.106	1.106
Varor och tjänster	423	496	471
Projekt	536	565	565
Summa beviljningsförslag	1.950	2.167	2.142

Personalöversikt

	Fasta tjänster 1987		Förändringar till 1988			
	antal	lön	institutionen		budget förslag	
	antal	lön	antal	lön	antal	lön
Sekretariatschef	1	N28*				
Handläggare	1	N24				
Assistent	1	N10				
Assistent	↓	N9				
	3↓		-		-	

* Lönetillägg

Anslagsförändring

Post	(1 000 SEK)		Verksamhets-		Totalt	
	Löne- och pris-		förändring			
	Inst	Budg försl	Inst	Budg försl	Inst	Budg försl
Löner	115	115	-	-	115	115
Varor och tjänster	8	8	65	40	73	48
Projektverksamhet	29	29	-	-	29	29
Summa	152	152	65	40	217	192

Analys av förändringsförslagen

Institutionen:

- Pris- och löneförändringar + 152.000 SEK
- Verksamhetsförändring
 - 1. Generell ökning av medlen till resor och kontortjänster + 65.000 SEK

Nordiska socialpolitiska komittén:

Tillstyrker

Budgetförslaget:

- Pris- och löneförändringar + 152.000 SEK
- Verksamhetsförändring
 - 1. Ökning av medlen för kontortjänster + 40.000 SEK

3.11.3 NORDISKA HALSOVÅRDSHOGSKOLAN

BUDGETFORSLAG 1988: 1.000 SEK
 motsvarar 1.000 DKK

Organisation och verksamhet

Styrelsen för högskolan består av 1 ledamot och 1 suppleant från vardera av de nordiska länderna. Vid högskolan finns också ett kursråd med representanter för de nationella huvudmannorganisationerna inom hälso- och sjukvård samt för lärarna och eleverna.

Högskolan har totalt 19 anställda varav 8 lärare.

Kostnaderna för högskolan fördelas sedan 1985 på de fem nordiska länderna enligt den nordiska "nyckeln".

Nordiska hälsovårdshögskolan i Göteborg är en samnordisk institution för högre utbildning och forskning inom hälso- och sjukvård. Utbildningen avses ligga på en nivå ovanför vad vart och ett av de nordiska länderna kan anordna nationellt och motsvarar den utbildning som förekommer i anglo-amerikanska "schools of public health". En begränsad verksamhet startade redan 1953, vilken utvidgades 1962 med flera kurser och flera elevkategorier. Från 1978 finns hälsovårdshögskolan på Nordiska ministerrådets allmänna budget.

Budgetöversikt

	(1.000-tal SEK) Budget 1987	Förslag 1988	
		Institu- tionen/AK	Budget- förslaget
Löner	7.015	9.992	9.992
Lönereserv			999*
Varor och tjänster	7.104	9.700	9.700
Projektverksamhet	591	875	875
Brutto utgifter	14.710	20.567	21.566
Avgår deltagaravgifter	-14.709	-20.566	-21.565
Summa beviljningsförslag	1	1	1

* Får endast disponeras efter samråd med generalsekreteraren.

Personalöversikt

	Fasta tjänster 1987		Förändringar till		1 9 8 8	
	antal	lön	institutionen	lön	budget förslag	lön
Professor	8	*	1**	*	1**	*
Studierektor	1	N31				
Docent	1	N26				
Forskarassistent	3	N20-26	2	N20-26	2	N20-26
Utbildningsledare	1	N23				
Doktorand	1	N18	↓	N13-20	↓	N13-20
Avdelningsdirektör	1	N27				
Byrådirektör	1	N20				
Byråsekreterare	1	N15				
Bibliotekarie	1	N17				
Assistent	12	N4-11				
Institutionstekniker	1	N9				
Expeditionsvakt	3	N4-8				
Ekonomibitråde	1	N4-8				
	36		3↓		3↓	***

* Chefslön

** Tjänsten inrättas fr.o.m. 1 juli 1988

*** Löneinplaceringen avtalas senare.

Anslagsförändring

Post	(1 000 SEK)		Verksamhets-		Totalt	
	Löne- och pris-		förändring			
	Löne- och pris-	förändringar	Inst	Budg försl	Inst	Budg försl
Löner	3.120	3.120	- 143	-143	2.977	2.977
Lönereserv		999		-		999
Varor och tjänster	143	143	2.453	2.453	2.596	2.596
Projektverksamhet	24	24	260	260	284	284
Deltagaravgifter	-	-	-5.857	-6.856	-5.857	-6.856
Summa	3.287	4.286	-3.287	-4.286	0	0

Analys av förändringsförslagen

Institutionen:

- Pris- och löneomräkning	+ 3.287.000 SEK
- Verksamhetsförändring	
1. Minskning av löneposten p.g.a. omfördelning av medel	- 143.000 SEK
2. Ökning av varor och tjänster främst p.g.a. ökad lokalhyra och ökade hyror för elevbostäder	+ 2.453.000 SEK
3. Ytterligare projektmedel	+ 260.000 SEK
Garantinivån för 1988 är	11.111.000 SEK

Nordiska socialpolitiska kommittén:

Tillstyrker

Budgetförslaget:

- Pris- och löneomräkning (inkl. lönereserv)	+ 4.286.000 SEK
- Verksamhetsförändring	
1. Minskning av löneposten p.g.a. omfördelning av medel	- 143.000 SEK
2. Ökning av varor och tjänster främst p.g.a. ökad lokalhyra och ökade hyror för elevbostäder	+ 2.453.000 SEK
3. Ytterligare projektmedel	+ 260.000 SEK
Garantinivån för 1988 är	11.111.000 SEK

3.11.4 NORDISK INSTITUTT FOR ODONTOLOGISK MATERIALPRØVING (NIOM)

BUDGETFORSLAG 1988: 11.359.000 NOK
 motsvarar 13.290.000 DKK

Organisation och verksamhet

Institutet har till uppgift att genom systematisk provning och därtill hörande målinriktad forskning arbeta för att material och andra förbrukningsartiklar som används eller avses komma i användning i odontologisk verksamhet och tandhälsotjänst i de nordiska länderna fyller de hälsomässiga och tekniska krav som med hänsyn till utvecklingen måste ställas vid varje tidpunkt. Institutet skall också sträva efter att utveckla bättre material och förbrukningsartiklar.

NIOMs styrelse har en representant och en suppleant från vart och ett av de nordiska länderna. Institutet har 25 tjänster fördelade på 2 avdelningar samt en administrativ enhet.

Budgetöversikt

	(1.000-tal NOK) Budget 1987	Förslag 1988	
		Institu- tionen/AK	Budget- förslaget
Löner	5.962	7.613	7.451
Varor och tjänster	3.562	4.087	3.908
Summa beviljningsförslag	9.524	11.700	11.359

Personalöversikt

	Fasta tjänster 1986		Förändringar till		1 9 8 8	
	antal	lön	institutionen	lön	budget förslag	lön
Instituttsjef	1	33 *				
Avd.sjef	1	33 *				
Forsker	5	29-30 *	1	33	1	**
Kontorsjef	1	27				
Avd.ing.	7	16-24				
Ingeniør	2	20				
Tandtekniker (lab.bestyrer)	1	15-20				
Førstelaborant	1	18				
Laborant	3	10-16	1	18		
Førstepreparant	1	18				
Førstesekr.	1	16-21				
Kontorfullm.	1	10-15				
		25	2		1	**

* Lönetillägg

** Löneinplaceringen fastställs senare

Anslagsförändring

Post	(1 000 NOK)		Verksamhets-		Totalt	
	Löne- och pris- förändringar		förändring		Inst	Budg försl
Löner	1.131	1.131	520	358	1.651	1.489
Varor och tjänster	346	346	179	-	525	346
Summa	1.477	1.477	699	358	2.176	1.835

Analys av förändringsförslagen

Institutionen:

- Löne- och prisomräkning + 1.477.000 NOK
Härav 100.000 NOK för vart annat år
arrangerat seminarium
- Verksamhetsökning
 - 1. Tjänster som a) forskare + 358.000 NOK
 - b) laborant + 162.000 NOK
 - 2. Ytterligare medel för varor
och tjänster + 179.000 NOK

Nordiska socialpolitiska kommittén:

Tillstyrker

Budgetförslaget:

- Löne- och prisomräkning + 1.477.000 NOK
Härav 100.000 NOK för vart annat år
arrangerat seminarium
- Verksamhetsökning
 - 1. Tjänster som forskare + 358.000 NOK

3.11.5 NORDISKA NÄMNDEN FÖR ALKOHOL- OCH DROGFORSKNING (NAD)

BUDGETFÖRSLAG 1988: 1.630.000 FIM
 motsvarar 2.673.000 DKK

Organisation och verksamhet

Nordiska nämnden för alkohol- och drogforskning inrättades år 1979 och har till uppgift att

- främja och utveckla tvärvetenskapliga kontakter inom sitt område i Norden
- initiera och planera samnordiska forskningsprojekt som syftar till att belysa viktiga alkohol- och drogpolitiska frågor
- arrangera nordiska forskarkonferenser och stimulera forskarutbildning och forskarutbyten
- främja nordiskt informations- och dokumentationssamarbete.

Nämnden består av 3 ledamöter från vardera Danmark, Finland, Norge och Sverige med personliga suppleanter. Island deltar med två ledamöter och en suppleant. Nämnden bistås av ett sekretariat med 3 anställda, i Helsingfors.

Budgetöversikt

	(1.000-tal FIM)	Förslag 1988	
		Budget 1987	Institu- tionen/AK
Löner	429	448	448
Varor och tjänster	457	491	466
Projekt	597	716	716
Summa beviljningsförslag	1.483	1.655	1.630

Personalöversikt

	Fasta tjänster 1987		Förändringar till 1988			
	antal	lön	antal	lön	antal	lön
Forskningssekreterare	1	S22				
Kontorassistent	1	A14				
Projektsekreterare	1	S22				
	3		-		-	

Anslagsförändring

Post	(1.000 FIM) Löne- och pris- förändringar		Verksamhets- förändring		Totalt	
	Inst	Budg försl	Inst	Budg försl	Inst	Budg försl
Löner	19	19	-	-	19	19
Varor och tjänster	9	9	25	-	34	9
Projektverksamhet	119	119	-	-	119	119
Summa	147	147	25	-	172	147

Analys av förändringsförslagen

Institutionen:

- Pris- och löneförändringar + 147.000 FIM
Inkl. 95.000 FIM för vart annat år
återkommande forskarseminarium
- Verksamhetsförändring
 - 1. Ökning av kontorsomkostnaderna bl.a.
med anledning av samarbetsavtal med Alko + 25.000 FIM

Nordiska socialpolitiska kommittén:

Tillstyrker

Budgetförslaget:

- Pris- och löneförändringar + 147.000 FIM
Inkl. 95.000 FIM för vart annat år
återkommande forskarseminarium

3.11.6 NORDISKA NAMNDEN FÖR HANDIKAPPFRÅGOR

BUDGETFÖRSLAG 1988: Nämnden	2.666.000 SEK
NUD	4.385.000 DKK
motsvarar totalt	7.478.000 DKK

Organisation och verksamhet

Nordiska nämnden för handikappfrågor är ministerrådets samarbetsorgan för handikappfrågor inom det socialpolitiska området. Nämnden har bland sina uppgifter att främja hjälpmedelsförsörjningen i de nordiska länderna genom att följa, initiera och vidareutveckla nordiskt samarbete inom området. Nämnden har också att i övrigt stimulera nordiskt samarbete inom sitt ansvarsområde, exempelvis i forskning- och utvecklingsfrågor.

Nämnden består av 2 ledamöter från vardera Danmark, Finland, Norge, Sverige och Island. För varje ledamot finns en suppleant.

Nämndens kansli, som är placerat i Stockholm, består av 5 anställda.

Fr o m år 1985 är det nyinrättade Nordiska utbildningscentret för dövblindpersonal knutet till nämnden som dotterinstitution. Utbildningscentret är beläget i Dronninglund i Danmark. Utbildningscentrets personal uppgår till 4 personer, varav två på halvtid.

Budgetöversikt

	(1.000-tal SEK) Budget 1987	Förslag 1988	
		Institu- tionen/AK	Budget- förslaget
Löner	1.045	1.227	1.227
Varor och tjänster	536	620	570
Projektverksamhet	3.724	1.019	869
Summa beviljnings förslag (i SEK)	5.305	2.866	2.666
Utbildningscentret i Dronninglund (i DKK)	(3.350)	4.385	4.385

Personalöversikt

	Fasta tjänster 1987		Förändringar till 1988			
	antal	lön	antal	lön	antal	lön
Kanslichef	1	chefs-lön				
Utredningssekreterare	2	N22*				
Utredningssekreterare	1	N16				
Assistent	1	N12				

* Varav en tjänst med utlandstillägg.

Anslagsförändring

Post	(1 000 valuta) Löne- och pris- förändringar		Verksamhets- förändring		Totalt	
	Inst	Budg försl	Inst	Budg försl	Inst	Budg försl
Löner	182	182	-	-	182	182
Varor och tjänster	34	34	50	-	84	34
Projektverksamhet	33	33	150	-	183	33
Summa (i 1.000 SEK)	249	249	200	-	449	249
Utbildningscentret Dronninglund i 1.000 DKK	1.035	1.035	-	-	1.035	1.035

Analys av förändringsförslagen

Institutionen:

- Löne- och prisförändringar + 249.000 SEK
+ 134.000 DKK
- Verksamhetsförändring
 1. Ökning av medel för NUD, med
valutakursförändringar m.m. + 901.000 DKK
 2. Ytterligare medel för resor + 50.000 SEK
 3. Medel till Nord Software Database + 150.000 SEK

Nordiska socialpolitiska kommittén:

Tillstyrker

Budgetförslaget:

- Löne- och prisförändringar + 249.000 SEK
+ 1.035.000 DKK

3.12 JÄMSTÄLLDHET

BUDGETFÖRSLAG 1988: 7.614.000 DKK

Till grund för samarbetet på jämställdhetsområdet ligger ett reviderat samarbetsprogram som antogs av ministerrådet (jämställdhetsministrarna) i augusti 1982. I programmet anges att samarbetet skall omfatta följande huvudområden:

- a) arbetsliv
- b) social- och familjepolitik
- c) utbildning
- d) boende- och samhällsplanering
- e) deltagande i det politiska livet och samhällslivet i övrigt

För genomförandet av programmet är det, såväl när det gäller den egna projektverksamheten som verksamheten inom andra sektorer, viktigt med ett nära samarbete med berörda ämbetsmannakommittéer.

Under 1988 arrangeras en stor nordisk kvinnokonferens Nordiskt Forum, och till genomförandet av denna ansöks om en beviljning på 5,5 milj. DKK.

Budgetförslaget för 1988 innebär en ram på 7.614.000 DKK.

JÄMSTÄLLDHET, dispositionsmedel	Budget 1987	Pris- föränd- ringar	Verksamhets- förändring (ÅK)/Budgetförslag	i 1.000 DKK (totalt)
				Förslag till budget 1988
Planering och uppföljning	60	2	(-2)	
Arbetsliv	1.216	49	(-45)	
Social- och familjepolitik	433	17	(-370)	
Utbildning	-	-	(200)	
Boende/samhälls- planering	222	9	(139)	
Deltagande i det politiska livet m m	117	5	(-22)	
Ovrigt	182	7	(611)	
Nordiskt Forum 1988	(900) *		(5.500)	
Totalt	2.230	89	(6.011)	5.295
				7.614**

* 1987 anvisades medel från ministerrådsreserv

** I beloppet ingår medel för anordnande av Nordiskt Forum 1988 samt 800.000 DKK för BRYT-projektet i enlighet med den ekonomiska handlingsplanen. Övriga projektmedel reduceras med 105.000 DKK.

3.13.1 INDUSTRI

Inledning

Teknisk forskning- och utveckling (FoU) har under en följd av år prioriterats av ministerrådet. Således har Nordiska industrifondens engagemang inom teknisk FoU kunnat stärkas genom dels ökade beviljningar inom den ordinarie budgeten och dels som extraordinarie beviljningen genom den ekonomiska handlingsplanen, datahandlingsplanen samt det tekniska FoU-programmet.

Andra områden inom industrisektorn som ämbetsmannakommittén för industripolitik lagt stor vikt vid gäller att skapa gynnsamma betingelser för industriellt samarbete. Detta har bl.a. skett genom förslag om lättnader i ländernas etableringslagstiftning och intensifierade insatser rörande ett aktivare nordiskt engagemang inom det västeuropeiska harmoniserings- och standardiseringsarbetet. Ministerrådet avser att nära följa denna utveckling under de kommande åren.

På det organisatoriska planet har förutsättningarna för att skapa en slagkraftig nordisk institution för teknologi och industriell utveckling skapats genom att Nordiska industrifonden och NORDFORSK slagits samman och flyttats till Oslo. Ministerrådet avser vidare att följa upp sammanslagningen genom att till 1988 års rådssession lämna ett ministerrådsförslag om ett nordiskt industriellt center i Oslo med Nordiska industrifonden som en "hörnpelare".

Vidare har ministerrådet beslutat att manifestera den vikt man tillmäter den tekniska forskningen och utvecklingen i de nordiska länderna genom att 1988 skall bli ett Nordiskt Teknologår.

	Budget 1987	Pris- föränd- ringar	Verksamhets- förändring (AK)/Budgetförslag	<u>i 1.000 DKK (totalt) Förslag till budget 1988</u>	
Industripolitik, dispositions- beviljning	1.000	40	-	2.800	3.840
Nordiska industrifonden	62.492	3.332	(34.141)	18.126	83.950
Nordtest	11.419	558	(503)	-	11.977
Totalt	74.911	3.930	(34.644)	20.926	99.767
Fou-program	22.204	888	(-23.092)	-23.092	-

INDUSTRIPOLITIK, DISPOSITIONSBEVILJNING

BUDGETFORSLAG 1988: 3.840.000 DKK

I det industripolitiska samarbetet kommer det nordiska samarbetet med teknisk FoU även i fortsättningen att inta en dominerande roll. Genomförande av nordiskt teknologigrupp under 1988, initiering av det nordiska industriella centret samt projektstöd kommer därutöver under 1988 att kräva beviljningar.

Budgetförslaget för 1988 innebär en ram på 3.840.000 DKK

INDUSTRIPOLITIK, dispositions- beviljning	Budget 1987	Pris- föränd- ringar	Verksamhets- förändring (AK)/Budgetförslag	i 1.000 DKK (totalt)	
				Förslag till budget 1988	
Industripolitik	1.000	40	(-)	2.800*	3.840

* För teknologigrupp 1988

FoU-PROGRAM

BUDGETFORSLAG 1988: 0 DKK

Fou, program	Budget 1987	Pris- föränd- ringar	Verksamhets- förändring (AK)/Budgetförslag	i 1.000 DKK (totalt)	
				Förslag till budget 1988	
Disponeringsbeviljning	22.204	888	(-23.092)*	-23.092	-

* FoU programmet i enlighet med den ekonomiska handlingsplanen upphör 1988. Delar av FoU-programmet har måst senareläggas till följd av stor personalomsättning vid Nordiska industrifonden i s m flyttning till Oslo och senare fusion med NORDFORSK. AK-industri föreslår därför att 10 milj. NOK vidareförs till Industrifonden som en förstärkning av fondens medel för motsvarande ändamål i avvaktan på aviserat ministerrådsförslag om ett nordiskt industriellt center i Oslo.

3.13.2 NORDISKA INDUSTRIFONDEN

BUDGETFÖRSLAG 1988:	71.752.000 NOK
motsvarar	83.950.000 DKK

Organisation och verksamhet

Fonden leds av en styrelse i vilken varje land är representerat genom två ledamöter.

Styrelsens beslut verkställs av fondens sekretariat, som leds av en direktör. Vid sekretariatet finns 13 tjänster. Under 1986 flyttades fondens sekretariat från Stockholm till Oslo och från den 1. januari 1987 sammanslogs fonden med NORDFORSK.

Nordisk fond för teknologi och industriell utveckling (Nordisk Industrifond) bildades 1973 med syfte att stödja ett mera effektivt utnyttjande av nordiska resurser för teknologi och industriell utveckling genom att främja ett ökat samarbete mellan de avtalsslutande staterna samt genom att stödja finansieringen av både projekt av intresse för två eller flera nordiska länder och internationella projekt av gemensamt nordiskt intresse.

Till följd av stor personalomsättning i Nordiska industrifondens sekretariat i samband med fondens flyttning till Oslo under 1986 samt till följd av fusionen med NORDFORSK har delar av det tekniska FoU-programmet måst senareläggas. Ett fullföljande av FoU-programmet kräver därför att medel reserveras för 1988 (då programmet enligt planerna skulle ha upphört). I budgetförslaget för 1988 har därför 10 milj. NOK begärts för ett fullföljande av FoU-programmet.

Fonden befinner sig i år i en konsolideringsfas efter flyttningen till Oslo och sammanslagningen med NORDFORSK. För 1988 planerar fonden för ett industriellt bioteknologiskt program och förväntar nya och utvidgade verksamhetsområden då det planerade ministerrådsförslaget om ett nordiskt industriellt center i Oslo skall realiseras.

Budgetöversikt

	(1 000 NOK)		Förslag 1988	
	Budget 1987		Institu- tionen	Budget- förslaget
Personal och styrelse	3.960		6.360	6.338
Varor och tjänster	2.780		5.769	4.103
Summa administration	6.740		12.129	10.441
Fondmedel				
Projektverksamhet	53.672		81.311	68.311
Bankräntor	-5.000		-6.000	- 5.000
Återbetalningar, lån	-2.000		-2.000	- 2.000
Summa beviljningsförslag	53.412 *		85.440 **	71.752

*) 12.922.000 NOK avser medel i enlighet med Handlingsplanen för ekonomisk utveckling och full sysselsättning. Medlen fördelas med 1.920.000 på löner, 1.166.000 NOK på varor och tjänster och 9.906.000 NOK på fondmedel.

**) 23.331.000 NOK avser medel i enlighet med den ekonomiska handlingsplanen. Medlen fördelas med 2.006.000 NOK på löner, 1.218.000 NOK på varor och tjänster och 20.107.000 NOK på fondmedel.

Beslutad budget innebär ett bemyndigande att ingå förpliktelser för budgetåret. Ministerrådet ger dessutom Industrifonden bemyndigande att ingå förpliktelser utöver tillgängliga medel för 1988 på upp till 34 milj NOK för 1989 och 17 milj NOK för 1990.

Personalöversikt

	Fasta tjänster 1987		Förändringar till 1988			
	antal	lön	antal	lön	budget förslag	lön
Direktör	1	41				
Sektionschef	2	31-37				
F.konsulent/övering	4	25-34	4	25-34	4	
Konsulent	2	20-27				
Adm.sekr./F.sekr.	2	14-25	2	17-25	2	
Kontorfullm./ F.kontorfullm.	2	11-21	1	14-21	1	
	13		7		7	*

* Löneinplaceringen avgörs senare.

Anslagsförändring

Post	(1 000 NOK) Löne- och pris- förändringar		Verksamhets- förändring		Totalt	
	Inst	Budg försl	Inst	Budg försl	Inst	Budg försl
Löner	578	578	1.822	1.800	2.400	2.378
Varor och tjänster	123	123	2.866	1.200	2.989	1.323
Fondmedel	2.147	2.147	25.492	12.492	27.639	14.639
Okade ränteintäkter	-		- 1.000	-	- 1.000	-
Summa	2.848	2.848	29.180	15.492	32.028	18.340

Analys av förändringsförslagen

Institutionen:

- Löne- och prisförändring + 2.848.000 NOK
- Verksamhetsförändring
 1. Ökningarna på Löner och varor och tjänster samt 5 milj. NOK av ökningen av fondmedlen här rör sig till fusionen med Nordforsk. Detta inkluderar bl.a. 7 nya tjänster. + 9.688.000 NOK
 2. Ökning av fondmedlen i enlighet med den ekonomiska handlingsplanen + 10.492.000 NOK
 3. Med anledning av ett FoUprogrammet inom ramen för den ekonomiska handlingsplanen har avslutats begärs om att 10 milj. NOK överförs till Industrifonden för motsvarande verksamhet + 10.000.000 NOK
 4. Okade ränteintäkter - 1.000.000 NOK

Nordiska ämbetsmannakommittén för industripolitik:

Tillstyrker

Budgetförslaget:

- Löne- och prisförändring + 2.848.000 NOK
- Verksamhetsförändring
 1. Ökningar avseende fusionen med Nordforsk + 5.000.000 NOK

Beloppet fördelas enl. följande:

löner	1.800
hyra	700
resor	500
projektmedel	2.000
 2. Ökning av fondmedel i enlighet med Handlingsplanen och full sysselsättning + 10.492.000 NOK

3.13.3 NORDTEST

BUDGETFORSLAG 1988: 7.303.000 FIM
motsvarar 11.977.000 DKK

Organisation och verksamhet

Nordtests verksamhet leds av en styrelse med 5 representanter, en för vart och ett av de nordiska länderna. Den fackmässiga verksamheten handhas av områdesvis utsedda fackgrupper, för närvarande 8 stycken, samt 2 programkommittéer. Ett viktigt arbete, som sker i en av programkommittéerna, rör det västeuropeiska harmoniserings- och standardiseringsarbetet av betydelse för testning och provningsmetoder. Arbetet, som initierades genom den ekonomiska handlingsplanen, avses intensifieras under perioden 1988-90. Sekretariatet, som har 4 anställda, är placerat i Helsingfors.

Nordtest påbörjade sin verksamhet den 1 juli 1973 och fördes in på ministerrådets allmänna budget fr o m 1 januari 1979. Nordtest har till uppgift att

- utarbeta, rekommendera och registrera gemensamma nordiska provningsmetoder i syfte att uppnå jämförbara resultat vid provning av material, produkter, konstruktioner, anläggningar och tekniska system,
- ha ansvaret för ett kontinuerligt informationsutbyte på provningsområdet,
- utarbeta, rekommendera och registrera riktlinjer för provningsverksamhet,
- främja ett gemensamt nordiskt uppträdande i internationellt samarbete inom verksamhetsområdet,
- initiera och främja forskning på verksamhetsområdet.

Budgetöversikt

	(1.000-tal FIM)	Förslag 1988	
		Institu- tionen/AK	Budget- förslaget
Löner	865	970	970
Varor och tjänster	530	540	540
Projektverksamhet	5.568*	6.100	5.793*
Summa beviljningsförslag	6.963	7.610	7.303

* I detta belopp avser för 1987 533.000 FIM, och för 1988 554.000 FIM Handlingsplanen för ekonomisk utveckling och full sysselsättning.

Personalöversikt

	Fasta tjänster 1987		Förändringar till		1 9 8 8	
	antal	lön	institutionen	lön	budget förslag	lön
Direktör	1					
Tekn adm handläggare	2					
Assistent	1					
Informatör						
	4		-		-	

* Lönetillägg

Anslagsförändring

Post	(1 000 FIM)		Verksamhets-		Totalt	
	Löne- och pris-		förändring			
	Löne- och pris-	förändringar	Inst	Budg försl	Inst	Budg försl
Löner	105	105	-	-	105	105
Varor och tjänster	10	10	-	-	10	10
Projektverksamhet	225	225	307	-	532	225
Summa	340	340	307	-	647	340

Analys av förändringsförslagen

Institutionen:

- Löne- och prisomräkning + 340.000 FIM

- Verksamhetsförändring
1. Ökade projektmedel + 307.000 FIM

Nordiska ämbetsmannakommittén för industripolitik:

Tillstyrker

Budgetförslaget:

- Löne- och prisomräkning + 340.000 FIM

3.14.1 EKONOMI OCH FINANSPOLITIK

EKONOMI OCH FINANSPOLITIK	Budget 1987	Pris- och löneföränd- ringar	Verksamhets- förändring (AK/inst.)/ Budgetförslag	i 1.000 DKK (totalt)	
				Förslag till budget 1988	
Ekonomi och finans Dispositions- beviljning	-	-	(1.105)	800	800
Ekonomiska forsk- ningsrådet	2.533	154	(741)	-	2.687
Summa	2.533	154	(1.846)	800	3.487

EKONOMI OCH FINANSPOLITIK, DISPOSITIONSBEVILJNING

BUDGETFORSLAG: 800.000 DKK

Som rapporterats i dokumentet C 2/1987 upprättades en ny ämbetsmannakommitté för sektorn ekonomi och finanspolitik, Nordiska ämbetsmannakommittén för ekonomi och finanspolitik (AK-EK) i juni 1986. Samtidigt lades Nordiska ämbetsmannakommittén för valutafrågor och finansiella frågor (NAUF) ned. Det nordiska samarbetet på det ekonomiska området har med undantag av institutionen, Nordiska ekonomiska forskningsrådet, tidigare finansierats över Nordiska ministerrådets reserv. I samband med bildandet av den nya ämbetsmannorganisationen föreslås att en särskild budget upprättas för det nordiska ekonomiska samarbetet.

Kommentar

Vid utarbetandet av dokumentet C 2/1987 beräknades utredningen om valutapolitiska och etableringsrättsliga hinder för det industriella samarbetet i Norden bli slutförd under 1987. På grund av det tilläggsmandat som utredningsgruppen fått i början av 1987 beräknas nu utredningen bli avslutad under 1988. Med hänsyn till detta och till den verksamhet som är planerad för 1988, och som finns redovisad i dokumentet C 2/1987, föreslås att 700.000 DKK anslås till posten "Projektförberedelser" 1988.

Budgetförslaget innebär en ram på 800.000 DKK.

EKONOMI och FINANS- POLITIK, disposi- tionsbeviljning	Budget 1987	Pris- föränd- ringar	Verksamhets- förändring (AK)/Budgetförslag	i 1.000 DKK (totalt)	
				Förslag till budget 1988	
Nordiska konjunktur- rapporten	-	-	(75)		
Prissättning på exportmarknader	-	-	(330)		
Projektförberedelser	-	-	(700)		
Summa	*		(1.105)	800	800

* Under 1987 finansieras projekt inom sektorn från ministerrådets reserv.

3.14.2 NORDISKA EKONOMISKA FORSKNINGSRÅDET

BUDGETFORSLAG 1988: 2.317.000 SEK
motsvarar 2.688.000 DKK

Organisation och verksamhet

Forskningsrådet består av 15 medlemmar, 3 från vart och ett av de fem nordiska länderna. Rådet har en sekreterare anställd.

Nordiska ekonomiska forskningsrådet inrättades hösten 1980 och fick ett eget anslag på Nordiska ministerrådets allmänna budget fr o m 1981.

Forskningsrådet har till uppgift att främja nordiskt ekonomiskt samarbete. Detta skall bli å ske genom att forskningsrådet ger stöd till analyser och utredningar om det ömsesidiga ekonomiska beroendet mellan de nordiska länderna, och om förutsättningarna för ett närmare ekonomiskt samarbete, både i vad angår stabiliseringspolitiken och frågan om långsiktig tillväxt.

Budgetöversikt

	(1 000 SEK)		Institu- tionen	Förslag 1988
	Budget 1987			Budget- förslaget
	(i 1.000 NOK)			
Löner	(329)	332	401	401
Varor och tjänster	(496)	500	555	510
Projektverksamhet	(1.340)	1.352	2.000	1.406
Summa beviljnings- förslag	(2.165)	2.184 *	2.956	2.317

* I enlighet med beslut av ministerrådet (samarbetsministrarna) den 15. januari 1987 ändrades budgeten i anledning av institutionens flyttning.

Personalöversikt

	Fasta tjänster 1987		Förändringar till		1 9 8 8	
	antal	lön	institutionen	lön	budget förslag	lön
Sekreterare	1	N.30				
	1		-		-	

Anslagsförändring

Post	(1 000 SEK)		Verksamhets-		Totalt	
	Löne- och pris- förändringar		förändring			
	Inst	Budg försl	Inst	Budg försl	Inst	Budg försl
Löner	69	69	-	69	69	69
Varor och tjänster	10	10	45	-	55	10
Projektverksamhet	54	54	594	-	648	54
Summa	133	133	639	-	774	133

Analys av förändringsförslagen

Institutionen:

- Löne- och prisförändringar + 133.000 SEK
- Verksamhetsförändring
 - 1. Ytterligare medel under varor och tjänster,
främst för tryckning av årsbok. + 45.000 SEK
 - 2. Ytterligare projektmedel + 594.000 SEK

Nordiska ämbetsmannakommittén för ekonomi och finanspolitik:

Tillstyrker

Budgetförslaget:

- Löne- och prisförändringar + 133.000 SEK

4.15 NORDISK STATISTISK SEKRETARIAT

BUDGETFÖRSLAG 1988: 2.244.000 DKK

Organisation och verksamhet

Styrelsen består av cheferna för de statistiska centralbyråerna i Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige. Sekretariatet har 6 tjänster och är beläget i Köpenhamn.

Nordiska statistiska sekretariatet har till uppgift att på uppdrag av cheferna för de statistiska centralbyråerna samordna den officiella statistiken i de nordiska länderna. Det utgör sekretariat för de nordiska chefsstatistikermötena och betjänar och samordnar verksamheten i det nordiska statistiska utskottet, som verkar i chefsstatistikermötets regi. Detta sker bl a genom att sekretariatet deltar i planläggningen av möten och seminarier samt utarbetar dokumentation till och rapporter från dessa.

Sekretariatet följer det internationella samarbetet avseende statistisk koordinering och standardisering samt initierar och medverkar i undersökningar till gagn för jämförbarheten av de nordiska ländernas statistik. Dessutom utarbetar och redigerar sekretariatet Nordisk statistisk årsbok och utger andra samordiska statistiska publikationer.

Budgetöversikt

	(1.000-tal DKK) Budget 1987	Förslag 1988	
		Institu- tionen/AK	Budget- förslaget
Löner	1.554	1.612	1.593
Varor och tjänster	518	565	532
Projektverksamhet	116	130	119
Summa beviljningsförslag	2.188	2.307	2.244

Personalöversikt

	Fasta tjänster 1987		Förändringar till		1988	
	antal	lön	antal	lön	antal	lön
Sekretariatschef	1	36				
Akademiker	2	AC14-15*				
Overassistent	2	AC1-4				
Assistent	1	AC3				
	6		-		-	

* En med utlandstillägg

Anslagsförändring

Post	(1 000 DKK) Löne- och pris- förändringar		Verksamhets- förändring		Totalt	
	Inst	Budg försl	Inst	Budg försl	Inst	Budg försl
Löner	39	39	19	-	58	39
Varor och tjänster	14	14	33	-	47	14
Projektverksamhet	3	3	11	-	14	3
Summa	56	56	63	-	119	56

Analys av förändringsförslagen

Institutionen:

- Löne- och prisomräkning	+ 56.000 DKK
- Verksamhetsökning	
1. Varor och tjänster	+ 33.000 DKK
Ökningen främst p.g.a. ökade distributionskostnader samt resor	
2. Löner, ytterligare medel för extra personal	+ 19.000 DKK
3. Ytterligare projektverksamhet	+ 11.000 DKK

Budgetförslaget:

- Löne- och prisomräkning	+ 56.000 DKK
---------------------------	--------------

3.16.1 BYGG

Inledning

Byggsektorns projektbeviljning omfattar delområden: samarbete inom byggpolitiken (innehåller byggforskning, harmoniseringssamarbetet och byggsektorns allmänna utveckling) och samarbete inom bostadspolitiken.

Byggsektorns handlingsplan för ökad produktivitet och stabil sysselsättning fastställdes i januari 1987 och omfattar främst exportfrämjande åtgärder.

Byggforskningssamarbetet genomförs av NBS (Nordiska byggforskningsorganens samarbetsgrupp). Harmonisering av byggbestämmelser utförs av NKB (Nordiska kommittén för byggbestämmelser), ett samarbetsorgan för de centrala byggmyndigheterna. Harmonisering av normer och standarder utförs av INSTA-Bygg, som är samarbetsorgan för de nationella byggstandardiseringsorganen.

Nordiska bostadsadministrativa mötet är samarbetsorgan för de centrala bostadsmyndigheterna och initierar bostadspolitiska projekt.

Budgetmässigt består bostads- och byggsektorn av den allmänna projektbudgeten och NKBs budget.

BYGG	Budget 1987	Pris- och löneföränd- ringar	Verksamhets- förändring (AK/inst.)/ Budgetförslag	i 1.000 DKK	
				(totalt) Förslag till budget 1988	
Byggfrågor, dispositions- beviljning	3.761	150	(689) 500	4.411	
Nordiska kommittén för byggbestämmelser (NKB)	2.022	118	(230) -131	2.009	
Totalt	5.783	268	(919) 369	6.420	

BYGGFRÅGOR, DISPOSITIONSBEVILJNING

BUDGETFÖRSLAG 1988: 4.411.000 DKK

En höjning av byggsektorns projektmedel för 1988 är föranledd av fastställd handlingsplan för ökad produktivitet och stabil sysselsättning inom byggsektorn. De initiativ som påbörjas 1987 och fastsätts under 1988 framgår av ämbetsmannakommitténs projektprogram. De områden som bearbetas inledningsvis är följande:

- Intensifierad behandling av handelshinder inom sektorn
- Nordisk samverkan om systemexport
- Byggexportfinansiering
- Nordisk byggsektor och utvecklingsländerna
- Byggexportsamverkan i form av bl.a. utställningar och marknadsundersökningar på fjärranliggande marknader
- Byggexportutbildning
- Högteknologi inom byggsektorn.

Projektmedel inom byggforskningsområdet används för att bredda och fördjupa informations- och erfarenhetsutbyte mellan länderna, samt för att hålla forskarseminarier inom avgränsade områden. Nordiska arbetsgrupper finns bl a för byggnadsekonomi, samhällsplaneringsforskning, energi, reparation och ombyggnad samt för datateknologi. Samarbetet är väl etablerat och utökas kontinuerligt.

Harmonisering av byggbestämmelser utförs med medel som tillförs institutionen Nordiska kommittén för byggbestämmelser (NKB). En central arbetsuppgift är utarbetande av produktregler i enlighet med nordiska riktlinjer för ömsesidigt accepterande av centralt godkända byggprodukter och officiell kontrollordning. Byggstandardiseringsarbetet tilldelas medel över sektorns allmänna budget. Standardiseringen har en viktig roll vid undanröjande av handelshinder i Norden. För närvarande finns det arbetsgrupper inom centrala områden som t ex värmeisolering och virke samt för tillståndsvärdering av byggnader. En intensifiering av standardiseringsarbetet är att vänta, inte minst inom dataområdet. INSTA-byggs medverkan i det europeiska standardiseringsarbetet blir allt viktigare och koordinering förutsätter nordisk finansiering.

Bostadspolitiska projekt omfattar bl a nordiska utredningar om äldres boende och behovsprövade bostadsstöd. Prognosmetodik för bostadsefterfrågan och bostadsproduktion studeras för att öka prognosernas tillförlitlighet. Samarbete om bostadspolitiska frågor under ministerrådet är fortsättningsvis ett prioriterat område och kommer att omfatta en avsevärd del av sektorns allmänna budget.

Budgetförslaget för 1988 innebär en ram på 4.411.000 DKK.

BYGGFRÅGOR, Dispositions beviljning	Budget 1987	Pris- föränd- ringar	Verksamhets- förändring (AK)/Budgetförslag	i 1.000 DKK	
				Förslag	(totalt) till budget 1988
Byggsektorns handlingsplan	500	20	(730)		
Forskning och utveckling	1.000	40	(-40)		
Standardisering	1.181	47	(-28)		
Bostadspolitik	880	35	(35)		
Ovrigt	200	8	(-8)		
Summa	3.761	150	(689)	500	4.411

3.16.2 NORDISKA KOMMITTEN FOR BYGGBESTÄMMELSER (NKB)

BUDGETFÖRSLAG 1988: 1.225.000 FIM
 motsvarar 2.009.000 DKK

Organisation och verksamhet

NKBs styrelse består av 2 representanter från Danmark, Finland, Norge och Sverige samt 1 representant från Island. Dessutom finns projektgrupper för avgränsade arbetsuppgifter och tekniska sekreterare utsedda av de enskilda länderna. Centrala kansliet i Helsingfors har en tjänst.

NKB är ett samarbetsorgan för de centrala byggmyndigheterna i de fem nordiska länderna. Verksamheten inom organisationen inleddes 1955. NKB infördes på ministerrådets budget 1979 genom att ett centralt sekretariat inrättades i Helsingfors.

NKBs uppgift är att samordna byggbestämmelserna i de nordiska länderna inom områden där en samordning är angelägen, samt främja nordiskt samarbete av väsentlig betydelse för en sund utveckling rörande byggbestämmelser i enlighet med vad som anges i NKBs arbetsprogram.

Budgetöversikt

	(1 000 FIM)	Förslag 1988	
	Budget 1987	Institu- tionen	Budget- förslaget
Löner	235	271	271
Varor och tjänster	230	210	235
Projektverksamhet*	768	964	719
Summa beviljningsförslag	1.233	1.445	1.225

* Disponering av medel för projektverksamheten förutsätter ett särskilt beslut av ministerrådet efter förslag av ämbetsmannakommittén för byggfrågor.

Personalöversikt

	Fasta tjänster 1987		Förändringar till 1988			
	antal	lön	institutionen		budget förslag	
			antal	lön	antal	lön
Sekreterare	1	*				
	1		-		-	

* Lön efter säravtal.

Anslagsförändring

Post	(1 000 FIM)		Verksamhets-		Totalt	
	Löne- och pris-		förändring			
	Inst	Budg försl	Inst	Budg försl	Inst	Budg försl
Löner	36	36		-	36	36
Varor och tjänster	5	5	-25	-	- 20	5
Projektverksamhet	31	31	165	-80	196	-49
Summa	72	72	140	-80	212	- 8

Analys av verksamhetsförändringen

Institutionen:

- Löne- och prispförändring + 72.000 FIM
- Verksamhetsförändring
 - 1. Reduktion av posten Varor och tjänster - 25.000 FIM
 - 2. Ökning av projektmedel + 165.000 FIM

Nordiska ämbetsmannakommittén för samarbete inom byggsektorn:

Tillstyrker posterna Löner och Varor och tjänster. För posten Projektmedel tas ställning när projektansökningar har inkommit.

Budgetförslaget:

- Löne- och prispförändring + 72.000 FIM
- Verksamhetsförändring
 - Reduktion av projektmedel med 10% - 80.000 FIM

3.17.1 HANDEL

Inledning

Inom ministerrådssystemet sker det handelspolitiske samarbeidet i AK-handel och i projektexportfonden; den sistnämnda etablerades andra halvåret 1982 för en tre-årig försöksperiod. Försöksperioden har därefter förlängts t o m utgången av år 1989.

I december 1983 hölls ett informellt möte mellan de nordiska ministrar som är ansvariga för utrikeshandeln. Mötet, som er blitt en årlig foreteelse, drøfter foruten den handelspolitiske utvikling mellom de nordiske land, også spørsmål knyttet til Nordens forhold til EFTA og EF og internasjonale handelsrelaterede spørsmål.

Vid möten mellan de nordiska handelscheferna, en gång i halvåret, behandlas i första hand frågor i relation till de nordiska ländernas ekonomiska samarbeide, dvs i relation till EFTA/EG, GATT, OECD m fl.

	Budget 1987	Pris- och löneföränd- ringar	Verksamhets- förändring (AK/inst.)/ Budgetforslag		i 1.000 DKK (totalt) Förslag till budget 1988
Handelspolitik, dispositions- beviljning	1.618	65	(1.167) *	967	2.650
Nordiska projekt- exportfonden	13.727	492	(20)	-	14.219
Totalt	15.345	557	(1.187)	967	16.869

* EK-Handel vedtok 1.4.87 å anbefale at det avsettes DKK 1 mill. i 1988-års budsjett for andre nordiske embetsmannskomiteers og institusjoners gjennomføring av de oppgaver de vil bli pålagt i forbindelse med samarbeidsprogrammet om avvikling av handelshindre i Norden.

HANDELSPOLITIK, DISPOSITIONSBEVILJNING

BUDGETFÖRSLAG 1988: 2.650.000 DKK

På oppdrag av EK-Handel har Styringsgruppen for avvikling av handelshindre i Norden i 1986 utarbeidet et samarbeidsprogram for iverksettelse av ulike prosedyrer og tiltak for å fjerne eksisterende hindre i samhandelen og motvirke framveksten av nye. Samarbeidsprogrammet ble behandlet under Nordisk Råds 35. sesjon og endelig fastsatt av samarbeidsministrene 27. februar 1987. Dette arbeidet vil bli gitt høyeste prioritet, og EK-Handel vil ha ansvaret for å treffe nødvendige organisatoriske foranstaltninger for at samarbeidsprogrammet kan gjennomføres.

Eksportfremmende virksomhet tildrar seg stor oppmerksomhet i nasjonale administrasjoner. I nordisk regi drives denne virksomhet av Nordiske Eksportskoler, som for tiden er engasjert på følgende felt: internasjonale leverings- og betalingsvilkår, internasjonaliseringens ulike stadier, seminar vedr. markedsmuligheter i Kina og Fjerne Østen.

I tillegg er Lunds universitet, i samarbeid med kollegiale nordiske institusjoner, i gang med korte, tverfaglige eksportfremmekurs.

Det nordiske handelsprosedyreutvalg (NORDIPRO) er sterkt engasjert i innføringen av elektronisk overføring av handels- og transportdata. Målet er å avskaffe den store dokumentmengde som idag fordyrer både den nordiske og den internasjonale handelen.

I forbindelse med et omfattende nordisk kulturframstøt i Japan i 1987-88 vil det bli produsert en sofistikert sammordisk eksportpublikasjon der nordiske bedrifter vil kunne komme i kontakt med et betydelig markedspotensiale.

Budgetforslaget for 1988 innebær en ram på 2.650.000 DKK. Av dessa medel avser 406.000 DKK Handlingsplanen for økonomisk utveckling och full sysselsättning.

HANDELSPOLITIK, dispositions- beviljning	Budget 1987	Pris- föränd- ringar	Verksamhets- förändring (AK)/Budgetförslag	i 1.000 DKK	
				Förslag till budget 1988	(totalt)
Uppföljning av arbetet med avveckling av handelshinder i Norden					
Exportskolorna					
Förenkling av procedurer					
Samarbete på fjärran exportmarknader (Japan)					
Reserv					
Summa	1.618 *	65	(1.167)	967	2.650 *

* 390.000 DKK 1987 och 406.000 DKK 1988 avser Handlingsplanen för økonomisk utveckling och full sysselsättning.

3.17.2 NORDISKA PROJEKTEXPORTFONDEN (NOPEF)

BUDGETFORSLAG 1988: 8.670.000 FIM
motsvarar 14.219.000 DKK

Organisation och verksamhet

Projektexportfonden har en styrelse på 10 medlemmar, bestående av två ledamöter från vardera av de nordiska länderna. Nordiska investeringsbanken representeras av en observatör vid styrelsemötena.

Styrelsens beslut verkställs av ett sekretariat som leds av en direktör. Sekretariatet är beläget i Helsingfors och har fyra tjänster.

Nordiska projektexportfonden upprättades för en treårig försöksperiod från den 1.7.1982. Försöksperioden har därefter förlängts till den 31 december 1989. Fondens verksamhet utvärderas under 1987 med henblick på beslut om fondens utveckling efter provperioden. Nordiska projektexportfonden skall bidra till att stärka de nordiska företagens internationella konkurrenskraft vid export främst till utvecklingsländer, men även till statshandelsländer. Fondens huvudsakliga verksamhet är att ge stöd till nordiska företag och institutioner vid uppgörandet av förutsättnings- och lönsamhetsstudier rörande konkreta projekt och för motsvarande aktiviteter, som kan leda till affärskontrakt. Projekt skall vara av nordiskt intresse. Fonden kan bevilja bidrag, som täcker högst 50% av kostnaderna. De beviljade bidragen skall normalt återbetalas om projektet realiserar.

En mindre del av fondens medel kan även beviljas som bidrag på upp till 50% av utgifterna för nordiska och internationella seminarier inom branscher och områden där nordiska företag är konkurrenskraftiga, till grundläggande marknadsundersökningar och studier av efterfrågesituationen i målområden där ett nordiskt intresse för leveranser kan föreligga. Som ett led i den ekonomiska handlingsplanen har fonden tillsammans med de exportfrämjande organen utarbetat punktinsatser för ökad nordisk export.

Budgetöversikt

	(1 000 FIM)		
	Budget 1987	Förslag 1988	
		Institutionen	Budgetförslaget
Löner	928	999	930
Varor och tjänster	927	983	964
Projektverksamhet*	6.515	6.700	6.776
Summa beviljningsförslag	8.370	8.682**	8.670

* Utöver detta belopp får fonden disponera återbetalt projektstöd samt bevilja projektstöd upp till ett belopp om 20% av anslaget.

** I dessa belopp ingår 2.273.000 FIM för 1987, och 2.364.000 FIM för 1988 avseende Handlingsplanen för ekonomisk utveckling och

Personalöversikt

	Fasta tjänster 1987		Förändringar till		1 9 8 8	
	antal	lön	institutionen	lön	budget förslag	lön
Direktör	1	*				
Sekreterare	2					
Handläggare	1					
Bokförare		↓				
	4	↓	-		-	

* Ett särskilt löneavtal.

Anslagsförändring

Post	(1 000 FIM)		Verksamhets-		Totalt	
	Löne- och pris-		förändring			
	Inst	Budg försl	Inst	Budg försl	Inst	Budg försl
Löner	2	2	69	-	71	2
Varor och tjänster	37	37	19	-	56	37
Projektverksamhet	261	261	- 76	-	185	261
Summa	300	300	12	-	312	300

Analys av förändringsförslagen

Institutionen:

- Löne- och prisförändringar + 300.000 FIM
- Verksamhetsförändring
 1. Tjänst som bokförare halv tid + 60.000 FIM
 2. Generella ökningar för lönepost och varor och tjänster + 28.000 FIM
 3. Reduktion av projektmedlen - 76.000 FIM

Nordiska ämbetsmannakommittén för handelspolitik:

Tillstyrkes

Budgetförslaget:

- Löne- och prisförändringar + 300.000 FIM

3.18 REGIONAL

Inledning

Den regionala utvecklingen i de nordiska länderna karaktäriseras för närvarande av en skärpning av de regionala kyftorna. Kvalitativt sett går man i de nordiska länderna in för nya typer av åtgärder för att möta de nya utvecklingsdragen. Kvantitativt har betydande resurser under den senaste tiden tillförts regionalpolitiken i de flesta länderna i Norden. De nya utmaningarna och den tilltagande aktiviteten inom sektorn ställer växande krav på det nordiska samarbetet inom det regionalpolitiska området.

Till grund för det regionalpolitiska samarbetet ligger det program som fastställdes av ministerrådet den 16. juni 1986. Ambetsmannakommittén för regionalpolitik (NARP) har gjort upp sitt budgetprogram för åren 1988-1990 utgående från samarbetsprogrammet, ministerrådets plandokument för perioden (C 2/1987) samt de budgetförslag som inhämtats från utredningsprojekt och gränsregionala samarbetsområden.

Verksamheten sker inom följande områden:

- gränsregionalt samarbete
- gemensamma stödordningar
- utrednings- och utvecklingsarbete
- regionalpolitisk forskning
- informations- och erfarenhetsutbyte

Ambetsmannakommittén betraktar alla aktiviteter inom sektorn som en enhet oberoende av om samarbetet sker genom projektfinansiering eller inom ramen för Nord-REFO som är den enda nordiska institutionen inom sektorn.

REGIONAL,	Budget 1987	Pris- föränd- ringar	Verksamhets- förändring (AK)/Budgetförslag		i 1.000 DKK (totalt)
					Förslag till budget 1988
Regionalpolitiska programarbetet, dispositionsbeviljning	1.337	53	(600)	-	1.390
Regionalpolitik - Nordkalotten, dispositionsbeviljning	3.510	140	(-3.650)	-3.650	0
Regionalpolitik - konkreta åtgärder, dispositionsbeviljning	14.000	560	(-14.560)	-14.560	0
Gränsregionalt sam- arbete, dispositions- beviljning	4.299	172	(19.379)	18.210	22.681
NordREFO	2.834	107	(813)	-133	2.808
Summa	25.980	1.032	(2.582)	-133	26.879

3.18.1 REGIONALPOLITISKA PROGRAMARBETET, DISPOSITIONSBEVILJNING

BUDGETFORSLAG 1988: 1.390.000 DKK

Utrednings- och utvecklingsarbete sker inom den regionalpolitiska sektorn inom tre projekt.

En förutsättning för det nordiska samarbetet inom sektorn är en fortlöpande information om de regionala förhållandena i de olika länderna. För att tillgodose detta behov sammanställer och analyserar Basprojektet kontinuerligt grundinformation om den regionala situationen, utvecklingsproblem, aktuella åtgärder m m. Rapporteringen sker i form av årsrapporter och specialstudier. Trots att innehållet i arbetet varierar i enlighet med aktuella regionalproblem är de budgetmässiga ramarna i stort sett desamma från år till år. Medlen är bundna till två heltidsanställda utredare, tryckning av rapporterna och ofrån komliga resor till styrgruppens möten. Basprojektet har i budgetförslaget tänkts fortsätta sin verksamhet enligt nuvarande principer.

Ministerrådet har sedan 1979 haft en arbetsgrupp för att studera storstädernas problem, det så kallade Storstadsprojektet. Projektet har under 1980-talet producerat två större rapporter och det omedelbara behovet av information från området har ansetts tillgodosett för de närmaste åren. Inom projektet har man velat fortsätta arbetet genom att från tid till annan anordna seminarier kring aktuella temata i storstadsutvecklingen. Konferenserna är i stort sett självfinansierande men projektet behöver vissa resurser för sekreterarhjälp och garantikapital för konferenserna. I budgetförslaget har projektets verksamhet tänkts fortsätta på en låg aktivitetsnivå under budgetperioden.

En glesbygdspolitisk arbetsgrupp inrättades redan år 1974. Gruppens huvuduppgift är att främja kunskaps- och erfarenhetsutbyte mellan de nordiska länderna om åtgärder som gynnsamt påverkar utvecklingen i landsbygderna i Norden. Projektkostnaderna består dels av sekreterarlön, dels av medel som används till att initiera olika typer av verksamhet. Projektets verksamhet har i budgetförslaget tänkts fortsätta på nuvarande aktivitetsnivå.

Aven om medlen för utredningsprojekten i huvudsak är låsta till fasta personal- och tryckkostnader har man i budgetförslaget räknat med att vissa besparingar kan göras. Den verksamhetsökning som finns inplanerad gäller dels kostnaderna för det projekt kring orter och regioner med omställningsproblem som ämbetsmannakommittén startat under 1987, dels ett anslag för att inom NordREFO på ämbetsmannakommitténs uppdrag utföra helfinansierade forskningsinsatser kring akuta problem inom regionalpolitiken. Projektet kring orter med omställningsproblem beräknas under 1988 kräva ca 200 000 DKK till sekreterarhjälp och konferensutgifter. För helfinansierade studier inom NordREFO har reserverats 390 000 DKK. Verksamhetsökningen inom utrednings- och utvecklingsarbetet motiveras med den kursomläggning och de ökade satsningar inom sektorn som nu företas i de nordiska länderna på grund av de växande regionala klyftorna och de förändrade villkoren att bedriva regionalt utvecklingsarbete.

Budgetförslaget för 1988 innebär en ram på 1.390.000 DKK.

REGIONALPOLITISKA PROGRAMARBETET, dispositions- beviljning	Budget 1987	Pris- föränd- ringar	Verksamhets- förändring (AK)/Budgetförslag	i 1.000 DKK (totalt) Förslag till budget
				1988
Utvecklingsarbete	107	4		
Glesbygdspolitiskt samarbete	370	15		
Basprojektet	760	30		
Storstadsprojektet	100	4		
Summa	1.337	53	(600) -	1.390

3.18.2 REGIONALPOLITIK - NORDKALOTTEN, DISPOSITIONSBEVILJNING

BUDGETFÖRSLAG 1988: 0 DKK

Budgetförslaget för 1988 innebär att anslaget upphör och medlen flyttas till anslaget Gränsregionalt samarbete.

	Budget 1987	Pris- föränd- ringar	Verksamhets- förändring (AK)/Budgetförslag	i 1.000 DKK (totalt) Förslag till budget 1988	
Industri					
Primärnäringsringar					
Turism					
Informationsutbyte					
Administration					
Högskolesamarbete					
Gränskommunalt samarbete					
Arbetsmarknads- samarbete					
Totalt	3.510	140	(-3.650) -3.650	0	0

3.18.3 REGIONALPOLITIK - KONKRETA ÅTGÄRDER, DISPOSITIONSBEVILJNING

BUDGETFÖRSLAG 1988: 0 DKK

Budgetförslaget för 1988 innebär att anslaget upphör och medlen flyttas till anslaget Gränsregionalt samarbete.

	i 1.000 DKK				
	Budget 1987	Pris- föränd- ringar	Verksamhets- förändring (AK)/Budgetförslag	Förslag till budget (totalt) 1988	
Oresundsprojektet					
Nordkalotten inkl Norra försöks- området					
Västnorden					
Kvarken					
Skärgårdsprojektet					
Mittnorden inkl Södra försöks- området					
ARKO (Arvika-Kongs- vingerregionen)					
Ostfold - Bohuslän					
Bornholm - Sydöstra Skåne					
Summa	14.000	560	(-14.560)*	-14.560	0

* I beloppet ingår 4.477.000 DKK i enlighet med handlingsplanen för ekonomisk utveckling och full sysselsättning.

3.18.4 GRÄNSREGIONALT SAMARBETE, DISPOSITIONSBEVILJNING

BUDGETFÖRSLAG 1988: 22.681.000 DKK

Fram till år 1986 har det gränsregionala samarbetet finansierats från tre olika budgetmoment: ett för Nordkalotten, ett för konkreta åtgärder och ett för gränsregionalt samarbete. Från år 1987 har dessa i enlighet med det i juni 1986 antagna nordiska samarbetsprogrammet för regionalpolitik sammanslagits till ett enda moment för gränsregionalt samarbete.

De samlade budgetförslagen för 1988 från de gränsregionala samarbetsområdena visar över 20% realökning jämfört med de beviljade medlen för 1987. Delegering av beslutsfattande angående konkreta projekt som en följd av den ändrade budgetproceduren har lett till stort engagemang i samarbetsområdena. Delvis är det emellertid även ett tecken på att många färdigplanerade aktiviteter på grund av resursbrist under nuvarande år har skjutits framåt i tiden. Genom en ökning av medel till utveckling av den gränsregionala projektverksamheten i handlingsplanen "Norden i växt" har verksamheten utvecklats positivt och blivit starkt nyttoinriktad. Eftersom dessa medel har kommit i tillägg till redan befintliga resurser har det varit möjligt att utveckla verksamheten i en rask takt mot konkreta projekt inom näringslivets utveckling. De gränsregionala samarbetsorganens verksamhetsplaner visar att det finns ett stort behov av konkreta projekt inom allt flera samhällssektorer även efter 1988 då den nuvarande handlingsplanen avslutas. NARP kommer tillbaka till detta med förslag till konkreta aktiviteter under planeringsarbetet med revidering av planen.

Efter en samlad värdering av verksamhetsområdenas resursbehov för 1988 anser NARP det angeläget att budgetramen ökas med minst 1 169 000 DKK motsvarande en realökning på ca 5%. I enlighet med tidigare år och Nordiska rådets synpunkter prioriteras samarbetet på Nordkalotten och i Västnorden högst.

Nordkalottkommittén arbetar för närvarande med konkretisering av aktuella insatsområden för det framtida samarbetet. Arbetet planeras vara färdigt till sommaren 1987. Kommittén har vid sina förberedande diskussioner lagt fram förslag till nya insatsområden - utbildning/FoU, industri och turism. Det förväntas ökat resursbehov för organisering av konkret verksamhet.

Västnordenkommittén fortsätter utvecklingsarbetet i enlighet med de riktlinjer som fastställdes 1985. Mot bakgrunden av områdets speciella resursmässiga förutsättningar läggs särskild vikt även i fortsättningen vid utvecklingen av havsbaserade resurser. Arbetet inom turism har kommit till en annan fas med lyckade marknadsföringsinitiativ. Inom handel och industri planeras konkreta projekt i linje med Nordiska rådets synpunkter. Samarbetets konkretisering och fortlöpande utveckling kräver ökade resurser under planeringsperioden.

Uppbyggnaden av Kvarkensamarbetet har genomgått kraftig utveckling under de senaste åren. En stor del av aktiviteterna har finansierats genom andra källor än den regionalpolitiska budgeten. Dessa har varit främst regionens egna kommunala och regionala finansörer, men också den nordiska datahandlingsplanen och ministerrådets reserv. Kvarkenrådet har framhållit att verksamhetens nuvarande volym borde kunna upprätthållas även i framtiden. Som tyngdpunktsområden planeras teknikspridning-, data- och näringslivsfrågor.

Mittnordenkommitténs arbete med avskaffande av handelshinder fortsätter också 1988. Av andra sättningsområden kan nämnas primärnärings-, energisamarbete, data och teknikspridning samt kommunalt samarbete.

Skärgårdsprojektet har omorganiserat sin verksamhet fr o m 1987. År 1988 planeras satsningar först och främst på aktiviteterna kring temaområden lokal aktivitet och tillgängligheten till skärgårdens resurser.

Inom Bornholm - Sydöstra Skåne planeras nya aktiviteter inom skola och kultur i syfte att stärka banden mellan områdena. Verksamheten inom primärnärings- och turism fortsätter .

Gränskommittén Østfold - Bohuslän vill under ett par av de kommande åren prioritera projekt för näringslivets utveckling.

Resursbehovet i ARKO (Arvika - Kongsvinger) - samarbetsområdet bedöms upprätthållas på den nuvarande nivån.

Oresundsgruppen arbetar primärt med den gränsregionala informationsfunktionen Oresundskontakt. Under planperioden vill gruppen primärt satsa på ett vattenplaneringsprogram av Oresund. Arbetet avses att leda till förslag till konkreta åtgärder för regionens vattenområden.

Av planer för nya aktiviteter som inte faller naturligt under de existerande verksamhetsområdena kan f n nämnas utredningar för förutsättningar för att skapa ett bredare samarbete i Skagerak/Oslofjordenområdet samt planer för utbyggnaden av kommunikationsnätverk mellan informationsteknologiska lokalcentra och hur dessa kan fungera bl a inom företagservice.

Budgetförslaget för 1988 innebär en ram på 22.681.000 DKK.

	Budget 1987	Pris- föränd- ringar	Verksamhets- förändring (AK)/Budgetförslag	i 1.000 DKK (totalt) Förslag till budget 1988	
Nordkalotten	(7.200) ***				
Västnorden	(3.300) ***				
Oresund	(950) ***				
Kvarken	(3.500) ***				
Skärgårdsprojektet	(1.850) ***				
Mittnorden	(2.300) ***				
Ostfold - Bohuslän	(850) ***				
Bornholm - Sydöstra Skåne	(1.200) ***				
ARKO (Arvika-Kongs- vingerrégionen)	(180) ***				
Förstudier och evaluering	(479) ***				
Totalt	4.299 *	172	(19.379) **	18.210	22.681 *

* Härav avser 4.477.000 DKK 1987 och 4.656.000 DKK 1988 i enlighet med handlingsplanen för ekonomisk utveckling och full sysselsättning.

** I beloppet ingår en överföring av anlagen Nordkalotten ock Konkreta åtgärder som därmed upphör (18.210.000 DKK).

*** Redan under 1987 lades tre kapitel inom regionalsektorn samman. De totala medlen på 21.809.000 DKK fördelades i enlighet med beloppen inom parentes.

3.18.5 NORDREFO

BUDGETFÖRSLAG 1988:	1.712.000 FIM
motsvarar	2.808.000 DKK

Organisation och verksamhet

Institutets styrelse har 1 ledamot och 1 suppleant från samtliga fem nordiska länder. Dessutom ingår 1 representant från Nordiska ministerrådets sekretariat. Sekretariatet som är placerat i Helsingfors har 2 anställda.

Det regionalpolitiska forskningsarbetet sker inom ramen för Nordiska institutet för regionalpolitisk forskning (NordREFO). NordREFOs huvudsakliga arbetsuppgifter kan sammanfattas enligt följande:

- samordning av forskning inom det regionalpolitiska fältet
- bedriva forskning med nordiskt komparativa utgångspunkter inom det regionalpolitiska fältet
- verka som ett kontaktorgan mellan forskare, forskningsinstitutioner och planeringsinstitutioner med anknytning till regionalpolitik
- svara för informationsverksamhet och kunskapsöverföring, huvudsakligen mellan forskning och planering.

Budgetöversikt

	(1.000-tal FIM)	Förslag 1988	
		Budget 1987	Institu- tionen/AK
Löner	388	411	411
Varor och tjänster	559	570	570
Projektverksamhet	781	1.308	731
Summa beviljningsförslag	1.728	2.289	1.712

Personalöversikt

	Fasta tjänster 1987		Förändringar till 1988			
	antal	lön	antal	lön	budget förslag antal	lön
Institutionschef	1	A26				
Adm.sekr.	1	A20				
	2		-		-	

Anslagsförändring

Post	(1.000 FIM) Löne- och pris- förändringar		Verksamhets- förändring		Totalt	
	Inst	Budg försl	Inst	Budg försl	Inst	Budg försl
Löner	23	23	-	-	23	23
Varor och tjänster	11	11	-	-	11	11
Projektverksamhet	31	31	496	-81	527	-50
Summa	65	65	496	-81	561	-16

Analys av förändringsförslagen

Institutionen:

- Pris- och löneomräkning + 65.000 FIM
- Verksamhetsförändringar
- Ytterligare projektmedel
 - a) för fullföljande av påbörjat projektprogram + 126 000 FIM
 - b) som kompensation för bortfallande av nationell finansiering av resor + 120 000 FIM
 - c) för initiativ med helfinansierade forskningsinsatser + 250 000 FIM

Nordiska ämbetsmannakommittén för regionalpolitik

Ambetsmannakommittén ställer sig positiv till att NordREFO utökar sin verksamhet med helfinansierade forskningsinsatser men anser det ändamålsenligt att denna resursökning förs på ämbetsmannakommitténs anslag för Utrednings- och utvecklingsarbete, kap. 61.51.01, att disponeras efter samråd med ämbetsmannakommittén.

Budgetförslaget:

- Pris- och löneomräkning + 65.000 FIM
- Verksamhetsförändringar
 - 10% av projektmedel - 81.000 FIM

3.19 TRANSPORT

BUDGETFORSLAG 1988: 9.545.000 DKK

Under de närmaste åren blir följande områden och förändringar särskilt intressanta. Informationsteknologins inverkan på transportsektorn. Genom att utnyttja den nya tekniken kan transportererna bli såväl effektivare som säkrare.

Okad internationalisering, framför allt inom EG, ger möjligheter till rationaliseringar men kräver även studier som belyser problemen med harmonisering. För att vidareutveckla det nordiska samarbetet krävs åtgärder som också innefattar att Danmark är medlem i EG, medan övriga står utanför.

Transporternas miljöeffekter uppmärksammas. Åtgärder måste snabbt sättas in för att begränsa skadeverkningarna på människor och natur. Ett gemensamt nordiskt agerande kan bidra till att påskynda det nödvändiga internationella samarbetet.

Finansiering av infrastrukturella investeringar i transportapparaten är ett viktigt område. Studier som bl a gjorts av CEMT visar att det i hela Europa finns risker för flaskhalsproblem i transportsystemet, vilket i sin tur leder till konsekvenser för den ekonomiska tillväxten på sikt. Även i Norden har vi "missing links".

Ressursanspråken växer när det gäller underhåll av de investeringar som gjorts i transportanläggningar. På vägområdet t ex krävs omfattande FoU för att få fram underlag för ett system för optimalt vägenderhåll.

Efter en samlad värdering av de olika delprogrammen 1988 finner NÅK att budgetramen kan vara oförändrad jämfört med 1987. Vad gäller 1989 och 1990 är situationen mer oklar och avhängig av bl a resultaten av den inledande analysen av infrastrukturutvecklingen. Med hänsyn till att situationen nu ej kan överblickas har NÅT angivit ett oförändrat medelsbehov även dessa år. I förslaget för 1988 ingår inte finansieringen av fas 2 i vädernätsprojektet enligt den ekonomiska handlingsplanen. Denna fas kan beräknas starta i slutet av 1988. Fas 2 uppskattas kosta ca 15 milj DKK + 3 milj DKK för kompletteringar av befintliga anläggningar och beräknas ta tre år med 6 milj DKK per år. Vidare ingår inte finansieringen av fas 3, utbyggnaden till ett heltäckande väderradarnät med 34 radarstationer. Denna fas kan starta samtidigt som fas 2 och kräver en investering på sammanlagt ca 130 milj DKK. När resultaten av det utredningsarbete som nu pågår föreligger kommer finansieringsfrågan för vidareföringen av projektet att tas upp i särskild ordning.

Budgetförslaget för 1988 innebär en ram på 9.545.000 DKK.

	Budget 1987	Pris- föränd- ringar	Verksamhets- förändring (AK)/Budgetförslag	i 1.000 DKK (totalt)	
				Förslag till	budget
					1988
Transportpolitik, infrastruktur, m.m.	585	23	(392)		
Vägrelaterade projekt	1.510	60	(-270)		
Teknologi	2.202*	88	(5.320)		
Ovrigt (NKTF m.m.)	982	39	(79)		
Summa	5.279	210	(5.521)	4.056***	9.545**

* Inkluderat 1.170.000 DKK för projektet ett nordiskt väderradarsystem i enlighet med handlingsplanen för ekonomisk utveckling och full sysselsättning.

** Inkluderat 5.700.000 DKK (1.217.000 DKK + 4.483.000 DKK) för projektet ett nordiskt väderradarsystem i enlighet med handlingsplanen för ekonomisk utveckling och full sysselsättning.

*** Summan avser en ökning med 4.483.000 DKK avseende Handlingsplanen för ekonomisk utveckling och full sysselsättning samt en reduktion med 10% exkl. handlingsplanen - 427.000 DKK.

3.20 TRAFIKSAKERHET

BUDGETFORSLAG 1988: 3.584.000 DKK

Under detta kapitel betalas utgifter till utrednings- och forskningsprojekt beträffande säkerhet vid färd på väg.

Nordiska trafiksäkerhetsrådet (NTR) har under sina senaste möten kunnat notera flera tecken på en alarmerande trafiksäkerhetsutveckling. Efter en relativt gynnsam nedgång i olyckstalen under decenniet 1987-1984 förefaller denna ha avstannat och stundom till och med visat tecken på att igen börja stiga. Viktigare är dock konstaterandet, att det absoluta antalet dödade och skadade i trafiken i Norden inger allvarliga bekymmer inför framtiden. I Norden blev under 1985 omkring 2.500 människor dödade och ca. 52.000 invalider svårt skadade i vägtrafiken.

NTR har, tillsammans med Nordiska Rådets kommunikationsutskott och Nordiska Ministerrådet, producerat en handlingsplan för det framtida trafiksäkerhetsarbetet i Norden (NU 1986:3). Denna rapport har beaktat den allvarliga situationen inom trafiksäkerhetssektorn. I rapporten poängteras även behovet av nytänkande på detta område. Ett dylikt nytänkande kan åstadkommas genom en aktiv forskning. En aktiv trafiksäkerhetsforskning förutsätts kunna ge tips om hur en trafiksäkerhetsstrategi skall utformas i framtiden.

Kommunikationsutskottet framhåller i sitt uttalande över C 2, att det prioriterar högt det nordiska trafiksäkerhetsarbetet, och anser inte att 55 % höjning av budgeten för trafiksäkerhet från 1987 till år 1988 varken kan anses mycket eller orealistiskt.

Hänvisande till ovan relaterad diskussion föreslår NTR att det nordiska trafiksäkerhetsarbetet tilldelas sammanlagt 4 milj. DKK under 1988. Dessa medel föreslås bli anvisande till följande projektområden:

1. Projekt, vilka påbörjats tidigare och planeras fortsätta under 1988:	
1.1 Trafiksäkerhetsbibliografi	36.000 DKK
1.2 Särdrag i tung trafiks olycksbild (Tugo II b)	250.000 DKK
1.3 Evaluering av barns trafikundervisning (EVA III)	200.000 DKK
1.4 Cyklisters säkerhet i korsningar	561.000 DKK
1.5 Mindre förberedande utredningar	<u>133.000 DKK</u>
	1.180.000 DKK

Vidare har Nordiska Rådet under sin 35. session hemställt till Nordiska ministerrådet att starta en utredning om hur den moderna högteknologin kan användas för att öka trafiksäkerheten.

Den publicerade handlingsplanen bör konkretiseras så snabbt som möjligt. Detta kan i praktiken innebära, att ovanskisserade budgetplan måste revideras till vissa delar för att möjliggöra handlingsplanens förverkligande.

Budgetförslaget för 1988 innebär en ram på 3.584.000 DKK.

	Budget 1987	Pris- föränd- ringar	Verksamhets- förändring (AK)/Budgetförslag	i 1.000 DKK	
				(totalt)	
				Förslag	1988 till budget
Pågående projekt	2.581	103	(-1.504)		
Effektmätn. av trafik- säk. åtg; attityd-erfa- renh.- ålder, påv. på trafiksäkerheten m.fl. projekt			(1.900)		
Uppfattn. förmåga vägmärken. Förenkl. vägmärkessystem m.fl.			(550)		
Bilsäkerhetsteknik Högteknologi, trafik- säkerhet			(370)		
Totalt	2.581	103	(1.316)	900	3.584

4.21 TURISM

BUDGETFÖRSLAG 1988: 8.460.000 DKK

Utvecklingen inom den aktuella näringsgrenen karaktäriseras allt mera av att tidigare former av turism - kompletteras med och ersätts av mera sammansatta former för turism, där bl a kultur- och aktivitetsutbudet efterfrågas mera. Semesterresan handlar för allt flera inte enbart om att komma bort ifrån det vardagliga arbetet och hemmiljön utan snarare om att få nya och ovanliga upplevelser.

En ökande form av turism är vidare semesterresan såsom löneförmån, de s k incentiveresorna, samt att affärsresor kompletteras med semesterinslag.

Utvecklingen innebär en utmaning för turismnäringen i de nordiska länderna. Ett samarbete måste inledas med "kultursidan" - historia, litteratur, musik, konst och konsthantverk, kulturgeografi m m för att ett kvalitativt högtstående men också kommersiellt gångbart utbud av turistupplevelser - som också kan inkludera sport och friluftaktiviteter - skall kunna utvecklas och marknadsföras.

Utvecklingen måste också uppmärksammas vad gäller etablerandet av nya verksamheter. Turismens betydelse som inkomstkälla har på senare år uppmärksammats allt mer särskilt i glesbygdsområden. För att stimulera utbyggnad men undvika felsatningar är det viktigt att kunskaperna ökas om möjligheterna till och förutsättningarna för turismnäringen. Dessa kunskaper är dock fortfarande bristfälliga inom många områden vad gäller turismens utvecklingsmöjligheter.

Budgetförslaget för 1988 innebär en ram på 8.460.000 DKK.

TURISM, dispositions- beviljning	Budget 1987	Pris- föränd- ringar	Verksamhets- förändring (AK)/Budgetförslag	i 1.000 DKK (totalt)	
				Förslag till budget 1988	
Marknadsföringsfrågor	6.630	265	(105)		
Modell för marknads- föring	340	14	(-4)		
Eftertrågeundersökningar sociala faktorer mm.	273	11	(41)		
Turismnäringen nu och i framtiden	200	8	(192)		
Metodutveckling och samverkan	515	21	(-236)		
Läromedel, utbildning, seminarier	176	7	(67)		
Summa	8.134 *	326	(165) 0	8.460 *	

* 6.500.000 DKK för 1987 och 6.760.000 DKK för 1988 avser marknadsföringskampanj i Väst-Tyskland i enlighet med Handlingsplanen för ekonomisk utveckling och full sysselsättning.

4.22.1 JORD- OCH SKOGSBRUK

Inledning

Målsättningen för samarbetet på jord- och skovbrugsområdet er fastlagt i et handlingsprogram for sektoren dækkende perioden 1985-95.

Nordisk Embedsmandskomité for Jord- og Skovbrugsspørgsmål (NEJS) søger især at udbygge og forstærke et nordisk samarbejde omkring forskningsrelaterede aktiviteter i nøje afvejning med opbygningen af et mere praktisk og administrativt samarbejde inden for sektoren.

NEJS betragter alle aktiviteter under sektoren som en enhed uanset om samarbejdet gennemføres ved projektf finansiering eller ved finansiering fra en af sektorens tre nordiske institutioner. I den mån det totala medelstillskottet till sektorn kommer att avvika från det av HEJS föreslagen, avser utskottet återkomma med förslag till slutlig fördelning mellan sektorns projektmedel och institutionerna.

JORD- OCH SKOGSBRUK	Budget 1987	Pris- och löneföränd- ringar	Verksamhets- förändring (AK/inst.)/ Budgetförslag	i 1.000 DKK (totalt) Förslag till budget 1988
Jordbruksfrågor, dispositions- beviljning	5.962	238	(705) -	6.200
Nordiska genbanken för jordbruks- och trädgårds- växter (NGB)	3.920	199	(232) -	4.119
Samarbetsnämnden för nordisk skogs- forskning (SNS)	8.432	358	(514) -	8.790
Samnordisk plante- förädling	1.850	73	(207) -	1.923
Totalt	20.164	868	(1.658) -	21.032

JORDBRUKSFRÅGOR, DISPOSITIONSBEVILJNING

BUDGETFÖRSLAG 1988: 6.200.000 DKK

Ambetsmannakommittén föreslår en ram på 6.905.000 DKK (en realökning med 705.000 DKK).

Den största ökningen föreslås inom programområdet jord- och skogsbrukspolitiska utredningar samt igångsättning av nya aktiviteter under handlingsprogrammet. Skall handlingsprogrammet förverkligas inom den förutsatta tidsperioden krävs enligt NEJS en satsning som redovisas i nedanstående tabell och med ytterligare höjningar till 1988 och 1989.

Budgetförslaget för 1988 innebär en ram på 6.200.000 DKK.

JORD- OCH SKOGSBRUK Dispositions- beviljning	Budget 1987	Pris- föränd- ringar	Verksamhets- förändring (AK)/Budgetförslag	i 1.000 DKK	
				(totalt) Förslag till budget 1988	
Utredning och nya aktiviteter	610	24	(466)		
Bioteknologi i mikro- biol. samarbete	286	11	(-297)		
Jordbruksforskning	2.400	96	(-1)		
Forskarutbildning	1.200	48	(302)		
Genbanksamarbete - nya former	245	10	(5)		
Kontrollinst. samarbete	1.221	49	(230)		
Samnordisk plante- förädling	(1.850) *				
Summa	5.962	238	(705)	-	6.200

* Fr.o.m. 1.1.1987 bildades en fristående institution, Samnordisk planteförädling. 1.850.000 DKK av projektmedlen för jord- och skogsbrukssektorn avsattes för den verksamheten.

3.22.2 NORDISKA GENBANKEN FÖR JORDBRUKS- OCH TRÄDGÅRDSVÄXTER

BUDGETFÖRSLAG 1988: 3.551.000 SEK
 motsvarar 4.119.000 DKK

Organisation och verksamhet

Genbankens styrelse består av 1 ledamot och 1 suppleant från vart och ett av de fem nordiska länderna. Under styrelsen finns ett rådgivande organ, Nämnden för genbanksfrågor. Nämnden representerar deltagarländernas växtförädlare, botanisk-vetenskapliga institutioner och andra intressenter. Den är ett expertorgan, som bereder och lämnar förslag till styrelsen angående genbankens verksamhet. Genbankens personal uppgår till 7 tjänster.

Nordiska genbanken för jordbruks- och trädgårdsväxter (NGB) startade sin verksamhet den 1 januari 1979. Genbanken har till uppgift att bevara den genetiska variationen hos för Norden värdefullt kulturväxtmaterial. Genbanken skall betjäna växtförädlare och andra växtforskare. I princip skall inlagrat material och dokumentation vara fritt tillgängligt för envar. Den nordiska genbanken är en länk i det europeiska genbanksnätet och ingår i det globala samarbetet. Detta möjliggör ett fritt utbyte av material och dokumentation med andra genbanker och samtidigt undvikande av dubbelarbete.

Budgetöversikt

	(1.000-tal SEK)	Förslag 1988	
	Budget 1987	Institu- tionen/AK	Budget- förslaget
Löner	1.543	1.658	1.658
Varor och tjänster	797	913	813
Projekt	1.039	1.180	1.080
Summa beviljningsförslag	3.379	3.751	3.551

Personalöversikt

	Fasta tjänster 1987		Förändringar till 1988			
	antal	lön	antal	lön	antal	lön
Föreståndare	1	N26				
Bitr föreståndare	1	N24				
Biolog	1	N24				
Försökstekniker	1	N14				
Dataoperatör	1	F8				
Assistent	3	N5-11				
	8		-	-	-	-

* Lönetillägg och utlandstillägg.

Anslagsförändring

Post	(1 000 SEK)		Verksamhets-		Totalt	
	Löne- och pris-		förändring			
	Inst	Budg försl	Inst	Budg försl	Inst	Budg försl
Löner	115	115	-	-	115	115
Varor och tjänster	16	16	100	-	116	16
Projektverksamhet	41	41	100	-	141	41
Summa	172	172	200	-	372	172

Analys av förändringsförslagen

Institutionen:

- Pris- och löneförändring + 172.000 SEK.
- Verksamhetsförändring
 1. Ökade omkostnader i anslutning till ny tjänst + 100.000 SEK
 2. Ytterligare projektmedel för undersökning av frökvalitet under lagring i permafrost + 100.000 SEK

Nordiska ämbetsmannakommittén för jord- och skogsbruksfrågor:

NAJS giver sin fulde tilslutning til det fremlagte budgetprogram.

Budgetförslaget:

- Pris- och löneförändring + 172.000 SEK.

3.22.3 SAMARBETSNÄMNDEN FOR NORDISK SKOGSFORSKNING

BUDGETFÖRSLAG 1988: 8.790.000 DKK

Organisation och verksamhet

SNS styrelse består av 3 representanter för vardera Danmark, Finland, Norge och Sverige. Fr o m 1 januari 1985 är Island fullvärdig medlem. Sekretariatet består av ca 1/3 tjänst vid SNS och ca 1/2 tjänst vid NSR. SNS stödjer sig i sitt arbete på f n 17 samarbetsgrupper (inkl NSR) representerande olika kompetensområden.

Samarbetsnämnden för nordisk skogsforskning (SNS) upprättades år 1972 och infördes år 1978 på ministerrådets budget. År 1982 inordnades Nordiska skogsarbetsstudiernas råd (NSR), som hittills varit en självständig institution på ministerrådets budget, under SNS. SNS har till uppgift att förmedla och understödja gemensam nordisk forskning inom skogsbruket samt att underlätta samverkan inom den skogliga forskarutbildningen.

Budgetöversikt

	(1.000-tal NOK)	Budget 1987	Förslag 1988 i 1.000-tal DKK	
	Budget 1987	i 1.000-tal DKK	Institutionen/AK	Budgetförslaget
Löner	158	(185)	210	210
Varor och tjänster	400	(468)	490	490
Projektverksamhet	6.649	(7.779)	8.604	8.090
Summa beviljningsförslag	7.207	(8.432)	9.304	8.790

Anslagsförändring

Post	(1 000 DKK) Löne- och prisförändringar		Verksamhetsförändring		Totalt	
	Inst	Budg försl	Inst	Budg försl	Inst	Budg försl
Löner	25	25	-	-	25	25
Varor och tjänster	22	22	-	-	22	22
Projektverksamhet	311	311	514	-	825	311
Summa	358	358	514	-	872	358

Analys av förändringsförslagen

Institutionen:

- Institutionen föreslår att fr.o.m. 1988 beräknas budgeten i danska kronor.

- Löne- och prisförändring + 358.000 DKK

- Verksamhetsförändring
1. Ökning av projektmedel för
 forskningsprojekt + 514.000 DKK

Nordiska ämbetsmannakommittén för jord- och skogsbruksfrågor:

På baggrund af det afgivne budgetprogram fra SNS skal NEJS foreslå en totalramme for SNS på 9.165.000 DKK for 1988 og iøvrigt udtale følgende:

"NEJS værdsætter budgetprogrammets alsidighed og drejning mod aktuelle skovbrugs-politiske forhold. Dersom den endelige budgetramme for sektoren reduceres skal NEJS foreslå, at totalrammen for SNS reduceres i lige forhold med sektorens dis-positionsbevilling. Besparinger kan foruden ved egen angiven prioritering evt. søges opnået ved overføring af visse forskerkurser til andre programområder inden for det nordiske system"

Budgetförslaget:

- Institutionens budget fastställs i danska kronor.

- Löne- och prisförändring + 358.000 DKK

3.22.4 SAMNORDISK PLANTEFORADLING (SNP)

BUDGETFÖRSLAG 1988: 1.923.000 DKK

Organisation och verksamhet

SNP leds av en styrelse som består av två representanter från varje nordiskt land utom Island som har en representant.

Institutionen inrättades fr.o.m. den 1. januari 1987 efter att den under ett flertal år fungerat som samarbetsorgan inom jord- och skogsbrukssektorns projektbudget.

SNP har till uppgift att verka för en rationell samordning av de nordiska ländernas insatser inom plantförädlingsområdet.

Budgetöversikt

	(1.000-tal DKK)	Förslag 1988	
		Budget 1987	Institu- tionen
Löner	24	25	25
Varor och tjänster	116	267	120
Projektverksamhet	1.710	1.838	1.778
	1.850*	2.130	1.923

* Medel för 1987 avsattes från projektmedlen under jord- och skogsbrukssektorn.

Anslagsförändring

Post	(1 000 DKK) Löne- och pris- förändringar		Verksamhets- förändring		Totalt	
	Inst	Budg försl	Inst	Budg försl	Inst	Budg försl
Löner	1	1	-	-	1	1
Varor och tjänster	4	4	147	-	151	4
Projektverksamhet	68	68	60	-	128	68
Summa	73	73	207	-	280	73

Analys av förändringsförslagen

Institutionen

- Pris- och löneförändring	+ 73.000 DKK
- Verksamhetsförändring	
1. Okade resurser för kontorstjänster	+ 147.000 DKK
2. Okade projektmedel	+ 60.000 DKK

Nordiska ämbetsmannakommittén för Jord- och skogsbruksfrågor:

"Resultaterne fra den hidtidige virksomhed og planerne for 1988-90 begrundet en finansiering, som gradvis øges i takt med virksomhedens udvikling. NEJS giver sin tilslutning til det første fremlagte budgetprogram og de heri ansøgte midler for 1988 samt rammerne for 1989-90".

Budgetförslaget:

- Pris- och löneförändring	+ 73.000 DKK
----------------------------	--------------

3.23 FISKERI

FISKERIFRÅGOR, DISPOSITIONSBEVILJNING

BUDGETFORSLAG 1988: 2.700.000 DKK

Vid möte i oktober 1985 beslöt Nordiskt kontaktorgan för fiskerifrågor att föreslå ministerrådet (samarbetsministrarna) att inrätta en Nordisk ämbetsmannakommitté för fiskerifrågor. Nordiska ministerrådet (samarbetsministrarna) beslöt den 18 december 1985 att inrätta en ämbetsmannakommitté för fiskerifrågor. Ämbetsmannakommitténs huvudsakliga arbetsområde är att styrka ett formaliserat samarbete rörande akvakulturfrågor, forskning och andra frågor inom fiskeriområdet.

Budgetförslaget för 1988 innebär en ram på 2.700.000 DKK.

FISKERIFRÅGOR Disposition- beviljning	Budget 1987	Pris- föränd- ringar	Verksamhets- förändring (AK)/Budgetförslag	i 1.000 DKK	
				(totalt) Förslag till budget 1988	
Akvakultur	370	15 *	(1.115)		
Fiskgenbank	70	3	(27)		
Valräkning	- *	-	(50)		
Fiskeriforskning	60	2	(1.788)		
Summa	500 *	20	(2.980)	2.180	2.700

* Härutöver har 850.000 DKK för valräkning och 600.000 DKK till akvakultur beviljats från ministerrådets reserv 1987.

4.24 KONSUMENT

BUDGETFORSLAG 1988: 4.673.000 DKK

Till grund för det konsumentpolitiska samarbetet ligger det år 1984 reviderade samarbetsprogrammet. Ämbetsmannakommittén för konsumentfrågor (NAK) har gjort upp sitt budgetprogram för åren 1988 - 1990 utgående från samarbetsprogrammet, ministerrådets plandokument för perioden (C2/87) samt de preliminära projektplaner som de fyra olika utskotten under ämbetsmannakommittén har tagit fram.

Ämbetsmannakommittén kommer att koncentrera sin verksamhet på följande sju delområden:

- konsumentekonomiska frågor/prisfrågor
- konsumentaspekter på ny teknologi
- utbildning och information
- produktssäkerhet
- "Norden som hemmamarknad"
- konsumentproblem förknippade med offentliga och privata tjänster
- konsumentverksamhet på lokal och regional nivå.

På en stor och svåröverskådlig marknad med en snabb teknologisk utveckling är det nödvändigt med en aktiv bevakning av frågor som berör konsumenterna. En sådan bevakning innefattar såväl information och rådgivning till de enskilda konsumenterna, som mera generella åtgärder.

Aktiviteterna, på de sju huvudområdena som NAK har föreslagit, kommer sammantaget att fånga upp aktuella problem som är centrala för konsumenterna.

Nya områden måste också följas upp, som elektronisk betalningsförmedling och den ökande användningen av datateknologi i dagligvaruhandeln. Även utvecklingen ifråga om nya media måste bevakas.

Att många hushåll befinner sig i en svår ekonomisk situation gör prisfrågorna viktiga. Genom ökad konsumentpolitisk verksamhet under temat "Norden som hemmamarknad", bl a i form av olika harmoniseringsaktiviteter, kan man bidra till att hålla priserna på viktiga varor nere. I detta sammanhang bör konsumenternas prismedvetenhet också stimuleras.

För att konsumenternas intressen i samtliga nordiska länder skall kunna tillgodoses med tillräcklig styrka fordras det insatser på alla de områden ämbetsmannakommittén har tagit upp som aktuella.

I C2-dokumentet föreslås det inom konsumentsektorn en ökning av budgetramen på 25% i jämförelse med 1987. Även Nordiska rådets juridiska utskott stödjer denna budgetökning i sitt betänkande över C2-dokumentet.

Om konsumentsektorn får en lägre medelstilleddelning kommer bl a vissa angelägna aktiviteter på de högst prioriterade delområdena "Ny teknologi och mediautvecklingen" och "Norden som hemmamarknad" inte att kunna utföras i den utsträckning som är önskvärt.

För att utveckla och förstärka konsumentsektorn, som under senare år inte fått någon realuppräkning av budgetramarna, krävs ökade ekonomiska resurser. Det är annars stor risk för att planerade satsningar inom högt prioriterade områden inte kan fullföljas.

Budgetförslaget för 1988 innebär en ram på 4.673.000 DKK.

KONSUMENTFRÅGOR, dispositions- beviljning	Budget 1987	Pris- föränd- ringar	Verksamhets- förändring (AK)/Budgetförslag	i 1.000 DKK (totalt)
				Förslag till budget 1988
Förplanering/upp- följning m m	491	20	(-111)	
Tjänster	193	8	(549)	
Konsumentekono- miska frågor/pris- frågor	757	30	(13)	
Norden som hemma- marknad	719	29	(152)	
Produktsäkerhet	367	15	(318)	
Konsumentaspekter på ny teknologi och mediautvecklingen	330	13	(557)	
Lokal och regional verksamhet	-	-	(300)	
Information och utbildning	570	23	(107)	
Utskottssekreterare	450	18	(-18)	
Ovrigt *	615	25	(-240)	
Summa	4.492	181	(1.627) -	4.673

* Avser uppföljning av rek. 29/86 om forskningsinsatser inom den kooperativa sektorn.

3.25 LIVSMEDEL

BUDGETFØRSLAG 1988: 2.186.000 DKK

Det Permanente nordiske utvalg for næringsmiddelsspørsmål (PNUN) bistår Nordisk ministerråds stedfortrederkomité i spørsmål vedrørende nordiske samarbeid i næringsmiddels- og ernæringspolitiske områder.

PNUN vil konsentrere sin virksomhet i følgende delområder:

- Styrking av Norden som hjemmemarked
- Kontroll og analyse av matvarer
- Kosthold og ernæring
- Toksikologi og risikovurdering

Ifølge C2-dokumentet er det foreslått at budsjettetrammen for sektoren økes med 50% i forhold til 1987. Det økte behov for midler skyldes først og fremst det omfattende arbeid med forslag til harmonisering av regelverk på viktige områder innenfor næringsmiddelforvaltningen. Dette arbeidet tar spesielt sikte på å redusere handelshindringer.

På næringsmiddelområdet er det, for mange viktige delområder, nå laget oversikter over regelverk og administrative rutiner, og de ulikheter som antas å ha størst betydning som handelshinder er identifisert. Utarbeidelse av forslag til harmonisering av regelverk er satt igang, og etterhvert som disse foreligger skal den nasjonale respons på forslagene følges opp. De nordiske lands detaljbestemmelser om matvarenes sammensetning (varestandarder) bidrar idag til betydelige handelshindringer og det planlegges derfor også en fellesnordisk innsats for nedbygging av slike varestandarder.

Med henvisning til Ministerrådets anmodning om å samordne regler for bestråling av matvarer, vil det særlig bli lagt vekt på å finne frem til adekvate metoder for kontroll. Gode kontrollmetoder vil bl.a. være en forutsetning for krav om informasjon/merking til forbrukerne om at en matvare er strålebehandlet.

Hensynet til befolkningens helse er det overordnede mål for regelverk og kontroll på næringsmiddelområdet, og matvarenes ernæringsmessige kvalitet har fått økt betydning for forebygging av sykdom.

På nordisk nivå vil det bli satset på å utvikle systemer for å overvåke utviklingen av kostholdsrelaterte sykdommer. Det tas særlig sikte på metoder for å identifisere grupper i befolkningen med høy risiko for hjertekarsykdom og visse kreft-sykdommer. I denne sammenheng vil også samordning av de store befolkningsundersøkelser vedrørende kosthold og helse være en prioritert oppgave.

I lys av erfaringene fra Tsjernobyl-ulykken er det sterkt ønskelig å samarbeide om mere enhetlige aksjonsgrenser, i tilfelle en ny kjernekraftulykke skulle inntreffe. Det synes særlig relevant å samordne prinsippene for etablering av grenseverdier for akseptabelt innhold av radioaktive stoffer i matvarer.

Med henvisning til det nordiske samarbeidet innenfor det bioteknologiske området, er det i første omgang aktuelt å vurdere ernæringsmessige og toksikologiske krav til bioteknologisk fremstilte enzymer til bruk i næringsmiddelproduksjon.

Budgetforslaget for 1988 innebærer en ramme på 2.186.000 DKK.

LIVSMEDEL- FRÅGOR, dispositions- beviljning	Budget 1987	Pris- föränd- ringar	Verksamhets- förändring (AK)/Budgetförslag	i 1.000 DKK	
				(totalt)	
				Förslag till budget	
				1988	
Administration, organisering, virksomhetsbidrag					
Planlegging og oppfølging					
Lovgivning/ harmonisering					
Kosthold og ernæring					
Toksikologi og risikovurdering					
Næringsmiddel- kontroll					
Totalt	1.525 *	61	(964)	600	2.186

* Härutöver har 105.000 DKK beviljats från ministerrådets reserv 1987 för harmonisering av regler om märkning av färdigpackade matvaror.

3.26 VERKSAMHETS BIDRAG

BUDGETFÖRSLAG 1988: 1.916.000 DKK

Inledning

Inom detta kapitel redovisas bidragsverksamhet inom ministerrådets (samarbetsministrarnas) område.

VERKSAMHETS BIDRAG, dispositions- beviljning	Budget 1987	Pris- föränd- ringar	Verksamhets- förändring (AK)/Budgetförslag	i 1.000 DKK	
				(totalt)	Förslag till budget 1988
Bidrag "Nordiska Ad- ministrativa förbundet"	210	8	(-)	-	218
Bidrag "Föreningarna Norden"	237	9		(-)	- 246
Bidrag Nordiska informationskontor	-	-	(1.000)	1.000	1.000
Bidrag Nordiska träskyddsrådet, sekretariatskostnader	338	14	(-)	-	352
Bidrag Samarbetskommitté männsliga rättigheter	-	-	(100)	100	100
Summa	785	31	(1.100)	1.100	1.916

* Ämbetsmannakommittén för byggfrågor tillstyrker bidraget till Nordiska träskyddsrådet.

Budgetförslaget:

- Löne- och prisförändring + 31.000 DKK
- I enlighet med ministerrådets (samarbetsministrarnas) beslut den november 1986 förs bidrag till Nordiska informationskontor in i den fasta budgeten + 1.000.000 DKK
- I enlighet med ministerrådets (samarbetsministrarnas) beslut i januari 1987 förs ett verksamhetsbidrag till samarbetskommitté för männsliga rättigheter in i den fasta budgeten + 100.000 DKK

3.27 TJANSTEMANNAUTBYTE

BUDGETFORSLAG 1988: 1.687.000 DKK

Inledning

Nordiskt tjänstemannautbyte har sedan etableringen omfattats av ett ständigt ökande intresse i de nordiska länderna. På grund av begränsade resurser har man kunnat godkänna bara en bråkdel av ansökningarna. Okade resurser behövs framför allt för att följa Nordiska rådets rekommendation om utvidgning av utbytesverksamhet till tolkar och översättare samt för genomförandet av en försöksverksamhet på kommunale nivån.

Budgetförslaget för 1988 innebär en ram på 1.687.000 DKK

	i 1.000 DKK			
	Budget 1987	Pris- föränd- ringar	Verksamhets- förändring (ÅK)/Budgetförslag	Förslag till budget 1988
	(totalt)			
Tjänstemannautbyte	1.430	57	(500)	200
	1.687			

3.28 GENERALSEKRETERARENS DISPONERINGSRESERV

BUDGETFÖRSLAG 1988:

1.034.000 DKK

Inledning

En reserv för generalsekreterarens disposition har tillkommit för att ge sekretariatet flexibilitet när det gäller igångsättande av förprojekt samt för att betala eventuella oförutsedda kostnader i samband med avslutande av projekt. Användningsprinciperna har senare preciserats till att även täcka trycknings- och publiceringskostnader i vid mening även om behoven inte direkt är knutna till förprojekt eller avslutning av projekt.

Till 1988 års budget föreslås att generalsekreterarens disponeringsreserv ökas, och att generalsekreterarens mandat för reserven utvidgas. Från anslaget får generalsekreteraren utöver tidigare angivna ändamål i fortsättningen även anvisa medel till projekt av engångskaraktär, och som kan bedömas ligga i linje med ministerrådets prioriteringar, upp till högst 200.000 DKK per projekt.

Det föreslås att medlen inom detta kapitel skall stå till generalsekreterarens disposition utan något ytterligare budgetbeslut.

Budgetförslaget för 1988 innebär en ram på 1.034.000 DKK.

i 1.000 DKK

	Budget 1987	Pris- föränd- ringar	Verksamhets- förändring (ÅK)/Budgetförslag	Förslag till budget 1988
Generalsekreterarens disponeringsreserv	800	32	1.168 202	1.034

3.29 MINISTERRÅDETS RESERV

BUDGETFORSLAG 1988: 10.985.000 DKK

Inledning

För att skapa en möjlighet till politisk handlingsfrihet under 1988 bör det i budgeten avsättas en allmän reserv. Denna reserv skall normalt inte användas för en förstärkning av ämbetsmannakommittéernas mera löpande verksamheter. Vid bedömningen av storleken på reserven måste hänsyn tas till arbetet med nya handlingsplaner, etc inom olika verksamhetsområden där man vet att behov av medel kommer men där arbetet inte kommit så långt att exakta belopp kan anges.

Med anledning av bl.a. rekommendationer från Nordiska rådet vid sessionen i Helsingfors föreslås att det under anslaget reserveras ett belopp för ett första steg av bioteknologiprogrammet. Härutöver föreslås även att det från detta belopp avsätts medel för ADB-utveckling vid ministerrådssekretariatet.

Budgetförslaget för 1988 innebär en ram på 10.985.000 DKK.

	Budget 1987	Pris- föränd- ringar	Verksamhets- förändring (AK)/Budgetförslag	<u>Förslag till budget</u> i 1.000 DKK (totalt) 1988
Ministerrådets reserv, dispositionsbeviljning	12.000	480	-4.199	8.281 **
Handlingsplanen* - standardisering	2.600	104	-	2.704
Totalt	14.600	584	-4.199	10.985

* Handlingsplanen för ekonomisk utveckling och full sysselsättning.

** Från denna summa avses anvisas medel till bioteknologi, samt datautveckling vid ministerrådssekretariatet.

3.30 LONERESERV FOR INSTITUTIONERNA

BUDGETFÖRSLAG 1988: 11.045.000 DKK

Löneposterna i budgeten är beräknade i aktuellt löneläge när budgetförslagen lämnades av institutionerna den 3. april 1987.

Eventuella valutakursändringar som påverkar institutionerna skall också kunna täckas innanför denna reserv i mån av tillgång på medel. Det är självklart att mera omfattande valutakursändringar kan erfordra särskilda åtgärder. För 1988 kommer det också att bli nödvändigt att kunna utnyttja lönereserven för att till finska finansministeriet inbetala 25% i pensionsavgift för vid nordiska institutioner i Finland anställd personal. En exakt beräkning av dessa kostnader saknas för närvarande beroende på oklarheter i personalens tillhörighet till andra länders pensionssystem.

Lönereserven för 1988 har beräknats som tidigare. Observeras bör att Nordiska industrifondens och Nordiska hälsovårdshögskolans löner inte ingår i beräkningsunderlaget.

Budgetöversikt

	Budget 1987	Pris- föränd- ringar	Verksamhets- förändring (AK)/Budgetförslag	i 1.000 DKK (totalt)	
				Förslag till	budget 1988
Lönereserv	11.045	-	-	-	11.045

Disponering av medel från detta anslag kan ske först efter ansökan från institutionerna och med godkännande av ministerrådssekretariatet. Sekretariatet har av ministerrådet bemyndigats att fatta beslut om disponering av lönereserven.

3.31 MINISTERRÅDETS SEKRETARIAT

BUDGETFORSLAG 1988: 57.146.000 DKK

Organisation och verksamhet

I sekretariatet finns det för närvarande 93 fasta tjänster. Därtill finns det 5 projektanställda.

På grund av ökade uppgifter och starkt varierande arbetsvolym har sekretariatet varit tvunget att anställa extra personal för vissa perioder. Den av den danska staten beslutade arbetstidsförkortningen ökar också behovet av arbetskraft.

Det finns ett klart behov för en förstärkning med 2 sekreterartjänster till sekretariatet.

Sekretariatet kommer att effektivisera sitt arbete och förvaltning genom att utarbeta och fullfölja en ADB-utvecklingsplan. Arbetet har påbörjats i år. De första anskaffningarna sker i början av år 1988 och hela projektet skall vara slutfört senast år 1990. Medel för detta ansöks särskilt under anslaget 3.32 reservation för sammanläggning.

Inom posten "Varor och tjänster" föreslås inga större reella ökningar. Tilläggsresurser föreslås främst till resekostnader, mötesservice och utställningsverksamhet.

För informations- och publikationsenheten görs en reduktion av medlen med anledning av att ansvaret för NAUT informationen föreslås överföras till Arbetsmarknadssektorn fr.o.m. 1988.

Härtill kommer behov av medel för utgivandet av Nordisk Statistisk Årsbok (250.000 DKK).

När det gäller budgetering för åren 1989 och 1990 avser generalsekreteraren, att man under år 1988 kommer att göra närmare granskning av sekretariatets organisation och dess utveckling.

Budgetöversikt

	(1 000 DKK)	FORSLAG 1988	
	Budget 1987	Institution	Budget förslag
Löner	27.546		30.250
Varor och tjänster	19.087		19.564
Summa administration	46.633		49.814
Informations- och publikationsverksamhet	5.127		5.282
Avgår intäkter	1.000		1.000
Summa information och publikationsverksamhet	4.127		4.282
Lönereserv	2.755 *		3.050
Totalt ministerråds- sekretariatet	53.515		57.146

* Löneposterna i budgeten är beräknade i den lönenivå som gällde den 3. april 1987. Reserven skall kompensera för avtalsenliga löneökningar efter detta datum. Viss priskompensation kan också täckas innanför denna reserv. Medlen disponeras efter beslut av generalsekreteraren.

Personalöversikt

Tjänstetyp	Fasta tjänster 1987		Förändringar till 1988 budgetförslag	
	Antal	Lön	antal	lön
Generalsekreterare	1	40		
Stf generalsekreterare	1	38		
Avd chefer	7	36		
Sektionschefer	2	35		
Konsulenter	41	31		
Avd-/adm sekreterare	15	20		
Sekreterare	23	15	1	
Vaktmästare	3	5		
	93		1	

Anslagsförändring

Post	(1.000 DKK) Löne- och pris- förändringar		Verksamhets- förändring		Totalt	
	Inst	Budg försl	Inst	Budg försl	Inst	Budg försl
Löner		2.204		500		2.704
Varor och tjänster		477		-		477
Summa administration		2.681		500		3.181
Information och publikationsverksamhet		205		-50		155
Lönereserv		295		-		295
TOTALT ministerrådets sekretariatet		3.181		450		3.631

Budgetförslaget:

- Löne- och prisförändring + 3.181.000 DKK
- Verksamhetsförändringar
 1. Medel för en sekreteraretjänst samt medel motsvarande en tjänst + 500.000 DKK
 2. Overflyttning av medel från informationsverksamheten till NAUT information - 300.000 DKK
 3. Medel för Nordisk Statistisk årsbok + 250.000 DKK

3.32 ENGÅNGSUTGIFTER FÖR SEKRETARIATET

BUDGETFÖRSLAG 1988: 0 DKK

I 1987 års budget reserverades medel för flyttkostnader samt för kontorförnyelse. Eftersom flyttningen inte längre är aktuell har medlen använts för att utarbeta en plan för effektivisering av sekretariatets arbete med hjälp av modern kontoraomatik. Enligt nuvarande planer skall första anskaffningar av ADB-utrustning genomföras vid början av 1988. Medel som inte kan användas under 1987 överförs till år 1988. Hela projektet skall vara slutfört senast år 1990.

Denna anslagspost föreslås upphöra. Medel för ADB-utrustning till sekretariatet föreslås avsättas ur ministerrådets reserv.

Budgetöversikt

	(1.000 DKK) Budget 1987	Prisför- ändring	Förslag 1988	
			Institu- tionen/AK	Budget- förslaget
Engångsutgifter för sekretariatet	3.000	120	(500) -3.120 *	0

4. INKOMSTER

TABELL - SAMMANFATTNING AV INKOMSTER

	1.000 DKK		
	Bokslut 1986	Budget 1987	Budget förslag 1988
	1	2	3
Avgift av lön	6.503	5.500	6.000
Bankräntor	8.916	6.000	8.000
Ränteintäkter vid institutioner	3.684	3.000	3.000
Ovriga inkomster/ (- ev. förluster)	-1.726	1.097	1.012
De nordiska län- dernas bidrag	440.549	521.200	551.200
därav			
Danmark			(110.240)
Finland			(111.894)
Island			(4.961)
Norge			(118.508)
Sverige			(205.597)
Summa	457.926	536.797	569.212

4.1 Avgift av lön

Med utgångspunkt i den avgiftspliktiga lönesumman för de vid sekretariatet anställda personerna har beräkningar gjorts för vilka avgifter som kan komma att inflyta under 1988. Enligt fastställda avgiftsregler uppgår avgiften till 52% av grundlönen minskad med ett grundavdrag på 7.200 DKK per månad. Härutöver får också avdrag göras för kostnadsräntor.

Avgifterna skulle komma att uppgå till ca. 6,0 milj. DKK per år, vilket också har kalkylerats i budgetförslaget under 1987.

4.2 Bankräntor

Storleken av de ränteintäkter som flyter in beror på hur likviditeten ser ut under loppet av året och hur ränteläget utvecklas.

Länderbidragen betalas ut med hälften i januari och hälften i juli. En strävan från sekretariatets sida är en snabbare framdrift av projektverksamheten, vilket påverkar likviditeten i negativ riktning.

Meningen är att utveckla ländernas inbetalningssystem. I det syftet har det öppnats valutakonton för sekretariatets bruk. Med hjälp av dessa konton förenklas t.ex. utbetalningar till de nationella institutionerna och onödiga valutaväxlingar undviks.

Sekretariatets intäktsberäkning har utgått från nuvarande ränteläge. I budgetförslaget har beräknats att ränteintäkterna uppgår till 8,0 milj. DKK år 1988.

4.3 Ränteintäkter vid institutioner

Ränteintäkter som uppkommer vid institutioner enligt årsräkenskaper för ett visst år budgeteras som inkomst i den totala budgeten för året därpå. Ränteintäkter under denna post i ministerrådets budget för 1988 avser således räntor för 1987 som institutionerna redovisar i sina årsräkenskaper för 1987. Tekniskt räknas dessa medel av vid utbetalningar av följande års budgetmedel. För Nordiska industrifonden tillämpas en nettoberäkning, dvs. räntorna räknas av direkt i fondens budget. Vid beslutet om förändring av finansiering av Nordiska Hälsovårdshögskolan beslöts att institutionen får behålla ränteintäkterna fr.o.m. 1987.

Sekretariatet kalkylerar ränteintäkterna vid institutionerna i 1988 års budgetförslag till 3 milj. DKK. Enligt det preliminära bokslutet för 1986 uppgick ränteintäkterna vid institutionerna till totalt 3,7 milj. DKK.

4.4 Ovriga inkomster

Under denna inkomstpost redovisas återbetalningar av projektmedel från förvaltningsorgan samt ej disponerade medel från tidigare år hos institutionerna. Dessa sistnämnda intäkter räknas tekniskt av från anslaget kommande år. Även valutakursvinster/förluster som uppstår vid utbetalning av institutionernas anslagsmedel redovisas här.

Sekretariatet har beräknat övriga inkomster till 1.012.000 DKK för budgetåret 1988.

4.5 De nordiska ländernas bidrag

De nordiska ländernas bidrag beräknas till 551.200.000 DKK.

Nordiska ministerrådet (samarbetsministrarna) fastställde den 10. november 1982 nya principer för beräkningen av den nordiska fördelningsnyckeln. De fastställda reglerna innebär att fördelningsnyckeln fastställs som respektive lands andel av den samlade nordiska bruttonationalinkomsten (BNI) till faktorpris. Som bas används de två senaste årens värden. Fördelningsnyckeln fastställs årligen. I detta budgetförslag anges nedan ett förslag till fördelningsnyckel utarbetad i enlighet med dessa principer. Som bas har använts värden av åren 1984 och 1985.

Fördelningsnyckel:

	Fastställd 1986 %	Fastställd 1987 %	Förslag 1988 %
Danmark	21,4	20,5	20,0
Finland	19,4	20,0	20,3
Island	0,8	0,9	0,9
Norge	21,2	21,5	21,5
Sverige	37,2	37,1	37,3

Med tilläggande av den föreslagna fördelningsnyckeln för 1988 kan ländernas bidrag till budgeten beräknas som följer:

Förslag 1988, i 1.000 DKK

Danmarks bidrag	110.240
Finlands "	111.894
Islands "	4.961
Norges "	118.508
Sveriges "	205.597
Summa för de nordiska länderna	551.200

Ministerrådsförslag

om en nordisk handlingsplan för ökad trafik- säkerhet i Norden

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

(Kommunikationsutskottets betänkande över medlems-
förslaget, se sak B 75 Ä/t, s. 1214)

Med hänvisning till Nordiska rådets *rekommendation 38/1987/1* översändes härmed Nordiska ministerrådets slutliga förslag till en handlingsplan för ökad trafiksäkerhet i Norden.

Ministerrådet har samtidigt beslutat att i förslaget till budget för 1988 avsätta ytterligare 900 000 DKK till trafiksäkerhetsområdet för planens igångsättning.

Efter diskussion med Nordiska rådets kommunikationsutskott om planen och presidietts godkännande av densamma, kommer ministerrådet att fastställa handlingsplanen.

Helsingfors den 12 oktober 1987

På Nordiska ministerrådets vägnar

Pekka Vennamo

Fridtjov Clemet

Säkrare trafik i Norden

1. Inledning

I ministerrådsförslaget *B 72/1986/t* presenterade Nordiska ministerrådet ett underlag till en handlingsplan för det framtida trafiksäkerhetsarbetet i Norden. Förslaget byggde på rapporten (*NU 1986:3*) "Trafiksäkerheten i Norden – handlingsplan med sikte på 90-talet".

Vid Nordiska rådets behandling av ministerrådsförslaget framhölls behovet av en konkretisering av de framlagda förslagen samt av uppgifter om finansiering av genomförandet.

Detta ministerrådsförslag utgör en redovisning av det arbete som har utförts för att tillmötesgå Nordiska rådets önskemål.

2. Bakgrund

Trafiken i de nordiska länderna ökade mycket kraftigt under hela efterkrigstiden. Som ett mått på trafikökningen under den senaste femtonårsperioden kan nämnas att antalet bilar steg starkt från 1970 och framåt. I Finland och Norge rör det sig om ungefär en fördubbling; i Island om en ännu större ökning (ca 125%). I Danmark och Sverige har den relativa ökningen varit något lägre (resp. ca 25% och ca 50%).

Trafiksäkerheten utvecklades samtidigt i gynnsam riktning under hela 1970-talet i alla nordiska länder. Intresset för trafiksäkerheten var stort. De åtgärder som vidtogs var – sett ur dagens perspektiv – ofta enkla och självklara, t. ex. användningen av bilbälte för förare och framsätesspassagerare, införandet av differentierade hastighetsgränser och en förbättrad trafikmiljö. Antalet olycksoffer i vägtrafiken minskade. Den gynnsamma trenden fortsatte in på 1980-talet. I Norden dödades under 1985 omkring 2 500 personer i trafiken och ca 52 000 blev svårt skadade. Sedan dess har situationen i trafiken försämrats i alla nordiska länderna utom Danmark och Island. I Finland förolyckades 1986 femton procent fler jämfört med 1985 och tio procent fler ådrog sig allvarliga skador. I Norge har man också haft en ökning av både antalet döda och skadade under 1986. Olycksutvecklingen i Sverige har varit negativ sedan 1982. Antalet förolyckade i trafiken har ökat med fem procent. Även antalet skadade har ökat.

Andelen dödade och skadade för olika trafikantkategorier skiljer sig mellan de nordiska länderna, bl. a. beroende på olika trafikstrukturer. Som exempel kan nämnas att andelen bilister bland de dödade varierar mellan ca 50% (Finland) och 65% (Sverige). Döds- och skadetalens fördelning mellan trafikantkategorierna har också förändrats över tiden. I en jämförelse med förhållandena 1970 kan man konstatera att antalet dödade fotgängare har minskat kraftigt. Däremot var antalet dödade bilförare i Norge ungefär detsamma 1985 som 1970 (ca 140), men med variationer under perioden mellan ca 110 och ca 150. För jämförelsens skull kan man notera

att man i Sverige hade en trendmässig nedgång i antalet dödade bilförare från 1970 (ca 360) till 1983 (ca 260) men därefter en ökning till något över 300 år 1985.

I takt med att åtgärder har vidtagits har trafiksäkerhetsläget förändrats. Förutsättningarna har därmed också ändrats. Det har därför framstått som svårt att vända olyckstrenden då det inte längre finns några självklara åtgärder att vidta. Det krävs därför målmedvetna konkreta insatser på många områden för att förbättra trafiksäkerheten.

Mot bakgrund härav konstaterade Nordiska trafiksäkerhetsrådet (NTR) i anslutning till ett möte mellan Nordiska ministerrådet och Nordiska rådets kommunikationsutskott att en handlingsplan för det fortsatta nordiska trafiksäkerhetssamarbetet borde utarbetas. Detta arbete, som genomfördes av en arbetsgrupp, resulterade i den tidigare omnämnda rapporten (NU 1986: 3) "Trafiksäkerhet i Norden – handlingsplan med sikte på 90-talet". Rapporten lades till grund för ministerrådets förslag *B 72/t*.

I plangruppens rapport liksom i ministerrådsförslaget betonas vikten av

- att NTR:s roll som samordnare av trafiksäkerhetsarbetet stärks
- att NTR tar till vara de resurser som finns inom övriga nordiska samarbetsorgan
- att trafiksäkerhetssamarbetet fortsättningsvis ges en mer åtgärdsinriktad karaktär
- att arbetet inriktas på åtgärder som rör trafikanterna och deras attityder.

Vid behandlingen av ministerrådsförslaget efterlyste Nordiska rådet konkretiseringar av förslagen vilket ministerrådet har tagit fasta på. NTR – och ministerrådet – har därför genomfört ett arbete i detta syfte. Därvid kan konstateras att de projekt som för närvarande bedrivs i NTR:s regi och med medel från ministerrådets allmänna budget naturligtvis skall genomföras. Projektarbetena bedrivs efter en rullande treårsplan. I den nu gällande planen ingår projekt som bl. a. rör cyklistolyckor, tung trafik, äldre i trafiken. Dessa kommer att pågå något år ytterligare. Det är därför inte möjligt eller ens önskvärt att göra större förändringar i pågående projekt. Den förändring i arbetets inriktning som bör ske får alltså göras inom ramen för de medel som frigörs när projekt avslutas och de förstärkningar av NTR:s medel som ställs till förfogande av ministerrådet för kommande år. Den budgetmässiga förbättringen för år 1988 kommer att vara ca en miljon danska kronor. Dessa medel bör användas till projekt som syftar till att genomföra handlingsplanens intentioner.

De efterlysta konkretiseringarna har resulterat i fortsatt arbete inom NTR. För att bredda arbetet sammankallades på initiativ av NTR ett möte i Lyngby den 23–24 mars 1987. Vid mötet var kommunikationsutskottet företrätt. I övrigt deltog bl. a. forskare och administratörer liksom representanter för icke statliga samarbetsorgan.

Vid detta möte koncentrerades arbetet kring följande huvudproblem: 1) hastighetsanpassning, 2) trafiknykterhet, 3) unga förare och slutligen 4)

oskyddade trafikanter. Vid diskussionerna togs det fram ett stort antal förslag till konkreta åtgärder och till forskning på olika områden. Dessa förslag har därefter behandlats av NTR, delvis i kontakt med en av kommunikationsutskottet utsedd arbetsgrupp och har ingått som en del av underlaget för detta ministerrådsförslag.

3. Målsättning för nordiskt trafiksäkerhetssamarbete

Den övergripande målsättningen för nordiskt trafiksäkerhetssamarbete måste vara att komplettera och förstärka det nationellt bedrivna arbetet. Detta fastslogs redan i rapporten NU 1986:3 – "Trafiksäkerhet i Norden – handlingsplan med sikte på 90-talet". Från kommunikationsutskottets sida har det därutöver efterlysts en målsättningsdiskussion med utgångspunkt i trafiksäkerhetsläget i Norden.

Trafiksäkerhetspolitiska mål kan bestämmas i såväl kvantitativa som kvalitativa termer. Ett kvantitativt mål innebär att man renodlat inriktar arbetet på att minska antalet dödade och skadade i trafiken över en viss tidsperiod till en viss andel eller till ett absolut tal. Ett kvalitativt mål däremot innebär att man inriktar arbetet på ett förbättra trafiksäkerhetsläget utifrån en värdering av vilka olyckstyper eller vilka trafikantkategorier som det är mest angeläget att minska respektive öka säkerheten för.

Fördelen med ett kvantitativt mål är att man relativt enkelt vid periodens slut kan konstatera om målet uppnåtts. Nackdelarna däremot är de svårigheter som uppstår när olycksbilden förändras genom exempelvis trafikens förändrade sammansättning. Man vet med andra ord inte i förväg vad som krävs för måluppfyllelse. I ett nordiskt perspektiv tillkommer dessutom svårigheten att ta hänsyn till de olika ländernas skilda olycks- och trafikstruktur. För att ett mål av detta slag skall vara meningsfullt måste man också känna effekter av och kostnader för de åtgärder som kan vara aktuella. Denna kunskap saknas i stor utsträckning i dag. Ministerrådet har mot denna bakgrund inte funnit det ändamålsenligt att formulera ett kvantitativt mål för det nordiska trafiksäkerhetssamarbetet men inser att det kan finnas fördelar med en kvantitativ målsättning på det nationella planet.

Ett kvalitativt mål bör ge en bättre ledning för det nordiska arbetets fortsatta inriktning. Ministerrådet anser därför att man bör göra ett försök att fastställa kvalitativa mål för trafiksäkerhetssamarbetet. En – närmast självklar – målsättning är då att antalet dödade och skadade i vägtrafiken fortlöpande skall minskas. Detta räcker emellertid inte som målformulering. Målsättningen måste kompletteras med en analys av på vilka områden åtgärder framstår som mest angelägna. Detta får dock inte innebära att man endast ser till det totala antalet dödade och skadade i trafiken. Risker att dödas eller skadas måste minska för varje trafikantkategori. Strävan bör vara att åstadkomma ett tillstånd där risken att förolyckas är lägre för alla trafikantkategorier. I vissa av de nordiska länderna har analyser gjorts

av vilka trafikantkategorier som det är mest angeläget att förbättra situationen för. Dessa analyser bör kompletteras med en analys utifrån ett nordiskt perspektiv. Det är angeläget att en sådan studie kommer till stånd. Redan nu kan man dock konstatera att mycket talar för att man särskilt bör beakta de oskyddade trafikanternas situation. Det är därvid viktigt att barnens särställning beaktas. För de oskyddade trafikanterna gäller dock att säkerheten inte får ökas med sådana medel att man minskar deras möjligheter att röra sig i trafiken på rimliga villkor eller deras upplevelse av trygghet.

De angivna målen behöver emellertid bearbetas ytterligare i anslutning till den analys som nämndes. Syftet med denna bearbetning är att ta fram mer konkretiserade delmål som kan bilda utgångspunkt för det framtida prioriteringsarbetet. Arbetet med att vidareutveckla dessa delmål kommer att fortsätta under de kommande åren.

4. Handlingsprogram

4.1 NTR:s nuvarande arbete

NTR:s nuvarande arbete och arbetsformer har presenterats ingående i plangruppens rapport. I detta sammanhang skall därför bara nämnas några områden där forskning och utredning pågår eller är planerad sedan tidigare. Det rör sig bl. a. om cyklisters säkerhet, den tunga trafikens säkerhetsproblem, äldre trafikanters säkerhet och hastighetsutvecklingen. Inom ramen för de vartannat år återkommande nordiska trafiksäkerhetsdagarna (NTD) har NTR också – mot bakgrund av ämnets aktualitet och vikt – beslutat att NTD-87 skall ägnas åt lokalt och regionalt trafiksäkerhetsarbete.

4.2 NTR:s roll

I plangruppens rapport betonades vikten av att NTR:s funktion som samordnare utvecklades liksom att NTR tog till vara resurser även inom de ickestatliga samarbetsorganen för att på så sätt stimulera dessa till en verksamhet som ligger i linje med NTR:s aktiviteter. Handlingsprogrammet skall ses i ljuset härav, dels som konkreta förslag i syfte att nå målen, dels som måluppfyllelse genom att ickestatliga samarbetsorgan engagerats. Det möte NTR sammankallade i Lyngby den 23–24 mars 1987 ligger i linje härmed. Genom detta möte har några av de ickestatliga samarbetsorganen aktiverats i samordnande riktning med övrigt nordiskt trafiksäkerhetsarbete. I plangruppens rapport föreslogs att inte endast NTR-organ skulle kunna föreslå och medverka i samarbetsprojekt. Kretsen av organ som kan lägga fram projekt- och utredningsförslag har genom mötesformen vidgats.

4.3 Allmänt om handlingsprogrammets inriktning

Till en början kan konstateras att föreliggande program är handlingsin-

riktat, i enlighet med vad som tidigare beslutats. Programmet inriktas på konkreta åtgärder på områden där problemen i de nordiska länderna är särskilt stora och syftar till att skapa underlag för politiska eller administrativa beslut. Dessa förväntas få direkta effekter på trafiken och för trafikanterna. Även om det nordiska trafiksäkerhetssamarbetet förskjuts mot en mer åtgärdsinriktad verksamhet innebär inte detta att forskningsverksamheten skall upphöra. Det finns ett stort behov av forskning på trafiksäkerhetsområdet även i framtiden. NTR har emellertid bedömt det som angeläget att de resurstillskott som ställs till förfogande för programmets genomförande i första hand används för att ta fram beslutsunderlag, rörande konkreta trafiksäkerhetsåtgärder.

De förslag som togs fram på Lyngbymötet har bearbetats vidare av NTR. I plangruppens rapport påpekades att arbetet de närmaste åren behöver koncentreras kring frågor som rör trafikanters attityder. Det är emellertid nödvändigt att även inrikta insatserna på andra åtgärder, vilket också konstaterats på Lyngbymötet. Ett av de viktigaste enskilda trafiksäkerhetsproblemen är fortfarande trafiknykterheten. Det har därför bedömts som väsentligt att programmet omfattar även denna fråga.

I de nordiska länderna har olika fysiska välgångsätt prövats för att på så vis åstadkomma bättre säkerhet och miljö. Ytterligare kan dock göras för att dokumentera effekterna av dessa åtgärder. Det finns därför anledning att uppmärksamma även detta problem i programmet.

Människors attityder i trafikhänseende grundläggs i tidiga år – i hemmets och skolans trafikundervisning. De kan senare i livet i viss mån förändras genom information, utbildning samt genom övervakning och sanktioner.

Att nå ut med information till de specifika trafikantkategorierna har länge bedömts som en rent nationell fråga. Informationen måste för att ha effekt anpassas till den eller de grupper som förväntas vara mottagare. Det är därför inte lämpligt att handlingsprogrammet omfattar informationskampanjer till allmänheten utan detta bör förbli en nationell fråga.

Det kan knappast heller bli aktuellt att ta fram gemensamma utbildningsprogram i Norden. Både i fråga om information och utbildning kan däremot konkreta nordiska insatser ske vad gäller framtagning och utprovning av metoder och olika typer av innehåll i sådana utbildningsmoment som anses ha attitydskapande funktion. I det perspektivet blir förarutbildningen särskilt intressant som attitydbildande faktor. För övrigt pågår eller har nyss pågått i alla de nordiska länderna försök att använda förarutbildningen som attitydskapare. I Danmark ingår det nu som en del i den nya förarutbildning som trädde i kraft den 1 oktober 1986. För att få god effekt får man räkna med att arbeta med den här typen av frågor under en längre tidsperiod. Däremot bör på kort sikt effekter i attitydhänseende kunna erhållas genom övervakningsåtgärder och sanktioner.

I avsnitten 4.4–4.9 kommer att redovisas de nya konkreta förslag till åtgärder som NTR lägger fram för de närmaste åren. De utgör tillsammans med redan pågående arbete ministerrådets förslag till handlingsprogram för åren 1988–1990.

4.4 Förarutbildning

NTR har – som nämnts – bedömt förarutbildningen som en väsentlig fråga. Detta beror bl. a. på att nyblivna förare har en mycket större olycksbelastning än övriga. Nyblivna förare är i stor utsträckning unga. Särskilt de unga förarna blir därför en intressant grupp.

Insatserna inom ramen för förarutbildningen i syfte att minska nyblivna förares risker bör ta sikte på bättre hastighetsanpassning, ökad regelefterlevnad, mjukare körning, ökat riskmedvetande och bättre förståelse för de oskyddade trafikanternas situation.

En förbättrad hastighetsanpassning innebär mindre olycksrisker för såväl bilföraren som övriga trafikanter. Framför allt inom tätorterna är dålig hastighetsanpassning bland bilisterna ett hot mot de oskyddade trafikanterna. För att utnyttja de möjligheter till attitydbildning som finns i förarutbildningen måste utrymme skapas för nya metoder, uppföljning och utvärdering. En praktisk väg att nå dessa mål kan vara att förlänga förarutbildningen. Förarutbildningen i Norden uppvisar många variationer.

I t. ex. Norge är utbildningen uppdelad i två faser, där den andra fasen innehåller mörker- och halkkörning och en teorikurs. Danmark har sedan den 1 oktober 1986 ändrat förarutbildningen genom att ökad vikt lagts vid undervisningen om olika trafikantkategoriers risker i trafiken. I Finland övervägs en förändring av förarutbildningen. Den nyblivne föraren är i dag underkastad särskilda restriktioner i fråga om hastighet.

Utanför Norden kan man hitta ytterligare ett antal varianter av förarutbildning. Några av dessa finns beskrivna i en nyligen utkommen utredning som gjorts åt kommunikationsdepartementet i Sverige. En genomgång av olika former av förarutbildning bör därför göras i syfte att ge förslag på lämplig uppläggning av sådana i Norden. Därvid bör olika former av förlängd och/eller utvidgad utbildning prövas. Även olika tekniska hjälpmedel som kan användas för att förbättra utbildningen och inläringen vid körkortsutbildning bör utvärderas.

Projektet bör kunna påbörjas under 1988 och handhas av Nordisk kommitté för trafiksäkerhetsforskning (NKT) under medverkan av Nordisk trafikskoleunion (NTU), som är ett samarbetsorgan för trafikskolorna i de nordiska länderna.

4.5 Seminarium för hastighetsanpassning

I samtliga nordiska länder är det angeläget att få till stånd en bättre förståelse bland trafikanter för gällande hastighetsgränser. Hastighetsgränserna överskrids för närvarande i stor omfattning, med åtföljande negativa

effekter på trafiksäkerheten och miljön. Därtill kommer att Danmark nyligen har sänkt hastigheten i tätort från 60 km till 50 km/h. I Sverige genomförs ett stort antal åtgärder, bl. a. den största informationskampanjen någonsin om hastighetsanpassning. I Norge prövas nya former för automatisk hastighetsövervakning.

NTR avser därför att under 1988 anordna ett tvärfackligt seminarium för att kartlägga erfarenheter av olika åtgärder i syfte att förbättra hastighetsanpassningen.

4.6 Översyn av vägmärkessystemet

Nordiska rådet har i två rekommendationer uppmärksammat vägmärkessystemet. Genom *rekommendation nr 42/1987/t* har man betonat vikten av internationell samverkan för förenkling och harmonisering av vägmärkessystemet. Det är viktigt – för att inte säga nödvändigt – med en gemensam nordisk ståndpunkt för att få gehör i internationellt arbete i den revision av de internationella konventionerna som har inletts.

I Nordiska rådets *rekommendation nr 41/1987/t* har man pekat på behovet av en översyn av vägmärkessystemet i Norden, dels i syfte att förenkla och harmonisera vägmärkessystemet i de nordiska länderna inom ramen för gällande internationella konventioner.

NTR delar uppfattningen att en samlad översyn behövs. Den pågående forskningen visar att trafikanter i många situationer har svårt att tillgodogöra sig den information vägmärkena ger. Det kan bero på mångfalden av vägmärken, men även på det enskilda vägmärket i sig. Förevarande studie bör genomföras av Nordisk kommitté för vägtrafiklagstiftning (NKV) och bör påbörjas under 1988.

4.7 Trafikövervakning

Trafikövervakning har stor betydelse för trafikanternas efterlevnad av trafikreglerna. Övervakningstaktiken är beroende av syftet med övervakningen. Trafikövervakning är dock generellt sett en mycket resurskrävande verksamhet. Det är bl. a. därför viktigt att övervakningen är effektiv. Det går att formulera effektivitetskriterier på många olika sätt utifrån syftet med trafikövervakningen. Ett effektivitetskriterium kan t. ex. vara antalet ingripanden i förhållande till insatta resurser.

Utgångspunkten för trafikövervakningen måste enligt Ministerrådets uppfattning vara dess effekt på trafiksäkerheten. Effekterna av trafikövervakningsåtgärder måste därför beskrivas utifrån denna aspekt. Olika åtgärder såsom metodutveckling rörande övervakningsstrategier, utrustnings-, lednings- och andra samordningsfrågor bör därför gås igenom i syfte att effektivisera trafikövervakningen. Så långt som möjligt bör effekterna av förbättrad övervakning redovisas. Projektet bör påbörjas under 1989 och ansvaret härför bör tillkomma NKT i samarbete med Samarbetsorganet angående nordiska trafikfrågor (SANT), vilket är ett organ för de centrala polisledningarna i Norden i trafikfrågor.

4.8 Trafiknykterhet

Trafiknykterheten är ett mångfacetterat problem. NTR har i vissa hänseenden studerat problemet tidigare. För närvarande pågår en studie i syfte att klargöra vilka grupper som gör sig skyldiga till trafiknykterhetsbrott. Vad som också för närvarande tilldrar sig stor uppmärksamhet är vilka åtgärder som bör vidtas efter körkortsåterkallelse. Att bli dömd för trafiknykterhetsbrott innebär i alla nordiska länder att körkortet återkallas för viss tid. Körkortet återställs därefter, antingen utan prövning eller efter en från trafiksäkerhetssynpunkt ganska summarisk prövning. Detta sker trots att det sedan länge är känt att en betydande del av dem som döms för trafiknykterhetsbrott är alkoholproblematiker. Det bör därför göras en genomgång av olika rehabiliteringsåtgärder och deras effekter i syfte att strukturera och sammanställa de kunskaper som finns. Projektet bör genomföras i NTR:s regi och påbörjas under 1989.

Med hänsyn till den diskussion som förts om en harmonisering av promillegränserna i Norden bör man om möjligt göra en undersökning av promillegränsens betydelse för andelen alkoholrelaterade olyckor.

4.9 Fysiska vägåtgärder

Ett sätt att minska olyckorna och riskerna härför är att genom den fysiska uppbyggnaden av trafikmiljön förmå fordonsförare till efterlevnad av trafikreglerna. Genom fartreducerande åtgärder föranleds bilisterna att hålla en lägre hastighet. För att underlätta för gående kan exempelvis refuger anläggas i vägens mitt vid övergångsställen. Detta är exempel på åtgärder som framför allt i tätorter haft en positiv effekt för människornas trygghet och säkerhet och i synnerhet förbättrat miljön för de oskyddade trafikanterna. Det finns emellertid en stor mängd varianter av åtgärder. Det behövs en katalogisering av sådana i syfte att bl. a. kunna förbättra trafiksäkerheten för de oskyddade trafikanterna. Fysiska vägåtgärder är allmänt sett inriktade på att ge positiva effekter i fråga om trafiksäkerheten. Emellertid är det i en viss utsträckning oklart i vilka situationer de olika åtgärderna är effektiva. Även effekterna av olika planlösningar för miljöprioriterade genomfarter och dess koppling till bl. a. huvudleder bör klargöras. Genom att på så sätt katalogisera olika insatser kan ökad kunskap nås och möjliggöra att man i olika situationer använder den effektivaste åtgärden. Projektet bör genomföras av NKV och påbörjas 1989.

4.10 Handlingsprogrammet i förhållande till Nordiska rådets rekommendationer och yttranden

Nordiska rådet har genom årens lopp antagit en rad rekommendationer om trafiksäkerhet. De rekommendationer som direkt berör handlingsprogrammet är framför allt *rekommendation nr 38/1987/t* angående plan för ökad trafiksäkerhet i Norden. De tidigare nämnda rekommendationerna angående vägmärkessystemet har också beröringspunkter med handlingsprogrammet.

Övriga antagna rekommendationer, vilka fortfarande är aktuella, är följande:

Rekommendation nr 18/1981/t angående vägbeläggning och trafiksäkerhet. Detta behandlas i ett pågående projekt som visserligen inte drivs i NTR:s regi, utan huvudansvaret ligger hos Nordisk ämbetsmannakommité för transportfrågor (NÄT). Projektet beräknas avslutas under 1987.

Rekommendation nr 3/1983/t angående viltolyckor i trafiken. Kunskaper om olika åtgärder för att minska antalet viltolyckor har sammanställts genom NKT:s försorg. Ett seminarium anordnades under år 1987 och en rapport kommer att publiceras under året.

Rekommendation nr 17/1986/t angående tilläggsbromsljus på bilar. NBK har diskuterat frågan under flera möten och beräknar att under 1987 kunna presentera ett förslag till en harmonisering av de olika nationella reglerna på området.

Rekommendation nr 18/1986/t angående låsningsfria bromssystem i bilar. NBK har behandlat frågan och bedömer dock den såsom ett av de mest centrala spörsmålen bland de biltekniska trafiksäkerhetsfrågorna inte minst för den tunga trafiken. NBK anser att hänsyn bör tas till internationella bestämmelser på området.

Rekommendation nr 19/1986/t angående ökad trygghet för cyklister i Norden. Ett projekt har startats under 1987 för att behandla problemet.

Nordiska rådet har därutöver hemställt till Nordiska ministerrådet att starta en utredning om hur den moderna högteknologin kan användas för att öka trafiksäkerheten. NTR kommer att fortlöpande i sitt arbete beakta de möjligheter som ny teknologi ger möjlighet till.

Elektroniken kan medverka till en förbättrad trafiksäkerhet. En rad projekt om effekterna av telekommunikationsteknologin tillämpat inom vägtrafiksektorn är under framväxt i Europa.

5. Finansiering och uppföljning

Handlingsplanen, som är en förstärkning av trafiksäkerhetssamarbetet, kommer att få sin budgetmässiga start 1988 med 0,9 milj. DKK. De projekt som då sätts igång kommer att pågå också under 1989–1990. Totalt kommer att användas 3,6 milj. DKK på trafiksäkerhetssamarbetet under 1988. För åren 1988–1990 kommer ministerrådet att använda ca 11 milj. DKK. Under 1990 kommer ytterligare konkreta insatser att göras som resultat av den vidare prioriteringsdiskussionen.

NTR kommer att följa handlingsprogrammets genomförande och göra de förändringar som kan behövas. De justeringar som inte kan göras inom ramen för NTR:s befogenheter bör initieras av NTR hos ministerrådet för att möjliggöra nödvändiga omDispositioner. Ministerrådet kommer att rapportera arbetet till Nordiska rådet genom årsberättelsen och meddelanden till Nordiska rådets rekommendationer.

Kommunikationsutskottets betänkande

över ändringsförslag till ministerrådsförslag om säkrare trafik i Norden

(Ändringsförslaget, se s. 1220
Ministerrådsförslag B 75/t om en nordisk handlingsplan för ökad trafiksäkerhet i Norden, se s. 1204)

Till kommunikationsutskottet har hänvisats ministerrådsförslag B 75/t om en handlingsplan för ökad trafiksäkerhet i Norden samt ett reviderat förslag B 75 Ä/t till det anförda ministerrådsförslaget.

Utskottet har behandlat dessa förslag vid sina möten den 10 november 1987 i Åbo och 11–12 februari 1988 i Stockholm.

1. Inledning

Vid sitt möte i Åbo den 10 november 1987 behandlade kommunikationsutskottet ministerrådsförslaget B 75/t om en handlingsplan för ökad trafiksäkerhet i Norden. Vid det anförda mötet beslöt utskottet att anmoda Nordiska rådets presidium att hemställa till Nordiska ministerrådet att före utskottets möte i februari 1988 framlägga ett reviderat och genomarbetat förslag som beaktar utskottets synpunkter.

Detta har ministerrådet gjort, och kommunikationsutskottet hälsar ändringsförslaget (B 75 Ä/t) om en nordisk handlingsplan för "Säkrare trafik i Norden" med tillfredsställelse.

Utskottet anser att ministerrådet på de flesta relevanta områden har beaktat och tagit hänsyn till utskottets åsikter och påpekanden i tidigare yttranden.

Utskottet betonar att en hög ambitionsnivå bör eftersträvas. Det påpekas att erfarenheterna visar på ett direkt samband mellan finansiella beviljningar till trafiksäkerhetsarbetet och uppnådda resultat. Av ministerrådsförslaget framgår att totalt 3,7 milj. DKK kommer att användas på trafiksäkerhetsarbetet under 1988 samt att ministerrådet avser att använda ca 11 milj. DKK för åren 1988-1990.

Här vill kommunikationsutskottet erinra om NTR:s uttalande i ministerrådets redogörelse för planerna för det nordiska samarbetet (C 2/1988), nämligen att den nämnda beviljningsnivån ligger på ett minimum om den

projektverksamhet som bedrivs i NTR:s regi i verkligheten skall kunna medverka till en ökad trafiksäkerhet i Norden under de kommande åren.

Mot den bakgrunden menar kommunikationsutskottet att större resurser bör avsättas till trafiksäkerhetsarbetet över den nordiska budgeten samtidigt som man undersöker hur NTR:s sekretariatsresurser kan förstärkas.

Kommunikationsutskottet påpekar att trafiksäkerhetsfrågorna inte lyder under samma ministerium i de nordiska länderna. Från parlamentarisk sida anses detta försvåra trafiksäkerhetsarbetet, eftersom det, åtminstone under de senaste åren, inte har lyckats kommunikationsutskottet att föra en dialog med ett samlat ministerråd bestående av ministrar ansvariga för trafiksäkerhet i de nordiska länderna.

Slutligen noterar utskottet med tillfredsställelse det stora antal organisationer som enligt förslaget skall involveras i handlingsplanens skilda projekt. Att aktivera trafiksäkerhetsarbetet på bred front är kanske ändå, enligt utskottet, en förutsättning för goda resultat.

2. Målsättningen

I ministerrådsförslaget redovisas målsättningarna för det nationella trafiksäkerhetsarbetet i Norden. Man konstaterar att dessa utgår från förhållandena i varje land för sig, samtidigt som målen för det nordiska samarbetet bör formuleras utifrån förhållanden som kan verka styrande för ett nordiskt samarbete och möjliggöra såväl ett aktivt nordiskt samarbete som fristående nationella insatser i enlighet med de nationellt formulerade målen. Med denna utgångspunkt finner Nordiska ministerrådet att man inom ramarna för en nordisk målsättning skall dra maximal nytta av de relevanta erfarenheter som redan finns i varje nordiskt land när det gäller att verka för att antalet skadade och dödade i vägtrafiken fortlöpande minskas. Vidare anses att man bör ställa upp mål som beaktar risken för varje trafikantkategori att dödas eller skadas i trafiken och att denna risk måste minskas. I det sammanhanget nämns särskilt de oskyddade trafikantgrupperna, och man föreslår som ett andra mål att riskerna att dödas eller skadas fortlöpande skall minskas för varje trafikantkategori och att de oskyddade trafikanternas situation därvid särskilt skall beaktas.

Sammanfattningsvis föreslår Nordiska ministerrådet att målsättningen för det nordiska trafiksäkerhetssamarbetet ges följande formulering:

- Det nordiska trafiksamarbetet skall aktivt komplettera och förstärka det nationellt bedrivna arbetet. Antalet dödade och skadade i vägtrafiken skall fortlöpande minskas i Norden genom minskning i varje land. Risken att dödas eller skadas skall fortlöpande minskas för varje trafikantkategori, och de oskyddade trafikanternas situation skall särskilt beaktas.
- Som generellt operativt mål föreslås att åtgärder som vidtas i möjligaste mån skall vara nordiskt harmoniserade.

Kommunikationsutskottet menar att den överordnade målsättningen med handlingsplanen bör vara kvalitativ och verka för att försäkra alla trafikanters mobilitet.

Utskottet noterar att enligt ministerrådsförslaget har varje delområde inom planen sin delmålsättning. Utskottet menar att det är ett positivt sätt att närma sig trafiksäkerhetsarbetet, att göra det effektivare, eftersom målsättningen skapar den måttstock som visar vilka resultat som uppnåtts med arbetet.

3. NTR:s samordnande roll

Kommunikationsutskottet instämmer i förslagets betoning av vikten av att förstärka NTR:s roll som den samordnande faktorn i det nordiska trafiksäkerhetsarbetet. Här lägger utskottet särskild vikt vid att effektivt mobilisera det lokala och regionala trafiksäkerhetsarbetet. I det sammanhanget erinras om mötet den 14 maj 1987 mellan kommunikationsutskottet och ministerrådet – trafik- och trafiksäkerhetsministrarna – då bl. a. frågan om förstärkning av NTR:s sekretariatsresurser berördes.

4. Handlingsplanen

Kommunikationsutskottet instämmer i ministerrådets mening att handlingsplanen skall vara handlingsinriktad och att forskningen inom trafiksäkerhetsområdet i första hand skall användas för att ta fram beslutsunderlag för konkreta trafiksäkerhetsåtgärder.

Utskottet menar att man omedelbart bör sätta i gång åtgärder för att ändra trafikanternas attityder till trafiken, något som bäst kan uppnås med kontinuerlig trafikutbildning och propagandakampanjer, samtidigt som fysiska vägåtgärder används för att öka tryggheten i trafiken.

Vidare instämmer kommunikationsutskottet i ministerrådets åsikt att handlingsplanen skall drivas som en rullande treårsplan med start 1988. Utskottet menar också att den revidering som därmed sker vart tredje år skall innebära en successiv aktivitetsökning inom de ramar som målsättning och resultat av trafiksäkerhetsarbetet ger anledning till.

Enligt ministerrådsförslaget skall följande fyra områden prioriteras:

- hastighetsöverträdelser
- trafikonykterhet
- nyblivna förare
- oskyddade trafikanter

Kommunikationsutskottet instämmer i den anförda prioriteringen och förutsätter att den värderas samtidigt som planen i sin helhet revideras.

4.1 Hastighetsöverträdelser

Målsättningen för detta prioriteringsområde är att åstadkomma en förbättrad hastighetsanpassning i Norden.

Inom området föreslås två projekt:

- Seminarium om hastighetsanpassning
- Trafikövervakning

Kommunikationsutskottet anser att dessa två projekt skapar en grund för det fortsatta arbetet inom delområdet. Det faktum att skilda regler för hastighetsbegränsningar gäller i Norden för samma kategorier vägar, innebär enligt utskottets mening en potentiell trafikfara. Det noteras därför med tillfredsställelse att ministerrådet är av samma mening och skall överväga om det går att komma fram till gemensamma nordiska kriterier för hastighetsbegränsningsbeslut. Härvid bör tas i beaktande det bevisade sambandet mellan hastighet och trafikolyckor.

Kommunikationsutskottet noterar också ministerrådets påpekande om sambandet mellan fordonens hastighet och deras avgasutsläpp. Utskottet har i tidigare yttranden påpekat att det ofta finns ett direkt samband mellan förbättrad trafiksäkerhet och förbättrad miljö. Kommunikationsutskottet menar att man bäst bekämpar hastighetsöverträdelserna med en effektiv trafikövervakning och att man därför bör ta del av och utveckla övervakningsmetoderna och -tekniken i de enskilda nordiska länderna. I detta sammanhang erinras om den viktiga roll som patrullerande poliser spelar i trafikövervakningen.

4.2 Trafiknykterhet

Målsättningen med detta prioriteringsområde är att minska andelen alkoholpåverkade förare i Norden.

Kommunikationsutskottet instämmer i denna målsättning och menar att man i fortsättningen bör eftersträva en drogfri trafik i de nordiska länderna.

Det påpekas att även om sträng lagstiftning och stränga straff för trafiknykterhetsbrott har visat sig ha en preventiv effekt, så måste också rehabiliteringsåtgärder vidtas. Utskottet menar att frågan om rehabilitering är viktig, eftersom en del av dem som är involverade i trafiknykterhetsbrott har problem med bruk av alkohol, narkotika och medicinska preparat. Därför måste en konstruktiv rehabilitering ses som en betydande del i strävandena att förhindra en upprepning av dessa brott.

I detta sammanhang erinrar utskottet om *rekommendation nr 22/1985* angående åtgärder mot drogmisbruk i trafiken, vari ministerrådet bl. a. rekommenderas verka för att utveckla metoder som ger möjlighet till snabb och effektiv analys av sådan förekomst av narkotika i organismen som cannabis och andra medel som verkar på det centrala nervsystemet.

Det framgår av ministerrådsförslaget att arbetet inom detta delområde är tvåfaldigt. I första hand är det frågan om straff och rehabilitering och i

andra hand om undersökning av promillegränsens betydelse för andelen alkoholrelaterade trafikolyckor.

Förslaget om en undersökning av promillegränsens betydelse för andelen alkoholrelaterade trafikolyckor har sin bakgrund i diskussionen om vilka promillegränser som skall gälla i trafiken. Kommunikationsutskottet betonar därför vikten av att den föreslagna undersökningen genomförs, så att resultaten kan läggas till grund för vidare diskussion om en eventuell nordisk harmonisering av promillegränsen samt var den skall ligga.

4.3 Nyblivna förare

Enligt ministerrådsförslaget är målsättningen inom detta område att bl.a. genom attitydpåverkan minska de nyblivna förarnas höga olycksrisker samt på sikt uppnå en gemensam kunskapsnivå hos de nyblivna körkorthavarna i Norden.

Kommunikationsutskottet noterar med tillfredsställelse att ministerrådet inom detta delområde har tagit hänsyn till de flesta av utskottets uttalanden om förarutbildningen i Norden. Utskottet menar att den föreslagna genomgången av de olika förarutbildningsformerna samt de tekniska hjälpmedel som kan användas i utbildningen är den grund som måste läggas, innan man kan komma fram till en gemensam nordisk förarutbildning.

Vidare noterar utskottet att ministerrådet har tagit upp utskottets förslag att, som en långsiktig målsättning, instifta en nordisk trafikläroarskola.

Utskottet påpekar att förutsättningarna för att förarutbildningen skall bli acceptabel och att nya förare inte utgör en särskild olycksgrupp i trafiken är att trafiklärarna kan få den tekniska och pedagogiska utbildning som krävs för att uppnå detta mål. Eftersom de nyblivna förarna i dag anses utgöra en problemgrupp i trafiken, torde det vara på sin plats att redan nu påbörja planeringen av den omtalade nordiska trafikläroarskolan.

Ministerrådet menar att trafikanternas attitydpåverkan genom information (propaganda) är en rent nationell fråga.

Kommunikationsutskottet instämmer i att om informations- och propagandaverksamheten med hänsyn till språk, nationella omständigheter, topografi, väderlek etc. skall kunna påverka folks attityder till trafiken, skall den i alla väsentliga delar vara en nationell angelägenhet.

Men utskottet vill samtidigt påpeka att det finns vissa gemensamma problem som kan påverkas genom samnordiskt agerande. Hit hör t. ex. bilbältesanvändningen, trafiknykterheten och hastigheten, och kommunikationsutskottet anser därför att man borde driva sådana nordiska trafiksäkerhetskampanjer som tar upp just dessa problem.

4.4 Oskyddade trafikanter

Enligt ministerrådsförslaget är målsättningen med detta delområde att minska de oskyddade trafikanternas risk att dödas eller skadas i trafiken.

De åtgärder som enligt ministerrådet bör prioriteras gäller vägmiljöåtgärder och regionalt och lokalt samarbete.

Enligt ministerrådsförslaget skall denna målsättning nås genom följande tre projekt:

- Fysiska vägmiljöåtgärder
- Översyn av vägmärkessystemet
- Lokalt trafiksäkerhetsarbete

Samtidigt som kommunikationsutskottet instämmer i ministerrådets målsättning inom detta delområde, erinrar utskottet om – och betonar vikten av – att man förutom de oskyddade trafikanternas säkerhet också måste beakta deras trygghet och framkomlighet.

Utskottet har tidigare uttalat sig positivt om de ovan anförda projekten. När det gäller det lokala trafiksäkerhetsarbetet betonar utskottet vikten av att effektivt intensifiera det lokala och regionala trafiksäkerhetsarbetet.

Även om kommunikationsutskottet prioriterar det överordnade nordiska trafiksäkerhetsarbetet, vill utskottet påpeka att det är genom det lokala arbetet på gräsrotsnivå som de snabba och ofta dramatiska resultaten uppnås.

5. Förslag

Kommunikationsutskottet hänvisar till det ovan anförda och föreslår att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

- A. att anta en nordisk handlingsplan för säkrare trafik i Norden i enlighet med ministerrådets förslag *B 75 Ä/t* och med beaktande av Nordiska rådets synpunkter och att ministerrådet lämnar en årlig rapportering av handlingsplanen i sin verksamhetsberättelse, *C 1* samt
- B. att Nordiska rådet icke företar sig något i anledning av ministerrådsförslag *B 75/t*.

Stockholm den 12 februari 1987

Margrete Auken (SF)

Wiggo Komstedt (m)

Olof Jansson (ÅC)

Ragna Berget Jørgensen (A)

Sirpa Pietikäinen (Kok)

Peder Sønderby (V)

Óli P. Guðbjartsson (B.)

Margit Hansen-Krone (H)

Elver Jonsson (fp)

Förman

Sakari Knuutila (Sdp)

Kaj Poulsen (S)

Olle Östrand (s)

Ändringsförslag till ministerrådsförslag om säkrare trafik i Norden

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Nordiska rådets presidium har den 12 november 1987 hemställt att ministerrådet före kommunikationsutskottets möte den 11–12 februari 1988 måtte framlägga ett reviderat och genomarbetat förslag till handlingsplan som tillgodoser kommunikationsutskottets i en promemoria framställda önskemål.

Nordiska ministerrådet har med anledning av presidiets hemställan tagit upp planen till förnyad behandling. Utskottets synpunkter har varit vägledande vid arbetet.

Härmed översänds Nordiska ministerrådets reviderade förslag till handlingsplan "Säkrare trafik i Norden". Efter att Nordiska rådet behandlat och avgett sina synpunkter på förslaget avser ministerrådet att fastställa planen under våren 1988.

Helsingfors den 28 januari 1988

Pekka Vennamo

Fridtjov Clemet

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1.	Inledning	1222
2.	Bakgrund	1223
3.	Målsättning för nordiskt trafiksäkerhetssamarbete	1223
3.1	Allmänt	
3.2	Trafiksäkerhetsmålen i resp. land	
3.2.1	Danmark	
3.2.2	Finland	
3.2.3	Island	
3.2.4	Norge	
3.2.5	Sverige	
3.3	Mål för det nordiska trafiksäkerhetsarbetet	
4.	Handlingsprogram	1227
4.1	NTR:s nuvarande arbete	
4.2	NTR:s samordnande roll	
4.3	Programmets allmänna inriktning	
4.4	Prioriterade områden	
4.4.1	Hastighetsöverträdelser	
4.4.2	Trafikonykterhet	
4.4.3	Nyblivna förare	
4.4.4	Oskyddade trafikanter	
4.5	Handlingsprogrammet i förhållande till Nordiska rådets rekommendationer och yttranden	
5.	Finansiering och uppföljning	1237
6.	Sammanfattning	1237
Bilaga	Nordiska samarbetsorgan inom trafiksäkerhetsområdet ..	1239

1. Inledning

I ministerrådsförslag *B 72/t*, överlämnat den 9 januari 1987, presenterade Nordiska ministerrådet ett underlag till en handlingsplan för ökad trafiksäkerhet i Norden. Förslaget byggde på rapporten Trafiksäkerhet i Norden – handlingsplan med sikte på 90-talet (NU 1986: 3). Nordiska ministerrådet hemställde samtidigt om Nordiska rådets synpunkter på förslaget inför arbetet med att ge planen sin definitiva form.

I kommunikationsutskottets betänkande över ministerrådsförslaget föreslog utskottet den 29 januari 1987 att Nordiska rådet skulle rekommendera Nordiska ministerrådet att skyndsamt utarbeta en plan för ökad trafiksäkerhet i Norden i enlighet med ministerrådsförslag *B 72/t* och med beaktande av de synpunkter som anförts av Nordiska rådet. Vidare föreslog utskottet att Nordiska rådet skulle bemyndiga presidiet att på rådets vägnar avge yttrande till Nordiska ministerrådet om en handlingsplan för ökad trafiksäkerhet i Norden.

I betänkandet angavs också att utskottet för att betona sin mening om vikten av en konkret handlingsplan utsett en arbetsgrupp som fått till uppgift att för NTR presentera utskottets prioriteringar inom området samt följa NTR:s arbete med konkretiseringen av handlingsplanen.

Nordiska rådet beslöt under sessionen 1987 i enlighet med utskottets förslag.

I enlighet med Nordiska rådets önskemål och efter kontakter med kommunikationsutskottets utsedda arbetsgrupp utarbetades ministerrådsförslag *B 75/t* om en handlingsplan för ökad trafiksäkerhet i Norden vilket överlämnades den 12 oktober 1987.

Nordiska rådets kommunikationsutskott behandlade detta ministerrådsförslag vid sitt möte den 10 november 1987. Utskottet ansåg sig därvid kunna tillstyrka de projektförslag som presenterades i förslaget. Utskottet saknade emellertid en konkret och samordnad målsättning för trafiksäkerhetsarbetet. Med anledning härav hemställde Nordiska rådets presidium att Nordiska ministerrådet före utskottets möte i februari 1988 måtte framlägga ett reviderat förslag som beaktar utskottets önskemål i enlighet med en till yttrandet fogad promemoria.

Nordiska ministerrådet har med tillfredsställelse noterat det intresse och engagemang som Nordiska rådet visar för trafiksäkerhetsfrågorna. Ministerrådet har eftersträvat en inriktning av handlingsplanen som möjliggör en fortsatt fördjupning av det nära samarbete mellan ministerrådet, Nordiska rådet och övriga samarbetsorgan inom trafiksäkerhetsområdet som inleddes med genomförandet av det nordiska trafiksäkerhetsåret 1983 (NTÅ-83).

Föreliggande ministerrådsförslag innehåller en vidareutveckling av de mål som bör vara styrande för det nordiska samarbetet på trafiksäkerhetsområdet samt en sammanställning av de projektförslag som inleder samarbetet inför 90-talet.

2. Bakgrund

Biltrafiken har på relativt kort tid kommit att prägla samhället. Det gäller såväl samhällets fysiska uppbyggnad som människornas aktiva liv. Bilen har givit människor möjlighet att kunna leva ett rikare liv med utbredda sociala kontakter, omfattande arbetsmöjligheter och innehållsrik fritid. Biltrafiken har i grunden förändrat människors livssituation och bidragit till en välfärdstillväxt.

Bilismens utveckling har dock i viss utsträckning skett på bekostnad av andra värden. Sålunda har utvecklingen också medfört negativa konsekvenser för människors säkerhet, trygghet och hälsa samt naturens växtbetingelser. I de nordiska samhällena har dessa värden kommit att tillmätas allt större betydelse. Detta har vad gäller trafiksäkerheten lett till att många trafiksäkerhetshöjande åtgärder har vidtagits.

Vid en internationell jämförelse framgår att trafiksäkerheten är hög i de nordiska länderna. Under större delen av 1970-talet och i början av 1980-talet minskade antalet i trafiken dödade och skadade i Norden. Under några år därefter, fram t. o. m. 1986, har emellertid denna positiva utveckling i viss utsträckning upphört och antalet olyckor samt antalet dödade och skadade personer har i några fall också ökat. Under 1987 har i Norden den tidigare olycksökningen brutits och antalet dödade och skadade har minskat. Denna förbättring måste fortsätta.

Mot bakgrund av den noterade olycksutvecklingen och med hänsyn till att vägtransporterna även i framtiden kan förväntas ha en betydande dominans i det nordiska transportsystemet är en kraftfull satsning på det nordiska trafiksäkerhetsarbetet av stort värde. En samordnande handlingsplan som komplement till de nationella insatserna behövs för detta arbete.

3. Målsättning för nordiskt trafiksäkerhetssamarbete

3.1 Allmänt

Klart uppställda mål är av största vikt vid planläggning, samordning och uppföljning av trafiksäkerhetsarbetet. Målen bestämmer hur trafiksäkerhetsarbetet skall inriktas och ligger också till grund för val och prioritering av åtgärder samt påverkar också forskningsinriktningen.

Teoretiskt gäller att mål för trafiksäkerhetsarbetet kan formuleras på olika nivåer. På den övergripande nivån är ofta målen uttryck för den politiska viljan att ge trafiksäkerhetsarbetet en viss inriktning och en viss omfattning (resultatmässigt). I måldiskussionssammanhang brukar beteckningen kvalitativa resp. kvantitativa mål användas för dessa mål. Oftast fastläggs i målen säkerheten eller säkerhetsändringarna för trafikantkollektivet som helhet eller med en uppdelning på olika trafikantkategorier. Ibland fastläggs också inom vilken tidsram som målen skall nås.

När åtgärder och program övervägs för att uppnå dessa övergripande mål brukar också i samma sammanhang mer resultatriktade mål för de enskilda åtgärderna eller programmen, s. k. operativa mål, fastläggas. Dessa mål kan vara formulerade i direkta olycks-/skadereduktionstermer men ofta formuleras de i till åtgärdens genomförande mer näraliggande mått som exempelvis, då det gäller trafiknykterhetsövervakning, mängden genomförda utandningsprov och, då det gäller kampanjer för ökad bilbältesanvändning, uppnådd användningsfrekvens av bilbälte.

Ett operativt mål kan också vara att vid införande av nya bestämmelser söka uppnå likheter med andra länders lagstiftning m. m. (harmonisering) om inte starka nationella skäl talar för särbestämmelser.

3.2 Trafiksäkerhetsmålen i respektive land

3.2.1 Danmark

I justitieministeriets trafiksäkerhetspolitiska redogörelse till Folketinget, hösten 1985, fastlades nuvarande mål för trafiksäkerhetsarbetet. Inriktningen av arbetet skall vara att nedbringa olyckstalen ännu längre ner än de är i dag. Samtidigt uttrycks att trafiksäkerhetsarbetet inte bör läggas i för fasta ramar och bindas till bestämda mål. Arbetet bör däremot fortlöpande inriktas mot områden som olycksutvecklingen utpekar.

Inom en särskilt tillsatt färdsselssikkerhedskommission pågår för närvarande arbete med ett förslag till handlingsprogram för de kommande årens trafiksäkerhetsarbete. I detta arbete övervägs frågan om en kvantitativ målsättning som innebär att antalet dödade och skadade inom 3, 6 respektive 12 år efter handlingsplanens ikraftträdande skall reduceras med 15, 30 respektive 40–45 procent. Medlen för att uppnå dessa mål kan vara dels åtgärder av bilteknisk och vägteknisk karaktär, dels åtgärder som riktar sig mot trafikanternas beteende i trafiken.

3.2.2 Finland

Trafikministeriet antog i oktober 1986 ett handlingsprogram för trafiksäkerhetsarbetet. I det sägs att trafiksäkerhetsarbetet bör gå ut på att hejda ökningen av det årliga antalet dödade och skadade i trafiken och vända trenden i positiv riktning. Målet är att antalet dödade och skadade i trafiken skall vara åtminstone 15 procent lägre om fem år.

Trafiksäkerhetsdelegationen, som är ett rådgivande organ vid trafikministeriet, har i december 1987 till ministeriet lämnat sitt förslag till plan för trafiksäkerhetsarbetet. Enligt delegationens förslag bör som målsättning för trafiksäkerhetsarbetet i vägtrafiken bl. a. gälla, att det årliga antalet dödade och skadade skall minska åtminstone i följande takt:

	döda	skadade
1986	612	10 762
1990	470	9 000
1992	430	8 000
1994	370	7 000

Delegationens förslag är för närvarande på remiss.

3.2.3 Island

1987 beslöt Altinget att införa en ny trafiklag med nya reviderade trafikregler. Ikraftträdandet sattes till den 1 mars 1988. Man räknar med att de nya trafikreglerna tillsammans med andra regler om fordonsutrustning, körkortsutbildning m. m. kommer att ändra trafikanternas attityder och förbättra trafiksäkerheten. Samtidigt med beslutet om den nya trafiklagen antog Altinget en resolution om en nationell satsning för ökad trafiksäkerhet med start i början av 1988.

Detta arbete styrs av en kommitté med altingsmedlemmar och representanter för trafiksäkerhetsarbetande organ. Inledningsvis kommer kommittén att syssla med information om de nya trafikreglerna och ändring av trafikanternas attityder. Därefter kommer övriga trafiksäkerhetsfrågor att behandlas.

3.2.4 Norge

Under de senaste åren har försök gjorts med såväl kvantitativa som kvalitativa trafiksäkerhetsmål. Båda målbeskrivningarna har verkat konstruktivt på trafiksäkerhetsarbetet men det har samtidigt påpekats att de borde varit mer precisa.

I den trafiksikkerhetsmelding som regeringen lade fram hösten 1986 angavs att syftet med förslagen var att få igångsatt effektiva, koordinerade åtgärder på olika områden som samlat kunde bidra till att vända den negativa olycksutvecklingen.

Olycksutvecklingen under 1986 och den kraftiga fokusering trafiksäkerhetsarbetet fick politiskt medförde att Stortingets trafikutskott (samferdselskomite) behandlade och definierade målen för trafiksäkerhetsarbetet. Utskottet angav bl. a. att man fann olycksmängden oacceptabel och att målsättningen måste vara att få antalet olyckor reducerat oavsett trafikökning och trafikmängd. Stortinget anslöt sig till denna målsättning. Denna konkretisering har medverkat till att trafiksäkerhetsarbetet under åren framöver kommer att vara ett politiskt högprioriterat område.

3.2.5 Sverige

Målen för trafiksäkerhetsarbetet fastlades av riksdagen våren 1982. De omfattar såväl utvecklingen av totala antalet dödade och skadade i trafiken som risken att dödas och skadas. De har vidare sin utgångspunkt i de

riskskillnader som existerar mellan olika trafikantkategorier. I regeringens trafikpolitiska proposition som i januari 1988 överlämnades till riksdagen uttalas att dessa mål skall ligga fast.

De är formulerade på följande sätt:

- Det totala antalet dödade och skadade i trafiken skall fortlöpande minskas.
- Risken att dödas och skadas i trafiken skall fortlöpande minskas för alla trafikantkategorier.
- Risken att dödas och skadas i trafiken skall minskas i högre grad för de oskyddade trafikanterna än för de skyddade. Barnens problem skall särskilt beaktas.

3.3 Mål för det nordiska trafiksäkerhetsarbetet

Den allmänna beskrivningen av mål för trafiksäkerhetsarbetet och de enskilda nordiska ländernas redovisning av sina gällande mål utgår från förhållandet i *ett land*. Målen för det nordiska samarbetet bör dock formuleras utifrån förhållandet att de skall vara styrande för *ett nordiskt samarbete* och att målen skall möjliggöra såväl ett aktivt nordiskt arbete som fristående nationella insatser i enlighet med de nationellt formulerade målen.

Med utgångspunkt i detta finner Nordiska ministerrådet att det övergripande målet för det nordiska trafiksäkerhetssamarbetet skall vara att aktivt komplettera och förstärka det nationellt bedrivna arbetet. Därigenom kan varje land dra maximal nytta av de för landet relevanta erfarenheterna som görs i hela Norden. Inom denna ram bör målsättningen vara att antalet dödade och skadade i vägtrafiken fortlöpande skall minskas i Norden genom minskning i varje land. Detta uppmanar till aktiva insatser och gör det också möjligt att mäta om arbetet varit framgångsrikt på avsett sätt.

Det nämnda målet räcker emellertid inte för en närmare styrning av arbetet utan det bör kompletteras med ett mål som är inriktat på de enskilda trafikantkategoriernas säkerhet. Det bör därför också uppställas ett mål som beaktar risken för varje trafikantkategori att dödas eller skadas i trafiken och att denna risk måste minskas.

Ett flertal analyser visar att de oskyddade trafikantgrupperna löper betydligt större risk att dödas och skadas i trafiken än de som färdas i bilar och i kollektiva färdmedel. Det är därför naturligt att rikta särskild uppmärksamhet mot de oskyddade trafikanternas problem något som ju också, även om det inte varit direkt uttalat, NTR:s projektverksamhet redan tidigare varit inriktad på. Nordiska ministerrådet föreslår därför att som ett andra mål uppställs att risken att dödas eller skadas fortlöpande skall minskas för varje trafikantkategori och att de oskyddade trafikanternas situation därvid särskilt skall beaktas.

Sammanfattningsvis föreslår Nordiska ministerrådet att målsättningen för det nordiska trafiksäkerhetssamarbetet ges följande formulering:

Det nordiska trafiksäkerhetssamarbetet skall aktivt komplettera och förstärka det nationellt bedrivna arbetet. Antalet dödade och skadade i vägtrafiken skall fortlöpande minskas i Norden genom minskning i varje land. Risken att dödas eller skadas skall fortlöpande minskas för varje trafikantkategori och de oskyddade trafikanternas situation skall särskilt beaktas.

Som generellt operativt mål föreslås att åtgärder som vidtas i möjligaste mån skall vara nordiskt harmoniserade.

För att uppnå den angivna målsättningen erfordras omfattande åtgärder såväl nationellt som på nordisk basis. Ett handlingsprogram har därför upprättats för erforderliga nordiska åtgärder.

4. Handlingsprogram

Nordiskt trafiksäkerhetsråd (NTR) är nordiska ministerrådets expertorgan för trafiksäkerhetsfrågor. NTR:s arbete har därför central betydelse för det nordiska samarbetet på området. Av denna anledning redovisas NTR:s nuvarande arbete och förslag till ändring av inriktningen tillsammans med vissa prioriterade insatsområden och konkreta uppgifter för de närmaste åren.

4.1 NTR:s nuvarande arbete

NTR är kontakt-, samordnings- och planläggningsorgan för trafiksäkerhetsarbetet i Norden. Dess uppgift är att verka för ensartad trafiklagstiftning, stimulera och samordna forskningen, informera om trafiksäkerhetsfrågor och utarbeta förslag till regeringarna om åtgärder för ökad trafiksäkerhet. NTR bistås i sitt arbete av tre permanenta samarbetsorgan, Nordisk kommitté för vägtrafiklagstiftning (NKV), Nordisk kommitté för trafiksäkerhetsforskning (NKT) och Nordisk bilteknisk kommitté (NBK).

NTR bildades år 1971. Ledamöterna i rådet representerar ledningen för de trafiksäkerhetsansvariga departementen i Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige.

Under en lång tid i början av rådets verksamhet låg tyngdpunkten i dess arbete på harmonisering av trafiklagstiftningen. Man initierade också utredningar kring särskilt angelägna frågor, exempelvis bilbältesanvändning, mc- och mopedhjälmars och varselljus.

Sedan mitten av 1970-talet har NTR ansvarat för den nordiska projektverksamheten på trafiksäkerhetsområdet. Projekten finansieras över en särskild anslagspost "Trafiksäkerhet" i ministerrådets allmänna budget.

De rutiner som NTR lagt upp för att kunna fullgöra uppdraget att ansvara för och prioritera bland olika forskningsprojekt baseras på ett samarbete med NKT som besitter expertkompetens i forskningsfrågor.

Resultaten av FoU-verksamheten redovisas i NTR:s rapportserie.

Ordförandeskap och sekretariatsfunktion har hittills roterat mellan Danmark, Finland, Norge och Sverige. Tid för innehav är två år varefter funktionen övergår till nästa land i turordningen.

NTR har tre ordinarie möten per år. De är tidsmässigt anpassade till Nordiska ministerrådets budgetcykel.

För närvarande pågår ett tjugotal projekt i NTR:s regi och ytterligare ett tiotal är sedan tidigare planerade för de närmaste åren. Det rör sig bl. a. om cyklisters säkerhet, den tunga trafikens säkerhetsproblem, äldre trafikanters säkerhet och hastighetsutvecklingen. Inom ramen för de vartannat år återkommande nordiska trafiksäkerhetsdagarna (NTD) har NTR – mot bakgrund av ämnets aktualitet och vikt – ägnat NTD-87 åt lokalt och regionalt trafiksäkerhetsarbete.

NTR har i sin projektverksamhet fäst stor vikt vid frågan om trafikanternas attityder och hur dessa attityder skall kunna påverkas i positiv riktning. För närvarande pågår flera projekt med anknytning till denna specialfråga.

4.2 NTR:s samordnande roll

I Trafiksäkerhet i Norden – handlingsplan med sikte på 90-talet (NU 1986: 3) presenterades förslaget att NTR:s roll som samordnare borde förstärkas. Strävan skall vara att NTR inte bara samordnar sina permanenta samarbetsorgans arbete utan också söker stimulera övriga samarbetsorgan till en verksamhet som ligger i linje med NTR:s planerade inriktning.

Det möte NTR sammankallade i Lyngby i mars 1987 ligger linje härmed. Genom detta möte har några av de ickestatliga samarbetsorganen aktiverats i samordnande riktning med övrigt nordiskt trafiksäkerhetssamarbete. I nämnda rapport föreslogs också att inte endast NTR-organ skulle kunna föreslå och medverka i samarbetsprojekt. Kretsen av organ som kan lägga fram projekt- och utredningsförslag har genom mötesformen vidgats.

Ett större antal deltagande organisationer och en förstärkt satsning på det nordiska trafiksäkerhetssamarbetet ställer ökade krav på en gemensam grundsyn rörande vilka frågor som bör prioriteras.

Genom att fastställa en gemensam grundsyn skapas en förbättrad utgångspunkt för samarbetet. Grundsynen bör omfatta såväl forskning och handlingsinriktad utredningsverksamhet som verksamheten med NTD-seminarier och annan verksamhet av central betydelse. NTR har påbörjat detta och insatserna med att utarbeta en prioriteringsstrategi kommer att ytterligare förstärkas.

NTR:s utvidgade samordningsroll och det ökade antalet projekt som genomförs kommer självfallet att ställa krav på än mer omfattande insatser från NTR:s sida. På sikt bör därför en förstärkning av sekretariatsfunktionen övervägas.

4.3 Programmets allmänna inriktning

För att uppnå de i avsnitt 3.3 angivna målsättningarna erfordras omfattande åtgärder på såväl nationell som på nordisk basis.

Ett handlingsprogram har därför upprättats. Syftet är att uppnå en gemensam inriktning för de olika insatser som görs inom det nordiska trafiksäkerhetsarbetet. Därigenom skapas förutsättningar för en bättre samordning och ökad effekt av olika insatser. En sammanställning av olika planerade åtgärder ger en god överblick över det centrala nordiska trafiksäkerhetsarbetet. Denna överblick ger också möjlighet för andra nordiska samarbetsorgan att ansluta sig till eller komplettera planerade aktiviteter.

Utgångspunkter i arbetet med att ge handlingsplanen ett konkret innehåll har förutom de tidigare redovisade målen också varit resultatet av systematiska beskrivningar och analyser av trafiksäkerhetsutvecklingen som gjorts i de nordiska länderna.

Utifrån viktiga generella trafiksäkerhetsproblem och trafikantgrupper med särskilt höga risker finner nordiska ministerrådet i likhet med NTR det naturligt att prioritera insatser inom följande fyra områden:

- hastighetsöverträdelser
- trafikonykterhet
- nyblivna förare
- oskyddade trafikanter.

En viktig utgångspunkt för insatserna inom dessa områden är att prioritera åtgärder som gäller hur trafikanternas attityder skall kunna påverkas i positiv riktning.

Ett handlingsprogram bör fortlöpande hållas aktuellt. Förändringar bör därför enligt NTH:s mening göras i ljuset av de erfarenheter som erhålls under arbetets fortsatta bedrivande. Samtidigt bör ett planeringsdokument av handlingsprogrammets karaktär ha en sådan varaktighet att dess samordnande funktion är stark. Mot denna bakgrund har NTR funnit att handlingsplanen bör revideras vart tredje år. Ministerrådet ansluter sig till detta.

Föreliggande handlingsprogram avser planeringsperioden 1988–1990.

Programmet är handlingsinriktat, i enlighet med vad som tidigare beslutats. Det inriktas på konkreta åtgärder på områden där problemen i de nordiska länderna är särskilt stora och syftar till att skapa underlag för politiska eller administrativa beslut. Dessa förväntas få direkta effekter på trafiken och trafikanternas säkerhet. Även om det nordiska trafiksäkerhetssamarbetet förskjuts mot en mer åtgärdsinriktad verksamhet innebär inte detta att forskningsverksamheten skall upphöra. Det finns ett stort behov av forskning på trafiksäkerhetsområdet även i framtiden. Nordiska ministerrådet har dock i likhet med NTR bedömt det som angeläget att de resurstillskott som ställs till förfogande för programmets genomförande i första hand används för att ta fram beslutsunderlag rörande konkreta trafiksäkerhetsåtgärder.

4.4 Prioriterade områden

4.4.1 Hastighetsöverträdelser

Målsättningen inom detta område är att åstadkomma en förbättrad hastighetsanpassning i Norden.

Det faktum att skilda regler för hastighetsbegränsningar gäller i Norden för samma kategorier av vägar kan innebära en potentiell fara. Det bör därför övervägas om det går att komma fram till gemensamma kriterier för hastighetsbegränsningsbelut. Detta kan vara ett första steg mot harmonisering av hastighetsbegränsningsbestämmelserna för samma kategorier vägar och förhållanden.

Seminarium om hastighetsanpassning

Alltför höga hastigheter har ofta en avgörande betydelse för uppkomsten av trafikolyckor och deras skadekonsekvenser. Hastighetsbegränsningar har visat sig vara ett effektivt sätt att minska såväl de faktiska hastigheterna som hastighetsspridningen. De potentiella trafiksäkerhetsvinster som finns i dagens hastighetsbegränsningssystem har emellertid minskats i takt med att hastighetsöverträdelserna ökat.

Fordonens hastigheter har också betydelse för deras avgasutsläpp. En höjd hastighet innebär oftast ett ökat utsläpp av kväveoxider vilket är negativt för såväl människors hälsa som naturens växtbetingelser.

Det krävs breda och samordnade insatser för att komma till rätta med de för höga hastigheterna. Man får därför arbeta med olika slags åtgärder såsom information till trafikanterna, skärpt övervakning, skärpta straff samt regler för körkortsåterkallelse m. m.

I samtliga nordiska länder är det angeläget att få till stånd en bättre förståelse och respekt bland trafikanterna för gällande hastighetsgränser. Hastighetsgränserna överskrids för närvarande i stor omfattning, med åtföljande negativa effekter på trafiksäkerheten och miljön. I såväl Danmark som Sverige genomförs ett stort antal åtgärder, bl. a. stora informationskampanjer om hastighetsanpassning. I Finland prövas ett system med årtidsvarierade hastighetsbegränsningar. I Island har man under år 1987 höjt de generella hastighetsbegränsningarna utanför tätbebyggelse från 70/80 km/tim till 80/90 km/tim. Samtidigt har större satsningar av polisen gjorts på hastighetsövervakning. I Norge prövas nya former för automatisk hastighetsövervakning.

Det är viktigt att en samlad bild erhålls över de senaste erfarenheterna då det gäller att minska hastighetsöverträdelserna såväl i tätort som på landsväg. NTR kommer därför att under 1988 anordna ett tvärvetenskapligt seminarium för att kartlägga erfarenheter av olika åtgärder i syfte att förbättra hastighetsanpassningen. Genom detta erfarenhetsutbyte kan större effektivitet och högre grad av harmonisering uppnås för arbetet inom området. Därvid kan även förutsättningarna för en nordisk harmonisering av hastighetsbegränsningsbestämmelserna för olika vägkategorier få

en allsidig belysning. Detta bör i sin tur leda till att målsättningen med bättre hastighetsanpassning uppnås.

Trafikövervakning

Trafikövervakning har stor betydelse för trafikanternas efterlevnad av trafikreglerna, inte minst hastighetsbegränsningarna. Detta är en fråga som avses bli belyst i det ovan omnämnda hastighetsseminariet. Trafikövervakningen bör dock ses i ett bredare perspektiv. Generellt gäller att övervakningstaktiken är beroende av syftet med övervakningen. Trafikövervakning är dock generellt sett en mycket resurskrävande verksamhet. Det är bl. a. därför viktigt att övervakningen är effektiv. Det går att formulera effektivitetskriterier på många olika sätt utifrån syftet med trafikövervakningen. Ett effektivitetskriterium kan t. ex. vara antalet ingripanden i förhållande till insatta resurser.

Utgångspunkten för trafikövervakningen måste enligt ministerrådets uppfattning vara dess effekt på trafiksäkerheten. Effekterna av trafikövervakningsåtgärder måste därför beskrivas utifrån denna aspekt. Olika åtgärder såsom metodutveckling rörande övervakningsstrategier, utrustnings-, lednings- och andra samordningsfrågor bör därför gås igenom i syfte att ta fram ett gemensamt underlag för effektivisering av trafikövervakningen. Så långt som möjligt bör effekterna av förbättrad övervakning redovisas. Projektet bör påbörjas under 1989 och ansvaret härför bör tillkomma NKT i samarbete med Samarbetsorganet angående nordiska trafikfrågor (SANT), vilket är ett organ för de centrala polisledningarna i Norden i trafikfrågor.

4.4.2 Trafikonykterhet

Målsättningen med arbetet inom detta område är att minska andelen alkoholpåverkade förare i Norden. Trafikonykterheten är ett stort och allvarligt trafiksäkerhetsproblem. Årligen har i Norden under de senaste åren mer än 600 personer dödats i olyckor där någon av de inblandade trafikanterna varit alkoholpåverkad. Alkoholpåverkan leder generellt till försämrad prestationsförmåga som i sin tur leder till ökad risk för olyckor.

Trafikonykterheten är ett mångfacetterat problem. NTR har också i vissa hänseenden studerat problemet tidigare. För närvarande pågår en studie i syfte att klargöra vilka grupper som gör sig skyldiga till trafiknykterhetsbrott. Vad som också för närvarande tilldrar sig stor uppmärksamhet är vilka åtgärder som bör vidtas efter körkortsåterkallelse. Att bli dömd för trafiknykterhetsbrott innebär i alla nordiska länder att körkortet återkallas för viss tid. Körkortet återställs därefter, antingen utan prövning eller efter en från trafiksäkerhetssynpunkt relativt summarisk prövning. Detta sker trots att det sedan länge är känt att en betydande del av dem som döms för trafiknykterhetsbrott är alkoholproblematiker. Det bör därför göras en genomgång av olika rehabiliteringsåtgärder och deras effekter

i syfte att strukturera och sammanställa de kunskaper som finns. Projektet bör genomföras i NTR:s regi och påbörjas under 1989.

I de nordiska länderna förs nationellt diskussioner om promillegränserna i trafiken. Dessa diskussioner förs med delvis olika utgångspunkter beroende på ländernas kulturella särdrag vad gäller alkoholpolitik m. m. Med hänsyn till de önskemål som lagts fram om en harmonisering av promillegränserna i Norden planerar NTR att om möjligt låta NKT göra en undersökning av sammanhanget mellan promillegräns och andelen alkoholrelaterade olyckor.

4.4.3 Nyblivna förare

Målsättningen inom detta område är att bl. a. genom attitydpåverkan minska de nyblivna förarnas höga olycksrisker samt på sikt uppnå en gemensam kunskapsnivå hos de nyblivna körkortshavarna i Norden.

Förarutbildning

De nyblivna förarna utgör en mycket stor olycksrisk i trafiken. Erfarenheter från skilda länder har klart visat detta och man bedömer att nyblivna förare har 7–9 gånger större risk än mer erfarna förare att råka ut för olyckor.

Nordiska ministerrådet har liksom NTR med anledning av detta bedömt frågan om förarutbildningen som mycket väsentlig.

Insatserna inom ramen för förarutbildningen i syfte att minska nyblivna förares risker bör ta sikte på bättre hastighetsanpassning, ökad regelefterlevnad, mjukare körning, ökat riskmedvetande och bättre förståelse för de oskyddade trafikanternas situation.

En förbättrad hastighetsanpassning innebär mindre olycksrisker för såväl bilföraren som övriga trafikanter. Framför allt inom tätorterna är dålig hastighetsanpassning bland bilisterna ett hot mot de oskyddade trafikanterna. För att utnyttja de möjligheter till attitydbildning som finns i förarutbildningen måste utrymme skapas för nya metoder, uppföljning och utvärdering. En praktisk väg att nå dessa mål kan eventuellt vara att förlänga förarutbildningen.

Förarutbildningen i Norden uppvisar många variationer. I Island har man sedan 1966 ett system med ettårigt provisoriskt körkort för nyblivna förare. Innan permanent körkort erhålles kontrolleras i register om vederbörande har gjort sig skyldig till allvarigare förseelser. Polisen kan om så är fallet föranstalta om nytt förarprov. Från den 1 mars 1988 utvidgas perioden för provisorisk giltighet av körkortet till två år. I t. ex. Norge är utbildningen uppdelad i två faser, där den andra fasen innehåller mörker- och halkkörning och en teorikurs. I Finland träder ett motsvarande system i kraft den 1 oktober 1989. Danmark har sedan den 1 oktober 1986 ändrat förarutbildningen genom att ökad vikt lagts vid undervisningen om olika trafikantkategoriers risker i trafiken.

I Sverige har regeringen nyligen presenterat ett förslag till införande av provisoriskt körkort för nyblivna förare under två år. Vid grövre förseelser återkallas det provisoriska körkortet och föraren får genomgå ny utbildning och nytt prov för att återfå rätten att köra. Begår föraren inga grövre förseelser erhåller han permanent körkort efter två år. Ändringen föreslås träda i kraft senast den 1 juli 1989.

Utanför Norden finns ytterligare ett antal varianter av förarutbildning. En genomgång av olika former för förarutbildning bör göras och erfarenheterna bör sammanställas och utväxlas inom det nordiska samarbetet. I detta arbete bör även ingå en utvärdering av tekniska hjälpmedel som kan användas för att förbättra utbildningen och inläringen vid körkortsutbildningen.

Projektet bör kunna påbörjas under 1988 och handhas av NKT under medverkan av Nordisk trafikskoleunion (NTU), som är ett samarbetsorgan för trafikskolorna i de nordiska länderna.

För att trafikskolelärarna skall kunna ge sina elever bättre undervisning än i dag måste deras egen utbildning förbättras. Detta torde vara ett område som är väl lämpat för nordiskt samarbete och där en långtgående harmonisering också på sikt torde kunna uppnås.

Nordiska ministerrådet finner vidare Nordiska rådets kommunikationsutskotts förslag rörande instiftandet av en nordisk trafiklärarhögskola intressant. Denna fråga bör dock i likhet med vad också utskottet framhållit ses i ett längre perspektiv.

Information

Människors attityder i trafikhänseende grundläggs i tidiga år – i hemmet och skolan. De kan senare i livet i viss mån förändras genom information, utbildning samt genom övervakning och sanktioner.

Att nå ut med information till de specifika trafikantkategorierna har länge bedömts som en rent nationell fråga. Informationen måste ofta för att ha effekt nogga anpassas till den eller de grupper som förväntas vara mottagare. Det är därför inte lämpligt att det nordiska arbetet omfattar direkta informationskampanjer till allmänheten utan detta bör förbli en nationell uppgift. Nordiska ministerrådet vill dock understryka betydelsen av ett fortsatt kunskapsutbyte mellan ländernas större informationsorganisationer vilket inleddes i samband med Nordiska trafiksäkerhetsåret 1983 (NTÅ-83).

Både i fråga om information och utbildning kan konkreta nordiska insatser ske vad gäller framtagning och utprovning av metoder och olika typer av innehåll i sådana moment som anses ha attitydskapande funktion.

Ett fördjupat samarbete av detta slag har nyligen inletts inom frivilligorganisationernas samarbetsorgan Nordisk trafiksäkerhetskommitté (NTK).

4.4.4 Oskyddade trafikanter

Målsättningen med verksamheten inom detta område är att minska de oskyddade trafikanternas risk att dödas eller skadas i trafiken. De åtgärder som enligt Nordiska ministerrådets mening bör prioriteras gäller vägmiljöåtgärder och regionalt och lokalt arbete.

Olycks- och skaderisken för de oskyddade trafikanterna gående, cyklister, mopedister och motorcyklister – är avsevärt högre än för dem som färdas i bil. Nordiska ministerrådet finner det angeläget att dessa höga risker sänks och det är av denna anledning som förbättringen av de oskyddade trafikanternas säkerhet framhållits i de mål som skall styra arbetet.

NTR:s arbete har även tidigare varit inriktat mot detta område. För närvarande pågår också flera projekt rörande cyklister. Tre projekt rörande motorcyklisters säkerhet kommer inom kort att avslutas.

Framför allt de gåendes och cyklisternas säkerhet är kraftigt beroende av trafikmiljöns utformning. Möjligheten att skilja gång- och cykeltrafik från biltrafik har härvidlag stor betydelse.

Fysiska vägmiljöåtgärder

Effekterna av olika fysiska vägåtgärder har klarlagts genom forskning och utredningar. Vid sidan av traditionella förbättringsåtgärder har under slutet av 1970-talet och början av 1980-talet introducerats ett antal nya åtgärder som t.ex. "stillevej" och miljöprioriterad genomfart på huvudvägar. Genomförandet och utvärdering av sådana åtgärder pågår nu i de nordiska länderna. Motivet till dessa åtgärder har varit en önskan om att mer effektivt sänka fordonens hastigheter inom tätbebyggelse. Därigenom uppnås både ökad trafiksäkerhet, större trygghet och bättre miljöförhållanden.

Det har också genomförts en rad s. k. trafiksaneringsåtgärder. Många av dessa har utvärderats ingående men resultaten har fått begränsad spridning varför de är litet kända i övriga nordiska länder. Kunskapen om sådana åtgärders användning och effekter torde kunna ökas. Särskilt gäller detta inom de lokala myndigheterna.

Nordiska ministerrådet anser att denna kunskap bör sammanställas, systematiseras och publiceras med inriktning på en utökad användning av kommuner, myndigheter och organisationer i Norden. Därvid bör utnyttjas den kunskap som tagits fram av Nordiska vägtekniska förbundet (NVF) samt möjligheten att tillsammans med NVF vidareutveckla tillgänglig kunskap. Detta bedöms bäst kunna ske genom att en katalog som eventuellt är uppbyggd på samma sätt som den norska "Trafikksikkerhetskåndboka" utarbetas och ges ut. Projektet bör genomföras av NKV och påbörjas 1989.

Översyn av vägmärkessystemet

Nordiska rådet har i två rekommendationer uppmärksammat vägmärkessystemet. Genom *rekommendation nr 42/1987/t* har rådet betonat vik-

ten av internationell samverkan för förenkling och harmonisering av vägmärkessystemet.

Det är viktigt – för att inte säga nödvändigt – med en gemensam nordisk ståndpunkt för att få gehör i internationellt arbete. För närvarande pågår en revision av ett par internationella konventioner rörande vägtrafik samt vägmärken och trafiksignaler (Wienkonventionen och Europaavtalen). Det är här viktigt att NTR och NKV noggrant kan följa revisionsarbetet. Som led i handlingsplanen kommer gemensamma nordiska ståndpunkter att utarbetas såväl genom den egna projektverksamheten som genom diskussioner vid reguljära möten.

NTR har också tillsatt en egen arbetsgrupp som under första halvåret 1988 förväntas avge en utredning om förenklingar inom vägtrafiklagstiftningen. Gruppens förslag kan bli ett viktigt bidrag till hur sådana förenklingar kan göras, inte bara i Norden, utan också i andra internationella sammanhang.

I Nordiska rådets *rekommendation nr 41/1987/t* har man pekat på behovet av en översyn av vägmärkessystemet i Norden, dels i syfte att förenkla för trafikanter att tillgodogöra sig den information som vägmärkena ger, dels i syfte att förenkla och harmonisera vägmärkessystemet i de nordiska länderna inom ramen för gällande internationella konventioner.

Nordiska ministerrådet delar uppfattningen att en samlad översyn behövs. Den pågående forskningen visar att trafikanter i många situationer har svårt att tillgodogöra sig den information vägmärkena ger. Det kan bero på mångfalden av vägmärken, men även på det enskilda vägmärket i sig. Förevarande studie bör genomföras av NKV och bör påbörjas under 1988.

Det är viktigt att dessa båda rekommendationer ses i ett sammanhang. För närvarande diskuteras vägmärkessystemet också inom ECE:s trafiksäkerhetskommitté (GE 20). NTR har för avsikt att koordinera sådana projekt som har betydelse för en gemensam nordisk inställning i det pågående internationella revisionsarbetet.

Lokalt trafiksäkerhetsarbete

Nordiska ministerrådet tillmäter det lokala trafiksäkerhetsarbetet stor betydelse. Av denna anledning genomfördes de nordiska trafiksäkerhetsdagarna 1987 (NTD-87) kring detta ämne.

Lokalt trafiksäkerhetsarbete används som samlingsnamn för en rad åtgärder och insatser som syftar till att höja trafiksäkerheten och som kan genomföras lokalt eller regionalt. Det handlar om informations- och utbildningsinsatser, om insatser mot "black spots" och andra vägtekniska åtgärder som förbättrar förhållandena på vägnätet samt om nödvändig organisering och planläggning till stöd för genomförandet av dessa åtgärder.

En entydig slutsats från NTD-87 är att det lokala trafiksäkerhetsarbetet måste stärkas under de kommande åren om olyckstalen skall kunna redu-

ceras. Ett steg i detta arbete kan vara att upprätta lokala trafiksäkerhetsråd sammansatta utifrån lokala förhållanden.

Nordisk trafiksäkerhetskommitté (NTK) har som förlängning av NTD-87 tillsatt en arbetsgrupp som skall överväga lämpliga mål och medel för den lokala informations- och kampanjverksamheten.

NTR har vidare för avsikt att vidareutveckla de idéer, som kom fram under NTD-87 och bl. a. kommer behovet av gemensamma modeller och åtgärds kataloger som kan användas i det lokala arbetet att undersökas.

4.5 Handlingsprogrammet i förhållande till Nordiska rådets rekommendationer och yttranden

Nordiska rådet har genom årens lopp antagit en rad rekommendationer om trafiksäkerhet. De rekommendationer som direkt berör handlingsprogrammet är framför allt *rekommendation nr 38/1987/t* angående plan för ökad trafiksäkerhet i Norden. De tidigare nämnda rekommendationerna angående vägmärkessystemet har också beröringspunkter med handlingsprogrammet.

Övriga antagna rekommendationer, vilka fortfarande är aktuella, är följande:

Rekommendation nr 18/1981/t angående vägbeläggning och trafiksäkerhet. Detta behandlas i ett pågående projekt som visserligen inte drivs i NTR:s regi, utan huvudansvaret ligger hos Nordisk ämbetsmannakommitté för transportfrågor (NAT). Projektet avslutas under 1988.

Rekommendation nr 3/1983/t angående viltolyckor i trafiken. Kunskaper om olika åtgärder för att minska antalet viltolyckor har sammanställts genom NKT:s försorg. Ett seminarium anordnades under år 1987 och en rapport kommer att publiceras under 1988.

Rekommendation nr 17/1986/t angående tilläggsbromsljus på bilar. Ett tilläggsbromsljus som är föreskrivet i USA sedan den 1 september 1985 är nu tillåtet i alla nordiska länder. NBK behandlar för närvarande ett danskt förslag om samordnade nordiska regler för tilläggsbromsljus.

Rekommendation nr 18/1986/t angående låsningsfria bromssystem i bilar. NBK har behandlat frågan och bedömer den såsom ett av de mest centrala spörsmålen bland de biltekniska trafiksäkerhetsfrågorna inte minst för den tunga trafiken. NBK anser att hänsyn bör tas till internationella bestämmelser på området.

Rekommendation nr 19/1986/t angående ökad trygghet för cyklister i Norden. Ett projekt har startats under 1987 för att behandla problemet.

Nordiska rådet har därutöver hemställt till Nordiska ministerrådet att starta en utredning om hur den moderna högteknologin kan användas för att öka trafiksäkerheten. Elektroniken kan medverka till en förbättrad trafiksäkerhet. En rad projekt om effekterna av informationsteknologins tillämpning inom vägtrafiksektorn är under framväxt i Europa. NTR kommer att fortlöpande i sitt arbete beakta de möjligheter som ny teknologi ger möjlighet till.

5. Finansiering och uppföljning

Handlingsplanen, som är en förstärkning av trafiksäkerhetssamarbetet, får sin budgetmässiga start 1988. En ökning av medlen för det gemensamma nordiska trafiksäkerhetsarbetet görs då med 0,9 milj. DKK. De projekt som då sätts igång kommer att pågå också under 1989–1990. Totalt kommer att användas 3,7 milj. DKK på trafiksäkerhetssamarbetet under 1988. För åren 1988–1990 avser nordiska ministerrådet att använda totalt ca 11 milj. DKK. Under 1990 kommer ytterligare konkreta insatser att göras som resultat av den vidare prioriteringsdiskussionen.

Nordiska ministerrådet kommer att följa handlingsprogrammets genomförande och göra de förändringar som kan behövas. De justeringar som inte kan göras inom ramen för NTR:s befogenheter bör initieras av NTR hos nordiska ministerrådet för att möjliggöra nödvändiga omdispositioner. Ministerrådet kommer att rapportera arbetet till Nordiska rådet genom årsberättelsen och meddelanden till Nordiska rådets rekommendationer.

6. Sammanfattning

Nordiska ministerrådet framlägger härmed en handlingsplan för säkrare trafik i Norden.

Ministerrådet har eftersträvat en inriktning som möjliggör en fortsatt fördjupning av det nära samarbete mellan ministerrådet, Nordiska rådet och övriga samarbetsorgan inom trafiksäkerhetsområdet som inleddes med genomförandet av det nordiska trafiksäkerhetsåret 1983 (NTÅ-83).

Mål

Målen för det nordiska samarbetet har utarbetats utifrån förhållandet att de skall möjliggöra såväl ett aktivt nordiskt arbete som fristående nationella insatser. Målen har formulerats på följande sätt:

Det nordiska trafiksäkerhetssamarbetet skall aktivt komplettera och förstärka det nationellt bedrivna arbetet. Antalet dödade och skadade i vägtrafiken skall fortlöpande minska i Norden genom minskning i varje land. Riskerna att dödas eller skadas skall fortlöpande minska för varje trafikantkategori och de oskyddade trafikanternas situation skall särskilt beaktas.

Som generellt operativt mål föreslås att åtgärder som vidtas i möjligaste mån skall vara nordiskt harmoniserade.

Handlingsprogram

Nordiskt trafiksäkerhetsråds (NTR) roll som samordnare bör förstärkas. Strävan skall vara att NTR inte bara samordnar sitt och sina permanenta samarbetsorgans arbete utan också söker stimulera övriga samarbetsorgan till en verksamhet som ligger i linje med NTR:s planerade inriktning.

Nordiska ministerrådet anser att insatser bör prioriteras inom områdena hastighetsöverträdelse, trafikonykterhet, nyblivna förare och oskyddade trafikanter.

En viktig utgångspunkt för insatserna inom dessa områden är att prioritera åtgärder som gäller hur trafikanternas attityder skall kunna påverkas i positiv riktning.

Under planeringsperioden 1988–1990 föreslås följande insatser:

Hastighetsöverträdelse

- seminarium om hastighetsanpassning (NTR, 1988)
- FoU-projekt rörande trafikövervakning (NKT och SANT, 1989).

Trafikonykterhet

- FoU-projekt rörande rehabiliteringsåtgärder (NTR, 1989)
- FoU-projekt rörande samband mellan promillegräns och andelen alkoholrelaterade olyckor (NKT, under perioden)

Nyblivna förare

- FoU-projekt rörande olika former, innehåll och hjälpmedel i körkortsutbildningen (NKT och NTU, 1988)
- FoU-projekt rörande metoder och innehåll i informationsverksamhet (NTK, 1988).

Oskyddade trafikanter

- Sammanställning, systematisering och publicering av resultat från fysiska vägmiljöåtgärder och trafiksäneringsåtgärder (NKV och NVF, 1989)
- Översyn av vägmärkessystemet (NTR och NKV, 1988)
- Vidareutveckling av idéer från NTD-87, lokalt trafiksäkerhetsarbete (NTR, under perioden).

Finansiering

Handlingsplanen får sin budgetmässiga start 1988 genom en ökning av medlen med 0,9 milj. DKK till 3,7 milj. DKK.

För åren 1988–1990 avser nordiska ministerrådet att använda ca 11 milj. DKK för insatser inom trafiksäkerhetsområdet.

*BILAGA***Nordiska Samarbetsorgan inom trafiksäkerhetsområdet**

CNR	Cyklisternas Nordiska råd
NBF	Nordiska bilinspektörsförbundet
NBK	Nordisk bilteknisk kommitté
NFTM	Nordisk förening för trafikmedicin
NHF	Nordiska handikappförbundet
NKK	Nordkalottkommittén
NKT	Nordisk kommitté för trafiksäkerhetsforskning
NKV	Nordisk kommitté för vägtrafiklagstiftning
NMcR	Nordisk motorsykel Råd
NMR	Nordiska ministerrådet
NORDPLAN	Nordiska institutet för samhällsplanering
NPF	Nordiska polisförbundet
NR	Nordiska rådet
NTD	Nordiska trafiksäkerhetsdagarna
NTF	Nordiska transportarbetarefederationen
NTK	Nordisk trafiksäkerhetskommitté
NTLR	Nordiska trafiklärarrådet
NTR	Nordiska trafiksäkerhetsrådet
NTU	Nordisk trafikskoleunion
NUAT	Nordisk union för alkoholfri trafik
NVF	Nordiska vägtekniska förbundet
NÄT	Nordisk ämbetsmannakommitté för transportfrågor
SANT	Samarbetsorganet angående nordiska trafiksäkerhetsfrågor

Ekonomiska utskottets betänkande över ministerrådsförslag om upprättande av ett nordiskt industriellt center i Oslo

(Ministerrådsförslaget, se s. 1246)

Ovennevnte ministerrådsforslag er henvist til Økonomisk utvalg. Utvalget behandlet forslaget på sitt møte 11.–12. februar 1988.

Sammendrag av ministerrådsforslaget

Innledningsvis vises det til beslutninger fattet av Nordisk Råd og Nordisk Ministerråd som har ligget til grunn for beslutningen om å opprette et nordisk industrielt senter i Oslo.

1. Motiv

Opprettelsen av det industrielle senteret i Oslo er uttrykk for et ønske fra ministerrådets side om å skape et slagkraftig instrument for å stimulere utvikling og nyskaping av næringslivet i Norden. Dette skal først og fremst skje gjennom et utvidet samarbeid på sektoren teknisk forskning og utvikling. Siktemålet er å få til en bedre ressursutnyttelse av de samlede midler som de nordiske land benytter innen dette området.

2. Framtidige aktiviteter ved det industrielle sentret

Ministerrådets forslag til framtidige aktiviteter innebærer en utvidelse og fordyping av det arbeid som allerede utføres av Nordisk Industrifond etter fusjonen med Nordforsk og mener dette vil bidra til å videreutvikle og forsterke Nordisk Industrifonds rolle som den sentrale drivkraften i det nordiske industrielle samarbeidet.

Ministerrådet foreslår at senteret skal beskjeftige seg med følgende aktiviteter framover:

- støtte til FoU-prosjekt
- støtte til brukerinitierte prosjekt
- støtte til teknisk standardiseringsarbeid
- program- og prosjektinitiering
- fremme nordisk deltakelse i vest-europeisk FoU
- kompetanseutvikling
- teknikkovervåkning og teknikkspredning
- nordisk kontaktnett

Denne oversikten inneholder områder hvor fondet allerede idag er involvert. Når det gjelder de foreslåtte "nye" aktivitetene omtales disse kort nedenfor:

A. Store nordiske prosjekt

Ideen bak dette forslaget er at representanter for høyteknologiske bedrifter, nordiske forskningsmiljøer og det industrielle sentret i fellesskap går sammen for å finne fram til langsiktige, strategiske utviklingsprosjekt med sikte på å utvikle produkter innen områder med stor betydning for alle de nordiske land. Eksempler på slike områder kan ligge innenfor bioteknologi, materialteknologi og arktisk teknologi.

B. Utredningskapasitet

Ministerrådet ser behovet for en viss oppbygging av kvalifisert utredningskapasitet for å sikre senterets rolle som initierende organ.

C. Brukerinitierte prosjekt

Hensikten med denne aktiviteten er å gi brukere og produsenter innenfor viktige samfunnsområder som eksempelvis miljø, helsevesen og kommunikasjoner anledning til i fellesskap å diskutere behov for og eventuell utvikling av nye teknikker/nye løsninger og produkter. Senterets rolle blir i denne forbindelse å virke som et møteforum for de ulike interessene.

D. Nordisk næringspolitisk forum

Ideen bak dette er å legge forholdene til rette for et frittstående forum for næringspolitisk debatt og meningsutveksling. Ministerrådet ser for seg et begrenset, men representativt forum, med representanter for myndigheter, forskningsmiljøer, næringsliv og fagforeninger i de nordiske land. Organisasjonene forutsettes selv, avhengig av tema, å oppnevne deltakere.

E. Norden i det vest-europeiske FoU-samarbeidet

Ministerrådet peker på at senteret her kan bidra til å øke kontakten og bedre informasjonsformidlingen – i samarbeid med de relevante nasjonale teknologifremmende institusjoner – mellom nordisk næringsliv på den ene siden og europeiske forsknings- og industriprosjekt på den andre.

3. Organisasjon

Ministerrådet foreslår at de nye aktivitetene organisatorisk legges til Nordisk industrifond som vil utgjøre kjernen i det framtidige industrielle senteret.

Ministerrådet vil uttrykke sitt håp om at senterets idé og de aktiviteter som er foreslått lagt til det industrielle senteret vil bidra til at andre organisasjoner finner det interessant å etablere seg i tilknytning til senteret

for på denne måten å bidra til å skape større bredde i det teknisk/industrielle miljøet rundt senteret.

4. Budsjett

Ministerrådet foreslår følgende økonomiske rammer for de tre oppstartingsårene:

1 år: Totalt 10 mill. NOK

2 år: Totalt 15 mill. NOK

3 år: Totalt 20 mill. NOK

Ministerrådet forutsetter at det ved de årlige budsjettbehandlinger foretas en evaluering av senteret og dets aktiviteter, slik at man får et best mulig grunnlag for å vurdere senterets ressurser og de ulike aktivitetens prioritering.

Utvalgets synspunkter

Som et ledd i Ministerrådets beslutning våren 1985 om å slå sammen de to ministerrådssekretariatene og lokalisere det nye sekretariatet til København, ble det samtidig besluttet å flytte Nordisk Industrifond til Oslo. Ministerrådet besluttet også å anmode Nordforsk å flytte sin hovedadministrasjon fra Stockholm til Oslo. Det framgikk av beslutningen at flyttingen av de to institusjonene til Oslo skulle innebære en fusjonering og ses som et ledd i etableringen av et nordisk industrielt senter. Økonomisk utvalg konstaterer at det tas sikte på at det nye industrielle senteret starter sin virksomhet i 1989. Nordisk Industrifonds virksomhet løper i 1988 i samsvar med tidligere fastlagte planer. Utvalget hadde forventet at det nye senterets virksomhet skulle bli innledet i 1988, jfr. Nordisk Råds ytring nr 4 pkt. 3 1986 og ytring nr. 4, pkt. 2 1987, og at det således skulle bli avsatt midler på Nordisk Ministerråds budsjett for 1988. Utvalget tar dog til etterretning Ministerrådets oppfatning om at det var både nødvendig og viktig at fusjonen mellom Nordisk Industrifond og Nordforsk kunne finne sted og konsolideres innen nye planer for det industrielle senteret ble iverksatt samt at ansettelser av nye medarbeidere har vært tidkrevende.

I likhet med Ministerrådet ser utvalget på opprettelsen av det industrielle senteret som uttrykk for et ønske om å skape et slagkraftig instrument for å stimulere utvikling og nyskaping av nærlingslivet i Norden. Samarbeidet innen forskning og utvikling har i de senere år framstått som de store vekstområdene innen europeisk samarbeid. Her bør det industrielle senteret få en viktig funksjon og bidra til å legge forholdene til rette for økt samarbeid mellom nordiske bedrifter hvilket også vil være et viktig steg mot nordisk deltakelse i et større internasjonalt samarbeid.

Nordisk Industrifond framstår i dag med sitt årlige budsjett på ca. 100 mill. DKK som det dominerende instrument for å fremme det teknologiske

og industrielle samarbeidet i Norden. Utvalget er derfor enig i at aktivitetene i senteret organisatorisk bør legges til Nordisk Industrifond som således vil utgjøre kjernen i senteret.

Utvalget mener at de nye aktiviteter – sammen med den virksomhet Industrifondet driver etter fusjonen med Nordforsk – som nå foreslås lagt til senteret spenner over et vidt område og vil kunne bidra til industriell vekst og utvikling i Norden. Utvalget anser det viktig at senterets virksomhet utformes slik at arbeid knyttet til forskning og utvikling allerede fra starten får en sentral plass. De gode erfaringene fra Nordforsks arbeid må ivaretas for at senteret skal kunne oppfylle sin rolle som initierende organ vedrørende forskning og utvikling. Det omfattende kontaktnett på forskningsområdet som er blitt etablert gjennom Nordforsk må ivaretas og komme senteret til nytte.

Dersom tilstrekkelige ressurser avsettes legges forholdene til rette for en økt nordisk satsing på framtidrettede områder som f. eks. bioteknologi, materialteknologi, informasjonsteknologi osv.. Dette er i samsvar med de synspunkter utvalget tidligere har gitt uttrykk for. Det er viktig at en velger ut områder hvor de nordiske land kompletterer hverandre og kan styrke sin konkurransstilling gjennom samarbeid.

Utvalget stiller seg også positiv til forslaget om en viss oppbygging av kvalifisert utredningskapasitet for å sikre senterets rolle som initierende organ, spesielt innen forannevnte områder som er av stor betydning for alle de nordiske land. Utredningsarbeidet bør også kunne knyttes til næringspolitiske problemstillinger som er av nordisk interesse.

Utvalget vil videre peke på at det nordiske samarbeidet innen næringspolitikken i framtiden trolig vil framstå som svært omfattende og ressurskrevende. Store krav bør derfor settes til anvendelsen av ressursene med sikte på å møte hyppige nye internasjonale utfordringer innen de raskt ekspanderende områder som stadig krever nye innsatser innen teknisk forsknings- og utviklingsarbeid. Et forsterket samarbeid mellom myndigheter, næringsliv, fagbevegelse og forskningsinstitusjoner for å utvikle det økonomiske samarbeidet i Norden er vesentlig i denne forbindelse. Opprettelsen av et nordisk næringspolitisk forum for næringspolitisk debatt og meningsutveksling kan etter utvalgets oppfatning være et bidrag til en slik utvikling.

Utvalget vil dessuten vise til at flere forskjellige internasjonale prosjekter som nå er i gang innen forskning og utvikling, som i EF-regi og EUREKA-prosjekter, er av en slik størrelsesorden at de nordiske land er nødt til å samordne sine innsatser for å følge med i utviklingen. En samlet nordisk opptreden er nødvendig for at en i sterkere grad skal kunne likestilles med de europeiske storforetak. Økt samarbeid mellom bedrifter vil være et viktig steg mot deltakelse i et større internasjonalt samarbeid. Også her mener utvalget senteret bør ha en funksjon. Senteret bør kunne bli den instans som fungerer som samordner for slike prosjekt samtidig

som det kan bidra til å øke kontakten og bedre informasjonsformidlingen – i samarbeid med de relevante nasjonale teknologifremmende institusjoner – mellom nordisk næringsliv på den ene siden og europeiske forsknings- og industriprosjekt på den andre. Utvalget vil i likhet med Ministerrådet peke på at senteret her vil kunne dekke et viktig behov hos små og mellomstore bedrifter.

Utvalget vil understreke at senteret i sitt arbeid på de ulike områder legger stor vekt på at miljøhensyn skal ivaretas. Senteret bør også se som en viktig oppgave å initiere og støtte prosjekt som tar sikte på å løse miljøproblemer. Utvalget vil i denne forbindelse også vise til målsettingene i rapporten fra Brundtlandkommisjonen.

Ministerrådet forutsetter at det ved de årlige budsjettbehandlinger foretas en evaluering av senteret og dets aktiviteter, slik at man får et best mulig grunnlag for å vurdere senterets ressurser og de ulike aktiviteters prioritering. Utvalget er enig i dette, men vil samtidig presisere at budsjett-tallene som er foreslått for de tre oppstartingsårene ikke er noe uttrykk for hva utvalget mener det framtidige omfang av virksomheten skal være. Det er resultater samt antall og kvalitet på nyttige prosjekter som må avgjøre størrelsen på bevilgningene. Utvalget vil dessuten spesielt understreke at de midler som er tilført Nordisk Industrifonds budsjett som følge av den økonomiske handlingsplanen – for 1988 ca 23 mill. NOK – må bibeholdes på fondets budsjett også etter at någjeldende handlingsplan utløper. Det er viktig at man ikke får noen svekkelse av fondets budsjett før oppstarten av de nye aktivitetene i det industrielle senteret. Utvalget vil i denne forbindelse minne om at økningen av Industrifondets budsjett de senere år skyldes et ønske om å styrke industrisamarbeidet i Norden. Utvalget har således ikke oppfattet denne økningen av budsjettet som midlertidig selv om den har vært knyttet til spesielle aktiviteter. Utvalget vil også henlede oppmerksomheten på at den industrielle delen av det samarbeid som planlegges på bioteknologiområdet vurderes som relativt kostnadskrevende. I forslaget til et nordisk bioteknologisk samarbeidsprogram, som er utarbeidet av en programkomité tilsatt av Ministerrådet, foreslås det et øremerket tilskudd til Industrifondets budsjett på 28 mill. DKK pr år i tillegg til de midler som allerede bevilges over fondets budsjett til biotekniske FoU-innsatser. Det vises i denne sammenheng til utvalgets betenkning over *ministerrådsforslag B 77/e* om et nordisk samarbeidsprogram innen bioteknologi.

Økonomisk utvalg har store forventninger til senteret og Nordisk Industrifonds rolle i dette slik at det virkelig kan framstå som et slagkraftig instrument for å stimulere det industrielle samarbeidet og den industrielle utvikling og vekst i Norden. Et slikt bidrag til næringspolitisk samordning i Norden gir styrke i forhold til EF's nysatsing. Utvalget forutsetter at institusjonens finansieringsvolum utvikles i tråd med de forventninger og krav som stilles.

Med disse merknader foreslår Økonomisk utvalg at

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd å opprette et nordisk industrielt senter i Oslo etter de retningslinjer som er angitt i ministerrådsforslaget og Økonomisk utvalgs synspunkter.

Stockholm, 11. februar 1988

Esko Aho (K)

Ylva Annerstedt (fp)

Ilkka-Christian Björklund (Sdp)

Gustav Björkstrand (Sfp)

Johan Buttedahl (Sp)

Lahja Exner (s)

Filip Fridolfsson (m)

Einar Førde (A)

Flemming Hansen (KF)

Guðrún Helgadóttir (Ab.)

Ivan Johannesen (Sb)

Olof Johansson (c)

Arvo Kempainen (Skdl)

Preben Lange (Si)

Poul Nielson (S)

Aase Olesen (RV)

Oddrunn Pettersen (A)

Páll Pétursson (F.)

Kimmo Sasi (Kok)

Karl-Erik Svartberg (s)

Harald Synnes (KrF)

Jan P. Syse (H)

Formann

Ministerrådsförslag
om upprättande av ett nordiskt industriellt
center i Oslo

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Nordiska ministerrådet överlämnar härmed ett ministerrådsförslag om upprättande av ett nordiskt industriellt center i Oslo. Ministerrådet avser fastställa förslaget efter det att Nordiska rådet uttalat sig.

Oslo den 23 oktober 1987

På Nordiska ministerrådets vägnar

Finn Kristensen

Ernst Goldschmidt

Nordisk industrielt senter i Oslo besluttet av Nordisk Ministerråd (industriministrene) den 23. oktober 1987

Under henvisning til

– ministerrådets prinsippbeslutning våren 1985 om å opprette et nordisk industrielt senter i Oslo,

– ministerrådets beslutning på samme tidspunkt om å flytte Nordisk Industrifond fra Stockholm til Oslo, samt å anmode Nordforsk om å flytte sin hovedadministrasjon fra Stockholm til Oslo,

– Nordisk Råds ytring nr 4/1986 om å framlegge et ministerrådsforslag om opprettelse av et industrielt senter i Oslo til Nordisk Råds sesjon 1987,

– ministerrådets beslutning høsten 1986 om visse endringer i statuttene for Nordisk Industrifond for å muliggjøre en fusjon mellom fondet og Nordforsk fra 1 januar 1987,

– ministerrådets oppfordring høsten 1986 til nordisk embedsmannskomite for industri om å organisere et utredningsarbeid angående forslag til innhold etc som skal inngå i det industrielle sentret i Oslo,

– beslutning i Nordisk embedsmannskomite for industri i januar 1987 om å oppnevne en prosjektgruppe med oppgave å utarbeide grunnlagsmateriale til ministerrådsforslag om et nordisk industrielt senter i Oslo,

– Nordisk Råds henstilling til Nordisk Ministerråd om at ministerrådsforslaget om opprettelsen av det industrielle sentret, som skal foreligge til rådssesjonen 1988, skal inneholde konkrete planer for arbeidsoppgaver, oppbygging og ressurser for institusjonen for de kommende år,

– og med utgangspunkt i rapport fra prosjektgruppen med forslag til aktiviteter som skal inngå i det planlagte industrielle sentret i Oslo, (*se Bilaga*) har Nordisk Ministerråd (industriministrene) besluttet å opprette et nordisk industrielt senter i Oslo med basis i Nordisk Industrifond, som gis nye og utvidede arbeidsoppgaver slik det framgår av nedenstående.

1. Motiv

Opprettelsen av det industrielle sentret i Oslo er uttrykk for et ønske fra ministerrådets side om å skape et slagkraftig instrument for å stimulere utvikling og nyskaping av næringslivet i Norden. Dette skal først og fremst skje gjennom et utvidet samarbeid på sektoren teknisk forskning og utvikling. Siktemålet er å få til en bedre ressursutnyttelse av de samlede midler som de nordiske land benytter innen dette området.

Det industrielle sentret skal bli et initierende og koordinerende organ til fremme av nordisk industrielt samarbeid. Det industrielle sentret skal videre gjennom sine ulike aktiviteter legge grunnlaget for økt samspill og informasjonsutveksling mellom næringsliv, forskningsmiljøer og myndigheter i de nordiske landene.

2. Framtidige aktiviteter ved det industrielle sentret

Ministerrådets forslag til framtidige aktiviteter innebærer en utvidelse og fordyping av det arbeid som allerede utføres av Nordisk Industrifond etter fusjonen med Nordforsk, samtidig som industrifondets sentrale oppgave også i framtiden vil være å stimulere teknologisk samarbeid mellom nordiske industribedrifter. Ministerrådet er av den oppfatning at de nye aktiviteter som foreslås lagt til sentret vil bidra til å videreutvikle og forsterke Nordisk Industrifonds rolle som den sentrale drivkraften i det nordiske industrielle samarbeidet.

Som ledd i arbeidet med å forberede et ministerrådsforslag om det industrielle sentret, ble det nedsatt en prosjektgruppe som avleverte sin rapport i oktober 1987. Prosjektgruppen har i sitt arbeid hatt bred kontakt med representanter for nordiske forsknings- og industrimiljøer.

Ministerrådet har foretatt en nærmere vurdering av de forslag som framkommer i rapporten. Ministerrådet foreslår på denne bakgrunn at sentret skal beskjefte seg med følgende aktiviteter framover:

- støtte til FoU-prosjekt
- støtte til brukerinitierte prosjekt
- støtte til teknisk standardiseringsarbeid
- program- og prosjektinitiering
- fremme nordisk deltakelse i vest-europeisk FoU
- kompetanseutvikling
- teknikkovervåking og teknikkspredning
- nordisk kontaktnett

(Det vises til prosjektgruppens rapport for en nærmere omtale av de aktuelle aktivitetene).

Denne oversikten inneholder områder hvor fondet allerede idag er involvert. Dette gjelder bl. a. kompetanseutvikling, teknisk standardiseringsarbeid, teknikkovervåking etc. Når det gjelder de foreslåtte "nye" aktivitetene omtales disse kort nedenfor:

A. Store nordiske prosjekt

Ideen bak dette forslaget er at representanter for høyteknologiske bedrifter, nordiske forskningsmiljøer og det industrielle sentret i fellesskap går sammen for å finne fram til langsiktige, strategiske utviklingsprosjekt med sikte på å utvikle produkter innen områder med stor betydning for alle de nordiske land. Eksempler på slike områder kan ligge innenfor bioteknologi, materialteknologi, arktisk teknologi.

Slike prosjekt vil gi mulighet for bredere satsing enn hva som vil være mulig nasjonalt. Erfaringer fra den tekniske FoU-planen viser også at det er stor interesse i nordiske forskningsmiljøer og innen nordisk næringsliv for å delta i denne type prosjekter.

B. *Utredningskapasitet*

Ministerrådet ser behovet for en viss oppbygging av kvalifisert utredningskapasitet for å sikre sentrets rolle som initierende organ, spesielt innenfor aktivitetsområdet store nordiske prosjekt.

C. *Brukerinitierte prosjekt*

Hensikten med denne aktiviteten er å gi brukere og produsenter innenfor viktige samfunnsområder som eksempelvis miljø, helsevesen og kommunikasjoner anledning til i fellesskap å diskutere behov for og eventuell utvikling av nye teknikker/nye løsninger og produkter. Sentrets rolle blir i denne forbindelse å virke som et møteforum for de ulike interessene.

Ministerrådet er av den oppfatning at brukeriniterte prosjekt representerer et langsiktig satsingsområde, der man på basis av positive erfaringer fra enkelte av landene kan legge grunnlaget for framtidig aktivitet.

D. *Nordisk næringspolitisk forum*

Ideen bak dette er å legge forholdene til rette for et frittstående forum for næringspolitisk debatt og meningsutveksling. Ministerrådet ser for seg et begrenset, men representativt forum, med representanter for myndigheter, forskningsmiljøer, næringsliv og fagforeninger i de nordiske land. Organisasjonene forutsettes selv, avhengig av tema, å oppnevne deltakere.

Ministerrådet vil understreke betydningen av sentret som et møtested for ulike interesser. Dette forslaget forutsettes ikke å få budsjettmessige konsekvenser da sentrets rolle vil være begrenset til rent administrative oppgaver, og utgjøre et møtested for diskusjon av ulike næringspolitiske problemstillinger.

E. *Norden i det vest-europeiske FoU-samarbeidet*

Ministerrådet vil peke på den økende betydning av utviklingen i EF for Norden og nordisk næringsliv. I denne forbindelse vil ministerrådet peke på at sentret her kan bidra til å øke kontakten og bedre informasjonsformidlingen – i samarbeid med de relevante nasjonale teknologifremmende institusjoner – mellom nordisk næringsliv på den ene siden og europeiske forsknings- og industriprosjekt på den andre. Ministerrådet vil peke på at sentret med dette vil kunne dekke et viktig behov hos små og mellomstore bedrifter.

3. **Organisasjon**

Ministerrådet foreslår at de nye aktivitetene organisatorisk legges til Nordisk Industrifond som vil utgjøre kjernen i det framtidige industrielle sentret.

Ministerrådet vil uttrykke sitt håp om at sentrets ide og de aktiviteter som er foreslått lagt til det industrielle sentret vil bidra til at andre organi-

sasjoner finner det interessant å etablere seg i tilknytning til sentret, for på denne måten å bidra til å skape større bredde i det teknisk/industrielle miljøet rundt sentret. Fondet bør videre innenfor de tilgjengelige budsjett-rammer søke å legge forholdene til rette for slik samlokalisering, samt at arbeidsgrupper som arbeider innen samme felt kan ha mulighet til leie av lokaler.

Ministerrådet er av den oppfatning at denne organisasjonsformen best ivaretar ønsket om å gi industrifondet en større tyngde som drivkraft i det industrielle samarbeidet i Norden. Det bør etter ministerrådets oppfatning tilstrebes å holde fondets og det framtidige sentrets egen administrasjon så liten og effektiv som mulig.

4. Budsjett

Ministerrådet vil vise til at fondet er i en oppbyggingsfase etter flyttingen til Oslo og fusjonen med Nordforsk. Ministerrådet vil videre understreke at ikke alle aktivitetene som er foreslått lagt til det industrielle sentret kan igangsettes umiddelbart. Ministerrådet ser for seg at de nye aktivitetene etterhvert må innpasses slik at arbeidet med fondets nåværende oppgaver beholder den nødvendige kontinuitet.

Ministerrådet er derfor av den oppfatning at sentret må suksessivt bygges opp over en treårs periode. Ministerrådet vil videre peke på at det i en slik oppbyggingsperiode hvor det vil være behov for en nærmere konkretisering innenfor de ulike aktivitetsområdene, ikke vil være riktig å binde midler og ressurser innenfor de ulike aktivitetsområdene som foreslås. Det er derfor ministerrådets oppfatning at sentrets styre, innenfor de økonomiske rammer som indikeres nedenfor for den treårige oppbyggingsfasen, gis anledning til å disponere midlene på en måte som sikrer en smidig igangsettelse av de ulike aktivitetene.

Av ovenstående følger at ministerrådet forutsetter en budsjettopptrapning over tid. Ministerrådet forutsetter videre at de nødvendige midler stilles til rådighet over ministerrådets budsjett i form av nye bevilgninger.

Ministerrådet vil foreslå følgende økonomiske rammer for de tre oppstartingsårene:

1 år: Totalt 10 mill. NOK

2 år: Totalt 15 mill. NOK

3 år: Totalt 20 mill. NOK

Ministerrådet forutsetter at det ved de årlige budsjettbehandlinger foretas en evaluering av sentret og dets aktiviteter, slik at man får et best mulig grunnlag for å vurdere sentrets ressurser og de ulike aktiviteters prioritering.

Hva angår forslaget om næringspolitisk analysevirksomhet ser ministerrådet det som formålstjenlig at embedsmannskomiteen for industri fortsatt direkte organiserer slik virksomhet ved påkommende behov, og at det bør

være opp til embedsmannskomiteen å organisere dette i tilknytning til sentret der det er hensiktsmessig.

5. Den videre oppfølging

Ministerrådet mener det er nødvendig med en avklaring av visse organisatoriske spørsmål i forbindelse med sentret. Ministerrådet gir derfor den nordiske embedsmannskomiteen for industri i samråd med industrifondets styre følgende oppdrag:

- Fremlegge forslag til organisasjonsplan for sentret, inneholdende bemanningsbehov for de ulike aktivitetsområdene.
- Foreta en vurdering av behovet for eventuelle endringer i statuttene for industrifondet i forbindelse med omdanning til senter.

Embedsmannskomiteen bes i denne forbindelse å vurdere behovet for å trekke inn eksterne konsulenter.

- Undersøke nærmere interessen for deltakelse i det foreslåtte nordiske næringspolitiske forum, samt på bakgrunn av dette utarbeide konkrete rammer og retningslinjer for dette forum.

Ministerrådet forutsetter at de ovenfor nevnte oppgaver er avsluttet innen 1 oktober 1988.

BILAGA**Förslag från en nordisk projektgrupp till aktiviteter att ingå i ett planerat nordiskt industriellt center i Oslo****Innehåll**

1. Sammanfattning	1254
2. Inledning	1256
2.1 Bakgrund	
2.2 Projektgruppens mandat	
2.3 Projektgruppens sammansättning	
2.4 Projektgruppens arbetsmetod	
2.5 Projektgruppens utgångspunkter	
3. Beskrivning av pågående aktiviteter	1258
3.1 Nuvarande organisation	
3.2 Stöd till tekniska-industriella FoU-projekt	
3.3 Stöd till tekniskt standardiseringsarbete	
3.4 Initiering och planering av tekniska-industriella samarbetsaktiviteter	
3.5 Nordiskt samarbete inom ramen för de nationella FoU-organen med industriell inriktning	
3.6 Nordiskt FoU-samarbete kring internationella aktiviteter	
3.7 Utveckling av kunskap och kompetens	
3.8 Teknikbevakning, teknikspridning och information	
3.9 Andra former för nordiskt industrisamarbete	
4. Överväganden och förslag	1263
4.1 Inledning	
4.2 Tekniska FoU-projekt	
4.3 Användarinitierade projekt	
4.4 Tekniskt standardiseringsarbete	
4.5 Projekt- och programinitiering	
4.6 Nordiska kontaktnät	
4.7 Norden i det västeuropeiska FoU-samarbetet	
4.8 Kompetensutveckling	
4.9 Teknikövervakning och teknikspridning	
4.10 Näringspolitisk analysverksamhet	
4.11 Samlokalisering	
5. Förslag till organisation och budget	1272
5.1 Nya aktiviteter	
5.2 Organisatoriska frågor	
5.3 Budgetmässiga konsekvenser	

Bihang

1. Idéseminarium om nordiskt industriellt center – program och deltagarförteckning 1275
2. Besökta personer och institutioner 1277
3. Nuvarande organisation för teknisk FoU och industrifrågor med stöd från nordiska ministerrådet 1278

1. Sammanfattning

Denna rapport har utarbetats av en projektgrupp på uppdrag av nordiska ämbetsmannakommittén för industripolitik. Projektgruppen har haft till uppgift att föreslå aktiviteter att knytas till ett nordiskt industriellt center i Oslo med nordiska industrifonden som hörnpelare.

Projektgruppen tolkade sitt mandat så att de nordiska regeringarna önskade ett slagkraftigt näringspolitiskt instrument i syfte att stimulera det industriella samarbetet och den industriella tillväxten i Norden. Detta skulle främst ske med hjälp av ett förstärkt samarbete kring teknisk forskning och utveckling (FoU). Genom att tillskapa en slagkraftig nordisk institution med detta syfte skulle de stora satsningarna som görs nationellt i de nordiska länderna kunna kompletteras på områden där samnordiska insatser ger bättre tekniskt och ekonomiskt utbyte än om varje land står ensamt.

Projektgruppen tog därför till *utgångspunkt* att finna områden som till sin karaktär kompletterar och fördjupar eller förstärker den verksamhet som bedrivs vid nordiska industrifonden efter fusionen med Nordforsk.

Projektgruppen har valt att lägga stor vikt vid att finna en organisationsform som förenar stor inre flexibilitet och drivkraft med ett brett kontaktnät. Det betyder att det industriella centret skall vara ett initierande och koordinerande organ som ser som sin uppgift att formulera insatsområden och problem. Men också medverka till att projekt leder till resultat och att problem blir lösta.

Ett annat nyckelbegrepp för det industriella centret är mötesplats, eller forum. Det betyder att centret skall främja ett ökat samspel och informationsutbyte mellan näringsliv, forskarmiljöer och myndigheter i de nordiska länderna.

Projektgruppens *förslag* bygger på en utvidgning och fördjupning av Nordiska industrifonden. Syftet härmed är att undvika att skapa nya organisationsformer samtidigt som projektgruppen menar att fonden härigenom ges en förbättrad möjlighet att bli en samlad drivkraft för de nordiska industripolitiska ambitionerna.

Förslaget bygger vidare på att fondens administration skall hållas så liten som möjligt. I stället skall fonden ha resurser att beställa utredningar hos och få förprojekt utförda vid etablerade miljöer i de nordiska länderna.

Projektgruppen föreslår att den "nya" nordiska industrifondens verksamhet byggs upp kring nio programblock bestående av:

- tekniska FoU-projekt
- användarinitierade projekt
- tekniskt standardiseringsarbete
- projekt- och programinitiering
- nordiska kontaktnät
- Norden i det västeuropeiska FoU-samarbetet

- kompetensutveckling
- teknikövervakning och teknikspridning
- näringspolitisk analysverksamhet.

Sammanfattning av förslagen till *nya* aktiviteter:

- A. *Stora nordiska projekt* bygger på tanken att högteknologiska företag och forskningsinstitut i Norden går samman i långsiktiga strategiska utvecklingsprojekt för att utveckla "morgondagens produkter". Det kan till exempel ligga inom materialteknologi, bioteknologi eller arktisk teknologi.
- B. *Användarinitierade projekt* skall ge användare och tillverkare i de nordiska länderna en förmedlingslänk för offentlig upphandling av produkter och system för samhällliga behov. Det kan till exempel vara inom miljövård, hälsovård eller kommunikationer.
- C. *Utredningskapacitet* som grund för att formulera insatsområden och initiera projekt. Förslaget bygger på att dessa tjänster skall utföras vid väletablerade forskningsinstitut, av konsulter eller av speciellt tillsatta arbetsgrupper.
- D. *Nordiskt näringspolitiskt råd* är tänkt att bli ett fristående forum för näringspolitisk debatt med representanter för företag, fackliga organisationer, forskningsmiljöer och myndigheter i de nordiska länderna. Rådet föreslås bli tillsatt av industriministerna.
- E. *Norden i det västeuropeiska FoU-samarbetet* är rubriken för ett antal förslag om ökade möjligheter för främst mindre och medelstora nordiska företag att delta i de västeuropeiska industriprojekten. Information, rådgivning och finansiellt stöd är tänkt att bli de viktigaste hjälpmedlen.
- F. *Näringspolitisk analysverksamhet* skall tillföra det nordiska industripolitiska samarbetet kvalificerade analyser kring näringslivets arbetsvillkor och peka på möjligheter till ökat företagssamarbete över gränserna i Norden. Härigenom kan dessutom teknologi- och industripolitiken sättas in i ett vidare samhällsperspektiv.
- G. Projektgruppen vill slutligen föreslå en möjlighet för intresserade institutioner att *samlökaliseras* med nordiska industrifonden. Denna möjlighet skall i princip vara öppen för alla intresserade. Dessutom bör fonden tillse att man har disponibla lokaler för uthyrning till arbetsgrupper och projekt som arbetar med frågor av intresse för nordiskt tekniskt eller industriellt samarbete.

Projektgruppen föreslår att de nya aktiviteterna byggs upp under en treårsperiod från och med 1989. En majoritet av projektgruppen bedömer medelsbehoven till respektive 15, 20 och 30 miljoner norska kronor i 1987 års penningvärde för åren 1989, 1990 och 1991. En medlem i projektgruppen bedömer medelsbehovet för det första året 1989 till 12 miljoner norska kronor och smärre ökning under de följande två åren.

2. Inledning

2.1 Bakgrund

Som ett led i ministerrådets beslut våren 1985 att slå samman de båda dåvarande ministerrådssekreteriaten och lokalisera det nya sekretariatet till Köpenhamn, beslöts samtidigt att flytta nordiska industrifonden från Stockholm till Oslo. Ministerrådet beslöt vid den tidpunkten vidare att anmoda Nordforsk att flytta sin huvudadministration från Stockholm till Oslo. Lokaliseringen av de båda organisationerna till Oslo skulle enligt ministerrådet ses som ett led i etablerandet av ett nordiskt industriellt center i Oslo.

På våren 1986 flyttade nordiska industrifonden till Oslo samtidigt som överläggningar ägde rum mellan fonden och Nordforsk om närmare samverkan dem emellan. Överläggningarna resulterade i ett förslag till respektive organisationers huvudmän, vilket innebar att sammanslå de båda organisationerna från den 1 januari 1987. På hösten beslöt ministerrådet om vissa ändringar i nordiska industrifondens stadgar för att möjliggöra fusionen. Nordforsks plenarförsamling beslöt likaledes under hösten att godkänna fusionen.

I ministerrådets beslut framgick att fusionen bl. a. skulle ses som ett led i etablerandet av ett nordiskt industriellt center i Oslo. Enligt ministerrådets uppfattning var det emellertid både nödvändigt och viktigt att fusionen mellan nordiska industrifonden och Nordforsk kunde äga rum och konsolideras innan nya planer och detaljer i det industriella centret diskuterades.

Den 1 januari 1987 ägde fusionen rum mellan nordiska industrifonden och Nordforsk. Ministerrådet beslöt med anledning av fusionen att till 1988 års session med Nordiska rådet överlämna ett ministerrådsförslag om ett nordiskt industriellt center i Oslo, och uppmanade samtidigt nordiska ämbetsmannakommittén för industripolitik att organisera ett utredningsarbete i detta syfte.

Ämbetsmannakommittén beslöt den 9 februari 1987 att tillsätta en projektgrupp för att utarbeta ett underlag till ministerrådsförslag.

2.2 Projektgruppens mandat

1. Projektgruppen skall arbeta utifrån de förutsättningar som anges nedan.
2. Projektgruppen består av direktören för nordiska industrifonden, en representant för det norska industridepartementet, en representant för nordiska ämbetsmannakommittén för industripolitik samt industrikonsulenten vid ministerrådssekreteriatet. Projektgruppen kan biträdas av andra personer.
3. Projektgruppen skall svara för ett nordiskt idéseminarium rörande innehållet i ett nordiskt industriellt center.
4. Projektgruppen skall till sina förslag föga budgetmässiga konsekvenser.
5. Projektgruppen kan i sitt arbete företa nödvändiga kontakt- och studieresor.

6. Projektgruppen skall fortlöpande informera ämbetsmannakommittén om sitt arbete och senast till ämbetsmannakommitténs höstmöte presentera sitt underlag till ministerrådsförslag.

Förutsättningar för projektgruppens arbete:

De *ämnesmässiga* förutsättningarna för innehållet i de aktiviteter som kan ingå i centret bör utgå från nordiska industrifondens industribegrepp, som kortfattat kan utläsas av det fullständiga namnet "nordisk fond för teknologi och industriell utveckling". De senaste årens stora satsningar från ministerrådets sida på anslagen till nordiska industrifonden för teknisk forskning och utveckling (FoU) inom bl. a. "framtidsektorer" som informationsteknologi och bioteknik kan närmare analyseras med avseende på eventuella behov för permanenta institutionella lösningar. Även de satsningar som nu görs på det västeuropeiska planet för att främja industriellt FoU-samarbete bör analyseras i samma syfte. Industriell utveckling och förnyelse är ett annat närbesläktat område där idag stora satsningar görs nationellt i de nordiska länderna. Behovet av samnordiska åtgärder inom detta område bör kunna utgöra en annan hörnpelare för aktiviteter i det industriella centret.

Karakteren på de aktiviteter som lämpligen bör knytas till centret bör – åtminstone i ett första skede – begränsas till "administrativa" funktioner. Hit kan höra initiering och finansiering av FoU-projekt, samt aktiviteter kring utredning, statistik och information rörande frågor för den industriella utvecklingen i Norden och den nordiska industrins internationella integrering.

Rörande den *institutionella* organisationen av centret skall olika lösningar kunna diskuteras. Den mest närliggande lösningen är att komplettera nuvarande nordiska industrifonden resursmässigt och/eller med nya arbetsuppgifter. Andra institutionella lösningar bör dock närmare granskas. Det kan t. ex. gälla att samlokalisera existerande nordiska officiella eller privata organisationer eller att skapa nya självständiga organisationer.

2.3 *Projektgruppens sammansättning*

Projektgruppen har bestått av ordförande, direktör Per Gjelsvik, nordiska industrifonden, avdelningsdirektör Andreas Mortensen, norska industridepartementet, expeditionssekreterare Eyvind Moe, danska industriministeriet samt sekreterare, konsulent Peter Holmgren, nordiska ministerrådets sekretariat.

2.4 *Projektgruppens arbetsmetod*

Projektgruppen har arbetat efter följande arbetsmetod.

En *insamlingsfas* av uppgifter om existerande nordiska institutioner av intresse för teknisk FoU och industriverksamhet samt underhandskontakter med dem som skall svara för utvärderingen av ministerrådets tekniska FoU-program.

En *diskussionsfas* i form av dels möten med företrädare för forsknings- och industrimiljöer i de nordiska huvudstäderna, och dels med hjälp av ett idéseminarium med företrädare för nordiska institutioner och intresseorganisationer.

Efter idéseminariet har projektgruppen haft en *konklusionsfas*.

2.5 Projektgruppens utgångspunkter

Nordiskt samarbete i frågor av tekniskt-industriellt intresse bedrivs i skilda fora; nordiska ämbetsmannakommittén för industripolitik har ett övergripande ansvar inför Nordiska ministerrådet i frågor av betydelse för teknisk FoU och industripolitik. På motsvarande sätt har det nordiska forskningspolitiska rådet en övergripande och rådgivande roll gentemot ministerrådet i frågor av forskningspolitiskt intresse, även vissa andra ämbetsmannakommittéer (exempelvis energi) befattar sig med frågor av betydelse för den industriella utvecklingen i Norden.

Det främsta nordiska industripolitiska medlet är emellertid Nordiska industrifonden. Med en samlad årlig budget på cirka 100 miljoner norska kronor, är fonden det dominerande instrumentet för de nordiska regeringarnas önskan om att främja det teknologiska och industriella samarbetet i Norden.

Projektgruppen kan konstatera att nordiska industrifondens verksamhet spänner över ett mycket brett område – från teknisk utbildning och kompetensutveckling till industriella utvecklingsprojekt riktat mot marknaderna. Mellan dessa punkter i det industriella spektrat ligger teknologiskt samarbete mellan institut och företag samt mer långsiktiga industriella forskningssatsningar. Efter fusionen mellan nordiska industrifonden och Nordforsk har verksamheten i större utsträckning riktats mot forskningsinitierade uppgifter i samarbete med de nordiska ländernas forskningsråd.

Utgångspunkten för projektgruppens arbete med att ta fram idéer till ett nordiskt industriellt center i Oslo har, mot bakgrund av ovanstående konstaterande, därför utgått ifrån nordiska industrifondens verksamhet sådan den kommer att se sig efter fusionen med Nordforsk.

Projektgruppen har i ljuset av ovanstående, försökt att bedöma om det finns viktiga områden innanför teknologi- och industripolitiken som idag inte täckts av Nordiska industrifonden samt områden inom fondens verksamhet som inte till fullo har utvecklats.

3. Beskrivning av pågående aktiviteter

3.1 Nuvarande organisation

Tekniskt och industriellt samarbete i Norden sker såväl direkt mellan verksamheter som mellan de nordiska regeringarna. Ett flertal organ har skapats för att organisera och utveckla detta samarbete.

Inom näringslivet bedriver de nordiska ländernas industriförbund ett

nära samarbete inom ramen för de nordiska industriförbundens gemensamma organ. De fackliga organisationerna bedriver bla ett näringspolitiskt samarbete genom Nordens Fackliga Samorganisation. Ett antal, företrädesvis större, nordiska företag har bildat stiftelsen för industriutveckling i Norden.

Regeringarnas samarbete är organiserat i Nordiska ministerrådet. Teknolog- och industripolitiken leds av industriministrarna, som till sitt förfogande har ett beredningsorgan – nordiska ämbetsmannakommittén för industripolitik. Ministerrådet har vidare två permanenta institutioner under industriministrarnas övergripande ledning – Nordiska industrifonden med sekretariat i Oslo samt Nordtest med sekretariatet i Helsingfors. Speciella frågor rörande teknisk FoU och vissa andra industriellt närbesläktade områden behandlas också av Nordiska ministerrådet i andra sammansättningar, exempelvis av forsknings- och energiministrarna.

I *bihang 3* visas exempel på nordiska institutioner och samarbetsorgan som arbetar med frågor av intresse för den tekniska och industriella utvecklingen i Norden.

3.2 Stöd till tekniska-industriella FoU-projekt

En av *nordiska industrifondens* viktigaste uppgifter är att stödja tekniska/industriella utvecklingsprojekt i vilka minst två nordiska länder är involverade. Fonden kan stödja två typer av projekt. Huvuddelen av stödet (ca. 60 procent) går till allmänt kompetenshöjande projekt som genomförs i samarbete mellan forskningsinstitut och industriföretag. Denna typ av projekt stöds med bidrag och de framkomna resultaten blir allmänt tillgängliga. Den andra typen av projekt är industriella utvecklingsprojekt vari två eller flera industriföretag medverkar. Denna typ av projektstöd ges som lån, som emellertid kan efterskänkas därest de inte leder till användbara resultat. Framkomna resultat tillhör de deltagande företagen.

Ett av Nordiska industrifondens prioriterade områden är informations-teknologi. Därutöver ansvarar även fonden för genomförandet av den industriellt inriktade delen av den nordiska datahandlingsplanen. Det övergripande ansvaret för handlingsplanen ligger hos samarbetsministrarna, som till sitt förfogande har ett *rådgivande utskott i datafrågor (RU-data)*. RU-data ansvarar också för de samhällssektoriella projekten, ex. inom handikapp, offentlig förvaltning, arbetsmiljö. Enligt mandatet kommer RU-data upphöra 1989 när datahandlingsplanen avslutas.

3.3 Stöd till tekniskt standardiseringsarbete

Nordtest som är ett gemensamt nordiskt organ inom provnings- och kontrollområdet har till uppgift att:

- utarbeta, registrera och rekommendera gemensamma nordiska testmetoder,
- initiera och stödja forskning rörande egenskaper hos material och tekniska produkter,

- utveckla, registrera och rekommendera allmänna riktlinjer för testning, samt att
- koordinera nationella aktiviteter i de nordiska länderna på dessa områden och stärka ett gemensamt nordiskt agerande i internationella sammanhang.

De nationella standardiseringsorganen i Norden verkar genom *Internordisk standardisering (INSTA)*. Genom att utbyta resultat och information önskar man undvika dubbelarbete och därigenom bättre kunna utnyttja standardiseringsorganens samlade resurser. Genom INSTA-samarbetet eftersträvar man bl. a. ett samordnat uppträdande i de regionala och internationella organisationerna, ISO, IEC, CEN och CENELEC. Ministerrådet ger genom främst Nordiska industrifonden visst stöd till detta arbete.

3.4 Initiering och planering av teknisk-industriella samarbetsaktiviteter

Det nordiska samarbetet har till övervägande del initierats utifrån behov i företag, FoU-miljöer och av forskare, som en del av den ordinarie verksamheten. Detta har lagt grunden till existensen av olika nordiska nätverk inom olika teknik- och industriområden.

Nordforsk, som från och med 1987 är integrerat i Nordiska industrifonden, har varit en katalysator för att utveckla och etablera nya nätverk för nordisk samverkan inom de teknisk-naturvetenskapliga disciplinerna. Jämsides med detta har Nordforsk i samverkan med Nordiska industrifonden initierat ett flertal större nordiska "teknikutvecklingsprojekt" exempelvis kring verkstadsteknisk produktion, fiskeriteknik, mikroelektronik, textilproduktion och medicinsk teknik. Genom fusionen mellan Nordforsk och Nordiska industrifonden har fondens initieringsverksamhet av nordiska FoU-projekt inom strategiska områden ökat.

Nordiska forskningspolitiska rådet (FPR) är ministerrådets rådgivande organ i FoU-frågor i vilket ingår att bl. a. följa och analysera utvecklingen, initiera samarbete och förmedla information. FPR vill stärka det nordiska samarbetet särskilt på områden där länderna har avsatt stora nationella resurser eller där en gemensam insats kan ge större utbyte för alla.

FPR avser också att ta initiativ till forskningssamarbete på andra områden, bl. a. utifrån följande kriterier:

- nya områden där de nordiska länderna var för sig satsar stora resurser på FoU-verksamhet och där en samordning väsentligt bör kunna öka programmets effekt,
- områden där ett enskilt nordiskt land har särskild expertis,
- områden som kräver särskilt dyr eller mycket specialiserad utrustning,
- områden med en särskilt nyskapande metodologi,
- områden som på vissa håll är så små att enskilda universitet kan ha svårt att erbjuda en fruktbar och livskraftig forskningsmiljö.

3.5 *Nordiskt samarbete inom ramen för de nationella FoU-organen med industriell inriktning*

För att tillförsäkra att det nordiska FoU-samarbetet på det tekniska/industriella området sker i nära samverkan mellan nationella prioriteringar och utnyttjandet av samnordiska satsningar, finns ett utvecklat kontaktnät mellan Nordiska industrifonden och de nationellt ansvariga FoU-organen. De sistnämnda representeras i fondens styrelse av Teknologistyrelsen i Danmark, Tekniska Utvecklingscentralen (TEKES) i Finland, Islands Forskningsråd (RR), Norges Teknisk-Naturvitenskapelige Forskningsråd (NTNF) samt av Styrelsen för teknisk utveckling (STU) i Sverige. Även andra nationella forskningsfrämjande organ kan samarbeta med Nordiska industrifonden.

Denna samverkan tillvaratas bl. a. genom

att de nationella FoU-organ finns representerade i Nordiska industrifondens styrelse,

att Nordiska industrifonden begär utlåtande från de nationella FoU-organ vid vissa projektbedömningar, samt genom

att initiering och planering av prioriterade insatsområden genomförs i samverkan mellan Nordiska industrifonden och de nationellt ansvariga FoU-organen.

Förutom dessa kontakter samverkar Nordiska industrifonden med de nationellt ansvariga FoU-organen i frågor som gäller teknikbevakning och uppbyggnaden av en nordisk FoU-statistik. Det sistnämnda arbetet syftar bl. a. till att kunna följa och värdera FoU eller den industriella förnyelsen inom olika teknikområden.

3.6 *Nordiskt FoU-samarbete kring internationella aktiviteter*

Även om *Nordiska industrifonden* stadgemässigt kan engagera sig i internationella projekt så har detta hittills skett i liten omfattning. Ett antal av de projekt som fonden har stött har emellertid haft koppling till utomnordiska miljöer. På senare tid har fonden ökat sitt intresse för mer direkta kontakter mot främst det västeuropeiska FoU-samarbetet. Ett exempel härpå var fondens stöd till en gemensam nordisk Eureka-utställning i Frankrike våren 1987. Industriministrarna har nyligen givit Nordiska industrifonden i uppgift att bl. a. utreda hur fonden kan spela en mer aktiv roll i förhållande till det västeuropeiska FoU-samarbetet.

3.7 *Utveckling av kunskap och kompetens*

Nordiska industrifonden ger stöd till forskningssamverkan inom industriellt strategiska områden i syfte att dels bygga upp kunskap och kompetens, dels att få till stånd en kunskapsöverföring till och mellan de nordiska länderna.

Förutom att detta sker inom många FoU-projekt, utnyttjar fonden aktiviteter som stipendiat (bl. a. från industrin), studentutbyte mellan tekniska högskolor, seminarier och i ökad omfattning stöd för samverkan, mellan nationellt finansierade forskargrupper.

Inom *ministerrådet* finns ett antal stödordningar med inriktning på kompetensutveckling,

Nordiska forskarkurser

Nordiska forskarstipendier

Nordiska forskarsymposier.

Det finns också ett relativt omfattande forskningssamarbete mellan *forskningsråden*. Detta samarbete sker inom ramen för särskilda nordiska samarbetsorgan, exempelvis genom Nordiska forskningspolitiska rådet.

3.8 Teknikbevakning, teknikspridning och information

Ett antal aktiviteter inom detta område har påbörjats som en del av ministerrådets tekniska FoU-program. Aktiviteter som ligger inom dessa områden kan stödjas av *Nordiska industrifonden*. Ett av de projekt som fonden stöder är ett samarbete mellan nordiska regionala tekniska informationscentraler. Målsättningen med detta projekt är att förmedla information och konkreta samarbetsinitiativ över gränserna.

Nordiska samarbetsorganet för vetenskaplig information (*Nordinfo*) har som ändamål att främja nordiskt samarbete rörande forskningsbiblioteken samt vetenskaplig information och dokumentation (IoD). Ett exempel på ett aktuellt Nordinfo-projekt är att utveckla ett system som skall ge små och medelstora företag i de nordiska länderna förbättrad tillgång till olika biblioteks- och informationssystem i Norden.

3.9 Andra former för nordiskt industrisamarbete

Som inledningsvis angavs sker ett omfattande nordiskt samarbete direkt mellan företag, branschorganisationer, forskningsinstitutioner och fackliga organisationer. Några av deras viktigaste samnordiska organ presenteras nedan.

De nordiska industriförbundens gemensamma organ arbetar bl. a. med att tillkännage näringslivets syn på den industriella utvecklingen och utformningen av industripolitiken.

Nordens fackliga samorganisation (NFS) är fackföreningsrörelsens fackliga och näringspolitiska samarbetsorgan.

Stiftelsen för industriutveckling i Norden (SIU) är ett näringslivsfinansierat samarbetsorgan med målsättningen att

- arbeta för att styrka den nordiska industriens konkurrensförmåga på världsmarknaden och utveckla Norden som hemmamarknad,
- markera näringslivet som aktör i utvecklingen av det nordiska samarbetet.

Verksamheten är idag inriktad på bl. a. följande projekt:

- Scandinavian Link
- Nordiskt institut för informationsteknik (NORIT)
- Teknologisk utvecklingscentral i Norden.

Stiftelsens medlemmar är bl. a. cirka 30 nordiska storföretag.

4. Överväganden och förslag

4.1 Inledning

Som framgår av bakgrundskapitlet (2.1) har de nordiska ländernas regeringar beslutat att upprätta ett nordiskt industriellt center i Oslo kring den utvidgade nordiska industrifonden.

Visionen bakom detta beslut är att ytterligare stärka det tekniska/industriella samarbetet mellan de nordiska länderna. Det framgår vidare av bakgrundskapitlet att projektgruppen på uppdrag av de nordiska ländernas industriministrar skall ta fram förslag till aktiviteter och institutioner som skall omfattas av centret. Det framgår också att projektgruppen tagit till sin utgångspunkt att bedöma om det bland industripolitiska uppgifter finns viktiga tekniska/industriella områden som inte täcks av Nordiska industrifonden eller området inom fondens verksamhetsområden som inte utvecklats till fullo.

Av det föregående kapitlet framgår det nuvarande tekniska/industriella samarbetet mellan de nordiska länderna såsom det tecknas efter fusionen mellan Nordiska industrifonden och Nordforsk.

Projektgruppen har med företrädare för forsknings- och industriella miljöer i de nordiska länderna diskuterat ett antal uppslag till aktiviteter som kan knytas till det industriella centret. Vidare har projektgruppen, som tidigare påpekats, haft underhandskontakter med det utvärderingsarbete som sker rörande ministerrådets tekniska FoU-program. Projektgruppen har också tagit del av industriministrarnas uppdrag åt Nordiska industrifonden att undersöka hur ett närmare teknisk FoU-samarbete kan utvecklas mellan Norden och övriga Västeuropa. De flesta av dessa uppslag presenterades av projektgruppen vid ett idéseminarium om det blivande industriella centret och diskuterades ingående i skilda arbetsgrupper av seminariedeltagarna.

I detta kapitel presenterar projektgruppen ett antal aktiviteter som kan ingå i det industriella centret.

I det följande kapitlet tar projektgruppen upp de organisatoriska och budgetmässiga konsekvenserna av att iverksätta dessa aktiviteter.

4.2 Tekniska FoU-projekt

Stöd till tekniska FoU-projekt mellan företag och/eller forskningsinstitutioner i de nordiska länderna har sedan inrättandet av Nordiska industrifonden varit en huvuduppgift i ministerrådets ambition att stödja den tekniska/industriella utvecklingen i Norden. Dessa projekt tillkommer i regel "spontant" hos företag och/eller forskningsinstitutioner som söker en finansieringskälla för att förverkliga sina idéer, eller som ett resultat av Nordiska industrifondens initieringsarbete med att "uppmuntra" satsningar på vissa prioriterade områden.

I stigande utsträckning har detta stöd kanaliserats till insatsområden som prioriterats av fondens styrelse. Detta arbete har skett i nära samverkan med nationellt ansvariga forskningsstödjande organ och därför legat i linje med nationella prioriteringar.

I dag överstiger antalet kvalificerade ansökningar till Nordiska industrifonden om stöd till tekniska FoU-projekt vida de tillgängliga medlen, trots kraftiga höjningar under senare år av dessa från ministerrådets sida.

Projektgruppen *anser* att denna stödform även framöver bör spela en viktig roll i att främja det tekniska/industriella samarbetet över gränserna i Norden. I likhet med Nordiska industrifondens styrelse önskar även projektgruppen anbefalla en ökad satsning på prioriterade insatsområden. Enligt projektgruppens uppfattning bör insatsområden kunna täcka såväl specifika teknologiområden som generella branschfrågor eller riktade insatser mot exempelvis små och mindre företags behov.

Projektgruppen *rekommenderar* att Nordiska industrifondens stöd till tekniska FoU-projekt utvecklas på sätt som ovan angivits, samt att stödet även fortsättningsvis kan ges som både bidrag och lån. Enligt projektgruppens uppfattning bör emellertid fonden i sitt arbete med att identifiera angelägna insatsområden, i högre grad än i dag, kunna anlita egen expertis inom sekretariatet. I ett kommande avsnitt (kapitel 4.5) redogör projektgruppen närmare om sitt förslag angående inrättandet av en utredningskapacitet inom Nordiska industrifonden.

Under projektgruppens arbete har idéer kommit fram och behov framförts om en annan typ av stöd till tekniska FoU-projekt än de som beskrivits ovan och tidigare i kapitel 3.2. Denna typ av stöd till tekniska FoU-projekt kan kallas långsiktiga strategiska utvecklingsprojekt för det nordiska näringslivet och karaktäriseras av en nära samverkan mellan de forskningsfrämjande organen, företagen och forskningsinstitutioner under identifierings- och initieringsfasen, samt av storleken på projektet.

Tanken bakom denna form av projektstöd är att nordiskt näringsliv och forskningsmiljöer skulle kunna gå samman på ett tidigt stadium (”pre-competitive”) för att med hjälp av ett långsiktigt utvecklingsarbete kunna få fram ”morgondagens teknik eller produkter” inom områden där företag i de nordiska länderna i dag kompletterar varandra teknologiskt, produktionsmässigt eller marknadsmässigt. Sådana teknikområden kan exempelvis ligga inom bioteknologi, informationsteknologi, produktionsteknologi, materialteknologi, energiteknologi eller arktisk teknologi.

Projektgruppen har tagit fasta på dessa förslag och ingående diskuterat förutsättningarna för att låta det industriella centret påta sig en roll i denna form av projektstöd. Tre slags problemkomplex har i detta sammanhang väckts hos projektgruppen:

- svårigheten att identifiera projekt.

- långsiktigheten hos sådana projekt, och
- de höga kostnaderna för sådana projekt.

Projektgruppen *anser* dock efter ovanstående överväganden att det industriella centret bör ges en roll att söka identifiera och "uppmuntra" företagen att samarbeta kring sådana stora nordiska projekt. Det är nämligen projektgruppens uppfattning;

att sådana projekt kan identifieras,

att det finns områden där näringslivet i de nordiska länderna kompletterar varandra väl för denna typ av projekt,

att näringslivet i de nordiska länderna tillsammans genom ett långsiktigt FoU-samarbete ska kunna hävda sig bättre i den internationella konkurrensen, samt

att ett projektsamarbete av detta slag kan få viktiga näringsstrukturella effekter.

Projektgruppen *föreslår* därför att det industriella centret med hjälp av den utredningskapacitet, som ovan nämnts och som närmare beskrivs i kapitel 4.5, och tillsammans med företrädare för främst de högteknologiska industrierna och forskningsinstituterna i Norden söker identifiera områden för denna typ av stora nordiska projekt. Med tanke på de stora kostnader som är förknippade med denna typ av projekt vill projektgruppen redan här framhålla att det industriella centrets engagemang och resurser på detta område i ett inledningsskede koncentreras till förberedelsefasen, d. v. s. identifieringsprocess och förprojektering. Det industriella centret skall dock medverka till att betingelserna för en fortsättning av projektet säkras.

4.3 Användarinitierade projekt

Tidigare i de båda ministerrådsrapporterna om det tekniska FoU-programmet och om det datapolitiska handlingsprogrammet har det påpekats behovet av stöd till användarinitierade projekt d. v. s. projekt som syftar till att med hjälp av ny teknik ta fram produkter eller system för samhällsliga behov. Det kan gälla inom exempelvis miljövård, hälsovård eller kommunikationer. Ett nationellt exempel på hur en sådan ordning kan organiseras utgör det danska Formidlingsrådet.

Projektgruppen *anser* att mycket borde kunna göras inom detta område med tanke på att många samhällsliga behov troligen upplevs likartade i de nordiska länderna och att näringslivet i de nordiska länderna torde komplettera varandra kompetensmässigt. Det är projektgruppens uppfattning att den betydande samarbetspotential som i dag onekligen finns för att exempelvis harmonisera kravspecifikationer för stora och komplicerade uppgifter – som föregår offentliga upphandlingskontrakt – inte utnyttjas till fullo.

Projektgruppen *föreslår* att det industriella centret ges i uppdrag att utveckla ett forum för ansvariga myndigheter och andra organisationer

som representanter för användarsidan där dessa kan möta forskare och tillverkare i syfte att "fånga upp" samhälleliga behov av teknologisk art – en förbindelselänk för teknikupphandling. Därefter skulle det industriella centret med finansiellt stöd åt industrier och forskningsinstitutioner kunna medverka till att utveckla produkt- eller systemtekniska lösningar på områden som bedöms angelägna utifrån samhällets behov.

4.4 Tekniskt standardiseringsarbete

Det nordiska samarbetet rörande tekniskt standardiseringsarbete sker på många håll i Norden. Samarbetet mellan de nationellt ansvariga standardiseringsorganen tillvaratas av INSTA och på provnings- och testningsområdet av NORDTEST.

Samtidigt med ett omfattande nordiskt samarbete på dessa områden sker ett motsvarande och allt intensivare samarbete på det västeuropeiska planet, bl. a. i regi av CEN och CENELEC. Arbetet i dessa fora har påskyndats till följd av EGs beslut om att realisera en inre marknad. Ett samarbete sker även mellan EG och EFTA-länderna i dessa frågor.

Under senare år har Nordiska industrifonden och RU-Data engagerats i ett flertal projekt rörande standardiseringsarbete, ofta i samarbete med eller efter initiativ från INSTA. Vissa medel från ministerrådet har genom fonden kanaliserats till sådana projekt i syfte att eftersträva en nordisk hemmamarknad.

Projektgruppen *anser* att arbetet i Norden såväl som i Västeuropa med att nå ökad teknisk standardisering och harmonisering inom testning- och kontrollverksamhet är ett viktigt element för att främja ett ökat handelsutbyte och för att främja det nordiska näringslivets konkurrenskraft.

Projektgruppen vill därför *rekommendera* att det industriella centret främjar en ökad nordisk samverkan i dessa frågor och en ökad nordisk aktivitet gentemot det västeuropeiska standardiseringsarbetet. Det industriella centrets roll bör enligt projektgruppens mening inte begränsas till renodlat finansiellt stöd, utan även inbegripa en mer aktiv roll i syfte att tillförsäkra största möjliga effekt t. ex. genom att stärka det nordiska inflytandet i den västeuropeiska standardiseringsprocessen.

4.5 Projekt- och programinitiering

Efter fusionen mellan Nordiska industrifonden och Nordforsk har den "nya" fonden i högre grad än tidigare givits rollen som initierande organ för nordisk samverkan rörande teknisk FoU-arbete (d. v. s. den funktion som Nordforsk tidigare hade). Detta har redan, som redogjorts för i avsnitt 3.3, manifesterats av Nordiska industrifonden. Arbetet med projekt- och programinitiering spänner över fondens hela verksamhetsområde. Arbetet sker i nära samverkan med nationellt ansvariga FoU-organ.

Projektgruppen *anser* att den FoU-initierande rollen är en nödvändig förutsättning för att tillförsäkra att projekt tillförs såväl ny kunskap som

god kvalitet hos deltagarna och – i det längre perspektivet – ökar förutsättningarna för en industriell utveckling som blir internationellt konkurrensduglig. Dels för att tillgodose nationella prioriteringar och dels för att identifiera områden där nordiska satsningar lämpar sig bäst.

Projektgruppen *rekommenderar* i ljuset av ovanstående resonemang att det industriella centret påtar sig rollen som ett samlat nordiskt organ för projekt- och programinitiering inom teknisk forsknings- och utvecklingsarbete. I detta syfte *föreslår* projektgruppen att det industriella centret tillförs en kvalificerad utredningskapacitet för att i samverkan med nationella experter ta fram underlag för åtgärdsområden. Projektgruppen avser härmed inte att tillskapa en ny och konkurrerande utredningstjänst utan en mindre grupp av kvalificerade utredare med ett brett kontaktnät i Norden. Det egentliga utredningsarbetet skall bedrivas vid väletablerade institutioner, av fristående konsulter eller av speciellt tillsatta arbetsgrupper med medel från det industriella centret. Projektgruppen förutsätter att den föreslagna utredningskapaciteten får en flexibel organisation och kommer att arbeta i nära samverkan med det industriella centrets avnämare.

4.6 Nordiska kontaktnät

På det tekniskt-industriella området förekommer – som på de flesta andra sakområden – nordiska nätverk mellan personer engagerade inom ett visst område. Dessa nätverk fungerar i vissa fall i organiserade former, medan andra har en mer informell eller tillfällig karaktär. Tillsammans utgör dessa nätverk ett ovärderligt komplement till det officiella nordiska samarbetet.

Exempel på existerande nätverk på det tekniska/industriella området som stöds av Nordiska industrifonden är de tekniska högskolornas nordiska rektorsmöte och de regionala informationscentralerna. Därtill kommer att fonden löpande tar emot förfrågningar om kontakter eller tänkbara partners i ett annat nordiskt land.

Projektgruppen *anser* sig ha fått goda belägg för värdet av dessa nätverk med det skiftande mönster dessa uppvisar. Projektgruppen vill också understryka vikten av att dessa olika nätverk får formos och utvecklas efter sina egna behov. Emellertid har det påpekats för projektgruppen ett önskemål om att det industriella centret skulle kunna påta sig en "katalyserande roll" för nya konstellationer av nätverk samt vissa serviceuppgifter riktade mot existerande sådana.

Projektgruppen *anser* vidare att de vore av stort värde för såväl det blivande industriella centret som för det officiella nordiska industripolitiska samarbetet om ett brett forum för näringspolitiska frågor kunde etableras. Projektgruppen avser härmed ett forum i näringspolitiska frågor av intresse för industripolitiken i Norden med företrädare för näringsliv, fackliga organisationer, forskarmiljöer och myndigheter. Om intresse här för finns hos företrädare för dessa intressenter bör det industriella centret

kunna svara för sekretariatservice samt bidra med förslag till tema för rådets diskussioner. Rådets medlemmar föreslås bli utsedda av industriministerna och uppgå till fem ledamöter per land. Förslag till instruktion för rådet bör utarbetas av Nordiska ämbetsmannakommittén för industripolitik för att föreläggas industriministerna för fastställelse.

Projektgruppen *rekommenderar* att det industriella centret får i uppdrag att, när behov föreligger engagera sig i utvecklingen och tillkomsten av nätverk mellan personer engagerade i teknisk-industriella frågor i de nordiska länderna. Projektgruppen tänker sig här uppgifter som initiativtagare, serviceorgan, medfinansier, arrangör av gemensamma nordiska studie- och kontaktresor, etc. Vidare *föreslår* projektgruppen att ett nordiskt näringspolitiskt råd bildas med företrädare för näringsliv, fackliga organisationer, forskarmiljöer och myndigheter. Rådet föreslås bli tillsatt av industriministerna och det industriella centret bör ges i uppdrag att svara för sekretariatsfunktionen.

4.7 Norden i det västeuropeiska FoU-samarbetet

Som rubriken anger har projektgruppen valt att se närmare på förhållandet mellan Norden och Västeuropa. Skälet till att en internationell utblick begränsats till Västeuropa är att detta område allt mer sökt skapa sig en egen identitet i bl. a. industri- och forskningsfrågor gentemot främst Förenta staterna och Japan. Västeuropa utgör också de nordiska ländernas viktigaste marknad samtidigt som de nordiska länderna genom medlemskap i antingen EG eller EFTA är involverade i ett omfattande tekniskt-industriellt samarbete. Var för sig deltar vidare de nordiska länderna i det industripolitiska samarbete som sker genom Eureka. Den kanske mest avgörande utvecklingen är dock företagets och industrigruppernas egna vägar för att söka samarbete i skilda former, i syfte att bl. a. skapa en konkurrenskraftig industriell bas på västeuropeisk nivå.

Frågan om EFTA-ländernas deltagande i EGs industriprojekt är föremål för överläggningar mellan EG-kommissionen och EFTA-länderna och har därför ej behandlats av projektgruppen.

Projektgruppen *anser* att denna utveckling kommer att öka i betydelse och ytterligare främjas genom beslutet att öppna EGs inre marknad i början av nittioalet. Det är mot denna bakgrund självklart att de stora nordiska teknikföretagen håller sig väl framme i de västeuropeiska industriprojekten. Projektgruppen menar att om det industriella centret skall spela en roll som koordinator för internationella kontakter så bör denna uppgift i första hand riktas mot de många mindre och medelstora företagen.

Projektgruppen *föreslår* att det industriella centret ges en initiativtagande roll i att främja ett närmare samarbete mellan nordiska företag och de västeuropeiska industriprojekten. Denna roll bör vara både informerande och rådgivande i syfte att främja speciellt de mindre och medelstora

företagens internationella engagemang. Vidare bör det industriella centret kunna ta initiativ till kontakter mellan nordiska företag med potential att delta i västeuropeiska industriprojekt. Projektgruppen vill understryka att ett viktigt element i denna roll blir att hjälpa till att finna utom-nordiska potentiella samarbetspartners för nordiska företag. Denna "Clearing-House" funktion kan givetvis kombineras med industrifondens olika former för projektstöd. Slutligen vill projektgruppen föreslå att det industriella centret närmare undersöker förutsättningarna för ökad kunskap hos potentiella nordiska leverantörer angående internationell teknikupphandling via exempelvis FN, Världsbanken och de regionala utvecklingsbankerna.

4.8 Kompetensutveckling

Med kompetensutveckling avser projektgruppen i denna rapport kompetenshöjande åtgärder *riktade mot individer*. Det gäller således *industrirelaterade* insatser för den tekniska grundutbildningen, högre teknisk utbildning, forskarutbildning, samt kvalificerad vidareutbildning för verksamma inom industrin och tekniska forskningsinstitutioner.

Det nordiska samarbetet rörande generella insatser till grundutbildning och högre utbildning är under utveckling inom exempelvis Nordiska forskningspolitiska rådets regi. När projektgruppen därför valt att diskutera åtgärder inom dessa områden är det främst utifrån två överväganden; dels har projektgruppens diskussioner i dessa frågor enbart berört industrirelaterade frågor och dels finns redan i dag, som framgick av kapitel 3.7, en försöksverksamhet på några av dessa områden inom ramen för bl. a. det tekniska FoU-programmet. För en närmare redogörelse om dessa försöksverksamheter och erfarenheterna härifrån vill projektgruppen hänvisa till den utvärderingsrapport som sammanställts av Nordiska industrifonden.

Projektgruppen *anser* det viktigt att se på utbildningsfrågorna i ett integrerat sammanhang med teknologipolitiken. Projektgruppen har vidare erfårit att försöksverksamheten med industriforskarutbildning, gästforskarutbyte och studentutbyte mellan de nordiska tekniska högskolorna har tagits emot positivt bland användarna och att aktiviteterna fått en smidig organisatorisk lösning genom medverkan av berörda institutioner. Emellertid pågår denna försöksverksamhet och är vidare föremål för övervägande om förlängning av försöksperioden. Projektgruppen önskar därför avvakta med att ta ställning till fortsatt stöd och hur en eventuell framtida ordning organisatoriskt ska förhålla sig till det industriella centret.

Projektgruppen vill därför *rekommendera* att frågan om fortsatt stöd till ovan nämnda försöksordningar rörande teknisk kompetensutveckling tas upp så snart en slutlig utvärdering föreligger. Projektgruppen vill vidare peka på att även andra former för utbildning och teknisk kompetensutveckling bör kunna initieras av det industriella centret och att detta sker

efter samråd med de tekniska högskolornas s. k. rektorsmöten eller andra utbildningsansvariga. Det sistnämnda bör bl. a. ta fasta på de erfarenheter som vunnits inom näringslivet och andra institutioner, exempelvis gjorda satsningar kring "Management of Technology".

4.9 Teknikövervakning och teknikspridning

Att få kunskap om ny teknik, nya vetenskapliga rön eller tendenser på marknaderna är oftast av avgörande betydelse för utvecklingsmöjligheterna inom den tekniska grundforskningen likaväl som inom tillämpningar hos företag. Av dessa skäl är informationstjänster inom dessa kunskapsområden både väl utvecklade och kvalificerade. Det största problemet ligger troligen därför i att få reda på *var* informationen finns och *hur* man utnyttjar dessa tjänster. Ett annat problem är naturligtvis att till en viss del är denna kunskap dold i bemärkelsen att den finns *inom* ett visst företag eller på annat sätt är hemlighållen.

Till viss del faller emellertid detta ämnesområde inom aktiviteter som på något sätt är knutna till de tekniskt-vetenskapliga biblioteken, de tekniska IoD-centralerna (informations- och dokumentationscentraler) och de tekniska attachéverksamheterna. Nordiska samarbetsorganet för vetenskaplig information (Nordinfo) tillvaratar den nordiska samverkan för de två förstnämnda kategorierna.

Projektgruppen *anser* inte att det finns skäl för det industriella centret att närmare engagera sig inom teknisk-vetenskaplig informationsförsörjning. Denna uppgift tillvaratas genom den decentraliserade struktur som de tekniskt-vetenskapliga biblioteken och IoD-centralerna utgör. Detta bör emellertid inte hindra det industriella centret att – i likhet med vad industrifonden nu gör – kunna lämna bidrag till enskilda projekt på detta område för att exempelvis underlätta målinriktad informationsförsörjning till de mindre och medelstora företagen.

Vidare *anser* projektgruppen att det industriella centret aktivt skall verka för spridning av de kunskaper som kommer fram genom finansiell medverkan från industrifonden.

Projektgruppen vill *rekommendera* att det industriella centret koncentrerar sina insatser på detta område till kvalificerad informationsverksamhet kring vunna resultat från projekt med stöd av det industriella centret. Till de uppgifter som kan hänföras hit vill projektgruppen speciellt peka på åtgärder för att åstadkomma kommersiellt utnyttjande av bidragsprojekt. Därutöver bör det industriella centret studera informationsförsörjningen hos de mindre och medelstora företagen för att vid behov kunna samverka med exempelvis Nordinfo om åtgärder.

4.10 Näringspolitisk analysverksamhet

Den form av näringspolitisk analysverksamhet som projektgruppen haft under överväganden syftar till att analysera industriens arbetsvillkor och

olika former av hinder mot industriellt samarbete över gränserna. Det gäller med andra ord en analys av den industriella tillväxtens möjligheter. I dag sker detta dels hos de industriella och näringspolitiska instituten dels hos privata och offentliga forskningsinstitut samt hos myndigheterna.

Projektgruppen *anser* att det vore av värde, för såväl beslutsfattare som för den offentliga debatten, om en kvalificerad analysgrupp kunde etableras med anknytning till såväl det industriella centret som till det officiella nordiska industripolitiska samarbetet. Projektgruppen tänker sig en mindre grupp av kvalificerade tekniker, ekonomer och samhällsvetare med uppgift att initiera studier vid existerande institut och därefter svara för en värdering av resultaten. Projektgruppen är medveten om att en sådan analysverksamhet med nödvändighet vidgar det industripolitiska begreppet mot ett vidare samhällsmässigt synsätt. Enligt projektgruppens mening bör industrins arbetsvillkor eller rambetingelser belysas med hjälp av kunskaper om såväl teknik, som ekonomi, handel och juridik. Det kan till exempel gälla frågor som berör tekniska handelshinder, standardisering, företagsbeskattning, kapitalrörelser eller kapitalförsörjning. Den föreslagna analysverksamheten kan vidare med fördel utnyttja arbetsgrupper som med tidsbegränsade mandat skulle kunna söka lösningar på påtalade problemområden eller formulera samarbetsmöjligheter av intresse för det nordiska näringslivets utveckling. Därmed skulle det industriella centret, enligt projektgruppens uppfattning, kunna utvecklas till ett vidare näringspolitiskt instrument.

Projektgruppen *föreslår* att en analyskapacitet för näringspolitiska studier administrativt knytes till det industriella centret med uppdrag att betjäna det nordiska industripolitiska samarbetet genom att tillhandahålla analyser om industrins arbetsvillkor och olika former av hinder mot industriellt samarbete över gränserna. Denna analyskapacitet bör ledas av den nordiska ämbetsmannakommittén för industripolitik med tanke på att kommittén kan förväntas bli dess viktigaste avnämare. Den administrativa knytningen till det industriella centret motiveras av projektgruppens önskan om hos detta skapa en dynamisk korsbefruktning mellan teknologi- och industripolitiken.

4.11 Samlokalisering

Projektgruppen har – i enlighet med sitt mandat – diskuterat möjligheter till samlokalisering mellan Nordiska industrifonden och andra nordiska, privata som offentliga, organ med intresse för teknisk FoU eller industrifrågor i vidare bemärkelse. Projektgruppen har under dessa diskussioner inte kunnat finna lämpliga offentliga institutioner men väl erfarit att intresse visats från andra organ, exempelvis från stiftelsen för industriutveckling i Norden och den svensk-norska industrifonden. Båda med säte i Oslo.

Projektgruppen *anser* att en samlokalisering av institutioner med närbesläktade uppgifter inom det tekniska/industriella området kan verka beri-

kande för dem som arbetar i organisationerna och ge begreppet "center" en djupare innebörd.

Projektgruppen *föreslår* därför att om intresse finns bland offentliga eller icke-offentliga institutioner att samlokaliseras inom ramen för det industriella centret så skall detta behandlas i positiv anda och i princip vara öppet för alla intresserade. Det industriella centret bör därutöver tillse att man har disponibla lokaler för att kunna användas av arbetsgrupper eller projekt som arbetar med frågor som har anknytning till centrats verksamhet.

5. Förslag till organisation och budget

5.1 Nya aktiviteter

I det föregående kapitlet har projektgruppen redogjort för aktiviteter som kan knytas till det industriella centret. De föreslagna aktiviteterna beskrevs utifrån ett funktionellt betraktelsesätt. Det betyder att projektgruppen har valt att ge en samlad syn på det blivande centrets arbetsuppgifter – en programförklaring om man så vill. Hit hör arbetsuppgifter som Nordiska industrifonden *har* och sådana uppgifter som fonden enligt stadgarna *kan utföra*. Projektgruppen har vidare *rekommenderat* uppgifter som – enligt gruppens mening – bör vidareutvecklas. Slutligen beskrevs även *förslag* till nya uppgifter.

Till de aktiviteter som är nya i förhållande till Nordiska industrifondens nuvarande uppgifter hör:

- A. Stora nordiska projekt (kapitel 4:2, andra delen),
- B. Användarinitierade projekt (kapitel 4:3),
- C. Utredningskapacitet (kapitel 4:5),
- D. Nordiskt näringspolitiskt råd (kapitel 4:6),
- E. Norden i det västeuropeiska samarbetet (kapitel 4:7),
- F. Näringspolitisk analysverksamhet (kapitel 4:10), samt
- G. Samlokalisering (kapitel 4:11).

5.2 Organisation

Projektgruppen har ingående diskuterat alternativa organisatoriska lösningar för det industriella centret. Den principiellt viktigaste frågan har varit Nordiska industrifondens roll vis-à-vis det industriella centret.

Projektgruppen *anser* att flera skäl talar för att den nuvarande Nordiska industrifonden bildar det industriella centret. Av de föreslagna nya aktiviteterna låter sig de flesta förenas med fondens nuvarande verksamhetsinriktning eller stadgemässiga kompetens. Vidare har Nordiska industrifonden genom ökade resurser och vidgad verksamhetsinriktning etablerat sig som en betydande nordisk institution.

Beträffande valet av namn så *anser* projektgruppen att såväl ordet "fond" som "center" är felaktiga i förhållande till vad gruppen *föreslår* som aktiviteter, det förstnämnda är för begränsande och det sistnämnda

leder tanken fel (egentlig FoU-verksamhet). Projektgruppen har därför valt att låta Nordiska industrifonden behålla sitt namn och i praktiken bli det nordiska industriella centret. Projektgruppen anser dock att begreppet "nordiskt industriellt center" kan användas om man vill markera de möjligheter till samlokalisering med andra institutioner och tillfälligt arbetande utredningar som projektgruppen föreslår. Begreppet "center" skulle i så fall stå för de institutioner, aktiviteter och initiativ som organiseras eller framkommer kring Nordiska industrifonden.

Projektgruppen *föreslår*

att Nordiska industrifonden tillförs aktiviteterna A, B, C och E enligt ovan nämnda kapitel 5.1,

att ett nordiskt näringspolitiskt råd tillsätts av industriministern och att Nordiska industrifonden ges i uppdrag att svara för sekretariatsfunktionen samt att Nordiska ämbetsmannakommittén för industripolitik utarbetar ett förslag till instruktion för rådet att föreläggas industriministern (aktivitet D),

att den föreslagna nya aktiviteten F administrativt knyts till Nordiska industrifonden men att verksamheten leds av Nordiska ämbetsmannakommittén för industripolitik, samt

att om intresse finns bland nordiska offentliga eller icke-offentliga institutioner att samlokaliseras med industrifonden så skall dessa i princip vara öppna för alla intresserade, samt att Nordiska industrifonden tillser att man har lediga lokaler för att utnyttjas av arbetsgrupper och projekt som arbetar med tekniska FoU-frågor eller industripolitiska frågor (aktivitet G).

Projektgruppen *förutsätter* att Nordiska industrifondens styrelse organiserar fondens sekretariat i enlighet med projektgruppens programbeskrivning (kapitel 4). Vidare *bedömer* projektgruppen att det inte finns behov för att ändra fondens stadgar till följd av de nya föreslagna aktiviteterna.

5.3 Budgetmässiga konsekvenser

Projektgruppen *föreslår* att de nya aktiviteterna byggs upp under en treårsperiod med början den 1 januari 1989 och att de igångsätts via tillförsel av medel till Nordiska industrifonden från Nordiska ministerrådets ordinarie budget.

Projektgruppen är enig i att det är förenat med vissa svårigheter att mer exakt kunna bedöma behovet av främst projektmedel under den föreslagna uppbyggnadsperioden. Projektgruppens *majoritet* menar att nedanstående medelsbehov är nödvändiga för att erhålla ett fullgott underlag för en bedömning av behoven efter år 1991.

A. För initiering och förprojektering av *stora nordiska projekt* krävs betydande belopp. Ett totalt medelsbehov är svårt att uppskatta då kostnaderna kan variera väsentligt mellan olika projekt samt till följd av det åtgår en viss tid från initiering till förprojektering och vidareut-

veckling. Det föreslås att NOK 13 miljoner anslås för initiering och förprojektering över en treårsperiod, med 2 miljoner första året, 4 miljoner det andra året samt med 7 miljoner det tredje året. Därefter bör en förnyad bedömning göras över årliga medelsbehov.

- B. För stöd till *användarinitierade projekt* föreslås medel för projektstöd med NOK 8 miljoner och medel för information och kontaktskapande aktiviteter med NOK 3 miljoner under treårsperioden. Detta bedöms motsvara igångsättande av 3–5 projekt per år. Även här föreslår projektgruppen en successiv uppbyggnad.
- C. En *utredningskapacitet* bedöms kräva 3 kvalificerade handläggare, vilket motsvarar NOK 5 miljoner, samt medel för beställning av utredningsuppdrag, konsultinsatser, seminarier och genomföring av mindre förprojekt med NOK 12 miljoner på tre år.
- D. För inrättande av ett *näringspolitiskt råd* föreslås inga extra medel.
- E. Åtgärder för ett ökat *nordiskt engagemang i det västeuropeiska FoU-samarbetet* kräver i tillägg till Nordiska industrifondens basresurser dels 1 handläggartjänst och dels medel för information, resor och ny utrustning. Totalt NOK 2 miljoner per år.
- F. En *näringspolitisk analysverksamhet* kräver 3 kvalificerade handläggare, vilket motsvarar NOK 4 miljoner samt medel för beställning av utredningsuppdrag med NOK 5 miljoner under treårsperioden.
- G. *Samlokalisering* skall vara självfinansierat och kräver därför inga extra medel.

Majoriteten *bedömer vidare* att Nordiska industrifondens administrativa budget måste förstärkas till följd av ovanstående nya aktiviteter, såväl som till följd av de föreslagna fördjupningar inom områden som i dag redan görs av industrifonden. Dessa kostnader utgörs av 2 nya biträdestjänster, kostnader för kontorslokaler, utrustning samt ökade informationsinsatser. Totalt bedöms dessa kostnader till NOK 3 miljoner per år.

Sammanfattning av budgetförslaget

(årliga tillägg till Nordiska industrifondens basbudget i 1987-års priser)

Aktivitet	Bemanningsbehov	Medelsbehov i NOK miljoner		
		1989	1990	1991
A	—	2	4	7
B	—	2	3	6
C	3	4	5	8
D	—	—	—	—
E	1	2	2	2
F	3	2	3	4
G	—	—	—	—
Administration	2	3	3	3
Totalt	9	15	20	30

Et mindretal, ledamoten *Eyvind Moe*, har ikke kunnet tilslutte sig flertallets forslag til budget for Ministerrådets finansiering af de nye aktiviteter.

Han forventer, at flere af aktiviteterna – især A, B og F – vil være vanskelige at sette i gang så hurtigt som anført i det foreslåede omfang. Hertil kommer, at ved inndragelsen af nationale myndigheder med ekspertise og finansielle ressurser vil effekten af den nordiske satsning blive sterkere end forventet af projektgruppens flertal.

Med hensyn til budgettets vækst i oppbygningsfasen ses det som en viktig del af opgaven at tilvejebringe finansieringsmønstre, som kan sikre kvaliteten af de aktiviteter, der iværksættes. Bl. a. på denne baggrund findes det at være for tidligt at lægge sig fast på en så kraftig vækst som foreslået af flertallet. Mindretallet foreslår på denne baggrund at budgetforslagene til aktivitetssområdene C, E og administration for 1989 nedsættes til hver 2 mill. kr. hvorved det samlede forslag bliver på 12 mill. kr. i 1989. Endvidere foreslås, at der prøliminært indikeres mindre stigninger for 1990 og 1991 til henholdsvis 14 og 16 mill. kr.

BIHANG I

Ide-seminar om nordisk industrielt senter på Soria Moria Hotell, Voksenåsen 22. og 23. juni 1987

Program

Mandag 22. juni 1987:

- Kl. 17.00–18.30 Registrering. Innkvartering
- kl. 18.30 Mottagning
- kl. 19.00 Middag
- kl. 21.00 Foredrag. Högskoledirektör Folke Hjalmar
Diskusjon, selskapelig samvær

Tirsdag 23. juni 1987:

- Kl. 07.30–08.30 Frokost
- kl. 09.00 Presentasjon v/Per Gjelsvik
- kl. 09.30 Spørsmål – kort diskusjon
- kl. 09.45 Etablering av grupper
- kl. 10.00 Gruppearbeid (5 grupper) – kaffe
- kl. 12.30 Lunsj
- kl. 13.30 Presentasjon av gruppearbeid
- kl. 14.30 Diskusjon, kaffe
- kl. 15.30 Oppsummering av diskusjonen
- kl. 16.00 Avslutning

*Deltagare**Danmark:*

Akademisekretærer Vibeke Q. Zeuthen, Akademiet for de tekniske videnskaber

Direktør Ib Worning, FL Smidth & Co A/S

Kontorchef Anders Korsgaard, Teknologistyrelsen

Ekspedisjonssekretær Eyvind Moe, Industriministeriet

Afdelingsleder Tage Rasmussen, Teknologistyrelsen

Professor Jan Kronlund, Danmarks Tekniske Højskole

Finland:

Ind. pol. ombudsman Jyrki Myllyvirta, Industrins Centralförbund

Överinspektör Per-Håkan Slotte, Handels- och industriministeriet

Överdirektör Juhani Kuusi, Teknologiska utvecklingscentralen

Professor Bengt Stenlund, Åbo Akademi

Avdelningschef Olof Erland, Ålands landskapsstyrelse

Island:

Afdelingschef Kristmundur Halldorsson, Industriministeriet

Professor Petur K. Maack, Islands Universitet

Direktör Vilhjalmur Ludviksson, Framkvæmdastjóri

Sverige:

Direktör Birgit Erngren, Stiftelsen Sveriges Tekniska Attachéer

Civilingenjör Thomas Sidenbladh, Ericsson Radio Systems

Per Boije, Inst. for verkstadsforskning

Civ.ing. Kurt Andersson, Sveriges Industriförbund

Övering. Lennart Lindeborg, Avd.direktör Magdalena Ehrström, Styrelsen för teknisk utveckling

Högskoledirektör Folke Hjalmar, Chalmers Tekniska Högskolan

Departementsekreterare Åsalie Larsson, Industridepartementet

Norge:

Avdelningsdirektør Andreas Mortensen, Konsulent Sidsel Aarnæs Arbo, Byråsjef Per Nilsen, Industridepartementet

Direktør Helge Fredriksson, Norges Industriforbund

Adm.dir. Jan Gabriel Langfeldt, Industrifondet

Direktør Tor-Odd Berntsen, Rådsforman Håkon Sandvold, Norges Teknisk Naturvitenskapelige Forskningsråd

Ekspedisjonsjef Øystein Josefsen, Statsministerens kontor

Prosjektleder Lars Buer, Stiftelsen for industriutvikling i Norden

Norden:

Adm. direktør Per Gjelsvik, Kontorchef Marianne Anderson, Civ.ing. Rut Bäcklund-Larsson, Tekn. saksbehandl. Hördur Jonsson, Saksbehandler

Åke Modé, Førstesekretær Jorun Eide, Nordisk Industrifond

Sivilingeniør Rudolf Lindboe, Koordinator for Nordisk Teknologiår 1988
Ass. gen.sekretær Ernst Goldschmidt, Avdelningschef Risto Tienari, Industri-
konsulent Peter Holmgren, Nordisk Ministerråds sekretariat
Stortingsrepresentant Jan P. Syse, Riksdamot Arne Gadd, Utskotts-
sekr. Anders Kleppe, Nordiska rådets ekonomiska utskott
Siv.ing. Hans Lindemann, Föreningarna Nordens Förbund
Direktör Paul Hansen Nordiska investeringsbanken
Utredn.chef Mauri Kavonius, Konsult Jan Olsson, Nordens fackliga sam-
organisation
Adm.direktør Atle Bye, Svensk-Norsk Industrifond

*BIHANG 2***Besökta personer och institutioner***Oslo*

Direktör Arnulf Ingebrigtsen, Norges Industriförbund
Direktör Helge Fredriksen, Norges Industriförbund
Rådsforman Håkon Sandvold, Norges Teknisk-Naturvitenskapelige
Forskningsråd
Administrerande direktör Inge Johansen, Norges Teknisk-Naturvitenska-
pelige Forskningsråd
Administrerande direktör Jan Gabriel Langfeldt, Industrifondet

Stockholm

Utlandschef Britt-Marie Bertilsson, Ingenjörsvetenskapsakademien
Akademisekreterare Bengt Modéer, Ingenjörsvetenskapsakademien
Civilingenjör Thomas Sidenbladh, Ericsson Radio System
Ambassadör Ulf Dinkenspiel, utrikesdepartementet
Departementsråd Björn Englund, industridepartementet
Kansliråd Jan Söderberg, utrikesdepartementet
Departementssekreterare Lars Starell, industridepartementet
Departementssekreterare Lisbeth Unger, industridepartementet
Departementssekreterare Eva Grönlund, industridepartementet

Helsingfors

Avdelningschef Ulla Sirkeinen, Industrins Centralförbund
Rådgivare Timo Lähteenmäki, Industrins Centralförbund
Biträdande direktör Heikki Hirvinen, Finska Arbetsgivareföreningen
Professor Pauli Jumppanen, Wärtsilä AB
Forskningschef Matti Ojala, Nokia AB

Köpenhamn

Akademisekretær Vibeke Q. Zeuthen, Akademiet for de Tekniske Viden-
skaber

Direktør Ib Worning, F. L. Smidth & Co A/S
 Underdirektør Hans Erik Hansen, Industrirådet
 Direktør Morten Knudsen, Teknologisk Institut

Reykjavík

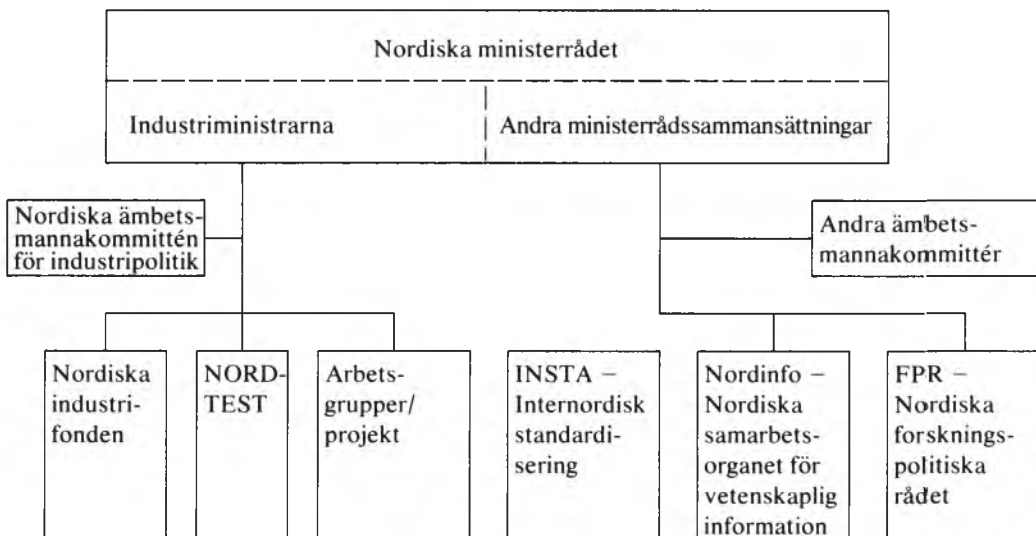
Direktør Vilhjálmur Lúdvíksson, Islands Forskningsråd
 Professor Pétur K. Maack, Islands Universitet
 Avdelningschef Kristmundur Halldórsson, Industriministeriet
 Direktør Páll K. Pállson, Teknologisk Institut
 Konsult Davíð Ludvíksson, Islands Industriförbund

Bryssel

Mr. Peter Kerr, EG-kommissionen (DG XIII)
 Mr. Georgio Spinola, EG-kommissionen (DG XIII)
 Mr. Goodman, EG-kommissionen (DG XIII)
 Mr. Klose, EG-kommissionen (DG XII)
 Ms. Alexandra Cas, EG-kommissionen (TFSME)
 Mr. Rudolf W. Meijer, EUREKA-sekretariatet

BIHANG 3

Nuvarande organisation för teknisk FoU och industrifrågor med stöd från Nordiska ministerrådet

Ekonomiska utskottets betänkande

över ministerrådsförslag om förslag till nordiskt bioteknologiskt samarbetsprogram

(Ministerrådsförslaget, se s. 1290

Yttranden, se s. 1284)

Ovennevnte ministerrådsförslag er henvist til Økonomisk utvalg. Utvalget behandlet forslaget på sitt møte 11.–12. februar 1988.

1 Sammendrag av ministerrådsforslaget

Programforslaget er utarbeidet av en programkomité med utgangspunkt i de enkelte nordiske lands planer for bioteknologisk FoU-virksomhet. Ministerrådet slutter seg til de prinsipper og retningslinjer for samarbeidet som foreslås. I det vedtatte ministerrådsbudsjettet for 1988 er det på forskjellige områder avsatt/reservert midler til bioteknologisk samarbeid som stort sett svarer til programforslagets forventninger. Ministerrådet vil i forbindelse med den ordinære budsjettprosedyre ta stilling til den senere finansiering.

Som bakgrunn for selve programforslaget gir komitéen en vurdering av bioteknologiens perspektiver og muligheter, beskrivelse av bioteknologien i Norden, omtale av lovgivning og en oversikt over de nasjonalt prioriterte områdene i Norden.

Programkomitéen anser at gjennomføringen av de enkelte delene av programmet i størst mulig utstrekning skal gis til allerede eksisterende organer innen ministerrådssystemet, dvs. Nordisk Industrifond, Nordisk Embetsmannskomiteé for jord- og skogbruksspørsmål samt andre relevante organ. Dessuten anses det nødvendig å opprette en Nordisk programkomité for bioteknologi (NPB) med oppgave å koordinere samarbeidsprogrammet, foreslå fordeling av arbeidsoppgaver og økonomiske rammer for innsatser innen de ulike områder. Komitéen foreslår også at et særskilt referanseorgan, Nordisk utvalg for etikk innen bioteknologien, opprettes for policyskapende tiltak og overveielser av de etiske normene innen bioteknologisk forskning og anvendelse i Norden og internasjonalt. Komitéen understreker videre behovet for et nært samarbeid mellom de nasjonale myndigheter som har ansvaret for sikkerhetsvurderingene innen bioteknologi.

Komiteén foreslår at det nordiske samarbeidsprogrammet legges opp med en planeringsfase i løpet av 1988 og en gjennomføringsperiode på fire år, 1989–1992. Gjennomføringen av samarbeidsprogrammet forutsetter at det avsettes særskilte nordiske ressurser.

I forslaget blir forskningsområder hvor nordiske forskningsmiljøer kan tilby samarbeid og kunnskapsoverføring samt områder der en koordinert innsats av forskningsressurser kan bidra til allmenn kunnskapsoppbygging prioritert. Disse temaområdene er genteknikk, protein engineering, vekst-bioteknikk, husdyrbioteknikk, akvakultur, livsmiddelbioteknikk, prosess-teknikk og miljøteknologi.

Programmet inneholder forslag til ulike samarbeidsformer gjennom hvilke planen kan gjennomføres. Disse er planering og initiering, stipendier og utdanningsprosjekt, støtte til FoU-miljøer, samarbeidstiltak, industrielle FoU-prosjekt, større s. k. paraplyprogram, samarbeid om patentspørsmål samt om utnyttelse av internasjonale databaser.

I følge komitéens forslag vil de totale kostnadene for programmet bli 25 MDKK i 1988 og 55 MDKK for hvert av årene 1989–1992. 15 MDKK pr. år av disse midlene skal komme fra Nordisk Industrifonds ordinære budsjett. Øvrige midler skal etter forslaget tilføres Nordisk Ministerråds budsjett.

2 Sammen drag av remissvar

Ministerrådsforslaget er sendt på remiss til Nordisk Råds Juridisk utvalg, Kulturutvalg og Sosial- og miljøutvalg (*se Bihang*).

Juridisk utvalg hilser forslaget om et samarbeidsprogram velkommen og anbefaler at det blir vedtatt. Utvalget konsentrerer sin uttalelse om de spesielle problemer som kan oppstå i forbindelse med bioteknikk og genteknikk. Det er utvalgets oppfatning at et av de største etiske problemer i forbindelse med de pågående nye teknikker er hvor langt man bør la den vitenskapelige forskning gå og hvor man skal sette grensen for vitenskapens fremskritt. Dette gjelder først og fremst fremskritt hvor mennesker og dyr er involvert, men gjelder til en viss grad også planter. Utvalget forutsetter at det foreslåtte nordiske etikkutvalg også vil bestå av representanter som er aktive i forbindelse med de politiske beslutningsprosesser. Utvalget mener det er viktig med felles nordisk holdning i patentrettslige spørsmål. Utvalget er enig i at ansvaret for disse spørsmål bør legges til et felles nordisk organ og at den foreslåtte Nordisk Programkomité for Bioteknologi er vel egnet i første omgang. Når det gjelder sikkerhetsvurderingene mener utvalget det er behov for et nært samarbeid mellom de ansvarlige nasjonale myndigheter. Utvalget ber om at det blir vurdert hvorvidt det er hensiktsmessig å fordele oppgavene innen området på så mange myndigheter og organer som de er i dag. Avslutningsvis peker

utvalget på at en må være oppmerksom på de farer som kan oppstå i forbindelse med avskaffelse av avfall fra bioteknologisk virksomhet.

Kulturutvalget understreker at de ressurser som avsettes i startfasen for samarbeidet innen bioteknologi i stor utstrekning bør anvendes til å støtte forskerutveksling, forskerutdanning samt stipendier og konferanser for forskere. Tiltak for å støtte kompetanseoppbygging og forskerutdanning er viktig særskilt på bakgrunn av at mangelen på kvalifiserte forskere kan bli et hinder for en utbygging av samarbeidet på området i det omfang som er ønskelig. Utvalget understreker også den samordnende rolle som den foreslåtte nordiske programkomitéen bør ha for at programmet skal kunne gjennomføres effektivt. Samtidig framholder utvalget at Nordisk forskningspolitisk råd også på dette området har en viktig oppgave i oppfølgingen av arbeidet med programmet. Utvalget forutsetter at Ministerrådet avsetter midler til bioteknologisamarbeidet i samsvar med det forslag som inngår i programmet.

Sosial- og miljøutvalget noterer med tilfredsstillelse at sikkerhet og risikovurdering av de nye genetiske metoder framholdes i ministerrådsforslaget som prinsipielt viktige spørsmål når det gjelder forskning og produksjon. Miljøspørsmålene berøres i og med at det konstateres at mer oppmerksomhet rettes mot eventuelle økologiske følger og eventuelle arbeidsmiljørisiker som de som arbeider med bioteknologi kan bli utsatt for. Utvalget noterer også med tilfredsstillelse at det i forslaget legges stor vekt på etiske spørsmål. En samnordisk diskusjon om etiske spørsmål anser utvalget nødvendig. Dette kan også gi nordiske standpunkter økt tyngde internasjonalt. Utvalget slutter seg til ministerrådsforslaget i sin helhet og vil særlig peke på betydningen av forslaget om å tilsette et nordisk utvalg for etikk innen bioteknologien.

3 Utvalgets synspunkter

Nordisk Råd har etterlyst et aktivt nordisk samarbeid på bioteknologiområdet og vedtok ved sesjonen i 1987 å henstille om at Ministerrådet utarbeidet et samarbeidsprogram. Året før hadde Rådet bl. a. bedt Ministerrådet vurdere hvilken rolle et eventuelt bioteknisk institutt, med mulig plassering i Island, for utforskning av organismer som lever under nordiske marginalbetingelser vil kunne spille for det nordiske næringslivet. Utvalget konstaterer derfor med tilfredsstillelse at det nå foreligger et forslag til samarbeidsprogram. Utvalget anser at nordisk samarbeid i form av et felles samarbeidsprogram bør innebære mer effektiv ressursutnyttelse til gagn for samtlige nordiske land. Utvalget slutter seg til målsettingen for samarbeidsprogrammet som er å styrke de nasjonale forutsetningene for utnyttelse av bioteknologi innen ulike områder og bedre næringslivets konkurransekraft samt støtte samarbeid angående patent- og informa-

sjonsspørsmål og aktivere samnordisk virksomhet med aspekter på etikk og sikkerhetsspørsmål.

Det foreslåtte samarbeidsprogrammet er tverrsektorelt og mange nordiske samarbeidsorgan vil bli berørt. Utvalget understreker derfor den samordnende rolle som den foreslåtte nordiske programkomitéen for bioteknologi bør ha for at programmet skal kunne gjennomføres effektivt og innsatser innen ulike områder fleksibelt tilpasses programmet. Samtidig vil utvalget framføre at det industrielle senteret som opprettes i Oslo må ha en viktig oppgave i arbeidet med gjennomføringen av programmet. Bioteknikken er allerede et av de spesielle innsatsområdene til Nordisk Industrifond og det forslag til en industriell forsknings- og utviklingsplan for bioteknikk i Norden som er utarbeidet av Fondet er etter utvalgets oppfatning et godt utgangspunkt for arbeidet på dette området innen det industrielle senteret. Det samme gjelder rapporten for jord- og skogbruksområdet som framstår som et av vekstområdene innen bioteknologien. Utvalget vil dessuten peke på at Nordisk forskningspolitisk råd må være et sentralt organ når det gjelder arbeidet med programmet og i koordineringen av innsatser mellom dette programområdet og andre sektorer innen det nordiske forsknings-samarbeidet.

I forslaget har forskningsområder hvor nordiske forskningsmiljøer kan tilby samarbeid og kunnskapsoverføring sammen med områder hvor en koordinert innsats av forskningsressurser kan bidra til allmenn kunnskapsoppbygging blitt prioritert. Disse temaområdene er genteknikk, protein engineering, vekstbioteknikk, husdyrbioteknikk, akvakultur, livsmiddelbioteknikk, prosesseteknikk/enzymeteknikk og miljøteknologi. Utvalget har ingen merknader til denne prioritering og vil understreke at forskerutdanning og grunnforskning bør utgjøre et vesentlig element i det felles program. Utviklingen innen forannevnte områder og i forskningsmiljøer øker behovet for å forsterke og intensivere det nordiske forskningssamarbeidet. Det vises i denne forbindelse til uttalelsen fra Kulturutvalget hvor også behovet for økologisk grunnforskning blir understreket. Vedrørende miljøspørsmålenes plass i samarbeidsprogrammet vises til uttalelsen fra Sosial- og miljøutvalget. Økonomisk utvalg vil for egen del framholde at miljøområdet bør tillegges høy prioritet ved gjennomføringen av samarbeidsprogrammet.

Juridisk utvalg har i sin uttalelse lagt særlig vekt på å gi en rettslig vurdering av de problemer som kan oppstå i forbindelse med bioteknikk og genteknikk, dvs. etiske aspekter og skadelige effekter i forbindelse med anvendelsen av de pågjeldende teknikker. Økonomisk utvalg slutter seg til synspunktene i Juridisk utvalgs betenkning og vil vise til denne.

Når det gjelder programmets forslag til ulike samarbeidsformer slutter utvalget seg til de synspunkter som kommer til uttrykk. Spesielt er utvalget tilfreds med forslaget om å opprette et nordisk utvalg for etikk innen bioteknologien. Utvalget anser en samnordisk behandling av etiske spørsmål som nødvendig og viktig. Det kan også gi nordiske synspunkter større tyngde internasjonalt i denne sammenheng. Det vil derfor være verdifullt å få felles nordiske vurderinger og prioriteringer innen dette området. I denne forbindelse er nært samarbeid mellom de nasjonale myndigheter som har ansvaret for spørsmål av denne karakter innen bioteknologi en nødvendig del av arbeidet.

Rek. nr 28/1986 om et eventuelt bioteknisk institutt med mulig plassering i Island blir behandlet i rapporten fra Ministerrådets ekspertgruppe vedrørende kulde- og varmetolerante mikroorganismer. Gruppen mener det er behov for et intensivert samarbeid omkring utforskning av termofile og psykfofile mikroorganismer og enzymer samt at dette arbeid bør kunne innpasses med aktiviteten innen prosesseteknologi som ifølge samarbeidsprogrammet skal administreres og styres av Nordisk Industrifond. Det er videre gruppens oppfatning at den beste måte å styrke forskningen på dette området vil være å etablere et forskernettverk med en koordinerende innsats fra Island, men det anses derimot ikke hensiktsmessig å etablere et egentlig institutt i Island. Utvalget tar opplysningene til etterretning og vil peke på at det i Island kontinuerlig arbeides med å styrke den bioteknologiske forskningen. Dessuten vil utvalget vise til Islands særstilling vedrørende områdene med varme kilder, men også på grunn av den særstilling Island sammen med de andre vestnordiske land har når det gjelder betydningen av fiskefangst og fiskeindustri. Utvalget finner det derfor naturlig at Island inntar en sentral plass i arbeidet med å koordinere innsatsen og framstå som en drivende kraft i forskningssamarbeidet på dette området innen bioteknologien.

Bioteknikken har i alle de nordiske land fått en framtreddende plass i diskusjonen om framtidige innsatsområder. Utvalget mener en slik langsiktig satsning som foreslås i samarbeidsprogrammet krever betydelige ressurser. Utvalget forutsetter at nødvendige midler avsettes for en effektiv gjennomføring av programmet.

Under henvisning til forannevnte foreslår Økonomisk udvalg at Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd å vedta et nordisk bioteknologisk samarbeidsprogram i samsvar med ministerrådsforslaget og Økonomisk utvalgs synspunkter.

Stockholm, 12. februar 1988

<i>Esko Aho (K)</i>	<i>Ylva Annerstedt (fp)</i>
<i>Carl Bildt (m)</i>	<i>Ilkka-Christian Björklund (Sdp)</i>
<i>Gustav Björkstrand (Sfp)</i>	<i>Johan Buttedahl (Sp)</i>
<i>Lahja Exner (s)</i>	<i>Einar Førde (A)</i>
<i>Arne Gadd (s)</i>	<i>Flemming Hansen (KF)</i>
<i>Guðrún Helgadóttir (Ab.)</i>	<i>Ivan Johannessen (Sb)</i>
<i>Olof Johansson (c)</i>	<i>Arvo Kempainen (Skdl)</i>
<i>Preben Lange (Si)</i>	<i>Poul Nielson (S)</i>
<i>Aase Olesen (RV)</i>	<i>Oddrunn Pettersen (A)</i>
<i>Páll Pétursson (F.)</i>	<i>Kimmo Sasi (Kok)</i>
<i>Harald Synnes (KrF)</i>	<i>Jan P. Syse (H)</i>
	Formann

BIHANG

Yttranden över ministerrådsförslaget

Nordiska rådets juridiska utskott:

Juridisk Udvalg har fået lejlighed til at udtale sig over ovennævnte ministerrådsforslag.

Udvalget har behandlet det på sine møder den 20. januar 1988 i Sigtuna og den 11. februar 1988 i Stockholm.

Juridisk Udvalg har længe interesseret sig for udviklingen inden for bioteknologien og har tidligere ved forskellige lejligheder drøftet aspekter og problemer, der knytter sig hertil.

På udvalgets årlige fællesmøde med justitsministrene m. fl. i november 1987 i Åbo fik man bl. a. en redegørelse fra ministerrådssekretariatet om beskyttelse af den personlige integritet mod indgreb/misbrug fra videnskabens side i forbindelse med de nye medicinske teknikker som gensplejning o. lign.

Også på det møde, som udvalget havde i oktober 1987 med sagkyndige om et moderniseret nordisk lovgivningsprogram, blev forskellige spørgsmål med relation til bioteknologi m. v. taget op.

Juridisk Udvalg hilser derfor forslaget til et nordisk bioteknologisk samarbejdsprogram velkommen og anbefaler forslaget til vedtagelse i sin helhed med nedenstående kommentarer.

Det er specielt de problemer, der kan opstå i forbindelse med bioteknik og genteknik, ud fra en retlig vurdering, som udvalget har interesseret sig for, dvs.:

- etiske aspekter
- rettighederne til opfindelserne og
- skadelige effekter i forbindelse med anvendelsen af de pågældende teknikker.

Med hensyn til de *etiske aspekter* fremgår det bl.a. af ministerrådets forslag til samarbejdsprogram, at der tænkes etableret et nordisk udvalg for etik inden for bioteknologien.

Efter Juridisk Udvalgs opfattelse er et af de største etiske problemer i forbindelse med de pågældende nye teknikker, hvor langt man bør lade den videnskabelige forskning gå, og hvor man skal sætte grænsen for videnskabens fremskridt. Dette gælder først og fremmest forsøg, der involverer mennesker og dyr, men til en vis grad også planter.

Udvalget forudsætter, at det nordiske etikudvalg ikke udelukkende kommer til at bestå af repræsentanter for videnskaben og forskningen, men at der også kommer repræsentanter med, der er aktive i forbindelse med de politiske beslutningsprocesser. Ligeledes vil udvalget understrege vigtigheden af, at der bliver mulighed for politikerne i Nordisk Råd for løbende at følge med i det nordiske etikudvalgs arbejde.

Rettighederne til opfindelserne – dvs. de *patentretlige spørgsmål* – er noget man længe har samarbejdet om nordisk, og som man har forsøgt at harmonisere så langt som muligt, fremgår det af forslaget til samarbejdsprogram. Det fremgår ligeledes, at Nordisk Ministerråd har besluttet at nedsætte en speciel udredningsgruppe for patentproblemer m. m., men at dette arbejde imidlertid er blevet forsinket.

Det er Juridisk Udvalgs opfattelse, at det er meget vigtigt, at der snarest muligt opnås en fælles nordisk holdning til disse problemer, ikke mindst fordi man – som det også fremgår af samarbejdsprogrammet – står over for en indgående revision af den internationale konvention om vækstforædlingsret i UPOV (Union pour la Protection des Obtentions Végétales).

Udvalget vil derfor understrege vigtigheden af, at udredningsgruppen får afsluttet sit arbejde, og at man nordisk får fastsat nogle minimumsregler på området, før man når for langt frem internationalt.

Udvalget er enig i, at ansvaret for de patentretlige spørgsmål bør henlægges til et fælles nordisk organ, og at det i første omgang formentlig vil være mest hensigtsmæssigt at lægge disse opgaver til Den Nordiske Programkomité for Bioteknologi (NPB), som det er foreslået i samarbejdsprogrammet.

Med hensyn til de *skadelige effekter* i forbindelse med anvendelse af de

pågående tekniker fremgår det bl. a. af forslaget til samarbejdsprogram, at mangelen på viden inden for dette felt er åbenbar. Der er et reelt behov for i fællesskab inden for Norden at udvikle en større viden om sikkerhed og risikovurdering af de nye metoder, understreges det.

Juridisk Udvalg kan tilslutte sig programkomiteens påpegnings af behovet for et nært samarbejde mellem de nationale myndigheder, der har ansvaret for sikkerhedsvurderingerne inden for bioteknologien. Samtidig vil udvalget henstille, at det overvejes – både nationalt og nordisk – om det er hensigtsmæssigt, at opgaverne på området er fordelt på så mange myndigheder og organer, som de er i dag.

Endelig skal udvalget pege på, at man også bør være opmærksom på de potentielle risici, der kan være i forbindelse med afskaffelse af affald fra bioteknologisk virksomhed.

Stockholm, 11. februar 1988

Bernhard Tastesen

Formand

Nordiska rådets kulturutskott:

Det av Nordiska ministerrådet avgivna förslaget till nordiskt bioteknologiskt samarbetsprogram är avsett att bilda grundvalen för samarbetet inom bioteknologisk forskning under femårsperioden 1988–1992. Förslaget grundar sig på nationellt prioriterade samarbetsformer och samarbetsområden. Enligt programmet bör samarbetet syfta till en närmare samordning av de nationella program för bioteknologi som är under genomförande. Härigenom kan man enligt programmet undvika dubbelarbete och få till stånd ett effektivare utnyttjande av befintliga resurser. Samtidigt är avsikten att stärka kompetensen och konkurrenskraften i ett internationellt perspektiv.

Nordiska rådet har efterlyst ett aktivt nordiskt samarbete på bioteknologiområdet, och kulturutskottet har såväl vid behandlingen av riktlinjerna för Nordiska forskningspolitiska rådet (*B 69/k*) som i andra sammanhang uttalat att ett särskilt program bör utarbetas för det nordiska samarbetet inom bioteknologin. Utskottet konstaterar därför med tillfredsställelse att ett förslag till samarbetsprogram nu föreligger, och att programmet utgår från de grundläggande principer och kriterier för nordiskt forskningssamarbete som har fastslagits i riktlinjerna för FPR, och som utskottet har omfattat.

Utskottet noterar att grundläggande forskning och kompetensuppbyggnad utgör centrala moment inom de samarbetsområden som anges i programmet. Utskottet understryker att de resurser som särskilt i ett inledande skede avsätts för samarbetet inom bioteknologin i stor utsträckning bör

användas för att stöda forskarutbyte, forskarutbildning samt stipendier och konferenser för forskare. Åtgärder för att stöda kompetensuppbyggnad och forskarutbildning är angelägna särskilt mot bakgrund av att bristen på kvalificerade forskare kan bli ett hinder för en utbyggnad av samarbetet på området i den omfattning som är önskvärd. Insatser i syfte att underlätta de direkta kontakterna mellan forskare på området kan även främja uppkomsten av nya forskningsprojekt. Genom att samarbetsprogrammet innehåller åtgärder i syfte att öka forskarnas rörlighet och därmed deras möjligheter att hålla kontakt mellan nordiska och internationella forskningsmiljöer kan programmet även på ett mera allmänt plan bidra till att stärka det nordiska forskningssamarbetet, vilket utskottet finner positivt.

Det nordiska samarbetsprogrammet berör flera olika forskningsområden och samtidigt även flera sektorer inom den nordiska samarbetsorganisationen. Utskottet understryker därför den samordnande roll som den föreslagna nordiska programkommittén för bioteknologi bör ha för att programmet skall kunna genomföras effektivt och insatser inom olika temaområden flexibelt anpassas till programmet. Inom de prioriterade temaområdena anser utskottet att man även bör ta upp ekologisk grundforskning för att bedöma ekologiska konsekvenser i anslutning till den bioteknologiska forskningen. Vidare framhåller utskottet att FPR bör ha en viktig uppgift i uppföljningen av arbetet med programmet, och i koordineringen av insatser mellan detta programområde och andra sektorer inom det nordiska forskningssamarbetet.

Med hänvisning till vad som ovan anförts förordar kulturutskottet för sin del det av ministerrådet föreslagna programmet, och förutsätter att ministerrådet avsätter anslag för bioteknologisamarbetet i enlighet med det förslag som ingår i programmet.

Stockholm den 11 februari 1988

För Nordiska rådets kulturutskott

Eiður Guðnason

Förman

Nordiska rådets social- och miljöutskott:

1. Förslaget

Programförslaget är utarbetat av en programkommitté bestående av nationella representanter. Det avses bilda grundvalen för samarbetet inom bioteknologisk forskning femårsperioden 1988–1992. Målsättningen är att förstärka de nationella förutsättningarna för utnyttjande av bioteknologi inom olika områden och stärka näringslivets konkurrenskraft. Vidare är

programmets mål att stödja samarbete som avser patent- och informationsfrågor och aktivera samnordisk verksamhet med aspekter på etik- och säkerhetsfrågor.

Enligt förslaget skall ansvaret för genomförandet av dessa aktiviteter i största möjliga utsträckning åvila redan existerande organ, dvs. Nordiska industrifonden, Nordiska ämbetsmannakommittén för jord- och skogsbruksfrågor m. fl. En Nordisk programkommitté för bioteknologi föreslås bli inrättad med syfte att koordinera programmet med nationella aktiviteter.

Programmet innehåller även förslag till inrättande av ett Nordiskt utskott för etik inom bioteknologin avsedd att utgöra ett referensorgan när det gäller etiska frågor inom bioteknologiområdet. Dess uppgifter blir policyskapande åtgärder och överväganden av de etiska normerna inom bioteknologisk forskning och tillämpning i Norden och internationellt. Vidare understryks behovet av ett nära samarbete mellan de nationella myndigheter, som har ansvaret för säkerhetsvärderingarna inom bioteknologi.

2. *Utskottet*

Utskottet noterar inledningsvis att förslaget utgår från följande definition av bioteknologi: All teknologi som använder mikroorganismer, växt- och djurceller eller delar av dessa för att framställa eller modifiera produkter, målinriktat förändra växter och djur eller för att utveckla mikroorganismer för specifika ändamål.

Den snabba utvecklingen som skett inom molekylärbiologin har öppnat möjligheter att styra såväl funktioner i celler som att ändra biologiska molekylers struktur i önskad riktning och framställa nya produkter för medicin, jord- och skogsbruk samt industri. Forskningsresultaten väntas bli tillämpliga inom jord- och skogsbruk, livsmedels- och kemikalieindustri, hälso- och sjukvård, miljövärd samt apparaturutveckling. Många länder har startat nationella bioteknologi-program för att på lång sikt säkra utvecklingen inom området. Man känner i Europa oro för att bli distanserad av den amerikanska och japanska utvecklingen.

Samtidigt som man i de flesta länder är starkt angelägna att utnyttja de tillfällen denna revolutionerande nya teknik ger, har medvetenheten ökat om att konsekvenserna av genteknisk manipulation kan vara oöverskådliga. Krav har därför rests på säkerhet och etisk bedömning av de nya valmöjligheter och risker gentekniken innebär, innan dess tillämpning sprids över allt större områden.

Utskottet noterar, att säkerhetsbestämmelserna inom forskning, produktion och miljö varierar mellan de nordiska länderna men att man i princip följer USA-regler och OECD's rekommendationer. Danmark har som enda nordiskt land en lag om miljö och genteknologi.

Efter behandling av social- och miljöutskottet antog Nordiska rådet

rekommendation nr 24/1987 på grundval av ett medlemsförslag (A 772/s) om naturetik, säkerhetsfrågor, teknologivärdering och regler rörande genteknologi. Utskottet noterade, att man i de flesta länder var medveten om riskerna med genmanipulation i medicinska sammanhang medan effekterna på miljön uppmärksammats betydligt mindre. Utskottet ansåg det viktigt att ett vidare perspektiv än ett ensidigt forskningspolitiskt eller produktionsinriktat fick prägla det nordiska samarbetet på det genteknologiska området med praktisk tillämpning inom det bioteknologiska FoU-samarbetet. Nordiska ministerrådet rekommenderades därför

- a) att utreda hur hänsyn till etik, säkerhet och teknologivärdering rörande genteknologi kan inarbetas i det nordiska samarbetet.
- b) att undersöka om någon form av förhandsgodkännande eller registrering av genklyvning är möjlig i nordiskt samarbete.
- c) att verka för fortlöpande samråd mellan de nordiska länderna vid utvecklingen av genteknologi rörande etik, säkerhet och teknologivärdering.

Utskottet noterar därför med tillfredsställelse, att det i ministerrådsförslaget framhålls, att säkerhet och riskvärdering av de nya genetiska metoderna är principiellt viktiga frågor när det gäller forskning och produktion. Miljöfrågorna berörs i och med att det konstateras, att mer uppmärksamhet fästs vid eventuella ekologiska följder, som genetiskt modifierade mikroorganismer, växter eller djur kan förorsaka i naturen. Härtill kommer de eventuella arbetsmiljörisker som de som arbetar med bioteknologi kan bli utsatta för. I förslaget erkännes också, att bristen på kunskaper inom detta område är uppenbar och att behovet att gemensamt utveckla dessa inom Norden är påtagligt.

Utskottet noterar också med tillfredsställelse att förslaget ger stor vikt åt de etiska frågorna särskilt inom human-, husdjurs- och växtgenetik; dvs. genterapi och kartläggning av arvsmassan och etablering av nya växter eller djur. Etiska värderingar kan komma att resultera i regler, som direkt påverkar den tillämpade forskningen och indirekt även grundforskningen. En samnordisk diskussion om etiska värderingar anses nödvändig och kan ge ökad internationell tyngd åt nordiska ståndpunkter. Det är därför värdefullt att få till stånd gemensamma prioriteringar och förhållningssätt mellan de nordiska länderna och internationellt.

Utskottet vill mot bakgrund av vad som ovan anförts tillstyrka ministerrådsförslaget i sin helhet och vill i synnerhet peka på vikten av förslaget att tillsätta ett nordiskt utskott för etik inom bioteknologin.

Stockholm den 11 februari 1988

För social- och miljöutskottet

Marjatta Väänänen

Förman

Ministerrådsförslag

om förslag till nordiskt bioteknologiskt samarbetsprogram

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Nordisk Ministerråd oversender hermed et forslag til nordisk bioteknologisk samarbejdsprogram til Nordisk Råd med henblik på behandling under rådets 36. session i Oslo.

Programforslaget er udarbejdet af en særligt nedsat programkomite med udgangspunkt i de enkelte nordiske landes planer for bioteknologisk FoU-virksomhed.

Ministerrådet tilslutter sig de principper og retningslinjer for samarbejdet, der foreslås. Ministerrådet agter derfor efter rådets behandling og under hensyntagen til rådets synspunkter at vedtage et program for nordisk bioteknologisk samarbejde 1988–92.

I det vedtagne ministerrådsbudget for 1988 er der på forskellige områder afsat/reserveret midler til bioteknologisk samarbejde, der stort set svarer til programforslagets forventninger. Ministerrådet vil i forbindelse med det ordinære budgetprocedure tage stilling til den senere finansiering.

Oslo den 16. december 1987

Bjarne Mørk Eidem

Fridtjov Clemet

Innehållsförteckning

1. Sammandrag / Yhteenveto	1292
2. Förord	1294
3. Bioteknologins perspektiv och möjligheter	1294
4. Bioteknologin i Norden	1295
4.1 Danmark	
4.2 Finland	
4.3 Island	
4.4 Norge	
4.5 Sverige	
4.6 Nordiskt samarbete	
5 Lagstiftning	1300
5.1 Säkerhetsbestämmelser	
5.2 Patenträtsfrågor	
6. Översikt av de nationellt prioriterade områden i Norden	1301
7. Förslag till nordiskt samarbetsprogram	1304
7.1 Allmänna ställningstaganden	
7.2 Prioriterade samarbetsområden	
7.3 Förslag till samarbetsformer	
7.3.1 Planering och initiering	
7.3.2 Stipendier och utbildningsprojekt	
7.3.3 Samverkansåtgärder	
7.3.4 FoU-miljöer	
7.3.5 Industriella FoU-projekt	
7.3.6 Paraplyprogram	
7.3.7 Patenträtsfrågor m. m.	
7.3.8 Utnyttjande av internationella databaser	
7.3.9 Etik och säkerhet	
7.3.10 Informationsaktiviteter	
7.4 Genomförande	
7.4.1 Nordisk programkommitté för bioteknologi	
7.4.2 Nordiskt utskott för etik inom bioteknologi	
7.5 Utvärdering	
7.6 Kostnader och finansiering	

Bilagor

1. Utdrag af beslutsprotokoll	1316
2. Kommitténs medlemmar	1317
3. Förslag till en industriell forsknings- och utvecklingsplan för bioteknik i Norden	1318
4. Underlag till sektorprogram i bioteknologi	1328
5. Rapport fra ministerrådets ekspertgruppe vedr. kulde- och varmetolerante mikroorganismer	1343
6. Lista över använda referat	1350

1. Sammandrag

Kommitténs förslag till ett nordiskt bioteknologiskt samarbetsprogram bildar grundvalen för samarbetet inom bioteknologisk forskning under femårsperioden 1988–1992. Förslaget grundar sig på nationellt prioriterade samarbetsformer och samarbetsområden samt i stor utsträckning på delprogram som utarbetats av Nordiska Industrifonden och Nordiska ämbetsmannakommittén för jord- och skogsbruksfrågor. Kommittén har även beaktat ett förslag från Nordiska Ministerrådets expertgrupp till samarbete gällande köld- och värmeteroleranta mikroorganismer. Förslaget i sin helhet har utarbetats av en programkommitté bestående av nationella representanter. Nordiska Industrifondens och Nordiska Ministerrådets sekretariat har deltagit i kommitténs arbete.

Målsättningen för det nordiska bioteknologiska samarbetsprogrammet är att förstärka de nationella förutsättningarna för utnyttjande av bioteknologi inom olika områden och stärka näringslivets konkurrenskraft. Vidare är det programmets mål att stödja samarbete som avser patent- och informationsfrågor och aktivera samnordisk verksamhet med aspekter på etik- och säkerhetsfrågor.

I förslaget har forskningsområden prioriterats där nordiska forskningsmiljöer kan erbjuda samarbete och kunskapsöverföring liksom områden där en koordinerad insats av forskningsresurser kan bidra till allmän kunskapsuppbyggnad. Dessa temaområden är genteknik, protein engineering, växtbioteknik, husdjursbioteknik, akvakultur, livsmedelsbioteknik, processteknik/enzymteknik och miljöteknologi.

Programmet innehåller förslag till olika slags samarbetsformer genom vilka planen kan förverkligas: planering och initiering, stipendier och utbildningsprojekt, samverkansåtgärder, stöd till FoU-miljöer, industriella FoU-projekt samt större s. k. paraplyprogram.

Enligt förslaget skall ansvaret för genomförandet av dessa aktiviteter i största möjliga utsträckning åvila redan existerande organ, dvs. Nordiska Industrifonden, Nordiska ämbetsmannakommittén för jord- och skogsbruksfrågor samt andra relevanta organ. En Nordisk programkommitté för bioteknologi föreslås bli inrättad med syfte att koordinera programmet och dess budget under hela programperioden. Kommittén skall också samordna programmet med nationella aktiviteter.

Programmet innehåller även förslag till inrättande av ett Nordiskt utskott för etik inom bioteknologin avsedd att utgöra ett referensorgan när det gäller etiska frågor inom bioteknologiområdet.

Förslaget till budgetering av samarbetsprogrammet har utarbetats genom en sammanvägning av de förslag som Nordiska Industrifonden och Nordiska ämbetsmannakommittén för jord- och skogsbruksfrågor har presenterat samt en beräkning av kostnaderna för insatser inom de prioriterade områden som kommittén ansett bör stödjas. Enligt förslaget kommer de

totala kostnaderna för programmet att uppgå till 25 MDKK under år 1988 och till 55 MDKK för vart och ett av åren 1989–1992. 15 MDKK av de årligen erforderliga medlen skall finansieras med resurser som redan finns inom Nordiska Ministerrådets budget.

1. Yhteenveto

Ehdotettu pohjoismainen biotekniikan yhteistyöohjelma on tutkimusyhteistyön perustana viisivuotiskaudella 1988–1992. Ehdotus perustuu kansallisesti priorisoituihin yhteistyöalueisiin ja yhteistyömuotoihin sekä ala-ohjelmiin, joita ovat laatineet Pohjoismainen teollisuusrahasto, Maa- ja metsätaloustieteiden tutkimuskeskusten pohjoismainen virkamieskomitea sekä Pohjoismaiden ministerineuvoston nimeämä psyko- ja termofiilisten mikro-organismien tutkimusta suunnitteleva asiantuntijaryhmä. Kootun yhteistyöehdotuksen on laatinut kansallisista jäsenistä koostuva ohjelmakomitea. Komitean työskentelyyn ovat osallistuneet Pohjoismaisen teollisuusrahaston ja Pohjoismaiden ministerineuvoston sihteeristöjen edustajat.

Pohjoismaisen biotekniikan yhteistyöohjelman tavoitteena on vahvistaa kansallisia pyrkimyksiä biotekniikan hyödyntämiseksi eri aloilla sekä tukea elinkeinoelämän kilpailukykyä. Ohjelman tavoitteena on myös tukea yhteistyötä patenti- ja informaatiokysymyksissä sekä aktivoida yhteis-pohjoismaista toimintaa eettisissä ja turvallisuuskysymyksissä.

Ehdotuksessa on priorisoitu tutkimusalueita, joilla tutkimuslaitokset voivat tarjota yhteistyötä ja tiedonsiirtoa sekä alueita, joilla tutkimusresurssien koordinointi edistää Pohjoismaiden kilpailukykyä. Näitä teema-alueita ovat geenitekniikka, proteiinien muokkaus, kasvibiotekniikka, kotieläinbiotekniikka, akvakulttuuri, elintarvikebiotekniikka, prosessitekniikka/entisyymitekniikka sekä ympäristöbiotekniikka.

Ohjelmaehdotuksessa esitetään erilaisia yhteistyömuotoja ohjelman toteuttamiseksi: yhteistyön suunnittelu ja alkuunsaattaminen, apurahat ja koulutusprojektit, vuorovaikutusta edistävät toimenpiteet, T&K-keskusten tukeminen, tutkimus- ja kehitysprojektit sekä laajemmat nk. sateenvarjo-ohjelmat.

Ehdotuksen mukaan vastuu näiden toteutuksesta annetaan mahdollisuuksien mukaan jo olemassa oleville organisaatioille, ts. Pohjoismaiselle teollisuusrahastolle ja Maa- ja metsätaloustieteiden tutkimuskeskusten pohjoismaiselle virkamieskomitealle ym. relevanteille elimille. Ohjelman sekä budjetin koordinoimiseksi esitetään koko ohjelman ajaksi nimitettäväksi Pohjoismainen biotekniikan ohjelmakomitea. Komitean tehtäviin kuuluu myös ohjelman yhteensovittaminen kansallisten ohjelmien kanssa.

Ohjelman puitteissa esitetään myös perustettavaksi Pohjoismainen biotekniikan etiikkakysymyksiä käsittelevä valiokunta, jonka tehtävänä olisi toimia referenssielimenä biotekniikan alueen eettisissä kysymyksissä.

Budjettiehdotusta laadittaessa on otettu huomioon Pohjoismaisen teolli-

suusrahaston sekä Maa- ja metsätalouskysymysten pohjoismaisen virkamieskomitean tekemät esitykset sekä ohjelmakomitean priorisoimien tutkimusalueiden vaatiman tuen tarve. Ehdotuksen mukaan kokonaisbudjetti on 25 MDKK vuodelle 1988 ja 55 MDKK vuosille 1989–1992. Vuositaisesta kokonaisbudjetista 15 MDKK rahoitetaan Pohjoismaiden ministerineuvoston jo olemassaolevilta momenteilta.

2. Förord

Nordiska Ministerrådet (NMR) tillsatte den 14. maj 1987 en programkommitté med mandatet, att utarbeta ett förslag till ett nordiskt bioteknologiskt samarbetsprogram (Bilaga 1). Kommittén har bestått av tre representanter från varje nordiskt land (Bilaga 2). I kommitténs arbete har vidare deltagit representanter för Nordiska Industrifondens och Nordiska Ministerrådets sekretariat (Bilaga 2). Kommitténs förslag skall enligt uppdraget föreligga före den 1. november 1987.

Önskan om nordiskt samarbete på det bioteknologiska området uttrycktes på statsministrarnas och samarbetsministrarnas gemensamma möte i november 1986. Dessförinnan hade bioteknologifrågor behandlats i flera nordiska organ. Vid Nordiska rådets 34. session antogs en rekommendation om bioteknologiskt samarbete, vari bl. a. förutsattes att NMR närmare värderar förslaget att upprätta ett nordiskt institut för bioteknologisk forskning avseende termofila organismer i Island. På Nordiska rådets 35. session antogs två rekommendationer: en om utarbetande av ett bioteknologiskt samarbetsprogram och en om samarbete omkring genteknologi.

Kommittén har baserat sitt arbete på följande underlag: Nordiska Industrifondens (NI) förslag till en industriell forsknings- och utvecklingsplan för bioteknik i Norden (oktober 1987, Bilaga 3), underlag för ett sektorprogram i bioteknologi från Nordiska ämbetsmannakommittén för jord- och skogsbruksfrågor (NÄJS) (oktober 1987, Bilaga 4) och rapport från NMR's expertgrupp angående köld- och värmetoleranta mikroorganismer (6.10.1987, Bilaga 5). Som bakgrundsmaterial har ytterligare använts riktlinjer för Nordiska forskningspolitiska rådet (FPR) samt material från samnordiska utredningar och nationella rapporter (Bilaga 6: lista över använda referat). Kommittén har under sitt arbete för egen del kartlagt de nationella prioriteringar som utgör den naturliga utgångspunkten för det nordiska samarbetet.

3. Bioteknologins perspektiv och möjligheter

Kommittén har i sitt arbete använt följande definition av bioteknologi: *All teknologi som använder mikroorganismer, växt- och djurceller eller delar av dessa för att framställa eller modifiera produkter, målinriktat förändra växter och djur eller för att utveckla mikroorganismer för specifika ändamål.*

Den bioteknologiska industrin har traditionellt tillämpat mikrobiologi, biokemi och genetik i produktionssammanhang. Den snabba utvecklingen som skett inom molekylärbiologin efter 1960-talet har emellertid skapat förutsättningar för nya bioteknologiska metoder. De nya insikterna i de biologiska mekanismerna på molekylär nivå har öppnat möjligheter att styra såväl funktioner i celler som att ändra biologiska molekylers struktur i önskad riktning. Med hjälp av rekombinant-DNA-teknik kan genetiskt material överföras mellan samma och olika arter, vilket medför att man kan framställa nya produkter för medicin, jord- och skogsbruk samt industri. Det bör dock påpekas att bioteknologi är en teknologi och inte någon självständig disciplin. Detta medför, att man förutom på grundläggande områden behöver kunskaper också på tillämpande sektorer inom industriell teknologi samt jord- och skogsbruk.

Bioteknologin bedöms komma att få revolutionerande effekter på näringsliv och samhälle. Forskningsresultaten väntas bli tillämpliga inom ett flertal områden: jord- och skogsbruk, livsmedels- och finkemikalieindustri, hälso- och sjukvård, miljövård samt apparaturutveckling. På 1980-talet har många länder startat nationella bioteknologi-program för att på lång sikt säkra utvecklingen inom området. I USA är bioteknologi ett av de stora nationella insatsområdena. I mindre länder är de nationella resurserna begränsade och speciellt i Europa har man visat oro för att bli distanserad av den amerikanska och japanska utvecklingen. Gemensamma europeiska forskningsprogram har inletts för att säkra den europeiska konkurrenskraften; t. ex. EG's bioteknologiska forskningsprogram för perioden 1985–1989 och EUREKA samarbetet.

Den traditionella bioteknologin är väl integrerad inom samhällets ekonomiska och kulturella ramar. Den snabba utvecklingen inom bioteknologin och speciellt gentekniken har emellertid väckt behov att genomföra etiska och säkerhetsmässiga värderingar och därmed fastställa regler för både forskning och praktiska tillämpningar. Säkerhets- och riskproblematiken har behandlats bl. a. av WHO och OECD. De internationella rekommendationer som existerar på området berör dock rena säkerhetsfrågor och inte etiska aspekter. Inom Norden har de etiska frågorna i sammanhang med den bioteknologiska metodologin fått allt större uppmärksamhet. Gentekniken har medfört nya begrepp och därmed problem i samband med upprättande av regler och patenteringsfrågor.

4. Bioteknologin i Norden

Det har uppskattats att universitet och forskningsinstitutioner i Norden sysselsätter ca. 2 400 forskare och de drygt 100 bioteknologiska företagen ca. 2 800 forskare. Motsvarande satsningar kan uppskattas till ca. 1.1 respektive 1.4 miljarder DKK/år (Bilaga 3). Det direkta offentliga projektstödet i Norden år 1987 är ca. 500 MDKK.

4.1 Danmark

Danmark har långa traditioner både inom den konventionella (bl. a. bryggeri-, mejeri- och jästindustrin) och den moderna (bl. a. antibiotika, insulin, finkemikalier) bioteknologiska industrin. Danmark har också länge varit det ledande landet i världen inom enzymproduktion. Aktiv forskning pågår i de stora industriföretagens forskningslaboratorier.

Regeringen i Danmark har fattat beslut om ett kraftigt stöd för FoU-verksamhet. Det har utarbetats en handlingsplan för perioden 1987–1990, som styrs av "det bioteknologiske koordinationsudvalg". Folketinget har antagit förslaget. De områden, som enligt planen skall understödjas är:

- molekylärbiologiska och bioteknologiska metoder och processer
- fermenterings-, separations- och biokonversionsprocesser
- växtbioteknik (t. ex. molekylärbiologi, genetik, protoplast- och cellkulturer)
- husdjursbioteknik (t. ex. genöverföring, genexpression, cellkulturer)
- havsbiologi och akvakultur
- livsmedelsproduktion (utnyttjande av mikroorganismer)
- miljövård, ekologi och utnyttjande av avfall
- sjukvård (diagnostik, vacciner, nya läkemedel)

De tidigare inledda programmen skall stödjas med 5–6 MDKK/år under perioden 1986–1989. Enligt regeringsförslaget kommer ytterligare i genomsnitt 115 MDKK/år att anvisas för perioden 1987–1990. Som huvudelement ingår i programmet etablering av effektiva bioteknologiska forskningscentra, ett speciellt forskarutbildningsprogram samt upplysningskampanjer och teknologivärderingar. Man planerar att innan år 1990 tredubbla antalet kandidater som utbildas.

4.2 Finland

I Finland är den bioteknologiska industrin ännu för det mesta baserad på traditionell bioteknik, medan aktiv forskning inom molekylärbiologi och genteknik pågår. Denna forskning har redan lett till industriell produktion av enzymer och diagnostika. Forskning vid universitet och forskningsinstitut har redan medverkat till etablering av ett antal nya företag. Enzymteknologi, växtbioteknik, diagnostik, utveckling av bioreaktorer samt avfallshandling är de industriella tillämpningsområdena.

Finlands Akademi, Teknologiska utvecklingscentralen (TEKES) och Fonden för Finlands Självständighets Jubileumsår 1967 (SITRA) har var för sig utarbetat handlingsplaner eller förslag, som omfattar såväl utbildning och grundforskning som tillämpad forskning. Som tyngdpunktsområden har nämnts:

- rekombinant-DNA-forskning
- växtbioteknik (särskilt inom skogsbruk och livsmedelsproduktion)
- enzymteknik inkl. protein engineering
- läkemedels- och vaccinproduktion

- processteknik och processtyrning, downstream processing
- diagnostiska produkter och apparater (för humana, djur- och växtsjukdomar)
- biosensorer och bioelektronik
- bioteknisk avfallshantering inkl. avgiftning

Utvecklingsprogrammet för bioteknik och molekylärbiologi för åren 1988–1992 utarbetat av Finlands Akademi innebär att man under femårsperioden skulle stödja forskarutbildning med 36 MFIM och forskningsprojekt med 84 MFIM samt skaffa utrustning för 64 MFIM. Med detta årliga stöd av 37 MFIM torde man kunna skapa verksamhetsbetingelserna för 16 forskningsgrupper och utbilda 110 doktorer, vilket fördubblar det nuvarande antalet. Det föreslagna programmet skulle finansieras med anslag från flera ministerier och ämbetsverk. Undervisningsministeriet har samman kallat en arbetsgrupp, vars uppgift är att bearbeta ett förslag för finansieringen av utvecklingsprogrammet under perioden 1988–1992. Arbetsgruppens förslag skall vara färdigt i mitten av november 1987. Förverkligandet av programmet har beaktats i statsbudgetförslaget för 1988 med ett anslag på ca 28 MFIM.

4.3 Island

Kommersiella bioteknologiska processer omfattar produktion och isolering av fettämnen och derivat från fiskeleverolja samt framställning av hormoner och diagnostiska produkter. Tre nya bioteknologiföretag är startfärdiga. Ett av dessa har sitt ursprung i ett stort forskningsprojekt som sedan 1985 bedrivits i samarbete mellan fyra institutioner. Isländska företag lägger ut forskningsuppgifter på kontrakt med inhemska och utländska institutioner. Själva bedriver de bioteknologisk forskning i begränsad omfattning. Anledningen härtill är universitetets och forskningsinstitutens näringslivsvänliga policy och företagets ringa storlek.

En särskild bioteknologikommitté med anknytning till Statens forskningsråd koordinerar de isländska insatserna inom bioteknologisk FoU. Detta har lett till en kraftig satsning på området, förstärkt den forskning som redan bedrivs och stimulerat användningen av bioteknologi i landet. I kommitténs rapport lämnas flera förslag till åtgärder som ytterligare förstärker och koordinerar de nationella insatserna och pekar på svagheter som skall avhjälpas. De viktigaste forskningsområdena är:

- genteknik
- enzymteknik
- processteknik
- odlingsteknik
- termo- och psykrofila bakterier
- marin bioteknologi och akvakultur
- medicinsk bioteknik

Den sammanlagda offentliga satsningen på bioteknologi i Island ligger år 1987 på ca 75 MISK, inkl. löner och investeringar. Universitetet planerar

insatser för att stimulera tilläggs- eller vidareutbildning (bl. a. MSc) och utreder möjligheterna att uppnå kritisk massa, synergistiska effekter och effektivt utnyttjande av forskningsutrustningar.

4.4 Norge

Den bioteknologiska industrin har fått en god start i Norge. Tillsvidare är den i stor utsträckning begränsad till storföretag, som inser bioteknologins nya möjligheter och vill hålla samma takt som den internationella utvecklingen. Man har under flera år primärt satsat på produktion av olika antibiotika, men på senare tid har marin bioteknologi blivit allt viktigare. Utvecklingen av diagnostiska produkter är också under arbete.

År 1986 offentliggjordes Norges nationella handlingsplan för bioteknologi, som hade utarbetats av Forskningsrådets samarbetsutvalg (FSU). I handlingsplanen ingår de fyra forskningsråden; allmänvetenskapliga (NAVF), lantbruks- (NLVF), fiskeri- (NFFR) och teknisk-naturvetenskapliga (NTNF) forskningsrådets intresseområden. Planen koordineras av en nationell kommitté. Följande centrala områden har nämnts:

- genteknologi och protein engineering
- human- och veterinärmedicin
- växt- och djurförädling
- bioteknologi i akvakultur
- teknisk och industriell bioteknologi

Budgeten för det nationella bioteknologiprogrammet för perioden 1986–1988 är 248 MNOK (i 1987 Kr). Tillsvidare har budgeten dock inte helt förverkligats, men mycket tyder på att planen kommer att genomföras med en satsning på 200 MNOK under treårsperioden 1986–1988.

4.5 Sverige

I Sverige har man sedan länge satsat på utvecklingen av bioteknologisk forsknings- och produktionsapparat och det finns inom området svenska företag, som hör till de ledande i världen. Bioteknologiska processer används allmänt inom den farmaceutiska industrin och livsmedelsindustrin. Också växtcellteknik utnyttjas industriellt. Flera FoU företag har grundats i anslutning till universitet antingen av forskarna själva eller av storföretag. Industriell kolhydratforskning är också av världsklass.

Biotekniken är tillämpad till sin natur. Dess framväxt har emellertid varit beroende av ett antal genombrott i den naturvetenskapliga och medicinska grundforskningen, i första hand inom områden som molekylärbiologi och cellbiologi och kommer sannolikt att vara så även i framtiden. Från svensk sida har man gjort bedömningen att en stark och bred grundläggande forskning är en förutsättning för att svensk industri skall få tillgång till utbildad personal och nyskapande idéer för framtida bioteknologisk forskning och utveckling. Följande centrala forskningsområden nämns:

- cell- och molekylärbiologi
- mikrobiologi
- immunologi
- biokemi
- molekylär växtgenetik och växtfysiologi
- encymteknik
- cellodlingsteknik
- separationsteknik
- mät- och reglerteknik
- process- och apparatteknik

Den offentliga satsningen på bioteknologisk forskning är för närvarande ungefär 100 MSEK/år. De nya medel som beviljats, ca 40 MSEK/år går direkt till grundforskning. Man har ytterligare beslutat att bevilja medel till framgångsrika forskningsmiljöer för att där uppnå kritisk massa och tvärvetenskapligt samarbete. Medlen kanaliseras primärt genom forskningsråden. Grundläggande molekylärbiologisk kompetens skall byggas ut vid samtliga universitet.

4.6 Nordiskt samarbete

Det pågår redan ett visst samarbete mellan universitet, högskolor, forskningsinstitut och företag i Norden. En del av detta samarbete är finansierad med nordiska medel främst genom Nordiska Industrifonden, medan andra samarbetsprojekt finansieras nationellt eller direkt av de deltagande företagen och institutionerna.

Nordiska Industrifonden kommer under år 1987 att använda ca 15 MDKK som stöd till olika FoU-projekt inom bioteknologi. De projekt som stöds är:

- Nordiskt jästforskningsprogram
- Termofila organismer i rening av avloppsvatten
- Enzymer från marina råvaror
- Utveckling av kloningsvektorer till startkulturer inom mejerihanteringen
- Genetiska överföringssystem och studier av genetisk stabilitet hos lactobaciller
- Utveckling av humana monoklonala antikroppar
- Transformerings av industriella jäst- och växtceller med electromanipulation

Vidare stöds ett bioenergiprojekt inom det nordiska energiforskningsprogrammet.

Vid sidan av dessa projekt som redan är under utförande hänvisar kommittén till planer från NÄJS (Bilaga 4) och förslaget från NMR's expertgrupp för köld- och värmetoleranta mikroorganismer (Bilaga 5). Inom NMR-systemet planeras ytterligare samarbetsinitiativ som berör arbetsmiljö-, fiskeri- och livsmedelsområdena liksom patentfrågor. Dess-

utom förekommer aktiviteter omkring kunskapsuppbyggnad i form av forskarkurser och annan forskarutbildning.

5. Lagstiftning

5.1 Säkerhetsbestämmelser

Genteknologin har under de senaste åren genomgått en utveckling, som knappast kunnat förutses och vars konsekvenser är mångfaldiga. Säkerhetsbestämmelserna inom forskning, produktion och miljö varierar mellan de nordiska länderna. I princip följer de nordiska länderna NIH's (National Institute of Health, USA) regler och OECD's rekommendationer (Recombinant DNA safety considerations, 1987). Härtill kommer, att Danmark som enda nordiskt land godkänt en lag om miljö och genteknologi. Lagen omfattar all produktion och alla produkter, som innehåller genteknologiskt framställda organismer, läkemedel och djurfoder dock undantagna. Dessutom handhar det danska arbetsministeriet obligatorisk registrering av genteknologiska projekt och klassificering av laboratorier. Efter behandling av Nordiska Rådets social- och miljöutskott antog Nordiska Rådet vid sin session 1987 en rekommendation beträffande naturetik, säkerhetsfrågor, teknologivärdering och regler rörande genteknologi. En planering av verksamheten på ifrågakvarande område står i alla de nordiska ländernas intresse.

5.2 Patenträtsfrågor

Det har sedan länge förekommit nordiskt samarbete beträffande patentområden och patentbestämmelser, vilka man så långt som möjligt försökt harmonisera. Praktiska problem har dock uppstått på grund av olikheter inom patentlagstiftning och medlemskap i de internationella unionerna. Inom Norden har endast Sverige anslutit sig till Europeiska Patentkonvention (EPC).

I Finland och Norge godkänns tillsvidare endast metodpatent, men båda länderna står i begrepp att övergå till produktskydd och kommer därvid möjligen att inträda i EPC. Detta kommer att ha en djup inverkan både på lagstiftningen och den industriella verksamheten, speciellt inom den bioteknologiska och farmaceutiska industrin. Inom WIPO (World Intellectual Property Organization) pågår diskussioner om bioteknologi och patent.

Endast Danmark och Sverige är medlemmar i UPOV (Union pour la Protection des Obtentions Végétales). UPOV har nyligen beslutat att genomföra en ingående revision av växtförädlarrättskonventionen.

Nordiska Ministerrådet (samarbetsministrarna) har beslutat tillsätta en särskild utredningsgrupp för patentproblem m. m. Arbetet i gruppen har emellertid försenats så att något underlag inte kunnat lämnas till kommittén.

6. Översikt av de nationellt prioriterade områdena i Norden

Kommittén har kartlagt de områden, som nationellt och av samnordiska organ prioriteras högt som potentiella samarbetsområden. Man kan utpeka nordiska s. k. spjutspetsområden där forskningsmiljöerna kan erbjuda samarbete och kunskapsöverföring samt områden där en gemensam satsning av forskningsresurser kan bidra till allmän kompetensuppbyggnad. Kommitténs prioriteringar till föreslagna samarbetsområden framgår av kapitel 7.

Samtliga nordiska länder har prioriterat ett samarbete inom grundläggande forskning och kunskapsuppbyggnad knuten till genteknik, protein engineering och molekylärbiologi. Dessa områden har även inkluderats i NI's och NÄJS's handlingsplaner. Växtcellbiotekniken intar också en central ställning i alla planer. Inom den tillämpade forskningen och utvecklingen varierar de nationella prioriteringarna i viss mån på grund av de olika näringslivsstrukturerna i varje land. Det förefaller dock vara viktigt att skapa färdigheter speciellt inom processtekniken för att säkra och effektiva bioteknologiska processer skall kunna utvecklas. Livsmedelsbiotekniken värderas också högt i alla nationella och samnordiska planer. Forskning om bioteknologi och miljö anses allmänt vara viktig. Modern bioteknologi reser ett antal etiska och säkerhetsmässiga frågeställningar som man måste ta hänsyn till också i Norden. I det följande skildras dessa och andra nationellt prioriterade områden kort med hänsyn till samnordiska intressen.

Genteknik har redan använts i över tio år under vilken tid man har lyckats utveckla nya metoder för att överföra genetiskt material mellan olika celltyper. Biologiskt aktiva molekyler (t. ex. insulin, växthormon, interferon, hepatitis B-vaccin) produceras redan kommersiellt i nya värdorganismer, vanligtvis bakterier. Samma teknik kan i princip användas för alla celltyper för att modifiera den genetiska arvsmassan. Metodologin utvecklas fortfarande och kräver intensiv forskning också i framtiden. På grund av den centrala ställningen och de mångfaldiga tillämpningsområdena hos denna teknik anses samarbetet vara särskilt fruktbart.

Protein engineering, som grundar sig på molekylärbiologisk forskning kan i framtiden användas för att framställa proteiner med förutbestämd struktur och egenskaper. Centralt inom detta fält står analyser av aminosyresekvens, tredimensionell struktur av proteinmolekylen samt databehandling av sådan information. Med hjälp av de nya datorerna har det också blivit möjligt att grafiskt studera växelverkan mellan olika molekyler. Via genetiska metoder kan nya och förbättrade molekyler skapas. Denna metodik kan få särskilt stor betydelse för framställning av nya produkter inom hälsovård. Protein engineering kräver speciellt ingående grundläggande kunskaper inom basala områden samt dyrbar utrustning.

vilket medför att samarbete mellan de nordiska länderna kan bidra till resursbesparing och generell kunskapsuppbyggnad.

Mikrobiologin spelar en central roll inom bioteknologins olika delområden, t. ex. inom hälsovård, jord- och skogsbruk, industri och avfallshantering. De cellfysiologiska funktionerna är centrala inom utvecklingsarbetet för förbättring av olika mikroorganismer för praktisk användning. Mikrobceller utgör en källa för hundratals enzymer, som är potentiellt intressanta för användning i bl. a. industriella processer. På skilda håll i Norden är man speciellt intresserad av forskning kring och användning av termofila och psykofila organismer och enzymer isolerade från dem. Mikrobiologisk forskning inom detta område kan medföra praktiska, industriella tillämpningar t. ex. inom livsmedels- och miljösektorn.

Växtgenetik är ett bioteknologiskt forskningsområde som fortlöpande har tilldragit sig allt större intresse. Bristen på kunskaper om grundläggande molekylär växtgenetik, transformationsmetoder, differentiering av celler och cellodlingsmetoder har tillsvidare begränsat antalet praktiska tillämpningar. Jämförd med mikroorganismer är kunskapen om växternas genetik betydligt mindre avancerad och metabolismen svårare att förstå och påverka. Potentialen är dock enorm inom jord- och skogsbruk samt industri. Speciellt inom Norden är utveckling av resistent växter och förändring av blomningstiden, försvar mot växtsjukdomar och förbättring av skörden gemensamma utmaningar. Vidare utgör diagnostik av växtsjukdomar, kvävefixering och produktion av biokemikalier potentiella forskningsområden.

Human- och veterinärmedicin samt husdjursgenetik representerar områden där moderna bioteknologiska metoder såsom molekylärbiologi och genteknik kan få viktiga tillämpningar. Nya diagnostiska metoder och produkter, bättre och billigare antibiotika och vacciner samt effektivare behandlingsmetoder mot cancer, AIDS, diabetes osv. kan förutses. Inom Norden har det klart framkommit att satsning på grundläggande forskning inom molekylärbiologi och genteknik är ett särskilt effektivt sätt att stödja utvecklingen av nya läkemedel och medicinska behandlingsmetoder.

Inom husdjurssektorn utgör kartläggning av gener en nödvändig grund för ökad sjukdomsresistens, genterapi, bättre produktkvalitet och högre effektivitet av foderutnyttjandet.

Akvakultur är ett område som kommer att få en allt större ekonomisk betydelse i flera nordiska länder. Utvecklingen har hittills präglats av produktion av fisk, men det finns också intressanta möjligheter när det gäller odling av skaldjur, alger och andra organismer som kan komma att utgöra en viktig källa för mat och värdefulla kemikalier. Den fortsatta utvecklingen inom akvakurområdet kommer i hög grad att vara beroende av en modifiering av organismerna med hjälp av moderna bioteknologiska metoder. Sådana metoder kommer att ha stor betydelse när det gäller bekämpning av sjukdomar i samband med akvakultur. Ett nordiskt samar-

bete på dessa områden framstår som intressant när det gäller såväl grundforskning som tillämpad forskning.

Biokemikalier som kan produceras med hjälp av mikroorganismer, växt-, eller djurceller kommer att bli en allt viktigare industriell produktgrupp. De mest potentiella är nya enzymer och andra biologiskt aktiva molekyler, kolhydrater med nya egenskaper, smakämnen, färg- och tillsatsämnen för livsmedelsindustrin osv. En kombination av biologiska och kemiska processer kan vidare öka antalet tillämpningsområden.

Bioenergi och biomassa torde få grundläggande betydelse i framtiden som alternativ energikälla respektive såsom råvara för kemisk eller annan industri. Trä och andra lignocellulosahaltiga naturresurser spelar en central roll i flera av de nordiska ländernas nationalekonomi. Bioteknologin erbjuder möjligheter till natur- eller energibesparande processer t. ex. inom träförädlingsindustrin och är därför särskilt intressant för dessa länder.

Livsmedelsindustrin har traditionellt utnyttjat bioteknologiska metoder; såväl mikrober som enzymer isolerade från mikroorganismer, växter och djur används. Biologiska metoder och produkter ersätter allt oftare kemiska processer och tillsatsämnen. Genteknisk forskning knuten till mjölksyrebakterier är av central betydelse inom bl. a. mejeribranchen. Utveckling av nya produkter från t. ex. spannmål, växtfett, socker och marina råmaterial med hjälp av nya mikrober och enzymer ger viktiga möjligheter i framtiden.

Processtekniken inom bioteknologin inkluderar bl. a. odlingsmetoder av olika celltyper, styrning och reglering av fermentationsprocesser, isolering och rening av biologiska produkter, användningsmetoder för biologiskt aktiva molekyler (enzymer) samt utveckling av biosensorer och bioreaktorer. Matematiska modeller kan skapas för att simulera och optimera processerna med hänsyn till styrning, produktutbyte samt scale-up eller scale-down. Samverkan av experter på olika tekniska och biologiska områden är en förutsättning för färdigheter inom den industriellt inriktade forskningen. Samarbete på specifika områden, t. ex. inom utnyttjande av termo- och psykrofila enzymer, kan bidra till att uppnå den kritiska kunskapsmassa som är nödvändig för framgångsrika resultat.

Inom miljöteknologin har man sedan länge använt bioteknologiska processer, dvs. mikrobcellernas mångsidiga förmåga att bryta ned olika organiska komponenter. Kompostering, spillvattenrening och avfallshantering hör till de traditionella områden, där nya bioteknologiska metoder ännu inte har utnyttjats. Användningen av nya organismer kan i framtiden medföra viktiga tillämpningar, speciellt för avgiftning av farliga kemikalier. Bioteknologi använd i miljö-sammanhang är högt prioriterad i Norden.

Databaser är ett väsentligt hjälpmedel i det moderna genetiska och molekylärbiologiska arbetet. Antalet DNA-sekvenser som analyseras globalt ökar med 15 % per månad vilket motsvarar 400 % per år. Stora europeiska och amerikanska databanker erbjuder information om sekvenser av

gener och proteiner samt proteinstrukturer. Det finns stort intresse för att vidga nordiska forskares möjligheter att utnyttja dessa databanker. Detta kommer bl. a. att kräva tillgång till den programvara som för närvarande utvecklas för dessa baser samt utbildning för användningen av databaser. De nordiska länderna bör gemensamt sträva efter en fri tillgång till dessa databaser för alla forskare.

Härutöver finns det intresse för att vidga tillgången till information om planerade, pågående och avslutande projekt och resultaten av dessa. Det har därför från flera håll föreslagits att man bör upprätta en samnordisk databas med sådan information.

De etiska frågorna har blivit allt viktigare genom den utveckling som skett inom gentekniken. Ett centralt område är etiken inom human-, husdjurs- och växtgenetik; dvs. genterapi och kartläggning av arvsmassan och etablering av nya växter eller djur. Etiska värderingar kan komma att resultera i regler, som direkt påverkar den tillämpade forskningen och indirekt även grundforskningen. En samnordisk diskussion om etiska värderingar anses nödvändig och kan vidare ge ökad internationell tyngd åt framförda ståndpunkter. Även om de etiska normerna grundar sig på den nationella samhällsutvecklingen och därmed är svåra att uniformera mellan olika länder, finns det dock skäl att försöka få till stånd gemensamma prioriteringar och förhållningssätt mellan de nordiska länderna och internationellt. Det har därför föreslagits att vidga samarbetet kring de informations- och upplysningsinsatserna som planeras eller redan igångsatts i de enskilda nordiska länderna.

Säkerhet och riskvärdering av de nya genetiska metoderna är principiellt viktiga frågor när det gäller forskning och produktion. Allt mera uppmärksamhet har fästs vid eventuella ekologiska följder, som genetiskt modifierade mikroorganismer, växter eller djur kan förorsaka i naturen. Härtill kommer de eventuella arbetsmiljörisker som de som arbetar med bioteknologi kan bli utsatta för. Riskerna på olika områden och vid olika tillämpningar varierar dock mycket. Användning av genteknologi inom grundforskning och industri har ökat möjligheterna att värdera säkerhets- och riskfrågor. Bristen på kunskaper inom detta område är dock uppenbar och behovet att gemensamt utveckla dessa inom Norden är påtagligt.

7. Förslag till nordiskt samarbetsprogram

7.1. Allmänna ställningstaganden

Den bioteknologiska forskningen och utvecklingen är i stark expansion i många länder. Resultaten av forskningen och dess tillämpningar väntas få betydande konsekvenser inom områden som industriell utveckling, hälsovård, jordbruk, miljö m. m. De nordiska länderna satsar för närvarande vart och ett för sig resurser för att bygga upp nationella bioteknologipro-

gram. Sett i ett större perspektiv är dock de nordiska ländernas satsningar relativt blygsamma.

Kommittén menar att bioteknologin är ett forsknings- och utvecklingsområde av stor strategisk vikt. Satsningar på bioteknologins område kommer att vara av avgörande betydelse för utvecklingen av en del av våra grundläggande levnadsbetingelser under lång framtid.

Den biotekniska forskningen i Norden har inom vissa områden varit framgångsrik men dess omfattning och möjlighet att hålla jämna steg med övriga världen bör enligt kommittén stärkas. En avgörande förutsättning för framgång är att tillgång på kvalificerad personal kan säkerställas. Det är ett genomgående drag i de nordiska länderna att behovet av kunskapsuppbyggnad inom bioteknologisk forskning och av tillräckligt antal kvalificerade forskare är mycket stort. Detta förhållande försvårar både universitetsforskningens och näringslivets möjlighet att rekrytera kvalificerad personal.

De nordiska ländernas storlek gör det inte möjligt för dem att var för sig göra ekonomiska och personella satsningar för att uppnå det djup och den bredd som är önskvärd inom ett flertal områden. Genom ett bättre resursutnyttjande inom forskning och forskarutbildning ökar möjligheterna att nå längre och djupare i forskningen till gagn för ländernas näringsliv, men också för att uppnå andra fördelar för samhället genom t. ex. en bättre miljö.

Programkommittén finner mot denna bakgrund det vara angeläget med ett ökat nordiskt samarbete inom bioteknologins område. Det ökade nordiska samarbetet bör syfta till en närmare samordning av de nationella program som är under genomförande. Härigenom kan man undvika dubbelarbete och få till stånd ett effektivare utnyttjande av befintliga resurser. Samtidigt stärker man kompetensen och konkurrenskraften i ett internationellt perspektiv.

Bioteknologin kan även medföra vissa risker och oönskade konsekvenser för samhället. Det kan gälla områden som berör människors och djurs hälsa och välbefinnande. Etiska normer måste också diskuteras parallellt med utveckling inom naturvetenskap och teknik.

Samarbetsprogrammet förutsätter att särskilda nordiska resurser anslås för ändamålet. Vissa samarbetsorgan föreslås också bli inrättade.

Kommittén föreslår att det nordiska samarbetsprogrammet läggs upp med en planeringsfas under 1988 och en genomförandeperiod av fyra år, 1989–1992. En sådan långsiktighet i programmet är en nödvändig förutsättning för genomförandet av insatserna i samverkan med berörda forskare, myndigheter, företag m. fl. Programmet kan naturligtvis med fördel läggas upp över ännu längre period, men torde knappast kunna kortas.

Kommittén har gått igenom och värderat föreliggande underlagsmaterial med förslag till samarbetsinsatser. I det följande lämnar kommittén sitt detaljerade förslag till ett samlat nordiskt program. Kommittén vill samti-

digt påminna om att det gemensamma nordiska programmet resursmässigt är obetydligt i förhållande till de rent nationella satsningarna. Förväntningarna på det nordiska programmet bör därför relateras till dessa förhållanden.

7.2. Prioriterade samarbetsområden

Kommittén har gått igenom de nationellt prioriterade områdena liksom de samnordiska sektorsprogrammen som NI och NÄJS presenterat och värderat möjligheterna för en nordisk kompetensuppbyggnad och ett nordiskt bioteknologiskt samarbete. I denna urvalsprocedur har kommittén enats om ett antal temaområden av stort gemensamt intresse för de nordiska länderna och där ett samarbete bedöms bli särskilt fruktbart. Såväl kompetensuppbyggnad som grundläggande forskning och tillämpad forskning och utveckling utgör centrala moment inom dessa samarbetsområden, som också är starkt förankrade i de nationella prioriteringarna. Dessa temaområden är:

- Genteknik
- Protein engineering
- Växtbioteknik
- Husdjursbioteknik
- Akvakultur
- Livsmedelsbioteknik
- Processteknik/enzymteknik
- Miljöteknologi

Vidare utgör molekylärbiologisk forskning en väsentlig grund för tillämpningen av bioteknologi inom flertalet av de nämnda temaområdena. En utvidgning av forskningsarbetet inom molekylärbiologi kan sålunda betraktas som en gemensam bas för det samlade nordiska programmet. Temaområdena har definierats i breda termer på grund av ett uppenbart behov av flexibilitet, olika nationella synpunkter och olika samarbetsformer.

Kommittén anser att de disciplinriktade målen i samarbetsprogrammet bäst kan realiseras genom ett såväl planerat utbildningsprogram, samverkans- och FoU-projekt, en uppbyggnad av FoU-miljöer och större paraplyprogram. Alla dessa aktiviteter kräver god planläggning och initiering. Förutom samarbetsformer på olika temaområden innehåller kommitténs förslag en handlingsplan för patent-, etik-, säkerhets- samt informationsfrågor. Kommittén föreslår slutligen att planen ger möjlighet att stöda samarbetet på områden där det hittills inte föreligger utarbetade planer, exempelvis inom akvakultur- samt natur- och arbetsmiljöområdena.

7.3. Förslag till samarbetsformer

Kommittén anser att genomförandet av de enskilda delarna av programmet i största möjliga utsträckning skall ges till redan existerande organ

inom ministerrådssystemet. Dessutom bedöms det nödvändigt att inrätta en Nordisk programkommitté för bioteknologi (NPB, jfr. 7.4.1) med uppgift att koordinera samarbetsprogrammet, föreslå fördelning av arbetsuppgifter och ekonomiska ramar för insatser inom de olika områdena. Kommittén presenterar i det följande sitt detaljerade förslag till samarbetsprogram och anger samtidigt ansvarigt organ för genomförandet av de olika delaktiviteterna.

7.3.1. Planering och initiering

Planering och initiering av kompetensuppbyggande aktiviteter och forskningsprojekt av olika typer förutsätts ske genom utredningar, informationsaktiviteter och förprojekt. NI, NÄJS och andra exekutiva organ förutom NPB ges ansvaret för att i samverkan med nationella myndigheter och andra nordiska organ initiera programmet.

7.3.2. Stipendier och utbildningsprojekt

Kompetensuppbyggnad inom bioteknologiområdet har av kommittén givits en mycket hög prioritet. Detta sker mot bakgrund av att det i samtliga nordiska länder är en uppenbar brist på specialister inom viktiga delar av bioteknologin. Kompetensuppbyggnaden kan realiseras genom forskarutbildning, forskarutbyte, stipendier, konferenser och samarbetsprojekt. Forskarutbildning kan förverkligas bl. a. genom korta kurser öppna för nordiska forskarstuderande, stipendier eller stöd för resor. Kommittén anser att långvarig forskarutbildning är effektivast i sammanhang med samarbetsprojekt inom högklassiga forskargrupper eller inom starka FoU-miljöer (jfr. 7.3.4 och 7.3.5).

Inom flera kompetensområden (t. ex. genteknik, protein engineering) har kommittén bedömt det värdefullt att man på nordisk bas kan genomföra specialiserade kurser eller konferenser för vidareutbildning av forskare. Gemensamma nordiska forskarkurser är ett utomordentligt sätt för i synnerhet yngre forskare att träffas och lära känna varandra. Denna typ av aktiviteter bidrar till erfarenhetsöverföring samt ökade kontaktytor mellan institutioner och företag i Norden. Stipendier och/eller resebidrag kan i huvudsak utnyttjas för studier och arbetsuppehåll vid ledande FoU-miljöer (jfr. 7.3.4).

Möjligheten till tankeutbyte med framstående forskare i andra länder och praktisk tillämpning av deras metoder är mycket stimulerande och utvecklande för den egna forskningsverksamheten. Ett effektivt nordiskt samarbete gör det lättare att attrahera välrenommerade internationella forskare till nordiska forskningsmiljöer. Gästforskare kan också inbjudas gemensamt av flera nordiska länder för en föreläsningsserie vid ett antal bioteknologiska forskningscentra.

Det är naturligt att dela ansvaret för denna del av programmet så att NI primärt ansvarar för uppgifterna på de områden, som ligger närmast det

industriella utnyttjandet, dvs. protein engineering, livsmedelsbioteknik och processteknik/enzymteknik och NÄJS bör på motsvarande sätt ha ansvaret för aktiviteterna inom växtbioteknik och husdjursbioteknik. För de övriga områdena bör det ansvariga organet vara NPB (jfr. 7.4.1) i samarbete med andra relevanta nordiska samarbetsorgan. Inom programområden där det ännu inte föreligger färdiga planer bör NPB ha ansvar för att initiera planläggning och att senare placera de exekutiva funktionerna hos de mest lämpande nordiska organen. Detta gäller för närvarande områdena genteknik, akvakultur och miljöteknologi.

7.3.3. *Samverkansåtgärder*

Denna del av programmet har till syfte att underlätta samarbete mellan nordiska forskargrupper genom att täcka de extra utgifter som samarbetet medför. Detta motsvarar vad som skett inom NI's samverkansprojekt. Mer konkret kan åtgärderna gälla nordisk profilering och arbetsfördelning inom eller mellan olika forskningsfält och teknikområden, erfarenhetsutbyte, utnyttjande av utrustning, gemensamma internationella kontakter och liknande. En profilering medför att man kan få större bredd och djup i verksamheten än vad som vore möjligt om varje land försökte täcka hela områden på egen hand.

Ansvarsfördelningen för dessa åtgärder överensstämmer med den som föreslagits i föregående avsnitt.

7.3.4. *FoU-miljöer*

Kvalificerade FoU-miljöer utgör en förutsättning för ett konkurrenskraftigt näringsliv. Dessa bör ha vetenskaplig och metodologisk kunskap för att generera idéer och identifiera problem inom bioteknologin. Stödet till FoU-miljöer i Norden syftar till att utveckla och öppna nationellt ledande forskningsinstitut för en kunskapsöverföring till andra nordiska FoU-miljöer. Till dessa kan med fördel lokaliseras forskarutbildningskurser och konferenser. Där bör även gästforskare från övriga nordiska länder kunna beredas plats. Kommittén föreslår att dessa FoU-miljöer skall erhålla ett speciellt stimulansbidrag för att motta forskare eller arrangera kurser.

De temaområden som kommittén bedömt vara mest aktuella för ett nordiskt samarbete är genteknik och akvakultur där NPB enligt kommittén initialt bör svara för samarbetet, protein engineering och processteknik/enzymteknik där NI bör ges samarbetsansvar samt växtcellbioteknik och husdjursbioteknik där NÄJS bör svara för samarbetet.

7.3.5. *Industriella FoU-projekt*

Nordiska industriella forsknings- och utvecklingsprojekt inom bioteknologin är specifikt inriktade projekt som syftar till att direkt stödja samarbetet mellan industriföretag och högskolor eller andra forskningsorgan, för att bidra till utveckling av affärsidéer och teknisk-industriellt nyskapande.

Ambitionen är att i dessa projekt söka erhålla en betydande finansiell medverkan från företagen i syfte att försäkra en effektiv resultatspridning och industrianknytning. Denna typ av stöd hör till NI's ordinarie verksamhet och kommittén förutsätter att denna typ av projekt fortsatt skall ligga inom Nordiska Industrifondens ansvarsområde.

7.3.6. *Paraplyprogram*

Paraplyprogram (ramprogram) är program som syftar till att skapa en gemensam nordisk resursmobilisering inom strategiskt viktiga områden av bioteknologi. Målsättningarna skall vara industriellt orienterade och programmen genomförs i samverkan mellan de företag och forskningsinstitutioner som har gemensamma intressen av en utveckling inom området. Vid genomförandet kommer stor vikt att fästas vid de ingående delprojektens kvalitet, resultatspridning och uppbyggnad av ett gemensamt nordiskt kontaktnät.

Paraplyprogrammen skall vara konkurrensneutrala med hänsyn till industriella tillämpningar och i första hand riktas mot utveckling av tekniker och kunskaper. Paraplyprogrammen blir härigenom också en naturlig bas för ett bredare internationellt samarbete.

Paraplyprogrammen förutsätts ligga inom ett område som är prioriterat av minst i tre länder, nationella basresurser skall integreras i projekten och industrin skall delta aktivt i såväl genomförandet som finansieringen. De sammanhållna programmens längd bör uppgå till ca. 3–4 år medan ett enskilt projekt inom programmen kan löpa från 1 till 4 år. Ett paraplyprogram kräver normalt en total budget på ca. 15–30 MDKK under fyra år.

Exempel på forskningsområden som kommittén har bedömt lämpliga är:

– Protein engineering

Teknik och kunskap för att bestämma strukturer och egenskaper hos proteiner, samt att producera proteiner med önskade egenskaper och strukturer. Detta är ett viktigt område bl. a. för utveckling av läkemedel.

– Processteknik

Teknik och kunskap för att konstruera säkra och effektiva bioteknologiska produktionsprocesser. Processteknik är ett industriellt högt prioriterat samarbetsområde.

– Termofila och psykrofila organismer

Området omfattar utnyttjande av termofila och psykrofila organismer och deras enzymer i olika processer.

– Växtcellbioteknik

Teknik och kunskap för att använda växtceller bl. a. för produktion av värdefulla växtkemikalier, naturliga livsmedelstillsatser och råvaror till läkemedelsindustrin.

– Livsmedel och foder

Området omfattar utnyttjande av mikroorganismer för konservering, användning och produktion av enzymer, aminosyror och andra tillsatsämnen.

– Substitutionsprocesser

I detta område ingår substitution av produkter och råvaror med hjälp av bioteknologiska metoder såsom utnyttjande av billigare råvaror, effektivare utnyttjande av råvaror och ersättning av syntetiska kemikalier med biologiska ämnen.

– Bioteknologi och miljö

Området omfattar utveckling av mikro-organismer för avgiftning, utnyttjande av avfall med bioteknologiska metoder, utveckling av mindre förorenade bioteknologiska delprocesser samt ekologiska konsekvenser av bioteknologiska processer och produkter.

Andra områden med uttalat intresse för nordiskt samarbete är marin bioteknik och produktion och utnyttjande av biomassa.

Det ansvariga organet för paraplyprogrammen är Nordiska Industrifonden i nära samverkan med andra nordiska organ. När det gäller programmet för köld- och värmetoleranta mikroorganismer förutsätts att NI värderar de förslag som framlagts av NMR's expertgrupp.

7.3.7. *Patenträttsfrågor m. m.*

Patentfrågor av betydelse för bioteknologin har väckt avsevärt intresse under de tio senaste åren. På grund av den komplicerade problematiken runt patentområdet, föreslår kommittén att NPB tillsvidare får ansvar för dessa frågor och senare överför detta till ett lämpligt samnordiskt organ. Samordning inför möten i WIPO och UPOV (se kapitel 5) kan vara ett syfte för ett sådant samarbete. Ett närmare nordiskt samarbete i dessa frågor, sett i relation till utvecklingen inom WIPO och UPOV ser kommittén som önskvärt.

7.3.8. *Utnyttjande av internationella databaser*

Ett effektivt utnyttjande av databaser för DNA-sekvenser, proteinstrukturer och annan biologisk information kommer att få mycket stor betydelse i framtiden. Kommittén föreslår därför att NPB får i uppdrag att koordinera det nordiska arbetet på detta område med sikte på att säkra tillgången till internationella databaser och till programvara för utnyttjande av dessa samt utbildning i användningen av systemet.

7.3.9. *Etik och säkerhet*

Kommittén föreslår, att ett särskilt referensorgan, Nordiskt utskott för etik inom bioteknologin, inrättas för policyskapande åtgärder och övervakningen av de etiska normerna inom bioteknologisk forskning och tillämpning i Norden och internationellt. Kommittén understryker vidare behovet av ett nära samarbete mellan de nationella myndigheter, som har ansvaret för säkerhetsvärderingarna inom bioteknologi.

7.3.10. *Information*

Informationsfrågor anses vara speciellt viktiga på två områden; information till allmänheten om bioteknologi, säkerhet, etik osv. och information mellan forskargrupper eller för intressegrupper om relevanta frågor, t. ex. forskningsprojekt, mikroorganismer osv. En eventuell etablering av särskilda databaser för detta ändamål bör övervägas av NPB. Kommittén föreslår att informationsfrågorna i sin helhet koordineras av NPB, som för detta ändamål kan anlita de existerande samnordiska organen.

7.4. *Genomförandet*

När det gäller genomförandet av samarbetsprogrammet anser kommittén att ansvaret för de enskilda aktiviteterna i största möjliga utsträckning skall ligga hos redan existerande institutioner och organ. Syftet med programmet skall i första hand utgöra en koordination av de samnordiska elementen och de nationella aktiviteterna. Begreppet koordination betyder i detta sammanhang enligt kommittén en ömsesidig information och arbetsfördelning för besparande av resurser så att onödigt dubbelarbete kan undvikas. Kravet på koordination får dock inte föra till tidskrävande byråkratiska processer.

Enligt kommitténs förslag åvilar det högsta ansvaret för programmets genomförande Nordiska Ministerrådet genom samarbetsministrarna och deras ställföreträdarkommitté. För att svara för den övergripande koordinationen av programmet under femårsperioden 1988–1992 och samtidigt vara rådgivande i den årsvisa budgetbehandlingen för detsamma, föreslår kommittén att ett nytt organ, Nordisk programkommitté för bioteknologi, NPB inrättas. Nordiska Industrifonden respektive NÄJS och andra relevanta organ ges ansvaret för genomförandet av olika delar av programmet enligt den fördelning som kommittén gett uttryck i samband med att delprogrammen har presenterats punktvis här tidigare. Genomförandet skall ske inom de budgetramar som fastslås årsvis för respektive ansvarigt organ.

I enlighet med sitt mandat har kommittén tagit ställning till förslag från ett antal nordiska organ. De förslag som redovisats har haft varierande konkretionsgrad och underbyggnad. Kommittén har därför enats om att föra fram ett antal större och konkreta delprogram som utgör programmets tyngdpunkter. Dessutom har viss frihet lämnats för ytterligare initiativ under programmets första år.

För genomförande av det nordiska samarbetsprogrammet föreslås att två nya organ etableras; Nordisk programkommitté för bioteknologi (NPB) och Nordiskt utskott för etik inom bioteknologin, vilka närmare beskrivs i det följande.

7.4.1. *Nordisk programkommitté för bioteknologi (NPB)*

Kommittén anser det väsentligt med en koordination inom det nordiska samarbetsprogrammet mellan olika ansvariga NMR-organ. Denna uppgift kan enligt kommittén effektivast handhas av en programkommitté, som utses för hela programperioden. Denna programkommitté skall ha följande uppgifter:

- koordination inom det nordiska samarbetsprogrammet mellan olika ansvariga NMR-organ
- koordination mellan det nordiska samarbetsprogrammet och de nationella aktiviteterna
- koordination av budgetförslag för det nordiska samarbetsprogrammet och rådgivning till ministerrådet genom löpande uppdatering av samarbetsprogrammet
- initiering av samarbetsaktiviteter vid sidan av de aktiviteter som NI och NÄJS har ansvaret för i den omfattning som ett sådant initiativ inte kan förläggas till andra organ
- ansvar för att en utvärdering av samarbetsprogrammet sker.

Avsikten är att den Nordiska programkommittén för bioteknologi endast i undantagsfall skall ha en exekutiv funktion.

Programkommittén skall hålla nära kontakt med alla nordiska samarbetsorgan, som deltar i eller är potentiella deltagare i samarbetsprogrammet och tillse att nära kontakt mellan respektiva organs sekretariat åger rum för att dubbelarbete skall undvikas.

Enligt kommitténs uppfattning bör programkommittén bestå av en medlem från varje land med en central ställning i den nationella koordineringen av bioteknologisk forskning. Ifrågavarande medlemmar skall ha personliga ställföreträdare. Programkommittén bör till sitt förfogande ha en projektsekreterare med ingående sakkunskap inom bioteknologiområdet. I ministerrådssekretariatet utses en konsulent för att svara för koordinationen mellan de olika ministerrådsorganens verksamhet.

7.4.2. *Nordiskt utskott för etik inom bioteknologin*

Utskottets uppgift är att utgöra referensorgan i etiska frågor inom bioteknologin. Det skall tillse att det utarbetas policymaterial för diskussioner kring de etiska aspekterna av bioteknologins användning och utbredning i de nordiska länderna samt bidra till en värdering av de etiska normerna för forskning och tillämpning inom området i Norden och internationellt. Som arbetsform kan utskottet arrangera konferenser, utarbeta debattmaterial eller material för undervisningsändamål eller information till allmänheten.

Kommittén föreslår att utskottet skall bestå av 2–3 personer från varje land och att dessa utses av de enskilda regeringarna. Utskottet skall dock fungera självständigt och ledamöterna skall inte betraktas som representanter för regeringarna. Utskottet beviljas medel till disposition för sin

verksamhet och har en projektsekreterare med förankring inom verksamhetsområdet. Utskottet kan samarbeta med bl. a. nationella teknologivärderingsorgan eller vetenskapliga institutioner med syfte att främja en inter-nordisk debatt om bioteknologi och etik.

7.5. Utvärdering

För att kunna vidareutveckla det nordiska samarbetet är det viktigt att dra nytta av de erfarenheter, som erhålles vid genomförandet av detta program. Kommittén föreslår att det på basen av de två första fulla verksamhetsårens arbete utarbetas en halvvägsrapport, som kan användas för en första evaluering av arbetet och utgöra grund för eventuella justeringar av programmet under den senare delen av perioden. Vid programmets avslutning skall en definitiv evaluering genomföras med hjälp av nationella och internationella experter.

Denna evaluering bör bl. a. belysa om det nordiska samarbetsprogrammet har bidragit till att uppnå följande centrala mål:

- Ett effektivare utnyttjande av kompetens, utrustning och resultat inom bioteknologiområdet i Norden
- Etablerande av slagkraftiga FoU-miljöer med möjligheter att aktivt delta i forskningsfronten
- Förverkligandet av ett närmare samarbete mellan FoU-miljöer och företag i Norden
- Förnyelse inom industri och näringsliv

Ansvar för att en utvärdering av programmet initieras bör ges till NPB.

7.6 Kostnader och finansiering

I kommitténs uppdrag ingick att lägga fram en samlad översikt över kostnader och finansiering av programmet. Kommittén utgår från att finansieringen av de särskilda åtgärder som kommittén föreslår skall ske över Nordiska Ministerrådets budget.

Kommittén har vid utarbetandet av kostnadsförslaget för det nordiska samarbetsprogrammet utgått från de förslag som lämnats av NI och NÅJS. Kommittén har vägt samman dessa förslag med övriga förslag som framkommit under arbetets gång.

Enligt kommitténs uppfattning bör ett någorlunda brett upplagt och substantiellt nordiskt samarbetsprogram inledas med en initierings- och planeringsfas under år 1988 med en ekonomisk ram av 25 MDKK. Därefter följer ett genomförande med en kostnadsnivå på åtminstone 55 MDKK per år under åren 1989–1992. Den programperiod på fem år som här förordas får närmast anses vara ett minimum för att ge programmet en tillräcklig tyngd och garantera en nödvändig kontinuitet för fleråriga projekt.

F. n. finns inga specifika anslag för nordiskt bioteknologiskt samarbete på Nordiska Ministerrådets budget. Vissa resurser har ändå avdelats för sådana satsningar. NI har således inom ramen för tillgängliga resurser

under några år avsatt ca 15 MDKK per år för industriella forsknings- och utvecklingsprojekt inom bioteknologins område. Dessa projekt har genomförts i samverkan med, och med delfinansiering från, nationella myndigheter och företag. Kommittén har underrättats om att NI avser att inom ramen för sin ordinarie budget fortsätta dessa projekt på ungefär samma ekonomiska nivå även under kommande år. Kommittén har värderat denna verksamhet och funnit att den passar väl in i ett nordiskt samarbetsprogram och den bör således fortsätta i enlighet med de riktlinjer som NI dragit upp för den.

För budgetåret 1988 finns genom beslut i Nordiska Ministerrådet (samarbetsministrarna) medel på sammanlagt ca 8 MDKK reserverade för igångsättning av samarbetsprogrammet. Enligt kommitténs bedömning bör dessa medel om möjligt ökas till en omfattning av 10 MDKK. Därutöver tillkommer de 15 MDKK som NI förutsätts allokera till bioteknologiska projekt.

För genomförandet av det bioteknologiska programmet under budgetåren 1989–1992 bör enligt kommitténs förslag särskilda medel tillföras Nordiska ministerrådets budget på sammanlagt 40 MDKK per år. Till dessa kommer liksom tidigare årliga belopp av storleksordningen 15 MDKK inom NI's ordinarie budget. Under genomförandeperioden föreslås således årliga anslag på sammanlagt ca 55 MDKK över Nordiska ministerrådets budget.

Kostnadernas fördelning på olika ansvariga organ och ändamål framgår av tabell 1. Kostnadsfördelningen enligt tabellen avses i första hand att gälla de inledande åren av programperioden. Kostnadsfördelningen ger också en anvisning om inriktningen på sikt, men avsikten är att en viss flexibilitet i kostnadsfördelningen skall kunna förutsättas för de följande åren. En löpande prövning härav förutsätts göras i NPB.

Enligt kommitténs förslag uppgår de samlade kostnaderna över Nordiska ministerrådets budget under år 1988–1992 till 245 MDKK för genomförandet av programmet.

I tillägg till dessa kostnader kommer de kompletterande satsningar som görs av medverkande nationella myndigheter och berörda företag inom främst NI's område. Den samlade kostnadsbilden kan uppskattas till ca. 800 MDKK över hela perioden. Även på andra områden än Nordiska Industrifondens kan den nordiska finansieringen komma att kompletteras med finansiering från andra nationella organ.

Tabell 1. Kostnader och finansiering över NMR's budget under perioden 1988–1992 (MDKK 1988–Kr)

Kostnader

Samarbetsområde	1988				1989–1992 (årliga belopp)			
	Exekutivt organ NI	NÄJS	NPB och övriga	Total	Exekutivt organ NI	NÄJS	NPB och övriga	Total
Planering, initiering	1	1	1	3	2	1	2	5
Stipendier och utbildning	1	1	–	2	2	2	1	5
Samverkansåtgärder	1	–	–	1	2	2	1	5
FoU-miljöer	1	–	–	1	3	1	–	4
Industriella FoU-projekt*	15	–	–	15	15	–	–	15
Paraplyprogram	2	–	–	2	19	–	–	19
Patent, etik, säkerhet och information	–	–	1	1	–	–	2	2
Total kostnader	21	2	2	25	43	6	6	55
Finansiering								
Finansiering inom NMR's ordinarie budget till NI	15	–	–	15	15	–	–	15
Särskild tillkommande budgetram för programmet	6	2	2	10	28	6	6	40
Total finansiering	21	2	2	25	43	6	6	55

* Finansiering via NI's ordinarie budget

*BILAGA 1***Uddrag af beslutsprotokoll**

Nordiska ministerrådet (samarbetsministrarna) har genom skriftlig procedur per 24 april 1987 beslutat följande:

Nordisk samarbete vedrørende bioteknologi

Der fastsættes følgende mandat for programkomiteen:

Programkomiteen skal på grundlag af igangværende og planlagte nationale og nordiske aktiviteter – samt internationale aktiviteter med nordisk deltagelse – forestå udarbejdelsen af et forslag til et nordisk bioteknologisk samarbejdsprogram.

Programkomiteen bør bl. a. basere sit arbejde på synspunkter om og forslag til samarbejdsaktiviteter såvel fra embedsmandskomiteer og grupper som fra nordiske institutioner.

Programkomiteens forslag kan bl. a. omfatte

- samarbejde om grundforskningsrelaterede aktiviteter
- støtte til målrettet industriel FoU
- støtte til bioteknologiske aktiviteter på andre samarbejdsområder
- samarbejde om nordisk deltagelse i bredere internationalt samarbejde
- samarbejde om informationsaktiviteter

samt samarbejde om samfundspolitiske overvejelser, som en øget anvendelse af bioteknologi kan give anledning til.

Programkomiteen skal aflevere sit forslag til samarbejdsprogram senest 1. november 1987.

Programkomiteen skal foreslå hvorledes opfølgningen og evalueringen af programmet kan tilrettelægges.

Programkomiteen bør aflevere en samlet oversigt over omkostninger ved og finansiering af handlingsprogrammet.

*BILAGA 2***Komitténs medlemmar**

Danmark	Konsulent Anita Hugau Professor Peder Olesen Larsen* Professor Ebba Lund
Finland	Professor Pirjo Mäkelä Programledare Paula Nybergh Legationsrådet Tauno Pesola
Island	Avdelningsexpert Eiríkur Baldursson Avdelningschef Jon Juliusson Direktör Grímur Valdemarsson**
Norge	Professor Viggo Mohr (ordförande) Underdirektör Per Nilsen Professor Knut Rønningen
Sverige	Kanslichef Christer Hoel Kansliråd Jan Söderberg*** Kanslichef Ivar Vallin
Nordisk Industrifond	Direktör Per Gjellsvik Projektledare Hörður Jonsson Programsekreterare Áke Modée
Nordisk Ministerråd	Konsulent Sven Milthers Avdelningschef Risto Tienari
Sekreterare	Avdelningschef Liisa Viikari

* Kontorchef Ib Skovgaard deltog i ett av kommitténs möten.

** Professor Jon Bragi Bjarnason deltog i sista delen av kommitténs arbete.

*** Departementsekreterare Per Carlson ersatte kansliråd Jan Söderberg efter kommitténs första möte.

BILAGA 3**Förslag till en industriell forsknings- och utvecklingsplan för bioteknik i Norden (Nordisk Industrifond 20 oktober 1987)****Innehållsförteckning**

Förord	1319
Sammanfattning	1319
1. Allmänt	1321
2. Nordisk Industrifond	1321
3. Samarbetsformer	1322
– Planering och initieringsaktiviteter	
– Stipendier och utbildningsprojekt	
– Samverkansprojekt	
– Nordiska FoU-miljöer	
– FoU-projekt inom fondens ordinarie verksamhet	
– Paraplyprogram	
4. Genomförande	1325
– FoU-planens omfattning	
– Organisation	
– Information	
– Utvärdering	
5. Finansiering	1327

Bilagor¹:

1. Bioteknik
2. Bioteknik i Norden
3. Nordisk Industrifonds projektbeviljningar inom bioteknik 1986–1987 (t. o. m. 1/9–)
4. Företag med bioteknisk FoU-verksamhet
5. Bioteknisk FoU inom högskolor, institut, m. m.

¹ Här ej tryckta.

Förord

Nordisk Industrifond har till uppgift att verka för ett mer effektivt utnyttjande av nordiska resurser för teknologi och industriell utveckling. Under 1987 har Nordisk Industrifond fusionerats med Nordforsk och fått ett ökat ansvar för planering och initiering av nordiskt forskningssamarbete med industriell betydelse.

Detta är Nordisk Industrifonds förslag till en industriell forsknings- och utvecklingsplan för bioteknik. Förslaget avses ingå som en del av Nordiska Ministerrådets biotekniska handlingsplan.

Arbetet har genomförts i samråd med en styrgrupp bestående av:

Jan Rubin, Teknologistyrelsen (DK)

Lennart Petterson, Styrelsen för Teknisk Utveckling (S)

Paula Nybergh, TEKES (SF)

Tronn Hansen, Norges Tekniskt Naturvitenskaplige Forskningsråd (N)

Hermann Sveinbjörnsson, Industridepartementet (IS)

Guno Haskå, Stiftelsen Bioteknisk Forskning.

Dessutom har Sven Milthers från Nordiska Ministerrådet deltagit och Inger Hagen, Senter for Industriforskning.

En referensgrupp bestående av bl. a. industrirepresentanter från biotekniska företag i alla nordiska länder har givit värdefulla synpunkter på programmets inriktning, arbetsformer och förslag till prioriteringar.

Cirka 20 st. resurspersoner från företag, högskolor och forskningsinstitut har medverkat i arbetet.

Från fondens sekretariat har Hörður Jonson, (projektledare), och Åke Modée, (programsekreterare), medverkat.

Sammanfattning

Den nya biotekniken håller på att lämna pionjärstadiet. En omfattande kommersialisering har påbörjats. Satsningarna på FoU inom bioteknik och relaterade forskningsområden ökar internationellt. Motsvarande utveckling sker i de nordiska länderna om dock med betydligt mindre resurser och inom färre forskningsfält.

Bioteknik är ett strategiskt område för industrins framtida utveckling. Uppskattningsvis 40 % av industriländernas produktion är idag av biologisk karaktär och marknaden för biotekniskt framställda produkter är ca. 1000 miljarder NOK. Bioteknikens utveckling kommer uppskattningsvis att direkt påverka 300 000 arbetstillfällen i Norden före år 2000.

Bioteknisk FoU är den viktigaste drivkraften i denna utveckling. Detta skapar möjligheter till utveckling av ny industriell verksamhet, som bl. a. kan förebygga och bota sjukdomar, förbättra miljön och effektivare utnyttja våra naturresurser. Dessutom är bioteknisk FoU en av de viktigaste faktorerna för att kunna anpassa och utveckla den etablerade industrins

konkurrenskraft inom områden som livsmedel, kemi, läkemedel, papper och massa, med därtill hörande utrustningsindustri.

Det finns ca. 150 företag i Norden som arbetar med bioteknisk FoU, varav ca. hälften är små nyetablerade företag, ofta forskarinitierade. Inom industrin finns drygt 2 800 forskare inom bioteknik och närliggande områden. Vid universitet, högskolor, forskningsinstitut och offentliga myndigheter finns 2 400 biotekniskt verksamma forskare.

Sett i ett nordiskt perspektiv finns både de industriella och vetenskapliga resurserna som krävs för att Norden skall spela en viktig roll på den växande internationella bioteknikmarknaden. Resursmässigt har Norden som helhet samma förutsättningar att tillvarata bioteknikens möjligheter, som de stora länderna i Europa.

Företag i de nordiska länderna kan endast i begränsad omfattning tillgodose behovet av forskning och utveckling inom bioteknik genom samarbete på nationell bas. Teknikköp, internationellt (däribland nordiskt) FoU-samarbete är och förblir viktiga, ofta dominerande inslag i företagens utveckling.

Den här redovisade industriella FoU-planen avses ingå som en del i Ministerrådets nordiska handlingsplan för bioteknik. Målet för den industriella planen är ett ökat samarbete mellan forskargrupper och företag inom bioteknikområden för att på kort och lång sikt styrka näringslivets konkurrenskraft.

Detta skall uppnås genom ökat samarbete, kunskaps- och teknikspridning, utbildning, kurser och tekniskt vetenskapliga seminarier och stipendier, samt programverksamhet.

Föreslagna nya samarbetsformer:

- planering och initiering
- stipendier och utbildningsprojekt
- samverkansprojekt
- nordiska FoU-miljöer
- paraplyprogram

Planen bör genomföras under minst 5 år. I en ekonomisk översikt uppskattas att genomförandet totalt kommer att omfatta ca. 700 MNOK/5 år, varav 150 MNOK i form av nya nordiska medel föreslås bli administrerat av Nordisk Industrifond med det övriga.

Fonden har i sin ordinarie budget använt medel till biotekniska FoU-projekt i storleksordningen 15 Mkr/år. Ett fortsatt stöd i samma storleksordning förutses under FoU-planens genomförande.

Programmet avses genomföras i samarbete med nationella FoU-myndigheter i Norden.

I bilagor presenteras bioteknik allmänt, internationella aspekter och utvecklingstrender, samt bioteknik i Norden.

Etik och säkerhetsmässiga frågor behandlas inte här, men i NMRs samlande handlingsplan för bioteknik.

1. Allmänt

Ett ökat nordiskt FoU-samarbete inom bioteknik kan bl. a. bidra till:

- Ett effektivare utnyttjande av kompetens, utrustning och resultat i Norden.
- Slagkraftiga FoU-miljöer med möjligheter att aktivt delta i forskningsfronten.
- Industriell förnyelse.

Det är en tids- och resurskrävande process att bygga upp nordiskt samarbete, som effektivt kan utnyttja de tekniskt-vetenskapliga och industriella FoU-resurserna i Norden. Företag, forskare och statliga FoU-ansvariga myndigheter måste vara beredda att aktivt delta i denna process.

2. Nordisk industrifond

Nordisk fond för teknologi och industriell utveckling (Nordisk Industrifond), etablerades 1973 av regeringarna i de fem nordiska länderna, med målsättningen att stärka den nordiska industrins ställning och konkurrenskraft.

Nordisk Industrifond har till uppgift att verka för ett mer effektivt utnyttjande av nordiska resurser för teknologi och industriell utveckling. Detta sker genom att främja ökat nordiskt FoU-samarbete samt att finansiellt stödja projekt av intresse för två eller flera nordiska länder och internationella projekt av gemensamt nordiskt intresse.

Fondens projektstöd ges i form av bidrag, villkorliga lån eller garanti och utgör normalt högst 50% av total projektkostnad. Normalt krävs ett aktivt projektsamarbete i minst två länder. I vissa fall kan fonden dock acceptera att arbetet utföres i ett land.

Inom Nordisk Industrifond pågår en löpande utveckling av fondens samarbetsformer mot bakgrund av egna och andras erfarenheter.

Genomförandet av datahandlingsplanen, FoU-programmet och fusionen med Nordforsk har i detta sammanhang haft stor betydelse.

Planering och initieringsaktiviteter, stipendier, stöd till kostnader för samverkan mellan nationellt finansierade forskargrupper, samt stora nordiska projekt är exempel på samarbetsformer som visat sig väl anpassade för nordiskt FoU-samarbete och som av industrin bedömts ge värdefulla resultat.

Bioteknik är ett relativt nytt område för nordiskt FoU-samarbete. Fondens erfarenheter är att det finns outnyttjade nordiska samarbetsmöjligheter, som kan effektivisera de nationella FoU-satsningarna och skapa bättre möjligheter att industriellt och användarmässigt tillvarata Nordens biotekniska styrka.

Bioteknik är ett prioriterat område inom fonden. De senaste årens ökande antal ansökningar om nordiskt FoU-samarbete inom bioteknik har

aktualiserat behovet av en plan för prioritering av projekt och samordning av fondens insatser visavi nationella insatser.

Nordisk Industrifonds sekretariat har på sin styrelses uppdrag och i samråd med Nordiska Ministerrådet utarbetat ett förslag till industriell FoU-plan för bioteknik. Samarbete har skett med handläggare från nationellt ansvariga FoU-organ.

Mål och avgränsning

Den industriella FoU-planens mål är att utifrån ett internationellt perspektiv:

- utveckla den tekniskt-vetenskapliga basen och samarbetet mellan olika forskargrupper och företag i Norden, inom strategiska bioteknikområden
- påskynda och underlätta bioteknikens industriella tillämpningar i Norden
- tillvarata bioteknikens kommersiella utvecklingsmöjligheter i Norden.

Avgränsningar vid utarbetandet av denna industriella FoU-plan har varit att planen skall:

- ingå som en del i Ministerrådets nordiska handlingsplan för bioteknik
- begränsas till bioteknisk FoU-verksamhet som ligger inom Nordisk Industrifonds ordinarie uppgifter och ansvarsområde
- inriktas mot nordiskt FoU-samarbete, som kompletterar och förstärker de nationella FoU-insatserna och förutsättningarna till industriellt och samhälleligt utnyttjande av bioteknik, både på kort och lång sikt
- vara tidsmässigt avgränsad och genomförandemässigt integreras med Nordisk Industrifonds ordinarie verksamhet.

3. Samarbetsformer

Nedan redovisas de nordiska aktiviteter som bedömts vara lämpliga inom bioteknik, bl. a. med hänsyn till nationella insatser. Förslag till projekt kommer successivt att utarbetas av företags- och forskningsledare i Norden. Samarbetet med nationellt ansvariga FoU-organ bör finnas i detta arbete.

Planerings- och initieringsaktiviteter

Inom FoU-planen avser fonden att genomföra utredningar och informationsaktiviteter, bl. a. för planering, uppföljning, resultatspredning och utvärdering av större program.

Förprojekt är ett av fondens medel för initiering av FoU-samarbete. Inom dessa kan initiala samarbetskontakter och utvärdering av samarbetsförutsättningarna bekostas.

Dessa aktiviteter genomförs i samverkan med nationella myndigheter, forskare och företag.

Stipendier och utbildningsprojekt

För att säkra tillgången på kvalificerad personal inom bioteknik i Norden är det nödvändigt att utnyttja de speciella kompetenser, som finns på olika håll avseende utbildning, kunskaper och utrustning.

Nordisk Industrifond har positiva erfarenheter av att stöd till resor och korttidsstipendier kan bidra till kunskapsöverföring och utveckling av det nordiska samarbetet. Stipendier och/eller resebidrag kan i huvudsak utnyttjas på forskar- och forskarutbildningsnivå för studie- och arbetsuppehåll vid ledande FoU-miljöer.

Det är också värdefullt att på nordisk bas kunna genomföra specialiserade konferenser och specifika kurser för vidareutbildning av forskare inom företag och universitet. Denna typ av aktiviteter har visat sig starkt bidra till erfarenhets- och kunskapsöverföring, samt ökade kontaktytor mellan företag och forskningsinstitutioner i Norden.

De nationella FoU-organen liksom industrin förutsätts delta bl. a. i planering, utförande och finansiering. Genomförandet förutsätter bl. a. att ske i samråd med forsknings-, företagsorganisationer och nordiska föreningar, som är aktiva inom bioteknik.

Samverkansprojekt

I samtliga nordiska länder satsas det relativt mycket på bioteknik och därtill relaterade FoU-områden. I de flesta länderna finns FoU-aktiviteter, som kan förstärkas genom nordiskt samarbete. En koordinering av forskningsaktiviteter ger möjligheter att optimera resursutnyttjandet.

Samverkansprojekt definieras här som projekt som syftar till att öka det tekniskt/vetenskapliga utbytet mellan forskare i Norden utan att man går direkt in i projektsamarbete.

Samverkansprojekt kan exempelvis gälla erfarenhetsutbyte, utnyttjande av utrustning, gemensamma internationella kontakter och liknande.

Nordisk Industrifond kan i dessa projekt finansiera de extra kostnader som samarbetet ger upphov till. Fonden förutsätter emellertid att själva FoU-verksamheten finansieras nationellt.

Nordiska FoU-miljöer

I Norden finns flera välrenommerade FoU-miljöer, t. ex. beträffande genteknik, proteinengineering, processteknik, psykrofila och termofila mikroorganismer och bioseparationsteknik.

Utvecklingen av en internationellt konkurrenskraftig industri förutsätter tillgång/närhet till kvalificerade FoU-miljöer. Dessa bör ha den nödvändiga expertisen för att tidigt kunna informera om "möjligheterna" och identifiera problem, samt kunna tillhandahålla tekniskt-vetenskaplig kunskap och kompetens på en internationellt konkurrenskraftig nivå.

Stöd till nordiska FoU-miljöer syftar till att utveckla och öppna nationellt ledande FoU-institutioner och institut för en kunskapsöverföring till

andra nordiska FoU-miljöer där behov finns för dylik kompetens. Nordisk Industrifond avser att be ledande FoU-miljöer att komma med förslag till projektaktiviteter av detta slag.

Val av projekt sker sedan mot bakgrund av förväntad nordisk nytta, nationella behov och önskemål. Nordisk Industrifond avser att ge stöd till sådana FoU-miljöer.

FoU-projekt inom fondens ordinarie verksamhet

Industriella projekt inom FoU-planen för bioteknik syftar till att stödja samarbete mellan företag, högskolor och andra forskningsorgan, som bidrar till utveckling av affärsidéer och/eller tekniskt-industriellt nyskapande.

Det är Nordisk Industrifonds ambition att även i bidragsprojekten söka erhålla en betydande medverkan från företag. Dessa projekt kommer även under FoU-planens genomförande att bekostas inom fondens ordinarie budget.

Fondens stöd till industriellt inriktade projekt inom sin ordinarie budget omfattar även projekt inom bioteknikområdet. De bioteknik- och bioteknikrelaterade projekt som fonden stött t. o. m. september 1987 redovisas i bilaga.

Även under den här föreslagna FoU-planens genomförande beräknas sådant stöd kunna utgå. Projekten syftar till att öka samarbetet mellan företag, högskolor och andra forskningsmiljöer i utvecklingen av på biotekniskt baserade affärsidéer eller annat tekniskt/industriellt nyskapande. Stöd utgår som lån eller bidrag. I samtliga projekt eftersträvas såväl finansiell som annan industriell medverkan i syfte att säkerställa en effektiv resultatspridning och industrianknytning.

Paraplyprogram

Med paraplyprogram (ramprogram) avses att skapa en gemensam nordisk resursmobilisering inom strategiskt viktigt område av bioteknik. Målsättningarna skall vara industriellt orienterade och arbetet genomförs i samverkan mellan de företag och forskningsinstitutioner, som har gemensamma intressen för utveckling inom området. I genomförandet kommer stor vikt att fästas vid de ingående delprojektens kvalitet, resultatspridning och uppbyggnaden av ett gemensamt nordiskt kontaktnät.

Paraplyprogrammen skall vara konkurrensneutrala för industriella tillämpningar, och i första hand riktas mot utveckling av tekniker och kunskaper. Paraplyprogrammen blir härigenom också en naturlig bas för ett bredare internationellt samarbete.

Som krav på val av paraplyprogram är att de skall ligga inom ett område som är prioriterat i minst tre länder, nationella basresurser skall integreras i projekten och industrin skall aktivt delta i såväl genomförandet som finansieringen. Programmens längd beräknas bli ca 3–4 år medan längden

för enskilt projekt inom programmen kan variera från 1 till 4 år. Ett paraplyprogram uppskattas normalt ha en total projektbudget på ca 15–30 MNOK under fyra år.

Exempel på nationellt prioriterade områden inom vilka paraplyprogram kan bli aktuella anges vara:

Planerings- och initieringsaktiviteter är redan igång inom processteknik och proteinengineering.

– Protein engineering

Teknik och kunskap att struktur- och egenskapsbestämma proteiner, samt producera proteiner med önskade egenskaper och strukturer. Ett viktigt område bl. a. för utveckling av läkemedel.

– Processteknik

Teknik och kunskap att kunna konstruera säkra och effektiva biotekniska produktionsprocesser.

– Bioteknik och miljö

Miljöområdet utgör ett av bioteknikens möjliga tillväxtområden. Behandling och utnyttjande av avfall, mätmetoder för kontroll av miljöns inverkan på människor är några nordiska utvecklingsområden.

– Växtceller

Teknik och kunskap att använda växtceller bl. a. för produktion av värdefulla växtkemikalier, naturliga livsmedelstillsatser och råvaror till läkemedelsindustri.

– Livsmedel och foder

Inom flera delområden finns industriell efterfrågan på stora nordiska samarbetsprojekt, bl. a. inom användning av mikroorganismer för produktion och konservering, inom produktion av enzymer, aminosyror och andra tillsatser.

Andra områden med uttalat intresse för nordiskt FoU-samarbete:

- Marin bioteknik
- Biomassa

4. Genomförande

En industriell FoU-plan för bioteknik, bör genomföras under minst 5 år för att ge bestående resultat.

FoU-planens omfattning

För att få önskad effekt i det nordiska näringslivets konkurrenskraft uppskattar fonden att 30 MNOK nya medel per år är ett realistiskt belopp för genomförande av bioteknikplanen, under 5 år således 150 MNOK.

Tabell 1.1 Ekonomisk översikt av den industriella FoU-planen inom bioteknik under åren 1989–1993 med 1988 som initieringsår

Samarbetsformer	Medel per år	Medel hela perioden
	MNOK	1988–1993 MNOK
Planerings- och initier.aktiv.	2	10
Stipendier och utbildningsprojekt	2	10
Samverkansprojekt	3	15
FoU-miljö projekt	5	25
Paraplyprogram	18	90
Summa	30	150

Utöver detta kan Nordisk Industrifonds biotekniska FoU-insatser inom ordinarie budget 1987 uppskattas till 15 MNOK. Under FoU-planens genomförande avser fonden att fortsatt stödja industriella FoU-projekt inom bioteknik på samma nivå, dvs. totalt 75 MNOK under en 5-årsperiod.

Nationella myndigheters stöd, direkt och indirekt i samverkansprojekt och FoU-miljöprojekt, samt till nya nordiska FoU-projekt och program inom planen förutses utgöra ca 80 MNOK/år.

Det bör nämnas att de nationella myndigheternas finansiella deltagande till stor del sker genom att nationella FoU-projekt integreras med nordiska aktiviteter inom FoU-planen. Industri-finansiell medverkan i planen uppskattas till ca 25 MNOK per år.

FoU-insatserna i Norden är i storleksordningen 2,5 miljarder NOK/år, (motsvarande 5 000 forskare á 0,5 MNOK/år) och den föreslagna nordiska insatsen kommer inom FoU-planen härigenom ekonomiskt att utgöra ca 2% av de biotekniska FoU-insatserna i Norden. Samtidigt kommer uppskattningsvis 10% av de nordiska forskarna inom industri- och forskningsinstitutioner att delta i den föreslagna FoU-planens genomförande.

Organisation

Den industriella FoU-planens genomförande föreslås bli administrerad av Nordisk Industrifond.

Inom fonden inrättas en rådgivande kommitté för prioriteringar, val av inriktning, utarbetande av policy-förslag, m. m. Kommittén bör bl. a. bestå av biotekniskt ansvariga personer från nationella FoU-organ och forskningsråd, samt från industrin.

Information

Det finns ett brett intresse att löpande få information om planerade, pågående och avslutade projekt inom ett program av denna typ. Det är därför fondens intentioner att löpande sprida kunskap om utvecklingen inom FoU-planen.

Utvärdering

Under planens fem år kommer en löpande värdering att pågå. I samband med det tredje året publiceras en preliminär utredning. Efter hela planens genomförande skall en slutlig utvärdering företagas.

5. Finansiering

Genomförandet av planens nya aktiviteter rymms inte inom fondens nuvarande budget. För att föreslagna aktiviteter skall kunna genomföras förutsättes därför att fonden beviljas totalt 150 MNOK/5 år. För att redan påbörjade initieringsaktiviteter inom processteknik och proteinengineering skall kunna fortsätta och för att nya snarast skall kunna påbörjas krävs vissa medel redan 1988.

Medelsbehovet MNOK per år framgår av nedanstående tabell 2.

Tabell 2

År	1988 (initieringsår)	FoU-plan				
		1989	1990	1991	1992	1993
Belopp MNOK	10	20	30	30	30	30

*BILAGA 4***Underlag till sektorprogram i bioteknologi****Rapport till Nordiska ämbetsmannakommittén för jord- och skogsbruksfrågor (NÄJS)**

Hedemora i oktober 1987

Kjell Hollender

Ett varmt tack till samtliga som kommit med synpunkter och förbättringsförslag på de utkast som föregått nu föreliggande rapport. Ett speciellt tack till professor Carl-Ivar Brändén och docent Jan-Erik Hällgren, Sveriges lantbruksuniversitet, och professor Knut Rønningen, Norges Veterinærhøgskole, vilka varit mig i högsta grad behjälpliga vid framtagandet av underlaget till de delar som rör inriktningen av den grundläggande forskningen.

*Kjell Hollender***Innehållsförteckning**

1. Bakgrund	1329
1.1. Uppdrag	
1.2. Anknýtande utredningar inom NÄJS-området	
1.3. Bioteknologiforskningens utveckling i Norden	
2. Överväganden	1330
2.1. Tolkning av begreppet bioteknologi	
2.2. Motiv för nordiskt samarbete	
2.3. Samarbetets omfattning	
2.3.1. Kompetensuppbyggnad	
2.3.2. Forskning	
2.3.3. Utrustning	
2.3.4. Information	
2.3.5. Etiska normer	
2.3.6. Organisation	
3. Förslag	1338
3.1. Kompetensuppbyggnad	
3.2. Forskning	
3.3. Utrustning	
3.4. Information	
3.5. Etiska normer	
3.6. Organisation	
4. Kostnader	1342

1. Bakgrund

1.1. Uppdrag

Rapportförfattaren fick i slutet av april 1987 i uppdrag av NÄJS att utarbeta underlag till sektorprogram för inarbetning i det nordiska samarbetsprogrammet för bioteknologi. Rapporten skall tillvarata jord- och skogsbrukssektorns intressen, stödja sig på föreliggande nordiska rapporter om bioteknologi och utarbetas efter samråd med Nordiska kontaktorganet för jordbruksforskning (NKJ), Samarbeidsnemnden för nordisk skogsforskning (SNS) och Samnordisk planteforedling (SNP).

1.2. Anknypande utredningar inom NÄJS-området

Ingmar Månsson har hösten 1986 utarbetat en rapport till NÄJS angående bioteknologiskt samarbete i Norden.

Samtidigt med detta utredningsuppdrag fick Björn-Olof Fabricius vid Helsingfors universitet i uppdrag att – mot bakgrund av uttalanden från en tillsatt nordisk expertgrupp – avge förslag till framtida nordiskt samarbete på det mikrobiologiska området.

En expertkommitté håller på att granska ett isländskt förslag om en institutionsbildning för bioteknologi på Island inriktad mot organismer som lever under extrema klimatbetingelser.

Då det gäller grundforskningsrelaterade aktiviteter som forskarutbildning och stipendieverksamhet håller Nordiska forskningspolitiska rådet (FPR) på att utarbeta konkreta förslag för hela det bioteknologiska området.

1.3. Bioteknologiforskningens utveckling i Norden

Den bioteknologiska forskningen har i sen tid rönt stor uppmärksamhet i samtliga nordiska länder. I Danmark har regeringen lagt fram ett förslag angående igångsättandet av ett bioteknologiskt forskningsprogram. Danska statens satsning på området för perioden 1986–89 uppgår fn i genomsnitt till 36 milj DKK/år. Enligt regeringsförslaget kommer för perioden 1987–90 ytterligare i genomsnitt 125 milj DKK/år att anvisas. I Finland har det tagits fram ett bioteknologiskt FoU-program för åren 1988–92. Enligt detta satsas det redan i dag minst 100 milj FIM/år på området och programmet kommer att tillföras ytterligare 32 milj FIM/år. I Island har det tagits fram ett särskilt program för produktion av enzymer från isländska råvaror, vilket startade 1985. Tillsammans med övriga bioteknologiska aktiviteter kan den årliga isländska satsningen på området uppskattas till inemot 30 milj ISK och c:a 15 manår. I Norge utarbetade fyra forskningsråd under 1985 en samlad nationell handlingsplan för det bioteknologiska området. Enligt denna kommer man för perioden 1986–88 att satsa i genomsnitt 74 milj (NOK/år på storleksordningen. I Sverige utarbetades det under senare delen av 1986 ett förslag till nationellt bioteknikprogram, vilket – tillsammans med ett förslag från Styrelsen för Teknisk Utveckling (STU) om FoU-program för bioteknik och biomedicinsk teknik – låg till grund för

regeringens forskningspolitiska proposition våren 1987. Enligt denna kommer den bioteknologiska forskningen, som budgetåret 1983/84 omslöt c:a 50 milj SEK, att förstärkas med uppemot 100 milj SEK/år för den närmaste treårsperioden. Det sagda innebär att den nordiska, offentliga satsningen på bioteknologisk FoU sammantaget kommer att stiga från c:a 450 milj DKK 1987 till kanske 750 milj DKK 1990.

2. Överväganden

2.1. *Tolkning av begreppet bioteknik*

Bioteknologi kan definieras på flera olika sätt. Helge Gyllenberg har berört detta i sin rapport till FPR. Mot bakgrund av intentionerna i den nordiska bioteknologiska programkommittén har i nu föreliggande rapport tagits fasta på ämnets mera vida betydelse, dvs "all teknologi som brukar mikroorganismer, växter djur eller delar av dessa till att framställa eller modifiera produkter, förbättra växter och djur eller utveckla mikroorganismer för specifik användning". Det bör påpekas att bioteknologi är en teknologi och inte någon självständig disciplin. Tvärtom görs inom bioteknologisk forskning en syntes av kunskaper från olika grundforskningsområden, såsom kemi, fysik, mikrobiologi, växtfysiologi, cellbiologi, molekylärbiologi och molekylär genetik.

2.2. *Motiv för nordiskt samarbete*

Stora förväntningar knyts till den bioteknologiska forskningens möjligheter. Genteknologin har betecknats som ett av århundradets stora vetenskapliga framsteg. Betydande satsningar görs också på forskningsområdet inom stora delar av världen – främst i USA och Japan – och utvecklingen går mycket snabbt. De nordiska länderna är vart och ett för sig alltför små för att kompetensmässigt kunna täcka in denna utveckling på ett tillfredsställande sätt. Detta medför risk för att man skall komma på efterhand eller helt sakna kompetens då det gäller tillämpningen av framkomna resultat inom viktiga områden. Genom samordnad kompetensuppbyggnad, profilering av forskningsinriktningen, gemensamma projekt och ömsesidig information på nordisk basis skulle förutsättningarna påtagligt förbättras. Ett enat nordiskt uppträdande i etiska frågor m m skulle vidare ge ökad tyngd åt den nordiska inställningen.

2.3. *Samarbetets omfattning*

2.3.1. *Kompetensuppbyggnad*

I det utvecklingsskede samtliga nordiska länder fn befinner sig – en snabb uppbyggnad av forskningen inom det bioteknologiska området – är det naturligt att kompetensuppbyggnad ges mycket hög prioritet. Denna kan ske genom utbildningskurser och forskarutbyte samt konferenser o dyl.

Grundutbildningskurser. Redan på grundutbildningsnivå hålls det i de enskilda nordiska länderna specialkurser i bioteknologi, som inte har sin

motsvarighet i de övriga länderna. Det skulle vara en stor fördel om bioteknologistuderande i övriga nordiska länder fick kännedom om dessa kurser och kunde beredas möjlighet att, om en önskade involvera kursen i sin utbildning, deltaga i densamma.

Forskarutbildningskurser. Inom flera kompetensområden inom det bioteknologiska forskningsområdet, där ett mindre antal forskare är verksamma i varje enskilt land, är en nordisk samverkan en förutsättning för att man ur ekonomisk synpunkt över huvud taget skall kunna avhålla några forskarutbildningskurser. För viss utbildning erforderlig dyrbar specialutrustning torde vidare komma att finnas tillgänglig endast vid något eller några nordiska centra. Inom övriga kompetensområden torde en nordisk samverkan normalt medföra en bättre vetenskaplig kvalitet. Gemensamma nordiska forskarutbildningskurser (liksom grundutbildningskurser) är vidare ett utomordentligt sätt att få särskilt yngre forskare (blivande forskare) att träffas och lära känna varandra med i många fall ett framtida, nära forskningssamarbete som följd.

Forskarutbyte. Forskningsfronten befinner sig ofta flera år framför de artiklar som presenteras i vetenskapliga tidskrifter. Detta gäller speciellt ett område som det bioteknologiska, där utvecklingen går så oerhört snabbt. Möjligheten till tankeutbyte med framstående forskare i andra länder – inom och utom Norden – och praktisk tillämpning av deras metoder är normalt mycket stimulerande och utvecklande för den egna forskningsverksamheten. Detta motiverar ett intensivt forskarutbyte genom att nordiska forskare bereds möjlighet att gästforska vid internationellt framstående institut och duktiga forskare från dylika institut inbjuds att gästforska vid någon nordisk institution. Ett dylikt forskarutbyte kan naturligtvis organiseras och finansieras på nationell basis. En nordisk samordning skulle dock kunna medföra följande samordningsvinster:

- man kan systematiskt täcka in ett större antal internationellt intressanta utomnordiska institutioner
- forskarutbyte de nordiska länderna emellan kan förväntas stimulera senare forskningssamarbete
- till utomnordiska institutioner utsända gästforskare åläggs att redovisa vunna erfarenheter i samband med en nordisk sammankomst
- nordisk institution som tilldelas medel för inbjudan av utomnordisk gästforskare anmodas att samtidigt inbjuda några nordiska forskare
- gästforskare inbjuds gemensamt av flera nordiska länder för en "rundresa" till ett antal bioteknologiska forskningscentra
- inom kompetensområde där det endast finns någon enstaka forskare i vart och ett av de nordiska länderna kan man gemensamt inbjuda en gästforskare till en institution, dit även de övriga nordiska forskarna beger sig.

Konferenser o dyl. Deltagande i internationella konferenser, seminarier och symposier ger i många fall en god bild av den senaste utvecklingen inom ett område och utgör en möjlighet att etablera kontakt med forskare från andra länder. Även här skulle man kunna tänka sig en viss vinst

genom nordisk samordning. Man skulle systematiskt kunna täcka in ett bredare spektrum av dylika evenemang samtidigt som de deltagande forskarna ombads att redovisa vunna erfarenheter i samband med någon nordisk sammankomst. Det kan dock ifrågasättas om vinsten blir tillräckligt stor för att motivera en samordning. Då det gäller anordnandet av konferenser o dyl torde dock ett nordiskt värdskap ge ökad tyngd med åtföljande ökat internationellt intresse för evenemanget ifråga som följd, vilket skulle motivera en nordisk samordning.

Stimulansbidrag. Det är angeläget att Nordens mest framstående bioteknologiska centra ställer upp som anordnare av forskarutbildningskurser och konferenser o dyl samt som mottagare av gästforskare från övriga nordiska länder. Den ovan nämnda samordnade finansieringen av dessa aktiviteter verkar i denna riktning. För att ytterligare stimulera till insatser skulle man kunna tänka sig att aktuell institution erhåller ett speciellt "stimulansbidrag" för varje forskare från annat nordiskt land som deltar i en forskarutbildningskurs eller gästforskar vid institutionen samt för varje konferens o dyl på nordisk basis som arrangeras av institutionen.

2.3.2. *Forskning*

Nordiskt samarbete inom den bioteknologiska forskningen kan ske på två sätt. Dels kan man profilera forskningsinriktningen mellan de olika länderna, dels kan man samarbeta i konkreta forskningsprojekt. En profilering medför att man kan få en större bredd och djup i verksamheten än som skulle vara möjligt om varje land försökte täcka hela området på egen hand. Ett samarbete i konkreta forskningsprojekt medför att man får ett större antal kompetensunderlag och kan genomföra en arbetsfördelning vid projektets genomförande, vilket medför att det aktuella problemet kan belysas mer allsidigt än som annars skulle vara möjligt inom ramen för den egna kompetensen och arbetsinsatsen.

Inom forskning kan man urskilja de fyra stegen grundforskning, grundläggande forskning, tillämpad forskning och utvecklingsarbete, där grundforskning avser ett kunskapssökande utan någon tillämpning i sikte och grundläggande forskning framtagande av erforderligt kunskapsunderlag för direkt tillämpade forskningsinsatser. Inom det bioteknologiska området lämpar sig de två första stegen utmärkt för nordiskt samarbete. Då det gäller de två sista stegen kompliceras samarbetsmöjligheterna inom flera delområden av att forskningsresultaten i många fall kan förväntas resultera i patent, vilket gör att de olika forskargrupperna hamnar i en konkurrenssituation gentemot varandra. Det nordiska samarbetet inom det bioteknologiska området bör därför i första hand koncentreras till grundforskning och grundläggande forskning. Inom delområden, där det bedöms som ändamålsenligt, bör det dock naturligtvis utvidgas till att även omfatta tillämpad forskning och utvecklingsarbete. I det uppbyggnadsskede forskningen befinner sig bör man i början lägga störst vikt vid grundforskning, medan grundläggande forskning successivt tilldelas ökat utrymme.

Ser man på grundforskningen bör det nordiska samarbetet – liksom

väsentliga delar av de nationella satsningarna – främst inriktas mot områden

- där den nuvarande kunskapsnivån kan förväntas öka snabbt
- där Norden har en relativt omvärlden god kompetens.
- Då det gäller den grundläggande forskningen tillkommer kriterierna
- där de praktiska tillämpningsmöjligheterna kan förväntas bli stora
- där Norden har speciella naturliga förutsättningar.

Då det gäller en viktig avvägning inom såväl grundforskningen som den grundläggande forskningen, nämligen inriktningen av samarbetet mot animalie- resp växtsidan, framhåller Ingmar Månsson i sin rapport till NÄJS att animaliecellen, som ett resultat av forskningen inom humanmedicin och läkemedelsområdet, är bättre känd än växtcellen och att huvudsatsningen därför bör göras på växtsidan. Jag delar helt denna uppfattning, inte minst mot bakgrund av att samma inställning gör sig gällande även i Japan och USA. Som ytterligare argument härför kan anföras att de ekonomiska vinsterna vid de tillämpningar som kan framkomma som ett resultat av den bioteknologiska forskningen torde vara av en helt annan storleksordning på skogs- och växtproduktionsidan än på djursidan. Detta inte minst med tanke på att de etiska tillämpningsinskränkningarna förmodligen kommer att bli betydligt mindre på växt- än på djursidan.

Som nämnts redan i avsnitt 2.1 görs inom den bioteknologiska forskningen en syntes av kunskaper från olika *grundforskningsområden*, varav de viktigaste är kemi, fysik, mikrobiologi, växtfysiologi, cellbiologi, molekylärbiologi och molekylär genetik. De fyra förstnämnda forskningsområdena, som är äldre och väletablerade, har avkastat en mycket stor samlad kunskapsmassa. De tre sistnämnda, som i stor utsträckning bygger på kunskaper från de fyra förstnämnda områdena, är mycket yngre och den samlade kunskapsmassan, helt naturligt, betydligt mindre. Genom att man ännu långt ifrån "exploaterat" de befintliga kunskaperna från de fyra förstnämnda områdena, inrymmer de dock en betydande, snabb utvecklingspotential. Eftersom de ännu är mindre väl etablerade torde det vidare finnas goda möjligheter till en profilering av forskningsinriktningen länderna emellan vid ett nordiskt samarbete.

Då det gäller *växtinriktad, grundläggande, bioteknologisk jordbruksforskning* torde följande områden vara av störst intresse:

- genreglering
- differentiering av växtceller
- kartläggning av stress- och resistensgener
- genöverföring
- lagringsproteiner.

Forskning kring genreglering är av fundamental betydelse för förståelsen av hur växterna utvecklas. Framsteg kan möjliggöra

- förändring av blomningstiden
- förändring av tiden mellan blomning och skörd
- växter som passar bättre för produktion av fytokemiska produkter.

En lösning av problemen i samband med differentiering av växtceller är

nödvändig för att man skall kunna använda sig av hybrid DNA-teknik på växter.

Forskningsframsteg då det gäller kartläggning av stress- och resistensgener utgör en förutsättning för framtagandet av växter som är tåliga mot variationer i klimat och jordmån samt resistenta mot sjukdomar (minskat kemikaliebehov) i de fall naturliga mutanter saknas.

För lyckade genöverföringar krävs säkra tekniker. Inom området pågår en ständig metodutveckling, varför det krävs en kontinuerlig uppföljning av området för att kompetensen skall kunna upprätthållas.

Forskningen kring lagringsproteiner går ut på att få en bättre balanserad aminosyresammansättning i de proteiner som ingår i grödorna. Dessa skulle härigenom få ett högre näringsvärde och man skulle slippa tillsatser av essentiella aminosyror i djurfodret samtidigt som grödorna skulle utgöra en fullvärdig kost för människor.

De tre första områdena finns företrädna i Danmark, Finland och Sverige. Inom det fjärde området finns det viss kompetens i samtliga nordiska länder, men man ligger inte någonstans i forskningsfronten. Det femte området finns företrätt i Danmark och Sverige.

Då det gäller *animaliskt inriktad, grundläggande, bioteknologisk jordbruksforskning* torde följande områden vara av störst intresse:

- genkartläggning
- diagnostik
- embryoteknologi
- molekylärmekanismer vid infektion – monoklonala antikroppar
- vaccinteknologi.

Forskningsresultaten är tillämpliga även på fisk.

Kartläggning av hälsoassocierade och produktionsbefrämjande gener utgör en nödvändig grund för framsteg då det gäller

- ökad sjukdomsresistens
- genterapi (utbyte av sjuka gener mot friska)
- bättre produktkvalitet
- ökad effektivitet då det gäller t ex foderutnyttjande.

Enklare och säkrare diagnosmetoder kan erhållas genom utveckling av gensökare (probes) för studium av den genetiska konstitutionen hos bakterier (plasmidprofilering) och husdjur. Härigenom kan fastläggas vilka gifter som produceras av t ex bakterier.

Forskningsframsteg då det gäller manipulering av embryon kan möjliggöra viktiga tillämpningar då det gäller

- embryotransplantation (ökad effektivitet i husdjursförädlingen)
- utveckling av tekniker för delning av embryon (effektivare utnyttjande av högkvalitativt avelsmaterial) och införande av nya anlag i dylika (transgenetiska individer)

Genom kartläggning av gener och genproduktion som orsakar infektion kan man utveckla diagnostica, vaccin och medicin för olika typer av infektionssjukdomar. Redan befintlig kunskap inom humanmedicinen utgör en god grund för verksamheten.

Framsteg inom vaccinteknologin möjliggör att vacciner av bättre renhet kan framställas med större säkerhet och till en lägre kostnad.

Med undantag för embryoteknologi, som inte finns företrädd på Island, pågår arbeten inom de tre första områdena i samtliga nordiska länder. De två förstnämnda områdena underlagrar det tredje. Det fjärde området finns företrätt i Finland, Norge och Sverige, men det torde gå lätt att styra över allmän kompetens till området i de övriga länderna (kompetensuppbyggnad obehövlig). Det sista området finns företrätt främst i Danmark och Sverige.

Då det gäller *skogligt inriktad, grundläggande, bioteknologisk forskning* torde följande områden vara av störst intresse:

- hormonell reglering av gener
- differentiering av växtceller
- genöverföring
- ligninbrytning.

Forskningsframsteg då det gäller hormonell reglering av gener för blomning, rotbildning och kambietillväxt (i princip samma processer) kan möjliggöra en kortare omloppstid vid förädlingsarbetet, ett ökat fröutbyte från befintliga fröplantager, en bättre etableringsförmåga för plantorna och en relativt större andel stamved vid tillväxten. En lösning av problemen i samband med differentiering av växtceller från enskilda celler, cellvävnader, kallus, knoppar och embryon i frön skulle göra det möjligt att framställa ett stort antal individer, som är identiskt lika de mest snabbväxande, högkvalitativa och/eller motståndskraftiga trädindividerna. Forskningsframsteg inom genöverföringstekniken kan möjliggöra viktiga tillämpningar då det gäller

- kvävefixering (minskat gödslingsbehov)
- sjukdomsresistens (minskat kemikaliebehov i plantskolor och minskade virkes- kvantitets- och virkeskvalitetsförluster i skogen)
- hårdighet (minskad plantavgång)
- produktion av ur den fytokemiska industrins synpunkt intressanta råvaror.

En lösning av problemen då det gäller att få vednedbrytande mikroorganismer att mer eller mindre selektivt sönderdela olika vedkomponenter skulle möjliggöra bioteknologiska processer för selektiv delignifiering av ved (energibesparing vid framställning av mekanisk massa och kemikaliebesparing vid framställning av kemisk massa), blekning av pappersmassa (minskat kemikaliebehov) samt nedbrytning av klorerade och andra ligniner (fn ett mycket stort miljöproblem) alternativt transformering av dessa till användbara kemikalier.

Då det gäller hormonell reglering av gener och differentiering av växtceller finns dessa forskningsinriktningar företrädda i samtliga nordiska länder med undantag för Island. Då det gäller genöverföring och ligninbrytning finns dessa företrädda i Sverige och Danmark resp Sverige och Finland.

Som framgår av ovanstående är väsentliga delar av den växtinriktade,

grundläggande, bioteknologiska forskningen av gemensamt intresse för både jord- och skogsbruket. Detta bör utnyttjas för ett fakultetsövergripande samarbete.

2.3.3. *Utrustning*

Den bioteknologiska forskningen kräver i många fall tillgång till dyrbar, vetenskaplig utrustning. Härtill kommer att avancerad dylik utrustning kräver kvalificerad personal och i regel en hög beläggning för att fungera väl. Även om man koncentrerar den dyrbara utrustningen till särskilda nationella centra, är det ekonomiskt orimligt, att vart och ett av de nordiska länderna skall införskaffa en fullständig uppsättning utrustning inkl personal för var och en av de bioteknologiska forskningsinriktningarna. Genom en viss profilering av utrustningsanskaffningen i de nordiska länderna emellan borde man dock gemensamt kunna täcka in behovet. Det förutsätts härvid att forskare från samtliga nordiska länder skall få tillgång till den dyrbara bioteknologiska utrustningen vid olika nationella centra. Den önskvärda profileringen kan uppnås på två sätt. Det första är att utnyttja nordiska medel för anskaffningen av dyrbarare bioteknologisk utrustning och placera denna vid lämpliga vetenskapliga centra. Det andra är att ha en gemensam nordisk prioritering av nationella ansökningar om dylik utrustning samtidigt som denna prioritering tillmäts stor betydelse vid den nationella bidragsgivningen. Nordiska medel skulle i det senare fallet endast behöva tagas i anspråk för införskaffandet av den kompletterande utrustningen som kan behövas för att den dyrbara nationella utrustningen skall kunna utnyttjas samtidigt även av nordiska kollegor. Med tanke på att det förstnämnda alternativet skulle komma att kräva en relativt stort insats av nordiska medel samtidigt som utrustningen, helt naturligt, i första hand skulle komma att utnyttjas av forskarna vid det centra, där den är placerad, finns det mycket som talar för det sistnämnda alternativet.

2.3.4. *Information*

Som redan nämnts utvecklas forskningen inom det bioteknologiska området mycket snabbt samtidigt som forskningsfronten normalt ligger flera år framför de resultat som publiceras i rent vetenskapliga tidskrifter. Det torde därför normalt vara en övermänsklig uppgift för den enskilde forskaren, företagaren eller beslutsfattaren med intressen inom det bioteknologiska forskningsområdet att hålla sig à jour med utvecklingen i de övriga nordiska länderna och världen i övrigt utan tillgång till en mer populärvetenskaplig tidskrift, som följer den senaste utvecklingen inom området. Flera dylika tidskrifter finns redan, varav två ges ut i Norden. Den ena av dessa, som är mer påkostad och innehållsrik än den andra, ges ut av Ingenjörsvetenskapliga AB i Sverige och den andra av Norsk biokemisk selskap i Norge. Den svenska tidskriften har som ambition att täcka in den internationella utvecklingen inom området med särskild uppmärksamhet på utvecklingen i Norden och då speciellt i Sverige. Mycket skulle kunna vinnas

på en samordning av de befintliga två tidskrifterna alternativt en satsning på den ena av dem, så att de/den skulle kunna fungera som en nordisk informationskälla på det bioteknologiska området.

2.3.5. *Etiska normer*

En viktig faktor, som kommer att starkt påverka de praktiska tillämpningsmöjligheterna, är de etiska värderingar som kommer att göras och de nationella regler dessa kommer att resultera i. Reglerna kommer att direkt påverka den tillämpade forskningen och indirekt även den grundläggande. För att reglerna skall bli så relevanta som möjligt, dvs hindra forskning som strider mot de etiska värderingarna men ingen annan forskning, bör de grunda sig på de senast framkomna forskningsrönen. En koppling till forskningen inom det bioteknologiska området bör därför finnas. För att reglerna skall bli så effektiva som möjligt bör man eftersträva gemensamma nordiska normer. Respekten för regler som inte har sin motsvarighet i övriga nordiska länder torde bli begränsad. Möjligheten att kringgå dem genom att förlägga forskningen eller delar av densamma till ett grannland torde vidare ligga nära till hands. Ett enat nordiskt uppträdande skulle vidare ge ökad internationell tyngd åt framförda ståndpunkter.

2.3.6. *Organisation*

En grundförutsättning för att någon nordisk samordning och något nordiskt samarbete över huvud taget skall komma till stånd är att de nordiska forskarna bereds möjlighet att träffas och informera varandra om sina aktiviteter. Även om man inte vidtar några som helst åtgärder kan man påräkna åtminstone sporadiska kontakter mellan ett begränsat antal av forskarna inom det bioteknologiska området. För att få till stånd önskvärd bredd och regelbundenhet på kontakterna måste man dock vidtaga organisatoriska och ekonomiska åtgärder. De förstnämnda består i att man i dialog med forskarna tillskapar ett ur kompetenssynpunkt lämpligt antal forskargrupper inom vilka det praktiska samarbetet äger rum. De sistnämnda består i att särskilda medel avsätts som resebidrag för regelbundna sammankomster inom grupperna.

För genomförandet av den önskvärda nordiska samordningen kan man tänka sig två huvudalternativ. Det första är att förlita sig på befintliga nordiska organ och det andra att inrätta ett nytt organ. Ett mellanalternativ skulle vara att låta de befintliga nordiska organen utse ledamöter i en för det bioteknologiska forskningsområdet gemensam styrgrupp, som får till uppgift att svara för det konkreta samordningsarbetet och tilldelas resurser härför. De berörda nordiska organen skulle härvid kunna få sina åsikter framförda via sina utsedda styrgruppsledamöter och dessa skulle i sin tur kunna återförsäkra sina ställningstaganden i resp organ. Det bioteknologiska området berör flera såväl ämbetsmannakommittéer som nordiska organ. Enbart inom NÄJS-området finns tre starka intressenter – NKJ, SNS och SNP. Inom vart och ett av dessa tävlar det bioteknologiska området med andra högprioriterade områden. Vill man få till stånd den totala

samordning och ge området den tyngd som uttalandena i NR och NMR ger vid handen, finns det därför mycket som talar för inrättandet av ett nytt organ eller mellanalternativets styrgrupp, som ges till uppgift att hålla i dessa frågor. Styrgruppen har härvid den fördelen framför ett nytt organ, att det fortfarande finns kvar en önskvärd koppling till den övriga forskningsverksamheten inom resp nordiskt organs verksamhetsområde. Det är vidare möjligt att den nu förordade *organisatoriska* samordningen i första hand är aktuell i samband med forskningområdets uppbyggnad och att området (inkl resurser) i ett senare skede bör "återföra" till resp nordiskt organ. Styrgruppsalternativet, där banden till de berörda nordiska organen aldrig varit avklippa, underlättar en dylik senare återföring. Ingmar Månsson avvisar i sin rapport till NÄJS tanken på att inrätta ett nytt organ med hänvisning till att antalet nordiska organ redan nu är så stort, att de har svårigheter att utföra sina arbetsuppgifter. Han förordnar i stället att Nordiska rådet (NR) och Nordiska ministerrådet (NMR) verkar för att få en önskvärd samordning till stånd genom befintliga nordiska organ. Även detta pekar mot mellanalternativet. Eftersom uppgiften i första hand blir att samordna de nationella insatserna – de nordiska medlen kommer endast att kunna utgöra en mycket liten andel av den totala satsningen på området – är det önskvärt att flertalet av de utsedda ledamöterna har en nära anknytning till och möjlighet att påverka de ur bioteknologisk synpunkt viktigaste nationella forskningsbeviljande organen.

3. Förslag

Mot bakgrund av ovanstående överväganden framförs i det följande ett antal förslag till nordiska samarbetsinsatser under femårsperioden 1988–1992. Då det gäller kompetensuppbyggnad, forskning och utrustning hänför sig de föreslagna insatserna enbart till de areella näringarna – dvs. NÄJS-området – även om de delvis kan vara relevanta även för andra ämbetsmannakommittéområden. Då det gäller information, etiska normer och organisation avser förslagen det bioteknologiska forskningsområdet i sin helhet, eftersom det bedömts som angeläget att få en total samordning till stånd. Vid femårsperiodens slut bör en utvärdering av verksamheten ske. I samband härmed bör ställning tas till om den för femårsperioden föreslagna organisationen bör bibehållas eller ej.

3.1 Kompetensuppbyggnad

Grundutbildningskurser. Information om specialkurser i bioteknologi som hålls vid nordiska läroanstalter samlas in och sprids till de bioteknologistuderande. Hinder som kan finnas då det gäller möjligheten för studerande från annat nordiskt land att delta i och tillgodoräkna kurserna i sin utbildning undanröjs. Resurser avsätts för att göra det ekonomiskt möjligt för studerande att delta i dylika kurser.

Forskarutbildningskurser. Resurser avsätts för avhållande av tre

forskarutbildningskurser per år. Kurserna förläggs till nationellt framstående bioteknologiska centra. Förutom bidrag till kursomkostnader inkl. deltagarnas uppehållskostnader bör arrangerande institution tilldelas ett "stimulansbidrag" om 3 000 DKK per deltagande forskarstuderande från annat nordiskt land än det egna. I aktuella fall bör även den arrangerande institutionen kunna tilldelas bidrag för inköp av kompletterande utrustning som möjliggör att befintlig dyrbar utrustning kan utnyttjas av ett större antal forskare samtidigt. Kurserna förutsätts hålla hög internationell standard med i normalfallet deltagande av minst ett par framstående utomnordiska forskare som föreläsare.

Forskarutbyte. Stipendiemedel avsätts för att göra det möjligt att sända ut 16 forskare per år som gästforskare till bioteknologiska centra utanför det egna landet. Två av stipendierna bör avse en tid av 1–2 år och uppgå till 100 000–175 000 DKK vardera och övriga 14 en tid av 3–6 månader och uppgå till 40 000–75 000 DKK vardera. Härutöver förutsätts ordinarie lön utgå från den egna moderinstitutionen. C:a hälften av stipendierna bör utnyttjas för att sända forskare till annat nordiskt land. Övriga stipendier bör åläggas att redovisa vunna erfarenheter i samband med någon nordisk sammankomst. Medel avsätts vidare för inbjudan av åtta gästforskare per år till nordiska bioteknologiska centra. Gästforskarbidragen bör avse en tid av 1–6 månader och omfatta 25 000–75 000 DKK. Institution som tilldelats gästforskarbidrag bör åläggas att samtidigt bjuda in minst två forskare från andra nordiska länder än det egna. Institution som tar emot gästforskare från annat nordiskt land bör tilldelas ett "stimulansbidrag" om 1 500 DKK per gästforskar månad. I aktuella fall bör även kunna utgå bidrag till inköp av kompletterande utrustning för att man skall kunna utnyttja befintlig dyrbar utrustning för flera forskare samtidigt.

Konferenser o. dyl. Medel avsätts för anordnandet av tre konferenser o. dyl. per år. Bidraget till enskild aktivitet kan beräknas till 50 000–150 000 DKK. För att dylikt skall kunna utgå bör minst tre nordiska länder stå bakom densamma. Huvudarrangerande institution bör härutöver tilldelas ett "stimulansbidrag" om 10 000–30 000 DKK.

3.2. Forskning

Projektmedel avsätts för önskvärd samordning av nationella satsningar inom grundforskning och grundläggande forskning. Medlen bör räcka till för samtidigt stöd av minst tio projekt. Vid femårsperiodens början bör c:a 2/3 av beloppet utnyttjas för samordning av grundforskning och vid periodens slut c:a 1/2. Eftersom området omfattar djursidan inom jordbruket, växtsidan inom jordbruket och skogssidan bör – för att man skall kunna tala om en satsning på växtcellen – minst 3/4 av beloppet utnyttjas för samordning av forskning avseende denna. I aktuella fall bör även utgå bidrag till inköp av kompletterande utrustning för att göra det möjligt för nordiska samarbetspartners att utnyttja befintlig, dyrbar, nationell utrustning.

Inom grundforskning satsas på nordiskt samarbete i första hand inom områdena

- cellbiologi
- molekylärbiologi
- molekylär genetik

Inom grundläggande växtforskning på jordbruksområdet satsas på samarbete i första hand inom områdena

- genreglering
- differentiering av växtceller
- kartläggning av stress- och resistensgener

och i andra hand inom områdena

- genöverföring
- lagringsproteiner.

Inom grundläggande animalisk jordbruksforskning satsas på samarbete i första hand inom områdena

- genkartläggning
- diagnostik
- molekylärmekanismer vid infektion – monoklonala antikroppar

och i andra hand inom områdena

- embryoteknologi
- vaccinteknologi

Inom grundläggande skoglig forskning satsas på samarbete i första hand inom områdena

- hormonell reglering av gener
- differentiering av växtceller

och i andra hand inom områdena

- genöverföring
- ligninbrytning.

3.3. Utrustning

Nationella ansökningar om dyrbarare utrustning bör tillställas ett gemensamt nordiskt organ (se avsnitt 3.6) för yttrande. Yttrandena bör tillmätas stor vikt vid den nationella bidragsgivningen och som villkor för erhållande av bidrag bör anges att utrustningen vid behov även skall kunna utnyttjas av forskare från de övriga nordiska länderna. För den kompletterande utrustning som kan behövas härför bör nordiska medel anslås i enlighet med vad som angivits under avsnitten 3.1 och 3.2. Inom de relativt snäva ramar som dragits upp föreslås att man är generös då det gäller bidragsgivningen. Detta för att skapa en positiv anda för ett gemensamt utnyttjande av dyrbarare utrustning.

3.4. Information

En diskussion tas upp med de två befintliga nordiska populärvetenskapliga tidskrifterna på det bioteknologiska området angående en samordning

och komplettering, så att de kan fungera som nordisk informationskälla på det bioteknologiska området. Alternativt härtill kan man tänka sig att enbart komplettera den ena tidskriften, så att den kan fylla nämnda funktion. Genom att det redan finns etablerade tidskrifter bör den ekonomiska satsningen kunna bli relativt begränsad.

3.5. *Etiska normer*

En gemensam nordisk, etisk nämnd tillskapas. Den görs arbetsduglig genom att det endast utses en ledamot från varje land med stark förankring i och möjlighet att påverka (direkt eller indirekt) det egna landets normarbete. Eventuellt kan man tänka sig två ledamöter från varje land, av vilka den ena representerar forskarsamhället och den andra de politiska beslutsfattarna. De breda diskussionerna med deltagande av representanter för olika berörda organisationer och myndigheter förutsätts äga rum på nationell basis. Nämnden förväntas dock arrangera seminarier o. dyl. för diskussion av aktuella frågeställningar i samband med normarbetet.

En kvalificerad handläggare med god kunskap inom området ges i uppdrag att på halvtid svara för sekretariatsarbetet. Till vederbörandes förfogande ställs viss biträdes hjälp.

Nordiska medel ställs till förfogande för sekretariatskostnaderna, för ledamöternas arvoden och resor samt att årligen kunna avhålla ett seminarium eller dyl.

Efter den första femårsperioden torde nämndens arbetsinsats kunna trappas ned betydligt.

3.6. *Organisation*

En för de berörda nordiska organen gemensam styrgrupp – Styrgruppen för nordisk bioteknologiforskning (SNB) – tillskapas med uppgift att

- samordna kompetensuppbyggnaden och forskningen inom det bioteknologiska området genom bl. a. tilldelning av ekonomiska bidrag till angelägen verksamhet
- vara förslags- och remissinstans då det gäller nordiska forskarutbildningskurser inom området för det fall det visar sig vara mest rationellt att låta något redan befintligt organ handha denna verksamhet
- initiera inrättandet av ur kompetenssynpunkt lämpligt antal forskargrupper för att på bästa sätt främja verksamheten inom området samt tilldela medel till gruppernas sammankomster
- vara remissinstans då det gäller nationella ansökningar om dyrbarare utrustning inom området samt tilldela medel för kompletterande utrustning som erfordras för att den nationella utrustningen skall kunna utnyttjas även av forskare från övriga nordiska länder
- vara huvudman för den gemensamma forskningsinformationen inom området.

NMR beslutar om hur många ledmöter som vart och ett av de berörda

nordiska organen skall få utse. Ledamöterna utses av resp. organ efter samråd med övriga berörda organ, så att slutresultatet blir en styrgrupp om 15 personer med tre ledamöter från varje land där

- två ledamöter från varje land är forskare inom det bioteknologiska området eller har nära anknytning till denna forskning
- en ledamot från varje land har nära anknytning till de forskningspolitiska beslutsfattarna inom området
- de vetenskapliga ledamöterna har nära anknytning till och möjlighet att påverka de större nationella bidragsgivarna inom det bioteknologiska området
- de vetenskapliga ledamöterna tillsammans väl representerar det bioteknologiska forskningsområdet.

Ledamöterna utser bland sig en ordförande. Till gruppen knyts en högt kvalificerad med området väl förtrogen person på halvtid som sekreterare. Viss biträdes hjälp ställs till sekreterarens förfogande. För att få en bredare nordisk förankring redan vid förberedelserna av ärendena bör ordföranden och sekreteraren komma från olika länder.

För att få till stånd önskvärd koppling mellan SNB och den etiska nämnden (se avsnitt 3.5) kan de med fördel ha samma sekreterare.

Styrgruppen tilldelas för arbetet erforderliga resurser via inom området verksamma nordiska organ och – då det gäller bioteknologiska delområden som ej finns representerade i något nordiskt organ – direkt från NMR.

4. Kostnader

De föreslagna insatserna belöper sig på 6,2 milj. DKK för 1988 och 10,6 milj. DKK för vart och ett av åren 1989–1992. Av kostnaden för 1988 hänför sig 5,0 milj. DKK till för NÄJS-området specifika kostnader och 1,2 milj. DKK till för det bioteknologiska området gemensamma kostnader. För resterande del av femårsperioden hänför sig 8,7 milj. DKK till för NÄJS-området specifika kostnader och 1,9 milj. DKK till för det bioteknologiska området gemensamma kostnader. I och för sig skulle man rent funktionellt kunna tänka sig en mer stegvis upptrappning av insatserna. All erfarenhet talar dock för att ett dylikt förfarande inte är politisk gångbart. Den föreslagna satsningens fördelning på olika kostnadsposter i milj. DKK framgår av nedanstående sammanställning.

Insatsområde	Insats 1988	Årlig insats 1989-1992	Total insats
<i>Kompetensopbygning</i>	2,0	2,7	12,8
Grundudbildningskurser	—	0,1	0,4
Forskarutbildningskurser	0,5	0,5	2,5
Resestipendier	0,9	1,1	5,3
Gäsforskarmedel	0,3	0,4	1,9
Konferensbidrag	0,2	0,3	1,4
Stimulansbidrag	0,1	0,3	1,3
<i>Forskning</i>	1,0	4,0	17,0
<i>Utrustning</i>	2,0	2,0	10,0
<i>Information</i>	0,3	0,6	2,7
<i>Etiske regler</i>	0,3	0,5	2,3
<i>Organisation</i>	0,6	0,8	3,8
SNB	0,4	0,5	2,4
Samarbetsgrupperne	0,2	0,3	1,4
Summa	6,2	10,6	48,6

BILAGA 5

Rapport fra ministerrådets ekspertgruppe vedr. kulde- og varmetolerante mikroorganismer

1. Indledning

Nordisk Råd vedtog på sin session i 1986 en rekommandation (28/86) hvori man anbefalede Nordisk Ministerråd at gennemføre et forprojekt i 1986, der skulle belyse forskellige samarbejdsmuligheder omkring bioteknologisk forskning med særligt henblik på de organismer, der lever under marginalbetingelser og som betragtes som interessante af nordiske forskere. Herunder skulle det også belyses, hvilken rolle et bioteknisk institut med placering i Island skulle kunne have.

På baggrund af denne rekommandation bad Nordisk Ministerråd (Jordbrug- og skovbrug) professor Ingmar Månsson, Uppsala, om at foretage en sådan udredning. Rapporten, der forelå i november 1986, anbefalede, at der blev arbejdet videre med planerne om et særligt samarbejde på dette specielle område (dvs. omkring udforskningen af kulde- og varmetolerante mikroorganismer).

Samtidig var der forslag om udarbejdelsen af mere omfattende samarbejdsprogrammer indenfor bioteknologi til behandling i Nordisk Råd, der på sessionen i 1987 førte til beslutning om en rekommandation 24/87 og 36/87 om udarbejdelse af et generelt bioteknologisk samarbejdsprogram. Som en samlet opfølgning blev det i foråret 1987 besluttet at nedsætte en særlig ekspertgruppe, der skulle foretage en yderligere bedømmelse af samarbejdsinteresser og -potentialer.

Som medlemmer udpegedes:

Danmark:	Lektor Sten Struwe
Finland:	Tekn. Dr. Liisa Viikari
Island:	Docent Jakob Kristjansson
Norge:	Forskningsleder Ingolf Nes
Sverige:	Professor Ingmar Månsson

Endvidere har konsulent Sven Milthers, ministerrådssekretariatet deltaget i gruppens arbejde og fungeret som sekretær.

2. Gruppens analyse af eksisterende og planlagt/ønsket FoU på området i de nordiske lande

Gruppens medlemmer har i hvert af de nordiske lande foretaget et rundspørge til relevante forskningsmiljøer for at få oplysninger om igangværende forskningsprojekter på området og om interessen for et udbygget nordisk samarbejde. I det følgende vil svarene blive refereret landevis.

For *Danmarks* vedkommende viser analysen, at der indenfor udforskningen af *termofile* mikroorganismer foregår en del arbejder omkring bioenergi og om nedbrydning af plantecellevægge, samt om svovl-omsætning. For så vidt angår *psykrofile* mikroorganismer er der igangværende eller planlagte studier af udrådning af gylle, denitrifikation og nedbrydning af kemikalier i dybe jordlag over og i grundvandet. Rundspørget har endvidere vist en klar interesse fra industrien til at gå ind i et nærmere samarbejde om udforskningen af mikroorganismer, der lever under ekstreme forhold.

For *Finlands* vedkommende viser analysen, at der især arbejdes med anvendelsen af termofile mikroorganismer dels i træforædlingsindustrien, dels i bioenergi/metangasproduktion. Samtidig er der givet udtryk for interesse for samarbejde indenfor genetik og mikrobiologi, herunder især om psyko- og termofile organismers egenskaber, genekspression, fysiologi og enzymeres egenskaber og produktion. Derudover peges der på samarbejde indenfor protein engineering, herunder molekyllærgrafik, krystallografi og site-directed mutagenesis og indenfor levnedsmiddelbioteknik med særligt henblik på psyko- og termofile mælkesyrebakterier og anvendelse af reducerende enzymer. Endelig ønskes der samarbejde omkring træforædlingsindustriens bioteknik, herunder spildevandsbehandling, anaerobteknik, almene anvendelsesmuligheder samt reducere af sulfat med termofile organismer.

For *Islands* vedkommende viser rundspørgeren, at der er 8 større projekter igang. Det er karakteristisk, at de fleste forskergrupper arbejder med både termofile og psykrofile mikroorganismer. Indenfor *termofile* mikroorganismer foregår der en række studier af bakterier og enzymer, især proteaser. Indenfor *psykrofile* mikroorganismer er der tilsvarende studier af enzymer og bakterier, med specielle studier af fiskepatagogener og mikrobiologien i "seafoods".

I Norge er der en del studier af enzymer der er aktive ved høj temperatur samt studier af en termofil rødalge. Anvendelsesorienteringen er dels rettet imod mælkesyrefermentering, dels kompostering. Indenfor *psykrotrofe/file* mikroorganismer foregår der først og fremmest forskning indenfor fiskepatogener og der er bred interesse for det område, der kan kaldes marin bioteknologi.

I Sverige har man udelukkende redegjort for projekter vedrørende varme- og kuldetolerante mikroorganismer i jorden. Rundspørgen viste, at der kan identificeres 2 centre for denne forskning, nemlig:

- Uppsala, med Sveriges Landbrugsuniversitet (SLU) og Biomedicinsk Centrum (BMC).
- Lund

Ved disse centre er der studier vedrørende *termofile* mikroorganismer i metangasproduktion, ensilering og udvikling af biocensorer.

For så vidt angår *psykrofile* mikroorganismer er der især tale om studier af levnedsmidler, hvor man særligt studerer mælkesyrebakterier og Rhizobium-stammer.

I anden sammenhæng er der givet udtryk for interesse for en udbygning af samarbejdet på dette område fra svenske industrirepræsentanter.

Sammenfattende viser analysen for så vidt angår studiet af *termofile* mikroorganismer, at der på dette område er etableret samarbejde bl. a. omkring en række aspekter af bioenergi og spildevandsbehandling. På dette område har der igennem en del år været samarbejde mellem de nordiske forskningsmiljøer. Der udtrykkes interesse for øget samarbejde omkring bioorganisk syntese og protein engineering. For så vidt angår studiet af de *psykrofile* mikroorganismer er der i de seneste år sket en kraftig vækst og en udvidelse af emneområdet især i retning af udvidet miljøbeskyttelse. Der kan her specielt peges på

- bekæmpelse og forebyggelse af kemikaliefurening
- udnyttelse af fiskeressourcer
- levnedsmidler.

3. Gruppens overvejelser

Den foretagne analyse af FoU-virksomheden viser, at der i forskellige bioteknologiske og mikrobiologiske forskningsmiljøer i Norden er en ganske bred og stærk interesse i en koordineret og fælles indsats for at intensivere udforskningen af termofile og især af psykrofile/psykrotrofe mikroorganismer – og den mulige udnyttelse af deres egenskaber.

På baggrund af analysen har gruppen opstillet en skematisk oversigt over særligt interessante delemner.

	Enzymer	Organismer	Anvendelse	Miljø
Varme	struktur funktion	Vækst metabolisme		(Bioenergi)
Kulde	Kemi	Fysiologi	Fiskeindustri jordkemikalier marin biotekn. akvakultur	Spildevand sedimenter

Det er gruppens vurdering at udforskningen af de termofile mikroorganismer er øget kraftigt i de seneste år og at der er en del aktive nordiske forskergrupper på området. Termofile mikroorganismer har også været vurderet af produktionslivet og er i enkelte tilfælde allerede taget i anvendelse i produktionen. Gruppen vil pege på at samarbejdet kan øges indenfor

- bioenergi og spildevandsbehandling
- bioorganisk syntese og biosensorer
- mikrobiologisk "leaching" og afsøvling af kul.

Det er også gruppens opfattelse, at der er et stort potentiale i udforskningen af psykrofile/psykrotrofe mikroorganismer. Gruppen vil pege på mulighederne for

- at løse miljøproblemer i deres naturlige miljøer
- enklere konserveringsmetoder, hvor den mikrobielle aktivitet kan standses ved væsentlig lavere temperatur end der f. eks. anvendes idag ved pasteurisering
- mere hygiejnisk og energibesparende produktion, såfremt en bioteknologisk proces kan foregå ved lave temperaturer.

Samtidig er gruppen dog opmærksom på, at der ved anvendelse af psykrofile mikroorganismer i produktionen eller til konservering af levnedsmidler vil kunne opstå problemer med at få sådanne nye processer accepteret.

Det er gruppens opfattelse, at man i de kommende år særligt skal intensivere samarbejdet omkring udforskningen af de psykrofile mikroorganismer og deres enzymer på et grundvidenskabeligt niveau. På en række punkter er der dog behov og mulighed for en parallel udforskning af termofile mikroorganismer, hvorfor disses udforskning også bør kunne inddrages i den intensiverede indsats.

I denne sammenhæng vil det være vigtigt at opnå en såkaldt "kritisk masse" af forskere på området, idet det idag er præget af flere spredte og små forskergrupper.

Dette kan dels gøres ved at satse på fælles forskeruddannelsesinitiativer på området, dels ved at give ekstraordinære midler til rejser og anden kontakt-virksomhed.

Hvis ikke man støtter en fælles-nordisk competenceopbygning vil forskerne fortsat hovedsageligt orientere sig imod samarbejde med de store og ledende forskningsmiljøer i USA, Storbritannien og Vesttyskland.

4. Gruppens konkrete forslag til intensivering af indsatsen

Som nævnt er det gruppens opfattelse, at der er basis for et intensiveret samarbejde omkring udforskningen af termofile og psykrofile mikroorganismer og enzymer.

Efter gruppens opfattelse vil dette arbejde kunne passes vel ind i de elementer i et samlet nordisk bioteknologisk samarbejdsprogram, der under rubrikken proces teknologi skal administreres og styres af Nordisk industrifond.

Det er gruppens opfattelse, at området er potentielt industrielt og produktionsmæssigt interessant, men at der endnu er behov for en ganske grundlæggende forskning på området.

Det er endvidere gruppens opfattelse, at den bedste måde at styrke områdets forskning på vil være at etablere et forskernetværk med en koordinerende indsats fra Island, men at det derimod ikke vil være hensigtsmæssigt at etablere et egentligt institut i Island, hvor de nordiske forskere på området skulle samles. Efter gruppens opfattelse vil det være bedre for den faglige udvikling at styrke samarbejdet mellem de små forskergrupper, der i de enkelte lande arbejder på dette område.

Gruppen har herved lagt særligt vægt på, at der bør ske en styrkelse af samarbejdet omkring udforskningen af de psykrofile/psykrotrofe mikroorganismer.

4.1 Delprogrammets aktiviteter:

Gruppen vil foreslå, at i det mindste følgende aktiviteter omfattes af dette særligt initiativ:

a. afholdelse af et planlægningssymposium i august 1988, hvor følgende 4 hovedområder behandles nærmere med henblik på udformning af konkrete forslag til nye samarbejdsprodukter:

- enzymstudier
- studier af vækst, metabolisme og fysiologi
- studier af mulighederne i marin bioteknologi ved brug af forskningen i sediment og havvand
- udnyttelse af bioteknologi til rensning af spildevand og forurenede jord.

Til symposiet bør indbydes ihvertfald 2 fremstående internationale forskere som foredragsholdere under symposiets fællesdel, der bør vare ca. 1 dag.

Symposiet bør derudover omfatte 1–2 dages arbejdsgruppesessioner, gerne fordelt således at 2 emner behandles den ene dag, de 2 andre den anden.

b. Der afsættes endvidere midler i 1988 dels til opfølgende planlægningsaktiviteter, dels til en koordinator, der på 1/2-tid bl. a. kan stå for det praktiske og faglige arrangement af symposiet.

- c. I 1989 forventes der igangsat en række projekter udsprunget af symposiets drøftelser. Disse projekter må underkastes en nærmere prøvelse i de sædvanlige besluttende organer, dvs. indenfor Nordisk industrifond og nationalt.
- d. I 1989 bør der endvidere afholdes et særligt forskerkursus med hovedvægten på studiet af enzymegenskaber.
- e. I 1990 bør der afholdes en kontakt- og projektstatuskonference'', hvor de forskellige forskergrupper, der deltager i programmet samles for at udveksle erfaringer og ideer – gerne sammen med andre interesserede.
- f. I 1991 bør der påny holdes et forskerkursus, hvor man bl. a. kan trække på de indhøstede forskningsresultater fra de aktive grupper.
- g. I 1992 bør der afholdes en afsluttende/opsummerende konference, hvor man bl. a. skal vurdere mulighederne for at videreføre aktiviteten gennem national finansiering – på baggrund af at samarbejdet nu har vist sin faglige berettigelse overfor de nationale forskningsfinansierende og teknologiudviklende organer.
- h. Endelig bør der som led i programmet afholdes et forskerkursus i 1993 for at sikre spredning af de opnåede resultater og en fortsat styrkelse af netværket på området.

4.2 *Delprogrammets styring*

Gruppen vil foreslå, at dette delprogram styres af Nordisk Industrifond som led i fondets særlige indsats indenfor procesteknologi.

Gruppen vil foreslå, at der knyttes en koordinator til delprogrammet. Den pågældende bør i det mindste være 1/2-tidsansat og bør være særdeles sagkyndig i dele af fagområdet.

På grund af den relativt stærke forskning, der foregår i Island på dette område, foreslås det at koordinatoren placeres i Island. Til at bistå sig bør koordinatoren have en kontaktgruppe, der indtil symposiet afholdes kan bestå af den nuværende ekspertgruppes medlemmer. Derefter bør kontaktgruppen nysammensættes, således at den dækker såvel de deltagende lande som de deltagende forskergrupper.

Fra forskellige industrivirksomheder er der givet udtryk for interesse i et samarbejde på dette område. Hvis denne del kan udvikles nærmere, bør der evt. etableres en særlig referensgruppe, hvor industriens repræsentanter kan drøfte programmets oplæg med repræsentanter for forskergrupperne.

4.3 *Delprogrammets økonomi*

Med udgangspunkt i den opstillede oversigt over konkrete aktiviteter, kan der laves en tilsvarende oversigt over de økonomiske ressourcer, der forventes at være behov for til dette delprogram. Der er ikke herved taget stilling til om alle aktiviteterne skal finansieres fællesnordisk, eller om visse af aktiviteterne kan finansieres helt eller delvis ved nationale bidrag eller ved medfinansiering fra deltagende industrivirksomheder.

1 000 DKK	1988	1989	1990	1991	1992
planlægning og initiering	350	250	250	150	
symposier og konferencer	250		500		500
forskerkurser		250		250	
rejsestip. o. l.					
netværkskontakter		500	500	500	500
koordinering	150	250	250	250	250
projektstøtte		?	?	?	?
Ialt, skøn*	750	1 250	1 500	1 150	1 250

* hertil kommer udgifter til støtte til konkrete projekter, som det ikke ville være rimeligt at skønne over på nuværende tidspunkt.

Samlet vil det foreslåede program koste 5,9 mio DKK i perioden 1988–1992, hvortil kommer udgifter til et forskerkursus i 1993 på skønsmæssigt 250 000 DKK. Hertil kommer som nævnt støtte til de konkrete samarbejdsprojekter, der forventes igangsat.

BILAGA 6**Lista över använda referat**

Danmark	Folketingsbeslutet av 21.5.1987 om iverksättande av ett bioteknologiskt forsknings- och utvecklingsprogram med tillhörande betänkande över beslutsförslaget Lag av 4.6.1986 om miljö och genteknologi med tillhörande betänkande över lagförslaget
Finland	Grundläggningsplan av ett cellforskningscentrum, SITRA, 1987 Utvecklingsplan för bioteknik och molekylärbiologi för åren 1988–1992, Finlands Akademi, 1987
Island	Bioteknik på Island, utdrag ur Bioteknikkommitténs rapport
Norge	Nationell handlingsplan för bioteknologi, 1985
Sverige	Nationellt bioteknikprogram, En samlad svensk satsning Bioteknik, Förslag till FoU-program för 87/88–89/90, STU Regeringens skrivelse om hybrid-DNA kontrollen, 1986/87
Andra rapporter	Riktlinjer för Nordiska forskningspolitiska rådet, 7.11.1986 Bioteknologi/Bioenergi, Möjligheter för nordiskt samarbete, NMR, 1986 Bioteknologiskt samarbete i Norden, NÄJS, 1986 Översikt av den biotekniska forskningen i Norden med särskild intresse för jordbrukssektorn, NKJ, 1986 Recombinant DNA safety considerations, OECD, 1987 Industrial biotechnology in Europe, CEC, 1986

Ekonomiska utskottets betänkande

över ministerrådsförslag om Nordiska projektexportfonden

(Ministerrådsförslaget, se s. 1356)

Ovennevnte ministerrådsförslag er henvist til Økonomisk udvalg. Utvalget behandlet forslaget på sitt møte 11. – 12. februar 1988.

1. Sammendrag av ministerrådsforlaget

Innledningsvis blir det vist til tidligere beslutninger fattet av Nordisk Ministerråd vedrørende Nordisk Prosjekteksporthold (NOPEF) og dets virksomhet.

1.1 Bakgrunn

Da Nordisk Prosjekteksporthold startet sin virksomhet i 1982, var dette en del av et større program om nordisk samarbeid om prosjekteksporthold som Nordisk Ministerråd la fram ved Nordisk Råds sesjon i 1981 i form av et ministerrådsforslag. Noen av hovedpunktene i dette ministerrådsforslaget blir gjengitt.

NOPEF ble opprinnelig opprettet som en prøveordning. Prøveordningen er senere forlenget to ganger; senest i 1985 til utgangen av 1989 med krav om en evaluering av de oppnådde resultater.

1.2 Evaluering av virksomheten

Nordisk Ministerråd besluttet 15.1.1987 å la en evalueringsgruppe foreta en evaluering av virksomheten. Evalueringsgruppen framkom i sin rapport (bilag 2) med et antall konklusjoner og anbefalinger som Ministerrådet har vurdert i behandlingen av NOPEFs framtid. Likeledes har Ministerrådet overveiet en uttalelse fra NOPEFs styre og administrerende direktør som følger som bilag til ministerrådsforslaget.

1.3 Det internasjonale prosjekteksporthold

Ministerrådet anser at Nordisk Prosjekteksporthold er en av de institusjoner, som på grunn av sin fellesnordiske og dermed multilaterale status kan være et utmerket element i de nordiske bestrebelser på prosjekteksportholdet.

1.4 Prosjektsport og Norden

Ministerrådet anser at nordisk samarbeid og koordinering kan være av betydning på et begrenset marked med intensiv konkurranse. NOPEF kan medvirke til langsiktige satsninger bl. a. ved å bygge opp kombinasjoner av nordiske innsatser, herunder leveranser av varer og tjenester, med et antall nordiske firmaer.

1.5 Nordisk interesse

Prosjektforslag, som forelegges fondets styre skal være av nordisk interesse, dvs. at minst to nordiske land skal ha interesse i prosjektets gjennomføring, enten i form av betydelige leveransemuligheter av varer og tjenester eller langsiktige samarbeidsavtaler. Støtte gis fortrinnsvis til prosjekter som medvirker til å fremme samarbeid mellom flere nordiske land.

1.6 Fondets beslutninger

Nordisk Ministerråd anser, at selv om evalueringsgruppen mente at det i Fondets styre burde inngå et større element av aktive næringsdrivende, er det opp til den enkelte regjering å utnevne den mest hensiktsmessige kombinasjon. Nordisk Ministerråd anser videre at kjennskapet til Fondet bør bli bedre.

1.7 Fondets samarbeid med nasjonale, nordiske og internasjonale institusjoner

Nordisk Ministerråd anser at det er i alles interesse at samarbeidet skjer så bredt og smidig som mulig samt at ytterligere koordinering bør finne sted regelmessig mellom Fondet og de nasjonale eksportfremmende organisasjoner.

Ministerrådet anbefaler at man fortsatt utbygger samarbeidet mellom NOPEF og NIB.

Fondets kontakter med internasjonale institusjoner bør fortsatt utbygges. En bør i denne sammenheng forsøke å utnytte samarbeidsavtalen med NIB og UNDP for å identifisere og initiere prosjekter av nordisk interesse.

1.8 Punktinnsatser under Den nordiske handlingsplanen for økonomisk utvikling og full sysselsetting

Innenfor rammene av den økonomiske handlingsplanen stod NOPEF for et antall punktinnsetser. Nordisk Ministerråd vurderer nå å framlegge en ny økonomisk handlingsplan for årene 1989–1993. Mens NOPEF's innsatser under den første handlingsplanen dekket en rekke individuelle aktiviteter, vil Ministerrådet overveie å konsentrere eventuelle innsatser i kommende plan.

1.9 Ny økonomisk handlingsplan

I forbindelse med utarbeidelse av den nye handlingsplanen overveier Ministerrådet i hvilket omfang NOPEF kan pålegges særlige oppgaver

innenfor prosjekteksportområdet f. eks. ved eksport av miljøvernforanstaltninger.

1.10 Fondets framtidige virksomhet

På bakgrunn av det foran anførte beslutter Nordisk Ministerråd følgende:

- A. NOPEF gjøres til en permanent institusjon og virksomheten koordineres i økende grad med nasjonale innsatser
- B. Fondets virksomhet og innretning følges opp i takt med endringer i omverdenen
- C. NOPEF's additionalitet – dvs. status som en multilateral institusjon som oppfattes som nøytral, og derfor har mulighet til å sikre en effektiv koordinering av ulike nordiske leverandørers kompetanseområder – konsolideres og utbygges, og at NOPEF's innsats derfor ytterligere konsentreres på de tidligste fasene av prosjektkjeden inkl. aktiv medvirkning i prosjektinitiering.
- D. Fondet tilføres årlige ressurser i tråd med utviklingen i det nordiske budsjett
- E. NOPEF gis egne midler utover institusjonsbudsjettet ved særskilte sektorinnsatser og i den grad NOPEF får særskilte oppdrag

I det omfang Ministerrådet i evalueringsarbeidet besluttet å godta ytterligere anbefalinger fra evalueringsrapporten, vil NOPEF's vedtekter og/eller retningslinjer for styret bli justert i overensstemmelse med dette.

2. Utvalgets synspunkter

NOPEF ble opprettet i 1982 for en treårig forsøksperiode som nå er forlenget fram til utgangen av 1989. I forbindelse med forlengelsen av Fondets forsøksperiode besluttet Nordisk Ministerråd at det i løpet av 1987 skulle foretas en vurdering av Fondets virksomhet. Økonomisk utvalg noterer at evalueringsrapporten nå foreligger og danner et grunnlag for det foreliggende forslag om å gjøre NOPEF til en permanent institusjon og Fondets framtidige virksomhet.

NOPEF skal bidra til å styrke de nordiske foretaks internasjonale konkurransekraft ved eksport først og fremst til utviklingsland, men også til statshandelsland. Støttevirksomheten skal spesielt omfatte leveranser av varer og tjenester i samband med prosjekt, systemleveranser og lignende. Samtidig skal virksomheten fremme det industrielle samarbeidet i Norden.

Økonomisk utvalg konstaterer at NOPEF's virksomhet i de senere år har vært preget av en aktivitetsvekst. Næringslivet viser økende interesse for Fondet som har utviklet seg til å bli et viktig nordisk instrument med sikte på at Norden bedre skal kunne hevde seg på de internasjonale markeder.

Utvalget anser at det samarbeid Fondet har utviklet med en rekke nasjonale institusjoner, herunder eksportfremmende organer, bistandsmyndigheter og eksportfinansieringsinstitusjoner i de nordiske land er av stor betydning for virksomheten. Det samme gjelder samarbeidet med Nordisk Investeringsbank. Utvalget mener en bør legge vekt på å videreutvikle og styrke dette samarbeidet i årene som kommer. Dette vil i seg selv bidra til økt kunnskap i de nordiske land om NOPEF's virksomhet hvilket evalueringsgruppens rapport viser det er behov for både hos foretak, næringslivets organisasjoner og de finansielle institusjonene.

Utvalget mener innsatsprogrammet i tilknytning til den økonomiske handlingsplanen spesielt med henblikk på å fremme eksport fra små og mellomstore virksomheter er interessant og vil særlig framholde NOPEF's engasjement i forhold til SADCC-landene og innsatsene på energiområdet i India som viktig. Utvalget vil følge dette samarbeid, hvor både bistands- og industriaspekter inngår, med stor interesse.

Utvalget forutsetter at NOPEF også vil framstå som en viktig institusjon når det gjelder gjennomføringen av en ny økonomisk handlingsplan som utarbeides av Ministerrådet. I likhet med evalueringsgruppen og Ministerrådet mener utvalget NOPEF bør kunne yte en særlig innsats innenfor miljøsektoren. Utvalget konstaterer derfor med tilfredshet at det i ministerrådsforslaget blir opplyst at Ministerrådet vil overveie i hvilket omfang NOPEF kan pålegges særlige oppgaver innenfor prosjektsportområdet f. eks. ved eksport av miljøvernforanstaltninger.

Avslutningsvis vil utvalget bemerke at NOPEF gjennom forsøksperioden har vist en sterk aktivitetsvekst. NOPEF har i sine seneste årsberetninger kunnet vist til en sterk etterspørseløkning etter sine tjenester. Det er derfor grunn til å anta at NOPEF inntar en sentral rolle i det framtidige nordiske prosjektsportarbeidet som er viktig for alle de nordiske land.

Med disse merknader foreslår Økonomisk utvalg at

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd å gjøre Nordisk Prosjekteksporfond til en permanent institusjon i samsvar med de retningslinjer som er angitt i ministerrådsforslaget og Økonomisk utvalgs synspunkter.

Stockholm, 11. februar 1988

Esko Aho (K)

Ylva Annerstedt (fp)

Ilkka-Christian Björklund (Sdp)

Gustav Björkstrand (Sfp)

Johan Buttedahl (Sp)

Lahja Exner (s)

Filip Fridolfsson (m)

Einar Førde (A)

Flemming Hansen (KF)

Guðrún Helgadóttir (Ab.)

Ivan Johannesen (Sb)

Olof Johansson (c)

Arvo Kempainen (Skdl)

Preben Lange (Si)

Poul Nielson (S)

Aase Olesen (RV)

Oddrunn Pettersen (A)

Páll Pétursson (F.)

Kimmo Sasi (Kok)

Karl-Erik Svartberg (s)

Harald Synnes (KrF)

Jan P. Syse (H)

Formann

Ministerrådsförslag om Nordiska projektexportfonden

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Nordiska ministerrådet översänder härmed sitt förslag om att göra Nordiska Projektexportfonden till en permanent institution.

Efter att Nordiska rådet behandlat och avgett sina synpunkter på förslaget avser ministerrådet att fatta ett konkret beslut i saken under våren 1988.

Oslo den 17 december 1987

Bjarne Mørk Eidem

Fridtjov Clemet

Nordisk Projekteksporthold

Under henvisning til, at

- Nordisk Projekteksporthold (NoPEF) i 1982 oprettedes for en prøveperiode på 3 år;
- Ministerrådet den 2.2.1985 besluttede at forlænge prøveperioden;
- Ministerrådet den 18.12.1985 atter forlængende prøveperioden til 21.12.1989 og besluttede at fondens virksomhed skulle evalueres med henblik på en afvikling af prøveperioden;
- Fonden evalueres i første halvdel af 1987; og
- på basis af evalueringen og behandling af evalueringsrapporten i EK-Handel den 6.10.1987 og den 6.11.1987, og udenrigshandelsministrenes møde den 24.11.1987,

har Nordisk Ministerråd ... vedtaget at ophæve prøveperioden for Nordisk Projekteksporthold og at stille fonden og dens virksomhed på linie med andre nordiske institutioner.

1. Baggrund

Da Nordisk Projekteksporthold begyndte sin virksomhed i 1982, skete dette som en del i et større program om nordisk samarbejde om projekteksporthold, som Nordisk Ministerråd fremlagde ved Nordisk Råds session i 1981. Ministerrådsforslaget (*B 33/e*) indeholdt fire hovedelementer, herunder

1. tiltak fra eksportfremmede organisationer for å udvikle informationssamarbejde samt ivareta fellesnordiske interesser i bl. a. internasjonale utviklingsbanker og -organ.

2. tiltak fra de nasjonale eksportgaranti- og eksportkredittinstitusjoner samt Nordisk Investeringsbank for å lette eksportfinansieringen ved fellesnordiske eksportleveranser.

3. etablering av et nordisk prosjekteksporthold – med en forsøksperiode på 3 år – med formål å yde bidrag til finansiering av forutsetnings- og lønnsamhetsstudier av nordisk interesse samt seminarer, markedsundersøkelser, etc. Fondets kapitalbehov for første virksomhetsår var anslått til 6 millioner NOK.

4. innføring av et system med nordiske prosjektinvesteringsslån for finansiering av investeringsprosjekt av nordisk interesse fremst i utviklingsland, men også i bl. a. statshandelsland. Lånerammen var satt til 350 millioner SDR hvorav de nordiske land skulle garantere 332,5 millioner SDR overfor Nordisk Investeringsbank.

NoPEF oprettedes oprindeligt under en prøveordning. I erkendelse af, at tidsperspektivet for internationale projekter ofte er langt fra en projektidé's undfangelse og til kontrakten underskrives, blev prøveperioden forlænget 2 gange; senest i 1985 til udgangen af 1989 og med krav om en evaluering af de opnåede resultater.

Prøveperioden har givet mulighed for at samle erfaringer, men har samtidigt betydet en vis usikkerhed over for langsigtede satsninger, og Ministerrådet anser, at en "permanentisering" af fonden vil forenkle forståelsen af virksomheden samt gøre den mere interessant også for ikke-nordiske institutioner som f.eks. internationale finansieringsorganer og individuelle udviklingslande.

2. Evaluering af fondens virksomhed

Nordisk Ministerråd besluttede den 15.1.1987 at lade en evaluering af fondens virksomhed foretage af en evalueringsgruppe på tre personer, som såvel geografisk som baggrundsmæssigt dækkede et bredt spektrum. (*Bilag 1: Gruppens mandat og personsammensætning.*)

Ved retningslinierne for evalueringsgruppen blev denne specielt anmodet om at lægge vægt på nordisk næringslivs bedømmning af fondens virksomhed. Dette skete gennem en omfattende enquete-undersøgelse og opfølgende interviews – ikke blot med virksomheder, som havde anvendt fonden, men også andre nordiske virksomheder, såvel som nationale myndigheder, eksportfremmende organisationer og finansieringsinstitutioner. Den overvejende respons var positiv til fondens virksomhed, og et antal firmaer ønskede, at fonden skulle kunne påtage sig større involvering i det indledende projektsportarbejde, både finansielt og i form af andre støtteformer og initiativer.

Evalueringsgruppen fremkom i sin rapport med et antal slutsatser og anbefalinger (*Bilag 2*), som Ministerrådet har vurderet i behandlingen af NoPEF's fremtid. Ligeledes har Ministerrådet overvejet udtalelsen fra NoPEF's bestyrelse og administrerende direktør (*Bilag 3*).

Ministerrådet anser, at evalueringsrapporten har givet et godt, grundigt og interessant materiale, der har dannet et godt grundlag for udarbejdelse af forslaget om ophævelse af prøveperioden og fondens fremtidige virksomhed.

Evalueringsgruppen fremkom med et antal anbefalinger (se bilag 2), som vedrører nye opgaver for fonden, herunder at fonden i særlige tilfælde burde kunne yde mere end 50 % støtte til en aktivitet, og at støtte burde gives til projektsportanstrengelser også i industrilandene. En del af evalueringsgruppens anbefalinger er en naturlig videreførelse eller præcisering af fondens virksomhed, visse kan indføres uden yderligere formelle beslutninger, enkelte har indflydelse på fondens vedtægter eller retningslinier for bestyrelsens arbejde. Embedsmandskomiteén for Handelspolitiske spørgsmål og NoPEF's bestyrelse vil fortsætte arbejdet med at evaluere disse anbefalinger.

3. Det internationale projekteksportmarked

I løbet af indeværende årtiende er det sket store forandringer inden for det internationale projekteksportmarked. Konkurrencen har klart intensiveret i takt med mange udviklingslandes stagnerende eller endog nedadgående udviklingstakt eller -muligheder.

Udviklingslandene udgør stadig det største marked, men finansieres i højere grad gennem bistandsmidler, projekteksport til de olieproducerende lande i Mellemøsten er faldet og generelt er der sket en forskydning fra udviklingslandene mod industrilande.

Ministerrådet anser, at Nordisk Projekteksportfond er en af de institutioner, som på grund af sin fællesnordiske og dermed multilaterale status kan være et udmærket element i de nordiske bestræbelser på projekteksportmarkedet.

4. Projekteksport og Norden

Selvom projekteksport kun udgør en mindre del af Nordens samlede eksport (og selvom ca. 100 virksomheder svarer for ca. 80% af projekteksporten), anses den for yderst vigtig. Dels repræsenterer den teknisk avancerede produkter og tjenester, dels har den stor betydelse for underleverandører i Norden.

Ministerrådet anser, at nordisk samarbejde og koordinering kan være af betydning på et begrænset marked med intensiv konkurrence. NoPEF kan medvirke til langsigtede satsninger bl. a. gennem at opbygge kombinationer af nordiske indsatser, inkl. leverancer af varer og tjenester, med et antal nordiske firmaer.

5. Nordisk interesse

Projektforslag, som forelægges for fondens bestyrelse skal være af nordisk interesse, dvs. at mindst to nordiske lande skal have interesse i projektets gennemførelse, enten i form af betydende leverancemuligheder af varer, tjenester eller langsigtede samarbejdsaftaler. Støtte gives fortrinsvis til projekter, der medvirker til at fremme samarbejde mellem flere nordiske virksomheder (producenter eller rådgivende firmaer) i to eller flere nordiske lande.

Tabel: Nordisk interesse fordelt på ansøgninger:

<i>Virksomhedens hjemsted</i>	<i>Antal projekter</i>
Danmark	111
Finland	105
Island	37
Norge	129
Sverige	155

Eftersom projekter skal være i mere end eet lands interesse, overstiger "interessebegrebet" det samlede antal ansøgninger.

6. Fondens beslutninger

Beslutninger vedrørende støtte fattes af fondens bestyrelse på 10 medlemmer (2 udnævnt af hver regering). Ved bestyrelsens møder nærværer en repræsentant fra henholdsvis Nordisk Investeringsbank og Nordisk Ministerråd.

Bestyrelsens beslutninger bringes til udførelse af fondens sekretariat, som består af en direktør, en sagsbehandler og to sekretærer, samt en bogholder på deltid.

Fondens primære virksomhed har været at yde støtte til nordiske virksomheder og institutioner for forundersøgelser og lønsomhedsstudier i forbindelse med projekter i udviklings- og statshandelslande. Efterspørgslen på fondens tjenester har øget kontinuerligt på trods af, at en del af nordisk næringsliv ifølge evalueringsgruppens enquete ikke kender til fonden.

Nordisk Ministerråd anser, at selvom evalueringsgruppen fandt, at der i fondens bestyrelse burde indgå et større element af aktive næringsdrivende, er det op til den enkelte regering at udnævne den mest hensigtsmæssige kombination. Nordisk Ministerråd anser yderligere, at kendskabet til fonden bør blive bedre.

7. Fondens samarbejde med nationale, nordiske og internationale institutioner

a) Fonden har et udviklet samarbejde med en række nationale institutioner, herunder eksportfremmende organer, bistandsmyndigheder og eksportfinansieringsinstitutioner i de nordiske lande. Evalueringsgruppen fandt dog, at samarbejdet og koordineringen ikke altid fungerede optimalt, og rekommanderede at såvel Nordisk Ministerråd, som de nationale myndigheder og eksportfremmende organisationer bidrog til at stimulere samarbejdsviljen på alle fronter til gavn for nordisk projekt-eksport.

Nordisk Ministerråd anser, at der er i alles interesse at samarbejdet sker så bredt og smidigt som muligt, og at yderligere koordinering bør finde sted regelmæssigt mellem fonden og de nationale eksportfremmende organisationer.

b) Nordisk Investeringsbank

NoPEF oprettedes samtidig med den nordiske projektinvesteringslånordning administreret af NIB; begge som dele af et større program for at stimulere nordisk projekteksport.

Den oprindelige tanke var, at de to ordninger skulle komplettere hverandre, i og med at fonden kunne støtte virksomhedernes forstudier og NIB delfinansiere eventuelle efterfølgende investeringer. Evalueringsgruppen konstaterede, at det dog er "rätt sållan de bägge institu-

tionernas ordninger har utnyttjas för samma projekts olika faser". Evalueringsgruppen vurderede dog at "det finns goda möjligheter till utökad nordisk projektexport när NoPEF stöder projektinitiering och förundersökningar och NIB medverkar till dess uppföljning och fortsatta finansiering", og anbefaler bl. a., at NoPEF (som ved fondens opretelse) fysisk flyttede tilbage i fælleslokaler med NIB.

Nordisk Ministerråd anbefaler at man fortsat udbygger samarbejdet mellem fonden og banken i overensstemmelse med den oprindelige hensigt.

c) Internationale institutioner

I forholdet til internationale institutioner har fonden en særlig rolle at spille, eftersom fonden opleves mere neutral end nationale eksportfremmeorganisationer. Evalueringsgruppen konstaterede, at der ikke findes institutioner helt sammenlignelige med fonden, men at visse er pålagt virksomhed, som gør dem interessante som potentielle samarbejdspartnere for fonden, herunder Verdenbanks-gruppen og de regionale udviklingsbanker, såvel som særlige faciliteter som Africa Project Development Facility og Caribbean Project Development Facility i IFC og med støtte fra UNDP og andre finansieringskilder.

Nordisk Ministerråd anbefaler, at fondens kontakter med internationale institutioner fortsat udbygges, og at fonden i dette arbejde forsøger at udnytte samarbejdsaftalen med NIB og UNDP for at identificere og initiere projekter af nordisk interesse.

8. Punktindsatser under Den nordiska handlingsplanen for økonomisk udvikling och full sysselsättning

Inden for rammerne af den nordiske handlingsplan (Norden i Væxt), stod NoPEF for et antal punktindsatser. Blandt disse kan nævnes udgivelse af håndbøger om bl. a. projekteksport til Verdensbanken og ikke-kommercielle finansieringskilder ved projekteksport, undersøgelser om et muligt nærmere samarbejde med regioner som ASEAN og SADCC, samt markedsføring af Norden som indkøbsområde i bl. a. Indonesien og Indien; sidstnævnte med fokus på nordisk kompetence inden for energibesparelse i industrisektoren.

Nordisk Ministerråd vurderer i øjeblikket hele handlingsprogrammet med henblik på at fremlægge en ny plan for årene 1989–93. Hvor fondens indsatser under den første handlingsplan dækkede en række individuelle aktiviteter, vil Ministerrådet overveje at koncentrere eventuelle indsatser i en kommende plan.

9. Ny økonomisk handlingsplan

I nær konsultation med de nationale eksportfremmeorganisationer i de nordiske lande overvejes fællenordiske indsatser under den kommende økonomiske handlingsplan.

Evalueringsgruppen pegede på særlige områder, hvor fonden kunne yde en særlig indsats, herunder inden for sektorer som energi og miljø. Et omfattende arbejde er i gang med forskellige aktiviteter på energisiden. I forbindelse med udarbejdelsen af den nye handlingsplan overvejer Ministerrådet i hvilket omfang fonden kan pålægges særlige opgaver inden for projekteksportområdet, f. eks. ved eksport af miljøværnsforanstaltninger.

10. Fondens fremtidige virksomhed

På baggrund af det ovenfor anførte, beslutter Nordisk Ministerråd følgende:

1. Att NoPEF görs till en varaktig institution och att verksamheten i ökande grad inriktas på samverkan med de nationella insatser.
2. Fondens verksamhet och inriktning följs upp i takt med omvärldens förändring.
3. Att NoPEF's additionalitet – dvs. status som en multilateral institution som uppfattas som neutral, och därför har möjlighet att säkra en effektiv koordinering av olika nordiska leverantörers kompetensområden – konsolideras och utbyggs, och att NoPEF's insats därför ytterligare koncentreras på de tidigaste faserna av projektkedjan inkl. aktiv medverkan i projektinitiering.
4. Att fonden tillförs årligen resurser i tråd med utvecklingen i den nordiska budgeten.
5. Att NoPEF ges egna medel utöver institutionsbudgeten vid särskilda sektorinsatser och i den mån NoPEF erhåller särskilda uppdrag.
6. Att NoPEF i högre grad arbetar med operationella, mätbara mål och att verksamheten inarbetas i rullande 3-årsplaner. Dessa bör löpande utvärderas och slutsatserna bör tas med i styrelsens riktlinjer vid tilldelning av stöd.

I det omfang Ministerrådet i det fortsatte evalueringsarbejde beslutter at godtage yderligere anbefalinger fra evalueringsrapporten, vil fondens vedtægter og/eller retningslinier for bestyrelsen blive justeret i overensstemmelse hermed.

BILAGA 1**Evaluering af Nordisk Projektexportfonds virksomhed mandat**

Ved beslutning om forlængelse af Nordisk Projektexportfonds prøveperiode frem til 31.12.1989, besluttede Nordisk Ministerråd samtidigt, at Fondens virksomhed skulle evalueres under 1987 med henblik på at til Nordisk Råds session i 1988 kunne fremlægge forslag om, hvad der skal ske efter prøveperiodens udløb.

På grundlag af EK-Handels behandling 2. oktober og 13. november 1986, foreslås nedenstående udkast til mandat for evaluering af Nordisk Projektexportfonds virksomhed:

''Utværderingen utförs förutsättningslöst, men skall omfatta nedan nämnda punkter:

1. Utvärdering av projektverksamheten mot bakgrund av Fondens nuvarande stadgar och riktlinjer:

- a) Fördelningen av projekten
- b) Ansökningarnas form och kvalitet
- c) Värdering av resultat

2. Fondens ändamålsenlighet i relation till näringslivets behov.

3. Värdering av den allmänna kännedomen om Fondens verksamhet och eventuellt behovet av breddad information.

4. a) Kontakterna med Nordiska ministerrådet och nationella myndigheter i Norden.

b) Samarbetet med Nordiska investeringsbanken.

c) Samarbetet med de exportfrämjande organisationerna och finansinstitutionerna i Norden.

d) Kontakter och samarbete med internationella och regionala utvecklings- och finansinstitutioner, härunder FN-systemet.

5. Jämförelse med liknande organisationer.

6. Slutsatser och rekommendationer baserade på analys av punkterna 1–5. Därav eventuellt motiverade förslag avseende inriktningen av och formerna för verksamheten, samt Fondens organisation inklusive sekretariatets resurser och om framtida finansieringsbehov och -former.''

Ved møde i Nordisk Ministerråd (samarbejdsministrene) den 15. januar 1987, besluttede de nordiske lande, at evaluering af NoPEF skal udføres i overensstemmelse med dette mandat. Under arbejdet skal der lægges vægt på, at næringslivets synspunkter særligt klarlægges.

Følgende tre personer udses til at gennemføre evalueringen:

Handelsråd Barbro Widing, Handels- og industriministeriet, Helsingfors,

Verkställande direktör Gösta Lindahl, Licon AB, Stockholm,

Direktør Sven Riskær, IFU, København.

*BILAGA 2***Bedömning av NoPEF's verksamhet och gruppens rekommendationer***Evalueringsgruppens slutsats*

Det internationale projektmarked har stor betydning for de samlede eksportmuligheder. Gennem det sidste årti har der været tale om stagnation eller direkte fald i den globale efterspørgsel efter projektleverancer, og udbudssiden er præget af voksende konkurrence bl.a. fra nye leverandører i NIC-landene. Der findes derfor et markeret behov af nordisk samarbejde og koordination vedrørende projekteksport, men succes forudsætter langsigtig satsning.

Ud fra en bedømmelse af de resultater, som er opnået under de første prøveperioder, samt under indtryk af enqueterede gørelsens besvarelser, konkluderede gruppen, at NoPEF behøves, og at NoPEF under de givne forudsætninger har udfyldt sin rolle på en forsvarlig måde.

NoPEF's hidtidige resultat er opnået med relativt små indsatser, og NoPEF bør fortsat bevares som en lille tilpasningsdygtig institution med en begrænset kernestab, der suppleres af et veludbygget netværk af eksperter. Virksomhedens indretning og fordelingen på lande og virksomheder har stort set været rigtig, men fremtidige løbende tilpasninger må forudses efterhånden som det internationale projektmarked ændrer sig.

Företagen kommer också i fortsättningen att satsa på projektexport. Den ökande konkurrensen på marknaden förutsätter agerande i ett allt tidigare skede av projektkedjan. Kostnaderna för utarbetande av förstudier av projekt har stigit under 1980-talet. Samtidigt har kundernas önskemål redan vid förstudierna blivit allt mera omfattande.

Bearbetande av den internationella projektmarknaden kräver långsiktiga satsningar och ett välutvecklat kontaktnät, vilket är dyrt och tidskrävande. De nordiska länderna bör därför bidra till att samordna och utveckla insatserna för att öka projektexporten från Norden utöver de nationella insatserna. Uppgiften kan bäst och mest effektivt tillvaratas av ett samnordiskt forum. Det finns ej andra nordiska institutioner än NoPEF som kan ges denna uppgift.

Gruppen rekommenderar:

1. Att NoPEF görs till en varaktig institution och att verksamheten i ökande grad inriktas på samverkan med de nationella insatserna.

2. Att justering av fondens verksamhet och inriktning även i fortsättningen följs upp i takt med omvärldens förändring och att resurstillgången till NoPEF utbyggs i takt därmed.

3. Att NoPEF's additionalitet – dvs status som en multilateral institution som uppfattas som neutral, och därför har möjlighet att säkra en effektiv koordinering av olika nordiska leverantörers kompetensområden

– konsolideras och utbyggs, och att NoPEF's insats därför ytterligare koncentreras på de tidigaste faserna av projektkedjan inkl. aktiv medverkan i projektinitiering.

Budgeten

Efterfrågan på NoPEF's tjänster har ökat och förväntas öka ytterligare under kommande år. Den krympande internationella projektmarknaden innebär att konkurrensen ökar märkbart för de nordiska företagen. Köparna ställer större krav på mer omfattande studier och åtaganden för säljarna att lösa, t. ex. finansieringar och motköp. 80 % av företagen svarar i enkäten, att de avser öka insatserna för projektexport, vilket anger deras intresse och behovsbedömning för framtiden.

För NoPEF innebär detta ökat antal ansökningar och stödbehov för de enskilda projekten och samtidigt behov av personalförstärkning för att kunna hantera ansökningarna och göra prioriteringar.

Medverkan av nordiska stipendiater, som föreslagits av gruppen (se kapitel 11) avser öka de personella resurserna, men innebär samtidigt ökad administration och ökade resekostnader. Gruppen har diskuterat fondens finansieringsbehov och funnit att NoPEF's budget borde förstärkas. Höjningen föreslås ske över en treårsperiod i takt med konsolideringen av fondens verksamhet.

Gruppen rekommenderar:

4. Att budgeten årligen höjs med 5 milj. DKK under tre år från 1988. Gruppen bedömer beloppet vara ett minimum och rekommenderar Nordiska ministerrådet att följa utvecklingen kontinuerligt för att kunna vara flexibel i medelstilldelningen.

5. Att NoPEF ges egna medel utöver institutionsbudgeten vid särskilda sektorinsatser och i den mån NoPEF erhåller särskilda uppdrag.

6. Att fonden får disponera egna ränteintäkter.

Namnbyte

NORDISKA PROJEKTEXPORTFONDEN är ett långt och svårt namn. I en rad sammanhang kan framhävet av exportaspekten också vara kontra-produktiv, speciellt i en introduktionsfas.

Gruppen rekommenderar:

7. Att understryka NoPEF's självständiga och neutrala roll som en nordisk institution genom en namnändring till "NORDISKA PROJEKTFONDEN/NORDIC PROJECT FUND".

Styrning och planläggning av verksamheten

Med beaktande av den internationella projektmarknadens förändringar samt behovet av långsiktiga satsningar, och för att möta de ökande och föränderliga behov som kan förväntas i framtiden om stöd till projektex-

porterande nordiska företag, blir det nödvändigt att säkra en effektiv styrning och planläggning av NoPEF's resursanvändning.

Gruppen rekommenderar:

8. Att NoPEF i högre grad arbetar med operationella, mätbara mål och att verksamheten inarbetas i rullande 3-årsplaner. Dessa bör löpande utvärderas och slutsatserna bör tas med i styrelsens riktlinjer vid tilldelning av stöd.

Detaljrekommendationer

I sitt arbete har gruppen kommit fram till en rad konklusioner och rekommendationer, som knappast kan sägas vara av principiell art, men som kan tjäna som inspiration för NoPEF's styrelse och sekretariat.

Fondens stadgar och riktlinjer

De rekommendationer gruppen lägger fram kräver ej större revideringar av fondens stadgar eller av riktlinjerna för fondens verksamhet.

När det gäller fondens verksamhetsområde rekommenderar gruppen att stadgarna och riktlinjerna för styrelsen preciseras så att en mindre del av fondens medel kan användas för annat än förstudier, och att en introduktion av nya samarbetsgrupperingar kunde stödas med mer än 50 procent av kostnaderna.

Rekommendationerna om styrelsen innebär större inflytande från näringslivet och att VD för Nordiska investeringsbanken skulle ges möjlighet att ingå som ordinarie medlem i NoPEF's styrelse samt att Nordiska ministerrådets sekretariat skulle kunna närvara vid styrelsens sammanträden. Detta förutsätter en motsvarande precisering av stadgarna.

Vissa av de i detaljrekommendationerna föreslagna ändringarna bör enligt gruppen inarbetas i fondens riktlinjer. Detta gäller bl. a. förslagen om sekretariatets rätt att besluta om beviljning av stöd upp till 50 000 FIM och uppföljning av de av NoPEF stödda projekten.

Detaljrekommendationer

Under gruppens arbete med att utvärdera NoPEF's aktiviteter har det framkommit en rad delkonklusioner och rekommendationer, som dock inte kan sägas att vara av övergripande natur. Dessa är sammanfattade i detta kapitel för att kunna tjäna som vägledning och inspiration för NoPEF's styrelse och sekretariat.

1. Stödverksamhet

Projektexporten från Norden är koncentrerad till ett hundratal större företag. De mindre företagen deltar ofta som nischföretag eller underleve-

rantörer till storföretagen. De mindre företagens tillväxtpotential är betydande och bör understödjas.

De mindre företagen och ibland även de medelstora är ofta exportoerfarna och behöver extra insatser från NoPEF.

Gruppen rekommenderar:

- 1.1 Att NoPEF ges möjlighet att ge ökat stöd för de mindre företagen i form av t. ex. aktiv rådgivning, särskilt när det gäller projektfinansiering och projektadministration.
- 1.2 Att NoPEF ges möjlighet att lämna högre stöd än generella 50 % i vissa fall, vid t. ex. konsultstudier för u-länder eller utvecklingsbanker.
- 1.3 Att NoPEF bör initiera och stöda mindre och medelstora företag att ta delansvar i större projekt. Detta gäller särskilt nordiska företag med nischkunnska inom projektmarknaden. Det förekommer allt oftare att stora projekt delas upp i mindre, självständiga projektdelar.
- 1.4 Att NoPEF ges möjlighet att kombinera stöd till storföretag med krav på redovisning av tänkt aktivt deltagande av medleverantörerna i projektet utöver underleveranser av produkter. Stora företag samarbetar ofta med flera mindre företag vid projektexport. När NoPEF initierar projekt eller i övrigt kan påverka storföretagen i uppläggningsstudier är det ur nordisk synpunkt värdefullt om underleverantörer aktivt medverkar och får marknads- och förhandlingskännedom.

2. Aktiv projektinitiering

De nordiska företag som intervjuats visade sig vara dåligt orienterade om möjligheterna att igångsätta och utveckla projekt i samarbete med Världsbanken och liknande organisationer. NoPEF har genom sin status som övernationell institution bättre inträngningseffekt än de rent nationella, exportfrämjande organisationerna i multilaterala institutioner som t. ex. Världsbanken, IFC, AsDP, AfDB, IDB etc.

Ett flertal företag anser att NOPEC bör medverka till identifiering och utveckling av projekt genom konsultstudier i samarbete med regeringar och organisationer i u-länderna. En mindre del av företagen är intresserade av NoPEF's tjänster för traditionell projektbevakning.

Gruppen rekommenderar:

- 2.1 Att NoPEF i högre grad stöder projektinitiering, introduktion och projektpresentation av nordiska samverkansgrupper i Världsbanken och liknande organisationer.
- 2.2 Att NoPEF på sikt strävar efter att etablera permanent egen representation i Washington D.C. för varaktig interaktion med Världsbanksgruppen, IDB (och även UNDP i New York). En sådan NoPEF-representation bedöms kunna bli ett effektivt tillägg till de nationella aktiviteterna riktade till dessa viktiga institutioner.

- 2.3 Att stödkombinationen NoPEF och de nationella organen inriktas och anpassas så att den ger företagen ökad möjlighet att delta i flera projekt på nya och kostnadskrävande marknader.

3. Samarbetsgrupper

Enkäten visar att många företag har intresse av hjälp att bilda nordiska samarbetsgrupper.

Gruppen rekommenderar:

- 3.1 Att NoPEF initierar försök med nordiska samarbetsgrupper inom utvalda sektorer, t. ex. energi, fiskeri och miljövård.
- 3.2 Att finansieringen av samverkansgruppernas gemensamma kostnader i princip bör bestridas av de deltagande företagen. Det bör dock vara möjligt att erhålla bidrag från NoPEF, särskilt under en inledande försöksperiod.

4. Information

Informationen om NoPEF och verksamheten är icke tillräcklig och särskilda insatser behövs.

Vid gruppens olika intervjuer med företag som inte haft kontakt med NoPEF, visade det sig att de ansåg sig ha behov, men pga bristande kunskap ej sökt kontakt med NoPEF. Denna bristande kunskap delas i viss mån av näringslivets organisationer och de finansiella institutionerna.

Under gruppens arbete har framkommit att det finns ett stort informationsbehov om fondens verksamhet i de nordiska länderna. Samtidigt finns även ett stort behov av kunskap om de olika ländernas resurser och möjligheter att vara med i olika projekt.

Gruppen rekommenderar:

- 4.1 Att det på utsändande landets bekostnad ges möjligheter för nordiska stipendiater att få tjänstgöra för NoPEF på NoPEF's kansli och i hemlandet.
- Lämplig tidsperiod kan vara 1–2 år och innebära arbete på NoPEF's kansli samt att överföra informationer till och från branschorganisationer, exportråd, banker och även företagsbesök i hemlandet.
- En stipendiat med god kännedom om det egna landets resurser bör även ha stora möjligheter att medverka vid inrättande av lämpliga samverkansgrupper samt vid seminarier och föredrag i hemlandet.
- 4.2 Att NoPEF med stöd av Nordiska ministerrådet bygger ut kontakterna med biståndsorganen.
- 4.3 Att NoPEF ges möjlighet till en månatlig fast kolumn i de nationella exportorganisationernas tidskrifter.

- 4.4 Att NoPEF mera aktivt deltar i seminarier och håller föredrag inom branschorganisationer och gör företagsbesök.
- 4.5 Att NoPEF's verksamhetsberättelse tillställs en större krets av intresenter, myndigheter och organisationer i Norden.
- 4.6 Att informationsskyldigheten om NoPEF kunde tilläggas som en ny punkt i arbetsordningen för fondens sekretariat. Då de föreslagna exportstipendiaternas ställning och uppgifter avklarats, kan arbetsordningen fastställas slutligt.

5. Samarbete NoPEF – NIB

Samarbetet mellan NoPEF och NIB anses vara av vital betydelse för båda organisationerna. NIB torde i vissa fall ha eget intresse att ekonomiskt bidra till NoPEF's uppsökande verksamhet.

Gruppen rekommenderar:

- 5.1 Att NoPEF knyts närmare till NIB, gärna i samma fastighet och med möjligheter att nyttja gemensam allmän information och administrativa resurser.
- 5.2 Att NIBs verkställande direktör erbjuds medverka i NoPEF's styrelse.

6. Styrelsens sammansättning

Företagens representation i NoPEF's styrelse bör öka.

Gruppen rekommenderar:

- 6.1 Att en rimlig andel av styrelsens ledamöter väljes bland aktiva, erfarna företagsledare. Urvalet bör ske efter personliga kvalifikationer och kompetens.
- 6.2 Att resterande ledamöter representerar myndigheter eller har olika specialkunskaper inom projektexport t. ex. finansiering eller juridik.
- 6.3 Att Nordiska ministerrådet utser en fast observatör till styrelsens möten.

7. Kansliet

Intresset för NoPEF's tjänster från näringslivet och utlandskontakter har ökat den senaste tiden och visar en stark ökning även för 1987.

Gruppen rekommenderar:

- 7.1 Att kansliet förstärks för projektinitering och rådgivning till företagen och för medverkan till bildande av nordiska samverkansgrupper.
- 7.2 Att institutionen hålls liten och flexibel och vid behov köper externa tjänster.

- 7.3 Att NoPEF upprättar och underhåller aktuellt, datoriserat kund- och projektregister för att hantera ökad volym och systematiserad behandling av den egna informationen.
- 7.4 Att kansliet systematiserar arbetet med inkommande projektansökningar, t. ex. med standardiserad form för presentation av återkommande sakuppgifter, kansliets egen bedömning samt redovisning av hur ett visst projekt är tänkt kunna finansieras för att hantera ökad volym av inkommande ansökningar om stöd.
- 7.5 Att kansliet vid små projekt, med stödbelopp upp till 50 000 FIM, beslutar och rapporterar till styrelsen i efterhand.

8. Nordiskt samarbete

För att NoPEF's additionalitet i den igångsättande och uppsökande fasen av projekt skall kunna utnyttjas optimalt behövs det fortsatt från alla sidor insatser för att främja det gemensamma nordiska samarbetet och koordineringen mellan de nationella exportfrämjade organisationerna. Detta har hittills troligen ej fungerat optimalt.

Gruppen rekommenderar:

- 8.1 Att det sker en starkare koordinering av stödmöjligheterna till näringslivet från NoPEF, som internationell organisation, och de nationella, nordiska exportfrämjande organisationerna och de nationella finansinstitutionerna samt att detta bl. a. sker genom mera regelbundna, gemensamma möten och löpande informationsutbyte.
- 8.2 Att Nordiska ministerrådet och de nationella myndigheterna och näringslivets institutioner bidrar till att stimulera samarbetsviljan mellan NoPEF och de exportfrämjande organisationerna och därigenom reducerar oavsiktlig inbördes konkurrens om marknader och projekt, som i många fall enbart gagnar icke-nordiska konkurrenter.

Uttalande från Nordiska projektexportfondens styrelse angående värderingen av projektexportfondens verksamhet

Utvärderingsgruppens rapport daterad den 12 augusti 1987, som mottagits i Helsingfors den 30 september var föremål för en bred diskussion vid NoPEFs styrelsemöte den 23 oktober 1987.

Styrelsen var enig i den beskrivning av verksamheten som utvärderingsgruppen gjort.

Rapporten innehåller en rad förslag och synpunkter som närmast är att betrakta som rekommendationer för styrelsens och sekretariatets arbete. Styrelsen har ännu inte behandlat dessa i detalj, men anser generellt sett att de utgör viktiga påpekanden som kommer att väga tungt vid styrelsens framtida diskussioner om ytterligare effektivisering av NoPEFs arbete. En

första genomgång i detalj planeras äga rum vid styrelsemöte 14–15 december.

Rapporten innehåller vidare vissa förslag som torde kräva ställningstaganden av ministerrådet därför att de är av principiell karaktär och i vissa fall skulle kräva ändringar i stadgan eller därför att det gäller tilldelning av resurser.

Styrelsens diskussion fördes med bakgrund av att styrelsemedlemmarna var medvetna om att synpunkter på dessa förslag redan översänts till ministerrådet från ansvariga departement i respektive nordiskt land. Styrelsen instämmer i förslaget att NoPEF görs till en permanent institution. Likaså var styrelsen enhällig i rekommendationer om en gradvis ökad budget för NoPEFsamt en ökning av sekretariatets resurser. I vad avser ökningstakten var styrelsen medveten om att denna kommer att bli beroende dels av den totala ökningen av Nordiska ministerrådets budget och dels av vilken prioritet man vill tillmäta NoPEF. Bl. a. mot denna bakgrund konstaterades att det förelåg vissa nyansskillnader mellan styrelsens medlemmar som nära torde avspegla de synpunkter på resurstilldelning, som tidigare redovisats nationellt. Sålunda betonade de danska styrelseledamöterna härvid att budgettillväxten bör ske i ljuset av utvecklingen och innanför ramen av Nordiska ministerrådets budget, genom eventuella omprioriteringar eller som en följd av en generell budgettillväxt.

Beträffande utvärderingsgruppens rekommendation om att NoPEF får behålla sina ränteintäkter har detta styrelsens stöd. Härvid hänvisar man till tidigare brev från styrelsen till NMR/S.

En viss osäkerhet förelåg hos styrelsemedlemmarna i fråga om lämpligheten att lämna synpunkter på styrelsens sammansättning. Diskussionen utmynnade dock i att varje land borde ges möjlighet att utse de två representanter man ansåg lämpliga.

I NoPEFs förhållande till Nordiska investeringsbanken understryker styrelsen det goda samarbete man haft och som alltjämt råder mellan institutionerna. Styrelsen fäster stor vikt vid att denna relation skall fortsätta och i den mån det är möjligt att utbyggas vidare. Styrelsens uppfattning är dock att den nuvarande institutionella förbindelsen mellan NoPEF och NIB fungerar tillfredsställande dvs det bör fortsatt ankomma på NIB att utse observatör till NoPEFs styrelsemöte.

Gällande förslaget om ändring av Nordiska projektexportfondens namn, ansåg styrelsen att det i dagens läge inte finns behov till sådan namnändring.

Styrelsen konstaterade utvärderingsgruppens rekommendation att verksamheten också skall kunna utvidgas till att täcka projekt i industriländer, och att stadgarna inte är hinder för detta. Styrelsen vill på en "case by case"-bas diskutera på vilket sätt en sådan utvidgning av verksamheten kan ske.

Styrelsen har även noterat rekommendationen om att NoPEF bör kunna täcka upp till 100 procent av projektkostnader. Principen om en dylik 100-procentig täckning har redan utnyttjats i undantagsfall, främst i samband med de insatser som gjorts under den nordiska handlingsplanen för ekonomi och full sysselsättning.

Helsingfors den 3 november 1987

Nordiska projektexportfonden

Carl Ivar Öhman
Styrelsens ordförande

Hans Höegh Henrichsen
Verkställande direktör

Økonomiska utskottets betänkande

över ministerrådsförslag om program för nordiskt biståndssamarbete

(Ministerrådsförslaget, se s. 1381)

Ovennevnte ministerrådsforslag er henvist til Økonomisk utvalg. Utvalget behandlet forslaget på sitt møte 11. – 12. februar 1988.

1. Sammendrag av ministerrådsforslaget

1.1 Bakgrunn

Utviklingen av det nordiske samarbeidet på bistandsområdet blir beskrevet. Når det gjelder opprettelse av offisielle organer nevnes bl.a. Nordisk ministerkomité for bistandsspørsmål hvis oppgaver i 1971 ble overført til Nordisk Ministerråd, Nordisk Embetsmannskomite for Bistandsspørsmål (EK-B) og Den rådgivende komité for bistandsspørsmål (RK-B).

I juni 1977 ble det nedsatt en arbeidsgruppe, som fikk i oppdrag å komme med forslag til framtidig nordisk samarbeid på bistandsområdet. Arbeidet med oppfølgingen av utredningen førte til undertegningen av København-avtalen av 5. mars 1981. Københavnavtalen er gjeldende grunnlag for det formaliserte nordiske samarbeidet på bistandsområdet. Hovedtrekkene i avtalens innhold blir gjengitt.

Ministerrådet har i de senere år lagt betydelig vekt på å utvide og utdype samarbeidet på bistandsområdet utover det som i dag omfattes av de rent fellesfinansierte prosjektene.

Nordisk Råds drøftinger av det nordiske samarbeidet på bistandsområdet skjer hovedsakelig i forbindelse med Rådets årlige sesjon. Rådet har flere ganger vedtatt ytringer som etterlyser en konkret handlingsplan for det nordiske biståndssamarbeid.

En betydelig og viktig del av samarbeidet må av hensyn til sin karakter fortsatt skje på det uformelle plan uten for sterke formelle rammer. Behovet for effektivitet, fleksibilitet og en rask beslutningsprosess nødvendigjør dette. Programmet er utarbeidet slik at dette hensynet ivaretas.

1.2 Utgangspunkt for det nordiske bistandssamarbeidet

Utgangspunktet for det nordiske bistandssamarbeidet må være at det skal tjene mottakerlandenes interesser enten ved økt effektivitet i bistandsinnsatsen, administrativ forenkling for mottakerlandene eller tilføring av ekstra midler. Ved samarbeid og arbeidsdeling kan de nordiske land dekke flere områder enn det som ville vært mulig uten samordning. Fleksible samarbeidsformer er derfor en forutsetning for at det nordiske samarbeid skal fungere hensiktsmessig.

1.3 Samarbeidsformer

Det formelle ansvaret for samarbeidet på regjeringssiden ligger i dag i Nordisk Ministerråd (Samarbeidsministrene). Samarbeidsministrene har det formelle ansvaret for dialogen og kontakten mellom parlamentarikersiden og regjeringene i nordiske bistandsspørsmål. I tillegg møtes de bistandsansvarlige ministre, men ikke som formelt fagministerråd.

Nordisk Råds rolle i det nordiske bistandsarbeidet er å avgi rekommandasjoner til regjeringene i de nordiske land. Rådets Økonomiske utvalg legger frem årlige vurderinger av bistandssamarbeidet og reiser forslag til nye samarbeidstiltak overfor regjeringene. I november 1985 møttes Nordisk Råds Økonomiske utvalg og de bistandsansvarlige ministrene for utveksling av synspunkter omkring nordisk bistandssamarbeid.

Hovedtrekkene i EK-B's og RK-B's arbeidsoppgaver blir beskrevet i denne delen av ministerrådsforslaget. En viktig del av EK-B's arbeid består i å drøfte sentrale spørsmål i internasjonale bistandsorganisasjoner. RK-B skal bl. a. bistå Ministerrådet ved behandlingen av forslag til nye fellesnordiske tiltak og endring i eller forlengelse av de eksisterende innsetser.

Det foregår en utstrakt løpende og uformell kontakt mellom bistandsadministrasjonene i de nordiske land. Det holdes årlig nordiske møter om bistanden til henholdsvis Afrika og Asia der hensikten er å bedre koordineringen av nordisk bistand til land i regionen og å utveksle erfaringer og informasjon.

Det er regelmessig kontakt mellom de nordiske bistandsadministrasjonene såvel på sektornivå som vedrørende særskilte temaer.

På prosjektnivå samarbeider de nordiske land på flere måter. Fellesfinansierte nordiske prosjekter er den best kjente formen for nordisk samarbeid. Ministerrådet er av den oppfatning at de tradisjonelle fellesfinansierte prosjektene er så administrativt krevende at andre og mer fleksible samarbeidsformer er å foretrekke.

På uterepresentasjonene er det systematisk kontakt mellom de nordiske representantene. I multilaterale bistandsorganer opptrer Norden ofte som enhet. Ministerrådet anbefaler bistandsadministrasjonene å fortsette det mangfoldige formaliserte og uformelle samarbeidet som allerede er etablert.

1.4 Samarbeidsområder

1.4.1 Policy-utvikling, forskning og evaluering

De nordiske land søker i økende grad å utvikle en samordnet politikk på nye områder, enten det gjelder land, regioner eller fagområder. Særlig nevnt blir forsknings- og evalueringssamarbeidet og Ministerrådet anbefaler at dette samarbeidet bygges ut ytterligere.

1.4.2 Norden – SADCC initiativet

De nordiske lands samarbeid med SADCC-landene blir omtalt. Med utgangspunkt i Felleseklæringen anbefaler Ministerrådet at bistandsadministrasjonene intensiverer arbeidet med å iverksette konkrete tiltak.

1.4.3 Sahel-beltet

Ministerrådet anbefaler bistandsadministrasjonene å:

- ha en systematisk informasjonsutveksling
- koordinere de nordiske lands bistandstiltak
- vurdere mulige felles forundersøkelser, prosjektgjennomganger og evalueringer
- samarbeide om forskning og utredninger
- identifisere mulige felles nordiske innsatser i området

1.4.4 Mellom-Amerika

De nordiske land har i stor grad samme syn på utviklingen i regionen, og et økende bistandsengasjement kan forutses.

Ministerrådet anbefaler bistandsadministrasjonene å:

- vurdere fellesnordiske regionale innsatser
- fortsatt arrangere seminarer for de mest involverte nordiske private organisasjoner i Mellom-Amerika, der disse kan utveksle erfaringer og informasjon om videre engasjement.

1.4.5 Felles samarbeidsland

De nordiske land har valgt mange av de samme utviklingsland som sine hovedsamarbeidsland.

For å øke den nordiske koordineringen, både på land og prosjektnivå, anbefaler Ministerrådet bistandsadministrasjonene å:

- gjennomgå situasjonen i de felles samarbeidslandene for å kartlegge omfanget og effekten av det nordiske samarbeidet
- gjennomgå rutiner og prosedyrer for bl. a. landprogramdrøftinger for å se om en bedret nordisk koordinering kan lette mottakerlandenes administrative kapasitet.

1.4.6 Fellesnordiske prosjekter

Det har i alt vært igangsatt 7 fellesnordiske prosjekter i Kenya, Mosambik, Tanzania og SADCC-regionen. Ministerrådet har ikke sett det som

avgjørende å opprettholde de tradisjonelle fellesfinansierte prosjektene i sin nåværende form, men funnet det rimelig at enkelte av disse videreføres på bilateral basis, hvor dette er naturlig. Ministerrådet legger imidlertid betydelig vekt på å utvikle andre modeller for det nordiske bistandssamarbeidet, som i større grad kan bidra til en effektiv utnyttelse av bistanden. SADCC-samarbeidet og den planlagte modellen for nordisk bistand til et fritt Namibia er eksempler på samarbeidsformer som etter Ministerrådets oppfatning vil gi en bedre utnyttelse av bistanden.

1.4.7 Administrasjon av de fellesnordiske prosjektene

EK-B bad i november 1986 om å få utarbeidet en rapport om erfaringer med de administrative modellene for de fellesnordiske prosjektene. Hovedanbefalingene i rapporten blir referert.

Ministerrådet anbefaler de nordiske bistandsadministrasjonene å, innen rammene for EK-B's virksomhet, studere konsekvensene av rekommendasjonene samt foreslå eventuelle nye retningslinjer for en mer effektiv, fleksibel og forenklet administrasjon av nordisk prosjekt- og programsamarbeid.

1.4.8 Tverrfaglige emner

I bistandsadministrasjonenes arbeid med å integrere hensynet til kvinner og miljø i all sin regulære bistandsvirksomhet, har de funnet støtte og ressurser i å etablere nordiske rådgivende arbeidsgrupper.

Kvinner

Ministerrådet anbefaler bistandsadministrasjonene å:

- samarbeide om utarbeidelse av statistiske metoder som gjør det mulig å måle hvor stor andel av bistanden som kanaliseres til kvinner
- samarbeide om opplæringstilbud om kvinner og utvikling for de ansatte i bistandsadministrasjonene
- søke å samordne bistanden fra flere nordiske land til samme kvinnepolitiske enhet eller organisasjon på mottakersiden.

Miljø

I lys av den almenne tilslutning til anbefalingene i Verdenskommisjonens rapport, anbefalingene i utredningen om miljø og bistand fra 1982 og erfaringene fra den nordiske konferansen om miljø/bistand og utvikling i Saltsjöbaden, bør fortsatt og sterkt samarbeid skje mellom de nordiske land på miljösidan, og spesiell vekt legges på følgende områder:

- påvirkning av FN-organisasjoner for å følge opp Verdenskommisjonens anbefalinger
- integrering av miljøhensyn i det regionale samarbeidet med utviklingslandene
- samarbeid med internasjonale miljøvernorganisasjoner

- samarbeid med frivillige organisasjoner (NGOs)
- integrering av miljøhensyn i program- og prosjektaktivitetene

1.5 Samarbeid i multilaterale og internasjonale organisasjoner

1.5.1 Samarbeidet i FN og FN's bistandsorganer

De nordiske land avsetter relativt store deler av sine bistandsbudsjetter til multilateralt samarbeid. Den multilaterale bistanden gjennom FN er uttrykk for landenes tiltro til FN som et vesentlig instrument for økonomisk og sosial utvikling.

1.5.2 Samarbeidet i Verdensbanken/IDA og de regionale utviklingsbankene

I Verdensbanken/IDA utgjør de nordiske land en formell valggruppe. I de regionale utviklingsbankene inngår de deltakende nordiske land samlet i valggrupper og rotasjonsordninger, som imidlertid også omfatter ikke-nordiske land.

De nordiske land vil samarbeide for å gjøre de kommende kapitalpåfyllingene til utviklingsbankene så høye at de blir effektive for å imøtekomme de fattigste utviklingslandenes enorme bistandsbehov. Også når det gjelder utviklingslandenes muligheter for gjeldslettelse foregår det en utstrakt meningsutveksling og koordinering mellom de nordiske land.

1.5.3 Nordisk samarbeid i OECD's Development Assistance Committee (DAC)

De nordiske land vil i større grad benytte DAC som et forum for å spre og styrke de nordiske bistandspolitiske standpunkter.

1.6 Konklusjon

Med utgangspunkt i 20 års praktisk erfaring med nordisk bistandssamarbeid og det nye programmet anbefaler Nordisk Ministerråd at bistandsadministrasjonene fortsetter, intensiverer og utvikler det nordiske samarbeidet på ovennevnte områder, der dette vurderes som fordelaktig for mottakerlandene.

2. Utvalgets synspunkter

Som referert i ministerrådsforslaget er retningslinjene for det formelle bistandssamarbeidet mellom de nordiske land nedfelt i Københavnavtalen av 1981. Avtalen regulerer spesielt de fellesfinansierte nordiske prosjekter, men avtalen inneholder også en formulering hvor det går frem at de nordiske lands regjeringer ønsker å forsterke og utvikle sitt samarbeid for å fremme økonomiske og sosiale fremskritt i utviklingslandene, såvel innenfor rammen av de internasjonale organisasjoner som i bilaterale forbindelser med de enkelte utviklingsland.

Nordisk Råd har etter forslag fra Økonomisk utvalg flere ganger bedt Ministerrådet om at det blir utarbeidet en plan for det nordiske bistands-samarbeidet. Det forslag til samarbeidsprogram som nå foreligger inneholder i hovedsak en beskrivelse av det formelle og uformelle samarbeidet som allerede er etablert supplert med en del generelle målsettinger og prinsipper for det framtidige samarbeid. Når utvalget ba om en arbeidsplan var hensikten at denne bl. a. skulle klargjøre en rekke forhold som f. eks.:

- framtidig konkret prosjektsamarbeid
- samordning av de administrative prosedyrer, herunder samordning av regler, avtaleverk og øvrige ordninger som kan bidra til å avlaste mottakerlandet
- en drøfting av den nordiske organisasjonsform vedrørende bistandssamarbeidet, dvs. en overføring av ansvar og administrasjon av bistands-samarbeidet til de bistandsansvarlige ministre fra samarbeidsministrene slik at det kan opprettes et formelt fagministerråd også på dette området.

Utvalget er enig i at samarbeidsplanen må være så fleksibel at den ikke hemmer utviklingen av nye samarbeidsformer etter hvert som behovene tilsier det. Utvalget mener dette likvel ikke ville stride mot en sterkere konkretisering og klarlegging av forannevnte punkter enn det som nå foreligger både når det gjelder forslag for å bedre koordineringen av bilaterale innsatser og mer fleksible administrasjonsformer for fellesnordiske prosjekter for å bedre effektiviteten i bistanden. Utvalget vil også nå henstille om at det blir opprettet et formelt fagministerråd for bistandsområdet. Det er etter utvalgets oppfatning naturlig at ansvaret for det nordiske bistandsarbeidet legges til de ministre som svarer for dette området i sine egne land.

Når det gjelder de generelle målsettinger og retningslinjer som blir framført i forslaget kan utvalget slutte seg til disse og vil bemerke følgende:

Det nordiske bistandssamarbeid har lang tradisjon fordi det er sammenfallende mål og retningslinjer for bistandsarbeidet i de nordiske land. Økonomisk utvalg har i likhet med Ministerrådet tidligere understreket at utgangspunktet for det nordiske bistandssamarbeidet må være at det skal tjene mottakerlandenes interesser enten ved økt effektivitet i bistandsinnsatsen, administrativ forenkling for mottakerlandene eller tilføring av ekstra midler. Forholdene ligger godt til rette for bedre samordning og effektivitet i bistandsinnsatsen. De nordiske land har valgt mange av de samme landene som hovedsamarbeidsland. Det foreligger også sammenfallende syn på hva som er god bistand og på hvilke vilkår den bør bli gitt på. Erfaringene fra felles nordisk opptreden i multilaterale bistandsfora er gode. De nordiske land har i internasjonale fora skapt seg en posisjon hos utviklingslandene. De blir oppfattet som troverdige alliansepartnere i disse landenes bestrebelser på nasjonal kontroll, sjørråderett og likeverdige forhold i internasjonal sammenheng.

Utvalget mener det er viktig med en sterk nordisk koordinering og samarbeid på evaluerings-, utrednings- og forskningssektoren. I likhet med Ministerrådet mener utvalget at ved utveksling av erfaringer og kunnskap utvides alle de nordiske lands basis for utvikling av forbedret bistandspolitikk.

Utvalget mener samarbeidsformene må velges ut fra hva som er mest hensiktsmessig for mottakerlandene. Stikkord er effektivitet og fleksibilitet med sikte på å skape grunnlag for en god ressursutnyttelse. Utvalget tar til etterretning den beskrivelse Ministerrådet gir av det eksisterende bistandssamarbeidet og vil gi uttrykk for at dette virker både mangfoldig og omfattende og danner et godt grunnlag for det videre samarbeid. Når det gjelder spørsmålet om fellesfinansierte nordiske prosjekter har utvalget notert seg at Ministerrådet finner denne samarbeidsformen administrativt krevende.

I forhold til landene i det sørlige Afrika er samarbeidet blitt mer formalisert gjennom felleserklæringen med SADCC-landene. Bistanden fra de nordiske land utgjør i dag en vesentlig del av de vestlige lands bistand til SADCC-området. Det kan derfor forventes at det nordiske samarbeidet med SADCC-landene kan få stor betydning for det utviklingsarbeid disse landene nå står overfor. Utvalget mener det vil være spesielt viktig å styrke kommunikasjon, samhandel og samarbeidet mellom SADCC-landene for å redusere den økonomiske avhengigheten av regimet i Sør-Afrika.

Når det gjelder Ministerrådets omtale og forslag vedrørende det tørkerammede området sør for Sahara slutter utvalget seg til det som framføres i ministerrådsforslaget.

Det samme gjelder målsettingene for bistandsinnsatsen til Mellom-Amerika. Det er behov for nordisk bistand til området som sikter mot å fremme økonomisk og sosial utvikling, demokrati og menneskerettigheter.

Under overskriften "Tverrfaglige emner" i ministerrådsforslaget er bistand til miljøvern og kvinnevernet bistand blinket ut som sentrale områder for nordisk samarbeid. Utvalget er enig i at det er viktig å integrere hensynet til kvinner og miljø i all regulær virksomhet og støtter Ministerrådets anbefalinger på disse felt fullt ut. Utvalget vil spesielt understreke nødvendigheten av at anbefalingene i rapporten fra Verdenskommisjonen for miljø og utvikling blir fulgt opp. Det vises også til sluttkommunikéet fra Nordisk Råds internasjonale konferanse om luftforurensninger hvor det bl. a. heter at det er nødvendig med forholdsregler for at sikring av en miljømessig ansvarlig utvikling i utviklingslandene prioriteres i forbindelse med alle overføringer av bistand og teknologi. Utvalget vil dessuten henlede oppmerksomheten mot de funksjonshemmede i utviklingslandene. I forbindelse med det internasjonale året for funksjonshemmede i 1981 satte man igang et arbeid på nordisk plan for å vurdere hvordan man kan tilgodese funksjonshemmede i bistandsvirksomheten. Arbeidet ble avsluttet i 1984 og i avslutningsrapporten ble det lagt fram anbefalinger til fortsatt nordisk samarbeid innen dette området. Anbefalingene ble støttet av

EK-B. Utvalget anser at samarbeidsprogrammet bør kompletteres med tiltak som tar spesielt sikte på å bedre de funksjonshemmedes situasjon i utviklingslandene.

Utvalget noterer at programforslaget bare tar opp kultursamarbeidet med utviklingslandene i tilknytning til forslaget om nordiske innsatser i SADCC-landene. Utvalget savner konkrete forslag til nye nordiske innsatser i utviklingslandene på kulturområdet. Et økt kultursamarbeid med utviklingslandene vil bidra til økt kunnskap om disse landenes kultur i de nordiske land og styrker dermed Nordens muligheter til å utforme kommende bistandsinnsatser slik at de i enda større utstrekning tar hensyn til forutsetninger og relevante forhold i mottakerlandet. Det vises i denne forbindelse til at UNESCO har utlyst perioden 1988–97 til et verdens kulturår.

Avslutningsvis vil utvalget be Ministerrådet vurdere hvorvidt det er hensiktsmessig å tilføre den nordiske bistandsvirksomheten midler over de nordiske budsjetter. Slike midler kan f. eks. nyttes til å bygge ut forsknings- og evalueringssamarbeidet der dette anses hensiktsmessig. Utvalget forutsetter at det blir orientert om oppfølgingen av samarbeidsprogrammet og hvilke resultater som oppnås i framtidige virksomhetsberetninger fra Ministerrådet.

Det vises forøvrig til utvalgets betenkninger over medlemsforslagene A 813/e om opprettelse av en nordisk stasjon for biologisk og skogteknisk forskning i Tanzania og A 816/e om konkrete initiativ til effektivisering av det nordiske bistandsarbeidet for en bærekraftig utvikling i utviklingslandene.

Med disse merknader foreslår Økonomisk utvalg at

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd å vedta et program for nordisk bistandssamarbeid i samsvar med ministerrådsforslag B 79/e og Økonomisk utvalgs synspunkter.

Stockholm, 11. februar 1988

Esko Aho (K)

Ylva Annerstedt (fp)

Ilkka-Christian Björklund (Sdp)

Gustav Björkstrand (Sfp)

Johan Buttedahl (Sp)

Lahja Exner (s)

Filip Fridolfsson (m)

Einar Førde (A)

Flemming Hansen (KF)

Guðrún Helgadóttir (Ab.)

Ivan Johannesen (Sb)

Olof Johansson (c)

Arvo Kempainen (Skdl)

Preben Lange (Si)

Poul Nielson (S)

Aase Olesen (RV)

Oddrun Pettersen (A)

Páll Pétursson (F.)

Kimmo Sasi (Kok)

Karl-Erik Svartberg (s)

Harald Synnes (KrF)

Jan P. Syse (H)

Formann

Ministerrådsförslag om program för nordiskt biståndssamarbete

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Nordiska ministerrådet översänder härmed sitt förslag till program för nordiskt biståndssamarbete.

Efter att Nordiska rådet behandlat och avgett sina synpunkter på förslaget avser ministerrådet att fastställa programmet under våren 1988.

Oslo den 17 december 1987

Bjarne Mørk Eidem

Fridtjov Clemet

Program for nordisk bistandssamarbejde

Med henvisning til

- aftalen om Det nordiske bistandssamarbejde mellem Danmarks, Finlands, Islands, Norges og Sveriges regeringer, undertegnet den 5. marts 1981 (Københavnsaftalen)
- Rapport om det nordiske bistandssamarbejde, som i 1984 blev tilstillet Nordisk Råd
- Nordisk Råds anmodning til Ministerrådet om at fremlægge en arbejdsplan for bistandssamarbejdet og under hensyntagen til den udtalelse (bilag) som Den Rådgivende Komité for Bistandspolitiske spørgsmål (RK-B) fremkom med over forslaget til programmet,

har Nordisk Ministerråd (Samarbejdsministrene) den ... 1988 vedtaget følgende program for det nordiske samarbejde.

Programmet er udarbejdet inden for rammerne af Embedsmandskomitéen for bistandspolitiske spørgsmål (EK-B) og er diskuteret ved de bistandsansvarlige ministres møde i Helsingfors den 1. september 1987.

1. Bakgrunn

Det nordiske samarbeid på bistandsområdet har eksistert siden de nordiske land i 1949 engasjerte seg i opprettelsen og finansieringen av forgjengeren for UNDP, EPTA ("FNs utvidede program for teknisk bistand").

Et formalisert samarbeid ble innledet i 1961 gjennom nedsettelsen av *en nordisk ministerkomité for bistandsspørsmål*. I desember året etter ble den første nordiske avtale om bistand til et utviklingsland undertegnet, nemlig om støtte til et utdanningsprosjekt i Tanganyika under ledelse av et særskilt prosjektstyre. Fra 1965 ble det holdt regelmessige samrådsmøter mellom de nordiske bistandsjefer.

Gjennom "*Oslo-konvensjonen*" (undertegnet i Oslo den 19. juli 1968) ble det opprettet *et styre for de nordiske bistandsprosjekter*. Styrets hovedoppgave var å forberede beslutninger om de fellesfinansierte bistandsprosjekter for ministerkomitéen. Ved en tilleggsprotokoll av 3. desember 1971 ble ministerkomitéens oppgaver overført til *Nordisk Ministerråd* som er opprettet ved overenskomst av 13. februar 1971.

I 1976 ble *Nordisk Embedsmannskomite for Bistandsspørsmål (EK-B)* etablert, dels for å behandle spørsmål i relasjon til fellesnordiske prosjekter, dels for uformelt å drøfte spørsmål i relasjon til møter i multilaterale fora.

I juni 1977 ble det nedsatt en arbeidsgruppe, som fikk i oppdrag å komme med forslag til fremtidig nordisk samarbeid på bistandsområdet. Gruppens rapport forelå i mai 1979 (utredning nr. A/1979/20). Arbeidet med oppføl-

gingen av utredningen førte til undertegningen av *Københavnavtalen* av 5. mars 1981. *Københavnavtalen* er gjeldende grunnlag for det formaliserte nordiske samarbeidet på bistandsområdet.

Blant nydannelsene i forbindelse med *Københavnavtalen* er det særlig grunn til å fremheve opprettelsen av *Den rådgivende komité for bistands-spørsmål (RK-B)*, som i henhold til sin instruks og i likhet med det tidligere Styret for Nordiske Bistandsprosjekter, består av lekfolk. Hovedvekten i komitéens arbeid ligger på drøftinger av prinsipielle spørsmål vedrørende såvel det fellesnordiske bistandssamarbeidet som generelle bistandspolitiske problemer.

Samtidig ble Embedsmannskomiteén for bistandsprosjekt tillagt større kompetanse i forbindelse med administrasjonen av de fellesnordiske prosjekter. Det endelige ansvar ligger som tidligere hos Nordisk Ministerråd (Samarbeidsministrene).

Københavnavtalen regulerer spesielt de fellesfinansierte nordiske prosjektene. Imidlertid inneholder avtalens preambel en formulering hvor det fremgår at de nordiske lands regjeringer ønsker å forsterke og utvikle sitt samarbeid for å fremme økonomisk og sosialt fremskritt i utviklingslandene, såvel innenfor rammen av de internasjonale organisasjoner som i bilaterale forbindelser med de enkelte utviklingsland. Dette indikerer at avtalen dekker det nordiske samarbeidet på bistandsområdet i vid forstand og ikke setter noen ramme m. h. t. hvilke samarbeidsformer landene kan inngå hvis de finner det formålstjenlig.

Ministerrådet har i de senere år lagt betydelig vekt på å utvide og utdype samarbeidet på bistandsområdet utover det som i dag omfattes av de rent fellesfinansierte prosjektene. Parallellfinansiering, sektorsamordning, samråd for å unngå dobbeltarbeid, erfaringsutveksling, felles opptreden i multilaterale fora samt utvikling av nye samarbeidsformer (som SADCC og forslaget til en Namibia-modell) er nøkkelord i denne forbindelse.

Nordisk Råds drøftinger av det nordiske samarbeidet på bistandsområdet skjer hovedsakelig i forbindelse med Rådets årlige sesjon. Til grunn for diskusjonen ligger Ministerrådets årsberetning hvor regjeringene bl. a. redegjør for utviklingen innenfor det bistandspolitiske samarbeidet.

I tillegg til årsberetningen fikk Nordisk Råd i 1984 oversendt en fyldig rapport om det nordiske bistandssamarbeidet.

Nordisk Råd har flere ganger vedtatt ytringer som etterlyser en konkret handlingsplan for det nordiske bistandssamarbeidet. Ministerrådet legger med dette frem et program for det nordiske bistandssamarbeidet.

En betydelig og viktig del av samarbeidet skjer og må av hensyn til sin karakter fortsatt skje på det uformelle plan uten for sterke formelle rammer. Behovet for effektivitet, fleksibilitet og en rask beslutningsprosess nødvendiggjør dette. Programmet er utarbeidet slik at dette hensynet ivaretas.

2. Utgangspunkt for det nordiske bistandssamarbeidet

Utgangspunktet for det nordiske bistandssamarbeidet må være at det skal tjene mottakerlandenes interesser enten ved økt effektivitet i bistandsinnsatsen, administrativ forenkling for mottakerlandene eller tilføring av ekstra midler.

Formålet med det nordiske bistandssamarbeidet må være å oppnå størst mulig effektivitet i bistandsinnsatsen. Effektiv samordning og samarbeid mellom de nordiske land kan føre til bedre ressursutnyttelse i utviklingslandene hvor flere nordiske land er engasjert, enn om det enkelte nordiske land skulle operere på egen hånd.

En god koordinering mellom nordiske giverland er også til hjelp for mottakerlandets administrasjon, som skal forholde seg til et stort antall giverorganisasjoner. Nordisk bistandssamarbeid vil derved frigi administrativ kapasitet til andre nasjonale oppgaver i mottakerlandet.

De nordiske land har mange fellesstrekk, både i sine prinsipielle bistandspolitiske holdninger og i praktisk bistandsarbeid. Det legges bl. a. stor vekt på bistandens sosiale profil, herunder tilfredsstillelse av grunnleggende menneskelige behov. Den felles nordiske opptreden i multilaterale bistandsfora har resultert i større gjennomslagskraft for nordiske synspunkter enn om landene hadde fremført disse enkeltvis, og har ført til at utviklingslandene ofte betrakter de nordiske land som en enhet i bistandsammenheng. Ved samarbeid og arbeidsdeling kan de nordiske land dessuten dekke flere områder enn det som ville vært mulig uten samordning.

De nordiske land samarbeider med mange av de samme utviklingslandene. I policy-dialog med mottakerland vil et felles nordisk standpunkt gjøre det enklere for mottakerlandet å forholde seg til de nordiske land og samtidig styrke de fellesnordiske standpunkter. Dette gjelder spesielt i de land der de nordiske land står for en tung del av bistandsoverføringene.

Bistandsarbeid foregår for en stor del i raskt skiftende omgivelser, der behovet for hurtige avgjørelser og konkrete tilpasninger er stort. Fleksible samarbeidsformer er derfor en forutsetning for at det nordiske samarbeid skal fungere hensiktsmessig.

3. Samarbeidsformer

Det formelle ansvaret for samarbeidet på regjeringssiden ligger i dag i Nordisk Ministerråd (Samarbeidsministrene). Samarbeidsministrene har det formelle ansvaret for dialogen og kontakten mellom parlamentarikersiden og regjeringene i nordiske bistandsspørsmål. I tillegg møtes de bistandsansvarlige ministre, men ikke som formelt fagministerråd.

Ministerrådet avgjør i dag viktige prinsipielle spørsmål vedrørende nye prosjekter samt utvidelser, forlengelser og viktige endringer i de eksisterende fellesnordiske prosjektene.

Nordisk Råds rolle i det nordiske bistandsarbeidet er å avgi rekommendasjoner til regjeringene i de nordiske land. Rådets økonomiske utvalg legger frem årlige vurderinger av bistandssamarbeidet og reiser forslag til nye samarbeidstiltak overfor regjeringene. I november 1985 møttes Nordisk Råds økonomiske utvalg og de bistandsansvarlige ministrene for utveksling av synspunkter omkring nordisk bistandssamarbeid.

Som tidligere nevnt ble Rådgivende komité for bistandsspørsmål (RK-B) opprettet gjennom Københavnavtalen. RK-Bs hovedoppgave er å utgjøre et forum for diskusjon av prinsipielle spørsmål som angår samarbeidet med utviklingsland. Komitéen skal videre medvirke til utformingen av det nordiske bistandssamarbeidet.

RK-B skal også bistå Ministerrådet ved behandlingen av forslag til nye fellesnordiske tiltak og endring i eller forlengelse av de eksisterende innsatser.

Embedsmannskomiteén for bistandsspørsmål (EK-B) er forberedende organ for Ministerrådet og skal bl. a. behandle ulike rekommendasjoner og henvendelser fra og kommentere rapporter til Nordisk Råd.

Videre står EK-B for administrasjonen av fellesnordiske prosjekter, bl. a. spørsmål som godkjenning av de årlige arbeidsplaner, årlige budsjetter, årsrapport og -regnskap og de årlige revisjonsberetninger.

En viktig del av EK-Bs arbeid består i å drøfte sentrale spørsmål i internasjonale bistandsorganisasjoner. Disse drøftingene leder ofte til felles nordiske holdninger og samordnet stemmeavgivning i sentrale spørsmål, og som i en rekke fora fremføres i form av fellesnordiske innlegg. Likeledes drøftes tilsetning i høyere internasjonale stillinger, for på denne måten å styrke de nordiske lands representasjon i internasjonale bistandsorganisasjoner.

I tillegg til behandlingen av de fellesfinansierte prosjektene har man i EK-Bs regi igangsatt og drøftet en rekke nordiske utredninger innenfor ulike områder som miljø og bistand, fisk og bistand, myke prosjektinvesteringslån og samordning innen energiområdet.

Det foregår en utstrakt løpende og uformell kontakt mellom bistandsadministrasjonene i de nordiske land. Over tid har et spekter av ulike samarbeidsformer utviklet seg, og flere av disse har fått en stor grad av regularitet.

Det holdes årlig nordiske møter om bistanden til henholdsvis Afrika og Asia der hensikten er å bedre koordineringen av nordisk bistand til land i regionen og å utveksle erfaringer og informasjon.

Det er regelmessig kontakt mellom de nordiske bistandsadministrasjonene såvel på sektornivå som vedrørende særskilte temaer. Det er satt ned arbeidsgrupper både på permanent og ad-hoc basis. Disse gruppene legger frem sine anbefalinger og konklusjoner til EK-B når det angår fellesnordiske innsatser. Det avholdes også fellesnordiske fagseminarer.

På prosjektnivå samarbeider de nordiske land på flere måter. Fellesfi-

nansierte nordiske prosjekter er den best kjente formen for nordisk samarbeid. Ministerrådet er av den oppfatning at de tradisjonelle fellesfinansierede prosjektene er så administrativt krevende at andre og mer fleksible samarbeidsformer er å foretrekke. I praksis foregår et slikt prosjektsamarbeid på mange ulike måter. Man kan inngå en avtale om "arbeidsdeling" ved at man på nordisk plan blir enig om at ett av landene skal overta støtten til et prosjekt/program eller et geografisk område alene. Koordineringen kan også bestå i at man samarbeider innenfor et program ved f. eks. å inngå likelydende avtaler med mottakeren. Det er også mulig å "samfinansiere" på den måten at et nordisk land er med på å finansiere et prosjekt/program som et annet nordisk land har det administrative ansvar for sammen med mottakerlandet.

På uterepresentasjonene er det systematisk kontakt mellom de nordiske representantene, og praktisk gjensidig hjelp når det er behov for det. I forbindelse med sikkerhetssituasjonen i samarbeidslandene, har de nordiske representasjonene utarbeidet felles evakuerings- og beredskapsplaner.

I multilaterale bistandsorganer opptrer Norden ofte som en enhet (se kap. 5.). I FN-sammenheng er det blitt vanlig praksis at det avholdes fellesnordiske innlegg, og at de nordiske land fordeler oppgavene mellom seg. I Verdensbanken og de regionale utviklingsbankene har de nordiske land felles representasjon i bankenes styre.

Ministerrådet anbefaler bistandsadministrasjonene å fortsette det mangfoldige formaliserte og uformelle samarbeidet som allerede er etablert.

4. Samarbeidsområder

4.1 Policy-utvikling, forskning og evaluering

De nordiske land søker i økende grad å utvikle en samordnet politikk på nye områder, enten det gjelder land, regioner eller fagområder.

Ved utveksling av erfaringer og kunnskap utvides alle de nordiske lands basis for utvikling av forbedret bistandspolitikk. De nordiske land har i dag egne forsknings- og evalueringsenheter som i økende grad samarbeider. De nordiske land har sammen en bredere erfarings- og kunnskapsbakgrunn, som kan være nyttig ved utrednings og policy-utforming. Dette gjelder særlig når man går inn på nye og hittil ukjente innsatsområder.

Sett i lys av den samstemmighet om de prinsipielle utviklingspolitiske spørsmål som hersker i Norden, de felles problemer man møter i praktisk bistandssamarbeid og de relativt knappe faglige ressurser landene har på disse fagområdene, anbefaler Ministerrådet at bistandsadministrasjonene bygger ut forsknings- og evalueringssamarbeidet ytterligere.

4.2 Norden-SADCC initiativet

Samarbeidet i SADCC (Southern African Development Coordination Conference) ble innledet i 1980 mellom ni land i det sørlige Afrika: Angola,

Botswana, Lesotho, Malawi, Mosambik, Swaziland, Tanzania, Zambia og Zimbabwe. Formålet er å fremme regionens utvikling og gjøre landene mindre økonomisk avhengige av Sør-Afrika. Samarbeidet omfatter bl. a. transport, kommunikasjon, landbruk, industri, gruvedrift, arbeidskraft og energi.

De nordiske land har samarbeidet bilateralt med SADCC-landene siden 1980. Som følge av den tilspissede politiske situasjonen i det sørlige Afrika, bl. a. som følge av intern undertrykkelse i Sør-Afrika og stadig mer omfattende økonomiske sanksjoner mot Sør-Afrika, kartla de nordiske land i 1984 mulighetene for et økt samarbeid med SADCC-landene. Disse bestrebelsene resulterte i 1986 i at SADCC-landene og Norden på SADCCs årlige ministermøte i Harare i januar 1986 undertegnet en politisk felleserklæring (Joint Declaration) om økt økonomisk og kulturelt samarbeid mellom landene i de to regionene.

Felleserklæringen definerer de politiske mål og rammer for samarbeidet og anviser et bredt spekter av mulige samarbeidsområder. Den forutsetter at det utvidete samarbeidet mellom de to regioner, i den utstrekning det er mulig, skal foregå innenfor allerede eksisterende institusjonelle rammer. De nordiske land har på dette grunnlag nedsatt en SADCC-styringsgruppe, som ivaretar kontakten med SADCC-landene. Koordineringsansvaret for styringsgruppen ivaretas på skift av de nordiske land. For tiden har Norge ansvaret.

Blant mulige samarbeidsområder mellom de to regionene fremhevet Felleserklæringen følgende:

- økt nordisk støtte til det regionale samarbeidet i SADCC-landene
- økt faglig bistand
- tiltak for å:
 - styrke produksjonskapasiteten i SADCC-landene
 - fremme kontakt mellom handel-, industri- og banksektorene i de to regionene
 - forbedre finansielle betingelser og mekanismer og
 - fremme kulturelt samarbeid

En lang rekke aktiviteter under det nordiske initiativet er i ferd med å bli iverksatt. Analyser av handel, investeringer og transport i SADCC-regionen er igangsatt for å utpeke flaskehalser i regionen og prosjekter som kan støttes av de nordiske land.

De nordiske land har, som en konsekvens av samarbeidsavtalen, økt sine samlede bevilgninger til SADCC-landene. En vesentlig del av disse midlene anvendes, i overensstemmelse med SADCCs prioritering, innenfor transportsektoren til utbygging av de viktige transportkorridorene, via Dar es Salaam i Tanzania og Beira i Mosambik. Prosjektene gjennomføres ikke som egentlige fellesnordiske prosjekter under København-avtalen, men som nordisk samfinansiering. Erfaringene med denne form for samarbeid har vært meget positive.

Med utgangspunkt i Felleserklæringen anbefaler Ministerrådet at bistandsadministrasjonene intensiverer arbeidet med å iverksette konkrete tiltak innen de ovennevnte samarbeidsområdene.

4.3 Sahel-beltet

I det tørkerammede området sør for Sahara finnes noen av de fattigste og hardest rammede land i verden som har et stort og vedvarende behov for bistand for å avverge eller minske katastrofer i fremtiden. Den omfattende nødhjelpen som er gitt til området i løpet av de siste årene må på sikt erstattes av mer langsiktig hjelp for å bidra til å skaffe fattige befolkningsgrupper et varig livsgrunnlag.

Med bakgrunn i krisen i Sahel-beltet og de nordiske lands voksende engasjement i området, ble det i 1985 opprettet en nordisk arbeidsgruppe for bistand til Sahel-beltet, som skulle rapportere til EK-B. Arbeidsgruppen bestod av representanter for de enheter som har ansvar for langsiktig bistand til de tørkerammede områdene.

Ministerrådet anbefaler bistandsadministrasjonene å:

- 1) ha en systematisk informasjonsutveksling
- 2) koordinere de nordiske lands bistandstiltak
- 3) vurdere mulige felles forundersøkelser, prosjektgjennomganger og evalueringer
- 4) samarbeide om forskning og utredninger
- 5) identifisere mulige felles nordiske insatser i området.

4.4 Mellom-Amerika

Den politiske utviklingen i Mellom-Amerika i de senere årene, herunder revolusjonen i Nicaragua, har ført til en økende oppmerksomhet og interesse internasjonalt og i Norden, for denne regionen. Den nordiske bistanden til området sikter mot å fremme økonomisk og sosial utvikling, demokrati og menneskerettigheter. De nordiske land har i stor grad samme syn på utviklingen i regionen, og et økende bistandsengasjement kan forutses. Representanter for de nordiske lands bistandsadministrasjoner møtes for å utveksle informasjon om pågående og planlagt bistand til Mellom-Amerika med vekt på regionale innsatser, og for å undersøke mulighetene for felles eller koordinert nordisk innsats.

Ministerrådet anbefaler bistandsadministrasjonene å:

- 1) vurdere fellesnordiske regionale innsatser
- 2) fortsatt arrangere seminarer for de mest involverte nordiske private organisasjoner i Mellom-Amerika, der disse kan utveksle erfaringer og informasjon om videre engasjement.

4.5 Felles samarbeidsland

De nordiske land har valgt mange av de samme utviklingslandene som sine hovedsamarbeidsland, og har opprettet nasjonale bistandskontorer i disse landene. Det eksisterer i dag et utstrakt og løpende samarbeid mel-

lom de nordiske bistandskontorene i samarbeidslandene. I forbindelse med den økonomiske krisen i Tanzania opprettet de nordiske land en egen arbeidsgruppe som skulle komme med forslag til hvordan de nordiske land burde forholde seg til den stadig forverrede situasjonen i landet og til myndighetenes holdning til situasjonen. Det eksisterer også systematisk nordisk kontakt og samarbeid når det gjelder andre land.

For å øke den nordiske koordineringen, både på land og prosjektnivå, anbefaler Ministerrådet bistandsadministrasjonene å:

- 1) gjennomgå situasjonen i de felles samarbeidslandene for å kartlegge omfanget og effekten av det nordiske samarbeidet
- 2) gjennomgå rutiner og prosedyrer for bl. a. landprogramdrøftinger for å se om en bedret nordisk koordinering kan lette mottakerlandenes administrative kapasitet.

4.6 Fellesnordiske prosjekter

Det har i alt vært igangsatt 7 fellesnordiske prosjekter, inkludert støtten til Institute of Development Management i Tanzania fra Danmark, Finland og Norge, og de nordiske lands støtte til transportkommisjonen i det sørlige Afrika (SATCC). 4 av prosjektene løper fortsatt i fellesnordisk regi. Av de øvrige er støtten til ett prosjekt avsluttet, mens to støttes bilateralt av ett av de nordiske landene. Fellesprosjektene administreres i dag av bistandsadministrasjonen i ett av de nordiske land.

Nedenforstående tabell gir en oversikt over fellesprosjektene:

	Mottakerland	Adm. land	Virksomh. periode	Totalkost. pr. 31.12.86
Kibaha Educational Centre	Tanzania	S	1963–72	SEK 73 mill
Støtte til Kenyas kooperative bev.	Kenya	D	1967–	DKK 200 mill
Landbruksprosjekt i Mbeya	Tanzania	F	1972–85	FIM 85 mill
Støtte til andelsbev. i Tanzania	Tanzania	D	1968–	DKK 268,5 mill
Landbruksprogr. i Mosambik	Mosambik	S	1978–	SEK 925 mill
Institute of Development Management (DK, F, N)	Tanzania	N	1971–84	NOK 66 mill
Transportkommisjonen i Sørlege Afrika (SATCC)	SADCC-regionen	S		SEK 20 mill

Som det fremgår av ovennevnte, utgjør innsatsen til de fellesnordiske prosjektene forholdsvis beskjedne beløp, særlig sett i forhold til de nordiske lands totale bistandsbudsjetter.

Årsaken til dette er ikke et ønske om å bygge ned det nordiske samarbeid-

det på bistandsområdet. Tvert i mot viser dette dokument med all tydelighet at samarbeidet er blitt betydelig utvidet og intensivert innenfor nær sagt alle sektorer av bistanden.

De fellesnordiske prosjektene i sin nåværende form ble igangsatt ut fra hensynet om å samle knappe ressurser for å oppnå den best mulige utnyttelse. Etterhvert som bistandsadministrasjonene i de nordiske land har vokst, har også deres mulighet til å planlegge og drive store prosjekter på bilateral basis økt og dermed redusert behovet for direkte medvirkning fra flere land for å få prosjekter igangsatt. Midlene til de fellesnordiske prosjektene bevilges dessuten innenfor de enkelte landdrømmene (ikke Norge), og fellesprosjektene tilfører derfor ikke mottakeren ekstra ressurser (addisjonalitet). Dette innebærer at det neppe er noen administrativ forenkling for mottakeren at prosjektet er fellesnordisk, sammenlignet med om det hadde vært gjennomført på bilateral basis.

Ovennevnte aspekter har ført til at Ministerrådet ikke har sett det som avgjørende å opprettholde de tradisjonelle fellesfinansierte prosjektene i sin nåværende form, men funnet det rimelig at enkelte av disse videreføres på bilateral basis, hvor dette er naturlig. Ministerrådet legger imidlertid betydelig vekt på å utvikle andre modeller for det nordiske bistandssamarbeidet, som i større grad kan bidra til en effektiv utnyttelse av bistanden. SADCC-samarbeidet og den planlagte modellen for nordisk bistand til et fritt Namibia er eksempler på samarbeidsformer som etter Ministerrådets oppfatning vil gi en bedre utnyttelse av bistanden.

4.7 Administrasjon av de fellesnordiske prosjektene

EK-B bad i november 1986 om å få utarbeidet en rapport om erfaringer med de administrative modellene for de fellesnordiske prosjektene. Oppdraget ble utført av Olav Lindstad, NORAGRIC, og hans rapport: "Betenkning om administrasjonen av fellesnordiske prosjekter" ble drøftet på EKBs møte i mars 1987. EK-B sa seg generelt enig i de gitte anbefalinger. Hovedanbefalingene er gjengitt nedenfor:

- 1) Flere oppgaver i prosjektadministrasjonen bør overføres fra hjemmesiden til utesiden. Den daglige prosjektadministrasjon i mottakerlandet bør integreres så langt som mulig i landets egne institusjoner og strukturer.
- 2) De nordiske organer bør gi større fullmakter til det utpekte forvaltende bistandsorgan i administrasjonen av prosjektet enn det som til nå har vært tilfelle for de fellesnordiske prosjekter.
- 3) Den tradisjonelle fordelingsnøkkel er til nå anvendt for de fellesnordiske prosjektene. Det bør kunne anvendes mer fleksible fordelingsnøkler i det fremtidige nordiske prosjektsamarbeid også på dette området.
- 4) Utviklingen har i den senere tid gått i retning av at et mindre antall nordiske land inngår avtaler om prosjektsamarbeid. En fremtidig generell nordisk avtale på dette felt bør åpne mulighet for et samarbeid hvor

færre enn de fem nordiske land deltar (som f.eks. i Kenya Rural Development Fund eller SATCC-samarbeidet).

Olav Lindstads rapport viste at nordisk bistandssamarbeid kan ta mange ulike former og følge ulike administrasjonsmodeller. Ministerrådet anbefaler de nordiske bistandsadministrasjonene å, innen rammene for EK-Bs virksomhet, studere konsekvensene av bl. a. Lindstads rekommendasjoner samt foreslå eventuelle nye retningslinjer for en mer effektiv, fleksibel og forenklet administrasjon av nordisk prosjekt- og programsamarbeid.

4.8 Tverrfaglige emner

I bistandsadministrasjonenes arbeid med å integrere hensynet til kvinner og miljø i all sin regulære bistandsvirksomhet, har de funnet støtte og ressurser i å etablere nordiske rådgivende arbeidsgrupper.

Kvinner

Den uformelle nordiske samrådsgruppen for kvinner og utvikling møtes etter behov. Gruppen er først og fremst et nyttig organ for utveksling av informasjon og erfaringer. Den tjener videre som en forberedende arbeidsgruppe i forbindelse med internasjonale møter, som f. eks. ekspertgruppemøter for kvinner og utvikling i DAC og FNs avsluttende kvinnetårskonferanse i Nairobi 1985. Gruppen tar også opp til diskusjon prosjekter/tiltak der flere av de nordiske land er involvert. De fellesfinansierte nordiske samvirkesprosjektene i Tanzania og Kenya har vært gjennomgått utfra et kvinneperspektiv. Videre forberedes en temadiskusjon om kvinner og utvikling i EK-B i 1988.

De nasjonale kvinnekontorer på Sri Lanka og i Kenya mottar støtte fra flere nordiske land. Begge kontorene er inne i en vanskelig periode. For så vidt angår Women's Bureau i Kenya har den nordiske samrådsgruppen gjennom konsulentarbeid og et nordisk/kenyansk seminar i Nairobi søkt å finne frem til hvordan støtten i fremtiden bør organiseres.

Samrådsgruppen for kvinner og utvikling vil fortsette å møtes med henblikk på å imøtekomme behov for erfarings- og informasjonsutvikling og for koordinering mellom de nordiske land.

Ministerrådet anbefaler bistandsadministrasjonene å:

- 1) samarbeide om utarbeidelse av statistiske metoder som gjør det mulig å måle hvor stor andel av bistanden som kanaliseres til kvinner
- 2) samarbeide om opplæringstilbud om kvinner og utvikling for de ansatte i bistandsadministrasjonene
- 3) søke å samordne bistanden fra flere nordiske land til samme kvinnepolitiske enhet eller organisasjon på mottakersiden.

Miljø

Den gjensidige avhengighet mellom miljø og utvikling fremstår i dag som et av hovedproblemene på den globale politiske dagsorden. Miljøbelast-

ningene er nå i ferd med å bli så alvorlige at de representerer en betydelig fare for den økonomiske og sosiale utvikling ikke bare globalt men også internt i mange land, især i Afrika.

''Verdenskommisjonen for miljø og utvikling'' (Brundtland-kommisjonens) rapport representerer et verdifullt bidrag til hvordan man kan forsøke å avhjelpe de miljømessige problemer som utviklingslandene står overfor og oppnå en bærekraftig utvikling. Rapportens anbefalinger om en forsterket bistandsinnsats for å støtte opp under en slik utvikling har fått almen oppslutning fra de nordiske land.

EK-B nedsatte allerede i 1981 en arbeidsgruppe for å utarbeide forslag til en bedre integrering av miljø- og naturressursaspektene i det nordiske bistandsarbeidet. Arbeidsgruppens anbefalinger ble fremlagt i 1982 (''Miljø og Bistand''). Nordisk Ministerråd sluttet seg til disse anbefalinger. En ny arbeidsgruppe for miljø og utvikling, nedsatt i 1984, presenterte sine forslag til EK-B våren 1986. På dette grunnlag anbefalte Ministerrådet våren 1986 bistandsadministrasjonene om:

- å be Nordisk Ministerråds sekretariat kartlegge behovet i Norden for spesialkurs og seminarer som har til formål å integrere miljøaspektet i bistandsarbeidet
- å be arbeidsgruppen utarbeide forslag til en åpen nordisk konferanse om miljøvernsspørsmål og fattigdomsproblemer i utviklingsland.

En større nordisk konferanse om miljø/bistand og utvikling ble holdt i Saltsjöbaden i mai 1987.

Ministerrådet vedtok på et møte 16. juni 1987 følgende beslutning:

''Rapporten från Världskommisionen för miljö och utveckling (Brundtland-kommisionen) bör, enligt samarbetsministrarnas mening, följas upp brett inom ministerråd och ämbetsmannakomitéeer. Det bör övervägas på vilket sätt som Brundtland-kommisionens grundidé kan beaktas, dvs. hur miljöaspekterna kan integreras i verksamheten inom resp. samarbetsområden.

Tyngdepunkten i MR-organisationens oppfølging av rapporten ligger nu naturligt i sektorerna *miljøvård* og *bistandspolitikk*. Ministerrådet förutsatte att Brundtland-kommisionens rapport beaktas i de förslag till samarbetsprogram (motsv.), som är under beredning inom dessa båda samarbetsområden. Resultatet av arbetet kan här komma att dokumenteras till Nordiska rådets 36:e session 1988.

Samarbetsministrarna gav ministerrådssekretariatet i oppdrag att bevaka oppfølgingen inom berørta sektorer og att rapportera i ärendet.''

I lys av den almenne tilslutning til anbefalingene i Verdenskommisjonens rapport, anbefalingene i utredningen om miljø og bistand fra 1982 og erfaringene fra den nordiske konferansen om miljø/bistand og utvikling i Saltsjöbaden, bør fortsatt og sterkt samarbeid skje mellom de nordiske land på miljøsidan, og spesiell vekt legges på følgende områder:

- påvirkning av FN-organisasjoner for å følge opp Verdenskommisjonens anbefalinger

- integrering av miljøhensyn i det regionale samarbeidet med utviklingslandene
- samarbeid med internasjonale miljøvernorganisasjoner
- samarbeid med frivillige organisasjoner (NGOs)
- integrering av miljøhensyn i program- og prosjektaktivitetene.

5. Samarbeid i multilaterale og internasjonale organisasjoner

5.1 Samarbeidet i FN og FNs bistandsorganer

De nordiske land avsetter relativt store deler av sine bistandsbudsjetter til multilateralt samarbeid. Den multilaterale bistanden gjennom FN er uttrykk for landenes tiltro til FN som et vesentlig instrument for økonomisk og sosial utvikling.

I multilaterale bistandsorganer opptrer Norden ofte som en enhet. Dette oppnås gjennom kontinuerlige og uformelle kontakter mellom de nordiske lands bistandsforvaltninger. I FN-sammenheng foregår det mellom de nordiske land intensive konsultasjoner og koordinering. Samordningsansvaret fordeles vanligvis mellom de nordiske land, og samarbeidet fører ofte til felles standpunkter og innlegg.

I FN-organisasjoner med begrenset medlemstall i styrende organer har de nordiske land etablert rotasjonsordninger for sine respektive kandidater, hvilket også innebærer felles nordisk støtte for disse kandidatene.

I tillegg til det samarbeid på bistandsområdet som foregår mellom de nordiske myndigheter på hovedstadsnivå er et tilsvarende løpende og uformelt samarbeide etablert mellom de nordiske representasjonene der hvor FNs bistandsorganer har sine hovedkontorer (New York, Genève, Wien, Roma, Nairobi). Også ved internasjonale konferanser og møter på bistandsområdet er det nær kontakt mellom de nordiske deltakerne.

5.2 Samarbeidet i Verdensbanken/IDA og de regionale utviklingsbankene

I Verdensbanken/IDA utgjør de nordiske land en formell valggruppe. Etter en avtalt rotasjonsordning besetter de nordiske land posten som representant (eksekutivdirektør) i bankens styre. Rotasjonsordningen omfatter også eksekutivdirektørens medarbeidere i Nordisk Kontor.

I de regionale utviklingsbankene inngår de deltakende nordiske land samlet i valggrupper og rotasjonsordninger, som imidlertid også omfatter ikke-nordiske land.

Det er videre innført en fast samarbeidsordning slik at alle land deltar i en felles instruksjonsprosess. Det holdes tre nordiske bankmøter årlig, og for den løpende virksomheten holdes det ukentlige nordiske telefonkonferanser.

Ved årsmøtene i Verdensbanken og Utviklingskomiteen presenteres fellesnordiske innlegg utarbeidet av de nordiske land under bankmøtene. I de regionale utviklingsbankene holdes nasjonale innlegg, men i tilknytning

til årsmøtene og alle større internasjonale møter holdes nordiske konsultasjonsmøter. I forbindelse med forhandlinger om påfylling og kapitaløkning i disse institusjonene foregår et nært nordisk samråd som grunnlag for landenes forhandlinger.

De nordiske land vil samarbeide for å gjøre de kommende kapitalpåfyllingene til utviklingsbankene så høye at de blir effektive for å imøtekomme de fattigste utviklingslandenes enorme bistandsbehov. Også når det gjelder utviklingslandenes muligheter for gjeldslettelse foregår det en utstrakt meningsutveksling og koordinering mellom de nordiske land.

5.3 Nordisk samarbeid i OECDs Development Assistance Committee (DAC)

I motsetning til FN og utviklingsbankene, hvor bistandsgivere og -mottakere møtes, er DAC et koordineringsorgan for giverlandenes myndigheter alene. De nordiske land står dog for den holding at de viktigste fora for debatt og utvikling av policy er der hvor givere og mottakere møtes. Likevel er DAC et viktig organ for "overvåking" av bistandens kvantitative og kvalitative innhold. De nordiske land vil i større grad benytte DAC som et forum for å spre og styrke de nordiske bistandspolitiske standpunkter.

6. Konklusjon

Med utgangspunkt i 20 års praktisk erfaring med nordisk bistandssamarbeid og det nye programmet anbefaler Nordisk Ministerråd at bistandsadministrasjonene fortsetter, intensiverer og utvikler det nordiske samarbeidet på ovennevnte områder, der dette vurderes fordelaktig for mottakerlandene.

Udtalelse fra Den Rådgivende Komité for Bistandsspørgsmål (RK-B)

Vedtaget ved møde i Helsingfors den 17. august 1987

Til Nordisk Ministerråd

Den Rådgivende Komité for Bistandsspørgsmål (RK-B) har fået forelagt udkast til Arbejdsplan for nordisk bistandssamarbejd. Komitéen, som er nedsat for at tage initiativ i spørgsmål om nordisk bistandssamarbejde, anser at der er et fortsat behov for nordisk samarbejde. En arbejdsplan kan således være et instrument til at skabe et bedre og mere intensivt samarbejde.

Med henvisning til udkastet til Arbejdsplan for nordisk bistandssamarbejd ønsker RK-B særligt at fremføre følgende:

1. RK-B *konstaterer*, at dele af de tilbagestående fællesnordiske bistandsprojekter er i færd med at blive bilateraliserede eller nærmer sig en afslutning.
RK-B konstaterer på denne baggrund, at der foreligger et ønske om smidigere samarbejdsformer.
2. RK-B anser, at udgangspunktet for det nordiske bistandssamarbejde må være, at det tjener modtagerlandenes interesser, enten ved større effektivitet i bistandsindsatsen, administrativ forenkling for modtagerlandene eller ved at tilføre ekstra midler. Formålet med det nordiske bistandssamarbejde må være at opnå størst mulig effektivitet i bistandsindsatsen. RK-B henviser bl. a. til de muligheder, som er trukket frem i den såkaldte Lindstad-rapport "Alternative løsningsmodeller til fællesnordisk bistand" og *anbefaler*, at Ministerrådet foranlediger en indgående udredning om nordisk projekt- og programsamarbejde, som udmunder i forslag til bedre koordinering af bilaterale indsatser og mere fleksible administrationsformer for fællesnordiske projekter og/eller programmer.
3. RK-B henviser til, at koordinering af bistand er et spørgsmål, som også har været fremme i den internationale debat om udviklingsbistand. Behovet for at bistandsindsatserne koordineres er indiskutabelt. RK-B *anbefaler*, at de nordiske lande foregår de øvrige donorlande med et godt eksempel med hensyn til koordineringsspørgsmålet.
4. RK-B *anser*, at i det omfang det er muligt, bør de nordiske lande udnytte UNDPs og andre FN-organers ekspertise og kapacitet på koordineringssiden på en hensigtsmæssig måde.
5. RK-B *anser*, at de nordiske lande bør gå i spidsen for koordinering, herunder at koordinere den nordiske bistandsindsats med FN's indsats i SADCC-regionen, bl. a. for at spare på modtagerlandenes knappe administrative ressourcer.

6. RK-B *anser*, at de nordiske lande i samarbejde med FN-organerne bør stræbe efter at i de fattigste lande forbedre disse landes egne institutioner for at bringe dem i stand til at planlægge gennemførelse af bistandsprojekter på en gennemgribende og professionel måde.
7. RK-B understreger betydningen af, at de nordiske lande optræder sammen, særligt i UNDP, Verdensbanken, de regionale banker og de særlige fonde. RK-B *anbefaler*, at de nordiske lande, under hensyntagen til en fælles nordisk vurdering af ønskværdigheden af økonomisk, social og politisk udvikling i modtagerlandene, ved fællesoptræden i de multilaterale organer, særligt fremhæver følgende synspunkter:
 - en tilstrækkelig andel af bistandsressourcerne skal reserveres til de fattigste lande
 - udviklingsbistand skal først og fremmest gavne de fattigste befolkningsgrupper
 - intentionerne i Brundtland-kommissionens rapport skal følges i miljøspørgsmål
 - kvindernes stilling i udviklingsprocessen skal styrkes og
 - menneskerettighederne skal tillægges vægt.
8. RK-B *anbefaler*, at de nordiske lande i det multilaterale samarbejde støtter FN-systemet og fremmer systemets funktioner, samt medvirker til at finde løsninger på de inden for systemet opståede problemer. De nordiske lande bør således medvirke til at udvikle nye, tidssvarende og effektive arbejdsformer for at effektivisere FN's arbejde i den økonomiske og sociale sektor.

Juridiska utskottets betänkande

över ministerrådsförslag om samarbetsprogram på livsmedelsområdet

(Ministerrådsförslaget, se s. 1401)

Ovennævnte ministerrådsforslag er henvist til Juridisk Udvalg. Udvalget har behandlet forslaget på møder den 11. februar 1988 i Stockholm og den 6. marts 1988 i Oslo.

1. Sammendrag af ministerrådsforslaget

1.1 Baggrund

I *forordet* peges der på, at der ved udformningen af samarbejdsprogrammet er taget udgangspunkt i de prioriteringer og den organisationsmodel, som er beskrevet i det dokument, der blev udarbejdet i 1984: "Organiseringen af og prioriteringer for det nordiske samarbejde på levnedsmiddelområdet".

Det er derfor først og fremmest de faglige målsætninger og prioriterede arbejdsopgaver, som får en mere udførlig udformning i samarbejdsprogrammet.

1.2. Mål og principper

Det nordiske samarbejdsprogram skal medvirke til:

- at beskytte forbrugerne ved at sikre den sundhedsmæssige kvalitet på levnedsmidler,
- at afvikle handelshindringer såvel i Norden som i anden international sammenhæng,
- at rationalisere myndighedernes arbejde ved at samordne administrative rutiner og praksis,
- at udnytte faglige og økonomiske ressourcer bedre,
- at videreudvikle og forstærke enkelte fagområder inden for sektoren og
- at udvikle og forstærke kontakter og gensidig information.

1.3. Ansvarsområde/Organisation

De tre hovedområder, der for tiden arbejdes med, er: kosthold og ernæring, toksikologi og risikovurdering samt levnedsmiddelkontrol.

1.4. Virksomhed

Det nævnes bl. a., at det inden for et bioteknologisk samarbejde vil være aktuelt at tage bioteknologiens betydning på levnedsmiddelområdet op.

Endvidere peges der bl. a. på, at der i forbindelse med arbejdet med at udvikle forudsætningerne for Norden som hjemmemarked vil skulle ses på uligheder i levnedsmiddellovgivningen og den administrative praksis, der kan indebære konkrete handelshindringer.

I forbindelse med virksomheden med at nedbryde ikke-toldmæssig handelshindringer vil der bl. a. blive udarbejdet oversigter over regelværk og praksis på en lang række områder inden for levnedsmiddelsektoren.

1.4.1. Forebyggelse af kostrelaterede sundhedsproblemer

Det vil bl. a. være en central opgave at udvikle enkle metoder for at følge kostholdsudviklingen i de nordiske lande og at samordne oplysnings- og informationsvirksomheden på området.

1.4.2. Vurdering af sundhedsskadelige stoffer i madvarer

Samarbejdet på dette område sigter mod at opnå mere ensartede vurderinger både af den sundhedsrisiko, der er knyttet til det enkelte stof og af den totale belastning og risiko for befolkningen. Her er der både tale om:

- radioaktive stoffer,
- naturligt forekommende stoffer med mulig giftig effekt,
- fremmedstoffer,
- tilsætningsstoffer,
- problemer knyttet til allergi, intolerance o. lign. samt
- fremmedstoffer fra emballage.

1.4.3. Kontrol og analyse af madvarer

På dette område er der store muligheder for nordisk samordning og ressourcebesparelser på længere sigt gennem: prioritering af kontrolopgaverne, organisering af kontrolvirksomheden, overvågning og kontrol af importerede madvarer, retningslinier for laboratorievirksomhed og udvikling af analyse- og kontrolmetoder.

1.5. Økonomiske forudsætninger

Den hidtidige samarbejdsform med direkte bidrag fra landene i form af arbejdskapacitet og projektf finansiering som et vigtigt supplement til de nordiske midler vil blive bevaret i fremtiden og søgt intensiveret. Samtidig har ministerrådet fundet det rigtigt at styrke sektoren budgetmæssigt for at kunne løse de opgaver, der er omfattet af samarbejdsprogrammet.

2. Juridisk Udvalgs synspunkter

Indledningsvis skal udvalget henvise til de bemærkninger, udvalget har fremsat i sin betænkning over medlemsforslag A 784/j om levnedsmiddelpolitik og levnedsmiddellovgivning.

Med hensyn til de organisatoriske spørgsmål skal udvalget henvise til, at man i ovennævnte betænkning udtaler sin støtte til, at Det permanente Nordiske Udvalg for Levnedsmiddelspørgsmål – PNUN – omorganiseres, således at det får status som en nordisk embedsmandskomiteé med direkte reference til Nordisk Ministerråd.

Juridisk Udvalg har noteret sig, at det anføres i samarbejdsprogrammet, at en tilfredsstillende og effektiv kontrol af madsektoren, som sikrer forbrugerne et sundhedsmæssigt fuldværdigt tilbud og en redelig markedsføring af madvarer, stiller store og øgede krav til myndighederne og til faglige og økonomiske ressourcer i alle de nordiske lande. Udvalget skal udtale sin tiltro til, at Nordisk Ministerråd og de nationale myndigheder kan leve op til disse krav i programperioden.

Udvalget kan tilslutte sig de *mål og principper* for samarbejdet, som ministerrådet har opstillet. Specielt vil man fremhæve betydningen af en reduktion af handelshindringer såvel i Norden som i øvrig international sammenhæng.

For så vidt angår *virksomheden* har udvalget særlig hæftet sig ved, at det anføres, at det vil være aktuelt at tage bioteknologiens betydning og konsekvenser for levnedsmiddelområdet op. Denne vurdering deles af udvalget.

Det internationale samarbejdes betydning fremhæves også i forbindelse med det nordiske samarbejde for at udvikle forudsætningerne for Norden som hjemmemarked. På levnedsmiddelområdet er det særlig forskelle i lovgivning og den administrative praksis, som kan indebære konkrete handelshindringer. Specielt peges på samarbejdet mellem EF og EFTA og på en koordinering af nordiske synspunkter i andre aktuelle internationale fora som FAO/WHO Codex Alimentarius-kommissionen.

Juridisk Udvalg er enig i, at harmoniseringsarbejdet i Norden bør sættes i relation til harmoniseringsarbejdet internationalt og at arbejde, der foregår med levnedsmiddelregler inden for EF er af stor interesse og bør være med til at påvirke det nordiske samarbejde.

Udvalget vil ligeledes henlede opmærksomheden på, at Nordisk Råd på 34. session i 1986 bl. a. opfordrede Nordisk Ministerråd til at følge arbejdet med bestemmelser om *tilsætningsstoffer til madvarer* op med forslag til harmonisering, særlig af de bestemmelser, som betyder en hindring for den nordiske handel og til at fortsætte bestræbelserne på at etablere et videre nordisk samarbejde om ensartede principper og praksis med hensyn til brug af *lægemidler til næringsmiddelproducerende dyr*.

Udvalget har noteret sig, at disse områder er medtaget i samarbejdsprogrammet.

Med hensyn til forebyggelse af kostholdsrelaterede sundhedsproblemer har udvalget bemærket, at det bl. a. oplyses, at de nordiske anbefalinger om daglig indtagelse af vigtige levnedsmidler og kostholdets ernæringsmæssige sammensætning er under revision, og at et samlet forslag til reviderede og nye anbefalinger skal lægges frem på den næste nordiske ernæringskonference i 1988.

Juridisk Udvalg finder det ligeledes af interesse, at der med udgangspunkt i en rapport fra 1985 om vurdering og regulering af helsekostprodukter i Norden planlægges et samarbejde med henblik på at sammenstille toksikologiske data om og samordne vurderingen af sundhedsfaren ved sådanne produkter.

På området kontrol og analyse af madvarer har udvalget specielt hæftet sig ved, at de nordiske lande i dag stort set har ensartede bestemmelser for bestråling af madvarer. Der er enighed om, oplyses det, at de af WHO anbefalede stråledoser ikke indebærer nogen risiko for sundheden. Udvalget kan støtte, at der iværksættes et fællesnordisk projekt for at løse problemerne med kontrol af importerede madvarer, som kan være strålebehandlet.

I forbindelse med Nordisk Råds udtalelse over Nordisk Ministerråds budget for 1988 udtalte Juridisk Udvalg om levnedsmiddelområdet, at bevillingen på dette område er relativ beskeden. Udvalget udtalte derfor tilfredshed med, at området i 1988 får tilført en aktivitetsforøgelse på 0,6 mill. kr. Juridisk Udvalg går ud fra, at den budgetforøgelse går igen de nærmeste år, således at samarbejdsprogrammet kan gennemføres som planlagt.

Med disse bemærkninger foreslår Juridisk Udvalg at

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd at vedtage et samarbejdsprogram på levnedsmiddelområdet i overensstemmelse med ministerrådsforslag B 80/j og Juridisk Udvalgs synspunkter.

Oslo, den 6. marts 1988

Lennart Andersson (s)

Mikko Elo (Sdp)

Hagen Hagensen (KF)

Sverrir Hermannsson (Sj)

Åsa Solberg Iversen (A)

Anneli Jäätteenmäki (K)

Hans Nyhage (m)

Kristen Poulsgaard (FP)

Asbjørn Sjøthun (A)

Arne Skauge (H)

Jouni J. Särkijärvi (Kok)

Bernhardt Tastesen (S)

Formand

Lars Werner (vpk)

Ministerrådsförslag om samarbetsprogram på livsmedelsområdet

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Nordiska ministerrådet översänder härmed sitt förslag om nordiskt samarbetsprogram på näringsmedelsområdet för behandling under Nordiska rådets 36:e session i Oslo 1988.

Efter att Nordiska rådet behandlat och avgett sina synpunkter på förslaget avser ministerrådet att fastställa samarbetsprogrammet under våren 1988.

Oslo den 17 december 1987

Bjarne Mørk Eidem

Fridtjov Clemet

Nordisk samarbeidsprogram på næringsmiddelområdet

Forord

Det permanente nordiske utvalg for næringsmiddelspørsmål (PNUN) ble opprettet av Nordisk Ministerråd den 15. september 1980, og arbeidsordning for utvalget ble fastlagt den 25. november 1981. Utvalget er underlagt Nordisk Ministerråds stedfortrederkomité og bistår denne i saker som vedrører nordisk samarbeid på næringsmiddelområdet. Utvalget legger opp retningslinjer, prioriterer samarbeidsoppgaver og koordinerer virksomheten innenfor samarbeidssektoren.

Organiseringen av samarbeidsområdet var i utgangspunktet basert på de uformelle nordiske samarbeidsgrupper som eksisterte allerede før PNUN ble opprettet. På grunnlag av de første årenes erfaringer er det nå utarbeidet en fastere organisasjonsmodell som gir tilstrekkelig fleksibilitet og styringsmulighet innenfor samarbeidsområdet, og mulighet til å fange opp og administrativt håndtere de ulike problemområder/prosjekter som de nordiske land finner det vesentlig å samarbeide om. Høsten 1984 ble det utarbeidet et dokument "Organisering av og prioriteringer for det nordiske samarbeidet på næringsmiddelområdet", der det ble gitt noen signaler om hvilke hovedretningslinjer som i de kommende år burde prege det nordiske samarbeidet.

I det program som her fremlegges, er det tatt utgangspunkt i dokumentet fra 1984 og de prioriteringer og den organisasjonsmodell som der er utformet. Det er derfor først og fremst de faglige målsettinger og prioriterte arbeidsoppgaver som her er gitt en mere fylldig utforming.

Innledning

Matvareproduksjon er, i alle de nordiske land, en betydelig industri, og handel med matvarer utgjør en stor andel av de nordiske lands økonomi. Teknologien på området er i rask utvikling og tilbudet av matvarer på markedet øker i omfang og mangfold. Matvarenes sammensetning og innhold av fremmedstoffer (tilsetningsstoffer og kontaminanter) endres også. Senere års forskning har vist klare sammenhenger mellom kostens sammensetning (f. eks. fett- og sukkerinnhold), dens hygieniske kvalitet og befolkningens helse. En tilfredsstillende og effektiv kontroll av matsektoren, som sikrer forbrukerne et helsemessig fullverdig tilbud og en redelig markedsføring av matvarer, stiller derfor store og økte krav til myndighetene og til faglige og økonomiske ressurser i alle de nordiske land.

De nordiske land har i stor grad samme struktur når det gjelder matvareproduksjon, og kostholdet i Norden har mange fellestrekk. Produksjon, handel og kontroll omfatter i stor grad samme grupper og typer av matvarer, og det er naturlig og hensiktsmessig at de nordiske lande samarbeider om felles faglige og administrative oppgaver og problemer. Gjennom nordisk samordning og arbeidsdeling kan de begrensede fagmiljøene utfylle og

styrke hverandre i arbeidet med å avklare faglige spørsmål og finne fram til mest mulig hensiktsmessige administrative ordninger. Den økte integrasjon på eiersiden i bedriftslivet krever også stadig bedre kontakt mellom myndighetene. Videre vil en harmonisering av regelverk medføre konkret nedbygging av ikke tollrelaterte handelshindringer, og nordisk samarbeid vil etterhvert kunne bidra til vesentlige innsparinger i de nasjonale utgifter på denne sektoren.

2. Mål og prinsipper for samarbeidet

Det nordiske samarbeidet på næringsmiddelområdet skal medvirke til

- å beskytte forbrukerne gjennom å sikre den helsemessige kvalitet av næringsmidler, og at redelighet i handel med næringsmidler iakttas,
- reduksjon av handelshindringer såvel i Norden som i øvrig internasjonal sammenheng,
- rasjonalisering av myndighetenes arbeid gjennom samordning av administrative ordninger og praksis,
- bedre utnyttelse av faglige og økonomiske ressurser,
- videreutvikling og styrking av de enkelte fagområder innen sektoren,
- utvikling og styrking av kontakt og gjensidig informasjon.

Det nordiske samarbeidet skal være forankret i nasjonale organisasjoner/institusjoner i de enkelte land for å muliggjøre en gjensidig kontakt og påvirkning. Samarbeidet vil i stor grad kreve innsats av nasjonale ressurser, der de nordiske bidrag kan virke som en vesentlig katalysator i utviklingsarbeidet innenfor de ulike fagområder. Det skal spesielt legges vekt på oppgaver/prosjekter av betydning for myndighetenes forvaltning på området.

3. Ansvarsområde/Organisasjon

Samarbeidsoppgavene innenfor næringsmiddelsektoren omfatter bl. a. næringsmiddellovgivning, kost- og ernæringsspørsmål, næringsmiddeltoksikologi, kontroll av næringsmidler og koordinering av nordiske synspunkter i aktuelle internasjonale fora.

Det arbeides for tiden med tre hovedområder: kosthold og ernæring, toksikologi og risikovurdering og næringsmiddelkontroll.

4. Virksomhet

Programmet gjenspeiler at prinsipielle næringsmiddelpolitiske spørsmål av felles interesse får stadig større betydning. Den helsemessige sikkerhet og redelighet på næringsmiddelområdet, liksom forholdet mellom kosthold og helse, har sentral betydning for virksomheten. I arbeidet vil det også bli tatt hensyn til de anbefalinger i Brundtlandkommisjonens rapport som er relevante for næringsmiddelområdet.

Innenfor et bioteknologisk samarbeidsprogram i Norden vil det være aktuelt å ta opp bioteknologiens betydning og konsekvenser på næringsmiddelområdet. Det gjelder særlig krav ved anvendelse av bioteknologiske prosesser i matvareproduksjonen samt metoder for analyse og kvalitetskontroll av bioteknologiske prosesser og produkter.

Utveksling av erfaringer og informasjon mellom de nordiske land skal, liksom tidligere, være en viktig del av virksomheten.

Et viktig mål for det nordiske samarbeidet er blant annet å utvikle forutsetningene for Norden som hjemmemarked. Innenfor næringsmiddel-sektoren er det særlig ulikheter i lovgivning og den administrative praksis som kan innebære konkrete handelshindringer. Dette arbeidet må ses i sammenheng med det samarbeid mellom EFTA og EF som nå foregår i henhold til Luxemburg-avtalen, og med koordinering av nordiske synspunkter i andre aktuelle internasjonale fora som FAO/WHO Codex Alimentarius-kommisjonen.

Den igangværende virksomhet med sikte på nedbygging av ikke-tollmessige handelshindringer innenfor næringsmiddel-sektoren omfatter oversikter over regelverk og praksis for merking av ferdigpakke- de næringsmidler, for tilsetningsstoffer og kontaminanter i matvarer, for regelverk knyttet til kontroll av importerte matvarer og for regelverk og praksis vedrørende bruk av legemidler til næringsmiddelproduserende dyr. Det er også utarbeidet forslag til felles nordiske retningslinjer for mikrobiologisk kvalitet av matvarer. I den kommende perioden vil eksisterende ulikheter mellom de nordiske land med hensyn til regelverk som gjelder berikning (tilsetning av vitaminer, mineraler m. v.) av matvarer og lovgivning som angår krav til deklarasjon av næringsinnhold i matvarer også bli gjennomgått med sikte på bedre samordning av bestemmelsene.

Disse oversikter danner utgangspunkt for det videre arbeid mot et mest mulig enhetlig og harmonisert regelverk, særlig for matvaregrupper som inngår i samnordisk handel. Gevinsten av et slikt arbeid vil også, i tillegg til å styrke nordisk samhandel med matvarer, kunne bety at arbeidsbelastningen for de enkelte lands myndigheter på området reduseres.

Samtidig med at de fellesnordiske forslag følges opp av de nasjonale myndigheter blir det nødvendig å finne frem til hensiktsmessige fellesnordiske ordninger for å sikre en harmoniseringslinje også i fremtiden.

Det er vesentlig at harmoniseringsarbeidet i Norden settes i relasjon til harmoniseringsarbeidet internasjonalt. I betraktning av Danmarks medlemskap i EF og av hensyn til den store handelen mellom EF og de nordiske land har arbeidet som foregår med næringsmiddelregler inom EF stor interesse og bør være med på å påvirke det nordiske samarbeidet.

Dette gjelder alle deler av næringsmiddelovgivningen herunder også merking, tilsetningsstoffer og forurensninger som også omfatter bestemmelser om radioaktiv forurensning og pesticidrester.

4.1 Forebygging av kostholdsrelaterte helseproblemer

Det er i de senere år brakt frem vesentlig ny kunnskap om sammenhenger mellom kostholdets sammensetning og store helseproblemer, slik som hjerte-kar-sykdom og enkelte kreftformer. Sykdommer som har sammenheng med kosthold utgjør idag et av de største helseproblemer i de nordiske land. Det nordiske samarbeidet sikter mot en sammenstilling av kunnskap og samordning av metoder for å kartlegge forekomst av kostholdsrelaterte helseproblemer, og forebygging av disse, i våre lands befolkning. Det er også en sentral oppgave å utvikle enkle metoder og indikatorer for å følge kostholdsutviklingen i våre land, og å samordne opplysnings- og informasjonsvirksomheten på området.

Ernæringspolitikken er en viktig del av den forebyggende helsepolitikk, og de nordiske land befinner sig på ulike stadier i utviklingen av en nasjonal ernæringspolitikk. Likheter og forskjeller når det gjelder ernærings-situasjon, kostmønster, matvaretilbud og forvaltningen av kostholds- og ernæringssspørsmål, gir gode muligheter for et konstruktivt samarbeid og sammenliknende studier. Med utgangspunkt i en sammenliknende analyse av ernærings- og matforsyningspolitikken i de nordiske land vil forslag til mere hensiktsmessige løsninger bli utredet og drøftet.

De nordiske anbefalinger om daglig inntak av viktige næringsstoffer og kostholdets ernæringsmessige sammensetning er under revisjon. Et samlet forslag til reviderte og nye anbefalinger skal legges frem på den neste nordiske ernæringskonferanse i 1988.

I vurderingen av de helsemessige konsekvenser av mat og kosthold vil det nordiske samarbeidet legge vekt på et helhetsperspektiv, der både ernæringsmessige og toksikologiske forhold vurderes i sammenheng. Det er også interesse for å samarbeide om mulige ernæringsmessige konsekvenser av det stadig økende antall forbrukere med allergiproblemer.

I alle de nordiske land har ernæringsmyndighetene som mål å endre befolkningens kostvaner i helsefremmende retning. Imidlertid er den samfunnsvitenskapelige kunnskap om betingelsene for kostendringer meget begrenset. Det planlagte nordiske samarbeidet på området vil kunne gi bedre forutsetninger for å utforme målrettede ernæringspolitiske virkemidler.

Nordisk arbeidsgruppe for kost- og ernæringssspørsmål (NKE) har overfor det nordiske utvalget, ansvaret for å initiere, organisere og på annen måte fremme det nordiske samarbeidet på området, og er utvalgets faglige rådgiver i saker som angår kosthold og ernæring.

4.2 Vurdering av helseskadelige stoffer i matvarer

Det økende antall fremmedstoffer i matvarer krever en kontinuerlig toksikologisk vurdering, og samarbeidet sikter mot å oppnå mere enhetlige vurderinger, både av helserisiko knyttet til det enkelte stoff og av den totale belastning og risiko for befolkningen. Slike vurderinger er i den

senere tid også aktualisert når det gjelder forurensning av radioaktive stoffer i matvarer. Det vil i de kommende år også bli lagt vekt på en mere helhetlig vurdering av helserisiko der den relative betydning av naturlig forekommende stoffer med mulige toksiske effekter og fremmedstoffer i matvarer vurderes i sammenheng. Det vil også være behov for å vurdere de metoder som anvendes ved risikovurdering, og hvorvidt disse bør justeres/suppleres med sikte på anvendelse innenfor næringsmiddelområdet.

I forlengelsen av det harmoniseringsarbeid som er omtalt, er det nødvendig å komme frem til klare avgrensninger mellom kontaminanter og tilsetningsstoffer.

Tilsetningsstoffer er i Norden regulert med henblikk på at internasjonale ADI-verdier (akseptabelt daglig inntak) ikke overskrides. Ved fastsettelse av disse er det tatt hensyn til akutte og kroniske toksiske effekter. Problemer knyttet til allergi, intoleranse og immunotoksiske effekter av utvalgte tilsetningsstoffer er et tema det er økende interesse for å samarbeide om.

Migrasjon av fremmedstoffer fra emballasje kan føre til negative helseeffekter for forbrukerne. Nye typer av emballasje for matvarer som ofte er dårlig undersøkt kommer hele tiden på markedet. Det vil bli utarbeidet felles nordiske krav til dokumentasjon for næringsmiddelemballasje, og for materiale som anvendes i drikkevannsinstallasjoner. Det vil også bli gjennomført felles utprøving og vurdering av undersøkelses- og analysemetoder for visse spesielle materialtyper.

Det er idag mange indikasjoner på at prosessfremkalte kontaminanter, særlig som følge av varmebehandling av matvarer og matretter, kan være carcinogene. I Norden er det stort behov for å øke kunnskapsnivået og utveksle forskningsresultater på feltet, for å gi myndighetene et bedre grunnlag for informasjon og råd til befolkningen.

Med utgangspunkt i en rapport fra 1985 "Vurdering og regulering av helsekostprodukter i Norden" planlegges et samarbeid for å sammenstille toksikologiske data om, og samordne vurderingen av, helseskadelighet av slike produkter. Det økende antall vitamin- og mineralpreparater på markedet gjør det også nødvendig å vurdere toksikologiske virkninger av store doser av enkelte næringsstoffer.

Med bakgrunn i den raske utviklingen innenfor bioteknologi vil det også bli aktuelt å samarbeide om ernæringsmessige og toksikologiske krav ved anvendelse av bioteknologiske prosesser i matvareproduksjon. I første omgang vil dette naturlig dreie seg om bioteknologisk fremstilte enzymer til bruk i næringsmiddelproduksjon.

Nordisk arbeidsgruppe for næringsmiddeltoksikologi (NNT) skal overfor utvalget, ha ansvaret for samarbeid og samordning mellom de nordiske land med sikte på å oppnå mere enhetlige vurderinger av helserisiko forbundet med fremmedstoffer i matvarer. Dette gjelder både risikovurdering knyttet til det enkelte stoff og den enkelte matvare og en vurdering av

den totale belastning og risiko de ulike fremmedstoffer representerer i kostholdet i Norden.

4.3 Kontroll og analyse av matvarer

Samarbeidet om oppgaver og problemer knyttet til kontrollen av matvaretilbudet i de nordiske land vil bli videreført i de kommende år. Prioritering av kontrolloppgaver, organisering av kontrollvirksomheten, overvåking og kontroll av importerte matvarer, retningslinjer for laboratorievirksomhet og utvikling av analyse- og kontrollmetoder er oppgaver av stor felles interesse og med et betydelig potensiale for samordning og innsparring av ressurser på lengre sikt.

De ulike prinsipper og filosofier som ligger til grunn for bruk av varestandarder kan både gi opphav til handelshindringer og være en belastning for den offentlige kontrollvirksomheten. Kontroll av matvarer er basert i lovgivning som gir detaljbestemmelser om matvarenes sammensetning. Jo mere omfattende og detaljert lovverket er, jo mere omfattende blir kontrolloppgavene. I flere nordiske land pågår drøftinger om prinsipper for kvalitetslovgivning, varestandarder og prioritering av ressurser slik at forbruker- og helsehensyn primært blir tilgodesett. Disse problemstillinger vil bli tatt opp også på nordisk nivå, slik at utformingen av en fremtidig policy på feltet kan bli mest mulig ensartet. Det er også gitt politiske signaler om å følge nøye med i den internasjonale utviklingen på feltet, f. eks. i EFTA, EF og Codex Alimentarius.

Omfanget og vektlegging av offentlig kontrollvirksomhet i forhold til næringenes/produsentenes interne kontroll vil være et prioritert tema for fellesnordisk virksomhet i de nærmeste årene. Kontrollvirksomheten i de nordiske land foregår dels som rutinekontroll, dels som prosjektkontroll. Prosjektinnrettet kontroll synes å bli stadig mere aktuell og gir gode muligheter for utveksling av nordiske erfaringer.

Behovet for en fellesnordisk avprøving av analyselaboratoriernes kvalitet er også blitt aksentuert. Det planlegges en tre-årig forsøksvirksomhet med sikte på etablering av et nordisk laboratorium for kvalitetsvurdering av det mikrobiologiske analysearbeidet. Videre planlegges et samarbeid om koordinering av retningslinjer for GLP (Good Laboratory Practice) i kontrolllaboratorier i de nordiske land.

En viktig del av kontrollvirksomheten er uttaking av prøver for analyse. I de nordiske land er det idag ulike prinsipper og praksis som gjelder for slik prøvetaking. En samordning og utvikling av enhetlige retningslinjer vil være en forutsetning for sammenlikning av analyseresultater og samordning av kontrolloppgaver på nordisk nivå.

I praksis har de nordiske land idag stort sett likeverdige bestemmelser for bestråling av matvarer. Med unntak for krydder er det ikke gitt tillatelse til bestråling av matvarer. Det er enighet om at de av WHO anbefalte stråledoser ikke innebærer noen helserisiko. Med sikte på å løse problemer

med kontroll av importerte matvarer som kan være strålebehandlet, er det planlagt et fellesnordisk prosjekt.

Nordisk arbeidsgruppe for næringsmiddelkontroll (NNK) er utvalgets rådgiver i kontrollspørsmål og har overfor utvalget ansvar for å initiere, organisere og på annen måte fremme samarbeidet om kontrollopgaver som er felles for de nordiske land. Nordisk metodikkomité for næringsmidler (NMKL) fungerer som en ekspertgruppe på metode- og analyseområdet. Arbeidsgruppen for næringsmiddelkontroll skal i visse spørsmål være det faglige bindeleddet mellom metodikkomiteen og utvalget, og sammen med de øvrige arbeidsgrupper (NNT og NKE) formidle behov for tjenester på analyse og metodeområdet til NMKL.

5. Økonomiske forutsetninger

Arbeidet på næringsmiddelområdet har hittil hatt en relativt beskjeden andel av det samlede nordiske budsjettet. Imidlertid har landenes direkte bidrag i form av arbeidskapasitet og prosjektfinansiering utgjort et viktig supplement til de nordiske midlene, og medvirket til at en rekke nasjonale myndigheter og faglige miljøer er blitt direkte knyttet til det nordiske samarbeidet. Denne samarbeidsformen vil bli bevart i framtiden, ved at samarbeidet på dette området nå søkes intensivert og i lys av de oppgaver en tar sikte på å løse i programperioden, har ministerrådet funnet det riktig å styrke sektoren budsjett-messig.

Social- och miljöutskottets betänkande

över ministerrådsförslag om nordiskt samarbetsprogram för hälso- och socialsektorn

(Ministerrådsförslaget, se s. 1418)

Till Nordiska rådets social- och miljöutskott har hänvisats ministerrådsförslaget B 81/s om nordiskt samarbetsprogram för hälso- och socialsektorn.

Utkast till reviderat samarbetsprogram har diskuterats vid ett gemensamt möte mellan social- och miljöutskottet och Nordiska ministerrådet (social- och hälsovårdsministrarna) den 10 november 1987 i Åbo. För att förbereda utskottets ställningstagande inför mötet med social- och hälsovårdsministrarna tillsatte utskottet en arbetsgrupp bestående av Marjatta Väänänen, sammankallande, Svein Alsaker, Lilli Gyldenkilde och Lena Öhrsvik.

Slutbehandling av ministerrådsförslaget skedde vid utskottets möte den 11 februari 1988 i Stockholm.

Inledning

Det första samarbetsprogrammet på social- och hälsovårdsområdet antogs av ministerrådet 1977 efter hörande av Nordiska rådet (*B 20/s*). Ett reviderat program antogs 1982 (*B 39/s*). Det anses på ministerrådssidan naturligt att samarbetsprogrammet nu åter revideras, då man genom planmässigt arbete på flera delområden skapat nya förutsättningar för verksamheten och nya samarbetsområden dessutom tillkommit.

Utskottet uttalade sig ganska kritiskt om det förslag till reviderat samarbetsprogram som framlades till sessionen 1982 (*B 39/s*). Utskottet ansåg sålunda, att jämfört med det program för nordiskt social- och hälsovårdssamarbete som fastställdes 1977 innehöll det framlagda förslaget få förbättringar. Utskottet noterade, att benämningen på programmen för nordiskt samarbete ändrats från att ursprungligen ha varit handlingsprogram och samarbetsprogram. Det nya förslaget benämndes program för Nordiska ministerrådets samarbete, vilket kunde ses som en ytterligare begränsning av ambitionerna. Enligt utskottets uppfattning borde ministerrådets samarbetsprogram vara offensiva och aktivitetspräglade. Utskottet efterlyste

beslutsamhet och en mera utpräglad tro på vad som kunde uppnås genom samverkan mellan de nordiska länderna på social- och hälsovårdsområdet. Utskottet ansåg också att det hade varit en fördel om en sk åtgärdsförteckning hade fogats till samarbetsprogrammet.

Det nya samarbetsprogrammet skall bilda utgångspunkt för utformning och utveckling av det nordiska samarbete som ministerrådet ansvarar för samt visa på insatsområden och underlätta prioriteringen mellan dem. I det nya programmet framhålles särskilt, att samarbetsprogrammets intentioner bör följas i detaljplanläggningen av verksamheten och vid ministerrådets årliga budgetbehandling. Programmet kan samtidigt utgöra grundval för kontakt mellan ministerrådet och Nordiska rådet om utvecklingen av samarbetet inom sektorn.

Kriterier för nordisk verksamhet

Efter en uppräknig av de av samarbetsministrarna tidigare uppställda kriterierna för värdering av projekt påpekar ministerrådet att tidsramen för nordiska aktiviteter bör fastställas så att det slutliga resultatet står i rimligt förhållande till tidsåtgången, liksom även till de förväntade kostnaderna.

I programförslaget erinras vidare om att den nya budgetproceduren, som träder i kraft 1989 ger fackministrar/ämbetsmannakommittéer ett formellt ansvar även för institutionsbudgeterna, vilket möjliggör en mer samlad värdering och prioritering av sektorbudgeten. Dock påpekas, att samarbetet ej kan göras avhängigt av en total finansiering över ministerrådets budget. Alternativa finansieringsformer måste vid varje tillfälle övervägas, något som redan sker vad gäller projekt. Kurser, konferenser etc måste i framtiden avgiftsfinansieras i långt högre grad. Inom efter- och vidareutbildning bör nationell kapacitet utnyttjas för elever från andra nordiska länder. Dessutom bör konsument- och producentfinansiering övervägas i vissa sammanhang.

Utskottet vill i detta sammanhang erinra om sitt *yttrande* (nr 3/1987) över ministerrådets berättelse C 1 att rapporteringen i ministerrådsberättelsen i högre grad borde inriktas på vilka konkreta resultat verksamheten givit, och inte endast att vissa projekt pågick respektive avslutats. Det kunde förväntas att den kommande ordningen med förvaltningsrevision skulle bidra härtill.

I sitt betänkande över C 1 uttalade utskottet förhoppningen att de nya anvisningar som ministerrådet från 1986 sände ut till institutioner m fl i samband med ansökningar om projektmedel skulle visa sig ge avsett resultat vad gällde förbättrad innehållsmässig granskning av verksamheten. Projektevaluering skulle således ingå som en naturlig del av ämbetsmannakommittéernas arbete, och ökade möjligheter till uppföljning och omprioritering inom varje sektor väntades bli en del av det nya evalueringssystemet.

Utvecklingslinjer och långsiktiga mål

Ministerrådet tar som utgångspunkt två grundläggande internationella dokument, nämligen WHO's program "Hälsa för alla år 2000" som alla de nordiska länderna godtagit som grundval för sin hälsovårdspolitik och principer för utveckling av social välfärdspolitik (Guiding Principles for Developmental Social Welfare Policies and Programmes in the Near Future) som antogs vid en interregional konsultation inom FN 1987 och som går vidare till ECOSOC och FN's tredje utskott.

Det påpekas, att WHO betonar betydelsen av primärhälsovården, som man definierar som att omfatta alla förhållanden som kan påverka hälsan, såsom arbetsmiljö, bostäder, social trygghet, personlig livsstil, familjeförhållanden och miljö och som därför pekar på tvärsektoriella samband.

När frågan om en revision av samarbetsprogrammet togs upp vid överläggningarna mellan utskottet och social- och hälsovårdsministrarna i Helsingør den 11 november 1986 erinrade utskottet om att samtliga nordiska regeringar godtagit WHO's målsättningar för Europa "Hälsa för alla år 2000" och att dessa på lämpligt sätt kunde ingå som en allmänt accepterad grund för ett nytt samarbetsprogram. Bland de i programförslaget refererade målsättningarna i WHO's program ville utskottet särskilt betona jämlikhet i hälsa – mellan olika befolkningsgrupper och regioner – livsvillkor och livsstil, såsom kost, rökning och alkoholkonsumtion, trygghet, inklusive skydd mot olyckor och miljö, både människans uppväxtmiljö och arbetsmiljö. Dessa målsättningar kunde i ett nordiskt samarbetsprogram ge direkt anledning till konkreta projekt tex för att ytterligare minska överkonsumtion av alkohol och läkemedel liksom drogmissbruk och andra skadliga beteenden och miljöfaktorer. Vid utskottets möte med ministrarna den 10 november 1987 framhölls, att övergripande mål för socialpolitiken också borde tas in i programmet. Social trygghet och socialförsäkringssystem borde sålunda nämnas redan i inledningen till det nya samarbetsprogrammet.

Från ministerrådets sida framhölls, att WHO:s målsättningar täckte stora delar av socialpolitiken, men mycket talade för att man sökte utveckla överordnade mål för socialpolitiken skilt från hälsopolitiken, mål som också mer explicit täckte socialförsäkringssektorn. Sådana målsättningar måste självklart utvecklas genom nordiskt samarbete innan de kunde tas in i ett samarbetsprogram.

Vid interregionala FN-konsultationer i Wien hösten 1987 hade Norges regering föreslagit att FN-sekretariatet skulle se på möjligheterna att formulera mål för utvecklingen av socialpolitiken av samma typ som WHO:s målsättningar samt att identifiera de socioekonomiska faktorer som var avgörande för att nå målen.

Utskottet ser med tillfredsställelse, att ministerrådet på detta sätt anknyter det socialpolitiska samarbetet till de principer som antagits respektive är på väg att bli grundläggande på internationellt plan. De nordiska länder-

na får härigenom möjlighet att använda det nordiska samarbetsprogrammet som en plattform vid sitt internationella framträdanden, där Norden lättare kan uppträda som en enhet.

Konkret verksamhet

Inledningsvis erinras om att fördelningen av tillgängliga resurser mellan hälso- och socialsektorn och andra sektorer av den nordiska budgeten respektive mellan hälso- och socialsektorerna bl a beror på de politiska värderingar och kriterier som ligger till grund för den nordiska verksamheten.

Vad gäller *hälsosektorn* finner utskottet texten i programutkastet stå ganska väl i överensstämmelse med de synpunkter utskottet framförde i anledning av det medlemsförslag som utmynnade i *rek nr 21/1987* om ökat samarbete inom hälsopolitiken. Till de "livsstilsbetingade förhållanden" som har betydelse för hälsan hör sålunda i hög grad arbetslösheten, som anses spela en stor roll för uppkomsten av psykiska problem, hjärt- och kärlsjukdomar, depressioner och självmord m m. Samband med individens livssituation och psykosociala omgivning har också den höga konsumtionen av psykofarmaka i Norden.

Utskottet noterar, att ministerrådet överväger att i likhet med beslut som tagits i EG utarbeta en nordisk handlingsplan mot cancer (jfr. *rek nr 19/1987*). Om AIDS sägs däremot endast, att relevanta åtgärder skall vidtas och samordnas med nationella och övriga internationella insatser. Ämnet togs upp i två rekommendationer vid årets session (*nr 17* och *nr 18*) om handlingsprogram respektive internationell samverkan mot AIDS och texten i samarbetsprogrammet borde vara mer detaljerad med tanke på problemets allvar. Det kan noteras, att ett par rader nu tillfogats efter överläggningarna mellan utskottet och ministrarna, men utskottet ifrågasätter om ej ett särskilt avsnitt vore påkallat, i synnerhet då ett särskilt handlingsprogram enligt *rekommendation nr 17/1987* ej torde vara att emotse inom närmaste tiden. Vad gällde frågan om ett särskilt handlingsprogram mot AIDS framhölls från ministrarnas sida vid överläggningarna att man var inne i ett intensivt utvecklingsskede och att vart och ett av länderna sökte sig fram till ett livligt informationsutbyte med de andra nordiska länderna. Det var i detta läge svårt att lägga en nordisk policy till grund. Den nordiska arbetsgruppen för AIDS-frågor arbetade bl a med att ta fram nordiska riktlinjer för epidemiologisk behandling av HIV-smittade. Nordiska hälsovårdshögskolan samlade erfarenheter i alla de nordiska länderna som skulle utgöra grundval för ytterligare samnordiska åtgärder mot AIDS.

Vad gäller avsnittet om *gemensam arbetsmarknad för hälsopersonal* noterar utskottet med tillfredsställelse att det åter fastslås, att det långsiktiga målet med detta samarbete är att verka för ömsesidigt godkännande av auktorisationsbestämmelser, harmonisering av utbildningar etc samt att underlätta rörlighet mellan länderna.

Utskottet noterade i sitt betänkande över ministerrådets berättelse C 1 till sessionen 1987 med tillfredsställelse att det blev möjligt att enas efter de långa diskussioner som förts om sjuksköterskornas utbildning men ville samtidigt erinra om att utskottet vid mötet med social- och hälsovårdsministrarna i november 1986 påpekade, att alltför många undantagsförfaranden av detta slag skulle medföra att överenskommelsen urholkades och gradvis upphävdes. Utskottet vill även nu vidare erinra om sitt uttalande i betänkandet över ministerrådets berättelse C 1/1986, att överenskommelsen förutsatte att inget av de nordiska länderna i sin utbildning avlägsnade sig från den nivå och de normer som gällde i alla nordiska länder.

Texten i avsnittet om *odontologisk materialprovning* förutsätter på sikt en utvidgning av NIOM's verksamhet. Inom utskottet har tanken framförts om en förvaltningsrevision av NIOM, och dess finansiering har utretts inom ministerrådet. Förslag om finansiering genom producentavgifter, vilket skulle frigöra avsevärda medel på ministerrådets budget, behandlades av ämbetsmannakommittén för två år sedan men blev ej antaget. Vid utskottets överläggning med ministrarna den 10 november 1987 påpekades, att de stora anslagsökningarna hade sin bakgrund i ökad ambitionsnivå, bl a att NIOM skulle ta upp fler produkter. Det fanns inte praktiska möjligheter att gå in för extern finansiering 1986, men ministerrådet kunde ta upp frågan igen om det blev aktuellt. Däremot var det inget som talade emot att genomföra utvärdering av NIOMs verksamhet. Utskottet har i samband med budgetöverläggningar förordat om förvaltningsrevision av NIOM, bl a med sikte på möjligheterna till extern finansiering.

Vad gäller *läkemedelsamarbetet* noteras uttalandet, att i ett långsiktigt perspektiv kan enskilda uppgifter betraktas som delmål på vägen mot en mer samordnad läkemedelspolitik.

Under de närmaste åren bör Nordiska läkemedelsnämnden sålunda fortsätta sitt engagemang för att harmonisera regler och procedurer vid registrering av nya läkemedel och vid det utredningsarbete som bildar beslutsunderlag för myndigheternas godkännande men även ägna sig åt uppföljning efter registrering och tidigare registrerade läkemedels kvalitet, effekt och säkerhet inklusive biverkningsrapportering. På forskningsområdet väntas ny teknologi resultera i en rad nya läkemedel under de kommande 5–10 åren. Detta kommer att ställa kontrollmyndigheterna inför nya problem. Utvecklingen av ADB kommer dock att erbjuda möjligheter att snabbare utväxla information och ytterligare förbättra samarbetet.

Allt eftersom ett utvecklingsarbete avslutas och nya procedurer blir rutin kommer nämnden att avveckla eller minska vissa delar av sitt arbete. Ett exempel är läkemedelsstatistikområdet, där man nationellt övertar mer av det gemensamma arbetet. Vid överläggningen med ministrarna den 10 november 1987 tog utskottet upp frågan om uppföljningen av *rekommendationen nr 12/1984 ang. handlingsprogram för läkemedelsregistrering*. Från ministrarnas sida pekades på de svårigheter som låg i olika lagstift-

ning, organisation och vetenskaplig värdering av olika läkemedel. Ministerrådet skulle emellertid undersöka möjligheterna att utarbeta en tidsplan för ömsesidigt godkännande som kunde samordnas med den kommande handlingsplanen för avveckling av handelshinder. Det var nödvändigt att först utarbeta en strategiplan för enhetlighet innan man kunde införa hundraprocentigt godkännande av varandras läkemedelsprövning.

Utskottet ifrågasätter om ej något av dessa framtidsinriktade målsättningar borde arbetas in i det slutliga samarbetsprogrammet.

Utskottet noterar att inledningen i avsnittet om *socialsektorn* skrivits om efter utskottets påpekande vid överläggningen med ministrarna att *socialpolitiken* enligt programutkastet tilldelades en snarast passiv roll, dvs att möta de utmaningar som samhällsutvecklingen skapar osv. Socialpolitiken borde enligt utskottets uppfattning användas mer offensivt och som ett styrinstrument så att alla blev delaktiga och kunde påverka utvecklingen. Socialpolitiska åtgärder borde inriktas på social och ekonomisk trygghet och utjämning. Utskottet finner dock att det nya avsnittet givits en enbart deskriptiv utformning och skulle vilja se, att någon av ovanstående värderingar togs in, inte minst mot bakgrund av vad ministerrådet framhåller i inledningen om att basera samarbetsprogrammet på principer antagna inom FN.

Utskottet har vidare noterat avsnittet om "den absoluta och relativa fattigdomen" som saknar motsvarighet i tidigare samarbetsprogram på social- och hälsovårdsområdet. Det är dock konsekvent – mot bakgrund inte minst av FN's och WHO's program – att välfärden i stort, inklusive de ekonomiska fördelningsaspekterna, berörs i det nya programmet. Sambandet mellan hälsa och social välfärd, inklusive sysselsättning, berördes också av utskottet i samband med behandlingen av ministerrådsförslag B 56/s om samarbetsprogram på arbetsmarknadsområdet 1985, och bör även understrykas i programmet på social- och hälsovårdsområdet, särskilt med tanke på de möjligheter som kan finnas till gemensamma projekt för de olika sektorerna. Utskottet noterar med intresse att en förstudie företagits om utkomststödet i Norden och att man avser fortsätta projektarbete om fattigdom och socialbidrag.

Vid överläggningen med ministrarna framhölls från utskottets sida att man ej kunde lösa fattigdomsproblemen utan att gå in på ett bredare spektrum av orsaker som berörde ekonomi, sysselsättning och bostadskostnader. Utskottet finner det tillfredsställande att ministerrådet utvidgat avsnittet om *barn-, ungdoms- och familjepolitiskt samarbete* som utskottet fann alltför tunt vid sina överläggningar. Utskottet har tidigare uttryckt sin oro för att ämnet barn, ungdom och familj givits ett så litet utrymme i ministerrådets berättelse. Detta tillsammans med den mycket restriktiva behandlingen av anslagsäskandena inom detta område fick utskottet att inför sessionen 1987 allvarligt understryka att barn-, ungdoms- och familjefrågor borde ges högre prioritet. I enlighet med uttalanden av minist-

rarna vid dessa överläggningar har man nu tillfogat avsnitt om 9–12-åringars situation och om de sociala konsekvenserna av skilsmässor för barnen.

Utskottet vill dock notera, att man i programmet ej tagit med uttalandet vid Åbomötet att tvärsektorielt samarbete skulle vara nyttigt t ex vad gällde ungdomsfrågor och skilsmässor, bl a umgängesrätt, särskilt då de juridiska och sociala sektorerna redan samarbetade nationellt. Utskottet anser, att avsnittet med hänsyn till ämnets vikt borde byggas ut även med en mer principell del, kanske med utgångspunkt från vad som redan i nuvarande text sägs om att barndomen oftast blivit studerad ur psykologisk och pedagogisk synvinkel, medan samhällsvetenskaperna inte i nämnvärd grad behandlat barndomen. Utvecklingen av barn-, ungdoms- och familjepolitiken förutsätter att den samhällsvetenskapliga forskningen tar upp barndomens socialekonomiska betydelse och samhälleliga villkor (projektet "barndomen som socialt fenomen").

Vid sin överläggning med ministrarna den 10 november 1987 uttryckte utskottet sin tillfredsställelse över att ett avsnitt om *äldreomsorg* tagits med i samarbetsprogrammet, men efterlyste vissa preciseringar i avsnittet. Bl a erinrades om att de äldres anspråk på vård och service sannolikt skulle komma att öka. Antalet äldre ensamboende skulle nämligen öka kraftigt och den höjda standarden på bostäder gjorde det möjligt att erbjuda service i hemmen på ett annat sätt än tidigare. De flesta äldre ville bo hemma och man borde garantera dem hjälp och service där. Närstående som åtog sig ett omfattande omvårdnadsarbete, borde få stöd från den sociala hemtjänsten. Vidare erinrades om problemet att rekrytera personal för hemtjänsten. Personalen måste ha en sådan utbildning och erfarenhet att de kunde utföra alla de insatser som de äldre behövde i form av social service och omvårdnad. Slutligen erinrades om de pensionärer som flyttar mellan de nordiska länderna, som inte tillräckligt beaktas på nationell nivå. Det fanns en del begränsningar och hinder för pensionärers återflyttning, till exempel behovet att få tjänster på sitt eget modersmål. Dessa frågor borde behandlas fylligare i samarbetsprogrammet, och ej endast huvudsakligen bilateralt som nu sker.

Efter utskottets överläggning med ministrarna har några rader tillkommit om att bestämmelser om arbetstid och pensionering bl a måste motsvara de äldres behov, och att dessa måste ha samma möjlighet till meningsfull sysselsättning som andra åldersgrupper. Detta tillägg torde ha sin bakgrund i diskussionen om den danska "efterlönen".

Utskottet vill i detta sammanhang erinra om att kvinnorna genom sin kortare anknytning till arbetsmarknaden ofta får sämre pensionsförmåner. Detta problem har även samband med de brister i jämställdheten som togs upp av utskottet (*se nedan*).

Programmets avsnitt om *samarbete på handikappområdet* har byggts ut med ett stycke om hjälpmedelsområdet, där betydelsen av data- och infor-

mationstekniken särskilt framhävs, vilket ligger i linje med vad utskottet framhållit i sina betänkanden över ministerrådets berättelse C 1. Utskottets påpekande om vikten av att förhindra orimlig prissättning på handikapphjälpmedel och sprida kunskap om utbudet återkommer i ett nyinsatt stycke, vilket utskottet hälsar med tillfredsställelse. Utskottets önskemål gick dock längre och avsåg ett försörjningssystem som kunde se till att de handikappade verkligen fick nytta av framtagna hjälpmedel.

I avsnittet om *rusmedelsmissbruk* noterar utskottet med tillfredsställelse att ett tillägg gjorts om behovet av förstärkning av forskning om beroendeskapande läkemedel. Utskottet har ingen erinran mot ministerrådsförslagets framställning av alkohol- och narkotikaproblemen, men noterar att man inte ansett det möjligt att tillfoga något om konkreta åtgärder för att förverkliga WHO:s målsättning om 25 procents minskning av alkoholkonsumtionen till år 2000, även om det sades vid mötet att varje land själv måste besluta vilka konkreta åtgärder man ville vidta. Utskottet vill understryka, att alkoholproblemet till sin omfattning och konsekvenser är det största problemet, även om narkotikaproblemet på grund av sin snabba utveckling fått den största uppmärksamheten.

I kapitlet "tvärsektorielt samarbete" kommenterades från utskottets sida vid mötet med ministrarna särskilt avsnittet om *jämställdhet* och utskottet kan med tillfredsställelse notera, att ministerrådet efter mötet tillfogat en formulering om att de nordiska länderna ratificerat ILO's likalönskonvention men att det fortsatt krävs mycket arbete för att uppnå genomförande av konventionen. Likalönsprincipen har alltså på detta sätt indirekt skrivits in i samarbetsprogrammet.

Utskottet har med intresse noterat avsnittet "*angränsande forsknings- och utvecklingsarbete*" som visar att det nordiska forskningssamarbetet har en imponerande bredd. Avsnittet innehåller en sammanfattande redogörelse för den forskning m m som äger rum inom ministerrådets ram och som innehållsmässigt berör social- och hälsovårdssektorn t ex inom miljöområdet, livsmedelsområdet, kultursektorn (inom vilken bidragen till Nordisk federation för medicinsk undervisning ges). Nordiska forskningspolitiska rådet (FPR) har tagit initiativ till tre projekt på äldreområdet och en kursserie om vårdvetenskap. Vidare nämns utvecklingsprojekt inom ramen för den nordiska handlingsplanen på datateknologiområdet, det förbättra bioteknologiska samarbetsprogrammet och Nordiska samarbetsnämnden för medicinsk forskning (NOS-M). NOS-M har tillsatt fem planläggningsgrupper som utarbetar förslag till nordisk AIDS-forskning.

Utskottet, som vid mötet med social- och hälsovårdsministrarna diskuterade arbetet med FN's handikappårtonde, finner det värdefullt att samarbetsprogrammet innehåller ett detaljerat avsnitt om samarbete i internationella organisationer. Vad gäller samarbetsprogrammets *utveckling och uppföljning* påpekas att verksamheten blir föremål för värdering i samband med budgetbehandlingen. Samarbetsministrarna fastställer de ekonomiska

ramarna för verksamheten och fackministrarna prioriterar inom dessa ramar. Varje år fastställer på så sätt fackministrarna vilka ämnen som skall ges prioritet i den kommande budgetbehandlingen. Utskottet noterar, att Nordiska rådet genom budgetbehandlingen får tillfälle att ge sina synpunkter på ramarna och prioriteringarna.

Det kan slutligen noteras, att utskottets synpunkter i viss mån påverkat den nya versionen av ministerrådsförslaget, men att de flesta av utskottets synpunkter i detta och andra avsnitt fortfarande har relevans och således bör bevakas i det fortsatta arbetet inom ramen för samarbetsprogrammet.

Under hänvisning till vad som ovan anförts hemställer utskottet att Nordiska rådet måtte antaga följande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet,

1. att fastställa ett nytt nordiskt samarbetsprogram för hälso- och socialsektorn med beaktande av de synpunkter som framförts av social- och miljöutskottet
2. att ställa tillräckliga ekonomiska resurser till förfogande för samarbetsprogrammets genomförande samt
3. att kontinuerligt och i fortlöpande samverkan med Nordiska rådets organ och berörda parter vidareutveckla och fördjupa det nordiska samarbetet inom hälso- och socialsektorn.

Stockholm den 11 februari 1988

Svein Alsaker (KrF)

Jo Benkow (H)

Dorte Bennedsen (S)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Brit Jørgensen (A)

Anna-Kaarina Louvo (Kok)

Grethe Lundblad (s)

Mats Nyby (Sdp)

Sten Svensson (m)

Valgerður Sverrisdóttir (F)

Marjatta Väänänen (K)

Lena Öhrsvik (s)

Förman

Ministerrådsförslag

om nordiskt samarbetsprogram för hälso- och socialsektorn

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Nordiska ministerrådet översänder härmed sitt förslag till nordiskt samarbetsprogram för hälso- och socialsektorn.

Efter att Nordiska rådet behandlat och avgett sina synpunkter på förslaget avser ministerrådet att fastställa programmet under våren 1988.

Oslo den 17 december 1987

Tove Strand Gerhardsen

Fridtjov Clemet

Forslag til program for Nordisk Ministerråds samarbeid innenfor helse- og sosialsektoren

1. Innledning	1421
1.1. Samarbeidets struktur	
1.2. Samarbeidsprogrammets funksjon	
1.3. Kriterier for nordisk virksomhet	
2. Utviklingstrekk og langsiktige mål	1423
2.1. Innledning	
2.2. De grunnleggende krav innen helse- og sosialsektoren	
2.3. En sunn livsstil	
2.4. Et sunt miljø	
2.5. En hensiktsmessig helse- og sosialsektor	
2.6. Forskningsstrategier og strategier for å virkeliggjøre målsettingene	
3. Konkret virksomhet	1428
3.1. Innledning	
3.2. Helsesektoren	
3.2.1. Prosjektvirksomhet	
3.2.2. Samarbeid på det medisinstatistiske området	
3.2.3. Felles arbeidsmarked for helsepersonell	
3.2.4. Odontologisk materialprøving	
3.2.5. Legemiddelsamarbeidet	
3.3. Sosialsektoren	
3.3.1. Innledning	
3.3.2. Samarbeid når det gjelder sosialhjelp, rådgivning og veiledning	
3.3.3. Barne-, ungdoms- og familiepolitisk samarbeid	
3.3.4. Samarbeid om eldreomsorg	
3.3.5. Samarbeid på handikappområdet	
3.3.6. Samarbeid om sosialstatistikk	
3.3.7. Samarbeid om rusmiddelspørsmål	
3.4. Samarbeid om nordisk sosialforsikring m.v.	
3.5. Tverrsektorielt samarbeid	
3.5.1. Innledning	
3.5.2. Planleggingssamarbeid	
3.5.3. Samarbeid mellom helse- og sosialsektoren, og mellom disse og andre sektorer	
3.5.4. Likestilling	
4. Etter- og videreutdanning av helse- og sosialpersonell	1442
4.1. Nordiska hälsovårdhögskolan	
4.2. Nordisk uddannelsescenter for døvblindepersonale	
4.3. Nordisk etter- og utdanning av sosialpersonell	

5. Tillgrensende forsknings- og utdanningssamarbeid	1443
6. Informasjons- og dokumentasjonssamarbeid	1445
7. Samarbeid i internasjonale organisasjoner	1446
8. Samarbeidsprogrammets utvikling og oppfølging	1447

1. Innledning

I 1977 vedtok Nordisk ministerråd (sosial- og helseministrene) det første samarbeidsprogrammet for helse- og sosialsektoren. Det ble første gang revidert i 1982. Planmessig arbeid innenfor programmets delområder har skapt nye forutsetninger for virksomheten, og nye samarbeidsområder har kommet til. Det er derfor naturlig at samarbeidsprogrammet nå revideres påny.

1.1. Samarbeidets struktur

Det nordiske samarbeidet innen helse- og sosialsektoren har pågått i mange år, i ulike former og på flere nivå, både i og utenfor Nordisk ministerråd og Nordisk råd. Samarbeidsprogrammet omfatter den del av virksomheten som helse- og sosialministrene har ansvaret for, samt enkelte tilgrensende arbeidsfelt.

Virksomheten omfatter samarbeid av allmenn karakter, de faste institusjonene og prosjektorientert arbeid. Prosjektene hadde i 1987 et budsjett på 4,8 mill. Nkr, og har karakter av forsøksvirksomhet, utrednings-, forsknings- og utviklingsarbeid. Institusjonene driver også prosjekt- og utredningsvirksomhet samt forsknings- og utviklingsarbeid innenfor sine områder.

De faste institusjoner er:

- Nordiska hälsovårdshögskolan (NHV), som i 1987 hadde et budsjett på 17,2 mill kr;
- Nordisk institutt for odontologisk materialprøvning (NIOM), med et budsjett på 11,1 mill kr i 1987;
- Nordiska läkemedelsnämnden (NLN), med et budsjett på 2,3 mill. kr i 1987;
- Nordiska nämnden för alkohol- och drogforskning (NAD) med et budsjett på 2,4 mill. kr i 1987;
- Nordiska nämnden för handikappfrågor (NNH), som sammen med NUD hadde et budsjett på 6,2 mill. kr i 1987; og
- Nordisk uddannelsescenter for døvblinde personale (NUD) som hører inn under NNH.

I tillegg kommer to permanente komiteer, Nordisk sosialstatistisk komite (NOSOSKO) og Nordisk medicinalstatistisk komite (NOMESKO).

1.2. Samarbeidsprogrammets funksjon

Samarbeidsprogrammet skal danne utgangspunktet for utforming og utvikling av det nordiske samarbeidet som Ministerrådet har ansvar for. Det dekker derfor både institusjonene og prosjektvirksomheten.

Programmet skal peke ut innsatsområder og lette prioriteringen mellom dem. Det skal gi veiledning om utformingen av tiltak innen de respektive innsatsområder.

Samarbeidsprogrammets intensjoner bør følges i detaljplanleggingen av virksomheten, og ved Ministerrådets årlige budsjettsbehandling. Programmet kan samtidig være grunnlaget for kontakt mellom Ministerrådet og Nordisk råd om utviklingen av samarbeidet innenfor helse- og sosialsektoren.

1.3. Kriterier for nordisk virksomhet

De nordiske land likner hverandre med hensyn til samfunnsstruktur og de felles vurderinger som styrer samfunnsutviklingen. Det er et viktig grunnlag for nordisk samarbeid, og det er vesentlig å utvikle dette felleskapet slik at det gagnar alle de nordiske land.

Ministerrådet (samarbeidsministrene) har fastsatt en del generelle kriterier for nordisk virksomhet. Disse reglene omhandler bl. a. vurderinger av prosjektenes faglige innhold, tids- og ressursbruk m. m. Videre skal følgende vurderes når en prioriterer mellom prosjekter innenfor en sektor:

- Graden av støtte i politiske retningslinjer eller politisk forankrede handlingsplaner og -program;
- nytten av nordisk samarbeid sett i forhold til nasjonal innsats, f. eks. målt i politiske og økonomiske fordeler for landene og den enkelte innbygger;
- styrken i medlemslandenes støtte (f. eks. antall land og økonomiske tilskudd); og
- tilskudd til avslutning av prosjekter skal ha høyere prioritet enn nye prosjekter.

I tillegg til Ministerrådets (samarbeidsministrenes) generelle kriterier må tidsrammen for nordiske aktiviteter fastsettes slik at det endelige resultat står i rimelig forhold til tidsforbruket, før det treffes endelig beslutning om gjennomføring. Resultatet bør også stå i rimelig forhold til de forventede omkostningene. Utviklingen i helse- og sosialsektoren er meget ressurskrevende. Det er derfor viktig for samarbeidet å oppnå en bedre og mer effektiv utnyttelse av ressursene. Det nordiske samarbeid bør først og fremst komme inn på områder der de nasjonale ressurser er meget begrensede, og der samarbeid vil lønne seg. Dette kan skje bl. a. gjennom informasjonsutveksling, utveksling av erfaringer, prosjektvirksomhet, arbeidsdeling og forsknings- og utviklingssamarbeid. Dessuten bør en særlig legge vekt på prosjekter som kan innebære fordeler også for andre sektorer. Videre bør man i denne programperioden legge spesiell vekt på evaluering av alle sider ved virksomheten i sektoren.

Den nye budsjettprosedyren som trer i kraft fra 1989, gir embetsmannskomiteene/fagministerrådene et formelt ansvar også for institusjonsbudsjettene. Dette vil gjøre det mulig å få en mer samlet vurdering og prioritering av sektorbudsjettet. Samarbeidet kan ikke gjøres avhengig av totalfinansiering over Ministerrådets budsjett. Alternative finansieringsformer må vurderes i hvert enkelt tilfelle. Dette gjøres allerede i dag når det

gjelder prosjekter. Kurs, konferanser og symposier må for fremtiden avgiftsfinansieres i langt høyere grad enn hittil. I etter- og videreutdanningen bør den nasjonale kapasitet utnyttes gjennom deltaking av elever fra andre nordiske land. Dessuten bør forbruker- og produsentfinansiering vurderes i enkelte sammenhenger.

Sammenheng mellom nasjonal, nordisk og internasjonal virksomhet er viktig i det nordiske samarbeidet på helse- og sosialsektoren. Det er derfor vesentlig for de nordiske land å videreutvikle det internasjonale samarbeidet, for å oppnå både en bedre koordinering av nasjonal innsats og større gjennomslagskraft for nordiske synspunkter internasjonalt.

2. Utviklingstrekk og langsiktige mål

2.1 Innledning

Når man skal sette mål for helse- og sosialsektoren er det nødvendig å se på utviklingstrekk både innenfor og utenfor sektoren, og både nasjonalt, regionalt og internasjonalt. Grunnleggende dokumenter i denne forbindelse er WHO's program "Helse for alle i år 2000" som ble vedtatt av Verdens Helseforsamling i 1977 og de retningsgivende prinsippene for sosialpolitisk utvikling i den nære fremtid som ble vedtatt av FN's interregionale konsultasjon om sosialpolitisk utvikling i 1987. Et program for regionalt samarbeid mellom de nordiske land bør ta sitt utgangspunkt i disse grunnleggende dokumentene. Nødvendigheten av tilpassing til de nye sosiale behov som presser på er også satt på den internasjonale dagsorden gjennom den rapport Verdenskommisjonen for miljø og utvikling nylig har avlevert.

Et overordnet mål for sosialpolitikken må være å opprettholde akseptable levevilkår for alle grupper i samfunnet.

En aldrende befolkning, arbeidsmarkeds- og boligpolitikk og tilpassing til økonomiske og teknologiske endringer er viktige felles utfordringer for de nordiske land i denne sammenheng. Det er i de nordiske land også tendenser til polarisering mellom dem som har det godt og dem som har det mindre godt og som mer enn før kommer ut i vanskelige situasjoner.

Et annet overordnet mål vil være at enkeltindivider, familier og lokale grupper blir trukket med i planleggingen og gjennomføringen av sosiale tiltak i bred mening.

Det sentrale innenfor både helse- og sosialsektoren i alle de nordiske land er å styrke individet og mulighetene for at en selv kan løse sine problemer og ta beslutninger om egen livssituasjon. Dette innebærer ikke at ansvaret overføres fra samfunnet til enkeltindividet, eller at standarden skal gå ned, men at tjenestetilbudet må kunne utvikles på en slik måte at det bedre svarer til befolkningens behov og innenfor rammen av de mål og retningslinjer som er fastlagt for den helse- og sosialpolitiske utviklingen i hvert enkelt land av de ansvarlige, nasjonale myndigheter.

Et viktig mål i denne sammenheng vil være å gjennomføre endringer i gjeldende regelverk og rutiner, og eventuelt i lovgivningen, slik at samarbeidet mellom den formelle og den uformelle omsorgssektoren, herunder lokale grupper, styrkes. I denne forbindelse vil det også bli nødvendig å finne frem til nye måter å fungere på både for offentlige virksomheter og for profesjonene innenfor helse- og sosialsektoren. Disse må i sterkere grad kunne samarbeide med og støtte dem som har behov for bistand.

Et annet viktig mål må være at befolkningen opplever at det er en sammenheng mellom de forskjellige ledd i sosial- og helsesektoren og at det kan oppnås overensstemmelse mellom befolkningens forventninger og de tjenester som kan tilbys. Tjenestene må også gis på en brukervennlig måte. Det er derfor behov for å utvikle nye strukturer og oppnå bedre sammenheng mellom sosial- og helsesektorene.

Det er også viktig å støtte forsøks- og utviklingsarbeid både innenfor den offentlige sektor og ellers for å oppnå forbedring og fornyelse i eksisterende tiltak og for utvikling av nye.

Ny lovgivning, forsøk og utviklingsarbeid er derfor nå et kjennetegn ved helse- og sosialsektoren. Det eksperimenteres blant annet med ulike former for organisering, med forskjellige former for rådgivning, og med mer faste ytelser når det gjelder sosialhjelp.

Desentralisering av tiltak, kombinert med koordinering av forskjellige tiltak på lokalt plan og overføring av ansvar mellom forvaltningsnivåene, kan medføre store fordeler. I de nordiske land bygges de store institusjonene for funksjonshemmede ned, og som i eldreomsorgen satses det istedet på alminnelige boliger og bokollektiv med tjenester fra det alminnelige hjelpeapparat, hjemmehjelp, hjemmesykepleie m. v. Det satses også i økende grad på dagtilbud og midlertidige opphold på pleiehjem, hvor sosial- og helsepersonell deltar i opptreningsarbeid på like fot. Målet er å integrere de funksjonshemmede i boligområder, skoler m. v., og å unngå å gjøre eldre til en segregert gruppe. Når det gjelder barn eksperimenteres det bl. a. med forskjellige former for daginstitusjoner der man også har funksjonshemmede barn. Det satses også på ulike former for døgninstitusjoner, bokollektiv og familiepleie.

Innen helsesektoren foregår det også en omstilling. Primærhelsetjenesten utvides bl. a. i takt med endringene innen eldreomsorgen og arbeidet med funksjonshemmede. Liggetidene på sykehus settes ned og meget som tidligere krevde innleggelse gjøres nå poliklinisk. Kravet om utbygging av primærhelsetjenesten som omfatter alle forhold som kan påvirke helse, arbeidsmiljø, boliger, sosial trygghet, personlig livsstil, familieforhold og miljø, er blitt stadig sterkere, og dette kravet støttes av WHO. Det legges også opp til tverrsektorielt samarbeid.

Ifølge "Helse for alle i år 2000" er helse i høy grad et sosialt anliggende. En rekke av de områder som er omtalt der er også behandlet i FNs retninglinjer for den fremtidige sosialpolitiske utvikling. Programmet har

derfor her tatt utgangspunkt i de fem avsnitt WHO's plan utgjør, sett fra en nordisk sosial og helsemessig synsvinkel, ettersom dette i de nordiske land i virkligheten er to sider av samme sak.

2.2. De grunnleggende krav innen helse- og sosialsektoren

Det første mål er å redusere de eksisterende sosiale og helsemessige ulikheter både mellom land og mellom befolkningsgrupper i de enkelte land. De nordiske land har en generell sosialpolitikk, men innenfor landene er det også store forskjeller i helsetilstanden mellom grupper. Disse er betinget av geografi, kjønn, stilling/næring, sosiale grupper m.v. Disse ulikhetene må reduseres, slik at de grupper og enkeltindivider som er svakest stilt og mest utsatt hjelpes. Hvert enkelt av de øvrige mål bidrar i virkeligheten til dette.

Å bruke sitt liv på en sunn måte forutsetter at intakte eller resterende fysiske og åndelige evner blir utnyttet fullt ut. Dette gjelder særlig eldre og funksjonshemmede.

Eldre må gis anledning til å bruke sine intellektuelle og kulturelle ressurser. Personlig og økonomisk selvstendighet er en del av dette. Botilbudene for eldre må være så fleksible i beliggenhet, boform og utforming at de motvirker avhengighet av andre og skaper rimelige rammer for sosial og personlig kontakt. Ordninger for arbeidstid og pensjonering må tilgodese eldres behov, og de må ha samme mulighet for meningsfull sysselsetting som andre aldersgrupper.

Det vil alltid finnes mennesker med fysiske handikap, men de behøver ikke også bli sosialt handikappede. Ved å tilgodese funksjonshemmede økonomisk, i by- og boligplanlegging, transport og arbeidsliv, og gi bistand med tekniske hjelpemidler, bedres funksjonshemmedes mulighet til å delta aktivt i samfunnslivet på egne premisser.

Også andre grupper, eksempelvis enslige med barn, må gis bedre muligheter for sosial kontakt, fritidsliv og fysisk aktivitet.

Det er mulig å redusere sykdom og invaliditet gjennom å redusere ulykker og sykdommer som helt eller delvis kan forebygges. Målet kan nås ved å iverksette eller styrke allerede eksisterende tiltak for forebygging av ulykker og vold, hjerte- karsykdommer, enkelte kreftformer knyttet til livsstil, yrkessykdommer, sinnslidelser, alkoholisme og stoffmisbruk.

Belastende forhold som fører til selvmord og selvmordsforsøk må søkes endret. Den enkeltes evne til å klare belastende situasjoner må styrkes, og det samme må skje med sosial- og helsepersonellens evne til å vurdere selvmordskandidater og iverksette forebyggende tiltak.

2.3 En sunn livsstil

Familien utgjør oftest det viktigste grunnlaget for læring når det gjelder å utnytte evner og ressurser. Derfor bør familien få mer tid til å tilgodese de forskjellige behov. I Norden er familiens rolle inne i en endringsprosess.

Antallet enslige stiger, og nye samlivsformer oppstår. Det er nødvendig å ta utgangspunkt i de endringer som skjer i holdninger og normer. Styrking av det nære sosiale nettverk er derfor kanskje den beste måten å fremme en sunn livsstil på. Det gjelder tiltak som dagsinstitusjoner, skoler, lekegrupper, ungdomsgrupper m. v., for å lære barn og unge å ta vare på sin egen helse.

Ved å styrke det sosiale nettverk generelt, kan man også oppnå at spesielle grupper som for eksempel misbrukere, enslige eller arbeidsløse gjennom gjensidig støtte kan utvikle en sunnere livsstil.

Helsepedagogiske tiltak må settes inn på alle nivå, for å understreke betydningen av et sunt kosthold, fysisk aktivitet og stressbekjempelse, de alvorlige følger ved bruk av tobakk, misbruk av alkohol og medisiner, og bruk av narkotika.

Det er nødvendig med en bred og allsidig innsats for å minske den skadelige atferd som misbruk av alkohol og medisin eller bruk av narkotika utgjør. Voldsbruk og trafikkulykker må også bekjempes. Tiltakene må settes inn både på det generelle plan og rettes inn mot den enkelte i form av bedre hjelp til å endre truende livssituasjoner.

2.4. Et sunt miljø

Det skjer nå raske endringer i forbruksvarer, i industriens og landbrukets produksjonsformer, i energikilder og -forbruk, i boligforhold. Disse, og andre forhold, påvirker sammen og enkeltvis folks helsetilstand i betydelig grad. Felles for disse endringene er at de medfører "bivirkninger" som altfor sjelden blir belyst. Mange avgjørelser treffes sektorvis og uten noen form for koordinering. Synspunkter fra sosial- og helsesektoren får sjelden noen vesentlig plass i beslutningsgrunnlaget.

Det er viktig at befolkningen i de nordiske land sikres et sunt miljø gjennom samarbeid på tvers av sektorgrenser, og mellom sentrale, regionale og lokale myndigheter. Det er også nødvendig å støtte internasjonalt samarbeid på området.

Myndighetenes informasjonsarbeid må bli bedre. Innbyggernes medvirkning må bli større på områder som kan true deres helse. Det kan dreie seg om giftig kjemisk avfall, strålingsfare og farlige forbruksvarer, men også om vannforurensning, matvarekvalitet og beskyttelse mot farlig avfall.

Til tross for en omfattende boligbygging bor fortsatt mange i helsefarlige boliger som er overbefolkete, fuktige, dårlig oppvarmete eller uten rimelige sanitære forhold. Byfornyelse, sanering, nybygging m. v. må trappes opp. Gjennom deltaking i planleggingen må en sikre nødvendige park- og idrettsarealer og arealer for sosiale aktiviteter m. v. Dette vil også medvirke til å unngå ulykker i fritiden. Arbeid med å kartlegge og å forebygge hjemmeulykker, både i eldre og nyere boliger, er også nødvendig. Det er også beskyttelse mot støyplage.

På arbeidsplassene opptrer det stadig nye stoffer og arbeidsmetoder endres. Sosial- og helsemyndighetene bør sammen med befolkningen stille krav om et sunt miljø på andre samfunnsområder, gjennom planlegging og på annen måte.

2.5. En hensiktsmessig helse- og sosialsektor

Helse- og sosialsektoren skal, i tillegg til nødvendig behandling, bidra til å hindre at det oppstår situasjoner som fører til at den enkelte mister kontrollen over sin egen livssituasjon, forebygge sykdom og sørge for rehabilitering der folk befinner seg, nemlig i det lokale miljø. Befolkningen må være med i planleggingen av tiltakene slik at de tilgodeser deres behov.

Konsekvensen av dette må være at helse- og sosialsektorens organisasjon og tilbud tilpasses disse roller. Det må arbeides for en omstilling slik at den primære helse- og sosialtjenestens rolle utvikles og styrkes, samarbeidsformene mellom den primære helse- og sosialtjenesten og sykehusene videreutvikles og det utvikles flere alternativer til sykehussinleggelse og institusjonalisering.

Hjemmehjelp, omsorgspersonell, sosialrådgivere, leger, fysio- og ergoterapeuter, hjemmesykepleiere m. v. må også utdannes slik at de kan yte hjelp ut fra en bred forståelse for en persons livssituasjon, familieforhold m. v. Samtidig må det utvikles tverrfaglig samarbeid mellom faggruppene i den primære helse- og sosialtjenesten. Den enkelte familien og det sosiale nettverk må trekkes inn i et likeverdig samarbeid.

Hvert land bør vurdere hvordan lokale krefter kan organiseres slik at de kan bidra på alle de områder som berører helse- og sosialspørsmål. Det bør også foregå en løpende kvalitetsevaluering både av den primære helse- og sosialtjenesten og av sykehusvesenet, slik at et effektivt og godt koordinert samarbeid er sikret på alle plan.

2.6. Forskningsstrategier og strategier for å virkeliggjøre målsettingene

Forskning er nødvendig for å realisere de målsettingene den nye helse- og sosialpolitikken inneholder. Dette gjelder både forskning som kan skaffe oss ny viten og forskning som kan gi grunnlag for hensiktsmessig anvendelse av økt viten. Det bør utvikles strategier for forskning, også for forskning på tvers av sektorer. I denne sammenheng er det nødvendig å se på hva vi allerede har av viten som ikke blir utnyttet.

I helsesektoren, spesielt blant sykehusleger, er tradisjonen at man forbedrer innsatsen gjennom forskning og forsøk. Det har først og fremst dreid seg om utvikling og utprøving av nye spesifikke, kliniske behandlingsmuligheter. I de senere år har begrepet "helsetjenesteforskning" fått en mer fremtredende plass, men det er behov for å skape ytterligere oppmerksomhet rundt utviklingen av helsevesenets organisasjon og funksjon i videre forstand.

I sosialsektoren har problemet dels vært at der har vært vanskelig å få

midler til forsknings- og utviklingsoppgaver av denne type, og dels at man ikke har utnyttet den forskning som foreligger.

Helse- og sosialpolitikken må gjennomgås systematisk i årene som kommer. Det må undersøkes om den er i samsvar med målsettingen "helse for alle", og om regler, institusjoner og aktiviteter er rettet inn mot dette målet. Helse- og sosialpolitikken må koordineres på flere plan, både sentralt, regionalt og lokalt. Det må opparbeides støtte for den både i enkeltgrupper og i befolkningen som helhet.

Det er nødvendig å styre helse- og sosialpolitikken for å få alle sektorer med og for at investeringer som bedrer helsetilstanden får høy prioritet. Relevant informasjon er også nødvendig for planlegging, overvåking og vurdering.

Et viktig ledd i hele omstillingen er trening og omskolering av helse- og sosialpersonell. Behovet for etterutdanning er stort, for å utvikle den innsikt og de holdninger og ferdigheter som forutsettes. Nye metoder, fra selvstudium til gruppearbeid, må utvikles. Disse må også bygges inn i grunnutdanningene. Personell i andre sektorer med helsemessig betydning må også lære om helse for alle.

Etablering av en formalisert prosedyre for systematisk vurdering av teknologi innenfor helsesektoren, både gammel og ny, er også viktig. Vurderingene bør være rettet mot sikkerhet, effektivitet, økonomi, brukeraksept og etiske spørsmål.

"Helse for alle i år 2000" og de retningslinjene for sosialpolitisk utvikling FNs interregionale konsultasjon nylig vedtok dekker mye. En del av arbeidet med de utfordringene som er nevnt i disse internasjonale instrumentene er allerede i gang, og i det følgende er deler av disse programmene utformet i forslag for nordisk samarbeid.

3. Konkret virksomhet

3.1 Innledning

Innenfor den nordiske velferdspolitik har samarbeidet på helse- og sosialsektoren som siktemål å oppnå et bedre samsvar mellom den ønskete innsats og de ressurser som kan forventes å stå til rådighet i fremtiden. Hvordan disse ressursene skal fordeles mellom helse- og sosialsektoren og andre sektorer i det nordiske budsjett og mellom helsesektoren og sosialsektoren, avhenger bl. a. av politiske vurderinger og de kriterier som ligger til grunn for nordisk virksomhet.

På helsesektoren får institusjonene en stor del av budsjettet (1987: 30,6 mill. kr.), mens de på det sosiale område utgjør en mindre del (1987: 8,6 mill. kr.). Prosjektbudsjettet for helse- og sosialsektoren samlet utgjør i 1987 ca. 5 mill. kr.

De følgende emner anses for sentrale i den neste femårs-perioden. De nevnes i ikke-prioritert rekkefølge. Emnene kan tas opp såvel i institusjonsregi som i prosjektsammenheng, og kan ha form av:

- Sammenliknende studier;
- felles undersøkelser;
- informasjons- og erfaringsutveksling;
- praktisk innrettet virksomhet på forsøks- eller varig basis; og
- forskning og utredningsarbeid.

3.2 Helsesektoren

Innenfor helsesektoren foregår det også et betydelig samarbeid utenfor Ministerrådets rammer, først og fremst på kollegialt plan i de forskjellige helsefaglige profesjoner. Det foregår bl. a. en omfattende informasjonsutveksling gjennom konferanser og annen møtevirksomhet, og det samarbeides om forskning og utviklingsarbeid. Faglige organisasjoner og vitenskapelige selskap har etablert fora med karakter av "nordiske overbygninger" til dette formålet.

Innenfor Ministerrådet finner samarbeidet sted dels i form av prosjekter og arbeidsgrupper – permanente grupper eller ad-hoc-grupper – og dels gjennom virksomheten i de nordiske institusjoner på området. Særlig prosjektvirksomheten må ses som et sidestykke til det ovenfor nevnte mer uformelle samarbeidet.

3.2.1 Prosjektvirksomhet

Et helhetsorientert syn på helsesektoren er et sentralt element i den helsepolitiske strategi. Hovedvekten legges derfor på forebygging og helsefremmende tiltak basert på enkeltmenneskets og nærmiljøets behov. Primærhelsetjenesten er hovedformidleren av slike tjenester, i samarbeid med et effektivt og spesialisert sykehusvesen og i samarbeid med tilgrensende sektorer.

En viktig del av helsesektorens medvirkning i samfunnsplanleggingen er å formidle kunnskap om helsefarer, og fordelingen av disse i befolkningen, til instanser utenfor sektoren. Forsknings- og utviklingsarbeid på dette området bør gis høyere prioritet i det nordiske samarbeidet. Sentrale elementer for de kommende års prosjektvirksomhet vil derfor bli livsstil og helse, primærhelsetjenestens struktur og oppgaver, samt omstillinger og tilpasninger i helsesektoren og tilgrensende sektorer i lys av den helhetlige strategi.

Et viktig ledd i å forbedre befolkningens helsetilstand, er å se på livsstilsbetingede forhold. Dette krever økt forskningsinnsats om forhold som berører folkehelsen, herunder helseskadelige/helsefremmende livsforskjeller mellom de enkelte nordiske land. Økt kunnskap på området vil være nyttig for det nordiske samarbeidet.

Som "WHO-collaborating center" innen helsesektoren bør derfor bl. a. Nordiska hälsovårdshögskolan i samarbeid med nasjonale institusjoner ta initiativ til forskning rundt årsaker til de store helseproblemene i de nordiske land og strategier og tiltak mot dem. Søkelyset bør spesielt rettes mot problemenes sosiale fordeling.

I tillegg til de grunnleggende livsstilsforhold som familie og sosiale nettverk, kosthold, misbruksforhold og miljøforhold, bør også andre viktige livsstilstilknyttede problemer tas opp. I likhet med beslutningen som allerede er tatt i EF, og som også inngår i WHO's strategi, overveies det å utarbeide en nordisk handlingsplan mot kreft for å støtte arbeidet mot denne sykdommen. Man har etablert en nordisk arbeidsgruppe som skal koordinere de nordiske lands innsats for å bekjempe AIDS. Tiltak for å beskytte intravenøse misbrukere mot AIDS-smitte inngår også i den nordiske handlingsplan mot narkotika. Videre vil relevante tiltak bli iverksatt og koordinert med nasjonal og øvrig internasjonal innsats. Når det gjelder andre store livsstilknyttede helseproblemer vil mulighetene for å videreutvikle den nordiske innsatsen også bli vurdert. Det omfatter bl. a. hjertekarsykdommer, selvmord og ulykker.

På tross av en godt utviklet primærhelsetjeneste i de enkelte nordiske land, har selve begrepet primærhelsetjeneste vært under utvikling de senere år. Årsaken er ønsker om forbedringer og desentralisering. Denne satsing på og videreutvikling av primærhelsetjenesten bør fremdeles være en sentral oppgave, også i nordisk sammenheng. Det er derfor behov for fortsatt vurdering av primærhelsetjenestens struktur og funksjon i lys av dens sentrale rolle. Nye roller innenfor forebyggende arbeid, nye undersøkelses-, behandlings- og pleie- og omsorgsmetoder bør derfor videreutvikles og utprøves i samarbeid med nasjonale institusjoner og grupper.

Samtidig må arbeidsfordelingen og samarbeidsformene mellom primærhelsetjenesten og sykehusvesenet stadig vurderes, med henblikk på en optimal oppgavefordeling og koordinering, både ut fra kvalitative og ressursmessige vurderinger. Det bør også arbeides for et bedre samsvar mellom ønsket medisinsk innsats og de personalmessige og økonomiske ressurser som vil stå til rådighet. Satsing på samarbeidsaktiviteter som på sikt kan føre med seg betydelige nasjonale besparinger og effektiviseringsgevinster er derfor ønskelig.

Eksempler på dette kan være samarbeid omkring høyspesialiserte eller andre særskilte områder, der et nordisk samarbeid kan lede til mer rasjonell ressursutnyttelse, eller muliggjøre løsning av nye oppgaver. Andre områder der samarbeidet kan videreutvikles er vurdering av medisinsk teknologi, medisintekniske sikkerhetstiltak og produktsikkerhet.

Avslutningsvis skal nevnes personell- og utdanningsforhold som en gjennomgående variabel for den konkrete virksomheten. Utviklingen av nye oppgaver og bedre løsninger, og ivaretagelse av eksisterende oppgaver, krever et nært og tverrfaglig samarbeid mellom faggrupper i primærhelsetjenesten og sykehusvesenet, på tvers av institusjons- og sektorgrenser. Det bør derfor satses på prosjekter om rekrutterings- og arbeidsmiljøforhold, utvikling av utdanning og personalroller/oppgaver i overensstemmelse med de sentrale helsepolitiske målsettingene.

3.2.2 *Samarbeid på det medisinstatistiske området*

Nordisk medicinalstatistisk komite (NOMESKO) har som oppgave å arbeide for at den medisinalstatistiske rapporteringen i de nordiske land blir mest mulig sammenliknbar. Den skal også ta initiativ til relevante prosjekter, og følge den internasjonale utviklingen på området.

Foruten det løpende arbeidet i forbindelse med innsamling og bearbeiding av statistisk materiale, drives virksomheten av en del arbeidsgrupper på forskjellige områder. Det gjelder databanker- og informasjonssystemer i helsesektoren (ADAT), helseindikatorer (AHFAI), sykdomsklassifikasjoner (AKLASS), registrering av ulykker (ARON), medisinsk fødselregistrering (AFØD) og publikasjoner (APUB).

Blant de nye aktiviteter som planlegges for de neste årene, kan nevnes økt samarbeid i forbindelse med klassifikasjonsspørsmål og opprettelse av et NOMESKO "WHO-Collaborating Center for International Classification of Diseases". Ifølge en kontrakt med WHO, skal NOMESKO være ansvarlig for senterets virksomhet i minst en fireårsperiode. Enkelte arbeidsgrupper (AHFAI, AKLASS og ARON) har ytret ønske om å holde en serie seminarer og konferenser i forbindelse med oppfølgingen av sin virksomhet. Dessuten har NOMESKO fått i oppdrag av de nordiske helsemyndighetene regelmessig å revidere en rapport om helsesituasjonen i Norden som første gang ble lagt fram i 1983. Forøvrig bør NOMESKO opprettholde det samme aktivitetsnivå som i de siste årene.

3.2.3 *Felles arbeidsmarked for helsepersonell*

Overenskomsten mellom Danmark, Finland, Norge og Sverige om godkjenning av visse yrkesgrupper som virker innen helse- og veterinærvesenet trådte i kraft i 1983. Island har sluttet seg til overenskomsten når det gjelder drøyt halvparten av de yrkesgruppene den omfatter.

Overenskomsten innebærer i korthet at nordiske statsborgere som i et av de landene som tar del i avtalen har fått legitimasjon, autorisasjon eller annen rettslig godkjenning til å utøve et av 18 yrker som omfattes av avtalen, skal ha samme godkjenning i de øvrige land. Disse personellkategoriene får dermed den samme mulighet til å bevege seg innenfor det nordiske arbeidsmarkedet som andre yrkesgrupper allerede har.

Det langsiktige målet med dette samarbeidet er å arbeide for gjensidig godkjenning av auktorisasjonsbestemmelser og harmonisering av utdanning og å fremme bevegelse mellom landene. En egen arbeidsgruppe bestående av to representanter fra hvert land følger anvendelsen av overenskomsten.

3.2.4 *Odontologisk materialprøving*

Virksomheten ved Nordisk institutt for odontologisk materialprøving (NIOM) omfatter standardisering, materialprøving, forskning og opplysningsvirksomhet om tannhelsemateriale. Målsettingen er at det materiale

som anvendes, eller som planlegges anvendt, i tannpleien i de nordiske land, oppfyller helsemessige og tekniske krav.

Kravet til informasjon om bivirkninger av odontologisk materiale har ført til at det overveies å bygge opp et eget register, på linje med det man har for legemidler. Etablering av et bivirkningsregister for odontologisk materiale vil være en naturlig del av slike registre, og et nordisk samarbeid på området er ønskelig. Det er også av stor betydning å studere arbeidsmiljøet til personer som utsettes for odontologiske materialer i sitt arbeid, så som tannleger, klinikkassistenter og tannteknikere. Dette kan være et utgangspunkt for forskning om bivirkninger av slike materialer og en selvfølgelig oppgave for NIOM. Det krever imidlertid økte ressurser eller omlegging av virksomheten.

Odontologiske materialer er på mange måter like og til og med identiske med annet biomateriale som benyttes innen ortopedi, hjerte-karkirurgi, plastisk kirurgi og oftalmologi. Av disse grunner og på grunn av henvendelser fra brukere av biomateriale innenfor disse områdene til NIOM, bør man overveie omfanget av instituttets virksomhet. Et eventuelt nordisk samarbeid på området bør imidlertid begrenses til forskning og fastsetting av kvalitets- og sikkerhetskrav samt utvikling av standarder for slike materialer.

I tillegg til prøvning av odontologisk materiale, bør NIOM i fremtiden også rette sin oppmerksomhet mot profylaktiske tiltak. Institusjonens initiativ for å teste tannbørster, og å arbeide for utvikling av standarder for tannkrem, er gode eksempler på denne type tiltak.

NIOM har i flere år deltatt aktivt i videreutdanning av tannpleiepersonell i de nordiske land, eksempelvis i form av forelesninger og kurs. Dessuten har gjesteforskerordningen ved institusjonen lagt grunnlaget for doktoravhandlinger ved ulike universitet i Norden. I de nærmeste år bør man overveie en mer institusjonalisert form for etter- og videreutdanning av tannpleiepersonell, eventuelt i nært samarbeid med de odontologiske læresteder i Norden.

3.2.5 Legemiddelsamarbeidet

Nordiske läkemedelsnämnden (NLN) har fra starten i 1975 arbeidet for harmonisering av lovgivning og administrativ praksis i legemiddelområdet i Norden. Man har spesielt satset på å komme frem til enhetlige regler og retningslinjer for godkjenning og registrering av nye legemidler. Disse retningslinjene har vært til nytte både for kontrollmyndighetene og legemiddelindustrien, samtidig som de er ressursbesparende.

NLN's arbeid på legemiddelområdet bør ses både i et kortsiktig og et langsiktig perspektiv. Enkelte oppgaver må betraktes som delmål på veien mot en mer samordnet legemidelpolitikk. Nemnda bør være oppmerksom på utviklingen i de mellomstatlige internasjonale organisasjoner som har betydning på legemiddelsområdet for et eller flere av de nordiske land.

Samarbeidet i nemnda bør tilrettelegges slik at det oppnås overensstemmelse mellom de nordiske land og andre grupperinger av land (WHO, OECD, EF m. v.).

I de nærmeste årene bør NLN fortsette sitt engasjement for harmonisering av regler og prosedyrer for godkjenning og registrering av nye legemidler og av det utredningsarbeidet som utgjør beslutningsgrunnlaget for myndighetenes godkjenning. Nemnda bør også være oppmerksom på tidligere registrerte legemidler, og spørsmål som angår oppfølging etter registrering samt tidligere registrerte legemidlers kvalitet, virkning og sikkerhet. Dette omfatter blant annet samarbeid om bivirkningsrapportering, et arbeid nemnda allerede har startet.

Legemiddelforskningen er i stadig utvikling. Blant annet ventes bruk av ny teknologi å frembringe nye legemidler og legemiddelformer i de kommende 5–10 årene. Dette kommer til å stille kontrollmyndighetene overfor nye problem. Utviklingen av EDB kommer imidlertid til å by på nye muligheter for rask informasjonsutveksling og ytterligere forbedring av samarbeidet mellom de nordiske land.

Etter hvert som et utviklingsarbeid avsluttes og nye prosedyrer blir rutine, kommer nemnda til å avvikle eller redusere sin innsats på endel områder. Dette gjelder eksempelvis nemndas satsing på legemiddelstatistikkområdet. Der vil mer og mer av det felles arbeidet nå overføres til nasjonalt plan. Kartlegging av endringer i forbruksmønsteret er imidlertid en viktig del av etterkontrollen. Nemnda bør derfor fortsatt stimulere tiltak på dette området. Slik informasjon bør dessuten kunne bidra til å planlegge tiltak for å minske legemiddelmisbruket i de nordiske land.

3.3 Sosialektoren

3.3.1 Innledning

Innenfor sosialektoren foregår det også et betydelig samarbeid utenfor Ministerrådets rammer. De sentrale embetsverk har bl. a. dannet grupper innenfor barneområdet, eldresektoren, handikapparbeidet, sosialtjenesten og når det gjelder planlegging og forsøk. Disse gruppene har årlige kontaktmøter og driver informasjons- og erfaringsutveksling bl. a. om aktuelle utviklingstendenser.

Faglige organisasjoner og vitenskapelige selskap har også etablert nordiske foreninger som avholder møter og konferenser m. v. der det utveksles informasjon og erfaringer.

Innenfor Ministerrådet finner samarbeidet sted i form av prosjekter og arbeidsgrupper – permanente eller ad hoc – og gjennom virksomheten i de nordiske institusjonene.

3.3.2 Samarbeid når det gjelder sosialhjelp, rådgivning og veiledning

Sosialhjelp/kontantutbetalinger øker meget sterkt i alle de nordiske land og mange blir hengende i systemet. Det foregår derfor en rekke nasjonale

forsøk på dette området i de nordiske land. Det eksperimenteres bl. a. med forskjellige måter å organisere seg på, med forskjellige former for rådgivning, og det gjøres forsøk med samarbeid på tvers av etatsgrenser, eksempelvis mellom arbeidsmarkedsmyndighetene, sosialsektoren og utdanningsmyndighetene, der målet er å få folk ut av en avhengighetssituasjon og inn i arbeid eller utdanning. Det bør satses nordisk på dette området, for å bidra til rehabilitering av utsatte grupper, spesielt ungdom, utenfor arbeidsmarkedsetaten.

De fleste land har foretatt undersøkelser av sosialhjelpsordningene og en nordisk kartlegging av det som finnes på området vil gi et nødvendig grunnlag for å vurdere hvor det i fremtiden bør satses nordisk.

Et område som kan være aktuelt i denne sammenheng er den absolutte og relative fattigdom som er et tema som går igjen i de nordiske land. Den stigende levestandard for den største del av befolkningen har ikke forhindret at situasjonen for en liten del av befolkningen er utilfredsstillende. Undersøkelser i de forskjellige land har vist en sterk sammenheng med arbeidsløshet. Det vil være verdifullt å se nærmere på denne problematikken utfra en nordisk synsvinkel og derved bidra til at landene finner løsninger på dette problem og de sosiale problem det fører med seg.

Rådgivning og veiledning blir ofte forsømt. Det gjøres en del nasjonale forsøk med oppsøkende arbeid, bl. a. i forbindelse med desentralisering av forvaltningen. Det bør gjøres flere, og mer systematiske, forsøk på nordisk basis med forskjellige former for rådgivning og veiledning, herunder desentralisering av forvaltningen.

3.3.3 *Barne-, ungdoms- og familiepolitisk samarbeid*

Utvikling av familiepolitikken har en sentral stilling i alle de nordiske land. Det er bl. a. relevant å se på mødres og fedres felles deltaking i utøvelsen av foreldreansvaret. I den forbindelse vil det bl. a. være relevant å se på de familiepolitiske støtteformer, bl. a. hvilke mål som settes for familiepolitikken og hvilke løsninger de ulike land benytter når det gjelder støtte til familien.

Barndommen har oftest blitt studert ut fra en psykologisk og pedagogisk synsvinkel. Samfunnsvitenskaper som sosiologi, økonomi og historie har ikke i nevneverdig grad vært opptatt av barndommen. Utviklingen av barne-, ungdoms- og familiepolitikken forutsetter at den samfunnsvitenskaplige forskningen ser på barndommens posisjon og betydning sosioøkonomisk og barndommens samfunnsmessige grunnforutsetninger og vilkår. Det vil bl. a. være viktig å se på de 9–12 åriges stilling og betydning, idet disse står på terskelen til ungdomstiden.

Det er i disse år også oppbrudd i mange familier. Noen foreldre blir alene med barna, andre flytter sammen i nye parforhold, ofte blir flere barn fra forskjellige ekteskap bragt sammen. Man bør undersøke de sosiale konsekvenser av skilsmisene for barna, og spesielt få barnas egne opplevelser frem.

Det eksisterer en nordisk kontaktkomite for førskole og fritidshjemvirksomhet. Den utvikler ulike samarbeidsområder innenfor barneomsorgen. I komiteens regi har man arbeidet med forskjellige prosjekter, bl. a. om fritidshjemmenes mål, innhold og organisering i Norden, og barn med behov for særlig støtte i barnehager.

Det vil også være behov for å forsøke med fleksible former for dagtilbud. Et samarbeid mellom slike tilbud, andre deler av sosialsektoren og sektorer som skole og politi, bør også fremmes.

Samfunnet har også ansvar for å sikre barnas oppvekstvilkår og eventuelt beskytte dem mot omsorgssvikt. Synet på samfunnets ansvar i forhold til foreldreansvar overfor barn varierer. Det er for eksempel få barn og unge under omsorg i Norge. Antallet har tilsynelatende økt sterkt i Danmark i senere år, mens Finland er stabilt og antallet i Sverige har vært synkende. Bakgrunnen for disse forhold undersøkes nå gjennom et nordisk prosjekt. Det bør imidlertid arbeides med hva som konkret kan gjøres på området.

Tidligere var det økonomiske og praktiske problemer som var hovedårsaken til offentlig inngripen, men etter hvert som levestandarden har steget, har andre årsaker kommet inn, som psykiske lidelser, alkohol- og stoffmisbruk og vold i familien. Forholdet mellom den generelle samfunnsutvikling og barns oppvekstvilkår er komplisert. Sammenlikning av de nordiske lands erfaringer med forskjellige tiltak og metoder kan bedre mulighetene til å møte risikogruppens behov, og til å forebygge fremtidige problem gjennom sosial- og familiepolitiske tiltak.

3.3.4 *Samarbeid om eldreomsorg*

Eldreomsorg er et høyt prioritert område. Alle landene har som siktemål at eldre skal kunne bli i en selvstendig bolig så lenge det er mulig og de selv ønsker det. Boliger, hjemmehjelpsordninger, hjemmesykepleie, opptreningssentra m. m. er under utbygging. Samtidig har man begynt å legge om institusjonene slik at beboerne ikke lenger får en totalservice, men en service tilpasset den enkeltes behov.

Det er viktig å understreke at de eldres situasjon ikke bare dreier seg om sykdom, behandling og omsorg. Det dreier seg i høy grad også om menneskelig utvikling, samliv og samfunnsliv. Ordninger for arbeidstid og pensjonering må bl. a. tilgodese eldres behov, og de må ha samme mulighet for meningsfull sysselsetting som andre aldersgrupper.

Det bør derfor gjøres sammenliknende undersøkelser om eldres innflytelse, deres materielle levekår og forbruk samt forventninger, håp og frykt hos morgendagens eldre. Undersøkelser på disse og andre felt kan bidra till generell forbedring av eldres situasjon.

I de kommende år blir det ikke flere eldre, men det blir flere av de aller eldste, og dermed flere enslige kvinner. Mange av disse kvinnene stiller ikke store krav og klarer seg ofte med svært lite hjelp, uansett behov. En

nordisk undersøkelse om tiltak, behov og bruk av tjenester til meget gamle kvinner ville derfor være verdifull og i tråd med FNs arbeid med eldre kvinner.

Når vekten flyttes fra institusjon til selvstendig bolig, blir hjelp i hjemmene det sentrale. Flere steder i Norden er det en tendens til stagnasjon i omfanget av hjelpen, blant annet som følge av at ungdom velger andre yrker. Flere medarbeidere har ingen eller bare kort utdanning. Ofte dreier det seg om middelaldrende kvinner som mangler alternativ. Personalets fremtid vil derfor være et hovedspørsmål både i nasjonalt og nordisk perspektiv i årene som kommer. I denne sammenheng bør man også se på den ulønnede omsorg som fortsatt spiller en rolle i store deler av Norden, men som man i fremtiden må forutse vil komme til å spille en annen rolle enn i dag. I lys av dette kommer boformer og hjelpetiltak til å få stadig større betydning.

Både den personlige mishandling av eldre og den vold som er innebygget i systemet, for eksempel i institusjonene, er et område som vies stadig mer oppmerksomhet. Det finnes enkelte nasjonale undersøkelser, men en bør gjennomføre en nordisk undersøkelse som omfatter de mange sider av problemet for å kunne si noe om hva man kan gjøre.

Behov for psykologisk bistand blir stadig mer aktuelt. Det dreier seg om senil demens, depresjon, sorg, nedstemhet m. v. Ytterst få nordiske psykologer/psykiatere har engasjert seg i denne typen problemstillinger. Det er tale om service overfor både eldre og personalet og i forhold til miljø, planlegging m. v. Det bør undersøkes hvilke bistand det er behov for, i hvilken sammenheng og hvordan den kan settes inn.

Et spesielt område som gradvis blir mer og mer aktuelt i de nordiske land, er omsorgen for eldre innvandrere. Generelt er det få kommuner som har mange innvandrere. Man vil med fordel kunne lære av hverandre i Norden.

3.3.5 Samarbeid på handikappområdet

I WHO's handlingsplan "Helse for alle i år 2000" heter det i delmål 3: "I år 2000 skal mennesker med funksjonsnedsettelse ha fysiske, sosiale og økonomiske muligheter som tillater dem å leve et kreativt, sosialt og økonomisk tilfredstillende liv." Det nordiske samarbeidet på området bør bidra til realisering av dette målet. Det vil blant annet være rimelig å vurdere virkningen av desentralisering og integrering av funksjonshemmede i boligmiljø, skole, arbeidsliv m. v., noe som lenge har vært offisiell politikk i de nordiske land.

Det nordiske samarbeidet på handikappområdet bør videreutvikles og utdypes. Virksomheten i Nordiska nämnden för handikappfrågor (NNH) har vist at nordisk samarbeid gir såvel effektiviseringsgevinster som bedre kvalitet i nasjonal innsats. Det er oppnådd konkrete resultater på hjelpemiddelområdet og i arbeidet for døvblinde og andre spesielt utsatte grupper av funksjonshemmede.

Det nordiske samarbeidet på hjelpemiddelområdet følger to hovedlinjer. Den ene går ut på å forbedre hjelpemidlenes kvalitet gjennom testings- og informasjonssamarbeid, forhindre urimelig prissetting og spre kunnskap om tilbudet. Etableringen av NNHs nordiske hjelpemiddelsregister vil bli et viktig bidrag i denne sammenheng. Den andre hovedlinjen går ut på å ivareta teknikkens, spesielt data- og informasjonsteknologiens, muligheter i utviklingen av nye hjelpemidler, særlige slike hjelpemidler som har et utilstrekkelig marked i det enkelte land.

Nordisk Ministerråd godkjente i 1984 en handlingsplan på datateknologiområdet. I 1985 fikk Nordiska nämnden för handikappfrågor, i et eget avsnitt i planen, til oppgave å arbeide med å utvikle databaserte hjelpemidler for å finne fram til effektive prototyper med sikte på senere serieproduksjon av databaserte hjelpemidler til et nordisk marked. Databehandlingsplanen har en tidsramme fram til og med 1989.

Såvel handikapppolitiske som samfunnsøkonomiske grunner taler for en videreutvikling og utdyping av samarbeidet på hjelpemiddelområdet og at Norden gjennom dette så langt som mulig gjøres til et felles hjemmemarked for hjelpemidler for funksjonshemmede. Dette vil også åpne nye muligheter for eksport av hjelpemidler.

Små og spesielt utsatte grupper av funksjonshemmede kan styrkes gjennom nordisk samarbeid. Et "grenseløst" Norden gjør det mulig å anvende fem lands samlede kunnskap og ressurser for å forbedre livsvilkårene for disse gruppene.

Et konkret resultat av NNHs arbeid er Nordisk uddannelsescenter for døvblinde personale (NUD), se side 21–22.

Av stor betydning er også de impulser som det nordiske samarbeidet har gitt til nasjonal innsats for små og spesielt utsatte grupper av funksjonshemmede. Denne produktive anvendelsen av nordisk kunnskap og erfaring bør fortsette og videreutvikles.

3.3.6 Samarbeid om sosialstatistikk

Nordisk sosialstatistisk komité (NOSOSKO) har som formål å skaffe til veie størst mulig sammenlignbarhet i de nordiske lands sosialstatistikk og å publisere resultater på området. Omtrent hvert tredje år utgir komitéen "Sosial trygghet i de nordiske land". Den neste kommer i 1989.

Det er nedsatt en del arbeidsgrupper som skal utarbeide bidrag til "Sosial trygghet i de nordiske land" 1989. Det er en arbeidsgruppe om sosiale fond som skal arbeide med renteutgifter og -inntekter. En servicegruppe vil konsentrere seg om sosialhjelp, ungdom, eldre og funksjonshemmede. En arbeidsgruppe arbeider med innholdet i sosiale ytelser. Med utgangspunkt i en beskrivelse av lovgivningen skal gruppen vurdere om de enkelte ytelser er ens og sammenlignbare. Utover dette gjør NOSOSKO spesialundersøkelser. En undersøkelse om barnefamilier er under planlegging.

3.3.7 Samarbeid om rusmiddelspørsmål

Samarbeid om rusmiddelspørsmål i Norden er et viktig område i det nordiske samarbeidet. Innenfor rammen av Nordiska nämnden för alkohol- och drogforskning (NAD) drives det et omfattende samarbeid. Virksomheden skal i hovedsak rettes inn mot samfunnsvitenskapelig forskning, herunder sosialmedisin og sosialpsykiatri. Formålet er å fremme og utvikle tverrvitenskapelige kontakter ved å initiere og gi støtte til planlegging av nordiske forskningsprosjekt, arrangere nordiske forskningskonferanser og nordisk informasjons- og dokumentasjonsarbeid.

Alkohol, narkotika og andre avhengighetsskapende midler er forskningsobjekter for NAD. Det bør legges spesiell vekt på forskning om, og til støtte for, forebygging mot misbruk og skader. Initiativ til samlet forskning om alkohol, narkotika og psykofarmaka kan fremme et helhetsperspektiv på rusmiddelproblematikken, og aktualisere forskning om blant annet blandingsmisbruk, og forskning om samfunnsmessige og andre tiltak overfor ulike rusmidler.

NAD har tidligere engasjert seg i kvinneforskningen, og kommer også i løpet av den neste femårsperioden til å kunne belyse forholdet mellom ulike drog- og brukergrupper ytterligere. Alkohol- og drogforhold i ulike etniske og kulturelle grupper, sett i internasjonalt perspektiv, er et nytt og viktig forskningsområde. Dessuten bør forskning vedrørende avhengighetsskapende legemidler forsterkes.

Nordiska kontaktmannaorganet för narkotikafrågor har siden 1985 hatt ansvaret for en omfattende nordisk handlingsplan mot narkotika. Planen omfatter tiltak på en rekke ulike områder, eksempelvis forskning, informasjon om narkotikaproblem, politi- og tollsamarbeid, AIDS og stoffmisbruk, samt tjenestemannsutveksling. I handlingsplanen inngår også en viss virksomhet innenfor Nordiska läkemedelsnämnden (NLN) og Nordiska nämnden för drog- och alkoholforskning. Siktemålet bør være å etablere en fastere ordning for den type tiltak som nå omfattes av handlingsplanen etter 1987.

Gjennom sin kontrollpolitikk og andre tiltak for å bekjempe narkotikamisbruk, har de nordiske landene lyktes i å stanse utviklingen. Alle rapporter er overensstemmende, situasjonen kan for tiden betraktes som stabil. De fleste er også enige om at situasjonen raskt kan forverres dersom innsatsen for å bekjempe narkotika reduseres drastisk. Den internasjonale utviklingen gir opplagt grunn til bekymring. Uten aktiv narkotikabekjempelse er det betydelig risiko for at Norden i økt grad importerer forbruksmønstre, spesielt fra andre vesteuropeiske land, at heroinsituasjonen raskt forverres, at kokain får fotfeste og at preparater som til nå ikke har nådd det nordiske narkotikamarkedet dukker opp og får spredning. Den nordiske innsatsen for å bekjempe narkotika bør derfor ikke reduseres i de kommende år.

Utviklingen når det gjelder økt alkoholforbruk i de nordiske land er urovekkende. Verken på nordisk plan eller i internasjonal sammenheng bør man bare oppfatte alkoholproblematikken som et helsespørsmål. Andre alkoholpolitiske spørsmål er av betydning når misbruket skal bekjempes, for eksempel ulike kontrolltiltak og sosiale tiltak. Et slikt syn på alkoholpolitikken er riktig dersom de nordiske land skal kunne oppnå WHO's mål om å redusere alkoholforbruket med 25 % før år 2000.

Samarbeidet både på nordisk og nasjonalt nivå må i større grad suppleres med internasjonal samhandling. Resultatene av de ulike tiltakene for bekjempelse av rusmiddelmisbruk i Norden bør således kunne legges til grunn for felles forslag i internasjonale fora.

3.4. Samarbeid om nordisk sosialforsikring m.v.

Den nye nordiske konvensjonen om sosial trygghet trådte i kraft 1. januar 1982. Det viktigste siktemålet med konvensjonen er å sikre nordiske statsborgere som bosetter seg eller arbeider i et annet nordisk land enn hjemlandet, sosial trygghet på lik linje med landets egne statsborgere. Konvensjonen er et vesentlig supplement til den nordiske overenskomsten om felles arbeidsmarked, da den skal sikre mot tap av rettigheter på grunn av flytting mellom landene. Dessuten sikrer den visse ytelser, spesielt medisinsk stønad, under midlertidig opphold i annet nordisk land enn hjemlandet.

Som sosialforsikringsavtale fungerer konvensjonen godt, men på grunn av de endringer som stadig finner sted i lovgivningen i alle de nordiske land, er det nødvendig å følge nøye med i utviklingen og eventuelt foreta endringer i konvensjonen for å tilpasse den til utviklingen på lovgivningsområdet.

Når det gjelder helse- og sosialtjenester er det nødvendig å se på om konvensjonen fungerer på en formålstjenlig måte, eller om den bør suppleres. Det er derfor tilsatt en utreder som skal kartlegge konvensjonens anvendelse på disse områdene, for å se på ønskeligheten av å utvide anvendelsesområdet eller eventuelt inngå nye avtaler.

Det er også av interesse å følge utviklingen innenfor landenes alminnelige pensjonssystem. Med et økende antall pensjonister kommer spørsmålet om finansiering, verdisikring m.v. til å få økt betydning.

3.5 Tverrsektorielt samarbeid

3.5.1 Innledning

Samarbeid mellom sosialsektor og helsesektor, og mellom disse og andre sektorer, blir stadig mer aktuelt. Nordiska hälsovårdshögskolan (NHV) holdt sammen med WHO i desember 1986 et seminar om nasjonale strategier for helse. Der ble det blant annet anbefalt at de nordiske land burde etablere kontaktnett for spesifikke, tverrsektorielle spørsmål. NHV kunne eventuelt fungere som clearing-sentral for informasjon om prosjekter som

angår tverrsektorielt samarbeid, og arrangere seminarer på nordisk eller bredere basis om slike emner. Det forutsetter blant annet at NHV samarbeider med andre berørte nordiske organ, så som NOMESKO, NOSOSKO og Nordplan.

3.5.2 *Planleggingssamarbeid*

Det foregår stort sett planlegging innenfor helse- og sosialsektoren i alle de nordiske land. Den dekker forskjellige områder, er mer eller mindre desentralisert og legger opp til sammenheng mellom helse- og sosialsektorene i større eller mindre grad. I alle landene er det likevel et ønske å styrke den tverrsektorielle planleggingen.

Det er derfor behov for samarbeid i planleggingsaktivitetene, først og fremst for å lære av hverandre. Et område for samarbeid er informasjonssystemet og forbedring av dette for å gjøre innholdet i de planer som utarbeides mer relevant. Det tverrsektorielle samarbeidet bør også forbedres, og helse- og sosialsektoren må bidra til den alminnelige samfunnsplanlegging. Dessuten kan det være grunn til å se nærmere på demokratiseringen av planleggingssystemene, og hvordan den kan fremmes på lokalt plan.

3.5.3 *Samarbeid mellom helse- og sosialsektoren, og mellom disse og andre sektorer*

Endringer i eldreomsorgen og omsorgen for funksjonshemmede krever endringer i de arbeidsmetoder som benyttes, spesielt i forbindelse med overgang fra institusjon til egen bolig eller bofellesskap. Det gjelder hjemmehjelpere, sykepleiere, hjelpepleiere, ergo- og fysioterapeuter, sosialrådgivere m.v. Det foregår en del forsøk rundt i landene, men de bør gjennomføres mer systematisk og formidlingen av resultatene bør bedres vesentlig.

Det foregår en del attføring innenfor eldreområdet i takt med overføring fra institusjon til selvstendig bolig. Det vil være behov for å kartlegge hvilke typer trening som er relevante, hvordan de forskjellige personellgruppene skal arbeide med opptreningen, m.v. Man kunne blant annet vurdere bestemte opplegg, for eksempel i en institusjon og i hjemmemiljøet. Det er dessuten behov for å studere konsekvensene av de strukturelle endringene for klientene, de pårørende og de institusjoner som fortsatt vil eksistere i en eller annen form.

Innvandrere har et særlig problem, både når det gjelder språk og kultur. Språket spiller en stor rolle blant annet med hensyn til sysselsetting. Deres kulturelle bakgrunn gjør at de ikke søker den hjelp de har bruk for, verken i helse- og sosialsektoren eller på andre områder. Prosjekter som tar opp alternativ sysselsetting, oppsøkende arbeid, gruppeundervisning for innvandrerkvinner m.v. kan gi ideer til nye måter å løse disse problemene på.

Økonomiske analyser av helse- og sosialsektoren bør fremmes. Med den omlagning som er i gang, vil det blant annet være behov for å undersøke i hvilket omfang oppgaver og ressursomlegginger kan gjennomføres mest mulig rasjonelt og effektivt.

Nordiska hälsovårdshögskolan (NHV) skal være "Collaborating Centre" for WHO i spørsmål som angår "health development". Det pågår undersøkelser for å se om NHV kan spille en aktiv rolle i et samarbeid om helsepolitikk og tverrsektorielt arbeid.

NHV bør blant annet i denne forbindelse fungere som clearing-sentral for informasjon om prosjekter som berører tverrsektorielt samarbeid. Skolen burde ha muligheter for å arrangere seminarer på nordisk eller bredere basis angående tverrsektorielle problemer. Det er viktig at NHV samarbeider med NOMESKO, NOSOSKO, Nordplan m.v. om dette.

Det bør dessuten etableres kontakter med universiteter og andre utdanningsinstitusjoner for å oppnå større forståelse for tverrsektorielle spørsmål i utdanningen innenfor andre sektorer.

3.5.4 Likestilling

Likestilling innebærer at kvinner og menn har like muligheter, like rettigheter og likt ansvar i utdanning, arbeid, familie, organisasjonsliv og samfunnet for øvrig. Det skal arbeides for reell, ikke bare formell likestilling. Det er derfor nødvendig å endre både kvinners og menns tradisjonelle roller. Det er likevel naturlig at mange tiltak i første rekke kommer til å berøre kvinnes stilling, ettersom de oftest i praksis er ofre for faktisk diskriminering selv om formell likestilling er gjennomført. Dette gjelder bl.a. spørsmålet om likelønn. Samtlige nordiske land har f.eks. ratifisert ILO's likelønnskonvensjon, men det krever fortsatt mye arbeid å oppnå gjennomføring av konvensjonen.

Ministerrådet legger vekt på at likestilling skal fremmes innenfor den virksomhet og de organer som inngår i det nordiske samarbeidet på alle områder. Likestilling skal ikke ses som et isolert område, men integreres i alle de fagområder hvor nordisk samarbeid finner sted.

Mange av de emner som er nevnt tidligere har likestillingsperspektiver. Det gjelder blant annet en undersøkelse om tiltak, behov og bruk av ytelser for meget gamle kvinner, og den undersøkelsen om kvinners rolle i pensjonssystemet som omtales nedenfor. Erfaringene fra slike undersøkelser må danne bakgrunn for tilrettelegging av den hjelp fremtidens kvinner skal kunne regne med, så de ikke blir utsatt for de samme problemene som dagens meget gamle kvinner opplever.

Problemer med å rekruttere personell til omsorgsarbeid, som tradisjonelt er et kvinneyrke, bli stadig mer aktuelle. Den nevnte undersøkelsen på dette feltet har også likestillingsperspektiver. I realiteten gjelder det omsorgsarbeid både overfor barn og eldre.

Forutsetningene for barns vilkår bør også vurderes i likestillingssammenheng. Det vil blant annet si fleksible tilbud i daginstitusjoner og økt foreldreinnflytelse og initiativ i omsorgen for syke barn samt eventuelt nedsettelse av den generelle arbeidstid.

Innenfor alle fag har kvinner den høyeste arbeidsledighetsandel. Dette påvirker både deres økonomi og deres sosiale vilkår. Mange isolerer seg

gradvis, og må bringes i kontakt med andre enten gjennom gruppearbeid eller utdanning, opptrening og arbeidsplassering. Det gjelder spesielt enslige mødre som ikke, eller bare i liten utstrekning, har hatt noen tilknytning til arbeidsmarkedet, og hvis ensomhet og dårlige økonomi påvirker både dem selv og barna.

Det er også nødvendig å ta opp spørsmålet om kvinnenes pensjonsrettigheter og plass i pensjonssystemene. En stor del kvinner får minstepensjon, fordi de ikke har nådd å opparbeide pensjonsrettigheter gjennom tilknytning til arbeidsmarkedet. Forholdet mellom yrkesaktivitet, omsorgsarbeid og pensjonsopptjening bør undersøkes.

Mannens rolle når det gjelder omsorg for barn har forandret seg meget de siste 10–20 årene. Man bør se på hva denne endrede rolle medfører.

4. Etter- og videreutdanning av helse- og sosialpersonell

Helse- og sosialsektoren har to nordiske utdanningsinstitusjoner, Nordiska hälsovårdshögskolan og Nordisk uddannelsescenter for døvblinde personale. Det arbeides også med å etablere en etter- og videreutdanning for sosialpersonell.

4.1. Nordiska hälsovårdshögskolan

Nordiska hälsovårdshögskolan (NHV) er en nordisk institusjon som har til hovedoppgave å gi høyere utdanning for personell innenfor helsesektoren. Skolen står også for omfattende forskning innen helse- og sykehushusadministrasjon, epidemiologi, samfunnsmedisin og sykepleievitenskap.

I overensstemmelse med Nordisk ministerråds (helse- og sosialministrene) beslutning på møte i Reykjavik den 25. juni 1986, skal skolens virksomhet bygges kraftig ut i perioden 1987–1991. Utbyggingen innebærer på det nærmeste en fordobling av utdanningskapasiteten for MPH-eksamen (Master of Public Health), oppbygging av et forskerutdanningsprogram i folkehelsevitenskap og et intensivt samarbeid med andre forsknings- og utdanningsinstitusjoner på dette området i Norden.

I forbindelse med utbyggingen blir NHV også etablert som "Collaborating Centre" for WHO's Europakontor i spørsmål som gjelder utviklingen i helsesektoren ("health development"). Skolens aktiviteter på dette område forventes å resultere i et intensivt internasjonalt samarbeid, med vekt på samarbeidet mellom europeiske og andre i-land. Dette, og øvrige nye tiltak, så som skolens deltakelse i ASPHER (Association of Schools of Public Health in the European Region), bør kunne lede til at skolen får en mer fremtredende rolle innenfor folkehelsevitenskapen i Norden.

4.2. Nordisk uddannelsescenter for døvblinde personale

Nordisk uddannelsescenter for døvblinde personale er en datterinstitusjon under Nordiska nämnden för handikappfrågor. Den faste virksomheten ble innledet i 1985. Senteret har tre hovedoppgaver:

- utdanning – grunnkurs, temakurs (etter- og videreutdanning) og konferanser
- ressurservice – kontaktfunksjon, informasjon, rådgivning, dataformiddling, fordypningsforsøk
- utviklingsarbeid – dokumentasjon av eksisterende viten, innsamling og bearbeiding av ny kunnskap.

Ved å heve den generelle kompetansen til døvblindearbeiderne kan noe elementært trenings- og ressursarbeid overlates til regionale sentre, slik at NUD etter hvert kan overføre hovedtyngden til mer spesialiserte eller overordnede og ko-ordinerende oppgaver. Nåværende kapasitet til å drive grunnkurs bevares. Det innebærer en reduksjon i forhold til utviklingstakten. NUD søker å styrke temakursenes antall og overordnede karakter. Nordisk konferansevirksomhet og utviklingsarbeid blir to andre viktige oppgaver i det fortsatte arbeidet.

Det foreligger ønsker om å:

- Kartlegge døvblindes yrkesplassering i Norden;
- støtte utarbeiding av nordisk leseplan for tolker/ledsagere; og
- fange opp og videreføre resultatene av Prosjekt Nordisk Veileder, som er en kartlegging og dokumentasjon av den aktuelle viten på døvblindefeltet.

4.3. Nordisk etter -og videreutdanning av sosialpersonell

Det er nedsatt en prosjektgruppe for å utarbeide et forslag til forsøksvirksomhet rundt etter- og videreutdanning for sosialpersonell. Sosialtjenesten står overfor store endringer som gir grunn for nordisk innsats.

Hvert av de nordiske land har utviklet ekspertise på forskjellige områder innenfor sosialsektoren. Et utdanningsprosjekt for sosialpersonell vil kunne samle resultater og ideer fra ulike prosjekter m.v. Dette vil kunne danne grunnlag for undervisning i nordisk regi som nøkkelpersoner o.a. kan bringe tilbake til sine respektive land. Et viktig prinsipp i dette er å lære av hverandre. Dessuten kan det være mindre yrkesgrupper, med spesielle klienter, som er så små at de ikke har noe faglig miljø nasjonalt. Prosjektgruppen skal avlegge rapport til generaldirektørene (sosial) i november 1987.

5. Tilgrensende forsknings- og utviklingssamarbeid

Forsknings- og utviklingsarbeid er blitt en viktig oppgave innenfor helse- og sosialsektoren. Dette gjelder ikke minst de permanente institusjonene. Denne virksomheten skal selvsagt fortsette, men det finnes også forskning som støttes av andre ministerrådssektorer og som har relevans for helse- og sosialsektoren. Dessuten finnes det nordisk forskningssamarbeid utenfor ministerrådssystemet som angår helse- og sosialsektoren, først og fremst i forskningsrådenes regi.

Innenfor Ministerrådets miljøsektor drives det forsknings- og utviklings-samarbeid på forskjellige områder som har betydning for menneskers helse, eksempelvis støy og luftforurensning. Ministerrådet har i løpet av våren 1987 vedtatt en handlingsplan mot luftforurensning. Her understrekes blant annet behov for mer kunnskap om helsefarlige forhold.

Når det gjelder ministerrådssamarbeidet på næringsmiddelområdet arbeides det blant annet med en sammenstilling av kunnskap og erfaring, samt samordning av metoder for å kartlegge forekomsten av kostholdrelaterte helseproblemer og for å identifisere risikogrupper.

Institusjonene innenfor Ministerrådets kultursektor har også betydning for helse- og sosialsektoren. Det gjelder blant annet Nordiska samarbetskomitten för arktisk medicinsk forskning (NOSAMF) som skal fremme arktisk, medisinsk forskning i de nordiske land gjennom ko-ordinering, dokumentasjonsarbeid, kurs, seminarer, konferanser og publikasjonsvirksomhet.

Nordiska Institutet för Samhällsplanering (Nordplan) drev fra 1980 til 1984 forsøksvirksomhet med integrering av erfaring fra sosialsektoren i samfunnsplanleggingen. Deler av forsøksvirksomheten inngår nå i Nordplans ordinære virksomhet.

Av kultursektorens midler ytes det også bidrag til Nordisk federation for medicinsk undervisning (NFMU). Det er et kontakt- og samarbeidsorgan for medisinske fakulteter og tilsvarende organ, samt for de myndigheter og organisasjoner som har tilknytning til legeutdanningen i Norden. Føderasjonen søker å stimulere medisinsk undervisning på alle nivå, spesielt utdanningsproblemer som kan løses gjennom nordisk samarbeid.

Nordisk forskningspolitisk råd (FPR) er et rådgivende organ for Ministerrådet i sin helhet. Rådet har blant annet til oppgave å fremme tverrvitenskapelig forskningssamarbeid. Det er foreløpig startet tre prosjekter på eldreområdet etter initiativ fra FPR. De finansieres i hovedsak av de nasjonale forskningsråd, men gjennomføres ved nordisk samarbeid. Det dreier seg om mortalitet, aldersbetingede funksjonsendringer og livsstil.

Nordisk forskningspolitisk råd har dessuten startet forsøksvirksomhet med systematisert nordisk forskerutdanning. Det gjennomføres blant annet en kursserie om sykepleievitenskap. Det er foreløpig planlagt 5 kurs fra 1987 til 1990. Tilsvarende nordiske forskerkurs i cellebiologiske metoder er under planlegging.

Som nevnt vedtok Nordisk ministerråd i 1984 en handlingsplan på data-teknologiområdet. Innenfor handlingsplanens rammer har Nordisk Industrifond et prosjekt med tittelen "Computer Aided Radiotherapy" (CART). Målet er å integrere anvendelse av datamaskin i de forskjellige trinn av radioterapeutisk behandling og å muliggjøre produksjonsutvikling for nordisk industri. Dette søkes oppnådd ved å bygge opp og prøve ut fire høyteknologiske eksperimentanlegg. Prototypene etableres i større nordiske sykehus.

Gjennom datahandlingsplanen er det også gitt støtte til flere andre prosjekter innenfor, eller i nær tilknytning til, helse- og sosialsektoren. Det dreier seg blant annet om prosjekter under handikappnämnden, om oppbygging av kunnskapsbaserte ekspertsystemer innenfor sektoren, samt om de problemer anvendelsen av slike systemer kan medføre.

Ministerrådet (samarbeidsministrene) har nedsatt en programkomite for å utarbeide forslag til et bioteknologisk samarbeidsprogram som også vil berøre helse- og sosialsektoren. Forslaget til samarbeidsprogram forventes ferdig i 1987 og skal legges fram for Nordisk råd i 1988.

Som nevnt eksisterer det et formalisert samarbeid mellom de nasjonale forskningsrådene. Samarbeidet er finansiert med midler fra de nasjonale forskningsrådenes budsjetter, og det foregår innenfor rammen av spesielle samarbeidsutvalg.

I denne sammenheng er Nordiska samarbetsnämnden för samhällsforskning (NOS-S) og Nordisk samarbeidsnemd for medisinsk forskning (NOS-S) de mest relevante. Samarbeidet innenfor NOS-S omfatter blant annet støtte til planlegging og gjennomføring av nordiske samarbeidsprosjekter. Man har blant annet iverksatt et større nordisk forskningsprosjekt om barns oppvekstvilkår og et om enslige foreldre i Norden som tar opp sosialiseringproblemer.

Innenfor NOS-M foregår det blant annet informasjonsutveksling om forskningens og forskerutdanningens utvikling i Norden. NOS-M har foreløpig ikke etablert noe egentlig system for finansiering av nordisk prosjektvirksomhet. I løpet av de senere år er det likevel gitt en viss støtte til planlegging og publisering. Høsten 1986 ble det nedsatt fem planleggingsgrupper som skal utarbeide forslag angående nordisk AIDS-forskning. Gruppene dekker forskningsfeltene biologi, infeksjonsforsvar, kliniske forsøk og epedemiologi.

6. Informasjons- og dokumentasjonssamarbeid

Effektiv erfaringsutveksling er en forutsetning for nordisk samarbeid både i helse- og sosialsektoren og på andre områder. Informasjon og dokumentasjon utgjør derfor en viktig del av virksomheten innenfor de delområdene som er nevnt ovenfor.

En del informasjon og dokumentasjon formidles via symposier, kongresser og seminarer i regi av de nordiske institusjoner og prosjekter innenfor helse- og sosialsektoren. En del formidles også ved direkte kontakt mellom enkeltpersoner.

En bedre gjensidig orientering mellom de nordiske forskningsinstitusjoner i og utenfor helse- og sosialsektoren er nødvendig for å oppnå bedre sammenheng i den felles innsatsen.

Det bør også arbeides aktivt for å utvikle informasjonssystemer som tar i bruk moderne teknologi, eksempelvis databaserte informasjon banker.

Videoproduksjon i forbindelse med utviklingsprosjekter vil også kunne spre erfaringer, som alternativ eller supplement til tradisjonelle rapporter og studiereiser.

Nordisk ministerråd utgir tidskriftet "Social- og helsevårdsnytt i Norden". Det distribueres blant annet til samtlige kommuner og omtaler prosjekter og permanent virksomhet m.v. som pågår i de nordiske land.

7. Samarbeid i internasjonale organisasjoner

Med utgangspunkt i målsettingen om et felles velferdssystem samarbeider Norden med en lang rekke internasjonale organisasjoner. Gjennom dette samarbeidet oppnår de nordiske land større politisk tyngde, og kan ved fornuftig arbeidsdeling utnytte personlige og administrative ressurser mer effektivt. I forbindelse med styreverv i FN-organ og andre organisasjoner, betraktes Norden ofte som en enhet. Styrevervene pleier å veksle mellom de nordiske land.

Det økonomiske og sosiale råd er et hovedorgan i FN-systemet. En rekke særorganisasjoner og underorganisasjoner, samt spesielle og regionale kommisjoner rapporterer til Rådet. De nordiske land samarbeider på forskjellige måter i dette systemet.

WHO er en av særorganisasjonene som rapporter til Det økonomiske og sosiale råd. Det har sitt eget styringsorgan med representanter fra medlemslandene. Et viktig ledd i WHO's målsetting er programmet "Helse for alle i år 2000" i 38 punkter som danner en sentral bakgrunn for dette samarbeidsprogrammet.

Det er også spesielle FN-kommisjoner for blant annet statistikk, befolknings spørsmål, sosial utvikling, kvinners status og narkotika. FN's "Centre for Social Development and Humanitarian Affairs" i Wien arbeider bl.a. med oppfølging av de internasjonale handlingsplanene for henholdsvis eldre og funksjonshemmede. Kommisjonen for sosial utvikling skal bl.a. vurdere og komme med eventuelle endringsforslag til eldreplanen hvert fjerde år.

Et langtidsprogram for kvinners rolle i utviklingen ble vedtatt av alle medlemslandene som deltok i FN's kvinnekongress i Nairobi i 1985. FN's kvinnekommisjon står for oppfølging av programmet.

Narkotikasamarbeidet i FN-regi foregår i narkotikakommisjonen. Som i de øvrige særorganisasjoner og kommisjoner, har arbeidet også her en mer overordnet karakter.

"The European Centre for Social Welfare Training and Research" i Wien har en avtale med FN, og samarbeider med FN's "Centre for Social Development and Humanitarian Affairs". Senteret arbeider blant annet med forskning, eksempelvis om barndommen som sosialt fenomen, et arbeid som de nordiske land deltar i.

I Europarådet samarbeider de nordiske land om en rekke forskjellige emner, som for eksempel helse-, trygde- og sosiale spørsmål, arbeidsløshet og sosiale endringer som følge av migrasjon. Under Rådet er det også etablert en gruppe som samarbeider om bekjempelse av narkotikamisbruk og ulovlig narkotikahandel (Pompidou-gruppen).

De nordiske land samarbeider også i OECD på helse- og sosialsektoren. De kunnskaper som erverves gjennom internasjonalt samarbeid, anvendes således i det nordiske samarbeidet, og omvendt.

8. Samarbeidsprogrammets utvikling og oppfølging

Det er samarbeidsministrenes oppgave å fastsette de økonomiske rammer for institusjonene og den øvrige virksomhet, mens det er fagministrenes oppgave å prioritere innenfor disse rammene. Virksomheten blir på den måten gjenstand for vurdering ved hver budsjettbehandling.

Ettersom programmet ikke fører opp emnene i prioritert rekkefølge, bør ministrene hvert år fastsette hvilke emner som skal ha spesiell prioritet i den kommende budsjettbehandling.

Utviklingen på helse- og sosialsektoren gjør det dessuten nødvendig med revisjon av hele programmet innenfor overskuelig tid.

Økonomiska utskottets betänkande

över ministerrådsförslag om att göra Nordiska investeringsbankens regionallåneordning permanent

(Ministerrådsförslaget, se s. 1452)

Ovennevnte ministerrådsförslag er henvist til Økonomisk udvalg. Utvalget behandlet forslaget på sitt møte 11.–12. februar 1988.

1. Sammendrag av ministerrådsforlaget

Forslaget baserer seg på en evaluering som ble gjennomført i 1987 og som gjelder låneordningens syvårige forsøksperiode.

1.1 Bakgrunn

Ved slutten av 1986 var hoveddelen av lånerammen bevilget. Dermed anså Ministerrådet at det forelå tilstrekkelige erfaringer fra låneordningen og besluttet å forlenge lånerammen til utgangen av 1987 samt foreta en ny evaluering av låneordningen for derved å kunne ta stilling til om låneordningen skal videreføres fra 1988.

1.2 Reglene som gjelder for regionallånevirkosheten

Ministerrådet fastsetter lånerammen, tidsperioden rammen skal anvendes samt kvoter for hvordan rammen skal fordeles mellom landene. Lånene har bare kunnet anvendes i høyt prioriterte regionalpolitiske områder og grenseregioner som spesielt er løftet fram i det nordiske samarbeidsprogrammet for regionalpolitikk. Mottakerinstitusjonene har viderefremidlet lånene i samsvar med nasjonale regler for regionalpolitiske støtteordninger. Det overordnede krav om nordisk interesse, jfr. § 1 i statuttene for NIB, har blitt tolket i vid betydning.

1.3 Evaluering

Hovedpunktene i avrapporteringen fra NÅRP til regionalministrene er:

Bare i Norge har regionallåneordningen blitt fremidlet til bestemte prosjekt. I de øvrige land har midlene inngått i de nasjonale regionalpolitiske finansieringsinstitusjoners totale lånemidler. Lånenes betydning for lånemottakere og institusjonene som fremidler lån har foruten Vestnorden

vært marginell. I Vestnorden har regionallåneordningen utgjort knapt en fjerdedel av lånemottakerens totale utlån, mens tilsvarende andel i Finland og Norge bare har vært 3 pst. Regionallåneordningen har blitt utnyttet når finansieringsbehov har foreligget og andre kilder ikke har kunnet tilby billigere lån. I følge de svar og synspunkter som er framført under evalueringen er det et alment syn at låneordningen bør bli permanent. Dersom låneordningen skal ha en merkbar betydning også for andre enn Vestnorden bør lånerammen økes kraftig. Nordisk Investeringsbanks styre har sluttet seg til at regionallåneordningen gjøres permanent og at det fastsettes en ny låneramme. Styret mener en ikke bør fastsette nasjonale kvoter. I stedet ønsker en at banken hvert år rapporterer til Ministerrådet hvordan fordelingen av de utbetalte lån har skjedd for den til en hver tid gjeldende lånerammen.

1.4 Forslag om å gjøre Nordisk Investeringsbanks regionallåneordning permanent

Investeringsbankens regionallåneordning blir en permanent del av bankens virksomhet i samsvar med følgende retningslinjer:

- Med sikte på å bidra til finansiering av næringslivsrettede regionalpolitiske tiltak i de nordiske land kan Nordisk Investeringsbank bevilge regionallån
- Lånene bevilges til nasjonale regionalpolitiske kredittinstitusjoner utpekt av Nordisk Ministerråd
- Regionalmidlene kan anvendes dels i nasjonale regionalpolitiske støtteområder, dels i grenseregionale samarbeidsområder som er utpekt i det nordiske samarbeidsprogrammet for regionalpolitikk
- Rammen for regionallåneordningen fastsettes av Ministerrådet
- I den grad mottakerinstitusjonenes kredittverdighet tilsier det bør banken streve etter å tilby lån til de ulike mottakerinstitusjonene i forhold til volumet på deres videreutlåning
- Nordisk Investeringsbank bør rapportere årlig om regionallånevirksomheten til Ministerrådet

2. Utvalgets synspunkter

Nordisk Investeringsbanks regionallåneordning ble etablert i 1980 og har nå fungert som forsøksordning i 7 år. Lånene bevilges til nasjonale kredittinstitusjoner som deretter enten lar midlene inngå i sin normale regionalpolitiske lånevirksomhet eller låner pengene videre til særskilte prosjekt. Etter en fireårig forsøksperiode fastsatte Nordisk Ministerråd en ny låneramme på 50 mill. SDR for årene 1985–86. Samtidig ble det geografiske området utvidet til også å omfatte Grønland.

Økonomisk utvalg vil vise at det i samarbeidsprogrammet for regionalpolitikk er grundig redegjort for regionallåneordningen. Utvalget noterte

da opplysningene om at det ikke ville bli foretatt en evaluering av ordningen i 1985 slik de opprinnelige planene var fordi en stor del av lånerammen for 1985/1986 ikke ville være utnyttet ved utgangen av prøveperioden den 1. april 1986. Det ble istedet foreslått at ordningen ble forlenget og vurdert på et senere tidspunkt når hele lånerammen var utnyttet. Utvalget sluttet seg til dette.

Utvalget noterer nå med tilfredshet at hoveddelen av rammen var bevilget ved utgangen av 1986 og at det dermed har kunnet finne sted en evaluering av ordningen i 1987.

Utvalget tar til etterretning de synspunkter som er framført under evalueringsarbeidet og som sammen med analysen fra NÅRP danner grunnlaget for ministerrådsforslaget.

Utvalget vil dessuten vise til årsberetningene fra Nordisk Investeringsbank for 1985 og 1986 som viser en kraftig økning i utbetalte regionallån i de senere år i forhold til innledningsperioden 1980–1984. Samtidig ble ordningen i 1985 utvidet til også å omfatte Grønland som ble bevilget et større lån i 1986 med Nuna Bank som lånetaker.

Utvalget slutter seg til forslaget om at regionallåneordningen fortsetter etter 1987 samt at den gjøres mer fleksibel, dvs. det fastsettes ikke nasjonale kvoter, og til en permanent del av Nordisk Investeringsbanks virksomhet. Lånerammen må fastsettes av Nordisk Ministerråd og Nordisk Investeringsbank skal årlig rapportere om regionallånevirksomheten. Det er etter utvalgets oppfatning ønskelig at låneordningen skal framstå som en viktig støtteordning i det nordiske regionalpolitiske samarbeidet og fungere som et supplement til de nasjonale kredittinstitusjoner og støtteordninger. Forøvrig har utvalget ingen merknader til ministerrådsforslaget.

Under henvisning til foranstående foreslår Økonomisk udvalg at Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd å gjøre Nordisk Investeringsbanks regionallåneordning til en permanent del av bankens virksomhet etter de retningslinjer som er angitt i ministerrådsforslaget.

Stockholm, 11. februar 1988

<i>Esko Aho (K)</i>	<i>Ylva Annerstedt (fp)</i>
<i>Ilkka-Christian Björklund (Sdp)</i>	<i>Gustav Björkstrand (Sfp)</i>
<i>Johan Buttedahl (Sp)</i>	<i>Lahja Exner (s)</i>
<i>Filip Fridolfsson (m)</i>	<i>Einar Førde (A)</i>
<i>Flemming Hansen (KF)</i>	<i>Guðrún Helgadóttir (Ab.)</i>
<i>Ivan Johannesen (Sb)</i>	<i>Olof Johansson (c)</i>
<i>Arvo Kempainen (Skdl)</i>	<i>Preben Lange (Si)</i>
<i>Poul Nielson (S)</i>	<i>Aase Olesen (RV)</i>
<i>Oddrunn Pettersen (A)</i>	<i>Páll Pétursson (F.)</i>
<i>Kimmo Sasi (Kok)</i>	<i>Karl-Erik Svartberg (s)</i>
<i>Harald Synnes (KrF)</i>	<i>Jan P. Syse (H)</i>
	Formann

Ministerrådsförslag

om att göra Nordiska investeringsbankens regionallåneordning permanent

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Nordiska ministerrådet översänder härmed sitt förslag till att göra Nordiska investeringsbankens regionallåneordning permanent. Förslaget baserar sig på en evaluering som genomförts år 1987 och som gällt låneordningens hela sjuåriga försöksperiod.

Efter att Nordiska rådet behandlat och avgett sina synpunkter på förslaget avser ministerrådet att fatta ett konkret beslut i saken under våren 1988.

Oslo den 16 december 1987

William Engseth
Kommunal- og arbeidsminister

Fridtjov Clemet
Generalsekreterare

Ministerrådsförslag om att göra Nordiska investeringsbankens regionallåneordning permanent

1. Historik

Nordiska investeringsbankens (NIB) regionallåneordning introducerades den 1 april 1980 och har nu fungerat som en försöksordning i sju år. I princip fungerar regionallåneordningen så, att NIB upptar lån på den internationella kapitalmarknaden och lånar dem vidare enligt en av ministerrådet fastställd ram till likaledes av ministerrådet fastställda lånmottagarinstitut i de nordiska länderna. Dessa lånmottagarinstitut använder sedan medlen till att finansiera konkreta regionalpolitiska projekt. Principen om att Nordiska investeringsbankens lån skall ges till projekt av nordiskt intresse har här getts en vid tolkning så, att även utbyggnaden av svagt utvecklade regioner i varje enskilt nordiskt land gagnar de nordiska ländernas utveckling och därigenom är av nordiskt intresse. Syftet med regionallåneordningen är att finansiera investeringsprojekt för att utveckla näringslivet dels i högt prioriterade regionalpolitiska områden, dels i gränsregioner som särskilt lyfts fram i det nordiska samarbetsprogrammet för regionalpolitik.

Den första låneramen uppgick till 325 miljoner NOK och gällde ursprungligen en tvåårig försöksperiod, från den 1.4.1980 till den 1.4.1982. Låneramen skulle fördelas enligt följande:

Finland	110 MNOK
Island	65 "
Färöarna	50 "
Norge	50 "
Sverige	50 "
Totalt	325 MNOK

Nordiska ämbetsmannakommittén för regionalpolitik (NÄRP) tillsatte år 1981 en arbetsgrupp för att utvärdera låneordningen. Eftersom en stor del av ramen inte utnyttjats kunde arbetsgruppen inte utvärdera låneordningen utan föreslog att försöksperioden skulle förlängas med två år till den 1.4.1984. En annan förändring var att fördelningen på kvoter ändrades till förmån för de mottagare som visat en större efterfrågan; i stället minskades Finlands kvot.

Utvärderingen av låneordningen genomfördes år 1983. Erfarenheterna varierade från land till land men var övervägande positiva. Den största effekten ansågs regionallånen ha haft på Färöarna och Island.

Den 25 juni 1984 beslöt ministerrådet på basen av de erfarenheter man haft att förlänga regionallåneordningen för en ny tvåårig försöksperiod och fastställde en ny låneram på 50 miljoner SDR, dvs 392.5 miljoner NOK.

mottagare och vidareförmedlare av lånen. Lånen har bara kunnat användas i bestämda regioner, nämligen dels högt prioriterade regionalpolitiska områden, dels gränsregioner som speciellt lyfts fram i det nordiska samarbetsprogrammet för regionalpolitik.

Därtill har mottagarinstituten vidareförmedlat lånen i enlighet med de regler som gäller nationellt för regionalpolitiska stödsatsningar. Dessa regler har inte redovisats särskilt och kan variera från land till land. Väsentligt är att verksamheten är demokratiskt reglerad och kontrollerad i de olika länderna.

3. Evaluering

För att utvärdera regionallåneordningen vände sig nordiska ämbetsmannakommittén för regionalpolitik i ett brev den 10 april 1987 till de för regionalpolitiken ansvariga ministerierna i de nordiska länderna med en begäran om avrapportering i enlighet med en av ämbetsmannakommittén godkänd PM.

De viktigaste synpunkterna i avrapporteringen med avseende på regionallåneordningens framtid kunde sammanfattas som följer:

Endast i Norge har regionallåneordningen vidareförmedlats till bestämda projekt; i de övriga länderna har medlen ingått i de nationella regionalpolitiska finansieringsinstitutens totala lånemedel. Användningen av lånemedlen har därigenom varit underkastade nationella kriterier för regionalpolitiska lån och nationell kontroll. Det är inte möjligt att särskilja vilka projekt lånen gått till.

Lånens betydelse för låntagar- och lånförmedlarinstituten har förutom i Västnorden varit marginell; i Västnorden har NIB:s regionallån utgjort en knapp fjärdedel av lånmottagarnas totala utlåning medan motsvarande andel i Finland och Norge varit bara 3%.

NIB:s regionallåneordning har utnyttjats då finansieringsbehov förelegat, andra källor inte kunnat erbjuda billigare lån och nationalbankerna gett valutatillstånd. Lånevillkoren var i början inte konkurrenskraftiga med de villkor till vilka de stora länderna kunde uppta lån internationellt, men har senare varit till och med förmånligare. Samtidigt har den allmänna bankverksamheten utvecklats och det är inte längre så svårt att uppta lån på den allmänna penningmarknaden som förut, vilket gör att lånens betydelse minskat något.

Enligt de svar som inkommit och de synpunkter som framförts önskas allmänt att låneordningen görs permanent. De nuvarande mottagarinstituten anses fortsatt lämpliga att vidareförmedla regionallånemedlen. Det finns en önskan om att göra lånen mer flexibla och att göra det möjligt för låntagarna att ansöka om lån varje år.

Såvida regionallåneordningen skall ha en mer märkbar betydelse också för andra än Västnorden bör låneramarna ökas kraftigt.

Ramen skulle gälla fram till den 1 april 1986. De medel av den tidigare ramen som ännu inte utnyttjats överfördes också. Samtidigt vidgades ordningen till att gälla också Grönland. Regionallånen fördelades nu i följande kvoter:

Västnorden	40 %
Sverige	20 %
Norge	20 %
Finland	20 %

I och med att ministerrådet 1986 fastställde ett nytt nordiskt samarbetsprogram för regionalpolitik beslöt man följande beträffande NIB:s regionallåneordning:

- låneordningen förlängs tillsvidare
- efter den 1.4.1986 dryftas huruvida alla outnyttjade medel skall sättas inom en ram inom vilken NIB ges möjlighet att bevilja lån, dvs. att kvoterna slopas genom ministerrådsbeslut
- möjligheterna till utvärdering av ordningen bedöms när hela ramen utnyttjats.

Vid slutet av år 1986 hade huvuddelen av låneramen beviljats. Härigenom ansåg ministerrådet att tillräcklig erfarenhet av regionallånen förelåg och regionalministrarna beslöt den 3.12.1986 att förlänga låneramen till den 31 december 1987 samt att låta göra en ny utvärdering av låneordningen under år 1987 i syfte att på basen därav kunna ta ställning till en fortsättning av regionallåneordningen från år 1988.

På sitt möte i mars 1987 beslöt NÄRP att av för regionalpolitiken ansvariga ministerier i de olika länderna inbegära en avrapportering av regionallåneverksamheten.

En förteckning över vilka regionallån som beviljats från låneordningens början och fram till oktober 1987 framgår av bilaga 1.

2. Reglerna som gäller för regionallåneverksamheten

I enlighet med § 1 i stadgarna för NIB skall banken ge lån och ställa garantier på bankmässiga villkor och i överensstämmelse med samhälls-ekonomiska hänsyn för genomförandet av investeringsprojekt och export av *nordiskt intresse*. Detta överordnade krav om nordiskt intresse har då det gäller regionallåneordningen tolkats i vid mening så, att även utbyggnaden av svagt utvecklade regioner i varje enskilt nordiskt land gagnar de nordiska länderna och därigenom är av nordiskt intresse.

Reglerna som följts då det gäller själva regionallåneverksamheten har varit att ministerrådet fastställt en låneram, en tidsperiod under vilken denna låneram fick användas samt kvoter på hur ramen skall fördelas på länderna. Ur bilaga 2 framgår vilka penninginstitut som godkänts som

Styrelsen för Nordiska investeringsbanken har på sitt möte den 6 oktober 1987 tillstyrkt att regionallåneordningen görs permanent och att det fastställs en ny låneram. Efter styrelsens uppfattning bör man för att undvika en återkommande omfördelning av outnyttjade kvoter icke fastställa nationella kvoter. Styrelsen önskar i stället att banken varje år till ministerrådet avrapporterar hur fördelningen av de utbetalda lånen har skett för den till var tid gällande låneramen.

4. Förslag om att göra NIB:s regionallåneordning permanent

Utgående från de avrapporteringar och synpunkter som inkommit från de olika länderna och NIB samt på basen av den analys NÄRP gjort av svaren avser Nordiska ministerrådet att fortsätta NIB:s regionallåneverksamhet som en permanent del av bankens verksamhet och i enlighet med följande justerade riktlinjer:

1. Med syfte att bidra till finansieringen av till näringslivet riktade regionalpolitiska åtgärder i de nordiska länderna kan Nordiska investeringsbanken bevilja regionallån.
2. Lånen beviljas till av Nordiska ministerrådet utpekade nationella regionalpolitiska kreditinstitut.
3. Regionallånemedlen kan användas dels i nationella regionalpolitiska stödområden, dels i gränsregionala samarbetsområden som utpekats i det nordiska samarbetsprogrammet för regionalpolitik.
4. Regionallånemedlen beviljas upp till av ministerrådet fastställd ram. För att ge ministerrådet möjlighet att fastställa en ny ram bör banken i god tid informera ministerrådet om att ramen håller på att bli förbrukad.
5. I den mån mottagarinstitutens kreditvärdighet så medger bör banken sträva till att erbjuda lånen till de olika mottagarinstituten i proportion till volymen av deras vidareutlåning. I princip bör regionallånen erbjudas mottagarinstituten varje år.
6. Nordiska investeringsbanken bör årligen inom oktober månad avrapportera regionallåneverksamheten till ministerrådet.

BILAGA I

Nordiska Investeringsbanken

Utlåning inom Norden

14.10.87/EP

Regionallån

Länenr	Låntagare	Bevilj. år	Beviljat belopp i valuta (milj.)	Beviljat belopp i SDR (milj.)	Utestående belopp i valuta (milj.)	Utestående belopp i SDR (milj.)	Sista återbetalningsdag	
Sverige:								
R 1/80	Norrlandsfonden	1980	NOK 50,0	<u>5,8</u>	SDR 3,5	<u>3,5</u>	01.03.1992	
Totalt				5,8		3,5		
Finland:								
R 4/80	Utvecklingsområdesfonden	1980	NOK 110,0	12,8	SDR 1,5	1,5	18.12.1989	
R 4/85	Utvecklingsområdesfonden	1985	NOK 78,5	9,1	} USD 8,9	6,9	18.04.2001	
R 4a/85	Utvecklingsområdesfonden			—		USD 1,4	<u>1,1</u>	18.04.2001
Totalt				22,0		9,5		
Norge:								
R 1/82	Distriktenes Utbyggingsfond	1982	NOK 10,0	1,2	NOK 6,5	0,8	29.11.1993	
R 4/82	Distriktenes Utbyggingsfond	1982	NOK 25,0	2,9	} GBP 0,6	0,8	15.12.1994	
						USD 0,8	0,6	15.12.1994
						CHF 2,1	1,1	15.12.1994
R 2/84	Distriktenes Utbyggingsfond	1984	NOK 16,0	1,9	NOK 10,0	1,2	15.09.2000	
R 6/85	Distriktenes Utbyggingsfond	1985	NOK 78,5	9,1	} NOK 50,0	5,8	01.12.2001	
				—		NLG 3,0	<u>1,1</u>	15.12.2001
Totalt				15,1		11,3		
Island:								
R 3/80	NIFI	1980	NOK 16,0	1,9	USD 1,6	1,2	15.11.1992	
R 3/81	NIFI	1981	NOK 16,5	1,9	USD 1,5	1,1	15.05.1993	
R 24/84	NIFI	1984	NOK 13,0	1,5	DEM 2,7	1,1	03.06.2000	
R 2/85	NIFI	1985	ISK 50,0	1,0	DEM 2,8	1,2	03.06.2000	
R 5/85	NIFI	1985	NOK 26,0	3,0	} USD 2,3	1,8	15.05.2001	
						USD 1,4	1,1	15.05.2001
R 2a/80	Framkvaemdaskjodur Islands	1980	NOK 16,0	1,9	CHF 2,9	1,5	15.11.1992	
R 2b/80	Framkvaemdaskjodur Islands				ISK 8,6	0,2	15.10.1987	
R 1/81	Framkvaemdaskjodur Islands	1981	NOK 16,0	1,9	DEM 4,9	2,1	27.07.1993	
R 3/85	Framkvaemdaskjodur Islands	1985	NOK 26,0	<u>3,0</u>	CHF 7,3	<u>3,7</u>	02.07.2000	
Totalt				16,1		15,0		

Länenr	Låntagare	Bevilj. år	Beviljat belopp i valuta (milj.)	Beviljat belopp i SDR (milj.)	Utestående belopp i valuta (milj.)	Utestå belopp i SDR (milj.)
Färöarna:						
R 2/82	Foeroya Idnadargrunnur	1982	NOK 35,0	4,1	{ DEM 4,6 CHF 1,9 NLG 2,5	2,0 1,0 1,0
R 8/85	Foeroya Idnadargrunnur	1985	NOK 31,5	3,7	DKK 37,5	4,2
R 3/82	Menningargrunnur Idnadarins	1982	NOK 15,0	1,7	{ DEM 2,0 CHF 0,8 NLG 1,1	0,8 0,4 0,4
R 1/85	Menningargrunnur Idnadarins	1985	NOK 10,6	1,2	DEM 3,7	1,6
R 7/85	Menningargrunnur Idnadarins	1985	NOK 20,8	<u>2,4</u>	DKK 24,7	<u>2,7</u>
TOTALT				13,2		14,0
Grönland:						
R 1/86	Nuna Bank A/S	1986	NOK 73,5	8,6	Ej utbetalt	
TOTALT				8,6		
REGIONALLÅN TOTALT				80,7		53,3

BILAGA 2

Av Nordiska ministerrådet godkända mottagare av Nordiska investeringsbankens regionallån

Danmark, Färöarna:	Foeroya Idnadargrunnur Menningargrunnur Idnadarins
Danmark, Grönland:	Nuna Bank
Finland:	Utvecklingsområdetsfonden Kera Ab
Island:	Byggdastofnun
Norge:	Distriktenes utbyggingsfond
Sverige:	Norrlandsfonden Utvecklingsfonden i Norrbottens län Utvecklingsfonden i Västerbottens län Utvecklingsfonden i Västernorrlands län Utvecklingsfonden i Jämtlands län Utvecklingsfonden i Kopparbergs län Utvecklingsfonden i Värmlands län

Kulturutskottets betänkande

över ministerrådsförslag om en handlingsplan för det nordiska kultursamarbetet

(Ministerrådsförslaget, se s. 1471)

Bilagor, se s. 1517)

Till kulturutskottet har hänvisats ministerrådsförslag till handlingsplan för det nordiska kultursamarbetet. Ministerrådsförslaget har behandlats vid möte den 11 februari 1988.

1 Ministerrådsförslaget

Huvudsyftet med handlingsplanen är enligt ministerrådet att utveckla och stärka den nordiska kulturgemenskapen. Ministerrådet slår fast att denna kulturgemenskap inte enbart har ett egenvärde, utan att den även har utgjort en förutsättning för nordiskt samarbete på övriga samhällsområden. Handlingsplanen skall vitalisera och effektivera kultursamarbetet genom en decentralisering av verksamheten och genom att skapa nordiska nätverk som underlättar samarbetet direkt mellan berörda parter. Då den nordiska kulturgemenskapen skall bevaras och utbyggas, lägger handlingsplanen, enligt ministerrådet, särskilt vikt på aktiviteter som skall göra barn och unga medvetna om den nordiska identiteten och de värden denna identitet inrymmer.

I förslaget anges följande tyngdpunktsområden :

Internationaliseringen och det nordiska samarbetet. Ministerrådet uttalar bl. a. att man i strävanden att bygga ut kultursamarbetet i Norden bör vara öppen för utvecklingen i det övriga Europa. Nordiskt samarbete syftar inte till att isolera Norden, utan samarbetet skall bidra till att de enskilda länderna står starkare i samarbetet med länder utanför Norden.

Nordisk utbildningsgemenskap. Handlingsplanen innehåller förslag som syftar till att etablera en gemensam nordisk utbildningsmarknad. Dessutom föreslås ett nordiskt utbytesprogram för lärare och studenter (NORD-PLUS).

Norden som kulturell hemmarknad. Målet skall nås genom att länderna förmås att avskaffa juridiska, ekonomiska och tekniska hinder för ett fritt kultursamarbete. Nordiska kulturfonden skall spela en viktig roll när det gäller att förbättra möjligheterna att utveckla initiativ som tas av privata organisationer och grupper.

Nordiskt mediesamarbete. Radio- och tv-samarbetet föreslås få en mera framträdande placering bland samarbetsområdena i det nordiska kulturavtalet. Utgångspunkt för radio- och tv-samarbetet utgör ministerrådets beslut om programsamarbete via Tele-X. Vidare föreslås ökat Nordvisions-samarbete och ett fortsatt arbete kring frågan om en nordisk mediefond.

Språkförståelse i Norden. Ministerrådet önskar samordna handlingsprogrammet för förbättrad språkförståelse i Norden med kulturhandlingsplanen.

Forskning. Ministerrådet avser ta initiativ i syfte att öka forskningssamarbetet i enlighet med riktlinjerna för Nordiska forskningspolitiska rådet 1987–1989 (rek nr 6/1987).

Decentralisering och nätverk. Ett viktigt led i handlingsplanen är utbyggnaden av nätverkssamarbetet mellan utbildnings- och forskningsinstitutioner. Samarbetet skall omfatta gemensamma utbildningsprogram, undervisningsmaterial, kurser, gemensamt utnyttjande av studieplatser, utbyte av studenter, lärare, forskare och annan personal samt tentamens- och examensgiltighet.

Ny struktur för det officiella samarbetet. Handlingsplanen innehåller förslag om en rationalisering och koncentration av samarbetsorgan, och en större delegering av beslut från ministerrådet till de nya samarbetsorgan som föreslås främst på det allmänkulturella området.

I särskilda avsnitt för utbildning, forskning och allmänkultur redogörs i ministerrådsförslaget närmare för de åtgärder ministerrådet avser vidta för att utveckla kultursamarbetet under kommande år. Vidare behandlas Nordiska kulturfonden och det fria kulturutbytet, de bilaterala fonderna och handlingsplanens utgifter och finansiering i egna avsnitt i ministerrådsförslaget.

Under beredningen av kulturhandlingsplanen har kostnaderna för planen beräknats till ca 85 miljoner DKK under perioden 1989–1991. Ministerrådet avser genomföra handlingsplanen under de kommande åren och finansiera den genom – omprioriteringar och genom att använda icke bundna medel inom den totala ekonomiska ramen för Nordiska ministerrådets verksamhet, samt med medel som tillförs budgeten genom generella höjningar av den nordiska – budgetramen.

2 Utskottet

Ett viktigt syfte med det nordiska kulturavtalet, som trädde i kraft 1972, är att stärka och intensifiera det kulturella samarbetet mellan länderna för att vidareutveckla den nordiska kulturgemenskapen. Avtalet utgör grunden för de nordiska ländernas samarbete på kulturområdet, och ett stöd för strävandena att ytterligare fördjupa detta samarbete.

Mot bakgrund av utvecklingen inom det nordiska kultursamarbetet un-

der 1970-talet, och för att beakta de förändringar som inträffat i samhället företog Nordiska ministerrådet i början av 1980-talet, med tanke på utformningen av det kommande samarbetet på kulturområdet, en bedömning av de faktorer som präglat utvecklingen sedan kulturavtalets tillkomst. Arbetet resulterade i en analys av faktorer som skulle komma att bli centrala för utvecklingen inom kultursamarbetet, och gavs utformningen av ett program för kultursamarbetet under 1980-talet (*B 37/k*). Dokumentet antogs vid Nordiska rådets session 1983. Dokumentet utgjorde emellertid inte ett handlingsprogram i traditionell mening utan betraktades närmast som ett inlägg i debatten om kultursamarbetets framtida inriktning.

Hösten 1985 föreslog kulturutskottet vid en överläggning med Nordiska ministerrådet (kultur- och undervisningsministrarna) att en särskild handlingsplan för utvecklingen av det nordiska kultursamarbetet borde utarbetas och föreläggas Nordiska rådet i form av ett ministerrådsförslag. Utskottet föreslog en sådan handlingsplan mot bakgrund av önskemålen om en fortsatt hög ambitionsnivå för det nordiska kultursamarbetet, och de allt starkare förväntningarna på konkreta resultat genom samarbetet. Vidare önskade utskottet i en tid som kännetecknas av en snabb samhällsomvandling och en stark internationalisering genom en handlingsplan bibehålla kultursamarbetet i förgrunden för det nordiska samarbetet, för att motverka att länderna fjäras från varandra, och för att säkerställa att länderna gemensamt och utgående från starka satsningar på kulturlivet i Norden aktivt kan delta i det internationella utbytet. En rekommendation om en handlingsplan på kulturområdet antogs av Nordiska rådet vid 34:e sessionen 1986 (*rek nr 2/1986*).

Kulturutskottet konstaterar att ministerrådet i enlighet med rek nr 2/1986 har avgivit förslag om en handlingsplan för det nordiska kultursamarbetet, och uttalar stor tillfredsställelse över det beredningsarbete som har utförts i anslutning till arbetet med handlingsplanen.

Arbetet med handlingsplanen har omfattat en genomgång av befintliga rekommendationer på kulturområdet och en översyn över verksamheten på kulturområdet som helhet. Ministerrådet har även beaktat det arbete som utförs på forsknings-, kultur- och utbildningsområdet inom andra internationella organisationer. Den allmänna uppbyggnaden av förslaget motsvarar de synpunkter utskottet tidigare har framfört.

Utskottet anser i likhet med ministerrådet att huvudsyftet med handlingsplanen bör vara att utveckla och stärka den nordiska kulturgemenskapen. Handlingsplanen innehåller även en lång rad förslag som kan vitalisera och effektivisera det kulturella samarbetet. En grundförutsättning för att de uppställda målen nås är emellertid att tillräckliga anslag avsätts för att genomföra alla de aktiviteter som tas upp i planen.

2.1 Handlingsplanens tyngdpunkter

I handlingsplanens inledningskapitel anges ett antal tyngdpunkter i pla-

nen. Generellt är de områden som anges sådana som även utskottet har givit stor vikt i sitt arbete. Utskottet anser att samarbetet särskilt inom forskning och utbildning har fått bra bredd och form i ministerrådets förslag. Däremot understryker utskottet att allmänculturen, folkrörelse-samarbetet och barn- och ungdomssamarbetet bör ges större tyngd i verksamheten när handlingsplanen genomförs. Vidare anser utskottet att man bör beakta sådana aktiviteter på kulturområdet som är av betydelse för den ekonomiska utvecklingen, sysselsättningen och regionalpolitiken i Norden och inta projekt på detta område i handlingsplanen för kultursamarbetet.

I ministerrådets förslag anges en ny struktur för det officiella samarbetet som ett tyngdpunktsområde. Utskottet har uttalat att åtgärder som leder till organisatoriska förändringar av samarbetet, eller till att försöksordningar blir permanenta, kan vara av betydelse för handlingsplanen, men att sådana initiativ primärt bör ses som en naturlig del av den löpande verksamheten på kulturområdet. Utskottet understryker att en allmän syn på kultursamarbetet som helhet är nödvändig när verksamheten utformas och förutsätter att de organisatoriska förändringar som anses nödvändiga genomförs så att inte för starka gränser skapas mellan nya samarbetsorgan vid en omstrukturering av samarbetet. Utskottet anlägger närmare synpunkter på ministerrådets förslag till omstrukturering under det avsnitt som berör samarbetet på det allmänculturella området.

Utskottet finner det positivt att ministerrådet i planen fäster uppmärksamhet vid den ökande internationaliseringen globalt och på europeiskt plan, samt på de konsekvenser denna process har för det nordiska samarbetet och de möjligheter den ger Norden. Utskottet konstaterar att Nordiska rådet har tillsatt en särskild kommitté för att utreda frågor i anslutning till det nordiska samarbetet i internationella sammanhang, och att kommittén även har i uppdrag att göra en bedömning av behovet av ökade gemensamma eller samordnade nordiska insatser i det internationella kultursamarbetet. Utskottet har tidigare lagt fram förslag till frågor som bör studeras i detta sammanhang. Utskottet kommer även för sin del att i september 1988 genomföra ett seminarium vid vilket utskottet ämnar ta upp till diskussion frågor som berör den europeiska dimensionen i de nordiska ländernas samarbete på den högre utbildningens område.

2.2 *Utbildning*

Språkförståelse i Norden

De synpunkter ministerrådet anlägger på språkförståelsearbetet överensstämmer med de uttalanden kulturutskottet har gjort. Beträffande nya konkreta förslag hänvisar ministerrådet emellertid främst till en kommande principdebatt om intensifieringen av språksamarbetet och genomföringen av ett nordiskt språkbår 1990. Med hänsyn till den höga prioritet språkför-

ståelsearbetet har givits inom kultursamarbetet anser utskottet att ministerrådet i skyndsam ordning bör lägga fram förslag till konkreta åtgärder på detta område, samt ta initiativ i syfte att effektivisera grannlandsinformationen och öka det nordiska inslaget i skolundervisningen.

Utskottet noterar att ministerrådet avser genomföra en utredning av möjligheterna att utveckla Nordpå-projektet till en publikation för skolor i alla de nordiska länderna. I handlingsplanen förutsätts att publikationen genom en prenumerationsordning skall bära sina kostnader. Utskottet anser att Nordpå-projektet bör föras vidare som ett gemensamt nordiskt projekt. Med hänsyn till att Nordpå-publikationerna hittills har utsänts gratis, och att de även bör anses utgöra den typ av publikationer som skolorna bör ha tillgång till utan kostnader, samt mot bakgrund av att de tidigare erfarenheterna av prenumerationsystem för nordiska publikationer inte är särskilt goda, anser utskottet att något prenumerationsystem för Nordpå-publikationer inte bör införas.

Utvidgad nordisk utbildningsgemenskap

Utskottet hälsar med stor tillfredsställelse de förslag som ingår i handlingsplanen i syfte att utforma Norden till ett gemensamt utbildningsområde, särskilt det nordiska programmet för lärare, utbildningssökande och studerande (NORDPLUS). Utskottet noterar att ministerrådet avser rikta en omfattande informationsverksamhet under 1988 och 1989 till utbildningsinstitutioner och studentorganisationer för att informera om NORDPLUS. Utskottet understryker det väsentliga i att lärare och studerande får god information om de regler som gäller för programmet, särskilt för att säkerställa att studier i ett annat nordiskt land fullt ut tillgodoräknas vid återkomsten till hemlandet. Enligt ministerrådets förslag skall det vara möjligt att även tilldela elever vid allmänbildande och yrkesinriktade utbildningar stipendier inom NORDPLUS-programmet. Utskottet konstaterar att programmet därmed även kommer att erbjuda folkhögskolorna i Norden möjligheter till ökat samarbete, och anser att ministerrådet noggrant bör följa utvecklingen av programmet för att trygga även folkhögskolelevernans möjligheter till stipendier på längre sikt.

Utskottet understryker den viktiga roll lärarna har när det gäller att skapa större förståelse för utbildningssystemen i länderna, och anser de åtgärder som ingår i handlingsplanen för att öka lärarutbytet på alla nivåer vara ett viktigt första steg i utbyggnaden av Norden som ett gemensamt utbildningsområde.

Utskottet hade förutsatt att lärar- och elevutbytet skulle ges hög prioritet i handlingsplanen. Utskottet anser det därför vara en brist i planen att den inte innehåller åtgärder som väsentligt kan öka lärar- och elevutbytet i Norden. En målsättning för elevutbytet borde på sikt vara att varje elev skall ha möjlighet att en gång under sin skoltid besöka en skola i ett annat nordiskt land. Utskottet understryker därför att ytterligare åtgärder skynd-

samt bör vidtas för att förbättra förutsättningarna för elevutbytet, och att ansvaret för arbetet med frågor som berör lärar- och elevutbytet bör preciseras inom ministerrådsorganisationen. Utskottet har noterat Föreningarna Nordens intresse för att på det nationella planet åta sig uppgiften som centralorgan för utbytesverksamhet och information om denna. Utskottet anser att det finns ett behov av ytterligare ekonomiska och även av andra organisatoriska resurser för att ett omfattande lärar- och elevutbyte av såväl allmän som mera facklig karaktär skall kunna uppnås.

För att stöda de strävanden som finns i handlingsplanen att underlätta möjligheterna till kontakter inom Norden särskilt för ungdomar, anser utskottet att ett permanent nordiskt ungdomsresekort bör införas i enlighet med Nordiska rådets *rek nr 43/1987*.

Utbildningspolitiska prioriteringar

Enligt *rek nr 13/1985* bör ministerrådet vidta åtgärder för att utbygga och fördjupa det nordiska stoffet i läromedel och läroplaner. I handlingsplanen tas frågan främst upp i anslutning till det avsnitt som berör språkförståelsearbetet, men några direkta nya initiativ föreslås inte. Utskottet anser att det nordiska stoffet i läroplanerna bör vara en fråga som kontinuerligt bevakas inom skolsamarbetet. Utskottet understryker att det bör finnas ett nära samband mellan det praktiska arbetet på skolområdet och de grundläggande målsättningar som anges i Helsingforsavtalet och kulturavtalet på utbildningens område.

Det nordiska folkbildnings- och vuxenutbildningssamarbetet bör enligt ministerrådsförslaget stärkas, och arbetet under de kommande åren föras vidare under rubriken "Livslång inläring". Principen om livslång inläring är en viktig utgångspunkt även i det medlemsförslag om samarbetet på vuxenutbildningsområdet (*A 801/k*), som är under behandling i utskottet. I betänkandet över medlemsförslaget anlägger utskottet närmare synpunkter på utformningen av folkbildnings- och vuxenutbildningssamarbetet.

Utskottet konstaterar att det förslag som läggs fram om en ledningsgrupp för samarbetet inom den högre utbildningen, och de uppgifter som föreslås för gruppen, ger möjligheter att inleda ett aktivare samarbete på den högre utbildningens område i enlighet med *rek nr 5/1987*. Utskottet vill särskilt betona att frågor som berör examens- och tentamensgiltighet bör prioriteras högt i det fortsatta arbetet, och noterar med tillfredsställelse att ministerrådet utgående från de synpunkter kulturutskottet tidigare har framfört vill verka för en mera smidig praxis vid behandlingen av ekvivalenssaker.

2.3 Forskning

Utskottet konstaterar att handlingsplanens forskningsdel bygger på de riktlinjer för Nordiska forskningspolitiska rådet som ministerrådet fastställde våren 1987 i enlighet med *rek nr 6/1987*. Beträffande övergripande

synpunkter på forskningssamarbetet hänvisar utskottet till det betänkande utskottet avgav över ministerrådets förslag till riktlinjer för FPR (B 69/k).

2.4 Det allmänskulturella samarbetet

I arbetet med handlingsplanen har utskottet prioriterat åtgärder som tryggar bredden i samarbetet och därmed den folkliga förankringen av detta. På det allmänskulturella området ger de olika stödordningarna möjligheter till sådana insatser. Utskottet anser att ministerrådet i motiveringarna till handlingsplanen inte i tillräckligt hög grad har uppmärksammat den betydelse folkrörelserna har haft för demokratin i Norden och för utvecklingen av det nordiska kultursamarbetet. Utskottet förutsätter att ministerrådet när handlingsplanen genomförs aktivt bidrar till att förbättra möjligheterna att ytterligare utveckla folkrörelsesamarbetet.

Utskottet omfattar ministerrådets förslag att överföra finansieringen av aktiviteter av mera permanent karaktär från ministerrådets dispositionsanslag till fasta poster på budgeten, för att frigöra medel för det spontana kultursamarbetet, och för att inleda nya projekt eller aktiviteter av engångskaraktär. Utskottet anser en sådan utveckling vara riktig och konstaterar att dispositionsanslaget därmed även ger möjligheter att snabbt genomföra nya rekommendationer från Nordiska rådet. Utskottet förutsätter att Nordiska rådet har möjligheter att ta ställning till användningen av dispositionsanslaget innan nya aktiviteter inleds.

Massmediaområdet

Utskottet understryker den avgörande betydelse ett starkt utbyggt nordiskt radio- och tv-samarbete har för strävandena att bevara och stärka de nordiska folkens nära kulturgemenskap. Utskottet hänvisar till Nordiska rådets framställningar nr 1/1986 och 1/1988 angående radio- och tv-samarbetet i Norden. I anslutning till beredningen av dessa framställningar har utskottet även understrukt att frågan om samarbetets organisation inom ramen för ett permanent radio- och tv-samarbete mellan länderna bör klarläggas. Utskottet framhåller att en organisation för samarbetet bör utformas som tillgodoser de kulturpolitiska målsättningarna för radio- och tv-samarbetet.

Utskottet anser att beredningen av en nordisk mediefond (rek nr 4/1987) för produktion av film, tv- och videoprogram bör påskyndas, och att beslut om att upprätta en sådan fond bör fattas som ett led i verkställigheten av handlingsplanen. Särskilda resurser bör användas för att bygga upp fonden. Handlingsplanen bör även ge möjligheter att bygga ut stödet för distribution av nordiska filmer.

Omstrukturering av samarbetet

Utskottet har ingående diskuterat den föreslagna omstruktureringen av samarbetet på det allmänskulturella området. Utskottet konstaterar att

ministerrådet med omstruktureringen syftar till en förenkling av handläggningen av ärenden genom att behandlingsvägen inom organisationen förkortas, och anser en sådan utgångspunkt vara viktig när det gäller att rationalisera och effektivisera samarbetet. Utskottet har noterat att de folkliga organisationerna och amatörorganisationerna har uttalat bekymmer över att deras verksamhetsmöjligheter kan komma att försämrans om den nya organisationsmodellen genomförs. Utskottet förutsätter att stor hänsyn tas till amatörorganisationernas behov vid en genomföring av omstruktureringen, och att särskilda anslag på de föreslagna nya kommittéernas budgetar reserveras för amatöraktiviteter. Utskottet lägger även stor vikt vid att anslagen inom de olika stödordningarna, som på förslag av utskottet successivt har ökat, vid en omstrukturering i så stor utsträckning som möjligt direkt kommer verksamheten till del.

Utskottet anser att det finns ett behov av att utforma en mera tvärgående och övergripande syn på kultursamarbetet och att detta behov kan bli svårt att tillgodose inom den föreslagna nya organisationen. Utskottet noterar ministerrådets förslag om gemensamma möten mellan förmännen i de föreslagna nya kommittéerna samt mellan dessa förmän och ämbetsmannakommittén för kultur. Utskottet förutsätter att dessa ordförandemöten behandlar frågor som berör utformningen av det allmänskulturella samarbetet på ett övergripande plan. För att denna övergripande funktion skall kunna tillvaratas bör kretsen av mötesdeltagare utvidgas med representanter för amatörorganisationer och andra folkliga organisationer, och möten hållas regelbundet några gånger per år. Vidare betonar utskottet att omstruktureringen bör genomföras så att de nya problem organisationen kan ge upphov till snabbt kan avhjälpas och att verksamheten bör utformas så att arbetet ges behövlig dynamik. Utskottet anser att Rådgivande kommittén för allmänskultur under 1988 bör ges möjligheter att närmare överväga hur samarbetet kan utformas på ett övergripande plan, och att erfarenheterna från RKK bör utnyttjas när den nya organisationen införs.

Enligt utskottet bör det nordiska folkbildningssamarbetet ses som en viktig del av samarbetet på det allmänskulturella området. Utskottet anser att stödet för folkbildningssamarbetet bör utdelas av en nordisk grupp, och att de nordiska folkbildningsorganisationerna bör ha stark representation i en sådan grupp. En diskussion bör föras med folkbildningsorganisationerna om hur stödet i framtiden bäst kan utformas.

Utskottet understryker att barnkulturen bör beaktas som en särskilt viktig aspekt på alla områden inom kultursamarbetet. Vidare förutsätter utskottet att Nordfolks uppgifter tillvaratas inom ramen för den nya organisationsstrukturen. Dessutom anser utskottet att namnet på teaterkommittén bör ändras till teater- och danskommittén, namnet på konstkommittén till konst- och konsthantverkskommittén samt namnet på ungdomskommittén till barn- och ungdomskommittén. Ytterligare framhåller utskottet att de nya kommittéerna samt andra ledningsgrupper och organ bör

ha en rådgivande roll såväl i förhållande till ministerrådet som till Nordiska rådets organ.

Samarbete på det samiska området

Ministerrådet redogör i förslaget för de åtgärder som har vidtagits för att förbättra förutsättningarna för att utveckla det samiska kulturlivet. Under 1987 har ett projekt med bidrag för särskilda samiska kulturaktiviteter avslutats, och ministerrådet avser föra diskussioner om det framtida samiska samarbetet på kulturområdet. Utskottet har uttalat att ministerrådet aktivt bör stöda det samiska kulturlivet även i fortsättningen utgående från erfarenheterna av den försöksverksamhet som har genomförts, och noterar att ministerrådet strävar till att höja bidragen till Nordiska samerådet och till samiska kulturaktiviteter samt att man under 1988 avser påbörja en – evaluering av Nordiska sameinstitutet. Utskottet anser att ministerrådet utgående från de resultat evalueringen ger bör lägga fram förslag om en förstärkning av institutets verksamhet.

Nordiska pris

Utskottet noterar att ministerrådet avser höja beloppen för musikpriset och litteraturpriset med 25 000 DKK från 1990. Båda prisen skulle då uppgå till 150 000 DKK. Utskottet föreslog en förhöjning av priserna till denna nivå redan vid behandlingen av den nordiska budgeten för 1987 och konstaterar att det belopp som erfordras för att höja prisen till den föreslagna nivån är mycket litet. Utskottet beklagar att höjningen ännu inte har genomförts, och förutsätter att beslut om att höja prisen till 150 000 DKK fattas snarast, för att pris på den föreslagna nya nivån skall kunna utdelas redan 1989. Vidare förutsätter utskottet att benämningarna på de nuvarande prisen inte förändras, och att formerna för utdelningen av prisen bibehålls även i fortsättningen. Utskottet uttalar tillfredsställelse över att ministerrådet lägger fram förslag till åtgärder för att förbättra spridningen av verk nominerade till Nordiska rådets musikpris.

Utskottet noterar förslaget om att inrätta ett designpris och anser, för den händelse det anses önskvärt att inrätta ett nytt pris, att ministerrådet i första hand bör överväga ett pris som kan alternera mellan olika kulturområden.

Kulturinformation i utlandet

Utskottet konstaterar att en ledningsgrupp för kulturinformation i utlandet kommer att bibehållas. Utskottet finner det angeläget att ministerrådet som ett led i genomföringen av handlingsplanen lägger fram förslag om försöksverksamhet i utlandet med gemensam kulturinformation av mera permanent karaktär, samt att ministerrådet, i ljuset av de erfarenheter och resultat den pågående kulturkampanjen i Japan ger, även överväger att inta en fast post i budgeten för planering av kulturkampanjer i utlandet. Utskot-

tet anser i likhet med ministerrådet att kultursamarbetet med utvecklingsländerna bör byggas ut, och efterlyser konkreta förslag till insatser på området från ministerrådet.

Enligt utskottet fäster förslaget till handlingsplan inte tillräcklig vikt vid lektoratssamarbetet utanför Norden. Ministerrådet bör därför utgående från den utvärdering som nyligen har genomförts av försöksverksamheten med en samarbetsnämnd för de nordiska lektoratsadministrationerna lägga fram förslag beträffande formerna för ett permanent samarbete i syfte att stärka lektorernas ställning och förbättra deras möjligheter att sprida information om Nordens språk, litteratur och kultur.

Norden som kulturell hemmamarknad

I anslutning till arbetet med handlingsplanen har en kartläggning utförts av Norden som kulturell hemmamarknad "Norden utan gränser". Kartläggningen visar på ett stort antal hinder för ett fritt kulturutbyte över gränserna. Utskottet har för sin del översänt utredningen till Nordiska rådets delegationer, med en begäran om att delegationerna vidtar åtgärder i syfte att följa upp de förslag som läggs fram i kartläggningen. Utskottet förutsätter att ministerrådet aktivt verkar för att de nordiska ländernas regeringar på det nationella planet avlägsnar de hinder kartläggningen pekar på. De föreslagna åtgärderna är ägnade att väsentligt underlätta kultursamarbetet, och kan vidtas utan att samarbetet i någon större utsträckning belastas av nya kostnader.

2.5 Nordiska kulturfonden

Utskottet har kontinuerligt betonat Nordiska kulturfondens roll inom det nordiska kultursamarbetet och en stark utbyggnad av Nordiska kulturfonden har varit en viktig utgångspunkt för utskottets tidigare arbete med kulturhandlingsplanen. En förstärkning av kulturfonden kan väsentligt förbättra möjligheterna att stöda olika former av folkrörelsesamarbete, samt sådana samarbetsprojekt på kulturområdet som enskilda personer, grupper och organisationer tar initiativ till. Utskottet har noterat att det i den tidigare beredningen av handlingsplanen inom ministerrådet även har föreslagits starka satsningar på fonden utgående från den betydelse fonden har för det spontana kultursamarbetet. Utskottet vidhåller att fonden bör stärkas väsentligt och anser att ministerrådet bör fatta beslut om att tillföra handlingsplanen ytterligare anslag för detta ändamål samtidigt som beslut om att slutligt fastställa handlingsplanen fattas. Utskottet understryker att Nordiska kulturfonden är en självständig institution, och att beslut om utdelningar fattas av fondens styrelse. Utskottet konstaterar samtidigt att kontakter under tidigare år i viss utsträckning har förekommit mellan kulturfondens styrelse, ministerrådet och kulturutskottet och att kulturfonden kontinuerligt har informerat om sin verksamhet. Utskottet finner det därför naturligt att man vid en ytterligare utbyggnad av kulturfonden

även intensifierar dessa kontakter mellan utskottet, ministerrådet och kulturfonden i syfte att upprätthålla en dialog om målsättningar och tyngdpunktsområden inom kultursamarbetet och om kulturfondens roll i detta samarbete.

2.6 *Handlingsplanens utgifter och deras finansiering*

Utskottet konstaterar att de förslag till aktiviteter som läggs fram i handlingsplanen bör kunna leda till ett permanent samarbete, och därmed till ett aktivare och mera omfattande nordiskt kultursamarbete än i dag. De resurser som ministerrådet föreslår för att genomföra handlingsplanen under perioden 1989–1991 är emellertid otillräckliga för att planen till alla delar skall kunna förverkligas. Med hänsyn till att det nordiska kultursamarbetet utgör ett omfattande och centralt samarbetsområde inom det nordiska samarbetet som helhet anser utskottet inte att det föreslagna beloppet, sett i relation till genomförda och planerade satsningar på andra nordiska samarbetsområden, speglar en tillräckligt stark önskan att bibehålla kultursamarbetet i förgrunden för det nordiska samarbetet.

Utskottet understryker att handlingsplanen bör tillföras ytterligare resurser för att de aktiviteter som föreslås skall kunna inledas inom den tidsperiod planen avser, och att budgeten för det nordiska kultursamarbetet därför bör ha en stark växt under de kommande åren. Utskottet hänvisar även till de stora budgetsatsningarna inom den europeiska gemenskapen på utbildning och forskning. För att underlätta uppföljningen av planen anser utskottet att ministerrådsförslaget även bör kompletteras med en översikt som visar vilka aktivitetsökningar ministerrådet årligen avser genomföra för de institutioner, stödordningar eller andra samarbetsaktiviteter som tas upp i handlingsplanen.

Med hänvisning till vad som ovan anförts föreslår utskottet att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

1. att fastställa en handlingsplan för utvecklingen av det nordiska kultursamarbetet i enlighet med ministerrådsförslag *B 83/k* och med beaktande av de synpunkter som anförts av kulturutskottet

2. att genomföra handlingsplanen under perioden 1989–1991 och att härvid särskilt prioritera

- arbetet för ökad språkförståelse i Norden
- ökat stöd till folkrörelsesamarbetet
- utbyggnaden av studentutbytet, lärar- och elevutbytet samt Norden som gemensamt utbildningsområde
- utvecklingen av det nordiska mediasamarbetet samt upprättandet av en nordisk mediefond
- fortsatt utbyggnad av det nordiska forskningssamarbetet enligt gällande riktlinjer (*B 69/k*)

3. att mot bakgrund av den avgörande betydelse ett starkt utbyggt nordiskt radio- och tv-samarbete via satellit har för att stärka den nordiska

kulturgemenskapen utforma en organisation för ett permanent radio- och tv-samarbete, som tillgodoser de kulturpolitiska målsättningarna för samarbetet

4. att tillföra handlingsplanen ytterligare resurser för att genomföra de aktiviteter som ingår i planen och särskilt för att möjliggöra en stark utbyggnad av Nordiska kulturfonden

Stockholm den 11 februari 1988

Haakon Blankenborg (A)

Eiður Guðnason (A.)

Förman

Elsi Hetemäki-Olander (Kok)

Thea Knutzen (H)

Jacob Lindenskov (Jvfl)

Kjeld Rahbæk Møller (SF)

Barbro Nilsson (s)

Berit Oscarsson (s)

Saara-Maria Paakkinen (Sdp)

Robert Pedersen (S)

Hans Petersson (fp)

Heikki Riihijärvi (Smp)

Otto Steenholdt (At)

Anders Talleraas (H)

Kåre Øvregard (A)

Särskilt yttrande

Fast kommitté för det nordiska radio- och tv-samarbetet

Vi anser att ett välutbyggt radio- och tv-samarbete i Norden är av största vikt för att bevara och stärka de nordiska folkens nära kulturgemenskap.

Radio- och tv-frågornas stora betydelse gör att kulturministrarnas roll i det framtida radio- och tv-samarbetet måste stärkas. En särskild radio- och tv-kommitté bör därför enligt vår mening mer permanent ersätta den kommitté som nu i samarbete med industri-, kommunikations- och kulturministrarna under uppbyggnadsskedet håller i projektet Tele-X.

I nästa skede av radio- och tv-samarbetet menar vi att de kulturella aspekterna mer måste komma i förgrunden. Det gäller också att ha en beredskap inför framtida förändringar inom kommunikationsområdet med tanke på den snabba utveckling som vi står inför på mediaområdet. Ett stort programutbud från främmande satelliter ökar exempelvis kravet på en aktiv nordisk kulturpolitik på mediaområdet.

Kommittén bör också ha ett samlat ansvar för att det byggs upp en programproduktion inom Norden. Detta ansvar kan också gälla framtida hantering av frågor kring reklam i det nordiska tv-samarbetet.

Stockholm den 11 februari 1988

Gunnar Björk (c)

Mirja Ryyänen (K)

Ministerrådsförslag
om en handlingsplan för det nordiska kultursamar-
arbetet

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Nordisk Ministerråd oversender hermed sitt forslag til handlingsplan for det nordiske kultursamarbeidet til Nordisk Råds 36. sesjon.

Oslo, den 7. januar 1988

Kirsti Kolle Grøndahl

Fridtjov Clemet

Indholdsfortegnelse

side

Indledning

1. HANDLINGSPLANENS BAGGRUND OG TYNGDEPUNKTER	1475
1.1 Baggrund	
1.2 Internationalisering og nordisk samarbejde	
1.3 Nordisk uddannelsesfællesskab	
1.4 Norden som kulturelt hjemmemarked og Nordisk Kulturfond	
1.5 Nordisk medie-samarbejde	
1.6 Sprogforståelse i Norden	
1.7 Forskning	
1.8 Decentralisering og netværk	
1.9 Ny struktur for det officielle samarbejde	
1.10 Handlingsplanens udgifter	
2. UDDANNELSE	1484
2.1 Sprogforståelse i Norden	
2.2 Udvidet nordisk uddannelsesfællesskab	
2.2.1 Netværk	
2.2.2 Udveksling af studerende, NORDPLUS	
2.2.3 Lærer- og elevudveksling	
2.2.4 Individuelle studie- og arbejdsophold for lærere	
2.2.5 Efter- og videreuddannelse af lærere	
2.2.6 Eksamens- og tentamensgyldighed	
2.2.7 Nordisk uddannelsesfællesskab	
2.3 Uddannelsespolitiske prioriteringer	
2.3.1 Nordisk skolesamarbejde	
1 Fremme af nordisk sprogforståelse og samfølelse	
2 Samarbejde om fælles uddannelsespolitiske mål/arbej-	
de med fælles problemer	
3 Samarbejde inden for smalle områder	
4 Informations- og erfaringsudveksling	
2.3.2 Nordisk samarbejde vedrørende folkeoplysning og vok-	
senundervisning	
1 Livslang læring	
2 Voksenpædagogisk forsknings- og udviklingsarbejde	
3 Informationsformidling	
4 Nordens Folkliga Akademi	
5 Folkeoplysningsstøtteordningen	
6 Støtteordning for folkehøjskoleophold	
2.3.3 Nordisk samarbejde på de højere uddannelsers område	
1 NORDPLUS	
2 Lærermobilitet iøvrigt	

- 3 Samarbejde om små studier og specialer
 - 4 Nordisk eksamens- og tentamensgyldighed
 - 5 Overenskomst om nordisk uddannelsesfællesskab
3. FORSKNING 1497
- 3.1 Forskeruddannelse og -mobilitet
 - 3.1.1 Forskerkurser
 - 3.1.2 Systematiserede nordiske forskeruddannelsesbehov
 - 3.1.3 Nordisk anvendelse af nationale forskeruddannelsescentre
 - 3.1.4 Forskerstipendiatstillinger
 - 3.1.5 Nordiske rejsestipendier
 - 3.1.6 Nordiske vejledere og gæsteprofessorer
 - 3.1.7 Nordiske forskersymposier, workshops og planlægningsmøder – etablering af nordiske forskningsnetværk
 - 3.2 Nordiske forskningsinstitutioner og -samarbejdsorganer
 - 3.2.1 Videnskabelig udrustning til de samnordiske forskningsinstitutioner
 - 3.2.2 Samarbejdsaktiviteter ved forskningsinstitutionerne
 - 3.2.3 De nordiske forskningssamarbejdsorganer
 - 3.3 Norden i det internationale videnskabelige samarbejde
4. DET ALMENE KULTURELLE SAMARBEJDE 1504
- 4.1 Massemedieområdet
 - 4.1.1 Nordvisionssamarbejdet
 - 4.1.2 Produktionsstøtte
 - 4.2 De nordiske kulturinstitutioner
 - 4.3 Det kunstneriske samarbejde
 - 4.3.1 Nordisk Litteraturkomité
 - 4.3.2 Nordisk Musikkomité
 - 4.3.3 Nordisk Teaterkomité
 - 4.3.4 Nordisk Kunstkommité
 - 4.3.5 Nordisk Filmkomité
 - 4.4 Det kulturelle samarbejde uden for de kunstneriske områder
 - 4.4.1 Ungdomssamarbejdet
 - 4.4.2 Folkeoplysningssamarbejdet
 - 4.4.3 Idrætssamarbejdet
 - 4.4.4 Børn og Kultur
 - 4.5 Samarbejdet på det samiske område
 - 4.6 Nordiske priser
 - 4.6.1 Nordisk Råds litteraturpris
 - 4.6.2 Nordisk Råds musikpris
 - 4.6.3 Nordisk Råds designpris
 - 4.7 Kulturmanifestationer i udlandet
 - 4.8 Norden som kulturelt hjemmemarked

5. NORDISK KULTURFOND OG DEN FRIE KULTUR- UDVEKSLING	1514
6. DE BILATERALE FONDE	1515
7. HANDLENSPLANENS UDGIFTER OG DERES FINANSI- ERING	1515

BIHANG

Oversigt over udgifterne ved gennemførelse af de forslag til en kultur- handlingsplan som er stillet af arbejdsgruppen vedrørende uddannelse og almenkultur og af Nordisk forskningspolitisk Råd.	1516
--	------

BILAG til Ministerrådsforslag til handlingsplan for det nordiske kul- tursamarbejde

1. Forslag fra arbejdsgruppen vedrørende uddannelse	1517
2. Forslag fra Nordisk forskningspolitisk Råd	1638
3. Forslag fra arbejdsgruppen vedrørende almenkultur	1674

Indledning

1. Handlingsplanens baggrund og tyngdepunkter

1.1 Baggrund

Ved Nordisk Råds session i København i 1986 blev Nordisk Ministerråd (kultur- og undervisningsministrene) opfordret til at udarbejde en særlig handlingsplan for det nordiske kultursamarbejde og at forelægge Nordisk Råd en sådan plan (rek. 2/1986).

Ministerrådet besluttede den 23. maj 1986 at nedsætte to arbejdsgrupper, som skulle udarbejde forslag til handlingsplanens afsnit om henholdsvis almenkultur og uddannelse. Samtidigt anmodede ministerrådet Nordisk forskningspolitisk Råd om at udarbejde forslag til handlingsplanens forskningsafsnit. De to arbejdsgrupper og det forskningspolitiske råd afgav i juni 1987 de rapporter, der følger som særskilte bilag til ministerrådets forslag til handlingsplan for det nordiske kultursamarbejde.

En aftale mellem Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige om kulturelt samarbejde blev indgået den 15. marts 1971 og trådte i kraft den 1. januar 1972. Med denne aftale blev rammerne for det fremtidige, officielle nordiske samarbejde om forskning, uddannelse og almen kultur lagt. Der blev oprettet et nordisk ministerråd bestående af de fem landes kultur- og undervisningsministre med et eget permanent sekretariat og et eget budget baseret på bidrag fra de 5 nordiske lande. Samtidigt blev det besluttet at placere Nordisk Kulturfonds sekretariatsfunktioner og økonomiforvaltning i det nye kultursekretariat.

Siden etableringen af den nye organisation er det officielle kulturelle samarbejde vokset jævnt og støt. Nye områder er blevet inddraget og nye samarbejdsformer er blevet udviklet. Det nordiske kulturbudgets udvikling i løbende priser er vist nedenfor.

1972	32,1	1980	74,4
1973	32,1	1981	81,8
1974	33,7	1982	92,4
1975	38,7	1983	108,5
1976	45,3	1984	118,1
1977	52,0	1985	132,0
1978	61,1	1986	144,0
1979	67,9	1987	154,7*

Det er nu 15 år siden kulturaftalen trådte i kraft, og med den hastige og dynamiske udvikling verden er inde i, er der god grund til at gøre status og klarlægge de udfordringer, som det nordiske kulturelle samarbejde står over for idag og vil møde i de kommende år. Herudfra må der så tages

* Eksklusive kultursekretariatets administrationsudgifter:

stilling til, hvorledes disse udfordringer skal tages op, og om kulturaftalens rammer er tilstrækkeligt vide til, at det nordiske kultursamarbejde kan leve op til nutidens krav og forventninger.

Det nordiske kultursamarbejde kan kun få den tiltrængte folkelige forankring, hvis samarbejdet er knyttet til de nationale kulturinstitutioner og kulturorganisationer i videste forstand. Nordisk kulturfællesskab er et resultat af et århundrede gammelt samvirke mellem de nordiske folk.

Hovedformålet med denne handlingsplan er at udvikle og styrke det nordisk kulturfællesskab. Dette kulturfællesskab har ikke alene en værdi i sig selv, men det har været en forudsætning for det nordiske samarbejde på de øvrige samfundsområder. De barrierer, som virker hæmmende i andet internationalt samarbejde, har kun marginal betydning indenfor Norden. Dette er også årsagen til, at der foregår et uofficielt nordisk samarbejde på snart sagt alle livets områder i et omfang, som man ikke finder andre steder i Verden.

Handlingsplanen skal vitalisere og effektivisere det kulturelle samarbejde. Dette skal ske ved hjælp af decentralisering og skabelse af nordiske netværker, som skal lette samarbejdet mellem de direkte engagerede parter. Da det nordiske kulturfællesskab skal bevares og udbygges, lægges der i handlingsplanen særlig vægt på aktiviteter, som skal gøre børn og unge bevidste om deres nordiske identitet og de værdier, den rummer.

1.2 Internationaliseringen og nordisk samarbejde

Vi oplever en stigende internationalisering både på globalt og på europæisk plan. TV-satelliter gør det teknisk muligt at nedtage programmer fra alverdens lande overalt i Norden. Via videobånd får disse programmer sammen med udenlandske film yderligere spredning. Nordens unge lytter sammen med Verdens andre unge til den samme musik. Turistindustrien gør det muligt for almindelige nordboer at besøge Jordens fjerneste egne, ligesom mennesker fra disse egne bliver mere og mere hyppige gæster i Norden. Indvandring medfører, at nordboer bliver præsenteret for fremmede kulturer, sæder og skikke lige udenfor deres egen gadedør. Flere og flere nordiske firmaer bliver multinationale, ligesom multinationale firmaer i stigende grad arbejder i de nordiske lande. Flere nordboer kommer til at opholde sig udenfor Norden i lange perioder, og ikke-nordboer får tilsvarende lange ophold i Norden. På samme måde kommer nordboer gennem u-landsarbejde og beskæftigelse i internationale organisationer til at opholde sig i fremmede omgivelser i flere år.

Den teknisk-videnskabelige udvikling sker idag hurtigere og hurtigere og kræver større og større resurcer. Denne situation præger især den langsigtede, grundlæggende forskning og den videnskabelige udvikling i det hele taget.

Forskningssamarbejdets hovedformål er at bistå de nordiske lande i deres bestræbelser på at sikre forskningens kvalitet, at opbygge den viden-

skabelige kompetence, *at* gøre de nordiske landes forskning synlig internationalt, og *at* tilføre forskningen i de nordiske lande nye impulser.

Norden kan ikke unddrage sig denne internationalisering og isolere sig fra den øvrige verden. Dette har Norden heller ikke gjort. De nordiske lande deltager aktivt i internationaliseringen. Dels udadtil gennem aktiv deltagelse i det internationale samarbejde, hvor man ofte ser de nordiske lande optræde med samordnede standpunkter og initiativer, dels indadtil, hvor man bl. a. ser en bevidst understregning af internationale aspekter i uddannelserne.

Norden har derfor muligheder og forudsætninger for at spille en rolle som brobygger i den afspændingsproces, som synes at udvikle sig mellem Vest og Øst og bidrage til, at de øst-vestlige kontakter udvides fra regeringsplanet til direkte forbindelser mellem organisationer og institutioner med fælles interesseområder som f. eks. idrætsforeninger og universiteter.

Endvidere må man i sine bestræbelser for at udbygge det kulturelle samarbejde i Norden være åben overfor udviklingen i det øvrige Europa. Nordisk samarbejde har ikke til formål at isolere Norden. Det skal tværtimod bidrage til, at det enkelte nordiske land kommer til at stå stærkere i samarbejdet med lande udenfor Norden.

Det er ofte sagt, at de nordiske lande enkeltvis har vanskeligt ved at få indflydelse og markere sig i internationale sammenhænge, men at de i de tilfælde, hvor de optræder som en vel sammenspillet kvintet, bliver hørt og respekteret i langt højere grad, end deres folketal og andel i verdensøkonomien egentlig berettiger til.

Forudsætningen for, at dette nordiske samspil kan fortsætte og udvikle sig yderligere såvel udadtil som indadtil, er, at det lykkes at bevare den nordiske samfølelse. Denne samfølelse bygger på et kulturelt fællesskab og en fælles opfattelse af demokratiet og af, hvorledes dette bør praktiseres. Uden disse fælles værdinormer og rødder i den nordiske kultur kan de nordiske folk ikke aktivt bidrage til en positiv international udvikling og samtidigt bevare deres identitet under pres af påvirkninger, som kommer udefra.

1.3 Nordisk uddannelsesfællesskab

Siden midten af femtitallet har nordboer, som opholder sig i et andet nordisk land, haft de samme sociale rettigheder som landets egne borgere. Man har lige så længe haft et fælles nordisk arbejdsmarked, som senere gennem særlige aftaler også er kommet til at omfatte retten for sundhedssektorens mange personalegrupper samt grundskole- og gymnasielærere til at udøve deres profession i et andet nordisk land. Det igangværende arbejde med at afvikle tekniske handelshindringer har til formål at skabe ét nordisk hjemmemarked. Endelig har arbejdet med projektet "Nordboers rettigheder i Norden" til formål i videst muligt omfang at give nordboer, som opholder sig i andet nordisk land, samme rettigheder som landets egne borgere.

Det er derfor kun en naturlig konsekvens, at handlingsplanen også omfatter udarbejdelse af en *overenskomst om nordisk uddannelsesfællesskab*. Denne overenskomst skal forpligte de nordiske lande til at afskaffe juridiske og økonomiske hindringer for, at nordboer gennemfører hele deres uddannelse efter skole/undervisningspligtens ophør ved en uddannelsesinstitution i andet nordisk land. Overenskomsten skal også fastlægge principperne for tildeling af studiestøtte til nordboer, som uddanner sig i andet nordisk land. Endelig skal der ved overenskomsten – som en parallel til overenskomsterne om grundskole- og gymnasielærere – etableres et fælles nordisk arbejdsmarked for lærere ved højere uddannelsesinstitutioner – akademiske såvel som ikke-akademiske.

Desuden etableres Nordisk Program for Lærere, Uddannelsessøgende og Studerende (NORDPLUS), hvor uddannelsessøgende og studerende i tillæg til den nationale studiestøtte ydes et rejse- og opholdsstipendium til meritgivende studieophold af op til et års varighed ved en uddannelsesinstitution i andet nordisk land.

1.4 Norden som kulturelt hjemmemarked og Nordisk Kulturfond

Handlingsplanen har også *Norden som et kulturelt hjemmemarked* som et mål. Dette skal bl. a. ske ved at formå landene til at afskaffe de juridiske, økonomiske og tekniske hindringer for en fri udveksling af materielle og immaterielle kulturgoder. Det almenkulturelle nordiske samarbejde er karakteristisk – og enestående i verden – ved, at det kun i begrænset omfang bygger på offentlige myndigheders indsats og initiativer, og at det først og fremmest er foreningerne Norden og andre folkelige kredse og organisationer, som er den drivende kraft. Det er derfor vigtigt, at kulturelle samarbejdsinitiativer kan udfolde sig med et mindstemål af formaliteter fra offentlige myndigheders side, og nordiske kunstværker, bøger og tidsskrifter, film og videobånd, grammofonplader og lydånd osv. må uhindret kunne passere grænserne mellem de nordiske lande.

Da det almenkulturelle samarbejde i så høj grad bygger på private organisationers virksomhed og spontant opståede initiativer, kan ministerrådet selvsagt ikke i denne handlingsplan give konkrete anvisninger på, hvad samarbejdet skal omfatte. På dette område skal handlingsplanen først og fremmest skabe forbedrede muligheder for gennemførelsen af organisationers og grupperes initiativer. Her bør *Nordisk Kulturfond* spille en vigtig rolle.

Nordisk Kulturfond blev i sin tid oprettet med det formål smidigt og hurtigt at kunne yde støtte til nordiske aktiviteter af éngangs karakter indenfor områderne forskning, kultur og uddannelse. Dette formål har fonden inden for de givne økonomiske rammer levet op til. For at styrke og udbygge det kulturelle samarbejde vil ministerrådet med kulturfondens styrelse drøfte mulighederne for at stille øgede ressourcer til rådighed for fondens virksomhed til f. eks. større, temaorienterede aktiviteter.

De nordiske kulturelle institutioners virksomhed skal ifølge handlingsplanen konsolideres og udbygges. Først når dette er sket, kan det overvejes, om der skal oprettes yderligere kulturinstitutioner.

1.5 Nordisk medie-samarbejde

Det nordiske medie-samarbejde må udbygges, og da dette samarbejde har en meget beskeden placering i kulturaftalen af 1971 vil der blive fremsat forslag om en ændring af kulturaftalen, således at TV- og radio-samarbejdet gives en mere fremtrædende placering blandt aftalens samarbejdsområder.

Udgangspunktet for et nordisk TV-samarbejde via satellit er primært kultur- og mediepolitisk, men samarbejdet tjener dog også industripolitiske formål. Spredning af nordiske TV-programmer via satellit kan styrke det nordiske kulturfællesskab og forbedre sprogforståelsen i Norden.

Nordisk ministerråd vedtog i november 1985 at indlede et nordisk radio- og TV-samarbejde via satellit ved at bruge TV-kapaciteten i satellitten Tele-X. Oy Yleisradio Ab, Ríkisútvarpið, Norsk Rikskringkasting og Sveriges Radio AB har på ministerrådets anmodning afgivet en rapport i februar 1987 med forslag om programsamarbejde via Tele-X. Opsendelsen af Tele-X satellitten forventes at ske i januar 1989.

Som et led i handlingsplanen vil ministerrådet endvidere tilskynde de nordiske landes radiofonier til en hurtig udbygning af Nordvisionssamarbejdet, herunder afvikling af de hindringer af juridisk og økonomisk art, som begrænser programudvekslingen over grænserne i Norden.

Forslaget om oprettelse af en *nordisk produktionsfond for film og TV-programmer* har rejst så mange spørgsmål om en sådan fonds økonomiske grundlag og virksomhed, at det ikke har været muligt at gøre oprettelsen af en sådan fond til et led i handlingsplanen. Der er imidlertid iværksat en udredning af hele problemkredsen omkring oprettelsen af en produktionsfond. Da ministerrådet anser det for særlig vigtigt at give børn og unge et reelt nordisk alternativ til de mange udenlandske film, som de møder på TV og i biografen, vil spørgsmålet om støtte til nordisk børne-, ungdoms- og dokumentarfilmproduktion også blive behandlet i udredningen.

1.6 Sprogforståelse i Norden

En helt fundamental forudsætning for det nordiske kultursamarbejde er sprogforståelsen. Dette understreges af, at både arbejdsgruppen vedrørende almenkultur og arbejdsgruppen vedrørende uddannelse stiller forslag om aktiviteter, som skal fremme sprogforståelsen. Det er også karakteristisk, at begge arbejdsgrupper foreslår, at man i TV-programmsamarbejdet undlader oversættelse mellem dansk, norsk og svensk og i stedet sender programmerne teksten på originalsproget. Arbejdsgruppen vedrørende uddannelse har yderligere gjort den observation, at de elektroniske medier

udvikler børns og unges visuelle intelligens i et omfang, der langt overgår det, som er almindeligt i de voksne generationer, og at vi til gengæld risikerer en alvorlig svækkelse af de verbale udtryksformer hos den opvoksende og de kommende generationer. Denne observation understreger på den ene side den betydning, TV kan have som middel til fremme af nordisk sprogforståelse og samfølelse, og peger på den anden side på, hvor vigtigt det er, at skolerne i Norden gør en særlig indsats for at udvikle og styrke elevernes mundtlige og skriftlige udtryksevne.

Ministerrådet vil på dette område samordne handlingsprogrammet for forbedret sprogforståelse i Norden (rek. 12/1977) med den kulturelle handlingsplan og – som allerede planlagt – have en principdebat i 1988 om styrkelse af nabosprogenes stilling i undervisningen og om styrkelse af de nordiske sprog som fremmedsprog. Ministerrådet vil understrege, at sprogforståelse både er en kommunikativ kompetance og kulturformidling i vid forstand og ikke alene er et spørgsmål om, hvordan dansk-, norsk-, og svensktalende forstår hinanden. Der består særlige problemer for finsktalende finlændere, islændinge, færinger, grønlandere og samer, for hvem de tre førnævnte sprog er fremmedsprog.

1.7 Forskning

Ved Nordisk Råds 35. session i Helsingfors i 1987 fremlagde Nordisk Ministerråd forslag til retningslinier for Nordisk forskningspolitisk Råd (FPR) for 3-års-perioden 1988–90, og efter debatten i Nordisk Råd vedtog ministerrådet disse retningslinier.

I retningslinjerne præciseres et antal strategiske hovedlinjer, som også danner et naturligt udgangspunkt for kulturhandlingsplanens forskningsdel:

- At fjerne hindringer for samarbejdet mellem forskere og forskningsinstitutioner i Norden. At stimulere ikke-institutionaliserede samarbejdsformer mellem forskningsmiljøer indenfor alle forskningsområder. Nordisk støtte til og udnyttelse af eksisterende gode og livskraftige nationale forskningsmiljøer.
- At styrke det nordiske samarbejde specielt på områder, hvor landene har afsat store nationale ressourcer, eller hvor en fælles indsats kan give større udbytte for alle.
- At gøre de nordiske landes forskning synlig i international sammenhæng, bl. a. ved at søge en systematisk samordning af landenes politik og ressourcer på forsknings- og udviklingsområdet, når fælles nordisk deltagelse i internationale forskningsprogrammer og -projekter er ønskelig og mulig.
- At øge fleksibiliteten i anvendelsen af de fællesnordiske forskningsressourcer for at gøre en målrettet koncentration om et begrænset antal indsatsområder. Nordiske planer og programmer bør udvikles på udvalgte områder.

I de kommende år vil ministerrådet tage initiativer i overensstemmelse

med disse målsætninger. En forudsætning for udviklingen af det nordiske forskningssamarbejde i den ønskede retning er, at aktiviteter iværksættes og ressourcindsatser gøres i et nært samarbejde mellem ministerrådsorganisationen, universiteter, højskoler og de nationale forskningsråd samt andre forskningsfinansierende og -udførende organer.

Ministerrådet agter at fortsætte det kontinuerlige arbejde med en organisatorisk gennemgang af det nordiske forskningssamarbejde. Ministerrådet vil fortsat lægge stor vægt på en evaluering af de fælles nordiske forskningsinstitutioner for at sikre forskningens kvalitet og relevans samt samarbejdssystemets hensigtsmæssighed.

De ovennævnte strategiske hovedlinjer og de arbejdsopgaver, som er nævnt i FPR's retningslinjer, berører et meget stort antal spørgsmål i det nordiske forskningssamarbejde – såvel inden for som uden for kulturaftalens rammer. I kulturhandlingsplanen må indsatsen derfor samles om et begrænset antal hovedområder, der falder inden for kultur- og undervisningsministrenes ressort, og hvor aktiviteterne kan forventes at få størst effekt. Ved en prioritering og konkretisering af samarbejdet og ressourcebehovene vil ministerrådet herefter koncentrere kulturhandlingsplanens forskningsdel om følgende indsatsområder:

1. Forskermobilitet og -uddannelse.
2. Nordisk samvirke inden for det internationale forskningssamarbejde.
3. Udvikling af de nordiske forskningsinstitutioner og -samarbejdsorganer.

Især forskerrekrutteringen og samarbejdet om forskermobilitet og -uddannelse prioritetes højt i handlingsplanen. Samarbejdets generelle mål er at hæve både forskerstuderendes og etablerede forskeres kompetenceniveau ved både nordisk og international kundskabsudveksling. Ambitionen er at udvikle Norden i retning af en fælles forskeruddannelsesregion, hvor de nationale uddannelsessystemer og specialkundskaber udnyttes i fællesskab.

Med dette formål agter ministerrådet at udvikle de velfungerende samarbejdsordninger: Nordiske forskerkurser, Nordiske forskerstipendier og Nordiske forskersymposier yderligere. Desuden vil man intensivere opbygningen af et større netværk af forskeruddannelseskurser, de såkaldte systematiserede nordiske forskeruddannelseskurser.

Som helt nye samarbejdsformer vil ministerrådet oprette et antal nordiske gæsteprofessorater og heltidsforskerstipendier. Endvidere vil et system med nordiske vejledere for forskerstuderende inden for specialiserede forskningsområder blive gennemprøvet.

1.8 Decentralisering og netværk

Med det formål i videst muligt omfang at give de nordiske folk lige adgang til uddannelse og kulturelle aktiviteter, uanset hvor de bor, er der i løbet af den sidste menneskealder oprettet et stort antal uddannelses-

forsknings- og kulturinstitutioner udenfor de store byer. Disse institutioner må ifølge sagens natur i mange tilfælde være små. De løber derfor en risiko for at blive isolerede og ude af stand til at tiltrække kvalificeret personale og dermed ude af stand til at give befolkningen de ligeværdige ydelser, som man havde til hensigt at give den.

Det er derfor vigtigt, at alle disse institutioner får adgang til et samarbejde og en erfaringsudveksling med andre institutioner ikke alene nationalt men også på nordisk plan.

Det er et vigtigt led i handlingsplanen at udbygge netværkssamarbejdet mellem uddannelses- og forskningsinstitutionerne såvel på nordisk som på regionalt plan og såvel multi- som bilateralt. Samarbejdet skal omfatte udvikling af fælles uddannelsesprogrammer, udarbejdelse af undervisningsmaterialer, fælleskurser, fælles udnyttelse af studiepladser, udveksling af studerende, lærere, forskere samt andet personale, gæstelærerordninger, gensidig anerkendelse af eksaminer, prøver og tentamina m. m.

Samarbejdet forudsættes finansieret både af nationale og nordiske midler. Lærerudvekslingen, som skal være åben for lærere ved såvel statslige og kommunale institutioner som private, offentligt finansierede institutioner, skal ske på samme vilkår, som gælder for den eksisterende nordiske udvekslingsordning for administrative tjenestemænd.

Samtidigt med, at man gennem hele dette system af samarbejdsprogrammer, kurser, studieophold og udvekslinger styrker de enkelte institutioners kontaktnet og faglige niveau, fremmer man også de deltagende studerendes, læreres og forskeres sprogforståelse og nordiske samfølelse.

På samme måde vil man, evt. gennem en udvidet nordisk kulturfond, opmuntre til og støtte udviklingen af netværk indenfor det uofficielle samarbejdes rammer således, at organisationer, foreninger og interessegrupper kan knytte varige forbindelser hen over grænserne mellem de nordiske lande.

1.9 Ny struktur for det officielle samarbejde

Oprettelsen af Nordisk Kulturfond og af Nordisk Ministerråd (kultur- og undervisningsministrene) med dets sekretariat betød for sin tid en rationalisering og effektivisering af det nordiske kulturelle samarbejde og dermed en lettelse for de mange, som er engagerede i dette samarbejde. Siden har væksten i det hidtidige kulturelle samarbejde, tilkomsten af nye samarbejdsområder og etableringen af nye specialudvalg og komiteer ført til, at ministerrådet og dets embedsmandskomite i stigende grad har måttet beskæftige sig med konkrete sager og detailspørgsmål som oprettelse af projektgrupper, mindre bevillingssager o.l. Der er derfor blevet mindre tid til principielle drøftelser om den mere langsigtede udvikling af det nordiske samarbejde, temadiskussioner og udformningen af politikken på konkrete områder.

Det indgår derfor i handlingsplanen, at der gennemføres en rationalise-

ring og koncentration af de underliggende samarbejdsorganer, og at der fra ministerrådet delegeres en større kompetence til disse organer. De vil herefter få mere karakter af at være ministerrådets "embedsværk".

På uddannelsesområdet findes idag allerede Styringsgruppen for nordisk skolesamarbejde (NSS) og Styringsgruppen for nordisk samarbejde vedrørende folkeoplysning og voksenundervisning (FOVU), der fremtidigt vil få tildelt større beslutningskompetence og samordningsopgaver. På de højere uddannelsers område har man imidlertid savnet et fast samarbejdsorgan, ikke mindst ved fordelingen af ressourcer til udviklings- og samarbejdsaktiviteter. Da samarbejdet på de højere - akademiske såvel som ikke-akademiske - uddannelsers område ifølge handlingsplanen endvidere vil blive væsentligt udvidet, vil der blive oprettet en styringsgruppe for nordisk samarbejde vedrørende de højere uddannelser med samme beføjelser som de to førnævnte styringsgrupper.

På det almenkulturelle område findes der følgende organer for det kunstneriske samarbejde: Komiteen til oversættelse af nabolandslitteratur, NOMUS (Nordisk Musiksamarbejde), Nordisk Teaterkomité, Styrelsen for Nordisk Kunstcentrum, Komiteen for spredning af nordiske spillefilm og Komiteen for nordiske filmkurser. Hertil kommer en række arbejdsgrupper og specialkomiteer, som formidler samarbejde på en række konkrete kunstneriske områder. For at aflaste ministerråd og embedsmandskomité og rationalisere og forstærke det kunstneriske samarbejde vil disse organer blive samlet og reorganiseret i 5 komiteer med eget budget og budgetansvar for henholdsvis litteratur, musik, teater/dans, bildende kunst og film/video. Samtidig nedlægges Den rådgivende komité for almen kultur (RKK).

De 5 komiteer forudsættes at arbejde tæt sammen med de mange uofficielle nordiske samarbejdsorganer på det kunstneriske område. Formændene for de 5 komiteer forudsættes endvidere at mødes med mellemrum for at drøfte kulturelle spørgsmål af fælles interesse.

Endvidere vil arbejdsgruppen for kultur- og massemedier, der blev oprettet i 1982 for at rådgive ministerrådet på det generelle mediepolitiske område, få permanent status på linje med de førnævnte 5 komiteer, med egen bevilling på budgettet.

Den fremtidige organisation af *samarbejdet på det samiske område* må afvente resultatet af de drøftelser, som vil blive afholdt mellem de samiske organisationer og regeringerne i Finland, Norge og Sverige.

Endelig vil *arbejdsgruppen for børn og kulturs* virksomhed, der har været finansieret af ministerrådets dispositionsmidler, blive videreført ved direkte kontakt mellem nationale sagkyndige finansieret af nationale midler, idet større nordiske éngangsprojekter dog skal kunne opnå støtte af nordiske midler, evt. fra en udvidet Nordisk Kulturfond. *Endvidere vil de fem førnævnte kunstkomiteer få pålæg om i deres arbejde at være opmærksomme på børns særlige situation og behov.*

For så vidt angår forsknings samarbejdet, vil ministerrådet i overensstemmelse med Nordisk Råds rekkommendationer arbejde for en styrkelse af det forskningspolitiske råds stilling som et rådgivende og koordinerende ekspertorgan for hele den nordiske samarbejdsorganisation. Kultur- og undervisningsministrene vil selv øge og udvikle den overordnede forskningspolitiske debat i ministerrådet, og det forskningspolitiske råd vil kunne yde værdifulde bidrag, der kan danne udgangspunkt for sådanne debatter.

Med den nye organisation af styringsgrupper og komiteer vil der på niveauet under ministerrådet-embedsmandskomiteen være skabt et apparat, som i overensstemmelse med de retningslinier, der fastlægges af ministerrådet, kan afgøre enkeltsager, fordele bevillinger, rådgive om, iværksætte og samordne konkrete samarbejdsprojekter, bistå ved etableringen og gennemførelsen af netværksaktiviteter, nedsætte sagkyndige ad hoc udvalg m. m.

Herved frigøres ministerrådet og embedsmandskomiteen for en lang række enkeltsager og kan samle sig om de overordnede politiske retningslinier for det kulturelle nordiske samarbejde og dets prioritering, om vel forberedte temadiskussioner, om fastsættelsen af mandat og retningslinier for underordnede organers virksomhed, og om drøftelser af udredninger, rapporter og andre former for tilbagemeldinger fra de underordnede organer.

1.10 Handlingsplanens udgifter

De to arbejdsgrupper og Nordisk forskningspolitisk Råd, der har udarbejdet grundlaget for denne handlingsplan, har vurderet de samlede årlige udgifter ved en gennemførelse af deres forslag efter den gradvis opbygning af aktiviteterne til ca. 85 mio DKK.

Ministerrådet vil gennemføre handlingsplanen i løbet af de kommende år og finansiere de dermed forbundne udgifter ved omprioriteringer og anvendelse af ikke bundne midler inden for de samlede økonomiske rammer for Nordisk Ministerråds virksomhed og af midler, som måtte blive tilført gennem generelle forhøjelser af den årlige nordiske budgetramme.

I de følgende kapitler præsenteres handlingsplanens enkelte dele inden for områderne uddannelse, forskning og almen kultur med et særligt afsnit om Nordisk Kulturfond.

2. Uddannelse

Formålet med den kulturelle handlingsplans uddannelsesdel er at skabe *et tættere nordisk uddannelsesfællesskab på alle niveauer*. I dette uddannelsesfællesskab vil hovedvægten blive lagt på øget sprogforståelse, styrkelse af den nordiske samfølelse, fælles fagligt og pædagogisk udviklingsarbejde, fremme af ligestillingen, øget lærer- og studentermobilitet samt

skabelse af det videst mulige frie uddannelsesvalg på tværs af grænserne mellem de nordiske lande. Et nordisk uddannelsesfællesskab vil udgøre et vigtigt supplement til det fælles nordiske arbejdsmarked, som har eksisteret i 35 år.

2.1 Sprogforståelse i Norden

Nordisk sprogforståelse er et vigtig fundament for nordisk samarbejde og en grundforudsætning for nordisk samfølelse.

Teoretisk kan 3/4 af alle nordboer bruge deres modersmål i samvær med hinanden. Praksis viser imidlertid, at danskere, nordmænd, svenskere og svensktalende finlændere ofte har svært ved at forstå hinandens sprog. Navnlig blandt de yngste generationer kniber det med den nordiske sprogforståelse. Hertil kommer, at de tre skandinaviske sprog er fremmedsprog for finsktalende finlændere, færinger, grønlandere, islændinge og samer.

Orientering om sprogene i Norden må derfor gøres til en obligatorisk del af undervisningen i grundskolen, og undervisning i skandinaviske sprog må styrkes i de øvrige nordiske lande og de selvstyrende områder.

Elevernes interesse for de andre nordiske sprog må stimuleres gennem en øget udvekslingsvirksomhed og ved udsendelse af TV-programmer fra de andre nordiske lande tekstet på det skandinaviske originalsprog.

I december 1987 holdes en nordisk konference om nordisk sprogsamarbejde. Ministerrådet vil i 1988 – bl. a. med udgangspunkt i resultaterne fra denne konference – holde en principdebat om, hvorledes en intensivering af det nordiske sprogsamarbejde over en 5-års periode og gennemførelsen af et nordisk sprogår i 1990 nærmere skal lægges til rette, bl. a. under medvirken af foreningerne Norden og andre interesserede organisationer.

Forudsætning for skabelsen af øget nordisk sprogforståelse er, at der er et righoldigt og pædagogisk velegnet undervisningsmateriale til rådighed, og at lærerne er kvalificerede til at undervise i de nordiske sprog.

Der vil derfor blive givet støtte til udgivelse af nordiske tema- og periodeantologier om litteratur, kultur og samfundsforhold i Norden med supplerende audiovisuelt materiale. Herunder vil der blive lagt vægt på at styrke børns og unges kendskab til Nordens historie, aktuelle samfundsforhold i Norden og det mangesidede nordiske samarbejde.

Der vil i den forbindelse blive iværksat en udredning af mulighederne for at udvikle hæfte-serien *NORDPÅ* til en publikation for skoler i alle de nordiske lande. Publikationen skal behandle emner som sprog, kultur og samfundsforhold i Norden. *NORDPÅ* er hidtil blevet udgivet på forsøgsbasis på initiativ af Nordisk Råds danske delegation og behandler nordiske samfundsforhold til brug i grundskolens ældste klasser. Man vil overveje denne publikations redaktionelle, forvaltningsmæssige og økonomiske forhold, idet man forudsætter, at publikationen gennem en abonnementsordning skal hvile økonomisk i sig selv. Man vil endvidere overveje, om den skal udkomme som én nordisk publikation med stof på dansk, norsk og

svensk med finske og islandske resumeer, eller om den skal udkomme i hvert enkelt land for sig.

Datatekniske og audiovisuelle hjælpemidler i integreret form – f.eks. som interaktiv video, hvor dataprogrammer og videodiscs kobles sammen – rummer lovende muligheder inden for sprogundervisningen. Der vil derfor blive sat et udviklingsarbejde i gang på dette område. Dataprogramgruppen vil blive opfordret til at gå aktivt ind i dette arbejde.

Ministerrådet vil iøvrigt støtte dataprogramgruppens fortsatte arbejde med fremme af nordisk programvareproduktion, da mange af de udenlandske undervisningsprogrammer, som importeres, er fremmede for nordisk pædagogik og undervisningstradition.

Endelig vil der blive iværksat et pædagogisk udviklingsarbejde, som skal skabe grundlag for udgivelse af et undervisningsmateriale til erhvervsuddannelserne, der kan fremme den nordiske sprogforståelse hos erhvervsuddannelsernes elever samtidigt med, at det opfattes som fagligt relevant af disse.

Til efteruddannelse af lærere i nordiske sprog vil der blive givet bevilling til afholdelse af bilaterale kurser med 2 årlige kurser for lærere, som underviser i nabosprog integreret i modersmålsundervisningen, og 2 årlige kurser for lærere, der underviser i nabosprog som fremmedsprog. Det forudsættes, at landene sikrer deres kursusedtagere tjenestefrihed, løn, fri vikar samt dækning af rejse- og opholdsudgifter.

Kursusvirksomheden skal forestås af et udvalg sammensat af repræsentanter for Nordisk Språksekretariat, Nordiska Språk- och Informationscentret og NORDSPRÅK, der er samarbejdsorgan for de nordiske modersmålslærerforeninger og foreningerne af lærere, der underviser i de nordiske sprog som fremmedsprog.

Endelig vil Nordiska Språk- och Informationscentrets efter- og videreuddannelseskurser for tolke, der tolker mellem finsk og de andre nordiske sprog, blive udvidet. Dette vil iøvrigt også blive påkrævet på grund af det behov, som den nordiske sprogkonvention skaber.

2.2 Udvidet nordisk uddannelsesfællesskab

Det nordiske samarbejde på uddannelsesområdet, der foregår i nordisk ministerråds regi indenfor kulturaftalens rammer er kun toppen af isbjerget. Udenfor kulturaftalen findes der nemlig et omfattende samarbejde. For det første finder man et bilateralt, formelt eller uformelt samarbejde mellem departementer og embedsværk. Dernæst foregår der et livligt direkte samarbejde, som det er meget vanskeligt at få et samlet overblik over, mellem uddannelses- og pædagogiske forskningsinstitutioner, mellem lokale myndigheder (kommuner, amter, fylker og län), mellem organisationer på uddannelsesområdet, mellem skolebogsforlag o.l. samt mellem enkeltpersoner.

Med den decentralisering, som har fundet sted med udlægning af beslut-

ningskompetence og økonomisk ansvar til lokale myndigheder, er det en væsentlig opgave for ministerrådet at vække og støtte samarbejdsinitiativer på lokalt plan. Et nordisk uddannelsesfællesskab har kun mening, hvis fællesskabets medlemmer føler et engagement og finder et nordisk samarbejde meningsfyldt.

2.2.1 Netværk

Der er i de senere år gennem såkaldt netværk etableret samarbejde mellem nordiske uddannelsesinstitutioner om gennemførelse af konkrete projekter. Denne netværksmodel, der kan engagere den enkelte lærer eller elev/studerende i et nordisk samarbejde, vil i løbet af de næste 5 år blive udbygget. Udbygningen skal ske gennem etablering af regionale, bi- og multilaterale samt nordiske samarbejdsprojekter mellem uddannelsesinstitutioner på alle niveauer. Herunder vil man fremme udveksling af elever, studerende og lærere, og af undervisningsmateriale og -programmer.

Ansvar for netværksudbygningen skal placeres hos de tre styringsgrupper: Styringsgruppen for skolesamarbejde, styringsgruppen for de højere uddannelser, og styringsgruppen for folkeoplysning og voksenuddannelse. Ministerrådet vil tildele hver styringsgruppe en årlig bevilling, som skal anvendes til etablering af kontakt mellem potentielle netværkspartnere, bidrag til iværksættelse af netværk m. v.

Endelig vil ministerrådet arbejde for etablering af en særlig netværksordning inden for erhvervsuddannelserne, som skal sikre, at relevante praktikperioder i andet nordisk land medregnes i den foreskrevne praktiktid i hjemlandet.

2.2.2 Udveksling af studerende, NORDPLUS

EF har for nylig vedtaget et omfattende udvekslingsprogram ERASMUS, som skal øge antallet af studerende, som gennemfører et studieophold i et andet medlemsland. Uanset om Finland, Island, Norge og Sverige senere gennem EFTA måtte blive associeret ERASMUS-programmet, vil der være behov for en særlig nordisk ordning, som kan øge studentermobiliteten mellem de nordiske lande og derigennem stimulere samarbejdet mellem de højere uddannelsesinstitutioner og fremme de studerendes nordiske sprogforståelse og samfølelse.

Der vil derfor blive givet bevilling til etablering af et *Nordisk Program for Lærere, Uddannelsessøgende og Studerende* – NORDPLUS -.

Programmet bygger på to elementer:

- 1) Støtte til dækning af samarbejdende uddannelsesinstitutioners ekstra udgifter ved udvikling og gennemførelse af fælles studieprogrammer, der skal sikre den studerende, at et studieophold ved en samarbejdende uddannelsesinstitution i et andet nordisk land fuldt ud godskrives af den studerendes moderinstitution.
- 2) Tildeling af NORDPLUS stipendier til supplerende af den nationale stu-

diestøtte til studerende, som ønsker op til ét års studieophold ved en samarbejdende institution i andet nordisk land.

NORDPLUS stipendier skal dog også kunne tildeles studerende til studieophold ved andre uddannelsesinstitutioner i et andet nordisk land forudsat, at moderinstitutionen på forhånd har tilkendegivet, at studieopholdet vil blive godskrevet den pågældende fuldt ud.

NORDPLUS stipendier skal kunne søges af elever og studerende ved alle postgymnasiale uddannelser på alle studietrin og inden for alle studiegrene, herunder også til praktikophold, der indgår som en obligatorisk del af uddannelsen. Elever ved almindelig og erhvervsrettede uddannelser på gymnasieniveau bør også kunne opnå stipendium.

NORDPLUS vil foreløbig blive sat i værk i en 5-års forsøgsperiode (1989 – 1993) således, at der stilles følgende antal stipendier – regnet som helårsstipendier à 12.000 DKK – til rådighed: 1989: 600, 1990: 900, 1991 og følgende år: 1.200.

I løbet af 1988 udarbejdes de nærmere retningslinjer for stipendieordningen, idet den overordnede administration af ordningen henlægges til den kommende styringsgruppe for højere uddannelse, medens fordelingen af de enkelte landes stipendiekvoter skal ske ved nationale myndigheders foranstaltning.

Der vil i 1988–89 blive gennemført en omfattende informationsvirksomhed overfor de højere uddannelsesinstitutioner og de nordiske studenterorganisationer om NORDPLUS, og de første stipendier vil blive søgt uddelt til studieophold i 2. halvår i 1988.

2.2.3 Lærer- og elevudveksling

Der er gennem årene udviklet forskellige former for lærer- og elevudveksling mellem de nordiske lande finansieret ved nationale midler. Foreningerne Norden spiller en vigtig rolle i disse udvekslinger.

I 1986 begyndte NORDJOB-udvekslingsprogrammet, som har til formål at udnytte de muligheder, der ligger i det fællesnordiske arbejdsmarked for unge uddannelsessøgende og andre unge til at opholde sig og arbejde i et andet nordisk land. Udvekslingen kan tillige betragtes som et kulturelt og undervisningspræget udvekslingsprogram af 4–12 ugers varighed. NORDJOB-udvekslingen styres af et selvstændigt organ "Stiftelsen Nordjob" og forvaltningen af udvekslingen af unge er uddelegeret til foreningerne Norden i samarbejde med landenes arbejdsformidlingssystemer. For at styrke denne udvekslingsvirksomhed, der bl. a. er vigtig for sprogforståelsen og udviklingen af den nordiske samfølelse, vil ministerrådet søge etableret et fast årligt tilskud til foreningerne Norden. Endvidere vil ministerrådet yde foreningerne Norden et årligt tilskud til information om og administration af nordiske udvekslingsarrangementer. Disse tilskud skal supplere de nationale tilskud, som allerede eksisterer.

Ministerrådet vil endvidere opfordre de lokale myndigheder til at stille

sig positivt til udvekslingsrejser og afsætte midler dertil på de årlige budgetter.

De enkelte nordiske lande bør i samarbejde med foreningerne Norden undersøge om den eksisterende informationsvirksomhed er tilstrækkelig, eller om der er behov for nationale centre, som skal stimulere, informere om og administrere udvekslinger.

Da rejser i Norden er uforholdsmæssigt dyre sammenlignet med rejser mod fjernere mål, vil man undersøge mulighederne for at fravige internationale regler for fly- og togrejser ved lærer- og elevudvekslingsrejser. Samtidigt vil man opfordre de nationale myndigheder til at behandle nordiske udvekslingsrejser for elever og lærere som indenrigsrejser.

2.2.4 Individuelle studie- og arbejdsophold for lærere

I de føromtalte samarbejds- og netværksprojekter indgår de deltagende læreres mulighed for studieophold ved den eller de samarbejdende institutioner som et element. Der bør imidlertid også skabes større mulighed for studieophold i andre nordiske lande for de lærere, som ud fra individuelle behov ønsker at sætte sig ind i konkrete forhold i et andet land.

Den eksisterende nordiske tjenstemandsudveksling omfatter idag kun ansatte i statsadministrationen. (Begrebet statsadministration defineres imidlertid ikke på samme måde i alle de nordiske lande i denne sammenhæng. I Sverige gælder udvekslingsordningen således for hele det personale, som staten forhandler lønninger m. m. med. Dette betyder, at ca. 135.000 kommunalt ansatte lærere i grundskolen i princippet er omfattet af ordningen. I praksis har ingen af disse lærere glæde af ordningen, da grundskolen i de andre nordiske lande ikke er omfattet af ordningen.) Ministerrådet vil derfor udvide ordningen, der omfatter et nordisk rejse- og opholdsstipendium samt tjenestefrihed med løn, til at omfatte lærere på alle niveauer – fra børnehave- til universitetslærere i alle de nordiske lande. Ordningen skal stå åben for alle offentligt ansatte lærere og for lærere, der er ansat ved private uddannelsesinstitutioner, der er helt eller delvist finansieret af offentlige midler.

Det overordnede ansvar for ordningen henlægges til de tre førnævnte styringsgrupper. Selve administrationen af ordningen tilrettelægges under hensyn til den finansiering af ordningen, der vælges, hvem der skal fastsætte de enkelte landes stipendiekvoter, og hvem der skal udpege deltagerne.

2.2.5 Efter- og videreuddannelse af lærere

Der foregår en meget omfattende efter- og videreuddannelse af lærere på alle niveauer i de nordiske lande, og det ville være ønskeligt både af hensyn til den samlede pædagogiske udvikling i Norden og af hensyn til sprogforståelsen og den nordiske samfølelse, om alle disse efter- og videreuddannelseskurser i princippet stod åbne for lærere fra hele Norden.

Mange kurser er imidlertid tilrettelagt på baggrund af lokale ønsker og

behov og vil derfor ikke kunne give deltagere udefra tilstrækkeligt udbytte. Det kan derfor være vanskeligt for en lærer i ét land at vurdere, om et kursus i et andet land i virkeligheden vil dække hans eller hendes behov.

Ministerrådet vil derfor i første omgang fremme deltagelse fra andre nordiske lande i kurser, som angår nye eller meget smalle uddannelsesområder, hvor der er få lærere, og hvor det nationale faglige miljø er meget spinkelt.

Selve tilrettelæggelsen af sådanne kurser bør ligge i nationalt regi og bygge på eksisterende nationale myndigheder og institutioner, som imidlertid skal holde sig i kontakt med den relevante styringsgruppe under ministerrådet. Det arrangerende land skal stille et antal pladser til rådighed for lærere fra de andre lande, som til gengæld dækker deres deltageres løn-, vikar-, rejse- og opholdsudgifter.

De tre styringsgrupper skal iøvrigt løbende undersøge behovet og mulighederne for at øge det nordiske samarbejde om efter- og videreuddannelse af lærere.

2.2.6 Eksamens- og tentamensgyldighed

I 1975 fastsatte Nordisk Ministerråd (kultur- og undervisningsministrene) de overordnede regler om eksamens- og tentamensgyldighed i Norden. Herefter skal en studerende kunne få godskrevet eksamens- eller tentamensresultater opnået i ét nordisk land ved fortsat uddannelse i et andet nordisk land. Afgørelsen af, om et eksamens- eller tentamensresultat kan godskrives, træffes af universitetet/højskolen i det modtagende land.

Erfaringerne har vist, at godskrivning af eksamens- og tentamensresultater ikke opnås så let og smidigt, som forudsat af ministerrådet. Ordningen har fungeret bedst mellem universiteter og højskoler, som har et fast, etableret samarbejde som f. eks. på Nordkalotten.

Ministerrådet finder, at universiteter og højskoler bør frigøre sig fra den meget detaljerede pensasammenligning, som i alt for høj grad præger behandlingen af ekvivalenssager. I stedet bør man i tillid til, at de nordiske universiteter og højskoler målt med en international standard meddeler en kvalificeret undervisning, begrænse sig til en vurdering af den tid, der er medgået til at opnå de eksamens- og tentamensresultater, som ønskes godskrevet, og af det kundskabsniveau, der er blevet krævet.

Ministerrådet vil derfor gennem den nye styringsgruppe for højere uddannelser søge at påvirke de nordiske universiteter og højskoler til at anlægge en mere smidig og tillidsbaseret praksis ved behandlingen af ekvivalenssager. En liberalisering på dette område vil være et vigtigt bidrag til udbygningen af det nordiske uddannelsesfællesskab.

Ministerrådet vil endvidere søge at påvirke de ansvarlige for erhvervsuddannelserne i de nordiske lande – herunder arbejdsmarkedets parter – til at indtage en tilsvarende liberal holdning, hvad angår behandlingen af ekvivalenssager og anerkendelse af erhvervsuddannelser gennemført i et

andet nordisk land. Ministerrådet tager her sit udgangspunkt i den omstændighed, at kvalitetskravene indenfor industri og håndværk i de nordiske lande ligger på det samme høje niveau, og at dette afspejler sig i uddannelseskravene. Der er derfor ingen grund til en detaljeret sammenligning af de enkelte uddannelsers teoretiske og praktiske indhold, idet det væsentlige må være den faglige kompetence, som uddannelsen giver.

Ministerrådet finder, at den liberalitet i forhold til arbejdsmarkedsuddannelserne, som er kommet til udtryk i overenskomsten af 6. marts 1982 om samarbejde om erhvervmæssig revalidering og arbejdsmarkedsuddannelser (Nord.stat. 82/36) også bør finde anvendelse på de erhvervmæssige grunduddannelser.

I 1985 udkom 5. udgave af "Att studera i Norden" som omhandler uddannelsesmulighederne ved de nordiske universiteter og højskoler. Der er endvidere en tilsvarende håndbog "At erhvervsudanne sig i Norden" under forberedelse. Med den udbygning af samarbejdet på uddannelsesområdet, som handlingsplanen forudsætter, vil der være behov for en forstærket informationsindsats i form af løbende, kortfattet information over for de studerende og andre uddannelsessøgende og deres organisationer. Denne opgave vil blive overdraget styringsgrupperne for nordisk skolesamarbejde og for højere uddannelse i samarbejde med informationsafdelingen i ministerrådets sekretariat.

2.2.7 Nordisk uddannelsesfællesskab

De hidtil omtalte aktiviteter, der skal bidrage til at skabe et udvidet nordisk uddannelsesfællesskab, har drejet sig om konkrete samarbejdsprojekter, udvekslinger, kurser, kortere studieophold o.l. Et nordisk uddannelsesfællesskab må imidlertid også omfatte nordboers adgang til at få en fuld, kompetencegivende uddannelse i et andet nordisk land.

En sådan generel adgang hindres imidlertid idag af en række juridiske og økonomiske forhold i de enkelte lande og kan derfor ikke umiddelbart etableres. Ministerrådet vil derfor lade et udvalg udarbejde forslag til en overenskomst om nordisk uddannelsesfællesskab omfattende højere akademiske og ikke-akademiske uddannelser og eventuelt erhvervsuddannelser for 16-19-årige.

Overenskomsten skal omhandle følgende foranstaltninger:

- 1) Det enkelte land forpligter sig til at kortlægge og fjerne juridiske og økonomiske hindringer for, at andre nordiske landes borgere kan optages ved kompetencegivende uddannelser.
- 2) Revision af eksisterende særlige kvoter for nordiske studerende ved uddannelser, hvortil adgangen er begrænset.
- 3) Ydelse af normal studiestøtte fra hjemlandet til alle studerende, der uddanner sig i andet nordisk land.
- 4) Hurtig, gensidig orientering om uddannelser, hvor optagelseskapacite-

ten ikke er udnyttet således, at de ledige pladser kan stilles til rådighed for uddannelsessøgende fra de andre nordiske lande.

Som et supplement til denne overenskomst eller ved en selvstændig overenskomst skal der endvidere skabes hjemmel for, at det fælles nordiske arbejdsmarked for grundskole- og gymnasielærere udvides til også at omfatte lærere ved de højere akademiske og ikke-akademiske uddannelser. Ved en sådan overenskomst skal landene bl. a. forpligte sig til at kortlægge og afskaffe de juridiske hindringer for at ansætte fagligt kvalificerede lærere fra de andre nordiske lande ved de højere uddannelsesinstitutioner og til at opslå de ledige stillinger i samtlige nordiske lande. Herved kan der etableres et fleksibelt fungerende nordisk arbejdsmarked for universitets- og højskolelærere ifølge de principper, som er nedfældet i overenskomsten af 31. januar 1974 om de ansattes retsstilling ved nordiske institutioner.

2.3 Uddannelsespolitiske prioriteringer

Ifølge kulturaftalens art. 3 skal samarbejdet på undervisningsområdet tage sigte på undervisningens *mål, indhold og midler, undervisningssystemets struktur og pædagogisk udviklingsarbejde*.

Det hidtidige arbejde er foregået i form af samarbejde om pædagogiske forsøgs- og udviklingsprojekter, konferencer, seminarer, eksaminationer, og udgivelse af rapporter med det formål at sætte et nordisk fællespræg på det reformarbejde, som foregår løbende i de nordiske landes uddannelses-systemer.

Ministerrådet finder, at denne nordiske pædagogiske udviklingsvirksomhed bør fortsættes og udbygges, og at initiativet skal ligge hos de tre styringsgrupper i overensstemmelse med de retningslinjer, som de får fra ministerrådet.

2.3.1 Nordisk skolesamarbejde

Indenfor det nordiske skolesamarbejde prioriterer ministerrådet:

- Fremme af nordisk sprogforståelse og samfølelse
- Samarbejde om fælles uddannelsespolitiske mål/arbejde med fælles problemer
- Samarbejde inden for smalle områder
- Informations- og erfaringsudveksling

1 Fremme af nordisk sprogforståelse og samfølelse

Skolesamarbejdet skal bidrage til gennemførelse af ministerrådets intentioner herom, jfr. om sprogforståelse i Norden 2.1, lærer- og elevudveksling 2.2.3 individuelle studieophold for lærere 2.2.4 og efter- og videreuddannelse af lærere 2.2.5

Det er bl. a. væsentligt, at det igangværende arbejde med at opbygge en nordisk kompetence omkring produktionen af undervisningsprogrammer videreføres og udbygges. Der må skabes et fælles marked for nordiske

undervisningsprogrammer, der i modsætning til de udenlandske programmer, som importeres idag, er i overensstemmelse med nordisk pædagogik og undervisningstradition. Også herigennem kan der ydes et bidrag til styrkelse af nordisk sprogforståelse og samfølelse.

2 Samarbejde om fælles uddannelsespolitiske mål/arbejde med fælles problemer

På en række fundamentale felter vil fælles historie og kulturgrundlag samt klare ligheder i værdinormer og politiske intentioner gøre det til et selvfølgelig led i løsningen af problemer nationalt, at man drøfter dem også på nordisk plan. Styringsgruppen skal tage initiativer med henblik herpå. Som aktuelle samarbejdstemaer peges bl. a. på: Miljøundervisning, erhvervspædagogisk forskning og udviklingsarbejde samt ligestillingsbestrebelse i undervisningen.

På *miljøundervisningens område* bør der gennemføres en udredning af de nordiske læseplaner og den faktiske undervisning i grundskolen og gymnasiet. På grundlag af denne udredning sammenholdt med Brundtland-kommissionens rapport skal der iværksættes et udviklingsprojekt, der kan styrke miljøundervisningen i skolen og i lærernes efter- og videreuddannelse.

For så vidt angår *erhvervspædagogisk forskning- og udviklingsarbejde* skal man tage sit udgangspunkt i den netop udarbejdede samarbejdsplan, som gennem udveksling af nordiske og bistand fra udenlandske eksperter skal fremme uddannelsen af og samarbejdet mellem forskere på området og udviklingen af erhvervsuddannelsernes didaktik og undervisningsteori.

På *ligestillingsområdet* vil BRYT-projektet give ny viden om kønsbestemte uddannelsesvalg og om, hvorledes nye metoder i undervisningen og erhvervsvejledningen kan motivere piger til at vælge utraditionelle uddannelser. Dette arbejde må følges op af en samlet plan for et fortsat samarbejde på området, herunder om udvikling af en pædagogik for grundskolens undervisning i de naturvidenskabelige fag, der gør disse fag attraktive for piger.

3 Samarbejde inden for små områder

Typiske små områder vil være små erhvervsuddannelser og handicapområder.

Der findes en række *små erhvervsuddannelser* med få elever og få skoler. Det drejer sig typisk om gamle håndværksfag og andre fag som f. eks. optiker- og tandteknikerfagene samt uddannelser med ny, avanceret teknik som f. eks. grafikeruddannelsen. Også museumsuddannelserne falder inden for dette område.

En 3-årig undersøgelse har vist, at der er solidt grundlag for et nordisk samarbejde om disse fag, især om efteruddannelse af lærere, og at der er fag, hvor uddannelsesbehovet i de enkelte lande er så lille, at uddannelsen kun kan opretholdes på nordisk basis.

Et særligt kontaktorgan for nordisk samarbejde om små erhvervsuddannelser bør sikre en fortsættelse og evt. udbygning af samarbejdet inden for såvel grunduddannelserne som efter- og videreuddannelserne.

Samarbejdet bør i videst muligt omfang ske på nationalt initiativ og med national finansiering, men styringsgruppen for nordisk skolesamarbejde bør løbende følge området med henblik på konkrete nordiske aktiviteter, som kan støtte de nationale bestræbelser.

Der findes en række *handicap og multihandicap*, som rammer så få mennesker, at befolkningsgrundlaget i de enkelte nordiske lande er for lille til, at der kan ydes en kvalificeret indsats til hjælp for de handicappede. Derfor har man også oprettet et Nordisk Uddannelsescenter for Døvblindepersonale. Styringsgruppen skal iværksætte et udredningsarbejde til belysning af behovet for udvidelse af skolesamarbejdet inden for små handicapområder og stille forslag til konkrete initiativer.

4 Informations- og erfaringsudveksling

Informations- og erfaringsudveksling skal fortsat indgå som et væsentligt element i alle projekter inden for det nordiske skolesamarbejde. Derudover skal informationsformidling bl. a. ske gennem udgivelse af nordiske rapporter, udredninger og tidsskrifter m. m.

2.3.2 Nordisk samarbejde vedrørende folkeoplysning og voksenundervisning

Som det er fremhævet i indledningskapitlet, er det folkelige engagement et meget væsentligt og uundværligt element i det nordiske kultursamarbejde, og konkretiseringen af handlingsplanen vil på mange områder være afhængig af folkelige organisationers og foreningers initiativ.

Hele feltet for det nordiske samarbejde indenfor folkeoplysning og voksenundervisning bør derfor styrkes og de samlede ressourcer bør i større grad ses i en sammenhæng. Nordisk samarbejde vedr. folkeoplysning og voksenundervisning, Nordens Folkliga Akademi og støtteordningen for nordisk folkeoplysningsarbejde bør forene deres kræfter til at støtte fornyelse og udvikling inden for folkeoplysningen og voksenundervisningen i Norden.

1 Livslang læring

Livslang læring vil være det fælles nordiske uddannelsespolitiske perspektiv for hele uddannelsesområdet. Kompetenceudvikling er en meget vigtig opgave i vor tid. Det er nødvendigt for den voksne at ajourføre og videreudvikle sin kompetence, og grunduddannelsen af børn og voksne må tage hensyn til dette.

Stadigt flere voksne vender tilbage til uddannelsesinstitutionerne. Hele uddannelsessystemet må derfor baseres på princippet om livslang læring. Dette indebærer, at de ordinære offentlige uddannelsesinstitutioner må engagere sig aktivt med tilbud om efter- og videreuddannelse, ligesom de

må tilbyde faglig grunduddannelser specielt tilrettelagt for voksne. Endvidere må der skabes et bredt tilbud om almen og erhvervsrettet kompetencegivende voksenundervisning. Også her må der lægges vægt på ligestillingsaspektet. Folkeoplysningstraditionen i Norden er meget stærk, og den må videreudvikles og styrkes. Den virksomhedsinterne uddannelse og arbejdsmarkedsuddannelserne er også centrale områder i den højnelse af kompetenceniveauet, som er påkrævet. Fjernundervisningen er i stærk vækst, og Norden må også her være med i den internationale udvikling.

Samarbejdet mellem forskellige uddannelsesmiljøer må fremmes, sektoropdelingen, som hæmmer fleksibiliteten, må nedbrydes, og helheds-tænkningen må fremmes. En fælles nordisk uddannelsespolitisk debat om fremtidens udfordringer må stimuleres.

Det nordiske samarbejde på dette område skal bygges op som netværker omkring nogle deltemaer som f. eks.:

Voksenlæring for prioriterede grupper

Voksenlæring i forhold til arbejdslivet

Forholdet mellem almen og erhvervsrettet voksenundervisning

Lokalt udviklingsarbejde som pædagogisk ressource

Bred folkelig uddannelse om aktuelle samfundsproblemer.

2 Voksenpædagogisk forsknings- og udviklingsarbejde

En nordisk database for dokumentation og information om forsknings- og udviklingsarbejde på det voksenpædagogiske område i de nordiske lande er under opbygning.

Ved hjælp af denne database vil det være muligt for styringsgruppen udover informationsformidling at arrangere seminarer og etablere netværk mellem institutioner i de nordiske lande, som arbejder på området. Arbejdet med denne database skal gøres permanent.

3 Informationsformidling

Nordisk tidsskrift for folkeoplysning og voksenundervisning er udkommet med 4 numre om året i en 3-årig forsøgsperiode, der udløber med udgangen af 1987. Afhængig af udfaldet af en vurdering af forsøgsperiodens resultater vil tidsskriftet blive gjort permanent, idet det gennem en abonnementsordning skal gøres økonomisk selv bærende. Informationsformidling på området skal udvikles bl. a. med udsendelse af nyhedsbreve til støtte for igangværende netværksprojekter.

4 Nordens Folkliga Akademi

Nordens Folkliga Akademi skal udvikles til et center for fornyelse og udvikling samt inspiration og støtte for folkeoplysnings- og voksenundervisningsarbejdet i Norden. Akademiet skal være mødested, debatcenter, informations- og dokumentationscenter for alle former for nordisk folkeoplysning og voksenundervisning samt bindeled mellem forskningen og den praktiske oplysnings- og undervisningsvirksomhed.

Akademiet vil herefter blive et vigtigt instrument for det nordiske samarbejde på området. Det er naturligt, at akademiet og styringsgruppen for nordisk samarbejde vedrørende folkeoplysning og voksenundervisning indgår et nært samarbejde.

Ved styringsgruppens sammensætning bør man overveje personsammenfald mellem styringsgruppen og styrelsen for akademiet.

Denne foreslåede ændring inden for det nordiske folkeoplysnings- og voksenundervisningssamarbejde skal forberedes i 1988. Det er vigtigt, at udformningen af det fremtidige nordiske samarbejde inden for dette område sker med bred forankring i og i samråd med berørte parter.

5 Folkeoplysningsstøtteordningen

Folkeoplysningen og voksenundervisningen i de nordiske lande bygger i høj grad på ikke-offentlig organisationsvirksomhed. Den støtte til nordisk samarbejde mellem organisationerne, der hidtil er blevet ydet over det nordiske budget, vil derfor blive opretholdt. Styringsgruppen vil fra 1989 foretage fordeling af støtten til nordiske samarbejdsorganer ifølge ministerrådets retningslinjer.

6 Støtteordning for folkehøjskoleophold

Som led i at fremme nordisk sprogforståelse og samfølelse vil det blive undersøgt, om der kan etableres en støtteordning, der gør det muligt for uddannelsessøgende i ét land at gennemføre et ophold på en folkehøjskole i et andet nordisk land uden væsentlig personlig økonomisk belastning.

2.3.3 Nordisk samarbejde på de højere uddannelsers område

Der nedsættes en styringsgruppe sammensat af repræsentanter for de centrale administrationer på området og for de berørte uddannelser, som skal have ansvaret for dette område.

Styringsgruppens opgaver vil i første række være:

1 NORDPLUS

Gennem informationsmateriale, konferencer og seminarer at tilskynde højere uddannelsesinstitutioner til bi- og multilateralt at udvikle et samarbejde om fælles studieprogrammer og undervisningsmateriale, udveksling af lærere og studerende samt pædagogisk udviklingsarbejde.

Information om og iværksættelse og overordnet administration af NORDPLUS' stipendieprogram.

2 Lærermobilitet iøvrigt

Gennem informationsmateriale og på anden måde at opmuntre til lærermobilitet inden for de højere uddannelsesinstitutioner efter reglerne om nordiske tjenestemandsudvekslinger.

3 Samarbejde om små studier og specialer

Gennem udredningsarbejde og seminarer at identificere små studier og

specialer, som ved et nordisk samarbejde kan styrkes ved en koncentration på et eller ganske få steder i Norden.

4 Nordisk eksamens- og tentamensgyldighed

Gennem konference- og seminarvirksomhed i samarbejde med Nordisk Universitetsadministratorsamarbejde at påvirke de højere uddannelsesinstitutioner til at administrere den gensidige anerkendelse af eksaminer og tentamina uden detaljeret granskning og vurdering af de resultater, som ønskes overført, men med en liberal holdning baseret på tillid til de nordiske højere uddannelsesinstitutioners kvalitetsniveau.

5 Overenskomst om nordisk uddannelsesfællesskab

Medvirken ved udarbejdelsen af forslaget til overenskomst.

3. Forskning

Et højt, forskningsbaseret vidensniveau er af afgørende betydning for bevarelsen og udviklingen af de nordiske landes identitet, kultur og levefod, ligesom det er nødvendigt, hvis Norden skal kunne hævde sig internationalt og bidrage til den globale udvikling.

Skal de nordiske lande leve op til dette, må der stilles yderligere ressourcer til rådighed for forskningen og gøres en målbevidst indsats for at udvikle forsknings- og forskeruddannelsessystemerne. Fælles nordiske forskningsinitiativer og fælles udnyttelse af specialviden kan føre til en mere effektiv udnyttelse af de givne ressourcer. Samarbejdet kan også give forskningen i de enkelte nordiske lande nye impulser og bidrage til at sikre og højne kvaliteten i nordisk forskning.

Udsigten til, at dette kan lykkes, er gunstig. Den internordiske kontakt mellem forskere og forskningsmiljøer er livligere end nogensinde, og mulighederne for at udbygge samarbejdet yderligere synes ubegrænsede. Her-til kommer, at de nordiske lande på en lang række områder står overfor de samme problemer, hvis løsning oftest prioriteres lige højt inden for forskningen.

Selv om samarbejds mulighederne og -behovene således er store, må man på den anden side konstatere, at mange nordiske forskere ikke er tilstrækkeligt opmærksomme på, at det nordiske samarbejde kan være et praktisk udgangspunkt – og i visse tilfælde til og med er en forudsætning – for de nordiske landes medvirken i internationale forskningsprogrammer og -anlæg. Det er derfor nødvendigt at gøre en aktiv indsats for at stimulere nordiske forskere til flere kontakter, større internordisk mobilitet og dannelse af nye netværker mellem forskere og mellem forskermiljøer i de nordiske lande. De nordiske forsknings- og universitetsmiljøer må blive lige så attraktive som miljøerne uden for Norden.

Det centrale grundlag for kulturhandlingsplanens forskningsdel er de retningslinjer, som Nordisk Ministerråd i overensstemmelse med Nordisk

Råds rekommandation (6/87) fastsatte for Nordisk forskningspolitisk Råd (FPR) i 1987.

Flere af de problemstillinger og arbejdsopgaver, som behandles i retningslinjerne, hører til forskningspolitikken og -samarbejdets mest fundamentale spørgsmål. Det gælder f. eks. forskningens voksende ressourcebehov, balancen og samspillet mellem grundforskning og sektorforskning, rekrutteringen af kvalificerede forskere til nye forskningsområder, forskeruddannelse og -mobilitet, nordiske forskeres adgang til avanceret og kostbart videnskabeligt udstyr, informationsudveksling og forskningssamarbejde på særligt udvalgte forskningsområder, dvs. på smalle, tværvidenskabelige områder så vel som højt prioriterede nationale indsatsområder.

Selv om disse retningslinjer nærmest kan betragtes som en integreret del af kulturhandlingsplanen, er det vigtigt at være opmærksom på, at retningslinjerne ikke er begrænset til kulturaftalens område, men at de også omfatter forsknings- og udviklingsaktiviteter inden for andre samarbejdsområder. Forskningsindsatserne bør i kulturhandlingsplanen koncentreres til forskningens generelle vilkår og aktiviteter, som støtter hele forskningssystemet uanset forskningens art. Tyngdepunktet i kulturhandlingsplanens forskningsdel ligger derfor på grundforskningen, den langsigtede opbygning af forskerkompetence og udvikling af de fællesnordiske forskningsinstitutioner og -samarbejdsorganer.

3.1 Forskeruddannelse og -mobilitet

I øjeblikket omfatter det nordiske samarbejde forskeruddannelse, stipendietildeling, forskerkurser samt symposier og workshops.

Stipendierne består dels af disciplinbundne forskerstipendier på udvalgte områder ved et relativt begrænset antal fællesnordiske forskningsinstitutioner, dels af ikke-bundne nordiske forskerstipendier. Hertil kommer på det teknisk-industrielle område stipendier til den nordiske industriforskeruddannelse, finansieret af Nordisk Industrifond.

Forskerkurserne omfatter dels den generelle støtteordning *Nordiske forskerkurser*, dels nogle mere eller mindre disciplinbundne, institutionaliserede forskerkurser inden for jord- og skovbrug samt arbejdsmiljø. Endvidere har man på forsøgsbasis iværksat en serie såkaldte systematiserede forskeruddannelseskurser i nær tilknytning til den formelle forskeruddannelse.

Også de nordiske *forskersymposier og workshops*, som finansieres dels over de nordiske forskningsinstitutionernes budgetter, dels af Nordiske forskerkurser og Nordisk kulturfond, er vigtige elementer i den eksisterende forskeruddannelses- og netværksvirksomhed.

Alle disse ordninger bidrager til den nordiske forskermobilitet, der igen fremmer de nordiske forskerkontakter og opbygningen af nordiske forskningsnetværk.

Ministerrådet vil supplere det eksisterende forskeruddannelses- og -mo-

bilitetssystem med etableringen af nordiske vejlederstillinger for forskerstuderende, nordiske gæstprofessorater og nordiske heltidsforskerstipendier.

3.1.1 Forskerkurser

Der gennemføres årligt 50–60 nordiske forskerkurser, dels specialkurser for etablerede forskere, dels forskeruddannelseskurser for forskerstuderende. Kurserne varer normalt en til to uger og har 15–30 deltagere. Ca. 1000 forskere og forskerstuderende deltager årligt i en eller anden form for nordisk forskerkursus.

Hovedparten af kurserne – ca. 25 kurser om året – arrangeres indenfor støtteordningen Nordiske forskerkursers ramme.

Kurserne indenfor denne kursusordning behandler først og fremmest nye forskningsfelter, grænseområderne mellem etablerede videnskaber og tværvidenskabelige emner med vægt på nye eller svært tilgængelige teoretiske og metodologiske problemer, på ny og avanceret teknik eller på stærkt specialiseret kundskabsstof. Denne fleksible kursusordning bør stadig udvikles.

3.1.2 Systematiserede nordiske forskeruddannelseskurser

I de seneste år har man indledt forsøg i bred skala med oprettelse af nordiske forskeruddannelseskurser, som kan indgå i den formelle forskeruddannelse. Målet er i videst muligt omfang at gøre Norden til en fælles forskeruddannelsesregion. De specialkundskaber, som findes rundt omkring i Norden, skal udnyttes i fællesskab til forskeruddannelseskurser af mere permanent karakter, som baseres på universiteternes og højskolernes behovsvurdering og planlægningsansvar.

Udbygningstakten for denne kursusvirksomhed må nøje tilpasses de forskerstuderendes behov og uddannelses- og forskningsinstitutionernes ønsker.

3.1.3 Nordisk anvendelse af nationale forskeruddannelsescentre

Det er vigtigt også at åbne nationale forskerkurser for deltagelse fra alle nordiske lande. Som et første forsøg har man indledt et nordisk samarbejde om kurser ved Uppsala Biomedicinska Center (BMC). Ved hjælp af nationale, nordiske og internationale midler vil der hvert år i 5 år blive afholdt forskerkurser på internationalt topniveau ved BMC, og halvdelen af pladserne er forbeholdt nordiske deltagere. Denne forsøgsvirksomhed vil forhåbentlig føre til, at andre "Centers of Excellence" i de nordiske lande kan udnyttes i fællesskab i forbindelse med forskeruddannelsen.

Principielt bør fælles nordisk udnyttelse af forskeruddannelsesmulighederne ved eksisterende centre ikke kræve ekstra ressourcer. I praksis vil etablering af en international kursusvirksomhed ved nationale center dog kræve visse ressourcetilskud i opbygningsfasen.

3.1.4 Forskerstipendiatstillinger

Bortset fra stipendiatstillingerne ved de samnordiske forskningsinstitutioner og industriforskerstipendierne, som finansieres af Nordisk Industriefond, findes der ikke generelle nordiske forskerstipendiatstillinger med fuld løn. Det har længe været et behov for sådanne stipendier, som skal muliggøre et lønnet studieophold af et halvt til tre års varighed ved anden nordisk forskningsinstitution.

En sådan stipendieordning vil også øge mulighederne for at gennemføre fællesnordiske forskningsprojekter, idet forskernes aflønningsforhold hidtil ofte har været en afgørende hindring for realiseringen af sådanne projekter.

Der vil i en forsøgsperiode blive oprettet et antal stipendiatstillinger af denne type.

3.1.5 Nordiske rejsestipendier

Den eksisterende ordning "Nordiske forskerstipendier" følger principperne for den nordiske tjenstemandsudveksling. D.v.s., at den forudsætter, at stipendiaten har en stilling i hjemlandet, hvorfra han får tjenestefrihed med løn således, at stipendiet alene dækker rejse- og opholdsudgifter.

I 1987 kan stipendieordningen finansiere ca. 250 stipendiemåneder fordelt på 60–70 stipendiater.

I betragtning af det store behov både for 2–4 ugers ophold for etablerede forskere og for længere studieophold for forskerstuderende, er der grund til en kraftig udvidelse af stipendiebevillingen.

En vigtig begrundelse for denne udvidelse er, at der herved skabes mulighed for bevilling af så kaldte "twinning grants". D.v.s., at to institutioner eller forskergrupper sammen får bevilget et antal stipendiemåneder, som frit kan anvendes til gensidige besøg de to institutioner eller grupper imellem.

3.1.6 Nordiske vejledere og gæsteprofessorer

Inden for et nordisk samarbejde om forskeruddannelse forekommer det rimeligt, at højt kvalificerede forskere, f. eks. de såkaldte forskningsprofessorer, påtager sig visse vejledningsopgaver overfor forskerstuderende fra samtlige nordiske lande.

Behovet for en sådan vejledning er selvsagt størst på højt specialiserede områder, nye og ekspansive områder samt smalle områder med få forskere i det enkelte land.

En sådan udnyttelse af de enkelte landes vejledningskapacitet til fælles bedste burde ikke kræve nogen selvstændig nordisk finansieringsordning, hvis blot den før omtalte forskerstipendieordning administreres med den fornødne fleksibilitet.

En nordisk gæsteprofessorordning skal fremme internationaliseringen af forskeruddannelsesmiljøerne, og gæsteprofessorerne skal indgå i de under-

visnings- og forskningsaktiviteter, som udgør værtsinstitutionernes forskeruddannelsesprogram. Den enkelte gæsteprofessors ophold anslås til en varighed af 2–6 måneder.

Ministerrådet vil i de nærmest kommende år gennemføre forsøg med gæsteprofessorater.

3.1.7 Nordiske forskersymposier, workshops og planlægningsmøder – etablering af nordiske forskningsnetværk

Forskersymposier og andre former for forskermøder er af helt afgørende betydning for den videnskabelige fornyelse og forskernes indbyrdes kommunikation, og en af de bedste måder at styrke nordisk forskning på er etablering af forskningsnetværk, dels mellem de nordiske landes universiteter og højskoler, dels mellem grundforskningen og erhvervslivet. Betydningen af, at der stilles midler til rådighed til støtte for planlægningsmøder, for projekter, symposier, workshops og studiebesøg, kan derfor ikke overvurderes.

Hertil råder man idag over to nordiske støtteordninger: Nordiske forskersymposier og Nordisk kulturfond, men ingen af ordningerne kan dække behovet i tilstrækkeligt omfang.

Bevillingen til Nordiske forskersymposier i 1987 udgør 1,6 mio DKK. Under hensyn til at denne bevilling ikke på langt nær kan dække en rimelig del af ansøgningerne, og da der yderligere er et stort behov for midler til planlægningsmøder og workshops, vil ministerrådet gå ind for en årlig forhøjelse af bevillingen.

3.2 Nordiske forskningsinstitutioner og -samarbejdsorganer

3.2.1 Videnskabelig udrustning til de samnordiske forskningsinstitutioner

De succesive evalueringer af de samnordiske forskningsinstitutioner har bl. a. vist, at disse institutioner, der alle er små målt med nationalt målestok, ikke inden for deres årlige driftsbevillinger kan afse midler til større udstyrsanskaffelser og mere omfattende supplering og vedligeholdelse af deres eksisterende udstyr.

Der vil derfor blive søgt bevilling til en årlig pulje til anskaffelse, supplering og vedligeholdelse af udstyr. Puljen skal fordeles af ministerrådet efter ansøgning. Uforbrugte beløb i et budgetår skal kunne overføres til det næste.

3.2.2 Samarbejdsaktiviteter ved forskningsinstitutionerne

De nordiske institutioner er ofte både impulsgivende og kontaktskabende for den nordiske forskning og forskeruddannelse på deres respektive områder. Hvis dette fortsat skal ske, er det vigtigt, at de har tilstrækkelige midler til både at være centre for initiering og planlægning af større nordiske forskningsprojekter samt til at holde kontakt med det nordiske og det internationale forskermiljø på området.

Projektplanlægning. De fleste nordiske forskningsinstitutioner bør kunne spille en væsentlig rolle i forbindelse med initiering og samordning af nordiske forskningsprojekter. Sådanne projekter, hvori der deltager forskere fra nationale forskningsmiljøer, betyder, at forskningen gennemføres i direkte kontakt med det nationale fagmiljø og muliggør frugtbare former for kundskabsoverføring. De samnordiske institutioner bør have bedre finansielle muligheder for at initiere og planlægge sådanne projekter. En forøgelse af midlerne til brug for rejser og mødevirksomhed vil være af stor betydning herfor.

Forskeruddannelse. Nogle af institutionerne har som et væsentligt led i deres virksomhed stipendier for personer under forskeruddannelse, men opbygningen af forskeruddannelsen ved institutionerne er forskellig. De samnordiske institutioner bør i højere grad end hidtil kunne benytte de generelle nordiske stipendieordninger, hvilket også taler for en udbygning af disse i tråd med, hvad der er foreslået ovenfor. Samtidig vil det være ønskeligt at give institutionerne selv en mindre forstærkning af ressourcerne til stipendieformål.

Internationalisering. Hvis institutionerne fortsat skal kunne tiltrække højt kvalificerede forskere, er det nødvendigt, at der er tilstrækkelige midler til at opretholde kontakten med samarbejdende institutioner og personer også uden for Norden. Institutionerne bør have mulighed for at tage mod gæsteforskere og -forelæsere og for, at eget personale kan besøge andre institutioner. Dette er understreget ved de seneste evalueringer. Det er derfor vigtigt, at samarbejdsmidlerne justeres i forhold til udviklingen på det enkelte fagområde og til antallet af videnskabelige stillinger/stipendier ved institutionerne.

På denne baggrund vil der blive foreslået en gradvis forhøjelse af institutionernes midler til projektplanlægning, stipendier og internationalisering.

3.2.3 De nordiske forskingssamarbejdsorganer

Der er et særligt behov for at skabe mulighed for nye samarbejdstiltag på forskningsområdet, hvor midlerne i høj grad har været bundet til faste institutioner og samarbejdsorganer. Målet er at skabe større fleksibilitet i den nordiske forskningsfinansiering og herigennem få plads til nye samarbejdsinitiativer samt bedre muligheder for at fordele de samnordiske ressourcer i overensstemmelse med aktuelle behov og prioriteringer. Ministerrådet enedes i 1986 om en principbeslutning om omlægning af bevillingssystemet til otte samarbejdsorganer på forskningsområdet.

De otte samarbejdsorganer er:

Nordisk kollegium for marinbiologi

Nordisk kollegium for økologi

Nordisk kollegium for fysisk oceanografi

Nordisk samarbejdskomité for arktisk medicinsk forskning

Nordisk samarbejdskomité for international politik, inkl. freds- og konfliktforskning

Nordisk samarbejdskomité for acceleratorbaseret forskning
Nordisk samfund for Latinamerikaforskning
Nordisk komité for øststatsforskning

Beslutningen indebærer, at organernes projektmidler for fremtiden vil blive samlet i en fælles bevilling med henblik på en mere fleksibel brug af midlerne og for at give muligheder for initiativ på nye samarbejdsområder. Hensigten med denne ændring er også at skabe et bedre overblik og muligheder for at afveje de forskellige forslag til initiativer inden for de aktuelle samarbejdsområder overfor hinanden. Principbeslutningen føres ud i livet i forbindelse med behandlingen af Ministerrådets budget for 1988. Den fælles projektpulje udgør i 1987 ca. 4,5 mill. DKK.

For at skabe mulighed for nye initiativer på nye samarbejdsområder vil der blive foreslået en gradvis forøgelse af bevillingen til den fælles pulje.

3.3 Norden i det internationale videnskabelige samarbejde

Som nævnt er det en strategisk hovedlinje for det forskningspolitiske samarbejde at gøre de nordiske landes forskning synlig i international sammenhæng, bl. a. ved at søge en systematisk samordning af landenes forsknings- og udviklingsressourcer og en samordnet forskningspolitik i forhold til internationale forskningsprojekter og -programmer, hvor en sådan samordning er mulig og ønskelig.

I de seneste år har der været flere eksempler på, at de nordiske lande har arbejdet efter denne hovedlinje. Her kan nævnes etableringen af et Nordisk Optisk Teleskop (NOT) ved La Palma på de kanariske øer, der forventes taget i brug i sommeren 1988. Et andet eksempel er de nordiske landes fælles deltagelse i det store internationale forskningsprogram "Ocean Drilling Programme" (ODP). Deltagelsen i ODP sker inden for rammerne af et større europæisk konsortium, som er organiseret af European Science Foundation. Den nordiske deltagelse i programmerne er kommet i stand på grundlag af de nordiske naturvidenskabelige forskningsråds initiativ og aktive medvirken. I begge tilfælde er den største del af finansieringen af disse såkaldte konsortier fremskaffet fra de relevante nationale forskningsmiljøer/ forskningsråd, mens Nordisk ministerråd har stillet midler til rådighed, der kunne sikre samordningen og de fælles omkostninger.

I de kommende år vil ministerrådet fremme dannelsen af sådanne nordiske konsortier med henblik på deltagelse i andre store internationale forskningsprojekter/programmer. De enkelte konsortiedannelser vil dog blive behandlet individuelt, idet omstændighederne omkring de enkelte projekter varierer meget.

Herudover vil de nordiske lande intensivere samarbejdet i de allerede eksisterende internationale samarbejdsorganer. Målet må være, at det nordiske samarbejde på området bliver en bredere basis for det større internationale samarbejde og ikke en lukket klub, der afsondrer sig fra omverdenen.

4. Det almene kulturelle samarbejde

Den kulturelle situation i de nordiske lande er kendetegnet af en voksende påvirkning fra omverdenen – ikke mindst gennem udenlandske TV-programmer, som transmitteres via satellitter eller udsendes over de nordiske TV-stationer.

Indadtil er der derfor behov for en styrkelse af kunsten og hverdagskulturen over en bred front, hvis det nordiske kulturelle samarbejde og den nordiske samhørighedsfølelse, der er fundamental for alt andet nordisk samarbejde, skal udvikles og forblive en realitet for den enkelte nordbo.

Det nordiske kulturelle samarbejde kan kun få den fornødne folkelige opbakning, hvis det er forankret i de nationale kulturinstitutioner og -organisationer i videste forstand. Nordisk kultur er resultatet af en århundredgammel samvirken og gensidig påvirkning. Denne konstatering bør dog ikke bremse udviklingen af fælles nordiske kulturinstitutioner som de nordiske huse og institutter, der især har fremmet de mindre kulturområders aktive medvirken i den nordiske kulturkreds.

Man må derfor forbedre mulighederne for, at de enkelte landes borgere og kulturinstitutioner og -organisationer kan opnå kulturfondsstøtte til samarbejdsarrangementer af éngangskaraktér, som de selv har taget initiativet til. Man må ligeledes stimulere nationale kulturinstitutioner og -organisationer til længereværende samarbejdsprojekter i bi- eller multilaterale netværk.

Da deltagerne i denne mere spontane samarbejdsvirksomhed som oftest ikke er embedsmænd eller regeringsudpegede repræsentanter, har de i mange tilfælde behov for økonomisk støtte over det nordiske budget for at dække de omkostninger, som bl. a. samarbejdets rejse- og mødevirksomheder medfører. Det er derfor nødvendigt at tilvejebringe og frigøre flere frie, nordiske midler.

Dette kan ske ved, at man under den nu indførte flerårige budgetlægning kan friholde ministerrådets dispositionsbevilling for finansiering af flerårige aktiviteter og henvise disse til det faste budget således, at dispositionsbevillingen – som oprindeligt forudsat – i langt højere grad står til ministerrådets frie disposition til formål, som først viser sig i løbet af budgetåret eller som har éngangskaraktér. Endvidere ville en udvidet kulturfond også kunne give øgede støttemuligheder. Jfr. afsnit 5.

4.1 Massemedieområdet

I de senere år har mulighederne for et udvidet nordisk samarbejde på dette område haft en fremtrædende plads i den løbende diskussion om det nordiske kultursamarbejde. Da kulturaftalen blev indgået i 1971 indtog området imidlertid en beskeden plads blandt de emner, som det kulturelle samarbejde skulle omfatte. Ministerrådet vil derfor stille forslag om en ændring af kulturaftalens artikel 5 således, at litra d får følgende formulering:

”virksomheden på medieområdet, omfattende radio, TV, film, videogrammer og andre elektroniske medier, samt virksomheden inden for arkiver, biblioteker og museer, husflids- og kulturværnsområdet og anden kulturel formidlingsvirksomhed, herunder produktion og distribution.”

Der vil herefter være større overensstemmelse mellem massemedieområdets formelle og reelle status.

Som en naturlig konsekvens heraf vil den arbejdsgruppe for kultur- og massemedier, som siden 1982 har rådgivet ministerrådet på det generelle mediepolitiske område og fremmet informations-, idé- og erfaringsudveksling, få status som et permanent organ. Samtidigt vil den bevilling, som arbejdsgruppen har fået af ministerrådets dispositionsbevilling, blive overført til en egen konto på det faste budget.

4.1.1 Nordvisionssamarbejdet

Programmer fra andre nordiske lande indtager – trods Nordvisionssamarbejdet – en beskeden plads i de nordiske landes TV-udsendelser. Dette skyldes navnlig ophavsretlige aftaler og ikke mindst størrelsen af de royalties, som skal betales.

Ministerrådet vil derfor overfor Nordvisionssamarbejdets parter understrege, at man lægger afgørende vægt på, at der snarest tages skridt til afvikling af hindringerne for en omfattende nordiske programudveksling.

Ministerrådet finder iøvrigt, at der for at fremme sprogforståelsen ikke bør foretages oversættelse af dansk-, norsk- og svensksprogede programmer, men at de bør tekstes på originalsproget ved programudvekslingen mellem Danmark, Norge og Sverige og ved udsendelse til svensktalende finlændere, jfr. afsnit 2.1 Øget nordisk sprogforståelse.

4.1.2 Produktionsstøtte

Nordisk Råds rekommandation om oprettelse af en fælles nordisk produktionsfond for film, TV og video (rek. 4/1987) påpeger det store behov, der er for tilvejebringelse af forøget national og nordisk produktion på det audiovisuelle område under indtryk af den internationale medieudvikling. Ministerrådet er opmærksom på den vidtrækkende kulturpolitiske betydning af denne udvikling. Imidlertid har forslaget om en sådan produktionsstøtteordning rejst mange spørgsmål af økonomisk og organisatorisk art, som ikke har kunnet afklares inden forelæggelsen af handlingsplanen. Blandt andet har det vist sig, at den finansieringskilde – overskuddet fra Nordisk Investeringsbanks, som Nordisk Råd pegede på i sit forslag, ikke kan frigøres for et sådant formål i de kommende år.

Ministerrådet må derfor indgående overveje spørgsmålet om en sådan fond eller støtteordning og dens økonomiske og organisatoriske grundlag. Man har på den baggrund igangsat et udredningsarbejde, som nærmere skal undersøge økonomiske og organisatoriske modeller i forbindelse med

en eventuel oprettelse af en støtteordning. Ministerrådet anser det for særdeles vigtigt at give børn og unge et reelt nordisk alternativ til de mange udenlandske film, som de møder på TV og i biografen. I forbindelse med udredningsarbejdet vil behovet for at skabe støttemuligheder for produktionen af nordiske børne-, ungdoms- og dokumentarfilm også blive inddraget.

4.2 De nordiske kulturinstitutioner

Nordens Hus i Reykjavík, Nordens Hus på Færøerne, Nordens Institut på Åland, Nordens Institut i Grønland, Nordisk Kunstcentrum i Helsingfors, Samisk Institut i Kautokeino og gæsteatelierne på Dalsåsen i Vestnorge udfylder alle en væsentlig funktion *som permanente nordiske kulturformidlingsinstitutioner*.

Disse institutioner bør i lighed med andre nordiske institutioner med jævne mellemrum gennemgå en evaluering således, at deres formål, virksomhed, organisation og budget om fornødent kan justeres, for at de til stadighed kan løse opgaver, som er relevante for det nordiske kultursamarbejdes aktuelle behov.

De nordiske institutter i Grønland og på Åland vil således blive evalueret i 1990, hvorefter der vil blive taget stilling til de to institutters fremtidige virksomhed, organisation og bevillingsniveau. I 1988 vil man endvidere iværksætte en evaluering af Samisk Institut, hvorunder instituttet vil blive set i sammenhæng med det igangværende samarbejde mellem de samiske organer, nationale myndigheder og Nordisk Ministerråd. Bevillingerne til Nordens Hus i Reykjavík vil blive forhøjet i årene 1989–90 således, at institutionen kan gennemføre en permanent udstillingsvirksomhed i de lokaler, der er indrettet til formålet, og således at institutionen også kan formidle islandsk kultur til de andre nordiske lande som oprindeligt forudsat.

Bevillingerne til Nordisk Kunstcentrum i Helsingfors vil ligeledes blive forhøjet således, at centret kan komme op på det aktivitetsniveau, som har været forudsat i rapporten fra arbejdsgruppen vedrørende almen kultur.

Med udgangspunkt i Nordisk Råds rekommandation 21/79 k vedtog Nordisk Ministerråd (kultur- og undervisningsministrene) i 1987 at tage imod Fagerheimstiftelsens gave, og at der indrettes 5 gæsteatelier på ejendommen for nordiske bildende kunstnere. De norske myndigheder bekoster bygningernes etablering og drift og etableringsarbejdet blev påbegyndt i 1987. En etableringskomité, udpeget af det norske kultur- og videnskapsdepartement, samordner planlægningen af ateliervirksomheden og skal bl. a. stille forslag om institutionens styrelse og driftsbudget.

Når de ovennævnte nordiske kulturinstitutioner er udbygget til det niveau, som er forudsat ovenfor, vil ministerrådet udrede behovet for en eventuel etablering af det foreslåede Nordisk Kultur- og Informationscenter i østre og mellemste Finland.

4.3 *Det kunstneriske samarbejde*

Siden kulturaftalens ikrafttræden er det kunstneriske samarbejde blevet organiseret i forskellige komiteer og støtteordninger: Nordisk Teaterkomité, Komiteen til oversættelse af nabolandslitteratur, Nordisk Musiksamarbejde (NOMUS), Komiteen for spredning af nordiske spillefilm og Komiteen for nordiske filmkurser, mens Nordisk Kunstcentrum har varetaget en tilsvarende funktion på de bildende kunstners område.

I tidens løb er der kommet en række arbejdsgrupper og specialkomiteer til, som – i første omgang på forsøgsbasis og med bevillinger fra ministerrådets dispositionsmidler – formidler samarbejde på specielle områder. Dette gælder f. eks. Fælles nordisk bogmarked, Støtte til færøsk og samisk litteratur og Nordisk folkebibliotekssamarbejde (NORDFOLK).

Ministerrådet finder, at tiden er inde til skabelse af en forenkling og større overskuelighed på hele det kunstneriske samarbejdsområde, og at der må etableres en organisation, som ministerrådet – i lighed med styringsgrupperne på uddannelsesområdet – kan delegerer kompetence til. Der vil derfor blive oprettet 5 fagkomiteer, som hver inden for deres område: Litteratur, musik, teater og dans, bildende kunst samt film og video varetager hele områdets tarv, – såvel det professionelle samarbejde som amatøraktiviteterne.

I de tilfælde, hvor hidtil selvstændige aktiviteter lægges ind under en af de fem komiteer, indgår aktivitetens bevilling som et øremærket beløb i komiteens budget. Ministerrådet vil derudover forbeholde sig retten til at øremærke beløb til specielle formål som f. eks. amatøraktiviteter på komiteernes budgetter. Komiteerne vil iøvrigt inden for budgettet kunne disponere selvstændigt over midler i begrænset omfang til nye initiativer.

Alle væsentlige interesser inden for den enkelte komité's område vil blive repræsenteret i komiteen – om nødvendigt ved anvendelse af rotationsprincippet. For at sikre, at komiteerne kommer til at stå stærkt i det nordiske kulturlivs bevidsthed, bør medlemmerne have en stærk national forankring. Komiteerne vil kunne nedsætte under- og specialudvalg og ansætte sagkyndige til løsning af konkrete, tidsbegrænsede opgaver.

Det understreges, at denne styrkelse af den officielle kulturelle samarbejdsorganisation ikke berører de uofficielle samarbejdsorganers virksomhed, og de 5 komiteer forudsættes at etablere et tæt samarbejde med disse samarbejdsorganer.

4.3.1 Nordisk Litteratur- og bibliotekskomité

Komiteen for oversættelse af nabolandslitteratur omdannes til en egentlig litteraturkomité, der ikke alene skal varetage tildelingen af midler til oversættelse af nabolandslitteratur, men som også skal fordele støtten til færøsk, grønlandsk og samisk litteratur, til udgivelse af tale- og punkt-skriftsbøger og til afholdelse af nordiske forfatterkurser. Komiteen skal endvidere have ansvaret for tildelingen af midler til Nordisk Råds littera-

turpris incl. de administrative funktioner i forbindelse med prisuddelingen og for det nordiske folkebibliotekssamarbejde (NORDFOLK). NORDFOLKs hidtidige opgaver inden for informationsteknologi og dokumentation henlægges dog til NORDINFO. Man vil derfor overveje, hvordan folkebibliotekerne kan blive repræsenterede i NORDINFOS styrelse.

Litteraturkomiteen skal endelig videreføre arbejdet med etablering af et fælles nordisk bogmarked, herunder distribution af nordisk litteratur på originalsproget, evt. gennem de nordiske bogklubber, jfr. den undersøgelse der er optaget som *bilag 4* til rapporten fra arbejdsgruppen vedrørende almen kultur.

4.3.2 Nordisk Musikkomité

NOMUS vil blive omdannet til Nordisk Musikkomité. Musikkomiteen vil udover NOMUS' hidtidige opgaver skulle varetage arbejdet med fremme af samarbejdet mellem de nordiske musikkonservatorier og samarbejdet på den rytmiske musiks og amatørmusikkens område.

Endelig skal musikkomiteen overtage tildelingen af midler til Nordisk Råds musikpris, incl. de administrative funktioner i relation til prisuddelingen og distributionen af de nominerede værker.

4.3.3 Nordisk Teaterkomité

Nordisk teaterkomité's hovedopgave har hidtil været at yde tilskud til nordiske gæstespil og videreuddannelse. Teaterkomiteen skal fremtidigt have ansvaret for det nordiske samarbejde på samtlige teaterområder - herunder også støtten til samarbejdet på dansens område og til den private organisation Nordisk Amatørteaterråd, idet der sikres både dansen og amatørteaterrådet repræsentation i komiteen. Ministerrådet vil afsætte et øremærket beløb på komiteens årlige budgetter til sikring af amatørteatersamarbejdets fortsættelse.

4.3.4 Nordisk Kunstkomité

Styrelsen for Nordisk Kunstcentrum i Helsingfors vil blive omdannet til en Nordisk Kunstkomité således, at styrelsesfunktionerne udvides til at omfatte virksomheden som komité for hele det bildende kunstområde. Støtte til samarbejdsinitiativer på den bildende kunsts område vil herefter blive bevilget af komiteen af dennes budget.

4.3.5 Nordisk Filmkomité

Samtlige samarbejdsorganer på filmområdet samles ved en udvidelse af de aktiviteter og beføjelser, der idag er henlagt til Komiteen for spredning af nordiske spillefilm.

Den nye komité's budget og ansvarsområde vil herefter omfatte samtlige kort- og spillefilmsområder samt video, herunder den hidtil selvstændige institution Nordiske Filmkurser. Komiteens sammensætning skal sikre, at de hidtidige interesser bliver repræsenteret.

Etableringen af de fem komiteer, der vil få rådgivende funktion overfor ministerrådet og Nordisk Kulturfonds styrelse, medfører, at Den rådgivende Komité for almen Kultur (RKK) nedlægges. Reorganiseringen – herunder udfærdigelsen af statutter for de 5 komiteer – vil blive gennemført i løbet af 1988 således, at komiteerne kan begynde deres virksomhed i januar 1989.

Formændene for de 5 komiteer forudsættes at mødes med mellemrum – mindst én gang om året – ligesom de skal kunne mødes med embedsmandskomiteen for kulturelt samarbejde til drøftelse af generelle kulturpolitiske spørgsmål.

4.4 Det kulturelle samarbejde uden for de kunstneriske områder

Der er foretaget en gennemgang af denne del af det nordiske samarbejde – Nordisk Ungdomssamarbejde, Nordisk Folkeoplysningssamarbejde, Nordisk Idrætssamarbejde, Børn og Kultur samt visse andre samarbejdsområder.

4.4.1 Ungdomssamarbejdet

Det er vigtigt at vinde ungdommen for den nordiske samarbejdstanke. Det er derfor også vigtigt at opmuntre og støtte nordisk ungdomssamarbejde. Siden 1976 har der eksisteret en permanent støtteordning for denne virksomhed. Den årlige bevilling på godt 3 mio. DKK administreres af den nordiske ungdomskomite. Bevillingen fordeles som organisationsstøtte (til nordiske ungdomsorganisationer), projektstøtte (til samarbejde mellem landsdækkende og nationalt støtteberettigede organisationer) og støtte til lokalt og regionalt samarbejde.

Organisationsstøtten har vist sig at være af stor betydning for kontinuiteten i det nordiske ungdomssamarbejde og bør derfor opretholdes på det nuværende niveau – 1/3 af bevillingen -, i det forudsætningerne for også at yde støtte til samernes nordiske samarbejdsorganisation bør undersøges.

Det er hensigtsmæssigt, at fordelingen af ungdomsstøtten foretages af et fælles nordisk organ. Dette organ bør bygge på princippet om medbestemmelse, hvor organisationene har en reel indflydelse. Dette vil det være muligt at opnå inden for den eksisterende ungdomskomités rammer.

Ungdomskomiteen bør være en dynamo for udviklingen af det nordiske samarbejde og de nordiske landes fælles holdning overfor omverdenen – ikke mindst overfor det øvrige Europa. Det er ønskeligt, at ungdomskomiteen aktivt arbejder med spørgsmål som forskningsamarbejde, ungdomsudveksling og rejsemuligheder inden for Norden. Nordisk Ministerråd vil i samarbejde med de berørte nordiske organisationer virke for, at der bliver taget initiativer i overensstemmelse med disse ambitioner.

4.4.2 Folkeoplysningssamarbejdet

Det folkelige engagement i det nordiske kultursamarbejde har en stærk

forankring i samarbejdet mellem folkeoplysningsorganisationerne. Ministerrådet lægger derfor stor vægt på, at støtten til dette samarbejde – der hidtil er blevet ydet over det nordiske budget – opretholdes som en vigtig post på det nordiske budget. Styringsgruppen for nordisk samarbejde vedrørende folkeoplysning og voksenundervisning vil fra 1989 foretage fordelingen af støtten til de nordiske samarbejdsorganer ifølge ministerrådets retningslinjer.

4.4.3 Idrætssamarbejdet

Udvekslingen mellem de nordiske landes ca. 5 mio. idrætsudøvere og ledere har en væsentlig betydning for den nordiske samhørighed. Hovedparten af denne udveksling finder sted udenfor ministerrådssamarbejdets rammer, og dette er helt i tråd med den nordiske opfattelse af idrætten som en selvstændig, folkelig bevægelse.

Nordisk Fælleskomité, der består af repræsentanter for idrætsforbundene i Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige samt på Færøerne har indbudt de ansvarlige for idrætten til en konference i 1988, hvor man skal drøfte idrættens fremtidige rolle i det nordiske samarbejde. Ministerrådet er positivt over for dette initiativ. Initiativet bør tjene som udgangspunkt for en særlig redegørelse for idrætssamarbejdets organisation og finansiering, der kan forelægges ved Nordisk Råds session i 1989.

4.4.4 Børn og Kultur

Virksomheden indenfor arbejdsgruppen for børn og kultur vil blive fortsat som et direkte samarbejde mellem sagkyndige udpeget af de respektive landes ansvarlige myndigheder finansieret af nationale midler. Støtte til større samarbejdsprojekter af éngangskaraktér skal dog kunne søges fra Nordisk Kulturfond. De forskellige kunstområders fagkomiteer vil endvidere få pålæg om at tilgodese børnekulturen inden for hver deres område.

4.5 Samarbejdet på det samiske område

Ministerrådets støtte til det samiske område omfatter driften af Samisk Institut og tilskud til Nordisk Sameråd og Nordisk Samekonference.

Herudover er der i 1987 afsluttet et prøveprojekt med tilskud til særlige samiske kulturaktiviteter og ved Nordisk Sameråds foranstaltning gennemført en udredning med forslag til den videre udvikling af det samiske kulturliv ud fra et helhedsperspektiv. Med udgangspunkt i udredningen vil der blive afholdt drøftelser mellem de samiske instanser, regeringerne i Finland, Norge og Sverige samt Nordisk Ministerråd om det fremtidige samiske samarbejde på kulturområdet.

Der vil i 1988 blive påbegyndt en evaluering af Nordisk samisk institut, ligesom der vil blive søgt gennemført en forøgelse af tilskuddene til Nordisk Sameråd og samiske kulturaktiviteter.

4.6 Nordiske priser

4.6.1 Nordisk Råds litteraturpris

Der vil ikke i forbindelse med handlingsplanen blive foretaget ændringer på dette område, bortset fra at prisen fra 1990 vil blive forhøjet med yderligere 25.000 DKK, jfr. 4.6.2.

4.6.2 Nordisk Råds musikpris

Musikprisen er hidtil blevet uddelt for et musikværk komponeret af en nulevende nordisk komponist. Ministerrådet finder imidlertid, at prisen fremtidigt bør dække et bredere felt inden for musiklivet således, at den kan tildeles inden for alle musikalske genrer og for opførelser af orkestre og ensembler samt for fonogramindspilninger.

Ministerrådet vil derfor ændre vedtægterne for musikprisen således, at musiklivet i bredere forstand – for første gang i 1990 – kan komme i betragtning ved uddelingen.

Nordisk Musikkomité, jfr 4.3.2 vil få til opgave at fastlægge og bekendtgøre de musikalske områder, som prisuddelingen vil rette sig imod.

Musikkomiteen nedsætter forud for hver uddeling et ad hoc bedømmelsesudvalg sammensat under hensyn til det område, som prisen skal tildeles indenfor.

Som konsekvens heraf nedlægges den nuværende bedømmelseskomité efter uddelingen i 1988.

Musikprisen for 1988 bliver forhøjet med 50.000 DKK til 125.000 DKK og vil for året 1990 blive forhøjet med yderligere 25.000 DKK. Derudover vil der blive søgt en årlig bevilling på 750.000 DKK under musikkomiteens budget til administration af prisnomineringen, informations- og PR-virksomhed og musikalske aktiviteter som fonogramindspilninger og koncertturner i forbindelse med prisuddelingen.

4.6.3 Nordisk Råds designpris

Nordisk design spiller en væsentlig rolle i det billede, som man internationalt har af de nordiske lande. Dette er blandt andet kommet til udtryk i en betydelig nordisk eksport af brugskunst, møbler, tekstiler og arkitektur, ligesom der ved de nordiske kulturmanifestationer i udlandet – først og fremmest Scandinavia Today i USA og Japan – har været stor interesse for nordisk design.

Der er derfor væsentlige kultur- og industripolitiske grunde til at øge opmærksomheden omkring nordisk design i udlandet og til at stimulere de nordiske designere ved at indstifte en Nordisk Råds Designpris.

Der vil derfor blive søgt indstiftet en designpris på samme beløb som litteratur- og musikpriserne – 150.000 DKK -. Prisen skal uddeles hvert andet år – alternerende med musikprisen – første gang i 1989.

Der vil endvidere blive søgt en årlig bevilling på 150.000 DKK til administration, nominering og informationsvirksomhed.

Ministerrådet vil i løbet af 1988 udarbejde de nærmere bestemmelser om administrationen, nomineringen og uddelingen af designprisen.

4.7 Kulturmanifestationer i udlandet

De hidtidige kulturmanifestationer i udlandet har givet et betydeligt bidrag til udlandets kendskab til og interesse for nordisk kultur. Der er derfor god grund til at fortsætte denne virksomhed.

Ministerrådet vil derfor opretholde Styringsgruppen for kulturinformation i udlandet således, at den med bistand fra ministerrådets sekretariat og sagkyndige på de forskellige kulturområder kan udarbejde oplæg og idéforslag til nye fremstød og forestå gennemførelsen af arrangementer, som ministerrådet beslutter at iværksætte.

Foruden disse periodiske kulturmanifestationer, vil det nordiske kulturelle samarbejde med den 3. Verdens lande blive udbygget.

Endelig vil det samarbejde mellem de nordiske landes udlandslektorer, som er etableret, med udgangspunkt i den igangværende evaluering blive fortsat.

4.8 Norden som kulturelt hjemmemarked

Ministerrådet ser det som et væsentligt led i det kulturelle samarbejde i Norden, at såvel materielle som immaterielle kunstneriske produkter uhindret kan passere grænserne mellem de nordiske lande.

Der er derfor som et led i arbejdet med denne handlingsplan gennemført en særlig udredning om Norden som kulturelt hjemmemarked "Norden uden grænser". Udredningen, der i sin helhed er optaget som *bilag 6* i rapporten fra arbejdsgruppen vedrørende almen kultur, kortlægger de forhold af juridisk, økonomisk og praktisk art, som udgør hindringer for et frit kulturelt samarbejde tværs over grænserne. Der stilles tillige forslag om, hvorledes disse hindringer kan fjernes. Udredningens forslag kan inddeles i tre kategorier:

1. Forslag, som man allerede har taget hensyn til i handlingsplanens øvrige aktiviteter, f. eks. foranstaltninger til fremme af sprogforståelsen.
2. Forslag, hvis gennemførelse forudsætter de enkelte regeringers eller Nordisk Ministerråds medvirken i andre sammensætninger end kultur- og undervisningsministrene.
3. Forslag som er henstillinger til de nordiske radiofonier.

Hvad angår forslag under pkt. 2 vil ministerrådet nærmere overveje at

- anmode Finlands regering om at afskaffe kravet om deponering af garantibeløb ved midlertidig indførsel af kunstværker til udstillinger (3.2.2)*
- arbejde for, at der gennemføres ændringer i toldprocedurene således, at de forskellige former for kunstværker behandles ensartet (3.2.2)

* I parentes angives de afsnit i "Norden uden grænser", hvor forslagene er nærmere motiveret.

- arbejde for, at den særlige, lave tryksagsporto bliver genindført med henblik på at fremme forsendelse af bøger, tidsskrifter og lignende mellem de nordiske lande (3.2.3)
 - arbejde for etablering af et ATA-carnetlignende system således, at nordiske samproduktioner af film, video og lignende fritages for told og andre afgifter ved lån og transport af udstyr og fremkaldelse af film på tværs af grænserne mellem de nordiske lande (3.2.5)
 - arbejde for fritagelse for told og andre formaliteter ved fjernlån af videogrammer over grænserne mellem uddannelses- og oplysningsinstitutioner og -organisationer efter samme regler som gælder for fjernlån af litteratur (3.2.7.2)
 - arbejde for, porto-, told- og momsfri distribution over grænserne af videogrammer for hørehæmmede (3.2.7.2)
 - arbejde for at lempe reglerne for chartertrafik mellem de nordiske lande (3.2.9.4)
 - arbejde for, at de nationale kulturstøtteordninger får et nordisk perspektiv. Ministerrådet vil samtidigt foretage en kortlægning af muligheder og problemer på dette område.
 - arbejde for en ændring af kildeskattesystemerne således, at beskatningen af kunstnere og artister fra de andre nordiske lande lempes (3.2.4)
 - arbejde for en harmonisering af aldersgrænserne for adgangen til filmforestillinger således, at udvekslingen af børne- og ungdomsfilm lettes (3.2.5)
 - anmode Finlands og Sveriges regeringer om at fratage kravet om omcensurering af film, som allerede er behandlet af filmcensuren i det andet land. Dette gælder især film, som henvender sig til finlandssvenskere og finlændere bosat i Sverige (3.2.5)
 - arbejde for, at televærkerne sænker afgifterne for anvendelse af radioledning (3.2.6.1)
NMR vil i denne forbindelse også undersøge mulighederne for at sænke afgifterne for anvendelse af satellitforbindelser mellem Færøerne, Grønland, Island og det øvrige Norden.
 - arbejde for en harmonisering af principperne for transmission af nabolandsprogrammer i kabelnet efter Must-carry-princippet (3.2.7.1)
 - arbejde for, en harmonisering af reglerne om bussers akseltryk (3.2.9.4)
 - give kultur- og ungdomsturisme en høj prioritet i turistsamarbejdet (3.2.9.4)
- Hvad angår forslag under pkt. 3 opfordres de nordiske landes radiofonier til at udvide korrespondentnettet i de andre nordiske lande således, at kulturstoffet kan få en bedre dækning (3.2.6.1 og 3.2.6.2) Radiofonierne opfordres endvidere til at lade interviews og lignende på andre nordiske sprog udsende uden overtoning af en oversættelse evt. med tekstning på det skandinaviske originalsprog i TV-udsendelser (3.2.6.1)

5. Nordisk kulturfond og den frie kulturudveksling

Det nordiske samarbejde er karakteristisk ved, at der ved siden af det officielle samarbejde foregår et omfattende mangesidet samarbejde, som bygger på enkeltpersoners, grupper og organisationers initiativ og indsats. Betydningen af dette folkelige arbejde kan ikke overvurderes, og det giver det officielle samarbejde et incitament og en demokratisk legitimitet, som er enestående set i international sammenhæng.

Fra officiel side er man da også meget positivt indstillet overfor dette uofficielle samarbejde. Dette er bl. a. kommet til udtryk ved den række af konkrete støtteordninger, som er optaget på det nordiske budget, og især ved oprettelsen af Nordisk Kulturfond, der først og fremmest yder tilskud til nye samarbejdsprojekter på kulturområdet i hele dets udstrækning.

I 1984 besluttede fondens styrelse at iværksætte en samlet evaluering af fondens virksomhed siden 1975. Denne evaluering forelå i 1986. Det konstateres i evalueringsrapporten, at Nordisk Kulturfond gennem årene på en række områder har støttet nyskabende aktiviteter, og at den har haft en væsentlig betydning for udviklingen og stimuleringen af det kulturelle samarbejde mellem de nordiske lande.

På baggrund af denne evaluering og under indtryk af de udækkede behov for midler til gennemførelse af nye aktiviteter, som er kommet til udtryk i de udtalelser, som er kommet i forbindelse med udarbejdelsen af handlingsplanen, finder ministerrådet det velbegrundet at overveje en udvidelse af Nordisk Kulturfonds aktivitetsområde og af fondens ressourcer som en af flere muligheder.

Nordisk Kulturfond er med sine 4 årlige uddelingsterminer og med adgangen til at overføre uforbrugte midler fra et budgetår til et andet et smidigt organ, der hurtigt kan yde støtte til nordiske samarbejdsaktiviteter på uddannelses-, forsknings- og kulturområdet.

Ministerrådet finder derfor, at det er en nærliggende mulighed at styrke det fremtidige konkrete kultursamarbejde gennem en udvidet kulturfond. Kulturfonden skulle herefter have ressourcer dels til éngangsstøtte til konkrete aktiviteter inden for kultursamarbejdet i hele dets udstrækning og dels til projekter indenfor temaorienterede prioritetsområder, som kulturfondens styrelse og ministerrådet kunne træffe aftale om iværksættelsen og finansieringen af. Sådanne større indsatser fra kulturfondens side burde endvidere kunne drøftes ved de halvårlige samråd mellem ministerrådet og Nordisk Råds kulturudvalg.

Det er ministerrådets opfattelse at etablering af fagkomiteer på det almenkulturelle område med fordel bør kunne udnyttes således, at fagkomiteerne også fungerer som rådgivende remissinstanser for fondsstyrelsen.

Hvad fondsstyrelsens sammensætning angår, bør der sikres de selvstyrende områder en repræsentation.

Ministerrådet vil på dette grundlag drøfte kulturfondens fremtidige forhold og opgaver med fondens styrelse.

6. De bilaterale fonde

I forbindelse med udarbejdelsen af handlingsplanen er der foretaget en gennemgang af de nordiske, bilaterale fondes forhold.

Næsten alle bilaterale fonde har store problemer med at opfylde deres formål. Deres bevillinger er næsten ikke blevet forhøjet, siden de blev oprettet i årene efter 2. Verdenskrig, og samtidigt er en stadig større del af deres midler blevet bundet til driften af de kursusejendomme og andre faste aktiviteter, som indgår i fondenes virksomhed.

De disponible beløb til uddeling af støtte til bilaterale arrangementer er derfor blevet meget små.

De bilaterale fonde er af væsentlig betydning for det nordiske samarbejde, som ofte begynder med et samarbejde mellem grupper i to nordiske lande. Ministerrådet vil derfor henstille, at bevillingerne til de bilaterale fonde reguleres således, at der skabes større overensstemmelse mellem løn- og prisudviklingen og fondenes ressourcer.

7. Handlingsplanens udgifter og deres finansiering

De to arbejdsgrupper og Nordisk forskningspolitisk Råd, der har udarbejdet grundlaget for dette forslag til kulturel handlingsplan, har vurderet de samlede årlige udgifter ved en fuldstændig gennemførelse af deres forslag til ca. 85 mio. DKK efter opbygning af aktiviteterne over en 3 års periode, jfr. bilag 1.

Efter ministerrådets opfattelse bør en sådan forøgelse af det kulturelle samarbejdes ressourcer tilstræbes. Af såvel praktisk-administrative som af økonomiske grunde vil det imidlertid være nødvendigt at lade opbygningen af de nye aktiviteter foregå over en længere tidsperiode end 3 år.

Finansieringen af handlingsplanforslagets aktiviteter vil først og fremmest ske ved anvendelse af midler, som frigøres inden for det samlede nordiske budget, og midler, som måtte blive tilført gennem generelle forhøjelser af den nordiske budgetramme. Ministerrådet anser det på dette grundlag for muligt i løbet af perioden 1989–91 at øge kultursektorens del af det nordiske budget successivt således, at denne på grund af aktiviteter, der er iværksat i henhold til handlingsplanen, i budgetåret 1991 ligger 35 mio. DKK over 1987-budgettets niveau. Hertil kommer de midler, som successivt kan frigøres ved omprioriteringer inden for kultursektoren. Man vil iøvrigt afsætte de nødvendige midler til forberedelse og igangsætning af handlingsplanen i 1988.

Ministerrådet vil hermed kunne iværksætte en række aktiviteter, som vil styrke det nordiske samarbejde indenfor kultur, uddannelse og forskning og dermed vitalisere det nordiske kulturliv. Der vil bl. a. blive stillet øgede midler til rådighed for det kulturelle samarbejde, som foregår uden for de officielle nordiske rammer. Endvidere vil NORDPLUS blive iværksat snarest muligt, hvilket indebærer en kraftig indsats for øget studenterudveksling og samarbejde mellem de højere uddannelsesinstitutioner i Norden.

BIHANG

Oversigt over udgifterne ved en gennemførelse af de forslag til en kulturhandlingsplan som er stillet af arbejdsgrupperne vedrørende uddannelse og almenkultur og af Nordisk forskningspolitisk Råd

FORMÅL	ÅR	1	2	3
UDDANNELSE				
2.1 Sprogforståelse		1.5	3.5	2.5
2.2 Uddannelsesfællesskab		9.5	14.0	17.5
2.3 Faste samarbejdsorganer		1.0	1.5	1.5
I alt		12.0	19.0	21.5
FORSKNING				
3.1 Forskeruddannelse og forskermobilitet		6.5	11.5	17.0
3.2 Nordiske forskningsinstitutioner og -organer		2.0	3.0	3.5
I alt		8.5	14.5	20.5
ALMENKULTUR				
4.1 Medieområdet		1.0	1.0	1.0
4.2 Nordiske kulturinstitutioner		3.0	5.5	6.5
4.3 Det kunstneriske samarbejde		6.5	10.0	13.5
4.4 Diverse		2.0	3.5	4.5
Omstrukturering		-9.0	-9.0	-9.0
I alt		3.5	11.0	16.5
5 NORDISK KULTURFOND		9.0	18.0	27.0
TOTALT TIL HANDLINGSPLANEN		33.0	62.5	85.5

BILAGA I

**DEN NORDISKE
KULTURHANDLINGSPLAN**

UDDANNELSE

**Forslag
fra
Arbejdsgruppen vedrørende uddannelse**

Juni 1987

INDHOLDSFORTEGNELSE

	FORORD	1521
	SAMMENFATNING	1522
1	Udfordringer, tilbageblik og udviklingstendenser	1524
1.1	Udfordringer til uddannelsessystemet	
1.2	Et tættere nordisk uddannelsesfællesskab	
1.3	Det nordiske uddannelsessamarbejde – et tilbageblik	
1.4	National uddannelsespolitik – udviklingstendenser	
1.5	Internationalt uddannelsessamarbejde	
2	Nordisk sprogforståelse – nordisk samfølelse	1538
2.1	Udbygning af sprogsamarbejdet	
2.2	Udviklingsarbejde	
2.3	Efteruddannelse af lærere	
2.4	Efter- og videreuddannelse af tolke	
2.5	Nordisk sprogforståelse via tv	
3	Tættere nordisk uddannelsesfællesskab	1543
3.1	Formelt og uformelt nordisk samarbejde	
3.2	Samarbejde mellem uddannelsesinstitutionerne – nordiske netværk	
3.3	Studieophold i et andet nordisk land	
3.4	Lærer- og elevudveksling	
3.5	Fælles anvendelse af efter- og videreuddannelseskurser for samtlige lærere på alle niveauer	
3.6	Tentamens- og eksamensgyldighed	
3.7	Oversigt over uddannelsesmuligheder	
3.8	Overenskomst om fælles nordisk uddannelsesmarked	
4	Uddannelse som bidrag til kulturel, social og økonomisk udvikling – tiltag til fremme af fælles nordisk uddannelsespolitik	1557
4.1	Nordisk skolesamarbejde	
4.2	Folkeoplysning og voksenundervisning	
4.3	Højere uddannelse	
5	Organisation	1571
6	Finansiering – budget og tidsplan	1573

Bihang

Nordisk skolesamarbejde	1576
Folkeoplysning og voksenundervisning	1590
Højere uddannelse	1601
Forslag til nyt mandat for styringsgruppen for nordisk skolesamarbejde	1617
Mandat for styringsgruppen for nordisk samarbejde vedrørende folkeoplysning og voksenundervisning ...	1618
Forslag til mandat for styringsgruppen for højere uddannelse	1619
Idé- och handlingsprogram för Nordens folkliga akademi	1621

Forord

Ved Nordisk råds 34. session i 1986 anbefalede rådet Nordisk ministerråd (kultur- og undervisningsministrene) at udarbejde en særlig handlingsplan for det nordiske kultursamarbejde.

Til udarbejdelse af handlingsplanen besluttede ministerrådet (kultur- og undervisningsministrene) den 23. maj 1986 at nedsætte to arbejdsgrupper for henholdsvis almen kultur og uddannelse. Nordisk Forskningspolitisk Råd fik overdraget udarbejdelsen af handlingsplanens forskningsdel.

I arbejdsgruppen for uddannelsesområdet indgik fra:

Danmark:	Niels Hummeluhr, Undervisningsministeriet, formand
Finland:	Anneli Mäkinen og Lars Nyström, Undervisningsministeriet
Island:	Sólúrn Jensdóttir, Undervisningsministeriet
Norge:	Rolf Lasse Lund, Arbeidernes Opplysningsforbund og Bodil Skjånes Dugstad, Skoledirektørkontoret i Sør-Trøndelag
Sverige:	Mac Murray og Agneta Charpentier, Utbildningsdepartementet

Sekretær for arbejdsgruppen var i begyndelsen Eli Biker. På grund af sygdom blev hun ved årsskiftet afløst af Guðny Helgadóttir, men fortsatte dog med den del af handlingsplanen som omfatter nordisk skolesamarbejde. Susanne Lindgren har været sekretær angående højere uddannelse. Erla Sigurðardóttir har stået for maskinskrivningen. Endvidere har Ernst Goldschmidt, Tryggvi Gíslason, Risto Tienari og Tore Karlsson deltaget i gruppens møder. De er alle ansatte ved Nordisk ministerråds sekretariat.

Arbejdsgruppen har afholdt ialt 7 møder.

I sit arbejde har gruppen, på baggrund af udviklingstendenser nationalt såvel som internationalt, lagt hovedvægt på tiltag, som kan fremme Norden som en uddannelsesmæssig helhed. Nøgleordene er mangfoldighed, fleksibilitet og mobilitet.

Arbejdsgruppen er på sit afsluttende møde den 5. juni blevet enig om nærværende forslag til uddannelsesdelen i handlingsplanen for det nordiske kultursamarbejde.

Det er gruppens ønske, at handlingsplanen bliver en løftestang for det nordiske uddannelsessamarbejde i årene fremover.

København på grundlovsdagen 1987

Sammenfatning

Formålet med et nordisk handlingsprogram på uddannelsesområdet er at skabe forudsætninger for et tættere nordisk uddannelsesfællesskab. I dette uddannelsesfællesskab lægges hovedvægten på samarbejde omkring fagligt og pædagogisk udviklingsarbejde og udveksling af lærere og studerende. Dette begrundes med, at god uddannelse er Nordens største rigdomskilde. Samlet vil landene kunne værne om deres kulturrigdom, stå stærkere i tider med tættere forbindelse mellem landene og med øget krav om internationalisering, idet de i et tættere uddannelsesfællesskab kan udnytte og udvikle deres ressourcer.

Der lægges vægt på mangfoldighed, fleksibilitet og mobilitet.

I sine forslag lægger arbejdsgruppen hovedvægt på:

- at arbejdet med øget nordisk sprogforståelse over de næste 5 år udbygges og at året 1990 erklæres som Nordisk Sprogår,*
- at der skabes forudsætninger for et tættere samarbejde mellem uddannelsesinstitutioner om såvel fagligt og pædagogisk udviklingsarbejde som fælles anvendelse af uddannelsesressourcer,*
- at der oprettes en nordisk stipendieordning for kortere studieophold i et andet nordisk land for uddannelsessøgende, hovedsagelig 19-årige og ældre,*
- at der i 1989 stilles 600 stipendier til rådighed på i gennemsnit 12.000 DKK, 900 stipendier i 1990 og i 1991 og derefter 1.200 stipendier,*
- at der etableres en udvekslingsordning på forsøgsbasis for statsansatte lærere på postgymnasialt niveau,*
- at der etableres en stipendieordning på forsøgsbasis for udveksling af kommunalt og privat ansatte lærere,*
- at der årligt ydes tilskud til Foreningen Norden m. v. med henblik på at stimulere elevudvekslingen i Norden,*
- at nordisk samarbejde om fælles anvendelse af efter- og videreuddannelseskurser for lærere øges,*
- at intensivere arbejdet med, at erhvervskvalifikationer opnået i et nordisk land tilgodesregnes fuldt ud på det fælles nordiske arbejdsmarked,*
- at der inden udgangen af 1990 udarbejdes forslag til nordisk overenskomst om et fælles nordisk uddannelsesmarked som:*
 - forpligter myndigheder til at fjerne juridiske hindringer, som idag står i vejen for gennemførelse af uddannelser i et andet nordisk land,
 - forpligter hvert land til at åbne adgang til sine uddannelser for nordiske studerende efter nærmere aftalte regler,
 - opfordrer myndighederne til at udvide regler om overførelse af studie-støtte ved studier i et andet nordisk land.
- at der skabes forudsætninger for at styrke samarbejdet mellem små fag og specialer, så disse kan opretholdes på et kvalitetsmæssigt højt niveau,*

at der inden for nordisk samarbejde vedrørende *folkeoplysning og voksenundervisning* gennemføres overvejelser af, hvorledes man gennem en samling af kræfterne kan styrke udvikling og fornyelse på hele feltet,

at det nordiske uddannelsessamarbejde i ministerrådets regi ledes af *tre styringsgrupper* for:

- nordisk skolesamarbejde
- nordisk samarbejde vedr. folkeoplysning og voksenundervisning,
- højere uddannelse,

at det nordiske uddannelsessamarbejde styrkes med tilførsel af tillægsmidler i forhold til budgettet for 1987 på 1 mio. DKK i 1988, omkring 12 mio. DKK i 1989 stigende til 22–25 mio. årligt fra 1991.

1 Udfordringer, tilbageblik og udviklingstendenser

Uddannelse er i videste forstand et resultat af et samspil mellem mange samfundsfaktorer. Skolen er ikke ene om at have indflydelse på børns og unges tilegnelse af kundskaber og færdigheder. Den formelle uddannelse, som sker inden for skolens rammer, står i en stadig vekselvirkning med den uformelle uddannelsesproces, som foregår uden for skolesystemet gennem massemedierne og børns og unges deltagelse i fritidsaktiviteter.

På samme måde er hjem og familie ikke enerådende, når det gælder børns og unges opdragelse og udvikling til samfundsborgere. Med det ændrede familiemønster og de mange påvirkninger børn og unge udsættes for, stilles der idag store krav til skolen, både når det gælder den rene kundskabsformidling, og når det gælder opdragelsen til samfundsborger.

Formerne for kundskabsformidling og opdragelse skifter med den kulturelle, sociale og økonomiske udvikling i samfundet. Mange af de vigtigste udfordringer, som uddannelsessystemet stilles overfor, ligger derfor i spændingsfeltet mellem uddannelsesinstitutionerne og det omgivende samfund.

Kultur- og samfundsforholdene og uddannelsestraditionerne i de nordiske lande er så pas ensartede, at udfordringerne til uddannelsessystemerne også i store træk er ens. Det nordiske fællesskab med dets mangfoldighed og ligheder må derfor styrkes og anvendes på en måde, som gør det lettere for det enkelte land at møde udfordringerne.

1.1 Udfordringer til uddannelsessystemet

De globale udfordringer er idag større end nogensinde. Vi bliver mere og mere klare over, at menneskehedens fundamentale afhængighed af naturen og folkenes fundamentale afhængighed af hinanden er to sider af samme sag.

Intet niveau i uddannelsessystemet kan undgå at tage disse eksistentielle udfordringer op – alt under hensyn til elevernes forudsætninger. Evnerne til at formidle og levendegøre de globale økonomiske og miljømæssige sammenhænge er derfor en af skolens og uddannelsessystemets mest aktuelle opgaver.

De nordiske lande modtager en voksende påvirkning af andre landes kultur og værdinormer gennem TV og andre massemedier, turistrejser og indvandring. Samtidigt står de overfor en voksende international konkurrence og krav om øget internationalisering af uddannelserne gennem øget undervisning i fremmede sprog og kulturforhold.

Skal nordboer kunne deltage aktivt og positivt i det voksende internationale samkvem, må det ske med en fast forankring i egen kultur og egenart, og det nordiske kulturfællesskab er en sådan forankring. I denne sammenhæng er et tættere nordisk uddannelsessamarbejde af væsentlig betydning. Ved at udvikle et nordisk uddannelsesfællesskab vil de nordiske lande

enkeltvis og samlet stå stærkere på den internationale arena, og vi vil ved at udnytte vore ressourcer bedre, kunne opretholde et højt uddannelsesniveau og bevare vore nordiske særpræg.

Den teknologiske udvikling stiller også skolen og uddannelsessystemet overfor nye og store krav. Skolen har altid måttet tilpasse sig de ændringer, som sker i det omgivende samfund. Dette tilpasningskrav er imidlertid vokset i takt med det tempo, hvori forandringerne sker. Til et moderne almindelsesbegreb hører en almen viden om naturvidenskab og teknik. Det hører til skolens opgaver at bibringe eleverne denne almenviden, som iøvrigt er en forudsætning for, at der kan føres en kvalificeret demokratisk debat om nye teknologiers muligheder og risici.

Uddannelsessystemet må også kunne dække behovet for specialiseret teknologisk kundskab på højt niveau. Dette stiller navnlig krav til den højere uddannelse og forskningen. For små lande, der som de nordiske står hinanden nær i samfundsmæssig og kulturel henseende, vil et tættere samarbejde kunne give betydelige gevinster på dette felt.

Vi ser idag konturerne af et samfund, hvor ny teknologi vil gøre vareproduktionen billigere og arbejdskraftbesparende. Vi står på tærsklen til et servicesamfund, der vil beskæftige den største del af den erhvervsaktive del af befolkningen, og som vil have en anden opfattelse af kvalitet og effektivitet. Serviceydelsers kvalitet og effektivitet måles først og fremmest i, hvor gode de mellem menneskelige forbindelser er. Servicesamfundet vil have andre værdinormer end industrisamfundet. Dette stiller opdragelsen i skolen til samfundsborger i et nyt og udvidet perspektiv.

Moderne teknologi er også grundlaget for det medie- og informations-samfund, som vi er på vej ind i. Gennem de elektroniske medier udvikles børns og unges visuelle intelligens i et omfang, som langt overgår det, som er almindeligt i de voksne generationer. Til gengæld risikerer vi en farlig svækkelse af de verbale udtryksformer hos den opvoksende og kommende generationer; en svækkelse som vil være til alvorlig skade for de mellem-menneskelige relationer, som servicesamfundet skal bygge på.

Også for det nordiske samarbejde rummer dette en fare, da sprogforståelsen har været fundament for dette samarbejde. Skolen vil derfor have en vigtig opgave med at udvikle og styrke elevernes mundtlige og skriftlige udtryksevner. På den anden side rummer de elektroniske medier muligheder for at benytte elevernes forøgede visuelle potentiale til at styrke den nordiske samfølelse.

De nye teknologiske muligheder har skabt en større interesse for uddannelse i økonomisk-administrative, EDB-relaterede fag og naturvidenskabelige fag som bioteknologi, og konsekvenserne af den teknologiske udvikling vil som tidligere nævnt føre til voksende beskæftigelsesmuligheder inden for alle former for tjenesteydende erhverv. I det konkrete arbejde med at udvikle et nordisk uddannelsesfællesskab må man være opmærksom på disse udviklingslinjer på fremtidens arbejdsmarked.

I stigende grad har man fået øjnene op for den betydning ulønnet arbejde har for den samlede samfundsøkonomi. Alt husligt arbejde og "gør det selv"-aktiviteter repræsenterer sammen med frivillig indsat inden for kultur og idræt, samt arbejde med børn, unge og gamle en stor økonomisk værdi, som hidtil har været upåagtet.

Denne erkendelse betyder, at skolen ikke alene må forholde sig til de muligheder, som den øgede fritid skaber, men den må også åbne elevernes øjne for det ulønnede arbejdes samfundsmæssige værdi. Dette vil bl. a. også få betydning for skolens placering og opgaver i nærmiljøet.

Tidligere byggede boligområdernes sociale liv i høj grad på det forhold, at kvindernes arbejdsindsats var knyttet til hjemmet. Kvindernes indtog på arbejdsmarkedet og ændrede familiemønstre har i høj grad ændret dette forhold. Der må i de kommende år findes nye løsninger, som kan bringe produktion og anden erhvervsaktivitet og et rigere socialt liv tilbage til boligområderne. Dette stiller skolen over for nye udfordringer i nærmiljøet. I bred forstand er skolen selv et produktionssted og vil kunne give positive bidrag til boligområdernes sociale og kulturelle liv.

Även högskolan ställs inför nya utmaningar idet att samarbetet med näringslivet inom t. ex. utbildning och uppdragsforskning intensifieras. Därtill kommer uppgifter att utgöra ett regionalt kompetenscentrum och på så sätt gagna det lokala samfundet.

De ændrede familiemønstre, kvindernes placering på arbejdsmarkedet og ændringer i nærmiljøet sætter spørgsmålstejn ved skolens og dens undervisnings hidtidige organisation. Skoledagens længde, skolens evne til at inddrage det omgivende samfund i undervisningen og skolens muligheder for at berige og levendegøre nærmiljøet hører til dagens debattemner.

Skolen står i en turbulent situation, hvor indtryk, problemer og påvirkninger fra hele den store verden hører til læreres og elevers hverdag, mens de helt nære sociale netværk har en tendens til at svækkes. Et tættere nordisk uddannelsesfællesskab må derfor have som et af sine mål at styrke elevernes identitetsfølelse og følelse af, at de har rod i en nedarvet national og nordisk kultur.

Skal dette mål nås, må der lægges vægt både på den uformelle og på den formelle uddannelse, både på opvækstmiljøet og på skolen som sådan, både på den praktiske oplæring i arbejds- og fritidslivet og på den teoretiske undervisning. Her må også folkeoplysningens og voksenundervisningens mulighed for at bidrage til skabelse af rigere sociale fællesskaber i de lokale samfund tages med i betragtning.

1.2 Et tættere nordisk uddannelsesfællesskab

Formålet med et nordisk handlingsprogram på uddannelsesområdet er at skabe forudsætninger for et tættere nordisk uddannelsesfællesskab. I dette uddannelsesfællesskab lægges hovedvægten på samarbejde omkring fagligt og pædagogisk udviklingsarbejde og udveksling af lærere og studerende.

De nordiske lande har en kulturrigdom, som de må værne om og føre videre til kommende generationer. Her spiller uddannelsessystemet en vigtig rolle.

Hvis Norden som helhed skal bevare sin nordiske identitet i nationernes familie, må de nordiske lande i fællesskab skabe muligheder for at både børn, unge og voksne kan opleve og tage del i denne kulturrigdom. Et tættere nordisk uddannelsesfællesskab vil understøtte sådanne bestræbelser.

Uddannelsessamarbejdet vil blandt andet være et vigtigt instrument til at styrke nordisk sprogforståelse. Ved øget sprogforståelse åbnes muligheder for at tage større del i og forstå nordisk litteratur, historie, samfundsforhold m. v. og dermed at få en større følelse af nordisk identitet. God sprogforståelse er den vigtigste grundpille i nordisk samarbejde.

Når alle de nordiske lande stiller deres uddannelses tilbud til disposition, bliver udbudet større, og mangfoldigheden øges. Dette kunne også stimulere til yderligere bestræbelser på at udvikle studierne og tilbyde nye kombinationer og dermed øge mulighederne for at imødekomme brugernes forskellige behov.

Brugerne har også i højere grad muligheder for frit at vælge den uddannelse eller kombination af uddannelser de ønsker, hvis en vifte af uddannelsesmuligheder stilles til rådighed.

Ved at landene i fællesskab benytter sig af de smalle fagpædagogiske miljøer, øges mulighederne for at opretholde uddannelser, hvor uddannelsesbehovet for det enkelte land er så lille, at det både bliver dyrt og vanskeligt for hvert enkelt land at tilbyde uddannelsen eller at holde den ajour. Derved øges mangfoldigheden i uddannelserne, kompetencen og kapaciteten styrkes. Samtidig vil det danne grundlag for en frugtbar, god og effektiv informations- og erfaringsudveksling samt for et samarbejde omkring fagligt og pædagogisk udviklingsarbejde.

Et tættere uddannelsesfællesskab i Norden er ressourcebesparende for det enkelte land. Det vil også øge mulighederne for at højne uddannelsernes kvalitet ved at koncentrere såvel økonomiske som faglige ressourcer om udvikling af specialiserede fagpædagogiske miljøer, som kan være leverancedygtige for hele Norden, når det gælder grund- og videreuddannelse. Dette vil også øge konkurrencemulighederne.

God uddannelse er Norden største rigdomskilde.

Internationalisering af uddannelserne vil også lettere kunne ske, hvis de nordiske lande samler ressourcerne, og i et øget fællesskab udvikler uddannelsernes indhold og lærernes faglige kvalifikationer.

Aftalen om fælles nordisk arbejdsmarked kræver øget nordisk samarbejde om uddannelserne, idet aftalen som en af sine forudsætninger har tilstedeværelsen af et rimeligt homogent og lettilgængeligt uddannelsessystem. Her er tale om hensyn til de direkte beskæftigelsesmuligheder i et andet land og om ønsket om, at børn og unge kan uddanne sig i et andet

land og om ønsket om, at børn og unge kan uddanne sig i et andet land uden at vanskeliggøre sine muligheder for at få beskæftigelse i sit hjemland.

Et nordisk uddannelsesfællesskab må kendetegnes ved en stor mangfoldighed i uddannelsesstilbudene. Nordiske borgere skal have friere uddannelsesvalg på tværs af landegrænserne og skal kunne gennemføre dele af en uddannelse eller en hel uddannelse i et andet nordisk land på lige vilkår med vedkommende lands elever. Lærere skal kunne videreuddanne sig i et andet nordisk land samt kunne tjenestegøre tidsbegrænset eller mere permanent der.

Uddannelsesfællesskabet skal også bygge på gensidig godkendelse af uddannelser og smidig meritoverførsel.

1.3 Det nordiske uddannelsessamarbejde

Det officielle nordiske samarbejde på uddannelsesområdet bygger i dag på bestemmelser i den nordiske kulturaftale, som trådte i kraft 1. januar 1972. Aftalen har til formål at styrke og intensivere kulturelt samarbejde i vid forstand mellem aftalepartnere.

I aftalens artikel 3 omhandles specielt samarbejdet inden for undervisningsområdet. Ifølge aftalen har samarbejdet et bredt sigte. Men der bliver peget på, at aftalepartnere specielt skal:

- fremme sprogforståelse
- øge mulighederne for at studere i et andet nordisk land
- indrette fælles uddannelser
- etablere gensidig anerkendelse af eksaminer
- samordne de kompetencegivende uddannelser til udøvelse af bestemte erhverv landene imellem
- søge at tilgodese ønsker om undervisning på vedkommendes modersmål ved skolegang i et andet nordisk land

Samarbejdet indenfor uddannelsesområdet sker enten i institutionaliseret form eller som tidsafgrænsede udviklingsprojekter. Gennem de sidste år har uddannelsessamarbejdet hovedsagelig foregået inden for fire områder: sprogforståelse, skoleområdet (grundskole og 16–19 års uddannelse), voksenundervisning og folkeoplysning samt højere uddannelse.

Arbejdet med øget *sprogforståelse* har hele tiden været ret omfattende indenfor kulturaftalens organer. Flere institutioner på det nordiske kulturbudget og en del projektvirksomhed er direkte indrettet på virksomhed for øget sprogforståelse.

Nordisk sprogsekretariat og *Nordiska språk- och informationscentret* spiller en central rolle i arbejdet for øget sprogforståelse. De blev begge to oprettet i slutningen af 70'erne.

Nordisk sprogsekretariat i Oslo er et rådgivende og koordinerende organ i nordiske sprogspørgsmål. Det skal tage initiativ til udredninger og forskningsprojekter, arbejde med nabosprogsundervisning, samarbejde med

massemedierne, medvirke ved ordbogsprojekter og udtale sig om sager af betydning for den nordiske sprogforståelse.

Nordiska språk- och informationscentret i Helsingfors har hovedsagelig til opgave dels i Finland, i samråd med finske skolemyndigheder, at fremme undervisning i og kendskab til de øvrige nordiske landes sprog, kultur og samfundsforhold, dels at formidle kundskab om Finlands kultur, samfundsforhold og sprog til det øvrige Norden. Centret samarbejder tæt med Språksekretariatet.

I 1981 vedtog ministerrådet et *handlingsprogram for øget sprogforståelse i Norden*. Programmet blev udarbejdet på baggrund af en række udredninger, som sekretariatet havde forestået.

Inden for det *nordiske skolesamarbejde* arbejdede man i begyndelsen meget med forsøg på at harmonisere uddannelserne i Norden. Senere blev vægten i højere grad lagt på pædagogisk forsøgs- og udviklingsarbejde, og i mindre grad på direkte harmoniseringsbestrebelse. I 1981 besluttede Ministerrådet, at følgende områder tillægges særlig vægt i det nordiske skolesamarbejde:

- ungdomsuddannelsernes forhold til arbejdslivet
- skolens organisationsudvikling og arbejdsmiljø
- erhvervspædagogiske spørgsmål
- integration af specialundervisningens elever

Samarbejdsformerne inden for disse temaer har varieret noget, men i stor udstrækning satsede man efterhånden på såkaldte netværksprojekter, hvor man kobler ensartede forsøg, lokalområder osv.. sammen med hinanden. Men også kurser, rapporter og andre typer projekter er benyttet som samarbejdsformer.

I slutningen af 70'erne gennemførtes et projekt om miljøundervisning på henholdsvis grundskole- og gymnasieskoleniveau. Projektet har resulteret i en nordisk miljølærebiennale, som afholdes på skift i de enkelte lande og resultater fra projektet har også slået igennem i landenes læseplaner på området. I 1980 etableredes *Nordisk Uddannelsescenter for Døvblindepersonale* som et forsøgsprojekt under henholdsvis undervisnings- og socialsektoren. Centret beskæftiger sig især med kursus- og ressourcervirksomhed samt udviklingsarbejde på døvblindeområdet. Fra 1985 har centret været en permanent institution i Dronninglund ved Aalborg administreret af Nordiska Nämnden för Handikappfrågor.

I 1982 og 1986 indgik de nordiske lande aftale om fælles arbejdsmarked for henholdsvis lærere i folkeskolen og for faglærere og lærere i praktisk-æstetiske fag i gymnasieskolen (gymnasiet og erhvervsskolerne). Som en del af den økonomiske handlingsplan, *Norden i vækst*, begyndte der i 1986 en 3-årig forsøgsvirksomhed omkring uddannelser med betydning for øget produktion og beskæftigelse. Styringsgruppen for projektet har iværksat eller forbereder omkring 20 delprojekter.

I slutningen af 1983 begyndte et samarbejde om datateknologi inden for

kulturområdet med nedsættelse af *DAKU-gruppen*. I sin mandatperiode (indtil udgangen af 1986) gennemførte gruppen en række projekter .

I 1986 begyndte et nordisk samarbejde om *dataprogramvareproduktion* for skoleområdet med hovedvægt på skabelsen af en fælles nordisk indsats på produktionsområdet, et øget nordisk know-how samt uddannelse af vejledere og lærere i programdesign.

Samarbejdet vedr. *folkeoplysning og voksenundervisning* begyndte som en forsøgsvirksomhed omkring midten af 70'erne. Siden er det blevet et fast samarbejdsområde. Arbejdet har i høj grad koncentreret sig om udgivelse af rapporter og afholdelse af konferencer og seminarer. Specielt har voksenlæring i arbejdslivet været et gennemgående tema i samarbejdet. Der har også været gennemført kortlægninger af forskning, forsøgs- og udviklingsarbejde inden for området.

Nordisk Kulturfond har afsat midler til organisationernes folkeoplysningssamarbejde i Norden.

Nordens folkliga akademi har til formål at bidrage til fornyelse og udvikling af folkeoplysningen i Norden. Dette har akademiet hovedsagelig gjort ved at arrangere kurser og konferencer om folkeoplysningsspørgsmål, voksenpædagogik og temaer, som er af interesse for folkeoplysere i de nordiske lande. Inom den *högre utbildningen* genomfördes under en rad år en regelbunden kursverksamhet på 10 olika områden. Kursverksamheten riktade sig till universitetsstuderanden eller omfattade fortbildning och vidareutbildning.

I förbindelse med omorganiseringen av ministerrådssekretariatet har hela verksamheten inom området högre utbildning sammanförts så, att kursverksamheten behandlas samlat med planeringen av samarbetet inom universitets- och högskoleområdet generellt.

Samarbetskommissionen för Nordkalottens universitet och högskolor bildades 1971 och arbetar för att stärka banden mellan högskolorna på Nordkalotten. Genom ett gemensamt resursutnyttjande kan man åstadkomma en snabbare utveckling och också nå bättre resultat.

Bakgrunden till *högskolesamarbetet över Kvarken* står att söka i det faktum att många finska universitetsstuderande sökte sig till Sverige. Särskilt stor var studerandeströmmen till Umeå. Toppen kom 1977 då finländare utgjorde ca 10 % av totalantalet studerande vid Umeå universitet eller drygt 800.

I takt med att studentströmmen västerut växte, ökade också problemen. Det gällde språkförståelsen, studiestöd, sociala frågor, examensgiltighet, kompletteringsutbildning och därmed sammanhängande problem. Under åren 1980–83 beviljade Nordiska ministerrådet medel för en arbetsmarknadssekreterare för finländska studerande i Umeå. Den förbättrade informationen ledde till bättre studieplanering och ökad kunskap om studie- och arbetsmarknadsmöjligheter bland de finländska studerande.

Mittnordensamarbetet inom högskoleområdet startade 1981 och målet

för verksamheten har främst varit en sammankoppling mellan å ena sidan regionala utvecklingsprojekt och utvecklingsproblem samt å andra sidan högre utbildning och forskning. Man har hittills arbetat enligt följande riktlinjer:

- informationsaktiviteter
- kontaktservice mellan högskolorna och universiteten
- konferencer
- specialprojekt

Inom miljölära har ett nordiskt samarbete pågått sedan 1970-talet. På universitets- och högskolenivå har arbetet letts av en kontaktgrupp med uppgift att granska undervisningen i miljölära inom högre utbildning, efter- och fortutbildning samt forskarutbildning. Kontaktgruppens mandatperiod utlöpte 1986.

Samarbetsnämnden för de nordiska *lektoratsadministrationerna* inrättades för en fyraårig försöksperiod 1984–87. Samarbetsnämnden har – som ett gemensamt forum för de nordiska ländernas lektoratsadministrationer – till uppgift att stödja den undervisningsverksamhet som bedrivs på universitet och högskolor runt om i världen av de nordiska ländernas utsända lektorer och andra lärare. Nämnden skall komplettera och förstärka de enskilda ländernas insatser i syfte att öka kännedomen om och intresset för Nordens språk, litteratur, kultur och samhällsförhållanden.

1.4 National uddannelsespolitik – udviklingstendenser

I alle de nordiske lande undergår uddannelsesområdet mere eller mindre omfattende ændringer som følge af den faglige udvikling, ny viden og ny teknologi. Der sker også en forskydning af ansvar og kompetence fra de centrale til de lokale myndigheder.

Uddannelsessystemerne skal bl. a. sikre, at arbejdsstyrken i fremtiden får de rigtige kvalifikationer og viden, så den hurtigt kan omstille sig til ny teknologi, ændrede produktionsprocesser og nye markedsmuligheder. Det er derfor et gennemgående træk i de fleste landes uddannelsespolitik så hurtigt og fleksibelt som muligt at udbygge kapaciteten i de grunduddannelser, der er rettet mod erhverv med gode beskæftigelsesudsigter. Tilsvarende begrænses uddannelseskapaleten på områder, der trues af arbejdsløshed, eller også ændres uddannelserne med nye fag og kombinationer, så beskæftigelsesmulighederne bedres.

De tekniske uddannelser, som sigter mod teknologisk og eksportmæssig vækst i erhvervslivet, prioriteres højt. Danmark vil således satse på en 2–3-dobling af antallet af studerende på teknikeruddannelserne.

Erhvervsuddannelserne på 16–19-åriges niveau gennemgår en modernisering i alle landene. I Sverige er der for nylig afsluttet en omfattende vurdering af uddannelserne, som vil foranledige en række forsøgs- og udviklingsarbejder de næste år. I Norge vil man satse på vækst i antallet af lærlingekontrakter, og lærlingeordningen skal udvikles og indpasses i nye

studielinier. I Danmark skal lærlingeuddannelsen og den erhvervsfaglige grunduddannelse afløses af et erhvervsuddannelsessystem, som gør det lettere at etablere nye, tidssvarende erhvervsuddannelser og at vedligeholde og forny bestående uddannelser i tide.

Mellanstadiereformen, som omfatter det allmänbildande gymnasiet och yrkesutbildningen, genomförs i Finland under åren 1982–88. Det allmänbildande gymnasiet förblir treårigt och förbereder eleverna både för högskolestudier och för yrkesutbildning som bygger på studentexamen. Yrkesutbildningen får i det nya systemet en struktur med 25 grundlinjer, som ger en tidsenlig grundutbildning för olika arbetsyrken.

I Danmark træder i efteråret 1988 en gymnasiereform i kraft, hvor den tidligere grenstruktur erstattes af en mere smidig ordning, som giver eleverne mulighed for at kombinere fag efter eget valg på tværs af de kendte grene. Indførelsen af valgfag skal gøre det lettere at indføre nye fag således, at gymnasiet hurtigere kan omstille sig til samfundets krav om undervisningstilbud.

I landenes uddannelsespolitik rettes der større opmærksomhed mod ligestillingsaspektet i forbindelse med studie- og erhvervsvalg. Piger opfordres til i større grad at søge ind på uddannelser inden for naturvidenskabelige fag, økonomi og tekniske og administrative fag, og med tiltag inden for uddannelsesvæsenet tilstræber man at forandre eksisterende kønsrollemønstre.

I landene rettes søgelyset mod voksenuddannelserne. I Danmark foregår i disse år et omfattende forsøgs- og udviklingsarbejde inden for folkeoplysning og voksenundervisning, og området vurderes med henblik på fornyelser, administrative forenklinger o.lign. I Sverige gøres der en ekstra indsats for at inddrage de kortuddannede voksne. I Norge er begrebet livslang læring grundlag for regeringens uddannelsespolitik. Man ønsker at foretage en bred vurdering af hele uddannelsessystemet, idet udvidelse og fornyelse af kompetence er en nødvendig del af det voksne liv.

Ved at forenkle de regler, som styrer skolernes virksomhed, fortsætter udviklingen i landene mod større decentralisering med en klarere ansvarsfordeling mellem stat og kommuner.

I alle de nordiske lande lægges der vægt på en fleksibel, decentraliseret og spredt uddannelsesorganisation med henblik på øget ligestilling i tilgangen til uddannelserne og styrkelse af det regionale næringsliv. Uddannelsesorganisationerne bruges således som instrument til at fremme øget stabilitet i bosætningen og til at modvirke den demografiske udviklings større forskydninger fra land til by. I flere af landene arbejder man med planer om øget fjernundervisning.

Grundskolen gennemgår også i disse år visse forandringer. I Danmark vil folkeskolen i de kommende år opleve en gennemgribende forandring, der bl. a. åbner mulighed for et brud med den traditionelle time- og fagopdelte skole. I de andre lande arbejdes der også med at gøre skolen mere

fleksibel og tidssvarende. Dette skaber behov forøget indsats i efter- og videreuddannelsen af lærere.

Nationella och nordiska utvecklingslinjer inom högre utbildning

Den utbildningsexplosion som ägt rum i de nordiska länderna sedan 1960-talet har föranlett skilda lösningar i de olika nordiska länderna. I Danmark har Köpenhamns och Århus universitet hållit fast vid den gamla utbildningsstrukturen för den långa, akademiska utbildningen, medan Odense universitet, Roskilde universitetscenter och Aalborg universitetscenter, som grundades på 60- och i början av 70-talet, i växlande omfattning har ett utbud av både långa, akademiska och mellanlånga utbildningar. För de mellanlånga utbildningarna har man fortfarande kvar särskilda utbildningsanstalter, som är helt fristående från universitetsorganisationen.

I Finland har man varit angelägen om att bibehålla den traditionella utbildningsstrukturen för den långa utbildningen. Man har grundat en rad nya universitet och undervisningsresurserna har därmed spritts regionalt över ett betydande antal lokala enheter. De mellanlånga utbildningarna har i mindre utsträckning berörts av denna utveckling.

Island har ett universitet, en lärarhögskola och några skolor på högre nivå som tillhandahåller korta utbildningar.

I Norge har man vid sidan av de nya universiteten i Tromsø och Trondheim grundat en rad distrikthögskolor. Dessa är primärt inrättade för mellanlång utbildning. Mellanlånga utbildningar ingår även i universitetens undervisningsutbud.

Sverige kännetecknas av att alla utbildningsanstalter, såväl lång, mellanlång som vissa korta utbildningar, har förts samman i ett integrerat högskolesystem.

Strävanden av skiftande innebörd ligger alltså bakom den nationella lösning varje land valt för sitt vidkommande. Detta har medfört att varje nordiskt land fått sin egen organisationsstruktur såvitt gäller de postgymnasiala utbildningsvägarna.

På nordiskt plan har man försökt samordna resurserna inom högre utbildning. År 1973 avgav Nordiska rådet en rekommendation om samplanerad utbyggnad av universitet och högskola. Man anmodades att vidta åtgärder som ledde till en gemensam planering av utbyggnaden av högskoleväsendet, för att så skapa en ökad integration på den högre utbildningens område.

Rekommendationen kom emellertid för sent, eftersom de nationella besluten om en stor expansion av den högre utbildningen vid det laget var fattade och delvis genomförda i början av 1970-talet. De lösningar som genomfördes nationellt ledde inte till någon utbredd samplanering, men

såsom Nordiska rådets kulturutskott konstaterade har samarbetet inom den högre utbildningen utvecklats i positiv riktning även om rekommendationens uttryckliga syfte inte förverkligats.

Aktuella nationella tendenser: Internationalisering av utbildningarna

Ett gemensamt drag i de nordiska ländernas utbildningspolitik på högskolenivå är ett ökat intresse för internationalisering av utbildningarna.

Jämfört med svenska förhållanden är andelen norska högskolestuderanden, som bedriver studier utomlands, stor. Detta beror på att det inom vissa utbildningsområden är brist på utbildningsplatser t. ex. inom teknik och ekonomi. Det har varit en medveten strävan från den norska regeringens sida att underlätta högskolestudier utomlands. Detta har bl. a. tagit sig uttryck i att studiestödsreglerna för utlandsstudier är liberalare i Norge än i Sverige.

Det är vanligt att isländska studenter bedriver studier vid utländska universitet, men de erhåller studiestöd endast om man inte undervisar i ämnet för studierna i Island.

Øget interesse for internationalisering af uddannelserne karakteriserer nu de nordiske landes undervisningspolitik. I Danmark etableredes i 1985 på undervisningsministerens initiativ som et 3-årigt forsøgsprojekt et informationscenter for studie- og udvekslingsrejser for unge. Centret, der især er tænkt som et serviceorgan for skoler og andre uddannelsesinstitutioner, drives dels ved hjælp af offentlige midler, dels ved tilskud fra private fonde. Centret fungerer også som informationstjeneste og kontaktfordeler for udenlandske grupper og enkeltpersoner, der ønsker at gennemføre et studiebesøg el. lign. i Danmark. Centrets virksomhed omfatter i princip studie- og udvekslingsrejser til hele Verden.

I Finland har regeringen för 1987 avsatt 1.5 milj. FIM för utveckling av högskolornas internationella verksamhet. Utbytesprogram för bl. a. studerande och lärare regleras av en rad kulturavtal som Finland ingått med olika länder. Till detta bör läggas samarbetsavtal mellan olika universitet och högskolor. På grund av bl. a. de talrika avtalen på universitets- och högskolenivå är det svårt att erhålla en överblick av de sammanlagda resursinsatserna.

I Sverige finns det sedan budgetåret 1983/84 särskilda medel anvisade till Svenska institutet för s. k. integrerad högskoleutbildning i utlandet. Även universitets- och högskoleämbetet disponerar över medel för att stödja och stimulera internationellt utbyte samt internationalisering av högskolans verksamhet.

1.5 Internationalt uddannelsessamarbejde

Alle de nordiske lande er medlemmer af internationale organisationer, som beskæftiger sig med samarbejde på uddannelsesområdet. Dette gælder

en lang række af FN's særorganisationer som f. eks. FAO, ILO, WHO og UNICEF, der hver inden for sit særlige område har en række uddannelsesprogrammer, og først og fremmest *UNESCO*, der som et af sine hovedformål har at fremme det globale uddannelsessamarbejde. Det gælder endvidere OECD/CERI, Europarådet og – for Danmarks vedkommende – EF.

De nordiske landes deltagelse i dette internationale samarbejde, der iøvrigt ofte bygger på indbyrdes konsultationer, kan ikke undgå at afspejle sig i det nordiske uddannelsessamarbejde. På den anden side kan resultaterne af det nordiske samarbejde heller ikke undgå at påvirke de nordiske landes bidrag til samarbejdet i de større internationale fora. Det er derfor rimeligt at give en kort omtale af disse organisationer og deres arbejde i den kulturelle handlingsplans uddannelsesdel.

UNESCO anvender idag den største del af sine ressourcer til uddannelsesområdet på Den 3. Verden. Dette fremgår af *UNESCO*'s program og budget 1986–87, der iøvrigt er karakteristisk ved at rumme et meget stort antal små aktiviteter i størrelsesordenen 10–100.000\$, jfr. de nordiske landes vedholdende kritik af den manglende koncentration i *UNESCO*'s indsats.

Det er imidlertid i vurderingen af *UNESCO*'s virksomhed – set fra en nordisk synsvinkel – positivt, at *UNESCO* og specielt *UNESCO*'s europæiske region er det eneste internationale forum for et uddannelsessamarbejde mellem Øst- og Vesteuropa.

OECD er først og fremmest en økonomisk samarbejdsorganisation. Uddannelserne bliver derfor under samarbejdet i *OECD*'s regi betragtet som et led i den økonomiske og samfundsmæssige udviklingsproces. Gennem analytiske og komparative studier over udviklingstendenser i og uden for medlemslandenes uddannelsessystemer, søger *OECD* at identificere de udfordringer, som medlemslandenes uddannelsessystemer stilles overfor, og de reaktioner, som disse udfordringer bør udløse.

I det tilknyttede center for uddannelsesforskning og –fornyelse, CERI (Center for *Educational Research and Innovation*) arbejdes der med mere konkrete, forskningsrelaterede projekter, som bl. a. kan tjene til belysning og uddybning af det mere uddannelsespolitiske betonedede arbejde, som foregår i *OECD*'s uddannelsesudvalg.

I perioden 1987–89 vil *OECD*'s uddannelsesudvalg give højeste prioritet til to problemområder: 1) Uddannelserne og ændringerne i den erhvervs- og samfundsmæssige struktur samt 2) Forbedring af uddannelsernes kvalitet.

Hvad det første problemområde angår, er det centrale spørgsmål uddannelsessystemets ændrede rolle, når det både skal leve op til og aktivt bidrage til den strukturelle tilpasningsproces, som samfundene inden for *OECD*'s medlemskreds løbende gennemgår. Særlig vægt lægges på uddan-

nelsernes – såvel de formelles som de uformelles – opfyldelse af de krav, som de hastige teknologiske forandringer stiller.

Med hensyn til det andet problemområde er hovedformålet at bidrage til de enkelte landes bestræbelser på at forbedre skolernes og deres undervisnings kvalitet. En sådan forbedring anses for væsentlig for medlemslandenes udvikling på det kulturelle, sociale og økonomiske område. Man vil herunder søge at udvikle metoder og procedurer, som er egnede til at måle og vurdere uddannelsessystemernes resultater.

Det uddannelsesmæssige – og kulturelle – samarbejde indenfor *Den europæiske Kulturkonvention under Europarådet* begyndte for snart 40 år siden. Formålet er at fremme samfølelsen mellem de vesteuropæiske lande, at bevare og udvikle den fælles europæiske kulturarv og at søge løsninger på fælles problemer inden for uddannelse – og kulturområdet.

Den nuværende 5 års plan (1987–91) opererer med tre hovedtemaer:

- Europæisk borgerskab og kulturel identitet
- Uddannelse og kultur i et samfund under forandring og
- Kultur og uddannelse i dagliglivet.

Arbejdsprogrammet for 1987 omfatter på uddannelsesområdet følgende aktiviteter: Elevmobilitet og -udveksling, forbedret fremmedsprogsundervisning i skolen og inden for voksenundervisningen, indlæggelse af en europæisk dimension i uddannelserne samt udvikling af europæisk universitetssamarbejde bl. a. gennem fremme af forskningen og lærer- og studentermobiliteten.

De europæiske Fællesskaber – EF – samarbejder på uddannelsesområdet både inden for og uden for Romtraktatens rammer. Samarbejdet tjener tre formål: at fremme borgerens frie bevægelighed inden for Fællesskabets grænser, at styrke den økonomiske vækst inden for Fællesskabet og at skabe samfølelse og en europæisk identitet hos medlemslandenes borgere.

Dette sker gennem en lang række samarbejdsprogrammer og pilotprojekter. De seneste, hidtil største programmer er COMETT og ERASMUS.

COMETT (*Community Action Programme in Education and Training for Technology*) har til formål at skabe et grænseoverskridende samarbejde mellem universiteter og erhvervsvirksomheder gennem etablering af samarbejdsprojekter med udveksling af studerende, lærere og virksomhedsansatte.

ERASMUS (*European Community Action Scheme for the Mobility of University Students*) har til formål at skabe en væsentlig forøgelse af det antal studenter, som tilbringer en del af deres studietid ved et universitet i et andet medlemsland. Dette skal opnås dels ved et omfattende stipendieprogram, dels ved at et stort antal universiteter gennem bi- eller multilaterale aftaler gensidigt forpligter sig til at godskrive deres studerende de studieperioder, som de har tilbragt ved et universitet i et andet medlemsland.

Man har våren 1987 tillsatt en gemensam arbetsgrupp för EFTA och EG med uppgift att undersöka samarbetsmöjligheter på utbildningsområdet utifrån EG-programmen COMETT och ERASMUS.

I den följande översigt gives et billede af, hvad der i øjeblikket står på de internationale organisationers program på uddannelsesområdet. Samtidigt er det angivet, hvilke af de angivne emner, der også behandles – eller for ganske nylig har været behandlet – i Nordisk Ministerråds regi.

Det er nærliggende at tale om en omfattende overlappning i organisationernes arbejde. Dette forekommer utvivlsomt, men generelt må man nok medgive, at de enkelte organisationers medlemskreds, overordnede mål, økonomiske ressourcer og arbejdsformer er så forskellige, at det samme emne behandles på forskellig måde og ud fra forskellige synsvinkler i de enkelte organisationer.

Emne/Organisation	UNES- CO	OECD/ CERI	Europa- rådet	EF	NMR
Naturvidenskab i grundskolens første klasser	x				
Datateknologi i undervisningen	x	x		x	x
Fremme af international forståelse	x		x	x	x
Ligestilling	x	x		x	x
Undervisning af handicappede	x	x		x	x
Undervisning af gæstearbejdere/indvandrere	x	x		x	x
Overgangen fra skole til arbejdsliv	x	x		x	x
Voksenundervisningen og arbejdsmarkedet	x	x			x
Forholdet mellem formel og uformel undervisning	x	x			
Grund- og videreuddannelse af lærere	x	x			x
Pædagogisk forskning og udviklingsarbejde	x				x
Uddannelse og social og økonomisk udvikling	x				
Uddannelsernes kvalitet		x			
Uddannelserne og servicesektoren		x			
Skole- og skolelederudvikling		x			x
Elevudveksling og -rejser			x	x	x
Fremmedsprogsundervisning			x	x	x
Universitetssamarbejde			x	x	x
Forskeruddannelse			x	x	x
Universitetslærer- og studentermobilitet			x	x	
Gensidig anerkendelse af eksamensbeviser og studieperioder			x	x	x
Samarbejde universitet/erhvervsliv		x	x	x	x

Det fremgår, at der er emner, som anses for så universelle og aktuelle, at de behandles i 3 eller 4 af de 5 nævnte organisationer. Det gælder datateknologi, fremme af international forståelse (globalt eller regionalt), ligestilling, undervisning af handicappede og indvandrere/gæstearbejdere, overgangen fra skole til arbejdsliv, voksenundervisningen og dens muligheder for at åbne nye veje til arbejdsmarkedet, elevudveksling, fremmedsprogs-

undervisning, gensidig anerkendelse af eksamensbeviser og studieperioder og samarbejde mellem universitet og erhvervsliv.

2 Nordisk sprogforståelse – nordisk samfølelse

2.1 Udbygning af sprogsamarbejdet

Det kan næppe gentages for ofte, at nordisk sprogforståelse er et vigtigt fundament for nordisk samarbejde og en grundforudsætning for nordisk samhörighed. Øget nordisk sprogforståelse er et tilbagevendende tema i nordiske dokumenter og offentlige udtalelser og er stadfæstet i den nordiske kulturaftale.

Nordisk sprogfællesskab er unikt i mange henseender. I princippet kan 3/4 af nordboerne bruge deres eget modersmål i samvær med hinanden. I praksis er billedet ikke så ideelt. Ifølge undersøgelser har nordmænd lettest ved at forstå de øvrige skandinaviske sprog, mens svenskere og finlandssvenske derimod ofte har problemer med at forstå de andres sprog. Finner med finsk som modersmål, islændinge, færinger, samer og grønlandere kan ikke bruge sit eget modersmål i nordisk sammenhæng og er afhængige af at lære et af de skandinaviske sprog som fremmedsprog eller at bruge tolkning.

Mest alarmerende er situationen blandt unge. Internationaliseringen af medierne med stigende udbud af udenlandske programmer, ikke mindst anglo-amerikanske, udgør en trussel mod den nordiske sprogforståelse. Denne udvikling må vendes, hvis nordisk kultur skal overleve, jfr. også rapporten om en nordisk handlingsplan inden for det almen kulturelle område. Der er efter arbejdsgruppens opfattelse behov for en kraftigt øget og samordnet indsats inden for kultur- og undervisningsområde omfattende både undervisningen, medieområdet og bogmarkedet.

Inden for undervisningsområdet må undervisningen i de skandinaviske sprog og orientering om de øvrige sprog i Norden have en mere fremtrædende plads i landenes uddannelsespolitik.

Manglende motivation er et af hovedproblemerne for en øget nordisk sprogforståelse. Ofte synes eleverne, at det hverken er relevant eller på anden måde nyttigt at lære nordiske sprog – de kan lige så godt klare sig med engelsk. Øget lærer- og elevudveksling mellem landene er et af midlerne til at stimulere motivationen. Elever inden for de 16–19 åriges uddannelser bør også have mulighed for ét års skolegang i et andet nordisk land i lighed med den mulighed, der gives idag f. eks. gennem American Field Service.

I 1981 vedtog ministerrådet et 5-årigt handlingsprogram for forbedret sprogforståelse i Norden på baggrund af rek. nr. 12/1977 fra Nordisk råd. Med udgangspunkt i handlingsprogrammet er en række aktiviteter gennemført. Her skal specielt nævnes kortlægningen af undervisningen i de nordiske sprog i gymnasiet og i erhvervsuddannelserne, som mundede ud i en række forslag (Nordiske språk i gymnas og yrkesutdanning, 1986).

I efteråret 1987 afholdes en nordisk konference om sprogsamarbejdet, hvor den ovennævnte rapportes forslag drøftes, og hvor en mere principiel diskussion føres om sprogsamarbejdet i årene fremover.

Det er arbejdsgruppens opfattelse, at nordisk sprogforståelse er af en så fundamental betydning for nordisk samarbejde iøvrigt, at der bør gøres ekstra fremstød for sprogarbejdet i en periode. Derfor foreslår gruppen en udbygning af aktiviteterne over en 5 års periode. Denne udbygning må gælde alle instanser, som på en eller anden måde kan bidrage til at mindske besværlighederne med at kommunikere på et nordisk sprog: politikere, myndigheder, uddannelsesinstitutioner, medier, kunstnere mv., nationalt såvel som nordisk.

I 1980 arrangerede Foreningerne Norden i samarbejde med Sekretariatet for nordisk kulturelt samarbejde en offentlig kampagne for at lære nordiske sprog og stimulere sprogforståelsen generelt. En gentagelse heraf kunne overvejes som en del af udbygningsarbejdet. Kampagnen bør gennemføres i samarbejde med Foreningerne Norden med opfordring til institutioner og organisationer om at slå et slag for sagen.

Forslag

Arbejdsgruppen *foreslår*:

at ministerrådet over en 5-års periode udbygger arbejdet med øget sprogforståelse

at ansvaret for aktiviteter vedr. nordisk sprogforståelse henlægges til styringsgrupperne for henholdsvis skolesamarbejdet, folkeoplysnings- og voksenundervisningssamarbejdet og højere uddannelse for deres respektive områder i samarbejde med Nordisk sprogsekretariat og Nordiska Språk- och Informationscentret og at NORDSPRÅK* får mulighed for at medvirke i dette arbejde.

at orientering om sprogene i Norden indgår som en obligatorisk del af undervisningen i grundskolen og af de 16–19 årige.

at nationale undervisningsmyndigheder opfordres til at i værksætte projekter med henblik på at forbedre sprogforståelsen inden for en lang række områder,

at året 1990 erklæres som Nordisk sprogår.

2.2 Udviklingsarbejde

En af grundforudsætningerne for en øget nordisk sprogforståelse er tilstedeværelse af et rigt og pædagogisk godt undervisningsmateriale, som kan vække elevernes appetit på at lære et nordisk sprog. Det gælder både traditionelle læremidler som datatekniske og audiovisuelle hjælpemidler. Det er tidligere i en rekommendation fra Nordisk råd (rek. nr. 10/1981),

* I NORDSPRÅK sidder repræsentanter for de nordiske modernmållærereforeninger samt repræsentanter for de foreninger, som repræsenterer lærere, der underviser i de nordiske sprog som fremmedsprog.

været efterlyst en fælles nordisk litteraturantologi – en slags lærebog i nabosprogsundervisning – tilrettelagt således, at den rummer alle sider af en mulig indgang til nordiske forhold i forbindelse med modermåls- og fremmedsprogsundervisningen i gymnasiet. I rapporten "Nordiske språk i gymnas og yrkesutdanning" frarådes imidlertid ud fra faglige og pædagogiske synspunkter en sådan fælles nordisk litteraturantologi. Rapporten foreslår derimod en række andre nationale og nordiske udgivelsesinitiativer vedr. læremidler til brug for nabosprogsundervisning. Blandt disse kan nævnes:

- a) Temaantologier. Disse skal rumme problemstillinger, som er genkendelige fra de unges hverdag og være tilrettelagt efter det princip, at de først og fremmest skal informere om, hvorledes problemer, man selv kender i sit eget land, bliver opfattet i de øvrige nordiske lande. Teksterne bør ikke primært være skønlitterære, og en række anvisninger og arbejdsopgaver skal følge temaantologierne. Endvidere skal der produceres lyd- og videobånd med interviews, reportage- og filmklip osv..
- b) Periodeantologier. Disse skal omhandle perioder, hvor man i de fleste nordiske lande har oplevet fælles sociale, kulturelle og litterære brydninger – uden at disse brydninger dog har haft helt den samme karakter, samfundsmæssige gennemslagskraft og konsekvens. Teksterne, som vælges til at belyse de valgte perioder, skal indledes med oplysninger om de sociale, politiske og kulturelle forhold i de nordiske lande på de pågældende tidspunkter. Antologierne skal suppleres med audio-visuelt materiale.
- c) Rapporten anbefaler at der oprettes en fælles nordisk *læremiddelfond* til at fremme nationale tiltag til gavn for nabosprogsundervisningen.

I 1984 begyndte på forsøgsbasis udgivelse af *NORDPÅ* – nordisk undervisningsmateriale om samfundsforhold – til brug i 8.-10. klasse i den danske folkeskole. Nordisk råds danske delegation står for udgivelsen i samarbejde med ministerrådssekretariatet og Foreningen Norden. I alt er der udgivet 8 temahæfter, som hvert er trykt i 4.500 eksemplarer. Hæfternes udformning har gjort det muligt at kopiere klassesæt.

Der er nu stillet forslag om at udvikle *NORDPÅ* til at kunne bruges i undervisning i alle de nordiske lande. Tanken har været, at materialet i de danske hæfter skulle bearbejdes af nationale redaktioner og udgives i former, som er tilpasset skolesystemerne i de enkelte nordiske lande.

Det foreslås, at man nærmere overvejer, om og i givet fald hvorledes man kan udvikle *NORDPÅ* indholdsmæssigt og forvaltningsmæssigt til et tidsaktuelt undervisningsmateriale om nordiske forhold.

Også data-tekniske og audio-visuelle hjælpemidler er begyndt at finde anvendelse i sprogundervisningen. Godt pædagogisk materiale til disse hjælpemidler er dog en mangelvare i de nordiske lande, eftersom udvikling og produktion kræver store ressourcer. Endvidere mangler der mere pæda-

gogisk udviklingsarbejde for at finde frem til god og integreret anvendelse af hjælpemidlerne.

I stigende grad udvikles der flere dataprogrammer til brug i sprogundervisningen. Her kræves dog fortsat mere pædagogisk udviklingsarbejde. Det samme gælder interaktiv video, hvor dataprogrammer og videosekvenser på videodisk kobles sammen.

Videobånd med korte eller lange sekvenser – og film – bruges, for at eleverne kan opleve det talte sprog og via billedsiden fornemme sproget i funktion. De bruges også som oplæg til diskussion om og på sproget og om såvel litterære som samfundsmæssige forhold. Regler om ophavsret og afgifter hindrer idag anvendelse af nordiske programmer på videobånd i sprogundervisningen på tværs af landegrænserne.

Disse tekniske hjælpemidler åbner muligheder for at stimulere og styrke sprogundervisningen, ikke mindst undervisning i nordiske sprog som fremmedsprog. Der kræves mere pædagogisk udviklingsarbejde for at finde frem til forskellige muligheder for at bruge denne teknik, og hvilket indhold den skal have for at styrke og fremme sprogundervisningen og dermed også øge sprogforståelsen. Endvidere er der behov for opbygning af nordisk know-how omkring udvikling af materiale.

Forslag

- at* udgivelse af temaantologier med supplerende materiale iværksættes ifølge rapportens forslag,
- at* der afsættes midler til udgivelse af undervisningsmateriale for nabosprogsundervisning.
- at* det undersøges om og i givet fald hvorledes NORDPÅ kan udvikles til et tidsaktuelt undervisningsmateriale om nordiske forhold.
- at* nordiske pædagogiske udviklingsprojekter omkring anvendelse af ny teknik i undervisning i Nordens sprog også kan opnå nordisk støtte,
- at* dataprogramgruppen opfordres til at arbejde med udvikling af programvare, som kan støtte øget nordisk sprogforståelse,
- at* der løsnes op for mulighederne for at bruge nordiske film og fjernsynsprogrammer på video i undervisning i nordiske sprog,
- at* nordisk sprogforståelse inden for erhvervsuddannelserne stimuleres gennem et pædagogisk udviklingsarbejde, som primært tager sigte på at fremskaffe materiale, som har relevans for indholdet i uddannelserne.

2.3 Efteruddannelse af lærere

Som tidligere nævnt er efteruddannelse af lærere et nøgleelement for stimuleringen og styrkelsen af undervisningen i Nordens sprog. I rapporten "Nordiske språk i gymnas og yrkesutdanning" (Nordisk ministerråd, 1986) fremsættes en række forslag til efteruddannelsesvirksomhed.

I rapporten rekommanderes, at der på kulturbudgettet afsættes midler til afvikling af bilaterale efteruddannelseskurser efter følgende model:

- 2 kurser pr. år for lærere, som underviser i nabosprog integreret i modernmålsundervisningen,
- 1 kursus hvert andet år for lærere, som underviser i nabosprog som fremmedsprog,
- til at organisere og tilrettelægge kurserne etarbejdsudvalg bestående af repræsentanter for NORDSPRÅK, Nordisk sprogsekretariat og Nordiske sprog- og informationscentret, ialt 8 personer,
- at der på årsbasis afsættes midler på Nordisk ministerråds budget til efteruddannelsesvirksomhed,
- at der tilvejebringes nogenlunde ensartede betingelser for lærernes deltagelse i kurserne, og at der tages konkrete nationale tiltag, som sikrer lærere bedre muligheder for deltagelse, herunder tjenestefrihed, løn, fri vikar, dækning af rejse- og opholdsudgifter.

Herudover skal de fælles nordiske sommerkurser føres videre. Selv om rapportens forslag først og fremmest angår de 16–19 åriges uddannelsesniveau, skal efteruddannelsesvirksomheden også nå til grundskolelærere og lærere inden for voksenundervisning og folkeoplysning.

Forslag

Arbejdsgruppen vil anbefale:

at den foreslåede efteruddannelsesvirksomhed iværksættes snarest muligt.

at der gives mulighed for at lærerne deltager i efteruddannelseskurser på samme vilkår som i nationale kurser.

2.4 Efter- og videreuddannelse af tolke

Ved den nordiske sprogkonventions ikrafttrædelse øges behovet for nordiske tolke. Idag regner man med, at der findes ca. 150 tolke, hvoraf 15–30 kan fungere som simultantolke.

Arbejdsgruppen mener, at grunduddannelse af tolke for det meste skal foregå nationalt. Derimod er der behov for en nordisk indsats vedrørende efter- og videreuddannelse af tolke.

Nordiska sprog- og informationscentret har arrangeret nogle efter- og videreuddannelseskurser for nordiske tolke. Arbejdsgruppen er af den opfattelse, at denne virksomhed bør styrkes.

Forslag

Arbejdsgruppen foreslår:

at efter- og videreuddannelse af nordiske tolke intensiveres.

2.5 Nordisk sprogforståelse via TV

Med tilkomsten af den nordiske Tele-X åbnes der muligheder for i større grad at producere og transmittere nordiske programmer, som direkte eller indirekte kan bidrage til øget nordisk sprogforståelse. Endvidere kunne den overskydende sendetid i Tele-X anvendes til undervisningsprogrammer.

Idag er det hovedreglen, at nordiske programmer og interviews oversættes og tekstes på oversættelsessproget. Det kunne være interessant at lave nogle forsøg med at tekste danske, norske og svenske programmer, når de vises i et andet nordisk land, på programmets oprindelige sprog. Således vil tilskuerne samtidig kunne høre sproget og læse teksten dvs. koble lyd og skrift sammen. Dette kunne bidrage til øget sprogforståelse.

Forslag

Arbejdsgruppen foreslår:

at der rettes henstilling til radioselskaberne i Norden om at iværksætte forsøg med tekstning af nordiske programmer på programmets oprindelige sprog.

3 Tættere nordisk uddannelsesfællesskab

Som det fremgår af kapitel 1, må de nordiske lande i højere grad indgå i et tættere nordisk uddannelsesfællesskab for bedre at værne om og videreføre de nordiske landes kulturrigdom til de opvoksende generationer. Landene vil også samlet stå stærkere i tider med tættere forbindelse med andre lande, med øget international konkurrence og krav om internationalisering, idet de da bedre kan udnytte og udvikle deres ressourcer.

Arbejdsgruppen lægger vægt på, at man fra nordisk side skaber forudsætninger for, at det samlede uddannelsesstilbud i Norden bliver lettere tilgængeligt således, at mangfoldigheden øges og udviklingsmulighederne styrkes.

Et væsentligt element i et styrket nordisk fællesskab er en øget sprogforståelse. Uddannelsessamarbejdet kan bidrage væsentligt hertil. Ligeledes er øgede muligheder for lærer- og elevudveksling og for studieophold af kortere eller længere varighed i et andet nordisk land af stor betydning for sprogforståelsen.

Arbejdsgruppen vil opfordre til, at ligestillingsaspektet ved gennemførelsen af de foreslåede tiltag varetages i størst mulig omfang.

3.1 Formellt och informellt nordiskt samarbete

Det nordiska samarbetet inom Nordiska ministerrådets ram är bara en form av nordiskt samarbete. Dess särdrag är:

- det är ett samarbete mellan regeringarna i alla de nordiska länderna
- det är avtalsbundet (nordiska kulturavtalet)

Den ekonomiska omslutningen är omkring 0.02 % av de samlade nordiska utbildningskostnaderna.

Det finns därutöver nordiskt samarbete som sker utanför kulturavtalets ram:

- bilateralt, formellt och informellt samarbete mellan regeringarna
- samarbete mellan statliga institutioner i länderna
- samarbete mellan kommuner, landsting, amt och fylken
- samarbete mellan skolor
- samarbete mellan organisationer på utbildningsområdet. De flesta större organisationer har något nordiskt samarbete ofta i form av nordisk samarbetsorganisation.
- samarbete mellan företag (förlag etc.)
- samarbete mellan enskilda (lärare, etc.)

Större delen av detta samarbete saknar stöd från Nordiska ministerrådet men i en del fall har samarbetet stimulerats av stöd från ministerrådet men fortsätter nu på egen hand.

Målet för det formella nordiska samarbetet är ett *samarbete mellan staterna som syftar till att stimulera samarbetet mellan de nordiska samhällena*. Det är viktigt att poängtera nu att man i alla de nordiska länderna aktivt söker genomföra en decentralisering.

Ett sätt att uttrycka relationen mellan det formella och informella är att ministerrådet samarbetar uppifrån men syftet är att stimulera ett samarbete nerifrån.

Samarbetsformerna bör ses i ljuset av att det med små medel gäller att få igång, stimulera och påverka samarbete. Det gäller också att initiera processer, som borde bli självbärande sedan det formella samarbetet upphört.

3.2 Samarbejde mellem uddannelsesinstitutioner – nordiske netværk

Alle landene forsøger at gå nye veje inden for uddannelsesområdet, og i mange tilfælde slås aktørerne med de samme problemstillinger og forsøger at finde de bedste løsningsmuligheder. Ud fra såvel national som nordisk synsvinkel vil det være at foretrække, at de, som arbejder med fagligt og pædagogisk fornyelsesarbejde, får muligheder for at samarbejde og for at udveksle synspunkter og erfaringer.

Øget nordisk samarbejde om fagligt og pædagogisk udviklingsarbejde har synergieffekter. Møde mellem mennesker af forskellige nationaliteter og fra forskellige miljøer bidrager til øget sprogforståelse og forståelse af og tolerance overfor såvel forskelle som ligheder i landenes kultur- og uddannelsestradition. Det skaber kontakter og fortrolighed og letter anskaffelse af yderligere information og materiale.

Arbejdsgruppen anser det for ønskeligt ud fra tanken om at betragte Norden som en uddannelsesmæssig og kulturel helhed at lægge mulighederne bedst muligt til rette for etablering af samarbejde mellem uddannelsesinstitutioner i Norden.

Gruppen forestiller sig, at der etableres netværk af samarbejdsprogrammer mellem uddannelsesinstitutioner på alle niveauer, som gennem bi- eller multilaterale aftaler gensidigt forpligter sig til at godskrive deres studerendes studieperioder ved en lærestalt i et andet nordisk land. En forudsætning for dette er, at uddannelsesinstitutioner med virke inden for beslægtede områder med støtte fra såvel nordiske som nationale midler kan etablere samarbejdsprogrammer, som omfatter udvikling af uddannelsesprogrammer, udarbejdelse af undervisningsmateriale, arrangement af fælleskurser, fælles udnyttelse af studiepladser, udveksling af lærere og studerende og andet personale, gæstelærerordninger, tentamens- og eksamensgyldighed m. v.

I dag eksisterer der nogle grænseregionale samarbejdsprogrammer mellem uddannelsesinstitutioner på det postgymnasiale niveau. Som eksempel kan nævnes Nordkalottens samarbejdskommission og højskolesamarbejdet over Kvarken.

I Nordkalotten-samarbejdet om det højere uddannelsesniveau deltager tre lande. Samarbejdskommissionen lægger vægt på at sprede information om de enkelte institutioners tilbud og kompetence og at pege på de muligheder, som findes til at udnytte dem. I samarbejdet stræber man efter at bygge kompetence op på helt nye felter og dermed bidrage til regionens udvikling såvel inden for uddannelsesområdet som inden for næringslivet.

Med bistand fra Nordisk ministerråd har man udarbejdet et uddannelsesprogram, som i 1985 omfattede 14 fælles uddannelseslinjer. Hver uddannelseslinje involverer undervisningsenheder i to af de lande, som deltager i Nordkalot-samarbejdet. Indenfor uddannelsesprogrammet kan de studerende gennemføre de indledende dele af studieprogrammet i sit hjemland, fortsætte ved en anden uddannelsesenhed og afslutte studierne dér eller vende tilbage til sin hjemegns uddannelsesinstitution og afslutte dér. I programmet har man på forhånd taget stilling til spørgsmål angående tentamensgyldighed m. m.

I Kvarkensamarbejdet har man udviklet lignende aktiviteter mellem svenske og finske uddannelsesinstitutioner. Styringsgruppen for samarbejdet har initieret udveksling af lærere, studerende, forskere og tjenestemænd, informationsformidling, gæstelærere, arrangeret fælles kurser, seminarer og konferencer og bevilget midler til samarbejdsprojekter. Virksomheden finansieres af nationale og nordiske tilskud.

En række institutioner og myndigheder har indgået bilaterale aftaler om optagelse af studerende til grunduddannelse eller videre studier. Dette gælder eksempelvis nogle islandske institutioner, som har indgået aftale med fortrinsvis danske men også norske og svenske uddannelsesinstitutioner. I de fleste tilfælde er disse aftaler ensrettede og begrænsede til udsendelse af studerende fra Island. Udvidelse af disse aftaler til også at omfatte udveksling af lærere og undervisningsmateriale, samarbejde om pædagogisk udviklingsarbejde mv. er ønskelig med henblik på etablering af Norden som en fælles uddannelsesregion.

Det forekommer även bilateralt samarbete utanför den nordiska budgeten mellan en rad högskolor. Som exempel kan nämnas samarbetet mellan Uppsala och Helsingfors universitet, universiteten i Lund och Köpenhamn, de tekniska högskolorna i Linköping och Villmanstrand.

Inom högre utbildning verkar utanför ministerrådets organ en sammanlutning bestående av universitetsadministratörer som i en rad planläggningsgrupper arbetar med frågor kring bl. a. studievägledning och tentamens- och examensgiltighet.

Endvidere foregår forskelligt nordisk uddannelsessamarbejde i regi af adskillige sammenslutninger omfattende fagforeninger, lærergrupper, rektorer mv.

Intensivering af samarbejde mellem uddannelsesinstitutioner forudsætter styrkelse af eksisterende netværk samt udbygning og etablering af nye netværk. Dette kunne stimuleres ved, at man stillede såvel nationale som nordiske midler til disposition.

I de efterfølgende afsnit omhandles nærmere nogle vigtige elementer i samarbejdsprogrammerne mellem institutionerne. Dette drejer sig dels om udveksling af lærere og studerende som led i uddannelsesprogrammer som helt eller delvist er udviklet i fællesskab af pågældende institutioner, dels om friere lærer- og elevudveksling og endelig om fælles anvendelse af videre- og efteruddannelseskurser for voksne.

Endvidere tages også spørgsmålet om tentamens- og eksamensgyldighed og bedre information om uddannelsesmuligheder op. Afslutningsvis fremsættes forslag om en overenskomst om fælles nordisk uddannelsesmarked.

Forslag

På baggrund af ovennævnte *foreslår* arbejdsgruppen:

at det sættes som mål, at der i løbet af de næste 5 år (inden udgangen af 1993) styrkes/udvides/etableres en række netværker – bilaterale, regionale, multilaterale, nordiske – mellem uddannelsesinstitutioner, som omfatter udveksling af studerende, lærere, undervisningsmateriale, samarbejde om uddannelsesprogrammer, pædagogiske udviklingsprojekter m. v.,

at ansvaret for tildeling af bidrag, etablering af kontakter, stimulering af eksisterende samarbejde m. v. overdrages til de tre styringsgrupper (jvf. afsnittet om organisation) vedr. deres respektive arbejdsområder,

at hindringer for at gennemføre praktik inden for erhvervsuddannelserne i et andet nordisk land søges afviklet.

3.3 Studieophold i et andet nordisk land

Det er et udtalt ønske at øge mobiliteten af elever og studerende på det postgymnasiale niveau i Norden, ligesom dette er et højt prioriteret ønske i andre internationale samarbejdsorganisationer.

Det Europæiske Fællesskab (EF) har således for nylig vedtaget et omfattende udvekslingsprogram ERASMUS, der skal øge det antal studerende, der tilbringer en del af studietiden i et andet medlemsland.

Nordiske studerende har kun i meget begrænset omfang tilbragt en del af studietiden i et andet nordisk land. Årsagerne hertil kan være mange: Restriktiv anerkendelse af tentamens- og eksamensresultater, manglende motivation og information, begrænsede muligheder till økonomisk støtte, boligproblemer m. v.

Arbejdsgruppen lægger stor vægt på, at studerendes og elevers mobilitet i Norden øges i den nærmeste fremtid. Dette mener gruppen bedst kan gøres ved, at de tilbringer et i studiet indbygget og anerkendt studieophold i et andet nordisk land.

En vigtig forudsætning herfor er øget samarbejde mellem uddannelsesinstitutioner, jvf. afsnit 3.2, hvor de i fællesskab planlægger uddannelsesprogrammerne således, at de studerende kan få studieophold ved en af de samarbejdende institutioner godkendt som en del af deres ordinære uddannelsesforløb i hjemlandet.

En anden forudsætning er økonomiske muligheder. Derfor vil gruppen foreslå, at der stilles et antal stipendier til rådighed til at imødegå ekstra omkostninger forbundet med studier i udlandet så som rejseudgifter, forskel i leveomkostninger etc. Det forudsættes, at de studerende medbringer studiestøtte fra hjemlandet.

Arbejdsgruppen forestiller sig, at der skabes mulighed for udvikling af integreret fri studenterbevægelighed ved at der oprettes en nordisk stipendieordning. Denne ordning skal være todelt:

- støtte til etablering af samarbejde mellem uddannelsesinstitutioner til dækning af ekstra udgifter i forbindelse med udvikling og gennemførelse af integrerede programmer (jvf. afsnit 3.2)
- stipendieordning for studerende som vil tilbringe op til et år af studietiden ved en af de samarbejdende institutioner i et andet nordisk land. Stipendieordningen skal også som undtagelsestilfælde kunne imødekomme enkelte studerendes behov uden for det tænkte netværk af samarbejdende institutioner, forudsat at moderinstitutionen i forvejen har godkendt studieopholdet som led i uddannelsesforløbet.

Stipendierne skal principielt stå til rådighed for studerende og elever ved alle postgymnasiale uddannelser på alle studietrin og inden for alle studiegrene. De skal også kunne gælde for praktikophold, som indgår som en del af uddannelserne.

Arbejdsgruppen foreslår, at der i en 5-årig forsøgsperiode 1989–1993 stilles et antal stipendier til rådighed a 12.000 DKK på årsbasis til dækning af de ekstra udgifter, som er forbundet med ophold i et andet nordisk land.

Arbejdsgruppen foreslår, at antallet af stipendier successivt bringes op på 1.200 pr. år.

Når det gælder gennemførelse af hele studier henvises til afsnit 3.8.

Forslag

Arbejdsgruppen foreslår:

at der oprettes en nordisk stipendieordning i en forsøgsperiode 1989–1993 for kortere studieophold i et andet nordisk land regnet hovedsagelig for 19-årige studerende og ældre,

at der i 1989 stilles 600 stipendier til rådighed a 12.000 DKK på årsbasis til dækning af ekstra udgifter, 900 i 1990 og i 1991 og derefter 1.200 stipendier,

at der i 1988 udarbejdes nærmere retningslinier for stipendieordningen.

3.4 Lærer- og elevudveksling

Fra Nordisk råds side er der gentagne gange første gang ved rek. nr. 24/1964 – udtrykt ønske om mere omfattende lærer- og elevudveksling i Norden.

I 1975 forelå en nordisk udredning om nordisk støtte til lærer- og elevudveksling, som i 1977 resulterede i en bevilling af ministerrådets dispositionsmidler på 250.000 DKK til en 2-årig forsøgsstøtteordning. Til trods for positiv erfaring med ordningen besluttede ministerrådet dog i 1981 af budgetmæssige grunde ikke at bevilge midler til fortsat virksomhed.

Tidligere forsøgsvirksomhed viste, at interessen for udvekslingsvirksomhed inden for Norden er stor. Endvidere viste forsøget, at man med relativt beskedne nordiske midler – ca. 100 DKK pr. deltager – stimulerer til udveksling. Således deltog omkring 2.500 elever og ca. 200 lærere i de udvekslingsrejser, som fik støtte under forsøgsvirksomheden. Forklaringen ligger i, at man med relativt små nordiske rejsestipendier stimulerer til aktivitet på lokal skole- og klasseniveau for at samle sammen de resterende midler. Omkring 80 % af midlerne kom fra kommunale midler og gennem indsamlinger, som elever, lærere og forældre stod for.

I 1985 udgav ministerrådet bogen "Öppna dörren mot Norden" – håndbog om udvekslingsrejser.

Det kan konstateres, at igennem årene er der udviklet forskellige former for lærer- og elevudveksling: Gensidige elev- og lærerbesøg på venskabsbybasis og på grænseregional basis, fælles skolegang, lejrskoleophold, internordiske lejrskoler, gæstelærerordninger mv., og der er indhøstet forskellige praktiske erfaringer. Administrative rutiner er opbygget bl. a. foreningerne Nordens og Nordisk Ungdomskommité's regi.

I 1986 begyndte NORDJOB-udvekslingsprogrammet, som har til formål at udnytte de muligheder, der ligger i det fællesnordiske arbejdsmarked for unge uddannelsessøgende til at opholde sig og arbejde i et andet nordisk land. Udvekslingen kan tillige betragtes som et kulturelt og undervisningspræget udvekslingsprogram af 4–12 ugers varighed. NORDJOB-udvekslingen styres af et selvstændigt organ "Stiftelsen Nordjob" og

forvaltningen af udvekslingen af unge er uddelegeret til foreningerne Norden.

Arbejdsgruppen mener, at den mest hensigtsmæssige form for elevudveksling er studieophold i et andet nordisk land i en kortere eller længere periode. Dette omtales nærmere i forudgående afsnit.

Som tidligere nævnt foreslås, at udveksling af lærere indgår som led i samarbejdsprogrammer mellem uddannelsesinstitutioner.

Det er arbejdsgruppens opfattelse, at der herudover er behov for en friere udvekslingsordning, hvor lærerne har større muligheder for selv at vælge opholds- og studiested.

I nordisk regi har man gode erfaringer med Nordisk tjenstemandsudveksling.

Nordisk tjenstemandsudveksling vender sig i sin nuværende form til alle statsansatte og kan derfor omfatte tjenstemandsansatte lærere. Ordningen kræver ikke gensidighed og gælder for ophold i 1–12 måneder. Tjenstemanden beholder sine sædvanlige faste løn i perioden og får et stipendium til rejse- og opholdsudgifter.

På något undantag när har lärarna på postgymnasial nivå helt kommit att stå utanför tjänstemannautbytet. Enligt uppgift från koordinerande nationella myndigheter förekommer det bland dessa ett uppenbart intresse för ordningen av gjorda förfrågningar och ansökningar att döma. Detta gäller särskilt lärare från mindre undervisningsmiljöer, där man har särskilda behov av externa impulser.

Mange lærere er amtskommunalt eller kommunalt ansatte eller ansatte ved private institutioner med offentlig støtte. De kan derfor ikke komme i betragtning ved uddeling af støtte fra Nordisk tjenstemandsudveksling.

Arbejdsgruppen anser det for særdeles vigtigt for udvikling af uddannelserne i de nordiske lande, for berigelse af lærernes kundskab og for udvikling af gensidig forståelse og accept lærere imellem, at alle som har lærergerning på forskellige niveauer får mulighed for at søge om støtte til at opholde sig ved en uddannelsesinstitution i et andet nordisk land.

Det største problem angående udvekslingsrejser, ikke mindst for elever, er manglen på større økonomiske ressourcer og større rabat- og frirejseordninger med offentlige transportmidler.

Ministerrådet har bevilget midler til afholdelse af en konference i 1987 med henblik på udarbejdelse af forslag til en bedre organiseret information om mulighederne for lærer- og elevudveksling i Norden samt forslag til en model for aftale mellem undervisningsministerier og statsbaner m. v. i de enkelte lande om den billigst mulige løsning af rejseudgiftsproblemet i forbindelse med lærer- og elevudveksling i Norden. Dette er værdifuldt, men der må også anlægges et videre perspektiv i spørgsmålet om rejser og rejseudgifter.

Allerede i 1957 gjorde man i det nordiske samarbejde en stor indsats for at gøre det mere enkelt at rejse mellem de nordiske lande ved afskaffelse af

paskontrollen. Det er arbejdsgruppens opfattelse, at det nu er på tide at foretage mere generelle tiltag for at lette og billig gøre rejser mellem de nordiske lande.

Her hæmmes det nordiske samarbejde af, at nabolandene hverken er hjemme eller ude – på den ene side er det normalt dyrere og besværligere at rejse til et naboland end inden for landet, og på den anden side har vi alle en tilbøjelighed til at rejse længere, hvis vi rejser ud. Forenklet kan man sige, at det er muligt at rejse billigt langt eller i hjemlandet. Rejser mellem de nordiske lande falder midt imellem og er dyrere. Forsøg med at supplere internationale rabatter med nordiske bliver ofte en kommerciel fiasko, som NORDrailkortet i forhold til Interrailkortet.

Det, man kan gøre inden for kultursektoren, er at behandle rejser til andre nordiske lande som indenrigsrejser. Det bør ikke være mærkeligere, at en lærer rejser til et andet nordisk land til et videre- eller efteruddannelseskursus end, at han/hun rejser indenlands.

Forslag

Arbejdsgruppen foreslår:

- at* ministerrådet årligt bevilger tilskud til Foreningen Norden, Hjem og Skole eller andre organisationer med henblik på at stimulere elevudvekslingen i Norden, formidling af information, administration af udvekslingsarrangementer o.lign.,
- at* ministerrådet opfordrer lokale myndigheder til at indtage en positiv holdning til udvekslingsrejser og afsætte midler dertil på deres budgetter,
- at* der undersøges interesse, behov og muligheder for at oprette nationale udvekslings- og informationscentre, som kan medvirke til at stimulere udvekslingsvirksomhed, formidle information og administrere ordninger,
- at* der etableres en stipendieordning på forsøgsbasis for udveksling af kommunalt og privat ansatte lærere. Forsøgsordningen skal omfatte en 3-årig periode, hvorefter ordningen skal evalueres.
- at* der tilstræbes øgede rabat- og frirejseordninger med offentlige transportforetagender i forbindelse med lærer- og elevudvekslingsrejser i Norden. Ministerrådet for kommunikation må opfordres til at overveje spørgsmålet om at fravige internationale regler for fly- og jernbanerejser, og de nationale myndigheder må opfordres til at ligestille rejser mellem de nordiske lande med indenrigsrejser.
- att* etablera en försöksordning för statligt anställda lärare på postgymnasial nivå enligt de riktlinjer som tillämpas för nordisk utbytestjänstgöring för tjänstemän. Försöksordningen bör omfatta en treårsperiod och verksamheten skall sedan genomgå en evaluering.

3.5 Fælles anvendelse af efter- og videreuddannelseskurser for samtlige lærere på alle niveauer

Hvert år arrangeres i landene et stort antal efter- og videreuddannelseskurser for lærere. Oversigt over disse kurser udgives årligt i hvert land. Kurserne er hovedsagelig beregnet for vedkommende lands lærere. I nogle tilfælde tilbydes pladser for andre lærere.

Efteruddannelsesvirksomhed for lærere er i vid udstrækning decentraliseret. Amter, län og fylker, kommuner og de enkelte skoler har ansvaret for prioritering af de tildelte midler til efteruddannelse blandt områdets lærere, og disse er i stor udstrækning på baggrund af lokale ønsker og behov med til at definere efteruddannelsens indhold. Dog kan de centrale myndigheder i alle lande på forskellig måde påvirke efter- og videreuddannelseskurserne.

Endvidere eksisterer der forskellig bevillingspraksis med hensyn til fri vikar under efteruddannelseskursus, rejsetilskud samt hel eller delvis dækning af opholdsudgifter.

En fælles nordisk anvendelse af ordinære efteruddannelseskurser for brede lærergrupper bør ses på længere sigt. På kort sigt er det hensigtsmæssigt at koncentrere sig om smalle områder, hvor lærerne er få, og deres faglige miljø er snævert. Et nordisk lærersamarbejde vil betyde en styrkelse af lærernes faglige kompetence og udviklingsmuligheder. Gennem nordiske lærerkurser vil det faglige miljø, der medvirker til uddannelsernes kvalitet, styrkes. Den direkte kontakt mellem kollegaer, der tumler med de samme konkrete problemer i deres hverdag, betyder ofte, at man får sine synspunkter og problemer sat ind i nye perspektiver, og man inspireres til nye løsningsmuligheder. Endvidere er der en betydelig økonomisk gevinst ved et samarbejde om lærerkurserne, idet det naturligvis vil være muligt at gennemføre flere kurser, når byrderne fordeles.

Samtidig vil der i fag, hvor man er afhængig af international udvikling, gennem fælles nordisk kursusvirksomhed være større muligheder for at trække den nødvendige ekspertise ind udefra.

Sådan et samarbejde har foregået i regi af det nordiske skolesamarbejde.

I indeværende år afleverede en kontaktgruppe på området en indstilling om nordisk samarbejde om små yrkesfag.

Kontaktgruppen mener, at efter- og videreuddannelsesvirksomheden bør ligge i nationalt regi og bygge på eksisterende nationale myndigheder og institutioner sammenkoblet ved et nordisk kontaktorgan, der løbende overvåger samarbejdsområderne. Virksomheden finansieres nationalt, dog foreslås det, at der i en tre-årig overgangsperiode ydes et nordisk tilskud til kontaktorganets mødevirksomhed. Derefter bør også denne udgift overgå til national finansiering.

Et samarbejde om læremidler kan indgå som et element i lærerkurserne, idet noget af kursusmaterialet vil kunne udformes med henblik på senere brug som undervisningsmateriale for faget. Fagkonsulenter bør deltage i

kurserne, dels for at formidle information om, hvad der ligger af læremidler i enkelte lande, dels for at sikre sikre en spredning i de enkelte lande af kursets resultater. De hindringer, som findes for samarbejdet, er dels forskellige bestemmelser og regler, dels rent nationale behov f. eks. ved større reformer. Her kunne en nordisk uddannelse for lærere, som siden hen skal stå for national efter- og videreuddannelse af lærere, være på sin plads.

Arbejdsgruppen mener dog, at det er grund til at skynde sig langsomt – man kan spænde buen så meget, at den brister.

På længere sigt vil arbejdsgruppen anbefale, at landene i større omfang åbner nationale kurser for lærere fra de øvrige nordiske lande, og at lærernes hjemland accepterer højere rejseudgifter. Endvidere skulle strategiske hindringer for øget udveksling identificeres og elimineres. Gruppen mener dog, at det næppe er realistisk at tænke sig en fuldstændig harmonisering.

Forslag

Arbejdsgruppen foreslår:

- at* der etableres samarbejde inden for flere områder ifølge den model, som er beskrevet foroven. Uddannelserne skal begrænses til smalle områder og faglig efter- og videreuddannelse. Hvert land skal, i det omfang det er muligt, stille pladser til rådighed og dække løn, rejse- og vikarudgifter for sine lærere ,
- at* styringsgrupperne gives i opdrag at undersøge mulighederne for at øge det direkte samarbejde mellem de nordiske lande vedr. efter- og videreuddannelseskurser for lærere.

3.6 Tentamens- og eksamensgyldighed

Övergripande regler för tentamens- och examensgiltighet angående universitets- och högskolestudier i Norden fastställdes år 1975 av Nordiska ministerrådet. Dessa går i korthet ut på att en studerande skall kunna tillgodoräkna sig en merit som genom utbildning erhållits i ett land vid utbildning i ett annat nordiskt land. Dessa meriter skall tillsammans kunna ingå i en examen eller utgöra del av en examen. Enligt reglerna är det universitetet eller högskolan i mottagarlandet som avgör om och i vilken utsträckning meriten kan tillgodoräknas eller inte. Detta sammanhänger med universitetens yrkesmässiga autonomi.

Erfarenheterna har visat att de gällande reglerna för tentamens- och examensgiltighet i praktiken inte lett till det smidiga förfarande man vid deras införande avsåg. Bäst har de fungerat inom ramen för allmänt etablerade samarbeten på högskoleområdet såsom på bl. a. Nordkalotten.

Gemensamma nämnare för de positiva erfarenheterna av tillämpningen av gällande nordiska regelverk är, att verksamheten skett innanför reglerna förhållanden. Man har på ansvarigt universitetshåll vanligen på förhand

överenskommit om meritöverföring. Genom samarbetsavtal mellan olika högskolor i Norden kan garantier på förhand ges för tillgodoräkandet av utbildning i hemlandet. Utbytesprogram för studeranden förutsatt att de kanaliseras genom utbildningsinstitution tjänar ett liknande syfte.

Frågor kring ekvivalens och meritöverföring är sedan 1985 föremål för utredning i en planlägningsgrupp inom det nordiska administratörsarbetet. Gruppens medlemmar består av handläggare och experter på ekvivalensfrågor inom universitet och nationella centrala administrationer.

Arbetet inriktar sig i hög grad på sammanställning av information och kommer då arbetet är slutfört att utgöra en bas för uppdragandet av strategier angående det fortsatta arbetet på en utvidgad tentamens- och examensgiltighet.

Delar av gruppens utredningsuppdrag planeras vara slutfört vid utgången av 1987.

Nationella lagstiftningsåtgärder som strävar till att undanröja institutionella hinder är synnerligen värdefulla, men knappast tillräckliga för att garantera en förbättrad tentamens- och examensgiltighet i Norden. Det gäller primärt att bygga upp ett utbrett förtroende för utbildningssystemen i de nordiska grannländerna. Den som anställer en person med utbildning från ett annat nordiskt land avgör i sista hand den sökandes kvalifikationer och möjligheterna till en sådan bedömning kan eller bör inte förhindras på formella grunder.

Ett system för bedömning av ekvivalensfrågor bundet till detaljerade jämförelser av studierna vid enskilda universitet och högskolor i Norden är svårhanterligt, tungrott och byråkratiskt. Sett ur ett långsiktigt perspektiv borde man sträva till en aktiv uppbyggnad av förtroendet för utbildningssystemen i de nordiska länderna och skapa ett system där man främst lägger vikt vid studiernas längd och studiernas allmänna nivå.

En frågeställning som är nära knuten till problematiken kring den nordiska tentamensgiltigheten är frågan om tillträde till postgymnasial utbildning över huvud taget ("förstagångsantagning"). I de flesta fall är studentexamen (eller motsvarande) från ett nordiskt land jämställd med sådan examen i ett annat. I vissa fall kan det vara aktuellt med komplettering i språkkunskaper eller andra ämnen.

Särskilda förhållanden råder när den önskade utbildningen är spärrad, alltså en utbildning som inte har fritt tillträde. Studerande från de nordiska länderna intar då normalt ingen särställning utan ingår i gruppen utländska studeranden.

För den som erhåller en hel utbildning i ett annat nordiskt land kan det vara värdefullt att vid återkomsten till hemlandet få utbildningen värderad i förhållande till den inhemska. Detta är ett krav för vissa delar av arbetsmarknaden och det är vidare i regel nödvändigt för den som fortsätter sina högskolestudier, t. ex. forskarutbildning. För stora delar av arbetsmarknaden finns emellertid inte samma krav på ekvivalering av utbildning från ett annat nordiskt land.

Arbetsgruppen föreslår:

att arbetsmarknadens parter beaktar den generellt höga nivå utbildningarna i Norden ligger på och att de om möjligt bör jämföras med motsvarande inhemska utbildningar.

att intensivt arbeta med att yrkeskvalifikationer förvärvade i ett nordiskt land till fullo kan tillgodogöras på den samnordiska arbetsmarknaden.

att konkreta planer dras upp på en i praktiken flexibel och smidig ordning angående en utvidgad tentamens- och examensgiltighet, *att* i större utsträckning än hittills involvera lokala utbildningsmiljöer i detta arbete för att på så sätt förstärka tanken om Norden som en gemensam utbildningsmarknad,

att informationen till de studerande om gällande regler för tentamens- och examensgiltighet och meritöverföring i Norden breddas,

att man noggrant följer med den internationella utvecklingen på området och härvidlag särskilt beaktar det arbete som genomförs av Europarådet inom ramen för det europeiska kulturavtalet.

3.7 Information om uddannelsesmuligheder

God information om stipendiemuligheder og betingelser, der skal opfyldes, er en vigtig forudsætning for en bedre studievejledning og friere uddannelsesvalg. Efter arbejdsgruppens opfattelse vil omfattende og lettilgængelig information om studiemuligheder i et andet nordisk land have mobilitetsfremmende effekter.

I 1985 udkom femte udgave af studiehandbogen *Att studera i Norden*. Bogen omhandler først og fremmest uddannelser på universitets- og højskoleniveau. I denne sidste udgave lægges vægt på, hvor det er muligt at gennemføre kortere studieophold i et andet nordisk land. De selvstyrende områder i Norden beskrives også i bogen.

I efteråret 1986 begyndte som delprojekt i NIVU en indsamling af oplysninger om uddannelsesmuligheder inden for erhvervsuddannelserne efter samme model som "Att studera i Norden". Materialet tænkes udgivet i håndbogen "At erhvervsuddanne sig i Norden".

Disse håndbøger henvender sig dog mere til studievejledere end til de studerende, da kræver en hel del kundskaber om, hvordan uddannelses-systemerne i landene fungerer. Arbejdsgruppen vil derfor anbefale, at der tillige udarbejdes mere lettilgængeligt informationsmateriale for de studerende.

*Forslag**Arbejdsgruppen foreslår:*

at der udarbejdes informationsmateriale for studievejledere og for studerende og elever, og at hvert land forpligtes til at holde materialet ajour.

at der udarbejdes et kortfattet, lettilgængeligt informationsmateriale om postgymnasiale studier i de nordiske lande til fri distribution til studerende.

3.8 Overenskomst om fælles nordisk uddannelsesmarked

Til trods for, at statsborgerne i de nordiske lande i stigende grad gennem nordiske aftaler har fået øgede rettigheder ved flytning til et andet nordisk land, eksisterer stadigvæk forskellige juridiske og økonomiske hindringer inden for uddannelsessektoren. Dette fremgår af en nordisk kortlægning af juridiske og økonomiske hindringer for 16–19 åriges uddannelse i et andet nordisk land end hjemlandet (jfr. Stig Truedson, 1987).

Af kortlægningen fremgår, at begrænsningerne stammer fra forskellige krav om statsborgerskab, bosætningsregler, optagelsesbestemmelser, bestemmelser om interkommunal betaling og gæsteelevbetaling og spørgsmål om information og om studiesociale rettigheder.

Økonomiske hindringer er ret afgørende, idet studier i det andet land som regel indebærer øgede udgifter i form af rejseudgifter, højere opholdsudgifter og ofte kursusudgifter. Muligheder for økonomisk støtte i form af stipendier, lån eller andre bidrag er for de fleste en afgørende forudsætning for, at studieophold i udlandet kan realiseres.

Stramning af de offentlige budgetter i de nordiske lande gør, at de enkelte myndigheder eller institutioner står mere vagt om deres ressourcer, og når tilgangen af nordiske og udenlandske studerende bliver for overvældende, kan der opstå krav om adgangsbegrænsning og/eller betaling. I nogle tilfælde er sagen løst med bilaterale aftaler mellem berørte myndigheder. Øgede krav om betaling kan sætte en stopper for, at elever flytter og gennemgår et uddannelsesforløb uden for deres hjemland.

I henhold til den nordiske kulturaftale skal de nordiske lande arbejde for at øge mulighederne for, at nordiske statsborgere kan gennemføre og få godkendt en uddannelse i et andet nordisk land. I årenes løb er man kommet et godt skridt videre med at fjerne hindringer, som står i vejen. Alligevel er der endnu en række såvel formelle som psykiske barrierer tilbage som hindrer mobiliteten mellem de nordiske lande.

Forudsætningerne for øget fælles anvendelse af den nordiske uddannelseskapacitet og dermed mulighed for at betragte Norden som et fælles uddannelsesmarked er, at der såvel på nordisk som national basis iværksættes en række tiltag, som dels løser op for de hindringer, der idag står i vejen, dels styrker kontakten mellem uddannelsesinstitutioner på tværs af landegrænserne.

De nordiske lande har indgået en overenskomst om fælles arbejdsmarked. Denne aftale har skabt forudsætninger for større bevægelighed på arbejdsmarkedet i Norden samt stillet tilflyttede mere lige med vedkommende lands egne borgere.

En tilsvarende overenskomst vedr. et fælles uddannelsesmarked i Norden foreslås udarbejdet.

Overenskomsten skal først og fremmest omfatte *hele uddannelser* på det postgymnasiale niveau, idet der dog også skal være hjemmel for at gennemføre hele uddannelser på 16–19 åriges niveau i særlige tilfælde.

Overenskomsten skal således hovedsagelig omfatte videregående uddannelser ved universiteter og højere læreanstalter, tekniske videreuddannelser og erhvervsuddannelser.

Overenskomsten skal forpligte landene til at foretage kortlægning af de juridiske og økonomiske hindringer for mobilitet inden for uddannelsesområdet i Norden. Den skal også forpligte landene til at fjerne disse hindringer.

Forslaget må ses i sammenhæng med det fortsatte arbejde med "Nordbors rättigheter i Norden".

Nordiska medborgare är i princip jämställda vid tillträde till postgymnasiala utbildningslinjer i Norden. De särskilda förhållanden, som råder beträffande antagning till spärrad utbildning (jfr Nordiska ministerrådets rekommendation från 1977 om att en kvot på 10 % av det totala antalet studieplatser reserveras för nordiska och utländska medborgare) kan eventuellt suppleras med en särskild kvot för nordiska medborgare.

I overenskomsten skal der indarbejdes bestemmelser om, at landene efter nærmere aftalte regler skal indføre kvoteordninger, således at nordiske studerende sikres plads inden for rimelige rammer. Ordningerne skal kunne aftales bilateralt eller multilateralt mellem de enkelte uddannelsesinstitutioner.

Efter beslutning i Nordisk ministerråd gælder der fra 1975–76 fælles regler om studiestøtte til nordiske statsborgere, som studerer i et andet nordisk land end hjemlandet. Hovedreglen er, at der ved studier i et andet nordisk land end hjemlandet i princippet ydes studiestøtte fra hjemlandet. Den bevilgende myndighed i hjemlandet afgør, til hvilke uddannelser studiestøtten kan ydes. Der findes også regler om, i hvilke tilfælde studie-landets studiestøtte tildeles.

De nordiske lande tilbyder ifølge bilaterale aftaler et begrænset antal stipendier for nordiske studerende. Studiestøttemyndighederne i de nordiske lande har i Arbetsgruppen for studiestöd i Norden – ASIN – i omkring 10 år samarbejdet om fælles regler for at lette nordisk studenterudveksling. ASIN bør vurdere de nuværende studiestøttevilkår med henblik på et fælles nordisk uddannelsesmarked og fremsætte forslag om et udvidet studiestøttesystem.

Af forskellige grunde kan elevtallet ved nogle uddannelsesinstitutioner falde, og institutionerne kan derfor komme i den situation at have overkapacitet samtidigt med, at tilsvarende institutioner i et eller flere af de andre nordiske lande ikke kan imødekomme efterspørgslen efter uddannelsespladser. I sådanne tilfælde vil det være hensigtsmæssigt, at de nordiske lande i fællesskab kan udnytte hinandens kapacitet.

Hvad angår eventuelle undervisningsudgifter i forbindelse med gennem-

førelse af hele postgymnasiale uddannelser i et andet nordisk land, så behandles dette spørgsmål ikke i denne sammenhæng, da man allerede idag har forskellig praksis på nationalt plan. Her skulle bilaterale overenskomster landene imellem kunne udgøre en fleksibel løsning.

Trots avtalet om en gemensam nordisk arbejdsmarked har det funnits behov av kompletterande överenskommelser beträffande utövning av vissa yrken. För en del yrkesgrupper har man därför slutit tilläggsöverenskommelser med motiveringen, att möjligheterna till fri rörlighet mellan de nordiska länderna även för dessa yrkesgrupper skulle vara till gagn för yrkesområdet utveckling i Norden. De särskilda avtal som hittills slutits omfattar vissa grupper inom hälso- och sjukvård samt grundskolelärare och lärare i gymnasiet och yrkesläroanstalterna.

För att skapa förutsättningar för en nordisk arbejdsmarked för högskolelärare i enlighet med intentionerna i Nordiska rådets rek. 2/1987:

”att verka för att högre tjänster vid universitet och högskolor lediganslås i samtliga nordiska länder”

bör man närmare granska nationella bestämmelser, som kan utgöra hinder och i praktiken begränsa möjligheterna för denna yrkesgrupp att fritt röra sig på den gemensamma nordiska arbejdsmarked.

Forslag

Arbejdsgruppen foreslår:

at der nedsættes et nordisk udvalg til at udarbejde udkast til overenskomst om nordisk uddannelsesmarked. Udkastet skal foreligge senest ved udgangen af 1990.

at etablere et fleksibelt fungerende fælles nordisk arbejdsmarked for universitets- og højskolelærere ifølge de principper, som indgår i 1974 års overenskomst om de ansattes retsstilling ved nordiske institutioner.

4. Uddannelse som bidrag til kulturel, social og økonomisk udvikling – tiltag til fremme af fælles nordisk uddannelsespolitik

Ifølge kulturaftalens artikel 3 skal det nordiske uddannelsessamarbejde tage sig af undervisningens mål, indhold og midler, uddannelsernes struktur og pædagogisk udviklingsarbejde. Hidtil har dette samarbejde hovedsagelig foregået inden for tre områder:

- skoleområdet (førskole, grundskole og 16–19 åriges uddannelser),
- folkeoplysning og voksenundervisning,
- højere uddannelse.

Arbejdet har været præget af tiltag, som kunne fremme en uddannelsespolitisk diskussion. Dette er sket i form af rapporter, afholdelse af konferencer, seminarer, eksaminationer og samarbejde om pædagogiske forsøgs- og udviklingsarbejder, som gør det lettere at tilstræbe løsninger med

nordisk fællespræg i forbindelse med det reformarbejde, som foregår løbende i de nordiske landes uddannelsessystemer. Tanken har været at kunne opfange aktuelle problemstillinger, sørge for muligheder for uddannelsespolitisk diskussion, udveksle information og erfaringer, støtte pædagogiske udviklingsarbejder og på den måde bevirke, at fælles nordiske synspunkter slår igennem i de enkelte landes politiske og administrative arbejde med uddannelsesspørgsmål.

Arbejdsgruppen anser det for vigtigt, at der fortsat tages vare på sådanne mere policydannende tiltag i nordisk regi, og at der sikres muligheder for at intensivere arbejdet.

Inden for de tre nævnte områder vil arbejdsgruppen anbefale, at hovedvægten i arbejdet i de næste år lægges på følgende tiltag med henblik på at fremme nordisk uddannelsespolitik inden for uddannelser, som bidrager til kulturel, social og økonomisk udvikling i Norden.

4.1 Nordisk skolesamarbejde

Styringsgruppen for nordisk skolesamarbejde peger på følgende hovedområder, som på længere sigt bør prioriteres inden for skoleområdet:

- tiltag til fremme af nordisk identitet
- samarbejde om at fremme fælles uddannelsespolitiske mål og arbejde med fælles problemer
- brug af yrkesuddannelserne som virkemiddel for økonomisk udvikling
- samarbejde inden for de smalle områder, hvor det er lønsomt / rationelt at arbejde i fællesskab

Endelig prioriteres informations- og erfaringsudveksling stadig højt.

Arbejdsgruppen anbefaler, at styringsgruppen tager udgangspunkt i ovennævnte prioritering inden for de principper, der er fastlagt i kap. 2 og 3.

4.1.1 Tiltag og fremme af nordisk identitet

Sproget og kendskabet til de nordiske lande anses som bærende elementer i begrebet nordisk identitet. Derfor vil tiltag inden for nabosprogsundervisning, undervisning i minoritetssprogene samt lærer- og elevudveksling være særdeles væsentlige. Men samarbejdet inden for datateknologien vil udover den målelige nytteværdi også kunne udnyttes ved udformning af programvarer, der understreger en fælles nordisk kultur. Iøvrigt vil de fleste aktiviteter inden for det nordiske skolesamarbejde have fremme af nordisk identitet som en afledet effekt.

Med hensyn til konkrete forslag til samarbejde på dette område *henviser arbejdsgruppen* til kap. 2.

4.1.2 *Samarbejde om fremme af fælles uddannelsespolitiske mål og arbej- de med fælles problemer*

Skolelederuddannelse

De krav, som fremtiden stiller til udvikling og kundskaber, menneskeligt ansvar og til socialisering, stiller skolen som institution over for store organisatoriske og medmenneskelige udfordringer. Lederansvar og lederopgaver vil derfor stå centralt inden for uddannelsessystemet, ligesom det gør inden for andre samfundssektorer.

Skolelederuddannelse er for tiden genstand for et nordisk udredningsarbejde. Som en videreudvikling heraf peges på behovet for at vurdere også nye sider af pædagogisk lederskab og udviklingsarbejdets krav til skoleledere.

Skolens og lærernes rolle

Det ændrede familiemønster i de nordiske lande med udearbejdende forældre, skiftende familiekonstellationer m. v. giver nogle særlige problemer i relation til børns og unges tilværelse og dermed også for skolens opgaver. Skal skolens funktioner udvides til også at omfatte visse omsorgsfunktioner med den konsekvens, at lærernes rolle ændres? Problemet er fællesnordisk og bør drøftes i fællesskab.

Specialundervisning

Der har i en årrække under forskellige former fundet et nordisk samarbejde sted om specialundervisning. Samarbejdet har haft betydning for udviklingen af en specialundervisning, der nok varierer fra land til land, men som på afgørende punkter har klare fællestræk. En konsekvens af det formelle samarbejde har bl. a. været et uformelt løbende samarbejde om studiebesøg, informationsudveksling, fælles indsats i internationale organer m. v.

Denne udvikling bør fortsætte, og med henblik herpå bør man overveje dannelse af et kontaktorgan bestående af ledende embedsmænd og fagfolk, der mødes en gang årligt bl. a. for at formidle information om den aktuelle udvikling og om aktuelle nye projekter til de øvrige landes myndigheder.

Man har efterhånden fået øjnene op for den store betydning, som informationsteknologien kan have for forskellige grupper af handicappede elever. Der hersker da også stor aktivitet på området, og man eksperimenterer med teknologien på mange forskellige måder. Men samtidig er feltet så nyt og vanskeligt at overse, at der også er stor usikkerhed. Meget taler for, at en gruppe af ledende personer inden for dette arbejde får mulighed for at mødes regelmæssigt til drøftelse af, hvordan man bør tage teknologien i brug i overensstemmelse med politiske og pædagogiske målsætninger, hvordan den kan tilpasses den enkelte elev, og hvilke krav der bør stilles til hard- og software. Gruppens medlemmer kan blive værdifulde rådgivere for nationale myndigheder. Norden har en vigtig rolle i det internationale samarbejde, når det gælder tiltag for handicappede.

Miljøundervisning

Med henvisning til det nordiske miljølæreprojekt og dets opfølgning i form af miljøsymposierne Miljø 83 i Stockholm, Miljø 85 i Oslo og Miljø 87 i Helsingfors fremstår miljøundervisningen stadig som et væsentligt samarbejdsområde. En nordisk udredning om miljøundervisningens plads i læreplanerne og i den daglige undervisning i grundskolen og i 16–19 åriges undervisning i Norden bør foretages. Den bør fokusere på undervisningens kvalitative aspekter. På basis af udredningen og Brundtland-rapporten igangsættes et udviklingsprojekt for at styrke miljøundervisningen i uddannelse og videreuddannelse af lærere i de nordiske lande.

Decentralisering af uddannelsessystemerne

Villkoren och arrangemangen för styrningen av skolan i ett system som är mer decentraliserat än tidigare står under debatt och är förmål för utredning och försök i länderna. Exempel på försök är de norska och svenska och danska frikommuns- och frilandstingsförsöken. I dessa är skolektorn väsentlig då den representerar stora budgetbelopp, har många människor i sin verksamhet och arbetar under omfattande och detaljerad lagtext.

Meget taler for at belyse nogle af de konsekvenser og problemer, der følger af decentraliseringen i et nordisk samarbejde. Endvidere bør man overveje de regionale myndigheders rolle og muligheder i det nordiske samarbejde.

Nordisk dataprogramvareproduktion

Et fortsat vigtigt udviklingsprojekt inden for skoleområdet er det nordiske programvaresamarbejde, hvor man er i færd med at opbygge en nordisk kompetence omkring know how og produktudvikling på et område, der i stor udstrækning præges af dyr import fra ikke-nordiske lande. Med udgangspunkt i, at de nordiske lande har en fælles kulturbaggrund og en række ligheder i de pædagogiske traditioner, anser man det for muligt at udvikle kompetence omkring programdesign og nå frem til et nordisk marked for programvarer, som kan styrke den fælles kulturelle og pædagogiske udvikling på området og bidrage til mere effektiv udnyttelse af de ressourcer, der nationalt anvendes til dette arbejde.

Likestilling

Likestilling mellom kjønnene har meget komplekse sammenhenger. Vi har å gjøre med til dels dybtgående verdipolitiske, kulturelle, økonomiske og sociale forhold, der utdanningssystemet står i nært samspill. Samtlige nordiske land har utvist interesse og innsats på dette feltet, og det er grunn til å trekke det med i en bred strategisk plan for nordisk undervisningssamarbeid.

I innværende periode er likestilling tema i et nettverksprosjekt, der kvinners forhold til yrkesvalg blir behandlet (BRYT-prosjektet).

4.1.3 *Yrkespædagogisk forsknings- og udviklingsarbejde*

En arbejdsgruppe under det nordiske skolesamarbejde har udarbejdet en programplan for nordisk yrkespædagogisk forsknings- og udviklingsarbejde, der som målsætning har at udvikle uddannelse af og samarbejde imellem forskere på yrkesuddannelsernes område. Centralt i arbejdet er en initiering af udveksling af eksperter mellem de nordiske lande og inddragelse af eksperter uden for Norden i nordisk seminarvirksomhed. Programmet prioriterer også uddannelse af yrkeslærere og i forbindelse hermed udvikling af yrkesuddannelsens didaktik og undervisningsteori. I fortsættelse heraf vil man bidrage til at udvide samarbejdet mellem læreruddannelses-, forsknings- og yrkesuddannelsesinstitutioner.

Der bør arbejdes videre i overensstemmelse med hovedlinierne i programplanen.

4.1.4 *Samarbejdet inden for de smalle områder hvor det er lønsomt og rationelt at arbejde i fællesskab*

Smalle områder vil i denne sammenhæng typisk være små yrkesfag og små handicapområder.

Små yrkesfag

Små yrkesfag er fag med få elever, få lærere og få skoler.

Det vil typisk være gamle håndværksfag, men også nyere fag som f. eks. optiker- og tandteknikerfaget er små yrkesfag. De små fag udgør ikke nogen statistisk gruppe – nogle kan forsvinde, måske fordi de bliver større, og nye kan komme til.

Gennem et 3-årigt projektarbejde, der bl. a. har omfattet seminarvirksomhed, kortlægningsarbejde og initiering af et antal lærerkurser, er afdækket et udtalt behov for nordisk samarbejde inden for en række af de små yrkesfag. I visse af de mindste fag, hvor uddannelsesbehovet for det enkelte land er så lille, at det vil være vanskeligt at opretholde uddannelsen, kan fagets beståen ligefrem være afhængig af, at der etableres en fælles nordisk uddannelse, men også i de lidt større fag vil et nordisk samarbejde om lærerkurser, læremidler, fælles udnyttelse af uddannelsespladser m. v. fagligt og ressourcemæssigt være af værdi.

Et fortsat nordisk samarbejde om de små yrkesfag anbefales stærkt. Strukturen i et fortsat samarbejde bør bygge på nationale rutiner koblet sammen ved et fælles nordisk kontaktorgan med deltagere fra eksisterende nationale myndigheder.

Kontaktorganet skal mødes en gang om året for:

- at diskutere aktuelle uddannelsesspørgsmål inden for de små fag, herunder ajourføring af eksisterende uddannelser samt nye uddannelsesbehov med tanke på det fremtidige arbejdsmarked.

- årligt at a jourføre en liste med 10–12 fag, som kan være samarbejdsobjekter med henblik på lærerkurser, strukturering, moderniseringsovervejelser m. v.
- behandle spørgsmål om ansvarsfordeling og finansiering
- at drøfte behov og ønsker om oprettelse af særlige nordiske skoler
- at lægge forholdene til rette for at flere elever fra et nordisk land kan udnytte ordinære uddannelses tilbud i et andet nordisk land
- behandle informationsspørgsmål, herunder eventuelt behov for særlige kataloger for de små yrkesfag
- drøfte mulighederne for at udvikle håndværkscenteridéen samt dokumentation om truede håndværk.

Arbejdsgruppen anbefaler, at kontaktgruppens forslag gennemføres.

Små handicapområder

Et andet hovedområde inden for de såkaldte "smalle områder", hvor et nordisk samarbejde er en forudsætning for at opbygge og vedligeholde en ekspertise, er små handicapområder som f. eks. døvblinde, autistiske børn, sprogløse børn m. fl. Befolkningsgrundlaget i de enkelte lande er begrænset, og den enkelte personalekategori bliver derfor lille og vil let føle sig fagligt og geografisk isoleret, hvis opgaverne skal løses nationalt.

En permanent institution under Nordisk Ministerråd, Nordisk uddannelsescenter for døvblindepersonale, arbejder med kursusvirksomhed, resourcevirksomhed og forsknings- og udviklingsarbejde på døvblindeområdet. Centret, der har virket siden 1980 – først som forsøgsprojekt og siden 1985 som permanent nordisk institution – har vist, at Norden danner en ideel ramme for døvblindearbejdet inden for personaleuddannelse, tekniske indsatser, kundskabsregistrering- og formidling, koordinering, forsknings- og udviklingsarbejde samt faglig identifikation.

Såvel den faglige som den sociale forudsætning for et nordisk samarbejde inden for små handicapgrupper om efteruddannelseskurser, forsknings- og udviklingsarbejde, informationsvirksomhed m. v. er til stede, idet de nordiske landes grunduddannelser og menneskesyn er tilpas ens. Man vil kunne løfte hinanden på områder som know how, nordisk profilering, fælles punktindsatser, udnyttelse af fælles faciliteter m. v.

Det ville være ønskeligt, at man gennem et udredningsarbejde kortlægger behovet for en udvidelse af det nordiske skolesamarbejde inden for små handicapområder og på baggrund af udredningsarbejdet tager stilling til konkrete initiativer.

4.1.5 Informations- og erfaringsudvikling

Informations- og erfaringsudveksling bør fortsat indgå som et væsentligt led i det nordiske skolesamarbejde, f. eks. gennem nordiske rapporter, udredninger og tidsskrifter – som bl. a. "Skolan i Norden". I forbindelse

med konkrete samarbejdsprojekter bør der lægges mere vægt på spredning i de nordiske lande af projekternes resultater.

Idet der henvises til ovenstående *foreslår arbejdsgruppen* således samarbejdsaktiviteter på følgende områder:

- skolelederuddannelse
- skolens og lærernes rolle
- specialundervisning
- miljøundervisning
- decentralisering af uddannelsessystemet
- dataprogramvareproduktion
- ligestilling
- yrkespædagogiske FoU-arbejde
- små yrkesfag
- små handicapområder
- informations- og erfaringsudveksling.

4.2 Folkeoplysning og voksenundervisning

Folkeoplysning og voksenundervisning i Norden er karakteriseret ved sin mangfoldighed. Grundlaget blev lagt i det forrige århundredes politiske frigørelsesproces. Den gav inspiration til folkelige bevægelser, som i sig selv bar spiren og drivkraften til et folkeligt oplysningsarbejde. De forskellige bevægelers politiske og ideologiske fundament har sat sit præg på udviklingen. Fælles for dem alle har været og er ønsket om at skabe forudsætninger for at møde menneskenes behov for oplysning, kundskab og indsigt i brede aspekter af menneske- og samfundslivet og tilgodese deres behov for deltagelse og ansvar i den demokratiske samfundsudvikling.

I tidens løb har området undergået forskellige justeringer og revisioner baseret på aktuelle politiske holdninger og økonomiske og samfundsmæssige nødvendigheder. Alligevel er og bliver grundtanken inden for folkeoplysning og voksenundervisning i Norden at bevare og uddybe demokratiet ved at udruste brede befolkningsgrupper til at forstå og medvirke i samfundsudviklingen.

Det kan hævdes, at folkeoplysningen og voksenundervisningen i alle de nordiske lande arbejder for:

- at mindske uddannelseskløfter mellem generationer og mellem samfundsgrupper,
- at øge medborgernes forståelse af og medvirken i socialt, kulturelt og politisk liv,
- at bidrage til øgede studie- og uddannelsesmuligheder ,
- at bidrage til at fremme udviklingen af erhvervslivet .

Det nordiske samarbejde på området skal medvirke til at udvikle og styrke landenes indsats på folkeoplysnings- og voksenundervisningsområdet.

Hidtil er samarbejdet foregået styringsgruppen for nordisk samarbejde vedr. folkeoplysning og voksenundervisnings regi, på Nordens folkliga akademi og med støtte fra den nordiske folkeoplysningsstøtteordning, som administreres af Nordisk kulturfond.

Arbejdsgruppen er af den opfattelse, at hele feltet for det nordiske samarbejde inden for folkeoplysning og voksenundervisning bør styrkes. De samlede ressourcer bør øges. Men samtidig bør de i stærkere grad ses i en sammenhæng. Nordisk samarbejde vedr. folkeoplysning og voksenundervisning, Nordens folkliga akademi og støtteordningen for nordisk folkeoplysningsarbejde bør forene deres kræfter for at støtte fornyelse og udvikling inden for folkeoplysningen og voksenundervisningen i Norden.

Formålet med det nordiske samarbejde vedrørende folkeoplysning og voksenundervisning bør fortsat være at fremme en uddannelsespolitisk diskussion om folkeoplysning og voksenundervisning, gøre tiltag vedrørende voksenpædagogisk forskning, forsøgs- og udviklingsarbejde og varetage informationsformidling og erfaringsudveksling mellem landene.

Arbejdsgruppen mener, at det nordiske folkeoplysnings- og voksenundervisningssamarbejde de næste år skal føres frem under overskriften LIVSLANG LÆRING.

Begrebet livslang læring betragtes her som en uddannelsespolitisk strategi i bredeste forstand. Den lægger vægt på en helhedsopfattelse af mennesket, hvor udvikling udgør et vigtigt led i læringen. Derved begrænses livslang læring ikke til spørgsmålet om uddannelsernes organisering, form og indhold, men den har også betydning som strategi for udviklingen af såvel det psykiske som det fysiske miljø på arbejdspladser, i boligområder og i samfundet som helhed. Uformel og formel læring og samspillet mellem disse er væsentlige.

Under rubrikken LIVSLANG LÆRING knyttes nationale udviklingsprojekter sammen med nordiske netværker organiseret omkring nogle undertemaer som:

- Voksenlæring for prioriterede grupper;
- Voksenlæring i relation til arbejdslivet;
- Relationerne mellem almen og erhvervsrettet voksenlæring og samarbejde mellem sektorer;
- Lokalt udviklingsarbejde som pædagogisk ressource
- Bred folkelig uddannelse om samfundsaktuelle temaer

Dette foreslås på baggrund af den udvikling, som foregår i landene. I samarbejdet skal man lægge særlig vægt på at knytte nationale projekter sammen i nordiske netværk om de ovenfor nævnte temaer i det øjemed at stimulere udviklingen inden for områderne og skabe forum for diskussion og informationsudveksling. Myndighederne og andre instanser i de nordiske lande tilbydes at udvælge de undertemaer, som de helst ønsker at arbejde med.

Udover samarbejde om ovennævnte temaer ifølge netværksmodellen

skal der arbejdes videre på at stimulere debatten om det overordnede tema *ressourcefordeling og ressourcestyring* i den samlede uddannelsesstruktur.

Endvidere skal arbejdet med *dokumentations- og informationsvirksomhed om voksenpædagogisk FoU-arbejde* fortsætte ifølge de afstukne planer.

Herudover skal der arbejdes videre med at styrke *informationsformidling* om såvel nationale som nordiske tiltag på området. Iøvrigt henvises til bilag 2.

Folkeoplysning og voksenundervisning i de nordiske lande er i en vis brydningstid. Skæv fordeling af ressourcerne og manglende tilgang til uddannelserne fra forskellige befolkningsgrupper er stadig genstand for bekymring og nye overvejelser.

Ønsket om at lade "de hundrede blomster blomstre" står særlig stærkt inden for folkeoplysning og voksenundervisning. For voksne med svag grunduddannelse kan det have stor betydning at få sin oplæring i miljøer og sammenhænge, som man er fortrolig med og kender, og med tilbud tilpasset voksnes livssituation.

I nordisk perspektiv er det derfor vigtigt, at det særlig er selve folkeoplysnings- og voksenundervisningsfeltet, som får mulighed for øget kontakt og samarbejde. Dette er også tanken bag den nordiske folkeoplysningsstøtteordning.

I landene sker en gradvis udvikling af de allerede eksisterende tilbud, og der gennemføres forsøg med nye former, organisation, pædagogik, indhold og målgrupper. Grænser søges overskredet og mangfoldigheden øges. I det nordiske samarbejde inden for området er der i de sidste år sat ind med tiltag til at støtte udviklingen. Således har styringsgruppen for nordisk samarbejde vedrørende folkeoplysning og voksenundervisning lagt vægt på informationsformidling og erfaringsudveksling mellem landene om forskning, forsøgs- og udviklingsarbejde, ofte i samarbejde med Nordens folkliga akademi. Akademiet har hovedsagelig lagt vægt på at arrangere kurser og konferencer om forskellige temaer af interesse for folkeoplysere i de nordiske lande.

Arbejdsgruppen mener, at akademiets kontakthoris ud til folkeoplysningsfeltet ikke er så god som ønskelig. Kursusvirksomheden er for lille og bredden i virksomhedsformerne for smal til, at akademiet hidtil har kunnet spille den rolle som kraftcenter for nordisk folkeoplysning og voksenundervisning, som akademiet var tiltænkt.

Arbejdsgruppen for nordisk samarbejde vedr. folkeoplysning og voksenundervisning har god kontakt til centrale myndigheder. Kontakten til det mangfoldige folkeoplysnings- og voksenundervisningsfelt er derimod begrænset.

Afskilligt nordisk samarbejde foregår mellem folkeoplysningsorganisationer i Norden. En del af dette foregår med støtte fra den nordiske

folkeoplysningsstøtteordning, som administreres af Nordisk Kulturfond. Men i dag er der kun små muligheder for at yde støtte til ansøgninger og opfølgning af gode ideer. Der er i dag også ringe sammenhæng mellem denne støtteordning og de to øvrige nordiske samarbejdsinstanser inden for folkeoplysning og voksenundervisning.

Ifølge vedtægterne for Nordens folklige akademi skal akademiet "vara ett centrum för studium av frågor som är väsentliga för utveckling och förnyelse inom folkbildning och vuxenutbildning i Norden. Akademiens verksamhet skall främst rikta sig till lärare och ledare inom folkhögskolan och det fria och frivilliga folkbildnings- och vuxenutbildningsarbetet. Akademin skall i sin verksamhet sträva efter att väcka och utveckla förståelsen både för det mångfaldiga och det gemensamma i Nordens kultur- och samhällsliv samt för Nordens samverkan med den övriga världen." Den nordiske folkeoplysningsstøtteordning skal ligeledes støtte aktiviteter, som gennemføres af samarbejdende folkeoplysningsorganisationer i Norden. Tager man i betragtning, at alle disse instanser i sit arbejde skal støtte udviklingen og fornyelsen inden for folkeoplysning og voksenundervisning i Norden og være kontaktskabende, mener arbejdsgruppen, at deres kræfter i højere grad skal forenes til en stærk udviklingskraft på området. Arbejdsgruppen mener, at der findes i det mindste to alternative måder at opnå en sådan samordning af kræfterne.

Alternativ 1

Nordens folklige akademi styrkes som et nordisk center for fornyelse og udvikling, inspiration og støtte for folkeoplysnings- og voksenundervisningsarbejdet i Norden. Akademiet skal fungere som mødested, debatcentrum og informations- og dokumentationscentrum for alle former af nordisk folkeoplysning og voksenundervisning, såvel det frie folkeoplysningsarbejde som det kompetencegivende. Akademiet skal arbejde for at bygge bro mellem de forskellige former således, så at de i højere grad kan berige hinanden. Endvidere skal akademiet fungere som bindeled mellem forskningen og det praktiske arbejde. Skal dette fungere i praksis, må akademiet lægge særlig vægt på at rette sin virksomhed mod såvel de traditionelle folkeoplysningsorganisationer som mod de nyere folkelige bevægelser, så som miljø-, freds- og kvindebevægelserne.

Det vigtigste element i arbejdet på akademiet som udviklings- og fornyelsescenter bør være støtte til forsøgs- og udviklingsarbejde i form af kontaktskabende og informationsformidlende aktiviteter mellem miljøer i Norden, og akademiets hidtidige kursusvirksomhed skal blive et integreret led i en mere netværkslignende arbejdsform. De, som arbejder på forskellige niveauer i studieorganisationer, og andre folkeoplysere og voksenundervisere skal også have mulighed for at få studieophold på akademiet og at gæsteforelæse og således drage nytte af institutionens pædagogiske miljø. Hertil skulle knyttes en stipendieordning. Forskellige udredningsopgaver skulle også kunne knyttes til akademiet.

Hvis Nordens folklige akademi på denne måde sættes i centrum for det nordiske samarbejde på dette område, bør bestyrelsesfunktionen også overføres til *Styringsgruppen for nordisk samarbejde vedrørende folkeoplysning og voksenundervisning*. Gruppen må styrkes således, at den kan fungere som et koordinerende og initierende organ for området og som et rådgivende organ på hele området i forhold til ministerrådet og Nordisk kulturfond. Det er afgørende for, at sådan en samordning skal lykkes, at styringsgruppen får en ny sammensætning, som sikrer, at flertallet af dens medlemmer rekrutteres fra folkeoplysnings- og voksenundervisningsområdet, samtidig med at den nuværende kontakt til de nationale myndigheder opretholdes.

Folkeoplysningsstøtteordningen knyttes også til akademiets virksomhed, hvis styringsgruppen også er et rådgivende organ, når det gælder disse midler. Midlerne skal fortsat bruges til samarbejde mellem folkeoplysningsorganisationer i Norden.

Alternativ 2

I stedet for at knytte de nordiske midler til én institution på folkeoplysnings- og voksenundervisningsområdet, kunne man satse stærkere på at bevilge midler direkte til konkrete nordiske samarbejdstiltag. Et sådant alternativ kan bygge på den eksisterende folkeoplysningsstøtteordning.

Nordens folklige akademi kunne da administreres og drives af selve folkeoplysningsorganisationerne, som også afgør virksomhedens omfang og retning.

Arbejdsgruppen for almen kultur foreslår, at folkeoplysningsstøtten fra og med 1989 tildeles de nationale folkeoplysningssamråd, som selvstændigt beslutter om midlernes fordeling samt videreforder midlerne til de nationale folkeoplysningsorganisationer, som er anerkendt som støtteberettigede i mindst tre nordiske lande, proportionalt med organisationernes størrelse og i overensstemmelse med de overordnede prioriteringer, som afstikkes af Ministerrådet.

Arbejdsgruppen vil pege på, at der vil være behov for en egen nordisk folkeoplysnings- og voksenundervisningsgruppe, særlig hvis akademiets virksomhed overlades folkeoplysningsorganisationerne.

Arbejdsgruppen vil *foreslå*, at der i 1988 foretages en nærmere gennemgang af de to alternativer, herunder en vurdering af vedtægter, styresammensætning og arbejdsform for akademiet, folkeoplysningsstøtteordningen og for folkeoplysnings- og voksenundervisningssamarbejdet.

Gruppen mener, at disse spørgsmål i 1988 bør diskuteres af de berørte parter. Ved Nordisk ministerråds behandling af budgetet for 1989 burde der tages stilling til, hvordan ressourcerne for nordisk samarbejde inden for folkeoplysning og voksenundervisning skal fordeles og administreres.

4.3 Högre utbildning

Det är högskolans uppgift att främja och bedriva forskning samt att meddela därpå grundad undervisning. I högskolans undervisning betonas såväl vetenskaplighet som yrkesinriktning. Den bär vidare ansvar för både vetenskaplig grundutbildning och postgradual utbildning. Dessutom ordnar högskolan fortbildning för den som redan genomgått grundutbildning.

I handlingsplanen avses med högre utbildning den grundutbildning och fortbildning med undantag för forskarutbildning, som högskolan ger, m. a. o. all utbildning som förutsätter avslutade gymnasiala studier.

Forskarutbildningen behandlas tillsammans med kulturhandlingsplanens forskningsdel.

För tillfället är huvudbeståndsdelarna i det formella nordiska samarbetet visavi högre utbildning koncentrerade kring ett begränsat antal universitetskurser, regionalt samarbete och ett visst samarbete inom ramen för en del nordiska forskningsinstitutioner.

Utvecklingen leder emellertid överallt i Norden till att forskning och utbildning utgör allt viktigare hörnstenar i det moderna samhället. Kunskapsnivån i Norden är både avgörande för de nordiska ländernas kostnadsnivå och för hur länderna kommer att hävda sig internationellt sett.

För att kunna möta dessa alltmer accentuerade samhällskrav måste man intensifiera samarbetet på universitets- och högskolenivå samt målmedvetet gå in för en större samordning av insatserna än hittills. En ökad samverkan och gemensam resursanvändning är nödvändiga med tanke på bl. a. den allt snabbare vetenskapligt tekniska utvecklingen som på många områden kräver allt större resurser.

Vi står inför en rad utmaningar förorsakade av såväl yttre som inre faktorer. Det gäller att såväl tillgodose samhällets behov av kvalificerad, välutbildad arbetskraft som att tillmötesgå individens önskemål om fördjupade ämneskunskaper.

Det behövs olika insatser för att undanröja hinder för detta samarbete, bl. a. mot bakgrund av att utbildningssystemen i de nordiska länderna är olika till sin uppbyggnad. Detta bör dock inte uppfattas som någon begränsande faktor utan olikheter och specialiteter kan i stället utnyttjas, så att de blir en styrka i det nordiska samarbetet.

Ett ökat intresse för internationalisering av utbildningarna karaktäriserar för närvarande de nordiska ländernas utbildningspolitik. Tills vidare är det dock en bråkdel av alla studeranden, som bedriver studier eller tar en studieperiod utomlands. Enligt uppgift från de nordiska studiestödsnämnderna erhöll 1984–85 drygt 2 % av studerandena inom högre utbildning studiestöd för studier utomlands. Av dem studerande 37 % i ett annat nordiskt land. En grundläggande förutsättning för mobilitet är att den enskilda individen har ett positivt intresse för att studera eller tjänstgöra

utomlands. Studievelet kan vara avgörande; den tilltänkta utbildningen kanske inte finns i hemlandet.

Studier eller tjänstgöring i ett annat land innebär i regel ökade kostnader. Utöver resekostnader kommer höga levnadskostnader och ofta kursavgifter. Ekonomiskt stöd i form av stipendier, studiestöd eller andra bidrag är för flertalet en avgörande faktor för om en utlandsvistelse skall komma till stånd eller inte.

De nätverksskapande aktiviteterna i form av gemensamma studieprogram för att främja samarbetet mellan institutioner ingår inte i någon större utsträckning i de nordiska samarbetsaktiviteterna för närvarande. Inom EG-samarbetet har man däremot sedan ett antal år haft ett projekt kallat "Joint Study Programme", inom ramen för vilket bl. a. en rad gemensamma studieprogram utvecklats. Detta avlöses av ett annat samarbetsprogram, ERASMUS, som bl. a. har målsättningen att främja studentmobiliteten inom EG. Eftersom universitet och högskolor till sin natur i hög grad är autonoma, utgår man ifrån att dessa institutioner skall spela en avgörande roll i förverkligandet av samarbetsprogrammet.

ERASMUS-projektet skall genomföras i tre år med början från läsåret 1987/88 och man förväntar att minst 25.000 studerande före år 1990 kommer att ta en del av sin utbildning vid ett universitet eller högskola i ett annat EG-land. Man räknar med, att det finns ca. 6 milj. studeranden inom EG, som potentiellt kan utnyttja ERASMUS. Budgeten för treårsperioden uppgår till 85 milj. ECU, vilket motsvarar ca. 680 milj. DKK. Av hela beloppet förväntas 65. milj. ECU användas till stipendier.

ERASMUS-projektet innehåller fyra huvudelement:

1. samarbete mellan universitet och högskolor i EG-området samt utbyte av studeranden och lärare.
2. undervisningen på gäst-universiteten är gratis för studerandena, som dessutom erhåller ett stipendium för att täcka sina extra omkostnader. Stipendiet supplerar det nationella studiestödet, som den studerande kan ta med sig hemifrån.
3. Studietid och eventuella examensbevis från ett annat EG-land skall godkännas i hemlandet.
4. Man kommer också att anordna seminarier, stödda samarbetsprojekt mellan universitet och högskolor samt instifta ett ERASMUS-pris.

Arbetsgruppen har därför mot bakgrunden av nationella och internationella tendenser inom utbildningspolitiken i förslaget till handlingsplan uppdragit riktlinjer till mobilitetsfrämjande stödordningar för högre utbildning. Dessa är avsedda för lärare och administratörer inom högre utbildning samt studeranden. Man förutsätter en positiv inställning till tentamens- och examensgiltigheten och man avser att etablera en gemensam utbildningsmarknad på universitet- och högskoleområdet i Norden.

Avsikten med den skisserade nordiska stödordningen (*se bilaga*) är att åstadkomma gemensamma studieprogram inom högre utbildning för att

främja samarbetet mellan högskolor beträffande gemensam utbildning eller delar av utbildning. När minst två nordiska länder är representerade bland de samarbetande institutionerna omfattas de av stödordningen. För studieperioder i ett annat nordiskt land, kan man erhålla bidrag till rese- och uppehållskostnader för de studeranden och lärare som deltar i programmet.

I de delar av skissen, som gäller lärare och administratörer inom högre utbildning utgår man ifrån, att en utbytesordning av typ nordiskt tjänstemannautbyte förverkligas i planens initialske. Man bör även etablera en gemensam nordisk arbetsmarknad för universitets- och högskolelärare.

På nordiskt plan finns idag en försöksordning med ett utbytesprogram för sista årets teknologer. Verksamheten har slagit väl ut och bland de tekniska högskolorna är man intresserad av att utbytesprogrammet fortsätter.

Enligt den föreslagna stödordningen skall ett antal stipendier för studeranden avsedda för studier i ett annat nordiskt land ställas till förfogande. Ett av villkoren för erhållandet av stipendium är, att studierna vid ett universitet eller högskola i ett annat nordiskt land utgör en integrerad eller godkänd del av hela utbildningsprogrammet. Stipendiaterna skall behandlas som gäststuderanden samt studiesocialt och avgiftsmässigt jämföras med inhemska studeranden. Arbetsgruppen önskar betona, att det är särskilt viktigt att också studeranden från små, resursknappa "smala" områden bereds tillfälle att delta i verksamheten.

Inom ramen för ministerrådets budget genomförs samnordisk kursverksamhet inom högre utbildning. Med hjälp av ett ramanslag för denna verksamhet önskar arbetsgruppen säkra, att kurser som baserar sig på en gemensam kulturbakgrund, nya aktuella kursområden eller representerar "smala" områden skall kunna få stöd över den nordiska budgeten.

Det förekommer idag på många håll ett informellt samarbete mellan universitet och högskolor i Norden. I detta sammanhang kan nämnas de nära kontakterna mellan Uppsala och Helsingfors universitet, Köpenhamns och Lunds universitet, universiteten i Bergen och Göteborg samt mellan de tekniska högskolorna i Villmanstrand och Linköping.

Däremot utgör det gränsregionala samarbetet inom högre utbildning exempel på aktiviteter där man i en initieringsfas stött den nätverksskapande verksamheten med nordiska medel.

Arbetsgruppen föreslår därför mot bakgrund av de positiva erfarenheterna av det regionala samarbetet, att medel avsätts för att underlätta initiering av samarbete för att etablera nätverk inom "smala" sektorer.

Man lägger i arbetsgruppen stor vikt vid att informationen om utbildningsmöjligheter generellt, examens- och tentamensgiltighet samt meritöverföring förstärks och intensifieras. Förutom uppdatering av handboken "Att studera i Norden" bör man utarbeta kortfattat informationsmaterial för den stora målgruppen de studerande utgör. Distributionen av detta informationsmaterial föreslås ske genom universitet och högskolor.

Beträffande försöksverksamheten med en nordisk lektoratsadministration rekommenderar arbetsgruppen utgående från de positiva erfarenheter och den uppskattning dessa arrangemang och konferenser kring Nordens språk, litteratur, kultur och samhällsförhållanden rönt i Europa att verksamheten blir permanent. Man bör vidareutveckla denna form för kulturinformation i utlandet samt i samråd med nationella kulturmyndigheter fördjupa utbudet och i verksamheten även beakta utomeuropeiska områden.

För de exekutiva och operationella uppgifterna som implementeringen av kulturhandlingsplanens förslag visavi högre utbildning medför, bör man tillsätta en ledningsgrupp för nordiskt samarbete inom högre utbildning. Ledningsgruppen föreslås lyda under ministerrådet och handha arbetsuppgifter som anges i kulturavtalets artikel 3. Arbetsinriktningen skall fastslås enligt direktiv givna av ministerrådet och arbetsfältet utgöra högre utbildning.

5 Organisation

Styring

Ansvar för förberedelse og gennemførelse af kulturaftalens intentioner og ministerrådets beslutninger vedrørende det nordiske skolesamarbejde og det nordiske folkeoplysnings- og voksenundervisningssamarbejde bør ligge hos de respektive styringsgrupper med bistand fra ministerrådssekretariatet. I de seneste år er der dog i forbindelse med igangsætning af nogle projekter nedsat særlige styringsgrupper, således at det officielle nordiske samarbejde inden for skoleområdet idag styres af flere styringsgrupper. For højere uddannelse eksisterer der ikke noget fast samarbejdsorgan, hvad der i mange tilfælde har været en ulempe, ikke mindst ved fordeling af ressourcer til udviklings- og samarbejdsaktiviteter.

Arbejdsgruppen foreslår, at det nordiske uddannelsessamarbejde i Nordisk ministerråds regi i fremtiden ledes af tre styringsgrupper for:

- nordisk skolesamarbejde
- nordisk samarbejde vedr. folkeoplysning og voksenundervisning
- højere uddannelse

Disse organer nedsætter efter behov ad hoc projektgrupper og arbejdsgrupper.

Mandat for styringsgrupperne fremgår af bilag 4–6.

Sekretariatsfunktionen for styringsgrupperne varetages af ministerrådssekretariatet.

Hvis man vælger at henlægge gennemførelse og forvaltning af enkelte projekter til nationale institutioner, vil arbejdsgruppen understrege vigtigheden af, at man sikrer, at ministerrådssekretariatet får en nær forbindelse med gennemførelsen af projektarbejdet.

Ansvar for nordisk samarbejde om øget sprogforståelse foreslås hen-

lagt til ovennævnte tre styringsgrupper for deres respektive arbejdsområder i nært samspil dem imellem og i tæt samarbejde med Nordisk språksekretariat og Nordiska språk- och informationscentret.

Arbejdsgruppen er af den principielle opfattelse, at hovedansvaret for de aktiviteter, som nu er placeret under styringsgruppen for Norden i vækst – uddannelsessamarbejdet (NIVU) og styringsgruppen for nordisk samarbejde om dataprogramvareproduktion (Dataprogramgruppen) for fremtiden bør overføres til styringsgrupperne.

I de nordiske lande er decentraliseringen inden for skolevæsenet blevet realiseret i stadig større grad. Det er dog stadigvæk de centrale myndigheder – ministerierne – som udstikker hovedlinjerne. Siden er det op til de enkelte amter og kommuner at udføre arbejdet ifølge disse linjer og virkeliggøre planerne. Der kræves et godt samspil mellem disse niveauer – hvis uddannelsessystemet skal fungere efter hensigten. Dette samspil mellem niveauer på nationalt plan må også komme til udtryk i det nordiske samarbejde.

Netværk

Gennem mange år har man inden for internationalt uddannelsessamarbejde søgt at finde frem til frugtbare samarbejdsformer, der kan stimulere og fremme informations- og erfaringsudveksling, skabe tættere kontakt mellem innovationer og støtte en læreproces. Dette gælder også inden for det nordiske samarbejde. Som det fremgår af tidligere afsnit, foreslår arbejdsgruppen, at hovedvægten i det nordiske uddannelsessamarbejde i årene fremover lægges på fagligt og pædagogisk udviklingsarbejde i et samarbejde mellem relevante instanser i de nordiske lande. Derfor vil arbejdsgruppen anbefale, at samarbejdet i højere grad organiseres og udføres i nordiske netværk.

I et netværksprojekt indgår nationale projekter, som arbejder med beslægtede problemstillinger. Deltagerne studerer i fællesskab hinandens projekter med det formål at opnå indsigt i projekterne og at lære af de indhøstede erfaringer til gavn for udviklingen inden for området. Netværksmodellen kan dels indebære en bedre udnyttelse af såvel de nationale som de fælles nordiske ressourcer, dels en forankring af det nordiske element i nationalt udviklingsarbejde, og endelig betyde en forskydning af arbejdsfeltet fra det centrale niveau ud til de lokale miljøer.

Hensigten med netværksprojekter er at skabe et forum for udveksling af synspunkter og erfaringer, at få impulser, at udvikle idéer og finde nye veje til at løse problemer på og i det hele taget at støtte hinanden og at berige hinandens arbejde. På den måde kan det i højere grad sikres, at udviklingen går i nogenlunde samme retning i de nordiske lande, og at alle ikke behøver at "opfinde hjulet selv". Endvidere knyttes der kontakter, som kan blive værdifulde bidrag til større nordisk samfølelse. Ved stigende decentralisering i landene, hvor amter, län, fylker og kommuner i højere

grad initierer, finansierer og implementerer forsøgs- og udviklingsarbejder inden for uddannelsessektoren, skulle der i højere grad kunne etableres nordiske netværker mellem disse instanser.

De projekter, som indgår i et nordisk netværk, må helst være ret centralt placeret i det nationale udviklingsarbejde, således at de kan øve indflydelse og skabe national forankring. De må også nyde en god støtte og forståelse hos myndighederne. Der må sikres dialog mellem lokale og centrale myndigheder for at sikre videre udvikling og forankring af indvundne erfaringer.

Som led i de nordiske netværk afholdes nordiske konferencer, seminarer, workshops, arrangeres studiebesøg, udgives rapporter og publikationer m. v. Lærer- og elevudveksling er også et vigtigt element i netværksprojekterne.

Til sidst skal det nævnes, at nordiske netværksprojekter kan bidrage til øget nordisk sprogforståelse og bedre kundskaber om nordiske forhold.

Forslag

Arbejdsgruppen foreslår:

at det nordiske uddannelsessamarbejde i fremtiden ledes af tre styringsgrupper for henholdsvis nordisk skolesamarbejde, nordisk samarbejde vedrørende folkeoplysning og voksenundervisning og højere uddannelse,

at ansvaret for nordisk samarbejde om øget sprogforståelse overdrages de ovennævnte tre styringsgrupper i samarbejde med Nordisk sprogsekretariat og Nordiska språk- och informationscentret,

at ansvaret for uddannelsessamarbejdet i opfølgningen af den økonomiske handlingsplan "Norden i vækst" efter 1988 overføres til styringsgruppen for nordisk skolesamarbejde,

at ansvaret for dataprogramvaresamarbejdet principielt overføres til styringsgruppen for nordisk skolesamarbejde, men at der i 1988 foretages en vurdering af samarbejdet.

6 Finansiering – budget og tidsplan

I 1987 er der afsat 17,4 mio. DKK til uddannelsesområdet på det faste kulturbudget. Det er omkring 11 % af det samlede kulturbudget på 155 mio. DKK. Herudover er der til enkelte projekter bevilget 4,6 mio. DKK af ministerrådets dispositionsmidler eller omkring 24 % af de totale dispositionsmidler. I alt er budgettet i 1987 til uddannelsesområdet på knap 22 mio. DKK eller omkring 14 % af de totale disponible midler til det nordiske kultursamarbejde.

Der henvises i øvrigt til følgende oversigt over fordelingen af budgettet i 1987 på forskellige områder og aktiviteter (fast budget og dispositionsmidler):

1.000 DKK

Skolesamarbejdet	2.467	11 %
Norden i vækst – uddannelsessamarbejdet	2.158	10 %
Datateknologi	2.190	10 %
Folkeoplysning og voksenundervisning	5.651	26 %
Sprogforståelse	6.153	28 %
Højere uddannelse	<u>*3.073</u>	<u>15 %</u>
	21.692	100 %

Omkring halvdelen af budgettet går til faste nordiske institutioner, hvor af følgende tegner sig for de største tilskud: Nordens folkliga akademi (4.750 mio. DKK), Nordisk språksekretariat (1.510 mio. DKK) og Nordiska språk- och informationscentret (2.221 mio. DKK).

Tilvæksten på budgettet for uddannelsesområdet har været relativt beskeden. Dog skal det bemærkes, at skoleområdet har fået tilført midler ved etablering af projekterne Norden i vækst – uddannelsessamarbejdet, som er et led i den økonomiske handlingsplan, og Dataprogramsamarbejdet. Begge disse projekter er foreløbig tidsbegrænsede.

Det faste samarbejde på uddannelsesområdet, som varetages af styringsgruppen for nordisk skolesamarbejde og styringsgruppen for folkeoplysning og voksenundervisning, har ikke haft nogen mærkbar tilvækst i en årrække, og mulighederne for at opnå støtte til enkelte udviklingsprojekter af dispositionsmidlerne er også blevet begrænset ved, at en stadig større del af dispositionsmidlerne i realiteten er blevet bundet til "faste" aktiviteter, som ikke har kunnet overføres til den faste budgetdel på grund af begrænset tilvækst.

Udover den ovennævnte finansiering af nordisk uddannelsessamarbejde bevilger Nordisk kulturfond efter ansøgning støtte til enkelte uddannelsesarrangementer af engangskaraktér. Uddannelsesaktiviteter har dog oftest udgjort en relativt beskeden del af kulturfondens totale budget, som i 1987 er på 11 mio. DKK.

Det kan således konstateres, at det nordiske uddannelsessamarbejde råder over ret beskedne nordiske midler.

Arbejdsgruppen anser det for nødvendigt at tilføre samarbejdet yderligere ressourcer i den nærmeste fremtid, hvis samarbejdet skal kunne fornyes og udvikles ifølge de forslag, som fremsættes i denne rapport.

Det nordiske uddannelsessamarbejde skal dog ikke udelukkende hvile på en nordisk finansiering. Den skal primært have den funktion at igangsætte nye tiltag, som til enhver tid er af betydning for udviklingen inden for området, finansiere den nordiske, ofte kontaktskabende, del af projekter

* Dette tal omfatter den virksomhed inden for højere uddannelse, som opføres under uddannelsesområdet på kulturbudgettet. Herudover finansieres en del højere uddannelse af budgettet for forskningsområdet.

og udløse nationale midler, som supplement og/eller til at føre aktiviteter videre, hvis de viser sig at være levedygtige.

Det kan næppe undgås, at en god del af de nordiske midler går til finansiering af aktiviteter af mere permanent karakter som f. eks. løn- og driftsudgifter ved de nordiske institutioner. Hvis en for stor del af midlerne bliver fastlåst på denne måde, forsvinder mulighederne for fornyelse. Det har været kendetegnende for de nordiske institutioner i den senere tid, at de ikke i tilstrækkelig grad har fået tilført de fornødne midler til aktiviteter. Den årlige kompensation for prisændringer har også været mindre end den aktuelle prisstigning. Dette har skabt udhulningsproblemer på institutionernes driftsbudget.

De vigtigste instrumenter for at sikre større bevægelighed og dermed større fornyelsesmulighed inden for uddannelsessamarbejdet er støtteordninger (projektmidler). De kan i højere grad styres og sættes ind netop på de områder, hvor det er mest påkrævet at få "nyt blod". De kræver som regel en medfinansiering fra nationale midler og kan dermed medvirke til at udløse offentlige og private midler, hvis idéerne er interessante nok.

Arbejdsgruppen har modtaget orientering om forslaget om en udvidet nordisk kulturfond (jvf. handlingsplanen for almen kultur). Gruppen er ikke gået ind i en nøje vurdering af forslaget. Det er dog arbejdsgruppens opfattelse, (hvis ministerrådet realiserer forslaget,) at en del af forslagene vedrørende det nordiske uddannelsessamarbejde vil kunne iværksættes med midler fra en sådan udvidet nordisk kulturfond. Dette gælder f. eks. tiltag i forbindelse med øget nordisk sprogforståelse og i vis grad udviklingsprojekter og højere uddannelse.

Gruppen har foretaget en vurdering af merudgifterne ved de i det foregående fremsatte forslag.

En del af aktiviteterne kræver yderligere forberedelse og udarbejdelse af mere detaljerede retningslinjer. Gruppen foreslår derfor i 1988 udelukkende midler til udredningsarbejde, ca. 1 mio. DKK.

Først fra og med året 1989 forudses en egentlig aktivitetsøgning på budgettet. Gruppens forslag medfører merudgifter ud over 1987-budgettets niveau på omkring 12 mio. DKK i 1989, stigende til 22–25 mio. årligt fra 1991. Stipendier til studerende til studieophold i et andet nordisk land udgør broderparten nemlig ca. 7 mio. i 1989 og godt 14 mio. i 1991.

Forslag

På denne baggrund vil arbejdsgruppen foreslå:

at de nuværende forsøgsordninger og ikke slutbehandlede områder, som finansieres over dispositionsmidlerne, overflyttes efter prøvning til de beslægtede faste områder, som samtidig tilføres øgede midler. Dispositionsmidlerne bruges primært til udrednings- og klargøringsarbejde på baggrund af rekommandationer fra Nordisk råd og forslag fra ministerrådet.

at det nordiske uddannelsessamarbejde styrkes med tilførsel af tillægsmidler i forhold til budgettet for 1987 på 1 mio. DKK i 1988, omkring 12 mio. DKK i 1989, stigende til 22–25 mio. DKK årligt fra 1991.

BIHANG 1

Nordisk skolesamarbejde

1 Kulturaftalen af 1971

Det nordiske uddannelsessamarbejde bygger på en aftale mellem de fem nordiske lande om et kulturelt samarbejde. Aftalen er fra 1971 og trådte i kraft 1. januar 1972.

Ifølge aftalens artikel 1 har aftalen til formål at styrke og intensivere kulturelt samarbejde i vid forstand mellem aftaleparterne med henblik på at videreudvikle det nordiske kulturfællesskab og at øge den samlede effekt af landenes investeringer i undervisning, forskning og anden kulturel virksomhed gennem en fælles planlægning, samordning, samvirke og arbejdsfordeling, samt at skabe praktiske forudsætninger for et velfungerende samarbejde.

2 Det nordiske skolesamarbejde

Det nordiske skolesamarbejde omfatter overgang mellem førskole og grundskole, grundskole, de gymnasiale uddannelser (de 16–19 åriges uddannelse, herunder også erhvervsuddannelserne for de 16–19 årige), samt efter og videreuddannelse af lærere indenfor disse områder.

Samarbejdet inden for skoleområdet foregår henholdsvis i regi af *Nordisk skolesamarbejde*, som ledes af en styringsgruppe med én repræsentant fra hvert land, og i udviklingsprojekter, hvor de mest omfattende er *Norden i vækst – uddannelsessamarbejde*, som er en del af den økonomiske handlingsplan "Norden i vækst", og *Nordisk samarbejde om dataprogramproduktion for skolen*.

2.1 Hittidig prioritering

Siden 1981 har følgende områder været prioriteret af styringsgruppen for det nordiske skolesamarbejde

- organisationsudvikling og arbejdsmiljø i grundskolen
- yrkespædagogisk forskning og udviklingsarbejde
- samvirke mellem skole og arbejdsliv
- integrering af specialundervisnings elever.

Endelig har informations- og erfaringsudveksling haft en særdeles høj prioritet.

2.1.1

Inden for det *første* tema har det vigtigste projekt været et netværksprojekt om organisationsudveksling i skolen med deltagelse af 14 skoler. I projektet lagde man hovedvægt på styringsmekanismer i skolen, skolepersonalets rolle og forudsætninger for deltagelse i udviklingsarbejde og information om organisationsudvikling og beslutningsprocesser. Projektet afsluttedes i 1986 med håndbogen "Nordiska skolor i utveckling". Inden for projektet var afsat midler til udvekslingsstipendier for lærere fra de deltagende skoler.

Inden for det *andet tema* om yrkespædagogiske forsknings- og udviklingsarbejde gennemførtes en serie fælles nordiske kurser om datateknik i erhvervsuddannelse for personer der nationalt har ansvar for efteruddannelse af erhvervslærere. Kurserne afholdtes skiftevis i landene i specielt fagligt stimulerende miljø.

Inden for det *tredje tema* gennemførtes netværksprojektet Arbejdslivskundskab, hvor ti lokalområder i Norden, to i hvert land, samarbejdede m. h. p. at forbedre kvaliteten i arbejdslivskundskab både med hensyn til læremidler, lærer kvalifikationer, gæsteundervisning og praktikperioder.

Endvidere gennemføres et forskningsprojekt om overgangen fra skole til arbejdsliv med det overordnede tema vejledning. 13 lokale projekter fordelt på de enkelte lande deltager i et netværkssamarbejde. Projektet slutter i foråret 1988.

Inden for det *fjerde tema* er der gennemført et projekt på grundskoleniveau under overskriften *En skole for alle*. I grundskoleprojektet blev der foretaget en kortlægning af situationen i landene. Inden for de 16–19 åriges uddannelser er der igangsat et netværksprojekt vedr. pædagogisk udviklingsarbejde med særlig vægt på støttende og forebyggende arbejde. Inden for projektet er afsat midler til udvekslingsstipendier for lærere fra de deltagende skoler.

2.1.2

Af andre aktiviteter under det nordiske skolesamarbejde kan nævnes følgende:

I 1978 påbegyndtes et nordisk samarbejde om læremidler til brug for de små yrkesfag. Konkrete resultater heraf er bl. a. en nordisk lærebog i optik og AV-midler indenfor plantesundhedslæren. I 1983 udarbejdedes en rapport "Små yrkesfag i Norden". Denne rapport dannede grundlag for udvidelse af det nordiske samarbejde inden for de små fag til også at omfatte efteruddannelse af lærere, elevudveksling m. v.

En kontaktgruppe nedsattes i slutningen af 1984 med sigte på at afdække behovet for samarbejds muligheder inden for disse områder. Projektarbejdet har især omfattet seminarvirksomhed, kortlægningsarbejde og initiering af et antal lærerkurser inden for en 3 årig projektperiode.

De seneste år har der foregået et samarbejde om fiskeriundervisning, hvor der lægges vægt på initiering af lærerkurser samt informationsformidling.

I 1974–1981 gennemførtes et miljølæreprojekt på henholdsvis grundskole- og gymnasieskoleniveau, hvis resultater har influeret på landenes læseplaner på området. Der har som opfølgning af projektet siden 1983 været afholdt nordiske miljøbienaler på skift i de enkelte lande.

Der orienteres om skoleforhold på tværs af landegrænserne gennem udarbejdelse af publikationer, senest "Læreruddannelsen i Norden". Tidsskriftet "Skolan i Norden", der udgives to gange om året, behandler temaer af fælles interesse for de nordiske lande og orienterer iøvrigt om aktuelle skolenyheder i landene.

2.2. *Ændret prioritering*

I forbindelse med arbejdet med en handlingsplan på kulturområdet har styringsgruppen for det nordiske skolesamarbejde taget denne prioritering op til overvejelse, og man er enige om at pege på følgende hovedområder, som på længere sigt bør prioriteres inden for skoleområdet

- tiltag til fremme af nordisk identitet
- samarbejde om at fremme fælles uddannelsespolitiske mål/arbejde med fælles problemer
- brug af yrkesuddannelserne som virkemiddel for økonomisk udvikling
- samarbejde inden for de smalle områder, hvor det er lønsomt/rationelt at arbejde i fællesskab.

Endelig prioriteres informations- og erfaringsudveksling stadig højt.

2.2.1 *Tiltag til fremme af nordisk identitet*

Sproget og kendskabet til de nordiske lande anses som bærende elementer i begrebet nordisk identitet. Derfor vil tiltag på området nabosprogsundervisning, undervisning i minoritetssprogene og på området lærer- og elevudveksling være særdeles væsentlige. Men også samarbejdet inden for datateknologien vil udover den målelige nytteværdi kunne udnyttes ved f. eks. udformning af programvarer, der understreger en fælles nordisk kultur. I denne sammenhæng bør også mediespørgsmålene i vid forstand inddrages.

Iøvrigt vil de fleste aktiviteter inden for det nordiske uddannelsessamarbejde have fremme af nordisk identitet som en afledet effekt.

Inden for samarbejdet om nabosprogsundervisningen udgav NMR i 1985 en rapport om nabosprogenes stilling i undervisningen "Nordiske språk i gymnas og yrkesdanning". Rapporten er sendt til høring til skolemyndigheder og organisationer i de enkelte lande. På baggrund af disses svar samt på baggrund af resultatet af en planlagt konference i 1987 vedr. forslag om konkrete tiltag vedr. nabosprogsundervisningen vil der kunne udarbejdes forslag til det videre arbejde.

I sammenhæng med nabosprogsundervisningen må ses lærer- og elevudveksling. Herigennem skabes kendskab til nabolandenes sprog og kultur, og en udvidelse af aktivitetsniveauet på dette område har flere gange, senest i marts 1986 været nævnt af Nordisk Råd. I 1987 er planlagt en konference med henblik på at udarbejde forslag til en bedre organiseret information om mulighederne for lærer- og elevudveksling i Norden samt forslag til en model for aftale med transportsektoren om den billigst mulige løsning af rejseudgiftsproblemet.

Styringsgruppen finder imidlertid ikke særordninger for skoleelever ønskelige men foretrækker, at rabatordninger udformes med henblik på alle unge.

2.2.2 Samarbejde om at fremme fælles uddannelsespolitiske mål/arbejde med fælles problemer

1) Styringsgruppen ønsker fortsat at prioritere temaet organisationsudvikling og arbejdsmiljø i grundskolen, men med en fokusering på bl. a. følgende

Skolelederuddannelse, hvor et udredningsarbejde vil blive igangsat med henblik på

- en sammenstilling af skolelederuddannelsens indhold og organisation i de fem nordiske lande
- en sammenfatning af international forskning om skolelederuddannelse
- en analyse af eksisterende skolelederuddannelse samt relationerne mellem denne og de enkelte landes uddannelsespolitiske og pædagogiske traditioner i bred forstand.

På baggrund af det færdige udredningsarbejde vil styringsgruppen vurdere spørgsmålet om en eventuel ny fase og dennes indhold og form.

2) Et udredningsarbejde om aktuel viden og erfaring om lærernes efteruddannelse og dennes rolle indenfor området skoleudvikling er igangsat.

Sammenstillingen baseres på en gennemgang af de forskellige indsatser, som er gjort inden for dette emneområde gennem det internationale uddannelsessamarbejde især i OECD, Europarådet og EF.

Sammenstillingens målgruppe er især beslutningstagere og administratører indenfor skoleområdet – lokale som centrale samt læreruddannelses- og lærerefteruddannelsesinstitutioner i de nordiske lande.

3) Skolens og lærernes rolle i et samfund med et familiemønster, hvor langt de fleste forældre – såvel enlige som samboende – er udearbejdende.

Baggrunden for at igangsætte et fællesnordisk samarbejde på dette område er, at Norden i forhold til det øvrige Europa har et anderledes familiemønster med flest udearbejdende forældre. Dette giver nogle særlige problemer i relation til børnene og dermed igen til skolens opgaver. Skal skolens funktioner udvides til også at medføre visse omsorgsfunktioner med den konsekvens, at lærernes rolle ændres? Det er et problem, der er fælles for de nordiske lande, og som derfor bør tages op i fællesskab.

4) Det pædagogiske udviklingsarbejde med særlig vægt på støttende og forebyggende pædagogisk arbejde inden for de 16–19 åriges uddannelser er ved at nærme sig sin afslutning. Styringsgruppen har ikke konkrete planer om nye samarbejdsaktiviteter på specialundervisningens område generelt, men vil følge området med henblik på at tage nye initiativer, såfremt der opstår behov derfor. Man er opmærksom på, at det nordiske samarbejde bidrager til at skabe en fælles nordisk profil inden for det internationale samarbejde om specialundervisning. Et nordisk skolesamarbejde om de små handicapområder prioriteres fortsat højt – jfr. afsnittet om smalle områder, hvor dette uddybes.

5) Inden for miljøundervisning vil styringsgruppen følge området med henblik på at tage initiativ til nye samarbejdsaktiviteter, bl. a. med henblik på at medvirke til, at en fælles nordisk holdning på miljøområdet opbygges allerede fra skoleårene.

6) Villkoren och arrangemangen för styrningen av skolan i ett system som är mer decentraliserat än tidigare står under debatt, och är förmål för utredning och försök i länderna. Exempel för försök är de danska, norska och svenska frikommuns- och frilandstingsförsöken. I dessa är skolektorn väsentlig då den representerar stora budgetbelopp, har många människor i sin verksamhet och arbetar under omfattande och detaljerad lagtext.

Decentralisering innebär förflyttning av ansvar och befogenheter från högre till lägre administrativ nivå, annan kompetensfördelning i förfogandet över materiella och immateriella resurser. Man ser i decentralisering för skolan:

- arbete med vilka slags frågor som bör hanteras på vilken nivå – central, regional och lokal
- övergång från detalj – till målstyrning
- nya statsbidragssystem
- nya informationssystem under uppbyggnad
- ändrade utvecklingsstrategier
- varierade finansieringssätt och kostnadsfördelningar för skolornas verksamhet
- intresse för forskning inom komplexet.

Ledningsgruppen för nordiskt skolsamarbete har 1986 och 1987 inlett arbete kring de regionala skolmyndigheternas roll och möjlighet i nordiskt samarbete, och låter 1987 göra en förstudie om styrningsfrågorna.

2.2.3 Brug af yrkesuddannelserne som virkemiddel for økonomisk udvikling

En arbejdsgruppe under det nordiske skolesamarbejde har udarbejdet en programplan for nordisk yrkespædagogisk forsknings- og udviklingsarbejde med følgende hovedpunkter, som styringsgruppen har godkendt som retningslinier og grundlag for samarbejdet om yrkespædagogisk forskning og udvikling.

Styringsgruppen har dog taget det forbehold, at gennemførelsen af de konkrete aktiviteter beror på de ressourcer, der kan stilles til rådighed for arbejdet og, at aktiviteterne er i overensstemmelse med handlingsplanen for kulturområdet.

Utgångspunkten för arbetsgruppens verksamhet är bl. a. utvecklandet av yrkesutbildningen så att de stödjer

- en för den ekonomiska utvecklingen ändamålsenlig yrkesutbildning i Norden
- den samnordiska arbetsmarknaden samt
- gemensamma sociala och kulturella värden.

Yrkesutbildningen kan ses som en interaktion mellan tre centrala grupper av faktorer:

- samhälls- och arbetslivet med sina kvalifikationskrav
- eleven med sina resurser strävande efter sina målsättningar
- yrkesutbildningssystemet som en medlare mellan dessa två.

Huvudlinjerna i handlingsplanen:

Huvudmålsättningen i arbetsgruppens programplan är att få till stånd en långsiktig kompetensuppbyggnad främst genom att utveckla utbildningen av och samarbetet mellan forskare på yrkesutbildningens område. En av arbetsgruppens centrala verksamhetsformer är att få till stånd utväxling av experter mellan de nordiska länderna samt att tillkalla utanför stående experter till nordiska seminarier. Handlingsplanen framhäver också utbildningen av yrkeslärare. Utvecklandet av yrkesutbildningens undervisningsteori har en central ställning i samband härmed. Även i fortsättningen kommer man att effektivisera skapandet av samarbetsnätverk mellan lärarutbildningsanstalter, forskningsanstalter och enskilda yrkesutbildningsanstalter.

I september 1987 skall det arrangeras en konferens i Norrköping, där det skall dryftas hur man kan främja beredskapen att utveckla internationalismen i yrkesutbildningen i Norden.

Arrangemang på flera andra teman är under förberedelse.

2.2.4 Samarbejdet inden for de smalle områder, hvor det er lønsomt/rationelt at arbejde i fællesskab

Smalle områder vil i denne sammenhæng typisk være små yrkesfag og små handicapområder.

1) Små yrkesfag

Små yrkesfag er fag med få elever, få lærere og få skoler.

Det vil typisk være gamle håndværksfag, men også nyere fag som f. eks. optik- og tandteknikerfaget er små yrkesfag. De små fag udgør ikke nogen statistisk gruppe – nogle kan forsvinde, måske fordi de bliver for store, og nye kan komme til.

En kontaktgruppe nedsattes i slutningen af 1984 med sigte på at afdække behovet for samarbejdsmuligheder inden for disse områder. Kontakt-

gruppens mandat udløber ved udgangen af 1987, men kontaktgruppen har allerede nu under hensyn til handlingsplanen udarbejdet et udkast til indstilling.

Gennem det 3-årige projektarbejde, der bl. a. har omfattet seminarvirksomhed, kortlægningsarbejde og initiering af et antal lærerkurser, er afdækket et udtalt behov for nordisk samarbejde inden for en række af de små yrkesfag. I visse af de mindste fag, hvor uddannelsesbehovet for det enkelte land er så lille, at det vil være vanskeligt at opretholde uddannelsen, kan fagets beståen ligefrem være afhængig af, at der etableres en fælles nordisk uddannelse, men også i de lidt større fag vil et nordisk samarbejde om lærerkurser, læremidler, fælles udnyttelse af uddannelsespladser m. v. være af værdi fagligt og ressourcemæssigt.

Endvidere vil samarbejdet bidrage til at styrke den fælles nordiske kulturelle identitet, bl. a. ved at forholdene lægges til rette for, at uddannelsessøgende i et nordisk land får mulighed for at tage sin uddannelse i et andet nordisk land.

Gennem nordiske lærerkurser vil det faglige miljø, der medvirker til uddannelsernes kvalitet, styrkes. Den direkte kontakt mellem kollegaer, der tumler med de samme konkrete problemer i deres hverdag betyder ofte, at man får sine synspunkter og problemer sat ind i nye perspektiver, og man inspireres til nye løsningsmuligheder. Endvidere er der en betydelig økonomisk gevinst ved et samarbejde om lærerkurserne, idet det naturligvis vil være muligt at gennemføre flere kurser, når byrderne fordeles.

Samtidig vil der i fag, hvor man er afhængig af international udvikling som f. eks. optik, gennem fælles nordisk kursusvirksomhed være større muligheder for at trække den nødvendige ekspertise ind udefra.

Kontaktgruppen anbefaler stærkt et fortsat nordisk samarbejde om de små yrkesfag. Strukturen i et fortsat samarbejde bør bygge på nationale rutiner koblet sammen ved et fælles nordisk kontaktorgan med deltagere fra eksisterende nationale myndigheder. Finansieringen af samarbejdet bør være national, dog foreslås et nordisk tilskud til dækning af udgifterne ved kontaktorganets mødevirksomhed i en overgangsperiode på 3 år.

Kontaktorganet skal mødes en gang om året for:

- at diskutere aktuelle uddannelsesspørgsmål inden for de små fag, herunder ajourføring af eksisterende uddannelser samt nye uddannelsesbehov med tanke på fremtidigt arbejdsmarked
- årligt at ajourføre en liste med 10–12 fag, som kunne være samarbejdsobjekter m. h. p. lærerkurser, strukturering, moderniseringsovervejelser m. v.
- at behandle spørgsmål om ansvarsfordeling og finansiering
- at drøfte behov og ønsker om oprettelse af særlige nordiske skoler
- at lægge forholdene til rette for at flere elever fra et nordisk land kan udnytte ordinære uddannelses tilbud i et andet nordisk land
- at behandle informationsspørgsmål, herunder eventuelt behov for særlige kataloger for de små yrkesfag

– at drøfte mulighederne for at udvikle håndværkscenteridéen samt dokumentation om truede håndværk.

Styringsgruppen vil først ved projektets afslutning drøfte detaljerne i kontaktgruppens indstilling, men kan med forbehold af, at ressourcerne er til rådighed og, at forslagene er i overensstemmelse med handlingsplanen, i store træk tilslutte sig indstillingen.

2) Små handicapområder

Et andet hovedområde inden for de såkaldte "smalle områder", hvor et nordisk samarbejde er en forudsætning for at opbygge og vedligeholde en ekspertice, er små handicapområder som f. eks. døvblinde børn, autistiske børn og sprogløse børn. Hertil er befolkningsgrundlaget i de enkelte lande for begrænset, og den enkelte personalekategori bliver derfor lille og vil let føle sig fagligt og geografisk isoleret.

En permanent institution under Nordisk Ministerråd, Nordisk uddannelsescenter for døvblindepersonale, arbejder med kursusvirksomhed, resourcevirksomhed og forsknings- og udviklingsarbejde på døvblindeområdet. Centret, der har virket siden 1980 – først som forsøgsprojekt og siden 1985 som permanent nordisk institution – har vist, at Norden danner en ideel ramme for døvblindearbejdet inden for personaleuddannelse, tekniske indsatser, kundskabsregistrering- og formidling, koordinering, forsknings- og udviklingsarbejde samt faglig identifikation.

Såvel den faglige som sociale forudsætning for et nordisk samarbejde inden for små handicapgrupper om efteruddannelseskurser, forsknings- og udviklingsarbejde, informationsvirksomhed m. v. er til stede, idet de nordiske landes grunduddannelser og menneskesyn er tilpas ens. Man vil kunne løfte hinanden på områder som know how, nordisk profilering, fælles punktindsatser, udnyttelse af fælles faciliteter m. v.

2.2.5 Information

Informations- og erfarenhedsudveksling indgår fortsat som et væsentligt element i alle projekter inden for det nordiske skolesamarbejde, og derudover sker informationsformidling gennem udgivelse af nordiske rapporter, uddredninger, tidsskrifter m. v.

2.2.6 Det nordiske skolesamarbejde og uddannelsessamarbejdet i de internationale organisationer m. v.

Styringsgruppen har drøftet forholdet mellem det nordiske skolesamarbejde og det uddannelsessamarbejde, som foregår i internationale organisationer og sammenslutninger især UNESCO, OECD, Europarådet og EF, og man er enige om, at man i højere grad bør udnytte det arbejde, der udføres der.

Uanset at de nordiske lande gennem deres medlemskab af UNESCO, OECD og Europarådet – for Danmarks vedkommende også EF – deltager i en række samarbejdsaktiviteter på uddannelsesområdet, er kendskabet hertil ofte begrænset til ret snævre kredse.

Fænomenet, der jo ikke er begrænset til de nordiske lande, betyder, at udnyttelsesgraden af den viden og de erfaringer, der indhøstes gennem samarbejdet, ofte vil være lav i forhold til de internationale ressourcer, der anvendes til formålet.

For de enkelte lande betyder det, at der rent faktisk ligger tilgængelige og til dels uudnyttede ressourcer hen, som kunne udnyttes af styrelser, organisationer, institutioner og enkeltpersoner inden for uddannelsessektoren.

En fælles nordisk indsats kunne bidrage til en bedre udnyttelse af disse ressourcer. Styringsgruppen vil derfor se på mulighederne for bl. a. gennem udredningsarbejder at trække elementer af særlig interesse for det nordiske skolesamarbejde ud af internationalt uddannelsessamarbejde og herigennem formidle kendskabet til relevante emner.

Man vil også overveje fælles nordiske tiltag med henblik på oversættelse af det oftest engelsk- og fransksprogede materiale fra de nævnte organisationer.

2.2.7 Samarbejdsmetoder i det nordiske skolesamarbejde

Gennem mange år har man inden for det nordiske – og også det bredere internationale uddannelsessamarbejde søgt at finde frem til frugtbare samarbejdsformer.

Uanset at man stadig befinder sig midt i denne proces, har man dog nu et erfaringsgrundlag, der gør det muligt nogenlunde at vurdere metodernes hensigtsmæssighed for opfølgelsen af forskellige samarbejdsmaal. Som egnet for det nordiske skolesamarbejde har styringsgruppen prioriteret følgende samarbejdsmetoder.

- Netværksprojekter
- Faste kontaktklinier
- Forsknings- og udredningsarbejde
- Kurser, konferencer m. v.
- Information.

Netværksprojekter

Netværksmodellen er i de senere år blevet anvendt mere og mere i det nordiske skolesamarbejde, når man gennem dette har villet udnytte såvel ligheder som forskelle i de nordiske lande indenfor et område.

Netværkssamarbejdet vil typisk finde sted mellem skoler, men også andre aktører f. eks. kommuner kan tænkes.

Metoden bygger på igangværende nationalt udviklingsarbejde, der kobles sammen i et nordisk projekt. Det indebærer en bedre udnyttelse af såvel de nationale som de fællesnordiske ressourcer, en forankring af det nordiske element i nationalt udviklingsarbejde, og endelig en forskydning af arbejdsfeltet fra det centrale niveau ud til de lokale miljøer.

Forudsætningen for at etablere et netværksprojekt er

- at det må dreje sig om noget nyt, som der hersker en del usikkerhed om og
- at det må dreje sig om et felt, hvor det sker meget forskelligt.

Hensigten med netværksprojekter er ikke at overføre total løsninger fra et land til et andet, noget som erfaringsmæssigt giver lille effekt på grund af de ulige økonomiske, politiske og kulturelle omstændigheder. Tanken er snarere, at deltagerne præsenterer deres projekter, således at de øvrige medvirkende får anledning til at tage idéer op, som muligvis kan få betydning for deres eget projekt. Et netværksprojekt bør give mulighed for både mundtlig og skriftlig kommunikation. Det første opnåes sædvanligvis ved konferencer, hvor der er rigelig lejlighed til at stille spørgsmål og diskutere, således at deltagerne får en fuldstændig forståelse af de delprojekter, der præsenteres. Ligeså vigtigt er det, at delprojekterne også præsenteres skriftligt, således at konferencedeltagerne får et konkret materiale at præsentere for f. eks. skolen eller kommunen hjemme. Endelig er det vigtigt, at der fremkommer en samlet rapportering af de indvundne erfaringer til styringsgruppen til brug for de nationale myndigheder og som grundlag for evt. fortsat samarbejde på centralt niveau.

Faste kontaktlinier

De fleste af de arbejdsformer, der beskrives her, indebærer sporadiske eller forholdsvis kortvarige kontaktforhold. Af hensyn til kontinuitet og fremdrift i det nordiske skolesamarbejde er det nødvendigt med nogle mere formaliserede og langvarige kontaktforhold, noget som opnåes gennem embedsmandskomiteer, styringsgrupper o. s. v.

Forsknings- og udredningsarbejde

Væsentlige forudsætninger for et forsknings samarbejde er at man i landene er interesseret i det samme emne, og at man kan enes om forskningsdesignet. Disse forudsætninger vil sjældent være til stede, og denne samarbejdsform har kun været brugt i ringe omfang.

Et alternativ kan være, at give forskningsprojekter i opdrag til et forskningsmiljø i Norden, når landene har et fælles ønske om sådan forskning, og når det drejer sig om felter, hvor nationale særegenheder antages af mindre betydning for forskningsresultaterne. Såvidt vides er dette ikke forsøgt i det nordiske samarbejde.

Mere almindelig er udredningsarbejdet, gennem hvilket man kan få belyst nærmere bestemte temaer på grundig måde og i skriftlig form. Udredninger bliver gerne skrevet på opdrag, når opdragsgiveren har behov for et bredt og pålideligt grundlag for beslutninger, som skal fattes. De er overvejende af deskriptiv art, idet man beskriver f. eks. situationen i forskellige lande, klargør hvad som er sket fremtil dagens situation eller belyser udviklingstendenser, gerne baseret på talmateriale. Nogle gange vil udredninger munde ud i en opstilling af mulige handlingsalternativer. Udredninger er i almindelighed teorifattige, konkrete og handlingsorienterede.

*Kurser, konferencer m. v.**Kurser*

Karakteristisk for kurser er undervisningselementet. En viden, ekspertise videreformidles til andre.

Kurser er særlig relevante inden for smalle områder og nye områder.

Inden for de smalle områder vil kursusformen typisk danne rammen for efteruddannelse af lærere, således at man herigennem medvirker til at udvikle og fastholde en ekspertise og et fagligt miljø på smalle områder – typisk små yrkesfag, små handikapgrupper – hvor et enkelt lands befolkningsgrundlag ikke er tilstrækkeligt. I enkelte tilfælde kan virksomheden tænkes at blive institutionaliseret, som det f. eks. er tilfældet med nordisk uddannelsescenter for døvblindepersonale.

Med nye områder tænkes ikke kun på nye erhverv, hvor man ved et nordisk samarbejde vil fremskynde udviklingen. Der tænkes også på de etablerede fag, hvor der sker nyt, og hvor et land måske kan have en ekspertise, som de øvrige lande ikke har.

Såvel inden for de smalle områder som inden for nye områder kan de nordiske lande tænkes i fællesskab gennem kursusvirksomhed at trække manglende ekspertise ind fra lande udenfor Norden.

Konferencer m. v.

Konferencebegrebet er ikke entydigt, men indenfor det nordiske skole-samarbejde vil det typisk omfatte følgende:

- Konferencer for administratorer med henblik på gensidig information og vurdering af, hvad der skal gøres i nordisk regi
- Konferencer – ofte for praktikere –, der tager sigte på bredere og mere stimulerende idéudveksling
- Work-shops, der er en speciel type konferencer, hvor man sammenkalder mennesker med forskellig men relevant kompetence inden for et bestemt tema med sigte på at få en indgående vurdering af et konkret problem. Denne konferenceform er altid meget resultatorienteret og bør anvendes i langt bredere grad end hidtil.

Konferencer, der her er beskrevet som en selvstændig metode, kan også indgå som en del af en større helhed, f. eks. som det er nævnt i beskrivelsen af netværksmodellen.

Information

Information indgår som et væsentligt element i de arbejdsformer, som er nævnt ovenfor, men denne information vil i almindelighed forblive inden for en forholdsvis snæver kreds, og der vil derfor være behov for skriftlig information, der henvender sig til et bredere publikum. Det har hidtil været en svaghed, at man ofte har negligeret spredning af slutresultater fra netværksprojekter, udredningsarbejder, forskning m. v.

Man bør fortsætte med den publikationsvirksomhed, der finder sted i

dag med udgivelse af publikationer, der orienterer om skoleforhold på tværs af landegrænserne. Mere kontinuerligt informeres løbende med f. eks. "Skolan i Norden", der tager forskellige temaer op af interesse for de enkelte lande.

Informationsspredning er meget krævende og kan ikke overdrives. Den nye informationsteknologi må forventes at få stor betydning inden for informationsområdet, bl. a. ved etablering af databaser, jfr. f. eks. den allerede eksisterende nordiske database for pædagogisk og psykologisk litteratur.

Valg af metode

Når man skal vælge metode til en samarbejdsaktivitet, skal man selvfølgelig tage hensyn til formålet med det påtænkte arbejde. Ligeledes må man tage hensyn til det valgte tema.

I tillæg hertil må følgende faktorer indgå i overvejelserne

- ligheder/uligheder i skolestruktur og pædagogik
- uddannelsespolitiske og kulturelle ligheder/uligheder
- praktiske og administrative ligheder/uligheder
- kompetencemæssige ligheder/uligheder
- økonomiske faktorer (nordisk samt nationalt i det enkelte land)
- aktuel interesse i de enkelte lande over for et påtænkt projekt eller tema.

De her nævnte faktorer indgår alle i det klaviatur, som man kan spille på i det nordiske skolesamarbejde.

Til illustration af foranstående kan anføres følgende:

Samarbejdsformen vil ofte være afhængig af, hvordan problemet defineres: som et praktisk pædagogisk problem, som et administrativt problem eller som et problem, som kræver videnskabelig belysning og eventuelt ny forskning. Vurderinger på dette plan vil være afgørende for, hvilke personer og institutioner som trækkes ind, for valg af konkrete metoder som f. eks. kurser, udredning, netværksprojekt eller forskning, såvel som behov for ressourcer og tid.

Hvis man f. eks. ønsker at arbejde med indvandrerpædagogiske problemer, så er en mulighed, at man ser et behov for at trække ny viden ind om sprogbarrierer og kulturkonflikter, og det vil da være naturligt at inddrage lingvister og socialantropologer, og så efter nærmere vurdering anmode om medvirken i form af udredning, forskning eller kursus for administratører eller lærere, der underviser indenfor indvandrerpædagogikken. Hvis problemet derimod forstås som et spørgsmål om valg af organisationsform, så vil det være mere nærliggende med en konference for administratører, hvor forskellige modeller kan fremlægges og drøftes.

Når det gælder samnordiske forskningsprojekter, må man være opmærksom på mange problemer ved projekter, som forudsætter samme arbejdsform i alle landene. Her vil man let støde an mod nationale forskelle, når det gælder forskningstraditioner og -syn samtidig med, at fælles design for

forskning, som gælder elever og/eller lærere, er vanskeligt at skabe på grund af organisatoriske/administrative forskelle mellem landene. Et forskingssamarbejde kan alligevel være muligt, f. eks. ved at miljøer i de forskellige lande får ansvar for dele af et større program, eller ved at samme problem belyses ved forskellige forskningsmæssige tilnærmelser. Her kan man f. eks. begynde med at etablere et netværk mellem forskere, som senere kan medvirke i konferencer eller kurser for politikere, administratorer eller lærere.

Hvis man står overfor et felt, hvor et af landene har udviklet særlig kompetence, kan denne gøres tilgængelig for nærmere overvejelse i de andre lande f. eks. gennem kurser.

Hvis problemet forstås som et behov for idéudveksling og inspiration på det rent praktiske plan og inden for etablerede organisatoriske rammer, kan det derimod være nyttigt at etablere et netværk mellem skoler, som har forsøgt at løse omtrent samme problem på forskellige måder.

På nogle felter af ganske fundamental betydning kan det være rimeligt at tage udgangspunkt i klare ligheder i kulturgrundlag og politiske intentioner. Det kan f. eks. tænkes, at man i de nordiske samfund har behov for at drøfte, hvordan skolen i tillæg til kundskabsformidlingen kan tage sig af vigtige opdragelses – og omsorgsopgaver, når der er flere udearbejdende forældre, usikkerhed om opdragelsesgrundlaget, arbejdsledighed og frygt for fremtiden. På dette område vil et eventuelt samarbejde nok burde begynde på politisk plan for så gradvist at videreføres til det administrative og praktisk pædagogiske plan.

Til slut skal bemærkes, at valg af metode i bedste fald kan føre til en frigørelse af idéer og kræfter og i værste fald til, at samarbejdet bryder sammen.

2.2.8. Organisation af det nordiske skolesamarbejde

De overordnede retningslinier for det nordiske samarbejde inden for uddannelse og forskning findes i kulturaftalen, jfr. side 1. Det nærmere indhold præciseres og fastsættes til enhver tid af ministerrådet (MR).

Ansaret for forberedelse og gennemførelse af MS's beslutninger vedrørende det nordiske skolesamarbejde ligger hos styringsgruppen for nordisk skolesamarbejde med bistand af ministerrådets sekretariat. I de seneste år er der dog i forbindelse med igangsætning af nogle projekter nedsat ad hoc styringsgrupper. Denne konstruktion vil blive vurderet senere.

Styringsgruppens forslag og rapportering til MR sker gennem embedsmandskomitéen for uddannelse og kultur (EK). Styringsgrupperne er ikke formelt underlagt EK men nok til en vis grad reelt, bl. a. fordi EK forbereder MR's møder herunder fastlægger dagsordenen og derved har mulighed for at fjerne spørgsmål fra dagsordenen, som styringsgrupperne har ønsket forelagt MR. Imidlertid har generalsekretæren så mulighed for at gribe ind og forlange punktet bevaret på dagsordenen.

I det følgende behandles den eksisterende organisation, hvilke funktioner den skal opfylde og dens hensigtsiæssighed i forhold til opgaven.

Politisk styring

Den generelle formulering af kulturaftalen og endnu mere det administrative apparat med MR, EK og styringsgrupper sammensat af embedsmænd (der er dog enkelte politisk udnævnte medlemmer af EK) samt sekretariat, indicerer, at man har tænkt, at samarbejdet skal være underlagt en klar politisk styring.

I forholdet mellem styringsgruppen for det nordiske skolesamarbejde og MR kommer styringsgruppen ind i to faser af arbejdet: Den forberedende og den iværksættende.

Den forberedende fase

Styringsgruppen for nordisk skolesamarbejde skal sammen med sekretariatet rådgive ministerrådet med præcisering af kulturaftalen. Dette sker bl. a. ved, at styringsgruppens embedsmænd gennem deres kendskab til den nationale udvikling på skoleområdet og deres kontakter med de nationale politiske ledere finder frem til prioriteringer af samarbejdsmåler, som der er interesse for i alle landene. Disse prioriteringsforslag forelægges via EK MR, der ved sin stillingtagen giver de politiske signaler, der skal arbejdes efter.

Den iværksættende fase

Styringsgruppen tolker MR's beslutninger og tager initiativ til iværksættelse af aktiviteter i overensstemmelse hermed. Formål, indhold, tidsrammer og budget for aktiviteterne fastlægges. Samarbejdsmetoder overvejes, og den eller de personer, der skal udføre opgaverne, udpeges. Arbejdet følges løbende, og ved afslutningen af en aktivitet overvejes et eventuelt videre forløb – der kan ske i nordisk regi, foreslåes overført til national videreførelse eller eventuelt gennem en kombination af nordisk og national indsats.

I praksis er det ikke altid let at skelne mellem de to faser, fordi der arbejdes samtidig med det forberedende og iværksættende arbejde. Nye problemer og nye politiske udspil giver behov for en kontinuerlig vurdering af prioriteringer og arbejdsformer i et tæt samspil mellem styringsgruppen og MR.

En styringsgruppe/flere styringsgrupper inden for det nordiske skolesamarbejde

De politiske intensioner, udspil og vedtagelser vil ofte gælde et spektrum af sager, som synes indbyrdes uafhængige, og som ofte kan være det. Man må imidlertid være opmærksom på, at et skolesystem, og for den sags skyld den enkelte skole, fungerer i form af et uhyre kompliceret samspil af

forskellige organisatoriske strukturer, interesser, opgaver, traditioner og forventninger. Når man så søger at indføre noget nyt i skolen, er der derfor altid fare for, at det nye kan få uheldige bivirkninger for andre opgaver, som er tillagt skolen efter politiske beslutninger. I dette ligger et betydeligt behov for koordinering og ekspertise på højt niveau.

Derfor er styringsgruppen betænkelig ved den tendens, der i de sidste par år har været til at lave nye projekter, styret af egne styringsgrupper og anbefaler, at samarbejdsaktiviteterne inden for det nordiske skolesamarbejde samles under styringsgruppen for nordisk skolesamarbejde.

Koordinering af arbejdet på styringsgruppeplan ved afholdelse af fælles møder er vanskeligt af især to grunde: For det første fordi det betyder, at mange travle mennesker skal finde fælles tid og for det andet, fordi de forskellige styringsgrupper hver for sig har afgørelsesmyndighed, således at meningsforskelle ikke kan ordnes ved overordnede vedtagelser.

At overføre koordineringsopgaven mellem flere styringsgrupper til sekretariatet vil være uheldigt, til dels fordi sekretariatet vil stå altfor svagt overfor de nationale myndigheder, men også fordi en sådan overføring vil placere ansvaret hos et organ med mindre kontakt med de enkelte landes politiske ledelse, og som dermed måtte fungere mere bureaukratisk og mere på egne præmisser.

BIHANG 2

Folkeoplysning og voksenundervisning

Folkeoplysning og voksenundervisning i Norden er karakteriseret ved sin mangfoldighed. Grundlaget blev lagt i det forrige århundredes politiske frigørelsesproces. Den gav inspiration til folkelige bevægelser, som i sig selv bar spiren og drivkraften til et folkeligt oplysningsarbejde. De forskellige bevægelers politiske og ideologiske fundament har sat sit præg på udviklingen. Fælles for dem alle har været og er ønsket om at skabe forudsætninger for og møde menneskenes behov for oplysning, kundskab og indsigt i brede aspekter af menneske- og samfundslivet og tilgodese deres behov for deltagelse og ansvar i den demokratiske samfundsudvikling.

I tidens løb har området undergået forskellige justeringer og revisioner baseret på aktuelle politiske holdninger og økonomiske og samfundsmæssige nødvendigheder. Alligevel er og bliver grundtanken inden for folkeoplysning og voksenundervisning i Norden at bevare og uddybe demokratiet, at udruste brede befolkningsgrupper til at forstå og medvirke i samfundsudviklingen.

Det kan hævdes, at folkeoplysningen og voksenundervisningen i alle de nordiske lande arbejder for:

at mindske uddannelseskløfter mellem generationerne og mellem samfundsgrupper,

at bidrage til øgede studie- og uddannelsesmuligheder.

at øge medborgernes forståelse af og medvirken i socialt, kulturelt og politisk liv,

at bidrage til at fremme udviklingen af erhvervslivet,

Folkeoplysning og voksenundervisning i de nordiske lande er i en vis brydningstid. For visse dele af befolkningen er arbejdsløshed et alvorligt problem samtidig med at der opstår flaskehals- og paradoksproblemer på arbejdsmarkedet. Skæv fordeling af ressourcerne og manglende tilgang til uddannelserne blandt forskellige befolkningsgrupper er stadig genstand for bekymring og nye overvejelser. Statens og kommunernes indflydelse og styring på området mindsker relativt og andre finansieringsinstanser får øget betydning bl. a. ved at et mønster for markedsstyring udvikles.

I de sidste 10–15 år har de dele af voksenuddannelserne, som kan kaldes "madnyttige", været prioriterede i de nordiske lande. Det gælder arbejdsmarkeduddannelserne og kompetencegivende førstegangsuddannelser. Den almene fritidsundervisning har til gengæld i de fleste af landene fået trangere vilkår.

I de nordiske lande sker en gradvis udvikling af de allerede eksisterende tilbud, ligesom der gennemføres forsøg med nye former. Officielt nordisk samarbejde omkring folkeoplysning og voksenundervisning foregår primært i regi af:

- Nordisk samarbejde vedrørende folkeoplysning og voksenundervisning (FOVU),
- Nordens folklige akademi (NFA),
- Støtteordning for nordisk folkeoplysnings-samarbejde.

I 1987 er ialt bevilget DKK 7.596.000, som fordeles til disse instanser med henholdsvis DKK 551.000, DKK 4.750.000 og DKK 2.295.000. Dette er 4,98 % af det samlede nordiske kulturbudget.

Herudover foregår der adskilligt uofficielt nordisk samarbejde mellem folkeoplysningsorganisationer i Norden.

De ovennævnte tre områder skulle ses i større sammenhæng og de skulle i højere grad forene deres kræfter til at støtte fornyelse og udvikling inden for folkeoplysning og voksenundervisning i Norden.

I dag eksisterer allerede et godt samarbejde mellem FOVU og NFA. Akademiet har i flere tilfælde deltaget i gennemførelse af projekter, som finansieres af FOVU og knyttet dem til sin egen virksomhed. Akademiets kompetence og kontaktflade ud til folkeoplysningsfeltet har således kunnet udnyttes og ressourcerne kunnet forstærkes. Styringsgruppen for FOVU har til gengæld kunnet sikre kontakten til den almene voksenuddannelse og til de centrale myndigheder.

1 Udviklingstendenser i de nordiske lande

I *Danmark* foregår et omfattende forsøgs- og udviklingsarbejde vedrørende folkeoplysning og voksenundervisning inden for rammerne af det sånævnte 10-punkts program. Programmet tilsigter at fremskaffe et bedre grundlag for de beslutninger, der må træffes angående udformning af en lovgivning, der rummer mulighed for fornyelse og udvikling.

Indtil udgangen af 1988 giver undervisningsministeriet tilskud til forsøgs- og udviklingsarbejde, som blandt andet ifl. meddelelse fra ministeriet af 14. maj 1985 skulle:

- bestå af mange lokalt forankrede projekter
- give mulighed for udvikling af allerede eksisterende tilbud
- afprøve helt nye idéer og give mulighed for nye initiativtagere
- åbne mulighed for projekter, som går på tværs af gældende lovgivningsområde og sektoropdeling
- i sin helhed være så bredt favnende, at det belyser ændrede arbejdsformer, administrative rammer og ændrede finansieringsformer.

Der arbejdes med en ny struktur og nye læseplaner for den prøve forberedende enkeltfagsundervisning for voksne.

Inden for 10-punkts programmet er også tiltag vedr. erhvervsrettet voksenundervisning højt prioriteret i det øjemed at løse flaskehalsproblemer og afhjælpe paradoksproblemer ude på arbejdsmarkedet. Det forsøges også med nye ordninger for uddannelse af langtidsledige.

I *Finland* er for nylig afsluttet et omfattende udredningsarbejde om folkeoplysningens og voksenundervisningens udvikling i den nærmeste fremtid. Højdepunkterne i det fortsatte arbejde bliver videreudvikling af struktur, form og indhold samt økonomiske rammer for såvel den almen-dannende voksenundervisning som den erhvervsrettede og forbedring af den studiesociale støtteordning. Fra 1987 indledtes et 3-årigt forsøg med studiestøtte til voksne, hvor der bl. a. tilsigtes, at voksne studerende som er berettiget til arbejdsløshedsunderstøttelse og som står til arbejdsmarkedets rådighed, kan deltage i en almen voksenuddannelse. Uddannelsernes indhold skal også i større grad tilpasses de voksnes behov og forudsætninger.

Arbejdsløsheden har gjort det påtrængende, at de erhvervsrettede voksenuddannelser også er taget op til revision. Der satses på rekvirering af uddannelser fra forskellige uddannelsesinstitutioner og organisationer. Endvidere sigtes der på udvikling af flerformsundervisning for voksne.

I *Island* er der endnu ingen lovgivning for hele folkeoplysnings- og voksenundervisningsområdet. Situationen på arbejdsmarkedet er også anderledes end i de øvrige nordiske lande, idet arbejdsløshed findes kun i korte perioder på afgrænsede områder. Den teknologiske udvikling har aktualiseret behovet for efter- og videreuddannelse og nye uddannelsesarrangører har fundet sit virke på området.

I Norge forventes, at udredningen om livslang læring vil præge den fortsatte udvikling på området. I udredningen defineres livslang læring som et uddannelsespolitisk element. I udredningen lægges der vægt på nogle hovedområder hvad angår voksnes læringsbehov: "Grunnleggende livskompetanse" i dagliglivet, kompetanse for arbejdslivet knyttet til omstillingene og endringene av kvalifikasjonsbehovene, en bred folkeopplysning til allmennheten, behovet for å styrke menneskers kommunikasjonsferdigheter i et samfunn med så mange og sterke og profesjonelle informasjonsrøster og utnytte de positive muligheter informationsflommen i vårt samfunn gir. Til slutt understrekes behovet for opplæring med sikte på kompetanse for å leve i og videreutvikle vårt demokrati." (Livslang læring, 1986, side 12)

Det understreges i udredningen, at en uddannelsespolitikk som bygger på et perspektiv om livslang læring kræver et omfattende opfølgings- og udviklingsarbejde og at det kræver en egen fagligadministrativ enhed i forvaltningen.

I Sverige står frågan om hur utbildningsklyftorna skall överbryggas i centrum. Under senare år har ambitionerna höjts, så att den överbryggande utbildningen skall omfatta även gymnasienivån. Vuxna som inte tidigare fått möjlighet att genomgå en grundskole- och/eller gymnasieutbildning skall få möjlighet att skaffa sig en sådan utbildning inom ramen för vuxenutbildningsutbudet.

Samtidigt ökar personalutbildningens volym kraftigt. Förnyelsefonderna är en utbildnings-, utvecklings- och forskningsresurs, som finansieras genom att varje företag som 1984 hade vinst över en viss nivå, betalade in en del av vinsten till ett räntelöst konto. Medlen tillhör fortfarande företaget och får användas under fem år till ovannämnda ändamål. Om de inte använts återgår de därefter till företaget. Den samlade resursen omfattar ungefär 5 miljarder SEK. Användningen av ett företags medel beslutas gemensamt av företaget och de lokala arbetstagarorganisationerna. Fondernas existens kan under en femårsperiod påverka vuxenutbildningens och personalutbildningens innehåll och volym avsevärt. Ännu är det dock osäkert hur stor del av fondernas medel som kommer att användas för utbildning och vilka som i så fall får tillgång till den utbildningen.

Inom såväl folkbildning som vuxenutbildning diskuteras hur man skall nå de som är sämst ställda med ett utbildnings- och kulturutbud. Regeringen och riksdagen har under våren 1987 beslutat att anordnarna av vuxenutbildning får använda en del av de statliga bidragen enligt friare regler för sådan verksamhet som syftar till att rekrytera nya grupper av korttidsutbildade.

2 Det nordiske folkeoplysnings- og voksenundervisningssamarbejde hidtil

Samarbejdet begyndte som en forsøgs-virksomhed omkring midten af 1970'erne. Formålet med samarbejdet har fra starten været at fremme

uddannelsesmæssig diskussion, gøre tiltag vedrørende forsknings- og udviklingsarbejde samt styrke informations- og erfaringsudveksling mellem de nordiske lande om folkeoplysning og voksenundervisning.

For at opfylde dette formål har samarbejdet koncentreret sig om udgivelse af rapporter og afholdelse af konferencer og seminarer. Der er således lavet oversigter over voksenundervisningens form og indhold og administrative og økonomiske rammer (jvf. "Voksenundervisningen i Norden" 1974 og 1981) og gennemført analyser af rekrutteringsproblemer og fordelingspolitiske aspekter ved voksenundervisningen og folkeoplysningen (jfr. "Voksenundervisning – for hvem til hvad?", 1981).

Voksenlæring i arbejdslivet har været et gennemgående tema i samarbejdet. Omkring dette tema er der udarbejdet nogle rapporter (jfr. "Vuxenutbildning i arbetslivet", 1979 og "Utbildning och lärande i arbetslivet", 1981) og arrangeret flere nordiske seminarer.

Kortlægning af forskning, forsøgs- og udviklingsarbejde inden for folkeoplysnings- og voksenundervisningsområdet er to gange gennemført som ad hoc opgave og udgivet i katalogerne "Nye veje . . ." fra henholdsvis 1977 og 1983. I vinteren 1986–87 indledtes en 3-årig forsøgsordning med en mere permanent nordisk informations- og dokumentationsvirksomhed på området i et nært samspil mellem nationale institutioner.

Som led i at stimulere udveksling af information og erfaring mellem voksenpædagogiske udviklingsprojekter, som arbejder med beslægtede problemstillinger, og tilvejebringe metoder og løsningsforslag er der gjort forsøg med afprøvning af den såkaldte netværksmodel. Projektet omhandler rekruttering af udsatte grupper, kombineret og afbalanceret af kreative og kompetencegivende aktiviteter, afprøvning af undervisningsmetoder til at overvinde barrierer, som ligger i undervisningsformerne for at nå de pågældende grupper og udvikle vejledningsmetoder.

"Nordisk tidsskrift for folkeoplysning og voksenundervisning", som afløste en nyhedsbulletin, udkommer med 3–9 numre per år. Tidsskriftet udgives af Nordens folkliga akademi.

3 Forslag om samarbejdsopgaver de næste år

Under rubrikken LIVSLANG LÆRING knyttes nationale udviklingsprojekter sammen med nordiske netværker organiseret omkring følgende *undertemaer*:

- a. Voksenlæring for prioriterede grupper.
- b. Voksenlæring i relation til arbejdslivet.
- c. Relationerne mellem almen og erhvervsrettet voksenlæring og samarbejde mellem sektorer.
- d. Lokalt udviklingsarbejde som pædagogisk ressource.
- e. Bred folkelig uddannelse om samfundsaktuelle temaer.

De nordiske lande kan tilføre hinanden viden og erfaring og inspirere hinanden til at gå nye veje. Formålet med samarbejdet skal være at stimulere og støtte udvikling inden for områder, at skabe forum for diskussion og læring, finde frem til alternative løsningsforslag og fremme information-sudveksling.

Myndighederne og andre instanser i de nordiske lande, som arbejder med forsøgs- og udviklingsarbejde inden for folkeoplysning og voksenundervisning, tilbydes at vælge undertemaer, som de helst ønsker at samarbejde om, og udpege nationale projekter som kunne indgå i nordiske netværker. Alle de nordiske lande skal helst være repræsenteret i hvert netværk. Dog kan der etableres netværker mellem færre lande og/eller regioner.

a. *Voksenlæring for prioriterede grupper*

I alle de nordiske lande er der opstået et uddannelsesefterslæb for de ældre generationer. Men der er også en stor uddannelseskluft mellem samfundsgrupper. Der er relativt mange unge og ældre, mænd og kvinder med kort uddannelse, der er fanget i en livssituation, som medvirker til at de er gået i stå i sit livsforløb. De har svært ved at benytte bestående uddannelses tilbud.

Dette område drejer sig i høj grad om fordelingspolitiske synspunkter men også om, at deltageres samlede livssituation afvejes i forhold til behovet for undervisning. Spørgsmålet om tilgængelighed til uddannelse og undervisning er ligeledes påtrængende.

Det har været vanskeligt at opretholde mange af de igangsatte læringsaktiviteter for disse grupper, da de er ressourcekrævende og mangler organisatoriske og økonomiske rammer.

I styringsgruppens regi foregår for tiden et projekt omkring voksenundervisning for specielt udsatte grupper. Dette projekt skal videreudvikles til et mere omfattende netværksprojekt. Følgende retningslinjer fra bogen "De uddannelsesfremmede" af Bjarne Wahlgren, 1986, skal danne udgangspunkt. I arbejdet må der lægges vægt på:

- En undervisningssituation, der skaber sammenhæng i tilværelsen. Dvs. skaber sammenhæng i uddannelsessituationen og sammenhæng mellem indholdet i denne og deltageres dagligdag. Samtidig er det vigtigt at fastholde et udvidet undervisningsbegreb, der er i stand til at fastholde den samlede læring, som deltagerne er en del af. Altså sammentænke den læring, som foregår i deltageres hverdag og den læring, som foregår i undervisningssammenhængen. Sammentænke deltageres erfaringer med den viden, som findes inden for de emner, der arbejdes med. Skabe mulighed for, at det, der læres, også kan anvendes – både metodemæssigt og indholdsmæssigt – i deltageres livssituation og som mulighedsudvidende i forhold til denne.
- At tage udgangspunkt i noget nærværende, et arbejdsfællesskab, håndens arbejde. Men samtidig være bevidst om, at produktion som sådan ikke skaber de bedste læringssituationer. Der ligger derfor store pæda-

gogiske udviklingsproblemer med at finde former, hvor arbejde og undervisning integreres.

- At understrege betydningen af, at læring må omfatte det hele menneske. At det følelsesmæssige, det oplevelsesmæssige og den skabende fantasivirksomhed får reelle muligheder. At disse forhold sammentænkes med de mere intellektuelle sider af læringen. Men fastholde at den skabende fantasivirksomhed og de følelsesmæssige sider af mennesket kan have en grænseoverskridende funktion, som er vigtig – især for gruppen af uddannelsesfremmede.
- At læring er en social proces. At deltagernes sociale situation spiller en væsentlig rolle i undervisningen, og at den derfor medtænkes. At styrkelse af deltagernes sociale netværk er en vigtig forudsætning for at sikre fortsat udvikling. Og at undervisningssituationen som sådan og de sociale sider af denne er af overordentlig betydning for etablering af læreprocesser for uddannelsesfremmede. Der må skabes læringsmiljøer som er væsentligt forskellige fra uddannelsessteder, som almindeligvis kendes. Tryghed og social accept må være nøgleord. Tilsvarende må afmystificering og normnedbrydning stå centralt.

(side 16–17)

Netværksprojektet skal tage sigte på at udvikle og etablere læringsmiljøer, som kan hjælpe eftersatte, uddannelsesfremmede grupper at komme i gang med uddannelse.

b. *Voksenlæring i relation til arbejdslivet*

Den teknologiske udvikling ændrer forholdene i arbejdslivet. Der stilles stadig større krav til medarbejdernes kvalifikationer. Det stilles krav om øget flexibilitet og øget mobilitet. Der stilles øget krav om omskoling og videreuddannelse af personalet.

Personaleuddannelse er i vækst i de nordiske lande. Virksomhederne bruger stadig større beløb til uddannelsesaktiviteter og ofte rekvirerer de uddannelse hos forskellige uddannelsesinstitutioner og organisationer, private som offentlige.

Dette kunne begrunde følgende:

- a) Det foretages en nordisk *analyse og vurdering* af, hvordan nogle udvalgte store, mellemstore og små virksomheder i offentlig og privat regi planlægger og gennemfører personaleudvikling.
 - Hvilke uddannelsespolitiske mål har virksomhederne?
 - Hvordan arbejder de henimod disse mål?
 - Hvordan tilgodeses fordelingspolitiske mål?
 - Hvilke er medarbejdernes behov for uddannelse vice versa virksomhedernes behov? Hvilke behov tilgodeses og hvordan?
 - Hvornår foregår studierne – i betalt arbejdstid og/eller i fritid?
 - Hvordan er rollefordeling mellem de forskellige uddannelsesarrangører?
 - Hvordan definerer uddannelsesarrangørerne sin policy, profil og kompetence i forhold til rekvireret uddannelse?

- Hvordan fungerer de svenske fornyelsesfonde i forhold til deres formål at give muligheder for nye uddannelsesindsatser – d. v. s. noget udover den regulære personaleuddannelse? Hvad kan de andre lande lære af dette?
- Er der risiko for at kortsigtige og mere snævert erhvervsrettede uddannelsesbehov vil dominere på bekostning af en mere almen uddannelse? m. v.

b) Der etableres *netværk* mellem forsknings- og udviklingsprojekter som tager sigte på at udvikle indhold og former for personaleuddannelse, ikke mindst den uddannelse, som skal tilgodese de dårligst uddannede.

c) De berørte instanser og organisationer inden for folkeoplysnings- og voksenundervisningsområdet i Norden kan derefter diskutere om man på baggrund af arbejdet iflg. a) og b) skal arrangere en nordisk konference med sigte på at stimulere en *dialog* mellem arbejdsmarkedsparterne og uddannelsesarrangørerne om udvikling af voksenlæring i arbejdslivet.

c. Relationerne mellem almen og erhvervsrettet voksenlæring og samarbejde mellem sektorer.

I de nordiske landes regelsæt findes der barrierer, som hindrer nært samvirke mellem forskellige sektorer, f. eks. undervisningssektoren og arbejdsmarkedssektoren når det drejer sig om uddannelse af voksne. Undervisningssektoren står hovedsagelig for almendannende voksenlæring (kompetencegivende almen voksenundervisning) og efteruddannelse, mens arbejdsmarkedssektoren står for den mere erhvervsrettede voksenlæring (arbejdsmarkedsuddannelserne)

Specialisering og sektoropdeling med selvstændige og suveræne ansvarsområder har fremmet reviertænkning og afgrænsninger i handlingsmuligheder, der ikke virker til gunst for løsningsmodeller.

Situationen på arbejdsmarkedet med stigende arbejdsløshed for visse grupper men samtidig mangel på kvalificeret arbejdskraft på nogle områder, har nødvendiggjort en opblødning af reviertænkningen og stimuleret sammenføring af ressourcer.

Ud fra folkeoplysnings- og voksenundervisnings synsvinkel er det vigtigt, at disse sektorer arbejder sammen om at udvikle uddannelsestilbud, som tager udgangspunkt i helhedssyn på mennesket og som bidrager til at hjælpe individet med at fungere såvel i arbejdslivet, i fritiden som i arbejdsledighedsperioder. Endvidere skulle de lægge grund for og stimulere øgede studie- og uddannelsesmuligheder.

I de senere år er der søsat nogle forsøg med samarbejde mellem nævnte sektorer. Det vil være gavnligt for udvikling af et helhedssyn på voksenuddannelserne og deres rolle og muligheder som et instrument, der kan medvirke til at løse økonomiske strukturproblemer og samfundsproblemer, at samarbejde på nordisk basis med forskellige løsningsmodeller.

d. Lokalt udviklingsarbejde som pædagogisk ressource

I landene foregår der for tiden en række lokale udviklingsprojekter, som har til sigte at mobilisere beboerne i det lokale samfund på forskellig måde. Udviklingsarbejdet sætter nogle processer igang og bidrager til at afhjælpe individuelle eller lokalsamfundsmæssige problemer. Sådant lokalt udviklingsarbejde bærer i sig selv en pædagogisk ressource, som gerne skulle undersøges nærmere.

e. Bred folkelig uddannelse om samfundsaktuelle temaer

I det moderne teknologiske samfund opstår der behov for at oplyse brede befolkningsgrupper om samfundsaktuelle emner, øge folks bevidsthed og forbedre deres stillingstagen. Her kommer folkeoplysningens grundlæggende tanke til sit rette.

I Sverige diskuteres for nærværende aktiv studiecirkelvirksomhed om datateknologi, hvor sigtet er at nå til brede befolkningsgrupper. Denne diskussion kunne danne udgangspunkt for nordisk samarbejde, hvor hovedvægten var på informations- og erfaringsudveksling og udarbejdelse og udveksling af debatmateriale. Emner, som foreløbig kan komme i betragtning udover datateknologi er energi, miljø og massemedier.

Udover samarbejde om ovennævnte temaer iflg. netværksmodellen arbejdes der videre på at stimulere debatten om det overordnede tema *ressourcefordeling og ressourcestyring* i den samlede uddannelsesstruktur, fortsættes arbejdet med *dokumentations- og informationsvirksomhed om voksenpædagogisk FoU-arbejde* og gøres tiltag angående *informationsformidling* på området.

Ressourcefordeling og ressourcestyring

I Nordisk tidsskrift for folkeoplysning og voksenundervisning nr. 1/1985 var på initiativ fra styringsgruppen et særindlæg om voksenlæringens økonomi. Indlægget var tænkt som bidrag til at stimulere til debat om emnet. Der må komme mere til, hvis der skal være et håb om nogle ændringer og forbedringer. Fornyet diskussion om livslang læring vil sandsynligvis foranledige yderligere diskussion om ressourcefordelingen såvel inden de forskellige dele af uddannelsessektoren som mellem sektorer.

Der iværksættes en grundig analyse af situationen i de nordiske lande. Den skal danne grundlag for en nordisk konference på området, som afholdes senest 1990. Konferencen skal debattere nye veje og påvirke øget ressourcetilførelse til voksens læring og uddannelse i fremtiden.

Informations- og dokumentationsvirksomhed ang. voksenpædagogisk FoU-arbejde

I 1976–77 gennemførtes en kortlægning af FoU-arbejde inden for voksenundervisningsområdet i de nordiske lande og igen i 1982–83. I 1984

arbejdede udvalget, der forestod kortlægningen, med at finde mere permanente ordninger for denne dokumentationsvirksomhed. Udvalget fremlagde i oktober 1984 et forslag om at organisere denne virksomhed i et nært samspil mellem institutioner med et biblioteks- og dokumentationsmæssigt arbejdsfelt på den ene side og på den anden side institutioner, som arbejder med forsknings- og udviklingsarbejde i tæt kontakt med voksenundervisningen og folkeoplysningen.

I oktober 1986 besluttede embedsmandskomiteén, at der gennemføres et 3-årigt forsøg med virksomheden. Et nordisk koordineringsudvalg er nedsat.

Følgende institutioner medvirker:

<i>Danmark</i>	Udviklingscenter for folkeoplysning og voksenundervisning Danmarks Pædagogiske Bibliotek
<i>Finland</i>	Tammerfors Universitet Jyväskylä Universitet
<i>Norge</i>	Norsk Voksenpedagogisk Institutt Norsk Pedagogisk Studiesamling
<i>Sverige</i>	Linköping Universitet og Skolöverstyrelsen Statens Psykologisk-Pedagogiska Bibliotek
<i>Nordisk</i>	Nordens folkliga akademi Nordisk pædagogisk-psykologisk litteraturtjeneste (PEPSY) NORDDOK

Selve dataindsamlingen og informationsformidlingen finansieres nationalt af de enkelte lande og gennemføres af nationale institutioner. Det nordiske koordineringsarbejde, den nordiske databehandling og størstedelen af informationsformidlingen mellem de nordiske lande, herunder oversættelse til og fra finsk og til engelsk, finansieres nordisk af nordiske midler.

Opbevaring finder sted på EDB tilknyttet "PEPSY-basen", og bearbejdning sker i form af indexing på de deltagende institutioner af de enkelte projekter. Den er placeret på Norsk Senter for Informatik i Oslo.

Informationsformidling

I godt og vel tre år har *Nordisk tidsskrift for folkeoplysning og voksenundervisning* udkommet som et forsøg. Forsøgsperioden udløber ved udgangen af 1987.

Tidsskriftet afløste et nyhedsbulletin om nordisk voksenundervisning, som udkom i nogle år.

Nordens folkliga akademi står for udgivelsen.

Tidsskriftet udkommer med 4 numre om året i en skandinavisk/finsk version. Indholdet skal koncentreres om uddannelsespolitiske emner, nye veje i teori og praksis og aktuelle notitser. I 1987 omhandler tidsskriftet

följande temaer: livslång läring; folkehøjskoler i Norden; voksenundervisning, folkeoplysning og personaleuddannelse; informationsteknologi – folkeoplysning. To af disse temaer – livslång læring og personaleuddannelse – er også taget op til diskussion på seminarer, som styringsgruppen har arrangeret. Tidsskriftets indhold er således i større grad knyttet til arrangementer enten i styringsgruppens eller akademiets regi.

Tidsskriftets fremtid afhænger af hvordan udgivelsen forløber i indeværende år. Tanken er, at tidsskriftet, som sælges i abonnement, skal for det meste hvile i sig selv økonomisk.

Styringsgruppen føler behov for at udgive nyhedsbreve, som kan udkomme hyppigere end tidsskriftet. Udgivelse af dem vil indgå som led i de nordiske netværksprojekter.

Nordens folkliga akademi

Lokaler

Akademin hyr lokaler som tillhör Nordiska folkhögskolan på Fontinberget i Kungälv. Vid det senaste hyresavtalet från 1981 flyttades akademiens administration till "Smålandsgården" medan biblioteks- och kursarbetet fortfarande finns i skolbyggnaderna.

Ekonomi

På Nordiska ministerrådets budget finns akademien med en budget för 1987 på 4.147.000 SEK.

Personal

Akademiens personal består 1987 av:

- 1 rektor (som också är nationell lektor)
- 3 lektorer (från vart och ett av de övriga "stora" nordiska länderna)
- 1 tolk
- 1 bibliotekarie
- 2 biblioteksassistenter (f n 60 % och 40 %)
- 1 byråsekreterare (främst kursadministration)
- 1 intendent (bokföring och räkenskaper)
- 1 assistent (sekreterar- och datauppgifter)
- 1 expeditjonsförmän (tryckeri – 50 %)

Av dessa är rektor, lektorer och bibliotekarie anställda på fyraårskontrakt. Den övriga personalen är anställd efter svenska regler.

Kurser och konferenser

Under 1986 genomförde akademien 18 kurser och konferenser om 4–5 dagar. Det var en ökning i både deltagarantal och aktivitetsnivå på ca 20 % i förhållande till föregående år. Dessutom arrangerades en mängd möten och seminarier av kortare karaktär.

Biblioteket

Biblioteket som betjänar både akademien och folkhögskolan har 1987 ett samlat bokbestånd på 23.682 band. Det abonneras på 219 tidskrifter – 136 allmänna och 83 pedagogiska. Det förekom 5.772 utlån under 1986 och i samband med akademins kurser har biblioteket anordnat 23 utställningar och utarbetat motsvarande litteraturlistor.

Information och dokumentation

I samband med kursverksamheten och bibliotekets arbete sker en omfattande information och dokumentation angående aktuella utvecklingsområden inom nordisk folkbildning. Dessutom arbetar akademien, med speciella medel från Nordiska ministerrådet, med att kartlägga och analysera försöks-, utvecklings- och forskningsarbete inom folkbildning och vuxenundervisning i Norden.

En viktig del i hela informationsverksamheten är utgivningen av "Nordisk tidskrift för folkbildning och vuxenundervisning". Tidskriften utkommer med fyra nummer per år.

En inte ringa del av personalens dagliga arbete består av allmän rådgivningsverksamhet. Det kan gälla studieresor till ett annat nordiskt land, adresser man saknar, kontakter man söker, lagstiftning man undrar över osv. Ute i världen är ofta nordiska folkhögskolor och nordisk folkbildning något man är intresserad av som vuxenutbildare och allt fler förfrågningar kommer till akademien om hur vi arbetar i Norden, möjligheter till studiebesök och samarbete.

För information om akademins målsättning och handlingsplan för framtiden hänvisas till *bilaga 7: Idé- och handlingsprogram för Nordens folkliga akademi*, maj 1987.

BIHANG 3

Högre utbildning

För tillfället är huvudbeståndsdelarna i det formella nordiska samarbetet visavi högre utbildning koncentrerade kring ett begränsat antal universitetskurser, regionalt samarbete, sändelektorssamarbete och ett visst samarbete inom ramen för en del nordiska forskningsinstitutioner. Dessutom förekommer det postgymnasial undervisning inom vissa institutioner som finansieras över den nordiska forskningsbudgeten. Dessa institutioners verksamhet är emellertid primärt forskningsinriktade och behandlas i kulturhandlingsplanens forskningsavsnitt.

Utvecklingen leder emellertid över allt i Norden till att forskning och utbildning utgör allt viktigare hörnstenar i det moderna samhället. Kunskapsnivån i Norden är både avgörande för de nordiska ländernas kostnadsnivå och för hur länderna kommer att hävda sig internationellt sett.

För att kunna möta dessa alltmer accentuerade samhällskrav måste man intensifiera samarbetet på postgymnasial nivå samt målmedvetet gå in för en större samordning av insatserna än hittills. En ökad samverkan och gemensam resursanvändning är nödvändig med tanke på bl. a. den allt snabbare vetenskapligt tekniska utvecklingen som på många områden kräver allt större resurser.

Vi står inför en rad utmaningar förorsakade av såväl yttre som inre faktorer. Det gäller bl. a. att såväl tillgodose samhällets behov av kvalificerad, välutbildad arbetskraft som att tillmötesgå individens önskemål om fördjupade ämneskunskaper.

Det behövs olika insatser för att undanröja hinder för detta samarbete, bl. a. mot bakgrund av att utbildningssystemen i de nordiska länderna är olika till sin uppbyggnad. Detta bör dock inte uppfattas som någon begränsande faktor utan olikheter och specialiteter kan i stället utnyttjas så att de blir en styrka i det nordiska samarbetet.

Ett ökat intresse för internationalisering av utbildningarna karaktäriserar för närvarande de nordiska ländernas utbildningspolitik. I Danmark etablerades i 1985 på undervisningsministerens initiativ som et 3-årigt forsøgsprojekt et informationscenter for studie- og udvekslingsrejser for unge. Centret, der især er tænkt som et serviceorgan for skoler og andre uddannelsesinstitutioner, drives dels ved hjælp af offentlige midler, dels ved tilskud fra private fonde. Centret fungerer også som informationstjeneste og kontaktfremidler for udenlandske grupper og enkeltpersoner, der ønsker at gennemføre et studiebesøg el. lign. i Danmark. Centrets virksomhed omfatter i princippet studie- og udvekslingsrejser til hele jorden.

I Finland har regeringen för 1987 avsatt 1.5 milj. FIM för utveckling av högskolornas internationella verksamhet. Utbytesprogram för bl. a. studerande och lärare regleras av en rad kulturavtal som Finland ingått med olika länder. Till detta bör läggas samarbetsavtal mellan olika universitet och högskolor. På grund av bl. a. de talrika avtalen på universitets- och högskolenivå är det svårt att erhålla en överblick av sammanlagda nationella resursinsatserna.

I Island är det vanligt att studerande bedriver studier vid utländska universitet, men de erhåller studiestöd endast om man inte undervisar i ämnet för studierna i Island.

Jämfört med de andra nordiska länderna är andelen norska studeranden, som bedriver studier utomlands stor. Enligt uppgift från de nordiska studiestödsnämnderna utgjorde de norska studerandena läsåret 1984–85 ca 45 % av samtliga studeranden som studerar i ett annat nordiskt land.

Detta beror delvis på att det inom vissa utbildningsområden är brist på utbildningsplatser t. ex. inom teknik och ekonomi. Det har varit en medveten strävan från den norska regeringens sida att underlätta högskolestudier utomlands. Detta har bl. a. tagit sig uttryck i att studiestödsreglerna för utlandsstudier är liberalare i Norge än i Sverige.

I Sverige finns det sedan budgetåret 1983/84 särskilda medel anvisade till Svenska institutet för s. k. integrerad högskoleutbildning i utlandet. Även universitets- och högskoleämbetet disponerar över medel för att stödja och stimulera internationellt utbyte samt internationalisering av högskolans verksamhet. På uppdrag av den svenska regeringen utarbetar man för närvarande vid Svenska institutet ett förslag om organisation och arbetsformer för ett informations- och dokumentationscentrum för stimulans av utbytesverksamheten inom utbildning och forskning. Arbetet inriktas primärt på högskoleområdet för att i ett senare skede även inbegripa skolområdet.

De nätverksskapande aktiviteterna i form av gemensamma studieprogram för att främja samarbetet mellan institutioner ingår inte i någon större utsträckning i de nordiska samarbetsaktiviteterna för närvarande. Inom EG-samarbetet har man däremot sedan ett antal år haft ett projekt kallat "Joint Study Programme", inom ramen för vilket bl. a. en rad gemensamma studieprogram utvecklats. Detta avlöses av ett annat samarbetsprogram, ERASMUS, som bl. a. har målsättningen att harmonisera den högre utbildningen inom EG. Eftersom universitet och högskolor till sin natur i hög grad är autonoma, utgår man ifrån att dessa institutioner skall spela en avgörande roll i förverkligandet av samarbetsprogrammet.

ERASMUS-projektet skall genomföras i tre år med början från läsåret 1987/88 och man förväntar att minst 25.000 studerande före år 1990 kommer att ta en del av sin utbildning vid ett universitet eller högskola i ett annat EG-land. Man räknar med, att det finns ca 6 milj. studeranden inom EG, som potentiellt kan utnyttja ERASMUS. Budgeten för tre-årsperioden uppgår till 85 milj. ECU, vilket motsvarar ca 680 milj. DKK. Av hela beloppet förväntas 65 milj. ECU användas till stipendier.

ERASMUS-projektet innehåller fyra huvudelement:

- 1 samarbete mellan universitet och högskolor i EG-området samt utbyte av studeranden och lärare.
- 2 undervisningen på gästuniversiteten är gratis för studerandena, som dessutom erhåller ett stipendium för att täcka sina extra omkostnader. Stipendiet supplerar det nationella studiestödet, som den studerande kan ta med sig hemifrån.
- 3 Studietid och eventuella examensbevis från ett annat EG-land skall godkännas i hemlandet.
- 4 Man kommer också att anordna seminarier, stödja samarbetsprojekt mellan universitet och högskolor samt instifta ett ERASMUS-pris.

Åtgärder som befrämjar en ökad mobilitet inom högre utbildning

Arbetsgruppen har mot bakgrunden av nationella och internationella tendenser inom utbildningspolitiken i förslaget till handlingsplan uppdragit riktlinjer till mobilitetsfrämjande stödordningar för högre utbildning. Dessa är avsedda för lärare och administratörer inom högre utbildning samt

studeranden. Man förutsätter en positiv inställning till tentamens- och examensgiltigheten och man avser att etablera en gemensam utbildningsmarknad inom högre utbildning i Norden.

Avsikten med de skisserade nordiska stödordningarna är att åstadkomma gemensamma studieprogram inom högre utbildning för att främja samarbetet mellan högskolor beträffande gemensam utbildning eller delar av utbildning. När minst två nordiska länder är representerade bland de samarbetande institutionerna omfattas de av stödordningen. För studieperioder i ett annat nordiskt land, kan man erhålla bidrag till rese- och uppehållskostnader för de studeranden och lärare som deltar i programmet.

I de delar av skissen, som gäller lärare och administratörer utgår man ifrån, att en utbytesordning av typ nordiskt tjänstemannautbyte förverkligas för dessa grupper i planens initialske. Man bör även etablera en gemensam nordisk arbetsmarknad för universitets- och högskolelärare.

Studentinriktade åtgärder

I Norden är det såsom tidigare nämnts endast en bråkdel av alla studeranden, som bedriver studier eller tar en studieperiod utomlands. Enligt uppgift från de nordiska studiestödsnämnderna erhöll 1984–85 drygt 2% av studerandena inom högre utbildning studiestöd för studier utomlands. Av dem studerade 37% i ett annat nordiskt land.

En grundläggande förutsättning för mobilitet är att den enskilda individen har ett positivt intresse för att studera eller tjänstgöra utomlands. Studievalet kan vara avgörande; den tilltänkta utbildningen kanske inte finns i hemlandet.

Språkkunskaper eller brist på språkkunskaper har betydelse inte minst vid valet av land. För den som har goda kunskaper i ett språk är det naturligt att välja det land där språket talas för vidare studier eller tjänstgöring. Omvänt kan den som har bristande språkkunskaper välja utlandsstudier som ett medel att förbättra språkfärdigheten. Bristande språkfärdighet är naturligtvis för många ett hinder för rörlighet och arbetsgruppen lägger stor vikt vid en ökad nordisk språkförståelse.

Studier eller tjänstgöring i ett annat land innebär i regel ökade kostnader. Utöver resekostnader kommer höga levnadskostnader och ofta kursavgifter. Ekonomiskt stöd i form av stipendier, studiestöd eller andra bidrag är för flertalet en avgörande faktor för om en utlandsvistelse skall komma till stånd eller inte.

Inför studier i ett annat land måste individen ta ställning till val av utbildning/ämne och i vilket land eller vid vilken läroanstalt utbildningen bäst bedrivs. För att individen skall kunna träffa sitt val måste det finnas information och dokumentation om utbildningssystem i olika länder, om villkor för antagning och om övriga studievillkor, om examinationssystem m. m.

Det föreligger ett ökat intresse för att tillbringa en kortare studieperiod i ett annat land som ett led i den inhemska utbildningen. För denna grupp av studerande är det oftast en förutsättning för att studiestöd skall utgå – att studierna utomlands tillgodoräknas i utbildningen och att detta avgörs före utlandsvistelsen. För den som följer hel utbildning utomlands kan det vara värdefullt att vid återkomsten till hemlandet få den utländska utbildningen värderad i förhållande till den inhemska. Detta utgör ett krav för vissa delar av arbetsmarknaden och det är vidare i regel nödvändigt för den som fortsätter sina högskolestudier, t. ex. forskarutbildning. För stora delar av arbetsmarknaden finns emellertid inte samma krav på ekvivalering av utländska studieresultat. Däremot värdesätts andra resultat av utlandsvistelsen, t. ex. förvärvade språkkunskaper och erfarenhet av miljö och förhållanden i ett annat land.

En första förutsättning för en ökad studentmobilitet utgör en vidgad examens- och tentamensgiltighet, samt ett smidigt överförande av delexamina från ett universitet till ett annat.

Mer omfattande och lättillgänglig information om möjligheterna till studier i ett annat nordiskt land samt ett ytterligare utbyggt studiestöd för dessa studeranden torde ha mobilitetsbefrämjande effekter, under förutsättning att de institutionella hinder som den synnerligen begränsade examens- och tentamensgiltigheten innebär, undanröjs.

På sikt kunde detta leda till en mer generell enhetlig inriktning och omfattning av den postgymnasiala utbildningen. Detta kan dock utformas så att element specifika för utbildningen på nationell nivå skulle bibehållas och ett närmare djupgående samarbete eftersträvas på "små" utbildningsområden.

På nordiskt plan genomförs för närvarande en försöksverksamhet med ett utbytesprogram för sista årets teknologer. Sedan försöksperiodens början har intresset för utbytesprogrammet, mätt i antalet ansökningar, ökat markant. Detta gäller för samtliga länder. Tills vidare är det dock rätt få, som önskar åka till Finland, medan man har gott om ansökningar från teknologer i Finland. Verksamheten har slagit väl ut och man är bland de tekniska högskolorna intresserad av att utbytesprogrammet fortsätter. På Nordisk industrifond uppger man att budgeten för 1987 års verksamhet beräknas till drygt 1.000.000 NKK.

Ökad information

Av det informationsmaterial som publiceras på olika håll torde den regelbundet uppdaterade handboken "Att studera i Norden" innehålla mest ingående och mångsidig information om studiemöjligheter vid universitet och högskolor i Norden. Publikationen fyller ett uttalat behov av information för bl. a. studeranden och studievägledare, men innehåller mindre praktisk vägledning angående konkret meritöverföring.

I sin nuvarande form vänder sig den digra handboken mer till studieväg-

ledare och saksbehandlare än till studenter, närmast eftersom den förutsätter en hel del kunskap om hur ett utbildningssystem fungerar. Som ett komplement till "Att studera i Norden" bör man därför överväga möjligheterna till att utarbeta informationsmaterial för den stora målgrupp studenterna utgör. Man kunde på så sätt göra de gällande övergripande reglerna för tentamens- och examensgiltighet samt möjligheterna till nationellt studiestöd för studier inom Norden mer kända.

En annan målgrupp för aktiverande information är universitetslärarna, så att de i egenskap av handledare, i större omfattning än hittills, kom med förslag till skraddarsydda grundutbildningar som innehöll specialisering vid ett universitet i ett annat nordiskt land. Detta kunde vara av stor betydelse för studenternas framtida möjligheter på en arbetsmarknad, där alltmer specialiserad kunskap efterfrågas.

Tentamens- och examensgiltighet

Övergripande regler för tentamens- och examensgiltighet angående universitets- och högskolestudier i Norden fastställdes år 1975 av Nordiska ministerrådet. Dessa går i korthet ut på att en studerande skall kunna tillgodoräkna sig en merit som genom utbildning erhållits i ett land vid utbildning i ett annat nordiskt land. Dessa meriter skall tillsammans kunna ingå i en examen eller utgöra del av en examen. Enligt reglerna är det universitetet eller högskolan i mottagarlandet som avgör om och i vilken utsträckning meriten kan tillgodoräknas.

Erfarenheterna har visat att de gällande reglerna för tentamens- och examensgiltighet i praktiken inte lett till det smidiga förfarande vid meritöverföring som man avsåg. Bäst har de fungerat inom ramen för allmänt etablerade samarbeten på högskoleområdet såsom på bl. a. Nordkalotten. På Färöarna har man slutit generella avtal mellan olika högskolor om godkännande av en viss genomgången utbildning i hemlandet. Även den försöksverksamhet för sistaårsstuderanden vid de tekniska högskolorna att förlägga delar av utbildningen till ett annat nordiskt land verkar utfalla positivt.

Gemensamma nämndare för de positiva erfarenheterna av tillämpningen av gällande nordiska regelverk är, att verksamheten skett innanför reglerade förhållanden. Man har på ansvarigt högskole- eller universitetshåll vanligen på förhand överenskommit om meritöverförsel.

Genom samarbetsavtal mellan olika högskolor i Norden kan garantier på förhand ges för tillgodoräkning av utbildning i hemlandet. Utbytesprogram för studeranden förutsatt att de kanaliseras genom universitet och högskolor tjänar ett liknande syfte.

Tentamens- och examensgiltighet samt ekvivalensfrågor generellt är även aktuella i internationella sammanhang. Inom Unesco har man nyligen tillsatt en arbetsgrupp för att dryfta denna problematik och Europarådet har inom ramen för det europeiska kulturavtalet igångsatt ett arbete som

innebär att ett nätverk av nationella informationscentra för akademisk mobilitet och ekvivalensfrågor byggs upp.

På nationell nivå i Norden har man uppmärksammat vissa hinder och brister angående meritöverföring. I Finland har man år 1986 stiftat en lag om den tjänstebehörighet som högskolestudier medför utomlands. Syftet med lagen är att vid besättandet av tjänster inom den offentliga förvaltningen, jämställa de finska medborgare som idkat högskolestudier utomlands med dem som gjort det i hemlandet. Avsikten är att förbättra möjligheterna till att inom förvaltningen anställa personal som erhållit utbildning på högskolenivå utomlands.

Man bör emellertid notera att stadgandena i regeringsformen om att till innehavare av statlig tjänst kan, med vissa specificerade undantag, utnämnas endast finska medborgare, gäller också framledes.

Riksdagen i Finland har i sitt svar på regeringens proposition bl. a. förutsatt att regeringen fortgående följer med hur de i lagen avsedda inhemska och utländska högskoleexamina utvecklas och motsvarar varandra samt på basen av erfarenheter av lagens tillämpning vidtar nödiga åtgärder.

Nationella lagstiftningsåtgärder som strävar till att undanröja institutionella hinder är synnerligen värdefulla, men knappast tillräckliga för att garantera en förbättrad tentamens- och examensgiltighet i Norden. Det gäller primärt att bygga upp ett utbrett förtroende för utbildningssystemen i de nordiska grannländerna. Den som anställer en person med utbildning från ett annat nordiskt land avgör i sista hand den sökandes kvalifikationer och möjligheterna till en sådan bedömning kan eller bör inte förhindras på formella grunder.

Ökad kännedom och information om undervisning och utbildning vid motsvarande utbildningsenheter i de andra nordiska länderna utgör väsentliga utgångspunkter för en utbyggd tentamens- och examensgiltighet. Högskolelärarna intar här en nyckelställning. Det är därför av särskild vikt att dessa lärare beredes tillfälle att bekanta sig med utbildningssystemet vid högskoleenheterna i de andra nordiska länderna. Detta kan bäst ske inom ramen för ett samarbetsprogram för högskolelärare. Ett intensifierat samarbete av denna typ torde leda till större smidighet vid meritöverföring i praktiken, men dessutom få en rad andra positiva effekter på bl. a. planering av undervisning, val av kurslitteratur, undervisningsmetoder, spridning av specialkunskaper. På sikt bör man nå en organiskt integrerad samnordisk utbildningsmarknad, där man med bibehållande av nationella särdrag kan uppnå betydande synergieffekter på den postgymnasiala utbildningens område.

Utbildningsmyndigheterna kan t. ex. i kursplanen ange vilka moment eller kurser avlagda vid en annan högskoleenhet i Norden, som man godkänner och på så sätt på förhand garantera tillgodoräkandet. Detta bör göras samtidigt som arbetet på utarbetandet av så flexibla lösningar

som möjligt pågår för att uppnå en förbättrad tentamens- och examensgiltighet, en av de fundamentala förutsättningarna för en gemensam nordisk utbildningsmarknad.

Frågor kring ekvivalens och meritöverföring är sedan 1985 föremål för utredning i en planlägningsgrupp inom det nordiska administratörsarbetet. Gruppens medlemmar består av handläggare och experter på ekvivalensfrågor inom högskola och nationella centrala administrationer. Man utarbetar en samlad översikt över de procedurer som används vid behandlingen av ekvivalensfrågor i de nordiska länderna, vidare med en kartläggning av behovet för gemensamt ansöknings- och vägledningsmaterial, en förteckning över handläggare och informationsmaterial, en terminologiöversikt för ekvivalensärenden samt en bedömning av vilka minimiuppgifter de enskilda institutionerna skall registrera vid ekvivalensbeslut. Delar av gruppens utredningsuppdrag planeras vara slutfört inom år 1987.

Läroinriktade åtgärder

På nordiskt plan har man etablerat systemet med forskarstipendier för att främja det vetenskapliga utbytet i Norden. Forskarstipendierna möjliggör vistelse vid en vetenskaplig institution i ett annat nordiskt land för att sålunda berika och fördjupa den egna forskningen.

Nordiska ministerrådets sekretariat vände sig år 1983 till det nordiska universitetsrektorsrådet med en skrivelse där man efterlyste en ordning för universitets- och högskolelärare som skulle komplettera systemet med forskarstipendier. I skrivelsen önskade man bl. a. följande frågeställningar belysta:

- 1 Är det möjligt att låta undervisning vid en främmande institution ingå som del av en universitetslärares obligatoriska undervisning?
- 2 Hur skall universitetslärares rätt till forskning tidsmässigt placeras/fördelas?
- 3 Hur och vem skall finansiera extrakostnader för uppehälle och resor för lärarna (är det av intresse att eventuellt diskutera en nordisk försöksordning).

För att analysera problemställningarna tillsattes en utredning "Lärarmobilitet i Norden". Avsikten är att kartlägga nuläget, dvs. nuvarande omfattning av lärarutbytet mellan universitet och högskolor. I uppdraget ingår även uppgiften att utarbeta förslag till en utveckling av utbytet.

I avvaktan på utredningen är det svårt att uttala sig om universitetslärarmobilitetens omfattning och struktur. Likaså föreligger det inga systematiska uppgifter över mobilitetshindrande faktorer.

Utbytesordning för universitets- och högskolelärare

Nordiskt tjänstemannautbyte i sin nuvarande form påbörjades år 1979 och syftet är att förkovra tjänstemannens kunskaper om förvaltnings-

stem, förvaltningsverksamhet och lagstiftning i de andra nordiska länderna, samt främja det nordiska samarbetet mellan myndigheterna.

Avsikten är att tjänstemannen för en tid i studiesyfte arbetar med uppgifter som hör till hans kompetensområde. Vid utbytet är det inte fråga om reciprocitet, d. v. s. att tjänstemannen som deltar i utbytet skall ersättas med en person från den mottagande myndigheten.

Verksamheten vänder sig i princip till alla statsanställda eller motsvarande personer oberoende av förvaltningsområde. Det finns heller inga gränser i fråga om personalkrets för utbytestjänstgöring.

Utbytestjänstgöringen får pågå högst ett år och bör förläggas till ett och samma kalenderår. Beträffande minimitid har man inte fastställt några begränsningar.

Tjänstemannen behåller sin vanliga fasta lön under utbytestiden. För att täcka boende- och andra extra kostnader i utbyteslandet får tjänstemannen ett nordiskt stipendium (fr. o. m. 1.1.1987 för varje utbytesmånad). Resekostnaderna till och från utbytestjänstgöringen ersättes enligt hemlandets regler.

Om utbytestjänstgöringen pågår sex månader eller längre, kan tjänstemannen också få ersättning för familjemedlemmars resekostnader och kostnader för transport av nödvändigt personligt bohag enligt gällande regler. I det här fallet har tjänstemannen dessutom under utbytestiden rätt till en fri hemresa för sig och sin familj.

Senast tre månader efter avslutad utbytestjänstgöring skall stipendiaten lämna en skriftlig rapport om tjänstgöringen och erfarenheterna från den. Rapporten sändes till det landskoordinerande organet.

I tillägg till de allmänna villkoren har de enskilda nordiska länderna ställt vissa ytterligare villkor för utbytet.

Nordiskt tjänstemannautbyte har etablerat sig som en reell del av det nordiska samarbetet och är dessutom ett instrument för att utveckla förvaltningen på nationell nivå. Till systemets fördelar hör att det är flexibelt och byråkratiskt samt baserat på nationella behov och villkor.

Den nordiska utbytestjänstgöringen har stått som modell för en försöksordning för tjänstemannautbyte för personal, som arbetar med drogmissbrukare. Försöksordningen ingår i den nordiska handlingsplanen mot narkotika från 1986 och man har fattat beslut om en försöksperiod om två år. Till skillnad från ordningen med tjänstemannautbyte omfattar denna försöksordning förutom statliga anställda även andra tjänstemannagrupper med anknytning till narkotikasektorn. Försöksordningen administreras av Nordisk kontaktmansutvalg for narkotikaproblem, som uppger att erfarenheterna varit positiva och att man önskar att verksamheten erhåller en permanent karaktär.

På något undantag när har universitetslärarna helt kommit att stå utanför tjänstemannautbytet. Enligt uppgift från koordinerande nationella myndigheter förekommer det bland universitetslärarna ett uppenbart intresse för

ordningen av gjorda förfrågningar och ansökningar att döma. Detta gäller särskilt lärare från mindre undervisningsmiljöer, där man har särskilda behov av externa impulser.

Gemensam nordisk arbetsmarknad för universitets- och högskolelärare

Trots avtalet om en gemensam nordisk arbetsmarknad från 1954 har det funnits behov av kompletterande överenskommelser beträffande utövning av vissa yrken. För en del yrkesgrupper har man därför slutit tilläggsöverenskommelser med motiveringen, att möjligheterna till fri rörlighet mellan de nordiska länderna även för dessa yrkesgrupper skulle vara till gagn för yrkesområdets utveckling i Norden. De särskilda avtal som hittills slutits omfattar vissa grupper inom hälso- och sjukvård samt grundskolelärare.

Nordiska kontakter och den internationella mobiliteten bland vetenskapsmän påverkas av en rad faktorer av bl. a. social och ekonomisk natur. Men det kan även förekomma, att utomnordiska kontakter prioriteras framom nordiskt samarbete av strukturella orsaker såsom bristande information, begränsade ekonomiska resurser för resor för nordiska kontakter samt anställnings-, beskattnings- och lönevillkor i de nordiska länderna. I den mån detta är fallet, är det viktigt att snarast vidta åtgärder för att etablera en flexibelt fungerande gemensam nordisk arbetsmarknad för universitetslärare.

För att skapa förutsättningar för en nordisk arbetsmarknad för högskolelärare i enlighet med intentionerna i Nordiska rådets *rek. 2/1987*

''att verka för att högre tjänster vid universitet och högskolor ledig-
anslås i samtliga nordiska länder''

bör man närmare granska nationella bestämmelser, som kan utgöra hinder och i praktiken begränsa möjligheterna för denna yrkesgrupp att fritt röra sig på den gemensamma nordiska arbetsmarknaden.

En skiss till riktlinjer för en stödordning för högre utbildning avsedd för medarbetare vid universitets- och högskoleinstitutioner, administratörer inom högre utbildning samt studeranden

Följande skiss till riktlinjer för ett fördjupat samarbete inom högre utbildning förutsätter en positiv inställning till tentamens- och examensgiltigheten med målsättningen att etablera en gemensam utbildningsmarknad för universitets- och högskoleområdet i Norden.

Syftet med stödordningen är vidare att åstadkomma en ökad samverkan och gemensam resursanvändning i Norden. Stödordningen finansieras över den nordiska budgeten och administreras av ledningsgruppen för nordiskt samarbete inom högre utbildning.

Skissen innehåller följande huvudelement:

- a) samarbete mellan universitet och högskolor i Norden
- b) utbyte av studerande och lärare
- c) studietid och avlagda examina i ett annat nordiskt land bör tillgodoräknas i hemlandet.

För att erhålla stipendierna/finansiellt bidrag bör följande betingelser uppfyllas:

- A. – Bidrag ges till *studerande* som önskar genomföra en del av sin utbildning vid en utbildningsanstalt i ett annat nordiskt land. Ett villkor är att denna del av utbildningen bör utgöra en integrerad eller godkänd del av hela utbildningsprogrammet.
- B. – Bidrag erhålles för *samarbetsprojekt* som innebär gemensam planläggning av en hel utbildning eller väsentliga delar därav.
 - Bidraget användes till att täcka utgifter för resa och uppehälle för de lärare och studeranden som deltar i det gemensamma studieprogrammet.
 - Bidrag ges för utgifter för planering, utarbetande och översättning av undervisningsmaterial, spridning av information och evaluering av det gemensamma studieprogrammet.
 - Bidraget utbetalas till en av de deltagande institutionerna som därefter är ansvarig för medlens förvaltning och medlens fördelning mellan de deltagande institutionerna.
 - Bidraget täcker inte normala löneutgifter för personalen vid de deltagande institutionerna eller kapitalutgifter i samband med programmets tillkomst.
 - Medel avsättes varje år för utveckling av nya gemensamma studieprogram. I välmotiverade fall kan man ge fortsatt stöd till projekt som redan tidigare erhållit bidrag, men åtminstone i stödordningens initialskede är avsikten att primärt stödja framväxten av nya gemensamma studieprogram.
 - Bidrag ges inte för att utveckla gemensamma forskningsprogram.
- C. Inom ramen för stödordningen kan man stödja *kortvariga uppehåll* (högst en månad) för lärare och administrativ personal. Beträffande administrativ personal önskar man prioritera ansökningar från personer med följande ansvarsområden:
 - ekvivalering av akademiska utbildningar och studier vid nordiska universitet och högskolor
 - antagning av nordiska studenter
 - studievägledning för studeranden, som ämnar studera utomlands
 - studie- och yrkesvägledning för studeranden
 - utveckling av förbindelserna mellan universitet och högskolor samt näringslivet
 - utnyttjandet av ny informationsteknologi inom högre utbildning och den nya teknologins inverkan på utbildning och undervisning.

Avgiftsbeläggning av studieplatser

De förslag till åtgärder som här dras upp riktar sig i första hand till de studeranden, som önskar ta delar av sin utbildning i ett annat nordiskt land. Vid dylika studieuppehåll bör den studerande betraktas som "gäststu-

derande'' och avgiftsmässigt och studiesocialt likställas med de inhemska studerandena.

Vad ankommer eventuella kostnader vid genomförandet av hela postgymnasiala utbildningar i ett annat nordiskt land, så tas frågan inte upp till behandling i detta sammanhang, eftersom man redan idag på nationell nivå tillämpar olika praxis. Här torde bilaterala överenskommelser mellan länderna utgöra en flexibel lösning.

Samarbetsaktiviteter inom högre utbildning

Kursverksamhet inom högre utbildning

Inom den högre utbildningen genomfördes under en rad år en regelbunden kursverksamhet på 10 olika områden. Vissa av kurserna hade tillkommit under den Nordiska kulturkommissionens tid, medan de nyaste upptagits i kulturbudgeten år 1984. Kursverksamheten riktade sig till universitetsstuderanden eller omfattade fortbildning och vidareutbildning.

I förbindelse med omorganiseringen av ministerrådssekretariatet har hela verksamheten inom området högre utbildning sammanförts så, att kursverksamheten behandlas samlat med planeringen av samarbetet inom universitets- och högskoleområdet generellt. Det föreligger alltså nu förutsättningar att skapa en struktur som dels säkrar, att den kursverksamhet som är baserad på en gemensam kulturbakgrund (t. ex. universitetskurser i historia, fortbildningskurser för modersmåls lärare) eller representerar smala områden (t. ex. konservatorsutbildningen) fortsatt kan genomföras, dels ges möjlighet att inom en mera flexibel budgetram uppta kurser inom nya aktuella ämnesområden.

Fördelningen av medel kommer framgent att ske samlat på basen av ansökningar, såväl från de områden där kurser hittills genomförts som från nya kursområden. Beslut om anslagen fattas av kulturämbetsmannakommittén. Rambeviljningen säkrar således bl. a.

- att kurser som baserar sig på en gemensam kulturbakgrund eller representerar ''smala'' områden fortsatt kan få stöd över den nordiska budgeten,
- att verksamhet som inte prioriteras faller bort och
- att nya, aktuella kursområden kan få stöd.

Liksom hittills kan fort- och vidareutbildningskurser samt grundutbildningskurser söka anslag. Här prioriterar man särskilt specialiserade grundutbildningskurser som riktar sig till sistaårsstuderanden inom ''smala'' eller prioriterade fält. Särskilt viktigt är det att också studeranden från små resursknappa universitet och högskolor bereddes tillfälle att delta i kursverksamheten.

Regionalt samarbete inom högre utbildning

Inom ramen för det regionalpolitiska samarbetet förekommer även samarbete inom högre utbildning. I det följande redogörs för tre exempel på detta, nämligen samarbetet på Nordkalotten, Kvarken och i Mittnorden.

Samarbetskommissionen för Nordkalottens universitet och högskolor

Samarbetskommissionen arbetar för att stärka banden mellan högskolorna på Nordkalotten. Genom ett gemensamt resursutnyttjande kan man åstadkomma en snabbare utveckling och också nå bättre resultat.

Traditionellt arbetar de olika högskolorna på Nordkalotten nationellt i nord-sydlig riktning. Samarbetskommissionen ser därför som en viktig del i sin verksamhet att sprida information om den kunskaps- och kompetensuppbyggnad som utvecklats vid de skilda högskolorna och peka på de möjligheter som finns att utnyttja.

1983 lät Samarbetskommissionen utarbeta en broschyr "Studier i norr", som informerar om integrerad högskoleutbildning på Nordkalotten. Den hittills mest anlitade utbildningskombinationen är den mellan Narvik ingenjörshögskole och högskolan i Luleå. Den har lockat ett 20-tal studerande. Det är också populärt bland norska studerande att läsa vid Umeå universitet. För närvarande finns också här ett tjugotal elever, främst inom den ekonomiska sektorn.

Man strävar inom samarbetet att tillsammans bygga upp universitetskompetens på helt nya fält och därmed bidra till regionens utveckling – både på utbildningens och näringslivets område.

Med bistånd från Nordiska ministerrådet har man utarbetat ett utbildningsprogram som år 1985 omfattande 14 gemensamma utbildningslinjer. Varje utbildningslinje involverar undervisningsenheter i två av de länder som deltar i nordkalottensamarbetet.

Utbildningsprogrammet är uppbyggt på följande sätt: Den studerande genomför de inledande delarna av studieprogrammet (ca. två års studier) i hemlandet. Därefter fortsätts studierna inom ramen för ett särskilt studieprogram vid en annan utbildningsenhet. Den studerande kan antingen erhålla specialiserad utbildning och därefter avsluta studierna i sitt hemland eller också välja att avsluta studierna vid gästinstitutionen. I bägge fallen har man på förhand tagit ställning till frågor angående tentamensgiltighet m. m.

I september 1986 slöts ett formellt samarbetsavtal mellan Umeå universitet och Finnmark Distriktshøgskole i Alta. Det möjliggör för studerande som avlagt högskolekandidatexamen i ekonomi/administration vid Finnmark Distriktshøgskole i Alta att fortsätta sina studier på ekonom- resp. förvaltningslinjen vid Umeå universitet.

Högskolesamarbete över Kvarken

I början av 1970-talet sökte sig många finska universitetsstuderande till Sverige. Särskilt stor var studerandeströmmen till Umeå. Toppen kom 1977 då finländare utgjorde ca 10% av totalantalet studerande vid Umeå universitet eller drygt 800.

I takt med att studentströmmen västerut växte, ökade också problemen. Det gällde språkförståelsen, studiestöd, sociala frågor, examensgiltighet,

kompletteringsutbildning och därmed sammanhängande problem. Kvarkenrådet, som är det gränsregionala samarbetsorganet för kommuner, myndigheter och organisationer i Vasa och Västerbottens län, tog 1978 initiativet till en högskolekonferens med syfte att penetrera dessa problem. Resultatet blev så småningom att Nordiska ministerrådet beviljade medel för en arbetsmarknadssekreterare för finländska studerande i Umeå under åren 1980–1983. Den förbättrade informationen ledde till bättre studieplanering och ökad kunskap om studie- och arbetsmarknadsmöjligheter bland de finländska studerande.

I samband med högskolereformen i Sverige 1977 med nya antagningsregler och fler s. k. spärrade linjer, minskade antalet finländska studerande i Umeå. För närvarande studerar knappt 200 finländare vid Umeå universitet. De återfinns främst inom den administrativa, ekonomiska och sociala sektorn.

Det av Nordiska ministerrådet finansierade samarbetsprojektet gav goda erfarenheter och ledde till att undervisningsministeriet i Finland och utbildningsdepartementet i Sverige fr. o. m. 1983 ställt medel till förfogande för att försöksvis vidareutveckla ett samarbete mellan, i första hand, högskolorna i Vasa och Umeå högskoleregion. Man vill gemensamt dra nytta av varandras utbildning och forskning och de olikartade resurser som finns på den finska och den svenska sidan.

1983 genomfördes en gemensam doktorandvecka för företagsekonomer. Den har lett till lärarutbyte och planering av gemensamma forskningsprojekt. Studerande från Vasa högskola har också deltagit i olika kurser vid Umeå universitet.

Rättsvetenskapliga institutionerna i Umeå och Vasa har utarbetat en gemensam verksamhetsplan som omfattar gästföreläsningar, utbyte av lärare och gemensamma seminarier. Hösten 1986 anordnade de också sitt andra samnordiska forskarseminarium.

Inom pedagogisk forskning och lärarutbildning har flera samarbetsprojekt initierats. Man har bl. a. haft ett större forskarsymposium, årliga lärarutbildningsträffar, praktikutbyte och lägerskoleutbyte.

Samverkansgruppen mellan högskolor och universitet inom Mittnordensområdet

Mittnordensarbetet inom högskoleområdet startade 1981 och målet för verksamheten har främst varit en sammankoppling mellan å ena sidan regionala utvecklingsprojekt och utvecklingsproblem samt å andra sidan högre utbildning och forskning. Man har hittills arbetat enligt följande riktlinjer:

- informationsaktiviteter
- kontaktservice mellan högskolorna och universiteten
- konferenser
- specialprojekt

Genom studiebesök har framför allt en rad bilaterala relationer mellan olika högskolor uppstått. Regionalpolitiska temata har dominerat de konferenser man anordnat. Som exempel kan nämnas en konferens i Sundsvall 1984 kring "Ny teknik och regional utveckling: teori och praktik". Målet var att med utgångspunkt i erfarenheter från industri och högskola belysa sambandet mellan kunskapsutveckling och regional utveckling. År 1985 hölls en konferens om "Samhällsplanering" i Nord-Trøndelag. Avsikten var att belysa effekterna av de olika instrument som står till samhällsplaneringens förfogande både kommunalt, regionalt och nationellt. Särskild vikt fäste man vid effekterna på regional utveckling i glesbygden. För år 1988 planerar man en konferens kring temat "Turism".

Bland specialprojekten kan nämnas utbyte inom ekonomutbildningen och ingenjörutbildningen Östersund–Trondheim.

Främst med utgångspunkt från högskolan i Vasa har en del utbytesprojekt utvecklats. I första hand har Vasa närkontakt med universitetet i Umeå men även med högskolorna i Östersund och Sundsvall/Härnösand.

Högskolan i Östersund har utvecklat en särskild ingenjörutbildning i nära samverkan med ingenjörshögskolan i Trondheim. Utbildningen leder till att glesbygden nu kan försörjas med ingenjörer på mellannivå och med erfarenheter från den typ av teknologi som karakteriserar glesbygdens näring.

Samarbetsnämnden för de nordiska lektoratsadministrationerna

Nordiska ministerrådet inrättade en samarbetsnämnd för de nordiska lektoratsadministrationerna för en fyraårig försöksperiod. Samarbetsnämnden har – som ett gemensamt forum för de nordiska ländernas lektoratsadministrationer – till uppgift att stödja den undervisningsverksamhet som bedrivs på universitet och högskolor runt om i världen av de nordiska ländernas utsända lektorer och andra lärare. Nämnden skall komplettera och förstärka de enskilda ländernas insatser i syfte att öka kännedomen om och intresset för Nordens språk, litteratur, kultur och samhällsförhållanden.

För att stärka det nordiska samarbetet och öka intresset för den reguljära undervisningen i Nordens språk och litteratur kan särskilda medel beviljas för samnordiska projekt/arrangemang på universitetsorterna, t. ex. författarbesök, gästföreläsningar, filmvisningar, utställningar. *Projektstödet* är begränsat till europeiskt universitet, i första hand utanför Norden.

Man har dessutom förutsatt att samplanering av projektet/arrangemanget skett med andra universitet i samma språkområde samt att kontakt tagits med de nordiska beskickningarna och eventuella lokala nordiska föreningar, organisationer etc., som kan tänkas bidra till kostnaderna.

Med hjälp av projektstöd anordnades i april 1987 vid universitetet i Amsterdam ett nordiskt symposium om "Text och musik i skandinavisk kulturtradition". Vid universitetet i Caen genomfördes en nordisk kam-

panjvecka med föreläsningar om samhällsliv, vetenskap, konst, litteratur och musik och i Strasbourg arrangerades 1986 en nordisk filmvecka och samtidigt bildades där en nordisk kulturförening, Cercle Nordique.

Projektstödverksamheten är mycket uppskattad av lektorerna, som här har en möjlighet att ge undervisningen en starkare nordisk prägel och att tillföra den nya nordiska aspekter.

En annan verksamhetsform har utgjorts av *konferenser*. Den första ägde rum i januari på Hanaholmen 1985 och var avsedd för nordiska lektorer verksamma inom Norden. Den andra – i maj 1985 i Wien – riktade sig till nordiska lektorer och andra lärare i de nordiska språken verksamma vid universitet i de tyskspråkiga länderna.

Under 1986 anordnades en konferens på Hasseludden utanför Stockholm – avsedd för nordiska lektorer verksamma inom Norden. Det var en uppföljning av konferensen på Hanaholmen.

I april 1987 genomfördes en konferens om "Språkundervisning och läromedel" i Poznan, Polen. Konferensen var avsedd för nordiska lektorer och andra lärare i de nordiska språken verksamma i Östeuropa (Bulgarien, Jugoslavien, Polen, Rumänien, Sovjetunionen, Tjeckoslovakien och Ungern). Dessutom deltog en rad språkstuderanden från universitetet i Poznan i delar av konferensen.

Förutom konferensverksamhet och projektstöd har man inom ramen för den samnordiska lektoratsadministrationens verksamhet anordnat *samnordiska symposier*, såsom "The writing of Nordic Literary Histories" vid University College, London år 1986 samt sammanställt läromedel i form av realia-material om de nordiska länderna.

Denna *kulturinformation i utlandet* utgör ett utmärkt komplement till de stora samnordiska satsningarna av typ "Scandinavia Today". Kulturarangemang initierade av sändelektorerna riktar sig främst till studerande, en målgrupp väl lämpad för nordisk kulturinformation.

Ledningsgruppen för högre utbildning

För de exekutiva och operationella uppgifterna som implementeringen av kulturhandlingsplanens förslag visavi högre utbildning medför, bör man tillsätta en ledningsgrupp för nordiskt samarbete inom högre utbildning. Ledningsgruppen föreslås lyda under ministerrådet och handha arbetsuppgifter som anges i kulturavtalets artikel 3. Arbetsinriktningen skall fastslås enligt direktiv givna av ministerrådet och arbetsfältet utgöra högre utbildning.

Förslag till mandat för ledningsgruppen återfinns i *bilaga 6*.

*BIHANG 4***FÖRSLAG till mandat****Ledningsgruppen för nordiskt skolsamarbete***1. Organisatorisk ställning*

Ledningsgruppen för nordiskt skolsamarbete lyder under Nordiska ministerrådet (undervisningsministrarna).

2. Arbetsuppgiften i stort

Ledningsgruppen utför arbete inom område som anges i kulturavtalets artikel 3, enligt vilken samarbetet på utbildningsområdet skall inriktas på

- utbildningens mål, innehåll och medel
- utbildningssystemets struktur
- pedagogiskt utvecklingsarbete

Med anknytning till artikel 4 skall ledningsgruppen följa och stödja pedagogisk forskning.

Ledningsgruppen skall därjämte, i enlighet med avtalets artikel 7, arbeta med anknytande informations- och dokumentationsverksamhet.

3. Arbetsinriktning

Ministerrådet ger de direktiv som erfordras för ledningsgruppens arbetsinriktning och prioriteringar i samarbetet.

4. Arbetsfält

Ledningsgruppen skall verka inom skolområdet. Det definieras här som alla skolstadier under universitetsnivån inom det offentliga skolväsendet inklusive förskolan. I arbetsfältet inkluderas fort- och vidareutbildning av den skolpersonal som finns verksam inom här angivet arbetsfält.

5. Samverkan

Ledningsgruppen håller erforderligt samråd och eftersträvar samverkan med relevanta nordiska och nationella organ etc. då det kan bedömas öka den samlade effektiviteten i det nordiska utbildningssamarbetet.

6. Mandatperiod

Mandatperioden är 4 år.

7. Medlemmar i ledningsgruppen

Ledningsgruppen har fem medlemmar; en representant från varje land.

Medlemmerna utses av ministerrådet efter förslag från respektive lands undervisningsminister.

I samma ordning utses för varje medlem en suppleant.

8. *Arbetsordning*

Ledningsgruppen utser själv sin ordförande för 2 år i taget. Ledningsgruppens beslut skall vara enstämmiga. För reglering av arbetet i övrigt fastställer ledningsgruppen själv sin arbetsordning.

9. *Budget*

Ledningsgruppen förfogar över det årsbudgetbelopp som anvisas den genom beslut av ministerrådet. Ledningsgruppen har att varje år enligt särskilda budgetanvisningar utarbeta förslag till verksamhetsplan och budget.

10. *Verksamhetsberättelse*

Ledningsgruppen har att varje år enligt särskilda anvisningar avge verksamhetsberättelse till ministerrådet.

11. *Nationell anknytning av arbetet*

Ledningsgruppens medlemmar skall verka för att ledningsgruppens beslut och arbete får stöd på nationellt plan.

12. *Sekretariat*

Sekretariatsfunktionerna för ledningsgruppen tas tillvara av Nordiska ministerrådets sekretariat.

BIHANG 5

Nordisk samarbete vedrørende voksenundervisning og folkeoplysning

Mandat for styringsgruppen for nordisk samarbejde vedrørende voksenundervisning og folkeoplysning:

1. Styringsgruppen skal fremme det nordiske samarbejde inden for voksenundervisning og folkeoplysning.
2. Styringsgruppens opgaver er at:
 - a) fremme uddannelsespolitisk diskussion inden for voksenundervisning og folkeoplysning på nordisk plan
 - b) arbejde for nordisk samarbejde med hensyn til voksenpædagogisk forskning, forsøgs- og udviklingsarbejde
 - c) varetage informationsformidling og erfaringsudveksling om reformarbejde og udviklingstendenser i de nordiske lande for så vidt angår voksenundervisning og folkeoplysning

- d) udtale sig om de sager, som af Ministerrådet eller sekretariatet bliver forelagt gruppen.
3. Styringsgruppen består af 8 medlemmer, der for en periode af 4 år udpeges af Ministerrådet. De nationale ministerier foreslår hvert 1 medlem. Videre foreslås 1 medlem fra hvert af følgende sammenslutninger: De nordiske folkeoplysningsråd, de nordiske arbejdsgiverforeninger og de nordiske arbejdstagerorganisationer. Der udpeges også en suppleant for hvert medlem. Styringsgruppen udpeger selv sin formand.
 4. Styringsgruppen udarbejder forslag til årlig arbejdsplan og budget. Endelig beslutning om budget træffes af Nordisk Ministerråd. Styringsgruppen udarbejder for hvert kalenderår en beretning til Nordisk Ministerråd om virksomheden.
 5. Styringsgruppens beslutninger skal være enstemmige for så vidt angår de nationalt udpegede medlemmer. Styringsgruppens medlemmer skal virke for styringsgruppens beslutninger på nationalt plan med bistand af den myndighed, som styringsgruppemedlemmet er indstillet af.
 6. Sekretariatsfunktionen varetages af Nordisk ministerrådssekretariat.

BIHANG 6

Förslag

Ledningsgruppen för nordiskt samarbete inom högre utbildning

Mandat

1. *Organisatorisk ställning*

Ledningsgruppen för nordiskt samarbete inom högre utbildning lyder under Nordiska ministerrådet (undervisningsministrarna)

2. *Arbetsuppgiften i stort*

Ledningsgruppen utför arbete inom det område som anges i kulturavtalets artikel 3, enligt vilken man överenskommit om att

- vidga möjligheterna för studerande och andra hemmahörande i ett nordiskt land att utbilda sig och avlägga examen vid de övriga nordiska ländernas utbildningsanstalter,
- inrätta gemensam utbildning eller gemensamma utbildningsinstitutioner, i synnerhet inom de mest avancerade och specialiserade utbildningslinjerna,
- åstadkomma ömsesidigt erkännande av examina, delexamina och andra prestationsbeskrivningar,
- söka samordna den offentligt anordnade utbildning som syftar till att ge behörighet för viss yrkesutövning, på så sätt att den ger samma behörighet i alla de avtalsslutande staterna.

3. *Arbetsinriktning*

Ministerrådet ger de direktiv som erfordras för ledningsgruppens arbetsinriktning och prioriteringar i samarbetet.

4. *Arbetsfält*

Ledningsgruppen skall verka inom högre utbildning, vilket här definieras som samtliga postgymnasiala utbildningsstadier och -former vid universitet och högskolor med undantag för forskarutbildning.

5. *Samverkan*

Ledningsgruppen håller erforderligt samråd och eftersträvar samverkan med relevanta nordiska och nationella organ etc. då det kan bedömas öka den samlade effektiviteten i det nordiska samarbetet inom högre utbildning.

6. *Mandatperiod*

Mandatperioden är 4 år.

7. *Medlemmar i ledningsgruppen*

Ledningsgruppen har tio medlemmar, två representanter från varje land. Medlemmarna utses av ministerrådet efter förslag från respektive lands undervisningsminister.

I samma ordning utses för varje medlem en suppleant.

8. *Arbetsordning*

Ledningsgruppen utser själv sin ordförande för 2 år i taget. Ledningsgruppens beslut skall vara enstämmiga. För reglering av arbetet i övrigt fastställer ledningsgruppen själv sin arbetsordning.

9. *Budget*

Ledningsgruppen förfogar över det årsbudgetbelopp som anvisas den genom beslut av ministerrådet. Ledningsgruppen har att varje år enligt särskilda budgetanvisningar utarbeta förslag till verksamhetsplan och budget.

10. *Verksamhetsberättelse*

Ledningsgruppen har att varje år enligt särskilda anvisningar avge verksamhetsberättelse till ministerrådet.

11. *Nationell anknytning av arbetet*

Ledningsgruppens medlemmar skall verka för att ledningsgruppens beslut och arbete får stöd på nationellt plan.

12. *Sekretariat*

Sekretariatsfunktionerna för ledningsgruppen tas tillvara av Nordiska ministerrådets sekretariat.

BIHANG 7

Idé- och handlingsprogram för Nordens folkliga akademi

Innehåll

Förord

DEL 1: Om Norden och folkbildningen

- 1 Utmaningen; vårt framtida kultursamarbete i Norden
- 2 Framtidens nordiska samhälle – möjligheter och hot
- 3 Folkbildningens roll

DEL 2: Nordens folkliga akademi och folklig bildning

- 4 Akademin under 20 år
- 5 Visionen om folklig bildning och om Nordens folkliga akademi

DEL 3: Nordens folkliga akademi och framtiden

- 6 Akademin in i framtiden
- 7 Handlingsplan för Nordens folkliga akademi

Noter

Förord

Detta idé- och handlingsprogram har arbetats fram under hösten 1986 och våren 1987 av kollegiet vid Nordans folkliga akademi.

Utgångspunkten för arbetet var Nordiska rådets initiativ för att utveckla en handlingsplan för det framtida kultursamarbetet i Norden (medlemsförslag vid Nordiska rådets 34:e session 1986).

Nordiska ministerrådsekretariatet bad Nordens folkliga akademi att uttrycka sina tankar om det framtida kultursamarbetet utifrån sin egen målsättning och hittillsvarande verksamhet.

Vi avgav en första skiss till idé- och handlingsprogram i november 1986 och har sedan vid tre tillfällen diskuterat förslaget i akademins styrelse, vid en mängd möten och konferenser och i kollegiet vid akademien.

Vi ser idé- och handlingsprogrammet som en värdefull utgångspunkt för vårt fortsatta arbete och vill försöka revidera och aktualisera det efter hand.

Kungälv i maj 1987

Kollegiet vid Nordens folkliga akademi

1 Utmaningen; vårt framtida kultursamarbete i Norden

Nordiska rådet har initierat arbetet med att utveckla en handlingsplan för det framtida kultursamarbetet i Norden (medlemsförslag vid Nordiska rådets 34:e session 1986). Man menar att ett aktivt kultursamarbete är en grundförutsättning för att utveckla samarbetet mellan de nordiska länderna.

”Nya initiativ bör tas”

”Samarbetet på kulturområdet får därför inte tillåtas stagnera, utan nya samarbetsinitiativ bör tas i syfte att ytterligare utveckla detta samarbete.”

Omvandling och internationalisering

I förslaget pekar man även på att ”i en tid som kännetecknas av snabb omvandling av samhällen och en stark internationalisering är det av avgörande betydelse att kultursamarbetet står i förgrunden för det nordiska samarbetet. Vi får inte riskera att i denna förändringsprocess fjärras från varandra, utan säkerställa att vi utgående från starka satsningar på kulturlivet i Norden aktivt kan delta i det internationella utbytet”.

”Den folkliga förankringen bör prioriteras”

Inom det kulturella samarbetet bör framför allt prioriteras åtgärder som tryggar bredden och därmed den folkliga förankringen. ”Förutsättningarna för folkrörelsesamarbetet och för folkkulturen som helhet bör därför ytterligare förbättras.”

2 Framtidens nordiska samhälle — möjligheter och hot

En framtid som bygger på en nordisk tradition

Nordens demokratiska utveckling går från tingsplatsen till den lilla studieggruppen. Övertygelsen om ”samtalets” nödvändighet för fria och likvärdiga människor är en levande tradition in i 1800-talets folkliga rörelser och vidare in i 1900-talets välfärdssamhälle.

Det är denna övertygelse om dialogens nödvändighet som bl. a. ger Norden kulturell identitet och som gör ett vidsträckt samarbete möjligt. Det är också denna tradition som de nordiska folken har använt vid mötet med stora kulturella och samhälleliga utmaningar.

Den teknologiska utvecklingen och informationssamhällets uppkomst sätter gamla och välkända nordiska samfundsmönster på prov. Etablerade arbetsområden, gemenskapsförhållanden och kommunikationsmönster bryts ned. Det fordras därför ett energiskt och målmedvetet arbete för att utifrån nya förhållanden fasthålla och utveckla ett mänskligt och demokratiskt nordiskt samhälle.*

De centrala och de lokala krafterna

Många av de samhällsinstitutioner som har varit viktiga och nödvändiga i uppbyggnaden av det nordiska välfärdssamhället har i dag nått eller närmar sig gränsen för vad som är möjligt att åstadkomma genom dem.

Institutionerna kan inte växa

En fortsatt utveckling av de stora samhällsinstitutionerna skulle inte blott kräva enorma investeringar, utan resultaten skulle även komma att

ifrågasättas och medborgarnas respekt och tillit skulle kunna förändras till misstro och fientlighet. Avståndet mellan institutionernas ledning och medborgarna skulle ytterligare ökas.

Byråkratisering
och institutiona-
lisering

Denna utveckling kan också i vissa fall gälla folkbildningen och vuxen-undervisningen. Institutionerna inom detta område har under de senaste decennierna vuxit sig allt större. De har ofta påtvingats en ganska omfattande administration från statligt och kommunalt håll. Risken för en byråkratisering och institutionalisering, där själva rörelsen och dynamiken försvinner, ligger nära.

Motkrafterna finns
redan

Motkrafter till denna utveckling finns. Inom t. ex. social- och sjukvården sker på många håll i Norden en avinstitutionalisering; vården och servicen förs närmare människorna, ut från de stora institutionerna, till primärvården.

Inom folkbildningen finns i dag många hoppgivande initiativ, som vuxit fram spontant och som utgår från verkliga och upplevda behov och syftar till att lösa angelägna problem.

Stöd motkrafterna,
styr dem ej

Samhällets uppgift är inte att styra och integrera dessa; då skulle de förlora sin karaktär. Men det är en angelägen uppgift att bygga ett nordiskt samhälle där dessa motkrafter ges frihet och icke-styrande stöd.

Att påverka och bli informerad

En splittrad världs-
bild

Vi utsätts i allt högre grad för budskap uppifrån. Vår världs bild formas många gånger av andra; av myndigheter, specialister, pedagoger, massmediefolk. Dessa budskap utgör sällan en begriplig och handfast helhet. Vår världs bild blir splittrad, fragmentarisk och duger inte som grund för handlingar för att förändra de egna omedelbara och mera fjärran liggande livsbetingelserna, alltså en handlingsförlamning.

Vi utgår från att medborgaren bör ha frihet att själv aktivt ta del av samhällsutvecklingen och i dialog med andra forma det gemensamma samhället.

Om inte friheten kombineras med en verklig delaktighet blir den bara ett tomt löfte, en meningslös frihet.

Samhörighet och isolering

Singeltilværelse og
stue-underholdning

Allt fler människor i vårt urbaniserade samhälle lever i en 'singeltilværelse' utan naturliga sociala kontaktytor. Detta försvagar människans myndighet och handlingskraft.

Den internationella förströelseindustrin inriktar sig i allt högre grad på sådana 'kulturkonsumenter' – en allt större del av dess produkter konsumeras i ensamhet framför TVn eller videospelet. Vi har skapat en kultur av 'stueunderholdning' där social isolering och främlingskap inför samhället har blivit ett livsmönster.

Parallellt med denna utveckling har vi sett hur människor spontant har slutit sig samman kring en idé, kring ett gemensamt problem, eller rätt och slätt kring en gemensam gårdsplan.

Bylagsverksamheten återuppstår och blomstrar på många håll i Norden; ungdomsverksamheten, amatörteatern och den folkliga idrotten samlar stora skaror. Nya folkrörelser uppstår.

Människan har behov av samhörighet

Dessa positiva tendenser bör stärkas. Människan är en social varelse med behov av samhörighet. I samhörigheten kan människan utvecklas till en skapande individ.

Globalt och lokalt

Samordning och splittring

Världen präglas i dag av samordnings- och splittringstendenser.

Krafter inom näringsliv och teknikutveckling för ur ett perspektiv de enskilda nationernas medborgare allt närmare varandra.

Andra krafter, som även dessa ofta har ekonomiska grunder, strävar att splittra den globala gemenskapen i antagonistiska block.

Våra värden hotas

De ökade internationella kontakterna är en källa till många värdefulla impulser för utvecklingen i våra nordiska länder. Samtidigt kan de allt mera utvecklade kontakterna, kanske främst i form av den europeiska integrationen, utgöra ett hot för våra traditionella nordiska värden. Vår kultur står inför risken att bli överkörd av en internationaliserad ytkultur, ofta med kommersiell drivkraft.

Inför denna utveckling framstår det nordiska kultursamarbetet, precis så som förslagsställarna i Nordiska rådet framhåller, som extra betydelsefullt.

Norden – en progressiv kraft i världen?

Vi bör därför fördjupa den nordiska demokratiska traditionen, så som vi känner den genom folkrörelser och folkbildning och våra myndigheters tro på självförvaltning. Ju bättre vi tillsammans i Norden kan förverkliga detta, desto starkare kan vi medverka i den globala utvecklingen och utgöra en progressiv kraft i världen. Praktisk handling och globalt medvetande kan också förenas i uppmaningen 'tänk globalt – handla lokalt'.

3 Folkbildningens roll

Bildning och kultur

Behovet av bildning

Historiskt sett har folkbildningen vuxit fram ur människors behov av egen kunskap och önskan att aktivt ta del i samhällets utveckling. Folklig bildning innebär översikt, insikt och engagemang. Folklig bildning är helhetssyn och skapande i gemenskap med andra.

De organisatoriska former som folkbildningen fått är bl. a. folkrörelser, studieförbund, folkhögskolor, folkbibliotek och olika aktionsgrupper.

Kultur är att odla

När människors kunskap, självbildning och självkänsla, tillit och gemenskap växer, odlas också möjligheter för att utveckla en egen kultur, en folkets kultur.

Kultur innebär bl. a. att odla människans olika uttrycksformer, medverka till att plantera och vårda . . .

Människor som lever i en kulturellt god jordmån kan utveckla förtroende för varandra, solidaritet, förståelse och gemensamt ansvar. Detta är en förutsättning för att se möjligheterna i friheten att uttrycka sina tankar och känslor, se styrkan i det som är gemensamt och berikas av olikheterna.

Frihet och demokrati

Fritt och frivilligt

Möjligheten att fritt och frivilligt studera egna och andra människors, naturens och kulturens, samhällets och arbetslivets villkor, medverka till engagemang och skapa opinion är en förutsättning för det folkliga bildningsarbetet.

Demokrati och delaktighet

Ofriheten är tvånget, makten som omyndigförklarar människan. Det fria och frivilliga folkbildningsarbetet är på så sätt en förutsättning för friheten.

Strävan efter demokrati, delaktighet och ansvar för det gemensamma samhällets utveckling bygger på kunskap, samhörighet och frihet.

I den lilla gruppen finns möjligheten för deltagarna att tränas i gemensam demokrati, dela erfarenheter, tränas i samtalet, planering och gemensamt genomförande. Kritisk analys, gemenskap och ansvar kan utvecklas och vara en viktig erfarenhet för att kunna medverka i samhällets demokratiska uppbyggnad, att påverka och förändra.

Utveckling och förnyelse

Ständig utveckling

En levande folkbildning måste befinna sig i ständig utveckling. Detta gäller både ideologi, pedagogik, former och innehåll. En stagnerad folkbildning kan inte fungera i en föränderlig värld på det sätt som är dess syfte.

Tillsammans i Norden

Denna kontinuerliga förnyelse och omprövning av gamla former är en krävande uppgift.

Denna uppgift bör utföras tillsammans i Norden för att vi skall kunna inspireras och lära av varandra. Kärlek, demokrati, frihet och folkbildning måste vinnas varje dag!

Internationellt ansvar

Nordisk folkbildning har ett internationellt ansvar att så tydligt som möjligt visa på den nordiska folkbildningen som ett sätt att bygga upp demokrati och försöka förverkliga demokratiska ideal.

Det betyder att i allt större utsträckning informera om nordisk folkbildning, erbjuda möjligheter för folkbildare från andra länder att få uppleva nordisk folkbildning och att medverka till att utveckla det internationella samarbetet inom det folkliga bildningsarbetet.

Det betyder också att nordisk folkbildning kan inspireras och få nya erfarenheter från andra delar av världen genom de många olika folkliga bildningsaktiviteter som utvecklas inte minst i samband med utvecklandet av nya demokratiska samhällen.

4 Nordens folkliga akademi genom 20 år

Akademins
bildande

Nordens folkliga akademi började sin verksamhet 1968 med syftet att bidra till "förnyelse och utveckling av folkbildningen i Norden". Sedan dess har akademien fungerat som en mötesplats för utbyte av erfarenheter och idéer mellan folkbildare från främst de nordiska länderna, men också från övriga världen.

Bakom bildandet låg mer än 30 års ihärdigt arbete för att skapa en nordisk folkbildningsinstitution. Förslagen var vittgående. Från idéer om ett nordiskt folkligt universitet – inspirerat av N F S Grundtvigs förslag från 1839 "Om Nordens videnskabelige Forening" – till en utvidgad nordisk folkhögskola.

Det var inte minst de olika folkbildningstraditionerna i de nordiska länderna som gjorde det svårt att finna en gemensam nämnare och som därmed försenade saken. När man till slut kunde börja verksamheten 1968 var det snarast med en känsla av att "nu måste det ske något" än med en klar och enig uppfattning om målsättningen.

Därför försökte Nordiska rådet som den etablerande instansen att försäkra sig bäst möjligt. Man hyrde in sig på en redan existerande folkhögskola och begränsade medarbetarstaben till tre. Skulle detta steg visa sig för stort kunde man efter en fem års försöksperiod stänga igen utan väsentliga förluster.

Kanske var denna svaga start en bra utgångspunkt. Man kan idag hävda att det som efter 20 år blev till Nordens folkliga akademi är utvecklat av "livet självt", av de möjligheter och behov som medarbetarna genom åren har funnit verklighetsnära i förhållande till nordisk folkbildning.

En mötesplats för nordiska folkbildare

Kursverksamheten

Nordens folkliga akademi blev varken ett universitet eller en folkhögskola. Det blev från första stund en mötesplats för människor engagerade i folkbildande arbete. Fria från de vardagliga arbetsuppgifterna samlades man här kring ett tema – oftast av allmän karaktär – , utbytte erfarenheter och synpunkter, lyssnade till kloka inlägg och knöt kontakter med kollegor i de andra nordiska länderna.

På dessa kurser, som pågick från tre till fjorton dagar – totalt mer än 500 – har över 10.000 personer deltagit under de 20 åren. Resultatet är inte lätt att beskriva, men det har självklart haft stor betydelse för nordiskt samarbete i allmänhet och pedagogisk utveckling i synnerhet.

De flesta av dessa kurser har arrangerats i akademins egen regi, men inte sällan har det varit tal om samarbete med institutioner, organisationer eller enskilda utanför akademien. Ibland har kurserna genomförts på andra platser i Norden, t. ex. på folkhögskolor.

Folkhögskolor och studieförbund	<p>Akademins naturliga "bakland" var folkhögskolor och studieförbund och med åren blev kontakten med dessa stadigt utbyggd. Således blev Nordiska folkhögskolerådets sekretariat förlagt till akademien och ett nära samarbete med de samverkande nordiska studieförbunden blev etablerat.</p>
Nya rörelser	<p>Men utöver detta blev akademien också en mötesplats för åtskilliga nya ideella rörelser som sökte nordisk kontakt och organisering.</p>
Biblioteket	<p>Akademins bibliotek blev med åren uppbyggt till att innehålla en av Nordens mest fullständiga samlingar av vuxenpedagogisk litteratur och innehåller dessutom en nordisk boksamling i allmänhet av ansenliga dimensioner.</p>
Studier och forskning	<p>Det är inte minst mot bakgrund av detta som akademien i allt högre grad har blivit en studie- och forskningsmiljö, dit man inte bara kommer när det arrangeras kurser och konferenser, utan också individuellt eller i grupper för att fördjupa sig i viktiga frågor.</p>
Tolkning	<p>Avgörande för akademins utvecklingshistoria blev tillgången på tolkningsmöjligheter till och från finska. Det blev anställt en tolk och det skapades ekonomiskt underlag för att all verksamhet kan få finsk tolkning.</p>
Utgivningsverksamhet	<p>I förbindelse med akademins kurs- och konferensaktiviteter har det utgetts en lång rad pedagogiska och folkbildande skrifter och under de senaste åren redigeras och utges dessutom "Nordisk tidskrift för folkbildning och vuxenundervisning".</p>
Kontakt nät	<p>Slutligen bör värdet av akademins utarbetade kontaktnät nämnas. I arbetet med att lösa de många olika uppgifterna för ett mångfasetterat och vittförgrenat folkbildningsarbete är de personliga kontakterna och "förbindelselinjerna" av avgörande betydelse. Idag får ca 3000 adressater kontinuerligt information om akademins verksamhet.</p> <p>Skall man kortfattat karaktärisera de 20 årens verksamhet inom Nordens folkliga akademi kan det uttryckas som att "det blev en viktig mötesplats för nordiska folkbildare". Som sådan fick akademien identitet.</p>

Nordens folkliga akademi idag

Lokaler	<p>Akademin hyr lokaler som tillhör Nordiska folkhögskolan på Fontinberget i Kungälv. Vid det senaste hyresavtalet från 1981 flyttades akademins administration till "Smålandsgården" medan biblioteks- och kursarbetet fortfarande finns i skolbyggnaderna.</p>
Ekonomi	<p>På Nordiska ministerrådets kulturbudget finns akademien med en budget för 1987 på 4.147.000 SEK.</p>
Personal	<p>Akademins personal består 1987 av:</p> <ul style="list-style-type: none"> 1 rektor (som också är nationell lektor) 3 lektorer (från vart och ett av de övriga "stora" nordiska länderna) 1 tolk 1 bibliotekarie 2 biblioteksassistenter (f. n. 60% och 40%) 1 byråsekreterare (främst kursadministration)

- 1 intendent (bokföring och räkenskaper)
- 1 assistent (sekreterar- och datauppgifter)
- 1 expeditjonsförmän (tryckeri – 50 %)

Av dessa är rektor, lektorer och bibliotikarie anställda på fyraårskontrakt. Den övriga personalen är anställd efter svenska regler.

Kurser och konferenser

Under 1986 genomförde akademien 18 kurser och konferenser om 4–5 dagar. Det var en ökning i både deltagarantal och aktivitetsnivå på ca 20% i förhållande till föregående år. Dessutom arrangerades en mängd möten och seminarier av kortare karaktär.

Biblioteket

Biblioteket som betjänar både akademien och folkhögskolan har 1987 ett samlat bokbestånd på 23.682 band. Det abonneras på 219 tidskrifter – 156 allmänna och 83 pedagogiska. Det förkom 5.772 utlån under 1986 och i samband med akademiens kurser har biblioteket anordnat 25 utställningar och utarbetat motsvarande litteraturlistor.

Information och dokumentation

I samband med kursverksamheten och bibliotekets arbete sker en omfattande information och dokumentation angående aktuella utvecklingsområden inom nordisk folkbildning. Dessutom arbetar akademien, med speciella medel från Nordiska ministerrådet, med att kartlägga och analysera försöks-, utvecklings- och forskningsarbete inom folkbildning och vuxenundervisning i Norden.

En viktig del i hela informationsverksamheten är utgivningen av "Nordisk tidskrift för folkbildning och vuxenundervisning". Tidskriften utkommer med fyra nummer per år.

En inte ringa del av personalens dagliga arbete består i allmän rådgivningsverksamhet. Det kan gälla studieresor till ett annat nordiskt land, adresser man saknar, kontakter man söker, lagstiftning man undrar över osv.

Ute i världen är ofta nordiska folkhögskolor och nordisk folkbildning något man är intresserad av som vuxenutbildare och allt fler förfrågningar kommer till akademien om hur vi arbetar, möjligheter till studiebesök och samarbete.

5 Visionen om folklig bildning och om Nordens folkliga akademi

All folkbildning bör byggas nerifrån, från de reella behov som finns hos människor. Så bör också Nordens folkliga akademis utveckling ske.

Några sammanfattande teser och konsekvenser:

Tes 1
Om folklig kamp

Utgångspunkterna för dagens bildningsarbete finns i människors strävan efter frihet, meningsfullhet, rättvisa och jämlikhet.

Historiskt kan vi se folkets kamp för frihet, meningsfullhet, rättvisa och jämlikhet i formandet av de folkliga rörelserna, främst i slutet av 1800-talet och i början av 1900-talet. Dessa rörelser fick sedan många gånger den

organisatoriska formen av "folkrörelser" och "folkbildningsorganisationer".

Denna kamp finns också idag i de "gamla" folkrörelserna, samtidigt som den tar sig nya former i delaktighet och ansvar, t. ex. freds- och miljörelser.

I framtiden är ett brett folkligt engagemang en nödvändig förutsättning för en bibehållen och fördjupad demokrati. Det finns många krafter som kan verka åt motsatt håll. Inom t. ex. biotekniken, energitekniken, vapentechniken, datortekniken och massmedietechniken sker en utveckling som avsevärt kommer att förändra människors villkor.

Det är därför viktigt att dessa nya villkor inte skapar maktsystem som ställer folket utan möjligheter att påverka. Det behövs ett bildningsarbete där varje maktkoncentration till ett fåtal – oberoende av om det är politiker, experter eller vetenskapsmän – inte tillåts utvecklas.

Bildningsarbetet är på så sätt ett av demokratins viktigaste redskap genom att bidra till skapandet av en tillit som kan ge människor mod att delta i samhällets ständiga förnyelseprocess.

Konsekvens

Akademien har fått en allt viktigare roll som centrum för förnyelse och utveckling, inspiration och stöd för det folkliga bildningsarbetet i Norden

- som mötesplats
- som debattcentrum
- pedagogisk verkstad
- som forsknings-, informations-, och dokumentationscentrum.

För oss är Grundtvigs tanke om ett folkligt universitet i Göteborg en vision som fortfarande är aktuell. För att akademien skall kunna förverkliga mer av denna vision samtidigt som det nordiska kultursamarbetet skall fördjupas och utvecklas, ser vi att en folklig förankring av detta kan ske genom de naturliga och väl utarbetade kontakter som akademien utvecklat under de senaste decennierna.

Tes 2
Om mänsklig
utveckling och
förnyelse

Det är en viktig uppgift att forma pedagogiska miljöer som bidrar till att utveckla och träna våra inneboende skapande krafter, våra olika "språk", livets inneboende möjligheter.

Demokrati är rätten att medverka och påverka. Demokrati förutsätter frihet för varje människa (och grupp) att skapa sin egen kunskap genom de olika språk och uttrycksformer som hon äger; kroppsligt, verbalt, bildmässigt, musikaliskt . . .

Den kreativa process som måste finnas när vi skapar och lär oss något är densamma antingen vi är lekman eller specialist, forskare eller konstnär. Det är en process där upplevelsen, bearbetningen och handlandet är en helhet.

Många av våra pedagogiska miljöer har inte denna helhetssyn som en utgångspunkt. Den abstrakta kunskapen t. ex. har sina stora begränsningar. Ändå bygger vi upp pedagogiska system som använder sig av den bokliga kunskapen som främsta pedagogiska metod.

Den folkliga kunskapen, all sann mänsklig kunskap, bygger på en grundsyn där både det medvetna och omedvetna, förnuft och fantasi, vetenskap och konst mognar i samspel med varann.

Akademien måste se utmaningen i att främja en pedagogik som frigör skapande krafter, som tar alla människans möjligheter på allvar. På så sätt kan en sann folklig kultur stödjas och utvecklas, en kultur som inte bara blir bevarande, utan en som är i förnyelse och utveckling.

Tes 3
Om mål och
målgrupper

Folklig bildning kan ske i många olika sammanhang och genomföras av många olika grupper – inte bara av folkbildningsorganisationerna . . .

Varje ny tidsålder måste innebära att nya folkliga aktiviteter utvecklas. Ibland kan detta ske inom de redan etablerade organisationerna. Ibland måste de få helt nya former.

Folkbildningens ideal och utgångspunkter kan vara mer eller mindre medvetna hos dem som arbetar inom folkbildningsorganisationerna, samtidigt som dessa ideal och visioner också kan prägla arbete utanför dessa organisationer.

Det är viktigt att all verksamhet som har folkbildningens ideal får möjlighet till stöd och utveckling genom akademien.

Konsekvens

Akademien bör i framtiden i högre grad definiera sig utifrån folkbildningens idégrundlag istället för att definiera sig utifrån rörelser och organisationer.

Detta innebär en öppnare attityd till deltagare från områden som står utanför de traditionella folkbildningsorganisationerna. Det innebär också en utmaning till akademien att klarare precisera vad den står för.

Tes 4
Om stöd till folklig
förnyelse och
utveckling

Folkbildningens grundidé måste få de konkreta former som varje tidsålder kräver. Ett sätt att arbeta med folklig bildning som fungerat i en viss samhällssituation kanske inte alls fungerar i en annan.

Det innebär en kontinuerlig förnyelse och utveckling hos varje mänskliga, grupp och organisation för att se människors verkliga behov av bildning.

Förnyelsen gäller den ideologiska medvetenheten och den gäller former, organisation, pedagogik, innehåll och målgrupper. Arbetet med denna

ständiga förnyelse av folkbildningens idé och innehåll kan stödjas centralt (exempelvis det danska "Folkeoplysningsudvalg", den finländska centralt styrda och initierade utvecklingsmodellen, den norska debatten om livslångt lärande och den svenska om personalutbildning och folkbildning), men också och framför allt bör detta förnyelsearbete pågå dagligen i de tusentals grupper och hos enskilda individer som utgör folkbildningens "frontlinje" i de nordiska länderna.

Akademien kan utgöra en viktig del i båda dessa typer av utvecklingsarbete. Till det folkliga i akademiens uppgift hör att utgöra ett nordiskt stöd för alla dem som i det praktiska arbetet strävar att förnya sin egen pedagogiska verklighet.

Konsekvens

Akademien bör alltmer gå in i och stödja lokalt utvecklingsarbete, samt medverka till att erfarenheterna sprids.

Detta innebär att nya möjligheter bör skapas för att

- direkt eller genom en fond (t.ex. inom ministerrådet) kunna stödja utvecklingsprojekt i Norden både personellt och finansiellt
- kunna följa detta arbete och erbjuda erfarenhetsutbyte, t.ex. i form av nätverk mellan olika människor i Norden
- kunna utgöra en förmedlande länk mellan praktiskt utvecklingsarbete och forskning och delvis också kunna erbjuda en forskningsmiljö vid akademien,
- samt kunna i form av publikationer, databaser och liknande föra informationen vidare.

Tes 5

Utmaningarna är stora . . .

Utmaningarna är stora för folkbildningen i ett samhälle där hoten mot eget skapande, delaktighet och inflytande ökar.

En resurs för förnyelse och utveckling av folkbildningen i Norden kan aldrig på förhand helt låsas innehållsmässigt.

En av akademiens viktigaste uppgifter är att kunna fungera flexibelt och dynamiskt utifrån de behov som ständigt uppstår i folkbildningen.

Konsekvens

Akademiens verksamhet bör inte låsas fast innehållsmässigt. För att kunna ta sig an de uppgifter som folkbildningsarbetet i Norden förväntar sig bör akademiens ställning och resurser stärkas.

Inriktningen bör inte vara att utveckla akademien till en stor institution med mycket fast personal, utan främst genom att ge utökade resurser till folklig förnyelse och utveckling.

6 Akademin in i framtiden

- Bra grund att bygga på** Akademin verksamhet under de första 20 åren är en bra grund att arbeta vidare på. Det är viktigt att fasthålla och vidareutveckla de huvuduppgifter som akademien arbetat med fram till nu.
- Nära kontakt med folkbildningsorganisationerna** Det betyder att akademins verksamhet också i framtiden bör vara knuten till det fria och frivilliga folkbildningsarbetet. Det är viktigt att akademien arbetar i nära kontakt med folkhögskolor och studieförbund och att dessa i sin tur känner ett ansvar för akademien. Men det är också viktigt att akademien bevarar sin självständiga position, så att personalens initiativ och handlingskraft utnyttjas.
- Förändringar förändrar akademien** Det är å andra sidan viktigt att förändringar som har skett i det nordiska samhället och i de enskilda människarnas liv sedan akademien startade också finner uttryck i verksamheten.
- Tidigare var akademien en bland de få institutioner som arrangerade kortkurser. Idag kan vi tala om en "kortkursindustri" och en stark specialisering. En negativ följd av detta kan vara att man bara träffas tillsammans med dem som är intresserade av samma ämne och inom den egna organisationen.
- Sedan 1968 har telekommunikation och datateknologi fått avgörande betydelse för förmedlandet av information. Genom uppbyggandet av t. ex. databaser också inom nordisk folkbildning och vuxenundervisning kan många få mycket relevant information där man bor. Man behöver alltså inte resa till Kungälv för att få dessa upplysningar.
- De personliga kontakterna** Det hör emellertid till erfarenheten av arbetet vid akademien att man först får trovärdigt kunskaps- och erfarenhetsutbyte om man i förväg har personlig kännedom om "de andra". Det grundläggande i nordiskt samarbete är fortfarande de personliga kontakterna. Först när man har några personer – några ansikten – att förhålla sig till kan man arbeta på ett fruktbart sätt med fakta. Egentligen är det självklart att en betydande del av viktigt kunskap bara kan skapas genom personliga möten.
- Nordisk mötesplats** Det betyder att akademins verksamhet som nordisk mötesplats måste prioriteras högt, även om mötena kan ha en annan karaktär än de hade för 20 år sedan. Det betyder att det också i fortsättningen bör arbetas för att deltagarna ges goda stipendiemöjligheter.
- Kontakt också med det lokala arbetet** Nordens folkliga akademi bör inte vara en specialverkstad för vuxenpedagogisk teknik, utan hålla fast vid sitt folkliga och mellanfolkliga engagemang. Utifrån denna utgångspunkt är det viktigt att också hålla kontakt med det *lokala* folkbildningsarbetet.

Nordens folkliga akademis målsättning

Nordens folkliga akademis målsättning bör vara

- att utveckla en folkbildning som frigör människans möjligheter att själv och i gemenskap med andra lära, skapa och förändra
- att markera denna folkbildningens grundidé som en viktig kraft i utvecklingen av vårt nordiska samhälle
- att förstärka det nordiska kulturella samarbetet mellan organisationer, institutioner, fria grupper och enskilda som är eller vill engagera sig i arbetet med att främja folkbildningens grundidé.¹

Dessa mål finns möjlighet att förverkliga genom att vidareutveckla Nordens folkliga akademi som ett centrum för förnyelse och utveckling, inspiration och stöd till det folkliga bildningsarbetet i Norden.

7 Handlingsplan för Nordens folkliga akademi

För att kunna fullfölja sin uppgift bör akademien också i framtiden utveckla sitt generella arbetssätt, vilket innebär:

- att genom *långsiktigt arbete* ge möjlighet till erfarenhetsutbyte och uppbyggnad av nätverk inom speciella områden.²
- att genom *kortare kurser* ta upp aktuella teman och frågeställningar (paradigmer)
- att utveckla ett *fördjupat samarbete* med olika organisationer och projekt, t. ex. Alternativ-Norden-kampanjen, FN-förbunden och deras arbete (en sommarkurs genomförs varje år), Nordiska folkhögskolerådet och samarbetet mellan studieförbunden i Norden.

Prioriterade arbetsområden

Följande arbetsområden har prioriterats att utvecklas³:

- Samla in och förmedla information
- Erfarenhetsutbyte och nätverksuppbyggnad
- Stöd till lokala utvecklingsprojekt
- Sammankoppling av praktiskt utvecklingsarbete och forskning
- Akademien som forskningamiljö

Samla in och förmedla information

Mycket förnyelse och utvecklingsarbete sker för närvarande inom olika folkbildningsorganisationer i Norden, men de folkliga bildningsidéerna får också många nya former utanför dessa redan etablerade organisationer.

Genom det Informations- och dokumentationsprojekt (IoD-projektet) som kallas "Nya vägar inom folkbildning och vuxenundervisning" så har vid två tidigare tillfällen sammanställningar gjorts över det försöks-, forsknings- och utvecklingsarbete som skett i Norden sedan 1970 inom framför

allt folkbildningsområdet. Totalt har 592 olika projekt beskrivits i två böcker.

Nu sker dokumentationen i en databas vid Norsk senter for informatikk A/S (NSI) i Oslo. Biblioteket vid akademien har en viktig roll i detta arbete genom att systematisera och hålla tillgängligt det material som insamlas i samband med kartläggningen, samt hela tiden medverka till att databasen kompletteras och hålls ajour.⁴

En viktig uppgift för akademien är alltså att känna till och dokumentera det som sker och förmedla denna information genom bl. a. databaser, Nordisk tidskrift för folkbildning och vuxenundervisning, utge specialpublikationer, anordna seminarier och medverka till att bygga upp nätverk.

Erfarenhetsutbyte och nätverksuppbyggnad

Genom att aktiva inom folkbildningsområdet får mer kännedom om vad som sker på olika håll i Norden och får tillfälle att utbyta erfarenheter finns också möjlighet att få ytterligare perspektiv och inspiration i den egna situationen.

Om det dessutom är möjligt att träffas eller på annat sätt kontinuerligt utbyta erfarenheter finns möjlighet till stöd och utveckling som kan betyda mycket för en kvalitativt bättre utveckling av folkbildningsarbetet.

Det innebär att också fördjupa arbetet med att inbjuda forskare inom folkbildningsområdet att mötas för att skapa kännedom om varandras arbete både metodiskt och innehållsmässigt.⁵

Denna information och detta stöd kan också ses internationellt, där t. ex. utbyte och kontakter mellan olika "folkhögskolor" över hela världen kan vara en fin inspiration och ett nödvändigt stöd i det vardagliga arbetet. Inom Nordiska folkhögskolorådets (NFR:s) internationella kommitté sker just nu detta nätverksarbete mellan "Folk development colleges" utöver hela världen i nära kontakt med International Council for Adult Education (ICAE).

Stöd till lokala utvecklingsprojekt – fond

En utveckling av information och erfarenhetsutbyte skulle vara att nordiska medel i större utsträckning än vad som är fallet nu funnes tillgängliga för att ge möjlighet till mer fördjupade projekt inom prioriterade ämnesområden. Utgångspunkten måste vara att inte utveckla akademins fasta personal särskilt mycket mer, men däremot borde utvecklingsprojekt stödjas med nordiska medel".⁶

Vilken typ av projekt, omfattning och hur de skulle genomföras diskuteras för närvarande intensivt på akademien i samband med IoD-projektet. Det finns också uttryckliga önskemål från folkbildningsorganisationerna och biståndsorganen i Norden om att en fond av detta slag skulle kunna bidra till utveckling och stöd av ett ömsesidigt samarbete med folkbildare utöver hela världen.

Förslag finns att "Nordens folkliga akademi svarar för administration och en särskilt tillsatt grupp med representanter från de nordiska länderna svarar för fördelning av befintliga medel".

Hur en fond av detta slag skulle utformas vill vi inte ta ställning till. Vi ser bara behovet och är beredda att gå in i det arbete som det skulle innebära om medel beviljas.

Sammankoppling av praktiskt utvecklingsarbete och forskning

En viktig uppgift att utveckla för akademien är att koppla samman existerande praktiskt utvecklingsarbete och forskning. Det innebär att skapa kontakt och samarbete mellan nordiska folkbildare och forskare i "frontlinjen" inom både humaniora och naturvetenskap. Vi ser det som speciellt viktigt att bevaka utvecklingen på de områden där vetenskapen hotar etik och demokrati, t. ex. genforskningen och data- och medietekniken.

Idag sker detta många gånger i samband med de kortare kurserna vid akademien. Men det skulle i framtiden kunna ske i mycket större utsträckning och framför allt i samband med utvecklandet av nordiska projektgrupper som tar egna initiativ; vågar gå i frontlinjen inom sitt område. Vi kan peka på några exempel:

- Det som sker i det ovan nämnda IoD-projektet genom de olika grupper som bildas (nätverk) och de förslag om framtida projekt som utvecklas inom dessa
- "Alternativ Norden-kampanjen", vilken vi på olika sätt stödjer från akademien genom seminarier och kontinuerliga kontakter med dem som arbetar i kampanjen
- Bearbetningen av "Lokalt utvecklingsarbete som pedagogisk resurs", där grupper och personer som arbetar lokalt möter dem som centralt ansvarar för initiering och analys av projekten.⁷

Akademien som forskningsmiljö

Vi menar att det finns ett allt starkare behov av att under kortare tid inbjuda folkbildare och forskare till akademien för att bedriva FoU-arbete i högre grad än vad som finns möjlighet till idag.

Visserligen finns det redan nu en viss stipendieverksamhet. Den ger möjlighet främst för folkbildare att tillbringa några veckor upp till två månader vid akademien för att studera eller fördjupa en speciell uppgift i samband med ett utrednings- eller forskningsuppdrag el dyl. Denna möjlighet skulle vi vilja utveckla, och en fond som den som skisseras ovan skulle kunna vara en väg att stödja ett sådant arbete.

På kort sikt finns följande resursbehov:

Lokaler	● <i>Lokaler</i>; för att kunna fullfölja sina arbetsuppgifter behövs ändamålsenliga lokaler och logimöjligheter. Just nu håller detta på att förverkligas i samarbete med Nordiska folkhögskolan i Kungälv.
Tjänster	● <i>Internationella frågor / kontakter</i>; från många håll uttrycks önskemål om att akademien skall påta sig fler internationella (utomnordiska) uppgifter – inte minst kunna fungera som ett fönster för nordisk folkbildning gentemot länder utanför Norden; <i>en ny tjänst på lektorsnivå</i> krävs för detta ● <i>Rektorstjänsten</i>; bör skiljas från lektorstjänst. ● <i>Västnorden</i>; utkantsområdena – i detta fall Island, Färöarna och Grönland – saknar egen representation i lektorskollegiet; tiden är nu mogen för en <i>ny lektorstjänst</i> för dessa områden
Projekt	● <i>Dokumentation</i>; för detta krävs utökade resurser i anslutning till biblioteket samt investeringar i data- och annan <i>utrustning</i>⁸ ● <i>Publikationsverksamhet</i>; akademien upplever bl. a. utgivningen av Nordisk tidskrift för folkbildning och vuxenundervisning som en synnerligen meningsfull uppgift – det har dock visat sig att det är svårt att klara av uppgifterna med nuvarande resurser; utökade resurser med inriktning på det <i>publikationstekniska</i> vore därför önskvärt⁹ ● <i>Forskning</i>; såväl i samband med utvecklingsarbete och utanför detta borde akademien kunna erbjuda betydligt bättre möjligheter för forskare (främst folklig forskning); inte i första hand nya tjänster, utan snarare möjligheter att för kortare tid knyta <i>forskare</i> till akademien.

Noter

* Se bl. a. Brundlandkommissionen om vår gemensamma framtid

¹ Målparagrafen är f n uttryckt på följande sätt:

”Nordens folkliga akademi skall vara ett centrum för studium av frågor som är väsentliga för utveckling och förnyelse inom folkbildning och vuxenutbildning i Norden. Akademiens verksamhet skall främst rikta sig till lärare och ledare inom folkhögskolan och det fria och frivilliga folkbildnings- och vuxenutbildningsarbetet.

Akademin skall i sin verksamhet sträva efter att väcka och utveckla förståelsen både för det mångfaldiga och det gemensamma i Nordens kultur- och samhällsliv samt för Nordens samverkan med den övriga världen.” (§ 2 Stadgar för Nordens folkliga akademi från 1977)

² För närvarande sker detta inom områden som ”Kultursidan i folkbildningsbegreppet”, ”Vuxenpedagogiska idéer och metoder”, ”Kartläggning och analys av nya vägar inom folkbildning och vuxenundervisning”, ”Mediefrågor”, ”Folkbildning i Norden och Latinamerika” m. fl.

³ Enligt diskussion i akademins styrelse, februari 1987

⁴ Se foldern ”Nya vägar” och speciella PM om detta projekt

⁵ Se bl. a. seminarium 5–7 mars 1986

⁶ Se förslag från de nordiske sammendene 1987-02-16

⁷ Seminarium december 1986

⁸ För åren 1987–1989 har vi fått beviljat medel bl. a. till detta genom IoD-projektet (se ovan)

⁹ Beviljade medel för 1987 är 80.000 DKK.

DEN NORDISKA
KULTURHANDLINGSPLANEN

FORSKNINGSOMRÅDET

**Förslag
från
Nordiska forskningspolitiska rådet**

Juni 1987

FÖRORD

Nordiska rådet rekommenderade våren 1986 Nordiska ministerrådet att utarbeta en särskild handlingsplan för det nordiska kultursamarbetet.

Enligt Nordiska rådet bör handlingsplanen omfatta slutet av 1980-talet och början av 1990-talet. Planen skall gälla hela det nordiska kultursamarbetet och således omfatta såväl undervisnings-, forsknings- som allmänculturell verksamhet. Handlingsplanen bör enligt Nordiska rådet innehålla både förslag till konkreta åtgärder och ett program för finansiering av förslagen.

För att utarbeta förslag till handlingsplanen tillsatte Nordiska ministerrådet (kultur- och utbildningsministrarna) den 23.5.1986 en arbetsgrupp för undervisningsområdet och en för kulturområdet. Vidare beslutade ministerrådet be Nordiska forskningspolitiska rådet (FPR) inkomma med bidrag till handlingsplanens avsnitt om forskningsfrågor. Uppdraget sammanföll med ett redan pågående programarbete i FPR avseende förslag till nya riktlinjer för rådets verksamhet de närmaste åren. Förslaget, som överlämnades den 7.11.1986 till ministerrådet, behandlar förutom FPR:s verksamhet även det nordiska forskningssamarbetet såväl inom ministerrådsorganisationen som utanför denna.

FPR:s riktlinjer, som efter behandling av Nordiska rådet har fastställts av Nordiska ministerrådet våren 1987, bör enligt FPR uppfattas som dess centrala underlagsmaterial för kulturhandlingsplanen. I föreliggande bidrag till handlingsplanen har FPR med utgångspunkt i riktlinjerna gjort vissa prioriteringar för den kommande verksamheten. Vidare har insatserna och resursbehoven konkretiserats på de områden där det nordiska forskningssamarbetet bedöms särskilt angeläget och kan förväntas få de största effekterna.

De två bidragen från FPR – riktlinjerna och föreliggande dokument – bör ses som ett samlat underlagsmaterial för handlingsplanen.

Ministerrådssekretariatet, juni 1987

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1	Forskningssamarbetets motiv och mål	1641
1.1	Forskningens roll och villkor	
1.2	Internationellt och nordiskt forskningssamarbete	
1.3	Huvudlinjer och avgränsningar	
2	Forskarrörlighet och forskarutbildning	1645
2.1	Forskarrekrytering och tillgång på forskare	
2.2	Forskarutbildning – begrepp och mål	
2.3	Nordiskt forskarutbildningssamarbete – mål och innehåll – Forskarutbildningsinstrumenten och samarbetet mellan dessa – Verksamhetens förankring och styrning	
2.4	Forskarkurser – Obundna nordiska forskarkurser – Ämnesbundna kursordningar – Systematiserade nordiska forskarkurser – Norden som en gemensam forskarutbildningsregion – Utbyggnad av systematiserade nordiska forskarkurser – Nordisk arbetsfördelning och centers of excellence i forskarutbildningen	
2.5	Forskarstipendier – Institutionsbundna stipendier – Obundna mobilitetsstipendier – Nordisk industriforskarutbildning – Obundna heltidsforskarstipendier	
2.6	Nordiska handledare och gästlärare – nordiska gästprofessorer	
2.7	Förstärkning av vissa utbildningsområdets forskningsanknytning	
2.8	Nordiska forskarsymposier, workshops och planeringsmöten – nordiska forskningsnätverk	
3	Norden i det internationale forskningssamarbejde	1663
4	Utviklingen av de nordiske forskningsinstituttene og samarbeidsorganene	1665
4.1	De nordiske forskningsinstituttene – Institutternes faglige utvikling – Vitenskapelig utstyr – Andre samarbeidsaktiviteter – Publisering	
4.2	Visse fagspesifikke samarbeidsorganer – Videre utvikling av samarbeidsformene	
5	Budgetöverväganden	1672

1 Forsknings-samarbetets motiv och mål

1.1 Forskningens roll och villkor

Forskning och utbildning utgör grunden för det moderna samhällets utveckling. Forskningens och vetenskapens främsta uppgift är utveckling av ny kunskap, omprövning av etablerade föreställningar och skapande av ny teknologi. I detta perspektiv är det klart att den forskningsbaserade kunskapsnivån i Norden är avgörande för de nordiska ländernas levnadsnivå, kultur och identitet samt för Nordens möjligheter att kunna hävda sig internationellt och bidra till global utveckling.

Utbildningsnivån och forskningens kvalitet är redan i dag hög i Norden. Men i jämförelse med forskningens stormakter är de nordiska länderna forskningsmässigt av naturliga skäl relativt små och resursknappa. Detta accentueras ytterligare av att den vetenskapligt tekniska utvecklingen sker allt snabbare och av att den på många områden kräver allt större resurser. Denna situation präglar speciellt den långsiktiga, grundläggande forskningen och den vetenskapliga utvecklingen i sig. Samtidigt har forsknings- och utvecklingsarbete (FoU) blivit ett centralt inslag vid förverkligandet av allt fler samhällspolitiska mål. FoU har blivit ett viktigt redskap för utveckling och för att ta fram den kunskap som kan bidra till lösandet av problem inom olika samhällssektorer.

För att de nordiska länderna skall kunna bygga upp den nödvändiga forskningskompetensen på alla önskade områden och följa den internationella forskningens frontlinjer krävs därför ökande forskningsresurser och målmedvetna insatser för att utveckla forsknings- och utbildningssystemen. I detta läge kan gemensamma nordiska forskningsinsatser och gemensam användning av de specialkunskaper som finns runt om i Norden spela en stor roll.

Det nordiska forskningssamarbetet är visserligen redan omfattande och t. ex. av ministerrådets budget går uppskattningsvis hälften till forskning eller forskningsrelaterad verksamhet. Även kontakterna mellan forskare och mellan forskningsmiljöer i de olika nordiska länderna är livligare än någonsin. Trots detta är möjligheterna att ytterligare bygga ut samarbetet fortfarande närmast obegränsade. Härtill kommer att de nordiska länderna på en rad fält står inför likartade problem som i många fall dessutom prioriteras på liknande sätt inom forskningen.

Mot denna bakgrund framträder en systematisk utbyggnad av det nordiska forskningssamarbetet som en allt viktigare potential när det gäller att garantera tillräckliga forskningsinsatser och att bygga upp den vetenskapliga kompetensen i Norden. Genom samarbetet förbättras möjligheterna att effektivare utnyttja de begränsade resurserna. Samarbetet kan också tillföra forskningen i de nordiska länderna nya impulser samt bidra till att både trygga och höja den nordiska forskningens kvalitet.

1.2 Internationellt och nordiskt forskningssamarbete

Det centrala målet för det nordiska forskningssamarbetet måste vara en ökad samordning av de nordiska ländernas insatser både för forskarutbildning och för forsknings- och utvecklingsarbete generellt. Förhållandena i Norden torde också på de flesta områden vara väl lämpade för en sådan ökad samverkan och gemensam resursanvändning.

I detta sammanhang är det emellertid viktigt att även notera att forskningen är internationell till sin karaktär och att det nordiska forskningssamarbetet därför inte får ställas mot de nordiska ländernas och forskarnas internationella forskningssamarbete. Den nordiska forskningens kvalitet och styrka kan endast mätas och utvecklas som en del av och i växelverkan med den internationella forskningen. Med tanke på den vetenskapliga och tekniska utvecklingen intar det nordiska samarbetet från forskarnas synpunkt därför ingen särställning i förhållande till det internationella forskningssamarbetet. I själva verket har det bland forskningsmiljöerna i de nordiska länderna traditionellt funnits en tendens att underskatta vad som görs i grannländerna. Sålunda är de många högklassiga forsknings- och utbildningsmiljöerna i Norden alltför sällan målet för nordiska forskares och forskarstuderandes utlandskontakter och resor. Forskarna fäster ibland alltför liten uppmärksamhet vid att det nordiska samarbetet kan utgöra en praktisk bas och i vissa fall t. o. m. en förutsättning för de nordiska ländernas medverkan i internationella forskningsprogram och forskningsanläggningar. Det är därför angeläget att motverka dessa tendenser genom att aktivt stimulera till ökade kontakter, förbättrad forskarörlighet och nya nätverk mellan forskare och mellan forskningsmiljöer i de nordiska länderna. De nordiska forsknings- och universitetsmiljöerna måste för nordiska forskare kunna bli lika attraktiva som de internationella miljöerna utanför Norden.

Det behövs emellertid olika insatser för att undanröja hinder för forskningssamarbetet, bl. a. mot bakgrund av att de nordiska ländernas forsknings- och utbildningssystem är olika i sin uppbyggnad och fungerar på olika sätt. Skillnaderna mellan länderna bör dock inte uppfattas som en begränsning. Olikheter och specialiteter bör i stället kunna utnyttjas så att de blir en styrka i det nordiska samarbetet.

1.3 Huvudlinjer och avgränsningar

Forsknings- och utbildningssamarbetet har redan en solid bas i de nordiska ländernas samarbetsavtal – Helsingforsavtalet (1962) och kulturavtalet (1972) – som anger både mål och medel för samarbetet. I avtalen fastslås att samarbetet på forskningsområdet bör vara så inriktat, att tillgängliga forskningsanslag och övriga resurser samordnas och utnyttjas på bästa möjliga sätt. Det framhålls också att samarbetet skall omfatta gemensamma forskningsinstitutioner, gemensamma forskningsprojekt, samordning mellan nationella forskningsprogram, forskningens organisatoriska

struktur, metoder och medel i forskningspolitiken samt information om forskningsverksamhet och forskningsresultat. Vidare föreskriver kulturavtalet att ett gemensamt uppträdande i internationella sammanhang skall eftersträvas på forskningsområdet.

Av detta framgår att kulturavtalet gäller hela forskningsfältet och alla former av nordiskt forskningssamarbete. I praktiken är det emellertid nödvändigt att göra en avgränsning dels av den forskningsverksamhet som bör organiseras inom kulturavtalets organ, dels av de insatser som på forskningsområdet skall göras inom ramen för kulturhandlingsplanen. En naturlig utgångspunkt för överväganden i kulturhandlingsplanen är att ansvaret för klart sektororienterad FoU som huvudregel bör åvila de nordiska samarbetsorgan som svarar för dessa sektorer. Kulturhandlingsplanens insatser på forskningsområdet bör därför i första hand koncentreras till forskningens generella villkor och sådana åtgärder som kan stöda hela forskningssystemet oberoende av forskningens inriktning. Kulturhandlingsplanens tyngdpunkt ligger sålunda naturligt på grundläggande forskning och långsiktig kompetensuppbyggnad samt på en utveckling av de samnordiska forskningsinstitutionerna och samarbetsorganen.

Det centrala underlaget för kulturhandlingsplanen när det gäller verksamheten på forskningsområdet är de riktlinjer som ministerrådet i enlighet med Nordiska rådets rekommendation våren 1987 fastställt för Nordiska forskningspolitiska rådet (FPR). Det är följaktligen naturligt att utvecklingen av det nordiska forskningssamarbetet såväl inom kulturhandlingsplanens ram som i övrigt under de närmaste åren i allt väsentligt sker i enlighet med riktlinjerna. FPR:s riktlinjer bör således närmast betraktas som en integrerad del av kulturhandlingsplanen. Vissa framhävanden av tyngdpunkter i verksamheten och konkretiseringar av insatserna på de i riktlinjerna behandlade områdena är dock aktuella att ytterligare göra i handlingsplanen.

För klarhetens skull kan det vara på sin plats att konstatera att FPR:s riktlinjer inte enbart eller ens i första hand begränsar sig till FPR:s arbetsuppgifter. Riktlinjerna behandlar ett brett spektrum av verksamhetsområden där ett nordiskt forskningssamarbete bedöms särskilt angeläget och löftesrikt och där åtgärder och gemensamma insatser krävs från ett flertal aktörer.

Flera av de frågeställningar och arbetsuppgifter som behandlas i riktlinjerna hör till forskningspolitikens och forskningssamarbetets mest grundläggande frågor. Det gäller t. ex. forskningens ökande resursbehov, balansen och samspelet mellan den grundläggande forskningen och sektorforskningen, tillgången på kvalificerade forskare på nya forskningsområden, forskarutbildning och forskarrörlighet. Det gäller också nordiska forskares tillgång till dyrbar vetenskaplig utrustning, forskningsinformation och vetenskaplig kommunikation samt forskningssamarbete på särskilt utvalda forskningsområden, såväl på smala, mångvetenskapliga som på högprioriterade nationella insatsområden.

Vid Nordiska rådets behandling av förslaget till riktlinjer uttalade rådet att flera av de aktiviteter som ingår i riktlinjerna kan föras vidare inom kulturhandlingsplanen. Nordiska rådet rekommenderade således ministerrådet att:

- vidta åtgärder för att skapa ett nordiskt forskarforum
- bygga ut en systematiserad nordisk forskarutbildning och genomföra insatser för att möjliggöra ökad rörlighet för forskare och universitetslärare
- inleda ett omfattande nordiskt samarbete på bioteknologiområdet
- vidta åtgärder för att ytterligare stärka Nordiska forskningspolitiska rådets koordinerande roll inom den nordiska samarbetsorganisationen.

Till uppföljningen av Nordiska rådets rekommendationer om forskarutbildning och forskarrörlighet återkommer handlingsplanen i detalj nedan. Frågan om universitetslärarytbyte är en del av den mera allmänna frågan om forskarnas rörlighet, men frågan om utbytesordningar för universitetslärare tas även upp i handlingsplanens avsnitt om högre utbildning. Beträffande rekommendationen om bioteknologiområdet kommer ett särskilt nordiskt samarbetsprogram att utarbetas i samarbete mellan representanter för de nationella bioteknologisatsningarna och alla berörda sektorer inom ministerrådsorganisationen. För att samarbetet på bioteknologiområdet skall komma i gång så snabbt som möjligt har dessutom redan genom initiativ från FPR olika kompetenshöjande samarbetsaktiviteter på området inletts.

När det gäller Nordiska rådets rekommendation om förstärkning av FPR:s koordinerande roll är det viktigt att observera att FPR dels är ett rådgivande organ för hela ministerrådsorganisationen, dels har till uppgift att initiera forskningssamarbete över hela forskningsfältet. Detta innebär att en utveckling av FPR i enlighet med Nordiska rådets rekommendation har vida implikationer även utanför kulturhandlingsplanens egentliga verksamhetsfält. Den fortsatta utvecklingen av FPR kräver därför en diskussion och behandling även utanför kulturhandlingsplanen. En förutsättning för en förstärkning av FPR:s roll är dock att FPR i kulturhandlingsplanen tillförsäkras de för verksamheten nödvändiga resurserna.

I FPR:s riktlinjer preciseras följande strategiska huvudlinjer som även utgör den naturliga utgångspunkten för kulturhandlingsplanens utveckling av den nordiska forskningsverksamheten:

- Att undanröja hinder för samarbetet mellan forskare och forskningsinstitutioner i Norden. Att stimulera icke-institutionaliserade samarbetsformer mellan forskningsmiljöerna på alla forskningsområden. Existerande goda och livskraftiga nationella forskningsmiljöer bör stödjas och utnyttjas på nordisk bas.
- Att stärka det nordiska samarbetet särskilt på områden där länderna har avsatt stora nationella resurser eller där en gemensam insats kan ge större utbyte för alla.

- Att göra de nordiska ländernas forskning synlig i internationella sammanhang, bl. a. genom att söka få till stånd en systematisk samordning av ländernas FoU-resurser och -politik när gemensamt nordiskt deltagande i internationella projekt och program är möjligt och önskvärt.
- Ökad flexibilitet i användningen av de samnordiska forskningsresurserna för att möjliggöra en målinriktad koncentration om ett begränsat antal insatsområden. Nordiska planer och program bör utvecklas på de områden som utväljs.

De strategiska huvudlinjerna har bärkraft på ett mycket stort antal frågor i det nordiska forskningssamarbetet. I kulturhandlingsplanen måste dock insatserna koncentreras till ett begränsat antal huvudområden där aktiva åtgärder under kortare eller längre tid kan förväntas få betydande effekter. Detta innebär inte att övriga områden och samarbetsfrågor för den skull nedprioriteras. De insatsområden som mot denna bakgrund bedöms som särskilt angelägna att ta upp i kulturhandlingsplanen är

1. Forskarrörlighet och forskarutbildning
2. Nordisk samverkan i internationellt forskningssamarbete
3. Utveckling av de samnordiska forskningsinstitutionerna och samarbetsorganen

I detta sammanhang är det dock angeläget att observera att en förutsättning för att det nordiska forskningssamarbetet utvecklas i önskad riktning är att åtgärder och resursinsatser på dessa områden sker i samspel och i samförstånd mellan ministerrådsorganisationen, universitet och högskolor samt forskningsråd och andra nationella forskningsfinansierande och forskningsutförande organ.

2 Forskarrörlighet och forskarutbildning

2.1 Forskarrekrytering och tillgång på forskare

Framgångsrik forskning lika väl som kunskapsöverföring och användning av forskningsresultat kräver tillgång på kvalificerade forskare. En forskningsberedskap behövs därför inte bara inom forskningens huvuddiscipliner och inom aktuella problemområden, utan också inom smala och specialiserade forskningsområden samt på fält som inte för stunden befinner sig i uppmärksamhetens centrum.

Bristen på personella och ekonomiska resurser begränsar emellertid av naturliga skäl mindre länders möjligheter att bygga upp den nödvändiga forskarutbildningen på alla områden. Dessutom kan en nationell forskarutbildning synas föga ändamålsenlig i fall då behovet av specialiserade forskare på ett område är mycket begränsat inom ett land.

Tillgången på kompetenta forskare blir därför ofta en flaskhals för forskningen. Bristituationen är påtaglig inom starkt expanderande, nya områden, där det finns behov av ett stort antal forskare. Betydande problem kan uppstå vid genomförandet av stora och snabbt beslutade satsningar på

politiskt prioriterade forskningsområden. Som exempel kan nämnas erfarenheterna från de nationella miljö- och energiforskningsprogrammen för några år sedan, de senare datateknologi- och elektronikprogrammen och de nu i flera länder aktuella bioteknologiprogrammen.

Svårigheten att möta behovet av kvalificerade forskare gäller inte bara de prioriterade växtområdena. Samma problem finns också på en rad områden som är små eller starkt specialiserade men som trots detta är viktiga för forskningsutvecklingen i Norden.

Mot denna bakgrund blir därför forskarrekruteringsfrågan central. Av särskild vikt är att utbildningssystemet karakteriseras av engagemang för forskning och att aktiva försök görs att rekrytera blivande forskare bland grupper som hittills i alltför ringa omfattning deltagit i sådan verksamhet. En särskilt viktig grupp med betydande potential utgörs av kvinnorna, som fortfarande är underrepresenterade i forskarsamhället.

Det måste således anses som synnerligen angeläget att specialkunskaperna vid universitet och högskolor i högre grad än hittills utnyttjas gemensamt i ett nordiskt forskarutbildningssamarbete. Ett sådant samarbete kan säkra att Norden håller internationell nivå på utbildningen och garantera tillgången på kompetenta forskare. Samtidigt är det ett rationellt sätt att utnyttja begränsade resurser.

2.2 Forskarutbildning – begrepp och mål

Före handlingsplanens behandling av det konkreta nordiska forskarutbildningssamarbetet och dess utveckling finns det anledning att precisera både vad som vanligen avses med begreppet forskarutbildning och vad forskarutbildning kan vara i nordiskt samarbete.

Det finns många olika uppfattningar om vad forskarutbildning egentligen är. I den nordiska universitetsdiskussionen kan man urskilja tre huvuddefinitioner. Enligt dessa kan forskarutbildningen karaktäriseras som formell, funktionell respektive normativ forskarutbildning.

1. Med den *formella forskarutbildningen* avses all den utbildning i form av studier, avhandlingsarbete, undervisning och handledning som i syfte att nå universitetens högre examina – licentiat- och doktorsgrad – ges till studerande som avlagt grundexamen.
2. Den *funktionella forskarutbildningen* kan definieras som all sådan utbildning, som – oavsett om utbildningen sker på lägre eller högre nivå – avser göra de studerande kompetenta att verka som forskare. Utbildningen är i huvudsak ämnesspecifik och syftet är att göra de studerande kompetenta att lösa problem eller forskningsuppgifter inom ämnet. Den funktionella forskarutbildningen svarar mot inskolning i en yrkesroll, dvs. en professionalisering av de forskarstuderande (och forskarna).
3. Forskarutbildningen kan slutligen ses i ett vidare perspektiv som en socialisering in i en speciell subkultur, "forskarsamhället". Sedd på detta sätt blir forskarutbildning identisk med överföring av normer och

värderingar mellan forskare, främst forskaretiken och kunskapsteorin. Det centrala i denna *normativa forskarutbildning* är de mångfasetterade och delvis omärkliga inlärnings- och anpassningsprocesser i den löpan- de kommunikationen och samspelet mellan lärare och elever, mellan erfarna forskare och forskarstuderande samt också mellan forskarkolle- ger.

De tre beskrivningarna har karaktär av idealtyper och är inte varandra uteslutande utbildningmodeller utan i många fall är de olika aspekterna inflätade i varandra. Skiljelinjerna mellan uppfattningarna om forskarut- bildningens karaktär dras också olika inom olika discipliner och forsk- ningsområden. Relationen mellan forskarutbildningsbegreppen är beroen- de av i vilken utsträckning t. ex. grundutbildningen är forskningsanknuten. På områden med svagt forskningsanknutna grundutbildningar sammanfal- ler den formella forskarutbildningen i praktiken med den funktionella och den normativa. Om grundutbildningen är mer aktivt inriktad på metodin- struktion och t. ex. självständig uppsatsskrivning, så står den funktionella forskarutbildningen framom den formella i utbildningsprocessen. Den nor- mativa forskarutbildningen baserar sig på en lång studieprocess, eftersom all socialisering är baserad på successivt uppbyggd erfarenhet. Detta inne- bär att målet för den normativa forskarutbildningen sannolikt inte kan uppnås inom samma tidsramar som för den professionellt inriktade, funk- tionella utbildningen eller ens inom tidsperspektivet för den formella ut- bildningen.

Målet för forskarutbildningen är inte bara professionalisering, inskolning in i en disciplin eller socialisering in i ett forskarsamhälle utan också en mänsklig utveckling till mognad och ansvar för den vetenskapliga kunska- pen i samhället. Det kan därför vara klagörande att se på hur målen för forskarutbildningen angivits i forskarutbildningsplaner i de nordiska län- derna. Målen kan sammanfattas enligt följande:

- tillgodose individens önskemål om fördjupade ämneskunskaper och in- sikter i vetenskaplig verksamhet
- tillgodose samhällets behov av kvalificerad arbetskraft i form av välut- bildade specialister och forskare med djupa och breda kunskaper och metodologisk säkerhet
- den under utbildning producerade forskningen skall bidra till den veten- skapliga utvecklingen av det valda forskningsområdet
- stimulera till internationella vetenskapliga kontakter.

2.3 Nordiskt forskarutbildningssamarbete – mål och innehåll

Det nordiska forskarutbildningssamarbetet är i likhet med vad som gäller för den nationella forskarutbildningen ytterst mångfasetterat och består av många olika element. Såväl samarbetets målgrupper som utbild- ningens form och innehåll varierar. *Det generella målet i samarbetet är kompetenshöjning både av forskarstuderande och redan verksamma fors- kare genom såväl nordiskt som internationellt kunskapsutbyte.*

Det nordiska samarbetet skall inte ersätta den nationella forskarutbildningen utan skall i första hand utgöra ett komplement till denna. De olika nordiska forskarutbildningsaktiviteterna torde kunna bidra till alla de ovan beskrivna forskarutbildningsformerna och -målen. I den formella forskarutbildningen kan således vissa delar av den nationella utbildningen kanske t. o. m. ersättas med nordiska forskarutbildningskurser. Och i den funktionella forskarutbildningen kan de specialkunskaper som inte utan svårigheter eller utan stora omkostnader kan ges nationellt ges nordiskt genom t. ex. specialiserade nordiska forskarkurser på hög nivå. Ett exempel på ett institutionaliserat samarbete av denna art utgörs av de specialistkurser som arrangeras av Nordiska institutet för vidareutbildning inom arbetsmiljöområdet. Till den normativa forskarutbildningen med den långvariga socialiseringen in i forskarsamhället kan det nordiska samarbetet bidra genom de normöverföringar som sker genom den nordiska kontakten och nätverken vilka utvecklas genom raden av forskarkurser, workshops, konferenser, symposier och stipendier.

Med de ovan angivna breda målen för nordiskt forskarutbildningssamarbete, dvs. höjning av forskningskompetensen genom kunskapsutbyte – oavsett formell utbildningsnivå – kan de olika element som ingår (och som kan komma att ingå) i samarbetet sammanfattas i följande förteckning:

Existerande samarbetsaktiviteter

- 1 a *Forskarkurser*. Specialkurser på hög nivå (även doktorandkurser) för både forskare och forskarstuderande.
- 1 b *Forskarutbildningskurser*. Doktorandkurser som ingår i eller har nära anknytning till det formella forskarutbildningsförloppet – ”systematiserade nordiska forskarutbildningskurser”. (Under uppbyggnad).
- 2 a *Forskarstipendiattjänster*. Disciplinbundna, fullt avlönade stipendiat vid samnordiska institutioner.
- 2 b *Nordisk industriforskarutbildning*. Samarbete av stipendiekaraktär mellan universitet, företag och forskarstuderande. (Verksamhet inledd 1987).
- 3 a *Forskarstipendier*. Stöd till forskare och forskarstuderande för vistelse vid institution i annat nordiskt land.
- 3 b *Resestipendier*. Disciplinbundet resestöd knutet till de samnordiska forskningsinstitutionernas verksamhet.
- 4 *Forskarsymposier, konferenser, workshops och planeringsmöten* m. m. (Stödordningarna Nordiska forskarsymposier och Nordiska kulturfonden).

Föreslagna, nya samarbetsformer

- 5 *Nordiska handledare* för forskarstuderande. Nationella forskarprofessorer (motsvarande) med nordiska handledningsuppgifter på högt specialiserade områden.
- 6 *Gästlärare/gästforskare – nordiska gästprofessorer*.
- 7 *Heltidsforskarstipendier*. Obundna stipendier med full lön.

Alla dessa element kan inte hänföras till forskarutbildning i traditionell mening, men de är alla samarbetsformer som i olika grad bidrar till den nordiska forskarrörligheten som i sin tur betjänar de nordiska forskarkontakterna och uppbyggnaden av nordiska forskarnätverk. I huvudsak syftar alla elementen till kunskapsöverföring och en höjning av den nordiska forskningskompetensen. Forskarutbildning, forskarrörlighet och forskarnätverk är olika sidor av samma sak, där de två sistnämnda utgör ramförutsättningar för forskarutbildningssamarbetet men också företeelser som förstärks av detta.

Forskarutbildningsinstrumenten och sambandet mellan dessa

För närvarande kan huvudbeståndsdelarna i det nordiska samarbetet om forskarutbildning indelas i stipendieverksamhet, forskarkurser samt symposier och workshops. *Stipendieverksamheten* består dels av ämnesspecifika forskarstipendier på utvalda områden inom ramen för ett relativt begränsat antal samnordiska forskningsinstitutioner, dels av obundna nordiska forskarstipendier. Härtill kommer på det teknisk-industriella området stipendier för en nordisk industriforskarutbildning. Den andra huvuddelen består av forskarkurser dels inom den allmänna stödordningen Nordiska *forskarkurser*, dels inom ett par kursordningar med mer eller mindre institutionaliserade, områdesbundna (jord- och skogsbruk, arbetsmiljö) forskarkurser. Som ett nytt inslag finns också en försöksverksamhet med en serie s. k. systematiserade forskarutbildningskurser med nära koppling till den formella forskarutbildningen.

Även de olika formerna av nordiska forskarsymposier och workshops, som finansieras dels inom ramen för de nordiska forskningsinstitutionernas verksamhet, dels inom allmänna stödordningar som Nordiska forskarkurser och Nordiska kulturfonden, utgör viktiga element i den existerande forskarutbildnings- och nätverksverksamheten. Förslag till forskarkurser har ibland utarbetats som ett resultat av diskussioner och kontakter vid nordiska forskarsymposier. Och omvänt har forskarkurser fått en uppföljning i nordiska forskarworkshops och symposier. Även ansökningar om nordiska forskarstipendier är ofta inspirerade av förutgående deltagande i nordiska forskarkurser. Forskarkurserna har gett de nödvändiga informationerna om intressanta forskningsinriktningar och resurser vid andra institutioner. Och ett forskningsamarbete som inletts vid någon forskarkurs har sålunda naturligt kunnat föras vidare genom att en forskarstuderande eller forskare med hjälp av ett nordiskt forskarstipendium kunnat vistas en tid vid en institution i ett annat nordiskt land.

Verksamhetens förankring och styrning

Det är klart att behovet av de olika forskarutbildningsinsatserna och de olika formerna av kunskapsöverföring och nätverksaktiviteter varierar mellan olika discipliner och forskningsområden. I övervägandena nedan

om en utbyggnad av forskarutbildningssamarbetet och aktiveringen av forskarkontakterna är det därför ett grundantagande att implementeringen sker i nära kontakt med forsknings- och utbildningsmiljöerna.

Valet av samarbetsform, liksom aktiviteternas innehållsliga utformning måste basera sig på behovsanalyser och kartläggningar. På ett område kan den lämpliga insatsen vara en specialiserad forskarkurs. Inom ett annat område är behovet kanske ett forskarsymposium eller en kursserie som löper över några år. På något område kan t. ex. det mest ändamålsenliga utvecklingsprogrammet bestå av en helhet där symposier, stipendier och forskarutbildningskurser kombineras under kortare eller längre tid. Det typiska nordiska forskarutbildningssamarbetet inom ett specifikt ämne måste således vara en flexibel verksamhet som kan anta varierande form och bestå av ett eller flera element.

Den centrala garantin för att samarbetet blir framgångsrikt och ändamålsenligt är att den relevanta blandningen av åtgärder avgörs och styrs direkt av forskarna och utbildningsinstitutionerna. Stor vikt bör dessutom fästas vid att utvärderingar löpande görs som underlag för beslut om verksamhetens utveckling och inriktning.

2.4 *Forskarkurser*

Inom ramen för de olika forskarkursordningar som finansieras helt eller delvis över ministerrådets budget genomförs för närvarande årligen 50–60 nordiska forskarkurser av varierande art. Det finns både utpräglade specialistkurser för erfarna forskare och typiska doktorandkurser, dvs. forskarutbildningskurser som i första hand avser bidra till den formella forskarutbildningen för forskarstuderande. Den typiska formen för kurserna är att det är fråga om kvalificerade intensivkurser i internatform, ofta med både nordiska och internationella lärare. Kurserna som vanligen varar en till två veckor har som regel 15–30 deltagare. Detta innebär att i storleksordningen 1 000 forskare och forskarstuderande årligen deltar i någon form av nordisk forskarkurs.

Obundna nordiska forskarkurser

Den största samlade samarbetsordningen för forskarkurser är den generella stödordningen *Nordiska forskarkurser*, inom vars ram kurser arrangerats sedan slutet av 1960-talet. Inom Nordiska forskarkursernas kursprogram, som fastställs för ett år i sänder på basen av kursförslag inlämnade av enskilda forskare eller forskargrupper, arrangeras för närvarande ca 25 kurser om året till en sammanlagd kostnad av 5,5 milj. DKK. Planeringsmässigt är kurserna av engångskaraktär. Detta utesluter inte att speciellt lyckade kurser, som fyller ett väl dokumenterat behov, kan upprepas under några år. Även om det årliga kursprogrammet fastställs av en nordisk styrelse, finns det en strävan att förankra det samlade programmet så väl som möjligt i forskningsrådsorganisationen genom att de inkomna

kursförslagen områdesvis remitteras för prioritering till de nationella forskningsråden och deras nordiska samarbetsorgan.

Målsättningen i kursverksamheten är i första hand att behandla nya forskningsområden, områden som ligger kring gränsen mellan redan etablerade vetenskaper eller tvärvetenskapliga områden. Den innehållsliga tyngdpunkten inriktas som regel på frågor som gäller nya eller svårtillgängliga teoretiska och metodologiska problem samt på ny och avancerad teknik eller på förmedling av starkt specialiserat kunskapsstoff.

Kurserna riktar sig såväl till forskarstuderande, yngre forskare och seniorforskare som till forskningsintresserade specialister på olika områden. Kurserna kan närmast hänföras till den funktionella forskarutbildningen, dvs. de syftar till en professionalisering av forskarna även om kurserna samtidigt gärna skall kunna tillgodoräknas enskilda forskarstuderande i deras utbildningsförlopp. Kursverksamheten inom stödordningen Nordiska forskarkurser får dock inte avse permanenta åtaganden eller gälla sådan verksamhet som ingår i universitetens och högskolornas reguljära utbildning och krav för forskarexamina.

Dessa forskarkurser har en allmänt omvitnad stor betydelse genom att de ger möjlighet såväl till att relativt snabbt introducera nya vetenskapliga strömningar i Norden som till att fördjupa kunskaperna på olika specialområden. Genom att kurser byggs upp kring forskningsmetoder och ny teknik har kurserna i vissa fall till och med medfört en nyinriktning av forskningen i Norden.

Det är angeläget att denna flexibla forskarkursordning utvecklas ytterligare så att den snabbt kan fånga upp nya idéer över hela forskningsfältet och bidra till ett effektivt kunskapsutbyte såväl inom Norden som från internationella forskningsmiljöer. Redan nu finns kvalificerade kursansökningar som inte kan tillgodoses inom nuvarande resursramar. En ökning av kursernas antal framstår därför som väl motiverad. Styrelsen för Nordiska forskarkurser har själv i sitt underlagsmaterial för kulturhandlingsplanen angivit att målet för en treårig utbyggnad bör vara ett kursprogram omfattande ytterligare tio kurser så att det samlade kursprogrammet vid uppbyggnadsperiodens slut uppgår till 35 kurser. En utbyggnad av den föreslagna omfattningen förutsätter en budgetökning på 750 000 DKK per år under en treårsperiod.

Ämnesbundna kursordningar

Utöver denna flexibla kursordning, som erbjuder medel för att förverkliga individuella förslag och ansökningar från forskningsfältet om specialkurser, har det länge funnits önskemål om mera långsiktiga och systematiskt planerade kurser av ämnesspecifik karaktär och med omedelbar anknytning till den formella forskarutbildningen eller vidareutbildningen av specialister.

Inom ministerrådets verksamhet, men utanför kulturavtalets ram, har

under de senaste åren etablerats ett par fasta kursordningar av denna typ. Såsom tidigare nämnts gäller ordningarna arbetsmiljö- samt jord- och skogsbruksområdena. Nordiska institutionen för vidareutbildning inom arbetsmiljö (NIVA) arrangerar – med en årsbudget (1987) på ca. 2 mill. DKK – årligen 10–12 nordiska specialistkurser om arbetsmedicin, yrkeshygien och företagshälsovård. Kurserna riktar sig i första hand till forskare och andra specialister på området. Kurserna syftar till en ämnesspecifik professionalisering och kopplingen till den formella forskarutbildningen är begränsad även om kurserna också kan vara av betydande nytta för forskarstuderande.

Systematiserade nordiska forskarutbildningskurser

De systematiserade nordiska forskarutbildningskurserna på jord- och skogsbruksområdet är en samlad och centralt planerad nordisk forskarutbildning med ett antal över flera år löpande kursserier inom olika deldiscipliner.

Verksamheten inleddes 1982 som en försöksverksamhet i samarbete mellan kulturavtalets organ och rektorsförsamlingen för de nordiska lantbruksvetenskapliga och veterinärmedicinska universiteten och högskolorna. Syftet var att på basen av de nationella specialkunskaperna och utbildningsbehoven på området utveckla en långsiktigt planerad nordisk kursverksamhet som på hög internationell nivå kunde bidra till den formella forskarutbildningen. Försöksverksamheten samfinansierades med medel över såväl kulturbudgeten som ministerrådets allmänna budget och nationella medel.

Fr. o. m 1986 har huvudmannskapet för verksamheten och dess ekonomi på permanent bas övertagits av nordiska ämbetsmannakommittén för jord- och skogsbruksfrågor (NÄJS). Praktiskt administreras verksamheten av en styrgrupp bestående av representanter för de nordiska lantbruksvetenskapliga universitetens (motsv.) vetenskapliga ledning. Enligt de fastställda riktlinjerna för verksamheten skall styrgruppen arbeta för att kursverksamheten kan utbyggas och inarbetas som ett fast forskarutbildningselement inom de nationella utbildningsinstitutionerna.

Verksamheten omfattar för närvarande 7–8 årliga kurser som löper i form av treåriga kursserier inom olika områden. Ministerrådets kostnader för verksamheten uppgår till 1,2 milj. DKK. Enligt gällande planer är ambitionen att antalet kurser skall ökas upp till 10–12 kurser per år i takt med att kurserna integreras i lantbruksuniversitetens löpande planering av forskarutbildningen.

Norden som en gemensam forskarutbildningsregion

Bl. a. på basen av de goda erfarenheterna från verksamheten med systematiserade nordiska forskarutbildningskurser på jord- och skogsbruksområdet har försök i bred skala inletts i syfte att utveckla ett intensivt

samarbete om nordiska forskarutbildningskurser som så långt möjligt integreras i den formella forskarutbildningen för forskarstuderande. För ett sådant systematiserat nordiskt forskarutbildningssamarbete är det särskilt viktigt att verksamheten bygger på de enskilda nationella utbildningsinstitutionernas egen planering och tar sin utgångspunkt i specialiseringen vid de respektive institutionerna och lokala forskningsmiljöerna.

Ambitionen är att på sikt etablera ett så stort antal forskarutbildningsnätverk att Norden i viss utsträckning skall kunna fungera som en gemensam forskarutbildningsregion. Specialkunskaperna runt om i Norden skall utnyttjas gemensamt i långsiktigt planerade forskarutbildningskurser som baserar sig på behovsbedömning och planeringsansvar i universiteten och högskolorna. En del moment i de enskilda ländernas forskarutbildning inom olika områden skulle då kunna utgöras av nordiska kurser. Den nordiska forskarutbildningen blir på detta sätt dels ett alternativ, dels ett komplement till den nationella forskarutbildningen.

Det kan vara på sin plats att konstatera att avsikten inte är att skapa en speciell nordisk forskarexamen eller att likrikta eller harmonisera forskarutbildningsförloppen i de nordiska länderna. Den nordiska forskarutbildningen skall i stället utvecklas till en naturlig del av de nationella utbildningssystemen. Detta kan också bidra till att minska behovet att varje land för sig bygger upp en heltäckande forskarutbildning på alla områden.

Utbyggnad av systematiserade nordiska forskarutbildningskurser

Inom det breddskaliga försök med systematiserade nordiska forskarutbildningskurser, som för närvarande pågår i ett samarbete mellan universitet och högskolor i Norden, styrelsen för Nordiska forskarkurser och Nordiska forskningspolitiska rådet har 3–5-åriga kursserier etablerats inom ett tiotal olika discipliner eller forskningsområden. Områdena har utvalts på basen av behovsbedömningar och förslag från universiteten, såväl på fakultets- som på institutionsnivå. Kriterierna för urvalet av försöksområden har varit:

- att området bedöms som välägnat av flera universitet i Norden,
- att ett eller flera nordiska länder är framstående på området eller att området lämpar sig för nordiskt samarbete på grund av instrument eller andra forskningsresurser samt
- att området är i tillväxt och har stort behov av forskarutbildning eller att det gäller ett smalt område med en starkt specialiserad forskarutbildning där behovet av forskare i varje land är relativt begränsat.

På basen av dessa kriterier har för varje område tillsatts en planeringsgrupp bestående av personer som dels står centralt i forskningsmiljöerna, dels är direkt involverade i forskarutbildningen på området. Planeringsgruppernas uppgift har varit att på basen av olika utbildningsbehov och de existerande specialiseringarna vid utbildningsinstitutionerna i Norden utarbeta program och budget för en sammanhållen nordisk kursserie bestå-

ende av kurser som antingen bygger på varandra och har ett inre sammanhang eller är återkommande, dvs. med i huvudsak samma ämnesinnehåll. Även möjligheterna att inarbeta någon form av distansundervisning i kursverksamheten liksom kursernas formella meriteringsfunktion skall tas upp i planeringsskedet. Planeringen skall också trygga att kurserna i en serie arrangeras i olika nordiska länder och anknyts till universitetsinstitutioner och lokala forskningsmiljöer som är specialiserade på det område respektive kurs behandlar.

Avsikten är att de nordiska forskarutbildningskurserna skall bli en integrerad del av universitetens egen verksamhet och att kurserna skall ingå i långsiktplanerna för såväl de nationella universitetsinstitutionerna som forskarstuderandena.

De centrala karakteristika för denna kursverksamhet är sammanfattningsvis att kurserna baserar sig på utbildningsinstitutionernas egna önskemål och att de är långsiktigt planerade och integrerade i det formella forskarutbildningsprogram som erbjuds forskarstuderande i de nordiska länderna. Beslut om hela den fleråriga kursserien, både om dess enskilda kurser och finansieringen, fattas på en gång varefter ansvaret för kursseriens detaljplanering och praktiska genomförande överläts åt en styrgrupp med förankring i de involverade utbildningsinstitutionerna och forskningsmiljöerna.

Finansieringen av försöksverksamheten bygger på en kostnadsfördelning mellan nordiska och nationella medel. För försöksverksamhetens nordiska finansiering liksom för de nordiska planeringsinitiativen har FPR hittills ansvarat. De samlade årliga kostnaderna för försöksverksamheten uppgår till omkring 1 milj. DKK för hela verksamheten. De nordiska kostnaderna för de enskilda kurserna har hittills varierat kraftigt. På basen av hittills gjorda erfarenheter kan en rimlig genomsnittsnivå på den nordiska finansieringsandelen för framtida systematiserade forskarutbildningskurser emellertid uppskattas till 120–150.000 DKK per kurs.

De inom försöksverksamheten igångsatta kursserierna kommer att löpa ytterligare över några år. Alltefter det att dessa kursserier avslutas bör dels en fortsatt verksamhet på dessa områden övervägas, dels kursserier på nya områden successivt kunna byggas upp. Tidsperioden för planering av en kursserie och fram till kursstart kan beräknas till 1–2 år. För att en planering och igångsättning av nya serier med systematiserade forskarutbildningskurser på mera permanent bas smidigt skall kunna avlösa den nuvarande försöksverksamheten måste medel för ändamålet avsättas senast år 1989. Med den pågående försöksverksamheten som bas för dimensioneringen av den inledande permanenta verksamheten kan kostnadsbehovet för 1989 uppskattas till storleksordningen 1,5 milj. DKK.

Utbyggnadstakten för denna verksamhetsform måste noga anpassas till behoven hos forskarstuderande och önskemålen i utbildnings- och forskningsinstitutionerna. En rimlig ambitionsnivå torde dock vara att verksam-

heten efter några år skall kunna omfatta 20–30 samtidigt löpande kursserier med systematiserade nordiska forskarutbildningskurser. En verksamhet av denna omfattning torde kunna realiserars inom en årlig kostnadsram på 3,5–4,5 milj. DKK.

Det nordiska samordnings- och finansieringsansvaret för den framtida permanenta verksamheten med systematiserade nordiska forskarutbildningskurser bör ligga i samma organisation som ansvarar för den generella nordiska forskarkursordningen. Vilka organisatoriska förändringar detta förutsätter av i första hand stödordningen Nordiska forskarkurser måste ytterligare noga övervägas inför den föreslagna utbyggnaden.

Nordisk arbetsfördelning och centres of excellence i forskarutbildningen

För att den nordiska dimensionen skall slå igenom i hela forskarutbildningen är det viktigt att inte enbart koncentrera sig om de speciella nordiska forskarkurserna, vilkas antal alltid av resursskäl kommer att vara relativt begränsat. En kompletterande metod för utveckling av det nordiska forskarutbildningssamarbetet är därför att också öppna nationella forskarkurser för deltagare från övriga nordiska länder.

Som ett första försök har FPR överenskommit med Uppsala Biomedicinska Centrum (BMC) om ett samarbete om internationella forskarkurser vid centret. Genom en samfinansiering mellan FPR och BMC kommer det under en femårsperiod att årligen arrangeras forskarkurser på internationell toppnivå vid BMC. Vid varje kurs reserveras minst hälften av platserna för nordiska deltagare. Specialiseringen vid en nationell institution kan på detta sätt utnyttjas av hela Norden. Försöksverksamheten som inlemts 1987 kan förhoppningsvis även leda till en viss nordisk arbetsfördelning och till att existerande nordiska Centres of Excellence utnyttjas gemensamt i forskarutbildningen.

Det är än så länge svårt att dra upp mera formaliserade riktlinjer för denna form av samarbete eller att i förväg bedöma det medelsbehov som denna samarbetsform kan komma att kräva. Stor vikt bör emellertid läggas vid möjligheten att samnordiskt utnyttja existerande nationella forskarutbildningar och vid strävan att etablera nordiska forskarkurser med bas i avancerade nationella forskningscentra. Såväl FPR som Nordiska forskarkursers styrelse bör i samarbete med nationella forsknings- och utbildningsmiljöer arbeta vidare med denna målsättning.

Som huvudprincip borde en samnordisk användning av forskarutbildningsresurserna vid existerande centra inte kräva extra resurser. I praktiken kan dock etablering av en internationell kursverksamhet vid forskningscentra där sådana aktiviteter inte tidigare funnits förutsätta vissa externa resurstillskott i initieringsskedet. För att bygga vidare på det nordiska forskarutbildningssamarbete som inlemts vid BMC i Uppsala, och ge möjlighet att starta motsvarande verksamhet vid framstående forskningsmiljöer även i andra nordiska länder bör därför i initialfasen nordiska

medel öronmärkas för ett par sådana kursordningar. På basen av den samfinansieringsmodell som gäller för kursverksamheten vid BMC med såväl nordiska, internationella som nationella medel kan de årliga samnordiska kostnaderna för en sådan kursordning som omfattar 3–4 internationella kurser per år uppskattas till högst 200 000 DKK.

2.5 Forskarstipendier

Såsom tidigare konstaterats måste ett kvalificerat forskarutbildningsförlopp bestå av flera olika element. Vid sidan av mera formaliserade utbildningsinslag, t. ex. i form av forskarkurser, har man i forskarutbildningen traditionellt understrukit betydelsen av erfarenheter från andra vetenskapliga miljöer, gärna i form av kortare eller längre vistelser vid utländska forskningsinstitutioner. Till de mest effektiva instrumenten för att främja denna typ av forskarrörlighet hör olika former av stipendieverksamhet. I det nordiska forskningssamarbetet finns sedan gammalt flera olika stipendieformer. Samlat är den samnordiska stipendieverksamheten dock av relativt begränsad omfattning. Det finns därför anledning att i utvecklingen av det nordiska forskningssamarbetet fästa särskild vikt vid stipendiernas stora roll såväl för forskarutbildningen som för de nordiska forskarkontakterna och nätverken.

Institutionsbundna stipendier

Verksamheten vid de samnordiska forskningsinstitutionerna innehåller i dag vissa resurser för såväl heltidsstipendiater med full lön som mera typiska resestipendier med begränsade och kortvariga bidrag för uppehälle. De ämnesbundna heltidsstipendierna vid de nordiska institutionerna representerar sammanlagt ca 30 årsverk (i vissa fall kan ett årsstipendium fördelas på flera mottagare under ett år). Heltidsstipendierna är koncentrerade till ett fåtal institutioner. Omkring hälften av stipendierna finns i dag hos Nordiska institutet för teoretisk atomfysik (NORDITA), medan en tredjedel av stipendierna är fördelade mellan det nordiska vulkanologiinstitutet (NORDVULC) respektive Nordiska kollegiet för fysisk oceanografi. Återstående heltidsstipendier eller stipendieliknande tjänster ingår i resurserna för det nordiska asienforskningsinstitutet (CINA), sjörrättsinstitutet och folkdiktningensinstitutet.

Obundna mobilitetsstipendier

Detta system med ett begränsat antal ämnesbundna stipendier kompletteras av den generella stipendieordningen "Nordiska forskarstipendier". Stipendierna syftar till att möjliggöra för forskare och forskarstuderande från ett nordiskt land att under en begränsad tid bedriva forskningsverksamhet vid en vetenskaplig institution i ett annat nordiskt land. Stipendierna är relativt små och avser endast täcka resekostnader och merutgifter för uppehållet i det andra landet. Stipendierna följer principerna för det nor-

diska tjänstemannautbytet och utgår från att stipendiaten nationellt har en tjänst från vilken lönen kan behållas under stipendievistelsen. År 1987 disponerar stipendieordningen över en budget på 2 milj. DKK, vilket ger utrymme för ca 250 stipendiemånader som fördelar sig på ca 60–70 stipendiat beroende på stipendietidens längd. Den typiska stipendietiden varierar från två till sex månader, men både kortare och längre stipendier än detta förekommer ofta.

Nordiska forskarkursers styrelse, som administrerar stipendieordningen, har föreslagit en utbyggnad av ordningen med en expansionstakt om 10 % per år, dvs. 200 000 DKK eller ca 25 stipendiemånader årligen. Med beaktande av det stora behovet både av relativt kortvariga mobilitetsstipendier, typiskt på två till fyra veckor, inte minst för redan verksamma forskare, och av längre stipendievistelser, speciellt för forskarstuderande, finns det anledning att överväga en relativt hög ambitionsnivå vid utbyggnaden av stipendieordningen. En årlig aktivitetsökning på 0,5 milj. DKK under fyra år skulle innebära en fördubbling av antalet stipendiemånader. Detta kunde erbjuda en rimlig ram för såväl ökat antal stipendiat som längre stipendievistelser och flera kortvariga mobilitetsstipendier.

En viktig motivering för denna mera ambitiösa utbyggnad vore att också öppna möjligheter av att bevilja s. k. "twinning grants", dvs. en form av samarbetsstipendier för två samverkande forskningsinstitutioner eller projektgrupper. De två institutionerna eller forskningsgrupperna söker tillsammans ett antal stipendiemånader som under en viss tid fritt kan disponeras av projektens forskare för vistelser hos den andra forskargruppen.

Nordisk industriforskarutbildning

En ny form av forskarutbildningssamarbete genom stipendieverksamhet utgörs av den nordiska industriforskarutbildningen, som bygger på ett avtalsbaserat projektsamarbete mellan ett företag i ett nordiskt land, en vetenskaplig institution i ett annat land och en stipendiat med avslutad akademisk utbildning. Den forskarstuderande, som genomgår en nordisk industriforskarutbildning, är anställd eller anställs i det aktuella företaget för ett forskningsprojekt inom ett område där företaget bedriver FoU-verksamhet. Utbildningstiden fördelas mellan forskning i företaget samt utbildning och forskning vid den involverade universitetsinstitutionen.

Syftet med den nordiska industriforskarutbildningen är att stärka den nordiska teknisk-industriella forskarutbildningen och inom denna främja överföring av teknologi och expertis mellan de nordiska länderna. Industriforskarutbildningen, som inrättades 1986, består av 2–3-åriga heltidsstipendier med full lön. Ordningen, som samfinansieras av Nordiska Industrifonden och det respektive företaget, har planerats att i första omgången omfatta 36 stipendier eller utbildningsförlopp.

Det har emellertid hittills visat sig relativt tidskrävande att utarbeta de individuella 2–3-åriga utbildningsplanerna med projektbeskrivningar. De nödvändiga avtalen mellan ett företag, en utbildningsinstitution och en forskarstuderande har krävt motsvarande tid. De första nordiska industriforskarutbildningarna har därför kunnat inledas först från början av 1987. Några egentliga konklusioner av erfarenheter från industriforskarutbildningen kan följaktligen inte ännu göras när det gäller denna samarbetsforms användbarhet på andra områden.

Obundna heltidsforskarstipendier

Utöver de fåtaliga institutionsbundna stipendiattjänsterna vid de samnordiska institutionerna samt försöksverksamheten med nordisk industriforskarutbildning saknas egentliga nordiska forskarstipendiattjänster. Det har emellertid länge varit ett starkt önskemål att det skulle finnas generella, fullt finansierade nordiska heltidsforskarstipendier.

Redan 1974 framlade ministerrådets dåvarande rådgivande kommitté för forskning (RKF) ett förslag om inrättande av nordiska forskarstipendier i form av fullt avlönade heltidsstipendiater, finansierade över ministerrådets budget. Efter beredning i kulturavtalets organ sändes förslaget som en del av en mera omfattande handlingsplan på forskningsområdet på remiss bl. a. till de nationella forskningsråden. Samtliga forskningsråd underströk i sina remissvar betydelsen av att de nordiska vetenskapliga kontakterna förstärks. I synnerhet ansåg man det viktigt med insatser för de yngre forskarna och för ett nordiskt forskarutbildningssamarbete. Etableringen av en ordning med fullt finansierade nordiska forskarstipendier ansågs som mycket central för forskningssamarbetet och forskningsråden rekommenderade kulturavtalets organ att koncentrera sina insatser på inrättandet av en sådan stipendieordning och på andra åtgärder som kunde främja forskarkontakterna. På basen av dessa förslag inrättade ministerrådet 1979 en försöksordning med nordiska forskarstipendier respektive nordiska forskarsymposier. Med anledning av de begränsade möjligheterna till resursökningar på kulturbudgeten kom forskarstipendiernas utformning att avvika från det ursprungliga förslaget. Den mobilitetsordning som inrättades skulle i första omgången erbjuda ett stöd för resor och uppehälle men utan betalning av lön under stipendietiden. Stipendiernas slutliga utformning motiverades också av strävan att även med begränsade resurser uppmuntra så många forskare och forskarstuderande som möjligt till en nordisk mobilitet.

Behovet av fullt finansierade nordiska forskarstipendier har emellertid knappast minskat under den tid den nämnda nordiska mobilitetsordningen varit i funktion. I ett uttalande våren 1987 till Nordiska rådet angående det nordiska forskarutbildningssamarbetet framhåller Nordiska akademikerrådet betydelsen av att upprätta fullt finansierade nordiska forskningsstipendier. Enligt akademikerrådet borde ordningen byggas upp gradvis med

sikte på att ordningen efter en treårsperiod skulle omfatta minst 100 stipendier.

Inrättandet av sådana stipendier skulle innebära en avsevärd nivåhöjning i det nordiska forskarutbildningssamarbetet med betydande nya möjligheter att flexibelt utnyttja specialkunskaperna i de olika forskningsmiljöerna över hela fältet. En sådan stipendiatorbning skulle också förbättra möjligheterna att genomföra samnordiska forskningsprojekt i vilka avlönningen av forskare ofta är ett avgörande hinder.

Dylika nordiska forskarstipendier bör motsvara nationella forskarrekryteringstjänster både i fråga om kompetenskrav och lön. Stipendietiden bör vara minst ett halvt och högst tre år. Frågan om hur stipendieordningen praktiskt skall administreras bör preciseras ytterligare, men en naturlig huvudprincip bör vara att tillsättningen sker på basen av en forsknings-/utbildningsplan och en vetenskaplig bedömning av den sökande. Tillsättningen bör ske på nordisk nivå men bedömningsprocessen bör involvera den mottagande institutionen och eventuellt också relevant nationellt forskningsråd.

Kostnaderna för ett stipendieår inom en sådan stipendieordning kan variera beroende på olika nationella lönevillkor. Genomsnittskostnaderna kan dock uppskattas till 200 000 DKK. Mot denna bakgrund är det knappast realistiskt att ens på sikt förvänta sig att en sådan stipendieordning med endast samnordiska medel kan komma att uppgå till de föreslagna 100 stipendierna. Med anledning av de tidigare anförda motiveringarna är det dock angeläget att nu som en försöksordning i begränsad skala praktiskt pröva effekterna av nordiska fulltidsstipendier. En rimlig ram för en försöksordning kunde vara en femårig verksamhet med ett successivt ökande antal stipendieårsverk från minst 10 till högst 30 per år.

2.6 Nordiska handledare och gästlärare – nordiska gästprofessorer

I en systematiskt och målmedvetet planerad forskarutbildning ingår flera samverkande och av varandra beroende element. Vid sidan av formaliserad undervisning och vistelse i flera vetenskapliga miljöer – i detta sammanhang representerade av nordiska forskarutbildningskurser och nordiska forskarstipendier – är det centrala elementet i ett effektivt forskarutbildningsförlopp en kompetent och inspirerande handledning. Handledning av den forskarstuderande är en sida av forskarutbildningen som såväl i fråga om traditioner och resurser som beträffande formella krav har stora variationer både inom och mellan de nordiska länderna. I ett nordiskt forskarutbildningssamarbete som syftar till att gemensamt utnyttja specialkunskaperna i olika forskarutbildningsmiljöer i Norden är det emellertid naturligt att överväga en modell för hur högt kvalificerade forskare, t. ex. s. k. forskarprofessorer, som under olika beteckningar finns i de nordiska länderna, kunde påta sig vissa nordiska handledningsuppgifter.

Behovet av denna form av handledning och kunskapsöverföring mellan

länderna gäller självfallet främst högt specialiserade områden, områden som är nya och i snabb utveckling och smala områden med få kvalificerade forskare i varje land. Ett sådant system, där nationella forskare målmedvetet utnyttjas för nordiska handledningsuppgifter, torde inte förutsätta någon egen finansieringsordning. Finansiellt bör systemet kunna förverkligas genom en flexibel användning av de forskarstipendier som tidigare omtalats.

Utöver den ovan behandlade mera individuella förstärkningen av forskarutbildningen är det viktigt att också utveckla andra mekanismer som kan bringa in nya impulser i forskarutbildningen och forskningsmiljöerna. Ett system med nordiska gästprofessorer för framstående forskare, som kan komma såväl från ett nordiskt land som från områden utanför Norden, kan utgöra en användbar modell för den åsyftade kunskapsöverföringen.

Den praktiska funktionen av modellen kan skisseras på följande sätt. En universitetsinstitution med ett avancerat forskarutbildningsprogram bör kunna ansöka om nordiska medel för inbjudan av en i förväg vidtalad framstående forskare från ett annat land. Forskaren skall som nordisk gästprofessor främja en internationalisering av forskarutbildningsmiljöerna och medverka i de undervisnings- och forskningsaktiviteter som ingår i det aktuella forskarutbildningsprogrammet vid institutionen. Även forskarstuderande från andra institutioner bör kunna indras i den nordiska gästprofessorns verksamhet. Längden på de nordiska gästprofessorernas verksamhet måste kunna variera flexibelt men den mest effektiva insatsen kan förmodligen uppnås genom vistelser på 2–6 månader.

Det är inte bara i renodlade forskarutbildningssammanhang sådana nordiska gästprofessorer kan bli till stor nytta för kunskapsöverföring och kompetenshöjning. Modellen bör således också kunna användas som ett medel att förnya och förstärka forskningen vid mindre forskningsinstitutioner. Den specialkompetens som kan finnas hos en speciell forskargrupp i ett land eller i forskarmiljöerna i några av de nordiska länderna bör via en nordisk gästprofessor kunna utnyttjas för att i ett annat nordiskt land, som står svagt på det aktuella fältet, bygga upp forskningsmiljön vid ett universitet, ett forskningsinstitut eller ett företag.

Liksom när det gäller bedömningen ovan av finansieringen av ett system med nordisk handledning av forskarstuderande bör ett system med nordiska gästprofessorer på sikt kunna ingå i en generell forskarstipendieordning där medlen flexibelt kan användas för olika ändamål. I ett uppbyggnadsskede kan det dock vara ändamålsenligt att för en försöksperiod öronmärka särskilda medel för ett nordiskt gästprofessorprogram. Redan inom ramen för 2–3 årsverk, till en sammanlagd kostnad av ca 1 milj. DKK, kunde årligen ett tiotal nordiska gästprofessorvistelser på 2–6 månader förverkligas. Detta torde vara en tillräcklig omfattning på årsbas för att under några år pröva användbarheten och effekterna av ett nordiskt gästprofessorprogram.

2.7 Förstärkning av vissa utbildningsområdets forskningsanknytning

Det finns ett antal utbildningsområden som traditionellt betraktats som icke-akademiska men som under de senaste åren i flera av de nordiska länderna etablerats på universitetsnivå. Det kan gälla t. ex. konstområdena, de s. k. kreativa utbildningarna. På såväl musikområdet, bild- och formområdet som scenområdet finns i dag universitetsutbildningar och även egna högskolor i Norden. I viss utsträckning kan på områdena även avläggas forskarexamina. Andra områden som på motsvarande sätt nyligen etablerats i universiteten är vårdområdet, pedagogikområdet och socialt arbete.

Dessa utbildningar har kommit olika långt i fråga om forskningsanknytning och när det gäller att utveckla en forskning omkring det arbetsfält utbildningarna gäller. Den aktuella frågan är hur man kan bidra till utvecklingen av de nya forskningsområden som behövs för att ge vetenskaplig grund åt utbildningarna. Inom omvårdnadsforskning och socialt arbete har nordiska forskarkurser redan arrangerats och inom vårdforskningen har nyligen inletts en kursserie med systematiserade nordiska forskarutbildningskurser.

Stödordningen Nordiska forskarkurser har också givit anslag till ämnesdidaktiska symposier, som gäller forskning av betydelse för olika lärarutbildningar. Även konstnärliga utbildningar har i några fall fått bidrag till nordiska metodkurser och symposier av utvecklingskaraktär. I flera fall befinner sig arbetet med utbildningarnas forskningsanknytning dock i ett så tidigt skede att det knappast ännu är aktuellt med vetenskapliga symposier eller forskarutbildningskurser av den typ som ovan diskuterats för de mera etablerade forskningsområdena.

Samtidigt kan det just vid utvecklingen av forskningsanknytning för dessa utbildningar vara en stor fördel att kunna etablera kontakter mellan olika nordiska miljöer och att använda det nordiska samarbetet som en gemensam bas för kontakter med utomnordiska forskningsmiljöer på området. Även om en egentlig forskningsnivå inte ännu kan anses etablerad på alla dessa områden kan det vara värdefullt att inom ramen för de generella stödordningarna på forskningsområdet kunna avsätta medel för nordiska planeringsmöten för att bereda en väg för framtida nordiskt forskningssamarbete eller vidare internationella forskningskontakter.

2.8 Nordiska forskarsymposier, workshops och planeringsmöten – nordiska forskningsnätverk

För forskarkontakterna, den vetenskapliga förnyelsen och den löpande vetenskapliga kommunikationen i Norden är nordiska forskarsymposier och olika former av forskarmöten av helt avgörande betydelse. Ett av de bästa sätten att förstärka den nordiska forskningen är genom forskningsnätverk såväl mellan universitet och högskolor i olika länder som mellan den grundläggande forskningen och företagssektorn. Vikten av att utveck-

la enkla kontaktskapande aktiviteter i form av tillräckliga, flexibla och lättillgängliga generella medel för stöd till nordiska planeringsmöten, förprojekt, symposier, workshops och kontaktbesök kan därför inte överskattas.

Nordiska vetenskapliga konferenser, symposier och workshops arrangeras både inom ramen för de samnordiska institutionernas och de nationella vetenskapliga föreningarnas ordinarie verksamhet, såväl med nationella som nordiska medel. Denna verksamhet kan dock endast delvis finansieras med de nämnda organens egna resurser.

Härtill kommer ett stort behov av medel för olika former av forskarmöten inom det icke-institutionaliserade samarbetet. För att tillmötesgå dessa behov finns i dag på nordisk nivå två generella stödordningar av relativt begränsad omfattning, nämligen Nordiska kulturfonden och Nordiska forskarsymposier. Kulturfondens årliga anslag på forskningsområdet uppgår till 1,5–2 milj. DKK och gäller vanligen bidrag till konferenser, workshops, planeringsmöten och vissa andra nordiska samarbetskostnader i anslutning till samnordiska forskningsprojekt. Frågan om kulturfondens utveckling och framtida roll behandlas i handlingsplanens kulturavsnitt.

Anslaget för Nordiska forskarsymposier uppgår 1987 till 1,6 milj. DKK. Syftet med denna stödordning är att generellt främja och stärka det vetenskapliga utbytet i Norden. Detta sker genom stöd till forskarkonferenser, symposier och andra forskarmöten som syftar till ett erfarenhetsutbyte i fråga om nya metoder och nyskapande vetenskapliga arbetssätt. Andra viktiga kriterier för medel från denna stödordning är att aktiviteten behandlar ett avgränsat problemområde belyst ur tvärvetenskaplig synvinkel eller gäller sådana forskningsområden där det nordiska samarbetet inte tidigare har kunnat utvecklas. Stödordningen är så begränsad att det inte hittills varit möjligt att bevilja medel för en egentlig totalfinansiering av forskarkonferenser och symposier. Medlen fördelas därför som bidrag för täckande av sådana utgifter som speciellt påverkar symposiets innehåll och kvalitet, inte minst resor och uppehåll för utomnordisk expertis, föredragshållare och arrangörer.

Det finns i dag en mycket stor översökning av medel från stödordningen och Nordiska forskarkursers styrelse, som administrerar ordningen, har föreslagit en treårig utbyggnadsplan med en aktivitetsökning om minst 20 % per år.

Med tanke på det stora behovet av medel inte bara för forskarkonferenser och symposier utan också för många andra former av nordiska forskarmöten, t. ex. planeringsmöten och workshops m. m., finns det anledning att överväga t. o. m. en betydligt kraftigare expansionstakt. En avvägning av ökningsbehovet bör även göras i förhållande till dimensioneringen av de andra samsarbetsformerna såsom forskarkurser och forskarstipendier för att kunna uppnå ett flexibelt och välfungerande samspel mellan de olika nätverksaktiviteterna.

3 Norden i det internationale forskningssamarbejde

I alle industrialiserede lande betragtes forskning i dag som et meget vigtigt grundlag for den fremtidige produktion og den fortsatte økonomiske udvikling. Med den stadig tættere markedsmæssige integration mellem landene er samarbejde om forskning og udvikling derfor kommet til at indtage en mere central rolle end tidligere.

Det er endvidere karakteristisk at samarbejdet såvel om den grundlæggende forskning som om den "prekompetitive fase" i udviklingsprocessen foregår på tværs af landegrænser og markedsopdelinger, ikke mindst i Europa.

Ministerrådet har flere gange understreget at det nordiske forskningssamarbejde ikke må vende ryggen imod den øvrige verden, men at det tværtimod skal benyttes som en platform for en endnu bredere deltagelse i såvel europæisk som internationalt forskningssamarbejde. Denne holdning er baseret på de ønsker som de nordiske forskermiljøer gentagne gange har givet udtryk for.

Inden for grundforskningssamarbejdet i Europa er alle nordiske lande tilknyttet det generelle samarbejde, der foregår gennem *European Science Foundation (ESF)*. ESF er bl. a. hovedansvarlig for et særligt program om opbygning af netværk mellem forskere først og fremmest indenfor naturvidenskab, humaniora og samfundsvidenskab. De nordiske forskningsråd på de respektive områder er medlemmer af ESF og de koordinerer ofte synspunkterne, ligesom der har været en vis arbejdsdeling og rotation mellem de nordiske landes repræsentanter i forskellige organer.

En væsentlig del af det europæiske forskningssamarbejde foregår i en række mere specialiserede forskningsorganisationer/institutioner som *European Molecular Biology Laboratory (EMBL)*, *Conseil Européen pour la Recherche Nucleaire (CERN)*, *European Space Agency (ESA)* og *European Southern Observatory (ESO)*. Ud over selve medlemskabet har de fleste nordiske lande endvidere særlige bevillinger til følgeforskningen med henblik på at sikre det bedst mulige samspil mellem den hjemlige forskning og samarbejdsaktiviteterne.

Inden for EF er der i de senere år etableret en række samarbejdsprogrammer for forskning og udvikling på særligt højt prioriterede områder. Blandt disse programmer kan nævnes *ESPRIT* (datateknologiforskning), *BRITE* (grundforskning inden for industriel teknologi), *RACE* (forskning inden for avanceret kommunikationsteknologi) og det netop igangsatte program inden for bioteknologisk FoU. De nordiske lande, der står uden for EF, deltager aktivt i EFs samarbejde på forskningsområdet dels i kraft af bilaterale samarbejdsaftaler om forskningsspørgsmål, dels i form af et nært samarbejde mellem EF og EFTA. En tæt kontakt både under forberedelsen og gennemførelsen af de forskellige samarbejdsprojekter inden for disse programmer vil være til fordel for alle nordiske lande. Det vil blive

overvejet om der er behov for yderligere initiativer for at styrke dette kontaktsarbejde.

Ved siden af de her nævnte europæiske samarbejdsaktiviteter er der for ca. 2 år siden etableret en ny samarbejdsstruktur mellem europæiske forskningsmiljøer og den europæiske industri kaldet EUREKA. De nordiske lande deltager alle aktivt i dette samarbejde i nær kontakt med hverandre. Således har de nordiske lande i fællesskab lavet en præsentation af deltagelsen i EUREKA og af potentielle samarbejdsprojekter i Paris i maj 1987. Dette samarbejde koordineres gennem nationale sekretariater, der også har stået for tilrettelæggelsen af de specielle nordiske ministermøder for de EUREKA-ansvarlige ministre, der har været holdt i den forløbne tid. De nordiske lande vil fortsat deltage aktivt i EUREKA-samarbejdet og koordinere arbejdet.

På mange områder er den moderne forskning meget udrustningskrævende. Samtidig er den ofte tværvideenskabelig i sin karakter og involverer derfor ganske store – og blandede – forskergrupper. Dette er en væsentlig del af baggrunden for, at der i de sidste 20–25 år er blevet iværksat en del store internationale samarbejdsprojekter, der har sigtet på at udbygge den grundlæggende viden om jordkloden og dens udvikling.

I mange år var det almindeligvis de enkelte lande eller forskergrupper, der hver for sig tog stilling til den eventuelle deltagelse i disse større programmer. Men i de allerseneneste år er der opstået en ny tendens i form af nye egentlige fællesnordiske samarbejdsorganer som led i tilknytning til større internationale projekter f.eks i form af nordiske konsortier.

Som eksempel kan nævnes det nordiske optiske teleskop (NOT) på La Palma, hvor de nordiske lande i fællesskab opfører et optisk teleskop i en international "teleskoppark". Dette projekts anlægsomkostninger finansieres efter en særlig aftale af de involverede nationale forskningsråd og Nordisk Ministerråd, mens driftsomkostningerne til sin tid skal dækkes fuldt ud af de nationale forskningsråd og de deltagende forskningsgrupper.

Den nordiske deltagelse i Ocean Drilling Programme (ODP) er et eksempel på at de nordiske lande har etableret et "delkonsortium" inden for et større konsortium af mindre lande. Det nordiske "delkonsortium", der tegner sig for halvdelen af et medlemskab af ODP, er for ca. 85 % vedkommende betalt af nationale midler hovedsagelig fra forskningsrådene, mens de sidste ca. 15 % betales af Nordisk Ministerråd. Det nordiske "delkonsortium" er baseret på en aftale mellem de 5 landes naturvidenskabelige forskningsråd, der derefter som en blok har indgået kontrakt med de øvrige konsortiedeltagere og ODP's øvrige medlemmer.

Der har været stor interesse for disse nye former for fællesnordisk deltagelse i internationalt forskningssamarbejde og det er ministerrådets opfattelse at samarbejdet er til stor fordel for de deltagende forskergrupper. Der bør derfor arbejdes videre med at udvikle modeller for dette samarbejde.

Uden at tage stilling til de konkrete forslag skal det nævnes, at der for tiden foreligger flere forslag om etablering af helt nye samarbejdsprojekter eller omfattende udvidelser af eksisterende og ministerrådet finder at man bør overveje formerne for et nærmere nordisk samarbejde.

Der føres for øjeblikket forhandlinger om de nordiske landes tilslutning til den europæiske synkrotronstrålingsfacilitet (ESRF), der skal bygges i Grenoble. Det nu foreliggende materiale viser, at det vil blive så dyrt at deltage i projektet, at de nordiske lande ikke vil kunne få råd til at deltage i projektet hver for sig. Såfremt nordiske forskere derfor skal have mulighed for igennem et medlemskab at kunne udnytte denne nye forskningsfacilitet, er et fællesnordisk medlemsskab formentlig den eneste mulighed. Ministerrådet vil i samarbejde med de berørte forskningsråd og forskergrupper arbejde videre med disse bestræbelser.

I det internationale forskermiljø er en række grupper i gang med at udarbejde forslag både til udbygning af en del af de nuværende samarbejdsprogrammer og til programmer på helt nye områder. Nordiske forskere er aktive i en række af disse grupper. Hovedreglen for en eventuel fællesnordisk deltagelse vil også fremover være, at den skal finansieres af nationale midler, der er afsat til fremme af internationalt forskningssamarbejde. Men det vil blive nærmere overvejet om og i givet fald hvorledes, ministerrådet kan støtte disse aktiviteter.

4 Utvikling av de nordiske forskningsinstituttene og samarbeidsorganene

De nordiske institusjoner og samarbeidsorganer på forskningsområdet dekker et bredt spektrum av samarbeidsområder og samarbeidsformer. Der finnes relativt store forskningsinstitutter med over 30 ansatte og der finnes samarbeidsorganer uten personale, hvis viktigste oppgave er å koordinere nasjonale og samnordiske virksomheter. Tematisk spenner de over områder fra folkediktning til teoretisk atomfysikk og de fleste eksisterte allerede innen den nordiske kulturavtalen trådte i kraft.

Man kan inndelegere institusjonene og samarbeidsorganene i følgende hovedkategorier:

- a) *forskningsinstitutter*, dvs. de som har en eller flere vitenskapelige medarbeidere
- b) *generelle støtteordninger*, som utdeler støtte til forskningsformål etter søknad (kurser, stipendier, symposier og andre samarbeidsprosjekter)
- c) *fagspesifikke samarbeidsorganer* som koordinerer eller initierer samarbeid innen avgrensede områder og som ofte utdeler støtte til forskningsformål etter søknad (stipendier, seminarer m. v.)

Til kategori a) hører:

- Nordisk institutt for folkediktning (NIF)
- Centralinstituttet for nordisk Asienforskning (CINA)

- Nordisk vulkanologisk institutt (NORDVULC)
- Nordisk institutt for samfunnsplanlegging (NORDPLAN)
- Nordisk institutt for teoretisk atomfysikk (NORDITA)
- Nordisk institutt for sjørett
- Nordisk dokumentasjonsentral for massekommunikasjonsforskning (NORDICOM).

Disse behandles i det følgende i kap. 4.1.

Kategori b)

- Nordiske forskerkurser
- Nordiske forskerstipendier og
- Nordiske forskersymposier

Disse institusjonene er behandlet tidligere. Dessuten vil en her kunne plassere:

- Nordisk samarbeidsorgan for vitenskapelig informasjon (NORDINFO),
- Nordisk sommeruniversitet (NSU)

som begge har innebygget en vesentlig fleksibilitet i sine aktiviteter og som spenner over flere fagområder. Disse to institusjonene behandles likeledes i det følgende under kap. 4. 1.

Hertil kommer Nordisk kulturfond, som gir støtte også til forskningsformål, hovedsakelig i form av bidrag til konferanser, seminarer, m. v.

Under kategori c) hører for tiden følgende åtte mindre samarbeidsorganer som behandles nærmere i kap 4.2:

Nordisk kollegium for marinbiologi

Nordisk kollegium for økologi

Nordisk kollegium for fysisk oceanografi

Nordisk samarbeidskomite for arktisk medisinsk forskning

Nordisk samarbeidskomite for internasjonal politikk, inkl. freds- og konfliktforskning

Nordisk samarbeidskomite for akseleratorbasert forskning

Nordisk samfunn for latinamerikaforskning

Nordisk komite for øststatsforskning

Endelig skal nevnes Nordiske geoekskursjoner til Island, som dekker et unikt samarbeidsområde. Det kan nærmest betraktes som et årlig tilbakevendende forskerkursus, og det behandles derfor ikke nærmere her.

I et særlig vedlegg gis en oversikt over de enkelte institusjoner, deres formål og deres ønsker om framtidig utvikling.

4.1 De nordiske forskningsinstitutter

De 7 nordiske forskningsinstitutter er alle opprettet enten af den tidligere Nordiske Kulturkommission eller efter initiativ i kommissionen, som blev opløst i forbindelse med den nordiske kulturaftales ikrafttræden 1. januar 1972.

Baggrunden for deres oprettelse har i hvert enkelt tilfælde været initiativer fra aktive forskere på det enkelte område hvor man fandt det mest hensigtsmæssigt at samarbejde på nordisk niveau. Et væsentligt motiv har været, at man ved at skabe et fællesnordisk centrum for forskning på området har kunnet styrke også den nationale forskning på nye og/eller små forskningsområder, f. eks. gennem udnyttelse af særlig udrustning eller gennem forskeruddannelse.

Institutionerne er typisk oprettet i den periode hvor universitetsundersøgningen og -forskningen i alle nordiske lande var i en meget kraftig ekspansion såvel kvantitativt som emnemæssigt med oprettelsen af en række nye institutter i alle nordiske lande.

Siden midten af 1970'erne er tendensen i ministerrådet i højere grad gået i retning af at udbygge de generelle støtteordninger på forskningsområdet. I en tid med lavere vækst i de nordiske og nasjonale budgetter er det blevet klart, at forskningsinstitutionerne binder en stor del af budgetmidlerne, og det gør det vanskeligt at støtte nye samarbejdsinitiativer.

Dette er baggrunden for at ministerrådet ikke siden 70'ernes midte har etableret egentlige forskningsinstitutter, men derimod har lagt vægt på udbygningen af såvel stipendieordninger som samarbejde om forskeruddannelsen m. v. Det kan ikke afvises, at der i fremtiden kan opstå behov, der bedst dækkes gennem oprettelse af nye institutter, men i de nærmest kommende år vil hovedvægten ligge på opbygning af generelle støtteordninger som ikke binder midlerne på samme måde som faste institutter gør det. Derved ønsker man at samarbejdet til stadighed på samme tid kan udnytte og styrke de institutioner i de nordiske lande, der har den højeste videnskabelige kvalitet på de enkelte forskningsområder – og som derfor har den største tiltrækningskraft på de bedst kvalificerede forskere såvel i som udenfor Norden.

Institutternes faglige udvikling

Det er ministerrådets opfattelse at de nordiske forskningsinstitutter skal fungere på et højt videnskabeligt niveau, hvis de skal kunne leve op til kravet om at være centre for den nordiske forskning på området. Ministerrådet har derfor støttet FPR's bestræbelser for at få disse institutioner evalueret af uafhængige forskere og ser frem til at de fleste bliver evalueret i løbet af de nærmeste år.

De gennemførte evalueringer har vist, at også ikke-nordiske forskere har fundet, at de nordiske institutter bidrager til en værdifuld faglig udvikling på deres respektive områder. Der har dog i hvert tilfælde været en række mere eller mindre kritiske kommentarer til den hidtidige virksomhed og forslag til omlægninger og forbedringer, der kan tjene til at styrke de pågældende institutters status såvel i Norden som internationalt. De fleste institutioner har vist stor vilje til at følge og viderebearbejde forslagene. Det kan noteres at evalueringsgrupperne har peget på, at institutionerne

har behov for faglig utvikling og kompetanceopbygning for at undgå stagnation. Konkret har en række af institutionerne behov for midler til vedlikehold og fornyelse af deres videnskabelige instrumenter, til deltagelse på videnskabelige konferencer, til at modtage gjæsteforskere og på andre måder at øge kontakten med nordiske og internasjonale miljøer på deres områder og til at få realiseret nye videnskabelige prosjekter.

Vitenskapelig utstyr

I denne sammenheng framstår problemene i forbindelse med vitenskapelig utstyr som spesielle, da det her ofte gjelder store investeringer og dyr drift. Problemene med fornyelse og vedlikehold av vitenskapelig utstyr er kjent i alle de nordiske land, og søkt løst på forskjellig måte. I flere land er der nå gjennom særlige bevilgninger skapt mulighet for en ekstraordinær innsats som skal sikre såvel utskiftning som nyanskaffelser/videreutvikling og drift av vitenskapelig utstyr. Evalueringene har vist at blandt de nordiske institutter trenger bl. a. Nordisk vulkanologisk institutt (NORDVULC) vedlikehold og fornyelse av sitt vitenskapelige utstyr. Samtidig som gammelt utstyr i økende grad krever vedlikehold, utvikles der stadig nye instrumenter som institusjonene bør kunne anskaffe, om de skal kunne holde seg i spissen av forskningsfronten på sine respektive områder.

På det nordiske kulturbudsjett ble der i 1985 tatt et nytt initiativ på dette området, ved at NORDVULC fikk en fast budsjettpost på 300.000 DKK øremerket til instrument- og utstyersformål. Beløpet ble øket i 1986 til 400.000 DKK, og avvikende fra hovedregelen for de samnordiske institusjonenes budsjettmidler, har NORDVULC rett til å overføre disse midlene mellom budsjettårene, bl. a. for å gi muligheter for større innkjøp.

De nordiske instituttene er også såvidt små, at de vanskelig kan finansiere utbygging av det nødvendige vitenskapelige utstyr over sine ordinære budsjetter.

Det kan derfor finnes anledning til å sette av spesielle midler til instrumentformål, og for å kunne møte framtidige behov ved forskningsinstitusjonene, vil et årlig beløp på 1.000.000 DKK/år til en felles pulje for fornyelse og vedlikehold av vitenskapelig utstyr ved de nordiske institusjoner være en passende sum for en overgangsperiode.

Det er tanken at disse midler skal utdeles av ministerrådet etter søknad som behandles umiddelbart etter den ordinære budsjettbehandling. Ministerrådet vil eventuelt overføre fondets midler mellom budsjettårene.

Andre samarbeidsaktiviteter

a) Prosjektplanlegging

De nordiske institutter fungerer ofte som sentre for den nordiske forskning (og forskerutdanning) på deres respektive områder. Hvis dette fortsatt skal kunne sikres, er det viktig at de har tilstrekkelige midler til både å være senter for kontaktskapende aktiviteter som for initiering og planleg-

ging av større samnordiske forskningsprosjekter og til å holde kontakt med såvel de nordiske som de internasjonale forskermiljøer på området.

De fleste nordiske forskningsinstituttene bør kunne spille en viktig rolle når det gjelder å initiere og koordinere samnordiske forskningsprosjekter. Slike prosjekter hvor der deltar forskere som arbeider i nasjonale forskningsmiljøer betyr at forskningen kan gjennomføres i direkte kontakt med nasjonale fagmiljøer og muliggjør fruktbare former for kunnskapsutveksling. På den annen side innebærer dette et behov for grundig planlegging og koordinering. De samnordiske instituttene bør få bedre finansielle muligheter til å initiere og planlegge slike prosjekter. En økning av midlene til reiser og møter vil kunne bety mye for dette. Det dreier seg først og fremst om midler i planleggingsfasen men også om midler til seminarer og konferanser under selve gjennomføringen av et samarbeidsprosjekt. I mange tilfeller er det tale om prosjekter hvor de enkelte deler kan finansieres ved nasjonale midler, men hvor det er vanskelig å finne dekning for de spesielle utgifter som er forbundet med samarbeidet. Det dreier seg ofte om beskjedne midler i forhold til selve prosjektet, men det er ofte særlig vanskelig å finne finansiering for disse utgiftene i initieringsfasen.

b) Forskeruddanning

Noen av instituttene har et stipendieprogram for personer under forskeruddanning som et vesentlig ledd i deres virksomhet, men selve forskeruddanningen ved instituttene har en meget forskjellig oppbygning. Ved NORDPLAN er der således en egentlig kursusbunden forskeruddanning, mens både NORDITA, Nordisk institut for søret og CINA tildeler stipendiestillingene til bruk for individuelle forskningsprosjekter, som utføres som ledd i forskeruddanningen.

De samnordiske instituttene bør i høyere grad enn hittil kunne utnytte de generelle nordiske stipendordninger, noe som også taler for en utbygging av disse i tråd med hva som er foreslått i kap 2 ovenfor. Samtidig kan det være ønskelig å også gi instituttene selv en mindre forsterkning av ressursene til stipendieformål. I forbindelse med overveielserne om utbygging av det nordiske samarbeide om forskeruddanning anser ministerrådet det ønskelig at også de nordiske instituttene medvirker i forskeruddanningen i høyere grad.

c) Fornyelse og kontaktskapende virksomhet

Sirkulasjon av instituttens vitenskapelige personale er et annet middel, som kan tjene til å fastholde deres status som nordiske sentre på de enkelte fagområder. Ved å besette de vitenskapelige stillinger for tidsbegrensede perioder sikrer man bl. a. at der er mulighet for at instituttets virksomhet kan tilpasse seg den faglige utvikling blandt områdets forskere i de nordiske land. Institusjonene har muligheter for en sterkere nordisk gjennomstrømmning med en derav følgende høyere nordisk profil. For å forbedre

det nordiske utbyttet av institusjonene og dermed de nasjonale forskningsmiljøenes interesse for disse, bør stillingene ved de nordiske institusjonene i større grad enn idag gjøres tidsbegrensede, og en høyere grad av nordisk sirkulasjon i stillingene etterstrebes. Det regelverk som finnes for ansettelse ved fellesnordiske institusjoner, gjør det nettopp mulig å sikre en høy grad av sirkulasjon i de vitenskapelige stillinger ved å gi mulighet for å yte særlige rekrutteringstillegg såfremt de besettes med forskere fra andre nordiske land enn institusjonens domicilland. Ved en aktiv bruk av de muligheter som her finnes, vil en kunne sikre at der etterhvert utbygges et nordisk kontaktnett på de respektive områder.

d) Internasjonalisering

Hvis instituttene fortsatt skal kunne tiltrekke de best kvalifiserte forskere er det viktig at der er tilstrekkelige midler til å opprettholde kontaktene med samarbeidende institusjoner og personer i og utenfor Norden. Instituttene bør ha muligheter til å ta imot gjesteforskere og -forelesere og til at deres eget personale kan besøke andre institusjoner. Dette er et forhold som er påpekt ved de seneste evalueringer, og det er derfor viktig at samarbeidsmidlene justeres i forhold til utviklingen på det enkelte fagområde og til antallet av vitenskapelige stillinger/stipendier ved instituttet.

På bakgrunn av behovene for økte midler til de ovennevnte formål a-d, dvs. til initiering, fornyelse, utdanning og internasjonalisering bør man overveie en forsterkning av institusjonene i form av en samlet aktivitetsøkning i størrelsesorden 1 mill. DKK gjennomført over en treårsperiode. Fordeling av aktivitetsøkningen på de enkelte institusjonene vil finne sted etter nærmere vurdering.

Publisering

En rekke av de samnordiske forskningsinstitusjonene har blandt sine vedtektsfestete oppgaver også å bidra til vitenskapelig kommunikasjon og publisering av forskningsresultater. Vitenskapelige tidsskrifter, informasjonsbulletiner, "newletters", osv., forekommer også som poster på en rekke av institusjonenes budsjetter.

Det er imidlertid hverken rasjonelt eller ønskelig at hvert samnordisk forskningsinstitutt har sitt eget vitenskapelige tidsskrift. Den vitenskapelige kommunikasjon og kvalitetskontroll for de samnordiske institusjoner bør først og fremst skje ved hjelp av eksisterende nasjonelle serier samt nordiske og internasjonale tidsskrifter. Særlig innen naturvitenskapelige og medisinske fagmiljøer publiseres også artikler fra de samnordiske institusjoner på disse feltene i de internasjonalt anerkjente tidsskriftene.

FPR har i sine retningslinjer pekt på en rekke problemer angående forskningsinformasjon og vitenskapelig kommunikasjon og har nedsatt en komite for å utrede den vitenskapelige publiseringsvirksomhet innen samfunnsvitenskap og humaniora i Norden. På bakgrunn av en redegjørelse for

den aktuelle situasjon vil utredningen søke å bedømme om den nordiske publikasjonsstrukturen er formålstjenelig. Bl. a. vil man analysere om den er effektiv når det gjelder å spre informasjon internasjonalt om nordiske forskningsresultater samt om den internasjonale distribusjon og markedsføring av vitenskapelige serier fra Norden er effektiv. Andre spørsmål som utredes er hvilken arbeidsfordeling som er fornuftig mellom nasjonale og nordiske serier og hvordan den vitenskapelige publikasjonsvirksomheten kan finansieres. Videre vil utredningen overveie på hvilken måte innsatser fra ministerrådet respektive de nasjonale forskningsrådene og deres nordiske samarbeidsorganer kan forbedre situasjonen. Foreslag om spesielle tiltak på området må bl. a. avvente denne utredning.

De nasjonale forskningsrådene har i dag et sentralt ansvar for publiseringsspørsmålene. Forskningsrådene opprettholder gjennom sine samnordiske publiseringsnemnder et stort antall nordiske tidsskrifter. Også i framtiden bør hovedansvaret for den vitenskapelige publisering ligge hos forskningsrådene og en utbygging av det nordiske samarbeidet på området bør derfor skje i nært samarbeid med rådene.

4.2 Visse fagspesifikke samarbeidsorganer

Når det gjelder spørsmålet om utvikling av samarbeidet på enkelte områder, er dette en sak som ministerrådet allerede har startet arbeidet med. Målet er å skape større fleksibilitet i den nordiske forskningsfinansieringen for herigjennom å både få økt plass for støtte til nye samarbeidsinitiativer og bedre muligheter til å fordele de samnordiske ressurser i overensstemmelse med aktuelle behov og prioriteringer. Ministerrådet fattet i mai 1986 et prinsippvedtak om omleggingen av bevilgningssystemet til åtte samarbeidsorganer på forskningsområdet. De åtte samarbeidsorganene det gjelder er:

Nordisk kollegium for marinbiologi

Nordisk kollegium for økologi

Nordisk kollegium for fysisk oceanografi

Nordisk samarbeidskommite for arktisk medisinsk forskning

Nordisk samarbeidskommite for internasjonal politikk, inkl. freds- og konfliktforskning

Nordisk samarbeidskommite for akseleratorbasert forskning

Nordisk samfunn for latinamerikaforskning

Nordisk kommite for øststatsforskning

Vedtaket innebærer at organenes prosjektmidler i framtiden vil bli samlet i en felles bevilgning for at midlene skal kunne brukes mer fleksibelt og også gi muligheter for initiativ på nye samarbeidsområder. Hensikten er også at denne forandring skal gi et bedre overblikk og muligheter til avveininger mellom ulike forslag til initiativer på de aktuelle samarbeidsområdene. Prinsippvedtaket settes ut i livet i forbindelse med behandlingen av ministerrådets budsjett for 1988. Ministerrådet vil bruke det nye

bevilgningssystemet til å gjøre tidsbegrensede innsatser på utvalgte områder. Erfaringen med initiering av nordisk forskningssamarbeid har vist at det ofte kan være gunstig med en relativt stor støtte i noen få år for å få igang nye samarbeidstiltak. Samtidig kan det i visse tilfeller være slik at en ganske liten nordisk støtte kan utløse langt større nasjonale bidrag. Et vesentlig motiv for budsjettomleggingen var å skape rom for nye samarbeidstiltak på forskningsområdet. Behovet for økte frie midler for igangsetting av samarbeid på nye områder eller på områder der samarbeidet er mindre utbygd enn ønskelig, er særlig stort på forskningsområdet, hvor midlene i stor grad har vært bundet til virksomheten ved faste institusjoner og samarbeidsorganer. De virksomhetsplaner for 1988 som foreligger fra samarbeidsorganenes side, viser også at der er et artikulert behov for økt støtte til nye, tidsbegrensede samarbeidstiltak.

Forslagene fra de åtte samarbeidsorganene alene løper opp til et beløp på ca. 9 mill. DKK.

Den felles prosjektpulje utgjør i 1987 ca. 4,4 mill. DKK. For å få rom for nye tiltak og initiativ på nye samarbeidsområder, bør man i første omgang overveie en økning av denne bevilgning med et beløp i størrelsesorden DKK 500.000 pr. år over en treårsperiode. Fordelingen av puljen vil skje etter nærmere vurdering av de forslag til virksomhetsplaner som foreligger.

Videre utvikling av samarbeidsformene

I forbindelse med det nye bevilgningssystemet foreslår Nordisk kollegium for marinbiologi (NKMB) og Nordisk kollegium for fysisk oceanografi (NKFO), et nærmere samarbeid om et større havforskningsprosjekt over en treårsperiode. Dette er i tråd med de bestrebelse som ble gjort for et par år siden for å få til et nærmere samarbeid mellom de tre kollegiene på forskningsområdet. Med tanke både på havforskningens betydning og på mulighetene for videre utvikling av de nåværende samarbeidsforhold, er dette et forslag som bør overveies.

5 Budgetöverbäganden

Ambitionsnivån för den ovan föreslagna utbyggnaden av det nordiska forskningssamarbetet är hög. Syftet är att skapa ett flexibelt system som kan underlätta ett direkt och informellt forskarsamarbete och därmed göra det möjligt att effektivare utnyttja de forskningsresurser och den forskningskompetens som finns runtom i Norden. Det nordiska forskningssamarbetets största potential finns i ett effektivt och väl planerat forskarutbildningssamarbete. Ett sådant samarbete kan säkra tillgången på kompetenta forskare samt garantera att Norden håller högsta internationella nivå på forskarutbildningen. Samtidigt är forskarutbildningssamarbetet ett rationellt sätt att utnyttja Nordens begränsade resurser.

För att lösa ut denna potential krävs en moderat förstärkning av de samnordiska resurserna. I allt väsentligt förutsätter utbyggnaden av samarbetet en samfinansiering av verksamheten med både nationella och nordiska resurser. I den ovan gjorda genomgången av de mest angelägna samarbetsaktiviteterna har de budgetmässiga konsekvenserna angivits för den utbyggnadstakt som anses önskvärd med tanke på insatsernas genomslagskraft och spridningseffekt. Det är dock viktigt att observera att utbyggnadstakten, som i sista hand blir ett politiskt avgörande måste basera sig på behov och önskemål i de berörda forsknings- och utbildningsmiljöerna.

Nedanstående schematiska översikt av de föreslagna aktiviteternas budgetkonsekvenser anger de kumulativa aktivitetsökningarna uttryckt i milj. DKK under åren 1989–1991.

*Kumulativa aktivitetsökningar på forskningsområdet 1989–1991
(milj.DKK)*

	1989	1990	1991
<i>Forskarutbildning och forskarrörlighet</i>			
1. Stödordningen Nordiska forskarkurser	0,75	1,5	2,25
2. Systematiserade nordiska forskarutbildningskurser	1,5	3,0	4,5
3. Nordisk användning av nationella forskarutbildningscentra	0,4	0,4	0,4
4. Stödordningen Nordiska forskarstipendier	0,5	1,0	1,5
5. Nordiska heltidsforskarstipendier	2,0	4,0	6,0
6. Nordiska handledare och nordiska gästprofessorer	1,0	1,0	1,0
7. Nordiska forskarsymposier m. m.	0,4	0,8	1,2
	<u>6,55</u>	<u>11,7</u>	<u>16,85</u>
<i>Nordiska forskningsinstitutioner och samarbetsorgan</i>			
	1989	1990	1991
1. Vetenskaplig utrustning för de nordiska samarbetsinstitutionerna	1,0	1,0	1,0
2. Internationalisering av verksamheten samt initiering och planering av samarbetsprojekt	0,5	1,0	1,0
3. Initiativ på nya samarbetsområden	0,5	1,0	1,5
	<u>2,0</u>	<u>3,0</u>	<u>3,5</u>
Sammanlagt	8,55	14,7	20,35
De sammanlagda årliga aktivitetsökningarna:	8,55	6,15	5,65

DEN NORDISKE
KULTURHANDLINGSPLAN

ALMEN KULTUR

**Forslag
fra
Arbejdsgruppen vedrørende almen kultur**

Maj 1987

	Forord	1676
	Sammenfatning og forslag	1678
Kpt. 1.	Det nordiske kultursamarbejde – før kulturaftalen	1717
	1.1 Baggrund	
	1.2 Det uofficielle samarbejde	
	1.3 Nordisk Kulturkommission (NKK)	
	1.4 Nordisk Råd	
	1.5 Optakten til regeringssamarbejdet	
	1.6 Nordisk Kulturfond	
	1.7 Den nordiske kulturaftale	
	1.8 Det almenkulturelle samarbejde	
	1.9 Konklusion	
Kpt. 2.	Det kulturelle samarbejde – efter Kulturaftalen	1722
	2.1. Indledning	
	2.2. Medier	
	2.3. Kunst og almenkultur	
	2.4. Organisation	
	2.5. Finansiering	
	2.6. Geografisk spredning og etniske sproglige minoriteter	
	2.7. Sprogforståelse	
	2.8. Information	
	2.9. Norden i det internationale kultursamarbejde	
Kpt. 3.	Norden som kulturelt hjemmemarked – sammenfatning..	1750
Kpt. 4.	Vurdering af den konkrete virksomhed.	1756
	4.1. De nordiske huse	
	4.2. Det kunstneriske samarbejde	
	4.3. Samarbejdet udenfor det kunstneriske område	
	4.4. Nordisk samarbejde om samiske kulturaktiviteter	
	4.5. Nordiske priser	
	4.6. Kulturforbindelser med udlandet	
	4.7. Nordisk Kulturfond	
	4.8. Fond for samproduktion af nordiske film, TV og video	
Bihang	Norden utan gränser – en kartläggning av hinder för strävandena att göra Norden till en kulturell hemmarknad av Kristina Slotte	1785

FORORD

Nordisk Råd rekommanderede på 34:e session Nordisk Ministerråd (kultur- og undervisningsministrene) at udarbejde en særlig handlingsplan for det nordiske kultursamarbejde og at forelægge Nordisk Råd en sådan plan (Rek. 2/1986).

I rekommandationen hedder det bl. a.:

- at handlingsplanen skal udarbejdes med udgangspunkt i kulturaftalen og omfatte almenkultur, undervisning og forskning,*
- at handlingsplanen bør give en overordnet vurdering af det nordiske kultursamarbejdes virksomhed og organisation – dels i relation til kulturaftalens forudsætninger og intentioner, – dels i relation til den nationale, nordiske og internationale kulturudvikling,*
- at handlingsplanen bør indeholde en gennemgang og vurdering af de principper, der har været lagt til grund for samarbejdets virkeliggørelse, samt af de eksisterende konkrete samarbejdsområder,*
- at handlingsplanen på denne baggrund bør udarbejde konkrete forslag til justeringer, komplettering og nye initiativer til det fremtidige kultursamarbejdes indretning og udvikling,*
- at der til forslagene bør udarbejdes budgetmæssige konsekvenser og tidsplan for virksomhedens igangsættelse.*

Ministerrådet (kultur- og undervisningsministrene) besluttede den 23. maj 1986 at nedsætte to arbejdsgrupper, én på det almenkulturelle område og én på undervisningsområdet til at udarbejde handlingsplanen på kultur- og undervisningsområdet. Nordisk Forskningspolitisk Råd blev overdraget udarbejdelsen af handlingsplanens forskningsafsnit.

Arbejdsgruppen for almenkultur har bestået af:

- Lasse Lindhard, Kulturministeriet, Danmark,
- Håkan Mattlin, Undervisningsministeriet, Finland,
- Árni Gunnarsson, Undervisningsministeriet, Island,
- Halvdan Skard, Norsk Kulturråd, Norge,
- Göran Løfdahl, Statens Kulturråd, Sverige, (formand).

Projektleder på handlingsplanen har været Peter Duelund, Nordisk Ministerråd. Kirsten Dannaar har fungeret som udredningens sekretær. Kristian Slotte, Svenska Handelshögskolan i Helsingfors har stået for deludredningen om Norden som kulturelt hjemmemarked

Arbejdsgruppen har afholdt i alt 7 møder siden det første møde i oktober 1986.

Udredningens principielle overvejelser og konkrete forslag samt budgetoverslag og tidsplan er samlet i "Sammenfatning og forslag".

I kpt. 1. skitseres den historiske baggrund for kultursamarbejdet til og med kulturaftalens vedtagelse i 1971.

I kpt. 2. gives en kortfattet gennemgang af de principper, som har været

lagt til grund for kultursamarbejdet siden kulturaftalen, samt nogle af de generelle problemstillinger og udviklingstendenser, der har gjort sig gældende.

I kpt. 3. bringes en sammenfatning af de analyser, vurderinger og forslag, der er fremlagt i deludredningen "Norden uden grænser" med henblik på at gøre Norden til et kulturelt hjemmemarked. Deludredningen i sin helhed er bragt som bilag 6.

Arbejdsgruppens gennemgang og vurdering af den konkrete virksomhed samt motivation for de udarbejdede forslag er bragt som kapitel 4.

Arbejdsgruppen har endelig gennemgået et omfattende historisk og nutidigt materiale samt udarbejdet en række diskussionsoplæg, deludredninger og oversigter som baggrund for den samlede vurdering og udarbejdelse af forslag. Disse dokumenter er alle bragt som bilag til udredningen (se indholdsfortegnelsen).

Handlingsplanen er enstemmigt bifaldet af arbejdsgruppen på dens afsluttende møde den 2. – 3. juni 1987.

Vi ønsker at takke de mange, uden hvis positive bistand det ikke havde været muligt at udarbejde forslaget til handlingsplan indenfor det korte tidsrum.

Det er vort håb, at forslaget kan bidrage som et konkret underlag for beslutning om det nordiske kultursamarbejdes fremtidige indhold og udvikling, samt tjene til at identificere spørgsmål til fordybet analyse og fremtidig diskussion.

København den 3. juni 1987

Göran Löfdahl (formand)
Statens Kulturråd,
Sverige

Håkan Mattlin
Undervisningsministeriet,
Finland

Árni Gunnarsson
Undervisningsministeriet,
Island

Halvdan Skard
Norsk Kulturråd,
Norge

Lasse Lindhard
Kulturministeriet,
Danmark

Peter Duelund
Nordisk Ministerråd,
København

SAMMENFATNING OG FORSLAG

Den kulturelle samhørighed

– en forudsætning for det nordiske samarbejde.

Vor samhørighedsfølelse og fælles traditioner, vor fælles sprogforståelse i de nordiske lande har siden det første uformelle samarbejdes start været det fundamentale udgangspunkt og den grundliggende forudsætning for det nordiske samarbejde. Det gælder for kulturområdet som for samarbejdet i det hele taget, hvad enten det drejer sig om økonomisk samarbejde, trafik, miljø, energi eller erhverv.

I dag er disse forudsætninger stærkt truet.

Sprogforståelsen og kundskaben om Norden er i almenhed dalende. Det viser bl. a. den undersøgelse, som Nordisk Råd gennemførte for 2 år siden "Kan vi samarbejde". Signalerne var tydelige, men alarmerende: Jo yngre du er, des mindre ved du om Norden. De fleste har et ikke-nordisk sprog som 2. sprog og forstår kun dårligt de øvrige nordiske sprog.

Svenske børn kender forskel på dialektforskelle mellem Texas og New York. Men sjældnere mellem dansk og norsk.

En af de væsentligste årsager til denne udvikling er den nye mediesituation og samfundets internationalisering i det hele taget.

Vi er allerede et stykke inde i en ny informationsteknologisk tidsalder, der kan bidrage til at opløse de sociale netværk, kulturelle bånd og traditioner. Afstanden er blevet kortere imellem Norden og den øvrige verden. Hvad som hænder dér, kan ses på alle TV-skærmene i de nordiske lande, mens det omvendte sjældnere er tilfældet.

Aldrig før i Nordens historie har fremmede kulturer haft et så frit spil for at påvirke vores kultur, som gennem den nye internationalisering af medieverdenen. Aldrig før har de store sprogområder og – ikke mindst – kulturindustrier trængt så langt ind i vores hverdag.

Islands præsident Vigdís Finnbogadóttir udtrykte det på følgende måde i forbindelse med Nordisk Råds session i Helsingfors i 1987:

"Er det ikke egendommeligt, at man sjældent synes at savne penge, når det er spørgsmålet om, at vore TV-stationer skal indkøbe udenlandsk underholdning, mens vore egne kunstneriske indsatser bare får en smule af, hvad de behøver? Er det ikke på tide, at vi indser at det er vor pligt at værne om vores fælles kultur og udadtil danne den kulturelle front, som behøves, for at omverdenen ser på os som nationer med en spændende kultur?"

Den danske undervisningsminister Bertel Haarder udtrykte det mere lakonisk i et indlæg i dagbladet Politiken i 1986:

"Vi skal også have gjort det til en vane, at vi i Norden i højere grad ser hinandens TV-programmer. Pippi Langstrømpe og Emil fra Lønneberg har gjort mere for det nordiske samarbejde end samtlige møder i Nordisk Råd".

Lad os dog samtidig huske på, at den fortsatte eksistens og udvikling af den skabende og udøvende kunst indenfor litteratur, musik, teater, film og kunst er den fundamentale forudsætning for et kvalificeret indhold i de elektroniske medier.

Situationen her ved slutningen af 80'erne er kendetegnet af, at det er nødvendigt at sætte ind på en lang række kulturområder – ikke mindst i form af en satsning på øget national og nordisk indhold i medierne, øget medieundervisning samt andre kulturelle initiativer på kunstens og hverdagskulturens område, hvis det nordiske samarbejde og den nordiske samhørighed fortsat skal udvikles og stimuleres i fremtiden.

Samarbejdet indenfor de elektroniske massemedier

Da den nordiske kulturaftale blev vedtaget i 1971 hørte mediespørgsmålene kun perifert med til kulturområdet – nationalt som nordisk.

Kulturaftalen afspejler denne situation, idet den kun i en bisætning omtaler mediespørgsmål.

Siden er mediespørgsmålene nationalt blevet et væsentligt kulturpolitisk anliggende. Der er i de fleste lande oprettet selvstændige medieenheder under kultur- eller undervisningsdepartementerne. Mediespørgsmålene indtager en stadig større plads i den kulturpolitiske debat.

Det samme gælder i det nordiske samarbejde. Ingen andre spørgsmål har i de seneste år været udsat for så megen opmærksomhed, skønt initiativerne hidtil kulturpolitisk har ført til begrænsede resultater i modsætning til de industripolitiske tiltag.

Samtidig er der skabt behov for en helhedsvision og tættere koordinering af det samlede nordiske mediesamarbejde både på det indholdsmæssige og organisatoriske plan.

Såvel den nationale som nordiske udvikling har skabt behov for at komplettere kulturaftalen, så den tager højde for den ændrede mediepolitiske situation og i højere grad stadfæster mediespørgsmålene som en væsentlig del af kulturpolitikken og det nordiske kultursamarbejde.

Geografisk spredning og synliggørelse af samarbejdet

Arbejdsgruppen kan konstatere, at den geografiske spredning af det kulturelle samarbejde og initiativer i forhold til etniske/sproglige minoriteter, har udgjort et positivt element i udviklingen af det nordiske samarbejde siden kulturaftalens start. I dag går knapt halvdelen af det faste kulturbudget til disse formål.

Det har skabt bedre forudsætninger for, at også de mindre kultursamfund kan deltage i samarbejdet.

Med oprettelsen af Nordens Hus i Reykjavík, Samisk Institut i Kautokeino, Nordens Hus på Færøerne og senest Nordens Institut i Grønland og Nordens Institut på Åland er der blevet etableret kulturelle institutioner med henblik på at befordre og stimulere samarbejdet mellem disse områder og det øvrige Norden.

Med disse initiativer er den geografiske spredning af kulturaktiviteterne tilgodeset i et rimeligt omfang indenfor de hidtidige budgetrammer.

Samtidig kan arbejdsgruppen konstatere, at der er skabt behov for større samlede indsatser med henblik på at synliggøre samarbejdet og gennemføre virksomhed med større gennemslagskraft i den almindelige bevidsthed i Norden.

En sådan indsats forudsætter, at der skabes mulighed for, at der fra såvel Ministerrådets som kulturfeltets side kan igangsættes større projekter indenfor Norden, som f. eks. de kulturfremstød, der er gennemført i udlandet.

Arbejdsgruppen er således af den opfattelse, at større samlede indsatser, som har til hensigt at styrke Norden som kulturelt hjemmemarked, i fremtiden bør intensiveres med henblik på at synliggøre samarbejdet og rodfæste det nordiske engagement.

Nordisk samarbejde forudsætter national forankring

Det nordiske samarbejde er ikke et mål i sig selv. Det må basere sig på en virksomhed, som er forankret i de nationale myndigheder og kulturinstitutioner, således at samarbejdet først og fremmest udvikles i et fællesskab og samarbejde imellem det eksisterende nationale kulturliv. Samtidig bør ønsket om national forankring ikke forhindre udvikling af fælles nordiske institutioner, som ikke mindst har befordret de mindre kulturområder mulighed for deltagelse i samarbejdet.

Derfor er det efter arbejdsgruppens opfattelse væsentligt i højere grad at forankre kultursamarbejdet gennem:

- Uddelegering af flere arbejdsopgaver til de permanente nordiske institutioner. Det gælder i vid udstrækning nye rekommandationer og forslag fra Nordisk Råd – f. eks. på musikområdet, hvis fortsatte behandling i højere grad end det har været tilfældet bør overlades til NOMUS, som er det nordiske samarbejdsorgan på musikområdet. En tilsvarende praksis bør gøre sig gældende på de øvrige kulturområder.
- Placering af sekretariatsfunktionen i de forskellige permanente samarbejdsorganer på kunstområdet – dvs. NOMUS, Nordisk Teaterkomité, Filmkomiteen og Nabolandslitteraturkomiteen – på skift, gerne med tilknytning til tilsvarende nationale eller nordiske instanser på de forskellige områder. Eksempelvis er NOMUS's sekretariat for øjeblikket placeret hos Norsk Musikkinformasjon.
- Stimulering af det direkte samarbejde mellem nationale kulturinstitutioner og organisationer indenfor kulturområdet i en såkaldt netværksmodel. Det gælder f. eks. samarbejdsområder som ungdomssamarbejdet, folkeoplysningssamarbejdet og idræt, der kan konverteres til et umiddelbart samarbejde imellem de nationale organisationer. Dette bør ske efter retningslinier fra Ministerrådet.
- Overdragelse af flere samarbejdsopgaver til de nationale kulturinstitu-

tioner gennem forvaltningsaftaler med Ministerrådet etc. Det gælder f. eks. det redaktionelle ansvar for udgivelse af nyhedsbreve på veldefinerede områder, udredningsopgaver, gennemførelse af seminarvirksomhed m. m.

- Overførsel af enkelte aktiviteter, der har været igangsat som forsøgsprojekter på Ministerrådets dispositionsmidler til nationale instanser og national finansiering. I den forbindelse må der tages højde for, at de enkelte landes forudsætninger for at deltage i samarbejdet ikke forringes. Eksempelvis vil det være en ønskelig model for børnekulturrådet.
- En forbedring af mulighederne for, at de nationale kulturinstitutioner og kulturlivet i sin helhed selv kan initiere virksomhed gennem kulturfondsstøtte til engangsprojekter.

Bundne/frie midler

Da kulturbudgetet ved kulturaftalens ikrafttræden fik sin form med fast budget, dispositionsmidler og støtte til engangsprojekter gennem Nordisk Kulturfond var resultatet, at først og fremmest Kulturfonden og Ministerrådets dispositionsmidler skulle tjene som fornyelseskilde af samarbejdet.

I takt med at det nordiske kulturbudget er blevet udsat for en begrænset tilvækst samtidig med, at der til stadighed optages og foreslås nye aktivitetsområder optaget i kultursamarbejdet, er en større del af det nordiske budget blevet bundet til tidligere vedtagne beslutninger.

Derfor giver budgettet ikke i så høj grad som ved kulturaftalens start plads for nye aktiviteter.

Det har betydet, at Ministerrådets og Embedsmandskomiteens mulighed for at igangsætte nye aktiviteter over såvel det faste budget som dispositionsmidlerne er blevet begrænset.

Derfor er det generelt ønskeligt, at der foretages en omstrukturering og gennemføres en praksis på det budgetmæssige område, som er i stand til at tilvejebringe og frigøre flere frie midler i det nordiske samarbejde.

Det bør efter arbejdsgruppens opfattelse ske igennem:

- Overførsel af forsøgsaktiviteter på dispositionsmidlerne til beslægtede faste nordiske institutioner på f. eks. litteratur- og musikområdet,
- Mulighed for mere fleksible finansieringsformer gennem indretning af en udvidet nordisk kulturfond,
- Konvertering af støtte til egenfordeling af de nationale institutioner på området, hvor der findes store nationale organisationer med egne administrationsapparater. Det gælder f. eks. indenfor ungdomssamarbejdet, folkeoplysningssamarbejdet og idræt.
- En mere langsigtet budgettering over flere år ved forsøgsprojekters igangsættelse på dispositionsmidlerne således, at det i højere grad fremgår, hvad der i realiteten er bundne/frie dispositionsmidler.
- Ved at en opfølgning af nye og ikke-slutbehandlede rekommandationer i

højere grad overlades til fagkomiteerne på de forskellige kunstområder. Det gælder f. eks. rekommandationerne på musikområdet.

Arbejdsgruppen har i afsnit nedenfor "Forslag på de forskellige kulturområder" udarbejdet forslag til, hvilke aktiviteter, der kan sammenlægges med de permanente institutioners virksomhed eller overgå til en anden organisationsform, samt hos hvilke instanser de nye og ikke-slutbehandlede rekommandationer bør behandles.

Organisatorisk forenkling

Skønt arbejdsgruppen ikke har til opgave at gå i detaljer, hvad angår de organisatoriske spørgsmål, skal arbejdsgruppen på baggrund af synspunkter fra de forskellige samarbejdsinstanser og de kulturpolitiske udviklingstendenser i og udenfor Norden fremsætte nogle principielle betragtninger og forslag i relation til kultursamarbejdets organisering.

De problemstillinger, der trænger sig på i kulturpolitikken i slutningen af 80'erne, er på afgørende måde forskellig fra de spørgsmål, der gjorde sig gældende ved kulturaftalens etablering.

Samarbejdets organisatoriske tilrettelæggelse har stor betydning for de kulturpolitiske resultater. F.eks. vil en bureaukratisk beslutnings- og planlægningsmodel udelukke et bredt spektrum af decentrale, selvorganiserede og eksperimenterende kulturaktiviteter, der ofte arbejder med en ad hoc-betonet planlægning og korte tidsintervaller. Omvendt kræver videreuddannelse, kursus- og seminarvirksomhed på de professionelle kunstområder, at sagkyndige organer forestår gennemførelsen.

Derfor er det væsentligt i forbindelse med den fremtidige virksomhed generelt at undersøge, hvorvidt de nuværende organisatoriske rammer er hensigtsmæssige:

Sikrer den politiske beslutningsstruktur politikerne tilstrækkelig indflydelse på policy-udvikling, planlægning og initiering i en enkelt og overskuelig form?

Tilgodeses de decentrale og selvorganiserede kulturaktiviteter i tilstrækkelig grad?

Er mediasamarbejdet organiseret i en form, der sikrer effektivitet og en indbyrdes tæt koordinering imellem de forskellige initiativer?

Fungerer de rådgivende komiteer på de forskellige kulturområder, så de får mulighed for at udføre et fagligt kvalificeret arbejde?

Endelig skal arbejdsgruppen understrege betydningen af, at også sekretariatsfunktionen sikres tilstrækkelige ressourcer på baggrund af arbejdsgruppens forslag på kultur og medieområdet.

Forslag

I det følgende gives en summarisk gennemgang af de forslag indenfor medieområdet og de forskellige kulturområder, som arbejdsgruppen skal fremsætte.

Forslagene er uddybet og motiveret mere detaljeret i udredningens kapitel 4, på baggrund af en samlet gennemgang og vurdering af hele det almenkulturelle felt og dets institutioner.

1 Forslag på massemedieområdet

Ingen andre samarbejdsområder har givet anledning til så mange rekommandationer og fået så meget opmærksomhed i såvel Nordisk Råd som Nordisk Ministerråd som radio og TV uden at dette hidtil har ført til tilsvarende resultater.

Det nordiske televisionssamarbejde, Nordvision, blev startet i januar 1958 mellem Danmark, Finland, Norge og Sverige. Fra 1966 begyndte Island ligeledes at deltage i Nordvisionsaktiviteterne.

Mediesamarbejdet efter Kulturaftalens start har primært udkrystalliseret sig i planlægningen af radio/TV-samarbejdet via satellit (Tele-x), samt i de seneste år på nye mediefelter gennem den virksomhed, der er igangsat af arbejdsgruppen for kultur og massemedier.

Nordvisions-samarbejdet mellem de nordiske radiofonier er under fortsat udbygning. I erkendelse af det øgede behov for nordisk fællesproduktion har radiofonierne således i foråret 1987 besluttet at oprette en produktionsfond til nordvisionsprogrammer.

Nordisk Råd har med forslaget om oprettelse af en fælles nordisk produktionsfond for film, TV og video (Rek.nr. 4/1987) ligeledes sat focus på det store behov for øget fælles nordisk produktion på det audiovisuelle område, som er skabt i takt med den internationale medieudvikling og ekspansionen af udefrakommende programmer.

Hvorledes er det muligt i forlængelse af disse initiativer at stimulere det nordiske samarbejde i den øjeblikkelige situation?

Arbejdsgruppen skal foreslå følgende initiativer som det umiddelbart vil være muligt at iværksætte :

- 1.1 Komplettering af kulturaftalen, således at den i højere grad understreger betydningen af et helhedsorienteret mediepolitisk samarbejde som en væsentlig bestanddel af det øvrige kulturpolitiske samarbejde. Ministerrådet har tidligere besluttet at en sådan komplettering burde foretages. Arbejdsgruppen har udarbejdet et konkret forslag til kompletterende tekst, som er bragt i udredningen som bilag 2.
- 1.2 Medieområdet styrkes på det organisatoriske og administrative niveau i samarbejdet ved, at der i sekretariatet oprettes en særlig medieenhed indenfor kultur- og undervisningsafdelingen således, at der sikres en bedre koordinering af området, og at muligheden øges for generelt at forstærke koblingen af mediepolitik til kulturpolitik.

Arbejdsgruppen har overvejet spørgsmålet om, at denne struktur på beslutningsniveau udmyntes i indretning af et særskilt ministerråd for kultur og medier for at fremme dette formål. Samtidigt kan det dog bl. a. af hensyn til forskelle i organisatorisk struktur på nationalt plan være hensigtsmæssigt, at medieområdet bibeholdes indenfor den hidtidige kobling mellem kultur og uddannelse og forskning i forhold til et enkelt ministerråd. Arbejdsgruppen mener imidlertid, at det må være ministerrådets egen sag, hvordan det vil sammensættes ved arbejdet med de enkelte sagsområder.

- 1.3 Arbejdsgruppen for kultur og massemedier blev oprettet af MR-KULTUR i 1982 med henblik på at rådgive Ministerrådet på det generelle mediepolitiske område, og til at fremme informationen om medieudviklingen i og udenfor Norden samt igangsætte en idé- og erfaringsudveksling på medieområdet. Arbejdsgruppen har gennemført en omfattende idé- og erfaringsudveksling på de forskellige medieområder, igangsat forsøgsvirksomhed bl. a. på video-området, samt en kontinuerlig informationsvirksomhed om medieudviklingen i og udenfor Norden gennem udgivelsen af "Nordisk Medie Nyt". Desuden har arbejdsgruppen deltaget i det europæiske mediesamarbejde etc.

Kultur og massemediegruppen vil i 1987 og 1988 gøre en særlig indsats for at udvikle en aktuel og fremtidsrettet nordisk kultur- og mediestatistik i samarbejde med nationale kultur- og statistikinstanser. Arbejdsgruppen noterer, at dette udviklingsarbejde bør tages ind som en omkostning i budget 1988.

Desuden skal handlingsplangruppen foreslå, at arbejdsgruppen for kultur- og massemedier gives en permanent status fra og med 1988, og at finansieringen af arbejdet, der hidtil er sket over dispositionsmidlerne, overføres til fast budget.

Hvad angår udgivelsen af "Nordisk Medie Nyt" skal arbejdsgruppen foreslå, at det redaktionelle ansvar fra og med 1988 gennem en forvaltningskontrakt placeres hos en national instans med tilknytning til medieområdet, da erfaringen viser, at det volder problemer at gennemføre en sådan kontinuerlig publikationsvirksomhed i sekretariatet.

Det foreslås således:

- 1.2.1 At arbejdsgruppen for kultur og massemedier gøres permanent fra og med 1988.
- 1.2.2 At der på den administrative side indrettes en medieenhed indenfor sekretariatets afdeling F1.

- 1.2.3 At det redaktionelle og praktiske ansvar for udgivelsen af Nordisk Medie Nyt placeres via en forvaltningskontrakt hos en national instans med tilknytning til medieområdet.
- 1.2.4 At det nuværende budget til virksomheden dvs. 1,0 mill. DKK årligt på dispositionsmidlerne fra 1988 bevilges over det faste budget,
- 1.2.5 At beløbet fra 1988 forøges med 0,2 mill. DKK til udviklingsarbejde i forbindelse med en nordisk kultur- og mediestatistik.

- 1.3 De nordiske radiofonier har på trods af den store kulturelle betydning, som Nordvisions samarbejdet har indebåret, ikke klarer at løse alle de problemer, som gør sig gældende i forbindelse med programspredning på tværs af landegrænserne.

Det er først og fremmest ophavsretslige spørgsmål, der komplicerer en sådan distribution af TV-programmer på tværs af landegrænserne. Eksempelvis er et serieprogram som det danske Matador solgt til det øvrige Europa, men ikke til de øvrige nordiske lande. Det har økonomiske årsager. Det koster ca. tre gange så meget at sende nordisk producerede programmer på TV-skærmene i det øvrige Norden end i lande udenfor Norden.

Hidtil har radiofoniernes satsning med hensyn til at finde løsninger, der forbedrer mulighederne for TV-spredning af programmer til de øvrige nordiske lande, ikke givet tilstrækkeligt resultat.

Arbejdsgruppen konstaterer med beklagelse, at disse problemer endnu ikke er løst, og at nordiske medborgere er forhindret i at se TV-udsendelser produceret i andre nordiske lande.

Ministerrådet opfordres på den baggrund til på det stærkeste, at opfordre radiofonierne til indenfor Nordvisions samarbejdet umiddelbart at påbegynde forhandlinger med henblik på, at de principielle forhindringer for programudvekslingen over landegrænserne indenfor Norden bliver løst inden udgangen af 1988.

Under forudsætning af at dette arbejde sættes i gang og i afventen på en permanent løsning af problemerne skal arbejdsgruppen foreslå, at ministerrådet i 1988 af hensyn til nordiske TV-seere yder et engangstilskud til den netop etablerede Nordvisionsfond med henblik på frikøb af nogle allerede producerede TV-programmer til visning i de øvrige nordiske lande. Det bør kunne overlades til Nordvisionsfonden at træffe beslutning om midlernes fordeling, valg af programmer etc.

Forslaget har 3 væsentlige fordele:

- For det første giver det et umiddelbart synligt resultat i form

af udsendelse af et antal TV-programmer, som man ved både har kvalitet og er publikumsvenlige.

- For det andet går alle pengene direkte til forfattere, instruktører, skuespillere og andre medvirkende.
- For det tredje vil man få en stor offentlig omtale, da der er tale om programmer, som er dyre, og som har haft stor national popularitet.

Et beløb på 10 mill. DKK vil kunne række langt og give et væsentligt bidrag til distribution af TV-programmer i Norden.

Versionering på producentlandets eget sprog viser sig erfaringsmæssigt som en effektiv måde at fremme sprogforståelsen på samtidig med, at det er langt billigere at versionere på eget sprog, da en række udsendelser i forvejen bliver versioneret til nationale formål, og apparatet i forvejen er opbygget til egen-sprogsversionering. En sådan idé diskuteredes allerede i den første Nordsat-udredning. (Dette gælder nok hovedsagelig mellem de skandinaviske sprogområder). Arbejdsgruppen skal af ovenstående grunde foreslå:

- 1.3.1 *at* Ministerrådet afsætter et engangsbeløb på 10 mill. DKK i 1988 over dispositionsmidlerne som et engangstilskud til Nordvisionsfonden med henblik på at igangsætte og stimulere distributionen af nordiske TV-programmer over landegrænserne og med henblik på at stimulere en praksis, som indebærer egenversionering af de TV-programmer, der bliver videretransmitteret i nabolandene.

Det bør overlades Nordvisionsfonden at udvælge programmer til distribution og til versionering og foretage de praktiske foranstaltninger.

Det understreges samtidigt, at tilskuddet bør gives med stærk opfordring til de nordiske radiofonier om at tilvejebringe en permanent løsning af distributionsproblemerne inden udgangen af 1988.

- 1.4 Nordisk Råds forslag om oprettelse af en *fælles nordisk produktionsfond* for film, TV og video (rek. 4/1987) må ses på baggrund af de store behov, der er opstået for national og nordisk programproduktion på det audiovisuelle område. Uden en væsentlig forøgelse af programproduktionen vil film, TV og videomarkedet i stigende omfang blive domineret af udenlandske programmer, som er produceret til det internationale mediemarked. Det vil som nævnt ovenover få afgørende konsekvenser for nordisk kultur.

Forslaget fra Nordisk Råd peger på børne-, ungdoms- og doku-

mentarprogrammer som særligt vigtige i forbindelse med nordisk programproduktion.

Arbejdsgruppen har diskuteret og vurderet forslaget og skal understrege den store kulturpolitiske betydning, som øget programproduktion vil få i fremtidens nordiske informationssamfund. Derfor er det væsentligt, at der nationalt som nordisk tilvejebringes økonomiske muligheder for øget programproduktion, i en form, der er rettet mod seerne i fremtidens nuancerede medielandskab.

Arbejdsgruppen finder i og for sig forslaget om at anvende eventuelle overskud fra Nordisk Investeringsbank som finansielt grundlag for en produktionsfond interessant. Nordisk Investeringsbank bør bl. a. også kunne tildele støtte til nordiske filmprojekter, samt til filmindustriens teknologiske udvikling.

Arbejdsgruppen gør samtidig opmærksom på, at der næppe er en realistisk mulighed for i de førstkommende år at anvende eventuelle overskud fra Nordisk Investeringsbank til formålet, da dette overskud skal anvendes til den fordobling af bankens kapital, som er besluttet af de nordiske finansministre.

Derfor vil det være nødvendigt at undersøge andre finansieringsmuligheder.

Arbejdsgruppen finder det derfor væsentligt, at der hurtigst muligt sættes en sagkyndig udredning igang med henblik på at undersøge de finansielle muligheder. Desuden bør udredningen afklare den endelige målsætning og organisationsform for en nordisk produktionsfond.

Arbejdsgruppen skal i denne sammenhæng understrege betydningen af, at der tilvejebringes et realistisk økonomisk grundlag for en produktionsfond og stiller sig på baggrund af de nationale erfaringer skeptisk til om en produktionsfond kan drives på forretningsmæssige vilkår – særligt, eftersom der skal lægges vægt på audiovisuelle produktioner som børne-, ungdoms- og dokumentarfilm, som erfaringsmæssigt ikke har mulighed for at spille sig selv ind.

Derfor bør Ministerrådet principielt diskutere spørgsmålet om finansieringsform og det økonomiske niveau, der eventuelt skal lægges til grund for en produktionsfond inden der sættes konkrete initiativer igang.

Afklaringen af disse spørgsmål er ligeledes afgørende for, hvilke modeller, det er hensigtsmæssigt at lægge til grund for indretningen af en produktionsfond.

I den forbindelse bør opmærksomheden også rettes mod de planer om et produktionssamarbejde, som er blevet nævnt i forbindelse med Tele-X.

Såfremt det økonomiske niveau bliver af en anseelig størrelse, bør en eventuel produktionsfond efter arbejdsgruppens opfattelse organiseres i en fritstående model i et direkte samarbejde imellem nationale instanser.

Såfremt det økonomiske niveau er af mindre omfang og fondens formål retter sig mod særlige produkter som børne-, ungdoms- og dokumentarfilm, kan det være hensigtsmæssigt at vælge andre former.

Arbejdsgruppen skal i dette tilfælde pege på, at en produktionsfond til disse særlige formål foreløbigt kunne indrettes som en særlig pulje under Nordisk Filmkomité's budget og ansvar.

Arbejdsgruppen skal på denne baggrund foreslå:

- 1.4.1 At Embedsmandskomiteen så hurtigt det er muligt giver en sagkyndig til opgave over ministerrådets dispositionsmidler at udrede de nærmere omstændigheder og muligheder i forbindelse med oprettelse af en fælles nordisk støtteordning for produktion af film, TV og video.

Udredningen bør gennemføres i samråd med sagkyndige fra film- og TV-området og med baggrund i den behandling spørgsmålet tidligere har fået i Nordisk Råd (jfr. rek.4/1987).

Udredningen bør endvidere belyse hvordan en forøget produktion af film, TV og video i Norden, igangsat igennem en sådan støtteordning, sikres effektiv spredning via de eksisterende og nye distributionskanaler. Specielt bør forbindelsen til TV-distribution sikres, hvad enten dette kommer til at ske via det eksisterende Nordvisions samarbejde, nye nationale kanaler, via satellit eller lignende.

Udredningen bør endelig se nærmere på omkostningsniveau, finansieringsform, formål af organisatorisk tilrettelæggelse.

Udredningen bør igangsættes således, at forslaget om produktionsstøtte kan behandles af de politiske organer samtidigt med den kulturelle handlingsplan iøvrigt.

- 1.4.2 At der foreløbigt fra 1989 til 1991 årligt afsættes en øremærket aktivitetsforøgelse på 1,5 mill. DKK til produktionsstøtte til børne-, ungdoms- og dokumentarfilm til disponering på Nordisk Filmkomité's ansvar og budget.

Arbejdsgruppen har i udredningens kpt. 4.8 omtalt eksempler på produktionsfundsmodeller på det audiovisuelle område udenfor Norden – bl. a. i Canada – som har vist sig vellykkede i forbindelse med stimulering og udvikling af egenproduktion.

Arbejdsgruppen har ligeledes udarbejdet et diskussionsoplæg som udgangspunkt for den fortsatte diskussion af produktionsstøttespørgsmålet. Dette er bragt som bilag 5 til udredningen.

2 En udvidet nordisk kulturfond

Arbejdsgruppen har gennemgået alle ønsker og forslag, som er indsendt fra de nordiske institutioner på almenkulturområdet. Dette er der redegjort nærmere for i udredningens kpt. 4.

Samtlige institutioner peger på behovet for flere økonomiske ressourcer til at udvikle samarbejdsinitiativer på de pågældende områder.

Arbejdsgruppen er af den opfattelse, at det ud fra et samlet nordisk perspektiv vil være mere formålstjenligt i højere grad at skabe fornyelse igennem en udvidet nordisk kulturfond, som giver mulighed for større samlede indsatser samtidig med, at samtlige kulturområder – også de mindre etablerede – kan tilgodeses i en fleksibel form, samtidig med at der igennem en udvidet kulturfond tilvejebringes flere frie midler i det nordiske kultursamarbejde.

En større samlet aktivitetsforøgelse til en udvidet nordisk kulturfond vil efter arbejdsgruppens mening give et større udbytte ud fra et samlet kulturpolitisk perspektiv end tildeling af mange mindre enkeltbeløb.

Dette bør dog ikke udelukke, at de permanente institutioner sikres et tilskud, der gør det muligt for dem at gennemføre virksomheden i overensstemmelse med deres formål.

Ligeledes bør der fortsat kunne igangsættes forsøgsvirksomhed på særlige områder såvel i forbindelse med de faste institutioners virksomhed som over Ministerrådets dispositionsmidler.

En nærmere argumentation for disse synspunkter er der redegjort for i udredningens kpt. 4 og i afsnittet nedenfor om "forslag på de forskellige kulturområder".

På baggrund af de nationale, nordiske og internationale kulturpolitiske erfaringer, der har gjort sig gældende siden kulturaftalens ikrafttræden i 1972 samt den budgetmæssige udvikling, er det arbejdsgruppens konklusion:

- at en udvidet nordisk kulturfond vil være det mest hensigtsmæssige instrument til at sikre det nordiske kultursamarbejdes udvikling og fornyelse i fremtiden.
- at en udvidet kulturfond med økonomiske ressourcer til initiering af særlige temaområder vil give Ministerrådet og Nordisk Råd en mere umiddelbar mulighed for at præge kultursamarbejdets udvikling.
- at en udvidet nordisk kulturfond i en enkel form vil kunne bidrage til alle kulturområders udvikling – herunder de nye aktivitetsområder, som måtte blive aktuelle i fremtiden.
- at en udvidet kulturfond i en form, der er tilpasset de nordiske forudsætninger og kulturelle traditioner vil kunne befordre en national forankring, idet tildeling af midler fra fonden som regel vil forudsætte nationale midler.

- *at* Ministerrådets dispositionsmidler gennem etablering af en udvidet nordisk kulturfond i højere grad vil kunne opfylde sit oprindelige formål, idet midler vil kunne frigøres til udredende og klargørende arbejde, som kan videreføres enten indenfor de permanente institutioners rammer eller som åremålsbegrænsede projekter indenfor en udvidet kulturfond,
- *at* kulturfondsmodellen i relation til behovet for flere frie midler vil være et fleksibelt instrument, idet det er muligt for regeringerne fra år til år at fastlægge fondens budgetmæssige ressourcer uafhængigt af budgetteringen til det øvrige permanente samarbejde.

På den baggrund foreslås:

- 2.1 *at* det nordiske kultursamarbejde fremmes gennem en udvidet nordisk kulturfond med ressourcer til såvel engangsstøtte til kulturfeltets omfattende og differentierede virksomhed som til særlige kulturformål som temaorienterede initiativer som f. eks. kulturfremstød i udlandet, og andre virksomhedsområder, som Ministerrådet og de besluttende instanser i Nordisk Råd måtte beslutte,
- 2.2 *at* fondens midler primært bør anvendes til almenkulturelle formål eller til undervisnings- eller forskningsmæssige formål, som har en klar almenkulturel tilknytning,
- 2.3 *at* de overordnede retningslinjer og prioriteringer af temaområder drøftes på de halvårslige møder mellem Ministerrådet og Nordisk Råds kulturudvalg,
- 2.4 *at* fagkomiteerne for de enkelte kunstområder i højere grad bør fungere som indstillende instanser i forhold til kulturfonden med hensyn til ansøgninger over en vis størrelsesorden,
- 2.5 *at* der i forbindelse med projekter udefra eller på tværs af kunstområderne bør kunne indhentes udtalelser fra relevante fagmiljøer eller sagkyndige.
- 2.6 *at* mindre ansøgninger bør kunne afgøres administrativt med efterfølgende fremlæggelse for fondsstyrelsen,
- 2.7 *at* fonden administreres af en styrelse, som udpeges efter samme retningslinjer som den nuværende kulturfond,
- 2.8 *at* den daglige administration fortsat varetages af en selvstændig enhed,

- 2.9 *at der til at varetage den daglige administration af fonden udpeges en chef,*
- 2.10 *at den udvidede kulturfond opbygges over en periode fra 1989 – 1991 med en årlig budgetforøgelse på 9,0 mill.DKK.*

3 Forslag på de forskellige kulturområder

Arbejdsgruppen har foretaget en gennemgang af de eksisterende samarbejdsområder på almenkulturområdet samt de ikke-slutbehandlede og nye rekommandationer, som foreligger i april 1987.

Som grundlag for gennemgangen er der udarbejdet en oversigt over de enkelte samarbejdsområder "Den lange march gennem institutionerne". Oversigten indeholder en kort omtale af de enkelte samarbejdsområders formål, organisation, startår, finansieringsform, budget 1987 samt et resumé af de ønsker og forslag, som institutionerne på opfordring har indsendt til handlingsplanen. Oversigten "Den lange march gennem institutionerne" er vedlagt som bilag 1.

Desuden er der udarbejdet en bilagsmappe til "Den lange march gennem institutionerne", med de forskellige ønsker og forslag i sin helhed samt andet dokumentarisk materiale. Bilagsmappen er vedlagt som bilag 2.

Som baggrund for vurderingen har arbejdsgruppen ligeledes udarbejdet oversigten "Udgifter til administration af nordiske kulturinstitutioner". Denne er vedlagt som bilag 3.

Endelig er der udarbejdet en kortlægning af "Bogklubber i Norden", som baggrund for arbejdsgruppens forslag om distribution af nordisk litteratur på originalsproget gennem de nordiske bogklubber. Denne er vedlagt som bilag 4.

I arbejdsgruppens vurdering af den konkrete virksomhed og udarbejdelse af forslag på de forskellige kulturområder er der taget udgangspunkt i ovennævnte ønsker om at synliggøre og forenkle samarbejdet, at sikre en større national forankring og flere frie midler, og at befordre muligheden for nye og større samlede indsatser.

Der er ikke foretaget en detaljeret evaluering af de enkelte institutioners virksomhed. Vurderingen har taget udgangspunkt i samarbejdsområdernes generelle rolle og funktion i det nordiske kultursamarbejde.

Endelig er der lagt vægt på at anskue institutionernes aktiviteter i relation til nært beslægtede samarbejdsområder, idet der indenfor samme kulturfelt ofte eksisterer en række samarbejdsinitiativer. Det gælder f. eks. indenfor litteratur- og billedkunstmrådet.

Derfor har det været et afgørende sigte med gennemgangen at vurdere, om det er muligt og ønskeligt at sikre en bedre koordinering mellem de forskellige initiativer indenfor det samme kulturfelt.

Er det muligt at skabe en administrativ forenkling, som skaber større sammenhæng og beforder effektiviteten?

Forslagene til omstrukturering indenfor de enkelte kulturfelter må ikke opfattes som en nedprioritering af det pågældende arbejdsfelt.

3.1 De nordiske institutioner/institutter

De eksisterende nordiske huse og institutter – dvs. Nordens Hus i Reykjavík, Nordens Hus på Færøerne, Samisk Institut i Kautokeino, Nordisk Kunstcentrum i Helsingfors, Nordens Institut på Åland og Nordens Institut i Grønland, opfylder efter arbejdsgruppens opfattelse en væsentlig funktion i det nordiske kultursamarbejde som permanente kulturformidlingsinstitutioner.

Generelt bør der med jævne mellemrum foretages en evaluering af institutionernes målsætning, virksomhed, organisation og budget med henblik på at vurdere deres aktualitet og relevans i relation til fremtidens kulturudvikling.

Ligeledes bør det generelt undersøges, hvorvidt det er muligt at tilvejebringe national medfinansiering af institutionernes drift.

På den baggrund foreslås generelt:

3.1 At de eksisterende nordiske huse videreføres i den nuværende form.

At der foretages økonomiske justeringer med henblik på at bringe institutionerne op på et niveau, der kan sikre trykke økonomiske arbejdsvilkår og en virksomhed, der står i et rimeligt forhold til de oprindelige intentioner.

At det undersøges om de nordiske institutioner kan spare udgifter gennem afgiftsfritagelse på varer fra de andre nordiske lande.

I relation til de enkelte institutioner/institutter foreslås:

3.1.1 En forhøjelse af Nordens Hus i Reykjavíks budget over en periode på 3 år med en årlig budgetforøgelse på 0,5 mill. DKK i 1989, 1990 og 1991. Forslaget vil muliggøre, at institutionen kan opfylde sin målsætning om, at institutionen også skal formidle islandsk kultur til det øvrige Norden, samt at institutionen kan gennemføre en kontinuerlig udstillingsvirksomhed i de nyindrettede udstillingslokaler.

3.1.2 Evaluering af Samisk Instituts virksomhed og målsætning i forhold til den fremtidige nationale indsats i forbindelse med samisk forskningsuddannelse og samisk kultursamarbejde. Virksomheden bør evalueres i relation til de indsatser, der igangsættes indenfor det samlede samiske område. Se afsnit 3.4 nedenfor.

3.1.3 En årlig budgetforøgelse på 1,0 mill. DKK i 1989, samt 0,5 mill. DKK i 1990 og 0,5 mill. DKK i 1991 til Nordisk Kunstcentrum i

Helsingfors, således at institutionen kan bringes op på forudsat niveau, opfylde nye aktivitetsopgaver som bl. a. udvidelsen med gæsteatelier i Nordisk Kulturinstitution i Dalsåsen i Vestnorge indebærer (se nedenfor). Der foreslås 1,0 mill. DKK i aktivitetsforøgelse i 1989 til disse formål, samtidig med at styrelsen for Nordisk Kunstcentrum sammensættes således, at den kan påtage sig at fungere som en nordisk fagkomité på billedkunstområdet (se pkt. 3.2.5 nedenfor).

- 3.1.4 Evaluering af Nordens Institut på Ålands virksomhed i 1990 som baggrund for stillingtagen til institutionens fremtidige virksomhed, organisation og økonomiske niveau.
- 3.1.5 En forøgelse af budgettet til Nordens Institut i Grønland i overensstemmelse med den årlige budgettilvækst, som blev vedtaget i forbindelse med institutionens etablering i 1986. Forslaget indebærer en aktivitetsforhøjelse på 1,0 mio.DKK i 1989 og 1,4 mio.DKK i 1990.

Samtidig bør institutionen evalueres i 1990 som baggrund for stillingtagen til institutionens fremtidige virksomhed, organisation og økonomiske niveau.

Ikke færdigbehandlede forslag

I de seneste år er der fremsat flere forslag om etablering af nye nordiske kulturinstitutioner. Det gælder først og fremmest forslaget fra Nordisk Råd om etablering af et nordisk kultur- og informationscenter for østre og mellemste Finland (rek. 3/1986), samt forslaget om indretning af en nordisk kulturinstitution i Vestnorge på baggrund af Ministerrådets beslutning om at tage imod en gave fra Fagerheimstiftelsen (MR-KULTUR 1/87).

Målsætningen bag forslaget om oprettelse af et nordisk kultur- og informationscenter i østre og mellemste Finland er at bidrage til østre Finlands kulturelle sproglige og samfundsmæssige kontakter til det øvrige Norden. Områdets ca. 900.000 indbyggere er finsksprogede.

Arbejdsgruppen skal understrege betydningen af, at der iværksættes indsats med henblik på at forbedre kulturkontakterne mellem de primært ensproglige dele af Finland og det øvrige Norden.

Arbejdsgruppen skal imidlertid pege på muligheden af, at sådanne initiativer i første omgang iværksættes gennem de til formålet allerede eksisterende institutioner – dvs. Nordisk sprog- og informationscenter samt Nordisk Kunstcentrum.

På denne baggrund foreslås:

- 3.1.7 *At de konkrete overvejelser om etablering af et selvstændigt nordisk kultur- og informationscenter i østre og mellemste Finland først igangsættes af Ministerrådet, når de øvrige nordiske*

institutioner og de nye initiativer, som er foreslået af arbejdsgruppen i øvrigt er udbygget til forudsat niveau.

Ministerrådets beslutning om at modtage gaven fra Fagerheimsstiftelsen med henblik på etablering af *Nordisk kulturinstitution i Dalsåsen, Vestnorge*, indebærer efter de samtaler om forslaget realisering, som er ført mellem Ministerrådet og den norske regering i foråret 1987, at der oprettes 5 gæsteatelier i den bygning på Dalsåsen i Fjaler i Vestnorge, som er skænket til Ministerrådet.

De norske myndigheder står for etablerings- og driftsomkostningerne for bygningerne. Omkostningerne til stipendier m. m. til kunstnerne finansieres gennem gæsteatelierordningen i Nordisk Kunstcentrums regi.

Det norske Kultur- og vitenskapsdepartement har nedsat en komité, som arbejder med etableringen af institutionen. Komiteen vil også vurdere de administrative spørgsmål i kontakt med relevante nordiske institutioner, som Nordisk Kunstcentrum.

De praktiske og administrative spørgsmål i forbindelse med institutionens oprettelse og drift er derfor under afklaring.

På den baggrund foreslås:

3.1.8 At der udover de nordiske bidrag til gæsteatelierordningen indtil videre ikke foretages en videre udbygning af institutionen for fælles nordiske midler, før de aktiviteter, som er foreslået af arbejdsgruppen er udbygget til forudsat niveau.

3.2 *Det kunstneriske samarbejde.*

De fælles permanente nordiske instanser på kunstens område omfatter Nordisk Teaterkomité, Nordisk Musiksamarbejde (NOMUS), Komiteen til oversættelse af nabolandslitteratur, Komiteen til spredning af nordiske spillefilm, De nordiske filmkurser, samt Nordisk Kunstcentrum.

Disse instanser opfylder efter arbejdsgruppens opfattelse en væsentlig funktion på kunstens område både i relation til ønsket om at forbedre kulturarbejdernes arbejdsvilkår og at styrke kunstnernes nordiske engagement samt i relation til ønsket om at udvikle og stimulere distributionen af kunst på tværs af landegrænserne samt øge kendskabet til nabolandenes kulturliv.

Arbejdsgruppen skal understrege betydningen af, at der i det permanente kultursamarbejde sikres en ensartet struktur gennem etablering af en fagkomité på hvert af områderne teater, musik, litteratur, film/video og bildende kunst. Det vil efter arbejdsgruppens opfattelse sikre en bedre koordinering af de forskellige initiativer indenfor det samme kulturområde.

Gennemførelse af en homogen struktur med fagkomiteer indenfor litteratur, musik, teater, bildende kunst og film/video indebærer ifølge arbejdsgruppens opfattelse:

- at fagkomiteerne med egne ressourcer i højere grad får en initierende funktion på de forskellige kunstneriske områder,
- at fagkomiteerne fungerer som et koordinerende organ for det pågældende kulturfelt og de beslægtede områder og som et rådgivende organ på hele feltets område i forhold til ministerrådet og kulturfonden,
- at de forskellige fagkomiteer administrativt kan have selvstændige sekretariatsfunktioner f. eks. i forbindelse med nordiske og nationale institutioner på de pågældende områder, således som det f. eks. er tilfældet med NOMUS, hvis administration for øjeblikket er placeret hos Norsk Musikkinformasjon. Teaterkomiteens sekretariat er fra 1987 placeret i forbindelse med det danske teaterråds sekretariat.

Parallelt er det naturligt, som foreslået af arbejdsgruppen, at placere en nordisk kunstkomité ved Nordisk Kunstcentrum i Helsingfors gennem at udvide den nuværende styrelses funktioner og kompetence.

Sekretariatsfunktionen for Nordisk Litteraturkomité kunne f. eks. placeres i forbindelse med en national forfatterorganisations sekretariat osv..

- at fagkomiteernes medlemmer primært rekrutteres fra nationale fagmiljøer på de pågældende områder.
- at de forskellige fagkomiteer bør have mulighed for at nedsætte underudvalg og knytte sagkyndige til særlige arbejdsopgaver, som ikke umiddelbart kan løses af fagkomiteen.

På den baggrund foreslås generelt:

- 3.2.1 At der oprettes en fagkomité på hvert af de kunstneriske hovedområder litteratur, musik, teater, bildende kunst og film/video. At der i 1988 foretages en gennemgang af Nabolandslitteraturkomiteens, NOMUS', Nordisk Teaterkomité's, Komiteen til spredning af nordiske spillefilm (filmkomiteens) og Nordisk Kunstcentrums vedtægter samt igangsættes et organisatorisk arbejde finansieret over Ministerrådets dispositionsmidler, med henblik på at sikre en målsætning, styrelsessammensætning og arbejdsform, som er hensigtsmæssig i forhold til fagkomiteernes nye ansvar og arbejdsopgaver.

Arbejdsgruppen skal foreslå, at der afsættes 0,5 mill. DKK på Ministerrådets dispositionsmidler til formålet i 1988.

I det følgende gives en kort redegørelse for, hvad forslaget umiddelbart indebærer for litteraturkomiteens, musikkomiteens, teaterkomiteens, kunstkomiteens og film/videokomiteens arbejde i 1989.

3.2.2 Nordisk Litteraturkomité

For litteraturkomiteen indebærer forslaget bl. a., at den eksisterende tildeling af ressourcer til oversættelse af nabolandslitteratur, øget nordisk

bogdistribution, nordisk folkebibliotekssamarbejde (NORDFOLK), tale- og punktskriftsbøger samt de nordiske forfatterkurser formidles af bogkomiteen og finansieres over bogkomiteens fælles budget.

Det bør understreges, at bogkomiteens arbejde også omfatter den indholdsmæssige side af bogudlån via de nordiske folkebiblioteker. Derfor bør nordiske kurser, seminarer etc., som tidligere har været gennemført af NORDFOLK fortsat være en del af bogkomiteens virksomhedsområde og der bør sikres folkebibliotekerne indflydelse gennem bestyrelsesrepræsentation.

Derimod er arbejdsgruppen af den opfattelse, at teknologiske spørgsmål som EDB i folkebibliotekerne samt biblioteksforskning primært bør formidles igennem det nordiske samarbejdsorgan på forskningsbiblioteksområdet (NORDINFO).

I relation til ønskerne om etablering af et fælles nordisk bogmarked har arbejdsgruppen gennemført en undersøgelse af muligheden for at etablere en fælles nordisk bogdistribution af litteratur på originalsproget gennem de nationale nordiske bogklubber. Den undersøgelse er bragt som bilag 4 til udredningen.

Undersøgelsen viser, at der fra dansk og norsk side kan være interesse for at indlede et forsøg med distribution af nordisk litteratur på originalsproget via de nationale bogklubber som et forekommende ekstratilbud, når det skønnes relevant. Derimod stiller de svenske bogklubber sig negative til ideen.

Endvidere konstaterer undersøgelsen, at forholdene mellem bogklubberne og forlagene særligt hvad angår en eventuel ordnings virkninger for oversættelse af de samme bøger, må klarlægges nærmere. F.eks. har det vist sig i det tidligere dansk-norske forsøg med bogklubdistribution af litteratur på originalsproget i 1964, at det gik ud over de mindre forlags økonomiske mulighed for at oversætte og udgive litteratur fra de øvrige nordiske lande.

Undersøgelsen peger på flere økonomiske tiltag, som kunne være med til at stimulere et eventuelt forsøg:

- Fragt- og lagerstøtte til bogklubberne.
- Lanceringsstøtte og annoncestøtte.
- Forlagsstøtte.
- Koordinering med andre nordiske informationsinitiativer med henblik på at øge interessen og kendskabet til nordisk litteratur, som f. eks. litteraturfremstødene i forbindelse med Nordisk Råds litteraturpris, boghandleroffensiver, Bogmessen i Göteborg, nordiske kulturseminarer.

Endvidere bør bogkomiteen diskutere, hvorledes det fortsatte arbejde på at etablere et fælles nordisk bogmarked (rek.nr. 5/1980), samt spørgsmålet om øget støtte til færøsk, grønlandsk og samisk litteratur (rek.nr. 5/1986), bør videreføres.

Arbejdsgruppen skal på denne baggrund foreslå:

- 3.2.2.1 *At der foretages en sammenlægning af de forskellige områder inden for litteratursamarbejdet under en fælles Nordisk Litteraturkomité fra og med 1989.*
- 3.2.2.2 *At Nordisk Litteraturkomité bl. a. diskuterer, hvorledes kursus- og seminarvirksomheden på folkebiblioteksområdet mest hensigtsmæssigt kan videreføres, hvorledes arbejdet på at etablere et fælles nordisk bogmarked, herunder bl. a. bogdistribution af nordisk litteratur på originalsproget, samt øget støtte til færøsk, grønlandsk og samisk litteratur kan videreføres.*
- 3.2.2.3 *At tildelingen af midler til Nordisk Råds Litteraturpris og de administrative funktioner i relation til prisuddelingen fra 1989 foregår under Nordisk Litteraturkomiténs ansvar og budget.*
- 3.2.2.4 *At Nabolandslitteraturkomiteens budget på 2 mio. DKK i 1987 forhøjes til de samlede aktiviteter fordelt med 0,5 mio. DKK i 1989, 0,5 mio. DKK i 1990 og 0,5 mio. DKK i 1991. Samtidig overføres 1,3 mio. DKK i tilskud på andre områder i 1989 til de forskellige delområder, der bliver lagt ind under bogkomiteen.*

3.2.3 *Nordisk Musikkomité*

Forslaget indebærer på musikkens område en sammenlægning af de forskellige områder på musikområdet med henblik på at omdanne NOMUS til en fagkomité – *Nordisk Musikkomité* fra 1989.

Det medfører konkret, at Nordisk Musikkomité i fremtiden skal gennemføre distribution af nominerede værker fra Nordisk Råds musikpris (rek.nr. 15/1985 og rek.nr. 6/1986), og i øvrigt tage stilling til øget samarbejde mellem de nordiske musikkonservatorier, øget virksomhed på det rytmiske område og amatørmusikområdet, undersøgelse af muligheden for iværksættelse af orkester- og ensemblekonkurrencer for musikelever i de nordiske lande (rek.nr. 10/1987) samt tilskud til Nordkalottens symfoniorkester.

Samtidig bør tildelingen af midler til Nordisk Råds Musikpris og de administrative funktioner i relation til prisuddelingen foregå under Nordisk Musikkomiténs ansvar og budget.

Arbejdsgruppen skal foreslå en budgetforøgelse til formålene på 0,5 mio. DKK pr. år i 1989–1991.

Samtidig overføres der 0,9 mio. DKK på fast budget 1988 ved overførsel af Nordisk Råds Musikpris (0,2), Nordisk Amatørmusik (SAMNAM) (0,5) og distribution af nominerede værker (0,2) til Nordisk Musikkomité. Bidragene til disse formål bør det første år afsættes som øremærkede beløb på Musikkomiteens budget.

3.2.4 *Nordisk Teaterkomité*

Forslaget indebærer på teaterområdet en samordning af samtlige teaterområder under *Nordisk Teaterkomité* – herunder økonomisk støtte til Nordisk Amatørteaterråd (NAR), der i dag gives som et direkte bidrag på det faste budget. Bidraget bør det første år gives som en øremærket post på Teaterkomiteens budget i lighed med amatørmusiksamarbejdet, der fra 1988 varetages som en del af NOMUS samlede aktiviteter.

Teaterkomiteen bør diskutere, hvorledes støtten mest hensigtsmæssig i fremtiden kan tildeles amatørteatersamarbejdet, ligesom amatørteaterområdet bør sikres indflydelse gennem bestyrelsesrepræsentation.

Endvidere skal arbejdsgruppen foreslå, at teaterkomiteens budget til gæstespil forøges.

Endelig bør komiteens administration i fremtiden placeres i forbindelse med en national teaterinstitution, Nordisk Teaterunion, International Theatre Institute (ITI) eller en anden instans. De penge, som derigennem spares på administration, tilføres virksomheden.

Arbejdsgruppen skal foreslå: en aktivitetsøgning til formålene på 1,0 mio. DKK i 1989 og 0,5 mio. DKK i årene 1990–1991.

Til gengæld medfører sammenlægningen af NAR budget med teaterkomiteens en besparelse på 0,5 mio. DKK.

3.2.5 *Nordisk Kunstkomité*

Forslaget medfører for samarbejdet inden for bildende kunst en omdannelse af styrelsen for Nordisk Kunstcentrum i Helsingfors til *Nordisk Kunstkomité*, således at styrelsen i fremtiden kan varetage funktionen som fagkomité for hele det bildende kunstområde. Samtidig bør forskellige samarbejdsinitiativer på den bildende kunsts område gennemføres under komiteens ansvar og budget.

Det gælder f. eks. stipendierne under den nordiske gæsteatelierordning til de planlagte gæsteatelierer på Nordisk Kunstcenter i Vestnorge, som finansieres over Nordisk Kunstkomité's budget fra 1989.

Arbejdsgruppen skal foreslå: at der på Ministerrådets budget bevilges en aktivitetsforhøjelse på 1,0 mio. DKK i 1989, 0,5 mio. DKK i 1990 og 0,5 mio. DKK i 1991 til at bringe virksomheden op på forudsat niveau, – til udbygning af gæsteatelierordningen, samt til de nye arbejdsopgaver i forbindelse med omdannelsen af Nordisk Kunstcentrums styrelse til Nordisk Kunstkomité.

Overførsel af bevilling til Nordisk Kunstforbund indebærer samtidig en reduktion på 0,3 mio. DKK fra 1989.

3.2.6 *Nordisk Filmkomité*

Forslaget indebærer en sammenlægning af samtlige filmområder i *Nordisk Filmkomité* igennem en udvidelse af aktiviteter og beføjelser i den nuværende Komité til spredning af nordiske spillefilm.

Det indebærer, at komiteens arbejde omfatter samtlige kort- og spillefilmsområder samt video. Filmkurserne foreslås nedlagt som selvstændig institution på det faste budget fra og med 1989. I stedet bør gennemførelse af filmkurser sortere under Nordisk Filmkomité's ansvar og budget fra 1989.

Samtidig bør der sikres de forskellige instanser indenfor film/video indflydelse gennem styrelsesrepræsentation.

Der bør endvidere efter arbejdsgruppens opfattelse ske en udbygning af støtteordningen for nordisk filmdistribution fra 1989.

Endelig skal arbejdsgruppen foreslå, at der fra 1989 i afventen på etablering af en eventuel selvstændig støtteordning for film/TV og video oprettes en produktionsstøtteordning under Nordisk Filmkomité til nordisk fællesproduktion indenfor kortfilm (børne-, ungdoms- og dokumentarfilm).

Nordisk Filmkomité bør fra og med 1989 placeres i forbindelse med en national filminstitution.

Arbejdsgruppen foreslår, at der sammenlagt til ovennævnte formål årligt bevilges en aktivitetsforhøjelse på 2,0 mio. DKK i perioden 1989–1991 på den nuværende filmdistributionkomité's budget, heraf 1,5 mio. DKK til produktionsformål og 0,5 mio. DKK til støtteordningen for nordisk filmdistribution.

Samtidigt overføres 400.000 DKK årlig fra det faste budget til de nordiske filmkurser.

3.2.7 Den rådgivende komité (RKK)

Oprettelsen af fagkomiteerne indenfor de 5 kunstneriske hovedområder litteratur, teater, musik, billedkunst og film/video medfører, at størstedelen af de arbejdsopgaver og rådgivende funktioner, der i den nuværende struktur varetages af den rådgivende komité for almenkultur (RKK), i fremtiden vil blive overtaget af fagkomiteerne.

De arbejdsopgaver, der herefter er overladt RKK, vil være af et omfang, som efter arbejdsgruppens opfattelse ikke berettiger til, at den rådgivende komité opretholdes i fremtiden.

En sådan udvikling på almenkulturområdet har sin parallel til oprettelsen af fagkomiteer indenfor undervisning og forskning som f. eks. Styrelsen for nordisk skolesamarbejde og det Forskningspolitiske Råd (FPR). Denne udvikling var baggrunden for, at Ministerrådet nedlagde de rådgivende komiteer på forsknings- og undervisningsområdet i 1984.

Arbejdsgruppen skal på den baggrund foreslå:

at den rådgivende komité på almenkulturområdet nedlægges fra udgangen af 1988. Forslaget indebærer en årlig besparelse på 200.000 DKK.

3.3 Samarbejdet udenfor kunstens område

Ministerrådet bør principielt, ligesom det er tilfældet på de kunstneriske områder, kunne stille krav om prioriteringer f. eks. i forbindelse med budgettildelingen til det samarbejde, der foregår udenfor det kunstneriske område, det vil primært sige ungdoms-, idræts- og folkeoplysningssamarbejde.

Dette bør generelt understreges særlig i de tilfælde, hvor støtte tildeles organisationerne til egen disposition.

Arbejdsgruppen har foretaget en konkret gennemgang og vurdering af det samarbejde, som foregår på disse områder – dvs. Nordisk Ungdomssamarbejde, Nordisk Folkeoplysningssamarbejde, Nordisk idrætssamarbejde, børn og kultur samt visse andre samarbejdsområder som f. eks. husflid.

Endelig har arbejdsgruppen med positiv interesse drøftet forslag om nordisk samarbejde indenfor museumsverdenen og husflid, som ikke er optaget på det nordiske kulturbudget, samt fra turistorganisationerne, som foreslår et udbygget samarbejde om kultur og turisme. Ønsker og forslag fra disse områder er medtaget i bilag 1.2.

Generelt har arbejdsgruppen kunnet konstatere et behov for at forenkle og effektivisere tildelingen af midler til det permanente samarbejde indenfor kunstens område, idet der på de fleste af disse områder på nær børn og kulturområdet, eksisterer store nationale organisationer med selvstændige administrationer, som selv er i stand til at formidle samarbejdet. Det gælder f. eks. de nationale ungdommens fællesråd, eller tilsvarende organer samt de nationale oplysningsforbunds samråd.

Organisationerne bør selv beslutte om midlernes anvendelse og fordeling efter nærmere fastsatte retningslinier samt foretage viderefordelingen af den tildelte støtte – forudsat at disponeringen sker i overensstemmelse med de af Ministerrådet fastlagte retningslinjer.

En sådan ordning vil ligeledes efter arbejdsgruppens opfattelse medføre en bedre national forankring af samarbejdet på disse områder, samt en administrativ forenkling i Ministerrådets sekretariat.

Endelig skal arbejdsgruppen understrege, at de tildelte nordiske midler ikke normalt anvendes til administrative formål, men først og fremmest til projektvirksomhed.

Det indebærer bl. a. at den nuværende organisationsstøtte i ungdomssamarbejdet på ca. 1 mill. DKK, som tildeles til administrative formål fra 1989, overføres til projektstøtte i ungdomssamarbejdet.

Hvad angår børnekultursamarbejdet, har arbejdsgruppen konstateret, at dette primært formidles af sagkyndige på børnekulturområdet indenfor kulturelle og offentlige instanser, samtidig med at arbejdsgruppen har en meget snæver budgetramme til rådighed i forhold til områdets betydning. Derfor skal arbejdsgruppen foreslå, at der skabes mulighed for mere fleksible samarbejdsformer.

På den baggrund foreslås generelt:

At det i fremtiden i højere grad overlades til organisationerne selv at disponere midlerne til nordisk samarbejde efter nærmere fastsatte retningslinjer.

At større initiativer, som ligger ud over den normale virksomhed primært bør søge støtte i en udvidet kulturfond.

I relation til de enkelte områder foreslås:

3.3.1 *Ungdomssamarbejde*

At den eksisterende støtte til ungdomsformål, som i dag formidles igennem *Nordisk Ungdomskomite* – dvs. såvel organisationsstøtten, projektstøtten, samt støtten til det lokale og regionale ungdomssamarbejde – i fremtiden tildeles som direkte støtte til de nationale fælleskomiteer – eller hvor disse ikke eksisterer – til de statslige ungdomsråd, i overensstemmelse med de prioriteringer, der afstikkes af Ministerrådet.

Alternativt kan støtten fordeles af de nordiske samarbejdsorganisationer, hvor disse eksisterer.

Dette indebærer, at Nordisk Ungdomskomite nedlægges fra og med 1988,

Den nuværende kvote til lokalt og regionalt ungdomssamarbejde bør efter arbejdsgruppens opfattelse opretholdes indenfor den samlede bevilgning til ungdomssamarbejde, som i 1987 udgør 3,1 mill. DKK. Heraf udgør kvoten til lokalt samarbejde ca. 800.000 DKK.

Arbejdsgruppen skal foreslå:

at arbejdet på at omstrukturere ungdomssamarbejdet efter de skitserede retningslinjer iværksættes over Ministerrådets dispositionsmidler i 1988.

at støtten til lokalt og regionalt samarbejde øges med 0,5 mill. DKK i 1989, 0,5 mill. DKK i 1990 og 0,5 mill. DKK i 1991.

3.3.2 *Folkeoplysningsamarbejde*

Arbejdsgruppen skal understrege betydningen af, at det fortsat er de retningslinjer, som Ministerrådet lægger til grund for folkeoplysningsarbejdet, der bør følges, selvom disponeringen af de tildelte midler overlades til de nationale folkeoplysningsinstanser.

Forslaget indebærer, at folkeoplysningsstøtten fra og med 1989 direkte tildeles folkeoplysningsorganisationerne i Norden, som selvstændigt beslutter om midlernes fordeling samt videreforder midlerne til de nationale folkeoplysningsorganisationer, i overensstemmelse med de overordnede prioriteringer, som afstikkes af Ministerrådet.

Alternativt kan støtten tildeles af styringsgruppen for nordisk samarbejde vedrørende folkeoplysning og voksenundervisning på undervisningsområdet (FOVU).

Arbejdsgruppen skal foreslå, at det nuværende budgetniveau oprethol-

des, og at der over Ministerrådets dispositionsmidler i 1988 afsættes midler til møder med de implicerede parter med henblik på at effektuere omstruktureringen.

3.3.3 *Idrætssamarbejde*

Arbejdsgruppen skal foreslå at idrætsstøtten fortsat tildeles efter de nuværende principper igennem en udvidet nordisk kulturfond.

Budgettet til idrætssamarbejdet i Norden foreslås forhøjet med 0,2 mill. DKK i 1989 og 0,3 mill. DKK i 1990.

3.3.4 *Børn og kultur*

Arbejdsgruppen skal foreslå at den nordiske virksomhed på *børnekulturområdet* i fremtiden initieres i et direkte samarbejde mellem nationale sagkyndige på området udpeget af de nationale ministerier og finansieret gennem nationale midler.

Det indebærer, at arbejdsgruppen for børn og kultur nedlægges fra og med 1989.

Samtidig bør der åbnes mulighed for støtte til større projektvirksomhed på børnekulturområdet igennem en udvidet nordisk kulturfond.

Endelig bør sagkyndighedsorganet kontinuerligt se til, at børnekultursamarbejdet varetages tilfredsstillende indenfor samtlige samarbejdsområder på kulturområdet.

Fagkomiteerne indenfor de forskellige kunstområder bør ligeledes tilse, at børnekulturen bliver tilgodeset i samarbejdet på det pågældende område.

Omdannelsen indebærer en årlig besparelse på dispositionsmidler på 0,6 mill.DKK.

3.4 *Samarbejdet på det samiske område*

Det nordiske samarbejde har stor betydning for den samiske befolkning. Den samiske kultur har været i en udsat position på tværs af tre landegrænser. Derfor er der et særligt behov for en koordineret indsats i de tre nordiske lande med samisk befolkning såvel som en fælles nordisk indsats.

Nordisk Ministerråds initiativer i forhold til det samiske område omfatter driften af Nordisk Samisk Institut i Kautokeino, støtte til Nordisk Sameråd og Nordisk Samekonference. Desuden er der i 1987 afsluttet et prøveprojekt med bevilling fra dispositionsmidlerne til særlige samiske kulturaktiviteter samt gennemført en kulturudredning administreret af Nordisk Sameråd med henblik på at fremkomme med forslag til udvikling af det samiske kulturliv ud fra et helhedsperspektiv. I forlængelse af udredningen er der i foråret 1987 igangsat forhandlinger imellem de samiske instanser, regeringerne i Finland, Norge og Sverige samt Nordisk Ministerråd med henblik på at finde en mere langsigtet model for det samiske samarbejde på kulturområdet.

Endelig har nogle af Ministerrådets støtteordninger øremærkede samiske midler. Det gælder f. eks. oversættelse af nabolandslitteratur og idrætsstøtten, ligesom der f. eks. indenfor ungdomssamarbejdet gives støtte til samiske projekter.

Arbejdsgruppen skal understrege betydningen af, at der sker en politisk afklaring og en mere helhedsorienteret tilrettelæggelse af det samiske samarbejde på kulturområdet – herunder hvilke opgaver der er relevante at gennemføre med nordiske/nationale midler.

I relation til de konkrete nordiske indsatser, der er igangsat på det samiske område – det vil sige støtten til Nordisk Samisk Institut i Kautokeino, Nordisk Sameråd, støtteordningen til særlige samiske aktiviteter skal arbejdsgruppen i afventen på en mere langsigtet løsning foreslå:

- 3.4.1 *At der igangsættes en evaluering af Nordisk Samisk Institut med henblik på at vurdere institutionen i et aktuelt helhedsperspektiv i 1988 over Ministerrådets dispositionsmidler i forbindelse med det igangværende samarbejde mellem de nationale myndigheder, de samiske organer og Nordisk Ministerråd.*
- 3.4.2 *At det nuværende tilskud til Nordisk Sameråd øges med 0,3 mill.DKK fra og med 1989.*
- 3.4.3 *At den nuværende aktivitetsstøtte til samiske kulturaktiviteter forøges med et årligt beløb på 0,5 mill.DKK i perioden 1989–1991.*

3.5 *Nordiske priser*

3.5.1 *Nordisk Råds litteraturpris*

Nordisk Råds litteraturpris, som uddeles hvert år under Nordisk Råds session, har efter arbejdsgruppens vurdering været med til at øge kendskabet til nabolandenes litteratur gennem den offentlige omtale, som de nominerede værker har fået i de nationale medier, og indirekte gennem den oversættelse af værkerne til de øvrige nordiske sprog, som finder sted via nabolandslitteraturstøtten.

3.5.2 *Nordisk Råds musikpris*

Derimod har arbejdsgruppen konstateret, at Nordisk Råds musikpris, som uddeles hvert andet år til et musikværk af en nulevende komponist, hvad angår den stimulerende effekt i forhold til de nordiske musikmiljøer eller udbredelsen af de nominerede værker, ikke har haft den tilsigtede gennemslagskraft.

De nominerede værker omfatter i dag kun en begrænset del af de musikalske genrer. Nordisk Musikpris bør i fremtiden kunne tildeles orkestre, ensembler m. m., som både i det udøvende koncertliv og på fonogram engagerer store dele af den nordiske befolkning.

Arbejdsgruppen har i forbindelse med gennemgangen af de nordiske institutioner ovenfor foreslået, at NOMUS i 1988 overdrages ansvaret for, at de nominerede værker indspilles på fonogram, ligesom NOMUS bør sørge for, at kendskabet til musikken udbredes gennem koncertturnéer, radio/TV osv.. Denne funktion placeres fra 1989 efter NOMUS' omstrukturering hos Nordisk Musikkomité.

Med udgangspunkt i de ovennævnte konstateringer skal arbejdsgruppen med henblik på en vitalisering og modernisering af musikprisen foreslå:

- 3.5.2.1 *At* Ministerrådet i 1988 foretager en ændring af vedtægterne, således at musikprisen får et bredere formål og omfatter alle musikalske genrer, samt åbner mulighed for nominering af ensembler, orkestre, særlige fonogramindspilninger osv..
- 3.5.2.2 *At* Nordisk Musikkomité i fremtiden får til opgave, forud for prisuddelingerne, at fastlægge og udannoncere de musikalske områder, som den kommende prisuddeling retter sig imod.
- 3.5.2.3 *At* Nordisk Musikkomité ad hoc nedsætter et bedømmelsesudvalg med en faglig sammensætning afstemt efter, hvilke områder som prisen retter sig imod.
- 3.5.2.4 *At* den nuværende bedømmelseskomité for Nordisk Råds musikpris nedlægges efter uddelingen i 1988.
- 3.5.2.5 *At* såvel midlerne til prisuddeling som en omfattende indsats i forbindelse med værkeres spredning til et bredt publikum fra og med 1989 tildeles og disponeres over Nordisk Musikkomités faste budget.
- 3.5.2.6 *At* musikprisen forhøjes til 150.000 DKK fra og med 1988 og fortsat uddeles hvert andet år, samtidig med at Nordisk Musikkomité hvert andet år tildeles ett beløb på 750.000 DKK til prisnomineringen, informations- og PR-virksomhed samt de musikalske aktiviteter i forbindelse med prisuddelingen i form af fonogramindspilninger, koncertturneer etc.
- 3.5.2.7 *At* der på Ministerrådets dispositionsmidler igangsættes forberedelse af omstruktureringen i 1988.
Forslaget vil indebære en overførsel på 200.000 DKK, som p.t. er afsat på det faste budget til formålet hvert andet år.

Nye nordiske priser

Arbejdsgruppen har ligeledes drøftet de mange forslag til nye nordiske priser, som er fremsat af de nordiske institutioner. Det gælder bl. a. forslag om indretning af en nordisk mediepris, en børnekulturpris, Nordisk designpris samt andre forslag.

Arbejdsgruppen finder de forskellige forslag interessante på hvert sit område, men skal af hensyn til ønsket om ikke at "devaluere" den kulturelle betydning af de forskellige nordiske priser foreslå, at indretningen af nye nordiske priser begrænses til dels en *blandet kulturpris*, kaldet Nordisk Råds kulturpris – hvis indhold Ministerrådet kan definere fra år til år på de årlige samråd med Nordisk Råds Kulturudvalg og dels en *Nordisk designpris*, som hvert andet år alternerer med musikprisen.

3.5.3 Nordisk Råds kulturpris

Nordisk Råds kulturpris kan f. eks. et år være lokale børnekulturinitiativer, som vil kunne skabe debat og inspiration i det øvrige Norden, et andet år kulturelle eksperimenter i folkeskolen etc.

Det afgørende er, at det årlige tema beslutes og udlyses i god tid og med en så præcis indholdsformulering, at den kulturelle offentlighed og kulturarbejderne er klar over temaet, og således at kulturprojekterne på det pågældende felt kan indstilles i god tid.

Arbejdsgruppen foreslår, at det overlades en af Ministerrådet ad hoc nedsat bedømmelseskomité på det pågældende område at foretage den endelige udvælgelse af det prisbelønnede projekt efter nærmere retningslinier.

I forbindelse med prisuddelingen bør komiteen samtidig iværksætte aktiviteter på de pågældende områder, som sikrer at prisuddelingen formår at få en bred forankring i såvel det faglige kulturmiljø som i større befolkningskredse.

På den baggrund foreslås:

- 3.5.3.1 *At der fra og med 1989 oprettes en blandet Nordisk Råds kulturpris, som uddeles årligt med et beløb på 350.000 DKK, da der er tale om en éngangspris på de forskellige områder.*
- 3.5.3.2 *At der i forbindelse med prisnomineringerne budgetteres med udadventt informationsvirksomhed, nominering etc. inden for en beløbsramme på 350.000 DKK.*
- 3.5.3.3 *At det forberedende arbejde på at oprette prisen gennemføres over Ministerrådets dispositionsmidler i 1988.*

3.5.4 Nordisk Råds designpris

Nordisk design er et unikt begreb både i og udenfor Norden. Det viser bl. a. eksporten af nordisk brugskunst, møbler, arkitektur etc. De nordiske kulturindsatser i udlandet – ikke mindst Scandinavia Today i USA og de nordiske kulturfremstød i Japan – har ligeledes bekræftet den store interesse for Nordisk Design, der eksisterer i udlandet. I den sammenhæng opfattes Norden først og fremmest som et samlet kulturområde.

Derfor er der både væsentlige kulturpolitiske og industripolitiske grunde

til at fremme interessen og kendskabet til Nordisk Design i udlandet, og til at stimulere de udøvende designere i Norden.

Forslaget om en nordisk designpris bør derfor både ses i forbindelse med ønsket om at øge kendskabet til nordisk kultur udenfor Norden, som til ønsket om at stimulere interessen for nordisk design indadtil.

På den baggrund foreslås:

- 3.5.4.1 *At der første gang fra 1989 oprettes en nordisk designpris på det faste kulturbudget, som hvert andet år alternerer med Nordisk Musikpris.*
- 3.5.4.2 *At de endelige principper og retningslinier for en designpris udarbejdes i 1988, således at den første prisuddeling kan finde sted i 1989.*
- 3.5.4.3 *At prisen bliver af samme størrelse som litteratur- og musikprisen – dvs. på 150.000 DKK.*
- 3.5.4.4 *At der til nominering, information m. m. budgetteres med et beløb på 350.000 DKK i forbindelse med prisuddelingerne.*

3.6 *Kulturforbindelser med udlandet*

Arbejdsgruppen finder, at de initiativer som Ministerrådet har iværksat med henblik på at øge kendskabet til Norden og nordisk kultur i udlandet – dvs. Scandinavia Today i USA, Vikingedstillingen i London samt arrangementer i Düsseldorf og Paris – har haft en vellykket funktion.

På den baggrund foreslås:

- 3.6.1 *At der fortsat iværksættes fælles nordiske kulturfremstød i udlandet,*
- 3.6.2 *At styregruppen for kulturinformation i udlandet fortsætter sit arbejde med nødvendig sekretariatsbistand samt med sagkyndige, afhængig af projekternes indhold og karakter, til at udarbejde oplæg og idéforslag til nye fremstød samt fortsat forestå gennemførelsen af disse.*
- 3.6.3 *At Ministerrådet træffer beslutning om aktiviteternes karakter og geografiske placering på baggrund af indstilling og forslag fra styregruppen.*
- 3.6.4 *At finansieringen fortsat bør afsættes projektvis over enten dispositionsmidler eller den udvidede kulturfond,*
- 3.6.5 *At Nordens samarbejde med 3. verden, som f. eks. SADCC-landene og kultursamarbejdet med andre lande udenfor Norden forankres bedre i sekretariatet (jfr. arbejdsgruppens konklusion i pkt. 2.9 om Norden i det internationale kultursamarbejde).*

3.7 Norden som kulturelt hjemmemarked

Handlingsplanen har gennemført en deludredning om Norden som kulturelt hjemmemarked - "Norden uden grænser" - med henblik på at kortlægge de forhold af juridisk, økonomisk og praktisk karakter, som gør det besværligt at fremme og udvikle det kulturelle samarbejde over landegrænserne indenfor de forskellige kulturområder.

Samtidig er der udarbejdet forslag til, hvorledes disse blokeringer kan fjernes.

Udredningen "Norden uden grænser" er i sin helhed bragt som bilag 8 til Handlingsplanen. En sammenfatning er bragt nedenfor som Handlingsplanens kapitel 3.

"Norden uden grænser" indeholder forslag på tre niveauer:

- Forslag som er indarbejdet i de øvrige forslag i nærværende afsnit. Det gælder først og fremmest forslag med henblik på at fremme sprogforståelsen og forbedre de permanente samarbejdsinstitutioners mulighed for at udføre deres arbejdsopgaver.
- Forslag som har karakter af politiske rekommandationer til Ministerrådet. Det gælder først og fremmest forslag, som har til hensigt at afskaffe de afgifter, toldbestemmelser etc, som udgør en væsentlig hindring for at udvikle Norden som kulturelt hjemmemarked.
- Andre forslag, som er henstillinger til radiofonier etc.

Nedenfor bringes de forslag og rekommandationer til Ministerrådet, som ikke er indarbejdet i de øvrige forslag i dette forslagsafsnit.

Forslagene samt en uddybende motivation er i sin helhed medtaget i deludredningen "Norden uden grænser". (Bilag 6).

Arbejdsgruppen kan tilslutte sig forslagene og skal anbefale, at Ministerrådet retter henvendelse til samarbejdsministrene og de relevante fagministerråd med henblik på at løse problemerne og effektuere forslagene.

Forslag:

- 3.7.1 Nordiska ministerrådet hänvänder sig till Finlands regering med begäran om avlägsnande av kravet på garantideposition vid tillfällig införsel av t. ex. museiägda konstverk för utställningsändamål.
- 3.7.2 Nordiska ministerrådet arbetar för att på internationellt plan åstadkomma ändringar i tullnomenklaturen, så att de olika kategorierna av konst behandlas på lika grunder.
- 3.7.3 Nordiska ministerrådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar att samfällt vidta åtgärder för att minska portokostnaderna, genom att inom Norden återinföra ett särskilt trycksaksporto.
- 3.7.4 Nordiska ministerrådet hänvänder sig till de nordiska ländernas regeringar med begäran om att skapa ett slags ATA-carnet-sys-

tem, varigenom nordisk samproduktion av film, video etc. befrias från tull o a l avgifter vid lån eller medtagande av utrustning och framkallning av film över gränserna mellan de nordiska länderna.

- 3.7.5 Nordiska ministerrådet hänvänder sig till de nordiska ländernas regeringar med begäran om att ingå överenskommelse om en gemensam ordning för fjärrlån av videogram över gränserna mellan olika typer av bildningsorgan, utan tull- o a l formaliteter i linje med vad som gäller för fjärrlån av litteratur.
- 3.7.6 Nordiska ministerrådet hänvänder sig till de nordiska ländernas regeringar med begäran om att ingå överenskommelse om en gemensam ordning för porto-, tull- och moms/omsfri distribution av videogram för hörselskadade över gränserna mellan de nordiska länderna, samt att därefter samarbeta om att utvidga den till att gälla även internationellt.
- 3.7.7 Nordiska ministerrådet intar särskilda anslag på sin budget för tolktjänster i det nordiska samarbetet.
- 3.7.8 Nordiska ministerrådet intar särskilda anslag på sin budget för utbildning av tolkar för det nordiska samarbetet.
- 3.7.9 Radiobolagen låter i allt större omfattning intervjuer o a l inslag på ett grannlandsspråk gå ut i etern in extenso på resp. språk utan att tona ned dessa till förmån för översättning eller referat.
- 3.7.10 Nordiska ministerrådet hänvänder sig till de nordiska ländernas regeringar med begäran om lindring av charterbestämmelserna för trafik inom Norden.
- 3.7.11 Nordiska ministerrådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar att genomgå de nationala kulturstödordningarna för att se om de kan ges ett nordiskt perspektiv. Samtidigt bör också ministerrådet företa en kartläggning av möjligheter och problem inom området.
- 3.7.12 Nordiska ministerrådet hänvänder sig till de nordiska ländernas regeringar med begäran om revidering av källskattesystemen vid olika typer av artistframträdanden.
- 3.7.13 Åldersgränserna för film i de nordiska länderna harmoniseras, för att underlätta framför allt utväxlingen av barn- och ungdomsfilm mellan länderna.
- 3.7.14 Nordiska ministerrådet hänvänder sig till Finlands och Sveriges regeringar med begäran om avlägsnande av kravet på omcensurering av i det andra landet redan censurerade filmer avsedda att

visas i främsta rummet för finlandssvenskar resp. sverigefinnar och ersättande av granskningsplikten med anmälningsplikt.

- 3.7.15 Nordiska ministerrådet hänvänder sig till de nordiska ländernas regeringar med begäran om att televerken sänker avgiften för användning av s. k. radioledning.
Nordiska ministerrådet företar en undersökning av möjligheterna att sänka avgiften för användning av satellitförbindelser mellan Island, Färöarna, Grönland och det övriga Norden.
- 3.7.16 Nordiska ministerrådet hänvänder sig till de nordiska ländernas regeringar med begäran om harmonisering av principerna för förmedling av grannlandsprogram i kabelnät, sålunda att sådana program omfattas av den s. k. Must carry-principen.
- 3.7.17 Nordiska ministerrådet hänvänder sig till de nordiska ländernas regeringar med begäran om harmonisering av bestämmelserna om bussars axeltryck.
- 3.7.18 Nordiska ministerrådet uppför regionalt kultursamarbete på listan över tyngdpunktsområden inom det regionalpolitiska samarbetet.
- 3.7.19 Nordiska ministerrådet prioriterar i turistsamarbetet kultur- och ungdomsturism.
- 3.7.20 De nordiska radio- och TV-bolagen utvidgar nätet av korrespondenter i de nordiska grannländerna och försöker därvid tillfredsställa behovet av kulturbevakning.

4 De bilaterale fonde

Arbetsgruppen har foretaget en gennemgang af de bilaterale fonde i Norden og bedt de enkelte fonde om at indsende årsberetninger, budgetoversigter etc., samt en kort redegørelse for de væsentligste problemer, som gør sig gældende i de bilaterale fonde i disse år.

Det kan generelt konstateres, at næsten alle bilaterale fonde har store problemer med at opfylde deres formål, idet deres budgetter stort set ikke er forhøjet siden de fleste fonde blev oprettet i årene efter 2. verdenskrig, samtidig med at en stadig større del af deres midler er blevet bundet til driften af de kursusejendomme og andre faste aktiviteter, som er en del af fondenes virksomhed.

Det betyder, at det disponible beløb til selve fondsuddelingerne bliver stadig mindre.

Arbetsgruppen finder de bilaterale fondes virksomhed af stor betydning i det nordiske samarbejde og de bilaterale fondes eksistens som en væsentlig forudsætning for, at det fælles nordiske kultursamarbejde kan lykkes.

5 Budget og tidsplan

En skematisk opstilling over de forskellige forslag samt tidsplan for forslagernes gennemførelse og finansielle behov i perioden 1989 – 1991 er bragt nedenfor.

I budgetopstillingen er kun medtaget de områder, hvor der foreslås forandringer. Derfor svarer total budget 1987 i oversigten ikke numerisk til det faktiske budget.

Generelt er der kalkuleret med forberedelse af forslagene i 1988 over Ministerrådets dispositionsmidler med henblik på at udarbejde endelige styrelsessammensætninger, organisatoriske tilrettelæggelser etc. Disse udgifter er ikke medtaget i nedenstående budget.

Der kalkuleres med at forslagernes realisering stort set påbegyndes fra 1989 over det faste budget. For de fleste områder er der kalkuleret med en trinvis opbygning over tre år.

I rubrikken overførsel fra andre poster er modregnet de overføringer, som forslagene samtidig indebærer, når aktiviteter er sammenlagt med andre aktivitetsområder eller nedlagt. Det fremgår af kommentarer ved hvert enkelt forslag, hvilke områder der er tale om.

Forslagene er i skemaet angivet med samme nummerering som i sammenfatningen iøvrigt.

De samlede udgifter til forslagernes realisering på det faste kulturbudget fremgår af totaloversigten. Real aktivitetsforøgelse (1989–1991) i den sidste rubrik.

Den gennemsnitlige årlige budgetforøgelse i perioden udgør ca. 16. mio. DKK pr. år.

Arbejdsgruppen skal på den baggrund foreslå:

- 5.1 *At det forberedende arbejde på forslagernes gennemførelse igangsættes på baggrund af diskussion og beslutninger på Nordisk Råds session i 1988 over Ministerrådets dispositionsmidler.*
- 5.2 *At dispositionsmidlerne i 1988 primært friholdes til gennemførelse af dette arbejde, hvis implementering efter arbejdsgruppens opfattelse bør overlades sekretariatet, ligesom der bør gives en samlet éngangsbevilling fra Ministerrådets dispositionsmidler i 1988 til forberedelsernes gennemførelse.*
- 5.3 *At forslagernes implementering hovedsagelig påbegyndes fra og med 1989 over det faste budget med en opbygningsperiode for de fleste forslags vedkommende over en 3-årig periode 1989–1991.*
- 5.4 *At der i 1988 afsættes et engangsbeløb på 10 mill. DKK til distribution og versionering af nordiske TV-programmer (jvf. forslag 1.3).*

Aktivitetforhøjelse i forhold til 1987 i årene 1989-1991 (fast budget) - forslag

SAMARBEJDSOMRÅDER/FORSLAG		1987	1989	1989	1990	1991	1989	1991	1991	KOMMENTAR	
Oversigt samlet budget 1987 for det almenkulturelle område er vedlagt.		Budget total	Overførsel fra andre poster	Akt. for-ølgelse	Akt. for-ølgelse	Akt. for-ølgelse	Saml. akt. for-ølgelse	Akt. for-ølgelse	Budget total	Der forudsættes afsat et samlet beløb på Ministerrådets dispositionsmidler i 1988 til forberedelse af forslagenes gennemførelse fra 1989.	
Forslag nr:		alle tal = mill DKK (afrundet)									
1	Medieområdet										
1.1	Komplettering af kulturaftalen	0	0	0	0	0	0	0	0	Tele-X behandles særskilt. Tekstforslag er udarbejdet.	
1.2	Skr.-enhed for kulturmedier	0	1,2	0	0	0	0	0	1,2	Den nuværende arbejdsgruppe for kultur og massemedier permanent. Sekr.ets fagafdeling i varetager den administrative håndtering af mediespørgsmålene.	
1.3	Distribution og versionering af nordiske TV-programmer		Støtte på 10 mill DKK gives som et éngangsbeløb i 1988.								
1.4	Produktionsstøtte										
1.4.1	Støtteordning for produktion af film, TV og video	-	-	-	-	-	-	-	-	Udredning med klargøring af forslag, herunder økonomi, organisation m.m. bedes igangsat. Forslag behandles i forbindelse med den øvrige handlingsplan i efteråret 1987.	
1.4.2	Særlig produktionsstøtte til kortfilm gennem Nordisk Filmkomité	-	-	-	-	-	-	-	-	Produktionsstøtten budgetteres på Nordisk Filmkomité's budget og ansvar (sept. 3.2.6).	
2	En udvidet nordisk kulturfond	11,0	0	9,0	9,0	9,0	27,0	9,0	38,0	Nordisk Kulturfond udbygges både aktivtets- og budgetmæssigt, således at fonden i en fortsatfritstående organisation får mulighed for at initiere temaprojekter efter diskussion i de årlige samråd mellem MR-KULTUR og NRs samrådvalg, som f. eks. Kulturinformation i udlandet, større aktivitetstremstød rettet mod Norden som kulturelt hjemmemarked etc., samt mulighed for øget tilskud til bilateralt samarbejde og kulturprojekter over hele kulturfeltet.	

SAMARBEJDSOMRÅDER/FORSLAG		1987	1989	1989	1990	1991	1989	1991	1989	1991	KOMMENTAR
Oversigt samlet budget 1987 for det almenkulturelle område er vedlagt.		Budget total	Overførsel fra andre poster	Akt. forøgelse	Akt. forøgelse	Akt. forøgelse	Saml. akt. forøgelse	Budget total	1991	1991	
Forslag nr:		alle tal = mill DKK (afrundet)									
3	De forskellige kulturområder										
3.1	De nordiske institutioner										
3.1.1	Nordens Hus i Reykjavik	3,4	0	0,5	0,5	0,5	1,5	4,9			Justeringer med henblik på at bringe institutionerne op på forudsat niveau samt i visse tilfælde aktivitetsforøgelse til nye opgaver. Øget formidlingsvirksomhed til det øvrige Norden.
3.1.2	Samsk Institut i Kautokeino	6,0	0	0	0	0	0	6,0			Udstillingsvirksomhed i de nye lokaler. Samlet evaluering af institutionen. Fremtidig indretning må ses i forhold til det øvrige samarbejde på sameområdet (se pkt.3.4).
3.1.3	Nordisk Kunstcentrum i Helsingfors	6,7	0,3	1,0	0,5	0,5	2,0	8,7			Budgetforøgelse til: - Virksomhed op på forudsat niveau. - Udbygning af gæstetellerordningen. - Nye arbejdsopgaver (kunstkomité). Evaluering af institutionen i 1990.
3.1.4	Nordens Institut på Åland	0,8	0	0	0	0	0	0,8			Aktivitetsforøgelse er besluttet ved institutionens oprettelse i 1986. Institutionen evalueres i 1990.
3.1.5	Nordens Institut i Grønland	1,0	0	1,0	1,4	0	2,4	3,4			Bør afvente at de årlige aktiviteter, som arbejdsgruppen har foreslået, er udbygget.
3.1.6	Kultur- og informationscenter i østre- og mellemste Finland (rek.nr 3/1986)	0	0	0	0	0	0	0			Nordisk Kunstcentrum finansierer fra 1989 stipendierne til institutionens gæstetellerer. Det foreslås 0,5 mill DKK til aktivitetsforøgelsen. (Se pkt.3.1.3 Nordisk Kunstcentrum.)
3.1.7	Nordisk kulturinstitution i Vestnorge	0	0	0	0	0	0	0			

SAMARBEJDSOMRÅDER/FORSLAG		1987	1989	1989	1990	1991	1989 - 1991	1991	KOMMENTAR
Oversigt samlet budget 1987 for det almenkulturelle område er vedlagt.		Budget total	Overførsel fra andre poster	Akt. forøgelse	Akt. forøgelse	Akt. forøgelse	Saml. akt. forøgelse	Budget total	Der forudsættes afsat et samlet beløb på Ministerrådets dispositionsmidler i 1988 til forberedelse af forslagenes gennemførelse fra 1989.
Forslag nr:		alle tal = mill DKK (afrundet)							
3.2	Det kunstneriske samarbejde	-	-	-	-	-	-	-	Der oprettes kunstneriske fagkomiteer indenfor litteratur, musik, teater, billedkunst og film/video gennem udvikling og omdannelse af de nuværende komiteer. Der foretages gennemgang og justering af vedtægter, organisation m. m. over Ministerrådets dispositionsmidler i 1988 m.h.p. oprettelse af fagkomiteer fra 1989.
3.2.1	Fagkomiteer	-	-	-	-	-	-	-	
3.2.2	Nordisk litteraturkomité	2,0	1,3	0,5	0,5	0,5	1,5	4,8	Nabolandslitteraturkomiteen omdannes til Nordisk Litteraturkomité. Nordisk Råds Litteraturpris (0,5), bidrag til nordiske forfatterkurser (0,2), forsøg med forbedret bogdistribution (0,3), tale- og punktiskriftsbøger (0,3) - ialt 1,3 mill DKK - placeres fra 1989 under Nordisk Litteraturpriskomité's budget og ansvar. NOMUS omdannes til Nordisk Musikkomité. Nordisk Råds Musikpris (0,2), Nordisk Amatermusik(SAMNAM) (0,5), distribution af nominerede værker (0,2) - ialt 0,9 mill. DKK - placeres fra 1989 under Nordisk Musikkomité's budget og ansvar.
3.2.3	Nordisk Musikkomité	2,1	0,9	0,5	0,5	0,5	1,5	4,5	Nordisk Teaterkomité fortsætter. Tilskuddet til nordisk amatørteatersamarbejde (NAR) 0,5 mill DKK placeres fra 1989 under Nordisk Teaterkomité's budget og ansvar. Aktivitetsforøgelse til støtteordningen for nordiske teatergæstespil 0,5 mill DKK/år.
3.2.4	Nordisk Teaterkomité	3,9	0,5	1,0	0,5	0,5	2,0	5,9	

SAMARBEJDSOMRÅDER/FORSLAG	1987	1989	1989	1990	1991	1989 - 1991	1991	KOMMENTAR
Oversigt samlet budget 1987 for det almenkulturelle område er vedlagt.	Budget total	Overførsel fra andre poster	Akt. forøgelse	Akt. forøgelse	Akt. forøgelse	Saml. akt. forøgelse	Budget total	
Forslag nr:	alle tal = mill DKK (afrundet)							
3.2.5 Nordisk Kunstkomité	-	-	-	-	-	-	-	Styrelsen for Nordisk Kunstcentrum i Helsingfors omdannes til Nordisk Kunstkomité. Aktivitetstilskuddet til Nordisk Kunstforbund 0,3 mill DKK placeres fra 1989 under Nordisk Kunstkomité's budget og ansvar. Der sikres de udøvende kunstnere indenfor den bildende kunstindflydelse gennem styrelsesrepræsentation. Budget og aktivitetsforøgelse - se pkt 3.1.3- Nordisk Kunstcentrum.
3.2.6 Nordisk Filmkomité	1,2	0,4	2,0	2,0	2,0	6,0	7,6	Komiteen til distribution af nordiske film omdannes til Nordisk Filmkomité. Nordiske filmkurser 0,4 mill DKK placeres fra 1989 under Nordisk Filmkomité's budget og ansvar. Samtidig oprettes i afventen på en evt. selvstændig støtteordning for produktion af film/TV og video, en støtteordning under Nordisk Filmkomité for særlige film (børne-, ungdoms- og dokumentarfilm). (Se pkt. 1.4.2). Af aktivitetsforøgelsen på 2,0 mill. går 1,5 til produktionsstøtte og 0,5 til filmdistributionsstøtten.
3.2.7 Den rådgivende komité (RKK)	0,2	0	-0,2	0	0	-0,2	0	Den rådgivende komité (RKK) nedlægges fra 1989, da opgaverne er overført til de forskelligefagkomiteer. (- 0,2 mill DKK)
3.3 Samarbejdet udenfor kunstens område								Støtten bør i højere grad kunne disponeres af organisationerne selv, på områder, hvor der eksisterer store nationale organisationer, dvs. på ungdoms-, idræts- og folkeoplysningsområdet. Den øvrige virksomhed udenfor kunstens område bør primært søge støtte i en udvidet kulturfond.

SAMARBEJDSOMRÅDER/FORSLAG		1987	1989	1989	1990	1991	1989	1991	1991	KOMMENTAR
Oversigt samlet budget 1987 for det almenkulturelle område er vedlagt.		Budget total	Overførsel fra andre poster	Akt. for-øgelse	Akt. for-øgelse	Akt. for-øgelse	Saml. akt. for-øgelse	Budget total	Budget total	Der forudsættes afsat et samlet beløb på Ministerrådets dispositionsmidler i 1988 til forberedelse af forslagene's gennemførelse fra 1989.
Forslag nr:		alle tal = mill DKK (afrundet)								
3.3.1	Ungdomssamarbejdet	3,3	0	0,5	0,5	0,5	1,5	4,8	4,8	Fordeling af midler gennem de nationale ungdomsinstanser. Forøgelse af støtte til lokalt og regionalt ungdomssamarbejde med 0,5 mill DKK/år.
3.3.2	Folkeoplysningssamarbejde	2,3	0	0	0	0	0	2,3	2,3	Fordeling af midler gennem de nordiske folkeoplysningsinstanser. Alternativt gennem Styringsgruppen for nordisk samarbejde vedr. folkeoplysning og voksendervisning (FOVU) på undervisningsområdet.
3.3.3	Ildrætssamarbejdet	0,9	0	0,2	0,3	0	0,5	1,4	1,4	Tildeling efter nuværende principper. Financieres over dispositionsmidler.
3.3.4	Børn og kultur									Overføres til et direkte samarbejde mellem nationale sagkyndige og finansieret med nationale midler. Projekter finansieres gennem udvidet kulturfond.
3.4	Samarbejdet på det samiske område									Samarbejdet bør afstemmes i relation til det forhandlingsarbejde, der er igangsat mellem de samiske instanser, de nationale regeringer i Finland, Norge og Sverige og Ministerrådet.
3.4.1	Nordisk Samisk Institut	-	-	-	-	-	-	-	-	Se pkt. 3.1.2
3.4.2	Nordisk Sameråd	1,0	0	0,3	0	0	0,3	1,3	1,3	Nordisk Sameråd bør selv prioritere støtte.
3.4.3	Aktivitetstøtte til samisk kulturliv	1,2	0	0,5	0,5	0,5	1,5	2,7	2,7	Aktivitetstøtten bør fordeles af de samiske instanser, som de igangsatte forhandlinger finder bedst egnede hertil.
3.5	Nordiske Priser									
3.5.1	Nordisk Råds litteraturpris	0,5	-	-	-	-	-	-	-	Fortsættes under Nordisk Litteraturkomité's budget fra 1989. Se pkt. 3.2.2
3.5.2	Nordisk Råds musikpris	0,2	-	-	-	-	-	-	-	Placeres fra 1989 under Nordisk Musikkomité's ansvar og budget. Prisen udvides til at omfatte alle genrer og ensembler. Prisen uddeles fortsat hvert 2. år-næste gang i 1988. Se pkt. 3.2.3

SAMARBEJDSOMRÅDER/FORSLAG	1987	1989	1989	1990	1991	1989 -1991	1991	KOMMENTAR
Oversigt samlet budget 1987 for det almenkulturelle område er vedlagt.	Budget total	Overførsel fra andre poster	Akt. forøgelse	Akt. forøgelse	Akt. forøgelse	Saml. akt. forøgelse	Budget total	Der forudsættes afsat et samlet beløb på Ministerrådets dispositionsmidler i 1988 til forberedelse af forslagenes gennemførelse fra 1989.
Forslag nr:	alle tal = mill DKK (afrundet)							
3.5.3	Nordisk Råds kulturpris	0	0,7	0	0	0,7	0,7	Nyoprettet blandet kulturpris med skiftende temaer, som årligt fastlægges på samrådet mellem Ministerrådet og NRs kulturudvalg.
3.5.4	Nordisk Råds designpris	0	0,5	0	0	0,5	0,5	Prisen uddeles hvert 2. år alternerende med NRs musikpris, første gang 1989.
3.6	Kulturinformation i udlandet	-	-	-	-	-	-	Iværksættes fortsat over MRs dispositionsmidler.
3.7	Ministerrådets dispositionsmidler	19,0	-	-7,7	0	0	11,3	Dispositionsmidlerne frigives til forberedende arbejde og nye initiativer - dels gennem overførsel af forsøgsordninger til faste institutioner - dels gennem at den udvidede kulturfond initierer flere aktiviteter.
Total		66,7	4,6	18,0	16,2	48,7	113,7	
<i>Real aktivitetens forøgelse (1987 - 1991) (afrundet):</i>								
1.	Institutioner og faste organer:	21,7 mill DKK						
2.	Besparelse ved overførsel af aktiviteter:	4,6 mill DKK						
3.	Udvidet nordisk kulturfond:	27 mill DKK						
Total real forøgelse		44,1 mill DKK - gennemsnit/år: 14,7 mill DKK						

Dertil kommer et engangsbeløb på 10 mill. DKK på budget 1988 til distribution og versionering af nordiske TV-programmer (jf. forslag 1.3)

KPT. 1. *Det nordiske kultursamarbejde – før kulturaftalen*

1.1 Baggrund

Det nordiske kultursamarbejdes betydning er måske tydeligst kommet til udtryk i slutningen af det forrige århundrede – i den såkaldte nordiske guldalder. Hvem kender ikke en Brandes, en Henrik Ibsen, en Strindberg?

De nordiske malerkunstnere inspirerede hverandre – selv om de ofte i indbyrdes jalousi ikke kunne holde ud at se hinanden. Men de kunne ikke undvære den gensidige inspiration.

De nordiske lande er hver for sig for små til at sikre kunst og kultur tilstrækkeligt albuerum og inspiration til, at kunsten i dens forskellige former udvikles og fordybes.

Kontakten til det øvrige Europa har derfor på et tidligt tidspunkt spillet en afgørende rolle ved siden af den gensidige kontakt og inspiration i Norden. Tidligt etablerede nordiske kunstnere kontakter i udlandet og fandt sammen i fælles miljøer udenfor Nordens grænser.

Det gælder f. eks. i Rom, hvor kunstnerne stiftede en egen forening – Skandinavisk forening i Rom. Det gælder i Paris og i andre storbyer, hvor man individuelt eller i fællesskab introducerede hverandre i fremmede miljøer og etablerede nye kontakter og venskaber.

1.2 Det uofficielle samarbejde

Fra slutningen af det forrige århundrede var der således etableret et omfattende og stadig voksende antal kulturelle kontakter over landegrænserne på privat basis.

Kongresser og andre former for årsmøder knyttede forbindelser mellem mangfoldige grene af kulturlivet, fra universiteterne og de højere læreanstalter over skolevæsenet i alle dets former til biblioteker og museer. Forfattere, redaktører og journalister mødtes på eget initiativ. Radiofonierne begyndte deres virksomhed og samarbejde i 1920'erne.

Disse mange berøringsflader byggede i første række på de deltagende gruppers faglige interesser. Samarbejdet foregik indenfor de enkelte fagmiljøer.

Derfor fik det betydning for kulturfællesskabet i sin helhed, da Foreningerne Norden oprettedes i alle fem lande i årene 1919 – 1924 med det udtrykkelige formål at styrke de kulturelle bånd generelt mellem de nordiske folk.

Det nordiske kultursamarbejde har på regeringsplan først fundet sit formelle udtryk i de seneste år i takt med den stigende erkendelse af samarbejdets betydning for de øvrige samfundspolitiske områder, som for den nordiske befolkning i sin helhed.

Det varede helt til den 16. december 1938 før de nordiske undervisningsministre holdt deres første møde.

1.3 Nordisk Kulturkommission (NKK)

Behovet for et mere officielt politisk samarbejde havde således stærke rødder i befolkningerne og de forskellige kulturmiljøer, da det fandt sit første organisatoriske udtryk på det statslige plan i november 1946, hvor undervisningsministrene på deres første møde efter krigen besluttede at nedsætte Nordisk Kulturkommission (NKK). Nordisk Kulturkommission holdt sit konstituerende møde i juni 1947.

Kommissionen skulle være et rådgivende og initiativtagende organ for regeringerne med den opgave at udarbejde planer for nordisk samarbejde og forslag til disses gennemførelse. Indtil 1972, hvor kulturaftalen trådte i kraft, havde Nordisk Kulturkommission denne rådgivende funktion i det nordiske kultursamarbejde.

Kommissionen var organisatorisk opdelt i 5 nationale afdelinger samt 3 nordiske sektioner: sektion 1 for akademisk uddannelse og forskning, sektion 2 for undervisning og uddannelse på folkeskolens område, samt sektion 3 for folkeoplysning og kunst.

Hvert land havde 3 repræsentanter i hver af sektionerne. Island havde dog 2. Medlemmerne bestod dels af embedsmænd dels af repræsentanter fra forskning, uddannelse, folkeoplysning og kunst.

Formændene i de 5 nationale afdelinger udgjorde NKK's presidium. Formandskabet gik på omgang mellem landene – i princippet hvert andet år. Også formandskabet i sektionerne skiftede imellem landene.

Hver national afdeling havde sit sekretariat, og formandskabslandets sekretariat fungerede som generalsekretariat. Hver sektion havde ligeledes et hovedsekretariat placeret i det land, som havde sektionens formandskab.

På grund af denne rotationsordning engageredes et stort antal embedsfolk i kultur- og undervisningsministerierne, ofte ved siden af andre arbejdsopgaver, i sekretariatsopgaverne for det nordiske samarbejde. Forberedelses- og udredningsopgaverne blev delt fra gang til gang mellem de forskellige sekretariater.

NKK sammentrådte på et årligt plenarmøde. Sektionerne havde møde 3 gange om året, hvoraf en gang var i tilslutning til plenarforsamlingen.

Kulturkommissionens arbejde byggede, efter at Nordisk Råd blev oprettet i 1953, i vid udstrækning på rekommandationer, som blev vedtaget i rådet, men også på initiativer, som blev taget inden for kommissionen selv.

Kommissionen fik ligeledes overladt administration og forberedelsesarbejdet for Nordisk Kulturfond, da denne blev oprettet i 1967.

Omkostningerne for den fælles nordiske kulturvirksomhed fordeltes mellem landene i overensstemmelse med regler, som blev fastlagt i hvert enkelt tilfælde. Det kunne således forekomme, at ikke alle 5 lande deltog i finansieringen af et projekt.

1.4 Nordisk Råd

Oprettelsen af Nordisk Råd, der holdt sin første session i 1953, betød en vigtig styrkelse af det nordiske kulturelle samarbejde, bl. a. fordi rigsdagspolitikerne nu blev inddraget direkte i det, kunne inspirere og støtte det.

Nordisk Råds konstitutionelle indretning og arbejdsform, som den blev indført i begyndelsen af 50'erne, adskiller sig stort set ikke fra de ordninger og arbejdsformer, som er gældende i dag, hvis man ser bort fra, at Færøerne, Grønland og Åland blev optaget som selvstyreområder i Nordisk Råd i 1985.

I rådet rejstes medlemsforslagene fra de forskellige samarbejdsområder, herunder kulturforslagene, som – hvis de blev vedtaget af rådet – blev videresendt som rekommandationer til en eller flere af landenes regeringer.

Nordisk Råds kulturudvalg blev det parlamentariske udvalg, som behandlede de medlemsforslag, som drejer sig om kultursamarbejdet. Kulturudvalget afgav fra starten årligt meddelelse til Nordisk Råd om kultursamarbejdet.

Der blev også gennem en årrække knyttet direkte arbejdsforbindelse mellem NR og NKK, idet Rådets kulturudvalg besluttede, at rådet ikke selv skulle foretage udredninger på det kulturelle område, men overlade denne opgave til NKK.

1.5 Optakten til regeringssamarbejdet

De endelige resultater svarede dog ikke altid til anstrengelserne. Dette skyldtes først og fremmest, at NKK og Nordisk Råd kun var rådgivende, mens den endelige og afgørende behandling af forslagene skulle foretages af de enkelte landes undervisnings- og kulturministerier.

Savnet af et enkelt samlende og udøvende organ på kulturområdet for hele Norden forårsagede, at virkeliggørelsen af NKK's og NR's forslag blev forsinket og ofte ganske udeblev.

Disse erfaringer medførte at såvel NKK, NR som kultur- og undervisningsministrene i løbet af 60'erne diskuterede, hvorledes det var muligt at organisere det nordiske kultursamarbejde mere effektivt.

Til Nordisk Råds session i februar 1971 forelagde regeringerne forslaget til Kulturaftalen, der omfatter en detaljeret opregning af de arbejdsopgaver, som aftalen skulle omfatte.

Vedtagelsen af Kulturaftalen og oprettelsen af dens organer hørte til de vigtigste landvindinger det nordiske kultursamarbejde hidtil havde opnået på regeringsniveau.

1.6 Nordisk Kulturfond

Det var ofte kompliceret, langsommeligt og usikkert for regeringsorganerne på kulturområdet at få bevillinger igennem til de kulturaktiviteter, som kommissionen foreslog, eller som departementerne selv tog initiativ til.

Proceduren forudsatte hver gang, at man tog højde for det årlige statsbudget. Forskellige budgetteringssystemer og forskelle i tidsgrænser for vedtagelsen af budgetterne førte ofte til usikkerhed både i planlægningen og ikke mindst i projekternes realisering.

Fælles nordiske projekter kunne først sættes i søen, når der var opnået tilsagn om støtte fra hvert enkelt nordisk land. Ofte tog det to år fra det øjeblik, hvor der var skabt konsensus mellem de fem lande om et forslag til den dag projektet kunne igangsættes.

Derfor var det påtrængende at finde en løsning på disse finansielle problemer, samtidig med at der opstod et tiltagende behov for en hurtig finansiering af nye kulturprojekter.

Det var baggrunden for, at ideerne om indretningen af en nordisk kulturfond vandt mere og mere gehør – og for at kultur- og undervisningsministerne i oktober 1966 underskrev aftalen om oprettelsen af Nordisk Kulturfond, administreret af såvel medlemmer fra Nordisk Råd som fra de kulturelle regeringsmyndigheder.

Mål

I følge overenskomsten har kulturfondens til formål at fremme det kulturelle samarbejde mellem de nordiske lande. Bidrag kan gives til formål indenfor områderne forskning, undervisning og almenkulturel virksomhed i vid forstand. Det sidstnævnte område omfatter bl. a. litteratur, musik, teater, film, billedkunst og andre kunstarter, kulturformidling samt forskellige former for socialt og ideelt samarbejde.

Støtte kan også gives til informationsvirksomhed indenfor og udenfor Norden om de nordiske landes kulturelle liv og det nordiske kultursamarbejde.

Fonden kræver som regel, at de initiativer den støtter, er forholdsvis kortvarige og af engangskaraktér og lægger vægt på, at det drejer sig om projekter af nyskabende eller initierende art.

Grundtanken bag fonden er, at et uafhængigt styre med forholdsvis kort varsel kan træde støttende til, når det gælder om at finansiere nye ideer og nye former for nordisk kultursamarbejde.

Derfor gives der i princippet ikke støtte til allerede etablerede samarbejdsformer i form af regelmæssigt tilbagevendende bevillinger.

Støtte gives på grundlag af ansøgninger fra sammenslutninger, institutioner og enkeltpersoner.

Styrelse

Fonden fik en styrelse bestående af 10 medlemmer, 2 fra hvert af landene Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige. Halvdelen af medlemmerne (ét fra hvert land) skulle være parlamentarikere valgt af Nordisk Råd, og halvdelen embedsmænd udnævnt af de respektive fem landes regeringer.

Styrelsesmedlemmerne blev valgt/udnævnt for et tidsrum af to kalenderår ad gangen. Blandt sine medlemmer skulle styrelsen vælge en formand og en næstformand, begge fra ét og samme land, som således havde formandsposten to år i træk.

De regler, som i 1966 blev vedtaget for styrelsens sammensætning og funktion, har ikke undergået nogen forandringer til dags dato, når man ser bort fra, at styrelsesmøder nu bliver holdt fire gange pr. år, mod oprindeligt tre.

Organisation

Der var fra begyndelsen delte meninger om, hvordan fondens sekretariatsarbejde skulle organiseres. Ideen om et fast sekretariat knyttet til et af landenes centrale administrationsapparater blev forkastet, idet man mente, at det var nødvendigt at fondens sekretær(er) var i fysisk nærhed af styrelsens formand.

Resultatet blev et rullende sekretariat, som med to års mellemrum skiftede både sted og personale.

Nordisk kulturkommission fungerede som et rådgivende organ og en remissinstans, når fonden fandt det nødvendigt at indhente udtalelser om enkelte ansøgere.

I slutningen af denne første periode i fondens historie blev sekretariatsfunktionen og økonomiforvaltningen varetaget af to sekretærer, som var lønnet af fondens midler.

Under de første virksomhedsår blev det efterhånden klart, at ordningen med et rullende sekretariat var uholdbar. Dette fremgår bl. a. af diverse udtalelser gengivet i fondens protokoller fra disse år.

Da sekretariatet for nordisk kulturelt samarbejde (Kultursekretariatet) blev oprettet i 1972, samtidig med at Nordisk kulturkommission blev nedlagt, fandt man det derfor nærliggende og naturligt at overføre fondens sekretariatsarbejde og økonomiforvaltning til det nyoprettede sekretariat.

1.7 Den nordiske kulturaftale

Kulturaftalen var således resultatet af et initiativ på grund af politikernes utilfredshed med effektiviteten i kultursamarbejdet, som det hidtil havde været drevet.

Aftalen mellem Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige om kulturelt samarbejde undertegnede den 15. marts 1971 af repræsentanter fra de fem landes regeringer. Aftalen trådte i kraft 1. januar 1972.

Kulturaftalens overordnede formål er at styrke og intensivere kulturelt samarbejde i vid forstand mellem aftalepartnerne med henblik på at videreudvikle det nordiske kulturfællesskab og at øge den samlede effekt af landenes investering i undervisning, forskning og anden kulturel virksomhed igennem en fælles planlægning, samordning og arbejdsfordeling. Desuden understreges betydningen af, at der skabes praktiske forudsætninger for et velfungerende samarbejde.

Endvidere stadfæstes det, at aftalepartnerne skal efterstræbe fælles optræden i internationale sammenhænge på de områder, som aftalen omfatter, samt samarbejde om at sprede information om de nordiske landes kulturliv, og opnå fælles eller samordnet stillingtagen i internationalt kulturelt samarbejde. Det understreges, at der kan træffes beslutning om fælles repræsentation i internationalt kulturelt samarbejde.

Endelig stadfæstes det, at aftalepartnerne for at opnå et tilfredsstillende samspil mellem nordiske samarbejdsorganer og de berørte myndigheder i de enkelte lande skal sørge for en effektiv organisation af samarbejdet om de samarbejdsspørgsmål, som omfattes af aftalen.

1.8 Det almenkulturelle samarbejde

Ifølge aftalen har alment kultursamarbejde et bredt sigte, som omfatter målene for den almene kulturpolitik, dens indhold og metoder, og kulturlivets institutionelle, organisatoriske og finansielle forhold.

Endvidere hedder det om den konkrete virksomhed, at aftalepartnerne skal samarbejde om:

- kunstnerisk og andet kulturelt samarbejde,
- virksomhed inden for arkiv, biblioteker, museer, radio, television og film, samt anden kulturel formidlingsvirksomhed,
- virksomhed inden for foreninger og organisationer med et almenkulturelt sigte, herunder også ungdoms- og idrætssamarbejde,
- tilvejebringelse af gode arbejdsvilkår for skabende og udøvende virksomhed indenfor alle kunstarterne.

1.9 Konklusion

Om det nordiske kultursamarbejdes historiske udvikling kan det konkluderes:

- at* det nordiske kultursamarbejde primært blev organiseret på privat basis mellem de forskellige faglige instanser på kulturområdet indtil efter 2. verdenskrig,
- at* udviklingen efter 2. verdenskrig har været præget af et stigende politisk ønske om at udmynte kultursamarbejdet indenfor såvel undervisning, forskning som almenkultur i et officielt nordisk regeringssamarbejde,
- at* den foreløbige kulmination på disse ønsker kom til udtryk i kulturaftalen, der blev vedtaget i 1971 med henblik på at effektivisere samarbejdet og sikre en bedre koordinering.

KPT. 2. Det kulturelle samarbejde – efter kulturaftalen

2.1 Indledning

Antropologiske og samfundsvidenskabelige traditioner tager ofte udgangspunkt i små ikke-specialiserede kulturer og folkelige traditioner,

som er præget af mindre arbejdsdeling og funktionsspecialisering, og som med dette udgangspunkt har lettere ved at give kulturbegrebet et udvidet og sammenhængende indhold.

Politikere og embedsfolk, som dagligt arbejder med kulturpolitik, kulturbudgetter og med kulturadministrative problemstillinger opererer ofte med et kulturbegreb, som er mere administrativt og teknisk betonet.

Derfor er det svært at udarbejde en entydig begrebslig afgrænsning af kultursamarbejdet, som det har udfoldet sig efter kulturaftalens ikrafttræden i 1972 til i dag.

I det følgende gives der derfor en kort gennemgang af de konkrete udviklingstendenser, som har gjort sig gældende i mediesamarbejdet indenfor kunst og på de øvrige kulturområder siden kulturaftalens etablering.

2.2 Medier

Kulturaftalen omtaler som nævnt samarbejde på radio- og TV-området i forbindelse med den generelle kulturformidlingsvirksomhed. På begge områder har der været lang tradition for samarbejde mellem landene siden Danmarks, Norges og Sveriges radiofonier startede sit samarbejde ved radioens begyndelse i 20'erne.

Ingen andre samarbejdsområder har givet anledning til så mange rekommandationer og fået så meget opmærksomhed i såvel Nordisk Råd som Nordisk Ministerråd som radio og TV, skønt den kulturpolitiske diskussion – i modsætning til den industripolitiske – ofte ikke har ført til nævneværdige resultater.

Mediesamarbejdet har primært udkrystalliseret sig i radio/TV-samarbejdet via satellit (Nordsat, Tele-X), samt i de seneste år på nye mediefelter gennem den virksomhed, der er igangsat af arbejdsgruppen for kultur og massemedier.

De nye mediers organisatoriske tilrettelæggelse og finansiering adskiller sig således ofte fra de traditionelle medier. Det har medført, at der i relation til de nye medier er skabt behov for nye samarbejds- og støtteformer i det fremtidige mediesamarbejde.

Det indebærer bl. a., at der er opstået et stigende behov for audiovisuel produktion såvel nationalt som nordisk.

Det blev understreget på Nordisk Råds 35. session i 1987 gennem vedtagelsen af rekommandation om oprettelsen af en fond for produktion af film, TV- og videogram (rek.nr. 4/1987).

Andre faktorer af organisatorisk art har ligeledes gjort det svært at effektuere de mange Nordisk Råds rekommandationer og Ministerrådsbeslutninger.

I det nordiske samarbejde er der siden kulturaftalens ikrafttræden oprettet en række instanser, som hver på sin vis er beskæftiget med nordisk samarbejde på medieområdet.

Det gælder MR-KULTUR, EK-KULTUR, Embedsmandskomitéen for TV-spørgsmål, arbejdsgruppen under EK/TV og arbejdsgruppen for kultur og massemedier.

I sekretariatet varetages den administrative tilrettelæggelse af to projektkonsulenter, hvoraf den ene ligeledes er beskæftiget med almenkultursamarbejdet.

Af hensyn til en mere koordineret indsats på de forskellige medieområder, er der i de seneste år opstået en situation, hvor der er behov for en mere overskuelig tilrettelæggelse af mediasamarbejdet på det politiske, administrative og organisatoriske niveau.

Konklusion

Den mediepolitiske udvikling har i de seneste år skabt behov for:

- at der foretages en komplettering af kulturaftalen, således at medieområdet i sin helhed, dvs. inklusiv de nye medier, indgår som en officiel del af det nordiske samarbejde,
- at det mediepolitiske samarbejde i højere grad bliver knyttet til de kulturpolitiske problemstillinger.
- at det samlede mediasamarbejde politisk, organisatorisk og administrativt tilrettelægges i en form, som muliggør en bedre koordinering af arbejdet.

Arbejdsgruppen har med udgangspunkt i denne situation udarbejdet en række forslag i forslagsafsnittet, som efter arbejdsgruppens opfattelse er væsentlige i relation til det fremtidige nordiske mediasamarbejde.

En mere detaljeret motivation for forslagene er bragt i afsnit 4.7 om "En udvidet nordisk kulturfond" samt afsnit 4.8 "Fond for samproduktion af nordiske film, TV og video".

2.3 Kunst og almenkultur

Det kunstneriske samarbejde har siden Kulturaftalen udmyntet sig i opbygningen af institutioner på de forskellige kunstområder. Det gælder Nordisk Teaterkomité, Nordisk Musiksamarbejde (NOMUS), Nabolandslitteraturstøtten, Nordisk Kunstcentrum i Helsingfors, de nordiske filmkurser, samt Komiteen til distribution af nordiske film.

Endvidere er det kunstneriske samarbejde i vid udstrækning blevet udmøntet igennem de nordiske huse – Nordens Hus i Reykjavík, Nordens Hus i Tórshavn, samt de nye institutioner – Nordens Institut på Åland og Nordens Institut i Grønland.

Endelig har Nordisk Kulturfond gennem sin virksomhed støttet en række engangsprojekter på kunstområdet.

I de seneste år er der desuden iværksat fælles kunstneriske indsatser i udlandet. Disse fremstød er delvist finansieret over Ministerrådets dispositionsmidler. Kulturfonden og udefra kommende sponsoring.

Det er arbejdsgruppens opfattelse, at de kunstneriske aktiviteter, der er

iværksat siden Kulturaftalens ikrafttræden, i vid udstrækning har været med til at stimulere det kunstneriske samarbejde i Norden og fremme det uformelle netværk mellem nordiske kunstnere.

Generelt kan det konstateres, at de forholdsvis små midler, der står til rådighed for institutionerne til kunstsamarbejdet, først og fremmest giver mulighed for en stimulerende effekt på udvalgte områder, særligt områder som i forvejen nationalt er små og underprioriterede.

Derimod har det indenfor Kulturbudgettet ofte været svært at støtte mere synlige, debatskabende og udgiftskrævende samarbejdsinitiativer, dvs. arrangementer som skaber publicity.

I takt med at flere nationale midler til nordisk samarbejde blev overført til det nordiske budget med Kulturaftalens ikrafttræden og den tiltagende fastlåsning af de nationale kulturinstitutioners budgetter, er denne problematik blevet yderligere aktualiseret.

2.3.1 *De øvrige kulturaktiviteter*

De øvrige kulturaktiviteter under Kulturaftalen er først og fremmest iværksat igennem støtteordningerne for nordisk ungdomssamarbejde, folkeoplysningsstøtteordningen og idrætsstøtten.

Endvidere arrangeres der igennem de nordiske huse en lang række aktiviteter, der ligger udenfor det kunstneriske område. Det kan f. eks. være lokale kulturarrangementer med en lang række aktiviteter, som kræver befolkningens eget engagement og som i højere grad falder indenfor det begreb, som man i den nationale kulturpolitik har kaldt det udvidede kulturbegreb.

Desuden er der på Ministerrådets dispositionsmidler bl. a. på baggrund af rekommandationer fra Nordisk Råd igangsat en række virksomhedsområder på forsøgsbasis. Det gælder bl. a. Børn- og Kultursamarbejdet, Folkebibliotekssamarbejdet m. m.

Endelig har Nordisk Kulturfond gennem støtte til lokale kulturfestivaler, kvindeaktiviteter, fredsfestivaler og kulturaktiviteter i dagligdagskulturen givet støtte til en lang række projekter.

Det er arbejdsgruppens opfattelse, at ungdomsstøtteordningen, folkeoplysningsstøtten og idrætsstøtten har været velegnede instrumenter til at fremme det kulturelle samarbejde udenfor det kunstneriske område. Desuden har Nordisk Kulturfond med støtten til kulturelle engangsprojekter vist sig som et fleksibelt og ubueaukratisk instrument til at nå så mange befolkningsgrupper og egne af Norden som muligt.

Støttetildelingen fra Nordisk Kulturfond, der kan søges ad hoc af alle befolkningsgrupper, er i vid udstrækning kommet uorganiserede og uetablerede kulturarrangører, kulturarbejdere og kulturaktiviteter tilgode.

Samtidig har det vist sig muligt gennem fonden at stimulere aktiviteter af eksperimentel karakter, som er faldet mellem flere stole indenfor de etablerede støtteordninger.

Generelt kan man således konstatere, at det nordiske samarbejde har haft afgørende virkning på idé- og erfaringsudvekslingen på et bredt befolkningsgrundlag og i forhold til minoriteter, udkantsområder m. m.

Samtidig har de kunstneriske aktiviteter som de øvrige kulturaktiviteter bidraget til at etablere et uformelt netværk, som siden fortsætter på frivillig basis.

Satsningen på kunst og udvidet kultur udelukker ikke hinanden. Tværtimod er en satsning på begge områder med til at stimulere såvel fantasi som aktiv deltagelse i samfundsudviklingen.

Derfor er det vigtigt at diskutere, hvorledes såvel den udvidede kultur som kunsten i dens forskellige former mest hensigtsmæssigt kan udvikles og stimuleres i fremtidens nordiske kultursamarbejde.

2.4 Organisation

Principperne for kultursamarbejdets organisation er stadfæstet i kulturaftalens art. 8–14. Det understreges her, at samarbejdet finder sted inden for Nordisk Ministerråd gennem nordiske ministermøder og gennem de organer, som oprettes i følge aftalen, samt direkte gennem de berørte myndigheder i de nordiske lande. Samtidig understreges det, at samarbejdet sker under medvirken af Nordisk Råd.

Skønt arbejdsgruppen ikke har haft til opgave at gå i detaljer hvad angår de organisatoriske spørgsmål, skal gruppen på baggrund af synspunkter fra de forskellige samarbejdinstanser fremsætte nogle få principielle betragtninger i relation til kultursamarbejdets organisering.

De problemer, der trænger sig på i kulturpolitikken i slutningen af 80'erne, er på afgørende måde forskellig fra de, der gjorde sig gældende ved Kulturaftalens etablering.

Derfor er det væsentligt i forbindelse med vurderingen af virksomheden og i relation til udarbejdelsen af forslag til den strukturelle tilrettelæggelse og organisering af det fremtidige kultursamarbejde at stille spørgsmål som:

- Kan den organisatoriske ramme for kultursamarbejdet generelt leve op til de nye kulturpolitiske udfordringer, der stilles ved indgangen til informationsamfundet?
- Hvorledes fungerer de forskellige rådgivende komiteer i den organisatoriske helhed og i relation til Kulturfonden?
- Kan Kulturfonden i sin nuværende form leve op til de nye udfordringer og arbejdsopgaver?
- Stiller medieudviklingen det nordiske mediepolitiske samarbejde over for nye udfordringer og behov for ændret organisatorisk udformning?
- Sikrer den politiske beslutningsproces politikerne tilstrækkelig indflydelse på policyudvikling, planlægning og initiering af virksomheden?
- Fungerer Kulturaftalens understregning af samspillet med de nationale myndigheder?
- Er den administrative tilrettelæggelse i Ministerrådets sekretariat hensigtsmæssig i relation til de nye udfordringer?

2.4.1 MR- og EK-KULTUR

På Kulturaftalens område sammentræder Ministerrådet i sammensætningen kultur- og undervisningsministrene, MR-KULTUR. I samarbejdet om nordisk radio og TV via satellit er Ministerrådets sammensætning kommunikations-, kultur- og industriministrene.

Til at forberede Ministerrådets arbejde og føre dets beslutninger ud i livet oprettedes i overensstemmelse med Kulturaftalen en Embedsmandskomiteé for nordisk kulturelt samarbejde EK-KULTUR med en repræsentant for hvert land udset af regeringen. I EK-KULTUR deltager ligeledes suppleanter samt faste sagkyndige.

I forbindelse med Grønlands, Færøernes og Ålands optagelse som selvstyreområder i Nordisk Råd i 1985, besluttedes det, at embedsmænd fra Færøerne, Grønland og Åland kan deltage i både Minister- og Embedsmandskomiteémøder uden stemmeret. Ministerrådet fastlægger ifølge Kulturaftalen arbejdsordning for Embedsmandskomiteéen. Embedsmandskomiteéen sammentræder normalt seks til otte gange om året.

2.4.2 Sekretariatet

Ved Kulturaftalens start oprettedes et sekretariat i København for nordisk kulturelt samarbejde. Sekretariatet fik til opgave at bistå Ministerrådet og Embedsmandskomiteen indenfor undervisning, forskning og almenkultur.

Sekretariatet var opdelt i tre sektioner, en for hvert område og lededes af en direktør udset af Ministerrådet. Sekretariatet blev ligeledes overladt at bistå ved administrationen af Nordisk Kulturfond og fungerede som sekretariat for samarbejdet om nordisk radio og TV via satellit. Kulturfonden opretholdt dog delvis den fritstående status, som fonden siden dens etablering har haft i det nordiske kultursamarbejde. Der var først og fremmest tale om et arbejdsfællesskab og udnyttelse af fælles faciliteter i relation til kultursekretariatet – et forhold som også principielt gør sig gældende i forbindelse med Kulturfondens placering i det nye Ministerrådssekretariat.

Administrationen af det øvrige samarbejde uden for Kulturaftalen under Nordisk Ministerråd blev varetaget af Ministerrådets sekretariat i Oslo.

Efter beslutning i 1985 oprettedes med ikrafttræden fra 1986 et fælles Ministerrådssekretariat i København for samtlige samarbejdsområder.

Sekretariatet forbereder de beslutninger, der træffes i Nordisk Ministerråd, udarbejder forslag til budget på baggrund af virksomhedsplaner, som indsendes fra de forskellige institutioner, komiteer og arbejdsgrupper under Ministerrådet.

Sekretariatet følger Ministerrådenes og Embedsmandskomiteernes beslutninger op, herunder udredning, igangsættelse af ny projektvirksomhed etc.

Det hører ligeledes med til sekretariatets opgave at udarbejde forslag til nye initiativer på de forskellige samarbejdsområder.

Ministerrådets nye fælles sekretariat ledes af en generalsekretær og har ca. 90 ansatte – rekrutteret fra hele Norden.

Virksomheden er opdelt i otte enheder. Hver afdeling ledes af en afdelingschef. Kultursamarbejdet er placeret i to afdelinger – fagafdeling 1 med almenkultur, medie og uddannelse og fagafdeling 2 med forskning, højere uddannelse, datateknologi, energi og miljø.

Til at varetage de samlede opgaver på kulturområdet er ansat to konsulenter og en kontorassistent, samt de der arbejder med Nordisk Kulturfond og støtteordninger (jfr. s. 215). Denne normering har været opretholdt siden Kulturaftalens start på trods af det stigende antal arbejdsopgaver, som er tilført området siden da.

Arbejdsgruppen kan ligeledes konstatere, at det forvaltningsmæssige arbejde i relation til MR- og EK-KULTUR i større grad er blevet pålagt fagafdelingerne. Efter sammenlægningen har det endelige ansvar for det nordiske samarbejde i sin helhed – herunder fastlæggelsen af det endelige nordiske budget – også i større grad været pålagt fagafdelingerne.

Endelig er der sket en væsentlig forøgelse af den forvaltningsmæssige arbejdsbyrde i relation til Nordisk Råd og Nordisk Råds kulturudvalg.

Disse forhold har tilsammen medført en forøgelse af arbejdsbyrden på det almenkulturelle område.

2.4.3 *Den rådgivende komité (RKK)*

I følge kulturaftalens art. 10 kan Ministerrådet tilsætte komiteer og arbejdsgrupper for særlige opgaver.

Allerede fra Kulturaftalens start indrettedes tre rådgivende komiteer, en for uddannelse (RKU), en for forskning (RKF) og en for almenkulturel virksomhed (RKK).

RKK har tidligere bestået af 20 personer med fire medlemmer for hvert land udpeget af de nationale regeringer. Ifølge den oprindelige intention skal de forskellige kulturområder være repræsenteret i komiteen.

I 1984 besluttede Ministerrådet at reducere RKK til ti medlemmer med henblik på at effektivisere samarbejdet. Den rådgivende komité på undervisningsområdet (RKU) blev ved samme lejlighed nedlagt, bl. a. under henvisning til, at en stor del af undervisningssamarbejdet i forvejen blev initieret, vurderet og prioriteret af Styrelsen for Nordisk Skolesamarbejde.

På forskningsområdet blev den rådgivende komité for forskning (RKF) erstattet af Det forskningspolitiske Råd (FPR), der som et sagkyndighedsorgan udarbejder projektplaner til diskussion og beslutning i Ministerrådet.

Ud over de rådgivende komiteer er der oprettet fagkomiteer på de vigtigste kulturområder samt nedsat en række arbejdsgrupper til at gennemføre forsøgsvirksomhed, rådgive Ministerrådet og initiere virksomhed på nye kulturområder.

Det gælder særligt almenkulturområdet, som har over 30 faste nordiske institutioner, fagkomiteer og arbejdsgrupper, og som har et mere decentralt arbejdsfelt end de øvrige samarbejdsområder.

RKK's funktion i kultursamarbejdet har været drøftet i flere år. Diskussionen har drejet sig om, hvorvidt det var hensigtsmæssigt at opretholde en selvstændig rådgivende komité på kulturområdet – bl. a. i takt med at der er oprettet selvstændige rådgivende fagkomiteer på forskellige kulturelle fagområder (teater, billedkunst, litteratur, musik, etc.).

Et af diskussionspunkterne har været, at den rådgivende komité's indflydelse på de overordnede politiske beslutninger i EK/MR-KULTUR ofte har været lille.

Derfor er der ligeledes i diskussionen indgået overvejelser om, at enten burde den rådgivende komité nedlægges eller også burde den tillægges samme indflydelse og status som f. eks. Styrelsen for Nordisk Skolesamarbejde eller Det forskningspolitiske Råd.

Et andet problem for RKK har været, at det har vist sig svært at sikre en kontinuerlig indsigt i de enkelte samarbejdsområder og det samlede kulturfelt p. g. a. mødefrekvensen. RKK mødes to gange om året. Arbejdsudvalget mødes dog flere gange om året med henblik på at vurdere og indstille ansøgninger bl. a. på folkeoplysningsområdet til Nordisk Kulturfond på beløb over 150.000 DKK.

Fra flere sider – bl. a. fra RKK selv – er der fremført kritiske synspunkter om komiteens funktion eller rettere sagt den status og indflydelse som komiteen reelt er blevet tillagt i de seneste år i det kulturelle samarbejde i det nordiske samarbejde. Det fremgår bl. a. af komiteens udtalelse til handlingsplanen.

Kun i begrænset omfang har der været taget politisk hensyn til den rådgivende komité's prioriteringer, idéer og forslag.

Modsat det Forskningspolitiske Råd, har den rådgivende komité på kulturområdet ikke selvstændige midler til at udarbejde forslag, udredninger osv. som baggrund for fremlæggelse af konkrete forslag i Ministerrådet.

Disse forhold bevirker i stigende grad, at RKK føler det svært og utaknemligt at tage initiativer og oplever, at komiteens arbejde ikke har den betydning, som den oprindeligt blev tillagt i det nordiske kultursamarbejde. Der findes tendenser til, at RKK reduceres til en samtalepartner for Sekretariatet.

Dette er i og for sig ingen uvæsentlig opgave, men den motiverer efter arbejdsgruppens opfattelse ikke en organisation på den rådgivende komité's niveau.

2.4.4 Fagkomiteer på det kunstneriske område

De eksisterende fagkomiteer på de forskellige områder – dvs. NOMUS, Nordisk Teaterkomité, Nabolandslitteraturkomiteen, Filmdistributionskomiteen og Nordisk Ungdomskomité har ofte fungeret som remissinstanser i forbindelse med nye rekommandationer og forslag fra Nordisk Råd, men er sjældent blevet inddraget i en direkte rådgivende funktion overfor Ministerrådet.

En af årsagerne kan søges i, at de rådgivende komiteers virksomhed først og fremmest har været koncentreret om de umiddelbare konkrete arbejdsopgaver, som komiteerne har fået pålagt dvs. tildeling af gæstepil støtte, støtte til oversættelse af litteratur, fordeling af ungdomsstøtte etc.

Derfor har de faglige komiteers rådgivende funktion og initierende indsats på de forskellige kulturområder i realiteten været underprioriteret.

I relation til det fremtidige kultursamarbejde er det arbejdsgruppens opfattelse, at de forskellige fagkomiteer med den rette sammensætning og opgavebeskrivelse i højere grad vil kunne fungere som initierende instrumenter i samarbejdet. Fagkomiteerne vil på denne måde ligeledes kunne overtage mange opgaver, som idag er placeret i Sekretariatet.

Dette aspekt er uddybet nærmere i kpt. 4 om det konkrete samarbejde, ligesom arbejdsgruppen i dette kapitel har udarbejdet konkrete forslag til en omfunktionering af komiteerne.

2.4.5 De faste nordiske institutioner/institutter

De nordiske institutioner/institutter (Nordens hus i Reykjavik, Nordens hus på Færøerne, Nordisk Kunstcentrum i Helsingfors, Nordisk-Samisk Institut, Nordens institut på Åland, Nordens institut i Grønland) omfatter den mest kontinuerlige og faste virksomhed i det nordiske kultursamarbejde ud over Ministerrådets sekretariat.

Institutionerne opfylder hver på sin måde kulturelle funktioner i relation til de respektive lokalsamfund og dets samarbejdsrelationer til det øvrige Norden.

De nordiske institutioner er oprettet med henblik på at skabe en velafvejet balance i samarbejdet, således at alle geografiske områder og befolkningsgrupper – herunder sproglige og etniske minoriteter – får mulighed for at deltage på lige vilkår.

De faste institutioners budgetter bliver normalt reguleret med den almindelige pristalsregulering, som fastlægges i forbindelse med det årlige budgetarbejde.

Kun i særlige tilfælde bliver der givet budgetmæssig mulighed for aktivitetsforøgelse. Det sker f. eks. med henblik på at bringe institutionen op på et forudsat niveau (Nordisk kunstcentrum), og når Ministerrådet har besluttet trinvis udbygning af institutionernes virksomhed (Nordens Institut i Grønland).

Nordiske institutioners budgetter er for størstedelens vedkommende bundet til fysisk drift, personale og virksomhed.

Det ligger i sagens natur, at faste institutter og støtteordninger kun undtagelsesvis bør nedlægges. I de fleste tilfælde kan de kun opfylde deres målsætning, såfremt de får lov til at virke i forholdsvis lang tid. De vurderinger, arbejdsgruppen har foretaget i forbindelse med gennemgangen af de enkelte institutioner (kap.4 Den konkrete virksomhed) viser, at de faste institutioner generelt opfylder deres målsætning.

En omvurdering af det ønskelige i at opretholde faste institutioner på det nordiske kulturbudget bør derfor ikke med mindre særlige forhold gør sig gældende føre til radikale nedskæringer i deres budget eller nedlæggelse af institutionerne, hvis de opfylder deres hensigt.

Dette indebærer samtidig, at man i en situation med ringe tilvækst i de nationale som nordiske kulturbudgetter må være tilbageholdende med at indrette nye faste institutioner med et permanent personaleansvar og på anden måde af fast karakter.

Derfor bør Ministerrådet efter arbejdsgruppens opfattelse afstå fra at oprette nye faste institutioner, hvis der ikke på kulturbudgettet findes plads til at give de allerede eksisterende gode arbejdsvilkår.

Et mindre antal gode faste institutioner kan være at foretrække fremfor et større antal mindre gode.

I en situation, hvor det er svært at få øje på tilvækstmulighederne i det nordiske budget til faste institutioner, er det derfor af afgørende betydning at overveje, hvorledes man organisatorisk kan tilrettelægge det samlede nordiske samarbejde, således at der stadigvæk bliver plads til nye initiativer og fornyelse af samarbejdet.

2.4.6 *Faste bidragsinstitutioner*

De nuværende bidragsinstitutioner på det faste budget omfatter Nordisk amatørteaterråd (NAR), Nordisk kunstforbund, Skandinavisk forening i Rom, Nordiske forfatterkurser, Nordisk sameråd, Nordkalottmuseet.

De faste bidragsinstitutioner er ikke oprettet af Ministerrådet, men fungerer som selvstændige institutioner med styrelser valgt af institutionerne og med selvstændige virksomhedsbudgetter på baggrund af nationale bidrag, egne indtægter m. m.

Bidragsinstitutionerne modtager et fast årligt bidrag fra Nordisk Ministerråd som et supplement til deres eget budget med henblik på at stimulere bidragsinstitutionernes nordiske samarbejde.

Sekretariatets indsats i relation til bidragsinstitutionerne begrænser sig først og fremmest til det årlige budgetarbejde.

I de seneste år har Ministerrådet modtaget en række henvendelser fra organisationer angående muligheden for at blive optaget på det faste nordiske budget som bidragsinstitution. Det gælder f. eks. Nordisk forfatterråd og andre faglige organisationer på kulturområdet.

Arbejdsgruppen har diskuteret, hvorvidt en række af de nuværende komiteer/støtteordninger på det faste nordiske kulturbudget kunne konverteres til bidragsinstitution med fast årligt tilskud, uden at Sekretariatet varetog andre sekretariatsmæssige opgaver i relation til de pågældende samarbejdsområder, og uden at Ministerrådet udpegede selvstændige styrelser, fastlagde vedtægter og fungerede som ansvarlig instans for virksomheden.

Diskussionen i arbejdsgruppen har først og fremmest drejet sig om de støtteordninger, som i vid udstrækning tildeler organisationsstøtte i forhold til organisationens størrelse på områder, hvor der i forvejen eksisterer store nationale organisationsstrukturer. (Ungdomssamarbejdet, folkeoplysningsamarbejdet, idrætssamarbejdet.)

Det er efter arbejdsgruppens opfattelse en tiltalende idé f. eks. at overlade planlægningen og beslutningsretten til sådanne institutioner selv ved i høj grad at gøre dem til bidragsinstitutioner.

På den anden side kan det konstateres at netop disse institutioner nationalt allerede har betydelige midler til rådighed. Derfor er det i mange tilfælde sådan, at tilskud fra det nordiske kulturbudget ville give en ringe effekt.

2.4.7 *Udviklingsprojekter – særlige initiativer*

Udviklingsprojekter igangsættes primært på baggrund af rekommandationer, vedtaget i Nordisk Råd og på basis af egne beslutninger og initiativer. Udviklingsarbejdet finansieres som regel over Ministerrådets dispositionsmidler.

I forbindelse med udviklingsvirksomheden har det været diskuteret i Ministerrådet:

- Om det er muligt i højere grad at finansiere og initiere denne virksomhed som en del af en udvidet kulturfondsfunktion, således at Ministerrådets dispositionsmidler blev frigjort til forberedende arbejde, og dermed blev disponible til helt nye initiativer?
- Om det er formålstjenligt at afsætte en temapulje i en udvidet kulturfond, som direkte kunne disponeres til særlige initiativer (temaer, ad hoc-projekter m. m.) på baggrund af politiske ønsker og forslag fra Nordisk Ministerråd og Nordisk Råds kulturudvalg?

2.4.8 *Forvaltning/virksomhed*

Meget tyder på, at det er formålstjenligt i højere grad at skelne imellem det forvaltningsmæssige arbejde, som er rettet mod den politiske beslutningsstruktur og administrationen af de nordiske institutioner på den ene side og virksomhedsrettede arbejde på den anden.

Ofte er der sammenfald mellem de to arbejdsområder i den nuværende organisatoriske tilrettelæggelse, idet såvel de forvaltningsmæssige som virksomhedsrettede arbejdsopgaver i Sekretariatet er placeret hos de sam-

me fagafdelingsledere og konsulenter. En undtagelse er dog administration af Nordisk Kulturfond og støtteordningerne, som er placeret i en selvstændig forvaltningsenhed i det nuværende sekretariat.

Generelt kan det konstateres, at de nye organisatoriske strukturer i hovedsagen er hensigtsmæssige. Derimod bør man måske i højere udstrækning prøve at lægge den løbende administration af forskellige virksomheder på visse kontakt- og serviceopgaver uden for Sekretariatet. Det drejer sig både om nationale og andre nordiske institutioner.

Endvidere bør det undersøges, om en større del af virksomheden kan initieres igennem en udvidet kulturfondsfunktion og komiteerne på de forskellige kunstområder.

I relation til den politiske beslutningsproces er det blevet påpeget, at politikere, embedsfolk, de ansvarlige instanser i stigende grad beskæftiger sig med detaljep problemer i stedet for overordnet policyudvikling.

Fra feltets side i de rådgivende organer er det blevet påpeget, at dialogen mellem felt/embedsfolk/politikere er blevet mindre og at feltets repræsentanter i mindre grad er involveret i implementeringen af det konkrete samarbejde.

Det er derfor væsentligt at overveje en helhedsstruktur for arbejdets tilrettelæggelse samt at sikre at såvel ministrene som parlamentarikerne har umiddelbar mulighed for at præge den overordnede policyudvikling.

2.5 Finansiering

Det nordiske regeringssamarbejde på kulturområdet er siden Kulturaftalens start i overvejende grad blevet finansieret med offentlige midler. Før Kulturaftalen eksisterede blev de fælles institutioner finansieret med direkte statsstøtte i overensstemmelse med en fordelingsnøgle, som blev fastlagt for hver institution.

Efter at institutionerne blev placeret under Kulturaftalen blev de centralt finansieret over det fælles nordiske kulturbudget. Det var ikke længere nødvendigt for den enkelte stat at betale direkte til et stort antal institutioner.

I stedet foregik finansieringen mellem de forskellige instanser under Kulturaftalen i overensstemmelse med det fælles nordiske budget og dens fordelingsnøgle, som blev fastsat af samarbejdsministrene.

Omvendt kan det konstateres, at den nationale støtte til en lang række nordiske formål delvis blev overflyttet til det fælles nordiske budget. Det har bl. a. betydet, at nationale midler og de nationale institutioners budgetter til nordisk kultursamarbejde opleves som mindre end før etableringen af det fælles nordiske kulturbudget.

I forbindelse med finansieringen af det nordiske kultursamarbejde og udviklingen siden Kulturaftalens etablering er der flere finansielle spørgsmål i kultursamarbejdet, som arbejdsgruppen har fundet det påtrængende

at undersøge nærmere med henblik på at vurdere, om det er relevant at pege på andre finansieringsformer i fremtidens kultursamarbejde:

- den budgetmæssige fordeling på de forskellige samarbejdsområder,
- frie/bundne midler i det nordiske kultursamarbejde,
- national/nordisk finansiering,
- offentlig/privat finansiering.

I det følgende skal gives en kort gennemgang af disse fire finansierings-spørgsmål.

2.5.1 *Det nordiske kulturbudget*

Det nordiske kulturbudget består af en fast budgetdel opdelt på de forskellige permanente virksomhedsområder og af Ministerrådets dispositionsmidler til opfølgning af bl. a. Nordisk Råds rekommandationer, igangsættelse og udredning af forsøgsvirksomhed osv..

Endelig omfatter budgettet Nordisk Kulturfond, som efter ansøgning disponerer midler primært til projekter af engangskaraktter på de forskellige kulturområder. Nordisk Kulturfonds budget er den mest fleksible del af det nordiske kulturbudget.

Af nedenstående tabel fremgår fordelingen af nordisk kulturbudget 1987 på de forskellige områder og aktiviteter:

Nordisk kulturbudget. 1987

	1000 DKK	
Nordiske huse	11.944	27 %
Minoriteter og grænse- områder	7.263	16 %
Teater	4.378	10 %
Billedkunst	7.157	17 %
Litteratur	2.621	6 %
Musik	2.121	5 %
Film	1.623	4 %
Folkeoplysning, ungdom, idræt	6.510	15 %
		100 %
Nordisk Kulturfond	11.000	
Dispositionsmidler	19.221	

Det samlede budget til aktiviteterne på det almenkulturelle område udgør i 1987 ca. 60 mill. DKK.

Det nordiske radio- og TV-samarbejde via satellit finansieres udenfor det fælles nordiske kulturbudget i en kombination af nordisk og nationalt besluttede omkostninger. Omkostningerne fordeles i overensstemmelse med sædvanlig nordisk fordelingsnøgle tilpasset til, at Danmark ikke med-

virker i samarbejdet. Andre omkostninger fastlægges i forhandlingen mellem de respektive regeringer og radioforetagender.

Som det fremgår af tabellen udgør de permanente udgifter til driften af de nordiske huse den største budgetandel på almenkulturområdet (27 %). Udgifterne til minoriteter og grænseområder – det vil først og fremmest sige det samiske samarbejde udgør 16 %, mens udgifterne til folkeoplysning, ungdoms- og idrætssamarbejde under det udvidede kulturbegreb sammenlagt udgør 15 %.

Fordelingen på de forskellige kunstområder tegner en klar overvægt til aktiviteterne på billedkunstmrådet (17 %). Dernæst kommer teateraktiviteterne (10 %), udgifterne til litteratursamarbejdet (6 %), musik (5 %) samt film (4 %).

De fleksible midler, der er til disposition for Nordisk Kulturfond til projekter af engangskaraktér udgør ialt 11 mill. DKK – eller ca. 9 % af det samlede kulturbudget til undervisning, forskning og almenkultur i 1987 på ialt 124 mill. DKK.

Ministerrådets dispositionsmidler udgør godt 9 mill. DKK eller ca. 7 % af det samlede kulturbudget.

2.5.2 *Frie/bundne midler*

Da kulturbudgettet fik sin form med dispositionsmidler og fast budget samt Kulturfonden, var det tanken, at først og fremmest Kulturfonden skulle være en fornyelseskilde i den forstand, at virksomhed, som blev finansieret af den, og som siden viste sig at have mere langsigtet bærekraft, skulle overføres til dispositionsmidlerne og siden, hvis det viste sig motiveret, til det faste budget.

En systematisk praktisering af et sådant princip har i stigende grad stødt på problemer i takt med såvel det nationale som det nordiske kulturbudgets begrænsede tilvækst.

Det er en af årsagerne til, at der fra flere sider er rejst spørgsmålet om en Kulturfond, som er den mest fleksible støttemekanisme, i højere grad burde betragtes som en mere klart afgrænset del af det nordiske kulturbudget og ikke være underlagt de stramme budgetteringsreguleringer som det øvrige kultursamarbejde.

Endvidere er der i stigende grad stillet spørgsmålstejn ved, hvorvidt dispositionsmidlerne i realiteten er disponible for Ministerråd og Embedsmandskomité.

I takt med at såvel det nationale som det nordiske budget er blevet udsat for en begrænset tilvækst er en større og større del af dispositionsmidlerne i realiteten blevet bundne til tidligere vedtagne beslutninger.

Det har betydet:

- at* Ministerrådets og Embedsmandskomiteens dispositionsmulighed med dispositionsmidlerne som instrument er blevet begrænset,
- at* der bruges stadig mere tid på budgetmæssige detaljediskussioner i såvel

Embedsmandskomité som Ministerråd til forholdsvis små budgetdispositioner,

- at Ministerrådet og Embedsmandskomiteen på grund af den løbende detaljebeskrivelse forhindres i en mere overgribende planlægning og policyudvikling,
- at sekretariatet på grund af de stadig tilbagevendende budgetprocedurer i forhold til den lange række af forsøgsordninger, ikke-slutbehandlede rekommandationer etc., der hober sig op på dispositionsmidlerne, må anvende mange årligt tilbagevendende ressourcer på forberedelse og udarbejdelse af materiale til Embedsmandskomiteens og Ministerrådets detaljebeskrivelse, selvom forsøgsordningerne i princippet er iværksat over 3–5 årlige forsøgsperioder,
- at forsøgsvirkomhedernes planlægning bliver usikker på grund af de korte budgetteringsintervaller.

Konklusion

Den generelle konklusion, hvad angår spørgsmålet om frie/bundne midler er:

- at det generelt er ønskeligt at foretage omstruktureringer med henblik på at tilvejebringe flere frie midler i det nordiske kulturbudget,
- at der bør frigøres flere midler indenfor Ministerrådets dispositionsmidler bl. a. gennem overførsel af forsøgsaktiviteter til beslægtede faste institutioner,
- at der bør skabes mulighed for mere fleksible finansieringsformer, og mulighed for mere langsigtet rammebudgettering.

Generelt skal arbejdsgruppen understrege behovet for, at der skabes større bevægelighed på det nordiske kulturbudget og dermed større fornyelsesmulighed, samtidig med at de besluttede politiske instanser sikres muligheden for en mere overordnet planlægning og udvikling.

2.5.3 National/nordisk finansiering

Spørgsmålet om national/nordisk finansiering omhandler i hvor høj grad domicillandene skal medfinansiere driften af de nordiske institutioner i de pågældende lande og i højere grad bidrage til initiering udenfor det fælles nordiske kulturbudget.

Øget domicillandsstøtte er en metode, som ikke er blevet praktiseret i noget større omfang i det nordiske samarbejde siden Kulturaftalens etablering.

I de seneste år er spørgsmålet dog i stigende grad blevet diskuteret bl. a. på baggrund af en rekommandation for Nordisk Råd om øget domicillandsstøtte, som fortsat er under behandling i regeringsorganerne.

Fra Ministerrådets side har man med støtte i budgetekspertgruppen fornyligt udtrykt, at dette generelt ikke er den mest hensigtsmæssige form

for at udbygge samarbejdet, men at man ikke bør være negativ overfor at modtage nationale bidrag i enkelte tilfælde.

På almenkulturområdet forefindes domicillandsstøtte i begrænset omfang. Det gælder Nordisk Kunstcentrum i Finland, Nordens hus på Færøerne samt Nordens institut på Åland og Nordens institut i Grønland.

I Nordisk Kunstcentrum finansieres virksomheds- og lønudgifterne således over kulturbudgettet, mens den finske stat finansierer udgifter til bygningernes indretning, drift og vedligeholdelse.

Nordens hus på Færøerne finansieres med 92 % dækning af de samlede driftsomkostninger fra Nordisk Ministerråd og 8 % fra det færøske Hjemmestyre. I det nyoprettede Nordens institut på Åland finansieres kultursekretærstilling og virksomhed af Nordisk Ministerråd, mens kontorets sekretær, kontorlokaler og kontorhold finansieres af Ålands Landskapsstyrelse. Den samme finansielle fordeling gør sig gældende for Nordens institut i Grønland mellem det fælles nordiske budget og Grønlands hjemmestyrebudget.

I alle de nordiske huse/institutioner søges der i konkrete tilfælde supplerende nationale midler til virksomheden.

I relation til de nordiske komiteer og støtteordninger kan det ligeledes konstateres, at støttetildeling i de fleste tilfælde stort set forudsætter medfinansiering fra de nationale instanser som står bag ansøgninger til projektvirksomhed. Det samme gælder ansøgningerne i Nordisk Kulturfond.

Ungdomskomiteen og Nordisk Kulturfond støtter som en tommelfingerregel med ca. 50 % de samlede udgifter i de projekter, som tildeles støtte. En væsentlig årsag til, at der i disse støtteordninger stilles krav om medfinansiering fra lokale/nationale instanser, er for at sikre virksomheden en national/lokal forankring.

I nabolandslitteraturstøtten og filmdistributionskomiteen gives støtten som oversættelsesstøtte, mens de øvrige (langt større udgifter) i forbindelse med produktion/distribution overlades til de nationale producenter og distributører.

I relation til Teaterkomiteens kursusvirksomhed, NOMUS' musikarrangementer og Kunstcentrets udstillingsvirksomhed kalkuleres der ligeledes med delfinansiering gennem national/lokal medfinansiering, kursusafgifter etc.

En overvejende del af tilskuddene til gæstespil indenfor professionel- og amatørteater, sker således med en betydelig national medfinansiering fra de modtagende institutioner, støtte fra nationale og bilaterale fonde og lignende.

Forsøgsvirksomhed på Ministerrådets dispositionsmidler finansieres i sit udgangspunkt af nordiske midler, da det ofte drejer sig om samarbejdsinitiativer med ringe indtægtsgivende mulighed og områder, som i forvejen har svært ved at tilvejebringe national eller lokal støtte.

I forbindelse med den virksomhed, der gennemføres indenfor disse områder, kalkuleres der dog som regel med indtægter i form af deltagergebyrer samt deltagernes egen finansiering af rejseudgifter.

For samtlige nordiske samarbejdsområder gælder det som en hovedregel, at der kun i særlige tilfælde gives tilskud til rejser. En undtagelse fra denne regel ydes dog i særlige tilfælde i forbindelse med udkantsområdernes deltagelse.

Endelig kan det konstateres, at selvstyreområdernes optagelse i Nordisk Råd har aktualiseret spørgsmålet om national/nordisk finansiering i forbindelse med de øgede rejseudgifter, som deltagelsen for disse områder medfører i de nordiske komiteer, styrelsesorganer etc.

Konklusion

Arbejdsgruppen har gennemgået de forskellige aktiviteter med henblik på at vurdere spørgsmålet om national/nordisk finansiering.

Det har ikke været muligt indenfor den korte tidsfrist at udarbejde en detaljeret numerisk opgørelse over fordelingen af national/nordisk finansiering i de forskellige aktivitetsområder.

I relation til problemstillingens begrænsede betydning for samarbejdets generelle udvikling, finder arbejdsgruppen det ikke nødvendigt i detaljer at foretage en sådan undersøgelse. Generelt er arbejdsgruppen enig i budgetekspertgruppens konstatering af, at øget domicillandsstøtte i de enkelte tilfælde nok er ønskeligt, men at det generelt ikke er realistisk eller formålstjenligt at forestille sig, at den nuværende virksomhed i overvejende grad bør finansieres nationalt i fremtiden.

Nationale og nordiske rekommandationer om større domicillandsstøtte har som regel vist sig svære og u hensigtsmæssige at føre ud i praksis.

Derimod er det i relation til det store uformelle samarbejde udenfor Kulturaftalens organer i de frivillige organisationer og Foreningen Norden, mellem venskabsbyer etc. værd at understrege, at denne virksomhed fortsat primært gennemføres med private/lokale/nationale midler.

Arbejdsgruppen anser dette uformelle nordiske samarbejde som meget væsentlig. Derfor er det yderst relevant i det nordiske regeringssamarbejde, at der eksisterer instrumenter, som er i stand til at støtte den konkrete virksomhed i det uformelle samarbejde. Dette kan efter arbejdsgruppens opfattelse bedst formidles igennem en udvidet nordisk kulturfond.

Det er arbejdsgruppens konklusion:

at det på den baggrund ikke er hensigtsmæssigt at foretage en generel omprioritering med hensyn til national/nordisk finansiering i det nuværende eller fremtidige arbejde.

2.6 Geografisk spredning og etnisk sproglige minoriteter

I det nordiske kultursamarbejde er geografisk spredning først og fremmest kommet til udtryk i relation til udkantsområderne (Nordkalotten,

Grønland, Færøerne). Det samiske samarbejde samt Inuitternes indplacering i det nordiske samarbejde ved Grønlands optagelse i Nordisk Råd har udgjort de væsentligste momenter i diskussionen om det etniske spørgsmål og dets placering i samarbejdet. De små sprogeområder omfatter samiske sprog, grønlandsk, færøsk og islandsk, samt finsksprogede bosat i Sverige og svensksprogede i Finland.

Det er ofte blevet påpeget, at de små kulturer og udkantsområderne har vigtige opgaver i det nordiske kultursamarbejde. Etniciteten og den sproglige minoritetsproblematik tydeliggør kulturens betydning for et folks identitet.

Derfor er der behov for særlige indsatser for at bevare og udvikle de etniske samfund og sproglige minoriteter som ligestillede partnere. Det er bl. a. blevet understreget ved selvstyreområdernes optagelse i Nordisk Råd og den store vægt som har været tillagt det samiske samarbejde. Dette forudsætter dog samtidig, at den nordiske samhørighedsfølelse i overgribende forstand fortsat eksisterer.

For de mindre kulturer er den fælles nordiske projektvirksomhed i mange tilfælde en forudsætning for deltagelse i et udviklingsarbejde, som ellers ikke ville komme i stand. De større lande har igennem nationale udviklings- og planlægningsindsatser, kulturinstitutioner og støtteordninger på kulturområdet større mulighed for ligeværdige og selvstændige relationer til omverdenen.

Derfor bliver nordisk kultursamarbejde af fundamental betydning for de etniske og sproglige minoriteter.

Det samme gælder udkantsområderne, som samtidig har store praktiske problemer med deltagelse i det nordiske samarbejde. Tidsforbruget til et møde i København er en dag for den, som bor i Stockholm, men tre dage for en islænding.

Rejseomkostninger, som ikke betales af det fælles budget, belaster udkantsområderne forholdsvis mere. Det er billigere at flyve fra Reykjavík til New York end til København og forbindelsen mellem Grønland og Island gik længe over København.

Ligesom der nationalt i 70'erne og 80'erne er lagt stor vægt på lokalsamfundenes og minoritetskulturenes udvikling og på udfoldelsen af det kulturelle demokrati, er der i det nordiske samarbejde siden Kulturaftalens start lagt større og større vægt på de etniske og sproglige minoriteter og de geografiske udkantsområders realistiske mulighed for en ligestillet deltagelse i samarbejdet.

Oversigten "budget 87 fordelt på de forskellige områder" og aktiviteter (se ovenover) viser, at minoriteter og grænseområder modtager sammenlagt 16 % af det samlede budget på kulturområdet. Regner vi de nordiske huse i Reykjavík og på Færøerne samt de to nye nordiske institutter på Åland og i Grønland med udgør den samlede støtte til udkantsområder og etniske og sproglige minoriteter 43 %.

Dertil kommer, at de små sprogområder og minoriteter prioriteres inden for støtteordninger. Det gælder f. eks. Nabolandslitteraturstøtten, hvor der eksisterer en særlig kvotering samisk, færøsk og grønlandsk. Indenfor idrætsstøtten gives støtten udelukkende til udkantsområdernes deltagelse i idræt.

Konklusion

Det kan konstateres, at den geografiske spredning og støtten til etniske/sproglige minoriteter i stigende grad er blevet tilgodeset siden Kulturaftalens ikrafttræden.

Arbejdsgruppen er af den opfattelse, at denne udvikling har afgørende betydning for de mindre kultursamfunds mulighed for deltagelse på lige fod i kultursamarbejdet.

Med oprettelsen af Nordens Institut i Grønland har Inuitbefolkningen fået et redskab til at deltage i det nordiske samarbejde. Der er med den institutionsopbygning, som startede med etablering af Nordens Hus i Reykjavík i 1963, som senere blev fortsat igennem etableringen af Samisk Institut i Kautokeino, støtten til Nordisk Sameråd, Nordens Hus på Færøerne, samt oprettelsen af Nordens Institut på Åland skabt væsentlige forudsætninger for de mindre kulturområders og fjernestliggende egne deltagelse i samarbejdet.

Arbejdsgruppen skal understrege betydningen af at Nordens Institut i Grønland udbygges til det niveau, der blev fastlagt af Ministerrådet ved institutionens start.

Samtidig skal arbejdsgruppen pege på behovet for, at der sker en større samordning og koordinering af de samiske kulturaktiviteter og afklaring af spørgsmålet om nationale/nordiske bidrag til udviklingen af det samiske samarbejde. En nærmere omtale af denne problematik findes i afsnittet om nordisk samarbejde om samiske kulturaktiviteter.

Med realiseringen af disse initiativer er arbejdsgruppen af den opfattelse, at den geografiske spredning og etnisk-sproglige minoriteter i forhold til de samlede ressourcer, der er til stede i det nordiske kultursamarbejde, foreløbig er tilgodeset i rimeligt omfang.

Beslutningen om selvstyreområdernes deltagelse i Nordisk Råds og Ministerrådets aktiviteter vil efter arbejdsgruppens opfattelse indebære en merudgift, hvis omfang det på nuværende tidspunkt er svært at beregne. Derfor skal arbejdsgruppen understrege nødvendigheden af, at der tilvejebringes ensartede og entydige regelsæt for selvstyreområdernes deltagelse i det nordiske samarbejdes officielle instanser.

2.7 Sprogforståelse

Det er væsentligt i det konkrete arbejde, også på almenkulturområdet, at medvirke til at skabe en øget nordisk sprogforståelse. Det gælder på alle niveauer i det nordiske netværk fra de politisk ansvarlige beslutningsråd til

det lokale samarbejde i kulturuger og andre projekter. Og det gælder ikke mindst i relation til ungdommen og den nye generation.

Alle erfaringer tyder på, som nævnt i indledningen, at den nordiske sprogforståelse blandt unge er mindsket katastrofalt. Flere forstår lettere engelsk end et andet nordisk sprog.

Derfor er det meget væsentligt, at der gennem særlige indsatser – bl. a. på TV-området og igennem en øget indsats med sprogundervisning i nordiske sprog i folkeskolerne – igangsættes virksomhed for at forbedre sprogforståelsen.

Arbejdsgruppen har udarbejdet konkrete forslag på forskellige kulturområder, som kan medvirke til at øge sprogforståelsen – bl. a. gennem en øget versionering af TV-programmer på egetsproget. (Se sammenfatning og forslag).

Den sproglige problematik er ligeledes omtalt nærmere i kpt.3 – Norden som kulturelt hjemmemarked.

2.7.1 *Engelsk som nordisk omgangssprog?*

Det sker at nordiske medborgere i samtale med hinanden går over til at tale engelsk. Det sker i hverdagen som på nordiske konferencer etc.

Derfor er det nærliggende at spørge: Hvorfor ikke generelt anvende engelsk som nordisk omgangssprog? Ingen ville da have fordelene ved at anvende sit eget modersmål. Alle ville blive sprogligt jævnbyrdige.

Der er i debatten om den sproglige problematik imidlertid blevet fremhævet flere tungtvejende grunde til at beholde de nordiske sprog i det nordiske samarbejde:

- Det nordiske sprogfællesskab har stor symbolværdi for mange nordiske medborgere. Det er med til at skabe nordisk identitet og samhørighed, forhold der ofte bliver indlysende for nordiske medborgere når de mødes uden for Norden. Samhørigheden bygger i høj grad på sproget.
- Kun en lille del af alle nordboere behersker engelsk så godt, at de kan udtrykke sig frit og utvungent på dette sprog. Anvendelsen af engelsk ville være en fare for den bredere folkelige forankring i det nordiske samarbejde.
- De kundskaber, som man behøver for at forstå et nabolands sprog, er langt mindre end, hvad man behøver for at forstå fremmede sprog.
- De nordiske sprog er de bedst egnede til at beskrive nordiske forhold.

2.7.2 *Tolkning*

Tolkning til nordiske møder anvendes først og fremmest fra dansk, norsk og evt. svensk til finsk og fra finsk til nogle af disse sprog, sædvanligvis til svensk. Tolkning til og fra islandsk har indtil videre kun forekommet sjældent. Desuden er det efter Grønlands optagelse i det nordiske samarbejde i vid udstrækning nødvendigt at anvende tolkning, når man bevæger sig uden for de snævre mødekredse.

Tolkning til og fra finsk betyder først og fremmest, at de finske deltagere ved nordiske møder kan udpeges på grundlag af deres sagskundskab om det aktuelle område uden at deres sprogkunderskaber får afgørende indflydelse på valget. De tider er forbi, hvor Finland på de nordiske møder udelukkende var repræsenteret af finlandssvenskere eller mere eller mindre tosprogede finnere.

Det har været nævnt i debatten, at tolkning ville føre til en mindsket interesse for de øvrige nordiske sprog, hvad enten det gælder finsk, islandsk, grønlandsk eller samisk. Mange erfaringer fra de seneste år tyder dog på at tolkning i de fleste tilfælde har den modsatte virkning.

Der findes situationer som f. eks. meget specialiserede faglige møder mellem fagfolk, der er vant til at anvende engelsk som fagsprog, hvor der er flere grunde til at anvende engelsk som sprog i det nordiske samarbejde. Af de ovennævnte grunde er det efter arbejdsgruppens opfattelse noget der må ses som en undtagelse fra hovedreglen.

2.7.3 *Medier/sprog/kultur*

Mediernes internationalisering og det stigende medieudbud udefra udgør måske den største trussel mod de enkelte sprog i Norden, dels ved at ikke-nordiske sprog først og fremmest engelsk overtager pladsen som andet sprog.

Derfor er det af afgørende betydning at fremme distributionen af nordiske udsendelser via satellit, Nordvision, distribution af film via nordisk filmkomité, udveksling af nærradio og lokal-TV-udsendelser etc.

I de seneste år er der fremsat flere forslag for at fremme nordisk produktionssamarbejde på kulturområdet inden for de forskellige kunstarter og ikke mindst på medieområdet med henblik på at styrke den nordiske identitet, profilere Norden i forhold til det internationale kulturudbud samt fremme en effektiv udnyttelse af de nationale ressourcer på kultur- og medieområder i forbindelse med store projekter, som det er svært at skaffe nationale midler til.

Den afgørende – og måske mest interessante – erfaring i denne sammenhæng er, at fælles nordisk produktion på samtlige kulturområder har vist sig at være en meget effektiv måde at fremme sprogforståelsen på. Identifikationen med en national kendt person i samspil med andre på skærmen stimulerer interessen og nysgerrigheden for at forstå hvad de andre siger.

Endvidere er det væsentligt inden for folkeoplysningen og Open University funktionerne evt. via den overskydende tid i Tele-X og andre satellitter at fremme udvekslingen af nationale audiovisuelle undervisnings- og folkeoplysningsprogrammer.

Eksempelvis har der på europæisk basis vist sig stor interesse for via Open University og anvendelse af den ledige kapacitet på Olympussatellitten at fremme fælles sprogundervisningsproduktion og distribution om-

kring europæisk kultur og historie i et samarbejde mellem europæiske Open Universities.

Endelig bør det efter arbejdsgruppens opfattelse overvejes, hvorledes der kan skabes en øget nordisk bogdistribution på originalsproget via det nordiske folkebibliotekssamarbejde.

I den sammenhæng skal arbejdsgruppen foreslå, at Nordisk litteraturkomité (se sammenfatning og forslag) i samarbejde med de nationale boginstanser overvejer, hvorledes litteraturprisens sproglige virkning kan øges gennem at de nuværende informationsindsatser som f. eks. Læs noget nordisk i forbindelse med prisuddelingen samt igennem litterære arrangementer, forelæsnings-/oplæsningsturnéer med de nominerede forfattere i forlængelse af pristildelingen, således at den i højere grad får karakter af en litterær begivenhed og sproglig formidling i bredere kredse f. eks. på de nordiske folkebiblioteker.

I de seneste år har man nationalt oplevet "forfatterpatruljer" på oplæsningsturnéer, ved biblioteker, højskoler, forsamlingshuse etc. ofte ledsaget med musik og litterære kabareter. Sådanne aktiviteter kunne på nordisk plan stimuleres igennem støtte fra Kulturfonden.

I 1980 arrangerede Foreningen Norden i samarbejde med Sekretariatet for nordisk kulturelt samarbejde en offentlig kampagne for at lære nordiske sprog og stimulere sprogforståelsen generelt – gennem det såkaldte "Nordiske sprogår".

Generelt kan det konkluderes, at medens det økonomiske samarbejde, velfærdspolitikken, arbejdsmarkedspolitikken og den fri trafik på tværs af de nationale grænser er blevet væsentligt styrket i Norden i de seneste 25 år er den lingvistiske enhed og sprogforståelsen i Norden blevet betydeligt dårligere.

Derfor er der brug for effektive sproglige indsatser også inden for almen kultur.

Konklusion

Arbejdsgruppen skal på denne baggrund sammenfatningsvis pege på betydningen af:

at de mindste sprogområders overlevelse og udvikling (færøsk, grønlandsk, samisk) fortsat stimuleres gennem en særskilt kvote inden for Nabolandslitteraturstøtten,

at der for de sprog, hvor forståelsesmulighederne er mere nærliggende (dansk, norsk og svensk) iværksættes en intensiv indsats for at fremme sprogforståelsen gennem en øget distribution af litteratur på originalsproget. Handlingsplanen har udarbejdet en deludredning om mulighederne for distribution af litteratur på originalsproget i de skandinaviske "Bogklubber i Norden".

at der for alle mediesamarbejdets områder – Nordvisions-samarbejdet, Tele-X-samarbejdet, øget distribution på tværs af landegrænserne af

audiovisuelle produkter gøres en indsats for at fremme sprogforståelsen via det audiovisuelle medium,

- at der gennem et øget tilskud til tolkning i de arrangementer, der støttes, stimuleres til øget indholdsmæssigt udbytte og sproglig stimulans igennem tilskud til tolkning,
- at der gennem et øget nordisk produktionssamarbejde inden for såvel Nordvisionsproduktionsfonden, et kommende produktionssamarbejde mellem de nationale radiofonier i Tele-X-sammenhængen som via fælles produktion i relation til de nye medier via en fælles nordisk produktionsstøtte for film, TV og video gøres en konsekvent indsats for at fremme den nordiske sprogforståelse,
- at der via en øget nordisk ungdomsturisme, nordisk Interrail, nordiske sommerkurser og andre nordiske initiativer gøres en konsekvent indsats for at fremme sprogforståelsen særligt blandt ungdommen.

2.8 Information

Spørgsmålet om information omhandler såvel generel information om det nordiske samarbejde, de nordiske landes kultur etc. som synliggørelsen af de nordiske aktiviteter, der igangsættes med støtte fra det nordiske regeringssamarbejde.

Det sidste aspekt er blevet aktualiseret i forbindelse med den stigende privatorganisering af nordiske kulturaktiviteter. Ikke mindst de private initiativer lægger vægt på medieomtale, publicity og den eksterne PR-værdi i arrangementerne. Det er en af årsagerne til at de offentligt finansierede nordiske arrangementer ofte sættes i skyggen.

En anden årsag skyldes, at der gøres for lille en informationsindsats i relation til de konkrete initiativer der støttes.

2.8.1 Information/konkret virksomhed

Derfor er det vigtigt med øget information om det nordiske samarbejde. Men der er grund til i forhold til den nuværende informationsindsats, at konkretisere informationen i det fremtidige kultursamarbejde gennem en mere målbevidst publicityindsats i forbindelse med den konkrete virksomhed.

Nogle aktiviteter som f. eks. kursusvirksomhed, videreuddannelse og arrangementer af mere faglig karakter etc. har ikke mulighed for at vække den samme opmærksomhed.

Udgivelse af faglige nyhedsbreve m. m. kan ligeledes efter arbejdsgruppens opfattelse være et velegnet informationsinstrument. Det er især relevant, når nye kulturpolitiske problemstillinger dukker op på områder, som er i en hurtig udvikling. Det gælder f. eks. på medieområdet.

Udgivelsen af nyhedsbreve kan enten formidles gennem Sekretariatets informationsafdeling eller via en national instans med tilknytning til områ-

det. Samtidig bør det redaktionelle ansvar overlades til sagkyndige personer på de pågældende områder.

Udgivelsen af nyhedsbreve bør med jævne mellemrum vurderes, idet deres aktualitet og funktion i samarbejdet ændrer sig i takt med de kulturelle forandringer i de nordiske samfund og de kulturpolitiske interesser.

2.9 Norden i det internationale kultursamarbejde

2.9.1 Indledning

I internationale fora, specielt på det kulturelle område, er der en mangeårig tradition for, at de nordiske lande tilstræber at optræde med fælles holdninger. Erfaringen viser ikke alene, at denne fælles optræden er umiddelbart naturlig for de nordiske landes repræsentanter, selv når de møder hinanden for første gang. Erfaringen viser også, at ikke-nordiske lande forventer denne fælles optræden, og at de betragter den som naturlig.

Baggrunden er selvsagt, at Norden er et kulturområde, som set fra et bredere internationalt, herunder europæisk perspektiv består af mindre lande og befolkninger, som historisk, sprogligt, demokratisk og i relation til livsopfattelse, levevilkår og tænkemåde er ret homogene.

Den fælles nordiske optræden søges opnået på mange forskellige måder af både formel og uformel karakter. De internationale møder, forespørgsler m. v. kan forberedes "hjemme i Norden" gennem telefoniske kontakter, gennem udveksling af nationale dokumenter eller gennem forberedende nordisk mødevirksomhed. Dette sker for eksempel mellem de nordiske UNESCO-nationalkommissioner og mellem embedsmænd, som forbereder deltagelse i ministerkonferencer inden for Europarådet.

Under selve det internationale møde vil der ofte være både spontane og mere formelle konsultationer mellem de nordiske landes repræsentanter.

På denne baggrund må det derfor siges at være ikke alene klogt, men også legalt at fortsætte og yderligere styrke dette internationale billede af Norden. At de nordiske lande optræder med fælles holdning, men fortsat med fem landes stemmer, giver både respekt og styrke, ikke alene for Norden, men også for det enkelte land.

I det følgende skal der gives en kort gennemgang af Nordens deltagelse i det internationale kultursamarbejde i relation til Europarådet, EF, UNESCO, OECD, SADCC-landene og andre internationale sammenhænge.

2.9.2 Europarådet

Nordens kultursamarbejde i Europa er primært foregået i relation til Europarådet, der omfatter 21 europæiske lande – herunder fire nordiske lande. Finland deltager som observatør i samarbejdet – reelt på lige fod med de øvrige medlemslande.

Intet land og antagelig ingen nordiske medborgere ser Norden som et alternativ, som udelukker deltagelse i et europæisk samarbejde. Tværtimod er der en tendens til at betragte Norden som en del af Europa og lægge

vægt på det nordiske samarbejdes betydning for Nordens muligheder i Europa.

Det blev understreget i generaldebatindlæggene på Nordisk Råds 35. session 1987 i Helsingfors, hvor det blev besluttet at iværksætte et fælles koordineringsarbejde med henblik på at undersøge de nordiske samarbejds muligheder i relation til Europa – herunder EF.

På den nordiske arbejderkongres i Göteborg i august 1986 kom den svenske statsminister Ingvar Carlson ind på aktualiteten af fælles nordisk samarbejde i relation til Europa, idet han understregede, at nordisk samarbejde helt enkelt giver os mulighed for at være bedre med i det europæiske samarbejde.

I relation til kultursamarbejdet i Europarådet, som foregår i regi af CDCC, har Nordisk Ministerråd siden kulturaftalens ikrafttræden haft status som observatør i de årlige plenarforsamlinger.

Endvidere har Sekretariatet i specifikke arbejdsgrupper, som har relevans for det nordiske samarbejde på almenkulturområdet, ligeledes deltaget som observatør. Det gælder f. eks. i relation til Europarådets projekt nr. 11, som blev iværksat i 1982 med henblik på at klarlægge kulturindustriens kulturelle konsekvenser og kulturpolitiske udfordringer. Projektgruppen holdt sin afsluttende konference i oktober 1986 med deltagelse af såvel nationale repræsentanter for Norden som en Ministerrådsrepræsentant.

I de seneste år har det særligt været på medieområdet, at Ministerrådet via mediekonsulenter i Sekretariatet, har deltaget i Europarådets arbejde. Det gælder først og fremmest i det generelle mediepolitiske samarbejde, hvor Sekretariatets deltagelse i forbindelse med arbejdet på kultur og massemedieområdet har været tilknyttet Europarådets "Steering Committee on the mass media (CDMM)", som bl. a. forberedte den første europæiske medieministerkonference i Wien i december 1986.

Wien-konferencen førte til fælles beslutning om, at udarbejde bindende regler for TV-spredning i Europa for både offentlig og privat organiseret TV, samt en større satsning på egenproduktion i de europæiske lande og europæisk co-produktion.

Endvidere besluttede samtlige europæiske lande, at Europarådet er et velegnet forum for udvikling af europæisk mediepolitik.

Det er måske Wien-konferencens mest interessante perspektiv ud fra et nordisk synspunkt, idet denne beslutning åbner mulighed for, at de nordiske lande kan arbejde sammen i et fælles forum med henblik på at præge udformningen af en samlet europæisk mediepolitik i fremtiden. Tidligere har forsøget på at udforme en europæisk mediepolitik først og fremmest foregået i EF-regi, hvor kun Danmark er medlem.

På Wien-konferencen indbød den svenske regering til et nyt massemedieministermøde i Stockholm i 1988.

Det konkrete samarbejde med henblik på at forberede og udarbejde bindende reguleringer i form af en europæisk konvention på det mediepoli-

tiske område. fortsætter i 1987. Ministerrådet deltager via Sekretariatet ligeledes i dette arbejde.

2.9.3 EF

Også i Det Europæiske Fællesmarked, EF, foregår der – omend ikke formelt, idet kultursamarbejdet ikke er en del af det officielle EF-samarbejde – samarbejde på en lang række kulturområder.

Det gælder bl. a. på ungdomsområdet, hvor EF-tilskuddet til ungdomsarbejdet er af samme beløbsstørrelse som det samlede nordiske kulturbudget.

Såvel Nordisk Ungdomskomiteé som ungdommens nordiske råd (UNR) har understreget betydningen af, at de nordiske lande deltager i det internationale ungdomssamarbejde, og at der i det nordiske samarbejde eksisterer muligheder for at støtte dette samarbejde.

Samarbejdet i EF-regi intensiveres ligeledes på en række andre områder. Der er taget initiativ til indretning af en fælles europæisk filmfond, med støttemuligheder til produktion af europæiske co-produktioner på filmområdet.

Der er udarbejdet planer for oprettelsen af en "Europæisk kulturfond", som skal have mulighed for at støtte samtlige kulturområder med henblik på at stimulere og udvikle det europæiske kultursamarbejde.

Disse nye kulturinitiativer betyder sammen med Europa-TV, Olympus-satellitesamarbejdet og andre europæiske medieinitiativer en udfordring for de nordiske lande og ikke mindst for det nordiske kultursamarbejde.

Spørgsmålet er om Norden er i stand til at hamle op med de europæiske kulturinitiativer i fremtiden?

Kan nordisk samarbejde på kulturområdet udvikle et kulturelt hjemmemarked og dermed fremme den nationale som den nordiske identitet – samtidig med, at de nordiske lande sammen kan sikre sig en større indflydelse i Europa?

Arbejdsgruppen har konstateret, at kultur- og undervisningsministrene på ministermødet i oktober 1986 protokollerede, at der i de nærmeste år er flere internationale sammenhænge, som kan foranledige til fælles nordiske forberedelser og indsatser på kultur- og medieområdet.

Nordisk Råds kulturudvalg har ligeledes i flere sammenhænge understreget, at Ministerrådet bør foretage hensigtsmæssige nye initiativer med henblik på at udvikle det nordiske samarbejde i international sammenhæng – ikke mindst på europæisk plan.

2.9.4 OECD

Skønt OECD er en økonomisk samarbejdorganisation, er der i forbindelse med det vurderingsarbejde, som er igangsat om enkeltlandenes kulturliv, indledt samarbejde på nordisk plan inspireret af OECD, idet Europarå-

det har overført de internationale komparative evalueringsmodeller, som OECD anvender på det økonomiske område, til kulturen.

Det kom bl. a. til udtryk i en OECD-konference i Stockholm i 1985 angående mål og metoder i kulturpolitikken. På konferencen blev det besluttet, at Frankrig og Sverige skulle indgå som de lande, hvor der skulle foretages grundige kulturpolitiske undersøgelser.

I fremtiden vil det være muligt for de øvrige nordiske lande, enkeltvis eller i et samlet komparativt perspektiv, at deltage i lignende evalueringer og kulturpolitiske diskussioner.

2.9.5 *SADCC-landene*

I 1986 blev der undertegnet en fælles erklæring om samarbejde mellem Norden og SADCC-landene – de demokratisk styrede lande i det sydlige Afrika. En fælles erklæring (joint declaration) mellem de fem nordiske lande og de ni SADCC-lande blev underskrevet på den årlige SADCC konsultative konference i februar 1986.

Samtidig blev der vedtaget et rammeprogram om udvidelse af et økonomisk og kulturelt samarbejde mellem de nordiske lande og SADCC medlemslande.

En særlig styrelsesgruppe med medlemmer fra udenrigs- og bistandsministerierne i de nordiske lande koordinerer og har overopsyn med det brede spektrum af aktiviteter, som er sat i gang eller planlægges sat i gang inden for rammerne af initiativet.

Aktiviteterne omfatter foranstaltninger til at fremme nordisk næringsliv i samarbejde med SADCC-regionen, herunder at tilrettelægge udbygning af erhverv (joint ventures), øge samhandlen såvel imellem SADCC-landene som en øget eksport til de nordiske lande, samt øget kulturel kontakt mellem de to regioner.

Endnu er der ikke taget konkrete initiativer til at udvikle kultursamarbejdet mellem SADCC-landene og Norden. Det skyldes efter arbejdsgruppens opfattelse ikke mindst, at der er tale om en ny udadventt form for kultursamarbejde, som såvel de nationale som nordiske kulturinstanser står usikre overfor og mangler erfaring i.

Arbejdsgruppen finder principielt at Ministerrådet og sekretariatet kunne være et velegnet instrument i relation til kultursamarbejde med 3. verdens lande.

Arbejdsgruppen skal i denne sammenhæng understrege betydningen af, at man går realistisk til værks bl. a. gennem at engagere fagfolk med tilknytning og erfaring fra bistandsarbejdet til at initiere og udarbejde forslag til konkrete samarbejdsinitiativer.

Ikke mindst SADCC-landene har lagt vægt på, at kultursamarbejdet indgår i det generelle samarbejde. Flere nordiske kulturinstanser har ligeledes understreget betydningen. Det gælder ligeledes ungdomsorganisationerne.

Ungdommens Nordiske Råd (UNR) har således i slutkommunikéet fra 1987 lagt stor vægt på, at kontakten mellem unge og ungdomsorganisationerne fra de to regioner styrkes. UNR peger f. eks. på det initiativ, der er taget til at afholde en ungdomskonference mellem SADCC-landene og Nordens ungdomsråd i København i september 1987, udgør et væsentligt bidrag til den fortsatte udvikling af dette samarbejde.

Ungdommens Nordiske Råd foreslår i kommunikéet, at støtte til de unge såvel som til det folkelige kultursamarbejde mellem de to regioner skal udvikles igennem en fælles nordisk kulturfond.

Ungdommens Nordiske Råd opfordrer i kommunikéet til etablering af en sådan kulturfond med et årligt totalt beløb på 20 mill. kroner i Ministerrådsregi til samarbejde mellem Norden og SADCC-landene.

I sommeren 1987 er der taget initiativ til afholdelse af en kvindepolitisk konference med kvinder fra SADCC-landene og Norden.

Konklusion

Mange har oplevet, at den nordiske samhørighed er stærkere tydeliggjort i internationalt samarbejde. Dette har flere årsager bl. a. ønsket om at foretage en fornuftig arbejdsdeling i forberedelsesarbejdet til internationale møder. En anden vigtig årsag er, at Norden mange gange udefra opfattes som en enhed. Hvor mange i SADCC-landene, Japan, Sydamerika eller Australien betragter de nordiske lande hver for sig?

Erfaringen fra Scandinavia Today – viser, at en stor del af det amerikanske samfund anser Norden som en kulturel og politisk enhed.

Andre landes oplevelse af Norden som en kulturel enhed er ligeledes kommet til udtryk i det internationale fredsarbejde, det internationale miljøarbejde, internationalt kvindesamarbejde og andre bevægelsessammenhænge, hvor Norden ofte forbereder initiativerne sammen, optræder fælles i aktiviteterne samt i vid udstrækning – ikke mindst set fra ikke-nordiske medborgeres synspunkt – optræder med en fælles identitet, tradition og stil.

Disse forhold gør det ikke bare praktisk at samarbejde i det internationale kultursamarbejde. Det fremmer de fælles mål.

Udbyttet af fælles nordisk indsats er større end summen af fem enkeltindsatser. Det er ikke ensbetydende med, at en fuldstændig samordning af nordisk optræden i forskellige internationale organisationer er realistisk. Det er måske heller ikke ønskeligt eller nødvendigt.

Erfaringen tyder på, at det er hensigtsmæssigt i de tilfælde hvor der er ressourcer hertil, at udnytte Sekretariatet i større udstrækning i forbindelse med specifikke og afgrænsede samarbejdsinitiativer i relation til det internationale kultursamarbejde og mellem Norden og lande udenfor Norden.

Nordens fælles samarbejde i det internationale kultursamarbejde vinder jo mere konkret samarbejdet er formuleret.

Arbetsgruppen skal på denne baggrund sammenfatningsvis konkludere:

- at det løbende i Sekretariatet, Embedsmandskomiteén og Ministerrådet vurderes, hvilke konkrete internationale samarbejdsrelationer, som det er hensigtsmæssigt at deltage i,
- at de nordiske lande sammen gennem Nordisk Ministerråd tager initiativ til fælles nordiske høringer med internationale organer,
- at det overvejes, hvorledes Ministerrådet igennem Sekretariatet kontinuert kan deltage i det europæiske mediesamarbejde,
- at de nordiske lande via en fælles og koordineret indsats iværksætter et øget kultursamarbejde mellem Norden og SADCC-landene,
- at det overvejes, hvorvidt der kan tages initiativer til i samarbejde med relevante samarbejdsorganer som f. eks. bistandsinstanser i regi af Nordisk Ministerråd at etablere særlige støtteformer i relation til nordisk kultursamarbejde i international sammenhæng – i den aktuelle situation ikke mindst i relation til SADCC landene.

KPT 3. Norden som kulturell hemmamarknad

Sammanfattning

I anslutning till Nordiska rådets rekommendation nr 8/1986 angående en handlingsplan för det nordiska kultursamarbetet har Nordiska ministerrådet låtit företa en kartläggning av hinder för strävandena att göra Norden till en kulturell hemmamarknad. Kartläggningen bifogas i sin helhet som bilaga 6 till utredningen.

I den företagna kartläggningen redovisas för följande huvudtyper av hinder samt framläggs konkreta förslag till utvidning av kultursamarbetet:

1. Brist på ekonomiska resurser att göra kulturyttringarna synliga i de nordiska grannländerna.
2. Bristande språkförståelse utgör hinder för att ta del av kulturyttringar från de nordiska grannländerna och att delta i nordiskt (kultur) samarbete som givande och tagande part.

Brister i språkförståelsen får lätt negativa konsekvenser för den allmänna kännedomen om grannländerna, vilket i sin tur kan leda till likgiltiga eller negativa attityder till ifrågavarande länder.

3. Höga rese- och inkvarteringskostnader utgör en belastning för alla involverade parter inom alla kulturområden och på alla plan, dock så att periferierna relativt sett drabbas hårdast.
4. Fiskala och byråkratiska hinder såsom oenhetlighet och långsamhet i tillämpningen av moms/oms-bestämmelser vid införsel av konstverk och andra föremål för utställningsändamål, litteratur, videogram etc.
5. Hinder i själva kultursamarbetets organisation.
6. Förslag till utvidgning av kultursamarbetet.

Även om dessa typer av hinder för berörda parter är högst konkreta skall de dock inte tillmätas avgörande betydelse i så måtto att de skulle omöjliggöra samarbete. Därom vittnar tydligast det vidsträckta samarbete som bedrivs inom alla kulturområden mellan de nordiska länderna på såväl officiellt som inofficiellt plan.

De skall däremot ses som hinder för att ytterligare utvidga kultursamarbetet och att förverkliga strävandena att göra Norden till en kulturell hemmamarknad. Hindren får därför anses vara allvarliga nog.

Kartläggningen visar vidare TV:s stora betydelse som det medium som effektivast öppnar vägen till och skapar förståelse för de nordiska grannländernas kultur. Detta framgår explicit t. ex. av avsnitten om litteratur och film. TV:s stora betydelse för ökad språkförståelse åter framgår t. ex. av avsnittet om teatergästspel.

Själva kartläggningen utmynnar, där så har befunnits möjligt, i förslag till undanröjande av konstaterade hinder, till åtgärder av administrativ art, till ekonomiska stödåtgärder eller till åtgärder av annat slag. Därtill framläggs vissa förslag till utvidgning av samarbetet.

I denna sammanfattning tar utredningsmannen fasta på sådana förslag som av olika orsaker synes angelägnast med hänsyn till syftet med kartläggningen, nämligen att medverka till att göra Norden till en kulturell hemmamarknad. Dessa är alltså att uppfatta som prioriterade. För övriga förslag hänvisas till resp. avsnitt av kartläggningen.

3.1.1 *Bristande ekonomiska resurser*

I det nu föreliggande förslaget till handlingsplan för det nordiska kultursamarbetet, allmänskultur, som framläggs av den därtill tillsatta särskilda arbetsgruppen (till vilken kartläggningen varit knuten) ingår konkreta förslag till ökad medelstildelning över Nordiska ministerrådets budget till vissa samsamarbetsområden. Några förslag av den arten upptas därför inte i sammanfattningen, bortsett från ett förslag om utbyggnad av möjligheterna att stöda bilateralt samarbete.

Förslagen till ökad medelstildelning läggs fram i avsnitt 11 i förslaget till handlingsplan.

3.1.2 *Bristande språkförståelse*

Bristande språkförståelse utgör hinder för att ta del av kulturyttringar från de nordiska grannländerna och att delta i nordiskt (kultur)samarbete som givande och tagande part.

Bristar i språkförståelsen kan ha negativa konsekvenser för den allmänna kännedomen om grannländerna, vilket i sin tur lätt kan leda till likgiltighet inför dessa eller rentav till negativa attityder.

Förslag:

1. Nordiska ministerrådets handlingsprogram för förbättrad språkförståelse i Norden (rek. nr 12/1977) ges ökad tyngd.
2. Nordiska ministerrådet intar särskilda anslag på sin budget för tolktjänster i det nordiska samarbetet.
3. Nordiska ministerrådet intar särskilda anslag på sin budget för utbildning av tolkar för det nordiska samarbetet.
4. Radiobolagen låter i allt större omfattning intervjuer o a l inslag på ett grannlandsspråk gå ut i etern in extenso på resp. språk utan att tona ned dessa till förmån för översättning eller referat.
5. TV-bolagen i Danmark, Norge och Sverige inför i försökssyfte egen-språktextning sålunda att grannlandsprogram och intervjuer från dessa länder textas på danska, norska och svenska i stället för att översättas.
6. Nordiska turistrådet uppmärksamgör turistorganisationerna på de nordiska språkens stora betydelse såväl direkt som indirekt för turismen inom Norden.

3.1.3 Höga rese- och inkvarteringskostnader

Höga rese- och inkvarteringskostnader i Norden utgör en belastning för alla parter på alla kulturområden och på alla plan. Samtidigt är det fullkomligt klart att periferierna relativt sett drabbas hårdast.

Den företagna kartläggningen visar otvetydigt att ett av de största hindren för framför allt Island, Förrarna och Grönland att på jämbördig fot med de övriga länderna och självstyrande områdena delta i samarbetet är just de höga rese- och inkvarteringskostnaderna. Detta är så mycket allvarigare som bristande ekonomiska möjligheter till deltagande är ägnat att minska intresset för själva samarbetet, givetvis till skada för idén om det nordiska samarbetet som ett samarbete mellan *alla* nordiska länder och självstyrande områden.

Höga kostnader eventuellt i förening med språksvårigheter blir effektiva spärrar för en utvidning av det nordiska (kultur)samarbetet, samtidigt som detta löper risk att snedvridas genom uttunning i periferierna och koncentration i centrum.

Förslag:

1. Nordiska ministerrådet hänvänder sig till de nordiska ländernas regeringar med begäran om lindring av charterbestämmelserna för trafik inom Norden.

3.1.4 Fiskala och byråkratiska hinder

Fiskala och byråkratiska hinder såsom långsam och/eller oenhetlig tillämpning av t. ex. moms/oms-bestämmelser utgör besvärande hinder för kulturutbytet mellan de nordiska länderna. Särskilt utsatta områden är bildkonst, litteratur, film video etc.

Ett annat. exempel på hinder av denna typ är källskattesystemet vid olika typer av artistframträdanden.

Såsom ovan har framhållits är dylika hinder till besvär för berörda parter, samtidigt som de innebär ökade kostnader. Dessbättre har hindren dock inte omöjliggjort kulturutbyte mellan länderna, vilket det vidsträckta samarbetet på kulturområdet är bevis på.

Men om kultursamarbetet skall kunna utvidgas ytterligare, om strävandena att göra Norden till en kulturell hemmamarknad skall kunna förverkligas, måste de fiskala och byråkratiska hindren undanröjas.

Sedan 1954 råder det fri arbetsmarknad i Norden. Medborgarna kan röra sig fritt över gränserna för att arbeta i ett annat nordiskt land. Men det är ännu inte möjligt för medborgarna att därvid fritt ta med sig arbetsredskapen, t. ex. filmkameror, eller resultatet av sitt arbete, t. ex. konsthantverk eller videogram. Sådant påläggs vid gränsöverskridningen tull, moms etc. Det är en procedur som dessutom är oerhört tidsödande i synnerhet jämfört med den passkontroll som upprätthålls vid inresa i och utresa ur Norden.

Förslag:

1. Nordiska ministerrådet hänvänder sig till Finlands regering med begäran om avlägsnande av kravet på garantideposition vid tillfällig införsel av t. ex. museiägda konstverk för utställningsändamål.
2. Nordiska ministerrådet arbetar för att på internationellt plan åstadkomma ändringar i tullnomenklaturen, så att de olika kategorierna av konst behandlas på lika grunder.
3. Nordiska ministerrådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar att samfällt vidta åtgärder för att minska portokostnaderna, genom att inom Norden återinföra ett särskilt trycksaksporto.
4. Nordiska ministerrådet hänvänder sig till de nordiska ländernas regeringar med begäran om revidering av källskattesystemen vid olika typer av artistframträdanden.
5. Åldersgränserna för film i de nordiska länderna harmoniseras, för att underlätta framför allt utväxlingen av barn- och ungdomsfilm mellan länderna.
6. Nordiska ministerrådet hänvänder sig till Finlands och Sveriges regeringar med begäran om avlägsnande av kravet på omcensurering av i det andra landet redan censurerade filmer avsedda att visas i främsta rummet för finlandssvenskar resp. sverigefinnar och ersättande av granskningsplikten med anmälningsplikt.
7. Nordiska ministerrådet hänvänder sig till de nordiska ländernas regeringar med begäran om att skapa ett slags ATA-carnet-system, varigenom nordisk samproduktion av film, video etc. befrias från tull o a l avgifter vid lån eller medtagande av utrustning och framkallning av film över gränserna mellan de nordiska länderna.

8. Nordvisionstarifferna ses över.
9. Nordiska ministerrådet hänvänder sig till de nordiska ländernas regeringar med begäran om att televerken sänker avgiften för användning av s. k. radioledning.
Nordiska ministerrådet företar en undersökning av möjligheterna att sänka avgiften för användning av satellitförbindelser mellan Island, Färöarna, Grönland och det övriga Norden.
10. Nordiska ministerrådet hänvänder sig till de nordiska ländernas regeringar med begäran om harmonisering av principerna för förmedling av grannlandsprogram i kabelnät, sålunda att sådana program omfattas av den s. k. Must carry-principen.
11. Nordiska ministerrådet hänvänder sig till de nordiska ländernas regeringar med begäran om att ingå överenskommelse om en gemensam ordning för fjärrlån av videogram över gränserna mellan olika typer av bildningsorgan, utan tull- och formalityter i linje med vad som gäller för fjärrlån av litteratur.
12. Nordiska ministerrådet hänvänder sig till de nordiska ländernas regeringar med begäran om att ingå överenskommelse om en gemensam ordning för porto-, tull- och moms/omsfri distribution av videogram för hörselskadade över gränserna mellan de nordiska länderna, samt att därefter samarbeta om att utvidga den till att gälla även internationellt.
13. Nordiska ministerrådet hänvänder sig till de nordiska ländernas regeringar med begäran om att avlägsna eventuella hinder för att bevilja folkrörelser stöd för aktiviteter i annat nordiskt land.
14. Nordiska ministerrådet hänvänder sig till de nordiska ländernas regeringar med begäran om harmonisering av bestämmelserna om bussars axeltryck.

3.1.5 *Hinder i själva kultursamarbetets organisation*

Det är uppenbart att det i kultursamarbetets organisation förekommer bestämmelser av olika slag, som tillkommit i vällovligt syfte, men som vid tillämpningen blir prohibitiva på ett eller annat sätt. Detta behöver inte leda till oöverstigliga hinder, men betyder i alla fall svårigheter, som bör kunna undanröjas.

Förslag:

1. Administrationen av den nordiska utväxlingen av teatergästspel förenklas i syfte att minska administrationskostnaderna och försnabba behandlingen.
2. Nordiska ministerrådets sekretariat ges i uppdrag att utarbeta en förteckning över utställningsarrangörer och utställningslokaler i de nordiska länderna.
3. Nordiska ministerrådet företar en översyn av statuterna för kommittén för översättning av grannlandslitteratur, så att kommittén ges rätt att

- själv ta initiativ till översättningar, och att rätten att söka stöd för översättningar utvidgas till att gälla också andra än förlag.
4. Nordiska rådet och Nordiska ministerrådet företar en översyn av rutinerna för nomineringen till och utdelningen av Nordiska rådets litteraturpris, så att hela proceduren blir mer lockande för massmedierna och den litteraturintresserade allmänheten.
 5. Nordiska rådet och Nordiska ministerrådet företar en översyn av musikprisinstitutionen, så att det skapas möjligheter att ge produktionsstöd för inspelning av fonogram med verk som erhållit musikpriset, samt en översyn av rutinerna för nomineringen till och utdelningen av Nordiska rådets musikpris, så att hela proceduren blir mer lockande för massmedierna och den musikintresserade allmänheten.
 6. Nordiska ministerrådet företar en översyn av reglerna för beviljning av stöd till samarbete mellan folkrörelser.
 7. Nordiska ministerrådet företar en uppluckring av reglerna för beviljning av medel till bilaterala projekt ur Nordiska ministerrådets dispositionsmedel och andra stödordningar, så att projekt av stort nordiskt intresse kan stödas.
 8. Nordiska kulturfonden företar en uppluckring av reglerna för beviljning av medel till bilaterala projekt, så att projekt av stort nordiskt intresse kan stödas.
 9. Nordiska ministerrådets sekretariat ges i uppdrag att utarbeta en förteckning avsedd för den stora allmänheten över existerande fonder och andra stödordningar för nordiskt kultursamarbete, som ges spridning via resp. anslagsbeviljande organ och som alltid omnämns i de olika organens annonsering.
 10. Nordiska ministerrådet uppför regionalt kultursamarbete på listan över tyngdpunktsområden inom det regionalpolitiska samarbetet.
 11. Nordiska ministerrådet prioriterar i turistsamarbetet kultur- och ungdomsturism.

3.1.6 Förslag till utvidgning av kultursamarbetet

I samband med den företagna kartläggningen har även framkommit tankar och idéer, av vilka en del kan tjäna som underlag till åtgärder för utvidgning av det nordiska kultursamarbetet i enlighet med det aktuella syftet att göra Norden till en kulturell hemmamarknad.

Förslag:

1. Nordiska ministerrådet hänvänder sig till de nordiska ländernas regeringar med begäran om att skapa/bygga ut möjligheter(na) att stöda bilaterala samsarbetsprojekt mellan de nordiska länderna/självstyrande områdena, genom att i förekommande fall på statsbudgeterna uppta särskilda anslag för dylika ändamål.

2. Nordiska ministerrådet ställer medel till förfogande för att i experiment-syfte genomföra ett projekt med en nordisk teater.
3. Nordiska ministerrådet hänvänder sig till de nordiska ländernas regeringar med begäran om att nordisk film noteras särskilt i de offentliga stödordningarna för film samt att de offentliga stödordningarna för import av utomnordisk kvalitetsfilm samordnas.
4. Nordiska ministerrådet hänvänder sig till de nordiska ländernas regeringar med begäran om att överväga huruvida kulturstödordningarna (inte blott stödordningarna för film; jfr ovan) kan ses i ett nordiskt perspektiv.
Nordiska ministerrådet företar en kartläggning av problem och möjligheter på detta fält.
5. De nordiska TV-bolagen visar fler nordiska filmer än vad som nu är fallet, för att hos publiken befästa intresset för nordisk film och Norden.
6. De nordiska radio- och TV-bolagen utvidgar nätet av korrespondenter i de nordiska grannländerna och försöker därvid tillfredsställa behovet av kulturbevakning.

KPT 4. Vurdering af den konkrete virksomhed

Arbejdsgruppen har foretaget en gennemgang af de forskellige samarbejdsområder samt ikke-slutbehandlede og nye rekommandationer, som foreligger på almenkulturområdet i april 1987, som baggrund for en vurdering af det samlede kulturområde og udarbejdelsen af forslag.

Som grundlag for gennemgangen er udarbejdet en oversigt over de enkelte samarbejdsområder "Den lange march gennem institutionerne", som indeholder en kort omtale af de enkelte samarbejdsområders formål, organisation, startår, finansieringsform, budget 1987 samt et resumé af de ønsker og forslag til fremtiden, som institutionerne på opfordring har indsendt til handlingsplanen. Endvidere er der udarbejdet en bilagsmappe med dokumentarisk materiale fra institutionerne, samt diskussionsoplæggene "De overordnede principper" og "Den organisatoriske tilrettelæggelse", som er udarbejdet af projektlederen.

I arbejdsgruppens vurdering af den konkrete virksomhed er der taget udgangspunkt i de principper, som er lagt til grund for det nordiske kultursamarbejde, og som er omtalt i et foregående kapitel.

Der er ikke foretaget en grundigere evaluering af de enkelte institutioners virksomhed. Vurderingen har i højere grad taget udgangspunkt i samarbejdsområdernes generelle rolle og funktion i det nordiske samarbejde.

Der er lagt vægt på at anskue institutionernes aktiviteter i relation til nært beslægtede samarbejdsområder, idet der indenfor samme kulturfelt ofte eksisterer en række samarbejdsinitiativer.

Derfor har det også været et afgørende sigte med gennemgangen at vurdere, om det er muligt og ønskeligt at sikre en bedre koordinering mellem de forskellige initiativer indenfor det samme kulturfelt.

Derfor bør forslagene til omstrukturering indenfor de forskellige kulturfelter ikke opfattes som en nedprioritering, selvom der foreslås sammenlægning med andre områder.

Endelig har arbejdsgruppen ved gennemgangen af den konkrete virksomhed lagt vægt på at undersøge, om det er muligt at organisere arbejdet på det almenkulturelle område mere hensigtsmæssigt i sin helhed:

- Er det muligt at skabe en administrativ forenkling, som skaber større sammenhæng og befordrer effektiviteten?
- Kan der foretages en sanering af nært beslægtede samarbejdsområder til et fælles koordinerende organ?
- Er det formålstjenligt af give flere nordiske institutioner status som bidragsinstitutioner?
- Vil flere nordiske samarbejdsområder kunne knyttes til nationale myndigheder og institutioner?
- Vil det være muligt/ønskeligt at initiere og støtte en større del af de nye initiativer gennem en udvidet kulturfond?
- Hvorledes skal en eventuel nordisk produktionsfond for film, TV og video organiseres?
- Hvorledes skal det samlede mediesamarbejde og kulturforbindelserne til udlandet tilrettelægges?

Som overordnede principper for gennemgangen og udarbejdelsen af forslag har arbejdsgruppen taget udgangspunkt i følgende principper:

- at sikre den permanente virksomhed, som bør fortsætte, trykke arbejdsvilkår og økonomiske forhold,
- at sikre en mere ensartet struktur på de forskellige kunstområder ved etablering af en fagkomité på hvert enkelt område,
- at fremme en tydeligere forankring af samarbejdet hos de nationale myndigheder og kulturinstitutioner gennem placering af samarbejdet udenfor det kunstneriske område direkte hos tilsvarende nationale institutioner,
- at tilvejebringe en mere fleksibel projektstøtte gennem udvidelse af støttemulighederne i en udvidet nordisk kulturfond,
- at foretage en administrativ forenkling af tilskuddet til samarbejdet gennem direkte tilskud,
- at stimulere de nationale myndigheder og kulturinstitutioner til i højere grad at afsætte midler til nordisk samarbejde.

Spørgsmålet om en udvidet kulturfond og om oprettelse af en nordisk produktionsfond for film, TV og video (rek. 4/1987) samt det samiske samarbejde, behandles i selvstændige afsnit.

Ved de overordnede kulturområder gives der en kort generel introduktion og kommentar. Der er kun fremsat bemærkninger og forslag ved de

institutioner og samarbejdsområder, hvor arbejdsgruppen ønsker at foreslå ændringer.

Hvor der intet bemærkes, betyder det, at arbejdsgruppen har fundet virksomheden formålstjenlig og god i sin nuværende form.

Arbejdsgruppen har ikke taget stilling til ansøgninger og ønsker fra institutionerne om større personalenormering, aktivitetsforhøjelser i relation til den eksisterende virksomhed m. m.

Sådanne forhold bør efter arbejdsgruppens opfattelse behandles i forbindelse med de årlige budgetforhandlinger.

I det følgende gives der en kort gennemgang og vurdering af virksomheden på almenkulturområdet. Gennemgangen omfatter: de nordiske huse, det kunstneriske samarbejde, samarbejdet udenfor det kunstneriske område, samarbejdet på sameområdet, de nordiske kulturpriser, kulturinformation i udlandet, samt ikke-slutbehandlede og nye rekommandationer. Blandt de nye rekommandationer bringes i et særskilt afsnit en omtale af forslaget om oprettelse af en nordisk produktionsfond for film, TV og video (rek. 4/1987), samt forslag til, hvad arbejdsgruppen mener, der bør foretages hurtigt.

I dette kapitel bringes en mere uddybende motivation for arbejdsgruppens samlede forslag. Disse er systematisk omtalt i udredningens indledende afsnit "Sammenfatning og forslag", ligesom der i dette kapitel er bragt en skematisk oversigt over forslagene med tidsplan og budget.

4.1 De Nordiske huse

Samarbejdet på det almenkulturelle område omfatter drift af nordiske kulturhuse: Nordens hus i Reykjavík, Nordens hus på Færøerne, Nordisk Samisk Institut i Kautokeino, Nordisk Kunstcentrum i Helsingfors samt de nye institutter, Nordens Institut på Åland og Nordens Institut i Grønland.

Disse institutioner er oprettet som permanente kulturformidlingsinstitutioner med det overordnede mål at formidle kultur mellem det pågældende område og det øvrige Norden samt fungere som kulturhuse i den lokale sammenhæng.

Det første hus – Nordens hus i Reykjavík – blev oprettet i 1963 – altså før kulturaftalens ikrafttræden. Det seneste – Nordens Institut i Grønland – startede i 1986 med officiel åbning til september 1987.

Det er arbejdsgruppens overordnede vurdering efter en gennemgang af institutionerne og deres virksomhed, at de eksisterende nordiske huse og institutter opfylder et væsentligt formål i det nordiske kultursamarbejde som permanente kulturformidlingsinstitutioner, og bør videreføres i den nuværende form – evt. med mindre økonomiske justeringer med henblik på at bringe institutionerne op på forudsat niveau.

Hvad angår Nordisk Samisk Institut er denne omtalt nedenfor i det særskilte afsnit om samarbejdet på det samiske område.

4.1.1 *Nordisk Kunstcentrum*

Det er arbejdsgruppens opfattelse, at Nordisk Kunstcentrum opfylder en central funktion som kulturformidlingsinstitution på billedkunstområdet.

Samtidig bør det diskuteres, om det er muligt at give styrelsen en sådan sammensætning, at den samtidig kan påtage sig at formidle og koordinere det samlede samarbejde på billedkunstens område i Norden – mellem kunstmuseer, kunstskeoler og andre centrale og lokale billedkunstinstitutioner.

Det er arbejdsgruppens opfattelse, at støtten til Nordisk Kunstcentrum til den nuværende virksomhed samtidig bør øges, således at den nuværende målsætning fuldt ud kan opfyldes.

Arbejdsgruppen skal endvidere foreslå, at den nuværende støtte til Nordisk Kunstforbund overflyttes til Nordisk Kunstcentrum.

Hvad angår forslagene om indretning af et kunstcenter i Vestnorge, samt indretning af en nordisk kulturinstitution i østre Finland med henblik på at fremme samarbejdet mellem dette område og det øvrige Norden, skal arbejdsgruppen henvise til "Sammenfatning og forslag", hvor disse initiativer omtales særskilt.

4.1.2 *De nordiske institutter i Grønland og på Åland*

Ved Ministerrådets beslutning om indretning af Nordens Institut i Grønland i 1986 blev det samtidig vedtaget, at institutionen skulle opbygges over fem år og angivet en årlig økonomisk tilvækst.

Arbejdsgruppen betragter det som afgørende, at opbygningen fortsætter i overensstemmelse med Ministerrådsbeslutningen og skal for begge institutioners vedkommende foreslå, at der senest i 1990 foretages en evaluering af virksomheden på baggrund af de erfaringer, der er gjort i de første år.

Arbejdsgruppen vil ikke på nuværende tidspunkt tage stilling til den endelige indretning og form, men pege på, at de nye nordiske institutter bør sikres samme arbejdsvilkår og økonomiske muligheder i relation til deres virksomhedsområder, som de øvrige nordiske kulturformidlingsinstitutioner.

4.2 *Det kunstneriske samarbejde*

Det kunstneriske samarbejde har siden Kulturaftalens ikrafttræden fundet sin form i forskellige komiteer og støtteordninger: Nordisk Teaterkomité, – Komiteen til oversættelse af nabolandslitteratur, – Nordisk Musiksamarbejde (NOMUS), – Komiteen for spredning af nordiske spillefilm og – Nordiske filmkurser. Nordisk Kunstcentrum opfylder, som nævnt ovenfor, delvis den samme funktion på billedkunstens område.

Fælles for komiteerne er deres målsætning om at initiere, formidle og støtte nordisk samarbejde på de pågældende kunstområder. Det kan dreje

sig om kursus- og seminarvirksomhed på områder, hvor der er få nationale initiativer og muligheder, og hvor det nationale regi ofte er for lille til at sætte nye aktiviteter i gang.

Et eksempel på dette kom bl. a. til udtryk i teaterkomiteens kursus for teaterteknikere, som blev afholdt i samarbejde med den svenske teaterskole i 1984.

Der havde ikke tidligere været afholdt kurser for teaterteknikere hverken nationalt eller nordisk, skønt der blev talt om det i mange år. De nationale miljøer havde været for små til for alvor at få noget i gang.

Andre komiteer har primært en støttefunktion. Det gælder f. eks. Komiteen til oversættelse af nabolandslitteratur, hvis virksomhed stort set er koncentreret om støtte til oversættelse af litteratur, som komiteen skønner vil være velegnet til oversættelse til et eller flere af de øvrige nordiske sprog.

For de små sprogområder som det samiske bosætningsområde, Grønland og Færøerne er nabolandslitteraturstøtten ofte en forudsætning for, at litteraturen bliver udgivet på originalsproget, eftersom sprogområderne i sig selv er for små til, at oplagene i sig selv kan motivere en udgivelse.

Der er således forskel på de forskellige komiteers arbejde. Men fælles for dem er, at de er sammensat af komitémedlemmer med national faglig kompetence på de pågældende områder og med tilknytning til de nationale miljøer og institutioner.

På de forskellige kunstneriske områder eksisterer der ligeledes en række initiativer, arbejdsgrupper og specialkomiteer, som på forsøgsbasis, ofte med udgangspunkt i rekommandationer fra Nordisk Råd, i en årrække formidler samarbejdet på de pågældende områder. Denne forsøgsvirksomhed finansieres som regel over Ministerrådets dispositionsmidler og søges ofte efter en årrække optaget på det faste kulturbudget. En lang række af de nuværende institutioner er startet på denne måde.

Blandt samarbejde, der er igangsat på denne måde kan nævnes: Fælles nordisk bogmarked (rek. 5/1980), Øget støtte til den færøske og samiske litteratur (rek. 5/1986) Nordisk folkebibliotekssamarbejde (NORDFOLK), Tale- og punktskriftsbøger, Hjemmemarked for spredning af fonogram med nordisk musik (rek. 15/1985), Forbedret spredning af værk nomineret til Nordisk Råds musikpris (rek. 6/1986).

Nordisk Amatørteaterråd (NAR) modtager støtte som amatørorganisation udenfor Nordisk Teaterkomité. SAMNAM – Samarbejdsnævnet for nordisk amatørmusik modtog indtil 1987 støtte over ministerrådets dispositionsmidler, men fungerer fra 1988 som en øremærket del af NOMUS.

Arbejdsgruppen er af den opfattelse, at der principielt bør findes en fælles *koordinerende* og initiativtagende fagkomité på de forskellige kunstområder, som varetager hele feltets tarv, herunder såvel det professionelle samarbejde som amatøraktiviteterne.

Med henblik på en administrativ forenkling bør de forskellige aktiviteter

i så vid udstrækning, som det er muligt, administrativt placeres under den fælles fagkomité på det pågældende område. I de tilfælde, hvor en eksisterende aktivitet overføres til den rådgivende komité's fællesbudget bør dette forhøjes med et øremærket beløb af cirka samme størrelsesorden, som det tidligere budget under andre former.

Samtidig bør det sikres, at alle de væsentlige hovedområder på det pågældende kulturfelt i så vid udstrækning som muligt er repræsenteret i den rådgivende komité – eventuelt efter rotationsprincippet.

På fagkomiteernes budget bør der øremærkes midler til amatørformål og andre områder, som Ministerrådet måtte ønske at prioritere.

Fagkomiteerne bør ligeledes i begrænset omfang have midler, som de selv kan disponere til særlige formål. Det forudsættes ligeledes, at komiteerne som det er tilfældet nu, har selvstændige sekretariatsfunktioner.

Fagkomiteerne bør ligeledes kunne nedsætte underudvalg, ansætte sagkyndige etc. til separate opgaver.

Endelig bør statutterne for de forskellige komiteer ses igennem med henblik på at sikre størst mulig alsidighed i målsætningen.

Den foreslåede struktur indebærer ikke, at fagkomiteen nødvendigvis skal varetage alle samarbejdsopgaver selv. I det omfang det skønnes relevant, bør komiteerne have mulighed for at delegerer opgaver ud – ikke mindst til tilsvarende nationale institutioner på området.

Som alternativ til overførsel af aktiviteter til fagkomiteer, skal arbejdsgruppen foreslå, at det overvejes om samarbejdsinitiativer kan sættes i værk gennem et direkte samarbejde mellem de nationale institutioner på området. Det gælder særligt områder, hvor der i forvejen eksisterer store nationale institutioner – som f. eks. på biblioteksområdet.

En tredje mulighed er at iværksætte samarbejdsinitiativer som et samarbejde mellem embedsværk i de nationale administrationers budgetter. Det er f. eks. en mulighed for børn og kultursamarbejdet, – selv om dette område også samtidig må indgå som en vigtig opgave for alle fagkomiteer.

Generelt bliver det i en sådan helhedsstruktur en overordnet opgave for de forskellige fagkomiteer i samarbejde med sekretariatet at tilse at de forskellige samarbejdsområder fungerer tilfredsstillende.

Områder der falder udenfor de eksisterende kunstområder, går på tværs af disse, eller af andre grunde ikke indgår i fagkomiteernes virksomhed, bør i højere grad end det er tilfældet i den nuværende struktur, kunne støttes igennem en udvidet kulturfond.

Det gælder ikke mindst aktiviteter i geografiske udkantsområder eller små kulturområder, hvor de kunstneriske institutioner ikke er udbygget i samme omfang som i metropolerne, eller uetablerede kulturaktiviteter.

Det gælder endvidere museumssamarbejdet, som ikke er optaget på det faste kulturbudget.

Det samme gælder ønsker og forslag fra husflidsområdet. Samarbejdet på dette område bør ligeledes efter arbejdsgruppens opfattelse kunne støttes gennem en udvidet kulturfond.

Disse områder bør dog stadigvæk også indgå som en væsentlig del i fagkomiteernes målsætning og virksomhed.

I det følgende skal der foretages en gennemgang af de områder i det kunstneriske samarbejde, hvor handlingsplanen skal foreslå konkrete ændringer eller nye aktiviteter.

4.2.1 *Nabolandslitteraturstøtten*

Som nævnt ovenfor anser arbejdsgruppen den oversættelsesstøtte som tildeles af Nabolandslitteraturkomiteen for at være af stor betydning ikke blot for distribution og oversættelse af national nordisk litteratur på tværs af landegrænserne, men også for litteraturens overlevelse nationalt, ikke mindst i de små sprogområder.

Nabolandslitteraturkomiteens virksomhed har siden starten været koncentreret om støttetildeling. I enkelte tilfælde har Nabolandslitteraturkomiteen udtalt sig mere generelt om litteraturspørgsmål, men det hører til undtagelserne.

Samtidig eksisterer der en række andre samarbejdsinitiativer på litteraturområdet som nævnt ovenfor. Det gælder først og fremmest etableringen af et fælles nordisk bogmarked med henblik på at øge udbuddet af nordisk litteratur på originalsproget i samtlige nordiske lande og lette adgangen til at købe nordiske bøger i hjemlandet til samme pris som i oprindelseslandet. Arbejdet tager udgangspunkt i rekommandationen om fælles nordisk bogmarked, der ligger så langt tilbage som 1980 (rek.nr. 5/1980). Desuden foreligger rekommandationen om øget støtte til den færøske, grønlandske og samiske litteratur (rek. 5/1986).

Det nordiske folkebibliotekssamarbejde (NORDFOLK) har eksisteret på forsøgsbasis siden 1983 på Ministerrådets dispositionsmidler. Formålet er at gennemføre kurser af væsentlig betydning for nordiske bibliotekarer, diskutere fælles folkebiblioteksproblemer samt initiere fælles nordisk folkebiblioteksvirksomhed.

På baggrund af disse forskellige initiativer, som er tæt forbundet, skal arbejdsgruppen pege på en samlet koordinering af det nordiske litteratursamarbejde gennem etableringen af en "nordisk litteraturkomité" som parallel til de øvrige komiteer indenfor det kunstneriske samarbejde.

Komiteen bør have som overordnet formål at varetage og koordinere det samlede nordiske samarbejde på litteraturområdet, samt at tilse at samtlige samarbejdsområder foregår på tilfredsstillende måde. Komiteen bør have mulighed for at delegere arbejdsopgaver til nationale institutioner og andre instanser.

Arbejdsgruppen har på den baggrund iværksat en hurtig udredning med henblik på at undersøge muligheden for at etablere fælles nordisk bogdistribution gennem de eksisterende bogklubber. (Bilag 4).

Arbejdsgruppen skal ligesom de forskellige biblioteksinstanser i Norden udtrykke sin anerkendelse for det arbejde der er gennemført af Nordisk Folkebibliotekskomité (NORDFOLK).

Kurserne har betydning for såvel introduktionen af nye virksomhedsområder som for efter- og videreuddannelse af nordiske bibliotekarer – ikke mindst bibliotekarer i mindre sprogområder, som i mange tilfælde ikke har andre efteruddannelsesmuligheder.

Den forsøgsvirksomhed, der er sat i gang omkring fælles nordisk bogmarked har ligeledes peget på, at videreuddannelse af bibliotekarer med nordisk orientering på ledelseskurser etc. er af væsentlig betydning.

Af hensyn til koordineringen med de øvrige litteraturområder skal handlingsplanen foreslå, at NORDFOLK's virksomhed placeres under en samlet litteraturkomité, samt at tilrettelæggelsen af de forskellige efteruddannelseskurser af folkebibliotekarer i videst muligt omfang placeres på de eksisterende nordiske samarbejdsinstitutioner – først og fremmest de nordiske biblioteksskoler.

4.2.2 *Musiksamarbejdet (NOMUS)*

Administrationen af NOMUS blev i 1985 placeret som en del af Norsk Musikinformation. Arbejdet ledes af en generalsekretær, mens de administrative faciliteter deles med Norsk Musikinformation.

NOMUS' formålsparagraf omfatter hele bredden af det nordiske musikliv, herunder såvel det professionelle, det skabende, det udøvende som amatørmusiklivet.

Fra og med 1987 er amatørsamarbejdet, som tidligere var placeret som en selvstændig post på Ministerrådets dispositionsmidler, slået sammen med NOMUS' budget.

NOMUS behandler som overordnet fagkomité ligeledes, ud over den løbende virksomhed, de øvrige initiativer på musikområdet, der er igangsat. Det gælder bl. a. forslagene om øget nordisk hjemmemarked for spredning af fonogram med nordisk musik (rek. 15/1985), forbedret spredning af værk nomineret til Nordisk Råds musikpris (rek. 6/1986) samt den nye rekommandation om nordiske orkestre og ensemblekonkurrencer for musikelever i de nordiske lande (rek. 10/1987).

Endelig er der fremsat forslag om støtte til Nordkalottens symfoniorkestre over Ministerrådets budget, som ligeledes vil blive behandlet af NOMUS.

Arbejdsgruppen skal foreslå, at samtlige spørgsmål på musikområdet vurderes og initieres i NOMUS' regi, ligesom samme princip bør gælde de øvrige kunstområder.

Samtidig skal arbejdsgruppen opfordre NOMUS til at gennemgå den eksisterende virksomhed med henblik på at vurdere dets aktualitet og betydning for udviklingen af det fremtidige musikliv i relation til de initiativer, der gennemføres nationalt. Det gælder f. eks. de nordiske komponistordninger.

Endvidere skal arbejdsgruppen foreslå, at det diskuteres, hvorvidt NOMUS' sammensætning kan repræsentere hele bredden i musiklivet, herun-

der f. eks. nordiske konservatorier, der i forvejen formidler nordisk samarbejde.

NOMUS bør ligeledes fremkomme med forslag om hvilke samarbejdsområder, der hensigtsmæssigt i fremtiden kan udvikles igennem national støtte/nordisk støtte.

På den baggrund skal det foreslås: at der sker en aktivitetsforhøjelse af NOMUS' faste budget til inddragelse af ovennævnte aktivitetsområder.

4.2.3 *Nordisk Teaterkomité*

Nordisk Teaterkomité har som fagkomité ligesom NOMUS på musikområdet til formål at varetage samarbejdet på samtlige teaterområder.

Teaterkomiteen har et selvstændigt sekretariat, som fra 1987 placeres i København i forbindelse med en teaterinstitution. Den daglige drift forestås af en generalsekretær indsat af Ministerrådet. Hovedaktiviteterne i Teaterkomiteen omfatter støtte til gæstespil og videreuddannelse på hele området.

Teaterkomiteen har bl. a. gjort opmærksom på, at et samlet budget på 4,1 mill. DKK om året til samtlige aktivitetsområder ikke gør det muligt for gæstespilsstøtten at dække alle områder (teater, opera, ballet, dukketeater etc.). Samtidig ønsker Teaterkomiteen at øge virksomheden på grundlag af et stigende behov særligt på specialiserede områder, hvor der ikke eksisterer nationale kursus- og videreuddannelsesmuligheder.

Teaterkomiteen har foretaget en omlægning af administrations- og beslutningsprocessen med henblik på at reducere møde- og administrationsudgifter samt gøre tildelingssystemet mere fleksibelt.

Arbejdsgruppen har ved gennemgangen af de nordiske institutioners administrative udgifter konstateret, at Nordisk Teaterkomité tidligere har haft betydelige administrationsudgifter. På den baggrund har arbejdsgruppen med tilfredshed noteret, at Teaterkomiteen fra og med virksomheden i 1987 har reduceret administrationsudgifterne.

Arbejdsgruppen finder det væsentligt, at der indenfor Teaterkomiteens virksomhed skabes mulighed for initiativer på dansens område, samt specielle områder, hvor der eksisterer små nationale muligheder. Det gælder f. eks. på dukketeatrets område.

I den forbindelse bør det overvejes, hvorvidt det er muligt at etablere et nordisk center for dukketeater i forbindelse med en allerede eksisterende national dukketeaterinstitution.

Generelt bør der i virksomheden foretages en høj prioritering af samarbejdsområder, som er for små til national initiering. Det gælder særligt indenfor videreuddannelsen som arbejdsgruppen finder er en vigtig del af Teaterkomiteens arbejde.

Det gælder ligeledes gæstespilskontoen, hvor større og ressourcekrævende gæstespil vil beslaglægge størstedelen af det årlige budget. Derfor bør Teaterkomiteen i samarbejde med de store nationale institutioner

diskutere, hvorledes det nordiske budget kan medvirke til at stimulere udvekslingen af de store institutioners produktioner.

Det bør ligeledes diskuteres, hvorvidt det i højere grad er muligt at formidle gæstespil over de nationale institutioners budgetter.

Nordisk Amatørteaterråd (NAR) har til opgave at gennemføre lederkurser, gæstespilsudveksling, erfaringsudveksling osv.. på amatørteaterområdet. Nordisk Amatørteaterråd omfatter alle nordiske rigsomfattende organisationer, der har amatørteater til formål.

Virksomheden finansieres først og fremmest over nationale midler, men modtager som bidragsinstitution et årligt tilskud på 500.000 DKK fra Nordisk Ministerråd til det nordiske samarbejde i 1987. Hovedaktiviteterne omfatter først og fremmest amatørteater, festivaler og lederkurser. NAR har bl. a. foreslået oprettelsen af et nordisk amatørteatercenter samt et fast NAR-sekretariat.

Arbejdsgruppen kan i den nuværende situation ikke anbefale oprettelsen af et selvstændigt sekretariat og et selvstændigt amatørteatercenter. Arbejdsgruppen vil af hensyn til national forankring foreslå, at samarbejdet fortsat administreres i tilknytning til en national amatørteaterinstitution samt, at der gives øget mulighed for støtte til de konkrete arrangementer over Nordisk Kulturfond på Teaterkomiteens aktivitetskonto.

Arbejdsgruppen skal på denne baggrund foreslå, at bidrag til NAR i fremtiden forvaltes som et øremærket beløb af Nordisk Teaterkomité. Samtidig bør det understreges, at den administrative sammenlægning med Teaterkomiteen ikke bør føre til en formindskelse af tilskuddet til amatørteatervirksomhed.

4.2.4 Filmsamarbejdet

Hovedparten af samarbejdet på filmområdet varetages af Komiteen for spredning af nordiske spillefilm (Filmkomiteen). Komiteen har primært til opgave at fordele midler med henblik på at gøre nordiske spillefilm tilgængelige for et større publikum i og udenfor Norden. Komiteen er startet i 1986 på Ministerrådets faste budget og tildeles i 1987 1,2 mill. DKK.

Hovedaktiviteterne omfatter først og fremmest støtte til distribution af nordiske spillefilm gennem støtte til tekstning, afholdelse af nordiske filmfestivaler, nordiske børnefilmsmønstringer, nordiske filmfestivaler i udlandet. Støtten gives til tekstning, kopiering og lancering af film.

Filmkomiteen har bl. a. fremsat ønske om etablering af en nordisk fond for samproduktion af film, samt iværksættelse af årlige filmfestivaler på spillefilmsområdet. Nordisk Råd har ved sessionen i 1987 rekommanderet, at Ministerrådet med henblik på at fremme filmkulturen i Norden hurtigt bør udbygge støtteordningen for nordisk filmdistribution. (Ytrende 3/1987).

Ved siden af Nordisk Filmkomité varetager Komiteen for nordiske filmkurser uddannelseskurser for personer, som arbejder med film og TV i

de nordiske lande. Komiteen blev startet i 1977 og har i 1987 et årligt budget på 0,4 mill.DKK fra Nordisk Ministerråd. Virksomheden består primært i arrangering af 1–2 filmkurser om året på skift i de nordiske lande.

Arbejdsgruppen skal som på de øvrige områder i det kunstneriske samarbejde pege på det ønskelige i, at der eksisterer en overordnet fagkomité på det pågældende område. Det gælder også filmområdet.

Arbejdsgruppen skal på denne baggrund foreslå, at der oprettes en nordisk filmkomité, som får til opgave at varetage samarbejdet på samtlige film-/videoområder.

Arbejdsgruppen skal derfor foreslå, at Nordiske Filmkurser slås sammen med Komiteen til nordisk distribution af film i én komité, hvor de væsentligste instanser på film-/videområdet i så vid udstrækning som muligt er repræsenteret.

4.2.5 Øvrige initiativer

I forhold til de øvrige samarbejdsinitiativer på det kunstneriske område skal arbejdsgruppen foreslå følgende:

- at *Nordisk Kunstforbund* ligesom andre tilsvarende fagsammenslutninger på kunstens område søger projektpenge til konkrete aktiviteter i en udvidet nordisk kulturfond, og at den særskilte støtte til *Nordisk Kunstforbund* sammenlægges med *Nordisk Kunstcentrums* virksomhed og budget,
- at Ministerrådet afventer situationen, hvad angår *Skandinavisk Forening i Rom*, som netop har fået bevilget en forsøgsbevilling på 5 år. Arbejdsgruppen skal understrege betydningen af, at der foretages en evaluering af virksomheden senest i 1990,
- at *Nordiske forfatterkurser* fortsætter som en del af virksomheden på *Biskops Arnø*, men at de budgetmæssige midler i fremtiden bør tildeles igennem en nordisk litteraturkomité,
- at spørgsmålet om *Nordkalottmuseet* behandles i forbindelse med de forslag om ophævelse af blokeringer med hensyn til told- og momsfrihed etc., som er fremsat i kapitel 3 om Norden som hjemmemarked.

Konklusion

Generelt kan det konstateres om det kunstneriske samarbejde:

- At det ikke er muligt at nedskære de nuværende bevillinger uden at det vil gå ud over aktiviteter. Tværtimod skal arbejdsgruppen på visse områder foreslå en aktivitetsforøgelse med henblik på at gøre det muligt for institutioner at opfylde deres målsætning.
- At der ikke findes større besparelser at hente ved tilbageførsel til national virksomhed.
- At det nordiske samarbejde vil vinde i administrativ forenkling gennem oprettelse af et fælles koordinerende organ på de forskellige kunstområ-

der, som får overladt administrationen af hele området. Derved vil sekretariatet først og fremmest få en tilsynsførende funktion samt det overordnede budgetansvar.

- At det nordiske samarbejde vil vinde i national forankring og engagement ved at flere samarbejdsopgaver organiseres i et direkte samarbejde med de nationale instanser på området.

4.3 Samarbejdet udenfor det kunstneriske område

Samarbejdet udenfor det kunstneriske område omfatter Nordisk ungdomssamarbejde, Nordisk Folkeoplysningssamarbejde, Nordisk Idrætssamarbejde, samarbejde omkring børn og kultur, store dele af det samiske kulturarbejde, en væsentlig del af den virksomhed, der formidles gennem de nordiske huse og institutioner, samt ikke mindst en række af de aktiviteter, der får støtte som éngangsprojekter gennem Nordisk Kulturfond.

Som nævnt ovenfor tillægger arbejdsgruppen disse samarbejdsområder stor vægt.

Både ungdomssamarbejdet med støtten til de landsdækkende ungdomsorganisationers virksomhed, deres organisatoriske samarbejde samt den seneste ordning med støtte til lokal og regional ungdomsvirksomhed, som trådte i kraft i 1985 i anledning af det internationale ungdomsår, og *folkeoplysningsstøtten* med støtte til de nationale folkeoplysningsforbunds arbejder.

Og *nordisk idrætssamarbejde*, der primært har til opgave at stimulere og støtte idrætssamarbejdet mellem udkantsområderne og det øvrige Norden og udvalgte idrætsområder som nordisk skoleidræt, har nået brede befolkningsgrupper i Norden og medvirket til at forankre samarbejdet.

Omvendt kan det konstateres, at den rådgivende funktion i forhold til Ministerrådet, som er stadfæstet i f. eks. Ungdomskomiteens statutter, kun er blevet praktiseret i begrænset omfang.

I forbindelse med *folkeoplysnings-samarbejdet* har det været diskuteret, hvorvidt det var mere hensigtsmæssigt at give støtten som et direkte bidrag til folkeoplysningsorganisationerne eller sammenlægge det i et nordisk koordinerende organ som f. eks. Komiteen for nordisk voksenundervisning og folkeoplysning. Det samme gælder idrætssamarbejdet.

I de seneste år er der fremsat flere forslag om at fremme *det nordiske idrætssamarbejde*. På Nordisk Råds session blev der vedtaget en ny rekommandation om udvikling af idrætssamarbejdet i Norden (rek. 8/1987), som foreslår, at Ministerrådet med udgangspunkt i de principper, som ligger til grund for støtten til nordisk idrætssamarbejde, fortsat forbedrer forudsætningerne for dette og gennemfører særlige satsninger som f. eks. handicapidræt og juniorudveksling.

Rekommandationen anbefaler endvidere et mere aktivt nordisk samarbejde i behandlingen af de idrætspolitiske spørgsmål på internationalt plan.

Samarbejdet på *Børn og Kultur* området, som har fungeret på Minister-

rådets dispositionsmidler siden 1984 under en nordisk arbejdsgruppe, har efter arbejdsgruppens opfattelse ligeledes gennemført en række projekter, som har været med til at stimulere den nationale børnekulturudvikling i Norden.

Imidlertid har de budgetmæssige muligheder været begrænsede (500.000 DKK om året). Derfor er det værd at overveje, om børnekultursamarbejdet i højere grad kan varetages som et direkte samarbejde på embedsmandsniveau på den ene side og med en projektorienteret støttemulighed igennem en udvidet kulturfond på den anden side.

Konklusion

På baggrund af gennemgangen af samarbejdet udenfor det kunstneriske område ønsker arbejdsgruppen at konkludere:

at det i forbindelse med den eksisterende organisationsstøtte på såvel folkeoplysningsområdet som ungdomsområdet bør overvejes, hvorvidt projektet direkte kan tildeles de eksisterende organisationer som bidragsmodtagere uden ansøgningsbehandling,

at det generelt bør overvejes, hvorvidt projektstøtten i fremtiden i højere grad kan uddeles som en del af en udvidet nordisk kulturfond,

at den nordiske virksomhed på børnekulturområdet i fremtiden bør initieres i et direkte samarbejde mellem nationale embedsfolk på området, samt gennem projektstøtte fra kulturfonden.

4.4 Nordisk samarbejde om samiske kulturaktiviteter

Det nordiske samarbejde har en særlig betydning for den samiske befolkning. Den samiske kultur har været i en udsat position, og har behov for målrettet indsats i de tre nordiske lande med samisk befolkning. For at opnå bedst mulige resultater af indsatsen, trænges der til koordinering mellem de tre nationalstater og mellem national indsats og tiltag over Nordisk Ministerråds kulturbudget.

Nordisk Ministerråds faste tiltag på kulturområdet omfatter driften af Nordisk Samisk Institut og økonomisk tilskud til Nordisk Sameråd og Nordisk Samekonferance. Også andre samarbejdsområder under Ministerrådet beskæftiger sig med samiske spørgsmål af direkte og indirekte betydning for samekulturområdet, som regionalpolitik, jordbrugs- og næringslivsspørgsmål og ligestillings- og kvindespørgsmål.

Ved siden af den forsknings-, informations- og rådgivningsvirksomhed som foregår ved Samisk Institut, og tilskuddene over Ministerrådets forskellige støtteordninger, har der været mærket et øget behov for støtte til kulturaktiviteter på et bredt område. Det gælder både inden for de forskellige kunstområder, og områder som børnekultur, kvindespørgsmål m. m.

I 1981 forelå en samekulturudredning fra Nordisk Ministerråd med forslag til både nationale og nordiske tiltag. For at bearbejde forslagene, afklare spørgsmålet om nationale/nordiske opgaver i forbindelse med det

samiske samarbejde og skaffe sig erfaring, bevilgede Nordisk Ministerråd midler til en kulturudrederstilling og en støtteordning til samiske kulturtiltag.

4.4.1 *Behov*

Erfaringen med både denne støtteordning og den øgede nationale støtte til samiske kulturtiltag, har vist at behovet er stort, og at aktiviteten øges. Det drejer sig om kulturarrangementer, stipendier til kunstnere, indsamling af data om samiske forhold, børnekultur m. m.

Med øget interesse og bevidsthed øges også behovet for at få bedre uddannelses- og udøvelsesmuligheder, og at give flere samer disse muligheder. Savnet af kvalificerede udøvere øges. F.eks. er oversættelse af bøger til og fra samisk hæmmet af mangel på gode oversættere, og indenfor Ministerrådets støtteordning for litteratur har man derfor øremærket nogle midler til dette.

Behovet for en sådan ekstra indsats eksisterer på mange områder, både indenfor uddannelse, forskning og almenkultur, og må i hovedsagen være et nationalt ansvar, således som det generelt også er for kulturlivet.

Et nært trelands-samarbejde med fælles finansiering og evt. opgavefordeling af enkelte projekter kan give bedre tilbud for de til dels små grupper det her drejer sig om. Forskellige tilskudsordninger og administrativ praksis kan gøre det kompliceret at få til konkrete samarbejdsprojekter, og man bør her se på procedureerne.

Samtidig bør samarbejdet mellem de nationale kulturadministrationer og Ministerrådssekretariatet styrkes. Også de nationale administrationer og nordiske organer som arbejder med erhvervsspørgsmål m. m. bør komme stærkere med i dette samarbejde.

Ministerrådssekretariatet bør fungere som et knudepunkt for information og praktisk tilrettelæggelse.

4.4.2 *Forsøg*

Selvom støtte til samisk kultur i hovedsagen er et nationalt ansvar, er der enkelte områder, hvor der er behov for specielle fællesnordiske initiativer.

Der bør være fleksible ordninger som stimulerer mange forskellige aktiviteter over et vidt spekter og som opfanger nye ideer.

De bør også være administrativt enkle, således at de kan tilpasses udviklingen på området, og udfylde og komplettere allerede eksisterende nationale og nordiske tiltag.

Kulturudrederen foreslår i sin slutrapport både fællesnordiske og nationale tiltag, og præsenterer også forslag og ønsker fra en række samiske organisationer. Mange af disse forslag må vurderes i samarbejde med nationale myndigheder og samiske organisationer.

4.4.3 Forslag til permanente aktiviteter

Af specielle fællesnordiske initiativer er der to forslag som får generel støtte også fra alle organisationerne og fra Nordisk Sameråd. Man ønsker at gøre forsøgsordningen, som omfatter støtte til samiske kulturaktiviteter, som Nordisk Ministerråd har finansieret over dispositionsmidlerne i tre år permanent.

Endvidere fremsættes i kulturudredningen forslag om et årlig tilskud til *samiske kunstnerorganisationers fællessekretariat*.

I kulturudrederens vurdering af forsøgsordningen fremgår det, at der har været stor spredning i ansøgningerne, både hvad angår fagområde, ansøgere og typen af projekterne. Tilskudsrammen var i 1987 800.000 DKK.

Erfaringen tyder ligeledes på at ordningen opfanger projekter, som ikke altid passer ind i de eksisterende støttemuligheder, som Nordisk Kulturfond og nationale projektmidler.

Tilskudsordningen bør efter arbejdsgruppens opfattelse gøres permanent fra 1989. Formålet må defineres bredt. Ordningen bør stimulere til samarbejde mellem samiske grupper, enkeltpersoner, organisationer m.v. i de nordiske lande, eller til projekter af fællesnordisk/samisk interesse, og dække alle kulturområder.

Der bør lægges op til klare, men enkle rapporterings- og regnskabsprocedurer.

Midlerne udlyses én gang om året, og fordeles af en gruppe på højst fem medlemmer, fra samiske organisationer (på skift), Nordisk Samisk Institut og Nordisk Sameråd.

Hvis Nordisk Sameråd vedtager at udnævne et selvstændigt kulturudvalg, som det er foreslået i kulturudredningen, bør det overvejes at lade udvalget fungere som tildelingskomité.

4.4.4 Organiseringen i Ministerrådet

Nordisk Ministerråds engagement i de aktiviteter, som foreslås i kulturudredningen, må ses i sammenhæng med de samlede økonomiske rammer for de eksisterende støtteordninger. I den forbindelse er det arbejdsgruppens vurdering, at ministerrådssekretariatet har en vigtig informations- og koordineringsopgave overfor såvel de samiske organisationer, som de nationale regeringer med henblik på at sikre en helhedsorienteret og hensigtsmæssig udvikling af det samiske samarbejde i fremtiden.

Konklusion

På baggrund af de synspunkter og overvejelser, der er fremsat i den netop færdiggjorte samiske kulturudredning og i relation til de forhandlinger, der er igangsat mellem de samiske organisationer, regeringerne i Finland, Norge og Sverige samt Nordisk Ministerråd, skal arbejdsgruppen foreslå:

- at* den endelige afklaring af det samiske kultursamarbejdes udvikling, afbalanceringen mellem nationale/nordiske ressourcer samt hvilke nye initiativer, der evt. i fremtiden bør tildeles nordiske midler, der afventer den politiske afklaring, der er igangsat igennem de forhandlinger, der nu er indledt,
- at* der gennemføres en evaluering af Nordisk samisk institut i 1988 med henblik på at afklare institutionens indplacering og formål i det samlede kultursamarbejde,
- at* støtteordningen for samiske kulturaktiviteter i afventen på en afklaring af de samlede spørgsmål fortsættes på det faste budget med en aktivitetsforøgelse på 0,5 mill.DKK om året i perioden 1989–1991,
- at* støtten til Nordisk sameråd forøges med 0,3 mill.DKK i 1989.

4.5 Nordiske priser

Nordisk Råds litteraturpris, som uddeles hvert år under Nordisk Råds session, har efter arbejdsgruppens vurdering været med til at øge kendskabet til nabolandenes litteratur gennem den offentlige omtale, som de nominerede værker har fået i de nationale medier, og indirekte gennem den oversættelse af værkerne til de øvrige nordiske sprog via nabolandslitteraturstøtten. Derimod har arbejdsgruppen konstateret, at Nordisk Råds musikpris, som uddeles hvert andet år til et musikværk af en nulevende komponist, hvad angår den stimulerende effekt i forhold til de nordiske musikmiljøer eller udbredelsen af de nominerede værker, ikke har haft den tilsigtede gennemslagskraft.

De nominerede værker omfatter i dag kun en begrænset del af de musikalske genrer, og ikke eksempelvis ensembler på det rytmiske område eller andre genrer, som både i det udøvende koncertliv og på fonogram engagerer store dele af den nordiske befolkning.

Arbejdsgruppen har i forbindelse med gennemgangen af de nordiske institutioner ovenfor foreslået, at NOMUS i 1988 overdrages ansvaret for, at de nominerede værker indspilles på fonogram, ligesom NOMUS bør sørge for at kendskabet til musikken udbredes gennem koncertturneer, radio/TV etc. Den funktion placeres fra 1989 efter NOMUS's omstrukturering hos Nordisk Musikkomité.

Med udgangspunkt i de ovennævnte konstateringer skal arbejdsgruppen med henblik på en vitalisering og modernisering af musikprisens kulturelle betydning foreslå:

- At* Ministerrådet i 1988 foretager en ændring af vedtægterne, således at musikprisen får et bredere formål og omfatter alle musikalske genrer, samt åbner mulighed for nominering af værker produceret af ensembler, særlige fonogramindspilninger etc.
- At* Nordisk Musikkomité i fremtiden får til opgave forud for prisuddelingene at fastlægge og udannoncere de musikalske områder, som den kommende prisuddeling retter sig imod.

At Nordisk Musikkomité ad hoc nedsætter et bedømmelsesudvalg med en faglig sammensætning afstemt efter, hvilke områder som prisen retter sig imod.

At den nuværende bedømmelseskomité for Nordisk Råds musikpris nedlægges fra og med 1988,

At såvel prisuddeling som en omfattende indsats i forbindelse med værker-nes spredning til et bredt publikum fra og med 1989 tildeles og disponeres over Nordisk Musikkomités faste budget.

At musikprisen forhøjes til 150.000 DKK fra og med 1988 og fortsat uddeles hvert andet år, samtidig med at Nordisk Musikkomité løbende tildeles et årligt beløb på 750.000 DKK til prisenomineringen, arbejde i forbindelse med denne, samt de musikalske aktiviteter i forbindelse med prisuddelingen i form af fonogramindspilninger, koncertturneer etc.

Forslaget vil indebære en besparelse på 200.000 DKK hvert andet år – næste gang i 1988, som tildeles separat til den nuværende musikpris.

Angående tildeling af midler fra 1989 henvises til omtalen af Nordisk Musikkomité ovenover.

Nye nordiske priser

Arbejdsgruppen har ligeledes drøftet de mange nye forslag til nye nordiske priser, som er fremsat af de nordiske institutioner. Det gælder bl. a. forslag om indretning af en nordisk mediepris, en børnekulturpris, Nordisk designpris samt andre forslag.

Arbejdsgruppen finder de forskellige forslag interessante på hver sit område, men skal af hensyn til ønsket om ikke at "devaluere" den kulturelle betydning af de forskellige nordiske priser foreslå, at indretningen af nye nordiske priser begrænses til dels *en blandet kulturpris*, hvis indhold Ministerrådet kan definere fra år til år og dels en *Nordisk Designpris*, som hvert andet år alternerer med musikprisen.

Den blandede kulturpris kan f. eks. et år være lokale børnekulturinitiativer, som vil kunne skabe debat og inspiration i det øvrige Norden, et andet år kulturelle eksperimenter i folkeskolen etc.

Det afgørende er, at det årlige tema beslutes og udlyses i god tid og med en så præcis indholdsformulering, at den kulturelle offentlighed og kulturarbejderne er klar over temaet, og således at kulturprojekterne på det pågældende felt kan foreslås i god tid.

Samtidig bør der gives signaler og udsendes information til de nordiske kulturinstitutioner på det pågældende område i så god tid, således at disse nationalt kan foretage prioriteringer og tilrettelægge planlægningsarbejdet i relation til pristemaet det kommende år.

Arbejdsgruppen foreslår, at det overlades en af Ministerrådet ad hoc nedsat bedømmelseskomité på det pågældende område, at foretage den endelige udvælgelse af det prisbelønnede projekt efter nærmere retningslinier.

I forbindelse med prisuddelingen bør komiteen samtidig iværksætte aktiviteter på de pågældende områder, som sikrer at prisuddelingen formår at få en bred forankring i såvel det faglige kulturmiljø som i større befolkningskredse.

På den baggrund foreslås:

At der fra og med 1989 oprettes en blandet nordisk kulturpris, som uddeles årligt med et beløb på 350.000 DKK.

At der i forbindelse med prisenomineringerne budgetteres med udadvent informationsvirksomhed, nominering og omstrukturering etc. inden for en beløbsramme på 350.000 DKK.

At det forberedende arbejde på at oprette prisen gennemføres over Ministerrådets dispositionsmidler i 1988.

Nordisk design er et unikt begreb både i og udenfor Norden. Det viser bl. a. eksporten af nordisk brugskunst, møbler, arkitektur etc.

De nordiske kulturindsatser i udlandet – ikke mindst Scandinavia Today i USA og de nordiske kulturfremstød i Japan – har ligeledes bekræftet den store interesse for Nordisk Design, der eksisterer i udlandet. I den sammenhæng opfattes Norden først og fremmest som et samlet kulturområde.

Derfor er der både væsentlige kulturpolitiske og industripolitiske grunde til at fremme interessen og kendskabet til Nordisk Design i udlandet, som til at stimulere de udøvende designere i Norden.

Forslaget om en nordisk designpris bør derfor både ses i forbindelse med ønsket om at øge kendskabet til nordisk kultur udenfor Norden og til ønsket om at stimulere interessen for nordisk design indadtil.

På den baggrund foreslås:

At der første gang fra 1989 oprettes *en nordisk designpris* på det faste kulturbudget, som hvert andet år alternerer med Nordisk Musikpris.

At de endelige principper og retningslinier for en designpris udarbejdes over Ministerrådets dispositionsmidler i 1988, således at den første prisuddeling kan finde sted i 1989.

At prisen bliver af samme størrelse som litteratur- og musikprisen – dvs. på 150.000 DKK.

At der til nominering, information m. m. budgetteres med et beløb på 350.000 DKK i forbindelse med prisuddelingerne.

4.6 Kulturforbindelser med udlandet

Arbejdsgruppen finder, at de initiativer som Ministerrådet har iværksat med henblik på at øge kendskabet til Norden og nordisk kultur i udlandet – dvs. Scandinavia Today i USA, Vikingeutstillingen i London samt arrangementerne i Düsseldorf og Paris – har haft en vellykket funktion.

På den baggrund foreslås:

At der fortsat iværksættes fælles nordiske kulturfremstød i udlandet.

- At styringsgruppen for kulturinformation i udlandet fortsætter sit arbejde med nødvendig sekretariatsbistand samt med sagkyndige afhængig af projekternes indhold og karakter med til at udarbejde oplæg og idéforslag til nye fremstød samt forestå gennemførelsen af disse fortsat.
- At Ministerrådet træffer beslutning om aktiviteternes karakter og geografiske placering på baggrund af indstilling og forslag fra styringsgruppen.
- At finansieringen fortsat bør afsættes projektvis over enten dispositionsmidler eller den udvidede kulturfond.
- At Nordens samarbejde med 3. verden, som f. eks. SADCC-landene og kultursamarbejdet med andre lande udenfor Norden forankres bedre i sekretariatet (jfr. arbejdsgruppens konklusion i kpt. 2.9 om Norden i det internationale kultursamarbejde).

4.7 Nordisk Kulturfond

4.7.1 Indledning

Det industrielle gennembrud i slutningen af det forrige århundrede førte til oprettelse af mange private kulturfonde på initiativ af private industriherrer og finansieret på overskuddet fra de private virksomheder. Eksempler på dette er Carlsbergfonden i Danmark.

Ved siden af private mæcener har det ofte været forudsætningen for kulturarbejdes eksistentielle grundlag og igangsættelse af kulturaktiviteter, hvad enten det drejer sig om kunstnerisk produktion eller kulturelle aktiviteter i videre forstand.

Siden er der oprettet kulturfonde af private i stort antal, ofte på baggrund af arveindtægter, salg af virksomhed etc.

Efter at de nordiske lande under velfærdsopbygningen i efterkrigstiden er begyndt at udvikle en officiel kulturpolitik, er der indrettet en række kulturfonde på offentlig basis.

I årene efter 2. verdenskrig blev der oprettet en række kulturfonde bilateralt.

På nordisk basis har den væsentligste finansieringskilde til engangsprojekter været nordisk kulturfond.

Nærværende afsnit indeholder en uddybet gennemgang og beskrivelse af Nordisk Kulturfond, som supplement til omtalen i Kpt. 1.

Det må ses i relation til det forslag om fornyelse af det nordiske kultursamarbejde via indretning af en udvidet nordisk kulturfond, som der lægges afgørende vægt på i arbejdsgruppens forslag.

Det overordnede sigte med en udvidet kulturfond er at forenkle, synliggøre og effektivisere det nordiske kultursamarbejde.

4.7.2 Formål

Det var, som nævnt i kapitel 1 om det nordiske kultursamarbejde før Kultraftalen, en overenskomst mellem de nordiske landes regeringer, der førte til oprettelsen af Nordisk Kulturfond i 1966.

I følge overenskomsten har Kulturfonden til formål at fremme det kulturelle samarbejde mellem de nordiske lande. Bidrag kan gives til formål indenfor områderne forskning, undervisning og almenkulturel virksomhed i vid forstand. Det sidstnævnte område omfatter bl. a. litteratur, musik, teater, film, billedkunst og andre kunstarter, kulturformidling samt forskellige former for socialt og ideelt samarbejde.

Støtte kan også gives til informationsvirksomhed indenfor og udenfor Norden, om de nordiske landes kulturelle liv og om nordisk kulturelt samarbejde.

Fonden kræver som regel, at de initiativer, den støtter, er forholdsvis kortvarige og af engangskaraktér, og lægger vægt på, at det drejer sig om projekter af nyskabende eller initierende art. Disse regler er for de flestes vedkommende ikke nedfældet i overenskomsten, men udformet af Fondens styrelse i årenes løb.

Grundtanken bag Fonden er, at en uafhængigt styrelse med forholdsvis kort varsel kan træde støttende til, når det gælder om at finansiere nye ideer og nye former for nordisk kultursamarbejde.

Derfor gives der i princippet heller ikke støtte til allerede etablerede samarbejdsformer i form af regelmæssig tilbagevendende bevillinger.

Støtte gives på grundlag af ansøgninger fra sammenslutninger, institutioner og enkeltpersoner.

4.7.3 *Fondens styrelse*

Fonden fik en styrelse bestående af 10 medlemmer, to fra hvert af landene Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige. Halvdelen af medlemmerne (en fra hvert land) skulle være parlamentarikere valgt af Nordisk Råd, og halvdelen embedsmænd udnævnt af de respektive fem landes regeringer.

Styrelsesmedlemmerne blev valgt/udnævnt for et tidsrum af to kalenderår ad gangen. Blandt sine medlemmer skulle styrelsen vælge en formand og en næstformand, begge fra ét og samme land, som således havde formandsposten to år i træk.

De regler, som i 1966 blev vedtaget for styrelsens sammensætning og funktion, har ikke undergået nogen forandringer til dags dato, når man ser bort fra at, styrelsemøder nu bliver holdt fire gange pr. år mod oprindeligt tre.

4.7.4 *Arbejdet i de første år*

Der var fra begyndelsen delte meninger om, hvordan Fondens sekretariatsarbejde skulle organiseres. Ideen om et fast sekretariat knyttet til et af landenes centrale administrationsapparater blev forkastet, idet man mente, at det var nødvendigt at Fondens sekretær(er) var i fysisk nærhed af styrelsens formand.

Resultatet blev et rullende sekretariat som med to års mellemrum skiftede både sted og personale.

Nordisk kulturkommission fungerede i de første år som et rådgivende organ og en remissinstans, når man fandt det nødvendigt at indhente nudtalelser om ansøgere.

Til at begynde med var ansøgermængden lille, men den voksede hurtigt til ca. 300 ansøgninger i 1972. Samtidig øgedes midlerne fonden fik bevilget over de nationale budgetter, fra 600.000 NOK i 1966 til 5 millioner DKK i 1972.

I slutningen af denne første periode i Fondens historie blev sekretariatsfunktionen og økonomiforvaltningen varetaget af to sekretærer, som var lønnet af fondens midler.

4.7.5 *Fondens tilknytning til Kultursekretariatet i 1972*

Under de første virksomhedsår blev det efterhånden klart, at ordningen med et rullende sekretariat var uholdbar. Dette fremgår bl. a. af diverse udtalelser gengivet i Fondens protokoller fra disse år.

Da Sekretariatet for nordisk kulturelt samarbejde (Kultursekretariatet) blev oprettet i 1972, samtidig med, at Nordisk kulturkommission, som nævnt i kapitel 1, blev nedlagt, fandt man det derfor nærliggende og naturligt at overføre Fondens sekretariatsarbejde og økonomiforvaltning til det nyoprettede sekretariat.

Fondsstyrelsen førte forhandlinger om dette med den daværende organisationskomité, og man blev enig om – som en prøveordning – at knytte disse funktioner til Kultursekretariatet, mod at Fonden betalte en vis godtgørelse for sekretariatsbistand til den nye institution. I 1973 var denne godtgørelse på 150.000 DKK.

Samtidig med denne overføring af sekretariatsfunktionen til Kultursekretariatet overtog Ministerrådets tre rådgivende komiteer kulturkommissionens opgave som remissinstanser i sagsbehandlingen af ansøgningerne.

For almenkulturområdets vedkommende drejede det sig om "Den rådgivende komite for almenkulturel virksomhed" (RKK).

4.7.6 *Udviklingen siden Kulturnaftalen*

Tilknytningen til Kultursekretariatet og den nye ordning med et nordisk kulturbudget gjorde det nødvendigt at foretage visse ændringer i overenskomsten om Nordisk Kulturfond (den reviderede overenskomst om Kulturfonden af 12. juni 1975).

Men Fondens status som en selvstændig institution blev ikke berørt.

Dens journal blev således holdt adskilt fra sekretariatets journalsystem, og som juridisk person har den partshabilitet.

Ansvar for Fondens daglige sekretariatsopgaver og for koordineringen af arbejdet med kulturfondssager på sekretariatets forskellige sektioner har siden 1972 været overladt til en af sekretariatets konsulenter (fondsstyrelsens sekretær) og en assistent, mens økonomiforvaltningen er blevet varetaget af sekretariatets administrationsafdeling.

Som nævnt ovenfor er der ved siden af Kulturfonden på Ministerrådets initiativ blevet oprettet en række støtteordninger med et begrænset arbejdsområde siden Kulturaftalens etablering.

Disse støtteordninger er dannet delvis for at møde behovet for støtte og for systematisk at udbygge samarbejdet på et begrænset område, delvis for at skabe mulighed for at kunne yde varig eller tilbagevendende støtte på visse samarbejdsområder.

To af disse støtteordninger, folkeoplysningssamarbejdet og idrætssamarbejdet, har siden 1980 haft en særlig tilknytning til Kulturfonden, idet fondsstyrelsen efter ønske fra Ministerrådet har påtaget sig ansvaret for uddelingen af disse støtteordningers midler.

I de sidste ti år har antallet af ansøgninger varieret en del, men i gennemsnit har det ligget på ca. 650 ansøgninger pr. år. I 1984 indkom 660 ansøgninger. Samtidig er det totale årlige ansøgningsbeløb steget meget kraftigt, fra 19 mill. DKK i 1972 til 79 mill. DKK i 1984.

4.7.7 *Evaluering af Fondens virksomhed*

I 1984 besluttede Ministerrådet at gennemføre en samlet evaluering af Fondens virksomhed siden 1975. Evalueringen er afsluttet i 1986.

Evalueringen konkluderer, at Fondens virksomhed på flere områder har støttet nyskabende aktiviteter og stimuleret til nordisk kultursamarbejde i overensstemmelse med den generelle målsætning.

Evalueringen omfatter også kritikpunkter på en række områder.

Det konstateres i udredningen, at Nordisk Kulturfond gennem årene har haft en væsentlig betydning for at udvikle og stimulere det kulturelle samarbejde mellem de nordiske lande. Særlig i de første år har Fondens virksomhed omfattet alle kulturområder og nået brede befolkningsgrupper.

Der har ifølge evalueringen vist sig behov for en række justeringer, og nye initiativer, hvis Fonden skal opfylde den kulturelle funktion i det nordiske samarbejde, som den oprindeligt var tiltænkt.

De nye behov samler sig om:

- en mere aktiv og udadrettet virksomhed med henblik på at nå flere målgrupper,
- en profilering og synliggørelse af det nordiske samarbejde gennem temaprojekter og egeninitieret virksomhed,
- en overskuelig, enkel og fritstående forvaltning,
- ansøgningsprocedurer, som sikrer en kvalitativ behandling af ansøgninger,
- en effektiv realisering af den virksomhed, som Fonden selv igangsætter,
- en forbedret information, som når nye ansøgergrupper og fremmer den udadvendte information om det kulturelle samarbejde på et konkret grundlag.

Det er arbejdsgruppens opfattelse, at der gennem etablering af en udvi-

det kulturfond i tilknytning til den eksisterende Nordisk Kulturfond i videst mulig omfang skabes mulighed for:

- at etablere et fremtidsrettet kulturpolitisk instrument, der i en enkel form kan tilgodese såvel almenkulturelle aktiviteter samt særlige initiativer inden for film, TV og videoproduktion som f. eks. børne-, ungdoms- og dokumentarfilm,
- at en udvidet kulturfond indenfor en enkel organisatorisk ramme vil udgøre et fleksibelt budgetmæssigt instrument med mulighed for, at Ministerrådet, f. eks. i samråd med NR's kulturudvalg på de årlige samråd, uafhængigt af de øvrige samarbejdsområder kan foreslå prioriteringer i overensstemmelse med de mest påtrængende behov om initiering af nye aktiviteter,
- at en udvidet kulturfond vil kunne sikre en beslutningsstruktur, der gør det muligt indenfor korte tidsintervaller at træffe afgørelse om midlernes anvendelse,
- at en udvidet kulturfond efter de ovennævnte retningslinier vil sikre en naturlig og hensigtsmæssig afbalancering og kobling imellem traditionelle kulturaktiviteter, medier og selvinitieret virksomhed.

4.8 *Fond for samproduktion af nordiske film, tv og video*

4.8.1 *Indledning*

Også på medieområdet er det i det seneste år blevet en almindelig finansieringsform at oprette produktionsfonde i takt med udviklingen af de nye medier.

Hvad angår distributionsaspektet vil arbejdsgruppen henvise til de bestræbelser, der foregår med at udvide de nordiske distributionsmuligheder, bl. a. gennem Tele-X-planerne og Nordvisionssamarbejdet.

I udredningen behandles distributionsaspekter ligeledes nærmere nedenfor i kapitel 5 om Norden som kulturelt hjemmemarked.

Dette afsnit handler om mulighederne for at stimulere fælles nordisk produktion på det audiovisuelle område. Det er arbejdsgruppens opfattelse at produktionsspørgsmålet vil være af afgørende betydning i fremtidens nordiske medie- og kulturpolitik. Derfor fortjener det en nærmere omtale. Hvad angår de konkrete forslag, som arbejdsgruppen skal pege på, henvises til det indledende forslag kapitel "Sammenfatning og forslag".

De idéer og forslag, der fremsættes har formelt relation til:

- Rekommandation om oprettelse af en særlig nordisk fond for at støtte nordisk samproduktion af film, TV- og videoprogrammer (rek.nr. 4/1987),
- Rekommandation om videogram med nordiske TV-programmer og film (rek. 13/1986),
- Rekommandation om øget nordisk radio- og TV-samarbejde (rek. 1/1986),
- Yttrande nr. 2/1986 om øget nordisk filmsamarbejde.

I den forbindelse ønsker arbejdsgruppen at understrege, at det er af afgørende betydning i relation til fremtidens mangfoldige mediestructur, at initiativerne til at fremme nordisk produktion kommer så mange distributionskanaler til gode som muligt.

Derfor er det væsentligt at finde støtteformer, der tilgodeser dette behov. Derfor har arbejdsgruppen fundet det relevant både at vurdere situationen i Norden og at vende blikket udenfor Norden og se på nogle af de initiativer og erfaringer, som er gjort i relation til indretning af støttemuligheder til audiovisuel produktion.

4.8.3 *De eksisterende støttemuligheder*

De decentraliseringsmuligheder, som den nye teknologi har betydet for produktionsmønstret, har bevirket at fondsdannelser i stigende grad bliver en hensigtsmæssig finansieringsform for audiovisuel produktion.

Det gælder i relation til de nye nationale TV, som bygger på koncessionsmodeller (TV 2 i Danmark, TV 3 i Finland og det påtænkte TV 2 i Norge), til satellit- og kabeltransmission som til biograffremvisning og kortfilmproduktion til undervisning og folkeoplysning gennem skoler og biblioteker.

Den informationsteknologiske udvikling har medført at koncessionsmodeller, mindre producentenheder og støttemuligheder i produktionsfonde, vokser frem ved siden af de traditionelle medieinstitutioner.

I det følgende skal der som baggrund for forslaget om oprettelsen af en Fond for samproduktion af nordiske film, TV og video gives eksempler på audiovisuelle produktionsfonde i udlandet, som er oprettet med det formål at fremme produktion inden for film, TV og video i relation til nutidens – og ikke mindst fremtidens – mangfoldige medieapparat.

I forbindelse med de seneste års stærke ønsker om at stimulere og udvikle nordisk identitet under den tiltagende internationalisering af medieudbuddet retter opmærksomheden blandt såvel politikerne som kulturarbejderne sig i stigende grad mod en øget hjemmeproduktion. Det gælder såvel nationalt som i det nordiske mediasamarbejde.

I forbindelse med dette overordnede medie- og kulturpolitiske sigte er det nødvendigt at se på to sammenhængende aspekter: produktion og distribution.

De midler hvormed de nordiske regeringer støtter film, TV og videoproduktion varierer nationalt i overensstemmelse med tradition og lovgivning.

I Norden som i de europæiske lande – med undtagelse af Luxembourg – eksisterer der mindst en offentlig TV-kanal, som er finansieret i form af licensafgifter, og som har en "public service" forpligtelse i relation til samfundshelheden.

Udviklingen af de nye medier med landsdækkende TV-kanaler organiseret på koncessionsbasis, lokal-TV, satellittransmissioner, kabelsystemer og forbedrede teknologiske modtagersystemer stiller regeringerne over for

udfordringer hvad angår audiovisuel kommunikation, som er mere komplicerede end tidligere.

For det første lægger mangfoldigheden i den nye mediestruktur op til at afprøve nye produktionsstøtteformer.

Planlægning af et nordisk satellittransmissionssystem (Tele-X), indførelse af nye landsdækkende nationale TV-kanaler uden for de offentligt organiserede statsradiofonier (TV2 i Danmark og Norge, TV3 i Finland), opbygning af regionale og lokale TV, har såvel nationalt som nordisk sat en diskussion i gang om hvilke støtteformer, der er mest egnede i den nye situation.

Samtidig udgør det øgede TV-udbud en trussel mod produktion af spillefilm og imod biografdistribution.

Kortfilmsproduktionen, som tidligere har været et bærende element i den nationale folkeoplysning – og som har gjort Norden verdenskendt – er truet af et øget udbud af kommercielle tilbud på video. I Vesttyskland har disse overvejelser bl. a. udmøntet sig i begreberne "Bestandgarantie" og "Entwicklungsgarantie".

Den første støtteform skal garantere den kontinuerlige eksistens af den statsfinansierede offentlige radio/TV-spredning, som er pålagt generelle "public service" funktioner.

"Entwicklungsgarantie" skal garantere ikke blot den kontinuerlige produktion i de traditionelle medier, men også ønskerne om at skabe produktionsmuligheder i relation til det nye mediemarked.

Det er arbejdsgruppens opfattelse, at denne opdeling af støttebegreberne er frugtbar i relation til såvel de statslige radiofonier som til de nye medier – uanset hvilke finansieringsformer, der er tale om.

Det afgørende er, at der sikres en kvalitativ produktion i såvel de traditionelle som de nye medier, således at medierne kan opfylde de kulturpolitiske målsætninger.

Derfor bør den fremtidige diskussion af de rekommandationer, der er nævnt ovenfor, efter arbejdsgruppens opfattelse i høj grad handle om, hvorledes det i den nuværende situation er muligt i Norden at indrette udviklingsgarantier, som kan stimulere og udvikle såvel den nationale som den nordiske produktion.

Som baggrund for den fortsatte diskussion og de forslag, som er udarbejdet i "Sammenfatning og forslag", skal der kort omtales nogle få eksempler på nye offentlige støtteformer udenfor Norden, som det efter arbejdsgruppens vurdering er værd at lade sig inspirere af i relation til indretning af fælles nordiske støtteformer for film, TV og video.

4.8.4 *Canadian Broadcast Programme Development Fund*

Canada har traditionelt haft problemer med at opretholde identiteten i sine egne radio/TV-systemer stående ansigt til ansigt med det store udbud af TV-programmer fra USA, som modtages direkte eller distribueres via kabel.

På den baggrund oprettede den canadiske regering i 1983 en programudviklingsfond, "Canadian Broadcast Programme Development Fund", administreret af "Canadian Film Development Corporation". Fonden blev grundlagt med en startkapital for det første år med 35 mio. can.\$ stigende til 60 mio. can.\$ over en 5-årig periode.

Betingelserne for, at fonden kan give støtte er, at der opnås en aftale med det statslige canadiske TV, "Canadian Television Broadcasting Organisation", om at det foreslåede program vil blive vist inden for 2 år inden for aftenstøtten kl. 19–22.

Programmerne må falde inden for de programområder, som er dårligt tilgodeset i Canada, dvs. børneprogrammer, drama og underholdning.

Hvis disse betingelser er opfyldt, kan producenten opnå op til en tredjedel af produktionsomkostningerne fra "Canadian Film Development Corporation", som kan give pengene som et lån, en lånegaranti, en "Equity participation", eller en blanding af disse tre støtteformer.

Forudsætningen for tilskud er, at en anden tredjedel vil blive opnået fra den TV-organisation, som har forpligtet sig til at vise programmet.

Producenten må på denne måde rejse en tredjedel af produktionsomkostningerne selv.

Ordningen fungerer altså som supplement til radiofoniernes egen produktionsstøtte og er adskilt fra disse.

I vedtægterne for den canadiske støttefond er det stadfæstet:

at fondens midler skal gå til en ny produktion,

at midlerne ikke skal erstatte de eksisterende omkostninger og tilskud til radiofoniernes programproduktion.

Derfor er ordningen ligeledes en garanti for, at regeringen ikke blander sig i de eksisterende radiofoniers programproduktion.

Konklusion

Den canadiske udviklingsfond, som blev skabt på baggrund af den udsatte kulturelle situation, som landet befinder sig i på grund af dets lange grænse mod USA, er interessant af flere grunde: Den er et eksempel på, hvorledes en blanding af offentlig og privat økonomi kan fremme hjemmeproduktion, samtidig med at de midler, som fondsmidlerne udløser til programproduktion, hvert år øger de samlede investeringer i medieproduktionen.

Støtteformen er et eksempel på den "pump-praying function", som englænderne taler om i forbindelse med kulturpolitisk innovation: De samlede programinvesteringer stiger fra et maximum det første år på 105 mio. can.\$ til et maximum på 180 mio. can.\$ det femte år i takt med, at den canadiske regerings bidrag stiger fra 35 til 60 mio. can. \$.

På tilsvarende måde kan man i Canada se lignende tendenser til nytænkning i relation til organiseringen af programproduktion i det offentlige radio/TV.

I november 1983 vedtog det canadiske kommunikationsministerium, "Ministry of Communication", nye politiske retningslinjer for programproduktion, "Batir l'Avenir", som indebærer, at 50 % af programproduktionen i CBC/Radio Canada med undtagelse af nyheder, sport og aktualitetsprogrammer skal komme fra uafhængige producenter.

Dette skal gennemføres over en 5-års periode.

I den forbindelse har CBC/Radio Canada påbegyndt udlejning af ledig studiekapacitet til uafhængige producenter til almindelig markedspris.

Det stadfæstes i "Batir l'Avenir", at målsætningen med ordningen må ses som et væsentligt element til at udvikle Canadas kulturliv under de nye mediebetingelser og som midler til at udløse nye programidéer.

4.8.5 *Channel Four*

Den samme åbenhedens filosofi i relation til de nye medier er blevet reflekteret og realiseret i England gennem oprettelsen af "Channel Four", som opererer som et uafhængigt TV-selskab, der statutmæssigt er pålagt at søge nye programressourcer uden for det eksisterende reklamefinansierede Independent Television (ITV).

"Channel Four"s succes med henblik på at fremme ny programproduktion af eksperimenterende karakter har fået indflydelse på britisk TV-produktion i det hele taget og har været en udfordring til såvel de kommercielle private producentselskaber som i relation til kulturarbejdernes angst for forringede vilkår under de nye produktionsformer.

Desuden er "Channel Four" blevet et fundamentalt løft for filmindustrien, idet kanalen er blevet en væsentlig finansieringskilde til nye filmproduktioner.

Filmproducenter taler om, at den har reddet engelsk film ud af krisen:

Siden starten i 1982 har kanalen produceret eller medproduceret omkring 100 spillefilm, eller 20 om året. Det nye ved "Film on Four"-programmet er ikke mindst, at man ikke udliciterer TV-produktioner til filmbranchen, men at man satser på at det skal være spillefilmsproduktioner, der så senere vises i TV.

Channel 4's samarbejde med filmbranchen betyder bl. a. at filmene sendes ud i biograferne, før de vises på kanalen. Her bliver de anmeldt og diskuteret.

Erfaringen viser, at det ikke går ud over TV-interessen eller medfører, at publikum ikke møder op i biograferne. Tværtimod synes denne distributionsform at virke gensidigt forstærkende på interessen.

4.8.6 *Konklusion*

Disse to eksempler kan ikke direkte overføres til nordiske forhold, men de kan måske give værdifulde inspirationer i de fællesnordiske forsøg på at finde nye veje til at stimulere programproduktion, som kommer såvel film, TV som video til gode.

Hvorfor ikke finde en støtteform, som f. eks. muliggør filmfremvisning af spillefilm i biografer før de vises i TV for endelig at distribueres på video?

Det blev understreget ovenover, at der blandt de nordiske regeringer er enighed om, at regeringerne må sikre den økonomiske basis for de eksisterende public-service TV-systemer.

Derfor bør planlægningen og indretning af nye offentlige støttesystemer i relation til nye produktionsformer efter arbejdsgruppens opfattelse – hverken nationalt eller nordisk – give dem unfair konkurrencemæssige fordele i forhold til de eksisterende institutioner.

Morgendagens programproduktion må ikke bygges på ruinerne af den nuværende.

Det vil imidlertid være u hensigtsmæssigt i relation til de nye teknologiske produktionsmuligheder, at fastholde, at den nye programservice skal indrettes efter de samme regler, som gælder de gamle medier.

De gamle medier blev organiseret på et andet teknologisk og samfundsmæssigt grundlag.

Meget tyder på, at den nye mediestruktur vil befordre en programproduktion, som i relation til den traditionelle TV-spredning gennemsnitlig går mere i retning af "narrowcasting", i form af specialiserede programmer, som henvender sig til specielle målgrupper, som i fremtidens mangfoldige mediestruktur selv bliver i stand til at taste dem frem på skærmen.

Derfor er det ud fra et generelt mediepolitisk mål ønskeligt, at støtteformer som tilgodeser specialiseret programproduktion sker inden for en mediestruktur, som i sin helhed har en bred publikumsappel.

En sådan struktur findes i de nordiske lande igennem de eksisterende radiofonier og offentlige filminstitutioner.

Udviklingen på medieområdet med nye landsdækkende TV-kanaler, kabel- og satellittransmission, videodistribution samt udviklingen inden for kort- og spillefilmsområdet har skabt behov for nye produktionsstøtteformer, der kan fremme hjemmeproduktionen og stimulere til et gensidigt frugtbart samarbejde mellem de forskellige medieformer.

Arbejdsgruppen har udarbejdet et diskussionsoplæg til struktur for en eventuel nordisk produktionsfond på det audiovisuelle område, som er vedlagt udredningen som bilag 5.

... Men Sisyfos vidner om den højere troskab, som fornægter guderne og løfter stenene. Og han indser, at alt er godt. Det herreløse univers synes ham hverken goldt eller ørkesløst. Hvert granitkorn i stenen, hver glimten-de mineralstump i bjergets mørke udgør en verden i sig selv ...

(Citater: Albert Camus: "Sisyfos myten", Paris 1942)

Bilag¹:

BILAGSMAPPE I

1. *Diskussions- og idéoplæg*
- 1.1 "Den lange march gennem institutionerne" – oversigt med sammenfatning af ønsker og forslag fra de nordiske samarbejdsinstitutioner på almenkulturområdet.
- 1.2 "Den lange march gennem institutionerne" – dokumentarisk materiale.

BILAGSMAPPE II

Diskussions- og idéoplæg (fortsat)

- 1.3 "De overordnede principper" – diskussions PM.
- 1.4 "Den organisatoriske tilrettelæggelse" – diskussions PM.
2. Komplettering af kulturaftalen – tekstforslag.
3. Udgifter til administration af nordiske kulturinstitutioner – oversigt.
4. Bogklubber i Norden.
5. Nordisk produktionsfond på det audivisuelle område – diskussionsoplæg.
6. "Norden uden grænser" – udredning om Norden som kulturelt hjemmemarked.

¹ Findes kun stencilerede.

BIHANG

Norden utan gränser — en kartläggning av hinder för strävandena att göra Norden till en kulturell hemmarknad

av Kristian Slotte

Helsingfors i maj 1987

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1	Norden utan gränser	1787
1.1	Bakgrund	
1.2	Kartläggning	
2	Sammanfattning	1789
2.1	Bristande ekonomiska resurser	
2.2	Bristande språkförståelse	
2.3	Höga rese- och inkvarteringskostnader	
2.4	Fiskala och byråkratiska hinder	
2.5	Hinder i själva kultursamarbetets organisation	
2.6	Förslag till utvidgning av kultursamarbetet	
3	Beskrivning av hinder för strävandena att göra Norden till en kulturell hemmamarknad	1795
3.1	Teater	
3.2	Bildkonst (o. a. konst)	
3.3	Litteratur	
3.4	Musik	
3.5	Film	
3.6	Radio- och TV-samarbete	
3.6.1	Radio	
3.6.2	TV	
3.7	Kabel-TV	
3.8	Video	
3.9	Folkrörelser	
3.10	Bilateralt samarbete	
3.12	Nationella stödordningar	
3.13	Språkförståelse	
3.14	Turism	

1 Norden utan gränser — en kartläggning av hinder för strävandena att göra Norden till en kulturell hemmamarknad

1.1 Bakgrund

I samarbetsöverenskommelsen mellan Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige av år 1962, det s. k. Helsingforsavtalet, artikel 13, stadgas att de fördragsslutande parterna "i syfte att stödja och stärka den kulturella utvecklingen skola . . . främja det fria nordiska folkbildningsarbetet och utbytet inom litteratur, konst, musik, teater, film och övriga konstområden, varvid böra tillvaratagas bland annat de möjligheter som radio och television erbjuda".

I avtalet mellan Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige om kulturellt samarbete av år 1971, det s. k. kulturavtalet stadgas, artikel 5, a, i allmänna ordalag att avtalsparterna skall "samarbeta om konstnärligt och annat kulturellt utbyte mellan två eller flera av de nordiska länderna".

Det kan vara värt att notera att det explicita ändamålet med det åsyftade kulturutbytet enligt Helsingforsavtalet blott är att stöda och stärka den kulturella *utvecklingen*, alltså ett slags utilism. och inte t. ex att i allmänhet öka nordbornas möjligheter att ta del av grannländernas kulturutbud, låt vara att detta inte heller utesluts.

I dagens kultursamarbete förefaller emellertid det sistnämnda att ligga i förgrunden. Sålunda stadgas i kulturavtalet, artikel 1, att avtalet "har till syfte att stärka och intensifiera kulturellt samarbete i vid bemärkelse mellan avtalsparterna för att vidareutveckla den nordiska kulturgemenskapen."

Nordiska rådet har under en följd av år lagt ökad vikt vid att så långt det överhuvudtaget är möjligt göra kulturyttringarna i de nordiska länderna tillgängliga för publiken i hela Norden. Dessa strävanden har bl. a. tagit sig uttryck i rekommendationer till Nordiska ministerrådet såsom:

- rek. nr 5/1980 angående gemensam nordisk bokmarknad,
- rek. nr 22/1984 angående utväxling av konstutställningar,
- rek. nr 15/1985 angående hemmamarknad för fonogram med nordisk musik,
- rek. nr 6/1986 angående förbättrad spridning av verk nominerade till Nordiska rådets musikpris,
- rek. nr 13/1983 angående distribution av videogram med nordiska TV-program och filmer,
- otaliga rekommendationer angående ökat nordiskt radio- och TV-samarbete, t. ex. rek. nr 1/1986 angående samarbete via Tele-X,
- rek. nr 2/1986 angående handlingsplan för det nordiska kultursamarbetet.

Vidare har Nordiska rådet avgivit rekommendationer som indirekt ger uttryck för samma strävanden.

Därtill kommer prioriteringar framförda i andra sammanhang av Nordiska rådet eller dess kulturutskott såsom den gästspelsutväxling som för-

medlas av Nordiska teaterkommittén samt distribution och marknadsföring av nordisk film (yttrande nr 1/1986 p. 2).

Ytterligare har kulturutskottet framlagt önskemål om förslag till en politisk lösning av de upphovsrättsliga och ekonomiska problem som är förbundna med distribution av videogram i större omfattning (PM om aktuella frågor i nordiskt kultursamarbete av 2.9.1986).

Nordiska ministerrådet åter har i riktlinjerna för arbetet med den ovan nämnda rekommendationen om en handlingsplan för det nordiska kultursamarbetet (rek. nr 2/1986) efterlyst en redogörelse för sådana nationella rättsregler som hindrar eller försvårar en realisering av den kommande handlingsplanens mål.

1.2 Kartläggningen

Med utgångspunkt i rek. nr 2/1986 har genomförts en kartläggning med mottot "Norden utan gränser" i syfte att främja strävandena att skapa en hemmamarknad för nordiska kulturyttringar inom områdena teater, bildkonst, litteratur, musik, film, radio och TV och andra elektroniska medier samt annan kulturell verksamhet.

Det omedelbara syftet med kartläggningen är att definiera sådana förhållanden av juridisk, ekonomisk, praktisk eller annan karaktär som förhindrar eller försvårar utvecklingen av Norden som kulturell hemmamarknad.

Utredningsman har varit Kristian Slotte, lektor vid Svenska handelshögskolan i Helsingfors, tidigare sekreterare i Nordiska rådets kulturutskott.

Kartläggningen har genomförts i huvudsak under tiden januari–mars 1987 i form av muntliga intervjuer i Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige, företrädesvis i huvudstäderna. Skriftlig kontakt har tagits med självstyrelsemyndigheterna på Färöarna, Grönland och Åland samt med Nordiska samrådet. Sammanlagt har ca 120 personer intervjuats, som från nordisk synpunkt kan anses vara centralt placerade inom resp. kulturområde. Vid val av intervjuade har utredningsmannen biståtts av resp. lands undervisningsdepartement/kulturråd. Därtill har ett otal andra kontakter utnyttjats.

Fördelen med intervjuer är möjligheten att vid behov utvidga och fördjupa frågeställningarna. Den fria intervjuformen är under gynnsamma förhållanden ägnad att befordra öppenheten, vilket självfallet är till fördel vid diskussion av omständigheter som av en eller annan orsak eventuellt kan uppfattas som grannliga, i synnerhet som de intervjuade förblir anonyma. Därtill kommer att intervjuformen inneburit tidsinbesparingar, vilket varit av stor betydelse med hänsyn till den tid som stått till kartläggningens förfogande.

Nackdelen med den valda arbetsformen är givetvis risken att intervjuerna av en eller annan orsak "misslyckas" och att ersättande intervjuer av tids- eller andra skäl inte kan åstadkommas. Inte heller finns det någon garanti för att valet av intervjuade, alla ansträngningar till trots, är heltäck-

kande. Det *kan* alltså i bakgrundsmaterialet för kartläggningen finnas luckor som minskar dess värde.

Kartläggningen utmynnar, där så har befunnits möjligt, i förslag till undanröjande av konstaterade hinder, till åtgärder av administrativ art, till ekonomiska stödåtgärder eller till åtgärder av annan art.

2 Sammanfattning

I anslutning till Nordiska rådets rekommendation nr 2/1986 angående en handlingsplan för det nordiska kultursamarbetet har Nordiska ministerrådet låtit företa en kartläggning av hinder för strävandena att göra Norden till en kulturell hemmamarknad.

I den företagna kartläggningen (*Bilaga 6* till handlingsplanen) redovisas för följande huvudtyper av hinder (p. 1–5) samt framläggs vissa förslag till utvidgning av kultursamarbetet (p. 6):

1. Brist på ekonomiska resurser att göra kulturyttringarna synliga i de nordiska grannländerna.

2. Bristande språkförståelse utgör hinder för att ta del av kulturyttringar från de nordiska grannländerna och att delta i nordiskt (kultur)samarbete som givande och tagande part.

Bristen i språkförståelsen får lätt negativa konsekvenser för den allmänna kännedomen om grannländerna, vilket i sin tur kan leda till likgiltiga eller negativa attityder till ifrågavarande länder.

3. Höga rese- och inkvarteringskostnader utgör en belastning för alla involverade parter inom alla kulturområden och på alla plan, dock så att periferierna relativt sett drabbas hårdast.

4. Fiskala och byråkratiska hinder såsom oenhetlighet och långsamhet i tillämpningen av moms/oms-bestämmelser vid införsel av konstverk och andra föremål för utställningsändamål, litteratur, videogram etc.

5. Hinder i själva kultursamarbetets organisation.

6. Förslag till utvidgning av kultursamarbetet.

Även om dessa typer av hinder för berörda parter är högst konkreta skall de dock inte tillmätas avgörande betydelse i så måtto att de skulle omöjliggöra samarbete. Därom vittnar tydligast det vidsträckta samarbete som bedrivs inom alla kulturområden mellan de nordiska länderna på såväl officiellt som inofficiellt plan.

De skall däremot ses som hinder för att ytterligare utvidga kultursamarbetet och att förverkliga strävandena att göra Norden till en kulturell hemmamarknad. Hindren får därför anses vara allvarliga nog.

Kartläggningen visar vidare TV:s stora betydelse som det medium som effektivast öppnar vägen till och skapar förståelse för de nordiska grannländernas kultur. Detta framgår explicit t. ex. av avsnitten om litteratur (3.3) och film (3.5). TV:s stora betydelse för ökad språkförståelse åter framgår t. ex. av avsnittet om teatergästspel (3.1).

Själva kartläggningen utmynnar, där så har befunnits möjligt, i förslag till undanröjande av konstaterade hinder, till åtgärder av administrativ art, till ekonomiska stödåtgärder eller till åtgärder av annat slag. Därtill framläggs vissa förslag till utvidgning av samarbetet.

I denna sammanfattning tar utredningsmannen fasta på sådana förslag som av olika orsaker synes angelägnast med hänsyn till syftet med kartläggningen, nämligen att medverka till att göra Norden till en kulturell hemmarknad. Dessa är alltså att uppfatta som prioriterade. För övriga förslag hänvisas till resp. avsnitt av kartläggningen.

2.1 Bristande ekonomiska resurser

I det nu föreliggande förslaget till handlingsplan för det nordiska kultursamarbetet, allmänskultur, som framläggs av den därtill tillsatta särskilda arbetsgruppen (till vilken kartläggningen varit knuten) ingår konkreta förslag till ökad medelstilldelning över Nordiska ministerrådets budget till vissa samsamarbetsområden. Några förslag av den arten upptas därför inte i denna sammanfattning, bortsett från ett förslag om utbyggnad av möjligheterna att stöda bilateralt samarbete (Se 3.10, p. 1).

Förslagen till ökad medelstilldelning läggs fram i avsnitt 5 i förslaget till handlingsplan.

2.2 Bristande språkförståelse

Bristande språkförståelse utgör hinder för att ta del av kulturyttringar från de nordiska grannländerna och att delta i nordiskt (kultur)samarbete som givande och tagande part.

Brister i språkförståelsen kan ha negativa konsekvenser för den allmänna kännedomen om grannländerna, vilket i sin tur lätt kan leda till likgiltighet inför dessa eller rentav till negativa attityder.

Förslag:

1. Nordiska ministerrådets handlingsprogram för förbättrad språkförståelse i Norden (rek. nr 12/1977) ges ökad tyngd. (Se 3.13)

2. Nordiska ministerrådet intar särskilda anslag på sin budget för tolktjänster i det nordiska samarbetet. (Se 3.13)

3. Nordiska ministerrådet intar särskilda anslag på sin budget för utbildning av tolkar för det nordiska samarbetet. (Se 3.13)

4. Radiobolagen låter i allt större omfattning intervjuer o. a. l. inslag på ett grannlandsspråk gå ut i etern in extenso på resp. språk utan att tona ned dessa till förmån för översättning eller referat. (Se 3.6.1)

5. TV-bolagen i Danmark, Norge och Sverige inför i försökssyfte egen-språktextning sålunda att grannlandsprogram och intervjuer från dessa länder textas på danska, norska och svenska i stället för att översättas. (Se 3.6.2)

6. Nordiska turistrådet uppmärksamgör turistorganisationerna på de

nordiska språkens stora betydelse såväl direkt som indirekt för turismen inom Norden. (Se 3.14)

2.3 Höga rese- och inkvarteringskostnader

Höga rese- och inkvarteringskostnader i Norden utgör en belastning för alla parter på alla kulturområden och på alla plan. Samtidigt är det fullkomligt klart att periferierna relativt sett drabbas hårdast.

Den företagna kartläggningen visar otvetydigt att ett av de största hindren för framför allt Island, Färöarna och Grönland att på jämbördig fot med de övriga länderna och självstyrande områdena delta i samarbetet är just de höga rese- och inkvarteringskostnaderna. Detta är så mycket allvarigare som bristande ekonomiska möjligheter till deltagande är ägnat att minska intresset för själva samarbetet, givetvis till skada för idén om det nordiska samarbetet som ett samarbete mellan *alla* nordiska länder och självstyrande områden.

Höga kostnader eventuellt i förening med språksvårigheter blir effektiva spärrar för en utvidgning av det nordiska (kultur)samarbetet, samtidigt som detta löper risk att snedvridas genom uttunning i periferierna och koncentration i centrum.

Förslag:

1. Nordiska ministerrådet hänvänder sig till de nordiska ländernas regeringar med begäran om lindring av charterbestämmelserna för trafik inom Norden. (Se 3.14)

2.4 Fiskala och byråkratiska hinder

Fiskala och byråkratiska hinder såsom långsam och/eller oenhetlig tillämpning av t. ex. moms/oms-bestämmelser utgör besvärande hinder för kulturutbytet mellan de nordiska länderna. Särskilt utsatta områden är bildkonst, litteratur, film, video etc.

Ett annat exempel på hinder av denna typ är källskattesystemet vid olika typer av artistframträdanden.

Såsom ovan har framhållits är dylika hinder till besvär för berörda parter, samtidigt som de innebär ökade kostnader. Dessbättre har hindren dock inte omöjliggjort kulturutbyte mellan länderna, vilket det vidsträckta samarbetet på kulturområdet är bevis på.

Men om kultursamarbetet skall kunna utvidgas ytterligare, om strävandena att göra Norden till en kulturell hemmamarknad skall kunna förverkligas, måste de fiskala och byråkratiska hindren undanröjas.

Sedan 1954 råder det fri arbetsmarknad i Norden. Medborgarna kan röra sig fritt över gränserna för att arbeta i annat nordiskt land. Men det är ännu inte möjligt för medborgarna att därvid fritt ta med sig arbetsredskapen, t. ex. filmkameror, eller resultatet av sitt arbete, t. ex. konsthantverk eller videogram. Sådant påläggs vid gränsöverskridningen tull, moms etc. Det

är en procedur som dessutom är oerhört tidsödande i synnerhet jämfört med den passkontroll som upprätthålls vid inresa i och utresa ur Norden.

Förslag:

1. Nordiska ministerrådet hänvänder sig till Finlands regering med begäran om avlägsnande av kravet på garantideposition vid tillfällig införsel av t. ex. museiägda konstverk för utställningsändamål. (Se 3.2)

2. Nordiska ministerrådet arbetar för att på internationellt plan åstadkomma ändringar i tullnomenklaturen, så att de olika kategorierna av konst behandlas på lika grunder. (Se 3.2)

3. Nordiska ministerrådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar att samfällt vidta åtgärder för att minska portokostnaderna, genom att inom Norden återinföra ett särskilt trycksaksporto. (Se 3.3)

4. Nordiska ministerrådet hänvänder sig till de nordiska ländernas regeringar med begäran om revidering av källskattesystemen vid olika typer av artistframträdanden (Se 3.4)

5. Åldersgränserna för film i de nordiska länderna harmoniseras, för att underlätta framför allt utväxlingen av barn- och ungdomsfilm mellan länderna. (Se 3.5)

6. Nordiska ministerrådet hänvänder sig till Finlands och Sveriges regeringar med begäran om avlägsnande av kravet på omcensurering av i det andra landet redan censurerade filmer avsedda att visas i främsta rummet för finlandssvenskar resp. sverigefinnar och ersättande av granskningsplikten med anmälningsplikt. (Se 3.5)

7. Nordiska ministerrådet hänvänder sig till de nordiska ländernas regeringar med begäran om att skapa ett slags ATA-carnet-system, varigenom nordisk samproduktion av film, video etc. befrias från tull o. a. l. avgifter vid lån eller medtagande av utrustning och framkallning av film över gränserna mellan de nordiska länderna. (Se 3.5)

8. Nordvisionstarifferna ses över. (Se 3.6.2)

9. Nordiska ministerrådet hänvänder sig till de nordiska ländernas regeringar med begäran om att televerket sänker avgiften för användning av s. k. radioledning. (Se 3.6.1)

Nordiska ministerrådet företar en undersökning av möjligheterna att sänka avgiften för användning av satellitförbindelser mellan Island, Färöarna, Grönland och det övriga Norden. (Se 3.6.2)

10. Nordiska ministerrådet hänvänder sig till de nordiska ländernas regeringar med begäran om harmonisering av principerna för förmedling av grannlandsprogram i kabelnät, sålunda att sådana program omfattas av den s. k. Must carry-principen. (Se 3.7)

11. Nordiska ministerrådet hänvänder sig till de nordiska ländernas regeringar med begäran om att ingå överenskommelse om en gemensam ordning för fjärrlån av videogram över gränserna mellan olika typer av bildningsorgan, utan tull- o. a. l. formaliteter i linje med vad som gäller för fjärrlån av litteratur. (Se 3.8)

12. Nordiska ministerrådet hänvänder sig till de nordiska ländernas regeringar med begäran om att ingå överenskommelse om en gemensam ordning för porto-, tull- och moms/omsfri distribution av videogram för hörselskadade över gränserna mellan de nordiska länderna, samt att därefter samarbeta om att utvidga den till att gälla även internationellt. (Se 3.8)

13. Nordiska ministerrådet hänvänder sig till de nordiska ländernas regeringar med begäran om att avlägsna eventuella hinder för att bevilja folkrörelser stöd för aktiviteter i annat nordiskt land. (Se 3.9)

14. Nordiska ministerrådet hänvänder sig till de nordiska ländernas regeringar med begäran om harmonisering av bestämmelserna om bussars axeltryck. (Se 3.14)

2.5 Hinder i själva kultursamarbetets organisation

Det är uppenbart att det i kultursamarbetets organisation förekommer bestämmelser av olika slag, som tillkommit i vällovligt syfte, men som vid tillämpningen blir prohibitiva på ett eller annat sätt. Detta behöver inte leda till oöverstigliga hinder, men betyder i alla fall svårigheter, som bör kunna undanröjas.

Förslag:

1. Administrationen av den nordiska utväxlingen av teatergästspel förenklas i syfte att minska administrationskostnaderna och försnabba behandlingen. (Se 3.1)

2. Nordiska ministerrådets sekretariat ges i uppdrag att utarbeta en förteckning över utställningsarrangörer och utställningslokaler i de nordiska länderna. (Se 3.1)

3. Nordiska ministerrådet företar en översyn av statuterna för kommittén för översättning av grannlandslitteratur, så att kommittén ges rätt att själva ta initiativ till översättningar, och att rätten att söka stöd för översättningar utvidgas till att gälla också andra än förlag. (Se 3.3)

4. Nordiska rådet och Nordiska ministerrådet företar en översyn av rutinerna för nomineringen till och utdelningen av Nordiska rådets litteraturpris, så att hela proceduren blir mer lockande för massmedierna och den litteraturintresserade allmänheten. (Se 3.3)

5. Nordiska rådet och Nordiska ministerrådet företar en översyn av musikprisinstitutionen, så att det skapas möjligheter att ge produktionsstöd för inspelning av fonogram med verk som erhållit musikpriset, samt en översyn av rutinerna för nomineringen till och utdelningen av Nordiska rådets musikpris, så att hela proceduren blir mer lockande för massmedierna och den musikintresserade allmänheten. (Se 3.4)

6. Nordiska ministerrådet företar en översyn av reglerna för beviljning av stöd till samarbete mellan folkrörelser. (Se 3.9)

7. Nordiska ministerrådet företar en uppluckring av reglerna för beviljning av medel till bilaterala projekt ur Nordiska ministerrådets disposi-

tionsmedel och andra stödordningar, så att projekt av stort nordiskt intresse kan stödas. (se 3.10)

8. Nordiska kulturfonden företar en uppluckring av reglerna för beviljning av medel till bilaterala projekt, så att projekt av stort nordiskt intresse kan stödas. (Se 3.10)

9. Nordiska ministerrådets sekretariat ges i uppdrag att utarbeta och ajourhålla en förteckning avsedd för den stora allmänheten över existerande fonder och andra stödordningar för nordiskt kultursamarbete, som ges spridning via resp. anslagsbeviljande organ och som alltid omnämns i de olika organens annonsering. (Se 3.10)

10. Nordiska ministerrådet uppför regionalt kultursamarbete på listan över tyngdpunktsområden inom det regionalpolitiska samarbetet. (Se 3.11)

11. Nordiska ministerrådet prioriterar i turistsamarbetet kultur- och ungdomsturism. (se 3.14)

2.6 Förslag till utvidgning av kultursamarbetet

I samband med den företagna kartläggningen har även framkommit tankar och idéer, av vilka en del kan tjäna som underlag till åtgärder för utvidgning av det nordiska kultursamarbetet i enlighet med det aktuella syftet att göra Norden till en kulturell hemmamarknad.

Förslag:

1. Nordiska ministerrådet hänvänder sig till de nordiska ländernas regeringar med begäran om att skapa/bygga ut möjligheter(na) att stöda bilaterala samarbetsprojekt mellan de nordiska länderna/självstyrande områdena, genom att i förekommande fall på statsbudgeterna uppta särskilda anslag för dylika ändamål. (Se 3.10)

2. Nordiska ministerrådet ställer medel till förfogande för att i experimentsyfte genomföra ett projekt med en nordisk teater. (Se 3.1)

3. Nordiska ministerrådet hänvänder sig till de nordiska ländernas regeringar med begäran om att nordisk film noteras särskilt i de offentliga stödordningarna för film samt att de offentliga stödordningarna för import av utomnordisk kvalitetsfilm samordnas. (Se 3.5)

4. Nordiska ministerrådet hänvänder sig till de nordiska ländernas regeringar med begäran om att överväga huruvida kulturstödordningarna (inte blott stödordningarna för film; jfr ovan) kan ses i ett nordiskt perspektiv.

Nordiska ministerrådet företar en kartläggning av problem och möjligheter på detta fält. (Se 3.12)

5. De nordiska TV-bolagen visar fler nordiska filmer än vad som nu är fallet, för att hos publiken befästa intresset för nordisk film och Norden. (Se 3.6.2)

6. De nordiska radio- och TV-bolagen utvidgar nätet av korrespondenter i de nordiska grannländerna och försöker därvid tillfredsställa behovet av kulturbevakning. (Se 3.6.1 och 3.6.2)

3 Beskrivning av hinder för strävandena att göra Norden till en kulturell hemmamarknad

3.1 Teater

Nordiska teaterkommittén

Nordiska teaterkommittén har till uppgift att främja nordiskt teatersamarbete genom att bevilja bidrag till och initiera nordisk gästspelsutväxling. Kommittén skall därtill planlägga och genomföra nordisk vidareutbildning i form av seminarier och kurser för alla yrkesgrupper inom professionell teater. Hela verksamheten skall bedrivas i samarbete med de professionella teatrarnas institutioner och fackliga organisationer i de nordiska länderna.

Den nuvarande organisationen stammar från 1977, då de två tidigare kommittéerna på området, gästspelskommittén och den s. k. Vasakommittén slogs samman och benämndes Nordiska teaterkommittén. Teaterkommittén uppfördes som permanent post på den nordiska kulturbudgeten 1982. Anslaget till kommittén uppgår på budgeten 1987 till 3,9 milj. DKK.

Gästspelsutväxling

Det största hindret för ett ökat teatersamarbete i den nordiska teaterkommitténs regi är otillräckliga anslag. Antalet gästspel som har kunnat stödjas uppgår årligen till omkring 30 st. Det har därvid varit fråga om delfinansiering av företrädesvis små och medelstora föreställningar av ofta fria grupper och ensembler. Möjligheterna att stödja stora gästspel av institutionsteatrar har varit små, i praktiken obefintliga p. g. a. höga avtalsbaserade kostnader. Som exempel kan nämnas att de tillbudsstående gästspelen skulle förslå till finansiering av måhända fyra (4) stora gästspel.

Som exempel kan nämnas att Nationalteatern i Reykjavik har intresse av att ta emot ett gästspel av Dramatiska teatern i Stockholm med Laxness' "Ön i havet". Gästspelet skulle kosta ca 500 000 SEK och skulle kunna finansieras med biljettintäkter, förutsatt att föreställningen gavs fyra gånger för fulla hus (660 pers.).

Gästspelet genomfördes i slutet av april 1987 utan stöd av Nordiska teaterkommittén, men med isländska undervisningsministeriet som garant. Tre föreställningar gavs med en medelbeläggning på 75–80%. Biljettpriserna låg på 2 000 IKR (ca 340 SEK) mot normalt 500 IKR. Gästspelet beskrivs som mycket lyckat. Generella slutsatser av detta anses dock inte kunna dras, eftersom det är fråga om en Laxness-pjäsa och att författarens 85-års dag inföll samtidigt.

Teaterkommittén ställer sig själv tvivlande till värdet av att i så stor utsträckning som blivit fallet stöda små föreställningar. Motiveringen härför är att sådana föreställningar rimligtvis kan antas ha för liten genomslagskraft och därför inte når en större publik, givetvis med undantag. Detta innebär att nordiska teaterföreställningar inte "syns" i grannländer-

na och att ändamålet med denna del av verksamheten således knappast kan anses fyllas annat än delvis. Teaterkommittén har mot bakgrund härav planer på att försöka koppla samman gästspelen t. ex. med olika slag av festivaler för att därigenom trygga dem ett större publikunderlag.

Fort- och vidareutbildning

Behovet av fort- och vidareutbildning på teaterområdet i de enskilda nordiska länderna är inte särskilt väl tillgodosett, på något undantag när. Syftet är därför att på nordiskt plan komplettera den grundutbildning som givits för att genom samarbete spara resurser. Eftersom det saknas fort- och vidareutbildning på nationellt plan, har det självfallet varit ett stort behov av nordiska kurser och seminarier. Behovet har varit vida större än vad som varit möjligt att med tillbudsstående medel tillfredsställa. Det har även varit omöjligt att följa upp anordnade kurser och seminarier, vilket uppfattats som särskilt problematiskt.

Exempel på kurser som varit av mycket stor betydelse för ifrågavarande områdes utveckling är ett seminarium för dockteaterarbetare och ett seminarium för sameteater, som lett till etablering av en norsk sameteater, i vilken Sverige och Finland skall delta.

Organisation

Även tillsättningsproceduren anses ha inneburit problem. Kommittén tillsätts av Nordiska ministerrådet på förslag av de nationella teaterunionerna och resp. ministerier för en period av fyra år. En så vid sammansättning som möjligt skall eftersträvas, så att kommittén får kompetens både i fråga om gästspel och utbildning. Detta anses inte till alla delar ha uppnåtts, i det att kommittén oftast kommit att bestå av teaterchefer, dramaturger/instruktörer, regissörer och skådespelare, vilket anses vara alltför ensidigt.

Nomineringsproceduren på nationellt plan varierar, vilket tidvis skapat osäkerhet i förhållande mellan kommittén och de nationella teaterunionerna. Det vore därför bättre att resp. ministerium för Nordiska ministerrådet föreslog blott sådana kandidater som nominerats av den nationella teaterunionen.

Det anses inte vara till fördel för verksamheten att mandatperioden börjar i januari, men att kommittén tillsätts först någon månad senare. Den nuvarande tillsättningsproceduren anses inte heller ge tillräckliga garantier mot en ännu ensidigare sammansättning än vad som hittills varit fallet.

I enlighet med sin långtidsplan önskar Nordiska teaterkommittén i fråga om organisationen ändra på förhållandet mellan kommittén och dess sekretariat i så måtto att sekretariatet påförs mera beslutande ansvar. Detta skulle minska behovet av möten i kommittén och göra dess arbete mindre kostnadskrävande, varigenom medel för den avsedda egentliga verksamheten skulle frigöras.

Med en medelstildelning av nuvarande storleksordning anses strävandena till ökat nordiskt teatersamarbete vara i hög grad illusoriska, samtidigt som själva existensen av ett organ som Nordiska teaterkommittén blir ett alibi för underlåtenheten att göra mera för detta samarbete.

De sökandefrister, sammanlagt tre st., som den nordiska teaterkommittén tillämpat har i vissa fall inneburit problem för de sökande. Beslutsprocessen tar med detta system i teorin fyra månader, men kan i ogynnsamma fall lätt förlängas till det dubbla. Detta kan innebära att då ett eventuellt positivt beslut äntligen kommer, den aktuella pjäsen redan har utgått ur repertoaren eller teaterensemblen upplösts.

Ett annat problem utgörs av att teaterkommittén av budgettekniska skäl inte kunnat göra verksamheten särskilt långsiktig, t. ex. planera kurs- och seminarieverksamheten på mer än ett års sikt.

Problemen är bekanta för teaterkommittén.

Bilateral gästspelsutväxling

Ett även från andra områden bekant problem är begränsningarna med hänsyn till antalet deltagande länder/parter. Bilaterala projekt kan inte påräkna stöd av den nordiska teaterkommittén. (*Jfr. 3.10*)

Möjligheterna att finansiera bilaterala gästspel varierar från land till land. Som exempel kan nämnas att det förefaller lättare att från Danmark ordna med gästspel till något EG-land eller sådant land med vilket kulturavtal ingåtts, än till något nordiskt land.

Statens kulturråd i Sverige avslår konsekvent ansökningar om stöd för teatergästspel i nordiskt land och hänvisar dessa till Nordiska teaterkommittén. Däremot har kulturrådet ett särskilt anslag på 1,2 milj. SEK (1987) för finländsk teater i Sverige. Ett ibland sviktande publikunderlag har inneburit problem. Om å andra sidan gästspelet består av en turnébar pjäs, har sådana problem inte uppkommit.

Intresse för gästspel

Det spontana intresset för gästspel från de nordiska grannländerna varierar i hög grad. I många fall motsvarar variationerna det mönster som kulturvägarna i Norden bildar.

Det finns ett större intresse för gästspel mellan de tre "centrala" länderna Danmark, Norge och Sverige, än mellan dessa och de två "perifera" länderna Finland och Island. Men teater på danska och nynorska är svår-förståelig i Sverige, även om hög konstnärlig kvalitet ofta kompenserar brister i språkförståelsen. Svenska gästspel i Norge synes inte drabbas av några större problem orsakade av bristande språkförståelse, vilket förklaras av intresset för svensk TV.

Av språkliga skäl väcker nordiska gästspel inte å priori intresse i det finskspråkiga Finland, med undantag av "kända" gästspel, i synnerhet från Sverige. Det anses finnas intresse för finsk teater i Sverige, måhända

även i Norge och på Island, men knappast i Danmark ens i den utsträckningen, som i de två sistnämnda länderna.

Man hävdar också att "periferin" hyser större intresse för sitt kulturarv och därmed för grannländerna än "centrum", som i stället mera intresserar sig för internationella strömningar. Vidare anses "centrum" präglas av en viss historielöshet, vilket skulle minska intresset för de nordiska grannländerna.

Ett problem för sig, gemensamt för alla länder är att vissa pjäser som visats i TV i grannlandet, där uppfattats som "problempjäser", vilket kan komma att verka hämmande på intresset att på scen se en gästföreställning från just detta land.

Därtill kommer att många i alla länders TV-program vanliga angloamerikanska, enkom för TV skrivna pjäser och serier ofta har en enkel och stereotyp estetik. Detta anses i det långa loppet fjärma från teaterns estetik, sådan den tar sig uttryck på scenen, det må vara fråga om aldrig så god teater i sig. I motsats till vad som är fallet i en "fartfylld" angloamerikansk pjäs eller ett avsnitt av en serie, anses det inte "hända" någonting i t. ex. en nordisk pjäs, som därför blir "ointressant".

Ett hinder utgörs av den anspråkslösa, ofta obefintliga bevakningen av kulturlivet inkl. teatern i de nordiska grannländerna. Några lysande undantag förmår inte rucka det allmänna intrycket. Radio och TV liksom många tidningar har korrespondenter i huvudstäderna, men dessa synes vara valda för att i första hand bevaka det allmänna (politiska) skeendet i grannlandet, varvid kulturlivet inte ges den uppmärksamhet det skulle förtjäna.

Som exempel på detta kan nämnas att av vårsäsongens (1987) 15 teaterprodukter i Reykjavik hela 10 utgörs av nyskrivna inhemska pjäser, som väckt stort intresse. Detta faktum har inte noterats i de övriga nordiska länderna än mindre kommenterats.

Inte heller den på initiativ av Nordiska teaterunionen och med stöd av Nordiska kulturfonden utgivna antologin med översättningar av finsk och isländsk dramatik "Dramat – en spegel" noterades av kulturbevakningen den gången den utkom i början av 1980-talet. Därtill kom att antologin prissattes till 150 SEK, vilket medverkade till att den inte fick någon särskilt stor spridning.

Teatrarnas gästspelsanslag

De enskilda teatrarnas ekonomiska möjligheter att sända eller ta emot gästspel varierar självfallet i hög grad. Skillnaderna har inte i någon nämnvärd grad kunnat kompenseras i Nordiska teaterkommitténs beviljningar, vilket lett till snedvridningar. Ett annat problem av liknande art är att inte ens de stora teatrarna synes ha öronmärkta medel för gästspel som tagande och givande part. Det kan nämligen för en teater innebära stora ekonomiska uppoffringar att ta emot ett gästspel i form övertidskostnader för upp-

sättningen etc., samtidigt som teatern går miste om repetitions- och speltid för den egna repertoaren med uteblivna biljettintäkter som följd (i det fall att biljettintäkterna för gästspelet tillfaller den gästande teatern).

En nordisk teater

Man är i teaterkretsar i de nordiska länderna övertygad om vikten av att teaterpubliken konfronteras med kulturella o. a. skillnader mellan länderna genom just teatergästspel. Samtidigt är man medveten om de ovan relaterade blockeringarna, som försvårar gästspelsutvecklingen. Mot den bakgrunden har tanken väckts att etablera en regelbundet återkommande nordisk teater, enkom sammansatt av bästa tillbudsstående krafter för en särskild pjäs. Teatern skulle verka i ca tre månader åt gången, varav två skulle åtgå till förberedelser och repetitioner och en för själva turnén. Hela projektet har beräknats kosta ca 2 milj. NOK.

Amatörteater

För samarbetet mellan amatörteaterorganisationerna i Norden beviljas Nordiska amatörteaterrådet (NAR) ett anslag, som i 1987 års budget uppgår till 500 000 DKK. I rådets regi bedrivs kursverksamhet, gästspelsutväxling och anordnas amatörteaterfestivaler.

Trots att amatörteatersamarbetet har vissa beröringspunkter med det samarbete som bedrivs i regi av Nordiska teaterkommittén, är det dock av vikt att dessa båda kategorier hålls klart åtskilda. Amatörteatersamarbetet bör definitionsmässigt hänföras till samarbete inom folklig kultur och jämföras med det samarbete som bedrivs inom t. ex. folkdans och -musik.

Det är skäl att understryka att "amatörism" och "professionalism" inte får ställas mot varandra t. ex. i budgetsammanhang. Det råder enighet om att det folkliga elementet i det nordiska samarbetet är en av grundpelarna för detta. Men det får på inga villkor innebära att samarbetet om det konstnärligt högtstående spelas ut mot amatörsamarbetet. Detta vore ödesdigert i en tid då den nationella kulturen i alla nordiska länder är utsatt för en massiv, framförallt angloamerikansk kulturpåverkan.

Förslag:

1. Nordiska ministerrådet ökar anslaget till gästspelsutväxling väsentligt.
2. Administrationen av gästspelsutväxlingen omorganiseras och effektiviseras.
3. Ett projekt med en särskild nordisk teater genomförs i experimentsyfte.

3.2 Bildkonst (o. a. konst)

Utredningen "Toll- og merverdiavgiftsbestemmelser ved transport av billedkunst mellom de nordiske lande" av Lars Brandstrup, 1982

Problemen vid överföring av konstutställningar från ett nordiskt land till ett annat utredes 1982 av Lars Brandstrup, chef för Galleri F-15 i Moss i Norge, på uppdrag av Nordiska ministerrådets sekretariat för nordiskt kulturellt samarbete.

Införsel av konstverk till de nordiska länderna är enligt gällande bestämmelser tullfri. Detta gäller dock endast *bildkonst* i "traditionell" mening och inte t. ex. *textilkonst*, som kan hänföras till konstverk, design etc., som är tullpliktig.

Konstverk är även befriade from moms/oms (fr. o. m. 1987 också i Finland; jfr nedan) om de tillhör konstnären eller dennes dödsbo. När ett konstverk införs i landet av konstnären själv eller dennes ombud, skall varken tull eller moms/oms behöva betalas. Äganderättsförhållandet skall därvid styrkas.

Konsthantverk däremot är såväl tull- som momspliktigt, utan att det enligt utredningen finns klara bestämmelser om vad som skall betraktas som fri bildkonst eller som brukskonst.

Vid införsel av konstverk som tillhör muséer eller privata konstsamlare uppbärs moms enligt huvudregeln vid gränserna. Om verk införs temporärt för en utställning kan en särskild licens erhållas, som ger tull- och momsfrihet för verk och rekvisita mot att säkerhet ställs t. ex. i form av s. k. ATA-carnet. Förfarandet baserar sig på 1961 års tullkonvention, som godkänts av samtliga nordiska länder.

I Finland åter avkrävs en garantideposition motsvarande omsättningskattens värde (ca 20%) enligt där gällande bestämmelser vid införsel av konstverk tillhöriga andra än konstnären själv (t. ex. muséer).

Bestämmelserna är till synes entydiga, men visar sig svåra att tillämpa både för transportörerna och för tullpersonalen. Detta anses bero på att definitionen av konst i tullnomenklaturen är snäv och föråldrad, vilket drabbar verk t. ex. i textil, och överhuvudtaget verk utförda i sådana material eller sådana tekniker som inte nämns i nomenklaturen. Vidare synes det brista i informationen till de enskilda tulltjänstemännen om bestämmelsernas innebörd, vilket leder till strängare, ofta helt oriktiga tolkningar.

Utlåtanden om utredningen inhämtades därefter av en rad konstorganisationer i de nordiska länderna.

I februari 1983 tillställde kulturetatssekretariatet hela materialet, utredningen inkl. uttalandena, de nationella kultur- och undervisningsdepartementen för åtgärder. Sekretariatet bad departementen genom kontakter med skatte- och tullmyndigheterna så snabbt som möjligt försöka lösa de praktiska problem som dessas behandling av området förorsakade. Därefter skulle

det bli fråga om att ändra nomenklaturen, sålunda att enskilda kategorier av konst behandlades på lika grunder.

Sedan de enskilda ländernas myndigheter övervägt vad som kunde göras på nationellt plan för lösning av problemen, skulle inom kultursekretariatet övervägas huruvida frågan skulle tas upp till behandling på nordiskt plan.

I början av 1984 hade svaren inkommit till kultursekretariatet, bl. a. från de centrala tullmyndigheterna i Finland, Norge och Sverige. Dessa förefaller medvetna om att de gällande bestämmelserna är svårtillämpade och de förklarar sig även beredda att medverka till att sprida information på fältet. Däremot anser de att en förändring av tullnomenklaturen skulle bli komplicerad, eftersom en sådan i hög grad är bunden av internationella överenskommelser.

Vilka ytterligare åtgärder som därefter eventuellt har vidtagits på nationellt myndighetsplan är inte bekant. Frågan slutbehandlas för närvarande i de officiella nordiska samarbetsorganen.

Situationen i dag

Kartläggningen visar att situationen i dag i stort sett är oförändrad. De problem som redovisas i Brandstrups utredning utgör fortfarande hinder för ett utvidgat utställningsutbyte mellan de nordiska länderna.

Situationen har förbättrats för Finlands del, i det att det inte längre uppbärs omsättningsskatt eller avkrävs garantideposition av utländska konstnärer som för in sina konstverk i landet.

Men särskild uppmärksamhet tilldrar sig fortfarande det faktum att Finland uppbär omsättningsskatt eller avkräver motsvarande garantideposition (20% av värdet) vid införsel av konstverk tillhöriga andra än konstnären, t. ex. muséer. Garanti kan ställas till förfogande t. ex. av bank mot erläggande av ränta, vilken för närvarande i sådana sammanhang uppgår till omkr. 20%. Det säger sig självt att nordisk utställningsverksamhet i Finland på grund härav såväl fördyras som försvåras. De kostnader för garantidepositionerna som t. ex. Nordiskt konstcentrum på Sveaborg haft under sin verksamhet hittills är ansevärliga.

Även om systemet med ATA-carnet anses fungera tillfredsställande i princip, innebär det dock i praktiken betydande praktiska problem och besvärligheter för den som söker carneten. Av detta följer att etablerade, av tullmyndigheterna kända utställningsarrangörer med möjlighet att anlita särskilda speditörers tjänster relativt sett drabbas lindrigare, än små och med import av utställningar ovana utställningsarrangörer, vilka verkar på sådana orter som från centralt håll verkar avlägsna. Också konstnärerna drabbas.

Det som är rutin för tullen på Fornebu, är det inte nödvändigtvis för tullen i Ålesund. Att transportera en utställning över Helsingør–Helsingborg kan från klareringssynpunkt vara lättare än över Dragør–Limhamn. Det har inte varit problemfritt för Nordiska konstskolan i Karleby att i

samband med antagningsförfarandet få de teckningar tullklarerade som av sökande från de övriga nordiska länderna insänds till konstskolan.

Det har inte varit möjligt ens för Nordiska konstcentret att använda sin bil för att i de olika nordiska länderna samla ihop konstverk för vandringsutställningar på grund av risken att bilen fastnar i någon tull vid gränsövergången. Centret har därför varit tvunget att anlita speditörers tjänster, vilket givetvis fördyrat verksamheten.

Utställningsverksamhet (annat än "traditionell" konst)

Såsom ovan har konstaterats gäller tull- och momsfrihet ingalunda vid införsel av utställningsföremål i allmänhet.

För närvarande turnerar i de nordiska länderna en utställning med verk av de nordiska konstnärer som i tiden vunnit det s. k. Lunning-priset. Som exempel kan nämnas att utställningen vid införseln till Finland påfördes en garantideposition, som i princip motsvarar omsättningsskattens omfång, och att kostnaderna för garantidepositionen uppgick till 550 FIM. Därtill erlade arrangören Konstindustrimuseet 500 FIM i omsättningsskatt för affischer och inbjudningskort som tryckts i Sverige.

Av statlig och kommunal utställningsarrangör avkrävs högst 550 FIM, medan privata erlägger en summa motsvarande 0,2% av utställningens värde.

För en utställning om dagens isländska arkitektur, som för närvarande samtidigt visas i Helsingfors, har ingen garantideposition avkrävts.

Den 5:e nordiska textiltiennalen sammanställs för närvarande. Den kommer att bestå av ett 100-tal unika verk till ett värde av 10 000–60 000 FIM/stycke. De kandidierande verken skall jureras av en nordisk jury vid Nordiska konstcentret, som enligt gällande bestämmelser ställer garantideposition på 20% av konstverkens värde till förfogande, också för sådana verk som inte ryms med i den slutliga utställningen. Utställningen skall enligt överenskommelse börja sin vandring på Island, för att så småningom komma till Finland. Då skall garantideposition på nytt ställas till förfogande i tillägg till den tidigare och till depositionerna i de andra länderna.

Värdet av en av svenska riksutställningar för något år sedan i Norge anordnad utställning med fabriksmiljöer etc. (bl. a. vävstolar från 1700-talet visades) uppskattades till ca 500 000 kr. Detta ledde till krav på en deposition på ca 120 000 kr, vilket uppfylldes.

Nordkalottmuséet är en sammanslutning av museer inom kalottområdet, som i den nordiska budgeten för 1987 beviljats ett bidrag på 239 000 DKK. Sammanslutningen har i ett enkätsvar hösten 1986 riktat Nordiska ministerrådets uppmärksamhet på problem med att ta emot vandringsutställningar från grannländerna inom konst- och allmänskulturområdet. Nordkalottmuséet ber ministerrådet bl. a. "utfärda en i alla tre länder giltig handling som kan bifogas respektive transporter vid utförsel och som för tullmyndigheterna omedelbart klargör att berörda gods inte skall åläggas

vare sig tullkostnader eller särskilda importspeditionsarvoden eller andra handläggningarvoden'' (Jfr Brandstrups utredning ovan).

Brist på information om utställningsarrangörer, -lokaler och aktuella utomnordiska utställningar

Ett annat hinder för ökad utväxling av utställningar mellan de nordiska länderna utgörs av avsaknaden av gemensam förteckning över utställningsarrangörer/utställningslokaler i de nordiska länderna. En sådan förteckning borde innehålla relevanta uppgifter om resp. utställningsarrangör/utställningslokal såsom intresseinriktning, storlek, säkerhetsarrangemang, öppethållning, personal, adress, telefon etc.

Vidare efterlyses information om vilka utomnordiska utställningar som är aktuella för visning i något nordiskt land. Tillgång på information i ett tidigt skede skulle kunna innebära att sådana utställningar visades i fler av de nordiska länderna än vad som nu är eller annars bleve fallet. Exempel på samarbete mellan utställningsarrangörer om att ta in utomnordiska utställningar utgör Matisse-utställningen härförleden, som arrangerades av Louisiana i Humlebæk och Moderna museet i Stockholm.

Utställningsersättning

I de nordiska länderna varierar praxis för erläggande av ersättning till konstnären för att han ställer sina konstverk till förfogande för utställningsändamål. I Norge t. ex. utgår en särskild utställningsavgift. Det kan för anordnande av gemensamma utställningar med konst från de olika nordiska länderna innebära problem med olika praxis på denna punkt. Det vore därför en fördel för det nordiska utställningsutbytet om ett gemensamt system kunde åstadkommas.

Intresset för konst från de nordiska länderna

Det finns ett latent intresse för konst från de nordiska grannländerna. Samtidigt kan konstateras att kännedomen om denna konst inte är särskilt stor, framförallt när det gäller samtidskonsten.

Vid anordnande av utställningsutbyte är det oftast sändarlandets representanter som kommer att bestämma vad som visas i mottagarlandet. Detta är i sig förståeligt. Men det kan innebära en försvagning med hänsyn till utställningens attraktionskraft på den lokala publiken. Det anses därför bättre för ett framgångsrikt utställningsutbyte att detta i högre grad än vad som vanligen är fallet styrs av mottagaren, på det att den konkreta utställningen skall kunna få så stor genomslagskraft som möjligt.

Förslag:

1. Nordiska ministerrådet hänvänder sig till Finlands regering med begäran om avlägsnande av kravet på garantideposition vid tillfällig införsel av t. ex. museiägda verk för utställningsändamål.

2. Nordiska ministerrådet går i författning om att på internationellt plan åstadkomma ändringar i tullnomenklaturen, så att de olika kategorierna av konst behandlas på lika grunder.

3. Nordiska konstcentret ges i uppdrag att utarbeta en förteckning över utställningsarrangörer och utställningslokaler i de nordiska länderna.

3.3 Litteratur

Nordiska ministerrådet har tillsatt en kommitté till stöd för översättning av nabolandslitteratur (budget 1987 1 961 000 DKK). Vidare ger ministerrådet bidrag till nordiska författarkurser (193 000 DKK) och anslår dispositionsmedel för projektet om samnordisk bokmarknad (300 000 DKK) (rek. nr 5/1980). Därtill kommer Nordiska rådets litteraturpris, som uppgår till 125 000 DKK (budget 1987 467 000 DKK, varav största delen anslås för översättning av de nominerade finska och isländska verken samt i förekommande fall de färöiska, grönländska och samiska). Ytterligare bör nämnas ministerrådets stöd till projektet om tal- och punktskriftsböcker (140 000 DKK).

Nordisk bokdistribution

I bokhandeln i *Danmark* synes i mycket begränsad utsträckning saluföras norsk och svensk litteratur. Ett viktigt undantag utgörs av specialbokhandeln "Bog og Reol", som ägs av Svensk Norsk Bogimport A/S. Bokhandeln saluför litteratur från alla nordiska länder och språkområden. Det är i *Finland* med *Åland* lätt att få tag i finlands- och rikssvensk litteratur, medan det inte är lätt att komma över dansk eller norsk litteratur annat än i viss utsträckning i Akademiska Bokhandeln i Helsingfors. Utbudet av danska, svenska och norska böcker på *Island* är mycket begränsat, även om Nordens hus i Reykjavík har ett välsorterat bibliotek. Bäst synes situationen i *Norge* vara, där det åtminstone i Oslo, Olaf Norlis Bokhandel A/S, tämligen lätt går att få tag i litteratur från Sverige och Danmark såväl i original som i översättning. Sämst synes situationen i *Sverige* vara, där det knappast ens i Stockholm går att få tag på nordisk grannlandslitteratur på originalspråket. Undantag utgör i någon mån den finlandssvenska litteraturen (delupplagor tagna av svenska förlag) och litteratur på finska (oftast fråga om underhållningslitteratur i original eller i översättning till finska).

En försöksordning för försäljning av *samisk* litteratur noteras samt att samerna i Stockholm prövar en försäljningsmodell.

Prissättning av nordiska böcker i grannländerna

Även om det alltså i viss mån finns tillgång till nordisk litteratur i bokhandeln i grannländerna, hämmas försäljningen i hög grad av det höga priset på sådan litteratur. Ett generellt problem utgör det faktum att moms./oms. uppbärs i fyra av länderna, men inte i det femte, Norge. Detta innebär att norska böcker utanför Norge alltid uppfattas som hutlöst dyra.

Å andra sidan innebär detta också att nordiska böcker i norska bokhandlar är prismässigt något konkurrenskraftigare, än vad som gäller i motsvarande fall i de andra nordiska länderna. Detta förklarar åtminstone delvis det relativt sett goda utbudet av sådana böcker just i Norge.

Ett annat från nordisk synpunkt sett generellt problem är det relativt sett högre pris som danska böcker betingar, vilket anses bero på små medelupplagor med en fördyrande effekt som följd. Den stora valutakursskillnaden mellan Finland och de övriga nordiska länderna gör de finländska böckerna förhållandevis dyra. En underlättande faktor utgörs av systemet med svenska delupplagor av finlandssvenska böcker, vilket har gjort dessa böcker konkurrenskraftiga i Sverige.

Inte ens pocketupplagor utgör något nämnvärt undantag, dels för att också de allmänt taget blir dyra, dels för att de som pocket är "sena", ett år eller mera. Dyrast blir enstaka exemplar av böcker oberoende av slag. Däremot blir t. ex. kurslitteratur som regel överkomlig, p. g. a. att det ofta är fråga om stora mängder som därför kan importeras i containrar.

Vissa slumpmässigt valda prisexempel får belysa situationen. På en bok i 150 kronors klassen lägger en importör i Sverige ca 30 % på förlagspriset, vartill kommer moms. 23,65 %. Momsen för de andra länderna är DK 22 %, SF 16 % (oms.) och IS 25 %.

Svenska Akademiens ordlista (SAOL), 11 uppl., Södertälje 1986 (674 s., inb.) kostar i bokhandel i Stockholm ca 180 SEK (extrapris ca 150 SEK). Priset i bokhandel i Helsingfors är ca 130 FIM, vilket är ca 185 SEK.

"Goda kontakter, handbok för den som representerar företag, verk, organisationer", Uppsala 1985 (336 s., inb.) betingar i Sverige ett förlagspris på 120 SEK och ett bokhandelspris på 195 SEK, vartill kommer moms. 23,65 % = ca 241 SEK. Beställning av ett enstaka exemplar av denna bok ger i bokhandel i Helsingfors ett pris på 224 FIM, vilket är ca 319 SEK. I priset ingår oms. på 15 %. Om denna frånräknas, blir slutpriset i Helsingfors (268 SEK) ca 123 % högre än förlagspriset i Sverige!

Höga portokostnader anses vara en stor post vid import av enstaka exemplar, eftersom något särskilt trycksaksporto inte längre uppbärs.

Uppslagsverket Finland, Helsingfors 1986 betingar i Helsingfors ett förlagspris på ca 1 130 FIM. Om en enstaka uppsättning av verket importeras till Köpenhamn, kan importören måhända räkna med en rabatt på ca 25 %. Detta innebär ett utgångspris på ca 850 FIM. Portokostnaden blir 85 FIM, vilket ger 935 FIM = 1 440 DKK + moms. 317 DKK. Detta skulle ge ett pris på 1 757 DKK, vari bokhandelns kostnader och avans (uppskattningsvis sammanlagt ca 30 %) ännu inte ingår.

I Reykjavík kostar Herbjörg Wassmos prisbelönta roman "Hudlös himmel" ca 1 900 IKR (ca 340 DKK), vilket i praktiken är ett oöverkomligt pris. Å andra sidan kan Sven Delblancs "Samuels bok" i pocket köpas för 200 IKR (ca 34 DKK).

Import till Helsingfors av ett enstaka exemplar av bildverket "Føroyar"

direkt från utgivaren Informationsgruppen AB i Stockholm gick på mindre än 2 veckor. Försändelsen avhämtades av mottagaren personligen. Priset var 166 SEK (postförskott) och några tillägg i form av finl. oms. påfördes inte av tjänstgörande tullman. Orsaken till oms.befrielse i ett fall som detta är obekant.

Leveranstider

Ett annat problem utgörs av de långa leveranstiderna för böcker mellan de nordiska länderna. Böckerna skall ju passera posttullen för moms./oms.bestämning. Det tar 2 veckor att till Oslo importera en bok från Danmark eller Sverige, men hela 6 veckor från Finland, Island och Färöarna. Den tidigare nämnda handboken "Goda kontakter" beställdes i Helsingfors 21.1.1987 och meddelandet om att boken kunde avhämtas i bokhandeln var daterad 18.2.1987, 4 veckor senare (jfr dock ovan). Å andra sidan tar bokhanteringen, särskilt styckehanteringen, mycket tid också inom de enskilda länderna. Sålunda uppges det ta upp till 10 dagar för att få en bok från boklaget till bokhandeln, båda belägna inom Storstockholmsområdet.

Information om grannlandslitteratur

I samarbete mellan Nordiska ministerrådets sekretariat i Köpenhamn och Nordiska rådets presidiesekretariat i Stockholm utges den lilla årliga katalogen "Läs något nordiskt". Ändamålet med katalogen är att göra det lättare att orientera sig på den omfattande nordiska bokmarknaden. Förutom en presentation av de verk som föreslagits till Nordiska rådets litteraturpris ges en kort översikt av några av de viktigaste skönlitterära utgivningarna föregående år i de nordiska länderna på originalspråket eller i översättning till annat nordiskt språk.

Katalogen har utgivits sex gånger och den senaste, 1987-års har en upplaga på 30 000 exemplar. Denna upptar 64 titlar utgivna 1986. Alla åtta nordiska språkområden är representerade, nämligen det danska, finska, färöiska, grönländska, isländska, norska, samiska och svenska.

För att en nordisk katalog som denna skall ha avsedd verkan, måste den ges en "strategiskt" riktig spridning. Annars är det stor risk att katalogen blir liggande eller rentav åker raka vägen i papperskorgen. Så förefaller nu att vara fallet i alltför stor utsträckning. För att ett fungerande spridnings- och kontaktnät skall kunna byggas upp, måste distributionen ske via nationella stationer, antingen dessa är offentliga eller privata. Blott sålunda kan t. ex. distributionslistorna hållas à jour så långt som detta överhuvudtaget är möjligt. En bättre spridning aktualiserar en väsentlig ökning av upplagans storlek.

Spridningen av bokkataloger från de nordiska länderna (central-, lager-, förlags- och/eller andra kataloger) förefaller att vara i hög grad ojämn. De norska och svenska katalogerna når åtminstone bokhandeln Bog og Reol i

Köpenhamn. Detta gäller också för den nya katalogen "Finlandssvenska böcker" (i tabloidformat). Svenska kataloger når Olaf Norlis Bokhandel i Oslo, men inte kataloger från Danmark (beror antagligen till en del på den danska utgivningens stora omfattning) och inte heller finlandssvenska kataloger. De nordiska huvudstädernas centrum för kulturutbyte i Stockholm. Hässelby sänder regelbundet ut de danska, norska och finlandssvenska bokkatalogerna till s. k. A-bokhandlar (fullt sortiment). Därtill informeras dessa bokhandlar om vilka organisationer/myndighet i resp. land som fungerar som kontakt. Finska och isländska kataloger faller av språkliga skäl oftast utanför.

Överhuvudtaget förefaller det som om aktiv utsändning/beställning i stor utsträckning är beroende av ett hängivet nordiskt intresse hos i sammanhanget centralt placerade personer i branschen. Där sådant intresse inte är till finnandes, där sprids inte någon information om grannlandslitteratur och där efterfrågas följaktligen inte heller någon sådan.

Bibliotek

I bibliotekens inköpsordningar noteras inte särskilt litteratur från de nordiska länderna. Undantag utgör Norge, som på statsbudgeten (sedan 30 år) upptar ett anslag (270 000 NOK 1987) för inköp av grannlandslitteratur. Därtill kommer ett särskilt anslag för inköp av finsk litteratur till Vadsø Fylkesbibliotek (162 000 NOK 1987).

Avsaknaden av särskilda stödordningar utgör givetvis i sig inget hinder för inköp av litteratur från de nordiska grannländerna.

Problemen för bibliotekens del är av allmän art: den litteraturintresserade publikens ringa intresse att läsa nordisk litteratur på originalspråket. Det anses också att bibliotekens bevakning av litteraturen i grannländerna kontinuerligt har försämrats.

Bl. a. för att främja bibliotekariernas nordiska intresseinriktning bedrivs med nordiska medel ett samarbete under rubriken Nordfolk med kurser, seminarier etc. på programmet. Detta samarbete har givetvis också betydelse för litteratursamarbetet, eftersom det indirekt ökar kännedomen om litteraturen i de nordiska grannländerna.

Nabolandsstöten

Det är allmän uppfattning att det nordiska stödet till översättning av grannlandslitteratur har stor betydelse för förståelse av litteratur inte bara på finska, isländska, färöiska, grönländska och samiska, utan också på danska, norska och svenska. Denna uppfattning står inte i strid med de allmänna strävandena till ökad språkförståelse mellan de nordiska länderna, utan skall ses som ett stöd för dessa: ökad översättning av grannlandslitteratur ökar förståelsen och intresset för grannlandet, också för dess språk.

Översättningsstödet fördelas på ansökan av förlag enligt ett kvotsystem

för de olika språken sålunda att översättningar till och från de "små" språken har större kvoter än de "stora" språken. Detta anses i allmänhet ha fungerat bra och "gynnat" de små språken såsom avsett. Det finns dock de som menar att fördelningsgrunderna borde vara ännu mer diskriminerande till förmån för de små, för att dessa skall kunna nå ut ännu bättre.

Vissa särskilda synpunkter gör sig gällande. Det är på Island intressanta-re att isländsk litteratur översätts till danska, norska och svenska än tvärtom, därför att den publik som läser grannlandslitteratur ofta gör det på originalspråket. Preferenserna är 1. danska, 2. svenska och 3. norska. Om en svensk bok översätts till danska, läses den hellre på det språket än på originalspråket. För finskspråkig litteratur har översättningar till svenska stor betydelse inte bara för spridning till Sverige, utan också som bro till det övriga Norden, även om det finns exempel på andra översättningsvägar.

Översättningsstödet förlagskoppling sålunda att stöd kan sökas blott av förlag anses skapa garantier för att det översatta verket verkligen utges. Å andra sidan upplevs det som något av en brist att kopplingen skall vara så absolut att det är omöjligt för andra att söka stöd. Det är ett välbekant faktum att översättningsvägarna i hög grad är hävdvunna och att nya vägar är svåra att bana. Därför vore det viktigt om förslagsvis en översättare som översätter t. ex. mellan finska och isländska kunde söka stöd för en (del) översättning, för att med hjälp av denna intressera presumtiva isländska förlag för översättning och utgivning av hela verket. Ingenting borde heller hindra bevillningskommittén att själv ta initiativ till översättningar och intressera förlag för dessa. En utvidgning av rätten att söka stöd skulle sannolikt vara ägnad att öka antalet översättningar framförallt mellan sådana språk som traditionellt haft ringa översättningskontakt med varandra.

Nordisk samlingspunkt för bokfolk

Slutligen beklagas bristen på en gemensam samlingspunkt i Norden för nordiska författare, översättare, förlagsfolk, kritiker, kulturjournalister, bokhandelsfolk, biblioteksfolk etc. Nu fungerar den internationella bokmässan i Frankfurt som en inofficiell sådan. Det frågas om det inte gick att för nordiska medel arrangera ett regelbundet återkommande evenemang, en nordisk bokmessa eventuellt med bokmässan i Göteborg sensommaren 1986 (upprepas 1987) som modell.

Nordiska rådets litteraturpris

Betydelsen av Nordiska rådets litteraturpris anses obestridlig, även om detta i främsta rummet synes gagna pristagaren och inte i någon nämnvärd grad de övriga kandidaterna. Tidningspressen visar nomineringsproceduren något intresse (Aftenposten lysande undantag) och presenterar de

nominerade verken och författarna i större eller mindre omfattning. I TV noteras på sin höjd prisbeslutet och själva utdelningen av priset.

Det är en allmän uppfattning att litteraturpriset ges alltför litet uppmärksamhet. Orsakerna till detta anses vara flera. Själva nomineringsproceduren (6 månader) är för lång och likaså avståndet i tid mellan prisbeslutet och utdelningen av priset (ca 1 månad).

Priset (125 000 DKK) anses också vara för litet för att framgångsrikt kunna konkurrera med nationella litteraturpris om massmediernas och allmänhetens intresse. T. ex. i Finland nämns Finlandiapriset (100 000 FIM = ca 154 000 DKK) och Runebergspriiset. I Sverige åter anses det ha gått viss inflation i prisinstitutionen. Där nämns Svenska Akademiens stora nordiska pris på 150 000 SEK, Bra Böckers pris, Litteraturfrämjandets pris, Pilotpriset etc., som konkurrenter till det nordiska priset.

Arrangörernas information om priset anses också otillräcklig. Skarp kritik får arrangemangen kring offentliggörandet av beslutet om 1987 års prisvinnare i januari detta år. Utdelningen av priset, som traditionellt sker under Nordiska rådets årliga session, löper risk att drunkna i det allmänna informationsflödet från sessionen. Det ordnas visserligen presskonferens med prisvinnaren, men den kommer av naturliga skäl i första hand att rikta sig till de vid sessionen ackrediterade politiska journalister och inte till kulturjournalister, möjligen med undantag för värdlandet.

Översättningar av de prisbelönda verken blir sällan tillgängliga snabbt nog, vilket givetvis minskar prisets betydelse. Herbjørg Wassmos prisbelönda roman kunde t. ex. köpas i Helsingfors först 3 månader efter beslutet om pristilldelningen, dock icke i översättning till vare sig finska eller svenska, till ett pris av 202 FIM. Fram till mitten av juni hade av 10 importerade exemplar 6 st. sålts. Då 1986 års prisvinnare Röi Patursson i augusti samma år framträdde med uppläsning ur sin prisbelönade lyriksamling "Líkasum" vid bokmässan i Göteborg fanns hans verk inte att tillgå vare sig i original eller i översättning.

TV:s betydelse

Liksom i fråga om så många andra kulturyttringar kan man också när det gäller litteraturen notera TV:s stora betydelse. Sålunda finns i Danmark enligt bokhandlarna ett större intresse för svensk litteratur, men intresset avtar så fort man kommer utanför gränsen för svensk TV:s sebarhetsområde. Några skillnader i intresset för norsk litteratur kan inte skönjas.

Förslag:

1. Arbetet med förverkligandet av Nordiska ministerrådets handlingsprogram för förbättrad bokdistribution i Norden (rek. nr 5/1980) ges ökad tyngd.

2. Nordiska ministerrådet företar en översyn av statuterna för kommittén för översättning av grannlandslitteratur så att kommittén ges rätt att

själva ta initiativ till översättningar och att rätten att söka stöd för översättningar utvidgas till att gälla också översättare.

3. Nordiska rådet och Nordiska ministerrådet företar en översyn av rutinerna för nomineringen till och utdelningen av Nordiska rådets litteraturpris, så att hela proceduren blir mer lockande för massmedierna och den litteraturintresserade allmänheten än vad som nu är fallet.

4. Nordiska ministerrådet rekommenderar Danmarks, Finlands, Islands och Sveriges regering att samfällt gå in för att avskaffa moms. på litteratur i enlighet med det system som råder i Norge.

5. Nordiska ministerrådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar att samfällt vidta åtgärder för att minska portokostnaderna, genom att inom Norden återinföra ett särskilt trycksaksporto.

6. Nordiska ministerrådet ställer medel till förfogande för anordnande av en nordisk bokmessa.

3.4 Musik

NOMUS

Stödet till nordiskt musiksamarbete administreras av Nämnden för nordiskt musiksamarbete, NOMUS och uppgår i budgeten för 1987 till 2,1 milj. DKK, varav ca 0,5 milj. öronmärks för amatörmusikområdet. Verksamheten består av information (Nordic Sounds i samarbete med de nationella musikinformationscentralerna), kompositionsbeställningar, musikframföranden (stöd till nordiska solistbiennalen för unga musiker i samarbete med Nordiska konservatorierådet), Nordiska musikdagar, Ung nordisk musikfest och rytmisk musik (NORDJAZZ) samt amatörmusiksamarbete.

Det finns ett stort intresse inom berörda musikkretsar att samarbeta och att därigenom utvidga den egna hemmamarknaden till att gälla hela Norden. Mot den bakgrunden och med hänsyn till att anslaget till NOMUS skall täcka behoven inom *hela* det nordiska musikfältet, alla genrer medräknade, anses det vara alltför knappt tilltaget. Särskilt olyckligt anses det vara att medlen i allmänhet inte förslår till uppföljning av ens de framgångsrikaste projekten. I nordiskt sammanhang eftersatta områden har därtill haft svårigheter att hävda sig i konkurrensen om de tillbudsstående medlen. Som exempel på ett sådant område nämns rocken med projektet Nordrock.

Solistbiennalen, som hittills arrangerats fem gånger, skall utvärderas. Avsikten har varit bl. a. att bereda konsertarrangörer tillfälle att bekanta sig med unga nordiska musiker. Biennialerna anses dock inte ha förmått intressera så många arrangörer som önskvärt hade varit, vilket har skyllts på avsaknaden av tävlingsmoment.

Nordiska rådets musikpris

Nordiska rådets musikpris på 75 000 DKK utdelas vartannat år. Total-

budgeten för priset uppgick 1986 till 200 000 DKK. Det pågår diskussioner om att höja prissumman, så att den kommer i nivå med litteraturpriset.

Musikpriset största betydelse anses ligga i att det väcker intresse för en bestämd tonsättare. Men bara i den mån det prisvinnande verket vid den aktuella tidpunkten är utgivet tidigare i form av noter eller fonogram är det i teorin tillgängligt för allmänheten. Så har dock endast undantagsvis varit fallet, vilket inneburit att musikpriset PR-betydelse för nordisk musik, såväl inom som utom Norden minskat till nära nog obefintlighet. Det har därför ansetts viktigt att det inom ramen för prisinstitutionen skapas möjligheter att ge produktionsstöd för inspelning av fonogram med verk som erhållit musikpriset.

Problemen med musikpriset är bekanta för de nordiska samarbetsorganen.

Intresse för nordisk musik

Det största problemet för ökad spridning av nordisk musik, framförallt nutidsmusik, i de nordiska länderna utgörs av det ringa allmänna intresset för sådan musik som den breda publiken visar. Detta är ett förhållande som gäller inte bara musik från något nordiskt grannland, utan på det hela taget också nutidsmusik från det egna landet. Situationen förbättras inte av det faktum att det är mycket svårt att ens i huvudstäderna få köpa fonogram med eller noter till nutidsmusik från något nordiskt grannland. Det är alltså fråga om en ond cirkel, där liten eller obefintlig efterfrågan inte leder till något utbud, och litet eller obefintligt utbud inte skapar någon efterfrågan.

Däremot finns det ett icke obetydligt intresse för "äldre" nordisk musik, varvid det oftast är fråga om "klassisk" musik av Sibelius, Grieg, Nielsen o a eller om folkmusik. Detta faktum är självfallet glädjande och bör därför tillmätas vederbörligt värde, så att åtminstone denna del av den nordiska tonskatten förblir tillgänglig för publiken i de nordiska länderna.

Källskattesystemen vid artistframträdanden

Ett klart hinder utgörs av källskattesystemen vid olika typer av artistframträdanden (inte enbart musiker). Som exempel kan nämnas projektet "Svensk kulturbuss på turné i Finland" månadsskiftet mars-april 1987 med Hanaholmens kulturcentrum, Sveriges ambassad och föreningen Pohjola-Norden som arrangörer. De medverkande svenska sång- och musikartisterna påfördes i Finland skatter och avgifter på ca 40 % av arvodet. Ytterligare påfördes de i Sverige socialavgifter på 40 %. Här gällde inte dubbelbeskattningsavtalet mellan de båda länderna.

Nordisk musik i radio

Nordisk musik spelas enligt uppgift i radio i de nordiska länderna i den omfattning och med den inriktning som det allmänna intresset för sådan musik förutsätter (jfr ovan). Program utväxlas mellan radiobolagen enligt ett clearingsystem.

De reella hindren för ett utvidgat nordiskt musikradiosamarbete anses ligga på det upphovsrättsliga planet; det blir dyrt att utvidga samarbetet.

Musiksamarbete med Island

Samarbetet med Island (och för den delen med också Färöarna och Grönland) hämmas som på de flesta andra områden av höga resekostnader. Mot denna bakgrund har tanken väckts och orkestrar från de övriga nordiska länderna på väg till eller från turnéer i Förenta staterna skulle intresseras att mellanlanda på Island, för att ta igen tidsskillnaden. Att i ett sådant sammanhang ordna med någon konsert skulle givetvis ställa sig betydligt billigare än en särskild turné till Island. De höga resekostnaderna för turnéer från Island kvarstår dock.

Förslag:

1. Nordiska ministerrådet ökar stödet till nordiskt musiksamarbete väsentligt.
2. Nordiska rådet och Nordiska ministerrådet företar en översyn av musikprisinstitutionen, så att det skapas möjligheter att ge produktionsstöd för inspelning av fonogram med verk som erhållit musikpriset, samt ser över rutinerna för nomineringen till och utdelningen av Nordiska rådets musikpris, så att hela proceduren blir mer lockande för massmedierna och den musikintresserade allmänheten än vad som nu är fallet.
3. Nordiska ministerrådet hänvänder sig till de nordiska ländernas regeringar med begäran om revidering av källskattesystemen vid olika typer av artistframträdanden.

3.5 Film

Spridning av nordisk spelfilm

Nordiska ministerrådet har tillsatt en kommitté för spridning av nordisk spelfilm. Till sin disposition har kommittén ett fast anslag på den nordiska budgeten, vilket 1987 uppgår till 1,2 milj. DKK. Av detta har ca 2/3 anslagits för distributionsändamål. Stöd ges till distribution av spelfilm, dvs. textning, kopiering och lansering, anordnande av en nordisk filmfestival och en mönstring av nordisk barnfilm samt deltagande i utomnordiska filmfestivaler. Stöd ges till textning, kopiering och lansering av film.

Hinder för en ökad utväxling av nordisk film mellan de nordiska länderna utgörs framförallt av de höga lanseringskostnaderna. Dessa uppgår till 100 000–150 000 DKK och kan beroende på film och land flerdubblas. Det belopp som kunnat avsättas för lanseringsstöd uppgår till ca 900 000 DKK och normbeloppet per film har uppgått till blott 25 000 DKK. Beloppet kan visserligen variera avhängigt av filmens längd och andra fördyrande faktorer, såsom textning till såväl finska som svenska i Finland etc. Nationellt importstöd utesluter inte nordiskt stöd, men blott mindre belopp kan i så fall komma ifråga. De små beloppen har självfallet inneburit att stödet inte kunnat ha annat än marginell betydelse för främjandet av sitt syfte.

Beaktansvärt i detta sammanhang är att de offentliga stödordningarna för import av film inte i något land särskilt noterar film från de nordiska länderna. Detta innebär att nordiska filmer, liksom filmer från andra små kulturområden, måste kämpa på samma villkor som annan importfilm, t. ex. den angloamerikanska, vilket gör det ekonomiska utgångsläget ogynnsamt för den nordiska filmen.

Därtill kommer att film är moms/omsbelagt i de nordiska länderna (numera undantaget Sverige).

Å andra sidan har det nordiska distributionsstödet ovedersägligen haft betydelse för spridning av nordisk film i de nordiska länderna. Det är dock inte möjligt och måhända inte heller meningsfullt att försöka utröna vilka länder som dragit den största nyttan av stödet som givande och tagande part. Men det förefaller som om man i ytterområdena Finland och Island hade särskilda orsaker att understryka det nordiska distributionsstödet betydelse. Frågan är om filmer från just dessa länder har svårast att finna vägen till Danmark, Norge och Sverige. Detsamma kan, men behöver inte vara fallet i motsatt riktning.

Språkliga och kulturella skillnader, fördomar

Problem av en annan art är de språkliga men också kulturella skillnaderna mellan de nordiska länderna, vilket givetvis speglas i filmen. Att dessa skillnader kan utgöra hinder för ökad utväxling måste erkännas. Det är därför inte överraskande att ibland finländsk film, men också isländsk, kan uppfattas som "främmande". Detta kan också gälla i motsatt riktning, så att t. ex. inte ens i Helsingfors svenska filmer alltid förmår väcka något större genuint intresse. I Norge åter visas ett genuint intresse för svenska och danska filmer.

Som konkreta exempel på variationerna kan nämnas att den danska filmen "Tro, hopp och kärlek" gått bra i hemlandet, sålts bra utanför Norden, men inte väckt intresse i Sverige. Den finländska nyinspelningen av "Okänd soldat", som togs mycket väl emot i hemlandet, väckte något intresse i Sverige, men alls inget i Norge.

Undantag utgör härvidlag egentligen blott nordiska barn- och ungdomsfilmer som genomgående väcker stort intresse i alla nordiska länder. Om orsakerna till detta sistnämnda förhållande kan spekuleras mot bakgrund av vad som tidigare sagts. De torde dock åtminstone delvis kunna hänföras till den likartade människosyn etc. som de nordiska filmerna trots allt speglar. Där det "nordiska" inte längre alltid förmår attrahera de vuxnas intresse, där utgör det en förutsättning för de ungas. Det är inte svårt för barn och ungdom att identifiera sig med en nordisk films gestalter!

I ett sammanhang som detta kan man inte bortse från den roll som fördomar mot de nordiska grannländerna spelar. Epitet som "finsk TV-teater", "norsk fjällfilm" och "svensk synd" brukade i pejorativt och/eller förlöjligande syfte kan ha varit berättigade den gången de skapades.

Men såsom beteckning för förmenta brister i fråga om kvalitet och intresse eller för allmän lastbarhet som genomgående skulle känneteckna filmer från resp. grannland kommer de i förening med allmän okunskap att utgöra effektiva spärrar för publiken att själv kunna konstatera de verkliga förhållandena.

Filmcensuren

I de nordiska länderna tillämpas filmcensur med undantag av Danmark där blott barncensur tillämpas. Filmcensurerarna har ett nära samarbete med regelbundna möten vartannat år. Deras beslut i fråga om de olika filmerna, tillkomna oberoende av varandra visar stor överensstämmelse t. ex. i synen på våld, men inte i synen på pornografi. Sålunda tolereras pornografi på film i Danmark, Island och Sverige, men inte i Finland och Norge. (Sex i förening med våld tolereras inte heller i Sverige.) Däremot förekommer vissa skillnader i fråga om bestämning av åldersgränser.

Åldersgränserna är för närvarande:

Danmark: 15, 11 och 7

Finland: 18, 16 och x (x bestäms av censor i varje enskilt fall),

Island: 16, 12 och 10,

Norge: 18, 16 12 och 7 (fr. o. m. 1.1.1988 18, 15, 10 och 5),

Sverige: 15, 11 och 7.

Som exempel på skillnader mellan länderna kan anföras åldersgränserna för den amerikanska barnfilmen "ET". Dessa blev för Danmark 7 år, Finland 8 år och Norge 12 år. Sverige hade först beslutat sig för 11 år, men ändrade sig sedan till 7 år. Åldersgränsen för nyinspelningen av den finländska filmen "Okänd soldat" sattes av olika orsaker i Finland till 12 år, medan den i de övriga nordiska länderna sattes högre.

Å andra sidan förekommer också skillnader i enskilda länder. Sålunda har MTV (det finl. reklam-TV-bolaget) kunnat visa de amerikanska filmerna "Dirty Harry" och "The wild bunch" i oklippt skick, vilket inte har varit möjligt på finländska biografer.

Dessa skillnader kan utgöra hinder för eller åtminstone försvåra utväxlingen av nordisk film, särskilt barn- och ungdomsfilm, den genre som röner det bästa mottagandet i de nordiska länderna. Även om granskningsförfarandet i sig inte nödvändigtvis behöver upplevas som särskilt byråkratiskt, kommer dess blotta existens att bli prohibitiv. Därtill utgör det en extra kostnad.

Exempel på detta är situationen på Åland, där en filmimportör i ordens egentliga bemärkelse tvingas gå vägen över filmcensuren i Helsingfors, för att från Stockholm ta in en svensk film för visning i Mariehamn. Samma situation råder i Haparanda, där en filmimportör inte kan ta in en finsk film direkt från Torneå, utan tvingas ta omvägen över censuren i Stockholm.

Ett annat konkret exempel är den danska barnfilmen "Samson og Sally", som dubbades till svenska för visning i Sverige, men som sedan inte

kunde tas över för visning i det svenska Finland, på grund av de med hänsyn till det begränsade publikunderlaget höga granskningskostnaderna. (Avgiften för granskning av en två timmars film för visning i Finland är ca 1 300 FIM.)

Det säger sig självt att granskningstvånget drabbar främst sådana filmer som i det ena eller andra avseendet beroende på bedömningskriterium kan betecknas som "små". I den kategorin placerar sig filmerna från de nordiska länderna oftast, självfallet med märkbara undantag.

Samproduktioner o a produktionssamarbete

Klara hinder för samproduktion av film utgörs av tull- o a avgifter vid lån av utrustning från ett nordiskt land till ett annat. De depositionsavgifter som det blir fråga om tenderar att bli höga, eftersom det oftast är specialutrustning som behöver lånas, och dess värde därför högt. Detsamma gäller vid flyttning av inspelad film för framkallning i annat nordiskt land. Problemet tillspetsas av att det råder fri arbetsmarknad, som undermineras av att de för arbetet behövliga redskapen (kamerautrustning, film etc.) är utsatta för restriktioner.

Ett särskilt problem i sammanhanget utgörs av de varierande tolkningarna av gällande regler och bestämmelser. Dessa tar sig uttryck i olika utslag i identiska fall samt ibland långa dröjsmål i behandlingen orsakade av orutinerad personal hos den lokala tullmyndigheten med tyätföljande kostsamma avbrott i ifrågavarande arbete.

Det är väsentligt för nordiska samproduktioner att dylika hinder av administrativ och ekonomisk karaktär kan undanröjas. Den nordiska filmen anses ha mycket att vinna på ett ökat antal samproduktioner. Det skapas bättre förutsättningar för stora eller på annat sätt krävande produktioner. Det skapas en större marknad genom samproduktioner såväl för branschen som helhet som för de deltagande parterna, t. ex. artisterna. Därtill är samproduktioner ett sätt att öppna publikens ögon för de nordiska grannländerna som filmländer med andra intressanta filmer än samproducerade filmer att erbjuda.

För närvarande pågår diskussioner främst i Norge men även i Danmark om ändrad lagstiftning för avskrivningar på filmer. I de olika nordiska länderna gäller olika regler. Med tanke på strävandena att öka antalet samproduktioner vore det en fördel om avskrivningsreglerna för filmer kunde harmoniseras.

Den största och naturligaste marknaden för nordisk film är och förblir Norden, ett förhållande som inte ruckas av många lysande undantag. En nordisk film förefaller också att lättare komma ut på den internationella marknaden, om den först slagit igenom på den nordiska.

Utväxling av film mellan de nordiska länderna för icke-kommersiella ändamål

Ett hinder för utväxling av film mellan de nordiska länderna för icke-kommersiella ändamål utgörs av mervärdesskatten där sådan tillämpas. En musealt värdefull film påsätts av utlånaren, helt riktigt ett högt penningvärde, enligt vilket mervärdesskatten sedan beräknas. Tullavgiften på film beräknas efter vikt, vilket leder till att en 35 mm kopia och 16 mm kopia av samma film betingar olika tullavgifter.

TV:s betydelse som dörr till kulturlivet i grannländerna

Också i fråga om film understryks TV:s betydelse som det medium som öppnar vägen till och skapar förståelse för grannlandets kultur. Som exempel på detta nämns Sveriges TV. I de delar av grannländerna där svensk TV och dess filmkrönika kan följas är man mer intresserad av att se svenska filmer på bio, än man är i sådana delar av landet där så inte är fallet.

Förslag:

1. Nordiska ministerrådet ökar anslaget till nordisk filmdistribution väsentligt.
2. Nordisk film noteras särskilt i de offentliga stödordningarna för film, vilket är ägnat att i realiteten göra hela Norden till hemmamarknad för nordisk film.
3. De nordiska TV-bolagen visar fler nordiska filmer för att hos publiken befästa intresset för nordisk film.
4. Åldersgränserna i de nordiska länderna harmoniseras, vilket framförallt underlättar utväxlingen av barn- och ungdomsfilm mellan länderna.
5. Ingen omcensurering krävs i Finland och Sverige av i det andra landet redan censurerade filmer avsedda att visas för finlandssvenskar resp. sverigefinnar, utan granskningsplikten ersätts med anmälningsplikt.
6. Nordisk samproduktion av film befrias genom ett slags ATA-Carnet-system från tull- o a avgifter för lån av utrustning och framkallning av film över gränserna mellan de nordiska länderna.
7. De offentliga stödordningarna för import av kvalitetsfilm utanför Norden samordnas, vilket är ägnat att gynna de enskilda länderna särskilt vid import av "små" filmer.
8. För att öka antalet samproduktioner harmoniseras avskrivningsreglerna för filmer i de nordiska länderna.

3.6 Radio- och TV-samarbete

I föreliggande kartläggning behandlas inte (annat än indirekt) problem som kan anses höra in under utredningen "Nordiskt radio- och TV-samarbete via Tele-X" eller det av de nordiska televerken via kommunikations-satellit planerade samarbetet "Nordprog". Inte heller behandlas frågor i

anslutning till det bilaterala samarbetet mellan Finland och Sverige för återsändning via marknät av finländska TV-program i Sverige (Stockholmsområdet och Göteborgsområdet) och av svenska TV-program i Finland (Sydösterbotten och Sydfinland). För uppgifter om dessa hänvisas till resp. projekt.

3.6.1. *Radio*

Språkförståelse

Bristande språkförståelse anses vara det största hindret för ett större inslag grannlandsprogram i radio än vad som är fallet i dag. Därtill kommer, delvis som en följd av föregående, att kunskaperna om de nordiska grannländerna inte är särskilt utbredda eller omfattande, vilket anses ytterligare hämma intresset för sådana program. Detta leder till att grannspråken i den mån de förekommer i programmen (också danska, norska och svenska, inte bara finska, isländska, färiska, grönländska och samiska) översätts till eller refereras på det egna språket. På så sätt stämplas grannspråket i fråga redan i utgångspunkten som "oförståeligt", i synnerhet som ljudnivån ofta tonas ned till förmån för översättningen/referatet. (*Jfr. 3.13 Språkförståelse*).

Korrespondentnät

Radiobolagens korrespondentnät i Norden är numera tätt, om ännu icke heltäckande (en korrespondent för två eller fler länder). Det råder enighet om korrespondenternas utomordentligt stora betydelse för ökad Nordenkunska bland lyssnarna (gäller självfallet även TV). Såsom tidigare har påpekats (*Jfr. 3.1 Teater*) synes korrespondenterna vara valda för att i första hand bevaka det allmänna (politiska) skeendet i grannlandet, vilket i sig inte ifrågasatts. Det har dock påpekats att detta leder till att kulturlivet inte alla gånger ges den uppmärksamhet som det skulle förtjäna.

Avgift för s. k. radioledning

Ett problem av teknisk-ekonomisk art är att radiobolagen inte anser sig ha råd att för den dagsaktuella rapporteringen från grannlandet använda s. k. radioledning. På grund av de höga avgifter som televerken debiterar för användning av sådan ledning används i stället vanlig telefonledning som har avsevärt sämre ljudteknisk kvalitet. Detta förhållande märks så mycket mera i lyssnarnas egna mottagare, som rundradiosändningarna i allmänhet håller hög teknisk kvalitet och själva mottagarna numera allt oftare har mycket god ljudåtergivning.

Det är knappast troligt att lyssnarens inställning till rapporteringen påverkas av detta, men säkert är att språkförståelsen försäkras t. ex. vid eventuella intervjuinslag på resp. grannspråk, vilket är ytterligare "legitimering" av översättning/referat av intervjun. (*Jfr. ytterligare 3.6.2 TV*).

Musik i radio

Se 3.4 Musik.

Förslag:

1. Radiobolagen utvidgar sitt nät av korrespondenter i de nordiska grannländerna och försöker därvid tillfredsställa behovet av kulturbevakning.
2. Radiobolagen låter i allt större omfattning intervjuer o. a. l. inslag på ett grannlandsspråk gå ut i etern in extenso på resp. språk utan att tona ned dessa till förmån för översättning eller referat.
3. De nordiska ländernas regeringar ålägger televerken att sänka avgiften för användning av s. k. radioledning.

3.6.2 TV

Upphovsrättskostnader

Utbytet av TV-program går i princip till så att det producerande bolaget erbjuder *ett* program och i gengäld kan erhålla *fyra* program (om alla fem TV-bolag deltar i utbytet).

Det största hindret för ett större utbyte av TV-program mellan de nordiska TV-bolagen utgörs av de höga upphovsrättskostnaderna. Ersättningarna till upphovsmännen är 50 % av grundgaget då programmet vidareändas i ett eller två länder i det övriga Norden och 70 % om det är fråga om tre vidareändande länder. Om programmet vidareändas i Island tillkommer 5 %.

I Sverige gäller ett särskilt avtal, enligt vilket ersättningarna är 25 % vid vidareändning i ett land, 50 % vid två länder och 75 % vid tre länder. Om programmet vidareändas i Island tillkommer 5 %.

Mellan de nordiska länderna utbyts för närvarande ca 1 000 h program/år. För ca 2/3 av detta erläggs ersättningar till upphovsmännen enligt ovanstående Nordvisionstariffer. Ca 1/3 av utbytet utgörs av samproduktioner. Det är till övervägande del det producerande bolaget som står för de supplementära ersättningarna, även om det kan förekomma att det mottagande bolaget betalar dessa.

Kostnaderna för utbytet blir mycket höga. För en teaterserie som den svenska "Gösta Berlings saga" blir tilläggskostnaderna för vidareändning i hela Norden ca 300 000 SEK/avsnitt, medan dessa kostnader för det enstaka barnprogrammet "Loskan och Tjockoo" är ca 30 000 SEK.

De höga kostnaderna är givetvis ägnade att minska TV-bolagens intresse för vidareändning av program i allmänhet och för vidareändning av dyra produktioner i synnerhet, dvs. teater-, dokumentär- o. d. program. Till detta kommer att det bilaterala programutbytet blir relativt sett ännu dyrare, eftersom lika stora ersättningar utgår vid ett som vid två vidareändande länder (undantaget Sverige; jfr. ovan).

Detta innebär att Yleisradio i Finland endast i undantagsfall har råd att

erbjuda teaterprogram, om blott Sveriges Radio är intresserat, t. ex. med tanke på sverigefinnarna. Situationen upphjälps inte av att det dessutom uppstår obalans mellan de båda TV-bolagen, eftersom Sveriges Radio enligt det svenska avtalet kan erbjuda program till en tilläggskostnad som är 25 % av grundgagen (jfr. ovan).

Inga nordiska program kan köpas eller säljas mellan de nordiska TV-bolagen enligt andra än gällande, ovanrelaterade Nordvisionstariffer. Samtidigt kan utomnordiska TV-bolag köpa nordiska program till väsentligt lägre och därmed överkomliga priser. Som exempel på detta kan anföras den danska, i hemlandet livligt uppskattade dramaserien "Matador", som sålts till flertalet europeiska och flera utomeuropeiska länder. Den har dock inte kunnat visas i det övriga Norden på grund av de höga tilläggs-kostnaderna som det då hade blivit fråga om.

Vidaresändning i hela Norden hade kostat ca 6,2 milj. SEK i ersättning till upphovsmännen, medan försäljning till exempelvis Italien ger upphovsmännen ca 1,6 milj. SEK. (Försäljningspriset relateras till storleken av den potentiella publiken: ju folkrikare det köpande landet är, desto högre är försäljningspriset.) Och då uppgår befolkningen i Norden sammanlagt till 23 miljoner, medan befolkningen i Italien uppgår till hela 58 miljoner!

Nordvisionstarifferna har lett till att nordiska program prissätts utom räckhåll för publiken i andra nordiska länder, samtidigt som samma program saluförs utanför Norden till priser som även med de nordiska TV-bolagens mått mätt är överkomliga. Samtidigt kan t. ex. angloamerikanska serieprogram köpas (och köps) till de nordiska länderna till priser som är bråkdelar av vad vidaresändning av nordiska program skulle kosta.

Som exempel kan nämnas att ett avsnitt av serien "Dallas" kan köpas för visning i Sverige för 33 000 SEK och att ett ordinärt barnprogram från Polen kostar 6 000 SEK att visa (priset lägre för de övriga nordiska ländernas del, eftersom det potentiella publikunderlaget utgör bestämningsgrund; jfr. även kostnadsexemplen ovan).

De höga kostnaderna har också lett till att valet av vilka program som erbjuds grannländerna inte styrs av kvalitativa o. a. l. faktorer, utan i första hand av rent ekonomiska, vilket drabbar de olika programkategorierna väldigt olika. Systemet med att producerande land betalar innebär därtill att mottagande land inte nödvändigtvis får sådana program som man är intresserad av, utan man får hålla till godo med vad som erbjuds (*Jfr. även 3.2 Bildkonst*).

Intresset för grannlandsprogram i TV

Någon heltäckande undersökning av publikintresset för grannlandsprogram i TV i de nordiska länderna har veterligen inte utförts. Enstaka undersökningar utförda i enskilda länder antyder att program från/om något nordiskt land inte a priori uppfattas som särskilt intressanta.

Det är dock ett välkänt faktum att grannlandstittandet är mycket allmänt

inom sådana regioner där "överspill" gör detta möjligt. Intresset är så tillvida enkelriktat att det t.ex. i Öresundsområdet och Osloområdet är Sveriges TV som i tillägg till det egna landets TV intresserar, medan Danmarks och Norges TV inte förmår väcka lika stort intresse över gränserna. Observeras bör då att dessa har *ett* program var, medan Sveriges TV har två program.

I ett sammanhang som detta kan man inte bortse från att det förekommer många förutfattade meningar och rena fördomar om TV-program från/om de nordiska grannländerna (*Jfr. 3.5 Film*). Programmen är från början märkta med var sin "stämpel", de må i verkligheten vara aldrig så ambitiösa och i positiv mening avvika från det förutfattade. De skall därtill konkurrera med angloamerikanska programserier, som präglas av en stereotyp, skenbart händelsemättad dramaturgi, ett formspråk som publiken vant sig vid och ofta t. o. m. förväntar sig (*Jfr. 3.1 Teater*). Detta innebär att "avvikande" program som de nordiska programmen lätt uppfattas såsom icke-attraktiva.

Attityderna i de nordiska TV-bolagen till ett utökat utbyte av TV-program mellan bolagen är inte helt entydiga. I en tid då varje bolag kämpar med ekonomiska och andra svårigheter att producera program på egen hand är ett ökat programutbyte och fler samproduktioner ett givet principiellt intresse. Därom vittnar t. ex. bolagens beslut om att grunda en gemensam produktionsfond.

Men samtidigt kan en viss tveksamhet skönjas, som kan ta sig uttryck i tvivel på grannlandsprogrammets kvalitet och publikens (språk)förståelse, intresse etc. Detta i förening med ansevärd tilläggskostnader för nordiska program verkar då dämpande på intresset, trots den principiella beredskapen. Då det dessutom finns ett stort angloamerikanskt utbud, som med rätt eller orätt kan antas vara attraktivt för publiken och som därtill är betydligt billigare, är det inte självklart att man utan vidare satsar på det nordiska alternativet.

Det förefaller vidare vara så att det skiljer i intresset mellan länderna. Det synes som om man i Sverige allmänt taget fortfarande är något mindre intresserad av grannlandsprogram, oberoende av vilket nordiskt land dessa kommer ifrån, än man i de övriga nordiska länderna allmänt taget är intresserad av grannlandsprogram inkl. program från Sverige.

Om orsakerna till de splittrade attityderna kan blott spekuleras. Det har hävdats bl. a. att det är fråga om ett slags interaktion mellan de olika parterna, TV-bolagen/producenterna, opinionsbildarna i andra medier och publiken, där det inte är självklart vem som påverkar vem. Klart är dock att det vore till fördel för ett ökat intresse för nordisk programutväxling om cirkeln kunde brytas.

Teknisk-ekonomiska hinder

Intervjuinslagen från grannländerna i de olika TV-bolagens aktualitets-sändningar kan förmedlas via markbundna länknät, givetvis med undantag av Island. Ett aktuellt intervjuinslag till eller från Island måste för att det skall vara meningsfullt förmedlas via satellit, vilket betydligt ökar kostnaderna. Därför har Rikisutvarpið sett sig nödsakat att flygledes till Reykjavík transportera sin i Köpenhamn stationerade Norden-korrespondents program och programinslag p. g. a. de höga taxor som televerken uppbar för satellitförbindelser.

Detta utgör ett hinder även i den andra riktningen, sålunda att höga förmedlingskostnader är ägnade att minska de övriga nordiska TV-bolagens intresse till direktrapportering från Island. (*Jfr. även 3.6.1 Radio*).

Språkförståelse

I motsats till vad som i allmänhet är fallet i radio låter man i TV grannlandsprogrammen gå ut på resp. språk, men så att repliker etc. konsekvent översätts i rutan. Detta gäller också för intervjuer, om det blott av tidsskäl är möjligt. Förfarandet har kritiserats i Danmark, Norge och Sverige, framförallt bland språkvetare, för att det inte stöder en ökad språkförståelse mellan danska, norska och svenska, utan tvärtom är ägnad att minska språkförståelsen, åtminstone indirekt. Inom TV-bolagen avvisas kritiken med motiveringen att det inte är bolagens sak att inom ramen för den allmänna programverksamheten på detta sätt genom s. k. egenspråkstextning ge grannspråksundervisning och att programmen obetingat skall kunna förstås av publiken.

Det föreligger dock inga direkta hinder för att i Danmark, Norge och Sverige texta grannlandsprogrammen på danska, norska och svenska, i stället för att som nu översätta dem. Detta kunde till en början ske i försökssyfte i mindre skala, för att därefter utvidgas om resultaten blir goda, vilket språkvetarna är övertygade om.

Det har påpekats att principerna för textning av program på det egna språket t. ex. för hörselskadade inte synes vara riktigt klara för dem som inom TV-bolagen har hand om uppgiften. Som en följd av detta anses textningen ibland brista i begriplighet. För att egenspråkstextning av grannlandsprogram skall lyckas, vilket ställer ännu högre krav på begripligheten, krävs det uppenbarligen att språklig expertis anlitas. Bl. a. inom Göteborgs universitet är problem av denna art föremål för forskning.

Förslag:

1. Nordvisionstarifferna ses över.
2. TV-bolagen utvidgar nätet av korrespondenter i de nordiska grannländerna och försöker därvid tillfredsställa behovet av kulturbevakning.
3. TV-bolagen i Danmark, Norge och Sverige inför i försökssyfte egen-

språktextning sålunda att grannlandsprogram och intervjuer från dessa länder textas på danska, norska och svenska i stället för att översättas.

4. Nordiska ministerrådet företar en undersökning av möjligheterna att sänka avgiften för användning av satellitförbindelser mellan Island, Färöarna och Grönland samt det övriga Norden.

3.7 Kabel-TV

Kabelnäten i de nordiska länderna byggs ut i rask takt. Antalet abonnenter/hushåll är för närvarande följande:

Danmark:	ca 25 000
Finland:	ca 275 000
Island:	tillsvidare inga enhetliga kabelnät, men beredskap finns åtminstone i Reykjavíksområdet; gällande regler stipulerar att vidareända program skall översättas till isländska
Norge:	ca 400 000
Sverige:	ca 300 000

Programförmedlingen bygger på den s. k. Must carry-principen, vilket innebär att det stipuleras vilka program som obetingat skall förmedlas. I kabelnäten förmedlas, förutom det egna landets TV-sändningar (Must carry), i allmänhet tillbudsstående satellitsändningar fritt eller mot betalning och i förekommande fall sändningar från något nordiskt grannland eller utomnordiskt land. Dessa sistnämnda omfattas dock inte av Must carry-principen.

Som exempel kan nämnas kabel-TV-bolaget i Oslo med ett nät som för närvarande omfattar 16 kanaler (alla icke utnyttjade). Den del av nätet som står till abonnenternas fria disposition omfattar 5 kanaler, en "grundpaket", medan de övriga är betalbelagda. På dessa fria kanaler sänds följande fyra program: Lokal-TV, NRK och de svenska STV 1 och STV 2; en kanal är tillsvidare ledig. På de betalbelagda kanalerna sänds Sky Channel, Super Channel, franska TV 5 etc.

Vid ett utvidgat nordiskt TV-samarbete kommer frågan att bli huruvida de nordiska TV-program som tillkommer skall omfattas av Must carry-principen eller ej. Det säger sig självt att det från nordisk synpunkt vore av stor vikt att Must carry-principen även omfattade de nordiska programmen. Blott sålunda skulle för kabel-TV:s del principen om Norden som kulturell hemmamarknad kunna förverkligas.

Förslag:

1. De nordiska ländernas regeringar harmoniserar principerna för förmedling av nordiska grannlandsprogram i kabelnät, sålunda att dessa program omfattas av den s. k. Must carry-principen.

3.8 Video

Arbete i Nordiska ministerrådets organ

Mot bakgrund av bl. a. rek. nr 13/1983 angående distribution av nordiska TV-program och filmer på video har den av Nordiska ministerrådet tillsatta Arbetsgruppen för kultur og massemedier bedrivit utredningar av möjligheten att få till stånd en försöksdistributionsordning på området. Arbetsgruppen har kunnat konstatera att en nordisk videogramdistribution stöter på blockeringar på det nationella planet av ekonomisk och upphovsrättslig karaktär. Det anses omöjligt att få till stånd en nordisk distributionsordning, så länge dessa blockeringar inte kunnat undanröjas.

Arbetet med att etablera en nordisk distributionsordning för videogram för hörselskadade har fortsatt. Fr. o. m. slutet av 1986 kan samtliga nationellt producerade program erbjudas hörselskadade i alla de nordiska länderna. För verksamheten 1987 har avsatts 165 000 DKK. Det är fråga om en försöksordning av initierande karaktär, och arbetsgruppen har framhållit att en eventuell permanentning genomföres av nationella organ.

Videogramdistribution över gränserna

Videogram kan givetvis fritt beställas och importeras över gränserna. Men därvid tillämpas resp. lands regler om tull o. a. l. avgifter på införseln (på samma sätt som på trycksaker), vilket givetvis fördyrar och ibland t. o. m. helt omöjliggör import, liksom utväxling.

Som exempel kan anföras ett fall där stadsbiblioteket i Helsingborg av dansk videoproducent för påseende och utlåtande (utan egen begäran) vintern 1986 tillsänds ett 50 minuters videogram från Roskildefestivalen 1985. Videogrammets värde (försäljningspris i Danmark omräknat i svenska kronor) är 1 870 SEK. För att biblioteket skall kunna få ut videogrammet, skall tull à 15:– och mervärdesskatt à 442:– samt postavgift à 18:–, summa 475:– erläggas.

Sedan videogrammet returnerats till producenten i Danmark, kan särskild restitution av det inbetalade beloppet ansökas om. Därvid förslår inte själva *ansökan* (tullverkets blankett med relevanta uppgifter), utan "för behandling av rubricerad ansökan erfordras att Ni insänder *posttullsedel* med tillhörande *importfaktura* och eventuell *tulldeklaration* samt utförselhandling i form av *exportanmälan* med tullens *påteckning om utförseln, postkvitto etc.*" (citater tullkammarens skriftliga meddelande till biblioteket; om vad som döljer sig bakom *etc.* kan blott spekuleras; mina understrykningar). Distrikttullkammaren uppmanar biblioteket att insända handlingarna före ett visst datum "med risk att ansökan annars kan komma att avslås" (citater tullkammarens meddelande till biblioteket).

Kartläggningen redovisar inga andra explicita exempel, men det är att anta att situationen är densamma i alla nordiska länder, eftersom videogram är avgiftsbelagda.

Inte ens videogram avsedda för hörselskadade är fritagna från avgifter, utan genomgår samma behandling. Att detta utgör ett allvarligt hinder i försöken att etablera en nordisk distributionsordning för videogram för hörselskadade är givet.

Det är vidare klart att en hantering sådan som den ovan beskrivna, som synbarligen är helt regelrätt, omöjliggör videodistribution över gränserna mellan t. ex. utbildningsinstitutioner, institutioner av typ bibliotek, statliga och kommunala AV-centraler, folkbildningsorganisationer etc.

Med hänsyn till det ökade inslaget av videogram i all utbildningsverksamhet (skolor, folkbibliotek, bildningsorganisationer etc.) vore det ytterst betydelsefullt att åstadkomma en ordning för fjärrlån av videogram över gränserna, utan tull-, o. a. l. formaliteter, i linje med vad som gäller för fjärrlån av litteratur.

Vad gäller distribution av videogram för hörselskadade borde det inte vara förenat med några särskilda svårigheter att åstadkomma en ordning som den som gäller för distribution av tal- och punktskrift för synskadade.

T. ex. talböcker på kassett sänds porto-, tull- och momsfrött mellan de nordiska länderna (internationell överenskommelse) blott de är märkta "Blindskrift". Till de största utlånarna hör Tal- och punktbiblioteket i Stockholm i riktning mot Finland och NÄkövammaisten Kirjasto (De synskadades bibliotek) i Helsingfors främst i riktning mot Sverige, men i någon mån även mot de övriga nordiska länderna. Systemet anses fungera bra, även om övre viktgränsen för försändelser (7 kg) anses böra höjas.

Förslag:

1. Det arbete som bedrivs av den av Nordiska ministerrådet tillsatta Arbetsgruppen för kultur og massemedier ges ökad tyngd, bl. a. för att åstadkomma en ordning för distribution av nordiska TV-program och film på video (rek. nr 13/1983).

2. De nordiska ländernas regeringar ingår överenskommelse om en gemensam ordning för fjärrlån av videogram över gränserna mellan olika typer av bildningsorgan, utan tull- o. a. l. formaliteter i linje med vad som gäller för fjärrlån av litteratur.

3. De nordiska ländernas regeringar ingår överenskommelse om en gemensam ordning för porto-, tull- och momsfri distribution av videogram för hörselskadade över gränserna mellan de nordiska länderna, samt samarbetar om att därefter utvidga den att gälla även internationellt.

3.9 Folkrörelser

Nordiskt stöd

Den nordiska budgeten (1987) upptar stöd till folkrörelsesamarbete under egna poster enligt följande: *nordiskt ungdomssamarbete* 3,3 milj. DKK, *nordiskt folkbildningssamarbete* 2,3 milj. DKK, *nordiskt idrottsamarbete* 0,9 milj. DKK. Därtill kommer via andra poster stöd till *ama-*

törmusiksamarbete 0,5 milj. DKK och till *amatörteatersamarbete* 0,5 milj. DKK. Ytterligare har folkrörelserna för särskilda projekt kunnat ansöka om stöd ur *Nordiska ministerrådets dispositionsmedel* och *Nordiska kulturfonden*.

Resekostnader

Det största hindret för ett utökat folkrörelsesamarbete i Norden utgörs av de höga kostnader som är förknippat med ett sådant samarbete. De kostnader det är fråga om utgörs till 4/5 av kostnader för resor, medan t. ex. kostnaderna för själva den samarbetsaktivitet som bedrivs i allmänhet är små. Därtill kommer att kostnadstrycket är mycket ojämnt fördelat, dock så att utkantsområdena i gemen drabbas hårdast, även i fråga om regionalt samarbete.

Detta leder till att samarbetet ofta kommer att omfatta blott funktionärerna, medan "gräsrotsnivån" blir oföreträdd, vilket givetvis står i strid med intentionerna med stödet till folkrörelsesamarbetet, dvs. att det skall gälla just folket.

Ansökningsförfarande

Kritik har riktats mot ansökningsförfarandet för folkbildningssamarbetet som anses vara alltför invecklat för små organisationer och därför favorisera stora organisationer med särskilda sekretariat för det nordiska samarbetet. Om så vore, skulle detta utan vidare innebära en snedvridning av fördelningen av stödet.

Avgifter o. a. l.

Utväxlingen av studiematerial försvåras eller förhindras av de avgifter (moms o. l.) som påläggs trycksaker och AV-material vid överföring från ett land till ett annat. (Jfr 3.3 *Litteratur*, 3.5 *Film* och 3.8 *Video*)

Offentligt stöd till aktivitet utanför det egna landets gränser

Det har framgått att det i enlighet med den danska lagen om fritidsundervisning m. m. och lagen om folkhögskolor inte är möjligt att söka om stöd för undervisning som sker utanför landet.

Detta innebär att en folkbildningsorganisation i Köpenhamn inte kan arrangera ett gemensamt projekt med någon systerorganisation i Malmö, om projektet helt eller delvis skall försiggå i Malmö.

Den motsvarande svenska lagstiftningen synes inte innebära något hinder för svenskt studieförbund att förlägga verksamhet utanför landets gränser.

Huruvida lagstiftningen i de övriga länderna eventuellt innebär begränsningar av ovan angiven art har inte kunnat utrönas.

Med hänsyn till strävandena att bredda de folkliga kontakterna mellan de nordiska länderna, vore det givetvis önskvärt att det i alla nordiska

länder var möjligt att bevilja stöd till utbildningsaktiviteter i annat nordiskt land.

Språkförståelse

En fungerande språkförståelse är av avgörande betydelse för att det folkliga samarbetet i Norden skall kunna utvecklas. Där språkförståelse inte kan åstadkommas med andra medel, bör tolkning kunna tillgripas. (*Jfr 3.13 Språkförståelse*)

Förslag:

1. Nordiska ministerrådet företar en översyn av reglerna för beviljning av stöd till samarbete mellan folkrörelser.
2. De nordiska ländernas regeringar vidtar åtgärder för att avlägsna eventuella hinder för att bevilja folkrörelser stöd för aktiviteter i annat nordiskt land.

3.10 Bilateralt samarbete

Det är uppenbart att behovet av stöd till nordiskt kultursamarbete vida överstiger tillbudsstående resurser sådana som de tar sig uttryck i Nordiska ministerrådets budget inklusive ministerrådets dispositionsmedel för kulturändamål, de särskilda stödordningarna samt Nordiska kulturfonden. Detta förhållande gäller oberoende av om "nordiskt" kultursamarbete definieras som samarbete mellan parter från *minst tre* länder/självstyrande områden eller som samarbete mellan parter från *två* länder/områden. Enligt nu gällande ordning skall ett samarbete vara åtminstone *trilateralt*, för att kunna betecknas som "nordiskt" och därmed bidragsberättigat. Detta har lett till att *bilateralt* samarbete inte betecknas som "nordiskt", trots att det bedrivs mellan parter från nordiska länder/självstyrande områden, och att det följaktligen inte kan stödjas med medel från ministerrådets budget eller kulturfonden, annat än i undantagsfall. Parterna i ett sådant samarbete hänvisas till att söka stöd hos bilaterala fonder eller på nationell budget.

Bilaterala (kultur)fonder

Nätet av bilaterala (kultur)fonder omfattar för närvarande följande fonder (inom parentes anges beviljade medel 1986; i förteckningen upptas inte sådana som Dansk-färöisk kulturfond.):

Dansk-islandsk fond (50 000 DKK) och Fondet for dansk-islandsk samarbejde (150 000 DKK).

Fondet for dansk-norsk samarbejde (medlen används i huvudsak för stöd till vistelse och seminarier på fondens kursgårdar Schaeffergården och Lysebu).

Fondet for dansk-svensk samarbejde (1 000 000 DKK) och Svensk-danska kulturfonden (130 000 SEK).

Fondet for svensk-norsk samarbeid (490 000 NOK) och Svensk-norska samarbeidsfonden (1 830 000 SEK).

Norsk-finsk kulturfond (410 000 NOK + 205 000 FIM).

Kulturfonden för Sverige och Finland (2 000 000 FIM).

Kulturfonden Island–Finland (105 000 FIM).

Kulturfondet for Danmark og Finland (145 000 DKK + 150 000 FIM).

Därtill kommer den norska nationalgåvan till Island 1974, vars avkastning i huvudsak används för att stöda gruppresor från Island till Norge.

Ytterligare upptas på den svenska statsbudgeten ett årligt anslag för stöd till kulturellt samarbete mellan Island och Sverige.

De för bilateralt samarbete inom givna ramar disponibla medlen uppgår sammanlagt till ca 7,0 milj. DKK, givetvis något varierande år för år. Summan kunde i förstone förefalla stor nog jämfört med att ministerrådets dispositionsmedel 1986 uppgår till 8,7 milj. DKK (1987 19,2 milj. DKK, inkluderande vissa engångsprojekt), men man bortser då från att de enskilda fonderna är mycket små, 100–200 000 kr var på ett par undantag när. Storleken har därtill varit i stort sett oförändrad under den senaste femårsperioden, samtidigt som trycket på de enskilda fonderna stadigt har ökat. Vissa fonders användningsområden är också klart avgränsade till t. ex. studie- och forsknings- eller andra särskilda ändamål, såsom verksamhet på kursgårdar etc.

Nationella budgetmedel

Möjligheterna att stödja bilateralt kultursamarbete mellan de nordiska länderna över resp. nationell budget är i de flesta fall obefintliga p. g. a. budgetstrukturen. Då den nordiska kulturbudgeten tillskapades 1972 fördes i resp. ministeriers budget de olika anslagen till nordiska ändamål samman till ett, som bildar resp. lands anslag till/andel av den nordiska kulturbudgeten. Detta skedde för att möjliggöra en samlad bedömning och prioritering av olika gamla och nya verksamheter. Härvid kom ministerierna att avhända sig möjligheterna till eller försvåra genomförandet av bilaterala projekt utanför Nordiska ministerrådets ram. Nämnvärda undantag utgör härvidlag blott Finland och numera i viss mån även Norge, där resp. undervisningsministerium till sin disposition har särskilda anslag för nordiska/bilateralt nordiska ändamål. Men Danmark, Island och Sverige har alltför små anslag eller saknar sådana helt för att det skall ha någon praktisk betydelse i detta sammanhang. Att detta är en allvarlig olägenhet i det nordiska kultursamarbetet säger sig självt.

Bristande budgetberedskap leder givetvis till att bilaterala nordiska projekt inte kan påräkna stöd via vare sig nordisk eller nationell budget. Sådana hänvisas därför till de bilaterala fonderna, vilkas möjligheter till stöd är mycket små, såsom ovan konstaterats. Detta rimmar illa med idén om Norden som kulturell hemmamarknad, därför att för en sökande är ett *bilateralt* nordiskt projekt lika "nordiskt" som ett *trilateralt* projekt. Förhållandet kan förmodas inverka menligt på intresset för nordiskt kultursamarbete särskilt som det ibland har visat sig vara lättare att få stöd för bilaterala projekt med utomnordiska länder.

Följderna har bl. a. varit att vissa, i inledningsskedet bilaterala projekt på konstgjord väg görs "nordiska" genom inkallande av en tredje part, en tyst bolagsman, medan vissa i inledningsskedet åtminstone trilaterala projekt beskärs och görs bilaterala för att bättre passa anslagsbeviljande instans. Det är likaså uppenbart att många goda projekt aldrig blir förverkligade, inte ens i det fall att de senare på ett naturligt sätt skulle kunna involvera fler parter än de ursprungliga två. Det är dessutom risk att ansökningar för projekt som adresserats "fel" aldrig blir behandlade av "rätt" instans, eftersom informationsutbytet mellan anslagsbeviljande organ på nordiskt plan och på bilateralt/nationellt plan inte synes fungera tillfredsställande.

Utbyggnad av möjligheterna till stöd till bilaterala nordiska projekt

Konklusionen av ovanstående blir att det krävs en såväl kvantitativ som kvalitativ utbyggnad av regeringarnas möjligheter att utanför Nordiska ministerrådets ram stödja samarbetsprojekt mellan de nordiska länderna. Därtill krävs en uppluckring av reglerna för beviljning av medel ur Nordiska kulturfonden, anslag ur Nordiska ministerrådets dispositionsmedel och andra nordiska stödordningar, t. ex. så att bilaterala projekt av stort nordiskt intresse också skall kunna stödjas.

Det krävs ytterligare tillgång till samlad information i lättillgänglig form om möjligheterna att söka stöd för samarbetsprojekt mellan två eller flera nordiska länder/självstyrande områden. Uppgifterna om existerande fonder och stödordningar i den årliga utgåvan av katalogen "Nordiska samarbetsorgan" är alltför svåråtkomliga och delvis ofullständiga, för att kunna tjäna detta ändamål, vartill kommer att själva syftet med katalogen är ett annat.

Förslag:

1. De nordiska ländernas regeringar skapar/bygger ut möjligheter(na) att stöda bilaterala samarbetsprojekt mellan de nordiska länderna/självstyrande områdena, genom att i förekommande fall på statsbudgeterna uppta särskilda anslag för dylika ändamål.

2. Nordiska ministerrådet företar en uppluckring av reglerna för beviljning av medel till bilaterala projekt ur Nordiska ministerrådets dispositionsmedel och andra stödordningar, så att projekt av stort nordiskt intresse kan stödjas.

3. Nordiska kulturfonden företar en uppluckring av reglerna för beviljning av medel till bilaterala projekt, så att projekt av stort nordiskt intresse kan stödjas.

4. Nordiska ministerrådets sekretariat ges i uppdrag att utarbeta och ajourhålla en förteckning avsedd för den stora allmänheten över existerande fonder och andra stödordningar för nordiskt kultursamarbete, som ges spridning via resp. anslagsbeviljande organ och som alltid omnämns i de olika organens annonsering.

3.11 Regionalt samarbete

Till grund för det nordiska samarbetet på det regionalpolitiska området ligger ett reviderat samarbetsprogram från juni 1986. Det direkta ansvaret för programmets genomförande ligger hos Nordiska ämbetsmannakommittén för regionalpolitik (NÄRP). Tyngdpunkten i verksamheten ligger på gränsregionalt och -kommunalt samarbete, gemensamma regionalpolitiska stödordningar, utrednings- och utvecklingsarbete, nordisk regionalpolitisk forskning samt informations- och erfarenhetsutbyte.

Såsom ovan framgår utgör det regionala kultursamarbetet inget tyngdpunktsområde inom det regionalpolitiska samarbetet. Dock är det så att det kultursamarbete som bedrivs inom berörda regioner över de nordiska gränserna till övervägande del är just regionalt samarbete, antingen det är bi- eller trilateralt, alltså bedrivs mellan parter i två eller tre länder/självstyrande områden. Detta samarbete förtjänar lika stor uppmärksamhet och lika stort stöd som annat nordiskt kultursamarbete. (*Jfr 3.10 Bilateralt samarbete*).

Att kultursamarbetet på detta sätt skiljs ut från annat regionalt samarbete och inte prioriteras är olyckligt. Det innebär en risk att det av övriga involverade parter nedvärderas till skada inte bara för kultursamarbetet som sådant, utan på sikt också för övrigt samarbete, eftersom det är genom kultursamarbete som den grund kan stärkas på vilken allt nordiskt samarbete (också det regionala) vilar.

De konkreta hinder som det regionala kultursamarbetet drabbas av är naturligt nog i princip av samma art som de som drabbar regionalt samarbete i allmänhet. Härvidlag nämns framförallt bristfälliga kommunikationer. Sålunda har det t. ex. ännu inte (mars 1987) gått att i Mittnorden (Nord- og Sør-Trøndelag Fylken, Jämtlands och Västernorrlands län samt Vasa och Mellersta Finlands län) ordna med tvärgående flygförbindelser på sträckan Trondheim—Östersund—Sundsvall—Vasa som tidtabells-mässigt skulle ansluta sig till varandra och till förbindelserna i längsgående riktning i resp. land.

På samma sätt som smidiga kommunikationer är av avgörande betydelse för regionalt samarbete rent allmänt är de det även för kultursamarbetet. Brister härvidlag och förment eller verklig ovilja på centralt håll att avhjälpa dessa, vilket det hävdas, har givetvis en negativ inverkan på förhållandet mellan "centrum" och "periferi" i resp. land. Men bristerna kommer i det långa loppet också att minska intresset för nordiskt samarbete i allmänhet, genom att regionerna riskerar att fjärmas från varandra rent fysiskt.

En allmän uppfattning inom regionerna synes vara att dessa vid anslagsbeviljningen blir fördelade till förmån för "centrum". (Hävdas även i evalueringsrapporten om Nordiska kulturfondens verksamhet.) Oberoende av om denna uppfattning är berättigad eller ej är det skäl för de anslagsbeviljande nordiska samsarbetsorganen (NÄRP, stödordningarna och dispositionsmedlen på Nordiska ministerrådets budget samt Nordiska kulturfonden) att hålla den i minnet.

Förslag:

1. Nordiska ministerrådet uppmanar NÄRP att uppföra regionalt kultursamarbete som ett av tyngdpunktsområdena inom det regionalpolitiska samarbetet.

3.12 Nationella stödordningar

Tanken på Norden som en kulturell hemmamarknad aktualiserar frågan huruvida de enskilda länderna favoriserar sina egna medborgare i förhållande till medborgare från andra nordiska länder. Eller om respektive nordiskt land/område ger stöd till sin egen kultur och inte till kultur från/i andra delar av Norden.

Det kan ges en lång rad exempel på ordningar inom den statliga kulturpolitiken som är förbehållna resp. lands/områdes inbyggare eller medborgare. Tidigare har stödordningarna för film nämnts och förslag lagts fram (*Se 3.5 Film*). Vissa av dessa ordningar borde kunna utvidgas till att också gälla andra delar av Norden och/eller medborgare från andra nordiska länder/områden. Det gäller alls inte alla sådana ordningar. Ej heller är det fråga om ett val mellan att omfatta hela Norden eller att avstå från att utvidga ordningarna. För vissa ordningar kan en gradvis utvidgning tänkas, måhända till en början på bilateral ömsesidig bas.

Tidskriftsstödet är en ordning som kunde övervägas. Eventuella ordningar kunde justeras sålunda att det ingick en "premiering" av tidskrifter som tar in stoff på annat nordiskt språk, och/eller är skrivet av författare från annat nordiskt land/område e.l. Detta kunde göras utan egentliga merkostnader för stödordningen i fråga.

Ett annat exempel är statliga inköp av samtidskonst. Dessa är nu begränsade till att gälla eget lands/områdes bildande konst. Måhända kunde några länder/områden enas om att deras inköpsordningar utvidgas till att täcka varandras konst. Sammantaget skulle inköpen bli ungefär lika stora, men resultaten skulle vara att det bland inköpen också fanns samtidskonst från annat nordiskt land vid sidan av konst från det egna landet/området.

Motsvarande tankegång kunde tillämpas på beställningsverk inom musik. För åtgärder till fromma för samisk kultur är behovet av gränsöverskridande ordningar trängande. Jfr inköpsordningarna för samisk skönlitteratur. Kulturminnesvården är vidare ett område som är aktuellt i detta sammanhang. Bl. a. bör arbetet med att bevara industriella kulturminnesmärken ses i ett dylikt perspektiv.

Förslag:

1. Nordiska ministerrådet hänvänder sig till de nordiska ländernas regeringar med begäran om att överväga huruvida kulturstödordningar kan ses i ett nordiskt perspektiv.

Nordiska ministerrådet företar en kartläggning av problem och möjligheter på detta fält.

3.13 *Språkförståelse*

Helsingforsavtalet och kulturavtalet

Helsingforsavtalet stadgar i kulturdelen, artikel 8, att "undervisningen och utbildningen . . . i skolorna i de nordiska länderna i lämplig omfattning (skall) innefatta undervisning om *språk* (här understruket), kultur och allmänna samhällsförhållanden i de övriga nordiska länderna, inbegripet Färöarna, Grönland och Åland".

Enligt det nordiska kulturavtalet, artikel 3, p. d., "skall avtalsparterna främja undervisningen i de andra nordiska ländernas *språk* (här understruket), kultur och samhällsförhållanden".

Ett noggrant studium av de båda avtalstexterna visar en skillnad i det att Helsingforsavtalet stadgar om blott "undervisning *om* språk", medan kulturavtalet stadgar om "undervisningen *i* . . . språk". Denna skärpning, som hade kommit till under tioårsperioden mellan de båda avtalens tillkomst, får anses vara symptomatisk för de fördragsslutande parternas uppfattning om *språkförståelsens grundläggande betydelse för samarbetet i Norden*. Samtidigt visar de båda avtalen också, om än indirekt, att språkförståelsen ingalunda är något en gång för alla givet, utan att språkförståelsen för att bli en realitet ständigt kräver kraftfulla insatser framförallt inom utbildningen, men även på andra håll.

Språkförståelsespråkgemenskap

Det är i detta sammanhang skäl att göra en definitionsmässig precisering. Det talas ofta om den nordiska språkgemenskapen som en del av grundvalen för nordiskt samarbete. Detta stämmer i så måtto att det mellan de i språkvetenskaplig mening nordiska språken danska, färöiska, isländska, norska och svenska existerar en närmare eller fjärrare gemenskap.

Men denna språkgemenskap innebär *inte* fullständig språkförståelse ens mellan de tre skandinaviska språken (i geografisk bemärkelse) danska, norska och svenska, låt vara att svårigheterna är små och överkomliga, och att danskar, norrmän, svenskar och finlandssvenskar i princip kan umgås med varandra på sitt modersmål. Än mindre innebär detta språkförståelse mellan dessa och färiska och isländska, ej heller mellan de sistnämnda. Därtill kommer att finska och grönländska, liksom samiska, hör till helt andra språkfamiljer, även om begreppsvärlden i stor utsträckning är lika. Detta gör att ett starkt framhävande av språkgemenskapen kan uppfattas som långsökt, t. o. m. främmande, framförallt av dem som inte talar skandinaviska språk som sitt modersmål.

De ovanrelaterade förhållandena är för egen del ägnade att ytterligare understryka betydelsen av satsningar på just språkförståelsen. Sålunda har i arbetet med den nya handlingsplanen för det nordiska kultursamarbetet språkförståelsen beskrivits som det kitt som fogar samman de olika komponenterna, ett *conditio sine qua non*.

Problem i språkförståelsen

Den reella språkförståelsen i umgänget mellan nordbor har på initiativ av Nordisk Språksekretariat undersökts i samband med Nordsat-utredningen och resultaten presenterats i den nordiska utredningsserien (*NU A 1979: 6, Band 3*).

Olika aspekter av språkförståelsen jämte frågan hur bra nordborna förstår varandra diskuteras i nyutgåvan av språkråd till nordbor i nordiskt samarbete "Att förstå varandra i Norden", Nordisk Språksekretariats skrifter 6, Göteborg 1986.

Danskar, norrmän, svenskar och finlandssvenskar, ca 18 av 23 miljoner nordbor kan alltså i princip umgås med varandra på sitt modersmål. Dock är det så att den genuina språkförståelsen också bland dem varierar, beroende på vilket språk som talas och vilket språk som de själva talar, såsom den ovannämnda undersökningen har visat. Det gäller för dem att i nordiska sammanhang alltid följa givna språkråd, även om det kan innebära att talaren tycker sig därigenom "begå våld" mot sitt språk eller sitt sätt att tala.

Finnar, islänningar, färingar, grönlänningar och samer, ca 5 miljoner kan däremot inte för andra nordbor göra sig förstådda på sitt modersmål annat än i undantagsfall. Deras förmåga att förstå danska, norska och/eller svenska varierar också starkt. Det är därför risk att de kommer att bilda ett slags periferi i samarbetet, också i annan än geografisk mening, vilket självfallet är en icke önskvärd utveckling.

Det är alltså inte att förvåna att i en kartläggning av hinder och blockeringar i det nordiska kultursamarbetet man i det finska Finland, på Island, Färöarna och Grönland samt bland samerna kommer att framhålla bristande språkförståelse som ett av de största hindren för att fullt ut kunna delta i samarbetet som givande och tagande part.

Tolkning

Den lösning på problemen som av berörda parter föreslås är större möjligheter till tolkning än vad som hittills varit fallet inom ramen för det officiella nordiska kultursamarbetet (eller det samarbete som stötts med offentliga medel). Detta anses viktigt både när det gäller möjligheten att välja företrädare på fackliga grunder snarare än på språkliga grunder och när det gäller att öka den folkliga bredden i samarbetet.

I detta sammanhang kan det vara värt att notera att kartläggningen klart visar ett entydigt intresse att med hjälp av åtgärder för att öka grannspråkförståelsen bibehålla nordiska språk (i regionalpolitisk bemärkelse) som kontaktspråk i det nordiska samarbetet. I vissa fall framhålls uttryckligen att ett val av utomnordiskt språk (läs: engelska) till kontaktspråk skulle innebära en avgörande försvagning av de nordiska ländernas möjligheter att under ett massivt angloamerikanskt kulturinflytande var för sig och tillsammans ta upp kampen för den nationella kulturens fortbestånd.

Tillgången på tolkar för det nordiska samarbetet kan med hänsyn till det ökade behovet inte anses vara tillfredsställande. Man räknar med att det för närvarande finns ca 150 tolkar, av vilka 15–30 kan fungera som simultantolkare. De flesta tolkar är dessutom bilinguala i fråga om tolkningskompetensen, t. ex. så att de tolkar från isländska till danska och vice versa eller från finska till svenska och vice versa.

Det är uppenbart att det krävs särskilda satsningar av betydande omfattning på utbildning av tolkar för det nordiska (kultur)samarbetet. Härtill finns också rent avtalsmässiga förpliktelser i det att den nordiska språkonventionen (rek. nr 29/1966) sedan den ratificerats av samtliga nordiska länder trädde i kraft 1.3.1987. Mot denna bakgrund skall också ses en rekommendation av Nordiska rådet till Nordiska ministerrådet att införa en nordisk utbytesordning som ger tolkar och translatörer som arbetar med de nordiska språken möjligheter att under viss tid arbeta i annat nordiskt land (rek. nr 12/1987).

Det förefaller naturligt att i det kommande samarbetet om tolkutbildningen ta vara på de danska erfarenheterna på motsvarande område inom EG-samarbetet.

Förslag:

1. Nordiska ministerrådets handlingsprogram för förbättrad språkförståelse (rek. nr 12/1977) i Norden ges ökad tyngd.
2. Nordiska ministerrådet intar särskilda anslag på sin budget för tolktjänster i det nordiska samarbetet.
3. Nordiska ministerrådet intar särskilda anslag på sin budget för utbildning av tolkar för det nordiska samarbetet.

3.14 Turism

Allmänt

Turism har i det officiella nordiska samarbetet traditionellt förts in under huvudområdet transport, kommunikation och trafiksäkerhet. Sålunda har turismfrågor hänskjutits till tidigare trafikutskottet i Nordiska rådet, numera kommunikationsutskottet.

När det gäller att utveckla samarbetet om turism i Norden intar kulturen en given plats. Detta syns också i den projektverksamhet som med stöd av medel över Nordiska ministerrådets budget bedrivs i regi av ministerrådets turistutskott (NMT) och Nordiska turistrådet (NT). Sålunda genomfördes 1986 ett seminarium kallat "Levande Norden – kulturens roll i turismens marknadsföring". Därtill kan nämnas utgivningen av "Resehandbok för ungdom". Kulturutskottet har alltid visat den delen av turistsamarbetet stort intresse.

De nordiska grannländerna är viktiga resmål för turister från de enskilda nordiska länderna. De nordiska turistströmmarna är helt följdriktigt dominerande inom Norden.

Det existerar dock många hinder för att Norden skall kunna utvecklas till en kulturell hemmamarknad i den meningen att det skall vara lätt för medborgarna att personligen ta del av kulturutbudet i ett annat nordiskt land.

Bokningsbara resor i Norden

Det kanske främsta hindret är att utbudet av bokningsbara resor i Norden överhuvudtaget är förhållandevis litet, vilket innebär att utbudet av resor med tonvikt på kultur inte har blivit särskilt stort. Orsaken till detta förhållande är avsaknaden av charterresor, vilket beror på begränsningar i rätten att arrangera sådana. Det har mellan berörda parter inte gått att uppnå enighet om utvidgning av denna rätt. Dock har kampanjer med specialpris på inomnordiskt flyg genomförts. Sålunda har flygbolagen SAS och Finnair beslutat sänka priserna för resor inom Norden sommaren 1987 för perioden 1/7–15/8.

Attityder

Därtill kommer orsaker av attitydmässig karaktär: det har rått en viss skepsis mellan turist- och kulturfolk. Turistfolket har inte förstått vilken rik kultur de nordiska länderna faktiskt har att erbjuda turister, medan kulturfolket inte alltid uppfattat turister som en naturlig målgrupp. Detta har t. ex. kunnat leda till att turistbroschyrerna om de nordiska länderna i fråga om kulturinformation är klichémässiga och många gånger direkt oriktiga (givetvis till förfång också för rekryteringen av utomnordiska turister).

Det förefaller dock som om attityderna på denna punkt höll på att ändras i positiv riktning, sålunda att det numera är större möjligheter till samarbete mellan turist- och kulturfolk till fromma för kulturturismen.

För att turismen skall ge utbyte bör den bygga på respekt och förtroende mellan värd och turist. Detta är inte alltid fallet inom den inomnordiska turismen.

Språkförståelse

Språkliga hinder förekommer på samma sätt som i annat nordiskt (kultur)samarbete. Detta har särskilt framhållits från svenskt och finländskt håll, men även från isländskt.

Inkvarteringsstatistiken visar att den överlägset största turistströmmen till Stockholmsområdet kommer från Finland. Detsamma gäller Kvarken- och Kalottområdet. Med hänsyn till detta är tillgången på finskspråkig service mycket liten, vilket beklagas av svenska turistmyndigheter. Saken borde inte vara svår att avhjälpa, eftersom finskkunnig personal står att få särskilt i Stockholmsområdet.

För Finlands del gäller att nordiska turister i allmänhet kan betjänas på svenska på turistbyråerna och hotellen, men självfallet inte på andra skan-

dinaviska språk, även om sådana åtminstone delvis kan förstås ('skandinaviska'). I övrigt är variationerna i fråga om svenskkunnighet mycket stora beroende på bransch och geografisk belägenhet. Fastän skyltningen i allmänhet är tvåspråkig, är den inte nödvändigtvis på finska och svenska, utan ofta på finska och engelska. Också här förekommer variationer, sålunda att nyare turist-/hotellanläggningar synes favorisera engelska som andra språk.

Samma förhållanden gäller mutatis mutandis på Island, sålunda att nordiska turister i allmänhet kan betjäna på något skandinaviskt språk på turistbyråer och hotell, medan variationerna för övrigt är stora. De nordiska turisternas antal på Island ökar enligt uppgift främst p.g.a. billiga weekendresor, medan det motsatta inte är fallet. Varför resa till Köpenhamn eller någon annan nordiskt huvudstad, när man kan göra en resa till t. ex. London, som dessutom är billigare, frågas det.

Axeltryck

Ett transporttekniskt hinder utgörs av varierande bestämmelser i fråga om bussars axeltryck. T. ex. för tvåaxlade bussar gäller att Finland, Norge och Sverige har 16 ton, medan Danmark har 18 ton. I fråga om treaxlade bussar har Finland 18 ton, medan t. ex. Danmark och Norge har 24 ton. Och i fråga om ledbussar är variationerna ännu större, i det att Norge har 28 ton, medan t. ex. Danmark och Finland har 48 ton.

En harmonisering av axeltrycksbestämmelserna för bussar i Norden skulle naturligtvis underlätta användningen av bussar i (turist)trafiken mellan länderna.

Förslag:

1. Nordiska ministerrådet hänvänder sig till de nordiska ländernas regeringar med begäran om lindring av charterbestämmelserna för trafik inom Norden.

2. Nordiska turistrådet uppmanas att i sin verksamhet prioritera kultur- och ungdomsturism.

3. Nordiska turistrådet uppmanas uppmärksamma turistorganisationerna på de nordiska språkens stora betydelse såväl direkt som indirekt för turismen inom Norden.

4. Nordiska ministerrådet arbetar för att harmonisera bestämmelserna i de nordiska länderna om bussars axeltryck.

Ekonomiska utskottets betänkande

över ministerrådsförslag om upprättande av en nordisk utvecklingsfond

(Ministerrådsförslaget, se s. 1840)

Ovennevnte ministerrådsförslag er henvist til Økonomisk utvalg. Utvalget behandlet forslaget på sitt møte 11.–12. februar 1988.

1. Sammendrag av ministerrådsforlaget

Det blir innledningsvis vist til tidligere beslutninger fattet av Nordisk Råd og Nordisk Ministerråd i anledning av saken.

Hensikten med Fondet; Fondets status

Nordisk Utviklingsfond (Fondet) etableres som et ledd i det nordiske bistandssamarbeidet og har til hensikt å fremme den sosiale og økonomiske utviklingen i utviklingslandene. Fondet skal medvirke til finansiering på konsesjonelle vilkår av prosjekter i utviklingslandene. Fondet opprettes som en juridisk person med sete i Nordisk Investeringsbank.

Fondets virksomhet

Fondets utlånsvirksomhet kan alene rettes mot land som internasjonalt betraktes som utviklingsland. Fondet skal prioritere fattige land. Prosjekter som finansieres av Fondet skal være av nordisk interesse. Ved prosjektvalg skal det på sikt tilstrebes en rimelig interessefordeling mellom de nordiske land.

Finansieringsformer og -vilkår

Fondet skal i sin virksomhet hovedsakelig yte lån på konsesjonelle vilkår. Lånevilkårene vil være på linje med de vilkår som gjelder for Det Internasjonale Utviklingsfond (IDA). Fondets långivning skal først og fremst skje ved samfinansiering med multilaterale finansieringsinstitusjoner. Det skal tilstrebes en rimelig balanse mellom samfinansiering med institusjoner som yter kreditter på bankmessige vilkår og slike som yter kreditter på konsesjonelle vilkår.

Fondets kapital

Fondets kapital er SDR 100 mill. og stilles til Fondets disposisjon av de nordiske land i overensstemmelse med fordelingsnøkkelen for nordisk finansiering (1988):

Danmark	SDR	20.0
Finland	"	20.3
Island	"	0.9
Norge	"	21.5
Sverige	"	37.3
<hr/>		
Totalt	SDR	100.0 mill.

En femtedel av kapitalen innbetales senest 3 måneder etter ikrafttreden av overenskomsten om Fondets opprettelse. Fondets kapital på SDR 100 mill. forventes å dekke lånetilsagn over en 5-årig periode. En eventuell forhøyelse av Fondets kapital skjer ved beslutning i Nordisk Ministerråd.

Fondets administrasjon

Fondet skal ha et styre med en representant fra hvert av landene. Fondets daglige virksomhet og sekretariat skal ledes av en direktør. Fondet forutsettes å ha et nært samarbeid med Nordisk Investeringsbank, hvorved sekretariatets størrelse kan begrenses. Samarbeidet forutsettes regulert av en avtale mellom de to institusjoner. I avtalen skal fastlegges hvilke arbeidsoppgaver som på Fondets vegne skal ivaretas av Investeringsbanken. Disse vil i hovedsak være kredittadministrasjon, finansforvaltning og andre administrative spørsmål. Fondets primære oppgave vil være å ivareta den bistandsmessige vurdering av Fondets lånebeslutninger.

Ikrafttreden

Fondets virksomhet innledes den 1.7.1988 med forbehold for medlemslandenes interne prosedyrer for godkjenning.

Øvrige bestemmelser

En kontrollkomité skal tilse at Fondets virksomhet drives i overensstemmelse med vedtektene. Komitéen svarer for revisjonen og avgir årlig revisjonsberetning til Nordisk Ministerråd.

Forslag til overenskomst om opprettelse av et Nordisk Utviklingsfond og vedtekter for Fondet er utarbeidet i samsvar med forannevnte og gjengitt i ministerrådsforslaget.

2. Utvalgets synspunkter

Gjeldskrisen har i de senere år vært et dominerende element i mange utviklingslands økonomi. En grunnleggende målsetting i de nordiske lands bistandsvirksomhet er å skape varig forbedring av livsvilkårene på det økonomiske, sosiale og politiske området for befolkningen i utviklingslandene. Bistanden skal bidra til økonomisk vekst og sosial utjevning i fattige land, samt til økonomisk uavhengighet og demokratisk utvikling, herunder hensyn til grunnleggende menneskelige rettigheter, i landene. Bistanden skal være mottakerorientert og således ta utgangspunkt i mottakerlandenes behov, planer og prioriteringer. Et økt nordisk samarbeid på bistandsområdet gjennom en felles konsesjonell bistandsordning som her foreslås må etter utvalgets oppfatning ses på denne bakgrunn. Utvalget vil understreke nødvendigheten av at ordningen innebærer fleksibilitet i anvendelse av bistandsmidler samt tilpasses de enkelte utviklingslands varierende behov.

Erfaringene fra Nordisk Investeringsbanks (NIBs) internasjonale prosjektinvesteringsslåneordning karakteriseres av – foruten stor interesse for ordningen i låntakerlandene – at de fleste låneavtaler er med andre enn s.k. lavinntektsland. En viktig årsak er at lavinntektslandene forventer eller forutsetter at prosjektfinansieringen skjer på konsesjonelle vilkår. Utvalget vil i denne forbindelse også peke på at de internasjonale utviklingsbanker, herunder Verdensbanken, de regionale utviklingsbanker samt Den europeiske Investeringsbank, har i tillegg til den ikke subsidierte utlåning, etablert særlige ordninger for å kunne yte lån på bedre vilkår. Behov og motivasjon for opprettelse av et Nordisk Utviklingsfond som kan medvirke ved finansiering på konsesjonelle vilkår til prosjekt i utviklingslandene er derfor etter utvalgets oppfatning til stede. Utvalget har også registrert at interessen fra industriens side er stor.

Utvalget mener Fondet bør kunne bli et viktig virkemiddel i det nordiske bistandsarbeidet og innsatsen kan i sterk grad rettes mot de fattige landene. Fondet vil også framstå som et verdifullt komplement til bistand og eksportkreditter på kommersielle vilkår.

Økonomisk utvalg noterer at forslaget innebærer at Fondet skal ha stilling som juridisk person med et styre, en direktør og personale forøvrig som er nødvendig for virksomhetens drift. En kontrollkomité skal tilse at Fondets virksomhet drives i overensstemmelse med vedtektene. Utvalget vil sterkt understreke at Fondet må innrettes slik at det ikke nødvendiggjør oppbygging av en omfattende administrasjon. Utvalget vil i denne forbindelse vise til at det i medlemsforslaget om myke prosjektinvesteringsslån og tidligere uttalelser fra Økonomisk utvalg i tilknytning til denne sak er framført at Norden allerede har et etablert instrument ved NIB som burde ha forutsetninger for å administrere ordningen. Utvalget forutsetter derfor at en i så stor utstrekning som mulig nytter NIBs kapasitet og internasjonale kontaktnett for bistandsformål. Økonomisk utvalg vil i denne sammen-

heng anmode om at styringsstrukturen og koordineringen med NIBs kompetanse og ansvar vurderes nærmere i forbindelse med realiseringen Nordisk Utviklingsfond. De betydelige ressurser som foreligger i de nasjonale bistandsapparater må selvfølgelig også nyttes.

Utvalget mener et Nordisk Utviklingsfond må ta hensyn til miljømessige aspekter i sin virksomhet. Det bør være et ledd i den nordiske oppfølgingen av Brundtlands-kommisjonens rapport og inngå i Fondets ordinære virksomhet og således framgå av Fondets vedtekter. Utvalget vil derfor hensettle om at vedtektene kompletteres i samsvar med dette. Det vises forøvrig til ministerrådsforslag B 79/e om program for nordisk bistandssamarbeid og Økonomisk utvalgs synspunkter på dette.

Forøvrig har utvalget ingen merknader til forslaget til overenskomst og Fondets vedtekter.

Med disse merknader foreslår Økonomisk utvalg at

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd å opprette et Nordisk Utviklingsfond etter de retningslinjer som er angitt i ministerrådsforslaget og Økonomisk utvalgs synspunkter.

Stockholm, 12. februar 1988

<i>Esko Aho (K)</i>	<i>Ylva Annerstedt (fp)</i>
<i>Carl Bildt</i>	<i>Ilkka-Christian Björklund (Sdp)</i>
<i>Gustav Björkstrand (Sfp)</i>	<i>Johan Buttedahl (Sp)</i>
<i>Lahja Exner (s)</i>	<i>Einar Førde (A)</i>
<i>Arne Gadd (s)</i>	<i>Flemming Hansen (KF)</i>
<i>Guðrún Helgadóttir (Ab.)</i>	<i>Ivan Johannesen (Sb)</i>
<i>Olof Johansson (c)</i>	<i>Arvo Kempainen (Skdl)</i>
<i>Preben Lange (Si)</i>	<i>Poul Nielson (S)</i>
<i>Aase Olesen (RV)</i>	<i>Oddrunn Pettersen (A)</i>
<i>Páll Pétursson (F.)</i>	<i>Kimmo Sasi (Kok)</i>
<i>Harald Synnes (KrF)</i>	<i>Jan P. Syse (H)</i>
	Formann

Ministerrådsförslag om upprättande av en nordisk utvecklingsfond

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Nordiska ministerrådet översänder härmed sitt förslag till upprättelse av en nordisk utvecklingsfond.

Efter att Nordiska rådet behandlat och avgett sina synpunkter på förslaget avser ministerrådet att upprätta Nordisk utvecklingsfond.

Oslo den 12 februari 1988

Bjarne Mørk Eidem

Fridtjov Clemet

Ministerrådsforslag om oprettelse af en nordisk udviklingsfond

Med henvisning til

- Nordisk Råds rekommandation nr 4/1984 om at udrede mulige former for en ordning med nordiske bløde projektinvesteringsslån
- udredning i Nordisk Ministerråds regie (1985) og tillægsbetænkning af en referencegruppe nedsat af Embedsmandskomiteén for Bistandspolitiske spørgsmål (1986)
- Nordisk Råds rekommandation nr 26/1987 om bl. a. "bløde lån"
- de bistandsansvarlige ministres beslutning af 1. september 1987 om at nedsætte en særlig arbejdsgruppe for at udarbejde forslag til retningslinier og vedtægter

har Nordisk Ministerråd den . . . vedtaget at oprette Nordisk Udviklingsfond.

1. Hensigten med Fonden; Fondens status

Nordisk Udviklingsfond (Fonden) etableres som et led i det nordiske bistandssamarbejde og har til hensigt at fremme den sociale og økonomiske udvikling i udviklingslandene. Fonden medvirker ved finansiering på koncessionelle vilkår af projekter i udviklingslandene.

Fonden oprettes som en juridisk person med sæde i Nordisk Investeringsbank.

Fondens virksomhed skal være fritaget for betalings- og valutarestriktioner samt øvrige kreditpolitiske foranstaltninger. Fondens midler og indtægter skal være fritagede for beskatning.

2. Fondens virksomhed

2.1 Låntagerlande

Fondens udlånsvirksomhed kan alene rettes mod lande som internationalt betragtes som udviklingslande.

Fonden skal prioritere fattige lande og kun undtagelsesvis yde lån til andre end lav og lavere middelindkomstlande.

Det påhviler Fondens bestyrelse efter nærmere direktiv fra Ministerrådet at opstille udførlige kriterier angående låntagerlande.

2.2 Nordisk interesse

Projekter som finansieres af Fonden skal være af nordisk interesse. Ved projektvalg skal der på sigt tilstræbes en rimelig interessefordeling blandt de nordiske lande.

2.3 Finansieringsformer og -vilkår

Fonden skal i sin virksomhed hovedsageligt yde lån på koncessionelle

vilkår. Lånevilkårene vil være på linie med de vilkår som gælder for Den internationale Udviklingsfond (IDA).

Fondens långivning skal først og fremmest ske ved samfinansiering med multilaterale finansieringsinstitutioner. Der skal tilstræbes en beløbsmæssig spredning af Fondens midler mellem forskellige samfinansieringspartnere. Der skal endvidere tilstræbes en rimelig balance mellem samfinansiering med institutioner, som yder kreditter på bankmæssige vilkår, og sådanne, som yder kreditter på koncessionelle vilkår.

Fondens deltagelse i samfinansiering bør ske under former som tager hensyn til modtagerlandets betalingsevne. I lande som har adgang til kreditter på bankmæssige vilkår, skal samfinansieringen primært ske med sådanne kreditter.

Det påhviler Fondens bestyrelse efter nærmere direktiv fra Ministerrådet at opstille udførlige kriterier for Fondens udlånsvirksomhed.

2.4 Andre retningslinier

Ud over de retningslinier og principper om virksomhedens drift som er indeholdt i forslag til overenskomst og vedtægter (bilag 1 og 2), kan Ministerrådet vedtage separate direktiv for Fondens bestyrelse.

3. Fondens kapital

Fondens kapital er SDR 100 mio og stilles til Fondens disposition af de nordiske lande i overensstemmelse med fordelingsnøglen for nordisk finansiering (1988):

Danmark	SDR	20,0 mio
Finland	SDR	20,3 mio
Island	SDR	0,9 mio
Norge	SDR	21,5 mio
Sverige	SDR	37,3 mio
Total	SDR	100,0 mio

En femtedel af kapitalen (SDR 20 mio) indbetales til Fonden senest 3 måneder efter ikrafttræden af overenskomsten om Fondens oprettelse på basis af SDR-kursen på datoen for Fondens ikrafttræden ifølge ovennævnte fordelingsnøgle:

Danmark	SDR	4,00 mio
Finland	SDR	4,06 mio
Island	SDR	0,18 mio
Norge	SDR	4,30 mio
Sverige	SDR	7,46 mio
Totalt	SDR	20,00 mio*

* Modsvarende beløb i national valuta pr. 15. januar 1988: DKK ; FIM ; ISK ; NOK ; samt SEK .)

Resterende beløb indbetales pro rata ifølge SDR-kursen den dag Fondens bestyrelse fremsender anmodning herom for at imødekomme budgetterede udbetalinger. Fonden bør opretholde en rimelig likviditetsreserve.

Fondens kapital på SDR 100 mio forventes at dække lånetilsagn over en 5-årig periode.

En eventuel forhøjelse af Fondens kapital sker ved beslutning i Nordisk Ministerråd.

4. Fondens administration

Fonden skal have en bestyrelse med een repræsentant fra hvert af landene samt en suppleant for hvert bestyrelsesmedlem. Bestyrelsesmedlemmerne udpeges af de respektive landes regeringer. Medlemmerne bør have bistandsmæssig baggrund.

Fondens daglige virksomhed og sekretariat ledes af en direktør. Sekretariatets personale er underlagt direktøren. Denne er alene ansvarlig over for bestyrelsen. Sekretariatet skal have sådant personale, som af bestyrelsen anses for nødvendig for Fondens virksomhed.

Fondens personale udvælges af Fondens bestyrelse og ansættes af Den nordiske Investeringsbank i overensstemmelse med en ansættelsesaftale som godkendes af Fondens bestyrelse.

Fonden forudsættes at have et nært samarbejde med Den nordiske Investeringsbank, hvorved sekretariatets størrelse kan begrænses. Samarbejdet forudsættes reguleret af en aftale mellem de to institutioner. I aftalen fastlægges, hvilke arbejdsopgaver der på Fondens vegne skal varetages af Den nordiske Investeringsbank. De opgaver der varetages af Den nordiske Investeringsbank vil hovedsageligt være kreditadministration, finansforvaltning og andre administrative spørgsmål. Fondens primære opgave vil være at varetage den bistandsmæssige vurdering og Fondens lånebeslutninger. Aftalen skal også regulere Fondens betaling til Den nordiske Investeringsbank for bankens tjenesteydelser.

Fondens bestyrelse fastsætter de nærmere retningslinier for Fondens administration.

5. Ikrafttræden

Fondens virksomhed indledes den 1.7.1988 med forbehold for medlemslandenes interne procedurer for godkendelse.

Fonden oprettes for en periode på 5 år, og Nordisk Ministerråd tager senest 4 år efter ikrafttrædelsen af nærværende overenskomst stilling til Fondens fortsatte virksomhed.

Overenskomst om oprettelse af Nordisk Udviklingsfond

Danmarks, Finlands, Islands, Norges og Sveriges regeringer har som et led i det nordiske bistandssamarbejde, som har til formål at fremme økonomisk og social udvikling i udviklingslandene, indgået følgende overenskomst:

Artikel 1

Nordisk Udviklingsfond (Nordic Development Fund), herefter kaldet Fonden, oprettes med det formål at fremme økonomisk og social udvikling i udviklingslande gennem at deltage i finansiering på koncessionelle vilkår af projekter af nordisk interesse.

Artikel 2

Fonden skal have stilling som juridisk person.

Artikel 3

Fondens virksomhed skal drives i overensstemmelse med de vedtægter som vedlægges denne overenskomst. Disse vedtægter kan ændres ved beslutning af Nordisk Ministerråd.

Artikel 4

Fondens kapital beløber sig til 100 mio. SDR og indskydes af aftaleparterne med 20 procent senest 3 måneder efter overenskomstens ikrafttræden. Resterende beløb indbetales pro rata på anmodning af Fondens bestyrelse.

Forhøjelse af kapitalen sker gennem beslutning af Nordisk Ministerråd efter anmodning fra Fondens bestyrelse.

Kapitalens størrelse, muligheden for indskydelse af yderligere kapital og fordelingen mellem de deltagende lande behandles i vedtægternes § 2.

Artikel 5

Fonden placeres i Den nordiske Investeringsbanks hovedsæde.

Artikel 6

Fonden skal være fritaget for betalingsrestriktioner og kreditpolitiske foranstaltninger, som hindrer eller besværliggør udførelse af Fondens virksomhed.

Fondens midler og indtægter skal være fritaget for beskatning. Ved finansieringsvirksomhed skal Fonden være fritaget for stempelafgifter og andre afgifter til det offentlige.

Artikel 7

Nordisk Ministerråd tager senest 4 år efter ikrafttræden af nærværende overenskomst stilling til Fondens fortsatte virksomhed.

Nordisk Ministerråd kan beslutte, at Fonden skal afvikles i overensstemmelse med den ordning som er angivet i vedtægternes § 10.

Artikel 8

Overenskomsten og de i Artikel 3 anførte vedtægter træder i kraft 30 dage efter den dag, da samtlige aftaleparter har meddelt det svenske udenrigsministerium, at overenskomsten er godkendt.

Det svenske udenrigsministerium meddeler de øvrige aftaleparter og Nordisk Ministerråd om modtagelse af ovennævnte meddelelser og om tidspunktet for overenskomstens ikrafttræden.

Artikel 9

Hvert medlemsland kan opsig overenskomsten ved at afgive en skriftlig erklæring herom til den svenske regering, som straks underretter de øvrige aftaleparter, Nordisk Ministerråd og Fondens bestyrelse herom. Opsigelsen træder tidligst i kraft ved udgangen af det regnskabsår, som efterfølger det år hvori opsigelsen fandt sted, dog tidligst 5 år efter ikrafttrædelsen af nærværende overenskomst.

Såfremt Nordisk Ministerråd efter modtagelse af opsigelsen beslutter ikke at afvikle Fonden, skal det senest inden opsigelsen træder i kraft besluttes, hvorledes forholdet mellem Fonden og det udtrædende medlemsland skal afvikles. Det skal herved sikres, at det udtrædende land fortsat er ansvarlig på samme måde som de øvrige parter for de af Fondens forpligtelser, som forelå ved landets udtræden.

Artikel 10

Denne overenskomsts originaltekst skal snarest muligt deponeres i det svenske udenrigsministerium og attesterede afskrifter skal af det svenske udenrigsministerium tilstilles hver og en af aftaleparterne og Nordisk Ministerråd.

Som bekræftelse på indgåelsen af denne overenskomst er den underskrevet på aftaleparternes vegne af dertil berettigede.

Udstedet i ... den ... 1988 i et originaleksemplar på dansk, finsk, islandsk, norsk og svensk, hvilke tekster alle er lige gyldige.

Vedtægter for Nordisk Udviklingsfond

Danmarks, Finlands, Islands, Norges och Sveriges regeringer har ved overenskomst af (dato) besluttet at oprette en nordisk udviklingsfond.

Formål

§ 1

Nordisk Udviklingsfond (Nordic Development Fund), herefter kaldet Fonden, har til formål at fremme økonomisk og social udvikling i udviklingslande gennem at deltage i finansiering på koncessionelle vilkår af projekter af nordisk interesse.

Kapital

§ 2

Fondens kapital beløber sig till 100 mio SDR.

SDR defineres i henhold til de værdiansættelsesregler, som Den internationale Valutafond har etableret med virkning fra 1. januar 1981. Hvis disse værdiansættelsesregler ændres, følger bestyrelsen den beslutning, som Den nordiske Investeringsbanks bestyrelse tager angående hvorvidt banken skal benytte de nye regler.

Af kapitalet for Fondens virksomhed tegner den danske stat sig for 20,0 mio SDR, den finske stat sig for 20,3 mio SDR, den islandske stat sig for 0,9 mio SDR, den norske stat sig for 21,5 mio SDR og den svenske stat sig for 37,3 mio SDR. De nationale bidrag stilles til rådighed på gavebasis.

Forhøjelse af kapitalen sker ved beslutning af Nordisk Ministerråd efter anmodning af Fondens bestyrelse. Forhøjelsen fordeles mellem landene i overensstemmelse med den til ethvert tidspunkt gældende fordelingsnøgle for fællesnordisk finansiering.

Fondens midler forventes forvaltet betryggende og afkastet benyttes i Fondens virksomhed.

Virksomhed

§ 3

Fonden yder rentefrie lån til udviklingslande for udviklingsfremmende projekter. Ved lån til andet end suværene stater skal Fonden som hovedregel kræve statsgaranti eller anden acceptabel garanti.

Ved Fondens deltagelse i projektf finansiering bør der tages hensyn til modtagerlandets betalingsevne.

Fonden kan endvidere træffe sådanne andre dispositioner som har sammenhæng med dens virksomhed, og som er nødvendige eller ønskelige for at fremme dens formål.

§ 4

Fondens regnskab føres i SDR. Regnskabsåret følger kalenderåret.

Fondens årsrapport og årsregnskab skal oversendes til Nordisk Ministerråd.

Administration

§ 5

Fonden har en bestyrelse, en direktør og sådant personale i øvrigt, som er nødvendigt for virksomhedens drift.

§ 6

Bestyrelsen består af 5 medlemmer, hvoraf hver stat udpeger een for en periode af højst 5 år. Hver stat udpeger efter samme principper en suppleant for hvert medlem.

Bestyrelsen vælger for en periode af eet år en formand og en viceformand. Formandshvervet og viceformandshvervet alternerer mellem landenes repræsentanter.

Bestyrelsen sammentræder når formanden bestemmer det, eller når mindst to bestyrelsesmedlemmer eller direktøren anmoder derom.

Bestyrelsen er beslutningsdygtig, når mindst fire medlemmer eller stemmeberettigede suppleanter deltager. Hvert medlem har een stemme; en suppleant er kun stemmeberettiget i medlemmets fravær. Til vedtagelse af beslutninger i bestyrelsen kræves, at ingen af de tilstedeværende stemmeberettigede modsætter sig beslutningen.

Bestyrelsen fastsætter sin egen forretningsorden.

En repræsentant for Den nordiske Investeringsbank deltager ved bestyrelsesmøder uden stemmeret.

§ 7

Bestyrelsen udøver samtlige beføjelser for Fonden, men kan i den udstrækning det skønnes formålstjenligt overlade disse til direktøren og/eller Den nordiske Investeringsbank.

Direktøren forestår Fondens løbende virksomhed og skal følge de retningslinier og pålæg, som bestyrelsen har givet.

Direktøren udpeges af bestyrelsen for et tidsrum af højst 5 år ad gangen. Direktøren må ikke være medlem af bestyrelsen eller suppleant for et bestyrelsesmedlem. Direktøren deltager i bestyrelsesmøderne uden stemmeret.

§ 8

Ved bevilling af lån tegnes Fonden af to af følgende i forening: bestyrelsesmedlemmer, suppleanter, direktøren eller de af bestyrelsen dertil bemyndigede.

Øvrige bestemmelser

§ 9

En kontrolkomité skal tilse, at Fondens virksomhed drives i overensstemmelse med vedtægterne. Komitéen svarer for revisionen og afgiver årligt revisionsberetning til Nordisk Ministerråd.

Som kontrolkomité fungerer den af henholdsvis Nordisk Ministerråd og Nordisk Råd udpegede kontrolkomité som svarer for Den nordiske Investeringsbanks revision.

§ 10

Såfremt Nordisk Ministerråd beslutter at afvikle Fonden udser Ministerrådet de personer, som skal foreslå afviklingen. En afvikling af Fonden gennem tilbagebetaling eller anden anvendelse af kapitalen kan ikke ske hurtigere end afviklingen af Fondens forpligtelser for lån og anden virksomhed ved det tidspunkt, beslutning om afvikling tillader.

Nordisk Råd

36. sesjon

1988

Oslo

Del 2

Redaktion: Åke Edwall
Ingegerd Wahrgren

ISBN 91-38-12030-5

Norstedts Tryckeri Stockholm 1988

Innehållsöversikt

Del 1

Inledning	5
Kallelse till sessionen	7
Medlemslista	9
Regeringsrepresentanter och valda medlemmar efter länder och partier	12
Saklista jämte förteckning över övriga i rådet anhängiga saker	25
Sakernas fördelning på utskott	41
Översikt över sessionen	54
Protokoll	57
Saker m. m.	439
Medlemsförslag (A-saker)	441
Ministerrådsförslag (B-saker)	963

Del 2

Berättelser (C-saker)	1861
Meddelanden (D-saker)	2769
Frågor (E-saker)	3004
Dokument 1 (Rapport från Nordiska rådets presidium)	3056
Dokument 2 (Regler för sessionens genomförande)	3166
Dokument 3 (Förslag om försöksordning med skriftliga frågor och svar)	3167
Beslut	3169
Rekommendationer/Framställningar	3173
Yttranden	3259
Övriga beslut	3269
Presidium, arbetsutskott, sekretariat, sakkunniga	3277
Supplement: Utdelning av Nordiska rådets litteraturpris och musikpris	3287
Register	3297
Översikt över sakernas behandling	3299
Personregister	3322
Ämnesregister	3344
Plan över sessionssalen	3353

Berättelse

rörande det nordiska samarbetet

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Nordiska ministerrådet avger härmed, i överensstämmelse med artikel 64 i samarbetsavtalet av den 23 mars 1962 (Helsingforsavtalet), sin berättelse om nordiskt samarbete till Nordiska rådets 35:e session.

København i december 1987

På Nordiska ministerrådets vägnar

Bjarne Mørk Eidem

Fridtjov Clemet

I	Inledning	1878
1	Almen introduktion	1878
2	Den europæiske integrations betydning for Norden	1879
3	Nordisk økonomisk samarbejde	1880
3.1	Den nordiska handlingsplanen för ekonomisk utveckling och full sysselsättning	1880
3.2	Bioteknologisk samarbejde	1881
3.3	Nordiskt industriellt center i Oslo	1882
3.4	Planlægningen af det nordiske teknologiår 1988	1882
4	Samarbejde på miljøområdet	1882
5	Handlingsplan for det nordiske kulturelle samarbejde	1883
5.1	Nordisk Forum	1983
5.2	Scandinavia Today i Japan	1884
II	Övergripande frågor	1885
1	Handlingsplanen för ekonomisk växt och full sysselsättning	1885
2	Den datateknologiske handlingsplan	1896
3	Norden i Europa	1896
3.1	Baggrund	1896
3.2	Ministerrådets hidtidige overvejelser	1897
3.3	Forløbet af den igangværende kortlægning	1897
3.4	Hovedtræk fra de enkelte sektors forhold til EF's arbejde henimod det indre markeds virkeliggørelse	1897
4	Verdenskommissionen for miljø og udvikling; ministerrådets opfølgning	1905
4.1	Baggrund	1905
4.2	Samarbejdsministrene	1905
4.3	Miljøbeskyttelse	1905
4.4	Bistand	1906
4.5	Økonomi og finanspolitik	1906
4.6	Energi	1907
4.7	Transport	1907
4.8	Jord- og skovbrug samt fiskeri	1907
4.9	Levnedsmiddelpolitik	1908
4.10	Konsumentpolitik	1908
4.11	Forskning	1908
4.12	Regionalpolitik	1909
5	Nordbors rättigheter	1909

6	Eksterne initiativer	1910
7	Organisatoriske og administrative spørgsmål	1910
7.1	Ministerrådets organisation	1910
7.2	Nordiskt tjenstemannautbyte	1910
III	Lovgivnings samarbejdet	1912
1	Innledning	1912
2	Familjerett	1912
2.1	Innledning	1912
2.2	Ekteskapslovgivningen	1913
3	Avtalerett, kjøpsrett og forbrukerlovgivning	1917
3.1	Innledning	1917
3.2	Avtalerett	1917
3.3	Kjøpsrett	1917
3.4	Forbrukerkreditter	1918
3.5	Forbrukervern ved kjøp av bolig og fast eiendom	1919
3.6	Forbrukertjenester	1919
3.7	Morarenter	1920
3.8	Handelsrepresentanter	1920
3.9	Forsikringsrett	1920
3.10	Lovgivning om lovvalg på kontraktrettens område	1921
4	Transportrett	1921
4.1	Sjørett	1921
4.2	Transportretten for øvrig	1921
5	Immaterialrett	1922
5.1	Opphavsrett	1922
6	Erstatningsrett	1924
6.1	Den alminnelige erstatningsretten	1924
6.2	Produktansvar	1924
6.3	Ansvar for atomskader	1924
6.4	Miljøskader	1924
7	Selskapsrett	1925
7.1	Aksjeselskap m m	1925
7.2	En nordisk selskapsform	1925
7.3	Andre selskapsformer m. m.	1926
8	EDB-rett	1926
8.1	Innledning	1926
8.2	Integritetsspørsmål	1926
8.3	Betalingsystemer og EDB	1928

8.4	Datarelaterade förbrytelser	1928
9	Strafferett	1928
9.1	Narkotikakriminalitet	1928
9.2	Økonomisk kriminalitet, rek 32/1986	1929
10	Prosessrett	1930
11	Offentlig rätt	1930
IV	Konsumentpolitik	1931
1	Sammanfattning	1931
2	Inledning	1932
3	Redovisning av verksamheten inom olika områden	1933
3.1	Konsumenternas rättsskydd	1933
3.2	Konsumentekonomiska frågor	1933
3.3	Konsumentaspekter på ny teknologi och mediautveckling	1934
3.4	Utbildning	1935
3.5	Information	1935
3.6	Produktsäkerhet och handelshinder	1936
3.7	Tjänster	1936
3.8	Konsumentverksamhet på lokal och regional nivå	1937
4	Nordiska rådets rekommendation 29/1986 och yttrande ...	1937
V	Näringsmidler	1938
1	Sammenfatning	1938
2	Innledning	1939
3	Organisering	1939
4	Virksomhet	1940
4.1	Styrking av Norden som hjemmemarked	1940
4.2	Radioaktivitet i næringsmidler	1940
4.3	Kosthold og ernæring	1941
4.4	Toksikologi og risikovurdering	1941
4.5	Næringsmiddelkontroll	1942
5	Nordisk Råds uttalelse	1942
VI	Jämställdhet	1943
1	Sammanfattning	1943
2	Inledning	1943

3	Arbetslivet	1944
3.1	BRYT-projektet; rekommendation 25/1985	1944
3.2	Likalön och lönebildning	1945
3.3	Rekrytering av fler kvinnor till databranschen	1945
3.4	Kvinnor i lokal utveckling	1946
3.5	Kvinnor - teknik - utveckling	1946
4	Social- och familjepolitik	1946
4.1	Samliv i Norden	1946
4.2	Kvinnoperspektiv i offentligt och privat omsorgsarbete ..	1947
4.3	Projekt om invandrade kvinnor	1947
4.3.1	Seminarieiserie om invandrade kvinnors sociala kontakt- nät och föreningsliv	1947
4.3.2	Muslimska invandrarkvinnor i Norden	1947
5	Utbildning	1947
5.1	Seminarium om jämställdhet och utbildning	1947
5.2	Högre ADB-utbildning av kvinnor i Norden	1948
6	Boende- och samhällsplanering	1948
6.1	Det nya vardagslivet	1948
6.2	Kan vi bo tillsammans?	1948
7	Deltagande i det politiska livet och i samhällslivet i övrigt ..	1949
8	Övrigt	1949
8.1	Seminarium om männen och jämställdhet	1949
8.2	Kvinnor och män i Norden	1950
9	Nordiska rådets rekommendation 34/1986 samt yttranden rörande det nordiska jämställdhetsarbetet	1950
9.1	Rekommendation 34/1986	1950
9.2	Nordiska rådets yttrande	1951
VII	Allmänskultur; mediafrågor; radio- och tv-samarbete	1953
1	Innledning	1953
2	Almenkultur	1953
2.1	Nordiske institutioner	1953
2.1.1	Indledende bemærkninger	1953
2.1.2	Nordens Hus i Reykjavík	1954
2.1.3	Nordisk Teaterkomité (NTK)	1954
2.1.4	Nordisk musiksamarbejde (NOMUS)	1954
2.1.5	Nordens Hus på Færøerne	1955

2.1.6	Nordens institut i Grønland	1955
2.1.7	Kulturinstitusjon i Vestnorge	1955
2.2	Bidragsinstitutioner	1956
2.2.1	Skandinavisk forening i Rom	1956
2.3	Støtteordninger	1956
2.4	Nordiske priser	1956
2.5	Udviklingsprojekter	1956
2.5.1	Indledning	1956
2.5.2	Samarbejdet omkring børn og kultur	1957
2.5.3	Nordisk folkebibliotekssamarbejdet (NORDFOLK)	1957
2.5.4	Tale- og punktskriftsbøger	1958
2.5.5	Samiske kulturaktiviteter	1958
2.5.6	Fælles nordisk bogmarked	1958
3	Kulturinformation i utlandet	1958
3.1	Nordisk sekelskifteskunst	1958
3.2	Kulturprojektet i Japan	1959
3.3	Framtida kulturinformation i utlandet	1960
4	Kultur og massemedier	1960
4.1	Arbejdsgruppen for kultur og massemedier	1960
4.1.1	Indledning	1960
4.1.2	Videogram for døve	1961
4.1.3	Nordisk Medie Nyt	1961
4.1.4	Kultur- og mediestatistik	1961
4.1.5	Nordiske og europæiske mediepolitiske spørgsmål	1961
5	Radio- og tv-samarbetet	1962
VIII	Utdanning	1963
1	Innledning	1963
2	Nordiske institusjoner	1963
2.1	Nordens folkliga akademi (NFA)	1963
2.2	Nordiskt samarbejde indenfor skoleområdet	1963
2.2.1	Allmänt	1963
2.2.2	Yrkespedagogisk forsknings- og utvecklingsarbejde	1964
2.2.3	Udviklingsarbejde i den videregående skole med særlig vægt på støttende og forebyggende pædagogisk arbejde ..	1964
2.2.4	Lærernes efteruddannelse og skoleudvikling	1965
2.2.5	Samarbejde indenfor de små yrkesfag	1965
2.2.6	Læremidler i indvandrerundervisningen	1965
2.2.7	Lærer- og elevudveksling i Norden	1966
2.2.8	"Skolen i Norden"	1966
2.2.9	Miljøundervisning	1966

2.2.10	Samarbejde om fiskeriundervisning	1966
2.2.11	JUREK-projektet	1966
2.2.12	Förstudier m m	1967
2.2.13	Handlingsprogram for økt språkforståelse i Norden	1967
2.3	Nordisk samarbeid om folkeopplysning og voksenundervisning	1967
2.3.1	Alment	1967
2.3.2	Afprøvning af netværksmodeller vedrørende voksenundervisning	1968
2.3.3	Voksenlæring i arbejdslivet	1968
2.3.4	Livslang læring	1969
2.3.5	Datamatstøttet undervisning for voksne	1969
2.3.6	Information og dokumentation om FoU-arbejde inden for folkeoplysning og voksenundervisning	1969
2.3.7	Informationsformidling	1970
3	Udviklingsprojekter	1970
3.1	Norden i växt; utbildningssamarbetet, NIVU	1970
3.2	SKOLARB-projektet	1971
3.3	Datateknologi i undervisningen og inden for kulturområdet	1971
3.4	Nordisk samarbejde om dataprogramvareproduktion for skolen	1971
3.4.1	Alment	1971
3.4.2	Information och dokumentation	1972
3.4.3	Standardfrågor	1972
3.4.4	Forsknings- og utvecklingsarbete	1972
3.4.5	Know-how och produktutveckling	1973
3.4.6	Läraryrfortbildning	1973
3.4.7	Avtalsfrågor	1974
IX	Forskning och högre utbildning	1975
1	Inledning	1975
2	Verksamhetsplanering	1975
2.1	Nya riktlinjer för Nordiska forskningspolitiska rådet	1975
2.2	Kulturhandlingsplanen	1975
3	Nordiska forskningspolitiska rådet (FPR)	1976
3.1	Forskarutbildning	1976
3.2	Initiativområden	1977
3.3	Forskningsinformation och vetenskaplig kommunikation	1977
4	Utviklingen av forskningsinstitusjonene	1978
4.1	Reorganisering av Nordiske journalistkurser	1978

4.2	Centralinstituttet for nordisk asienforskning (CINA)	1978
4.3	Øvrige aktivitetsforandringer	1979
5	Samarbejde på bioteknologiområdet	1979
6	Samarbejde på datateknologiområdet	1979
7	Utværdering av forskningsverksamhet	1980
7.1	Metodutveckling och nordiskt erfarenhetsutbyte om forskningsutvärdering	1980
7.2	Nordiska instituttet för teoretisk atomfysik (NORDITA) .	1980
7.3	Nordiska samarbetskommittén för arktisk medicinsk forskning (NoSAMF)	1981
8	Arktisk forskning	1981
9	Samarbete om vetenskaplig utrustning	1981
10	Samarbete inom högre utbildning	1982
10.1	Generellt	1982
10.2	Studievägledarsamarbetet	1982
10.3	Lärarytbytet	1982
10.4	Kursverksamhet inom högre utbildning	1983
10.5	Nordiskt språklektorsamarbete utanför Norden	1983
X	Arbejdsmarked	1984
1	Sammenfatning	1984
2	Indledning	1984
2.1	Den generelle situation på arbejdsmarkedet	1984
2.2	Nordisk samordning i internationale fora på arbejdsmar- kedspolitikens område	1985
3	Samarbejdet på arbejdsmarkedsområdet i 1987	1986
3.1	Det fællesnordiske arbejdsmarked	1986
3.2	Arbejdsmarkedets funktionsområde	1986
3.3	Samspillet mellem den økonomiske politik og arbejdsmar- kedspolitikken	1987
3.4	Metodeudvikling m.m.	1987
3.5	Den økonomiske handlingsplan	1987
3.6	Øvrige projekter	1988
4	Migrationsspørgsmål	1988
4.1	Prioriterede områder	1988

4.1.1	Migrationsstatistik, migrationsforskning og dokumentation heraf	1988
4.1.2	Ligestilling	1988
4.1.3	Vurdering og nyttiggørelse af indvandreneres uddannelses- og arbejds erfaringer fra hjemlandet	1988
4.2	Flygtningeområdet	1989
4.2.1	Integration af indvandrere med ikke-europæisk baggrund ..	1989
4.2.2	Nordisk samarbejde vedrørende information om flygtninges vilkår	1989
4.3	Øvrige områder	1989
5	Nordisk Råds rekommandationer og ytringer	1989
5.1	Tiltag for at mindske arbejdsløsheden	1989
5.2	Støtte til udforsikrede arbejdsløse	1990
5.3	Sysselsætning af unge inden for kultursektoren	1990
5.4	De dårligst stillede gruppers situation	1990
XI	Arbetsmiljø	1991
1	Sammanfattning	1991
2	Inledning	1992
3	Redovisning av verksamheten inom olika programområden	1993
3.1	Inledning	1993
3.2	Arbetsmiljöforskning	1993
3.2.1	Allmänt	1993
3.2.2	Arbetsolycksfall	1993
3.2.3	Kemiska risker	1994
3.2.4	Fysisk belastning och arbetsanpassning	1994
3.2.5	Övriga forskningsprojekt	1995
3.3	Arbetsmiljötillsyn	1995
3.3.1	Allmänt	1995
3.3.2	Samordning av föreskrifter	1995
3.3.3	Arbetsolycksfall	1996
3.3.4	Datateknologi	1996
3.3.5	HIV-smitta i arbetslivet	1997
3.3.6	Arbetsmiljö, hälsa och ekonomi	1997
3.4	Arbetsliv och arbetsrätt	1998
3.4.1	Allmänt	1998
3.4.2	Definiering av angelägna samarbetsområden	1998
3.4.3	Komparativ studie av arbetsrätten i Norden	1998
3.4.4	Fackligt samarbete inom ramen för en ökad nordisk industriell integration	1999
3.4.5	Arbetstidsfrågor	1999

3.4.6	Nordisk studie om samspelet mellan ny teknologi, arbetsorganisation och arbetsmiljö	2000
3.4.7	Arbetsvillkor och könssegregation	2000
3.4.8	Konferens om psyko-sociala arbetsmiljöfaktorer i helse-sektoren	2000
4	Samarbete med arbetsmarknadens parter med flera	2000
5	Arbetsmiljö - handelshinder	2001
6	Nordisk arbetsmiljökonvention - kommentar till yttrande av Nordiska rådet	2002
XII	Socialpolitik	2003
1	Sammenfatning	2003
2	Indledning	2004
3	Socialpolitiske ministermøder	2005
4	Samarbete på hälso- och sjukvårdsområdet	2005
4.1	1987 års medicinaldirektörmöte	2005
4.2	Nordiska institutet för odontologisk materialprovning (NIOM)	2005
4.3	Läkemedelssamarbete	2006
4.4	Medicinalstatistiskt samarbete	2007
4.5	Gemensam arbetsmarknad för hälso- och sjukvårdspersonal	2008
4.6	Samnordiska insatser mot AIDS	2008
4.7	Samarbete inom den högspecialiserade sjukvården	2009
4.8	Samarbete om medicintekniska säkerhetsåtgärder	2009
5	Samarbejde på socialsektorens område	2010
5.1	Møde med cheferne for socialstyrelserne i Norden	2010
5.2	Kartlægning af "udkomststødet i de nordiske länderna" ..	2010
5.3	Børne-, ungdoms- og familjepolitisk samarbejde	2010
5.3.1	Omsorgspermission i Norden	2011
5.3.2	Børn med behov for speciel støtte i børnehaver	2011
5.3.3	Samfundet respektive familiens ansvar for børnene	2012
5.3.4	Barndommen som socialt fænomen	2012
5.3.5	Ydelser til børnefamilier i de nordiske lande	2012
5.3.6	BASUN-projektet	2013
5.4	Boliger og service for ældre	2014
5.5	Samarbejde på handicapområdet	2014
5.6	Socialstatistisk samarbejde	2016
5.7	Samarbejde vedr. brug af rusmidler	2016
5.7.1	Nordiska nämnden för alkohol- och drogforskning (NAD)	2016
5.7.2	Nordisk handlingsplan mod narkotika	2017

6	Tvårsektorielt samarbeide	2017
6.1	Forskning kring välfärdsstaten	2017
6.2	Leveforhold i Norden	2018
7	Efter- og videreuddannelse	2018
7.1	Nordiska hälsovårdshögskolan	2018
7.2	Nordisk uddannelsescenter for døv-blinde-personale (NUD)	2019
7.3	Efter- og videreuddannelse af socialpersonel	2020
8	Informations- og dokumentationssamarbeide	2020
XIII	Miljøbeskyttelse	2021
1	Sammenfatning	2021
2	Indledning	2021
3	Globale miljø- og ressourceproblemer og udviklingsamar- bejde	2022
4	Luftforurening	2023
5	Miljøkvalitetsovervågning	2025
6	Radioaktiv forurening	2025
7	Havforurening	2026
8	Vandforurening, spildevand og kemikalieulykker	2026
9	Kontrol med kemiske stoffer og produkter	2027
10	Genanvendelse og affald	2028
11	Støj	2029
12	Naturværn og friluftsliv	2030
13	Miljøbeskyttelsesforskning	2031
14	Miljø – økonomi	2031
15	Miljødata	2032
16	Nordisk Råds udtalelse fra sessionen 1987	2032
XIV	Transport, kommunikasjon og trafikksikkerhet	2034
1	Sammanfattning	2034
2	Innledning	2034

3	Generelt om NETs virksomhet i 1987	2035
4	Faste forbindelser over Øresund	2035
5	Samarbetet kring EGs transportpolitik och dess inverkan på Norden	2036
6	Samarbeidsorganene	2037
6.1	Nordisk komité for transportforskning (NKTF)	2037
6.2	Planleggingsutvalget (PU)	2038
7	Projektverksamheten	2038
8	Nordisk samarbejde på flyvesikkerhedsområdet	2039
9	Nordiskt samarbete på sjösäkerhetens och den marina miljös områden	2039
10	Nordisk sikkerhetssamarbeid for jernbanene	2040
11	Nordiska trafiksäkerhetsrådet	2041
11.1	Inledning	2041
11.2	Olycksutvecklingen	2041
11.3	En nordisk handlingsplan för ökad trafiksäkerhet	2041
11.4	Generellt om NTRs verksamhet under 1987	2042
11.5	NTRs kontakter med trafiksäkerhetsorgan utom Norden	
11.6	Samarbetsorgan under NTR	2043
11.6.1	Nordisk bilteknisk kommitté (NBK)	2043
11.6.2	Nordisk kommitté för trafiksäkerhetsforskning (NKT) ..	2043
11.6.3	Nordisk kommitté för vägtrafiklagstiftning (NKV)	2044
11.7	Projektverksamheten	2044
12	Nordpost	2045
13	Nordtel	2045
14	Nordisk vejteknisk forbund	2046
15	Nordisk Råds uttalelser 1987	2046
15.1	Transport och kommunikation	2046
15.2	Trafiksäkerhet	2047
XV	Turism	2048
1	Sammanfattning	2048
2	Allmänt	2048
3	Verksamheten 1987	2048
4	Regionalt samarbete	2050

XVI	Ekonomisk politik	2051
1	Sammanfattning	2051
2	Inledning	2051
2.1	Allmänt	2051
2.2	Samarbetsorgan	2052
3	Årsberättelsen	2053
3.1	Verksamheten inom sektorn 1987	2053
3.2	Nordiska uttalanden i internationella ekonomiska frågor	2055
3.2.1	Uttalanden i Internationella Valutafonden (IMF)	2055
3.2.2	Nordiskt agerande i OECD	2056
3.3	Det ekonomiska läget i omvärlden och i Norden	2057
3.4	Utvecklingen på växelkursområdet i Norden	2061
3.5	Ändringar i de nordiska ländernas valutaregleringar	2062
3.6	Nordiska ekonomiska forskningsrådet (NEF)	2063
4	Kommentarer till Nordiska rådets rekommendationer och yttranden med anknytning till löpande och ny ekonomisk handlingsplan för Norden	2065
XVII	Industripolitik	2066
1	Sammanfattning	2066
2	Den industriella utvecklingen i de nordiska länderna	2066
3	Det nordiska samarbetet inom industrisektorn	2066
3.1	Ministerrådet	2066
3.2	Institutionerna	2068
3.2.1	Nordiska industrifonden	2068
3.2.2	Nordtest	2068
3.3	Projekt	2069
4	Kommentarer till Nordiska rådets yttranden	2069
XVIII	Energipolitikk	2071
1	Energipolitisk samarbeide	2071
1.1	Plan for nordisk samarbeid på energiområdet for perioden 1986-1988	2071
1.2	Energi og Miljø	2071
1.3	Nordisk olje- og gassamarbeide i NMR-regi	2071
1.4	Energiøkonomisering	2072
1.5	Energiplanlegging	2073
1.6	Energiforskning	2073

1.7	Energiinformasjon	2074
1.8	Eksport	2075
2	Nordisk kontaktorgan for atomenergispørsmål (NKA) ...	2075
2.1	Aktuelle kernesikkerhedsspørsmål	2075
2.2	Nordisk opfølging	2075
2.3	Varsling, anlægssikkerhed, sikkerhedskrav, radioaktivitet i levnedsmidler	2076
2.4	Information og kompetence	2076
2.5	FN's konference om atomenergiens fredelige anvendelse	2076
2.6	Radioaktivitet i miljøet	2077
2.7	NKA's sikkerhedsprogram 1985-89	2077
2.8	Det fremtidige samarbejde om atomenergi- og sikker- hedsspørsmål	2077
2.9	Økonomi	2078
XIX	Handelspolitik	2079
1	Sammenfatning	2079
2	Inledning	2080
3	Norden som hemmamarknad	2081
4	Handelspolitisk samarbeid i Vest-Europa	2082
5	Nordisk samarbejde i de internationale organisationer angå- ende handelspolitik	2083
6	Nordisk samhandel	2084
7	Samarbeid om avvikling av handelshindre i Norden	2085
8	Forenkling av handelsprosedyrer	2087
9	Nordisk samarbeid angående etterutdanning i eksportmar- kedsføring	2088
10	Nordisk eksportfinansiering	2089
10.1	Nordiska projektexportfonden (NoPEF)	2089
10.2	Nordiska projektinvesteringsslån	2091
10.3	Samarbeid innen eksportkreditter og eksportkredittgaran- tier	2091
11	Samarbejdet mellem de nordiske eksportfremmeorganisa- tioner	2092
12	Nordisk Råds rekommandationer 1987	2092

XX	Regionalpolitik	2094
1	Sammanfattning	2094
2	Inledning	2095
3	Samarbetets struktur	2096
4	Gränsregionalt och -kommunalt samarbejde	2096
4.1	Initiering av samarbejde over riksgrænserne	2096
4.2	Nordkalottensamarbetet	2096
4.3	Västnordensamarbetet	2097
4.4	Kvarkensamarbetet	2098
4.5	Mittnordensamarbetet	2099
4.6	Skärgårdssamarbetet	2100
4.7	Gränssamarbetet Bornholm-Sydöstra Skåne	2100
4.8	Gränssamarbetet Østfold-Bohuslän	2101
4.9	ARKO-samarbetet	2102
4.10	Öresundssamarbetet	2102
5	Gemensamma regionalpolitiska stödordningar	2103
5.1	Nordisk utvecklingsfond för Västnorden	2103
5.2	Nordiska investeringsbankens (NIB) regionallåneordning	2103
6	Utrednings- og udviklingsarbejde	2103
6.1	Basprojektet	2103
6.2	Glesbygdspolitisk samarbejde	2104
6.3	Storstadsprojektet	2105
7	Forskningsarbejde på det regionalpolitiske område (NORDREFO)	2105
8	Informations- og erfaringsudbyte	2106
XXI	Bistand til udviklingslandene	2107
1	Sammenfatning	2107
2	Nordiske bistandsfora	2107
2.1	Ministermøder	2107
2.2	Rådgivende Komité for Bistandspolitiske spørgsmål (RK-B)	2108
2.3	Embedsmandskomitéen for bistandspolitiske spørgsmål (EK-B)	2108
3	Særlige initiativer	2108
3.1	Samarbejdsprogram	2108
3.2	Nordisk koncessionel låneordning	2109
3.3	Samarbejde med SADCC-lande	2109

4	Multilateralt samarbejde	2109
4.1	FN	2109
4.2	Multilaterale udviklingsbanker	2110
5	Miljø og bistand	2110
6	Kvinderettet bistand	2110
7	Samfinansierede nordiske projekter	2110
7.1	Andelsprojekt i Tanzania	2111
7.2	Lantbruks- og fiskeriprojekt i Moçambique	2112
7.3	Stød till SATCC	2112
XXII	Jord- og skovbrug	2113
1	Sammenfatning	2113
2	Samarbejdets struktur	2114
3	Jord- og skovbrugspolitiske udredninger og igangsætning af nye aktiviteter	2114
3.1	Alment	2114
3.2	Brundtland-kommissionen	2115
4	Bioteknologi	2116
5	Jordbrugsforskning	2116
6	Skovforskning	2117
7	Forskeruddannelse	2118
8	Genbankssamarbejde	2118
8.1	Nordisk Genbank for jord- og havebrugsplanter (NGB) ..	2119
8.2	Genbanksamarbejde med husdyr	2119
9	Planteforædling	2120
10	Kontrolinstitutionernes samarbejde	2120
10.1	Landbrugskemi	2120
10.2	Frøkontrol	2121
10.3	Plantesundhed	2121
10.4	Biologisk afprøvning af bekæmpelsesmidler	2121
10.5	Skadedyrsbekæmpelse	2121
10.6	Jordbrugsteknik	2121
11	Finansiel oversigt	2122
XXIII	Fiskeri	2123
1	Sammenfatning	2123

2	Indledning	2123
3	Akvakultur	2124
4	Fiskegenbanksamarbejd og hvaltælling	2124
5	Fiskeriforskning	2125
XXIV	Bostads- og byggsektorn	2126
1	Sammanfattning	2126
2	Samarbetets oppbyggnad	2126
2.1	Samarbetsprogram	2126
2.2	Samarbetsorgan	2127
2.3	Projektverksamheten	2128
3	Verksamheten 1987	2128
3.1	Ministerrådet	2128
3.2	Permanent samarbetsorgan	2129
Bilagor		
1	Energisituasjonen i de enkelte land	2133
2	Ekonomiska utskottets betänkande	2149
3	Kulturutskottets betänkande	2174
4	Juridiska utskottets betänkande	2187
5	Social- och miljöutskottets betänkande	2208
6	Kommunikationsutskottets betänkande	2222

Kapitel I

Inledning

1 Almen introduktion

Nordisk Ministerråds årlige beretning til Nordisk Råd omfatter i det væsentlige perioden fra 1. december 1986 til 30. november 1987.

Beretningen er inddelt i fagkapitler (III-XXIV) og et eget kapitel (II) med særskilte redegørelser for en række af de overgribende spørgsmål, som indgår i ministerrådets arbejde:

- Handlingsplanen for økonomisk vækst og fuld beskæftigelse;
- Den datateknologiske handlingsplan;
- Norden i Europa;
- Verdenskommissionen for miljø og udvikling;
- Nordboeres rettigheder;
- Eksterne initiativer;
- Organisatoriske og administrative spørgsmål.

Derimod er tidligere års kapitel med sammenfatning af de enkelte fagkapitler afløst af sammenfatninger i de enkelte fagkapitler.

I indledningskapitlet behandles visse spørgsmål, der har påkaldt sig særlig opmærksomhed i årets løb.

I øvrigt er beretningen søgt afgrænset til foranstaltninger og initiativer, der har fundet sted eller er blevet besluttet i den omhandlede periode. De nærmere planer for det fremtidige arbejde vil sammen med budgetplanerne blive behandlet i dokumentet C2.

Ministerrådet kommenterer i de enkelte fagkapitler de udtalelser, som Nordisk Råds plenarforsamling vedtog på forrige session. Nyt er, at der i henhold til den vedtagne budgetprocedure sammen med årsberetningen foreligger det budget for 1988, som ministerrådet har vedtaget i slutningen af november 1987.

Ministerrådets virksomhed i det forløbne år afspejles bl. a. ved at der til Nordisk Råds 36. session ventes at foreligge 10 ministerrådsforslag til behandling:

- Program for bioteknologisk samarbejde
- Program for nordisk bistandssamarbejde
- Ordning for "bløde" projektinvesteringsslån
- Omdannelse af NOPEF til permanent institution
- Samarbejdsprogram på næringsmiddelområdet
- Omdannelse af NIB's regionallåneordning til permanent institution
- Handlingsplan for kultursamarbejdet
- Nordisk industrielt centrum i Oslo
- Revideret samarbejdsprogram på social- og sundhedsområdet
- Handlingsplan for øget trafiksikkerhed

2 Den europæiske integrations betydning for Norden

De nordiske lande udgør en enhed i Vesteuropa – også selvom fire af landene er tilknyttet det europæiske frihandelssamarbejde i EFTA og det femte er medlem af De europæiske Fællesskaber. De fem landes rodfæstede følelse af at tilhøre samme fællesskab og deres erkendelse af at dette fællesskab til stadighed må udbygges og styrkes har præget det nordiske samarbejde. Såvel i Norden som i EF og i EFTA arbejdes aktivt med henblik på skabelsen af et egentligt europæisk hjemmemarked. Landene har den samme interesse i at udvikle frihandelen og fjerne handelshindringerne. Arbejdet hermed finder sted i forskellige fora.

De nordiske lande må nødvendigvis tage hensyn til udviklingen i Vesteuropa og så langt som muligt søge at medvirke i den europæiske integration. Dette sker gennem en samvirken mellem EFTA-landene og EF samt gennem en styrkelse af den økonomiske integration og erhvervslivets udvikling i vor del af Europa. Det er nødvendigt fortsat at indrette det nordiske samarbejde mere målrettet med henblik på at fremme en sådan udvikling.

Vedtagelsen af Den europæiske Fælles Akt og dermed gennemførelsen af EF's indre marked er af stor betydning også i nordisk sammenhæng. De nordiske lande må være aktive i det europæiske integrationssamarbejde. Men samtidig bør Norden søge efter muligheder for at kunne påvirke det europæiske samarbejde – ikke mindst på sådanne områder, hvor Norden ligger langt fremme. Dette gælder inden for områder som arbejdsmiljø, bekæmpelse af luft- og havforurening og forbrugerbeskyttelse. Det bredere Vesteuropæiske og det nordiske samarbejde udelukker ikke hinanden, men giver tværtimod mulighed for et frugtbart samspil.

Som medlemmer i det europæiske frihandelsområde EFTA har de fire nordiske lande, der står uden for EF, desuden aktivt medvirket til at fremme det stadigt mere udbyggede samarbejde mellem EF og EFTA.

I denne forbindelse er man særskilt opmærksom på Danmarks i så henseende vigtige rolle som brobygger i dets egenskab af EF-medlemsstat.

Arbejdet henimod etablering af EF's indre marked indebærer bl.a. at eksisterende handelshindringer skal fjernes og nye hindringer skal undgås.

På dette felt foregår der også inden for Norden et samarbejde om fjernelse af handelshindringer. Arbejdet følger retningslinierne i det samarbejdsprogram, som ministerrådet på rådets rekommandation vedtog umiddelbart efter afslutningen af 35. session i Helsingfors. Programmet blev bl. a. nærmere beskrevet i indledningskapitlet til den beretning, der fremlagdes til 35. session.

Under gennemførelsen af samarbejdsprogrammet foretages en nærmere kortlægning af hvilke vareområder, der er omfattet af ligeværdige forskrifter. Tanken er at bane vejen for godkendelse i ét land af kontrol eller prøver, som er foretaget i et andet land under iagttagelse af princippet om omvendt bevisbyrde.

3 Nordisk økonomisk samarbejde

3.1 Den nordiska handlingsplanen för ekonomisk utveckling och full sysselsättning

Handlingsplanen för ekonomisk utveckling och full sysselsättning avser i huvudsak åren 1986–88, men en del åtgärder sträcker sig ännu längre fram i tiden. Planens olika enskilda åtgärder genomförs av fjorton ämbetsmannakommittéer och andra nordiska samarbetsorgan.

Sammantaget genomförs "Norden i växt" i enlighet med planerna. Det finns dock en del mindre avvikelser och förändringar. En del projekt på infrastrukturområdet har försenats eller dragits ned, bl. a. till följd av ändrade statsfinansiella förutsättningar och nationella omprioriteringar av utbyggnadsplanerna. Några delvis nya åtgärder har finansierats genom handlingsplanen, sedan projekt konkretiserats och bedömts passa in i handlingsplanens syfte. Detta gäller bl a vissa projekt på energiområdet, det s. k. BRYT-projektet för ökad jämställdhet mellan könen och projektet arbetsliv och arbetsrätt.

Den arbetsgrupp som utrett förändringar på de valutarättsliga och etableringsrättsliga områdena för att underlätta det nordiska industrisamarbetet har avslutat sitt arbete och lagt fram två rapporter, en om direktinvesteringar och en om portföljinvesteringar. Förslagen har behandlats av ministerrådet som ställt sig bakom förslagen.

Den nordiska konjunkturrapporten utkom 1987 för fjärde gången.

En arbetsgrupp under Ämbetsmannakommittén för industrifrågor har under hösten lagt fram förslag om Nordiskt industriellt center i Oslo. Förslaget innebär till betydande delar en vidareföring och utveckling av två centrala åtgärder i handlingsplanen, nämligen utvecklingen av det industriella FoU-samarbetet och förstärkningen av Nordisk Industrifond. Ministerrådet har beslutat att ställa sig bakom förslagen och lägga fram dem till rådets 36:e session 1988.

På våren 1987 fastställdes samarbetsprogrammet om handelshinder. Programmet innehåller en lång rad åtgärder för att avveckla olika slags icke-tariffära handelshinder.

Ministerrådet beslutade i oktober 1987 om en handlingsplan mot luftföroreningar. Ett viktigt element i planen är åtgärder för reduktion av utsläppen av svaveldioxid.

En utvärdering av Nordiska projektexportfonden (NoPEF) har rapporterats under sommaren 1987. Utvärderingen är positiv till NoPEF:s syfte och uppgifter och sättet att fullgöra dessa.

Nordiska utvecklingsfonden för Västnorden har startat sin verksamhet för fullt i slutet av 1987. Under året har fondens stadgar fastställts och styrelsen har konstituerats.

Det nordiska väderadarprojektet har avslutat fas 1 a, och fas 1 b, framtagandet av en detaljerad teknisk specifikation har påbörjats.

Ministerrådet beslutade i juni 1987 att utarbeta en ny ekonomisk handlingsplan. En arbetsgrupp på statssekreterarnivå tillsattes för att leda arbetet med den nya planen. Gruppen skall rapportera till finansministrarna hösten 1988.

3.2 *Biotechnologisk samarbejde*

De nordiske statsministre bad i december 1986 ministerrådet om at der måtte blive udarbejdet et program for biotechnologisk samarbejde i Norden.

I april 1987 nedsatte ministerrådet en særlig programkomité med indtil 3 medlemmer fra hvert af de nordiske lande. Komiteen skulle udarbejde forslag til et nordisk biotechnologisk samarbejdsprogram bl. a. under hensyntagen til Nordisk Råds rekommandationer 24/87 og 36/87.

Ministerrådet nedsatte i februar en særlig ekspertgruppe, der på baggrund af Rådets rekommandation 28/86 skulle analysere mulighederne og interessen for et nærmere samarbejde omkring udforskningen af varme- og kuldetolerante mikroorganismer. Denne gruppe blev bedt om at aflevere sin specielle rapport til programkomiteen inden 1. oktober, således at dens vurderinger kunne indgå i programkomiteens sammenfattende overvejelser.

Komiteens forslag afleveredes og præsenteredes for ministerrådet 9. november 1987.

Målsætningen for det nordiske biotechnologiske samarbejdsprogrammet är att förstärka de nationella förutsättningarna för utnyttjande av bioteknologi inom olika områden och stärka näringslivets konkurrenskraft. Vidare är det programmets mål att stödja samarbete som avser patent- och informationsfrågor och aktivera samnordisk verksamhet med aspekter på etik- och säkerhetsfrågor.

Programmet innehåller förslag till olika slags samarbetsformer genom vilka planen kan förverkligas: planering och initiering, stipendier och utbildningsprojekt, samverkansåtgärder, stöd till FoU-miljöer, industriella FoU-projekt samt större s. k. paraplyprogram.

Enligt förslaget skall ansvaret för genomförandet av dessa aktiviteter i största möjliga utsträckning åvila redan existerande organ, dvs. Nordiska Industrifonden, Nordiska ämbetsmannakommittén för jord- och skogsbruksfrågor samt andra relevanta organ. En Nordisk programkommitté för bioteknologi föreslås bli inrättad med syfte att koordinera programmet och dess budget under hela programperioden. Kommittén skall också samordna programmet med nationella aktiviteter.

Programmet innehåller även förslag till inrättande av ett Nordiskt utskott för etik inom bioteknologin avsett att utgöra ett referensorgan när det gäller etiska frågor inom bioteknologiområdet.

Ministerrådet har beslutat att översända programkomiteens förslag till Nordisk Råd som ministerrådsförslag med henblik på behandling under rådets 36. session.

3.3 *Nordiskt industriellt center i Oslo*

Ministerrådet fastställde sitt förslag i slutet av oktober. Förslaget innefattar först och främst att Nordiska Industrifonden skall tillföras ett antal nya aktiviteter. Fonden kan härigenom sägas bli centrets kärna, och komma att arbeta med följande uppgifter:

- stöd till tekniska FoU-projekt,
- ge stöd till användarinitierade projekt,
- ge stöd till tekniskt standardiseringsarbete,
- initiera projekt och program inom ovannämnda områden,
- främja nordiska kontaktnät,
- främja nordiskt deltagande i västeuropeiska industriprojekt,
- kompetensutveckling,
- teknikövervakning och teknikspridning.

I förslaget föreslås en treårig uppbyggnad av de nya aktiviteterna från och med 1989.

3.4 *Planlægningen af det nordiske teknologiår 1988*

En nordisk samarbetskommité på ministernivå har under 1987 organiserat ett planeringsarbete rörande samnordiska aktiviteter och koordinering av nationella aktiviteter. Ministerrådet har bistått detta arbete med medel för sekretariatsresurser. Lokaler har ställts till förfogande av nordiska industrifonden.

I varje nordiskt land har nationalkommittéer bildats för nationella aktiviteter. I detta arbete har ett stort antal organisationer medverkat och finansieringen sker med nationella medel.

4 **Samarbejde på miljøområdet**

På miljøområdet är ett omfattande programarbete på gång. För det första består detta av ett nytt samarbetsprogram för miljöskydd, som är ett principprogram som täcker en längre period fram i tiden. En viktig utgångspunkt för arbetet har varit rapporten från Världskommissionen för miljö och utveckling. Ämbetsmannakommittén för miljövårdsfrågor har utarbetat ett förslag till program, som är skickat på en omfattande remissrunda, så att olika sektorer specialproblem får en mera ingående behandling före etableringen av det slutliga programmet. För det andra är flera handlingsplaner för olika specialfrågor utarbetade en handlingsplan mot luftförorening, en handlingsplan för reduktion av flygbuller samt en handlingsplan för reduktion av ozon-nedbrytande ämnen. Arbetet med en handlingsplan mot havförorening har påbörjats.

Under verksamhetsåret har man utvärderat nordiskt samarbete om atomsäkerhet och radioaktiv förorening. Detta gäller bl.a. energi- och miljösektorerna.

Som en del av den normala verksamheten i ministerrådets organ på miljøområdet förbereder man en gemensam hållning rörande aktuella frå-

gor i olika internationella sammanhang. Det är en naturlig del av av nordiskt miljösamarbete att försöka att ha en gemensam hållning när det gäller åtgärder som har miljökonsekvenser för de nordiska länderna eller för genomförandet av ländernas miljöpolitik. Överenskommelsen vid FN-konferensen i Montreal i september om begränsning av produktion och användning av freoner och halloner var en stor framgång, som i hög grad berodde på nordiskt samarbete.

5 Handlingsplan for det nordiske kulturelle samarbejde

I rekommandation 2/1986 anbefales at ministerrådet udarbejder en handlingsplan for det nordiske kulturelle samarbejde.

I beretningen for 1986 og i en særskilt meddelelse til Nordisk Råd 35. session gjorde ministerrådet rede for, hvorledes udarbejdelsen af forslag til handlingsplanen var lagt til rette, og hvilke væsentlige spørgsmål, der ville blive behandlet.

I juni 1987 afleverede de to arbejdsgrupper, som ministerrådet havde nedsat, og Nordisk Forskningspolitisk Råd deres forslag til handlingsplanens afsnit om henholdsvis almenkultur, uddannelse og forskning.

På grundlag af disse forslag er der i løbet af 2. halvår 1987 udarbejdet et ministerrådsforslag til handlingsplan for det nordiske kulturelle samarbejde, der vil blive forelagt Nordisk Råd ved dets 36. session.

Ministerrådet har under sit arbejde haft samråd med repræsentanter for Nordisk Kulturfonds styrelse om fondens eventuelle opgave i forbindelse med handlingsplanens gennemførelse, ligesom man har modtaget henvendelse fra Foreningerne Nordens Forbund og en række nordiske organisationer inden for det almenkulturelle områder. Disse henvendelser er indgået i ministerrådets overvejelser om ministerrådsforlaget endelige udformning.

5.1 Nordisk Forum

Kvinnokonferencen Nordiskt Forum kommer att äga rum den 30 juli–7 augusti 1988 i Oslo. Huvudansvaret för planeringen och innehållet är överlämnat till kvinnorganisationerna i samarbete med representanter för Nordiska ministerrådet och Nordiska rådet.

I samband med Nordiskt Forum har Nordiska ministerrådet i samråd med Nordiska rådet beslutat att anordna en officiell konferens från den 3–5 augusti 1988 i Oslo. Bl. a. kommer ett förslag till handlingsplan för det nordiska jämställdhetssamarbetet gällande åren 1989–93 att diskuteras. Huvudtemana för både konferensen och handlingsplanen har fastställts till "Kvinnors roll i den ekonomiska utvecklingen" och "Sammanhang mellan familjeliv och arbetsliv".

5.2 Scandinavia Today i Japan

Det gennem et par år forberedte kulturprojekt i Japan blev åbnet i september og oktober 1987 med nordiske udstillinger af kunst, design, illustrerede børnebøger, kunsthåndværk (bl.a. samisk), tekstilsløjd, film, musik og litteratur. Hertil kommer en lang række nationale indslag.

De fleste arrangementer er blevet meget positivt modtaget af publikum, presse og TV m.v.

Kapitel II

Övergripande frågor

1 Handlingsplanen for økonomisk vxt og full sysselsætning

Arbeidet med gjennomfrandet av handlingsplanen "Norden i Vxt" har i hovedsak verkstllt som planlagt. En sammanfattning har gjort i kap. I, 1.3.1. I dette kapittel redogres i stort for sådana åtgärder som er nye/kompletterende i forholdende til bertelsen for 1986.

De åtgärder som handlingsplanen inneholder er grupperede under följende hovedrubriker:

1. Norden som hemmamarked. (6.1 i handlingsplanen).
2. Exportfrmjende åtgärder og turism. (6.2).
3. Industripolitikk samt forskning og utvikling. (6.3).
4. Arbeidsmarkeds- og utdanningspolitikk. (6.4).
5. Västnorden-fonden og regionalpolitikk. (6.5).
6. Investeringar på infrastrukturområdet. (6.6).
7. Økonomisk politikk og nordisk samarbeide i internasjonelle økonomiske fora. (6.7).

Nedan ges en redogörelse for det ved slutet av 1987 aktuelle lget ved gäller gjennomfrandet av de ulike tgrderne i handlingsplanen.

Avskaffande av bruket av statlige eksportkreditsubsidier (Pkt. 6.1.1.1 i handlingsplanen)

Frggen har icke tagits opp av ministerrådet, bl. a. mot bakgrunn av at den behandles i andre internasjonelle fora.

Andre konkurransnedvridende statlige stdordninger (6.1.1.2)

Rapporten "Industristd og offentlige finansieringsordninger i Norden" förelåg til Nordiske rådets session 1986. Rapporten har beskrivts i bertelsen for 1986. Den er på remiss i berörde organ.

Budgetering av beskattningsutgifter (6.1.1.3)

En utredningsgruppe lade våren 1986 fram sin rapport "Skatteutgifter". Rapporten behandlades av ministerrådet i juni 1986. Det beslöts at det fortsatte arbeidet med kvantifisering av skatteutgifter m. m. tills videre skall ske nasjonelt.

Arbeidet med å bygge ned og fjerne ikke-tarifære handelshindringer (6.1.2.1)

Ministerrådet fastsatte 27. februar 1987 et samarbeidsprogram om avvikling av handelshindre i Norden. Hensikten med programmet er å skape grunnlag for en friere varesirkulasjon mellom de nordiske land. Dette skal oppnås ved gjensidig anerkjennelse av prøvingsresultater og godkjenning

av varer. Et viktig instrument i denne prosess er lister over likeverdige regler som berørte samarbeidsorgan hver på sine områder skal sette sammen. Der henvises nærmere til kapitel XIX og I, 1.2.

Gränshandel (6.1.3)

Expertgruppen for gränshandel och resandetrafik lämnade i sin slutrapport 1985 slutsatser och rekommendationer både vad gäller frågor avseende handeln mellan vissa gränsregioner på Nordkalotten och frågor och förslag angående en förenkling av gränshandelsbestämmelserna i allmänhet.

Efter förslag från expertgruppen beslutade regeringarna i Norge, Sverige och Finland i juli 1986 att genomföra vissa lättnader kring värdegräns, åldersgräns, tidsregler m. m. för resande i vissa gränsregioner på Nordkalotten.

Det har sedan inte förekommit överläggningar om generella utvidgningar av dessa regler.

Liberalisering av kapitalrörelser (6.1.4)

Ämbetsmannakommittén för Valuta/Finans (numera Ekonomi) och Ämbetsmannakommittén för Industri tillsatte våren 1986 en gemensam arbetsgrupp för att utreda frågor om valutapolitiska och etableringsrättsliga hinder för det industriella samarbetet i Norden. Gruppen har under 1987 lagt fram två rapporter, *Industrisamarbete och direkta investeringar* (NU 1987:2) och *Industrisamarbete och portföljinvesteringar*. Ministerrådet har behandlat rapporterna och beslutat att ställa sig bakom förslagen. Besluten innebär att det blir enklare att köpa företag och att göra portföljinvesteringar i aktier i Norden.

Skatter (6.1.6)

Ett nytt multilateralt nordiskt dubbelbeskattningavtal beträffande skatter på inkomst och förmögenhet kommer att träda i kraft den 1 januari 1988.

Etablering av en nordisk databas för underleveranser (6.1.7)

En förstudie färdigställdes under hösten 1986. De nordiska mekanförbunden beslöt därefter att dra sig ur projektet, varför det f. n. är vilande.

Enhetlig nordisk köplagstiftning (6.1.8)

Det hänvisas till kapitel III.

Nordisk projekteksportfond (NoPEF) (6.2.1)

Flere punktindsatser i handlingsplanen er gennemført eller under udførelse (se punkt 6.2.4). NoPEF har utvärderats under 1987. Utvärderingen

är positiv till NoPEF:s uppgifter och sättet att fullgöra dem. Ministerrådet föreslår därför att NoPEF görs till en permanent institution.

Nordisk investeringsbanks projektinvesteringslån (6.2.2)

Ministerrådet godkände en förhöjelse af beløbsrammen for nordiske projektinvesteringslån. Den förhöjede ramme (SDR 700 mio) trådte i kraft 1.1 1987.

Vurdering av opplegg for punktinnsetser for å styrke det nordiske eksportfremmende samarbeidet på tredjelandmarkeder (6.2.4)

Nordisk Projekteksportfond (NoPEF) har under handlingsplanen utført eller igangsatt et antal punktindsatser for at styrke det nordiske eksportfremmende samarbejde på markederne i tredieland. Punktindsatserne er overenskommet med de nationale eksportfremmeorganisationer i Norden og har således indirekte medført et nærmere samarbejde, ligesom gennemførelsen af indsatserne har inddraget adskillige nye aktører i det nordiske samarbejde for at forbedre eksportmulighederne for nordisk næringsliv.

Turism (6.2.5)

Från och med turistkampanjens andra år – hösten 86 till sommaren 87 – deltar Island i kampanjen. Till de nordiska medlen, 6,5 miljoner DKK har från turistnäringens sida satsats motsvarande summa under året. Erfarenheterna under detta verksamhetsår är goda. De nordiska turistorganisationerna i Förbundsrepubliken Tyskland samverkar väl och satsningen på att nå ut i massmedia har lyckats. Kampanjen skall först utvärderas efter sitt tredje år, men redan nu kan konstateras att det går att samordna turistkampanjer och att denna samordning medför betydande fördelar.

Utvikling av industrielt FoU i Norden (6.3.1)

Genomförande av det tekniska FoU-programmet pågår i samarbete mellan bl.a. Ämbetsmannakommittén för Industri och Nordisk Industrifond. Till följd av fusionen mellan Industrifonden och NORDFORSK har vissa delar av programmet måst senareläggas. En utvärdering beräknas ske i början av 1988.

Nordisk Industrifond (6.3.2)

Nordisk Industrifond och NORDFORSK har slagits samman från och med 1 januari 1987. Ministerrådet har lagt fram förslag om upprättandet av ett nordiskt industriellt center i Oslo.

Nordiska innovations- och marknadsutvecklingslån (NIM-lån) (6.3.3)

Denna låneordning har inte genomförts. I fjolårets årsberättelse redovisades motiven för att ej införa ordningen. Denna bedömning står fast.

NIB's tilgang til det nordiske kapitalmarkedet (6.3.4)

Nordiska investeringsbanken har ökat sin upplåning kraftigt i takt med bankens expansion. Upplåningen har ökat också på den nordiska kapitalmarknaden. Upplåningen vid slutet av år 1986 i nordiska valutor uppgick till 25,5%. Här bör observeras att en del av upplåningen i nordiska valutor görs utanför Norden.

Nordiskt väderradarnät (6.3.5)

Projektets fas I a, dvs framtagandet av en användarspecifikation och en grov teknisk specifikation av det nordiska nätet, avslutades i november 1987. Fas I b, framtagandet av en detaljerad teknisk specifikation har påbörjats.

Bygg-samarbetet (6.3.6)

Nordisk handlingsplan för stabil sysselsättning och ökad produktivitet inom byggsektorn fastställdes av ministerrådet den 15 januari 1987. På basen av handlingsplanen utarbetades ett projektprogram. Programmets huvudelement tar fasta på handelshinder och harmonisering, nordiskt byggsamarbete i utvecklingsländerna, systemexport, exportsamverkan, exportfinansiering och exportutbildning.

Under 1987 har flera projekt ingångsatts under ovannämnda rubriker. Sålunda utreds exportfinansiering inom byggbranschen för närvarande. Förstärkning av exportutbildningen med nordisk inriktning övervägs.

Superdator for forskningsformål (6.3.7.1)

Rapporten fra den planlægningsgruppe som skulle udarbejde forslag til nordisk forsknings-samarbejde på superdatorområdet er blevet lidt forsinket, men den ventes afleveret inden udgangen af 1987.

Datakommunikasjonssystem for forskersamvirke (NORDUNET) (6.3.7.2)

Formålet med NORDUNET er at udvikle datakommunikationssystemer mellem de forskningsrettede datacentraler ved universiteter og forskningscentre i de nordiske lande. Samarbejdet skal foregå i nært samvirke med opbygningen af de nationale netværk og under hensyntagen til det bredere europæiske og internationale samarbejde på området. I 1987 har projektet i stort set løbet som planlagt. Styringsgruppen har dog måttet foretage mindre modifikationer af arbejdsplanen på baggrund af udviklingen i de enkelte lande og indenfor det europæiske samarbejde på området.

Bredbåndstjeneste, telekommunikasjoner (6.3.7.3)

I samtliga nordiska länder siktar man mot samma mål för nätutbyggnaden, nämligen ett digitalt, fiberoptiskt bredbandsnät.

Den under flera år noterade ökningen av efterfrågan på internationell kommunikation återspeglas bl a i utbyggnaden av digitala radiolänkanlägg-

ningar. Under 1987 har bl. a. länkarna Kemi-Kalix och Vasa-Umeå öppnats. Kompletteringen av befintliga länkar planeras i flertalet länder. Till 1989 planeras vidare en fiberoptisk kabel etablerad på sträckan Hillerød-Hälsingborg.

Vad gäller satellittekniken kan nämnas att EUTEL- och/ eller INTEL-SAT-stationer nu finns i alla nordiska länder, främst för olika typer av företagservice men också för sjöfart (INMARSAT) i Norge. Under 1988 planeras en liknande station för flygtrafikdata. Vidare har inletts vissa diskussioner att komplettera den internordiska stationen i Tanum, Sverige, med ytterligare en antenn för att höja kapaciteten.

Inom NORDTEL finnes en särskild kontaktgrupp som regelbundet rapporterar läget i de olika länderna då det gäller bredbandsnät och optofibertechnik. Nära kontakter hålls också mellan de nordiska representanterna i den europeiska samarbetsgruppen för standardiseringsfrågor inom bredbandsområdet och mellan dessa och kontaktgruppen. Genom NORDTEL har vidare upprättats ett nordiskt videokonferensnät.

Polarforskning (6.3.8)

I 1987 har man gennemført den første forberedende fase i en iskerneboring på Renland-halvøen i Østgrønland. Projektets hovedfase vil foregå i 1988 med gennemførelsen af den egentlige boring.

Samtidig har man støttet gennemførelsen af et dansk-islandsk togt i efteråret 1987 som led i det store internationale forskningsprojekt "Greenland Sea Project".

Derudover er der planlagt afholdelse af to symposier om henholdsvis arktisk terrestrisk økologi og arktisk kulturøkologi i foråret 1988. Videre er der givet støtte til forberedelsesarbejdet omkring udbygningen af den inkohærente skatter radar i Sdr. Strømfjord som led i et større nordisk forskningssamarbejde. Endelig er en særlig gruppe ved at færdiggøre en rapport om mulighederne for et udvidet nordisk samarbejde indenfor havis- og klimaforskningen. Rapporten forventes at foreligge inden årsskiftet.

Nordisk uddannelsessamarbejde, koordinering og modernisering av uddannelseskapaaciteten (6.4.1.1)

Planlægningen af NIVU-projektet begyndte i sommeren 1985 og afsluttedes i december 1985 med godkendelse af en projektplan, der skal fungere som en rammeplan i hele handlingsplanens 3-årige funktionsperiode fra januar 1986 til december 1988. Projektet skal kunne samarbejde med andre projekter inden for det samlede "Norden i Vækst"-program og med det ordinære nordiske samarbejde, først og fremmest i regie af kulturaftalen og samarbejdet på arbejdsmarkedsområdet (NAUT).

I 1986 har NIVU-projektet dels iværksat en række del-projekter dels været i en opbygningsfase med to hovedaktiviteter: etablering af projektets

organisation og system/metodeudvikling samt gennemførelse af generelt informationsarbejde om projektet og specifikt kontakt- og research-arbejde i forbindelse med formulering af del-projektplaner.

Samarbejdsformer mellem arbejdsmarkedets parter, uddannelsesmyndighederne og arbejdsmarkedsmyndighederne

I forskningsprogrammet om uddannelses- og arbejdsmarkedspolitikken gennemføres en empirisk undersøgelse af den såkaldte substitution på arbejdsmarkedet for at belyse, i hvilket omfang specifikke erhvervsuddannelser er i overensstemmelse med arbejdsmarkedets behov. Det foreløbige resultat af projektet er dokumenteret i NAUT-rapport 1987:5.

I den anden undersøgelse udvikles prognosemodeller, således at arbejdsmarkedets fremtidige behov bedre kan forudses med henblik på uddannelsesplanlægningen og tilpasning af arbejdsmarkedets efterspørgsel efter kvalifikationer. Udviklingsarbejdet sker på regionalt niveau i Norge med henblik på afprøvning i alle nordiske lande.

Samlet evaluering af de to projekter om nye tiltag mod ungdoms- og langtidsarbejdsløsheden. (6.4.2.1-2)

Evalueringen af de to projekter, der blev nærmere beskrevet i beretningen for 1986, vil blive afsluttet i begyndelsen af 1989.

Arbejdstidsspørgsmål (6.4.3)

Oppfølgingen av Nordisk råds rekommendasjon nr 6/1977 på området ble behandlet i et eget prosjekt på tvers av sektorerne. Nordisk råd avskrev rekommendasjonen ved sesjonen i 1987 og vedtok en ny rekommendasjon nr 15/1987 innen rammen for prosjektprogrammet om arbeidsliv- og arbeidsrettsspørgsmål.

Faglig samarbeide innen rammen for en økt nordisk industriell integrasjon (6.4.4)

Oppfølgingen av spørsmålet om faglig samarbeide skjer i en prosjektgruppe under ministerrådets kontaktgruppe for arbeidsliv- og arbeidsrettsspørgsmål. Ministerrådet har anmodet prosjektgruppen om å avgi en statusrapport om arbeidet innen utgangen av første halvår 1988.

Utleje av arbeidskraft (6.4.5)

I det nya multilaterala nordiska dubbelbeskatningsavtal som undertecknades i februari 1987, har nu beträffande skatter på inkomst och förmögenhet intagits en bestämmelse om uthyrning av arbetskraft. Likaledes har i det nya multilaterala nordiska avtalet om uppbörd av skatt och överföring av skatter intagits en bestämmelse om uthyrning av arbetskraft, varvid strävan har varit att ge definitionen av begreppet uthyrning av arbetskraft en klarare utformning än enligt den tidigare gällande bestämmelsen.

Nordiska utvecklingsfonden för Västnorden (6.5.1)

Avtalet om Nordiska utvecklingsfonden för Västnorden och de tillhörande stadgarna för fondens verksamhet har trätt i kraft den 17 september 1987. Konstituering av styrelsen skedde i september 1987. Fonden har därmed startat sin verksamhet för fullt i slutet av 1987.

Det gränsregionala samarbetets utveckling och finansiering (6.5.2)

Som ett led i utvecklingen av det gränsregionala samarbetet har man fr. o. m. 1987 infört en ändrad budgetprocedur för verksamheten i form av rambeviljningar. Denna innebär att till samarbetsområdena har delegerats beslutsfattande vad gäller fördelning av medlen till konkreta projekt. Syftet har varit att man bättre skall kunna ta till vara de idéer, initiativ och resurser som finns i regionerna. Allt tyder på att delegeringen av beslutsfattandet har lett till ökad regional förankring av verksamheten. Med ökade medel genom den ekonomiska handlingsplanen har det varit möjligt för samarbetsområdena att göra större och långsiktigare satsningar på näringslivsprojekt.

Väg- och järnvägsinvesteringar (6.6.1.1–3)

De väg- och järnvägsinvesteringar som ingår i handlingsplanen är följande

*Väginvesteringar**Danmark:*

Utbyggnad av väg E4 på Sjælland

Finland:

Utbyggnad av väg E3 vid Åbo
Väginvesteringar i norra Finland

Norge:

4 vägojekt på väg E6 söder om Oslo
Väg E18 och RV2 mot Värmland i Sverige
Väginvesteringar i Nord-Norge mot Finland

Sverige:

3 vägojekt på väg E6 norr om Stenungsund

Järnvägsinvesteringar

Danmark: Färjeförbindelse Köpenhamn-Helsingborg

Norge: Järnvägsupprustningar mot Sverige

Sverige: 8 objekt på västkustbanan. I övrigt 3 objekt på banor mot Norge

I det följande redogörs för det vid slutet av 1987 aktuella läget beträffande investeringarna.

Sverige

Väginvesteringar: Två av de tre vägobjekt som ingår i den nordiska handlingsplanen har färdigställt och öppnats för trafik. Det gäller vägobjekten "Bro över SJ vid Skee" och "Skogar-Svinesund".

Även det tredje projektet har påbörjats. En ombyggnad av väg E6 som motorväg på delen Stenungsund-Ljungskile påbörjade i oktober 1987. Byggtiden beräknas till 4 år.

Kostnaderna för en ombyggnad av väg E6 enligt handlingsplanen på delen från Stenungsund ända fram till Uddevalla har preliminärt beräknats till 970 milj.kr. i 1986 års prisnivå. Kostnaden överskrider således väsentligt vad som förutsattes i handlingsplanen. Den svenska regeringen bedömde därför att det inte var möjligt att nu bygga ut väg E6 som motorväg på hela den sträckan. Som en första etapp har regeringen beslutat att väg E6 skall byggas ut som motorväg från Stenungsund fram till Ljungskilde. Kostnaden för detta har beräknats till omkring 675 milj.kr. i 1986 års prisnivå.

Sammanfattningsvis innebär de aktuella planerna vad gäller väginvesteringarna vissa neddragningar eller förseningar i förhållande till vad som angavs i handlingsplanen.

Järnvägsinvesteringar: I Sverige pågår i enlighet med den nordiska handlingsplanen en fortsatt upprustning av Västkustbanan. Dubbelspår byggs sedan 1986 på tre delsträckor, nämligen Brännarp-Getinge, Almedal-Mölndal och Halmstad-Rönninge motsvarande investeringar på totalt 255 milj. SEK. En ombyggnad har också påbörjats 1987 av järnvägstunneln i Nuolja på Malmbanan som nu kostnadsberäknas till totalt 100 milj. SEK.

Danmark

Väginvesteringar: I Danmark omfattar handlingsplanen vejinvesteringer på sträckningen Europavej E 4 mellem Rønnede og Udby.

På denne strækning er anvendt i alt 8 mio kr. i 1986 og 42 mio kr. i 1987. I de følgende 3 år – 1988, 1989 og 1990 – er budgetteret med udgifter på henholdsvis 107, 106 og 68 mio kr. (genomsnitlig prisniveau for 1987).

Anlægget påregnes gennemført og åbnet i sommeren 1990.

Järnvägsinvesteringar: I Danmark er projektet "Danlink", etablering af en ny færgeforbindelse mellem Helsingborg og København, gennemført. Den nye færgeforbindelse er åbnet den 3. november 1986.

Danmark har ikke søgt om særskilte nordiske midler til dette projekt bortset fra 42 mio DKK, som af Københavns Havnevæsen er optaget som

lån i Nordisk Investeringsbank til færgeanlæg i Frihavnen. De samlede udgifter til faste anlæg på land har været ca. 230 mio DKK.

Herudover er der investeret ca. 180 mio DKK i ombygning af en eksisterende færge. Finansieringen heraf er rent dansk.

Norge

Norske samferdselsmyndigheter har varslet at det kan bli nødvendig å revidere Nordisk handlingsplans investeringsprogram for infrastruktur. Dette har blant annet sammenheng med den endrete økonomiske situasjon. Revisjonen kan innebære at enkelte av prosjektene i handlingsplanen skyves ut i tid, slik at det skisserte investeringsprogram vil måtte strekke seg over flere år enn anslått i planen. En slik tidsforskyvning vil kunne opprettholde intensjonen i handlingsplanen.

Et annet forhold som kan gjøre det nødvendig å revidere handlingsplanen, er når det kommer nye trafikk tall, kostnadsanslag mv. Omprioriteringene fra et prosjekt i handlingsplanen til fordel for prosjekter i Oslo-området er eksempel på dette. Gjennom slike omprioriteringer er intensjonen i handlingsplanen opprettholdt, men en har valgt å forsere utbyggingen av andre prosjekter enn de som lå til grunn for handlingsplanen.

Det har også vist seg at prosjekter i handlingsplanen har kunnet finansieres over den ordinære vegplanrammen, slik som utbyggingen av E18 gjennom Ørje, på grunn av nye kostnadsanslag på andre prosjekter i det aktuelle fylket.

Norge har godt og vel oppfylt handlingsplanens investeringsramme for 1986 og 1987 når det gjelder veginvesteringer, selv om en har valgt andre prioriteringer for de konkrete prosjektene enn det som lå til grunn i handlingsplanen. Når det gjelder jernbaneinvesteringer har en ikke fullt ut maktet å følge den tempoplan som handlingsplanen skisserer.

För år 1988 har budgeterats totalt 85 MNOK för väginvesteringar. Medlen avser E6 Ingedal – Hjelmungen – Svinesund, E18 Ørje, Rv 2 Eidskog – Matrand – Skotterud, Rv 2 Malmeroen – Dal samt E6 Vålerenga – Gamlebyen.

Budgeterade utgifter för järnvägsinvesteringar uppgår till 25 MNOK år 1988. Melden fördelar sig på projekt på Østfoldbanen, Kongsvingerbanen, Ofotbanen samt Nordlandsbanen.

Finland

I Finland har de två vägprojekten i norr, Kaamanen-Utsjoki och Sevet-tijärvi-vägen, påbörjats. Projektering av en bro vid Utsjoki har påbörjats och bygget beräknas bli genomfört som planlagt åren 1988–89. Beträffande de två projekten i södra Finland (E 4 Abo-Paimio och E3 Nådendal-Åbro) har projekteringen av det förstnämnda påbörjats under 1987. Planeringen av projektet på E4 pågår och projektet beräknas kunna påbörjas som planlagt år 1989.

Vad gäller *Öresundsförbindelsen* (6.6.1.3) hänvisas till separat redovisning i kapitel XIV.

Energipolitisk samarbete (inkl. Naturgassamarbete 6.6.2.2)

''Plan for nordisk samarbete på energiområdet for perioden 1986–1988'', ble endelig vedtatt 25. august 1986.

Samarbeidsplanen gjelder årene 1986–1988 og innebærer en videre utvikling av det hittidige samarbeidet. Den tar også hensyn til de anbefalinger som er gitt i finansministrenes handlingsplan for økonomisk utvikling og full beskjeftigelse. Planen avløser den tidligere samarbeidsplan fra 1982, ''Nordiskt Samarbete om olja och gas''.

Hovedområdene i planen er Norden som hjemmemarked vedrørende energiutrustning, miljø og energi, eksporttiltak og informasjonsarbeide.

Norden som hjemmemarked: Man vil vedrørende energiutrustning studere varestrømmen innenfor Norden, virkningerne av offentlige tiltak på energiområdet og muligheter for kapitalbevegelser, samt skatte og avgiftsspørsmål.

Miljø og energi: Energiministrene vil i samarbeide med miljøministrene gjennomføre en undersøkelse av mulighetene for et intensivt nordisk samarbeid om tiltak for å minske miljøproblemene på energiområdet i lys av den forskjellige struktur i energiforbruk og produksjon i de enkelte land, og kontinuerlig undersøke mulighetene for en forsterket felles nordisk opptreden overfor tredjeland i miljøforanstaltninger på energiområdet.

Eksportframstøt: De nordiske land har en fordeling av ressurser som gjør det mulig å kunne anvende disse i felles eksportbestrebelse utenfor Norden. Energiministrene vil bl.a. fremheve mulighetene for et nordisk samarbeid på energibistandsområdet. Fremstøt på dette området vil skje i samråd med embedsmannskomiteén for bistandsspørsmål, Nordisk Investeringsbank, Nordisk Prosjektexportfond (NoPEF), bransjeorganisasjoner og eksportmyndigheter.

Informasjonsarbeid: Energiministrene vil bedre informasjonen innen for hele feltet av nordisk energisamarbeid. En vurdering av effektene av informasjonssatsing planlegges.

Begrensning av svoveldioxidforurensninger (6.6.3)

Ministerrådet (miljøministrene) har i oktober 1987 vedtaget en handlingsplan mod luftforurening. Et vigtigt element i handlingsplanen er at skabe bred international tilslutning til en mindskelse af udslippene af svovldioxid med 50% fra 1980 års niveau. Handlingsplanen indeholder på nordisk plan en økonomisk satsning på totalt godt 6 mio. DKK for hvert af årene 1987, 1988 og 1989. Projekter, som skal danne grundlag for tiltag mod forskningen er et vigtigt led i handlingsplanen.

Nordisk samarbeid om handtering av problemavfall (6.6.4)

Embedsmandskomiteen for miljøspørgsmål har en fast arbejdsgruppe for genanvendelse og affald, som koordinerer det nordiske samarbejde om bl. a. problemaffald.

Gemensam konjunkturrapport (6.7)

Den nordiska konjunkturrapporten utkom för fjärde gången i november 1987. Rapporten har fått en enhetlig utformning. Det gemensamma avsnittet om Norden har utökats.

Nordiskt samarbete i internationella fora; Samarbete om valutakurspolitik (6.7)

I mars 1987 beslöt de nordiska finansministrarna att verka för en ökad nordisk samordning före, men också under, mötena i internationella fora. Under år 1986 antog ministrarna ett gemensamt uttalande "Samarbete för tillväxt och stabilitet", som kom att ligga till grund för de nordiska ländernas agerande vid flera internationella möten.

Vad gäller samarbete på valutaområdet, redovisas detta närmare i kapitel XVI. Som framgått tidigare har valutarättsliga hinder mot industrisamarbete behandlats av Nordiska ministerrådet under år 1987 (se punkt 6.1.4).

Handelshindringar mellan EFTA- och EF-landene (6.7)

(Se punkt 6.1.2.1 ovan).

*Nordisk samarbeid med visse utviklingsland (6.7)***SADCC**

Samarbejdet er baseret på den fælleserklæring, som de nordiske lande og SADCC-landene underskrev i januar 1986 samt en rammeaftale om bredere økonomiske og industrielle samarbejde mellem de to regioner.

Mange af de punktindsatser under handlingsplanen, som udføres i NoPEF's regie, er netop rettet mod SADCC, bl. a. støtte til nordisk projektidentificering, undersøgelse af mulighederne for at opbygge et fælles handelskontor og energiindsatser.

Finansiering av det löpande nordiska samarbetet (7.3)

I mandatet för arbetet med en ny ekonomisk handlingsplan sägs att frågan om finansieringen av det nordiska samarbetet bör bli föremål för nya överväganden i samband med utarbetandet av den nya planen. En arbetsgrupp ser f. n. över möjligheterna att harmonisera de nordiska omsättningskattesystemen. En första rapport framlades 1987 och arbetet fortsätts nu på ett antal konkreta områden.

2 Den datateknologiske handlingsplan

Ifølge den datateknologiske handlingsplan skal der inden udgangen af planens 3. virksomhedsår foreligge en "evalueringsrapport", som kan danne grundlag for eventuelle justeringer af retningslinjerne for planens gennemførelse i den resterende planperiode. Samtidig skal evalueringsrapporten indgå i overvejelserne om tilrettelæggelsen af samarbejdet efter planens udløb med udgangen af 1989.

Arbejdet med udarbejdelsen af den ønskede rapport er blevet delt i to, således at Nordisk Industrifond har lavet et rapportmateriale vedrørende den industrielle del af handlingsplanen, mens stedfortræderkomiteens rådgivende udvalg vedrørende data-spørgsmål (RU-data) har haft ansvaret for at producere rapporten for den øvrige del af handlingsplanen.

Begge rapporter fremhæver vanskelighederne ved at gennemføre en evaluering på dette tidspunkt i forløbet af handlingsplanen, idet kun meget få projekter er blevet afsluttet. Begge rapporter understreger derfor, at de snarere må betegnes som statusrapporter og at en egentlig evaluering først kan gennemføres henimod planens afslutning.

Rapporterne dokumenterer at arbejdet også i 1987 er forløbet i overensstemmelse med planerne; dog bemærkes, at det har været vanskeligere end forventet at udbygge samarbejdet omkring standardisering. Efter at have indhentet bistand fra en specialkonsulent forventer RU-data imidlertid at handlingsplanens intentioner også kan opfyldes på dette punkt.

Rapporterne vil i vinteren 1987-88 blive genstand for en "intern høring" i det nordiske samarbejdssystem, hvorefter stillingtagen til eventuelle justeringer vil kunne forventes i foråret 1988.

For så vidt angår den konkret gennemførte virksomhed i 1987 henvises dels til de enkelte sektors kapitler i denne beretning og dels til de omtalte statusrapporter fra Nordisk Industrifond og RU-data.

3 Norden i Europa

3.1 Baggrund

Vedtagelsen af Den europæiske Fælles Akt har på en række felter udvidet samarbejdsområdet inden for Det europæiske økonomiske Fællesskab i medfør af EØF-traktaten samtidig med at reglerne for vedtagelse gennem kvalificeret flertal i EF's ministerråd blev afgørende ændret og udbygget. Formålet har bl. a. været ønsket om i henhold til traktatens ny bestemmelse i art. 8A gradvis at kunne oprette det indre marked i løbet af perioden indtil 31. december 1992 på basis af bl. a. en række af de nytilkomne artikler i EØF-traktaten.

Ifølge artikel 8A skal det indre marked således indebære et område uden indre grænser med fri bevægelighed for varer, personer, tjenesteydelser og kapital.

3.2 Ministerrådets hidtidige overvejelser

Allerede med udgangspunkt i det arbejde, der lå forud for vedtagelsen af Den europæiske Fælles Akt – og dermed bl. a. bestemmelserne om Det Indre Marked – har der mellem Nordisk Råds præsidium og Nordisk Ministerråd været ført sonderende drøftelser om den betydning, som gennemførelsen heraf måtte kunne få for det nordiske samarbejde som sådant og for de enkelte landes ved lov eller administrativt fastsatte forskrifter.

Sagen var på dagsordenen, da præsidiets mødte samarbejdsministrene 13. maj 1987 og igen 9. december 1987. Emnet er desuden under indgående national behandling i de enkelte lande.

På nordisk plan har samarbejdsministrene fortsat drøftelserne af spørgsmålet om hvilken stillingtagen, der fremtidig kan tænkes til dette komplekse spørgsmål. Med henblik på at få så bredt et grundlag som muligt besluttede man 18. juni at anmode alle embedsmandskomiteer om at redegøre for, i hvilket omfang det nordiske samarbejde berøres af EF's videreudvikling, dvs. gennemførelse, af det indre marked. En statusrapport herom skulle endvidere ses i lyset af eksisterende aftaler mellem EF og EFTA samt EFTA-konventionen.

3.3 Forløbet af den igangværende kortlægning

Ministerrådet skal 9. december 1987 have en første bedømmelse af den omhandlede kortlægnings resultater. Bl. a. som følge af at fristen for embedsmandskomiteernes besvarelse (udgangen af oktober måned) blev fastlagt på et tidspunkt, hvor komiteernes møder allerede var berammet, har det i de fleste tilfælde ikke været muligt at få udarbejdet en udtømmende statusrapport så betids, at en egentlig tværgående sammenfatning har kunnet udarbejdes. En endelig kortlægning vil derfor først kunne foreligge på et senere tidspunkt.

3.4 Hovedtræk fra de enkelte sektors forhold til EF's arbejde henimod det indre markeds virkeliggørelse

3.4.1 Handelspolitik

Blandt flere væsentlige elementer i arbejdet med gennemførelsen af det indre marked i EF indgår den fuldstændige afskaffelse af tekniske og andre ikke-tarifære handelshindringer.

Som et led i bestræbelserne for at skabe et nordisk hjemmemarked vedtog ministerrådet umiddelbart efter Rådets 35. session, på Nordisk Råds rekommandation, et samarbejdsprogram for afvikling af handelshindringer i Norden.

Dette arbejde, der også må ses i lyset af mødet i Luxembourg i april 1984 mellem EFTA-landenes og EF's udenrigs- og udenrigshandelsministre, har til hensigt at afskaffe handelshindringer mellem de nordiske lande under hensyntagen til europæisk og tilsvarende internationalt samarbejde på området. Det er de samme principper, der ligger til grund for Nordens som

for EF's bestræbelser – nemlig hensynet til sikkerhed, sundhed og miljøbeskyttelse. Bestemmelsen om gensidig anerkendelse af prøveresultater og kontroller bygger på forudsætningen om at der gælder ligeværdige forskrifter og regler i landene. Den af ministerrådet nedsatte styringsgruppe har til opgave nærmere at påse, at programmet gennemføres og herunder afdække de områder, for hvilke sådanne ligeværdige forskrifter gør sig gældende, jfr. i øvrigt nærmere under kapitel XIX "Handelspolitik".

3.4.2 *Industripolitik*

Af virksomhed inden for industripolitikens område, som har berøringsflader med det indre marked i EF kan nævnes *fri udveksling af tjenesteydelser* for virksomhed af industriel og håndværksmæssig karakter. I ministerrådsforslaget om opbygning af det industrielle center i Oslo foreslås indsatser med henblik på et øget engagement hos nordiske virksomheder og forskningsinstitutioner med henblik på deltagelse i de vesteuropæiske industriprojekter.

Tilsvarende arbejdes med finansiering over Nordisk Industrifond af nordisk deltagelse i det bredere vesteuropæiske standardiseringsarbejde. Dette arbejde udføres af INSTA, der er samarbejdsorgan for de nordiske landes standardiseringsmyndigheder.

Endelig udføres i samarbejde med styringsgruppen for afvikling af handelshindringer et arbejde i NORDTEST med henblik på varetagelse af nordiske interesser i det brede vesteuropæiske samarbejde på området for afprøvning og kontrol.

3.4.3 *Økonomi og finanspolitik*

Inden for sektoren økonomi og finanspolitik behandles spørgsmål vedrørende henholdsvis *skatter og afgifter* og *kapitalbevægelser*. Begge dele er områder af væsentlig betydning for EF's videre udvikling af det indre marked.

I tilknytning hertil behandles beslægtede områder, som også indgår i arbejdet med det indre marked, nemlig *konkurrencepolitik* og *statsstøtte*. En del andre forslag vedrørende etableringen af det indre marked har ligeledes betydning for sektoren i større eller mindre grad som eksempelvis liberalisering af markederne for banker og forsikringsvæsen samt transporter.

Arbejdet med at følge udviklingen inden for EF er et vigtigt element i det mandat, som ministerrådet gav den statssekretærgruppe, der har fået til opgave at udarbejde et oplæg til en ny handlingsplan for økonomisk udvikling og beskæftigelse i Norden. Det nævnes direkte, at også de nordiske lande, der står uden for EF, aktivt deltager på linie med øvrige EFTA-lande i den dialog, som finder sted med EF med henblik på at skabe en øget integration i hele Vesteuropa. Det hedder videre, at udviklingen inden for EF indebærer en udfordring for de nordiske lande til at øge deres bestræ-

belser på at forstærke den økonomiske integration og erhvervslivets udvikling i den del af Europa, som Norden udgør. Det siges, at det nordiske samarbejde mere aktivt må indrettes på at tilvejebringe en sådan udvikling, og at dette er ved at blive virkeliggjort i forbindelse med gennemførelsen af den første handlingsplan "Norden i Vækst".

Det nævnes konkret, at væsentlige områder i EF's bestræbelser er *afskaffelse af handelshindringer, liberalisering af kapitalbevægelser samt skatter og afgifter*. I den indledende fase af arbejdet med den nye handlingsplan har man lagt stor vægt på spørgsmålet om nærmere at kortlægge, hvilken betydning EF's udvikling vil få for det nordiske samarbejde.

En særlig arbejdsgruppe har i 1987 vurderet effekterne af visse etablerings- og valutaretlige bestemmelser på det industrielle samarbejde i Norden. I januar afgav gruppen en rapport, som primært vedrører direkte investeringer og i oktober 1987 afgav gruppen endnu en rapport, som primært vedrører porteføljeinvesteringer.

For så vidt angår *skatter og afgifter* kan nævnes, at harmonisering heraf er taget i betragtning i rapporten fra den arbejdsgruppe, som har til opgave at udrede mulighederne for at harmonisere de nordiske omsætningsafgiftssystemer. I gruppens rapport er således optaget et kapitel vedrørende "harmoniseringsbestræbelserne inden for EF set i nordisk sammenhæng". Arbejdsgruppen er blevet anmodet om at fortsætte sit arbejde inden for visse nærmere afgrænsede områder, og den skal rapportere til finansministrene i foråret 1988.

Der er ligeledes nedsat en arbejdsgruppe, som vurderer mulighederne for en tilnærmelse af de nordiske landes systemer for *lastbilsafgifter*. EF's planer på dette område og deres konsekvenser for de nordiske lande indgår ligeledes i dette arbejde. Jævnfør i øvrigt nedenfor ad punkt 4, trafikpolitik.

3.4.4 Trafikpolitik

I regie af det nordiske trafikpolitiske samarbejde er udarbejdet en udførlig redegørelse om forholdet mellem EF's trafikpolitik og de nordiske lande.

Redegørelsen udgør et særskilt kapitel i den endelige rapport fra projektet "transportpolitikken i de nordiske lande". Det noteres her, at gennemførelsen af EF's indre marked bl. a. på det transportpolitiske område vil få afgørende betydning – ikke blot for Finland, Norge og Sverige, men ligeledes for Island for så vidt angår luftfartspolitiske foranstaltninger.

Det bemærkes i rapporten, at det vil være vigtigt, at de nordiske lande søger at få aftaler med såvel EF som *øvrige vesteuropæiske lande* med henblik på at skabe et fælles europæisk transportmarked, som for sit vedkommende vil kunne udgøre en del af et samlet europæisk marked for varer tjenester og kapital.

Det peges i denne forbindelse på, at et igangsat arbejde inden for den

europæiske transportministerkonference (CEMT) kan være af stor betydning for at nå frem til *fælles løsninger* på vejtransportområdet.

Det understreges, at mulighederne for at nå til en sådan fælles "nordisk" løsning om forhandlinger med EF på transportområdet vil være afhængig af, at de enkelte lande kan eliminere eller reducere de indbyrdes forskelle i henseende til udformning af transportpolitik m. m. Det drejer sig eksempelvis om mål og vægt for køretøjer, vejskattesystemet (jfr. i øvrigt ovenfor ad pkt. 3.4.3), arbejdstider i vejtrafikken – der hænger sammen med arbejdsmiljøspørgsmål, tredje-landstrafik (kvoter for kørsel i tredje-lande, som tænkes afskaffet i EF's regie), regler for bevilling til at udføre vognmandsvirksomhed, standardisering af transportmidler (containers, trailers etc.), handelsprocedurer (sammenhæng med afvikling af handelshindringer), samarbejde vedrørende jernbanetraffic, søfart og luftfart samt telekommunikationer m. m., m. m.

Ministerrådet overvejer for øjeblikket mulighederne for umiddelbart forinden Nordisk Råds 36. session at kunne fremlægge et forslag til fælles nordisk transportmarked som bl. a. indeholder målsætninger på de nævnte områder.

3.4.5 *Turisme*

I EF er bebudet en forbedring af turistsamarbejdet. En mulig konsekvens heraf vil kunne være en forringelse af de nordiske landes konkurrence-evne på turistsektoren.

Busturismen vil blive påvirket af EF's gennemførelse af et frit transportmarked. Væsentligt er ligeledes at der sker en *harmonisering* af bestemmelsen om *mål og vægt* i Norden med EF's regler, således at busturisme til Norden ikke hindres.

3.4.6 *Byggesektoren*

For byggesektorens vedkommende gør bestemmelser om *harmonisering* og afskaffelse af handelshindringer sig gældende som et højt prioriteret område i henhold til den af ministerrådet 15.1.1987 vedtagne handlingsplan for området.

De områder, som især interesserer byggesektoren, vedrører naturligt nok sådanne, som mest direkte falder ind under rubricering *afskaffelse af handelshindringer*. Der er et nært samarbejde mellem berørte ministerier og repræsentanter for nordiske samarbejdsorganer, som vedrører byggesektoren, dvs. NKB, INSTABYG, NBS og Nordtest.

3.4.7 *Miljøspørgsmål*

Miljøproblematikken er af natur international og kræver derfor et samarbejde på tværs af grænserne. Såvel globalt som europæisk findes en række faste og en del ad hoc-samarbejdsaktiviteter. Det indgår i den normale virksomhed i ministerrådets regie på miljøområdet videst muligt at sam-

ordne holdningerne vedrørende aktuelle spørgsmål, der behandles i forskellige internationale fora. Dette gælder ligeledes spørgsmål, som behandles med henblik på etablering af EF's indre marked.

I oktober 1987 holdtes det første fælles miljøministermøde mellem EF og EFTA, i hvilket man enedes om, at samarbejdet mellem de to organisationer på miljøområdet skal videreudvikles og fordybes. De nordiske lande bør via denne politiske dialog arbejde for at støtte bestræbelserne på at opbygge miljøpolitik inden for EF.

Miljøkrav har ofte været betragtet som en barriere i handelsforhandlinger, men de nordiske lande bør stræbe efter at anvende de europæiske harmoniseringsbestræbelser som et middel til at fremme øgede krav til miljøbestemmelser. Man er opmærksom på, at gennemførelsen af EF's indre marked *ikke* må hindre en høj standard på miljøområdet. Det er derfor tanken, at de nordiske lande bør kunne udbygge samarbejdet med EF for at kunne bidrage med kundskaber, der skal ligge til grund for udarbejdelsen af nye EF-bestemmelser vedrørende miljøets beskyttelse.

3.4.8 Arbejdsmiljø

På arbejdsmiljøområdet har man specielt bemærket, at der inden for EF arbejdes med anvendelse af en såkaldt *ny metode* for teknisk harmonisering ved generel henvisning til *standarder*. I henhold til denne skal de grundlæggende sikkerhedskrav for hver enkelt produktgruppe fastlægges nærmere i et direktiv, hvorimod de enkelte tekniske specifikationer skal nærmere fastsættes i harmoniserede standarder i henhold til direktivernes krav. Specifikationerne skal fastsættes i de bredere europæiske standardiseringsorganer CEN og CENELEC.

Inden for EF er udarbejdet omkring ti direktivforslag af betydning for arbejdsmiljøområdet. Et af de mere betydningsfulde er et generelt direktiv vedrørende maskiner og udrustning. Det nordiske samarbejde om udarbejdelse af arbejdsmiljøforskrifter har med tiden udviklet sig mere og mere parallelt med tilsvarende arbejde inden for EF. Denne tendens er forstærket gennem det udvidede samarbejde mellem EF og EFTA, som er blevet bekræftet gennem møder på højt niveau inden for de seneste år.

Henset til tanken om anvendelse af den nye metode er det af stor betydning, at de nordiske lande kan intensivere sin deltagelse i det inter-europæiske standardiseringsarbejde. Ved *om muligt* at optræde med *fælles indstillinger* i dette samarbejde øges mulighederne for at opnå bedst mulige løsninger på de tekniske specifikationer.

Man er derfor opmærksom på, at de nordiske lande således også vil kunne være i stand til at yde støtte for Danmarks bestræbelser inden for EF henimod udarbejdelse af et EF-regelsæt, som i tilstrækkelig grad tilgodeser de høje krav, som stilles til arbejdsmiljøbeskyttelse i nordisk lovgivning.

3.4.9 Arbejdsmarkedsspørgsmål

For så vidt angår spørgsmålet om arbejdsmarkedsregler har man ikke fundet, at der umiddelbart foreligger problemer i forbindelse med EF's direktiv om arbejdskraftens fri bevægelighed set i relation til overenskomsten om det fælles nordiske arbejdsmarked.

Man er enig om betydningen af nøje at følge udviklingen i det europæiske samarbejde henimod det indre marked på arbejdsmarkedet og de beskæftigelsesmæssige områder. Danmark har til dette formål påtaget sig til hvert møde i embedsmandskomiteen for arbejdsmarkedsspørgsmål at udarbejde skriftligt informationsmateriale om aktuelle spørgsmål på området inden for EF.

3.4.10 Socialpolitik

Embedsmandskomiteen for socialpolitik har alene beskæftiget sig med spørgsmålet om afvikling af handelshindringer i relation til social- og sundhedssektoren, hvorfor der nærmere henvises til afsnit om afskaffelse af handelshindringer.

3.4.11 Jord- og skovbrugsområdet

Det er besluttet, at man tager spørgsmål, som berører udvikling af det indre marked på jord- og skovbrugsområdet op til *konkret* behandling i det enkelte tilfælde. Man påregner ikke etablering af en egentlig nordisk procedure, eftersom de nordiske lande træffer nødvendige forholdsregler bilateralt i forhold til EF eller via EFTA-samarbejdet i øvrigt. Relationerne til EF vil desuden blive taget i betragtning under det løbende arbejde i nordiske projektarbejdsgrupper samt i forbindelse med spørgsmål om afvikling af tekniske handelshindringer.

3.4.12 Fiskerispørgsmål

Det er besluttet, at man i den nordiske embedsmandskomité for fiskerispørgsmål *søger* at *tilpasse* udviklingen under passende hensyn til de integrationsprocesser, som foregår i EF. Det er pålagt at tage hensyn til udviklingen i EF, hvor dette skønnes rimeligt eller i øvrigt måtte være taget op fra et af landene.

Man er opmærksom på, at gennemførelsen af det indre marked er en proces, som vil kunne tage længere tid end planlagt. Der er således endnu ikke fremlagt konkrete forslag til beskatninger vedrørende fiskebestanden i EF. Det er aftalt, at *Danmark* som et fast punkt på dagsordenen for møderne *vil rapportere* om udviklingen inden for EF på fiskeriområdet.

3.4.13 Levnedsmiddelsspørgsmål

På samarbejdsområdet for levnedsmiddel, som varetages af det permanente nordiske udvalg for levnedsmiddelsspørgsmål (PNUN), har man besluttet at anmode *samtlig* *arbejdsgrupper* om at tage *udviklingen* inden

for EF i betragtning i sit projektarbejde. Desuden skal man nøje følge arbejdet på denne sektor i EF og være opmærksom på det harmoniserings-samarbejde, som til enhver tid måtte være under udarbejdelse.

Fra dansk side informeres som et fast punkt på samtlige dagsordener om EF's arbejde på levnedsmiddelsektoren.

I PNUN har man desuden arbejdet med spørgsmålet om harmonisering i relationerne EF og EFTA, og der har været holdt to kontaktmøder om lovgivning på levnedsmiddelsområdet herimellem.

3.4.14 Konsumentspørgsmål

Inden for embedsmandskomiteen for konsumentspørgsmål er man enige om nøje at følge udviklingen inden for EF på området og tage hensyn hertil i udarbejdelsen af nordiske projekter, således at de kan være i samklang med tilsvarende arbejde inden for EF.

Målet for nordisk konsumentssamarbejde, især vedrørende forbrugsvarers sikkerhed, er at få fælles holdning til forslag, som fremmes inden for rammerne af de europæiske harmoniseringsbestrebelse. Med henblik på at nå dette mål gennemføres et projekt i 1988 kaldet "mulighederne for nordisk konsumentindflydelse på harmonisering af bestemmelser om produktsikkerhed og produktinformation". Projektet har to elementer:

- udarbejdelse af et aktionsprogram for nordisk samråd i situationer, hvor der er brug for hurtige aktioner for de nordiske landes forbrugermyndigheder.
- muliggørelse af nordisk samråd i akutte situationer, der vil kunne opstå inden for afgrænsede vareområder.

For ganske nylig er der i EFTA's regie fra svensk side blevet stillet forslag om oprettelse af en særskilt EFTA-komité for forbrugerspørgsmål.

3.4.15 Lovgivningssamarbejdet

Af hidtil fremsatte eller bebudede forslag til retsakter inden for rammerne af det indre marked er det kun få, der har særlig interesse for de retsområder, der traditionelt falder inden for det egentlige nordiske lovgivningssamarbejde.

A. Forslag til direktiv om lettelse ved grænsekontrol ved EF's indre grænser.

Forslaget er fremsat i 1985 og går ud på at medlemsstaterne skal ophøre med at foretage systematisk personkontrol ved de indbyrdes landegrænser. I stedet skal rejsende i bil kunne passere grænsen ved nedsat hastighed, hvis de har en mærkat i vinduet, der angiver at der er borgere i et EF-land og overholder gældende rejsegodsbestemmelser.

Forslaget vil berøre den nordiske paskontroloverenskomst, men en vedtagelse beror på, at der opnås enighed om, hvordan man kan erstatte den bekæmpelse af narkotikahandel og terrorisme m. v. der hidtil er foretaget i forbindelse med grænsekontrollen med andre foranstaltninger. Der for-

handles for tiden om en samordning af medlemsstaternes visumpolitik og visse aspekter ved reglerne om asyl.

Det sidstnævnte arbejde, som foregår i et lidt andet regie end de egentlige EF-retlige samarbejdsfora, foregriber i nogen grad en række direktivforslag, som er bebudet fremsat fra kommissionens side i årene 1987–1989: direktiver om tilnærmelse af narkotikalovgivningen, våbenlovgivningen, samordning af reglerne om tredie-landsborgerstatus, om asyl og flygtninges retstilling, om samordning af visumpolitik og om samordning af reglerne om udvisning.

For så vidt angår forholdet til den nordiske pasoverenskomst er det den danske regerings opfattelse, at man ikke vil acceptere, at der påny indføres pastvang mellem de nordiske lande. Noget andet er, at Danmark ville foretrække at der ville kunne opnås en aftale om et fælles arrangement mellem de nordiske lande og EF, idet målet bør være, at så mange borgere som muligt får den mest forenkledede grænsepassage.

B. Forslag til direktiv om *selvstændige handelsagenter*.

Direktivet er vedtaget 18.12.1986 og vil medføre ændringer i kommissionsloven, der oprindeligt var udarbejdet i nordisk samarbejde. Der er dog almindelig enighed om at tiden var løbet fra loven fra 1917 og det er oplyst, at man i hvert fald fra svensk side finder, at direktivet indeholder regler der kan tjene som inspiration. Under udarbejdelsen af direktivet blev de øvrige *nordiske lande* som sædvanlig holdt *underrettet* om udviklingen.

Der vil ligeledes som sædvanlig blive forhandlinger mellem de nordiske landes justitsministre med henblik på at sikre, at også de nye regler *videst muligt* udformes *ens* i de nordiske lande.

C. Forslag til direktiv om *forsikringsaftaleret*.

Forslaget er fremsat i 1979 og vil medføre ændringer i relation til de på nordisk samarbejde grundede forsikringsaftalelove. Arbejdet i EF har ligget stille i flere år og vil næppe blive påbegyndt påny, før der er opnået resultat om forslaget til andet skadesforsikringsdirektiv, som liberaliserer muligheden for at drive virksomhed i lande, hvor selskaber ikke er etableret.

D. Følgende direktivforslag vil muligvis også kunne have betydning for det nordiske samarbejde:

- direktivforslag om reklame, radio og fjernsyn,
- forslag vedrørende tekniske krav til betalingskort,
- selskabsretligt forslag,
- forslag til etablering af en EF-varemærkeret.

Generelt set kan vedtagelse af EF-regler få den retsvirkning, at *kompetence* til at *indgå internationale forpligtelser* overgår til *EF's myndigheder* i det omfang, de internationale regler kan berøre EF's regler. Etablering af et internt marked i EF må derfor påregnes at ville medføre at EF-kommissionen og/eller det skiftende formandskabsland i stigende grad vil optræde

for eller sammen med EF-landene i internationale organisationer, f. eks. i Europarådet.

4 Verdenskommissionen for miljø og udvikling; ministerråets opfølgning

4.1 Baggrund

Rapporten fra Verdenskommissionen for Miljø og Udvikling har været genstand for drøftelse i mange internationale og nationale fora siden offentliggørelsen 27. april 1987.

Kommissionen har behandlet sammenhængen mellem miljø og udvikling og stillet forslag om, hvordan den økonomiske og sociale udvikling i verden kan tilrettelægges på en miljømæssigt forsvarlig måde. Der peges på behovet for at skabe en bæredygtig udvikling, som kan sikre de nuværende generationers behov uden at sætte kommende slægters livsbetingelser på spil.

4.2 Samarbejdsministrene

Samarbejdsministrene besluttede 16. juni 1987 at rapporten bør følges bredt op af ministerrådet og embedsmandskomiteerne. Det bør overvejes, på hvilken måde miljøaspekterne kan integreres i virksomheden for de respektive samarbejdsområder.

Samarbejdsministrene bad ministerådssekretariatet overvåge opfølgningen inden for de berørte sektorer og at rapportere herom.

Tyngdepunktet i ministerrådets opfølgning har ligget inden for sektorerne miljøbeskyttelse og bistand.

4.3 Miljøbeskyttelse

Miljøministrene udtalte i oktober 1987 at hensynet til miljøet bør integreres i politik og planlægning på alle niveauer – nationalt, regionalt og globalt. Man så derfor frem til, at rapporten også behandles under Nordisk Råds session i marts 1988.

Miljøministrene besluttede, at det nye program for nordisk samarbejde om miljøbeskyttelse, som er under udarbejdelse, skal bygge på de principper, som er fremført af verdenskommissionen, om tværfaglighed, integrering af miljøspørgsmålene i samfundspolitikken forskellige sektorer og et internationalt syn på miljøbeskyttelsesarbejdet.

Programmet, der skal være en langsigtet og overordnet ramme for det nordiske miljøsamarbejde, vil blive fremlagt som ministerrådsforslag til Nordisk Råds session i 1989.

I samråd med samarbejdsministrene pålagde miljøministrene embedsmandskomiteen for miljøbeskyttelsesspørgsmål at indlede en proces for opfølgningen på længere sigt af kommissionens anbefalinger i samarbejde med andre relevante embedsmandskomiteer. Ministrene fandt, at der bør sigtes på, at alle berørte sektorer går igennem deres område og udvælger

anbefalinger og ideer, som kræver foranstaltninger af de nordiske lande samt at de stiller forslag til konkret handling. Sektorerne bør i forbindelse med budgetovervejelserne for 1989 tage hensyn til projektforslag, som kan støtte op om verdenskommissionens anbefalinger. Dette arbejde må samordnes med de nordiske landes nationale opfølgingsarbejde.

Miljøministrene bad om at modtage en rapportering om arbejdet inden udgangen af 1988.

4.4 *Bistand*

Der er udarbejdet et program for det nordiske bistandssamarbejde, hvilket bliver fremlagt som ministerrådsforslag til sessionen i 1988. Programmet beskriver det igangværende, omfattende, nordiske bistandssamarbejde – såvel bilateralt som multilateralt. Desuden omhandles andre tværfaglige emner. Herunder omtales miljø med henvisning til verdenskommissionens rapport. Det konstateres, at rapporten repræsenterer et værdifuldt bidrag til, hvordan man kan forsøge at afhjælpe de miljømæssige problemer, som udviklingslandene står overfor, og opnå en bærekraftig udvikling. Rapportens anbefalinger om en forstærket bistandsindsats for at støtte op om en sådan udvikling har fået tilslutning fra alle nordiske lande.

I lyset af tilslutningen til anbefalingerne i verdenskommissionens rapport, og i den tidligere udredning om Miljø og Bistand fra 1982 samt erfaringerne fra den nordiske konference om miljø, bistand og udvikling i Saltsjöbaden i maj 1987 bør et fortsat og stærkt samarbejde ske mellem de nordiske lande på miljøsidens. Specielt lægges vægt på følgende områder:

- påvirkning af FN-organisationer for at følge verdenskommissionens anbefalinger op,
- integrering af miljøhensyn i det regionale samarbejde med udviklingslandene,
- samarbejde med internationale miljøbeskyttelsesorganisationer,
- samarbejde med frivillige organisationer (NGO's),
- integrering af miljøhensyn i program- og projektaktiviteterne.

Blandt umiddelbart forestående aktiviteter kan desuden nævnes nordisk medvirken ved udarbejdelse af en miljøprofil i Tanzania og et fællesnordisk seminar om miljøkonsekvensvurderinger i Finland for nordiske bistandsadministratorer i begyndelsen af 1988.

4.5 *Økonomi og finanspolitik*

I mandatet til en ny handlingsplan for økonomisk udvikling og fuld beskæftigelse har finansministrene fastslået, at det er vigtigt, at de foranstaltninger, som kommer til at indgå i handlingsplanen, gennemføres under hensyntagen til miljøbeskyttelsesaspekter. Der erindres om de målsætninger, som er fremsat af verdenskommissionen. På konkrete områder, herunder infrastrukturinvesteringer, er de specielt nævnt, at også indsatser på miljøområdet bør overvejes.

4.6 Energi

Rapporten blev drøftet af energiministrene 29. juni 1987. Samtlige ministre fremhævede den store betydning, som rapporten vil få.

Specielt klimaspørgsmål – som bekæmpelsen af "drivhuseffekten" – blev viet opmærksomhed, samtidig med at det blev pointeret, at den indsats, som må gøres, ikke altid er den økonomisk billigste. Ministrene stillede på denne baggrund spørgsmål om nye satsninger i det nordiske energiforsknings samarbejde.

Som et resultat af disse drøftelser har embedsmandskomiteen for energispørgsmål nedsat en ny faggruppe for energi og miljø, som bl. a. har det primære ansvar for implementering af verdenskommissionens anbefalinger i det nordiske energisamarbejde.

Til sessionen i Stockholm i 1989 vil energiministrene fremlægge et ministerrådsforslag om en ny handlingsplan/samarbejdsplan på energiområdet for perioden 1989–91. Også dette forslag vil reflektere kommissionens anbefalinger.

4.7 Transport

Nordisk embedsmandskomite for transportspørgsmål har behandlet kommissionens rapport og konstateret at miljøaspekterne på mange områder kommer til at indgå i infrastrukturets spørgsmål. Det gælder både for videreførelsen af handlingsplanen og i et særligt infrastrukturprojekt.

Transportområdets påvirkning af miljøet er taget op på et seminar i december 1987 om trafik og miljø og vil blive videreført med henblik på muligheden for tværfaglige projekter om transport, energi og miljø.

4.8 Jord- og skovbrug samt fiskeri

Embedsmandskomiteen for *jord- og skovbrug* har set på anbefalingerne i verdenskommissionens rapport og fundet, at hensynet til miljø- og resourceanvendelsen må tillægges større vægt i landbrugspolitikken. Det er vigtigt at få forståelse hos sektorens erhvervsudøvere, og at der fremkommer en motivation for at anvende de bedste midler til at sikre en bæredygtig udvikling gennem bevarelse af ressourcegrundlaget. Der må anvendes et bredt spektrum af virkemidler, både juridiske, økonomiske og administrative, og det er vigtigt at virkemidlerne samordnes. Det er endvidere nødvendigt, at miljø- og ressourcehensynene indgår med større vægt i forskning, udredning, planlægning og rådgivning inden for erhvervssektoren.

Ministerrådet vil i forbindelse med midtvejsevalueringen af sektorens handlingsprogram (1988/89) undersøge, om der er behov for en justering af målsætningerne, bl. a. på områder som brugen af indsatsvarer, forskning, truede arter og økosystemer samt i relation til internationale spørgsmål.

Embedsmandskomiteen for *fiskerispørgsmål* har haft en foreløbig drøftelse af verdenskommissionens rapport og vil tage spørgsmålet op igen på

baggrund af rapporter om, hvordan man integrerer miljøaspekterne i det nationale arbejde.

Der er endvidere indledt et nærmere samarbejde med embedsmandskomiteen for miljøbeskyttelsesspørgsmål om forslag af fælles interesse.

4.9 *Levnedsmiddelpolitik*

Det er besluttet at udarbejde et nordisk samarbejdsprogram på næringsmiddelområdet og at fremlægge det som ministerrådsforslag på sessionen i marts 1988. I forslaget fremgår det, at virksomheden vil tage hensyn til de anbefalinger i kommissionens rapport, som er relevante for næringsmiddelområdet.

Det permanente nordiske udvalg for levnedsmiddelspørgsmål (PNUN) har udvekslet erfaringer om relevante nationale planer eller foranstaltninger og besluttet, at alle arbejdsgrupper bør tage relevante problemer eller projektforslag frem i deres arbejde.

4.10 *Konsumentpolitik*

Embedsmandskomiteen for konsumentpolitik har haft en foreløbig drøftelse af verdenskommissionens anbefalinger og specielt drøftet energimærkning som et eksempel for at fremme energibesparelse. Komiteen har opfordret sine arbejdsgrupper til at tage hensyn til miljøaspekterne i projektarbejdet. Komiteen vil følge sagen op, og konsumentministrene vil i marts drøfte nordisk konsumentsamarbejde i lyset af kommissionens rapport.

De nordiske konsumentombudsmænd har drøftet bl. a. miljøaspekter og information i markedsføringen, socialt ansvar i reklame og miljømærkning som emner, der er relevante i relation til rapporten fra verdenskommissionen.

4.11 *Forskning*

Nordisk forskningspolitisk Råd (FPR) har haft en foreløbig drøftelse af rapporten, hvor det konstateredes, at et stort antal af de rejste problemer berører forskningen. Det gælder om at sikre at den industrialiserede verdens forskningsaktiviteter får et indhold, som gør at de i større grad bliver til nytte også for udviklingslandene. En hovedopgave er at udvikle miljøvenlige teknologier, der kan støtte en selvberende udvikling.

FPR har haft nedsat en særlig arbejdsgruppe bestående af forskere og forskningsadministratorer fra bistandsadministrationer. Gruppen har haft til opgave at udarbejde et forslag til nærmere samarbejde om u-landsforskning/udviklingsstudier. Der er specielt set på mulighederne for at intensivere samarbejdet omkring forskeruddannelse og forskningsprogramsarbejde samt om forskningsinformation og -dokumentation. Gruppen har i efteråret 1987 afleveret sin rapport, i hvilket der bl. a. peges på muligheden for at intensivere det nordiske forskningssamarbejde om udvikling , bi-

stand og miljø i en kombination af samfundsvidenskabelige og naturvidenskabelige studier. Gruppens forslag behandles i FPR, der vil inddrage bistandsmyndighederne og berørte forskningsråd i de videre overvejelser.

4.12 *Regionalpolitik*

Embedsmandskomiteen for regionalpolitik har henvist til at der inden for rammen af samarbejdsprogrammet for regionalpolitik er indbygget elementer, som bidrager til en opfølgning af verdenskommissionens rapport. Komiteen har bemærket, at kommissionen tager en række spørgsmål op, som har global karakter, og ønsker derfor at få større klarhed over hvilke problemer, som har stærkest nordisk relevans.

Embedsmandskomiteen har konstateret, at NordREFO har startet et studie om miljøspørgsmål og regionalpolitik. Inden for flere grænseregionale samarbejdsområder gennemføres projekter med tilknytning til miljøspørgsmål.

Foruden den opfølgning, som allerede sker, vil det være naturligt, at opfølgningen vurderes nærmere ved udformningen af det nye regionalpolitiske samarbejdsprogram.

5 Nordbors rättigheter

Uppföljningen av utredningen om "Nordbors rättigheter i Norden" (NU 1985: 6) har fortsatt på tre olika områden under året:

En enkel publikation med information för de nordiska medborgare som flyttar inom Norden har utarbetats och planeras föreligga inför Nordiska rådets 36:e session i Oslo 1988. Denna s. k. "Rättighetskatalog" begränsas till grundrättigheter på några centrala områden och till frågan om vart man kan hänvända sig för att ytterligare kunna tillvarata sina rättigheter på dessa områden.

Dessutom har länderna tagit fram underlag för att kunna avgränsa de områden där det är särskilt angeläget att förändra lagar och regler, vilka innebär hinder för nordiska medborgare som bor eller verkar i något annat nordiskt land än sitt eget. Sedan dessa avgränsningar förelåg i början av sommaren har man arbetat med att ta fram beslutsunderlag, som skulle kunna ge svar på frågan: "Vad behöver göras för att bringa lagar och regler på dessa områden i bättre harmoni mellan länderna till förmån för ett öppnare Norden". Planeringen syftar till att ärendet skall kunna behandlas av ministerrådet under första halvåret 1988.

Information om de åtgärder som vidtagits angående förvärv av fast egendom respektive tillträde till offentliga tjänster framgår av årets meddelande om rekommendation nr 10/1986.

6 Eksterne initiativer

Ministerrådet værdsætter den øgede forståelse og interesse for det nordiske samarbejde, som på forskellig vis er kommet til udtryk hos erhvervslivet i de senere år.

Den rapport, som Arbejdsgruppen for udvidet økonomisk samarbejde i Norden afleverede i slutningen af 1985, indgår – i det omfang dens forslag falder inden for rammerne af det officielle nordiske samarbejde – i ministerrådets overvejelser på de berørte områder. Ministerrådets generalsekretær deltager endvidere som observatør i bestyrelsen for Stiftelsen for industriel udvikling i Norden, der oprettedes som en følge af gruppens arbejde.

På tilsvarende måde indgår den fra Nordens Faglige Samorganisation modtagne rapport "Norden inför 90-talet" i ministerrådets videre arbejde sammen med det handlingsprogram, som man har modtaget fra Foreningerne Nordens Forbund.

Ministerrådet har ligeledes modtaget et forslag til Nordisk skibsfartspolitisk Handlingsprogram fra Nordisk Transportarbejderføderation.

7 Organisatoriske og administrative spørgsmål

7.1 *Ministerrådets organisation*

Gennem vedtagelsen af ministerrådsforslag B 55/j om arbejdsformerne i det nordiske samarbejde besluttede ministerrådet blandt andet løbende at ville foretage revision af det nordiske samarbejdsapparat med henblik på at der til enhver tid sker den mest hensigtsmæssige udnyttelse af og samvirken mellem ressourcerne.

Sådanne overvejelser er i gang både hvad angår embedsmandskomiteer og institutioner – og herunder også ministerrådets eget sekretariat. Det fremgik af beslutningen om oprettelsen og bemanningen af sekretariatet at en vurdering heraf skulle foretages per 1. maj 1988. Et sådant arbejde er igangsat i sekretariatet under medvirken af en referencegruppe med repræsentanter fra landenes stedfortræderkontorer.

7.2 *Nordiskt tjänstemannautbyte*

Nordiska tjänstemannautbytet har sedan etableringen år 1979 omfattats av ett ständigt ökande intresse i de nordiska länderna. Avsikten med tjänstemannautbytet är att anställda inom den offentliga förvaltningen skall lära känna förvaltningen i de nordiska grannländerna på ett sätt som

- främjar anställdas och den egna myndighetens arbete,
- bidrar till ökat nordiskt samarbete inom verksamhetsområdet.

Systemet har tilldragit sig en omfattande uppmärksamhet hos de anställda och hos myndigheterna. Över 400 anställda i Norden har under de gångna åren hunnit tjänstgöra i ett annat nordiskt land. Hittills har möjlig-

heten till utbytestjänstgöringen stått öppen endast för personalen inom den statliga förvaltningen, men behovet finns, att utbytet skulle utvidgas även till andra samhällssektorer.

Nordiska rådet har vid sessionen i februari 1987 i Helsingfors antagit en rekommendation beträffande utvidgning av verksamheten till utbyte av tolkar och translatorer.

Därtill skall inledas en försöksordning, som omfattar utbyte även av kommunalt anställda.

Kapitel III

Lovgivningssamarbeidet

1 Innledning

Det nordiske lovgivningssamarbeidet har foregått etter samme mønster som har vært fulgt siden slutten av 1970-åra. Arbeidet omfatter derfor naturlig nok en videreføring omkring mest mulig enhet på områdene:

- familierett
- avtalerett, kjøpsrett og forbrukerlovgivning
- transportrett
- immaterialrett
- erstatningsrett
- selskapsrett
- edb-rett
- strafferett
- prosessrett
- offentlig rett.

I betenkningen over C 1/1986 oppfordret Nordisk Råd de nordiske justisministre til å framskynde de nasjonale planene om ratifikasjon av konvensjonene om barne bortføring og til å intensivere det nordiske samarbeidet med henblikk på å oppnå felles nordiske regler om erstatning for miljøskader. Disse spørsmål er behandlet i avsnittene 2.2.4 og 6.4.

Juridisk utvalg tok i betenkningen over C 1/1986 også opp en del generelle spørsmål i tilknytning til utvalgets arbeidsområde. Det ble framhevd at det i beretningene burde legges større vekt på *nordiske* bestrebelser og resultater. Særlig er utvalget interessert i å bli orientert om lovregler o l som i løpet av beretningsåret er blitt gjennomført i alle nordiske land. Samtidig ble det ytret ønske om at opplysningene i beretningen blir mer konkrete slik at man kan se hvilken betydning det nordiske samarbeidet har for den enkelte borger i de nordiske landene. Dette har ministerrådet tilstrept i årets beretning.

2 Familjerett

2.1 Innledning

Tyngdepunktet har i 1987 ligget på nasjonal oppfølging på bakgrunn av tidligere nordiske drøftelser om lovgivningen om ekteskap og reglene om samboerforhold utenfor ekteskap. Dessuten har man arbeidet videre med gjennomføringen av konvensjonene om bortføring av barn.

2.2 Ekteskapslovgivningen

2.2.1 Inngåelse og oppløsning av ekteskap

De nordiske land har siden 1970-tallet arbeidet med nye regler om inngåelse og oppløsning av ekteskap. Det har vært holdt en rekke møter mellom representanter for utvalg for alle fem land. Et av formålene har vært å få mest mulig sammenfallende nordisk lovgivning om inngåelse og oppløsning av ekteskap.

I *Danmark* har en arbeidsgruppe avgitt en betenkning om revisjon av separasjons- og skilsmissevilkårene. Lovforslag ventes fremmet omkring årsskiftet 1987–88.

I *Finland* ble ekteskapsloven endret i 1987. Endringene, som trer i kraft 1 januar 1988, gjelder bl a reglene om inngåelse og oppløsning av ekteskap. Ekteskapsalderen blir 18 år for både kvinner og menn. Svogerskap og sinnsykdrom eller psykisk utviklingshemming skal ikke lenger være ekteskapshindringer. Regler om lysning av ekteskapet erstattes av regler om prøvelse av ekteskapshindringer. Ektefellene skal ha rett til skilsmisse etter seks måneders betenkningstid og uten betenkningstid om de har bodd adskilt de to siste årene. Bestemmelsene om separasjon og omstøtelse av ekteskap er opphevet.

I *Island* forbereder man seg til en revisjon av loven av 1972 om inngåelse og oppløsning av ekteskap.

I *Norge* avga ekteskapslovutvalget i slutten av 1985 en betenkning om revisjon av bl a bestemmelsene om inngåelse og oppløsning av ekteskap.

I *Sverige* gjennomførte man i 1974 en revisjon av reglene om inngåelse og oppløsning av ekteskap. Disse bestemmelsene ble i det vesentlige tatt inn i en ny ekteskapslov m m som ble vedtatt av riksdagen i 1987 og som trer i kraft 1 januar 1988.

Etter de lover og lovutkast som nå foreligger, ser det ikke ut til at reglene om inngåelse og oppløsning av ekteskap vil bli fullt ut sammenfallende i de ulike nordiske land. Det som er skjedd de aller siste åra, innebærer likevel en klar tilnærming i retning av større nordisk rettsenhet enn den man har hatt. Dette gjelder særlig for den nye finske loven, men også for de utkast som foreligger i Danmark og Norge.

Spørsmål om revisjon av de nordiske ekteskapskonvensjonene ble diskutert på et møte i Stockholm i oktober 1987. Det ble bl a drøftet om tiltredelse av Haagkonvensjonen og Europarådskonvensjonen (se punkt 2.2.4) krever endringer i de nordiske ekteskapskonvensjonene. Spørsmålet utredes videre i de ulike landene.

2.2.2 Formueforholdet mellom ektefeller

Lovgivningsarbeidet på ekteskapsrettens område har dessuten gjeldt det økonomiske forholdet mellom ektefeller. Også på dette feltet har det foregått et nært samarbeid mellom landene.

Det *danske* utvalget avga sin betenkning om spørsmålet i 1974.

Ifølge de endringer i den *finske* ekteskapsloven som er nevnt foran, får ikke en ektefelle uten den andres skriftlige samtykke overdra bolig som er ment å være ektefellenes felles hjem, eller innbo. Det kan videre gjøres unntak fra reglene om bodeling hvis det ellers ville føre til et urimelig resultat eller til at den ene ektefellen får en utilbørlig stor økonomisk fordel.

I *Island* pågår fortsatt Ekteskapsutvalgets arbeid med forslag til nye bestemmelser om ektefellers økonomiske forhold.

I *Norge* har Ekteskapslovutvalget høsten 1987 avgitt en innstilling om ektefellers formuesforhold.

Den nye *svenske* ekteskapsloven m m inneholder bl a regler om bodeling ved ekteskapets oppløsning. De nye reglene innebærer en tilnærming til det som gjelder i Danmark og Norge med større muligheter for å foreta delingen etter hva som er rimelig i det enkelte tilfelle.

Den *tendens* som nå kan ses på området, er at en *tilnærming* har skjedd i forhold til tidligere lover. Det gjelder særlig mht gjenlevende ektefelles stilling og mulighetene for å fravike likedeling.

2.2.3 Ugifte samboeres formueforhold

Juridisk utvalg påpekte i sin betenkning over C 1/1986 at det ønsker fortsatt arbeid med spørsmål omkring ensartede nordiske regler om ugifte samboeres formueforhold.

I *Danmark* er det ikke planer om ny lovgivning på området.

I *Finland* ble det høsten 1987 nedsatt en arbeidsgruppe med oppdrag å utarbeide et forslag til særregler om beskyttelse av personer som lever i felles hushold når det gjelder bolig og innbo. Dette skjer i forbindelse med en endring i loven om visse sameierettsforhold.

I *Island* er det ikke planer om ny lovgivning på området.

I *Norge* har arbeidet med en proposisjon på bakgrunn av Ekteskapslovutvalgets innstilling om ugift samliv fra 1980 midlertidig blitt utsatt. Bakgrunnen er at man avventer en komiteutredning som skal komme tidlig i 1988, og som bl a skal behandle behovet for å lovregulere ulike former for felles hushold.

I *Sverige* vedtok riksdagen i 1987 en lov om samboeres felles hjem, som trer i kraft i januar 1988. Riksdagen vedtok også en lov om homoseksuelle samboere, som medfører at bl a loven om samboeres felles hjem også skal gjelde for homoseksuelle samboere. Den nye lovgivningen innebærer at bolig og innbo som er ervervet til felles bruk, skal deles mellom samboerne når forholdet opphører og en av dem begjærer det. Ved fordeling etter den ene samboerens død gjelder særskilte regler til fordel for den gjenlevende samboeren. Videre har loven en regel som innebærer at den ene samboeren under visse forutsetninger har rett til mot fullt vederlag å overta en leierett eller borett som innehas av den andre samboeren, men som ikke går inn i bodelingen. — Annen eiendom enn bolig og innbo omfattes ikke av den nye loven.

Det ser ikke ut til å være *grunnlag* for å utforme *like* regler i de nordiske land på dette området nå. Dette har sammenheng med forskjellig syn i landene på ønskeligheten av særskilte lovregler. I *Danmark, Finland, Island* og *Norge* har man vært tilbakeholdne overfor en lovregulering av ugifte samboeres formuesforhold. I noen utstrekning vil man allikevel komme frem til samme resultat i disse landene som i Sverige. Bakgrunnen er at domstolene anvender andre generelle rettsregler, bla reglene om sameie.

2.2.4 Foreldre og barn

På dette feltet er det særlig spørsmålet om å ratifisere Europarådets og Haagkonferansens konvensjoner om barne bortføring som har vært gjenstand for nordisk samarbeid i 1987.

Nordisk Råd oppfordret i betenkningen over C 1/1986 de nordiske justisministre til å framskynde de nasjonale planene om ratifikasjon av konvensjonene om barne bortføring.

Danmark vil sette i gang et arbeid med sikte på ratifikasjon av konvensjonene.

I *Finland* er det nedsatt en arbeidsgruppe som skal forrta en generell gjennomgang av reglene om lovvalg og domstolskompetanse i saker om foreldreansvar og om anerkjennelse av utenlandske beslutninger om foreldreansvar. Samtidig skal den lovgivning som er nødvendig for ratifikasjon av Haagkonvensjonen om barne bortføring, forberedes. Arbeidsgruppens mandat løper ut 31 desember 1988. – Spørsmålet om ratifikasjon av Europarådskonvensjonen om iverksettelse av omsorgsvedtak er for tiden ikke aktuelt i Finland.

I *Norge* er man i gang med å forberede ratifikasjon av begge konvensjonene. Planen er å framsette et lovforslag våren 1988.

I *Sverige* har en promemoria med forslag til en lov om anerkjennelse og fullbyrding av utenlandske avgjørelser om foreldreansvar m m og om tilbakelevering av barn vært ute på remiss. Gjennom lovforslaget skal Europarådskonvensjonen og Haagkonvensjonen inkorporeres i svensk rett. Arbeidet med en lagrådsremiss på bakgrunn av forslaget pågår nå i justisdepartementet.

På det nordiske møtet som er omtalt i punkt 2.2.1, drøftet man bla også spørsmål om reservasjoner til Europarådskonvensjonen og Haagkonvensjonen.

Som en *oppsummering* kan det slås fast at *Danmark, Norge* og *Sverige* tar sikte på å *ratifisere begge* konvensjonene, mens *Finland* bare vil ratifisere Haagkonvensjonen.

2.2.5 Inseminasjon m. m.: rek 31/1986

Juridisk utvalg gjentok i sin betenkning over C 1/1986 sin anbefaling om at det nå arbeides for å få en så ensartet situasjon som mulig i de nordiske

land i spørsmålet om formene for og de rettslige virkninger av fødsel etter inseminasjon.

I Danmark ble det i 1987 vedtatt en lov som innebærer opprettelse av et *etisk råd*. Rådet skal sikre at Folketinget, offentligheten og offentlige myndigheter løpende blir gitt råd og opplysning om de etiske problemer som utviklingen innen sunnhetsvesenet og det biologisk medisinske område måtte innebære. Loven inneholder videre forbud mot visse nærmere oppregnede forsøk.

I Finland er det nedsatt en *arbeidsgruppe* med oppdrag å forberede et *lovforslag* som skal regulere rettsstillingen for barn som er født etter inseminasjon og de alminnelige forutsetninger og grunnprinsipper for å drive inseminasjonsvirksomhet. Gruppen skal vurdere de problemer som kan oppstå i forbindelse med inseminasjonsvirksomheten ut fra hva som er til barnets beste. Barnet skal ha rett til å få opplysninger om sin biologiske fars (spermadonators) identitet med mindre det under utredningsarbeidet kommer fram sterke grunner for å begrense barnets rett.

I Island har et *utvalg* som ble nedsatt i 1986 med oppgave å undersøke spørsmål om inseminasjonsvirksomheten samt partenes rettsstilling, ennå ikke sluttført sitt arbeid.

I Norge ble lov nr 68 om kunstig befruktning vedtatt 12 juni 1987. Loven omhandler både kunstig inseminasjon med sæd og befruktning av en kvinnes egg utenfor kroppen. Loven gir anvisning på at bare gifte kvinner kan tilbys kunstig befruktning, og at bare institusjoner godkjent av departementet kan utføre slik befruktning. Videre blir anonymitetsprinsippet stadfestet, det vil si at barn med "inseminasjonsfar" ikke har rett til å få vite hans identitet. Loven har dessuten nærmere regler om adgangen til å fryse ned og forske på egg.

I Sverige trådte en lov om inseminasjon i kraft 1 mars 1985. Med inseminasjon forstås i loven innføring av sperma i en kvinne på kunstig måte. Inseminasjon kan bare utføres om kvinnen er gift eller bor sammen med en mann under ekteskapslignende forhold og ektefellen eller samboeren samtykker. Inseminasjon med sperma fra en annen mann enn den kvinnen er gift med eller bor sammen med, får bare utføres ved offentlige sykehus under oppsyn av lege med spesialistkompetanse i gynekologi og obstetikk. I slike tilfelle har barnet, når det har oppnådd tilstrekkelig modenhet, rett til å få de opplysninger om spermgiveren som er ført i sykehusets særskilte journal. – Inseminasjonsutredningen har i en betenkning fra 1985 behandlet spørsmål om befruktning utenfor kroppen m.m. Disse spørsmålene behandles nå i sosialdepartementet.

På denne bakgrunn må man slå fast at de nordiske land til dels har *ulik innstilling* til spørsmålet om behovet for lovgivning og kontroll av inseminasjonsvirksomheten. Det er særlig Danmark som har vært tilbakeholden med lovregulering på dette området. Også med hensyn til virkningene av inseminasjon foreligger delvis avvikende oppfatning, f eks når det gjelder

barnets rett til å få opplysninger om donorer. De nasjonale forutsetninger gjør at det for tiden er vanskelig å oppnå mer likeartede regler på dette området.

3 Avtalerett, kjøpsrett og forbrukerlovgivning

3.1 Innledning

Disse emnene har i lang tid vært blant de mest sentrale i det nordiske lovgivningssamarbeidet. En del av dette samarbeidet, særlig på kjøps- og avtalerettens område, har en nær tilknytning til arbeidet med å utvikle Norden som hjemmemarked. – Når det gjelder forbrukerlovgivning, som også kapittel IV om forbrukerspørsmål.

3.2 Avtalerett

De nordiske avtalelover er gamle og dermed lite tilpasset dagens moderne avtaleteknikker. Det kan derfor være behov for å gå gjennom gjeldende lovgivning med tanke på revisjon. I ministerrådet er det enighet om at man bør innlede et nordisk samarbeid for å vurdere behovet for revisjon av de nordiske avtalelovene. På grunn av en noe ulik situasjon i de nordiske land vil spørsmålet om revisjon bli vurdert av nasjonale komiteer. Komiteenes mandater skal samordnes. Videre er det ansett som ønskelig at tidsrammen for de enkelte komiteer er mest mulig lik. Det er dessuten fortutsatt at de nordiske komiteer fører felles drøftelser.

I *Danmark* overveies det hvordan en revisjon av avtaleloven best kan skje.

I *Finland* ble det i august 1987 nedsatt et utvalg med oppdrag å utrede behovet for en revisjon av avtaleloven. Betenkningen bør foreligge sommeren 1989.

I *Norge* vil et utvalg med mandat å utrede en alminnelig revisjon av avtaleloven bli nedsatt om kort tid.

I *Sverige* pågår arbeid med å utarbeide mandat for en utredning om spørsmål om revisjon av avtaleloven.

3.3 Kjøpsrett

Justisministrene oppnevnte i 1980 en nordisk kjøpslovsarbeidsgruppe. Gruppens arbeid ble sluttført i 1984.

Arbeidsgruppens forslag til nye kjøpslover for Danmark, Finland, Norge og Sverige ble sendt på høring i 1985. Deretter ble det holdt fortsatte forhandlinger mellom representanter for justisministrene for å oppnå en ytterligere harmonisering av lovforslagene.

På grunnlag av arbeidet er det vedtatt en ny kjøpslov i *Finland* i mars 1987. Loven trer i kraft fra årsskiftet. Proposisjon er fremmet i *Norge* i mai 1987. I de øvrige to land pågår proposisjonsarbeidet fortsatt. I *Sverige* ventes det at en proposisjon blir fremmet i 1988.

I revisjonsarbeidet har det vært lagt vekt på å *bevare* og *utvikle* den *nordiske rettsenheten* på kjøpsrettens område. Det har lyktes å oppnå like materielle løsninger på de fleste spørsmål, men det har ikke vært mulig å legge fram utkast som er identiske på alle punkter. Utformingen av utkastene er heller ikke helt like.

Videre er det vedtatt lovgivning i *Finland* och *Sverige* og fremmet proposisjon i *Norge* om godkjenning og gjennomføring av FN-konvensjonen om internasjonale løsørekjøp. Det har vært holdt nordiske overlegninger høsten 1987 for å samordne de reservasjoner som skal gjøres ved ratifikasjonen.

Kjøpslovreformen innvirker også på reglene om *forbrukerkjøp*.

I *Danmark* skal Købelovsudvalget ta stilling til utarbeidelse av regler om forbrukerbjøp.

I *Finland* utarbeides et forslag til revisjon av bestemmelsene om forbrukerkjøp. Forslaget kommer til å bli sendt på høring i begynnelsen av 1988.

I *Norge* vil det med det første bli nedsatt et utvalg til særskilt å utrede forbrukerkjøperes stilling og fremme forslag om en egen lov om forbrukerkjøp.

I *Sverige* ble det i 1984 lagt fram en betenkning med forslag til ny forbrukerkjøpslov. Forslaget har vært remissbehandlet og en proposisjon ventes i 1988 i tilknytning til proposisjonen om en ny alminnelig kjøpslov.

Det har vært holdt nordiske forhandlinger høsten 1987 for å klarlegge mulighetene for å samordne reglene om forbrukerkjøp ytterligere.

3.4 Forbrukerkreditter

Juridisk utvalg ga i sin betenkning over C 1/1986 uttrykk for at det bør foretas en vurdering av behovet for regler om kredittkjøp med bruk av kontokort.

I *Danmark* og *Norge* er dette spørsmålet delvis behandlet i kredittkjøpslovene fra 1982 og 1985. I EF er det vedtatt et direktiv som medfører at Danmark skal gjennomføre en endring dels i kredittkjøpsloven og dels i betalingskortloven.

I *Finland* ble reglene om forbrukerkreditter føyd til forbrukerbeskyttelsesloven i 1986. Videre har spørsmålet om kredittkjøp med kontokort blitt tatt opp i forbindelse med en promemoria som utarbeides om den nye betalingsteknikkens forhold til lovgivningen (se punkt 8.3).

I *Sverige* har en forbrukerkredittlov vært i kraft siden 1979. Loven gjelder så vel rene lån som kredittkjøp. Justisdepartementet hadde i mars 1987 en høring med representanter for berørte myndigheter, forbrukerorganisasjoner, banker, kredittinstitusjoner og forretningssiden. Det ble da fremholdt at det var et visst behov for å styrke vernet for forbrukerne.

Visse problemer som henger sammen med kontokort ved betaling er blitt behandlet på et nordiske seminar i april 1987, der man drøftet EDB-teknikkens innvirkning, bl. a. på reglene om betaling av pengefordringer (se punkt 8.1 og 8.3).

Når det gjelder andre sider av forbrukerkredittene, kan det nevnes at det norske justisdepartementet for tiden vurderer behovet for ytterligere forbrukervern ved banktjenester.

3.5 Forbrukervern ved kjøp av bolig og fast eiendom

I Danmark har et utvalg avgitt en betenkning hvor det foreslås at en forbruker som kjøper bolig, skal kunne frigjøre seg fra avtalen hvis han eller hun ønsker det innen seks dager etter kjøpet. Betenkningen er sendt på høring til de berørte myndigheter og organisasjoner.

I Finland utarbeider et utvalg et forslag til lovgivning om boligkjøp og et annet utvalg forslag til lovgivning om kjøp av fast eiendom, tinglysning av rettigheter og pantsettelse.

I Norge pågår arbeidet med en proposisjon om ny lov om avhending av fast eiendom på bakgrunn av Sivillovbokutvalgets utkast i NOU 1979: 48. Proposisjonen ventes å være ferdig våren 1988.

I de forskjellige landene overveies det også ytterligere lovgivningstiltak for å styrke forbrukernes stilling ved anskaffelse og bygging av småhus m. m.

I Danmark fortsetter det foran nevnte utvalg sitt arbeid med problemer i tilknytning til mangler, foreldelse, mv.

I Finland ble en proposisjon om forbrukerbeskyttelse ved eiendoms-mekling fremmet i november 1987.

I Norge er det våren 1987 lagt fram et utvalgsforslag om ny lov om eiendoms-mekling. Dessuten overveies det å sette ned et utvalg for å vurdere om det bør gis egne regler om småhuskjøp.

I Sverige er emnet behandlet av småhuskjøpsutredningen i to delbeten-ninger. I juni 1986 ble en betenkning om erverv av nye småhus avgitt og remissbehandlet. En betenkning om mangler ved fast eiendom ble sendt på høring høsten 1987.

3.6 Forbrukertjenester

Lovgivningen om forbrukertjenester har siden 1970-tallet vært under utredning i Danmark, Finland, Norge og Sverige. Det har ved flere tilfelle vært holdt nordiske forhandlinger om spørsmålet.

I Danmark ventes det at et utvalg avgir betenkning innen utgangen av 1987.

I Finland utarbeides et nytt kapittel i loven om forbrukerbeskyttelse med regler om arbeid på løsøre eller fast eiendom og tilvirkning på løsøre (reparasjon, service mv).

I Norge pågår arbeidet med en proposisjon om lov om forbrukertjenester på grunnlag av forbrukertjenestekomiteens utkast i NOU 1979: 42. Proposisjonen ventes å bli fremmet tidlig i 1988. Lovregler om forvaring og reviderte regler om håndverkeres salgsrett vil bli vurdert fremmet senere.

Sverige har hatt en forbrukertjenestelov siden 1986. Loven gjelder ar-

beid på løsøre og fast eiendom samt forvaring. Nyproduksjon av bolighus er unntatt fra lovens anvendelsesområde. En statlig utredning la i 1986 frem et forslag til lov om erverv av nye småhus, som bl. a. behandler slik nyproduksjon. Forslaget har vært remissbehandlet og overveies for tiden i justisdepartementet.

3.7 *Morarenter*

I *Danmark* overveier et utvalg en samlet revisjon av morarenteloven.

I *Norge* overveies det enkelte endringer i morarenteloven fra 1976.

I *Sverige* har renteloven fra 1976 regler om renter ved forsinket betaling. I juli 1987 ble det gjennomført visse endringer i renteloven. Den vesentlige endringen er at det er innført mulighet til å lempe på morarenten når en skyldner på grunn av sykdom eller annen liknende grunn ikke kan betale i rett tid. Sverige har med dette fått en lempningsregel som i stor grad stemmer overens med det som gjelder i Danmark, Finland og Norge.

3.8 *Handelsrepresentanter*

I *Danmark* fortsetter en arbeidsgruppe, som ble nedsatt i slutten av 1986, sitt arbeid.

I *Norge* har det innen næringslivet vært særlig interesse for utvidet oppsiingsvern m. m. for eneforhandlere.

I *Sverige* la en statlig utredning i 1984 fram et forslag til lov om handelsagentur og kommisjon. Forslaget har vært remissbehandlet. Det er ikke fullstendig. Utredningen skal i 1988 legge fram et lovforslag om de spørsmål som gjenstår; først og fremst spørsmål om "kommissionärbolag" og rettsforholdet til tredjemann ved kommisjon. En ny lov beregnes å tre i kraft i 1990.

3.9 *Forsikringsrett*

I Danmark, Finland, Norge og Sverige har det siden 1970-tallet pågått et omfattende reformarbeid på forsikringsrettens område. Det har i den anledning regelmessig vært holdt nordiske drøftelser.

Det *danske* forskningsavtaleutvalget ble oppløst i 1983 uten at det hadde lagt fram noen utredning. Danmark har ikke siden deltatt aktivt i det nordiske samarbeidet.

I *Finland* har et forslag til lov om personforsikring vært remissbehandlet. En arbeidsgruppe utarbeider et forslag til lov om skadeforsikring. Hensikten er å samle forslagene i en proposisjon.

I *Norge* la Forsikringsavtaleutvalget i 1983 fram en betenkning om forslag til nye bestemmelser om personforsikring og i 1987 sluttførte utvalget sin utredning om skadeforsikring. Proposisjon om ny forsikringsavtalelov ventes fremmet i 1988.

I *Sverige* la forsikringsrettskomitten i 1986 fram et forslag til en personforsikringslov. En proposisjon om personforsikringslov planlegges frem-

met ved årsskiftet 1988/89. Forsikringsrettskomiteen ventes å legge fram sin slutbetenkning om forslag til ny skadeforsikringslov i 1989.

Utvalgene i Finland, Norge og Sverige har greid å nå fram til tekster som har stor grad av likhet når det gjelder systematikk, og løsningen av de ulike spørsmål er i hovedtrekkene stort sett de samme. Fordi ikke alle utvalgene er ferdig med spørsmålene om skadeforsikring, er det for tidlig å si noe om i hvor stor grad det her vil bli likhet i detaljene.

3.10 Lovgivning om lovvalg på kontraktrettens område

Danmark gjennomførte i 1984 EF-konvensjonen om lovvalg på kontraktrettens område.

I *Finland* ble en regjeringsproposisjon med forslag til lovgivning om lovvalgsregler ved avtaler av internasjonal karakter sendt til riksdagen i august 1987. Proposisjonen bygger på EF-konvensjonen om lovvalg på kontraktrettens område.

I *Norge* ble et forslag om lovvalgsregler på formuerettens område sendt på høring på slutten av 1985. Forslaget er stort sett i overensstemmelse med EF-konvensjonen.

I *Sverige* har det ennå ikke blitt fremmet noe forslag eller fattet noen beslutning om sakens fortsatte behandling.

4 Transportrett

4.1 Sjørett

De nordiske land har i de senere år arbeidet med en revisjon av sjølovens bestemmelser om transport av gods og befraktning. I dette arbeidet inngår det også å undersøke spørsmålet om nordisk tilslutning til FN-konvensjonen fra 1978 om sjøtransport av gods og legge fram forslag til den lovgivning som er nødvendig for en slik tiltredelse.

Arbeidet utføres i nært samarbeid av nasjonale sjølovskomiteer i Danmark, Finland, Norge og Sverige. Formannen og sekretæren i disse komiteene har holdt en rekke møter i 1987. I slutføringen av komiteearbeidet kommer det til å bli holdt et plenarmøte mellom samtlige komiteemedlemmer i Oslo i 1988.

Blant de spørsmål som for øvrig behandles innenfor rammen av det nordiske sjørettslige samarbeidet kan nevnes obligatorisk ansvarforsikring av fritidsbåter. Også på det videre internasjonale feltet fortsetter det nordiske samarbeidet når det gjelder spørsmål om berging, om sjøpanterett og skipshypotek samt om sjøtransport av farlig gods.

4.2 Transportretten for øvrig

På luftfartsrettens område har det pågått et nordisk samarbeid ut fra ønsket om at de nordiske land skal ratifisere de såkalte Montreal-protokoller nr 3 og 4.

Protokollene innebærer forenklinger i reglene om billetter og andre transportdokumenter samt endringer i reglene om fraktførerens ansvar for skade på passasjerer og gods. I motsetning til tidligere er fraktføreren etter protokollene ansvarlig ved passasjerskade uansett skyld (objektivt ansvar). Grensen for fraktførerens ansvar heves dessuten fra 16.600 spesielle trekkrettigheter (SDR) til 100.000 SDR pr passasjer. På den annen side skal erstatningen også begrenses til dette beløpet selv om skaden skulle være forårsaket ved forsett eller grov uaktsomhet på transportørens side. Tilsvarende regler skal gjelde ved skade på reisegods og annet gods.

I *Danmark* har Folketinget vedtatt de endringer av luftfartsloven som er nødvendig for ratifikasjon av Montrealprotokollene nr 3 og 4. Endringene trer i kraft fra det tidspunkt som bestemmes ved bekjentgjørelse.

De bestemmelser som er nødvendig for ratifikasjon, inngår i *Finland* i en ny lufttransportlov, som ble vedtatt i april 1986. Loven skal tre i kraft på det tidspunkt som bestemmes ved forordning.

I *Island* forbereder man et lovforslag til endring av luftfartsloven slik at man kan ratifisere protokollene.

I *Norge* er det fremmet proposisjon høsten 1987 om endringer i luftfartsloven og forslag til samtykke til ratifikasjon av Montreal-protokollene nr 3 og 4. Det ventes at proposisjonen blir behandlet i Stortinget våren 1988.

I *Sverige* har riksdagen godkjent Montreal-protokollene nr 3 og 4 og vedtatt de endringer i luftfartsloven som er nødvendige for at overenskomstene skal kunne tiltres. På samme måte som i Finland har regjeringen fått myndighet til å bestemme tidspunktet for ikrafttredelse av disse lovendringene og til å gi forordninger om lovgivningens tilpasning til forholdene i andre land.

I de nordiske land overveies mulighetene for å komplettere det luftfartsrettslige ansvarssystemet gjennom å innføre en obligatorisk forsikring for flypassasjerene.

5 Immaterialrett

5.1 Ophavsrett

Nordisk Ministerråd besluttet i 1975 at arbeidet med en reform av opphavsrettslovgivningen skulle utføres av nasjonale komiteer. Komiteenes formenn skulle danne en samnordisk gruppe med oppgave å koordinere arbeidet i de ulike landene. På departementsplan har samarbeidet vært ført videre ved regelmessige nordiske departementsdrøftinger. På grunnlag av utvalgenes utredninger og forslag har det de senere år blitt gjennomført eller forberedt en omfattende etappevis revisjon av opphavsrettslovgivningen. Utvalgsarbeidet går nå mot slutten i flertallet av landene. Hovedmålet med reformarbeidet har særlig vært å tilpasse opphavsrettslovgivningen til den nyere teknologiske utvikling.

Det *danske* utvalget arbeider f. t. med en avsluttende gjennomgang av systematikken i opphavsrettsloven, og ventes å slutføre sitt arbeid i 1988. På departementsplan har man under behandling utvalgets betenkninger bl. a. om privat kopiering, om film- og videogramspørsmål, om biblioteksavgift og om billed- og fotografiretten. Proposisjon om opphavrett og EDB, samt om en følgerett for billedkunstnere (*droit de suite*) ventes fremsatt i begynnelsen av 1988. Tidligere er det bl. a. vedtatt lovendringer om en generell lisensordning for fordeling av programmer over kabelanlegg, om styrking av de nærstående rettigheter og om skjerpete sanksjoner.

Det avsluttende arbeid i det *finske* utvalget gjelder særlig billedkunsten, fonogram og audiovisuelle verk samt opphavrett og offentlighetslovgivning. I undervisningsdepartementet pågår arbeid med utvalgets forslag om bl. a. nærstående rettigheter, fotografiretten, arbeidstakeres opphavrett og om opphavrett og EDB. Tidligere er det bl. a. gjennomført endringer i reglene om eksemplarframstilling til privat bruk, fotokopiering, båndopptak i undervisningsøyemed, kassettagift og skjerpete sanksjonsregler.

Island deltar i samarbeidet med sin permanente opphavrettskomite. Komiteen vil bl. a. se på spørsmålene om nærstående rettigheter og om EDB og opphavrett. Man har tidligere bl. a. skjerpete sanksjonsreglene.

Det *norske* utvalget ventes å avslutte sitt arbeid med en siste delinnstilling om kopieringsspørsmål tidlig i 1988. I departementet arbeider man bl. a. med utvalgets utredninger om EDB og opphavrett, om fotografiretten og om bildende kunst. Proposisjon om videogramspørsmål, nærstående rettigheter og skjerpete sanksjoner ventes fremmet innen utgangen av 1987. Det er besluttet at man inntil videre ikke skal fremme noe forslag på grunnlag av utvalgets delinnstilling om arbeidstakeres opphavrett.

Det *svenske* utvalget arbeider for tiden særlig med kopieringsspørsmål og fotografiretten. Utvalget vil avslutte arbeidet med visse spørsmål som gjelder innskrenkninger i opphavretten og med en gjennomgang av systematikken. På departementsplan har man bl. a. under behandling utvalgets forslag om privat kopiering. På grunnlag av utvalgets utredning om opphavrett og EDB er det i desember 1986 vedtatt en egen lov om vern av kretsmønster i halvlederprodukter (integreerte kretser). En proposisjon om vern av datamaskinprogrammer planlegges fremmet til våren 1988. Tidligere har man bl. a. vedtatt endringer i reglene om nærstående rettigheter og innført skjerpete sanksjoner.

Både i den samnordiske arbeidsgruppen og mellom departementene har det vært enighet om å gi spørsmålet om opphavrett og EDB høy prioritet i utredningsarbeidet. På dette området foreligger tre ulike problemkomplekser: utnyttning og skapning av kjente verkstyper ved hjelp av datamaskiner, beskyttelse av EDB-programmer og beskyttelse av integreerte kretsmønstre i halvledere. I det nordiske samarbeidet etterstreber man enhetlige løsninger i disse spørsmålene.

Som ledd i det nordiske kringkastingssamarbeid og på grunnlag av en

egen felles nordisk utredning er det gjennomført endringer i opphavretslovene som løser de opphavrettslige problemer ved videresending av radio- og fjernsynsprogram i kabel.

6 Erstatningsrett

6.1 Den alminnelige erstatningsretten

I 1987 ble det nedsatt en nordisk ekspertkomite for å utrede den framtidige utformingen av reglene om erstatning ved personskade.

I Norge har man foreslått å innføre regler om standardisert utmåling av erstatning til barn. Etter forslaget skal menerstatning og erstatning for tap i framtidig erverv til barn under 16 år fastsettes etter faste satser.

I Sverige forberedes en gjennomgang av reglene om erstatning for ideell skade. I mars 1987 ble det holdt nordiske overlegninger om spørsmålet.

6.2 Produktansvar

De nordiske land har på bakgrunn av tidligere samråding arbeidet videre med spørsmålet om en ny produktansvarlov.

I Danmark er det fremmet et lovforslag om produktansvar, som tar sikte på å gjennomføre et EF-direktiv om produktansvar.

I Finland er et forslag til lov om produktansvar under utarbeidelse.

I Norge venter man at en proposisjon blir fremmet for Stortinget våren 1988.

I Sverige pågår arbeidet med en departementspromemoria.

6.3 Ansvar for atomskader

Lovgivningen om ansvar for atomskader bygger for dansk, finsk, norsk og svensk del på internasjonale konvensjoner, dvs. Paris-konvensjonen fra 1960 og en tilleggskonvensjon godkjent i 1963 i Brussel. Ansvarbeløpene i Brusselkonvensjonen ble høynet gjennom tilleggsprotokoller som ble godkjent av OECDs ministerråd i 1982. De nordiske land har samarbeidet ved forberedelsen av den lovgivning som kreves for å tiltre disse endringsprotokollene. Slik lovgivning ble gjennomført i 1982 i Sverige og 1985 i Norge. I Danmark og Finland arbeides det med å framsette lovforslag om ratifikasjon av endringsprotokollene fra 1982 til Paris og Brusselkonvensjonene.

6.4 Miljøskader

Nordisk Råd oppfordret i sin betenkning over C 1/1986 ennå en gang Nordisk Ministerråd til å intensivere det nordiske samarbeidet med henblikk på å oppnå felles nordiske regler om erstatning for miljøskader.

I Danmark fortsetter et utvalg, som ble nedsatt i august 1986, sitt arbeid med regler om erstatning for miljøskader.

I Finland har en særskilt sakkyndig utredet problemer i tilknytning til erstatning for miljøskader.

I Norge vil proposisjon om erstatning for miljøskader ventelig bli framsett for Stortinget våren 1988. Utvalgsinnstillingen som ligger til grunn for proposisjonsarbeidet inneholder regler om objektivt ansvar.

I Sverige trådte en ny miljøskadelov i kraft i 1986. Loven inneholder regler om objektivt ansvar for skade som virksomhet på en eiendom har voldt på omgivelsene. Våren 1987 ble det levert en betenkning med forslag til en lov om miljøskadefond. Det skal kunne gis erstatning fra fondet når det ikke betales erstatning etter miljøskadeloven eller erstatningen ikke kan tilfalle den skadelidte. Fondets midler skal også kunne bekoste slike gjenopprettings- og saneringstiltak som er hensiktsmessige fra et miljøsynspunkt. Det er foreslått at fondet finansieres av avgifter som legges på større utslipp av visse miljøskadelige stoffer.

Siden arbeidet ikke har kommet like langt i de nordiske landene, er det ennå vanskelig å si hvilke utsikter det er for at det vil bli innført sammenfallende regler om erstatning for miljøskader i de nordiske land. En *tendens* som kan merkes er imidlertid at man legger seg på regler om objektivt ansvar, j. f. den svenske loven og den norske utvalgsinnstillingen om emnet.

7 Selskapsrett

7.1 Aksjeselskap m. m.

De aksjeselskapslover som ble gjennomført i de nordiske land i 1973–1978, bygger på nordisk lovgivningssamarbeid. Senere er det blitt gjort en del endringer i disse lovene. En utredning om harmoniseringsgraden i de nordiske aksjeselskapslovene foregår som nordisk samarbeid.

I Danmark er aksjeselskapsloven endret i forbindelse med Fondsbørsreformen (registrering av aksjer i Verdipapirsentralen).

I Finland pågår forberedelse av lovgivning om overgang til et dokumentløst verdipapirsystem. Videre pågår utredning om lovgivning om verdipapirhandel såvel i en nedsatt komite som på tjenestemannsnivå.

I Norge ble lov om verdipapirsentralen vedtatt i 1985.

I Sverige trådte en lov om visse rettede emisjoner i aksjeselskaper m. m. i kraft 1 juni 1987. Det ventes at en proposisjon med forslag til lovgivning om kontobasert aksje- og obligasjonshåndtering blir overlevert til riksdagen våren 1988.

7.2 En nordisk selskapsform

Justisministrene besluttet i 1986 at det skulle settes ned et utvalg for å vurdere behovet og mulighetene for å gjennomføre en nordisk selskapsform, på bakgrunn av forslagene fra Arbeidsgruppen for Industriell utvikling i Norden.

Det forberedende arbeidet er gjort i Justisdepartementet i Finland og forhandlinger om spørsmålet blir påbegynt vinteren 1987–88.

7.3 Andre selskapsformer m. m.

Også andre deler av selskapsretten har vært gjenstand for endringer.

I *Danmark* er det avgitt en betenkning om andelsselskaper.

I *Finland* ble det våren 1987 fremmet en proposisjon om en totalrevisjon av lovgivningen om ansvarlige selskap og om kommandittselskap. Loven ventes å tre i kraft senest ved årsskiftet 1988–89. I juni 1987 tro en større endring i loven om stiftelser i kraft. Et forslag til lov om ideelle foreninger har vært remissbehandlet og et proposisjonsutkast beregnes å foreligge våren 1988. En proposisjon om lovgivning om boligaksjeselskaper forberedes i justisdepartementet.

I *Norge* trådte loven av 1985 om ansvarlige selskaper og kommandittselskaper i kraft i 1986.

I *Sverige* trer en ny lov om økonomiske foreninger i kraft 1 januar 1988. For tiden remissbehandles forslag til lover om franchising og om stiftelser. Det sistnevnte lovforslaget inneholder sivilrettslige regler om stiftelser samt regler om offentlig tilsyn med stiftelser. Det kommer videre til å bli fremmet et lovforslag om beskyttelse av bedriftshemmeligheter høsten 1987. Loven skal inneholde såvel sivilrettslige som strafferettslige bestemmelser.

8 EDB-rett

8.1 Innledning

I april 1987 arrangerte det finske justisdepartementet som et projekt under den nordiske datahandlingsplan et nordisk seminar om datateknologi og lovgivning. Man tok dels opp mer generelle problemstillinger om datateknologiens betydning for utviklingen innen samfunnet som helhet, rettsvesenet og lovgivningen. Dels gikk man nærmere inn på konkrete analyser av problemer på tre områder: i kommersiell virksomhet, i kriminalitetsforebygging og m. h. t. personvern og forvaltningsrett. Problemene vil bli fulgt opp både nasjonalt og gjennom fellesnordiske tiltak, j. f. bl. a. punkt 7.1 om bruken av EDB i verdipapirhandelen.

Når det gjelder de opphavrettslige aspektene på EDB-teknikken vises det til punkt 5.1.

Spørsmål i tilknytning til EDB-rett er også behandlet i forbindelse med redegjørelsen for den nordiske datahandlingsplanen på annet sted i denne beretningen.

8.2 Integritetsspørsmål

Lovgivning om registre som inneholder opplysninger som kan henføres til enkeltpersoner, fins i alle de nordiske land.

I *Danmark* vedtok Folketinget i 1987 en endring i lov om private registre m. v. og lov om offentlige myndigheters registre. Lovendringen innebærer en vesentlig skjerpelse av de bestemmelser som gjelder for føring av

private registre. Bl. a. innføres det adgang til registerinnsikt i private EDB-registre, kriteriene for registrering av følsomme opplysninger er skjerpet, det er innført strenge betingelser for EDB-samkjøring, registrering av personnumre og telefonnumre og pressens registre. For offentlige registre innebærer lovendringen en innskrenkning i adgangen til å gi videre registrerte opplysninger.

I *Finland* ble det våren 1987 vedtatt en personregisterlov og lover som har samband med den. Lovene trer i kraft 1 januar 1988. En lov om datasekretessnämnden og om dataombudsmannen trådte i kraft 1 oktober 1987.

Personregisterloven er en generell lov om vern av personopplysninger. Den gjelder registre som føres av så vel myndigheter som av enkeltpersoner. Reguleringen omfatter både persondatasystemer som opprettholdes ved automatisk databehandling og andre registre. Loven inneholder de regler som skal følges ved innhenting, registrering, anvendelse og utlevering av personopplysninger. Visse registre og virksomheter som kan utgjøre risiko for integriteten, skal på forhånd meldes til dataombudsmannen. Loven er utformet slik at den etter sitt innhold oppfyller bestemmelsene i Europarådets konvensjon om personvern og EDB.

I *Island* ble en ny revidert registerlov vedtatt i 1985 med gyldighet til 31 desember 1989.

I *Norge* ble endringer i personregisterloven vedtatt våren 1987. Bakgrunnen var bl. a. den raske teknologiske utviklingen og de erfaringer Datatilsynet har vunnet i de år det har vært i virksomhet.

I *Sverige* ble det våren 1987 fremmet en proposisjon til riksdagen med forslag om visse endringer i dataloven. Forslaget innebærer bl. a. at den registreringsansvarlige i større grad blir pliktig til å rette feilaktige opplysninger i et personregister og at erstatningsplikten etter dataloven utvides. Høsten 1987 ble det videre fremmet en proposisjon til riksdagen med forslag om at det i regjeringsformen, en av Sveriges grunnlover, tas inn en bestemmelse om beskyttelse av den enkeltes personlige integritet ved dataregistrering. Regjeringen overveier også for tiden en regulering av myndighetenes salg av personopplysninger og regulering og begrensning av bruken av personnumre i databaserte personregistre.

Den europeiske konvensjonen om integritetsbeskyttelse ved EDB-behandling av personopplysninger ble åpnet for undertegning i 1981 og trådte i kraft i 1985. Konvensjonen er ratifisert av Sverige og Norge, mens Danmark og Island har undertegnet.

Selv om det fins ulikheter i oppbyggingen av de nordiske datalovene og disses virkeområder, *er prinsippene* i den nordiske *lovgivningen* om personvern og EDB *i det store og hele de samme*. De nordiske registreringsmyndighetene har i flere hatt regelmessige møter for å drøfte aktuelle problemer av så vel prinsipiell som praktisk art og for å samordne myndighetenes praksis. Dette samarbeidet fortsetter.

8.3 Betalingssystemer og EDB

I 1983 la en arbeidsgruppe nedsatt av Nordisk Ministerråd frem en rapport om elektroniske betalingssystemer i Norden. Rapporten går inn i arbeidet med en nordiske handlingsplan på datateknologiområdet. Den utgjør samtidig et underlag for Ministerrådets prosjekt vedrørende forbrukerrettslige aspekter ved anvendelsen av datateknikk ved dagligvarekjøp.

I *Finland* er det utarbeidet en promemoria om den nye betalingsteknikkens forhold til lovgivningen. Promemorian er ment å ligge til grunn for nordiske overlegninger.

8.4 Datarelaterte forbrytelser

Nordisk Råd har tidligere oppfordret Ministerrådet til å undersøke mulighetene for på samnordisk basis å utarbeide overensstemmende regler for å forsterke det strafferettslige vern mot datakriminalitet.

Spørsmålet har vært gjenstand for nordiske drøftelser. Man har kommet til enighet om at det som utgangspunkt ikke bør gis særregler for datarelaterte lovbrudd, men heller prøve å endre gjerningsbeskrivelsen i en del sentrale straffebestemmelser slik at den også passer for slike forbrytelser.

I *Danmark* ble det allerede i 1985 gjennomført en rekke særlige straffebestemmelser for datakriminalitet.

I *Finland* har det pågått arbeid med en proposisjon med forslag til endringer i straffelovens bestemmelser om datakriminalitet. Det foreslås bl. a. endringer slik at reglene om bedrageri, forfalskning og skadeverk omfatter visse former for lovbrudd begått med hjelp av eller rettet mot EDB.

I *Norge* vedtok man i 1987 visse endringer i straffeloven med sikte på å bekjempe datakriminalitet. Det viste seg at gjeldende lovgivning i stor grad var anvendelig også overfor datalovbrudd. Noen typer av datakriminalitet falt likevel utenfor, og lovendringene tar sikte på at også disse handlinger skal kunne rammes av straffeloven. Endringene trådte i kraft straks.

I *Sverige* ble det i 1986 gjennomført en endring i straffeloven som innebærer at ulovlig påvirkning av databehandling bedømmes som en særskilt form for bedrageri.

9 Strafferett

9.1 Narkotikakriminalitet

Når det gjelde økt behandlingsinnsats for narkotikamisbrukere som alternativ til fengselsstraff (rek 3/1987) henvises til meldingen herom.

Justisministrene har blitt enige om at det nordiske politi- og tollsamarbeidet vedrørende narkotikakriminalitet skal fortsette. Se ministerrådets meddelelse i anledning av rek. nr 23/1985.

Videre arbeides det på det nasjonale plan for å bekjempe narkotikakriminaliteten.

I *Finland* trådte en ny lov om behandling av misbrukere i kraft i begynnelsen av 1987. Loven innskrenker ytterligere mulighetene for behandling av misbrukere uavhengig av deres vilje. På den annen side har man arbeidet med å bygge ut det frivillige tilbudet.

Innenfor rammen av straffelovsprosjektet, som forbereder en totalrevisjon av straffeloven, overveier man hvorvidt det som grunn for påtale- og domsettergivelse uttrykkelig skal nevnes at straff medfører en risiko for påbegynt behandling.

I *Danmark* ble det i 1986 vedtatt et generelt forbud mot bruk av anonyme vitner.

I *Norge* ble spørsmålet om å innføre en ny straffebestemmelse om såkalt narkotikaheleri sendt på høring sommeren 1987. Forslaget til lovt tekst bygger i stor grad på den danske § 191 a i straffeloven. Forslaget tar dels sikte på å ramme den som yter bistand med å sikre utbyttet av en narkotikaforbrytelse, og dels å sette straff for den som skaffer seg eller andre del i en vinning ervervet ved en slik forbrytelse.

I *Sverige* forberedes en proposisjon med forslag om kriminalisering av selve bruken av narkotika. Proposisjonen ventes overlevert til riksdagen av slutten av 1987. Lovforslaget kompletteres med en regel om straffrihet i visse situasjoner for å unngå at den som søker en viss behandling, skal kunne straffes for sitt narkotikamisbruk.

9.2 Økonomisk kriminalitet, rek. 32/1986

Nordisk Råd har tidligere anmodet Ministerrådet om snarest mulig å sette i gang konkrete nordiske samarbeidsprosjekter i bekjempelsen av den økonomiske kriminalitet.

Justisministrene besluttet høsten 1985 å gjennomføre to nordiske utredningsprosjekter. Samtidig ble det opprettet en nordisk styringsgruppe. Det første prosjektet var en utredning om taushetspliktsbestemmelsene, som ble avsluttet høsten 1987. Det andre prosjektet var en undersøkelse av økonomisk kriminalitet i forbindelse med eksport og import. Dette prosjektet har vært gjennomført i samarbeid med tollmyndighetene.

Høsten 1987 besluttet ministerrådet å satse på ytterligere to forskningsprosjekter. Det ene gjelder revisors rolle som kontrollør og rådgiver, og det andre skal omhandle lovgivningen i forbindelse med kontroll av miljøtiltak (økonomisk kriminalitet i sammenheng med miljøforbrytelser).

Nordisk Råd har i rek. 32/1986 oppfordret Ministerrådet til å utrede mulighetene for å få sammenfallende regler om konkursskarantene og for å la et slikt forbud få rettsvirkninger i samtlige av de nordiske land. Det har blitt holdt nordiske overlegninger om dette spørsmålet i 1987 og det forventes at et nytt møte vil komme i stand i 1988. Det er for tidlig å si noe om mulighetene for å nå de mål Nordisk Råd ønsker på dette punkt.

10 Prosessrett

Det nordiske samarbeidet på prosessrettens område har særlig vært konsentrert om konkursretten. I 1987 har dette samarbeidet i det vesentlige begrenset seg til å omfatte spørsmål i tilknytning til *konkurskarantene*, se punkt 9.2.

I *Sverige* er to store reformer innen prosessretten slutført i 1987. Den første har til hensikt å modernisere rettergangsreglene i første instans, altså ved tingsrettene. Ved årsskiftet 1987–88 får Sverige også en ny konkurslov. Loven har til hensikt å gjøre konkursbehandlingen mer smidig og effektiv og å gjøre reglene mer lettleste. Den nye loven innebærer dessuten en utvidet adgang til omstøtelse i konkurs.

11 Offentlig rett

Nordisk Råd har i lengre tid henledet oppmerksomheten mot de rettslige og sosiale vilkår som gjelder for nordiske statsborgere som er bosatt i et annet nordisk land. Målet er at disse skal oppnå størst mulig likestilling med landets egne borgere. Diskusjonen har vært ført under betegnelsen "Nordisk statsborgerskap" eller "Nordboeres rettigheter i Norden".

Arbeid pågår fortsatt i de nordiske land for å endre regler som diskriminerer nordiske statsborgere bosatt i et annet nordisk land i forhold til landets egne innbyggere. Det vises her til meddelelse om rek. 10/1986 og til avsnitt IV i virksomhetsberettelsen.

I *Island* ble det våren 1987 vedtatt en lov om Altingets ombudsmann. Loven trer i kraft 1 januar 1988.

Kapitel IV

Konsumentpolitik

1 Sammanfattning

Grunden för ministerrådets verksamhet inom det konsumentpolitiska området utgörs av 1984-års reviderade samarbetsprogram.

Samarbetet sker inom följande områden;

- konsumenternas rättsskydd
- konsumentekonomiska frågor – däribland prisfrågor
- konsumentaspekter på ny teknologi och mediautveckling
- utbildning
- information
- produktsäkerhet
- handelshinder – däribland Norden som hemmamarknad samt förhållandet till EG
- konsumentaspekter på offentliga och privata tjänster samt
- konsumentverksamhet på lokal och regional nivå.

Nordiska ämbetsmannakommittén för konsumentfrågor (NÄK) har under året arrangerat ett möte varvid formulerades de konsumentpolitiska krav som *produktansvarslagstiftningen* bör uppfylla ur konsumentpolitisk synvinkel.

Under året har arbetsgruppen för *hushållsekonomiska frågor* avslutat sitt arbete och en utvärderingsrapport av verksamheten har gjorts.

Frågor angående hushållens *betalningssvårigheter* har behandlats i ett projekt, som löper under perioden 1987 – 1988. Projektets mål är att utveckla en modell och metoder för att samla in statistik om hushåll med betalningssvårigheter. Denna information är av stor betydelse för att man snabbt skall kunna vidta åtgärder för att förhindra konsumentproblem som annars kan uppstå genom förändringar på kreditmarknaden.

En undersökning av de kostnader som *handelshinder* på TEKO-området förorsakat olika hushåll har avslutats under året. Resultaten av undersökningen indikerar att ett genomsnittshushåll tvingas betala ca 1 500 NOK om året till följd av handelsrestriktionerna på TEKO-området.

En undersökning av konsumenternas reaktion på *dagligvarubutikernas datorisering* har avslutats under året. I denna kartlades de erfarenheter som konsumenterna i Norden har av butiker med datorbaserade utgångskassor, där prismärkningen till största delen tagits bort från förpackningarna. Undersökningen tyder på att majoriteten av konsumenterna önskar behålla prismärkningen.

Under året startades ett projekt om *marknadsrättslig kontroll av reklam-tv*. I projektet belyses huruvida de nuvarande norm-, påföljds- och övervakningssystemen är tillräckliga för en önskvärd kontroll av tv-reklamerna.

Första fasen i projektet, om behovet av *särskilt skydd för barn och unga gentemot reklampåverkan* har avslutats. Denna innebär en kartläggning av effekterna av de medel som används i reklamen och ger detaljerade "kriterier" som beskriver alternativa begränsningar som kan göras på reklam riktad mot barn och unga.

Ett projekt har genomförts, där frågan ställts om de nordiska radio- och tv-bolagens produktion av särskilda skolprogram skulle kunna bidra till att stärka konsumentkunskapens ställning i skolan. I projektet har man i första hand kartlagt utbudet av *skolradio och -tv-programmen* inom konsumentområdet samt användningen ute i skolorna.

De flesta *produktsäkerhetsprojekt* som har startats under NÄK, har nära anknytning till undanröjande av tekniska handelshinder. I projektet "Produktsäkerhet – plankoordinering och åtgärdsharmonisering" utarbetas på grundval av existerande och planerad produktreglering hos de berörda myndigheterna en strategi för framtida samarbete, aktivitetskoordinering och åtgärdsharmonisering. I ett projekt om brandfarliga textilier utarbetas ett förslag till likvärdiga nordiska regler för dessa. Under året har man startat ett tvärsektorielt projekt om nordisk standard för registrering av olyckor inom hälsoväsendet.

På basis av det nordiska förslaget till gemensamma nordiska *avtalsvillkor för sällskaps- och gruppresor* har nationella förhandlingar mellan konsumentmyndigheter och resebyråbranschen pågått. Resultaten av de nationella förhandlingarna kommer att evalueras nordiskt. Även utformningen av gemensamma nordiska informationskrav vid marknadsföring av sällskapsresor har påbörjats.

2 Inledning

Nordiskt samarbete på konsumentområdet har pågått sedan slutet av 1940-talet. År 1974 institutionaliserades samarbetet inom ramen för Nordiska ministerrådet. Grunden för ministerrådets verksamhet inom det konsumentpolitiska området utgörs av 1984-års reviderade samarbetsprogram.

Samarbetet inom de tidigare nämnda delsektorerna omfattar huvudsakligen projektverksamhet. Budgeten för projektverksamheten under år 1987 har uppgått till 4 492.000 DKK. Sammanlagt 46 projekt har pågått under året.

Under NÄK arbetar fyra utskott med ansvar för olika konsumentpolitiska delområden:

- utskottet för konsumenträtt
- utskottet för allmänna konsumentpolitiska frågor
- utskottet för utbildning och information
- utskottet för undersökning av och information om varor och tjänster.

3 Redovisning av verksamheten inom olika områden

I detta avsnitt redovisas verksamheten under år 1987 inom delområdena. Endast större eller mera betydelsefulla projekt beskrivs mer ingående i redovisningen.

3.1 Konsumenternas rättsskydd

I Norden kommer produktansvaret inom de närmaste åren att regleras i lag och det är därför viktigt, att man på nordiskt plan kan uppställa konsumentkrav med hänsyn till den kommande lagstiftningens innehåll. NÄK arrangerade därför ett möte där man formulerade de konsumentpolitiska krav som produktansvarslagstiftningen bör uppfylla ur konsumentpolitisk synvinkel. Bl. a. bör det objektiva ansvaret i produktansvarslagstiftningen omfatta också utvecklingskador och obearbetade naturprodukter bör inte undantas från det allmänna objektiva ansvaret.

NÄK vill understryka betydelsen av likvärdig reglering för produktansvar i Norden, där hänsyn också tas till de konsumentpolitiska kraven.

En rapport från mötet kommer också att användas som underlag vid ett seminarium om gruptalan i konsumentärenden, vars planering har startats under året. Vid seminariet kommer bl. a. att behandlas frågan om vilka rättsliga medel som idag står till buds för att genomdriva anspråk på konsumentområdet.

Samarbetet angående konsumenternas rättsskydd har präglats av ett aktivt och etablerat utbyte av information om centrala beslut och planer från konsumentombudsmännen.

3.2 Konsumentekonomiska frågor

Under året har arbetsgruppen för hushållsekonomiska frågor avslutat sitt arbete och en utvärderingsrapport av verksamheten har gjorts. Under verksamhetsperioden 1982–1987 har gruppen haft ansvar för genomförandet av 12 olika projekt. Under 1987 avslutades, under gruppens ledning, följande projekt; "Hushållens ekonomiska problem knutna till omställningar och kriser", "Inköpsvanor", "Butiksstruktur och resurssvaga konsumenter". Dessa projekt indikerar att ekonomiska problem hos resurssvaga konsumenter och sk utsatta grupper, kan dämpas genom hjälp till hushållen att planera och kontrollera hela sin ekonomi.

Gruppen har även under året planerat och genomfört två seminarier; "Konsumentaspekter på hushållsekonomisk statistik" och "Hushållens tidsanvändning" som avrapporteras vid årsskiftet.

Frågor angående hushållens betalningssvårigheter har behandlats i ett projekt, som löper under perioden 1987–1988. Projektets mål är att utveckla en modell och metoder för att samla in statistik om hushåll med betalningssvårigheter. Genom en förbättrad statistik får man snabbt kännedom om förändringar som sker i takt med utvecklingen på kreditmarkna-

den. Denna information är av stor betydelse för att man snabbt skall kunna vidta åtgärder för att förhindra konsumentproblem som annars kan uppstå genom förändringar på kreditmarknaden.

En undersökning av de kostnader som handelshinder på TEKO-området förorsakat olika hushåll har avslutats under året. Resultaten av undersökningen indikerar att ett genomsnittshushåll tvingas betala ca 1 500 NOK om året till följd av handelsrestriktionerna på TEKO-området. Motsvarande undersökning av kostnader för grönsaker och frukter startades i september och blir klar under våren 1988.

3.3 Konsumentaspekter på ny teknologi och mediautveckling

En undersökning av konsumenternas reaktion på dagligvarubutikernas datorisering har avslutats under året. I denna kartlades de erfarenheter som konsumenter i Norden har av butiker med datorbaserade utgångskassor, där prismärkningen till största delen tagits bort från förpackningarna. Undersökningen tyder på att majoriteten av konsumenterna önskar behålla prismärkningen, då de vid sina inköp har ett behov av kontroll av bl. a. priset. Prismärkningen är viktig också för att behålla prismedvetenheten hos kunden och kunskapen om priser i allmänhet. Konsumenternas prismedvetenhet är ju en viktig förutsättning för en effektivt fungerande konkurrens. Resultatet bör få konsekvenser för de överväganden om att slopa prismärkningen som i fortsättningen görs av butikerna i de nordiska länderna.

Under året fortsatte arbetsgruppen för "Hushållen och datorerna" sin verksamhet. Arbetsgruppen kommer bl. a. att utveckla och samordna de nationella konsumentorganens agerande och ställningstagande i datateknologiska frågor. Gruppen kommer att avrapportera sitt arbete under 1988.

Inom loppet av den kommande 10-årsperioden skall flera hundratusen nordiska hushåll förses med kabel-tv och de anläggningar som redan finns skall renoveras och utvidgas. Detta kommer att medföra omfattande utgifter för konsumenterna. Mot denna bakgrund genomfördes ett förprojekt för att skaffa de nödvändiga uppgifterna om existerande problemfält, t. ex. ägandeförhållandet vad gäller kabelteveanläggning, konsumenternas möjlighet att själva välja program och nationella myndigheters möjlighet att kontrollera utländska reklamslag. Huvudprojektet om problematiken kommer att genomföras 1988.

Under året startades ett projekt om marknadsrättslig kontroll av reklam-tv. I projektet belyses huruvida de nuvarande norm-, påföljds- och övervakningssystemen är tillräckliga för en önskvärd kontroll av tv-reklamen samt deras behov av reformer. Man försöker även komma fram till en gemensam nordisk syn när det gäller internationellt agerande, dels inför Europarådets konventionsarbete om radio- och tv-sändningar över nationsgränser, dels i förhållandet till företag som sänder internationell tv-reklam. Projektet kommer att slutrapporteras vid årsskiftet.

Första fasen i projektet om behovet av särskilt skydd för barn och unga gentemot reklampåverkan har avslutats. Denna innebär en kartläggning av effekterna av de medel som används i reklamen och ger detaljerade "kriterier" som beskriver alternativa begränsningar som kan göras på reklam riktad mot barn och unga. Kriterielistan är avsedd att ge uttryck för den variation i begränsningarna som är möjlig, dvs alltifrån reglering genom tv-bolagen till reglering av innehållet i den enskilda reklamen. Denna första fas i projektet kommer att användas som underlag i den år 1988 genomförda andra fasen. Där värderas om och eventuellt hur ett regelverk på nordisk basis kan utformas.

3.4 Utbildning

Konsumentfostran ingår numera i skolornas läroplaner i samtliga nordiska länder. Hur konsumentfostran tas upp i undervisningen beror mycket på lärarnas intresse för ämnet, deras utbildning och samarbetet mellan lärarna. Mot denna bakgrund har NÄK genomfört ett projekt där frågan ställts, om de nordiska radio- och tv-bolagens produktion av särskilda skolprogram skulle kunna bidra till att stärka konsumentkunskapens ställning i skolan. I projektet har man i första hand kartlagt utbudet av skolradio och -tv-programmen inom konsumentområdet samt användningen ute i skolorna. Sådana program som sänts under åren 1981–1986 har registrerats och kategoriserats. En enkätundersökning bland lärare har genomförts för att få synpunkter på programmen och deras användbarhet i undervisningen.

Det framgick i projektet att det just inte förekom något samarbete för att utveckla konsumentfostran mellan konsumentmyndigheterna och de enheter som producerade undervisningsprogrammen. Även om man samlar in önskemål om och synpunkter på programbehovet från instanser som representerar undervisningsfältet, så sker planeringen inom radiobolagen. På grundval av projektet rekommenderar NÄK bl a att man utvecklar samarbetet mellan konsumentorganen och dem som svarar för programproduktionen.

Övriga större projekt inom delområdet under året har varit konsumentkunskap i utbildningen av förskollärare, konsumentfrågor i den högre utbildningen, konsumentfrågor i socialarbetarutbildningen och nordisk fortbildningskurs på konsumentområdet.

3.5 Information

I tidigare genomförda förprojekt har förutsättningarna för en samordnad nordisk möbelformation undersökts. Remissbehandlingen av förprojekt-rapporten visade på stort intresse för en gemensam nordisk möbelmärkning. Bl. a. har Nordiska möbelhandlarförbundet meddelat sin positiva inställning till nordisk möbelfakta. Under 1987 startades ett huvudprojekt som bl. a. syftar till att få fram en genomarbetad mall för information för

den nordiska möbelbranschen. Projektet kommer att avslutas under 1988.

Inom delområdet har genomförts ytterligare två projekt om produktinformation: "Under-/felmärkning av textilier" och "Information om skötsel av lädermöbler".

3.6 *Produktsäkerhet och handelshinder*

De flesta produktsäkerhetsprojekt som har startats under NÄK, har nära anknytning till undanröjande av tekniska handelshinder. De olika produktsäkerhetsmyndigheterna i de nordiska länderna har fastställt säkerhetsbestämmelser med avvikande innehåll. I projektet "Produktsäkerhet – plankoordinering och åtgärdsharmonisering", som beräknas bli avslutat 1988 kommer man på grundval av existerande och planerad produktreglering hos de berörda myndigheterna att utarbeta en strategi för framtida samarbete, aktivitetskoordinering och åtgärdsharmonisering.

På basis av tidigare projektarbete och beställning av nordiska arbetsgruppen för undanröjande av tekniska handelshinder, startade man ett projekt om brandfarliga textilier. I projektet kommer man att utarbeta ett förslag till likvärdiga nordiska regler för brandfarliga textilier.

Under året har man startat ett tvärsektoriellt projekt om nordisk standard för registrering av olyckor inom hälsoväsendet. NOMESKO (Nordisk Medicinalstatistikkomité) koordinerar arbetet. NÄK kommer att genomföra den del i projektet som rör produktolyckor.

Projektet om lekplatsutrustningarnas säkerhet har avslutats. Mot bakgrund av projektet kan konstateras att lekplatserna är välutrustade och relativt välinrättade för att stimulera barnens behov. Däremot bör man utarbeta anvisningar för utformning av lekredskap ur säkerhetssynpunkt och riktlinjer för den information som skall meddelas till konsumenten vid köp av dessa produkter.

Under 1988 kommer tre produktsäkerhetsprojekt att avslutas, nämligen om fritidshjälm, textilreflexer och eldrivna bormaskiner.

Handelshinderproblematiken och Nordens anpassning till EG:s inre marknad har varit uppe till diskussion inom hela NÄK:s verksamhetsområde och därvid särskilt inom produktsäkerhetsområdet.

Angående standardiseringsarbetet är konsumentorganen i alla nordiska länder ense om att man i framtiden bör försöka kanalisera de ökade nordiska insatserna till den europeiska standardiseringen och koncentrera dessa på standarder som gäller produktsäkerhet. För att främja ändamålen har ett projekt om konsumentinflytande på standardisering genomförts. Projektet kommer att avrapporteras under 1988.

3.7 *Tjänster*

Under de senaste åren har det skett förändringar på den finansiella marknaden t. ex. när det gäller utbudet av kombinationsprodukter, såsom försäkringar, lån, m m.

Dessutom sker det ett ökat samarbete på området liksom det upprättas koncerner som driver försäkrings-, bank- och finansverksamhet/rådgivning, etc. Denna utveckling har aktualiserat behovet av att värdera olika konsumentpolitiska åtgärder på området. Under året genomfördes ett förprojekt om förändringar på den finansiella marknaden ur konsumentpolitisk synpunkt. På basis av detta kommer ett fortsättningsprojekt om utvecklingens konsekvenser för konsumenterna och om rådgivning för finansiella produkter och privatekonomin att genomföras.

Projektet om konsumentkrav på livförsäkringar har startats. I projektet kartläggs konsumentproblem med livförsäkringar och konsumenternas behov av individuell livförsäkring, detta med hänsyn tagen till bl. a. skiftande grundskydd och preciserat konsumentkrav.

Varje år deltar ca 3 miljoner nordbor i sällskapsresor och konsumentmyndigheterna i Norden behandlar årligen flera tusen reklamationer angående enbart dessa. År 1986 utarbetades förslag till gemensamma nordiska avtalsvillkor för sällskaps- och gruppresor. På basis av det nordiska förslaget har under 1987 nationella förhandlingar mellan konsumentmyndigheter och resebyråbranschen pågått. Resultaten av de nationella förhandlingarna kommer att evalueras nordiskt. Även utformningen av gemensamma nordiska informationskrav vid marknadsföring av sällskapsresor har påbörjats.

3.8 Konsumentverksamhet på lokal och regional nivå

I den lokala och regionala verksamheten kan man numera allt bättre fånga upp och lösa konsumenternas problem. NÄK har ökat engagemang- et av regionala och lokala konsumentorgan bl. a. i samnordisk fortbildning och kontakter.

Särskild uppmärksamhet har fästs vid konsumentinformation i lokala medier. Man har undersökt vilken konsumentinformation som bäst ägnar sig för lokala medier och planerat att välja "projektområden", som under en försöksperiod på olika sätt tillförs en optimal konsumentupplysning i de lokala medierna.

4 Nordiska rådets rekommendation 29/1986 och yttrande

Nordiska rådets juridiska utskott har i ett yttrande vid Nordiska rådets 35:e session uppmanat ministerrådet att i sin verksamhetsberättelse från det konsumentpolitiska området till 1988 års session lägga större vikt vid de områden och projekt som utskottet har uttryckt speciellt intresse för.

NÄK sände i juni 1987 en tilläggsrapport om sådana projekt till juridiska utskottet och ytterligare information om verksamheten på sektorn gavs under utskottets möte i oktober.

Avseende uppföljning av Nordiska rådets rekommendation 29/1986 om forskningsinsatser inom den kooperativa sektorn rapporteras i ett särskilt meddelande.

Kapitel V

Næringsmidler

1 Sammenfatning

Det permanente nordiske utvalg for næringsmiddelspørsmål (PNUN) under Nordisk Ministerråds stedfortrederkomité, har ansvaret for det nordiske samarbeidet på næringsmiddel- og ernæringsområdet og legger opp retningslinjer, prioriterer samarbeidsoppgaver og koordinerer virksomheten innenfor samarbeidssektoren.

I løpet av året har PNUN, overfor Ministerrådssekretariatet og stedfortrederkomitéen, foreslått at utvalgets status endres til embetsmannskomité. Det er utarbeidet utkast til samarbeidsprogram for sektoren for perioden 1988–92.

Samarbeidsoppgavene innenfor næringsmiddelsektoren omfatter bl. a. næringsmiddelregulering, kost- og ernæringsspørsmål, næringsmiddel toksikologi, kontroll av næringsmidler og koordinering av nordiske synspunkter i aktuelle internasjonale fora.

Som første fase i arbeidet for å nedbygge ikke-tollmessige *handelshindringer på næringsmiddelområdet*, foreligger nå oversikter over de nordiske lands regelverk vedrørende merking, tilsetningsstoffer, kontaminanter, mikrobiologisk kvalitet, veterinærmedisinske preparater og berikning av matvarer.

Det er holdt kontaktmøte med EFTA-landene og mellom EFTA og EF-kommisjonen for å orientere om det nordiske harmoniseringsarbeidet og drøfte problemer av felles interesse.

I inneværende år er det satt igang arbeid for å *standardisere forenklede metoder til kostholdsundersøkelser*. Slike metoder anvendes særlig i større epidemiologiske undersøkelser for å klarlegge relasjoner mellom kosthold og forekomst av hjertekarsykdom, visse kreftformer m.v. Mere enhetlige metoder vil i større grad gjøre det mulig å sammenlikne resultater fra slike undersøkelser i de nordiske land.

Det er utarbeidet en statusrapport med oversikt over eksisterende nordisk og internasjonalt regelverk om *bestråling av matvarer*. Med utgangspunkt i denne rapporten er det avklart at det i Norden ikke er gitt tillatelse til bestråling av matvarer unntatt for avkiming av krydder og i begrenset utstrekning for sterilisering av sykehusmat, samt at de nordiske land ikke anser at bestråling av matvarer er en aktuell konserveringsmetode og derfor ikke kommer til å bli akseptert i større omfang.

I tillegg til igangværende virksomhet vedrørende *importkontroll* er det etablert samarbeid om prosjektrettet kontroll av næringsmidler. Det er også satt igang samarbeid for å utarbeide felles nordiske retningslinjer for god laboratoriepraksis (GLP) i de nordiske næringsmiddelkontrolllaboratorier.

2 Innledning

Det permanente nordiske utvalg for næringsmiddelspørsmål (PNUN) har i løpet av året overfor Ministerrådssekretariatet og stedfortrederkomitéen, foreslått at utvalgets status endres til embetsmannskomiteé. Det er utarbeidet utkast til samarbeidsprogram for sektoren for perioden 1988–92. Av dette framgår at de viktigste mål og prinsipper for samarbeidet er:

- å beskytte forbrukerne gjennom å sikre den helsemessige kvalitet av næringsmidler, og at redelighet i handel med næringsmidler iakttas,
- reduksjon av handelshindringer såvel i Norden som i øvrig internasjonal sammenheng,
- rasjonalisering av myndighetenes arbeid gjennom samordning av administrative ordninger og praksis,
- bedre utnyttelse av faglige og økonomiske ressurser,
- videreutvikling og styrking av de enkelte fagområder innen sektoren,
- utvikling og styrking av kontakt og gjensidig informasjon.

Samarbeidsoppgavene innenfor næringsmiddelsektoren omfatter bl. a. næringsmiddelovngivning, kost- og ernæringsspørsmål, næringsmiddel toksikologi, kontroll av næringsmidler og koordinering av nordiske synspunkter i aktuelle internasjonale fora.

3 Organisering

Det er for tiden etablert fagutvalg for de tre hovedområder kosthold og ernæring, toksikologi og risikovurdering og næringsmiddelkontroll.

Nordisk arbeidsgruppe for kost- og ernæringsspørsmål arbeider med enhetlig nordisk opplysnings- og informasjonsvirksomhet om kosthold og ernæring, virkemidler i ernæringspolitikken, nordiske næringsstoffanbefalinger, næringsmiddelstabeller, samordning av kostholdsundersøkelser og metoder for å identifisere befolkningsgrupper som er særlig utsatt for ernæringsrelaterte helseproblemer.

Arbeidsgruppen for toksikologi og risikovurdering arbeider med enhetlige vurderinger av helserisiko forbundet med fremmedstoffer i matvarer. Dette gjelder både risikovurdering knyttet til det enkelte fremmedstoff og den enkelte matvare, og en vurdering av det samlede kosthold og den totale belastning for de nordiske lands befolkning. Gruppen gir råd til myndighetene om regulering av toleransegrenser og høyeste akseptable mengde av fremmedstoffer i befolkningens kosthold, bl. a. av tilsetningsstoffer, rester av plantevernmidler og veterinærmedisinske preparater, tungmetaller, soppgifter og fremmedstoffer fra emballasje.

Arbeidsgruppen for næringsmiddelkontroll arbeider med felles nordiske kontrolloppgaver, bl. a. samordning av importkontroll og utvikling av et nordisk kontaktnett for avviste matvarepartier, oppgaver knyttet til hygienisk/ mikrobiologisk kvalitet av matvarer og samordning av retningslinjer

for slik kvalitet, planer for en felles nordisk interkalibrering av laboratorier/analyser og internordisk arbeidsdeling av ressurskrevende analyseoppgaver.

Nordisk Metodikkomité for Næringsmidler bistår PNUN på metode- og analyseområdet.

Alle arbeidsgrupper skal også samordne nordiske synspunkter vedrørende saker som behandles i internasjonale fora.

4 Virksomhet

Prinsipielle næringsmiddelpolitiske spørsmål av felles interesse får stadig større betydning i samarbeidet. Den helsemessige sikkerhet og redelighet på næringsmiddelområdet, likesom forholdet mellom kosthold og helse, har sentral betydning for virksomheten.

Samarbeidet innenfor sektoren er i hovedsak basert på prosjektvirksomhet. I 1987 har det pågått 17 prosjekter og budsjettet for virksomheten har vært på DKK 1 630 000.

4.1 Styrking av Norden som hjemmemarked

Som første fase i arbeidet for å nedbygge ikke-tollmessige handelshindringer på næringsmiddelområdet, foreligger nå oversikter over de nordiske lands regelverk vedrørende merking, tilsetningsstoffer, kontaminanter, mikrobiologisk kvalitet, veterinærmedisinske preparater og berikning av matvarer. De viktigste likheter og forskjeller i disse regelverk er klarlagt, og det er lagt fram forslag til harmoniserte bestemmelser vedrørende tilsetningsstoffer og merking av matvarer. Forslagene er sendt berørte myndigheter, faginstanser og industri for kommentar. For de øvrige delområder arbeides det med forslag til harmoniserte bestemmelser.

Det er holdt kontaktmøte med EFTA-landene og mellom EFTA og EF-kommisjonen for å orientere om det nordiske harmoniseringsarbeidet og drøfte problemer av felles interesse.

I kontakt med Styringsgruppen for utvikling av handelshindringer er det utarbeidet en tidsplan for det videre arbeidet. Innen utgangen av 1989 vil en del av forslagene til harmoniserte bestemmelser for matvarer bli lagt fram for ministerrådet. Det ble også foreslått en gjensidig forpliktende høring med konsultasjoner om nødvendig når et land endrer eller innfører nye bestemmelser.

4.2 Radioaktivitet i næringsmidler

Etter kjernekraftulykken i Tsjernobyl er det vist et klart behov for harmonisering, både innenfor Norden og internasjonalt, vedrørende fastsettelse av tiltaksgrenser for radioaktivitet i næringsmidler. I betenkingen over C1 til Nordisk Råds sesjon har juridisk utvalg anmodet om at det gis prioritet til arbeidet for felles nordiske grenseverdier, og uttrykt behov for

kunnskap om befolkningens inntak av radioaktivt forurensede matvarer, basert på oversikter over kostholdets sammensetning.

I denne sammenheng er nordiske synspunkter i forhold til det som skjer på området innenfor EF, WHO og FAO/CODEX, blitt drøftet.

Det er også tatt initiativ til et prosjekt for å formulere harmoniserte nordiske forslag til

- grenser for akseptabel gjennomsnittsdose for befolkningen første år og senere etter en akutt forurensningssituasjon,
- grense for akseptabel dose til bestemte befolkningsgrupper (gravide, diegivende kvinner, små barn) og til grupper som utsettes for doser over gjennomsnittet på grunn av bosted og kosthold,
- prinsipper for omregning av stråledose til grenseverdier for ulike nuklider i ulike næringsmiddelgrupper,
- prinsipper for nedtrapping eller oppheving av grenseverdier, idet en hver ny ulykkessituasjon vil kreve ny vurdering,
- kostholdsråd som kan eller bør gis til bestemte, særlig utsatte befolkningsgrupper.

Prosjektet forventes avsluttet tidlig i 1989.

4.3 Kosthold og ernæring

Forebygging av kostholdsrelaterte helseproblemer er det overordnede mål for samarbeidet på området. Virksomheten har vesentlig vært konsentrert om videreføring av tidligere igangsatte prosjekter.

I inneværende år er det satt igang arbeid for å standardisere forenklede metoder til kostholdsundersøkelser. Slike metoder anvendes særlig i større epidemiologiske undersøkelser for å klarlegge relasjoner mellom kosthold og forekomst av hjertekarsykdom, visse kreftformer m. v. Mere enhetlige metoder vil i større grad gjøre det mulig å sammenlikne resultater fra slike undersøkelser i de nordiske land.

Det er utarbeidet en sammenstilling av de nordiske lands bestemmelser om berikning (tilsetning av vitaminer, mineraler m. v. til matvarer). Forslag til harmonisering av disse bestemmelser vil bli drøftet med de respektive faginstanser og myndigheter.

Det er stort behov for å utvikle kompetanse i epidemiologi og statistikk for ernærings- og kostholdsforskere, og det er planlagt et nordisk forskerkurs.

4.4 Toksikologi og risikovurdering

I tillegg til den løpende prosjektvirksomhet har det vært arbeidet med toksikologiske vurderinger av de fremlagte forslag til harmoniserte bestemmelser om tilsetningsstoffer.

Det er lagt fram utkast til felles forslag til dokumentasjonskrav for bedømmelse av, og kriterier for godkjenning av plastemballasje som benyttes til næringsmidler.

4.5 Næringsmiddelkontroll

På bakgrunn av anmodning fra samarbeidsministrene om å prioritere arbeidet med samordning av regelverk m. v. for bestråling av matvarer, er det utarbeidet en statusrapport med oversikt over eksisterende nordisk og internasjonalt regelverk på området. Med utgangspunkt i denne rapporten er det avklart at det i Norden ikke er gitt tillatelse til bestråling av matvarer, unntatt for avkimming av krydder og i begrenset utstrekning for sterilisering av sykehusmat, samt at de nordiske land ikke anser at bestråling av matvarer er en aktuell konserveringsmetode og derfor ikke kommer til å bli akseptert i større omfang.

Det foreligger ikke egnede metoder for å kontrollere om importerte matvarer er behandlet med ioniserende stråling. Det er derfor besluttet å igangsette arbeid med å vurdere mulige kontrollmetoder for særlig aktuelle grupper av matvarer.

I tillegg til igangværende virksomhet vedrørende importkontroll er det etablert samarbeid om prosjektrettet kontroll av næringsmidler. Et seminar for personale i næringsmiddelkontrollen, med særlig vekt på inspeksjonskontroll, er arrangert høsten 1987. Det er også satt igang samarbeid for å utarbeide felles nordiske retningslinjer for god laboratoriepraksis (GLP) i de nordiske næringsmiddelkontrolllaboratorier.

Det er tatt initiativ til nordiske drøftinger om problemer knyttet til kontaminering av matvarer med Salmonella-bakterier. Dette gjelder særlig import og eksport av kjøttvarer, også mellom de nordiske land. Praksis og rutiner vedrørende slik kontroll er i dag ulik i de nordiske land, og dette har ført til unødige problemer med avviste partier av kjøttvarer.

5 Nordisk Råds uttalelse

Nordisk råds juridiske utvalg har i en uttalelse til Nordisk råds 35. sesjon oppfordret Nordisk Ministerråd til å arbeide for felles nordiske grenseverdier for radioaktivitet i matvarer. I den foreliggende beretningen inngår i avsnitt 4.2 oven kommentarer til rådets uttalelse.

Kapitel VI

Jämställdhet

1 Sammanfattning

Det nordiska jämställdhetssamarbetet har under året främst präglats av förberedelserna till Nordiskt Forum och den i samband därmed planerade officiella nordiska jämställdhetskongressen. Dessutom har arbetet med utformningen av en nordisk handlingsplan för sektorn kommit väl igång.

Bryt-projektet, som startade 1985, och vars syfte är att pröva och utveckla modeller, som bidrar till att bryta den könsuppdelade arbetsmarknaden genom försöksverksamhet i utvalda lokala områden i de fem nordiska länderna, är nu inne i försöksfasen. Projektet har fått stor uppmärksamhet och stora informationsinsatser, som främjar det nordiska erfarenhetsutbytet på området, bl. a. genom ett nyhetsbrev, BRYT-NYTT, har gjorts.

I enlighet med samarbetsprogrammet för jämställdhetsområdet startades i år två projekt rörande invandrade kvinnor i Norden samt ett statistikprojekt, som skall mynna ut i en publikation om kvinnor och män i Norden, som skall presenteras vid Nordiskt Forum.

2 Inledning

Det nordiska regeringssamarbetet i jämställdhetsfrågor inleddes år 1974. Ett permanent jämställdhetsutskott bildades 1978.

I november 1980 bildades ett ministerråd bestående av den minister i vart och ett av de nordiska länderna, som ansvarar för jämställdhetsfrågor.

Ett handlingsprogram för nordiskt samarbete i jämställdhetsfrågor fastställdes av Nordiska ministerrådet 1978 efter rekommendation av Nordiska rådet. Detta reviderades 1982.

Det nordiska jämställdhetssamarbetet skall enligt samarbetsprogrammet omfatta följande huvudområden: arbetsliv, social- och familjepolitik, utbildning, boende- och samhällsplanering samt deltagande i det politiska livet i övrigt.

Jämställdhetsministrarna hade ett möte den 11 augusti 1987 i Köpenhamn för att behandla Nordiskt Forum och den i samband därmed planerade officiella jämställdhetskongressen. En representant för Nordiska rådets juridiska utskott deltog även vid mötet.

Nordiska jämställdhetsutskottet har under året haft fyra ordinarie möten och två telefonmöten.

3 Arbetslivet

3.1 BRYT-projektet; rekommendation 25/1985

Nordiska rådet har i en rekommendation nr. 25/1985 rekommenderat Nordiska ministerrådet att genomföra åtgärder för att minska rollbundenheten inom utbildning och yrkesval i de nordiska länderna.

I linje härmed startade ministerrådet 1985 ett fyraårigt åtgärdsinriktat projekt vars syfte är att utveckla och pröva metoder som bidrar till att bryta den könsuppdelade arbetsmarknaden genom försöksverksamhet i utvalda lokala områden i de fem nordiska länderna.

Målsättningen är att utvidga och säkra kvinnors utbildningsval och yrkesmöjligheter genom en insats i såväl utbildningssystemet som arbetslivet och härmed även i företag. De många barriärer kvinnor möter, när de går in i otraditionella utbildningar och arbeten, skall identifieras och avlägnas.

BRYT-projektet startade i slutet av 1985 och efter en planeringsfas sattes försöksverksamheten igång. I varje försöksområde har en rad försöksprojekt satts igång, bl. a. nya metoder i yrkesvägledningen och yrkespraktik samt pedagogiskt utvecklingsarbete vad gäller flickor och fysikundervisning i grundskolan och på gymnasiet. Uppföljningen av hur det går för flickor, som har valt otraditionella utbildningar görs dels i form av förloppsanalyser, dels i form av t. ex. ett försök med kvinnliga tekniker, som påtar sig att vara mentorer för unga flickor i teknisk utbildning.

BRYT-projektet bidrar också till utveckling av och nordiskt erfarenhetsutbyte omkring nya åtgärder rörande "flickpedagogik" och "kvinno pedagogik" i framför allt den tekniska utbildningen och i arbetsmarknadsutbildningarna. Med kvinno pedagogik menas en pedagogik som ser till att flickor och kvinnor får ut detsamma av undervisningen som pojkar och män.

BRYT-projektet gör också analyser och försök för att bryta den rigida könsuppdelningen på enskilda arbetsplatser. Här arbetar projektet med bl. a. kvinnor i banker, kvinnor i teknisk förvaltning i en kommun, kvinnor i en pappersfabrik, kvinnor i en bilfabrik, kvinnor i fiskeriindustrin. BRYT-projektet initierar också kurser för kvinnor som startar eget där myndigheterna inte själva har en sådan verksamhet på gång.

Bryt-projektet började i oktober 1986 att utge ett nyhetsbrev, BRYT-NYTT, som utkommer tre gånger om året i en skandinavisk, en finsk och en isländsk utgåva. Generellt satsar projektet starkt på ett bättre erfarenhetsutbyte både vad gäller Bryt-projektets egna metoder och resultat och erfarenheter från andra projekt om nedbrytning av arbetsmarknadens könsuppdelning. Också genom föredrag, bl. a. på många nordiska och nationella konferenser, bidrar Bryt-projektets medarbetare till diskussionen om hur man kan motverka de starka segregeringsprocesser, som alltjämt uppdelar arbetsmarknaden i kvinnors arbeten och mäns arbeten.

I januari 1987 anordnade Bryt-projektet en forskarkonferens på Hana-holmen i Finland. Syftet var att samla nordiska forskare med arbetsmark-

nadens könsuppdelning som specialitet till en diskussion om speciellt segregeringsprocesserna på de enskilda arbetsplatserna. Inläggen från konferensen har samlats i en bok, som utkommer i NORD-serien i början av år 1988.

I december 1987 planerar Bryt-projektet att hålla en nordisk konferens för jämställdhetskonsulenter, kvinnokonsulenter och andra, som regionalt arbetar med jämställdhet inom arbetsmarknadsmyndigheterna. Det är första gången dessa "jämställdhetspolitikens regionala praktiker" får tillfälle att mötas för ett nordiskt erfarenhetsutbyte.

Bryt-projektet utger en försöksrapportserie. I serien har utkommit eller skall inom kort utges:

Rapport nr. 1/1986: *Försök på Volvo att motivera kvinnor för teknisk utbildning.*

Rapport nr. 2/1986: *Är lärarna intresserade av jämställdhetsförsök?*

Rapport nr. 3/1987: *Kvinnors sysselsettning og arbeidsmuligheter. Kvinneperspektiv på kommuneplan 1988–2003 for Stavanger.*

Projektet bedrivs i följande områden:

DANMARK	Storstrøms amt
FINLAND	Vammala stad
ISLAND	Akureyri kommun
NORGE	Rogaland fylke
SVERIGE	Västmanlands län.

I styrgruppen ingår jämställdhetsutskottet samt representanter för arbetsmarknadens parter, NAUT och ÅK-kultur.

3.2 Likalön och lönebildning

Syftet med projektet har varit att öka kunskapen om lokal lönebildning som fördelningsprocess samt att öka förståelsen för systematiska och osystematiska arbetsvärderingar som faktorer i lönebildningsprocessen för kvinnor och män. Studien genomfördes inom privat och offentlig sektor i Sverige och Norge.

I nästa fas har möjligheterna undersökts för att pröva de praktiska konklusioner som gjordes i den första studien. Detta skedde i samarbete med fackföreningar och arbetsgivare, som önskat föra sina anställda genom en planerad utbildning, som i vissa fall varit knuten till ett av företaget antaget jämställdhetsprogram.

Projektets avslutande har dessvärre kraftigt försenats.

3.3 Rekrytering av fler kvinnor till databranschen

Projektet inleddes under 1987 med ett kartläggningsarbete, som syftar till en beskrivning av hur kvinnorepresentationen ser ut på styrande och beslutande nivåer i verksamheter som har datateknisk orientering eller är höggradigt beroende av datatekniskt stöd.

Resultat från diskussioner med kvinnor i inflytelserika positioner i främst Danmark, Norge och Sverige ligger till grund för det seminarium med ca 20 deltagare, som avhölls i mitten av november i Sverige. Seminariet avsåg att fokusera på, varför det är så angeläget med fler kvinnor i inflytelserika och ledande positioner på AU/ADB-området och hur man kan stimulera ytterligare kvinnor att utvecklas till den nivån.

Projektet planeras att vara avslutat vid årsskiftet 1988/89.

3.4 Kvinnor i lokal utveckling

Jämställdhetssektorn har varit med om att delfinansiera ett seminarium om kvinnor i lokal utveckling, som arrangerades av ministerrådets glesbygdspolitiska arbetsgrupp under regionalpolitiska sektorn.

3.5 Kvinnor – teknik – utveckling

Projektet försöker identifiera vilken forskning, som kan bidra till att skapa ett nordiskt nätverk för att fördjupa kunskapen i, respektive nyttiggöra kunskapen från, områdena:

- kvinnors erfarenheter och arbetssätt
- informationsteknologins potential att öka yrkeskompetens för olika yrkesgrupper och arbetssituationer

Ett av delresultaten kommer att bestå av en bibliografi över befintlig och pågående forskning på dessa områden i de nordiska länderna. Vidare kommer det att läggas fram förslag till en nätverksorganisation, där intresserade forskare kan vara med antingen i arbetsgrupper med speciella teman eller i ett mer öppet nätverk. Förhoppningsvis kommer det även att läggas fram förslag till nordiska forskningsprojekt.

4 Social- och familjepolitik

4.1 Samliv i Norden

Förstudien rörande parrelationsforskning i Norden under perioden 1950–1985 har översatts till engelska med titeln *Nordic Intimate Couples with Children* och publicerats på Hans Reitzels Forlag, Köpenhamn.

Det nordiska forskningsprojektet Samliv i Norden kommer att belysa följande sju problemställningar:

- jämställdhetsbarriärer inom familjen
- könssystemet som en begreppsmässig kategori
- kärlek, arbetsliv och föräldraskap
- samspel mellan familjetid, fritid och arbetstid
- kärlek och "gemensamma projekt" inom parrelationen
- sexualitet och vardagslivets påfrestningar
- samt diagnostisk beskrivning av parrelationen.

Datainsamlingen i respektive land avslutades i de flesta länderna under hösten 1986. Resultaten presenterades vid ett, av arbetsgruppen anordnat,

internationellt symposium den 31 maj–3 juni 1987 på Hässelby Slott i Stockholm. En rapport från detta symposium publicerades i slutet av år 1987.

Projektet beräknas vara avslutat under andra hälften 1988.

4.2 Kvinnoperspektiv i offentligt och privat omsorgsarbete

I januari 1988 anordnas ett seminarium i ministerrådets regi för att ge kvinnliga forskare i de nordiska länderna tillfälle att gemensamt arbeta med teoretiska och metodologiska problem i forskning om privat och offentligt omsorgsarbete i relation till samhällsplanering.

4.3 Projekt om invandrade kvinnor

I enlighet med det nordiska samarbetet har det på jämställdhetsområdet i samarbete med kontaktgruppen för migrationsfrågor inletts två projekt om invandrade kvinnor.

4.3.1 Seminarier om invandrade kvinnors sociala kontaktnät och föreningsliv

Ministerrådet planerar att anordna fyra nordiska seminarier om invandrade kvinnor. Det första om invandrade kvinnors sociala kontaktnät och föreningsliv hölls i Stockholm den 2–3 november 1987. Deltagare var främst invandrade kvinnor i Norden.

Syftet med seminariet var att ge invandrade kvinnor och deras organisationer tillfälle att utbyta erfarenheter på ett nordiskt plan kring invandrade kvinnors sociala kontaktnät och föreningsliv. Dessutom avhandlades frågan om sociala skyddsnät genom samhällets institutioner, kvinnogrupper och kvinnohus. Avsikten var att ge föreningar, lokala och centrala myndigheter idéer för att vidareutveckla och stödja invandrade kvinnors sociala aktiviteter och föreningsliv. Seminariet utgjorde även en förberedelse för i Norden invandrade kvinnors deltagande i Nordiskt Forum.

4.3.2 Muslimska invandrarkvinnor i Norden

Detta projekt har för avsikt dels att samla den kunskap, som finns om de muslimska invandrade kvinnornas situation i Danmark, Norge och Sverige och göra den tillgänglig för en bredare publik, dels stimulera till nya forskningsinsatser med ett jämförande perspektiv mellan de nordiska länderna. Projektet beräknas vara avslutat under 1988.

5 Utbildning

5.1 Seminarium om jämställdhet och utbildning

I stället för en nordisk konferens för kvinnliga kommunalpolitiker i Norden, som planerats för år 1987 beslutade ministerrådet att hålla ett nordiskt seminarium om jämställdhet och utbildning. Innehållet i seminari-

et ligger väl i linje med Nordiska rådets rekommendation nr. 25/85 om att genomföra åtgärder för att minska rollbundenheten inom utbildning och yrkesval i de nordiska länderna.

Seminarieret hade titeln "*Pige og dreng – på lige fod. Ligestilling og lige værd i skolen*" och hölls i Karlslunde i Danmark den 15–17 september 1987. Dess syfte var att utväxla information och erfarenheter bland nordiska kolleger, om hur lärarna bäst möjligt görs medvetna om jämställdhet i skolan, så att detta blir en integrerad del av skolans vardag.

På seminariet antogs en resolution med bl. a. förslag om att det i den nordiska kulturhandlingsplanen under utbildningsavsnittet skall ingå en deklaration om att 1990 skall vara ett nordiskt jämställdhetsår i grundskolan.

Rapport från seminariet väntas komma ut i början av år 1988 i form av en debattbok med speciellt intresse för lärare i grundskolan.

5.2 Högre ADB-utbildning av kvinnor i Norden

Nordiska ministerrådet beviljade under hösten 1987 medel till ett seminarium om högre ADB-utbildning av kvinnor i Norden. Projektet ingår som en del i uppföljningen av datahandlingsplanen.

6 Boende- och samhällsplanering

6.1 *Det nya vardagslivet*

Projektet påbörjades 1982–1983 med en förstudie. Syftet är att utveckla modeller för ett nytt sätt att organisera vardagslivets viktigaste områden representerade av begreppen boende, omsorg och arbete. Studien söker förena ett normativt förhållningssätt med ett empiriskt. Exempel och resonemang bygger på såväl forskningsresultat som dokumenterade praktiska erfarenheter.

Projektet startade 1982–83 med en förstudie som publicerades 1984 av Nordiska ministerrådet (*Det nya vardagslivet. Forskningsgruppen för det nya vardagslivet*). Temat presenterades i boken i ett antal artiklar där olika infallsvinklar tillämpades.

I etapp I har arbetet under 1984–1985 resulterat i en rapport *Veijer til det nye hverdagslivet. Om integrering av hverdagslivets oppgaver på et mellemliv*. Den andra och sista etappen har ännu inte påbörjats i avvaktan på tryckningen av den första etappens rapport.

6.2 *Kan vi bo tillsammans?*

Jämställdheten mellan kvinnor och män inom boende och planering kan förbättras genom ökad insikt. En förutsättning för att brukaren fritt skall kunna välja mellan olika bostadslösningar är, att han/hon erbjuds tillräckligt med information. För att kunna avgöra ifall en bo-gemenskap tillfredsställer brukarens behov, bör han/hon ha en klar bild av hur olika lösningar i bo-gemenskaperna fungerar.

Gruppen kring projektet "Kan vi bo tillsammans?" arbetar på en video, en katalog och en plakatserie, som skall visa redan existerande bo-gemenskaper i Norden.

Under år 1987 har gruppen besökt och fotograferat många kollektiv. Katalogens innehåll och utformning är i princip klar. Videon är inspelad.

Materialet skall vara tillgängligt på samtliga nordiska språk och det skall kunna utnyttjas vid kurser och på temamöten kring boendefrågor, arbetet skall vara premiärklart för Nordiskt Forum 1988.

7 Deltagande i det politiska livet och i samhällslivet i övrigt

1983 inleddes ett forskningsprojekt om "kvinnor i politiska beslutsprocesser". Projektet är en uppföljning av ett seminarium om "Kvinnor i styrande organ" och en efterföljande förstudie. Syftet med projektet har varit att göra en jämförande nordisk undersökning av hinder för kvinnors deltagande och inflytande i politiska beslutsprocesser samt att undersöka vad som gjorts i de fem nordiska länderna för att försöka undanröja dessa hinder och därmed öka kvinnors representation och inflytande.

Resultaten presenteras i två böcker. I 1985 utkom boken "*Blomster o spark. Samtaler med kvindelige politikere i Norden*" – en intervjubok med 35 kvinnliga politiker från alla fem nordiska länder samt Grönland, Åland och Färöarna.

I slutet av 1987 och i början av 1988 publiceras en "*Håndbog i kvinde-representation*" på samtliga nordiska språk. Boken är en handbok för politiskt och kvinnopolitiskt intresserade kvinnor och innehåller information och analyser om de olika strategier, som i de nordiska länderna använts de senaste 15–20 åren för att föröka kvinnors politiska deltagande och inflytande.

8 Övrigt

8.1 Seminarium om männen och jämställdhet

Mot bakgrund av att det i Sverige och Norge finns särskilda arbetsgrupper om mansroller knutna till respektive regeringskanslier och att det i Finland utarbetats ett forskningsprogram om mansroller anordnade ministerrådet ett seminarium den 22–23 oktober 1987 i Stockholm för att utbyta erfarenheter på området, diskutera framtida verksamheter och samarbete samt stimulera debatten om männen och jämställdhetsarbetet. Seminariet handlade främst om förhållanden i arbetslivet, som påverkar männen och jämställdheten samt hur kunskap och debatt om jämställdhet kan föras ut till en bred diskussion bland män i de nordiska länderna. Seminariet resulterade i en del förslag till ministerrådet om hur mansperspektivet kan stärkas i jämställdhetsarbetet. Förslagen kommer att behandlas under våren 1988.

8.2 Kvinnor och män i Norden

Nordiska rådet presenterade en folder med statistik om kvinnor och män i Norden till FN's kvinnokonferens i Nairobi 1985.

Ministerrådet har i år inlett ett projekt vars syfte är att i än högre grad statistiskt synliggöra kvinnors och mäns situation i olika studier av livscykeln och inom olika områden i samhället. Publikationen skall utgöra fakta och diskussionsunderlag vid både Nordiskt Forum och vid den i samband därmed beslutade officiella jämställdhetskonferensen.

9 Nordiska rådets rekommendation 34/1986 samt yttranden rörande det nordiska jämställdhetsarbetet

9.1 Rekommendation 34/1986

Nordiska rådet har i rekommendation nr. 34/1986 rekommenderat Nordiska ministerrådet att

1. i fællesskab med Nordisk Råds præsidium arrangere en nordisk kvindekonference – Nordisk Forum – i 1988 for kvinder med tilknytning til kvindeorganisationer, faglige organisationer, græsrodsbevægelser och andre ikke-officiella foreninger eller sammenslutninger,

2. i fællesskab med Nordisk Råds præsidium arrangere en officiel conference samtidig med Nordisk Forum,

3. afsætte projektmidler til forberedelse og gennemførelse af konferencerne.

Nordiska ministerrådet har år 1987 beviljat 986 000 DKK till förberedelserna för Nordiskt Forum, och det är för år 1988 föreslaget en beviljning på 5.4 milj. DKK till förberedelser och genomförande av konferensen.

Nordiska ministerrådet har beslutat, att Nordiskt Forum skall äga rum den 30 juli–7 augusti 1988 i Oslo. Huvudansvaret för planeringen och innehållet är överlämnat till kvinnoorganisationerna, genom att ministerrådet har utsett en planeringsgrupp bestående av två representanter för kvinnoorganisationerna i varje land (tre ifrån värdlandet) samt en medlem från vardera Nordiska rådets juridiska utskott och nordiska jämställdhetsutskottet. Därutöver är det möjligt för kvinnoorganisationer på Färöarna, Åland och Grönland att delta som observatörer vid mötena.

Nordiskt Forums sekretariat är förlagt till Oslo.

Planeringsgruppen har under år 1987 hållit fem möten, ett i varje nordiskt land, samt ett planeringsseminarium med deltagande av representanter för en större krets av kvinnoorganisationer, kvinnoforskare och representanter för arbetsmarknadens parter. En särskild rapport från detta seminarium har sänts ut på remiss till omkring ytterligare 200 kvinnoorganisationer och grupper i hela Norden.

I samband med Nordiskt Forum har Nordiska ministerrådet i samråd med Nordiska rådet beslutat att anordna en officiell konferens från den 3–

5 augusti 1988 i Oslo. Bl. a. kommer ett förslag till handlingsplan för det nordiska jämställdhetssamarbetet gällande åren 1989–93 att diskuteras. Huvudtemana för både konferensen och handlingsplanen har fastställts till "Kvinnors roll i den ekonomiska utvecklingen" och "Sammanhang mellan familjeliv och arbetsliv".

Jämställdhetsministrarna vill framhålla att förberedelserna för Nordiskt Forum och den i samband därmed planerade officiella konferensen har under år 1987 ställt och kommer under nästa år att ställa stora krav på både de nordiska och nationella resurserna på jämställdhetsområdet.

9.2 Nordiska rådets yttrande

Juridiska utskottet har i ett yttrande från 34:e sessionen uttalat att det i det nordiska samarbetet rörande bekämpning av arbetslösheten mer bör fokuseras på en lösning av problemen i förbindelse med unga kvinnor, som är utan utbildning och yrkeserfarenhet, och långtidsarbetslösa kvinnor i övrigt. Ministerrådet önskar återigen hänvisa till projekten om nya åtgärder mot ungdoms- och långtidsarbetslösa. Dessa projekt, som ingår i uppföljningen av den ekonomiska handlingsplanen, avslutas under år 1988. Inför sessionen 1989 kan Nordiska rådet förvänta en mer ingående redogörelse för hur kvinnornas problem inom dessa områden tagits upp. Huvudansvaret för projekten ligger hos Nordiska arbetsmarknadsutskottet.

I sitt betänkande över ministerrådets verksamhetsberättelse för 1986 uttalar juridiska utskottet sig positivt om ministerrådets överväganden att inleda ett närmare samarbete med andra sektorer, framför allt med arbetsmiljö-, social- och hälso- samt utbildningssektorerna. I detta sammanhang önskar ministerrådet meddela, vilket ovan nämnts, att det enligt förslag från Nordiska rådet beslutat, att utarbete en nordisk handlingsplan för jämställdhetssamarbetet.

Handlingsplanen har till syfte att engagera samtliga av temana berörda samsamarbetssektorer, således ej endast jämställdhetssektorn, och därigenom på ett kraftfullare sätt än tidigare integrera jämställdhetsarbetet i ministerrådets övriga verksamhet. Förslag till handlingsplan kommer att sändas ut på remiss under våren/sommaren 1988 och ingå som underlag till den officiella konferensen i Oslo 3–5 augusti samma år. Ministerrådet planerar därefter att presentera det som ministerrådsförslag till sessionen 1989.

Utarbetandet av handlingsplanen kommer att koordineras med arbetet med andra handlingsplaner framför allt den nya ekonomiska handlingsplanen.

Nordiska rådet upprepade vid sessionen i år sin anmodan om att överföra Bryt-projektet till finansiering över den nordiska handlingsplanen för ekonomisk växt och full sysselsättning.

Vid utarbetandet av budgeten för 1988 gjordes på grund av de beräknade höga kostnaderna för Nordiskt Forum en helhetsbedömning av budgeten för jämställdhetssektorn. Som framgår av ministerrådsförslaget föreslås att

Bryt-projektet fr. o. m. 1988 ingår i den nuvarande ekonomiska handlingsplanen och att Nordiskt Forum delfinansieras via den ordinarie projektbudgeten med ett belopp motsvarande kostnaderna för Bryt-projektet.

Till sist noterade juridiska utskottet, att ministerrådet planerade att lägga fram ett förslag med åtgärder, som främjar en jämnare könsfördelning speciellt vad gäller chefstjänstemän. Samarbetsministrarna antog ett sådant förslag, vilket den 7 juli 1987 översändes till Nordiska rådet för kännedom.

Kapitel VII

Allmänskultur; mediafrågor; radio- och tv-samarbete

1 Inledning

Avtalen av 15. mars 1971 mellom Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige om kulturelt samarbeid trådte i kraft den 1. januar 1972.

Kulturavtalens virkeområde omfatter utdanning, forskning og annen kulturell virksomhet (allmennkultur), både målene for den allmenne kulturpolitikk, dens innhold og metoder, og kulturlivets institusjonelle, organisatoriske og finansielle forhold. Ministerrådet (kultur- og undervisningsministrene) fattar de beslutninger som kreves for å virkeliggjøre avtalens siktemål og bistås av kulturembetsmannskomiteén. Hertil kommer ministerrådet for radio- og TV (kultur-, industri- og kommunikasjonsministrene) og embetsmannskomiteén for radio og TV som gjennomfører samarbeidet på bestemte områder innoim radio og TV (kulturavtalens artikkel 5 d).

I dette kapitlet av ministerrådets virksomhetsberetning rapporteres det først om samarbeidet innoimfor det allmennkulturelle området. Dette omfatter dels virksomheten i de forholdsvis mange institusjoner og støtteordninger som er etablert, dels et antall utviklingsprosjekter. Videre omhandler kapitlet spørsmål vedrørende kultur og massemedia respektive kulturforbindelser med utlandet. I tillegg hertil rapporteres det om samarbeidet vedrørende radio- og TV. Redegjørelsen tar hensyn til Nordisk Råds rekkommendasjoner.

2 Almenkultur

2.1 Nordiske institusjoner

2.1.1 Indledende bemerkninger

De nordiske kulturformidlingsinstitusjoner i Island, Færøerne, Grønland, Aland og det samiske bosætningsområde er alle etablert med henblik på å fremme kulturforbindelserne mellom disse områder og det øvrige Norden. Nordisk Kunstcentrum i Helsingfors har desuden til oppgave å formidle samarbejde på billedkunstens område i hele Norden.

Institusjonerne varetager en viktig oppgave som formidlere og kontaktpunkt mellom kulturarbejdere i hele Norden og det lokale/nasjonale miljø. Gennem sit samarbejde med de faglige miljøer og med publikum kan de opfange og formidle vigtige strømninger i de nordiske samfund. I alt blev der bevilget DKK 24 460.000 til institusjonerne i 1987.

I det følgende vil der blive givet en kort beskrivelse af nye aktiviteter, problemer og særlige indsatser i relation til de nordiske kulturformidlingsinstitusjoner i 1987.

2.1.2 *Nordens Hus i Reykjavík*

Ministerrådet gennemførte i 1984 en undersøgelse for at klarlægge institutionens økonomi, fysiske standard og aktivitetsniveau. På baggrund af rapportens anbefalinger besluttede ministerrådet i 1986 at bevilge et engangsbeløb på DKK 1,5 mill. af ministerrådets dispositionsmidler til gennemførelse af nødvendige reparations- og vedligeholdelsesarbejder. Dette vedligeholdelsesarbejde er gennemført i løbet af 1987, og det forudsættes herefter, at husets vedligeholdelse fremover vil være mulig at gennemføre indenfor rammerne af det ordinære budget. Til husets drift blev der i 1987 bevilget DKK 2 943 000.

Blandt de vigtigste arrangementer i huset i løbet af året kan nævnes udstillingen "Det vilde danske maleri" (i samarbejde med Nordens Hus på Færøerne) og en række seperatudstillinger med islandske og nordiske kunstnere. I foråret arrangeredes en koncertserie med unge nordiske solister og i september afvikledes en litteraturfestival i huset med deltagelse af en række fremtrædende nordiske forfattere og forfattere udenfor Norden.

2.1.3 *Nordisk Teaterkomité (NTK)*

Nordisk Teaterkomité's bevilling for 1987 DKK 3 879 000 disponeres til gæstespilsvirksomhed og efteruddannelseskursus. Af de 6 seminarer som blev arrangeret, kan nævnes et seminar om teater for høre- og synshandicappede.

Komiteens sekretariat blev flyttet fra Oslo til København i august, samtidig med at den nye generalsekretær begyndte i stillingen på heltid. Drøftelse af de administrative spørgsmål har foregået i forbindelse med sekretariatsflytningen.

2.1.4 *Nordisk musiksamarbejde (NOMUS)*

NOMUS har i 1987 haft en bevilling på 1 813 000 DKK til sin samlede virksomhed. Ud over gennemførelsen af de hidtidige aktiviteter har NOMUS fået bevilget 500 000 DKK i 1987 af ministerrådets dispositionsmidler til nordisk amatørmusiksamarbejde. Beløbet er fordelt af NOMUS i samarbejde med repræsentanter for SAMNAM (Nordisk Amatørmusiksamarbejde). Fremover vil denne bevilling indgå i NOMUS' samlede tilskud.

I forbindelse med en evaluering af SAMNAM og budgetbehandlingen i 1986 blev det besluttet at NOMUS, som ifølge sine vedtægter også har ansvar for amatørmusikken i Norden, fremover skal forestå disponeringen af tilskud til amatørmusikvirksomhed. Det blev ligeledes understreget, at amatørmusik i bredest mulig forstand bør komme i betragtning med tildeeling af midler. NOMUS og SAMNAM har aftalt retningslinjer for fordeling af midler til området. Det indebærer at SAMNAM har en indstillende funktion i forhold til fordeling af midler til amatørmusikken.

2.1.5 *Nordens Hus på Færøerne*

I Nordens Hus på Færøerne har man nu afsluttet færdiggørelsen af husets fysiske indretning og gennemført nødvendige ekstraordinære vedligeholdelsesarbejder. Gennemførelsen af dette har under de seneste år medført et nedsat aktivitetsniveau, og ministerrådet besluttede således at tillade overførsel af 1 mill. DKK af 1986-budgettet til virksomhedsbudgettet for 1987 for at fuldføre disse arbejder. Institutionen har således i 1987 kunnet gennemføre sin virksomhed på forudsat niveau. Blandt de vigtigste aktiviteter i årets løb kan nævnes gæstespil fra Det kongelige Teater i København og fra Lilla Teatern i Helsingfors. Udstillingsvirksomheden har omfattet udstillingen "Det vilde danske Maleri" (i samarbejde med Nordens Hus i Reykjavík), en række udstillinger med færøsk og nordisk kunst, udstillinger af nordisk hemsløjd, tekstil- og håndværksudstillinger. De musikalske arrangementer omfatter en nordisk folkemusikfestival, en jazzfestival og kammerkoncerter med færøske og nordiske kunstnere.

2.1.6 *Nordens institut i Grønland*

På ministerrådets budget var der afsat DKK 1 mill. for 1987 til aktiviteter og løn til kultursekretær, og der forudsattes en gradvis øgning af ressourcer frem til 1990. Grønlands Hjemmestyre dækker udgifter til lokaler og assistenthjælp.

Instituttet blev officielt åbnet i september 1987 i nærværelse af de nordiske kulturministre og blev markeret med en nordisk kulturuge i Grønland. Ugen blev arrangeret i nært samarbejde med grønlandske myndigheder, og med støtte fra Nordisk Kulturfond og de nordiske lande. Der deltog kunstnere og kulturarbejdere fra Grønland og de øvrige nordiske lande i arrangementer flere steder i Grønland.

2.1.7 *Kulturinstitution i Vestnorge*

En ny utredning om oprettelse av nordisk kulturinstitution i Vestnorge (rek. nr. 21/1979) forelå i november 1986. Utredningen tok sitt utgangspunkt i gavebrev fra Tora og Oddleif Fagerheims stiftelse. Ministerrådet vedtok i februar 1987 å ta imot gaven, under den forutsetning at det på eiendommen på Dalåsen i Fjaler opprettes gjesteatliéer for nordiske billedkunstnere. De norske myndigheter står for etableringen og driftskostnadene av bygningen.

Arbeidet med etableringen ble påbegynt i 1987. Det er nedsatt en etableringskomité med representanter for myndighetene, billedkunstnerne og Nordisk kunstcentrum på Sveaborg. Komitéen skal samordne den videre planlegging av arbeidssentret og bl. a. vurdere spørsmålet om styringsorgan og driftsbudsjett.

2.2 Bidragsinstitutioner

Nordisk Ministerråd giver støtte til enkelte fritstående organisationers/institutioners virksomhed i form af økonomiske tilskud. Dette omfatter *Nordisk Sameråd, Nordisk amatørteaterråd, Nordisk Kunstforbund, Nordiske forfatterkurser, Nordkalottmuseet, Skandinavisk forening i Rom, og Nordlek*. Sidstnævnte fik støtte for første gang dette år, med DKK 150 000 over Nordisk Ministerråds dispositionsbevilling. Tilsammen udgør støtten DKK 3 096 000 i 1987.

2.2.1 Skandinavisk forening i Rom

Foreningen flyttede i løbet af 1987 ind i nye lokaler. Statutterne blev ændret, bl. a. således at alle typer kunstnere kan benytte værelserne, og administrationen er styrket. Egenbetalingen for de besøgende kunstnere er hævet, samtidig som ministerrådets økonomiske tilskud er øget fra DKK 250 000 til DKK 600 000.

2.3 Støtteordninger

Almenkulturområdets støtteordninger omfatter *Komiteén til oversættelse af nabolandslitteratur, Komiteén for spredning af nordiske spillefilm, ungdomssamarbejde, folkeoplysningssamarbejde og idrætssamarbejde*. Støtten fordeles dels af komitéer udnævnt af Nordisk Ministerråd, dels af Nordisk Kulturfond.

De forskellige ordninger har i 1987 foretaget den ordinære støttetildeling. Sammenlagt er der uddelt DKK 9,527 mill.

2.4 Nordiske priser

Nordisk Råds litteraturpris og Nordisk Råds musikpris uddeles henholdsvis hvert år og hvert andet år. Bedømmelseskomitéerne udnævnes af Nordisk Ministerråd, og det administrative ansvar varetages af Nordisk Råds svenske og danske delegation. Nordisk Råds litteraturpris blev i 1987 hævet til DKK 125 000.

2.5 Udviklingsprojekter

2.5.1 Indledning

Udviklingsprojekterne på kulturområdet omfatter projekter på forsøgsbasis, der er startet med udgangspunkt i rekommandationer fra Nordisk Råd. Mange af de nuværende permanente samarbejdsordninger er startet på forsøgsbasis. Ofte fungerer forsøgsområder 3–5 år finansieret over Ministerrådets dispositionsmidler inden de på baggrund af en evaluering eventuelt forsøges optaget på det permanente budget.

Nedenfor gives meddelelse om de nuværende projekter.

2.5.2 Samarbejdet omkring børn og kultur

Ministerrådet besluttede i 1983 at intensivere indsatsen på børnekulturområdet indenfor rammerne af et samlet arbejdsprogram. Den nordiske arbejdsgruppe for børnekulturområdet har til opgave at initiere projektvirksomhed, informere om den børnekulturelle situation i Norden samt gennemføre konferencer, seminarer og lignende på børnekulturområdet.

For 1987 bevilgedes 550 000 DKK til virksomheden over ministerrådets dispositionsmidler og samtidigt forlængedes arbejdsgruppens mandat til 31.12.1988.

Gruppens arbejdsprogram omfatter bl. a. en nordisk nyhedstjeneste om børn og kultur samt årlige temaprojekter om børnekultur. Temaprojekterne gennemføres på skift i de nordiske lande.

Fra 1987 er informationstjenesten blevet omlagt, således at man har indstillet udsendelsen af nyhedsbulletinen, og i stedet udsendes efter behov mindre informationsblade om aktiviteter på børnekulturområdet.

Temaprojektet for 1986 "børn og levende billeder" mundede ud i en vandrestilling med titler "Møjlighedernas Marknad" som i løbet af 1987 er blevet vist i Sverige, Danmark, Finland og Norge, og i 1988 planlægges den vist i Island og på Færøerne. Udstillingen viser bl. a. eksempler på børns egenvirksomhed med levende billeder fra tegnefilm til video. I forbindelse med udstillingen er der udgivet et katalog med artikler over udstillingstemaet. Temaprojektet for 1987 var børnekunst/billedkunst, hvor man i forbindelse med en international udstilling og konference om dette tema i Hyvinge i Finland har stået for tilrettelæggelsen af en nordisk afdeling.

2.5.3 Nordisk folkebibliotekssamarbejdet (NORDFOLK)

NORDFOLK blev oprettet som projekt under Nordisk Ministerråd i 1982 på initiativ fra de nordiske biblioteksforeninger. Folkebibliotekssamarbejdet har været koncentreret om efteruddannelseskurser for bibliotekarer med særlig vægt på kurser i nabolandslitteratur og desuden kurser indenfor andre biblioteksfaglige emner.

For 1987 bevilgedes 550 000 DKK til virksomheden over ministerrådets dispositionsmidler, og samtidigt besluttede man at udpege nationale repræsentanter til den nordiske folkebibliotekskomiteé for perioden 1.1.1987–31.12.1988. NORDFOLK's sekretariat er knyttet til Statens Bibliotekshøjskole i Oslo.

Virksomheden i 1987 har omfattet kurser i dansk litteratur, automatiseringsplanlægning, katalogisering og registrering af indvandrerlitteratur m. v. Desuden har man gennemført et forprojekt og udredning om nordisk bogdistribution som opfølgning på Nordisk Råds rekkommendation 5/1980.

2.5.4 Tale- og punktskriftsbøger

For 1987 bevilgedes 140 000 DKK fra dispositionsmidlerne til fortsættelse af arbejdet med en fælles nordisk distributionsordning. På et arbejds møde i Oslo har man bl. a. drøftet samarbejde om produktion af noder i punktskrift, samarbejde på indvandrerområdet, tekniske problemer i forbindelse med udveksling af lydbogsmaterialer, og mulighederne for efter anvendelse af radioprogrammer.

2.5.5 Samiske kulturaktiviteter

Fra 1979 har ministerrådet haft en forsøgsordning med speciel støtte til visse samiske kulturaktiviteter af éngangskaraktér. Denne støtte blev i 1987 forhøjet til DKK 800 000. I 1984 blev der for en 3-års periode ansat en speciel sagkyndig ved Nordisk Sameråds sekretariat i Utsjoki for at udrede den videre udvikling af samisk kulturliv. Udredningen forelå i marts 1987, og arbejdet med opfølgningen blev så igangsat. Ministerrådet regner med at have afsluttet arbejdet tidligt i 1988.

2.5.6 Fælles nordisk bogmarked

På baggrund af rek. nr. 5/1980 og en handlingsplan for nordisk bogdistribution, blev der i efteråret 1986 startet et samarbejde mellem Nordisk Ministerråd og Hässelby slot i Sverige. Arbejdet kom for alvor igang i 1987, da der blev bevilget DKK 300 000 til projektet. Man har i den første fase af arbejdet koncentreret sig om informationsarbejdet, med bl. a. kurser for boghandlermedarbejdere og bibliotekarer, annoncering i og distribution af nationale bogkataloger og spredning af brochuren "Læs noget nordisk". Der er også indledt et samarbejde med de nordiske folkebiblioteksorganisationer og bibliotekshøjskolerne.

Man har i 1987 specielt arbejdet med det svenske bogmarked, bl. a. med tilbud om nordiske bogpakker til boghandlere, formidling af bestillinger m. m. Der arbejdes også med mulighederne for at styrke systemet med "nordiske" boghandlere og at kortlægge mulighederne for enklere distributionssystemer.

Told, moms og andre handelshindringsspørgsmål vil blive vurderet i forbindelse med opfølgningen af kulturhandlingsplanens kortlægning af hindringer for et kulturelt hjemmemarked i Norden.

3 Kulturinformation i utlandet

3.1 Nordisk sekelskifteskunst

Utställningen avslutades i Düsseldorf i januari 1987 och hade då haft drygt 50 000 besökare, vilket av arrangörerna ansågs vara ett mycket högt besökstal. Beroende på det stora intresset fick utställningskatalogen tryckas i tre omgångar och såldes ändå helt slut. Presskommentarerna var även i Tyskland mycket positiva.

I närvaro av President François Mitterand, Premiärminister Jacques Chirac och Norges Kulturminister Hallvard Bakke, som företrädde ministerrådet, samt ett stort antal företrädare för samhälls- och kulturliv i Frankrike och i de nordiska länderna öppnade H.M. Dronning Margrethe II i februari den nordiska sekelskifteskunstsutställningen i Paris.

Utställningen visades på Musée du Petit Palais i det centrala Paris. Antalet konstverk hade utökats med ett fyrtiotal för visningen i Paris. Presskommentarerna var överlag positiva och utställningen kunde inräkna drygt 80 000 besökare, vilket av arrangörerna sades vara drygt 50 % fler än vad man hade räknat med.

Visningen av utställningen fortsatte under sommaren på Nasjonalgalleriet i Oslo dit den blev förlagd beroende på arbetskonflikt vid danska museer. Även i Oslo rönt utställningen betydande uppmärksamhet, också av nordiska media utanför Norge. Museet kunde inräkna drygt 38 000 besökare.

Genom visningen av nordisk sekelskifteskunst med inledning genom SCANIDANVIA TODAY i USA 1982/83 (Washington, New York, Minneapolis, Göteborg) och dess fortsättning 1986/87 (London, Düsseldorf, Paris, Oslo) har denna konst blivit känd i ett stort antal konstmetropoler och omskriven i de flesta facktidskrifter och betydande dagstidningar i dessa länder. Verken har setts av tusentals personer i både utlandet och Norden. Härtill kommer de omfattande utställningskataloger som givits ut i samband med visningarna och som hädanefter finns på olika konstinstitutioner och bibliotek.

Den nordiska konsten från perioden har således nu blivit internationellt uppmärksammat och allmänt erkänd. Intresset från utländska museer för att visa denna bildkonst är fortfarande mycket stort. Några nya planer på en liknande utställning föreligger inte beroende på att de aktuella konstverken nu visats på en rad olika platser under en relativt kort tid.

3.2 Kulturprojektet i Japan

Sedan ett par år har ett kulturprojekt i Japan planerats med inriktning på ett genomförande 1987/88. De samnordiska inslagen omfattar utställningar av konst, design, illustrerade barnböcker, konsthantverk, samiskt konsthantverk, textilslöjd, film, musik och litteratur. Härtill kom en lång rad nationella inslag med musik, konst, design, konsthantverk, m. m.

Evenemangen inleddes i september genom att Islands President, Vigdis Finnbogadóttir, offentliggjorde projektet vid en presskonferens i Tokyo samt öppnade designutställningen på Museum of Modern Art i Toyama. Besöket ledde till omfattande pressbevakning.

I oktober invigde det norska kronprinsparet, HKH Kronprins Harald och HKH Kronprinsessan Sonja, samekonsthantverksutställningarna samt deltog i möte mellan japanska och nordiska författare. Senare i samma månad öppnade ministerrådets ordförande, kirke- och undervis-

ningsminister, Kirsti Kalle Grøndahl konsthantverks- og barnboksutstillingarna samt HKH Kronprins Frederik designutstillingen i Tokyo. HM Kung Carl Gustaf og HKH Kronprins Fredrik besøkte en rad av utstillingarna i månadsskiftet oktober/november og overvarade samtidig en TV-sänd konsert med nordisk musikk tillsammans med bl. a. DKH Prins og Prinsessan Hitachi samt utrikesminister Kuranari og ett stort antal företrädare för japanskt og nordiskt kultur- og samhällsliv.

Nordiska Rådets president, vice talman Elsi Hetemäki-Olander, og Nordiska Ministerrådets ordförande var värdar för en stor mottagning i Tokyo till vilken ledarna inom det politiska, ekonomiska og kulturella livet i Japan hade inbjudits.

Samarbetsminister Mats Hellström öppnade en festival med nutida nordisk musikk, kulturminister Birgir Usleifur Gunnarsson en filmfestival og kulturminister Anna-Liisa Piipari en textilutställning.

Från de nordiska länderna deltar ett hundratal konstnärer, musiker, författare m. m. i genomförandet av projektet i Japan. Så t. ex. anordnas en studieresa för konstnärer og chefer för museer i Norden, ett arbeidssymposium vardera inom områdena glas og keramik, författarseminarier, föredrag, konserter, etc.

Flertalet av arrangemangen har mottagits positivt og publiktilströmningen har varit större än väntat. Bevakningen i media har varit betydande, vilket också förklaras av att såväl olika TV-bolag som fack- og dagstidningsjournalister besökt de nordiska länderna under sommaren som en del av projektet. Från de japanska arrangörernas sida har man uttalat sin stora tilfredsställelse både med förberedelserna og inledningsfasen.

3.3 Framtida kulturinformation i utlandet

Inom ramen för arbeidet med kulturhandlingsplanen har ingått att också överväga den framtida nordiska kulturinformationen i utlandet. Detta arbete redovisas i särskild ordning.

Inom ramen för den särskilda ledningsgrupp för nordisk kulturinformation i utlandet, vilken har till oppgift att vara rådgivande organ till ministerrådet i hithörande frågor, har de nämnda projekten planerats og genomförts. I gruppen övervägs f. n. inriktningen av framtida projekt både ifråga om innehåll og var en sådan information i första hand bör äga rum. Detta sker mot bakgrund av dels ett behov av att följa opp tidigare satsninger, dels av ett stort interesse från utlandet för nordisk kultur.

4 Kultur og massemedier

4.1 Arbejdsgruppen for kultur og massemedier

4.1.1 Indledning

Den hurtige udvikling på medieområdet og områdets stigende kulturpolitiske betydning er baggrund for at ministerrådet i 1985 vedtog et samlet

virksomhedsprogram for massemedieområdet for perioden 1985–87. Som ansvarlig overfor ministerrådet nedsattes en arbejdsgruppe for kultur og massemedier, med repræsentanter fra de nationale regeringer. Arbejdsgruppens overordnede opgave er at fremme idé- og erfaringsudvekslingen indenfor forskellige dele af medieområdet, fremme information om medieudviklingen i og udenfor Norden, igangsætte forsøgsvirksomhed og forbedre ministerrådets samlede mediepolitiske indsats.

Virksomheden finansieres over ministerrådets dispositionsmidler. I 1987 bevilgedes DKK 900 000 til formålet.

Som forudsat er der i 1987 foretaget en evaluering af virksomheden. Dette er sket i forbindelse med udarbejdelse af handlingsplanen for det kulturelle samarbejde. Heri lægges op til at arbejdsgruppen for kultur og massemedier gøres til et permanent samarbejdsorgan under ministerrådet, og at virksomheden optages på det faste budget.

4.1.2 *Videogram for døve*

Arbejdsgruppen igangsatte i 1986 en forsøgsordning med distribution af videogrammer for døve i Norden. Distributionen varetages af de enkelte landes døvevideo-institutioner og indebærer, at nationalt producerede videogrammer for døve tilbydes døve i alle de nordiske lande. En foreløbig evaluering af virksomheden i begyndelsen af 1987 har vist stor interesse for ordningen. Med udgangen af 1988 forudsættes distributionsordningen gjort permanent og finansieringen overtaget af nationale instanser. Man har endvidere aftalt retningslinjer for produktionssamarbejde og egentlige samproduktionsprojekter mellem de forskellige døvevideo-institutioner.

4.1.3 *Nordisk Medie Nyt*

Arbejdsgruppen har i 1987 fortsat udgivelsen af nyhedsbrevet *Nordisk Medie Nyt*, som påbegyndtes i 1986. Nyhedsbrevet orienterer i faktaform om udviklingen på de forskellige medieområder i og udenfor Norden. I 1987 er bladet udvidet i omfang bl.a. omfattende en temasektion om aktuelle mediepolitiske emner. Arbejdsgruppens sekretær i ministerrådet har hidtil fungeret som redaktør af bladet, men man har i 1987 ansat en redaktør, som varetager udgivelsen af nyhedsbrevet.

4.1.4 *Kultur- og mediestatistik*

Arbejdsgruppen har i 1987 indledt drøftelser med de nordiske statistikbureauers udvalg for kultur- og massemediestatistik (NUCOM) med henblik på at få igangsat fælles nordiske kultur- og mediestatistikundersøgelser. Dette arbejde vil blive videreført i 1988.

4.1.5 *Nordiske og europæiske mediepolitiske spørgsmål*

Arbejdsgruppen har på sine møder behandlet forskellige aktuelle mediepolitiske spørgsmål. I forbindelse med handlingsplansarbejdet har man

udtalt sig om forslaget fra Nordisk Råd om etablering af en produktionsfond for film, tv og video.

Desuden har arbejdsgruppen diskuteret koordinering af nordiske holdninger til forhandlingerne om en europæisk konvention om spredning af tv over landegrænserne, der foregår i Europarådets Steering Committee on the Mass Media (CDMM). Disse forhandlinger foregår i forlængelse af den europæiske medieministerkonference i Wien december 1986.

Arbejdsgruppen har endelig arbejdet videre med planlægningen af en Nordisk mediepolitisk konference, der oprindeligt var berammet til 1987, men har måttet udskydes til 1988.

5 Radio- og tv-samarbetet

Ministerrådet har prøvet frågan om att möjliggöra sändning av fyra TV-kanaler via Tele-X mot bakgrund av Nordiska rådets framställning 1/1988. En ombyggnad av Tele-X-satelliten var nödvändig för att möjliggöra detta. Enighet om förutsättningarna för en sådan ombyggnad kunde inte uppnås inom Ministerrådet.

Vid ett möte i juni uttalade statsministrarna i Finland, Norge och Sverige ett intresse för en användning av tre kanaler i Tele-X. Fortsatta överläggningar om ett ökat TV-samarbete i Norden inom Ministerrådet i sammansättningen industri-, kommunikations- och kulturministrarna inriktas därför på att utreda de tekniska, ekonomiska och programmässiga förutsättningarna för en användning av tre TV-programkanaler i Tele-X. Även formerna för en eventuell permanent användning av satellit för TV-överföring i Norden kommer härvid att undersökas. För ett permanent operativt satellitsamarbete krävs minst två satelliter i rymden varav den ena tjänar som reservsatellit. Eventuella beslut om ändrad programmässig inriktning på det nordiska TV-samarbetet via satellit och eventuellt permanent samarbete avses fattade så snart som möjligt.

Uppskjutningsprogrammet med den europeiska bärraketerna Ariane har åter kommit igång efter kraftiga förseningar genom ett haveri. Tele-X-satelliten beräknas uppsänd under januari 1989 med möjlighet för nordisk programverksamhet några månader senare.

Kapitel VIII

Utdanning

1 Innledning

Et tyngdepunkt i arbeidet innen utdanningssektoren ligger i den virksomhet som styres av Styringsgruppen for nordisk skolesamarbeid (NSS). Et annet tyngdepunkt ligger på de forholdsvis omfattende utviklingsprosjekter, som er aktuelle. Noen av disse henger nært sammen med større tverrfaglige samarbeidsprosjekter, primært det såkalte NIVU-prosjekt innenfor den nordiske handlingsplan for økonomisk utvikling og full sysselsetting respektive samarbeidet om dataprogramvareproduksjon for skolen (innenfor den datateknologiske handlingsplan).

2 Nordiske institusjoner

2.1 Nordens folkliga akademi (NFA)

Akademiet har i 1987 et budjet på 5 188.000 DKK. I indeværende år har akademiets kurs- og konferencevirksomhet ligget på nogenlunde samme niveau som i fjor, dvs. omkring 30 kurser og seminarer med ca. 2 500 kursdøgn.

NFA's styrelse har arbeidet videre med akademiets lokalebehov i forbindelse med Nordiska Folkhögskolans nybygging på Fontinberget til ministerrådet. Sagen vurderes i forbindelse med arbeidet med den nordiske kulturhandlingsplan.

2.2 Nordisk samarbejde indenfor skoleområdet

2.2.1 Allmänt

Ledningsgruppen för nordiskt skolsamarbete (NSS) har under 1987 aktivt medverkat i arbetet med förslag till handlingsplan för kulturområdet. Handlingsplanen är konstruerad så, att de problem och utvecklingsfrågor som kommer att vara prioriterade i de kommande årens skolsamarbete blir utpekade av ministerrådet under 1988. För att ha handlingsfrihet att då omedelbart kunna börja arbeta enligt de nya prioriteterna, har ledningsgruppen valt att söka avsluta vissa nu löpande projekt, och undvika att starta andra än sådana som av allt att döma kommer att vara meningsfulla sedda i handlingsplanens perspektiv. Däremot har under 1987 gjorts eller påbörjats några kortare studier.

Med den decentralisering som skett i de nationella skolsystemen under senare år, har ledningsgruppen under 1987 börjat att söka engagera också den regionala nivån för det nordiska skolsamarbetet. Som exempel kan nämnas stöd till den första konferensen för regionala skolchefer under våren 1987, och att ledningsgruppens årliga informationsdag detta år rikta sig till Finlands regionala skolmyndigheter.

2.2.2 *Yrkespedagogisk forsknings- og udviklingsarbejde*

1986 skapade NSS en fast arbetsgrupp för yrkespedagogisk FoU. Våren 1987 lade gruppen fram förslag till insatser för att utveckla och stärka yrkesutbildningarna och tekniska utbildningar i Norden, i form av en programplan. Planen är fastställd av Ledningsgruppen för nordiskt skol-samarbete. Man kan urskilja tre utgångspunkter för gruppens arbete:

- Yrkesutbildningen måste utvecklas så att den stödjer kompetensuppbyggnad för en gynnsam ekonomisk utveckling i Norden.
- Yrkesutbildningen måste utvecklas så att den stödjer en gemensam nordisk arbetsmarknad.
- Yrkesutbildningen måste som en del av respektive lands allmänna utbildningssystem stödja och utveckla gemensamma sociala och kulturella värden i Norden.

Central är den innehållsmässiga utvecklingen av utbildningen. Yrkeslära-rarnas intresse och möjligheter för utvecklingsarbete är en förutsättning för detta. Lärarutbildningen och lärarhögskolorna, och lärarnas fort- och vidareutbildning är därför naturliga focus i programplanen.

Både vad gäller innehållslig förnyelse och lärarutbildning är man beroen-de av långsiktigt ackumulerad kunskap om yrkesutbildning. Forskning representerar kunskapsuppbyggnad för långsiktig förnyelse, samtidigt som den genererar kompetens för konstruktion och utvärdering av försöks- och utvecklingsarbete. Endast en mycket begränsad del av den skolforskning som bedrivs i Norden rör yrkesutbildning. Planen innehåller därför förslag om effektivare kontakt mellan forskningsmiljöerna, och tillkomsten av gemensamma forskarkurser och -seminarier i Norden.

Bland andra insatser kan nämnas arbete för internationalisering av yr-kesutbildning och teknisk utbildning i Norden. Gruppen höll i samverkan med de nordiska biståndsorganisationerna en konferens kring dette tema under hösten 1987.

Gruppen har vidare gjort en komparativ analys av hur man utbildar yrkeslärare i våra länder, med avsikt att bearbeta de skillnader som förefal-ler vara orationella, och ta vara på varandras goda erfarenheter.

2.2.3 *Udviklingsarbejde i den videregående skole med særlig vægt på støttende og forebyggende pædagogisk arbejde*

Ved årsskiftet 1987/88 afsluttes et 3-årigt projekt vedr. pædagogisk udviklingsarbejde med særlig vægt på støttende og forebyggende pædago-gisk arbejde inden for de 16–19-åriges uddannelser. Projektet har været ledet af en nordisk arbejdsgruppe og realiseret gennem netværksmodellen. Man har bygget på igangværende nationalt finansieret udviklingsarbejde og koblet dette sammen på nordisk plan. Projektvirksomheden har omfattet informations- og erfaringsudveksling, dels gennem udveksling af lærere fra de 16 deltagende skoler, dels gennem afholdelse af kontaktmøder mellem

skolerne og arbejdsgruppen. Et sådan kontaktmøde afholdtes senest i 1987 og et afsluttende kontaktmøde planlægges afholdt i begyndelsen af 1988.

En ekstern evaluator har fulgt projektet og skriver rapport om forløbet. Rapporten vil foreligge efter afholdelsen af kontaktmødet i 1988.

2.2.4 Lærernes efteruddannelse og skoleudvikling

Efter afslutningen i 1986 af netværksprojektet organisationsudvikling i grundskolen ønskedes virksomheden videreført med en undersøgelse af den rolle, som lærernes efteruddannelse måtte spille inden for området skoleudvikling.

Man besluttede at benytte sig af den viden og det erfaringsmateriale, der gennem det internationale uddannelsessamarbejde allerede er indsamlet om dette emneområde og indgik aftale med en ekspert om sammenfatning af de forskellige indsatser, der er gjort om temaet i OECD, Europarådet og EF.

Sammenfatningens målgruppe vil især være beslutningstagere og administratører inden for skoleområdet – lokale og centrale – samt læreruddannelses- og lærerefteruddannelsesinstitutioner. Sammenstillingen er afleveret i slutningen af 1987 til styringsgruppen for nordisk skolesamarbejde.

2.2.5 Samarbejde indenfor de små yrkesfag

Ved udgangen af 1987 afsluttedes et projekt om nordisk samarbejde om små yrkesfag. Projektet har især omfattet kortlægning af samarbejdsbehov og -muligheder, initiering af et antal efteruddannelseskurser for lærere, læremiddelsamarbejde og behandling af mulighederne for en udbygning af elevudveksling/fælles udnyttelse af uddannelsespladser.

Temaer for lærerkurserne har været: træbygning, fagfoto/video, skind- og læderhåndværk, instrumentbygning, stenhuggerfaget, tandteknik, optik, floristfaget, restaureringsteknik, vognmalerfaget, overflade- og korrosionsbehandling samt stukkatørfaget.

I forbindelse med læremiddelsamarbejdet er bl. a. udarbejdet undervisningsmateriale inden for plantesundhedslæren.

Kortlægningen og erfaringerne fra de konkrete projektaktiviteter har vist, at der i de enkelte lande er en udtalt interesse for et nordisk samarbejde om små yrkesfag. Arbejdsgruppen har derfor udarbejdet forslag til en fortsættelse i nationalt regi af samarbejdet efter projektperiodens ophør. Endvidere har arbejdsgruppen udarbejdet en rapport om projektarbejdet. Rapport og indstilling om det fortsatte samarbejde er afleveret til styringsgruppen for nordisk skolesamarbejde.

2.2.6 Læremidler i indvandrerundervisningen

Et beløb afsat til afholdelse af et seminar på området i 1987 har ikke fundet anvendelse til formålet. Informationsudvekslingen på området mel-

lem de relevante nordiske institutioner anses nu for at være institutionaliseret, og de implicerede har ikke følt behov for yderligere aktiviteter.

2.2.7 *Lærer- og elevudveksling i Norden*

Der er i efteråret 1987 afholdt en nordisk konference om lærer- og elevudveksling med temaerne: Bedre organiseret informationsindsamling og -formidling, samt Mulighederne for en billigere løsning af rejseudgiftsproblemet.

I konferencen deltog bl. a. repræsentanter fra de enkelte landes centrale undervisningsmyndigheder, Foreningen Nordens afdelinger i de enkelte lande, de relevante informationscentre, praktikere samt repræsentanter fra trafiksektoren.

2.2.8 *''Skolen i Norden''*

Temaer for publikationen har i 1987 været ''Erhvervsuddannelse'' og ''Fremmedsprogsundervisning''.

2.2.9 *Miljøundervisning*

Som et led i opfølgningen af det nordiske miljølæreprojekt gennem miljøbienaler afholdt på skift i de nordiske lande er der i foråret 1987 afholdt et miljøsymposium i Finland. Aktiviteterne under symposiet vedrørte især lærere i grundskolen og i de 16–19-åriges uddannelser, men var iøvrigt åbne for alle interesserede i miljøspørgsmål. Styringsgruppen yder tilskud til planlægning af gennemførelse af miljøsymposierne.

2.2.10 *Samarbejde om fiskeriundervisning*

I 1986 indledtes et 3-årigt samarbejdsprojekt om fiskeriundervisning i Norden. Projektet, der ledes af en nordisk arbejdsgruppe, omfatter især afholdelse af efteruddannelseskurser for lærere og aktiviteter med henblik på informationsformidling mellem landene. I 1987 har der været afholdt 2 lærerkurser: Et om fiskesygdomme og fiskeavl og et om fangstteknologi. På foranledning af arbejdsgruppen har Dansk Fiskeriteknologisk Institutt opbygget – og vedligeholder fremover – en nordisk database for fiskeriundervisningsmateriale. Endvidere har arbejdsgruppen igangsat et udredningsarbejde om mulighederne for at etablere et fælles nordisk datanetværk for akvakulturområdet.

2.2.11 *JUREK-projektet*

Rekommendation nr 14/1985 vill att hindren för elever att studera i ett annat nordiskt land ska reduceras. Ledningsgruppen har studerat hindren, färdigställt en rapport år 1987, och på grundval av den startat tre delprojekt som ska bearbeta de juridiska och ekonomiska hindren;

Projekt I om juridiska bestämmelser för nordiska utbildningar.

Projekt 2 om økonomiske forudsætninger for nordisk elevutvæxling (dvs. studier en periode, t. ex. en termin, i annat land).

Projekt 3 om elevutvæxling inom arbetsplatsförlagd utbildning.

Projekten ska söka lösningar på både de problem som finns i gränsregionerna och de mera generella elevrörelsernas problem. Utsikten att få en effektivare arbetsfördelning mellan länderna vad gäller specialutbildningar är viktig i sammanhanget. Resultaterne af projektarbetet er af betydning for i værksættelse af en række aktiviteter under kulturhandlingsplanen.

2.2.12 *Förstudier m. m.*

Ledningsgruppen har börjat två förstudier under 1987;

- om styrningsfrågor i skolsystemen. I länderna tenderar regelstyrning att ersättas med målstyrning, ansvar och befogenheter flyttas till regional och lokal nivå, nya finansieringsformer tillkommer, skolan arbetar med nya slags utvecklingsstrategier etc. Styrningsfrågorna diskuteras bl. a. genom de frikommuns- och frilandstingsförsök som pågår i flera av de nordiska länderna.
- om rapportsystemen i ett mera decentraliserat skolväsende. Informationsflödena och -tekniken torde komma att utvecklas i de nya strukturerna.

Revideringen av en nu 10 år gammal skoladministrativ handbok har påbörjats.

Översättning av rapporter etc från andra internationella organisationer ska ske oftare än hittills, till nytta för skolorna och skolmyndigheterna i länderna.

2.2.13 *Handlingsprogram for økt språkforståelse i Norden*

I 1986 kom ut utredningsrapporten *Nordiske språk i gymnas og yrkesutdanning* (NORD 1986). I desember 1987 blev det holdt en konferanse, som på grunnlag av rapporten, skal legge til rette en prinsippdebat i ministerrådet i 1988 om det fortsatte arbeidet med handlingsprogrammet for økt språkforståelse i Norden. Rapport fra konferansen sammen med andre relevante dokumenter skal danne grunnlaget for prinsippdebatten i ministerrådet. I rapporten skal det pekes på konkrete nordiske tiltak som skal settes ut i livet i 1988–1993. Rapporten blir siden grunnlaget for et nytt handlingsprogram for økt språkforståelse i Norden og inngår i handlingsplanen for det nordiske kultursamarbeidet.

2.3 *Nordisk samarbeid om folkeopplysning og voksenundervisning*

2.3.1 *Alment*

Det nordiske samarbejde vedrørende folkeopplysning og voksenundervisning ledes af en styringsgruppe, som ministerrådet udpegede fra 1.1.1986 for en periode af 4 år. I gruppen indgår repræsentanter fra de nationale undervisningsministerier samt fra de nordiske folkeoplysningsråd, arbejds-giverforeninger og arbejdstagerorganisationer, ialt 8 medlemmer.

2.3.2 *Afprøvning af netværksmodeller vedrørende voksenundervisning*

Som konkret afprøvning af netværksmodeller har styringsgruppen gennemført et netværksprojekt om voksenundervisning for specielt udsatte grupper. Projektet startede i 1985.

I projektet fokuserede man primært på problemstillinger omkring rekruttering af udsatte grupper, uddannelsernes indhold og tilrettelæggelse, selve lærergruppen og vejledningsmetoder. Til at eksemplificere problemstillingerne blev der udpeget følgende nationale projekter med virke på området:

Danmark:

Suhmsgadeprojekterne

Gladsaxe forberedelseskursus

Island:

Reykjavíks kommunale aftenkursus

Norge:

Stavangerprojektet v/Norsk voksenpedagogisk Institutt

Sverige:

Göteborgs Folkhögskola

Det lykkedes ikke på daværende tidspunkt at inddrage et finsk eksempel i netværket.

Som led i afslutning af projektet arrangeredes i august måned på Nordens folkliga akademi et nordisk seminar under overskriften "Voksenundervisning for uddannelsesfremmede". Formålet med seminaret var at udvide forståelsen af og bevidstheden om de uddannelsesfremmedes behov, præsentere arbejdet i det nordiske netværksprojekt og drøfte videreudvikling af arbejdet indenfor området. Seminaret samlede omkring 40 deltagere fra andre projekter, myndigheder, faglige organisationer, studie- og erhvervsvejledere m.v.

Inden årsskiftet udkommer en publikation om erfaringerne fra netværksprojektet.

Vinteren 1987-88 vil styringsgruppen følge netværksprojektet op med etablering af et opfølgingsprojekt om voksenundervisning for kortuddannede i relation til arbejdslivet. I projektet vil indgå nationale projekter fra alle de nordiske lande. Ligeledes vil det nordiske netværk deltage i Euro-parådets netværksprojekt om "Adult Education and Change".

2.3.3 *Voksenlæring i arbejdslivet*

Voksenlæring i arbejdslivet har været et tilbagevendende tema i det nordiske folkeoplysnings- og voksenundervisningssamarbejde. I indeværende år tog styringsgruppen samspillet mellem folkeoplysning, almen voksenundervisning og personaleuddannelse op til diskussion i lyset af den ekspansion og udvikling, som foregår inden for personaleuddannelserne i de nordiske lande.

Der blev foretaget en beskrivelse og analyse af personaleuddannelsens udvikling og relation til almen voksenundervisning og folkeoplysning i hvert af de nordiske lande. Disse beskrivelser dannede grundlag for et nordisk seminar, som blev afholdt i august måned på Nordens folkliga akademi under overskriften "Arbejdsliv och lärande – utvecklingslinjer inom personaleutbildning, folkbildning och allmän vuxenundervisning". På seminaret, som samlede omkring 60 deltagere repræsenterende et bredt felt, drøftedes forholdet mellem de ovennævnte tre områder på baggrund af de udviklingslinjer, som tegner sig i landene. I tilknytning til seminaret arrangeredes studiebesøg til nogle virksomheder i Göteborgområdet hvor virksomhedernes personaleuddannelse blev præsenteret.

2.3.4 *Livslang læring*

I november 1986 forelå den norske udredning "Livslang læring". I den anledning inviterede styringsgruppen i februar måned repræsentanter fra de nordiske lande til en nordisk eksamination af udredningen.

I sit arbejde de næste år vil styringsgruppen i overensstemmelse med kulturhandlingsplanen lægge vægt på livslang læring som et uddannelsespolitisk begreb. Ifl. forslag til nordisk kulturhandlingsplan bliver livslang læring overskriften på gruppens aktiviteter.

I marts måned 1988 vil gruppen deltage i messen "Kunskap och framtid – utbildning och utveckling av vuxna inför 2000-tallet" med at arrangere en paneldiskussion under overskriften Livslang læring.

2.3.5 *Datamatstøttet undervisning for voksne*

I november måned arrangeres en nordisk workshop om datamatstøttet undervisning for voksne, hvor nogle udviklingsprojekter præsenteres og vurderes ud fra deres potentiale for voksenundervisning og folkeoplysning. I workshoppen lægges der hovedvægt på informations- og erfaringsudveksling og dermed gensidig inspiration.

2.3.6 *Information og dokumentation om FoU-arbejde inden for folkeoplysning og voksenundervisning*

I indeværende år begyndte et 3-årigt forsøg med mere permanente ordninger for information og dokumentation om FoU-arbejde indenfor folkeoplysning og voksenundervisning. Virksomheden organiseres i et nært samspil mellem institutioner med et biblioteks- og dokumentationsmæssigt arbejdsfelt på den ene side og på den anden side institutioner, som arbejder med forskning, forsøgs- og udviklingsarbejde i tæt kontakt med folkeoplysningen og voksenundervisningen.

Et nordisk udvalg er nedsat til at koordinere indsamling af information og dokumentation samt koordinere og udvikle indexeringsredskaber. Det indsamlede materiale lagres på en nordisk database (PEPSY). På baggrund

heraf vil det blive muligt at søge direkte i basen samt udgive forskellige kataloger, temahæfter, arrangere seminarer, etablere netværk m. v.

Det første materiale lagres på basen i løbet af efteråret. Fra årsskiftet forventes basen åbnet for søgning og de første temakataloger udgives.

I oktober måned arrangeres på Nordens folklige akademi et nordisk seminar om pædagogiske udviklingslinjer inden for folkeoplysningen og voksenundervisningen i Norden.

2.3.7 Informationsformidling

Forsøgsperioden med Nordisk Tidsskrift for folkeoplysning og voksenundervisning blev forlænget til udgangen af 1987. I foråret udkom 2 af fire numre af tidsskriftet i en skandinavisk/finsk version og de øvrige to udkommer i efteråret. Det første nummer handlede om den nordiske eksamination af udredningen Livslang læring. Det andet nummer om folkehøjskoler i Norden. De kommende to numre vil handle om henholdsvis personaleuddannelse og informationsteknologi. Nordens folklige akademi står for udgivelsen af tidsskriftet.

Efter forsøgsperioden vil styringsgruppen vurdere en videreudgivelse af tidsskriftet.

3 Udviklingsprojekter

3.1 Norden i växt; utbildningssamarbetet, NIVU

Inom den nuvarande ekonomiska handlingsplanen "*Norden i växt*" (NIV) kap. 6.4 finns ett 20-tal utbildningsprojekt.

Under 1987 har NIVU bedrivit följande projekt, som alla startade året innan:

- skapa en översikt över nordisk yrkespedagogisk FoU-verksamhet
- skapa en handbok, "Att yrkesutbilda sig i Norden"
- 4 veckors kurs inom starkströmsområdet
- en kurs på det maskintekniska området
- planläggning av en kurs om bioteknologi pågår
- konferens om gamla hantverk

Vidare har under året följande projekt påbörjats med planering etc:

- konferens om kvalifikationsforskning
- flera fältförsök med s. k. open learning
- projekt om nätverksteknologi
- ett delprojekt kring CNC-utrustning
- konferens om industriell kompetens, arbete kring s. k. tekniska centra
- datakommunikation mellan tele-/datastugor
- flickor och fysikundervisningen i skolan
- kvalifikationskrav för byggnadsunderhåll

I kapitel II ovan redovisas samlat de olika delarna av handlingsplanen.

3.2 SKOLARB-projektet

SKOLARB-projektet handlar om samverkan mellan skola och arbetsliv till nytta för vägledningen av elevens övergång från skola till arbetslivet. 13 skolor är sammanknutna i nätverk med varandra och företag. I nätverken utvecklas nya metoder för samverkan och nya metoder för vägledningen. Projektet planeras sluta före sommaren 1988, och resultera bl. a. i en metodbok om vägledning.

3.3 Datateknologi i undervisningen og inden for kulturområdet

Ved årsskiftet 1986/87 udløb mandatperioden for styringsgruppen for datateknologi inden for kulturområdet (DAKU-gruppen). To af gruppens projekter afsluttedes dog først i indeværende år.

I efteråret afsluttedes projektet *Ny teknologi og arbejdsorganisering* med udgivelse af en publikation med samme titel. Projektet tog sigte på at klarlægge anvendelse af modeller til begrebsdannelse og visse typer færdighedstræning, samt klarlægge et konkret pædagogisk oplæg, hvor der relateres mellem model og virkelighed, og hvor det pædagogiske udbytte sættes i forhold til den økonomiske investering.

I skoleåret 1986/87 foregik der forsøg i nogle skoler på det gymnasiale stadium med *brug af informationsbaser* i undervisningen. Skolernes erfaring rapporteres i en publikation, som udkommer omkring nytår.

Med bevilling fra kultursektorens dispositionsmidler afholdes i november 1987 et nordisk seminar om *Datorer och bildkommunikation*. Seminaret, som arrangeres i samarbejde med Nordiska nämnden för handicapfrågor, vil diskutere anvendelse af billeder og symboler i databaseret kommunikation for handicappede både i dagligdags situationer og i undervisnings-sammenhæng. På seminaret præsenteres og demonstreres en række nationale og nordiske projekter.

3.4 Nordisk samarbejde om dataprogramvareproduktion for skolen

3.4.1 Alment

Nordiska Ministerrådet inledde 1986 ett nordiskt projektsamarbete kring ADB på skolområdet. För att leda arbetet tillsatte ministerrådet direkt under sig en arbetsgrupp, Dataprogramgruppen, med uppgift att planlägga och utveckla ett nordiskt samarbete kring programvaruförsörjning för skolan i Norden. Mot bakgrund av Dataprogramgruppens behovsanalys och förslag till arbetsplan prioriterade ministerrådet sju huvudområden för projektverksamheten och beviljade 3 miljoner DKK för arbetet 1987.

Arbetet har under 1987 inletts på samtliga de huvudområden som prioriterats:

- Information och dokumentation
- Standardfrågor
- Forsknings- och utvecklingsarbete

- Know-how och produktutveckling
- Lärarfortbildning
- Avtalsfrågor
- Internationella kontakter

Ett 30-tal projekt har inletts, varav en del avslutats under 1987. Syftet med största delen av den verksamhet som inletts är att uppnå avsevärda resursbesparingar nationellt genom att genomföra projekt på nordiskt plan. Projekten skal antingen genom en gemensam arbetsinsats få fram en slutprodukt avsett för samtliga länder eller genom en nordisk arbetsfördelning, där länderna påtar sig olika arbetsuppgifter inom ramen för en gemensam plan, få fram slutprodukter, som ställs till förfogande för samtliga länder. Ytterligare kan konstateras att samarbetet hittills även lett till att många produkter som nationellt producerats med offentliga medel för inhemskt bruk, nu genom specialöverenskommelser inom ramen för Dataprogramgruppens samarbetssträvanden kommer att ställas till förfogande för hela Norden.

3.4.2 Information och dokumentation

En *nordisk tidskrift* utkom med sitt första nummer hösten 1986. Tidskriften kommer kontinuerligt två gånger om året. Tema för 1/1987 var grundskolan och för 2/1987 yrkesutbildningen i Norden. En *nordisk programvarukatalog*, som kommer att bestå av ett häfte för varje land, väntas ligga färdig i februari 1988. Det strävas även till en *gemensam evaluering* av programvaruprodukter. På initiativ av Nordiska nämnden för handikappfrågor har även ett samarbete kring en *nordisk softwaredatabas för specialundervisning* inletts.

3.4.3 Standardfrågor

Arbetet med beskrivning av programvara har resulterat i att man 1987 fattat beslut om en gemensam standard, som används i den nordiska katalogen över programvara. Flera förlag har även börjat använda standarden.

Man kan konstatera att utvecklingen i alla länder i Norden går mot standards på softwaresidan blir allt väsentligare, speciellt när det gäller en gemensam utveckling av både verktygsprogram och pedagogisk programvara. Det gäller operativsystem, programmeringsspråk m. m. Det verkar därför naturligt att man på nordiskt plan prövar på att nå gemensamma lösningar på området. I planeringsskedet ligger bl.a. ett projekt rörande en *gemensam standard för fingrafik*.

3.4.4 Forsknings- och utvecklingsarbete

Arbetet med en katalog över *pågående forsknings- och utvecklingsarbete* i Norden har avslutats. Katalogen utkom i november 1987. Mot bakgrund av detta kommer ett samarbete mellan projekt med likartad målsättning att stödjas.

3.4.5 Know-how och produktutveckling

Arbetet inom ramen för know-how och produktutveckling har vid sidan av lärarfortbildning haft högsta prioritet i samarbetet. Arbetet sker till stor del genom en arbetsfördelning mellan länderna, vilket blir starkt resursbesparande eftersom slutprodukten ställs till förfogande för samtliga länder. Samarbetet har inletts på en mängd olika områden, bl. a. kring *designverktyg* och *programutvecklingsverktyg*, rörande *datorstöd vid konstruktion och produktionsberedning*, *datorstödd mätning och styrning*, *mätning av radioaktivitet*. Arbetet kommer att resultera i kvalificerad programvara för hela Norden. Inom ramen för området interaktiv video har ett projekt om läromedel för skolan inletts utgående från det engelska *Doomesday-projektet*, "Norden idag". Projektet *Globalt* är ett dataprogram med karta efter globens form som bl. a. siktar på att utnyttja datorns grafiska möjligheter och färg. En mängd av *pedagogisk programvara* håller på att utvecklas för samnordiskt plan. De första 4 programmen har redan distribuerats till länderna. För att följa upp arbetet har hållits *nordiska workshops* i programutprovning och evaluering. Aktuella nya projekt som inletts under 1987 gäller bl. a. *expertsystem i undervisningen*, *dynamisk simulering*, *CAD/CAM-system* och *telekommunikation*. En kurs i CAD/CAM för yrkeslärare hölls i Kristiansund, Norge, i oktober.

3.4.6 Lärarfortbildning

Utveckling av programvara för skolområdet, speciellt pedagogisk programvara för olika ämnen och nivåer, måste ske genom lärarna själv. Därför är det väsentligt att de får en utbildning i programdesign så att de kan göra långt utvecklade designskisser som sedan kan föras fram till en färdig programvara.

Av den anledningen har Dataprogramgruppen sett utbildning av lärarnas "lärare" och kurser i programdesign för olika lärarkategorier som ett mycket högt prioriterat område. Dessa utbildningar har i sin tur lett till en rad nationella kurser, vilka genomförs av dem som utbildats på nordiskt plan. Beträffande *utbildning av nordiska vägledare och programmerare* hölls en kurs 1987 på Bornholm i Danmark. Målsättningen med arbetet är främst att ge insikt och träning i planläggning och utveckling av programvara för undervisningsbruk. Flera av kursernas programskisser håller nu på att utarbetas till färdig programvara. *Specialkurser i programdesign* har bl. a. hållits för specialundervisningens lärare. Som komplettering till utbildningarna anordnades även en *fortbildningskurs i programsign* i Grimstad i februari, där några av de bästa lärargrupperna från Uddevalla samlades med vägledare och programmerare för att föra fram programskisserna till implementeringsstadiet.

3.4.7 Avtalsfrågor

Ett av målen med det samarbete som Dataprogramgruppen bedriver är att arbete och resurser som läggs ned på utveckling av programvara nationellt med offentliga medel skall kunna komma hela Norden till godo.

De nordiska avtalen om stöd till utveckling sker på basen av lärargruppers designarbete under kurserna. Avtalet görs med en grupp som har ett speciellt gott designutkast och gäller utveckling av programvaran fram till implementeringsstadiet. Här tar sedan den nordiska arbetsfördelningen över, så att ett land åtar sig att ta hand om implementeringen och färdigställandet av programmet för hela Norden.

De nationella avtalen för Norden utgår ifrån att flera av länderna har en egen programvaruproduktion igång med sikte på att producera program för olika bristområden inom skolektorn. Programmen är utvecklade med offentliga medel för landets egna skolor. Inom ramen för samarbetet i Dataprogramgruppens regi kommer från 1987 även en del av dessa program att erbjudas hela Norden.

Kapitel IX

Forskning och högre utbildning

1 Inledning

Det offentliga nordiska forskningssamarbetet består i huvuddrag dels av den FoU-verksamhet som finansieras av Nordiska ministerrådet, dels av de nationella forskningsrådets samarbete, dels av samarbetet mellan universitet, högskolor och olika forskningsinstitutioner i Norden.

På forskningsområdet har Nordiska forskningspolitiska rådet (FPR) en central roll. FPR har bl. a. till uppgift att ge ministerrådet i alla dess sammansättningar råd i övergripande och långsiktiga forskningsfrågor.

Utöver den redovisning, som ges i de följande avsnitten, rapporteras om sektororienterat forskningssamarbete även i övriga fackkapitel.

2 Verksamhetsplanering

2.1 Nya riktlinjer för Nordiska forskningspolitiska rådet

Vid Nordiska rådets session i Helsingfors i februari 1987 behandlades ett ministerrådsförslag till nya riktlinjer för Nordiska forskningspolitiska rådet. Med beaktande av Nordiska rådets rekommendation nr 6/1987/k och de synpunkter som anfördes vid Nordiska rådets behandling fastställde ministerrådet i februari 1987 nya riktlinjer för FPR. Riktlinjerna följer det till rådssessionen 1987 avgivna ministerrådsförslaget B 69/k och för en presentation av innehållet i riktlinjerna hänvisas därför till ministerrådsförslaget.

Vid ministerrådsbehandlingen av riktlinjerna uttalade ministerrådet att FPR under verksamhetsperioden speciellt bör verka för ett forskarutbildningssamarbete, ökad rörlighet för forskare och universitetslärare samt kompetenshöjande insatser på bioteknologiområdet.

2.2 Kulturhandlingsplanen

För att utarbeta förslag till en handlingsplan för det nordiska kultursamarbetet ombads FPR inkomma med bidrag till handlingsplanens avsnitt om forskningsfrågor. FPR har avgivit sin rapport i juni 1987. Beträffande en detaljpresentation av de i planeringsarbetet framtagna samarbetsförslagen hänvisas direkt till ministerrådsförslaget om kulturhandlingsplanen. För området högre utbildning hänvisas även till avsnitt 10 i detta kapitel.

När det gäller planeringen på forskningsområdet kan konstateras att ministerrådets uppdrag till FPR sammanföll med det i FPR pågående programarbetet avseende förslag till nya riktlinjer för rådets verksamhet. Riktlinjerna kan därför betraktas som FPR:s centrala bidrag till kulturhandlingsplanen.

FPR:s riktlinjer berör emellertid ett mycket stort antal frågor i det nordiska forskningssamarbetet, såväl inom som utanför kulturavtalets ramar. FPR har därför med utgångspunkt i riktlinjerna utarbetat ett preciserat underlagsmaterial för kulturhandlingsplanen med förslag till prioriteringar och avgränsningar som faller inom kulturavtalets område. I underlagsmaterialet för kulturhandlingsplanen har FPR konkretiserat insatser och resursbehov på de områden där det nordiska forskningssamarbetet kan förväntas få störst effekt. De områden som mot denna bakgrund bedöms som särskilt angelägna att koncentrera sig om är:

- Forskarrörlighet och forskarutbildning
- Nordisk samverkan i internationellt forskningssamarbete
- Utveckling av de samnordiska forskningsinstitutionerna och samarbetsorganen

3 Nordiska forskningspolitiska rådet (FPR)

3.1 Forskarutbildning

En central uppgift för FPR är enligt stadgarna och de nya riktlinjerna att främja nordiskt samarbete om forskarutbildning. I detta syfte har FPR bl. a. tagit initiativ till en försöksverksamhet med systematiserade nordiska forskarkurser på ett antal områden.

Under 1987 avslutades en kursserie inom datateknologiområdet. Styrgruppen för denna kursserie har i sin slutrapport lagt fram synpunkter på framtida samarbetsbehov.

På området astrofysiska observationsmetoder har tre av planerade sex kurser hittills genomförts. Den tredje kursen, som genomfördes i slutet av 1987, var inriktad på solfysik. Kursen hölls på La Palma och var baserad på användning av det svenska observatoriet på ön. Kursdeltagarna hade även möjlighet att följa arbetet med det nordiska optiska teleskopet som är under uppförande i närheten av det svenska observatoriet. På områdena vårdforskning, försöksdjursforskning och litteraturvetenskaplig textanalys har den första kursen i respektive kursserie hållits. Översiktliga kursprogram har fastställts för områdena miljötoxikologi och expertsystemmetodik. En planeringsgrupp har i uppgift att utarbeta ett förslag till kursserie på området cellbiologiska metoder.

En viktig uppgift i forskarutbildningssamarbetet är enligt FPR att öppna existerande eller planerade nationella forskarkurser för deltagare från övriga nordiska länder. Som ett led i denna strävan avtalade FPR 1986 om ett samarbete med Biomedicinska centrum (BMC) i Uppsala. Enligt avtalet skall BMC under en femårig försöksperiod hålla internationella forskarkurser vid centret och därvid reservera minst hälften av platserna för nordiska deltagare. Härigenom prövas en ny modell för nordiskt forskarutbildningssamarbete. Som följd av avtalet höll BMC 1987 sin första "International Summer School" med ekonomiskt stöd av FPR. Sommarskolan omfattade år 1987 fem forskarkurser.

3.2 *Initiativområden*

FPR söker främja forskningssamarbete på områden där de nordiska länderna vart för sig satsar stora resurser på FoU-verksamhet och där en samordning väsentligt kan höja satsningarnas effekt. Vidare söker FPR främja forskningssamarbete av mångvetenskaplig och sektorövergripande karaktär.

I FPR:s nya riktlinjer föreslogs att ministerrådet skulle utarbeta ett sektorövergripande samarbetsprogram för bioteknologiområdet. Ett förslag till ett sådant program har utarbetats av en särskild programkommitté under 1987. Se vidare kapitel I, avsnitt 3.2.

Våren 1987 höll FPR en "hearing" med ett antal särskilt inbjudna sakkunniga inom bioteknologin. Vid denna "hearing" framkom samarbetsbehov och förslag till åtgärder både på kort sikt och i perspektivet av ministerrådets planerade femåriga samarbetsprogram. Med utgångspunkt i de förslag som framfördes har FPR tillsammans med Nordiska industrifonden och Nordiska ämbetsmannakommittén för jord- och skogsbruksfrågor inlett planering av tre symposier. Symposierna, som skall hållas år 1988, gäller cell- och molekylärbiologi på växtområdet, molekylärbiologi på fiskeriområdet och "protein engineering".

Inom datateknologin har FPR stött samarbete på olika fält. Datalingvistik är ett fält där nordisk samverkan är angelägen bl. a. av språkliga och kulturella skäl. FPR har därför beviljat stöd till ett nordiskt forskningsprogram om textförståelse hos människa och dator som en uppföljning av tidigare samarbetsaktiviteter. FPR har även sökt främja nordiskt forskningssamarbete på superdatorområdet. En av FPR tillsatt planeringsgrupp med uppgift att utarbeta förslag till samarbetsinsatser på detta fält beräknas slutföra sitt arbete i början av 1988.

FPR har också tagit initiativ på snabbt expanderande områden där det är angeläget att höja den nordiska forskarkompetensen och skapa nätverk mellan de nordiska forskarmiljöerna. Ett sådant område är näringsforskningen. I syfte att förbättra förutsättningarna för ökat forskningssamarbete på detta område har FPR beviljat stöd till en nordisk forskarkurs om näringsepidemiologi.

Med utgångspunkt i en rapport från ett FPR-symposium om u-landsforskning/utvecklingsstudier har en av FPR tillsatt arbetsgrupp i slutet av 1987 lagt fram förslag till ett nordiskt program för bl. a. forskarutbildning och konkret forskningssamarbete inom speciella temaområden.

3.3 *Forskningsinformation och vetenskaplig kommunikation*

I takt med att FoU-satsningarna ökar i Norden blir en effektiv forskningsinformation och vetenskaplig kommunikation allt viktigare.

För att tillgodose allmänhetens behov av forskningsinformation har på senare år s. k. vetenskapscentra (science centers, framtidsmuseer, kun-

skapstivolin) börjat växa fram i Norden. I syfte att bidra till att ett samarbete inleds mellan dessa institutioner och projekt har FPR beviljat stöd till en konferens som hölls hösten 1987 i Finland. Vid konferensen fattades beslut om att bilda en samlingsorganisation för science-center-projekten i Norden.

Vetenskaplig publicering i Norden är förknippad med allt större svårigheter. FPR har tillsatt en arbetsgrupp som skall belysa problematiken. Arbetsgruppen planerar ett symposium om internationell vetenskaplig publicering i Norden som skall äga rum våren 1988.

4 Utviklingen av forskningsinstitutionene

4.1 Reorganisering av Nordiske journalistkurser

Høsten 1986 vedtok ministerrådet en omorganisering av Nordiske journalistkurser. Den nye organisasjonen trådte i kraft 1. januar 1987 og innebærer at rektorstillingen blir omgjort fra deltids- til heltidsstilling og at det opprettes to nye kurs i tillegg til det ordinære tre-måneders kurs. De nye kurs er av kortere varighet og tar opp ulike tema fra gang til gang. I 1987 har kursenes tema vært spesialkurs om Vest-Norden samarbeidet og om Nordisk kultur og kulturpolitikk. Reorganiseringen førte til en ekstra-bevilgning til journalistkursene på 500 000 DKK for 1987.

4.2 Centralinstituttet for nordisk asienforskning (CINA)

Som en oppfølging av en internationell utvärdering beslutade ministerrådet 1986 att reformera Centralinstituttet för nordisk asienforskning (CINA). En organisationskommitté fick i uppdrag att dra upp de närmare riktlinjerna för instituttets framtida verksamhet och organisation. Kommittén lade fram sitt förslag våren 1987 och efter att ha hört relevanta forskningsråd m. m. har ministerrådet beslutat omorganisera CINA i enlighet med förslaget. Detta innebär bl.a.

- en ny personalstruktur och förändrade arbetsuppgifter för de anställda
- nya kompetenskrav för de anställda
- tidsbegränsad anställning för all akademisk personal
- geografisk och tematisk avgränsning av verksamheten genom tidsbegränsade program (inledningsvis avgränsning till Östasien och Sydöstasien)
- en heltidsanställd föreståndare med professorskompetens
- en nordisk forskarprofessur inklusive projektgrupp (inrättas som en försöksordning genom nordisk och nationell samfinansiering)

Vidare har arbetet med att effektivisera CINA:s bibliotek inletts. Syftet är bl. a. att genom databas on-line göra instituttets samlingar tillgängliga i alla nordiska universitetsbibliotek.

För att CINA även skall kunna spela en aktivare roll när det gäller forskarrörligheten, forskarutbildning och forskarnätverken på asienforsk-

ningens område har ministerrådet besluttet om en förstärkning av CINA:s resurser för stipendie- och konferensverksamhet redan under verksamhetsåret 1988.

4.3 Övriga aktivitetsförändringar

I ministerrådets beretning för 1986 ble det redegjort for aktivitetsendringer i 1987-års budsjett og for en del tilleggsbevilgninger fra disposisjonsmidlene.

Etter at budsjettet for 1987 ble fastlagt har også Nordisk vulkanologisk institutt (NORDVULC) fått en ekstra bevilgning på 350 000 DKK til innkjøp av nytt datautstyr, datanleggets sentrale del, harddisc'en brøt sammen og lot seg ikke reparere.

Videre fikk Nordisk dokumentasjonsentral for massekommunikasjonsforskning (NORDICOM) en bevilgning på 70 000 DKK til drift av databasen NCOM. Som nevnt i fjorårets beretning fortsetter NORDICOM sin virksomhet på nåværende aktivitetsnivå i vente på NORDINFO's forslag til et helhetlig system for samfunnsvitenskapelig informasjon og dokumentasjon. NORDINFO har i løpet av året utarbeidet en forstudie til dette systemet.

Nordisk sommeruniversitet avholdt i 1987 sin sommersesjon i Island, og fikk i denne forbindelse en ekstrabevilgning på inntil 300 000 DKK til reisestøtte til deltakerne.

Endelig fikk Nordiske høgskolen for husholdsvitenskap en bevilgning på 60 000 DKK til en utredning om mulighetene og betingelsene for en eventuell ny konsumentøkonomisk utdanning ved høgskolen.

5 Samarbejde på bioteknologiområdet

Spørsmålet om bioteknologisk samarbejde, der i sidste beretning til Nordisk Råd behandledes som et led i forskningssamarbejdet, er i år behandlet i kapitel I, afsnit 3.2. Indenfor forskningssektoren har man igangsat planlægningen af 3 symposier indenfor bioteknologisk FoU, der tænkes afholdt i løbet af 1988 i samarbejde med andre berørte nordiske samarbejdsorganer som Nordisk Industrifond og Nordisk embedsmandskomite for jord- og skovbrugsspørgsmål.

6 Samarbejde på datateknologiområdet

Som nævnt i sidste beretning er der i 1987 udarbejdet en midtvejsrapport/evalueringsrapport for de aktiviteter der er gennemført/igangsat i datahandlingsplanens første 2 virksomhedsår. Denne rapport er nærmere behandlet i kapitel II, afsnit 2.

Ved siden af arbejdet indenfor datahandlingsplanen har FPR som nævnt i afsnit 3.2. i dette kapitel nedsat en planlægningsgruppe vedr. samarbejdet

omkring anvendelsen af superdatamater i forskningen, ligesom der er etableret et særligt samarbejde omkring udbygningen af netværket mellem de forskningsbaserede EDB-centraler i Norden, det såkaldte NORDU-NET-projekt. Dette projekt finansieres som en del af handlingsplanen Norden i vækst, jfr kap. II, afsnit I.

7 Utvärdering av forskningsverksamhet

7.1 Metodutveckling och nordiskt erfarenhetsutbyte om forskningsutvärdering

FPR har under 1987 fortsatt ett långsiktigt samarbetsprojekt som syftar till ett brett nordiskt erfarenhetsutbyte och metodutveckling angående utvärdering av forskning. Som ett led i detta arbete har FPR våren 1987 utgivit rapporten "Evaluation of Research – Nordic Experiences".

Rapporten har utarbetats på basen av en nordisk workshop hösten 1986 om forskningsutvärdering. Bidragen i rapporten har skrivits av forskare och forskningsadministratörer som alla har praktiska erfarenheter av utvärdering, antingen genom att de initierat och planerat utvärderingar, utfört utvärderingar eller själva blivit utvärderade.

Rapportens bidrag genomgår ett antal exempel på utvärderingar såväl inom den grundläggande forskningen som inom tillämpad teknisk industriell forskning. Utvärderingarna gäller såväl discipliner och forskningsprogram som forskningsinstitut – och ett universitet. Speciella bidrag behandlar utvärderingsmetodologi. Frågan om "peer review", dvs användningen av granskande experter och frågan om vem som kan anses vara en kvalificerad och samtidigt objektiv expert, diskuteras ingående. Användningen av s. k. teknologiindikatorer och bibliometriska metoder genomgås och i en jämförande studie belyses som ett exempel cancerforskningen i de nordiska länderna.

7.2 Nordiska institutet för teoretisk atomfysik (NORDITA)

FPR har beslutat att genomföra en internationell evaluering av verksamheten vid NORDITA. Udover en evaluering af kvaliteten i instituttets virksomhed og af aktiviteterens relevans for udviklingen af den teoretiske atomfysik i de nordiske lande, skal gruppen også vurdere behovet og mulighederne for en justering af institutionens aktiviteter således at der i højere grad uddeles stipendier til korterevarende ophold end de nuværende 3-årige uddannelsesstipendier.

Evalueringsgruppen forventes at aflevere sin rapport i løbet af sommeren 1988.

7.3 Nordiska samarbetskommittén för arktisk medicinsk forskning (NoSAMF)

Nordisk forskningspolitisk råd (FPR) har nedsatt en arbetsgrupp som i løpet av 1987 sluttførte sin granskning av NoSAMF. Ettersom NoSAMF ikke er en forskningsinstitusjon, er det lagt vekt på en organisatorisk/forskningspolitisk vurdering av virksomheten og ikke noen tradisjonell evaluering av den forskningsvirksomheten samarbeidsorganet er involvert i.

FPR vil under de første månedene i 1988 ta endelig stilling til oppfølgingen av arbeidsgruppens synspunkter.

8 Arktisk forskning

Disse aktiviteter er finansieret gjennom en særlig bevilning som led i handlingsplanen "Norden i vækst". I 1987 har man gjennomført første del av iskerneboringsprogrammet på Renland-halvøen i Østgrønland. Ministerrådet har i desember truffet beslutning om at bevilge midler til den planlagte anden etape i sommeren 1988, der omfatter den egentlige boring og en række tilhørende analyser af isdannelsen. Den efterfølgende laboratoriebearbejdning af boreprøverne vil finde sted i et samarbejde først og fremmest mellem forskere i Danmark, Island og Sverige.

Udover de bevillinger, der tidligere er beskrevet for 1987 har ministerrådet bevilget støtte til nogle fællesnordiske projekter indenfor det store internationale forskningsprogram "Greenland Sea Project".

De planlagte symposier om henholdsvis arktisk terrestrisk økologi og arktisk kulturøkologi er nu planlagt til afholdelse i foråret 1988 (februar og maj).

Den nedsatte planlægningsgruppe om nærmere samarbejde om havis- og klimaforskning forventes at aflevere sin rapport lige efter årsskiftet, hvorefter den vil blive behandlet i FPR i foråret 1988.

9 Samarbete om vetenskaplig utrustning

I ministerrådets verksamhetsberättelse för 1986 redogjordes utförligt för det pågående samarbetet om såväl det nordiska optiska teleskopet, det nordiska termoluminiscensdateringslaboratoriet som det internationella havsboringsprogrammet ODP. Vidare beskrevs strävan att utveckla ett nordiskt forskningssamarbete på superdatorområdet. De nämnda aktiviteterna har under 1987 fortskridit planenligt i enlighet med de linjer som angetts i tidigare berättelser och någon ytterligare beskrivning av dessa aktiviteter görs därför inte i årets verksamhetsberättelse.

Sedan början av 1986 har representanter för undervisningsministerierna och de naturvetenskapliga forskningsråden i Danmark, Finland, Norge och Sverige diskuterat intresset och möjligheterna för en nordisk medverkan i det europeiska synkrotronstrålningscentret (ESRF) som kommer att upp-

föras i Grenoble. Synkrotronstrålningskällor har idag avgörande betydelse för forskningen på flera områden inom naturvetenskap, medicin och teknik. Det finns därför i de nordiska länderna ett stort intresse för medverkan i ESRF. På grund av de stora kostnader som är förbundna med nationellt medlemskap i ESRF har ett samlat nordiskt deltagande i ESRF bedömts som den mest realistiska och ändamålsenliga modellen för att trygga nordiska forskares tillgång till ESRF. De nordiska förhandlingarna om ESRF har i slutet av sommaren 1987 resulterat i ett förslag till avtal om ett nordiskt konsortium (NORDSYNC) som föreslås representera Danmark, Finland, Norge och Sverige i ESRF. ESRF har för sin del accepterat att de nordiska ländernas deltagande sker samlat genom ett konsortium. Förslaget om deltagande i ESRF har under hösten förelagts de nordiska ländernas regeringar för beslut om respektive lands deltagande i ESRF. Det nordiska ESRF-konsortiet förväntas därför kunna inleda sitt samarbete med ESRF under våren 1988.

10 Samarbete inom högre utbildning

10.1 Generellt

I samband med utarbetandet av en kulturhandlingsplan har man diskuterat ett intensifierat nordiskt samarbete på universitets- och högskoleområdet.

10.2 Studievägledarsamarbetet

Vad gäller konkreta initiativ hänvisas till ministerrådsförslaget om kulturhandlingsplanen.

I samarbete med ministerrådet utgavs 1987 en ny upplaga av katalogen över studievägledare och studieadministratörer vid universitet och högskolor i Norden. Katalogen bidrar till ökade kontakter och informationsutbyte mellan studievägledarna.

Vid ett nordiskt seminarium 1987 på Island behandlade man värdlandets högskoleutbildning, isländska erfarenheter av studier i andra nordiska länder samt i vad mån dessa erfarenheter kan utnyttjas för att stimulera ett ökat studerandeutbyte.

10.3 Lärarutbytet

Inom ramen för det nordiska universitetsrektorsarbetet utfördes på uppdrag av FPR en utredning om nordiskt lärmobilitet vid universitet och högre läroanstalter. Utredningen kartlägger det nuvarande lärarutbytet samt kommer med förslag till utveckling. Bland förslagen som siktar mot ett ökat utbyte kan nämnas dels informationsåtgärder, framför allt om finansieringsmöjligheterna, dels en organiseringsform lik den som med framgång används inom det nordiska tjänstemannautbytet.

10.4 Kursverksamhet inom högre utbildning

Inom den högre utbildningen har under en följd av år genomförts en regelbunden kursverksamhet på olika områden. 1986 beslöt ministerrådet genomföra en omorganisering av kursverksamheten så, att fördelningen av medel i framtiden kommer att ske samlat på basen av ansökningar. Ett nytt ramanslag för kurser inom den högre utbildningen kommer därför att finnas fr. o. m. 1988 års budget.

10.5 Nordiskt språklektorsarbete utanför Norden

Samarbetsnämnden för de nordiska lektoratsadministrationerna inrättades 1984 för en fyraårig försöksperiod. Samarbetsnämnden har – som ett gemensamt forum för de nordiska ländernas lektoratsadministrationer – till uppgift att stödja den undervisningsverksamhet som bedrivs på universitet och högskolor, främst utanför Norden, av primärt de nordiska ländernas utsända språklektorer. Nämnden kompletterar, samordnar och förstärker de enskilda ländernas insatser i syfte att öka kännedomen och intresset för Nordens språk, litteratur, kultur och samhällsförhållanden.

År 1987 genomfördes två konferenser varav en i Poznan, Polen avsedd för språklärare i Östeuropa och en annan i Paris, Frankrike för sändelektorer vid franskspråkiga universitet och från den iberiska halvön. Man har också stött olika samnordiska projekt/arrangemang som lektorerna ordnat på sina universitetsorter.

Försöksverksamheten genomgår nu en evaluering som väntas föreligga vid årsskiftet 1987/88.

Kapitel X

Arbejdsmarked

1 Sammenfatning

Situationen på arbejdsmarkedet i Norden har i 1987 vist en svagt forbedret tendens. De positive udviklingstræk er væksten i beskæftigelsen og et fortsat fald i ungdoms- og langtidsarbejdsløsheden. På trods af denne udvikling er situationen for de svage grupper – selvom de er blevet færre i antal – relativt set blevet forværret.

Samarbejdet om fælles nordisk samordning i forhold til internationale fora er i 1987 blevet uddybet med en kontinuerlig drøftelse af forholdene og udviklingen i de økonomiske fællesskaber (EF). Hovedaktiviteterne i samarbejdet er dels opfølgningen af samarbejdsprogrammet fra 1985 og medvirken i den økonomiske handlingsplan fra 1986.

Projektvirksomheden dækker alle delområder inden for programmet og handlingsplanens kapitel om samspillet mellem uddannelses- og arbejdsmarkedspolitikken.

Endvidere er der igangsat et bredt projektarbejde på migrationsområdet, dels som opfølgning af rapporten om det nordiske samarbejde på migrationsområdet fra 1984 og dels en opfølgning af udvalgte elementer af Nordisk Råds rekommandation fra 1986 om et forøget og uddybet nordisk samarbejde om flygtninge- og indvandrerpolitikken.

2 Indledning

2.1 Den generelle situation på arbejdsmarkedet

Situationen på arbejdsmarkedet i 1987 har for landene som helhed været præget af en svag forbedring i forhold til 1986.

De nordiske lande har udnyttet den relativt gunstige situation i den internationale økonomi. Den samlede beskæftigelse har været fortsat stigende med markante tendenser til flaskehalsproblemer i visse brancher og sektorer. Den samlede arbejdsløshed har tilsvarende været svagt faldende.

Den positive udvikling for ungdomsarbejdsløsheden er fortsat i 1987. Der er endvidere tendenser til en forbedring i kvindernes beskæftigelsessituation. Også langtidsarbejdsløsheden viser som helhed en faldende tendens. Uanset dette har det imidlertid vist sig vanskeligt at begrænse langtidsarbejdsløshedens varighed for de mest udsatte grupper.

De gunstige træk i den samlede udvikling har gjort det muligt yderligere at nedbringe omfanget af traditionelle beskæftigelsesforanstaltninger. Samtidig arbejdes der med udviklingsforsøg og revision af de gældende ordninger, som kan forbedre effekten for de mest udsatte grupper, som f. eks. de langvarigt ungdomsarbejdsløse og de langtidsarbejdsløse, som

efter foranstaltninger ikke er i stand til at fastholde en varig tilknytning til arbejdsmarkedet. For at fastholde de positive udviklingstræk forstærkes indsatsen for at imødekomme de forventede behov for omstillingen af kravene til arbejdskraftens kvalifikationer.

Der arbejdes i alle lande med udvikling og effektivisering af de arbejdsmarkedspolitiske instrumenter, primært samarbejdet mellem arbejdsformidlingen og arbejdsmarkedsuddannelserne, som skal muliggøre de omstillingsprocesser, som forventes at slå kraftigt igennem i de kommende år.

Forventningerne om øgede krav til arbejdskraftens omstillingsevne er rettet både til den enkelte arbejdstagers kvalifikationer, til organiseringen af produktionen på den enkelte virksomhed og til branchernes konkurrenceevne på det internationale marked.

Tilsammen peger disse udviklingstræk på øgede krav til arbejdsmarkedspolitikken både til nye arbejdsformer og en effektivisering af indsatserne, dels for at øge fleksibiliteten for den arbejdskraft, der er i beskæftigelse og dels for at bistå de grupper, som rammes af arbejdsløshed.

Om arbejdsmarkedssituationen i de enkelte lande henvises i øvrigt til arbejdsmarkedssektorens årsrapport: *Arbejdsmarked og arbejdsmarkedspolitik i Norden 1986* (NAUT-rapport 1987:7).

2.2 Nordisk samordning i internationale fora på arbejdsmarkedspolitikens område

I en international sammenhæng har situationen på arbejdsmarkedet i Norden relativt set udviklet sig i positiv retning. I det nordiske samarbejde på arbejdsmarkedsområdet følges den internationale udvikling nøje.

Nordisk samordning i internationale fora er et fast dagsordenspunkt på embedsmandskomiteens og ministerrådets ordinære møder. Under dette dagsordenspunkt drøftes koordinering og samordning af synspunkter samt evt. behov for fællesnordisk opfølgning af beslutning i andre internationale fora.

Forud for de årlige styrelsesmøder i Den Internationale Arbejdsorganisation (ILO) afholder de ILO-ansvarlige ministerier i de nordiske lande samråd med henblik på en afstemt nordisk stillingtagen til de emner, der er på dagsordenen. Endvidere drøftes generelle ILO-spørgsmål, som f. eks. arbejdet i industrikomiteerne, samt emner med særlig nordisk relevans. På det nordiske ILO-samråd i maj måned drøftes de sager, der er på dagsordenen for den årlige arbejdskonference i juni måned. Der holdes nordiske koordinationsmøder under såvel styrelsesrådsmøderne som under arbejdskonferencen. Der er i øvrigt jævnlige kontakter mellem de nordiske lande om ILO-spørgsmål.

Ministerrådet har i 1987 drøftet OECDs arbejdsministermøde, som blev holdt i Paris i november 1986. Ministerrådet besluttede, at kommunikøet fra dette møde skal indgå som grundlag for udvikling af fællesnordiske projekter.

Om samarbejdet, der berører Nordens tilpasning til EFs indre marked henvises til kapitel II.

3 Samarbejdet på arbejdsmarkedsområdet i 1987

Den efterfølgende redegørelse følger samarbejdsprogrammets opdeling i prioriterede områder. Årsberetningen om arbejdsmarkedssektorens aktiviteter inden for den økonomiske handlingsplan, herunder sektorens medvirken i BRYT-projektet omtales i kapitel II. Migrationssamarbejdet, der varetages af Kontaktgruppen for migrationsspørgsmål, som er nedsat under Nordisk Arbejdsmarkedsudvalg (NAUT) omtales særskilt i det sidste afsnit om arbejdsmarkedssamarbejdet.

3.1 *Det fællesnordiske arbejdsmarked*

Som en opfølgning af overenskomsten om det fællesnordiske arbejdsmarked er arbejdet med udvikling af edb i AF blevet videreført. Konkret er der i 1987 blevet afprøvet et forsøgsprojekt, hvor hvert land har terminaladgang til de øvrige landes registre over ledige pladser. Forsøget vil blive evalueret i 1988 med henblik på en eventuel videreførelse eller udvidelse af ordningen.

Der er iværksat et forprojekt med henblik på en vurdering af effekten på arbejdsmarkedet af den fri adgang til at tage arbejde i et andet nordisk land. Resultatet af forprojektet vil blive behandlet i sammenhæng med arbejdet, der er igangsat med henblik på udvikling af en ensartet migrationsstatistik.

Som opfølgning på overenskomsten om samarbejde om erhvervsmæssig revalidering og arbejdsmarkedsuddannelse arbejder en embedsmandsgruppe med en gennemgang af regler og forskrifter med henblik på en effektivisering af det nordiske samarbejde om arbejdsmarkedsuddannelse, specielt med henblik på at udvide muligheden for anvendelse over landegrænserne.

Spørgsmålet om Nordkalottens AMU-center er behandlet i en særlig udredning. Efter national høring vil NAUT og ministerrådet i 1988 drøfte eventuelle forslag til ændringer i centrets fremtidige drift og organisation.

Den reviderede overenskomst om ydelser ved arbejdsløshed med fællesnordiske tillemplingsforskrifter er trådt i kraft den 1. december 1987.

Erfaringerne med overenskomsten følges af en nordisk embedsmandsgruppe i samarbejde med arbejdsløhedskassernes nordiske samorganisation.

3.2 *Arbejdsmarkedets funktionsområde*

På dette område medvirker det nordiske arbejdsmarkedssamarbejde med et nordisk delprojekt i et større svensk forskningsprojekt om funktion og effekt af en række organisatoriske faktorer, der påvirker arbejdsmarkedets udvikling. I det nordiske delprojekt gennemføres en særlig undersøgelse af arbejdsløshedens struktur.

På forsøgsbasis startede man en nordisk eksamination af et udvalgt tema i 1986. Konkret analyseredes arbejdsmarkedsuddannelserne i Danmark og Finland. Opfølgningen af den nordiske eksamination sker dels på national basis og dels i forbindelse med andre nordiske projekter. Eksaminationen er dokumenteret i NAUT-rapport 1987:6. I 1987 eksamineredes arbejdsformidlingens effektivitet i Sverige og Norge. Opfølgningen sker i forbindelse med det årlige projektprogram.

3.3 Samspillet mellem den økonomiske politik og arbejdsmarkedspolitikken

Der er i 1987 afsluttet et større projekt om kommunernes rolle i arbejdsmarkeds- og sysselsætningspolitikken. Projektet følges op i forbindelse med et nyt projekt om lokale initiativer for at starte ny virksomhed og omlægning af kommunernes sysselsætningsforanstaltninger.

For tilsvarende at stimulere udviklingen af lokale initiativer afsluttes et forprojekt om "Arbejdsmarkedspolitik og nyskabningsarbejde". Resultatet af projektet er en publikation, der sendes til regionale/lokale myndigheder og beslutningstagere. Afhængig af erfaringerne, vil det blive besluttet, om man skal gå videre med et egentligt projekt.

3.4 Metodeudvikling m. m.

Det årlige temaseminar er videreført i 1987. Emnet behandlede udfordringerne for AF som følge af omstillingen på arbejdsmarkedet.

Som et første led i opfølgningen af eksaminationen i 1987 er der afholdt en ekspertkonference om udvikling og effektivisering af arbejdsformidlingens kundeservice.

En planlagt temadrøftelse om mål- og planstyring i arbejdsmarkedsforvaltningen, som skulle afslutte to projekter om dette emne er udsat til 1988, på grund af vanskeligheder ved samordningen af afslutningen af de to projekter. Rapporteringen fra det teoretiske projekt sker som specialkapitel i årsrapporten: *Arbejdsmarked og arbejdsmarkedspolitik i Norden 1986* (NAUT-rapport 1987:7), hvortil der henvises.

3.5 Den økonomiske handlingsplan

Handlingsplanens projekter er i 1987 videreført efter planerne. I de to store projekter om nye tiltag mod ungdoms- og langtidsarbejdsledigheden er der igangsat en række nationale forsøgsprojekter, som samordnes i nordiske netværk. Også BRYT- og SKOLARB-projekterne indgår i den koordinering, der sker både nationalt og nordisk. Derimod er projektet om beskæftigelse af unge inden for kultursektoren "Ungdom, kultur, sysselsætning" først i 1987 kommet igang som et forprojekt, hvor der er etableret kontakt mellem kulturforvaltningerne i hovedstadsområderne. Handlingsplanens projekter omtales nærmere i årsberetningens kapitel II.

3.6 Øvrige projekter

På dette område har man i 1987 gennemført en ekspertkonference på basis af en række afsluttede analyseprojekter med henblik på at konkretisere og operationalisere resultaterne, således at disse kan indgå i de nationale myndigheders udviklingsarbejde.

4 Migrationsspørgsmål

Den nordiske migrationsgruppe (nedsat af NAUT i 1985) har fortsat det arbejde, som blev indledt med afgivelsen af rapporten "*Migrations-samarbejdet i Norden*" (NU 1985:4).

Gruppens arbejde har dels været koncentreret om en række af gruppens prioriterede områder (4.1), dels om opfølgning af dele af rekommandation nr.30/1986/j om tilvejebringelse af et øget nordisk samarbejde på flygtningeområdet (4.2). Gruppen forbereder endvidere en række nye tiltag for de kommende år (4.3).

4.1 Prioriterede områder

4.1.1 Migrationsstatistik, migrationsforskning og dokumentation heraf

Et tidligere iværksat projekt om en kortlægning af den nuværende nordiske migrationsstatistik og behovet for at forbedre den, vil være tilendebragt ved slutningen af 1987. Derefter skal projektets forslag forelægges for de relevante brugere af statistikken med henblik på en vurdering af, i hvilket omfang forslagene kan realiseres.

Efter afholdelse af det syvende nordiske migrationsforskerseminar i slutningen af 1986 arbejder migrationsgruppen på forskellig vis på at støtte og udbygge det nordiske samarbejde imellem migrationsforskerne. Gruppen arbejder i denne forbindelse fortsat med planer om oprettelse af en nordisk database vedrørende migrationsforskning.

En ekspertgruppe har redegjort for problemerne i forbindelse hermed og NORDINFO er nu inddraget i den videre vurdering af planerne.

4.1.2 Ligestilling

Migrationsgruppen har – i samarbejde med Nordisk Ligestillingsudvalg – iværksat en seminarrække over 4 år, der skal behandle forskellige væsentlige indvandrerligestillingsspørgsmål. Det første seminar, der finder sted i november 1987, handler om indvandrerkvinders sociale netværk.

I januar 1988 afholdes det næste seminar, som vil være det første forskerseminar om Islams betydning for indvandrerkvinder inden for det nordiske samarbejde.

4.1.3 Vurdering og nyttiggørelse af indvandrernes uddannelses- og arbejdserfaringer fra hjemlandet

I 1987 påbegyndtes et forprojekt, der har til formål at beskrive og

analysere de metoder, der kan anvendes i modtagerlandene, når indvandrere fra 3. lande skal indpasses i uddannelsessystemerne og på arbejdsmarkedet. Projektet udføres i samarbejde med uddannelses- og arbejdsformidlingsinstitutioner. Afhængig af forprojektet vil der eventuelt blive udarbejdet et egentligt vejlednings- og informationsmateriale.

4.2 Flygtningeområdet

4.2.1 Integration af indvandrere med ikke-europæisk baggrund

I 1987 er påbegyndt et forprojekt, der skal vurdere de forskellige integrationsforanstaltninger over for de vietnamesiske indvandrergrupper, som er kommet til de nordiske lande. Forprojektet vil være færdigt i begyndelsen af 1988. Det er tanken, at projektet skal stille forslag om fortsat nordisk samarbejde vedrørende integration af indvandrere og flygtninge. Projektet er et led i opfølgningen af rekommandation nr. 30/j, jfr meddelelsen herom til Nordisk Råd.

4.2.2 Nordisk samarbejde vedrørende information om flygtninges vilkår

På grundlag af rekommandation nr.30/j er der iværksat et forprojekt herom, der vil være afsluttet ca. den 1.december 1987, jfr den særskilte meddelelse.

Forprojektet indeholder, dels et katalog over eksisterende materiale i de nordiske lande, dels en redegørelse for mulighederne for nordisk samarbejde på informationsområdet.

4.3 Øvrige områder

I overensstemmelse med rekommandation nr. 30/j har migrationsgruppen iværksat forberedelser til afholdelse af en konference i 1988 om "Tilbagevendingssspørgsmål".

Endvidere har migrationsgruppen i samarbejde med Nordisk Sprog- og Informationscenter i Helsingfors planlagt et seminar om nordisk samarbejde vedrørende tolke- og oversættelsesspørgsmål, der skal finde sted i februar 1988.

5 Nordisk Råds rekommandationer og ytringer

5.1 Tiltag for at mindske arbejdsløsheden

Ved rekommandation 28/1981/s har Nordisk Råd rekommanderet, at Ministerrådet iværksætter "*åtgärder för att minska ungdomsarbetslösheten*".

Opfølgning af rekommandationen sker primært ved den økonomiske handlingsplans projekt om nye tiltag mod ungdomsarbejdsløshed, som nærmere beskrives i arbejdsmarkedsafsnittet, kapitel II. Derudover gennemføres et omfattende operativt projekt SKOLARB om overgangen fra skole til arbejdsliv. Den operative del af dette projekt er afsluttet i 1987.

Resultaterne vil blive evalueret i 1988 eventuelt med henblik på udarbejdelse af en metodehåndbog.

5.2 Støtte til udforsikrede arbejdsløse

Nordisk Råd har ved rekommandation 21/1985/s rekommanderet ministerrådet at iværksætte et "program för stöd och hjälp till utförsäkrade arbetslösa".

Ministerrådet har valgt at prioritere indsatsen mod langtidsarbejdsløshed som den mest effektive bistand til grupper, der risikerer udforsikring. Disse aktiviteter sker primært i forbindelse med handlingsplanens projekt om nye tiltag mod langtidsarbejdsløsheden. Dette projekt beskrives nærmere i arbejdsmarkedsafsnittet i kapitel II.

5.3 Sysselsætning af unge inden for kultursektoren

Nordisk Råd har ved rekommandation 11/1986/s opfordret ministerrådet til at iværksætte et projekt om "Sysselsättning inom kultursektorn".

Beskæftigelse af unge i kultursektoren sker i forbindelse med handlingsplanens ungdomsarbejdsløshedsprojekt. Det har derimod ikke været muligt at få et egentligt tværsektorielt projekt igang med et samarbejde mellem de lokale kulturforvaltninger og arbejdsmarkedsmyndighederne på et operationelt niveau. Der er i 1987 etableret kontakt mellem kulturforvaltningerne i hovedstæderne med henblik på et forprojekt, der vil blive dokumenteret efterfølgende i 1988.

5.4 De dårligst stillede gruppers situation

Nordisk Råd udtalte i 1987 følgende:

"Samarbetet på arbetsmarknadsområdet bör fortsatt inriktas på att förbättra de sämst ställda gruppernas bl. a. kvinnornas situation".

Arbejdsmarkedssamarbejdet har i målsætningerne for de operative projekter f.eks. projekterne inden for handlingsplanen, markeret indsatsen for de udsatte grupper på arbejdsmarkedet.

Specielt i forbindelse med BRYT-projektet sker en prioriteret indsats for kvindernes arbejdsmarkedssituation. Der henvises i øvrigt til redegørelsen for BRYT-projektet i årsberetningens kapitel om det nordiske ligestillingsarbejde.

Kapitel XI

Arbeidsmiljø

1 Sammenfatning

Virksomheten innen arbeidsmiljøsektoren styres av et samarbeidsprogram som ble vedtatt i 1984. Embetsmannskomiteen for arbeidsmiljøspørsmål har ansvaret for koordineringen og styringen av samarbeidet innen sektoren. En utredning som nylig er avsluttet fastslår at forutsetningene for å starte arbeidet med en nordisk arbeidsmiljøkonvensjon er oppfylt. Ministerrådet har besluttet at det skal utarbeides et forslag til konvensjonstekst. Når det gjelder revisjon av samarbeidsprogrammet har Ministerrådet funnet det naturlig å vente til spørsmålet er avklart om det blir en konvensjon på sektoren eller ikke.

I spørsmål som angår mulighetene for å eliminere handelshindre, foreslås det at innsatsen på sektoren i første rekke bør innrettes mot å unngå fremtidige handelshindre. Dette som følge av at man kun i enkelte tilfeller har funnet at handelshindre har oppstått på grunn av forskjeller i krav mht. sikkerhet og helse mellom de enkelte nordiske land.

Samarbeidet på arbeidslivs- og arbeidsrettsområdet er organisert i en egen kontaktgruppe under embetsmannskomiteene for henholdsvis arbeidsmiljø- og arbeidsmarkedsspørsmål. Gruppens ansvarsområde omfatter spørsmål som partene i arbeidslivet tradisjonelt har størst innflytelse over. Det er derfor forutsatt et nært samarbeid med partene. Et prosjekt på området som behandles i en egen prosjektgruppe er spørsmålet om faglig samarbeid innen rammen for en nordisk industriell integrasjon. Ministerrådet forventer en statusrapport om arbeidet innen utgangen av første halvår 1988.

Risikoen ved bruk av ulike kjemiske stoffer i arbeidslivet har fått stadig større oppmerksomhet. Et samarbeid som har til hensikt å sammenfatte og vurdere vitenskapelig dokumentasjon som underlag for tilsynsmyndighetenes beslutninger om yrkeshygieneiske grenseverdier har fortsatt i 1987.

Ministerrådets innsats på området arbeidsmiljø, helse og økonomi har bl. a. resultert i en veiledning for utarbeiding av konsekvensanalyser på arbeidsmiljøområdet. Videre viser en utredning at det ikke i første rekke er reguleringsnivå, men andre faktorer som avgjør den økonomiske belastning på virksomhetene. For å følge opp konklusjonene i dette prosjektet utredes nå de tilpasningsmekanismer som trår ikraft ved regulering av produksjon som er utsatt for internasjonal konkurranse.

2 Inledning

Arbetsmiljön har under de senaste decennierna kommit att uppmärksammas på ett sätt som aldrig tidigare. Ökade kunskaper och större medvetenhet om risker i arbetslivet och sambanden mellan arbetsförhållanden och människors hälsa och välbefinnande har lett till ökade krav på förbättringar och åtgärder till skydd för hälsa och säkerhet. Vid sidan av de tidigare traditionellt dominerande insatserna inom arbetarskyddet att förebygga olycksfall har ökad prioritet getts åt bland annat bekämpningen av kemiska hälsorisker och andra oftast mer långsiktiga faror som förslitningar och olika former av psykiska belastningar.

Den nya synen på arbetsmiljöns betydelse och reformsatser från samhällets och arbetsmarknadsparternas sida har fört med sig att arbetsmiljön i dag ur många synpunkter är vida bättre än för några decennier sedan. Samtidigt kan man konstatera att den kraftigt utbyggda forskningen och den ökade vakenheten när det gäller att spåra risker i arbetslivet ständigt leder till att det avslöjas nya och tidigare inte kända samband mellan förhållandena i arbetslivet och ohälsa.

Verksamheten inom sektorn styrs av ett samarbetsprogram som fastställdes av ministerrådet (arbetsmiljöministrarna) år 1984. Programmet tar upp följande samarbetsområden

- arbetsolycksfall
- kemiska risker
- biologiska risker
- fysikaliska faktorer
- fysiska belastningar och arbetsanpassning
- psykosociala belastningar
- arbetstid
- datateknologi
- samordning av lagstiftning och föreskrifter
- arbetsmiljö, hälsa och ekonomi
- vidareutbildning inom arbetsmiljöområdet
- arbetsmiljöinformation och förmedling av forskningsresultat.

Samarbetsprogrammets struktur, principer, målsättningar samt innehåll i övrigt skall enligt programmet värderas under år 1987. Frågan om ett nytt program är dock avhängig av hur en eventuell nordisk arbetsmiljökonvention förverkligas. Ministerrådet har därför funnit det naturligt att avvakta med att ta ställning i frågan om omarbetning av samarbetsprogrammet tills konventionsfrågan avgjorts (se avsnitt 6 i detta kapitel).

Under ministerrådet ansvarar nordiska ämbetsmannakommittén för arbetsmiljöfrågor (ÅK-arbetsmiljö) för att målsättningarna i samarbetsprogrammet förverkligas. Verksamheten inom sektorn kan indelas i programområden för arbetsmiljöforskning, arbetsmiljötillsyn samt arbetslivs- och

arbetsrätt. För varje programområde finns en permanent beredningsgrupp under ämbetsmannakommittén.

En rad projekt drivs under överinseende av beredningsgrupperna. Verksamheten har uppmärksammats av bland andra de nordiska arbetsmiljöfonderna (motsvarande), vilket resulterat i att fonderna till exempel finansierar nationella delprojekt i anslutning till vissa nordiska satsningar. På detta sätt får ministerrådets verksamhet en "spjutspetseffekt" som gör att den relativt sett blygsamma budgeten får ökad betydelse för utvecklingen i länderna.

Samarbetet har över tiden blivit alltmer konkret. Genom samarbetet höjs kvaliteten på arbetsmiljöverksamheten och vissa av de forskningsprojekt som bedrivs hade inte varit möjliga att genomföra för ett enskilt nordiskt land.

Projektbudgeten, inklusive reservmedel för särskilda satsningar, uppgick för år 1987 till ca. 6,8 milj. DKK. Ett trettiotal projekt har löpt under året och sju projekt har avslutats. En redogörelse för projektverksamheten lämnas i avsnitt 3 i detta kapitel.

Den Nordiska institutionen för vidareutbildning inom arbetsmiljöområdet (NIVA) erbjuder årligen ca tio avancerade vidareutbildningskurser för personal inom forskning, företagshälsovård etc. Institutionen lämnar separat verksamhetsberättelse.

3 Redovisning av verksamheten inom olika programområden

3.1 Inledning

I detta avsnitt redovisas projektverksamheten under år 1987 inom områdena arbetsmiljöforskning, arbetsmiljötillsyn samt arbetsliv och arbetsrätt. Endast större eller mer betydelsefulla projekt tas upp i redovisningen.

3.2 Arbetsmiljöforskning

3.2.1 Allmänt

Samarbete inom forskningsområdet har pågått sedan lång tid tillbaka. Exempelvis hålls sedan mitten av 1940-talet årligen yrkeshygieniska möten där företrädare för ländernas forskningsinstitutioner deltar. Arbetsgruppen för arbetsmiljöforskning som bildades år 1975 har som främsta uppgift att utveckla forskningsarbetet.

3.2.2 Arbetsolycksfall

Att förebygga arbetsolycksfall har alltid varit ett högt prioriterat mål i arbetsmiljöarbetet. Trots de ansträngningar som görs inträffar i Norden årligen ca en halv miljon arbetsolycksfall och mellan 300 och 400 personer omkommer i olyckorna.

För att finna metoder för att göra olycksfallsbekämpningen mer effektiv startades år 1983 ett projekt där ett tiotal forskningsinstitutioner i fyra av

länderna har deltagit. Projektet har avslutats och bland de slutsatser man kan dra bör nämnas att förbättrade olycksfallsutredningar, bättre information och ett större engagemang hos ledande grupper i företagen sannolikt skulle kunna bidra till att minska antalet olycksfall. Projektet avrapporterades vid en världskongress om arbetsmiljö som hölls under våren 1987 i Stockholm. De praktiska resultaten av projektet är delvis beroende av hur tillsynsmyndigheter och andra organisationer omsätter de nya kunskaperna.

3.2.3 *Kemiska risker*

Den ständigt ökande användningen av kemiska ämnen i arbetslivet har medfört att de kemiska riskerna fått allt större uppmärksamhet.

I nordisk regi har under ett antal år drivits ett samarbete som syftar till att *sammanställa och värdera vetenskaplig dokumentation* som underlag för tillsynsmyndigheternas beslut om yrkeshygieniska gränsvärden. Avsikten är att gemensamt utnyttja den sakkunskap och det dokumentationsunderlag som finns i de enskilda länderna och att undvika dubbelarbete. Före utgången av år 1987 beräknas dokumentation för mer än 75 ämnen ha tagits fram och publicerats i den vetenskapliga skriftserien "Arbete och Hälsa". För att göra dokumenten tillgängliga också i länder utanför Norden har ministerrådet beslutat att ge ut en årlig samlingsvolym på engelska. I syfte att höja effektiviteten och ytterligare förbättra kvaliteten på de dokument som produceras genomfördes vid årsskiftet 1986–87 en omorganisering av verksamheten i projektet.

Med utgångspunkt i tidigare nordiska satsningar har ett projekt inletts för att utröna *hälsobetydelsen av somatiska kromosomskador* till följd av exponering för genotoxiska ämnen i arbetsmiljön. Syftet är att verifiera vilka miljöer som är de mest riskfyllda ur kromosomskadesynpunkt. Det grundmaterial som tidigare samlats in i fråga om expositionsbestämningar och insjuknande ger Norden unika förutsättningar när det gäller att söka förklaringar till sambanden mellan hälsorisk och somatiska kromosomskador.

3.2.4 *Fysisk belastning och arbetsanpassning*

En av utgångspunkterna för arbetsmiljöverksamheten är att arbetet skall anpassas till människans fysiska förutsättningar. Många människor lider av sjukdomar i stöd- och rörelseorganen. Sjukdomarna leder ofta till nedsatt arbetsförmåga eller att man tvingas lämna arbetslivet före pensionsåldern. För att kunna förebygga dessa sjukdomar är det viktigt att utreda i vilken mån de orsakas eller förvärras av brister i arbetsmiljön.

I en större nordisk satsning systematiserar ett antal internationellt ledande forskare kunnandet inom området. Preliminära planer finns om att senare hålla ett internationellt seminarium för värdering av projektets resultat. Slutsatserna från seminariet bör kunna publiceras i en "state of

the art"-rapport, vilken kan läggas till grund för rekommendationer om fortsatta åtgärder inom området.

3.2.5 Övriga forskningsprojekt

Ett frågeschema för bedömning och jämförelse av den arbetande befolkningens hälsotillstånd har utarbetats i ett särskilt projekt. Schemat validitetstestas för närvarande och väntas bli fastställt under år 1988.

Ministerrådet har tidigare genomfört en undersökning för att belysa frågan om man kan jämföra nationell *statistik över arbetsjukdomar*. Undersökningen visade på behov av fördjupade studier, varför ett nytt projekt på samma tema startades år 1986. Projektet syftar till att ta fram baskunskaper för specifika nordiska medicinskt-tekniska studier. Kunskaperna samlas genom undersökning av förekomsten av arbetsjukdomar samt beskrivningar av anmälningssystem och statistikbehandling. Slutrapportering väntas i början av år 1988.

3.3 Arbetsmiljötillsyn

3.3.1 Allmänt

Arbetsgruppen för arbetsmiljötillsyn, som inledde sin verksamhet år 1975, har som främsta uppgift att koordinera samarbetet när det gäller föreskrifter och andra tillsynsåtgärder av allmän karaktär.

3.3.2 Samordning av föreskrifter

Föreskriftssamordning ingår som ett viktigt element i det nordiska arbetsmiljösamarbetet. Verksamheten är betydelsefull både ur tekniskt-ekonomiskt och handelspolitiskt perspektiv men konkreta resultat i form av förbättrad arbetsmiljö i de enskilda länderna är svåra att ange eftersom effekterna som regel uppnås på längre sikt genom nationella tillämpningar.

Verksamheten bedrivs dels i form av så kallade samordningsmöten och dels i form av särskilda projekt. En plan för arbetet utarbetas årligen av tillsynsgruppen.

Vid *samordningsmöten* diskuterar experter från ländernas tillsynsmyndigheter nya eller ändrade föreskrifter inom specifika områden. Målet för överläggningarna är inte en harmonisering utan i stället att få de väsentligaste kraven i föreskrifterna att stämma överens. Under rapporteringsperioden har samordningsmöten hållits kring regler rörande bland annat personlig skyddsutrustning, grävmaskiner, automatstyrda maskiner (robotar), bullermärkning, kraftöverföringsaxlar, stegar och byggnadsställningar.

Som komplement till den löpande verksamheten med samordningsmöten bedrivs *särskilda projekt* för föreskriftssamordning. Ett projekt rörande *entreprenadmaskiner* har startats år 1987. Projektet syftar till att undanröja olikheter i regelverken för dessa maskiner så att de fritt skall kunna användas och säljas över gränserna i Norden.

I sammanhanget bör nämnas att tillsynsgruppen regelbundet diskuterar pågående och planerat arbete med *arbetsmiljödirektiv inom EG*. I underlaget för beslut om den nordiska föreskriftssamordningen ingår ofta de planer som gäller inom EG.

Med hänsyn till de ökade kraven på likformighet i författningarna bland annat ur frihandelssynpunkt avser ministerrådet att intensifiera ansträngningarna inom detta angelägna område. Ämbetsmannakommittén för arbetsmiljöfrågor har också beslutat att se över formerna för föreskriftssamarbetet i syfte att söka effektivisera arbetet ytterligare.

3.3.3 *Arbetsolycksfall*

Inom området arbetsolycksfall drivs projekt rörande dels riskanalyser dels olycksfall inom möbelindustri och dels olycksfall inom byggnadsbranschen.

Riskanalyser fordras i vissa länder som underlag för myndigheternas godkännande av industrianläggningar. Syftet med det pågående projektet är att höja kvaliteten och öka användningen av riskanalyser i arbetsmiljöverksamheten. Projektet är fasindelad och för närvarande pågår en undersökning av gällande praxis för användning av riskanalyser i myndigheternas arbete.

En *kartläggning och värdering av arbetsolycksfall inom möbelindustrin* syftar i förlängningen till att förbättra åtgärderna för att förebygga olycksfall. En jämförande delstudie över officiellt registrerade och verkligt antal inträffade olycksfall bör bland annat kunna ge en indikation om tillförlitligheten i de enskilda ländernas rapporteringssystem. De samhällsekonomiska konsekvenserna av olycksfallen är också ett område som skall belysas i projektet, vilket delvis finansieras av de nordiska arbetsmiljöfonderna. Projektet genomförs parallellt vid en rad möbelindustriföretag i Norden.

Husbyggnadsverksamhet är en av de mest olycksfallsdrabbade verksamheterna i Norden. Reglerna för området överensstämmer i stort mellan länderna men det relativa antalet olycksfall och yrkessjukdomar varierar. Därför har ministerrådet inlett ett projekt för att bland annat se närmare på vilka olikheter som gäller för inspektionsverksamheten vid byggarbetsplatser. Genom projektet är det tänkt att nya tillsynsmetoder skall kunna utvecklas och särskilt bör företagens egna skyddsorganisationer aktiveras.

3.3.4 *Datateknologi*

Inom datateknologiområdet har två större projekt avrapporterats. Projektet "*Personsäkerhet ved mikroprocessorstyringer*" har resulterat i en rapport som redovisat hur säkerhetsvärderingar kan göras av såväl teknisk utrustning som programvara. För att ge resultaten en större spridning har rapporten sammanfattats och publicerats på engelska i Nord-serien (Nord 1987:18).

"*Standarder for vurdering og godkjenning av kontrollrom*" är titeln på

en rapport från ett projekt med samma namn. Rapporten som utarbetats av SINTEF, bör kunna utgöra underlag för tillsynsmyndigheternas framtida arbete med regler inom bland annat processindustrin.

3.3.5 HIV-smitta i arbetslivet

En nordisk arbetsgrupp direkt under ämbetsmannakommittén har fått i uppgift att se på möjligheterna att skapa grundlag för likvärdiga bedömningar och åtgärder i arbetet med att förebygga riskerna för HIV-smitta i arbetslivet. Samarbetet som nyligen inletts kan komma att beröra gemensamma riktlinjer (föreskrifter, handlingsprogram), utveckling av tekniska hjälpmedel, tillbudsrapportering och definiering av särskilt riskutsatt arbete.

3.3.6 Arbetsmiljö, hälsa och ekonomi

I de nordiska länderna har under lång tid diskuterats kostnadsaspekter som kan förknippas med arbetarskydds-föreskrifter och praktiska arbetsmiljöåtgärder. Analyser har också gjorts av konsekvenserna av nya och ändrade föreskrifter. Ett nordiskt samarbete inom området inleddes år 1982 i syfte att ta fram fakta som underlag för arbetsmiljöpolitiken i de enskilda länderna.

I debatten har ofta hävdats att en "avreglering" leder till minskade kostnader och därmed ökad konkurrenskraft för företagen. Ministerrådet har i ett tidigare projekt låtit utveckla och pröva en metod för *konsekvensbedömningar av arbetsmiljöföreskrifter*. De olika värden som gäller i länderna för tillåten koncentration av styren i luften användes för att belysa relationen mellan regleringsnivå och företagens åtgärder (och därmed kostnader). Slutsatsen av projektet var bland annat att det inte främst är regleringsnivån utan andra faktorer (t ex formen för reglering eller hur åtgärder genomförs) som bestämmer den ekonomiska belastningen på företagen.

För att följa upp slutsatserna från det tidigare projektet har ministerrådet inlett en satsning för att beskriva och systematisera de anpassningsmekanismer som träder i kraft vid reglering av produktion som är utsatt för internationell konkurrens. Syftet skall också vara att utveckla handlingsalternativ för myndigheterna vid reglering av konkurrensutsatta sektorer i näringslivet.

Ett annat resultat av ministerrådets ansträngningar för att öka kunskaperna om konsekvenserna av arbetsmiljöregleringar är en handbok (Nord 1987:9) för bedömning och beräkning av ekonomiska effekter. Handboken, som främst riktar sig till handläggare inom tillsynsmyndigheterna, kommer att utgöra ett väsentligt underlag i ett planerat seminarium med bland andra parterna på arbetsmarknaden.

3.4 Arbetsliv och arbetsrätt

3.4.1 Allmänt

För beredning av frågor inom arbetslivs- och arbetsrättsområdet har ämbetsmannakommittén för arbetsmiljöfrågor tillsammans med NAUT tillsatt en särskild kontaktgrupp. Huvudansvarig för gruppen är ÄK-arbetsmiljö. Verksamheten i kontaktgruppen styrs av ett mandat som fastställts av de båda ämbetsmannakommittéerna. Bland de sakfrågor som faller inom gruppens ansvarsområde kan nämnas rättsförhållandet mellan arbetsgivare och arbetstagare, arbetsorganisation och medbestämmande, arbetstidsfrågor och konsekvenser av ny teknologi.

3.4.2 Definiering av angelägna samarbetsområden

Arbetslivs- och arbetsrättssamarbetet berör områden där parterna på arbetsmarknaden traditionellt har ett starkt inflytande över såväl utveckling som reglering. Parterna inbjöds därför i slutet av år 1986 till en konferens för att diskutera vilka frågor som ägnar sig bäst för bearbetning på nordiskt plan. Vid konferensen deltog också ämbetsmän och forskare från de nordiska länderna. Slutsatsen av konferensen var att det finns intresse för att på nordisk bas arbeta med frågor som rör arbetsvillkor. Bland de teman som utkristalliserade sig som lämpliga att ta upp kan nämnas utvecklingen i arbetslivet och de rättsliga ramarna. Slutsatserna från konferensen har dokumenterats i rapporten "*Nordisk konferens om arbetsrättens utformning och nya krav på flexibilitet och utveckling på företagsnivå*" (NORD 1978:9).

3.4.3 Komparativ studie av arbetsrätten i Norden

I samband med beslutet att inleda arbetslivs- och arbetsrättssamarbete diskuterades några utgångspunkter för behandlingen av arbetsrättsliga frågor. Bland dessa nämndes lagstiftningssamarbete inom avgränsade områden och andra möjligheter att genomföra enhetliga lösningar av arbetsrättsliga frågor (jämför Nordiska rådets rekommendation nr. 2/1982 angående lagstiftningssamarbete på arbetsrättens område, nu avskriven).

I syfte att finna avgränsade områden inom det arbetsrättsliga fältet där ett nordiskt harmoniseringsarbete är möjligt och lämpligt har ett särskilt projekt inletts. Projektet tar sin utgångspunkt i bland annat rapporten "*Arbetsrätten i Norden*" (NU 1984:10) som lämnar en jämförande översikt över arbetsrättsliga regleringar.

Projektet har delats in i två etapper. I den första etappen, som nyligen avslutats, lämnades en jämförande skildring av den arbetsrättsliga lagstiftningen och regleringen i övrigt i de nordiska länderna. Denna studie läggs till grund för en praktiskt inriktad harmoniseringsstudie som genomförs i den andra etappen. Projektets första etapp har nyligen avslutats.

3.4.4 *Fackligt samarbete inom ramen för en ökad nordisk industriell integration*

I den nordiska handlingsplanen för ekonomisk utveckling och full sysselsättning "*Norden i vekst*" (NU 1985:1) fäster man stor vikt vid att en fortsatt utbyggnad av det fackliga samarbetet på företagsnivå äger rum i Norden i takt med att den industriella integrationen fortskrider. Vidare heter det att det är angeläget att berörda arbetsmarknadsparter genom avtal söker finna praktiska förutsättningar för att utveckla ett sådant nordiskt fackligt samarbete.

Ministrar med ansvar för arbetslivs- och arbetsrättsfrågor har uppdragit åt ämbetsmannakommittéerna för arbetsmiljö- respektive arbetsmarknadsfrågor att följa upp den aktuella punkten i handlingsplanen. För uppgiften har bildats en särskild projektgrupp sammansatt av fyra ämbetsmän och två representanter för vardera av parterna på arbetsmarknaden. Gruppen har hållit ett antal möten och bland annat diskuterat uppläggning av arbetet samt disposition av en rapport. Ministerrådet har anmodat projektgruppen om att avge en statusrapport om arbetet före utgången av första halvåret 1988.

3.4.5 *Arbetstidsfrågor*

Nordiska rådet har tidigare rekommenderat (rek 6/1977) ministerrådet att utreda de samhällsekonomiska och sociala konsekvenser som en betydande arbetstidsförkortning kommer att medföra. Arbetstidsfrågan togs upp i det samarbetsprogram för arbetsmiljösektorn som fastställdes år 1981. Samtidigt startades inom sektorn ett förberedande utredningsarbete som resulterade i rapporten "*Arbetstid i Norden*" (NU 1983:10).

Rapporten har följts upp med ytterligare en utredning som sett närmare på frågorna om produktionsförutsättningarna för näringslivet, tillgång och efterfrågan på arbetskraft samt arbetstidsförkortningars inverkan på arbetsinnehåll, medinflytande och arbetsmiljö. Resultaten av denna utredning kommer inom kort att redovisas i rapporten "*En nordisk arbetstidspolitik?*" (NU 1987:15).

Nordiska rådet avskrev vid sin session år 1987 den tidigare nämnda rekommendationen och föreslog i en ny rekommendation (15/1987) ministerrådet att fortsätta erfarenhetsutbytet i arbetstidsfrågor inom ramen för projektprogrammet om arbetslivs- och arbetsrättsfrågor. Enligt rekommendationen, som behandlas i kontaktgruppen, bör småbarnsföräldrarnas behov ägnas särskild uppmärksamhet.

Vissa förberedande studier med anledning av den nya rekommendationen kommer att inledas inom kort.

3.4.6 *Nordisk studie om samspelet mellan ny teknologi, arbetsorganisation och arbetsmiljö*

Målet för detta projekt är att utarbeta en systematisk översikt över nordiska forskningsresultat och metoder rörande införande av ny teknologi – samspelet mellan medbestämmande, arbetsorganisation och arbetsmiljö. Som grund för arbetet läggs resultat från forskning i Danmark, Norge och Sverige.

I anslutning till arbetet med sammanställning av forskningsresultat skall en undersökning genomföras vid två danska företag.

3.4.7 *Arbetsvillkor och könssegregation*

I internationella sammanhang ses de nordiska länderna som föregångare i arbetet för att skapa jämställdhet mellan könen. Könssegregationen i arbetslivet har emellertid inte minskat påtagligt trots att kvinnornas andel av arbetskraften ökat kraftigt under de senaste tjugo åren.

I Finland har genomförts ett projekt för att granska arbetsvillkor, sociala relationer och psykologiska faktorer i traditionella kvinno- och mansyrken.

Genom att fördjupa undersökningen och göra jämförelser med svenska förhållanden söker kontaktgruppen bredare svar på till exempel frågan om orsaker och följder av könssegregationen för individer, familjer, organisationer etc. Det är också viktigt att ha jämställdhetsforskning som grund för utvärdering av social- och arbetsmarknadspolitik samt vid studier av arbetslivets demokratisering.

3.4.8 *Konferens om psyko-sociala arbetsmiljöfaktorer i helsesektorn*

På senare år har problem med stress och utbrändhet blåst liv i diskussionerna om psykosociala arbetsmiljöfaktorer och i länderna är en rad forsknings- och metodutvecklingsprojekt igång. Genom en nordisk konferens vill ministerrådet försöka bidra till spridning av erfarenheter om hur man angriper de psykosociala faktorerna och eventuellt ge begreppet ett mer operationellt innehåll.

Konferensen skall arrangeras i Norge år 1988 i samarbete med de nordiska arbetsmiljöfonderna. Huvudsakligen kommer problem i social- och hälsosektorn att tas upp till behandling.

4 Samarbete med arbetsmarknadens parter med flera

Ministerrådet har etablerat ett fast samarbete med arbetsmarknadens parter rörande flera frågor inom arbetsmiljöområdet. Parternas synpunkter är av stort värde bland annat i samband med budgetberedningen.

Arbetsgruppen för arbetsmiljötillsyn har hållit möten med representanter för standardiseringsorganisationerna i de nordiska länderna och Nordtest. I det löpande projektarbetet etableras i många fall grupper där repre-

sentanter för såväl nordiska organ som myndigheter i de enskilda länderna deltar.

5 Arbetsmiljö – handelshinder

De nordiska länderna är för sin ekonomiska utveckling starkt beroende av att få avsättning för sina produkter på exportmarknader. Som ett led i strävandena mot att förverkliga begreppet "Norden som hemmamarknad" antog samarbetsministrarna år 1987 ett program om avskaffande av handelshinder i Norden (Nord 1987:24). Programmet har närmare beskrivits i kapitel XIX.

Ämbetsmannakommittén för arbetsmiljöfrågor har närmare analyserat konsekvenserna för arbetsmiljösektorn av riktlinjerna i programmet. Kommittén intar en principiellt positiv hållning i frågan om avveckling av handelshinder. Man har dock funnit att handelshinder till följd av arbetsmiljöreregleringar bara i några få fall uppstått till följd av krav som gällt skydd för säkerhet och hälsa. De problem som kommit i dagen har också som regel kunnat lösas genom kontakter mellan ländernas tillsynsmyndigheter.

Därför har kommittén funnit det mest rationellt att inte satsa på att analysera och lista gällande föreskrifter utan i stället inrikta sig på att i största möjliga utsträckning motverka att handelshinder uppstår i framtiden. Som grund för sitt ställningstagande har kommittén bland annat lagt uttalanden i handelshindersprogrammet om att arbetet med listor inte bör skapa en omfattande och invecklad byråkrati. Kommittén har också tagit intryck av de kriterier som gäller inom EG för att ett harmoniseringsarbete skall inledas. Där ställs som villkor bland annat att handelshinder kan dokumenteras som väsentliga skillnader i ländernas lagstiftning eller som klagomål i samband med problem vid export av en viss produkt.

Arbetet med att samordna arbetsmiljöföreskrifter kommer att fortsätta med ökad intensitet och vart efter man i framtiden avslutar samordningsprojekt skapas underlag för att formellt lista föreskrifter/produkter.

Den i handelshindersprogrammet skisserade principen om "omvänd bevisbörda" grundas på att listor över likvärdiga regler har upprättats. Eftersom en sådan lista för arbetsmiljösektorns del ligger långt fram i tiden har ämbetsmannakommittén föreslagit att "omvänd bevisbörda" skall kunna tillämpas inom sektorn trots att listan saknas. Kommittén har också föreslagit en särskild ordning för arbetsmiljösektorns praktiska hantering av ärenden som har sin grund i principen om den "omvända bevisbördan".

Ämbetsmannakommittén för arbetsmiljöfrågor har hållit överläggningar med styrgruppen för handelsfrågor och dessutom redovisat sina synpunkter i en särskild skrivelse.

6 Nordisk arbetsmiljökonvention – kommentar till yttrande av Nordiska rådet

I ett yttrande över ministerrådets berättelse (C1) rörande det nordiska arbetsmiljösamarbetet under år 1986 har Nordiska rådet anfört

- att en nordisk arbetsmiljökonvention bör utarbetas med sikte på att antas under år 1988.

Nedan redovisas ministerrådets överväganden och åtgärder med anledning av Rådets yttrande.

Arbetsmiljöministrarna beslöt år 1985 att låta utreda förutsättningarna för en nordisk arbetsmiljökonvention. I verksamhetsberättelsen för år 1985 angav ministerrådet att utredningen också skulle kunna läggas till grund för en omarbetning av samarbetsprogrammet för sektorn.

Ämbetsmannakommittén för arbetsmiljöfrågor fastställde år 1986 direktiv för utredningen.

Den projektgrupp som tillsattes för att genomföra utredningen har redovisat sitt uppdrag i rapporten "*Förutsättningar för en nordisk arbetsmiljökonvention*" (NU 1987:3). I rapporten konstaterar gruppen bland annat att förutsättningarna för att starta arbete med att söka utarbeta en konvention är uppfyllda.

Projektgruppen, som genomfört sitt uppdrag i nära samarbete med parterna på arbetsmarknaden, har noggrant inventerat vilka frågor inom arbetsmiljöområdet som skulle vara möjliga att reglera i en konvention. I rapporten behandlas bland annat tillsyns- och normeringsverksamhet, konsekvensbedömningar, forskning, utbildning, information, lokalt skyddsarbete, företagshälsovård och frihandelsaspekter. Särskilt betonas betydelsen av det nordiska samarbetet i olika internationella organ. Frågor om avgränsningar för en konvention (territoriellt och gentemot andra konventioner) behandlas särskilt liksom frågor om nationell lagstiftning och samarbetet med parterna på arbetsmarknaden.

Arbetsmiljöministrarna behandlade konventionsfrågan vid ett möte den 10 november 1987 och beslöt då att ge projektgruppen i uppdrag att utarbeta ett förslag till konventionstext. I sammanhanget höll ministerrådet överläggningar i ärendet med Nordiska rådets social- och miljöutskott och med företrädare för parterna på arbetsmarknaden.

Kapitel XII

Socialpolitik

1 Sammenfatning

Det sidste samarbejdsprogram på social og sundhedssektoren blev vedtaget i 1982. Nordisk ministerråd (social- og sundhedsministrene) besluttet på møde i juni 1986, at give Socialpolitisk komité i opdrag, at revidere programmet. Det reviderede program er nu godkendt af Ministerrådet med henblik på forelæggelse for Nordisk råd på den 36. session i Oslo i 1988.

Der blev holdt socialpolitisk ministermøde i Skagen i august 1987, og der har været holdt et ministermøde i forbindelse med Nordisk råds session i 1987 og et ved Nordisk råds minisession i november 1987 på invitation fra social- og miljøudvalget.

Samarbejdet inden for social- og sundhedssektoren foregår både som projekter og inden for institutionerne. Der er seks institutioner:

- Nordiska institutet för odontologisk materialprovning (NIOM)
- Nordiska läkemedelsnämnden (NLN)
- Nordiska nämnden för handikappfrågor (NNH) inklusive Nordiskt utbildningscenter för dövblindpersonal
- Nordiska nämnden för alkohol- och drogforskning (NAD)
- Nordiska hälsovårdshögskolan (NHV)

Den nordiska arbetsgruppen för AIDS-frågor har igångsatt en rad åtgärder för att bekämpa AIDS-smittan i Norden.

Det har under året tillsatts en arbetsgrupp för att utarbeta detaljerade konkreta förslag till en 2–4-årig handlingsplan mot cancer i Norden.

Ett nordiskt projekt med namnet "Samarbete om medicintekniska säkerhetsåtgärder" inleddes 1987. Dess syfte är att inom de närmaste 3–5 åren etablera gemensamma nordiska GMP-regler (good manufacturing practice) för medicinteknisk utrustning.

NLN har fortsatt att pröva de gemensamma nordiska riktlinjerna för *utredningsprotokoll* inom tre utredningsgrupper.

I oktober 1987 flyttade NIOM till nya lokaler på Haslum (ca. 15 km. väster om Oslo centrum)

Den 1 juli 1987 upprättades i Uppsala ett nordiskt "WHO Collaborating Center for International Classification of Diseases and other Health Related Classification". Centret hör organisatoriskt till NOMESKO.

Nordisk råd har uttryckt sin oro över at barn-, ungdoms- og familiepolitik fik lille plads i den forrige beretning (yttrande 1987). Det er derfor givet en bredere beskrivelse af de projekter, der findes inden for dette område, både inden for social- og sundhedssektorens projektbudget, inkl. Nordisk socialstatistisk komité, og inden for Nordiska nämnden för samhällsforskning (NOS-S).

I 1987 kom den sidste bog i projektet "Boliger og service for ældre" – Gammel i eget hjem".

NNH har via datahåndlingsplanen udviklet en nordisk programvaredata-base knyttet till hjælpemiddelregistret. Projektet "Klær og handicap" blev afsluttet i november 1987. Inden for projektet "Små og mindre kendte handicapgrupper" er der udarbejdet en handlingsplan frem til 1990.

NAD er ved at afslutte det såkaldte SAS-projekt – alkoholskader i forhold til alkoholforbruget i befolkningen. Der har været holdt en række forskermøder, bl. a. rusens kulturelle betydning og retstoksikologi.

NOSOSKO udgav i 1987 den engelske udgave af "Social tryghed". Der er bl. a. nedsat en ad hoc gruppe vedr. familieydelse, der skal komme med en indstilling om et projekt.

NHV er ved at fordoble sin virksomhed når det gælder MPH-eksamen, at etablere et forskeruddannelsesprogram i folkehelsevidenskab og at udbygge samarbejdet med andre forsknings- og uddannelsesinstitutioner i Norden vedr. folkehelsevidenskab. I august 1987 blev NHV WHO's Collaborating Centre for Health, Planning and Education.

Rapporten fra arbejdsgruppen vedr. efter- og videreuddannelse af socialpersonale er færdig, og skal på Socialpolitisk komité's møde i marts 1988.

2 Indledning

Grundlaget for Nordisk ministerråds (social- og sundhedsministrenes) virksomhed er samarbejdsprogrammet på social- og sundhedsområdet, hvoraf det seneste blev vedtaget af ministerrådet i augusti 1982.

De overordnede mål i samarbejdsprogrammet gælder fortsat, men nye samarbejdsområder er aktualiseret, andre er virkeliggjort og prioriteringen af en række spørgsmål i landene er ændret. Derfor besluttede Nordisk ministerråd på mødet i juni 1986, at give Nordisk socialpolitisk komité i opdrag, at revidere programmet.

Ved udformningen af programmet har man taget hensyn til de forskellige ønsker, der er fremkommet fra bl. a. NR's social- og miljøudvalget, ligestillingsudvalget og Nordisk forskningspolitisk råd.

Forslaget til program tager i de langsigtede mål udgangspunkt i de retningsgivende principper for socialpolitisk udvikling i den nære fremtid, som blev vedtaget af FN's interregionale konsultationer om socialpolitisk udvikling i 1987, og WHO's program "Helse for alle år 2000". Der er i denne del af programmet kun taget de ting med, der har relevans for de nordiske lande.

I den konkrete virksomhed har man kun taget det med, som iflg landene, var mest presserende i henholdsvis sundheds- og socialektorerne og på det tværsektorielle område.

Det reviderede program er nu godkendt af Nordisk ministerråd med henblik på forelæggelse for Nordisk råd på den 36. session i 1988.

3 Socialpolitiska ministermöder

Nordisk ministerråd (social- och sundhedsministrene) mödtes i Helsingfors i februari 1987 i forbindelse med Nordisk råds 35. session för att diskutera AIDS-situationen. Man beslutet, att der skulle foretages yderligere indsatser mod AIDS.

Det årlige ministermøde blev holdt i Skagen i august 1987. Der blev først holdt ministerrådsmøde, hvor man vedtog nye vedtægter for Nordiska hälsovårdshögskolan. Der blev givet orientering om AIDS-situationen. Man vedtog det nye samarbejdsprogram for social- og sundhedssektorn med sigte på oversendelse til Nordisk råd. Desuden undertegnede man to aftaler vedr. ændringer af godkendelse af erhvervgrupper inden for sundheds- og sygehusvæsenet og veterinærvæsenet.

Derefter var der temadiskussion ud fra emnet "Samarbejde mellem social- og sundhedssektorerne, herunder eventuelle forsøg eller gennemførte ordninger, der kan fremme dette samarbejde".

Nordisk råds social- og miljøudvalg inviterede social- og sundhedsministrene til fælles møde i forbindelse med Nordisk råds såkaldte minisessionen i november 1987. Blandt de sager, der blev taget op, var "Program for nordisk ministerråds samarbeid innenfor helse- og sosialsektoren", hvor hovedpunktet var at få den sociale sektor stærkere frem, bl.a. ved henvisning til de principper for socialpolitisk udvikling som blev vedtaget af FN's interregionale konsultationer i 1987.

4 Samarbete på hälso- och sjukvårdens område

4.1 1987 års medicinaldirektörmöte

Cheferna för hälsovårdsmyndigheterna i de nordiska länderna har sedan länge anordnat årliga möten. Dessa möten har utvecklats till ett viktigt forum för erfarenhetsutbyte och samråd rörande aktuella hälso- och sjukvårdsfrågor där även en förberedande överläggning om vissa i Nordiska socialpolitiska kommittén aktuella hälso- och sjukvårdsfrågor kunnat ske.

Vid årets möte i Helsingfors den 6–7 april var huvudtemat "Hur ser patienterna på hälsovården i våra länder?" Bland de övriga ärenden som togs upp kan nämnas "Annus Medicus" 1987, Priskontroll på läkemedel och ändrade rutiner hos läkemedelsnämnder, Avrapportering från en nordisk arbetsgrupp som behandlat hälso- och sjukvårdsforskning, Medicinsk teknologivärdering, WHO-frågor, AIDS-situationen och nordiskt samarbete om hälsopolitik och tvärsektorielt arbete.

4.2 Nordiska institutet för odontologisk materialprovning (NIOM)

NIOM har till uppgift att genom systematisk utprovning och målinriktad forskning arbeta för att material, som används inom tandhälsovården i de nordiska länderna, fyller hälsomässiga och tekniska krav. Därtill kommer

arbetet med utveckling av bättre material och metoder samt upplysningsverksamhet.

Institutets arbetsuppgifter kan indelas i standardisering (30%) materialprovning (35%), forskning (25%) och upplysningsverksamhet (10%).

Standardiseringsarbetet har till väsentlig del skett i International Organization for Standardization (ISO) regi, samt i Federation Dentaire International. Totalt 18 listor blev publicerade under 1986 och man räknar med att motsvarande antal ges ut före utgången av 1987.

Materialprovningen bygger på ett frivilligt avtal mellan NIOM och producenterna, där producenten garanterar att produkten tillfredsställer de kvalitetskrav som är specificerade i gällande ISO-standard. Stickprovskontroller genomförs genom inköp på den öppna marknaden i Norden av produkter som sedan testas.

I forskningsverksamheten har tyngdpunkten legat på att få fram data som kan ligga till grund för materialprovning, standardisering och utvecklingsarbete.

Upplysningsverksamheten har i likhet med föregående år huvudsakligen rört publicering av listor över kontrollerade produkter i spalten "NIOM-Nytt", som ingår i åtskilliga av de 18 nordiska odontologiska tidskrifterna samt publicering av artiklar i andra vetenskapliga tidskrifter.

NIOM:s personal deltar dessutom i efter- och vidareutbildning av tandläkare, tandtekniker, tandhygienister och tandläkarassistenter både i form av föreläsningar och kursverksamhet.

Institutet uttalar sig regelbundet om olika ärenden från offentliga myndigheter i Norden. I tillägg arrangerar NIOM vart annat år speciella seminarier med deltagare från alla de nordiska länderna.

Från och med oktober 1987 disponerar institutet över nya lokaler på Haslum (ca. 15 km. väster om Oslo centrum). NIOM:s lokalbehov tycks således vara löst på ett tillfredsställande sätt för överskådlig framtid.

4.3 Läkemedelssamarbete

Nordiska läkemedelsnämnden (NLN) är en permanent nordisk institution med uppgift att verka för harmonisering av lagstiftning och administrativ praxis på läkemedelsområdet i Norden.

Nordiska läkemedelsnämnden har under 1987 haft två möten. Dessutom arbetade 15 underutskott (arbetsgrupper) inom 4 projektområden (registreringssamarbete, efterkontroll, läkemedelsstatistik och standardisering).

Inom projektområdet registreringssamarbete har nämnden under 1987 publicerat gemensamma *riktlinjer för biotillgänglighet*, d v s hur läkemedelsindustrin skall ta fram dokumentation för läkemedelsupptag i kroppen vid ansökan om registrering av ett nytt läkemedel.

De gemensamma nordiska riktlinjerna för *utredningsprotokoll* (myndigheternas värdering av en ansökan) har fortsatt prövats på konkreta ansök-

ningar inom tre utredningsgrupper (en ansökan indelas i ämnesområdena farmaci/kemi, toxikologi/farmakologi och klinik/farmakokinetik).

Gemensamma nordiska riktlinjer för *ansökan om registrering* av nya läkemedel (anvisningar för industrin) har funnits i fyra år. I samarbete med läkemedelsindustrin revideras riktlinjerna nu för att bl. a. om möjligt komma ytterligare närmare EGs riktlinjer och krav.

Nordiska riktlinjer för ansökan om registrering av nya veterinärläkemedel är snart klara. Dessa riktlinjer bygger på riktlinjerna för humanläkemedel. Remissomgång avvaktas till *revidering av humanriktlinjerna* är klar.

Nordiska riktlinjer för ansökan om registrering av *nya radioaktiva läkemedel* har utarbetats och remissbehandlats. Dessa riktlinjer kommer att tryckas i början av 1988.

Nordiska riktlinjer för ansökan om registrering av *nya allergenläkemedel* har funnits i 5 år. Revideringsförslag har utarbetats och skall snart sändas på remiss. Riktlinjerna kommer att tryckas under 1988.

Nordiska läkemedelsnämndens arbetsgrupp för *EDB-frågor* har haft ett möte för att diskutera möjligheterna till datoriserad kommunikation mellan kontrollmyndigheterna.

Inom projektområdet *efterkontroll* har en arbetsgrupp för kemisk och biologisk kontroll kartlagt potentiella samarbetsmöjligheter. En arbetsgrupp för läkemedelsbiverkningar har i ett försöksprojekt studerat möjligheterna till enhetliga värderingar av biverkningar med tanken att bedömningar skall kunna göras med hela Norden som befolkningsunderlag.

Inom projektområdet läkemedelsstatistik har metodarbetet fortsatt för att bibehålla jämförbarheten mellan ländernas läkemedelsförsäljning. Arbetet med att klassificera läkemedel och fastställa jämförelseenheten definierade dyngdoser (DDD) har resulterat i att WHO upprättat ett "Collaborating Centre" för läkemedelsstatistik i Oslo. NLN ställer sin arbetsgrupp till förfogande som en rådgivande grupp till centret. Under 1988 kommer NLN att publicera 1987 års arbete i en förminskad version av Nordisk läkemedelsstatistik.

Inom projektområdet *standardisering* har det kontinuerliga arbetet fortsatt för gemensamma nordiska krav på läkemedelskvalitet och samnordiska insatser inom Europafarmakoparbetet. I en särskild arbetsgrupp har nordisk samordning av *märkningsfrågor* skett.

Via nämndens *notifikationssystem* håller länderna varandra underrättade om genomförda och planerade nationella åtgärder på lagstiftnings- och informationsområdet. Detta för att underlätta den kontinuerliga harmoniseringsprocessen på läkemedelsområdet.

4.4 Medicinalstatistiskt samarbete

Nordiska medicinalstatistikkommittén (NOMESKO) är en i princip permanent kommitté under Nordiska socialpolitiska kommittén och skall verka för att den medicinalstatistiska redovisningen i de nordiska länderna i största möjliga utsträckning blir jämförbar.

Kommittén skall vidare ta initiativ till utvecklingsprojekt med medicinalstatistisk relevans, följa den internationella utvecklingen på medicinalstatistikens området etc.

Den aktuella projektverksamheten som bedrivs inom en rad arbetsgrupper – i princip en per land – omfattar bl. a. följande:

- ADÖD: Arbetsgruppen för medicinsk födelseregistrering (Island)
- AHFAI: Arbetsgruppen för "Health for all" indikatorer (Finland)
- AKLASS: Arbetsgruppen för sjukdomsklassifikationer (Sverige)
- APUB: Arbetsgruppen för medicinalstatistiska publikationer (Norge)
- ARON: Arbetsgruppen för registrering av olyckor (Danmark)

Den 1 juli 1987 upprättades ett nordiskt "WHO Collaborating Centre for International Classification of Diseases and other Health Related Classifications". Centret har garanterats fyra-årig basfinansiering över den nordiska budgeten. Centret hör organisatoriskt till NOMESKO men har en särskild styrelse bestående av ordförandena i de fem ländernas NOME-SKO-delegationer jämte centrets föreståndare. Från centrets sida har man också gjort fyraårigt avtal med WHO, som har godkänt ett ramavtal rörande centrets arbetsplan.

4.5 Gemensam arbetsmarknad för hälso- och sjukvårdspersonal

Överenskommelsen mellan Danmark, Finland, Norge och Sverige om godkännande av vissa yrkesgrupper för verksamhet inom hälso- och sjukvården samt veterinärväsendet trädde i kraft 1983. Island har delvis anslutit sig till överenskommelsen.

Överenskommelsen innebär i korthet att nordiska medborgare, som i något av de fördragsslutande länderna har legitimation, auktorisation eller annat rättsligt godkännande att utöva ett yrke inom något av de 18 yrkesgrupper som omfattas av avtalet, har rätt att vinna samma godkännande i de övriga länderna. Därmed får dessa personalkategorier samma möjligheter till rörlighet på den nordiska arbetsmarknaden som andra yrkesgrupper redan åtnjuter.

Arbetsgruppen som tillsattes för uppföljning av överenskommelsen har under 1987 hållit två möten. Bland de ärenden som diskuterats kan nämnas vidareutbildning av läkare i Norden, svenska sjuksköterskeutbildningen, Islands anslutning till överenskommelsen vad gäller ytterligare 9 yrkesgrupper, informationsutbyte i samband med pågående och planerade ändringar av utbildningar, utredningen beträffande läkarnas specialistutbildning i Sverige och utbildningsplaner inom hälsovården i Finland.

4.6 Samnordiska insatser mot AIDS

Nordiska arbetsgruppen för AIDS-frågor, som tillsattes sommaren 1986, har under 1987 varit en bas för informations- och erfarenhetsutbyte mellan

länderna. På arbetsgruppens förslag har man dessutom igångsatt ett antal åtgärder på nordiskt plan. Bland dessa kan nämnas:

- Central uppsamling av tryck och annat material relaterat till HIV/AIDS;
- Utarbetande av gemensamma nordiska riktlinjer för den epidemiologiska handläggningen av HIV-smittade och det därmed sammanhängande arbetet för att förhindra smittospridning på HIV-smittade som diagnostiseras och/eller omhändertas i annat nordiskt land än hemlandet;
- Utarbetande av gemensamma nordiska riktlinjer för skydd mot blodsmitta i arbetslivet.

Under år 1987 har i Nordiska hälsovårdshögskolans regi genomförts ett projekt med syfte att sammanställa kunskap och erfarenheter vad gäller prevention av AIDS i de nordiska länderna och därvid ge ett samlat och uttömmande underlag för det vidare handlandet. Projektets slutrapport skall kunna ligga till grund för ytterligare åtgärder på AIDS-området.

Av andra aktiviteter på nordiskt plan kan det nämnas, att inom den nordiska handlingsplanen mot narkotika har en stor del av insatserna koncentrerats kring åtgärder för att skydda intravenösa missbrukare mot AIDS-smittan. Vidare arbetar 5 planeringsgrupper tillsatta av Nordiska samarbetsnämnden för medicinsk forskning (NOS-M) med nordisk AIDS-forskning. Dessa grupper svarar för gemensam forskning kring biologi, immunologi, infektionsförsvaret, kliniska försök och epidemiologi.

4.7 Samarbete inom den högspecialiserade vården

Ett fyraårigt projekt med namnet "Samarbete inom den högspecialiserade sjukvården" igångsattes av ministerrådet under hösten 1986. Dess övergripande syfte är dels att åstadkomma en bättre och effektivare resursanvändning inom den högspecialiserade sjukvården i Norden, dels att bidra till att vidmakthålla och utveckla den samlade sjukvårdskompetensen för vård och behandling av små patientgrupper med särskilda/speciella resurskrav för adekvat handläggning, dels att underlätta kunskapsuppbyggnad/-utbyte inom Norden bl. a. inom det högteknologiska området.

Under 1987 har pågått två delprojekt i avsikt att dels närmare klarlägga såväl praktiska som formella förutsättningar för en ömsesidig nordiskt "back-up"-organisation vid mer omfattande brännskadeolyckor/katastrofer, dels utreda vilka resurser och krav som måste vara tillgodosedda för att anordna en samnordisk tropikmedicinsk utbildning med internationell acceptans. Ett tredje delprojekt som syftar till att underlätta organförsörjningen i de nordiska länderna befinner sig vid utgången av 1987 på planeringsstadiet.

4.8 Samarbete om medicintekniska säkerhetsåtgärder

Standardisering, kontroll, säkerhetsföreskrifter etc. vad gäller medicinteknisk utrustning är områden som ägnas större uppmärksamhet såväl nationellt som internationellt. Ett nordiskt projekt med namnet "Samarbe-

te om medicintekniske sikkerhedsforanstaltninger indledtes 1987, efter at forprojekt med samme navn afsluttedes.

Projektets formål er at inden for de nærmeste 3–5 år etablere fælles nordiske GMP-regler (good manufacturing practice) for at forbedre samarbejdet om medicintekniske sikkerhedsforanstaltninger og dermed også underlætte handel med medicintekniske udstyr mellem de nordiske lande.

En udgangspunkt er at GMP-reglerne må tilpasses til de regler og bestemmelser som gælder i andre lande, først og fremmest de regler og bestemmelser som kommer at gælde inden for EG. Et af hovedmålene er således at medicintekniske produkter som lovligt markedsføres og anvendes i et nordisk land i størst mulige udstrækning skal kunne markedsføres og anvendes i de øvrige lande uden krav på godkendelse.

5 Samarbejde på socialsektorens område

5.1 Møde med cheferne for socialstyrelserne i Norden

Cheferne for socialstyrelserne holdt sit tredje møde fra 4.–6. november 1987. Møderne er blevet et vigtigt forum for erfaringsudveksling og samråd vedr. socialsektorens mange områder.

Mødet startede med et oplæg om ændringer i de nordiske velfærdsmønstre, der blev fulgt op af orientering fra hvert land bl. a. om forandringstendenser i velfærdsmønstrene.

Man har nu dannet undergrupper, der dækker socialtjenesten, planlægning og forsøg, handicap, ældre og børn og unge. Der var rapport fra hver af undergrupperne. Fra gruppen vedr. socialtjenesten redegjorde man fx for det projekt man har taget initiativet til og som er beskrevet efterfølgende – "udkomststødet i de nordiske lande".

Man fik præsenteret rapport fra en arbejdsgruppe som udrædte efter- og videreuddannelse for socialpersonale i Norden. Det blev besluttet, at fordele opgaverne med at udarbejde kurser mellem landene, således at disse, sammen med rapporten, kunne forelægges på Socialpolitisk komité's møde i marts 1988.

5.2 Kartlægning af "udkomststødet i de nordiske lande"

Det har været forprojekt i 1987, hvor forskerne har kortlagt socialhjælpssystemet, hvordan reglerne er i de forskellige lande og hvordan det fungerer i praksis og i samspil med andre ydelser. På grundlag af en analyse af problemer omkring socialhjælpen, er man nået frem til at et evt. fortsat projekt skal koncentrere sig om klientstudier af enlige mødre, unge arbejdsløse og evt. udstødte.

5.3 Børne-, ungdoms- og familierpolitisk samarbejde

På dette område har man i 1987 tre projekter, hvoraf et – "Omsorgspermision i Norden" – er ved at være færdigt. Der er desuden et forprojekt –

”Barndommen som socialt fænomen”. Desuden planlægger NOSOSKO et projekt – ”Ydelser til børnefamilier i de nordiske lande”.

Projekter inden for børne-, ungdoms- og familiepolitikken (647 000 DKK) har næst efter Handlingsplanen mod narkotika (1,56 mill. DKK) fået flest projektpenge.

I Nordiska nämnden för samhällsforskning (NOS-S), der er et selvstændigt organ, har man desuden et større projekt – BASUN-projektet. Nedenstående redegøres der kort for de forskellige projekter.

5.3.1 *Omsorgspermission i Norden*

Undersøgelsens formål har været at sammenligne udformningen af de nordiske landes lovfestede rettigheder til orlov fra arbejdet ved svangerskab, barsel og omsorg for børnene.

Som en underliggende præmis har man forudsat, at den officielle politik i alle lande både vil sikre kvinderne i erhvervsmæssig henseende og styrke deres mulighed for, at kombinere erhverv med omsorg for børnene. Desuden åbnes der for fædrenes medvirken som følge af den officielle ligestillingspolitik.

Datamateriale består af interviews med mødre og fædre i forskellige dele af erhvervslivet, informantinterviews i organisationer og forvaltninger, eksisterende statistik, lovudredninger, lovtekster og forskning.

Betingelser for forældrenes brug af orlov på arbejdspladser analyseres på to niveauer – bedriftsniveau og arbejdstagniveau. Man har bl. a. villet vise, hvordan arbejdspladsbetingelserne spiller en rolle i kvindernes brug af orlov. Vedr. arbejdsbetingelser har man specielt lagt vægt på arbejdets kvalifikationsstruktur, dvs. om der er tale om højt uddannet, kvalificeret og specialiseret arbejdskraft eller om der er tale om ukvalificeret arbejdskraft.

Konklusionen er, at den traditionelle kønsarbejdsdeling fungerer som underliggende præmis både i lovudformning, i arbejdslivet og i familielivet, således at en mere ligelig fordeling mellem mødre og fædre vanskeliggøres, både når det gælder omsorg og forsørgelse.

Til sidst kommer man med en række anbefalinger, bl. a. at man må klargøre målsætningen med lovudformningen og at orloven efter fødsel skal være over 1/2 år, hvis man vil have fædrene med.

5.3.2 *Børn med behov for speciel støtte i børnehaver*

Nordisk kontaktkomité for børnehaver og fritidshjem har igangsat et projekt – Børn med behov for speciel støtte i børnehaver – hvis formål er, at få kundskab om, hvad der sker når et barn med behov for speciel støtte plasseres i børnehaver.

Målet er, at identificere samarbejdsmodeller, vejledningsmodeller, tiltag og arbejdsformer hvor børnehavens pædagogiske virksomhed, suppleret med specielle tiltag, som kan give børn med behov for speciel støtte bedst

mulig hjælp i deres udvikling. Det er desuden et mål at beskrive, hvordan tiltagene er organiseret lokalt og regionalt, og hvordan de er lovhjemlet.

Der ligger nu en rapport fra hvert land. På grundlag af dem vil man lave en sammenskrivning og en analyse, hvor man ser på hvilke problemer der kan være, hvilke kundskaber man har og hvilke man mangler. Hvordan fungerer samarbejdet mellem forskellige instancer? Hvilke problemer har vejledningstjenesten? Hvilke erfaringer har børnehavepersonalet, børnene og forældrene med tiltagene?

5.3.3 *Samfundet respektive familiens ansvar for børnene*

I 1985 udsendtes del 1 af projektet om samfundets respektive familiens ansvar for børnene – "Barnevern i Norden". Del 2 prøver mere "finmasket" at fange de problemer op der vedr. de vanskeligstillede børn/unge og deres familier, og hvorledes disse mødes med tiltag. Der gælder både den generelle tilrettelæggelse, de individuelle hjælpetiltag i åben omsorg og når børnevernet/socialforvaltningen overtager omsorgen (i form af familiepleje, institution m.v.).

I et foreløbig oplæg, der bl. a. baserer sig på NOSOSKOs statistikker og eksisterende forskning på området, er man bl.a. optaget af opholdets længde udenfor hjemmet og antal flytninger, og drøfter spørgsmålet om frivillighed og tvang. Man ser på finansieringen, og hvorledes denne spiller ind på valg af tiltag.

5.3.4 *Barndommen som socialt fænomen*

Barndommen har ikke i nævneværdig grad interesseret økonomer, historikere eller sociologer. Derfor er de samfundsvidenskabelige grundvilkår for barndommen ikke udredet, og forståelsen for barndommen og dens tilknytning til samfundet er meget overfladisk.

Formålet med projektet er, at placere barndommen socio-økonomisk, og at undersøge barndommen som en sociologisk kategori, dvs. som et permanent fænomen, på samme måde som arbejdere, kvinder, byboer m.v. Formålet er endvidere, at redegøre for hvilken "værdi" børnene har i samfundet, samt at præcisere forældrenes, samfundet og børnenes egen andel i denne henseende.

Man vil studere børnenes tidsforbrug, deres virksomhed, deres forbrug m.v., og derigennem forsøge at beskrive barndommen som et aktivt og værdifuldt afsnit i tilværelsen. Man vil ikke kun betragte barndommen gennem sådanne faktorer som beskriver forældrene, og som en overgangsperiode på vej mod voksentilværelsen.

5.3.5 *Ydelser til børnefamilier i de nordiske lande*

Nordisk socialstatistisk komité (NOSOSKO) er ved at undersøge mulighederne for at lave en undersøgelse om ydelsen til børnefamilier i Norden. Både statistikken og den verbale beskrivelse af børnefamilieydelserne i

Social tryghed har været summariske og givet en overfladisk beskrivelse af et væsentlig område inden for socialpolitikken.

Man overvejer at tage følgende ting med:

- Børnetilskud
- Indkomsterstatning til forældre, der i visse situationer passer egne børn
- Boligstøtte
- Forskudsvis udbetaling af børnebidrag
- Skattelettelser
- Dagpenge ved fødsel m.v.
- Dagpasning af børn

5.3.6 BASUN-projektet

Der forskes også i barndommen på nordisk niveau i andre organer. Nordiska samarbetsnämnden för samhällsforskning (NOS-S) har et større forskningsprojekt, der hedder "Barndom, Samfund og Udvikling i Norden" (BASUN-projektet).

Ændringerne i hverdagslivet skaber nye opvækstbetingelser for børnene. I BASUN-projektet stilles spørgsmålet om, hvordan disse betingelser kobles sammen til det sammenhængende livsrum, som den moderne barndom udgør.

Dette livsafsnit kan beskrives ud fra et materielt, et socialt øget kulturelt perspektiv. Det materielle perspektiv angiver de fysiske og økonomiske rammer for barnets virksomhed. Det sociale perspektiv angiver de sociale relationer, som barnet indgår i. Det kulturelle perspektiv angiver det ideologiske indhold, som formidles til barnet.

De centrale problemstillinger i BASUN-projektet kan opsummeres således:

- Hvordan er det livsrum, vi her kalder den moderne barndom, struktureret?
- Hvilke sociale erfaringer gør barnet sig i dette livsrum?
- Hvordan bearbejder barnet disse erfaringer?
- Hvilken social forståelse og hvilke færdigheder og følelsemæssige dispositioner udvikler barnet som følge af sine erfaringer?

I hvert land udarbejdes en kundskabsoversigt baseret på tilgængelig statistik, love og regler samt forskning, som berører de 0–6 åriges opvækstvilkår. Ud fra denne beskrives børnenes opvækstvilkår i de fem nordiske lande hver for sig, og desuden foretages en sammenligning landene imellem.

Dernæst er der udvalgt 50 børn født i 1982 fra hvert land, der bor i urbane miljøer. Disse er udvalgt således, at de på karakteristika som familieforhold, sociale klassetilhørsforhold o.lign. er sammenlignelige. De følges i løbet af et år for at kortlægge sammenhængen og helheden i deres hverdagsliv. Dels interviewes børnenes vigtigste omsorgspersoner, både

pædagoger og forældre. Dels sker det ved direkte observation og interview af børnene.

Dette materiale danner grundlag for en samlet fremstilling af moderne barndom i hvert af de nordiske lande, og for en komparativ nordisk analyse.

5.4 *Boliger og service for ældre*

I foråret 1987 kom bogen "*Gammel i eget hjem*" – 14 artikler der opsamler erfaringer fra fritstående forskningsprojekter i hvert af de nordiske lande. De berører dog alle projektets generelle problemstilling: Hvad er betingelserne for en selvstændig bolig- og livsform i alderdommen? Hvordan kan man lægge forholdene bedre til rette for dette fra de lokale og centrale myndigheders side?

Erfaringerne fra de nationale undersøgelser, der indgår i projektet, er at den offentlige hjemmebaserede omsorg har et relativt større omfang i forhold til den frivillige sektor (mest familie) end mange andre undersøgelser tyder på. Den offentlige sektor er imidlertid ofte for lidt fleksibel og for lidt villig til at yde den type og mængde hjælp, der er nødvendig når der er tale om stort hjælpebehov.

Mange ældre ønsker at flytte til en mere hensigtsmæssig bolig, men man kan ikke bygge boliger nok til at tilfredsstille efterspørgselen. Skal flytningen blive en reel forbedring for den enkelte, er den tekniske standard ikke nok. Flytningen må også være selvbestemt, og man må komme til et boligmiljø med tilstrækkelig mange ligesindede/jævnaldrene, der giver mulighed for at danne nye sociale fællesskaber.

Både det svenske og norske delprojekt kunne dokumentere at boligmas- sen fra 1950- og 1960-årene ofte er problematiske for ældre, først og fremmest på grund af trapper og vanskelige adgangsforhold.

Der er behov for at satse på ældresektoren, men indsatsen må styres. Der er tale om en mere fleksibel anvendelse af ressourcer, bl. a. at forøge tilbudet af dagpladser, serviceboliger og mere intensive og varierede tilbud i hjemmeomsorgen, fx døgnpleje og rehabiliteringsvirksomhed.

Det vil fortsat være nødvendig med institutioner, men ikke nødvendigvis i den form man kender dem idag. Det kan gøres meget for at forbedre boligstandard og livskvalitet indenfor institutionerne.

5.5 *Samarbejde på handicapområdet*

Nordiska nämnden för handikappfrågor (NNH) är ministerrådets samarbets- och expertorgan för handikappfrågor inom det socialpolitiska området. NNH skall bl. a. främja hjälpmedelsförsörjningen i de nordiska länderna genom att följa, initiera och vidareutveckla nordiskt samarbete inom området. NNH skall också i övrigt verka för nordiskt samarbete inom sitt ansvarsområde, exempelvis i forsknings-, utvecklings- och utbildningsfrågor.

På hjälpmedelsområdet samverkar NNH med centrala nationella organ inom området, och samarbetet avser såväl provning av hjälpmedel och information som utveckling av nya hjälpmedel. NNH har utvecklat ett nordiskt klassificeringssystem för handikaphjälpmiddel. Under hösten 1987 antog ISO (internationella standardiseringsorganisationen) för utsändning ett förslag till internationell standard baserad på det nordiska klassificeringssystemet.

Nordiska kravspecifikationen för hörapparater har antagits i Sverige. I övriga nordiska länder är beslutsprocessen i gång. Under 1987 har också ett förslag om gemensamma mätmetoder för leveranskontroll av slingförstärkare sänts ut för nationell remissbehandling.

Ett konkret resultat av arbetet med datahandlingsplanen är en nordisk programvarudatabas knuten till Nordiskt hjälpmedelsregister. En första katalog över dataprogram inom handikappområdet publicerades i november 1987. NNH har under hösten färdigställt en särskild rapport till ministerrådet (RU-Data) om sitt arbete inom ramen för den nordiska datahandlingsplanen. Rapporten avser de första två och ett halvt årens arbete.

Arbetet i en ny nordisk arbetsgrupp för teleteknik och handikapp inleddes under 1987. Uppgiften är att beakta de kommunikationshandikappades situation i den pågående teletekniska utvecklingen.

NNH-projektet "Kläder och handikapp" avslutades i november 1987 med ett nordiskt arbetsseminarium i Helsingfors. Seminariet genomfördes med deltagande av konsumenter, designers, textilindustri, samt olika myndigheter och institutioner. Resultaten av seminariet kommer att dokumenteras i en rapport.

Det nordiska samarbetet om förståndshandikappades behov av hjälpmedel har fortsatt under 1987. Under året har bl. a. utarbetats en handlingsplan för det fortsatta arbetet t o m 1989.

Efter tre års arbete med det av Nordiska rådet rekommenderade samarbetsprojektet för små och mindre kända handikappgrupper kan man nu konstatera att de aktuella gruppernas specifika problematik har lyfts fram och börjat bearbetas på nationell nivå. Inom det nordiska projektets ram har under 1987 utarbetats en handlingsplan för arbetet fram till 1990.

NNH arrangerade i november på Frambu Helsecenter utanför Oslo ett seminarium – "Psykosociala problem i förbindelse med livssituationen för barn och ungdomar med progredierande sjukdomar och deras familjer". Temat avser barn som till följd av medfödd sjukdom inte uppnår vuxen ålder. Seminariet kommer att resultera i en handbok.

NNH har under 1987 arrangerat ett arbetsseminarie, som hölls i Umeå i november – "Datorer och bildkommunikation". I november deltog NNH i den stora nationella handikapp- och hjälpmedelsmässan i Jvväskylä. I NNH:s monter demonstrerades bl. a. en rad resultat från arbetet med utveckling av datorbaserade handikaphjälpmiddel.

I slutet av 1987 inleddes ett försök med informationsblad/newsletter om

arbejdet med samnordisk udvekkling av datorbaserade handikaphjälpmedel inom ramen för den nordiska datahandlingsplanen.

Vedr. Nordisk uddannelsescenter for døv-blindpersonale se afsnit 6.2 i dette kapitel.

5.6 Socialstatistisk samarbejde

Nordisk socialstatistisk komité (NOSOSKO) er en permanent komité tilknyttet Nordisk socialpolitisk komité. Dens virksomhed skal forbedre sammenligneligheden for socialstatistikken og statistik over de sociale udgifter i Norden. Den udgiver med jævne mellemrum "Social tryghed". I 1987 kom den engelske udgave af "Social tryghed" med data fra 1984. Man arbejder nu med næste udgave hvor man bl. a. vil have et afsnit med om Grønland og Færøerne.

Man arbejder videre i de tre arbejdsgrupper:

- Sociale fonde, der med renteudgifter og renteindtægter, skal være færdig inden næste udgave af "Social tryghed"
- Servicegruppen, der bl. a. arbejder videre med bistandhjælp og vil prøve at finde frem til en bedre beskrivelse og statistisk belysning af levevilkår for ældre og handicappede.
- Indholdsgruppen, der skal se nærmere på afgrænsningen og grupperingen af de sociale ydelser og sociale udgifter.

Der er nedsat en ad hoc gruppe, der skal komme med en indstilling om et projekt om familieydelse.

Desuden er der iværksat et komparativt metodestudium mellem publikationen "Social tryghed" og det svenske KRON-projekt (Kostnader för offentliga tjänster i Norden). Inden udgangen af 1987 skal der udfærdiges en rapport, der belyser, hvilke metodemæssige forskelle der findes bl. a. med hensyn til indsamlingsmetode og opgørelsesmetode.

5.7 Samarbejde vedr. brug af rusmidler

5.7.1 Nordiska nämnden för alkohol- och drogforskning (NAD)

NAD skal fremme og udvikle tværvideenskabelige kontakter inden for alkohol- og narkotikaforskningen og forskning vedr. andre afhængigheds-skabende stoffer, initiere og planlægge forskningsprojekter som sigter mod at belyse vigtige alkohol- og narkotikapolitiske spørgsmål. Fremme informations- og dokumentationssamarbejde, arrangere nordiske forskerkonferencer og stimulere forskeruddannelse og forskerudveksling. Nämndens virksomhed indrettes specielt på samfundsvidenskabelig forskning, inkl. socialmedicin og socialpsykiatri.

Udvikling af alkoholskader i forhold til alkoholforbruget i befolkningen har været undersøgt i det såkaldte SAS-projekt. Samtlige nordiske lande har deltaget med 1–3 forskere pr. land, og over en snes artikler/rapporter er udarbejdet. En sammenlignende oversigtsartikel er under forberedelse. Arbejdet med nationale analyser fortsætter.

NAD startet en undersøgelse af narkotikapolitikken og retssystemet i 1985. I løbet af 1987 er beskrivelsen af narkotikakontrollen i Danmark blevet færdig, og for Sveriges vedkommende er den publiceret. Undersøgelsen er en del af den problematik som Nordisk råd har taget op i sin rekommendation nr. 2/1987, og der er nedsat en arbejdsgruppe som i løbet af 1988 skal rekruttere forskere og udarbejde en videnskabelig holdbar forskningsplan.

Man har holdt et antal forskermøder, bl. a.:

- forskelle i de nordiske landes måde at møde og behandle alkoholproblemer,
- forskning i så kaldt kontrolleret drikkeri,
- rusens kulturelle betydning,
- andre synsvinkler på narkomandødlighed, og
- retstoksikologi.

Flere af forskermøderne fortsætter med skriftlig dokumentation i form af artikler m.v. De biologiske alkoholforskere (BAR) havde sit årlige seminar i april 1987. Man er desuden ved at planlægge et seminar om psyko-farmakaforskning i 1988.

I 1987 er udkommet følgende rapporter:

- Alkoholbrug og dets konsekvenser
- Narkotikakontrollens udvikling i Sverige

5.7.2 *Nordisk handlingsplan mod narkotika*

Arbejdet med opfølgningen af nordisk handlingsplan mod narkotika findes i ministerrådets meddelelse i anledning af rekommendation nr. 23/1985. Handlingsplanen er forlænget til også at omfatte 1988.

6 **Tvårsektorielt samarbejde**

6.1 *Forskning kring välfärdsstaten*

Nordiska ministerrådet har sedan 1985 finansierat ett projekt med namnet "Forskning kring välfärdsstaten". Projektet har en inriktning på vissa överordnade problemställningar som gäller förhållandet mellan välfärdsstaten och ekonomin, nedskärningar och omläggningar inom välfärdsstaten etc. Finansieringsfrågorna samt fördelningen mellan offentlig och privat verksamhet avses även bli belysta.

Genom systematisk komparativ forskning av de problemområden som nämns ovan tar man sikte på att ta fram ett breddat och fördjupat kunskapsunderlag för den politiska debatten och beslutsfattandet. Rapportering kommer att ske i mitten av 1988 och därmed räknar man med att projektet avslutas.

6.2 *Leveforhold i Norden*

Projektet drives af Nordisk statistisk sekretariat. En tidligere rapport har været publiceret i Nord-serien på grundlag af levevilkårsundersøgelserne i 1970'erne. I 1986/87 har der været foretaget nye undersøgelser som er baseret på en omfattende koordinering og samarbejde mellem landene når der gælder indhold, definitioner, spørgeteknik m.v. for at kunne give en detaljeret nordisk velfærdsstatistik.

7 Efter- og videreuddannelse

7.1 *Nordiska hälsovårdshögskolan*

Nordiska hälsovårdshögskolan (NHV) i Göteborg är en samnordisk institution för högre utbildning och forskning inom området folkhälsovetenskap (Public health). Vid NHV anordnas vidareutbildning för personal inom hälso- och sjukvården och angränsande områden i Norden samt forskarutbildning i folkhälsovetenskap.

Verksamheten bedrivs i samverkan med de myndigheter och de forsknings- och utbildningsinstitutioner i de nordiska länderna som har uppgifter inom högskolans område. Högskolan skall även samverka med utländska institutioner och internationella organ inom verksamhetsområdet.

Syftet med utbildningen vid NHV är att utifrån ett tvärvetenskapligt och nordiskt perspektiv ge tillfälle till fördjupade studier av teori och metod med relevans för förståelsen av de mekanismer som styr samspelet hälsa-sjukvård-samhälle. Ett viktigt mål är också att utveckla en helhetssyn som medverkar till nya angreppssätt på hälso- och sjukvårdens och socialtjänstens problem, deras orsaker, verkningar och lösningar.

Nordiska hälsovårdshögskolan befinner sig f. n. i ett mycket expansivt skede. Den av Nordiska ministerrådet beslutade utbyggnaden av högskolans verksamhet trädde i kraft under 1987. Den innebär i det närmaste en fördubbling av utbildningskapaciteten för MPH-examen, uppbyggnad av ett forskarutbildningsprogram i folkhälsovetenskap och ett intensifierat samarbete med andra forsknings- och utbildningsinstitutioner i Norden inom området folkhälsovetenskap. Ministerrådet har under 1987 fastställt nya stadgar för högskolan.

Även internationellt ökar samarbetet, inte minst med WHO, som i augusti 1987 utsett NHV till "WHO Collaborating Centre for health Policies, Planning and Education".

I anslutning till utbyggnaden av verksamheten har NHV under 1987 flyttat in i nya lokaler på Nya Varvet i Göteborg, en f d örlogsbas med gamla kulturminnesbyggnader som byggts om till moderna undervisningslokaler och elevbostäder för NHV:s räkning.

Under 1987 har fyra nyinrättade professurer tillsatts i epidemiologi, hälso- och sjukvårdsadministration, omvårdnadsvetenskap och samhälls-

medicin. Även den administrativa och tekniska personalen har förstärkts i motsvarande grad.

Utöver huvudkurserna och de alternativa huvudkurserna har under 1987 anordnats en specialkurs för MPH-studerande (metodkurs för examensarbetet) samt en forskarutbildningskurs i epidemiologi och biostatistik. Till sammans med det svenska biståndsorganet SIDA och WHO har liksom tidigare år anordnats en internationell kurs under rubriken "Methods and experiences in planning for health", detta år med inriktning på "Health systems research".

Under våren 1987 anordnades i samarbete med WHO ett europeiskt seminarium under rubriken "Tipping the balance towards primary health care", som blev inledning till ett tämligen omfattande projektsamarbete mellan ett antal europeiska städer, där NHV har en koordinerande funktion. NHV:s nya roll som Collaborating Centre till WHO avspeglas också i en konferens om utbildning i hälsouppllysning, som äde rum i november 1987. Omedelbart efter inflyttningen i de nya lokalerna var NHV värd för årsmötet med ASPHER, den europeiska samarbetsorganisationen för vidareutbildningsinstitutioner inom folkhälsovetenskapen. En större konferens – med ca 250 deltagare – kring temat "Kvalitet i vården" anordnades i oktober 1987 i samarbete med AB Spri-konsult.

Forskningsverksamheten vid NHV har under 1987 varit koncentrerad kring följande projekt:

- Hälso- och sjukvårdsplanering i Norden
- Måluppfyllelse – primärvården och intersektoriellt arbete
- Revir i primärvården
- Jämförelse av insjuknande och dödlighet i hjärtsjukdomar i de nordiska länderna
- Kroniskt sjuka och handikappade barn i Norden
- Luftföroreningar i inomhusmiljö
- AIDS – prevention och kontroll

Forskningen finansieras dels inom ramen för högskolans ordinarie budget, dels med externa medel. Särskilda forskningsanslag har under 1987 beviljats av Nordiska ministerrådet (480 000 DKK till AIDS-projektet), Nordiska samarbetsnämnden för medicinsk forskning (sammanlagt 300 000 NOK) Riksföreningen mot cancer – Cancerfonden, Sverige (267 000 SEK) samt Statens naturvårdsverk i Sverige (100 000 SEK).

7.2 Nordisk uddannelsescenter for døv-blindepersonale (NUD)

NUD er datterinstitution af Nordiska nämnden för handikappfrågor (NNH) beliggende i Dronninglund i Danmark. Det inledet sin permanente virksomhed i 1985.

Uddannelsescentret har to hovedopgaver:

- at arrangere nordiske kurser for forskellige personalegrupper, og
- at fungere som ressourcecenter for døv-blinde arbejdet i Norden.

Projektet "Nordisk vejleder for døvblindepersonale", der startede i efteråret 1985 er kommet langt fremad. Projektet skal munde ud i en række publikationer med forskellig tema, der sammen danner et uddannelsesmateriale der kan anvendes i arbejdet med døv-blinde rundt i Norden.

7.3 Efter- og videreuddannelse af socialpersonel

Generaldirektørerne (social) nedsatte i november 1985 en arbejdsgruppe, der skulle:

- kortlægge den nordiske videre- og efteruddannelse som allerede eksisterer inden for socialtjenesten
- udrede de indholds- og emneområder, der det klart foreligger et behov for nordisk videre- og efteruddannelse, og
- komme med konkrete forslag til tiltag.

Der blev givet midler fra EK-S, og i november 1987 blev rapporten afleveret til generaldirektørerne. Den omfatter tre dele:

1. Samnordisk videre- og etterutdanning av sosialpersonell: Bakgrunn og behovsanalyse.
2. Forslag til modeller for nordisk videre- og etterutdanning i forsøksperioden 1988–1990.
3. Forslag til permanent nordisk institusjon for videre- og etterutdanning af sosialpersonell.

Del 3 er ganske kortfattet, da generaldirektørerne mente det var vigtigere at få igang en efteruddannelse i form af et forsøgsprojekt, end at foretage store udredninger vedr. en permanent institution på nuværende tidspunkt.

Generaldirektørerne besluttede, at der omgående skulle nedsættes en national gruppe i hvert land, der skulle gå videre i planlægningen af de enkelte kurser, som rapporten lagde op til. Kursusoplæg og rapport skal til EK-S i marts 1988.

8 Informations- og dokumentationssamarbete

Effektivt erfarenhetsutbyte är en förutsättning för det nordiska samarbetet både inom social- och hälsovårdssektorn och på andra områden. Information och dokumentation utgör av denna orsak ett viktigt element i aktiviteterna på de olika delområden som ovan berörts.

Inom sektorn utges en informationsbulletin "Social- och hälsovårdsnitt i Norden". Förtutot till berörda departement/ministerier, statliga myndigheter, organisationer etc. distribueras bulletinen numera även till samtliga kommuner, amtskommuner, fylkeskommuner, landsting etc. i Norden. Under 1987 kom det ut fyra nummer. Upplagan är f.n. 6000 ex. per nummer.

Kapitel XIII

Miljøbeskyttelse

1 Sammenfatning

Rammen for det nordiske miljøsamarbejde er programmet for nordisk samarbejde om miljøbeskyttelse 1983–87. I 1987 er udarbejdet forslag til et nyt samarbejdsprogram.

Prioriterede områder har i 1987 været luft- og havforurening og samarbejdet på kemikalieområdet. Hertil kommer spørgsmål vedrørende miljø og bistand og arbejdet med hensyn til opfølgning af anbefalingerne fra Verdenskommissionen for Miljø og Udvikling. Endvidere har man arbejdet med vurdering af de nordiske landes samarbejde med hensyn til atom-sikkerhed og radioaktiv forurening.

Generelt set har der også i 1987 været et højt aktivitetsniveau. Afstemning af holdninger med hensyn til aktuelle spørgsmål i forskellige internationale sammenhænge er blevet en væsentlig del af virksomheden. Det gælder især på luftforureningsområdet og indenfor de internationale havforureningskonventioner.

Flere handlingsplaner er udarbejdet og vedtaget i 1987; mod luftforurening, for reduktion af ozonnedbrydende stoffer og reduktion af flystøj. Arbejdet med en nordisk handlingsplan mod havforurening er også påbegyndt. Forslag til nordisk aftale om udveksling af fortrolig/sekretessbelagt information om kemiske stoffer og produkter er blevet forhandlet med næringslivet, arbejdsmarkedets parter og forbrugerorganisationer.

Arbejdet på det klassiske naturfredningsområde er videreført med hensyn til beskyttelse af biotoper og truede dyre- og plantearter. Samtidig er der lagt større vægt på indarbejdelse af naturværn- og friluftslivshensyn i den generelle arealplanlægning og naturressourceforvaltning.

2 Indledning

Den overordnede ramme for det nordiske miljøsamarbejde har været 5-årige samarbejdsprogrammer, vedtaget af ministerrådet. Det senest vedtagne program for nordisk samarbejde om miljøbeskyttelse gælder perioden 1983–87. Programmet indeholder planer og forslag til virksomhed på et bredt felt af miljøpolitikken.

Ministerrådet har i 1987 udarbejdet forslag til et nyt program for miljø-samarbejdet. Programmet skal have et længere tidsperspektiv end de tidligere programmer og være mere overordnet og principielt. Et vigtigt udgangspunkt for arbejdet har været rapporten fra Verdenskommissionen for Miljø og Udvikling, den såkaldte Brundtlandkommission. Programmet er således opbygget omkring principper om tværfaglighed, integrering af

miljøspørgsmålene i samfundspolitikken forskellige sektorer og et internationalt syn på miljøbeskyttelsesarbejdet.

Under hensyn til programmets lange tidsperspektiv og den proces som pågår med hensyn til opfølgning af Brundtlandkommissionens anbefalinger, har ministerrådet besluttet at have programmet som et arbejdsgrundlag i 1988 og udarbejde ministerrådsforslag til sessionen i 1989. Programmet er blevet sendt til høring hos en bred kreds af nordiske samarbejdsorganer.

Nordisk embedsmandskomité for miljøbeskyttelsesspørgsmål (EK-M) har under ministerrådet ansvaret for at udvikle det nordiske samarbejde på miljøområdet. Arbejdet forberedes bl.a. i arbejdsgrupper med repræsentanter fra hvert land, som mødes 2–3 gange om året gennemsnitligt, og hvis mødevirksomhed betales nationalt. Det gælder følgende områder:

- luftforurening
- havforurening
- vandforurening og spildevand
- støjbekæmpelse
- genanvendelse og affald
- kemikalier
- forskning
- miljødata
- naturværn og friluftsliv
- miljø-økonomi

Virksomheden er for en stor del projektorienteret. Budgettet for projektvirksomheden har i 1987 beløbet sig til totalt 12.815.000 DKK inkl. tillægsbevilling fra MR-reserven. Halvdelen er gået til arbejdet med bekæmpelse af luftforurening.

3 Globale miljø- og ressourceproblemer og udviklingssamarbejde

Ministerrådet har i 1987 arbejdet med opfølgning af rapporten fra Verdenskommissionen for Miljø og Udvikling. Miljøministrene har besluttet, at det nye program for nordisk samarbejde på miljøbeskyttelsesområdet, som er under udarbejdelse, skal bygge på de principper om integration, tværfaglighed og globalt ansvar, som Verdenskommissionen fremlægger i sin rapport.

Ministerrådet har endvidere indledt en proces med henblik på opfølgning på længere sigt af Verdenskommissionens anbefalinger. Der sigtes mod, at alle berørte sektorer går igennem deres områder og udvælger anbefalinger og ideer, som kræver foranstaltninger af de nordiske lande. Miljøministrene har bedt om at modtage en rapportering om arbejdet inden udgangen af 1988.

Den fælles kontaktgruppe for miljø og udvikling, som har repræsentanter fra miljø-, bistands- og udenrigsmyndigheder, afholdt i maj 1987 i Stock-

holm et seminar med deltagelse af fagfolk og politikere. Under seminaret gennemgik man en række nordiske bistandsprojekter på baggrund af synspunkter fra journalister i udviklingslandene. Der var tale om en nyttig udveksling af erfaringer, som kan anvendes i de nordiske landes bistandspolitik.

Der er endvidere arbejdet med spørgsmålet om at gennemføre en såkaldt miljøprofil for Tanzania. Projektet, som omfatter en kortlægning af og strategi for løsning af miljøproblemer i Tanzania, ser nu ud til at kunne gennemføres.

4 Luftforurening

Det er et vigtigt formål med arbejdet mod luftforureninger at vedligeholde den førende position fagligt set, som de nordiske lande har opbygget gennem det hidtidige arbejde. Denne position er en nødvendig forudsætning for, at de nordiske lande kan opnå resultater også på det politiske plan og derved opnå en reduktion af de samlede udslip i Europa, og forstærke deres stilling i relation til de lande, fra hvilke luftforureninger overføres til Norden i stor mængde.

Ministerrådet lagde i februar 1987 et ministerrådsforslag om en nordisk *handlingsplan* mod luftforurening frem til Nordisk Råds session i Helsingfors. I maj måned drøftede ministerrådet handlingsplanen og det fortsatte arbejde om bekæmpelse af luftforurening med social- og miljøudvalget, bl. a. med baggrund i rådets rekommandation 13/1987/s. Ministerrådet besluttede efter justering af handlingsplanen i oktober at godkende denne som et arbejdsgrundlag og et skridt i den fortsatte indsats mod bekæmpelse af luftforurening. Der henvises til meddelelse i anledning af rek. 13/1987/s.

Handlingsplanen er ramme for et projektprogram om luftforurening 1987–89, samt et program for overvågning af effekter af langtransporteret luftforurening, s. k. integreret monitoring. Med hensyn til miljøkvalitetsovervågning henvises til afsnit 5.

Projektprogrammet om luftforurening indeholder indsatser mod luftforurening i global skala, langtransporteret luftforurening, luftforurening i byer, forvaltningsmæssigt samarbejde og informationsudveksling. Programmet, som bliver gennemført med en bevilling på godt 5 million DKK for hvert af årene 1987–89, er en videreførelse og forstærkning af det hidtidige arbejde med at samordne de nordiske landes indsats på dette område.

Et område, som har tildraget sig øget opmærksomhed i årets løb er nedbrydelsen af *ozonlaget*, som beskytter jorden. I september 1987 undertegnede 24 lande, herunder de nordiske, og EF-kommissionen i Montreal en protokol til Wien-konventionen om beskyttelse af ozonlaget. Aftalen indebærer fastfrysning og senere betydelige reduktioner af de vigtigste ozonlagsreducerende stoffer, klorfluorcarboner (CFC) og halloner.

Det nordiske samarbejde om dette spørgsmål blev fulgt op af ministerrådet, som i oktober vedtog en særlig plan for at mindske anvendelsen af CFC i de nordiske lande. Der var enighed om at sigte mod både at gå hurtigere frem og med større reduktioner end Montrealprotokollen. Målet for Norden bør være helt at stoppe anvendelsen af forbruget af ozonreducerende stoffer så snart som muligt.

Klimaændringer som følge af temperaturøgning i troposfæren, den såkaldte "drivhuseffekt" er et problem, som også er taget op som et led i luftforurenings samarbejdet. Det er et spørgsmål, som har et længere tidsperspektiv.

Projektarbejdet vedrørende *langtransporterede luftforureninger* er i første række knyttet til arbejdet inden for internationale organisationer. Projekter vedrørende nitrogenkomponenter og fotokemiske oxidanter (ozon) er centrale. Specielt har det arbejde som er knyttet til konkretisering af ECE-konventionen, høj prioritet. De nordiske lande afprøver måleteknik for nitrogenkomponenter i luft og for fotokemiske oxidanter, som anvendes i det europæiske overvågningsprogram EMEP. Måleprogrammet giver desuden måledata fra Norden om koncentrationer og deposition af forskellige forureninger, bl. a. kviksølv, som giver et bedre grundlag for den biologiske vurdering af forureningsproblemerne.

Beregninger med matematiske modeller og videreudvikling af disse, udgør en anden del af arbejdet med langtransporterede luftforureninger. Herved kan man få informationer om, f.eks. hvor stor en del af forureningen i et land der skyldes udslip fra hvert af de øvrige lande. Arbejdet med at beskrive transporten af nitrogenkomponenter er kommet langt, og tabeller over tilførte og modtagne mængder foreligger.

En vigtig del af arbejdet er knyttet til *effekter* af luftforureninger, dels ved udredningsarbejde, og dels ved at nordiske midler gør det muligt at samordne nationale projektaktiviteter. I 1987 er der startet et ECE-program om undersøgelse af luftforureningens effekt på forskellige materialer, herunder metaller, sten, maling og elektronik-komponenter. Programmet har deltagelse fra 13 lande, og de nordiske lande leder programmet. Der er også startet et internationalt program for indsamling af vandkemiske og vandbiologiske data efter mønster fra EMEP, hvor de nordiske lande spiller en aktiv rolle. Samtidig fortsætter arbejdet med at konkretisere belastningsgrænser ("critical loads") for svovl- og nitrogenforbindelser med henblik på øget brug af resultaterne i forhandlinger om internationale tiltag. Der er også i 1987 udarbejdet en fællesnordisk rapport på engelsk om nye forskningsresultater om forurening (Miljørapport 1987:5).

Arbejdet med luftforureninger i byer har fortsat hovedsagelig været koncentreret om *udstødningsgasser fra biler* – bilavgasser. De nordiske lande har arbejdet på at opfylde den fællesnordiske målsætning om, at de nordiske lande så snart som muligt bør skærpe kravene til forurenende udslip fra køretøjer. Danmark har i EF fastholdt de krav, som de nordiske

lande inden for den såkaldte Stockholmsgruppe – Canada, Danmark, Finland, Liechtenstein, Norge, Sverige, Schweiz og Østrig – har sat som mål for udstødningsrensning dvs krav som svarer til de amerikanske normer. Det nordiske samarbejde på området sigter således mod informationsudveksling omkring anvendelsen af bestemmelserne for udstødningsgasser fra biler, prøvemethoder, rensningsteknik m.v., og tekniske forskrifter og information med hensyn til blyfri benzin, således at de nordiske lande kan udnytte eksisterende viden og ressourcer bedst muligt. I 1987 er særligt arbejdet med sodforurening fra trafikken, partikkeludslip fra tunge køretøjer og sundhedseffekter som følge af dieselgasser.

5 Miljøkvalitetsovervågning

Programmet om langsigtet overvågning af luftbårne forureningers effekter på jord, vegetation, grundvand og overfladevand inden for små afstrømningsområder, såkaldt integreret monitoring, er som nævnt i afsnit 4 omfattet af ministerrådets handlingsplan mod luftforurening. Et vigtigt formål er at kunne afgøre om naturen reagerer positivt på de miljøforbedrende foranstaltninger, som sættes i værk i Europa, i første omgang med hensyn til nedskæring af svovldioxidudslippene. En vejledning om integreret monitoring diskuteredes på et internationalt symposium i juni, og ensartede normer for prøvetagning og miljøovervågning er dermed initieret på europæisk basis.

Indholdet af vigtigere tungmetaller i mosser som arsenik, kadmium, krom, kobber, jern, bly, nikkel, vanadin og zink er blevet kortlagt (*Survey of Atmospheric Heavy Metal Deposition in the Nordic Countries 1985*). Endvidere er udarbejdet et programforslag om en kombineret overvågning af miljøgifte og populationer af alkefugle i de nordiske kystnære havområder.

Det pågående arbejde inden for Norden har resulteret i internationalt samarbejde. Inden for Europa er således tungmetalovervågningen gennem mosanalyser blevet accepteret som overvågningsteknik. Den integrerede monitoring, er ligeledes accepteret som overvågningsinstrument på europæisk basis indenfor ECE-EMEP.

6 Radioaktiv forurening

Ministerrådssekretariatet nedsatte på baggrund af Tjernobylulykken i december 1986 en embedsmandsgruppe, som i løbet af 1987 har vurderet nordisk samarbejde i forbindelse med atomuheld og radioaktiv forurening. Arbejdet har omfattet sikkerhed ved atomanlæg og transport af radioaktivt materiale, overvågning, varsling og information ved ulykker, sundheds- og miljømæssige foranstaltninger og konsekvenser, og forskning. Det berører bl. a. energi- og miljøsektoren. Ministerrådet vil i 1988 tage stilling til, hvordan samarbejdet på fællesnordisk plan skal drives i fremtiden.

7 Havforurening

Miljøministrene besluttede i februar at udarbejde en handlingsplan mod havforurening, som bl. a. skal indeholde konkrete foranstaltninger mod tilførsel af svært nedbrydelige organiske stoffer, mod udslip af metaller som kviksølv og kadmium, begrænsning af næringssalte og stop for dumpning og forbrænding af affald på havet. Ministerrådet og social- og miljøudvalget drøftede i maj måned forureningssituationen i de nordiske landes kyst- og havområder og planerne om at udarbejde en nordisk handlingsplan. I oktober drøftede miljøministrene en foreløbig rapport med forslag til handlingsplan og besluttede at arbejde videre med planen. Resultaterne fra konferencerne på ministerniveau om Nordsøen i november og om Østersøen i februar 1988 vil blive indarbejdet. Der henvises til meddelelse i anledning af rek. 14/1987/s.

En systematisk samordning og afstemning af de nordiske landes synspunkter og forslag inden for Oslo-, Paris-, London- og Helsingforskonventionerne er endvidere gennemført i kontaktgruppen for internationale havforureningsspørgsmål.

8 Vandforurening, spildevand og kemikalieulykker

Hovedsigtet med arbejdet vedrørende *spildevandsproblemer* har været at samordne indsatsen på vandsektoren, som udgør en økonomisk set meget betydningsfuld sektor i landene. Erfaringsudbytte med hensyn til anvendt teknik, drift og bygning af anlæg er derfor velmotiveret.

Resultater rapporteres løbende i en serie Nord-publikationer. I 1987 er udkommet "*Vattenvårdsplanering*", som præsenterer de nordiske landes policy med hensyn til vandforureningsspørgsmål. Der gives eksempler på vandplanlægning både på nationalt og regionalt niveau. Endvidere er udarbejdet en projektkatalog om forsknings- og udredningsarbejde på spildevandsområdet.

Ministerrådet deltog i Elmia Water 87 konferencen i oktober i Jönköping med 3 seminarer om henholdsvis rensningsanlæg, fornyelse af gamle ledningsnet og slambehandling. Desuden redegjordes for ministerrådets arbejde på dette område for de besøgende på messen på en stand sammen med Statens naturvårdsverk.

Det er besluttet fremover, som et led i ministerrådets handlingsplan mod havforurening, at satse på analyser af 3 specialområder, kommunale spildevandsspørgsmål, industriens og landbrugets vandforureningsproblemer med henblik på forslag til fælles foranstaltninger for at mindske forureningsudslippene.

Det nordiske forsknings- og udviklingsarbejde med hensyn til *bekæmpelse af kemikalieulykker* har gennemført en række fælles projekter i årets løb. En vurdering af risikobilleder og beredskab er udført i to industricentre i

Norden (Sarpsborg i Norge og Hangö-halvøen i Finland). Konsekvenserne af beredskabsbehovet i forbindelse med alvorlige ulykker med ammoniak til søs (i Frierfjorden og Øresund) er blevet analyseret. Nødvendige informationskilder i forbindelse med kemikalieulykker er taget frem, og konsekvenserne og spredning i vandet af kemikalieudslip til søs er vurderet. Et større symposium med deltagelse bl. a. af industrien gennemførtes i maj måned.

9 Kontrol med kemiske stoffer og produkter

Forslaget til *nordisk aftale om udveksling af fortrolig/sekretessbelagt information* om kemiske stoffer og produkter er blevet forhandlet med Nordens faglige samorganisation (NFS), nordiske arbejdsgiverforeninger, grossistorganisationer, industriforbund og foreninger af kemisk industri, samt nordiske forbrugerorganisationer. Erhvervsorganisationerne er nu enige i formålet med aftalen, men har fortsat indvendinger mod visse bestemmelser. Resultatet af forhandlingerne vil i begyndelsen af 1988 blive forelagt for Ministerrådet (arbejdsmiljø- og miljøministrene).

Nordisk ministerråd (miljøministrene) enedes i oktober 1987 som nævnt i afsnit 4 om en nordisk plan for at mindske anvendelsen af sådanne kemiske stoffer, som nedbryder jordens beskyttende *ozonlag*. Iværksættelsen af de nødvendige foranstaltninger, som sker nationalt, koordineres og samordnes mellem landene, således at konkurrence- og handelshindringer undgås.

Sammen med Nordisk Industriforbund (NIM) er det blevet undersøgt, inden for hvilke områder en reduktion af anvendelsen af klorfluorcarboner samfundsmæssigt er mest fordelagtig og teknisk mulig. Endvidere er en redegørelse for tænkbare økonomiske styringsmidler for reduktion af sådanne udslip udarbejdet.

Gennem reduktion af indholdet af kviksølv og kadmium og/eller gennem indsamlings og genanvendelse af *tungmetalholdige batterier* kan miljøbelastningen mindskes. Som et led i dette arbejde er der opnået enighed om en fællesnordisk definition og et mærkningssymbol for miljøfarlige batterier. Da batterier har et fælles internationalt marked, kan nordisk enighed i mærkningsspørgsmålet få effekt også i andre lande.

Arbejdet med at harmonisere de nordiske landes regler om klassificering og mærkning af kemikalier er fortsat. En vigtig opgave har været at etablere et system for klassificering af *miljøfarlige stoffer* på grund af giftighed, eller fordi de ophobes i organismene. Hensigten er på dette grundlag at udarbejde regler for, hvordan disse miljøfarlige stoffer skal mærkes eller forsynes med anden produktinformation for at advare forbrugerne om de miljøfarlige effekter, samt informere om bortskaffelse.

Med hensyn til samordningen af de nordiske landes regler for klassificering efter *sundhedsfarlighed*, er de nordiske stoflister blevet sammenlignet

og fravigelserne er blevet påvist. Der er udarbejdet forslag til et system om klassificering og mærkning af sammensatte produkter, som indeholder kræftfremkaldende stoffer, og der er igangsat et arbejde med at samordne reglerne for klassificering af disse stoffer. En oversigt over den kundskab, som findes i dag om kræftfremkaldende stoffer, "tumor promotors", og system til at identificere disse er udarbejdet (Miljørapport 1987:2). Stoffer og produkter, der er skadelige for arvemassen (såkaldte reproduktionstoxiske stoffer), som blandt andet forekommer i kemikalier, der anvendes på arbejdsmarkedet, er endvidere taget op.

Desuden er der sat et arbejde i gang med henblik på samordning af regler og rutiner med hensyn til *forhåndsgranskning af nye kemiske stoffer*.

Det tværfaglige samarbejde om *allergi problemer*, som igangsattes som en opfølgning af Nordisk Råds ønske er blevet foreløbig slutført. Terminologi, allergiproblemer og reguleringsmetoder inden for områderne arbejdsmiljø-, social-, forbruger-, næringsmiddel og miljø er blevet kortlagt. Der forventes fremover iværksat arbejde med hensyn til opstilling af fælles kriterier for klassificering af allergene stoffer. Endvidere er de nordiske landes mærkningsbestemmelser for allergi på hudprodukter, f.eks. kosmetik, sæbe og hårsampoo, blevet gennemgået og forslag til ensartede retningslinier med hensyn til mærknings- og deklarationspligt og fælles kriterier for vurdering er drøftet.

Kundskaben om miljø- og sundhedsmæssige effekter af kemiske stoffer, som har været i brug i længere tid, er i mange tilfælde begrænset. I 1987 er udviklet og afprøvet metodik til udvælgelse af kemikalier med mangelfulde oplysninger. Beregningsmodeller vil blive diskuteret internationalt inden for OECD-samarbejdet.

Arbejdet med vurdering af *bekæmpelsesmidlers* effekter og skadevirkninger i miljøet er fortsat i et samarbejde med embedsmandskomiteen for jord- og skovbrug (NEJS). Gennem det nordiske samarbejde fremskyndes den toksikologiske vurdering af gamle og nye bekæmpelsesmidler, og den biologiske afprøvning af nye midler samordnes. Et antal bekæmpelsesmidler er vurderet i årets løb.

10 Genanvendelse og affald

Arbejdet i 1987 har primært været rettet mod at udvikle en fælles strategi for det fremtidige nordiske samarbejde på området. Et forslag til en strategi er blevet udarbejdet på grundlag af en udredning, som blev drøftet på et seminar med repræsentanter fra myndigheder og industri i de nordiske lande. Det fælles strategioplæg vil danne grundlag for gruppens videre arbejde i 1988 med at udarbejde et flerårigt handlingsprogram, som vil bygge på en ny anvendelse og udvikling af såvel traditionelle som nye veje med henblik på at reducere de problemer, som skabes af affald, dvs. mindre miljøbelastning, mindskede affaldsmængder, mindre ressource- og energiforbrug og øget genanvendelse.

Der har endvidere været arbejdet med en tværfaglig udveksling af viden om kemikalieaffaldsdepoter med henblik på at styrke myndighedernes behandling af denne type sager og derved bidrage til at mindske omfanget af forurening fra kemikalierester.

Der arbejdes også mod at sikre, at der kan ske en miljømæssig acceptabel sortering og oparbejdning af kadmium- og kviksølvholdige batterier og blyakkumulatorer.

11 Støj

I oktober 1987 vedtog Ministerrådet (miljøministrene) en handlingsplan mod *flystøj*. Handlingsplanen er udarbejdet på baggrund af omfattende udredninger og internationale drøftelser, og i nær kontakt med de nordiske luftfartsmyndigheder og efter høring af berørte flyselskaber. Bl. a. er der udarbejdet analyser af de økonomiske konsekvenser for flyselskaberne af forskellige forslag til udskiftning af de mest støjende fly.

Formålet med handlingsplanen er at gennemføre en mærkbar begrænsning af støjniveauet ved de støjramte trafikflypladser i Norden.

Fra og med år 2000 bør der indføres forbud mod anvendelsen af støjende fly, de såkaldte kapitel 2 fly. Der sigtes mod en så bred international løsning som muligt. For at give flyselskaberne den nødvendige tid til planlægningen af deres flyflåde, bør beslutning om forbud tages senest i 1990. Som supplement hertil kan det komme på tale gradvist i perioden 1992 til 2000 at gennemføre begrænsninger i antallet af starter og landinger med kapitel 2 fly om natten og i visse tilfælde også om aftenen ved de enkelte støjramte flypladser. Lokale arbejdsgrupper bør senest i 1989 fremlægge forslag til eventuelle nødvendige foranstaltninger.

Med hensyn til støj fra *vejtrafik* er der gennemført flere udredninger med henblik på at gennemføre målsætningen om at reducere støjen fra alle typer af motorkøretøjer til maksimalt 80 dB(A). Med hensyn til tunge køretøjer bør beslutning træffes snarest muligt inden 1990. Resultatet af dette arbejde vil blive forelagt for ministerrådet næste år.

Den nordiske *beregningsmodel* for vejtrafikstøj er blevet vurderet i 1987 og drøftet på et seminar med de, som anvender den i praksis. Der har bl. a. vist sig behov for en pædagogisk bearbejdning, men kun behov for mindre tekniske ændringer. Et arbejde med en beregningsmodel for flystøj vil ligge til grund for en kommende diskussion med luftfartsmyndighederne om mulighederne for en fælles model.

Forskningsprogrammet om *støjs effekter på mennesker*, er blevet afrapporteret på 3 seminarer om bl. a. søvnforstyrrelser og sundhedsproblemer. Foreløbige resultater viser, at der fortsat er behov for forskning på området, som skal være mere tiltagsrettet og sigte mod at studere specifikke effekter. Resultaterne af programmet skal bl. a. præsenteres på en stor international kongres om støj som sundhedsproblem (Noise '88), som holdes i Stockholm i august 1988.

12 Naturværn og friluftsliv

Arbejdet på det klassiske naturfredningsområde er videreført i 1987. Samtidig er der lagt stadig større vægt på indarbejdelse af naturværn- og friluftslivshensyn i den generelle arealplanlægning og naturressourceforvaltning.

Udviklingsarbejdet om behandlingen af natur- og kulturlandskabet i arealplanlægningen er slutrapporteret. Der er bl. a. udgivet en kortfattet brochure, som med enkle illustrationer viser kvaliteterne i landskabet og en model for hvordan disse kan varetages gennem arealplanlægningen. Den trykkes på alle nordiske sprog og spredes til alle kommuner i Norden som et hjælpemiddel for politikere og planlæggere.

Arbejdet har bl. a. vist at udviklingen inden for jordbruget kan have negative konsekvenser for kvaliteterne i kulturlandskabet. Der er i overensstemmelse med ministerrådets beslutning udarbejdet projektforslag om at gennemføre en analyse af jordbrugets virkemidler i forhold til varetagelse af miljøhensynene. Arbejdet forudsættes gennemført i nært samarbejde med embedsmandskomiteen for jord- og skovbrug (NEJS).

En rapport om "*Nærrekreation – friluftsliv og fysisk planlægning i Norden*" (Miljørapport 1987:4) viser, at befolkningens mulighed for at udøve *friluftsliv* i nærmiljøet først og fremmest bestemmes gennem arealplanlægningen. Lovgivningen i de nordiske lande indeholder tilstrækkelige virkemidler, men nedprioriteres ofte i den politiske beslutningsproces. En populær kortversion af rapporten, bl. a. beregnet for kommunale beslutningstagere, vil derfor blive udarbejdet.

Et 3-årigt projekt om *naturvejledning* er påbegyndt i 1987 i samarbejde med turistsektoren under ministerrådet. Formålet er, dels at give turisterne øget udbytte af naturoplevelser og større forståelse for natur- og kulturværdier, dels gennem vejledning at søge at forhindre unødvendig slitage på naturen. Også dette projekt er et eksempel på, hvordan naturværnets og friluftslivets positivt kan samarbejde med andre sektorer i samfundet.

Inden for det mere klassiske naturfredningsarbejde videreføres arbejdet om beskyttelse af vigtige *biotoper*, dvs. bevarelse af omgivelserne for truede dyr og planter. Første del af arbejdet identificerer vigtige biotoptyper og udreder behovet for pleje og beskyttelse (Miljørapport 1987:6). Anden del vil præsentere konkrete eksempler på nordiske kulturlandskabsområder og behovet for pasning. Endvidere er arbejdet med en revision af listerne over truede dyre- og plantearter i Norden videreført.

Der er igangsat et projekt om beskyttelsesværdige nordiske *vandløb* og elvsystemer. Kraftværksudbygning og andre typer af indgreb ændrer hurtigt vandløbenes karakter. Gennem nordisk samarbejde udarbejdes en metodik for udpegning af Nordens mest beskyttelsesværdige vandløb, således at man kan få en bedre forvaltning, ikke mindst når det gælder grænseelvene, jfr. Nordisk Råds rekommandation 13/1986/s.

I 1987 er også igangsat et arbejde om *handel med udryddelsestruede dyr* på baggrund af rek. 14/1986/s. Der sigtes bl. a. mod en vurdering af de nordiske landes regelværk med henblik på en samordning. Der er tale om en opfølgning af det nordiske samarbejde under Washingtonkonventionen om international handel med udryddelsestruede vilde dyr og planter (CITES).

13 Miljøbeskyttelsesforskning

Ministerrådet har udvekslet information om aktuelle nationale forskningstiltag og -projekter. Der er behov for en bredere og mere systematisk informationsudveksling dels til nationale myndigheder og dels mellem forskellige nordiske arbejdsgrupper. Det er planlagt at udarbejde et nyhedsbrev, der skal indeholde information om nationale og fællesnordiske forsknings- og udviklingsaktiviteter, som første gang vil udkomme i begyndelsen af 1988.

Konkrete forskningstemaer har været afholdelse af et seminar om test-systemer for kemiske stoffer i vandmiljøet og en fælles faktasammenstilling om et laboratorie- og kemikalieregister. Metoder til vurdering af miljøgifte i jord, samt jordbrugets miljøproblemer, udvikling og styringsmidler, er ligeledes temaer, som der har været arbejdet med, og som vil blive videreført næste år.

På *dioxinområdet* er der i årets løb blevet udarbejdet grundlag for risikovurdering af dioxinbelastningen i Norden. Rapporten vil blive diskuteret på et seminar med toksikologiske eksperter i december. Det er hensigten at få et fællesnordisk bedømmelsesgrundlag, som f.eks. kan anvendes i det nationale videre arbejde med vurdering af resultaterne af brystmælksanalyserne for at finde frem til den sundhedsrisiko, som er forbundet med dioxiner i brystmælk. Der er endvidere blevet udvekslet resultater og erfaringer fra nationale undersøgelser af dioxinproblemerne.

Tværfagligt er der arbejdet med temaet *miljø, energi og transport*. Et forslag til fællesnordisk forskningsprogram har dannet udgangspunkt for indledende drøftelser om et nærmere samarbejde med energi- og transportsektorerne.

Nordisk Ministerråd (miljøministrene) drøftede i oktober 1987, bl. a. flystøj og luftforureningsproblemer og i den forbindelse infrastrukturens betydning for miljøet. Det besluttedes at sigte mod at afholde en nordisk konference om trafik og miljø.

14 Miljø – økonomi

Arbejdet med vurdering af nye økonomiske styringsmetoder i miljøpolitikken er fortsat. Der er gennemført en undersøgelse af mulighederne for at organisere markeder for forureningsrettigheder, og en undersøgelse af

metoder til optimale forureningsbegrænsende foranstaltninger i vandløb. På dette grundlag er der fundet frem til praktisk anvendelige metoder til gennemførelse af de mest omkostningseffektive løsninger totalt set.

Resultaterne af dette arbejde og af tidligere analyser på luftforureningsområdet er blevet diskuteret på et nordisk seminar i Vaxholm i maj 1987.

Endvidere er startet et arbejde med at fremskaffe de mest omkostnings-effektive strategier med hensyn til reduktion af svovldioxid- og nitroge-nudslippene fra Finland, Sverige, Danmark og Norge. Projektet vil medvirke til det internationale samarbejde, som foregår inden for ECE-konventionen på IIASA, jfr. om luftforurening afsnit 5.

15 Miljødata

I 1987 er påbegyndt et datateknologisk samarbejde. En basisudredning om eksisterende nationale datanet, og miljømyndighedernes adgang til disse samt om mulighederne for at overføre data og information elektronisk via disse datanet i Norden er gennemført. Det vil i 1988 blive undersøgt, hvilke målgrupper som forventes at være interesserede i en praktisk prøve på en sådan informationsudveksling. Erfaringerne fra at bruge et datakonferencesystem i nordisk miljøsamarbejde vil blive vurderet.

Den nordiske kodecentral har bl. a. udarbejdet koderegistre for pattedyr og laverestående arter og et katalog for truede arter.

Mulighederne for at få et projekt i gang om produktion af et digitaliseret Nordenkort i skala 1:1 mill. er undersøgt. Et møde med de berørte nordiske institutter for produktion af kort for nærmere planlægning af projektet er afholdt i november måned.

Samarbejdet med Nordisk udvalg for Miljøstatistik (NUM) er fortsat, bl. a. om et nordisk naturressourceregnskab og et seminar om luftdata – og luftstatistik, som afholdes foråret 1988. Endvidere samarbejdes om metode- og dataredegørelsesspørgsmål i forbindelse med resultaterne af programmet om integreret monitoring under miljøkvalitetsovervågning, jfr. afsnit 5.

16 Nordisk Råds udtalelse fra sessionen 1987

På miljøbeskyttelsesområdet vedtog Nordisk Råd følgende udtalelse:

''De nordiska ländernas regeringar bör arbeta för ett bindande avtal om reduktion av utsläppen av kväveoxid och kolväten inom ramen för ECE-konventionen om långväga gränsöverskridande luftföroreningar.''

Ministerrådet har prioriteret dette spørgsmål højt. Det indgår som en målsætning i handlingsplanen mod luftforurening, som miljøministrene vedtog den 7. oktober 1987, at arbejde for en bindende aftale snarest muligt om reduktion af udslippene af nitrogenoxider og at gå videre med andre stoffer som kulbrinter for at forhindre omfattende forsurenings- og skovska-

der. Ministerrådet iværksatte en særlig koordineringsindsats inden mødet i Executive Body under ECE-konventionen i november 1987. Forhandlingerne vil komme til at fortsætte i februar 1988. Der henvises i øvrigt til afsnit 4 om luftforurening.

Kapitel XIV

Transport, kommunikasjon og trafiksikkerhet

1 Sammanfattning

Frågorne kring EGs framtida transportpolitik och dess inverkan på Norden har prioriterats högt under 1987. NÄT har tillsatt en beredningsgrupp med uppgift att belysa konsekvenserna för Norden av EGs beslut om fri transportmarknad 1992 samt att komma med förslag till åtgärder och strategi gentemot EG.

Frågan om utformningen av framtidens transportsystem blir allt mer central. Den har bl. a. uppmärksammats genom att NÄT inlett arbetet med NRs rekommendation nr 44/87 angående att utreda de långsiktiga konsekvenserna av olika strategier beträffande infrastrukturinvesteringar inom transportsektorn. Resultaten av denna utredning avses utgöra grund för en samlad plan för fortsatta infrastrukturinvesteringar i Norden.

De tele- och datatekniska frågorna hanteras till stor del inom NORD-TEL-samarbetet. Vad gäller data för transporter mm har NÄT under året fortsatt projektet "informationsbehov i Norden angående vägtransport", där bl. a. behovet av information till förare i trafik ingår.

Beträffande de mer vägtekniska frågorna kan nämnas det nordiska deltagandet i ett amerikanskt projekt angående vägmateriels långtidsegenskaper.

Samarbetet har också gällt meteorologi, flygsäkerhet, sjöfartssäkerhet, säkerhet för järnvägstrafik samt samarbetet mellan postverken (NORD-POST).

NTRs verksamhet har under 1987 till stor del präglats av arbetet med en konkretisering av det tidigare lämnade underlaget till en handlingsplan för det framtida trafiksäkerhetsarbetet i Norden. En rapport har utarbetats "*Säkrare trafik i Norden*".

Problemområden som prioriteras är hastighetsanpassning, trafiknykterhet, oskyddade trafikanter och nya förare.

Av övrig verksamhet kan bl. a. nämnas de nordiska trafiksäkerhetsdagarna 1987, vilka ägnades åt temat "lokalt trafiksäkerhetsarbete", med avsikten att diskutera hur detta på olika sätt kan stärkas och effektiviseras.

2 Innledning

Det er to hovedorganer som ivaretar det nordiske samarbeidet når det gjelder transport, kommunikasjon og trafiksikkerhet. Disse er Nordisk Embetsmannskomite for Transportspørsmål (NET) og Nordisk Trafikksikkerhetsråd (NTR).

NETs virksomhet omfatter det nordiske samarbeidet om transport og kommunikasjonsspørsmål.

Formålet er å styrke og utvikle samarbeidet for å kunne oppnå fornuftig tillrettelagte transport og kommunikasjonssystemer og gjennom samordning, samvirke og en hensiktsmessig arbeidsfordeling sikre en bedre utnyttelse av de ressurser landene setter inn på dette område.

NET bistås av Nordisk Komite for Transportforskning (NKTF) som har som oppgave å koordinere og stimulere den transportøkonomiske forskning i de nordiske land. Samarbeidet om vegforskning i Norden koordineres av et planutvalg (PU) under NET.

Nordisk Trafikksikkerhetsråd (NTR) er kontakt-, samordnings- og planleggingsorgan for trafikksikkerhetsarbeidet i de nordiske land. NTR bistås av tre permanente samarbeidsgrupper, Nordisk Komite for Vegtrafikklovgivning (NKV), Nordisk Bilteknisk Komite (NBK) og Nordisk komite for Trafikksikkerhetsforskning (NKT).

3 Generelt om NETs virksomhet i 1987

NETs virksomhet fra slutten av 70-årene og opp gjennom 80-årene har vært preget av en større spredning av arbeidsoppgavene og en større vekt på økonomiske oppgaver innen sektoren. En dominerende økonomisk oppgave nå er arbeidet med harmonisering av transportpolitikken. Denne oppgave som har betydning for konkurransevilkårene i transport blir nå sett i nær sammenheng med spørsmålene i tilknytning til EGs transportpolitikk og dennes innvirkning på Norden.

Inntil nå har NET konsentrert sin virksomhet om saker som angår forholdet mellom de nordiske land. Når EG-situasjonen bringes inn som en av hovedsakene i samarbeidet betyr dette at NET for første gang bringer inn elementer av utadrettet virksomhet for å ivareta felles interesser overfor andre land.

Samtidig som Finland, Norge og Sverige nå bruker en del av sine utredningsressurser på å ivareta felles interesser overfor de kontinentale europeiske markedene, legges deler av den nordiske handlingsplanen opp slik at den vil forbedre transportveiene – både veg og jernbane – til og fra det europeiske kontinent.

I NETs regi ble det i slutten av januar 1987 arrangert en ekspertkonferanse i Finland. Det ble under konferansen lagt frem en rekke forslag til fremtidige samarbeidsprosjekter. Flere av prosjektene vil bli fulgt opp av NET.

4 Faste forbindelser over Øresund

Efter beslutningen om bygning af fast forbindelse over Storebælt har det danske og det svenske Øresundsudvalg i sommeren 1987 afgivet en ny rapport om visse supplerende undersøgelser angående faste forbindelser over Øresund.

Som hidtil har det været en forudsætning for udvalgenes arbejde, at der skal bygges fast forbindelse såvel for vej som for jernbane.

Den senest afgivne rapport har særligt belyst mulighederne for at udføre et kombineret anlæg for vej og jernbane i København-Malmö-linien. Efter rapportens resultat kan der nu siges at være to hovedalternativer for faste forbindelser over Øresund for vej og jernbane:

- a. En vejforbindelse i København-Malmö-linien og en jernbanetunnel i Helsingør-Helsingborg-linien. Dette alternativ var den givne forudsætning for udvalgenes rapport fra 1985.
- b. Et kombineret anlæg for både vej og jernbane i København-Malmö-linien.

Alternativet under b. er ca. 2 milliarder kr. dyrere end alternativet under a. og adskiller sig trafikalt fra dette ved at give en jernbaneforbindelse mellem de to store bysamfund København og Malmö, til Københavns Lufthavn i Kastrup fra både dansk og svensk side og til betjening af i hvert fald en del af Amager. Miljømæssige vurderinger vil også spille ind ved valget.

Den afgivne rapport redegør også for nogle supplerende miljøundersøgelser, navnlig vedrørende vandgennemstrømningen af hensyn til saltholdighed og iltforholdene i Østersøen. Rapporten foreslår dels en forlængelse af tunnelen under Drogden, dels en kompenserende uddybning, hvorved det kan sikres, at vandgennemstrømningen ikke reduceres.

Den svenska delegationen har afgivet en særskild miljørapport som mera utförligt redovisar undersökningarna rörande den marina miljön och dessutom behandlar buller-, vibrations- och luftföroreningseffekterna på den svenska sidan vid tillkomsten av fasta förbindelser.

En linieföring for faste forbindelser umiddelbart syd for Helsingør og Helsingborg kan efter den foretagne vurdering lades ude af betragtning i det videre arbejde.

Da det fra svensk side er blevet oplyst, at der vil gå endnu nogen tid, inden de politiske forhandlinger kan gennemføres, er de to parter blevet enige om at anmode det danske og det svenske Øresundsudvalg om i den mellemliggende tid at supplere de foretagne undersøgelser med at undersøge et alternativ med alene en jernbaneforbindelse mellem København og Malmö, med præference for et sådant anlægs udførelse som en boret tunnel. Også mulighederne for en etapevis udførelse af en forbindelse mellem København og Malmö med jernbane først og en vejforbindelse som 2. etape vil blive vurderet.

5 Samarbetet kring EGs transportpolitik och dess inverkan på Norden

Frågorna kring EGs transportpolitik och dess inverkan på Norden har under året varit ett av de mest prioriterade områdena i det nordiska transportsamarbetet. Ämnesområdet har regelbundet diskuterats av både

trafikministrarna och Nordiska ämbetsmannakommittén för transportfrågor (NÄT). Ministrarnas synpunkter har också lagts fram för Nordiska rådets kommunikationsutskott. Diskussionerna har bl. a. resulterat i att NÄT har tillsatt en beredningsgrupp med uppgift att fungera som rådgivande organ i EG-relaterade frågor.

Diskussionerna, som i detta skede närmast bara har berört vägtransporterna, har i huvudsak ägt rum mellan representanterna för Finland, Norge och Sverige. Från dansk sida har information förmedlats om utvecklingen inom EG. Island har hittills varit mindre berört av EG-problematiken.

Finland, Norge och Sverige har enats om att en reglering av lastbilstransporterna genom ett arrangemang med EG behövs för att trygga deras ställning när den fria marknaden inom EG har införts. Företrädesvis har detta ansetts böra göras inom ramen för de 19 medlemsstaterna av den Europeiska transportministerkonferensen (CEMT).

Den nämnda beredningsgruppen har hösten 1987 lagt fram en rapport till NÄT om den transportpolitiska situationen mellan EG och Norden. Gruppen har vidare lagt fram följande förslag om utveckling av förbindelserna mellan EG och Norden på transportområdet:

1. Gradvist genomförande av en gemensam nordisk transportmarknad.
2. Finland, Norge och Sverige upptar förhandlingar med EG om landtransporterna.
3. Bruk av tele och data i transportsektorn.
4. Standardisering av lastbärare för godstransport.
5. Ökad forskningsinsats vad gäller internationella transporter.

Förslagen är under beredning inom NÄT.

6 Samarbeidsorganene

6.1 Nordisk komité for transportforskning (NKTF)

NKTFs opgave er at samordne transportforskningen i de nordiske lande og stimulere til udvikling af et fælles forskningsmiljø på området. NKTF varetager sine opgaver ved at arrangere konferencer og efteruddannelseskurser og tage initiativ til nordiske forskningsprojekter. NKTF er også et informationsorgan for fagfolk, myndigheder og beslutningstagere inden for trafik- og transportsektoren i de nordiske lande.

I 1987 arrangerede NKTF tre konferencer:

- "Harmonisering af samferdselspolitikken i Norden", februar 1987
- "Spedition – en kundskabsindustri i omvandling", oktober 1987
- "Trafik og miljø", december 1987

I 1987 har NKTF udgivet tre publikationer i sin faste rapportserie:

- 54: *Alternative finansieringsformer for infrastruktur i samferdsel*
- 55: *Harmonisering af Samferdselspolitikken i Norden?*
- 56: *Spedition – en kundskabsindustri i omvandling*

6.2 Planleggingsutvalget (PU)

PU:s uppgave är att koordinera innsatsen på vegforskningsområdet. PU föreligger aktuella projektförslag för NET och är ansvarig överför NET för genomföringen av fellesnordiska vegforskningsprojekt. Representanter för Nordisk Vejteknisk Forbund (NVF), vegadministrasjonene og trafikforskningsinstitusjonene inngår i PU.

7 Projektverksamheten

NÄT förfogade 1987 över 5 279.000 DKK, varav 1 170.000 DKK anslags till väderadarprojektet i enlighet med den ekonomiska handlingsplanen "Norden i växt". De återstående medlen har använts till 12 projekt varav tre har startats under året. Inom ytterligare tre projekt har bedrivits verksamhet med hjälp av tidigare anslagna medel. NÄT:s ändrade inriktning under senare år vad gäller projektverksamheten återspeglas av att endast fyra av samtliga projekt handlar om vägforskning. De nya projekten är dels en start på uppföljningen av NR:s rekommendation nr 44/87 angående en plan för infrastrukturinvesteringar i Norden, dels etablerandet av en grupp med uppgift att belysa konsekvenserna för Norden av EG:s beslut om fri transportmarknad 1992 samt att komma med förslag till åtgärder och nordisk strategi gentemot EG. Slutligen har ett förprojekt om dubbdäcksproblematiken påbörjats.

Av projekten som avslutats under året kan nämnas uppföljningen av NÄT:s tidigare handikapprojekt (nämnd tidigare) samt transportpolitiken i Norden, vars rön får betydelse bl a för harmoniseringssträvandena nordiskt och gentemot EG.

Sammanställning av projektverksamheten 1987.

	Beviljat tom 1986 1000 DKK	Beviljat 1987 1000 DKK
Transportpolitiken i de nordiska länderna	500	—
Vintervedlikehold	1 020	—
Näringslivets transportkostnad	1 033	785
Trafiksäkerhet o. vägytans egenskaper	565	700
Minskade skadeverkningar av vägsalt	200	585
Strategic Highway Research Program	150	175
Infobebehov i Norden ang. vägtransport	264	350
Evalueringen av handikapprojektet	—	—
Dubbdäcksproblematik	—	50
NKTF transportstatistik	—	280
NKTFs generelle årliga verksamhet	—	580

	Beviljat tom 1986 1000 DKK	Beviljat 1987 1000 DKK
Plan för infrastruktur i Norden	–	100
NÄTs EG-grupp	–	–
HIRLAM	1 329	682
Väderradar	880	1 170
Färjor o. lastbilstransport	285	–

8 Nordisk samarbete på flyvesikkerhedsområdet

Samarbejdet mellem de nordiske luftfartsmyndigheder foregår dels på nordisk, dels på internationalt plan i forbindelse med nordisk deltagelse i international flyvesikkerhedsarbejde.

På nordisk niveau er samarbejdet især formaliseret gennem afholdelse af det nordiske luftfartsinspektionsmøde (NLIM). På årets agenda stod der bl.a.:

- luftfartens udvikling i de enkelte lande og myndighedernes arbejdsstrategi,
- fælles policy vedrørende flyvesikkerhed,
- bemandskrav for kommerciel IFR-flyvning med mindre fly.
- civil pilotuddannelse – herunder betingelser for accept af ikke-nordisk pilotuddannelse,
- iværksættelse af en kritisk gennemgang af nationale certifikatbestemmelser efter revision af ICAO, Annex I,
- grund- og efteruddannelse af tilsynspersonale.

9 Nordiskt samarbete på sjösäkerhetens och den marina miljös områden

Fortlöpande kontakter i sjösäkerhetsfrågor och miljöfrågor upprätthålls mellan de nordiska sjösäkerhetsadministrationerna. Inför viktigare internationella möten sker överläggningar mellan de nordiska sjösäkerhetsdirektörerna, för att uppnå en gemensam nordisk hållning där så är möjligt.

Inom Helsingfors-kommissionen och IMO drivs det norsk/svenska projektet om kvarhållande av olja i och bortskaffande av olja från tankar i grundstötta fartyg.

Sverige och Danmark driver gemensamt frågan om förbud mot särskilda avgifter för ilandlämning av avfall från fartyg.

Frågor rörande luftföroreningar från fartyg blir successivt föremål för internationell samverkan. Visst informationsutbyte har skett mellan Sverige, Danmark och Norge. Beträffande den internordiska fartygstrafiken och hållningen i frågan om reglering av luftförorening från den internationella

fartygstrafiken i øvrigt har det indikerats interesse for ett internordiskt informationsutbyte.

Vid överläggningar inom den s. k. Nordsjö-konferensen har Sverige och Danmark gemensamt drivit frågan om deklaration av Nordsjön som specialområde inom MARPOL 73/78-konventionen, innebärande strängare krav för operationella utsläpp till sjöss av förorenande ämnen.

10 Nordisk sikkerhetssamarbeid for jernbanene

Det årlige møte mellom lederne for sikkerhetskontorene i Norden fant sted i august 1987.

Av spørsmål som ble drøftet denne gang kan nevnes regelverkets oppbygging, revisjon og fordeling samt rekruttering og opplæring. Videre drøftet man de strenge vinterforhold og problemer i den forbindelse – særlig siste vinter. Erfaringer/innsats for å redusere problemene på stasjon (sporveksler m.v.) og rullende materiell (is, frosne bremseledninger m.v.) ble utvekslet. Også sikringstiltak som adgangskontroll til bygninger, spørsmål som reiser seg i forbindelse med bombetrussel m.v. ble tatt opp av DSBs representant, som hadde fått ansvaret også for den type sikkerhetsarbeid.

For øvrig nevnes spesielt:

Høyhastighetstog. SJ forutsetter å starte opp med motorvogntog med største hastighet 200 km/h på deler av banen mellom Stockholm og Göteborg i løpet av 1989–1990. DSB vil heve hastigheten til 180 – kanskje 200 km/h – for IC-tog mellom København og Århus.

SJ vil tillate kryss med veg i plan, selv i hastighet opp til 200 km/h, på betingelse av at der er sikret med automatiske helbommer. For øvrig er det behov for en del tilpasninger i eksisterende sikkerhetsrutiner, bl. a. har forsøk vist at det f.eks. ved en hastighet på 160 km/h vil være nødvendig med en minsteavstand på 3 m fra spormidtd til reisende som oppholder sig på plattform.

Erfaringer ved automatisk hastighetsovervåkning (ATC) TOGSTOPP (ATS). SJ som har ATC har meget gode erfaringer med sitt system. Det er meget få feil, 0–1 feil pr. dag på lokomotiv ved hele SJ.

NSB som har ATS, men bygger på samme prinsipp/system som SJ, har også meget gode erfaringer med utstyret i sporet, men man ennå ikke har oppnådd den samme høye driftssikkerhet på trekkaggregater. VR vil nå bygge ut samme system som SJ og NSB. (En storulykkeskommissjon i Finland har pekt på at 2 større jernbaneulykker som har vært gransket, ville vært unngått om de hadde hatt et togstoppsystem). DSB vil også bygge ut, men velger et annet system enn de øvrige nordiske forvaltninger.

11 Nordiska trafiksäkerhetsrådet

11.1 Inledning

Nordiska trafiksäkerhetsrådet (NTR) har redan i över femton år verkat såsom ett samarbetsorgan på trafiksäkerhetens område. Den koordinerande och planläggande funktionen har förberetts för NTR i tre samarbetsorgan under NTR: Nordisk Bilteknisk Kommitté (NBK), Nordisk Kommitté för Trafiksäkerhetsforskning (NKT) och Nordisk Kommitté för Vägtrafiklagstiftning (NKV). Dessutom har NTR under året tillsatt ad hoc-grupper: En sådan grupp, "Plangruppen", har utarbetat en nordisk handlingsplan för trafiksäkerhetsaktiviteterna i Norden; en annan ad hoc-grupp har förberett de Nordiska trafiksäkerhetsdagarna 1987.

Samordnandet av det nordiska trafiksäkerhetsarbetet bygger mycket på den diskussion om nationella beslut och planer, om samarbetsgruppernas arbete och om arbetet i andra internationella organ, som har förts och förs under NTRs möten. De nordiska mötena bidrar väsentligt till att beslut blir genomförda och uppföljda nationellt.

11.2 Olycksutvecklingen

De fem nordiska länderna hör till västvärldens trafiksäkrare länder både vad gäller hälsorisken i vägtrafiken och trafikrisken (år 1985). En översikt av olycksutvecklingen i Norden 1977–1985 visar bl. a. att:

- Norge och Sverige har det lägsta antalet dödade i trafiken både i förhållande till befolkningen och till antalet fordon,
- barn är säkrast i Sveriges trafik,
- bilisterna är den största gruppen av trafikoffre och deras antal förefaller att öka, medan de övriga trafikantgruppernas utveckling är oklar.

Den positiva säkerhetsutvecklingen under en längre tid i Norden föreföll att ha brutits mot det sämre under 1986. Detta negativa avbrott inträdde redan 1985 i Danmark.

Dock visar preliminära data om utvecklingen under 1987 att säkerhetssituationen håller på att ändras igen: Preliminära dödstal i trafiken under det första halvåret 1987, åtminstone i Finland, Norge och Sverige, är mindre än motsvarande tal under året innan. Antalet olyckor och antalet materialskador förefaller däremot att fortfarande stiga.

Enligt NTRs uppfattning tyder den aktuella olyckssituationen på ett stort behov av effektivare och nya åtgärder eller åtgärds kombinationer inom trafiksäkerhetssektorn.

11.3 En nordisk handlingsplan för ökad trafiksäkerhet

Efter en hemställan från NRs 34e session till Nordiska ministerrådet sattes redan 1986 igång ett arbete för att få fram en nordisk trafiksäkerhetsplan. NTR har arbetat tillsammans med NRs kommunikationsutskott.

I ministerrådsförslaget B 72/76/t presenterade Nordiska ministerrådet ett

underlag till en handlingsplan för det framtida trafiksäkerhetsarbetet i Norden. Förslaget byggde på rapporten "*Trafiksäkerhet i Norden – handlingsplan med sikte på 90-talet*" (NU 1986:3). Under NRs 35e session i Helsingfors behandlades ministerrådsförslaget och därvid framhölls starkt behovet av en konkretisering av de framlagda mera allmänt uttryckta förslagen. Dessutom äskades uppgifter om finansiering av genomförandet av de konkreta planerna. Förutom att den ursprungliga plangruppen åtog sig att fortsätta planeringsarbetet bildade även NRs kommunikationsutskott en egen plangrupp med uppgift att följa med konkretiseringsarbetet.

En ny, konkretiserad, rapport har utarbetats: "*Säkrare trafik i Norden*". Denna rapport förslag har beaktats vid budgeteringen av 1988 års nordiska forskningsprojekt. Rapporten har presenterats under NRs s. k. minisession i Åbo 10–11.11.1987. Problemområden, vilka föreslagits bli prioriterade är hastighetsanpassning, trafiknykterhet, oskyddade trafikanter och nya förare.

11.4 Generellt om NTRs verksamhet under 1987

Trafiksäkerhetsarbetet måste beröra alla åldersklasser och alla trafikantkategorier. Olycksstatistiken används vid fokusering av arbetsinsatsen. För att effektivt utnyttja en nordisk olycksstatistik har NTR låtit utarbeta en s. k. universalnyckel, som möjliggör ett godtagbart nyttjande av fyra nationella olycksstatistiker. Avsikten är att uppdatera detta dataprogram årligen. De nordiska statistikcentralerna deltar i arbetsgruppen, som tillsatts för detta koordinerande arbete.

Arbetsgruppen för säkring av barns situation i bilen har avgivit sin rapport. Rapporten, "*Børns sikkerhed i biler*", har överlämnats till de nordiska ländernas för trafiksäkerhet ansvariga ministrar. Unga bilförares åsikter om trafiksäkerhet i allmänhet och om deras egen säkerhet kartläggs och debatteras i en forskningsgrupp, som startat under året.

Äldre trafikanters säkerhet har blivit kartlagd i Norden. En förstudie "*Äldre trafikanter och trafiksäkerhet*" har blivit färdigställd. Studierna kommer i framtiden att koncentrera sig på de äldre bilförarnas olycksituation.

Cyklisters möjligheter att klara sig i korsningar på ett säkert sätt kartläggs genom en välkommen extrabeviljning från Nordiska ministerrådets sida. Kartläggningen koncentrerar sig både på miljöfaktorer och på personfaktorer.

Den tunga godstrafiken utmed landsvägarna uppmärksammas vetenskapligt ur flera synvinklar: Risker, olycksförlopp och bromssystem. Isynnerhet de nya låsningsfria bromsarna granskas ur kontrollsynpunkt.

NTR har för första gången 1987 inbjudit de nordiska trafiksäkerhetsforskarna att söka medel för att skriva översiktsrapporter (bearbetningsstudier), vilka bedöms centrala inom trafiksäkerhetssektorn. De två första studierna har satts igång 1987.

Inom ECE pågår ett arbete med revision av Wienkonventionerna. NTR följer aktivt med denna utveckling genom en regelbunden rapportering under mötena. I detta arbete deltar både NBK och NKV aktivt.

NTR har tillsatt en arbetsgrupp för att utreda om man kan förenkla regelsystemet inom vägtrafiklagstiftningen. Denna arbetsgrupp skall granska dels vilka sanktionsformer som tillämpas i Norden idag och hur man väljer olika sanktionstyper, dels vilken detaljeringsnivå i påföljdspraxis som tillämpas och vilken förenkling av sanktionsmekanismer-na man vill åstadkomma i Norden. Mot bakgrunden av NRs rekommendation A 628/t om viltolyckor i vägtrafiken, har NTR arrangerat ett seminarium i ämnet med deltagare från både forskningen och från det praktiska fältet. NTR har beslutat publicera rapporten i NTR-serien.

Med stöd av beviljningar från ministerrådet arrangerades i oktober Nordiska trafiksäkerhetsdagar 1987. Ämnet för dagarna var "Lokalt trafiksäkerhetsarbete". Under dagarna diskuterades ur olika synvinklar hur man kunde stärka det lokala elementet i ett samlat nationellt trafiksäkerhetsarbete. En rapport från dagarna kommer att publiceras.

11.5 NTRs kontakter med trafiksäkerhetsorgan utom Norden

NTR håller sig aktivt informerad om händelseutvecklingen i trafiksäkerhetsfrågor inom ECE och CEMT.

Revisionen av Wienkonventionerna är aktuell och de nordiska synpunkterna koordineras inom både NBK och NKV. Inom NKV uppmärksammas de trafikmärken, vilka inte ingår i konventionen. NBK strävar efter att koordinera ett nordiskt ställningstagande i fordonsärenden i ECEs expertgrupp WP29.

11.6 Samarbetsorgan under NTR

11.6.1 Nordisk bilteknisk kommitté (NBK)

Ordförandeskap och sekretariat har under 1987 varit förlagt till Sverige. Kommittén har mötts tre gånger under året. NBK har ansvaret under NTR för följande projekt:

- Bilbesiktningens säkerhetseffekt
- Tunga fordons bromssystem
- Definition av låsningsfria bromsar
- Kontroll av låsningsfria bromsar
- Avgasrenande system vid fordonskontroll

Strävan till nordisk *samordning* har under 1987 gällt följande problem:

Regler för maximalt tillåten släpvagnsvikt speciellt ur handelns synpunkt, regler för varsellyktoer, för husvagnar ur synpunkten handelshinder, för extra bromslyktoer i bil och regler för motorredskap.

11.6.2 Nordisk kommitté för trafiksäkerhetsforskning (NKT)

Danmark har handhaft ordförandeskapet och sekretariatsfunktionen.

Kommittén har mötts tre gånger under året. NKT administrerar aktivt ett stort antal (N=22 under 1987) NMR/NTR-forskningsprojekt på trafiksäkerhetens område.

En andra upplaga av *''Vejledning for projektledere i NTR/NKT-projekter''* har utkommit. Denna vägledning är föremål för en fortsatt revision. Olycksutvecklingen i trafiken granskas detaljerat två gånger per år. NKT håller sig underrättad om forskningsverksamheten inom OECD. Två exemplar av *''NKT-Nytt''* har utkommit med uppgifter om de senaste projektstarterna och de färskaste rapporterna ävensom om nyheter på trafiksäkerhetsfronten i Norden i stort.

11.6.3 Nordisk kommitté för vägtrafiklagstiftning (NKV)

Kommittén har mötts till ett vår- och ett höstmöte. Norge har skött ordförandeskapet och sekretariat för NKV. Trafiklagstiftningen i de nordiska länderna genomgår en ständig förnyelse. NKV försöker koordinera detta utvecklingsarbete både med beaktande av utvecklingen i Norden och ute i Europa (CEMT och ECE).

NKV har utrett rättsförhållandena i Norden med hänsyn till äldre föräres körkortsinnehav. Vidare har NKV utarbetat en rapport om hur man bör markera väjningsplikt vid sammanflätning av två trafikströmmar (*''Fletting''*). NKV har administrerat följande projekt:

Effekt av fysiska skyddsanordningar som används vid vägarbeten.

Revidering av dåvarande NKVs betänkande Vägmarken 1965. Projektet *''Akustiska signaler''* har avslutats efter en första etapp, som skall rapporteras.

11.7 Projektverksamheten

NTR förfogade 1987 över 2 581.000 DKK samt ytterligare 500 000 DKK ur ministerrådets reserv 1987. Under året har bedrivits sammanlagt 26 projekt, varav 17 avslutas under året eller i början av 1988. Projektverksamheten speglar dels bredden i det nordiska trafiksäkerhetssamarbetet och dels komplexiteten vad gäller trafikolyckornas orsaker och mångfalden av möjliga åtgärder för att förebygga dem. Projekten har haft som mål att förbättra metoderna och öka kunskaperna om

- trafiken och om trafikanternas risker,
- trafikolyckorna och hur rapporteringen skall förbättras så att effektiva åtgärder kan sättas in,
- attityder och hur de skall påverkas för att ett trafiksäkrare beteende skall uppnås,
- körsätt och förbättrandet av körskickligheten,
- fordonens inre säkerhet och om bilbesiktningens effekter,
- viltolyckor samt
- det lokala trafiksäkerhetsarbetet.

12 Nordpost

Det gjällande avtalet om Nordiska Postföreningen är från 1980 och det organiserade samarbetet mellan de nordiska postverken räknar sina anor från mitten av 1800-talet. Det för postkunderna mest märkbara resultatet är att inrikes porto för brevfrösendelser gällor också i förbindelse med övriga nordiska länder.

Föreningens högsta organ är NORDPOST konferensen med deltagande av verkscheferna och deras närmasta medarbetare. Årets konferens ägde rum i Molde. Mötet ägnades åt bl a samordning av nordiska synpunkter på det västeuropeiska post- och telesamarbetsorganets, CEPTs, organisation och arbetssätt, kvalitetsfrågor och erfarenhetsutbyte, baserat på ekonomiska rapporter från de fem postverken.

I postsamarbetet ingår tre kommitteer, vilkas verksamhet rapporterades vid mötet. Man har bl. a. studerat utvecklingen av postfrågorna inom EG. Under året har formella kontakter upprättats mellan EG och CEPT, vilket medfört att de fyra icke EG-anslutna ländernas postverk fått behov av en policydiskussion. Man hoppas på stöd för CEPTs strävanden mot förenklad och snabb tullbehandling av postfrösendelser.

13 Nordtel

Det nordiske telesamarbeidet som utføres kontinuerlig mellom post- og teleadministrasjonene i Danmark, Finland og teleadministrasjonene i Norge og Sverige, har til formål å forbedre de nordiske teletjenestene innen Norden og mellom de nordiske land og øvrige land. Samarbeidets mål er også å fastlegge enhetlige regler for de nordiske lands teletjenester i så stor utstrekning som mulig.

I 1987 har NORDTEL holdt tre møter. Av viktige spørsmål som ble behandlet, kan nevnes:

- den internasjonale konkurransesituasjon som teleforvaltningene nå møter
- det nordiske mobiltelefonsystemet, bl. a. innføring av NMT 900 og mobildatasystem
- felles nordisk innsats i internasjonalt samarbeid om europeiske og globale land-, sjø- og luftmobile system
- samordnet innføring av ISDN, dvs et tjenesteintegrert digitalt nett for både tale-, data-, bilde og tekstkommunikasjon i de nordiske land
- kommersielle vilkår og kontraktspørsmål for det nordiske datanettet
- felles nordisk innsats i planleggingsarbeidet for et europeisk standardiseringsinstitutt innen Den europeiske post- og teleorganisasjon (CEPT)
- felles nordisk forberedelse av ITUs telegraf- og telekonferanse (WATTC), nov.-des. 1988

- som et resultat av det nordiske telesamarbeidet kan nevnes at de nordiske teleadministrasjoner for tiden arbeider med etablering av et felleseid nordisk teleselskap, Scandinavian Telecommunication Service AB (STS). STS skal støtte de nordiske teleadministrasjoner i å tilby internasjonale telekommunikasjoner i konkurranse med internasjonale nett- og tjenesteleverandører.

14 Nordisk vejteknisk forbund

Nordisk Vejteknisk Forbunds (NVF) formål er gjennom samarbejde mellem vej- og trafikteknikere i de nordiske lande at fremme udviklingen inden for vej-, vejtrafik- og vejtransportområdet. Dette sker ved:

- afholdelse af vejkongresser,
- forskellige former for møder og udvalgsvirksomhed og
- samordning af forskning.

NVF er en uafhængig og upolitisk forening, der driver sin egen virksomhed. Den omfatter offentlige myndigheder, læreanstalter og forskningsinstitutioner samt organisationer, sammenslutninger, virksomheder og enkeltpersoner.

Der er ialt i NVF nedsat 14 udvalg, der beskæftiger sig med en hel række emner inden for vej-, trafik- og transportområdet.

NVFs virksomhed i 1987 har udover udvalgsarbejdet især omfattet planlægningen og arbejdet med den kommende nordiske vejkongres, der er den 15. i rækken, og som afholdes 13.-16. juni 1988. Den har hovedtemaet "Veje til fremtiden". Her vil NVF fokusere på vej- og transportsektorens udvikling frem til efter år 2000, og specielt den betydning, som anvendelse af ny teknologi, informationsteknologi, edb osv. vil få på dette område. NVFs udvalg udarbejder oplæggene til kongressen, som vil koncentreres om deres arbejde.

15 Nordisk Råds udtalelser 1987

15.1 Transport och kommunikation

Beträffande utskottets hemställan att ministerrådet skyndsamt verkar för utformning av åtgärder för att styrka den *nordiska handelsflottan* bör framhållas att de nordiska handelsflottorna delvis konkurrerar med varandra på den internationella marknaden. Sjöfartsnäringens omfattning, betydelse och förutsättningar skiljer sig också avsevärt i de olika länderna. Detta medför att man i de nordiska länderna ofta har olika syn på sjöfartspolitiska frågor och väljer olika lösningar på uppkommande problem. Det har inte minst utvecklingen under 1987 visat. Mot denna bakgrund nödgas ministerrådet konstatera att det för närvarande saknad förutsättningar för en ensartad nordisk internationell sjöfartspolitik.

I anledning af Nordisk Råds udtalelse om *handicaptilpasning af kollektiv transport* kan bemærkes følgende.

En arbejdsgruppe under NET har i 1986–87 gennemført en evaluering af handicaptilpasning af kollektive trafikmidler på baggrund af et NET-projekt herom i 1977–80.

Arbejdet afsluttedes i oktober måned 1987 med udgivelsen af rapporten "*Handicaptilpasning af kollektiv transport*", der blev præsenteret for Nordisk Råd, Nordisk Ministerråd og NET ved mødet den 11. november 1987.

Den generelle målsætning for handicaptilpasningen i de nordiske lande er integration og normalisering.

Evalueringen viser, at en almen udbredelse og anvendelse af handicappede transportløsninger kun vinder langsomt ind i den kollektive transport.

Omkostningerne ved fuld tilpasning af alle transportmidler, så alle grupper, også kørestolsbrugere kan bruge dem, bør vurderes i forhold til omkostningerne ved at oprette og drive specialtjenester for disse grupper. Det konkluderes, at fuld integration i det almindelige kollektive trafiksystem ikke altid er realistisk. Derfor er der fortsat behov for at etablere og udbygge specialkørselordninger.

Handicaptilpasning må derfor ses som en samfundsmæssig opgave, og transportsektoren og social- og sundhedssektoren må i denne sammenhæng ses under et. Kun herigennem kan den kollektive trafik blive udviklet så meget, at handicappede gives et ligeværdigt tilbud om transport.

Vad gäller frågan om *tvärgående flygförbindelser i Norden* kan nämnas att Air Hudik numera sedan augusti i år trafikerar bl. a. sträckan Sundsvall-Vasa. Beträffande sträckningen Trondheim-Östersund-Sundsvall förs diskussioner mellan lokala myndigheter och flygbolag om möjliga lösningar i syfte att åstadkomma en sammanhängande flygförbindelse från Trondheim via Östersund till flyglinjen mellan Sundsvall och Vasa.

15.2 Trafiksäkerhet

Nordiska rådets 35e session har i sitt yttrande (nr 5/1987) angående ministerrådets berättelse C1 hemställt till Nordiska ministerrådet att starta en utredning om hur den moderna högteknologin kan användas för att öka trafiksäkerheten. NTR har i anledning av yttrandet anmodat Nordisk bilteknisk kommitté och Nordisk kommitté för vägtrafiklagstiftning att följa aktivt med utvecklingen på området, som avses i yttrandet, och därvid fästa uppmärksamhet vid bl. a. internationella aktiviteter på detta område (t ex Prometheus) samt vid vad som framkommer i det projekt som NÄT har startat på detta område.

Kapitel XV

Turism

1 Sammanfattning

Utvärderingen av det andra verksamhetsåret av marknadsföringskampanjen i Förbundsrepubliken Tyskland samt planeringen för det tredje året har utgjort en betydande del av utskottets arbete. En viktig fråga har varit hur det nordiska kulturutbudet skall kunna "ingå" i kampanjen. Även i övrigt har samarbetet mellan kultur och turism uppmärksammats, bl. a. genom det projekt som genomförs i anslutning till kultursatsningen i Japan och som syftar till att få fram ett antal "paketresor" med kulturinriktning.

2 Allmänt

Nordiska ministerrådets turistutskott (NMT) har som uppgift att ta initiativ, styra och koordinera de nordiska regeringsorganens samarbete i turistfrågor. Samtidigt är det ett forum för erfarenhetsutväxling om all den verksamhet som är av betydelse för turismen. Samarbetet bedrivs i nära kontakt med Nordiska turistrådet (NT), som är ett samarbetsorgan för de nationella turistråden. NMT och NT håller årligen ett gemensamt möte.

Turistutskottets arbete baserar sig på programmet för nordiskt samarbete på turismområdet, som blev fastställt av Nordiska ministerrådet 1978. Utskottet utarbetar budgetförslag för projektverksamheten på turismområdet, som finansieras över ministerrådets budget. Ministerrådet anvisade 8 134.000 DKK för turistutskottets projektverksamhet under 1987, varav 6 500.000 DKK till marknadsföringskampanjen i Förbundsrepubliken Tyskland. Därutöver anslogs medel till projekt knutna till turismområdet inom den regionalpolitiska sektorn.

3 Verksamheten 1987

I de nordiska länderna tilldrog sig turismen 1987 ett ökat politiskt intresse. Dess roll för ekonomi och sysselsättning samt dess regionalpolitiska aspekter har uppmärksammats i parlamenten. På det nordiska planet återspeglades bl. a. det ökade intresset av att samarbetsministrarna fick en redogörelse av turistutskottets ordförande om läget för och utvecklingen inom det nordiska turismsamarbetet. I redogörelsen konstaterades bl. a. att många sektorer har ett intresse för utvecklingen av turismen. Resevalutaintäkterna utgör i Danmark och Island ca 6% av exportintäkterna, i Norge 3,8%, i Finland 3% och i Sverige 3% av exportintäkterna. Turismnäringen ger arbete åt 7% av det totala antalet sysselsatta i Danmark och ca 3% i Finland, Norge respektive Sverige.

Det konstaterades också att den internationella turismen ökade med i genomsnitt ca 6% på 70-talet och att från 1984 växten varit ca 4%. Man räknar med en fortsatt växt innebärande en fördubbling fram mot år 2000.

Den nationella turismpolitiken i de nordiska länderna får allt mera likartade målsättningar och strategier. Det finns nu ett behov av en strategi för utvecklingen av den nordiska turismen. En översyn av samarbetsprogrammet från 1978 i denna riktning kommer att påbörjas under 1988.

Utvärderingen av det andra verksamhetsåret och planeringen av det tredje vad gäller marknadsföringskampanjen i Förbundsrepubliken Tyskland har utgjort en betydande del av utskottets arbete. Kampanjen kan generellt sett sägas ha lett till en omsättningsökning under år två i alla de nordiska länderna.

En central fråga för år tre har varit hur det nordiska kulturutbudet skall kunna ingå som en viktig del i kampanjen. Helårsturism har varit svårare att satsa på eftersom Danmark och Island inte har de andra ländernas utbud av vintersport. De gjorda marknadsundersökningarna visar tydligt att det främst är sommarturism och naturupplevelser som efterfrågas av den tyska resemaknaden. Det har dock varit möjligt att med fortsatt inriktning på "sommar och sol" i kampanjen även betona att det finns ett rikt kulturutbud i Norden.

En viktig aspekt på kampanjen är att samarbetsformen varit lyckad. Såväl turistutskottet som Nordiska turistrådet rekommenderar ministerrådet att fortsätta med en nordisk kampanj, denna gång i USA, under vidareföringen av den nordiska handlingsplanen.

Utskottet har också uppmärksammat behovet av att stötta samarbetet mellan kultur och turism för att stimulera till ett utbud som är högkvalitativt men också kommersiellt gångbart. I samband med den nordiska kultursatsningen i Japan, Scandinavia Today, genomförs ett projekt som syftar till att ta fram ett antal "paketresor", där tyngdpunkten skall vara att uppleva den nordiska kulturen. Avsikten är att de erfarenheter som vinnas skall ge en modell för samarbetet kultur/turism vid fortsatta satsningar på andra marknader.

Genom ministerrådets kultursatsning i Japan ökades intresset från japanska massmedia för de nordiska länderna. Japanska TV-bolag har med stöd från Ministerrådet och Nordiska turistrådet spelat in och visat ett antal TV-program innehållande information om turistmål, m. m. i de nordiska länderna.

Projektverksamheten i övrigt under året har till större delen koncentrerats på att förbättra kunskaperna om och förutsättningarna för turismnäringen. Som exempel kan nämnas statistikprojektet, vilket syftar till att belysa turismens nationalekonomiska betydelse. Projektet har rönt stort intresse i OECDs turistkommitté.

Vidare kan framhållas en rapport om kapacitetsutnyttjandet vid turistanläggningarna i Norden 1985. Rapporten, som är den tredje i ordningen

sedan 1979, visar på överkapacitet året om på samtliga inkvarteringstyper i samtliga nordiska länder. Problematiken uppmärksammades redan vid den förra rapporten, vilken innehöll ett antal förslag riktade till turismnäringen angående åtgärder för att minska överkapaciteten och undvika fortsatt etablering på orter och i branscher med överkapacitet. Då detta uppenbarligen ej uppmärksammats kommer ministerrådet att verka för att information om rapporten och dess rekommendationer sprids till turismnäringen, kommuner m fl.

Projektet "Hoteller og handicapservice" har genomförts under året. En inventering har gjorts av möjligheterna att använda rullstol m. m. på hotell i Norden. Med denna information är det möjligt att i turistbroschyrer o dyl ange de olika hotellens lämplighet för rörelsehindrade.

Vid årets möte med NT framkom att man nu diskuterar samverkan på många marknader. En viktig fråga är hur den "nordiska profilen" skall utformas i kampanjerna. Den är inte självklart likartad i t. ex. USA eller Hong Kong jämfört med den nuvarande utformningen i Tyskland. Det betonas vidare att det finns behov för ett förbättrat samspel mellan turismen och exportindustri/handel.

Slutligen bör nämnas den del av utskottets arbete som handlar om att samordna synpunkterna inför arbetet i övriga internationella organisationer, främst OECDs turiskommitté. Centrala frågor för denna är bl. a. eliminerandet av olika slags hinder för turism länderna emellan. Under året har genom Danmark getts information om turismfrågornas behandling i EG.

4 Regionalt samarbete

Turismfrågorna är också mycket betydande inom ministerrådets regionalpolitiska samarbete. Stora satsningar görs på turism inom den gränsregionala verksamheten. Detta gäller såväl produktutveckling som information och marknadsföring. Turismen ses som en viktig faktor för sysselsättningen och näringslivsutvecklingen i de gränsregionala samarbetsområdena.

Under 1987 tilldelades regionala turismsatsningar ca 2,9 milj DKK ur ministerrådets budget. Satsningarna sker i samtliga gränsregionala samarbetsområden. Som exempel på nyare satsningar kan nämnas Vestnorden turism workshop. 1987 genomfördes denna internationella turistmässa på Grönland för att väcka intresse för resor i och mellan Färöarna, Grönland och Island. För arbetet redogörs mer utförligt i kapitlet om regionalpolitik.

Kapitel XVI

Ekonomisk politik

1 Sammanfattning

Arbetet med att följa upp den ekonomiska handlingsplanen "Norden i växt" har varit ett centralt inslag i sektorns verksamhet under 1987. Under året beslöt ministerrådet att utarbeta förslag till ny ekonomisk handlingsplan för Norden. Den statssekreterargrupp som skall leda arbetet med den nya handlingsplanen började sin verksamhet i augusti 1987. En arbetsgrupp som inrättats av sektorerna ekonomi och industri, har utrett valutarrättsliga och etableringsrättsliga hinder mot industrisamarbete i Norden. Ministerrådet har med anledning av gruppens förslag beslutat om lättnader gällande direktinvesteringar och portföljinvesteringar. Arbetsgrupper har upprättats för analys av jordbrukspolitikens samhällsekonomiska och statsfinansiella aspekter och för uppföljning av rapporten om statligt kreditstöd. Inom ramen för arbetet med att avveckla handelshinder i Norden har en rapport om tullrelaterade problem behandlats av ministerrådet.

2 Inledning

2.1 Allmänt

Det nordiska samarbetet på det ekonomiska området är i hög grad avhängigt av den ekonomiska utvecklingen i de nordiska länderna. Den konjunkturella och den strukturella utvecklingen i Norden ställer varierande krav på den ekonomiska politiken liksom på inriktningen av det nordiska samarbetet. Mot bakgrund av den svaga ekonomiska utvecklingen vid 1980-talets början utarbetades *handlingsplanen för ekonomisk utveckling och full sysselsättning* (Norden i växt) som fastställdes av Nordiska ministerrådet våren 1985. Handlingsplanen löper i huvudsak under åren 1986–1988, men vissa insatser, framförallt på infrastrukturområdet, sträcker sig ännu längre fram i tiden.

Vid sitt möte i juni 1987 beslöt finansministrarna att utarbeta en ny ekonomisk handlingsplan för Norden. För att leda arbetet med den nya handlingsplanen inrättades en arbetsgrupp bestående av statssekreterare eller ämbetsmän på motsvarande nivå. Den gruppen inledde sitt arbete i början av hösten 1987.

Under loppet av år 1987 har flera utredningsrapporter på det ekonomiska området färdigställts av nordiska arbetsgrupper. Dessa utgör viktiga utgångspunkter för fortsatt nordiskt samarbete inom ekonomisektorn. Arbetet med att undanröja konkurrenssnedvridande kreditstöd och andra näringslivsstöd prioriteras högt.

På det valutapolitiska området enades de nordiska länderna 1983 om en samarbets- och informationsordning. Överenskommelsen innebär att varje

nordiskt land skall söka lämna information till övriga länder i Norden i så god tid som möjligt innan växelkursåtgärder vidtas. Dessutom ingår en serie andra insatser för att stärka det kontinuerliga informationsutbytet på detta område. Samarbetet har också tagit formen av ett avtal om kortsiktigt valutastöd mellan centralbankerna i Norden. Detta avtal ingicks redan 1962 och reviderades senast 1983.

När det gäller de nordiska ländernas synpunkter på de internationella valutafrågorna sker sedan länge en fortlöpande koordination. Bakgrunden till denna samordning är att Norden har gemensam representation i såväl Internationella valutafondens (IMF) direktion som IMF:s policyskapande organ, den s. k. interimskommittén. En nära samordning av det nordiska agerandet sker också inför ministerrådsmöten i OECD, även om representationen i detta forum inte är gemensam.

Det nordiska samrådet om valutaregleringsfrågor har under de senaste åren skett med utgångspunkt i finansministrarnas beslut från november 1983. Ministrarna enades därvid om att frågan om åtgärder på valutområdet för att främja industriella samarbetsprojekt över gränserna i Norden skulle stå under löpande bevakning, så att nya liberaliseringsöverväganden kunde inledas om existerande hänsyn till betalningsbalansen och penningpolitiken skulle få mindre betydelse i ett eller flera av länderna.

Som ett led i detta arbete har ämbetsmannakommittén för valutafrågor och finansiella frågor (NÄVF) och därefter Nordiska finansiella utskottet (NFU) följt upp de omfattande generella liberaliseringar som sedan 1983 genomförts i de nordiska länderna, kanske framför allt i Danmark och Norge. Ett samarbete har även skett med ÄK-industri för att få en samlad bild av i vilken utsträckning regler och praxis på valuta- och etableringsområdena hindrar eller försvårar industrisamarbetet över gränserna. En särskild arbetsgrupp har tillsatts för denna uppgift. Arbetsgruppen har under 1987 slutfört sitt arbete och framlagt två rapporter: "*Industrisamarbete och direkta investeringar*" (NU 1987:2) samt "*Industrisamarbete och portföljinvesteringar*". Rapporterna har behandlats av Nordiska ministerrådet (finansministrarna respektive industriministrarna) som ställt sig bakom förslagen.

2.2 *Samarbetsorgan*

Nordiska ämbetsmannakommittén för ekonomi och finanspolitik (ÄK-EK) inrättades våren 1986. Kommittén består av representanter från finansdepartementen (motsvarande) i de nordiska länderna. I samband med bildandet av ÄK-EK lades Nordiska ämbetsmannakommittén för valutafrågor och finansiella frågor (NÄVF) ned.

Andra permanenta nordiska organ inom den ekonomiska sektorn är:

Nordiska finansiella utskottet, som är sammansatt av representanter för finans/ekonomiministerierna och centralbankerna, svarar för växelkurs- och valutaregleringsfrågor. Utskottet svarar dessutom för den samordning av internationella valutaärenden som sker i anknäpning till IMF:s verksam-

het. De frågor utskottet behandlar på uppdrag av finansministrarna rapporteras direkt till ministrarna.

Den nordiska konjunkturgruppen som består av konjunkturexperter från departement och utredningsinstitut. Bl. a. sammanställer gruppen årligen den nordiska konjunkturrapporten.

Arbetsgruppen för statistik över kapitalrörelser i Norden fungerar som ett forum för överläggningar och informationsutbyte mellan berörd expertis och förbereder även de nordiska ländernas deltagande i motsvarande diskussioner i OECD.

Nordiska ekonomiska forskningsrådet har till uppgift att medverka till att analyser och utredningar genomförs om det ömsesidiga ekonomiska beroendet mellan de nordiska länderna och om förutsättningarna för närmare ekonomiskt samarbete i Norden.

Nordiska tulladministrativa rådet (NTR) har som huvudsyfte att medverka till att tulladministrativa regler och rutiner i Norden är så enkla och ensartade som möjligt.

Vidare sker ett informellt samarbete mellan skatteexperter i de nordiska länderna.

Härutöver arbetar ett antal tillfälliga arbetsgrupper med utredningsuppgifter av olika slag.

3 Årsberättelsen

3.1 Verksamheten inom sektorn 1987

Förverkligandet av den nordiska handlingsplanen för ekonomisk utveckling och full sysselsättning ('Norden i växt') har utgjort ett dominerande inslag i det nordiska samarbetet på det ekonomiska området också under år 1987. En närmare redogörelse för genomförandet av planens olika enskilda åtgärder finns i kapitel II.

Vid sitt möte i juni 1987 beslöt de nordiska finansministrarna att utarbeta en ny ekonomisk handlingsplan, som skulle ta vid då den nuvarande handlingsplanen löper ut vid utgången av år 1988. För att leda arbetet med den nya handlingsplanen tillsattes en arbetsgrupp bestående av statssekreterare eller ämbetsmän på motsvarande nivå. Finansministrarna fastställde också ett mandat för arbetet med den nya handlingsplanen. Arbetet skall rapporteras till finansministrarna hösten 1988.

Den nämnda arbetsgruppen på statssekreterarnivå inledde sitt arbete i augusti 1987. En viktig del av det inledande arbetet har bestått i att initiera ett omfattande arbete såväl nationellt som inom nordiska samarbetsorgan och organisationer med att utarbeta förslag till åtgärder som bör ingå i den nya planen. Vid finansministrarnas möte med Nordiska rådets ekonomiska utskott i november 1987 gavs en orientering om arbetet med den nya planen.

Ett viktigt inslag i sektorns verksamhet är de regelmässiga diskussioner

om det internationella ekonomiska läget och de orienteringar om ländernas ekonomiska situation och ekonomiska politik som företas vid mötena med de nordiska finansministrarna.

För fjärde året i rad utarbetade de nordiska finansministrarna gemensamt en nordiskt konjunkturrapport. Rapporten har fått en enhetlig utformning och innehöll nu, i enlighet med önskemål från Nordiska rådet, en analys av utvecklingen av de nordiska ländernas exportmarknadsandelar. Rapporten överlämnades till Nordiska rådet i samband med den s. k. minisessionen i november 1987.

Rapporten utarbetades före de stora förändringar av aktie- och valutakurser som inleddes i oktober 1987. Effekterna av dessa förändringar kunde inte beaktas i rapportens prognoser. Då finansministrarna vid sitt möte behandlade rapporten diskuterades den nya internationella situationen ingående och även hur de nordiska länderna gemensamt skulle agera med anledning därav, bl. a. i OECD.

Under året har flera utredningsrapporter framlagts. Den tidigare nämnda arbetsgruppen för utvärdering av etableringsrätts- och kapitalmarknads hinder mot industrisamarbete i Norden har under året framlagt två rapporter; *Industrisamarbete och direkta investeringar* (NU 1987:2) och *Industrisamarbete och portföljinvesteringar*. De bägge rapporterna har behandlats av finansministrarna och industriministrarna, vilka har ställt sig bakom förslagen. Besluten innebär att det blir enklare att genomföra direktinvesteringar och portföljinvesteringar i aktier för nordiska företag och medborgare.

En arbetsgrupp har upprättats för att göra en studie om jordbrukspolitiken i de nordiska länderna. I detta arbete skall bl. a. analyseras jordbrukspolitikens makroekonomiska och statsfinansiella effekter, samt anvisas eventuella alternativa strategier, exempelvis i form av en gradvis avveckling av jordbruksregleringen, för att uppnå de jordbrukspolitiska målen.

Rapporten *Statligt kreditstöd i Norden* (NORD 1987:10) avgavs till Nordiska ministerrådet hösten 1986. Denna rapport skall följas upp av en särskild arbetsgrupp som skall identifiera stödordningar som kan vara handelssnedvridande. Gruppen skall också pröva eventuella förslag till åtgärder med anledning av rapporten.

Inom ramen för arbetet med att avveckla handelshinder i Norden har inom sektorn utarbetats en rapport om tullrelaterade frågor. Rapporten innehåller en värdering av möjligheterna att åstadkomma olika slag av förenklingar och lättnader i tullprocedurerna. Nordiska ministerrådet har behandlat rapporten och bl. a. beslutat att de nordiska länderna i internationella överläggningar verkar för vissa lättnader och att viss information om tullbehandlingen förbättras.

Arbetsgruppen som utrett möjligheterna att harmonisera de generella omsättningsskattesystemen i Norden har under året avgivit en rapport. I rapporten utpekas vissa konkreta områden för fortsatt arbete. Arbetsgruppen fortsätter sitt arbete med att studera dessa områden.

I juni 1986 förändrades organisationen på sektorn sålunda att ämbetsmannakommittén för ekonomi och finanspolitiska frågor upprättades. I samband därmed lades ämbetsmannakommittén för valutafrågor och finansiella frågor ned. Nordiska finansiella utskottet har ansvaret för växelkurs- och valutaregeringsfrågor och rapporterar direkt till finansministrarna. 1987 var det första hela verksamhetsområdet med den nya organisationen, som visat sig fungera väl och vara ändamålsenlig för sektorns arbete.

3.2 Nordiska uttalanden i internationella ekonomiska frågor

3.2.1 Uttalanden i Internationella Valutafonden (IMF)

De nordiska länderna har i samband med Internationella valutafondens årsmöte i september 1987, samt interimskommitténs möte våren 1987, gjort uttalanden om det internationella ekonomiska läget och om IMF:s verksamhet. Följande uttalande bör framhållas:

- Samtidigt som man noterat en rad positiva inslag i den världsekonomiska utvecklingen, i synnerhet den fortsatta ekonomiska tillväxten i förening med en förhållandevis låg inflationstakt, har de nordiska länderna pekat på de risker som är förknippade med den nuvarande situationen. Riskerna sammanhänger primärt med de stora obalanserna i de viktigaste ekonomierna. Även om det pågår en reduktion av dessa obalanser är takten alltför långsam för att ett tillfredsställande läge skall kunna nås ens på medellång sikt. Andra allvarliga problem är den höga arbetslöshetsnivån, skuldländernas svåra situation samt den tilltagande protektionismen.
- De senaste årens förstärkta ekonomiska samarbete mellan de största i-länderna har bidragit till en betydande växelkursanpassning. Detta är positivt. Emellertid har de stora bytesbalansöverskotten i Västtyskland och Japan samt underskottet i USA hittills inte förändrats nämnvärt. Detta är ett faktum som försvårar en stabil internationell ekonomisk utveckling. Därför är det viktigt, att de stora länderna vidareutvecklar det ekonomisk-politiska samarbetet och beaktar de internationella effekterna av den egna politiken. Det är därvid angeläget att överskottsnationerna utnyttjar tillgängligt utrymme för att stimulera den inhemska ekonomin.
- Av störst vikt för den internationella ekonomiska stabiliteten är dock att USA reducerar det egna budgetunderskottet; utan framsteg på detta område kommer andra, utanför USA vidtagna, åtgärder inte att få tillräcklig genomslagskraft.
- Med bakgrund av den nuvarande ekonomiska situationen – och det förhållandevis ringa bidrag som penningpolitiska insatser kan ge i termer av tillväxt utan accelererande inflation – är det nödvändigt att ge finanspolitiken en mera framträdande roll.
- IMF:s övervakning av medlemsländernas ekonomiska politik bör stärkas. Från nordiskt håll har man även stött förslag om att mera systema-

tiskt använda ekonomiska indikatorer i övervakningen, inklusive om sådana indikatorer, t. ex. växelkurser, kan ha en roll som utlösare av internationella överläggningar om behovet av anpassningsåtgärder.

- Då det gäller skuldcrisen är den s. k. case-by-casemetoden, dvs att hantera skuldproblemen med utgångspunkt i de förhållanden som gäller i respektive land, fortfarande den metod som bör tillämpas. Vidare är det av avgörande betydelse att alla aktörer – de multilaterala institutiönerna, kreditorländerna, skuldländerna och affärsbankerna – aktivt medverkar. Skuldlandets egen anpassningspolitik utgör en hörnsten i denna strategi.
- Även för att undvika att den redan nu prekära situationen i en rad u-länder blir akut, är det av största betydelse att i-länderna genererar en stabil tillväxt i världsekonomin samt att de lyckas motverka protektionism. En nödvändig anpassning i skuldländerna blir svår genomförbar om inte deras exportmarknad utvecklas bättre än vad som har varit fallet under de senaste åren.
- De fattigaste och mest skuldtyngda länderna (dvs främst i Afrika söder om Sahara) är i behov av särskilda stödinsatser. Norden har stött IMF-ledningens förslag om en väsentlig utvidgning av den s. k. struktur-anpassningsfaciliteten, som är avsedd för denna länderkategori. Dessutom är det angeläget att framtida skuldombförhandlingar med dessa länder leder till förmånliga villkor. Norden stöder således strävandena att förlänga återbetalningsperioderna på case-by-case basis och finner att lägre räntesatser bör övervägas.
- Norden har understrukit att IMF:s anpassningsprogram och medlemsländernas ställningstaganden till dessa program uteslutande skall baseras på ekonomiska kriterier. Programmen skall även vara av sådan kvalitet att de både leder till att en hållbar externbalansposition för låntagarlandet uppnås och till att den revolverande karaktären hos IMF:s resurser säkras.
- Vad beträffar diskussionen om den internationella likviditeten bör en breddning eftersträvas som innebär att de övergripande likviditetsfrågorna ges större utrymme. Diskussionen har hittills kretsat alltför mycket kring de speciella dragningsrätterna (SDR).

3.2.2 Nordiskt agerande i OECD

Det nordiska samarbetet i anslutning till OECDs verksamhet inom olika delar av det ekonomisk-politiska området har även under 1987 varit intensivt. Det nordiska agerandet har samordnats såväl genom löpande kontakter mellan de nordiska ländernas respektive delegationer i Paris som i form av mera omfattande samråd inför och under viktigare möten. Det förtjänar påpekas, att de nordiska finansministrarna vid sitt möte i Helsingfors i februari 1987, förutom att diskutera sakfrågorna inför, bl. a. OECD:s ministermöte, även tog upp samordningsfrågan. Man enades härvid om att

söka ytterligare stärka den nordiska samordningen dels i förberedelserna, dels genom samråd i samband med själva OECD-mötet. Beträffande de allmänekonomiska synpunkterna gäller att de nordiska länderna i OECD framfört samma grundsyn som i IMF (avsnitt 3.2.1 ovan).

3.3 Det ekonomiska läget i omvärlden och i Norden

I den nordiska konjunkturrapporten 1987 gavs redogörelse för det ekonomiska läget. Här återges några viktiga delar av denna redogörelse. Tillväxten i världsekonomin försvagades i fjol. För OECD-området beräknas BNP-tillväxten ha stannat vid omkring $2\frac{1}{2}\%$ 1986 mot ca 3% året innan. De negativa återverkningarna av fallen i oljepriset och övriga råvarupriser samt USA-dollarns kurs slog igenom påtagligt snabbare än de positiva. Råvaruexporterande länder tvingades radikalt lägga om den ekonomiska politiken och i många fall har läget för redan svårt skuldsatta u-länder förvärrats ytterligare. Utvecklingen ledde också till att investeringsaktiviteten i industriländerna dämpades.

Utvecklingen hittills under 1987 tyder på en från 1986 ungefär oförändrad tillväxttakt i OECD-området. Detta innebär dock en högre tillväxttakt jämfört med vårens förväntningar avseende Förenta staterna, Japan och Kanada. En viss förbättring är också skönjbar i Italien, Storbritannien och i vissa mindre OECD-länder men för Västeuropa i dess helhet beräknas tillväxten stanna vid ca. 2% 1987. Utvecklingen har resulterat i ett märkbart fall i arbetslösheten i USA från 7% till 6% . Situationen i Västeuropa är oförändrad med en arbetslöshet på ca. 11% .

De stora betalningsobalanser, mellan framför allt Förenta staterna, Japan och Förbundsrepubliken Tyskland, som kännetecknat världsekonomin under senare år, består. Sålunda förefaller det externa underskottet i Förenta staterna liksom bytesbalansöverskotten i Japan och Förbundsrepubliken Tyskland att kvarstå med ungefär oförändrad storlek från 1986 till 1987.

Den samlade BNP-tillväxten i OECD-området 1987–1988 bedöms bli av ungefär samma storlek som 1987 – ca $2\frac{3}{4}\%$. För Västeuropa beräknas tillväxten stanna vid ca. 2% . Inflationen förväntas ligga på en fortsatt låg nivå.

En viktig osäkerhetsfaktor i bedömningen av världsekonomin under det närmaste året utgör de stora betalningsobalanserna mellan de största ekonomierna. Hittills vidtagna åtgärder har ännu inte visat sig tillräckliga för att åstadkomma den erforderliga förskjutningen av tillväxten till andra delar av världsekonomin än Förenta staterna. Därmed föreligger också risker för att ett mer dramatiskt förlopp kan utlösas där kursen på USA-dollarn faller, den amerikanska inflationen stiger och recessionstendenser kan göra sig gällande i världsekonomin.

En annan betydande osäkerhetsfaktor, delvis sammanhängande med den ovan beskrivna, utgör den senaste tidens kraftiga fall i aktiekurserna.

Från mitten av oktober fram till början av november har aktiekurserna på flertalet av de stora aktiebörserna fallit med mellan 20 och ca 25%. I förhållande till kursnivån vid slutet av 1986 är det dock fråga om små kursfall. Till förklaringsfaktorerna bakom aktienedgångarna hör bl. a. att aktiekurserna har varit klart övervärderade i förhållande till andra finansiella placeringar. Oklarhet kring utvecklingen av det amerikanska budgetunderskottet samt de ovan berörda stora betalningsobalanserna mellan de största ekonomierna har vidare sannolikt bidragit till osäkerhet om den framtida ekonomiska utvecklingen.

Fallet i aktiekurserna kan tänkas påverka den reala ekonomiska utvecklingen på flera olika sätt. För det första torde den med aktiekursnedgången sammanhängande reduktionen av hushållens förmögenhet verka dämpande på den privata konsumtionen, i synnerhet konsumtionen av varaktiga varor. Denna effekt borde vara särskilt stark i Förenta staterna där andelen aktier ägda av privatpersoner är förhållandevis hög. Man kan emellertid anta att den starka aktiekursökningen som föregick det kraftiga fallet inte fullt ut hann slå igenom i form av ökning i hushållens konsumtion, något som i så fall reducerar efterfrågebortfallet.

Aktiekursfallet torde även påverka investeringsutvecklingen. I negativ riktning inverkar den allmänt sett större osäkerheten samt en i kursfallens spår ökad svårighet att anskaffa riskvilligt kapital. En dämpad konsumtionsefterfrågan verkar också återhållande på investeringsutvecklingen. Å andra sidan torde aktiekursfallet ha lett till en ökad efterfrågan på obligationer och sålunda till en lägre räntenivå. Härigenom kan de negativa effekterna på konsumtionen och investeringarna reduceras.

Utvecklingen på aktiebörserna under hösten 1987 har inte beaktats i den prognos som redovisas i tabell 1. Sannolikt kommer aktiekursfallet att medföra en svagare tillväxt under det kommande året än vad som anges i föreliggande bedömning. Effekterna på de nordiska länderna torde i första hand ske indirekt, dvs via de effekter på den internationella ekonomin som berörts ovan.

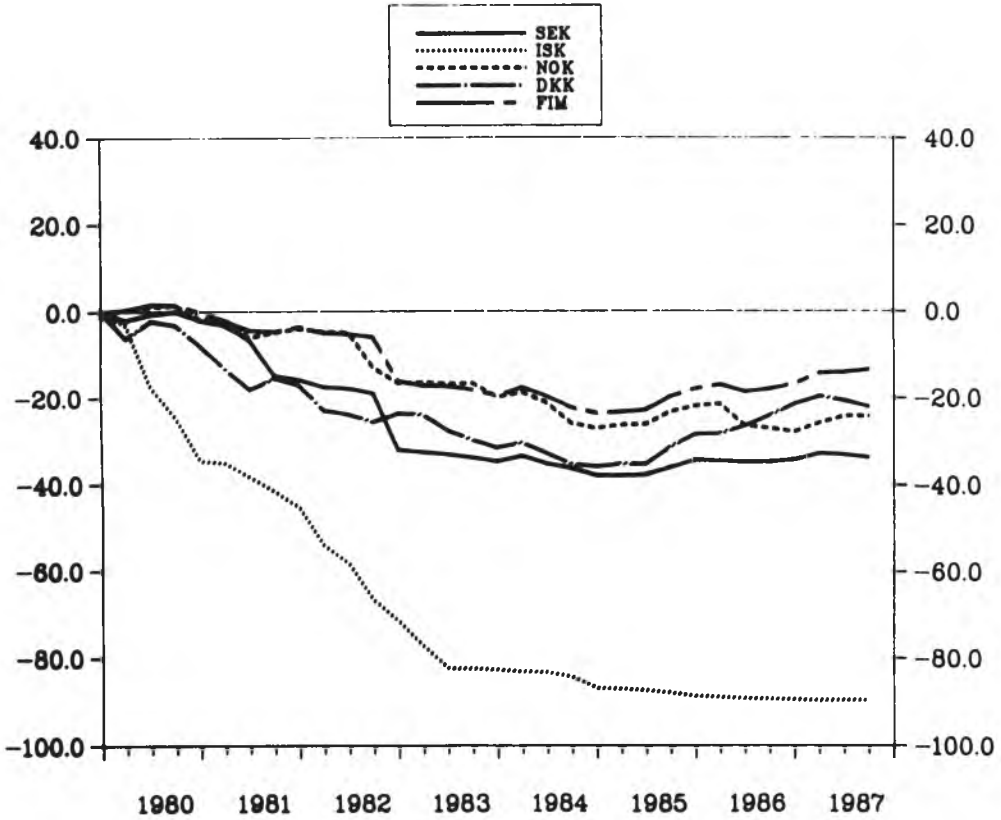
Effekterna av fallet i aktiekurserna blir i hög grad beroende av hur den ekonomiska politiken utformas i de stora industriländerna. Framför allt skulle åtgärder för att nedbringa budget- och bytesbalansunderskotten i Förenta staterna kunna verka stabiliserande.

Tabell 1. Nyckeltal för den internationella ekonomin

	1986	1987	1988
<i>Bruttonationalprodukt i fasta priser</i>	Förändring i procent från föregående år		
Förenta staterna	2,9	2 1/2	3
OECD-Europa	2,7	2 1/4	2
Japan	2,4	3 1/2	4
OECD-totalt	2,8	2 3/4	2 3/4
Norden	2,6	1,9	1 1/2
<i>Konsumentpriser</i>	Förändring i procent från föregående år		
Förenta Staterna	2,2	4 1/4	4 1/2
OECD-Europa	3,7	3 3/4	4
Japan	0,6	0	1 1/2
OECD totalt	2,8	3 1/2	4
Norden	4,7	5	4
<i>Bytesbalanssaldo</i>	I procent av BNP		
Förenta Staterna	-3,3	-3,3	-2,6
OECD-Europa	1,3	0,9	0,5
Japan	4,4	4,1	3,5
OECD totalt	-0,2	-0,2	-0,2
Norden	-2,3	-1,9	-2,2
<i>Arbetslöshet</i>	Procent av arbetskraften		
Förenta staterna	7,0	6	5 1/2
OECD-Europa	10,9	11	11
Japan	2,8	3	3
OECD totalt	8,3	8	8
Norden	4,1	4,1	4,2

Källa: OECD och de nordiska ländernas nationella uppskattningar.

Diagram 1. Procentuella kursändringar för de nordiska valutorna gentemot SDR under perioden 1980 – tredje kvartalet 1987

Tillväxten i de nordiska länderna sammantagna har bromsats upp kraftigt under 1987. Det beror uteslutande på utvecklingen i Danmark och Norge. Efter att under 1986 ha legat i linje med tillväxten i OECD-området som helhet beräknas tillväxttakten i Nordens samlade bruttonationalprodukt dämpas 1987 och därmed bli lägre än i övriga industriländer. Utsikterna för 1988 innebär en fortsatt försvagning av tillväxttakten för Nordens del, vilket innebär att skillnaden i tillväxttakt gentemot de övriga OECD-länderna skulle komma att vidgas ytterligare (tabell 1).

Konsumentpriserna ökade betydligt mer i Norden än i övriga industriländer 1986. Särskilt i Island och Norge har inflationen varit hög. Utvecklingen hittills under 1987 innebär att inflationstakten i Norden ligger ca. en procentenhet högre än i övriga industriländer. Skillnaden i inflationstakt har sålunda minskat. För 1988 bedöms inflationstakten i Norden komma att uppgå till omkring 4%, dvs. ungefär samma nivå som den förutsedda för OECD-området som helhet.

Nordens bytesbalans försämrades påtagligt 1986, främst till följd av ett kraftigt omslag i Norge. Bytesbalanssituationen har förbättrats 1987 men underskotten är fortfarande förhållandevis stora. En fortsatt förbättring är att vänta 1988.

Arbetsmarknadsläget i Norden kännetecknas av förhållandevis låg arbetslöshetsgrad. I Danmark och i viss mån i Finland är emellertid arbetslösheten högre än i övriga nordiska länder. Under 1986 och 1987 har andelen arbetslösa i Norden som helhet legat kring 4%. En viss tendens till uppgång kan förutses 1988.

En redogörelse för den ekonomiska politiken i de nordiska länderna finns i 1987 års konjunkturrapport.

3.4 Utvecklingen på växelkursområdet i Norden

Under redovisningsperioden 15 oktober 1986–15 oktober 1987 har följande beslut fattats, dels avseende kursförändringar för de nordiska valutorna, dels angående viktiga tekniska ändringar i de kursarrangemang som tillämpas:

– Vad Danmark beträffar, har det under perioden, inom ramen för EMS-samarbetet, ägt rum en växelkursjustering. Med effekt från och med den 12 januari 1987 ändrades de bilaterala paritetskurserna på följande sätt; tyska mark och holländska floriner skrevs upp med 3 procent och belgiska franc skrevs ned med 2 procent. Övriga valutor förblev oförändrade. För den danska kronan innebar detta – när hänsyn även tagits till britiska pund och grekiska drachmer – en förändring av centralkursen gentemot ECU, från 7,82 till 7,85 kronor per ECU.

Den effektiva kursen i indexform för danska kronor (1980=100) steg under perioden september 1986 – september 1987 från 91,8 till 92,5. Detta innebär en ökning med 0,8 procent. Förändringen var primärt en följd av dollarkurs-fallet samt dess återverkningar på i synnerhet den svenska och den norska kronan.

– I Finland har inga ändringar vidtagits i växelkurspolitiken under redovisningsperioden. Poängtalet för valutaindex har varierat mellan 102,0 och 104,7.

– Island vidtog i början av 1987 en förändring i valutakorgen i form av övergång från handelsvikter till en tillämpning av valutavikter. (Detta innebär kortfattat, att vikterna ändrades från att ha speglat länders export och import till att spegla olika valutors betydelse i valutatransaktionerna). Ändringen, som trädde i kraft den 28 januari, företogs bl. a. mot bakgrund av den amerikanska dollarns fall i början av året. Den 12 oktober återgick Island till handelsvikter.

Den isländska regeringen har under 1987 fortsatt att driva en politik för att hålla den effektiva växelkursen på en stabil nivå.

Under redovisningsperioden föll den effektiva kursen med endast ca 2,7 procent; denna depreciering skedde till största delen under perioden fram till slutet av januari i år.

- I Norge har inga ändringar i växelkurspolitiken vidtagits sedan kursjusteringen i maj 1986. Under hösten 1986 försvagades den norska kronan. Valutaindex låg i november på den lägsta punkten i det intervall som tidigare fastställts (109,5 – 114,5) och förblev i stort på denna nivå fram till slutet av januari 1987 då den stärktes gradvis. Från juli i år och fram till slutet av redovisningsperioden har den norska kronans valutaindex legat nära den starkare ytterpunkten i intervallet.
- I Sverige har inga ändringar i växelkurspolitiken vidtagits under den aktuella perioden. Valutaindex för den svenska kronan har varierat mellan 130,7 och 132,1.

Liksom i tidigare årsberättelser visas i tabell 2 kursförändringar för de nordiska valutorna och för vissa huvudvalutor gentemot den särskilda dragningsrätten, SDR. SDR är sammansatt av fastställda mängder av de fem huvudvalutorna (US dollar, tyska mark, japanska yen, engelska pund och franska francs). Under redovisningsperioden har kursrörelserna för de nordiska valutorna i förhållande till SDR varit små. I diagram 1 visas också de nordiska valutornas förändringar gentemot SDR sedan 1980.

Tabell 2

Kursförändring (i procent) för de nordiska valutorna och vissa huvudvalutor gentemot SDR

	Perioden 15 okt. 1986– 15 okt. 1987	Perioden 4 jan. 1982– 15 okt. 1987
Nordiska valutor gentemot SDR:		
DKK	+1,4	– 5,0
FIM	+4,7	–10,4
NOK	+3,8	–20,8
ISK	–2,2	–78,4
SEK	+1,1	–21,7
Huvudvalutor gentemot SDR:		
USD	–6,0	– 9,9
DEM	+3,2	+11,8
JPY	+1,7	+38,2
GBP	+8,8	–22,4

+ appreciering

– depreciering

3.5 Ändringar i de nordiska ländernas valutaregleringar

I de båda rapporter som under 1987 framlagts av arbetsgruppen för granskning av etableringsrätts- och kapitalmarknadshinder redovisas utförligt gällande valutaregler i de nordiska länderna liksom de ändringar som företagits under senare tid. Med hänsyn härtill sammanfattas i detta avsnitt endast huvuddragen i de förändringar som skett under redovisningsperioden.

I *Danmark*, som kommit längst av de nordiska länderna i liberalisering av valutaregleringen, har inga ytterligare ändringar genomförs under redovisningsperioden.

I *Finland* har den gradvisa liberaliseringen fortsatt. Företagens rätt att uppta utländska krediter har utvidgats, tillåtna maximibelopp för direkta investeringar i utlandet utan förhandstillstånd har höjts och handläggningen av vissa typer av transaktioner har delegerats till valutabankerna. Valutainlåningars möjligheter att placera i utländska värdepapper har vidare underlättats. Desutom har de nyligen bildade placeringsfonderna beretts möjlighet att inom givna ramar placera i utländska värdepapper.

I *Island* har under året en liberalisering avseende kortfristiga importkrediter genomförts. Desutom tillkännagav regeringen i oktober 1987 en rad åtgärder som bl. a. innebär att banker och sparkassor tillåts erbjuda valuta-indexerad inlåning, att staten kommer att ställa ut valutaindexerade obligationer, att privatpersoner och företag tillåts investera i utländska värdepapper samt att isländska företag tillåts investera i utländska företag när detta stärker deras konkurrenskraft. Desutom tillkännagavs att en i juli 1987 införd skatt på upplåning utomlands slopas i och med utgången av 1988.

I *Norge* har valutaregleringen i stort bibehållits oförändrad under perioden, men tillämpningen har anpassats för att säkra att finansieringen av bytesbalansunderskottet sker i önskade former. Totalramen för näringslivets, med undantag för olje- och fartygssektorerna, upplåning i utlandet har höjts från 2,5 till 7,5 miljarder NOK. Vidare har man lagt vikt vid att begränsa möjligheterna för destabiliserande kapitalrörelser. I detta syfte har bl. a. möjligheterna till kurssäkring av skulder och fordringar borttagits.

I *Sverige* har några mindre liberaliseringar skett under perioden, bl. a. genom att kravet på genomsnittlig löptid för finansiella lån i utländsk valuta sänkts från 2 till 1 år. Dessutom har beloppsgränsen för förvärv av rekreationsbostad i utlandet höjts samt reglerna rörande termins- och optionsaffärer liberaliserats. Även i Sverige har förenklingar genomförts som innebär utökad delegering till valutabankerna.

3.6 Nordiska ekonomiska forskningsrådet (NEF)

NEF har för 1987 en budget om ca 2,2 miljoner SEK. Av detta används 2/3 som direkt stöd till forskningsprojekt. För närvarande pågår 16 projekt till vilka stöd lämnats efter ansökan till rådet. Vid urvalet av projekt som skall stödjas fäster rådet stor vikt vid att resultaten skall kunna ha betydelse för utformningen av den ekonomiska politiken i de nordiska länderna.

En utredning om de sociala transfereringssystemen i de nordiska länderna avslutas under 1987 och en slutrapport väntas föreligga i början av 1988. Ett projekt som behandlar lönebildningen i Norden påbörjades under 1986 och beräknas vara slutfört under våren 1988.

Rådet har under 1987 arrangerat ett ekonomisk-politiskt seminarium om "Skattereformer i Norden". Bearbetade föredrag från seminariet kommer att publiceras i rådets serie forskningsrapporter från NEF i början av 1988.

Ett forskningsseminarium under rubriken "Produktivitetsutvecklingen i Norden" avhölls i maj.

Våren 1987 publicerades boken "Penningspolitiken i Norden" vilken baserades på föredrag och inlägg från det ekonomiska politiska seminarieriet 1986.

Forskningsrådets kansli är från den 1 januari 1987 placerat i Lund.

4 Kommentarer till Nordiska rådets rekommendationer och yttranden med anknytning till löpande och ny ekonomisk handlingsplan för Norden

Nordiska rådet avgav vid sin session 1987 tre rekommendationer som anknyter till arbetet med en ny ekonomisk handlingsplan. Rekommendationerna ifråga är nr. 33/1987 angående handlingsplan för nordiskt näringspolitik, nr. 34/1987 angående uppföljning av rapport från arbetsgruppen för utvidgat ekonomiskt samarbete i Norden och rapporter från Nordens fackliga samorganisation samt nr. 45/1987 angående finansieringen av det nordiska samarbetet. Därtill avgav Nordiska rådets ekonomiska utskott i sitt betänkande över kapitlet om handlingsplanen "Norden i växt" i ministerrådets verksamhetsberättelse (C1) vid sessionen tre yttranden som berör såväl den löpande handlingsplanen "Norden i växt" som en ny ekonomisk handlingsplan. Yttrandena avsåg frågor rörande en årlig revidering av den ekonomiska handlingsplanen samt inkorporering av projekt om jämställdhet mellan könen och om miljö i den löpande handlingsplanen.

Dessa rekommendationer och yttranden behandlas här i ett sammanhang.

Nordiska ministerrådet (finansministrarna) beslöt vid sitt möte i juni 1987 att utarbeta ett förslag till ny ekonomisk handlingsplan för Norden. En arbetsgrupp med ämbetsmän på statssekreterarnivå tillsattes för att leda arbetet med den nya handlingsplanen. Samtidigt fastställdes ett mandat för arbetet.

I mandatet konstateras att den ekonomiska utvecklingen i de nordiska länderna varit gynnsam under de senaste åren, men att tillväxten i flera av de nordiska länderna nu håller på att sakta av. Utvecklingen inom EG och arbetet med att förverkliga den gemensamma marknaden nämns som ett viktigt förhållande att beakta i arbetet med den nya planen. Vidare utpekas i mandatet ett antal områden där konkreta insatser kan övervägas, bl. a. infrastrukturinvesteringar, arbetsmarknads- och utbildningsåtgärder, avskaffande av handelshinder, liberalisering av kapitalrörelser samt forskning och utveckling.

Arbetsgruppens förslag till ny handlingsplan skall rapporteras till finansministrarna hösten 1988. Nordiska ministerrådet avser därefter att lägga fram ett förslag till ny ekonomisk handlingsplan till Nordiska rådets session 1989. Den nya handlingsplanen avses ta vid då den löpande handlingsplanen "Norden i växt" löper ut vid utgången av år 1988. En närmare

redovisning av formerna för hur den nya handlingsplanen skall kunna starta vid denna tidpunkt ges i förslaget till planer för det nordiska samarbetet (dokument C2) till sessionen 1988. I ministerrådets överväganden om tidsplaneringen för den nya planen har en avvägning gjorts mellan å ena sidan att det bör vara en kontinuitet mellan den nuvarande och den nya planen och, å den andra sidan, önskvärldheten att kunna bygga arbetet med den nya planen på så lång erfarenhet av den nuvarande planens sätt att fungera som möjligt. Härvid har också konstaterats att en ny plan är att föredra framför en årlig revidering eller liknande av den löpande handlingsplanen. Den ekonomiska utvecklingen i omvärlden och i de nordiska länderna och det västeuropeiska integrationsarbetet är två väsentliga förhållanden som talar för en kraftsamling av det slag som en ny ekonomisk handlingsplan kan innebära.

I mandatet till arbetet med den nya handlingsplanen läggs också stor vikt vid miljöskyddsfrågorna. Dessa skall beaktas dels som ett medel att skapa sysselsättning och teknisk utveckling, dels vid bedömningen av konsekvenser av de olika åtgärdsförslagen i planen.

Frågan om finansieringen av det nordiska samarbetet kommer att göras till föremål för nya överväganden i samband med utarbetandet av den nya handlingsplanen.

Den nämnda statssekretargruppen inledde sitt arbete i augusti 1987. En viktig del av det inledande arbetet har bestått i att initiera ett brett arbete i nordiska samarbetsorgan och organisationer för att utveckla förslag till åtgärder som kan ingå i den nya handlingsplanen. Bland de organ som arbetsgruppen vänt sig till för att inbjuda till framläggande av förslag hör de företrädare för näringslivet och fackliga organisationer som tidigare avgivit rapporter med förslag. Dessa rapporter, främst *Norden inför 90-talet* från Nordens fackliga samorganisation och *Norden finns* från en arbetsgrupp med företrädare för bl. a. näringslivet hör till det underlag som arbetsgruppen tagit del av.

Som nämnts tidigare (se kapitel II) har den löpande handlingsplanen efterhand kompletterats med vissa projekt som konkretiserats och bedömts passa in i handlingsplanens syfte. Till dessa projekt hör det s. k. BRYT-projektet, som syftar till att bryta den könsuppdelade arbetsmarknaden. Enligt budget för 1988 finansieras detta projekt genom den ekonomiska handlingsplanen.

Kapitel XVII

Industripolitik

1 Sammanfattning

Den industriella utvecklingen i de flesta nordiska länderna bedöms ha varit gynnsam under 1987 både vad gäller produktion och investeringar. En förvärring har däremot skett i konkurrenskraften.

Det nordiska industripolitiska samarbetet har ägnat stor uppmärksamhet åt utrednings- och förberedelsearbete för nordiskt teknologiår 1988 och nordisk industriellt center i Oslo. Likaså har kommande satsningar inom bioteknologi förberetts. Ett flerårigt arbete med syfte att underlätta industriellt samarbete över gränserna i Norden har avslutats under året.

2 Den industriella utvecklingen i de nordiska länderna

Den samlade industriproduktionen i de nordiska länderna beräknas ha ökat med omkring 2% 1987 i jämförelse med 1986. Produktionsökningen bedöms bli på mellan 2 och drygt 3% i alla de nordiska länderna utom Danmark, som beräknas få fallande industriproduktion. Ett gemensamt drag för alla de nordiska ländernas näringsliv utgör försvagningen i konkurrenskraft till följd av den relativt sett höga löne- och prisutvecklingen. Denna utveckling bedöms bestå även nästa år, vilket kan dämpa den externa efterfrågan gentemot Norden.

Den under de senare åren snabba ökningen av direkta investeringar över gränserna i Norden har bestått under 1987.

Industripolitiken i de nordiska länderna har präglats av ökade satsningar inom teknisk forskning och utveckling (FoU) – både med generella åtgärder och med selektiva åtgärder inom delar av den nya tekniken. Vidare har frågor med anknytning till näringslivets internationalisering i allmänhet och dess deltagande i de västeuropeiska industriprojekten i synnerhet stått i förgrunden.

I Danmark och Sverige har regeringarna presenterat nya riktlinjer för industripolitiken (i Sverige en näringspolitisk proposition och i Danmark en industripolitisk redogörelse). I Norge har industridepartementet getts utvidgade arbetsområden och omvandlats till ett näringsdepartement.

3 Det nordiska samarbetet inom industrisektorn

3.1 Ministerrådet

Ministerrådets insatser inom industrisektorn har under 1987 fokuserats kring följande områden:

Ministerrådet har under året låtit en projektgrupp utreda förslag till aktiviteter, organisation, budget, mm att ingå i ett *nordiskt industriellt center i Oslo*. Utredningsarbetet har legat till grund för ett ministerrådsförslag som överlämnats till Nordiska rådet. Med detta förslag har ministerrådet önskat markera en ökad ambition för det nordiska industripolitiska samarbetet genom att skapa ett slagkraftigt instrument för nordiskt samarbete kring teknisk forskning och utveckling samt industriell förnyelse. Inom ramen för det industriella centret ges Nordiska industrifonden en ny och utvidgad roll som ett initierande och pådrivande organ rörande ett antal områden av betydelse för det nordiska industrisamarbetet. Enligt ministerrådets mening skall centret byggas upp successivt under en treårsperiod. I övrigt hänvisas till ministerrådsförslaget.

Under 1987 har en arbetsgrupp lämnat förslag till förenklat industriellt samarbete i Norden rörande direkta investeringar och portföljinvesteringar (*Industrisamarbete och direkta investeringar* – NU 1987:2 – samt *Industrisamarbete och portföljinvesteringar* – NU 1987:5). På det etableringsrättsliga området föreslås det bl.a att slopa tillståndsplikten vid förvärv av mindre företag och vid nyetableringar. Ytterliggare förenklingar vid förvärv av övriga typer företag och av fast egendom i samband med näringsverksamhet föreslås bli föremål för nationella utredningar. Industriministerrarna har beslutat att i princip ställa sig bakom utredningens förslag. Förslagen skall i varje land sökas bli genomförda innanför de ramar som gäller för nationella regleringar och procedurer. I och med detta har ett flerårigt arbete med att skapa lättnader i regelverken i syfte att underlätta ett industriellt samarbete över gränserna i Norden avslutats.

Ministerrådet beslöt hösten 1986 att 1988 skulle bli ett *Nordiskt teknologigrår*. För det praktiska förberedelsearbetet tillsattes en nordisk samarbetskommitté som tillsammans med nationalkommittéer i respektive nordiska land skulle svara för det praktiska arbetet. Ett omfattande förberedelsearbete har ägt rum under 1987 på såväl nordisk som på nationell nivå, i vilket ett mycket stort antal organisationer har involverats. Aktiviteter planeras för att dels öka intresset för och förståelsen av teknikens betydelse och dels för att främja ett ökat tekniskt samarbete i Norden. Ett kalendarium över alla aktiviteter under teknologiåret och ett nyhetsblad kommer att publiceras av den nordiska samarbetskommittén.

I tillägg till de kraftiga satsningar som görs nationellt har ministerrådet under 1987 låtit utreda och föreslagit satsningar på *bioteknikens industriella tillämpningsområden* att ingå i det ministerrådsförslag som överlämnats om ett nordiskt bioteknologiskt samarbetsprogram. Programmet finns när-

mare beskrivet i kapitel II och kapitel IX. I samarbete med jord- och skogsbrukssektorn har ett arbete inletts i syfte att analysera *patentproblematiken kring levande organismer*.

Från ministerrådets sida har initiativ till framtida nordiska samordningar tagits rörande dels vägar att *främja ett ökat nordiskt deltagande i de västeuropeiska industriprojekten* och dels *nya former för kvalificerad utbildning för tekniker och ledare* i syfte att befrämja kompetensen hos ledning och anställda i de teknikbaserade företagen. Arbetet med att ta fram konkreta förslag inom dessa områden kommer att fortsätta under 1988.

Ökad uppmärksamhet har givits det *tekniska standardiseringssamarbetet* i Norden och dess roll gentemot det motsvarande västeuropeiska samarbetet.

3.2 Institutionerna

3.2.1 Nordiska industrifonden

Nordiska industrifonden är ministerrådets viktigaste instrument för att främja den teknologiska och industriella utvecklingen i Norden. I tillägg till fondens FoU-främjande projektstöd har arbetet med Datahandlingsplanen och den Ekonomiska handlingsplanens delprojekt om teknisk standardisering och FoU-program fortsatt. Fonden har under 1987 haft en total medelsram på drygt 100 miljoner danska kronor.

Det gångna året har karaktäriserats av ett omfattande organisatoriskt utvecklingsarbete. 1987 var fondens första arbetsår i Oslo med i stort sett helt ny personal. Från den 1 januari 1987 fusionerades vidare huvuddelen av Nordforsks verksamhet med fonden och slutligen har fonden berörts av utredningsarbetet om det blivande industriella centret i Oslo.

Fonden har vidare utarbetat ett förslag till ett industriellt inriktat bioteknologiskt program samt förslag om hur fonden kan bidra till en förstärkt nordisk aktivitet i det västeuropeiska FoU-samarbetet. Statusrapporter har publicerats om FoU-programmet och Datahandlingsplanens industriella del.

För en mer detaljerad beskrivning av verksamheten hänvisas till fondens kommande årsrapport.

3.2.2 Nordtest

Nordtest är ministerrådets organ inom provnings- och kontrollområdet. Den samlade budgeten för 1987 har uppgått till omkring 10 miljoner danska kronor. Den fackmässiga verksamheten har utförts av åtta fackgrupper (rörande Akustik och buller, Brand, Bygg, Elektronik, Kemi, Mekanik,

NDT och VVS) och två programkommittéer (konsumentvaruprovning och kvalitetssäkring av provningsverksamhet). Genom medel från den Ekonomiska handlingsplanen har under året arbetet med insatser för att främja Norden som hemmamarknad kunnat fortsätta. En ökad uppmärksamhet från Nordtest's sida har skett under året för att klargöra Nordens roll i det västeuropeiska samarbetet rörande teknisk standardisering och testverksamhet. I dessa frågor sker samverkan med styrgruppen för avveckling av handelshinder i Norden och med de nationella standardiseringsorganen.

För en mer detaljerad beskrivning av verksamheten hänvisas till Nordtest's kommande årsrapport.

3.3 Projekt

Medel från ministerrådet har under året beviljats till:

- en fortsättning av det tidigare geologiska kartläggningsarbetet av Nordkalotten till att omfatta även Mittnordenområdet (för en närmare redogörelse se föregående års verksamhetsberättelse, C1 kapitel XIX avsnitt 2.5),
- ett pedagogiskt utvecklingsarbete i syfte att skapa ett gemensamt nordiskt ledarutvecklingsprogram,
- förberedelsearbetet med Nordiskt teknologiår 1988, samt
- projektgruppen för Nordiskt industriellt center i Oslo.

Vidare har ett inledande arbete om nordiskt samarbete inom industriellt rättsskydd avslutats under 1987.

4 Kommentarer till Nordiska rådets yttranden

Nordiska rådet har hemställt till nordiska ministerrådet att stärka den samnordiska beredskapen både på minister- och sekretariatsplanen för att positivt kunna bidra till att utveckla det nordiska samarbetet inom Eureka.

Nordiska ministerrådet (industriministrarna) önskar anföra följande:

Ministerrådet har låtit kartlägga de nordiska ländernas organisering av deltagandet i Eureka och på basis av denna kartläggning diskuterat frågor av gemensamt nordiskt intresse i anslutning till Eureka-deltagandet. Som en följd av denna diskussion har ministerrådet uppmanat Nordiska industrifonden att i samverkan med de nationella projektkoordinatorerna dryfta erfarenheter från Eureka-deltagandet samt tänkbara vägar för att nå ett ökat nordiskt deltagande i Eureka-projekten.

Nordiska rådet har vidare hemställt till nordiska ministerrådet om att det ministerrådsförslag om upprättande av ett Nordiskt industriellt center i

Oslo, som skall föreligga till Nordiska rådets session 1988, skall innehålla konkreta planer på arbetsuppgifter, uppbyggnad och resurser för institutionen under de kommande åren.

Nordiska ministerrådet önskar som svar på detta yttrande få hänvisa till det ministerrådsförslag i frågan som har överlämnats till nordiska rådet.

Kapitel XVIII

Energipolitikk

1 Energipolitisk samarbeide

1.1 Plan for nordisk samarbeid på energiområdet for perioden 1986–1988

Samarbeidsplanen gjelder årene 1986–1988 og innebærer en videre utvikling av det hittidige energisamarbeid. Den tar hensyn til de anbefalinger som er gitt i finansministrenes handlingsplan for økonomisk utvikling og full beskjeftigelse. Planens hovedområder er nærmere beskrevet i beretningen for 1986 kapitel XX, side 268–70.

1.2 Energi og Miljø

Brundtland-kommisjonens rapport og den globale energianvendelse er drøftet både av Ministerrådet og embetsmannskomiteén for energispørsmål.

Der var enighet om den store betydning som rapporten vil få.

Spesielt bekjempelsen av "drivhuseffekten" ble viet oppmerksomhet, samtidig som det ble poengtert at den innsats som må gjøres ikke alltid er den økonomisk billigste. Bl.a. mot denne bakgrunn reiste ministrene spørsmålet om det burde være nye satsningsområder i det nordiske energiforsknings-samarbeid.

Som et resultat av disse drøftelsene har embetsmannskomiteén for energispørsmål nedsatt en ny *faggruppe for energi og miljø*. Gruppen skal bl. a. ha primær ansvar for implementering av Brundtlandkommisjonens anbefalinger i det nordiske energisamarbeid.

På sesjonen i Stockholm i 1989 vil Ministerrådet fremlegge et minister-rådsforslag om en ny handlingsplan/samarbeidsplan på energiområdet for perioden 1989–1991. Også dette ministerrådsforslaget vil reflektere Brundtlandkommisjonens anbefalinger.

1.3 Nordisk olje- og gassamarbeide i NMR-regi

Den nordiske informasjonsgruppe om gassspørsmål er forum for informasjonsutveksling om naturgass. Medlemmer er representanter for de statlige gasselskaper. Embetsmenn fra energiministerier/departementer deltar som observatører.

Selskapene i gruppen har orientert om flere studier av samarbeidsmuligheter.

Norden står i dag overfor en ny epoke i energiforsyningen. Naturgassen er i ferd med å gjøre sitt inntog. Det faktum at *Danmark* og *Norge* tildels har, og ikke minst vil kunne få, tilgang til store gassreserver er neppe ukjent for noen. Heller ikke er det noen hemmelighet at *Danmark* og *Norge* trenger markeder for denne gassen. I *Finland* og *Sverige* er situa-

sjonen noe annerledes idet det her er et uttalt behov for energitilførsler. Slik sett ligger forholdene godt til rette for å danne et nordisk marked for naturgass. Hvilke forutsetninger som må tilfredsstilles, og hvilke følger en etablering av et nordisk naturgassnett vil få, er imidlertid ikke like åpenbart.

På denne bakgrunnen er det opprettet en arbeidsgruppe som skal legge opp til et seminar om hvilken virkelighet Norden står på terskelen til.

Under gassinformasjonsgruppen er det nedsatt et arbeidsutvalg som forbereder et seminar i Stockholm 14. og 15. mars 1988 om et integrert nordisk naturgassnett.

Under embetsmannskomiteén for energipolitikk er det nå også nedsatt en gruppe for oljemarkedsspørsmål.

Det er uttrykt et ønske om en løpende dialog mellom partene i raffineringindustrien basert på utveksling av informasjon, erfaringer og ideer, noe som forhåpentligvis vil være av interesse for alle parter.

Et overordnet mål med en slik gruppe må være å prøve og styrke og forbedre bransjens konkurranseevne. Man vil ha muligheter for å drøfte miljøkrav innenfor de raffinerte produkter.

Spørsmålet må være om det kan utarbeides en felles nordisk strategi som ved bruk av felles raffineringskapasitet kan skape et marked for raffinerte produkter også utenfor Norden.

For om mulig å fremme en slik utvikling overfor tredjeland er det viktig at myndighetene prøver å gjøre raffineringindustriens struktur så ukomplisert som mulig samt at myndighetene prøver å legge forholdene best mulig til rette for at raffineringindustrien skal ha størst mulig konkurransekraft. Myndighetssiden er representert i gruppen med observatørstatus.

Nordisk kontaktgruppe for olje- og gassspørsmål i Nord har hatt jevnlig møter. Under hensyntagen til den faktiske og forventede utvikling i området, har gruppens virksomhet primært bestått i informasjonsutveksling om den generelle utvikling og de potensielle konsekvenser.

1.4 Energiøkonomisering

Den nordiske gruppe for energiøkonomisering har i 1987 beskjeftiget seg med muligheten for å utarbeide en handlingsplan. Dette skyldes at samtlige nordiske land satser på å gjennomføre tiltak innenfor energiøkonomiseringsområdet. Bl. a. har debatten i Sverige om kjernekraftens avvikling bevirket en øket interesse for å gjennomføre energiøkonomiseringstiltak. Energiøkonomisering oppfattes også som en attraktiv foranstaltning med henblikk på å forbedre miljøet i de nordiske land. Hvis vi bruker mindre energi forurenses vi også mindre. Brundtlandkommisjonens rapport legger også vekt på energiøkonomisering i industrilandene spesielt med henblikk på å øke utviklingslandenes økonomiske muligheter.

Et mål for energiøkonomiseringsgruppen er å iverksette en rekke konkrete prosjekter innenfor feltene energibesparelser i bygninger, industrien,

sparemulighetene angående elforsyning og transport. Dessuten vil man på felles nordisk basis analysere mulighetene for gjennom forskjellige tiltak å øke sparebevisstheten hos de enkelte forbrukere.

I 1987 gjennomførte gruppen for energiøkonomisering et seminarprogram innenfor energibesparelser i industrisektoren og analyserte herunder mulighetene for å spare energi i de nordiske industribransjer.

Man har også analysert den enkelte forbrukers adferd i boliger samt lagt opp til et mer omfattende prosjekt om gjennomførelse av elbesparelser hos de enkelte forbrukere. Det er avholdt to seminarer, et om energiinformasjon vedrørende økonomisering samt et om erfaringene med demonstrasjonsprosjekter. I samarbeid med den nordiske gruppe for energiplanlegging har man avholdt et omfattende arrangement vedrørende mulighetene for å spare energi i transportsektoren.

1.5 *Energiplanlegging*

I den nordiske handlingsplan for perioden 1986 til 1988 er det lagt særlig vekt på en rekke studier angående Norden som hjemmemarked. Disse studier gjennomføres av den nordiske gruppe for energiplanlegging. Studiene omfatter bl.a utvikling av en EDB-modell for el- og varmesystemer. En undersøkelse av de nordiske lands muligheter for å lykkes med forskjellige energiprodukter på hjemme- og eksportmarkedene. Ennvidere er det gjennomført et forprosjekt hvor man særlig har satsset på å analysere miljø- og energisystemer. Dette prosjekt belyser hvilke omkostninger det vil medføre såfremt man ønsker å innføre forskjellige restriksjoner. Disse restriksjoner kan f.eks. være begrensning av NOX-utslipp, svoveldioxid m.v. Prosjektet er tenkt videreført av faggruppen for energi og miljø.

Et seminar om langsiktig energiplanlegging er gjennomført samt en mer omfattende kursvirksomhet i samarbeid med Nordplan. Denne kursvirksomhet har spesielt hatt til formål å utdanne energiplanleggere i kommuner og fylker i de nordiske land. Endelig er det iverksatt en studie om priser og skatter på energiprodukter.

Generelt har man i den nordiske gruppe for energiplanlegging i løpet av 1987 utvekslet erfaringer med nasjonal energiplanlegging samt avholdt seminarer om emner som har hatt bredere nordisk interesse. Videre er de ovenfor nevnte prosjekter benyttet dels i den nasjonale planlegging, dels som grunnlag for mer generell erfaringsutveksling.

1.6 *Energiforskning*

De nordiske energiministre vedtok på deres møte den 23. oktober 1985 i Oskarshamn et omfattende nordisk energiforskningsprogram. Programmet skal oppbygge kompetanse innenfor energiområdet i de nasjonale høyskole- og universitetsmiljøer. Bakgrunnen er at det siden midten av 1970-årene og siden oljekrisen er bevilget betydelige sektorforskningsmidler til energiområdet. Alt i alt er det på nasjonal basis av offentlige midler anvendt ca.

19 mia. kr. til energiforskningsprosjekter i de nordiske land. For å sikre seg at den kompetanse som er innvunnet kan fastholdes, har de nordiske energiministre funnet det naturlig at man også anvender ressurser på å oppbygge kompetansen innenfor universitets- og høyskolesektoren. Ved å samarbeide om dette på nordisk basis har man oppnådd å kunne supplere hverandre og ekspertene har fått adgang til et bredere faglig miljø.

Programmet er finansiert via nasjonale midler som beløp seg til 14.51 mill. DKK i 1987. Som ledd i programmet er det ansatt 35 personer herav 13 som forskningsprofessorer. Det er i programmet lagt betydelig vekt på at forskningsprofessorene har kontakt med samtlige nordiske miljøer som har interesse for deres fagfelt. Det er således avholdt en lang rekke forsker- og spesialkurser innenfor rammene av dette programmet. Programmet satser på kompetanseoppbygging innenfor feltene oljegeologi, oljeteknologi, faste brenslers, fjernvarme og bioenergi. I løpet av 1987 har man også vært i kontakt med Nordisk Industrifond for å undersøke mulighetene for at de forskere som er knyttet til programmet får mulighet til å søke Industrifonden om midler til gjennomførelse av konkrete prosjektaktiviteter. Som ledd i programmet utgis Newsletters samt forskjellige fagpublikasjoner.

Utover det nevnte energiforskningsprogram ble det i 1987 gjennomført en del mindre energiforskningsprosjekter. Disse prosjekter hadde bl. a. til formål å fremme det nordiske samarbeid bl. a. angående alternative energikilder. Man har således gjennomført arrangementer vedrørende landsbyenergi prosjekter, jordvarme samt varmepumper. I forbindelse med seminarer om disse emner er det blitt redegjort for driftserfaringer innenfor de enkelte områder og man har undersøkt mulighetene for å effektivisere rentabiliteten av de vedvarende energianlegg.

De nordiske energiinstitutter har gjennomført et prosjekt vedrørende registrering av samtlige energiprojekter, som foregår i de nordiske land, og som mottar bidrag fra de statlige myndigheter. Registreringen er kombinert med et litteratursøkningsystem, slik at man til enhver tid fra en EDB-terminal vil kunne få en oppdatert liste over løpende prosjekter hvortil de nordiske lands myndigheter yter bidrag. Registreringssystemet benyttes bl. a. i forbindelse med utgivelse av kataloger over spesifikke fagområder.

1.7 Energiinformasjon

Informasjon om det nordiske energisamarbeid har foregått så lenge man har hatt et samarbeid. Spesielt har Nordel intensivt informert om samarbeidet på dette område. I de seneste år har også de nordiske olje- og gasselskaper aktivt informert om det energisamarbeid som har foregått i deres regi. Et særlig informasjonsprosjekt er utformet til bruk i de nordiske lands skoler. Prosjektet omfatter en pakke som inneholder en film, et oppgavehefte, en lærerveiledning og et computerspill samt en fagbok. En

nordisk informationsgruppe har siden 1982 arbejdet med å avholde forskjellige arrangementer med henblikk på dels å øke kjennskapet til det nordiske energisamarbeid i en bredere krets, dels å sikre at resultatene ble spredt i de enkelte fagmiljøer.

1.8 Eksport

Eksport av energiutstyr er av stor betydning for alle nordiske land og inngår i samarbeidsplanen for perioden 1986–1988, jfr. nærmere i beretningen for 1986.

En nordisk gruppe bestående av de nordiske eksportorgan samt de eksportansvarlige har i 1987 søkt å gjennomføre felles fremstøt på energi-eksportområdet. I gruppen inngår også NOPEF og NIB. Man har i første rekke satset på et fremstøt i India. Det er utpekt fire konkrete teknologiske områder hvor man fra indisk side har funnet nordiske samarbeidspartnere. I forbindelse med feasibility-undersøkelser har man funnet områder og prosjekter hvor nordiske industrivirksomheter er interessert i eksportordrer og hvor India har interesse for nordisk teknologi.

I samarbeid med bistandsmyndighetene er det tilrettelagt et fremstøt til SADCC-området.

I *Bilaga* er redegjort for energisituasjonen i de enkelte land.

2 Nordisk kontaktorgan for atomenergispørsmål (NKA)

2.1 Aktuelle kernesikkerhedsspørsmål

Såvel i Norden som internasjonalt var året 1987 præget af opfølgning af reaktorulykken i Tjernoby. En række nationale udredninger vedrørende informationsforløbet, beredskabet og varslingssystemer i forbindelse med ulykken blev udarbejdet. Samtidig har man fortsat målingerne af radioaktivitet i nedfaldsområderne i de nordiske lande og fulgt radionukleidernes vandring i de forskellige naturlige kredsløb. De enkelte nordiske lande har underskrevet de nye IAEA-konventioner om gensidig varsling og bistand, og herudover er der i 1987 indgået en række bilaterale aftaler om informationsudveksling, dels mellem forskellige nordiske lande, dels med andre omgivende lande. Forskellige ændringer både af teknisk og af administrativ art blev besluttet i de enkelte lande for at man bedre kan imødegå en reaktorulykke i fald den skulle optræde i fremtiden.

2.2 Nordisk opfølgning

Det nordiske samarbejde på NKA's arbejdsområde har været præget af disse problemstillinger, og de har været til behandling ved årets to ordinære møder i NKA. I møderne deltog repræsentanter for de forskellige departementer og myndigheder i Norden som er ansvarlige for dette arbejde: energi, miljø- og udenrigsministerier, reaktor- sikkerheds- og strålingsbeskyttelsesmyndigheder, forskningsorganisationer og enkelte industri-

repræsentanter. Iøvrigt behandlede man specielt kernekraftens affaldsspørgsmål og sikkerhedsnormer, både ved temadiskussioner og ved befaring af lagrene for reaktoraffald i Forsmark og for brugte brændselelementer i Olkiluoto.

2.3 Varsling, anlægssikkerhed, sikkerhedskrav, radioaktivitet i levnedsmidler

De forskellige kredse som indgår i NKA har hver for sig fortsat deres direkte samarbejde vedrørende oven for nævnte problemstillinger. Således behandles spørgsmål om varslingssystemer og om radioaktivitetsniveauer i strålings- og sikkerhedsmyndighedernes samarbejde. Et af NKA foreslået specifikt udviklingsprojekt om varslingssystemer har ikke kunnet finansieres med nordiske midler i 1987. Informationsudveksling om kernekraftanlægs sikkerhedsforhold sker ligeledes i reaktorsikkerhedsmyndighedernes regie. I NKA har man diskuteret spørgsmålet om i hvilket omfang det vil være ønskeligt og muligt at komme frem til internationalt anbefalede sikkerhedskrav og normer. NKA's temadiskussion peger på fordelene ved at de detaljerede sikkerhedskrav udformes nationalt, men på grundlag af internationalt accepterede generelle sikkerhedsstandarder. Også de nordiske landes position i internationale overvejelser om normer for radioaktivitetsindhold i levnedsmidler er blevet behandlet.

2.4 Information og kompetence

NKA har besluttet at igangsætte fællesnordisk arbejde på to aktuelle områder. Det første drejer sig om informationsspørgsmål i tilfælde af en ulykkehændelse. Hensigten er at oprette et nordisk kontaktnet mellem informatører, at udveksle informationsmateriale, og at behandle spørgsmål om hvordan information bedst præsenteres i en krisesituation. Det andet område som er taget op drejer sig om opretholdelse af kompetence i de nordiske lande. Man kan forudse vanskeligheder med at sikre tilgang af personale og finansiering af det kompetenceberedskab som er nødvendigt for i fremtiden at kunne leve op til kravet om fagkyndig assistance til myndighederne om reaktorsikkerhed, strålingsbeskyttelse og beredskabs tiltag. For hvert af disse spørgsmål blev en arbejdsgruppe oprettet i 1987.

2.5 FN's konference om atomenergiens fredelige anvendelse

Sikkerhedsarbejdet i Norden kan tjene som eksempel for mange andre lande. Dette fremgik af FN's konference i 1987 om fredelige anvendelser af atomenergi (PUNE), hvor man fra Norden bidrog med et stort antal indlæg, og hvor det nordiske samarbejde i NKA's regie blev præsenteret som eksempel på et fremgangsrigt regionalt samarbejde.

2.6 Radioaktivitet i miljøet

Der er mange års tradition for nordisk samarbejde om målinger af radioaktivitet og spredningen gennem forskellige økologiske systemer. Radioøkologi indgår ikke som selvstændigt programområde i NKA's sikkerhedsprogram 1985–89, men derimod i en række projekter i programmerne aktivitetsspredning (AKTU) og affald (KAV), se også afsnit 3.7. På NKA's initiativ er der udarbejdet et forslag til et nyt flerårigt radioøkologiprogram. De højere koncentrationer af radioaktivt materiale som skyldes Tjernobyl nedfaldet kan udnyttes til at følge stoffernes omsætning i forskellige nordiske miljøer. Det har ikke været muligt i 1987 at skaffe nordisk finansiering til dette program, men arbejdet har givet anledning til at de ansvarlige organisationer selv finansierer forberedelse og afholdelse omkring årsskiftet 1987/88 af fire nordiske mini-seminarer om målemetoder og andre radioøkologiske spørgsmål.

2.7 NKA's sikkerhedsprogram 1985–89

NKA's sikkerhedsprogram er et bidrag når man i Norden vil udvikle avancerede kundskaber som er en forudsætning for at opretholde den høje sikkerhed for reaktorer og affaldsanlæg, og for at man kan bedømme sikkerheden og konsekvenserne ved hændelser i anlæg uden for Norden.

Dette program blev godkendt af energiministrene i 1985. Med 1987 har det gennemløbet over halvdelen af sin periode, og interessante resultater er inden for rækkevidde. Det gælder forståelsen af hvilke mekanismer som vil bestemme om radioaktivt materiale slipper ud af en kernekraftreaktor ved forskellige ulykkescenarier (AKTI), hvordan radioaktivitetens spredning i omgivelserne beregnes, og hvordan modforholdsregler kan reducere dyr og menneskers indtag af radioaktivt materiale (AKTU). På affaldsområdet (KAV) vil mange af resultaterne også kunne udnyttes ved håndtering af andre affaldstyper, for eksempel hvordan miljøgiftes transport og akkumulering i naturen kan beregnes. Man arbejder med hvordan risici skal bedømmes og reduceres (RAS), især når det drejer sig om komplicerede anlæg med flere uafhængige sikkerhedssystemer. Ved hjælp af optimeringsmetoder kan strålingsdoser fra kernetekniske anlæg holdes nede. Metoder til bedømmelse af ændringer med tiden i materialeegenskaber (MAT) er under udvikling, således at man kan bedømme om en sprække vil udvikle sig til et farligt brud. Mere pålidelige beredskaber ved ulykkesituationer kan opnås ved hjælp af moderne informationsteknik (INF).

2.8 Det fremtidige samarbejde om atomenergi- og sikkerhedsspørgsmål

NKA's statutter blev endeligt vedtaget af Nordisk Ministerråd i 1987. Ifølge statutterne skal NKA også i fremtiden befordre nordisk samarbejde om de spørgsmål af fælles interesse som knytter sig til den fredelige anvendelse af atomenergi, herunder spørgsmål vedrørende sikkerhed og miljøeffekter. En nordisk udredning har i 1987 på initiativ af de nordiske

miljøministre under ledelse af den svenske statssekretær Rolf Annerberg ligeledes vurderet nordisk samarbejde om atomsikkerhed og radioaktiv forurening. NKA har i 1987 ladet udføre en ekstern vurdering af forudsætninger og behov for et nyt fællesnordisk sikkerhedsprogram efter 1989. Vurderingen udførtes af den forhenværende norske industriminister Finn Lied som konkluderer at et nyt program bør gennemføres, men at dette bør ske på basis af de ændrede forudsætninger og behov for kundskaber i Norden.

2.9 Økonomi

Bortset fra sikkerhedsprogrammet finansieres NKA's løbende virksomhed direkte af de deltagende lande. Til sikkerhedsprogrammet har NKA i 1987 fået bevilget 7,204 mio. DKK over ministerrådets budget. Nationale indsatser til programmet modsvarer to til tre gange den nordisk finansierede del.

Kapitel XIX

Handelspolitikk

1 Sammenfatning

Med basis i det ofte omtalte Luxembourgmøtet i 1984 er klimaet for et utvidet handelspolitisk samarbeid mellom EFTA-landene og EF blitt stadig bedre. Intensjonene er ytterligere forsterket ved årlige møter mellom EFTA-ministrene og EF-kommisjonen. To konvensjoner er undertegnet av partene som omfatter transittering og forenklet handelsdokumentasjon ("SAD"-dokumentet). Antall områder innenfor EF's program for gjennomføring av det indre marked som kan tilpasses til det utvidete vesteuropeiske markedet er under kontinuerlig vurdering og utvides gradvis. Verd å nevne er det oppstartede miljøvernssamarbeidet som er kommet igang etter det felles miljøvernministermøtet i oktober 1987.

Nordisk handelsjefsmøte utgjør et viktig forum i de nordiske lands utveksling av informasjon og koordinering av posisjoner med henblikk på aktuelle internasjonale handelspolitiske spørsmål. Landene er meget tilfreds med at den nye GATT-runden er satt i verk. Ut over tradisjonelle emner, omfatter den såkalte Uruguay-runden bl. a. handel med tjenester og handelsrelaterte aspekter ved investeringer og intellektuell eiendomsrett.

Den nordiske samhandelens andel av den totale utenrikshandel har økt fra 1985 til 1986. Veksten i landenes eksportspecialiteter har i samme periode vært markant, mens deres eksportandeler på tredjeland alle viser en fallende tendens. Av den nylig publiserte nordiske konjunkturrapporten framgår imidlertid at de nordiske lands eksportmarkedsandeler på tredje land alle viser en fallende tendens.

Med iverksettelsen i juli 1987 av samarbeidsprogrammet om avvikling av handelshindre i Norden har de nordiske regjeringer fått et helt nytt våpen i kampen mot handelshindre og for utviklingen av Norden som hjemmemarked. En særskilt styringsgruppe er gitt i oppdrag å påse at samarbeidsprogrammets målsetting og retningslinjer iakttas av øvrige nordiske samarbeidsorgan. Lister over likeverdige regler, som danner grunnlag for gjensidig godkjenning av varer, er under utarbeidelse og vil etterhvert bli et viktig redskap i arbeidet for å virkeliggjøre målsettingen om en uhindret sirkulasjon av varer i Norden. Både ved gjennomføringen av samarbeidsprogrammet og i løsningen av de anmeldte konkrete problem legges stor vekt på et nært og konstruktivt samarbeid med andre nordiske organ, samt nasjonale myndigheter. Framvekst av nye handelshindre skal effektivt motvirkes ved en uformell nordisk informasjonsprosedyre.

De nordiske handelsprosedyrekomiteer (NORDIPRO) har i 1987 vært aktivt engasjert bl. a. i internasjonalt standardiseringsarbeid vedr. elektronisk overføring av handelsdokumentasjon. Standardreglene, som er et

resultat av et nordisk initiativ, vil bli utgitt av det internasjonale handelskammer.

Samarbeidet om etterutdanning i eksportmarkedsføring har fortsatt i 1987.

Nordisk Prosjektinvesteringsfond er i løpet av 1987 blitt evaluert av en gruppe med representanter for administrasjon, næringsliv og finanslivet. Gruppen har foreslått at NoPEF gjøres til en permanent institusjon og samtidig lagt fram en rekke forslag til utvidelse og effektivisering av virksomheten. Næringslivets interesse for fondets virksomhet har vært stor også i 1987 og interessen konsentrerer seg i økende grad om rådgiving i prosjekt- og investeringsspørsmål.

Nordisk Investeringsbanks prosjektinvesteringsslåneramme ble pr. 1.1 1987 fordoblet til SDR 700 millioner. Banken nyter høy anseelse i det internasjonale kredittmarkedet og er i fortsatt ekspansjon.

I et antall tilfeller av nordisk prosjekteksport har flere eksportkreditinstitusjoner stått for finansieringen og garantistillelse i fellesskap. Dette samarbeid mellom nordiske entreprenører og leverandører av teknisk utrustning finner sted først og fremst innenfor sektorene energi og bygg/anlegg.

De nordiske eksportfremmeorganisasjonenes viktigste samarbeidsforum er de årlige sjefmøtene. I årets høstmøte ble drøftet bl. a. betaling for tjenesteytelser, nordisk kartotek over handelshus og Nordic Data Shipping Base.

2 Innledning

De nordiske lands økonomier er hver for seg små og åpne og sterkt avhengige av sin utenrikshandel. Den politisk-kulturelle utvikling i området har framskapt egalitære samfunn med et næringslivsmønster preget av desentraliserte små og mellomstore bedrifter. Et viktig virkemiddel i denne utvikling er det omfattende system av offentlig støtteordninger som i visse tilfeller er etablert. Disse ordninger er imidlertid ofte av konkurransevridende karakter, og myndigheter og næringsliv setter mye inn på å redusere bruken av slike ordninger.

Det er en nær sammenheng mellom den styrke nordiske bedrifter kan oppvise på det nordiske marked og de muligheter de vil ha på markeder utenfor Norden. Det er således et ønske om å utvikle de nordiske land til ett felles hjemmemarked med mest mulig like vilkår for samhandelen. I denne prosessen har myndigheter og næringsliv funnet det tjenlig å samarbeide nært på en rekke handelspolitiske felt.

Kampen mot proteksjonistiske strømninger og arbeidet for ytterligere liberalisering av den internasjonale såvel som den internordiske handelen gis høy prioritet. Arbeidet for å avvikle handelshindre av alle slag og hindre at nye kommer til står helt sentralt. Viktige nordiske redskap i

denne prosessen er standardiseringsorganisasjonen INSTA og prøvningsorganet NORDTEST.

NORDIPRO (Nordic Committee on Trade Procedures) arbeider for å forenkle handelsprosedyrer; for tiden med et system for elektronisk overføring av handels- og transportdata.

I anstrengelsene for å markedsføre og eksportere nordisk know-how og produkter er flere organer i virksomhet.

- NES (Nordiske eksportskoler) driver undervisning av eksportmedarbeidere gjennom kurs og seminarer.
- NoPEF (Nordisk prosjekteksportfond) bistår økonomisk nordiske eksportframstøt, fremst i den tredje verden. Prosjektene er ofte knyttet til fiskeri og energiforsyning.
- NIB (Nordisk Investeringsbank) arbeider på bankmessige vilkår som regional utviklingsbank. Prosjektinvesteringsslån ytes på gunstige vilkår til mellominntektsland med god kredittverdighet, ofte i forbindelse med långiving fra Verdensbanken og/eller ledende regionale utviklingsbanker.
- Også innenfor eksportkreditt – og eksportkredittgarantiområdet foregår et nært nordisk samarbeid. De nordiske garantiinstituttene (EKN i Sverige, EKR i Danmark, GIEK i Norge og VTL i Finland) kan ved nordisk prosjekteksport gi garantidekning for inntil 40 % for underleveranser fra bedrifter i medkontrahentenes land.

I Ministerrådet ivaretas det formelle handelspolitiske samarbeid av Embetsmannskomiteen for handelspolitiske spørsmål (EK-H). Besluttende organ er samarbeidsministrene (MR-SAM) idet utenrikshandlesministrene ikke møter som formelt ministerråd.

I visse internasjonale fora består et uformelt nært og fortrolig samarbeid mellom de nordiske land, både på myndighetssiden og mellom næringslivsorganisasjoner, der felles nordisk holdning ofte er utarbeidet på forhånd og landene opptre med én talsmann.

3 Norden som hemmamarknad

Arbetet med att stärka Norden som hemmamarknad ges en framträdande plats i den nordiska handlingsplanen för ekonomisk tillväxt och full sysselsättning. Viktiga områden som prioriteras är avvecklingen av handelshinder och åtgärder för att underlätta och stärka samarbetet på utomnordiska marknader.

Efter behandlingen på Nordiska rådets session 1987 har ministerrådet fastställt samarbetsprogrammet om avveckling av handelshinder i Norden.

Vid det femte utrikeshandelsministermötet 1987 presenterade ämbetsmannakommittén för handelspolitik de ansträngningar som gjorts att som ett första steg förankra programmet hos de nordiska samarbetsorganen.

4 Handelspolitisk samarbeid i Vest-Europa

Oppfølging av ministermøtet EFTA/EF i Luxembourg i april 1984 og EFTA-toppmøtet i Visby i mai samme år har stått sentralt i arbeidet med handelspolitiske spørsmål i Vest-Europa. Klimaet for et utvidet handelspolitisk samarbeide mellom EFTA-landene og EF er vesentlig bedret. Dette er senere blitt ytterligere forsterket ved årlige møter mellom EFTA-ministrene og EF-Kommisjonen, samt ved en erklæring gitt i september 1986 fra EF's Råd om det videre samarbeidet med EFTA-landene.

Gjennom disse møtene og den konkrete oppfølgingsprosessen på ekspertnivå har en staket ut kursen for en videre utbygging af det vest-europeiske økonomiske samarbeidet.

Erklæringen fra Luxembourg-møtet bærer bud om en ny fase i samarbeidet mellom EF og EFTA-landene. På det handelspolitiske området er hovedmålsetningen å legge forholdene til rette for fremveksten av et vest-europeisk hjemmemarked for 350 mio. konsumenter. I oppfølgingsarbeidet har en så langt gitt spesiell prioritet til samarbeid om konkrete tiltak: harmonisering av standarder, avskaffelse av tekniske handelshindre, forenkling av opprinnelsesregler, liberalisering av eksportrestriksjoner, samt adgang til å avgå tilbud i forbindelse med offentlig innkjøp. De to første multilaterale felles konvensjoner har blitt signert av EFTA-landene og EF-kommisjonen og vil bli iverksatt 1.1.88. Disse gjelder transittering, samt forenkling av handelsdokumentasjon ("single administrative document").

Foruten tiltak av handelspolitisk karakter ble det også lagt spesiell vekt på samarbeid innen forskning og utvikling. Samarbeidsområdene utvides stadig. EFTA-landene og EF er nå enige om å vurdere nærmere hvilke områder innenfor EF's program for gjennomføring av det interne marked som kan tilpasses til det utvidede vest-europeiske markedet. Disse omfatter bl. a. finansielle tjenester, statsstøtte, indirekte beskatning, industriell og intellektuell eiendomsrett, varemerkeforfalskning, produktansvar og utdanning.

Arbeidet med miljøvern har skutt fart med gjennomføringen av et felles miljøvernminister møte i oktober 1987.

Det er opprettet en EFTA-EF-embetsmannsgruppe på høyt nivå for å følge opp intensjonene fra Luxembourg-møtet for å sikre at den politiske erklæring hurtig kan omformes til praktiske resultater. For utvalgte områder er det utarbeidet felles mandater for det videre oppfølgingsarbeidet.

I spesielle brevvekslinger med EF har Finland, Norge og Sverige akseptert en midlertidig tolkning av handelsavtalen med Kull- og stålunionen ved å påta seg å tilpasse de prisregeler som inngår i avtalen. Det avholdes regelmessige møter på nordisk plan for drøftinger av forholdene på stålsektoren spesielt hva angår forhandlinger med EF.

EF's økende bruk av antidumping-undersøkelser har også vært rettet

mot nordiske foretak og har bl. a. for ferrosilicium og trefiberplater ført til inngåelse av minsteprisavtaler. EFTA-landene arbeider internt med en analyse av mulighetene for å erstatte anti-dumping regelverket med konkurranseregler i Vest-Europa.

Det arrangeres regelmessige diskusjoner om EF-spørsmål mellom Danmark og de respektive nordiske land. De tradisjonelle møtene i de blandede komiteer under Frihandelsavtalene er forum for regelmessig gjennomgang av de vansker partene støter på i gjennomføringen av Frihandelsavtalenes bestemmelser.

5 Nordisk samarbejde i de internationale organisationer angående handelspolitikk

Et viktig forum for uformel informationsudveksling og koordinering med henblik på aktuelle handelspolitiske spørsmål er det såkaldte nordiske handelschefsmøde, som i de senere år har fundet sted to gange årligt. Udover dette møde mellem embedsmænd med ansvar for de nordiske landes udenrigshandel holdes løbende kontakt på embedsmandsniveau både mellem de nordiske hovedstæder og ved ambassaderne, især de som har tilknytning til de internationale organisationer på handelsområdet.

Det er et nært samarbejde mellem de nordiske lande om de handelspolitiske spørgsmål i GATT. Der er fuld enighed om, at GATT fortsat skal være rammen om det åbne multilaterale handelssystem, som stadig bør styrkes og udvikles. Respekten for både GATT's principper og regler og for de kontraherende parters rettigheder og pligter er af vital betydning for lande, der som de nordiske er økonomisk meget afhængige af deres udenrigshandel.

De nordiske lande er meget tilfredse med, at Uruguay Runden, som er GATT's 8. runde af multilaterale handelsforhandlinger, er iværksat. Runden forventes at blive afsluttet i 1990, og dens indledende fase, der afsluttes med udgangen af 1987, er forløbet godt. Uruguay Rundens grundlag og målsætning, der fremgår af Punta Del Este-erklæringen af september 1986, gør den til den mest omfattende og ambitiøse GATT-runde. Ud over klassiske rundespørgsmål som en formindskelse af told og en avvikling af ikke-toldmæssige handelshindringer, søger man at løse problemer for handelen, som længe har stået uløste på GATT's dagsorden, som f.eks. handelen med landbrugsvarer og tropiske produkter samt bedre regler for indgreb mod markedsforstyrrende import af enkelte varer (sikkerhedsklausulen). Desuden omfatter Runden utraditionelle GATT-emner som handel med tjenesteydelser samt handelsrelaterede aspekter af investeringer og intellektuel ejendomsret.

De nordiske lande samarbejder også i forbindelse med behandlingen af økonomiske og handelspolitiske spørgsmål i andre internationale organisationer, især FN, OECD, Verdensbanken og IMF. På flere områder i

FN-sammenhæng afgives således fælles nordiske indlæg. Det kan yderligere fremhæves, at der i de analytiske forberedelser af en række forhandlinger på det økonomiske område i FN er etableret en praksis for nordiske samrådsmøder, eksempelvis i forbindelse med UNCTAD's styrelsessamlinger og ECOSOC's sommersamlinger. Samarbejdet omfatter desuden samråd om økonomisk samarbejde i FN i forbindelse med FN's generalforsamling.

6 Nordisk samhandel

Den internordiske handel (importtal) beløb sig i 1986 til USD 19.8 mrd., som svarer til 21.5% af Nordens totale import. Den tilsvarende import i 1985 var USD 16.1 mrd. (21.2% af totalimporten) og dette indebærer en forøgelse på 23.1% fra 1985 til 1986. Til sammenligning steg Nordens totale import 21.3% i samme periode.

Eksporttallene viser samme udvikling. De nordiske landes eksport til Norden var i 1986 USD 21.1 mrd. mod USD 16.9 mrd i 1985. En forøgelse på 24.7%. De nordiske landes totale eksport forøgedes i samme periode med 15.4%. Andelen af eksporten som går til Norden steg fra 20.8% i 1985 til 22.5% i 1986.

Importandelene fra Norden er højest for Norge og Island med henholdsvis 29.2% og 29.1%. For Islands vedkommende indebærer dette en stigning på et par procent i forhold til 1985. For de øvrige nordiske lande var andelen henholdsvis 19.4% for Sverige, 19.2% for Danmark og 18.8% for Finland. For Sverige var andelen den samme i 1985. For Danmark er der tale om et fald på knap 1% og for Finland en stigning på et par procent i forhold til 1985. Udviklingen fra 1985 har altså været forholdsvis stabil.

Når det gælder eksportandelene er variationen endnu større end for importen. 25.5% (24.6% i 1985) af Sveriges eksport i 1986 gik til de øvrige nordiske lande, mens Islands andel var nede på 10.7% (8.1% i 1985).

For de øvrige lande var eksportandelen i 1986 (1985 i parentes) henholdsvis 23.5% (21.6%) for Finland, 21.8% (21.4%) for Danmark og 16.6% (14.3%) for Norge. Udviklingen fra 1985 til 1986 i de enkelte nordiske landes handel viser at det faktisk kun var Danmark der ikke havde en relativ øgning i deres import fra Norden i forhold til den totale import (opgjort i USD). Sveriges øgning af nordisk import svarer stort set til øgningen i den totale import. De tre andre nordiske lande øgede også deres nordiske import, mens den totale importstigning var betydelig mindre. For året 1986 lå landenes nordiske import i området 18–30% af totalen.

Målt i nationale møntenheder viser udviklingen fra 1985 til 1986 i de enkelte nordiske lande, at Danmark og Sverige havde et fald i importen fra Norden på henholdsvis 9.6 og 5.2%. Islands import fra Norden steg 31%, og for Norge og Finland var stigningen på henholdsvis 15.0 og 6.0%.

Islands eksport til Norden steg 75.8%. For de øvrige lande så tallene således ud: Danmark -2.7%, Finland 7,0%, Norge -9,2% og Sverige 5.8%.

Samhandelen imellem de enkelte nordiske lande i perioden 1985–1986 (USD) viser en stigende udvikling. Det kan bl. a. bemærkes at Sverige har mere end fordoblet sin import fra Island (130.4%) fra USD 11.5 mill. til 26.5 mill.

Både de nordiske landes eksport til og import fra det øvrige Norden har haft en positiv udvikling i første halvår 1987, målt i USD; når der sammenlignes med første halvår 1986. I denne periode har Norge forøget sin eksport til Norden med 28.5%. For Finland, Island og Sverige er forøgelsen på henholdsvis 24.7%, 17.9% og 12.1%. Importforøgelsen var for Islands vedkommende på 29.0%. For Finland, Norge og Sverige var forøgelsen på henholdsvis 22.9%, 17.2% og 21.0%. Det må dog understreges at dollarkursen er faldet fra første halvår 1986 til første halvår 1987.

Målt i nationale møntenheder viser tallene en mere normal udvikling i samhandelen. Det bør dog bemærkes at Sverige har mindsket sin eksport til Norden med 1.7% og som et yderpunkt på importsiden, har Island forøget sin import fra Norden med 21.4%.

Hvad specialiteterne (produkter/produktgrupper som landene selv fremhæver som vigtige) angår bemærkes at Sverige og Danmark har tilført denne grupperingen visse produktnumre i SITC-nomenklaturen. For Finland, Island og Norge er specialiteterne stadig de samme. Udviklingen for perioden 1980 til 1986 for Nordens andel af de nordiske landes eksport af specialiteter i procent viser en markant stigning for henholdsvis Danmark, Finland, Norge og Sverige på 6.6%, 27.5%, 15.0% og 7.8%.

7 Samarbeid om avvikling av handelshindre i Norden

Samarbeidsministrene besluttet i møte ved sesjonens avslutning 27. februar 1987 å vedta et samarbeidsprogram om avvikling av handelshindringer i Norden, samt å overlate til embetsmannskomiteen for handelspolitiske spørsmål, EK-Handel å sørge for at programmet ble satt ut i livet.

Samarbeidsprogram om avvikling av handelshindringer i Norden, NORD 1987:24 gir anvisning på framgangsmåte ved behandling av ulike typer handelshindre. I rapporten *Handelshindringer i Norden*, NU 1985:9, var gjort en kategorisering av det store antall konkrete klager om problemer ved eksport som var anmeldt fra næringslivet i landene. I forbindelse med utarbeidelse av samarbeidsprogrammet rapporterte alle berørte samarbeidsområder (embetsmannskomiteer o.a.) om framdriften i arbeidet med å løse de problemer som hørte under de respektive organer. Et sammendrag av disse rapporter er tatt inn i NORD 1987:24, ss 37–46.

Til å gjennomføre samarbeidsprogrammets bestemmelser som gjelder tekniske handelshindre er det opprettet en særskilt styringsgruppe. EK-Handel har det overordnede oppsyn med at hensynet til avvikling av alle

former for ikke-tariffære handelshindre iakttas i nordisk samarbeid i overensstemmelse med de nordiske lands internasjonale forpliktelser.

Styringsgruppens virksomhet

Styringsgruppen for avvikling av tekniske handelshindre har lagt stor vekt på å bringe samarbeidprogrammets idé og målsetting ut til det nordiske samarbeidsapparat. Dette er en tung pedagogisk øvelse, siden samarbeidsprogrammets retningslinjer for implementeringen representerer en kvalitativ ny angrepsmåte i forhold til tradisjonell regelverkharmonisering. Således har Styringsgruppen både selv tatt initiativ til, samt fått henvendelser om å møtes med ulike samarbeidsorgan for å gi veiledning for å gjennomføre programmet.

Styringsgruppen har videre etablert en arbeidsform for løpende å behandle konkrete handelshinderproblem som blir anmeldt. Endelig har Styringsgruppen laget et arbeidsprogram for 1988 slik som forutsatt i mandatet.

Resultater av arbeidet

Aktiviteten med å iverksette programmet har kun vært igang i noen få måneder, og det har foreløpig ikke vært mulig å se konkrete resultater av arbeidet. Den tyngste oppgaven i initieringsfasen vil være å trenge igjennom med budskapet i samarbeidsprogrammet. Prinsippet om gjensidig godkjenning av prøving og kontroll av produkter er kvalitativt nytt i det nordiske samarbeidet. Erfaringene så langt viser at samarbeidsorganene lett faller tilbake i tradisjonell harmoniseringstenking når framgangsmåten ved utarbeidelse av lister over likeverdige regler diskuteres. For å kunne få gjennomført samarbeidsprogrammets intensjoner, har Styringsgruppens medlemmer og sekretær foreløpig hatt møter med det permanente nordiske utvalg for næringsmiddelsspørsmål (PNUN), arbeidsgruppen for utredning av spørsmålet om en nordisk arbeidsmiljøkonvensjon, EK-Arbeidsmiljø, Nordisk Industrifond, EK-Bygg og Nordisk komité for byggbestemmelser (NKB), samt med representanter for de nordiske handelskamre.

Konkrete tilfelle av ikke-tariffære handelshindre

Under arbeidet i 1986 med samarbeidsprogrammet ble tatt fram ytterligere fem eksempler på handelshindre som ble ansett å være særlig prioriterte og som minst tre land ville ha interesse av ble løst.

Det gjenstår ennå en del arbeid for å løse de konkrete saker som er tatt opp. Det er imidlertid positivt å kunne rapportere at en rekke av de anmeldte hindringene er iferd med å bli løst. I enkelte tilfeller foreligger det forslag til nordisk løsning (campingvogner, fabrikksteriliserte engangsartikler, personlig verneutstyr), mens for andre felt er reglene klare for nordisk høring bl. a. på bygg- og næringsmiddelområdet). Alle de rapporterte hindringene er blitt fulgt opp, selv om det ennå for enkelte områder

kan være langt fram for å nå nordisk enighet (toll, transport, statsstøtte, offentlige innkjøp, produktsikkerhetsmerking av tekstiler og andre forbruksvarer.) På visse felt er det kommet resultater fra det nordiske samarbeidet som vil forenkle handelen. Ett eksempel er att den gjensidige godkjenningsordningen for byggvarer nå omfatter fem produkter, mens trolig seks nye vil komme til i 1988.

Det grenseregionale samarbeidet

EK-Handel er jevnlig blitt orientert om virksomheten i de grenseregionale komiteer, og besluttet i sitt møte 10. juni 1987 å møtes med, i første omgang, Midtnordenkomiteen for om mulig å kunne bidra til en økt framdrift i anstrengelsene med å løse handelsrelaterte problem i området.

Under møtet, som fant sted 6. oktober 1987 i Östersund, mottok EK-Handel av representanter for Midtnordenkomiteens arbeidsgruppe for handelshinderspørsmål, MNK-H, en grundig redegjørelse for komiteens arbeid. Det ble opplyst at man nå hadde identifisert et tilstrekkelig antall problemområder og at man konsentrerte seg på å søke å løse disse på en praktisk og pragmatisk måte. En del av problemene var av sentraladministrativ karakter, f.eks. toll- og postbestemmelser, avgifter og transportreguleringer. Disse ble rapportert til berørte nasjonale myndigheter.

Andre praktiske problemer av lokal eller regional karakter ble forsøkt løst på ad hoc basis, bl. a. ved søknad om dispensasjon fra forskrifter og delegasjon av visse avgjørelser til lokale tollmyndigheter.

EK-Handel konstaterte med stor tilfredshet at Midtnordenkomiteen gjennom målbevisst og praktisk arbeid utgjør et viktig redskap i utviklingen av regionale "hjemmemarkeder". Det samarbeid som her var innledet burde fortsette, og det kunne skje etter følgende linjer:

- Midtnordenkomiteen (i samråd med sekretariatet) skulle lage oversikt over evt. løste problem
- hvis problemene ikke løses innen rimelig tid og i regional sammenheng, bør de anmeldes til berørte nasjonale myndigheter eller til EK-Handel
- Midtnordenkomiteen og EK-Handel bør utveksle relevant informasjon. Eksempelvis vil Midtnordenkomiteen bli tilstillet rapporten om avvikling av handelshindre til det årlige uformelle utenrikshandelsministermøtet.

EK-Handel vil i tiden som kommer søke å holde liknende kontaktmøter med andre grenseregionale komiteer som er engasjert i handelshinderarbeid.

8 Forenkling av handelsprosedyrer

Med økonomisk støtte fra Nordisk Ministerråd har handelsprosedyrekomiteene i Danmark, Finland, Norge og Sverige tatt opp en del av arbeidet med prosedyreforenklingen i felles nordiske prosjekter.

Gjennom DEDIST-prosjektet (Data Element Distribution) er det utviklet en håndbok for oppbygging av system for elektronisk datautveksling som alternativ til de tradisjonelle handelsdokumenter. I 1987 har prosjektet ytet verdifull bistand til det internasjonale standardiseringsarbeidet på dette område – bl.a. i forbindelse med utarbeidelsen og utgivelsen av FNs nye standardregler, EDIFACT (Electronic Data Interchange for Administration, Commerce and Transport).

Utarbeidelse av spesifikasjoner til EDB-programmer, som skal håndtere et kommunikasjonssystem, har også vært en viktig oppgave som har vært ivarettatt gjennom det nordiske prosjektet, PROSPEC (Programme Specification). Under dette prosjekt har det også vært utført en kartlegging av programmer, som allerede finnes i andre land og som nordiske brukere vil kunne gjøre nytte av.

Ved utgangen av 1987 vil Det Internasjonale Handelskammer (ICC) utgi UNCID (Code of Conduct for Interchange of Trade Data). Standardreglene er et resultat av nordisk prosjektarbeid og initiativ for å få reglene utgitt som internasjonale standardregler.

Under arbeidet har DANPRO utført oppgaven som et koordinerende ledd mellom det nordiske prosjektarbeidet og arbeidet som pågår i EF's regi.

9 Nordisk samarbeid angående etterutdanning i eksportmarkedsføring

Prosjekt nr. 2 – Internasjonale leveranse- og betalingsvilkår har som formål å gi en oversikt over de ulike internasjonale betalings- og leveringsvilkår. Boken trykkes på 3 nordiske språk. Foruten den svenske versjon, er også nå den finske og norske oversettelsen klar.

Prosjekt nr. 3 – Case – Internasjonaliseringens ulike stadier. Norges Eksportskoles prosjekt ble presentert på møtet i Bodø i mai d.å., og det er et land- og bransjeuavhengig case som lett kan tilpasses det enkelte lands ønsker. Caset kan også deles opp i separate deler, uavhengig av hverandre. Man velger en løsning som passer til målgruppene på de kurs/seminarer hvor caset ønskes benyttet.

Det er utarbeidet en lærerveiledning til casets 4 deler. Det er også meningen å utarbeide 3–4 alternative bransjeforslag til caset. Det er satt av midler til oversettelse av caset til finsk og svensk.

Prosjekt nr. 4 – Seminar – Kina/Hong Kong – et aktuelt markedsområde for nordisk industri. En-dags Kinaseminar ble gjennomført i Sverige, 25.8.1987, i Finland 15.9.1987 og i Norge 27.8.1987. Det felles nordiske, reisende seminaret til Hong Kong i oktober/november 1987 er utsatt til våren 1988.

10 Nordisk eksportfinansiering

10.1 Nordiska projexportfonden (NoPEF)

Under 1987 har NoPEFs verksamhet utvärderats av en grupp bestående av representanter för administrationen, näringslivet och finansväsendet. Gruppens rapport förelåg under augusti 1987 och rekommenderar att NoPEF görs till en permanent nordisk institution och lägger samtidigt fram en rad förslag till utvidgning och effektivisering av verksamheten.

Fram till november månad hade NoPEF totalt registrerat 274 projekt för behandling. I samband med dessa projekt har det beviljats stöd på totalt FIM 31,6 mill. Under året har det beviljats stöd för sammanlagt 31 projekt, 8 projekt har avslagits och 15 har av olika anledning bortfallit. Totalt har det sedan Fondens upprättande beviljats stöd för 168 projekt, 4 är fortfarande under behandling.

Av de 168 projekten för vilka stöd beviljats, var per november 1987 sammanlagt 62 projekt avslutade. Av de avslutade projekten har 10 lett till kontrakt, dvs. 16 procent. För de övriga avslutade projekten har efterskänkning beviljats.

Det budgeterade stödbeloppet på FIM 6,5 milj. till projektstöd för 1987 var per november månad fullt utnyttjat. Det nordiska deltagandet i projekten har fördelat sig som följer:

	Antal projekt 1987	Antal projekt totalt
Svenska företag	36	189
Norska	31	155
Danska	28	137
Finska	27	128
Isländska	9	44

När det gäller den geografiska fördelningen har 71 länder berörts. Fördelningen per världsdel är enligt följande:

	Antal projekt 1987	Antal projekt totalt
Asien	28	96
Afrika	14	67
Mellanöstern	1	30
Industriländerna inkl USSR och Östeuropa	7	29
Latinamerika	5	17

Länder som visat speciellt intresse är följande:

Fördelningen av projekt

Indonesien	33
Kina	16
Malaysien	11
USSR	10
Saudi Arabien	10
Thailand	9
Egypten	8
Senegal	7
Kenya	5
Colombia	4

Fördelat på branscher har projektstödet fördelat sig enligt följande:

Fiskeri och fiskerelaterad verksamhet	43
Energi	38
Industri	36
Byggverksamhet	35
Lantbruk och agroindustri	21
Träförädling	16
Maritim transport	12
Flyg	9
Vattendistribution	8
Seminarier	21
Övriga	31

Intresset från näringslivets sida för Fondens verksamhet har också under år 1987 varit stort. Utöver de projekt som registrerats för behandling har Fonden haft ett stort antal förfrågningar och i en ökande grad har det varit fråga om rådgivning i projekt- och investeringsfrågor.

Inom ramen för den nordiska handlingsplanen för ekonomisk utveckling och full sysselsättning har NoPEF påbörjat sammanlagt 16 punktinsatser vilka vid årets slut i det närmaste är slutförda. Under dessa insatser kan nämnas utgivning av handböcker om projektexport till Världsbanken och om icke kommersiella finansieringskällor vid projektexport. Vidare har det genomförts undersökningar om möjliga fiskeriprojekt i Västafrika och närmare samarbete med ASEAN och SADCC områdena. Speciellt lyckade insatser har gjorts gällande en bred marknadsföring av nordisk projektexport i Indonesien och rörande befrämjandet av exporten av nordisk know-how inom energikonservering inom industri i Indien.

NoPEF har engagerat sig i en informations- och kontaktoppläggning visavi Världsbanken och International Finance Corporation. Utvidgandet

av samarbeidet med regionale banker som t. ex. den Västafrikanske utviklingsbanken (BOAD) har fortgått.

Det gode og nære samarbeidet med Nordiska Investeringsbanken og med de nordiske eksportfråmjande organisationerna under året har ytterligere utbyggt. De gode resultat som man oppnått i Indien og Indonesien og även innanför ramen för handlingsplanens olika punktinsatser kan relateras till detta samarbeide.

Hittills har projekt som erhållit stöd från NoPEF oppnått kontrakt till ett sammanlagt värde av ca FIM 900 mill. Utöver detta har man också konstaterat en rad "spinn-off" effekter som i sin tur har lett till ingående av kontrakt i en storleksordning FIM 1–1,5 miljarder. Dessutom har det i anknytning till insatserna i Indonesien ingåtts intentionsavtal för en rad projekt till ett sammanlagt värde av närmare FIM 2,5 miljarder, av vilka de fleste forefaller ha gode muligheter att på sikt leda till kontrakt.

10.2 Nordiska projektinvesteringsslån

NIB's projektinvesteringsslåneordning trädde i kraft 1.7.1982. Låneordningens beloppsram fördobblades till 700 mio SDR från og med 1.1.1987. Inom låneordningen kan NIB lämna lån till kreditverdige utviklings- og statshandelsländer.

Sedan låneordningen trädde i kraft har bankens styrelse beviljat 108 projektinvesteringsslån. För 21 projekt har låneavtal undertegnet, motsvarande 168 mio SDR. Därtill foreligger för nærvarande aktuelle förhandstfastelser avseende 46 projekt, som motsvarar 346 mio SDR.

Under 1987 har banken fram till november beviljat projektinvesteringsslån till ett belopp av 273 mio SDR för 19 projekt. Åtta låneavtal har hittills ingåtts under året.

Under 1987 har NIB lämnet sine første lån till bl. a. Indien, Indonesien og Pakistan. Låneprogrammet på 30 milj. USD till Indien går till investeringar i den private industrisektoren för projekt med nordiske leveranser. Bland de utbetalade lånen ingår också ett lån till DDR på 9,7 milj. USD för finansiering av en tågfärje mellom Sverige og DDR.

10.3 Samarbeid innen eksportkreditter og eksportkredittgarantier

De nordiske garanti-institusjoner (EKN i Sverige, EKR i Danmark, GIEK i Norge og VTL i Finland) har en årrekke hatt et nært samarbeid på flere områder.

I et antall tilfeller av nordisk prosjekteksport har flere eksportkredittinstitusjoner stått for finansieringen og garantistillelsen i fellesskap. Dette samarbeid mellom nordiske entreprenører og leverandører av teknisk utrustning finner sted først og fremst innenfor sektorene energi og bygg/anlegg.

Arbeidet med å tilrettelegge finanstekniske forhold har fortsatt. Det finnes allerede en avtale mellom EKN, GIEK og VTL om garantidekning

av inntill 40 % underleveranser fra bedrifter i medkontrahentenes land. For Danmark (som EF-land) gjelder i prinsippet den vanlige regel om inntil 30 % underleveranser fra tredjeland. I praksis tillemper imidlertid Danmark regler som er overensstemmende med de øvrige nordiske lands.

De nordiske garanti-instituttene kan også gi garanti til underleverandører når betaling er avhengig av at den utenlandske hovedleverandør mottar betaling fra den endelige kjøper i et tredje land. Dette forutsetter samordnede garantier med andre land i forbindelse med hovedkontrakten.

Avtalene tar primært sikte på leverandørkreditter, men avtalene mellom Norge, Sverige, Finland og Danmark skal søkes praktisert tilsvarende også for kjøperkreditter. Det er videre inngått avtaler om såkalte kontragarantier.

Dette innebærer at en nordisk garantiinstitusjon kan garantere finansieringen av samnordiske eksportforretninger. Garantiinstituttene i de andre nordiske landene (underleverandørlandene) forplikter seg da til å svare for tap i den utstrekning som kan henføres til finansieringen av deres andel av eksporten.

De nordiske garantiinstitusjoner samarbeider nært m.h.t. vurdering av landrisiko og juridiske, garantitekniske og administrative spørsmål.

Av praktiske resultater som er kommet ut av dette samarbeidet kan nevnes informasjonsmateriale om felles lånavtale og generelle kredittvilkår som instituttene kan tilby.

11 Samarbeidet mellom de nordiske eksportfremmeorganisasjoner

De nordiske landes eksportfremmeorganisasjoner mødes på chefsniveau én gang årligt. Formålet hermed er gensidig orientering om nye tiltag, udveksling af erfaringer og planlægning af aktiviteter af fælles interesse til fremme af de nordiske landes eksport. På det seneste møte i august/september 1987 i Helsingfors drøftedes bl. a. eksportfremmetjenesten, betaling for tjenesteydelser, nordisk kartotek om handelshuse og Nordic Data Shipping Base.

Herudover mødes forskjellige nordiske arbeidsgrupper vedrørende projekteksport, østhandel, handelsjura og eksportfremme efter behov.

12 Nordisk Råds rekommandasjoner 1987

I anledning Nordisk Råds uttalelser under sesjonen 1987 som angår handelspolitisk samarbeid i Norden kan bemerkes følgende:

– (Ad rek 4/1985/e)

Etter at ekspertgruppen for grensehandel og reisetrafikk i 1985 avga sin rapport, besluttet regjeringene i Norge, Sverige og Finland i juli 1986, i tillegg til de generelle lettelsene i grensehandelen, å gjennomføre visse særlige lettelsene for reisende i utvalgte grenseregioner på Nordka-

lotten. Det har siden ikke funnet sted diskusjoner om generelle utvidelser av disse regler.

– (Ad rek 26/1987/e og rek 32/1987/e)

Behovet for at finne nye områder, nicher og finansieringsformer for fælles nordisk eksportsamarbejde, er yderligere blevet aktualiseret under de sidste års gældskrise – ikke mindst i mange udviklingslande – hvorved den internationale konkurrence er blevet endnu hårdere på de tilbageblevne markeder. Afsætningsmulighederne er i endnu højere grad blevet afhængig af innovation i markedsføring og fleksible finansieringsformer.

For å styrke det nordiske samarbejde på eksportområdet undersøger ministerrådet mulighederne for øget tjenestehandel, finansieringsformer og særlige aktiviteter (som nye markeder eller produkter, f.eks. inden for miljøværnsforanstaltninger, evt. fællesdeltagelse i verdensudstillinger) i det omfang nordisk næringsliv udtrykker interesse herfor. Spørgsmålet om et ministerrådsforslag vil herefter blive vurderet.

– (Ad rek 37/1987/e)

I samsvar med de signaler som ble gitt under behandlingen av ministerrådsforslag B 70/e under Nordisk Råds 35. sesjon, fastsatte Nordisk Ministerråd (samarbeidsministrene) 27. februar 1987 samarbeidsprogram for avvikling av handelshindre i Norden (NORD 1987:24). Se omtale i avsnitt 7 ovenfor.

Kapitel XX

Regionalpolitik

1 Sammanfattning

Den regionala utvecklingen i de nordiska länderna karaktäriseras för tillfället av en ökad befolkningstillströmning till storstäderna samtidigt som utkantsområdenas avfolkningstendenser åter tagit fart. De vidgade klyftorna i den regionala problembilden har ställt inte bara det nationella utan också det nordiska regionalpolitiska arbetet inför nya utmaningar.

Till grund för det nordiska samarbetet ligger det reviderade program som fastställdes av ministerrådet den 16 juni 1986. Huvudmålsättningen är att i nordiskt sammanhang bedriva ett regionalt utvecklingsarbete för ökat bidrag till såväl nordisk som nationell regional utveckling.

Verksamheten sker inom följande arbetsområden:

- gränsregionalt samarbete
- gemensamma stödordningar
- utrednings- och utvecklingsarbete
- regionalpolitisk forskning
- informations- och erfarenhetsutbyte.

Den totala projektbudgeten för 1987 har uppgått till drygt 23 milj DKK. Det gränsregionala samarbetet upptar en omfattande del av sektorn. De områden som erhåller nordiska medel är:

- Nordkalotten
- Västnorden
- Kvarken
- Mittnorden
- Skärgårdsområdet
- Bornholm – Sydöstra Skåne
- Østfold – Bohuslän
- ARKO (Arvika-/Kongsvingerregionen)
- Öresund

Nordisk finansiering ges primärt i syfte att förbättra människornas levnadsvillkor och de allmänna förutsättningarna för näringslivets utveckling.

Verksamheten har under året utvecklats till att omfatta större variation av åtgärder inom näringsliv och offentlig service. Som exempel på resultat kan bl. a. nämnas avtal inom specialistsjukvårdstjänster över Kvarken, tvärgående flygförbindelser Vasa – Umeå och Vasa Sundsvall, gränstelletaxa och förbättrad postgång mellan Bornholm och Sydöstra Skåne.

Nordiska utvecklingsfonden för Västnorden har startat sin verksamhet under 1987.

Efterfrågan på Nordiska Investeringsbankens regionallån har under de senaste åren varit betydligt större än under inledningsperioden 1980–1984.

Medlen har kunnat ge de nationella regionalpolitiska finansieringsinstitutionen ökade resurser till näringslivsutveckling och infrastrukturinvesteringar. Ministerrådet har framlagt ett ministerrådsförslag om att göra låneordningen permanent.

Utrednings- och utvecklingsarbete bedrivs inom ramen för tre olika projekt. Basprojektet har under året utgivit en *årsrapport om den regionala utvecklingen* i Norden. Därtill har man arbetat med ett projekt kring datateknologins inverkan på perifera regioner. I projektet har under 1987 i NORD-serien utgetts flera studier kring temat *Ny teknik och regional utveckling*.

Storstadsprojektet har avslutats under 1987.

Glesbygdspolitiska arbetsgruppens arbete har inriktats på frågor kring lokal utveckling, informationsteknologi och småskalig teknik.

Det regionalpolitiska forskningssamarbetet sker i regi av Nordiska institutet för regionalpolitisk forskning (NordREFO). Institutets arbete pågår inom ett långsiktigt forskningsprogram. Under 1987 har NordREFO parallellt startat ett antal forskningsförberedande studier. Verksamheten har också utvidgats till att i ökad utsträckning behandla politiskt aktuella frågor.

2 Inledning

De senaste årens regionala utveckling i de nordiska länderna uppvisar ett koncentrationsmönster, som tidsmässigt sammanfaller med den relativt gynnsamma ekonomiska utvecklingen. Om man studerar flyttningsbalanser och uppkomsten av nya arbetsplatser framstår ett mönster av expansiva högtrycksområden och stagnerande lågtrycksområden. Högtrycksregioner är bl. a. Reykjavikområdet, Osloregionen och vissa delar av Norges sydland, 5–6 högskoleorter i Sverige inklusive Stockholmsregionen och i Finland Helsingforsregionen jämte några länscentra. I Danmark visar Århusområdet tecken på högtryck. Bland högtrycksområdena är det huvudstadslänen i Norge, Sverige, Finland och Island som står för största delen av flyttningsöverskottet och de nya arbetsplatserna.

Lågtrycksområdena består av Nordkalotten, delar av stödområdet och vissa industrialiserade orter och regioner utanför det sk stödområdet.

Uppkomsten av enskilda problemorter och -regioner utanför det mest prioriterade stödområdet har lett till en ny selektiv politik för att hantera strukturomvandlingsproblem i Sverige, Norge och Finland. Det är fråga om olika åtgärder som för en begränsad tid riktas mot orter och regioner med svåra omställningsproblem. Omställnings- och utvecklingsstöd, infrastrukturinvesteringar m. m. av detta slag prövas idag bl. a. i Bergslagen i Sverige och Sör-Varanger kommun i Nordnorge.

De regionala utvecklingstendenserna framgår närmare ur Basprojektets årsrapport.

3 Samarbetets struktur

Till grund för det nordiska samarbetet på det regionalpolitiska området ligger det reviderade samarbetsprogram som fastställdes av de för regionalpolitiken ansvariga ministrarna i juni 1986.

Nordiska ämbetsmannakommittén för regionalpolitik (NÄRP) har under ministerrådet ansvaret för samarbetet inom den regionalpolitiska sektorn.

Regionalministrarna har vanligtvis ett årligt möte för att ta ställning till samarbetets utveckling inom sektorn.

Huvudmålsättningen i det gällande samarbetsprogrammet är att i nordiskt sammanhang bedriva ett regionalt utvecklingsarbete för ökat bidrag till såväl nordisk som nationell utveckling. I detta syfte betonas gemensamma insatser för att åstadkomma näringslivsutveckling i regioner som i ett nordiskt sammanhang ges regionalpolitisk prioritet.

Tyngpunkten i verksamheten läggs på följande arbetsområden:

- gränsregionalt och -kommunalt samarbete
- gemensamma regionalpolitiska stödordningar
- utrednings- och utvecklingsarbete
- nordisk regionalpolitisk forskning
- informations- och erfarenhetsutbyte

Den totala projektbudgeten för 1987 har uppgått till drygt 23 milj. DKK. Samarbetet omfattar dels tidsbegränsade projektaktiviteter, dels har man organiserat verksamheten i fastare former. I det följande redogörs endast för större och mera betydelsefulla projekt.

4 Gränsregionalt och -kommunalt samarbete

4.1 Initiering av samarbete över riksgränserna

I överensstämmelse med samarbetsprogrammet från 1986 har en ändrad budgetprocedur införts för det gränsregionala samarbetet i form av årliga rambeviljningar som de gränsregionala samarbetsorganen själva fördelar till projektverksamheten. Delegeringen av konkreta projektbeviljningar har visat sig förbättra möjligheterna att ta tillvara de idéer och initiativ samt utnyttja de resurser som finns lokalt och regionalt. För att effektivt kunna följa upp projektverksamheten i gränsregionerna har ministerrådet även startat ett uppföljnings- och utvärderingssystem.

4.2 Nordkalottsamarbetet

Nordkalottkommittén har i juni 1987 fastställt ett handlingsprogram "*Nordkalotten kommer*" (NORD 1987:37) som har till syfte att intensivisera och effektivisera samarbetet. Programmet skall ses som komplement till det nationella utvecklingsarbetet i regionen.

De viktigaste satsningsområdena är:

- utbildning, forskning och utveckling
- industri
- turism

Utbildning och forskning är ett nytt satsningsområde. Verksamheten avses komma igång för fullt 1988. Under 1987 har man genomfört en del inledande projekt, i form av bl. a. gemensam företagarutbildning med tyngd på exportverksamhet. Genom ett samarbetsprojekt med Nordkalottens AMU-center i Övertorneå har man arrangerat gemensam teknisk utbildning inom data- och robotteknik.

Nordkalottens handels- och industrikontor (NHI) har under 1987 ägnat speciell uppmärksamhet åt träbranschen för att utveckla samarbete kring produktutveckling och ny teknologi.

Handels- och industrisamarbete baserar sig på nära kontakter med olika myndigheter och organisationer i regionen. Ett exempel på detta är bl. a. samarbete med tullmyndigheter i syfte att avveckla handelshinder i regionen. I september 1987 bildades det sk Nordkalottens Ledarforum, som ett idéforum för personer i ledande tjänster i offentlig förvaltning, forskning och utbildning samt näringsliv.

Kontakter som 1986 togs med FN:s upphandlingstjänst, Inter Agency Procurement Services (IAPSU) i Genève, har följts upp i form av en större kontaktkonferens med företagare på Nordkalotten, inköpare från FN-organ och projektbevakare från Sveriges Exportråd, Norges Exportråd och Finlands Utrikeshandelsförbund.

Samarbetet för att främja *turism* på Nordkalotten syftar dels till utvecklingen av turistprodukter i regionen dels till att marknadsföra Nordkalotten som resmål. Genom kampanjen "TOP OF EUROPE" har man deltagit i den stora nordiska turistsatsningen i Förbundsrepubliken Tyskland med en egen profilannonsering med kupongsvär.

Under 1987 har man startat satsningar på sk rörlig turism på Nordkalotten.

Inom *primärnäringarna* har man inom projektet Klimatriktiga plantor utvecklat resistent plantmaterial för Nordens nordliga områden. Under 1987 har man i rapporten "*Stallmiljö vid mjölkproduktionen på Nordkalotten*" redogjort för de krav som det kalla klimatet ställer på byggnadernas miljö- och hanteringssystem för foder och gödsel vid mjölkproduktion.

För att ytterligare främja det gränskommunala samarbetet har man upprättat det sk Tornedalsrådet.

4.3 Västnordensamarbetet

Västnordensamarbetet omfattar Färöarna, Grönland och Island och bygger på ett starkt lokalt och regionalt engagemang. Samarbetets utveckling sker i enlighet med handlingsprogrammet "*Vestnordenfremtid*" som fastställdes 1985.

Målet är att befrämja en mer tillfredsställande regional balans i Norden samt att bidra till möjligheten att skapa en gynnsam utveckling i Västnorden genom att knyta området närmare till det övriga Norden.

Fisket är det största enskilda satsningsområdet, vilket under 1987 har erhållit ca 1/3 av de totala resurserna. Speciell vikt har lagts vid satsningar på fiskodling och kartläggning av kompletterande havsresurser genom olika försöksfiskeprojekt. Under de senaste åren har speciella satsningar gjorts på Grönland. Avsikten är bl. a. att genom överföring av teknisk kunskap göra satsningar på produktutveckling och därmed utvidga och utveckla basförutsättningarna för näringslivet i området.

Projektet Liniefiskeri vid Grönland är ett led i ett större utvecklingsarbete på Grönland och består centralt av förmedling av isländsk och färöisk kunskap om kvalitetssäkra fiskerimetoder. Ett annat projekt i detta syfte är försök med datastyrda fiskeredskap i Diskobukten i Väst-Grönland.

I Island är ett pilotprojekt igång för odling av lax med färöiska metoder i tre Östisländska fjordar. Under 1987 har man bedrivit verksamhet i två fiskodlingsanläggningar på kommersiell basis.

En turistkoordinator finansierad med nordiska medel har centralt arbetat med *marknadsföring av turism* i området. Västnordens andra gemensamma turistwork-shop arrangerades i september 1987 i Nuuk. Denna samlade köpare från länder i hela världen samt säljare från Västnordensområdet. Planeringsarbete har startats för en ny work-shop i september 1988 på Färöarna.

Som ett resultat av ett försöksprojekt inom *industriell utveckling* startar på Grönland i början av 1988 småskalig produktion av grova arbetskläder av olje- och termotyg.

Ett av projekten gäller kombinerad etablering och drift av småskaliga vattenkraftverk samt växthusodlingar på södra Grönland. Projektet har till syfte att genom billigare energiförsörjning möjliggöra en successiv utveckling av mångsidigare näringslivsunderlag i fårskötselområdena. Under 1987 har ingåtts ett samarbetsavtal mellan en isländsk och en grönländsk maskinverkstad om produktion och installation av 15 vattenturbiner under en 5-års period. Den första turbinen installerades på hösten 1987.

Resultaten av förutsättningsstudier och försöksborrningar av kvartsandsten i Narssaq på södra Grönland som Västnordensarbetet bidragit till har varit lovande och man räknar med att kunna starta kommersiell produktion samt export till Island.

4.4 Kvarkensamarbetet

Kvarkenrådet, som är samarbetsorgan för kommuner, myndigheter och organisationer i Vasa och Västerbottens län, har under 1987 arbetat med sammanlagt 14 olika konkreta projekt förutom den mera allmänna verksamheten kring kultur, information, konferenser, o s v.

I början av oktober undertecknade sjukvårdshuvudmännen i Vasa och

Västerbottens län ett ramavtal som med vidhängande prislista reglerar köp och försäljning av *specialistsjukvårdstjänster över Kvarken*. Avtalet är ett resultat av det arbete som utförts inom projektet Specialistsjukvårdssamarbetet över Kvarken och inkluderar hjärtkirurgi, handkirurgi och brännskadevård.

Inom ramen för projektet *Ny teknik* har under 1987 etablerats en CAD/CAM-station i Vasa som skall betjäna småföretag med tjänster inom datorstödd konstruktion. CAD/CAM-stationen som arbetar vidare som ett särskilt aktieföretag är ett av de ca 30-talet konkreta företagsprojekt som utvecklats och fått stöd inom ramen för samarbetet *Ny teknik*.

I augusti invigdes det *Nya Kvarkenflyget* som på ett avgörande sätt förbättrar de snabba kommunikationerna över Kvarken på rutterna Vasa-Umeå och Vasa-Sundsvall och på rutten Vasa-Skellefteå.

Samarbetet har i övrigt gällt t. ex. Fler kvinnor som företagare, Lågsångsturism, Formgivning i hantverk/hemslöjd, Kommunalt ADB-samarbete, Telesamarbete, o s v.

4.5 Mittnordenssamarbetet

Verksamheten inom Mittnorden inriktas brett till utvecklingen av näringslivet inklusive turism, kommunikation, utbildning, kultur samt offentlig service. I samarbetet deltar Nord- och Sør-Trøndelag fylken i Norge, Jämtlands och Västernorrlands län i Sverige samt Vasa och Mellersta Finlands län i Finland.

Under 1987 har man ingått avtal om *patientutbyte* för reumatikervård över gränserna i området. Reumatikersjukhuset i Östersund tar i och med detta emot norska patienter. Genom avtal om in vitro fertilisering tas svenska patienter emot för andra året i rad i Trondheim.

Avskaffandet av institutionella och *administrativa handelshinder* ingår centralt i Mittnordenkommitténs arbetsprogram. Under 1987 har man aktivt bidragit till undanröjande av olika typer av gränshinder. Bl. a. har Mittnordenkommittén infört ett nära samarbete med olika berörda myndigheter t. ex. postväsendet, tullverket och regionala skattemyndigheter. Konkreta förslag till clearing av vägavgifter har tagits fram mellan Mittnordensländerna. En variation av konkreta administrativa problem har påvisats i samband med ett planerat liftsystem över gränsen med tillhörande byggnader och utrustningar vid Storlien-Teveldal. Angående tullsamarbete har Mittnordenkommittén bidragit till bestämmelser så att gränstullsamarbetet utvidgats till att även gälla trafiken mellan Vasa och Sundsvall.

För att stödja *dataintroduktion* i området har man genomfört en kampanj med olika informationsaktiviteter inom CAD/CAM. Dessa har visat att det finns en tydlig brist på specialister inom branschen. Mittnordenkommittén har därför startat utbildningen av CAD/CAM-instruktörer.

I syfte att påverka telemyndigheternas investeringsplaner har kommittén också lämnat konkreta förslag till satsningar på *tvärgående telekommunikationer* baserade på fiberoptisk tvärförbindelse i regionen.

Särskilda insatser har gjorts inom *vattenbruk*. Länsansvariga veterinärer och fiskebiologer har specialutbildats i fisksjukdomar. Med tanke på spridningen av smittosamma fisksjukdomar har en handbok om transport av levande fisk getts ut under året.

4.6 Skärgårdssamarbetet

Skärgårdssamarbetet inriktas på konkreta gränsregionala samarbetsfrågor inom Stockholm, Ålands och Åbolands skärgårdsområden, dock med beaktande av möjligheterna att tillämpa vunna rön och erfarenheter även inom andra skärgårdsområden i Norden. Under 1987 har arbete pågått inom turism, hemslöjd och hantverk, fiske och höskolesamarbete. Miljöfrågor har blivit allt viktigare inom skärgårdsområdet.

Inom *hemslöjden i skärgården* har instruktörer och formgivare startat en livlig instruktionsverksamhet. Samarbetet har konkretiserats, bl. a. i form av gemensamma utställningar i de tre skärgårdsregionerna.

Efter en större satsning på utveckling av *turism* har man kunnat notera ett ökande intresse för att turista i skärgården.

I syfte att öka skärgårdens kontroll av och tillgänglighet till resurserna i skärgårdssamhällena och förbättra samspelet mellan skilda intressen, har man initierat flera projekt med anknytning till *miljöområdet*. Inom skärgårdens skogsbruk och miljövården har man i samarbete med svenska skogsvårdsmyndigheter utarbetat en handbok för avverkning i skärgårdsskogarna. Syftet är att handboken dels stimulerar skärgårdsborna till ökad självverksamhet i skogen och sålunda skapa utkomstmöjligheter, dels till en ekologiskt riktig avverkning.

För att uppmärksamma hinder som försvårar det dagliga livet i Skärgården samt försök till att påverka uppbyggnaden av nya aktiviteter som grundar sig på kvinnornas kunskap, har Skärgårdsprojektet publicerat resultaten från ett seminarium i rapporten "*Skärgårdsliv på kvinnovis*" (NORD 1987:47).

4.7 Gränssamarbetet Bornholm – Sydöstra Skåne

Samarbetsområdet omfattar Bornholms amtskommune och de fem kommunerna i Sydöstra Skånes samarbetskommittés verksamhetsområde. Från svensk sida i samarbetet deltar även länsstyrelserna i Malmöhus och Kristianstads län.

Efter två års bearbetning av de svenska och danska telemyndigheterna infördes en särskild *gränsteletaxa* från början av 1987. Gränsteletaxan innebär att tidigare taxa halverats.

Under oktober månad infördes en *förbättrad postgång* mellan Bornholm och Sydöstra Skåne så att posten nu går direkt Ystad – Rønne istället för som tidigare omvägen via Malmö och Köpenhamn.

En rabatterad *rundtursbiljett* har tagits fram i samarbete med rederierna och länstrafikbolagen. Rundtursbiljetten gäller för resa med buss, tåg, båt

och sträckan Ystad – Tomelilla – Simrishamn – Allinge – Rönne – Ystad.

För att underlätta transittrafiken för lastbilar på sträckan Ystad – Limhamn och därmed åstadkomma en avlastning på färjeleden Rönne – Köpenhamn och samtidigt ett bättre kapacitetsutnyttjande på färjeleden Rönne – Ystad, har under hösten 1987 de svenska *bruttoviktsbestämmelserna för lastbilstrafik* anpassats till de danska på sträckan Ystad – Limhamn.

Inom *turistsamarbetet* har en gemensam säljtidning med paketarrangemang producerats och distribuerats i 600 000 exemplar. Upplagan har tryckts på tyska och distribuerats då Nordens Feriehörn under hösten deltagit på turistmässor i Västtyskland.

En stor *natur- och lägerskolekonferens* har genomförts både på Bornholm och i Sydöstra Skåne.

Under 1986 inleddes ett omfattande forsknings- och utvecklingsprojekt inom *fiskerinäringen* som syftar till att kommersiellt utnyttja inälvorna från de ca 100 000 ton torsk som landas i regionen.

4.8 Gränssamarbetet Østfold – Bohuslän

Gränskommittén Østfold – Bohuslän representeras av de norska kommunerna Halden, Sarpsborg och Fredrikstad, de svenska kommunerna Strömstad och Tanum samt Østfold fylkeskommune och Bohuslänstinget. Fr. o. m. mars 1987 är även "Uddevallaregionen" representerad i kommittén.

Gränspärmen, en handläggarpärm som tillställs olika typer av handläggande instanser och som innehåller omfattande faktamaterial kring frågor som uppstår vid pendling/flyttning, har uppdaterats. Information och vägledning har bl. a. lämnats vid norskt – svenskt arbetsmarknadsmöte i Östersund. En ny reviderad version av *Gränspendlarbroschyren* "Värt att veta/Vert å vite", som riktas till allmänheten via arbetsförmedlingar, skattekontor, försäkringskassor, förväntas vid årsskiftet 1987/88.

Näringslivssamarbetet har under året koncentrerats mot att få till stånd projektet Gränsinvest – ett riskkapitalbolagssamarbete (Grenseinvest A/S – Gränsinvest AB). Juridiska skillnader har försvårat intentionerna. I samband med dessa ansträngningar har en serie forskningsseminarier genomförts. Här har bl. a. uppmärksammats vikten av en innehållsrik utvecklingsmiljö – forskning, utbildning m. m. – när det gäller främjandet av den regionala utvecklingen.

På initiativ av bl. a. Gränskommittén har en ny *företagskatalog* utarbetats för norra och mellersta Bohuslän.

Det förorenade gränsvattnet har varit föremål för en rad olika initiativ och kontakter med myndigheter och forskare. Myndighetsbeslut angående reningsinsatser har fattats. Gränskommitténs arbete inriktas nu mot norsk-svenska övervakningsinsatser i samarbete med forskarna över gränsen.

Arbetet med att utveckla *fritidsbåtlivet* i Yttre Oslofjorden-Bohuskusten har på allvar kommit igång under 1987. Totalt berörs trettio kommuner i fyra län.

Trafiksäkerhetsfrågan har uppmärksammats mot bakgrund av den dystera utvecklingen av olycksstatistiken på Europaväg 6 genom samarbetsområdet. Kontakter har tagits med instanser i regionen som arbetar med trafik- och trafiksäkerhetsfrågor. Tillsammans med dessa planerar kommittén att genomföra trafiksäkerhetsfrämjande insatser med start år 1988.

Den gemensamma informationscentralen *SVENO E6* för turism med utställningslokal för näringslivspresentationer har avverkat sitt andra försöksår. Det strategiska läget, brofästet på norsk sida Svinesund ca 10 m från E6:an samt det stora intresset för verksamheten gör att den fortsatta driften verkar bli lönsam. Fram till i slutet av augusti 1987 besöktes turistinformationen av 280.000 människor.

4.9 ARKO-samarbetet

Arbetet i ARKO-regionen (Arvika-Kongsvinger) riktas centralt på information, rådgivning, kontaktförmedling och genom konkreta projekt inom olika samhällssektorer.

Samarbetsprojektet rörande *Finnskogen* har under 1987 utmynnat i planering av en vandringsled på ca 30 mil längs den norsk-svenska gränsen.

En *skolledarkonferens* har hållits under 1987. Denna mötte stort intresse. En "katalog" över det totala utbildningsutbudet i ARKO-regionen, både på gymnasial och högskolenivå är under arbete. Högskolorna i Karlstad och Hedmark har upprättat ett samarbetsavtal.

Ett kontaktutbyte har utvecklats med företag och näringslivets organisationer i området. I detta syfte har en företagskatalog för ARKO-regionen tagits fram.

Arbetsmarknadssamarbete har inletts. Arbetsförmedlingar och AMU/AMO har hållit ett första samarbetsmöte för att göra en probleminventering och permanenta en samarbetsform inom arbetsmarknadssektorn.

4.10 Öresundssamarbetet

Öresundssamarbetets uppgift är att minimera den barriärskapande effekt som gränsen mellan Danmark och Sverige i Öresund utgör. Öresundsgruppen försöker i första hand lösa frågan genom den gränsregionala informationsfunktionen Öresunds Kontakt, som förmedlar information om Skåne på Själland och vice versa.

Den mest omfattande delen av Öresunds Kontakts verksamhet har utgjorts av personlig kontaktförmedling över ett brett spektrum från journalister till informationsservice åt privata företag. Antalet kontakter genom Öresunds Kontakt har uppgått till 16 000 – 20 000 per år.

1987-års planläggarkonferens har hållits kring temat forskningssamverkan i Öresundsregionen i ett internationellt perspektiv.

5 Gemensamma regionalpolitiska stödordningar

5.1 Nordisk utvecklingsfond för Västnorden

Nordiska utvecklingsfonden för Västnorden har till uppgift att främja utvecklingen av ett allsidigt och konkurrenskraftigt näringsliv i Västnorden. Fonden skall ge lån och bidrag samt ställa garantier för genomförande av projekt med anknytning till eller fördel för små och medelstora företag. I samband härmed skall fonden bidra till det industriella, kommersiella och tekniska samarbetet inom Västnorden samt mellan Västnorden och Norden i övrigt.

Efter att avtalsparterna slutligt har godkänt överenskommelsen om fonden har denna och stadgar för fondens verksamhet trätt ikraft den 17 september 1987. Styrelsen har konstituerat sig och anställt en direktör. Fonden har därmed startat sin verksamhet i slutet av 1987.

5.2 Nordiska Investeringsbankens (NIB) regionallåneordning

Syftet med regionallåneordningen är att öka möjligheterna till finansiering av till näringslivet riktade regionalpolitiska stödmedel. Lånen beviljas till nationella kreditinstitut som sedan antingen låter medlen ingå i sin normala regionalpolitiska låneverksamhet eller lånar pengarna vidare till särskilda projekt. Låneordningen etablerades den 1 april 1980 och har nu fungerat som försöksordning i 7 år.

Nordiska ämbetsmannakommittén för regionalpolitik (NÄRP) har under 1987 låtit göra en utvärdering av låneordningen för att kunna ta ställning till fortsättning av verksamheten från år 1988.

På basen av utvärderingen och de synpunkter som framförts från de olika ländernas sida föreslås att regionallåneordningen fortsätter även i framtiden, att den görs flexiblare och till en permanent del av NIB:s verksamhet. Ett ministerrådsförslag har framlagts till Nordiska rådets session i Oslo i mars 1988.

6 Utrednings- och utvecklingsarbete

Utrednings- och utvecklingsarbete har bedrivits inom ramen för tre olika utredningsprojekt.

6.1 Basprojektet

En förutsättning för det regionalpolitiska samarbetet i Norden är att man fortlöpande får basinformation om hur de regionala förhållandena utvecklas i de olika länderna. För att tillgodose detta behov har ministerrådet ett permanent organ kallat Basprojektet.

Vid sidan av projektets årliga rapport om den regionala utvecklingen har en stor del av Basprojektets arbete under året ägnats den nya teknikens inverkan på de regionala förhållandena. Inom ramen för projektet *Datatek-*

nologins inverkan på perifera regioner (inom datahandlingsplanen) har frågan, om teknikintensiva industrietableringar endast uppstått i storstäder med stark FoU-verksamhet, diskuterats vidare. Basprojektet har under året studerat olika initiativ och regionalpolitiska medel som i Norden prövats för att stärka kunskapsbasen och kompetensen för näringslivet i utvecklingsområden.

Under verksamhetsåret har Basprojektet publicerat följande rapporter kring temat ny teknik och regional utveckling:

- *Teknikspridning i Norden: en kartläggning av offentliga åtgärder i Sverige, Norge, Danmark och Finland* (januari 1987)
- *Ny teknik och regional utveckling: 2 upplagan*
- *Teknikspridning i Norden: fallstudier del 1* (september 1987)
- *Teknikspridning i Norden: fallstudier del 2* (december 1987)

Teknikspridningsrapporterna utgör översikter över aktuella stimuleringsåtgärder som kan föra till en bättre spridning av verksamheten.

Materialet har till syfte att ge ett samlat erfarenhetsunderlag för att hitta lämpliga former för kompetensuppbyggnad och -förmedling. Basprojektet arbetar för närvarande med en sammanfattande slutrapport som förväntas vara färdig i början av 1988.

6.2 Glesbygdspolitiskt samarbete

Glesbygdspolitiska arbetsgruppens övergripande syfte är att verka för ett ökat informations- och erfarenhetsutbyte i Norden när det gäller glesbygdsfrågor och politik för glesbygder.

Gruppens intresse har under senare år inriktats på två huvudtemata, nämligen:

- Lokal utveckling och
- Teknik.

Temat om lokal utveckling har lett fram till bildandet av en speciell kommungrupp. En lägesrapport "*Olika men ändå lika*" har redovisats under år 1987.

Tekniktemat har inneburit att gruppen inspirerat till och stött bildandet av en nordisk förening för informationsteknologiska lokalcentra i Norden (FILIN). Föreningen verkar aktivt för att sprida erfarenheterna av telestugor på glesbygden.

Gruppen har under år 1987 låtit göra en intern studie om småskalig teknik.

Med anledning av Europarådets landsbygdskampanj har gruppen tagit initiativ till en nordisk konferens för kvinnor om lokal utveckling.

Ett seminarium för glesbygdsvetenskap med temat "*Politik för en urbaniserad glesbygd*" har arrangerats i samarbete med NordREFO.

6.3 Storstadsprojektet

Projektets syfte har varit att belysa storstädernas utveckling i ett regionalpolitiskt perspektiv, att jämföra styrformer och -medel samt diskutera behovet av ändringar i statsmakternas politik gentemot storstäderna. Frågor med bred spännvidd som berör utvecklingen av näringsliv, sysselsättning, bostadsförhållanden och kommunal ekonomi har kartlagts.

På en konferens "Storstadstillväxten – en återkommande överraskning" i mars 1987 framhölls att projektet med relativt små resurser har belyst och producerat ett omfattande material om storstädernas utveckling. Det ansågs att projektet fullgjort det arbete som det tillsatts för att göra. Med detta har storstadsprojektet under 1987 avslutats i sin nuvarande form. Problematiken kring storstädernas betydelse för den regionala utvecklingen kommer att studeras närmare av bl. a. NordREFO.

7 Forskningsarbete på det regionalpolitiska området (NordREFO)

Det nordiska institutet för regionalpolitisk forskning (NordREFO) initierar och samordnar forskning av regionalpolitiskt intresse. Samspelet med den praktiska politiken är således viktigt men syftet är också att bygga upp väl fungerande nätverk mellan nordiska forskare och administratörer, där effekten är mera långsiktig. Genom att endast små medel står till förfogande för direkt forskningsfinansiering, sker den största delen av arbetet inom ramen för nationellt finansierade forskningsprogram. NordREFO fungerar därmed som en länk mellan dessa program. Institutet skapar m. a. o. en nordisk miljö.

Institutet startade hösten 1985 en ny forskningsetapp. Det nya forskningsprogrammet låg färdigt vid början av år 1986 och ett 30-tal forskare och administratörer har rekryterats till sex forskningsområden.

Inom två av de sex forskningsområdena har s. k. *fullskaliga forskningsprojekt* startats. Ämnena för dessa projekt rör dels den ökande decentraliseringens effekter på regional utveckling och politik, dels hur regionalpolitiken påverkas av ekonomins allt starkare nätverkskaraktär. Projekten beräknas avslutas under år 1989 och har förhållandevis stora ekonomiska resurser. Efter de första seminarierna har till respektive grupp nu knutits en yttre krets av 10 – 20 forskare. Båda projekten har under hösten 1987 lämnat en delrapport.

De fyra övriga projekten utgörs av *forskningsförberedande explorativa studier* där en grupp med mindre ekonomiska resurser på kort tid skall ge en översiktlig analys av ett ämnesområde och avge en rekommendation över hur ett eventuellt fullskaligt NordREFO-projekt skall läggas upp. Dessa studier rör miljö- och naturresursproblematiken, de statliga transfereringarnas betydelse för den regionala utvecklingen, regionala framtidsstudier samt en övergripande analys av regionalpolitiken som politikområde. Samtliga grupper har avslutat sitt arbete med fylliga rapporter.

Under året har NordREFO anordnat ett antal seminarier om bl. a. storstads- och glesbygdsproblematiken. Vidare har ett antal individuella forskare getts i uppdrag att producera några studier gällande dels möjligheterna att använda produktcykelteorier i analysen av den tilltagande storstadstillväxten och dels serviceaktiviteternas betydelse för den regionala balansen.

8 Informations- och erfarenhetsutbyte

I det reviderade nordiska samarbetsprogrammet för regionalpolitik betonas betydelsen av effektiv informations- och kunskapsspridning samt ökat erfarenhetsutbyte för nordiskt samarbete och dess vidareutveckling på alla nivåer.

Som ett led i detta arbete arrangerades en konferens i Stockholm med tema "Storstadstillväxten – en återkommande överraskning" i månads-skiftet mars/april. Syftet med konferensen var dels att ge en möjlighet för dem som arbetar nordiskt med regionalpolitiska frågeställningar att jämföra sina uppfattningar om den aktuella situationen och därigenom koordinera sin verksamhet, dels var avsikten också att kunna dra konsekvenser för det nordiska samarbetets del.

Nordiskt erfarenhetsutbyte mellan de centrala regionalpolitiska stödmyndigheterna har utvecklats under året. En nordisk regionalkonferens med specialtemata kring regionalpolitiska stödordningar till mjuka investeringar samt regional projektutveckling i Norden arrangerades i maj 1987 i Oslo.

Kapitel XXI

Bistand til udviklingslandene

1 Sammenfatning

For en række udviklingslande har det overskyggende problem i 1987 været den alvorlige gældssituation, mange lande – fattige såvel som nyligt industrialiserede – befinder sig i. Den bistandspolitiske konsekvens var, at et stort arbejde blev lagt ned på at forsøge at finde løsninger til afhjælpning af den svære økonomiske situation i modtagerlandene, bl. a. gennem at støtte øget udlåning fra de multilaterale udviklingsbanker, ikke mindst en udvidelse af Verdensbankens långivning til strukturtilpasningslån.

Gældsproblematikken har også været et centralt element i de nordiske bistandsdiskussioner både inden for rammerne af det formelle samarbejde som gennemføres i henhold til København-konventionen af 1981, som inden for det uformelle samarbejde der gennem årene er vokset frem på grundlag af de nordiske landes sammenfaldende interesser på det bistandspolitiske område.

De nordiske bistandsmyndigheder har i mange fora diskuteret forslag til at angribe gældsproblematikken, især i de fattigste lande. Man har særligt koncentreret indsatsen til initiativer rettet mod de mest gældsudsatte lande syd for Sahara.

I 1987 offentliggjorde Verdenskommissionen for Miljø og Udvikling (Brundtland-kommissionen) sin rapport "Vor Fælles Fremtid" om nødvendigheden af en bæredygtig udviklingsstrategi. Rapporten er blevet behandlet nationalt og nordisk – såvel som internationalt – og opfølgningen i de nordiske lande af rapportens anbefalinger er i gang (se kap. 5).

Også det nordiske samarbejde med SADCC-landene i det sydlige Afrika blev behandlet indgående i nordisk regi og en række aktiviteter igangsat for at udvikle relationerne imellem de to regioner.

2 Nordiske bistandsfora

Nordisk samarbejde på det bistandspolitiske område involverer en række organer.

2.1 Ministermøder

Det formelle ansvar for det nordiske samarbejde på bistandsområdet ligger hos samarbejdsministrene.

De nordiske bistandsansvarlige ministre mødes uformelt for at drøfte særlige bistandsrelevante spørgsmål. Ved møde i Helsingfors i september 1987 behandlede fagministrene således

– gældslettelsesforanstaltninger for de fattigste lande syd for Sahara

- opfølgning af Brundtland-kommissionens rapport
- SADCC-samarbejdet
- oprettelse af en nordisk koncessionel låneordning
- handlingsplan for det nordiske bistandssamarbejde

2.2 Rådgivende Komité for Bistandspolitiske spørgsmål (RK-B)

RK-B er en lægmandskomité nedsat for at rådgive Nordisk Ministerråd om nordiske bistandsspørgsmål. Udover at udtale sig om de fællesfinansierede nordiske projekter, beskæftiger RK-B sig med principielle spørgsmål og havde i 1987 en temadiskussion om multilateral bistand, hvorunder man bl. a. diskuterede gældsproblemerne i de fattigste lande og de multilaterale udviklingsorganers rolle. Komitéen udtalte sig om program for det bistandspolitiske samarbejde, og blev orienteret om SADCC-samarbejdet, Brundtland-kommissionens anbefalinger og nordiske miljøaktiviteter.

Endvidere er komitéen blevet anmodet om at udtale sig om konkrete medlemsforslag fra Nordisk Råd, som skal behandles under sessionen i 1988.

2.3 Embedsmandskomitéen for bistandspolitiske spørgsmål (EK-B)

EK-B fungerer som nordisk koordinatororgan på bistandsområdet og behandlede under året en række områder af såvel formel som uformel karakter.

Gældssituationen drøftedes ved hvert møde, herunder eventuelle nordiske initiativer. Også FNs finansieringskrise var genstand for drøftelse. Komitéen diskuterede sin egen arbejdsform og besluttede fremover at afholde flere temadiskussioner, herunder om kvinderettet bistand og eventuelt AIDS.

EK-B blev orienteret om en række spørgsmål af fællesnordisk interesse og behandlede samtlige emner i det følgende:

3 Særlige initiativer

3.1 Samarbejdsprogram

Nordisk Råd har ved flere lejligheder fremført ønske om en nordisk handlingsplan på bistandsområdet, og ved Nordisk Råds session i 1988 fremlægges et Ministerråds-forslag om et samarbejdsprogram for det nordiske bistandssamarbejde på det formelle såvel som det uformelle plan inden for de områder, hvor man forventer at intensivere og udvikle samarbejdet i årene fremover.

Under udarbejdelsen af samarbejdsprogrammet enedes de nordiske lande om at nedsætte en arbejdsgruppe, som særligt skulle vurdere administration af nordiske projekter for at finde smidige samarbejdsmodeller. Resultatet af gruppens arbejde vil blive forelagt for EK-B primo 1988.

3.2 Nordisk koncessionel låneordning

Nordisk Råd fremlagde i 1984 et medlemsforslag om etablering af nordiske "bløde projektinvesteringslån" i Nordisk Investeringsbank, og en følgende udredning, som udmundede i et forslag om oprettelse af en fond som skulle yde bistandsstøttede kreditter i kombination med nordiske projektinvesteringslån i Nordisk Investeringsbank, og senere tillægsudredninger med alternative modeller for et øget samarbejde er siden vurderet af bistandsmyndighederne i Norden.

De nordiske bistandsansvarlige ministre nedsatte i september en arbejdsgruppe, som i løbet af efteråret 1987 skulle fremlægge forslag til retningslinier for en nordisk fond i overensstemmelse med de nordiske bistandspolitiske principper og målsætning.

3.3 Samarbejde med SADCC-lande

Siden underskrivelsen af fælleserklæringen (Joint Declaration) om udvidet økonomisk og kulturelt samarbejde regionerne imellem af de fem nordiske og de ni SADCC-lande har en særlig styregruppe med medlemmer fra udenrigs- og bistandsministerierne i de nordiske lande koordineret det spektrum af aktiviteter, som er sat i gang, og nye forslag til udvidet samarbejde.

Blandt de vigtigste områder for samarbejdet under året kan nævnes forslag til udarbejdelse af finansielle mekanismer for at afhjælpe bristen på valuta for den produktive sektor, incitamenter for joint-venture etableringer i SADCC og forbedrede handelsrelationer.

4 Multilateralt samarbejde

Fællesnordisk optræden i multilaterale bistandsfora har resulteret i større gennemslagskraft for nordiske synspunkter end om landene havde fremført disse hver for sig. De nordiske lande har i særlig grad opmærksommet fattigdomsorientering, gældsproblemerne især i landene syd for Sahara, og øged miljøhensyn i bistanden.

4.1 FN

De nordiske lande har som vanligt koordineret deres deltagelse i behandlingen af økonomiske og bistandspolitiske spørgsmål i FNs generalforsamling, bl. a. gennem afgivelse af fælles nordiske indlæg i generalforsamlingens 2. udvalg.

De nordiske lande har ligeledes afholdt koordineringsmøder i forbindelse med ECOSOCs (FNs økonomiske og sociale råds) samlinger, og en række indlæg afgivet af de nordiske lande under samlingerne har været resultat af et nordisk samarbejde.

4.2 Multilaterale udviklingsbanker

I udviklingsbankerne har de nordiske lande et yderst velfungerende og regelmæssigt samarbejde.

I Verdensbanken danner de nordiske lande en fælles valggruppe og har en egen repræsentant (eksekutivdirektør) i bankens bestyrelse. For eksekutivdirektørposten er der fastlagt en rotationsordning mellem landene. Ved bankens årsmøder holdes fællesnordiske indlæg, ligesom landene har en fælles repræsentant i Udviklingskomitéen (oprettet under Verdensbanken og Valutafonden).

I de regionale udviklingsbanker tilhører de nordiske lande (undtagen Island, som ikke er medlem af regionalbankerne) en fælles valggruppe sammen med andre lande.

5 Miljø og bistand

En særlig arbejdsgruppe for Miljø og Bistand har eksisteret siden 1981, og efter offentliggørelsen af Brundtlandkommissionens rapport har EK-B pålagt gruppen at vurdere de bistandspolitiske aspekter.

Herudover afholdt Sverige en nordisk konference om miljø, udvikling og bistand i maj 1987; udgangspunktet var Brundtland-kommissionens rapport og en gennemgang af fjorten nordiske bistandsprojekter. De nordiske lande overvejer desuden at støtte udarbejdelse af en miljøprofil for Tanzania, og der planlægges endvidere afholdt et fællesnordisk seminar for bistandsadministratorer om miljøkonsekvensanalyse af bistandsprojekter.

Anbefalingerne i Brundtland-kommissionens rapport om en styrket bistandsindsats for en bærekraftig udvikling har fået støtte fra alle de nordiske lande, som blandt de nationale foranstaltninger udarbejder retningslinier for en bedre integrering af miljø- og naturressourceaspekterne i det nationale program- og projektarbejde.

6 Kvinderettet bistand

En nordisk kontaktgruppe udveksler informationer og erfaringer om bilaterale aktiviteter og drøfter fælles holdninger til internationale organisationers indsats vedrørende kvinder og udvikling.

En planlagt temadiskussion i EK-B om kvinder og udvikling er udskudt til 1988.

7 Samfinansierede nordiske projekter

Under København-aftalen af 1981 har der været igangsat 7 fællesnordiske projekter. Fire kører fortsat i fællesnordisk regi, men en bilateralisering vil finde sted for et eller fleres vedkommende, eller andre samarbejdsformer end de traditionelle fællesfinansieringer vil finde anvendelse (som

f.eks. støtten til transportkommissionen i SADCC-regionen – SATCC i Maputo, se kap. 7.3)

Der lægges vægt på at udvikle nye smidigere modeller for det nordiske bistandssamarbejde, som er administrativt enklere for såvel udviklingslandene som de nordiske lande. EK-B har nedsat en arbejdsgruppe til at vurdere fremtidige modeller for administrationen af nordisk projektsamarbejde.

Planlægning af bistanden

På dansk foranledning blev der i 1987 etableret en uformel gruppe, hvor de nordiske landes initiativer inden for såvel kort- som langsigtet planlægning af udviklingsbistanden drøftes. Gruppen har i 1987 på to møder haft lejlighed til at præcisere og diskutere de planlægningsaktiviteter, der finder sted i hvert af de nordiske lande.

7.1 Andelsprojekt i Tanzania

Støtten til andelsprojektet i Tanzania, der blev påbegyndt i 1968, administreres af Danmark.

Efter godkendelse af en ny andelslov (Cooperative Act) af det tanzanianske parlament i april 1982, imødekom de nordiske lande en tanzaniansk anmodning om en forlængelse af den nordiske bistand til andelssektoren i årene 1983–88. Projektets samlede nordiske bevilling på 203 mio DKK blev baseret på et budget, som var beregnet i 1981-priser. På grund af den stedfundne inflation blev bevillingen i december 1986 forhøjet med 80 mio DKK.

Projektets hovedformål er at yde støtte til nyoprettede andelsforeninger. I 1984 blev det med de tanzanianske myndigheder aftalt, at andelsprojektet koncentrerer sin indsats om de 7 nordligste regioner, hvor opbygningen af de kooperative unioner økonomisk set er mest lovende.

Efter disse retningslinier arbejder der for tiden 27 nordiske rådgivere under projektet, hvoraf hovedparten er stationeret ved unionerne.

Endvidere støtter projektet Cooperative College i Moshi med udvidelse af kapaciteten fra 300 til 600 studenter og med afholdelse af kursusvirksomhed. Særlig opmærksomhed er i den forbindelse rettet mod uddannelse af kvinder.

Herudover bidrager projektet med 60 mio DKK til en kooperativ lånefond under Cooperative and Rural Development Bank med henblik på at finansiere nødvendige nyinvesteringer hos andelsforeninger i transportmidler, forarbejdningsanlæg, etc.

Projektet blev evalueret i februar 1987. Evalueringen konkluderer, at den nordiske støtte har reageret hurtigt og målrettet på de nye behov, der opstod under den vanskelige etableringsfase. Evalueringen anbefaler, at projektet forlænges. Efter alt foreliggende at dømme vil støtten til de pågældende unioner efter 1988 blive formidlet på bilateral basis af et eller flere af de nordiske lande.

7.2 Lantbruks- och fiskeriprojekt i Moçambique

Under året har beredning skett av fortsatt stöd till lantbruksprogrammet MONAP och marknadsföringsföretaget AGRICOM. Stödet avser budgetåren 1988 och 1989 och gäller SEK 75 milj respektive 25 milj per år. Genom dessa bidrag fullföljs ett femårigt åtagande (1985–89) inom ett samarbete som ursprungligen inleddes 1977.

Efter 1989 upphör samarbetet i nuvarande former. Ett flertal projekt kan dock komma att få fortsatt stöd, i första hand bilateralt men med bibehållande av viss nordisk samordning.

Ett treårigt samnordiskt stöd till hantverksfiske avslutas med utgången av året.

7.3 Stöd till SATCC

Innevarande avtal om nordiskt stöd till SATCC:s tekniska enhet avser perioden 1.4.1986 – 31.3.1989 och omfattar totalt 30 milj SEK. I februari 1987 genomfördes en "mid-term review" av stödet, inriktat på organisatoriska frågor. Det kunde konstateras att den tekniska enheten fungerade som ett bra instrument för identifiering av projekt, presentation av projektdokumentation och kontakter med biståndsgivare. De viktigaste framtida arbetsuppgifterna avser samordning av drift av transport- och kommunikationsapparaten i regionen samt standardiserings- och harmoniseringsarbete.

För närvarande arbetar enheten med att ta fram en 10-årsplan för Beguelajärnvägens upprustning, vilken kommer att presenteras vid en givarkonferens i början av 1988.

Under 1988 kommer stödet att utvärderas för att ge underlag för övervägande om fortsatt nordiskt stöd efter utgången av nu gällande avtal.

Kapitel XXII

Jord- og skovbrug

I Sammenfatning

Nordisk Ministerråd støtter et samarbejde på jord- og skovbrugsområdet i overensstemmelse med et nordisk handlingsprogram vedtaget i 1985.

Nordisk Embedsmandskomite for Jord- og Skovbrugsspørgsmål (NEJS) har opfølgingsansvaret for handlingsprogrammet og har desuden i 1987 behandlet aktuelle tværpolitiske spørgsmål rejst af Ministerrådet, herunder Brundtland-kommissionens rapport, Nordens forhold til EF og bioteknologi. Almene drøftelser og informationsudveksling finder også sted i Nordisk Kontaktorgan for Jord- og Skovbrugsspørgsmål.

I opfølgningen af Brundtland-kommissionens anbefalinger har jord- og skovbrugssektoren især rettet opmærksomheden mod målsætningen om fremme af en bærekraftig udvikling. Dette indebærer, at miljø- og ressourcensyn må indgå med større vægt i forskning, udredning og planlægning af produktionsforholdene i sektorens erhvervsgrene. De bioteknologiske processer, som vinder større indpas i den generelle udvikling, vil også komme til at indgå i det nordiske samarbejde. Prioriteringer og planer herfor er udarbejdet i et forslag til et sektorprogram.

Forskningsområdet er fortsat centralt placeret i det nordiske samarbejde. På jordbrugsforskningens område har Nordisk Kontaktorgan for Jordbrugsforskning indledt sit arbejde som formelt rådgivende organ for ministerrådet. Samarbejdet på skovforskningens område finder sted under institutionen (SNS), som driver med et omfattende og alsidigt forsknings-samarbejde.

Ministerrådet har i 1987 ladet samarbejdsomfanget stige for den systematiserede forskeruddannelse. Målsætningen har været at højne kompetenceniveauet i forskeruddannelsen på landbrugsuniversiteterne ved at planlægge serier af 3-årige forskerkurser, som indpasses i universitetenes undervisningsplaner.

Et nordisk samarbejde omkring genbankvirksomhed og planteforædling er fastholdt som langsigtede opgaver. På planteområdet gennemføres aktiviteterne i to nordiske institutioner (NGB og SNP). På husdyrsområdet vil ministerrådet lade en nordisk styringsgruppe fortsætte sin virksomhed i endnu en 3-årig periode til støtte for nationale genbankfunktioner etableret inden for de seneste år.

I overensstemmelse med handlingsprogrammets målsætning har Ministerrådet i 1987 forstærket samarbejdet mellem de nationale kontrolinstitutioner i en langsigtet harmoniseringsproces på flest mulige områder. Målsætningen i samarbejdet er yderligere styrket med samarbejdsprogrammet om afvikling af handelshindringer i Norden.

2 Samarbejdets struktur

Det nordiske samarbejde på jord- og skovbrugsområdet udbygges med støtte fra Nordisk Ministerråd. Udbygningen sker på baggrund af et nordisk handlingsprogram på jord- og skovbrugsområdet vedtaget af Ministerrådet i 1985.

Nordisk Embedsmandskomité for Jord- og Skovbrugsspørgsmål (NEJS) har opfølgningsansvaret for handlingsprogrammet, og i efterstående beretningsafsnit vil opfølgingsarbejdet være indpasset i beskrivelsen af de enkelte programområder, der omfatter følgende aktiviteter:

Jord- og skovbrugspolitiske udredninger samt igangsætning af nye aktiviteter

Bioteknologi

Jordbrugsforskning

Skovforskning

Forskeruddannelse

Genbanksamarbejde

Planteforædling

Kontrolinstitutionernes samarbejde

Finansiell oversigt

Under mødet i 1987 gav ministerrådet tilslutning til, at der inden for sektoren skulle arbejdes aktivt med væsentlige tværsektorielle spørgsmål som

- anbefalinger fra Verdenskommissionens for Miljø- og Udvikling (Brundtland-kommissionen)
- Norden og EF
- Det bioteknologiske samarbejde

Samarbejdet i Ministerrådet drager iøvrigt nytte af aktiviteterne i Nordisk Kontaktorgan for Jord- og Skovbrugsspørgsmål, hvor repræsentanter for regeringsmyndigheder og erhvervsorganisationer mødes for udveksling af informationer og drøftelser af aktuelle politiske forhold.

3 Jord- og skovbrugspolitiske udredninger og igangsætning af nye aktiviteter

3.1 Alment

Nordisk Embedsmandskomité for Jord- og Skovbrugsspørgsmål (NEJS) har under 3 møder i 1987 nøje fulgt opfølgningen af det nordiske handlingsprogram på jord- og skovbrugsområdet samt arbejdet med nye tilkendegivelser afgivet af Ministerrådet.

Fra opfølgningen af handlingsprogrammet skal bemærkes, at der er modtaget en rapport om bioenergi i jord- og skovbrugssektoren. Rapporten bliver ikke færdigbehandlet af Ministerrådet førend i 1988, hvor den vurderes i sammenhæng med de nordiske aktiviteter i energisektoren.

Ministerrådet har i 1987 godkendt et mandat for en udredning om øget samhandel inden for jordbrugssektoren. Udredningen, der planlægges udarbejdet i løbet af 1988, vil bl.a. indeholde betingelser og forudsætninger, som påvirker de nordiske landes muligheder for gennemførelse af en større samhandel. Udredningen vil også berøre de muligheder, der kan følge af det nordiske samarbejde om fjernelse af tekniske handelshindringer.

På forslag fra Ministerrådet har NEJS drøftet, hvorledes det nordiske samarbejde kunne udvikles på baggrund af udviklingen af det interne marked i EF. NEJS har henstillet, at man i det nordiske samarbejde på jord- og skovbrugsområdet følger udviklingen i EF, og at projektarbejdsgrupperne tager integrationsprocesserne i EF i betragtning i det løbende samarbejde. Det er samtidig konstateret, at de nordiske lande træffer sine forholdsregler bilateralt i forhold til EF eller via det etablerede EFTA-samarbejde, og at der findes en udbygget konsultationsprocedure, som kan anvendes efter behov.

3.2 Brundtland-kommissionen

NEJS har i 1987 set på anbefalingerne i Verdenskommissionens rapport for miljø og udvikling (Brundtland-kommissionen) og vurderet, om der gennem de nationale opfølgninger var grundlag for ændringer i samarbejdssektorens eget handlingsprogram.

Det centrale element i Brundtland-kommissionens arbejde ligger i en påpegnings af, at der må frembringes en bærekraftig udvikling. I landbrugspolitikken betyder dette, at hensynet til miljø- og ressourceanvendelsen må tillægges en større vægt. For at imødekomme dette må der bruges et bredt spektrum af virkemidler, både juridiske, økonomiske og administrative, og det er vigtigt at virkemidlerne samordnes. Det er endvidere nødvendigt, at miljø- og ressourcehensynene indgår med større vægt i forskning, udredning, planlægning og rådgivning inden for erhvervssektoren.

Det er blevet fremhævet under vurderingen, at det er vigtigt at få forståelse for miljøproblemerne hos sektorens erhvervsudøvere, og at der fremkommer en motivation for at anvende de bedste midler til at sikre en bæredygtig udvikling gennem bevarelse af ressourcegrundlaget. Det er vigtigt i jordbruget at bevare de højproduktive arealer til en balanceret biologisk produktion og at værne om den bedst mulige udnyttelse af skovarealerne. Et andet vigtigt forhold, som bør vises større opmærksomhed i fremtiden, er bevarelsen af kulturlandskabet. Dette får stor betydning både af hensyn til friluftsliv, æstetik og med hensyn til bevarelse af truede arter og som led mod forureninger, der påvirker jord- og skovbrugssektoren på længere sigt.

Mange af de generelle forhold, som er nævnt ovenfor, er allerede berørt i sektorens handlingsprogram, men ministerrådet vil i forbindelse med

handlingsprogrammets midtvejsevaluering (1988/89) være opmærksom på, om der er behov for en justering af målsætningerne bl. a. på områder som brugen af indsatsvarer, forskning, truede arter og økosystemer samt i relation til internationale spørgsmål.

4 Bioteknologi

I sektorens handlingsprogram blev bioteknologien anset for et nyt stort tværvidenskabeligt forskningsområde, som kunne få stor betydning for den fremtidige udvikling inden for jord- og skovbrugssektoren. Bioteknologi er et redskab, som kan anvendes både i produktionen af levende organismer (planter og dyr) og i den efterfølgende udnyttelse af den producerede biomasse.

Jord- og skovbrugssektoren bistod i 1987 med et underlag til sektorprogram for bioteknologi. Dette blev afgivet til den programkomité, der for Ministerrådet har udarbejdet et forslag til et nordisk samarbejdsprogram for bioteknologi. I forslaget til samarbejdsprogram er jord- og skovbrugssektoren tildelt en relativt selvstændig rolle, hvilket er en anerkendelse af, at der i NEJS-sektoren findes et udbygget samarbejdsapparat til gennemførelse af de angivne målsætninger.

Programkomiteen modtog også bidrag fra det projektsamarbejde, som gennem en 3-årig forsøgsperiode har arbejdet med nordiske mikrobiologiske samarbejdsspørgsmål. Samarbejdet på det mikrobiologiske område er søgt indpasset i en bredere sammenhæng under det bioteknologiske samarbejde og ophører således som et selvstændigt samarbejdsområde under jord- og skovbrugssektoren.

Embedsmandskomiteen forudsætter, at samarbejdsorganet for nordisk jordbrugsforskning (NKJ) kommer til at spille en central rolle i effektiviteten af det bioteknologiske samarbejde inden for sektoren, og at dette sker i løbende koordinering med Nordisk Industrifond og den koordinerende programkomité, der er forudset nedsat.

Der er fra sektorens side fremsat ønske om udarbejdelse af en nordisk udredning om patentproblemer vedrørende bioteknologiske opfindelser og levende organismer. Udredningen forventes færdig i 1988 og påtænkes at danne baggrund for afholdelse af et seminar til drøftelse af en politisk stillingtagen til den fremtidige udvikling på området.

5 Jordbrugsforskning

Nordisk Kontaktorgan for Jordbrugsforskning (NKJ) fik med ændrede vedtægter (stadgar) fra 1. januar 1987 formel status som Ministerrådets rådgivende organ i spørgsmål vedrørende jordbrugsforskning. Det etablerede samarbejde i kontaktorganet mellem de nordiske landes forskningsråd og forskningsorganer på jord- og skovbrugsområdet bliver dog fortsat fastholdt.

I 1987 støttede Ministerrådet fælles forskningsprojekter på områderne etologi og husdyrproduktion samt økologiske produktionsformer inden for kartoffelavl. Endvidere støttedes to delprojekter vedrørende fodrings- og miljøbetingede sygdomme hos laksefisk samt nogle planlægningsopgaver inden for jordbrugsforskningens område, herunder bl. a. spørgsmål, som berører levnedsmidlernes kvalitet.

Med støtte fra forskningsrådene gennemførtes yderligere ca. 15 forskningsprojekter på en række områder, som har været prioriteret i NKJ's handlingsplan. NKJ har i 1987 besluttet at udrede forholdene til informations- og publikationsvirksomheden og organets rolle i denne sammenhæng. En ny strategi- og aktionsplan for NKJ har været under behandling i 1987. For aktionsplanen vil gælde, at denne tænkes justeret årligt under hensyn til de samfundsmæssige krav til effektivt jordbrugsproduktion kombineret med stigende miljøhensyn og kvalitetskrav til levnedsmidler og produktionsforholdene iøvrigt.

6 Skovforskning

Samarbejde inden for sektoren ledes af den nordiske institution Samarbejdsnævnet for Nordisk Skovforskning (SNS).

Ministerrådet konstaterede i sektorens handlingsprogram, at der ikke inden den første evaluering af handlingsprogrammet i 1989 syntes behov for ændring af organisationsform eller samarbejdsform, hvad angik den nordiske skovforskning. Det henstilledes at overveje, hvordan den formelle kontakt mellem SNS og de nationale forskningsråd bedst kunne sikres. Sagen har været drøftet i SNS med henblik på, at der tages en beslutning inden udgangen af 1988.

Gennemførelsen af fællesnordiske forskningsprojekter var den mest omfattende aktivitet inden for SNS's virksomhed. I 1987 finansierede SNS ialt 16 flerårige forskningsprojekter samt et forprojekt om markedstilpassning og videreførelse af tilsavede trævarer i bulkproduktion.

Projekterne fordelte sig på både biologiske og tekniske forskningsområder af fælles interesse i tre eller flere lande. Igangsatte projekter i 1987 omfattede områderne indsamling af frø af nåletræer i det vestlige Nordamerika for testning i skovlige marginalområder af Norden, rodkader i planteskoler, udtyndingsteknik samt delfinansiering af et nordisk biometriprojekt inden for planteforædlingen.

Projektinitiativerne fremkommer ved, at SNS bevilger midler til sammenkomster for 17–18 samarbejdsgrupper, som repræsenterer forskellige skovlige kompetenceområder, og at der gennemføres konferencer og seminarer i løbet af året med støtte fra SNS.

SNS har også videreført arbejdet med at etablere et nordisk skovligt tidsskrift "*Scandinavian Journal of Forest Research*" for en prøveperiode frem til udgangen af 1988. Tidsskriftet er åbent for publicering af nordiske

skovforskningsresultater af høj videnskabelige kvalitet og med international nyhedsværdi. Tidsskriftet udkommer med 4 numre pr. år. SNS har igangsat udarbejdelsen af et nyt handlingsprogram for perioden 1988–93. Programmet forventes færdigbehandlet i foråret 1988. Skoven er en sektor med gode økonomiske vækstmuligheder, og der er et potentiale for god udnyttelse af de økonomiske ressourcer. Blandt de områder, hvor det er ønskeligt at styrke det nordiske forskningssamarbejde er skovlig økologi der bl. a. er knyttet til virkningen på lang sigt af luftforureningen samt flersidig brug af skovområderne.

7 Forskeruddannelse

Som forudset i handlingsprogrammet er der med virkning fra 1. januar 1987 etableret mere faste rammer for et nordisk samarbejde omkring forskeruddannelsen. NEJS vedtog i 1986 nogle retningslinjer for en styringsgruppe vedrørende systematiserede nordiske forskeruddannelseskurser på jord- og skovbrugsområdet.

Styringsgruppen har for 1987 fastlagt kurser inden for følgende fagområder:

Hysdyrernæring

Husdyrforædling

Planteforædling

Plantekultur/væxtodling

Økonomi

Veterinær epidemiologi

Reproduktionsfysiologi

idet der for 1988 yderligere planlægges kurser inden for skovbrug og plantepatologi.

Samarbejdet har til målsætning at højne kompetenceniveauet i forskeruddannelsen på landbrugsuniversiteterne ved at planlægge serier af 3-årige forskerkurser, som indpasses i universiteternes undervisningsplaner. Det tilstræbes, at der i kurserne anvendes gæsteforelæsere fra de mest førende forskningsinstitutioner også uden for Norden. Kursusrækkerne vil organisatorisk blive afstemt med anden kursusvirksomhed inden for nordiske organer som eksempelvis institutionen Nordiske Forskerkurser, NKJ og SNS.

8 Genbanksamarbejde

Nordisk genbanksamarbejde gennemføres dels inden for rammerne af den nordiske institution, Nordisk Genbank for jord- og havebrugsplanter og dels i projektform vedrørende et genbanksamarbejde for husdyr.

8.1 Nordisk Genbank for jord- og havebrugsplanter (NGB)

Den Nordiske Genbank har til opgave at bevare og dokumentere den genetiske variation af alt plantemateriale, som kan være værdifuldt for kommende planteforædlingsarbejde med jord- og havebrugsplanter i Norden. Bevaringen gælder både forædlet og oprindeligt plantemateriale. Genbanken skal betjene planteforædlere og forskere ved at kunne stille materiale og dokumentation frit tilgængeligt.

Hovedopgaven i 1987 har været fortsat frøhåndtering ved indlagring og registrering heraf. Der findes således ved udgangen af 1987 ca. 15.000 frøprøver indlagret i genbanken.

Som eksempel på efterspørgsel af genbankens ydelser kan nævnes, at henvendelse fra forskere og forædlere i og uden for Norden har resulteret i afsendelser af ca. 1500 frøprøver fra genbanken inden for årets 10 første måneder.

NEJS fik i 1987 forelagt en evalueringsrapport om genbankens virksomhed, som blev afgivet af en udenforstående ekspertgruppe udpeget af genbankens bestyrelse. Rapporten fremhæver den velfungerende frøhåndtering og afgiver samtidig en række anbefalinger, der navnlig vedrører retningslinjer for den fremtidige planlægning og hvilke prioriteringer, der bør tilstræbes set ud fra de kommende brugeres synspunkter. NEJS har kommenteret rapporten og justeret genbankens vedtægter med det formål at give genbanken den bedst mulige baggrund for gennemførelsen af de primære genbankfunktioner.

8.2 Genbanksamarbejde med husdyr

Avancerede avlsmetoder og teknik har medført hurtige genetiske forandringer i husdyrbestanden med en stærk ensrettet udvikling af husdyracerne til følge. Da det er betænkeligt, at racer og varieteter forsvinder, blev der i 1983 udarbejdet en plan for nordisk husdyr genbanksamarbejde. En nordisk styringsgruppe har arbejdet i et 3-årigt planlægningsprojekt, som blev påbegyndt i 1985. Målsætningen for styringsgruppens arbejde var bl. a. at initiere oprettelsen af genbanker på nationalt niveau for bevarelse af truede husdyrpopulationer og at skabe en informationscentral på nordisk niveau.

NEJS har konstateret, at projektet forløber tilfredsstillende, og at virksomheden i 1987 især har været koncentreret om etablering af et fælles nordisk registreringssystem omfattende bevaringsværdige husdyracer.

Under den første 3-årige planlægningsperiode er der blevet etableret nationale styringsgrupper i alle de 5 nordiske lande, som officielt har ansvaret for at tage vare på genressourcerne hos husdyr. I de nationale styringsgrupper er både forskningen som avls- og kulturorganisationer repræsenteret. Ministerrådet har til hensigt, at lade virksomheden under den nordiske styringsgruppe fortsætte i endnu en 3-årig periode fra 1988.

9 Planteforædling

Fra 1. januar 1987 fik Samnordisk Planteforædling (SNP) status som en nordisk institution på planteforædlingens område. SNP's bestyrelse har i 1987 bl. a. arbejdet med omlægning og etablering af nye økonomiske og administrative rutiner som følge af institutionaliseringen.

Baggrunden for at lade SNP blive en nordisk institution lå i den konstatering, at der inden for planteforædlingsområdet i Norden fandtes et meget bredt spektrum af opgaver fra forskning og udvikling via egentlig planteforædling til afprøvning og identifikation af færdige sorter. En række problemer er vurderet til at være fælles for flere af de nordiske lande bl. a. derved, at flere klimatisk forskellige regioner strækker sig tværs over de nationale grænser. Et øget nordisk samarbejde, arbejdsdeling, koordinering af arbejdet, harmonisering af lovgivningen m. m. kunne i høj grad bidrage til, at de nationale ressourcer, som sættes ind på planteforædlingsområdet, blev udnyttet mere effektivt.

SNP's aktiviteter har berørt forskning i et vist omfang, medens den væsentligste del af aktiviteterne har ligget på planteforædling og sortprøvning.

I 1987 har følgende projekter fået bevilling via SNP:

- Byg- og meldugsvampens angrebsevne (korn- og mjöldagg-)
 - Forædling af græsmarkplanter i Nordens nordlige områder
 - Koordinering af sortsafprøvning og -identifikation i Norden
 - Koordineret udvalg af grønsagssorter i Norden
 - Samarbejdsudvalg for forædling af frugt og bær i Norden,
 - Kartoffelforædling (potatisforædling)
 - Variation og stabilitet i nordisk materiale af byg
 - Databehandling
- samt projektstøtte til følgende udredninger:
- Forædling, Triticale
 - Forædling for utraditionel anvendelse af landbrugsplanter
 - Plantedyrkning ved lave temperaturer
 - Forædling af majs fra det nordiske område

I alt 4 udredninger inden for forskellige områder blev afsluttet i 1986/87. Der er fremkommet flere projektforslag, som vil blive fulgt op i 1988/89.

10 Kontrolinstitutionernes samarbejde

Direkte på grundlag af handlingsprogrammet er der blevet igangsat et fastere samarbejde på nedenstående områder:

10.1 Landbrugskemi

En styringsgruppe for landbrugskemi har i en rapport fra 1987 foreslået, at der dannes et nordisk samarbejdsorgan, og at dette bl. a. skulle have til

opgave at udarbejde en nordisk metodesamling inden for landbrugskemiens område. Endvidere skulle organet fremme nordisk harmonisering på landbrugskemiens område med henblik på at skabe et mere fælles grundlag for anvendelse af landbrugskemiske målinger til støtte for rådgivning og forsøgsvirksomhed i jord- og skovbrugssektoren.

10.2 Frøkontrol

I en rapport om det nordiske frøkontrolarbejde for 1986 blev det meddelt, at der var etableret en Nordisk Frøkontrolkomité bestående af lederne fra de nordiske landes frøkontrolmyndigheder. Rapporten og målsætningen for samarbejdet er blevet vurderet af NEJS og fundet tilfredsstillende som grundlag for etablering af det videre samarbejde. Harmonisering af lovværk og forskrifter er centralt placeret i de videre samarbejdsplan.

10.3 Plantesundhed

En nordisk samarbejdsgruppe styret af lederne for de nordiske landes vækstinspektioner planlægger at samordne og harmonisere certificering og kontrol af planter og planteprodukter. Dette arbejde er igangsat som en fortsættelse af det udgivelsessamarbejde, der fandt sted i 1986–87, og som resulterede i en fælles håndbog for planteinspektører i alle de nordiske lande.

10.4 Biologisk afprøvning af bekæmpelsesmidler

I sammenhæng med miljøsamarbejdets produktkontrolgruppe modtager en koordineringskomité for biologisk afprøvning af bekæmpelsesmidler støtte fra jord- og skovbrugssektoren. Under komiteen har en havebrugsgruppe fungeret og i 1987 har den udarbejdet nordiske retningslinjer for plantetyper i væksthuse. Endvidere er der i 1987 blevet etableret en fri-landsgruppe, som tilsvarende skal udarbejde fælles nordiske retningslinjer for biologiske afprøvninger.

10.5 Skadedyrsbekæmpelse

De nordiske landes institutioner med ansvar for skadedyrsbekæmpelse har i 1987 etableret en nordisk komité for skadedyrsbekæmpelse. Komiteen planlægger i 1988 at gennemføre en administrativ kortlægning af området i de nordiske lande for derigennem at få klarlagt, hvorledes fælles nordiske retningslinjer kan etableres for effektivitetsafprøvninger af bekæmpelsesmidler og -metoder.

10.6 Jordbrugsteknik

En udredningsgruppe afgav i 1987 en rapport om forudsætninger og interesse for et nordisk samarbejde inden for jordbrugets bygnings- og maskinteknik. Rapporten anbefalede, at der blev afholdt et planlægningsseminar, hvori 18 nationale institutioner på området blev inviteret til at

deltage. Fra seminaret er afgivet en aktionsplan, som foreslår etablering af et nordisk samarbejdsorgan for jordbrugsteknik og forslag til gennemførelse af samarbejde på en række områder. Samarbejdet påtænkes at omfatte det administrative område herunder typegodkendelser og prøvestandarder samt støtte til undervisning, forskning og udvikling på jordbrugsteknikkens områder. Ministerrådet agter at støtte de indledende aktiviteter og planlægning i 1988 samtidig med at NEJS har de organisatoriske former til nærmere overvejelse.

11 Finansiell oversigt

Til illustration af foranstående redegørelse gives nedenfor en oversigt over midler ydet fra Ministerrådets budget i 1987:

	1000 DKK
Udredninger alment	670
Bioteknologi	286
Jordbrugsforskning	2 400
Skovforskning	8 432
Forskeruddannelse	1 200
Genbanksamarbejde	4 165
Planteforædling	1 850
Kontrolinstitutioner	<u>1 161</u>
	20 164

Kapitel XXIII

Fiskeri

1 Sammenfatning

Det nordiske samarbejde på fiskeriområdet blev i 1986 markeret med etableringen af en egen embedsmandskomiteé og en umiddelbar igangsætning af forsknings-samarbejde på akvakulturområdet.

Samarbejdet blev i 1987 udvidet med støtte til et hvaltællingsprojekt i Nordøstatlantiden samt kortlægning af fiskeriforskningen i de nordiske lande. Embedsmandskomiteen har besluttet for 1988 at prioritere forsknings-samarbejde på yderligere områder som

1. fiskeforædling, kvalitet og markedsføring,
2. kortlægning af fiskebestande og udvikling af flerbestandsmodeller samt
3. miljørelaterede fiskerispørgsmål.

Endvidere fortsættes et nordisk samarbejde om fiskegenbankspørgsmål.

På anmodning fra embedsmandskomiteen (NEF) besluttede Ministerrådet at hovedansvaret for nordisk samarbejde om havpattedyr (sæler og hvaler) tillægges NEF efter koordinering med og indstilling fra embedsmandskomiteen for miljøspørgsmål. NEF har besluttet, at der i 1988 skal udarbejdes forslag til et nordisk samarbejdsprogram for fiskerisektoren.

2 Indledning

Det nordiske samarbejde på fiskeriområdet var indtil 1986 knyttet til aktiviteterne i Nordisk Kontaktorgan for Fiskerispørgsmål. På baggrund af drøftelser i kontaktorganet rettede de nordiske fiskeriministre anmodning om, at der blev etableret en særskilt embedsmandskomiteé for fiskerispørgsmål under Nordisk Ministerråd. Beslutning herom blev taget i slutningen af 1985, og i 1986 blev den nye embedsmandskomiteé for fiskerispørgsmål etableret. I embedsmandskomiteen deltager også Færøerne, Grønland og Åland med faste deltagere og suppleanter. Komiteens mødevirksomhed samordnes iøvrigt med aktiviteterne i Nordisk Kontaktorgan for Fiskerispørgsmål.

Nordisk Embedsmandskomiteé for Fiskerispørgsmål (NEF) har i 1987 prioriteret de vigtigste samarbejdsområder og deres umiddelbare indretning samt drøftet tilrettelæggelsen af arbejdet med udarbejdelse af et nordisk samarbejdsprogram for fiskerisektoren. Mandat for programmets udarbejdelse er besluttet og arbejdet igangsat således, at et ministerrådsforslag om et nordisk samarbejdsprogram for sektoren kan forventes vedtaget i løbet af 1988.

Beslutningen er en følge af en udtalelse fra Nordisk Råds session 1987. Tidsplanen er valgt således, at embedsmandskomiteen kan drage udbytte

af erfaringerne med de aktiviteter, som er gennemført eller planlagt på projektniveau i 1986 og 1987.

Projektaktiviteterne har omfattet områderne akvakultur og fiskeriforskning på særligt udvalgte programområder.

3 Akvakultur

Inden for fiskerisektoren har akvakultur eller kulturbetinget fiskeopdræt fået øget betydning. Etablering af nordisk samarbejde om akvakultur var den medvirkende årsag til etableringen af den Nordiske Embedsmandskomité for Fiskerispørgsmål (NEF).

Den i 1986 nedsatte nordiske arbejdsgruppe for akvakultur har i 1987 videreført sit planlæggende og koordinerende arbejde for igangsætningen af et bredere nordisk samarbejde på akvakulturområdet.

Arbejdsgruppen har fastholdt en sideordnet prioritering af følgende emneområder:

- miljø- og forurening,
- fiskepatologi,
- næringsfysiologi,
- opdræt og marint yngel,
- avl og forædling.

Ud fra disse emneområder har der i 1987 været gennemført projekter med følgende titler:

- Marint vattenbrukets miljøfrågor,
- Bakteriel njurinflammation,
- Sygdomskontrol i fiskeopdræt og helseattester ved import/eksport af levende fisk og rogn,
- Havbeitingmuligheder i avlsarbejdet.

Ovenstående projekter planlægges videreført i 1988 samt suppleret med følgende forprojekt:

- Laksefisks forsvar mod bakterieinfektioner.

Arbejdsgruppen har endvidere rettet opmærksomheden på ønsker om forskningsprojekter, der skal løse næringsfysiologiske sammenhænge for at introducere nye fiskearter og skaldyr for anvendelse i nordisk akvakultur. Da sektorens egne ressourcer ikke har kunnet strække hertil, har NEF besluttet at søge dette fremtidsvigtige område henlagt til en særlig aktivitet under den nye økonomiske handlingsplan, som er under udarbejdelse.

4 Fiskegenbanksamarbejde og hvaltælling

Ministerrådet har i 1987 støttet den nordiske arbejdsgruppe vedrørende genbanksamarbejdet med fisk. Gruppen har fungeret som nordisk kontaktorgan mellem de nationale interesser i genbankspørgsmål siden 1979. Embedsmandskomiteen har anset denne nordiske aktivitet for yderst vigtig

og ønsker at se de nationale genbankfunktioner styrket ved det nordiske samarbejde på især forsknings- og udviklingsrelaterede opgaver.

Ministerrådet har endvidere i 1987 af sin reserve støttet gennemførelsen af en hvaltælling i Nordøst-Atlanten i supplement til de hvaltællinger, som nationalt er gennemført i de Vestnordiske fiskefarvande. Hvaltællingen er gennemført som et led i de nordiske landes aktiviteter set i forhold til de internationale drøftelser om den fremtidige basis for eventuel genoptagelse af kommercielle hvalfangster. Hvaltællingen har også betydning for en overvågning af havets ressourcer, hvad angår de store havpattedyr og deres samspil i det økologiske system. Ministerrådet har i 1987 anmodet om, at der indkaldes til særlige møder mellem embedsmænd, der i de nordiske lande varetager spørgsmål om hvalfangst i forhold til de internationale forhandlinger.

5 Fiskeriforskning

Embedsmandskomiteen kom tidligt i 1987 frem til, at fiskeriforskning var særligt velegnet som udgangspunkt for etablering af mere faste samarbejdsopgaver. Komiteen har i tillæg til akvakulturområdet vedtaget følgende 3 samarbejdsområder (programområder):

- Fiskeforædling, kvalitet og markedsføring,
- Kortlægning af fiskebestande i forskellige havområder med henblik på udvikling af flerbstandsmodeller,
- Miljørelaterede fiskerispørgsmål.

Den udvidede budgetramme, der er foreslået for fiskerisektoren i 1988, planlægges anvendt til udvalgte projektaktiviteter inden for de tre nævnte programområder.

I forbindelse med denne planlægningsdrøftelse kom spørgsmålet frem om det nordiske ansvar for behandlingen af sager, der vedrører de større havpattedyr (de store varmlodede havdyr). På anmodning fra NEF besluttede Ministerrådet, at hovedansvaret for nordiske samarbejdsspørgsmål om havpattedyr tillægges NEF efter koordinering med og indstilling fra Embedsmandskomiteen for Miljøspørgsmål.

Kapitel XXIV

Bostads- och byggsektorn

1 Sammanfattning

Sektorns handlingsplan för stabil sysselsättning och ökad produktivitet som bostadsministrarna fastställde den 15 januari 1987 har under året varit vägledande för huvudsakliga insatser under året. Exportfrämjande åtgärder av olika slag har behandlats med tyngdpunkt på harmonisering och handelshinder. Samarbetsorgan inom byggsektorn på harmonisering, standardisering och provning har utsett ett kontaktutskott som löpande skall bevaka utvecklingen inom EG och koordinera harmoniseringsarbetet. Under 1988 analyserar ämbetsmannakommitten den faktiska situationen rörande handelshinder på byggområdet. Nordiska kommittén för byggbestämmelser (NKB) och INSTA B har bildat en programkommitté som skall samordna prioritering och fördelning av resurserna, inte minst med hänsyn till arbetet inom CEN, det europeiska standardiseringsarbetet.

Särskilda arbetsgrupper utreder exportfinansiering och utbildningsfrågor angående byggeporten. Arrangörer av bostadsmässor i Norden inledde ett samarbete om gemensamma framträdanden såväl inom Norden som utanför.

Mångsidig projektverksamhet utvecklas på det bostadspolitiska området. Under året avslutades projektet "Realfinansiering och realbeskattning" som jämför ländernas bostadsfinansiering. Byggeforskningsorganens samarbetsgrupp (NBS) inleder en ny tre-årig period där man ytterligare konsoliderar en bred nordisk aktivitet.

Det nordiska bygg- och bostadssamarbetet är i en expansiv fas och breddas kontinuerligt. Harmonisering av regelverk och standarder får nu ett mera förpliktande snitt och har en klart europeisk och internationell inriktning.

2 Samarbetets uppbyggnad

2.1 Samarbetsprogram

Generellt handlingsprogram för nordiskt samarbete inom bostads- och byggsektorn fastställdes senast år 1983.

Nordisk handlingsplan för stabil sysselsättning och ökad produktivitet fastställde bostadsministrarna den 15 januari 1987. Huvudtyngdpunkterna i planen omfattar handelshinder och harmonisering samt exportfrämjande åtgärder.

2.2 Samarbetsorgan

Ämbetsmannakommittén för samarbete inom byggsektorn (Äk-bygg) ansvarar för samordning och genomförande av programmen. Kommittén bistås av ett antal permanenta samarbetsorgan samt tillsätter vid behov arbetsgrupper för avgränsade arbetsuppgifter.

Nordisk kommitté för byggbestämmelser (NKB) är en institution under ministerrådet där ländernas centrala byggmyndigheter samarbetar. NKB's uppgift är att samordna byggregelverk i de nordiska länderna samt främja nordiskt samarbete av väsentlig betydelse för en sund utveckling rörande byggbestämmelser. Som led i undanröjande av handelshinder inom byggsektorn fastställdes 1983 *nordiska riktlinjer för ömsesidigt accepterande av centralt godkända byggprodukter och officiell kontrollordning*. NKB utarbetar löpande produktregler på basen av riktlinjerna.

INSTA B är ett samarbetsforum mellan byggbranschens standardiseringsorgan i Norden. Samarbetspartner är Dansk Standardiseringsråd, Bygginformationsstiftelsen (SFS-fackorgan), Iðntæknisstofnun Islands, Norges byggstandardiseringsråd (NFS-fackorgan) och Byggstandardiseringsringen (SIS-fackorgan). INSTA B's uppgift är att genom utvecksling av resultat och information undvika dubbelarbete samt att bättre kunna utnyttja organisationernas samlade resurser. Genom standardisering underlättas handeln inom byggbranschen. Standardiseringsarbetet inom INSTA B är starkt knutet till det internationella arbetet genom ISO och det europeiska CEN. På nordisk nivå samordnas de nationella ställningstagandena.

NORDTEST är en nordisk institution inom provningsområdet där byggområdet bearbetas av fackgrupperna Bygg, Brand, Akustik och Buller samt VVS. (En redogörelse för NORDTEST's verksamhet ingår i kapitlet om industripolitik.)

Nordiska träskyddsrådet (NTR) fungerar sedan 1980 som officiell instans i Norden när det gäller godkännande ur effektivitetssynpunkt av träskyddsmedel för industriellt bruk. I övrigt har NTR som målsättning att främja utveckling och information på träskyddsområdet.

Nordiska ventilationsgruppen (NVG) är ett samarbetsorgan på ventilationsområdet. NVG främjar, initierar och bedriver utveckling och harmonisering inom området genom samarbete mellan forskande organ i de nordiska länderna. Arbetsresultaten framläggs som administrativa regler, metoder eller som teoretiskt underlag.

På det bostadspolitiska området samarbetar sedan länge centrala bostadsmyndigheter i de nordiska länderna. Årligt *Bostadsadministrativt möte behandlar* aktuella problem och utvecklingstendenser på området. Bostadsadministrativa mötet utser en projektkoordinerande arbetsgrupp vars uppgift är att initiera och samordna bostadspolitiska projekt under ministerrådet.

2.3 Projektverksamheten

Ämbetsmannakommittén ser till att överlappningar inte sker mellan samarbetsorgan och fokuserar projektverksamheten på områden med byggpolitiska samt bostads- och bebyggelsepolitiska aspekter vilka med fördel bör studeras ur nordiskt perspektiv. Med utgångspunkt i handlingsplanen för stabil sysselsättning och ökad produktivitet inom byggsektorn har det utarbetats ett projektprogram som löpande revideras. Här prioriteras handelshinder och harmonisering samt exportsamverkan som främjar nordisk byggexport på tredje land.

Det nordiska byggsamarbetet finansieras med anslag från såväl ministerrådet som de myndigheter och institutioner som är nationellt representerade i de nordiska samarbetsorganen. Byggsektorns projektbudget för 1987 uppgår till 3.761.000 DKK som fördelas på ca 30 olika projektposter. Härutöver har NKB som institution beviljats 1.233.000 FIM som dels avser sekretariatskostnader och dels projektverksamhet.

3 Verksamheten 1987

3.1 Ministerrådet

Nordisk handlingsplan för stabil sysselsättning och ökad produktivitet inom byggsektorn

På bakgrund av den fastställda handlingsplanen har ett projektprogram utarbetats och under 1987 har en del projekt påbörjats.

Handelshinder och harmonisering är ett centralt område på programmet som kräver intensiv samordning av de organ på byggsektorn (främst NKB och INSTA-B) som ansvarar för detta. Inte minst är det viktigt att hålla jämna steg med utvecklingen inom EG. I november kallade Äk-bygg till ett möte med myndighetspersoner och representanter för byggstandardiseringen. På mötet diskuterades förslag till EG-direktiv om tillnärmande av medlemsstaternas lagstiftning om byggprodukter och de möjligheter de nordiska länderna har för att påverka den slutliga utformningen av direktiven. Vidare behandlade mötet undanröjande av tekniska handelshinder och upprättande av listor över likvärdiga regler på byggområdet. Det var en gemensam uppfattning att harmoniseringen i Norden nu går in i en mera förpliktande fas och att arbetet har en klar europeisk och internationell inriktning. De samarbetsorgan inom byggsektorn som arbetar med harmonisering, standardisering och provning har nu bildat ett kontaktutskott, under ämbetsmannakommitténs ledning, som regelbundet skall sammanträda för koordinering och säkerställande av kontinuitet på området. Under 1988 genomförs ett projekt under dansk ledning för att analysera den faktiska situationen rörande handelshinder på byggområdet inom Norden och EG. (Närmare redogörs för harmonisering och standardisering under respektive samarbetsorgan).

Nordiskt byggsamarbete i utvecklingsländerna behandlas av en arbetsgrupp nedsatt av Äk-bygg. Aktiviteter i förbindelse med det internationella året för bostadslösa (IYSH 1987) föregick på nationell basis med sporadiska nordiska inslag. Ministerrådet medfinansierade boken "*Kan man bo bedre – om by, bolig og mennesker i Norden og u-landene*", en publikation i förbindelse med utställningen "Tag over hovedet" i Danmark. Ämbetsmannakommitténs arbetsgrupp om bygg och bistånd planerar ett seminarium i februari 1988 med syfte att preliminärt summera resultat av IYSH-87 samt för att söka formulera en gemensam nordisk rampolicy och handlingsplan för insatser intill år 2000.

Samverkan om exportfrämjande åtgärder omfattar åtskilliga företeelser, allt från samverkan i fråga om utställningar inom och utom Norden till genomförande av konkreta projektuppdrag på utomnordiska marknader. Ett delområde har förberetts under 1987: *Samverkan mellan arrangörer av bostadsmässor i Norden*. De medverkande nationella organisationerna har utarbetat ett preliminärt samarbetsprogram som utöver ömsesidigt erfarenhetsutbyte skall omfatta gemensamt framträdande av olika slag i utomnordiska fora. Ytterligare exportfrämjande åtgärder påbörjas under 1988.

Exportfinansiering, ett projekt om byggsektorns särskilda finansieringsbehov vid export påbörjades. En kartläggning av branschens önskemål och särskilda behov har utförts. Detta kommer att följas av en redogörelse över nuvarande finansieringsformers lämplighet, samt avslutningsvis förslag till utvecklande av finansieringsvillkor för nordiska byggexportaktiviteter.

Aspekter på byggexportutbildning genomgås av en arbetsgrupp rörande nordifiering av exportutbildning riktad mot byggbranschens behov. Som led i gruppens avrapportering förbereds ett projektexportseminarium försommaren 1988. Ett kursförlopp för nordiska ingenjörer om *planering och utförande av byggnader i jordbävningsområden* har förberetts under 1987. Avsikten är att ge en ingående orientering om jordbävningssäkrans av byggnader inte minst med tanke på ökad aktivitet på exportmarknader för nordisk byggindustri där byggsystem levereras till länder med risk för jordbävningar.

Högteknologi i byggandet är en förstudie rörande kartläggning av forsknings- och utvecklingsbehov av högteknologi i byggandet. Man avser även att formulera konkreta samnordiska projekt samt undersöka möjligheter till samarbete med utomnordiska länder.

Ämbetsmannakommittén avser att löpande utöka handlingsplanens projektprogram. Sålunda påbörjas 1988 bl. a. ett projekt som analyserar de nordiska ländernas erfarenheter och möjligheter inom *systemexport*.

3.2 Permanenta samarbetsorgan

Nordiska kommittén för byggbestämmelser (NKB) har under 1987 intensifierat utarbetande av produktregler på basen av de nordiska riktlinjerna för godkännande och kontroll. Produktregler föreligger för närvarande för:

brandsektionerande dörrar, monteringsfärdiga stålskorstenar, varmvattenbeständiga plaströr, tapparmatur för bruksvattenanläggningar och spånplattor. Under arbete är ytterligare följande produktregler: brandmässigt ägnad golvbeläggning, brandmässigt ägnad taktäckning, avstängningsventiler, kopparrör för tappvatteninstallationer, brandmässigt ägnade beklädnader och ytskikt, konstruktioner ur brandsynpunkt, värmeisoleringsmaterial av mineralull och polystyren, lösfillning och gasfyllda cellplastprodukter, självfallsrör och rördelar av PVC och PE, avloppsrör av plast (ABS och PP), golvbrunnar, mekaniska kopplingar för tappvatteninstallationer samt fingerskarvat virke och limträ.

NKB og INSTA B har nedsatt en programkommitté för koordinering av det fortsatta produktreglararbetet. Även provningsområdet genom NORD-TEST blir indraget i programarbetet. Inom NKB har under 1987 ett internationellt utskott arbetat, som bl.a.löpande följt med utvecklingen inom EG. Utöver projektarbetet med produktregler har ministerrådet under 1987 bidragit till finansiering av projekt inom energihushållning, beständighet, underhåll och ombyggnad, konstruktioner, tekniska installationer, brandskydd, förenkling av byggbestämmelsesystem, samt inneklimat inklusive hälsofarliga material. Ett särskilt inomhusklimatutskott utarbetar för närvarande en femårig handlingsplan.

INSTA B intensifierade under 1987 den nordiska medverkan i det europeiska standardiseringsarbetet inom CEN. De nordiska länderna har aktivt medverkat i den programkommitté för byggområdet som tillsattes 1986. *INSTA B* har fungerat som samrådsorgan i programarbetet. Sent på året tillkom dessutom en gemensam programkommitté mellan *INSTA B* och NKB som ovan nämnts. Kommittén skall utarbeta rekommendationer till NKB och *INSTA B* beträffande prioriteringar och fördelning av resurserna bl. a. med hänsyn till arbetet i CEN.

INSTA B's verksamhet finansieras i huvudsak av de nationella standardiseringsorganen och industrin. Nordiska ministerrådet har under 1987 beviljat medel till följande projekt: På *värmeisoleringsområdet* arbetar *INSTA B* med flera delprojekt avseende isoleringsmaterialens egenskaper, värmeisolerande förmåga och täthet hos byggnadens klimatskärm samt beständigheten hos dessa egenskaper. Även nordiska synpunkter samordnas inför arbetet i ISO/TC 163 Thermal Insulation. *Installationer/energi* utförs som ett pilotprojekt, som undersöker möjligheter för att ställa upp prestationsstandarder för värmeväxlare med tillhörande provningsmetoder. Projektet *Fogprodukter* har som mål att åstadkomma enhetliga nordiska standarder när det gäller funktionskrav och provning samt underlag för certifiering. Man syftar till harmonisering av de nordiska ländernas standarder med ISO-standarder. Med projektet *Standardträ* avses att ersätta standarder och provningsmetoder i dag med en ny produkt som är bättre anpassad till olika ändamål, speciellt inom byggandet. Projekt som avser att upprätta likalydande *standarder för reparations- och ombyggnads- och*

tillbyggnadsområdet har fortsatt under 1987. Standardforslag for allmän tillståndsvärdering har utarbetats. *Betongstandardisering* utförs av Nordiska betongkommittén (NBK). *Datateknik i byggprocessen* är ett projekt som ingår i ministerrådets datahandlingsplan.

Arbetsgruppen befattar sig med praktisk tillämpning av datateknik inom branschen och avser att åstadkomma råd och anvisningar, som underlättar val av program och utrustning samt utnyttjande av CAD vid projektering. Man avser att skapa harmoniserad praxis vid användning av datorteknik i branschen. Härutöver tilldelas medel till *en finsk och en isländsk samarbetssekreterare* som underlättar och effektiviserar det samnordiska byggstandardiseringsarbetet.

Nordiska träskyddsrådet (NTR) erhåller från ministerrådet verksamhetsbidrag för sekretariatskostnader och allmän administration av nordiska projekt. Nordiska träskydds dagar ägde rum under 1987 med ett stort antal föreläsningar över standarder, produktionsteknik och marknadsföring. Ministerrådet beviljade under 1987 medel till projekten: *Träskyddsmedel, klasse B* samt till *Impregnerat limträ*.

Nordiska ventilationsgruppen (NVG) arrangerade under 1987 sitt 15 års jubileum med fyra seminarier i Borås (mätmetoder, luftkvalitet, bostadsventilation och ventilationseffektivitet). Dessutom arrangerades ett seminarium om dragskåpsventilation. Expertgruppen "Ventilationseffektivitet" utarbetade en begreppslista och en ny expertgrupp påbörjade ett arbete om bostadsventilationsfrågor.

Nordiske byggforskningsorganers samarbeidsgruppe (NBS) arrangerer hvert tredje år Nordisk byggforskningsmøte. I år fant dette sted på Åland hvor representanter for råd, styre og ledelse i de nordiske byggforskningsorganene drøftet forskningens situasjon og prioriteringer i de nordiske land. informasjon fra byggforskningen til praksis og forbedring av det bygde miljøet.

Innenfor emneområdet Samfunnsorientert forskning og utvikling har NBS tre arbeidsgrupper, for *Forvaltning (NBS-F)*, *Samfunnsøkonomi (NBS-SE)* og for *Samfunnsplanlegging (NBS-S)*. NBS-F har arrangert seminar om samspillet mellom boligselskaper og kommunale organer, NBS-S om forskningsledelse i en omstillingsperiode og NBS-SE om produktivitet i byggebransjen, begreper, metoder og resultater, NBS-F planlegger to seminarer i 1988, om henholdsvis optimal ressursforvaltning med bygninger og forskningens rolle i utvikling av bolig- og områdesforvaltning. NBS-S planlegger seminar om byfornyelse, og NBS-SE har tre forskjellige seminarer under vurdering.

Innenfor emneområdet forskning og utvikling vedrørende byggteknikk og produksjon virker arbeidsgruppene for *Materialer og konstruksjoner (NBS-MK)*, *Bygeplassens arbeidsmiljø (NBS-BA)*, *Sanitær (NBS-VS)*, *Bygningsforbedring (NBS-BF)*, *Tre i byggevirksomhet (NBS-T)*, samt *Datateknikk i byggeprosessen (NBS-D)*. Fra og med 1987 er det i tillegg

etablert en gruppe for Inneklima (NBS-I), mens en gruppe for vann- og avløpsledninger er under etablering. NBS-MK har i løpet av året gjennomført to seminarer om henholdsvis måling av ultraviolett stråling og behandling av fasadeoverflater. NBS-BA har avholdt seminar om "Byggeplassens arbeidsmiljø – hvilke innsatser må endres for at gi større total nyttevirking?" NBS-BF har avholdt seminar om tak på eksisterende bygninger – problemer og muligheter, NBS-T har avholdt seminar om tre og fukt og NBS-Data om neste generasjons datasystemer i byggebransjen. Arbeidet med å lage en videofilm om datateknikk i byggebransjen er startet opp og ført frem til manusutkast.

Innenfor emnesområdet forskning og utvikling innenfor energioptimering pågår en rekke prosjekter utført av spesielle ekspertgrupper under ledelse av *NBS-Energi* (NBS-E). Gruppene behandler temaer som energimåling, beregningsmodeller, varmepumper, solvarme, lavtemperaturvarme, varmelagring, styring og overvåking, energiforbruk i boliger henholdsvis yrkesbygg samt transparente isolasjonsmaterialer.

Bostadsmyndigheternas årliga nordiska sammanträde *Bostadsadministrativa mötet* hölls för 33:e gången. Utöver ländernas årsrapporter redogjordes för gemensam projektverksamhet. Under året avslutades projektet *Realfinansiering och realbeskattning* med publikationen "Bolig, inflation og skat" (NORD 1987:40). Likaledes hölls en konferans över ämnet.

Andra projekt som pågått under 1987: *Ungdom och bostäder* där man analyserar bostadsproblem bland unga i Norden samt de olikheter som finns länderna emellan. Ett utkast till en rapport föreligger. Avslutningsvis planeras en konferans.

Bostadsmarknads- och efterfrågemodeller beskriver och jämför bostadsmarknadsmodeller i Norden. Avsikten är att även utföra empiriska jämförelser med några av modellerna.

Nordisk boligadministrativ database utreder möjligheter för och tänkbart omfång av en central databas över statistiska uppgifter för bostadssektorn i Norden.

Effekter av behovsprövade individuella bostadsstöd avser att öka kunskapen om relevansen i de motiv som anförs för respektive mot individuella bostadsbidrag.

Stöd till äldre i småhus utreder förbättrade möjligheter för äldre att bo kvar i egnahem eller egnahemsområden.

Fordelingsmässige aspekter af boligsubsidier avser att genomföra en analys av bostadsstöd i de nordiska länderna på basen av eksisterande statistiskt material.

Bedring av boforholdene for bostedsløse är ett projekt som påbörjades under året men som kommer huvudsakligen att utföras under 1988.

BILAGA 1

Energisituasjonen i de enkelte land

1.1 Danmark

1.1.1 Energiforbrug og energiforsyning

Bruttoenergiforbruget var i de 5 første måneder af 1987 uændret i forhold til det tilsvarende tidsrum i 1986, men 3 % større end i samme periode i 1985. De enkelte brændselsarters andel af bruttoenergiforbruget i denne periode i 1987 fordeier sig med olieprodukter 49,0 %, fast brændsel 40,7 %, naturgas 7,9 % nettoimport -0,8 % og vedvarende energi 3,2 %.

Forbruget af olieprodukter og naturgas var i årets 5 første måneder 2 % mindre end i de samme måneder af 1986. Forbruget af motorbenzin var 3 % mindre end i denne periode i 1986. Andelen af blyfri benzin udgjorde 29 % af det samlede forbrug af motorbenzin.

I de 5 første måneder af 1987 var produktionen af dansk råolie 18 % større end i samme periode sidste år. I de 5 første måneder af 1987 produceredes 1 152 mio kbm naturgas, hvoraf 30 % er eksporteret med henholdsvis 207 mio kbm til Vesttyskland og 139 mio kvbm til Sverige. Hjemmemarkedets forbrug androg 728 mio kbm naturgas, hvilket er en stigning på 31 % i forhold til januar-maj i fjor.

Elværkernes brændselsforbrug, hvoraf 95 % udgjordes af kul, var i januar-maj 1987 5 % større i sammenligning med dette tidsrum i fjor. Den samtidige produktion af elektricitet er 5 % større, mens kraftvarmeproduktionen er øget 8 %.

Den danske produktion af råolie og naturgas androg i januar-maj i år i alt 119,2 PJ. Dette svarer til 70 % af denne periodes forbrug af olieprodukter og 33 % af landets samlede bruttoenergiforbrug.

1.1.2 Energibesparelser

Det er regeringens hensigt at gøre en særlig indsats for at fastholde energisparebestræbelserne. Energiministeriet har i samarbejde med Energi-Spareudvalget iværksat en målrettet energisparekampagne over for erhvervslivet og en kampagne, som sigter mod en øget anvendelse af energistyring i amter og kommuner.

På el-området skal der gennemføres en forstærket indsats for elforbrugsbesparelser, bl. a. med udgangspunkt i et forsknings- og udredningsprojekt, som skal belyse mere vidtgående muligheder for elbesparelser. Dette projekt er blevet iværksat i foråret 1987, og Amtkommunernes og Kommunernes Forskningsinstitut står for gennemførelsen. Formålet er at undersøge de tekniske, økonomiske og administrative muligheder for mere vidtgående besparelser i elforbruget. Det skal således søge at klarlægge de tekniske muligheder for elbesparelser, de samfunds- og privatøkonomiske konsekvenser, det offentliges påvirkningsmuligheder for at fremme tekni-

ske elbesparelser samt hvilken effektivitet og hvilke fordele og ulemper, der er forbundet med de forskellige virkemidler.

1.1.3 *El-udbygning, varmforsyning og miljø*

Selv med en forstærket indsats for el-besparelser vil der være behov for at udbygge elproduktionskapaciteten. I Københavnsområdet er 2 kraftvarmeblokke på hver 250 MW under etablering på henholdsvis Amagerværket og Avedøreværket. De pågældende enheder forventes idriftsat 1989 og 1991. Der blev endvidere i december 1986 godkendt en udbygning af Fynsværket med en ny 350 MW-kraftvarmeenhed, der forventes idriftsat i 1991.

I september 1987 blev der givet principtilladelse til en udvidelse af kraftvarmeværket I/S Vestkraft i Esbjerg. Udvidelsen er planlagt til 350 MW el og 500 MJ/s varme, og den vil fra 1992 erstatte en række ældre og meget miljøbelastende elforsyningsanlæg i det jysk-fynske område. Det betyder en aflastning af forureningen af især svovl og kvælstofoxider med adskillige tusinde ton om året.

Herudover er elværkerne gået i gang med gennemførelsen af et forsøgs- og demonstrationsprogram for decentrale kraftvarmeværker, der skal anvende naturgas og lokale energiressourcer, som f.eks. halm, affald, biogas m. m. Forsøgs- og demonstrationsprogrammet omfatter en udbygning på 80–100 MW el-effekt, men det er allerede aftalt, at der samlet inden 1995 skal ske en udbygning med decentrale kraftvarmeværker på op til 450 MW.

Folketingets energipolitiske udvalg har i sin beretning over forslag til folketingsbeslutning om ændring af lov om varmforsyning opfordret energiministeren til at fremlægge forslag til lovændring med henblik på indførelse af forbud mod elvarme m.v. Efter beretningen tilsigtes – med mindre særlige samfundsøkonomiske forhold taler imod – at gennemføre forbud mod elvarme i de områder, hvor der er truffet beslutning om kollektiv varmforsyning, eller hvor der senere kan komme kollektivvarmforsyning. I forbindelse hermed skal der endvidere fremlægges forslag til en intensiveret indsats for udnyttelsen af vedvarende energi og særlige støtteordninger til isoleringsforanstaltninger m.v. i områder uden kollektiv varmforsyning.

Kraftværkernes svovldioxid-emission reguleres primært gennem lov af 23. maj 1984, og der pågår forhandlinger mellem berørte myndigheder om en ny handlingsplan for begrænsning af emissionen af kvælstofoxider fra kraftværkerne.

1.1.4 *Vedvarende energi*

I forlængelse af vindmølleaftalen med regeringen opfører elværkerne i disse år nye, store vindmøller, som vil bidrage til en yderligere udvikling af vindmølleteknologien. Regeringen lægger vægt på, at landområder og mindre bysamfund kan få mulighed for at etablere energianlæg, som kan

udnytte de vedvarende energiresourcer, som findes lokalt. På finansloven for 1987 er der afsat 110 mio. kr. til anlægsstøtte m.v. over Energiministeriets støtteordninger for vedvarende energi, og sammen med den indirekte driftsstøtte i form af energifgiftsfritagelse er der skabt en betydelig økonomisk fortrinsstilling for vedvarende energi.

I 1987 er det som noget nyt aftalt, at der kan ydes 15 % anlægsstøtte til nye fjernvarmenet ved etablering af anlæg, der kan udnytte lokale ressourcer, som f.eks. halm, træflis m.v. Energiministeren nedsatte i efteråret 1986 et biogasudvalg (det såkaldte Øllgaardudvalg), som har fremlagt en handlingsplan for biogasfællesanlæg, og denne plan er nu under gennemførelse. Handlingsplanen består bl. a. af et forsøgs- og demonstrationsprogram, som vil være udgangspunktet for en nøjere belysning af landbrugsmæssige, miljømæssige og energimæssige fordele og ulemper ved sådanne anlæg. Gennemførelsen af handlingsplanen vil strække sig frem til udgangen af 1990 og sigtet er nærmere at belyse, hvorvidt det er økonomisk og teknisk forsvarligt at igangsætte en større udbygning med biogasfællesanlæg.

1.1.5 Eksport

Eksporten af fjernvarme- og vindmølleteknologi beløber sig til ca. 5 mia.kr. om året. For yderligere at styrke eksportfremmeindsatsen fremlagde energiministeren i foråret 1987 en handlingsplan. I handlingsplanen redegøres der for de konkrete og praktiske muligheder for at målrette og effektivisere den indsats, som fra offentlig side udfoldes for at støtte erhvervslivet i eksportarbejdet. Det gælder mulighederne for en mere selektivt rettet informationsformidling til energisektoren samt en styrkelse af energiadministrationens samspil med virksomhedernes eksporttiltag.

1.1.6 Nordsøen

Forberedelsen af grundlaget for en 3. udbudsrunde fortsætter i Energiministeriet. En vurdering af erfaringerne med alle relevante elementer i koncessionssystemet indgår i forberedelsesarbejdet, herunder en analyse af hvorvidt de forskellige vilkår og betingelser fra de foregående runder passer til de herskende forhold.

Olie og gasproduktionen forventes i 1987 at blive 5,5 mill. m³ olie og 2,5 mia. m³ gas. Disse mængder dækker ca. 2/3 af det danske kulbrinteforbrug.

1.1.7 Naturgassystemet

Der er gennemført en række ændringer i den danske naturgassektor. Der er således sikret en decentralisering af projektet, således at hvert regionalt selskab er blevet ansvarligt for sine egne omkostninger. Der er derved kommet en høj grad af kongruens mellem ansvar og beføjelser, d.v.s. de enkelte selskaber er blevet ansvarlige for egne dispositioner.

Den gunstige udvikling i salget af naturgas til både eksport og det danske marked har medført, at Dangas har behov for at købe yderligere gasmængder. På denne baggrund har Dangas og Dansk Undergrunds-Consortium (DUC) indledt forhandlinger om køb af mere naturgas til det danske marked og til eksport.

1.2 Finland

1.2.1 Energhushållning i januari–juni 1987

Under årets andra kvartal ökade energikonsumtionen med ca tre procent. Ökningen var klart mindre än under årets första kvartal, då den energimängd som användes var 11 procent större än under motsvarande period året förut. En avtagande tillväxt var att vänta, emedan den ökade konsumtionen under början av året berodde på den hårda kolden.

Trots att den industriella produktionsverksamheten var livlig, verkar industrins energikonsumtion i det närmaste ha varit oförändrad under årets andra kvartal. Trafikens energikonsumtion växte däremot med närmare 6 procent, vilket även det är mindre än tillväxten i januari–mars.

Stenkol, naturgas och olja användes i klart större utsträckning under det första halvåret än under motsvarande period i fjol. Fastän tillväxten i oljekonsumtionen avtog under våren och försommaren, uppgick tillväxtprocenten under hela perioden till tio. En tredjedel av energin fås numera av olja. Naturgaskonsumtionen ökade med 40 procent på grund av att gasledningen, som nu når till Tammerfors, togs i bruk hösten 1986.

Torvkonsumtionen ökade bara något, fastän nya, ansevärliga konsumtionsobjekt som kraftverken i Joensuu och Jyväskylä har tagits i bruk sedan början av 1986. Användningen av torv i de gamla konsumtionsobjekten har emellertid delvis stannat av. I synnerhet stycketorven har haft det svårt i konkurrensen om marknaden med andra energikällor.

I april–juni jämnade tillväxten i elkonsumtionen ut sig till ca 5 procent. På grund av väderleksförhållandena producerades mycket vattenkraft och fjärrvärme. Även kärnkraftverken har fungerat säkert och producerat mer el än tidigare. Trots detta har också den vanliga kondenskraften, d.v.s. kolkraftverkens produktion, ökat med över 60 procent. Ökningen berodde både på en minskad elimport och en ökning av konsumtionen.

1.2.2 Energi i regeringsprogrammet

Den nya regeringen, som påbörjade sitt arbete i maj, har enligt sitt regeringsprogram för avsikt att bedriva en energipolitik som tryggar en kontinuerlig energiförsörjning och en störningsfri tillgång på förmånlig baskraft för industrin. Energiförsörjningen tryggas genom främjandet av en mångsidig och decentraliserad energiproduktion. Enligt programmet skall också insatserna för främjande av energisparandet ökas, liksom även energiforskningen. Särskild vikt fästs vid forskning som gäller nya energikällor, utvecklandet av besparingstekniken, säkerheten inom energiproduktionen och vid minskningen av svavel- och kväveutsläppen.

Energisamarbetet med Sovjetunionen och de nordiska länderna utvecklas och möjligheterna att använda naturgas förbättras och utvidgas. Nya kärnkraftverk byggs inte. Det forsknings- och utredningsarbete som gäller behandlingen av kärnavfall effektivteras, konstateras det i regeringsprogrammet.

1.2.3 *Elförsörjningen på 1990-talet*

Handels- och industriministeriet har utarbetat en ny uppskattning om utsikter beträffande elkonsumtionen och behovet av ny elproduktionskapacitet på lång sikt. Kalkylerna visar, att årlig elförbrukning på 1990-talet kommer att vara ca 2 TWh större än vad man hittills har uppskattat. På produktionssidan motsvarar detta ungefär en 300 MW tilläggskapacitet.

Generellt kan man konstatera om Finlands elförsörjningsutsikter, att ny elkapacitet behövs i betydande mån senast i början av år 1993. Beslut om nästa nya kraftverksprojekt måste därför verkligen fattas skyndsamt.

I den ovannämnda uppskattningen har man antagit, att elimporten från Sovjetunionen fortgår också på 1990-talet med den nuvarande volymen (4 TWh/år med en jämn effekt av 600 MW). Det gällande importavtalet utlöper vid utgången av år 1989.

1.2.4 *Kärnkraftanläggningarnas drifttillstånd förnyas*

De gällande drifttillstånden för kärnkraftenheterna Lovisa 2, TVO I och TVO II upphör i slutet av år 1988. När drifttillstånden behandlades förra gången år 1983 bestämde statsrådet, att tillstånden beviljas att vara gällande bara för en femårstid. Anledningen till detta var först och främst det, att kraftbolagens planer på hantering av kärnavfall ansågs vara ofullbordade. Därtill ansåg man, att efter förnyandet av kärnenergilagstiftningen finns det bättre förutsättningar att på lång sikt allmänt organisera kärnavfallshanteringen.

Man antar, att de nya tillstånden skall beviljas med tillämpning av kärnenergilagen, som ännu bör godkännas av riksdagen med 2/3 majoritet.

1.2.5 *Mellanlagret för använt bränsle*

Industrins Kraft AB:s (TVO:s) mellanlager för använt kärnbränsle, KPA-lagret, har tagits i bruk i september 1987. I mellanlagrets vattenbassänger ryms 1300 ton använt bränsle. I planeringen har man gått ut från, att lagringskapaciteten räcker till bränslemängder, som uppstår från en 25–27 års lång drifttid av TVO I och TVO II. Enligt TVO:s långtida planer för kärnavfallshanteringen skall varje enskilt bränsleelement förvaras i mellanlagret i 40 år före slutförvaringen. Lagret planeras vara i bruk ända till mitten av nästa sekel.

1.3 Island

1.3.1 Udviklingen i energiforbrug og -priser

Elenergi

Bruttoforbruget af elektricitet i Island var 4058 GWh i 1986, som svarer til en stigning på 5.7 % fra 1985. 2143 GWh gik til den kraftkrævende industri, svarende til en stigning på 7.0 % og 1915 GWh til almindeligt forbrug, en stigning på 4.4 % (uden temperaturkorrektion).

I første halvdel af 1987 var forbruget 2110 GWh, svarende til en stigning på 5.5 % fra 1986. Forbruget i kraftkrævende industri voksede med 6.9 % og til almindeligt forbrug med 4.0 % (uden temperaturkorrektion). Elproduktionen i 1986 fordeles således på energibærere: vandkraft knapt 95 %, geotermisk energi godt 5 % og olie 0.1 %.

Geotermisk energi

Produktion af geotermisk energi i Island var ca. 9500 GWh i 1986 hvoraf ca. 4800 GWh var nyttiggjort varme. Væksten i produktion fra 1985 var godt 7 %. Hovedparten af den geotermiske energi anvendes til opvarmning, men i øjeblikket er der stærk fremgang i forbrug af geotermi til aquakultur.

Olie

Olieforbruget i 1986 var 525 tusinde tons svarende til en stigning på 0.8 % fra 1985. Udviklingen indenfor de forskellige sektorer var ret forskellig. Benzinförbruget steg med 6.3 % og der forventes også ret stor stigning i løbet af indeværende år. Dette skyldes stor import af biler som følge af nedsættelse af toldafgifter i marts 1986 som gav sig udslag i knapt 8 % forøgelse i antal registrerede biler fra årsskiftet 1985/1986 til 1986/1987. I fiskeriet mærkes også nogen stigning i forbrug, mens der er tilbagegang på godt 6 % i opvarmningssektoren.

Opvarmning

Godt 37 % af bruttoenergiforbruget anvendes til opvarmning. Forbruget fordeles således, at geotermi står for godt 84 % af forbruget, elektricitet for 13 % og olie for knapt 3 %. Olieandelen er stadig på vej nedad.

1.3.2 Udvikling i energipriser

Elektricitet

En-gros elprisen (fast niveau) hos Landsvirkjun (The National Power Company), nedsattes med 18 % i løbet af 1986 og i år med 2 %. Tariffen for elektricitet til husholdning nedsattes med ca. 28 % i 1986 og med 3 % i løbet af indeværende år.

Geotermisk energi

I løbet af 1986 nedsattes prisen på varmt vand fra Hitaveita Reykjavíkur (Reykjavík Fjernvarmeværk), med 9 % (fast prisniveau). Under dette år er den steget med godt 6 %.

Olie

Prisen på gasolie faldt med 50 % i 1986 (fast prisniveau) men er steget med ca. 10 % i løbet af dette år. Prisen på benzin faldt med 56 % i 1986 og i løbet af indeværende år er den steget med 5 %.

Udbygning i energisystemet

Landsvirkjun udbygger for tiden et vandkraftværk på 150 MW i det nordlige Island (Blanda kraftværket). Det skal igangsættes i 1991.

Landsvirkjun er også i gang med bygningen af et EMS-kontrolsystem (energy management system) som skal tages i brug i 1989.

Hitaveita Reykjavíkur er i gang med udbygning af et varmeværk i et geotermisk højtemperatur område øst for Reykjavík. Første del af værket på 100 MW nyttigjort termisk effekt skal tages i brug 1989. Ved yderligere udbygning skal værket bygges som et kraftvarmeværk med samtlig produktion af el og varme.

1.4 Norge

1.4.1 *Energiproduksjon og forbruk*

Samlet energiforbruk var i 1986 730 PJ. Dette svarer til en økning på 1 prosent i forhold til 1985. Den svake veksten i energiforbruket skyldes en konjunkturmæssig avmatning.

I perioden januar–september 1987 var energiforbruket (utenom energi sektorene) 540 PJ og om lag uendret fra samme periode året før.

Produksjonen av elektrisk kraft var i 1986 om lag 97 TWh, og 6 prosent lavere enn i 1985. Nettofastkraftforbruket (temperaturkorrigert) i alminnelig forsyning var i 1986 57.8 TWh og om lag 1 prosent høyere enn i 1985.

I perioden januar–oktober 1987 var den totale produksjon i vannkraftsystemet 83.7 TWh. Den var om lag 6 prosent høyere enn i samme periode i 1986. Brutto fastkraft forbruket var 80.5 TWh i de første ti måneder i år, og omlag 2.5 prosent høyere enn i samme periode i fjor. Netto forbruk i alminnelig forsyning var 48.3 TWh i de første ti månedene og 2.4 prosent over forbruket i samme periode i fjor. Kontrollert for temperaturvariasjoner var økningen på 1.6 prosent. Nettoforbruket i kraftintensiv industri viste en økning på 2.5 prosent i de ti første månedene i år, sammenliknet med samme periode i fjor.

Salget av petroleumsprodukter var i 1986 8968 mill. liter, og om lag 8 prosent høyere enn i 1985. I perioden januar–september 1987 var det totale salget av petroleumsprodukter 6565 mill. liter og om lag 1.2 prosent lavere enn i samme periode i 1986. Dette skyldes først og fremst en sterk

nedgang i salget av tung fyringsolje, på om lag 20 prosent. Salget av fyringsparafin og fyringsolje nr. 1 og nr. 2 gikk opp med 6.4 prosent. Salget av olje til transportformål økte med om lag 1 prosent i de første ni måneder i år sammenlignet med samme periode ifjor. Bilbenssalget økte med 2.8 prosent, mens det av autodiesel var uendret.

1.4.2 *Gasskraft*

I Stortingsmelding nr. 38 (1986–87) om Norges framtidige energibruk og -produksjon (Energimeldingen) gikk Regjeringen inn for utbygging av gasskraftverk i Norge. Denne beslutningen var basert på utredninger fra bl. a. Oljedirektoratet, Statoil, Norges vassdrags- og energiverk (NVE) og Statkraft. Disse utredningene viste at utbygging av gasskraft kunne gi betydelige samfunnsøkonomiske besparelser sammenliknet med flere av de kostnadskrevene vannkraftprosjektene som ville ha vært alternativet.

Olje- og energidepartementet har mottatt to søknader om bygging av gasskraftverk. Den ene søknaden fra Statkraft om å få bygge et gasskraftverk på Kårstø behandles nå av de berørte myndigheter. Kraftverket er planlagt med en kapasitet på 700 MW eller om lag 5 TWh pr. år, og kan stå klart ved årsskiftet 1991/92. Videre har det norske industriselskapet A/S Hydro sammen med fem lokale kraftselskaper søkt om konsesjon og bygging av et gasskraftverk på Karmøy, med en produksjonsevne på 3.4 Twh.

I Stortingsmelding nr. 38 ble det videre lagt til grunn at en utbygging på Haltenbanken kan gi grunnlag for kraftproduksjon av størrelse 5–10 TWh i Midt-Norge fra midten av 1990-årene.

1.4.3 *Oppfølging av Verdenskommisjonens rapport*

Verdenskommisjonen for miljø og utvikling la fram sin rapport våren 1987. Den norske regjering besluttet at rapporten skulle følges opp. Det ble nedsatt et Statssekretærutvalg for miljø og utvikling som fikk i oppgave å koordinere oppfølgingsarbeidet mellom departementene. Det ble videre nedsatt et embetsmannsutvalg for å samordne den faglige oppfølging på nasjonalt nivå og et annet for oppfølging på internasjonalt nivå.

Det enkelte departement har inntil nylig arbeidet med å vurdere rapportens anbefalinger i forhold til offisiell politikk og for å komme med forslag til endringer slik at utviklingen innen den enkelte sektor kan bidra til en bærekraftig utvikling i samfunnet som helhet.

Innen utgangen av året vil statssekretærutvalget bli forelagt en samlet pakke av departementenes forslag til tiltak og komme med sin innstilling før saken oversendes regjeringen.

Av enkelttiltak kan det nevnes at det på Statsbudsjettet for 1988 er avsatt 2,0 mill. for et forskningsprogram for energi og samfunn. Formålet med et slikt program er blant annet å:

- Styrke beslutningsgrunnlaget for forvaltningen og de politiske organer i valget mellom ulike alternativer på energisektoren.
- Fremskaffe forslag til tiltak for å realisere enøkpotensialet innen de ulike sektorer.
- Få vurdert de langsiktige muligheter for å utnytte alternative energikilder i norsk energiforsyning og hvilken innsats som kreves for å introdusere de nye teknologiene.
- Vurdere industrielle muligheter knyttet til ulike energiteknologier, med særlig vekt på nye teknologier.

Det er videre besluttet å nedsette et utvalg som skal vurdere ulike analysemodeller som nyttes i makroøkonomisk planlegging av økonomisk vekst og energietterspørsel. Utvalget skal se nærmere på hvordan det metodemessig er mulig å knytte disse faktorene til miljømessige effekter og omvendt.

Videre er det nedsatt en arbeidsgruppe som skal gjennomgå mulighetene for å øke bruken av økonomiske virkemidler for å følge opp Kommisjonens anbefalinger i norsk politikk.

For øvrig arbeider Olje- og energidepartementet med en gjennomgang av den nasjonale energiplanlegging og virkemidler m.h.t. enøk og alternative energikilder sett i lys av rapportens anbefalinger.

Videre legges det stor vekt på et bredere internasjonalt energipolitisk samspill. Dette innebærer intensiverte kontakter med forbruker- og produsentland bilateralt for nærmere å få vurdert en internasjonal energipolitisk "dialog".

1.4.4 *Olje- og gassektoren – blokktildeling*

I 11. konsesjonsrunde (våren 1987) tildelte Regjeringen totalt 22 blokker eller deler av blokker i 13 utvinningstillatelser. Utvinningstillatelsene ble fordelt med henholdsvis 1 i Nordsjøen, på sokkelsen utenfor Midt-Norge og 7 i Barentshavet.

I Barentshavet besto 4 av utvinningstillatelsene av såkalte nøkkelblokker. Dette er blokker som ligger i områder som ikke er åpnet for letevirksomhet generelt. Blokkene er valgt ut slik at sjansen for å gjøre drivverdige funn er best mulige. Konsekvensutredninger vil måtte utføres før eventuelle funn kan bli utbygget.

18 blokker i Nordsjøen ble utlyst 12. august 1987 som en første del av 12. konsesjonsrunde. I løpet av november vil det bli utlyst ytterligere 3 blokker i Nordsjøen. Flertallet av de utlyste blokkene ligger i den sydlige delen av Nordsjøen ved feltene Ekofisk og Valhall. Søknadsfristen er satt til 19. februar 1988.

Det vil ikke bli utlyst noen blokker utenfor Midt-Norge i 12. konsesjonsrunde. Selskapene kan imidlertid søke på tidligere utlyste, men ikke tildelte blokker i disse områdene. Regjeringen tar sikte på å lyse ut nye nøkkelblokker i Barentshavet for å opprettholde tempoet i kartleggingen av dette området.

1.4.5 Norsk oljeproduksjon

Siden 1.1.87 har norsk oljeproduksjon vært underlagt en produksjonsbegrensning på omlag 80 000 fat/døgn. Dette ble gjennomført for å støtte opp om OPECs anstrengelser for å stabilisere oljeprisen omkring 18 USD/fat. Forløpig gjelder vedtaket ut 1987. Departementet vil nøye følge med hvordan OPEC håndterer sine selvpålagte produksjonskvoter før en eventuelt vedtar en ytterligere forlengelse av den norske produksjonsbegrensningen.

Til tross for denne produksjonsbegrensningen, sker fortsatt den norske oljeproduksjonen. I 1987 vil produksjonen av olje være på omlag 1.05 mill. fat/døgn, for deretter å øke til 1.13 mill. fat/døgn i 1988, avhengig av en eventuell ny produksjonsbegrensning. Allerede i 1990 regner en med at oljeproduksjonen vil nå et nivå på over 1.5 mill. fat/døgn.

Etter 1990 er produksjonsutviklingen svært avhengig av hvilke beslutninger om utbygging av nye felt som tas i de nærmeste årene. I henhold til de ulike oljeselskaperens planer vil oljeproduksjonen nå en topp på omlag 2 mill. fat/døgn i 1994/95, for så at avta forholdsvis raskt. En slik produksjonsutvikling er basert på en kraftig vekst i utbyggingsaktiviteten. I forhold til investeringene i de siste toppårene, vil oljeselskaperens planer føre til en økning på 50 % fram mot begynnelsen av 1990-årene. Deretter innebærer planene et dramatisk fall i feltinvesteringene.

Av hensyn til norsk økonomi generelt og kapasiteten i den petroleumsrettede industrien spesielt, er en slik investeringsstopp lite ønskelig. Mynighetene arbeider derfor med mulighetene for utsettelse av enkelte feltutbygginger for å stabilisere investeringsaktiviteten på dagens nivå. En slik køordning for utbyggingsklare felt, vil innebære at oljeproduksjonen bare øker til i overkant av 1.6 mill. fat/døgn i 1992 og holder seg noenlunde stabil på dette nivået utover i 1990-årene.

Anslagene for den framtidige oljeproduksjonen er imidlertid beheftet med usikkerhet. Realisert produksjon kan vise seg å bli betydelig forskjellig fra det som er antydnet her. Årsakene til dette er bl. a. usikkerheten i anslagene for oljereservene i de ulike feltene samt reservoarenes beskaffenhet. Slike forhold kan påvirke den forventete årlige produksjonen. I tillegg kan virkemiddelbruken i norsk petroleumpolitikk påvirke oljeproduksjonsanlagene, jfr. dagens produksjonsbegrensning.

1.4.5 Feltutbygging

Høsten 1986 vedtok Stortinget utbygging av gassfeltene Troll og Sleipner Øst. Produksjonsstart for Troll er satt til 1996, mens Sleipner Øst planlegger produksjonsstart i første halvår 1993. Gass fra feltene er solgt til kjøpere på kontinentet, og er planlagt transportert gjennom Statpipe/Norpipe-systemet til Emden og den nye rørledningen til Zeebrugge. Statoil er operatør for Sleipner Øst, mens A/S Norske Shell er operatør for Troll fase 1.

Våren 1987 vedtok Stortinget utbygging av oljefeltene Gyda og Veslefrikk. Gydafeltet ligger i den sørlige delen av Nordsjøen i nærheten av Ulafeltet, og British Petroleum er operatør. Produksjonsstart fra feltet er planlagt i 1990/91. Veslefrikkfeltet ligger nord for Osebergområdet i den nordlige delen av Nordsjøen og planlegger produksjonsstart i 1989. Svenska Petroleum er rettighetshaver i både Uls- og Veslefrikkfeltet.

Ulafeltet kom i produksjon i oktober 1986.

På oljefeltet Gullfaks startet den første plattformen produksjon i desember 1986. Operatøren Statoil planlegger produksjonsstart på B-plattformen mot slutten av 1988. Gass fra feltet ble f.o.m. slutten av juli transportert gjennom Statpipe. Oljefeltet Oseberg i den nordlige delen av Nordsjøen vil komme i produksjon tidlig i 1989, Norsk Hydro er operatør for feltet.

Det er fortsatt ikke godkjent noen utbygging nord for 62 . breddegrad. Operatøren A/S Norske Shell oversendte i september 1987 sin Plan for utbygging og drift til myndighetene for oljefeltet Draugen, som ligger i den sørlige delen av Haltenbanken. Feltet kan komme i produksjon i 1992 . Operatøren Conoco oversendte Plan for utbygging og drift for Heidrunfeltet i november 1987. Det er ikke tatt noen beslutning m.h.t. transport av petroleum fra feltene på Haltenbanken. Det antas at alle felt, muligens unntatt Draugen, som inneholder små mengder gass, vil ha behov for å avsette gass enten fra produksjonsstart eller etter få år. Utviklingen i avsetningsmulighetene for gass fra denne del av sokkelen vil være bestemmende for hvilke felt som kan bygges ut, for transportløsningen og når utbyggingen kan starte. Gass fra Haltenbanken kan anvendes lokalt til f.eks. elektrisitetsproduksjon, avsettes på det skandinaviske marked eller transporteres til fjernere markeder. Et gasskraftverk i Midt-Norge vil kunne avta gass fra de to første utbyggingsklare feltene Draugen og Heidrun. En utbygging av de øvrige påviste feltene i området som både inneholder kondensat/lett olje og større mengder gass og tørr gass, forutsetter mer omfattende og langsiktige leveranser av gass eller elektrisk kraft.

Spørsmålet om utbygging og drift av Heidrun og Draugen vil tidligst bli behandlet av myndighetene våren 1988.

Ved utgangen av 1987 er et relativt høyt antall felter under vurdering for utbygging. Dersom alle utbyggingsplanene blir realisert, kan dette gi et uheldig høyt investeringsnivå tidlig i 1990-årene. Regjeringen vurderer derfor hvilken betydning ulike investeringsnivåer vil ha for norsk økonomi totalt sett, petroleumsvirksomheten på lengre sikt og for berørte interesser. Olje- og energidepartementet vil følge utviklingen nøye med sikte på ikke å fremme forslag om utbygging av flere felt enn det som er ønskelig.

1.4.6 *Naturgasssituasjonen*

I 1986 ble det produsert omlag 25 milliarder m³ gass på norsk kontinentalsokkel. Omlag halvparten av denne gassen ble produsert i Friggområdet og sendt i rørledning til St. Fergus i Skottland hvor British Gas er avtaker.

Den andre halvparten ble produsert i Ekofisk-området og fra feltene Statfjord og Heimdal lenger nord i Nordsjøen.

Ekofisk-gassen blir ilandført gjennom Norpipe-systemet til Emden i Vest-Tyskland. I Emden blir gassen solgt til gasselskaper fra Vest-Tyskland, Frankrike, Belgia og Nederland. Gassen fra Statfjord og Heimdal, samt leveransene fra Gullfaks som startet inneværende år, transporteres ned til Ekofisk i Statpipe-systemet, og videre fra Ekofisk ned til Emden gjennom Norpipe. Avtakere av gassen i Emden er gasselskaper fra Vest-Tyskland, Frankrike, Belgia og Nederland.

Naturgassforbruket i Vest-Europa lå i 1986 på nærmere 230 milliarder m³. De norske leveransene utgjør omlag 11 % av gassforbruket. De gjenværende norske gassreservene er på vel 2800 milliarder m³. Av disse ligger omlag 2300 milliarder m³ i Nordsjøen og 550 milliarder m³ nord for Stad. Av reservene nord for Stad finnes omlag 250 milliarder m³ på Tromsøflaket og 300 milliarder m³ på Haltenbanken. De norske gassreservene utgjør ca. 3 % av verdens totale påviste reserver og nesten halvparten av reservene i Vest-Europa.

1.4.7 Trollavtalen

I juni tidligere år inngikk rettighetshaverne på Troll, med Statoil i spissen, en avtale som innebærer salg av totalt rundt 500 milliarder m³ gass. Forhandlingene hadde da pågått i mer enn et år. Kjøperne av gassen er Gaz de France i Frankrike, Distrigaz i Belgia, Gasunie i Nederland samt de tre tyske selskapene Ruhrgas, Thyssengas og BEB. Leveransene skal etter avtalen ta til i 1993. Produksjonen vil suksessivt bli trappet opp utover i 1990-årene og nå platånivået for leveransene med ca. 20 mrd. m³ pr år rett etter århundreskiftet. Konsortiet har inngått opsjoner på betydelige tillegsvolumer. Tyskland og Frankrike skal hver avta 40 pst. av leveransene i platåperioden, mens Nederland og Belgia hver skal motta 10 pst. av produksjonen.

De nye gasskraftleveransene vil i første omgang bli levert kun fra Sleipner Øst hvor de totale reservene oppgår til knapt 50 mrd. m³. Så i annen halvdel av 1990-årene vil Troll-feltet med omlag 1300 mrd. m³ i reserver komme i produksjon. I forbindelse med utbyggingen av Troll og Sleipner feltet vil det bli lagt en ny gassrørledning til kontinentet. Ledningen som skal ha en diameter på 38" vil bli ilandført i Zeebrugge via Sleipner og er omlag 1100 km. Leveransene til Tyskland og Nederland vil gå gjennom det eksisterende Norpipe-systemet, mens leveransene til Frankrike og Belgia vil gå gjennom den nye rørledningen til Zeebrugge.

De totale kostnadene for utbyggingen av de to gassfeltene og leggingen av rørledningen er anslått til å være i størrelsesordenen 60 mrd. NOK. I tillegg til leveransene til Tyskland, Frankrike, Nederland og Belgia, forhandler norske oljeselskaper videre med nye land på Kontinentet om salg av mer naturgass i 1990-årene og senere. Dette gjelder landene Spania, Italia og Sveits. En salgsavtale er inngått med Østerrike.

1.4.8 *Norsk-svensk avtale om industri- og energisamarbeide*

I forbindelse med avtalen den 25. mars 1981 mellom Norge og Sverige om økonomisk samarbeid, ble det bl. a. satt opp en protokoll om mulige langsikte leveranser av råolje og oljeprodukter fra Norge til Sverige. Ifølge protokollen som gjelder i 20 år, kan leveringene omfatte minst 2,5 mill. tonn pr. år. Leveringene er avhengig av at det kommer i stand forretningsmessige avtaler mellom selskaper i de to land. Ifølge protokollen skal en på norsk side ha muligheten til å levere trefjerdedeler som oljeprodukter.

1.5 *Sverige*

1.5.1 *Sveriges totala energitillførsel*

Den totala energitillførseln, som grovt sett motsvarar energiforbrukningen i användarsektorena industri transporter och bostäder, service inkl. förlusterna vid el- och fjärrvärmeproduktionen, låg år 1986 ungefär på samma nivå som år 1970. Den totala användningen för år 1986, temperatur-korrigerad, blev 445 TWh.

Oljeandelen i den totala tillførseln har minskat medan fasta bränslen och vattenkraft har ökat. De tolv kärnkraftverken producerade år 1986 nästan 67 TWh, eller 15 % av den totala tillførseln. Oljan fortsätter att minska i betydelse, även om den år 1987 fortfarande svarar för drygt 40 % av den totala energitillførseln.

Naturgasen börjar alltmer vinna inträde på den svenska marknaden. För närvarande använder vi ca 300 milj. m³ naturgas men när gasen är utbyggd till Göteborg kommer vi använda totalt ca 600 milj. m³. Diskussioner förs om att förse Mälardalen och Stockholm med naturgas.

1.5.2 *Energianvändningen i Sverige*

Industrin

Energianvändningen i industrin utgör ca 35 % av landets totala slutliga energianvändning. År 1986 var sektorns totala energiförbrukning ca 138 TWh.

De preliminära siffrorna för år 1986 visar på en fortsatt minskning av oljeanvändningen med drygt 3 TWh jämfört med år 1985. Detta trots de låga priserna på oljan som rådde under året. Till en del kan detta förklaras av att naturgasanvändningen ökade med 1 TWh jämfört med introduktionsåret 1985. Dessutom var år 1985 ett relativt kallt år varför energianvändningen var något högre än normalt. De mest energitunga branscherna, massa- och pappersindustrin samt järn-, stål- och metallverken, svarar för merparten av industrins energianvändning, 43 resp. 17 %.

Bostäder, service m.v.

Energianvändningen i bostäder, lokaler och servicesektorn svarade år 1986 för drygt 40 %, dvs. 166 TWh, av den totala slutliga energiefterfrågan.

Kännetecknande för sektorns utveckling under de senaste åren har varit en kraftig övergång från oljeanvändning till andra former av energi för uppvärmning. Denna konvertering har gestaltat sig lite olika beroende på vilka alternativ till oljan som varit aktuella – huvudsakligen fjärrvärme för flerbostadshus och elvärme för småhus.

Transporter

Energiåtgången för inrikes transporter var år 1986 ca 79 TWh, vilket motsvarar drygt 20 % av landets totala slutliga inhemska energiförbrukning. Utrikessjöfarten gjorde av med ca 8 TWh bunkerolja. Mellan åren 1970 och 1986 har energianvändningen för inrikes transporter ökat med sammanlagt 40 %. Enbart under år 1986 var ökningen hela 7 %.

1.5.3 Regeringsförslag om omställning av energisystemet

Regeringen överlämnade i maj 1987 en proposition om vissa utgångspunkter för energisystemets omställning (1986/87:159) till riksdagen. I propositionen konstateras att inget avgörande har kommit fram som ger anledning att tidigarelägga den tidpunkt, år 2010, när kärnkraftavvecklingen skall vara helt genomförd.

Ett utvecklingsprogram skall påbörjas. Avsikten med programmet är att en reaktor skall kunna tas ur drift i intervallet 1993–1995. I intervallet 1994–1996 bör en andra reaktor kunna tas ur drift. Det är dock tillförseln av ny energi och hushållningens resultat som avgör när avvecklingen kan påbörjas.

Det arbete som nu pågår skall bedrivas så att regeringen kan redovisa preciserade förslag till riksdagen våren 1988.

Kärnkraftsavvecklingen får inte ske på bekostnad av miljön. De elproduktionsanläggningar som skall ersätta kärnkraften måste uppfylla mycket högt ställda miljö- och säkerhetskrav.

Inför beslutet om vilka reaktorer som först skall tas ur drift har statens energiverk fått regeringens uppdrag att ta fram det ytterligare underlag som behövs inför regeringens och riksdagens ställningstagande i denna fråga. Uppdraget skall redovisas senast den 15 december 1987.

En delegation för elanvändningsfrågor fick i maj 1987 i uppdrag att utarbeta förslag till åtgärder för att främja en effektivisering av elanvändningen och en ersättning av el med andra energiformer. Delegationen som leddes av statssekreterare Rolf Annerberg, miljö- och energidepartementet, har redovisat ett första underlag den 15 november 1987.

Möjligheterna att ersätta elvärme med andra uppvärmningsformer, effektivare användning av hushållsel och driftel i bostäder och lokaler samt effektivare användning av el i industrin är tre viktiga områden för delegationen.

1.5.4 *Nytt treårigt energiforskningsprogram*

Riksdagen har sedan år 1975 anvisat medel för energiforskning. Totalt över perioden 1975–1987 har 3 800 milj. kr. anvisats. Våren 1987 lade regeringen fram förslag om energiforskning för perioden 1/7 1987 – 30/6 1990. Riksdagen anslöt sig till regeringens förslag och anvisade för perioden totalt 1 050 milj. kr.

Jämfört med tidigare har en förskjutning ägt rum mot mer grundforskning och mer tillämpad grundläggande forskning. Programmet omfattar forsknings- och utvecklingsarbete vad gäller energianvändning i industrin, i bebyggelsen samt för energitillförsel.

1.5.5 *Förändringar i det svenska oljelagringsprogrammet*

I juni 1987 antog riksdagen regeringens proposition om totalförsvarets fortsatta utveckling, inkl. riktlinjer för försörjningsberedskapen inom energiområdet för tiden från den 1 juli 1987 och fem år framåt.

Det svenska energisystemet har undergått stora förändringar sedan nuvarande oljelagring började byggas upp. Sedan början av 1970-talet har oljeanvändningen i det närmaste halverats från 33 milj. ton år 1973 till 17 milj. ton år 1986. Oljans andel av energiförsörjningen har minskat från närmare 70 % i slutet av 1970-talet till 46 % år 1986.

Med bakgrund av dels den ändrade sammansättningen av energiförsörjningen, dels ändrade planeringsförutsättningar för totalförsvaret har riksdagen beslutat att de totala beredskapslagren av råolja och oljeprodukter nu skall minskas med omkring 5 milj. m³.

Samtidigt ändras ansvarsförhållandena inom oljelagringsprogrammet. I fortsättningen kommer staten att ha ansvaret för de delar av oljelagren som är avsedda för neutralitet/krig medan de tvångslagringsskyldiga – oljebolagen och slutkonsumenterna – i fortsättningen svarar för övrig beredskapslagring av olja.

Förslagen innebär inga förändringar i Sveriges åtaganden enligt IEP avtalet att hålla fredstidslager av olja motsvarande 90 dagars nettoimport.

1.5.6 *Miljökraven vid avfallsförbränning skärps*

Regeringen överlämnade i mars en skrivelse till riksdagen angående skärpta miljökrav vid avfallsförbränning. I skrivelsen redovisas bl. a. att befintliga anläggningar bör uppfylla kraven före år 1992. Vidare redovisas att tillstånd till nya anläggningar bör lämnas under förutsättning att de skärpta miljökraven uppfylls.

Mängden avfall bör minskas genom åtgärder i både producent- och konsumentledet.

I skrivelsen redovisas vidare att även andra metoder för avfallsbehandling än förbränning bör utvecklas. Det gäller t. ex. sortering, kompostering och återvinning samt biogasutvinning.

Förutsättningen för fortsatt avfallsförbränning är att utsläppen av skadliga ämnen minskas så mycket som möjligt. Avfallsförbränning är en av de största källorna till dioxinutsläpp. Därför måste åtgärder för befintliga förbränningsanläggningar prioriteras.

I skrivelsen redovisas följande riktlinjer som bör gälla för de viktigaste utsläppskraven vid prövning av avfallsförbränningsanläggningar enligt miljöskyddslagen:

- Kolväte: utsläppen bör ej överstiga 100 mg/nm^3 torr gas, 10 % CO_2 , räknat månadsmedelvärde.
- Kvicksilver: utsläppen bör ej överstiga 100 mg/nm^3 torr gas, 10 % CO_2 . I takt med att produktkontrollåtgärder vidtas skall värdet kunna sänkas ytterligare ned till $0,03 \text{ mg/nm}^3$.
- Stoft: utsläppen bör ej överstiga 20 mg/nm^3 , torr gas, 10 % CO_2 , räknat månadsmedelvärde.
- Dioxiner: utsläppen från befintliga anläggningar bör vid besiktning ej överstiga ett riktvärde av $0,5\text{--}2,0 \text{ mg/nm}^3$, torr gas, 10 % CO_2 . För nytillkommande anläggningar bör gälla ett riktvärde på $0,1 \text{ mg/nm}^3$, torr gas, 10 % CO_2 . Dioxinvärdena avser TCDD-ekvivalenter beräknade enligt Eadons modell och uppmätta i enlighet med den nordiska dioxin-gruppens rekommendation vid normal drift.

BILAGA 2

Ekonomiska utskottets betänkande över Nordiska ministerrådets berättelse 1987 (C 1)

samt över meddelanden om rekommendationerna nr 23/1980 angående gemensamma industriella projekt, nr 3/1984 angående en friare kapitalmarknad, nr 4/1984 angående nordiska mjuka projektinvesteringsslån, nr 4/1985 angående höjda och harmoniserade beloppsgränser vid införsel av varor för eget bruk vid resa, nr 22/1986 angående nordiskt samarbete i internationella sammanhang, nr 28/1986 angående samarbete inom biotekniken, nr 29/1986 angående forskningsinsatser inom den kooperativa sektorn, nr 25/1987 angående ökat grundkapital för Nordiska investeringsbanken, nr 26/1987 angående exportsamarbete, nr 27/1987 angående stadgar för Nordiska kontaktorganet för atomenergifrågor, nr 28/1987 angående beskattning av fritidsfastigheter i annat nordiskt land än hemlandet, nr 29/1987 angående lättnader i beskattningen av ungdom i samband med feriearbete i annat nordiskt land, nr 30/1987 angående nordiskt skatte- och avgiftspolitik, nr 31/1987 angående samnordiskt projekt för främjande av vandringsfiskbestånden i Östersjön och Bottniska viken, nr 32/1987 angående nordiskt samarbete på tjänstehandels område, nr 33/1987 angående handlingsplan för nordisk näringspolitik, nr 34/1987 angående uppföljning av rapport från arbetsgruppen för utvidgat ekonomiskt samarbete i Norden och rapporter från Nordens fackliga samorganisation, nr 35/1987 angående bioteknologiskt samarbetsprogram, nr 36/1987 angående nordiskt samarbete på materialområdet samt nr 37/1987 angående nordiskt samarbetsprogram för avveckling av handelshinder i Norden.

Til Økonomisk utvalg er henvist visse deler av Nordisk Ministerråds beretning om nordisk samarbeid for 1987 (C 1) til Nordisk Råds 36. sesjon. Dette gjelder deler av kapittel I og II samt

- kap. XVI Økonomisk politikk
- kap. XVII Industripolitikk
- kap. XVIII Energipolitikk
- kap. XIX Handelspolitikk
- kap. XX Regionalpolitikk
- kap. XXI Bistand til utviklingslandene

- kap. XXII Jord- og skogbruk
kap. XXIII Fiskeri
kap. XXIV Bolig- og byggesektoren

Utvalget uttaler seg om meldinger til følgende rekommandasjoner:

- Rek. nr 23/1980 om felles industrielle prosjekt
Rek. nr 3/1984 om et friere nordisk kapitalmarked
Rek. nr 4/1984 om nordiske myke prosjektinvesteringsslån
Rek. nr 4/1985 om økte og harmoniserte beløpsgrenser ved innførsel av varer for eget bruk i forbindelse med reiser
Rek. nr 22/1986 om nordisk samarbeid i internasjonal sammenheng
Rek. nr 28/1986 om samarbeid innen bioteknikken
Rek. nr 29/1986 om forskningsinnsatser innen den kooperative sektor
Rek. nr 25/1987 om økning av Nordisk Investeringsbanks grunnfond
Rek. nr 26/1987 om eksportsamarbeid
Rek. nr 27/1987 om vedtekter for Nordisk Kontaktorgan for Atomenergispørsmål
Rek. nr 28/1987 om beskatning av fritidseiendom i annet nordisk land enn hjemlandet
Rek. nr 29/1987 om lettelser i beskatning for ungdom i forbindelse med feriearbeid i annet nordisk land
Rek. nr 30/1987 om nordisk skatte- og avgiftspolitik
Rek. nr 31/1987 om samnordisk prosjekt for fremme av vandringsfiskebestanden i Østersjøen og i Bottniske viken
Rek. nr 32/1987 om nordisk samarbeid innen tjenestehandelens område
Rek. nr 33/1987 om handlingsplan for nordisk næringspolitikk
Rek. nr 34/1987 om oppfølging av rapport fra arbeidsgruppen for utvidet økonomisk samarbeid i Norden og rapporter fra Nordens faglige samorganisasjon
Rek. nr 35/1987 om bioteknologisk samarbeidsprogram
Rek. nr 36/1987 om nordisk samarbeid på materialområdet
Rek. nr 37/1987 om nordisk samarbeidsprogram for avvikling av handelshindringer i Norden

Beretningen og meldingene om rekommandasjonene er behandlet av utvalget på møte 11.–12. februar 1988 i Stockholm.

1. Den økonomiske utviklingen

Veksten i bruttonasjonalproduktet (BNP) i OECD-området som helhet var omlag $2\frac{3}{4}$ prosent fra 1986 til 1987. I OECD's siste Economic Outlook (desember 1987) anslås veksten i BNP til rundt 2 prosent fra 1987 til 1988. Virkningene av aksjekursfallet i siste halvdel av oktober 1987 gjør bedømmingene noe usikre. Krisen på finans- og valutamarkedene må bl. a. ses på bakgrunn av de store ubalansene i verdensøkonomien. Inflasjonsgjennomsnittet i OECD-landene er framdeles relativt lavt, drøyt 3 prosent. Det

forventes ingen bedring i arbeidsledighetstallene. Arbeidsledigheten på ca. 8 prosent har vært stort sett uendret siden midten av 1984 og tilsvarer mer enn 30 millioner arbeidsledige. I Vest-Europa synes arbeidsledigheten å ha stabilisert seg på et høyt nivå, 11 prosent av arbeidskraften i gjennomsnitt.

Veksten i de nordiske lands økonomier i 1987 har vært varierende. Sterkest vekst hadde Island og Finland hvor økningen i BNP var henholdsvis ca. 6,5 og 3,5 prosent. I Sverige har veksten ligget nær OECD-gjennomsnittet, mens Norge og Danmark ligger betydelig under. For 1988 forventes veksten i alle de nordiske land å bli lavere enn i 1987.

Prisstigningstakten i Norden har i 1987 vært høyere enn gjennomsnittet for OECD-området. Særlig gjelder dette Norge og Island hvor prisstigningen var h.h.v. 8,7 og 18,5 prosent. Inflasjonen i Sverige har det siste året vært 1–2 prosentenheter høyere enn i OECD-området. De øvrige nordiske land har en prisstigning som avviker lite fra OECD-gjennomsnittet. For 1988 forventes prisstigningen i Norden som helhet å ligge over gjennomsnittet i OECD-landene.

Den økonomiske utviklingen i Norden karakteriseres samtidig av en vesentlig lavere arbeidsledighet enn i øvrige industriland. I følge Den nordiske konjunkturrapporten er det tendenser som kan tyde på en viss oppgang i 1988. Situasjonen på arbeidsmarkedet er varierende i de nordiske land. Utvalget vil spesielt peke på at arbeidsledigheten i Danmark er over 8 prosent og at det ikke forventes noen nedgang i 1988. I Finland er arbeidsledigheten ca. 5 prosent. De øvrige nordiske land har hatt et relativt stramt arbeidsmarked gjennom 1987.

Økonomisk utvalg vil peke på at de nordiske land nå bør legge vekt på å samarbeide i internasjonale økonomiske fora samt ta initiativ som kan føre til et intensivert internasjonalt samarbeid med sikte på å koordinere tiltak for å møte problemene i verdensøkonomien. Utvalget vil understreke at landenes hovedoppgave må være å føre en vekst- og sysselsettingsfremmende politikk både i de enkelte land og i en større internasjonal sammenheng.

2. Det nordiske samarbeidet internasjonalt

I forbindelse med behandlingen av *rek. nr 22/1986* om nordisk samarbeid i internasjonal sammenheng ved Nordisk Råds sesjon i 1987 ble spørsmålet om utforming av mandatet for en komité som skal utrede hvordan dette samarbeidet kan utvikles henvist til forhandling i Økonomisk utvalg. Utvalget fastsatte mandatet for den nordiske komitéen på sitt møte 10. november 1987. Av mandatet framgår bl. a. at områdene miljø, bistand, kultur, narkotikasporsmål, likestillingsarbeid samt spørsmål knyttet til den nordiske representasjon i internasjonale organisasjoner skal vurderes. Komitéen skal dessuten vie det løpende nordiske økonomiske samarbeidet i

internasjonale organisasjoner særskilt oppmerksomhet herunder hvilken betydning landenes ulike tilknytning dels til EF og EFTA dels til øvrige europeiske samarbeidsorganisasjoner har for det nordiske samarbeidet.

Utvalget forutsetter, slik det framgår av mandatet, at rapporten fra komiteén blir lagt fram for Nordisk Råd til 37. sesjon slik at plenarforsamlingen kan drøfte forslagene og foreslår derfor i en særskilt betenkning at *rek. nr 22/1986* avskrives.

Årlig rapporterer Ministerrådet om deler av det eksisterende nordiske samarbeidet i internasjonal sammenheng. Innenfor de områder som faller inn under Økonomisk utvalgs arbeidsfelt rapporteres det særlig om det nordiske samarbeidet i forskjellige internasjonale organisasjoner. Dette gjelder behandlingen av økonomiske og handelspolitiske spørsmål i GATT, OECD, IMF, EFTA osv.. Økonomisk utvalg har ved flere anledninger ytret seg positivt om det nordiske samarbeidet internasjonalt og understreket styrken dette gir. Gjennom sine møter har utvalget i den senere tid viet samarbeidet for å møte de utfordringer utviklingen innen EF medfører særlig oppmerksomhet. Utvalget vil også påpeke viktigheten av nordisk samarbeid og koordinering i forbindelse med den nye GATT-runden.

Det er hyppige kontakter mellom de nordiske land i disse spørsmål. Utvalget vil likevel be Ministerrådet vurdere hvorvidt det vil være hensiktsmessig å opprette et fagministerråd for utenrikshandelsministrene med sikte på å styrke den nordiske politiske koordineringen av viktige handelspolitiske spørsmål.

3. Norden i Europa

Den økte europeiske integrasjon kommer til syne på mange måter både hva gjelder samarbeid i allerede eksisterende organisasjoner og nye samarbeidsformer. Spesielt har utviklingen innen EF, opprettelsen av EUREKA, den forestående nye GATT-runden samt utviklingen av det utenrikspolitiske samarbeidet i Europa stått sentralt.

Når det gjelder arbeidet i EUREKA og GATT, hvor alle de nordiske land deltar aktivt, anser utvalget at dette først og fremst gir muligheter for videre utvikling, mens utviklingen innenfor EF er en utfordring som inneholder både muligheter og farer.

Hovedtyngden av de nordiske lands kontakter med EF skjer via EFTA-samarbeidet og ved bilaterale avtaler. Utvalget mener likevel at det nordiske offisielle samarbeidsapparat i tiden som kommer også må forventes å spille en aktiv rolle m.h.t. å fremme felles nordiske interesser og samordne nordiske tiltak for å møte den utfordring den europeiske integrasjonsprosessen innebærer.

Det vil være en viktig oppgave i de nordiske lands handelspolitikk både på kort og lang sikt å sørge for at næringslivet får friest mulig adgang til det voksende og stadig mer integrerte EF-markedet. Dette er etter utvalgets oppfatning en sentral forutsetning for framtidig eksportvekst. Den målrettede og konsentrerte styrkingen av EF's integrasjonsprosess innebærer at konkurranseforholdene mellom nordisk industri og EF's industri blir endret i negativ retning for vårt næringsliv om ikke vårt avtaleverk med EF kan tilpasses EF's egen utvikling. Denne problemstillingen er felles for alle de nordiske land. Styrkingen av det indre marked innebærer per definisjon at de gjensidige EF-preferansene øker. Det må derfor aktivt jobbes for å sikre like konkurransevilkår for de nordiske land på dette markedet. Alle de nordiske land har store handelspolitiske interesser i sitt forhold til EF. Det er klart at vår industrielle utvikling krever et større marked enn det nordiske. Svekket vår konkurransestilling i EF-markedet havner vi i en meget vanskelig handelspolitisk situasjon.

Utvalget ser meget positivt på det kartleggingsarbeid Ministerrådet har iverksatt for å vurdere hvilke konsekvenser EF's arbeid fram mot et indre marked vil ha for Norden. Den foreløpige statusrapport som blir gitt i virksomhetsberetningen finner utvalget nyttig og informativ. Utvalget vil be om å få oversendt den endelige rapport straks denne foreligger og samtidig henstille om at rapporten følges opp med konkrete samarbeidsinitiativ der dette anses hensiktsmessig.

4. Den nordiske handlingsplanen for økonomisk utvikling og full sysselsetting

Handlingsplanen for økonomisk utvikling og full sysselsetting framstår som et hovedelement i nordisk økonomisk samarbeid. Den spenner over et vidt spekter og dekker en rekke sektorer. Handlingsplanen fikk bl. a. et betydelig budsjett for finansiering av investeringer i infrastruktur samtidig som den forutsatte nære og tette kontakter mellom landenes finansdepartementer. Gjennomføringen av de fleste av handlingsplanens tiltak er iverksatt. I tillegg til handlingsplanen er og blir det utarbeidet særskilte handlings- og samarbeidsprogram for ulike områder.

Det er fra Økonomisk utvalg understreket at den økonomiske handlingsplanen må være et rullerende verktøy for nordisk økonomisk samarbeid som kan fortsette etter utløpet av den nåværende plan. Utvalget er derfor tilfreds med at Ministerrådet på denne bakgrunn har besluttet å utarbeide en ny økonomisk handlingsplan. Et viktig utgangspunkt for arbeidet er det europeiske integrasjonsarbeidet og de krav dette stiller på det nordiske samarbeidet.

Utvalget hadde i november 1987 et møte med de nordiske lands finansministre hvor det bl. a. ble orientert om og utvekslet synspunkter på arbeidet med handlingsplanen. Vedrørende prosedyren for rapportering til

Nordisk Råd om arbeidet med den nye handlingsplanen som skal omfatte årene 1989 – 1992 framla finansministrene et forslag som innebærer at 1989 blir et overgangsår, inneholdende aktiviteter fra den nåværende handlingsplanen som fortsetter av kontinuitetsgrunner samt noen nye aktiviteter av mindre omfang. Ministerrådets fullstendige forslag til en ny handlingsplan vil bli oversendt Nordisk Råd innen Rådets møter i november 1988 slik at den kan bli behandlet ved sesjonen i 1989. Utvalget slutter seg til dette forslaget, men vil likevel peke på at dersom Ministerrådet hadde fulgt Økonomisk utvalgs og Nordisk Råds ytring om at forslaget av hensyn til budsjettbehandlingen burde foreligge til Nordisk Råds sesjon i 1988 ville en unngått at 1989 ble et overgangsår. Utvalget vil understreke at overgangsåret ikke må medføre at permanente nordiske institusjoners budsjett blir redusert med midler de er tildelt som følge av den nåværende handlingsplanen. Dette gjelder særlig Nordisk Industrifond som er tilført betydelige midler i denne forbindelse.

Finansministrene har opplyst at det gjennom handlingsplanen overveies å iverksette tiltak innen følgende områder:

- infrastrukturinvesteringer
- arbeidsmarked og utdanning
- avvikling av handelshindringer
- liberalisering av kapitalbevegelser
- forskning og utvikling
- eksportfremmende tiltak
- skatter og avgifter
- regionalpolitikk

Utvalget mener dette er interessante og sentrale områder for nordisk økonomisk samarbeid. Samtidig vil utvalget vise til de fire rekommandasjoner som ble vedtatt ved Nordisk Råds sesjon i 1987 (*rek. nr 30, 33, 34 og 45/1987*). Disse omhandler følgende områder:

- nordisk skatte- og avgiftspolitik
- nordisk næringspolitikk
- oppfølging av rapport fra arbeidsgruppen for utvidet økonomisk samarbeid i Norden og rapporter fra Nordens faglige samarbeidsorganisasjon
- finansiering av det nordiske samarbeidet

Utvalget vil vise til de betenknninger som lå til grunn for rekommandasjonene og forutsetter at Ministerrådet tar hensyn til de synspunkter som framkom her.

Når det gjelder investeringer på infrastrukturuområdet ble det i gjeldende handlingsplan forutsatt betydelige bevilgninger direkte over de nasjonale statsbudsjettene. Opplysninger Økonomisk utvalg har innhentet fra landenes finansdepartementer viser at bevilgningene ikke har skjedd i overensstemmelse med handlingsplanen hvilket også går fram av virksomhetsberetningen. Dette fører til at prosjekter ikke blir gjennomført i det tempo som er angitt i handlingsplanen. Utvalget er innforstått med at endrede

forutsetninger kan gjøre det hensiktsmessig å omprioritere m.h.t. hvilke prosjekter som skal gjennomføres. Utvalget vil likevel sterkt understreke nødvendigheten av nasjonal oppfølging og be Ministerrådet virke for at innsatsjonene i handlingsplanen blir opprettholdt.

5. Bioteknologi

Ved Nordisk Råds sesjon i 1987 tok Rådet følgende initiativ på det bioteknologiske området:

i) *Rek. nr 35/1987* om et bioteknologisk samarbeidsprogram

Fra tidligere følger utvalget bl. a. følgende sak:

ii) *Rek. nr 28/1986* om samarbeid innen bioteknologi

Til punkt i) om et bioteknologisk samarbeidsprogram.

Nordisk Råd har etterlyst et aktivt nordisk samarbeid på bioteknologiområdet og vedtok ved sesjonen i 1987 å henstille om at Ministerrådet utarbeidet et samarbeidsprogram.

Utvalget konstaterer derfor med tilfredshet at det nå foreligger et forslag til samarbeidsprogram. Utvalget anser at nordisk samarbeid om bioteknologi i form av et felles samarbeidsprogram bør innebære mer effektiv ressursutnyttelse til gagn for samtlige nordiske land. Utvalget slutter seg til målsettingen for samarbeidsprogrammet som er å styrke de nasjonale forutsetningene for utnyttelse av bioteknologi innen ulike områder og bedre næringslivets konkurransekraft samt støtte samarbeid angående patent- og informasjonsspørsmål og aktivere samnordisk virksomhet med aspekter på etikk og sikkerhetsspørsmål.

Det foreslåtte samarbeidsprogrammet er tverrsektorelt og mange nordiske samarbeidsorgan vil bli berørt. Utvalget understreker derfor den samordnende rolle som den foreslåtte nordiske programkomitéen for bioteknologi bør ha for at programmet skal kunne gjennomføres effektivt og innsatser innen ulike områder fleksibelt tilpasses programmet. Samtidig vil utvalget framføre at det industrielle senteret som opprettes i Oslo må ha en viktig oppgave i arbeidet med gjennomføringen av programmet. Bioteknikken er allerede et av de spesielle innsatsområdene til Nordisk Industrifond og det forslag til en industriell forsknings- og utviklingsplan for bioteknikk i Norden som er utarbeidet av Fondet er etter utvalgets oppfatning et godt utgangspunkt for arbeidet på dette området innen det industrielle senteret. Det samme gjelder rapporten for jord- og skogbruksområdet som framstår som et av vekstområdene innen bioteknologien. Utvalget vil dessuten peke på at Nordisk forskningspolitisk råd må være et sentralt organ når det gjelder arbeidet med programmet og i koordineringen av innsatser mellom dette programområdet og andre sektorer innen det nordiske forsknings-samarbeidet.

Utvalget vil forøvrig vise til sin særskilte betenkning over ministerrådsforslaget hvor også miljø og etiske spørsmål blir berørt.

Ved framleggelsen av ministerrådsforslaget er hensikten med den her behandlede rekommandasjonen oppfylt. Det foreslås derfor i en særskilt betenkning at rekommandasjonen avskrives.

Rek. nr 28/1986 lyder:

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd å gjennomføre et forprosjekt i løpet av 1986 for å belyse hvilke ulike samarbeidsperspektiver som foreligger samt hvilken rolle et eventuelt bioteknisk institutt, med mulig plassering i Island, for utforskning av organismer som lever under nordiske marginalbetingelser vil kunne spille for det nordiske næringslivet.

Rekommandasjonen blir behandlet i rapporten fra Ministerrådets ekspertgruppe vedrørende kulde- og varmetolerante mikroorganismer. Gruppen mener det er behov for et intensivt samarbeid omkring utforskning av termofile og psykrofile mikroorganismer og enzymer samt at dette arbeid bør kunne innpasses med aktiviteten innen prosess teknologi som ifølge samarbeidsprogrammet skal administreres og styres av Nordisk Industrifond. Det er videre gruppens oppfatning at den beste måte å styrke forskningen på dette området vil være å etablere et forskernettverk med en koordinerende innsats fra Island, men det anses derimot ikke hensiktsmessig å etablere et egentlig institutt i Island. Utvalget tar opplysningene til etterretning og vil peke på at det i Island kontinuerlig arbeides med å styrke den bioteknologiske forskningen. Dessuten vil utvalget vise til Islands særstilling vedrørende områdene med varme kilder, men også på grunn av den særstilling Island sammen med de andre vestnordiske land har når det gjelder betydningen av fiskefangst og fiskeindustri. Utvalget finner det derfor naturlig at Island inntar en sentral plass i arbeidet med å koordinere innsatsen og framstå som en drivende kraft i forskningssamarbeidet på dette området innen bioteknologien.

Ved framleggelsen av ministerrådsforslaget om et bioteknologisk samarbeidsprogram anses hensikten med den her behandlede rekommandasjonen oppfylt. Det foreslås derfor i en særskilt betenkning at rekommandasjonen avskrives.

6. Finans- og valutapolitikk

Ved Nordisk Råds sesjon i 1987 tok Rådet følgende initiativ på det finans- og valutapolitiske området:

- i) *Rek. nr 30/1987* om nordisk skatte- og avgiftspolitik
- ii) *Rek. nr 33/1987* om en handlingsplan for nordisk næringspolitikk
- iii) *Rek. nr 34/1987* om oppfølging av rapporten fra arbeidsgruppen for utvidet økonomisk samarbeid i Norden og rapporter fra Nordens faglige samorganisasjon

Utover den økonomiske handlingsplanen som er omtalt foran følger utvalget fra tidligere bl. a. følgende sak:

- iv) *Rek. nr 3/1984* om et friere kapitalmarked

Til punkt i) om nordisk skatte- og avgiftspolitik.

Rek. nr 30/1987 har følgende ordlyd:

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd å kartlegge i hvilken grad utviklingen i de nordiske lands person- og bedriftsbeskatningssystemer skiller seg vesentlig fra de øvrige OECD-land. Kartleggingsarbeidet bør danne grunnlaget for en analyse som belyser virkningen av eventuelle store ulikheter.

Ministerrådet viser i meldingen om rekommandasjonen til at den arbeidsgruppen på statssekretærnivå som leder arbeidet med den nye økonomiske handlingsplanen har initiert et arbeid på skatteområdet. Dette arbeidet tar sikte på å sammenligne og skape et overblikk over de reformer av skattesystemene som besluttes eller overveies i Norden. Arbeidet skal være et underlag for overveielser om harmoniseringstiltak eller tiltak av annen karakter innenfor rammen av den nye økonomiske handlingsplanen.

Utvalget vil henstille om at ovenstående arbeid også bør omfatte en utredning som kan belyse i hvilken grad utviklingen i de nordiske lands person- og beskatningssystemer skiller seg fra utviklingen i øvrige OECD-land. Utvalget mener et slikt arbeid bør kunne danne grunnlaget for en analyse som tar sikte på å gi informasjon om virkninger av eventuelle store ulikheter. Det vises i denne forbindelse til utvalgets betenkning over *medlemsforslag A 781/e* som ligger til grunn for rekommandasjonen. Forøvrig ser utvalget positivt på at skatte- og avgiftsområdet inngår i arbeidet med den nye økonomiske handlingsplanen.

Det forutsettes at det blir rapportert om arbeidet og tiltakene i forbindelse med den nye handlingsplanen og det foreslås derfor i en særskilt betenkning at rekommandasjonen avskrives.

Til punkt ii) og iii) om en handlingsplan for nordisk næringspolitikk og om oppfølging av rapporten fra arbeidsgruppen for utvidet økonomisk samarbeid i Norden samt rapporter fra Nordens faglige samorganisasjon.

Rek. nr 33/1987 har følgende ordlyd:

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd som et ledd i oppfølgingen av handlingsplanen "Norden i vekst" til neste sesjon å utarbeide en ny handlingsplan innrettet på næringspolitikk i samsvar med Nordisk Råds synspunkter.

Rek. nr 34/1987 har følgende ordlyd:

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

1. å gjøre en samlet gjennomgang av hvilke forslag fra arbeidsgruppen for utvidet økonomisk samarbeid i Norden og forslag i rapporter og program fra Nordens faglige samorganisasjon som bør gjennomføres, og
2. deretter presentere disse forslag for Nordisk Råd i et ministerrådsforslag.

Ministerrådet viser til arbeidet med den nye økonomiske handlingsplanen. Økonomisk utvalg er enig i at arbeidet med disse rekommandasjoner bør knyttes til arbeidet med handlingsplanen. Utvalget viser til betenk-

ningene som ligger til grunn for rekommandasjonene. Disse betenkningene inneholder konkrete forslag og synspunkter som det forventes at Ministerrådet tar hensyn til.

Det forutsettes at ovennevnte rapporter vil danne grunnlag for tiltak i forslaget til den nye handlingsplanen og det blir derfor foreslått i en særskilt betenkning at rekommandasjonene avskrives.

Til punkt iv) om et friere kapitalmarked.

Rek. nr 3/1984 har følgende ordlyd:

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd å fremme økonomisk og industriell utvikling i Norden gjennom vedtak for friere kapitalbevegelser og valutapolitisk samarbeid samt initiativ med sikte på en friere nordisk aksjemarked.

Det har innen Økonomisk utvalg framkommet ulike synspunkter ved behandlingen av meldingen om denne rekommandasjonen i de senere år. Dette har ført til at det er blitt utarbeidet en reservasjon av utvalgets mindretall til utvalgets betenkning. Synspunkter som er framkommet i utvalgets betenkning og mindretallets reservasjon de senere år står fast og utvalget vil vise til disse.

I betenkningen over Ministerrådets virksomhetsberetning for 1986 understreket samtidig et samlet utvalg at de ulike regler som idag er virksomme i de nordiske land virker sterkt begrensende for industrisamarbeid og investeringer over landegrensene i Norden. Utvalget henstilte til Ministerrådet om å virke for et regelverk som bringer de nordiske land mer på linje med hverandre og dermed skaper et bedre utgangspunkt for Norden som hjemmemarked. Utvalget gav uttrykk for at de land hvor valuta-kontrollen er sterkest må virke for en mer liberal utvikling av valutapolitikken.

Utvalget har med tilfredshet mottatt de to rapportene; Industrisamarbeid og direkte investeringer og Industrisamarbeid og porteføljainvesteringer og at Ministerrådet har stilt seg bak forslagene i rapportene. For samtlige forslag gjelder at de skal gjennomføres i samsvar med gjeldende prosedyrer i hvert nordisk land. Utvalget vil be om at det blir rapportert grundig om den nasjonale oppfølgingen av forslagene i virksomhetsberetningen for 1988.

Når det gjelder ytterligere liberaliseringer opplyser Ministerrådet at dette vil bli vurdert i forbindelse med arbeidet med den nye økonomiske handlingsplanen. Et ledd i det innledende arbeid med handlingsplanen har vært å innlede en analyse av hvordan gjennomførte og planlagte liberaliseringer av kapitalbevegelser i de nordiske land forholder seg til EF's arbeid med å realisere det indre marked.

Økonomisk utvalg forventer at liberalisering av kapitalbevegelser blir en viktig del av den nye økonomiske handlingsplanen og forutsetter at det blir rapportert om arbeidet i forbindelse med forslaget til ny plan som skal behandles ved Nordisk Råds sesjon i 1989. Det foreslås derfor i en særskilt betenkning at rekommandasjonen avskrives.

Annet

Utvalget vil uttrykke tilfredshet over utformingen av den nordiske konjunkturrapporten. Rapporten har fått en enhetlig utforming og er informativ. I samsvar med ønskemål fra Økonomisk utvalg inneholder den denne gang også en analyse av utviklingen av de nordiske lands eksportmarkedsandeler.

7. Særskilte skattespørsmål

Ved Nordisk Råds sesjon i 1987 tok Rådet følgende initiativ:

- i) *Rek. nr 28/1987* om beskatning av fritidseiendom i annet nordisk land enn hjemlandet
- ii) *Rek. nr 29/1987* om lettelser i beskatning for ungdom i forbindelse med feriearbeid i annet nordisk land

Til punkt i) om beskatning av fritidseiendom i annet nordisk land enn hjemlandet.

Rek. nr 28/1987 lyder:

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd å utrede slike endringer i de nordiske lands skatteregler at fritidseiendom, som eies av en nordisk statsborger, bare beskattes i det land den ligger.

Spørsmålet om beskatning av fritidseiendom har blitt behandlet i samband med den nye nordiske dobbeltbeskatningsavtalen som trer i kraft 1. januar 1988. Grunnprinsippet i denne avtalen er som i den tidligere avtalen at fast eiendom skal beskattes i det land den ligger. De nordiske land anvender noe ulike metoder for å unngå dobbeltbeskatning. Dette skyldes skilnader i utformingen av de enkelte lands skattesystem. Ministerrådet anser at de problemer utvalget har pekt på ikke utgjør tilstrekkelig grunnlag for å gjøre endringer i den nylig inngåtte dobbeltbeskatningsavtalen.

Utvalget tar til etterretning at spørsmålet er vurdert i forbindelse med den nye dobbeltbeskatningsavtalen og at Ministerrådet ikke finner tilstrekkelig grunnlag for å endre avtalen. Det foreslås i en særskilt betenkning at rekommandasjonen avskrives.

Utvalget vil samtidig be Ministerrådet virke for at de enkelte land ved utforming og anvendelse av skattesystemene søker å skape ensartede regler for beskatning av fritidseiendom i de nordiske land slik at de urimeligheter som er påvist kan unngås.

Til punkt ii) om lettelser i beskatning for ungdom i forbindelse med feriearbeid i annet nordisk land.

Rek. nr 29/1987 lyder:

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd å raskt vedta tiltak med sikte på lempninger i beskatningen av feriearbeid av den type som Nord-jobb 1985 utgjør eksempel på, slik at ungdom som tar feriearbeid i annet nordisk land skattemessig behandles generøst og likt i Norden.

Også dette spørsmålet er behandlet i forbindelse med den nye dobbeltbeskatningsavtalen. I denne er det innført lettelser i beskatningen hva gjelder arbeid knyttet til studier i annet nordisk land. Disse regler kan i stor utstrekning anvendes for ungdom som har feriearbeid av den type Nord-jobb 1985 er eksempel på. Ministerrådet anser det imidlertid ikke hensiktsmessig å særbehandle denne kategori arbeid eller vurdert det som mulig å oppnå likhet i skattebehandlingen i Norden for de som deltar i denne type prosjekt.

Økonomisk utvalg ser på mulighetene for ungdommer til å ta feriearbeid i et annet nordisk land som et viktig ledd i utviklingen av det nordiske samarbeid. Til og med et kortvarig arbeidsforhold i et annet nordisk land vil være nyttig da det bidrar til å gi ungdommer økt viten om nabolandene. Hensikten med Nord-jobb-prosjektet har nettopp vært å øke og forsterke kontakter mellom de nordiske land ved å gjøre de unge kjent med de andre nordiske lands samfunnsliv og kultur gjennom et arbeidsforhold på 1–3 måneder i et av de nordiske naboland. Utvalget vil peke på at det er viktig at forholdene legges til rette for en positiv utvikling av prosjekter av det slag som Nord-jobb utgjør eksempel på.

Økonomisk utvalg ser positivt på det arbeid som for tiden foregår i de nordiske land med sikte på å forenkle skattesystemene og likningsarbeidet. Utvalget mener likevel det må arbeides videre med å gjennomføre en lempelig og lik beskatning for deltakere i Nord-jobb-prosjektet.

Under henvisning til forannevnte forventer utvalget at Ministerrådet og de enkelte land bestreber seg på å løse de beskatningsproblemer som eksisterer i forbindelse med Nord-jobb-prosjektet.

Utvalget foreslår at melding om rek. nr 29/1987 tas til etterretning og at ny melding imøteses til neste sesjon.

8. Industripolitikk

Ved Nordisk Råds sesjon i 1987 tok Rådets følgende initiativ:

- i) *Ytring nr 4/1987* pkt. 2 om at det ministerrådsforslag om opprettelse av et industrielt senter i Oslo, som skal foreligge til Nordisk Råds sesjon i 1988, må inneholde konkrete planer for arbeidsoppgaver, oppbygging og ressurser for institusjonen i de kommende år.
- Fra tidligere følger utvalget bl. a. følgende saker:
- ii) *Rek. nr 23/1980* om felles industrielle prosjekt
- iii) *Ytring nr 4/1987* pkt. 3 om å styrke den samnordiske beredskap både på minister- og sekretariatsplan for å positivt kunne bidra til å utvikle det nordiske samarbeid innen EUREKA.
- iv) *Rek. nr 36/1987* om nordisk samarbeid på materialområdet

Til punkt i) om et industrielt senter i Oslo.

Økonomisk utvalg har avgitt en særskilt betenkning vedrørende minis-

terrådsforslaget og viser til denne. Under følger hovedpunktene i betenkningen:

I likhet med Ministerrådet ser utvalget på opprettelsen av det industrielle senteret som uttrykk for et ønske om å skape et slagkraftig instrument for å stimulere utvikling og nyskaping av næringslivet i Norden. Samarbeidet innen forskning og utvikling har i de senere år framstått som de store vekstområdene innen europeisk samarbeid. Her bør det industrielle senteret få en viktig funksjon og bidra til å legge forholdene til rette for økt samarbeid mellom nordiske bedrifter hvilket også vil være et viktig steg mot nordisk deltakelse i et større internasjonalt samarbeid. Arbeid knyttet til forskning og utvikling bør allerede fra starten få en sentral plass i virksomheten.

Dersom tilstrekkelige ressurser avsettes legges forholdene til rette for en økt nordisk satsing på framtidsrettede områder som f. eks. bioteknologi, materialteknologi, informasjonsteknologi osv.. Dette er i samsvar med de synspunkter utvalget tidligere har gitt uttrykk for.

Utvalget vil videre peke på at det nordiske samarbeidet innen næringspolitikken i framtiden trolig vil framstå som svært omfattende og ressurskrevende. Store krav bør derfor settes til anvendelsen av ressursene med sikte på å møte hyppige nye internasjonale utfordringer innen de raskt ekspanderende områder som stadig krever nye innsatser innen teknisk forsknings- og utviklingsarbeid. Opprettelsen av et nordisk næringspolitisk forum for næringspolitisk debatt og meningsutveksling kan etter utvalgets oppfatning være et bidrag til en slik utvikling.

Utvalget vil dessuten vise til at flere forskjellige internasjonale prosjekter som nå er i gang innen forskning og utvikling, som i EF-regi og EUREKA-prosjekter, er av en slik størrelsesorden at de nordiske land er nødt til å samordne sine innsatser for å følge med i utviklingen. En samlet nordisk opptreden er nødvendig for i sterkere grad å kunne likestilles med de europeiske storfetaker. Senteret bør kunne bli den instans som fungerer som samordner for slike prosjekt samtidig som det kan bidra til å øke kontakten og bedre informasjonsformidlingen – i samarbeid med de relevante nasjonale teknologifremmende institusjoner – mellom nordisk næringsliv på den ene siden og europeiske forsknings- og industriprosjekt på den andre. Utvalget vil i likhet med Ministerrådet peke på at senteret her vil kunne dekke et viktig behov hos små og mellomstore bedrifter.

Utvalget vil understreke at senteret i sitt arbeid på de ulike områder legger stor vekt på at miljøhensyn skal ivaretas. Senteret bør også se som en viktig oppgave å initiere og støtte prosjekt som tar sikte på å løse miljøproblemer. Utvalget vil i denne forbindelse også vise til målsettingene i rapporten fra Brundtlandkommisjonen.

Økonomisk utvalg har store forventninger til senteret og Nordisk Industrifonds rolle i dette slik at det virkelig kan framstå som et slagkraftig instrument for å stimulere det industrielle samarbeidet og den industrielle

utvikling og vekst i Norden. Et slikt bidrag til næringspolitisk samordning i Norden gir styrke i forhold til EF's nysatsing. Utvalget forutsetter at institusjonens finansieringsvolum utvikles i tråd med de forventninger og krav som stilles.

Til punkt ii) om felles industrielle prosjekt.

Rek. nr 23/1980 har følgende ordlyd:

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd å foreta en oversikt over de nordiske landenes lovgivning med sikte på å fremme felles prosjekt på det industrielle området.

Utvalget har med tilfredshet notert seg forslagene om forenklet industrielt samarbeid vedrørende direkte investeringer og porteføljeinvesteringer i de to rapportene; Industrisamarbeid og direkte investeringer og Industrisamarbeid og porteføljeinvesteringer. På det etableringsrettslige området foreslås bl. a. å fjerne konsesjonsplikt ved erverv av mindre foretak og ved nyetableringer. Ytterligere forenklinger foreslås bli gjenstand for nasjonale utredninger. Industriministrene har i prinsippet stilt seg bak forslagene som skal gjennomføres innenfor de rammer som gjelder for nasjonale reguleringer og prosedyrer.

Utvalget vil understreke at siktemålet for arbeidet må være tiltak for å lette kapitalbevegelser og internordiske etableringer. Behovet for å forenkle og harmonisere bl. a. konsesjonslovgivningen i de nordiske land er stort. Forøvrig vil utvalget vise til tidligere avgitte uttalelser vedrørende Ministerrådets meldinger om *rek. nr 23/1980* og *rek. nr 3/1984* om et friere kapitalmarked. Utvalget vil be om at det blir rapportert om den nasjonale oppfølgingen av forslagene i virksomhetsberetningen for 1988.

Utvalget forventer at gjestående problemer tas opp i forbindelse med forslaget til en ny nordisk økonomisk handlingsplan. Det foreslås derfor i en særskilt betenkning at rekommandasjonen avskrives.

Til punkt iii) om nordisk samarbeid innen EUREKA.

Ministerrådet har i 1987 kartlagt de nordiske lands organisering av deltakelsen i EUREKA og diskutert spørsmål av felles nordisk interesse. Som en følge av denne diskusjonen har Ministerrådet bedt Nordisk Industriefond i samarbeid med de nasjonale prosjektkoordinatorene å drøfte erfaringer fra EUREKA-deltakelse samt tenkbare veier for økt nordisk deltakelse.

Økonomisk utvalg ser med interesse på EUREKA-samarbeidet. Utvalget hadde i november 1986 et møte med ministre med ansvar for EUREKA. Utvalget forventer at det industrielle senteret i Oslo skal spille en sentral rolle i arbeidet for økt nordisk samarbeid i denne sammenheng samt at drøftinger og initiativ også vil komme fra Ministerrådet. Utvalget ønsker å bli informert om EUREKA-samarbeidet i Ministerrådets framtidige virksomhetsberetninger. Informasjonen bør bl. a. omfatte opplysninger om prosjekter med nordisk deltakelse og om nordisk koordinering og kontakter innen EUREKA-samarbeidet.

Til punkt iv) om nordisk samarbeid på materialområdet.

Rek. nr 36/1987 har følgende ordlyd:

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd å utrede hvordan en kan styrke det nordiske samarbeidet på materialområdet.

Det blir i ministerrådsforslaget om det industrielle senteret foreslått innsatser rettet mot store nordiske prosjekt på strategiske områder. Innenfor rammen av dette forslaget er forholdene lagt til rette for økte innsatser på materialområdet. Ministerrådet opplyser videre at Nordisk Industrifond planlegger prosjektinitiering innen materialteknikk.

Det er Økonomisk utvalgs oppfatning at det nordiske samarbeid om forskning og utvikling på dette området bør styrkes. Utgangspunktet bør være å bygge videre på den erfaring og de kunnskaper som allerede finnes ved flere institusjoner i Norden. Særskilt for mindre og mellomstore bedrifter vil det være viktig å få tilgang til den kompetanse som kreves for å kunne vurdere de alternativer som finnes både når det gjelder å forandre egen produksjon og valg av nye materialer.

Utvalget anser at det finnes viktige oppgaver for det industrielle senteret innen dette området og tar opplysningene i meldingen om rekommandasjonen til etterretning. Det foreslås i en særskilt betenkning at rekommandasjonen avskrives.

9. Energipolitikk

Det nordiske energipolitiske samarbeidet pågår etter retningslinjer angitt i samarbeidsplanen som gjelder for årene 1986–1988. Gjennom rapporteringen i Ministerrådets seneste virksomhetsberetninger kan utvalget konstatere at samarbeidet er omfattende og drives i faste former. Hovedsamarbeidsområdene er olje- og gassamarbeidet, energiøkonomisering, energiplanlegging, energiforskning, informasjon og eksport.

Utvalget har tidligere etterlyst en reell behandling av sårbarhetsspørsmål. Utvalget mener samarbeidsplanen bør virke til å fremme tiltak for å minske sårbarhet ved f. eks. endringer i priser, forsyningsvanskeligheter og ulykker. Dette er ikke kommentert i virksomhetsberetningen. Utvalget vil be om at Ministerrådet vier sårbarhetsspørsmål større oppmerksomhet i det videre nordiske samarbeid innen energiområdet.

Brundtlands-kommisjonens rapport og den globale energianvendelse er drøftet både av Ministerrådet og embetsmannskomiteén for energispørsmål. Utvalget noterer med tilfredshet at det nå er nedsatt en ny faggruppe for energi og miljø som skal ha ansvar for at Brundtland-kommisjonens anbefalinger ivaretas i det nordiske energisamarbeidet. Utvalget forutsetter at denne faggruppen og dette området innen energisektoren blir høyt prioritert. Utvalget anser dette som viktig og vil be om at det i neste års virksomhetsberetning orienteres om hvilke tiltak/initiativ som iverksettes.

Utvalget har for sin del behandlet et medlemsforslag om økt nordisk

samarbeid om utnyttelse av naturgass. Utvalget konkluderer i sin betenkning med at det nordiske samarbeid om utnyttelse av naturgass i energiforsyningen bør intensiveres med sikte på å gi en nærmere vurdering av hvordan naturgassen kan spille en større rolle i den nordiske energibalansen.

Ministerrådet opplyser at det til sesjonen i 1989 vil bli framlagt et ministerrådsforslag om en ny handlingsplan/samarbeidsplan for perioden 1989–1991. Utvalget tar dette til etterretning, men vil generelt bemerke at ministerrådsforslag bør behandles ved Nordisk Råds sesjon året før de skal begynne å virke. Dette er nødvendig både av hensyn til behandlingen av Nordisk Ministerråds budsjett og av hensyn til Nordisk Råds behandling av forslagetets innhold for første virkeår.

Annet

- i) *Rek. nr 27/1987* om vedtekter for Nordisk Kontaktorgan for Atomenergispørsmål (NKA)

Ved Nordisk Råds sesjon i 1987 ble følgende rekommandasjon antatt:

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd å fastsette vedtekter for Nordisk Kontaktorgan for Atomenergispørsmål i samsvar med *ministerrådsforslag B 73/e* og Økonomisk utvalgs synspunkter.

I betenkningen som lå til grunn for rekommandasjonen uttalte utvalget at NKA har en viktig rolle med hensyn til informasjonsutveksling vedrørende den generelle utvikling på området samt om lovgivning og planer i de nordiske land.

Utvalget viste også til at i de nordiske land har interessen de senere år dreid bort fra atomenergi som framtidig energikilde og over mot andre energiformer. NKA har ansvar for et omfattende sikkerhetsprogram som delfinansieres over Nordisk Ministerråds budsjett. Programmet utløper i mai 1989. Utvalget forutsetter at størrelsen på eventuelle fortsatte bevilgninger til NKA over de nordiske budsjetter etter dette blir vurdert nøye og i forhold til alternativ anvendelse innen energisektoren. Utvalget understreket også i betenkningen at ingen av vedtektenes enkeltpunkter skal kunne oppfattes som et ønske om å utvide anvendelsen av atomkraft.

Ministerrådet opplyser i meldingen om rekommandasjonen at vedtekter for NKA er fastsatt i samsvar med rekommandasjonen. Utvalget tar dette til etterretning og foreslår i en særskilt betenkning at rekommandasjonen avskrives.

10. Handelspolitikk

Ved Nordisk Råds sesjon i 1987 tok Rådet følgende initiativ på det handelspolitiske området:

- i) *Rek. nr 37/1987* om nordisk samarbeidsprogram for avvikling av handelshindringer

- ii) *Rek. nr 25/1987* om økning av Nordisk Investeringsbanks grunnfond
- iii) *Rek. nr 26/1987* om eksportsamarbeid
- iv) *Rek. nr 32/1987* om nordisk samarbeid innen tjenestehandelens område

Fra tidligere følger utvalget bl. a. følgende sak:

- v) *Rek. nr 4/1985* om økte og harmoniserte beløpsgrenser ved innførsel av varer for eget bruk i forbindelse med reiser

Til punkt i) om nordisk samarbeidsprogram for avvikling av handelshindringer.

Rek. nr 37/1987 lyder:

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd å vedta et nordisk samarbeidsprogram for avvikling av handelshindringer i Norden i samsvar med *ministerrådsforslag B 70/e* og Nordisk Råds synspunkter.

Økonomisk utvalg har flere ganger framholdt at arbeidet med å avvikle handelshindringer er en oppgave av stor betydning for det nordiske samarbeidet og det nordiske næringsliv. Utvalget har spesielt understreket betydningen for små og mellomstore bedrifter. Gjennom samarbeidsprogrammet har de nordiske regjeringer fått et konkret virkemiddel i kampen mot handelshindringer og for utviklingen av Norden som hjemmemarked. En særskilt styringsgruppe er gitt i oppdrag å påse at samarbeidsprogrammets målsetting og retningslinjer iakttas av nordiske samarbeidsorganer. Utvalget mener gjennomføringen av samarbeidsprogrammet samt den nordiske koordineringen i forhold til det arbeid som foregår internasjonalt innen dette området bør gis høy prioritet i alle nordiske samarbeidsorganers arbeid i årene som kommer. Utvalget noterer med tilfredshet at styringsgruppen har lagt stor vekt på å bringe samarbeidsprogrammets idé og målsetting ut til det nordiske samarbeidsapparat.

Utvalget håper at Ministerrådet i neste års virksomhetsberetning kan rapportere om konkrete resultater av arbeidet. Bl. a. av hensyn til den internasjonale utviklingen er behovet for rask framdrift stort. Utvalget vil forøvrig vise til sin betenkning om *ministerrådsforslag B 70/e*.

Ministerrådet har vedtatt samarbeidsprogrammet. Hensikten med rekommandasjonen anses dermed oppfylt og det foreslås i en særskilt betenkning at rekommandasjonen avskrives.

Til punkt ii) om en økning av Nordisk Investeringsbanks grunnfond.

På grunnlag av *ministerrådsforslag B 68/e* har Ministerrådet besluttet å øke Nordisk Investeringsbankens grunnkapital fra 800 mill. SDR til 1600 mill. SDR. Nyordningen trer i kraft 1. januar 1988.

Ved økningen av grunnkapitalen anser utvalget at hensikten med rekommandasjonen er oppfylt. I en særskilt betenkning foreslås rekommandasjonen avskrevet.

Til punkt iii) og iv) om eksportsamarbeid og nordisk samarbeid innen tjenestehandelens område.

Rek. nr 26/1987 lyder:

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd å følge opp det samarbeid som allerede er innledet mellom de nordiske eksportkredittgaranti- og kredittinstitusjoner med sikte på å utarbeide et nordisk system for eksportfinansiering, risikotagning og garantigivning:

å komplettere Nordisk Investeringsbanks internasjonale låneordning med et "mykt vindu" dvs. at visse land kan motta prosjektinvesteringsslån med innslag av rentesubsidier eller risikodekning.

Rek. nr 32/1987 lyder:

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd å øke mulighetene for nordisk samarbeid på tjenestehandelens område.

For å styrke det nordiske samarbeid på eksportområdet undersøker ministerrådet mulighetene for økt tjenestehandel, finansieringsformer og særlige aktiviteter – som nye markeder eller produkter f. eks. innenfor miljøvernforanstaltninger – i det omfang nordisk næringsliv uttrykker interesse for dette. Utvalget tar opplysningene til etterretning og vil peke på at det er viktig at det nordiske eksportsamarbeidet utvikles med tanke på forholdene og utviklingen på de internasjonale markedene. Fordeler kan oppnås gjennom økt nordisk samarbeid på dette området. Utvalget vil vise til at det i løpet av de senere år har blitt iverksatt en rekke tiltak som på ulike sett bidrar til å fremme utviklingen av nordisk prosjektsamarbeid. Ytterligere samarbeid i tråd med rekommandasjonene bør imidlertid utvikles på grunnlag av erfaringene som er etablert. Utvalget vil spesielt vise til ekspansjonen innen tjenestehandelen – både i form av rene tjenester og i kombinasjon med varer – og mener det er både behov og muligheter for økt nordisk samarbeid innen dette området. Utvalget forutsetter dessuten at eksportsamarbeidet får en sentral plass i forslaget om en ny nordisk økonomisk handlingsplan. Når det gjelder 2. ledd i *rek. nr 26/1987* forventer utvalget at det til sesjonen vil foreligge et ministerrådsforslag om opprettelse av et Nordisk Utviklingsfond. Forslaget vil bli behandlet i Økonomisk utvalg og det vises til en særskilt betenkning.

Utvalget foreslår at meldingene om *rek. nr 26/1987* og *rek. nr 32/1987* tas til etterretning og nye meldinger imøteses til neste sesjon.

Til punkt v) om økte og harmoniserte beløpsgrenser ved innførsel av varer for eget bruk i forbindelse med reiser.

Utvalget må konstatere at ingen nye konkrete resultater er oppnådd i arbeidet med denne rekommandasjonen. Det er i 1987 tatt initiativ til et nærmere og mer aktivt samarbeid med grenseregionale komitéer for om mulig å kunne bidra til økt framdrift i anstrengelsene med å løse handelsretterte problem. Det er hensikten å utvide og styrke dette samarbeidet i tiden framover.

Å gjøre Norden til hjemmemarked er en av de viktigste oppgaver i det nordiske samarbeidet. Utvalget mener en gjennomføring av rekommandasjonen vil kunne styrke de nordiske konsumenters mulighet til å benytte

Norden som hjemmemarked. I neste års virksomhetsberetning ønsker utvalget en konkret vurdering av mulighetene for at intensjonen i rekommandasjonen kan oppfylles.

Utvalget foreslår at meldingen om *rek. nr 4/1985* tas til etterretning og ny melding imøteses til neste sesjon.

Annet

Nordisk Prosjekteksportfond (NOPEF). I *ministerrådsforslag B 78/e* foreslås det at NOPEF gjøres til en permanent institusjon. Utvalget har i en særskilt betenkning sluttet seg til forslaget. Utvalget viser til betenkningen.

11. Regionalpolitikk

Til grunn for det nordiske samarbeidet på det regionalpolitiske området ligger det reviderte samarbeidsprogrammet som ble behandlet ved Nordisk Råds sesjon i 1986. Utvalget ser positivt på det regionalpolitiske samarbeidet og de muligheter dette gir for å oppnå konkrete resultater for nordiske medborgere. Tyngdepunktet i virksomheten er lagt på følgende områder:

- grenseregionalt og kommunalt samarbeid
- felles regionalpolitiske støtteordninger
- nordisk regionalpolitisk forskning
- informasjons- og erfaringsutveksling

Det grenseregionale og grensekommunale samarbeidet har vist seg å bli stadig mer omfattende og tillegges stor vekt. Dette er i samsvar med utvalgets prioriteringer. Utvalget mener det er viktig å ta vare på og utvikle de positive erfaringer slik at en også i årene som kommer kan vise til konkrete resultater. Spesielt har utvalget rettet oppmerksomheten mot spørsmål i tilknytning til handel og næringsliv i det grenseregionale samarbeidet. Utvalget vil i denne forbindelse vise til sin betenkning over *medlemsforslag A 792/e* om "frikommuneforsøk" over riksgrensene i Norden hvor utvalget slutter seg til forslaget om at kommuner på ulike sider av nasjonsgrensene gis anledning til å delta i frikommuneforsøk. Utvalget er av den oppfatning at frikommuneforsøk, av den type som blir beskrevet i medlemsforslaget, kan framstå som et sentralt ledd i bestrebelsene for å styrke og konkretisere det grenseregionale samarbeidet.

Utvalget tar til etterretning opplysningen om at Nordisk utviklingsfond for Vestnorden har startet sin virksomhet i 1987 og håper fondet vil utvikle seg i tråd med de målsettinger og forventninger som finnes.

Når det gjelder Nordisk Investeringsbanks regionallåneordning vil utvalget vise til sin betenkning over *ministerrådsforslag B 82/e* hvor utvalget slutter seg til forslaget om at denne gjøres til en permanent del av NIB's virksomhet.

12. Bistand til utviklingsland

Ved Nordisk Råds sesjon i 1987 tok Rådet initiativ til følgende sak:

i) *Ytring nr 4/1987* pkt. 4 om en plan for det nordiske bistandssamarbeidet.

Fra tidligere følger utvalget bl. a. følgende sak:

ii) *Rek. nr 4/1984* om nordiske myke prosjektinvesteringsslån

Til punkt i) om en plan for det nordiske bistandssamarbeidet.

Bistandspolitiske spørsmål er en viktig del av den internasjonale debatt i alle de nordiske land. Engasjement og medansvar på dette felt i de nordiske land blir bekreftet ved den relativt høye andel av bruttonasjonalprodukt som går til offentlig utviklingshjelp og den brede enighet som råder om at denne fortsatt skal være høy. Det har vært naturlig for de nordiske land å samarbeide i bistandsarbeidet. Mange av de samme landene er valgt som hovedsamarbeidsland. Ser en på de store trekkene i utviklingen for de fattigste landene er det dessverre lite som tyder på at behovet for hjelp utenfra har avtatt. De fattigste landene blir stadig fattigere og antall mennesker som skal ha dekket sine grunnleggende behov bare øker.

Nordisk Råd har etter forslag fra Økonomisk utvalg flere ganger bedt Ministerrådet om at det blir utarbeidet en plan for det nordiske bistands-samarbeidet. Utvalget konstaterer at det nå er utarbeidet et ministerråds-forslag som skal behandles ved 36. sesjon. Det forslag til samarbeidsprogram som nå foreligger inneholder i hovedsak en beskrivelse av det formelle og uformelle samarbeidet som allerede er etablert supplert med en del generelle målsettinger og prinsipper for det framtidige samarbeid. Når utvalget ba om en arbeidsplan var hensikten at denne bl. a. skulle klargjøre en rekke forhold som f. eks.:

- framtidig konkret prosjektsamarbeid
- samordning av de administrative prosedyrer, herunder samordning av regler, avtaleverk og øvrige ordninger som kan bidra til å avlaste mottakerlandet
- en drøfting av den nordiske organisasjonsform vedrørende bistandssamarbeidet, dvs. en overføring av ansvar og administrasjon av bistands-samarbeidet til de bistandsansvarlige ministre fra samarbeidsministrene slik at det kan opprettes et formelt fagministerråd også på dette området.

Utvalget er enig i at samarbeidsplanen må være så fleksibel at den ikke hemmer utviklingen av nye samarbeidsformer etter hvert som behovene tilsier det. Utvalget mener dette likvel ikke ville stride mot en sterkere konkretisering og klarlegging av forannevnte punkter enn det som nå foreligger både når det gjelder forslag for å bedre koordineringen av bilaterale innsatser og mer fleksible administrasjonsformer for fellesnordiske prosjekter for å bedre effektiviteten i bistanden. Utvalget vil også nå henstille om at det blir opprettet et formelt fagministerråd for bistandsom-

rådet. Det er etter utvalgets oppfatning naturlig at ansvaret for det nordiske bistandsarbeidet legges til de ministre som svarer for dette området i sine egne land.

Når det gjelder de generelle målsettinger og retningslinjer som Ministerrådet framfører slutter utvalget seg til disse og vil vise til sine merknader i betenkningen over ministerrådsforslaget.

Utvalget har behandlet to medlemsforslag innen det bistandspolitiske området. Dette er *A 813/e* om opprettelse av en nordisk stasjon for biologisk og skogteknisk forskning i Tanzania og medlemsforslag *A 816/e* om konkrete initiativ for effektivisering av det nordiske bistandsarbeidet for en bæredyktig utvikling i utviklingslandene. Det vises til utvalgets betenkninger som munner i et forslag om at de nordiske land

- utlåner eksperter til de regionale utviklingsbanker
- vurderer hvorvidt den økonomiske støtten til IUCN skal økes
- tar initiativ til at det internasjonalt avsettes midler til et effektivt undersøkelses- og prosjektarbeid med henblikk på sikring av tropeskogen
- utreder spørsmålet om opprettelsen av en nordisk stasjon for biologisk og skogteknisk forskning i Tanzania

Til punkt ii) om nordiske myke prosjektinvesteringsslån.

Rek. nr 4/1984 lyder:

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd å utrede mulige former for en ordning med nordiske myke prosjektinvesteringsslån.

Utvalget har fått opplyst at det vil bli fremmet et ministerrådsforslag om et Nordisk utviklingsfond til sesjonen i 1988. Ministerrådsforslaget vil bli behandlet i Økonomisk utvalg og det vises til utvalgets betenkning over dette.

Ved framleggelsen av ministerrådsforslaget er hensikten med den her behandlede rekommandasjonen oppfylt. Det foreslås derfor i en særskilt betenkning at rekommandasjonen avskrives.

13. Jord- og skogbruk

På jord- og skogbruksområdet følger utvalget bl. a. følgende sak:

- i) *Rek. nr 29/1986* om forskningsinnsatser innen den kooperative sektor.

Økonomisk utvalg konstaterer at samarbeidet på jord- og skogbruksområdet utvikles med grunnlag i handlingsprogrammet som ble vedtatt i 1985. I løpet av 1987 har Ministerrådet gitt sin tilslutning til at det innenfor denne sektoren også skal arbeides aktivt med vesentlige tverrsektorelle spørsmål som

- anbefalinger fra Brundtland-kommisjonen
- Norden og EF
- bioteknologi

Utvalget vil uttrykke tilfredshet over at disse viktige spørsmål vil stå

sentralt i det videre arbeid innen sektoren. Bioteknologiens anvendelse innen jord- og skogbruk bør vies stor oppmerksomhet. Når det gjelder Brundtland-kommisjonens anbefalinger er utvalget enig i at disse tilsier en økt aktivitet for å ivareta hensyn til miljø og ressursanvendelse. Utvalget ser fram til å motta utredningen om økt nordisk samhandel innen jordbrukssektoren og hvilke muligheter arbeidet med avvikling av handelshindringer gir i denne forbindelse. Utvalget antar det vil være muligheter å øke denne handelen samtidig som sentrale nasjonale målsettinger for landbrukspolitikken opprettholdes. Utvalget vil be Ministerrådet fortsette å virke for en slik utvikling.

Til punkt i) om forskningsinnsatser innen den kooperative sektor.

Rek. nr 29/1986 lyder:

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

1. i samråd med nært berørte organisasjoner, og med ivaretagelse av de erfaringer som er oppnådd innenfor rammen av det forskningsprogram som er etablert innen den landbrukskooperative sektor, å utarbeide et nordisk forskningsprogram for kooperasjonen;
2. snarest, og innenfor rammen av tilgjengelige prosjektmidler, å gi rom for delfinansiering også av samnordiske forskningsprosjekter vedrørende konsumentkooperative spørsmål;
3. å medvirke til at man i de nordiske land fremmer forskning og utdanning vedrørende både produsent- og konsumentkooperativ virksomhet.

Ministerrådet opplyser at det i 1987 har vært arrangert et kontaktmøte med representanter for kooperative forskere og konsumentmyndigheter. Ved møtet utkrystalliserte det seg tre temaer hvor det kan være interessant å gjennomføre nordiske prosjekt:

- Ny kooperativ virksomhet
- Medlemskap i kooperasjonen, forutsetninger og mulighet til innflytelse
- Forholdet mellom de konsumentpolitiske organer og konsumentkooperasjonen.

Utvalget vil oppfordre Ministerrådet til å intensivere arbeidet med denne rekommandasjonen. Det er viktig å utvikle det nordiske forskningssamarbeidet omkring det kooperative området. Utvalget forventer at det blir utarbeidet et nordisk forskningsprogram i løpet av 1988 samt at det åpnes muligheter for delfinansiering av samnordiske forskningsprosjekter vedrørende konsumentkooperative spørsmål.

Utvalget foreslår at meldingen om *rek. nr 29/1986* blir tatt til etterretning og at ny melding imøteses til neste sesjon.

14. Fiskeri

Ved Nordisk Råds sesjon 1987 tok Rådet initiativ til følgende saker:

- i) *Ytring nr 4/1987* pkt. 5 om å framlegge et ministerrådsforslag om et samarbeidsprogram for fiskerisektoren

ii) *Rek. nr 31/1987* om samnordisk prosjekt for fremme av vandringsfiskebestanden i Østersjøen og Bottniske viken

Til punkt i) om å framlegge et ministerrådsforslag om et samarbeidsprogram for fiskerisektoren.

Som en følge av Nordisk Råds ytring er det besluttet å utarbeide et ministerrådsforslag om et nordisk samarbeidsprogram for sektoren i løpet av 1988. Tidsplanen er valgt således at embetsmannskomiteén kan dra nytte av erfaringene med de aktiviteter, som er gjennomført eller planlagt på prosjektnivå. Samarbeidsprogrammet skal dekke perioden 1989–1993. Utvalget tar opplysningene til etterretning og ser fram til å motta samarbeidsprogrammet. Utvalget vil generelt bemerke at ministerrådsforslag bør behandles ved Nordisk Råds sesjon året før de skal begynne å virke av hensyn til budsjettbehandlingen.

Blant de områder som bør inngå i samarbeidsprogrammet vil utvalget nevne akvakultur, fiskeriforskning samt miljørelaterte fiskerispørsmål.

Til punkt ii) om vandringsfiskebestanden i Østersjøen og Bottniske viken.

Rek. nr 31/1987 lyder:

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd å iverksette et samnordisk prosjekt for fremme av vandringsfiskebestanden i Østersjøen og Bottniske viken.

Ministerrådet viser bl. a. til at i de to grenseregionale områdene, Nordkalotten og Kvarken, planlegges samordnet prosjektaktivitet som tar sikte på å beskytte vandringsfiskebestanden i Bottniske viken. Enn videre er Ministerrådet av den oppfatning at spørsmål om vandringsfisk med fordel kan søkes ivare tatt gjennom drøftinger i den Internasjonale Fiskerikommisjonen for Østersjøen samt i økt omfang ved aktiviteter som faller inn under det nordiske miljø samarbeidet.

Med hensyn til den alvorlige situasjonen for den ville laksen i Østersjøen og Bottniske viken mener utvalget det er ønskelig at så mange innsatser som mulig iverksettes. Utvalget anser det viktig at man innen de nordiske land samarbeider for å beholde disse for Østersjøområdet viktige fiskebestander. Utvalget er enig i at saken bør drøftes i den Internasjonale Fiskerikommisjonen for Østersjøen. Det forventes at arbeidet med rekommandasjonen videreføres. Utvalget foreslår at meldingen om *rek. nr 31/1987* tas til etterretning og at ny melding imøteses til neste sesjon.

15. Bolig- og byggsektoren

Utvalget konstaterer at samarbeidet innen bolig- og byggsektoren utvikles med grunnlag i handlingsplanen som ble behandlet ved Nordisk Råds sesjon i 1986. Hovedtyngden i arbeidet legges på områdene handelshindringer og harmonisering samt eksportfremmende tiltak. Utvalget er enig i en slik prioritering. Det må være en prioritert oppgave å legge forholdene

best mulig til rette for effektiv utnyttelse av mulighetene på eksportmarkedet. Utvalget vil også understreke betydningen av rask framdrift i arbeidet med å avvikle handelshindringer. Dette forutsetter bl. a. en harmonisering av de tekniske betingelser for godkjenning av kontroll av byggeprodukter.

Under henvisning til ovenstående foreslår utvalget:

- I. at Nordisk Råd i anledning av de til utvalget henviste avsnitt i beretning C I/1988 vedtar følgende uttalelse:
 1. Nordisk Råd henstiller til Nordisk Ministerråd om å virke for at Ministerrådets organer spiller en mer aktiv rolle med hensyn til å fremme felles nordiske interesser og samordne nordiske tiltak for å møte den utfordring den europeiske integrasjonsprosessen innebærer.
 2. Nordisk Råd henstiller til Nordisk Ministerråd om at Nordisk Industrifonds budsjett for 1989 ikke svekkes som en følge av at den økonomiske handlingsplanen utløper i 1988 samt at Fondet tilføres ytterligere ressurser som følge av ministerrådsforslagene om opprettelse av et industrielt senter i Oslo og et bioteknologisk samarbeidsprogram.
 3. Nordisk Råd henstiller til Nordisk Ministerråd om at forslag om eventuelle fortsatte bevilgninger til Nordisk Kontaktorgan for Atomenergispørsmål etter at nåværende sikkerhetsprogram utløper i 1989 forelegges Nordisk Råd i et særskilt ministerrådsforlag.
 4. Nordisk Råd henstiller til Nordisk Ministerråd om å virke for at arbeidet med å avvikle handelshindringer i Norden effektiviseres og gis høy prioritet i alle nordiske samarbeidsorganer samt at det blir rapportert om konkrete resultater til neste sesjon.
- II. at Nordisk Råd tar til etterretning de til Økonomisk utvalg henviste deler av kapittel I og II: Innledning og Overgripende spørsmål samt kapitlene XVI: Økonomisk politikk, XVII: Industripolitikk, XVIII: Energipolitikk, XIX: Handelspolitikk, XX: Regionalpolitikk, XXI: Bistand til utviklingsland, XXII: Jord- og skogbruk, XXIII: Fiskeri og XXIV: Bolig og byggesektoren.
- III. at Nordisk Råd tar meldingene om *rek. nr 4/1985* om økte og harmoniserte beløpsgrenser ved innførsel av varer for eget bruk ved reiser, *rek. nr 29/1986* om forskningsinnsatser innen den kooperative sektor, *rek. nr 26/1987* om eksportsamarbeid, *rek. nr 29/1987* om lettelse i beskatning for ungdom i forbindelse med feriarbeid i annet nordisk land, *rek. nr 31/1987* om samnordisk prosjekt for fremme av

vandringsfiskebestanden i Østersjøen og i Bottnische viken, rek. nr 32/1987 om nordisk samarbeid innen tjenestehandelens område til etterretning og imøteser nye meldinger til neste sesjon.

Stockholm, 11. februar 1988

<i>Esko Aho (K)</i>	<i>Ylva Annerstedt (fp)</i>
<i>Ilkka-Christian Björklund (Sdp)</i>	<i>Gustav Björkstrand (Sfp)</i>
<i>Johan Buttedahl (Sp)</i>	<i>Lahja Exner (s)</i>
<i>Filip Fridolfsson (m)</i>	<i>Einar Førde (A)</i>
<i>Flemming Hansen (KF)</i>	<i>Guðrun Helgadóttir (Ab.)</i>
<i>Ivan Johannessen (Sb)</i>	<i>Olof Johansson (c)</i>
<i>Arvo Kempainen (Skdl)</i>	<i>Preben Lange (Si)</i>
<i>Poul Nielson (S)</i>	<i>Aase Olesen (RV)</i>
<i>Oddrunn Pettersen (A)</i>	<i>Páll Pétursson (F.)</i>
<i>Kimmo Sasi (Kok)</i>	<i>Karl-Erik Svarthberg (s)</i>
<i>Harald Synnes (KrF)</i>	<i>Jan P. Syse (H)</i>
	Formann

BILAGA 3

Kulturutskottets betänkande över Nordiska ministerrådets berättelse 1987 (C 1)

(Promemoria om aktuella frågor inom nordiskt kultursamarbete, se Bihang, s. 2180)

Betänkande av Nordiska rådets kulturutskott över Nordiska ministerrådets berättelse rörande det nordiska samarbetet

1. Inledning

Till kulturutskottet har av Nordiska rådets presidium hänvisats Nordiska ministerrådets berättelse rörande det nordiska samarbetet 1987.

Utskottet har behandlat berättelsen vid sitt möte den 11 februari – 1988 i Stockholm. Därvid har utskottet tagit ställning till kapitel I Inledning, kapitel II Övergripande frågor, kapitel VII Allmänkultur; mediafrågor; radio- och tv-samarbete, kapitel VIII Utdanning och kapitel IX Forskning och högre utbildning.

Vid sidan av de synpunkter kulturutskottet framför på verksamheten under 1987 i detta betänkande tar utskottet även upp frågor av särskilt intresse i betänkanden över ministerrådets meddelanden om tidigare avgivna rekommendationer. I ett betänkande över berättelser från nordiska institutioner och samarbetsorgan på kulturutskottets område (*C 12/k/1988*) har kulturutskottet även framfört synpunkter på enskilda institutioner och deras verksamhet.

Nordiska ministerrådet har under 1987 utarbetat ett ministerrådsförslag till handlingsplan för det nordiska kultursamarbetet (*B 83/k*). Förslaget avgavs till Nordiska rådet den 7 januari 1988 och behandlas i särskild ordning av kulturutskottet. Då förslaget till handlingsplan innehåller förslag beträffande verksamheten på alla kulturavtalets områden, och berör många av de aktiviteter som även tas upp i ministerrådets berättelse *C 1*, anlägger utskottet främst synpunkter på kultursamarbetet i det betänkande utskottet avger över ministerrådsförslaget.

Utskottet konstaterar att ministerrådets berättelse denna gång ger en mera koncentrerad rapportering av åtgärder som har genomförts under det år berättelsen avser. Denna form för rapportering motsvarar de synpunkter som utskottet tidigare har framfört, och innebär även att Nordiska

rådet inom sina egna organ bör förskjuta tyngdpunkten i behandlingen av dokument från rapporteringen av genomförd verksamhet i – C 1 till framtidsplanerna i berättelsen C 2. Utskottet avger ett särskilt yttrande över C 2 till budget- och kontrollutskottet.

Till detta betänkande har såsom bihang lagts utskottets promemoria om aktuella frågor inom det nordiska kultursamarbetet, upprättad den 12 maj 1987 inför utskottets överläggningar med Nordiska ministerrådet om det nordiska kultursamarbetet 1988.

2. Redovisning av de med anledning av yttrande nr 2/1987 vidtagna åtgärderna

Vid 35:e sessionen 1987 antog Nordiska rådet på förslag av kulturutskottet ett yttrande i sex punkter (*nr 2/1987*) med anledning av Nordiska ministerrådets berättelse om det nordiska samarbetet 1986. I yttrandet anfördes uppfattningar som av Nordiska rådet ansågs väsentliga för det fortsatta samarbetet på kulturområdet.

Utskottet konstaterar att de frågor som togs upp i yttrandet har varit aktuella i ministerrådets arbete med det tidigare nämnda förslaget till handlingsplan för det nordiska kultursamarbetet. Då ministerrådsförslaget till handlingsplan innehåller förslag om att realisera vissa punkter i yttrandet, eller på annat sätt tar ställning till punkter som ingick i yttrandet, hänviser utskottet även till denna del till utskottets betänkande över handlingsplansförslaget. Utskottet företar därför inte denna gång en detaljerad genomgång av de åtgärder ministerrådet har vidtagit med anledning av yttrandet.

3. Redovisning av nordiska ministerrådets verksamhet (kapitel I–II)

3.1 Norden och det internationella samarbetet

I ministerrådets berättelse har behandlingen av de internationella frågorna koncentrerats till en redogörelse för den europeiska integrationens betydelse för Norden, och för den kartläggning som har inletts av i vilken omfattning det nordiska samarbetet kan komma att beröras av genomföringen av EG's inre marknad. Utskottet har tidigare uppmanat ministerrådet att i högre grad uppmärksamma den snabba utvecklingen av samarbetet på europeiskt plan och finner det därför positivt att ministerrådet har intensifierat uppföljningen av frågor som berör integrationen i Europa, och att rapporteringen till denna del har förbättrats. Utskottet konstaterar emellertid att ministerrådets rapportering till övervägande del betraktar frågeställningarna ur ekonomisk och miljöpolitisk synpunkt, och ser det som en brist att de kulturpolitiska aspekterna på en ökad integration i Europa inte närmare tas upp i berättelsen. Utskottet hänvisar för sin del till de initiativ som har tagits på europeiskt plan och till de projekt som har

igångsatts på forskningsområdet, inom student- och ungdomsutbytet samt på medieområdet, och som har konsekvenser även för det nordiska samarbetet på dessa områden. Utskottet förutsätter att uppföljningen av frågor som berör samarbetet på kulturens, utbildningens och forskningens område i Europa förbättras inom ministerrådet.

För att fästa uppmärksamhet vid kulturpolitiken och dess betydelse för den samhällsliga utvecklingen har UNESCO utlyst perioden 1988–1997 till ett världskulturårtionde. Utskottet anser att ministerrådet bör verka för att de nordiska länderna aktivt stöder genomföringen av årtiondet, och särskilt på biståndsområdet tar nya initiativ för att främja en utbyggnad av kultursamarbetet mellan Norden och utvecklingsländerna. Utskottet har med tillfredsställelse noterat att ministerrådet har fattat beslut om en bred uppföljning av rapporten från världskommissionen för miljö och utveckling. Utskottet betonar särskilt det stora behov av forskning på olika områden som rapporten påvisar, och uttalar stöd för de initiativ Nordiska forskningspolitiska rådet (FPR) har tagit i syfte att utveckla ett närmare samarbete kring u-landsforskning. Utskottet anser att ministerrådet bör ge forskningsinsatserna stort utrymme i det fortsatta arbetet med de frågor som ingår i kommissionens rapport.

3.2 Ministerrådets organisation

För att säkerställa att ministerrådsorganisationen kan fungera effektivt har ministerrådet inlett en översyn av den nya sekretariatsorganisationen samt av ämbetsmannakommittéer och institutioner. Enligt beslut som fattades vid upprättandet av det nya sekretariatet skall en bedömning av verksamheten företas per den 1 maj 1988. Kulturutskottet har även för sin del tidigare uttalat att ministerrådet efter en första inkörningsperiod bör företa en översyn av den nya organisationen, och vid behov ta initiativ till en förstärkning av organisationen i syfte att ytterligare effektivisera verksamheten såväl på kulturavtalets områden, som på andra samarbetsområden. Utskottet har understrukt betydelsen av att tillräckliga sekretariatsresurser tillförsäkras kultursektorn som helhet, och har i detta sammanhang särskilt pekat på utbildningsområdet som har en svag ställning i den nya organisationen. Vidare har utskottet betonat att verksamheten med kulturinformation i utlandet ställer krav på långsiktig planering och uppmanat ministerrådet att säkra personalresurser för arbetet inom sekretariatet samt att organisera detta arbete på ett ändamålsenligt sätt. Utskottet har även förutsatt att de nordiska stödordningarna, i likhet med andra projektmedel, fortsatt administreras av ministerrådets sekretariat. Utskottet utgår från att ovannämnda frågor beaktas i den genomgång av organisationen som för närvarande pågår, och att förslag om nödvändiga förstärkningar läggs fram. Med hänsyn till den stora betydelse det arbete som utförs vid ministerrådets sekretariat har för den nordiska samarbetsorganisationen som helhet finner utskottet det även naturligt att eventuella förslag till

förändringar av organisationen och sekretariatets uppbyggnad presenteras för Nordiska rådets organ innan de genomförs.

3.3 Nordiskt tjänstemannautbyte

Av ministerrådets berättelse framgår att det nordiska tjänstemannautbytet är föremål för ett ständigt ökande intresse i de nordiska länderna. Kulturutskottet har även för sin del pekat på de möjligheter ett utbyggt tjänstemannautbyte ger när det gäller att underlätta rörligheten för vissa yrkesgrupper och samtidigt förbättra förutsättningarna för nordiskt samarbete i praktiken.

Nordiska rådet rekommenderade 1987 ministerrådet att utvidga tjänstemannautbytet till att omfatta ett utbyte av tolkar och translatorer (*rek nr 12/1987*). I budgeten för 1988 har ministerrådet även genomfört en liten ökning av anslaget för tjänstemannautbytet. Tjänstemannautbytet har under det gångna året även aktualiserats inom forskningsarbetet. Utskottet har föreslagit att universiteten och högskolorna indras i det nordiska tjänstemannautbytet. I förslaget till handlingsplan för kultursamarbetet uttalar ministerrådet även sin avsikt att utvidga utbytet till att omfatta lärare på alla nivåer.

Utskottet omfattar de initiativ som även från ministerrådets sida har tagits för att bygga ut tjänstemannautbytet, och framhåller att ministerrådet bör tillföra detta utbyte långt större resurser för att de stora behov som finns skall kunna tillgodoses.

4. Allmänkulturell verksamhet, utbildning, forskning (kapitel VII, VIII, IX)

4.1 De kulturförmedlande institutionerna

Ministerrådet redogör för nya aktiviteter som har inletts och för särskilda insatser som har gjorts i syfte att främja kulturförbindelserna inom Norden genom de nordiska kulturhusen och instituten samt andra kulturförmedlande institutioner.

Utskottet konstaterade att Nordiska rådets budget- och kontrollutskott har fattat beslut om att företa en översyn av verksamheten vid Nordens hus i Reykjavik och Nordens hus på Färöarna under 1988. Denna översyn kan även väntas resultera i sådana förslag om förändringar eller förstärkningar av verksamheten som kan vara av intresse för andra än de direkt berörda institutionerna. En viktig förutsättning för att de resultat den kommande utvärderingen ger skall kunna gagna utvecklingen av kulturförbindelserna inom Norden i så stor utsträckning som möjligt är därför att arbetet genomförs i nära samarbete mellan berörda organ inom Nordiska rådet och ministerrådet, och att ministerrådet aktivt medverkar i översynen och särskilt i uppföljningen av de förslag översynen kan väntas resultera i.

4.2 Juridiska och ekonomiska hinder för studier i annat land

Utskottet uttalar tillfredsställelse över att arbetet för att reducera hinder för elever som önskar studera i ett annat nordiskt land har resulterat i nya projekt som syftar till konkreta åtgärder för att söka lösningar på de problem som finns. Utskottet anser att ministerrådet aktivt bör föra detta arbete vidare, och att härvid ägna frågan om arbetsfördelningen mellan länderna i fråga om specialutbildningar (*rek nr 14/1985*) stor uppmärksamhet. Vidare understryker utskottet betydelsen av att de enskilda länderna på nationellt plan vidtar åtgärder som är nödvändiga för att underlätta möjligheterna till skolgång i annat nordiskt land.

4.3 Kursverksamhet inom högre utbildning

Ministerrådet redogör kort för den omorganisering av kursverksamheten inom den högre utbildningen som har genomförts, och som har resulterat i att fördelningen av medel numera skall ske samlat på basen av ansökningar. Undantag har gjorts för kurserna i språk och litteratur, som bibehåller fasta anslag. Tidigare har en regelbunden kursverksamhet genomförts på tio olika områden.

Utskottet har förordat den nu genomförda omorganiseringen, då den innebär att anslaget för kursverksamheten kan disponeras mera flexibelt och även ger möjligheter att stöda nya kurser. Samtidigt har utskottet lagt fram förslag om en nivåförhöjning av anslaget för att den flexibilitet och den verksamhetsnivå som eftersträvas skall kunna uppnås. Utskottet gav sitt stöd för den av ministerrådet föreslagna omorganiseringen mot bakgrund av ministerrådets uttalanden om att den kursverksamhet som är baserad på gemensam kulturbakgrund (historia, språk) eller representerar smala områden skulle säkras även inom ramen för en ny finansieringsmodell. Utskottet finner det därför otillfredsställande att anslaget har utformats så att osäkerhet råder beträffande möjligheterna att på längre sikt genomföra kurser som har anknytning – till gemensam kulturbakgrund, kurser på smala områden, eller att uppta nya verksamhetsområden. Utskottet förutsätter att kursverksamheten utformas så att den till alla delar kan genomföras i enlighet med ministerrådets ursprungliga intentioner.

4.4 Undervisningen i grannspråk vid universiteten i Norden

Utskottet har under de senaste åren upprepade gånger fäst uppmärksamhet vid de försämrade möjligheterna att studera grannspråk vid universitet i Norden. Utskottet har förutsatt att ministerrådet snabbt ingriper för att trygga studiemöjligheterna i nordiska språk på universitetsnivå. Vidare har utskottet ansett att en kartläggning av lektorernas situation på nordiskt plan bör utföras i syfte att stärka lektorernas ställning och därmed även förbättra deras möjligheter att sprida information om Nordens språk, litteratur och kultur. Ur föreliggande berättelse framgår inte att ministerrådet skulle ha vidtagit några nya åtgärder på området. Utskottet har erfarit att

nya problem kan komma att uppstå beträffande de norska och danska lektoraten vid Stockholms universitet, som hotas av nedläggning under 1988. Utskottet understryker att ministerrådet bör verka för att undervisningen i nordiska språk vid universiteten säkras och vidta behövliga åtgärder för att trygga och fördjupa denna del av det nordiska språkförståelsearbetet på längre sikt. Utskottet anser åtgärder på detta område vara av särskilt stor vikt mot bakgrund av de övriga beslut som har fattats i syfte att bygga ut det nordiska studentutbytet och lärarutbytet på universitetsnivå. Utskottet avser återkomma till frågan om grannspråksundervisningen på universitetsnivå vid nästa överläggning med ministerrådet, och förutsätter att ministerrådet då kan ge en närmare redogörelse för de åtgärder som har vidtagits för att stärka denna undervisning.

5. Förslag

Med hänvisning till vad som ovan anförts föreslar kulturutskottet att Nordiska rådet lägger de till kulturutskottet hänvisade – delarna av Nordiska ministerrådets berättelse C 1 till handlingarna.

Stockholm den 11 februari 1988

Gunnar Björk (c)

Haakon Blankenborg (A)

Eiður Guðnason (A.)
Förman

Elsi Hetemäki-Olander (Kok)

Thea Knutzen (H)

Jacob Lindenskov (Jvfl)

Kjeld Rahbæk Møller (SF)

Barbro Nilsson (s)

Berit Oscarsson (s)

Saara-Maria Paakkinen (Sdp)

Robert Pedersen (S)

Hans Petersson (fp)

Heikki Riihijärvi (Smp)

Mirja Ryyänen (K)

Otto Steenholdt (At)

Anders Talleraas (H)

Kåre Øvregard (A)

Promemoria om aktuella frågor inom nordiskt kultursamarbete

I föreliggande promemoria, upprättad av Nordiska rådets kulturutskottet den 16 april 1987, anlägger utskottet synpunkter på aktuella frågor inom nordiskt kultursamarbete. Synpunkterna framläggs för Nordiska ministerrådet vid överläggningar, som äger rum den 12 maj 1987, och för vilka denna promemoria utgör underlag.

1. Övergripande frågor

Handlingsplan för kultursamarbetet (rek. nr 2/1986)

Kulturutskottet kommer vid sitt möte den 11 maj 1987 att få närmare information om arbetet med handlingsplanen på kulturområdet. Utskottet avser ta upp frågor som berör det fortsatta arbetet med handlingsplanen utgående från den nya information som föreligger inför mötet med ministerrådet. Utskottet har även erfarit att arbetet på en ny handlingsplan för utvecklingen av det ekonomiska samarbetet kommer att inledas under innevarande år. Utskottet fäster uppmärksamhet vid betydelsen av en samordning mellan olika handlingsplaner och önskar därför höra ministerrådets uppfattning om hur en samordning kan beaktas i det fortsatta arbetet.

Vid beredningen av handlingsplanen har utskottet understrukit att planen bör ges ett konkret innehåll och leda till nya aktiviteter eller till förstärkning av pågående verksamhet på vissa centrala områden.

I det följande redogör utskottet i huvuddrag för de förslag utskottet har framfört beträffande innehållet i handlingsplanen. Synpunkter på handlingsplanen har mera i detalj framförts till ministerrådet redan tidigare, senast i utskottets betänkande över ministerrådets meddelande om rekommendation nr 2/1986 till 35:e sessionen 1987.

På *utbildningsområdet* har utskottet prioriterat insatser för ett ökat lärar- och elevutbyte, samt projekt i syfte att öka språkförståelsen i Norden. Vidare har utskottet ansett att ministerrådet bör vidta nya åtgärder för att öka det nordiska inslaget i skolundervisningen. Dessutom har utskottet betonat att datasamarbetet på skolområdet bör föras vidare utgående från de planer som redan finns, och att ministerrådet även bör överväga möjligheten att intensifiera samarbetet på vuxenutbildningens område.

På *forskningsområdet* har utskottet uttalat att det i riktlinjerna för Nordiska forskningspolitiska rådet 1987 – 1989 (B 69/k) ingår aktiviteter som även kan föras vidare inom ramen för handlingsplanen. Utskottet avser särskilt åtgärder i syfte att utveckla forskarutbildningsarbetet och underlätta ett mera omfattande universitetslärarutbyte i Norden. Utskottet hänvisar även till *rek.nr 5/1986* om intensifierat samarbete på universitets- och högskoleområdet.

På det *allmänkulturella området* har utskottet ansett att åtgärder som tryggar bredden i samarbetet bör prioriteras. En ökning av resurserna till Nordiska kulturfonden och de olika stödordningarna ger möjligheter till sådana insatser. Utskottet har även efterlyst åtgärder i syfte att utveckla Norden som kulturell hemmamarknad. Utskottet har förutsatt att ministerrådet ger insatser på detta område stor uppmärksamhet och att det även på det nationella planet görs en grundlig uppföljning av den kartläggning som genomförs i anslutning till arbetet med handlingsplanen. Utskottet lägger även vikt vid att satsningar på medieområdet ingår i handlingsplanen.

Utskottet har starkt understrukt att handlingsplanen bör åtföljas av en finansieringsplan, och att ministerrådet årligen i kulturdelen av den nordiska budgeten bör reservera anslag för att verkställa handlingsplanen. För att nya aktiviteter skall kunna inledas så snabbt som möjligt bör de första anslagen reserveras redan i budgeten för 1988, och utgöra ett tillskott av nya medel för samarbetet på kulturområdet.

Utskottet förutsätter att den tidtabell som har uppgjorts för det fortsatta arbetet inom ministerrådet fasthålls. Kulturutskottet bör få tid för en grundlig behandling av planen i utskottet, då handlingsplanen kommer att ange riktningen för samarbetet på kulturområdet under en lång tid framåt. För att en sådan handläggning skall vara möjlig inom utskottet bör ministerrådets förslag till handlingsplan avges till Nordiska rådet i god tid före kulturutskottets möte den 10–11 november 1987.

Nordiskt radio- och TV-samarbete via satellit

Enligt ministerrådets ställningstagande till utformningen av programsamarbetet via Tele-X skall de i projektet deltagande radioföretagen även förvärva sändningsrätter för program i samarbetet. För att säkerställa att samarbetet inte ytterligare försvåras av upphovsrättsliga orsaker har utskottet betonat att ministerrådet aktivt bör medverka till att underlätta de förhandlingar som skall genomföras med berörda parter. Utskottet understryker härvid att man vid en utbyggnad av programsamarbetet bör säkra upphovsmännens självklara rätt till en skälig ersättning för produktionerna. Samtidigt bör det vara av stort intresse för såväl upphovsmännen som för den nordiska publiken att reglerna om upphovsrättsersättningarna inte utformas på ett sådant sätt att kostnadsnivån direkt inverkar begränsande på distributionen av nordiska filmer och andra program inom Norden. Utskottet framhåller att även upphovsmännen bör uppmärksamma de möjligheter ett utbyggt radio- och TV-samarbete via satellit ger för att nå ut till en stor publik i Norden, och därmed utvidga hemmamarknaden för olika program.

Utskottet hänvisar även till den rapport som de nordiska radioföretagen avgav i februari 1987, och som innehåller en modell till Tele-X-programsamarbete i enlighet med de direktiv ministerrådet tidigare har fastställt. I rapporten uttalar radiodirektörerna i de medverkande företagen

att det finns goda skäl att utgå från att Tele-X-programmen kan nå en betydande publik endast genom vidarespridning av programmen i de nordiska kabelnäten. För att få till stånd en omfattande kabeldistribution bör ett system skapas som gör det möjligt för de deltagande rundradioföretagen att frigöra sina Tele-X-program för kabelspridning i grannländerna. Rundradioföretagen betonar att förhandlingarna med upphovsmanorganisationerna om sändningar i Tele-X inte kan avslutas innan frågan om hur kabelsändningsrätten skall frigöras är avklarad.

Utskottet har betonat att stor uppmärksamhet bör ägnas programfrågorna under den ur planeringssynpunkt relativt korta tid som återstår innan programsändningarna via Tele-X inleds. Ministerrådet bör avsätta anslag för nordisk programproduktion och verka för en starkt ökad produktion av nationella program. Utskottet understryker att ett systematiskt samarbete kring produktion av program bör inledas, oberoende av hur det framtida samarbetet i övrigt utformas. Utskottet har noterat att de i Tele-X-projektet deltagande länderna även har uttalat att de avser pröva hur medel skall kunna avsättas för gemensam programproduktion.

Vid det möte kulturutskottet håller i anslutning till överläggningarna med ministerrådet den 12 maj 1987 avser utskottet slutbehandla medlemsförslaget A 794/k angående radio- och TV-samarbetet i Norden. I medlemsförslaget föreslås en modifiering av Tele-X-satelliten för att möjliggöra sändningar över fyra kanaler. Vid sidan av de tekniska och ekonomiska konsekvenserna av förslaget berör en eventuell modifiering av satelliten i hög grad utformningen av det kommande programsamarbetet.

Utskottet önskar med ministerrådet diskutera det aktuella läget inom Tele-X-projektet och framföra närmare synpunkter på frågan om en eventuell modifiering av satelliten utgående från det resultat behandlingen av det aktuella medlemsförslaget ger i utskottet.

Utskottet har med tillfredsställelse noterat att förhandlingar om dansk medverkan i radio- och TV-samarbetet pågår, och att ett arbete har inletts för att lösa tekniska och programmässiga frågor i anslutning till en överföring av program till och från Island. Utskottet önskar av ministerrådet en närmare redogörelse för formerna för ett danskt och isländskt deltagande i Tele-X-projektet. Utskottet har tidigare riktat kritik mot att överläggningar om ett fortsatt radio- och TV-samarbete efter den beslutade försöksverksamheten ännu inte har inletts. Utskottet har förutsatt att sådana överläggningar om målsättningarna och formerna för ett permanent radio- och TV-samarbete skyndsamt påbörjas. Utskottet fäster uppmärksamhet vid denna fråga särskilt mot bakgrund av att möjligheterna att under försöksverksamheten nå ut till den nordiska publiken allvarligt kan försämrats om det råder oklarhet om förutsättningarna att efter försöksperiodens utgång ta emot nordiska radio- och TV-sändningar via satellit. Utskottet har noterat att de nordiska radiobolagen även tar upp detta problem i den tidigare nämnda rapporten. Enligt radiobolagen kan bristen på kontinuitet inom

Tele-X-verksamheten förväntas fördröja anskaffningen av apparater i större skala genom att publiken inte ges garantier för att en ny satellit finns tillgänglig efter försöksperioden.

I anslutning till det arbete som utförs på nordiskt plan i syfte att utveckla ett radio- och TV-samarbete via satellit finner utskottet det angeläget att ministerrådet verkar för ett nära samarbete mellan länderna även i handläggningen av mediefrågor som är aktuella på europeiskt plan. Genom ett nära samarbete på medieområdet har de nordiska länderna goda möjligheter att framlägga lösningsmodeller som kan utgöra grund för ett bredare europeiskt samarbete. Ministerrådet bör därför ta behövliga nya initiativ för att utveckla det nordiska mediasamarbetet i internationella sammanhang, genom att aktivt följa upp resultaten från den första europeiska mediekonferensen i Wien i december 1986.

Nordisk mediefond

Nordiska rådet har rekommenderat ministerrådet att upprätta en nordisk mediefond för att främja produktionen av film, TV- och videoprogram i Norden (*rek. nr 4/1987*).

Kulturutskottet understryker att det behövs en aktiv vilja att genomföra konkreta åtgärder och att stora ekonomiska resurser bör avsättas för film och annan programproduktion både nationellt och nordiskt, om de kulturpolitiska målen för ett ökat mediasamarbete skall kunna uppnås. Utskottet anser den föreslagna mediefonden vara av väsentlig betydelse för möjligheterna att stärka produktionen av nordiska filmer, TV- och videoprogram. Utskottet förväntar sig att kulturministrarna visar handlingkraft i denna sak och förutsätter att ministerrådet snabbt vidtar åtgärder för att realisera förslaget. Utskottet anser även att fonden bör etableras så att nya medel tillförs det nordiska samarbetet. Utskottet har under behandlingen av saken kunnat konstatera att det finns ett brett stöd inom kulturlivet i Norden för den föreslagna satsningen, och att bl.a. deltagarna i den nordiska filmfestivalen 1987 ställde sig bakom förslaget.

Olika synpunkter har framförts på den föreslagna fondens organisation. I det betänkande som låg till grund för *rek. nr 4/1987* har utskottet uttalat att beredningen av frågan bör föras vidare utgående från förslaget om en investeringsbank på film- och TV-området. Med denna bank avses ett professionellt bolag som tar initiativ och anlitar olika fristående producenter i de nordiska länderna för produktionerna. För att fonden skall kunna producera program med internationell konkurrenskraft krävs ett betydande kapital. Fonden bör framför allt kunna medverka i finansieringen av stora och dyra nordiska filmer. En fond uppbyggd som en investeringsbank kan ses som en nordisk engångssatsning på filmområdet. Det inbetalade grundkapitalet skulle kvarstå och de egentliga kostnaderna för satsningen skulle i övrigt inskränka sig till en eventuell utebliven avkastning på grundkapitalet. En mediefond med denna konstruktion kan därför svår-

ligen kombineras med tanken på en utbyggnad av olika traditionella stödordningar. Utskottet har med tillfredsställelse noterat att Nordiska rådets budget- och kontrollutskott i sitt betänkande över *C 2/1987* har uttalat att Nordiska investeringsbankens dividend oavkortat bör gå till nordiska ändamål. Nordiska rådet beslöt även vid 35:e sessionen hemställa till ministerrådet att använda dividenden från Nordiska investeringsbanken för att finansiera särskilda nordiska fonder för speciella ändamål (*yttrande 6/1987*).

2. Budgeten för det nordiska samarbetet 1988

Vid behandlingen av Nordiska ministerrådets planer för det nordiska samarbetet (*C 2/1987*) hemställde Nordiska rådet vid 35:3 sessionen 1987 bl. a. att ministerrådet använder en genomsnittlig reell växtfaktor på 5 % för de traditionella områdena i budgeten för 1988 samt att ministerrådet särskilt satsar på områdena allmänskultur, utbildning, forskning och utveckling samt miljö och trafiksäkerhet under de närmaste åren (*yttrande 6/1987*).

I sitt betänkande över *C 2/1987* framhöll Nordiska rådets budget- och kontrollutskottet att det bör ske en balanserad utveckling i det nordiska samarbetet, och att den kraftiga satsningen på det ekonomiska samarbetet bör följas av nya insatser på bl. a. det allmänskulturella området, forskning, utbildning och miljöområdet.

Såväl budgetutskottet som kulturutskottet har tidigare slagit fast att en viktig utgångspunkt för beredningen av den nordiska budgeten bör vara principen att nya aktiviteter av mera betydande omfattning och institutioner under en uppbyggnadsfas finansieras genom tillskott av nya medel i budgeten. Vidare bör reelltillväxten i budgeten vara större än de nationella budgeterna med hänsyn till de fördelar länderna kan uppnå genom samarbete. Kulturutskottet har även uttalat att det kommande radio- och TV-samarbetet via satellit bör genomföras utan att verksamheten på andra områden försvagas.

Ovannämnda principiella synpunkter på uppläggningsen av den nordiska budgeten ingår även i det yttrande kulturutskottet har avgivit över ministerrådets planer för det nordiska samarbetet (*C 2/1987*). Yttrandet upptar även ett antal förslag som direkt berör utformningen av budgeten för 1988 på såväl det allmänskulturella området som inom utbildning och forskning. Utskottet hänvisar därför till de förslag som ingår i yttrandet och framför i det följande synpunkter på några frågor som tidigare endast delvis eller inte alls har tagits upp av utskottet i anslutning till beredningen av budgeten för 1988. Utskottet har även lagt fram förslag som berör budgeten för 1988 i den promemoria om aktuella frågor inom kultursamarbetet, som överlämnades till ministerrådet i augusti 1986.

Ministerrådets förslag till budget för det nordiska samarbetet skall enligt gällande behandlingsprocedur överlämnas till Nordiska rådet i mitten av

september. Utskottet avser uppta budgetförslaget till behandling vid ett möte i månadsskiftet september/oktober och önskar då få en redogörelse för budgetförslaget av en representant för ministerrådet.

Nordiskt folkrörelsesamarbete

Ett ökat samarbete mellan folkrörelserna är ett viktigt mål för det nordiska kultursamarbetet. Utskottet har tidigare uttalat att budgeten bör ge möjligheter att bygga ut det lokala och regionala *ungdomssamarbetet*. Nordiska rådet har även ansett att stödet till nordiskt idrottssamarbete fortsatt bör förbättras (*rek. nr 8/1987*). Till kulturutskottet har nyligen hänvisats ett medlemsförslag i vilket föreslås att nuvarande stödordning för nordiskt folkbildningssamarbete kompletteras med resurser som möjliggör stöd även för den administration som är nödvändig för att bedriva samarbetet (*A 791/k*). I ett annat nytt medlemsförslag föreslås att medel avsätts för tolkservice vid folkrörelsernas nordiska möten (*A 798/k*). Ett medlemsförslag om samarbete kring ungdomsfrågor kommer även att genomgå behandling i kulturutskottet (*A 802/k*). Av dessa medlemsförslag berör de två förstnämnda direkt poster i den nordiska budgeten. Utskottet avser föra behandlingen av förslagen vidare så att närmare synpunkter på utformningen av stödet till folkrörelsesamarbetet kan framläggas vid den slutliga behandlingen av budgeten. Budgeten för 1988 bör därför ges en sådan utformning att utrymme kan skapas för en generell förhöjning av stödet för folkrörelsesamarbetet.

Nordiskt skolsamarbete

På förslag av kulturutskottet kommer Nordiska rådets budget- och kontrollutskott under 1987 att företa en närmare genomgång av det nordiska samarbetet på skolområdet. Budget- och kontrollutskottet kommer härvid särskilt att företa en översyn av det arbete som utförs av ledningsgruppen för nordiskt skolsamarbete (NSS), Nordiska språksekretariatet och Nordiska språk- och informationscentret. Vidare kommer budget- och kontrollutskottet att företa en genomgång av aktuella utvecklingsprojekt på skolområdet. Kulturutskottet utgår från att denna genomgång av skolsamarbetet kan leda till förslag om förändringar av samarbetets inriktning, och till en förstärkning av vissa prioriterade samarbetsområden. Utskottet anser därför att budgeten för 1988 bör utformas så att den ger beredskap att snabbt genomföra eventuella nya insatser på skolområdet.

Utskottet konstaterar att översynen av skolsamarbetet är den första översynen av ett centralt samarbetsområde som budget- och kontrollutskottet genomför som en del av utskottets kontrollfunktion. De erfarenheter Nordiska rådet får genom denna översyn kommer i stor utsträckning att påverka utformningen av rådets kontrollerande verksamhet i framtiden. En förutsättning för att detta arbete skall leda till resultat är att det finns ett nära samarbete mellan berörda organ inom Nordiska rådet och ministerrå-

det. En aktiv medverkan av ministerrådet är av betydelse redan under själva översynen och särskilt vid uppföljningen av de förslag översynen väntas resultera i.

Läromedel i invandrarundervisningen

I berättelsen rörande det nordiska samarbetet 1986 (C 1/1987) ger ministerrådet en redogörelse för samarbetet beträffande läromedel för invandrarundervisningen. Utskottet anser att de nordiska länderna bör ha goda möjligheter att utveckla sitt samarbete på detta område, genom att länderna här kan dra nytta av de kunskaper och erfarenheter som finns på det nationella planet i varje land. Nordiska rådets juridiska utskott arrangerar den 22–24 april 1987 ett seminarium om flykting- och invandrapolitik i Norden. Utskottet anser att ministerrådet bör följa upp konferensen genom nya insatser även på kultur- och utbildningsområdet, t. ex. genom att bygga ut det samarbete som avser läromedel i invandrarundervisningen.

De nordiska lektoratsadministrationernas samarbete

Försöksverksamheten med en samarbetsnämnd för de nordiska lektoratsadministrationerna finansieras till utgången av 1987 över ministerrådets dispositionsmedel. En utvärdering av verksamheten genomförs under 1987. Några resultat av utvärderingen torde dock inte komma att föreligga innan beslut om budgeten för 1988 fattas. Utskottet anser därför att anslag bör intas i budgeten för 1988 för en fortsättning av den nuvarande försöksverksamheten, till dess att ställning tas till formerna för verksamheten i framtiden. Kulturutskottet har även föreslagit en kartläggning av lektorernas situation på nordiskt plan i syfte att stärka lektorernas ställning och därmed även förbättra deras möjligheter att sprida information om Nordens språk, litteratur och kultur. En effektivisering av samarbetet på området anses förutsätta att utlandslektorernas ställning i högre grad samordnas mellan länderna. Utskottet anser att den föreslagna kartläggningen bör genomföras samtidigt som den nuvarande försöksverksamheten utvärderas.

*BILAGA 4***Juridiska utskottets betänkande****över Nordiska ministerrådets berättelse 1987
(C 1)**

(Juridiska utskottets förslag till ett moderniserat nordiskt lagstiftningsprogram, se Bihang, s. 2195)

1. Indledning

Til Juridisk Udvalg er henvist Nordisk Ministerråds beretning om det nordiske samarbejde afgivet til Nordisk Råds 36. session 1988. Udvalget har behandlet dele af kapitlerne I og II samt kapitlerne III, IV, V og VI.

Udvalget har behandlet beretningen på møder den 11. og 12. februar 1988 i Stockholm.

Udvalget konstaterer, at efter ændringen i 1985 af bl. a. Helsingfors-aftalens artikel 64 skal Nordisk Ministerråd dels afgive en redegørelse for samarbejdet i det forløbne år – C 1 – og dels en særskilt redegørelse om planerne for det fortsatte samarbejde – C 2.

I overensstemmelse med intentionerne såvel i Nordisk Råd som i Nordisk Ministerråd er der i de redegørelser, som ministerrådet har lagt frem til 36. session, foretaget en mere konsekvent opdeling mellem C 1 som en ren årsberetning og C 2 som et plandokument, end der tidligere har været.

Nordisk Råd burde også tage konsekvenserne af disse ændringer inden for sin egen virksomhed, således at tyngdepunktet i fagudvalgenes behandling af disse dokumenter blev fremtidsplanerne i C 2.

Som følge af, at *dokument C 1* tidligere også indeholdt visse fremtidsplaner inden for det nordiske samarbejde, afsluttede alle fagudvalgene sine betænkninger over C 1 med at foreslå visse udtalelser om det fremtidige nordiske samarbejde, som rådets plenarforsamling stemte over.

Denne fremgangsmåde vil nu være mindre logisk.

Proceduren omkring det fremadrettede *dokument C 2* er den, at fagudvalgene får mulighed for at afgive en udtalelse til Budget- og Kontroludvalget, der optrykkes som bilag til dette udvalgs betænkning. Det betyder, at fagudvalgene ikke har mulighed for at foreslå udtalelser over C 2, som rådets plenarforsamling kan tage stilling til og stemme over.

Specielt for Juridisk Udvalgs vedkommende, hvis største område er lovgivningssamarbejdet, der ikke er knyttet sammen med det nordiske budget, kan det forekomme inkonsekvent og urimeligt, hvis udvalgets udtalelser om det fremtidige lovgivningssamarbejde bliver afgivet som en udtalelse til Budget- og Kontroludvalget og ikke forelagt Nordisk Råds Plenarforsamling til afstemning.

Juridisk Udvalg skal derfor *henstille* til Nordisk Råds Præsidium at overveje en ændring af den interne behandling i rådets organer af C 1 og C 2. Mest hensigtsmæssigt vil det formentlig være, hvis dette blev drøftet på det årlige møde mellem præsidiet og udvalgsformændene.

På baggrund af ovenstående og på baggrund af Juridisk Udvalgs arbejde i løbet af 1987 bl. a. med et moderniseret nordisk lovgivningsprogram vil udvalget imidlertid også i år afslutte sin betænkning over C 1 med en udtalelse, der indeholder en række fremadrettede henstillinger til Nordisk Ministerråd.

2. Samarbejdet generelt inden for Juridisk Udvalgs arbejdsområde

Juridisk Udvalg har – generelt set – været særdeles tilfreds med det samarbejde man har haft med Nordisk Ministerråd. Det gælder både vedrørende lovgivningssamarbejdet, ligestillingssamarbejdet og samarbejdet på konsument- og levnedsmiddelområdet.

Det betyder naturligvis ikke, at ministerrådet på de enkelte områder har imødekommet alle udvalgets henstillinger, men udvalget har noteret sig, at ministerrådet i høj grad har taget hensyn til de bemærkninger, som udvalget fremkom med i sin betænkning over C 1 til 35. session. Der er grund til optimisme med hensyn til det videre samarbejde.

2.1. Lovgivningssamarbejdet

Som udvalget bebudede i sin betænkning over C 1 til 35. session i 1987 har udvalget arbejdet videre med spørgsmålet om et moderniseret nordisk lovgivningsprogram. Den 20. oktober 1987 holdt udvalget et møde med sagkyndige i lovgivningsspørgsmål med henblik på at få gode ideer og inspiration til det fremtidige samarbejde.

I mødet deltog 12 eksperter fra alle de nordiske lande fordelt således: 3 fra Danmark, 3 fra Finland, 1 fra Island, 2 fra Norge og 3 fra Sverige. Blandt disse eksperter var repræsentanter fra Justitsministerierne i Danmark, Finland, Norge og Sverige.

Det er udvalgets opfattelse, at dette møde var meget vellykket, og det er udvalgets fornemmelse, at også de sagkyndige fandt, at mødet var både nyttigt og inspirerende.

Udvalget overvejer at lade den slags møder indgå i det fremtidige arbejde.

På baggrund af drøftelserne på mødet har udvalget udarbejdet et forslag til justitsministrenes videre arbejde med et moderniseret nordisk lovgivningsprogram, der vedlægges som bilag til betænkningen. (*se Bihang*)

Udvalget vil fortsætte sit arbejde med disse spørgsmål og håber at få løbende tilbagemeldinger om ministrenes samarbejde om det nordiske lovgivningsprogram dels på fællesmøderne med de nordiske justitsministre og dels i de årlige redegørelser – C 1 og C 2 – fra Nordisk Ministerråd.

Juridisk Udvalg vil i denne forbindelse pege på, at det efter udvalgets opfattelse vil betyde et yderligere løft af det nordiske lovgivningssamarbejde, hvis embedsmandskomiteen på området blev forankret i Nordisk Ministerråd Sekretariat.

Juridisk Udvalg skal *henstille*, at dette synspunkt indgår i de overvejelser, som er i gang for løbende at foretage en revision af det nordiske samarbejdsapparat med henblik på, at der til enhver tid sker den mest hensigtsmæssige udnyttelse af og samvirken mellem ressourcerne (jfr. kapitel II, afsnit 7.1. i C 1). Som det også anføres i dette afsnit skal en vurdering af Ministerrådets Sekretariat foretages per 1. maj 1988.

Der henvises i øvrigt til udvalgets bemærkninger om et fast selvstændigt budget for projektvirksomhed på lovgivningsområdet i udvalgets udtalelse over C 2.

2.2. *Konsument- og levnedsmiddelspørgsmål*

I sin betænkning over C 1 til 35. session efterlyste Juridisk Udvalg på konsumentområdet en tilbagemelding om en række projekter, som man tidligere havde udtrykt interesse for.

På denne baggrund afgav Nordisk Embedsmandskomité for Konsumentspørgsmål i juni 1987 en tillægsrapport til Juridisk Udvalg.

Endvidere har embedsmænd fra ministerrådssekretariatet – efter anmodning fra udvalget – givet yderligere information om virksomheden både på konsumentområdet og på levnedsmiddelområdet.

Juridisk Udvalg vil udtale sin tilfredshed med den imødekommenhed, som har været vist fra de nordiske embedsmænds side på disse to sektorer, og ser frem til en fortsættelse af samarbejdet både på politisk plan og embedsmandsplan.

Udvalget vil *henstille*, at det overvejes, hvornår det vil være hensigtsmæssigt og muligt, at de ansvarlige ministre på disse områder mødes med Juridisk Udvalg.

2.3. *Ligestilling*

På ligestillingsområdet har samarbejdet med ministerrådet været mere direkte som følge af planlægningen af Nordisk Forum og den officielle nordiske ligestillingskonference. Disse to konferencer planlægges jo i et samarbejde mellem Nordisk Råds Præsidium – gennem Juridisk Udvalg – og Nordisk Ministerråd, jfr. nærmere nedenfor under punkt 6.

Udvalget vil henstille til overvejelse, at de nordiske ligestillingsministre mødes med Juridisk Udvalg efter afholdelsen af de to konferencer – dvs. i løbet af efteråret 1988.

3. Lovgivningssamarbejdet

3.1. Familieret

Efter ovennævnte møde med sagkyndige i lovgivningsspørgsmål har udvalget fået en bedre forståelse af, hvorfor det ikke altid er muligt at opnå fuldstændig retslighed i de nordiske lande.

Udvalget finder det derfor positivt, at der er sket en klar tilnærmelse mod større nordisk retsenhed af reglerne om *indgåelse og opløsning af ægteskab*, også selv om reglerne næppe bliver fuldt sammenfaldende.

Det samme gælder for så vidt angår lovgivningen om *formueforholdet mellem ægtefæller*.

Med hensyn til *ugifte samboendes formueforhold* tager udvalget til efterretning, at der ikke på nuværende tidspunkt er grundlag for at udforme ensartede regler i de nordiske lande.

De nationale planer om ratifikation af de internationale *konventioner om børnebortførelser* er tilsyneladende fremskyndet i forhold til den melding ministerrådet gav for et år siden. Dette er glædeligt, da udvalget – som man tidligere har givet udtryk for – finder det af største betydning, at børnenes rettigheder i sådanne tilfælde sikres.

Rekommandation nr. 31/1986 indeholder en anbefaling af, at ministerrådet arbejder hen imod at opnå så ensartet en situation som muligt i spørgsmålet om formerne for og de retlige virkninger af *fødsel efter insemination*.

Udvalget må desværre tage til efterretning, at de nationale forudsætninger gør, at det for tiden er vanskeligt at opnå mere ensartede regler på dette område.

Udvalget indstiller til plenarforsamlingen, at rekommandationen afskrives, men forudsætter, at ministerrådet fortsat medtager oplysninger om udviklingen på området i sine årlige beretninger (C 1). Det, udvalget specielt er interesseret i, er, at børn født efter insemination får samme familieretlige stilling som børn, der er undfanget på naturlig måde.

Det er ikke afgørende for udvalget, om regler om dette fastsættes i en speciel lov om insemination, eller om det følger af bestemmelser i andre regelværk.

3.2. Aftaleret, køberet og forbrugerlovgivning

En gennemgang af *aftalelovene* for at få disse tilpasset til dagens moderne aftaleteknikker er på linie med udvalgets udtalelse i vedlagte bilag om *forslag til et moderniseret lovgivningsprogram*, så dette initiativ hilses velkomment af udvalget.

3.3. Immaterialret

Det oplyses, at der både i den samnordiske arbejdsgruppe og mellem departementerne har været enighed om at give spørgsmålet om *ophavsret og EDB* høj prioritet i det udredningsarbejde, der er i gang om en reform af ophavsretslovgivningen.

Dette er en prioritering, som Juridisk Udvalg deler, jfr. i øvrigt afsnit 8 i vedlagte bilag.

3.4. Erstatningsret

Juridisk Udvalg mener fortsat, at det er meget vigtigt at få ensartede nordiske regler om *erstatning for miljøskader*.

Udsigterne til at opnå dette er fortsat usikre, oplyser ministerrådet, men man kan dog mærke en tendens, der går i retning af regler om objektivt ansvar.

Selv om Juridisk Udvalg gerne så, at arbejdet på dette område gik lidt raskere frem, finder man det alligevel glædeligt, at man tilsyneladende har taget det første skridt i retning mod ensartede nordiske regler.

3.5. Selskabsret

Det oplyses af ministerrådet, at der i Sverige p.t. er lovforslag om *franchising* og *stiftelser* på remissbehandling.

Der oplyses derimod ikke noget om nordiske forhandlinger på disse områder. Efter Juridisk Udvalgs opfattelse bør dette overvejes, jfr. i øvrigt vedlagte bilag.

3.6. EDB-ret

På nordisk plan samarbejdes der en del om de problemer og muligheder, som EDB giver.

Juridisk Udvalg har specielt noteret sig de oplysninger, der gives om *integritetsspørgsmål*.

Udvalget fremsætter i øvrigt nogle synspunkter om EDB-området i vedlagte bilag.

4. Konsumentpolitik

Juridisk Udvalg vil på dette område trække et par områder frem, som man specielt har noteret sig.

På lovgivningsområdet har Juridisk Udvalg i en årrække interesseret sig for at få indført fælles nordiske regler om *produktansvar*. Efter vedtagelsen af et EF-direktiv om dette, er der nu lovgivning på vej i de nordiske lande.

Udvalget finder det betryggende, at man på nordisk plan også tager hensyn til konsumenternes tarv i forbindelse med den kommende lovgivning på dette område.

Den nye teknologis betydning for forbrugerne på godt og ondt er noget,

man efter udvalgets opfattelse bør vise stor interesse i det nordiske samarbejde. Dagligvarehandelens datorisering og de deraf opståede overvejelser om at fjerne prismærkingen på varerne, fjerner også forbrugernes kontrolmulighed og mindsker deres prisbevidsthed. Udvalget kan støtte det fremsatte synspunkt om, at den referede undersøgelse bør få konsekvenser for ovennævnte overvejelser.

Inden for *medieområdet* står man over for omfattende investeringer i nye TV-kabelanlæg og udskiftning af allerede eksisterende. Juridisk Udvalg finder det meget relevant, at der i 1988 vil blive gennemført et projekt, hvor man bl. a. vil undersøge problemerne om ejerforhold til kabel-TV-anlæg, konsumenternes muligheder for selv at vælge programmer og nationale myndigheders muligheder for at kontrollere udenlandske reklameindslag.

5. Levnedsmiddelspørgsmål

Juridisk Udvalg fremlægger til 36. session betænkninger dels over et medlemsforslag om levnedsmiddelpolitik og levnedsmiddellovgivning og dels over et ministerrådsforslag om et nordisk samarbejdsprogram på levnedsmiddelområdet.

Udvalgets synspunkter generelt på levnedsmiddelområdet fremgår af disse betænkninger.

Udvalget skal derfor her indskrænke sig til følgende bemærkninger om enkelte projekter:

Juridisk Udvalg kan støtte, at *Det Permanente Nordiske Udvalg for Levnedsmiddelspørgsmål* (PNUN) ændrer status til en egentlig embedsmandskomité. Begrundelsen for dette findes i udvalgets betænkning over medlemsforslag A 784/j.

Juridisk Udvalg finder det meget nyttigt, at der holdes kontaktmøder med EFTA-landene og mellem *EFTA og EF-kommissionen* for at drøfte problemer af fælles interesse.

Juridisk Udvalg kan – som tidligere – stærkt støtte bestræbelserne på nordisk at harmonisere grænseværdier for *radioaktivitet i levnedsmidler*, og finder det meget relevant, at det i forbindelse hermed drøftes, hvorledes de nordiske synspunkter forholder sig til det, der sker internationalt i EF, WHO og FAO/CODEX.

Endelig kan Juridisk Udvalg støtte samarbejdsministrenes prioritering af arbejdet med at samordne reglerne om *bestråling af madvarer*.

6. Ligestilling

Beretningen for virksomheden i 1987 på ligestillingsområdet er specielt præget af 2 store projekter: BRYT-projektet og forberedelsen af de nordiske kvindekonferencer, der skal holdes i 1988.

Med hensyn til *BRYT-projektet* har Juridisk Udvalg gentagne gange peget på, at dette burde overføres til finansiering over handlingsplanen om økonomisk vækst og fuld beskæftigelse. Udvalget har forstået, at dette nu er sket fra og med budgetåret 1988.

Forberedelsen af *Nordisk Forum*, der skal holdes i Oslo den 30/7 – 7/8 1988 følger udvalget direkte, idet et medlem af Juridisk Udvalg er med i planlægningsgruppen.

Udvalget har bemærket, at flere af de andre aktiviteter på ligestillingsområdet også er rettet mod denne konference. Dette gælder både seminaret for indvandrerkvinder i Norden, informationsmaterialet "Kan vi bo sammen?" og det statistiske materiale "Kvinder og mænd i Norden".

Forberedelsen af *den officielle ligestillingskonference*, der holdes i Oslo i dagene fra den 3.–5. august 1988, følger udvalget også direkte, idet udvalgets sekretær er medlem af planlægningsgruppen. På denne konference vil blive behandlet forslag til en handlingsplan for det nordiske ligestillingsarbejde i årene 1989–93. Juridisk Udvalg ser frem til at få forelagt denne plan.

Udvalget har i øvrigt noteret sig, at der i begyndelsen af 1988 vil blive publiceret en "*Håndbog i kvinderepresentation*".

Endelig vil udvalget udtale sin tilfredshed med, at ministerrådet på sessionen i 1989 påtænker at komme med en mere udførlig redegørelse for, hvorledes *kvindernes arbejdsløshedsproblemer* er taget op i forbindelse med opfølgningen af den økonomiske handlingsplan, samt at forslag til *handlingsplan på ligestillingsområdet* har til hensigt af engagere alle embedsmandskomiteer, der berøres af temaerne i planen, for derigennem på en mere kraftfuld måde end tidligere at integrere ligestillingsarbejdet i ministerrådets øvrige virksomhed.

7. Juridisk Udvalgs forslag

Under henvisning til, hvad der er anført foran, indstiller Juridisk Udvalg:

- I. at Nordisk Råd i anledning af Nordisk Ministerråds beretning om det nordiske samarbejde, C 1/1988, vedtager følgende udtalelse:
 - Nordisk Råd henstiller til Nordisk Ministerråd at vedtage *Juridisk Udvalgs forslag til et moderniseret lovgivningsprogram* som en del af det fremtidige lovgivningssamarbejde.
 - Nordisk Råd opfordrer Nordisk Ministerråd til i forbindelse med vurderingen af bemandingen i ministerrådets sekretariat at overveje at lade embedsmandskomiteen for lovgivningssamarbejde forankre i sekretariatet.
- II. – at Nordisk Råd henstiller til Præsidiets at overveje en ændring af den interne behandling i rådets organer af dokumenterne C 1 og C 2.

III. at Nordisk Råd tager til efterretning:

- 1) kapitel III Lovgivningssamarbejdet, kapitel IV Konsumentpolitik, kapitel V Levnedsmidler og kapitel VI Ligestilling i Nordisk Ministerråds beretning C 1/1988 og
- 2) de dele af kapitlerne I Indledning og II Tværgående spørgsmål, som er behandlet i Juridisk Udvalgs betænkning over beretningen.

Stockholm, den 12. februar 1988

Lennart Andersson (s)

Thor-Eirik Gulbrandsen (A)

Liisa Hilpelä (Kok)

Åsa Solberg Iversen (A)

Hans Nyhage (m)

Arne Skauge (H)

Lars Werner (vpk)

Mikko Elo (Sdp)

Hagen Hagensen (KF)

Sverrir Hermannsson (Sj.)

Anneli Jäätteenmäki (K)

Kristen Poulsgaard (FP)

Bernhardt Tastesen (S)

Formand

Juridisk Udvalgs forslag til et moderniseret nordisk lovgivningsprogram

1. Indledning

Den hurtige samfundsudvikling både økonomisk, teknisk og kulturelt, som de nordiske lande har været præget af i slutningen af 1970'erne og i 1980'erne, stiller store krav bl. a. til lovgivningen – og dermed også til det nordiske lovgivningsprogram – da den nuværende lovgivning i mange tilfælde ikke er dækkende for den nye situation.

Dette er baggrunden for, at man i Juridisk Udvalg i de sidste par år har været meget optaget af formerne for og udviklingen i det nordiske lovgivningsprogram. Dette har man bl. a. givet udtryk for i udvalgets betænkninger over Nordisk Ministerråds beretninger og i de diskussioner, udvalget har haft med justitsministrene på de årlige fællesmøder.

Juridisk Udvalg er af den opfattelse, at det vil være både hensigtsmæssigt og nødvendigt, at et moderniseret lovgivningsprogram har et perspektiv, der rækker ca. 10 år frem i tiden.

Da et moderniseret lovgivningsprogram vil kunne få stor betydning i alle de nordiske lande og dermed også for arbejdet i Nordisk Råd, har Juridisk Udvalg fundet det mest naturligt at lægge dette frem til drøftelse i Nordisk Råds Plenarforsamling.

I udvalgets arbejde med lovgivningsprogrammet har man ikke holdt sig strikte til de emnesområder, der hører direkte under Juridisk Udvalg. Man har også taget mere tværgående problemer op, som også hører hjemme i andre af Nordisk Råds fagudvalg, da man ellers havde været nødsaget til at udelade meget betydningsfulde områder. Bioteknologien er et eksempel herpå.

Juridisk Udvalg skal indstille, at nedenstående forslag og kommentarer, der er resultatet af det møde, udvalget holdt i oktober 1987 med sagkyndige i lovgivningsspørgsmål, indgår i Nordisk Ministerråds videre arbejde med det nordiske lovgivningsprogram. Udvalget går ud fra, at ministerrådet (justitsministrene) orienterer de øvrige fagministre i de tilfælde, hvor forslagene vedrører andre ministerområder.

2. Almene synspunkter om det nordiske lovgivningssamarbejde

2.1. Urealistiske og realistiske nordiske samarbejdsområder

Juridisk Udvalg har noteret sig det synspunkt, at man i det nordiske lovgivningssamarbejde bør være realistisk og se i øjnene, at det ikke altid vil være muligt at opnå enighed. Dette gælder specielt, når man kommer ind på spørgsmål, som har en moralsk baggrund, eller som har moralske vurderinger i baggrunden. Her bør man acceptere den omstændighed, at man i de nordiske lande ser forskelligt på disse spørgsmål. Dette er grun-

den til, at man ikke har kunnet opnå nordisk enighed om f. eks. ægteskabsretten og samboendes forhold.

Særlig tydeligt kommer forskellene frem, når der tales om de homoseksuelles forhold.

Realistiske nordiske samarbejdsområder er områder, som ikke interesserer folk i almindelighed, som f. eks. franchising og leasing. Det samme gælder områder, hvor der er tale om en rent teknisk udvikling, f. eks. på dataområdet, hvor problemstillingen er så tilpas vanskelig, at der ikke er stor risiko for, at et land går i forvejen og foregriber udviklingen.

2.2. Nyttens af det nordiske samarbejde uden retslighed

Et aspekt, som man også bør være opmærksom på, er, at det nordiske lovgivningssamarbejde er nyttigt, også selv om der ikke opnås retslighed. Lovgivningsarbejdet består bl. a. i at fremskaffe objektivt materiale, både om hvordan omverden forholder sig til det pågældende emne, og om hvordan retsregler i andre lande er udformet. På mødet med de sagkyndige blev det både fra norsk og islandsk side understreget, at i lande, der ikke har så store ressourcer til lovgivningsarbejdet, er det helt klart, at den nationale lovgivning bliver bedre som følge af det nordiske samarbejde.

Ligeledes kan man konstatere, at en udredning ofte bliver meget bedre, når den foretages i et nordisk samarbejde fremfor nationalt, specielt hvis det drejer sig om svære tekniske problemer – lovtekniske såvel som faktisk tekniske.

2.3. Nordisk retslighed kan være enighed om principper

Det vil også være værd at tage i betragtning, at selv om nordisk retslighed på mange områder er nødvendig, så behøver det ikke at indebære, at alle paragraffer i en lov er enslydende. Enighed om en generel policy eller om det væsentlige indhold, men ikke om alle detaljer, er også en acceptabel model. Dette gælder specielt, når der ikke er tale om den kommercielle ret, men om et nok så væsentligt element i det nordiske samarbejde – at gøre det lettere for den enkelte nordiske medborger at bevæge sig over grænserne. Også når der er tale om spørgsmål vedrørende konsumentforsikring o.lign. vil det ud fra denne betragtning være muligt at opnå i det store og hele ensartede løsninger.

3. Procedurespørgsmål

3.1. Tidlige nordiske drøftelser

Det er vigtigt, at man har nordiske drøftelser på så tidligt et tidspunkt som muligt. Allerede inden man nedsætter komiteer i de nordiske lande, bør man have nordiske forhandlinger om udformningen af direktiverne, så man har styr på udredningsarbejdet fra begyndelsen.

3.2. Ændringer under den nationale parlamentsbehandling

Det nordiske samarbejde fungerer normalt godt under selve udredningsarbejdet, hvor der løbende er nordiske forhandlinger.

I nogle tilfælde sker det også, at de nordiske forhandlinger er fortsat under behandlingen i parlamenterne, men det forudsætter, at denne sker nogenlunde samtidig i de nordiske lande, hvilket ikke altid kan lade sig gøre. Samtidig i parlamentsbehandlingen forudsætter, at der er et fælles gennemtænkt mandat, at der er en fælles tidsplan og at arbejdet afsluttes og gennemføres samtidig.

Det kan imidlertid ske, at forslagene ændres under den nationale parlamentsbehandling, således at den nordiske ensartethed forsvinder.

Dette kan være udtryk for en bevidst politik, og i så fald bør det af lovforslaget fremgå, hvorfor de regler som man er blevet enige om ved nordiske forhandlinger, foreslås ændret.

Imidlertid sker det også, at den nordiske retsenhed utilsigtet brydes under parlamentsbehandlingen.

Det bør derfor overvejes, at det gøres til en *obligatorisk* del af den parlamentariske lovforbereelse, at det udtrykkeligt nævnes i bemærkningerne til et lovforslag, hvis dette er et resultat af eller har været genstand for nordiske drøftelser.

Medlemmer af Nordisk Råd burde tænke noget mere over denne problemstilling i deres egenskab af nationale parlamentarikere. Det må nemlig konstateres, at det er meget sjældent, at graden af nordisk retslighed øges under parlamentsbehandlingen af et lovforslag.

3.3. Forskellige departementer

Det kan være et problem, at et sagsområde ligger i forskellige departementer i de forskellige lande. Som eksempel kan nævnes, at man i 1980'erne har fået en helt ny lovgivning om stiftelser både i Danmark, Norge og Finland, og at man netop nu har forslag til en ny lovgivning i Sverige. Så vidt vides, har der ikke været nordiske forhandlinger om dette emne nogensinde. Dette skyldes formentlig, at det er forskellige departementer, der har været beskæftiget med disse spørgsmål.

4. Person-, familie- og arveret

4.1. Ændrede samfundsforhold og familiestruktur

Generelt medfører de ændrede samfundsforhold og familiestrukturer, at lovgiver må arbejde mere fremadrettet og samtidig tage den lovgivning, der har været i kraft et stykke tid, op til ny vurdering. Arveretten kan nævnes som et eksempel herpå.

4.2. *Regler om børn*

Den nordiske ægteskabskonvention er forældet. Den indeholder bl. a. regler om børn, men behandler ikke børn født uden for ægteskab. I de nationale lovgivninger er regler om børn efterhånden også løsrevet fra ægteskabslovgivningen, således at disse fastsættes i en særlig lovgivning om børn. Børns forhold bør tages ud af ægteskabskonventionen, således at man enten får en speciel nordisk børnekonvention, eller at man på anden måde når frem til fælles nordisk retstilstand om børn. Bl. a. bør man forsøge at opnå nordisk ensartethed om regulering af internationale konflikter og om forskellige former for fælles forældremyndighed.

4.3. *Forældres samværsret*

Udøvelse af forældres samværsret med deres børn både inden for et lands grænser og over de nordiske grænser kan være et stort socialt og politisk problem, specielt i de tilfælde, hvor forældrene har bosat sig langt fra hinanden. Det bør overvejes, om man fra samfundets side kan gå ind og hjælpe, således at samværsretten bliver reel.

5. **Moderne biomedicinsk teknologi o.lign.**

Moderne biomedicinsk teknologi bør prioriteres højt i et nordisk lovgivningsprogram. Emnet kan deles op i en række delspørgsmål, som for eksempel:

- insemination – in vitro fertilisation (dvs. befrugtning uden for kroppen)
- forskning med embryos (fostre)
- transplantation af organer og væv fra mennesker
- genteknikkens anvendelse på mennesker
- anden biomedicinsk forskning med mennesker
- klinisk afprøvning af lægemidler.

I øvrigt henvises til Juridisk Udvalgs udtalelse af 11/2 1988 over Nordisk Ministerråds forslag til nordisk bioteknologisk samarbejdsprogram, hvor udvalget udtaler sig om de etiske aspekter, de patentretlige spørgsmål og de skadelige effekter.

6. **Formueret, herunder spørgsmål vedr. erhvervsliv og konsumenter**

6.1. *Franchising*

Franchising er en relativ ny foreteelse, og det er et område, hvor der endnu ikke findes lovgivning. Det er imidlertid oplyst, at der i Sverige er foretaget en udredning af fænomenet.

Problemstillingen er, at den ene part i en franchising-aftale er svagere end den anden. Det er derfor et spørgsmål om at få vedtaget regler, der beskytter den svagere part. Konkret kan man sige, at det bliver et spørgs-

mål om, i hvilken udstrækning, der er eller bliver behov for en øget beskyttelse af de mindre nordiske virksomheder mod større nordiske og udenlandske virksomheder.

Der er på dette område også en international udvikling i gang, som man muligvis kan være med til at styre ved hjælp af lovgivning.

6.2. *Leasing*

Om leasing – leje af løsøre over en længere periode – er det ligeledes oplyst, at man i Sverige påtænker at udrede spørgsmålet nærmere. Inden man går i gang med det, bør man drøfte det på nordisk plan.

6.3. *Forretningshemmeligheder*

Forretningshemmeligheder er ligeledes et problem, som man bør tage op på nordisk plan.

I forbindelse med udvikling af informationsteknologi og højteknologi, som ikke kræver store investeringer i fabriksanlæg og vandkraft, bliver industrien mere letbevægelig. Det vil sige, at det ikke betyder så meget, hvor man placerer sine virksomheder. Hvis man – som man eksempelvis har diskuteret i Sverige – vil lovgive om, at de ansatte fritages for kravet om fortrolighed, når de forlader en virksomhed, så vil der være en mulighed for, at i hvert fald multinationale virksomheder vil søge væk fra landet.

Juridisk Udvalg er bekendt med, at der i begyndelsen af 1987 har været nordiske departementsdrøftelser om dette.

6.4. *Class action*

På konsumentområdet vil det være aktuelt at tage spørgsmålet om såkaldt class action op på nordisk plan. Class action er det forhold, at nogen har fuldmagt til på vegne af et bestemt eller ubestemt antal personer at gennemføre en retssag. Det typiske eksempel ville være, at konsumentombudsmanden fører et søgsmål om ophævelse af køb af et farligt produkt for en ubestemt gruppe personer, som har gjort et sådant køb, men som endnu ikke har anmeldt det eller ikke har indset, at der vil opstå problemer. Det er et processuelt spørgsmål, som er så juridisk komplekst, at det bør føres over fra det konsumentpolitiske plan til bedømmelse i Justitsministerierne.

7. **Transportret, erstatningsret**

7.1. *Rationalisering af transportdokumenter*

Der er ikke samme regler for de forskellige transportmidler, hvilket betyder, at der anvendes forskellige dokumenter afhængig af, om man rejser eller sender gods med båd, fly, tog eller bil. Dette giver administrative problemer og større udgifter. Der er store muligheder for rationaliseringer på dette område bl. a. ved at få samlet alle de nødvendige oplys-

ninger i en database. Nordiske forenklinger vil sandsynligvis kunne gennemføres hurtigere end internationale.

7.2. Erstatning ved personskaade

Reglerne om erstatning ved personskaade er også forskellige ved forskellige transportformer – både ansvarsreglerne og erstatningsniveauet. Der er ikke umiddelbart nogen indlysende forklaring på, hvorfor færdselsloven, jernbaneerstatningsloven og luftfartsloven er forskellige på disse punkter. Man bør nordisk forsøge at få et ensartet regelkompleks på disse område.

7.3. Farligt gods m.v.

Internationalt arbejdes der med særlige regler vedrørende transport af farligt gods. På nordisk plan bør man forsøge at opnå fælles regler om dette. Ligeledes bør man fortsætte bestræbelserne på at opnå ensartede nordiske regler om produktansvar og om erstatning for miljøskader.

8. EDB

Udviklingen på edb-området har stor betydning inden for en lang række områder.

8.1. Generel gennemgang af lovgivningen

Det vil sandsynligvis være nødvendigt at gennemgå et meget bredt felt af lovgivningen for at undersøge, hvilke konsekvenser elektronisk overførelse af data vil have for mange af de etablerede systemer. Følgende områder kan nævnes:

- aftaleloven
- kommunikation fra borgerne til myndighederne
- lovgivningen om betaling og køb
 - konsumenters kontrol
 - hemmeligholdelse af indsamlede oplysninger
- straffelovgivningen
- beskyttelse af den enkeltes integritet

8.2. Grundlæggende juridiske begreber

Endvidere vil der kunne opstå en række problemer i forbindelse med det dokumentløse samfund eller det værdipapirløse samfund. Grundlæggende juridiske begreber må tages op til nyvurdering.

- F. eks. erhvervelse i god tro: "Hvad er god tro, når 2 datamaskiner kommunikerer med hinanden?"
- Hvad betyder culpa eller uforsvarlighed, når det er en datamaskine, der er "skyld" i en fejl?

8.3. Beskyttelse af dataprogrammer

Beskyttelse af dataprogrammer – ophavsret – er også et meget aktuelt spørgsmål, hvor man hele tiden må have det internationale perspektiv for øje.

Det er vigtigt nu at få en nordisk retsenhed i lovgivningen, så Norden kan påvirke den internationale udvikling.

Det er dog af afgørende betydning, at vi får en lovgivning, der svarer til reglerne i størstedelen af den industrialiserede verden.

Det er imidlertid ikke nok, at vi får en ensartet lovgivning. Man bør samtidig sikre sig, at anvendelsen af reglerne – retspraksis – også udarter sig ens. Det er et generelt problem, som man har kunnet iagttage på andre områder også.

8.4. Edb-baserede værdipapirsystemer

Værdipapirhandelen er ved at overgå til edb-baserede værdipapirsystemer. I de nordiske lande bør man være opmærksom på at vælge teknisk set samme løsninger, så man gør det fremtidige samarbejde lettere.

8.5. Fejl i offentlige registre - forkerte beslutninger

Inden for den offentlige forvaltning er de skandinaviske lande gået længere end andre lande ved at have indført løsninger for vedligeholdelse af beslutningssystemer ved hjælp af datamaskiner. Disse systemer producerer beslutninger, der har betydning for den enkelte borger. Beslutningerne baseres på data, som man finder i de eksisterende offentlige registre – lige fra folkeregistre ned til forskellige specialregistre. Man ved meget lidt om, hvor ofte der forekommer fejl i disse registre, og dermed om den statistiske sandsynlighed for, at disse systemer giver forkerte beslutninger for det enkelte menneske. Imidlertid tyder stikprøver på, at der kan være op til 50% fejl.

Dette bør give anledning til en principdiskussion om, på hvilken måde man skal kontrollere, revidere og holde opsyn med de systemer, man sætter i værk inden for den offentlige forvaltning.

9. Arbejdsret

Spørgsmål vedrørende arbejdsret berører flere af Nordisk Råds fagudvalg. Arbejdsmarkeds- og arbejdsmiljøspørgsmål hører først og fremmest under Social- og Miljøudvalget, medens lovgivningssamarbejde inden for arbejdsretten fortrinsvis hører under Juridisk Udvalg.

På denne baggrund vil Juridisk Udvalg også henlede Social- og Miljøudvalgets opmærksomhed på nedenstående problemstillinger.

9.1. Virksomhedsoverdragelser

Arbejdstagers stilling ved virksomhedsoverdragelser bør tages op nordisk, fordi det ofte sker, at virksomheder i et nordisk land købes af kompagnier i et andet nordisk land. Der er behov for en nærmere gennemgang ikke bare af de spørgsmål, man kan finde svar på i reglerne om arbejdsaftaler eller ansættelsesbeskyttelse, men også af administrativ praksis og de mulige vilkår – økonomiske eller administrative – som stilles, når en virksomhed købes af nogen, som bor i et andet nordisk land.

9.2. Forhandling med koncernledelsen

I denne forbindelse bør også spørgsmålet om arbejdstagers ret til forhandling med koncernledelsen – og altså ikke bare den ledelse, som findes på stedet – tages op.

9.3. Systematikken i arbejdsmarkedslovgivningen

I øvrigt er der et generelt behov for nordisk harmonisering af arbejdsretten i kraft af, at der faktisk søges etableret et fælles nordisk arbejdsmarked. Ensartede arbejdsmarkedsretlige regler ville lette dette.

Selv om man – bl.a. på grund af Danmarks medlemskab af EF – meget langt er fastlåst i mulighederne på arbejdsmarkedet, og selv om det næppe vil være muligt bredt at samordne reglerne, er der dog en mulighed, som man ikke har udnyttet.

Man kunne opstille en maske for, hvorledes systematikken i en samlet arbejdsmarkedslovgivning burde se ud. Det ville være en betydelig fordel for praktikerne, hvis de, når de skulle til et andet nordisk land, kunne slå op i samme paragrafnumre og samme afsnitsnumre i en lovgivning. Selvom det, de fandt der, var anderledes end det hjemlige, så ville det lette deres tilgang til reglerne i de øvrige nordiske lande.

10. Offentlig ret

10.1. Nye retlige informationssystemer

Et stort og vigtigt område er de nye retlige informationssystemer. Alle de nordiske lande har nu retlige informationstjenester baseret på datamaskiner, og det vil være muligt at udnytte nabolandenes retlige information, ikke bare lov og det underordnede regelværk, men også retspraksis og administrativ praksis, ved at sammenkoble de retlige informationstjenester i de nordiske lande.

Dette vil for det første betyde, at man lettere vil kunne trække retspraksis fra et andet nordisk land ind og således få en øget harmonisering af retsudvikling.

For det andet vil systemerne kunne anvendes i tilfælde, hvor retsreglerne er forskellige, men problemerne er ensartede, og hvor de dukker op nogenlunde samtidig i de nordiske samfund.

For det tredje vil man herigennem kunne løse rene informationsproblemer i de relativt hyppige tilfælde, hvor man må anvende nabolandets ret, f.eks. i forbindelse med nordisk handel og anden form for nordisk samkvem.

I et større perspektiv vil det føre til en koordinering i retsudviklingen, uden at man griber ind med direktiver for at gennemføre en sådan.

Udvalget er bekendt med, at der i øjeblikket er et eksperiment i gang i Finland, hvor man har adgang til de nævnte retsinformationssystemer i de øvrige nordiske lande. Högsta domstolen forsøger at vurdere, hvilken nytte man kan have af dette.

Man bør overveje at undersøge mulighederne for at oprette et nordisk institut for sammenlignende retsinformatik.

10.2. Regelinformation fra det offentlige til borgerne

Regelinformation fra det offentlige til borgerne har netop været genstand for en enmandsudredning i Danmark. Offentlig information har betydning på tre felter. For det første rent konkret information om retsregler af betydning for borgerne. For det andet offentlig information, som et påvirkningsmiddel, der træder i stedet for egentlig lovgivning eller regelsætning. For det tredje det mere alment folkelige synspunkt, at information om retsgrundlag og regelgrundlag ofte er en nødvendig forudsætning for borgernes deltagelse i en kvalificeret offentlig debat.

Den danske udredning, som er foretaget af den tidligere ombudsmand Lars Nordskov Nielsen, bør kunne tildrage sig fælles nordisk opmærksomhed som et gensidigt samordnings- og inspirationsområde.

10.3. Ytringsfrihed i lyset af den teknologiske udvikling

Retsreglerne om ytringsfrihed og kommunikationsfrihed er ikke udformet med henblik på at regulere den nye og komplicerede virkelighed. Derfor får vi i dag spændinger mellem de i og for sig ukontroversielle og accepterede idealer om informationsfrihed og kommunikationsfrihed og den reguleringsvirkelighed, som man har, ikke mindst i forbindelse med lovgivningen om telekommunikation.

11. Områder, som hører hjemme i Nordisk Råds andre fagudvalg

11.1. Generel lovgivning om forskning

I takt med de stigende videnskabelige fremskridt bliver der et større behov for en fælles generel lovgivning om forskning på tværs af departementsgrænserne.

Juridisk Udvalg vil også henlede *Kulturudvalgets* opmærksomhed på dette.

11.2. *Etableringsfrihed i Norden*

Inden for erhvervslivet oplever man i dag et øget behov for at arbejde over grænserne. I international handel er de nordiske lande hver for sig for små til at kunne udgøre en selvstændig base, men Norden vil i markedsstørrelse kunne sammenlignes med Vesttyskland eller Frankrig. Derfor vil en nordisk undersøgelse af spørgsmålet om etableringsfrihed og en bedre harmonisering af mulighederne for at investere i de nordiske lande være velkommen.

Det er en problemstilling, som hører hjemme i den nordiske handlingsplan for økonomisk udvikling og fuld beskæftigelse, hvorfor Juridisk Udvalg også vil henlede *Økonomisk Udvalgs* opmærksomhed på dette.

11.3. *Merværdiafgift ved edb- ydelser*

Problemerne i forbindelse med merværdiafgift i de forskellige nordiske lande er akutte. Ikke merværdiafgiften som sådan, men kategoriseringen af de forskellige aktiviteter i forhold til afgiftspligtige eller ikke-afgiftspligtige kategorier. I dag er det sådan, at det er mere hensigtsmæssigt at etablere en informationstjeneste i Sverige end f. eks. i Norge, fordi man så slipper for at betale merværdiafgift på de fakturaer, man sender til sine kunder i Norge. Det er vigtigt at få sat et arbejde i gang, så man kan få fjernet den type hindringer for en naturlig udvikling af markedet.

Denne type forhindringer eller begrænsninger er nok ikke tilfældige, men et udtryk for, at man ud fra nationale eller andre typer politiske overvejelser har ønsket at tage føringen på området. Der er mange tilfældigheder, som har grebet ind og har skabt unødvendige forskelle mellem de nordiske lande, og som først og fremmest er der, fordi man hverken nationalt eller nordisk har haft ressourcer til at se på disse forhold.

Det er et teknisk kompliceret område og også juridisk vanskeligt at gribe an, men det er politisk set vigtigt at få afdækket problemerne og få vurderet, hvilke af dem, der skal løses på en anden måde, og hvilke af dem, man mener, er hensigtsmæssige reguleringer.

Juridisk Udvalg vil også henlede *Økonomisk Udvalgs* opmærksomhed på denne problemstilling, da den nok nærmest hører hjemme i dette udvalg.

11.4. *Entreprenørarbejde i andet nordisk land - dobbeltbeskatning*

Der kan være problemer i forbindelse med entreprenørarbejde i andet nordisk land. Ifølge de gældende nordiske skattekonventioner skulle dobbeltbeskatning ikke kunne forekomme. I praksis forekommer det alligevel, hvilket skyldes, at reglerne er ulæselige for dem, som er involveret i disse sager. Der er behov for større gennemsigtighed, for et udredningsarbejde omkring lovkonfliktproblemerne i arbejdsretten og for et system, der sikrer, at de regler, som etableres, også effektivt gennemføres og efterleves i de nordiske lande.

Juridisk Udvalg vil også henlede *Økonomisk Udvalgs* opmærksomhed på dette problem.

11.5. Beskyttelse mod overregulering i arbejdsmarkedslovgivningen

Der er behov for en slags lovgivning, som både er flexibel, og som samtidig beskytter både arbejdstagerne og i visse tilfælde også arbejdsgiverne – specielt ejerne af mindre virksomheder – mod overregulering. Man burde forsøge at lægge hovedvægten på at regulere proceduren – altså hvordan man finder frem til løsningen på materielle spørgsmål – og ikke have en detaljeret materiel lovgivning.

Juridisk Udvalg vil også henlede *Social- og Miljøudvalgets* opmærksomhed på dette problem.

11.6. Kontrol af arbejdsmiljøreglernes overholdelse i andet nordisk land

Det er ikke usædvanligt, at en arbejdsgiver fra et nordisk land påtager sig en opgave i et andet nordisk land og derfor tager sine ansatte med sig til at udføre opgaven. I en sådan situation aftales det ofte mellem parterne, at arbejdsmiljøreglerne, der gælder i det land, hvor både arbejdsgiveren og arbejdstagerne kommer fra, skal anvendes. Imidlertid har arbejdsmiljømyndighederne i det land, hvor arbejdet udføres, kompetencen til at overvåge, at arbejdsmiljøreglerne overholdes, men da de ikke kender det andet lands regler, har de ingen mulighed for at kontrollere dette. Denne problemstilling burde undersøges nærmere.

Juridisk Udvalg vil også henlede *Social- og Miljøudvalgets* opmærksomhed på dette.

11.7. Forebyggelse af psykosociale risici

I arbejdsmiljølovene i de fleste af de nordiske lande, findes regler om forebyggelse af psykosociale risici (monotoni, stress osv.). Det er vanskeligt for myndighederne i praksis at overvåge overholdelsen af sådanne regler. Da det er vigtigt, at reglerne overholdes, kunne det overvejes som et første skridt at pålægge arbejdsgiverne at konsultere arbejdstilsynsmyndighederne, hver gang en virksomhed gennemfører en større rationalisering, eller når der opbygges en ny arbejdsplads, med henblik på at klarlægge evt. psykosociale risici.

Juridisk Udvalg skal også henlede *Social- og Miljøudvalgets* opmærksomhed på dette problem.

12. Synspunkter, som evt. kan være af interesse for Nordisk Råds Internationale Samarbejdskomité

12.1. EF - Norden

Hvilken betydning den hurtige integration inden for EF vil have for de nordiske lande, specielt de, som ikke er medlemmer af EF, og om det er noget, der skal tages hensyn til i den fælles nordiske lovgivning, bør Nordisk Råd være opmærksom på. Juridisk Udvalg vil derfor også henlede den Internationale Samarbejdskomités opmærksomhed på nedenstående synspunkter.

12.2. Mulighederne for påvirkning af udviklingen inden for EF

I erhvervsretlige spørgsmål må man se lidt længere end til det nordiske perspektiv. Alle påvirkes af udviklingen inden for EF, enten de vil eller ej. Hvis de nordiske lande imidlertid kan blive enige om en fælles holdning til problemerne, inden man har forhandlet sig til rette inden for EF, er der store muligheder for nordisk at påvirke udviklingen.

Fra dansk side er det også opfattelsen, at det har stor betydning under forhandlinger i EF, hvis man kan henvise til, at man er bundet op af nordiske aftaler.

Inden for rammerne af Nordisk Råd bør man drøfte problematikken og nøje følge udviklingen inden for EF.

12.3. EF-normernes påvirkning af den nordiske lovgivning

De nordiske land stilles i dag over for spørgsmålet om, hvilken effekt EF-normerne har på landenes egen lovgivning, hvad enten man er medlem af EF eller ej. Man kan ikke en block godtage alt, hvad man har vedtaget i EF. I Finland er man f. eks. i øjeblikket i gang med en analyse af lovgivningen for at finde ud af, hvilke EF-regler man vil kunne acceptere. Samtidig er man i gang med en analyse af metoderne til at gennemføre EF-regler i national ret eller på basis af EFTA – EF, ligesom man forsøger at skabe mekanismer for at løse konflikter mellem normer inden for EF- og EFTA-landene. Det vil vare flere år, før dette arbejde er afsluttet.

På visse områder er det fuldt acceptabelt at følge EF-reglerne også nordisk. Det gælder f. eks. vedrørende produktansvar og stort set de direktiver, der opfattes som handelspolitiske. EF-reglerne om international privatret vil formentlig heller ikke kunne give problemer i forbindelse med en nordisk harmonisering.

På andre områder vil det formentlig give store problemer i de øvrige nordiske lande at acceptere EF-løsningerne. Det gælder f. eks. områder som forbrugerbeskyttelse, miljøbeskyttelse og arbejderbeskyttelse, hvor en accept af EF-reglerne ville betyde en sænkning af niveauet i forhold til i dag.

Med hensyn til Danmarks rolle kan der efter nogens opfattelse ske det, at Danmark muligvis vil blive sat uden for det nordiske samarbejde på sådanne områder.

Andre anser det for usandsynligt, at udviklingen i nordisk ret skulle gå i én retning og i kontinental-europæisk ret i en anden retning. Derfor mener de også, at det næppe vil blive Danmark, der vil blive holdt uden for et nordisk fælleskab, men det land, som foretrækker en særløsning, der kommer uden for det nordiske fælleskab.

Stockholm, den 12. februar 1988.

BILAGA 5

Social- och miljöutskottets betänkande över Nordiska ministerrådets berättelse 1987 (C 1)

1. Inledning

Till social- och miljöutskottet har av Nordiska rådets presidium hänvisats Nordiska ministerrådets berättelse rörande det nordiska samarbetet 1987 vad gäller följande avsnitt i berättelsen: kapitel I: Inledning (i berörda delar), kapitel II: Den ekonomiska handlingsplanen, kapitel X: Arbetsmarknad, kapitel XI: Arbetsmiljö, kapitel XII: Socialpolitik och kapitel XIII: Miljövård. Utskottet har behandlat ministerrådets berättelse vid sitt möte i Stockholm den 11 februari 1988.

2. Redovisningen av med anledning av Nordiska rådets tidigare yttranden vidtagna åtgärder

Utskottet noterar med tillfredsställelse att det inom utskottets sakområden etablerats en praxis att ministerrådet ger en redogörelse för de av ministerrådet vidtagna åtgärderna med anledning av rådets yttrande. Utskottets synpunkter i sakfrågorna återfinns nedan under respektive avsnitt, liksom även ministerrådsberättelsens kommentar till respektive delar av Nordiska rådets yttrande 1987. En av punkterna i yttrandet berörde samarbetet mer allmänt och kommenterades därför ej av ministerrådet. Den berörs nedan under det inledande avsnittet.

3. Inledning (kapitel I—II)

Utskottet noterar, att det inledande kapitlet är något nedskuret jämfört med tidigare berättelser och att dubbelrapporteringen med de senare fackavsnitten har minskat. De inledande kapitlen tar nu huvudsakligen upp övergripande frågor som täcker flera fackområden eller handhas av ställföreträdarkommittén. De ämnen som hör till fackområden behandlas av utskottet nedan under respektive avsnitt. Utskottet vill dock redan här uttala sin tillfredsställelse över att ministerrådet den 16 juni 1987 beslutat ge prioritet åt uppföljningen av rapporten från Världskommissionen för

miljö och utveckling (Brundtlandkommissionen) och uppdragit åt ämbetsmannakommittéerna att överväga hur miljöaspekterna bör integreras i verksamheten inom respektive områden. Kommissionens rapport drar viktiga slutsatser om sambanden mellan ekonomisk utveckling och miljö och pekar därmed på områden där de nordiska länderna torde ha unika möjligheter att bidra till en s. k. bärkraftig utveckling i u-länderna. Utskottet har berört dessa områden i sina betänkanden över tidigare berättelser samt över *medlemsförslag A 778/s* om integrering av miljöaspekter i handlingsplanen för ekonomisk utveckling och full sysselsättning. Utskottet noterar, att den där upptagna frågan om miljövänliga teknologier tagits upp av Nordiska forskningspolitiska rådet (FPR).

Utskottet noterar med tillfredsställelse, att arbetet med uppföljningen av utredningen "Nordbors rättigheter i Norden" nu kommit så långt att en publikation kan väntas till sessionen. Vid utskottets möte med social- och hälsovårdsministrarna den 10 november 1987 upplystes att detta informationsmaterial för nordiska medborgare som flyttar inom Norden, den s. k. "Rättighetskatalogen", begränsas till grundrättigheter på några centrala områden och till frågan om vart man kan hänvända sig för att ytterligare kunna tillvarata sina rättigheter på dessa områden. Den första utgåvan får dock endast betraktas som en försökspublikation. Frågan om man i fortsättningen skall ha en samlad broschyr eller en broschyr per land kan enligt ministerrådet avgöras senare.

I fortsättningen bör länderna årligen rapportera om de hinder för nordiska medborgare som avvecklats i respektive land under det gångna året. Utskottet ser med förväntan fram mot att ta del av denna publikation, men vill erinra om att problemen med att genomföra den avsedda harmoniseringen av olika regler och bestämmelser ej är lösta därmed utan att man endast tagit ett första steg.

Utskottet vill i samband med frågan om "Nordbors rättigheter" även notera att man inom ministerrådet bevakar de problem som kan uppstå med den nordiska passöverenskommelsen när EG:s direktiv om lättnader i gränskontrollen vid EG:s inre gränser börjar tillämpas, vilket förutsätter enighet hur man skall ersätta gränskontrollens insatser för bekämpning av narkotikahandel och terrorism m m. Utskottet noterar med tillfredsställelse uttalandet att det är den danska regeringens uppfattning, att man inte accepterar att passväxling återinförs mellan de nordiska länderna.

Utskottet vill, vad gäller det övergripande avsnittet, slutligen erinra om sista punkten i Nordiska rådets *yttrande nr 3/1987*, som byggde på utskottets betänkande, att rapporteringen i berättelsen i högra grad borde inriktas på konkreta resultat och inte endast att vissa projekt pågår respektive avslutats, samt att det kunde förväntas att den kommande ordningen med förvaltningsrevision skulle bidra härtill. Utskottet vill fortsatt understryka vikten av att dessa synpunkter beaktas av ämbetsmannakommittéerna.

4. Arbetsmarknad

Utskottet noterar inledningsvis att ministerrådet i avsnittet "Norden i Europa" gör bedömningen att man inte funnit att det omedelbart föreligger problem i samband med EG:s direktiv om arbetskraftens fria rörlighet och sett i relation till överenskommelsen om den gemensamma nordiska arbetsmarknaden. Man är dock enig om att noga följa utvecklingen mot den inre marknaden på detta område, och Danmark har åtagit sig att till varje möte med den nordiska ämbetsmannakommittén rapportera om aktuella frågor inom EG. Utskottet vill understryka att Nordiska rådet bör hållas underrättat härom. Detsamma gäller parterna på arbetsmarknaden, som dock i motsats till rådet har egna representanter inom EG.

I inledningen till arbetsmarknadsavsnittet noterar utskottet att situationen på arbetsmarknaden visar en fortsatt svag förbättring av sysselsättningen. Utskottet finner det tillfredsställande att både ungdoms-, och långtidsarbetslösheten fortsätter att falla samt att det finns tendenser till en förbättring av kvinnornas sysselsättningssituation, som utskottet uttalade bekymmer för i sitt betänkande över C 1/1987.

Utskottet anser dock att de svaga grupperna fortsatt bör ges prioritet i samarbetet i synnerhet som dessas ställning – även om de blivit färre – relativt sett försämrats.

Utskottet noterar med tillfredsställelse att arbetet med ADB i arbetsförmedlingen fortsatt med utprovning av ett försöksprojekt, i vilket varje land via terminal har tillgång till de övriga länderns register över lediga platser. Utvärdering sker 1988 med sikte på eventuell utvidgning av denna ordning. Utskottet uttalade i förra årets betänkande förhoppningen att man genom detta projekt kunde lösa de tekniska problem, som på sin tid förhindrade genomförande av ett medlemsförslag om en nordisk databank för lediga platser (A 475/s).

Utskottet vill i detta sammanhang understryka ministerrådets bedömning att arbetsmarknadens större rörlighet och krav på omställningsförmåga hos arbetskraften ställer ökade krav på arbetsmarknadspolitiken, dels vad gäller effektiviserad arbetsförmedling – där ADB enligt ovan bör ingå – dels insatser för att stödja de svagaste grupperna. Utskottet emotser med intresse de slutsatser som kommer fram ur den analys av arbetsmarknadsutbildningens effektivitet, först i Danmark och Finland, sedan i Norge och Sverige som nyligen slutförts. Utskottet noterar också med intresse att ett projekt om kommunernas roll i sysselsättningspolitiken skall fortsätta med ett projekt om lokala initiativ för att starta nya verksamheter och omläggning av kommunernas sysselsättningsinsatser (jfr. utskottets synpunkter om betydelsen av nya företag i betänkandet om samarbetsprogram på arbetsmarknadsområdet 1985).

Vad gäller projekten inom den *ekonomiska handlingsplanen* noteras, att inom ramen för de stora projekten om nya åtgärder mot ungdoms- och

långtidsarbetslöshet har ett antal nationella försöksprojekt igångsatts. Projektet skall avslutas 1989. Utskottet noterar, att projektet "Ungdomskultur och sysselsättning", som följer upp Nordiska rådets *rekommendation nr 11/1986* igångsatts – med någon fördröjning – med ett förprojekt där man etablerat kontakt mellan kulturförvaltningarna i huvudstäderna. Rapportering emottogs under 1988.

I berättelsen kommenteras rådets yttrande till *C 1/1987* att samarbetet fortsatt bör inriktas på att förbättra de sämst ställda gruppernas, särskilt kvinnornas situation, och framhålls att man i målsättningen för de operativa projekten t ex i den ekonomiska handlingsplanen markerat insatser för de utsatta grupperna.

Ministerrådet kommenterar också rådets *rekommendation nr 21/1985* om stöd och hjälp för utförsäkrade arbetslösa med att man valt att prioritera insatsen mot långtidsarbetslöshet som det mest effektiva biståndet för de grupper som *riskerar* utförsäkring och hänvisar till detta projekt inom den ekonomiska handlingsplanen. Utskottet kan ej finna detta helt tillfredsställande, i synnerhet som det i berättelsen framhålls, att de sämst ställda grupperna – även om de blivit färre – fått en relativt sett ännu sämre ställning än förut. Det konstateras också att det visat sig svårt att begränsa längden av långtidsarbetslösheten för de mest utsatta grupperna.

Vad speciellt gäller kvinnans situation hänvisas till det sk BRYT-projektet, som syftar till att utveckla och pröva metoder för att bryta den könsuppdelade arbetsmarknaden genom försöksverksamhet i utvalda lokala områden i de fem nordiska länderna, och som hade sitt ursprung i rådets *rekommendation nr 25/1985* till ministerrådet att genomföra åtgärder för att minska rollbundenheten inom utbildning och yrkesval i de nordiska länderna. Utskottet, som i sitt betänkande i denna sak tog upp frågor om bristande balans i könsfördelningen mellan olika utbildningsvägar och yrkesområden, ser det nu aktuella *medlemsförslaget A 812/j* om likalön som en naturlig fortsättning på BRYT-projektet.

Utskottet vill dessutom erinra om, att utskottets representant vid överläggningarna med social- och hälsovårdsministrarna i Åbo den 10 november 1987 om ett utkast till nytt samarbetsprogram på social- och hälsovårdsområdet hänvisade till avsnittet om jämställdhet i det programutkastet och menade att likalönsprincipen måste tas in i definitionen på jämställdhet.

Ministerrådets representant instämde häri och erinrade om att det fanns ett särskilt samarbetsprogram för jämställdhet och att de nordiska länderna undertecknat ILO-konventionen om lika lön för lika arbete.

5. Arbetsmiljö

Ministerrådet hänvisar till det samarbetsprogram som enligt planerna skulle revideras senast 1987. Utskottet är dock införstått med att revisionen av samarbetsprogrammet inväntar arbetet med en *nordisk arbets-*

miljökonvention, en fråga som utskottet arbetat för i 10 år. I sitt yttrande över förra årets berättelse C 1 anförde utskottet att en arbetsmiljökonvention borde utarbetas med sikte på att antas under 1988. Den projektgrupp som utrett frågan presenterade hösten 1987 sin rapport: "Förutsättningarna för en nordisk arbetsmiljökonvention".

Utskottet diskuterade frågan vid ett möte med Nordiska ministerrådet – arbetsmiljöministrarna den 10 november 1987. Utskottet tog därvid med stor tillfredsställelse del av ministerrådets beslut samma dag att *dels* ge projektgruppen i uppdrag att lägga fram en konventionstext inom ett år, *dels* sända projektgruppens rapport om förutsättningarna för en arbetsmiljökonvention på remiss till nationella intressenter. Revisionen av samarbetsprogrammet skulle avvakta resultatet av konventionsarbetet. Från utskottets sida framhölls, att frågan om en arbetsmiljökonvention varit aktuell i rådet sedan utskottet i sitt betänkande över ministerrådets första handlingsplan på arbetsmiljöområdet (*B 19/s*) föreslagit detta. Vinsten med en konvention var att den var ett juridiskt bindande instrument som kunde bilda grundval för nationellt och internationellt agerande. Från utskottets sida hade man ansett att regler om arbetsmiljö borde ha knutits redan till arbetsmarknadsavtalet. Det var en naturlig del i den nordiska välfärden att riskerna i arbetsmiljön skulle kunna minskas. En konvention skulle inte innebära ett ingrepp i den fria förhandlingsrätten. Den skulle bli det "golv" som blev basen för fria förhandlingar. Det bästa vore att ha en konvention (som sammanfattade de legala bestämmelserna) kombinerad med ett samarbetsprogram (som innehöll praktiska åtgärder, projekt, informationsutbyte etc).

Utskottet förutsatte även att konventionsarbetet syftade till att höja kvaliteten på arbetsmiljön och inte bara reglera kända förhållanden. Mot bakgrund av svårigheterna att i förväg bevisa riskerna med utrustning, gaser etc i arbetsmiljön ställdes frågan om det var möjligt att ta in regler om omvänd bevisbörda för användare av farliga ämnen etc. Från regeringssidan svarades vid mötet att man inte hade förutsättningar att i det aktuella läget fördjupa sig i frågan om omvänd bevisbörda även om den var ett tema som var aktuellt i alla länderna.

Vid mötet med arbetsmiljöministrarna noterade utskottet också, att projektgruppen lagt stor vikt vid frågan om *handelshinder*, i synnerhet att arbetsmiljöregler inte fick bli handelshinder på den stora europeiska marknaden. Detta fick dock inte innebära att man skulle sätta frågan om handelshinder framför arbetsmiljön. Det var nödvändigt att ha lika stränga arbetsmiljöregler, då hälsorisker inte fick vara en handelsvara. Utskottet fann det mycket positivt att ministerrådet genom utredningsförslaget deklarerat hur man avsåg att kombinera en konvention med krav på avveckling av handelshinder.

Utskottet noterar, att frågan om arbetsmiljö och handelshinder ges en relativt fyllig behandling i ministerrådets berättelse, dels i ett eget avsnitt,

dels i avsnittet om samordning av föreskrifter. Vad gäller sistnämnda avsnitt vill utskottet starkt stödja ministerrådets avsikt att intensifiera ansträngningarna på detta område mot bakgrund av de ökade kraven på likformighet i författningarna, särskilt med hänsyn till frihandeln. Det konstateras, att de nordiska länderna är för sin ekonomiska utveckling starkt beroende av att få avsättning för sina produkter på exportmarknader och att samarbetsministrarna antagit ett program om avskaffande av handelshinder i Norden (Nord 1987:24). Programmet för avveckling av tekniska handelshinder syftar till att ta bort alla hinder för ett fritt varuflöde mellan länderna. Vad gäller arbetsmiljön utgår programmet från att kraven om skydd för liv, säkerhet och hälsa överensstämmer mellan länderna.

Med tanke på att utredningsarbetet kring tekniska handelshinder igångsatts mot bakgrund av utvecklingen mot en inre marknad inom EG vill utskottet understryka vikten av att de nordiska länderna intensifierar sitt deltagande i det interuropeiska standardiseringsarbetet. Om de nordiska länderna i sådana sammanhang står samlat ökar möjligheterna att driva på i riktning mot tillfredsställande tekniska specifikationer. En nordisk konvention på arbetsmiljöområdet skulle stärka den nordiska fronten.

Genom det nordiska samarbetet kan övriga nordiska länder också stödja Danmarks strävanden i EG-samarbetet att EG-reglerna, som de formuleras i direktiven, skall bygga på en hög skyddsnivå.

Rådet uppmanade i *rek nr 15/1987* ministerrådet att fortsätta erfarenhetsutbytet i arbetstidsfrågor inom ramen för projektprogrammet om arbetslivs- och arbetsrättsfrågor. Enligt rekommendationen, som behandlas i kontaktgruppen, bör småbarnsföräldrarnas behov ägnas särskild uppmärksamhet.

Vissa förberedande studier med anledning av den nya rekommendationen kommer att inledas inom kort. Utskottet noterar med intresse att man tar upp jämställdhetsfrågor, nämligen genom att inom projektprogrammet för arbetslivs- och arbetsrättsfrågor följa upp ett i Finland genomfört projekt för att granska arbetsvillkor, sociala relationer och psykosociala faktorer i traditionella kvinno- och mansyrken.

Utskottet noterar med intresse, att en del av projekten inriktats på att besvara frågan huruvida en "avreglering" leder till minskade kostnader och därmed ökad konkurrenskraft för företagen. Ministerrådet har i ett tidigare projekt låtit utveckla och pröva en metod för konsekvensbedömningar av arbetsmiljöföreskrifter. Ett projekt om åtgärder mot styrenkoncentrationen i luften har gett slutsatsen att det inte främst är regleringsnivån utan andra faktorer (tex formen för reglering eller hur åtgärder genomförs) som bestämmer den ekonomiska belastningen på företagen. Inte minst mot bakgrund av utvecklingen inom EG är det värt att notera att ministerrådet inlett en satsning för att beskriva och systematisera de anpassningsmekanismer som träder i kraft vid reglering av produktion som är utsatt för internationell konkurrens. Vad gäller arbetsmiljön i övrigt vill

utskottet med beklagande konstatera att ministerrådet lagt ned den samnordiska dokumentationscentralen för arbetsmiljö (SDA). Utskottet har vid flera sessioner uttalat sig positivt om detta samarbetsprojekt.

6. Socialpolitik

Inledning

Inledningsvis erinras om att grundvalen för samarbetet är det samarbetsprogram som antogs 1982, och vars överordnade målsättningar fortfarande gäller. Då nya verksamhetsområden aktualiserats och ländernas prioriteringar ändrats vad gäller ett antal frågor beslöt ministerrådet låta utarbeta ett nytt samarbetsprogram. Utkast till ministerrådsförslaget om ett nytt samarbetsprogram på hälso- och socialområdet (*B 81/s*) diskuterades vid ett möte mellan social- och hälsovårdsministrarna och social- och miljöutskottet i Åbo den 10 november 1987. Ministerrådsförslaget kommenteras av utskottet i ett särskilt betänkande.

Socialpolitiska ministermöten

Social- och hälsovårdsministrarna höll möten i Helsingfors i februari 1987 (för att diskutera AIDS-situationen), i Skagen i augusti och i november i Åbo (gemensamt möte med social- och miljöutskottet). Utskottets ordförande och sekreterare inbjöds till ministermötet i Skagen. Själva ministermötet, där ministrarna beslöt om utkastet till samarbetsprogram, som sedan tillsändes utskottet, samt om nya stadgar för Nordiska hälsovårdshögskolan var slutet, medan utskottets representanter deltog vid temadiskussionen om samarbetet mellan social- och hälsosektorerna i de nordiska länderna inklusive försök och ordningar för att främja detta samarbete.

Samarbete på hälso- och sjukvårdens område

Utskottet noterar, att Nordiska institutet för odontologisk materialprovning (NIOM) har till uppgift att genom utprovning och forskning arbeta för att material, som används eller avses komma till användning inom tandvården i de nordiska länderna, uppfyller hälsomässiga och tekniska krav. Bl a i budgeten förutses en utbyggnad av NIOM's verksamhet. En del av motivet härför kan vara krav på information om biverkningar av odontologiskt material som lett till att man överväger att bygga upp ett register i linje med vad som gäller beträffande läkemedel.

Materialprovningen bygger på ett frivilligt avtal mellan NIOM och producenterna, där producenten garanterar att produkten tillfredsställer de kvalitetskrav som är specificerade i gällande ISO-standard. Frågan om extern finansiering av NIOM med avgifter som betalas av producenterna har utretts av ämbetsmannakommittén, som dock ej kunde enas om avgiftsfinansiering. Utskottet har föreslagit budget- och kontrollutskottet att

NIOM skulle bli föremål för kontroll och värdering. Vad gäller *läkemedels-samarbetet* vill utskottet erinra om att *rek nr 12/1984* om handlingsprogram för läkemedelsregistrering fortfarande är aktuell och att de nya resultat som Nordiska läkemedelsnämnden under 1987 uppnått, bl a gemensamma riktlinjer för läkemedels biotillgänglighet, dvs upptagning i kroppen, samt riktlinjer för registrering av nya radioaktiva läkemedel och veterinärläkemedel, bör kunna medverka till förverkligande av rekommendationen.

Utskottet noterar, att *insatser mot AIDS* varit en högt prioriterad fråga inom ministerrådet under 1987, dock utan att man utarbetat något handlingsprogram mot AIDS enligt rådets *rekommendation nr 17/1987*. Dock har man inom den särskilda arbetsgruppen igångsatt utarbetande av gemensamma nordiska riktlinjer för den epidemiologiska handläggningen av HIV-smittade och för att förhindra smittospridning genom HIV-smittade som diagnostiseras i annat land än hemlandet. Vidare har man börjat utarbeta gemensamma nordiska riktlinjer för skydd mot blodsmitta i arbetslivet. Som en förberedelse till ett handlingsprogram har i Nordiska hälsovårdshögskolans regi genomförts ett projekt med syfte att sammanställa kunskap och erfarenheter vad gäller prevention av AIDS i de nordiska länderna och därvid ge ett samlat och uttömmande underlag.

Utskottet noterar även att inom den nordiska handlingsplanen mot narkotika har en stor del av insatserna koncentrerats kring åtgärder för att skydda intravenösa missbrukare mot HIV-smitta.

Samarbete inom socialsektorn

Mot bakgrund av den oro utskottet uttryckt i sitt förra betänkande över att ämnet barn, ungdom och familj givits så litet utrymme i berättelsen och borde ges högre prioritet har ministerrådet i den nya berättelsen givit en fylligare redogörelse för projekten inom detta område. Det gäller projekt på socialsektorns projektbudget inom Nordisk socialstatistisk kommitté (NOSOSKO) och inom Nordiska nämnden för samhällsforskning (NOS-S). Det påpekas, att på social- och hälsovårdssektorns budget har projekt inom barn-, ungdoms- och familjepolitik nu fått de största projektanslagen (647.000 DKK) närmast efter handlingsplanen mot narkotika (1.560.000 DKK).

Sålunda ges redogörelser för projekt om "barnledighet i Norden", om "barn med behov av särskilt stöd i barnhagar", om "samhällets respektive familjens ansvar för barnen" samt om "barndomen som socialt fenomen" (deltagande i ett FN-projekt). NOSOSKO förbereder en undersökning om stödet till barnfamiljer i de nordiska länderna och NOS-S arbetar med ett större forskningsprojekt om "barndom, samhälle och utveckling i Norden" (BASUN-projektet). Utskottet har med tillfredsställelse tagit del av denna redogörelse och ser fram mot rapportering om projektens resultat.

Utskottet noterar vidare med tillfredsställelse att ministerrådet ger frågorna om *äldreomsorg* högre prioritet än tidigare och att man nu givit ut

boken "Gammal i eget hem", som är en samling artiklar om erfarenheter av forskningsprojekt i de nordiska länderna. Målsättningen i alla nordiska länder är att de äldre skall kunna bo kvar självständigt så länge som möjligt om de själva önskar det. Bostäder, hemhjälpordning, hemsjukvård, träningscentra mm är under uppbyggnad samtidigt som man börjat lägga om institutionerna till mindre totalservice och service mer anpassad till den enskildes behov. Vid sitt möte med social- och hälsovårdsministrarna i november 1987 framhöll utskottet som ett lämpligt projektområde att undersöka de problem som uppstår när äldre skall bo kvar självständigt, i synnerhet hur man bygger upp sociala nätverk kring de äldre som möjliggör självständigt boende. Vidare erinras om problemet att rekrytera personal för hemtjänsten. Utskottet vill även i detta sammanhang understryka dessa frågor betydelse, inte minst mot bakgrund av att antalet äldre ensamboende väntas öka kraftigt.

Vad gäller *handikappområdet* noterade utskottet i sitt betänkande över förra årets berättelse med tillfredsställelse att 1986 inneburit ett genombrott för den praktiska användningen av det nordiska hjälpmedelsregistret och att samarbetet om kontroll/testning av hjälpmedel bl a resulterat i den första nordiska kravspecifikation, nämligen för hörapparater. Samnordiska utvecklingsprojekt har i flera fall resulterat i fungerande prototyper som i ett senare skede kunde leda till serieproduktion av datorbaserade handikapphjälpmedel för en nordisk marknad. Ett konkret resultat av arbetet med datahandlingsplanen är en nordisk programvarudatabas knuten till Nordiskt hjälpmedelsregister. En första katalog över dataprogram inom handikappområdet publicerades i november 1987. Nämnden för handikappfrågor har under hösten färdigställt en särskild rapport till ministerrådet (RU-Data) om sitt arbete inom ramen för den nordiska datahandlingsplanen.

Utskottet, som tidigare pekat på datateknikens stora möjligheter att förbättra de handikappades villkor, ser med särskild tillfredsställelse att arbete inletts inom en ny nordisk arbetsgrupp för teleteknik och handikapp under 1987. Uppgiften är att beakta de kommunikationshandikappades situation i den pågående teletekniska utvecklingen.

Vad gäller samarbete inom *rusmsedelområdet* noterar utskottet med tillfredsställelse att handlingsplanen mot narkotika (*rek nr 23/1985*) tilldelats budgetmedel för att fortsätta hela 1988 och att Nordiska nämnden för alkohol- och drogforskning (NAD) påbörjat en undersökning om narkotikapolitiken och rättssystemet. Utskottet har tidigare noterat, att NAD är det enda samnordiska organ som tar upp alkoholfrågan som är det helt övervägande missbruksproblemet i Norden. Utskottet ställde vid sin överläggning med social- och hälsovårdsministrarna den 10 november 1987 frågan vilka konkreta åtgärder ministerrådet tänkt sig för att förverkliga WHO:s mål om en 25 procents minskning av alkoholkonsumtionen till år 2000. Från ministerrådets sida framhölls att alla nordiska länder hade

accepterat WHO:s program, men varje land måste själv besluta vilka konkreta åtgärder det ville vidta och man kunde utväxla information och erfarenheter på nordiskt plan. Ministerrådet kunde bidra med ekonomiska medel till forskning och förmedling av forskningsresultat. Informationskampanjer m m borde helst drivas inom enskilda länder så att de blev bäst anpassade till nationell kultur och miljö. Utskottet har förståelse för de skillnader härvidlag som torde vara orsaken till att alkoholproblematiken inte i större utsträckning tagits upp på nordiskt plan, men anser att rådet har ett ansvar i denna fråga. De medlemsförslag och rekommendationer som syftar till större restriktivitet i alkoholpolitiken har inte lett till avsett resultat. Ett vidare utredningsarbete finner utskottet dock ha sitt värde men det borde i så fall vidgas till de faktorer i individens situation som skapar flyktbehov m m och därmed utgör bakgrunden till alkoholberoende.

7. Miljövård

Miljöfrågor tas i berättelsen upp dels i ett eget kapitel, dels i kapitel II i avsnitten om den ekonomiska handlingsplanen och ett särskilt avsnitt om uppföljningen av rapporten från Världskommissionen för miljö och utveckling (Brundtlandkommissionen). I kapitel II hänvisas till ett gemensamt miljöministermöte mellan EFTA och EG där man var enig om att samarbetet mellan de båda organisationerna på miljöområdet skall utvecklas och fördjupas.

Utskottet vill understryka ministerrådets uttalande, att de nordiska länderna via denna politiska dialog bör arbeta för att understödja strävandena att bygga upp en miljöpolitik. Man bör således använda de europeiska harmoniseringssträvandena för att främja ökade krav på miljöbestämmelser. Genomföring av EG:s inre marknad får ej hindra en hög standard på miljöområdet. De nordiska länderna bör utvidga samarbetet med EG och bidra med kunskaper inför utarbetande av nya EG-regler på miljöområdet. Utskottet vill som ett exempel på nordisk genomslagskraft i internationella miljöfrågor erinra om Nordiska rådets luftföroreningskonferens 8–10 september 1986 och de betydelsefulla resultat den visat sig ge.

Världskommissionen för miljö och utveckling (Brundtlandkommissionen) ägnas ett avsnitt i C1 där de olika ämbetsmannakommittéerna bidrar mot bakgrund av samarbetsministrarnas beslut den 16 juni 1987 att Brundtlandkommissionens rapport borde följas upp på bredden av ministerrådet och ämbetsmannakommittéerna, som skulle överväga på vilket sätt miljöaspekter kunde integreras i verksamheten inom de olika samarbetsområdena.

Ämbetsmannakommittén för miljöfrågor erinrar om miljöministrarnas uttalande i oktober 1987 att miljöfrågor borde integreras i politik och planläggning på alla nivåer – nationellt, regionalt och globalt. Miljöministrarna beslöt att det nya samarbetsprogram på miljövårdsområdet som var

under utarbetande skulle bygga på Brundtlandkommissionens principer. Ministrarna beslöt uppdraga åt ämbetsmannakommittén att i samarbete med andra ämbetsmannakommittéer inleda den konkreta uppföljningen av Brundtlandkommissionens rekommendationer. Utskottet vill starkt understödja detta beslut, enligt vilket alla berörda sektorer bör gå igenom sina områden och välja ut idéer och rekommendationer som kräver åtgärder av de nordiska länderna och framställa konkreta förslag. I samband med budgetöverläggningarna för 1989 bör alla sektorer ta hänsyn till projektförslag som står i samklang med Brundtlandkommissionens rekommendationer. Miljöministrarna har begärt rapportering före utgången av 1988 och utskottet emotser resultatet av detta arbete.

Ministerrådet har under 1987 arbetat med ett nytt samarbetsprogram på miljövårdsområdet, som man avser ge ett längre tidsperspektiv och en mer överordnad och principiell karaktär än det nuvarande programmet, delvis därför att Brundtlandkommissionens slutsatser skall bilda grundval för programmet. Mot bakgrund härav har miljöministrarna beslutat behandla programutkastet som ett arbetsunderlag under 1988 och lägga fram ett ministerrådsförslag först till sessionen 1989. Utkastet har sänts ut på remiss till ett stort antal nordiska samarbetsorgan och tillställts utskottet för orientering. Utskottets skriftliga synpunkter emottas före 1 april 1988 och ministerrådet har förklarat sig beredd att överlägga med utskottet om programmet under sessionen.

Utskottet noterar att ministerrådet, även om man varit medveten om att gällande samarbetsprogram utgick 1987 inte påbörjat arbetet med ett nytt samarbetsprogram för miljösektorn förrän sent under året och att programmet ej kommer att föreläggas Nordiska rådet förrän efter en omfattande remissprocedur till rådets 37:e session. Utskottet vill därför allvarligt understryka att det program som kommer fram efter så långa förberedelser måste vara mycket konkret och aktivt till sin utformning.

Ca hälften av den nordiska budgeten på miljöområdet går till åtgärder mot *luftföroreningar*. Mot bakgrund av rådets *rekommendation nr 13/1987* gjorde ministerrådet ett antal tillägg i ministerrådsförslaget (*B 71/s*) om *handlingsplan mot luftföroreningar*. Det reviderade förslaget diskuterades vid ett möte mellan miljöministrarna och social- och miljöutskottet i Stockholm den 7 maj 1987. Efter detta möte gjorde ministerrådet ytterligare kompletteringar i förslaget, bl a om energisparande och miljövänlig teknik, trafikens luftföroreningar och bevarande av kulturminnesmärken. Vidare tillfogades ett avsnitt om prioritering och en ekonomisk sammanställning. Det så reviderade förslaget översändes till Nordiska rådet i juni.

Utskottet måste dock i sin skrivelse den 20 juni konstatera, att de tillägg som gjorts endast i ringa grad avsåg konkreta åtgärder, varför förslaget fortfarande mer gav intryck av ett principprogram än en konkret handlingsplan. Utskottet saknade sålunda fortfarande klara prioriteringar hur ministerrådet avsåg att arbeta med luftföroreningsfrågorna framöver samt upp-

gifter om praktiska åtgärder på nationellt plan avseende tex utsläpp av kväveoxid från fordon, avloppsrening, freoner etc. Utskottet ansåg sålunda tex att de tillägg i texten som gjorts om trafikens luftföroreningar och om kväveoxid och freoner borde ges en mer förpliktande utformning vad avsåg nationella åtgärder, i synnerhet mot bakgrund av de konkreta uttalanden som flera ministrar gjorde vid mötet den 7 maj. Presidiet anförde den 17 augusti dessutom, att handlingsplanen borde ta hänsyn till resultaten av mötet i juni 1987 i FN:s miljöstyrelse, arbetet med ett protokoll om utsläpp av CFC m fl ämnen som skadade ozonskiktet, samt uppföljningen av Brundtlandkommissionens rapport.

Miljöministrarna beslöt på sitt möte den 7 oktober att planen mot luftföroreningar måste göras färdig och gjorde därför endast ett par tillägg, om den nordiska planen för CFC respektive ytterligare minskning av svavelutsläppen med 50% från 1980 års nivå som en andra etapp efter att 30%-målet uppnåtts 1993. Ministrarna godkände handlingsplanen i detta skick. Utskottet finner det anmärkningsvärt att ministerrådet ej funnit det möjligt att gå utskottet till mötes vad gäller kravet på att nationella insatser av betydelse borde ingå i handlingsplanen.

Planen är en ram för det nordiska projektsamarbetet om luftföroreningsfrågor för perioden 1987–1989, men också ett underlag för det internationella samarbetet, där Norden försöker vara en pådrivande kraft.

Den nordiska handlingsplanen omfattar projektsamarbete på följande prioriterade områden: Långtransporterade luftföroreningar, städernas luftförorening, hälsoeffekter, förvaltningsmässigt samarbete samt övervakning av miljökvaliteten vad gäller effekter av gränsöverskridande luftföroreningar. Slutligen påpekas att det ingår som en målsättning i handlingsplanen att arbeta för ett bindande avtal för att snarast möjligt få till stånd reduktion av utsläppen av kväveoxid och gå vidare med andra ämnen som kolväten i enlighet med Nordiska rådets yttrande över C 1/1987.

I C 1 görs vidare en sammanfattande beskrivning av det pågående projektarbetet under handlingsplanen mot luftförorening, särskilt mätning av långtransporterade luftföroreningar och luftföroreningarnas effekter. Ett avsnitt ägnas luftföroreningar i städer, där bilavgaser är det största problemet. Utskottet har tidigare noterat att den internationella utvecklingen går mot blyfri bensin och skärpta krav på avgasrening. Danmark har haft en pådrivande roll i EG inte minst genom den deklaration som undertecknades den 5 juli 1985 av ministrar eller dessas representanter från Kanada, Danmark, Finland, Liechtenstein, Norge, Sverige, Schweiz och Österrike, varigenom regeringarna uttryckte enighet om krav på internationellt samarbete för att genomföra enhetliga regler om reduktion av bilavgaser. Utskottet har särskilt uttalat sin tillfredsställelse över att Danmarks regering sett det möjligt att ansluta sig till deklarationen samt över att övriga nordiska länder ställt sig bakom Danmark i denna viktiga miljöfråga.

I *C 1* redogörs även för det protokoll som 24 länder och EG-kommissionen undertecknade i Montreal i september 1987 inom ramen för Wienkonventionen om *skydd för ozonskiktet*. Ministerrådet följde upp protokollet genom att anta en plan för att minska användningen av CFC i Norden och gå fram med större reduktioner än de som överenskommits i Montreal-protokollet. För Nordens del är målet att helt stoppa användningen av freoner och andra ämnen som bryter ned ozonskiktet så snart som möjligt. En minskning med 25% sker till 1991. Utskottet vill uttala sin tillfredsställelse med de nordiska regeringarnas handläggning av frågorna om skydd för ozonskiktet och anser denna nordiska pådrivande insats vara betydelsefull i ett internationellt perspektiv, inte minst mot bakgrund av de rapporter som fortsätter att noteras om uttunnningen av ozonskiktet, framför allt över Antarktis men även på norra halvklotet. Enligt vissa uppgifter har den ökade ultraviolettera strålningen, som ozonskiktet utgjort ett skydd mot, redan fått allvarliga klimateffekter i Antarktis.

Vid senaste sessionen antog rådet en rekommendation angående *skydd av vatten- och havsmiljön (rek nr 14/1987)* där ministerrådet bl a uppmanas att utforma ett handlingsprogram mot vatten- och havsföroreningar omfattande både nationella, nordiska och internationella insatser. Det är därför med beklagande utskottet konstaterar, att ministerrådet ej sett det möjligt att lägga fram något ministerrådsförslag till denna session. Ministerrådet fattade redan i februari 1987 beslutet att utarbeta en handlingsplan mot havsförorening. En ingående diskussion fördes vid mötet mellan utskottet och miljöministrarna den 7 maj.

I oktober diskuterade miljöministrarna en preliminär rapport med ett förslag till handlingsplan men beslöt att arbeta vidare med planen och inarbeta resultaten av konferenser på ministernivå om Nordsjön i november och om Östersjön i februari 1988. Utskottet hade ansett det värdefullt om en handlingsplan mot vatten- och havsföroreningar hade förelegat till sessionen, men måste med beklagande konstatera att ministerrådet ej funnit det möjligt att nå fram till enighet om tillräckligt konkreta insatser för att så skulle bli fallet.

Utskottet får slutligen uttala sin tillfredsställelse över att miljöministrarna vid sitt möte den 7 oktober antog en *handlingsplan mot flygbuller*. Handlingsplanen hade utarbetats på grundval av ett utredningsmaterial som belyste dels de tekniska och praktiska möjligheterna att dämpa flygbullret vid nordiska flygplatser, dels de ekonomiska och miljömässiga konsekvenserna av olika förslag till utskiftning av bullerstörande flygplan (kapitel 2-flygplan). Utskottet noterar vidare med tillfredsställelse ministerrådets uttalande, att man kommer att i det internationella arbetet verka för att påskynda utvecklingen och införandet av miljövänligare teknik. Dessutom kommer ministerrådet att närmare värdera flygets roll från miljösynpunkt i relation till andra transportmedel.

8. Utskottets förslag

Med hänvisning till vad som ovan anförts föreslår social- och miljöutskottet

A. att Nordiska rådet med anledning av de avsnitt av Nordiska ministerrådets berättelse som hänvisats till social- och miljöutskottet antar följande yttrande (ordningsföljden mellan punkterna innebär ingen prioritering):

1. I samarbetet på arbetsmarknadsområdet bör större insatser ägnas de svaga gruppernas situation.

2. Förslag till nordisk arbetsmiljökonvention bör föreläggas Nordiska rådet som ett ministerrådsförslag till 37:e sessionen.

3. Konkreta åtgärder bör vidtas i de nordiska länderna för att förverkliga WHO's målsättning att minska alkoholkonsumtionen med 25 % fram till år 2000.

4. Ett samarbetsprogram på miljöområdet med aktivt och konkret innehåll bör läggas fram som ett ministerrådsförslag före rådets 37:e session.

B. att Nordiska rådet lägger de till social- och miljöutskottet hänvisade delarna av Nordiska ministerrådets berättelse C 1 till handlingarna.

Stockholm den 11 februari 1988

Svein Alsaker (KrF)

Jo Benkow (H)

Dorte Bennedsen (S)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Brit Jørgensen (A)

Anna-Kaarina Louvo (Kok)

Grethe Lundblad (s)

Mats Nyby (Sdp)

Sten Svensson (m)

Valgerður Sverrisdóttir (F)

Marjatta Väänänen (K)

Lena Öhrsvik (s)

Förman

BILAGA 6

Kommunikationsutskottets betänkande över Nordiska ministerrådets berättelse 1987 (C 1)

samt över meddelandet om rekommendation nr 43/1987 angående inrättande av ett permanent nordiskt ungdoms- resekort

1. Inledning

Till kommunikationsutskottet har av Nordiska rådets presidium hänvisats Nordiska ministerrådets berättelse rörande det nordiska samarbetet 1987 (C 1/1988).

Utskottet har behandlat berättelsen vid sitt möte den 11–12 februari 1987 i Stockholm. Därmed har utskottet tagit ställning till kapitel XIV, Transport, kommunikation och trafiksäkerhet, kapitel XV, Turism, samt de inledande kapitlen i berättelsen och vissa delar av andra kapitel som har varit av intresse för utskottet.

Enligt artikel 11 i överenskommelsen mellan Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige om samarbete på transport- och kommunikationsområdet skall berörda organ inom Nordiska rådet beredas tillfälle till överläggningar innan ministerrådet fastställer sitt verksamhetsprogram.

Fram till det att ministerrådet fastlade sina riktlinjer för budgetproceduren inför 1985 års session innehöll dokument C 1 ministerrådets verksamhetsprogram. Enligt de nya riktlinjerna skall C 1 nu så långt möjligt vara en renodlad årsberättelse, medan budgetförslaget C 2 skall vara ett samlat planeringsdokument. Det innebär att C 1 nu är av mindre vikt än tidigare samt att C 2, där planerna för framtiden samt budgetfrågorna presenteras, har fått den största politiska betydelsen. C 2 är alltså det verksamhetsprogram som artikel 11 i transportöverenskommelsen handlar om.

Kommunikationsutskottet noterar att dokumentet C 1/1988 nu för första gången är en renodlad verksamhetsberättelse, åtminstone vad gäller de kapitel och delar av kapitel som berör kommunikationsutskottets verksamhetsområde. Eftersom dokument C 1 tidigare har innehållit vissa framtidsplaner inom det nordiska samarbetet, har kommunikationsutskottet alltid slutat sina betänkanden över C 1 med att föreslå bl. a. vissa yttranden om det nordiska samarbetet, som rådets plenarförsamling sedan röstar om.

Utskottet presenterar också nu sådana förslag, även om yttrandepunk-

terna är riktade mot den framtida verksamheten, som alltså i sin tur presenteras i plandokumentet C 2. Det senare behandlas separat av budget- och kontrollutskottet, i vars betänkande utskottens yttranden om C 2 bifogas som bilagor.

2. Yttrande nr 5/1987 över Nordiska ministerrådets berättelse (C 1/1987) rörande det nordiska samarbetet på kommunikationsutskottets verksamhetsområden

I yttrandets punkt 1. hemställdes till Nordiska ministerrådet att den planerade översynen av den nordiska handlingsplanen på datateknologiområdet presenteras vid kommunikationsutskottets seminarium den 20–23 september 1987.

Detta yttrande kommenteras inte i ministerrådsberättelsen, men det kan konstateras att RU-Data-gruppens sekreterare samt direktören för Nordisk industrifond redogjorde för översynen vid det anförda seminariet. Det kan ytterligare konstateras att kommunikationsutskottet vid några tillfällen sökt och fått goda råd och vägledning i datafrågor från RU-Data-gruppens sekreterare.

I yttrandets punkt 2. hemställs till Nordiska ministerrådet att skyndsamt verka för utformning av åtgärder för att styrka den nordiska handelsflottan.

Av ministerrådets kommentarer till denna punkt framgår att det för närvarande anses saknas förutsättningar för en ensartad nordisk internationell sjöfartspolitik. Ministerrådet framhåller också att de nordiska handelsflottorna delvis konkurrerar med varandra på den internationella marknaden samt att sjöfartsnäringens omfattning, betydelse och förutsättningar skiljer sig avsevärt i de olika länderna.

Kommunikationsutskottet har vid flera tillfällen yttrat som sin mening att den nordiska handelsflottan skall bli konkurrenskraftig på den internationella marknaden. Om utflaggningen skall kunna stoppas, menar utskottet att gemensamma nordiska åtgärder måste vidtas. Kommunikationsutskottet har också påpekat, att det i den nuvarande ministerrådsorganisationen inte finns något gemensamt forum för att behandla dessa frågor, vilket har verkat hämmande på arbetet med att hitta lösningar på sjöfartens problem.

På nationellt plan finns sjöfartsärendena placerade dels i kommunikationsministerierna, dels i handels- och industriministerierna. Enligt den nordiska transportöverenskommelsen skall bl. a. internationella sjöfartspolitiska frågor inte behandlas. För att bl. a. skapa ett gemensamt forum för dessa frågor och därmed effektivare behandling på nordisk bas har kommunikationsutskottet föreslagit att transportöverenskommelsen skall ses över i syfte att få både internationella sjö- och luftfartsfrågor med i överenskommelsen. Utskottet har påpekat att de problem som den nordis-

ka handelsflottan nu kämpar mot är i högsta grad förorsakade av internationell sjöfartspolitik.

Utskottet erinrar om sitt betänkande över medlemsförslag A 797/r om gemensamma sjöfartspolitiska åtgärder och konstaterar att om alla nordiska länder kommer med egna nationella lösningar på sjöfartsproblemen, samtidigt som det formella nordiska samarbetet avvisar strävandet efter en gemensam lösning på dessa gemensamma problem, så anses detta innebära ett allvarligt skeppsbrott för det nordiska samarbetet.

I yttrandets punkt 3. hemställs att Nordiska ministerrådet utreder hur den moderna högteknologin kan användas för att öka trafiksäkerheten. I anledning av denna yttrandepunkt har Nordisk bilteknisk kommitté fått i uppdrag att aktivt följa utvecklingen. Speciellt skall kommittén fästa uppmärksamhet på det europeiska Prometheus-projektet ävensom annan internationell verksamhet inom högteknologiområdet.

Kommunikationsutskottet noterar detta med tillfredsställelse och betonar vikten av att berörda organ ges alla möjligheter att effektivt utföra sina uppgifter.

I yttrandets punkt 4. hemställs att Nordiska ministerrådet försäkrar att förslag om handikappanpassning av kollektiva transportmedel förverkligas omedelbart.

I oktober 1987 publicerades rapporten "Handicaptilpasning af kollektiv transport", som presenterades för utskottet vid ett gemensamt möte mellan utskottet och ministerrådet (trafik- och trafiksäkerhetsministrarna) i november 1987. Rapporten visar att det allmänna bruket av handikappanpassade transportmedel endast vinner långsam mark inom de kollektiva transporterna. Delvis anses detta vara en ekonomisk fråga. I rapporten föreslås därför att man skall väga kostnaderna för att upprätta en specialservice för denna grupp trafikanter mot handikappanpassningen av de kollektiva transportmedlen.

Kommunikationsutskottet anser det viktigt att utreda de kostnader som den ovannämnda specialservicen innebär i jämförelse med handikappanpassning av kollektiva transportmedel.

När rapporten presenterades för utskottet, anmodade utskottet ministerrådet att ge rapporten största möjliga spridning. Kommunikationsutskottet anser den vara en del av den kampanj som måste föras för att tillgodose de handikappades mobilitetsbehov. I det sammanhanget betonar utskottet vikten av att komma ihåg att när man talar om den trafikantgrupp som har handikapp, som man måste ta hänsyn till, så är det inte bara frågan om rörelsehindrade utan också om andra typer av handikappade trafikanter; hörselskadade, synskadade, döva, blinda m.fl.

I yttrandets punkt 5. hemställs att Nordiska ministerrådet skall verka för att existerande behov av tvärgående flygtrafik i Norden tillfredsställs. Av ministerrådets kommentarer till denna punkt framgår att Air Hudik sedan augusti 1987 trafikerar sträckan Sundsvall-Vasa. Vidare att diskussioner

förs mellan lokala myndigheter och flygbolag om sträckan Trondheim-Östersund-Sundsvall. Diskussionerna sägs syfta till att åstadkomma en sammanhängande flygförbindelse från Trondheim via Östersund till flyglinjen mellan Sundsvall och Vasa.

Kommunikationsutskottet har upprepade gånger tagit upp den frågan med ministerrådet. De svar som utskottet har fått har varit – liksom i ministerrådets berättelse – att diskussioner förs mellan lokala myndigheter och flygbolagen eller att diskussioner pågår mellan lokala myndigheter och nationella luftfartsmyndigheter eller att ministerier som behandlar luftfartsfrågor har givit berörda myndigheter i uppdrag att lösa problemet. Trots alla dessa diskussioner och uppdrag har någon lösning inte hittats.

Kommunikationsutskottet har av ministerrådet fått veta att ett av hindren för en gynnsam lösning skulle vara internationella regler om inrikesflygning av ett utomlands registrerat flygbolag. Som utskottet tidigare har sagt i detta betänkande, skall internationell luftfartspolitik inte behandlas inom ramarna för den nordiska transportöverenskommelsen. Här finns ännu ett skäl för att utskottet önskar en översyn av överenskommelsen.

Kommunikationsutskottet understryker vikten av att de tvärgående kommunikationerna i Norden är en av förutsättningarna för att t. ex. det nordiska regionala samarbetet skall lyckas. Om det är så att internationella regler hindrar det samarbete som det nordiska folket vill åstadkomma eller styrka, då menar kommunikationsutskottet att antingen skall reglerna ändras eller också skall sådana dispenser ges att det nordiska samarbetet får växa och utvecklas på ett gynnsamt sätt.

3. Transport, kommunikation och trafiksäkerhet

3.1. NÄT:s verksamhet under 1987

Kommunikationsutskottet noterar att ministerrådet anser att frågorna kring EG:s framtida politik och dess inverkan på Norden har prioriterats under året samt att arbetet med harmoniseringen av transportpolitiken anses vara en dominerande ekonomisk uppgift. Vidare noteras att NÄT har tillsatt en beredningsgrupp med uppgift att belysa konsekvenserna för Norden av EG:s beslut om fri transportmarknad 1992 samt att komma med förslag till åtgärder och strategi gentemot EG.

Kommunikationsutskottet emotser en nordisk strategi på detta område och menar att dessa aspekter bör ses som en enhet. Utskottet anser att först när Norden har kunnat enas om en harmoniserad eller gemensam transportpolitik – där transportörernas internordiska konkurrensnivå är så lik som möjligt, helst densamma – kan Norden presentera en gemensam stark front gentemot EG och göra sig betydande på den kommande europeiska transportmarknaden. Utskottet vill dessutom påpeka att harmoniseringen av transportpolitiken i Norden också är avgörande för frågan om Norden som hemmamarknad.

Kommunikationsutskottet noterar därför med särskild tillfredsställelse att ministerrådet nu överväger möjligheterna att omedelbart före den 36:e sessionen presentera ett förslag om en gemensam nordisk transportmarknad.

Ministerrådet konstaterar att frågan om framtidens transportsystem nu blir allt mer central. Frågan anses av ministerrådet hänga samman med *rekommendation nr 44/1987* om en utredning av de långsiktiga konsekvenserna av olika strategier beträffande infrastrukturinvesteringar inom transportsektorn.

Vi står i dag inför en omfattande strukturomvandling inom transport- och kommunikationssektorn. Näringslivet fäster allt större betydelse vid att uppnå både säkrare och effektivare transporter för att minska sina produktionskostnader. En av orsakerna till detta är att materialadministrationen är ett område med stora rationaliseringsmöjligheter. För att uppnå detta har näringslivet samt offentliga institutioner och andra organ börjat utveckla och använda ny kommunikationsteknik, som bygger på användningen av den moderna informations- och datateknologiska kunskap som vi i dag behärskar.

Denna strukturomvandling innebär, som all utveckling, vissa faror som bör beaktas. Här vill kommunikationsutskottet först och främst peka på den miljöförstöring som ändrade trafikmönster och infrastrukturinvesteringar kan förorsaka. Kommunikationsutskottet lägger stor tyngd på att ministerrådet i sitt framtida arbete verkar för att samtidigt som trafikstrukturen ger effektivare transporter skall den bli miljövänligare, d. v. s. effektivitetsökning och miljöförbättring skall gå hand i hand. Vidare betonar utskottet att denna strukturändring bör komma alla trafikantgrupper till godo.

Utskottet noterar med tillfredsställelse att man nu bl. a. arbetar med ett tvärfackligt projekt på temat "Miljö, energi och transporter", att miljöministrarna har diskuterat bl. a. flygbuller och luftföroreningsproblem i förbindelse med infrastrukturens betydelse för miljön, att arbetet med att uppfylla nordiska målsättningar om skärpta krav på bilavgaser fortsätter samt att ministerrådet (miljöministrarna) i oktober 1987 antog en handlingsplan mot flygbuller.

3.2. Öresundsförbindelserna

Det noteras att en ny rapport publicerades under sommaren 1987 om vissa supplerande undersökningar gällande fasta förbindelser över Öresund. Från svensk sida har upplysts att det kommer att dröja något innan de politiska förhandlingarna kan genomföras. Intill dess skall man utreda vad enbart järnvägsförbindelse mellan Köpenhamn och Malmö – företrädesvis i en borrhad tunnel – betyder.

Kommunikationsutskottet noterar detta och kommer i fortsättningen, liksom hittills att med stort intresse följa utvecklingen i denna fråga.

3.3. Samarbetsorgan

Kommunikationsutskottet noterar att Nordisk kommitté för transportforskning (NKTf) har arrangerat tre konferenser under verksamhetsåret som gått och även publicerat tre rapporter i sin fasta rapportserie.

Kommunikationsutskottet upprepar sina uttalanden i tidigare betänkan- den om det stora värde som utskottet fäster vid NKTf:s verksamhet.

3.4. Projektverksamheten

Det noteras att NÄT under året förfogade över 5,3 milj. DKK, varav 1,2 milj. DKK anslagits till det nordiska väderradarprojektet i enlighet med den ekonomiska handlingsplanen. De återstående medlen har använts till 12 projekt, varav 3 har startats under året.

3.5. Flygsäkerhet, sjösäkerhet och säkerhet i järnvägstrafiken

Inläggen här är intressanta, och utskottet noterar särskilt det nordiska framträdandet i internationella fora inom luftfartsområdet, det omfattande arbetet på den marina miljös område samt höghastighetståg och automa- tisk hastighetsövervakning av tåg.

3.6. Övrigt

I kommunikationsutskottets betänkande över ministerrådsberättelsen både för år 1985 och år 1986 efterlystes en redovisning av det meteorologis- ka samarbetet, vilket också nu fattas i 1987 års berättelse. Utskottet upprepar ännu en gång sin hemställan om redogörelse för detta samarbete i berättelsen.

4. Trafiksäkerhet

4.1. Nordiska trafiksäkerhetsrådet (NTR)

Under år 1987 har kommunikationsutskottet prioriterat trafiksäkerhets- arbetet mycket högt. Det har inneburit tätare kontakt med NTR under det året än under tidigare år. Kontakterna har särskilt koncentrerats till arbetet med den nordiska handlingsplanen på trafiksäkerhetsområdet och till de nordiska trafiksäkerhetsdagarna.

De nordiska trafiksäkerhetsdagarna (NTD) hölls för andra gången – nu liksom tidigare i Mariehamn.

Kommunikationsutskottet menar att NTD spelar en stor roll i det nordis- ka trafiksäkerhetsarbetet. Under trafiksäkerhetsdagarna träffas de som arbetar för ökad trafiksäkerhet på alla nivåer. Här träffas representanter från de privata organisationerna, från det lokala och regionala trafiksäker- hetsarbetet liksom från det nationella och nordiska.

Som redan nämnts har NTR arrangerat dessa trafiksäkerhetsdagar vid två tillfällen, båda gångerna i Mariehamn. Utskottet menar att det borde

övervägas huruvida ytterligare vinningar kunde göras genom att låta NTD alternera mellan de nordiska länderna.

4.2. Projektverksamheten

Projektverksamheten har under året, liksom även tidigare, varit ambitiös och omfattande. NTR förfogade under det gångna året över 3 milj. DKK. Förutom arbetet med att förbereda den nordiska handlingsplanen på trafiksäkerhetsområdet drevs 26 projekt, varav 17 avslutades under året eller avslutas i början av 1988. Bland projekten märks t. ex. "Äldre trafikanter och trafiksäkerhet", "Låsningfria bromsar" samt projekt om cykling och cyklistar.

5. NORDPOST

Enligt detta avsnitt i verksamhetsberättelsen har NORDPOST under verksamhetsåret ägnat sig åt bl. a. samordning av nordiska synpunkter på det västeuropeiska post- och telesamarbetets organisationer och arbetsrätt, kvalitetsfrågor och erfarenhetsutbyte baserat på ekonomiska rapporter från postverken. Man har också studerat postfrågorna inom EG.

Kommunikationsutskottet erinrar om medlemsförslaget om snabbare postgång, vilket troligen kommer att slutbehandlas under den 36:e sessionen. Av själva medlemsförslaget samt information som utskottet har fått, anses att postservicen – speciellt den tvärgående postgången i Norden – inte riktigt svarar mot förväntningarna. Kommunikationsutskottet förutsätter att ministerrådet verkar för att detta förbättras.

6. NORDTEL

Bland de samarbetsområden som nämns i detta avsnitt av berättelsen märks t. ex. det nordiska mobiltelefonsystemet, den internationella konkurrenssituation som de nordiska teleförvaltningarna nu möter m. m.

Det noteras att en särskild kontaktgrupp inom NORDTEL regelbundet rapporterar läget i de olika länderna då det gäller bredbandsnät och optofibertechnik. Man kan konstatera att samtliga nordiska länder siktar mot utbyggnad av ett digitalt, fiberoptiskt bredbandsnät.

Vidare konstateras att ett nordiskt videokonferensnät har upprättats genom NORDTEL.

Kommunikationsutskottet noterar med tillfredsställelse NORDTELS verksamhet och anser att det nordiska telesamarbetet kan tjäna som förebild för annat nordiskt samarbete. Det nordiska samarbetet har troligen kommit längst inom teleområdet.

7. Nordiskt vägtekniskt förbund (NVF)

I detta avsnitt noteras särskilt temat för NVF:s nästa kongress "Vägen till framtiden", med fokus inställt på den betydelse som ny teknologi, informationsteknik och ADB kommer att få på detta område.

Kommunikationsutskottet har tidigare betonat vikten av att den moderna teknologins utveckling beaktas inom kommunikationssektorn och kommer därför att med intresse följa kongressens resultat och/eller konklusioner. Med hänsyn till den påverkan som denna utveckling kan ha på det politiska ställningstagandet förväntar sig utskottet att i någon form få en avrapportering från kongressen.

8. Turism

8.1. Turistutskottets verksamhet

Enligt detta avsnitt i berättelsen har utvärderingen av det andra verksamhetsåret av marknadsföringskampanjen i Västtyskland samt planeringen för det tredje året utgjort en betydande del av turistutskottets arbete. En annan viktig fråga har varit samarbetet mellan turism och kultur.

Vidare framgår av avsnittet att turismen under verksamhetsåret har tilldragit sig ett ökat politiskt intresse och att dess roll för ekonomi och sysselsättning samt dess regionalpolitiska aspekter har uppmärksammats i parlamenten. Man menar att den nationella turistpolitiken i Norden nu blir allt mera likartad och att det finns behov av en gemensam strategi för utvecklingen av den nordiska turismen.

Kommunikationsutskottet noterar med intresse att turistutskottet har fått 8,1 milj. DKK för projektverksamheten under 1987, varav 6,5 milj. DKK till marknadsföringskampanjen i Västtyskland. Det betyder att 1,6 milj. DKK har beviljats till annan projektverksamhet än till marknadsföringskampanjen. Samtidigt framgår av berättelsen att 2,9 milj. DKK, eller ett belopp som är mer än 80% större än det som beviljades till turistutskottet för annan verksamhet än den anförda marknadskampanjen, har beviljats till turismen inom det regionala samarbetet.

Det framgår inte av berättelsen i vilken mån ministerrådets turistutskott deltar i turismverksamheten inom den regionalpolitiska sektorn. Det framgår heller inte om dessa regionalpolitiska turismsatsningar på något sätt är koordinerade med andra nordiska turismsatsningar eller inte.

På Nordkalotten samarbetar man för att marknadsföra regionen genom projektet "Top of Europe" och har under 1987 startat satsningar på s.k. rörlig turism på Nordkalotten. Inom Västnordensamarbetet har en turistkoordinator finansierats med nordiska medel för att marknadsföra turism i området. Under året har också en "tourist-workshop" arrangerats i Nuuk. Inom skärgårdssamarbetet har man nu efter en större satsning på turism kunnat notera ett ökande intresse för skärgården. Inom gränssamarbetet

Bornholm-Sydöstra Skåne har en gemensam tidning med paketarrangemang producerats. Upplagan har också tryckts på tyska och presenterades under hösten på turismässor i Västtyskland.

Med hänsyn till att man inom det regionalpolitiska samarbetet beviljar större finansiella resurser till turismen än till traditionella projekt inom det övergripande nordiska turistsamarbetet menar kommunikationsutskottet att man i fortsättningen borde rapportera om detta samarbete i kapitlet om turism. Samtidigt betonar utskottet att skilda organ under ministerrådet bör aktivt samarbeta inom turismområdet i Norden.

8.2. Projektverksamheten

Som redan anförts här anvisade ministerrådet 8,1 milj. DKK till projektverksamheten under 1987, varav 6,5 milj. DKK gick till marknadsföringskampanjen i Västtyskland. Det betyder att 1,6 milj. DKK beviljades till den traditionella projektverksamheten. Kommunikationsutskottet upprepar sin tidigare önskan att projektverksamheten inom turismsektorn redovisas i tabellform på samma sätt som projektverksamheten inom samfärdsel och trafiksäkerhet redovisas i berättelsen.

8.3. Nordiskt ungdomsresekort

Rekommendation nr 43/1987 angående inrättandet av ett nordiskt ungdomsresekort har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att göra ett nordiskt ungdomsresekort permanent att kortets pris utgör hälften av priset för Inter-Rail-kortet att kortet kan användas för resor i eget land, samt att undersöka möjligheterna för att utvidga kortets användningsområde till de delar av Norden där kortet hittills inte har kunnat användas.

Ministerrådets meddelande om rekommendationen innebär att de nordiska järnvägsförvaltningarna har utarbetat en ny produkt som skall ersätta det nordiska ungdomsresekortet. Denna nya produkt, som kallas "Nordturist för unga" gäller följande:

Priset blir

- För unga i åldern 12–25 år (inkl.); 75 % av det ordinarie Nordturistpriset för 2. klass, dvs DKK 1.160
- För unga i åldern 4–11 år (inkl.); 50 % av det ordinarie Nordturistpriset för 2. klass, dvs DKK 775
- Kortet gäller i 21 dagar för obegränsat antal järnvägsresor inom Norden samt på färjelederna Stockholm-Åbo (Silja Line), Göteborg-Fredrikshavn (Stena Line) och Kristiansand-Hirtshals (Fred Olsen Lines (KDS))
- 50 % rabatt ges på färjelederna Stockholm-Helsingfors (Silja Line), Köpenhamn-Malmö (Flygbåtarna) och Hjørring-Hirtshals.

Det framgår också av meddelandet att ministerrådet anser att denna nya produkt prismässigt är ett attraktivt alternativ till Interrailkortet, samt att

det inte anses realistiskt att utvidga detta till att omfatta resor till Västnorden, åtminstone inte på den anförda prisnivån.

Med hänsyn till bl. a. det ovan anförda anser ministerrådet för sin del att syftet med rekommendationen är tillgodosett.

Kommunikationsutskottet ansluter sig inte till ministerrådets åsikter utan menar att den klara parlamentariska vilja som framkom vid rådets sessioner 1986 och 1987 bör beaktas. Vidare betonar utskottet sin mening att när ett enstämmigt Nordiskt råd står bakom en rekommendation, får inte olika förvaltningsmodeller i de enskilda nordiska länderna förhindra den parlamentariska viljan.

De nordiska järnvägsförvaltningarna har i sina yttranden ansett att ungdomsresekortet måste kunna försvaras driftsmässigt. Kommunikationsutskottet anser att hänsyn måste tas till flera aspekter. Utskottet menar att de kulturpolitiska aspekterna måste ha en stor tyngd. Ett attraktivt nordiskt ungdomsresekort anses långsiktigt kunna öka den internordiska turismen, öka kunskapen och förståelsen de nordiska folken emellan samt främja intresset för det nordiska samarbetet. Kommersiell hänsyn måste vara sekundärt, även om det anses sannolikt att ungdomsresekortet i framtiden kan bli driftsmässigt attraktivt.

Med hänvisning till det anförda föreslår kommunikationsutskottet att meddelandet om *rekommendation nr 43/1987* läggs till handlingarna i avvakten på nytt meddelande till nästa ordinarie session.

9. Teknik- och datateknologi

I sitt betänkande över ministerrådets berättelse för år 1985 påpekade utskottet svårigheten att få en helhetsbild av verksamheten inom datahandlingsplanen, när rapporteringen huvudsakligen sker i de enskilda fackkapitlen. Då föreslog utskottet att handlingsplanen skulle rapporteras i ett särskilt kapitel på samma sätt som den ekonomiska handlingsplanen.

Denna önskan beaktades i 1986 års berättelse. Kommunikationsutskottet noterade detta med tillfredsställelse och påpekade att denna framställning inte endast förenklar rådets kontroll utan också betonar handlingsplanens betydelse i det nordiska samarbetet.

I fjolårets betänkande behandlades också *rekommendation nr 2/1984* angående en nordisk handlingsplan på datateknologiområdet. Kommunikationsutskottet föreslog då i ett särskilt betänkande avskrivning av rekommendationen. Men i utskottets betänkande över ministerrådets berättelse förutsatte utskottet att datahandlingsplanen hade fått sin fasta plats i ministerrådets verksamhetsberättelse.

Detta har dessvärre inte beaktats i berättelsen för år 1987, vilket gör det omöjligt för utskottet att få en helhetsbild av handlingsplanen som utskottet måste ha för att kunna utöva sin kontrollerande uppgift. Även om man noggrant läser varje fackkapitel för sig, framgår det inte alltid om de

datarelaterade projekt som där beskrivs finns inom datahandlingsplanen eller inte.

Kommunikationsutskottet har under det gångna året, i den mån det har varit möjligt, följt den översyn som under 1987 har gjorts av handlingsplanen. Även om utskottet har gjort detta samt haft ett utmärkt samarbete med RU-Data-gruppens projektsekreterare, menar utskottet att datahandlingsplanen skall behandlas som en helhet i ministerrådets berättelse. Detta är inte bara en fråga för kommunikationsutskottet utan för alla som genom berättelsen vill skaffa sig kunskap om vad som har utträttats under året inom handlingsplanens ramar.

Utskottet utprepar därför sin önskan om att datahandlingsplanen i fortsättningen redovisas noggrant i ett särskilt kapitel i ministerrådets berättelse.

Kommunikationsutskottet noterar hur tekniska och datateknologiskt relaterade projekt nu blir allt vanligare. Enligt berättelsen finns det knappast något område där inte projekt som har med detta att göra finns med.

Vid det seminarium "Nordiska utmaningar i datapolitiken" som kommunikationsutskottet arrangerade i september 1987 framkom bl. a. att den tekniska utbildningen i Norden på något sätt måste både utökas och förbättras samt att fler studenter borde välja den tekniska utbildningen, om inte Norden skall hamna på efterkälken i den internationella tekniska konkurrensen. Utskottet noterar därför med tillfredsställelse att nordiska utbildningsprogram fortfarande prioriteras högt. Särskilt noteras hur tekniken, tekniska frågor och teknisk utbildning har börjat få allt större betydelse i det regionalpolitiska samarbetet. Förutom Basprojektet noteras speciella informationsaktiviteter inom CAD/CAM, etableringen av CAD/CAM-stationen i Vasa samt den gemensamma utbildningen i AMU-centret i Övertorneå inom data- och robottekniken.

Kommunikationsutskottet har tidigare yttrat sig om vikten av det nordiska samarbetet kring lagstiftningen på datateknologiområdet. Det noteras därför att frågan om upphovsrätt och ADB prioriteras inom det juridiska samarbetet. Utskottet följer också med intresse de undersökningar som pågår om konsumenternas reaktion på dagligvarubutikernas datorisering samt projekt om förbrukarrättsliga aspekter vid användning av datateknik vid dagligvaruköp.

Vid det tidigare anförda seminariet om datapolitiken uttalade några föreläsare sitt bekymmer över, som de tyckte, kvinnornas alltför låga deltagande i de tekniska aktiviteterna. Utskottet kommer därför att med stort intresse följa det projekt som påbörjades under året, som syftar till att få fler kvinnor i inflytelserika och ledande positioner på AU/ADB-området samt att undersöka hur fler kvinnor skall kunna stimuleras att utvecklas att nå den nivån.

I det ovan anförda har kommunikationsutskottet yttrat sig om några få projekt och områden inom teknik- och datateknologiområdet. Men det är

svårt att prioritera det ena framför det andra. Utvecklingen inom området är mycket snabb, och Norden måste göra sitt för att både delta i den utvecklingen och påverka den så att våra samhällen kan tillägna sig högteknologins positiva sidor.

Genom ett effektivt samarbete kan de nordiska länderna åstadkomma detta, och med ett gemensamt framträdande i internationella fora kan Norden verka för en gynnsam framtid såväl internationellt som inom Norden.

10. Nordisk handlingsplan för ekonomisk utveckling och full sysselsättning

De delområden inom denna handlingsplan som berör kommunikationsutskottets verksamhetsområden är:

- turism
- meteorologi
- datateknik
- tele- och datakommunikationer
- infrastrukturinvesteringar

Till den nordiska turistkampanjen i Västtyskland satsades under året 6,5 milj. DKK av nordiska medel samt en motsvarande summa av de nationella turistnäringarna. Erfarenheterna av kampanjen anses vara goda och en samordnad kampanj som denna anses medföra betydande fördelar. Det konstateras i berättelsen att kampanjen skall utvärderas efter sitt tredje år.

Jämfört med andra nordiska turismprojekt satsas ovanligt stora belopp på denna kampanj, ca 13 milj. DKK under år 1987. Kampanjen skall enligt handlingsplanen avslutas 1988.

Kommunikationsutskottet följer med stort intresse de resultat som denna kampanj kommer att få för turismen från Västtyskland till Norden.

Fas 1.a i projektet om det nordiska väderrådarnätet avslutades under året. Fas 1.b har påbörjats. Enligt handlingsplanen beräknas projektet kosta 100–150 milj. SEK totalt. Enligt ministerrådets budget för 1988 framgår att beviljningen till detta projekt var 1,2 milj. DKK under 1987 och blir 5,7 milj. DKK år 1988.

Kommunikationsutskottet anser detta vara ett mycket intressant projekt och följer det med intresse.

Det framgår av berättelsen att superdatorprojektet har försenats. Utskottet noterar att rapporten om forskningssamarbetet på superdatorområdet förväntas före den 36:e sessionen.

Data- och telekommunikationsprojekten inom handlingsplanen har i stort sett gått som planlagt. NORDUNET- (datakommunikationssystem för forskarverksamhet) projektets syfte är att utveckla datakommunikationssystem mellan forskningsinriktade datacentraler inom Norden. Här vill kommunikationsutskottet erinra om *medlemsförslag A 820/it* om gemensamt nordiskt informationssystem och gemensam nordisk databank.

Det konstateras att utbyggnaden av digitala, fiberoptiska bredbandsnät fortsätter och att bl. a. länkarna Kemi-Kalis och Vasa-Umeå har öppnats.

Kommunikationsutskottet noterar att en del projekt på infrastrukturuområdet har försenats eller dragits ned, bl. a. till följd av ändrade statsfinansiella förutsättningar och nationella omprioriteringar av utbyggnadsplanerna.

Kommunikationsutskottet anser att redogörelsen för dessa förseningar är otillfredsställande.

Utskottet är väl medvetet om att de statsfinansiella förutsättningarna kan ändras och därmed påverkar den planerade investeringsgraden, men vill ändå kritisera andra förseningar och uppmana ministerrådet att verka för att den ursprungliga handlingsplanen följs i alla huvuddelar.

11. Kommunikationsutskottets förslag

Kommunikationsutskottets diskussioner har lett till nedanstående förslag till yttrande. Med hänvisning till vad som ovan anförts får utskottet föreslå

A. att rådet med anledning av de avsnitt i ministerrådets berättelse som kommunikationsutskottet behandlat antar följande yttrande:

Nordiska rådet hemställer till Nordiska ministerrådet

- att utreda de kostnader som en speciell transportservice för handikappade innebär i jämförelse med kostnaderna vid handikappanpassning av kollektiva transportmedel,
- att inom ministerrådets organisation skapa ett gemensamt forum för att behandla internationella sjöfarts- och luftfartspolitiska frågor,
- att omedelbart se till att konstruktiva förhandlingar igångsätts i syfte att komma fram till tillfredsställande tvärgående flygtrafik i Norden,
- att verka för en harmonisering av den nordiska transportpolitiken,
- att verka för att Norden blir en gemensam transportmarknad,
- att verka för att effektivitetsökningar av de nordiska transporterna också blir miljöförbättrande samt försäkras alla trafikantgruppers mobilitet,
- att ministerrådet aktivt och konstruktivt arbetar för ett permanent ungdomsresekort.

B. att rådet lägger kapitel XIV och kapitel XV i Nordiska ministerrådets berättelse rörande det nordiska samarbetet 1987 (C 1/1988) till handlingarna.

C. att rådet lägger meddelandet om *rekommendation nr 43/1987* angående inrättande av ett permanent nordiskt ungdomsresekort till handlingarna i avvaktan på nytt meddelande till nästa ordinarie session.

Stockholm den 12 februari 1987

Margrete Auken (SF)

Margit Hansen-Krone (H)

Elver Jonsson (fp)

Förman

Sakari Knuuttila (Sdp)

Sirpa Pietikäinen (Kok)

Peder Sønderby (V)

Óli P. Guðbjartsson (B.)

Olof Jansson (ÅC)

Ragna Berget Jørgensen (A)

Wiggo Komstedt (m)

Kaj Poulsen (S)

Olle Östrand (s)

R e d o g ö r e l s e

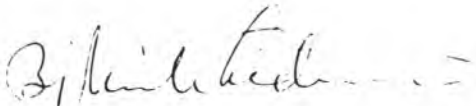
om planerna för det nordiska samarbetet

(överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Nordiska ministerrådet avger härmed till Nordiska rådets 36:e session, i överensstämmelse med Helsingforsavtalet, artikel 64 andra stycket, sin redogörelse om planerna för det fortsatta nordiska samarbetet

Köpenhamn den 19 januari 1988

På Nordiska ministerrådets vägnar

Bjørne Mørk Eidem

Fridtjov Clemet

I N N E H A L L S F O R T E C K N I N G

kap		
1	Allmän bakgrund	2241
1.1	Den konstitutionella bakgrunden	
1.2	1988 års budgetarbete	
1.2.1	Den nya budgetproceduren	
1.2.2	C2-dokumentets utformning	
1.2.3	Budget 1988	
2	Overgripande frågor och bedömningar.....	2243
2.1.1	Det ekonomiska läget	
2.1.2	Ekonomisk integration i Norden	
2.2	Ny ekonomisk handlingsplan för Norden	
2.2.1	Beslut om ny ekonomisk handlingsplan	
2.2.2	Arbetets uppläggning	
2.2.3	Overgripande prioriteringar för den nya handlingsplanen	
2.2.4	Tidplan och rapportering till Nordiska rådet	
2.3	Andra sektorsövergripande planer	
2.3.1	Datahandlingsplan	
2.3.2	Bioteknologisk program	
2.3.3	En fri nordisk transportmarknad	
2.4	Facksektorernas planer	
2.5	Ministerrådets konklusioner	
3	Kultur (Allmänkultur, Utbildning, Forskning).....	2259
4	Energi	2260
5	Miljöbeskyttelse	2262
5.1	Inledning	
5.2	Luftförorening	
5.3	Vatten- och havsförorening	
5.4	Kontroll av kemiska ämnen och produkter	
5.5	Buller	
5.6	Återvändning av avfall	
5.7	Naturskydd och friluftsliv	
5.8	Forskning, ekonomi, övervakning och miljödata	
6	Arbetsmarknad	2268
6.1	Inledning	
6.2	Organisering av verksamheten	
6.3	Mål och arbetsformer för det nordiska samarbetet på arbetsmarknadsområdet	
6.4	Samarbetsprogrammets prioriterade områden	
6.4.1	Den gemensamma nordiska arbetsmarknaden	
6.4.2	Arbetsmarknadens funktionssätt	
6.4.3	Samspelet mellan den ekonomiska politiken och arbetsmarknadspolitik	
6.4.4	Metodutveckling, evaluering m.m.	
6.5	Handlingsplaner	
6.5.1	Den ekonomiska handlingsplanen	
6.5.2	Handlingsplanen för det nordiska jämställdhets-samarbetet	
6.5.3	Kulturhandlingsplanen	
6.5.4	Datahandlingsplanen	
6.6	Effektivitet och utbyte av det nordiska samarbetet på arbetsmarknadsområdet	

7	Arbetsmiljö	2273
7.1	Samarbetsprogram och organisation	
7.2	Arbetsmiljökonvention	
7.3	Arbetsmiljöforskning	
7.4	Arbetsmiljötillsyn	
7.5	Arbetsliv- och arbetsrätt	
8	Social- och hälsovård	2278
8.1	Inledning	
8.2	Planerad verksamhet	
8.2.1	Socialektorn	
8.2.2	Hälsa- och sjukvårdssektorn	
8.2.3	Handikappfrågor	
8.2.4	Rusningsmedel	
8.2.5	Efter- och vidareutbildning	
8.2.6	Tvärsektoriellt samarbete	
8.3	Institutionernas planer	
8.3.1	Nordiska hälsovårdshögskolan	
8.3.2	Nordiska institutet för odontologisk materialprovning (NIOM)	
8.3.3	Nordiska läkemedelsnämnden (NLN)	
8.3.4	Nordiska nämnden för alkohol- och drogforskning (NAD)	
8.3.5	Nordiska nämnden för handikappfrågor (NNH)	
8.4	Permanenta kommittéernas planer	
8.4.1	Nordiska medicinalstatistikkommittén (NOMESKO)	
8.4.2	Nordiska socialstatistikkommittén (NOSOSKO)	
9	Jämställdhet	2282
9.1	Inledning	
9.2	Handlingsplan för det nordiska jämställdhetsarbetet	
10	Industri	2284
10.1	Målsättning	
10.2	Samarbetsorgan	
10.3	Samarbetsplaner	
10.3.1	Ministerrådet	
10.3.2	Institutionerna	
10.3.3	Projekt	
11	Ekonomi och finanspolitik	2287
11.1	Inledning	
11.2	Samarbetsorgan	
11.3	Planerad verksamhet	
11.4	Nordiska ekonomiska forskningsrådet	
12	Byggfrågor	2291
12.1	Inledning	
12.2	Planerad verksamhet 1989-1991	
13	Handel	2294
13.1	Inledning	
13.2	Avveckling av handelshinder i Norden	
13.3	Handelspolitiskt samarbete i övrigt	

14	Regionalpolitik	2296
14.1	Inledning	
14.2	Samarbetets struktur	
14.3	Gränserregionalt samarbete	
14.4	Utrednings- och utvecklingsverksamhet	
14.5	Regionalpolitisk forskning	
14.6	Gemensamma regionalpolitiska stödordningar	
14.7	Framtidsplaner	
15	Transport och kommunikation	2300
15.1	Inledning	
15.2	Transportsektorn och dess utveckling	
16	Trafiksäkerhet	2303
16.1	Inledning	
16.2	Handlingsplanen "Säkrare trafik i Norden"	
17	Turism	2305
17.1	Allmänt	
17.2	Trender inom turismen	
17.3	Inriktning av den framtida verksamheten	
17.4	Verksamheten på kort sikt	
18	Jord- och skogsbruk	2307
18.1	Jord- och skogsbrukspolitiska utredningar samt start av nya aktiviteter	
18.2	Bioteknologi	
18.3	Jordbruksforskning	
18.4	Skogsforskning	
18.5	Forskarutbildningen	
18.6	Genbankssamarbetet	
18.7	Plantförädling	
18.8	Kontrollinstitutionernas samarbete	
19	Fiskeri	2313
20	Konsument	2314
20.1	Inledning	
20.2	Nya planer	
21	Livsmedel	2317
21.1	Inledning	
21.2	Nya planer	
22	Lagstiftning	2319
23	Bistånd	2321
23.1	Samarbetet på biståndsområdet	
23.2	Gemensamt finansierade projekt	
23.3	SADCC	
23.4	Utveckling av samarbetet	
23.5	Samarbete i multilaterala fora	
24	Ovrigt	2324
24.1	Nordiskt tjänstemannautbyte	
24.2	Verksamhetsbidrag	
24.3	Ministerrådsorganisationens utveckling	
Bilaga 1	Oversikt över budget 1987 och 1988	2326
Bilaga 2	Oversättning av kapitel 1-2 till finska	2327
Bilaga 3	Budget- och kontrollutskottets betänkande	2344

1 ALLMAN BAKGRUND

1.1 Den konstitutionella bakgrunden

Med verkan från den 12. februari 1986 trädde de ändringar i Helsingforsavtalet och kulturavtalet i kraft som var resultatet av Nordiska rådets och Nordiska ministerrådets förslag i anledning av utredningen om arbetsformerna i det nordiska samarbetet (NU:1983:9).

Detta innebär bl.a. att fr.o.m. 1987 finns en gemensam budget för hela ministerrådets verksamhet.

Vidare tillfördes två nya bestämmelser i artikel 64 där det nordiska samarbetets finansiering (ministerrådets budget) behandlas. Dels blev det där preciserat att den redogörelse för planerna för det fortsatta samarbetet, som tidigare ingick som en del av årsberättelsen, framtiden skall framläggas i särskild ordning och kompletteras med förslag till budget för det nordiska samarbetet.

Dels infördes en generell bestämmelse om att olika organ inom Nordiska rådet skall ges möjlighet att uttala sig innan ministerrådet låter utarbeta budgetförslaget.

Helsingforsavtalet och kulturavtalets nya bestämmelser kom för första gången till tillämpning i samband med 1988 års budgetarbete. Som ett första led i detta arbete presenterades till sessionen i Helsingfors 1987 planer för det nordiska samarbetet i perioden 1988-1990.

1.2 1988 års budgetarbete

1.2.1 Den nya budgetproceduren

I december 1985 beslöt Nordiska ministerrådet och Nordiska rådet att ändra budgetproceduren för det Nordiska samarbetet fr.o.m. arbetet med 1988 års budget. Tidsplan och teknisk beskrivning av budgetarbetet med 1988 års och delvis 1989 års budget fastställdes under hösten 1986.

I och med fastställandet av budget 1988, i november 1987, slutfördes det första budgetarbetet i enlighet med den nya budgetproceduren.

1.2.2 C2-dokumentets utformning

Till Nordiska rådets session 1987 framlade Nordiska ministerrådet för första gången C2 dokumentet, Planer för det nordiska samarbetet, i dess nya utformning. Vid behandlingen av dokumentet under sessionen framförde Nordiska rådet att man önskade en renodling av dokumentet så att det i högre utsträckning är ett plandokument. Det gäller framför allt avvägningen mellan C1 och C2 dokumenten. Det framfördes även ett önskemål om ramar på total och sektornivåer för de kommande åren. Dessutom betonades det att Nordiska rådets uttalanden och rekommendationer i starkare grad bör utgöra underlag

för arbetet. I de anvisningar som lämnades inför arbetet med C2 dokumentet för 1988 ingick Nordiska rådets synpunkter som en del. Ministerrådet avser att inför 1989 års C 2 dokument ytterligare överväga den framtida utformningen.

1.2.3 Budget 1988

Den 27. november 1987 fattade Nordiska ministerrådet (samarbetsministrarna) beslut om budget 1988 samt ramar för 1989-90. Budgeten uppgår totalt till 564.495.000 DKK. Härutöver har ministerrådet, i överensstämmelse med önskemål från Nordiska Rådet, beslutat att överföra överskottet från 1986 års budget, 4.852.000 DKK, till att utnyttjas under 1988 utöver den fastställda budgeten.

För 1989-90 har ministerrådet som planeringsförutsättning angivit en 3 % reallivsväxt årligen.

Ministerrådet har med budgetbeslutet bl.a. tagit hänsyn till igångsättningen av kulturhandlingsplanen, det industriella centret och insatser på trafiksäkerhetsområdet. Vidare har ministerrådet vid fastställandet av ministerrådsreserven avsatt medel till ett nytt samarbetsprogram om bioteknologi, vilket har översänts till Nordiska Rådet som ministerrådsförslag.

En redovisning över budgetbeslut för 1988 lämnas i bilaga 1.

2 OVERGRIPANDE FRAGOR OCH BEDOMNINGAR

2.1.1 Det ekonomiska läget

Den ekonomiska utvecklingen i de nordiska länderna har under de senaste åren varit gynnsam. Nu finns emellertid flera oroande drag i den ekonomiska utvecklingen och i utsikterna för den närmaste tiden, vilka ytterligare förstärks av den senaste tidens kraftiga kursfall på aktiebörserna. I finansministrarnas gemensamma konjunkturrapport hösten 1987 görs en översikt av det ekonomiska läget i Norden. Vid bedömningen av denna bör beaktas att utvecklingen uppvisar betydande skillnader mellan länderna. Effekterna av de stora förändringarna i aktie- och valutakurser har inte beaktats i konjunkturrapportens prognoser.

I rapporten konstateras att tillväxten i de nordiska länderna sammantagna har bromsats upp kraftigt under 1987.

Det beror uteslutande på utvecklingen i Danmark och Norge. Efter att under 1986 ha legat i linje med tillväxten i OECD-området som helhet beräknas tillväxttakten i Nordens samlade bruttonationalprodukt dämpas 1987 och därmed bli lägre än i övriga industriländer. Utsikterna för 1988 innebär en fortsatt försvagning av tillväxttakten för Nordens del, vilket innebär att skillnaden i tillväxttakt gentemot de övriga OECD-länderna skulle komma att vidgas ytterligare.

Konsumentpriserna ökade betydligt mer i Norden än i övriga industriländer 1986. Särskilt i Island och Norge har inflationen varit hög. Utvecklingen hittills under 1987 innebär att inflationstakten i Norden ligger ca. en procentenhet högre än i övriga industriländer. Skillnaden i inflationstakt har sålunda minskat. För 1988 bedöms inflations- takten i Norden komma att uppgå till omkring 4%, dvs. ungefär samma nivå som den förutsedda för OECD-området som helhet.

Nordens bytesbalans försämrades påtagligt 1986, främst till följd av ett kraftigt omslag i Norge. Bytesbalanssituationen har förbättrats 1987 men underskotten är fortfarande förhållandevis stora. En fortsatt förbättring är att vänta 1988.

Arbetsmarknadsläget i Norden kännetecknas av förhållandevis låg arbetslöshetsgrad. I Danmark och i viss mån i Finland är emellertid arbetslösheten högre än i övriga nordiska länder. Under 1986 och 1987 har andelen arbetslösa i Norden som helhet legat kring 4%. En viss tendens till uppgång kan förutses 1988.

Vart och ett av de nordiska länderna är en viktig marknad för de övriga. Den ekonomiska utvecklingen inom ett nordiskt land påverkar i hög grad utvecklingen inom de andra. En fråga om övriga industriländerna avvikande utveckling avseende den inhemska efterfrågan respektive exportutvecklingen i ett nordiskt land kan därmed sägas ha en förstärkande eller försvagande effekt på tillväxten inom hela Norden.

År 1986 ökade den inhemska efterfrågan i Norden något starkare än i övriga industriländer. För 1987 och 1988 beräknas emellertid den inhemska efterfrågan inom Norden utvecklas klart svagare än i det övriga OECD-området, främst till följd av kraftiga omslag i Danmark och Norge. Även konkurrenskraften förutses, till följd av väntade relativt sett höga löne- och prisökningar, bli försvagad för Nordens del gentemot övriga industriländer såväl 1987 som 1988. Härmed kan den externa efterfrågan gentemot Norden beräknas bli dämpad. Såväl den inhemska efterfrågeutvecklingen som utvecklingen av konkurrenskraften inom Norden kan därmed beräknas ge en försvagande effekt på tillväxten inom Norden 1987 och 1988.

I ett appendix till 1987 års konjunkturrapport redovisas utvecklingen av de nordiska ländernas export och exportens andelar av världsmarknaden från 1970 och framåt. Av redovisningen framgår att de nordiska ländernas samlade export vuxit klart långsammare än de övriga industriländernas under den senaste tioårsperioden. Skillnaderna mellan länderna är påfallande. År 1986 hade Norges marknadsandel för bearbetade varor sjunkit till knappt 70% av nivån 1971. Detta reflekterar uppbyggandet av petroleumsektorn i den norska ekonomin. Motsvarande andel för Sverige hade minskat till omkring 85%. De danska och finska exportmarknadsandelarna var obetydligt lägre än 1971. Alla de fyra nordiska ländernas marknadsandelar har dock under de senaste 3-4 åren uppvisat en likartad och fallande utveckling.

När det gäller förklaringsfaktorerna bakom utvecklingen av marknadsandelarna visar det sig att det relativa exportpriset, dvs. priset på exportörens produkt i förhållande till konkurrenternas pris, delvis kan förklara de kortsiktiga förändringarna i marknadsandelarna, däremot inte den långsiktiga utvecklingen och de skillnader som finns mellan länderna. Metod- och mätproblemen i samband med analyser av marknadsandelsutvecklingen är givetvis stora. Det står emellertid klart att både de relativa exportpriserna och andra faktorer har spelat en viktig roll för utvecklingen av de nordiska ländernas marknadsandelar under 1970- och 1980-talen.

2.1.2 Ekonomisk integration i Norden

Den nordiska samhandeln är betydande. Drygt en femtedel av de nordiska ländernas handel sker med Norden. Samhandeln ökade mellan 1985 och 1986; från 21,2 % till 21,5 % räknat som en del av importen (och från 20,8 % till 22,5 % räknat som andel av exporten). Exporten till de nordiska länderna ökade snabbare än exporten till övriga världen. Ser man till hela 1980-talet, har andelen export till de nordiska länderna varit stabil eller visat en svag tendens till ökning för alla de fem nordiska länderna.

Norden som hemmamarknad är således av stor betydelse - om än i något varierande grad för länderna. Den betydande samhandeln innebär ett beroendeförhållande mellan de nordiska ländernas ekonomiska politik. I en särskild studie som rapporterades i 1986 års konjunkturrapport belystes detta beroendeförhållande. Analysen visar att en ef-

terfrågeökning, med påföljande ökning i importen, leder till icke obetydliga spridningseffekter med ökning av de nordiska ländernas export. Den totala effekten på BNP är dock relativt liten.

En annan aspekt av den ekonomiska integrationen i Norden är företagssamarbetet. Under 1980-talet har en kraftig expansion skett i de nordiska företagens uppköp av och investeringar i företag i Norden (direktinvesteringar). Denna ökade aktivitet har riktats också till länder utanför Norden, men ökningen av de nordiska direktinvesteringarna har sammantaget varit större än ökningen av de totala direktinvesteringarna.

Utvecklingen av direktinvesteringarna skiljer sig mellan länderna. Ökningen av de finska företagens aktivitet är mycket markant, och kan delvis ses som ett inslag i den internationaliseringsprocess som startade relativt sent för finsk industri. Den helt övervägande delen av de finska nordiska investeringarna har skett i Sverige, främst inom gruvindustri och verkstadsindustri. Även de norska direktinvesteringarna i Norden har ökat kraftigt. De har företagits främst i Sverige och i viss mån i Danmark. De största företagsköpen har skett inom energisektorn, bl.a. har Statoil och Norsk Hydro gjort stora investeringar i distributionsföretag. Det största mottagarlandet för svenska direktinvesteringar under 1980-talet har varit Norge, men betydande satsningar har skett också i Danmark och Finland. En av de största affärerna var ASEA:s köp av Strömberg i Finland.

Motiven till direktinvesteringarna har varit sammansatta. Ett skäl har varit att åstadkomma en rationellare produktionsstruktur, med bättre utnyttjande av stordriftsfördelar. Detta motiv synes ha varit starkt inom mogna industribranscher, såsom delar av verkstadsindustrin. Andra skäl synes ha varit att förstärka ställningen på den nordiska marknaden och att samordna FoU-satsningar.

Företagssamgåenden och -uppköp är viktiga instrument för tekniköverföring och samarbete om forskning och utveckling. FoU-samarbetet kan också ske genom samfinansierade projekt. Sådan verksamhet stöds av Nordisk Industrifond. Efterfrågan på fondens projektmedel har ökat starkt de senaste åren. Det är en indikation på att det nordiska FoU-samarbetet i denna form ökar. Nordiska Investeringsbankens resurser har förstärkts och utlåningen har expanderat kraftigt de senaste åren. Det tyder också på en förstärkning av det nordiska företagssamarbetet.

I den nordiska handlingsplanen för ekonomisk utveckling och full sysselsättning "Norden i vekst" (NU 1985:1) fäster man stor vikt vid att en fortsatt utbyggnad av det fackliga samarbetet på företagsnivå äger rum i Norden i takt med att den industriella integrationen fortskrider. Det är angeläget att berörda arbetsmarknadsparter genom avtal söker finna praktiska förutsättningar för att utveckla ett sådant nordiskt fackligt samarbete.

2.2 Ny ekonomisk handlingsplan för Norden

2.2.1 Beslutet om ny ekonomisk handlingsplan

I juni 1987 beslöt de nordiska finansministrarna att låta utarbета ett förslag till ny ekonomisk handlingsplan för Norden. Samtidigt fastställdes ett mandat för arbetet med handlingsplanen. En arbetsgrupp på statssekreterarnivå från finansdepartementet tillsattes för att leda arbetet med den nya handlingsplanen.

I mandatet för statssekreterargruppen framhålls två viktiga förhållanden som bakgrund för beslutet att utarbета förslag till en ny handlingsplan.

För det första pekas på att den ekonomiska utvecklingen i de nordiska länderna har varit mer gynnsam under senare år. Produktion och sysselsättning har expanderat snabbare än på länge. Nu börjar emellertid tillväxten i flera av de nordiska länderna sakta av. Det finns också - i varierande grad - problem med externbalans och kostnadsutveckling.

För det andra framhålls att utvecklingen inom Europeiska gemenskapen (EG) ställer de nordiska länderna inför nya utmaningar. Planerna på att till år 1992 förverkliga den inre marknaden motiverar nya ansträngningar att öka den ekonomiska integrationen i Norden och bygga ut samarbetet med det övriga Europa.

I mandatet anges vidare ett antal insatsområden där konkreta åtgärder kan övervägas. Dessa är infrastrukturinvesteringar, arbetsmarknads- och utbildningsåtgärder, avskaffande av handelshinder, liberalisering av kapitalrörelser, forskning och utveckling, samt vidare exportfrämjande åtgärder, skatte- och avgiftsområdet och regionalpolitik. Åtgärder kan dock komma ifråga även på andra områden.

Den nya planen skall utformas med beaktande av miljöskyddsåtgärder.

Frågan om finansieringen av det nordiska samarbetet bör göras till föremål för ytterligare överväganden i samband med utarbetandet av den nya planen.

Den nya handlingsplanen bör ta vid då den nuvarande handlingsplanen "Norden i växt" löper ut vid utgången av år 1988. Arbetets fortsatta uppläggning framgår av följande redogörelse.

2.2.2 Arbetets uppläggning

Statssekreterargruppen har i sitt inledande arbete diskuterat bl.a följande frågor: handlingsplanens syfte och huvudsakliga inriktning, viktigare åtgärdsområden, organisationen av arbetet med åtgärdsförslag, rapporteringen till Nordiska rådet, budget och finansiering samt behovet av utredningar om ekonomin i Norden.

En viktig del av det inledande arbetet har varit att intiera ett omfattande arbete såväl nationellt som på nordiskt plan med att utarbeta förslag till åtgärder som kan ingå i den nya planen. Utgångspunkten har därvid varit att i största möjliga utsträckning bereda dels ämbetsmannakommittéer och andra nordiska samarbetsorgan möjlighet att föra fram förslag, dels också andra nordiska organisationer såsom företrädare för näringsliv och fackliga organisationer. Sålunda sände arbetsgruppen i september 1987 ett brev till ämbetsmannakommittéer, vissa andra nordiska samarbetsorgan och nordiska organisationer med anmodan att inkomma med åtgärdsförslag.

Parallellt härmed har finansdepartementen nationellt satt igång ett arbete bland fackdepartement m fl för att utarbeta åtgärdsförslag.

I januari 1988 arrangeras ett seminarium med syfte att utveckla och debattera idéer om det nordiska ekonomiska samarbetet. Till seminariet har inbjudits bl a personer från internationella organisationer utanför Norden, från näringslivet, Nordens fackliga samorganisation och forskare.

Förslagen till åtgärder skall komma in omkring årsskiftet 1987-88. De kommer sedan att värderas under våren och fram till hösten 1988. Denna värdering kommer att ske bl a mot bakgrund av underlagsmaterial om den nordiska ekonomin som statssekreterargruppen tar fram och resultat från det nämnda seminariet.

2.2.3 Overgripande prioriteringar för den nya handlingsplanen

Den nya handlingsplanens generella syfte bör vara att främja betingelserna för balanserad ekonomisk utveckling i Norden och att stärka Nordens ställning i omvärlden.

En viktig utgångspunkt för den nya handlingsplanen - och för det ekonomiska samarbetet i Norden överhuvudtaget - är att ta fasta på de stora likheterna mellan länderna. De nordiska länderna är relativt små ekonomier, som till stor del är utsatta för internationell konkurrens. De sociala välfärdsmålen är högt prioriterade, vilket bl.a. avspeglar sig i stor offentlig sektor och stor andel skatter i förhållande till BNP. Den fulla sysselsättningen är i högre grad än i andra industriländer ett centralt ekonomiskt-politiskt mål. Dessa förhållanden ger grund för samverkan och erfarenhetsutbyte om den ekonomiska politiken.

Att de nordiska länderna är små är en annan grund för ekonomiskt samarbete. Inom flera områden har det visat sig vara rationellt att genom samnordiska projekt övervinna de "smålandsnackdelar" som länderna har. Exempel på detta är FoU-projekt och det samarbete som många företag, av eget intresse, bedriver.

Valet av insatsområden och enskilda åtgärder i den nya handlingsplanen bör baseras på de ekonomiska problem och möjligheter som de nordiska länderna står inför. Tidigare har redogjorts för det ekono-

miska läget och de ekonomiska utsikterna i de nordiska länderna. Med de icke obetydliga skillnaderna mellan länderna i minnet, kan man finna flera gemensamma drag. Tillväxten har saktat av. Utveckling av konsumentpriser och lönekostnader är mer ogynnsam i Norden än i omvärlden, även om en viss förbättring skett. Utvecklingen av exportmarknadsandelarna utanför Norden är oroande.

Den nya handlingsplanen bör sikta på att lämna bidrag till en lösning av dessa problem. Det bör dock understrykas att de resursinsatser som kan komma ifråga är alltför begränsade för att påtagligt påverka konjunktursituationen i Norden.

Den ekonomiska handlingsplanen bör därför främst inriktas mot de långsiktiga, strukturella ekonomiska frågorna. En del av de nyss nämnda problemen har sin grund i mer strukturella problem. Det nordiska samarbetet kan lämna viktiga bidrag till att förbättra ekonomins utbudssida och den strukturella utvecklingen. Det är dock angeläget att utveckla analysen av de för de nordiska länderna gemensamma, långsiktiga ekonomiska frågorna. Statssekreterargruppen har därför initierat en studie för att göra en gemensam nordisk långtidsbedömning. Denna studie skall försöka identifiera de viktigaste balans- och strukturproblemen i Norden. Underlaget för undersökningen kommer att vara ländernas nationella långtidsbedömningar och relevanta internationella studier.

EG:s arbete med att fram till år 1992 förverkliga den inre marknaden är en central utgångspunkt för arbetet med den nya handlingsplanen. (En redogörelse för olika nordiska samarbetsåtgärder med anknytning till EG:s inre marknad finns i ministerrådets verksamhetsberättelse C1). EG:s planer avser en rad olika områden: tekniska handelshinder, offentlig upphandling, kapitalrörelser, finansiella tjänster, arbetskraftens rörlighet, skatter och avgifter m.m. Ett viktigt motiv bakom planen för EG:s inre marknad är att det är modern industri, som i högre grad baseras på kunskap och avancerad teknologi än traditionell industri, som särskilt berörs av de hinder för varu- och tjänstehandel och för faktorrörlighet som planen inriktar sig på. En betydande del av Nordens näringsliv är av det slaget, och andelen kan förväntas växa.

I Finland, Island, Norge och Sverige har man redan inlett en anpassning till den nya situation som utvecklingen av EG:s inre marknad innebär. Detta sker såväl nationellt som genom EFTA. Även på nordiskt plan sker, såsom framgått, viktig verksamhet som är led i detta arbete. Den nya ekonomiska handlingsplanen motiverar ytterliggare ansträngningar för att på nordiskt plan anpassa sig till situationen i EG. Statssekreterargruppen har anmodat såväl nationella som nordiska organ att beakta utvecklingen inom EG vid utarbetande av åtgärdsförslag. Vidare har en arbetsgrupp inrättats för att analysera hur planerade och beslutade nordiska kapitalliberaliseringar förhåller sig till EG:s planer på det området.

Utvecklingen inom EG motiverar också ytterligare ansträngningar för

att förstärka och utveckla den ekonomiska integrationen inom Norden. Näringslivet i EG-länderna torde i ökande grad kunna utnyttja fördelarna av en fri, stor och differentierad varu- och faktormarknad. Fortsatta strävanden att utveckla "Norden som hemmamarknad" bidrar till att ge också nordiskt näringsliv motsvarande fördelar.

Med beaktande av att de nordiska länderna inte har samma tillhörighet till EG finns det goda grunder för att söka samnordiska lösningar som svar på de utmaningar som utvecklingen i EG betyder. Detta innebär också nya krav på de nordiska samarbetsformerna om ökad flexibilitet.

En ökad ekonomisk integration kan åstadkommas på flera vägar. Det kan ske genom ökad samhandel, direktinvesteringar och annat företagssamarbete, FoU-samarbete, ökad rörlighet på den nordiska arbetsmarknaden och friare kapitalrörelser. En stor del av det nordiska samarbetet är inriktat på att ge förutsättningarna för ökad integration i dessa olika avseenden. Det finns nu tecken på att de ekonomiska aktörerna också utnyttjar dessa möjligheter, mest tydligt genom ökningen av direktinvesteringar. I andra avseenden är det dock mindre klart hur utvecklingen har varit. Statssekreterargruppen har därför inlett ett utredningsarbete med syfte att kartlägga och analysera hur den ekonomiska integrationen i Norden, i olika dimensioner, har utvecklats under de senare åren. Resultatet av utredningen kommer att vara ett underlag vid utarbetandet av planen.

Arbetet med handlingsplanen befinner sig ännu i ett inledningsskede och det är för tidigt att ta ställning till insatsområden eller enskilda förslag. Ett led i det inledande arbetet har varit att inventera möjliga insatsområden och att preliminärt diskutera dessa. Dessa diskussioner har innefattat bl.a. följande områden: avveckling av handelshinder, infrastrukturåtgärder (innefattande vägar och järnvägar, gassamarbete, elsamarbete, telekommunikationer och miljö), utveckling av kapitalmarknaderna, skatter och avgifter, samarbete om ekonomisk politik och i internationella organ, FoU-samarbete och utbildning, arbetsmarknad, exportfrämjande och regionalpolitik. På dessa områden har gruppen inventerat pågående och planerade nordiska samarbetsåtgärder och preliminärt diskuterat behovet av åtgärder inom den nya handlingsplanen.

Vidare har övervägts hur miljöskyddsaspekterna bör beaktas. Diskussioner har inletts med AK-Miljö, med sikte på att etablera en procedur för bedömning av miljökonsekvenser av åtgärdsförslag.

Frågan om finansiering av det nordiska samarbetet kommer att bli föremål för särskilda överväganden av statssekreterargruppen.

Gruppen har inte tagit ställning till den nya handlingsplanens finansieringsbehov eller budget. Gruppen avser att göra en samlad värdering av alla de åtgärdsförslag som utarbetats nationellt och på nordiskt plan.

2.2.4 Tidplan og rapportering till Nordiska rådet

En viktig fråga är vilken tidsperiod den nya ekonomiska handlingsplanen bör omfatta och hur förslaget till den nya handlingsplanen skall rapporteras till Nordiska rådet.

I ministerrådets överväganden i denna fråga har hänsyn tagits till att följande krav så långt möjligt bör tillgodoses:

- Att förslaget till handlingsplan bör behandlas vid en ordinarie session med Nordiska rådet.
- Det bör finnas möjlighet till öppen, allmän debatt om förslaget.
- Den nya planen bör ta vid direkt då den nuvarande planen löper ut.
- Tidsschemat för den nya planen bör vara anpassat till budgetproceduren för Nordiska ministerrådet.

Den nya handlingsplanen avses omfatta de fyra åren 1989-1992. 1989 bör ha karaktären av övergångsår, innefattande aktiviteter som bör fortsätta av kontinuitetsskäl och en del nya aktiviteter. För de nya aktiviteterna planeras vissa resurser avsättas i budgeten för 1989. Disponeringen av dessa medel bör preciseras i statssekreterargruppens slutrapport hösten 1988 och redovisas på lämpligt sätt i ministerrådets budgetförslag för 1989.

Ministerrådet avser att lägga fram ministerrådsförslag om ny ekonomisk handlingsplan till Nordiska rådets session i Stockholm 1989. Därefter kan den nya planen fastställas av ministerrådet och sedan fortsättningsvis beredas i enlighet med den gängse budgetproceduren inför 1990 och framåt.

2.3 Andra sektorsövergripande planer

2.3.1 Datahandlingsplan

Den datateknologiske handlingsplan udløber med udgangen af 1989. Det er ministerrådets hensigt, at bevillingen for 1989 skal have samme realniveau som i 1988. Ministerrådet vil i forbindelse med budgetlægningen for 1990 tage stilling til i hvilket omfang de enkelte sektorer i ministerrådsorganisationen skal tilføres yderligere midler på baggrund af de midler, der i de forløbne år er tilført sektoren til datateknologiske formål.

Ministerrådet har oversendt de udarbejdede status/evalueringsrapporter vedr. datahandlingsplanens 2 hovedelementer til Nordisk Råd, ligesom de vil undergå en intern remis-behandling i berørte nordiske samarbejdsorganer. Ministerrådet vil i løbet af første halvår 1988 tage stilling til om retningslinjerne for datahandlingsplanen skal justeres i lyset af rapporterne.

2.3.2 Bioteknologisk program

Der er udarbejdet et forslag til et nordisk bioteknologisk samarbejdsprogram, der er oversendt til Nordisk Råd for behandling. Dette forslag må ses i sammenhæng med dels forslaget om at etablere et nordisk industrielt center i Oslo bygget op omkring Nordisk Industriefond, dels forslaget til handlingsplan for det kulturelle samarbejde herunder forskningssamarbejdet. Forslaget vil endvidere blive overvejet i forbindelse med udarbejdelsen af en ny økonomisk handlingsplan.

Det er ministerrådets opfattelse, at forslaget om et nordisk bioteknologisk samarbejdsprogram er et betydningsfuldt supplement til og udbygning af de aktiviteter indenfor bioteknologi, som er iværksat i alle nordiske lande. Det nordiske samarbejdsprogram vil tjene til dels at udbrede bioteknologiens anvendelse i de nordiske lande hurtigere end ellers, dels at gøre det muligt at forbedre den grundlæggende forskningens vilkår indenfor bioteknologi i de nordiske lande.

I det vedtagne ministerrådsbudget for 1988 er der på forskellige områder afsat/reserveret midler til bioteknologisk samarbejde der svarer til programforslagets forventninger. Ministerrådet vil i forbindelse med den ordinære budgetprocedure tage stilling til den senere finansiering.

2.3.3 En fri nordisk transportmarknad

Ett väl fungerande transportsystem är en viktig förutsättning för bibehållandet av konkurrenskraften för den nordiska industrin. Avvikelser från de villkor som gäller för transporten inom EG-området kan medföra fördyringar för nordiska varor jämfört med konkurrentländerna, att transporttiderna förlängs m fl olägenheter.

Berörda sektorer är miljö, finans, regionalpolitik och industri.

Med anledning av EGs beslut om att till 1992 ha genomfört en fri marknad på transportområdet har NAT låtit utarbeta en rapport angående konsekvenserna för de olika transportmedlen i Norden av en sådan fri marknad. På grundval av denna rapport har en arbetsgrupp inom NAT lagt fram ett antal förslag beträffande utveckling av förbindelserna mellan EG och Norden på transportområdet.

NAT presenterade detta material för transportministrarna vid 1987 års minisession, varvid ministrarna beslöt att göra följande uttalande:

"Nordiska ministerrådet har tagit del av NATs rapport och förslag om EG och Norden. Ministerrådet anser det önskvärt att så få hinder som möjligt skall finnas ifråga om transporter mellan de nordiska länderna. Det bör därför eftersträvas att sådana skiljaktigheter som idag finns dem emellan, t ex ifråga om vägtransporterna, undanröjs stegvis genom vidtagande av konkreta harmoniseringsåtgärder. Genomförandet härav bör ske

på sådant sätt att utvecklingen i Norden på transportområdet ligger väl i fas med den utveckling som nu pågår i övriga Europa mot en friare och gemensam transportmarknad. Ministerrådet uppdrar åt NAT att närmare studera dessa frågor och till nästa session i Nordiska rådet framlägga förslag om genomförandet av vad som nu uttalats."

Med anledning av uttalandet kommer NAT att arbeta vidare med förslagen för att kunna lägga fram ett material för transportministrarna till sessionen i Oslo 1988.

Det undersöks för närvarande om de olika åtgärderna för genomförandet kan ingå i den nya nordiska handlingsplanen för ekonomisk utveckling och full sysselsättning.

2.4 Facksektorernas planer

På kulturområdet kommer de närmaste åren att innebära ett målmedvetet fullföljande av de åtgärder som föreslås i den nya kulturhandlingsplanen. Det gäller bl.a. åtgärder för att öka språkförståelsen i Norden, ett program för underlättande av nordbors möjligheter att studera i ett annat nordiskt land, Nordplus, utbyggnad av åtgärder för ökad forskarrörlighet, samt stöd till olika kulturinstitutioner. I denna plan föreslås vad gäller ekonomisk ambitionsnivå att kultursektorn successivt fram t.o.m. 1991 tillförs resurser upp till en nivå som ligger 35 milj. DKK över 1987 års kulturram.

En särskild redovisning av det nordiska idrottssamarbetet kommer att lämnas till 1989 års session. Även det nordiska ungdomssamarbetet kommer att ses över.

Under 1988 kommer energiområdet främst att präglas av arbetet med en ny samsarbetsplan som förutsätts gälla åren 1989-92. I detta arbete ingår en satsning på energi och miljöområdet, särskilt genom en uppföljning av rapporten Världskommissionen för miljö och utveckling. Vidare kommer det fortsatta arbetet inom det nordiska kontaktorganet för atomenergifrågor (NKA) att diskuteras bl.a. med utgångspunkt i det fyraåriga säkerhetsprogrammet som gäller mellan 1985-89.

Den överordnade ramen för det nordiska samarbetet på miljöområdet är fastlagt i ett samsarbetsprogram för perioden 1983-1987. Ett förslag till nytt samsarbetsprogram är under utarbetande, bl.a. genom ett brett upplagt remissförfarande till både Nordiska rådets organ och inom ministerrådets organisation, med avsikt att framläggas till 1989 års session. Detta samsarbetsprogram kommer att bli principiellt uppbyggt och därefter läggas till grund för konkret styrning och prioritering av de enskilda programområdena genom 2-4 - åriga handlingsplaner eller arbetsprogram. Parallellt med samsarbetsprogrammet arbetas bl.a. med ett handlingsprogram mot havsföroreningar där målsättningen också är att kunna presentera ett förslag till 1989 års session.

Det nordiska samarbetet inom arbetsmarknadsområdet sker främst inom fyra huvudområden. De prioriterade områdena som ligger grund för arbetet inom sektorn är främst den gemensamma nordiska arbetsmarknaden, arbetsmarknadens funktionsområde, samspelet mellan ekonomisk politik och arbetsmarknadspolitiken, effektivisering av de arbetsmarknadspolitiska instrumenten samt metodutveckling. För framtiden förutsätts att det tvärsektoriella arbetet kommer att stärkas.

Verksamheten inom arbetsmiljöområdet bedrivs inom ett brett fält med inriktning på i huvudsak forskning, tillsyn samt arbetslivs- och arbetsrättsfrågor. Här utgör området arbetslivs- och arbetsrätt en viktig del av sektorns arbete. I övrigt fortsätter arbetet med uppföljning av de samarbetsområden som fastställdes i samarbetsprogrammet från 1984 samt utarbetandet av ett utkast till arbetsmiljökonvention. Utöver detta kommer det nordiska erfarenhetsutbytet om arbetstidsfrågor att fortsätta, och under 1988-89 särskilt betona småbarnsföräldrarnas behov.

Inom social- och hälsovårdsområdet pågår arbetet med revideringen av det 1982 fastställda samarbetsprogrammet. Ett ministerrådsförslag läggs fram till Nordiska rådet 36:e session i Oslo 1988. Sektorns arbete bedrivs genom projektverksamhet som både är sektorbunden och tvärsektoriell samt inom de fasta institutionerna. Här kan bl.a. nämnas att Nordiska hälsovårdshögskolans utbyggnad fortsätter. Inom projektverksamheten är man igång med efter- och vidareutbildning av socialpersonal på försöksbasis. Arbetet med AIDS-problematiken kommer att fortsätta och förslag till handlingsplan mot cancer kommer att utarbetas under 1988 med syfte att kunna framläggas till 1989 års session. På barnområdet beskrivs barnens premisser. På äldreområdet planeras en undersökning av äldre kvinnors livssituation.

Under 1988 präglas arbetet inom jämställdhetssektorn av den nordiska kvinnokonferensen - Nordiskt Forum - samt av arbetet med en handlingsplan för nordiskt jämställdhetsarbete som avses läggas fram som ministerrådsförslag till Nordiska rådet vid sessionen 1989. Ett viktigt led i handlingsplanen kommer att vara fortsatt satsning på integrering av jämställdhetsarbetet i andra sektorer.

En viktig del av arbetet inom industrisektorn är upprättandet av Nordiskt industriellt centrum i Oslo. Till Nordiska rådets session 1988 läggs ett ministerrådsförslag med sikte på att det nya centret skall kunna starta sin verksamhet den 1. januari 1989. Där bildar Nordiska Industrifonden stommen för den nya verksamheten. Fonden kommer även att ingå i arbetet med det bioteknologiska programmet. Under 1988 genomförs Nordiskt teknologiår.

Till Nordiska rådets session 1989 avses det läggas fram en ny ekonomisk handlingsplan. Arbetet inom sektorn för ekonomi och finanspolitik präglas av detta.

Inom byggsektorn fortsätter arbetet med den av bostadsministrarna under 1987 beslutade handlingsplanen för stabil sysselsättning och

ökad produktivitet. Viktiga delar i arbetet är harmonisering, avveckling av handelshinder och exportfrämjande aktiviteter.

Inom handelssektorn är arbetet med avveckling av handelshinder mellan de nordiska länderna ett viktigt område. I detta sammanhang betonas förhållandet till det arbete som utförs av EG i utvecklingen av den inre marknaden. Vid sessionen 1988 presenteras ett ministerrådsförslag om att permanenta Nordiska projektexportfonden. I och med detta beslut avses institutionen få utvidgade arbetsuppgifter.

Inom det regionalpolitiska området utgör det gränsregionala samarbetet tyngdpunkten i verksamheten. Arbetet syftar till att bygga upp fungerande samarbetsregioner i områden där riksgränser utgör hinder för utveckling. Som ett led i detta arbete kommer det att läggas större tyngd på åtgärder som bidrar till att forsknings- och utbildningsinstitutionerna allt starkare engagerar sig i kompetenshöjning och kunskapsbyggnad i regionerna.

Ett annat område som är ett viktigt tema i det framtida regionalpolitiska arbetet är förstärkning av infrastrukturutvecklingen.

Transportsektorns huvuduppgift är bl.a. att åstadkomma effektiva transporter och kommunikationssystem samt att säkra ett bättre resursutnyttjande. För att nå detta krävs satsningar på forskning och utvecklingsarbete. Viktiga insatsområden i framtiden är bl.a. informationsteknologi, infrastrukturinvesteringar och telekommunikation. Den negativa påverkan på miljön avses belysas tvärsektorielt i samarbete med ämbetsmannakommittéerna för miljö och energi.

Med anledning av EG:s beslut om genomförande av en fri transportmarknad inom EG till 1992 intensifieras arbetet med att minimera hinder för transporter mellan de nordiska länderna.

Till sessionen 1988 läggs det från trafiksäkerhetssektorn fram ett ministerrådsförslag om en handlingsplan för ökad trafiksäkerhet. Denna kommer att initiera förslag till nordiska trafiksäkerhetsåtgärder samt förslag till problemområden för den nordiska trafiksäkerhetsforskningen.

Inom turistsektorn är bl.a. utarbetandet av bättre statistik över konsumtion av turismutbudet ett viktigt område. En annan viktig fråga är turismens betydelse som inkomstkälla, särskilt ur regionalpolitisk synpunkt. I anslutning till den stora kultursatsningen på Japan har ett samarbete om en modell för samverkan kultur/turism, inlets.

En planering pågår i syfte att föreslå en treårig nordisk marknadsföringskampanj i USA.

En översyn av det nordiska samarbetsprogrammet för turism påbörjas 1988.

Några av de viktigaste områdena som planeras inom jord- och skogs-

brukssektorn för de kommande åren är utvecklingen av alternativa produktionsformer och produktioner som kan klara de krav som ingår som nya element i de kommande årens lantbrukspolitik, särskilt med hänsyn till resurs- och miljöanvändningen. Detta betonas särskilt i rapporten från Världskommissionen för miljö och utveckling. Programområdet kommer att prioriteras högt i anslutning till genomförandet av handlingsplanen. Jord- och skogsbrukssektorn berörs i hög grad av förslagen i det bioteknologiska handlingsprogrammet.

Fiskerisektorn som tillkom 1986 har succesivt utbyggts. Några av de områden som främst har prioriterats är akvakultursamarbete och fiskeriforskning.

Nordiska ämbetsmannakommittén för fiskerifrågor har startat utarbetandet av ett samarbetsprogram inom fiskeriområdet som avses presenteras vid Nordiska rådets session 1989.

För konsumentområdet är avveckling av handelshinder genom harmonisering av produktsäkerhetskrav och produktinformation särskilt med hänsyn till utvecklingen inom EFTA/EG, ett viktigt arbetsområde. Anpassningen till EG:s inre marknad särskilt avseende produktsäkerhetskraven är ett annat viktigt område.

Det permanenta nordiska utskottet för livsmedelsfrågor (PNUN) lägger fram ett förslag till nordiska rådets session 1988 om ett nytt samarbetsprogram för livsmedelsfrågor.

Viktiga frågor i samarbetsprogrammet är avveckling av handelshinder med sikte på ett harmoniserat regelverk för matvaror samt evaluering av den nationella uppföljningen av harmoniseringsförslagen, och förebyggande av problem relaterade till kosten.

Inom nordiska ministerrådet sker även samarbete på lagstiftningsområdet. Där behandlas bl.a. frågor om ekonomisk kriminalitet. Justitieministrarna har även startat ett forsknings- och kartläggningsarbete om aktiebolagsrätten. Samarbetet inom lagstiftningsområdet finansieras i huvudsak nationellt.

Till Nordiska rådets session 1988 läggs det fram ett ministerrådsförslag om ett program för nordiskt biståndssamarbete. Viktiga punkter i detta program rör formerna för nordiskt biståndssamarbete vid stöd till biståndprojekt, utvecklingen av samarbetet och de fortsatta kontakterna med SADCC-länderna och uppföljning av frågor som väckts i rapporten från Världskommissionen för miljö och utveckling. En annan viktig punkt är koordineringen av den nordiska hållningen i olika internationella sammanhang.

2.5 Ministerrådets konklusioner

Den hittillsvarande utvecklingen av den nordiska budgeten har generellt inneburit större ökningstal än vad som gäller för de nationella budgeterna i de nordiska länderna.

Den för 1988 i november beslutade budgeten för ministerrådets verksamhet innebär en real ökning på 3% jämfört med 1987 års budget. Det totala budgetutrymmet för 1988 förstärks härutöver med nära 5 milj. DKK genom beslutet att återföra 1986 års överskott till verksamheten. Den fortsatta utbyggnaden av Nordiska hälsovårdshögskolan innebär att de nordiska länderna totalt härutöver ökar sina insatser på detta område i reala termer med c:a 3 milj. DKK.

De resurser som ställs till förfogande för 1988 tas i första hand i anspråk för att fullfölja pågående aktiviteter såväl på institutionsområdet som inom sektorernas projektverksamhet.

Härutöver har i 1988 års budget avsatts resurser för att kunna starta nya eller utökade aktiviteter som följer av presenterade ministerrådsförslag på olika verksamhetsområden.

Till Nordiska Rådets session 1988 lägger ministerrådet fram ett antal förslag som i större eller mindre omfattning har ekonomiska konsekvenser för ett antal år framåt.

Förslag med större ekonomiska konsekvenser är främst kulturhandlingsplanen, bioteknologiskt handlingsprogram och inrättandet av industriellt center i Oslo.

För det bioteknologiska handlingsprogrammet är det avsatt 25 milj. DKK för 1988. I det underlag för programmet som utarbetats av en särskild arbetsgrupp framgår att man där räknar med att fullföljande av planen kräver 245 milj. DKK under en femårs-period.

Vad gäller kulturhandlingsplanen har medel avsatts på kultursektorns dispositionsmedel för att redan under 1988 kunna påbörja genomförandet av de åtgärder som föreslås. Fram till 1991 kommer kultursektorn, enligt ministerrådsförslaget, att successivt behöva tillföras resurser så att man uppnår en nivå som ligger 35 milj. DKK över 1987 års nivå.

Ett fullföljande av inrättandet av ett industriellt center i Oslo innebär, enligt ministerrådsförslaget, att 10 milj. DKK behöver avsättas 1989 för att öka med ytterligare 5 milj. DKK per år fram till 1991 då centret förutsätts vara utbyggt.

För att genomföra ministerrådsförslagen om permanentning av Nordiska Projektexportfonden, samarbetsprogram inom livsmedelsområdet, reviderat samarbetsprogram inom social- och hälsovårdsområdet samt handlingsplan för ökad trafiksäkerhet behöver också resurser tillföras under kommande budgetår.

Vad beträffar ministerrådsförslagen om samarbetsprogram för biståndssamarbete, ordning för "mjuka" projektinvesteringsslån samt permanentning av NIB:s regionallåneordning förutsätts inga ekonomiska konsekvenser på den nordiska budgeten.

Vid sidan av detta pågår också arbetet med en ny ekonomisk handlingsplan. Arbetet med denna plan har utförligt redovisats under avsnitt 2.2. Vilka ekonomiska konsekvenser för den nordiska budgeten som följer av förslagen i det sammanhanget är ännu för tidigt att ha någon uppfattning om. Vilken inriktning den nya ekonomiska handlingsplanen kommer att ha framgår däremot av vad som redovisats i det föregående.

Ett brett kartläggningsarbete av tänkbara åtgärder inom de olika sektorerna har påbörjats. Det framgår också av de planer som presenterats av flera fackområden att arbetet med att ta fram förslag till åtgärder som bör ingå i den ekonomiska handlingsplanen har prioriterats högt. Även om många facksektorer förutsätter att deras förslag kommer att ingå i den nya handlingsplanen är det viktigt att påpeka att mycket arbete ännu återstår innan det slutliga förslaget till en ny ekonomisk handlingsplan kan presenteras för Nordiska Rådet.

Ett viktigt inslag i den nya budgetproceduren är att skapa långsiktighet i den ekonomiska planeringen för att därigenom få ett bättre prioriteringsunderlag.

De ekonomiska konsekvenserna av de förslag som läggs fram måste ställas i relation till det finansiella utrymme som kan bedömas vara tillgängligt i ett flerårigt perspektiv. Ministerrådet har beslutat att budgetarbetet för 1989 och 1990 kan utgå från en real tillväxt i budgeten om 3% per år som planeringsförutsättning.

Det är inom detta finansiella utrymme som dels redan lagda och dels eventuella nya förslag planeringsmässigt skall inrymmas.

De verksamheter som finansieras från den nordiska budgeten är till viss del av mer permanent karaktär, t.ex. institutionerna. En stor del av den övriga verksamheten består av projektverksamhet där det enskilda projektet sällan har en varaktighet överstigande 2-3 år. Projektverksamhetens relativt sett mindre bundna karaktär skapar goda förutsättningar för att frigöra resurser från sektorer med lägre prioritet till sektorer som fått en ökad vikt i det nordiska samarbetet.

Därtill bör hållas i minnet när det framtida finansiella utrymmet skall bedömas att flera nu pågående program av både tvärsektoriell karaktär och sektorsanknutna kommer att upphöra under den framförliggande planeringsperioden.

Här kan, som exempel på sådana program som upphör, nämnas först och främst den nuvarande ekonomiska handlingsplanen, total utgiftsnivå 1988 på c:a 66 milj. DKK. Den datateknologiska handlingsplanen upphör efter 1989 varvid drygt 37 milj. DKK frigörs. Ett annat exempel på resurser som frigörs redan till 1989 är de medel som för 1988 avsatts till Nordiskt Forum.

En slutsats som kan dras av föregående resonemang är att det bör finnas goda förutsättningar att kunna fullfölja önskvärda satsningar

på prioriterade områden. En given utgångspunkt är dock att de nya satsningarna måste prioriteras mot pågående aktiviteter inom den totalram som angivits som planeringsförutsättning. Den generella reala ökningen som angivits avser totalbudgeten där de enskilda sektorerna inte kan utgå från en ökad framtida medelstillelning utan tvärtom kan tvingas prioritera sin verksamhet i ett lägre resursalternativ. Detta kräver att sektorerna skall göra avvägningar mellan de olika önskemålen inom sektorn. På detta sätt kan en ökad flexibilitet inom den totala budgetramen uppnås.

Ett uttryck för vad som är prioriterade områden under närmast kommande år ges genom de ministerrådsförslag som läggs fram till den 36:e sessionen och de som är planlagda till den 37:e sessionen. Härutöver är det viktigt att tillse att tillräckliga resurser kan avsättas i kommande budgetar för fullföljande av inledda satsningar på miljöområdet och avveckling av handelshinder.

3 KULTUROMRADET (Allmänkultur, Utbildning, Forskning)

Ministerrådsförslag til handlingsplan for det nordiske kultursamarbeid (rek.nr. 2/1986/k) er framsendt til behandling på Nordisk råds 36. sesjon i Oslo 1988. Forslaget omfatter kulturavtalens tre virkeområder: utdanning, forskning og annen kulturell virksomhet. I forslaget beskriver ministerrådet fremtidsplanene på de tre nevnte virkeområder. Disse planene vil danne grunnlaget for ministerrådets budsjettering i år 1989 og virker som kulturavtalens planeringsdokument i årene fremover.

Huvudsyftet med handlingsplanen är att vitalisera och stärka den nordiska kulturgemenskapen. Viktiga åtgärder i detta arbete är bl.a. att öka språkförståelsen i Norden. Som ett led i detta föreslås stöd till utgivning av pedagogiskt material samt utvecklingsarbete för att få bättre datatekniska och audiovisuella hjälpemedel inom språkundervisningen. För att öka nordbors möjligheter att studera en period i ett annat nordiskt land upprättas ett speciellt program, **NORDPLUS**.

Inom forskningsområdet kommer olika åtgärder att vidtas för att bygga ut kontakterna mellan forskarna och forskningsmöjligheterna i Norden. Detta gäller främst utvecklingen av Nordiska forskarutbildningskurser samt försöksverksamhet med nordiska gästprofessorer.

Inom det allmänkulturella området föreslås en stärkning av de nordiska kulturinstitutionerna som Nordiskt konstcentrum, Nordens hus och institut, och ett allmänt ökat kulturutbyte. Vidare föreslås inrättande av ett designpris. Hur det nordiska folkbildningsarbetet skall organiseras kommer att diskuteras under året mellan berörda parter.

Ministerrådets planer för bioteknologiskt forskningssamarbete beskrivs i det särskilda ministerrådsförslaget om detta ämne som även har framlagts för behandling på den 36:e sessionen. Där redovisas ambitioner och resursbehov och någon ytterligare presentation ges därför inte här.

Utöver kulturhandlingsplanen och det bioteknologiska samarbetsprogrammet kommer även Nordiska forskningspolitiska rådets riktlinjer, som efter behandling vid Nordiska rådets 35:e session av ministerrådet antogs i februari 1987, att ligga till grund för verksamheten under de kommande åren. En av de arbetsuppgifter som anges i riktlinjerna, nämligen en analys av de resurser som totalt beviljas till forskningsändamål av ministerrådet, kommer att förberedas under 1988. Avsikten är att i nästa års plandokument ge en första redovisning, där ministerrådets FoU-verksamhet kommenteras ur allmän forskningspolitisk synvinkel.

Härutöver kommer en särskild redovisning av det nordiska idrottssamarbetet att lämnas till 1989 års session. Även det nordiska ungdomssamarbetet kommer att ses över.

4 ENERGI

1988 markerer avslutningsåret for den eksisterende samarbeidsplan på energiområdet. Man vil på en aktiv måte søke å slutføre samarbeidsplanen med en mest mulig positiv målsetning. Ikke minst ved en spesiell satsning på energi og miljøområdet.

På sesjonen i Stockholm i 1989 vil energiministrene legge frem et ministerrådsforslag om en ny samarbeidsplan på energiområdet. Det er foreslått at den nye plan skal være fire-årig med start i 1989. En arbeidsgruppe som skal forberede ministerrådsforslaget er allerede nedsett og i full virksomhet. Det vil bli foreslått en ytterligere satsning på energi og miljøområdet, herunder oppfølging av Brundtlands-rapportens rekommendasjoner. Det tradisjonelle energisamarbeid innenfor områdene energiøkonomisering, energiplanlegging, eksport, olje og gass forutsettes også videreført.

Den nye samarbeidsplanen vil også ta høyde for de forslag på energiområdet som vil bli foreslått i finansministrenes nye økonomiske handlingsplan innenfor energiområdet. Den skal også fremlegges som et ministerrådsforslag på sesjonen i Stockholm.

Det store nordiske energiforskningsprogram finansieres med nasjonale midler men administreres av Nordisk Ministerråds Sekretariat. Programmet omfatter områdene, oljegeologi, oljeteknologi, bioenergi, fjernvarme og faste brenslere. Det er rimeligvis full enighet om å styrke det nordiske samarbeidet og at dette primært skal skje ved å styrke basiskompetansen ved høyskoler og universiteter. I utgangspunktet skal dette gjøres ved å stille lønnsmidler til rådighet som midler til reiser, seminarvirksomhet mv.

Programmet vil bli evaluert våren 1988. Energiministrene vil ta stilling til videreføring av programmet sommeren 1988.

Med basis i bl.a. et medlemsforslag fra Nordisk Råd "om økat samarbeide om utnyttjande av naturgas i energiforsörjningen" vil Nordisk Ministerråd avholde et seminar i Stockholm 14 og 15 mars 1988 om et nordisk naturgassmarked.

Embetsmannskomiteén har vedtatt at all prosjektvirksomhet som er finansiert av EK-E skal evalueres. Dette arbeidet vil bli tilrettelagt og den praktiske gjennomførelsen vil bli påbegynt i 1988.

Nordisk kontaktorgan for atomenergispørsmål (NKA)

På atomenergiområdet sørger Nordisk Kontaktorgan for Atomenergispørsmål (NKA) for nære kontakter mellom de ansvarlige ministerier og myndigheter samt andre kredse, som er involveret i spørsmål om atomenergi og dens sikkerhetsaspekter.

NKA vil arbeide for at den nødvendige kompetence opretholdes og vi-

dereudvikles i Norden for at man skal kunne behandle de spørgsmål, som bliver aktuelle i de enkelte lande og i det internationale samarbejde. NKA vil også fremme nordisk samarbejde om de tekniske og videnskabelige spørgsmål, f.eks. varsling og information vedr. nukleære anlæg, affaldshåndtering og transport.

NKA vil arbejde videre for en fælles nordisk optræden i de internationale organisationer, specielt IAEA og OECD/NEA.

Det fireårige sikkerhedsprogram 1985-89, som blev vedtaget af ministerrådet i 1984 og justeret efter Tjernobyl-ulykken i 1986, vil blive videreført af NKA's komité for sikkerhedsforskning NKS og afsluttet i 1989. Der vil blive lagt vægt på en bred udnyttelse af resultaterne. Overvejelser om fortsat projektarbejde efter 1989 vil fortsætte. NKA's fortsatte aktiviteter vil bli drøftet av Nordisk Ministerråd (energiministre) på deres sommermøde i 1988.

5 MILJØBESKYTTELSE

5.1 Inledning

Den overordnede ramme for det nordiske miljøsamarbejde inden for Nordisk Ministerråd er fastlagt i et samarbejdsprogram 1983-87. Ministerrådet har i 1987 udarbejdet forslag til et nyt samarbejdsprogram. Programmet er i november 1987 sendt til høring hos en bred kreds af nordiske samarbejdsorganer. Det er endvidere den 10. december 1987 sendt af Nordisk Ministerråd (miljøministrene) til Nordisk Råd med henblik på udveksling af synspunkter og forslag. Et ministerrådsforslag vil blive udarbejdet i 1988 med henblik på fremlæggelse til sessionen i 1989.

Forslaget til nyt samarbejdsprogram, som vil blive anvendt som arbejdsgrundlag i 1988, er mere langsigtet og principielt end tidligere programmer om miljøbeskyttelse. Det er opbygget efter de principper, som er fremført af Verdenskommissionen for Miljø- og Udvikling om tværfaglighed, integrering af miljøspørgsmålene i samfundspolitikken forskellige sektorer og et internationalt syn på miljøbeskyttelsesarbejdet. Programmet pointerer også det ansvar, som forskellige sektormyndigheder har inden for sine respektive virksomhedsområder.

Det nordiske miljøsamarbejde er blevet stadig mere centralt og politisk aktuelt. Ministerrådet har vedtaget en række beslutninger om konkrete foranstaltninger og målsætninger på f.eks. støj-, luft- og havforureningsområdet. En forudsætning for at opnå resultater er, at der også gennemføres et kvalificeret nordisk udredningsarbejde. De nordiske lande afsætter hver især store ressourcer til miljøbeskyttelse. Ved at arbejde sammen fællesnordisk vil man kunne spare ressourcer gennem arbejdsfordeling og udveksling af erfaringer på en lang række centrale miljøområder.

De nordiske lande arbejder i stigende omfang sammen internationalt på miljøområdet. Tilsammen har Norden mulighed for at spille en pådrivende rolle og varetage fælles interesser. Dette kræver dels koordination inden møder inden for internationale organisationer og konventioner, dels at der produceres det nødvendige fælles faglige grundlag.

Den konkrete styring og prioritering af virksomheden vil ske ved hjælp af 2-4-årige handlingsplaner eller arbejdsprogrammer for de enkelte fagområder.

Budgettet for projektvirksomheden er i 1988 fastsat til 12.904.000 DKK. Halvdelen eller 6.030.000 DKK går til arbejde med bekæmpelse af luftforurening, jfr. handlingsplanen mod luftforurening, som blev vedtaget af Nordisk Ministerråd (miljøministrene) den 7. oktober 1987.

Med den interesse der er for miljøspørgsmål i alle de nordiske lande vil presset på budgettet i årene fremover formentlig være stigende. I 1988 var der projektansøgninger for godt 18 millioner DKK, således at

en del projekter måtte bortprioriteres eller udskydes.

Områder, som vil blive opprioriteret, kan kræve øgede ressourcer. Det gælder f.eks. havforurening, hvor en handlingsplan er under udarbejdelse. Det gælder endvidere udviklingen af renere og mere affaldsfrie teknologier, og udvikling af erstatningsstoffer for miljøfarlige stoffer som anvendes i produktionen. Der er tale om områder, hvor de nordiske lande kan markere sig udadtil gennem samarbejde.

Det nordiske samarbejde i forbindelse med atomuheld og radioaktiv forurening er blevet vurderet af en embedsmandsgruppe. Ministerrådet vil i 1988 tage stilling til, hvordan samarbejdet på fællesnordisk plan skal drives fremover, herunder om der er behov for øgede ressourcer på miljøområdet til dette arbejde.

I det følgende er planerne for nogle af de vigtigste områder inden for det nordiske miljøsamarbejde omtalt.

5.2 Luftforurening

Ministerrådets handlingsplan mod luftforurening er rammen for det nordiske projektsamarbejde på dette område, som er prioriteret højt. Ministerrådsforslaget, som blev fremlagt til sessionen i 1987 havde som bilag, dels et detaljeret projektprogram om luftforurening 1987-89, dels et program for overvågning af effekter af langtransporteret luftforurening. Handlingsplanens økonomiske rammer er godt 6 mill. DKK pr. år i perioden 1987-89.

Det højest prioriterede område er at videreføre og forstærke de nordiske landes indsats i arbejdet med at reducere de langtransporterede luftforureninger til Norden, et arbejde som hovedsaglig finder sted inden for rammen af ECE-konventionen. Det drejer sig især om at skaffe teknisk-videnskabelig dokumentation med hensyn til at konkretisere, hvilke belastninger og koncentrationer, som forskellige miljøtyper kan tåle uden at der opstår skadelige effekter ("critical loads"), modelberegninger, først og fremmest af transport, forvandling og afsætning af luftforureninger, og omkostnings- effektivitetsvurderinger. Gode kundskaber på disse områder vil være helt afgørende i det videre arbejde med bindende aftaler om at reducere udslip af kvælstofoxider og yderligere aftaler om nedskæringer af svovludslippene udover 30%.

Biltrafikken er den vigtigste kilde til luftforureninger i byer, samtlig som biltrafikken i Europa er en hovedkilde til langtransport af bl.a. kvælstofoxider til Norden. Arbejdet med hensyn til at indføre skærpede krav til udstødningsgasser fra biler - bilavgasser - vil blive fortsat.

Arbejdet med kortlægning af dioxinforekomster og risikovurderinger af dioxinbelastningen i Norden vil blive videreført med henblik på at vurdere og iværksætte konkrete foranstaltninger.

Globale luftforureninger, særligt nedbrydning af ozonlaget og akkumulering af gasser, som giver global temperaturøgning, den såkaldte drivhuseffekt, får stadig større betydning. Ministerrådet vil øge sin indsats på dette område i årene fremover.

Inden for de nordiske lande er arbejdet med hensyn til overvågning af effekter på miljøet på grund af luftforureninger langt fremme. Dette er vigtigt, fremfor alt fordi Norden udsættes for langtransporterede luftforureninger, som overvejende kommer fra andre lande.

Ministerrådet vil vurdere resultaterne af projektsamarbejdet jævnligt med henblik på forslag til fællesnordiske foranstaltninger, og omfanget af fortsat teknisk-videnskabeligt samarbejde vil blive vurderet.

5.3 Vand- og havforurening

Ministerrådets indsats på vand- og havforureningsområdet vil blive fastsat i en nordisk handlingsplan mod havforurening, som er under udarbejdelse. Et ministerrådsforslag vil blive udarbejdet i 1988 med henblik på fremlæggelse til sessionen i 1989.

Forureningssituationen i de nordiske landes kyst- og havområder er blevet stadig forværret. Det er et problem, som nødvendigvis må løses i fællesskab, og hvor en fællesnordisk holdning vil kunne påvirke udviklingen i bred international sammenhæng.

Hovedområder, som må behandles i handlingsplanen, er foranstaltninger mod tilførslen af svært nedbrydelige organiske stoffer og begrænsninger af udslip af næringssalte til havene, begrænsninger af luftforureningsudslip af metaller, som belaster havene og ophør af dumpning og forbrænding af farligt affald til havs. Handlingsplanen vil således indeholde forslag til foranstaltninger af betydning for industri, jordbrug, kommuner og trafik.

Handlingsplanen vil også indeholde en vurdering af behovet for fællesnordisk forskning og udredning. Det er sandsynligt, at ressourcerne til dette område må øges i årene fremover.

Det nordiske forsknings- og udviklingssamarbejde med hensyn til bekæmpelse af kemikalieulykker sigter mod at lægge et forslag til en nordisk strategi og til ambitionsniveauet for beredskabet for kemikalieulykker frem til beslutning i ministerrådet i begyndelsen af 1989.

5.4 Kontrol med kemiske stoffer og produkter

Der er i 1987 udarbejdet udkast til en virksomhedsplan for perioden 1988-90. Forudsætningerne for et praktisk nordisk samarbejde inden for kemikaliekontrollens område er gode. Synet på sundheds- og miljørisiko i forbindelse med anvendelsen af kemikalier er det samme, hvilket har ført til en ensartet lovgivning. En ensartet industristruktur medfører store ligheder i kemikalieanvendelsen og forbrugernes anvendelse af kemikalier stemmer stort set overens. De nordiske kemi-

kalieproducenter betragter Norden som deres hjemmemarked.

Ved en samordning af kemikaliebestemmelserne sigtes mod et ensartet og højt beskyttelsesniveau for mennesker og miljø. Ensartede risikovurderinger vil samtidigt kunne medvirke til at fjerne hindringer for den frie handel og give økonomiske fordele for såvel myndigheder som industri. Arbejdet sigter mod at give et direkte grundlag for myndighedernes beslutninger og retter sig mod de krav som stilles til producenter, importører og andre leverandører. Kundskabsopbygningen fremskyndes ved at dobbeltarbejde undgås, således at tilgængelig sagkundskab kan udnyttes effektivt.

Der vil blive arbejdet med samordning af regler og rutiner for kemikalieovervågning. Bl.a. vil der blive udarbejdet regler for, hvordan miljøfarlige eller sundhedsfarlige kemikalier skal mærkes eller forsynes med produktinformation. Kemikalier med kræft- og allergifremkaldende egenskaber og kemikalier, som kan medføre risiko for arveegenskaber har høj prioritet. Endvidere vil der blive arbejdet med metoder til udvælgelse og prioritering af eksisterende farlige kemikalier. Samarbejdet med jord- og skovbrugsområdet om vurdering af bekæmpelsesmidler vil blive fortsat.

Nordisk Ministerråd (miljøministrene) vedtog i oktober 1987 en handlingsplan for reduktion af ozonnedbrydende stoffer. En vigtig arbejdsopgave bliver at udarbejde grundlag for samordnede nationale foranstaltninger for at mindske anvendelsen af ozonreducerende stoffer, klorfluorcarboner og haloner. Der er bl.a. tale om udvikling af ny teknologi, som kan få betydning internationalt.

5.5 Støj

Det nordiske samarbejde på støjområdet har givet betydelige resultater, både med hensyn til en bedre udnyttelse af landenes samlede ressourcer, specielt til undersøgelsesvirksomhed, og med hensyn til ensartet administration i landene.

Der vil blive arbejdet videre med at skabe grundlag for at mindske støjen fra vejtrafik for at gennemføre den fællesnordiske målsætning om et støjniveau på maksimalt 80 dB (A) for alle typer af motorkøretøjer. Med hensyn til tunge køretøjer bør beslutning træffes snarest muligt inden 1990.

De nordiske landes indsats med hensyn til støjs effekter har vakt international opmærksomhed. Resultaterne af forsknings- og udredningsprogrammet om støjs effekter på mennesker vil i 1988 i Stockholm blive præsenteret på en international kongres om støj som et sundhedsproblem (Noise '88), som ministerrådet har medvirket i planlægningen af. Foreløbige resultater viser, at der også fremover vil være behov for forskning om støjs effekter. Den fremtidige forskning vil blive mere rettet mod konkrete foranstaltninger og i første række se på specifikke effekter.

5.6 Genanvendelse og affald

I de nordiske lande er der inden for de seneste år sket en opprioritering af affalds- og genanvendelsesområdet, herunder indsatsen mod miljøfarligt affald. Der er nationalt afsat øgede økonomiske og administrative ressourcer på området. Der findes i princippet 3 måder, hvorpå man kan angribe de miljøproblemer, som forårsages af affald. For det første bør affaldet håndteres, så udslip af skadelige stoffer til luft, vand og jord minimeres. For det andet bør affaldsmængderne reduceres ved genanvendelse af produkter og materialer eller energigenvinding. For det tredje bør der, for at forebygge at affald opstår, anvendes ressource- og affaldsbegrænsende teknologier, hvor det er muligt.

Det nordiske samarbejde vil blive baseret på en handlingsplan med en fælles strategi. Man vil især styrke det forebyggende arbejde omkring renere og affaldsbegrænsende teknologier og udvikle markeder for genvundne materialer og produkter, helt eller delvis baseret på disse. Endvidere vil der blive arbejdet for en større koordineret og koncentreret forsknings- og udviklingsindsats, bl.a. ved at søge at kombinere nationale midler med ministerrådets midler. Endelig vil man søge at udvikle administrative og især økonomiske styringsmidler, der tilgodeser princippet om at "forureneren betaler".

5.7 Naturværn og friluftsliv

Arbejdet med beskyttelse af truede dyr og planter og registrering af værdifulde landskaber i Norden vil blive fortsat i årene fremover. Det er vigtigt at registrere den nordiske natur, dels for at følge udviklingen, dels for at skabe ensartede modeller for arbejdet med beskyttelsen.

Der vil særligt blive arbejdet med beskyttelsesværdige nordiske vandområder og vandløb og handel med udryddelsestruede dyr, på baggrund af rekommandationer fra Nordisk Råd.

Det er konstateret, at udviklingen i jordbrugslandskabet kan have negative konsekvenser for faste kulturminde, plante- og dyreliv og menneskers muligheder for naturoplevelse og friluftsliv. Det vil i fællesskab med landbrugsmyndighederne blive vurderet, hvilke virkemidler der bør anvendes for at tage miljøhensyn i jordbrugslandskabet.

Der vil blive arbejdet videre med at opfylde den fællesnordiske målsætning om at give alle nordiske borgere gode muligheder for friluftsliv i et varieret og rigt naturmiljø. Arbejdet om naturvejledning vil blive videreført i samarbejde med turistområdet, således at udviklingen af øget friluftsliv og turisme i Norden også sker på basis af en øget forståelse for hensynet til naturen.

5.8 Forskning, økonomi, overvågning og miljødata

Miljøbeskyttelsesarbejdet kræver faktaunderlag fra forskningen. Finan-

siering af miljøforskningen er fortrinsvis et nationalt ansvar. Et fællesnordisk engagement i miljøforskning er mest nyttigt i form af informationsudveksling, og som et kritisk forum for vurdering af forskningsmetoderne og -resultaterne. Den samlede viden kan herved i størst muligt omfang stilles til rådighed for myndighederne i alle de nordiske lande. Derigennem kan initiativer tages til, at nye forskningsbehov identificeres. Der vil endvidere blive arbejdet med tværfaglig forskning som miljø, energi og transport, teknisk miljøforskning og forbedret anvendelse af eksisterende miljødata og forskningsresultater. Enkelte af myndighedernes egne forskningsprojekter kan med fordel gives en nordisk bearbejdning, således at resultaterne bedre kommer frem i alle landene.

En samfundsøkonomisk hensigtsmæssig tilrettelæggelse af miljøbeskyttelsesarbejdet har fået en stadig mere central placering. Miljøøkonomiske analyser vil derfor blive fortsat fremover. Muligheden for at samordne anvendelsen af økonomiske styringsmidler, som pant og afgifter, vil blive undersøgt, bl.a. for at undgå konkurrenceproblemer og handelsforvridende effekter.

Det nordiske samarbejde om miljøkvalitetsovervågning omfatter en koordinering af den nationale virksomhed gennem vejledning og metodeudvikling. Der kræves en ensartet oplægning af overvågningsvirksomheden, for at Norden som helhed skal kunne bevise, om der bliver positive eller negative forandringer i naturen, bl.a. som følge af de nedskæringer af i første række svovldioxidudslippene, som skal ske i løbet af en 10-årig periode. Der vil blive iværksat en øget satsning på dette område gennem opbygning af målestationer, udvikling af metodik og nordisk interkalibrering af metoder og analyser. De nordiske landes indsats med hensyn til miljøkvalitetsovervågning er også af stor interesse på europæisk plan.

Miljødata er et redskab til vurdering af miljøets kvalitet og til at gøre status for naturressourcerne. Samtidig behøves der data til analyser inden for hele miljøfeltet som det nødvendige beslutningsgrundlag. Der er udarbejdet et rammeprogram for virksomheden for 1987-89, som omfatter samordning og udvikling af standarder for datadokumentation og oprettelse af databaser i tilknytning til udvikling af nationale miljøinformationssystemer. Arbejdet med den nordiske kodecentral, som fysisk er placeret ved Naturhistoriska Riksmuséet i Stockholm, vil blive videreført. Data fra ECE's program om miljøkvalitetsovervågning vil blive behandlet efter en metode, som er udarbejdet i det nordiske samarbejde om miljødata.

6 ARBEJDSMARKED

6.1 Indledning

Udgangspunkt for virksomheden tages i samarbejdsprogrammet, som blev vedtaget i 1985 i den økonomiske handlingsplan, samt i andre tværsektorielle handlingsplaner, hvor målsætninger og opgavebeskrivelser er i overensstemmelse med de arbejdsmarkedspolitiske mål, der er gældende for det nordiske samarbejde på arbejdsmarkedsområdet.

Samarbejdsprogrammet er opdelt i fire prioriterede områder; det fællesnordiske arbejdsmarked, arbejdsmarkedets funktionsmåde, samspillet mellem den økonomiske politik og arbejdsmarkedspolitikken samt metodeudvikling m.m. Siden 1986 har arbejdsmarkedssamarbejdet medvirket i den økonomiske handlingsplan og i samarbejdsprojekter med det nordiske samarbejde på ligestillingsområdet og det nordiske kultur- og uddannelsesområder.

Det kan forventes, at der i de kommende år iværksættes flere handlingsplaner, hvor det er relevant at arbejdsmarkedssamarbejdet medvirker.

6.2 Organisering af virksomheden

Opfølgningen af samarbejdsprogrammets prioriterede områder og medvirken i dele af tværsektorielle handlingsplaner varetages af Nordisk arbejdsmarkedsudvalg (NAUT), som embedsmandskomite med ansvar over for Nordisk Ministerråd (arbejdsministrene).

Under NAUT er der nedsat tre faglige udvalg; service-, forsknings- og sysselsætningsudvalget. Derudover er der igangsat en nordisk kontaktgruppe for migrationsspørgsmål. Endvidere er der mellem NAUT og embedsmandskomiteen for arbejdsmiljøspørgsmål etableret en fælles kontaktgruppe for det nordiske samarbejde om arbejdslivs- og arbejdsretlige spørgsmål. Den planlagte virksomhed for den sidstnævnte kontaktgruppe er beskrevet i plandokumentets sektorafsnit for arbejdsmiljøspørgsmål, hvortil der henvises.

De faglige udvalg og kontaktgrupper har over for embedsmandskomiteen/-erne ansvar for, at projektvirksomheden gennemføres i overensstemmelse med det årlige budgetprogram.

6.3 Mål og arbejdsformer for det nordiske samarbejde på arbejdsmarkedsområdet

Det nordiske samarbejde på arbejdsmarkedsområdet indtager i et internationalt perspektiv en særstilling.

Samarbejdet mellem de nordiske lande har på en konstruktiv måde - både inden for forskningen og forvaltningen - stimuleret den nationale debat og påvirket udviklingen og udformningen af de enkelte landes

arbejdsmarkedspolitik. Der kan i de kommende år forventes en fortsat og kraftig ændring i arbejdsmarkedets struktur og dermed i arbejdsmarkedspolitikken forudsætninger.

Det er derfor af afgørende betydning, at man ved formuleringen af fremtidige retningslinier i form af et plandokument på basis af samarbejdsprogram og handlingsplaner, åbner mulighed for virksomhed og samarbejdsformer, der kan opfange og tilpasse de strukturelle ændringer, der kan forventes på arbejdsmarkedet i de kommende år.

Projekterne kan opdeles i 3 hovedområder:

Konkrete, operative projekter

Det vil være højst prioriteret at udvikle projekter, som kan bidrage til en aktivering af arbejdsmarkedets funktionssæt og en effektivisering af de arbejdsmarkedspolitiske instrumenter i de nordiske lande. Målsætningen for projekter af denne art angives af de nordiske overenskomster med retningslinier. Overenskomsten om det fælles nordiske arbejdsmarked og retningslinierne for det nordiske arbejdsformidlingsarbejde er centrale for den videre planlægning af konkrete, operative projekter.

Forskning og udredning af arbejdsmarkedspolitikken

Det nordiske forsknings- og udredningsarbejde på arbejdsmarkedspolitikens område vil blive videreført. Forskning og udredning af arbejdsmarkedspolitikens mål, virkemidler og effekt vil blive indrettet på at understøtte tema- og politikdrøftelsen i ministerrådet og embedsmandskomiteen. Den nordiske eksamination af udvalgte områder inden for arbejdsmarkeds- og sysselsætningspolitikken vil blive videreført.

Nordisk erfaringsudveksling på basis af nationale aktiviteter

Nordisk erfaringsudveksling på basis af nationale aktiviteter, der sættes ind i en nordisk ramme er som regel begrundet ud fra indenrigspolitiske overvejelser og særlige nationale behov. Vurderingen af behovet for og relevansen af denne form for nordisk erfaringsudveksling vil ske ud fra en politisk vurdering på nordisk plan.

I det følgende beskrives den planlagte virksomhed på de prioriterede områder, som de fremgår af samarbejdsprogram og handlingsplaner.

6.4 Samarbejdsprogrammets prioriterede områder

6.4.1 Det fælles nordiske arbejdsmarked

På dette område lægges hovedvægten på opfølgning af de nordiske overenskomster på arbejdsmarkedsområdet. Dette vedrører den nordiske arbejdsformidling, som følger af overenskomsten om det fælles nordiske arbejdsmarked. Derudover vedrører det opfølgning af samar-

bejdet om arbejdsmarkedsuddannelse, erhvervsmæssig revalidering samt arbejdsløshedsforsikring. Arbejdsformerne for opfølgningen vil primært være forvaltning af overenskomsterne.

Derudover vil man analysere overenskomsternes funktion, iværksætte forsøg med henblik på at udvide overenskomsternes anvendelse med henblik på en forøget og smidigere mobilitet på det nordiske arbejdsmarked.

6.4.2 Arbejdsmarkedets funktionsmåde

Det kan forventes, at betydningen af arbejdsmarkedets funktionsevne vil være kraftigt stigende i 90-erne. Dette skyldes bl.a. en række strukturelle faktorer, som vil slå igennem i de kommende år. Det gælder f.eks. den demografiske udvikling, hvor ungdomsårgangene og herved tilgangen til arbejdsmarkedet vil være aftagende. Tilsvarende kan der forventes en aftagende geografisk mobilitet samtidig med et øget behov for en faglig mobilitet i form af øgede kvalifikationskrav til arbejdskraften. Overfor denne udvikling vil der være behov for et fællesnordisk forsknings- og udredningsprojekt om 90-ernes arbejdsmarked og de krav, som udviklingen vil stille til arbejdsmarkedspolitikken udformning på forskellige delområder.

På uddannelsesområdet fortsættes det etablerede nordiske netværks-samarbejde om arbejdsmarkedsuddannelse med henblik på erfaringsudveksling og udviklingsarbejde, der omfatter alle nordiske lande.

6.4.3 Samspillet mellem den økonomiske politik og arbejdsmarkedspolitikken

En følge af en mere fremtidsorienteret fokusering på udviklingen på arbejdsmarkedet er at forbedre grundlaget for en analyse af arbejdsmarkedspolitikken rolle i den økonomiske politik. Der igangsættes et større forsknings- og udredningsprojekt på dette område.

De internationale erfaringer, baseret på forskning af arbejdsløshedens udvikling og effekt, viser, at arbejdsløsheden i de industrialiserede lande har en tendens til et bestemt mønster. Dette mønster er generelt set karakteriseret ved en stigende langtidsarbejdsløshed, specielt for grupper, der i øvrigt har en svag tilknytning til arbejdsmarkedet. Endvidere har de traditionelle arbejdsløshedsforanstaltninger ikke været i stand til reelt at forebygge og forbedre situationen for disse grupper. En øget arbejdsløshed for disse grupper har ikke den stabiliserende effekt for inflationen, som man tidligere gik ud fra som en generel effekt af voksende arbejdsløshed.

Med udgangspunkt i en gennemgang af forskellige arbejdsmarkedspolitiske evalueringsstudier kan der etableres et nordisk projekt med henblik på formulering af arbejdsmarkedspolitiske strategier i 90-erne og en analyse af arbejdsmarkedspolitikken kobling til andre elementer i den økonomiske politik.

6.4.4 Metodeudvikling, evaluering m.m.

På dette område vil man fortsat følge udviklingen og bidrage til effektiviteten af de arbejdsmarkedspolitiske instrumenter, jobformidling, uddannelses- og erhvervsvejledning og arbejdsmarkedsuddannelse. I de fortsatte projekter vil man iværksætte forsøg med nye arbejdsmetoder og evaluere effekten af metodeudviklingen.

Det gælder tilsvarende inden for forvaltningens plan- og målsystemer. Personaleudvikling og -uddannelse vil være et prioriteret samarbejdsområde som led i en målrettet effektivisering af forvaltningen. Endvidere vil metodeudvikling ved effektivisering af arbejdsmarkedsforanstaltninger være prioriteret i de kommende år.

6.5 Handlingsplaner

6.5.1 Den økonomiske handlingsplan

I arbejdsmarkedssamarbejdets medvirken i den økonomiske handlingsplan prioriteres forskning og udredning samt operative projekter, der belyser arbejdsmarkedspolitikken samspil med uddannelsespolitikken.

Der fokuseres på en udvikling af arbejdsmarkedspolitiske instrumenter, der kan stimulere til etablering af nye arbejdspladser, primært små og mellemstore virksomheder inden for vækstsektorer og ved etablering af egen virksomhed. I voksende grad er der behov for en koordineret indsats af arbejdsmarkedspolitiske tiltag, der indgår i en regionalpolitisk vækststrategi.

Endvidere kan der forventes en arbejdsmarkedspolitisk indsats, som indgår som et integreret element i en udvikling af miljøpolitikken, både for så vidt angår arbejdsmiljøet i arbejdslivet som miljøpolitikken, der indgår i produktionen og i vedligeholdelsen af naturens værdier og reserver.

6.5.2 Handlingsplan for det nordiske ligestillingssamarbejde

Inden for denne handlingsplan medvirker arbejdsmarkedssektoren ved udvikling af handlingsorienterede arbejdsmarkedspolitiske strategier for en udvikling af kvindernes arbejdsmarked i 90-erne. Formålet er, dels at fastholde og stimulere sysselsætningen i brancher og sektorer, der traditionelt er kvindeerhverv. Derudover iværksættes forsøg på at skabe nye og utraditionelle sysselsætningsmuligheder for kvinder, primært i vækstsektorer. Ved begge strategier er det væsentlige instrument op- og omkvalificering af den kvindelige del af arbejdsstyrken.

6.5.3 Kulturhandlingsplanen

Nordisk samarbejde om arbejdsmarkedsuddannelse varetages af NAUT, som en del af arbejdsmarkedspolitikken. På en række områder er der brede grænseflader mellem arbejdsmarkedsuddannelse og andre former

for kompetencegivende uddannelse for voksne arbejdstagere.

Endvidere er det muligt at udvikle og afprøve uddannelser både vedrørende indhold og metodik på områder, der i hvert enkelt land er af speciel karakter eller af så ringe et omfang, at der ikke er grundlag for iværksættelse af uddannelse i ét land. Tilsvarende vil det være rationelt, at udvikling af nye uddannelser og uddannelsesmetodik sker i fællesnordiske projekter. Det kan forventes, at der er behov for udvikling af uddannelserne både vedrørende indhold som følge af ændringerne i produktionen, f.eks. uddannelse der understøtter automatisering og vedrørende metoder, f.eks. ved forsøg med nye pædagogiske arbejdsformer. Der vil være behov for en fortsat udvikling af uddannelse af kvinder, både hvad angår indhold og metoder.

6.5.4 Datahandlingsplanen

Effekterne på arbejdsmarkedet og i arbejdslivet ved indførelse af ny teknologi i produktionen er et prioriteret område i datahandlingsplanen.

Dette område varetages som nordisk samarbejdsområde i regi af den ovennævnte kontaktgruppe for arbejdslivs- og arbejdsretslige spørgsmål.

6.6 Effekt og udbytte af det nordiske samarbejde på arbejdsmarkedsområdet

Udover at projektvirksomhed skal være mere anvendelsesorienteret skal dokumentationen af projekterne i voksende grad udformes på en måde, der forøger udbyttet for forvaltningerne i det enkelte land.

Det forudsættes, at projekter dokumenteres, således at resultaterne kommer de nationale forvaltninger tilgode. Dette kan ske ved den sædvanlige produktion og distribution af projektrapporter. Derudover arbejdes der med dokumentation i form af diskussionsoplæg til ministerråd og embedsmandskomite, som arbejdsdokumentation til ekspert- og brugerseminarer, i en form således at resultaterne kan spredes til medarbejdere i national forvaltning og til politiske beslutningstagere på arbejdsmarkedspolitikens område.

Det sikres, at der enten til hvert projekt eller i forbindelse med NAUTs informationsprojekt skal være et økonomisk grundlag for en relevant informationsspredning. Formidling af resultaterne af projektarbejdet er obligatorisk for alle projekter.

7 ARBETSMILJØ

7.1 Samarbetsprogram og organisation

Verksamheten inom arbetsmiljöområdet styrs av ett samarbetsprogram som fastställdes av ministerrådet (arbetsmiljöministrarna) år 1984. I programmet anges följande samarbetsområden

- arbeidsolycksfall
- kemiska risker
- biologiska risker
- fysikaliska faktorer
- fysiska belastningar och arbetsanpassning
- psykosociala belastningar
- arbetstid
- datateknologi
- samordning av lagstiftning och föreskrifter
- arbetsmiljö, hälsa och ekonomi
- vidareutbildning inom arbetsmiljöområdet
- arbetsmiljöinformation och förmedling av forskningsresultat

Som beredande organ för ämbetsmannakommittén för arbetsmiljöfrågor (AK-arbetsmiljö) fungerar tre permanenta grupper. Grupperna svarar för frågor som rör arbetsmiljöforskning, arbetsmiljötillsyn samt arbetslivs- och arbetsrättsförhållanden. Beredningsgruppen för arbetslivs- och arbetsrättsfrågor har tillsatts gemensamt av AK-arbetsmiljö och ämbetsmannakommittén för arbetsmarknadsfrågor med AK-arbetsmiljö som huvudansvarig. Gruppen har att ta sig an frågor som rör bl a rättsförhållandena i arbetslivet och konsekvenser av ny teknologi.

7.2 Arbetsmiljøkonvention

Nordiska rådet har vid upprepade tillfällen uppmanat Ministerrådet att inleda arbete för att få till stånd en nordisk konvention inom arbetsmiljöområdet. Ministerrådet har därför låtit genomföra ett utredningsarbete som resulterat i en rapport "Förutsättningarna för en nordisk arbetsmiljøkonvention" (NU 1987:3). Av utredningen framgår att förutsättningar föreligger för att tillskapa en konvention.

I utredningens rapport behandlas bland annat tillsyns- och normeringsverksamhet, konsekvensbedömningar, forskning, utbildning, information, lokalt skyddsarbete, företagshälsovård och frihandelsaspekter. Särskilt betonas betydelsen av det nordiska samarbetet i olika internationella organ. Frågor om avgränsningar för en konvention (territoriellt och gentemot andra konventioner) behandlas särskilt, liksom frågor om nationell lagstiftning och samarbetet med parterna på arbetsmarknaden.

På bakgrunn av dette arbeid har Ministerrådet besluttet at det skal utarbeides et utkast til konvensjonstekst. Den ovennevnte rapport skal dessuten sendes ut til berørte interessenter såvel på nordisk som

14-17-336 Nordiska rådet Del 2

på nasjonalt plan, slik at de som ønsker det vil kunne gi synspunkter på rapporten. I det videre arbeid bør en også holde god kontakt med partene i arbeidslivet.

7.3 Arbetsmiljöforskning

Inom forskningsområdet planeras aktiviteter blant annet inom områdena kemiska och biologiska risiker, arbeidsulykker samt fysiske og psykososiale belastninger. Særskild oppmerksomhet kommer att ägnas åt frågor som rör arbeidsrelaterade sjukdomar og nye arbeidsmiljörisker.

Sjukdomar i stöd- og rörelseorganen är en vanlig orsak till sjukfrånvaro og förtidspensionering. I Norden finns flera internationellt framstående forskare inom området fysisk belastning og mycket av det samlade kunnskapen har systematiserats i ett nordiskt forskningsprojekt som avslutas år 1988. Det är angeläget att forskningsrönen också får genomslag i det praktiska arbetsmiljöarbetet. Därför planeras informationsinsatser riktade mot grupper med ansvar för utformningen av arbetsmiljön.

Kemisk substitution för att minska hälsorisker bör samordnas med teknisk substitution og utveckling av nye prosesser. Strukturaktivitetsanalyser är ett viktigt redskap för metodiskt arbete inom detta fält, som skulle kunna avhjälpa den brist på testresultat og annan information som behövs i beslut för reguleringar av kemiska hälsorisker.

Ministerrådet följer särskilt oppmerksomt utvecklingen inom områdena reaktiva kemikalier, nye energifomer, informationsteknologi og bioteknologi.

En helhetsbedömning av människan i arbetsmiljön kommer i framtiden att bli allt viktigare. Angelägna forskningsområden är därför de hälsomässiga konsekvenserna av arbetets organisation og utformning. Man bör se problematiken i samband både med till exempel användning av nye kemikalier og vid införande av ny teknik.

Metodutveckling og verksamhet för att få fram underlag för yrkeshygieniska gränsvärden lämpar sig särskilt väl för samnordiska satsningar. Sedan mitten av 1970-talet pågår ett arbete för att ta fram underlag för tillsynsmyndigheternas beslut om yrkeshygieniska gränsvärden för kemiska ämnen og produkter. Kriteriadokumentet har rönt stor oppmerksomhet utanför Norden varför också engelskspråkiga versioner av dokumentet kommer att publiceras.

Statistikfrågor liksom frågor som rör bedömning av arbetsplatser (till exempel expositions-mätningar av karcinogener og lösningsmedel) är andra viktiga områden som kommer att tas upp inom forskningsområdet. En satsning planeras för att vetenskapligt angripa frågor som rör inomhusklimat.

Statistiska sammanställningar visar att utslagsningen av äldre arbets-

kraft relativt sett är högre i vissa fysiska krävande yrken. Det finns därför starka skäl att närmare studera orsakerna till utslagningen exempelvis sjukdomsmönster och fysisk och psykisk arbetsförmåga i relation till prestationskrav.

Riskerna för fosterskador till följd av exponering för olika ämnen i arbetsmiljön har uppmärksammats av Nordiska rådet (rek nr 18/1980). Medan tidigare undersökningar främst har inriktats mot att utvärdera orsaker till missbildningar föreslår ministerrådet nu en satsning på så kallade "minimal brain damages" eller funktionella hjärnskador. Dessa framkallas av toxisk påverkan av hjärnan hos fostret under senare delen av graviditeten. Sådana skador kan tänkas förekomma hos bland andra lösningsmedels- eller metalexponerade kvinnor.

Ministerrådet kommer under planeringsperioden också att driva ett projekt för att se på de praktiska möjligheterna att ställa upp kriterier för fosterskadande ämnen. Även frågor som rör manlig fertilitet bör ägnas uppmärksamhet.

Ett projekt inom gentoxikologins område tar sin utgångspunkt i tidigare nordiska satsningar och syftar till att bedöma somatiska kromosomskador i samband med exponering för skadliga ämnen i arbetsmiljön.

Allergier är mycket vanliga yrkessjukdomar. Inom cementindustrin drabbas arbetstagare ofta av så kallad kromallergi och trots att man har försökt att binda och inaktivera krom med tillsattningsämnen har man ännu inte kunnat registrera någon märkbar minskning i antalet sjukdomsfall.

7.4 Arbetsmiljötillsyn

Att fortsätta samarbetet på området metodutveckling är angeläget. Det samma gäller arbetet med att uppfylla kraven om anpassning till nya strategier och faktorer till exempel problematiken med HIV-smitta i arbetslivet. De nya rambetingelserna kommer att kräva en viss omläggning av verksamheten som bör ske i samarbete mellan länderna. På central nivå bör arbetet syfta bland annat till att beskriva och värdera konsekvenserna av olikheter i formerna/metoderna för arbetsmiljöreglering. Okade insatser bör ägnas åt att studera effekterna av regleringen. Andra angelägna områden att ta upp i det centrala samarbetet är myndigheternas planeringsprocesser, kompetensuppbyggnad och utnyttjande av ny teknik.

Samarbetet på distriktsnivå har hittills inte utvecklats lika långt som på central nivå, varför en samverkan skulle kunna tillföra värdefulla kunskaper när det gäller utveckling av tillsynsstrategier, metoder för praktisk tillsynsverksamhet etc.

Som ett komplement till den regelrätta tillsynsverksamheten är det angeläget att myndigheterna delar med sig av sina kunskaper och ger service till sin omvärld. Hur samspelet med övriga intressenter (till

eksempel foretagshälsovården och den lokala skyddsverksamheten) kan organiseras och inom vilka områden informations- eller utbildningsinsatser kan ha bättre effekt än ren tillsynsverksamhet är frågor som lämpar sig väl att behandla i det nordiska samarbetet.

Behovet av föreskriftssamordning har accentuerats bland annat av handelspolitiska skäl. Anknytande frågor rör modeller för dels internkontroll och dels för hänvisning till standard. Frågan om vilka kriterier som bör gälla för när typprovning skall förekomma bör bearbetas i nordiskt sammanhang. För närvarande går de olika länderna i ökande grad in för principen om internkontroll. I arbetet med föreskriftssamordning, som bedrivs både i form av återkommande expertmöten och särskilda projekt, måste beaktas konsekvenserna för Norden av utvecklingen på arbetsmiljöområdet inom EG.

Många hälsomässiga risker tränger sig på till exempel frågan om psykosocial påverkan, men bekämpning av arbetsolycksfall kommer att prioriteras högt. Alltmer automatiserade produktionssystem kräver nya kontrollfilosofier och de allmänna kunskaperna på olycksfallsområdet behöver förstärkas såväl inom tillsynsmyndigheterna som i arbetslivet. Fortsatta satsningar på kartläggning och värdering av säkerhetsaspekter vid användning av datateknologi är nödvändiga för att tillsynsmyndigheterna skall kunna lösa sina uppgifter i framtiden.

Minskad takt i den ekonomiska utvecklingen har gjort att uppmärksamheten starkare har riktats mot kostnader för åtgärder till följd av bl a arbetsmiljömyndigheternas regleringar. Myndigheternas arbete med bedömningar av ekonomiska och andra konsekvenser av författningar kommer fortsatt att följas upp.

7.5 Arbetsliv- och arbetsrätt

Önsket om et nærmere nordisk samarbeid på det arbeidsrettslige området og en nær kontakt med partene i arbeidslivet har sammenheng med de store endringer som har funnet sted i arbeidsliv de siste årene. Det foregår en omlegging i næringsstrukturen fra produksjon av varer til produksjon av tjenester. Det har også foregått endringer i arbeidskraftens sammensetning. Kvinnene har gjort sitt inntog i arbeidslivet, noe som får virkninger for familiemønster og samfunnsliv for øvrig. Videre skjer det endringer i arbeidskraftens tilknytning til arbeidsmarkedet, gjennom deltidsarbeid, utleie av arbeidskraft og utprøving av nye bedriftskonsepter. Disse forholdene stiller krav til variasjon, fleksibilitet og lokale løsninger. Dette får igjen konsekvenser for ansettelsestrygghet, arbeidsmiljø og medvirkning.

Nye behov på det arbeidsrettslige området

På bakgrunn av rapporter fra myndighetene, partene i de nordiske landene eller forskningsrapporter, vil en vurdere om det på bakgrunn av den raske utviklingen av arbeidslivet er områder som faller utenfor eksisterende lovgivning eller om det er "gråsoner" hvor eksisterende regel- og avtaleverk ikke passer. Eksempelvis kan nevnes opprettel-

sen av nye bedriftsmodeller (franchizing), utleie av arbeidskraft, underleverandører m.m.

Gjennomgang av regel- og avtaleverket med sikte på å fremme en demokratisk arbeidslivsutvikling

Samarbeid, demokrati og medvirkning har alltid stått sentralt i utviklingen av de nordiske lands arbeidsliv. I dagens arbeidsliv er de ansattes medvirkning ikke bare en demokratisk rett, men anses etter hvert som en viktig forutsetning for en videre utvikling av et konkurransedyktig næringsliv. Det er viktig å se hvilke lover, avtaler og praksis som tar sikte på å fremme deltakelse i virksomhetenes styrer og utviklingsprosesser. En vil forsøke å studere ulike aspekter av samspillet mellom lover og avtaler.

Et prosjekt som starter i 1988 tar særskilt sikte på å analysere de nordiske erfaringene m.h.t. de offentlige ansattes rolle i forandringsarbeidet.

Vurdere om det er eksempler på andre virkemidler som er bedre egnet til å fremme en ønsket utvikling

Det er idag i de nordiske landene igang en lang rekke ulike former for utviklingsarbeid, forsøk og prosesser som har til formål å øke de ansattes deltakelse i styring og utvikling av virksomhetene. Med utgangspunkt i noen av disse pågående prosjektene vil en søke å skape et bindeledd og fremme samarbeidet gjennom bl.a. seminarer og møter.

Programmene kan bl.a. være HABUT i Norge, Utviklings- og LOM-program i Sverige, Fornyelse Indenfra i Danmark og Delegasjon for Arbeidslivsfrågor i Finland.

Andre områder

En høy grad av fleksibilitet i arbeidslivet stiller også krav til og får konsekvenser for så vel den enkelte arbeidstaker som samfunnet i stort. Endringenes innvirkning på familieliv, likestilling, eldre arbeidstakerses situasjon og helsetilstanden blant arbeidstakere generelt bør også vies oppmerksomhet.

Den nordiske erfaringsutvekslingen om arbeidstidsspørsmål skal fortsette, og i perioden 1988-89 vil særskilt småbarnsforeldres behov bli viet oppmerksomhet.

På tross av at kvinnes andel i arbeidslivet har økt sterkt de siste 20 årene, synes ikke kjønnssegregasjonene i arbeidslivet å ha minsket. Årsakene til dette og følgene både for arbeidsliv og samfunnet vil bli utredet i 1988-89.

8 SOCIAL- OCH HALSOVÅRD

8.1 Inledning

Som grund för nordiska ministerrådets samarbetsaktiviteter inom social- och hälsovårdssektorn ligger ett samarbetsprogram, som senast fastställdes 1982. Under 1987 har programmet reviderats och kommer att läggas fram som ministerrådsförslag vid Nordiska rådets 36:e session i Oslo i mars 1988. Därefter kan det fastställas av social- och hälsovårdsministrarna.

Samarbetsprogrammet omfattar den del av nordiska samarbetsaktiviteter som social- och hälsovårdsministrarna ansvarar för, samt vissa angränsande arbetsfält. Programmet tar utgångspunkt i WHO:s strategiprogram "Hälsa för alla år 2000" och de principer för den socialpolitiska utvecklingen, som antogs 1987 vid FN:s interregionala konsultation om den socialpolitiska utvecklingen.

Utöver ministerrådets förberedande organ inom sektorn bedrivs verksamheten inom de olika delsektorerna dels i form av projektverksamhet som inkluderar temporär försöksverksamhet, utredningar och FoU-verksamhet, dels inom fem institutioner och två s.k. permanenta kommittéer.

8.2 Planerad verksamhet

8.2.1 Socialsektoren

I Kortlægning af socialbidraget i Norden har man bl.a. fået en beskrivelse af socialbidraget og enkelte problemstillinger, og der arbejdes nu videre med en række emner.

Man vil også tage op Ældre kvinders livssituation i Norden, og bl.a. undersøge deres behov, ønsker og anvendelse af tiltag/tjenester.

Der arbejdes med en udredning vedr. en evt. udvidelse eller supplement af den nordiske socialkonvention. Den forventes færdig i 1988.

Inden for børneområdet har man taget fat på, at beskrive børnenes vilkår mere bredt og også på børnenes præmisser i projektet "Barndommen som socialt fænomen".

8.2.2 Hälso- och sjukvårdssektorn

Förslag till nordisk handlingsplan mot cancer skall utarbetas av en arbetsgrupp under 1988. Planeringen tar sikte på att det skall kunna läggas fram som ministerrådsförslag vid Nordiska rådets 1989 års session.

Nordiska arbetsgruppen för AIDS-frågor, som tillsattes sommaren 1986, kommer att fortsätta som bas för informations- och erfarenhets-

utbyte mellan länderna i AIDS-frågan. Dessutom skall den som tidigare komma med förslag till samnordiska åtgärder på AIDS-området.

Det pågående arbetet som tar sikte på att verka för en inomnordisk arbetsfördelning vad gäller vissa "smala" medicinska specialiteter fortsätter.

Samarbete rörande standardisering, kontroll, säkerhetsföreskrifter etc. vad gäller medicinteknisk utrustning är också ett område som ingår i projektverksamheten på detta delområde.

Bland aktuella teman under de kommande åren är att studera varför alltför av omsorgspersonalen lämnar sitt yrke. En undersökning av detta problem kunde ev. bidra med förslag till att hejda utvecklingen.

8.2.3 Handicapspörsmål

I flg. Nordisk råds rek. nr. 24/83 udredes nu forudsætningerne for et nordisk samarbejde vedr. plejecentre på kursteder for psoriasispatienter, og muligheden for at skabe ensartede principper for erstatning.

Der arbejdes endvidere med udvikling af tolkeuddannelse inden for hørehandicapområdet.

8.2.4 Rusmiddelspørsmål

Det föreligger planer på att arbetet med uppföljningen av den nordiska handlingsplanen mot narkotika, som fastställdes av Nordiska ministerrådet den 6 maj 1985, skall fortsätta ut år 1992.

8.2.5 Efter- og videreuddannelse

Det arbejde som er sat igang vedr. efter- og videreuddannelse af socialpersonale kommer sandsynligvis til at fortsætte som forsøgsvirksomhed.

8.2.6 Tvärasektoriellt samarbete

Ligestilling

Det nye samarbejdsprogram har forslag til en række projekter med ligestillingsmæssige aspekter, bl.a. en undersøgelse af kvinders rolle i pensionssystemet og mændenes rolle i omsorgen for børnene.

Datahandlingsplanen

Nordiska nämnden för handikappfrågor (NNH) er med i datahandlingsplanen, der skal køre frem til og med 1989. Der er lavet rapport for de første 2 ½ år, og man anser at det bør fortsætte mere varigt, se 8.3.5.

Samarbete inom bio-teknologiområdet

Vad gäller samarbetet inom bio-teknologiområdet är det klart att bioteknologin är en teknik som kommer att ha stor betydelse inom den framtida hälso- och sjukvården. Detta gäller t.ex. tillverkning av vaccin, genetisk diagnostik och tillämpningen av genteknologin inom sjukvården.

Ekonomiska handlingsplanen

Från sektorns sida har man ställt sig bakom att en studie av den ekonomiska utvecklingens konsekvenser för ohälsans socioekonomiska fördelning skall föreslås ingå i den nordiska handlingsplanen som skall löpa under åren 1989-1991.

Avveckling av handelshinder

Som ett led i att avveckla tekniska handelshinder i Norden vill man under de närmaste åren verka för att medicin-tekniska produkter som lagenligt marknadsföres och används i ett nordiskt land i största möjliga utstäckning skulle kunna marknadsföras och användas i övriga nordiska länder utan krav på godkännande.

8.3 Institutionernas planer

8.3.1 Nordiska hälsovårdshögskolan (NHV)

Större delen av den av Nordiska ministerrådet beslutade utbyggnaden av NHV:s verksamhet under perioden 1987-1991 genomförs under 1987 och 1988. Planeringen för 1989 och följande år tar närmast sikte på att fullfölja den beslutade expansionen.

8.3.2 Nordiska institutet för odontologisk materialprovning (NIOM)

NIOM:s verksamhet som rör standardisering, materialprovning, forskning och upplysningsverksamhet om tandvårdsmaterial, kommer från 1989 och 1-2 år framåt att drivas i enlighet med institutionernas arbetsprogram.

Antalet produktgrupper som NIOM testar ökar ständigt till följd av allt fler internationella standarder. Det innebär ökade arbetsuppgifter inom området materialprovning. För att klara denna aktivitetsökning måste man antingen reducera insatserna på andra områden, upprätta nya tjänster eller begränsa de nuvarande provningsprogrammen. Från NIOM:s sida har man uttryckt oro över att forskningsaktiviteten fått lida för att materialprovning tar allt större utrymme i institutets verksamhet.

8.3.3 Nordiska läkemedelsnämnden (NLN)

Nordiska läkemedelsnämnden planerar för 1989 lite högre verksamhetsnivå än som gällt för de sista åren. Detta gäller först och främst pro-

jektverksamheten som nämnden anser kommit i en ny fas.

NLN:s internationella engagemang blir allt mera omfattande. Detta gäller t.ex. att vid utformningen av nordiska riktlinjer och gemensamma nordiska krav på läkemedel är arbetsgrupperna ofta i kontakt med motsvarande arbetsgrupper inom EG för harmonisering. Vidare har NLN:s nordiska riktlinjer använts av icke-europeiska länder som mall för egna riktlinjer.

8.3.4 Nordiska nämnden för alkohol- och drogforskning (NAD)

I henhold til Nordisk råds rek. nr. 2/87 arbejder NAD med projekt om narkotika og kontrolpolitik. Vedr. projektvirksomhed har NAD hvert anden år en bevilgning til to større forskerseminar. I de mellemliggende år ønsker NAD, at bruge midlerne til midlertidig ansættelse af en forsker.

8.3.5 Nordiska nämnden för handikappfrågor (NNH)

NNH arbejder med et forslag til etablering af højteknologisk forsknings- og udviklingssamarbejde på hjælpemiddelområdet i Finland. Oplægget skal ligge færdig i 1988.

8.4 Permanenta kommittéernas planer

8.4.1 Nordiska medicinalstatistikkommittén (NOMESKO)

NOMESKO har de seneste två åren tagit upp en övergripande diskussion om sin verksamhet vid kommitténs plenar- och planeringsmöten som hålls i juni respektive december månad varje år. Man räknar inte med några större förändringar av verksamheten 1989 jämfört med tidigare år.

Inom NOMESKO pågår f.n. en diskussion som eventuellt kan leda till ett förslag till ändring av organisationsformen och överföring av kommittén från projektbudgeten till institutionsbudgeten. NOMESKO - liksom NOSOSKO - utgör en typ av "de facto-institutioner" som driver sådan verksamhet som i princip är permanent jämfört med andra aktiviteter på projektbudgeten, vilka alla är tidsbegränsade.

8.4.2 Nordiska socialstatistikkommittén (NOSOSKO)

"Social tryghed i de nordiske lande" forventes at udkomme i en ny udgave i 1989 med oversættelse til engelsk i 1990. Budgetbehovet vil således være større i disse to år end i 1988. Man har desuden afsat beløb til udarbejdelse af en manual over sociale udgifter i den nordiske statistik og et projekt vedr. familiedydelser i de nordiske lande.

9 JAMSTALLDHET

9.1 Inledning

Utgångspunkten för det nordiska jämställdhetssamarbetet är det samarbetsprogram, som antogs av Ministerrådet 1982. Enligt detta skall samarbetet omfatta följande huvudområden: arbetsliv, social- och familjepolitik, utbildning, boende- och samhällsplanering samt deltagande i det politiska livet i övrigt.

Verksamheten har under åren i stort avspeglat samarbetsprogrammets inriktning med projekt inom alla områden med största vikten dock lagd vid jämställdhet i arbetslivet.

Av den pågående verksamheten kommer Bryt-projektet, vars syfte är att pröva och utveckla olika modeller för att bryta den könsuppdelade arbetsmarknaden och den könssegregerade utbildningen, att fortsätta under 1989 då det även avslutas. Säkerligen kommer projektet att generera nya projekt med utgångspunkt i de vunna erfarenheterna.

Dessutom kommer det tredje av fyra planerade seminarier om invandrade kvinnor att hållas.

9.2 Handlingsplan för det nordiska jämställdhetssamarbetet

Vid Nordiska rådets session 1986 föreslogs i samband med presentationen av rekommendationen om avhållande av en nordisk kvinnokonferens - Nordiskt Forum - och en officiell nordisk jämställdhetskongress, att det "med bakgrund i den officiella konferensen tages ett handlingsprogram, f.eks. fram till år 2000".

Mot denna bakgrund kommer ett förslag till handlingsplan att läggas fram till den officiella konferensen och där även användas som huvuddokument. Handlingsplanens teman föreslås således bli konferensens teman.

Handlingsplanen skall utgöra en konkretisering av samarbetsprogrammet samt ge en prioritering av de områden, som i de närmaste fem åren ses som mest betydande för det nordiska samarbetet på jämställdhetsområdet.

En önskan om integrering av jämställdhetsarbetet i andra sektorer har tidigare klart uttalats av ministerrådet. Den kommande handlingsplanen är ytterligare ett försök att fullfölja detta arbete. Handlingsplanen skall således, förutom att ge en bild av vad som planeras i jämställdhetsutskottets egen regi, även ge en bild av hur jämställdhetsarbetet kommer att bedrivas i övriga sektorer och handlingsplaner under nedan angivna teman inom perioden 1989-1993.

Ministerrådet strävar därför efter att få andra för handlingsplanen relevanta nordiska samarbetssektorer att delta både vid utformningen

av handlingsplanen och vid dess genomförande. Jämställdhetsutskottet, som är styrgrupp för arbetet med handlingsplanen, har mot denna bakgrund skrivit till flera ämbetsmannakommittéer och dels bett om en översikt över sektorernas pågående verksamhet med relevans för jämställdhetsarbetet och dels bett om förslag till nya aktiviteter, som kan ingå i handlingsplanen, som enligt beslut av ministerrådet skall koncentreras till följande två teman med exempel på underrubriker, (vilka säkerligen kommer att öka i antal när övriga sektorer lämnat sina bidrag).

Kvinnors roll i den ekonomiska utvecklingen

- Kvinnor i utvecklingen av olika näringar/sektorer (inklusive likalön)
- Arbetsmiljö
- Arbetsorganisering -strukturer, ledarfrågor, arbetstid
- Sammanhang mellan familjeliv och arbetsliv
- Barnomsorg
- Kvinnors försörjning (inklusive pensionsregler)
- Anpassning av familjeliv-arbetsliv (ledighetsregler, arbetstid etc.)

Då arbetet med utformningen av handlingsplanen, som enligt ovan skall gälla fr.o.m. 1989, påbörjats under hösten 1987 är det svårt att nu i november ytterligare konkretisera innehållet i verksamhetsplanen. Generellt kan dock sägas att både den officiella konferensen och den handlingsplan, som förväntas bli resultatet av denna konferens och som skall läggas fram som ministerrådsförslag på Nordiska rådets session 1989 kommer att innebära en utvidgad verksamhet 1989. Dessutom förväntas även Nordiskt Forum i hög grad bidra till en ökning av aktiviteterna i både det officiella och inofficiella nordiska jämställdhets-samarbetet.

10 INDUSTRI

10.1 Målsättning

Målsättningen för det nordiska samarbetet på det industripolitiska området fastställdes av ministerrådet (industriministerna) i en arbetsplan 1982. Enligt denna ska det industripolitiska samarbetet bidra till att öka den industriella och ekonomiska utvecklingen i de nordiska länderna. En nödvändig förutsättning för att nå detta mål är att stärka den nordiska industrins konkurrenskraft, vilket främst är en uppgift för den nationella ekonomiska politiken. Det nordiska industripolitiska samarbetet skall i detta sammanhang ses som ett komplement för att stärka industrins ställning genom att:

- utvidga och fördjupa det nordiska tekniska forsknings- och utvecklingssamarbetet,
- stärka samarbetet rörande ny teknik,
- bidra till att stärka Norden som hemmamarknad genom att främja ökat företagssamarbete och etablering över gränserna i Norden, samt
- följa de diskussioner och förhandlingar som förs i andra internationella fora för industripolitiska frågor.

10.2 Samarbetsorgan

Det nordiska industripolitiska samarbetet leds av ministerrådet (industriministerna). Som beredningsorgan åt ministerrådet finns nordiska ämbetsmannakommittén för industripolitik.

Till industrisektorn hör även två permanenta institutioner; Nordiska industrifonden och Nordtest med säten i respektive Oslo och Helsingfors. Beträffande organisation, verksamhetsinriktning och budget för dessa institutioner hänvisas till ministerrådets budgetdokument (B 74/b), avsnitten 3.13.2 respektive 3.13.3 samt till av institutionerna själva publicerade årsberättelser.

10.3 Samarbetsplaner

10.3.1 Ministerrådet

1988 blir Nordiskt teknologiår. Evenemang i anslutning här till kommer att pågå under hela året. För industrisektorns del blir detta inte bara en möjlighet att profilera teknikens betydelse och möjligheter utan också en möjlighet att få idéer och uppslag till nya aktiviteter och samarbetsmöjligheter. Enligt planerna kommer teknologiåret att avslutas med en stor nordiskt konferens i syfte att finna fram till hur dessa idéer och uppslag skall kunna följas upp i såväl det officiella nordiska samarbetet som hos de olika deltagande organisationerna.

Efter rådsessionens behandling av det överlämnade ministerrådsförslaget om ett nordiskt industriellt center i Oslo avser ministerrådet att starta förberedelsearbetet för centret. Detta arbete avses bli slutfört omkring den 1 oktober 1988 så att det nya centret kan starta sin verksamhet per den 1 januari 1989. Förberedelsearbetet kommer att få två huvuduppgifter; Att för det första finna en smidig organisationsform som kan medge att centret blir ett flexibelt instrument för att initiera och koordinera de föreslagna aktivitetsområdena och för det andra inhämta synpunkter från bl a forskarmiljöer och arbetsmarknadens parter på den närmare inriktningen av det föreslagna nordiska näringspolitiska forumet.

Ministerrådet avser vidare att under 1988 engagera sig i vissa utbildningsfrågor. I början av året väntas en utvärdering av det tekniska FoU-programmet i vilket två utbildningsaktiviteter ingår. Det gäller studentutbyte mellan de tekniska högskolorna i de nordiska länderna samt industriforskarutbildning. Ett förberedelsearbete har initierats av ministerrådet i syfte att under 1988 i samförstånd med och med deltagande av utbildningsministrarna arrangera ett utbildningsseminarium kring nya former för nordisk samverkan mellan de tekniska högskolorna och näringslivet rörande högre teknisk- och ledningsutbildning.

Ministerrådet planerar vidare att under 1988 ta ställning till specifika insatser inom informationsteknologi. Fortsatt uppmärksamhet kommer också att ägnas standardiseringssamarbetet i Norden och Västeuropa.

10.3.2 Institutionerna

Nordiska industrifondens verksamhet under 1988 kommer att i stor utsträckning präglas av dels förberedelsearbetet med det nordiska industriella centret (i vilket fonden enligt planerna blir själva stommen), dels nya insatsområden för stöd till teknisk forskning och utveckling. Ett industriellt inriktat bioteknologiskt program avses starta under 1988 för att i större skala vidareföras under 1989-1992. Förberedelsearbete planeras under 1988 för projektinitiering inom materialteknik och miljövårdsteknik.

Arbetet i Nordtest inom provnings- och kontrollverksamheten kommer att fortsätta inom de områdesvisa fackgrupperna och programkommittéerna. Nordtest kommer under 1988 att presentera en analys av det västeuropeiska samarbetet av intresse för Nordtest's verksamhet. Analysen avses bli underlag för diskussioner mellan Nordtest, styrgruppen för avveckling av handelshinder i Norden samt ämbetsmannakommittén för industripolitik om möjligheter att stärka det nordiska inflytandet i den västeuropeiska standardiseringsprocessen. Nordtest skall bidra med såväl tekniskt underlag som teknisk expertis för de nordiska deltagarna i de västeuropeiska mötena. Nordtest avser vidare att delta i den verksamhet som syftar till skapandet av ömsesidig tilltro till provningsresultat, som också utgör ett viktigt element för undanröjande av tekniska handelshinder.

10.3.3 Projekt

Inom ramen för industrisektorns projektbudget har fortsatta medel beviljats för det geologiska kartläggningsarbetet i Mittnorden, samt för administration och vissa samnordiska aktiviteter i anslutning till det nordiska teknologiåret 1988.

11 EKONOMI OCH FINANSPOLITIK

11.1 Inledning

Det nordiska samarbetet på det ekonomiska området är i hög grad avhängigt av den ekonomiska utvecklingen i de nordiska länderna. Den konjunktorella och den strukturella utvecklingen i Norden ställer varierande krav på den ekonomiska politiken liksom på inriktningen av det nordiska samarbetet. Mot bakgrund av den svaga ekonomiska utvecklingen vid 1980- talets början utarbetades handlingsplanen för ekonomisk utveckling och full sysselsättning (Norden i växt) som fastställdes av Nordiska ministerrådet våren 1985. Handlingsplanen löper i huvudsak under åren 1986 - 1988, men vissa insatser, framförallt på infrastrukturområdet, sträcker sig ännu längre fram i tiden.

Vid sitt möte i juni 1987 beslöt Nordiska ministerrådet (finansministrarna) att utarbeta en ny ekonomisk handlingsplan för Norden. För att leda arbetet med den nya handlingsplanen inrättades en arbetsgrupp bestående av statssekreterare eller ämbetsmän på motsvarande nivå. Den gruppen inledde sitt arbete i början av hösten 1987.

Under loppet av år 1987 har flera utredningsrapporter på det ekonomiska området färdigställts av nordiska arbetsgrupper. Dessa utgör viktiga utgångspunkter för fortsatt nordiskt samarbete inom ekonomisektorn. Arbetet med att undanröja konkurrensvridande kreditstöd och andra näringslivsstöd prioriteras högt. Utredningsarbete har också skett på sektorn inom ramen för arbetet med att avveckla handelshinder i Norden.

På det valutapolitiska området enades de nordiska länderna 1983 om en samarbets- och informationsordning. Overenskommelsen innebär att varje nordiskt land skall söka lämna information till övriga länder i Norden i så god tid som möjligt innan växelkursåtgärder vidtas. Dessutom ingår en serie andra insatser för att stärka det kontinuerliga informationsutbyttet på detta område. Samarbetet har också tagit formen av ett avtal om kortsiktigt valutastöd mellan centralbankerna i Norden. Detta avtal ingicks redan 1962 och reviderades senast 1983.

När det gäller de nordiska ländernas synpunkter på de internationella valutafrågorna sker sedan länge en fortlöpande koordination. Bakgrunden till denna samordning är att Norden har gemensam representation i såväl Internationella valutafondens (IMF) direktion som IMF:s policyskapande organ, den s k interimskommittén. En nära samordning av det nordiska agerandet sker också inför ministerrådsmöten i OECD, även om representationen i detta forum inte är gemensam.

11.2 Samarbetsorgan

Nordiska ämbetsmannakommittén för ekonomi och finanspolitik (AK-EK) inrättades våren 1986. Kommittén består av representanter från finansdepartementen (motsvarande) i de nordiska länderna. I samband

med bildandet av AK-EK lades Nordiska ämbetsmannakommittén för valutafrågor och finansiella frågor (NAVF) ned.

Andra permanenta nordiska organ inom den ekonomiska sektorn är:

Nordiska finansiella utskottet, som är sammansatt av representanter för finans/ekonomiministerierna och centralbankerna, svarar för växelkurs- och valutaregleringsfrågor. Utskottet svarar dessutom för den samordning av internationella valutaärenden som sker i anknytning till IMF:s verksamhet. De frågor utskottet behandlar på uppdrag av finansministrarna rapporteras direkt till ministrarna.

Den nordiska konjunkturgruppen som består av konjunkturexperter från departement och utredningsinstitut. Bl a sammanställer gruppen årligen den nordiska konjunkturrapporten.

Arbetsgruppen för statistik över kapitalrörelser i Norden fungerar som ett forum för överläggningar och informationsutbyte mellan berörd expertis och förbereder även de nordiska ländernas deltagande i motsvarande diskussioner i OECD.

Nordiska ekonomiska forskningsrådet som är en institution vars uppgift är att medverka till att analyser och utredningar genomförs om det ömsesidiga ekonomiska beroendet mellan de nordiska länderna och om förutsättningarna för närmare ekonomiskt samarbete i Norden.

Nordiska tulladministrativa rådet (NTR) har som huvudsyfte att medverka till att tulladministrativa regler och rutiner i Norden är så enkla och ensartade som möjligt.

Vidare sker ett informellt samarbete mellan skatteexperter i de nordiska länderna.

Härutöver arbetar ett antal tillfälliga arbetsgrupper med utredningsuppgifter av olika slag.

11.3 Planerad verksamhet

Arbetet med en ny ekonomisk handlingsplan kommer att utgöra den dominerande delen av verksamheten inom sektorn under år 1988. En särskild redogörelse för detta arbete finns i avsnitt 2.1.

En annan viktig del i sektorns verksamhet kommer att vara det fortsatta genomförandet av den löpande handlingsplanen "Norden i växt". År 1988 är det sista verksamhetsåret för flertalet av de i planen ingående aktiviteterna. Verkställande av de olika aktiviteterna i planen är fördelat på respektive sektorer. Sektor ekonomi har dock ett övergripande ansvar för planens uppföljning och utvärdering. Därtill ligger vissa av planens aktiviteter direkt inom sektorns verksamhetsområde.

En del av verksamheten kommer att fullgöras av särskilda arbets-

grupper. En arbetsgrupp för studie av jordbrukspolitiken i de nordiska länderna startade sin verksamhet i slutet av år 1987 och den kommer att rapportera sitt arbete hösten 1988. Den rapport om "statligt kreditstöd i Norden" som presenterade för ministerrådet hösten 1986 följs upp av en särskild arbetsgrupp som skall identifiera konkurrenssnedvridande stöd och överväga konkreta åtgärder med anledning av rapporten. Den gruppen började sitt arbete i slutet av år 1987 och kommer att arbeta under större delen av år 1988.

Två tidigare tillsatta grupper fortsätter sitt arbete också under en del av 1988. Det gäller arbetsgruppen för utredning av möjligheterna att harmonisera de generella omsättningsskattesystemen i Norden och den arbetsgrupp som gör en utredning om lastfordonsavgifter i Norden.

En gemensam nordisk konjunkturrapport kommer, liksom de fyra föregående åren, att utges av de nordiska finansministrarna.

För budgetåret 1988 finns för första gången en projektbudget för sektorn. Större delen av dessa medel avses bli använda för utredningsprojekt inom ramen för arbetet med den nya ekonomiska handlingsplanen. Därutöver finansieras också projektet prissättning på exportmarknader och den nordiska konjunkturrapporten med projektmedel.

11.4 Nordiska ekonomiska forskningsrådet

Den ambitionshöjning avseende rådets verksamhet, som aviserades föregående år, har till viss del påbörjats. Rådet erhöll inte den av styrelsen begärda resursökningen, men en omorientering av rådets arbete har trots detta påbörjats.

Således kommer rådet att från 1988 påbörja en verksamhet med mindre workshops inom angelägna forskningsområden. Omfattningen av verksamheten blir begränsad då finansiering måste ske genom neddragning inom andra områden. De traditionella forskarseminarierna kommer inte att genomföras under de närmaste åren, för att därigenom medge utrymme för workshop-verksamheten.

Antalet ansökningar om forskningsbidrag överstiger även 1987, vid ansökningstidens utgång den 1 oktober 1987, tillgängliga resurser. Den försöksverksamhet med sakkunniggranskning av ansökningar, som inleddes vid förra ansökningstillfället, har uppenbarligen resulterat i att kvaliteten på ansökningarna redan 1987 ökat högst avsevärt. Rådet har tvingats avslå ansökningar, eller kännbart reducera medeltilldelning, till i övrigt kvalificerade och intressanta projekt.

För framtiden är det mot den bakgrunden motiverat att budgetramen vidagas, så att inte skickliga forskare avstår från att insända ansökningar på grund av att sannolikheten för att erhålla medel bedöms som för liten.

Under året har skriftutgivningen fortsatt och förutom årsboken har en forskningsrapport om penningpolitiken i Norden tagits fram. Dessa skrifter har mottagits mycket väl på marknaden. För 1988 planerar rådet att publicera åtminstone ytterligare tre forskningsrapporter. Denna del av rådets verksamhet är mycket viktig då den dels för en vidare krets delger de resultat som forskning med stöd från NEF Åstadkommit, dels gör rådet mer känt och efterfrågat. Inom de knappa budgetramar rådet har kommer emellertid den viktiga rapportutgivningen att ta allt större del av resursmängden.

Administrationen av rådets verksamhet sker idag med endast en anställd, forskningssekreteraren. Erfarenheterna från 1987 visar emellertid att det vardagliga administrativa arbetet tar mer tid än från början beräknat. I samband med överflyttningen av rådets kansli till Sverige, har rådet etablerats som egen myndighet. Detta har medfört att allt administrativt arbete med kontering, bokföring, diarium etc åligger NEF:s kansli. För att klara detta arbete bedöms behovet av sekreterarhjälp på halvtid vara akut. Inför budgetänskan 1989 kommer rådet därför åter att begära utökade resurser.

12 BYGGFRAGOR

12.1 Inledning

Handlingsprogram för byggsektorn fastställdes senast 1983 med generella samarbetsriktlinjer inom bygg- och bostadspolitiken.

Bostadsministrarna fastställde handlingsplan för stabil sysselsättning och ökad produktivitet den 15 januari 1987 i enlighet med rekommendationen från Nordiska Rådets 34:e session. Handlingsplanens centrala områden är handelshinder och harmonisering samt samverkan om byggexport på tredje land.

Huvudsakliga samarbetsprogram

Ambetsmannakommittén för samarbete inom byggsektorn (Ak-bygg) samordnar och ansvarar för genomförandet av samarbetsprogrammen. Ak-bygg bistås av ett antal permanenta samarbetsorgan och nedsätter arbetsgrupper för särskilda arbetsuppgifter.

Nordiska kommittén för byggbestämmelser (NKB) är en institution där ländernas centrala byggmyndigheter samarbetar.

INSTA B är ett samarbetsforum mellan byggbranschens standardiseringsorgan i Norden. Samarbetet är starkt knutet till det europeiska och internationella standardiseringsarbetet (CEN, ISO).

Nordiska träskyddsrådet (NTR) är en officiell instans i Norden för godkännande av träskyddsmedel för industriellt bruk. Verksamheten omfattar forsknings- och utvecklingsarbete, normer och provning av träskyddsmedel samt information och internationellt samarbete.

Nordiska byggforskningsorganens samarbetsgrupp (NBS) verkar för direkt samarbete mellan aktiva forskare, initierar samarbetsgrupper samt främjar gemensamma intressen genom samverkan i internationellt arbete.

Inom bostadspolitiken verkar bostadsadministrativa mötet, ett forum för centrala bostadsmyndigheter i Norden. En projektkoordinerande arbetsgrupp initierar och samordnar bostadspolitiska projekt.

12.2 Planerad verksamhet 1989-1991

Nordisk handlingsplan för stabil sysselsättning och ökad produktivitet fastställdes i början av 1987 och kommer att vara riktningsgivande för prioriterade områden inom ambetsmannakommitténs verksamhet de närmaste åren. Centralt står harmonisering och handelshinder samt exportfrämjande aktiviteter. Det anses nödvändigt att höja nordisk beredskap vad beträffar harmonisering, standardisering och provning. Förslag till EG-direktiv på byggproduktområdet samt utvecklandet av EG:s inre marknad utgör en utmaning om effektivt och målinriktat

nordiskt samarbete på området. De permanenta samarbetsorgan som berörs av harmoniseringsarbetet har under ämbetsmannakommitténs ledning bildat ett kontaktutskott som löpande skall följa utvecklingen inom EG samt iövrigt prioritera arbetsuppgifter vilka undanröjer tekniska handelshinder.

Arbetet med handlingsplanens övriga delområden har redan påbörjats såsom t.ex. utredning om byggexportfinansiering, nordisk byggexportutbildning och byggsektorns roll i utvecklingsländerna. På ytterligare andra delområden inledes arbetet under 1988 och framöver. För genomförande av handlingsplanen har ministerrådet avsatt 1.200.000 DKK under 1988 och ambitionen är att hålla minst den nivån för åren 1989 och 1990.

Nordiska kommittén för byggbestämmelser (NKB) lägger i åren framöver huvudvikt vid handel och internationella frågor samt säkerhets- och miljöfrågor. Genom en särskild programgrupp gemensam med INSTA B knyts nu arbetet med produktregler samt avvecklandet av handelshinder tätt till de prioriteringar som görs i europeiska sammanhang. Samstämmighet i säkerhets- och miljöfrågor är en viktig förutsättning för harmonisering av byggregelverket. Här är inneklimatområdet för tiden ett högt prioriterat arbetsfält. Med särskild hänvisning till intensifiering av harmoniseringsarbetet inte minst i europeiskt sammanhang framställer NKB äskande om ökning av budgetmedlen till projekt och utredningsverksamhet för åren 1989-91 jämfört med 1988 års nivå.

INSTA B:s standardiseringsarbete ges en allt mer internationell inriktning. CEN, den europeiska standardiseringsorganisationen, kommer att få en central roll i utvecklingen av EG:s inre marknad före utgången av 1992. EG-kommissionen har utpekat byggsektorn som ett prioriterat område och förslag till EG-direktiv om byggprodukter föreligger. På uppdrag av EG/EFTA skall CEN utarbeta standarder som i första hand undanröjer tekniska handelshinder i Europa. Intensifierad medverkan i CEN-arbetet från de nordiska länderna föranleder INSTA B till att framställa äskande om nordiska medel till ett belopp på drygt 4 milj. DKK sammanlagt för åren 1988-1992.

Tillsammans med NKB har en programgrupp bildats som behandlar prioritering och resursfördelning bl.a. med hänsyn till CEN-arbetet. NKB och INSTA B har sålunda ingått en mera förpliktande koordinering av standarder och harmonisering av myndigheternas byggregelverk. Genom vidgat bruk av standarder torde det t.ex. skapas ökade möjligheter för förenkling av byggbestämmelesystem.

För att nämna ett enkelt högt akutellt och expansivt område är standardisering av datateknologi inom byggområdet av stor betydelse.

Nordiska träskyddsrådet (NTR) fungerar som godkännande organ gällande träskyddsmedel. Med ökade miljökrav måste allt större hänsyn tas till skyddsmedlens egenskaper. NTR utarbetar regler för kvalitetskontroll och övervakar organisering av denna kontroll i Norden.

Enligt NTR's program för de närmaste åren avser man att betydligt utöka informationsaktiviteter för nordiska träprodukter.

Nordiska byggforskningsorganens samarbetsgrupp (NBS) lägger upp sitt arbetsprogram i treårsperioder, en ny sådan period är 1988-91. Arbetets inriktning och prioriteringar är under behandling. Bland centrala tyngdpunkter i tiden framöver står informationsteknologins intåg i byggbranschen samt forskning om inneklimatfrågor. I de nordiska länderna försiggår en rätt omfattande forskningsverksamhet som berör exportaktiviteter. Likaså växer u-landsforskning fram på olika nivåer inte minst med anknytning till urbana problem. Det torde vara nyttigt att sammanföra nordiska erfarenheter inom dessa områden. Nuvarande aktivitetsnivå bör upprätthållas och äskande om ökade medel under perioden knyts direkt till utvidgning av samarbetet.

Bostadspolitisk projekt- och utredningsverksamhet initieras i huvudsak av bostadsadministrativa mötet. Ambitionsnivå i den nordiska verksamheten höjs kontinuerligt. För närvarande utreds särskilda gruppers bostadsbehov; unga, äldre och hemlösa. Likaledes utvecklas prognosmodeller för bostadsbehov. Olika ordningar för och aspekter på bostadsstöd jämförs. Ett stort problemfält som kommer att behandlas i nordiskt perspektiv är åtgärder för de stora bostadsområdena från 60- och 70-talet.

13 HANDEL

13.1 Innledning

De nordiske lands økonomier er hver for seg små og åpne og sterkt avhengige av sin utenrikshandel. Hensynet til den interne utviklingen i EF gjør at de nordiske land, for hvem EF-området utgjør et meget viktig eksportmarked, investerer betydelige ressurser i å utvikle Norden som et hjemmemarked, i størst mulig grad tilpasset utviklingen av det indre marked i EF. For dette formål er i juli 1987 satt i verk et samarbeidsprogram om avvikling av handelshindre i Norden. Den internasjonale konkurransen om markedsandeler krever store satsninger av eksportfremmende karakter og de fem land kan hvor de kommer-sielle interesser tilsier dette trekke store fordeler av å forene krefter på tredjelands markeder.

Embetsmannskomiteen for handelspolitiske spørsmål, EK-Handel, ivaretar det offisielle handelspolitiske samarbeidet. Utenrikshandelsministrene danner av ulike årsaker ikke fagministerråd, og besluttede organ for handelssektoren er således samarbeidsministrene. Utenom ministerrådsorganisasjonen foregår i tillegg et pragmatisk, direkte samarbeid, fremst på eksportfremmesektoren.

13.2 Avvikling av handelshindre i Norden

Den økonomiske handlingsplanen "Norden i vekst" representerer regjeringenes største samlede satsning for å påskynde utviklingen av et nordisk hjemmemarked. Av en rekke delprosjekt er det knyttet særlig stor politisk oppmerksomhet til anstrengelsene for å fjerne handelshindre av alle slag mellom de nordiske land. En særlig styringsgruppe under EK-Handel, nedsatt av samarbeidsministrene, er gitt i oppdrag å sørge for at de delar av det iverksatte samarbeidsprogrammet som omhandler s.k. tekniske handelshinder gjennomføres av berørte nordiske samarbeidsorgan. Styringsgruppen vil i 1988 følge opp de kontakter som allerede er tatt, samt gjennom møter med ytterligere embetsmannskomiteer m.v. søke å øke forståelsen for samarbeidsprogrammets idé og på en pragmatisk måte løse problem som oppstår ved dets gjennomføring. Lister over likeverdige regler, som er et viktig verktøy for å gjennomføre prinsippet om gjensidig aksept av prøvingsresultater og godkjenning av produkter vil bli presentert i begynnelsen av 1988 og årlig oppdatert.

Parallellt med arbeidet med å avvikle tekniske handelshindre løper anstrengelsene for å fjerne andre typer ikke-tariffære problemer, både sentralt og i økende grad i samråd med de regionale komiteer.

Utenrikshandelsministrene konstaterte med tilfredshet i november 1987 at det nedlegges et stort arbeid for å virkeliggjøre samarbeidsprogrammets intensjoner. Imidlertid anså ministrene at behovet for konkrete resultater var stort, ikke minst nasjonalt. De anmodet om i løpet av seks måneder fra møtet å få seg forelagt en tidsplan for det fortsatte arbeidet.

13.3 Handelspolitisk samarbeid forøvrig

EK-Handels arbeidsområde spenner over et vidt felt og kan kategoriseres etter om aktivitetene foregår i Norden, ut av Norden eller utenfor Norden (i sistnevnte kategori foregår samarbeidet i hovedsak utenfor ministerrådsorganisasjonen).

Samhandelen mellom de nordiske land utvikler seg stabilt og tilfredsstillende. Imidlertid vil mulighetene for komplementær eksport av varer og tjenester bli gitt større oppmerksomhet i tiden som kommer. De nasjonale eksportfremmeorganene vil bli oppfordret til å utarbeide konkrete samarbeidsforslag. Samarbeidet mellom eksportkredit- og garantiinstitutterne er omfattende. Også eksportfinansieringsområdet vil få muligheter for å videreutvikle samarbeidet bli undersøkt.

Et viktig nordisk redskap for å fremme utenomnordisk eksport er Nordisk Prosjekteksportfond, som vil bli gjort permanent i 1988 og gradvis få utvidet sine arbeidsoppgaver. Nordisk Investeringsbank har utviklet en sterk stilling i det internasjonale kredittmarkedet og vil spille en viktig rolle i de økede nordiske eksportinnsatser.

Det nordiske handelsprosedyreutvalg NORDIPRO arbeider for å skape enklere former for formidling av handelsdokumentasjon, både i Norden og internasjonalt.

EK-Handel følger nøye det arbeid som løpende utføres for å forbedre nordiske næringslivsfolks kompetanse på handelsforhold på fjerne markeder, fremst Japan. Gjennom tilskuddsordningen søker embetsmannskomiteen å satse på prosjekter som anses ønskelige sett i en nordisk sammenheng.

14 REGIONALPOLITIK

14.1 Inledning

Den regionala utvecklingen i de nordiska länderna karaktäriseras för tillfället åter av en försämrad regional balans: ökad befolkningstillströmning till större städerna samtidigt som avfolkningstendenser åter tagit fart i mer perifera och vissa industriområden. Ett koncentrationsmönster framstår av expansiva högtrycksområden och stagnerande lågtrycksområden.

Denna utveckling har flera orsaker. Tillgången på universitet, högskolor och andra kompetenscentra innebär goda tillväxtbetingelser för de delar av näringslivet som nu är expansiva. Det gäller t ex vissa delar av den privata tjänstesektorn. Sjukvård, barn- och äldreomsorg etc expanderar emellertid också till följd av befolkningsförändringarna.

Uppkomsten av enskilda problemorter har lett till att man söker nya selektiva åtgärder för regionalt utvecklingsarbete.

14.2 Samarbetets struktur

Till grund för det nordiska samarbetet inom regionalpolitik ligger det reviderade nordiska samarbetsprogram som fastställdes den 16 juni 1986. De för regionalpolitiken ansvariga ministrarna lägger fast ramar och riktlinjer för arbetet och nordiska ämbetsmannakommittén för regionalpolitik (NARP) har ansvaret för att genomföra programmet och fortlöpande utveckla samarbetet. Under ämbetsmannakommittén arbetar ett antal samarbetsorgan med ansvar för verksamheten inom olika samarbetsfält.

Huvudmålsättningen enligt samarbetsprogrammet är att i nordiskt sammanhang bedriva ett regionalt utvecklingsarbete för ökat bidrag till såväl nordisk som nationell regional utveckling. Det regionalpolitiska samarbetet skall ses som komplement till respektive lands regionalpolitik. För att förverkliga samarbetsprogrammets intentioner har verksamheten organiserats inom gränsregionalt samarbete, utrednings- och utvecklingsarbete, forskningsverksamhet samt verksamheten kring gemensamma regionalpolitiska stödordningar.

14.3 Gränsregionalt samarbete

Verksamheten inriktas särskilt mot dels gränsområden mellan två eller flera länder, dels regioner som i ett nordiskt perspektiv bedöms ha speciellt svåra problem. Syftet är att medverka till uppbyggnaden av fungerande samarbetsregioner i områden där riksgränser utgör hinder för utveckling och därmed bidrar till en mer tillfredsställande regional balans i Norden. Initiering och stöd till konkreta samnordiska projekt är viktiga medel för dessa ansträngningar.

Den gränsregionala verksamheten bedrivs för närvarande i nio samarbetsområden. Praktiska problemlösningar i regionalpolitiskt prioriterade områden initieras och stimuleras för att få igång en självständig utvecklingsprocess baserad på regionernas egna möjligheter och förutsättningar. Genom samarbete utvecklas nya former för gemensamt utnyttjande och planering av resurser som skapar nya förutsättningar för en gynnsam regional utveckling över gränserna. Mot den bakgrunden utvidgas verksamheten successivt till att omfatta en större variation av åtgärder inom näringsliv, offentlig service, etc. Delegeringen av konkreta projektbeviljningar till de gränsregionala samarbetsområdena har förbättrat förutsättningarna för regionalt utvecklingsarbete där också nationella utvecklingsbeviljningar kommer att ingå.

NARP kommer under 1988 att genomföra en evaluering av det gränsregionala samarbetet i syfte att skaffa fram planeringsunderlag för utveckling av verksamheten och att finna fram nya insatsområden med speciellt behov av nordiskt utvecklingsarbete.

14.4 Utrednings- och utvecklingsverksamhet

Utgångspunkten för utrednings- och utvecklingsverksamheten är att definiera regionala problem och formulera strategier för det framtida regionalpolitiska handlandet. I detta sammanhang är ömsesidigt erfarenhetsutbyte och gemensam kunskapsutveckling fortsättningsvis en central samarbetsuppgift.

Basprojektet kommer under 1988 att slutföra en större studie över datateknikens inverkan på perifera regioner. Denna förväntas ge ett samlat erfarenhetsunderlag för att finna lämpliga former för regional kompetensuppbyggnad och -förmedling. Dessa avses inarbetas i projektverksamheten och resultaten kommer att testas mot bakgrunden av förhållanden inom det lokala näringslivet i ett antal orter.

Som ett led i utveckling av årsrapporteringar sker en successiv utbyggnad av de regionala databaserna för planeringens behov.

Glesbygdsprojektet kommer att arbeta vidare med erfarenhetsutbyte kring olika teman som är aktuella för glesbygdsutvecklingen. Framförallt koncentreras verksamheten kring informationsteknologi, småskalig teknik och kommunernas roll i det glesbygdspolitiska arbetet. Den så kallade kommungruppen avslutar och avrapporterar sin verksamhet 1988.

Frageställningar bl a inom glesbygdsnäringsarnas utveckling såväl som kulturpolitikens betydelse samt lokal kunskapsutveckling och utbildningsutbud kommer i framtiden få större tyngd.

14.5 Regionalpolitisk forskning

Nordiska institutet för regionalpolitisk forskning (NordREFO) bygger successivt upp forskningssamarbetet. I det långsiktiga forskningsprogrammet från vilket avrapportering förväntas under 1989 ligger

tyngdpunkten i dels en nätverksorienterad kartläggning av de ändrade förutsättningar som ny teknik och nya organisationsformer inom näringslivet ger regionalpolitiken, dels en studie av hur de starka decentraliseringstendenserna inom den offentliga sektorn ändrar samhällets möjligheter att påverka den regionala utvecklingen.

Parallellt har det startats ett antal forskningsförberedande studier kring framtidsstudier, naturresursfrågor och de statliga transferringarnas betydelse för den regionala utvecklingen. Eftersom initiering och genomförande av fullskaliga forskningsprojekt är ett långsiktigt arbete har man utvidgat verksamheten för att i ökad utsträckning behandla politiskt aktuella frågor. Det läggs stor vikt på en snabb förmedling av forskningens resultat till att belysa speciellt pressande regionala problem. För närvarande diskuteras bl a de klara tendenserna till en förnyad storregional obalans och drivkrafterna bakom denna, produktcykelanalyser, den regionala koncentrationens pris, förändrade förutsättningar för jordbruket samt internationella besluts-systems inverkan på staternas och regionernas möjligheter att påverka beslutsfattandet.

14.6 Gemensamma regionalpolitiska stödordningar

Nordiska utvecklingsfonden för Västnorden har inrättats för att främja utvecklingen av ett allsidigt och konkurrenskraftigt näringsliv i Västnorden (Färöarna, Grönland och Island). Mot bakgrunden av regionens ensidiga näringsstruktur avses fondens centrala uppgift i första hand bestå i stimulering av småföretagsverksamheten i regionen. Fonden som startat sin verksamhet i slutet av 1987, har fram till 1995 en etableringsfas då grundkapitalet är fullt ut uppbyggt.

Nordiska Investeringsbankens regionallåneordning vars syfte är att öka möjligheterna till finansiering av till näringslivet riktade regionalpolitiska stödmedel har fungerat som försöksverksamhet under en längre period. Efter en utvärdering föreslås att ordningen görs till en permanent del av NIB:s verksamhet.

14.7 Framtidsplaner

De skärpta regionala obalanserna, som bl.a. visar sig vid expansion i vissa större städer samtidigt med avfolkning av vissa industriområden, har ställt inte bara det nationella utan också det nordiska regionalpolitiska samarbetet inför nya utmaningar. Mot denna bakgrund har man startat arbetet med framtagande av ett framtida samarbetsprogram för regionalpolitik för att svara på de regionala processer och utvecklingstendenser som av allt att döma gör sig gällande under 1990-talet.

Den regionala aspekten får en allt större roll för den nationella ekonomiska utvecklingen. Då krav framförs om en allt längre gående internationalisering, specialisering och kompetenshöjning inom nordiskt näringsliv ställs allt oftare krav på täta regionala miljöer.

Arbetet med den nya ekonomiska handlingsplanen förväntas kunna

skapa förutsättningar för välfungerande lokala och regionala miljöer för näringslivet. På grund av detta kommer det att läggas större tyngd på åtgärder som bidrar till att forsknings- och utbildningsinstitutionerna allt starkare engagerar sig i kompetenshöjning och kunskapsuppbyggnad i regionerna.

Infrastruktur- och teknologiutvecklingen i Norden anses vara ett allt viktigare element i det framtida regionalpolitiska samarbetet. Därför kommer det att fästas större uppmärksamhet vid förbättrade kommunikationer och förstärkta tvärförbindelser både inom person-, varu- och datatrafiken.

På det nordiska planet kommer man att lägga särskild vikt på samverkan med andra sektorer. Det regionalpolitiska bidraget kommer att markeras bl a när det gäller jord- och skogsbruk, fiskeri, industriutbildning och forskning, transport, turism, miljöfrågor osv.

Under det vidare arbetet med den ekonomiska handlingsplanen på nordiskt plan kommer kravet på att regionalpolitiska insatser görs att markeras starkt från sektoren.

15 TRANSPORT OCH KOMMUNIKATION

15.1 Inledning

Grundläggande för samarbetet på transport- och kommunikationsområdet är den nordiska transportöverenskommelsen, vilken trädde i kraft den 1 mars 1973. Det finns vidare en överenskommelse från 1971 om nordiskt samarbete rörande trafiksäkerhetsfrågor. Huvuduppgiften för samarbetet är att åstadkomma planerade och effektiva transporter och kommunikationssystem samt att säkra ett bättre resursutnyttjande och en större samlad effektivitet i arbetet på detta område genom samordning, samverkan och arbetsfördelning.

NAT biträds i sin verksamhet av Nordiska kommittén för transportforskning (NKTF) som bl a genom konferenser, seminarier mm utvecklar det nordiska forsknings- och utredningsarbetet inom sektorn. NAT har också ett planeringsutskott (NAT-PU), vars uppgift är att koordinera insatserna vad gäller forskning angående väg- och trafikfrågor. Utskottets främsta uppgift är att lägga fram förslag till projektverksamhet.

15.2 Transportsektorn och dess utveckling

Transportsektorn spelar en viktig roll för möjligheterna att uppnå de övergripande samhällsmålen, såsom full sysselsättning, ekonomisk tillväxt, låg inflationstakt, balans i utrikesaffärerna och mellan olika regioner nationellt.

För att transporterna skall fungera effektivt krävs att forskningen ges möjlighet att belysa konsekvenserna av förändringar som sker i omvärlden. Dessa FoU-uppgifter kan sammanfattningsvis anges i följande huvudmål:

- Effektivisering av transporterna
- Reduktion av de negativa följderna av transporter
- Effektivare drift och underhåll av befintliga anläggningar

Under de närmaste åren blir följande områden och förändringar särskilt intressanta.

Informationsteknologi

Informationsteknologins utveckling påverkar transportsektorn. Utnyttjandet av den nya tekniken kan leda fram till effektivare och säkrare transporter. NATs uppgift är bl a att medverka i den teknologiska utvecklingen vad gäller logistik, handelsprocedurer, dokumentation mm. Ett första steg i denna riktning utgörs av det pågående projektet "Informationsbehov i Norden angående vägtransport", vilket handlar om hur ländernas vägdatabanker skall utnyttjas för att kunna ge service till olika trafikanter, myndigheter m fl samt vilken typ av infor-

mation dessa kategorier behöver. Ett andra steg tas 1988 genom projektet "Dataunderlag till förare i trafik". Rätt information under färd kan effektivisera genomförandet av transporter och förbättra trafiksäkerheten. Projektet kommer att genomföras i kontakt med NTR. Sammanfattningsvis kan konstateras att teknologiutvecklingen är ett område som kommer att kräva forskning och utveckling inom transportsektorn. Området kommer att prioriteras högt av NAT.

Transportpolitik

Den ökade internationaliseringen, framför allt inom EG, ger möjligheter till rationaliseringar men kräver även studier som belyser problemen med harmonisering.

NAT arbetar för närvarande med ett antal förslag för att minimera hinderna ifråga om transporterna mellan de nordiska länderna. Bakgrunden är ett uppdrag från transportministrarna till NAT att utreda dessa frågor med anledning av EGs beslut om genomförandet av en fri transportmarknad inom EG till 1992. (se även avsnitt 2.2.4).

I utvecklingen av en nordisk transportmarknad ingår också att vidareutveckla järnvägstrafiken. NAT avser att stödja de nordiska järnvägsförvaltningarna, bl a i deras arbete med utvecklingen av ett system för kombinerade transporter.

Miljöfrågor

Genom transportsektorns tillväxt har dess negativa miljöpåverkan ökat samtidigt som utsläpp av miljöförorenande ämnen från industrier o dyl minskat. Detta har lett till att transporternas miljöeffekter uppmärksammas allt mer. NAT och MR/Trafik kommer att ta upp diskussioner med miljö- och energisektorerna om tvärfackliga projekt och åtgärder för att snabbt begränsa skadeverkningarna på människor och natur. En utgångspunkt kan vara att genomföra en analys av krav, utformning mm vad gäller ett miljömässigt optimalt kommunikationssystem för Norden.

Infrastrukturinvesteringar

Finansiering av infrastrukturella investeringar i transportapparaten är ett viktigt område. Studier som bl a gjorts av CEMT visar att det i hela Europa finns risker för flaskhalsproblem i transportsystemet, vilket i sin tur leder till konsekvenser för den ekonomiska tillväxten på sikt.

Frågan är aktuell för NAT på flera sätt. I samband med arbetet med den nya ekonomiska handlingsplanen "Norden i växt" kommer frågan upp om investeringarna vad gäller vägar och järnvägar. Vidare pågår inom NAT en förstudie som skall belysa konsekvenserna av olika utvecklingsstrategier beträffande infrastrukturinvesteringar (rek nr 44/1987-t).

Drift och underhåll, vägteknik mm

Resursanspråken växer när det gäller underhåll av de investeringar som gjorts i transportanläggningar. På vägområdet t ex krävs omfattande forskning och utveckling för att få fram underlag till ett system för optimalt vägunderhåll.

Här bör också uppmärksammas att Norden av konkurrensskäl i möjligaste mån bör anpassa sig till EGs framtida beslut vad gäller mått och viktbestämmelser för bilar och bussar. En höjning av axel- och boggietryck medför dock ökat vägslitage och krav på förstärkning av vägar och broar. Behovet av forskning om konsekvenserna av ändrade viktbestämmelser mm diskuteras därför. I Sverige har redan anslagits medel för bärighetshöjande åtgärder.

Miljö- och trafiksäkerhetsaspekterna ingår också i NATs planer för framtida verksamhet inom vägsektorn. 1988 inleds en undersökning av bullersvaga beläggningar samt ett projekt - i kontakt med NTR - om i vad mån ljus vägbeläggning höjer trafiksäkerheten.

Telekommunikation

Det pågår en utveckling på telekommunikationsområdet vad gäller utbyggnad av kommunikationssystem - satelliter, fiberoptik mm samt teknologisk utveckling och forskning. NAT avser att kontakta NORDTEL angående framläggandet av ett arbetsprogram för att åstadkomma förbättrade interna telekommunikationer i Norden och anslutning till det europeiska och internationella telekommunikationssystemet.

Meteorologi

NAT avser att fortsätta vidareföringen av det nordiska väderradar-nätet i samband med den nya handlingsplanen "Norden i växt". Korrekta och snabba väderprognoser har stor betydelse för många samhällssektorer förutom transport, såsom miljöskydd, lantbruk, byggnadsverksamhet m fl. NAT avser att i samråd med de nordiska meteorologinstituten ta fram ett flerårigt utvecklingsprogram för meteorologiområdet.

16 TRAFIKSAKERHET

16.1 Inledning

Nordiska trafiksäkerhetsrådet (NTR) följer kontinuerligt med den nordiska trafiksäkerhetsutvecklingen. Den positiva trafiksäkerhetsutvecklingen under perioden 1975-1985 har absolut sett avstannat. Trots att den relativa hälso- respektive trafikrisken har förbättrats innebär de absoluta siffrorna över dödade och skadade i vägtrafiken att man står inför en enorm utmaning inom vägtrafikens trafiksäkerhetssektor. Ju säkrare trafiksituationen beräknas vara desto svårare blir det att finna medel för uppnående av en ännu säkrare trafik än den vi upplever idag. Ett framgångsrikt trafiksäkerhetsarbete förutsätter fakta om den verkliga risksituationen och om de effektiva preventionsmetoderna. Dessa fakta skall forskarna producera. Framtagning av forskningsresultat, vilka tjänar ett effektivt trafiksäkerhetsarbete, förutsätter kompetens och tålmodighet bland forskarna och forskningsresultatens avnämare. Man räknar med att resultaten från en tillämpad trafiksäkerhetsforskning i vissa fall kan tillämpas direkt och i vissa fall kan tillämpas i praktiken på några års sikt. Den grundforskningsbetonade forskningens resultat resulterar i åtgärder i allmänhet först efter tio år.

16.2 Handlingsplanen "Säkrare trafik i Norden"

NTR har sammanställt "Trafiksäkerhet i Norden - handlingsplan med sikte på 90-talet" (NU 1986:3). Denna rapport bildar ett underlag och har följts av ett konkretiseringsarbete, vilket rapporterats i "Säkrare trafik i Norden". En slutlig bearbetning av materialet pågår på grundval av synpunkter lämnade av Nordiska rådets kommunikationsutskott. Den reviderade handlingsplanen kommer i enlighet med presidets önskemål att överlämnas till kommunikationsutskottet till dess möte i februari. Ministerrådet avser att efter Nordiska rådets behandling vid sessionen fastställa handlingsplanen och slutligt arbetsprogram för de kommande åren.

Den aktuella handlingsplan tar upp både förslag till nordiska trafiksäkerhetsåtgärder och förslag till problemområden för den nordiska trafiksäkerhetsforskningen. NTR har för 1988 tilldelats ökade resurser för en effektivisering och en utvidgning av det nordiska samarbetet såsom det skisserats i underlaget för den nordiska handlingsplanen (NU 1986:3, ss 75-77). NTR anser dock, att den uppnådda nivån är en minimumnivå som behövs för att den projektverksamhet, som bedrivs i NTRs regi, i verkligheten skall kunna medverka till en ökad trafiksäkerhet i Norden under de kommande åren.

Trafiksäkerhetsarbetets utvidgning i Norden innefattar nya samarbetsområden och -partners. Genom att ambitionsnivån höjs blir också frågan om tillräckliga resurser mycket viktig.

Nordiska rådet har under sin 35e session hemställt till Nordiska ministerrådet att starta en utredning om hur den moderna högteknologin

kan användas för att öka trafiksäkerheten. I kommunikationsutskottets uttalande över C2 under den 35e sessionen nämndes, att den publicerade handlingsplanen (NU 1986:3) borde konkretiseras så snabbt som möjligt.

De fortsatta planerna för 1989 för trafiksäkerhet utgör NTRs reaktion på ovan nämnda uttryck för parlamentarikernas önskan att påverka trafiksäkerheten i en positiv riktning.

NTR avser att i framtiden regelbundet justera den framtagna handlingsplanen för trafiksäkerhet.

17 TURISM

17.1 Allmänt

Målsättningen för det nordiska samarbetet inom turismområdet är att utveckla den nordiska turismnäringen samt att åstadkomma att de nordiska ländernas invånare i ökad utsträckning semesterar i Norden. Grunden för samarbetet utgörs av det 1978 fastställda samarbetsprogrammet för turism.

Den nationella turismpolitiken i de nordiska länderna får allt mera likartade målsättningar och strategier. Det finns nu ett behov av en strategi för utvecklingen av den nordiska turismen. En översyn av samarbetsprogrammet från 1987 i denna riktning kommer att påbörjas under 1988.

17.2 Trender inom turismen

Utvecklingen inom den aktuella näringsgrenen karakteriseras allt mera av att tidigare former av turism kompletteras med och ersätts av mera sammansatta former för turism, där bl a kultur- och aktivitetsutbudet efterfrågas mera. Semesterresan handlar för allt flera inte enbart om att komma bort från det vardagliga arbetet och hemmiljön utan snarare om att få nya och ovanliga upplevelser.

En ökad form av turism är vidare semesterresan såsom löneförmån, de s k incentiveresorna samt att affärsresor kompletteras med semesterinslag.

Allt fler länder inser turismens betydelse som näringskälla och satsar för att öka turismen. Marknaden har expanderat genom den ekonomiska utvecklingen som gett fler människor än tidigare möjligheter att göra semesterresor och genom satsningar på massturism. Konkurrensen är redan hård och kommer att öka i takt med att allt fler länder styrker sin turismsektor.

17.3 Riktning av den framtida verksamheten

Utvecklingen innebär en utmaning för turismnäringen i de nordiska länderna. Ett samarbete har inletts med "kultursidan" bl a genom att i samband med kultursatsningen i Japan söka ta fram en modell för samverkan kultur/turism. Detta arbete kommer att fortsätta med målsättningen att historia, litteratur, musik, konst och konsthantverk, kulturgeografi m m skall ingå i ett kvalitativt högtstående men också kommersiellt gångbart utbud av turistupplevelser - som också kan inkludera sport och friluftaktiviteter.

En viktig fråga är också etablerandet av nya verksamheter. Turismens betydelse som inkomstkälla har på senare år uppmärksammats allt mer, särskilt ur regionalpolitisk synpunkt.

För att stimulera utbyggnad men undvika felsatsningar är det viktigt att kunskaperna ökas om möjligheterna till och förutsättningarna för turismnäringen. Ett viktigt - och svårt - projekt som beräknas starta 1988 är en förbättrad statistik över konsumtionen av turismutbudet. Fortsatt forskning och utveckling behövs för att utveckla beslutsunderlaget för nyinvesteringar och för användande av befintliga anläggningar m m på bästa sätt. Som exempel på projekt kan nämnas en planerad studie av förutsättningarna för etableringar av fritidsparker och lekland. Den kommunala kompetensen att behandla turismfrågorna bör också uppmärksammas.

Den nordiska handlingsplanen "Norden i växt" har inneburit en ny inriktning för den nordiska samverkan inom turismområdet. Marknadsföringskampanjen i Förbundsrepubliken Tyskland har utgjort en konkret och resultatinkriktad uppgift. Samarbetet mellan de nordiska ländernas turistbyråer i Tyskland har utvecklats positivt och visar på samverkansvinster. Det kan nämnas att Finland, Norge och Sverige vill fortsätta kampanjen på egen hand efter projektets avslutande 1988. En fortsatt satsning på marknadsföring inom ramen för den ekonomiska handlingsplanens etapp II, anser utskottet vara befogad. Man är enig med turistråden om att denna satsning bör ske i USA och förordar att medel avsätts till ett förprojekt 1988.

Kunskaper om den enskildes motiv för och utbyte av turistresande är av stor vikt för anpassandet av turismutbudet. Utskottet räknar med att förutom marknadsundersökningar av traditionell art behövs forskning vad gäller attitydförändringar till olika former av turism, turismens roll i livskvaliteten, rekreations- och välfärdsaspekter, sociala faktorer m m.

Det finns ett stort behov av läromedel inom turismutbildningen. Utskottet har bl a tillstyrkt ett projekt 1988-90, vars uppgift är att till skapa en "praktikfallskatalog" för turismnäringen. Ytterligare satsningar bedöms dock behövas som ett led i tillskapandet av en god kompetens inom näringen.

17.4 Verksamheten på kort sikt

Verksamheten 1988 präglas av de trender som beskrivits ovan. Förutom tidigare nämnda projekt förordar utskottet att ett seminarium genomförs angående hur kommunikationsutbudet påverkar turismens förutsättningar. Vidare förordas ett statistikprojekt, där ett upplägg för en nordisk databas för turismstatistik skall presenteras, ett förprojekt angående förutsättningarna för en nordisk hotellhögskolekurs samt en fortsättning på projektet naturvägledning, vilket syftar till att öka tillgängligheten till och utbytet av naturupplevelser samtidigt som förståelsen för den hänsyn man måste ta till miljön ökas.

18 JORD- OG SKOVBRUG

Nordisk Ministerråds målsætninger for et samarbejde på jord- og skovbrugsområdet er fastlagt i et handlingsprogram for sektoren dækkende perioden 1985-95. Målsætningen forventes justeret i forbindelse med handlingsprogrammets midtvejsevaluering i 1989.

Der anerkendes bl.a. et behov for tilpasninger som følge af en stigende tværfaglig integrering af miljøspørgsmål set ud fra brede samfundspolitiske aspekter. Dette justeringsbehov er særligt blevet forstærket af rekommandationerne i Brundtland-kommissionens rapport og tilsvarende udviklingstendenser i alle de nordiske lande. Ministerrådet ønsker, at hele dette område indpasses med større vægt i de kommende samarbejdsplaner på jord- og skovbrugsområdet til støtte for de nationale bestræbelser.

Ministerrådet anser, at ændrede produktionsforhold inden for sektoren bør ske under medvirken af et øget samarbejde på forskningens område. Sektorforskningen som helhed bliver derfor prioriteret højt, da denne er en forudsætning for en balanceret omlægning i produktionsmetoderne i overensstemmelse med de stigende hensyn til miljø- og resourceanvendelsen. Fra forbrugerside øges endvidere kravene til høj kvalitet og etiske produktionsmetoder i landbruget samtidig med at bioteknologiske udviklingsprocesser finder øget indpas i sektoren. En vigtig plads i samarbejdet bliver også øget forskeruddannelse.

Et nordisk samarbejde omkring genbankvirksomhed og planteforædling ønskes fastholdt som en langsigtet opgave, der kan erstatte og supplere nationale aktiviteter til styrkelse af de fremtidige udviklingsbestræbelser på plante- og husdyrproduktionens områder.

Samarbejdet mellem de nationale kontrolmyndigheder søges udbygget i de kommende år. I det omfang det er gennemførligt, er målsætningen at opnå harmoniserede regler på flest mulige områder med henblik på at reducere elementer af tekniske handelshindringer og at opnå fordele ved arbejdsdeling og samkøring af de nationale kontrol- og godkendelsesbestemmelser. Samarbejdet forventes på lang sigt at give økonomiske fordele for den offentlige sektor samt at virkeliggøre de økonomiske fordele med "Norden som hjemmemarked".

For embedsmandskomiteen (NEJS) betragtes alle aktiviteter under sektoren som en enhed uanset om samarbejdet gennemføres ved projektfiansiering eller ved finansiering fra en af sektorens tre nordiske institutioner.

Samarbejdet er planlagt ud fra følgende programområder:

- I Jord- og skovbrugspolitiske udredninger samt igangsætning af nye aktiviteter
- II Bioteknologien
- III Jordbrugsforskningen

- IV Skovforskning
- V Forskeruddannelse
- VI Genbanksamarbejde
- VII Planteforædling
- VIII Kontrolinstitutionernes samarbejde

18.1 Jord- og skovbrugspolitiske udredninger samt igangsætning af nye aktiviteter

Under programområdet arbejder ministerrådet med initierende aktiviteter på nye samarbejdsområder, som kan være formuleret i handlingsprogrammet eller i andre landbrugspolitiske sammenhænge. Igangsætningen kan kræve udredningsvirksomhed eller andre støtteaktiviteter som led i den nødvendige udformning eller etablering.

Områder som NEJS særlig vil satse på i årene 1989-91, er udviklingen af alternative produktionsformer og produktioner, som kan optage de udfordringer, der tilgår som nye elementer i de kommende års landbrugspolitik herunder alle hensyn til miljø- og ressourceanvendelsen, der tydeligst er optaget i rapporten fra Verdenskommisionen for miljø og udvikling (Brundtland-kommisionen).

Programområdet vil blive prioriteret højt med henblik på at kunne gennemføre handlingsprogrammets elementer inden for den forudsete tidsplan samt støtte sektoren i den fornyelse, som samfundsudviklingen tilsiger. Der planlægges en midtvejsevaluering af sektorens handlingsprogram i 1989, hvori indgår planer om en mere generel evaluering af pågående aktiviteter.

18.2 Bioteknologi

I forslaget til et nordisk bioteknologisk samarbejdsprogram fremstår jord- og skovbrugssektoren som en selvstændig enhed tildelt egne budgetandele. Forslaget bygger på det forhold, at der i sektoren findes et fuldt udbygget samarbejdsapparat, der kan sikre gennemførelsen af målsætningerne angivet i samarbejdsprogrammet. Programmets indhold og afvejninger er bl.a. sket med udgangspunkt i sektorens planer og udredningsarbejder. Det er heri fremhævet, at de bioteknologiske forskningsområder kan få stor betydning for den fremtidige udvikling inden for jord- og skovbrugsområdet.

Potentialet er stort for et nordisk samarbejde, alene ud fra størrelsen af de nationale indsatser. En forstærket grundforskning er vital i denne sammenhæng, idet der ikke på forhånd kan udstikkes bestemte retningslinjer for den mest fremgangsrige udviklingslinje. Bioteknologiens natur er at drage nytte af hele biomassen på nye måder, som råstof, produktionsapparat og til miljøforbedringer.

På denne baggrund er der i sektoren stor interesse for, at der optages et tværsektorielt samarbejde såvel med andre berørte sektorer som med de nordiske samarbejdsorganer, der iøvrigt tiltænkes opgaver ved gennemførelsen af det bioteknologiske samarbejdsprogram.

18.3 Jordbrugsforskning

Samarbejdet inden for jordbrugsforskningens område kan henvise til nyttige forskningsresultater fra fælles projektaktiviteter. Samarbejdet gennemføres enten med nordiske midler eller ved en koordineringsindsats mellem de nordiske landes landbrugsvidenskabelige forskningsråd. I begge tilfælde er Nordisk Kontaktorgan for Jordbrugsforskning (NKJ) det samarbejdende organ.

Ministerrådet har bidraget til, at NKJ fra 1987 har fået nye vedtægter, hvormed kontaktorganets koordinerende funktion styrkes. Kontaktorganet er forberedt på, at løse alle kommende arbejdsopgaver i årene 1989-91 herunder følge den omlægning i forskningsprioriteringerne, som finder sted i de nationale organer i de nordiske lande. Kontaktorganet får centrale funktioner i forbindelse med gennemførelsen af det bioteknologiske samarbejdsprogram.

De forskningsområder, der i øvrigt kan forventes fremmet ved finansiering med nordiske midler, er områder som nye og ændrede produktionsformer samt økologiske spørgsmål. I tilslutning hertil kommer stærkt efterspurgte forskningsresultater på områder som dyrevelfærd og andre etiske aspekter, der vil få stigende betydning for de fremtidige produktionsrammer. De nævnte områder er af stor politisk interesse, idet der på områderne kun er igangsat begrænsede nationale forskningsindsatser.

18.4 Skovforskning

Samarbejdet om nordisk skovforskning har en lang tradition inden for sektoren og er styringsmæssigt henlagt til den nordiske institution, Samarbejdsnævnet for Nordisk Skovforskning (SNS).

For perioden 1989-91 planlægger SNS, at skoven især må støttes med et forskningsmæssig underlag til styrkelse af den skovlige økologi. Dette må bl.a. knyttes til virkningerne på lang sigt af luftforureningen m.m., samt skovlige naturværnsaspekter herunder også mod flersidig brug af skovområderne.

Ministerrådet anser det for vigtigt, at den nordiske skovforskning følger en prioritering, som tager hensyn til de aktuelle politiske forhold og den langsigtede målsætning, der er anbefalet i Brundtlandkommissionens rapport. Der vil i forbindelse med embedsmandskomiteens budgetplanlægning blive afgivet retningslinjer, som kan underbygge denne udvikling.

18.5 Forskeruddannelsen

Et vigtigt element i det nordiske forskningssamarbejde er udbygningen af de systematiserede nordiske forskeruddannelseskurser på jord- og skovbrugsområdet. Samarbejdet sigter på at inddrage de nordiske landes landbrugsuniversiteter i en planlægning af sammenhængende forskerkurser på et højt internationalt niveau. Især de mindre insti-

tutter på universiteterne stimuleres til at hæve kompetanceniveauet i forskeruddannelse ved dette samarbejde.

Der er besluttet nye retningslinjer for virksomheden gældende fra 1. januar 1987, og der planlægges med kurser, som fordeler sig på de fleste videnskabelige forskningsdiscipliner. Det skovlige område samt det bioteknologiske område forventes at bidrage med et udvidet antal af forskerkurser.

De gunstige resultater fra forskerkurserne tilstyrker, at dette programområde øges i takt med systemets naturlige indpasning i landbrugsuniversiteternes løbende planlægning for forskeruddannelserne.

18.6 Genbanksamarbejdet

Nordisk genbanksamarbejde markeres især af den nordiske institution, "Nordisk Genbank for jord- og havebrugsplanter" (NGB). Desuden gennemføres der projektvirksomhed, hvormed de nationale genbankbestræbelser på husdyrområdet koordineres via en nordisk styringsgruppe.

Genbanken

Den nordiske genbank (NGB) er særskilt interessant derved, at de nordiske lande har afviklet nationale genbankfunktioner for jord- og havebrugsplanter med henblik på at samle disse funktioner i et fælles nordisk regie. Genbankfunktionen, som har været under opbygning siden 1979, har til formål at etablere en 100-årig opbevaringsgaranti for bevaringsværdigt plantemateriale til brug for fremtidens planteforædlingsvirksomhed.

Genbankens ledelse planlægger for perioden 1989-91 at gennemføre forsøg, hvormed man løbende vil skaffe sig viden om den mest optimale opbevaringsform for frø. Genbankens forsøg vil blive tilrettelagt ud fra opbevaringsforholdene på genbankens dublet- og sikkerheds-lager på Svalbard (bjergmassiv under permafrost). En optimering af opbevaringsforholdene med en minimering af foryngningsarbejdet vil øge genbankens kapacitet på længere sigt.

Genbankens ledelse ønsker tillige at genbanken udvider sin kontaktvirksomhed til nationale myndigheder og organer, som arbejder med miljø- og fredningsspørgsmål ud fra motiver om at sikre bevaringsværdigt plantemateriale i naturreservater og lignende forhold. Det er genbankens hensigt at udnytte disse nationale foranstaltninger gennem en koordineret planlægning ud fra et genbankssynspunkt.

Genbanken besidder envidere en ekspertise, som er eftertragtet i international sammenhæng, og som søges nyttiggjort i de nordiske landes bistandssamarbejde med etablering af regionale genbanker i u-landene. En sådan indsats vil kræve særskilte ressourcer for ikke at belaste genbankens normale funktioner og fortsatte virksomhed.

Genbanksamarbejde med husdyr

Den nordiske genbankkoordinering vedrørende husdyr har afsluttet sin forsøgsperiode i 1987.

Under projektsamarbejdet er det blevet etableret en national genbankvirksomhed for husdyr i alle de nordiske lande. Ministerrådet ønsker, at samarbejdet omkring den nordiske styringsgruppe skal fortsætte i en ny 3-årig periode, og at arbejdet omkring en nordisk registreringsfunktion bør fortsætte, som et nyttigt samordningsbidrag for aktiviteter på genbankområdet. Ministerrådet anser det for værdifuldt, at forsknings-, avls- og kulturorganisationer er blevet medvirkende parter i styringsgrupperne for national genbankvirksomhed.

18.7 Planteforædling

I Norden findes flere klimatiske regioner med stærkt afvigende vækstforhold, som stiller forskellige krav til egnede kulturplanter. Kravene kan ikke opfyldes af de plantesorter, som udvikles i de sydlige vækstzoner af Norden eller i det øvrige Europa. De nordiske lande har derfor tidligt vendt sig mod et tættere samarbejde på planteforædlingsområdet, hvor der er åbenlyse fordele i et koordineret arbejde mellem institutionerne ansvarlige for planteforædlingen i de nordiske lande.

Det nordiske planteforædlingssamarbejde har været igennem en projektfansieringsfase, hvor en nordisk ledelse har udviklet et sammenhængende net af udredningsaktiviteter og projektvirksomhed omfattende planteforædlingsforskning, egentlig planteforædling og koordinering af sortsafprøvning og sortsidentifikation i de nordiske lande.

Virksomheden blev fra 1. januar 1987 etableret som en nordisk institution under navnet Samnordisk Planteforædling (SNP).

Da planteforædlingsvirksomhed kræver langsigtet planlægning, ønsker ministerrådet at give SNP stabile økonomiske rammer under det nordiske budget. De nye ledelse (bestyrelse), som er tiltrådt i 1987, har udredninger liggende, hvorpå der kan planlægges interessante aktiviteter for årene 1989-91. Dette vedrører bl.a. forædlingsindsatser på majs og triticale (krydsning af rug og hvede)samt samnordisk forædling af vedagtige pryplanter. Udredningen om genteknologi og databehandling i planteforædlingen er nye områder, som vil blive prioriteret højt.

18.8 Kontrolinstitutionernes samarbejde

Dette programområde er nyt og er dannet ud fra handlingsprogrammets målsætning om øget samarbejde mellem de nationale kontrolinstitutioner i en langsigtet harmoniseringsproces på flest mulige områder.

Målsætningen i samarbejdet er yderligere styrket med samarbejdsprogrammet om afvikling af handelshindringer i Norden. Under temaet

"Norden som hjemmemarked" vil det igangsatte samarbejde blive udvidet med opgaver, som bl.a. anbefales fra den nordiske styringsgruppe for afvikling af tekniske handelshindringer.

NEJS vil i udbygningen af dette samarbejde nøje overvåge, at samarbejdet får et så konkret indhold som muligt, der sigter mod arbejdsdeling mellem de nordiske lande samt en størst mulig harmonisering af landenes kontrol- og godkendelsesregler.

Ministerrådet vil søge at øge indsatsen på området svarende til det høje politiske ambitionsniveau. En gennemførelse vil dog i en overgangsperiode kræve tilgang af øgede ressourcer omfattende perioden 1989-91.

19 FISKERI

Det nordiske samarbejde på fiskeriområdet blev organiseret med en egen embedsmandskomité for fiskerispørgsmål (NEF) i 1986. Tidligere var et samarbejde henlagt til Nordisk Kontaktorgan for Fiskerispørgsmål, der drev sin virksomhed uden midler fra det nordiske budget.

Ved hjælp af de nordiske midler, som hidtil har været tildelt fiskerisektoren, har NEF iværksat et betydelig samarbejde på akvakulturområdet samt foreslået midler til fiskeriforskningsprojekter inden for tre nærmere definerede programområder. I tilslutning hertil har NEF igangsat udarbejdelsen af et nordisk samarbejdsprogram for fiskerisektoren, som skal dække en femårig periode fra 1989 til 1993.

Med den erfaring, som er gjort inden for samarbejdet på fiskerisektoren i årene 1986-87, forventes de nuværende programområder at blive indpasset i større og bredere nordiske rammer, efter følgende foreløbige opdeling.

- Initierende og almen udredningsvirksomhed på fiskeriområdet
- Akvakultursamarbejdet
- Genbanksamarbejdet for fisk
- Fiskeriforskning med foreløbig prioritering på
 - a. Fiskeforædling, kvalitet og markedsføring
 - b. Fiskebestande (flerbestandsmodeller)
 - c. Miljørelaterede fiskerispørgsmål
- Administrativt og praktisk samarbejde
- Samarbejde i tværsektorielle og internationale spørgsmål.

I forbindelse med samarbejdsprogrammets udarbejdelse og oversendelse som ministerrådsforslag vil ministerrådet give fiskerisektoren særlig opmærksomhed med henblik på passende økonomiske rammer for samarbejdsprogrammets gennemførelse.

Ved samarbejdets opbygning og indretning vil ministerrådet tilstræbe, at de nordiske midler i første række anvendes som initierende midler, der skal dække de meromkostninger, som de nationale organer pålægges ved samarbejdets gennemførelse.

Skal rimelige fremskridt ske i forhold til sektorens budget for 1988 (2,7 mio. DKK), må behovet erfaringsmæssigt og til sammenligning med andre sektorer skønsmessig kræve en fordobling inden for en 3-5 årig periode.

20 KONSUMENT

20.1 Inledning

Verksamheten på konsumentsektorn styrs av ett reviderat samarbetsprogram, som fastställdes av ministerrådet (konsumentministrarna) år 1984.

Samarbetet på konsumentsektorn sker inom följande områden:

- konsumenternas rättsskydd
- konsumentekonomiska frågor, däribland prisfrågor
- konsumentaspekter på ny teknologi och mediautveckling
- utbildning
- information
- produktsäkerhet
- handelshinder, däribland Norden som hemmamarknad samt förhållandet till EG
- konsumentaspekter på offentliga och privata tjänster
- konsumentverksamhet på lokal och regional nivå.

Dessa områden är tvärgående i den meningen att de berör hela eller delar av det nordiska konsumentensamarbetets organisation. Samarbetet omfattar huvudsakligen projektverksamhet och erfarenhetsutbyte, t ex i fråga om behandlingen av ärenden vid FO/KO-myndigheterna och om lagstiftning.

Som beredande organ för ämbetsmannakommittén för konsumentfrågor (NAK) fungerar fyra permanenta utskott;

- för allmänna konsumentpolitiska frågor
- för varor och tjänster
- för utbildning och information och
- för konsumenträtt.

20.2. Nya planer

Allmänt

Samarbetsprogrammet kommer att revideras under planeringsperioden. Revideringen syftar till att å jourföra och koncentrera programmet på de delområden som är av störst gemensamt nordiskt intresse och som har betydelse för konsumenternas hälsa och ekonomi. Behoven och problemen hos utsatta grupper kommer att särskilt beaktas.

För att verksamheten skall få större effekt, lägger kommittén vikt på bättre planläggning. Större resurser bör avsättas till genomgång av behovet av projekt på de aktuella områdena. Det kommer också att läggas vikt vid beskrivningen av projektens mål och värderingen av deras resultat.

I stället för att sprida medel på flera projekt, bör man i framtiden koncentrera sig på större områden.

För att effektivisera nordiskt och nationellt utnyttjande av resultaten från olika samarbetsprojekt, kommer man att utveckla uppföljnings- och evalueringsprogram av sektorns verksamhet.

Sektorn har även ansvar för, såtillvida medel härför överförs, att utveckla konsumentkooperativ forskning.

Konsumenternas rättsskydd

Några centrala samarbetsteman på delområdet kommer att vara olika frågor som rör marknadsföring, t ex reklam i etermedia särskilt riktad mot barn och unga, liksom utvecklingen av individuell reklamationshantering samt kollektiva tvistlösningsmodeller.

Konsumentekonomiska frågor

På delområdet kommer särskild uppmärksamhet att ägnas åt frågor som rör kreditgivning, prisinformation samt boende- och transportkostnader. I detta arbete tas speciellt hänsyn till situationen för utsatta grupper.

Konsumentaspekter på ny teknologi och mediautveckling

Det pågående arbetet rörande användningen av datateknik i dagligvaruhandeln samt elektronisk betalningsförmedling kommer att fortsätta.

Även projektverksamheten ifråga om konsumentproblem angående satellit och kabel-TV-frågor fortsätter, med särskild inriktning på hur reklamen kommer att utformas i satellit-TV. På detta område betonas vikten av internationellt samarbete.

Utvecklingsmöjligheterna vid användning av den nya informationsteknologin i konsumentrådgivningen kommer att undersökas nordiskt.

Utbildning

Tyngdpunkten på delområdet kommer att ligga på att intensifiera konsumentfrågornas integrering i undervisningen i olika utbildningsskeden.

Information

Produktionen av konsumentinformationsmaterial och undervisningsmaterial för skolan kommer att stimuleras och genomslagskraften av konsumentorganens information kommer att utvärderas. Härutöver bör möjligheten att använda och utnyttja nationellt konsumentinformationsmaterial i andra nordiska länder utvecklas.

Produktsäkerhet

Nordens anpassning till EG:s inre marknad berör särskilt produktsäkerhetskraven. För att öka de nordiska möjligheterna till påverkan, och sörja för att den produktsäkerhetsnivå som man har uppnått i de nordiska länderna kan bibehållas bör extra resurser reserveras så att man redan på planeringsstadiet förbereder samnordiska ställningstaganden inom konsumentsektorn för harmonisering av europeiska produktsäkerhetsregler. För att underlätta samnordiska ställningstaganden i produktsäkerhetsfrågor utvecklas olika samarbetsmodeller.

På delområdet kommer också produktsäkerhetsforskningen att utvecklas och koordineras.

Handelshinder

NAK kommer för sin del att verka för att vidareutveckla "Norden som hemmamarknad" och för en avveckling av handelshinder genom harmonisering av produktsäkerhetskrav och produktinformation. I arbetet med att harmonisera och för att utveckla gemensamma provningsmetoder kommer samarbetet med NORDTEST att vara viktigt. Vidare tas också hänsyn till utvecklingen i EFTA/EG och dess effekter på det nordiska samarbetet. Dessutom utvecklas samarbetet för ett gemensamt uppträdande i internationella standardiseringsfora.

Från konsumentsynpunkt intresserar främst handelshindrens effekter på priserna och utbudet på marknaden. Därför kommer denna fråga att ha en central roll i projektverksamheten.

Tjänster

Projektarbetet om tjänster - både offentliga och privata - kommer att prioriteras högt under planeringsperioden. Vid finansiella tjänster och försäkringar kommer det att fästas särskild uppmärksamhet.

Lokal och regional konsumentverksamhet

Tyngdpunkten kommer att ligga på utveckling av konsumentekonomisk rådgivning och reklamationshantering på lokal nivå.

21 NÆRINGSMIDDELSEKTOREN

21.1 Inledning

Et utkast til Nordisk samarbeidsprogram for næringsmiddelområdet vil bli oversendt Nordisk Råd for behandling.

De viktigste mål og prinsipper for samarbeidet vil fortsatt være:

- å beskytte forbrukerne gjennom å sikre den helsemessige kvaliteten av næringsmidler, og at redelighet i handel med næringsmidler iakttas,
- reduksjon av handelshindringer såvel i Norden som i øvrig internasjonalt sammenheng,
- rasjonalisering av myndighetenes arbeid gjennom samordning av administrative ordninger og praksis,
- bedre utnyttelse av faglige og økonomiske ressurser,
- videreutvikling og styrking av de enkelte fagområder innen sektoren,
- utvikling og styrking av kontakt og gjensidig informasjon.

Samarbeidsoppgavene innenfor næringsmiddelsektoren omfatter bl.a. næringsmiddelregulering, kost- og ernæringsproblemer, næringsmiddelkontroll og risikovurdering, kontroll og analyse av næringsmidler, koordinering av nordiske synspunkter i internasjonale fora.

20.2 Nye planer

Samarbeidsprogrammet omfatter perioden 1988-92. Av dette framgår at prinsipielle næringsmiddelpolitiske spørsmål av felles interesse vil få økende betydning for virksomheten på området.

Norden som hjemmemarked

Virksomhet med sikte på nedbygging av ikke-tollmessige handelshindringer har resultert i sammenstillinger og klarlegging av ulikheter i regelverk og bestemmelser som har særlig betydning i samnordisk handel. En betydelig del av den planlagte virksomheten sikter mot å fremlegge forslag til harmonisert regelverk for matvarer og det vil bli lagt stor vekt på å evaluere den nasjonale oppfølging av harmoniseringsforslagene.

Det store antall definerte standarder for matvarer kan være en betydelig årsak til handelshindringer, og er også en stor belastning for den offentlige kontrollvirksomheten. Det er gitt høy prioritet til en utredning av en fremtidig nordisk policy mht. deregulering eller oppheving av varestandarder som har begrenset betydning.

Forebygging av kostholdsrelaterte helseproblemer

Sykdommer som har sammenheng med kosthold utgjør idag et av de

største helseproblemer i de nordiske land. Med utgangspunkt i en sammenliknende analyse av ernærings- og matforsyningspolitikken i de nordiske land, vil det bli lagt vekt på å utrede forslag til mere hensiktsmessige løsninger og virkemidler for å redusere forekomst av ernæringsrelaterte helseproblemer som hjertekarsykdom, visse kreftformer m.v. Det vil også bli satt igang arbeid for å utvikle indikatorer som kan anvendes for å følge kostholdsutviklingen i våre land.

Det er planlagt virksomhet med sikte på mere enhetlige anbefalinger og råd til de nordiske lands befolkning om å endre kostvaner i helsefremmende retning. Som grunnlag for å utforme mere målrettede ernæringspolitiske virkemidler, vil det være en prioritert oppgave å utvikle kunnskapen om de sosiale og kulturelle betingelser for kostendring.

I vurderingen av de helsemessige konsekvenser av mat og kosthold vil det bli lagt vekt på et helhetsperspektiv, der både ernæringsmessige og toksikologiske forhold vurderes i sammenheng.

Vurdering av helseskadelige stoffer i matvarer

Vurdering av helserisiko knyttet til fremmedstoffer i matvarer er nå også aktualisert når det gjelder forurensning med radioaktive stoffer. Som beredskap overfor nye kjernekraftulykker vil det bli utarbeidet forslag til felles nordiske prinsipper for fastsettelse af tiltaksgrenser.

Problemer knyttet til allergi, intoleranse og immunotoksiske effekter av tilsetningsstoffer vil være en prioritert oppgave. Mulig helseskadelighet av helsekostprodukter vil også bli utredet.

Det foreligger felles nordiske krav til dokumentasjon av, og kriterier for, godkjenning av plastemballasje som anvendes til næringsmidler. Tilsvarende arbeid vil bli gjennomført for bl.a. papp- og papiremballasje.

Kontroll og analyse av matvarer

Virksomhet med sikte på å finne frem til metoder for å kontrollere om matvarer er behandlet med ioniserende stråling vil fortsette.

Det er planlagt en felles nordisk utredning av muligheter for å erstatte deler av den offentlige kontrollvirksomhet med næringsmiddelindustriens interne kontroll.

En tre-årig forsøksvirksomhet med sikte på å etablere et nordisk laboratorium for kvalitetsvurdering av analysevirksomheten igangsettes i 1988. Det tas sikte på å utvikle enhetlige nordiske retningslinjer for uttaking av prøver fra næringsmidler for analyse.

Arbeidet med felles nordiske retningslinjer for god laboratoriepraksis i næringsmiddelkontroll-laboratorier, vil fortsette.

22 LOVGIVNING

Det nordiske lovgivningssamarbeidet omfatter møter mellom justisministrene og møter mellom justisministrene og juridisk utvalg. Videre holdes møter i embetsmannskomiteen for lovgivningsspørsmål og møter mellom rettssjefene og sjefene for lovavdelingene i de nordiske justisdepartementene. Dessuten er det løpende kontakt mellom de tjenestemenn som driver med lovgivningsspørsmål. Nordisk lovsamarbeid foregår også i forbindelse med møter i internasjonal regi.

I C1 for virksomhetsåret 1987 er det en redegjørelse for de enkelte landenes lovgivningsarbeid og for det nordiske samarbeidet. Arbeidet kommer hovedsakelig till å fortsette etter de samme retningslinjer i 1988.

På familiereffens område vil arbeidet med ratifikasjon av konvensjonene om bortføring av barn fortsette i 1988. Norge og Sverige regner med å fremme lovforslag om ratifikasjon av Haagkonvensjonen og Europarådkonvensjonen i 1988, mens det er mer usikkert når lovforslag vil bli fremmet i Danmark og Finland. I Finland er det for tiden bare aktuelt å ratifisere Haagkonvensjonen.

På formuerettens område vil arbeidet med revisjon av avtalelovene stå sentralt i 1988. Videre ventes det at en ny kjøpslov vil bli vedtatt i Norge og preposisjon om samme emne fremmet i Sverige. Dessuten vil det i Danmark, Finland, Norge og Sverige bli arbeidet videre med nye regler om forbrukerkjøp, om forbrukervern ved kjøp av fast eiendom og bolig og om forbrukertjenester. Finland, Norge og Sverige arbeider i tillegg med en omfattende revisjon på forsikringsrettens område.

De nordiske sjølovkomiteer ventes å slutføre sitt arbeid med de nordiske sjølovers bestemmelser om transport av gods og befraktning i 1988. Og en proposisjon om endringer i luftfartsloven og om samtykke til ratifikasjon av Montal-protokollene nr 3 og 4 vil trolig bli behandlet i det norske Storting i 1988. Danmark, Finland og Sverige har gjort de forberedelser som er nødvendige for ratifikasjon av Montal-protokollene nr 3 og 4.

Innen immaterialretten vil det i 1988 særlig bli arbeidet videre med å tilpassa opphavsrettslovgivningen til den nyere teknologiske utviklingen.

Arbeidet med en ny produktansvarlov vil ventelig bli avsluttet i flere av de nordiske landene i 1988. Dessuten vil arbeidet med regler i tilknytning til erstatning for miljøskader fortsette. Videre vil en nordisk ekspertkomite, som ble nedsatt i 1987, fortsette sitt arbeid med å utrede den framtidige utformingen av reglene om erstatning for personskade.

Justisministrene har besluttet å sette i verk et forsknings- og kartleggingsprosjekt på aksjeselskapsrettens område. Hensikten med pro-

sjektets første fase er å kartlegge i lovgivningen i de nordiske land og bakgrunnen for denne. Dessuten skal grade av likhet ved tolkningen av aksjeselskapslovene i rettspraksis utredes.

Det vil bli holdt nye forhandlinger om reglene om konkurskarantene i 1988.

To prosjekter om økonomisk kriminalitet vil ventelig bli satt i gang i 1988. Det ene skal omhandle revisors rolle som kontrollør og rådgiver, og det andre skal gjelde lovgivningen i forbindelse med kontroll av miljøtiltak (økonomisk kriminalitet i sammenheng med miljøforbrytelser).

Det vil i 1988 bli innledet forhandlinger om en del spørsmål i tilknytning til Nordisk Domsamling. Bl.a. vil det bli drøftet om man i større grad bør bruke EDB i det redaksjonelle arbeidet med domssamlingen og om det er mulig å utvide brukerkretsen, f.eks. ved å endre formen på domssamlingen.

23 BISTANDSFRAGOR

23.1 Samarbejdet på bistandsområdet

Det nordiske bistandssamarbejde, som bl.a. danner rammen for de formelle fællesfinansierede projekter, og det mere uformelle samarbejde, som i årenes løb er vokset frem mellem de nordiske bistandsorganer, vil fortsætte at udbygges for at opnå den størst mulige effektivitet i bistandsindsatserne.

Det formelle ansvar for det nordiske samarbejde på bistandsområdet ligger hos samarbejdsministrene, men en betydelig del af samarbejdet finder sted på det uformelle plan og uden for aftalte og formelle rammer. De nordiske bistandsansvarlige ministre sammentræder uformelt og drøfter særlige bistandsrelevante spørgsmål.

23.2 Fællesfinansierede projekter

Fællesprojekterne administreres af bistandsadministrationen i et af de nordiske lande. Bilateraliseringen af disse projekter vil med al sandsynlighed fortsætte de næste år. En særlig arbejdsgruppe vurderer i hvilket omfang nye modeller for nordisk bistandssamarbejde måtte kunne bidrage til den mest effektive udnyttelse af bistanden.

Den nordiske andelsprojekt i Tanzania

Projektet forventes at ophøre som et fællesnordisk projekt ved udgangen af 1988. De nordiske lande er indstillet på at fortsætte støtten til andelssektoren i Tanzania på bilateral basis. Støtten ventes i stigende grad kanaliseret igennem de nordiske andelsbevægelser.

Støtte til landbrugs- og fiskeriprojekt i Mocambique

De nordiske lande har besluttet indsatsen frem til udgangen af 1989, hvorefter eventuel yderligere støtte forventes ydet på bilateral basis. Der pågår dog overvejelser om fortsat fælles støtte til koordineringsenheden i landbrugsministeriet i Maputo.

Støtte til SATCC

Det aktuelle aftale om nordisk støtte til SATCC's tekniske enhed gælder frem til 31.3.1989.

Udover de fælles projekter, som er reguleret af Københavner-konventionen arbejder de nordiske lande også sammen om projekter på mere uformel basis. Alene i 1987 er der truffet aftale om fire sådanne nye fællesfinansierede, nordiske projekter. Det drejer sig om en støtteenhed til Beira Corridor Authority, Mozambique, en nordisk konsulentfond for SADCC-sekretariatene, støtte til SADCC Economic Bulletin og støtte til boligbyggeri i Beira.

23.3 SADCC

Aftalen mellem de fem nordiske og de ni SADCC-lande om et bredere økonomisk og kulturelt samarbejde vil fortsat danne basis for en række aktiviteter i tillæg til de bilateralt støttede projekter i SADCC-regionen. En særlig styregruppe vil fortsat koordinere samarbejdsforslag og -foranstaltninger inden for bl.a.

- øget produktionskapacitet i SADCC
- fremme af kontakter mellem handel-, industri- og banksektorerne i de to regioner
- tilpassede finansielle mekanismer; og
- fremme af kulturelt samarbejde.

Koordineringsansvaret for styregruppen overtages efter Norge af Sverige i januar 1988 for de følgende to år.

23.4. Udsigter for samarbejdet

En række arbejdsgrupper af mere eller mindre permanent karakter vil fortsætte mødeaktiviteten for at bedre koordineringen mellem de nordiske landes bistandsbestræbelser, og såfremt der opstår behov herfor vil nye grupper blive nedsat for at ivaretage samrådsfunktioner af formel eller uformel karakter.

Mange udviklingslandes belastede gældssituation gør, at gældsproblematikken vil være aktuel også i de kommende år. De nordiske landes bistandsorganer vil også fremover drøfte situationen, og ikke mindst i hvilket omfang de nordiske lande kan bistå med inspiration til globale løsninger og selv bidrage til gældslettelsesforanstaltninger for de mest gældsbebyrdede udviklingslande.

Miljø og bistand

På baggrund af den øgede opmærksomhed omkring miljøaspekterne ved bistand, og ikke mindst udgivelsen af Verdenskommissionen for Miljø og Udviklings (Brundtland-kommissionens) rapport - Vor Fælles Fremtid - og dertil knyttede opfølgingsaktiviteter, har de nordiske landes bistandsadministrationer igangsat en række aktiviteter for at sikre, at de miljømæssige konsekvenser beagtes både på hjemmeplan og i projektaktiviteterne.

Udveksling af information og erfaringer vil fortsat finde sted, og fælles aktiviteter vil blive afholdt, herunder et seminar for sagsbehandlere om miljøkonsekvensvurderinger (Finland i 1988).

Arbejdsgruppen for miljø og bistand er pålagt at opfølge rapporten fra Brundtland-kommissionen.

Kvinderettet bistand

Embedsmandskomitén for bistandsspørgsmål vil i 1988 afholde en tema-

diskussion om kvinderettet bistand, ligesom Rådgivende Komité for Bistandsspørgsmål forventes at drøfte emnet. Der er udarbejdet et sammenlignende studie om de nordiske landes indsats for kvinder i bistanden, herunder målsætning, policy, ressourceallokering og andet.

Under den nordiske kvindekonference sommeren 1988 i Oslo (Nordisk Forum) vil emner om kvinder og bistand indgå.

23.5 Samarbejde i multilaterale fora

Norden vil fortsat koordinere sine holdninger med henblik på at få større gennemslagskraft for nordiske bistandspolitiske synspunkter, bl.a. i Verdensbankens regi, i de regionale udviklingsbanker, i OECD (DAC) og i FN-organerne. Forud for større møder i internationale organisationer vil de nordiske lande, i den udstrækning det er muligt, koordinere synspunkter og udarbejde fællesnordiske indlæg.

Der vil også fortsat forsøges gennemført en koordinering mellem de nordiske lande angående ansættelse i højere internationale stillinger for at styrke de nordiske landes repræsentation i internationale bistandsorganisationer.

24 OVRIGT

24.1 Nordiskt tjänstemannautbyte

Nordiskt tjänstemannautbyte har sedan etableringen år 1979 omfattats av ett ständigt ökande intresse i de nordiska länderna. Avsikten med tjänstemannautbytet är att anställda inom den offentliga förvaltningen skall lära känna förvaltningen i de nordiska grannländerna på ett sätt som

- främjar anställdas och den egna myndighetens arbete,
- bidrar till ökat nordiskt samarbete inom verksamhetsområdet.

Over 400 anställda i Norden har under de gångna åren tjänstgjort i ett annat nordiskt land.

Styrgruppen har påbörjat ett evalueringsarbete av verksamheten. Evalueringen skall bli färdig vid början av 1988.

Enligt Nordiska Rådets rekommendation 12/1987/k, skall verksamheten utvidgas till att omfatta utbyte av tolkar och translatorer. Därtill skall utbytesordningen utvecklas genom att inleda försöksverksamheten på den kommunala sidan. Detta skall ske i samråd med de kommunala centralorganisationerna i Norden.

24.2 Verksamhetsbidrag

I Nordiska ministerrådets budget utbetalas bidrag till fem verksamheter. Det gäller Nordiska träskyddsrådet, Föreningarna Nordens Förbund, Nordiska informationskontor, Nordiska administrativa förbundet samt samarbetskommitté för mänskliga rättigheter.

För kommande verksamhetsår planeras inga förändringar.

24.3 Ministerrådsorganisationens utveckling

Ministerrådet har uppdragit åt generalsekreteraren att årligen pröva ministerrådsorganisationens ändamålsenlighet i samband med planläggningen av sekretariatets verksamhet.

Det nya ministerrådssekretariatet etablerades i Köpenhamn sommaren 1986. Efter en inledningsfas under hösten 1986 där många praktiska etableringsproblem måste prioriteras har sekretariatet under loppet av 1987 kommit att fungera i huvudsak enligt intentionerna. Ministerrådssekretariatet har i samband med presidiesekretariatet utarbetat en plan för succesivt införande av modern teknologi i båda sekretariaten. Den gemensamt upprättade kravspecifikation har utsänts till ett antal leverantörer med anmodan om att inkomma med offerter.

Avsikten är att införa ett ökat ADB-stöd medarbetare i de båda sekretariaten. Detta kommer att medföra att servicenivån kan höjas i det dagliga arbetet både inom sekretariaten och i förhållande till externa

intressenter. Denna utveckling leder också till förändrade arbetsuppgifter för de anställda vilket i sin tur kan komma att kräva anpassningar i organisationen.

När det gäller ministerrådsorganisationen i stort har en särskild referensgrupp med representanter från ländernas ställföreträdarkontor, i avsikt att ge generalsekreteraren stöd i arbetet att föreslå effektiviseringar i ministerrådets verksamhet.

Arbetet syftar främst till att få till stånd en planmässig evaluering av såväl sektorernas organisation som dess verksamhet. Referensgruppen avser att lämna sina förslag till generalsekreteraren i mitten på februari 1988. Det ankommer sedan på generalsekreteraren att föreslå de åtgärder som kan bli påkallade.

Speciellt vad gäller institutionerna kan nämnas att ett reviderat rättsställningsavtal för de anställda är under utarbetande och beräknas komma föreläggas ministerrådet för beslut senare under 1988.

BILAGA 1

TABELL 1 - ÖVERSIKT ÖVER BUDGET 1987 och 1988 1.000 DKK

Sektor	Budget 1987	Budget 1988
Kulturfonden	11.033	11.529
Kultursektorns disp medel	19.221	22.506
Ej fördelade medel	-	3.040
Allmänkultur	43.625	44.803
Utbildning	17.399	18.313
Forskning	63.444	65.694
Datateknologi	36.036	37.658
Energi	12.317	11.720
Miljö	10.465	12.904
Arbetsmarknad	9.514	10.243
Arbetsmiljö	7.895	8.233
Social- och hälsovård	26.824	30.502
Jämställdhet	2.230	7.625
Industri	74.911	88.092
FOU-program	22.204	-
Ekonomi och finans	2.533	3.287
Statistiska sekretariatet	2.188	2.253
Bygg	5.783	6.360
Handel	15.345	16.323
Regional	25.980	26.881
Transport	5.279	9.565
Trafiksäkerhet	2.581	3.597
Turism	8.134	8.500
Jord- och skogsbruk	20.164	20.798
Fiskeri	500	2.703
Konsument	4.492	4.694
Livsmedel	1.525	2.194
Verksamhetsbidrag	785	1.920
Tjänstemannautbyte	1.430	1.694
Gen sekr disp reserv	800	1.038
Ministerrådsreserv	14.600	11.272
Lönereserv för inst	11.045	11.045
MR-sekretariatet	53.515	57.509
Reservation för sammanläggning (engångsutgifter)	3.000	-
Summa	536.797	564.495

BILAGA 2

SELVITYS POHJOISMAISEN YHTEISTYÖN SUUNNITELMISTA:

Suomennos luvuista 1 ja 2

1 YLEINEN TAUSTA

1.1 Lainsäädännöllinen tausta

Helmikuun 12. päivänä tulivat voimaan ne Helsingin-sopimuksen ja kulttuurisopimuksen muutokset, jotka olivat tulosta Pohjoismaiden neuvoston ja Pohjoismaiden ministerineuvoston ehdotuksista, jotka liittyvät pohjoismaisen yhteistyön työmuotoja käsittelevään selvitykseen (NU 1983:9).

Se merkitsee mm., että vuodesta 1987 lähtien on olemassa yhteinen budjetti koko ministerineuvoston toimintaa varten.

Edelleen lisättiin kaksi uutta määräystä artiklaan 64, jossa käsitellään pohjoismaisen yhteistyön rahoitusta (ministerineuvoston budjetti). Osaksi siinä täsmennettiin, että se tulevan yhteistyön suunnitelmia koskeva selostus, joka aikaisemmin sisältyi vuosikertomukseen, edelleenkin on esiteltävä tietyssä järjestyksessä ja täydennettävä pohjoismaisen yhteistyön budjettiehdotuksella.

Osaksi otettiin käyttöön yleinen määräys siitä, että Pohjoismaiden neuvoston elinten on voitava antaa lausuntonsa ennen kuin ministerineuvosto laadituttaa budjettiehdotuksen.

Helsingin-sopimuksen ja kulttuurisopimuksen uusia määräyksiä ryhdyttiin ensimmäistä kertaa soveltamaan vuoden 1988 budjettityön yhteydessä. Osana tätä työtä esiteltiin Helsingissä vuonna 1987 pidetylle istunnolle pohjoismaisen yhteistyön suunnitelmat ajanjaksoksi 1988-1990.

1.2 Vuoden 1988 budjettityö

1.2.1 Uusi budjettimenettely

Joulukuussa 1985 Pohjoismaiden ministerineuvosto ja Pohjoismaiden neuvosto päättivät muuttaa pohjoismaisen yhteistyön budjettimenettelyä vuoden 1988 budjetin laatimisesta lähtien. Vuoden 1988 ja osittain vuoden 1989 budjetin laatimistyön aikataulu ja budjettityön tekninen kuvaus vahvistettiin syksyllä 1986.

Sen jälkeen kun vuoden 1988 budjetti oli vahvistettu marraskuussa 1987, saatettiin ensimmäisen budjetin laatimistyö päätökseen uuden budjettimenettelyn mukaisesti.

1.2.2 C2-asiakirjan muoto

Pohjoismaiden ministerineuvosto jätti Pohjoismaiden neuvoston vuoden 1987 istunnolle ensimmäistä kertaa uudenmuotoisen C2-asiakirjan, joka

käsittää pohjoismaisen yhteistyön suunnitelmia. Pohjoismaiden neuvosto esitti toimintasuunnitelman käsittelyn yhteydessä istunnossa, että C2:sta tehtäisiin aikaisempaa selvempi suunnitelma-asiakirja. Tässä on kyse ennen kaikkea C1- ja C2-asiakirjojen keskinäisestä punnitsemisestä. Samaten toivottiin tulevien vuosien kokonais- ja sektoripuitteiden laatimista. Sitä paitsi korostettiin, että Pohjoismaiden neuvoston lausuntojen ja suositusten pitäisi entistä suuremmassa määrin olla laadintatyön pohjana. Vuoden 1988 C2-asiakirjan laatimisohjeisiin sisältyi Pohjoismaiden neuvoston näkökantoja käsittelevä osa. Ministerineuvosto aikoo vuoden 1989 C2-asiakirjan laatimistyön yhteydessä edelleen harakita sen tulevaa muotoa.

1.2.3 Vuoden 1988 budjetti

Pohjoismaiden ministerineuvosto (yhteistyöministerit) päätti 27. marraskuuta 1987 vuoden 1988 budjetista sekä vuosien 1989-90 puitteista. Budjetin kokonaissumma on 564 495 000 DKK. Sen lisäksi on ministerineuvosto Pohjoismaiden neuvoston toiveiden mukaisesti päättänyt siirtää vuoden 1986 budjetin ylijäämän, 4 852 000 DKK käytettäväksi vuoden 1988 aikana vahvistetun budjetin lisäksi.

Ministerineuvoston suunnitelmissa on edellytetty reaalikasvun olevan 3 % vuodessa vuosina vuosina 1989-90.

Ministerineuvosto on budjettipäätöksessään ottanut huomioon mm. kulttuuritoimintasuunnitelman ja teollisen keskuksen käynnistämisen sekä liikenneturvallisuusalan toimet. Lisäksi ministerineuvosto on ministerineuvoston reservin vahvistamisen yhteydessä varannut bioteknologian uutta yhteistyöohjelmaa varten määrärahan, joka on lähetetty Pohjoismaiden neuvostolle ministerineuvoston esityksenä.

Vuoden 1988 budjettipäätöstä selostetaan liitteessä 1.

2 YLEISIA KYSYMYKSIÄ JA ARVIOINTEJA

2.1.1 Taloudellinen tilanne

Pohjoismaiden taloudellinen tilanne on viime vuosina ollut suotuisa. Nyt kuitenkin taloudellisessa kehityksessä ja lähiaikojen näkymissä on useita huolestuttavia piirteitä, joita entisestään vahvistaa osakekurssien viime aikojen tuntuva lasku. Valtiovarainministerien yhteisessä suhdanneraportissa syksyllä 1987 luodaan katsaus Pohjoismaiden taloudelliseen tilanteeseen. Sitä arvioitaessa tulee kiinnittää huomiota siihen, että osake- ja valuuttakurssien suurten muutosten vaikutuksia ei ole otettu huomioon suhdanneraportin ennusteissa.

Raportissa todetaan, että Pohjoismaiden kasvu on hidastunut tuntuvasi vuoden 1987 aikana.

Se johtuu yksinomaan Tanskan ja Norjan kehityksestä. Kun Pohjolan koko bruttokansantuotteen kasvuvauhti vuonna 1986 oli koko OECD-alueen kasvuvauhdin suuruisen, arvioidaan koko Pohjolan bruttokansantuotteen kasvuvauhdin hidastuvan vuonna 1987 ja jäävän siten pienemmäksi kuin muissa teollisuusmaissa. Vuoden 1988 näkymät merkitsevät koko Pohjolan kasvuvauhdin jatkuvaa hidastumista, mikä merkitsee, että kasvuvauhdin ero suhteessa muihin OECD-maihin laajenee entisestään.

Kuluttajahinnat kasvoivat huomattavasti enemmän Pohjolassa kuin muissa teollisuusmaissa vuonna 1986. Varsinkin Islannissa ja Norjassa inflaatio on ollut suuri. Vuoden 1987 tähänastinen kehitys merkitsee, että Pohjolan inflaatiovauhti on noin yhden prosenttiyksikön suurempi kuin muiden teollisuusmaiden. Siten inflaatiovauhdin ero on pienentynyt. Pohjolan vuoden 1988 inflaatiovauhdin arvioidaan olevan noin 4 %, ts. suunnilleen samantasoinen kuin koko OECD-alueen ennakoitu kasvu.

Pohjolan vaihtotase huononi tuntuvasti vuonna 1986, etenkin Norjan kehityksen tuntuva muutoksen vuoksi. Vaihtotasetilanne on parantunut vuonna 1987, mutta alijäämät ovat edelleenkin suhteellisen suuria. Tilanteen paraneminen on odotettavissa vuonna 1988.

Pohjolan työmarkkinatilanteelle on luonteenomaista suhteellisen alhainen työttömyysaste. Kuitenkin Tanskassa ja jossakin määrin myös Suomessa työttömyys on suurempaa kuin muissa Pohjoismaissa. Vuosina 1986 ja 1987 on työttömien osuus Pohjolassa ollut noin 4 %. Työttömien määrän voidaan ennakoida kasvavan jonkin verran vuonna 1988.

Kukin Pohjoismaista on tärkeä markkina-alue muille maille. Yhden Pohjoismaan taloudellinen kehitys vaikuttaa suuresti määrin muiden maiden kehitykseen. Muiden teollisuusmaiden kehityksestä poikkeavalla kehityksellä yhdessä pohjoismaassa, mitä tulee kotimaiseen kysyntään suhteessa vientikehitykseen, voidaan siten sanoa olevan koko Pohjolan kasvua vahvistava tai heikentävä vaikutus.

Vuonna 1986 kasvoi kotimainen kysyntä Pohjoismaissa jonkin verran

voimakkaammin kuin muissa teollisuusmaissa. Kuitenkin kotimaisen kysynnän arvioidaan kehittyvän Pohjolassa selvästi heikommin kuin muissa OECD-alueen maissa, varsinkin Tanskan ja Norjan tilanteen suuren muutoksen vuoksi.

Myös kilpailukyvyyn ennakoitaan, odotettujen suhteellisen korkeiden palkkojen ja hintojen korotusten seurauksena, heikkenevän Pohjolassa suhteessa muihin teollisuusmaihin sekä vuonna 1987 että vuonna 1988. Siten Pohjolaan kohdistuvan vientikysynnän arvioidaan laimenevan. Sekä Pohjolan kotimaisen kysynnän että kilpailukysynnän kehityksen voidaan siten arvioida vaikuttavan heikentävästi Pohjolan kasvuun vuosina 1987 ja 1988.

Vuoden 1987 suhdannekatsauksen liitteessä selostetaan Pohjoismaiden viennin kehitystä ja viennin osuutta maailmanmarkkinoista vuodesta 1970 lähtien. Selostuksesta ilmenee, että Pohjoismaiden kokonaisvienti on kasvanut selvästi hitaammin kuin muiden teollisuusmaiden viimeisen kymmenen vuoden aikana. Maiden väliset erot ovat huomattavia. Vuonna 1986 oli Norjan jalostettujen tuotteiden markkinaosuus laskenut vajaseen 70 %:iin vuoden 1971 tasosta. Tämä heijastaa öljysektorin rakentamista Norjan taloudessa. Ruotsin vastaava osuus on vähentynyt noin 85 %:iin. Tanskan ja Suomen vientimarkkinaosuudet olivat vähän pienemmät kuin vuonna 1971. Kaikkien neljän Pohjoismaan markkinaosuudet ovat kuitenkin viimeisten 3-4 vuoden aikana pienentyneet samalla tavoin.

Markkinaosuuksien kehitys selittyy sillä, että suhteellinen vientihinta, ts. viejän tuotteen hinta suhteessa kilpailijoiden hintaan, voi osittain selittää markkinaosuuksien lyhyen aikavälin muutokset, mutta ei pitkän aikavälin kehitystä ja maiden välillä ilmeneviä eroja. Menetelmä- ja mitausongelmat markkinaosuuksien kehityksen analysoinnissa ovat luonnollisestikin suuria. Kuitenkin on selvää, että sekä suhteellisilla vientihinnoilla että muilla tekijöillä on ollut tärkeä merkitys Pohjoismaiden markkinaosuuksien kehitykselle 1970- ja 1980-luvuilla.

2.1.2 Pohjolan taloudellinen yhdentyminen

Pohjoismaiden keskinäinen kaupankäynti on huomattavaa. Runsas viidesosa Pohjoismaiden kaupasta käydään Pohjoismaiden kesken. Keskinäinen kauppa kasvoi vuodesta 1985 vuoteen 1986 21,2 %:sta 21,5 %:iin laskettuna osuutena tuonnista (ja 20,8 %:sta 22,5 %:iin laskettuna osuutena viennistä). Vienti Pohjoismaihin kasvoi nopeammin kuin vienti muuhun maailmaan. Jos tarkastellaan koko 1980-lukua, on Pohjoismaihin suuntautuvan viennin osuus ollut vakaa tai osoittanut heikkoa kasvua kaikkien viiden Pohjoismaan osalta.

Siten Pohjolalla kotimarkkina-alueena on suuri merkitys - vaikkakin sen merkitys eri maille on eri suuruinen. Huomattava keskinäinen kauppa merkitsee riippuvuussuhdetta eri Pohjoismaiden talouspolitiikan välillä. Erityisessä tutkimuksessa, josta raportoitiin vuoden 1986 suhdanneraportissa valotettiin tätä riippuvuussuhdetta. Analyysi osoittaa, että kysynnän kasvulla, jota seuraa tuonnin kasvu, on merkittäviä

heijastusvaikutuksia ja että se lisää Pohjoismaiden vientiä. Sen kokonaisvaikutus bruttokansantuotteeseen on kuitenkin suhteellisen pieni.

Pohjolan taloudellisen yhdentymisen toinen näkökohta on yrittäjäyhteistyö. 1980-luvulla on tapahtunut voimakasta laajenemista pohjoismaisten yritysten yritysostoissa ja -investoinneissa (suorat investoinnit) Pohjolassa. Toiminnan laajeneminen on suuntautunut myös Pohjolan ulkopuolella oleviin maihin, mutta pohjoismaisten suorien investointien kasvu on kokonaisuudessaan ollut suurempaa kuin suorien investointien kokonaiskasvu.

Suorien investointien kehityksessä on eroja maiden välillä. Suomalaisien yritysten toiminnan lisäys on huomattava ja voidaan osittain nähdä osana sitä kansainvälistymisprosessia, joka alkoi suhteellisen myöhään Suomen teollisuudessa. Valtaosa Suomen pohjoismaisista sijoituksista on tehty Ruotsiin etenkin kaivos- ja konepajateollisuuteen. Norjankin suorat investoinnit Pohjolaan ovat lisääntyneet tuntuvasti. Ne on tehty etenkin Ruotsiin ja jossakin määrin Tanskaan. Suurimmat yritysostot on tehty energia-alalla, mm. Statoil ja Norsk Hydro ovat tehneet suuria sijoituksia jakeluyrityksiin. Ruotsin suorien investointien suurin vastaanottajamaa 1980-luvulla on ollut Norja, mutta huomattavia summia on sijoitettu myös Tanskaan ja Suomeen. Yksi suurimpia kauppvoja oli, kun ASEA osti Strömbergin Suomesta.

Suorien investointien syyt ovat olleet moninaiset. Yhtenä syynä on ollut järkipäisemmän tuotantorakenteen aikaansaaminen ja laajan tuotannon etujen entistä parempi hyödyntäminen. Tämä syy tuntuu olleen voimakas kypsillä teollisuusaloilla, kuten konepajateollisuuden joissakin osissa. Muina syinä tuntuu olleen yrityksen aseman parantaminen pohjoismaisilla markkinoilla ja tutkimus- ja kehitystoimien yhteensovittaminen.

Yritysten yhteistyö ja yritysostot ovat tärkeitä välineitä tekniikan siirrossa ja tutkimus- ja kehitysyhteistyössä. Tutkimus- ja kehitysyhteistyötä voidaan tehdä myös yhteisesti rahoitettujen projektien kautta. Pohjoismaisen teollisuusrahasto tukee tällaista toimintaa. Rahaston projektivarojen kysyntä on lisääntynyt tuntuvasti viime vuosina. Se osoittaa, että tämäntyyppinen tutkimus- ja kehitysyhteistyö lisääntyy. Pohjoismaiden investointipankin voimavaroja on lisätty ja lainananto on lisääntynyt tuntuvasti viime vuosina. Se viittaa myös pohjoismaisen yritys yhteistyön vahvistamiseen.

Taloudellisen kasvun ja täystyöllisyyden pohjoismaisessa toimintasuunnitelmassa "Pohjolan kasvu" (NU 1985:1) kiinnitetään suurta huomiota siihen, että ammattijärjestöjen yhteistyötä yritystasolla lisätään samaa tahtia teollisen yhdentymisen kanssa. On tärkeätä, että asianomaiset työmarkkinaosapuolet yrittävät sopimuksin löytää käytännön edellytyksiä sellaisen pohjoismaisen ammattijärjestöyhteistyön kehittämiseksi.

2.2 Pohjolan uusi taloudellinen toimintasuunnitelma

2.2.1 Päätös uudesta taloudellisesta toimintasuunnitelmasta

Pohjoismaiden valtiovarainministerit päättivät kesäkuussa 1987 laadittua ehdotuksen Pohjolan uudeksi taloudelliseksi toimintasuunnitelmaksi. Samalla vahvistettiin toimintasuunnitelman laatimistyön toimeksianto. Valtiovarainministeriöiden valtiosihteeriestä koostuva työryhmä asetettiin johtamaan uuteen toimintasuunnitelmaan liittyvää työtä.

Edellä mainitun ryhmän toimeksiannossa korostetaan kahta tärkeää tekijää taustana päätökselle laatia ehdotus uudeksi toimintasuunnitelmaksi.

Ensinnäkin siinä osoitetaan, että Pohjoismaiden taloudellinen kehitys on ollut suotuisampi viime vuosina. Tuotanto ja työllisyys on laajentunut nopeammin kuin pitkään aikaan. Nyt kuitenkin useimpien Pohjoismaiden kasvu alkaa hidastua. Lisäksi on vaihtelevassa määrin ongelmia, jotka liittyvät ulkoiseen tasapainoon ja kustannusten kehitykseen.

Toiseksi korostetaan, että Euroopan yhteisön (EC) kehitys asettaa Pohjoismaille uusia haasteita. Suunnitelmat sisäisten markkinoiden toteuttamisesta vuoteen 1992 mennessä motivoivat uudet ponnistelut Pohjolan taloudellisen yhdentymisen lisäämiseksi ja yhteistyön laajentamiseksi muun Euroopan kanssa.

Toimeksiannossa ilmoitetaan lisäksi joukko toimenpidealueita, joilla konkreettisia toimia voidaan harkita. Näitä ovat infrastruktuuri-investoinnit, työmarkkina- ja koulutustoimet, kaupan esteiden poistaminen, pääomaliikkeiden liberalisointi, tutkimus ja kehitys, vienninedistämistoimet, verot ja maksut sekä aluepolitiikka. Kuitenkin myös muiden alueiden toimet saattavat tulla kysymykseen.

Uuden suunnitelman laatimisessa otetaan huomioon ympäristönsuojelu-seikat.

Pohjoismaisen yhteistyön rahoitusta pitää harkita edelleen uutta suunnitelmaa laadittaessa.

Uuden toimintasuunnitelman toteuttaminen pitää aloittaa, silloin kun nykyisen toimintasuunnitelman "Pohjolan kasvu" voimassaoloaika päättyy vuoden 1988 lopussa. Työn tuleva muoto ilmenee seuraavasta selostuksesta.

2.2.2 Työsuunnitelma

Valtiosihteerityöryhmä on alustavassa työssään keskustellut mm. seuraavista kysymyksistä: toimintasuunnitelman tarkoitus ja pääasiallinen suunta, tärkeät toimenpidealueet, toimenpide-ehdotuksiin liittyvän työn organisointi, raportointi Pohjoismaiden neuvostolle, budjetti ja rahoitus sekä Pohjolan taloutta koskevien selvitysten tarve.

Tärkeä osa alustavasta työstä on ollut aloittaa laajaa työtä sekä kansallisella että pohjoismaisella tasolla uuteen suunnitelmaan sisältyvien toimenpide-ehdotusten laatimiseksi. Lähtökohtana siinä on ollut mahdollisimman suuressa määrin antaa toisaalta virkamieskomiteoille ja muille pohjoismaisille yhteistyöelimille mahdollisuus tuoda esiin ehdotuksia ja toisaalta myös muille pohjoismaisille järjestöille kuten elinkeinoelämän ja ammattijärjestöjen edustajille. Siksi virkamieskomitea lähetti syyskuussa 1987 virkamieskomiteoille, tietyille muille pohjoismaisille yhteistyöelimille ja järjestöille kirjeen, jossa pyydetään näitä esittämään toimenpide-ehdotuksia.

Tämän lisäksi valtiovarainministeriöt ovat kansallisesti aloittaneet eri alojen ministeriöissä työn mm. toimenpide-ehdotusten laatimiseksi.

Tammikuussa 1988 järjestetään seminaari, jossa on tarkoituksena kehittää ideoita Pohjoismaiden taloudelliseksi yhteistyöksi ja keskustella niistä. Seminaariin on kutsuttu mm. Pohjolan ulkopuolella sijaitsevien kansainvälisten järjestöjen, Pohjolan ammatillisen yhteisjärjestön ja tutkijoiden edustajia.

Toimenpide-ehdotusten on tultava vuodenvaihteessa 1987-88. Niitä tullaan arvioimaan kevään aikana ja syksyyn 1988 saakka. Tämä arviointi tehdään mm. virkamiesryhmän laatiman pohjoismaista taloutta käsittelevän tausta-aineiston ja mainitun seminaarin tulosten perusteella.

2.2.3 Uuden toimintasuunnitelman tärkeimmät kohdat

Uuden toimintasuunnitelman yleisenä tavoitteena pitää olla Pohjolan tasapainoisen taloudellisen kehityksen edellytysten luominen ja Pohjolan aseman vahvistaminen suhteessa muuhun maailmaan.

Uuden toimintasuunnitelman ja ylipäänsä Pohjolan taloudellisen yhteistyön eräs tärkeä lähtökohta on pitää mielessä maiden väliset suuret erot. Pohjoismaat ovat suhteellisen pieniä talouksia, jotka suurelta osin ovat alttiina kansainväliselle kilpailulle. Sosiaaliset hyvinvointitavoitteet ovat etusijalla, mikä heijastuu mm. suurena julkissektorina ja verojen suurena osuutena bruttokansantuotteesta. Täystyöllisyys on suuremmassa määrin kuin muissa teollisuusmaissa keskeinen talouspoliittinen tavoite. Nämä seikat luovat pohjan talouspolitiikkaa koskevalle yhteistyölle ja kokemusten vaihdolle.

Pohjoismaiden pienuus on taloudellisen yhteistyön toinen syy. Useilla alueilla on osoittautunut järkeväksi voittaa maiden pienuudesta johtuvat haitat yhteispohjoismaisten projektien avulla. Esimerkkinä tästä on tutkimus- ja kehitysprojektit ja monien yritysten omaan mielenkiintoon perustuva yhteistyö.

Uuden toimintasuunnitelman toimenpidealueiden ja yksittäisten toimenpiteiden valinnan pitää perustua taloudellisiin ongelmiin ja mahdollisuuksiin, joita Pohjoismailla on edessään.

Aikaisemmin on selostettu Pohjoismaiden taloudellista tilannetta ja ta-

loudellisia näkemyksiä. Kun pitää mielessään maiden väliset huomattavat erot, voi löytää useita yhteisiä piirteitä. Kasvu on hidastunut. Kuluttajahintojen ja palkkakustannusten kehitys on epäsuotuisampi Pohjolassa kuin muualla maailmassa, vaikkakin on tapahtunut tiettyä paranemista. Pohjolan ulkopuolisten vientimarkkinaosuuksien kehitys on huolestuttava.

Uuden toimintasuunnitelman tulee pyrkiä näiden ongelmien lieventämiseen. Kuitenkin on korostettava, että kyseeseen tulevat toimet ovat aivan liian rajoitettuja, jotta ne voisivat merkittävämmiin vaikuttaa Pohjolan suhdannetilanteeseen.

Siksi taloudellinen toimintasuunnitelma on ennen kaikkea suunnattava pitkän aikavälin rakenteellisiin taloudellisiin kysymyksiin. Osa edellä mainituista ongelmista perustuu rakenteellisempiin ongelmiin. Pohjoismainen yhteistyö voi osaltaan parantaa talouden tarjontapuolta ja rakenteellista kehitystä. Kuitenkin on tärkeitä kehittää Pohjoismaille yhteisten, pitkän aikavälin taloudellisten kysymysten analyysia. Siksi mainittu virkamiesryhmä on aloittanut tutkimuksen pitkän aikavälin yhteispohjoismaisen arvion laatimiseksi. Tämän tutkimuksen tarkoituksena on yrittää tunnistaa Pohjolan tärkeimmät tasapaino- ja rakenneongelmat. Tutkimuksen perustana tulee olemaan maiden kansalliset pitkän aikavälin arviot ja olennaiset kansainväliset tutkimukset.

EC:n työ sisäisten markkinoiden toteuttamiseksi vuoteen 1992 mennessä on uuteen toimintasuunnitelmaan liittyvän työn keskeinen lähtökohta. (EC:n sisäisiin markkinoihin liittyviä pohjoismaisia yhteistoimia selostetaan ministerineuvoston toimintakertomuksessa, C1:ssä). EC:n suunnitelmat koskevat useita aloja: kaupan teknisiä esteitä, julkisia ostoja, pääomaliikkeitä, rahoituspalveluja, työvoiman liikkuvuutta, veroja ja maksuja yms. EC:n sisäisiin markkinoihin liittyvän suunnitelman tärkein peruste on, että suunnitelma koskee etenkin nykyaikaista teollisuutta, joka perustuu tietoihin ja pitkälle kehitettyyn tekniikkaan pikemminkin kuin perinteiseen teollisuuteen, johon tavaroiden ja palvelujen kaupan ja tekijöiden liikkuvuuden esteet ennen kaikkea kohdistuvat. Huomattava osa Pohjolan elinkeinoelämästä on tämän tyyppistä, ja sen osuuden voidaan odottaa kasvavan.

Islannissa, Norjassa, Ruotsissa ja Suomessa on jo aloitettu sopeutuminen siihen uuteen tilanteeseen, jota EC:n sisäisten markkinoiden kehitys merkitsee. Näin tapahtuu sekä kansallisesti että EFTAn kautta. Pohjoismaisella tasollakin on, kuten edellä on ilmennyt, tärkeitä toimintaa, joka on osa tästä työstä. Uusi taloudellinen toimintasuunnitelma motivoi lisäponnistukset Pohjoismaiden sopeuttamiseksi EC:n tilanteeseen. Mainittu valtiosihteeriryhmä on kehottanut sekä kansallisia että pohjoismaisia elimiä kiinnittämään huomiota EC:n kehitykseen toimien esitysten laadinnassa. Edelleen on perustettu työryhmä analysoimaan, mikä on suunniteltujen ja päätettyjen pohjoismaisten pääomaliberalisointien suhde EC:n tämän alan suunnitelmiin.

EC:n kehitys motivoi myös lisäponnistukset Pohjolan taloudellisen yhdentymisen vahvistamiseksi ja kehittämiseksi. EC-maiden elinkeinoelämä

voisi enenevässä määrin hyödyntää vapaiden, suurten ja hyvin eriytyneiden tavara- ja tekijämarkkinoiden etuja. Pyrkimysten jatkaminen Pohjolan kehittämiseksi kotimarkkina-alueena tarjoaa myös osaltaan pohjoismaiselle elinkeinoelämälle vastaavia etuja.

Kun otetaan huomioon, että Pohjoismaat eivät samalla tavoin kuulu EC:hen, on hyvä syy etsiä yhteispohjoismaisia ratkaisuja vastaukseksi niihin haasteisiin, joita EC:n kehitys asettaa. Tämä vaatii myös entistä joustavampia pohjoismaisen yhteistyön muotoja.

Taloudellista yhdentymistä voidaan edistää monilla tavoin. Sitä voidaan edistää lisäämällä keskinäistä kaupankäyntiä, suorilla investoinneilla ja muulla yritysyhteistyöllä, tutkimus- ja kehitysyhteistyöllä, pohjoismaisten työmarkkinoiden joustavuutta lisäämällä ja pääoman vapaammalla liikkuvuudella. Suuri osa pohjoismaisesta yhteistyöstä suuntautuu yhdentymisedellytysten luomiseen mainituilla aloilla. On näkyvissä merkkejä siitä, että talouselämässä myös hyödynnetään näitä mahdollisuuksia, selvimmin lisäämällä suoria investointeja. Muissa suhteissa on kuitenkin epäselvempää, millainen kehitys on ollut. Siksi mainittu virkamiesryhmä on aloittanut selvitystyön, jossa on tarkoituksena kartoittaa ja analysoida, kuinka Pohjoismaiden taloudellinen yhdentyminen eri suhteissa on kehittynyt viime vuosina. Selvityksen tulos tulee olemaan suunnitelman laatimisen pohjana.

Toimintasuunnitelman laatimistyö on vielä alkuvaiheessa ja on liian aikaista ottaa kantaa toimenpidealueisiin tai yksittäisiin ehdotuksiin. Alustavan työn yhtenä vaiheena on ollut mahdollisten toimenpidealueiden luettelointi ja niistä keskusteleminen alustavasti. Nämä keskustelut ovat käsittäneet mm. seuraavat alat: kaupan esteiden poistaminen, infrastruktuuritoimet (joihin sisältyvät tiet ja rautatiet, kaasuyhteistyö, sähköyhteistyö, televiestintä ja ympäristö), pääomamarkkinoiden kehittäminen, verot ja maksut, talouspoliittinen yhteistyö ja yhteistyö kansainvälisissä elimissä, tutkimus- ja kehitysyhteistyö sekä koulutus, työmarkkinat, vienninedistäminen ja aluepolitiikka. Ryhmä on luetteloinut meneillään ja suunnitteilla olevia yhteistoimia näillä alueilla ja keskustellut alustavasti toimenpiteiden tarpeesta uuden toimintasuunnitelman rajoissa.

Edelleen on harkittu, kuinka ympäristönsuojelunäkökohtiin on kiinnitettävä huomiota. Ympäristöalan virkamieskomitean kanssa on aloitettu keskustelut, joiden tarkoituksena on luoda menettelytapa toimenpideehdotusten ympäristöseurausten arvioimiseksi.

Pohjoismaisen yhteistyön rahoitusta tullaan erityisesti pohtimaan mainitussa korkean tason virkamiesryhmässä.

Ryhmä ei ole ottanut kantaa uuden toimintasuunnitelman rahoitustarpeisiin tai budjettiin. Se aikoo arvioida kaikkia kansallisella ja pohjoismaisella tasolla laadittavia toimenpide-ehdotuksia yhdessä.

2.3.2 Biotekninen ohjelma

Pohjoismaisesta bioteknisestä yhteistyöohjelmasta on laadittu ehdotus, joka on lähetetty Pohjoismaiden neuvoston käsiteltäväksi. Tätä ehdotusta on tarkasteltava yhdessä Pohjoismaisen teollisuusrahaston yhteyteen Osloon perustettavaksi suunniteltua pohjoismaista teollisuuskeskusta koskevan ehdotuksen sekä kulttuuriyhteistyön, mukaanlukien tutkimusyhteistyön, toimintasuunnitelmaehdotuksen kanssa. Ehdotusta tullaan pohtimaan myös laadittaessa uutta taloudellista toimintasuunnitelmaa.

Ministerineuvosto on sitä mieltä, että ehdotus pohjoismaiseksi biotekniseksi yhteistyöohjelmaksi on tärkeä lisä ja jatko kaikissa pohjoismaissa käynnistetyille biotekniikan alan toiminnalle. Pohjoismaisen yhteistyöohjelman tarkoituksena on toisaalta biotekniikan käytön laajentaminen pohjoismaissa nopeammin kuin muutoin olisi mahdollista ja toisaalta bioteknisen perustutkimuksen ehtojen parantaminen pohjoismaissa.

Vuodelle 1988 vahvistetussa ministerineuvoston budjetissa on eri aloilla osoitettu varoja biotekniseen yhteistyöhön. Ministerineuvosto tulee normaalin budjettimenettelyn yhteydessä ottamaan kantaa myöhempään rahoitukseen.

2.3.3 Vapaat pohjoismaiset kuljetusmarkkinat

Hyvin toimiva kuljetusjärjestelmä on tärkeä edellytys pohjoismaiden teollisuuden kilpailukyvyyn ylläpitämiselle. Poikkeaminen EC-alueen kuljetusehdoista saattaa merkitä kalliimpaa hintaa pohjoismaisille tavaroille kilpailijamaihin verrattuna, kuljetusaikojen pidentymistä ynnä muita haittoja.

Sektorit, joita asia koskee, ovat ympäristö, finanssipolitiikka, aluepolitiikka ja teollisuus.

NAT on laadittanut raportin niistä seurauksista, joita pohjoismaiden kuljetusvälineille aiheutuisi EC:n vuoteen 1992 mennessä toteutettavaksi päätetyistä vapaista kuljetusmarkkinoista. NAT:n alainen työryhmä on tämän raportin perusteella laatinut ehdotuksia EC:n ja pohjoismaiden välisten yhteyksien kehittämiseksi kuljetusalalla.

NAT esitti tämän aineiston liikenneministereille vuoden 1987 pienoistunnossa, jolloin ministerit päättivät antaa seuraavan julkilausuman:

"Pohjoismaiden ministerineuvosto on tutustunut EC:tä ja Pohjo-
laa koskevaan NAT:n raporttiin ja ehdotukseen. Ministerineu-
vosto pitää toivottavana, että pohjoismaiden välisten kuljetusten
tiellä on mahdollisimman vähän esteitä. Sen vuoksi on pyrittävä
vähitellen poistamaan nykyisin esiintyviä eroja, esimerkiksi
maantiekuljetuksissa, ryhtymällä konkreettisiin yhdenmukaista-
mistoimenpiteisiin. Tämä tulee toteuttaa siten, että kuljetusalan
kehitys pohjoismaissa pysyy sen kehityksen rinnalla, joka nyt
on käynnissä muualla Euroopassa kohti vapaampia ja yhteisiä

kuljetusmarkkinoita. Ministerineuvosto antaa NAT:n tehtäväksi tutkia näitä kysymyksiä lähemmin ja esittää Pohjoismaiden neuvoston seuraavassa istunnossa ehdotuksia edellä mainittujen toimenpiteiden toteuttamiseksi."

NAT tulee julkilausuman johdosta työskentelemään edelleen ehdotuksen parissa voidakseen esittää aineiston liikenneministereille vuoden 1988 Oslossa pidettävää istuntoa varten.

Parhailtaan tutkitaan voisivatko toteuttamistoimenpiteet sisältyä uuteen taloudellisen kehityksen ja täystyöllisyyden pohjoismaiseen toimintasuunnitelmaan.

2.4 Toimialakohtaiset suunnitelmat

Kulttuurialalla tullaan lähivuosina määrätietoisesti toteuttamaan uudessa toimintasuunnitelmassa ehdotettuja toimenpiteitä. Näitä toimenpiteitä ovat mm. kielten ymmärtämisen parantaminen pohjoismaissa, Nordplus-ohjelma pohjoismaalaisten opiskelumahdollisuuksien helpottamiseksi muissa pohjoismaissa, tutkijoiden liikkuvuuden lisääminen sekä kulttuurilaitoksille myönnettävä tuki. Suunnitelmassa ehdotetaan taloudelliseksi tavoitetasoksi, että kulttuurisektorille asteittain vuoteen 1991 mennessä osoitettaisiin varat, jotka määrältään ylittävät vuoden 1987 kulttuuripuitteet 35 miljoonalla DKK.

Vuoden 1989 istunnolle tullaan jättämään erityinen selonteko pohjoismaisesta urheiluyhteistyöstä. Myös pohjoismaista nuorisoyhteistyötä tullaan tarkastelemaan lähemmin.

Energia-ala tulee v. 1988 lähinnä leimaamaan uuden yhteistyösuunnitelman laadinta. Suunnitelman on tarkoitus koskea vuosia 1989-92. Tähän työhön sisältyy energiaa ja ympäristöä koskeva toiminta, erityisesti ympäristö- ja kehitysasioiden maailmankomission raportin seuranta. Lisäksi tullaan käsittelemään Pohjoismaisen atomienergiayhdyselimen (NKA) työn jatkamista mm. vuosia 1985-89 koskevan nelivuotisen turvallisuusohjelman pohjalta.

Ympäristöalan pohjoismaisen yhteistyön yleispuitteet on vahvistettu vuosia 1983-87 koskevassa yhteistyöohjelmassa. Ehdotus uudeksi yhteistyöohjelmaksi on tekeillä, ja siitä pyydetään lausunnot lukuisilta elimiltä sekä Pohjoismaiden neuvoston piirissä että ministerineuvoston organisaatiossa. Ohjelmaehdotus on tarkoitus esittää vuoden 1989 istunnossa. Tämä yhteistyöohjelma tulee olemaan luonteeltaan periaatteellinen, ja sitä on tarkoitus pitää yksittäisten ohjelma-alueiden konkreettisen ohjauksen ja priorisoinnin pohjana 2-4-vuotisten toimintasuunnitelmien tai työohjelmien kautta. Samanaikaisesti yhteistyöohjelman kanssa laaditaan mm. merien saastumista koskevaa toimintaohjelmaa, ja tarkoituksena on esittää ehdotus vuoden 1989 istunnossa.

Työmarkkina-alan pohjoismaista yhteistyötä tehdään lähinnä neljällä pääalueella. Sektorin työn painopistealueita ovat yhteispohjoismaiset työmarkkinat, työmarkkinoiden toiminta-alue, talouspolitiikan ja työ-

markkinapolitiikan välinen vuorovaikutus, työmarkkinapoliittisten väli-
neiden tehostaminen sekä menetelmien kehittäminen. Sektoreidenvälisen
työn edellytetään tulevaisuudessa vahvistuvan.

Työympäristöalan toimintaa harjoitetaan laajalla rintamalla, ja pääasi-
assa on suuntauduttu tutkimukseen, valvontaan sekä työelämän ja työ-
oikeuden kysymyksiin. Työelämää ja työoikeutta koskeva alue on tär-
keä osa sektorin työtä. Muutoin jatketaan työskentelyä niiden yhteis-
työalojen parissa, jotka vahvistettiin vuodelta 1984 peräisin olevassa
yhteistyöohjelmassa. Samoin laaditaan luonnosta työympäristösopimuk-
seksi. Tämän lisäksi jatketaan pohjoismaista kokemustenvaihtoa työai-
kakysymyksistä, ja vuosina 1988-89 tullaan erityisesti korostamaan
pienien lasten vanhempien tarpeita.

Sosiaali- ja terveystalalla tarkistetaan parhaillaan v. 1982 vahvistettua
yhteistyöohjelmaa. Ministerineuvoston ehdotus jätetään Pohjoismaiden
neuvoston 36. istunnolle Oslolla v. 1988. Sektorin työtä tehdään pro-
jektien kautta, jotka ovat sekä sektorisidonnaisia että sektoreidenväli-
siä, ja pysyvien laitosten puitteissa. Tässä yhteydessä voidaan muun
muassa mainita, että Pohjoismaiden terveydenhoitokorkeakoulun laajen-
nustyöt jatkuvat. Projektitoiminnan puolella harjoitetaan sosiaalihen-
kilöstön koeluontoista täydennys- ja jatkokoulutusta. AIDS-ongelmien
käsittelyä jatketaan, ja v. 1988 laaditaan ehdotus syöpää koskevaksi
toimintasuunnitelmaksi, joka on tarkoitus esittää ministerineuvoston
ehdotuksena vuoden 1989 istunnossa. Lasten alalla kuvataan lasten
elinehtoja. Vanhusten alalla suunnitellaan tutkimusta vanhojen naisten
elämäntilanteesta.

Tasa-arvosektorin työtä v. 1988 leimaa pohjoismainen naiskonferenssi -
Pohjoismainen foorumi - sekä pohjoismaisen tasa-arvotyön toiminta-
suunnitelman laadinta. Suunnitelma on tarkoitus esittää ministerineu-
voston ehdotuksena Pohjoismaiden neuvostolle vuoden 1989 istunnossa.
Tärkeän osan toimintasuunnitelmasta tulee muodostamaan jatkuva toi-
minta tasa-arvotyön tuomiseksi mukaan muille sektoreille.

Tärkeä osa teollisuussektorin toiminnasta on pohjoismaisen teollisuus-
keskuksen perustaminen Oslon. Vuoden 1988 istunnossa tehdään mi-
nisterineuvoston ehdotus, jossa tähdätään siihen, että uusi keskus
voisi aloittaa toimintansa 1. tammikuuta 1989. Pohjoismainen teollisuus-
rahasto muodostaa tämän toiminnan rungon. Rahasto tulee myös ole-
maan mukana bioteknistä ohjelmaa koskevassa työssä. Vuosi 1988 on
nimetty pohjoismaiseksi tekniikan vuodeksi.

Pohjoismaiden neuvoston vuoden 1989 istunnossa on tarkoitus esittää
uusi taloudellinen toimintasuunnitelma. Tämä leimaa talous- ja finanssi-
poliittisen sektorin työtä.

Rakennussektorilla jatketaan työtä, joka liittyy asunoministereiden v.
1987 vahvistamaan vakaan työllisyyden ja tuottavuuden lisäämisen toi-
mintasuunnitelmaan. Tärkeitä osia tässä työssä ovat säännösten yhden-
mukaistaminen, kaupan esteiden poistaminen ja viennin edistäminen.

Kaupan alalla on pohjoismaiden välisen kaupan esteiden poistaminen tärkeä osa työtä. Tässä yhteydessä korostetaan suhdetta siihen työhön, jota EC:ssä tehdään sisäisten markkinoiden kehittämiseksi. Vuoden 1988 istunnossa esitetään ministerineuvoston ehdotus Pohjoismaiden projektivientirahaston vakinaistamisesta. Tämän päätöksen myötä laitoksen tehtäviä on tarkoitus laajentaa.

Aluepoliittisen sektorin toiminnan painopiste on raja-alueiden yhteistyössä. Työn tarkoituksena on toimivien yhteistyöalueiden luominen seuduille, joilla valtakunnanraja on kehityksen esteenä. Osana tätä työtä tullaan entistä enemmän korostamaan toimenpiteitä, joiden avulla tutkimus- ja koulutuslaitokset saadaan voimakkaammin tulemaan mukaan alueiden tieto- ja pätevyystason kohottamiseen.

Toinen tärkeä aihe tulevassa aluepoliittisessa työssä on infrastruktuurin kehityksen vahvistaminen.

Kuljetussektorin päätehtävänä on mm. tehokkaiden kuljetusten ja kommunikaatiojärjestelmien aikaansaaminen sekä voimavarojen entistä paremman hyödyntämisen varmistaminen. Tärkeitä panostusalueita tulevaisuudessa ovat mm. tietotekniikka, infrastruktuuri-investoinnit ja telekommunikaatio. Kielteistä vaikutusta ympäristöön on tarkoitus välttää sektoreidenvälisessä yhteistyössä ympäristö- ja energia-asioiden virkamieskomiteoiden kanssa.

EC:n vuoteen 1992 mennessä toteutettaviksi tarkoitettuja vapaita kuljetusmarkkinoita koskevan päätöksen johdosta tehostetaan työtä pohjoismaiden välisten kuljetusten esteiden minimoimiseksi.

Vuoden 1988 istunnolle jätetään liikenneturvallisuussektorilta ministerineuvoston ehdotus, joka koskee liikenneturvallisuuden lisäämisen toimintasuunnitelmaa. Suunnitelma sisältää ehdotuksia pohjoismaiseksi liikenneturvallisuustoimenpiteiksi sekä pohjoismaisen liikenneturvallisuustutkimuksen ongelma-alueiksi.

Matkailusektorilla on mm. matkailutarjonnan kulutusta koskevien tilastojen parantaminen tärkeä alue. Toinen tärkeä kysymys on matkailun merkitys tulonlähteenä, erityisesti aluepoliittiselta kannalta. Japanissa toteutetun suuren kulttuuritapahtuman yhteydessä on aloitettu yhteistyö, joka koskee kulttuurin ja matkailun välistä yhteistoimintamallia.

Parhailaan suunnitellaan ehdotusta kolmivuotiseksi pohjoismaiseksi markkinointikampanjaksi Yhdysvalloissa.

Vuonna 1988 aloitetaan matkailualan pohjoismaisen yhteistyöohjelman tarkistus.

Tärkeimpiä tuleville vuosille suunniteltavia tehtäviä maa- ja metsätaloussektorilla on sellaisten vaihtoehtoisten tuotantomuotojen kehittäminen, jotka vastaavat tulevien vuosien maatalouspolitiikkaan sisältyviä uusia vaatimuksia, erityisesti luonnonvarojen ja ympäristön käytön osalta. Tätä korostetaan erityisesti ympäristön ja kehityksen maailman-

komission raportissa. Ohjelma-alueetta tullaan pitämään erittäin tärkeällä sijalla toimintasuunnitelman toteuttamisen yhteydessä. Bioteknisen toimintaohjelman ehdotukset koskevat maa- ja metsätaloussektoria mitä suurimmassa määrin.

Kalataloussektori, joka tuli mukaan yhteistyöhön v. 1986, on asteittain laajentunut. Etusijalla on pidetty vesiviljely-yhteistyötä ja kalataloudellista tutkimusta.

Kalatalouskysymysten pohjoismainen virkamieskomitea on alkanut laatia kalatalousalan yhteistyöohjelmaa, joka on tarkoitus esittää Pohjoismaiden neuvoston istunnossa v. 1989.

Kuluttaja-alan tärkeä työkohte on kaupan esteiden poistaminen yhdenmukaistamalla tuoteturvallisuusvaatimukset ja tuotetiedot ottaen erityisesti huomioon EFTA:n ja EC:n kehitys. Toinen tärkeä alue on sopeutuminen EC:n sisäisiin markkinoihin erityisesti tuoteturvallisuusvaatimusten osalta.

Pysyvä pohjoismainen elintarvikeasiain valiokunta (PNUN) jättää Pohjoismaiden neuvoston istunnolle v. 1988 ehdotuksen uudeksi elintarvikealan yhteistyöohjelmaksi.

Tärkeitä kysymyksiä yhteistyöohjelmassa ovat kaupan esteiden poistaminen elintarvikesäännösten yhdenmukaistamisen kautta sekä yhdenmukaistamisedotusten kansallisen seurannan arviointi ja ravintoon liittyvien ongelmien ennaltaehkäisy.

Pohjoismaiden ministerineuvostossa tehdään yhteistyötä myös lainsäädännön alalla. Tällöin käsitellään talousrikollisuutta koskevia kysymyksiä. Oikeusministerit ovat myös käynnistäneet osakeyhtiöoikeutta koskevan tutkimus- ja kartoitustyön. Lainsäädäntöalan yhteistyö rahoitetaan pääasiassa kansallisesti.

Pohjoismaiden neuvoston v:n 1988 istunnossa esitetään ministerineuvoston ehdotus, joka koskee pohjoismaista kehitysyhteistyöohjelmaa. Tärkeitä kohtia tässä ohjelmassa ovat pohjoismaisen kehitysyhteistyön muodot tuettaessa kehitysaprojekteja, yhteistyön kehittäminen ja yhteydenpito SADCC-maihin sekä ympäristön ja kehityksen maailmankomission herättämien kysymysten seuranta. Toinen tärkeä seikka on pohjoismaiden näkemysten koordinointi kansainvälisissä yhteyksissä.

2.5 Ministerineuvoston johtopäätökset

Pohjoismaisen budjetin tähänastinen kehitys on yleensä merkinnyt suurempaa kasvua kuin pohjoismaiden kansallisten budjettien kasvu.

Marraskuussa vahvistettu ministerineuvoston vuoden 1988 toimintaa koskeva budjetti merkitsee 3 %:n reaalikasvua vuoden 1987 budjettiin verrattuna. Vuoden 1988 budjetin kokonaispuutteet vahvistuvat tämän lisäksi lähes 5 miljoonalla DKK, koska vuoden 1986 ylijäämä on päätetty tuoda takaisin toimintaan. Pohjoismaiden terveydenhoitokorkeakou-

lun laajentaminen merkitsee sitä, että pohjoismaat yhteensä tämän lisäksi kasvattavat panostaan tällä alalla reaalisesti n. 3 miljoonalla DKK.

Vuonna 1988 käytettäviksi asetetut varat käytetään ensisijaisesti käynnissä olevan toiminnan loppuun suorittamiseen sekä laitoksissa etä sektoreiden projektitoiminnassa.

Tämän lisäksi on vuoden 1988 budjetissa osoitettuja varoja esitettyjen ministerineuvoston ehdotusten seurauksena käynnistettävää tai laajennettavaa toimintaa varten eri aloilla.

Ministerineuvosto esittää Pohjoismaiden neuvoston vuoden 1988 istunnossa useita ehdotuksia, joista on suuremmissa tai pienemmissä määrin taloudellisia seurauksia vuosiksi eteenpäin.

Ehdotuksia, joista on suuret taloudelliset seuraukset, ovat lähinnä kulttuurialan toimintasuunnitelma, biotekninen toimintaohjelma sekä teollisuuskeskuksen perustaminen Osloon.

Bioteknistä toimintaohjelmaa varten on vuodelle 1988 varattu 25 milj. DKK. Erityisesti työryhmän laatimasta tausta-aineistosta ilmenee, että suunnitelman toteuttamisen arvioidaan vaativan 245 milj. DKK viiden vuoden aikana.

Kulttuurialan toimintasuunnitelman osalta on kulttuurisektorin käyttövaroihin osoitettu summa, joka tekee mahdolliseksi aloittaa ehdotettujen toimenpiteiden suorittaminen jo vuonna 1988. Vuoteen 1991 mennessä on kulttuurisektorille ministerineuvoston ehdotuksen mukaan asteittain osoitettava varoja siten, että saavutetaan taso, joka on 35 milj. DKK korkeampi kuin vuoden 1987 taso.

Teollisuuskeskuksen perustaminen Osloon merkitsee ministerineuvoston ehdotuksen mukaan sitä, että tarkoitusta varten on v. 1989 varattava 10 milj. DKK ja sen jälkeen 5 milj. DKK vuodessa aina vuoteen 1991 saakka, jolloin keskuksen odotetaan saavuttavan lopullisen laajuutensa.

Myös tulevana budjettivuonna on osoitettava varoja ministerineuvoston ehdotusten toteuttamista varten, jotka koskevat Pohjoismaiden projektivientirahaston vakinaistamista, elintarvikealan yhteistyöohjelmaa, sosiaali- ja terveystalouden tarkistettua yhteistyöohjelmaa sekä liikenneturvallisuuden lisäämisen toimintasuunnitelmaa.

Ministerineuvoston ehdotukset, jotka koskevat kehitysavun yhteistyöohjelmaa, "pehmeitä" projekti-investointilainoja sekä NIB:n aluelainajärjestelmän pysyväistämistä eivät aiheuta taloudellisia seurauksia pohjoismaiseen budjettiin.

Samanaikaisesti laaditaan myös uutta taloudellista toimintasuunnitelmaa. Suunnitelmaa koskevaa työtä on selostettu seikkaperäisesti kohdassa 2.2. Toistaiseksi on liian aikaista sanoa, mitä taloudellisia seurauksia pohjoismaiselle budjetille tässä yhteydessä aiheutuu. Edellä selostetusta

käy kuitenkin ilmi, minkä suuntainen uusi taloudellinen toimintasuunnitelma tulee olemaan.

Eri sektoreiden mahdollisia toimenpiteitä koskeva laaja kartoitustyö on aloitettu. Useiden sektoreiden esittämistä suunnitelmistakin käy ilmi, että taloudelliseen toimintasuunnitelmaan sisällytettävien toimenpiteiden suunnittelua on pidetty tärkeällä sijalla. Vaikka monet sektorit edellyttävät, että niiden ehdotukset tulevat sisällyttämään uuteen toimintasuunnitelmaan, on tärkeää korostaa, että vielä on tehtävä paljon työtä ennen kuin lopullinen ehdotus uudeksi taloudelliseksi toimintasuunnitelmaksi voidaan esittää Pohjoismaiden neuvostolle.

Tärkeä seikka uudessa budjettimenettelyssä on pitkäjänteisyyden aikaansaaminen taloudellisessa suunnittelussa ja näin ollen paremman arvosteluperustan luominen.

Tehtyjen ehdotusten taloudellisia seurauksia on tarkasteltava suhteessa niihin rahoituksellisiin puitteisiin, joiden arvioidaan olevan käytettävissä useamman vuoden tähtäimellä. Ministerineuvosto on päättänyt, että vuosien 1989 ja 1990 budjettityöskentelyssä voidaan pitää suunnittelun pohjana 3 %:n reaalkasvua.

Jo tehtyjen ja mahdollisten uusien ehdotusten tulee mahtua näihin rahoituksellisiin puitteisiin.

Pohjoismaisen budjetin kautta rahoitettava toiminta on tietyiltä osin pysyväloueista, esim laitokset. Suuri osa muusta toiminnasta muodostuu projekteista, jotka harvoin kestävät enempää kuin 2-3 vuotta. Projektitoiminnan suhteellisesti vähemmän sidottu luonne antaa hyvät edellytykset vapauttaa voimavaroja vähemmän tärkeinä pidetyiltä sektoreilta sektoreille, joiden merkitys on kasvanut pohjoismaisessa yhteistyössä.

Lisäksi on muistettava tulevia rahoituspuitteita arvioitaessa, että monet käynnissä olevat, sekä sektoreidenväliset että sektoreihin sidotut, ohjelmat tulevat päättymään edessä olevan suunnittelukauden aikana.

Esimerkkinä lopetettavista ohjelmista voidaan mainita ennen kaikkea nykyinen taloudellinen toimintasuunnitelma, jonka kokonaiskustannukset v. 1988 ovat n. 66 milj. DKK. Tietotekninen toimintasuunnitelma päättyy vuoden 1989 jälkeen, jolloin vapautuu runsaat 37 milj. DKK. Toinen esimerkki varoista, jotka vapautuvat jo v. 1989, ovat Pohjoismaista foorumia varten v. 1988 osoitetut varat.

Edellä sanotusta voidaan tehdä se johtopäätös, että tärkeinä pidettävillä aloilla suoritettaviksi haluttujen toimenpiteiden toteuttamiselle pitäisi olla hyvät edellytykset. Lähtökohtana pitää kuitenkin olla, että uusien toimenpiteiden ja käynnissä olevan toiminnan on mahdolluttava suunnitteluedellytyksinä oleviin kokonaispuitteisiin. Mainittu yleinen reaalkasvu koskee kokonaisbudjettia, eivätkä yksittäiset sektorit voi odottaa varojensa kasvavan, vaan ne saattavat päin vastoin joutua karsimaan toimintaansa alhaisemman vaihtoehdon mukaan. Tämän vuoksi

sektoreiden on osattava asettaa toiveensa tärkeysjärjestykseen. Tällä tavoin budjetin kokonaispuitteet saadaan joustavammiksi.

Tietyn kuvan lähivuosien painopistealueista antavat ne ministerineuvoston ehdotukset, jotka esitetään 36. istunnossa ja jotka on tarkoitus esittää 37. istunnossa. Sen lisäksi on tärkeää varmistaa, että tulevissa budjeteissa voidaan osoittaa riittävästi varoja ympäristöalalla ja kaupan esteiden poistamisessa aloitettujen toimenpiteiden loppuun suorittamiseen.

BILAGA 3

Nordiska rådets budget- och kontrollutskotts betänkande

över C 2, Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet samt över meddelandena om rekommendation nr 45/1987 angående finansieringen av det nordiska samarbetet och framställning nr 3/1988 angående Nordiska ministerrådets budget för 1988 samt preliminära ramar för 1989–90

1 Inledning

Till budget- och kontrollutskottet har hänvisats Ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet, C 2/1988. Redogörelsen har även förelagts rådets fackutskott för yttrande. Fackutskottens yttranden se Bihang 1–5.

Budget- och kontrollutskottet uttalar sig även om meddelandet till rekommendation nr 45/1987 angående finansieringen av det nordiska samarbetet samt om meddelande om framställning nr 3/1988 angående Nordiska ministerrådets budget för 1988 samt preliminära ramar för 1989–90.

Utskottet har behandlat redogörelsen (C 2), meddelande till rekommendation nr 45/1987 samt meddelande om framställning nr 3/1988 vid möten 10 februari och 6 mars 1988.

Ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet har förelagts budget- och kontrollutskottet i enlighet med Helsingforsavtalets artikel 64.

Utskottet kan med tillfredsställelse konstatera, att Ministerrådet i sitt nya plandokument C 2/1988 framlagt förslag till ett antal nya aktiviteter och handlingsplaner som, om de kan genomföras, kommer att bredda och stärka det nordiska samarbetet.

Utskottet måste emellertid också konstatera, att det endast för ett fåtal av de föreslagna aktiviteterna redovisas vilka ekonomiska konsekvenser ett genomförande kommer att medföra. Utskottet anser, att ett plandokument av detta slag bör innehålla åtminstone en grov uppskattning av kostnaderna för olika aktiviteter.

Utskottet konstaterar vidare att Ministerrådet i sin planeringsföresättning för 1989 och 1990 utgår från en real tillväxt i budgeten på 3 % per år. Inom detta finansiella utrymme skall dels redan lagda dels eventuella nya förslag inrymmas. Utskottet kan ta detta som utgångspunkt för kommande års planering, men vill samtidigt framhålla att, om det nordiska samarbetet

skall kunna utvecklas och uppnå den ambitionsnivå, som både rådet och ministerrådet eftersträvar, krävs det på sikt ökade ekonomiska resurser. Nya aktiviteter av större dimensioner måste, givetvis med hänsyn till prioriteringsläget, tillföras nya pengar. Detta utesluter inte att nordiska aktiviteter, liksom nationella, prioriteras och värderas med avseende på vilka fördelar som kan uppnås genom samarbetet.

2 Planer för och finansiering av det nordiska samarbetet 1988–1990

2.1 Budgeten 1988

Utskottet återger nedan Ministerrådets budget för 1987 och 1988. Budgeten för 1988 utgör utgångspunkten för Ministerrådets planer för 1989 och 1990.

Ministerrådets budget	1 000 DKK (löpande priser)	
Sektor	Budget 1987	Budget 1988
Kulturfonden	11 033	11 529
Kultursektorns disponerade medel	19 221	22 506
Ej fördelade medel	—	3 040
Allmänskultur	43 625	44 803
Utbildning	17 399	18 313
Forskning	63 444	65 694
Datateknologi	36 036	37 658
Energi	12 317	11 720
Miljö	10 465	12 904
Arbetsmarknad	9 514	10 243
Arbetsmiljö	7 895	8 233
Social- och hälsovård	26 824	30 502
Jämställdhet	2 230	7 625
Industri	74 911	88 092
FoU-program	22 204	—
Ekonomi och finans	2 533	3 287
Statistiska sekretariatet	2 188	2 253
Bygg	5 783	6 360
Handel	15 345	16 323
Regional	25 980	26 881
Transport	5 279	9 565
Trafiksäkerhet	2 581	3 597
Turism	8 134	8 500
Jord- och skogsbruk	20 164	20 798
Fiskeri	500	2 703
Konsument	4 492	4 694
Livsmedel	1 525	2 194
Verksamhetsbidrag	785	1 920
Tjänstemannautbyte	1 430	1 694
Gen. sekr. disp. reserv	800	1 038
Ministerrådsreserv	14 600	11 272
Lönereserv för inst	11 045	11 045
MR-sekretariatet	53 515	57 509
Reservation för sammanläggning (engångsutgifter)	3 000	—
Summa	536 797	564 495

Budget- och kontrollutskottet kan konstatera att Ministerrådet vid fastställandet av budgeten för 1988 inte tagit hänsyn till presidietts framställning nr 3/1988 om att öka budgeten för 1988 med 17 MDKK. Framställningen grundades på värderingar, som gjorts av budget- och kontrollutskottet.

I meddelande om framställning nr 3/1988 pekar ministerrådet på vissa justeringar som gjorts i förhållande till budgetförslaget. Bl a att överskottet från 1986 års budget, 4,9 MDKK, överförts till ministerrådets reserv 1988. Vid användandet av dessa medel samt icke förbrukade medel från 1987 års ministerrådsreserv avser ministerrådet, att lägga vikt vid de prioriteringar som budget- och kontrollutskottet har gjort och de önskemål som eventuellt kommer att lämnas vid sessionen 1988.

Vissa prisomräkningstal har även justerats upp jämfört med budgetförslaget. Anslagsposten för varor och tjänster för institutioner i Danmark har omräknats med 4% (budgetförslaget 2,5%). Motsvarande förändring för Island är 18% (5%) samt för projektverksamhet generellt 4,5% (4%).

Ministerrådet påpekar att man med budgetbeslutet bl. a. tagit hänsyn till igångsättningen av kulturhandlingsplanen, det industriella centret och insatser på transportområdet. Vidare har ministerrådet vid fastställandet av ministerrådsreserven avsatt medel till ett nytt samarbetsprogram om bioteknologi, som för 1988 genomförs i enlighet med programkommitténs förslag, vilket föreligger som ministerrådsförslag vid sessionen 1988.

Budget- och kontrollutskottet ser positivt på att ministerrådet gjort nämnda justeringar men vill samtidigt påpeka, att ministerrådets prisförutsättning för varor och tjänster varierar beroende på sammanhanget. I skriften Ekonomiska utsikter i Norden 1987–1988 (NORD 1987: 71) har de nordiska finansministrarna räknat med en prisökningsprocent på 3% (ministerrådet 2%) för Finland, 5% (4,5%) för Norge och 4 alt 5,6% (2%) för Sverige. För Danmark ligger finansministrarnas prognos 0,5% under Ministerrådets och för Island ligger den på samma nivå. Det kan påpekas att OECD har ungefär samma prisökningstal som finansministrarna. Utskottet anser att prisförutsättningarna inte skall varieras inom samma tidsperiod.

Av ministerrådets budget 1988, på totalt 565 MDKK, går ca 455 MDKK till verksamheten vid fasta institutioner och sekretariat medan ca 110 MDKK går till finansiering av projekt. Avtalsenliga löneökningar vid institutioner och sekretariat täcks genom ministerrådets lönereserv medan de medel, som avsätts för projektverksamhet och andra aktiviteter, får mindre värde genom att prisomräkningsfaktorn ligger lägre än förväntade prisökningar, dvs budgetens reala värde urholkas och den av ministerrådet planerade tillväxten på 3% kan inte uppnås.

Utskottet är inte tillfreds med att ministerrådet vid fastställande av budgeten för 1988 inte kunnat följa rådets rekommendation om en ökning med 17 MDKK och förutsätter att rådet får ett större inflytande på 1989 års budget.

2.2 *Ministerrådets planer för det framtida samarbetet*

Den nuvarande ekonomiska handlingsplanen upphör 1989. Ministerrådet har därför beslutat att låta utarbeta förslag till en ny ekonomisk handlingsplan. En arbetsgrupp på statssekreterarnivå inom finansdepartementen har tillsatts för att leda arbetet med den nya planen. I mandatet för statssekreterargruppen pekas på, att tillväxten i flera av de nordiska länderna börjar avta och att utvecklingen inom EG ställer de nordiska länderna inför nya utmaningar. I mandatet nämns även exempel på insatsområden. Dessa är infrastrukturinvesteringar, arbetsmarknads- och utbildningsåtgärder, avskaffande av handelshinder, liberalisering av kapitalrörelser, forskning och utveckling, exportfrämjande åtgärder, skatte- och avgiftsområdet samt regionalpolitik. Det kan även bli aktuellt med åtgärder inom andra områden.

I den nya planen skall miljöskyddsåtgärder beaktas.

Den nya planen avses omfatta åren 1989–1992. 1989 beräknas bli ett övergångsår, med aktiviteter inom nuvarande handlingsplan, som av kontinuitetsskäl bör fortsättas, samt en del nya aktiviteter.

Ministerrådets förslag till handlingsplan beräknas föreligga hösten 1988.

Budget- och kontrollutskottet konstaterar att den grupp som arbetar med den nya ekonomiska planen ännu inte tagit ställning till finansieringsbehov eller budget. Utskottet förutsätter emellertid att ministerrådet vid utarbetande av budgetförslaget för 1989 tar hänsyn till aktiviteter, inom den nuvarande ekonomiska handlingsplanen, som av kontinuitetsskäl bör fortsätta efter 1988.

Till sessionen 1988 framläggs ett antal ministerrådsförslag. De enligt ministerrådet mest resurskrävande förslagen är

- förslag till en ny kulturhandlingsplan
- förslag till ett bioteknologiskt handlingsprogram
- förslag att inrätta ett industriellt center i Oslo

Till den nya kulturhandlingsplanen har avsatts medel för 1988 på kultursektorns dispositionsmedel för att aktiviteter inom planen skall kunna påbörjas redan nu. Enligt ministerrådets förslag skall kultursektorn successivt ökas för att 1991 komma upp i en nivå som ligger 35 MDKK över 1987 års nivå.

Till det bioteknologiska handlingsprogrammet har avsatts 10 MDKK ur ministerrådets reserv för planerings- och initieringsaktiviteter under 1988. Under åren 1989–1992 beräknas programmet belasta ministerrådets budget med 40 MDKK per år (exkl medel ur Nordisk Industrifonds ordinarie budget).

Det industriella centret skall enligt ministerrådsförslaget starta med 10 MDKK 1989 för att sedan öka med 5 MDKK per år till 1991, då centret beräknas vara utbyggt.

Utskottet konstaterar med tillfredsställelse att de ekonomiska konsekvenserna redovisas för dessa stora och resurskrävande aktiviteter. Ut-

skottet efterlyser emellertid en liknande redovisning beträffande övriga ministerrådsförslag, där medel kommer att behöva tillföras under de kommande budgetåren.

Det gäller bl a:

- permanentering av Nordiska projektexportfonden
- samarbetsprogram inom livsmedelsområdet
- reviderat samarbetsprogram inom social- och hälsovårdsområdet
- handlingsplan för ökad trafiksäkerhet

En sådan redovisning skulle ge Nordiska rådet ökade möjligheter att bedöma de totala kostnaderna för det nordiska samarbetet och att sätta dessa kostnader i relation till de fördelar länderna kan uppnå genom att samarbeta.

Budget- och kontrollutskottet anser att det är positivt att ministerrådet nu arbetar med fleråriga planer och program för det nordiska samarbetet. Utskottet menar, att det kan ge större effektivitet och genomslagskraft åt de nordiska aktiviteterna, bl. a. genom att man under en period på 3–4 år kan satsa ordentligt på ett område för att sedan göra motsvarande satsning på ett annat område. Möjligheten att värdera effekten av de nordiska satsningarna bör också öka genom detta.

Utskottet efterlyser emellertid ett bättre koordinerat planeringsdokument, med en övergripande bedömning av de olika sektorernas önskemål. Detta skulle ge Nordiska rådet större möjligheter att föra en prioriteringsdiskussion med ministerrådet.

2.3 Finansieringen av det nordiska samarbetet 1989–1990

Beträffande budgeten för 1989 och 1990 är, som tidigare nämnts, ministerrådets planeringsförutsättning att utgå från en real tillväxt på 3 % per år. Inom detta finansiella utrymme skall dels redan lagda dels eventuella nya förslag inrymmas.

Utskottet kan konstatera att detta penningmässigt innebär en ökning med 17 MDKK 1989 och med 17,5 MDKK 1990 (1988 års penningvärde).

Ministerrådet framhåller också att det framtida finansiella utrymmet kan ökas ytterligare genom att flera pågående program upphör under planeringsperioden. För 1989 gäller detta främst den nuvarande ekonomiska handlingsplanen, som under 1988 kostar ca 63 MDKK. Ministerrådet framhåller emellertid, att det finns ett antal aktiviteter som av kontinuitets-skäl bör fortsätta även under 1989.

Utskottet håller med om detta och menar att större delen av medlen inom den nuvarande handlingsplanen av denna anledning redan är uppboundna i aktiviteter som beräknas fortsätta efter 1988.

Det gäller främst:

- kultursektorn där medlen ur nuvarande ekonomisk handlingsplan bör ingå i beräkningsunderlaget för att kultursektorn 1991 skall uppnå en nivå som ligger 35 MDKK över 1987 års nivå. (6,7 MDKK/1988)

- Nordisk Industrifond där verksamheten bör fortsätta i oförminskad omfattning (23,6 MDKK/1988)
- Programmet för avskaffande av tekniska handelshinder inom Nordtest och INSTA (3,6 MDKK/1988).
- Regionalpolitiken (4,5 MDKK/1988).
- Väderradarprojektet (5,7 MDKK/1988)

Totalt utgör detta ca 44 MDKK som i princip kan anses uppbundna 1989.

Till detta kommer ministerrådsförslagen till sessionen 1988. Av dessa beräknas den nya kulturhandlingsplanen, det bioteknologiska handlingsprogrammet och inrättandet av ett industriellt center i Oslo få betydande ekonomiska konsekvenser för ett antal år framåt.

Även för genomförandet av ministerrådsförslagen om permanentering av Nordiska Projektexportfonden, samarbetsprogram inom social- och hälsovårdsområdet samt handlingsplan för ökad trafiksäkerhet behöver resurser tillföras under kommande budgetår.

Ministerrådet framhåller att den datateknologiska handlingsplanen upphör 1990 och att ca 37 MDKK (1988 års penningvärde) därmed frigörs. Samtidigt påpekas emellertid att ministerrådet inför 1990 års budget kommer att ta ställning till en eventuell fortsättning av vissa aktiviteter inom datahandlingsplanen.

Utskottet noterar även att 5 MDKK (1985 års penningvärde) har "lå-nats" ur den industriella delen av datahandlingsplanen för att sätta igång aktiviteter inom det industriella FoU-programmet. Ministerrådet har tidigare uttalat att dessa medel skall "återbetalas" till datahandlingsplanen 1990.

Utskottet kan med tillfredsställelse konstatera att ambitionsnivån är hög både i ministerrådets och rådets planer för det nordiska samarbetet och att flertalet av de planer och program som presenteras är högt prioriterade i alle de nordiska länderna. Med nuvarande ekonomiska ramar kan det emellertid bli svårt att genomföra även högt prioriterade aktiviteter inom planeringsperioden.

Den nordiska budgeten är liten i förhållande til de nationella budgetarna och en procentuppräknig av den nordiska budgeten ger därför inte en riktig bild av den penningmässiga ökningen av budgeten.

Ministerrådet framhåller att frågan om finansieringen av det nordiska samarbetet skall göras till föremål för ytterligare överväganden i samband med utarbetandet av den nya ekonomiska handlingsplanen. Utskottet vill i detta sammanhang påminna om statsministrarnas uttalande från 1981 om att nya projekt och insatser bör säkras finansiering med nya medel. Utskottet förutsätter, att ministerrådet håller detta för ögonen vid utarbetandet av den nya ekonomiska handlingsplanen.

Budget- och kontrollutskottet uppmanar ministerrådet att grundligt vär-dera finansieringsfrågan och att vid fastställande av budgeten ta hänsyn till

de fördelar de nordiska länderna kan uppnå genom samarbete. Utskottet vill emellertid också påpeka att nordiska projekt och program skall vara underlagda noggrann prioritering samt att resultaten bör värderas löpande.

2.4 Sammanfattning

Budget- och kontrollutskottets uppgift är främst att yttra sig över aktiviteter som beräknas få budgetmässiga konsekvenser. Utskottet vill emellertid framhålla att det är av vikt att sätta upp klara mål även för aktiviteter, som inte medför några ekonomiska konsekvenser.

Utskottet anser vidare att det bör ske en löpande prioritering och utvärdering av vad som görs i nordiskt samarbete. Prioriteringen inom de olika sektorerna skall göras av fackutskotten medan budget- och kontrollutskottets roll är att koordinera och prioritera mellan sektorerna.

Utskottet anser som tidigare framhållits att vid framläggandet av nya planer och program av större omfattning skall dessa i huvudsak finansieras med "nya pengar". Utskottet vill här främst peka på den nya ekonomiska handlingsplanen, kulturhandlingsplanen, det bioteknologiska handlingsprogrammet och inrättandet av ett industriellt center i Oslo. Aktiviteter som är högt prioriterade men också resurskrävande.

Utskottet vill poängtera det nordiska trafiksäkerhetsarbetet som har stor betydelse inom hela Norden och därför bör prioriteras högt. Utskottet anser däremot att man bör vänta med den planerade marknadsföringskampanjen i USA tills man fått en utvärdering av resultatet från kampanjen i Västtyskland.

Avveckling av tekniska handelshinder har prioriterats av rådet dels för att det ger en möjlighet att göra Norden till en hemmamarknad dels för möjligheten att närma Norden till EG. Standardiserings-, provnings- och produktsäkerhetsarbetet är här av stor betydelse.

Utskottet anser att utarbetandet av ett handlingsprogram mot vatten och luftföroreningar bör prioriteras och vill i detta sammanhang betona vikten av att miljöaspekter beaktas vid utarbetandet av den nya ekonomiska handlingsplanen.

Utskottet vill slutligen beklaga att den nya ekonomiska handlingsplanen inte kunnat framläggas till 1988 års session. Detta gör 1989 till ett övergångsår och utskottet vill än en gång betona vikten av att ministerrådet i budgeten för 1989 beaktar de aktiviteter inom den nuvarande handlingsplanen som av kontinuitetsskäl bör fortsätta efter 1988.

3 Fackutskottens yttranden

Budget- och kontrollutskottet konstaterar att fackutskotten har gjort följande konklusioner över ministerrådets förslag om planerna för det nordiska samarbetet.

Juridiska utskottet föreslår följande:

– at der på alle relevante sektorer afsættes ressourcer til gennemførelse af

- en handlingsplan på *ligestillingsområdet* og til opfølgning af Nordisk Forum,
- at der på *konsumentområdet* arbejdes videre med et revideret samarbejdsprogram efter de retningslinier, som ministerrådet har redegjort for i C 2/1988,
 - at det på *levnedsmiddelsektoren* tages hensyn til de synspunkter, som Juridisk Udvalg har fremsat i sine betænkninger over A 784/lj og B 80/lj,
 - at der på lovgivningsområdet tages hensyn til *Juridisk Udvalgs bidrag til et moderniseret nordisk lovgivningsprogram* og at der i tilslutning hertil afsættes midler til et fast selvstændigt budget for projektvirksomhed samt
 - at Juridisk Udvalg gerne ser, at der fremover også redegøres for de nordiske planer om samarbejde vedrørende *flygtningepolitik og vedrørende det internationale samarbejde for menneskelige rettigheder*.

Kulturutskottet föreslår

att det nordiska kultursamarbetet fortsatt utvecklas utgående från de planer som ingår i ministerrådets redogörelse C 2/1988 och med beaktande av de synpunkter kulturutskottet har framfört.

I sitt betänkande över ministerrådets förslag till handlingsplan för det nordiska kultursamarbetet (B 83/k) har kulturutskottet bl. a. uttalat att planen bör genomföras under perioden 1989–1991 och att man härvid särskilt bör prioritera

- arbetet för ökad språkförståelse i Norden,
- ökat stöd till folkrörelsesamarbetet,
- utbyggnaden av studentutbytet, lärar- och elevutbytet samt Norden som gemensamt utbildningsområde,
- utvecklingen av det nordiska mediasamarbetet samt upprättandet av en nordisk mediefond,
- fortsatt utbyggnad av det nordiska forskningssamarbetet enligt gällande riktlinjer (B 69/k)

Vidare har utskottet uttalat att handlingsplanen bör tillföras ytterligare resurser för att genomföra de aktiviteter som ingår i planen och särskilt för att möjliggöra en stark utbyggnad av Nordiska kulturfonden

Social- och miljöutskottet vill framhålla

att ministerrådets planer för de närmaste åren bör innehålla

- insatser för miljövänlig produktionsteknik,
- åtgärder för de svagaste grupperna på arbetsmarknaden
- konkreta åtgärder mot alkoholkonsumtion i de nordiska länderna
- ett handlingsprogram mot vatten- och havsföreningar

Kommunikationsutskottet föreslår

att turismen i det fortsatta arbetet skall beaktas som en viktig näringsgren, att alla trafikantgruppers mobilitet samt miljö- och regionalpolitiska frågor beaktas vid planeringen av infrastrukturinvesteringarna i Norden, att *rekommendation nr 44/1987* angående långsiktig planering av infra-

- strukturinvesteringarna inarbetas i en ny ekonomisk handlingsplan,
- att den nordiska datahandlingsplanen i fortsättningen behandlas som en enhet i dokument C 2,
- att ministerrådet verkar för utformningen av en harmoniserad nordisk transportpolitik,
- att Norden skall bli en gemensam transportmarknad,
- att trafiksäkerheten även i fortsättningen blir ett prioriterat område i det nordiska samarbetet och att denna prioritering skall återspeglas i successivt ökande beviljningar till det nordiska trafiksäkerhetsarbetet.

Ekonomiska utskottet anser

- att nye innsatser i kommende år særlig må rettes mot følgende:
 - arbeidet med en ny økonomisk handlingsplan, herunder hensyntaken til det europeiske integrasjonsarbeidet och de krav dette stiller til det nordiske samarbeid
 - effektivisere arbeidet med å avvikle handelshindringer i Norden
 - utvikling av det industrielle senteret i Oslo
 - gjennomføringen av det bioteknologiske samarbeidsprogrammet
 - nordisk gassamarbeid

4 Budget- og kontrollutskottets forslag

Under henvisning till ovanstående föreslår utskottet:

- A. Att Nordiska rådet med anledning av berättelsen C 2/1988 beslutar om följande uttalande:

Nordiska rådet hemställer till Nordiska ministerrådet

1. – att nya aktiviteter av större dimensioner tillföres nya medel
 - att till kommande år utarbeta ett bättre koordinerat plandokument, som innehåller en övergripande bedömning av de olika sektorernas önskemål och en uppskattning av de ekonomiska konsekvenserna
 - att vid utarbetandet av budgeten använda samma prisökningstal som används i andra sammanhang
 - att i stället för att använda en procentsats som mått på den reala tillväxten i budgeten göra en krontalsuppräknning av budgeten
 - att framlägga förslag till handlingsplaner och program till sessionen året före ikraftträdandet
 - att under kommande år satsa särskilt på allmän kultur, utbildning, forskning och utveckling samt miljö och trafiksäkerhet
2. – att lägga de synpunkter, som fackutskotten framfört, till grund för Ministerrådets fortsatta arbete.

- B. Att Nordiska rådet lägger C 2/1988 till handlingarna

- c. Att Nordiska rådet lägger meddelandet till rek nr 45/1987/b om finansieringen av det nordiska samarbetet samt meddelandet till framställning nr 3/1988 ang Nordiska ministerrådets budget för 1988 samt preliminära ramar för 1989–90 till handlingarna och emotser nytt meddelande till nästa session.

Oslo den 7 mars 1988

<i>Eiður Guðnason (A.)</i>	<i>Karl-Gunnar Fagerholm (lib.)</i>
<i>Kjell Magne Fredheim (A)</i>	<i>Ivar Hansen (V)</i>
	Förman
<i>Elver Jonsson (fp)</i>	<i>Riitta Järvisalo-Kanerva (Sdp)</i>
<i>Theo Koritzinsky (SV)</i>	<i>Helge Adam Møller (KF)</i>
<i>Ólafur G. Einarsson (Sj)</i>	<i>Ingrid Sundberg (m)</i>
<i>Jan P. Syse (H)</i>	<i>Bernhardt Tastesen (S)</i>
	<i>Marjatta Väänänen (K)</i>

BIHANG I

Social- och miljöutskottets uttalande angående Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet (C 2)

Nordiska ministerrådet framlade den 19 januari 1988 sin redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet i enlighet med Helsingforsavtalets artikel 64. Nordiska rådets presidium har överlämnat redogörelsen till rådets utskott för yttranden vad gäller respektive ansvarsområden. Redogörelsen som helhet behandlas av budget- och kontrollutskottet.

Social- och miljöutskottet konstaterar att ministerrådets berättelse C 1 denna gång ger en mera koncentrerad rapportering av åtgärder som har genomförts under det år berättelsen avser. Denna form för rapportering motsvarar de synpunkter som tidigare har framförts av Nordiska rådet och innebär även att Nordiska rådet inom sina egna organ bör förskjuta tyngdpunkten i behandlingen av dokument från rapporteringen av genomförd verksamhet i C 1 till framtidsplanerna i berättelsen C 2. Eftersom dokument C 1 tidigare har innehållit vissa framtidsplaner inom det nordiska samarbetet, har rådets utskott alltid slutat sina betänkanden över C 1 med att föreslå bl a vissa yttranden om det nordiska samarbetet, som rådets plenarförsamling sedan röstar om. Genom den nya proceduren kommer C 1 att minska i vikt, medan C 2 med sitt framtidsinriktade innehåll får större politisk betydelse.

I det övergripande avsnittet redovisas planerna för arbetet med en ny ekonomisk handlingsplan. Utskottet vill i detta sammanhang hänvisa till sina synpunkter med anledning av *medlemsförslag A 778/s* om integrering av miljöaspekter i den nordiska handlingsplanen för ekonomisk utveckling och full sysselsättning.

Utskottet framhöll redan när handlingsplanen framlades 1985, att inom miljöområdet torde finnas möjlighet till en lång rad projekt som både var arbetskraftsintensiva och skulle utgöra ett speciellt nordiskt bidrag i debatten om den globala miljösituationen vad gällde bättre hushållning med

naturresurserna. Utskottet skulle gärna se, att sådana projekt inarbetades eller åtminstone kom att ingå i en rullande revision av planen. Detta gällde projekt som t. ex. avgasrening, rökgasrening, föroreningskontroll, föroreningsbekämpning, lantbruk, skogsbruk, fiskerinäring, energi och skydd för biotoper. Norden borde utveckla en miljövänlig teknik som kunde ge arbetstillfällen och dessutom exportmöjligheter på utomnordiska marknader. Även på kort sikt kunde sådana projekt visa sig medföra direkt ekonomisk nytta.

Vad gäller social- och miljöutskottets ämnesområden kan följande noteras:

Miljöområdet

Ett förslag till nytt samarbetsprogram är under utarbetande, bl. a. genom ett brett remissförfarande med avsikt att ett ministerrådsförslag skall framläggas till 1989 års session. Detta samarbetsprogram kommer att bli principiellt uppbyggt och därefter läggas till grund för konkret styrning och prioritering av de enskilda programområdena genom 2–4-åriga handlingsplaner eller arbetsprogram.

Parallellt med samarbetsprogrammet arbetas bl. a. med ett handlingsprogram mot havsföroreningar där målsättningen också är att kunna presentera ett förslag till 1989 års session. Utskottet efterlyste ett *program mot havsföroreningar* till den kommande sessionen, (rek. 14/1987) men arbetet har blivit fördröjt. I C 2 noteras att föroreningssituationen i kust- och havsområdena i Norden ständigt förvärrats och att detta är ett problem som måste lösas gemensamt. Ministerrådet noterar också, att en gemensam nordisk hållning torde kunna påverka utvecklingen på internationell nivå. Utskottet noterar med intresse, att de huvudområden som kommer att behandlas i handlingsplanen är åtgärder mot tillförsel till haven av organiska ämnen som långsamt bryts ned och begränsning av utsläpp av närsalter. Planen skall också innehålla begränsningar av luftförorening med metaller som belastar haven och åtgärder för att stoppa dumpning och förbränning av farligt avfall till havs. Detta innebär, att handlingsplanen kommer att innehålla förslag till åtgärder som får konsekvenser för industri, jordbruk, trafik och kommunal verksamhet. Planen skall också innehålla en bedömning av behovet av samnordisk forskning och utredningar. Utskottet noterar med beklagande att det ej var möjligt att framlägga en handlingsplan mot vatten- och havsföroreningar till 36:e sessionen och understryker vikten av att en handlingsplan innefattande konkreta åtaganden framläggs före 37:e sessionen.

I början av 1989 väntas också ministerrådsbeslut om en nordisk strategi för beredskap mot kemikalieolyckor. Utskottet har utförligt behandlat ministerrådets *handlingsplan mot luftföroreningar* dels vid 35:e sessionen (rek nr 13/1987) dels vid möte med miljöministrarna den 7 maj 1987.

Ministerrådet antog planen den 7 oktober 1987 och verksamheten på luftföroreningsområdet följer de riktlinjer som anges i planen för de närmaste åren. Utskottet noterar dock att ministerrådet endast i begränsad utsträckning tillmötesgått utskottets synpunkter i den slutliga planen.

Utskottet noterar med tillfredsställelse att en verksamhetsplan för *kontroll av kemiska ämnen och produkter* utarbetats för perioden 1988–90. Genom en samordning av bestämmelserna om kemikalier eftersträvas en enhetlig och höjd skyddsnivå för människor och miljö. Enhetliga riskbedömningar kan bidra till att minska handelshinder och ge ekonomiska fördelar. Arbetet syftar till att ge direkt grundval för myndigheternas beslut och de krav som riktas till producenter, importörer och andra leverantörer. Konkret avses samordning av regler för kemikalieövervakning, bl. a. hur hälso- och miljöfarliga kemikalier skall märkas eller förses med produktinformation. Prioritet ges åt cancer- och allergiframkallande ämnen liksom för sådana som medför risk för genetiska skador. Samarbete fortsätter med jord- och skogsbruksområdet om bekämpningsmedel. Det kan med tillfredsställelse noteras, att arbete igångsatts med en nordisk handlingsplan och en gemensam *strategi för återanvändning av avfall*. Utskottet föreslår i sitt betänkande över *medlemsförslag A 783/s* en rekommendation om ett samarbetsprogram för miljövänlig avfallshantering och finner att de riktlinjer som kortfattat presenteras i C 2 ligger väl i linje med utskottets synpunkter.

Vad gäller området *naturskydd och friluftsliv* noterar utskottet med intresse, att man avser att i samarbete med lantbruksmyndigheterna undersöka, vilka metoder/styrmedel som bör användas för att utvecklingen av jordbrukslanskapet skall ske med hänsyn till miljön.

Slutligen noteras att man genom miljöekonomiska analyser skall undersöka möjligheten att samordna användningen av *ekonomiska styrmedel* som t. ex. pant- och avgifter bl. a. för att undgå konkurrensproblem och handelssnedvridande effekter av sådana styrmedel (jfr *medlemsförslag A 809/s* om åtgärder för en bättre miljö).

Arbetsmarknad

I redogörelsen noteras att de prioriterade områdena som ligger till grund för arbetet inom sektorn är främst den gemensamma nordiska arbetsmarknaden, arbetsmarknadens funktion, samspelet mellan ekonomisk politik och arbetsmarknadspolitik, effektivisering av de arbetsmarknadspolitiska instrumenten samt metodutveckling. För framtiden förutsätts att det tvärsektoriella arbetet kommer att stärkas.

Vad gäller uppföljningen av de nordiska överenskommelserna om arbetsförmedlingssamarbete, arbetsmarknadsutbildning m. m. sägs bl. a. att man avser att företa försök i syfte att utvidga överenskommelserna för att

åstadkomma ökad och smidigare rörlighet på den nordiska arbetsmarknaden.

Utskottet noterar i avsnittet om samspelet mellan den ekonomiska politiken och arbetsmarknadspolitiken, att de internationella erfarenheterna och forskningen visar en tendens till ett bestämt mönster i arbetslösheten. Sålunda stiger arbetslösheten särskilt för de grupper som i övrigt har en svag anknytning till arbetsmarknaden. De traditionella arbetslöshetsinsatserna har inte varit i stånd att reellt förebygga och förbättra situationen för dessa grupper. Dessutom noteras, att en ökad arbetslöshet för dessa svaga grupper inte har den stabiliserande effekt på inflationen som man tidigare räknat med som en allmän effekt av ökande arbetslöshet.

Utskottet finner att denna sammanfattning pekar på en mycket allvarlig situation. Utskottet, som i ett antal år pekat på skiktningen av arbetsmarknaden som ett grundläggande och ökande problem, finner att detta bör prioriteras i det arbete med arbetsmarknadspolitiska strategier för 90-talet som förutskickas i ministerrådets redogörelse.

Vad gäller arbetsmarknadssektorns medverkan i den ekonomiska handlingsplanen noterar utskottet med tillfredsställelse att man avser att koncentrera sig på arbetsmarknadspolitiska åtgärder som kan stimulera till inrättande av nya arbetsplatser, primärt små och medelstora verksamheter inom tillväxtsektorer och etablering av egna företag, något som utskottet underströk i sitt betänkande över förslaget till samarbetsprogram på arbetsmarknadsområdet (*B 56/s 1985*).

Arbetsmiljö

Utskottet noterar att verksamheten inriktas på i huvudsak forskning, tillsyn samt arbetslivs- och arbetsrättsfrågor. Det stora nya området arbetslivs- och arbetsrätt kommenterades utförligt av utskottet i anslutning till *C 2/1987* och utskottet anbeföll starkt att området måtte prioriteras. I övrigt fortsätter arbetet med uppföljning av de samarbetsområden som fastställdes i samarbetsprogrammet från 1984 samt utarbetandet av ett utkast till arbetsmiljökonvention. Utöver detta kan noteras, att det nordiska erfarenhetsutbytet om arbetstidsfrågor kommer att fortsätta, och under 1988–89 särskilt betona småbarnsföräldrarnas behov, i enlighet med *rek. nr 15/1987*, vilket utskottet hälsar med tillfredsställelse. Vad gäller övriga projekt inom arbetsmiljön noterar utskottet med intresse att man avser att närmare studera orsakerna till den högre utslagningen av äldre arbetskraft i vissa fysiskt krävande yrken, exempelvis sjukdomsmönster och fysisk och psykisk arbetsförmåga i relation till prestationskrav.

Utskottet har vid ett flertal tillfällen och senast i samband med revideringen av arbetsmiljöprogrammet påtalat behovet av att forskningen och det förebyggande arbetsmiljöarbetet inriktar sig såväl på kvinnor som män när det gäller arbetsmiljörisker och fosterskador. Utskottet har även tagit

upp frågan om nu gällande arbetsmiljölagar och avtal som är inriktade på att skydda arbetstagaren bör revideras i syfte att även skydda tredje part/barnet.

Utskottet noterar med tillfredsställelse att uppföljningen av rådets *re-kommendation nr 18/1980* om arbetsmiljörisker vid graviditet m. m. som tidigare främst inriktats mot att utröna orsaker till missbildningar nu föreslås fortsätta med en satsning på "minimal brain damages" (funktionella hjärnskador). Dessa framkallas av toxisk påverkan av hjärnan hos fostret under senare delen av graviditeten, t. ex. vid lösningsmedels- eller metalexponering.

Social- och hälsovård

Utskottet ger sina synpunkter på den framtida planeringen inom social- och hälsovårdsområdet i ett betänkande över ministerrådets förslag till samarbetsprogram som läggs fram till sessionen. Redogörelsen i C 2 anger närmast vad man inom detta samarbetsprogram avser att prioritera under de närmaste åren. Utskottet kan notera med tillfredsställelse att ett förslag till handlingsplan mot cancer kommer att utarbetas under 1988 med syfte att kunna framläggas till 1989 års session. På äldreområdet planeras en undersökning av äldre kvinnors livssituation, och barndomen kommer att undersökas i ett bredare samhällsligt perspektiv som en del i ett projekt inom FN.

Utskottet noterar med tillfredsställelse att ministerrådet har planer att den nordiska handlingsplanen mot narkotika skall fortsätta t. o. m. år 1992, men vill samtidigt erinra om att alkoholfrågan är det kvantitativt helt övervägande rusmedelsproblemet i Norden.

Inom institutionernas verksamhet noterar utskottet att Nordiska institutet för odontologisk materialprovning (NIOM) förutser ökade arbetsuppgifter inom området materialprovning. För att klara denna aktivitetsökning måste man antingen reducera insatserna på andra områden, upprätta nya tjänster eller begränsa de nuvarande provningsprogrammen. Från NIOM:s sida har man uttryckt oro över att forskningsaktiviteten fått lida för att materialprovning tar allt större utrymme i institutets verksamhet. I sitt yttrande över ministerrådets förslag till budget för 1988 (*B 74/b*) ifrågasatte utskottet om det borde ske någon ökning av verksamheten vid NIOM finansierad med budgetmedel. Det borde enligt utskottets uppfattning vara möjligt att finansiera ökningen genom avgiftsfinansiering eller omprioritering inom verksamheten.

Sammanfattning

Utskottet anser sammanfattningsvis att en allmän diskussion av varje delområde med sikte på prioriteringar för de närmaste åren kan klargöra

begreppen inför budgetbehandlingen. De synpunkter utskottet lämnar i sina betänkanden över detta dokument, över C 1 och aktuella medlemsförslag som går vidare till ministerrådet i form av rekommendationer, bör också tas in i detta arbete. Utskottet vill även i detta sammanhang understryka att en höjning av de nordiska anslagen i reala termer bör vara rättesenöret. Även under sådana omständigheter är prioriteringsdiskussionen nödvändig. En prioriteringsdiskussion och jämförelse mellan Nordiska rådets och ministerrådets prioriteringar skulle ytterligare underlätta om uppställningen i plandokumentet kunde göras mer likartad för de olika ämbetsmannakommittéernas delområden och framställningen klarare utmynna i ett antal punkter, om möjligt med angivande av sifferuppgifter om de prioriterade projektens budgetmässiga konsekvenser, liksom även om tidsramar för de olika projekten.

Utskottet vill för sin del framhålla att ministerrådets planer för de närmaste åren bör innehålla

- insatser för miljövänlig produktionsteknik,
- åtgärder för de svagaste grupperna på arbetsmarknaden
- konkreta åtgärder mot alkoholkonsumtionen i de nordiska länderna
- ett handlingsprogram mot vatten- och havsföroreningar.

Stockholm den 25 januari 1988

För social- och miljöutskottet

Marjatta Väänänen

Särskilt yttrande

Undertecknade medlemmar av social- och miljöutskottet instämmer med utskottsmajoriteten i att vissa områden, i synnerhet miljön, måste ges prioritet i budgetbehandlingen, men vill framhålla att detta i väsentlig utsträckning bör genomföras genom en omprioritering.

I en ansträngd samhällsekonomisk situation är det nödvändigt att göra en översyn av projektverksamheten med avsikt att åstadkomma angelägna besparingar. Det är nödvändigt att avveckla engagemang som inte längre har hög prioritet, för att kunna överföra resurser till områden vars angelägenhetsgrad är sådan att de måste kunna öka reallt utan att den totala ramen växer.

Utöver de rent budgetmässiga uppgifterna, måste budget- och kontrollutskottet svara för uppgifter av förvaltningsrevisionskaraktär för att på detta sätt ta fram underlag för omprioriteringar av den innebörd som nyss nämnts.

Ett antal av projekten under ministerrådet bör bli föremål för en grund-

ligt efterhandsgranskning. En kontroll av projektmedlens användning genom den räkenskapsmässiga revisionen måste kompletteras med en förvaltningsrevision.

Vi vill i sammanhanget peka på ett exempel på granskningsobjekt inom utskottets eget ansvarsområde, nämligen den föreslagna höjningen av anslaget till NIOM.

Stockholm den 11 februari 1988

Jo Benkow (H)

Anna-Kaarina Louvo (Kok)

Sten Svensson (m)

BIHANG 2

Kommunikationsutskottets uttalande över C 2, Nordiska ministerrådets redogörelse om planer för det nordiska samarbetet

1 Inledning

Till kommunikationsutskottet har av Nordiska rådets presidium för yttrande hänvisats Nordiska ministerrådets redogörelse rörande planerna för det nordiska samarbetet, C 2/1988. Dokumentet som helhet behandlas av budget- och kontrollutskottet.

Utskottet har behandlat dokumentet vid sitt möte den 11–12 februari 1988 och tog då ställning till kapitel 15, Transport och kommunikation, kapitel 16, Trafiksäkerhet, Kapitel 17, Turism, samt vissa delar av andra kapitel som har varit av intresse för utskottet.

Vissa frågor som berörs i det ovan anförda dokumentet har av kommunikationsutskottet även behandlats i utskottets betänkande över Nordiska ministerrådets verksamhetsberättelse över det nordiska samarbetet, C 1/1988. En viss upprepning förekommer därför i utskottets behandling av dokumenten C 1 och C 2.

Kommunikationsutskottet konstaterar att ministerrådets förslag till planer för det nordiska samarbetet utgör underlag för utvecklingen av samarbetet under kommande år ävensom för budgetarbetet för år 1989. Utskottet finner det positivt att en planering av arbetet på längre sikt inleds.

Enligt kapitel 11 i överenskommelsen mellan Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige om samarbete på transport- och kommunikationsområdet skall berörda organ inom Nordiska rådet beredas tillfälle till överläggningar innan ministerrådet fastställer sitt verksamhetsprogram.

Fram till det att ministerrådet inför 1985 års session fastlade sina riktlinjer för budgetproceduren, innehöll dokument C 1 – Berättelse rörande det nordiska samarbetet – ministerrådets verksamhetsprogram. Enligt de anförda riktlinjerna skall dokument C 1 nu så långt möjligt vara en ren-

odlad årsberättelse, medan dokument C 2 – Planer för det nordiska samarbetet – skall vara ett samlat planeringsdokument. Detta innebär att dokument C 1 är av mindre politisk vikt nu än tidigare, samtidigt som dokument C 2 får den största politiska betydelsen. Dokument C 2 är alltså i dag det verksamhetsprogram som artikel 11 i transportöverenskommelsen handlar om.

Eftersom dokument C 1 tidigare innehållit vissa framtidsplaner för det nordiska samarbetet, har kommunikationsutskottet alltid slutat sina betänkanden över C 1:an med att föreslå vissa yttranden om det nordiska samarbetet, som rådets plenarförsamling sedan röstat om. Utskottet presenterar också nu sådana förslag, även om yttrandepunkterna är riktade mot den framtida verksamheten, som alltså i sin tur presenteras i plandokumentet C 2.

I fjolårets yttrande över dokument C 2 påpekade kommunikationsutskottet att C 2:an måste innehålla information om de budgetmässiga konsekvenser som projekten förorsakar för att bedömningen av de enskilda projekten och sektorerna skall kunna utföras på ett rationellt och effektivt sätt. Utskottet upprepar nu detta sitt påpekande och betonar åter igen vikten av att ministerrådet i sin verksamhetsplanering tar full hänsyn till Nordiska rådets rekommendationer och yttranden.

Kommunikationsutskottet noterar att ministerrådet i sin planeringsföresättning för 1989–1990 angivit en årlig 3-procentig realltillväxt. I det sammanhanget erinrar utskottet om sitt uttalande över 1988 års budget samt budget- och kontrollutskottets betänkande över C 2/1987, där en 5-procentig ökning mellan åren 1987–1988 föreslås.

Utskottet understryker sin oförändrade åsikt om budgetens tillväxt och menar att den reala tillväxten i den nordiska budgeten borde vara större än tillväxten i de nationella budgetarna med hänsyn till de fördelar som kan uppnås med det nordiska samarbetet. Samtidigt påpekar utskottet att en procentuell måttstock på tillväxten inte ger en riktig bild, eftersom den nordiska budgeten är så liten i relation till de nationella budgetarna.

2 Övergripande frågor

De områden som berör kommunikationsutskottets verksamhetsområden och behandlas i ministerrådets plandokument under rubriken "Övergripande frågor och bedömningar" är delar av avsnitten om en ny ekonomisk handlingsplan för Norden, om datahandlingsplanen, om en fri nordisk transportmarknad samt avsnitt om transportsektorn, trafiksäkerhetssektorn och turistsektorn. De tre sistnämnda behandlas sedan i separata kapitel.

2.1 Den ekonomiska handlingsplanen

Av avsnittet om en ny ekonomisk handlingsplan för Norden framgår att

de nordiska finansministrarna i juni 1987 beslöt låta utarbeta ett förslag till ny ekonomisk handlingsplan. Den nya handlingsplanen avses omfatta de fyra åren 1989–1992. Här har ministerrådet delvis tillmötesgått Nordiska rådets önskan att den ekonomiska handlingsplanen skall bli en rullande plan.

Vidare framgår av avsnittet att man i mandatet till den arbetsgrupp som tillsatts för att leda arbetet med denna nya handlingsplan anger ett antal insatsområden, där konkreta åtgärder kan övervägas. Ett av dessa områden är infrastrukturinvesteringar. Det framgår också att den nya planen skall utformas med beaktande av miljöskyddsåtgärder.

Kommunikationsutskottet noterar att investeringarna inom kommunikationsinfrastrukturen är ett av de områden som prioriteras. Utskottet påpekar att man i de industrialiserade länderna nu fäster allt större vikt vid kommunikationsinfrastrukturens kvalitet. Den s. k. "just in time"-metoden för materialadministration kräver bl. a. snabba och pålitliga transporter. Utskottet vill också påpeka att man med ökade transporter ökar faran för miljöförstöringar, samtidigt som vissa trafikantgrupper kan hamna i skymundan. Utskottet betonar därför vikten av alla trafikantgruppers mobilitet samt att miljöskyddsåtgärder måste beaktas vid utformningen av de planerade infrastrukturinvesteringarna. Vidare erinrar utskottet om att hänsyn måste tas till regionalpolitiska aspekter vid planeringsarbetet.

I detta sammanhang erinrar utskottet om *rekommendation nr 44/1987* angående plan för infrastrukturinvesteringar i Norden. Utskottet menar att arbetet med denna rekommendation väl kan sammankopplas med handlingsplanen samt att Norden måste anses som en transportmässig enhet.

Slutligen konstaterar utskottet att den finansiella sidan av den kommande planen måste vara så realistisk, att de nordiska ländernas regeringar kan följa den planerade investeringstakten.

2.2 Datahandlingsplanen

Avsnittet om datahandlingsplanen är mycket kortfattat. Av detsamma framgår att handlingsplanen räcker till slutet av år 1989, att beviljningen för år 1989 skall vara på samma nivå som 1988 samt att ministerrådet har utarbetat status/evalueringsrapport om handlingsplanen. Vidare konstateras att ministerrådet under första halvåret 1988 skall ta ställning till om riktlinjerna för datahandlingsplanen skall justeras enligt rapporterna.

Utskottet har under hösten och förvintern 1987 fått möjlighet att bekanta sig med de anförda rapporterna. Det konstateras att projekten inom planen berör nästan alla nordiska samarbetsområden samt att datarelaterade projekt är bland de högst prioriterade projekten inom det nordiska samarbetet.

Kommunikationsutskottet noterar detta och erinrar om att vi i de industrialiserade länderna nu står mitt i en revolutionerande utveckling, som har sina anor i datateknologin. Den utvecklingen påverkar vårt näringsliv, vår kultur och vår samhällsstruktur. Utskottet betonar därför vikten av att

dataområdet prioriteras i det nordiska samarbetet och att ministerrådet verkar för att Norden blir ett starkt område i den internationella konkurrensen, ett område som tillägnar sig högteknologins positiva sidor utan att förlora sin identitet och kultur.

2.3 Nordisk transportmarknad

I avsnittet om en fri nordisk transportmarknad betonas transportsystemets vikt för konkurrenskraften hos den nordiska industrin. Där framgår också att ministerrådet menar att avvikelser från de villkor som gäller för transportererna inom EG-området kan medföra olägenheter för det nordiska näringslivet.

Med hänsyn härtill och med anledning av EG:s beslut att till 1992 ha genomfört en fri transportmarknad har transportministrarna uttalat, att ministerrådet anser det önskvärt att så få hinder som möjligt skall finnas i fråga om transportererna mellan de nordiska länderna, att man bör eftersträva att dessa hinder undanröjs stegvis genom vidtagande av harmoniseringsåtgärder, som ligger väl i nivå med den utveckling som nu pågår i övriga Europa, samt att förslag för genomförandet läggs fram till den 36:e sessionen.

Samtidigt undersöks om de olika åtgärderna för genomförandet kan ingå i den nya ekonomiska handlingsplanen.

Kommunikationsutskottet noterar med tillfredsställelse att ministerrådet nu, som ett resultat av EG:s liberaliseringspolitik, har satt i gång konkreta åtgärder för att möta den ökande konkurrensen på transportmarknaden. Frågan har tidigare tagits upp vid utskottets gemensamma möten med trafikministrarna i ministerrådet. Vid ett sådant möte i maj 1987 pekade utskottet t. ex. på betydelsen av avgiftspolitikerna på transportområdet som en avgörande styrmekanism. Då togs också upp vikten av att harmonisera de nordiska avgiftssystemen på transportererna samt att verka för att de tunga långvägstransportererna skall gå på räls.

3 Transport och kommunikation

Ministerrådet erinrar om transporterernas betydelse för möjligheterna att uppnå övergripande samhällsmål såsom full sysselsättning, ekonomisk tillväxt, låg inflationstakt och balans i utrikesaffärer och mellan olika regioner nationellt. Vidare konstaterar ministerrådet att för att transportererna skall fungera effektivt krävs viss FoU-verksamhet, som sammanfattningsvis kan anges i följande huvudmål:

- Effektivisering av transportererna
- Reduktion av de negativa följderna av transporter
- Effektivare drift och underhåll av befintliga anläggningar

Även om en kraftfull FoU-verksamhet alltid måste drivas, varnar utskottet för att en sådan verksamhet kan resultera i att direkta konkreta åtgärder inte vidtas för att lösa befintliga eller förbättra dagens situation.

3.1 Informationsteknologi

Det noteras att informationsteknologin kommer att prioriteras högt av NÄT och dessutom att NÄT:s uppgift inom denna sektor bl. a. anses vara att medverka i den teknologiska utvecklingen vad gäller logistik, handelsprocedurer, dokumentation m. m. Under år 1988 kommer arbetet med det andra steget av projektet "Informationsbehov i Norden angående vägtransport" att påbörjas. Det kallas "Dataunderlag till förare i trafik."

Kommunikationsutskottet tillstyrker att detta område nu skall prioriteras. Utskottet understryker att rätt information, presenterad på ett trafiksäkert sätt till förarna, på många sätt både kan effektivisera trafiken och skapa säkrare och miljövänligare trafik. Samtidigt varnar utskottet för att för mycket information och onödig information också kan verka störande på förarna.

3.2 Transportpolitik

Det noteras att NÄT nu arbetar med ett antal förslag för att minimera transporthinder de nordiska länderna emellan. Vidare noteras att NÄT avser att stödja de nordiska järnvägsförvaltningarna, bl. a. när det gäller deras arbete med utvecklingen av ett kombinerat transportsystem.

Kommunikationsutskottet hänvisar till sina kommentarer i yttrandets kapitel 2.3., Nordisk transportmarknad.

3.3 Miljöfrågor

Kommunikationsutskottet noterar med tillfredsställelse att ministerrådet/trafik och NÄT kommer att ta upp diskussioner med miljö- och energisektorerna om tvärfackliga projekt och åtgärder för att snabbt begränsa den av trafiken förorsakade miljöförstöringen och skadeverkningarna på människor och natur. Vidare noteras att en utgångspunkt kanske vore att genomföra en analys av krav, utformning m. m. vad gäller ett miljömässigt optimalt kommunikationssystem för Norden.

Kommunikationsutskottet kommer att följa dessa diskussioner liksom även arbetet med det anförda kommunikationssystemet med stort intresse. Utskottet har de senaste åren ägnat allt större uppmärksamhet åt miljöfrågor. Det återspeglas bl. a. i utskottets betänkande över *medlemsförslag A 771/t* om långsiktig planering av infrastrukturinvesteringar i Norden, där de miljömässiga aspekterna betonas. I det sammanhanget erinras också om *medlemsförslag A 814/t* om storstädernas trafikproblem, i vilket miljöfrågorna ägnas stor uppmärksamhet.

3.4 Infrastrukturinvesteringar

Av detta avsnitt framgår bl. a. att NÄT nu arbetar med en förstudie, som skall belysa konsekvenserna av olika utvecklingsstrategier beträffande infrastrukturinvesteringar. Detta görs bl. a. mot bakgrund i *rekommendation nr 33/1987* angående långsiktig planering av infrastrukturinvesteringar-

na i Norden samt i samband med den nya ekonomiska handlingsplanen.

Kommunikationsutskottet har tidigare yttrat sin mening om betydelsen av att rekommendationen inarbetas i handlingsplanen. Vid mötet mellan utskottet och ministerrådet/trafik i november 1987 framkom bl. a. att utskottet ansåg det viktigt att snabbt få en samlad översyn av vilka konsekvenser infrastrukturella investeringar som berör flera länder och mångmiljardbelopp kan ha. Man ansåg att denna bäst kunde fås om man inarbetade dessa frågor i den nya ekonomiska handlingsplanen. För övrigt hänvisas till avsnittet 2.1., Den ekonomiska handlingsplanen, tidigare i detta yttrande.

3.5 Drift och underhåll, vägteknik m. m.

Det noteras att ministerrådet menar att omfattande forskning krävs för att få fram underlag för ett system för optimalt vägunderhåll, samt att Norden av konkurrensskäl i möjligaste mån bör anpassa sig till EG:s beslut om mått- och viktbestämmelser för bilar och bussar.

Kommunikationsutskottet instämmer i dessa åsikter.

3.6 Telekommunikation

Det framgår av detta avsnitt att NÄT avser att kontakta NORDTEL angående framläggandet av ett arbetsprogram för att åstadkomma förbättrade interna telekommunikationer i Norden och anslutning till det europeiska internationella telekommunikationssystemet.

Kommunikationsutskottet tillstyrker ett ökat samarbete de nordiska organen emellan och betonar att telekommunikationerna utgör en allt viktigare del av kommunikationsinfrastrukturen.

I detta sammanhang erinrar utskottet om sitt betänkande över *medlemsförslag A 808/t* om användning av biltelefoner.

3.7 Meteorologi

NÄT avser att i samråd med de nordiska meteorologinstituten ta fram ett flerårigt utvecklingsprogram för meteorologi.

Utskottet uttrycker sin positiva inställning till ett sådant samarbete.

4 Trafiksäkerhet

Enligt kapitlet om trafiksäkerhet avser ministerrådet att efter Nordiska rådets behandling vid den 36:e sessionen fastställa en nordisk handlingsplan på trafiksäkerhetsområdet.

Eftersom kommunikationsutskottet kommer att utarbeta ett betänkande över handlingsplanen, kommenteras det planerade trafiksäkerhetsarbetet inte ytterligare här. I stället hänvisar utskottet till betänkandet.

Utskottet noterar särskilt NTR:s uttalande om att beviljningarna till det nordiska trafiksäkerhetsarbetet ligger på en miniminivå och att denna

behövs om projektverksamheten i NTR:s regi i verkligheten skall kunna medverka till en ökad trafiksäkerhet i Norden under de kommande åren.

Kommunikationsutskottet vill ännu en gång fästa uppmärksamheten på den betydelse som det har att det nordiska trafiksäkerhetsarbetet verkligen får de finansiella resurser som behövs för att på ett effektivt sätt kunna utnyttja de utmärkta personresurser som finns inom detta arbetsfält i Norden. Utskottet anser att det finns ett direkt samband mellan finansiella beviljningar till detta arbete och uppnådda resultat, och uppmanar därför ministerrådet att i sina framtida budgetar ytterligare prioritera trafiksäkerhetsarbetet.

5 Turism

I detta kapitel konstateras inledningsvis att den nationella turistpolitiken i de nordiska länderna får allt mera likartade målsättningar och strategier samt att behov nu finns för en strategi för utvecklingen av den nordiska turismen. Vidare informeras om att en översyn av samarbetsprogrammet från 1987 i denna riktning kommer att påbörjas under 1988.

5.1 *Trender inom turismen*

Det noteras att ministerrådet anser att tidigare former av turism nu kompletteras med och ersätts av mera sammansatta former, där bl. a. kultur- och aktivitetsutbud efterfrågas mer, samt att allt fler länder inser turismens betydelse som näringskälla.

5.2 *Inriktning av den framtida verksamheten*

Det framgår av detta avsnitt att den anförda utvecklingen av turismen innebär en utmaning för turistnäringen i Norden. Man konstaterar att ett samarbete har inletts med "kultursidan", bl. a. genom att i samband med kultursatsningen i Japan söka ta fram en modell för samverkan kultur/turism, samt att detta arbete kommer att fortsätta.

I fjolårets yttrande över C 2:an betonade kommunikationsutskottet betydelsen av den nordiska kulturen som medel för att utveckla turismen. Utskottet noterar därför med tillfredsställelse att kulturens roll i turismen nu har uppmärksamats och håller på att integreras i den nordiska turismmarknadsföringen.

Här vill utskottet särskilt betona det kulturella värdet av att alla nordbor, även de resurssvaga familjerna, får möjlighet att resa inom Norden på ett förmånligt sätt.

Marknadsföringskampanjen i Västtyskland avslutas 1988. Finland, Norge och Sverige har beslutat fortsätta kampanjen på egen hand.

Nordiska ministerrådets turistutskott anser att en fortsatt satsning på marknadsföringen inom ramen för en ny ekonomisk handlingsplan torde vara befogad. Ministerrådet är enigt med turistråden om att denna satsning borde ske i USA och förordar att medel avsätts till ett fältprojekt 1988.

Kommunikationsutskottet vill inte uttala sig om en fortsatt marknadsföringskampanj, nu i USA, innan en utvärdering av resultatet från kampanjen i Västtyskland har gjorts. Den ursprungliga handlingsplanen innebär en satsning på totalt 30 miljoner NKR på denna marknadskampanj under de tre åren 1986, 1987 och 1988. För att vara en nordisk turismsatsning är det frågan om en mycket stor sådan på *ett* projekt. Utskottet anser därför att den satsningen först bör evalueras och förutsätter en redogörelse för detta i ministerrådets verksamhetsberättelse för 1988.

6 Utskottet

Med hänvisning till det ovan anförda föreslår kommunikationsutskottet att budget- och kontrollutskottet i sitt betänkande tar hänsyn till följande:

- att* turismen i det fortsatta arbetet skall beaktas som en viktig näringsgren,
- att* alla trafikantgruppers mobilitet samt miljö- och regionalpolitiska frågor beaktas vid planeringen av infrastrukturinvesteringarna i Norden,
- att rekommendation nr 44/1987* angående långsiktig planering av infrastrukturinvesteringarna inarbetas i en ny ekonomisk handlingsplan,
- att* den nordiska datahandlingsplanen i fortsättningen behandlas som en enhet i dokument C 2,
- att* ministerrådet verkar för utformningen av en harmoniserad nordisk transportpolitik,
- att* Norden skall bli en gemensam transportmarknad,
- att* trafiksäkerheten även i fortsättningen blir ett prioriterat område i det nordiska samarbetet och att denna prioritering skall återspeglas i successivt ökande beviljningar till det nordiska trafiksäkerhetsarbetet.

Stockholm den 12 februari 1988

För kommunikationsutskottet

Elver Jonsson
Ordförande

BIHANG 3

Ekonomiska utskottets uttalande över C 2, Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet

Økonomisk utvalg har mottatt Nordisk Ministerråds forslag vedrørende planer for det nordiske samarbeidet. Utvalget behandlet forslaget på sitt møte 11.–12. februar 1988 og vil uttale følgende:

1 Innledning

Spørsmål som berører planer for det nordiske samarbeid innen Økono-

misk utvalgs saksområder er også behandlet i utvalgets betenkning over Ministerrådets beretning for 1987 om det nordiske samarbeidet. Videre berøres slike spørsmål i utvalgets betenkning om medlemsforslag, ministerrådsforslag samt beretninger fra institusjoner som utvalget følger. Utvalget vil vise til disse betenkninger.

Økonomisk utvalg konstaterer at Ministerrådets forslag til planer for det nordiske samarbeidet – i samsvar med den prosedyre som er innført for behandlingen av det felles nordiske budsjett – danner et underlag for utviklingen av samarbeidet i de kommende år og framstår som et første ledd i arbeidet med budsjettforslaget for 1989.

Utvalget anser at arbeidet med utformingen av plandokumentet har utviklet seg i positiv retning og noterer samtidig at dokumentet inneholder flere konkrete mål og forslag til tiltak for samarbeidet. Vedrørende utviklingen av Nordisk Ministerråds budsjett angis som planleggingsforutsetning en realvekst på 3% for årene 1989 og 1990. Til dette vil utvalget generelt framføre at et viktig utgangspunkt ved forberedelsene av framtidsplanene bør være prinsippet om at nye aktiviteter av mer betydelig omfang skal finansieres gjennom nye tilskudd. Ved fastsettelse av budsjettet må det også tas hensyn til de fordeler landene kan oppnå gjennom samarbeid. Utvalget vil samtidig framholde at bruk av nordiske midler skal være underlagt en nøye prioritering og at resultatene skal løpende vurderes. Økonomisk utvalg er av den oppfatning at det er sakenes karakter, innhold og nytte for det nordiske samarbeid som må bestemme veksten i det nordiske budsjett. Utvalget vil i denne forbindelse peke på at det innenfor utvalgets saksområde nå arbeides med flere kostnadskrevede saker som vil få konsekvenser for de kommende års budsjetter. Spesielt nevnes kan

- ministerrådsforslag om et bioteknologisk samarbeidsprogram
- ministerrådsforslag om opprettelse av et industrielt senter i Oslo
- ny nordisk økonomisk handlingsplan

Gjennomføringen av disse saker krever etter utvalgets oppfatning betydelige ressurser. Det vises forøvrig til at Budsjett- og kontrollutvalget følger en rekommandasjon hvor det foreslås at det utarbeides alternative normer for finansieringen av det nordiske samarbeidet for å sikre dette voksende samarbeidet nødvendige ressurser. En ytterligere vurdering for å øke takten i utbyggingen av samarbeidet bør gjøres i forbindelse med arbeidet som skal utføres i forbindelse med denne rekommandasjonen.

2 Tverrsektorelle planer

Ny økonomisk handlingsplan for Norden. De nordiske lands finansministre har besluttet å utarbeide en ny nordisk økonomisk handlingsplan. Et viktig utgangspunkt for arbeidet er det europeiske integrasjonsarbeidet og de krav dette stiller til det nordiske samarbeidet. Planen skal omfatte årene 1989–1992.

Utvalget hadde i november 1987 et møte med de nordiske lands finansministre hvor det bl. a. ble orientert om og utvekslet synspunkter på arbeidet med handlingsplanen. Vedrørende prosedyren for rapportering til Nordisk Råd om arbeidet med den nye handlingsplanen framla finansministrene et forslag som innebærer at 1989 blir et overgangså, inneholdende aktiviteter fra den nåværende handlingsplanen som fortsetter av kontinuitetsgrunner samt noen nye aktiviteter av mindre omfang. Ministerrådets fullstendige forslag til en ny handlingsplan vil bli oversendt Nordisk Råd innen Rådets møter i november 1988 slik at den kan bli behandlet ved sesjonen i 1989. Utvalget slutter seg til dette forslaget, men vil likevel peke på at dersom Ministerrådet hadde fulgt Økonomisk utvalgs og Nordisk Råds ytring om at forslaget av hensyn til budsjettbehandlingen burde foreligge til Nordisk Råds sesjon i 1988 ville en unngått at 1989 ble et overgangså. Utvalget vil understreke at overgangsåret ikke må medføre at permanente nordiske institusjoners budsjett blir redusert med midler de er tildelt som følge av den nåværende handlingsplanen. Dette gjelder særlig Nordisk Industrifond som er tilført betydelige midler i denne forbindelse.

Finansministrene har opplyst at det gjennom handlingsplanen overveies å iverksette tiltak innen følgende områder:

- infrastrukturinvesteringer
- arbeidsmarked og utdanning
- avvikling av handelshindringer
- liberalisering av kapitalbevegelser
- forskning og utvikling
- eksportfremmende tiltak
- skatter og avgifter
- regionalpolitikk

Utvalget mener dette er interessante og sentrale områder for nordisk økonomisk samarbeid. Samtidig vil utvalget vise til de fire *rekommendasjoner* som ble vedtatt ved Nordisk Råds sesjon i 1987 (*nr 30, 33, 34 og 45/1987*). Disse omhandler følgende områder:

- nordisk skatte- og avgiftspolitik
- nordisk næringspolitikk
- oppfølging av rapport fra arbeidsgruppen for utvidet økonomisk samarbeid i Norden og rapporter fra Nordens faglige samarbeidsorganisasjon
- finansiering av det nordiske samarbeidet

Utvalget vil vise til de betenkingene som lå til grunn for rekommendasjonene og forutsetter at Ministerrådet tar hensyn til de synspunkter som framkom her.

Bioteknologisk samarbeidsprogram. Det er utarbeidet et forslag til et nordisk bioteknologisk samarbeidsprogram som er oversendt til Nordisk Råd. Økonomisk utvalg har behandlet forslaget og vil vise til sin betenkning over dette hvor utvalget bl. a. peker på at bioteknikken har fått en framtreddende plass i diskusjonen om framtidige innsatsområder i alle de

delstora företag i projektexport med inriktning på utvalda utvecklingsländer.

6. fortsatt stöd till Nordic Project Group i SADCC-området,
7. samarbete om rationalisering av dokumentation vid export till uländer och statshandelsländer,
8. gemensamma insatser inom energi i Indien och SADCC-länderna,
9. Norden/ASEAN – utredning av möjligheter för etablering av ett långsiktigt samarbets- och kontaktforum,
10. utarbetande av en handbok för projektexport, främst med tanke på nordiska tjänstemän i utlandet,
11. genomförande av en studie om möjligheterna för aktivering av små och medelstora företag i projektexportsammanhang,
12. utarbetande av en praktisk handbok om "Counter Trade" för företagens behov,
13. gemensamma insatser för nordisk möbelindustri i Sydost-Asien,
14. rationalisering av procedurer för utbyte av handelsdata vid nordisk export till utvecklingsländer och statshandelsländer,
15. gemensamma nordiska insatser gentemot FN-systemet,
16. indonesisk/nordisk projekt- och investeringskonferens, juni 1987.

Under året har punkt 12 – handbok om "Counter Trade" bortfallit.

Arbetet med några av de övriga punkterna kommer att fortgå under 1988. Speciellt gäller detta marknadsinsatserna för nordisk möbelindustri i Sydostasien och effektivisering av projektbevakningen på afrikanska marknader. Insatserna inom energisektorn kommer att fortsätta ännu mera målinriktat under en ny projektuppläggning baserad på erfarenheterna från den indonesisk/nordiska projektkonferensen. Beträffande ASEAN har det genomförts en omfattande konsultutredning som har lett till beslut om målinriktade insatser inom vissa utvalda sektorer, främst energi och miljö.

Handböckerna som utgivits under punktinsatsprogrammet har distribuerats till nordiskt näringsliv genom de exportfrämjande organisationerna och har fått ett positivt mottagande.

Det nära och goda samarbetet med Nordiska Investeringsbanken (NIB) är av stor betydelse för Fonden. Av större projekt som genomförts i samarbete bör främst nämnas den indonesisk/nordiska projekt- och investeringskonferensen som hölls i Köpenhamn i juni 1987 efter drygt ett års förberedelser. Man utgick härvid från de indonesiska myndigheternas politik att stärka näringslivets roll inom ekonomin, och uppmuntra privat företagsamhet. Under konferensen i Köpenhamn deltog ledare från 35 indonesiska storföretag, koordinerade av den indonesiska ministern för industriutveckling och med deltagare från indonesiska utrikesdepartementet och statliga banker. Från Norden deltog ca 150 företag.

Under konferensen konkretiserades projekt vilka varit under beredning. Främst bör uppmärksammas ett finskt kontrakt om husbygge, värt ca FIM 180 milj., byggande av en dansk fabrik för produktion av ventiler för LPG-

flaskor varav den första fasen motsvarar värdet USD 12 milj., och den andra ca USD 75 milj., ett dansk-finskt sågverksbygge värt ca USD 5 milj., en dansk produktionsanläggning för tormjolk till ett värde av ca USD 2 milj., och ett dansk-finskt frys- och kyllager vars värde uppgår till totalt USD 30 milj. Dessutom har ingåtts kontrakt med en finsk leverantör för en fabrik för cigarettpaper, värt ca FIM 200 milj.

Konferensen ledde även till att en del "Letters of Intent" undertecknades vilka kan väntas få betydelse för nordiska industrileveranser i framtiden. Främst bör härvid nämnas byggande av en pappersmassafabrik med en totalinvestering om ca USD 500 milj. och vidare projekt inom fiskeri, akvakultur, agroindustri och skeppsbyggnad, träbearbetningsindustri och olika serviceformer för oljeindustrin.

Samarbetet med de nordiska exportfrämjande organisationerna, med fonderna för ekonomiskt utvecklingsamarbete och övriga nordiska finansinstitutioner har fördjupats under året. I detta sammanhang försöker Fonden verka som katalysator för samarbete mellan nordiska projektexportörer, också i fall där det inte är fråga om direkt ansökan om stöd.

Samarbetet med internationella organisationer, främst Världsbanken, International Finance Corporation, FNs utvecklingsprogram och enskilda regionala banker (bl. a. de västafrikanska och centralafrikanska utvecklingsbankerna) har förts vidare och resulterat i positiva initiativ och impulser. Under oktober månad genomfördes omfattande diskussioner med Världsbanken, IFC, IDB och UNDP om samarbetsformerna framöver. Härvid dryftades även Fondens roll som katalysator i samarbetet mellan de utsända nordiska projektbevakarna. Insatserna förutsätts intensifieras under år 1988.

Enligt önskemål från nordiska företagsgrupper har Fonden under årets lopp koordinerat insatser i flera länder, närmast i Senegal (varvsverksamhet), Benin (fiskeri), Kenya (vattendistribution) och Kongo (skogsprojekt).

På initiativ av de nordiska energiministrarna har Fonden i samarbete med energimyndigheterna, de exportfrämjande organisationerna och NIB lagt ned ett omfattande arbete på insatser inom energibesparing i industrin i Indien. Insatserna har hittills resulterat i konkretisering av tre större projekt vilka nu bearbetas av nordiska företag. Samtidigt har man konstaterat ett omfattande behov för nordiskt kunnande i indisk industri generellt och man förbereder som bäst ett omfattande insatsprogram för att utnyttja marknadspotentialen på bästa möjliga sätt. På samma sätt som i Indonesien har de nordiska insatserna i Indien haft ett viktigt stöd i de nordiska ambassaderna.

Miljövärdssektorn är ett annat viktigt område för insatser inom Fondens verksamhet. Initiativ har tagits till att lägga grund för ett brett samarbete på miljösektorn med ASEAN-länderna, främst Indonesien. Likaledes är också andra målområden under diskussion för 1988.

Ett mera omfattande insatsprogram på miljöområdet kommer att utarbetas 1988 för att inkluderas i den nya nordiska handlingsplanen.

Fonden har under årets lopp fortsatt lagt vikt vid att göra verksamheten känd inom nordiskt näringsliv och nordiska organisationer. Detta har skett genom artiklar och intervjuer samt föredrag i olika fora. På basen av utvärderingsgruppens rekommendation borde denna informationsverksamhet ökas under 1988.

När man bedömer Fondens verksamhet är det nödvändigt att beakta den ofta mycket långa tidshorisont som gäller för projektexport. Det är inte ovanligt att arbetet med större projekt tar 3–5 år innan man ser resultat.

Fondens stöd anses dock oavsett enskilda projekts utfall ha gett indirekta betydande resultat. Här är det fråga om de samarbetsformer som har uppstått mellan företagen och i projektlandet, samt den inverkan som detta samarbete fått för företagens fortsatta ansträngningar. Indirekta resultat ser man också som följd av mera allmänna insatser, t. ex. Indonesienkonferensen, energisatsningen i Indien, seminarium i Kina etc.

4. Beslut

Styrelsen för Nordiska projektexportfonden överlämnar härmed Fondens verksamhetsberättelse för 1987.

Helsingfors den 28 januari 1988

Carl Ivar Öhman
Styrelseordförande

Hans Höegh Henrichsen
Verkst. direktör

Budget- och kontrollutskottets betänkande över berättelse om Nordiska kulturfonden inkl. revisions- berättelse

(Berättelsen, se s. 2405)

Till utskottet har hänvisats av Nordiska kulturfonden till Nordiska rådets 36:e session avgiven berättelse över verksamheten 1986 jämte bilagor. Berättelsen har behandlats vid möte den 10 februari 1988.

Utskottet har genomgått berättelsen över Nordiska kulturfondens verksamhet 1986 jämte bilaga 1. Resultat- och balansräkning för verksamhetsåret 1986, bilaga 2. Annonstext, bilaga 3. Statistik över ansökningar och beviljningar 1972–1986, bilaga 4. Ansökningar och beviljningar 1986, bilaga 5. Beviljningar givna på Nordiska kulturfondens möten 1986, bilaga 6. Revisionsprotokoll av den 12 november 1987. Utskottet har vid genomgången inte funnit något att anmärka på.

Med anledning härav föreslår utskottet

1. att Nordiska rådet godkänner Nordiska kulturfondens räkenskaper för år 1986 och beviljar fondens styrelse ansvarsfrihet för 1986 samt
2. att Nordiska rådet lägger berättelsen om Nordiska kulturfondens verksamhet 1986 till handlingarna.

Stockholm den 10 februari 1988

Ólafur G. Einarsson (Sj) *Karl-Gunnar Fagerholm (lib.)*

*Kjell Magne-Fredheim (A)*¹ *Eiður Guðnason (A)*

Ivar Hansen (V) *Per Olof Håkansson (s)*

Förman

Elver Jonsson (fp) *Riitta Järvisalo-Kanerva (Sdp)*

The Koritzinsky (AV) *Helge Adam Møller (KF)*

Ingrid Sundberg (m) *Jan P. Syse (H)*

Bernhardt Tastesen (S) *Marjatta Väänänen (K)*

¹ Deltog ej i beslutet.

Berättelse

om Nordiska kulturfonden inkl. revisionsberättelse

Verksamhetsberättelse 1986

A. *Navn og adresse*

Nordisk Kulturfond
Nordisk Ministerråd
Sekretariatet
St. Strandstræde 18
DK-1255 København K
tlf 01/11 47 11

B. *Opprettelse og deltakende land*

Nordisk Kulturfond ble opprettet i 1966 ved en overenskomst mellom de 5 nordiske land, Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige.

C. *Målsetting*

Nordisk Kulturfond har til oppgave å utvikle det kulturelle samarbeid mellom de nordiske land. De prosjekter fondet kan støtte, er nordiske samarbeidsprosjekter innenfor områdene forskning, undervisning og allmennkulturell virksomhet i vid forstand. Det sistnevnte området omfatter bl. a. litteratur, musikk, teater, billedkunst, film og andre kunstarter, kulturformidling samt ulike former for sosialt og ideelt samarbeid. Det kan også gis støtte til informasjonsvirksomhet innenfor og utenfor Norden om de nordiske lands kulturelle liv og om nordisk kulturelt samarbeid.

Fondet krever som regel at det dreier seg om forholdsvis kortvarige prosjekter av éngangskarakter, og legger vekt på at den virksomhet det støtter, er av nyskapende og initierende art.

D. *Organisasjon*

1. **Administrasjon**

Nordisk Kulturfond får tildelt årlige midler over det nordiske kulturbudsjettet. Disse midler forvaltes av et styre som består av ti ordinære medlemmer og ti personlige suppleanter. Av disse er halvdelten parlamen-

tarikere valgt av Nordisk Råd og halvdelen embetsmenn utpekt av Nordisk Ministerråd (kultur- og undervisningsministrene).

Hvert land har to nasjonale representanter i styret. Styremedlemmene blir utnevnt for et tidsrom av to kalenderår ad gangen. Blant sine medlemmer velger styret en formann og en nestformann. Samme land innehar formannsposten to år i trekk.

Styret treffer sine beslutninger ved simpelt flertall, og er beslutningsdyktig når formannen eller nestformannen og minst seks andre medlemmer er til stede.

Siden 1. april 1972 har Sekretariatet for nordisk kulturelt samarbeid skjøttet fondets sekretariatsfunksjoner og økonomiforvaltning. Fra og med 1. mai 1986 overgikk denne funksjonen til Nordisk Ministerråds sekretariat.

Siden 1. januar 1981 har kulturfondets styre utøvet beslutningsmyndigheten når det gjelder søknader under støtteordningene for Nordisk folkeopplysningssamarbeid og Nordisk idrettssamarbeid. Særskilte midler til disse to støtteordningene bevilges over det nordiske kulturbudsjettet.

2. Styret

I 1986 har Nordisk kulturfonds styre hatt følgende sammensetning:

Danmark

formand for Folketinget Svend Jakobsen
(suppleant: folketingsmedlem Karen Thurøe Hansen)
kontorchef: Hans Vilstrup
(suppleant: Fuldmægtig Finn Ovesen)

Finland

riksdagsledamot Elsi Hetemäki-Olander
(suppleant: riksdagsledamot Pirkko Turpeinen)
kanslichef Jaakko Numminen
(suppleant: kulturråd Matti Gustafson)

Island

altingsmann Pétur Sigurdsson
(suppleant: altingsmann Guðrún Helgadóttir)
departementssjef Knútur Hallsson
(suppleant: avdelingssjef Árni Gunnarsson)

Norge

stortingsrepresentant Kirsti Kolle Grøndahl (til 26. juni)
stortingsrepresentant Kjell Magne Fredheim (fra 27. juni)
(suppleant: stortingsrepresentant Georg Apenes)

departementsråd Per Haga
(suppleant: byråsjef Olav Nyhamar)

Sverige

f. d. riksdagsledamot Bengt Wiklund
(suppleant: riksdagsledamot Ingrid Sundberg)
departementsråd Jan-Mats Lindahl
(suppleant: departementssekretærene Brita Lundh)

Riksdagsledamot Elsi Hetemäki-Olander har vært formann for styret i 1986, mens kanslichef Jaakko Munninen har vært dets nestformann.

Det ble holdt fire ordinære styremøter i løpet av året:

1. 17. mars 1986 i København
2. 9. juni 1986 i Bergen, Norge
3. 2.–4. september 1986 på Borgarnes og i Stykkishólmur, Island
4. 8. desember 1986 i København

3. Revisjon

Bidrag fra Nordisk kulturfond gis under forutsetning av at bevilgningsmottakeren avlegger skriftlig rapport og regnskap for bruken av den enkelte bevilgning. Denne rapportering skal ha funnet sted senest seks måneder etter at bevilgningen kom til utbetaling.

Fondets regnskaper revideres av to revisorer utpekt av Nordisk råd. I 1986 har fondet hatt riksrevisor Jørgen Mohr og folketingsmedlem Jimmy Stahr som revisorer. Suppleanter for disse har vært henholdsvis Ib Gerner Hansen og Aase Olesen.

Nordisk råd godkjenner fondets regnskaper og bevilger styret ansvarsfrihet. Et særskilt utvalg, utvalget for gransking av Nordisk kulturfonds forvaltning, forelegger forslag om dette for rådet. Fra og med 1987 overføres granskingsutvalgets oppgaver til Nordisk råds budsjett- og kontrollutvalg.

E. Virksomheten 1986

1. Økonomi (se bilag 1)

Fondet har i 1986 hatt følgende midler til rådighet:

Bevilget over det nordiske kulturbudsjett	DKK 10 609 000,00
Tilbakebetalinger av ikke anvendte midler	DKK 876 289,61
Renter	DKK 369 004,39
Ikke disponerte midler fra foregående år	DKK 575 415,95
Ialt	DKK 12 429 709,95

2. Informasjonen om fondet

Som i de seneste årene har informasjonen om Nordisk kulturfond og støttemulighetene der bestått i

- fondets årlige annonsering i dagspressen rundt om i Norden,
- melding til pressen etter hvert styremøte,
- utsending av bevilgningslister,
- mer tilfeldige opplysninger i sekretariatets alminnelige opplysningsmateriale, f. eks. i faktabladet "Nordiske støtteordninger".

Dertil kommer direkte informasjon til enkeltpersoner gitt av fondskonto- ret telefonisk eller brevlig på grunnlag av forespørsler rettet til fondet.

Det er på det rene at den mest effektive informasjonen om fondet formidles via avisannonserne. Siden 1982 har fondet annonsert i dagspres- sen én gang per år, i september eller oktober, og dette var da også tilfellet i 1986, da en enslydende annonsetekst i oktobermåned ble rykket inn i en lang rekke aviser i alle de nordiske land og selvstyrende områder, ialt 45 aviser, derav 6 danske, 9 finske, én færøysk, 2 grønlandske, 6 islandske, 12 norske, 8 svenske og én ålandsk.

Annonseteksten i norsk versjon vedlegges beretningen (*bilag 2*).

Fondsstyret har lenge vært oppmerksom på at informasjonen om fondet bør økes og effektiviseres. På desembermøtet besluttet derfor styret at fondet fra og med 1987 går over til å annonsere i dagspressen to ganger per år, og overdro samtidig til sekretariatet å søke profesjonell hjelp for å forbedre annonsens utforming.

3. Søknader

I 1986 mottok fondet ialt 563 søknader med et samlet søknadsbeløp på 58 679 100 danske kroner.

Utviklingen fra år til år når det gjelder antall søknader og søknadsbelø- pets størrelse i perioden 1972 til 1986 vedlegges beretningen i form av en tabell (*bilag 3, tabell 1*).

Det fremgår av tabellen at søknadstilstrømningen i 1986 har vært noe lavere enn året før. Det samme gjelder søknadsbeløpets størrelse.

Tabellen viser forresten at det i perioden 1972 till 1986 har vært for- holdsvis store variasjoner i søknadsmengden fra år til år, størst i 1981 (935 søknader) og lavest, når en ser bortifra de tre første årene, i 1983 (563 søknader) og i 1986 (563 søknader).

I noen tilfelle har det vist seg vanskelig å finne en rimelig forklaring på disse svingningene. I andre tilfelle har de, eller kan de ha hatt, sin naturlige forklaring. Nedgangen i søknadstilstrømningen i 1982 og 1983 har således trolig sammenheng med at en i 1982 gikk over til å annonsere fondet i dagspressen bare én gang per år, mens dette hadde vært gjort to ganger per år i en årrekke før 1982.

Tallene for 1983 og for de følgende år tyder på at den registrerte nedgangen i 1982 har stabilisert seg på et lavere nivå enn i årene før 1982, eller på omtrent 600 søknader per år. Når fondet i 1987 tar til å annonsere i avisene to ganger per år, er det grunn til å tro at det vil virke stimulerende på søknadstilgangen, og allerede gi seg utslag i statistikken for 1987, men dog først for alvor i 1988.

De innkomne søknader i 1986 har fordelt seg på kulturavtalens tre hovedområder som vist i nedenstående tabell

	Søknader	Søknadsbeløp
Forskning	100 (18%)	9 mill (16%)
Undervisning	76 (13%)	7 mill (12%)
Allmennkultur	387 (69%)	42 mill (72%)

Denne fordelingen i 1986 avviker ikke nevneverdig fra tilsvarende fordeling i de siste 14 årene. Søknader av allmennkulturell art har hele tiden dominert, og har i de siste årene utgjort ca 70% av søknadsmassen, mens resten av søknadene har fordelt seg noenlunde likelig mellom forskning og undervisning, dog med en viss overvekt av forskningssøknader, særlig i de første årene av perioden.

I en tabell som er vedlagt beretningen (*bilag 3, tabell 2*) kan en se denne fordelingen av søknadene på de tre hovedområdene siden 1972.

En del av de søknader som fondet får tilsendt, blir avvist av formelle grunner, enten fordi de faller utenfor fondets støtteområde ifølge de regler fondsstyret har gitt, eller fordi de kommer for seint for å kunne behandles (søknader i kategori 1).

Stikkprøver har vist at antallet av disse ukvalifiserte søknader alltid har vært forholdsvis høgt, eller omtrent 25% av alle registrerte søknader. I 1985, det første året man begynte å skille ut disse søknader og føre dem opp på en egen liste, viste det seg at det dreide seg om 146 søknader, eller 23% av årets samlede antall søknader. Tilsvarende tall for 1986 var 117 eller 20% av alle søknader det året.

4. Bevilgninger

Av de innkomne søknader som ble behandlet på de fire fordelingsmøter i 1986, kunne fondsstyret imøtekomme 144 søknader med et samlet bevilget beløp på DKK 9 922 600.

Av det bevilgede beløp ble DKK 2 255 000 gitt av 1987-års midler (på desembermøtet 1986).

Fordelingen av bevilgningen (DKK 9 922 600) på kulturavtalens tre områder fremgår av følgende tabell.

	Antall	Beløp
Forskning	31	1 833 000
Undervisning	27	1 698 000
Allmennkultur	86	6 391 000
	144	9 922 600

En statistisk oversikt i form av en tabell over på den ene siden antall søknader og ansøkt beløp og på den andre siden antall bevilgninger og bevilget beløp i virksomhetsåret 1986 – fordelt på de enkelte hovedområder – er vedlagt beretningen (*bilag 4*).

En fortegnelse over alle prosjekter som har fått støtte i virksomhetsåret 1986 er også vedlagt beretningen (*bilag 5*).

Av en tabell som er vedlagt beretningen (*bilag 3, tabell 3*) kan en se utviklingen av fondets bevilgninger, og hvordan de har fordelt seg på de tre hovedområdene i perioden 1972–1986.

5. Enkelte prosjekter

For å illustrere fondets virksomhet gis det i det følgende en etter måten fylldig omtale av et utvalg prosjekter som må antas å være av særlig interesse.

I

A. Fondsstyret har i 1986 gitt etter måten mange bevilgninger som direkte eller indirekte har med barn og ungdom å gjøre.

Det ble således gitt DKK 150 000 til prosjektet "Opplev Norden – folkehøgskolekursus i fire nordiske land". Prosjektet går utpå at fire folkehøgskoler, Skogn i Norge, Gotland i Sverige, Västra Nyland i Finland og Lolland i Danmark, går sammen om å formidle en utveksling av nordiske elever til felles kursus på de fire høyskolene. Kurset er lagt opp på den måten at omkring 12 elever fra hver skole i løpet av vel 8 måneder oppholder seg i ca 2 måneder på hver av de fire høyskolene, hvor emnet bl. a. er det nordiske samarbeid og nordisk historie og kultur. Kursusvirksomheten startet i november 1986 og vil ifølge planen være avsluttet i mai 1987. Denne kursusformen later til å ha gitt gode resultater, og det foreligger nå søknad til fondet om tilsvarende kursusopplegg for arbeidsåret 1987/88.

DKK 100 000 ble bevilget til et kursus i *Nordisk skolesamarbeid på vennsbyplanen*. Kurset som ventes avsluttet i november 1987, er arrangert av Foreningen Norden i Göteborg, og har til formål å spre kunnskap om bl. a. bilateral, tresidig og internordisk leirskolevirksomhet, og å peke på nye veier til å bygge ut denne samarbeidsformen. Deltakerne på kurset blir én person med skoleadministrativ erfaring samt en lærer med

erfaring fra nordisk kontaktvirksomhet fra ialt 26 kommuner i alle de nordiske land, som samlet representerer 6 vennskapsbykjeder.

En mindre bevilgning ble gitt til et *nordisk ungdomsstevne* arrangert av Foreningen Norden i København. Stevnet som samlet ca 60 ungdommer fra alle de nordiske land ble avholdt i Hillerød i oktober 1986. Formålet med kurset er å engasjere en stor gruppe unge mennesker fra hele Norden i ideen om det nordiske samarbeid og dets betydning for hverdagslivet og samfunnsutviklingen.

DKK 150 000 ble gitt til sammenslutningen NORBUSAM til avholdelse av en *aktivitetsuke for ungdomskorsangere* fra alle de nordiske land. NORBUSAM, som er en paraplyorganisasjon for de nasjonale ungdomskorforbund i de enkelte nordiske land, vil på grunnlag av den gitte bevilgning i juli 1987 arrangere såkalte korverksteder i Drøbak i Norge. Man venter ialt omkring 400 unge korsangere, som ledet av 8 instruktører vil få kvalifisert instruksjon i korsang. En del av de komposisjoner som vil bli på repertoaret, er skrevet særskilt for stevnet og betalt av NOMUS.

Videre er det gitt støtte til tre prosjekter som vedrører barne- og ungdomslitteratur i Norden.

Det dreier seg for det første om en bevilgning på DKK 75 000 til et nordisk barnebokprosjekt arrangert av Västerås stadsbibliotek til bl. a. et *kursus for nordiske barnebibliotekarer*, der barnebokforfattere fra alle de nordiske land vil orientere om sitt forfatterskap. Kurset vil bli avholdt høsten 1987 i Västerås.

For det annet ble det gitt DKK 75 000 til et *nordisk kursus om barne- og ungdomslitteratur* arrangert av Sveriges forfatterforbunds seksjon for barne- og ungdomslitteratur. Kurset er beregnet for barnebokforfattere, bibliotekarer og massemediafolk, og vil bli avholdt på Biskops Arnö i august 1987. Formålet med kurset er bl. a. å gi en allsidig orientering om denne litteraturens stilling i dagens Norden. Det vil bli forelesere og innledere fra alle de nordiske land, herunder fra Færøyane og Grønland.

Videre ble det bevilget DKK 50 000 til et seminarium arrangert av Finlands ungdomslitteraturforfattere til prosjektet "*Er dagens ungdom interessant i litteratur?*". Seminariet er beregnet for forfattere, bibliotekarer, forlagsfolk, morsmåslærere og mediafolk fra alle de nordiske land. Hensikten med seminaret er på nordisk basis å drøfte i hvor høy grad og på hvilken måte våre dagers mediasamfunn med fjernsyn, video og datorer påvirker ungdommers interesse for litteratur.

B. En rekke prosjekter innenfor handikappområdet har fått støtte. Det gjelder følgende:

DKK 59 000 ble gitt til en nordisk konferanse om *de døvblindes livssituasjon i nordområdene*. Arrangør var Bjerkely skole i Tromsø. Konferansen, som ble holdt i juni 1986, hadde til formål rede ut de særegne problemer som i denne sammenheng knytter seg til nordområdene: lys/mørke-effekten, den lange vinter, spredt bosetning, ressursvake miljøer.

DKK 75 000 ble gitt et seminarium med det formål å *øke mulighetene for døve å utdanne seg som spesiallærere og språklærere for døve*, samt diskutere hvordan man best kan lære døve barn svensk, dansk, finsk og norsk på tegnspråkets grunn. Arrangør var Sveriges dövas riksförbund. Seminaret ble holdt i august 1986.

DKK 90 000 ble bevilget til et seminarium for å diskutere videovirksomhetens aktuelle situasjon hva angår *de døve i de ulike nordiske land med tanke på etableringen av de døves videobibliotek*. Seminaret ble avholdt i september 1986 i Heinola i Finland. Arrangør var De dövas förbund rf, Finland.

DKK 100 000 gikk til en workshop for forskere/leger i neurologi- og neurofysiologi til å drøfte ev. *løsningsmodeller i forbindelse med det økte behov for reorganisering av den operative epilepsi-behandling*. Workshoppen er arrangert av Dansk Epilepsi Selskab, og har etter planen vært avholdt i mai 1987.

DKK 100 000 ble gitt til en *nordisk MBD-kongress*. Det dreier seg om den første kontakt mellom fagfolk og foreldre fra de fem nordiske land der man ønsker å samle de ulike lands erfaringer med MBD-problematikken. Kongressen som er arrangert av foreldreforeningen for MBD-barn i Norge, vil bli avholdt i oktober 1987.

C. Nordiske grafikere har vært hyppige søkere til fondet i de siste årene. Prosjektene har til dels vært utstillinger av nordisk grafikk, og til dels symposier for nordiske grafikk-kunstnere.

Styret bevilget således DKK 150 000 til et *nordisk grafikk-symposium* i Bergen, arrangert av Norske grafikere. Symposiet ble avholdt i mai 1986. Det var en mindre grafikkutstilling i forbindelse med arrangementet, hvis hovedformål ellers var å drøfte mulighetene for å øke og effektivisere den faglige og kunstneriske kontakt mellom grafikk-kunstnere i hele Norden. Bergen-symposiet var et ledd i en serie nordiske grafikk-symposier. Det første ble avholdt på Gotland i 1985, mens det tredje vil bli holdt på Island i 1987. Begge disse symposiene er også blitt støttet av kulturfondet. Rapporten fra symposiene på Gotland og i Bergen tyder på at disse fondsbevilgningene har vært av stor betydning for nordisk grafikk-kunst, ikke bare med tanke på det rent kunstneriske utbytte, men vel så mye fordi man har kunnet drøfte felles problemer av faglig og teknisk art. Bevilgningen til symposiet på Island 1987 ble gitt som sistegangsbevilgning til denne serien av nordiske grafikk-symposier.

II

Av andre enkeltbevilgninger kan følgende nevnes:

Til *midtnordiske kunstdager* i mai 1987 ble det bevilget DKK 100 000. Hovedtemaene på kunstdagene blir billedkunst og kunsthåndverk, og vil omfatte både utstillinger, seminarier og workshops forskjellige steder i Midt-Norden.

Det offisielle kultursamarbeidet i Midt-Norden er av forholdsvis ny dato. Det blir ledet av en særskilt kulturarbeidsgruppe under Midt-Nordenkomiteen, og har til formål å skape kontakt over landegrensene i området og utvide samarbeidet innenfor de enkelte kulturområdene. I den hensikt har gruppen bl. a. tatt initiativet til årlige kulturdager med skiftende innhold.

Man har til nå avholdt fire slike samarbeidsarrangementer: (1) teaterdager sommeren 1984, (2) kulturverndager sommeren 1985, (3) korfestival høsten 1986, og (4) billedkunst og kunsthåndverk våren 1987.

Alle disse arrangementer (kulturdager) har fått støtte av kulturfondet, som således har ytet en ikke uvesentlig hjelp til oppbyggingen av dette grenseregionale samarbeidet, som omfatter de midtnordiske fylkene/låne-ene i både Finland, Norge og Sverige. Fondets bevilgninger har vært på henholdsvis DKK 75 000, DKK 55 000, DKK 100 000 og DKK 100 000, eller totalt DKK 330 000.

Det bør dog nevnes at fondets bevilgninger bare har vært en del av totalbudsjettet for de enkelte arrangementer. Hovedfinansieringskilden har vært lån og fylker i området, som over sine kulturbudsjetter har ytet store bidrag. Den framtidige finansiering av dette samarbeidet er uklar. Kulturfondets bevilgning i 1986 var således den siste fondet gir til disse kulturdagene. I og med at kulturfondsbevilgningene faller bort, overveier man nå mulighetene for å finne andre finansieringsmuligheter for denne viktige og relevante virksomhet, f. eks. innenfor Nordisk ministerråd.

Til *orkesterdirigentskonkurranser* med lansering av unge nordiske dirigenter ble det bevilget DKK 200 000. Prosjektet som blir arrangert av Nordisk konservatorieråd i samarbeid med Sveriges riksradios symfoniorkester, tar sikte på å stimulere den sviktende rekrutteringen av unge nordiske orkesterdirigenter, samt presentere et utvalg av dem i et nordisk forum. Dette vil en oppnå ved selve dirigentskonkurransene i Stockholm i oktober 1987, som ventelig vil bli kringkastet i radio og fjernsyn, samt ved bindende avtaler med de profesjonelle orkestrene i Norden om at disse engasjerer én eller flere av vinnerne.

Nordisk konservatorieråd, som har tatt initiativet til prosjektet, er et samarbeidsorgan for nordiske musikkhøgskoler og musikkonservatorier, og har til formål bl. a. å drøfte spørsmål av felles interesse innenfor den høyere undervisning av profesjonelle musikere, samt å arrangere kurser, symposier og likn. på felles nordisk basis. Fondsstyret har over en lang periode gitt støtte til ikke få av disse arrangementer, f. eks. til dirigentskurser.

En bevilgning på DKK 200 000 til *Nordkalottens symfoniorkester* gjorde det mulig for orkesteret å opprettholde sin virksomhet også i 1986 med konserter i Harstad, Piteå og Ostersund. Fondet har to ganger tidligere støttet orkesteret, med DKK 40 000 i 1982, og med DKK 125 000 i 1985. På fondsstyrets junimøte i 1987 ble det videre gitt DKK 150 000 till denne

orkestervirksomheten. Med den bevilgningen, den fjerde og siste til Nordkalottens symfoniorkester, ville fondsstyret gjøre sitt for å unngå at det oppstod en pause i orkesterets virksomhet før den fortsatte finansiering ble avklart i 1988.

Ideen om et Nordkalottens symfoniorkester ble først fremmet i 1970-årene. Den første orkestersamling fant sted i 1980, og orkesteret har siden med unntak for årene 1981 og 1984 holdt årlige konserter på Nordkalotten.

Orkesteret som er det eneste fullt utbygde profesjonelle symfoniorkester i de nordligste deler av Skandinavia, er på den måten vesensforskjellig fra andre faste symfoniorkestre at alle musikerne (ca 90 i tallet) er knyttet til andre musikkoppgaver på sine hjemsteder. Orkesterets virksomhet baserer seg således på at de institusjoner som er med i samarbeidet, stadsorkestrene i Nord-Finland, Regionsmusikken i Boden og Landsdelsmusikkordningen i Nord-Norge, stiller sine musikere til disposisjon for Nordkalottens symfoniorkester i ordinær tjeneste.

Det kan neppe herske tvil om at Nordkalottens symfoniorkester dekker et behov hos de profesjonelle musikere på Nordkalotten, og vil sikkert medvirke til at flere musikere blir boende i nord. Orkesteret må sies å være et eksempel på et utmerket og særdeles vellykket nordisk kultursamarbeid på Nordkalotten.

Nordisk kulturfonds bevilgninger til dette musikk-samarbeidet, som samlet utgjør DKK 515 000, har dannet grunnstammen i virksomhetens finansiering. I 1986 dekket fondets bevilgning ca 32 % av utgiftene, mens resten ble dekket ved regionale tilskudd (30 %), egne inntekter (23 %) og nasjonale tilskudd (10 %). De resterende 5 % kom inn ved private sponsorer og som tilskudd fra NOMUS.

Uten kulturfondets støtte ville dette nordiske musikk-samarbeidet på Nordkalotten neppe ha vært mulig. Og når kulturfondets støtte faller bort i 1988, finner fondsstyret det høyst ønskelig at det etableres en fast finansieringsordning som kan sikre orkesterets virksomhet i årene framover. Man vil i den forbindelse minne om at det er det eneste profesjonelle symfoniorkester nord for Trondheim, Gävle og Vasa, og at det i framtiden vil kunne bli av stor betydning for musikklivet i området.

I juni 1986 ble det med støtte fra kulturfondet avholdt et nordisk danse-seminarium i Kuopio i Finland. På seminaret ble det besluttet at det i ethvert av de nordiske land skulle dannes en nasjonal danseorganisasjon, samt at det skulle etableres et nordisk interimistisk arbeidsutvalg med det formål å forberede dannelsen av en ordinær *nordisk danskomité*. Man regner med at planleggingsarbeidet vil ta tre år, og bl. a. omfatte utarbeiding av en lærebok om dans og dansens historie, arbeidet med å samordne visse utdannings- og forskningsspørsmål på høyskolenivå, planlegging av kurser, seminarer og festivaler.

På fondsstyrets desembermøte i 1986 ble det bevilget DKK 180 000 til å innlede dette planleggingsarbeidet.

Blant avsluttede prosjekter i 1986 er det god grunn til å nevne bokverket "*Northern Poles*". Det var i juni 1984 at fondsstyret bevilget DKK 200 000 til dette boksprosjektet. Forlegger er Torsten Bløndal (enmannsforlag).

Northern Poles er en moderne nordisk kunsthistorie, som i tekst og illustrasjoner presenterer de viktigste tendenser i nordisk billedkunst (maleri og skulptur) under 1970-tallet og 1980-tallet. Det er på mange måter et imponerende verk på nærmere 500 sider, der de nordiske land, herunder Grønland og Færøyane, hver har fått sitt hovedkapittel der teksten blir skrevet parallelt på engelsk og vedkommende nasjonalspråk.

Boken har fått fyldig og for det meste rosende omtale i pressen overalt i Norden.

6. Evalueringen av fondets virksomhet

Arbeidet med evalueringen av fondets virksomhet 1975–1984 ble i 1984 overdratt til Rogaland distriktshøgskole.

Ifølge avtale mellom kulturfondets styre og distriktshøgskolen skulle arbeidet bli avsluttet i løpet av ett og et halvt år.

Den endelige versjon av evalueringsrapporten forelå utpå høsten 1986, et større stensilert verk på ca 350 sider.

På fondsstyrets septembermøte ble det vedtatt å oversende rapporten til henholdsvis Nordisk ministerråd (kultur- og undervisningsministerene) og til Nordisk råd til orientering. Samtidig ble det vedtatt at fondsstyret ved kommende møter ville gjennomgå rapporten kapittel for kapittel. På desembermøtet 1986 ble således rapportens kapittel 4 gjennomgått, en gjennomgang som bl. a. resulterte i vedtak om å annonsere i dagspressen to ganger per år, samt senere å se nærmere på fondets informasjonsvirksomhet (sml. avsnitt E 2, s. 4). Denne gjennomgang av rapportens enkelte kapitler ventes avsluttet på desembermøtet 1987.

7. Fondets sekretariat

Siden 1972 har fondets sekretariatsarbeid og økonomiforvaltning vært skjøttet av Sekretariatet for nordisk kulturelt samarbeid (kultursekretariatet). Den ordningen sto ved lag til 1. mai 1986, da disse funksjoner ved sekretariatssammenslåingen og nedleggelsen av kultursekretariatet ble overtatt av det sammenslåtte ministerrådssekretariatet.

I forlengelse med denne overgangen la fondsstyret vekt på at fondssekretariatet også etter sekretariatssammenslåingen fikk en selvstendig administrativ plassering, adskilt fra det nye sekretariats fagavdelinger (jfr. årsberetningen for 1985, bilag 5).

Det er delvis på denne bakgrunn at man i den nye organisasjonen innrettet en særskilt forvaltningsseksjon innenfor sekretariatets budsjett- og administrasjonsavdeling. Ved siden av kulturfondet fikk

forvaltningsseksjonen i oppdrag å betjene en rekke særskilte støtteordninger som i kultursekretariatet hadde vært administrert av den allmennkulturelle seksjon. Det gjelder således støtteordningene for folkeopplysningssamarbeid, idrettssamarbeid, ungdomssamarbeid, nabolandslitteratur o. fl.

Forvaltningsseksjonen er en nyskaping i forhold til organisasjonsmønsteret i det nedlagte kultursekretariatet. Enheten ble opprettet for en forsøksperiode på to år.

*BILAGA I***Resultaträkning för Nordiska kulturfonden för tiden 1.1–31.12.1986**

INTÄKTER

Anslag enligt kulturbudgeten	10 609 000,—
Räntor	369 004,39
Återföringar, tillbakabetalningar	876 289,61
Ej disponerade medel från tidigare år	575 415,95
Summa DKK	<u>12 429 709,95</u>

KOSTNADER

Arvoden	108 661,35
Trycksaker, annonser	147 999,76
Möteskostnader	355 294,78
Anslag	10 822 600,—
Övriga kostnader	260 738,64
	<u>11 695 294,53</u>
Ej disponerade medel per 31.12.1986	734 415,42
Summa DKK	<u>12 429 709,95</u>

Köbenhavn, den 31 mars 1987

*Fridtjov Clemet**Berit Bachmann***Balansräkning för Nordiska kulturfonden per 31.12.1986**

AKTIVA

Likvida medel

Av ministerrådssekretariatet förvaltade medel	4 448 629,66
Summa DKK	<u>4 448 629,66</u>

PASSIVA

Kortfristiga skulder

Ej utbetalda anslag 1985	810 861,—
Ej utbetalda anslag 1986	2 687 000,—
Ej utbetald rest av anslag för utvärdering av verksamheten	<u>216 353,24</u>
	3 714 214,24

Eget kapital

EJ disponerade medel	734 415,42
Summa DKK	<u>4 448 629,66</u>

København, den 31 mars 1987

*Fridtjov Clemet**Berit Bachmann*

*BILAGA 2***Annonsetekst**

Nordisk kulturfond har til formål å fremme nordisk samarbeid på kulturområdet. Støtte kan gis til prosjekter innenfor områdene forskning, undervisning og allmennkultur, f. eks. billedkunst, litteratur, teater, musikk, samt til enkeltstående nordiske arrangementer innenfor foreningslivet.

Støtte gis i første rekke til kortvarige prosjekter av engangskaraktar innenfor kulturlivet i bredeste forstand, og især til nyskapende aktiviteter.

Fondet legger vekt på at de prosjekter det støtter, har stor nordisk bredde. Virksomhet som bare omfatter to nordiske land, får i prinsippet ikke støtte.

I regelen gis det ikke støtte til regelmessig tilbakevendende arrangementer, eller til drift av en samarbeidsform som allerede er etablert. Støtte gis heller ikke i form av stipendier til studerende, eller til lærer- og elevutveksling.

Støtte til forskningsprosjekter forutsetter et aktivt samarbeid mellom forskere fra minst tre nordiske land.

Støtte til nordisk møtevirksomhet, gis til den sentrale arrangør, ikke direkte til nasjonale deltakere i slike arrangementer.

Søknader skrives på fondets egne søknadsskjemaer. Disse må være fondskontoret i hende senest 6 uker før utdelingsmøtene, som holdes fire ganger per år, vanligvis først i månedene mars, juni, september og desember.

Søknadsskjemaer og ytterligere informasjon om fondets støttemuligheter fås hos Nordisk kulturfond, Nordisk ministerråds sekretariat, St. Strandstræde 18, DK-1255 København K, tlf. (1) 114711 eller fra de respektive lands undervisnings/kulturministerier.

BILAGA 3

Statistikk

Tabell 1

År	Søknader		Søknadsbeløp	
	Antall	Økning i %	Størrelse*	Økning i %
1972	306	+13	19,2	+38
1973	321	+ 5	23,1	+14
1974	468	+46	36,4	+58
1975	888	+90	63,1	+73
1976	636	-28	37,9	-40
1977	652	+ 3	33,6	-15
1978	704	+ 8	47,5	+41
1979	748	+ 6	60,0	+26
1980	762	+ 2	84,3	+29
1981	935	+23	82,8	- 2
1982	638	-32	51,3	-38
1983	563	-12	48,7	- 5
1984	660	+17	79,0	+62
1985	636	- 3	74,3	- 6
1986	563	-11	58,6	-21

* i millioner danske kroner (avrundet)

Tabell 2

	Forskning		Undervisning		Allmennkultur		I alt antall
	antall	%	antall	%	antall	%	
1972	100	33	22	7	184	60	306
1973	93	29	38	12	190	59	321
1974	137	29	54	12	277	59	468
1975	158	18	86	12	644	70	888
1976	133	21	85	13	418	66	636
1977	98	15	83	13	471	72	652
1978	151	21	89	13	464	66	704
1979	175	23	111	15	462	62	748
1980	137	18	123	16	502	66	762
1981	144	15	118	13	673	72	935
1982	120	18	86	13	432	68	638
1983	89	15	85	14	389	71	563
1984	99	15	102	15	459	70	660
1985	132	21	80	12	424	67	636
1986	100	18	76	13	387	69	563

Tabell 3

	Forskning		Undervisning		Allmennkultur		Totalt antall
	antall	%	antall	%	antall	%	
1972	19	24	4	5	56	71	79
1973	25	25	15	15	62	60	102
1974	24	25	5	5	66	70	95
1975	33	26	23	18	69	55	126
1976	30	16	26	13	139	71	194
1977	30	15	19	10	146	75	195
1978	42	18	26	12	158	70	226
1979	44	23	31	16	119	61	194
1980	28	15	33	18	121	67	182
1981	33	18	20	10	121	72	174
1982	28	16	27	16	116	68	171
1983	24	13	20	11	132	76	176
1984	33	19	18	11	121	70	172
1985	29	19	15	10	105	71	149
1986	31	21	27	19	86	60	144

BILAGA 4

Søknader og bevilgninger i 1986

	Søknader			Bevilgninger		
	Antall	Beløp	%	Antall	Beløp	%
<i>Forskning</i>						
20 Tverrvitenskapelige og overgripende spørsm.	—	—	—	—	—	—
21 Humanistisk forskning	43	4 025 300	—	12	747 000	—
22 Samfunnsvitenskapelig forskning	24	2 167 800	—	13	666 000	—
23 Naturvitenskapelig forskning	10	840 000	—	1	35 000	—
24 Medisinsk forskning	21	2 047 700	—	4	350 000	—
25 Teknologisk forskning	—	—	—	—	—	—
26 Skog- og landbruksforskning	2	204 200	—	11	35 000	—
Ialt	100	9 285 000	15,8	31	1 833 000	18,5
<i>Undervisning</i>						
30 Overgripende spørsmål	17	2 421 100	—	7	385 000	—
31 Førskole og grunnskole	13	895 800	—	7	479 000	—
32 Gymnasial utdanning	1	42 100	—	—	—	—
33 Akademisk grunntutdanning	6	537 100	—	1	100 000	—
34 Lærerutdanning	10	942 200	—	2	120 000	—
35 Erhvervsutdanning	10	881 700	—	3	215 000	—
36 Voksen- og videreutdanning	7	793 100	—	2	200 000	—
37 Spesialundervisning	12	817 000	—	5	199 000	—
Ialt	76	7 330 800	12,5	27	1 698 000	17,1
<i>Allmennkulturell virksomhet</i>						
40 Overgripende spørsmål	53	6 996 200	—	13	925 000	—

	Søknader			Bevilgninger		
	Antall	Beløp	%	Antall	Beløp	%
<i>Formidling</i>						
50 Museum, bibliotek og arkiv	7	1 771 600		—	—	
51 AV-medier, grafiske medier	7	1 435 900		3	250 000	
<i>Kunstnerisk virksomhet</i>						
60 Håndverk og formgivning	12	925 900		3	135 000	
61 Billedkunst (maleri, skulptur, foto)	23	2 106 200		9	580 000	
62 Musikk og dans	97	9 984 300		21	2 070 000	
63 Litteratur	53	5 561 100		15	776 600	
64 Dramatisk virksomhet (teater og film)	68	8 090 800		10	900 000	
<i>Annen virksomhet</i>						
70 Etniske minoriteters samarbeide	3	183 700		1	30 000	
71 Idrett og friluftsvirksomhet	5	333 300		1	100 000	
72 Sosialt samarbeid	12	611 400		2	95 000	
73 Barne- og ungdomssamarbeid	3	435 700		1	150 000	
74 Ideelt samarbeid (faglig, kirkelig, polit.)	31	2 249 600		5	190 000	
75 Kvinnesamarbeid	7	405 900		—	—	
76 Nordiske kulturuker	6	971 700		2	190 000	
Ialt	387	42 063 300	71,7	86	6 391 000	64,4
Totalt	563	58 679 100	100	144	9 922 600*	100

* herav DKK 2 255 000 av 1987-års midler

BILAGA 5

Bevilgninger givet på Nordisk Kulturfonds møder i 1985

Forskning

Tverrvitenskapelige og overgripende spørsmål

921-85-553	Isafoldarprentsmidja H.F., IS-101 Reykjavik til løn i forbindelse med senere udgivelse af dansk-islandsk ordbog	100 000
921-86-125	Maj-Brit Wadell, Konstvetenskapliga institutionen, S-412 56 Göteborg til nordisk kunsthistorikermøde med temaet "Nordiskt konstsamlande och mecenatskap"	75 000
921-86-125	Maj-Brit Wadell, Konstvetenskapliga institutionen, S-412 56 Göteborg til ekstrabevilling i forbindelse med et nordisk kunsthistorikermøde med temaet "Nordiskt konstsamlande och mecenatskap"	7 000
921-86-169	Kyösti Julku, Uleåborgs universitet Historiska institutionen, SF-90101 Oulu til den 3. Nordkalothistoriekonference	90 000

921-86-171	Margaretha Rossholm Lagerlöf, Konstvetenskap Stockholms universitet, S-106 91 Stockholm til symposium om "Vetenskapsteoretiska problem i samband med bildanalyse"	50 000
921-86-248	Morten Axboe, DK-2830 Virum mfl til løn, materialer og rejser i forbindelse med undersøgelse af værktøjsspor på nordiske guldbrakteater (hængesmykker)	70 000
921-86-334	Gunnar Appelqvist, Teologiska institutionen S-751 46 Uppsala på vegne af Doktorandföreningen vid teologiska fakulteten til møde om den teologiske forskeruddannelse i Norden	30 000
921-86-404	Gerd Stamsø Munch, Tromsø museum, Universitetet, N-9000 Tromsø til projektet "Borg i Lofoten" – arkæologisk undersøgelse av en nordatlantisk høvdingegård fra Marovingertid/Vikingtid (op igen)	100 000
921-86-473	Valev Uibopuu, S-222 36 Lund til udgivelse på svensk af "De finsk-ugriska folken och deras språk"	100 000
921-86-475	Beate-Charlotte Hammar, Aug. Abrahamsons stiftelse S-448 00 Floda til publikation i forbindelse med konference om videncentre vedrørende gamle håndværksfag	35 000
921-87-012	Kerstin Nauclér og Eva Magnusson Inst för lingvistik, S-223 62 Lund til symposiet "Språkvetenskapliga perspektiv på läsning och skrivning i nordisk forskning"	50 000
921-87-013	Ralf Schröder, D-2300 Kiel I til bogen "Methodendiskussion in der Skandinavistik"	40 000
<i>Samfunnsvitenskapelig forskning</i>		
922-86-117	Thore Langfeldt, N-0362 Oslo 3 på vegne af Nordisk forening for klinisk sexologi til kongres om bønnesexualitet. Rettigheder, beskyttelse, kønsroller og ligestilling	100 000
922-86-237	Anders Törnvall, S-582 49 Linköping på vegne af Föreningen lärare i religionskunskap og øvrige religionslærerforeninger i Norden til konferencen "Man in changing World – An ethical challenge"	25 000
922-86-249	John Rogers, Uppsala universitet Hist institutionen, S-752 35 Uppsala til symposium om "Kustbygd i förändring 1650–1950. En komparativ studie av familj och hushåll i nordiska fiskesamhällen"	50 000
922-86-267	Margaretha Järvinen, Kriminalistisk institut DK-1453 København K til antologi om Kvinder, alkohol og behandling	11 000
922-86-306	Yhteiskuntatieteiden tutkimuslaitos, Tampereen yliopisto, SF-33101 Tampere til oversættelse fra finsk til svensk av publikationen "Kvinnor och makt: Kvinnoperspektiv på "välfärdsstaten"	40 000

922-86-369	Ning de Coninck-Smith, Institut for dansk skolehistorie, DLH, DK-2400 København NV til seminar om børn og unges historie i det 19. og 20. århundrede	50 000
922-86-478	att Finn Kramer-Johansen, Norsk jazzarkiv N-0552 Oslo 5 til den 3. nordiske jazzforskerkonference	40 000
922-86-480	Annette Stegeager, DK-8210 Århus V på vegne af Nordisk kontaktkomite for samfundsarbejde til konference om lokalsamfundet som arena og aktør for samfundsfornyelse	50 000
922-86-481	Ingemar Karlsson, FRN-Framtidsstudier S-11385 Stockholm til seminar "Framtidens samförstånd – den nordiska samhällsmodellen inför 90-talet"	50 000
922-86-482	Bengt Streijffert, NACS Lunds universitet, S-22100 Lund til "The second canadian studies conference"	20 000
922-87-015	Paul Fogelberg, Geografiska institutionen SF-00100 Helsingfors på vegne af Finlands nationalkommitté för geografi til møde for at planlægge nordiske og internationale strategier indenfor geografi	80 000
922-87-017	CTF/, Centrum för tjänsteforskning Högskolan i Karlstad, S-65009 Karlstad til nordisk møde om Service management	50 000
922-87-018	Jon Haarberg, Universitetsforlaget N-0608 Oslo 6 til udgivelse av "Handbook of Scandinavian migration history"	100 000

Naturvitenskapelig forskning

923-86-487	Ingeniørutdanningsrådet N-0033 Oslo 1 til tolkning m. m. i forbindelse med konferencen INUT NORD/PINKO '87	35 000
------------	--	--------

Medisinsk forskning

924-86-175	Svenska psykiatriska förening. Psyk.klin., Ersta sjukhus, S-11635 Stockholm til nordisk symposium om psykoterapiforskning	60 000
924-86-282	Marjo Nieminen, SF-06100 Porvoo på vegne af Föreningen för manuell medicin i Finland (SMLY) og Föreningen för ortopedisk manuell medicin i Finland (SOMTY) til den 2. nordiske kongres om manuel medicin og terapi	90 000
924-87-066	Agnete Mouritzen Dam, DK-2830 Virum på vegne af Dansk epilepsi selskab til workshop "Operative treatment of epilepsy"	100 000
924-87-073	Berit Langlete Hage, N-1370 Asker på vegne af Foreldreforeningen for MBD-barn til nordisk kongres	100 000

Skog- och landbruksforskning

926-86-448	Keijo Saheman, VTT/Kotimaisten polttoainelaboratorio, SF-40101 Jyväskylä på vegne af Statens tekniska forskningscentral til seminar om "Träd och torv i nordisk energihushållning år 2000"	35 000
------------	--	--------

Undervisning*Overgripende spørsmål*

930-86-086	Björg Matras Jensen, Skúlabóksavnsfelagid DK-3800 Tórshavn til den 8. nordiske skolebibliotekarkonference (op igen)	100 000
930-86-418	Olavi Nöjd, Jyväskylä yliopisto Opettajankoulutuslaitos, SF-40100 Jyväskylä til symposiumet "Kartläggning av nordisk forskning och utveckling av undervisningsmaterial"	25 000
930-86-489	Jorma Lempinen, SF-40100 Jyväskylä til seminar om pedagogik i Norden i forbindelse med venskabsbykonference	40 000
930-86-490	Julie Eira, N-9520 Kautokeino på vegne af Nordisk samisk lærerlag til seminar "Hva er en sameskole?"	50 000
930-86-491	Foreningen Norden DK-2100 København Ø til ungdomsstævnet "Norden & miljøet"	20 000
930-87-067	Tiina Kananen, Suomen kieltenopettajien liitto, SF-00520 Helsingfors på vegne af Språkläraryrbundet i Finland til TAKO-87, nordisk konference om "datastödd språkundervisning"	80 000
930-87-079	Thora Lovisa Fridleifsdóttir, Félag íslenskra myndmentakennara, IS-110 Reykjavik på vegne af Den islandske formningslærerforening til konference om kulturarven – bevarelse – udvikling og fornyelse	70 000

Førskole og grunnskole

931-86-295	Gunvor Sjølie, N-1750 Halden på vegne af Landslaget for norskundervisning (LNU) til møder og antologi om ungdom i Norden	100 000
931-86-371	att Henning Lysholm, Christensen Nordisk privatskole union, DK-7400 Herning til udgivelse af bog om "Friskoler og privatskoler i Norden"	20 000
931-86-372	Sten Hallberg, S-421 38 V: Frölunda til kursus om "Utbyte på skolområdet inom åtta vänortskedjor"	100 000
931-86-492	Fóstrufélag Íslands IS-105 Reykjavik på vegne af Íslands forening for forskolelærere til seminar "Barn med særskilda behov – förändrade uppväxtvillkor"	100 000
931-86-493	Bjørn Førde, Mellemfølkeligt Samvirke DK-1300 København K til undervisningsmateriale om "Fred og udvikling"	59 000

931-87-026	Åke Lindblom, S-541 07 Skövde på vegne af kommunerne Århus, DK, Kontiolahti, SF, Skövde, S, og Trondheim, N til tre seminarer om dataundervisning	50 000
931-87-027	Björn Andersson, Göteborgs universitet Inst för pedagogik, S-431 26 Mölndal til symposiet "Naturvetenskapen i skolan – på väg mot en helhetssyn"	50 000

Akademisk grunnutdanning

933-86-376	Mette Eggen, Institutt for landskapsarkitektur, N-1432 ÅS-NLH til kursur på Island for nordiske landskapsarkitektstuderende	100 000
------------	---	---------

Lærerutdanning

934-86-122	Norsk undervisningsforbund N-0167 Oslo I samt Norsk lærerhøgskolelag og Nordiska lärarrådet til konference om læreruddannelse i Norden	100 000
934-86-377	Liisa Piironen, Kuvamataidon-opettajain liitto, SF-02320 Espoo på vegne af Konstlärarförbundet til publikation "Bildn i Norden"	20 000

Erhvervsutdanning

935-86-379	att Max Katzenelson, Nordisk vejlederforbund DK-2100 København Ø til nordisk vejlederkonference	65 000
935-86-496	Else Kofoed, Statens erhvervspædagogiske læreruddannelse, DK-1316 København K samt Yrkesudbildningsstyrelsen Helsingfors til etablering (2 numre) af tidsskriftet "Yrkespedagogik i Norden" samt redaktionsmøder	100 000
935-87-029	Grafiska yrkesnämnden S-111 23 Stockholm til konference om "Grafisk yrkesutbildning i Norden i samverkan"	50 000

Voksen- og videreutdanning

936-86-123	Kaj-Erik Nordström, Västra Nylands folkhögskola SF-10300 Karis samt Gotlands läns folkhögskola, S, Lollands højskole, DK, og Skogn folkehøgskole, N til folkehøjskolekurser i fire nordiske lande – "UPPLEV NORDEN"	150 000
936-87-068	Kaj-Erik Nordström, Västra Nylands folkhögskola SF-10300 Karis samt Gotlands läns folkhögskola, S, Lollands højskole, DK, Skogn folkehøgskole, N til opfølgningseminar om projektet "Upplev Norden"	50 000

Spesialundervisning

937-86-228	Bjerkely skole N-9000 Tromsø til konference om døvblindes livssituation i nordområderne	59 000
937-86-254	Sveriges dövas riksförbund S-793 00 Leksand til seminaret "Tvåspråkmetodik, om dövas språk i miljön såsom i skolan och samhället"	75 000

937-86-340	Norsk forening for musikkterapi, Musikkens Hus, N-0552 Oslo 5 til sommerkursus i musikkterapi	20 000
937-86-382	Flemming Nielsen, Geelsgaard kostskole DK-2830 Virum på vegne af Nordisk Bliss-komité til koordinering af alternativt kommunikationsprogram med Bliss-symboler beregnet for data-mater	30 000
937-86-420	Tyge Salvig, DK-7000 Fredericia på vegne af gruppen for nordisk samarbejde om læremidler for døve og svært hørehæmmede til seminar om billedinformation i undervisningsmidler for sv�rt hørehæmmede	15 000

Allmennkulturell virksomhet

Overgripende spørsmål

940-86-074	Birgir Edvardsson, Kulturprojekt Island '86 S-112 27 Stockholm till�ggsbevilling til jubil�umsfestival og nordisk kulturmøde	30 000
940-86-212	c/o Carl Gustaf Bjarneh�ll, Föreningen Nordens lokalavd S-293 00 Olofstr�m til nordiske kultur-dage	25 000
940-86-256	Eva Norderhaug, RadiOrakel N-0164 Oslo I til produktion af radioprogrammer med presentation af norsk kultur (n�rradiosamarbejde)	70 000
940-86-270	Fylkeskultursjefen i Sogn og Fjordane, N-6801 Førde til rejse til Færøerne	30 000
940-86-271	Agneta Bartoldsson, Bohuslän museum S-451 15 Uddevalla til vandrestilling med "Kring nordisk hav"	50 000
940-86-284	Veikko Holmberg, Pohjoismaiden saamelais-neuvosto/Nordisk sameråd, SF-99980 Utsjoki til samekulturfestival	200 000
940-86-342	Roy J McEwan, MacRobert Arts Centre University of Stirling, Stirling FK9 4LA til brochure i forbindelse med nordiske arrangementer i 1986-87	75 000
940-86-385	Kaare Sørensen, DK-8000 Århus C på vegne af Sveriges N�rradiof�rbund, Norsk n�rradioforbund og Sammenslutningen af lokalradio og TV-stationer i Danmark til evalueringsrapport fra n�rradiotr�f i 1985 (l�n, rejser m. m.)	40 000
940-86-399	Ivar Silis, DK-3920 Qaqortoq til lysbilledforedrag i Skandinavien om Gr�nland	20 000
940-86-423	Robert Kvavik, Academic Affairs Minneapolis, MN 55455 på vegne af The society for advancement of scandinavian study til unders�gning af studiet af nordisk i USA	60 000
940-86-499	Ragnhild Østbye, N-1412 Sofiemyr på vegne af Oppegård kunstforening til nordisk vandrestilling	50 000

940-87-031	Arbetsgruppen for kulturellt, samarbete i Mitt-norden Landstinget, Västernorrland, S-87101 Härnösand til midtnordiske kunstdage i forbindelse med kulturdagene	100 000
940-87-080	Olov Isaksson, Statens historiska museum, S-114 84 Stockholm til udstillingen "Luftangrepp – en utställning om luftföroreningars skadeverknin- gar i kulturmiljön"	175 000

*Formidling**AV-medier, grafiske medier*

951-86-126	Göran Ohldieck, Norske grafikere N-0181 Oslo 1 til nordisk grafiksymposium	150 000
951-86-258	John Gustavsen, N-9901 Tromsø til udstilling om østsamerne i Sevettjärvi og Neiden (op igen)	50 000
951-86-426	John Mølgaard, DK-1870 Frederiksberg C på vegne af Arbejdernes kunstforening til grafiske blade om arbejdsliv i Norden	50 000

Kunstnerisk virksomhet*Håndverk og formgivning*

960-86-214	Form/Design Center S-203 14 Malmö 4 til udstil- ling om nordisk møbelkunst 86	25 000
960-86-400	Nordisk konstcentrum Sveaborg, SF-00190 Hel- singfors til udstilling i Vesttyskland av samisk kunst	80 000
960-86-503	Asger Albjerg, Nordens institut Självstyrelse- gårdén, SF-22101 Mariehamn, Åland samt Ålan- ds Hemslojdsforening til nordisk skindseminar	30 000

Kunstnerisk virksomhed*Billedkunst (maleri, skulptur, foto)*

961-86-181	Ib Rønne Kejlbo, Kort- og billedafd Det kgl. bibliotek, DK-1219 København K til udgivelse av rapport fra et nordisk fotosymposium i 1984 om mediernes brug af fotografiet	10 000
961-86-242	Helge Korvald, N-0363 Oslo 3 til udstillinger i Island, Norge og Sverige (KEX)	200 000
961-86-443	Jan Kaila, SF-02430 Masala på vegne af Valo- kuvataiteen seura ry/Sällskapet för fotokonst til projektet Fotokonst – Vardagskonst	40 000
961-86-504	Ritva Pennttonen, Työväen kuvataidetoimikun- ta, SF-00530 Helsingfors samt Konstfrämjandets riksförbund, S Arbejdernes kunstforening, DK, Landslaget Aktuell kunst, N og Listasafn ASI, I (Nordkonst) til seminar om arbejdervægelsen og billedkunsten i Norden	100 000
961-86-505	Hordaland kunstnersentrum N-5011 Bergen samt Bergens kunstforening til "Ny skulptur"	40 000

961-86-507	Finn Thrane, Museet for fotokunst Brandts klædefabrik, DK-5000 Odense C til forberedende møde i forbindelse med planlægningen af bogserien "Nordisk fotografi"	10 000
961-86-545	Bodil Kaalund, DK-2800 Lyngby m. fl. til møde i forbindelse med senere udstilling om illustrationkunst i Norden	40 000
961-87-035	Kunsthallen Brandts klædefabrik, DK-5000 Odense C til returtransport og katalog i forbindelse med nordisk skulpturudstilling – STREIF	100 000
961-87-082	Anne Vilsbøll, DK-2900 Hellerup m. fl. til udstilling (4 ruminstallationer)	40 000

Musikk og dans

962-86-129	Lissi Madsen, DK-2700 Brønshøj på vegne af Landsforeningen Danske folkedansere til seminar for børneledere og spillemænd	40 000
962-86-156	Trygve Hoff, N-0651 Oslo 6 til koncertturné med "Kystfolkets sange – fra folketonen til rock"	100 000
962-86-184	Institutet for Rikskonserter, S-951 56 Luleå på vegne af Nordnorsk musikkråd, N og Lapplands musikinstitut, SF til "Nordkalottens musikdagar"	200 000
962-86-216	Frode Nyvold, Det regionale høgskolestyret for Telemark, N-3800 Bø til nordisk folkemusikseminar	75 000
962-86-217	Christian Foged, Huset, DK-8000 Århus C til Nordisk folkemusikfestival	70 000
962-86-219	Pernille Munch, Skagens bibliotek, DK-9990 Skagen til Skagen visefestival 86	40 000
962-86-244	att William Brunson, FYLKINGEN, S-102 65 Stockholm til festival med ny musik i Norden (instrumental og elektroakustisk)	200 000
962-86-260	Göteborgs konserthus, S-412 56 Göteborg til nutidig nordisk musikuge	300 000
962-86-345	Svenska ungdomsringen för bygdekultur, S-102 72 Stockholm til kursus om folkelige finlandssvenske og svenske musik- og dansetraditioner	40 000
962-86-348	Jens Olesen, DK-8420 Knebel til viseturné til Færøerne med skandinavisk visetrio	25 000
962-86-351	Kongsvinger kommune, Musikkfestivalen i Kongsvinger c/o Kulturkontoret, N-2200 Kongsvinger til den 14. nordiske musik og kunstuge	40 000
962-86-393	Gudmundur Eiríksson, DK-1418 København K til turné i Sverige och Finland med islandsk lyrik i svensk oversættelse og islandsk musik	30 000
962-86-428	Petra Zilliacus, DK-2200 København N på vegne af Vistrio til skolekoncert-turné i Stockholm og Oslo	30 000
962-86-429	att Mikael Højris, ROSA Dansk Rock Samråd, DK-1620 København V m. fl. til nordisk rockturné	75 000

962-86-508	Ebbe Munk, DK-2820 Gentofte på vegne af kammerkoret Vox Danica til koncerter i Norden	50 000
962-86-511	att Einar Solbu, Nordisk konservatorieråd, N-0130 Oslo 1 til seminar om massemedia i lancering af unge nordiske solister	75 000
962-86-513	Collage dansekompani, N-0184 Oslo 1 til gæstespil Danmark og Sverige	100 000
962-86-514	Ann Sæthre, N-1400 Ski på vegne af NORBUSAM til NORBUSANG 87 (aktivitetsuge for ungdomskorsangere)	150 000
962-87-039	Otso Forsman, Föreningen AAHO rf, SF-97310 Patokoski til jazzkoncerter på skolerne på Nordkalotten	50 000
962-87-061	att Einar Solbu, Nordisk konservatorieråd, N-0130 Oslo 1 til orkesterdirigentskonkurrence for unge nordiske dirigenter	200 000
962-87-084	Madeleine Hjort, Sekr. f. Proj nord danskomm. Danssekt. v. Svensk Teaterunion, S-11148 Stockholm m. fl. til 3-årigt projekt Nordisk danskommitté	180 000
<i>Litteratur</i>		
963-84-085	Tryckeriförlaget Graco AB, S-18366 Täby til oversættelse til norsk, dansk, finsk og islandsk af "Norden år 2030"	72 600
963-86-157	Svenska bokförläggareförening, S-11134 Stockholm til 14. nordiske studiedage for markedsføring af bøger	50 000
963-86-158	Sirkka Kroman, DK-2650 Hvidovre til løn i forbindelse med udarbejdelse af finsk-dansk-finsk lommeordbog	100 000
963-86-197	Tidsskriftet Immigranten, N-0103 Oslo 1 ekstrabevilling til specialnummer om indvandreteres litteratur i de nordiske lande	50 000
963-86-274	Michael Evans, Universitetsforlaget, N-4001 Stavanger til forberedende møde og bogudgivelse af "New nordic plays"	30 000
963-86-287	Airi Nurmimaa, Suomen tanssialan neuvosto/, SF-00100 Helsinki til nordisk temanummer af tidsskriftet TANSSI/Dans	18 000
963-86-407	Norsk faglitterær forfatterforening, N-0157 Oslo 1 til det årlige møde i nordisk forfatterråd	50 000
963-86-408	Foreningen Norden, DK-2100 København Ø til kurset "Moderne finsk litteratur"	21 000
963-86-430	Torben Brostrøm, DK-1057 København K m. fl. til skandinavisk forfatterdag på Louisiana	25 000
963-86-517	Sinikka Kinnunen Bruun, SF-00190 Helsingfors til bøger om kulturpersonerne i Norden (Færøerne og Grønland)	100 000
963-86-518	Anja Eriksson, 5.kulturfestival på Åland, SF-22100 Mariehamn, Åland til festivalen "Visa och poesi över gränserna"	10 000

963-86-547	Jørgen Nash, Drakabygget, S-286 00 Örkelljunga samt Kjell Erik Vindtorn, N og Niels Winther, DK til Lyrikekspressen – det rullende digt	50 000
963-87-070	Västerås stadsbibliotek, Länsavdelningen, S-721 20 Västerås til nordisk børnebogsprojekt	75 000
963-87-093	Sveriges författarförbund, S-102 42 Stockholm på vegne af Sektionen för barn- og ungdomslitteratur til kurset "Språk och trender"	75 000
963-87-094	Kari Vajjärvi, SF-00510 Helsingfors på vegne af Suomen nuorisokirjailijat/Finlands ungdomslitteraturförfattare til seminaret "Är dagens ungdomar intresserade av litteratur?"	50 000

Dramatisk virksomhet (teater og film)

964-86-134	Ari Honka-Hallila, Varsinais-Suomen Elokuva-keskus, Egentliga-Finlands Filmcentrum, SF-20501 Åbo til nordisk møde for filmforskere	80 000
964-86-162	att Oddvar Brønstad, Nordisk teaterfestival '86 Teater Avant Garden, N-7000 Trondheim til nordisk teaterfestival	120 000
964-86-187	Aage Aaberge, Norsk Filmforbund, N-Oslo 1 til nordisk filmkulturkonference	40 000
964-86-409	Asger Albjerg, Nordens institut på Åland, SF-22101 Mariehamn till teaterwork-shop "Teater og lokalhistorie"	50 000
964-86-432	att Bo Sybrandt Hansen, Århus filmværksted, DK-8000 Årshus C til nordisk film- og videofestival i forbindelse med Århus festuge	40 000
964-86-519	Trevor Davies/Lene Thiesen, Københavns internationale teater, DK-1159 København K m. fl. til "Informal european theatre meeting nr 9"	70 000
964-86-521	Tema: Nordisk teater i europæisk sammenhæng att Annelise Mark Andersen, ASIFA-Danmark, DK-2800 Lyngby på vegne af Association International du Film d'Animation til møde (Nordlys)	50 000
964-86-522	att Monica Strandell, SKFF/Svenska kvinnors filmförbund, S-113 32 Stockholm til filmfestival "Kvinnor i nordisk film"	50 000
964-86-526	att Kirsten Bryhni, Norsk Film A/S, N-1342 Jar til "Fruktene høster vi ennå" – en kortfilm om skagensmalerne med udgangspunkt i filmen "Hip, hip, hurra"	200 000
964-87-064	Nordisk teaterkomité, N-0106 Oslo 1 samt NO-MUS til seminaret "Vilkår og utviklingsmuligheter for ny musikk-dramatikk"	200 000

Annen virksomhet

Etniske minoriteters samarbeide

970-86-433	Kjell Engström, S-183 40 Täby på vegne af Stiftelsen Ajtte, Svenskt fjäll- och samemuseum i samarbejde med Svenska Uneskorådet til international konference "Museums and the cultural continuity and identity of indigenous peoples"	30 000
------------	--	--------

Idrett og fliluftsvirksomhet

971-86-527	Kurt Trangbæk, DK-2720 Vanløse til konference om eliteidræt og uddannelse	100 000
------------	---	---------

Sosialt samarbeid

972-86-403	Nordiska MS-rådet/Neurologiskt handikappades riksförbund, S-111 35 Stockholm til "Nordisk samlevnadskurs för människor med MS (multiple scleros) och anhöriga"	70 000
972-86-528	att Ruth Henriksen, Norske kvinners sanitetsforening, N-0209 Oslo 2 på vegne av NOR-SAM's gruppe (Nordisk samråd for aktiv alderdom) til konference "Helse og trivsel i eldre år"	25 000

Barne- og ungdomssamarbeid

973-86-304	Lars Hauge, Akershus fylkeskommune, N-0166 Oslo 1 samt kulturforvaltningerne i Stockholms län, S, Københavns amtskommune, DK, Nylands län, SF og Reykjavik kommune til fortsættelse af netværksprojekt om ungdom, kultur og beskæftigelse	150 000
------------	---	---------

Ideelt samarbeid (faglig, kirkelig, politisk)

974-86-289	Esa Lahtinen, Työväen arkisto, SF-00530 Helsinki på vegne af Arbetarrörelsens arkiv til møde for de nordiske arkiver	15 000
974-86-290	Sinikka Metsätähti-Nyberg, Ruotsin suomenkielisen seurakuntatyön keskus, S-112 34 Stockholm på vegne af Riksförbundet för finskspråkigt församlingsarbete i Sverige til seminar om folkekirken og minoritetskulturer i Norden	40 000
974-86-434	Jari Heiskanen, Kuurojen liitto ry, SF-02211 Espoo på vegne af De dövas förbund til nordisk videoseminar i forbindelse med de døves nordiske råd 1986	90 000
974-86-533	att Magnus Havrøy, Midtbygda arbeiderlag, N-5095 Ulset til rejse til Danmark og Sverige og hæfte med arbejdersange "Vi er de tusener"	15 000
974-87-097	Heikki Tanila, SF-00200 Helsingfors på vegne af Finlands kristliga läkarförbund til møde	30 000

Nordiske kulturuker

976-86-264	Ski kommune, Kommunekontoret, N-1401 Ski til nordisk kulturuge	150 000
976-86-291	Harald Magnusson, S-143 00 Vårby på vegne af Huddinge lokalavdelning av Föreningen Norden til nordisk uge	40 000

*BILAGA 6***Revisionsprotokollet**

1. Fondens regnskab for 1986 er som et bilag til virksomhedsberetningen godkendt sammen med denne på fondens styrelsesmøde den 23. og 24. juni 1987.

Regnskabet er revideret. Revisionen er udført i overensstemmelse med god offentlig revisionsskik, jf. § i lov nr. 321 af 26. juni 1975 om revision af statens regnskaber m. m.

Til resultatopgørelse og balance bemærkes følgende:

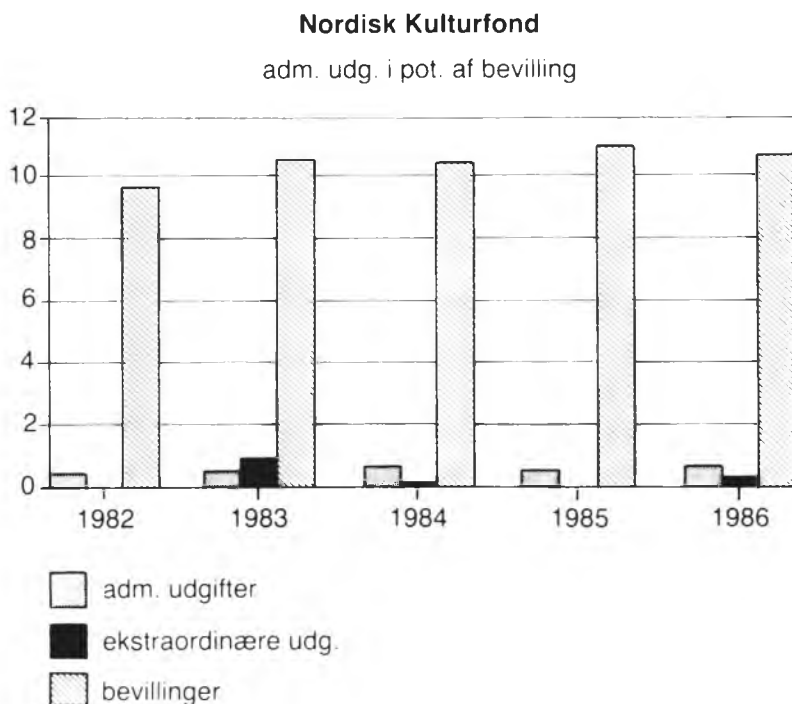
Resultatopgørelse

2. Fondens virksomhed har i årene 1982 til 1986 udviklet sig således:

	1982	1983	1984	1985	1986
	1 000 kr.				
<i>Indtægter:</i>					
Budgetmæssige tilskud	9 000	9 630	10 000	10 300	10 609
Tilbagebetaling af ikke anvendte midler	567	1 240	385	996	876
Renter	864	985	917	648	369
Ikke disponerede midler fra foregående år	103	418	229	304	575
I alt til rådighed	10 534	12 273	11 531	12 248	12 429
<i>Udgifter:</i>					
Administrations udgifter	442	530	651	582	623
Ekstraordinære udgifter	0	926	87	0	250
Meddelte bevillinger	9 674	10 587	10 489	11 091	10 822
Udgifter i alt	10 116	12 043	11 227	11 673	11 695
<i>Årets resultat:</i>					
I alt til rådighed	10 534	12 273	11 531	12 248	12 429
Udgifter i alt	10 116	12 043	11 227	11 673	11 695
Ikke disponerede midler	418	230	304	575	734

3. Udviklingen i fondens udgifter i årene 1982 til 1986 er illustreret i figur 1.

Figur 1

4. Fondens indtægter har andraget 12 429 710 kr. Heraf udgør fondens bidrag fra det nordiske kulturbudget 10 609 000 kr., medens det resterende beløb består af tilbagebetaling af ikke anvendte midler, 876 290 kr., renter 369 004 kr. og ikke disponerede midler fra forrige år 575 416 kr.

5. Regnskabets udgiftsside kan opdeles i to hovedgrupper: Administrationsudgifter og meddelte bevillinger.

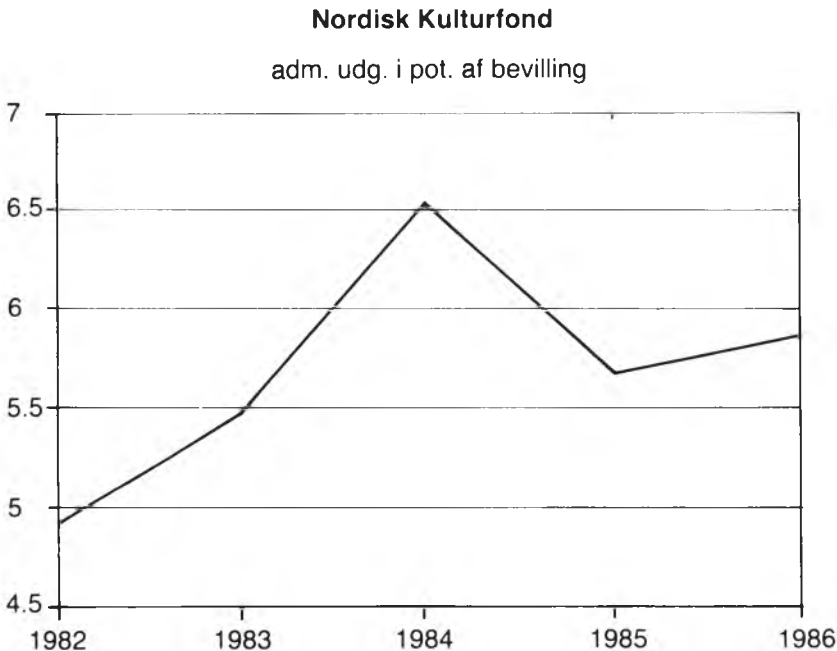
Administrationsudgifterne omfatter de udgifter, der umiddelbart kan henføres til fonden. Sekretariatsarbejde og økonomiforvaltning har siden sammenlægningen af kultursekretariatet og sekretariatet for det almene budget den 1. juli 1986 været varetaget af en særskilt forvaltningssektion i ministerrådssekretariatet. De hermed forbundne udgifter er posteret i ministerrådssekretariatets regnskab.

Administrationsudgifterne har i 1986 udgjort 622 694 kr. Udviklingen i fondens administrationsudgifter i perioden 1982–86 fremgår af følgende oversigt:

År	Administra- tionsudgif- ter	Fondens bevilling	Administra- tionsudgif- ter i pct. af bevill- ingen Pct.
	Kr.	1 000 kr.	
1982	442 019	9 000	4,9
1983	529 902	9 630	5,5
1984	651 227	10 000	6,5
1985	581 969	10 300	5,7
1986	622 694	10 609	5,9

6. Udviklingen i fondens administrationsudgifter i pct. af bevillingen i årene 1982 til 1986 er illustreret i figur 2.

Figur 2

7. Mødeomkostningerne, der i 1985 udgjorde 55 pct. af fondens administrationsudgifter, udgør i 1986 57 pct. af de samlede administrationsudgifter.

De egentlige mødeudgifter er således steget med 35 869 kr. til 355 295 kr. Stigningen hænger sammen med den geografiske fordeling af møderne.

8. Udgifterne til annoncer og tryksager er faldet med 2 563 kr. til 148 000 kr. svarende til 1,7 pct.

9. Udgifterne til honorarer er steget med 2 053 kr., hvilket svarer til den regulering styrelsen tidligere har besluttet.

10. Bevillingerne er i regnskabet anført med 10 822 600 kr. og fordeler sig på 146 projekter.

11. Af øvrige omkostninger, 260 739 kr., udgør ekstraordinære udgifter 250 000 kr. og vedrører afskrivning af et tilbagebetalingskrav mod Nordisk Billedspilgruppe.

Sagen er tidligere nævnt i revisionsprotokollattet 1/1984, pkt. 11 og 1/1985, pkt. 13.

12. Driftsregnskabet slutter med et overskud (ikke disponerede midler) på 734 415 kr., der overføres til 1987.

Balance

13. Fondens aktiver udgøres af et mellemregningsbeløb med minister-rådssekretariatet på 4 448 630 kr.

Den væsentligste passivpost består af bevilgede, men ikke udbetalte beløb vedrørende fondsbevillingerne for 1985 og 1986. Pr. 31. december 1986 udgjorde disse poster henholdsvis 810 861 kr. og 2 687 000 kr.

Hertil kommer et restbeløb på i alt 216 353 kr. som er hensat til honorarer i forbindelse med en undersøgelse af kulturfondens virksomhed.

Almindelige bemærkninger

14. Som nævnt i revisionsprotokollattet 1/1984 har fonden bl. a. på foranledning af revisorerne iværksat en analyse af fondens arbejdsrutiner.

Som det fremgår af årsberetningen forelå den endelige version af evalueringsrapporten i efteråret 1986.

Rapportens enkelte kapitler har været drøftet på styrelsesmøder i 1986 og 1987. Denne gennemgang, der forventes afsluttet på styrelsens decembermøde i 1987, vil også behandle revisorerne bemærkninger til rapporten, der blev fremsendt til fondens styrelse den 25. marts 1987.

Revisorerne vil fortsat følge evalueringens videre forløb.

Særregnskaber

15. Som led i revisionen af fondens regnskaber er der i lighed med tidligere år foretaget en gennemgang af regnskaber mv. for projekter, der har modtaget støtte fra fonden. Gennemgangen for 1986 har omfattet ca. 10 pct. af antal bevillinger ydet i 1986, svarende til ca. 12 pct. af årets bevillinger i danske kr. samt delvis gennemgang af ældre uafsluttede bevillingssager.

16. I juni 1980 blev der bevilget 50 000 kr. til animationsfilmen "Lapplandsliv". Bevillingsmodtageren har hverken fremsendt regnskab eller rapport over projektets gennemførelse. På trods af adskillige henvendelser har fonden ikke modtaget noget svar. Først i slutningen af 1986 er sagen blevet sendt til inkasso. Heller ikke advokatfirmaets henvendelse er blevet

besvaret. Efter advokatens opfattelse må tilbagebetalingskravet anses for forældet efter den 5-årige forældelsesfrist.

Revisorerne har anmodet forvaltningssektionen om at drage omsorg for, at tilsvarende sager fremover sendes til inkasso i god tid før forældelsesfristens udløb.

Revisorerne kan efter omstændighederne tiltræde, at sagen afsluttes på det foreliggende grundlag.

17. Fondens regnskab har i øvrigt ikke givet anledning til bemærkninger, og vi har efter den foretagne revision givet regnskabet følgende påtegning:

''Foranstående resultatoppgørelse og balance er revideret. Revisionen har ikke givet anledning til særlige bemærkninger. Der henvises til vort revisionsprotokollat af 12-11 1987.

København, den 12. november 1987

Jimmy Stahr

J. Mohr

Juridiska utskottets betänkande

över berättelserna på utskottets verksamhetsområde 1986

(Berättelserna C 11/j: 1–5, se s. 2438)

Juridisk Udvalg har behandlet de til udvalget henviste virksomhedsberetninger for 1986 fra Nordisk samarbejdsorgan for samespørgsmål og rennæringspørgsmål (C 11/j: 1), Nordisk Udlændingeudvalg (C 11/j: 2), Nordisk Samarbejdsråd for Kriminologi (C 11/j: 3), Nordisk Strafferetskomité (C 11/j: 4) og Nordisk Sameråd (C 11/j: 5).

Udvalget har ikke haft bemærkninger at gøre til beretningerne.

Udvalget indstiller, at Nordisk Råd tager de til juridisk udvalg henviste beretninger til efterretning.

Åbo, den 11. november 1987

Lennart Andersson (s)

Mikko Elo (Sdp)

Hagen Hagensen (KF)

Sverrir Hermansson (Sj.)

Liisa Hilpelä (Kok)

Åsa Solberg Iversen (A)

Arnljot Norwich (H)

Hans Nyhage (m)

Kristen Poulsgaard (FP)

Asbjørn Sjøthun (A)

Bernhardt Tastesen (S)

Formand

Nordiska samarbetsorganet för samespörsmål och renskötselfrågor

Verksamhetsberättelse 1986

Namn och adress

Nordiska samarbetsorganet för samespörsmål och renskötselfrågor
Jordbruksdepartementet
S-103 33 Stockholm

1. Institutionens uppgift

Samarbetsorganet behandlar frågor, gemensamma för rennäringen i Finland, Norge och Sverige, rörande den praktiska utvecklingen av renskötseln, såsom renbetes- och foderundersökningar, renavel, rensjukdomar, registrering av renmärken, handel med renkött och andra renprodukter, ävensom frågor om jakt, fiske m. m. och andra näringar som har väsentlig betydelse för samerna.

Samarbetsorganet har vidare, i syfte att stärka och bevara den samiska kulturen och förbättra den samiska befolkningens levnadsvillkor, att behandla andra för samebefolkningen i Finland, Norge och Sverige gemensamma frågor som rör utvecklande av samekulturen och av skol- och undervisningsförhållandena inom samernas bosättningsområden samt förbättrande av samebefolkningens levnadsförhållanden och sociala ställning m. m.

2. Organisation

Samarbetsorganet består av en delegation från Finland, en från Norge och en från Sverige, var och en med sin ordförande. Delegationerna utses av resp. lands regering. Hos varje lands delegation finns en sekreterare. Hos samarbetsorganet finns en gemensam sekreterare. Sekreterarskapet skall cirkulera för tre år i sänder mellan delegationerna.

3.1 Ekonomiskt utfall

Varje delegation finansieras på anslag inom respektive lands budget.

3.2 Beskrivning av verksamheten

Organet har under året sammanträtt dels i Ivalo den 2–4 september, dels i Oslo den 2–3 december. Samarbetsorganet ha framför allt diskuterat effekterna av reaktorolyckan i Tjernobyl för rennäringen och den samiska

kulturen samt möjligheten att åstadkomma gemensamma nordiska riktvärden för cesium i livsmedel.

Samarbetsorganet för samespörsmål och renskötsel frågor överlämnar härmed verksamhetsberättelse för år 1986.

Bjarne Örnstedt

Nordiska utlänningsutskottet

Verksamhetsberättelse 1986

1. Nordiska utlänningsutskottets uppgift

Det nordiska utlänningsutskottet är grundat i enlighet med överenskommelsen av den 12 juli 1957 mellan Danmark, Finland, Norge och Sverige om upphävandet av passkontrollen vid samnordiska gränser med tilläggsprotokollen av den 20 maj 1963, 2 april 1973 samt förändring den 27 juli 1979. Island har anslutit sig till överenskommelsen den 24 september 1965.

Med anledning av art 13 i överenskommelsen skall det nordiska utlänningsutskottet samordna kontrollen av utlänningar i de stater, vilka anslutit sig och annars resa och behandla frågor, som är av betydelse för det gemensamma passkontrollområdet i de nordiska staterna.

2. Organisation

I det nordiska utlänningsutskottet ingår en representant för var och en av de stater, som anslutit sig till överenskommelsen.

Från Danmark: Direktör Fredrik Schydt

Finland: Byråchef Matti Bäckman

Island: Politidirektör Bodvar Bragason

Norge: Fremmedkontrollsjef Arild Kjerschow

Sverige: Generaldirektör Thord Palmlund

Medlemmarna representerar i varje land den centrala utlänningsmyndigheten. Representanterna brukar även tillkalla särskilda experter.

Det nordiska utlänningsutskottet har möten vanligtvis två gånger årligen. Mötena hålls turvis i vart och ett av de nordiska länderna. Utskottet har inte något sekretariat. Det ankommer istället på värdlandets representant att förbereda programmet och att kalla till möte, att vara ordförande vid mötet samt tillse att nödvändig personal finns tillgänglig. Några medel har inte ställts till utskottets förfogande.

3. Verksamhet

Det nordiska utlänningsutskottet hade under 1986 endast ett möte, i Skagen, Danmark, 2–4 juni.

Bland de ämnen som avhandlades kan följande framhållas:

1. Reglerna för viseringsfrihet för innehavare av nordiska främlingspass vid resa inom Norden.

Följande förslag utarbetades vid mötet:

''Innehavere af gyldige danske, finske, islandske, norske og svenske fremmedpas er viseringsfrie i forbindelse med indrejse og besog i hoejst 3 måneder i andet nordisk land end opholdslandet, under forudsætning af, at fremmedpasset er forsynet med en gyldig tilbagerejsetilladelse til det land, som har udstedt fremmedpasset.''

Förslaget skulle slutgiltigt godkännas vid det kommande mötet i Sverige i januari 1987.

2. Information om ändringar i den svenska utlänningslagstiftningen per 1.7.1986.

3. Utbyte av information om invandring från olika länder.

4. Utskottet har även diskuterat ett antal frågor rörande visumförhållande till andra länder, t. ex. ingående av viseringsfrihetsavtal.

Nordiska samarbetsrådet för kriminologi

Verksamhetsberättelse 1986

Namn och adress

Nordiska samarbetsrådet för kriminologi
Rättspolitiska forskningsinstitutet
Åbohusvägen 8/Postbox 35
SF-00931 Helsingfors
Tel. (90) 343 26 31

1. Organisation

1.1. Uppgift och sammansättning

Nordiska samarbetsrådet för kriminologi (NSfK) består av 13 medlemmar, vilka utses av de nordiska justitieministerierna. Mandatperioden är tre år. Danmark, Finland, Norge och Sverige utser 3 medlemmar var och Island 1 medlem. Medlemmarna representerar i första hand kriminologisk forskning. Enligt stadgarna skall rådet även ha representanter för administrativa myndigheter.

NSfK är ett kontaktorgan mellan nordiska forskare och forskningsmiljöer, som bedriver kriminologisk forskning. Enligt stadgan för NSfK skall rådet främja kriminologisk forskning genom anslagsbeviljning och genom att själv ta initiativ till och genomföra kriminologisk forskning. NSfK är även ett kontaktorgan mellan forskningen och den praktiska kriminalpolitiken i Norden. Rådet skall således bl. a. bistå myndigheterna i de nordiska länderna och Nordiska rådet i kriminalpolitiska frågor. Vidare är det NSfK's uppgift att sprida information om nordisk kriminologi först och främst inom Norden, men också i länder utanför Norden.

Under 1986 hade rådet följande sammansättning:

Danmark:	Professor Ulla Bondeson Kontorschef Michael Elmer Universitetslektor Vagn Greve
Finland:	Överinspektör Markku Halinen Professor Raimo Lahti Direktör Patrik Törnudd (ordförande)
Ísland:	Professor Jónatan Thórmundsson Afdelingschef Thorsteinn A. Jónsson (suppleant)
Norge:	Førsteamanuensis Liv Finstad Direktør Ragnar Hauge Ekspedisjonssjef Rolf B. Wegner

Sverige: Professor Eckart Kühlhorn
Byråchef Thorbjörn Thedéen (viceordförande)
Departementsrådet Jan Vilgeus

En ny mandatperiod påbörjades 1.1.1986, och utlöper 31.12.1988.

1.2 Rådsmöten

Rådets ordinarie möte ägde rum i Stockholm den 23–24.2.1986. Vid detta rådsmöte var fuldmächtig Bent Carlsen ad hoc utsedd istället för Michael Elmer.

1.3 Sekretariatet

NSfK's sekretariat var fram till den 31 januari 1986 förlagt till Kriminalistisk Institut, Københavns Universitet, med mag.art., lic.jur. Britta Kyvsgaard som sekretariatsledare och Marie Stender som sekreterare.

Sekretariatet flyttade till Finland den 1.2.1986. Samtidigt anställdes jur. kand. Nina Roos som administrativ sekreterare. Pol.stud. Joakim Lybeck har varit anställd som byråsekreterare under tiden 1.3–31.10.1986. Pol. stud. Tiina Lehmikoski har tillfälligt fungerat som byråsekreterare under tiden 1.11–22.12.1986.

Sekretariatet disponerar över två rum, som ställts till dess förfogande av Rättspolitiska forskningsinstitutet. Institutet flyttade i augusti till nya utrymmen i Östra centrum, Helsingfors.

1.4 Kontaktsekreterare

NSfK har nationella kontaktsekreterare, vilkas uppgift bl. a. är att rapportera om kriminologiska och kriminalpolitiska nyheter till NSfK's nyhetsbrev. Vidare bistår de rådet genom att arrangera möten, sprida informationsmaterial till de lokala miljöerna, besvara konkreta frågor och sköta andra praktiska uppgifter.

Kontaktsekreterarna erhåller varje halvår ett arvode på 2 500 FIM. Den kontaktsekreterare som har ansvar för de praktiska arrangemangen i anslutning till forskarseminariet erhåller dessutom ett extra arvode på 3 000 FIM.

Kontaktsekreterare är:

Danmark: Britta Kyvsgaard, Kriminalistisk Insitut (till 31.6.1986), Annalise Kongstad, Kriminalistisk Institut (från 1.7.1986).

Grönland: Elisæus Kreutzmann, Kriminalforsorgen i Grönland.

Island: Erlendur Baldursson, Skilordseftirlit ríkísins.

Norge: Arnhild Taksdal, Institutt for kriminologi og strafferett.

Sverige: Jan Andersson, Sociologiska Institutionen, Stockholms universitet.

1.5 Revisor

Överinspektör Eeva Miettinen, statens revisionsverk, har utsetts till revisor för rådets räkenskaper för åren 1986–1988.

2 Verksamhet

2.1 Seminarier

I. NSfK's 28. forskarseminarium (22–25.5.1986 på Bornholm, Danmark)

NSfK's årliga forskarseminarium hölls i Danmark, på Bornholm. I seminariet deltog 56 deltagare och inledare. Huvudtemat för detta forskarseminarium var "Byplanläggning och kriminalitet".

Följande inledningar hölls under seminariet:

TEMA I: Byplanläggning och kriminalitet

P.O. Wikström: Brottslighet och stadsmiljö

Paavo Uusitalo: Stadsstruktur och samhällsekonomisk utveckling

Jan Gehl: Arkitektur och kriminalprävention

John Miller: Resultat från ett projekt om stadsplanering och kriminalitet

TEMA II: Ungdomskulturer, ungdomskriminalitet och byplanläggning

Dominique Bouchet: Ungdomskulturer och kriminalprävention: nya perspektiv

Jerzy Sarnecki: Stadsplanering, informell social kontroll och ungdomskriminalitet

TEMA III: Fangesamfund og retssikkerhed

Ståle Eskeland: Retssikkerhedshensyn ved udformning af fængselslovgivningen

Tiina Lehmikoski: Att vara fånge. Resultat från en intervjuundersökning i Helsingfors centralfängelse.

Anssi Peräkylä: Fångvaktarens arbete och dess innehåll

Ulla Bondeson: Fangesamfundet – 10 år senare

TEMA IV: Urbanisering og ungdomskriminalitet set i historisk perspektiv

Martin Vejbrink: Stadsmiljö och kontroll. Ett historiskt perspektiv.

Därtill hölls arbetsgruppsmöten kring följande teman:

Ekonomisk kriminalitet

Offerundersökningar

Fångsamfund och fångvårdslagstiftning

Kriminalvård i frihet

Historisk forskning

Sambandet mellan brottslighet och straff, inklusive inkapacitering

Stadsplanering och brottslighet

Rapporten från seminariet har utkommit i januari 1987.

II Seminariet 'Crime, crime control and criminology – visions of the future' (18–20 september 1986, i Helsingfors, Finland)

NSfK's arrangerade tillsammans med Helsingfors kriminalpolitiska institut (HEUNI) i september ett mindre seminarium om temat 'Crime,

crime control and criminology – visions of the future'. Seminariet hölls i Helsingfors och samlade allt som allt 40 deltagare, av vilka 18 deltog från samarbetsrådets sida. Andra hälften av deltagarna kom från den kurs i FN's kriminalpolitik, som HEUNI höll samma vecka i Helsingfors.

Syftet med seminariet var bl. a. att belysa möjliga utvecklingar i framtidens samhälle samt att diskutera kriminalpolitikens framtid.

Följande inledningsanföranden hölls vid seminariet:

Elianne Riska: Trends in social development

David Gaunt: The cultural contradictions of the future

Bo Svensson: A cashless society; possible scenarios

Jørgen Jepsen: The future of crime control policy

Nils Christie: Criminology and crime control

Martti Grönfors: Formal control, informal control and conflict resolution

III. Nordiskt seminarium om ekonomisk brottslighet (15–17.10.1986, Hanaholmen, Finland)

Nordiska ministerrådet arrangerade i oktober i samråd med NSfK ett seminarium om gemensamma nordiska åtgärder mot ekonomisk brottslighet. Seminariet hölls på Hanaholmens kulturcentrum i Esbo. Antalet deltagare var begränsat till 35, av vilka hälften var forskare och hälften myndighetsrepresentanter. Initiativet till seminariet hade tagits av de nordiska justitieministrarna. En nordisk styrgrupp under Nordiska ministerrådet hade ansvar för seminariets planering och innehåll. Syftet med seminariet var att komma med uppslag till konkreta nordiska forskningsprojekt och ge underlag för styrgruppens ställningstagande i fråga om det nordiska samarbetet på EKO-området.

Seminarieprogrammet tog upp följande teman:

Aktuell forskning om ekonomisk brottslighet – mål och strategier; Inledning av Dan Magnusson.

Rättssäkerhetsaspekter vid åtgärder mot ekonomisk brottslighet:

Inledningsanföranden av P.O. Träskman och Hans-Gunnar Axberger.

Revisorer – rådgivare och kontrollörer i ekonomins grå zon: Inledningsanföranden av Sysette Vinding-Kruse och Dag Ellingsen.

Svart ekonomi och skattefusk: Inledningsanförande av Urban Laurin.

Näringsfrihet och näringsförbud: Inledningsanförande av Bo Svensson.

Grupparbetet utgjorde en viktig del av seminariet. Grupperna diskutera- de fram förteckningar över lämpliga nordiska samarbetsprojekt. Föredragen och gruppreferaten kommer att publiceras i en seminarierapport, som utges av Nordiska ministerrådet.

IV. Arbetsgruppmöte om "Økonomisk kriminalitet – fællesnordisk under- visningsmaterial m.v." (17–18 oktober 1986 i Tusby, Finland)

NSfK ha beviljat understöd för ett arbetsgruppmöte med syfte att ge en

överblick över forskning om ekonomisk kriminalitet i de nordiska länderna och undersöka möjligheterna att utgående från avslutad och pågående forskning åstadkomma lämpligt undervisningsmaterial. Huvudtanken är att sammanställa en gemensam nordisk "Reader" om ekonomisk kriminalitet (se närmare under p. 2.2.). I mötet, som hölls i Tusby, Finland, i oktober, deltog 7 personer.

2.2 Forskningsbidrag

2.2.1 Regler och riktlinjer

Enligt praxis beviljar rådet i normala fall forskningsmedel på basen av ansökningar, som skall insändas till sekretariatet i januari och behandlas på ordinarie rådsmötet i februari-mars.

Forskningsunderstöd beviljas i första hand för initiering och genomförande av kriminologisk forskning. Samnordiska projekt ges företräde vid anslagsbeviljningen.

NSfK beviljar anslag för i synnerhet följande ändamål:

- 1) understöd för forskningsprojekt i form av forskarlön och/eller kostnadsersättning
- 2) individuella resestipendier
- 3) arbetsgruppmöten för forskare, som planerar eller bedriver ett gemensamt forskningsprojekt eller som önskar planera forskningssamarbete.

Vid anslagsbeviljningen följes bl. a. följande riktlinjer:

Förvärvsarbetande mottagare av forskarlön förutsätts vara tjänstledig på hel- eller halvtid under den tid han erhåller forskarlön av samarbetsrådet. Forskarlönen kan högst uppgå till ett belopp som motsvarar det av tjänstledigheten förorsakade inkomstbortfallet. Samarbetsrådet beviljar i regel inte understöd i form av forskarlön åt personer, som inom ramen för sitt ordinarie förvärvsarbete har möjlighet att bedriva forskning av det slag som ansökan avser.

Understöd i form av forskarlön beviljas i princip ej för projekt, som ingår som ett led i kandidatexamen, ej heller till licentiat- eller doktorandstudier, som mottar, eller som kan motta särskilt utbildningsunderstöd.

Understöd beviljas inte för inköp av litteratur. Understöd för översättning eller tryckning av forskningsrapporter m.m. beviljas blott i speciella fall, närmast då det är frågan om publicering av manuskript skrivna på finska eller isländska.

Anslag utbetalas antingen via någon högskola eller direkt till sökanden, i vilket fall räkenskaperna för projektet skall godkännas av en auktoriserad revisor. Om anslaget är mindre än 20 000 FIM kan räkenskaperna godkännas av kontaktsekreterare eller rådsmedlem.

Samarbetsrådet har beslutat se över sina regler för anslagsbeviljning. Presentationen ovan bygger på hittills gällande praxis och på de provisoriskt gällande regler som utarbetats av en av rådet tillsatt arbetsgrupp under år 1986.

2.2.2 Forskningsunderstöd år 1986

Under 1986 ansöktes om medel för totalt 620 862 FIM (beloppet inkluderar ansökningar om överföring av anslag som beviljats tidigare år). Det totala beloppet beviljade forskningsmedel och resebidrag vid ordinarie rådsmötet var 316 078 FIM.

Följande projekt har erhållit forskningsanslag under år 1986:

1) Jørgen Jepsen (D) 18 000 DKK för arbetsgruppsmöte om "*økonomisk kriminalitet – tilvejebringelse af undervisningsmateriale – forskningsarbejders anvendelighed.*"

Arbetsgruppen höll ett möte i Finland i oktober. I mötet deltog 7 forskare och lärare. Syftet med mötet var dels att få en överblick över forskning om och undervisning i ekonomisk kriminalitet i de nordiska länderna, dels att undersöka möjligheterna för att på basen av avslutad och pågående forskning åstadkomma lämpligt material, som kunde ingå i undervisningen i ämnet i de fyra länderna. Huvudtanken är att sammanställa material till en gemensam nordisk "Reader" om ekonomisk kriminalitet.

2) Annika Snare (D) 96 784,58 DKK till *Voldsforbrydere – en undersøgelse af kvinder dømt for angreb på liv og legeme m. m.*"

Hensigten med projektet er at kortlægge og beskrive kvinders voldskriminalitet ud fra to kilder. 1) En kortlægning af kønsfordelte oplysninger om voldsforbrydelser registrerede i de nordiske kriminalstatistikker fra 1975 til 1984. 2) En mere indgående analyse foretages af danske kvinder dømt for visse voldsforbrydelser i et bestemt år, eventuelt 1982. Undersøgelsesmateriale vil bestå af rekvirerede sagsakter for 150–175 voldskvinder. Såvel kvantitative som kvalitative aspekter ved voldstilfældene skal undersøges, med særlig henblik på variable der indgår i de senere års nordiske voldsundersøgelser af "gerningsmænd" og omstændighederne omkring volden.

3) Risto Jaakkola (F) 3 625 FIM för *översättning från finska till svenska av manuskriptet 'Brotten i Finland år 1935–1949'*.

Det översatta manuskriptet hänför sig till projektet "Brottsligheten i Norden under andra världskriget", och publiceras i antologin "Krig och moral", som väntas utkomma i mars 1987.

4) Panu Minkkinen (F) 54 000 FIM för "*Kriminalpatienten och kontrollpolitiken*"

Projektet är en teoretisk granskning av den s. k. kriminalpatientinstitutionen (otillräknelighet i samband med vård i psykiatriska sjukhus) och kontrollpolitik som politisk maktutövning. Projektet är baserat på ideologiskritiska synpunkter i samband med kriminologiska mytologier (av vilka kriminalpatienten är bara en), imputationsteorier och psykiatriska teorier med anknytning till avvikande beteende. De här teoretiska synpunkterna har valts på grund av en uppenbar brist på kritisk och teoretisk litteratur om de olika isolationsinstitutionerna särskilt inom nordisk kriminologisk och rättsteoretisk forskning. Synpunkterna baserar sig på empiriskt material samlat under åren 1984–1985.

5) Jussi Pajuojä (F) 30 000 DKK 'Brott mot liv i Finland under åren 1969-84'

Projektet avser Jussi Pajuojäs licentiatsavhandling om 'Brotten mot liv i Finland från början av 1800-talet till 1980-talet'. I licentiatarbetet utreds den samhälleliga, sociala och politiska bakgrunden till brott mot liv, å ena sidan genom en statistisk analys på lång sikt, och å andra sidan genom biografiforskning med utvalda objekt. En central del i undersökningen är en analys av de stora våldsvågorna; knivjunkerperioden på 1800-talet i Syd-Österbotten och perioden 1905-1945 då antalet brott mot liv var som högst i hela Finland. Licentiatarbetet godkändes i november.

6) Jens Hammersgård (N) 10 000 NOK till projektet 'Pornografi og økonomisk kriminalitet'.

Syftet med projektet var att mot bakgrund av pågående debatt ge en aktuell beskrivning av pornografi- och kontaktbranschen, verksamhetens storlek och struktur, uttrycksformerna, de inblandade parterna, samt att klarlägga omfattningen av den ekonomiska brottsligheten i förbindelse med pornografi.

7) Lars Holst (S) 5 000 SEK för en *gruppsession i kriminologi i samband med 11:e Nordiska konferensen i Matematisk statistisk 2-6 juni i Uppsala*.

Konferensen var välbesökt och samlade ca 250 statistiker från de nordiska länderna. I gruppssessionen i kriminologi deltog ett fyrtiotal personer.

8) Karen Leander (S) 39 560 SEK till ett projekt om 'Klassificering av psykiskt störda lagöverträdare på en rättspsykiatrisk klinik'.

Projektet avser att belysa de mekanismer för 'diversion', genom vilka psykiskt och emotionellt störda lagöverträdare tas ut ur det straffrättsliga systemet i Sverige. Det svenska systemet är på den här punkten unikt, genom sin bredd och sin förankring i lagregler. Undersökningsmaterialet utgörs av 450 rapporter utarbetade vid en klinik som sammanställer beslutsunderlag för domstolen. Meningen är att klarlägga vilka bakgrundsfaktorer som framförallt påverkar valet mellan psykiatrisk behandling och en normal straffpåföljd - brottets art, gärningsmannens kön, offret, tidigare psykiatriska och straffrättsliga ingripanden, uppförande på kliniken, testresultat m m. Har målsättningarna bakom de nuvarande reglerna nåtts? Påverkas praxis av den aktuella debatten?

Projektet producerar även insikter i bakgrunden till och prognosen för olika brottsliga beteenden och psykiska tillstånd. En kvalitativ beskrivning av dessa insikter kommer att utgöra en särskild del av rapporten.

9) Malin Åkerström (S) 67 447 SEK för en *förberedelse av en nordisk opinionsundersökning inom projektet 'De moraliska klimaten i Norden'*.

Fortsättningsprojekt kring temat De moraliska klimaten i Norden.

10) Ulla Bondeson (S) 74 000 SEK till ''De moraliska klimaten i Norden' Överföring till år 1986 av tidigare beviljade medel.

11) Jörgen Hansen (S) 20 000 SEK för *arbetsgruppsmöte i förbindelse*

med en undersökning om åklagarnas beslutsfattande. Överföring till år 1986 av tidigare beviljade medel.

12) Projektet 'Brottsligheten i Norden under andra världskriget'. Publiceringsstöd 15 000 NOK för utgivning av en antologi.

Projektet har tidigare beviljats medel av NSfK. Universitetsforlaget beräknar i mars 1987 kunna publicera antologin 'Krig och moral. Brottslighet och kontroll i Norden under andra världskriget'.

Rådet har därtill beviljat ett 20 000 marks understöd för utgivande av ett specialnummer av Nordisk Tidsskrift för Kriminalvidenskab tillägnat Inkeri Anttila i anledning av hennes 70-års dag.

2.3 Resestipendier

NSfK beviljar individuella resestipendier bl a för personer som vill bekanta sig med nordiska kriminologiska miljöer eller konsultera kriminologisk expertis i något nordiskt land.

Individuella resestipendier beviljas även för deltagande i bl a nordiska och internationella seminarier, konferenser och arbetsgruppsmöten. Resestipendier för deltagande i seminarier och konferenser beviljas blott när detta kan anses nödvändigt för att ett forskningsprojekt skall kunna genomföras, eller när det anses önskvärt och rådet blir representerat.

NSfK har även beviljat resestipendier för deltagande i internationella kriminologiska organisationers styrelse- och motsvarande möten. Ifrågasvarande personer representerar härvid icke NSfK.

Ärligen beviljas upp till 4 000 FIM i reseunderstöd för kollektiva studieresor – närmast studieresor som nordiska kriminologstuderande företar till kriminologiska forskningsmiljöer.

Resestipendier upp till 2 500 FIM – i särskilda fall 3 200 FIM – kan beviljas av rådsordförande vid vilken tidpunkt av året som helst.

I allmänhet förutsätts att resorna genomförs på billigaste möjliga resesätt genom utnyttjande av möjliga rabattordningar.

Mottagare av resestipendium skall efter resans avslutande insända en reseberättelse för eventuell publicering i NSfK's nyhetsbrev.

2.3.1 Resestipendier beviljade av rådet

1) Fagutvalget Kriminologi v/Svend Søland (N) DKK 6 000 för en 5 dagars kollektiv studieresa till Kriminalistisk Institut i København för grundfagsstudenter i kriminologi vid Institut for kriminologi og strafferett, Oslo.

2) Thomas Mathiesen (N) NOK 6 190 40 för reseutgifter i förbindelse med en studie av fängelseutvecklingen i Norden.

3) Per-Olof Wikström (S) SEK 12 000 för resor och uppehåll i förbindelse med en komparativ undersökning om 'Våldsbrott i Sverige och Skottland'.

4) Nils Christie (N) NOK 5 100 för ett studiebesök till polska kriminologmiljöer m. m., som en grupp studenter och lärare ur den norska kriminologmiljön företog i juni.

2.3.2 Resestipendier beviljade av ordförande

1) Sturla Falck (N) NOK 2 400 för deltagande i European Groups styrelsemöte i Cardiff i januari.

2) Ulla-Britt Lilleaas (N) NOK 4 000 för deltagande i ett internationellt forskarsymposium om narkotikapolitik i Stockholm i februari.

3) Hansina B. Einarsdottir (I) FIM 2 500 för deltagande i European Groups möte i Madrid.

4) Flemmig Balvig (D) DKK 2046 för deltagande i en konferens i Amsterdam i september i anledning av den holländska strafflagens 100-års födelsedag.

5) Martti Grönfors (F) FIM 3 200 för deltagande i European Groups årliga möte samt styrelsemöte i Madrid i september.

6) Ulla Bondeson (S) SEK 4 171 för deltagande i den internationella kriminologiföreningens (ISC) vetenskapliga råds möte och i föreningens styrelsemöte i maj.

7) Karen Leander (S) FIM 1 500 för deltagande i European Groups möte i Madrid i september.

8) Saija Järvinen (F) FIM 2 500 för deltagande i det nordiska fängelseforskmötet i Oslo i slutet av oktober.

9) Hedda Giertsen (N) NOK 2 380 för deltagande i VII nordiska migrationsforskarseminariet i Sigtuna i november.

10) Ulla Bondeson (S) SEK 3 610 för deltagande i en internationell konferens i Amsterdam i september i anledning av den holländska strafflagens 100-års födelsedag.

11) Till följande deltagare i seminariet 'fara och farlighet inom kriminologi och straffrätt' i Helsingfors i november sammanlagt övernattningskostnader och resekostnader FIM 11 539: Jørgen Jepsen, Alvar Nelson, Ulf Berg, Per Jermsten, Anita Meyerson, Madeleine Löfmarck, Axel Lundqvist, Björn Edqvist, Helge Røstad och Jørn Vestergaard.

2.4 Dokumentation

En rapport från det resande Västtysklands-seminariet ingår i nyhetsbrev nr. 39 som utkom i januari. Rapporten är på 41 sidor.

Rapporten från NSfK's 28 forskarseminarium på Bornholm, Danmark, har utkommit i januari 1987. Rapporten innehåller plenuminlägg och arbetsgruppsrapporter (235 sidor).

En seminarierapport från det nordiska seminariet om ekonomisk brottslighet, som arrangerades av Nordiska ministerrådet i samråd med NSfK i oktober, kommer att publiceras under år 1987. Rapporten utges av Nordiska ministerrådet.

2.5 Information

NSfK's nyhetsbrev *Nordisk Kriminologi* utkom med tre nummer under 1986 (nr. 39–41). Nyhetsbrevet distribueras till ca 1 000 intresserade (enskilda personer, myndigheter, institutioner och bibliotek) i Norden och utanför Norden.

Nyhetsbrevet, vars storlek varierar från 50–70 sidor, innehåller bl. a. information om NSfK's verksamhet, om relevanta nordiska och internationella seminarier och konferenser, om nordiska publikationer av intresse samt reseberättelser från studiebesök och seminarier som NSfK beviljat medel för. Vidare utarbetar de nationella kontaktsekreterarna för varje nyhetsbrev en rapport om aktuella kriminalpolitiska diskussioner, lagförslag m. m. samt om nya kriminologiska forskningsprojekt. Nyhetsbrevet redigeras av NSfK's sekretariat.

Den engelskspråkiga serien 'Scandinavian Studies in Criminology' har omorganiserats under 1985. Tidigare har utkommit sju volymer. Per Stangeland har anställts som ny fast redaktör för serien. Redaktionsrådet består av professor Ulla Bondeson (D), professor Raimo Lahti (F), professor Jönatan Thórmundsson (I), professor Nils Christie (N) och professor Knut Sveri (S).

Seriens åttonde band är nu i tryck, och utkommer i januari 1987. Den kommer att heta 'Drugs and Drug Control: The Scandinavian Experience' och innehåller följande bidrag:

Editor's introduction

Nils Christie: *Drugs in Dry Societies*

Ragnar Hauge: *The Controversy between Self-Report Studies and Crime Statistics on Drug Use.*

Sysette Vinding Kruse: *Drug Criminality from a Legal point of view.*

Osmo Kontula: *Special features of narcotics control and the narcotics situation in Finland.*

Eckart Köhlhorn: *The Control of Street Drug Users in Stockholm.*

Jacob Hilden Winsløw: *Drug Abuse Treatment as a Cause of Excess Mortality among Danish Drug Abusers.*

Kåre Bødal: *Drug and Drugs Control in Norwegian Prisons.*

Jacob Hilden Winsløw: 'The Drug Problem': *Some Sociological Reflections on Danish Sociology's Response.*

2.6 Övrig verksamhet

Administrativa sekreteraren har under det gångna verksamhetsåret gjort en rundresa i de nordiska kriminologiska miljöerna och besökt Kriminalistisk Institut i Danmark, Institutt for kriminologi och strafferett i Norge samt Brottsförebyggande rådet och Stockholms universitet i Sverige. Syftet med resan var dels att bekanta sig med dessa miljöer, och dels att ta upp frågor som berör samarbetsrådets verksamhet.

2.7 Utlåtanden

Nordiska rådets presidium har av NSfK inbegärt yttrande om ett medlemsförslag om ett nordiskt forskningsprojekt om narkotika och kontrollpolitik. I sitt utlåtande av den 27 juni välkomnar rådet initiativet och påpekar att det är speciellt angeläget att belysa de direkta och indirekta sociala kostnaderna av olika kontrollpolitiska åtgärder. NSfK rekommenderar en flexibel forskningsinsats, där erfarenheterna från de inledande forskningsetapperna får styra forskningens inriktning och utformning.

Patrik Törnudd

Ordförande

Nina Roos

Administrativ sekreterare

BILAGA 1

Resultaträkning 1.1.–31.12.1986

Ordinarie verksamhet

Intäkter

Medlemsländernas statsbidrag			
Sverige	363 770,10		
Norge	210 552,60		
Danmark	209 757,85		
Island	7 848,60		
Finland	<u>190 172,0</u>	982 101,15	
Ränteintäkter		27 909,63	
Intäkter av informationsverksamhet		10 877,49	
Intäkter av Scandinavian Studies in criminology		<u>827,62</u>	1 021 715,89

Kostnader

Seminarier

Forskarseminarium på Bornholm	95 748,90		
HEUNI-NSfK-seminarium	<u>34 822,91</u>	130 571,81	
Forskningsverksamhet			
Forskningskostnader	227 537,82		
Resebidrag	<u>39 001,43</u>	266 539,25	
Scandinavian studies in criminology		16 747,60	
Informationsverksamhet			
Nyhetsbreven	23 030,84		
Tryckning av rapporter	<u>15 020,59</u>	38 051,43	
Rådsmöten		30 108,21	
Övriga kostnader		1 864,10	
Personalkostnader			
Löner och arvoden	239 917,22		
Socialkostnader	10 550,81		
Pensionskostnader	33 833,02		
Resor och dagtraktamenten	<u>26 100,60</u>	310 401,65	
Kontorskostnader		<u>30 135,42</u>	-824 419,47
Överskott av verksamheten			197 296,42
Avskrivningar			<u>28 682,35</u>
Räkenskapsperiodens resultat			<u>168 614,07</u>

Balans 31.12.1986**Aktiva***Finansieringstillgångar*

Kassa och banktillgodohav	542 161,87		
Resultatreglering	<u>827,62</u>	542 989,49	

Anläggningstillgångar

Maskiner och inventarier		<u>1,0</u>	542 990,49
--------------------------	--	------------	------------

Passiva*Främmande kapital, kortfristigt*

Egentliga kortfristiga skulder	21 241,93		
Resultatreglering	33 833,02		
Övriga kortfristiga skulder	<u>531,00</u>	55 605,95	

Eget kapital

Overskott från tidigare räkenskapsperioder	318 770,47		
Periodens överskott	<u>168 614,07</u>	<u>487 384,54</u>	542 990,49

Helsingfors den 23 februari 1987

Patrik Törnudd

Ordförande

*Nina Roos*Administrativ
sekreterare*Jukka Similä*

Byråsekreterare

Ovanstående räkenskaper har granskats. Beträffande den verkställda revisionen hänvisas till en skild revisionsrapport.

Helsingfors den 26 februari 1987

*Eeva Miettinen*Överrevisor
Statens revisionsverk

Specifikationer till balansräkningen 31.12.1986**Aktiva**

<i>Banktillgodohavanden</i>			
PSP 236 77-7	142 161,87		
PSP Notariatplacering	<u>400 000,00</u>	542 161,87	
Resultatregleringar		827,62	
Anläggningstillgångar			
Maskiner och inventarier		<u>1,0</u>	542 990,49

Passiva

<i>Egentliga kortfristiga skulder</i>			
<i>Justitieministeriets</i>			
räkenskapsbyrå	2 072,13		
Patrik Törnudd	169,80		
Nylands länsskatteverk	4 500,00		
Monila OY/AB	<u>14 500,00</u>	21 241,93	
<i>Övriga kortfristiga skulder</i>			
Pensionskostnader	33 833,02		
Socialskyddsavgiftsskuld	<u>531,00</u>	34 364,02	
Överskott från tidigare räkenskapsperioder		318 770,47	
Periodens överskott		168 614,07	542 990,42

Specifikation till bokslutet över utbetalda forskningskostnader 1986

Konto	Forsningskostnader	Saldo per 31.12.1986
	Ulla Bondeson	FIM 53 081,82
	J.A. Hammersgård	” 7 200,—
	Lars Holst	” 3 568,—
	Risto Jaakkola	” 3 020,50
	Jørgen Jepsen	” 11 637,—
	Karen Leander	” 28 170,68
	Panu Minkkinen	” 54 000,—
	Jussi Pajuoja	” 18 885,—
	Malin Åkerström	” 47 954,82
	<i>Konto sammanlagt</i>	<u>FIM 227 537,82</u>

Beviljade forskningsmedel 1986, som icke lyfts:

Annika Snare	DKK 96 784,58	FIM 64 129,—
Jørgen Hansen	DKK 20 000,—	” 13 252,—
Henrik Tham	NOK 15 000,—	” 9 790,—

Totalt beviljat forskningsmedel 1986 FIM 314 708,82

*BILAGA 2***Revisionsrapport över Nordiska samarbetsrådets för kriminologi räkenskaper för år 1986**

Som på basen av 8 § i grundstadgan för Nordiska samarbetsrådet för kriminologi vid justitieministeriet utsedd revisor har jag granskat rådets räkenskaper för år 1986 och anför härav följande.

Jag har bekantat mig med mötesprotokollet från rådets möte den 23—24.2.1986 och med utkastet till verksamhetsberättelsen för år 1986 samt har även annars av sekretariatet fått alla önskade uppgifter om rådets förvaltning och verksamhet.

Sekretariatet flyttade från Danmark till Finland 1.2.1986. På grund av halvfärdiga ärenden hölls bokföringen emellertid kvar i Danmark under tiden 1.1—30.5.1986. Angående detta har man från danskt håll gjort en separat redovisning och avgivit en kompletterande revisionsberättelse daterad den 8.8.1986. Bokföringen som hölls i Danmark har genom en memorialregistrering förenats med bokföringen i Finland i enlighet med de nya indelningarna.

Bokslutsvärdena för 1986 stannade på klart lägre nivå än vad som hade budgeterats. De totala kostnaderna var sammanlagt 853 101,82 mk, vilket utgör ungefär 69% av de budgeterade kostnaderna. Räkenskapsperiodens resultat är 168 614,07 mk.

Bokslutet är riktigt härlett ur bokföringen.

Banktillgodohavandena var vid slutet av år 1986 542 161,87 mk. Av dessa belopp fanns på normalt postgirokonto, från vilket löpande utgifter betalas, 142 161,87 mk. På Postbankens specialkonto, vars ränta enligt avtal är 1,30% lägre än den s. k. dagsdepositionsräntan, fanns vid årsslutet en deposition på 400 000 mk. Sekretariatet har inte haft någon kontantkassa i bruk.

Kontoutdragen överensstämde med bokföringen.

I resultaträkningens kostnadsspecifikation ingår kalkylmässiga pensionskostnader (25% av löneutgifterna) till ett belopp av 33 833,02 mk, vilka under räkenskapsåret inte hade redovisats till statskontoret, utan hade i balansen antecknats som kortfristig skuld. Debiteringen av kalkylmässiga pensionskostnader baserar sig på finansministeriets direktiv. Trots att de kostnader som motsvarar pensionsförmånerna för personalen vid nordiska institutioner i Finland inte ingår i institutionernas kostnader i form av försäkringspremier (statens pensionssystem förutsätter inte erläggande av försäkringspremier) har man ansett det vara befogat att notera denna kostnadspost i räkenskaperna av den orsaken, att pensionsskyddet i framtiden föranleder kostnader för den finska staten.

Enligt ett avtal som gjorts med justitieministeriets räkenskapsbyrå har byrån handhaft räknandet och utbetalningen av lönerna för sekretariatets administrativa sekreterare och byråsekreterare.

Under revisionen har det framkommit vissa mindre bristfälligheter sammanhängande med verifikaten. Dessa har tillkännagivits sekretariatet.

På basen av revisionen anser jag, att Nordiska samarbetsrådets för kriminologi medel har brukats i enlighet med fattade beslut och även i övrigt på ett sakenligt sätt.

Helsingfors, å statens revisionsverk, den 26 februari 1987

Eeva Miettinen

Överrevisor

BILAGA 3

Supplerende beretning om revisionen af regnskabet for Nordisk Samarbejdsråd for Kriminologi

1. Idet der henvises til rigsrevisionens beretning af 12. februar 1986 om revisionen af regnskabet for Nordisk Samarbejdsråd for Kriminologi for 1985 (samme j.nr.), skal det oplyses, at rigsrevisionen efter revision af de til og med bilag 49 i 1986 stedfundne transaktioner kan overdrage vedlagte regnskabsmateriale til den af domicillandet udpegede revisor uden særlige bemærkninger.

2. Af rådets årsberetning og regnskab fremgår det i specifikationer til regnskabets poster Forskning og Rejsebidrag, hvor meget der i det pågældende år er ydet til henholdsvis Forskning og Rejsebidrag.

Rigsrevisionen finder det ønskeligt, om disse specifikationer fremover suppleres med tilsvarende oversigter for de foregående år omfattende samtlige uafsluttede projekter.

3. Rigsrevisionens opgaver som rådets revisor er hermed ophørt.

4. For en ordens skyld er kopi af denne afsluttende beretning samtidig fremsendt til justitsministeriet.

Rigsrevisionen, den 8. august 1986

P.r.v.

Johnny Lange

Kt. fuldmægtig

Nordiska straffrättskommittén

Verksamhetsberättelse 1986

Namn og adresse

Nordisk Straffrettskommité
c/o Professor, dr. jur. Knud Waaben
Kriminalistisk institut
Københavns universitet
Skt. Pedersstræde 19
DK-1453 København K
Tel. 01-91 21 66

1. Institutionens opgave

Beslutning om oprettelse ved nordisk justitsministermøde 1960.

Det påhviler komitéen at behandle spørgsmål om ensartet nordisk lovgivning på strafferettens område og at drøfte andre kriminalpolitiske spørgsmål af principiel karakter og fællesnordisk interesse. Justitsministrene træffer bestemmelse om de enkelte arbejdsopgaver.

Medlemmer

Waaben, Knud, professor, DK
Grönqvist, Henrik, justitieråd, SF
Jonathan Thormundsson, professor, IS
Bratholm, Anders, professor, N
Jermsten, Per, justitieråd, S

2. Virksomheden 1986

Komitéen har i 1986 afsluttet arbejdet med den opgave, som de nordiske justitsministre stillede komitéen ved en beslutning af 15. november 1983: at behandle spørgsmålet om virksomheders strafferetlige ansvar. Herom er afgivet betænkningen "Företagsböter", der er dateret 29. april 1986 og trykt i *NU-serien 1986:2*.

De nordiske justitsministre har på deres møde den 11. og 12. august 1986 givet komitéen den nye opgave at overveje spørgsmålet om straffelovgivningens territoriale anvendelse og hermed sammenhørende spørgsmål om

udlevering i anledning af strafbare handlinger samt de nordiske landes forhold til europæiske konventioner inden for strafferetten.

Komitéen har indledt arbejdet med den nye opgave på et møde i Stockholm den 13. og 14. april 1987.

Nordiska samerådet

Verksamhetsberättelse 1986

Navn og adresse

Sámiráddi/Nordiska samerådet
SF-99980 Utsjoki
Tel.: 9697-713 51

1. Institusjonens formål

Nordisk Sameråd ble stiftet på den andre nordiske samekonferanse i Karasjok i 1956 som et "organ for samarbeidet i samespørsmål mellom Finland, Norge og Sverige". Ifølge de någjeldende vedtekter har rådet til formål å ivareta samenes interesser som privatpersoner og folk, styrke samenes samhörighet og arbeide for at samene også i framtiden erkjennes og behandles som et folk ved at deres økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter sikres i hvert lands lovgivning.

I henhold til denne målsettingen har Nordisk Sameråd opp gjennom årene engasjert seg i en rekke spørsmål av betydning for det samiske folk.

2. I samarbeidet innenfor Nordisk Sameråd deltar Norske Reindriftsamers Landsforbund (NRL) og Norske Samers Riksforbund (NSR) fra norsk side. Fra svensk side deltar Riksorganisationen Same-Ätnam og Svenska Samernas Riksförbund (SSR), og fra finsk side Delegationen för sameärenden; Sameparlamentet. De nasjonale organisasjoner utpeker 20 representanter fra hvert land til de nordiske samekonferansene, som arrangeres hver tredje år, og som igjen velger fire representanter fra hvert land til Nordisk Sameråd. De tre grupper av nasjonale representanter utgjør seksjoner innenfor Rådet. Det er samekonferansen som fastsetter vedtekter for Nordisk Sameråd. Rådets virksomhet bygger på de vedtak og forslag som samekonferanser og de samiske hovedorganisasjonene i Norge og Sveriges og Sameparlamentet i Finland gjør. Samekonferansen foreslår forøvrig syv av tolv medlemmer i styret for Nordisk Samisk Institutt.

Nordisk Sameråds sekretariat har sete i Utsjok i Finland (siden 1979). Midler til driften bevilges av Nordisk Ministerråd. Bevilgningen for 1986 utgjorde FIM 546 639:–. I tillegg gir Ministerrådet tilskudd til avholdelse av de nordiske samekonferanser (senest 1986). Bidrag er også bevilget for

Rådssekretariatets deltakelse i Verdensrådet av urbefolkningers (WCIP) generalforsamling.

På den niende nordiske samekonferansen i 1976 ble det vedtatt at Nordisk Sameråd skulle slutte seg til Verdensrådet av urbefolkninger (WCIP). Året etter ble Verdensrådets andre generalforsamling lagt til Kiruna, og samer fra Norden har ellers deltatt aktivt i Samarbeidet i Verdensrådet.

3. Virksomheten 1986

3.1 Økonomisk resultat

Regnskaps- post	Overført fra 1985	Budsjett	1986 regnskap	Avvikelse
Lønn		368 396	308 821,98	59 574,02
Sosiale utg.		79 205	74 621,93	4 583,07
Reiser		15 000	77 491,36	62 491,36
Investeringer				
Øvrige utg.		89 639	137 387,69	47 748,69
Sum		552 240	598 322,96	46 082,96

3.2 Beskrivelse av virksomheten

3.2.1 Samerådets sekretariatvirksomhet

3.2.1.1 Sekretariatets arbeidstakere

Niilo Aikio arbeidet som midlertidig hovedsekretær til 01.09.86. Máret Sárá ble ansatt som hovedsekretær 01.08.86. Saksbehandler stillingen var lyst ledig, men rådet fant ikke å kunne ansette noen grunnet dårlig økonomi. Leena Aikio fungerte som kanslist fra 01.01–01.03 og deretter som kasserer til 31.12.86. Anneli Länsman var midlertidig kanslist fra 01.03.–14.10.86 da hun fikk morspermisjon. Maria Sofia Aikio har fungert som sekretær for arbeidsgruppen som behandlet samiske barns oppvekstvilkår og for kultursekretæren i 5 uker og som ekstrahjelp i sekretariatet i 7 dager i desember.

3.2.1.2 Kontorlokaler

Sekretariatet leier et hus på 137 m² i Utsjok av Knut Tieman. Samerådets sekretariat er således det nordligste samnordiske sekretariat. Dette virker også fordyrende på sekretariatets virksomhet i form av lange avstander, dyre frakter og det "kallortstillagg" på 28 % som i følge loven skal betales arbeidstakere i Utsjok.

3.2.1.3 Sekretariatets arbeid

Nordisk Sameråd er et felles organ for de nordiske samene. Samerådets aktiviteter avspeiler medlemsorganisasjonenes og Sameparlamentets aktivitetsnivå. Dette aktivitetsnivået har siden 1970-tallet vært sterkt stigende, hvilket avspeiles i Samerådets aktivitet. Nordisk Samerådets arbeids-

felt og sekretariatets funksjoner har siden midten av 1970-tallet økt markant.

Sekretariatet er underlagt Rådet og arbeidsutvalget og skal utføre fortløpende felles saker, forberede rådsmøter og arbeidsutvalgsmøter samt være med å forberede konferansesakene. Utover dette skal sekretariatet forestå for Rådets korrespondanse, utarbeide rapporter om Rådets virksomhet, bære ansvaret for samekonferansens protokoller/rapporter og ellers annet arbeid etter direktiv fra Rådet og arbeidsutvalget. Sekretariatet skal være Rådets faste kontaktorgan i forhold til hovedorganisasjonene og Sameparlamentet samt til de nordiske organer og organisasjoner, de internasjonale organer og organisasjoner.

3.2.1.4 Samerådets- og arbeidsutvalgets møter

Nordisk Sameråd har i 1986 hatt 8 rådsmøter og 8 arbeidsutvalgsmøter.

Av sekretariatets ansatte har hovedsekretæren og kassereren tatt del i forskjellige møter, som Samerådets arbeidsgrupper, seminarer, møter med myndighetene etc.

Formann i Nordisk Sameråd i 1986 var Lars Anders Bær.

3.2.1.5 Saker behandlet i Rådet og arbeidsutvalget

Samekonferanse 1986

XIII. Nordiske Samekonferanse ble holdt i Åre 13.–15.08.1986. Samekonferansen i Åre feiret Nordisk Samerådets 30 årsjubileum. Hovedtema var "Turisme i Sameland". Andre temaer var "Samebarns oppvekstvilkår", "Samisk utenrikspolitisk program", "Samisk miljøprogram", "Samiske nasjonale symboler" og "Nordisk Samisk Instituttets framtid og virksomhet".

Samekonferansen 1986 godkjente

- revidert samepolitisk program
- samisk miljøprogram
- samisk flagg, designet av Astrid Båhl fra Skibotn i Troms
- og vedtok Isak Sabas dikt "Sámisoga lávlla" (Samefolkets sang) som samisk nasjonalsang.

Konferansens uttalelser var som følger

- samisk høgskole- og forskningsinstitusjon
- konvensjon om samenes rettigheter og status som et eget folk
- uttalelse angående kjernekraftulykken.

På Samekonferansen i 1983 deltok for første gang en sovjetisk same, men til konferansen 1986 i Åre ble det meddelt at ingen sovjetisk same kommer til å delta.

Lulesamisk rettskrivning

Samenes 12. konferanse 1980 ba Samisk Språknemnd om å justere skrivemåten av lyden ts, tj og æ/ä før lulesamisk ortografi ble endelig

godkjent. Språknemnda gjorde sitt sluttvedtak 13.09.85. Samerådet godkjente lulesamisk ortografi 14. – 15.03.86.

WCIP Genève kontor

Leif Dunfjeld har vært engasjert som representant for WCIP Liasonkontoret i Genève fra 01.02.85. I henhold til overenskomst mellom WCIP-rådet og Nordisk Sameråd skal Nordisk Sameråd ha ansvaret for finansiering og drift av dette kontoret. Nordisk Sameråd har i 1986 mottatt tilskudd fra finsk Utrikesministeriet FIM 50 000:–, norsk Utenriksdepartementet FIM 170 841,50, dansk Udenrigsministeriet FIM 52 500:–, og Kirkenes Verdensråd FIM 14 700:–. Genèvekontorets utgifter for 1986 var budsjettet med FIM 322 504:–. Kontoret gikk med underskudd i 1985.

Ungdomsorganisasjonene Sáminuorra SÁNS

Nordisk Sameråd har godkjent at ungdomsorganisasjonene Sáminuorra og Sámi Álbmoga Nuoraid Searvi (SÁNS) kan delta med talerett i Samerådets møter.

Felles nordisk samisk avis

Samuli Aikio har tatt initiativ til å danne en felles samisk avis. Han foreslår at Sámi Áigis eierforhold utvides til svensk og finsk side. Likeens dannes det lokale redaksjoner også i svenske og finske sameområder. De ulike nordiske land skulle delta med hver sin andel når det gjelder utgivelseskostnadene. Nordisk Sameråd støtter tanken om å gjøre Sámi Áigi til felles nordisk samisk avis.

Kuna-indianernes Mola håndverksted prosjekt

Kuna-indianernes ungdomsforbund, som virker i Panama, søkte om støtte til et håndverksted prosjekt som skal gå over 2 år og omfatter 60 kunakvinner. Prosjektet var beregnet å koste \$ 21 000:–. Seksjonene ble bedt om å søke om midler i sine respektive land. Den finske seksjonen fikk bevilget tilsammen \$ 7 000:–, fra Utrikesministeriet og Kirkenes Utenriks hjelp. Prosjektet er ikke fullfinansiert, og den svenske og norske seksjonen er oppfordret til å arbeide for at prosjektet fullfinansieres.

Drivgarns fiske etter laks

12. Samekonferansen 1983 ba de norske myndighetene om å redusere drivgarnsfiske etter laks for å trygge samisk bosetning. Denne saken har vært oppe til behandling i flere ulike sammenheng, og Samerådet har oppfordret den norske regjeringen å overveie snarlig å stoppe drivgarnsfiske etter laks i Nord-Norge. Samerådet har henvist til 1983 konferanse uttalelsen der det sies:

Om det inom en kort tid inte sker en ändring av reglerna, måste Nordiska samerådet klaga till internationella organ, såsom Förenta Nationerna (FN) över de norska myndigheternas behandling av spørsmålet om bevaring av laxfiskeresurserna i fjordområdena och älvarna i de samiska områdena. Det som i dag sker är att de norska myndigheterna undergräver delar av den samiska befolkningens existensmöjligheter i strid med ovannämnd artikel 1 pkt 2.

Etter det Samerådet kjenner til, vil drivgarnsfiske etter laks fortsette til utgangen av 1988.

Grensepass

Samenes 12. konferanse 1983 ba myndighetene i Finland og Norge om å avskaffe grenseboerbeviset. Nordisk Sameråd har bedt Nordisk Råds juridiske utvalg direkte og indirekte å påvirke norske og finske regjeringer til å avskaffe grensepassordningen da den er en klar innsnevring av samenes gamle rett til grenseferdsel slik samene i området til nå har praktisert den. Norge og Finland, har etter det Samerådet erfarer, blitt enige om å oppheve grenseboerbeviset.

Samisk flagg

Ungdomsforbundet SÁNS har påminnet 10. Samekonferansens 1978 beslutning om å utrede spørsmålet om samisk flagg. Samerådet nedsatte i 1986 en arbeidsgruppe for å jobbe med saken. Konkurransen ble utlyst for å få forslag til samisk flagg. Tilsammen var 27 forslagstillere og 74 forslag med i konkurransen. Samekonferansen 1986 godkjente Astrid Båhls forslag til samisk flagg. Grunnidéen til flaggsymbolet kommer fra en rune-bomme. Ringen symboliserer sol (rødt) og måne (blått). Fargene er de samme som finnes i den samiske koften (drakten). Et gammelt epos (dikt) skrevet av Anders Fjellner (1795–1876) forteller at samene er solens sønner og døtre. Diktet heter "Páiven pärneh" (Solens sønner).

Fredsarbeid

Det har i flere sammenhenger blitt betonet at samene mer aktivt bør delta i fredsarbeid, ikke minst på bakgrunn av det som hender andre urbefolkninger, f. eks. Mellom- og Sør-Amerika. Samerådet har oppnevnt en fredsarbeidsgruppe som skal utarbeide forslag til et fredspolitisk program.

Plan for konfirmasjonsundervisning

Aslak P. Niityvuopio har laget plan for konfirmasjonsundervisningen etter oppfordring fra Samerådet. Han leverte sitt forslag i november 1986.

Bolig for de ansatte

Arbeidsutvalget jobber med å skaffe bolig for de ansatte. Firmaet Keskus-Sato Oy bygger to bolighus i Utsjok. Hvert av husene har fire leiligheter. Bolighusene regnes ferdige i 1988. Rådet kan kjøpe de nødvendige leilighetene.

Ærespris 1986

Nordisk Sameråd tildeler en hederspris til en slik person, organisasjon eller institusjon som fortjener spesiell heder for sitt arbeid til beste for det samiske folk. Prisen kan ikke søkes, men samiske personer, organisasjoner og institusjoner kan foreslå overfor Samerådet hvem som bør få en slik pris.

Rådet gikk enstemmig inn for å tildele Samerådets ærespris 1986 til Lars Pirak fra Jokkmokk. Lars Pirak er en allsidig kunstner som gjennom hele sitt liv har vært opptatt av alt som angår samene, spesielt innen kultur og kunst. Han har betydd mye for samisk duodji (kunsthåndverk), samisk kunst, både som billedkunstner og forfatter, samisk berettertradisjon og joik. Gjennom sitt arbeid har han vært en drivende kraft for samekulturen. Han har både som kunstner og som den kulturpersonlighet han er, gjort seg bemerket langt utenfor Samelandet.

Felles nordiske samiske radiosamarbeid

Arbeidsutvalget for sameradioen "Felles nordiske samiske radiosamarbeid" har begynt å diskutere hvordan reorganisere sameradioens nordiske virksomhet. I den forbindelse uttalte Nordisk Sameråd følgende:

Nordisk samisk radiosamarbeid er sprunget utifra Nordisk Samerådets prinsipper og uttalelse om at samefolkets samarbeid skal være uavhengig av riksgrenser.

Nordisk Sameråd viser til prinsipputtalelsen som Samekonferansen 1974 avga. Nordisk Samerådets grunnprinsipp om samene som ett folk, er ikke endret fra den tiden da mediasamarbeidsplanene ble utarbeidet, men heller er samarbeidsideologien styrket og stadfestet gjennom først og fremst det samepolitiske programmet vedtatt på Samenes 13. konferanse 1986.

Det er ikke kommet noe nytt som skulle tilsi å forandre de samiske samarbeidstiltak, men heller styrke disse. Derfor ser Nordisk Sameråd at den felles nordiske sameradioredaksjonen i Kiruna skal bestå, og heller styrkes. Dette forutsetter et generelt forbedret samarbeid i de samiske områdene på tvers av landegrensene.

Kvinneutvalg

Nordisk Sameråd har bedt de samiske riksorganisasjonene og Sameparlamentet om å komme med synspunkter når det gjelder opprettelsen av en fast kvinnearbeidsgruppe. Likeens har man bedt dem komme med forslag til medlemmer i kvinnearbeidsgruppen. Samerådet har vedtatt å oppnevne

en kvinnearbeidsgruppe, men har ennå ikke valgt medlemmer til arbeidsgruppen.

WCIP kvinneutvalg

WCIP har bedt Samerådet oppnevne et medlem til kvinnearbeidsgruppe. På WCIP's IV. generalforsamling 21.–30.09.84 i Panama foreslo den samiske delegasjonen at det ble oppnevnt en kvinnearbeidsgruppe for konferansedagene. Kvinnearbeidsgruppen utarbeidet et forslag til generalforsamlingen om kvinnerepresentasjon i WCIP styre. Pacific la fram forslaget i plenum. Rådet i WCIP har ennå ikke behandlet forslaget. Samerådet valgte Máret Sárá til WCIP kvinnearbeidsgruppen.

Samerådet Andre urbefolkninger Verdensrådet av urbefolkninger

Kontakten med Verdensrådet av urbefolkninger (WCIP) har skjedd gjennom WCIP's styremedlem Aslak Nils Sara, styrevaramedlem Irja Seurujärvi-Kari, Samerådets WCIP koordinator Lars Anders Bær og WCIP Genevekontorets leder Leif Dunfjeld. De nordiske land bevilget midler til opprettelsen av et felles kontor i Geneve for Verdensrådet av urbefolkninger.

Nordisk Råd

Nordisk Råd inviterer Nordisk Sameråd som spesiell gjest til sitt råds-møte. Ved Nordisk Råds 43. sesjon 03.–07.03.86 i København var Nordisk Sameråd representert ved formann Lars Anders Bær.

Representasjon

Nordisk Sameråd har vært representert ved blant annet følgende møter, seminarer etc.:

Nordisk Samisk Instituttets styremøter:

21.01.86 Kaaren Kitti

14.–15.05.86 Lars Nila Lasko

25.09.86 Lars Anders Bær

Hovedorganisasjoners årsmøter:

Norske Samers Riksforbund 24.–27.06.86 Kåfjord i Troms Aldor Stenvall

Norske Reindriftsamers Landsforbund 16.–19.06.86

Vadsø Hans Nuorgam

Svenska Samernas Riksförbund 09.–11.06.86

Stockholm Kaaren Kitti

Riksorganisationen Same-Ätnam 05.–07.05.86

Arvidsjaur Niilo Vuomajoki

WCIP-styremøter

29.09.–01.10.86 Ottawa: Lars Anders Bær.

Møtet for nordområdenes bibliotekarer i Luleå 09.–12.06.86: Veikko Holmberg

NSR avisseminar i Lakselv 04.–06.04.86: Niilo Vuomajoki.

Møte om Samerettsutvalgets innstilling NOU 1984: 18 Irja Seurujärvi-Kari.

Finsk UNESCO-sekretariatets offentliggjøring av kulturforskningsrapport om minoriteter 29.05.86 i Helsinki: Helvi Nuorgam-Poutasuo.

Nordisk Rådets juridiske utvalgets møte 28.08.86 i Vietas: Lars Anders Bær og Máret Sárá.

Symbosium om "Lappedicillen" i Kautokeino 16.–19.09.86: Lars Anders Bær og Máret Sárá.

NORAD, DUH, Seminar om urbefolkningsrettet bistand, 22.09.86 i Oslo: Leif Halonen og Lars Anders Bær.

Nordisk seminar om "Dagens og framtidens samiske førskole", Kautokeino 07.–09.10.86: Kaaren Kitti.

Samisk Kunstnerforbunds utsmykningsseminar i Karasjok 09.–12.10.86: Veikko Holmberg.

Seminar om kultur og reiseliv, Hammerfest 28.–29.10.86: Svein Ottar Helander.

Samisk Kunstnerforbunds åpning av kunstutstilling i Karasjok 26.05.86: Kaaren Kitti.

Arbeidsgrupper

I 1986 var det følgende arbeidsgrupper:

Duodje (samisk håndverk) arbeidsgruppe:

Ilmari Laiti (varamedl. Siiri Somby)

Per Ola Utsi

Iver Jáks (varamedl. Karen Marit Somby)

Samiske barns oppvekstvilkår:

Helena Guttorm (varamedl. Anna Liisa Guttorm)

Inga Britt Blind

Laila Somby-Sandvik

Miljøprogram:

Johannes Helander

Esko Aikio

Lars Petter Niia

Berit Inga

Jens Halvdan Mosli

Samepolitisk program:

Ilmari Tapiola

Nikolaus Stendberg

Berit Oskal Eira

Sigbjørn Dunfjeld (varamedl. Nils Thomas Utsi)

Lars Nila Lasko
Lars Anders Bær (varamedl. Jouni S. Labba)

Fredsarbeidsgruppe:

Marianne Nilsson
Aslak Nils Sara
Nils Thomas Utsi

Programutvalg til samisk kulturuke:

Folke Fjällström
Aage Gaup
Kirsti Paltto
Petter Thomassen (varamedl. Leif Isak Eide)
Nils Henrik Sikku (varamedl. Nils Gustav Labba)
Øystein Nilsen (varamedl. Máret Sárá)
Áilu A. Gaup

Flaggarbeidsgruppen:

Máret Sárá
Kaaren Kitti
Rose-Marie Huuva

Samisk Språknemnd

Samisk Språknemnd ble opprettet av den 7. Nordiske Samekonferanse i Gällivare i 1971. Hovedoppgaven til Samisk Språknemnd er å fremme arbeidet med samisk språk. Samisk Språknemnd har ikke hatt eget driftsbudsjett. Nemndas virksomhet har vært finansiert av de ulike seksjonene i Nordisk Sameråd.

Nordisk Samisk Institutt i Kautokeino har siden 1974 forestått sekretariatoppgaver for nemnda, når Instituttet finner å kunne sette av tid til dette. Instituttet har i de siste årene i økende grad deltatt i prosjekter som både er personell- og ressurskrevende. Dette har medført at Instituttet ikke har kunnet prioritere sekretariatsarbeidet for Samisk Språknemnd.

Nordisk Sameråd søkte 21.04.86 Kultur- og vitenskapsdepartementet i Norge, Utbildningsdepartementet i Sverige og Undervisningsministeriet i Finland om midler til drift av Samisk Språknemnd, tilsammen NOK 391 000 i 1986.

De respektive lands departementer oversendte søknaden 17.09.1986 til Nordisk Ministerråd der de ber Ministerrådet vurdere mulighetene for å finansiere et sekretariat for Språknemndas arbeid fr. o. m. 1987.

Kultursekretær

Nordisk Sameråd har hatt kulturutreder i et oppgave- og tidsavgrenset engasjement i 3 år fra 01.01.84. Engasjementet løp ut 31.12.86. Kultursekretærstillingen er en viktig stilling for samisk kulturliv. Nordisk Sameråd har i sitt langtidsbudsjett forutsatt at kultursekretærstillingen etter prosjek-

tets avslutning 1986 overføres til sekretariatets budsjett. Dette ville bety en klar ressursforsterkning.

Det arbeidet som kulturutrederen har utført, har vært mye positiv da den har tilført Samerådet og sekretariatet ytterligere arbeidsoppgaver. Om stillingen opphører, vil dette forverre arbeidssituasjonen for Samerådets sekretariat da sekretariatet allerede nå er underbemannet. Kulturvirksomheten ved Nordisk Sameråd har økt markant siden kulturutredereengasjementet ble påbegynt. Virksomheter som festivaler, seminarer etc. vil være vanskelig å gjennomføre uten en kultursekretær. Kultursekretæren har gitt omfattende bistand til samiske kulturorganisasjoner og samiske kulturarbeidere generelt. Nordisk Sameråd med dagens bemanning, vil ikke kunne klare denne omfattende hjelpevirksomheten. Samerådets arbeid med utdeling og administrasjon av de spesielle kulturmidlene for samiske kulturaktiviteter er av omfattende karakter. De mange søknader om prosjektmidler og krav om prosjektrapportering gjør arbeidet omfattende. Dette arbeidet er utført av kultursekretæren i samråd med referansegruppen.

Sekretariatets arbeidssituasjon

Nordisk Ministerråd bevilget NOK 767 000 til sekretariatets arbeid. Det var søkt om NOK 1 034 241. I denne summen inngikk også en ny stilling, kasserer. En slik utilfredsstillende situasjon innskrenker Samerådets og sekretariatets arbeid. I tillegg slet sekretariatet med et udekket underskudd fra 1985 på FIM 47 437,57. Våren 1986 var saksbehandlerstillingen lyst ledig. Fire hadde søkt stillingen, men Rådet så seg ikke i stand til å ansette noen på grunn av den vanskelig økonomiske situasjonen. Kultursekretærens engasjement opphørte ved utgangen av 1986. Fra oktober måned var det bare to ansatte igjen i sekretariatet, hovedsekretær og kasserer. Dette betydde at to skulle jobbe for fire. Forventningene og formålene var de samme som tidligere. En slik arbeidssituasjon er frustrerende og stressende. Arkivarbeidet er forsømt grunnet personalmangel. Nordisk Sameråd vil understreke at arbeidssituasjonen for sekretariatet bør forbedres fra neste år.

4. Vedtak

Nordisk Sameråd overlemner hermed virksomhetsberettelsen for år 1986.

Lars Anders Bær
Formann

Máret Sára
Hovedsekretær

BILAGA

Kulturmedel 1986

Nordiska Samerådets arbetsutskott har på sitt möte 11.4.1986 fördelat de av Nordiska ministerrådet beviljade medel till samisk kultur.

Det blev delat stöd tillsammans	FIM	328 144,85
varav projekter	FIM	278 144,85
stipendier	FIM	50 000,—
Det hade inkommit sammanlagt 66 söknader för	FIM	1 806 280,—

Projektstöd:

John Gustavsen & Ola Røe: Diaserie och bilutställning om östsamerna	FIM	5 000,—
Inga Guttorm: Insamling av gamla brev till bok	FIM	10 600,—
Kiruna sameförening: Arrangering av släktseminarium	FIM	5 000,—
Thomas Marainen: Teatermanuskript och barnbok	FIM	8 000,—
Teatern Rávgoš: För turnéer och förberedelse av ny pjäs	FIM	30 000,—
Svenska Samernas Riksförbund: Författarturné inom Sydsamiska området	FIM	13 000,—
Sameforeningen i Sørvaranger: Savio monument	FIM	1 000,—
Samiskt ungdomsförbund: Projekt	FIM	20 000,—
Samiska konstnärers förbund: Projekt	FIM	23 461,—
Samiskt idrottsförbund: Projekt	FIM	50 000,—
Samiskt idrottsförbund, Kautokeino idrottsförening, Kautokeino sameförening och Kautokeino sameungdomsförening: Fotbollsmatch Sameland—Åland	FIM	15 939,—
Paul Anders Simma: Redigering av filmmanuskript på samiska	FIM	5 000,—
Samerådet: Kulturprogram i anslutning till Nordiska rådets kulturutskotts möte	FIM	11 144,85
Samerådet: Samisk kulturfestival	FIM	80 000,—

Arbetsstipendier:

Harry Johansen: Bildutställning av sjösamernas situation	FIM	15 000,—
Ingun Utsi: Förberedelser för en specialutställning	FIM	15 000,—

Studieresestipendier:

Annelise Josefsen: För att stifta bekantskap med den kulturella situationen och konsten på Färöarna	FIM	7 000,—
Asbjörn Skåden & Ardis Eriksen: För att utreda manuskript och handskrifter i Oslo	FIM	7 000,—

Aage Solbakk: För att besöka arkiv i Helsingfors och
Uleåborg rörande Tanadalens historia FIM 6 000,—

Nordiska samrådet tackar sökare för intresset.

Veikko Holmberg
Kultursekreterare

Kulturutskottets betänkande

över berättelserna på utskottets verksamhetsområde 1986

(Berättelserna C 12/k: 1–36, se s. 2476)

Kulturutskottet har genomgått berättelser från nordiska institutioner och organ på utskottets område (*C 12/k: 1–36*), och anlägger i det följande såväl allmänna synpunkter på verksamheten vid institutionerna på kulturområdet som synpunkter på enskilda institutioner och rapporteringen från dessa.

Utskottet konstaterar att årsberättelser från institutioner som direkt lyder under kulturavtalets organ enligt beslut av Nordiska ministerrådet (kultur- och undervisningsministrarna) bör avges senast den första april året efter verksamhetsåret. Utskottet understryker att denna tidsfrist bör fasthållas. Utskottet har i sina betänkanden över berättelserna under de senaste åren, vid sidan av förseningar av berättelser, även påtalat bristerna i rapporteringen om institutionernas framtidsplaner. Vidare har utskottet tagit upp en fråga av mera generell art, nämligen de stora avvikelserna beträffande storleken på styrelserna för olika samarbetsorgan. Utskottet nödgas dessvärre konstatera att de synpunkter utskottet har framfört ännu inte har föranlett åtgärder, och att någon form av återrapportering till Nordiska rådet om de initiativ som har tagits för att rätta till de brister utskottet har pekat på inte har utvecklats. Då de innehållsmässiga skillnaderna mellan berättelserna även i övrigt är stora förutsätter utskottet att ministerrådet ger behövliga tilläggsdirektiv till institutionerna, i vilka de uppgifter som bör ingå i berättelserna till Nordiska rådet närmare preciseras. Vidare anser utskottet att ministerrådet, som en form för återrapportering, bör överväga att i ministerrådets berättelse C 1 lämna information om åtgärder som vidtagits med anledning av Nordiska rådets betänkanden över berättelserna.

Under innevarande år har Nordiska rådets budget- och kontrollutskott, på förslag av kulturutskottet, företagit en närmare översyn av det nordiska skolsamarbetet. Budget- och kontrollutskottet har härvid särskilt granskat ledningsgruppen för Nordiskt skolsamarbete, Nordiska språksekretariatet (*C 12/k: 3*) och Nordiska språk- och informationscentret (*C 12/k: 4*). Då budget- och kontrollutskottet i särskild ordning kommer att lägga fram eventuella förslag till åtgärder med anledning av den företagna översynen, har kulturutskottet inte denna gång granskat berättelserna från språksekre-

tariatet eller språk- och informationscentret. Däremot avser utskottet under kommande år, vid genomgången av ministerrådets berättelse och berättelserna från de berörda institutionerna, följa upp resultaten av den översyn som nu har företagits av budget- och kontrollutskottet.

I många berättelser pekas på de problem de höga reskostnaderna i Norden utgör för verksamheten vid de nordiska institutionerna.

Utskottet har noterat att Nordens folkliga akademi (*C 12/k:1*) genom att öka resestipendierna under 1986 har kunnat bredda rekryteringsunderlaget för institutionens kurser. Vid sidan av resestipendier har utskottet noterat en annan möjlighet att underlätta deltagandet i gemensamma nordiska evenemang, nämligen den princip som tillämpas av Nordiska amatörteaterrådet (*C 12/k:33*) och som innebär att alla deltagare betalar samma avgift oberoende av hemort. Då de höga resekostnaderna särskilt mellan Västnorden och övriga delar av Norden är ett direkt hinder för ökat samarbete, anser utskottet att ministerrådet med berörda institutioner på kulturområdet bör initiera till en diskussion om möjligheterna att i större utsträckning tillämpa ett sådant system att alla deltagare i lika hög grad belastas av kostnader för deltagande i gemensamma arrangemang.

Utskottet konstaterar med tillfredsställelse att arbetet för att utvidga Nordiska journalistkursens (*C 12/k:2*) verksamhet till helårsdrift har kunnat slutföras under 1986, och att institutionen sedan februari detta år arbetar enligt ett nytt verksamhetsprogram. Utskottet anser att de åtgärder som har vidtagits förbättrar förutsättningarna för gemensam nordisk vidareutbildning av journalister, och även ger bättre möjligheter att informera journalisterna om det nordiska samarbetet.

Nordiska institutet för folkdiktning (*C 12/k:8*) pekar på de problem institutionen har beträffande finansieringen av tryckningen av de publikationer som institutionen utger. Utskottet antar att publikationsverksamheten kan vara ett problem även för andra små institutioner. Utskottet konstaterar att det vid Nordiska rådets och Nordiska ministerrådets sekretariat finns särskilda publikationsenheter, och att dessa har ett nära samarbete kring utgivningen av publikationer. Utskottet anser att möjligheterna att indra de nordiska institutionerna i detta publikationssamarbete närmare bör övervägas i syfte att effektivisera verksamheten och bredda utbudet av publikationer.

Nordiska samarbetskommittén för internationell politik, inkl konflikt- och fredsforskning (*C 12/k:15*) redogör i sin berättelse för de åtgärder som institutionen har vidtagit, bl. a. har flera seminarier arrangerats, för att i enlighet med en rekommendation från kulturutskottet nå nya grupper med kommitténs verksamhet. Utskottet uttalar tillfredsställelse över det sätt på vilket verksamheten vid institutionen har utvecklats.

Vid utbyggnaden av kultursamarbetet mellan Grönland och övriga delar av Norden har en viktig utgångspunkt för utskottet varit att kontakterna bör bygga på grönländska intressen och önskemål. Kulturutskottet besök-

te första gången Grönland 1981 och detta besök resulterade i att Nordiska rådet vid sessionen 1982 uppmanade ministerrådet att lägga fram förslag om en utveckling av kulturförbindelserna mellan Grönland och övriga delar av Norden. Detta initiativ från utskottets sida kom senare att leda till att ministerrådet fattade beslut om att upprätta ett Nordens institut i Grönland (C 12/k:28). I anslutning till sitt möte på Grönland den 10–14 augusti 1987 besökte kulturutskottet institutet, som upprättades den 1 januari 1986 och invigdes den 10 september 1987. Mot bakgrund av strävandena att kontinuerligt bygga ut det nordiska kultursamarbetet var det med stor glädje utskottet kunde konstatera att institutet stod redo att inleda verksamheten. Den stora satsningen på en nordisk kulturvecka på flera orter i Grönland, i anslutning till öppningen av institutet, utgör enligt utskottet en god bas för institutets fortsatta verksamhet. Utskottet finner det naturligt att institutet i den framtida verksamheten även beaktar den brobyggargroll i Norden som Grönland har till befolkningen i andra polarområden.

I anslutning till ovannämnda utskottsmöte besökte utskottet även kulturhuset i Qaqortoq, och den nordiska konstnärateljé som finns inrymd där. Ateljén ingår i det nät av gästateljéer som administreras av Nordiskt konstcentrum (C 12/k:25). Vid sidan av den betydelse dessa gästateljéer har för konstnärerna och deras arbetsmöjligheter, gav besöket ytterligare belägg för den stora betydelse verksamheten har för det lokala kulturlivet. Utskottet uttalar sitt stöd för konstcentrets strävanden att ytterligare bygga ut nätverket av nordiska gästateljéer.

Utskottet konstaterar att berättelsen från Nordiska konstförbundet (C 12/k:34) inte innehåller någon redogörelse för förbundets egentliga verksamhet, utan endast rapporter från de nationella sektionerna. Utskottet förutsätter att förbundet i nästa berättelse, särskilt som förbundet över en fast post på den nordiska budgeten får bidrag för gemensamma aktiviteter, återgår till den gamla formen av rapportering och avger berättelse över den gemensamma verksamheten.

Skandinavisk förening i Rom (C 12/k:35) har genom beslut av Nordiska ministerrådet om en väsentlig förhöjning av bidraget till föreningen garanterats fortsatt verksamhet. Nya stadgar för föreningen har även utarbetats, och dessa ger utövande konstnärer på alla konstområden tillgång till föreningens lokaler. Då berättelse över verksamheten under 1986 har avgivits kan rapporteringen från föreningen nu anses vara tillfredsställande.

Med hänvisning vad som ovan anförts föreslår kulturutskottet,
att Nordiska rådet lägger de till kulturutskottet hänvisade berättel-
serna till handlingarna.

Åbo den 10 november 1987

Gunnar Björk (c)

Haakon Blankenborg (A)

Eiður Guðnason (A.)

Thea Knutzen (H)

Förman

Jacob Lindenskov (Jvfl)

Eeva-Liisa Moilanen (Skl)

Kjeld Rahbæk Møller (SF)

Barbro Nilsson (s)

Berit Oscarsson (s)

Saara-Maria Paakkinen (Sdp)

Robert Pedersen (S)

Hans Petersson (fp)

Heikki Riihijärvi (Smp)

Otto Steenholdt (At)

Anders Talleraas (H)

Kåre Øvregard (A)

Berättelser**inom kulturutskottets verksamhetsområde 1986****Innehåll***C 12/k:*

1	Nordens folkliga akademi	2477
2	Nordiska journalistkursen	2481
3	Nordiska språksekretariatet	2484
4	Nordiska språk- och informationscentret	2488
5	Nordiska högskolan för hushållsvetenskap (NHH)	2497
6	Nordiskt kollegium för marinbiologi (NKMB)	2499
7	Nordiska institutet för teoretisk atomfysik (NORDITA)	2502
8	Nordiska institutet för folkdiktning (NIF)	2507
9	Nordiska institutet för sjö rätt	2511
10	Nordiska geoexkursioner till Island	2515
11	Nordiskt kollegium för ekologi	2517
12	Centralinstitutet för nordisk asienforskning (CINA)	2521
13	Nordiskt kollegium för fysisk oceanografi	2523
14	Nordiska samarbetskommittén för arktisk medicinsk forskning (NoSAMF)	2526
15	Nordiska samarbetskommittén för internationell politik, inklu- sive konflikt- och fredsforskning (NORDSAM)	2532
16	Nordiska samarbetsorganet för vetenskaplig information (NORDINFO)	2536
17	Nordiskt vulkanologiskt institut	2541
18	Nordiska samarbetskommittén för acceleratorbaserad forsk- ning (NOAC)	2546
19	Nordiskt samarbete inom massmediaforskning (NORDICOM)	2551
20	Nordiska institutet för samhällsplanering (NORDPLAN)	2554
21	Nordens Hus i Reykjavík	2560
22	Nordiska teaterkommittén	2565
23	NOMUS (Nämnden för nordiskt musiksamarbete)	2573
24	Nordiskt samiskt institut	2577
25	Nordiskt konstcentrum	2594
26	Nordens Hus på Färöarna	2600
27	Nordens institut på Åland	2603
28	Nordens institut i Grönland (NAPA)	2609
29	Nordisk federation för medicinsk undervisning	2613
30	Nordiska sommaruniversitetet (NSU)	2617
31	Nordiska samfundet för Latinamerika-forskning (NOSALF)	2623
32	Nordiska kommittén för öststatsforskning	2627
33	Nordiska amatörteaterrådet (NAR)	2629
34	Nordiska konstförbundet (NKF)	2635
35	Skandinavisk förening i Rom	2641
36	Nordkalottmuseet	2643

Nordens folkliga akademi

Verksamhetsberättelse 1986

Namn och adress

Nordens folkliga akademi
Box 1001
S-442 25 Kungälv
Tel.: 0303/141 92

1. Institutionens uppgift

Nordens folkliga akademi begyndte sin virksomhed 1986 og har siden 1977 været en permanent institution.

Nordens folkliga akademi lejer lokaler for sin virksomhed ved Nordiska Folkhögskolan i Kungälv.

Ifølge sine vedtægter skal akademiet være et centrum for studier af spørgsmål, som er væsentlige for udvikling og fornyelse i folkeoplysning og voksenundervisning i Norden.

Dette arbejde udføres primært gennem etablering af kurser og konferencer for lærere og ledere i folkehøjskoler og studieorganisationer, for bibliotekarer og forskere inden for feltet, men aktiviteterne er principielt åbne for alle. I mange tilfælde samarbejdes med enkeltpersoner, organisationer eller institutioner, som på nordisk plan arbejder med folkeoplysning.

NFA fungerer som sekretariat for Nordisk folkehøjskoleråd og som kontaktorgan for folkeoplysningsorganisationerne i de enkelte nordiske lande. Herudover deltager NFA aktivt i projektprogrammer angående voksenundervisning, som administreres af Kultursekretariatet.

Endelig redigeres og udgives "Nordisk tidskrift för folkbildning og vuxenundervisning" ligesom NFA i øget omfang er hjemsted for forsknings- og dokumentationsopgaver.

2. Organisationsbeskrivelse

Akademiets styre vælges af Nordisk Ministerråd. Den består af to repræsentanter fra Danmark, Finland, Norge og Sverige, en fra Island og en fra akademiets personale.

Styrelsens medlemmer er fra 1. januar 1986:

Afdelingschef Olavi Alkio (F)

Biblioteksassistent Inger Blixth (P.-repr.)

Afdelingschef Reynir G. Karlsson (I)

Folkehøjskolelærer Margret Kihlén (S)
 Lærer Gunhild Langebeck (N)
 Undervisningsdirektør K.E. Larsen (D)
 Generalsekretær Ole Ormseth (N) – formand
 Højskolelærer Grethe Rostbøl (D)
 Ombudsman Mauritz Sköld (S)
 Generalsekretær Timo Toiviainen (F)

3. Virksomheden 1986

3.1 Økonomisk oversigt

Inkomster	budget	bokslut	Utgifter	budget	bokslut
Anslag	3 709 000	3 709 000	Løner	1 847 000	2 178 260
Aut løneøk. n.		309 499	Övr. kostn.	1 912 000	2 038 210
Egna intäkter		37 200	(härav proj.)	(650 000)	(661 800)
Räntor	50 000	103 046			
Summa	3 759 000	4 158 745		3 759 000	4 216 480

3.2 Beskrivelse af virksomheden

Kursus- og konferencevirksomhed

I 1986 gennemførte akademiet 19 kurser og konferencer. En del af disse blev gennemført i samarbejde med organisationer og institutioner inden for nordisk folkeoplysningsarbejde.

Deltagerantallet var 558 på i alt 1873 deltagerdøgn. Det er en mindre stigning i forhold til foregående år.

Af det totale deltagerantal kom 18 % fra Danmark, 16 % fra Finland, 3 % fra Island, 20 % fra Norge og 42 % fra Sverige. Af disse kom 24 % fra oplysningsforbund og 36 % fra folkehøjskoler.

Herudover har akademiet været formidlende instans i en række nordiske konferencer og møder.

De øgede rejsestipendier i 1986 er en vigtig årsag til det stigende deltagerantal – ikke mindst fra Færøerne og Island. Der har været særlig stor tilslutning til kurser med etiske og antropologiske emner samt til kunst/kulturelle temaer.

Et antal kursus- og konferencerapporter er udgivet i årets løb.

Formidlingsvirksomhed

Udover de muligheder, som akademiet har som nordisk mødested, udnytter nordiske folkeoplyser og andre nordisk engagerede i stigende grad akademiet som formidlende og konsultativ ressource. Det gælder rådgivning i forbindelse med studierejser og udvekslinger, og det gælder oplysninger i almindelighed om nordiske forhold. Desuden er akademiets bibliotek og bibliotekspersonale en væsentlig formidlingsinstans for forskere og stipendiater.

Idé- och handlingsprogram

I förbindelse med utvecklingen af en handlingsplan för det framtida kultursamarbejde i Norden (medlemsförslag ved Nordisk Råd 34. session 1986) har Nordens folkliga akademi udarbejdet egen "idé- og handlings-program".

Her beskrives udfordringerne til det framtida kultursamarbejde i Norden og folkepølsningens rolle heri i almindelighed. Dernæst skildres akademiets opkomst og vækst gennem 20 år og de udfordringer, som akademiet har i de kommende år i udviklingen og fornyelsen af nordisk folkepølsning.

Bibliotek

Biblioteket, som betjener både Nordiska Folkhögskolan og Nordens folkliga akademi, har i 1986 indkøbt 716 bind og modtaget 192 som gave ialt 908 bind.

Pr. 31.12.86 var bibliotekets samlede materialbestand 23 682 bind. Tidsskrifter i abonnement var 219 – 136 almene og 83 pædagogiske tidsskrifter. Gennem biblioteket abonnerer institutionerne på 24 aviser.

Antal registrerede udlån var 5 772. Lån til og fra andre biblioteker beløb sig til 60. I forbindelse med kurser har biblioteket sammensat 23 udstillinger og skrevet 14 litteraturlister.

I "Nordisk tidsskrift för folkbildning och vuxenundervisning" redigerer biblioteket "Bokuppslaget", som i 1986 bragte 72 anmeldelser af relevant litteratur.

Nordisk tidsskrift för folkbildning och vuxenundervisning

Under utgivningsåret 1986 utkom fyra nummer av tidsskriften. Av dessa var två specialnummer; nr 2/86 behandlade latinamerikansk vuxenutbildning och nr 3/86 har en längre helhet om kognitiv pedagogik.

En viss förskjutning beträffande tidsskriftens innehåll har skett. Från att tidigare ha stått relativt oberoende av akademiens övriga verksamhet, har man nu försökt närma sig kurs- och seminarieverksamheten och strävat att göra NFTV till en mera integrerad del av akademien.

Den tryckta upplagan har varit drygt 2 000 exemplar. Ca 1 000 har distribuerats via posten som prenumerationer – de övriga har använts vid kurser, seminarier och konferenser samt för speciella grupper av mottagare.

Tidsskriftens språk har såsom tidigare varit danska, norska, svenska och finska, på så sätt har de tre skandinaviska språken använts parallellt och att större delen av innehållet har varit tillgängligt även på finska.

Nordiska folkhögskolerådet

Nordiska folkhögskolerådet har under 1986 arbetat intensivt med att medverka till utbyte och idédebatt mellan folkhögskolorna i Norden. Ett

idé- och handlingsprogram har skisserats för rådets arbete. Frågor om elevstöd, utväxling av elever och lärare och andra åtgärder som underlättar praktiskt nordiskt utbyte har också arbetats med.

Den traditionella majkonferensen hade detta år temat "Hur blir man en bra folkhögskollärare?". I samarbete med akademien har en del ytterligare kurser genomförts.

Inom rådets internationella kommitté har en del arbete ägnats åt mottagande av studiebesök och produktion av material (medel från Workshop '83), planering av kommande workshops och utvecklingen av ett nätverk för "Folk Development Colleges" inom International Council for Adult Education.

Akademien stöder rådets arbete genom att Jan-Erik Perneman är dess sekreterare och att en del av rådets administration sker vid akademien.

Kungälv den 8 maj 1987

Ole Ormseth
Styrelsens formand

Frederik Christensen
Rektor

Nordiska journalistkursen

Verksamhetsberättelse 1986

Namn och adress

Nordisk Journalistkursus
Vennelystparken
DK-8000 Århus C
Tlf. 06-13 62 33

1. Institutionens opgave

Nordisk Journalistkursus meddeler videreuddannelse for journalister i de nordiske lande. Uddannelsen har såvel et nordisk som et alment præg.

Kursusvirksomheden omfatter en tre-måneders videreuddannelse hvert år. Kurset er tilrettelagt som et seminar med forelæsninger, gruppearbejde, diskussioner og selvstudier. Undervisningsplanen omfatter fem hovedgrupper, nemlig politiske spørgsmål i de enkelte nordiske lande, fælles nordiske emner, international politik, massemedierne i Norden og dagsaktuelle problemer af samfundsmæssig karakter. Herudover gennemføres årlig specialkurser eller seminarer af kortere varighed, sædvanligvis en uge.

2. Organisation

Nordisk Journalistkursus ledes af en bestyrelse udnævnt af Nordisk Ministerråd. Den består af ni medlemmer plus fem suppleanter. Formand for bestyrelsen er chefredaktør Per Winther, Danmark, der sammen med næstformanden, ombudsmand C. H. Hernlund, Sverige, generalsekretær Eila Hyppönen, Finland, og chefredaktør Kjartan Rødland, Norge, udgør forretningsudvalget. Rektor for Nordisk Journalistkursus er afdelingsforstander Erik Reske-Nielsen, Danmarks Journalisthøjskole.

3. Virksomheden 1986

3.1 Økonomisk oversigt

Anslagspost	Overført från 1985	Budget	1986 Bokslut	Avvikelse
Løner	–	333	333	± 0
Varor och tjänster	–	285	300	–15
Projekt	39	590	587	+ 3
Summa	39	1 208	1 220	–12

3.2 Beskrivelse af virksomheden i 1986

Nordisk Journalistkursus gennemførte i 1986 foruden sit ordinære tre-måneders kursus 2 seminarer eller specialkurser begge i samarbejde med Den Journalistiske Efteruddannelse i Danmark.

Tre-måneders kurset fandt sted i perioden 1. februar–30. april og fulgte det hidtidige oplæg som et videreuddannelseskursus for journalister fra alle nordiske lande og med lærerkræfter hentet fra hele Norden.

I kurset deltog 18 journalister med gennemsnitsalder på 36 år og en gennemsnitsanciennitet på 10 år. Syv af kursusedtagerne kom fra Norge, fem fra Sverige, fire fra Finland, en fra Island og en fra Danmark. De var udtaget af Nordisk Journalistkursus' forretningsudvalg blandt i alt 62 ansøgere.

Undervisningsplanen var tilrettelagt af bestyrelse og kursusledelse. Emnekredsen "De nordiske lande" omfattede samtidshistorie og aktuelle politiske spørgsmål i Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige samt de selvstyrende områder Grønland, Færøerne og Åland. Hovedforelæserne her var professorerne H. P. Clausen og Gunnar Thorlund Jepsen, Danmark, chefredaktør Bo Stenström, Finland, professor Gylfi Gislason, Island, professor Henry Valen og programchef Reidar Hirsti, Norge, samt redaktør Gunnar Fredriksson, Sverige.

I "Fælles nordiske emner" indgik de nordiske sprog, nordiske samarbejdsorganisationer, Norden i europæisk og international politik, Norden i europæisk og international økonomi, arbejdsløshed og beskæftigelse i de nordiske lande, nordiske havområder og mindretal i Norden.

Emneområdet "Mediesituationen i de nordiske lande" havde som hovedelementer "Massemediernes frihed, ansvar og selvjustits" og "Kritisk/analytisk Journalistik".

Undervisningen i International Politik omfattede "Øst-Vest-forholdet", nordisk sikkerhedspolitik og "Nord-Syd. Dialog eller Konflikt".

Et led i kurset var som tidligere deltagelse i Nordisk Råds session i København, et ophold på Århus Universitets kursusejendom Sandbjerg Slot ved Sønderborg med besøg hos det danske mindretal i Flensburg, og en rejse til Vestberlin efter indbydelse fra den tyske forbundsregering. Endvidere deltog kursisterne efter indbydelse fra "Nordel" i et ugelangt

kursus om det nordiske elsamarbejde med rundrejse i Danmark, Norge, Sverige og Finland.

Nordisk Journalistkursus afholdt i 1986 to seminarer eller specialkurser begge i samarbejde med Den Journalistiske Efteruddannelse i Danmark.

Det ene, som blev afviklet den 21.–30. maj, omhandlede "Norden og De europæiske Fællesskaber" og indbefattede besøg ved EF's institutioner i Bruxelles og Luxembourg. I kurset deltog 20 journalister. Ti fra Danmark, to fra Finland, tre fra Norge og fem fra Sverige.

Det andet kursus havde "Det moderne Færøerne" som emne og fandt sted i Tórshavn i sidste uge af august. Ud over en alsidig belysning af færøsk økonomi, samfundsliv, kultur og politik omfattede programmet rundture på det meste af Færøerne. Kurset havde 17 deltagere. Otte fra Danmark, en fra Island, en fra Finland, tre fra Norge og to fra Sverige.

Arbejdet på at gennemføre en udvidelse af Nordisk Journalistkursus til helårsdrift under en fuldtidsledelse blev fortsat gennem 1986. Det førte til, at Nordisk Journalistkursus fra januar 1987 udvider sin virksomhed med bl. a. et fire-ugers kursus og kommer under ledelse af en heltidsansat rektor. Udviklingen er første fase i det program, bestyrelsen har opstillet.

4. Beslut

Bestyrelsen for Nordisk Journalistkursus fremsender hermed virksomhedsberetning for året 1986 til Nordisk Ministerråd.

Århus, den 5. maj 1987

Per Winther
Formand for bestyrelsen

Erik Reske-Nielsen
Rektor

Nordiska språksekretariatet

Verksamhetsberättelse 1986

1. Institusjonens oppgave

Nordisk språksekretariat ble opprettet i 1978 som et samarbeidsorgan for språknemndene i Norden og andre som arbeider med nordiske språkspørsmål. Ifølge instruksjonen skal sekretariatet arbeide for å bevare og styrke det språklige fellesskapet i Norden og for å fremme den nordiske språkforståelsen. Dette skal sekretariatet gjøre blant annet ved å være rådgivende og koordinerende organ i nordiske språkspørsmål, ta initiativ til forskningsprosjekter, følge grannespråksundervisningen på alle utdanningsnivåer, samarbeide med massemediene, medvirke ved ordboksprosjekter, gi ut skrifter og arrangere nordiske møter om språkspørsmål.

2. Organisasjon

Nordisk språksekretariat blir ledet av et styre på tolv personer som representerer samtlige språknemnder i Norden. Styret utpeker blant sine medlemmer et arbeidsutvalg med en representant fra Dansk Sprognævn, en fra Forskningscentralen för de inhemska språken i Finland, en fra Norsk språkråd og en fra Svenska språknämnden. Formannen i styret er samtidig formann i arbeidsutvalget. Sekretariatets fellesnordiske administrasjon er plassert ved Norsk språkråd i Oslo. I 1986 har sekretariatet hatt tre ansatte: en sekretariatssjef, en pedagogisk konsulent og en administrasjonssekretær.

Virksomheten 1986

3.1 Økonomisk oversikt

(Blir utfylt når regnskap foreligger fra Skattefogden i Oslo)

3.2 Beskrivelse av virksomheten

3.2.1 Møter og konferanser

Det årlige styremøtet i Nordisk språksekretariat ble holdt i Jyväskylä 11.–12. september i tilknytning til det 33. nordiske språkmøtet 12.–14. september. Hovedemnet for det nordiske språkmøtet var "Normeringen av det offentlige talespråket". Hovedinnleggene fra møtet vil bli publisert i "Språk i Norden 1987".

Arbeidsutvalget og de nordiske sekretærene i Dansk Sprognævn, Forskningscentralen för de inhemska språken i Finland, Norsk språkråd og Svenska språknämnden har hatt tre fellesmøter. Dessuten har det vært ett arbeidsutvalgsmøte og to sekretærmøter.

I 1986 har Språksekretariatet arrangert et kurs om grannespråksmetodikk for lærere på årstrinn 3 til 6 på Nordiska folkhögskolan i Kungälv 25.–27. august, og seminaret "Att förstå varandra i Sydnorden" på Schæffergården ved København 7.–9. november. Sekretariatet planlegger en konferanse om dansk-, norsk- og svenskundervisningen på Island, Færøyene og Grønland og en konferanse om nordisk tv-teksting.

Representanter for Språksekretariatet har som vanlig orientert om nordisk språksamarbeid og nordiske språkspørsmål ved møter, konferanser, kurs o. l. Sekretariatet samarbeider med morsmåslærernes og terminologisentralenes nordiske organer – Nordspråk og Nordterm – og deltar på deres fellesmøter.

3.2.2 *Skrifter*

I 1986 gav Nordisk språksekretariat ut disse skriftene: "Språk i Norden 1986", "De nordiske skriftspråkenes utvikling på 1800-tallet. Delrapport 3: Ideologier og språkstyring", "Att förstå varandra i Norden". Det siste er en revidert versjon av "Att tala nordiskt", men gir i tillegg praktiske råd om hvordan nordiske møter o. l. bør tilrettelegges for at kommunikasjonen skal bli best mulig.

Språksekretariatet har vært med på å utarbeide en innstilling til Nordisk ministerråd om "Nordiske språk i gymnas og yrkesutdanning" (utgitt i Nordisk ministerråds rapportserie 1986).

3.2.3 *Språknemndenes rådgiving*

Språksekretariatet har arbeidet videre med den undersøkelsen av språknemndenes telefonrådgiving som ble satt i gang i 1985. En foreløpig rapport om prosjektet er publisert i Språk i Norden 1986. Når materialet er ferdigbehandlet, vil det bli gitt ut en egen rapport om undersøkelsen i Språksekretariatets rapportserie.

3.2.4 *Grannespråksundervisningen*

Språksekretariatet har i 1986 planlagt og til dels gjennomført en spørreundersøkelse blant nordiske morsmåslærere om grannespråksundervisningen i den videregående skolen (gymnaset). Sekretariatets pedagogiske konsulent har besøkt skoler og lærerutdanningsinstitusjoner og orientert om grannespråksundervisningen. Konsulenten har også vært med på å utarbeide læremidler, metodiske veiledninger o. l. for grannespråksundervisningen.

3.2.5 *Nordisk lærebokpris*

Språksekretariatet har foreslått for Nordisk ministerråd at det bør opprettes en nordisk lærebokpris for å stimulere interessen for det nordiske stoffet i læremidlene. Sekretariatet har sagt seg villig til å administrere arbeidet med en slik pris.

3.2.6 *Uttalelser*

I 1986 har Språksekretariatet uttalt seg om Samekulturutvalgets utredning "Samisk kultur og utdanning", om nynorsk som språk i Norden, om forslag til ny studieplan for allmennlærerutdanningen i Norge, om forslag til fagplan i norsk med samfunnskunnskap for yrkesfaglige studieretninger, videregående kurs 1 og om organiseringen av Nordterm. Dessuten har sekretariatet uttalt seg om flere søknader til Nordisk kulturfond om støtte til ordboksprosjekter: dansk-finsk ordbok, finsk-dansk-finsk lommeordbok og dansk-islandsk ordbok, Nordisk terminologiordliste.

3.2.7 *Prioritering av ordboksprosjekter*

Språksekretariatet har satt opp denne prioriteringslista over internordiske ordboksprosjekter: 1 dansk-norsk, 2 svensk-dansk, 3 svensk-norsk, 4 dansk-finsk, 5 norsk-dansk.

3.2.8 *Frekvensbaserte ordlister*

Språksekretariatet har satt i gang et prøveprosjekt med sikte på å utarbeide små internordiske ordlister basert på frekvensundersøkelser. I 1986 ble det utarbeidet en dansk-svensk og en norsk-svensk prøveordliste.

3.2.9 *Forskningsprosjektet "Demokrati og språklig purisme"*

Sekretariatet har begynt arbeidet med et prøveprosjekt med tittelen "Demokrati og språklig purisme". Prosjektet vil undersøke om språk med en puristisk tradisjon (f. eks. finsk og islandsk) er lettere å forstå for samfunnsmedlemmene enn språk med en mer åpen holdning til fremmedord (f. eks. svensk).

3.2.10 *Samarbeidet med Nordiska språk- og informationscentret*

Representanter for Nordiska språk- og informationscentret i Helsingfors og Nordisk språksekretariat har hatt to samarbeidsmøter i 1986 der en har diskutert saker av felles interesse, bl. a. samarbeidsprosjektene "Att forstå varandra i Norden" (jf. punkt 3.2.2) og seminaret "Att forstå varandra i Synorden". Språksekretariatet har deltatt i en planleggingsgruppe for konferansen "Olje i språkmaskineriet", som Språk- og informationscentret arrangerte i Oslo 5.–8. desember.

3.2.11 *Den nordiske nyordsundersøkelsen*

De nordiske språknemndene registrerer nye ord og uttrykk som blir brukt i massemedier, faglitteratur o.l. I 1986 gav Svenska språknämnden ut "Nyord i svenskan från 40-tal till 80-tal". Tidligere har Norsk språkråd (1982) og Dansk Sprognævn (1984) gitt ut tilsvarende ordbøker. Dermed er dette nordiske prosjektet avsluttet. Språksekretariatet vil i 1987 ta opp spørsmålet om en videreføring av prosjektet.

3.2.12 *Språkspørsmål*

I samarbeid med språknemndene har Språksekretariatet også i 1986 behandlet språkspørsmål med sikte på å komme fram til fellesnordiske anbefalinger. Det gjelder for eksempel spørsmål om nordiske avløserord for engelske uttrykk, geografiske navn, tekniske skrivereregler og transkribering av fremmede alfabeter.

Bertil Molde
Formann

Ståle Løland
Sekretariatssjef

Nordiska språk- och informationscentret

Verksamhetsberättelse 1986

Namn och adress

Nordiska språk- och informationscentret
Hagnäsgatan 2
SF-00530 Helsingfors
Telefon 90-7061

1. Institutionens uppgift

Nordiska språk- och informationscentret skall i Finland i första hand främja undervisning i och kännedom om de övriga nordiska ländernas språk, kultur och samhällsförhållanden. I detta syfte skall centret öka utbudet av nordiskt stoff i undervisningen, effektivisera informationen om de nordiska länderna, upprätthålla ett bibliotek med relevant material, anordna språkkurser och seminarier samt utveckla tolknings- och översättningsverksamheten. Därutöver skall centret sprida kännedom om finska språket samt finländska kultur- och samhällsförhållanden i de övriga nordiska länderna.

2. Organisation

Centrets styrelse består av fem medlemmar, en för varje nordiskt land: *Danmark*: Lennart Holten, ordinarie, Lise Lotte Bisgaard, suppleant. *Finland*: Magnus Kull, ordförande, Lars Nyström, suppleant. *Island*: Erlingur Sigurðsson, ordinarie, Kristinn Johannesson, suppleant. *Norge*: Olav Nyhamar, vice ordförande, Tomas Øvergaard, suppleant. *Sverige*: Gunilla Hjorth, ordinarie, Britt Wilson-Lohse, suppleant.

Styrelsen har sammanträtt den 19 mars, den 29 april och den 24 september samt haft per capsulam möten den 24 oktober och den 26 november. Centrets personal består av sex tjänsteinnehavare varav en har halvtidstjänst. Centret har en finsk referensgrupp som bidrar till planeringen. Därtill har centret också en samnordisk referensgrupp för fortbildning av tolkar. Under år 1986 har referensgruppen utökats med en representant för kultursektorn.

3. Verksamheten 1986

Ekonomiskt utfall

Anslagspost	Överfört från 1985	Budget	Bokslut 1986	Avvikelse
Löner		572 000	644 537	+ 72 537
Varor och tjänster		140 000	137 419	- 2 581
Projekt		592 000	1 038 238	+446 238*
Summa		1 304 000	1 820 194	516 194

* Centret har fått stöd bl. a. via institutioner i domicillandet (totalsumman FIM 271 791,90) och kursavgifter (totalsumman FIM 192 800). Se bilaga Specificering av anslag år 1986. Det totala ekonomiska utfallet 1986 är ett överskott på 33 840,88, vilket balanseras mot underskottet 1985, varefter ett överskott på 19 824,43 överförs till 1987 för finansiering av tidigare beslutad och inledd verksamhet, projektet "Kjenn Finland - Kjenn ditt Norden", vilket har finansierats av Undervisningsministeriet i Finland (FIM 50 000), Kultur- og vitenskapsdepartementet i Norge (NOK 10 000) samt av Kirke- og undervisningsdepartementet i Norge (NOK 40 000).

3.2 Beskrivning av verksamheten

Kurs- och seminarieverksamheten har haft en framträdande plats i centrets arbete. Centret har även strävat efter att effektivera informationsverksamheten samt publiceringen av undervisningsmaterial med nordiskt stoff.

3.2.1 Informationsverksamhet

Information i Finland har förmedlats till olika målgrupper, t. ex. tjänstemän som deltar i nordiskt samarbete, svensk-, historie- och geografilärare.

Informationsbrev om centrets kursverksamhet har skickats förutom till de nationella ämbetsverken även till tjänstemanna- och vuxenutbildningsorganisationer.

Verksamheten riktad till svensklärare har bestått av informationsbrev (8 200 ex.) som distribuerats för svenskundervisningen i alla skolformer. Det första informationsbrevet gällde bl. a. centrets kurs- och seminarieverksamhet, det andra var sammanfattat under rubriken "Norge". Informationsverksamheten gällande finländska skolor har speciellt intensifierats av försöksverksamheten med norsk pedagogisk konsulent (se 3.2.6). Sveriges Ambassad i Finland har donerat och distribuerat i samarbete med centret 1 500 premieböcker (svensk skönlitteratur) till finskspråkiga gymnasister som uppmuntran för framgångsrika studier i svenska. Vid klass- och lärarbesök i centret har man informerat om kontaktmöjligheterna med det övriga Norden (se 3.2.3).

Centret har hållit tre presskonferenser. Den första (17.4.1986) skedde i samband med uppsatstävlingen (tema: Norden) som arrangerades i samarbete med Skolstyrelsen och Svenskläraryöreningen i Finland. I tävlingen deltog över 2 000 finskspråkiga gymnasister. Den andra presskonferensen (24.9.1986) gällde svenskans ställning som första språk i grundskolan. Vid den tredje presskonferensen diskuterades Nordiska språkkonventionen i

samband med seminariet om tolknings- och översättningsfrågor i Norden 10–12.11.1986.

Vid behov har centret givit utlåtan till Nordiska rådet och till nationella myndigheter. Speciellt i Finland har centret tagit språkpolitisk ställning till svenskan och deltagit i projektet "Undersökning om behovet av svenska i Finland" i samarbete med Jyväskylä universitet.

Gällande information utanför Finland har centret distribuerat ljudkassetten "Revesommer" till samtliga norska deltagare i NORDSPRÅK-konferensen 24–30.6.1986. Skärmutställningen Suomi-Finland fortsätter att turnera i Danmark och Sverige. Inom ramen för försöksprojektet med norsk pedagogisk konsulent har artiklar (6) publicerats i norska tidningar. Centret har också publicerat läromedelpaketet Kjenn Finland – Kjenn ditt Norden för norska vidaregående skolor och AV-centraler. Informationen mellan finska och norska skolmyndigheter och lärarorganisationer har förbättrats.

Publikationer

Läromedelsproduktion med nordiskt stoff

I samarbete med Nordiska rådets Finlands delegation och Pohjala-Norden, har centret börjat producera stordiaserien "Tunne Pohjolasi – Känn ditt Norden II" med texthäfte för lågstadiet i Finland.

Centret har producerat integrerat undervisningsmaterial för läroämnena svenska och finska som modersmål och som främmande språk, historia och geografi "Fredstemat i undervisningen" i samarbete med Pohjala Norden och Skolstyrelsen samt "Morgonsamlingstexter II" (tema: fred, ungdom, Finlands självständighet).

Centret har bidragit till förverkligandet av ljudbildserien "Island i sin klass" i samarbete med Föreningen Islandia och Statens AV-central.

Under år 1986 har centret arbetat med en diabildserie och ett faktablad över Färöarna.

Centret har bidragit till förverkligandet av läroboken "A-svenska för gymnasister" i samarbete med Skolstyrelsen, Kirjayhtymä, Svenska Finlands folkting, Svenska Kulturfonden och Svenskläraryöreningen i Finland.

Centret har bidragit till det danska pilotprojektet "NORDPÅ" i Finland.

Inom ramen för försöksverksamheten med norsk pedagogisk konsulent har centret publicerat ett läromedelpaket Kjenn Finland – Kjenn ditt Norden med nordiskt och finskt stoff för norska vidaregående skolor och AV-centraler.

Andra publikationer

Centret har varit representerat i arbetsgruppen som ansvarat för rapporten "Nordiske språk i gymnas og yrkesutdanning" (Nordisk ministerråd, København, 1986).

Centret har bidragit till publiceringen av bibliografin "Nordisk granspråkundervisning" i samarbete med Informationscentret för språkundervisning och Nordiska språksekretariatet.

Centrets löpande rapportserie: 17–19.

3.2.2 Seminarie- och kursverksamhet

Centret har arrangerat 6 seminarier, av vilka 3 varit förlagda till Finland, 1 till Danmark, 1 till Norge och 1 till Sverige. Vidare har 15 kurser anordnats, varav 8 i Finland, 5 i Sverige, 1 i Danmark och 1 i Norge. Sammanlagda deltagarantalet i seminarierna har varit 511, och i kurserna 358.

Seminarier

De sex seminarier som arrangerats har genomförts i samarbete med Hanaholmens kulturcentrum, Svenska institutet, Nordiska språksekretariatet, Pohjola-Norden, Nordiska rådets Finlandsdelegation, Fondet för dansk-norsk samarbete, Sentret for språkpedagogikk (Oslo universitet) och Finska folkhögskolan i Sverige.

Centralt på granspråksseminarierna har varit lokalt stoff och nordiskt skolsamarbete (läger-, vän-, ASPRO-skolor), Haparanda 11–13.4.1986 och nordisk språkförståelse samt nordiskt stoff, Schaeffergården 7–9.11.1986. Problematiken gällande lägerskola diskuterades på Hanaholmen 24–26.11.1986.

Se närmare *Bilaga 1*.

Kursverksamheten

Kurserna har haft karaktären av fortbildnings-/språkkurser. Under år 1986 har centret inlett verksamhet med kurser i finska och börjat planera verksamhet med kurser i isländska. Centret har fäst uppmärksamhet vid den psykologiska problematik som uppstår, när t. ex. finnar och islänningar deltar i nordiskt samarbete. Samarbetspartner för sommarkursen i Finland har varit Nordens institut på Åland, för kurserna i Sverige Svenska institutet, Nordens folkliga akademi, Föreningen Blå Vägen, Föreningen Norden, Västerbotten, samt olika folkhögskolor. Kursen i Danmark har skett i samarbete med Fondet for dansk-norsk samarbete. Samarbetspart för kursen i Norge har varit Oslo universitets internationella sommarskola och Fondet for dansk-norsk samarbete. Medarrangörerna har stått för en del av kurskostnaderna. Därtill har centret fått intäkter från olika fonder och nationella ministerier.

Centret har också förmedlat finska deltagare till Svenska institutets internationella sommarkurser i svenska, och för Finlands del ombesörjt utlysning, ansökningsberedning, antagning samt beviljande av resebidrag i vissa fall.

Vidare har centret förmedlat finska deltagare till vinterkurser vid folkhögskolor i Sverige.

Se närmare *Bilaga 2*.

Fortbildningskurser

En lärarfortbildningskurs har anordnats i Sverige. Samarbetspart har varit Svenska institutet. Därtill har centret bidragit till sändelektorskursen 21–23.11.1986, Hasseludden, Sverige i samarbete med Samarbetsnämnden för den nordiska lektorsadministrationen, Svenska institutet.

För nordiska tolkar arrangerades två fortbildningskurser i Kungälv och i Helsingfors. Se närmare *Bilaga 2*.

Språkkurser

Språkkurserna har riktats till fyra olika målgrupper: tjänstemän, lärare, allmänheten och gymnasister. För tjänstemän har kurser hållits i Finland, Norge, Danmark och Sverige, för lärare i Norge och Danmark, för allmänheten i Finland och för gymnasister i Sverige. Se närmare *Bilaga 2*.

3.2.3 Föreläsningsverksamhet

Centrets direktör, utbildningschef, pedagogiske konsulent och bibliotekarie har deltagit i olika kurser och seminarier som centret och dess samarbetspartner (NORDSPRÅK, Pohjola-Norden, Finlands rundradio/personalutbildningen och universitet med svensklärarytbildning) har arrangerat, bl. a. i egenskap av föreläsare. Vidare har centret och dess bibliotek presenterats för olika besöksgrupper (t. ex. klass- och lärarbesök från Finland, Sverige och Norge).

3.2.4 Biblioteket

Nyanskaffning och utlån

Under år 1986 har till biblioteket anskaffats 328 böcker och 100 AV-enheter med speciell norsk inriktning. Bibliotekets mediebestånd vid årsskiftet är 2 630 böcker och 954 AV-enheter. 20 band har gallrats ut. Centret prenumererar på 119 nordiska tidskrifter och 9 dagstidningar. Utlåningen är 671 böcker och 704 AV-lån.

Information och annan verksamhet

En allt större del av bibliotekets regelbundna funktioner upptas av information om nordiska frågor. Förutom det sedvanliga anskaffandet av biblioteksmaterial deltar bibliotekarien i centrets informationsverksamhet och läromedelsproduktion. Bibliotekarien har därtill medverkat i nordiska och internationella arbetsgrupper på biblioteksområdet.

3.2.5 Utställningar

Centret har ordnat

- utställningen "Glimt fra Norge", en informativ utställning om det moderna Norge för skolor. Utställningen öppnades av ambassadör Kjell Colding, Norges Ambassad och pågick i Statens ämbetshus, Hagnäsgatan 2, Helsingfors 24.9–3.10.1986. Se 3.2.6.
- vandringsutställningen Suomi-Finland i Sverige och Danmark i samarbete med Suomi-talo/Finlandshuset och Finlands ambassad i Danmark.

3.2.6 Försöksverksamhet med pedagogisk konsulent

Centret har inlett en försöksverksamhet med norsk pedagogisk konsulent, 1.1–30.6.1986. Syftet med verksamheten år 1986 har varit att stärka den nordiska profilen vid centret, öka informationen om Norge i Finland och om Finland i Norge samt intensivt för de ömsesidiga kontakterna mellan skolor, lärare och myndigheter.

Vid planering av seminarier och kurser samt anskaffning av norskt informations- och biblioteksmaterial har den norske pedagogiske konsulenten varit sakkunnig.

I den pedagogiske konsulentens arbetsuppgifter har även ingått skolbesök (universitet och högskolor: 8, övriga skolformer: 12) med föreläsningar över språk, litteratur, geografi, ekonomi, etc. Därtill har han hållit en föreläsningsserie om 12 timmar för finska skolmyndigheter och lett en kurs i norska för finska tjänstemän (40 timmar) samt en tolk- och översättarkurs (8 timmar) i Helsingfors. Han har dessutom medverkat i centrets seminarier (2) och kurser (2). Reselektorsverksamheten har skett i samarbete med Norges ambassad och Pohjola-Norden.

En del av konsulentens informationsverksamhet utgör hans artiklar (5) i norska tidningar samt läromedelspaketet Kjenn Finland – Kjenn ditt Norden med nordiskt och finländskt stoff för norska vidaregående skolor och AV-centraler. Konsulenten har medverkat i planeringen av stordiorna och har författat lärarboken.

Pedagogiske konsulenten har även bistått bibliotekarien vid planläggningen av utställningen "Glimt fra Norge" 24.9–3.10.1986. Utställningen besöktes av 14 klasser (totalt 393 elever). Verksamheten med pedagogisk konsulent har utfallit med ytterst positiva resultat.

På grund av löneläget (t. ex. etableringstillägg, flyttningssättning, allmän lönenivå) har tjänstgöringen inneburit en markant ekonomisk förlust för pedagogiske konsulenten jämfört med den ordinarie tjänsten i hemlandet.

3.2.7 Fortbildning av nordiska tolkar

Referensgruppen för fortbildning av nordiska tolkar har haft två möten, där de nordiska tolkarnas grundutbildning, fortbildning, förutsättningar för nordisk tolkning samt Nordiska språkkonventionen diskuterats. På semi-

narier på Hanaholmen 10–12.11.1986 diskuterades bakgrunden till och följderna av Nordiska språkkonventionen ur arbetsgivarnas synvinkel. Seminariet i Oslo behandlade norsk olje- och energiterminologi. Se *Bilaga 1*.

Därtill har två fortbildningskurser för tolkar och översättare arrangerats. Se *Bilaga 2*.

4. Framtidsplaner 1987—

Centret strävar efter att intensivifiera informationen om Finland och att nå nya finländska målgrupper speciellt med tanke på nordiskt skolsamarbete inom försöksverksamheten med pedagogisk konsulent. Centret kommer att publicera nordiskt stoff för grannspråks- och grannlandsundervisningen. Inom kurs- och seminarieverksamheten kommer centret att fästa uppmärksamhet inte endast vid de centrala nordiska språken utan även vid den språkliga problematik som uppstår när t. ex. finnar och islänningar deltar i nordiskt samarbete. Centret kommer att uppmärksamma de förslag till åtgärder som poängteras i handlingsprogrammet för ökad språkförståelse, "Nordiske språk i gymnas og yrkesutdanning", "Att förstå varandra i Norden" samt i förverkligandet av Nordiska språkkonventionen.

Styrelsen för Nordiska språk- och informationscentret har den 25.3.1987 godkänt ovanstående verksamhetsberättelse, som härmed överlämnas till Nordiska ministerrådet.

Magnus Kull
Styrelsens ordförande

Marja-Liisa Karppinen
Direktör

*BILAGA 1***Seminarieverksamhet år 1986***1. Finlandssvenska-rikssvenska*

Tid	6–8.1.1986
Plats	Hanaholmens kulturcentrum, Hanaholmen
Samarbetspart	Svenska institutet
Målgrupp	Utlandslektorer, lärare, länskonsulenter, språkvårdare och språkforskare
Deltagarantal	109

2. Nordkalottområdet i grannspråksundervisningen

Tid	11–13.4.1986
Plats	Finska folkhögskolan, Haparanda
Samarbetspart	Finska folkhögskolan i Sverige
Målgrupp	Lärare, lärarutbildare samt personer som ansvarar för läromedel
Deltagarantal	68

3. Lägerskola – när, var, hur?

Tid	24–26.10
Plats	Hanaholmens kulturcentrum
Samarbetspart	Hanaholmen, Föreningen Norden/ Pohjola-Norden
Målgrupp	Lärare, tjänstemän, representanter för lägerskolföreningar, institutioner och organisationer på skolans område
Deltagarantal	110

4. Att förstå varandra i Sydorden

Tid	7–9.11.1986
Plats	Schæffergården
Samarbetspart	Nordiska språksekretariatet, Fondet for dansk-norsk samarbejde
Målgrupp	Lärare, lärarutbildare, -fortbildare samt representanter för vuxenutbildning
Deltagarantal	44

5. Seminarium om tolknings- och översättningsfrågor i Norden

Tid	10–12.11.1986
Plats	Hanaholmens kulturcentrum, Hanaholmen
Samarbetspart	Nordiska rådets delegation
Målgrupp	Tolkutbildare, tolkar och översättare
Deltagarantal	104

6. Olja i språkmaskineriet

Tid	5–7.12.1986
Plats	Oslo universitet, Blindern
Samarbetspart	Sentret for språkpedagogikk, Oslo universitet
Målgrupp	Tolkutbildare, översättare och tolkar
Deltagarantal	77

Kursverksamhet år 1986

Kurslag	Målgrupp	Plats	Tid	Samarbetspart	Deltagarantal	
1.	<i>Fortbildningskurser</i>					
1.1	Introduktionskurs kurs i nordisk tolkning	tolkar	Nordens folkliga akademi, Kungälv	20.25.1.1986	Nordens folkliga akademi	20
1.2	Norska	tolkar, översättare	Helsingfors	27.5.1986	Översättar- och tolkningsförbundet	20
1.3	Lärofortbildningskurs	finska svensk- lärare	Mora folkhög- skola	8-19.6.1986	Svenska institutet	25
2.	<i>Språkkurser</i>					
2.1	norska	lärare, tjänstemän	Lysebu	1-11.8.1986	Fondet for dansk- norsk samarbejde, Oslo universitet	22
2.2	danska	lärare, tjänstemän	Schæffergården	4-15.8.1986	Fondet for dansk- norsk samarbejde	20
2.3	norska	tjänstemän	Helsingfors	10-21.3.1986		26
2.4	svenska	tjänstemän	Åland	11-19.6.1986	Nordens institut på Åland	30
2.5	svenska	tjänstemän	Valla folkhög- skola	28.7-8.8.1986	Svenska institutet	38
2.6	svenska	tjänstemän	Helsingfors	1-12.9.1986		22
2.7	svenska	tjänstemän	Helsingfors	17-28.11.1986		24
2.8	finska	tjänstemän	Vindelns folk- högskola	8-12.9.1986 1-5.12.1986	Föreningen Blå Vägen Föreningen Norden, Västerbotten	5
2.9	svenska	gymnasister	Storumans folkhögskola	9.6-4.7.1986	Svenska institutet	36
2.10	svenska	allmänheten	Helsingfors	30-31.8.1986		25
2.11	svenska	allmänheten	Helsingfors	1-12.9.1986		23
2.12	svenska	allmänheten	Helsingfors	17-28.11.1986		22
						358

Nordiska högskolan för hushållsvetenskap (NHH)

Verksamhetsberättelse 1986

Namn och adress

Nordiska högskolan för hushållsvetenskap (NHH)
Kungsportsavenyn 32
S-411 36 GÖTEBORG

1. Institutionens uppgifter

NHH har till syfte att såsom en samnordisk institution anordna och främja undervisning och forskning inom hushållsvetenskap i Norden. Verksamheten bedrivs på nivå som motsvarar den vid universitet och högskolor i övrigt.

2. Organisation

NHH leds av en styrelse bestående av en medlem från vart och ett av de fem nordiska länderna samt en studeranderepresentant.

3. Verksamheter 1986

3.1 Ekonomiskt utfall

Budget	Bokslut	Överskott
<i>Styrelsen</i> 108 000 kr	108 752:73 kr	-752:73 kr
<i>Linjen för näringsterapi</i> 692 243 kr	672 317:51 kr	19 925:49 kr

3.2 Beskrivning av verksamheten

NHH bedriver undervisningsaktiviteter på tre linjer, *textillinjen* vid Chalmers tekniska högskola som med en tvåårig studietid leder till textil-ingenjörsexamen, *näringslinjen* vid universitetet i Oslo som omfattar 3 års studier utom för hushållslärare som får tillgodoräkna sig 1 termin för sina tidigare genomgångna studier, samt linjen för *näringsterapi* vid universitetet i Göteborg som omfattar 1 1/2 års studier.

I enlighet med NHH:s stadgar svarar det land där institutioner är belägna för utbildningens driftkostnader, förutom linjen för näringsterapi, som finansieras över den nordiska fasta kulturbudgeten.

Det för NHH:s verksamhet positiva beslutet om inrättandet av linjen för näringsterapi vid Göteborgs Universitet har stimulerat till ett utvecklingsarbete rörande en överbyggande utbildning för danska dietassistenter och svenska kliniska dietister (och för motsvarande utbildningar i övriga nordiska länder när de inrättas). Dessa utbildningar ger behörighet för tillträde till tredje terminen på linjen för näringsterapi som i sin tur ger den särskilda behörighet som krävs inom forskarutbildningen i klinisk näringslära.

NHH-styrelsen undersöker nu behovet av påbyggnadsutbildning i konsumentekonomi på högskolenivå för hushållslärare m. fl. NHH har bl. a. i början av 1986 anordnat en konferens om konsumentekonomisk utbildning, med deltagande av företrädare för myndigheter, organisationer och utbildningar inom konsumentområdet. Ämbetsmannakommittén har tilldelat NHH 60 000 DKK för utarbetande av beskrivning av konsumentekonomisk utbildning.

Under de senaste åren har ett närmare samarbete kommit till stånd mellan NHH och Nordiska samarbetskommittén för hushållsundervisning.

Högskolan följer även i övrigt olika utvecklingstendenser inom högskolans område och beaktar behovet av samnordiska utbildningsaktiviteter som ej kan anordnas på annat sätt än inom högskolans ram.

4. Beslut

Härmed överlämnas på NHH-styrelsens vägnar verksamhetsberättelsen för 1986. Beslut i ärendet har fattats vid NHH-styrelsens sammanträde i Oslo den 19 mars 1987.

Nordiskt kollegium för marinbiologi (NKMB)

Verksamhetsberättelse 1986

Navn og adresse

Nordisk kollegium for marinbiologi
c/o Forskningsleder Torgeir Bakke
Norsk institutt for vannforskning
Boks 333 Blindern
N-Oslo 3
Tel. (2)-23 52 80

1 Institusjonens oppgave

Nordisk Kollegium for Marinbiologi (NKMB) har til oppgave å fremme det internordiske marinbiologiske samarbeid bl. a. ved å planlegge, organisere, og/eller støtte kurser, konferanser og arbeidsmøter; utse nordiske utvekslingsstipendiater; og støtte studiereiser og planlegging av fellesnordiske forskningsoppgaver.

2. Organisasjon

Kollegiet består av inntil seks representanter for marinbiologiske institusjoner fra hvert av de nordiske land Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige. Medlemmene fra hvert land danner nasjonale seksjoner av Kollegiet. Kollegiets styre består av de nasjonale seksjoners formenn. Kollegiet har deltidsengasjert en generalsekretær.

3. Virksomhet 1986

3.1 Økonomisk utfall (NOK)

Anslagspost	budget 1986	bokslutt 1986	avvik
Styrelse	65 200	122 480	-57 280
Kontor	12 800	9 983	+ 2 817
Prosjekt	774 800	679 407	+95 393
Summa utgifter	852 800	811 870	+40 930 ²
Anslag	766 000	766 000	-
Tillatt anvendt overskudd ¹	249 000	249 000	-
Renteinntekter i 1986	0	10 345	+10 345
Summa inntekter	1 015 000	1 025 345	+10 345

¹ Følgende beløp av tidligere akkumulert overskudd er av NM tillatt brukt i 1986:
 Generell styrking av budsjettet kr. 87 000
 Kostnader for 1985, belastet i 1986 kr. 162 000
 Totalt kr. 249 000

² I tillegg til de bokførte utgifter for 1986 vil en del 1986-utgifter bli belastet regnskapet i 1987, til sammen 178 904.

3.2 Beskrivelse av virksomheten

Møter: Kollegiets styre har holdt ett møte 26–27 september ved Tvärminne Zoologiska Station, Finland. På møtet, som hadde utvidet deltakelse, ble Kollegiets fremtidsplaner i lys av omorganiseringen fastlagt for perioden 1988–1990.

Specialkurser: Kollegiet arrangerte et ca 2 uker langt spesialkurs ved følgende institusjoner:

Institut for økologi og genetik, Aarhus universitet, 20–31 juli, "Marine Protozoa". Kursledere var prof. T. Fenchel (Aarhus univ.), lektor Ø. Moestrup (Københavns univ.), dr. D. J. Patterson (Univ of Bristol, UK) og dr. F. Rassoulzadegan (Villefrance-sur-Mer, Frankrike). 14 deltakere (DK 7, SF 2, N 2, S 3).

Husö Biologiska Station, Åbo Akademi, 17–29 august, "Biotiske interaksjoner i skärgårdens grunda ekosystem". Kursledere var FD E. Bonsdorff og FD O. Rönnberg (Åbo Akad.), prof. I. Wallentinus (Göteborgs univ.), prof. W. G. Nelson (Florida), og prof. K. Reise (Sylt, Vesttyskland). 9 deltakere (DK 2, SF 2, N 3, S 2).

Biologisk stasjon Drøbak og Marin Forskningsstasjon Solbergstrand, 16–27 juni. "Bruk av store modellsamfunn (mesokosmos) ved studier av sublittoral bløtbunn". Kursledere var stipendiat P. Wasmann, forsker J. A. Berge, forsker M. Schaanning (alle Oslo univ.), forskningsleder T. A. Berge, forsker M. Schaanning (alle Oslo univ.), forskningsleder T. Bakke (NIVA Oslo), Dr C. Martens (USA), prof. W. Smetacek (Bremerhaven), Dr P. Herrman (Kiel). 12 deltakere (DK 3, SF 3, N 3, S 2, UK 1).

Kristinebergs marinbiologiske station, 21 juli–2 august, "Marina evertebraters larvbiologi". Kursledere var prof. J.-O. Strömberg, dr L. Hern-

roth, lic. sci. I. Svane, FK F. Gröndahl (alle KMBS), og prof. F.-S. Chia (Edmonton, Canada). 10 deltakere (DK 3, N 2, S 4, UK 1).

Antallet kursdeltakere siden kollegiet startet kursvirksomheten i 1958 har vært 1 407 fordelt på i alt 122 kurs.

Utvekslingsstipendiater: Kollegiet har i løpet av året hatt følgende stipendiater:

København: cand. mag S. Nyhammer (N), 11/1–10/9, økologi hos copepoder.

København og Hirtshals: dr. stud. P. Tiselius (S), 1/1–31/5 og 1/12–31/12, fysiologi hos copepoder.

Odense: stud. L. Svårdh (S), 1/5–31/5, histologi og histopatologi hos blåskjell.

Husö: FK G. Ejdung (S), 6 mnd, predasjonsforhold på bløtbunn.

Tvärminne: B. Marcussen, 1 mnd, bakterieproduksjon.

Reykjavik: cand. real. K. Sjøtun (N), 1/1–31/8, biologi hos arter av *Laminaria*.

dr. stud. K. Janson og stud. B. Johannesson (S), 15/7–15/10, biologi hos *Littorina*.

Bergen: stud. sci. B. Visman (DK), 1/4–31/12, fysiologi hos blåskjell.

Oslo: stud. H. Pakkala (SF), 1/4–30/6, studier av bløtbunn.

Tromsø: FK F. Norrbin (S), 15/1–15/3, overvintring hos copepoder.

Göteborg: stud. E. Leskinen (SF), 1 mnd, bunnlevende kiselalger.

Kollegiet har til nå hatt 135 utvekslingsstipendiater ved nordiske institusjoner.

Øvrige aktiviteter:

Kollegiet innvilget økonomisk støtte til arrangement av workshop "Structure and function of the microphytobenthic community", arrangert av Baltic Marine Biologists Working Group 16 på Tvärminne, Finland, 5–14 september.

Kollegiet har forøvrig i 1986 innvilget støtte til studie- og kontakt- og planleggingsreiser innen Norden for til sammen 23 marinbiologiske studenter og forskere.

Undertegnede har utarbeidet virksomhetsberetningen for 1986 med fullmakt fra NKMBSs styre og på grunnlag av materiale oversendt fra de nasjonale seksjoner.

Oslo, 3 mai 1987

Torgeir Bakke
Generalsekretær

Nordiska institutet för teoretisk atomfysik (Nordita)*Verksamhetsberättelse 1986**Namn och adress*

Nordisk Institut for Teoretisk Atomfysik (Nordita)
 Blegdamsvej 17
 DK-2100 København Ø
 Tel. (01) 42 16 16

1. og 2. Organisation og virksomhed

Nordita blev oprettet i 1957. Institutionens formål er at fremme videnskabeligt samarbejde mellem de nordiske lande inden for den grundlæggende teoretiske atomfysik. Institutet skal drive forskning og uddannelse samt fremme forskningen ved samarbejde mellem de nordiske institutioner inden for området, f. eks. via udveksling af forskere, ved at arrangere og finansiere besøg af udenlandske gæsteforskere ved institutioner i Norden, og ved at anordne eller yde bidrag til symposier m. m.

Institutet modtager stipendiater fra de nordiske lande (i reglen for 2-års perioder) og udenlandske gæsteforskere. Kernen i Norditas virksomhed udgøres af den videnskabelige stab, seks fastansatte professorer + en adjungeret professor samt fire assisterende professorer (lektorer), som udnævnes for en begrænset tid.

Institutets virksomhed omfatter astrofysik, elementarpartikelfysik, faststoffysik og kernefysik.

3.1 Økonomisk oversigt

Anslagspost	overført fra 1985	budget	årsregnskab 1986	afvigelse
lønninger varer og tjenester projekter	1 054	8 646 1 719 3 262	7 590 1 895 4 802	+1 056 - 176 - 486
Ialt		13 627	14 287	
Indtægter renter øvrige			389 52	
Overførsel til 1987	255 928			

3.2 Beskrivelse af virksomheden

Det ledige professorat i elementarpartikelfysik efter J. Hamilton blev besat af P. Di Vecchia. M. Høgh Jensen og A. Wirzba tiltrådte stillinger som assistant professors i henholdsvis faststoffysik og kernefysik. A. R. Mackintosh afløste J. Hamilton som direktør.

I løbet af året havde Nordita korte besøg af et stort antal forskere. Af langtidsgæster opholdt 9 sig i København og 4 i de øvrige nordiske lande. Desuden foregik som altid en regelmæssig udveksling af forskere mellem Nordita og medlemslandene.

Ved udgangen af 1986 var der 18 stipendiater ved Nordita hvor de fortsatte deres uddannelse i teoretisk fysik.

Ved et symposium "Physics at Nordita" blev nordiske studenter informeret om aktiviteterne ved instituttet og om de sidste nye udviklinger inden for teoretisk fysik.

Herudover blev der afholdt 10 symposier ved Nordita, og til yderligere 9 i de nordiske lande blev der ydet økonomisk støtte. Udover symposier med direkte forbindelse til Norditas forskningsprogrammer blev der afholdt tværfaglige konferencer, som tiltrak mange deltagere, herunder et i København om visuelle informationsprocesser og et i Oslo om porøse medier. I samarbejde med Landau Institutet i Moskva blev der afholdt to konferencer i Göteborg og Leningrad med deltagelse af forskere fra en række lande, deriblandt fra USA. En sommerskole om den nyeste udvikling i teoretisk partikelfysik blev arrangeret for nordiske fysikstuderende.

I 1986 blev der foretaget store investeringer i EDB udstyr, hvilket satte Nordita i stand til effektivt at udnytte den nye VAX datamaskine på Niels Bohr Institutet hvoraf man har fået stillet en vis del af kapaciteten til rådighed. Denne udvikling af computerfaciliteterne blev delvis muliggjort ved overførsel af besparede beløb fra tidligere år.

Norditas styrelse pr. 31. december 1986:

Danmark	*A. R. Mackintosh (Direktør)
	*Aage Winther
	Jens Lindhard
	H. Smith
Finland	*Alpo Kallio (Formand)
	Christofer Cronström
	Pekka Jauho
Island	*Magnus Magnusson
Norge	*Haakon Olsen
	J. M. Hansteen
	Finn Ravndal

* medlem af forretningsudvalget

Sverige	*Bengt EY Svensson
	Arne Claesson
	Bengt Gustafsson
Nordita- medarb.	Per Hedegård
	*John Hertz
	Helle Kiilerich
sekretær	*Leo Nielsen

Styrelsemøder blev afholdt den 12. februar og 8. oktober. Derudover har Norditas forretningsudvalg afholdt møder den 23. januar, 12. februar, 6. maj, 21. august, 7. oktober og 2. december.

Norditas personale pr. 31. december 1986:

Direktør: Professor Allan Mackintosh

Videnskabelig:

professor	J. Hertz
professor	A. Luther
professor	B. Mottelson
professor	C. J. Pethick
professor	P. Di Vecchia
adj. prof.	J. Nørskov
lektor	M. Høgh Jensen
lektor	B. Jones
lektor	R. Svensson
lektor	A. Wirzba

Administrativ:

N. R. Nilsson, administrationschef
 H. Bergen
 H. Kiilerich
 L. Nordly
 E. Pedersen
 I. Søndergaard
 B. Thorup
 I. Wadil

Stipendiater

Nordita modtog 32 ansøgninger om stipendium for 1986/87. I 1986 har Nordita haft følgende stipendiater:

Danmark

L. Appel	1.9-31-12.86 A
P. Hedegård	1.1-31-12.86 F
P. Almstrøm Hansen	1.1-31-12.86 F

U. Gråe Jørgensen	1.1–31.12.86 A
M. L. Laursen	1.1–31.12.86 E
O. Holm Nielsen	1.1–31.08.86 F
J. Rammer	1.1–31.08.86 F
P. Sibani	1.1–31.08.86 F
M. Springborg	1.9–31.12.86 F

Finland

K. J. Donner	1.1–31.12.86 A
J. M. T. Louko	1.1–31.08.86 E
T. K. Lönnroth	1.8–31.12.86 K
K. J. Mursula	1.1–31.08.86 E
E. J. O. Nykänen	1.9–31.12.86 E
R. K. Ritala	1.1–31.07.86 F

Island

G. Björnsson	1.7–31.12.86 A
T. Jónsson	1.9–31.12.86 E

Norge

H. Knutsen	1.8–31.12.86 A
------------	----------------

Sverige

T. Bengtsson	1.1–31.12.86 K
M. Flensburg	1.9–31.12.86 E
J. Grundberg	1.9–31.12.86 E
M. Nylén	1.1–31.12.86 F
A. K. Tollstén	1.9–31.12.86 E
M. Ögren	1.11–31.12.86 E

A = Astrofysik

E = Elementarpartikelfysik

F = Faststoffysik

K = Kernefysik

Gæsteforskere

I 1986 har følgende forskere opholdt sig ved Nordita for en længere periode:

- B. Chakraborty, Bangalore
- A. D. Jackson, Stony Brook
- M. Einhorn, Michigan
- S. Xiang, Heifei
- S. K. Yang, Tokyo
- E. Ormand, Michigan
- A. Shelankov, Leningrad
- H. Skriver, København

K. Arnason, Reykjavik

B. Jakobsson, Lund

Til længere besøg ved andre nordiske institutioner var indbudt:

R. F. Stein, Michigan København, Oslo, Stockholm

J. D. Talman, W. Ontario Oslo

R. Janev, Beograd Stockholm

T. De Grand, Boulder Lund, Helsinki, København

Symposier

Dynamics of atoms in low symmetry, februar

Frontiers in condensed matter physics, marts

Talkshop on cosmology and galaxy formation, maj

Nordita – Landau Institute seminar in field theory, juni

Fundamental problems in semiconductor systems, august

Nordita-DIKU conference on Vision, august

Summerschool in High Energy Physics, august

Ultrahot astrophysical plasmas, oktober

Condensed matter physics, Nordita-Landau meeting, oktober

Workshop on "Relativistic Effects in Nuclei", november

Symposium on Physics at Nordita, oktober/november

Publikationer

Der er i 1986 udkommet 27 videnskabelige afhandlinger i serien Nordita preprints. Hertil kommer en række artikler der ikke er indgået i preprintserien men publiceret direkte i tidsskrifter samt artikler udarbejdet i samarbejde med forskere fra andre institutioner.

En fuldstændig oversigt over den videnskabelige aktivitet vil blive publiceret i Norditas virksomhedsberetning for 1986.

A. Kallio

Styrelsens Formand

A. R. Mackintosh

Direktør

Nordiska institutet för folkdiktning (NIF)

Verksamhetsberättelse 1986

Namn och adress

Nordiska institutet för folkdiktning (NIF)
Fennicum, Henriksgatan 3
SF-20500 Åbo 50
tel 921-262 06

1. Institutets uppgift

Nordiska Institutet för Folkdiktning (NIF) grundades 1959 och är sedan 1972 placerat i Åbo.

Institutets verksamhetsområde är nordisk folktradition, särskilt folklig dikt, tro och sed.

Institutets uppgift är att främja och samordna traditionsvetenskaplig forskning, utbildning, insamling och arkivering i Norden. Institutet skall dessutom efter förmåga förmedla information om nordiskt stoff till forskare och institutioner i och utanför Norden. Verksamheten omfattar nordiska traditionsvetenskapliga projekt, konferenser och publikationer. Detta innebär att institutet fångar upp projektidéer, bildar nordiska forskargrupper för aktuella forskningsuppgifter, samt bidrar till projektplanering och startandet av nya projekt inom sitt verksamhetsområde. Institutets informations- och publikationsverksamhet riktar sig såväl till nordiska som internationella forskare, traditionsarkiv och forskningsenheter inom universitetsvärlden.

2. Organisation

Institutet leds av en styrelse och en föreståndare.

Styrelsen har inseeende över institutets alla angelägenheter, fastställer riktlinjer för institutets verksamhet, ansvarar för institutets ekonomiska förvaltning och avger årligen institutets verksamhetsberättelse och framställning om anslag till institutet.

Styrelsen består av två medlemmar från vart och ett av länderna Danmark, Finland, Norge och Sverige samt en medlem från Island. Dessutom väljer personalen en representant till styrelsen. Styrelsens medlemmar

förordnas av Nordiska ministerrådet för en period av tre år i sänder. För varje styrelsemedlem förordnas en suppleant. Styrelsen utser inom sig ordförande och viceordförande.

Föreståndaren utövar den omedelbara ledningen av institutets verksamhet. Det åligger föreståndaren att enligt styrelsens riktlinjer ansvara för institutets forskningsprogram, svara för kontakt och samverka med berörda forsknings- och utbildningsinstitutioner i Norden och för institutets internationella kontakter, verkställa styrelsens beslut samt leda och fördela arbetet för institutets övriga personal. Vid sidan av de administrativa uppgifterna bedriver föreståndaren egen traditionsvetenskaplig forskning. Föreståndaren förordnas av Nordiska ministerrådet efter förslag av styrelsen för en period av fyra år i sänder. Övrig personal anställs av styrelsen.

Nordiska institutet för folkdiktning

3.1 Ekonomiskt utfall

Anslagspost	Överfört från 1985	Budget	1986 Bokslut	Avvikelse
Löner	–	546 000	589 523:55	
	lönekom- pensation	43 382		
Varor och tjänster		164 930	165 269:77	
Projekt		336 070	337 236:85	
		1 047 000		
SUMMA		43 382		
		1 090 382	1 091 930:17	
Bokförsäljning		1 397:67		
Räntor		34:45		
Kassarabatter		109:10		
		1 091 923:22		– 6:95

3.2 Verksamheten 1986

Institutets informationsbulletin NIF Newsletter har utkommit med 3 nummer, av vilka 2–3/1986 var ett dubbelnummer (ett specialnummer om NIF's projekt i folkrepubliken Kina).

Ett provnummer av NIF Data (en ny bulletin med datalogiskt innehåll på skandinaviska språk) distribuerades i februari och det första ordinarie numret 1/1986 utkom i december.

En volym med 8 artiklar kring "Folkloristic Studies on Meaning" utkom i Arv, Scandianvian Yearbook of Folklore 40. Boken redigerades och introduktionen författades av Lauri Honko. Bland böcker i redigeringsarbetets sista fas kan nämnas "Folklorens betydelse" som utges genom Norstedts förlag redigerad av Bengt af Klintberg, "Folklore och litteratur" som utges av Carlssons förlag redigerad av Ebbe Schön samt "Kalevala ja maailman eepokset" som publiceras av Kalevalaseura/Suomalaisen kirjallisuuden seura redigerad av Lauri Honko.

NIF's omfattande publikationsverksamhet har krävt ökad textbehandlingskapacitet eftersom alla arbeten numera produceras på disketter och erbjuds tryckerier i korrekturläst form. En maskinskrivarejänst grundades under året med medel från projektbudgeten. Det största problemet är emellertid finansieringen av böckernas tryckning. NIF har inte på länge kunnat budgetera för tryckningskostnader utan har varit tvungen att "sälja" arbeten åt andra förläggare. Kommersiella förläggare är dock inte villiga att publicera böcker som är skrivna t.ex. på tre skandinaviska språk. Att stödåtgärder inte finns för dylika fall, är en klar brist i det nordiska forskningssamarbetet (t.ex. Nordisk Kulturfond har under 1986 två gånger gett avslag, då förläggare för NIF's verk sökt bidrag). Detta har medfört ett behov för NIF att äska för en aktivitetsökning på 100 000 FIM för 1988 för publikationskostnader.

Inom konferensverksamheten var NIF's 4:de Folkloristiska arkiv- och dokumentationskonferens i Bergen i september den viktigaste händelsen. Temat var "Folklorens värn" (se rapport i NIF Newsletter 4/1986). Det återspeglar NIF's engagemang i Unesco's program för "Safeguarding Folklore".

Det kan nämnas att samarbetet med Unescos Section of Non-Physical Heritage och Copyright Division har intensifierats under årets lopp. I mars lämnade institutet på Unescos begäran ett utlåtande om folklorens allmänna typologi för internationellt bruk.

Inom projektverksamheten inleddes det treåriga projektet "NTAI-databas och andra nordiska tillämpningar av ADB på traditionsmaterial". En ny informationsbulletin NIF Data ingår i projektet. Ett annat nytt projekt är "Folklorens värn" där en nordisk arbetsgrupp har undersökt möjligheter att finansiera projekt i utvecklingsländer. I april ordnade en finländsk projektgrupp tillsammans med kinesiska folklorister ett seminarium i dokumentationsteknik vid studiet av folklitteratur i Nanning, Guangxi, och gjorde fältarbete bland dong-folket i Sanjiang. Projektet resulterade i ett värdefullt primärmaterial och kommer att leda till åtminstone tre publikationer (se rapport i NIF Newsletter 2-3/1986). I slutet av året bildades en samnordisk projektgrupp för "Folkloristisk drömforskning".

Bland tidigare projekt numera i slutfas kan nämnas "Tradition och kulturell identitet" och "Traditionsvetenskaplig kvinnoforskning", vilkas publikationer väntas under 1987. NIF's ytterst begränsade projektmedel gör det svårt att klara samtidigt färdiga projektpublikationer och införandet av nya projekt. Det är därför som det äskas för 1988 sammanlagt 55 000 FIM för två projekt, det ovannämnda "Drömforskning" och ett annat "Folklore och turism", som enligt planerna är de viktigaste projekten under 1988-89.

I september utsåg Nordiska ministerrådet institutföreståndaren Honko till ordförande i organisationskommittén för CINA. Kommittén bör ge ett förslag angående övergången till delvis nya arbetsformer vid detta nordiska institut.

Styrelsen för Nordiska institutet för folkdiktning överlämnar härmed verksamhetsberättelsen för år 1986.

Åbo den 9 maj 1987

Bente Gullveig Alver
Styrelsens ordförande

Lauri Honko
Institutföreståndare

Nordiska institutet för sjö rätt

Verksamhetsberättelse 1986

Navn og adresse

Nordisk Institutt for Sjørett
Karl Johansgate 47
N-Oslo 1
Tel. 42 90 10

1 Formål

Nordisk Institutt for Sjørett har til formål å fremme forskning og undervisning i de nordiske land i sjørett og alminnelig transportrett, olje- og gassrett og andre med sjøretten beslektede fagområder, bl. a. ved å koordinere forskning, arrangere kurs og seminarer, utdele stipend, opprettholde et fagbibliotek og drive informasjons- og publiseringsvirksomhet.

2 Organisasjon

Nordisk Institutt for Sjørett har administrativt status som et institutt under det juridiske fakultet ved Universitetet i Oslo. Instituttet er representert i fakultetsrådet, i komitéer og andre fakultets- og universitetsorganer. En del av instituttets lønns- og driftsutgifter dekkes av Universitetet i Oslo.

Instituttet har en egen Avdeling for Petroleumsrett som i fire-års perioden 1981–84 ble finansiert med bidrag direkte fra norske og utenlandske oljeselskaper som driver virksomhet på den norske kontinentalsokkel. 1985–87 finansieres Avdelingen av de samme selskaper via deres organisasjon NIFO (Norsk Industriforening For Oljeselskap).

3 Virksomheten i 1986

3.1 Økonomi

	Overført fra 1985	Budsjett 1986	Bokslutt 1986	Avvikelse
<i>Utgifter:</i>				
Lønn		1 159 000	1 163 700	-4 700
Driftsomkostn.				
Prosjekt	5 400	682 000	684 400	+3 000
Sum	5 400	1 841 000	1 848 100	-1 700

	Overført fra 1985	Budsjett 1986	Bokslutt 1986	Avvikelse
<i>Avd. for Petr. ret</i>				
<i>Utgifter</i>				
Lønn		590 000	574 609	+ 15 391*
Driftsomkostn.				
Prosjekt	595 185	351 000	336 884	+609 301
Sum	595 185	941 000	911 493	+624 692

* Grunnen til at lønnskostnadene ligger under det budsjetterte er at bibliotekarstillingen sto ubesatt i 6 måneder.

3.1.1 Gaver og bidrag

Også i 1986 er Instituttet blitt tilgodesett med SEK 10 000 fra Sveriges Ångfartygs Assurans Förening i Göteborg til bruk til stipendier i sjørett og petroleumsrett. Videre har Instituttet mottatt god økonomisk hjelp fra Anders Jahres Fond til vitenskapens fremme.

3.2 Beskrivelse av virksomheten

3.2.1 Undervisning

Det er avholdt tre måneders kurs både vår og høst i følgende emner:

1) Sjørett, 2) Petroleumsrett, 3) Kontrakter i petroleumsvirksomheten.

Undervisningen består av forelesninger, seminarer, gruppevirksomhet og oppgaveskrivning. I tillegg gis det en omfattende individuell veiledning fra Instituttets side. Instituttet legger adskillig vekt på å sette undervisningstilbudet inn i en praktisk ramme. Det arrangeres derfor ekskursjoner og seminarer for studentene til oljeselskaper, rederier, departementer, direktorater m. v.

Stipend/studier ved Instituttet: Nordisk Institutt for Sjørett er det eneste lærested i Norden for spesialstudier i sjørett og petroleumsrett. Instituttet deler hvert år ut stipendier til forskere og studenter som vil fordype seg i disse fagene. Av 62 stipendansøkninger (49 i sjørett og 13 i petroleumsrett) ble 31 innvilget. Stipendiene i petroleumsrett er ikke finansiert av nordiske midler, men dekkes over budsjettet til Avdeling for Petroleumsrett eller ved gaver. Stipendiene ble fordelt på følgende måte:

	Sverige	Finland	Danmark	Norge
Sjørett	12	5	5	1
Petroleumsrett	–	1	6	1
	12	6	11	2

12 nordiske studenter fulgte forelesningene i henholdsvis sjørett eller petroleumsrett for egen regning (de norske studentene ikke medregnet).

I 1986 hadde Instituttet 4 180 gjestedøgn. Tallet innbefatter besøk av såvel forskere som studenter:

3.2.2 Seminarvirksomhet

Instituttet har sett det som viktig å opprettholde en omfattende kontakt med praktikere som arbeider innenfor de samme områder som Instituttets forskere. Et viktig ledd i denne kontaktvirksomhet er de seminarer Instituttet avholder. Seminarene tjener også som videreutdanning for praktiskere og forskere i de nordiske land. I 1986 har Instituttet arrangert 7 såkalte "onsdagsseminarer" av to timers varighet. I tilknytning til onsdagsseminarene har det vært avholdt to dommerseminarer for nordiske dommere hvor nylig avsatte dommer av sjørettslig karakter blir presentert og diskutert. Ca 20 personer har deltatt ved hvert av de to dommerseminarene. I tillegg har Instituttets forskere og vitenskapelige assistenter holdt foredrag eller deltatt i en rekke seminarer i Norge og andre land.

Det 12. nordiske sjørettsseminar ble arrangert i Åbo, Finland i tiden 10.–12. sept. med 97 deltagere fra de nordiske land.

3.2.3 Forskning og publikasjoner

Innenfor Instituttets sentrale forskningsfelt har Instituttets forskere og vitenskapelige assistenter publisert 25 større og mindre artikler samt en bok på 370 sider som samtidig er en avhandling til den juridiske licentiatgrad. Ialt utgjør arbeidene ca. 1 625 sider. Videre forelå det ved årets utgang 16 arbeider i manuskript ferdig til publisering. Pr. 1. januar 1987 har Instituttet 20 igangværende forskningsarbeider – herunder Mobils Forskningsprogram hvor Instituttets medarbeidere deltar.

Mobils forskningsprogram ved Avdeling for Petroleumsrett

Instituttet har inngått en avtale med Mobil Exploration Norway Inc. om et omfattende forskningsprogram ved Avdeling for Petroleumsrett. Bidraget fra Mobil utgjør NOK 1.4 mill. i treårsperioden 1985–87/88. Programmet omfatter alle former for samarbeide mellom uavhengige oljeselskaper på kontinentalsokkelen. Tre forskere og en kontorfullmektig er direkte knyttet til programmet. Andre forskere arbeider med problemer i tilknytning til forskningsprogrammet.

Småskriftserien Marlus som redigeres fra Instituttet, har publisert 20 hefter i 1986.

3.2.4 Bibliotek

Instituttet har ett av verdens beste sjørettsbibliotek. Arbeidet med å etablere et petroleumsrettsbibliotek av tilsvarende standard er kommet godt igang. Pr. 31.12.1986 besto Instituttets samlede bibliotek av ca. 16 200 bøker og småskrifter. I tillegg har Instituttet i abonnement 200 løpende tidsskrifter og løsblad. Videre kommer diverse periodika som f. eks. årsmeldinger, pressemeldinger, stortingspublikasjoner, statistikker og kontraktssamlinger.

3.3 Fremtidsplaner

Instituttet tar sikte på å opprettholde en aktivitet av samme omfang og innhold som i 1986.

Avdeling for Petroleumsrett er sikret økonomisk støtte ut 1987 fra NIFO (Norsk Forening for Oljeselskap). I tillegg besluttet Nordisk Ministerråd å bevilge inntil 250 000 NOK av Ministerrådets reserve for 1987 til ansettelse av en amanuensis ved Instituttet fra 1. januar 1987. Instituttet søker om forlengelse av stillingen i ytterligere 3 år.

Instituttet vil fortsette arbeidet med å befeste Avdeling for Petroleumsrett under Instituttet ved i fremtidige budsjetter å anmode om at hele eller i hvert fall store deler av Avdelingens budsjett dekkes av samme kilder som Instituttets.

Styret for Nordisk Institutt for Sjørett har godkjent årsberetningen for 1986.

For *Erling Selvig*
Bestyrer, styrets formann

gm *Thor Falkanger*

Nordiska geoekursioner till Island*Verksamhetsberättelse 1986**Navn og adresse*

Nordiska geoekursioner till Island
 Nordiska ministerrådet
 Sekretariatet
 Store Strandstræde 18
 DK-1255 København K
 Tel. (01) 11 47 11

1. Institutionens opgave

De nordiske geologiske ekskursioner til Island, der begyndtes i 1964, har til formål, at give forskere og studerende i de øvrige nordiske lande muligheder for at studere geologiske processer i Island – i første række inden vulkanologi, glaciologi, geomorfologi og kvartærgeologi. Ekskursionernes emne skifter hvert andet år mellem de to hovedområder: Vulkanologi og Kvartærgeologi/geomorfologi. Deltagerantalet er 25, hvoraf 10 fra Sverige og 5 fra hvert af de øvrige deltagerlande. I det omfang, der er behov og ressourcer, kan islandske forskere og studerende få tilsvarende lejlighed til indenfor virksomhedens rammer at studere geovidenskabelige problemer og forhold i de øvrige nordiske lande.

2. Organisation

Virksomheden ledes af en styrelse bestående af to repræsentanter for hvert af de nordiske lande. De to styrelsesmedlemmer repræsenterer hver især virksomhedens to hovedområder. Ekskursionerne planlægges og ledes af en ekskursionsleder. Sekretariatsfunktionerne udføres af ministerrådssekretariatet.

3. Virksomheden 1986

	Budget	1986 Bogslut ¹	Afvigelse
Løn	—	—	—
Øvrige udgifter (– heraf projekt)	569 000	531 000	+ 38 000
Indtægter	569 000	569 000	0
Ialt			+ 38 000

¹ Preliminær bogslut pr. 26.1.1987

3.2 *Beskrivelse af virksomheden*

3.2.1 *Ekskursionen på Island*

Den geologiske ekskursion blev gennemført d. 8.–21. juli 1986. Ekskursionsdeltagerne havde på forhånd modtaget baggrundsmateriale om Islands geologi og vulkanologi.

Ekskursionen 1986 fulgte helt det samme mønster som ekskursionen 1984. Ekskursionens hovedemne var kvartærgeologi, sedimentologi, glacial geologi og glaciologi men også vulkanologi og tephrochronologi. Som før blev Islands historie og kultur omtalt og der blev givet en kort oversigt over det islandske sprog. Nogle historiske pladser blev besøgt som de passede ind i ekskursionsruten. Det blev under ekskursionen også holdt 3 foredrags- og diskussionsseminaria, dvs. i Nordens hus i Reykjavik, i Laugarvatn og Nesjaskóli. Ekskursionen blev ledet af professor Thorleifur Einarsson og Jón Eiríksson Ph.D. Under ekskursionen var vejret meget godt hvilket bidrog til at ekskursionen var meget vellykket.

3.2.2 *Stipendier til islandske geologer*

Stipendierne har i år hovedsaglig været brugt til at betale deltagelse af tre yngre geologer og en student fra Island i det "17. Nordiske geologmødet" i mai 1986 i Helsinki. Dette mødet var særdeles interessant da det blev tilknyttet 5 dages geologiske ekskursioner i Syd-Finland så at udbyttet af mødet var endnu større end sædvanlig. Det blev også givet støtte til en islandsk geolog for deltagelse i et internationalt vegetationshistorisk konference i juni 1986 i Bergen og Sognefjorden i samband med 100-års jubileet for Botanisk Museum i Bergen.

4. *Beslutning*

Styrelsen for de nordiske geoekskursioner til Island afgiver herved sin virksomhedsberetning for 1986.

Johannes A. Dons
Styrelsens formand

Thorleifur Einarsson
Ekskursionslederen

Nordiskt kollegium för ekologi

Verksamhetsberättelse 1986

1 Kollegiets uppgift

Verksamheten inom Nordiskt kollegium för ekologi är inriktad mot ekologi i mark och vatten – dock inte havsforskning. Enligt den av Nordiska ministerrådet fastställda instruktionen är Kollegiets uppgift att fungera som ett nordiskt centrum för kontakt inom och samordning av framför allt forskarutbildning med ekologisk inriktning. Kollegiet skall bl. a. anordna kurser, konferenser och seminarier, utdela stipendier och resebidrag för att stödja projekt inom ramen för en samordnad nordisk forskarutbildning, samt genom andra åtgärder främja samarbete kring högre ekologisk utbildning och forskning i Norden. Dessa uppgifter utföres i nära kontakt med den internationella ekologiska forskningen, genom att sekretariatet är placerat i anslutning till den biologiska samredaktion, som producerar bl. a. de samnordiska och internationellt inriktade ekologiska tidskrifterna *Oikos*, *Holarctic Ecology* och *Ornis Scandinavica* (samtliga stödda av Nordiska publiceringsnämnden för naturvetenskap). Genom detta samarbete har ett aktivt nordiskt och internationellt forskarnätverk skapats.

2. Kollegiet består av en medlem jämte suppleant från varje nordiskt land. Sekretariatet består av en sekreterare och en räkenskapsförare.

3 Verksamheten 1986

Verksamhetens tyngdpunkt har som tidigare år koncentrerats kring kurser, symposier och stipendier.

Kurser som initierats och avhållits är:

- Experimentell markdjursekologi (Konnevesi, Jyväskylä)
- Evolutionary dynamics of plant populations (Uppsala)
- Florahistoriska problem och forskningsmetoder (Kuusamo, Oulu)
- Adaptations and history in biological explanations (Stockholm)
- Stream management: problems and solutions with an international view (Silkeborg)
- Species turnover in island biogeography (Kristiansminde)
- Foraging in herbivores: theory and practice (Trondheim)

- The ecology of lemmings (Konnevesi, Jyväskylä)
- Social organization in small mammals (Lund)
- Senkvartär paleoklimatologi (Lund)

Symposier som fått stöd inkluderar:

- Biocommunication (Uppsala)
- Skogslämnens populationsekologi och genetik (Uppsala)
- Subarktiska sjöar påverkade av kontinentförskjutning: en ekologisk analys (Reykjavik)
- International symposium on the ecology of shorebirds (Lund)
- Restoration and vegetation succession in circumpolar lands (Reykjavik)
- Stream management: problems and solutions with an international view (Silkeborg)
- Flyttningssmönster hos högarktiska vadare (Reykjavik, planeringssymposium)

Det samnordiska forskningsprojektet "Ecology of Lake Thingvalla, Iceland" har under året fått förnyat stöd.

Sammanlagt har därtill 13 sökande beviljats resestipendier, varav åtta stycken på utbytesbas (med British Ecological Society).

Kollegiets informationsblad Nordecoll har som planerat utkommit med fyra nummer.

Kollegiets sekreterare har deltagit i genomförandet av det fjärde Europeiska ekologiska symposiet (Wageningen, Nederländerna). Förhandlingarna från symposiet kommer att tryckas i en av de ovan nämnda samnordiska tidskrifterna. Planeringen av det femte symposiet (Italien 1989) pågår.

Vad gäller det ekonomiska utfallet 1986 har detta i stort följt budgeten. Den enda avvikelse som bör nämnas är att Kollegiet bidragit med del av extrakostnad för datorisering av kontorsverksamheten (hvs. den ekonomiska bokföringen). Största delen av kostnaderna har burits av Nordiska publiceringsnämnden för naturvetenskap.

4 Planerad verksamhet 1987

Verksamheten planeras fortgå enligt i budgeten för 1987 uppdragna riktlinjer. Det innebär en fortsatt satsning på framför allt kursverksamhet, symposier och stipendier. Svårigheten att tillmötesgå ansökningarna har för 1987 varit större än någonsin tidigare på grund av att antalet ansökningar på flera poster (kurser, symposier) överstigit tillgängliga medel tre- eller fyrfaldigt. Efterfrågan på framför allt kursmedel är överväldigande från praktiskt taget samtliga nordiska universitetsorter. Det kan i sammanhanget noteras att allt flera ansökningar avser internationella aktiviteter (framför allt stipendier till utländska institutioner och symposier).

5 Föreslagen verksamhet 1988–1990

Kollegiet önskar fortsatt dra ned på stödet till enskilda projekt och flytta detta till samnordiska aktiviteter av gemensamt slag (gäller dock ej stipendier).

Den stora efterfrågan på kursmedel gör att Kollegiet främst prioriterar en höjning av antalet kurser från i genomsnitt åtta per år till tio. Det kan inte nog understrykas hur viktigt det är för Nordens forskarstuderande att i specialkurser av den typ Kollegiet anordnar komma i kontakt med internationella forskare som besöker Norden. Att koppla en kursaktivitet till ett gästforskarbesök (ofta finansierat via de nationella forskningsråden) är att optimalt utnyttja tillgängliga resurser.

Därutöver prioriterar Kollegiet en moderat höjning av anslagen till symposier samt till inomnordiska stipendier – två poster som också är mycket översökta.

Utöver detta önskar Kollegiet föreslå tre nya aktiviteter, som an knyter till skrivningen i Kollegiets förslag till C2-dokumentet:

1) En utökning av de ekologiska aktiviteterna i Norden och Europa måste ske parallellt på det grundvetenskapliga och det tillämpade fältet. Att döma av de ansökningar Kollegiet mottar ökar intresset bl. a. på den ekotoxikologiska sidan för ett samarbete. Kollegiet vill – efter kontakter och samråd med Institutionen för Bioteknik vid Lunds universitet – föreslå att representanter för institutionen får i uppdrag att tillsammans med Kollegiet *planera forskarutbildningskurser i miljöbioteknik* av den probleminriktade karaktär som Kollegiets kurser idag håller. Detta kursutbud skall vara nordiskt och koncentrera sig kring gränsområdet ekologi – bioteknik – ekotoxikologi (dvs. *miljöbioteknik* enligt den svenska terminologin). Detta är ett snabbt expanderande verksamhetsfält, där just miljöeffekterna av skilda tekniker kan få oväntade effekter, och där en kunskapsframförhållning är absolut nödvändig. Kollegiet föreslår att 1988 anslås till en planeringsfas för ett sådant kursutbud, som därefter skulle kunna inledas 1989.

Det är uppenbart att för detta delområde inom biotekniken saknas skäl för att skapa ett nytt nordiskt samarbetsorgan – knytningen till ekologin (och ekotoxikologin) gör ett samarbete inom Kollegiets ram logiskt och kunskapsmässigt fördelaktigt.

2) Kollegiet föreslår vidare att ministerrådets sekretariat tar initiativ att skapa ett *Nordiskt sekretariat för internationell ekologi*. Detta an knytes till Kollegiet. Det får en verkställande sekreterare som vid sin sida har en nordisk kommitté med representanter för skilda ämnes- och intresseområden. Bland dessa bör finnas både sådana som arbetar med frågor som berör energi, mark, luft och vatten och de som studerar samhällets strukturer och mekanismer för att nyttiggöra resurserna rationellt. Återställandet av ekosystem som på grund av orationellt utnyttjande förstörts eller slitits ned

är internationellt ett växande problemområde, och Kollegiet stödde 1986 ett internationellt symposium på Island som berörde just dessa problem.

Ett sådant sekretariat skulle till sig knyta experter från många olika ämnen och institutioner för arbete med specificerade och tidsbegränsade projekt på miljösidan. Sekretariatets egen budget skulle vara liten och dess uppgift skulle vara att initiera och samordna forskningsuppgifter av grundläggande och samhällstillvänt slag. Många miljöproblem är identiska i de nordiska länderna och det är lätt att peka ut ett antal där punktmässiga eller tvärvetenskapliga forskningsinsatser ger goda resultat.

3) Som Kollegiet tidigare påpekat är en närmare kontakt med framför allt det europeiska forskningssamarbetet en nödvändighet för att kunskapsnivå och kontaktnät skall kunna bibehållas – särskilt med tanke på den kommande expansionen inom den ekologiska forskningen i Europa (delvis framtvängd av växande miljöproblem). Samtidigt är det viktigt att kontakter knyts tidigt i forskarutbildningen. Vad som idag saknas i Kollegiets budget är en möjlighet att stödja doktorander och yngre forskare som önskar etablera kontakter med forskarmiljöer i Västeuropa, studera problemområden av relevans för egna aktiviteter t. ex. på miljösidan, osv. Kontakterna mellan etablerade forskare är betydligt bättre utbyggda och här finns också helt andra resurser. Kollegiet vill därför ansöka om en särskild medelstilldelning för att möjliggöra en sådan form av utbyte på europeisk bas, eller helt enkelt *medel för internationella stipendier*.

4) Resurser för den föreslagna verksamhetsökningen

A. Utökning av kursverksamheten:	DKK 83 kkr
B. Utökning av symposie- och stipendieverksamheten:	DKK 11 kkr
C. Planering av forskarkurser i miljöbioteknik:	DKK 50 kkr (1988); 100 kkr (1989–90)
D. Nordiskt sekretariat för internationell ekologi:	DKK 50 kkr (1988); 100 kkr (1989–90)
E. Internationella stipendier:	DKK 50 kkr (1988); 100 kkr (1989–90)

Centralinstitutet för nordisk asienforskning (CINA)

Verksamhetsberättelse 1986

Institutet har meddelat att man på grund av omorganisation inte kunnat avge någon verksamhetsberättelse (se *Bilaga*).

BILAGA

Nordiska ministerrådets (kultur- och undervisningsministrarna) tredje möte 1987

Tid: 10.9.1987

Plats: Nuuk

Punkt 4.1

Centralinstitutet för nordisk asienforskning (CINA) – förslag till omorganisation

Jnr: 31037.12.001/87

Dok: Rapport med förslag till omorganisation av CINA, maj 1987

Yttranden över rapporten från

Nordiska forskningspolitiska rådet (FPR)

Statens humanistiske forskningsråd, Danmark (SHF)

Det kongelige bibliotek, Danmark

Statens humanistiska kommission, Finland

Departementet for utviklingshjelp, Norge

Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet, Sverige (HSFR)

Swedish agency for research co-operation with developing countries (SAREC)

Nordiska samarbetsnämnden för samhällsforskning (NOS-S)

CINA:s personal (med bilaga från Dansk magisterforening)

Förslag

Beslutas omorganisera CINA i enlighet med organisationskommitténs förslag. Detta innebär bl. a.

- en ny personalstruktur och förändrade arbetsuppgifter för de anställda
- nya kompetenskrav för de anställda
- tidsbegränsad anställning för all akademisk personal
- geografisk och tematisk avgränsning av verksamheten genom tidsbegränsade program (inledningsvis avgränsning till Ost- och Sydostasien)

- inrättande av en informationsenhet
- en heltidsanställd föreståndare med professorskompetens
- en nordisk forskarprofessur inklusive projektgrupp (inrättas som en försöksordning genom Nordisk och nationell samfinansiering)
- nya regler för val av styrelse

Beslutas fastställa nya stadgar för CINA enligt förslag i organisationskommitténs betänkande. Till grund för styrelsens och föreståndarens arbete skall utöver de nya stadgarna ligga de riktlinjer som dras upp i organisationskommitténs rapport.

De nya stadgarna träder i kraft 1.1.1988. Försöksordningen med en nordisk forskarprofessur inrättas fr. o. m. 1.1.1989.

Beslutas att samtliga nya tjänster vid CINA snarast möjligt skall kungöras lediga till ansökan i alla nordiska länder. Beslut om eventuella övergångsordningar för den nuvarande personalen fattas efter förhandlingar mellan ministerrådets representanter, det danska undervisningsministeriet, CINA:s personal och berörda danska arbetsmarknadsorganisationer.

Kommentar

På MR 5/86 (punkt 5.2) tillsattes en organisationskommitté med uppdrag att utarbeta förslag till uppläggningsplan av CINA:s framtida verksamhet på grundval av evalueringsrapporten om CINA, FPR:s yttrande däröver och ministerrådets principbeslut på MR 4/86 (punkt 5.1) om att låta omorganisera CINA.

Omorganisationen skulle enligt MR:s beslut ske enligt följande huvudlinjer:

- Geografisk avgränsning av verksamheten till i första hand Ost- och Sydostasien
- En heltidsanställd föreståndare på hög nivå snarast möjligt. Tjänsten skall vara tidsbegränsad och vid tillsättningen bör principen om nordisk cirkulation beaktas
- Vissa ändringar av reglerna för val av styrelsen
- Tidsbegränsning och eventuell differentiering av forskartjänsterna.

Organisationskommittén överlämnade 1 maj 1987 en rapport med förslag. Rapporten sändes 18.5.1987 till ÄK-kultur samt till kultur- och undervisningsministerierna. Vidare har de humanistiska och samhällsvetenskapliga forskningsråden och deras nordiska samarbetsorgan (NOS-S och NOS-H), de nationella organen med ansvar för utvecklingsforskning samt CINA:s personal beretts tillfälle att inkomma med kommentarer. Nordiska forskningspolitiska rådet (FPR) har behandlat organisationskommitténs förslag vid sitt möte 14–15.6.1987 och avgivit ett yttrande.

Nordiskt kollegium för fysisk oceanografi

Verksamhetsberättelse 1986

Namn och adress

Nordiskt kollegium för fysisk oceanografi
Oceanografiska institutionen
Göteborgs universitet
Box 4038
S-400 40 Göteborg
Tel. 031-14 92 76

1. Institutionens uppgift

Nordiskt kollegium för fysisk oceanografi, som instiftades 1966, har till uppgift att främja samarbete angående forskning och utbildning inom fysisk oceanografi mellan universitet och högskolor i Norden. Detta sker med hjälp av stipendiat- och forskarutbyte, gemensamma nordiska symposier och kurser samt med gemensamma nordiska forskningsprojekt.

Den fysiska oceanografien omfattar bland annat följande problemområden: havsvattnets fysikaliska och kemiska egenskaper, strömmar och blandning i havet, vattenutbytet mellan olika havsområden, transporter av ämnen i löst och fast form, vindvågor, tidvatten m. m. Den fysiska oceanografien utgör basen för forskning inom områden såsom produktion i havet, spridning av föroreningar, mänsklig klimatpåverkan m. m.

2. Organisation

Kollegiet (styrelsen) består av åtta medlemmar, två från respektive Danmark, Finland, Norge och Sverige. (Island är inte representerat i kollegiet, men har en viss medverkan i samarbetet). På detta sätt är alla berörda universitetsinstitutioner och motsvarande representerade i kollegiet. Ledamöterna utses för perioder om fyra år och dessa utser bland sig en ordförande. Kollegiet administreras av ordföranden med hjälp av en sekreterare på deltid. Sekretariatet är beläget vid ordförandens institution. Detaljplaneringen och genomförandet av kollegiets kurser, symposier och forskningsprojekt delegeras till enskilda nordiska forskare, inom eller utom kollegiet. Kollegiet har ingen fast anställd personal, dock utgår viss

ersättning för sekreterargöromål, för närvarande motsvarande ca 1/5 tjänst. Vidare har kollegiet inom sin verksamhet 5 heltidsstipendiater placerade vid olika nordiska universitetsinstitutioner.

Kollegiets sammansättning den 31:a december 1986:

Prof. Herman Gade	N
Lektor Niels Højerslev	D
Prof. Gunnar Kullenberg	D
Prof. Jouko Launiainen	F
Fil. dr. Peter Lundberg	S
Docent Pentti Mälkki	F
Lektor Johan Rodhe	S ordförande
Prof. Jan Erik Weber	N

Sekretariatet flyttades under februari från Finland till Sverige.

Sekreterare har varit:

Fil. kand. Riika Hietala, i Finland

Fil. mag. Agneta Hilding, i Sverige

3. Verksamheten 1986

3.1 Ekonomiskt utfall (SEK)

Anslagspost	Budget	Bokslut 1986	Avvikelse
Löner	715	652	+ 63
Varor och tjänster	37	36	0
Projekt	270	226	+ 44
Ränteinkomst		39	+ 39
Summa	1021	875	+146

Kommentar: Överskottet under posten löner beror på att kollegiets stipendiater har varierande löner. Budgeteringen måste därför ske med en övervikt för de något kostbarare alternativen. Överskottet inom projekt beror i huvudsak på att en tvärvetenskaplig kurs i oceanografi tillsammans med marinbiologiska kollegiet, ursprungligen planerad till 1986, blev uppskjuten till 1987. Kollegiet har ansökt att få omdisponera dessa medel för bruk under 1987.

3.2 Beskrivning av verksamheten

Kollegiet har under året haft två möten, i Göteborg den 15:e april och i Oslo den 11:e september. Under dessa möten har diskuterats och fattats beslut i ärenden rörande kollegiets verksamhet 1986 och 1987, bl. a. stipendier, symposier, kurser, forskningsprojekt samt det av kollegiet bekostade utbytet av lärare och forskare. Vidare diskuterades verksamheten under kommande år.

Kollegiets verksamhet har i stort sett utfallit enligt planerna, dock har en till 1986 planerad kurs i oceanografi tillsammans med marinbiologer flyttats till 1987.

Kollegiet har under året haft nordiska stipendiater motsvarande 5 heltidstjänster.

Kollegiet har arrangerat en nordisk forskarkurs "Diagnostiska Modeller" i Göteborg med 30 deltagare. Alla de nordiska länderna var representerade.

Kollegiet har givit ett mindre bidrag till nordiskt deltagande i ett symposium om Svarta Havet (med paralleller till Östersjön) arrangerat vid Göteborgs universitet.

Kollegiet genomförde under försommaren ett samnordiskt forskningsprojekt i vattnen kring Färöarna. Den primära målsättningen för projektet var att beräkna hur stor del av transporten av varmt ytvatten söderifrån till Norska havet som passerar väster och norr om Färöarna. Vidare bestämdes näringsinnehållet i vattnet. Undersökningarna bedrevs med ett norskt och ett färöiskt fartyg. I och med att de stora kostnaderna för mätningarna täcktes på nationell bas, svarade kollegiet i huvudsak för resekostnaderna för de nordiska deltagarna. Preliminära resultat från projektet presenterades vid ICES-mötet i Köpenhamn under hösten.

Kollegiet har, genom att bevilja resebidrag, givit möjlighet för nordiskt deltagande i Nordfjordsprojektet i Norge. Vidare har kollegiet givit bidrag till möten i samband med detta projekt.

Kollegiet har givit resebidrag till 2 icke-nordiska forskare på besök i Norden, så att dessa beretts möjlighet att besöka och hålla föredrag vid universitetsinstitutioner i andra nordiska länder. Vidare har kollegiet givit resebidrag åt 19 nordiska forskare och forskarstuderande för resor mellan de nordiska länderna. Bidragen har möjliggjort för deltagande i möten och presentation av egen forskning vid olika institutioner.

Nordisk kollegium för fysisk oceanografi överlämnar härmed verksamhetsberättelse för år 1986.

Johan Rodhe
Ordförande

Nordiska samarbetskommittén för arktisk medicinsk forskning (NoSAMF)

Verksamhetsberättelse 1988

Namn och adress

Nordiska samarbetskommittén för arktisk medicinsk forskning
Sekretariatet
Aapistie 3
SF-90220 Uleåborg 22
Tel. 981-33 42 02

1. Institutionens uppgift

NoSAMF har till uppgift att främja arktisk medicinsk forskning i nordiska länder för att hjälpa människans anpassning till Nordens förhållanden. NoSAMF definierar årligen viktiga medicinska problem inom arktiska områden och områden med liknande förhållanden, koordinerar arktisk medicinsk forskning i de nordiska länderna, anordnar kurser, seminarier och möten till vilka nordiska och internationella forskare, i nordliga områden arbetande läkare och hälsovårdspersonal kan delta.

NoSAMF dokumenterar litteratur och skrifter relevanta till arktisk medicin och publicerar en vetenskaplig serie "Arctic Medical Reserch" med 2-4 nummer årligen.

2. Organisation

NoSAMF grundades år 1969 och består av 1-3 medlemmar från varje deltagande land. Under 1986 bestod kommittén av 13 medlemmar. NoSAMF har ett permanent sekretariat, som är förlagt till Uleåborg (F). På sekretariatet har under 1986 arbetat en generalsekreterare/forskare och två avdelningssekreterare.

3. Verksamheten 1986

3.1 Ekonomiskt utfall

Anslagspost	Överfört från 1985	Budget	1986 Bokslut	Avvikelse
Löner		416 906	415 806	+ 1 100
Varor		196 000	197 409	- 1 409
Projekt		210 300	211 188	- 888
Personal, ränta 1985				
- 5, -	1 254			
	1 254	823 206	824 403	- 1 197

Överföres till 1987 FIM 57

3.2 Beskrivning av verksamheten

Kommittén höll ett arbets- och planeringsmöte i Stockholm den 18–19.3.1986 i samband med vilket den Internationella Unionen för Circumpolär Hälsa stadfästes. NoSAMF har tillsammans med organisationer i Alaska, Kanada och Sovjet Unionen varit en drivande kraft i bildandet av denna internationella organisation.

Ett symposium om arbete och hälsa i nordliga områden hölls i Uleåborg den 3–4.9.1986. Föredragen presenterade bl. a. olyckor och sjukdomar i rendjursskötsel, jordbruks- och fiskerihälsovård, arbetsförhållanden inom arktisk- och subarktisk gruvindustri, förebyggande och behandling av kyla och hälsoproblem samt psykiska påfrestningar vid arbete i nordlig miljö. I mötet deltog läkare och hälsovårdspersonal från alla nordligare länder. Föredragen publiceras i nr 44 av vår tidsskriftsserie.

Fyra nummer av Arctic Medical Research har utkommit under år 1986:

Nr 41: Fem artiklar om tillsammans 43 sidor

Nr 42: Sex artiklar om tillsammans 55 sidor

Nr 43: Nils Højgaard Nielsen: Cancer incidence in Greenland, 168 sidor

Nr 44: Sju artiklar om tillsammans 65 sidor

Forskningsverksamheten på sekretariatet har fortsättningsvis koncentrerats på omgivningsbetingade hälsoproblem och effekten av köld. Resultaten har presenterats i 28 artiklar och abstrakt och i 23 föredrag och posters. Generalsekreteraren har också deltagit i planering, koordinering och utveckling av forskningsarbete på nationell och internationell nivå, samt i arrangemangen för 12 möten och symposier med över 1 600 åhörare, där arktiska medicinska problem och forskningsresultat presenterats.

NoSAMF har under år 1986 deltagit i International Union for Circumpolar Health's verksamhet, medlem Bent Harvald har varit ordförande.

Stockholm och Uleåborg den 1 juni 1987

Per-Ola Granberg
Ordförande

Frej Stenbäck
Generalsekreterare/forskare

BILAGA

NoSAMF:s bakgrund

För att underlätta samarbetet mellan de nordiska länderna i frågor som gäller arktisk medicinsk forskning bildades efter beslut av regeringarna i Danmark, Finland, Norge och Sverige år 1969 en Nordisk samarbetskommitté för arktisk medicinsk forskning (NoSAMF) med ett sekretariat förlagt i Uleåborg. Island har haft medlemskap i kommittén sedan år 1977. Ledamöterna är vanligen universitetsprofessorer och forskare eller länsläkare i de nordliga länen vilka alla har erfarenheter av medicinska problem inom nordliga glesbygder och representerar olika områden inom både klinisk medicin och grundforskning. Samarbetet koordineras av Nordiska ministerrådets sekretariat i Köpenhamn. Verksamheten finansieras av de nordiska länderna genom Nordiska ministerrådet.

NoSAMF:s uppgift

Nordiska samarbetskommittén för arktisk medicinsk forskning har till uppgift att främja arktisk medicinsk forskning i de nordiska länderna. Denna forskning omfattar undersökningar rörande människans fysiologiska och patologiska reaktioner under arktiska eller jämförliga klimatologiska förhållanden samt i nordlig glesbygdsmiljö. Den berör vidare människans prestationsförmåga i sådan miljö, speciella av denna miljö betingade sjukdomars epidemiologi och miljöhygieniska problem samt förslag och genomförande av skyddsåtgärder för vistelse och verksamhet i sådan miljö.

Kommitténs mötesverksamhet under 1986

I. Kommittén höll *ett arbets- och planeringsmöte i Stockholm* den 18.–19.3.1986 i samband med vilket den Internationella Unionen för Circumpolär Hälsa stadfästes. NoSAMF har tillsammans med organisationer i Alaska, Kanada och Soviet Unionen varit en drivande kraft i bildandet av denna internationella organisation och ledamoten Harvald utsågs till unionens första president.

II. Ett symposium om *arbete och hälsa i nordliga områden* hölls i Uleåborg den 3.–4.9.1986. Föredragen presenterade bl. a. olyckor och sjukdomar i rendjursskötsel, jordbruks- och fiskerihälsovård, arbetsförhållanden inom arktisk- och subarktisk gruvindustri, förebyggande och behandling av kyla och hälsoproblem samt psykiska påfrestningar vid arbetet i nordlig miljö. I mötet deltog läkare och hälsovårdspersonal från alla nordiska länder. Föredragen publiceras i nr 44 av vår tidskriftserie. Erfar-

renheter från detta möte uppföljes vid kurser i arktisk medicin i 1990 samt symposier 1988 och 1989.

III. Internationella kontakter har varit intensiva, NoSAMF arrangerar den *internationella kongressen i circumpolär hälsa* i Umeå. Kongressen som är den 7. i ordningen ser ut att bli den hittills största på sitt område.

Publikationsverksamhet under 1986

Report-serien: *Arctic Medical Research* utsändes utan kostnad till nordiska läkare arbetande inom arktiska eller subarktiska områden liksom sjukhus och forskningsinstitutioner inom samma områden. Serien har under de senaste åren fått en internationell standard, en ökad internationell efterfrågan samt ett stigande antal utländska artiklar. Tidskriften är f. n. den enda internationella tidskrift som behandlar arktiska medicinska problem. Den har väckt internationellt intresse och har utsänts i 1 500 exemplar till forskare, institutioner, bibliotek, myndigheter m. m. i 17 länder. Serien har under 1986 utkommit med 4 nummer innehållande 19 artiklar och annan information, om sammanlagt 314 sidor.

Nummer 41/86 (43 sidor)

Annual Report 1985.

- F. Stenbäck: Accuracy of antemortem diagnosis in the North. An autopsy study.
- R. Korpela and M. Numminen: Treatment of hypothermia. Review of the literature.
- J. C. Hansen and H. Sloth Pedersen: Environmental exposure of heavy metals in North Greenland.
- P. Ebbesen: Pathology of mice intranasally inoculated with uranium- and zirconiumcontaining rock dust from Kvanefjeld, Greenland.
- M. Norn: Pigmentation of ciliary margin in Eskimos compared with Caucasians.

Nummer 42/86 (55 sidor)

- P. Bjerregaard et al.: Tetanus in Greenlandic soil.
- P. Bjerregaard: Infancy mortality in Greenland.
- P. Bjerregaard: Validity of Greenlandic mortality statistics.
- T. Kue Young: Epidemiology and control of chronic diseases circumpolar Eskimo/Inuit populations.
- B. Harvald: International collaboration on circumpolar health.
- T. A. Mala: The International Union for Circumpolar Health.

Nummer 43/86 (168 sidor)

- Nils Hojgaard Nielsen: Cancer incidence in Greenland.

Nummer 44/86 (65 sidor)

- R. R. Gonzales: Work in the North: Physiological aspects.
- K. Husman: Occupational health and organisation of occupational health services among forest workers in Finland.
- B. Kolmodin-Hedman et al.: Studies on the effect of farming in northern areas upon health.
- T. T. Romet et al.: The metabolic cost of exercising in cold air (-20°).
- F. Stenbäck and P. Saukko: Alcohol-associated deaths and their geographical location.
- J. C. Siebke et al.: Prevalence of hepatitis A and B markers in the Eskimos of Kodiak Island, Alaska.
- M. Norn: Meibomian glands and lipids of the precorneal film in Eskimos.

Sekretariatets verksamhet under 1986

Sekretariatets skolnings- och mötesverksamhet har under 1986 vid 12 möten givits till 1 600 hälsovårdare och andra. Mötesverksamheten har dels gällt problem av arktiskt intresse som kylskadebehandling, forskningsproblematik och dels allmän information om omgivningens betydelse för hälsa och sjukdomar. Till den förra gruppen hör fem möten gällande infektionssjukdomar, elektronmikroskopisk diagnostik, leversjukdomar och läkemedelsomsättningsproblem. Över 500 deltagare från Norden, Europa, Amerika, Asien och Australien presenterade och diskuterade problem också av arktisk betydelse. Mötesverksamheten för hälsovårdspersonal, sjukvårdare, förtroendemän, läkare och andra har behandlat åldringsvård, vitaminbrist, hjärt- och kärlsjukdomar samt degenerativa sjukdomar, deras diagnos, behandling och förebyggande i speciellt nordliga områden.

Förmedlingsaktiviteter: Sekretariatet har fått ett stort antal förfrågningar om arktiska problem, och har utarbetat ett databaserat litteraturuppsökningsprogram *arctic profile*, vilket har fått stigande intresse bland forskare sysslande med arktisk problematik. Litteraturuppsökning och förmedling har skett till ett 50-tal forskare i alla fem världsdelarna. Sekretariatet har också insamlat material om arktisk fysiologi, epidemiologi, sjukvård och liknande samt förmedlat material till intresserade. Samarbete har skett med andra organisationer i arktiska områden som inuitorganisationer, samiska föreningar och WHO.

Sekretariatets forskningsverksamhet har gällt problem av specifikt intresse för människor i nordliga områden. Sekretariatets forskningsverksamhet har inriktats dels på studier av förekomsten av sjukdomstillstånd i nordliga områden, deras diagnos och klinik, dels på studier av mera grundläggande karaktär om betydelsen av en arktisk miljö för uppkomsten av sjukdomstillstånd och deras förebyggande. Till den första gruppen hör studier om cancerförekomst i nordliga områden. Epidemiologiska studier har försökt klarlägga den till synes avvikande cancerförekomsten på Nord-

kalotten, varvid betydelsen av levnadsförhållanden och yttertemperatur har undersökts. Därvid har påvisats betydelsen av inhiberande ämnen vars förekomst i födan påverkar cancerfrekvensen. I andra studier har analyserats alkoholbruk i isolerade områden och bland minoriteter och konstaterats betydelsen av social stabilitet med därav beroende låg frekvens av våldsbrott, olyckor och självmord. Akuta alkoholskador förekommer i urban omgivning, kroniska alkoholskador är mera ovanliga i nordliga områden. Kliniska studier har gällt utvecklingen av nya metoder för diagnos av alkoholskador, tidigt stadium samt utveckling av nya behandlingssätt med immunohistokemiska och molekylbiologiska metoder.

Till grundforskningen hör studier vilka påvisat köldens enzymaktiverande verkan och betydelsen av adaptation till kyla. Studier har gjorts rörande ämnesomsättningens beroende av yttertemperaturen samt energiomsättningens korrelation till uppkomsten av sockersjuka. Experimentella studier har fastställt olika läkemedels effekt, dosering och behandlingsprotokollens beroende av yttertemperaturen. Detta har betydelse för läkemedelsdosering och aktivitet för effekten av skadliga ämnen i vår omgivning och för tobaksrökning samt för uppkomsten av sockersjuka. Aktuell forskningsverksamhet omfattar nyheter såsom melatoninutsöndringens biologi, hjärtats natriuretiska peptid och hormoner rörande kyla och ljus-mörker. Resultaten har publicerats i 16 artiklar i vetenskapliga tidskrifter samt 17 abstrakt, i press och radio samt presenterats i 31 föredrag i olika länder. Sekretariatets initierande koordinerande och informerande verksamhet har ökat under år 1986. Ett flertal projekt inom nutrition, läkemedelmetabolism och köldfysiologi har initierats av sekretariatet.

Sekretariatets forskning göres i samarbete med flera universitet och forskningsinstitutioner i Norden, Tyskland och USA samt med internationella organisationerna. Ökat stöd från Finlands Akademi samt stipendiegivande organisationer har förbättrat forskningsmöjligheterna under året. Av avgörande betydelse är kommitténs beslut vid sitt möte i september 1986 att sekretariatet utvecklas till institution för arktisk medicinsk forskning. Detta möjliggör en ökning av resurserna för arktisk forskning och effektiviserar framtida verksamhet. Planer på byggandet av institutionslaboratorier och utrymmen speciellt för arktisk forskning har också framskridit under året.

Nordiska samarbetskommittén för internationell politik, inklusive konflikt- och fredsforskning (NORDSAM)*Verksamhetsberättelse 1986**Namn och adress*

NORDSAM
 c/o Utrikespolitiska institutet
 Box 1253
 S-111 82 Stockholm
 Tel 08/23 40 60

1. NORDSAMs uppgift

NORDSAMs uppgift är att främja nordisk forskning inom ämnesområdet internationell politik samt freds- och konfliktforskning. NORDSAM prioriterar ämnesområdet "Norden i den internationella freds- och säkerhetspolitiken".

2. Organisation

NORDSAM har 13 medlemmar, 3 från vardera Danmark, Finland, Norge och Sverige samt 1 från Island. Årligen hålls ett sammanträde med hela NORDSAM. Mellan sammanträdena ansvarar ett arbetsutskott, bestående av en representant för vart land, för verksamheten. Arbetsutskottet håller ett formellt sammanträde var höst. Dessemellan håller medlemmarna fortlöpande kontakt med varandra genom NORDSAMs sekretariat.

Sekretariatet är beläget i Stockholm. Det består av en forskningssekreterare på heltid och en informationssekreterare på halvtid.

3. Verksamhet*3.1. Ekonomisk översikt (i tusental SEK)*

	Budget	Bokslut	Avvikelse
Löner	156	151	(se nedan)
Soc. avg.	61	55	(se nedan)
Styrelse	9	–	(se nedan)
Projekt	489	429	60 (se nedan)
Var. o. tj.	151	125	26 (se nedan)
SUMMA	866	760	

NORDSAMs tillgångar vid bokslutet var 298 000. Häri ingår också ränteintäkter på 24 000 SEK. Dessa pengar får emellertid inte disponeras utan tillstånd, men NORDSAM har begärt sådant från Ministerrådet.

Skulderna uppgick vid bokslutet till 313 000. De har inte räknats in i siffrorna ovan, vilket till viss del förklarar avvikelserna mot budgeten. Det bör också noteras, att p.g.a. av en omläggning av bokföringen (på revisors uppmaning) innefattar dessa siffror endast nio månaders räkenskaper.

Vidare kan noteras, att personalen fick en kraftig lönehöjning 1985, vilket inte var inräknat i budgeten för 1986.

Skulderna bestod dels av beslutade men ej utbetalade projektanslag (166 000 SEK), dels i obetalda poster för administration, nämligen styrelsearvoden (7 000), debitering för löner och sociala utgifter (76 000), kontorskostnader (15 000) och obetalda SPV-avgifter (för vilka 50 000 avsatts). Vad gäller de sistnämnda har NORDSAM nu i sex år begärt besked om hur mycket som skall betalas och vart summan skall betalas. Ärendet är alltså under utredning.

3.2 Beskrivning av verksamheten

Det årliga plenarsammanträdet hölls 21 april i Oslo, och 25 oktober höll arbetsutskottet sitt sammanträde i Köpenhamn. Vid det förra beslöts, att man skulle finna en ny, lätt förkortning i stället för den gamla, NSKIP, som trots att den funnits i många år inte vunnit burskap i forskarsamhället. Vid arbetsutskottets sammanträde fastställdes NORDSAM som den nya förkortningen.

NORDSAM bedriver dels verksamhet i egen regi, dels delar NORDSAM ut forskningsanslag. Den egna verksamheten har under senare år intensifierats. Av de projektmedel som utbetalades under 1986 gick ca 50 % till den egna verksamheten.

I enlighet med rekommendationer från Nordiska rådets kulturutskott har NORDSAM i sin verksamhet strävat efter att nå nya grupper. Bl. a. har seminarier arrangerats till vilka inbjudits icke blott forskare utan också andra intresserade.

I början av april 1986 hölls i samarbete med Norsk Utenrikspolitisk Institutt ett större seminarium i Oslo om de problem den militära utvecklingen i Norska havet medfört för Norden. Deltagare var forskare, diplomater, militärer och journalister.

I slutet av samma månad hölls, också i Oslo, ett tvådagars seminarium kallat "Utmaningar för nordiskt samarbete: nedrustning, mänskliga rättigheter, konfliktlösning". Deltagarna, som uppgick till ett fyrtiotal, bestod förutom av forskare också av parlamentariker och utrikestjänstemän.

I samband med arbetsutskottets sammanträde i oktober hölls även ett seminarium med 11 specialinbjudna forskare. Seminariet, som kallades "Norden och Europa", hade till syfte att vetenskapligt förbereda ett större

seminarium våren 1987 med deltagande även av politiker och representanter för utrikesförvaltning, näringsliv och fackföreningsrörelse.

Av de projektmedel som utbetalades under 1986 gick ca 93 000 till NORDSAMs egna seminarier.

NORDSAMs vetenskapliga tidskrift "Cooperation and Conflict" utkom under 1986 som vanligt med fyra nummer. Redaktör under året har varit professor Arild Underdal, Oslo, och redaktionskommitténs ordförande professor Øivind Østerud, också han från Oslo. Kostnaderna för tidskriften var 88 000 SEK.

Informationsskriften "International Studies in the Nordic Countries: Newsletter" har som vanligt utkommit med två nummer. Det andra innehöll icke blott nordisk forskning utan också en sektion om utländsk forskning rörande de nordiska ländernas utrikespolitik. Redaktör för skriften är NORDSAMs informationssekreterare. Kostnaderna för den var 38 000 SEK.

De summor som utbetalades som forskningsanslag under året uppgift till 232 000 SEK. De fördelade sig enligt följande:

Seminarier	39 000
Forskningsresor inom Norden	36 000
Forskningsresor utom Norden	7 400
Gästföreläsningar	5 000
Publikationer	20 000
Deltagande i konferenser	75 000
Arbetsstipendier	50 000

Under året inkom ansökningar om forskningsanslag på sammanlagt drygt 1 150 000 SEK. De beviljade anslagen uppgick till drygt 275 000. Detta innebär en betydande minskning i jämförelse med tidigare år. Orsaken är den ökade verksamheten i egen regi. De beslutade anslagen fördelar sig sålunda:

Initiering av projekt	4 000
Seminarier	45 500
Forskningsresor inom Norden	10 000
Forskningsresor utom Norden	14 850
Publikationer	20 000
Deltagande i konferenser	81 755
Arbetsstipendier	100 000

Förutom sina administrativa funktioner fyller sekretariatet också en viktig uppgift som kontakt- och informationscentrum. Forskare och allmänhet vänder sig dit för att få upplysningar om forskning och kontakt med sakkunskap i olika spörsmål.

En ny uppgift har tillkommit för sekretariatet i och med att NORDSAM beslutat utge en skriftserie på nordiska språk. Seriens namn blir "Norden i den internationella freds- och säkerhetspolitiken". Forskningssekreteraren har fungerat som huvudredaktör för det första numret, som utkommer

våren 1987 och fått titeln "Utmaningar för nordiskt samarbete: nedrustning, mänskliga rättigheter, konfliktlösning". Det är baserat på NORD-SAMs seminarium med samma namn (se ovan).

Nordiska samarbetsorganet för vetenskaplig information (NORDINFO)

Verksamhetsberättelse 1986

Namn och adress

Nordiska samarbetsorganet för vetenskaplig information (NORDINFO)
c/o Tekniska högskolans bibliotek
Otnäsvägen 9
SF-021 50 ESBO 15

1. Institutionens uppgift

NORDINFO inledde sin verksamhet 1977. Dess uppgift är att förbättra och effektivera biblioteks- och informations servicen för forskare och andra som utnyttjar vetenskaplig och teknisk information samt fakta av olika slag vid universitet och högskolor, i förvaltning och industri samt inom kulturlivet. Institutionen arbetar således för att samordna och främja överföringen av dokumenterbar information till och mellan länderna i Norden.

NORDINFO initierar och stöder forskning och utveckling av metoder och hjälpmedel, försöks- och utredningsverksamhet samt utbildning inom sitt ansvarsområde. NORDINFO är rådgivande till nationella och andra nordiska organ i policyfrågor och lämnar upplysningar till internationella organ på området. Verksamheten indelas i tre programområden:

- 1) Initiativområden, som omfattar en väsentlig del av projektmedlen. De utnyttjas till insatser inom avgränsade prioritetområden som ändras kontinuerligt. Insatserna är ett led i NORDINFOS planerings- och samordningsuppgifter och syftet är att initiera och främja utvecklingen inom särskilda, ofta nya områden.
- 2) Löpande verksamheter, som möjliggör stöd till verksamheter av långvarig karaktär av särskild övernationell betydelse. För närvarande stöds NOSP – Nordisk samkatalog för periodica och SCANNET, som verkar för ökat utnyttjande av datorbaserade informationstjänster i Norden och harmonisering av de tjänster som produceras i de nordiska länderna.
- 3) Fria projektmedel, som möjliggör fria ansökningar om medel för insatser på viktiga punkter inom NORDINFOS ansvarsområde.

2. Organisation

NORDINFOs högsta beslutande organ plenum består av tre representanter för Danmark, Finland, Norge och Sverige samt två för Island. Inom NORDINFO finns ett arbetsutskott bestående av 1 medlem från varje land, däribland ordföranden.

NORDINFOs medlemmar 1986–88 (1) medlem i arbetsutskottet)

Danmark:	Professor, dr. phil. Henning Spang Hanssen 1) ordförande 1986–88 Riksbibliotekarie Morten Laursen Vig, vice ordförande Överbibliotekarie Annette Winkel
Finland:	Överbibliotekarie Esko Häkli 1) Byråchef Matti Lähdeoja Överbibliotekarie Eeva-Maija Tammekann
Island:	Civilingenjör Jón Erlendsson 1) Universitetsbibliotekarie Einar Sigurdsson
Norge:	Avdelningsbibliotekarie Anne Grete Holm-Olsen Förste bibliotekarie Aud Lamvik 1) Direktör Odd Rogne
Sverige:	Överbibliotekarie Paul Hallberg Organisationskonsult Jan Helling Kanslichef Björn Thomasson 1)

Plenum sammanträder i allmänhet 2 ggr och arbetsutskottet 4 ggr per år. NORDINFO biträds av ett sekretariat bestående av 3 heltidsanställda personer och en deltidsanställd; generalsekreterare Teodora Oker-Blom, planerare Maria Schröder, avdelningssekreterare Linnea Holm och byråsekreteraren.

3. Verksamheten

3.1 Ekonomiskt utfall

Anslagspost	Överfört från 1985 ¹	Budget	1986 Bokslut	Avvikelse
Löner	–	425 830 ²	422 604 ²	+3 226
Varor och tjänster	–	297 000	300 226	–3 226
Projekt		2 265 000	2 543 102	–
Ränteintäkter 85	71 006	71 006		
Återbäring från projekt 86		207 096		+/-0
Summa		3 265 932	3 265 932	+/-0

¹ Av en skuld till pågående projekt 1985 om 20 900,14 FIM överförs 6 744,66 FIM till år 1987.

² Inkluderar lönestegringskompensation om 19 830 FIM.

Ränteintäkter 86	3 378,40	
Intäkter från publikationer	16,70	
Overskott 1986		+3 395,0

3.2 *Beskrivning av verksamheten*

NORDINFO stödde 28 projekt under verksamhetsåret 1986. Slutrapporter godkändes från 32 projekt. Sammanlagt pågick under året 52 projekt. Verksamheten har varit indelad i programområdena 1) initiativområden 2) löpande verksamheter och 3) fria projekt. En detaljerad verksamhetsberättelse ingår i NORDINFO – Nytt 4, 1986.

3.2.1 *Initiativområden*

Speciella initiativ togs under året inom de 4 av NORDINFO prioriterade områdena: a) dokumentbeställning och -leverans, b) information till små och medelstora företag (SMF), c) samhällsvetenskaplig och humanistisk information och dokumentation samt d) utbildning för informationssamhället.

Inom ramen för a) stöddes utvecklandet av en datorrutin för dokumentbeställning och meddelandeutväxling för rapporter inom energiområdet och inom ramen för b) ett seminarium om bibliotekens roll som kunskapsförmedlare till små och medelstora företag samt planeringen av ett försöksprojekt om informationsförmedling i anslutning till ett av Nordiska ministerrådet stött projekt som avser introducera ny teknik i småföretag i Kvarken- och mittnordenområdet. Inom såväl område a) som b) faller projektet som gäller utvecklingen av ett intelligent användargränssnitt till nordiska informationssystem. Projektet skall resultera i en programvara som gör det möjligt att med samma sökspråk finna information i databaser under olika datorsystem. Programmet skall underlätta sökningen och beställningen av dokument för bl. a. rådgivare till småföretag.

Inom området c) färdigställdes en omfattande utredning om förekomst och tillgänglighet av offentliga, nationella och nordiska databaser o. a. informationstjänster inom samhällsvetenskaperna samt inleddes en intervjuundersökning bland forskare inom de humanistiska vetenskaperna vid universitet, muséer, arkiv etc. om önskemål beträffande utformningen av framtida informationstjänster. Inom området d) har man låtit utföra en översiktlig inventering av undervisning om informationsutnyttjande i grund- och gymnasieskolor i Norden.

Med utgångspunkt i resultaten från försöken, utredningarna, inventeringarna och idéseminarierna avser NORDINFO stöda fortsatt utveckling av mer behovsriktade informationstjänster för olika typer av användare och metoder för snabbare beställning och leverans av efterfrågade dokument.

3.2.2 *Löpande verksamheter*

Den nordiska samkatalogen för periodica NOSP och servicefunktionen för nordiskt databassamarbete SCANNET, har erhållit stöd för vidareutveckling.

Uppgifterna i NOSP har under året ökat med 12% och registret förtecknar 94 000 tidskriftstitlar i ca 500 nordiska bibliotek. NOSP har utkommit i mikrokortversion 3 ggr under året och är även direkt sökbar via terminal i Norge och Sverige.

SCANNET har bl. a. producerat en guide över ca 200 offentligt tillgängliga databaser inom olika ämnesområden i Norden. Man har presenterat nordiska databaser vid konferenser samt större utställningar och mässor i Norden samt vid den internationella online-konferensen i London.

3.2.3 Fria projekt

De organisatoriska och samordningsinsatser som erhållit stöd under året är utarbetandet av enhetliga direktiv och tabeller för insamling av statistiska uppgifter från forskningsbibliotek i Norden samt ett nordiskt minimumstandard för registrering av pågående forskning i de enskilda länderna. Vidare, en nordisk insats för begrepps- och termharmonisering inom det internationella standardiseringsarbetet.

Inom utbildning och fortbildning har stötts seminarier om "interaktion mellan artificiell intelligens och informationsåtervinning", "utvärderingsmetoder" och "för bibliotekskunderna tillgängliga online-kataloger" samt en sommarskola om användning av modern teknologi på biblioteks-, dokumentations- och informationssektorn (BDI). Tillsammans med British Library's forsknings- och utvecklingsavdelning stöds en sommarskola i forskningsmetoder på BDI-området.

Studier av arbetsformer är ett intresseområde inom vilket man under året tillsammans med Delegationen för vetenskaplig och teknisk informationsförsörjning (DFI) i Sverige stött en analys av intern kommunikation på forskningsbibliotek i Norden.

De flesta ansökningar som inkommer till NORDINFO gäller utvecklingen av tekniska medier och andra hjälpmedel. Man har 1986 valt att stöda införingen av isländska termer i tesauren för databasen "Index BDI" och arbetet med att integrera materialet i Nordisk Psykologisk Litteraturs register med nordiska databasen för pedagogik och psykologi (PEPSY). NORDINFOS handböcker har haft stor framgång. Arbetet har inletts med en handbok för materialvård och konservering samt en i uppbyggnad av databaser. Dessutom utarbetas nya utgåvor av "Att söka i databaser" och "Nordisk fjärrlånehandbok".

Informations- och kontaktverksamheten har varit livlig under året. Informationsbladet NORDINFO-Nytt har utkommit med 4 nummer. Notiser och artiklar om NORDINFO och olika projekt har ingått i över 20 tidskrifter på biblioteks-, dokumentations-, informations- och dataområdet samt på områden som gäller nya medier. Flera föredrag har hållits på nordiska och internationella konferenser. NORDINFO har fungerat som rådgivare i informationsförsörjningsfrågor och som samarbetspartner till ett antal andra nordiska organ. Kontakterna med EG har upprätthållits samt varit

livliga med British Library's forsknings- och utvecklingsavdelning, som stöder jämförbar verksamhet.

Styrelsen för NORDINFO överlämnar härmed verksamhetsberättelsen för år 1986.

Henning Spang-Hanssen

Styrelsens ordförande

Teodora Oker-Blom

Institutionschef

Nordiskt vulkanologiskt institut

Verksamhetsberättelse 1986

1. *Institutets opgave*

Nordisk Vulkanologisk Institut (NORDVULK), indledte sin virksomhed i efteråret 1973. Det har til opgave at udføre forskning med sigte på vulkanologiens vigtigste sektorer: petrografi, geokemi, geofysik og vulkanhistorie. Institutet skal give forskere og studerende – i første række fra de nordiske lande – mulighed for at studere vulkanologi og dertil knyttede videnskabelige problemer.

2. *Organisationsplan*

Institutets størrelse giver ikke anledning til formel opdeling i afdelinger. Organisationsskemaet viser derfor heller ikke en slags opdeling efter projekter, men det er vanskelig at trække klare linier.

3. *Virksomhedsbeskrivelse 1986*

a) Publikationer, rapporter og foredrag accepteret i internationale konferencer.

N. Oskarsson and G.E. Sigvaldson: Assimilation of chlorine from altered rocks into ascending magmas: A criterion for crustal contamination, New Zealand Volc. Conference 1986.

G.E. Sigvaldson: Volcanic precursors in Iceland, New Zealand Volc. Conf. 1986.

S. Bergh and G.E. Sigvaldson: Basaltic pyroclastic flows in S.–Iceland, New Zealand Volc. Conf. 1986.

G.E. Sigvaldson: Askja, a basaltic caldera in the Icelandic Rift Zone, N.Z.V.C. 1986.

G.E. Sigvaldson, K. Annertz and M. Nilsson: Postglacial productivity pattern of a rift zone volcano. The Askja caldera in Iceland, New Zealand Volc. Conf. 1986.

Karl Grönvold and Niels Oskarsson: Parental magmas for the Icelandic crust, New Zealand Volc. Conf. 1986.

E. Tryggvason: Multiple magma reservoirs below Krafla, New Zealand Volc. Conf. 1986.

Gudrun Larsen: Phreatomagmatic eruptions in Iceland – Two case histories, New Zealand Volcanological Conference 1986.

Guðrún Sverrisdóttir: Compositional zonation in the Hekla magma chamber, N.Z.V.C. 1986.

Helmi Risku-Norja and Karl Grönvold: Gabbro nodules from a picritic pillow basalt, Iceland, N.Z.V.C. 1986.

Páll Imsland: Study-models for the volcanic hazard in Iceland, N.Z.V.C. 1986.

Eysteinn Tryggvason: Progressive tilt in the Krafla-Myvatn area 1976–1985. NORDVULC, Report 8601, 1986.

Eysteinn Tryggvason: Vertical ground movement in the Krafla region 1977–1986. Byproduct of distance measurements. NORDVULC, Report 8602, 1986.

Agust P Guðmundsson: Sprungurnar á þingvöllum og myndun þeirra. Nátturfræðingurinn 56 (1), 1–18, 1986.

Eysteinn Tryggvason: Multiple magma reservoirs in a rift zone volcano: Ground deformation and magma transport during the September 1984 eruption of Krafla, Iceland. Journal of Volcanology and Geothermal Research, 28, 1–44, 1986.

Páll Imsland: The volcanic eruption on Jan Mayen, January 1985: Interaction between a volcanic island and a fracture zone. Journal of Volcanology and Geothermal Research, 28, 45–53, 1986.

b) Stipendiatvirksomheden: Stipendiatprojekter er problemorienterede opgaver som sedvanligvis leder til publicering af en afhandling i internationale tidsskrifter. I 1986 har tre finske, en norsk og to islandske, stipendiater arbejdet ved instituttet. To columbianske geologer blev inviteret til et tre måneders ophold.

c) International virksomhed: To af instituttets hældningsmalere blev installeret i byen Pozzuoli ved Napolibugten i samarbejde med italienske kolleger.

Instituttet tjener som hovedkontor for The World Organization of Volcano Observatories. Denne organisation er rådgivende til UNESCO i spørgsmål om vulkansk aktivitet i U-landene.

d) Ökonomisk udfald 1986

Anslagspost	Budget 1986	Beregnet udfald 1986
Lön	5 224	8 833
Varer og tjenester	4 122	8 324
Projekter	952	1 361
Lönkompensation	4 791	
Indexregulering	2 090	
Andet	1 446	
Underskud fra tidl.		1 026
Ialt	19 638	19 544

Ved hjælp af reduceret videnskabelig virksomhed lykkedes det at dække det opsamlende underskud fra tidligere år. Institutet er nu gældsfrit.

4. *Planelagt virksomhed 1987*

Nu i februar 1987 er det klart at nogen finansielle vanskeligheder kan dukke op i løbet af året. Der er 15 ansøgere til 3 ledige stipendiatstillinger og vi vil få meget velkvalificerede folk. I tillæg har vi fået en ny geologstilling som også vil kræve udgifter udover den bevilgede faste løn.

Projekterne vil fokusere på den forskningslinie som har været meget vellykket i de sidste år og behandler dynamiske processer i magmasystemer. Projektene omfatter både en teoretisk behandling af processer dybt i jordens skorpe og kappe, såvel som indsamling af data i felt og laboratorium angående udbrudsfrekvens, volumen af vulkanske produkter og kemisk udvikling af vulkansystemer. Vi vil arbejde videre med den ide at istidens bræer har en afgørende indflydelse på jordens vulkanisme, (se vedlagt fotokopi fra tidsskriften *New Scientist*, 12. feb. 1987, som beretter om NORDVULKS indsats på dette felt).

5. *Foreslået virksomhed 1988–1990*

1. Sekretærstillingen ønskes ændret fra 50% til 100%. Argumenterne for dette er at aktivitetsniveauet har øget betydelig i løbet af de sidste 10–12 år. En 50% sekretærstilling var betragtet som tilstrækkelig i begyndelsen af institutets aktivitet. Betydelig produktion af afhandlinger til publikation i internationale tidsskrifter kræver fuld arbejdsindsats af en højt kvalificeret sekretær.

2. Den videnskabelige stab ved NVI er nu 5 fastansatte geologer og 5 nordiske stipendiater, som alle holder en højere akademisk grad. I tillæg har vi to elektroingeniører, som udfører selvstændig udviklingsarbejde ved siden af specialiseret vedligehold, og en finmekaniker som ved siden af sine faglige pligter er ansvarlig for institutets relativt komplicerede logistik. Dette betyder at den højt kvalificerede, akademisk uddannede stab har ingen mulighed at få hjælp til de dele af arbejdet, som ikke kræver specialisering. Derfor søger vi nu igen bevilling til at ansætte en laboratorieassistent.

3. En ny geologstilling blev bevilget fra 1. januar 1987. Samtidig med at vi takker for dette vil vi gøre opmærksom på følgende: (a) En ny stilling betyder øget aktivitet som igen kræver udgifter. Med hensyn til at en nyansat geolog vil initiere nye delprojekter regner vi med at aktivitetsøgning på grund af denne nyansættelse vil være af størrelsesordenen 600 000:– ISK. (b) Bevillingen til en ny stilling omfatter kun den faste løn. Som velkendt indebærer den islandske lønpraksis betaling af et løntilskud, som for en geolog er 50% af den faste løn.

4. Af historiske grunde er den islandske lønpraksis anderledes end man er vant til i de øvrige nordiske lande. Man behøver kun omregne den

så kaldte faste løn til en af institutets ansatte, som har højeste akademiske grad og lang arbejds erfaring, over til danske kroner for at overbevise sig om at noget er galt. I 1987 budget er denne løn ca 800 000.: – ISK som svarer til ca 130 000.– danske kroner, eller omkring 11 000.– DKK pr. måned. Hertil må man vide at i Island har 11 000.– DKK mindre købekraft end i Danmark. Med henvisning til de historiske grunde så blev dette løntillæg i begyndelsen udbetalt som kompensation for overtidsarbejde, men efterhånden har dette udviklet sig til et direkte løntillæg, som ikke forpligter til længere arbejdstid. Institutet har altid holdt sig meget strengt til gældende regler, som definerer en klar forskel mellem fast løn og såkaldt overtidsbetaling. Overtidsbetalingen skal, ifølge reglene, være betaling for udført arbejde og det skal være direktørens bestemmelse hvor meget overtid der er nødvendig og mulig med hensyn til institutets budget. Den reelle situation er nu den, at hele det islandske lønssystem i den offentlige sektor ikke længere holder sig til disse regler og finansministeriet accepterer regninger for det faste løntillæg som en del af fast løn. Nordisk Vulkanologisk Institut er her i den særstilling blandt andre instituter i Island at det er nødt til at betale sine ansatte lignende lønniveau, men har ikke muligheden at sende regningen til det islandske finansministerium. Direktøren har derfor ikke længere muligheden at kontrollere disse udgifter, men er nødt til at reducere den videnskabelige virksomhed for at holde institutets samlede udgifter indenfor budgetrammen. I praksis er det så at institutet må betale løntillægget, som er fastsat til 50 % af den faste løn, ud af institutets driftsbudget. Denne situation har været vedvarende i flere år men institutets opfattelse at løntillægget burde regnes ind i den faste løn og være underkastet lønkomensation som del af lønbudgettet til de fastansatte. I det foreliggende budgetforslag for 1988 har vi gjort rede for løntillægget på separat ark, men i budgetsammenfatningen er dette beløb inkluderet i den faste løn.

5. Instituttet har i tidligere budgetforslag gjort opmærksom på at nogen dyre instrumenter kræver en radikal renovering. I 1987 fik vi en extrabevilling til indkøb af et nyt dataanlæg. Dette var en meget stor hjælp, som vi sætter pris på. I løbet af 1988 vil vi være tvunget til at renovere vort dyreste instrument, mikrosonden, som vi fik i 1975 og kostede 1 000 000.– DKK. En ny maskine koster nu omkring det dobbelte. Denne gamle maskine kan tjene os godt i mange år fremover, men det er nu nødvendigt at udføre en gennemgribende reparation. Denne reparation må udføres af repræsentanter fra fabrikken og vil derfor blive ganske dyr. Vi har endnu ikke fået et fast pristilbud, men størrelsesgraden bliver 400 000.– DKK. Siden det her gælder en engangsudgift søger vi en extrabevilling til dette formål, men inkluderer beløbet i budgetforslaget til orientering.

Når det gælder prioritering af disse punkter så er nok spørgsmålet om inkludering af løntillægget i den faste løn det som er vigtigst. Institutet foreslår at hele løntillægget bliver inkluderet i den faste løn. Med hensyn til

at denne lønpraksis har udviklet sig i løbet af de sidste 5–6 år så burde det være klart at løntillægget har belastet driftsbudgettet som er blevet stærkt reduceret i forhold til det som det var tidligere. Der er derfor stærke argumenter for at betragte løntillægget som en forandring i den faste løn som bør kompenseres ifølge gældende regler. Vi kan ikke betragte dette som en aktivitetsforøgelse, men ser på det som rettelse af en situation, som vi ingen del havde i at skabe.

Bevilling af projektmidler på grund af en ny geologstilling er en aktivitetsforøgelse, men den bevilling må næsten komme som en logisk konsekvens af den nye stilling.

Selvom vi ser på ansættelse af en laboratorieassistent som en vigtig aktivitetsforøgelse kommer denne sidst i prioriteringen.

Nordiska samarbetskommittén för acceleratorbaserad forskning (NOAC)

Verksamhetsberättelse 1986

1. Institutionens uppgift

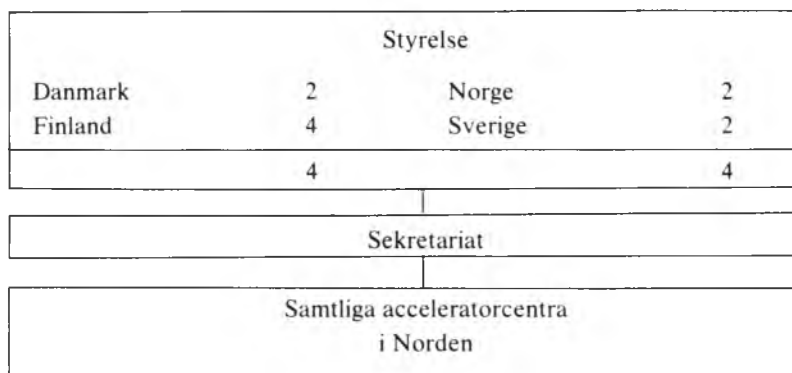
Komiteen, som blev oprettet 1974, har til formål at fremme nordisk samarbejde inden for acceleratorbaseret forskning og medvirke til nordisk samarbejde i forskningsprogrammer ved accelerators i og udenfor Norden. Komiteen betjenes sekretariatsmæssigt af NORDITA.

Komiteen løser sin opgave ved at fremme en samordning og dermed en mere effektiv udnyttelse af de nordiske landes samlede forskningsressourcer inden for dette område, personale- såvel som udstyrmæssigt. I tilfælde, hvor kravene til eksperimentelt udstyr ikke kan opfyldes ved forskningscentre inden for Norden, har komiteen også samordnet de nordiske forskningsaktiviteter ved accelerators udenfor Norden. Denne opgave løses bl. a. i form af rejsestøtte for forskerne. Komiteen giver endvidere bidrag til nordiske forskningskonferencer og symposier. Endelig anvendes et mindre beløb til invitation af udenlandske gæsteforskere til institutioner i Norden.

2. Organisationsbeskrivning

Komiteens medel förvaltas av NORDITA varifrån utbetalningar till de olika projekten sker alltefter medlen förbrukas. Ansvarig för detta arbete är komiteens sekreterare. Huvuddelen av alla anslag beviljas vid styrelsens årliga sammanträde. Eventuella förändringar i fördel- etc. behandlas i mellantiden av ett arbetsutskott bestående av ordföranden, vice ordföranden och sekreteraren.

Organisationsschema

3. Verksamheten 1986*3.1 Ekonomiskt utfall*

Anslagspost	Överfört från 1985	Budget	1986 Bokslut	Avvikelse
Löner	-	-	-	-
Varor och tjänster	-	65	70	%5
Projekt	35	533	515	+53
Summa	35	598	584	

Överförs till 1987: 48 (tidsförskjutna projekt) + (ränteinkomster)

3.2. Rapport over Nordisk Komité for Acceleratorbaseret forskning, "NOAC"'s virksomhed i 1986

"NOAC" har i 1986 ydet økonomisk støtte til samarbejdsprojekter, symposier og arbejds møder, med i alt DKK. 542 000,00 ud af en forbeholdt ansøgningsmasse på DKK 1 118 000,00. Behandling af indkomne ansøgninger foretages hovedsageligt på et enkelt styrelsesmøde, hvori 2 fysikere fra hvert af de nordiske lande deltager. Herved sikres en direkte indsigt i og kontakt med de enkelte projekter og derfor også optimal udnyttelse af "NOAC"'s beskedne ressourcer. Projektlisten for 1986 illustrerer i sig selv, at de nordiske fysikere indbyrdes har udviklet et imponerende samarbejde. Dyr teknologisk specialudstyr i de enkelte lande, som kræves af moderne forskning, udnyttes af grupper sammensat på tværs af landegrænserne og fremfor alt sikres en langt større bredde i forskningsmulighederne.

Projekter

Projektstøtten fordeler sig emnesmæssigt på både grundforskning (kerne-, atom-, faststof- samt biofysik) såvel som på visse områder af anvendt fysik (herunder især overfladefysik) og anvendes sædvanligvis til udførelse af eksperimenter ved de nordiske accelerators. Der har inden for disse områder været anvendt en betragtelig del af ressourcerne på teknologiske udviklingsprojekter dels koblet til acceleratoropbygningen som sådan, (f. eks. 86-33: samarbejde kring lagringsringar för joner och elektroner) og dels for at styrke og forny detektorudrustningen (f. eks. 86-28: uppbyggnad av detektorsystemet NORDBALL) ved de forskellige accelerators som i øjeblikket er under færdiggørelse. En stor indsats investeres i at udvikle en ny generation af dataindsamlings og behandlingsudstyr til fælles brug både ved accelerators og ved de forskellige nordiske institutter, hvor analysen af indsamlede data foregår. I få tilfælde er der givet støtte til projekter, hvor nordiske fysikere har udført forsøg ved ikke-nordiske accelerators (f. eks. Daresbury, U. K.), eller i fællesskab bearbejdet data fra forsøg udført udenfor Norden (f. eks. Saclay, Frankrig).

Symposier

Vægten på egentlige symposier er dalet i forhold til mindre arbejds møder, som har direkte tilknytning til de ovenfor nævnte mere teknologisk prægede samarbejdsprojekter. Der er dog til stadighed brug for at afholde både bredere anlagte symposier og mere specialiserede workshops. De to egentlige symposier støttet af "NOAC" i 1986 har været afholdt indenfor kernefysik (86-3: Risø high spin workshop 1986, og 86-4: Eksperimenter ved synkrocyclotronen og CELCIUS i Uppsala) og været af international karakter.

Fremtidigt støttebehov

Den samarbejdsprofil, som afspejles i ansøgningsmassen, udvikler sig henimod stadigt bredere samarbejde om større projekter, således at de nordiske fysikere ruster sig til intensiv forskning indenfor de stærkt forøgede muligheder, som acceleratorudrustningen muliggør i de nærmeste år. Eksempelvis kommer anvendelse af laserteknik til at spille en voksende rolle, ligesom også udnyttelse af synkrotronstråling, hvor "NOAC" har støttet et samarbejde om valg af beam karakteristika for de forskellige ringaccelerators i Norden.

Herudover kommer også nye initiativer, som "NOAC" ser det som sin særlige opgave at hjælpe i gang. Det kan f. eks. nævnes, at der i 86 er etableret en kontakt til islandske fysikere, således at disse kommer i gang med acceleratorbaseret forskning indenfor vulkanisme m. m. ved hjælp af sporelementanalyse ved nogle af de relevante installationer i Århus, Risø, Lund, Uppsala og Helsinki.

For en vurdering af de nødvendige ressourcer for en effektiv udnyttelse

af forsknings potentialet inden for accelerator baseret fysik henvises til "NOAC"'s budgetforslag for 1988, hvori de nye forøgede muligheder og deraf følgende behov for støtte på tværs af de nordiske landegrænser er diskuteret og dokumenteret.

4. Beslut

"Styrelsen för Nordisk Accelatorfysik överlämnar härmed verksamhetsberättelse för år 1986".

Gudrun Hagemann
Formand

Nils Robert Nilsson
Sekreterare

*BILAGA***Förteckning över delar av projekt som av tekniska skäl måste framflyttas till 1987**

K. Eskola, Helsinki. "Beta-strength studies in the $f_{7,2}$ shell"	22 500 kr.
K. Eskola, K. Vierinen, K. Nilson, L. Spanier, B. Erlandsson. "Gamma-strength function measurements by (p, γ) reaction"	3 352 kr.
B. Sundqvist, P. Roepstorff. "Fast Ion Induced Desorption of Proteins. Mechanisms and Applications"	6 700 kr.
M. Braun, L. M. Bjursten, G. Sørensen. "Ionbombardement af biomateriale"	5 100 kr.
J. Bøttiger. "Metalglasser fremstillet ved ionbestråling"	3 400 kr.
A. Bárány. "Samarbete kring lagringsringar för joner och elektroner"	6 900 kr.
S. Petersson, H. J. Withlow, J. Keionen. "Fluorine diffusion from low energy BF + implants and Al diffusion in LPCVD-W barrier layers for submicron silicon technology"	3 500 kr.
A. Bäcklin, E. Liukkonen. "Byggande av ECR jonkälla"	9 500 kr.
B. Herskind, H. Ryde. "Uppbyggnad av detektorsystemer NORDBALL"	9 500 kr.
G. Løvhøiden. "CLU-eksperimenter i Uppsala"	2 900 kr.
	<u>73 352 kr.</u>

Nordiskt samarbejde inom massmediaforskning (NORDICOM)

Verksamhetsberättelse 1986

Navn og adresse

NORDICOM
Statsbiblioteket
Universitetsparken
DK-8000 Århus C
Tel: (06) 12 20 22

1. Institutionens opgave

NORDICOM har til formål at dokumentere og informere om den nordiske massemedieforsknings resultater til forskere og andre interesserede samt formidle kontakter dels mellem forskere indbyrdes, dels mellem forskere og almenheden.

2. Organisation

Det grundlæggende registrerings- og dokumentationsarbejde samt informationsindsamling i øvrigt om nordisk massekommunikationsforskning udføres af dokumentalister, der er placeret i hvert af de nordiske lande og betales over domicillandets budgetter. Virksomhedens fællesnordiske opgaver varetages af dels NORDICOMs sekretariat ved NORDICOM/Danmark, Statsbiblioteket i Århus, der koordinerer dokumentationsarbejdet, forestår produktionen af den årlige bibliografi samt opdatering af online-tjenesten NCOM, dels af en nyhedsbredsredaktion, der er placeret ved det svenske NORDICOM-center ved Göteborgs universitet. Den nordiske virksomhed betales over Nordisk Ministerråds budget og ledes af en styrelse på 6 medlemmer:

Dr. phil. Lennart Weibull, formand, S
Avdelningsbibliotekar Nils Gram, næstformand, N
Sektionsleder Erik Nordahl Svendsen, D
Forskare Taisto Hujanen, F
Docent Thorbjörn Broddason, I
Dr. Mariam Ginman, NORDINFO

3. Virksomheden

3.1 Økonomisk oversigt (i 1 000 DKK)

Indkomster	Budget	Bogslut	Udgifter	Budget	Bogslut
Anslag	723	723	Løn	333	370
Aut. lønreg.	0	30	Øv. omk. (heraf projekt)	390 (312)	403 (366)
Egne indtægt.	0	36			
Renter	0	0			
Bevilget overf.	0	0			
Øvrigt	0	0			
Sum	723	789		723	773

3.2 Beskrivelse af virksomheden

Afslutning på evaluering af NORDICOMs virksomhed

I efteråret 1986 besluttede Nordisk Ministerråd at fortsætte NORDICOMs virksomhed. Beslutningen var et resultat af et omfattende evalueringsarbejde, som har stået på siden 1982. Indtil evalueringsfasens afslutning har NORDICOM væsentligst koncentreret sig om en rutinemæssigt drift af de allerede etablerede tjenester, men med beslutningen om videreførelse af virksomheden har NORDICOM initieret et internt planlægningsarbejde med sigte på at forbedre især dokumentationsvirksomheden. NORDICOMs styrelse har nedsat en "teknik-arbejdsgruppe", der i løbet af 1987/88 skal fremkomme med forslag til omorganisering af inddateringsrutinerne til bibliografi og database. Dette arbejde foregår i øjeblikket centralt ved NORDICOMs sekretariat, men tanken er at decentralisere inddateringen direkte fra hver national dokumentationscentral til NORDICOMs database for på denne måde at gøre arbejdet hurtigere og mere effektivt. Desuden skal arbejdsgruppen undersøge muligheden for at ændre inddateringsformatet samt i øvrigt pege på muligheder for at styrke NORDICOMs' relationer til brugere af systemet.

Dokumentationsvirksomheden

NORDICOM udsendte i december måned sin 11. årsbibliografi over nordisk massekommunikationslitteratur. Bibliografien indeholder ca. 1 300 nye referencer over nordisk medielitteratur udgivet hovedsageligt i 1986.

I 1985/86 har det tidligere anvendte inddateringsystem haft store tekniske driftvanskeligheder, hvilket medførte en forsinkelse i udgivelsen af årsbibliografien. Vanskelighederne resulterede i, at Statsbiblioteket i Århus, der er vært for NORDICOMs sekretariat, accepterede at omlægge inddateringsarbejdet til bibliotekets eget edb-system uden udgift for NORDICOM. Derimod krævede omlægningen visse programmeringsarbejder ved Datacentralen i København, der producerer NORDICOMs sats til bibliografien. Dette resulterede i en ikke-budgetteret ekstraudgift for NORDICOM i 1986 på ca. DKK. 20 000,00.

NORDICOMs online-tjeneste, NCOM, som startede i 1982, og som har været evalueret på lige fod med de øvrige tjenester, blev i efteråret 1986 særbevilget midler til driften i 1987. NORDICOM forventer, at disse midler overføres til NORDICOMs ordinære budget fra og med 1988. Databasen, der drives som en betalingsdatabase med Datacentralen i København som Host center, indeholder nu ca. 11 000 referencer over nordisk masse-kommunikationslitteratur.

Informationsvirksomheden

NORDICOMs nyhedsbreve udkom i 1986 som planlagt: det nordiske nyhedsbrev, NORDICOM-INFORMATION, med fire numre (heraf et dobbeltnummer), og det engelsk-sprogede nyhedsbrev, The NORDICOM Review, med to numre.

Begge nyhedsbreve har haft stigende oplag. Efterspørgslen er stor og kontakterne til både forskersamfundet og praktikerne er gode. Det totale oplag er nu oppe på mere end 4 000 ligeligt fordelt på de to nyhedsbreve, og det gennemsnitlige sidetal er på over 60 pr. nummer. Ikke mindst er det glædeligt, at nordiske forskere i dag anser nyhedsbrevene for at være vigtige informations- og publiceringskanaler. Dertil kommer, at den engelsk udgave har skabt opmærksomhed omkring sig i flere internationale tidsskrifter.

Andet

NORDICOM var i januar måned 1986 medarrangør af en europæisk konference om ny teknologi i Göteborg (Unesco Consultation on Research in Communication Technology). NORDICOM har via konferencen skabt en del opmærksomhed omkring sin virksomhed og har placeret sig som en effektiv europæisk dokumentations- og informationsvirksomhed. Dette har bl. a. kunnet aflæses af et stigende antal forespørgsler om internationalt samarbejde, men desværre har NORDICOM p. g. a. ressourcemangel måttet sige nej til de fleste af henvendelserne.

4. Beslutning

Styrelsen for NORDICOM afgiver herved virksomhedsberetning for 1986.

For Lennart Weibull

Dr. phil.
Formand for NORDICOMs styrelse

Claus Kragh Hansen
Sekretær for NORDICOMs
styrelse

Nordiska institutet för samhällsplanering (NORDPLAN)

Verksamhetsberättelse 1986

A. Namn och adress

Nordiska institutet för samhällsplanering (NORDPLAN)
Skeppsholmen
STOCKHOLM
Postadress:
Box 1658
S-111 86 STOCKHOLM
Tel 08/24 63 00

B. Startår

1968

C. Syfte

Nordiska institutet för samhällsplanering har till uppgift att främja utbildning och forskning i Norden rörande samhällsplanering. I detta syfte skall institutet anordna fort- och vidareutbildning för yrkesutövare inom samhällsplanering och angränsande sektorer i de nordiska länderna samt bedriva forskning och forskarutbildning inom området.

Verksamheten skall bedrivas i samverkan med de myndigheter och forsknings- och utbildningsinstitutioner i de nordiska länderna som har uppgifter inom institutets område.

Verksamheten skall ges en sådan inriktning att institutet får en nordisk karaktär med balanserad avvägning mellan de olika sidorna av nordiskt samhällsliv och de enskilda ländernas särdrag.

Nordplan har som mål formulerat att dels utveckla planering som kunskapsområde dels åstadkomma en vital lär- och forskarmiljö för människor engagerade i samhällsplaneringen i de nordiska länderna.

D. Organisation**Administration**

Institutet som är gemensamt för de nordiska länderna, ingår i det nordiska kulturavtalet och har tidigare haft status som svensk statlig myndighet. Från och med 1981-01-01 är institutet en nordisk institution med Nordiska ministerrådet som högsta beslutande organ.

Institutet leds av en styrelse, en föreståndare och ett kollegium. Styrelsen består av två ledamöter från vart och ett av länderna Danmark, Finland, Norge och Sverige samt en ledamot från Island. Dessutom ingår en representant för institutets personal samt två representanter för de studerande. Kollegiet, där löpande beslut fattas som rör undervisningen och institutets organisation, består av föreståndaren och övriga lärare vid institutet, tre representanter för övriga anställda samt tre representanter för de studerande. Enligt stadgan finns vid institutet en utbildningsnämnd som utarbetar riktlinjerna för vidareutbildningen. Utbildningsnämnden består av representanter för lärare, assistenter och kursdeltagare. Föredragande i institutets styrelse och ordförande i kollegium och utbildningsnämnd är institutets föreståndare. Under 1986 valde eleverna att inte välja representanter till en utbildningsnämnd utan att framföra sina synpunkter i s. k. samråd med institutets personal och i kollegiet genom sina representanter.

E. Verksamhet

Ekonomiskt utfall (i tusental kronor)

Anslagspost	Överfört från 1985	Budget Autom. löneökning	Bokslut	Avvikelse
Löner	—	3 289 860 353 100	3 486 542	+156 418
Varor och tjänster	—	1 260 940	1 566 543	-305 602
Projekt	—	162 200	172 870	- 10 670
Egna intäkter			50 580	+ 50 580
Summa	- 55 077	5 116 680	5 225 955	-164 352
Överförs till 1987				-164 352

Kommentarer

Överskridandet beror på ökade kostnader för telefon, kopiering, tryck och annonsering. En del av detta hänger samman med att institutet har genomfört fyra tjänstetillsättningar och berett en under 1986. T. ex. annonseringskostnader gick på SEK 63 382. Institutet har också kompletterat den datautrustning som inköptes under 1985 för att kunna använda den fullt ut.

Vidareutbildningen

Vidareutbildningen är ettårig och organiserad med tre kursperioder om vardera en månad då kursdeltagarna är samlade till gemensam undervisning medan övrig tid upptas av litteraturstudier och vissa andra arbetsuppgifter på hemorten. Av de tre månaderna med gemensam undervisning är den första och den sista förlagd till Stockholm medan den mellersta är förlagd till någon annan ort i Norden.

Under den första kursmånaden i Stockholm läggs stor vikt vid att kursdeltagarna skall lära känna varandra och varandras planerarerfarenheter.

Dessa erfarenheter skall sedan vara den utgångspunkt mot vilken kursens teoretiska innehåll skall ställas.

År 1986 inleddes med två introduktionsdagar i början av januari, då deltagarna samlades nationsvis i respektive huvudstad. Egna yrkeserfarenheter presenterades och ett försök gjordes att karakterisera det egna landets planeringssituation och att härleda lämpliga frågor att behandla under kursåret.

Under den första kursmånaden i Stockholm gavs en idéhistorisk och kunskapsteoretisk bakgrund för diskussion av samhällsplanering som verktyg i samhällsförändring och planerarnas roll häri. Vidare studerades i mindre grupper ett antal aktuella planeringsexempel eller planeringstema i Stockholms-regionen: (1) Skarpnäck, ett bostadsområde under utbyggnad, (2) Kista elektronikcentrum, ett arbetsområde under byggnad, (3) Rinkeby – på väg mot 1990, ett bostadsområde i förorterna, byggt på 1960-talet, (4) Stadsförnyelse i Abrahamsberg, ett bostadsområde i förorterna byggt på 1930- och 1940-talet, (5) Central styrning eller lokalt självbestämmande. Härutöver ägnades den första kursmånaden åt förberedelse av fältperioden.

Under fältperioden i Trondheim arbetade kursdeltagarna i grupper med följande uppgifter: (1) Näringslivspolitik i Trondheim, (2) Staden och regionen, (3) Reformen i förvaltningen, (4) Bostadspolitik, (5) Stadsförnyelse, (6) Nya former för att tillgodose sociala behov, (7) Bevarandetanken, (8) Gränsregionalt samarbete.

Härutöver gavs föreläsningar om Norges historia och dess politiska, ekonomiska och sociala förhållanden. Två exkursioner genomfördes, en mot Ålesund och Volda samt en mot Steinkjer.

Den sista kursmånaden i Stockholm ägnades en mer utförlig behandling av följande tema som formulerats inom kursen under fältperioden: (1) Perspektiv på framtiden; härunder ekonomisk utveckling, organisationsförändringar i näringslivet och regionalpolitiken, (2) Fördelningspolitik, (3) Reformen i förvaltning och planering, (4) Individ och samhälle med en diskussion av demokratins möjligheter, (5) Familje- och kvinnofrågor samt slutligen (6) Planerarrollen och yrkesetiska frågor. Ett 20-tal föreläsare medverkade. Vidare presenterades fältperiodens arbeten samt genomfördes en fyra dagars exkursion till Helsingfors med ett flertal studiebesök och föreläsningar om finsk historia, politik, stadsplanering och arkitektur. Under kursmånaden genomfördes också ett seminarium om Nordplan i vilket deltog Nordplans styrelse och lärare samt representanter för vidareutbildning, forskarutbildning och forskning.

I utbildningen deltog 49 elever. Sedan 1968 har totalt 877 deltagit.

Forskarutbildning

Den forskarutbildning som bedrivs vid Nordplan regleras av en studieplan antagen av institutets kollegium. I denna anges allmänna riktlinjer beträffande studiernas innehåll och uppläggning.

Det förväntas av dem som antagits till Nordplans forskarutbildning att deras arbete skall avslutas med avläggande av filosofie doktorsexamen i samhällsplanering. Examen kan även ges annan fakultetsbeteckning. Denna målsättning nås via tre steg, vart och ett kopplat till skriftliga och muntliga tentamina.

Den första delen sträcker sig över två och ett halvt år huvudsakligen bestående av seminarier och litteraturstudier.

Utbildningens andra del överlappar i tiden den första och består av förberedande avhandlingsarbete utmynnande i framläggande av en avhandlingplan avseende dels ämnets teoretiska förankring, dels forskningens konkreta utförande.

Studiernas sista del utgörs av författande och offentligt försvar av en doktorsavhandling.

Den allmänna kursen kräver förutom aktivt deltagande i seminarierna även inläsning av litteratur. Denna består av två delar, en gemensam för alla och en som an knyter till de individuella avhandlingsområdena, var och en på ca 5 000 sidor.

Under våren 1986 hölls 4 ordinarie forskarseminarier, vart och ett omfattande 4–10 dagar. Av dessa var två förlagda till Stockholm, ett till Norditalien och ett till Åland. Programmet präglades av att detta var de 18 studerandes *avslutande* termin, men fokuserade på semiotikens grundproblem, frågor om socialisation, ideologiernas konkreta uttryck samt på genomgångar av den gemensamma litteraturen. Under hösten 1986 tenderade 6 personer från 1984–86 års kurs.

Under hösten hölls dessutom introduktionsseminarier i Köpenhamn, Helsingfors, Stockholm och Oslo med den nyantagna gruppen på 20 elever för 1987–89.

Slutligen har under året 2 forskarstuderande från tidigare kurser avlagt disputationssprov och därmed blivit doktorer. I oktober disputerade Gösta Carlestam på avhandlingen "Samhällsbyggarna vid Storsjön" och i december disputerade Peter Westlund på avhandlingen "Rationalitetens begränsningar".

Forskning

Vid institutet bedrivs ett antal forskningsprojekt inom samhällsplaneringens område. Dessa finansieras med särskilda projektanslag.

Under 1986 har följande projekt bedrivits vid Nordplan: (1) Livsvillkor i Storstockholm under efterkrigstiden – barndomen, (2) stadsbygdspolitik och stadsutveckling i de nordiska länderna, (3) Forskning kring arbetslivets regionala organisation och kommunikationernas roll i samhället (flera delprojekt), (4) Social planering i kommuner – kommunens möjligheter till förbättring av lokala livsvillkor, (5) Bostadspolitik och bostadsbeståndets förändring i Sverige och Finland, (6) Regler och praxis vid fördelning av barnomsorgsplatser, (7) Makt och medier.

Forskningsprojekten har finansierats av följande svenska organ: Arbetarskyddsfonden, Statens råd för byggnadsforskning, Transportforskningsberedningen, Delegationen för social forskning, Riksbankens jubileumsfond, Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet, den finska bostadsstyrelsen samt av Nordiska ministerrådet.

Konferenser och seminarier

Nordplan har varit värd för flera kurser och seminarier under 1986. I februari anordnades ett seminarium på temat "Kvinnoperspektiv i forskning om offentligt och privat omsorgsarbete". Tjugo kvinnoforskare från Danmark, Norge och Sverige deltog. Seminariet finansierades av Nordiska forskarkurser.

I juni hölls ett 3-dagars seminarium "The Past and Future of Urban Knowledge". Åtta utomnordiska byggforskare medverkade. Deltagarna kom från hela Norden.

Därutöver har Nordplan hållit två 2-veckors kurser som fått stor uppskattning och publicitet. På kursen "Samhällsplanering, samhällsutveckling och mänskliga behov" medverkade den ungerska forskaren Agnes Heller som undervisar i New School for Social Research i New York. Efter kursen inbjöd hon en av Nordplans forskare att delta och medverka i hennes kurs i detta universitet under 1987.

Vidareutbildning i energiplanering som var ny på Nordplan för 1986 ägde rum under en vecka i Köpenhamn i februari och en vecka i Stockholm i april. Ca 35 personer deltog i kursen som vände sig primärt till personer med flerårig erfarenhet från kommunal, regional och statlig förvaltning och planering, såväl till energitekniker (från energiteknik och liknande) som till planerare (från stadsarkitektkontor och liknande) i alla de nordiska länderna. Kursen föll väl ut och många av deltagarna önskade sig en fortsättning, vilket sker den första veckan i september 1987 i Stockholm och den andra veckan (fältperiod) i Sarpsborg i Norge i november.

Nordplans bibliotek

Bibliotekets uppgift är att förse Nordplans lärare, forskare och elever med litteratur inom samhällsplaneringens område, samt att även vara tillgängligt för intresserade utanför institutet.

Under 1987 katalogiserades 423 boktitlar. Antalet tidskriftsprenumerationer var 113 stycken. Biblioteket innehåller sammanlagt omkring 8000 titlar. Litteraturanskaffningar förtecknas i en Nyförvärvslista som utkommer fyra gånger per år. Listan sändes till alla intresserade utan kostnad. 1986 var antalet externa abonnenter 70 stycken. Bokinköpen anmäls också till Kungliga Biblioteket i Stockholm som matar in uppgifterna i Libris, de svenska forskningsbibliotekens gemensamma databas.

Antalet lånebeställningar från andra bibliotek uppskattas till 2-3 per vecka. Någon lånestatistik förs inte, men den är omfattande inom huset.

Många av bokinköpen görs på begäran av någon lärare/forskare och går direkt som lån till denne. För att klara litteraturbehovet lånar biblioteket in både böcker och tidskrifter från andra bibliotek i Norden, ca 5–10 beställningar i veckan.

För boktransporter anlitar biblioteket Stockholmsbibliotekens bokbilservice.

Vid litteratursökning och katalogisering är abonnemanget hos databasen Libris av ovärderlig hjälp.

Biblioteket förbrukade under året SEK 49 000 på bokinköp och SEK 44 000 till tidskrifter vilket höll sig inom det anslag som fördelats för ändamålet i internbudgeten.

Biblioteket svarar också för försäljningen av Nordplans publikationer samt utbytesverksamheten av dessa med andra institutioner. Verksamheten omfattar i dag 85 institutioner och bibliotek i Norden.

F. Övrigt

Utmärkande för Nordplans inre liv under året har varit en stor personalomsättning. Av lärarbefattningarna har en forskarassistent och två institutionsassistenter bytt innehavare, sedan kontraktstiden gått ut. Två "gamla" medarbetare, byrådirektören (tjänsten är numera omvandlad till avdelningsdirektör) och en byråsekreterare i kansliet har lämnat Nordplan.

Ett kommande personalbyte har också förberetts under året: återbesättning av tjänsten som professor i fysisk planering fr. o. m. 1988 då den nuvarande innehavaren går i pension.

Nordplan

Astrid Bonesmo
Styrelseordförande

Stig Nordqvist
Föreståndare

Nordens Hus i Reykjavík

Verksamhetsberättelse 1986

1. Organisasjonens oppgåve

Iflg. våre statuttar som vart gjort gjeldande f. o. m. 1. januar 1973, har Nordens Hus til oppgåve "å virke som et bindeledd mellom Island og det øvrige Norden for derved å aktivisere og levendegjøre den nordiske interesse i Island. Institusjonen skal formidle impulser ved hjelp av undervisning og utveksling av personer, materiell og opplysninger om nordisk kulturliv, samfunnsliv og næringsliv. Den skal samtidig formidle islandske kulturstrømninger til det øvrige Norden".

2. Organisasjonsoversyn

Iflg. våre statuttar er institusjonen ein sjölveigande institusjon som står under Nordisk Ministerråds alminnelege tilsyn. Styret vert oppnemnt av regjeringane i samtlege nordiske land, med 3 islandske styremedlemmer og 1 styremedlem frå kvart av dei øvrige land. Styrets funksjonstid er 3 år. Ein av dei islandske styremedlemmene vert utpeika av Islands Universitet, ein av den islandske Foreninga Norden. Styret vel sjölv formann og nestformann og utpeikar dessutan eit arbeidsutval på 3 medlemmer der styreformannen skal vera medlem. Institusjonen vert leia av ein direktör som er utnemnd av Nordisk Ministerråd. Direktörens funksjonstid er 4 år. Direktören fører tilsynet med alt som vedkjem institusjonen, han planlegg og driv institusjonen i samsvar med vedtekne formål, står for den økonomiske forvaltninga og fører tilsyn med eigedom og er leiar for alt personalet. Ved institusjonen skal det iflg. statuttane vera ei bibliotekarstilling "samt de stillinger forövrig som styret har besluttet å opprette innenfor budsjettets ramme. Ut over det kan ansettes midlertidig personale etter behov, likeledes innenfor budsjettets ramme."

Styret har denne samansetjinga:

Frå Danmark: Jörgen Peter Skælm.
Suppleant: Vibeke Jakobsen.
Frå Finland: Matti Gustafson.
Suppleant: Ann Sandelin.

- Frå Island: Guðlaugur Þorvaldsson.
 Suppleant: Snjólaug Ólafsdóttir.
 Gylfi Þ. Gíslason.
 Suppleant: Haraldur Ólafsson.
 Þórir Kr. Þórðarson.
 Suppleant: Sveinn Skorri Höskuldsson.
- Frå Noreg: Håkon Randal.
 Suppleant: Geir Kjell Andersland.
- Frå Sverige: Gunnar Hoppe.
 Suppleant: G.-A. Dahlström.

Styrets formann: Guðlaugur Þorvaldsson.

Styrets nestformann: Matti Gustafson.

Styrets sekretær: Direktör Knut Ødegård.

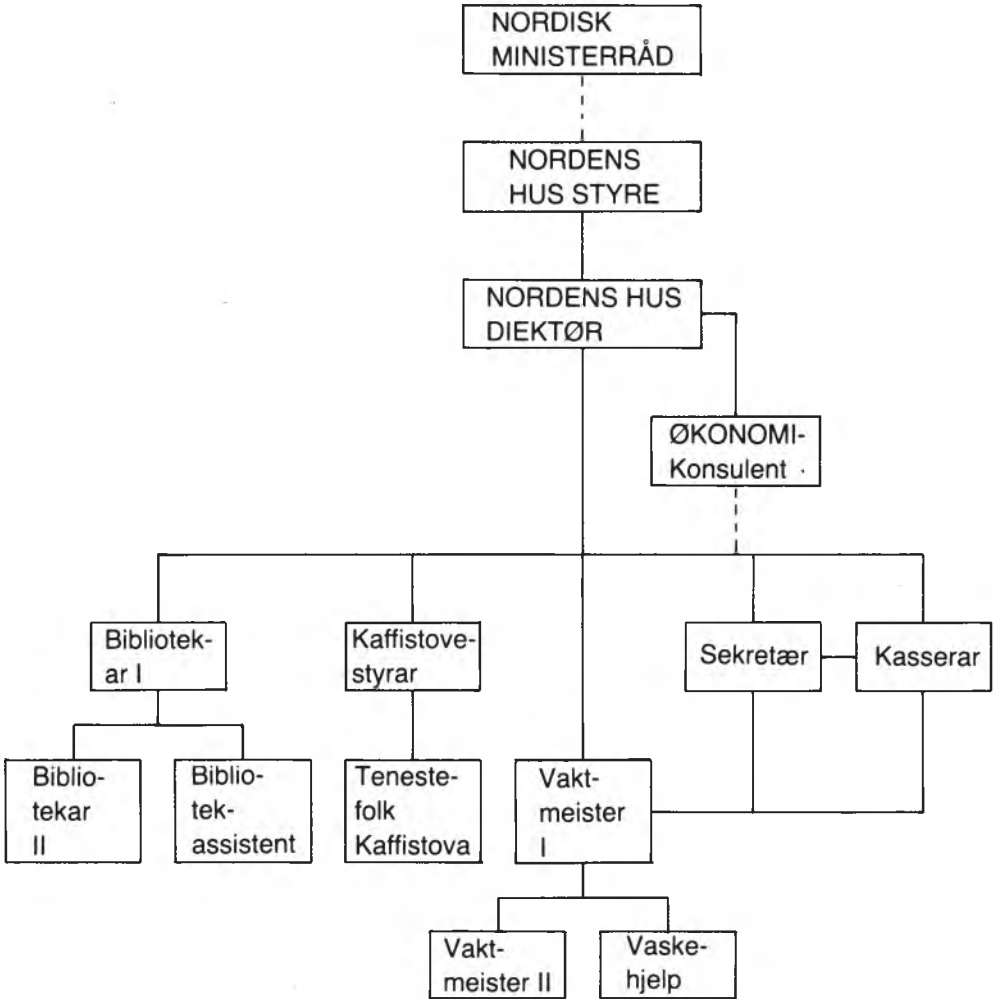
Arbeidsutvalet:

Guðlaugur Þorvaldsson, Matti Gustafson, Gunnar Hoppe og direktören.

Personalet ved Nordens Hus er som følger:

- Knut Ødegård, direktör (N)
 Gunnar Heiódal, vaktmeister (IS)
 Knut Toven, ass. vaktmeister (N)
 Reynir Kristjánsson, ök. konsulent (IS)
 Margrét Guðmundsdóttir, kasserar (IS)
 Ingibjörg Björnsdóttir, fullmektig (IS)
 Kristin Bjarnadóttir, fullmektig (IS)
 Guðrún Magnúsdóttir, overbibliotekar (IS)
 Áslaug Eiríksdóttir, bibliotekar (IS)
 Jóna Þorsteinsdóttir, bibliotekar (IS)
 Margrét Sigrúðardóttir, bibl.ass. (IS)
 Kristin Eggertsdóttir, kaffistovestyrar (IS)
 Sigríður Gunnarsdóttir, ass. kaffistovestyrar (IS)
 Jóhanna Óskarsdóttir, kafé-medhjelpar (IS)
 Helga Sigurbjörnsdóttir, reingjerings- og kafémedhj. (IS)
 Else Aass, utstillingsvakt (N)

Administrasjonskart for Nordens Hus

3. Melding om verksemda 1986

I vedlagde (og tidlegare tilsende) "Melding om verksemda januar–april 1986" og "Melding om verksemda mai–oktober 1986", finst meir inngåande meldingar om verksemda enn kva plassen löyver her, og for betre informasjon viser ein til desse. Der finst det dessutan som bilag opplisting over programpostar og utstillingar.

I 1986 vil ein finna programpostar og utstillingar som vert ståande som viktige hendingar i islandsk og nordisk kulturliv. Sjølv om aktivitetsnivået har vore høgt og ambisjonane store, har ein samstundes prøvd å halda utgiftene på eit så lågt nivå som mogleg – eller ein har prøvd å balansera

større utgifter av mot tilsvarende større inntekter (eigeninntekter). Publikumstilstrøyminga har vore stor, Nordens Hus har teke mange og viktige initiativ.

Ein har makta – dels gjennom etter måten store eigeninntekter – å halda seg innan dei ganske stramme budsjetttrammene med sikte på å kunne kvitta seg med ein vesentleg del av tidlegare års opparbeidde under-skot.

Av spesielle program og utstillingar, skal ein særleg nemna utstillinga og programserien MUSIKK PÅ ISLAND, som representerte eit viktig initiativ og var ei nyskaping i islandsk kulturliv ettersom dette var den fyrste grundige freistnaden på å dra opp dei store linene i Islands musikkhistorie.

To andre utstillingar skal spesielt nemnast fordi dei vakte stor media- og publikumsinteresse og også var særleg arbeidskrevjande: Den fyrste ei oversynsutstilling over Islands store modernist, Svavar Guðnasons verk frå trettital til åttital. Utstillinga kravde eit omfattande registrerings- og innsamlingsarbeid. Den andre var ei av dei viktigste som nokon gong er vist på Island, den store utstillinga av Edvard Munchs oljemåleri – sikkert den mest ambisiøse utstillinga som Nordens Hus har teke initiativet til.

Av litterære program, må fyrst og fremst nemnast den nordiske litteraturpresentasjonen i mars og april, der vi inviterte forfattarar og kritikarar frå dei øvrige nordiske land til å presentera siste års nordiske bokhaust. Sendelektorane deltok med forelesingar.

Eit samarbeid mellom Nordens Hus og Foreninga Norden om "nordiske veker" på den islandske landsbygda vart innleidd for to år sidan, og har vekt seg fram til ei interessant utviding av nedslagsområdet for det nordiske kultursamarbeidet på Island. I 1986 vart det arrangert to slike nordiske veker, om våren på Nordaustlandet og om hausten på Sørvestlandet. Som vanleg har ein arrangert ei lang rad konsertar i perioden, men det må nemnast at denne viktige delen av verksemda har lide noko under mangelen på godt nok flygel.

Biblioteket har som vanleg spela ei viktig rolle i verksemda. Ingen vesentlege endringar er gjort, utlånet har vore som normalt både i bok-, grafikk- og musikkavdelinga.

På grunn av den vanskelege budsjettsituasjonen, har vi ikkje hatt høve til å utföra vesentleg vedlikehaldsarbeid eller reparasjonar i perioden. Dei viktigste reparasjonane som er gjennomførde, er tetting av tak, men permanent reparasjon av taket gjenstår. Ventilasjonssystemet i huset er framleis ureparert, og dette skaper store problem både for dei som har sitt arbeid i huset og for gjestene. Ombygging til betre utnytting av kjellarplanet gjenstår. Det er store problem med å finna kontorplass for den daglege aktiviteten i huset, og det gjenstår å finna ei løysing på dette i form av anna husvære til direktøren og omdisponering av areal med derav fylgjande ombygging. Vi har enno ikkje fått oppmålt tomt til Nordens Hus (jfr. statuttane paragraf 3).

4. Planlagt verksemd 1987

Verksemd-plan

Av dei viktigste utstillingane som er planlagde for 1987, kan nemnast: Oversyn-utstilling over det danske "nye maleri", grafikkutstilling ved Andy Warhol, utstilling av Olav Strømme, Björn Tufta, Sigurður Gudmundsson, Ragnheiður Jónsdóttir, Ólafur og Hannes Lárússon, Frans Widerberg, Vilhjálmur Bergsson, Björg Þorsteinsdóttir, Asger Jorn, Svensk Grafikk, Karl Erik Harr, nordisk skulpturutstilling og musikkutstilling med presentasjon av Hafliði Hallgrímsson.

Av konsertar skal spesielt nemnast konsertserien UNGE NORDISKE SOLISTAR som vi arrangerer i perioden mars-mai og med solistar frå deltakarane ved Solistbiennalen i Helsinki 1986, éin solist frå kvart nordisk land. Om hausten arrangerer vi ein konsertserie i tilknytning til utstillinga om Hafliði Hallgrímssons verk – og i samband med at denne komponisten fekk Nordisk Råds Musikkpris sist. Ei lang rad musikarar, kor og mindre orkester er sett på programmet, m. a. Sibelius Akademi-kvartetten med cellisten Arto Noras, pianisten Kjell Bækkelund m. fl. Nytt flygel er innkjøpt og vil i vesentleg grad forbetra konsertverksemda vår.

Av litteraturprogram kan nemnast den nordiske litteraturpresentasjonen i vår, der 4 nordiske forfattarar er innbedne til å lesa opp og dei nordiske sendelektorane kåserer om bokhausten i sine respektive land. Men den største programserien, og truleg den viktigste satsinga i Nordens Hus 1987, vert NORDISK LITTERATURFESTIVAL i september. Der vil ca. 20 nordiske og ca 10 ikkje-nordiske forfattarar koma og lesa opp, dessutan vil det pågå litteraturseminar og det vert halde forelesingar om litterære emne. President Vigdís Finnbogadóttir vert festivalens høge vernar. Om hausten vil ein også arrangera eit nordisk hymnologi-seminar i Nordens Hus.

Ein vil halda fram med programserien "Nordisk veke", den desentraliserte nordiske kulturverksemda i samarbeid med Foreninga Norden. Vårarrangementet er lagt til Sörlandet – der ein m. a. vil gjeva ein rik presentasjon av Knut Hamsun, bøkene hans og dessutan med utstilling av bokillustrasjonar.

På grunn av omfram löyvde pengar til formålet, vil ein i 1987 foreta dei gjenstående tak-reparasjonane og sndre reparasjonar som er nemnde i søknaden vår om midlar til dette, for fleire detaljar viser vi til søknaden.

Nordiska teaterkommittén

Verksamhetsberättelse 1986

Namn och adress

Nordisk teaterkomité
Postboks 611 Sentrum/Kongens gate 3
N-0106 Oslo 1
Tel. 02-42 67 70

Generelle betragtninger

Nordisk Teaterkomité har i 1986 gjort alt for at leve op til sine forpligtelser, men det må stadig – og i lighed med bemærkninger tidligere – gøres klart, at det er svært at få virksomheden til at fungere tilfredsstillende med de få midler der er til rådighed.

Komiteen ville gerne på videreuddannelsesområdet kunne følge arbejdet op. Der er inden for næsten alle erhvervsgrupper i teaterlivet i Norden et skrigende behov for videreuddannelse. Men komiteens arbejde standses hele tiden af de få ressourcer der er til disposition.

I nærværende rapport berettes f. eks. om NOTT 86, det store seminar for Nordens teaterteknikere. Det er bedrøveligt, at disse arrangementer ikke kan følges mere op. Med kurser for forskellige grene inden for teknikernes felt, eller med hyppigere arrangementer som NOTT 83 i Stockholm og NOTT 86 i Geilo. Teaterteknikernes område nævnes blot som eksempel.

På andre områder inden for det nordiske teaterliv, ville en udbygning af kurser og seminarer være ønskelig. Komiteen starter et enkelt område op, hvorefter det må slippes til fordel for andre områder. Derved efterlades mange erhvervsgrupper i en frustreret situation, idet det kan vare flere år, før der igen kan tages initiativer netop inden for deres område.

Nordisk Teaterkomité har ønske om at udbygge arbejdet for etniske minoriteter og for samarbejdet på Nordkalotten. Det lykkes kun i begrænset omfang, på grund af de knappe midler.

Fra de tyndt befolkede områder i Norden ville komiteen også gerne sætte ind med mere rejsestøtte til deltagere i kurser og seminarer. I det hele taget er rejsestøtten til deltagerne højst begrænset, hvilket er beklageligt når man tænker på de forskellige erhvervsgruppers og teaterinstitutioners økonomiske situation.

På gæstespilsområdet er Nordisk Teaterkomité også højst interesseret i at udvikle egne initiativer, f. eks. i form af gæstespil, der går til flere nordiske lande end ét. Det senere omtalte gæstespil på Det Norske Teatret af Länsteatern i Örebro f. eks. var i første række påtænkt som et gæstespil rundt til samtlige andre nordiske lande. Men på grund af de knappe midler, måtte det begrænses til et enkelt gæstespil. Komiteen håber at kunne følge det op senere med gæstespil til andre af de nordiske lande.

Gæstespilsbudgettet er også af en sådan størrelsesgrad, at store projekter er umulige at gennemføre. At flytte et stort ensemble med en omkostningskrævende forestilling til et andet nordisk land sluger nemt halvdelen af hele budgettet. Deri ligger der begrænsninger, som er en kilde til ærgrelse både i det nordiske teaterliv og i komiteen.

Nordisk Teaterkomité's arbejde vanskeliggøres også af, at der ikke fra Nordisk Ministerråd er klare signaler i forhold til kultursamarbejdet i fremtiden. Det er vanskeligt at planlægge og tilrettelægge de næste års aktiviteter, når vi rent faktisk ikke ved hvor vi er. Der må og skal kunne findes flere midler til det nordiske teatersamarbejde, såfremt de pæne ord, der siges herom, ikke blot skal forblive pæne ord.

Nyvalgt komité

Ansvar for Nordisk Teaterkomité's virksomhed over en periode på 4 år, fra 1986–1989 blev på det ordinære komitémøde i Oslo 7.–9. marts 1986 lagt over på den nyvalgte komité. Et fællesmøde fandt sted imellem den gamle og den nye komité, således at den bedst mulige kontinuitet kunne sikres.

Komiteen består som tidligere af én repræsentant fra hvert af de nordiske lande, dog to repræsentanter – med tilsammen én stemme – fra Finland, (en finsk-sproget og en svensk-sproget repræsentant). Til disse komité-medlemmer er knyttet en suppleant. Vi skal dog gøre opmærksom på, at den danske suppleant Malene Schwartz tidligt meddelte, at hun ikke så sig i stand til at udføre sit hverv, hvorfor Danmark står uden suppleant. Dette bør bringes i orden snarest muligt.

Den afgående teaterkomité's "Testamente" blev gennemgået på ovennævnte møde. "Testamentet" er tidligere sendt til Nordisk Ministerråd og danner baggrund for den nye komité's arbejde.

På baggrund af et ekstraordinært planmøde i København, 5.–6. september 1986 blev hele Nordisk Teaterkomité's virke grundigt diskuteret igennem. Arbejdet resulterede senere i udarbejdelsen af en omfattende handlingsplan for komiteens funktionsperiode. Planen er tidligere tilsendt Nordisk Ministerråd. Der skal i forbindelse med nærværende årsrapport henvises til denne plan.

Foruden de ovennævnte møder har Nordisk Teaterkomité holdt flg. møder:

København, 1.–2. juni 1986.

Reykjavik, 17. – 19. oktober 1986.

Oslo, 14. – 15. december 1986.

Desuden har der været afholdt et telefonmøde 25. april 1986.

Den nyvalgte komité har på hvert af sine møder diskuteret teatersituationen i det pågældende land, som mødet fandt sted i. Dette har givet komiteens medlemmer et uddybet kendskab til teaterlivet i Norden.

Det har været overvejet i komiteen at skære ned på antallet af møder med henblik på en nødvendig nedbringelse af de administrative udgifter i forhold til de midler, der bruges til aktiviteter. Komiteen vil gerne understrege, at de mange udgifter, der er anvendt til sekretariatsarbejde og komitéarbejde må betragtes som en "basisudgift" for hele funktionsperioden t. o. m. 1989. For overhovedet at kunne kortlægge komiteens arbejde – og netop med det formål at begrænse udgifterne til administration, har det været nødvendigt i en første periode at prioritere dette arbejde. Komiteen ønsker snarest muligt at begrænse de administrative udgifter.

Gennemførelsen af disse nødvendige forandringer er imidlertid ikke sket endnu, da de også indebærer, at større ansvar og bemyndigelse lægges på generalsekretærens skuldre. Derfor har komiteen ikke fundet en sådan forandring øjeblikkelig foreneligt med et skift på denne post.

Lasse Dehle meddelte på komité-mødet i Reykjavik, at han ønskede at trække sig tilbage fra sin stilling pr. 1. april 1987, idet han ønskede at overgå til aktivt teaterarbejde som leder af "Svalegangen" i Århus, Danmark.

Ny generalsekretær, fremtidig placering af sekretariatet

På komiteens møde i Oslo 14. – 15. december 1986 besluttede komiteen at indstille Anders Ahnfelt-Rønne til ny generalsekretær, og at sekretariatet efter en overgangsperiode skulle placeres i Danmark. Nordisk Ministerråd besluttede på et møde i februar 1987 at følge komiteens indstilling.

Seminarvirksomhed

Komiteen gennemførte i februar 1986 et vellykket seminar om teater for syns- og hørehæmmede. Som en udløber af seminaret er der senere arrangeret et gæstespil ved Det Norske Teatret af Länsteatern i Örebro med støtte fra Nordisk Teaterkomité. Det synes allerede nu som om seminaret og det efterfølgende gæstespil vil få virkning på det nationale arbejde (i dette tilfælde i Norge). Således fik seminaret væsentlig effekt og var en rigtig kombination af nordisk initiativ og inspiration over for nationale tiltag.

Seminaret blev til i et samarbejde med de syns- og hørehæmmedes egne organisationer. Dette samarbejde udbygges.

I seminaret deltog ialt 36 personer.

Nordisk Teaterkomité støttede Norsk Teater teknikerforenings seminar i maj (kaldet NOTT 1986), både økonomisk og arbejdsmæssigt. Seminaret

blev afholdt i Geilo, Norge, og man kan kun beklage at det særdeles store arbejde, som er lagt både i NOTT 86 og i NOTT 83 i Stockholm ikke kan følges op af flere seminarer og aktiviteter for teaterteknikerne.

NOTT 86 bestod bl. a. af en række særskilte seminarer for forskellige erhvervsgræne inden for teaterteknikken:

a) Rekvisitører	42 deltagere
b) Sceneteknikere	72 deltagere
c) Teatermalere	39 deltagere
d) Snedkere/mekanikere	20 deltagere
e) Inspicenter	37 deltagere
f) Frisører/sminkører	46 deltagere
g) Kostumierer	76 deltagere
h) Lydfolk	29 deltagere
i) Lysfolk	118 deltagere

På forelæsningssiden deltog betydelige kapaciteter.

Nordisk Teaterkomité støttede NOTT 86 med NOK 320000, desuden med sekretariatshjælp og med udarbejdelsen af en fyldig rapport.

Finlands Teaterteknikerråd håber at kunne gennemføre næste NOTT-seminar i Helsingfors i 1988 eller 1989.

Et planlagt Stanislavskij-seminar i 1986 måtte i sidste øjeblik aflyses, idet gæstelæreren fra USSR meldte afbud to dage før seminarets planlagte start. Nordisk Teaterkomité har dog ikke opgivet arbejdet for at gennemføre et sådant seminar senere, evt. i Leningrad.

En plan om en række oversættelser af Stanislavskij er undervejs. Gennemførelsen af denne plan er afhængig af tilskud fra Nordisk Kulturfond, som har modtaget ansøgning fra komiteen herom.

Nordisk Teaterkomité støttede afholdelse af "Nordisk Teatermøde" i Krogerup, Danmark, i juni 1986. Støtten blev givet både i form af økonomisk/administrativ hjælp og i forberedelsen af teaterdagens indhold. "Nordiske Teaterdage" arrangeres af Nordisk Teaterunion. Teaterkomiteen bidrog under teaterdagens, bl. a. med at etablere et møde mellem teaterfolk, politikere og embedsmænd i det nordiske teater- og kulturliv med henblik på en debat om det nordiske teatersamarbejdes status og fremtid. I debatmødet deltog en yderst stærk og repræsentativ del af det nordiske kulturliv, bl. a. Max von Sydow, Aase Kleveland og tidl. statsminister Anker Jørgensen fra Danmark.

I "Nordisk Teatermøde" var der over 100 deltagere.

"Nordiske Teatermøde" afholdes med to års mellemrum. Det næste planlægges i Helsinki i 1988.

I december 1986 afholdt Hålogoland Teater et seminar for teatrene på Nordkalotten. Nordisk Teaterkomité har været fødselshjælper til dette arbejde og er stolt – ikke over de midler komiteen har kunnet anvende til formålet – men over at der er taget initiativ til at samiske teatre, som bl. a.

tager deres egne problemer op i deres forestillinger, har kunnet mødes på tværs af landegrænserne. Komiteen opfatter dette arbejde som et vigtigt led i bestræbelserne på at udvikle kulturlivet i Nordens "udkantsområder".

Komiteens støtte udmøntedes i generel økonomisk støtte til seminaret, til rejse- og opholdsstøtte til en deltager fra Västerbottens Regionteater, Rovaniemi Teater, Beivvas og Ravgos, Akureyrir, og Nordland Teater samt til gæstespilsstøtte til Dalvadis, Norrbottenteatern og Kemin Kaugunginteatteri, som alle viste forestillinger under seminaret.

I Nordkalottseminaret var der over 70 deltagere.

Gæstespil

Nedenstående tabel viser hvordan de indkomne ansøgninger til gæstespil fordelte sig i 1986.

Fra:	Til:					
	Danmark	Finland	Island	Norge	Sverige	Færøerne
Danmark	27		5	1	11	10
Finland	24	2		1	5	6
Island	5	3	2			
Norge	14	7	3		3	1
Sverige	36	9	9	3	1	
Andre	4*	1*		2*	1*	
Totalt	100	22	19	5	33	20

Den samlede ansøgningssum var på NOK 5 503 471. Ialt 44 ansøgere fik tildelt gæstespil-støtte. Denne udgjorde i 1986 ialt NOK 1 166 575. Nordisk Teaterkomité kan som det således tydeligt fremgår slet ikke udfylde det behov, der er.

De gennemførte gæstespil fordeler sig således for 1986:

Fra:	Til:					
	Danmark	Finland	Island	Norge	Sverige	Færøerne
Danmark	8		2	1	1	4
Finland	7	2		1	2	2
Island	2	1	1			
Norge	9	4	2		2	1
Sverige	14	5	2	2	5	
Andre	2				2	
Totalt	42	12	7	4	10	8

Regnskab

Regnskab for virksomheden 1986

Budgetlægningen for 1986 vanskeliggjordes af flere forskellige grunde. I 1986 overtog en ny komité arbejdet for en 4-årig periode. Og i slutningen af

året måtte der bruges uforudsete udgifter i forbindelse med indstilling af ny generalsekretær. Desuden kan det være vanskeligt at skelne mellem aktivtetsudgifter til gæstespil og seminarer, se f. eks. note 4.

Det økonomiske resultat for 1986 bliver iflg. vedlagte regnskab, udført af Norsk Dataconsult A/S, som følger:

	Budget	Regnskab	Afvigelse
Kontor (se note 1)	194 000	293 349	- 99 349
Personalet (se note 2)	515 600	641 111	-125 511
Lokaler	140 400	116 305	24 095
Komité-møder (se note 3)	234 000	354 937	-120 937
Gæstespil (se note 4)	1 030 000	1 028 607	1 393
Videreuddannelse	1 030 000	897 091	132 909
		3 331 400	
Indtægter/Tilskud		-3 144 000	
Indtægter/rapportsalg		- 6 117	
Indtægter/lønkomensation		- 55 626	
Driftsunderskud		- 125 657	

Note 1

Afvigelsen på kontor-konto'en skal ses i forbindelse med at annoncering efter ny generalsekretær beløb sig til NOK 120 000.

Note 2

En del av overskridelserne på dette punkt må ses i lyset af forventet kompensation fra Nordisk Ministerråd i forbindelse med regulering af lønnen i løbet af 1986.

Desuden var det i foråret 1986 nødvendigt at ansætte ekstra sekretærhjælp i forbindelse med afviklingen af det store NOTT 86 projekt, (se årsrapporten side 3).

Note 3

Afvigelsen hér skyldes det "dobbelte" møde i Oslo den 7.-9. marts 1986, hvori deltog både den gamle og den nye komité. Desuden skyldes det, at den nye komité fandt det påtrængende nødvendigt at afholde et ekstraordinært planmøde i København i september - med henblik på at komme til bunds i diskussionen om Nordisk Teaterkomité's fremtid. Mødet resulterede senere i udarbejdelsen af en handlingsplan, som tidligere er tilsendt Nordisk Ministerråd.

Note 4

Der ligger under punktet også en slags indirekte støtte til seminarer og videreuddannelse. Således støttes f. eks. gæstespil i forbindelse afholdelse af seminarer, dette gælder bl. a. ved Nordiske Teaterdage i Krogerup og ved den omtalte Nordkalott-festival.

I forbindelse med komitéens opsamlede erfaringer og i forbindelse med sekretariatets flytning til København, vil der blive gjort alle bestræbelser på at virksomheden kører rundt efter de godkendte budgetter. Vi skal dog i den forbindelse henvise til vedlagte skrivelse – med anmodning om lov til at anvende de opsparede rentepenge i 1986 i forbindelse med flytningen af sekretariatet.

For Nordisk Teaterkomité, den 10. maj 1987

Haldis Hoaas
Fuldmægtig

Anders Ahnfelt-Rønne
Generalsekretær

*BILAGA***Oversigt over en del af de gæstespil, til hvilke Nordisk Teaterkomité har ydet økonomisk støtte i 1986.**

- Den Norske Opera til Finland med balletten "Stormen".
- Staffan Wästerberg som gæsteinstruktør på "Det lille Teater" i Danmark.
- Det danske "Paraplyteatret" på gæstespil i Örebro med flere forskellige forestillinger.
- Dramaten i Stockholm på gæstespil til Island med Bergman's opsætning af "Frk. Julie".
- Byteatern i Kalmar på gæstespil til Assitej-møde i Finland.
- "Turnus" fra Danmark med "Han, hun og harpen" til Assitej-møde i Finland.
- Studioteatret fra Trondhjem til Assitej-møde i Finland.
- Skånska Teatern til Oslo med forestillingen "Oda, satans kvinna".
- Koreograf Jane Hveding fra Oslo, gæstelærer ved Corona Danseteater i København.
- Mercurius-teatern fra Sverige med Holberg's "Don Ranudo" til Fiolteatret i København.
- Gruppe 38 (Århus, Danmark) gæstespillede i Sydsverige med 14 forestillinger på skoler.
- Det svenske teater "Glädje och Sorg" til Sandefjord i Norge med to forestillinger.
- Kulturprojekt 86, Island blev besøgt af bl. a. Teater Purquettas fra Helsinki med "Walze Macabre" og af "Mim-ensemblen" fra Stockholm.
- På Nordisk Teaterfestival i Trondhjem spillede den danske teatergruppe "Banden" sin forestilling "Bums".
- Den svenske dansegruppe "Vindhäxor" gæstespillede i Oslo med "Kråkåker".
- Ved NOTT 86 i Geilo (se årsrapporten) gæstespillede teatrene "Beivaas" fra Kautokeino og "Mars" fra Helsingfors. På vejen gæstespillede de også i Oslo.
- Dukketeatrene "Baldrian og Musa" gæstespillede ved Dragsholm Dukketeaterfestival med "En kærlighedshistorie".
- Sogn- og Fjordane Teater, Norge gæstespillede på Færøerne med flere forestillinger, bl. a. "Peer Gynt" og "Gummitarzan".
- Ved København International Theatre Festival gæstede to grupper fra hvert af de nordiske teatre.
- Dukketeatret "Det gröna äpplet" fra Finland gæstede Stockholm og Eskilstuna med forestillingen "Fantasidukker".
- Trøndelag Teater fra Norge var i Göteborg med "Onkel Vanja".
- Kemin Kaupunginteatteri fra Finland, Dalvadis-teatret samt Norrbottens Teater fra Sverige gæstespillede ved Nordkalot-festivalen i Tromsø.

NOMUS (Nämnden för nordiskt musiksamarbete)

Verksamhetsberättelse 1986

1. Institusjonens oppgaver

1.1 Navn og adresse

NOMUS
Generalsekretariatet
Toftegate 69
N-0552 Oslo 5

1.2 Startår

1963, senaste vedtekter fastsatt 25. augusti 1980 av Nordisk Ministerråd.

1.3 Formål

NOMUS' formål er å fremme utvikling av og utbre kjennskap til musikk-livet og musikksam arbeidet i Norden, og å styrke og utvikle det særegne i det nordiske og nasjonale musikk-liv.

2. Organisation

2.1 Administrasjon

Generalsekretariatet har ansvar for administrasjon av prosjekter og bevilgninger. Sekretariatsfunksjonen har i 1986 blitt ivaretatt av Norsk musikkinformasjon i Oslo. Administrasjon vedrørende komposisjonsbestillinger har også for 1986 blitt ivaretatt av den svenske NOMUS-nemnden.

2.2 Sammensetning

NOMUS består av 2 representanter, med personlige vararepresentanter, fra hvert av de fem nordiske land. Hvert land har en stemme. Nemnden har i 1986 hatt følgende sammensetning:

D Hans Gammeltoft-Hansen
D Anna-Lise Malmros
F Henrik Otto Donner, Formann
F Kauko Kuosma
ISL Porkell Sigurbjörnsson
ISL Jón Nordal

N Ella Arntsen, nestformann
 N Einar Solbu
 S Göran Bergendal
 S Eva Schöld

2.3 Personale

Daglig leder for Norsk Musikkinformasjon, Jostein Simble, har fungert som generalsekretær for NOMUS i 1986. NOMUS har videre tatt ut tjenester ved bruk av øvrig personale ved Norsk Musikkinformasjon.

Oppgaver i forbindelse med prosjektet komposisjonsbestillinger har blitt ivare tatt av svensk NOMUS. NOMUS har refundert til de respektive institusjoner de personal- og kontorholdsutgifter disse har hatt i forbindelse med administrasjon av NOMUS.

I henhold til gjeldende regler for Nordisk Ministerråds midler vil NOMUS' regnskaper for 1986 bli revidert av Riksrevisjonen i Norge.

3. Virksomhet i 1986

3.1 Økonomisk oversikt

Inkomster	Budsjett	Bokslut	Utgifter	Budsjett	Bokslut
Anslag	1 727 000	1 727 000,—	Driftskostnader Prosjektutgifter	400 000,— 1 277 000,—	519 488,71 1 656 749,56
Tilskudd til amatørmusikkområdet		384 949,23	Underskudd -85	50 000,—	49,947,22
Tilskudd fra Nordisk Kulturfond		43 777,—			
Div. Inntekter		3 504,50			
Sum	1 727 000,—	2 159 230,73	Sum	1 727 000,—	2 226 185,49

Alla tall oppgitt i NOK

Kommentar

Vedrørende tilskudd fra Nordisk Kulturfond. Tilskuddet gjelder støtte til gjennomføring av fonogramsymposium på Hässelby Slott, Sverige. Symposiet omhandlet behov for nordisk støtte til produksjon og distribusjon av nordiske fonogram med nordisk musikk. Diverse inntekter gjelder deltageravgifter fra samme symposium, og den totale summen kr. 47 281,50 er utgiftsført under driftskostnader for 1986. For å få reelle driftskostnader for NOMUS 1986 må denne summen trekkes fra den totale sum for driftskostnader.

Vedrørende akkumulert underskudd fra 1985 var planen å dekke dette over budsjettet for 1986. Dette har ikke vært mulig på grunn av devaluering av den norske krone i første halvår 1986. Devalueringen har for NOMUS medført en merutgift på totalt kr. 78 378, fordelt med kr. 19 261 på driftskostnader og kr. 59 087 på prosjekter. NOMUS har på bakgrunn av oven-

stående, i brev av 17. mars 1987, bedt Nordisk Ministerråd om ekstra tilskudd til dekning av underskuddet for 1986, kr. 66 954,76. Se også vedlagt resultatregnskap.

3.2 Virksomhetsområdet

I henhold til det under 1.3 nevnte forhold er NOMUS' virksomhetsområde av administrativ, rådgivende, iverksettende og informerende karakter. Området skal i så stor grad som mulig omfatte hele bredden av det nordiske musikkliv, dvs. det kompositoriske, det improvisatoriske, det utøvende, det pedagogiske, det profesjonelle- og amatørmusikklivet.

3.3 Møter

Det har i 1986 vært avholdt to plenumsmøter og to arbeidsutvalgsmøter i NOMUS.

3.4 Prosjekter

Av vedlagt regnskap og kommentar fremgår det at i alt kr. 1 754 000, ca. 79% av totalbudsjettet, ble brukt til å gjennomføre følgende prosjekter:

a) Informasjon

Det engelskspråklige tidsskrift *Nordic Sounds* utkom i 1986 i fire nummer, hvert nummer i et opplag på ca. 5 000 eksemplarer. Den danske musikkskribenten Knud Ketting er redaktør av tidsskriftet. Trykking og distribusjon blir ivaretatt av Aio-Tryk A/S i Odense. Hensikten med dette informasjonstidsskriftet er å informere om nordisk musikk og musikkliv og det forsøkes i hvert nummer å fokusere på spesielle tema og begivenheter i tillegg til den mer generelle informasjon.

NOMUS produserte og utga i 1986 brosjyrer vedrørende NOMUS' virksomhet.

b) Komposisjonsbestillinger og musikkfremførelser (turnéer)

NOMUS yter hvert år støtte til bestilling av nye verker av nordiske komponister. I 1986 har det blitt avsatt midler til følgende prosjekter: Bestillinger for sangstemme ledsaget av instrument. Prosjektet er et samarbeid mellom Nordisk Konservatorieråd og NOMUS.

Videre har NOMUS gitt støtte til bestilling av verker for Nordisk Korkomité, Nordisk Amatørmusikk Union, Nordisk Barne- og Ungdomskorsarbeid og til ensemblet "Inside Out".

NOMUS yter også støtte til fremføring av musikk, ofte i forbindelse med nordiske turnéer. Tilskudd til nevnte virksomhet ble i hovedsak fordelt på følgende tiltak: Støtte til Nordiske Kirkemusikkdager, gjestespill fra Færøyene, turné med ensemblet SONANZA, turné med ensemblet Con Anima, støtte til Nordkalottens Symfoniorkester.

c) Presentasjon av Unge Nordiske Solister

Prosjektet har i 1986 i hovedsak omfattet støtte til gjennomføring av "Ung Nordisk Solistbiennale" i Helsingfors.

d) Støtte til fremføring av ny nordisk musikk

Prosjektet har i 1986 omfattet støtte til gjennomføring av "Nordiske Musikkdager" i Reykjavik og "Ung Nordisk Musikkfest" i Århus.

e) Nordisk Rytmask Musikk

Prosjektet omfatter i hovedsak presentasjon av nordisk rytmisk musikk gjennom organisasjonen NORDJAZZ som omfatter alle de nordiske landene. Aktiviteten er spesielt konsentrert om informasjon, turnéer med profesjonelle ensembler og undervisning i form av profesjonell gjesteinstruksjon av amatørensemble. I tillegg er det ytet støtte til rocke-musikksiden i forbindelse med etablering av NORROCK.

f) Forsøksprosjekter, seminarer m. m.

Prosjektet omfatter bl. a. støtte til seminar for musikkstudenter på Åland og forberedende møte i forbindelse med arrangement av et seminar vedrørende nordisk musikkdramatikk.

g) Amatørmusikkområdet

NOMUS fikk i 1986 ekstra tilskudd fra Nordisk Ministerråd til bruk inntatt amatørmusikkområdet. I samråd med SAMNAM ble tilskuddet i hovedsak fordelt mellom Nordisk Korkomiteé og Nordisk Amatørmusikk Union. I tillegg fikk SAMNAM tilskudd til dekning av administrasjonsomkostninger.

3.5 Fremtidsplaner

NOMUS har i brev av 23. oktober 1986 orientert Nordisk Ministerråd om NOMUS's nåværende virksomhet og påpekt en rekke planer for fremtidige aktiviteter. Brevet er vedlagt.

Nemnden vil understreke at NOMUS med de budsjetter nemnden har disponert i de senere år ikke har hatt mulighet til å ivareta de funksjoner den er pålagt i henhold til vedtekter for NOMUS' virksomhet.

4. Beslutning

NOMUS-nemnden overleverer hermed årsberetning for 1986.

Vedlegg: Resultatregnskap 1986

Brev av 23. oktober 1986 vedrørende NOMUS' fremtidsplaner.

Oslo, 20. mars 1987

Henrik Otto Donner
Formann

Jostein Simble
Generalsekretær

Nordiskt samiskt institut

Verksamhetsberättelse 1986

1. Generelle opplysninger

1.1 *Nordisk samisk institutt*

Postboks 220
N-9520 Guovdageaidnu/Kautokeino
Tel. 084-56 304

1.2 *Startår 1973*

1.3 *Formål*

Instituttets formål er nedfeldt i statuttene som er fastsatt av Nordisk Ministerråd 26. mars 1973.

2. Organisasjon

2.1. *Administrasjon*

Instituttet ledes av et styre som har tolv medlemmer, oppnevnt av Nordisk Ministerråd. Nordisk Sameråd er instituttets rådgivende organ.

2.2. *Styrets sammensetning*

Styrets og arbeidsutvalgets sammensetning har i 1986 vært den samme som i 1985, med Per Mikael Utsi som formann.

2.3. *Personale*

Instituttbestyrer (til 28. februar 1986) Aslak Nils Sara (fra 1. mars 1986)
Leif Halonen

Førstekonsulent Isak J. Turi
Førstekontorfullmektig Finn Olav Nystad
Regnskapsassistent (engasjert) Kirsten Anne Utsi
Rengjøringsassistent Elen J. Eira Sokki

Seksjon for næringsliv, miljø og rettigheter

seksjonsleder (til 28. februar) Leif Halonen
seksjonsledervikar (fra 1. mars) Johannes Helander
konsulent (permisjon fra 20. august) Else R. Turi

konsulent (vikar) (fra 1. september) Ellen Oskal
 forsker Mikkel Nils Sara
 forsker, sekretær/utreder (til 30.6) Aslak M. Eira

Seksjon for utdanning og informasjon

seksjonsleder Elina Helander
 konsulent Laila Palojærvi

Seksjon for språk og kultur

seksjonsleder Alf Isak Keskitalo
 konsulent (permisjon fra 16. 9. 85) Karen Ellen Gaup
 konsulent (vikar) (fra 18. 9. 86) Klemetti Nakkalajarvi
 forsker Ole Henrik Magga
 forsker John Henrik Eira
 forsker (prosjektleder i duodji) Marianne Nilsson
 forsker- skinnberedningsprosjekt (til 31. 12. 86) Inga Hermansen Hætta
 forsker (fra 26. juni) Nils Ole Anti
 Britt Inga Vars sluttet som sekretær (vikar) 20. august 1986.

Aslak Nils Sara, som har vært instituttbestyrer siden instituttet startet sin virksomhet i 1973, fratradte 28. februar 1986. Leif Halonen er derfor konstituert som midlertidig bestyrer inntil permanent tilsetning blir foretatt av Nordisk Ministerråd. Som midlertidig seksjonsleder i næringsseksjonen er konstituert Johannes Helander.

Alf Isak Keskitalo kom tilbake 1. januar 1986 som seksjonsleder i språkseksjonen. Han hadde hatt permisjon fra 1. august 1981.

Forsker Ole Henrik Magga forsvarte sin doktoravhandling 8. november i emnet, "Studier i samisk infinitivsyntaks", og ble samme høst utnevnt som professor i finsk-ugriske språk ved Universitetet i Oslo.

Seksjonssekretærstillingene er ved høstens justerings- og normeringsforhandlinger blitt oppnormert til konsulenter. Disse oppnormeringene har også medført vesentlige lønnsmessige forbedringer.

Regnskapsassistentstilling er fremdeles på engasjement.

Under ekstraordinær sysselsetting gjennom arbeidsformidlingen har følgende vært sysselsatt:

I perioden 6. 01–7. 3.86 Mathis K. Hætta

Fra 24. 11– Klemet Ole Buljo

I perioden 22. 9–22. 12. 86 (Balsfjord avd.) Maud Sandmo Bakke, Anna Stenvoll

2.4 Revisorer

Riksrevisjonen i Norge reviderer instituttets regnskap. Revisjon av 1985- regnskap er blitt vesentlig forsinket på grunn av mannskapsmangel i Riksrevisjonen. Ved årets utgang var regnskapet enda ikke ferdigrevidert.

3. Finansiering og økonomi

3.1. Utgiftsdekning

Utgiftene ved instituttets virksomhet blir dekket gjennom bidrag fra Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige. Konstnadene fordeles mellom landene etter beslutning av Nordisk Ministerråd.

Videre har styret også i år søkt og fått midler fra andre finansieringsinstanser.

3.2 Oversikt over regnskapsavslutning og budsjett (i tusen kroner)

	Regnskap 1985	Budsjett 1986	Regnskap 1986	Budsjett 1987
<i>Utgifter</i>				
Styreomkostninger	99	140	209	150
Personalomkostninger	3 677	3 425	4 189	3 723
Kontoromkostninger	337	365	628	270
Lokalomkostninger	567	600	564	600
Prosjekter i budsjettet	388	337	3 304	398
Prosjekter utenfor budsjettet	2 798			3 142
Driftsomkostninger	207	125	114	100
Israel Ruongs stipend	20	20	20	20
Disposisjoner	868		275	
	8 961	5 012	9 303	8 403
<i>Inntekter</i>				
Nordisk Ministerråd	4 356	4 872	48 726	5 261
Lønnskompensasjon	570		600	
Andre inntekter	110		187	
Renter m. u	138	140	167	
Prosjekter	3 984		3 430	3 142
	9 158	5 012	9 256	8 403
Overskudd/Underskudd	+197		47	

Regnskapet for 1986 viser et underskudd på kr. 46 691,-. Sammen med restunderskudd fra 1985, kr. 39 734,- = akkumulert underskudd på kr. 86 695,- som må dekkes i 1987. De vesentligste årsaker til at underskuddet ble såpass stort er den norske kroners devaluering i mai 1986 med ca 10-12%, og prosessen i forbindelse med tilsetning av ny instituttbestyrer resulterte i økte styre- og administrasjonsutgifter.

3.3. Merknad hva angår 1986 økonomi

Også i 1986 har instituttet fått overført midler fra andre instanser til ordinære prosjekter og til prosjekter utenfor det ordinære budsjett. Det vises her til spesifikasjon av driftsregnskapet.

4.-11. Virksomhet

4. Styret

Nordisk Ministerråd oppnevner instituttets styre. Styret har konstituert seg med Per M. Utsi som formann og Iisakki Sara som nestformann.

Sammen med Anton Hoëm og Ole H. Buljo utgjør disse styrets arbeidsutvalg. Styrets sekretær er instituttbestyreren og førstekonsulenten.

4.1. Styremøter

Det er i løpet av året avholdt 3 styremøter og det er behandlet 40 saker. Den saken som har opptatt styret mest er prosessen i forbindelse med innstilling av ny instituttbestyrer etter at Aslak N. Sara sluttet.

Av øvrige saker kan nevnes:

- kompetanseutbygging av NSI-NAVF's tilbud
- NSI's økonomiske situasjon
- arbeidskonflikt – opprettelse av tariffavtale
- budsjettsaker
- NSI's status og framtidsplaner
- endring av statutter for I. Ruongs stipend
- tildeling av I. Ruong stipend
- professor II-stilling
- forlengelse av arbeidskontrakter for prosjektarbeidere
- konstituering av instituttbestyrer

Styret har vært representert ved landsmøtene til de samiske hovedorganisasjonene.

4.2. Arbeidsutvalgsmøter

Arbeidsutvalget har avholdt 4 møter i løpet av året. Av saker som arbeidsutvalget har behandlet kan nevnes:

- annonsering av instituttbestyrerstilling
- konstituering av instituttbestyrer og seksjonsleder
- valg av kommisjon i forbindelse med innstilling av instituttbestyrer.

I tillegg kommer de saker som er nevnt under pkt 4.1.

5. Språk og kulturspørsmål

5.1. Arbeidet generelt

Alf Isak Keskitalo tiltrådte seksjonslederstillingen 1. 1. 86 etter avsluttet forskningspermisjon.

Sekretær Karen Ellen Gaup har studiepermisjon fra 16. 8. 86. Hennes vikar Klemetti Nækkælæjervi tiltrådte 17. 8. 86.

Seksjonens ansatte har i 1986 besvart mange forespørsler og har holdt foredrag og forelesninger.

5.2. Duodji

Prosjektleder: Marianne Nilsson

Skinberedningsprosjekts medarbeider: Inga Hermansen Hætta, Klemet Ole Buljo, ansatt for arbeidsmarkedsmidler 2+4 måneder.

Marianne Nilsson:

Arbetet under året har bestått i ått koordinera och leda olika aktiviteter inom prosjektet. Mycken tid har ägnats till det.

I slutet av 1985 startade projektet med renskinn. Där har Marianne Nilsson deltagit också i de praktiska försöken.

Det har satts i gång samarbete med Garveriförsöksstationen i Köpenhamn, som vi ställer stora förväntningar till.

Vidare har hon för instituttet deltagit i utredning om Sami Duodji i Norge och medarbetat i tidskriften Ottar.

Hon har deltagit som handledare vid skinnseminarium på Åland och varit föredragshållare.

Hon har också deltagit i Same Ätnams slöjdardagar och Same Ätnams och Svenska Samers Riksförbunds och Sami Duodjis årsmöten.

Hon har under året fungerat som sekreterare för Samerådets duodji-nämnd.

Hon har varit handledare för bandinventering som startade i Nesseby.

Tjänstledig 14 dagar för kurs i dräktsömnad.

Inga Hermansen Hætta: Arbeid i 1986 i skinnberedningsprosjektet:

Skinerberedningsprosjektet ble påbegynt i desember 1985. Som grunnlag for forsøkene ble lagt de skinnerberedningsseminar som instituttet tidligere hadde avholdt.

I prosjektet er det gjennomført forskjellige skinnerberedningsmetoder, spesielt er det gjort mange forsøk med fremstilling av "sisti" – garvet renskinn.

I prosjektperioden har det vært tatt flere kontakter med offentlige og private organer, og det er lykket å få kontakt med Garveriforsøksstationen i København som arbeider med metoder for skinnerberedning og garving. Man stiller store forventninger til dette samarbeidet.

Hovedkrav ved skinnerberednings prosjektet er: Skinnen skal holde samme kvalitet som ved tidligere samiske beredningsmetoder.

Videre er det ved prosjektet gjort forsøk med forskjellige maskiner som kan lette beredningsarbeidet.

I skinnerberedningsprosjektet er det gått med i alt 260 skinn. Resultatene har vært forskjellige alt etter anvendelsen av forskjellige metoder.

5.3. Språkforskning: Sami syntaks og fraseologi

Prosjektanvarlig: Nordisk Samisk Institutt

Prosjektleder: dr. philos. Ole Henrik Magga

Finansiering: Instituttets eget budsjett

Dette prosjektet ble planlagt allerede ved instituttets etablering av avdøde prof. Israel Ruong. Arbeidet har mer karakter av et forskningsprogram enn et enkelt prosjekt. Det har hittil vært finansiert både over instituttets eget budsjett og ved at prosjektarbeidere (Ole H. Magga) selv har søkt og fått midler utenfra (Norges Almenvit. Forskningsråd, Norge). Publikasjoner fremgår av tidligere årsmeldinger.

Ole Henrik Magga har i 1986 ferdiggjort sin doktoravhandling "Studier i samisk infinitivsyntaks Del I: Infinitivsetning. Akkusativ og infinitiv" og forsvart den for den filosofiske doktorgraden ved Universitetet i Oslo 8. november 1986. I forbindelse med disputasen har han holdt to forelesninger med emner fra prosjektområdet, nemlig "Har partikkelen GAL noen betydning? Noen problemstillinger omkring samspillet mellom partikler, ordstilling og prosodi i samisk illustrert med partikkelen GAL" (selvvalgt emne) og "Samisk setningsbygning i finsk og skandinavisk perspektiv" (oppgitt emne). Disse finnes i manuskript. Han har ellers fortsatt innsamlingen av materiale omkring infinitivsyntaks (infinitiv i andre funksjoner enn innen predikatet) som han holder på å bearbeide.

Av andre oppgaver har han hatt ansvar for instituttets dataanlegg og opplæring i tekstbehandling. Han er også sekretær/leder på vegne av instituttet i Samisk Språknemnds utvalg som utreder bruk av samisk på datamaskin.

John Henrik Eira ble tilsatt som den andre forskeren til dette prosjektet fra høsten 1982. Hans hoved besjeftigelse er analyse av lydsystemet i Skånland-dialekten. Magistergradarbeidet blir ferdig i løpet av 1987.

Han har skrevet sin del i utredningsarbeidet om bruk av samisk i data-sammenheng.

Han har dessuten utarbeidet en ordliste på ca 900 000 tostavelseord på grunnlag av den teoretisk mulige fonotaktiske rammen man har i samisk.

Han har deltatt i foredragsvirksomhet, undervisning og språkkonsulentarbeid for Instituttet.

5.4. Samisk historie- og kulturforskning

Prosjektleder: Nils Ole Anti

Finansiering: Kommunal- og Arbeidsdepartementet

Lokale prosjekter satt i gang i løpet av juli og august:

Språkprosjektet i Skånland: Ardis Ronde Eriksen og Asbjørg Skåden har samlet ord og uttrykk på samiske i Skånlandområdet. Til dette prosjektet er det bevilget kr 30 000,—.

Tanaprojektet: Peder Ballovaara og Ingvald Guttorm har intervjuet om ressursbruken i Tanaområdet i eldre og nyere tid. Deretter intervjuet/registrere om nærmere angitte emner. Prosjektet stanset i løpet av september måned da bevilgninger ble redusert.

Porsangerprosjektet: Lillian Johansen og Hartvik Johansen har samlet data om den historiske utviklingen av ressursbruken i Porsangerområdet ved intervjuer av eldre informanter. Registrere kulturminner. Arbeidsplan av den lokale medarbeideren ble utarbeidet, men dessverre måtte vi stanse også den av økonomiske årsaker.

Ruonuprosjektet: Åse Johnsen og Ann-Hjørdis Nilsen har arbeidet slik som ovennevnte. Også dette prosjektet venter finansiering.

Kåfjordprosjektet: Kjellaug Isaksen hadde fått samme oppgave som

ovenfor, pluss samle inn samisk terminologi om duodji og jordbruk/fiske. Var ikke kommet i gang.

Sverre Somby prosjekt: Lage lærebok/kurshefte om elvebåtbygging med tekst og tegninger. Samarbeidsprosjekt med Samisk Utdanningsråd. Feltarbeidet er ferdig.

5.5. Samisk terminologi

Prosjektets betegnelse: Saami Terminology: Research, Implications and applications

Finansiering: NOS-H

Prosjektansatt: Samuli Aikio, Susanna Kuoljok Angeus

Referansegruppe: Prof. Pekka Sammallahti, Prof. Olavi Korhonen, Aman, Nils Jernsletten

Medhjelpere: Klemetti Nakkalajarvi og Kaarina N. Vuolab har foretatt utvalg av kildetekstene.

Samuli Aikio:

Arbeid: Forskning, oppfølging og tilpassing for nordsamisk. Mer presist for 1986: Skrevet fullstendig rapport om nordsamisk terminologiskapning.

Undersøkt internasjonale kulturords tilpassing til samisk, og undersøkelse av regler for slik tilpassing. Opplisting og kommentar av radio-, avis- og lærebokbrosjyrespråk.

Møte i referansegruppen 23.05.86. Der deltok også prosjektets andre forsker Susanna Kuoljok Angeus.

Forelesning om nordsamisk ord- og termarbeid ved Universitetet i Tromsø, i oktober.

Det viktigste oppfølgingsarbeidet blir rådgivningsregler som blir gjort på grunnlag av forskningsresultatene. Over 4 000 ord samlet fra avis-, radio- og læreboksbrosjyrespråk er det mulig å utgi som kommentert ordbok.

Susanna Kuoljok Angeus:

Arbetet har avgränsats till att omfatta nominalavledningar i lulesamiska. I projektarbetet under året har ingått insamling av material genom framförallt bandinspelningar, excerpering ur radioprogram och tryckta källor samt genom nedteckningar av ord ute bland den samisktalande befolkningen.

En datafil har upprättats över uppslagsorden i H. Grundströms lulesamiska ordbok. Avsikten med detta är bl. a. att framskaffa ett finalalfabetiskt ordregister. Manuellt har registrerats ca 400 -ahka- avledningar, vilka underkastats en morfologisk och semantisk analys. En första arbetsrapport har utarbetats och är föremål för justering. Redan den visar att det samiska avledningssystemet är mångfasetterat och att det föreligger behov av vidare studier för att en helhetsbild skall kunna uppnås.

5.6. *Samisk språknemnd*

Nordisk Samisk Institutt er sekretariat for språknemnda. Dette år er det avholdt to møter. Språknemnda har utformet forslag til nye vedtekter. En egen komite har arbeidet med å tilpasse bruken av data til samisk.

Nordisk Sameråd har søkt Ministerrådet om støtte til å opprette egen sekretærstilling for språknemnda. Ministerrådet har bevilget støtte, og Samerådet er i ferd å opprette stillingen.

5.7. *Israel Ruong stipend*

Instituttets styre opprettet våren 1983 "Israel Ruong stipend" i forbindelse med hans 80-års dag. NSI vil på denne måten takke Israel Ruong for hans arbeid med samisk kultur- og historieforskning og på samme tid hans innsats innen samiske samfunn og organisasjoner og ellers hans daglige arbeid innen samisk kultur.

Stipendet blir hvert år tildelt til en ung samisk forsker som arbeider med en av de forskningsgrenene som Israel Ruong har arbeidet med.

NSI's styre er ansvarlig for tildeling av stipendet og vedtar også stipendets størrelse.

Stipendet ble tildelt i 1986 til cand. mag. John Henrik Eira.

6. *Næringsliv*

6.1. *Forsøk med produksjon av smolt i indre finnmark*

Prosjektansvarlig: Nordisk Samisk Institutt (NSI)

Prosjektmedarbeidere: Skjalg Slettjord, Anders P. Siri

Samarbeid: Bevilgning (1985–1988) kr 707 000,—: Foresheim forskningsstasjon, Skjomen, Fiskeridepartementet, Kommunal- og Arbeidsdepartementet.

Siste år ble en startforingsenhet utprøvd og fungerte dårlig p. g. a. enhets utforming og størrelse. Hele anlegget er kjørt med ca 3 000 røye hele året. Fra St. Hans har en og hatt inne ca 15 000 regnbueørret i bygget. Disse vil gå der til høsten 1987.

Det ble av røyene strøket ca 30 liter røyeroغن i månedskifte nov.–des. 86. Disse er på klekkeri i Skjomen. Det innmonterte utstyr fungerer tilfredsstillende og en har ikke hatt problemer med nitrogenovermetting. Finansiering av resten av prosjektet er ikke løst.

6.2. *Reindriftsavtalens økonomiske, sosiale og etniske virkninger*

Prosjektansvarlig: Nordisk Samisk Institutt

Prosjektmedarbeider: Mikkel Nils Sara

Finansiering: Reindriftens Utviklingsfond (N)

Prosjektet kom i gang 15. 10. 84 og beregnes avsluttet ved utgangen av 1987. Om prosjektet kan kort sies:

En vil forsøke å vise hvordan reindriftshusholdet har tilpasset seg for-

skjellige gitte forhold og hvordan husholdene tilsammen har utgjort et reindriftssamfunn med tradisjonell, innebygd fleksibilitet til å bestå trass i fluktuasjoner i ressurs-situasjonen. I en endringsprosess der indre og ytre faktorer virker inn, vil husholdene måtte finne nye tilpasninger som i sin tur virker inn på den enkeltes rolle, status og mulighet innenfor reindriftssamfunnet.

I et større perspektiv er reindriftssamfunnet selvsagt også påvirket av den generelle minoritetpolitikk. Selvom reindriftssamfunnet ser ut til å beholde sin karakter som en vesentlig faktor i det samiske samfunn, opplever det vanskeligheter som følge av generell samepolitikk. Spørsmålet i dette perspektiv blir: Hvordan forene rene næringspolitiske mål med kulturpolitiske mål?

6.3. Utredning om konsekvensene for reindriften ved petroleumsvirksomhet nord for 62° n. br.

Olje- reindriftsutvalget gjorde sin utredning ferdig våren 1987.

Utredningen gir i korte trekk en oversikt over konsekvenser som en eventuell olje- gassvirksomhet kan ha for reindriften. (Positive og negative) Det er ingen detaljert regnestykke over et bestemt konkret tilfelle, men en generell oversikt over konsekvensområder.

Olje- reindriftsutvalget er et offentlig oppnevnt utvalg nedsatt av Olje- og energidepartementet.

Nordisk Samisk Institutt, Aslak M. Eira har vært engasjert som sekretær for utvalget siden høsten 1984.

7. Miljø

7.1. Kombinasjonsnæringer i samiske bosettingsområder

Prosjektansvarlig: Nordisk Samisk Institutt

Prosjektmedarbeider: Jens H. Mosli

Finansiering: Kommunal- og Arbeidsdepartementet

Hele året har prosjektmedarbeideren vært engasjert på prosjektet: "Kombinasjonsnæringer i samiske bosettingsområder".

Prosjektet er finansiert av Kommunaldepartementet og inngår som en del av et arbeid utført av en interdepartemental utredningsgruppe med representanter fra Landbruksdepartementet, Miljøverndepartementet, Fiskeridepartementet, Kommunaldepartementet og Samisk Utviklingsfond. Siste halvår fungerte prosjektmedarbeider både som utreder og sekretær. Utvalget har hatt ett møte i 1986. I løpet av 1987, første halvår, vil utredningen være klar.

7.1.2. Renskötsel och naturresursplanering – om hur samebyns intressen kan tas tillvara.

Prosjektansvarig: Nordiskt Samiskt Institut (NSI)

Prosjektmedarbeidere: Lars P. Niia

De två nya lagarna, Plan och Bygglag (PBL) och lag om hushållning med naturresurser m. m. (NRL) som träder i kraft år 1987 har varit centrala utgångspunkter för arbetet.

Den metod som utvecklats och redovisats Diedut 1984: 4 med syftet att ta fram en markanvändningsplan prövades i ett praktiskt sammanhang. Försök har också gjorts att i mindre skala bearbeta geografisk information med hjälp av dator teknik. Resultaten är mycket goda och kan läggas till grund för fortsatt utvecklingsarbete. Markanvändningsplanen fortsätter och en s. k. funktionskarta tas fram som redovisar renskötselns flexibla karaktär. Kriteriemetoden som förslås, innebärande att olika delområden sammanförs till funktionella enheter, bör vidareutvecklas. Projektet visar också behovet av att använda konsekvensanalysen som hjälpmedel vid arbetet med markanvändningsplaner.

Resultaten från detta fortsättningsprojekt är under tryckning. Delresultaten har vidare publicerats i en delrapport "Att samråda" och i tidskriftsartiklar.

7.3. Registrering av samiske bosettingsområder

Prosjektansvarlig: Nordisk Samisk Institutt (NSI)

Prosjektmedarbeider: Arild Gjerde

Finansiering: Kommunal- og Arbeidsdepartementet

I løpet av 1986 ble gjennomgangen av primærmaterialet for folketellinga 1900 fullført for Finnmark, Troms samt deler av Nordland. Resultatene av denne gjennomgangen er framstilt i tabeller på grunnkrets-, kommune- og fylkesnivå. Tabellene samt kartgrunnlag for dagens tellekretsinn delning er avlevert NSI. Det gjenstår å lage en nærmere beskrivelse av de samiske bosettingsområder for hver enkelt tellekrets/kommune på bakgrunn av tallmaterialet. Prosjektmedarbeideren ble løst fra prosjektet 1. 1. 1987, da han tiltrådte et engasjement som utreder i Kommunal- og Arbeidsdepartementet.

7.4. Petroleumsvirksomhetens økonomiske og sosiale konsekvenser for samiske bosettingsområder

Prosjektansvarlig: Nordisk Samisk Institutt (NSI)

Prosjektmedarbeider: Cand. polit. Jostein Hansen

Finansiering: Olje- og Energidepartementet

Politisk styrningsgruppe: Førstekonsulent Johan A. Alstad (OED), Byråsjef Wenche Brenna (KAD)

Faglig referansegruppe: Jens H. Mosli, NSI, Ragnar Nilsen, FORUT, Univ. i Tromsø, Terje Brantenberg, Univ. i Tromsø, Steinar Pedersen, NSI, Lars Krogh, NIBR/Alta

Det vises til forprosjektet avsluttet 1. 4. 1984. Høsten 1986 gikk stort sett

til litteraturstudier. Som et resultat av dette ble det lagt fram et notat (26 s.) på fagdagene 4.–5.12. på NSI med forslag til prosjektopplegg.

Forslag til prosjektopplegg er senere bearbeidet, og sendt OED 31. 1. 87 (5 s.).

Etter møte med den faglige referansegruppen i Tromsø 9. 2. 87. ble det enighet om å satse på et komparativt perspektiv, der en vil forsøke å systematisere erfaringene fra Sør-Norge, Shetland, Canada og Alaska (USA), og relatere dem til sjøsamiske bosettingsområder, innen OED's første statusrapport – frist 31. 12. 87.

7.5. En nærmere og mer helhetlig vurdering av de samiske interessene i forbindelse med videreføring av samlet plan for vassdrag

Prosjektansvarlig: Nordisk Samisk Institutt (NSI)

Prosjektmedarbeider: Svein Ottar Helander

Finansiering: KAD, MVD, LD, OED, RUF.

Prosjektets tidsramme er fra 1.06.86. til 31.05.87. Det utføres etter oppdrag fra miljøverndepartementet som også forestår finansieringen. For prosjektet er det nedsatt en referansegruppe som består av representanter for de samiske organisasjonene.

Prosjektet er todelt:

1. Et prosjekt- og vassdragsorientert utredningsarbeid.
2. En helhetsvurdering av St. meld. nr 63 (1984/85).

Arbeidet hittil har vært konsentrert om den prosjekt- og vassdragsorienterte del.

I arbeidet tar en utgangspunkt i en samisk nasjonal interesseartikulasjon. Denne anvendes lokalt i forbindelse med hvert enkelt vassdragsprosjekt ved å beskrive den samiske bosettingen og det samiske ervervs livet i tilknytning til prosjektområdene. Til slutt foretas en verbal beskrivelse av virkningene av en eventuell vassdragsregulering av de samiske interessene, som framtrer i den generelle omtalen av interessene og i beskrivelsen forbundet med det enkelte vassdragsprosjekt.

Utredningsarbeidet omfatter ca 120 vassdragsprosjekter fra Finnmark til Hedmark. Ved utgangen av 1986 var det meste av utredningsarbeidet forbundet med vassdragene i Finnmark utført.

7.6. Samiske næringsinteresser i Finland

Prosjektmedarbeider: Johannes Helander

Finansiering: Lapin Laanin hallitus (Lapplands länsstyre)

Målsetningen med prosjektet er:

- utrede samiske nærings plass i dagens samfunn.
- utrede i hvilken grad samiske næringer blir tatt hensyn til i samfunnsplanleggingsarbeid på läns- og riksnivå.
- utrede eventuelle konflikter mellom ulike næringer. Utredningen legger spesielt vekt på etnisitet og befolknings næringsstruktur.

I begynnelsen av 1986 fortsatte utredningsarbeid i Enontekio og Enare kommuner og Vuotso Sodankyla. I forbindelse med arbeidet har man intervjuet etater, myndigheter og enkeltpersoner. Opplysninger er også hentet fra bøker, arkiver og lignende kilder. Grunnmaterieell om Enare kommune er innsamlet.

I perioden 1.3.–31.12.86. har Helander hatt permisjon, da han var seksjonsleder (vikar) for seksjon næring-, miljø- og rettigheter, og dette medførte stans for prosjektet.

8. Rettigheter

8.1. Historisk/juridisk forskning

8.1.1. Lokalhistorien for en lappby

Prosjektansvarig: Nordiskt Samiskt Institut (NSI)

Prosjektmedarbeiter: Kaisa Korpijaakko

Huvudsyftet med det rättshistoriska forskningsprosjektet "en lappbyns historia"  r att kartlägga olika r ttssuppfattningar och -seder inom ett begränsat samesamfund. Rounala lappbyn i forna Torne lappmark. På grund av det f r forskningsoppgiften aktuelle forskningsmaterialet skall utredningen dock samtidigt tjäna som en slags "miniatyrhistoria" f r ifrågavarande området: man kommer att i detalj följa släktenas, t.o.m. individernas skeden och  den genom tiderna. Dessutom erbjuder materialet rikligt med oppgifter angående orsnamn, boningar, byggnader, kläder,  kredskap, redskap med mera kulturhistoriska fenomen.

Den kartläggning som gäller samfundets r ttssuppfattningar og rätts-seder skall koncentrera sig i olika viktiga samhälleliga institutioner og fenomen såsom: markanvändningen og de olika näringarna; äktenskapet og øvrige familjerelationerna; kvinnans ställning i samhället överhuvudtaget; arvsreglerne; institutionerna omkring r ttssv rd; r ttssederna angående brått, br ttslighet og straff; äran; handeln etc. etc.

Det primärmaterial som behövs f r undersökningen har till största del redan blivit samlat, og man har delvis kunnat övergå till själva skrivnings-arbetet. Preliminära handskrifter angående vissa begränsade temoer omkring undersökningen  r redan færdige.

8.1.2. Har Lappcodisillen v rt anvendt på andre næringssektorer enn reindrif?

Prosjektansvarlig: Nordisk Samisk Institutt (NSI)

Prosjektmedarbeiter: Steinar Pedersen

Finansiering: NSI

I 1986 har arbeidsåret i prinsippet v rt delt i fire.

1. Arbeid for samerettsutvalget i Norge med oversikten over "Bruken av land og vann i Finnmark inntil 1. verdenskrig". Dette arbeidet er nå på det nærmeste fullført.

2. Formidlings- og foredragsvirksomhet.
3. Slutføring av et manuskript om konflikten mellom Karasjokfolks laksefiske og det offisielle lov og regelverk, i tida mellom ca 1870– ca 1910. (Trykkes i *Diedut* 1987)
4. Oppstart av undersøkelsen om lappekodisillen har vært anvendt på andre næringssektorer enn reindrift.

8.2 Andre aktiviteter

Seminarer, utredninger etc.

1. Seksjonens medarbeidere Johannes Helander, Lars Petter Niia, Jens H. Mosli og Leif Halonen gjennomførte i 1985–86 arbeidet med å skrive forslag til et samisk miljøprogram etter oppdrag fra Nordisk Sameråd. Miljøprogrammet ble vedtatt på Samekonferansen i Åre, aug. 1986. Miljøprogramarbeidsgruppen besto av fem personer.
2. I september 1986 arrangerte seksjonen et nordisk symposium kalt "Lappecodisillen av 1751". Var dette samenes Magna Charta? Symposierapporten er tenkt utgitt som bok. På symposiet deltok 70 personer og det ble holdt 17 foredrag i tilknytning til emnet.
3. Seksjonen var i des. 1986 medarrangør i seminaret "Mänskliga rättigheter och minoriteter" arrangert i Rovaniemi. Hovedarrangør var Institutet för Nordisk rätt ved Lapplands högskola i Rovaniemi.

9. Utdanning og informasjon

9.1. Generelt om seksjonen

Seksjonsleder har vært Elina Helander. Laila Palojärvi er sekretær for seksjonen. Seksjonen har hatt 3 medarbeidere i prosjektarbeid.

Prosjekter som har vært i gang ved seksjonen er prosjektet Leseplaner og delprosjektene Samebarns oppvekstkår i Jokkmokk og Karasjok

Seksjonen har spesielt sørget for kontakter på finsk og svensk side.

9.2. Historieboka

Historieboka "Olbmot ovdal min" er ennå ikke utgitt, men det er fremdeles mulig å få prøveeksemplarer av boka ved henvendelse til Instituttet. Dokumentinnsamlingen "Doložat" er utgitt i slutten av desember 1986.

Videreføring av historiebok-prosjektet var satt opp på budsjettforslaget for 1983–1987, men ble utsatt ved den endelige budsjettrevideringen. To videreføringsprosjekter er satt opp på 1988 budsjettet.

9.3. Leseplaner og læremateriale

NSI har i perioden 1978–1982 utarbeidet samiske læreplaner for grunnskolen. Lærer Seija Guttorm har utarbeidet en lærebokserie i morsmål for

5. klasse. Lærebøker (ialt 4 bøker) og veiledningsbok for lærere er utgitt i 1985. I løpet av 1987 utgis den siste delen av serien.

I 1985 startet Seija Guttorm med arbeidet om tospråklighet i grunnskolen i Utsjok. Rapporten vil foreligge i løpet av 1987.

NSI har prøvd å opprette samisk læreplankomite. I 1986 ble det holdt 2 møter med skolemyndighetene, man diskuterte læreplaner og materiell.

9.4. Samiske barns oppvekstkår før skolealderen

NSI startet opp med et nytt prosjekt "Samiske barns oppvekstkår før skolealderen" i 1983. Formålet med prosjektet er å klarlegge samiske barns kulturelle og samfunnsmessige forhold på ulike nivåer og bedre samiske barns oppvekstkår bl. a. i barnehager og førskoler.

Hva skal samebarna oppfostres til, er hovedspørsmålet. I sammenheng med dette oppstår følgende spørsmål: Hvor stor er den samiske påvirkning og hvor stor er majoritetssamfunnets påvirkning på samebarnas oppvekst. Kan man oppfostres til å bli delaktig i flere kulturer. Hvordan er to-kulturens vekselvirkning i barnas tenkeverden. Hvilke sosialiseringseenheter er dominerende i samebarns oppvekstmiljø.

Prosjektet er i gang satt i det lulesamiske området Jokkmokk. Sosionom Inga Britt Blindh er engasjert som forsker fra og med 1. 4. 1983.

Prosjektet har to hoveddeler: utvikle en teoridel og samle inn materiell. Blindh har begynt å samle inn materiell i Jokkmokk.

Samiske barns oppvekstvilkår/Asta Balto

For samenes og myndighetenes beslutningsprosesser er det viktig å vite hvordan oppvekstvilkårene er for samiske skolebarn i dag. Hva er det som faktisk skjer med barna.

Man undersøker barnas aktiviteter og hvordan de organiseres av disse. Hvilken sosial kompetanse utvikler leken.

Hvilken betydning har etniske forskjeller for barna. Hvilken status har samisk og norsk hos barna, og hvilke forhold ser ut til å påvirke en holdningsdanning i den ene eller den andre retning.

Hva er som gutte- og jenteatferd, er også av interesse. Et overordnet perspektiv er det samfunnsmessige. Hvordan ivaretar det offentlige system både kommunalt og på riksplan.

Dette prosjekt har begynt høsten 1986 og forventes å fortsette 3 år til. Prosjektansatt er cand. polit. Asta Balto fra og med 1. 9. 1986. Prosjektet finansieres med midler fra Forbruker- og Administrasjonsdepartementet.

9.5. Samisk Arkiv

NSI har i begynnelsen av sin virksomhet planlagt å etablere et særskilt Samisk Arkiv. På bakgrunn av NAVF'S forskningsprogram (1985) har NSI søkt om midler til arkivprosjektet. NAVF oppfordret i 1986 Instituttet om å opprette arbeidsgruppe til å utrede arkivspørsmålet mer konkret, og bevilget midler til dette. Arbeidsgruppa utgir rapporten i januar 1987.

9.6. *Annet undervisningsarbeid*

Seksjonen har hatt et samarbeid med høgskolene i de nordlige områder. Elina Helander har holdt forelesninger og gitt undervisning i samisk språk og tospråklighet i høgskolene i Luleå og Alta.

NSI holdt nordisk seminar om dagens og kommende samisk førskole og barnehage, i Kautokeino 7.–9. 10. 1986. Formålet med seminaret var å diskutere:

- om samisk førskole og barnehage, deres målsetning og virksomhet
- utviklingsmuligheter
- om arbeidsmåte som kan brukes i daglig arbeid.

Svenska sosialstyrelsen, Finska sosialstyrelsen og Norsk Forbruker- og Administrasjonsdepartement hadde bevilget midler til seminaret.

9.7. *Diedut*

Instituttet utgir tidskriftet "Diedut". Formålet med dette er å informere om Instituttets virksomhet.

Følgende 3 nummer av Diedut er utgitt i 1986.

1986: 1 Doložat. Čalli: Samuli Aikio

1986: 2 Laksen, allmuen og staten. Fiskerett og forvaltning i Tanavassdraget før 1888 v/Steinar Pedersen

1986: 3 Modeallat ja jearaldagat. Alf Isak Keskitalo

Årsberetning for 1985 er trykt i offset uten tilknytning til Diedut-serien.

9.8. *Annen informasjonsvirksomhet*

Instituttets informasjonsvirksomhet skjer fremdeles ved korrespondanse, møtearrangementer og forelesninger bl. a. for besøkende grupper. Som informasjonsmaterieell har Instituttet distribuert Diedut, årsberetninger og litteraturlister. Seksjonen har utgitt informasjons-hefte på 4 språk om NSI;s virksomhet.

Seksjonen har utarbeidet en håndbok om samene for Kommunal- og Arbeidsdepartementet, Norge. Boka blir utgitt i 1987. Seksjonen har også gjort ferdig materieell om samisk språk til UNESCO.

NSI har i samarbeid med Finnmark fylke og Nordisk Video laget dokument-video om tospråklighet. Videoen gjøres ferdig i 1987.

10. **Temadager**

Årets temadager ble i år avholdt 5.–5. desember. Hovedtemaer denne gang var samisk vitenskapelig høgskole og instituttets framtidige forskningsstrategi. Videre ble det fra forskernes side etterlyst INFORMASJON. Stikkordet her var en egen informasjonskonsulent.

11. Framtidsplaner

Som grunnlag for Nordisk Samisk Institutt (NSI) framtidig virksomhet må være Instituttets nåværende ordning, målsetninger og arbeid som allerede er satt i gang. Instituttets arbeid er å hjelpe hele den samiske befolkning. NSI må arbeide slik at den samiske befolkning aksepterer Instituttets virksomhet. I tillegg til dette stiller forskningsverden sine krav i forhold til det som er vanlig. Her er det snakk om kompetanse krav. Dette betyr at Instituttets virksomhet er bundet til andres forventninger og syn. I forbindelse med dette kan man f. eks. nevne at samiske organisasjoner har krevd at Instituttet skal gi utdanning på høgere nivå. Instituttet har tilegnet seg visse arbeidsmåter og ordninger. Hittil har NSI lagt vekt på humanistisk forskning og dessuten samfunnsvitenskapelig og naturvitenskapelig forskning. Særskilt kan nevnes språk, rettigheter, næringsliv, sosialisering og forskning om skolespørsmål. Instituttet forsker og arbeider med saker som til enhver tid er viktige eller aktuelle.

Økonomien styrer også Instituttets virksomhet. NSI har lite midler på budsjettet til forskning og utredninger, og Instituttet må derfor søke om midler gjennom andre kilder. F. eks. medfører dette strenge pengeprioriteringer og at viktige arbeidsområder må utelates. Finansieringskildene påvirker også i stor grad forskningsinnholdet.

Mange viktige arbeidsoppgaver blir ugjort på grunn av manglende kompetente forskere. Det hender også at noen resultater ikke er faglig akseptable. Derfor er det nødvendig å rekruttere studenter og forskere til samisk forskning og gi dem utdanning. I denne forbindelse er det nødvendig å huske på at NSI burde få folk fra forskjellige steder i den samiske verden. Hvis man skal rekruttere folk, må Instituttets status forhøyes slik at folk oppmuntres til å ta arbeid ved Instituttet. Det må også opparbeides tilfredsstillende forsknings- og utdanningsmiljø, hvor studenter og forskere kommer og hvor samenes kompetanse kan bygges opp. Forskjellige høgere forskningsstillinger må opprettes slik at rekruttering kan realiseres og Instituttet kan likestilles med andre høgere forsknings- og utdanningsinstitusjoner. Man må også forsatt forsterke forbindelser mellom NSI og samiske samfunn.

I 1984 årsberetning er framtidig stillingsstruktur beskrevet. Den samiske vitenskapelige høgskole kan opprettes på Instituttets nåværende struktur eller på annen måte tilknyttes til Instituttet.

Den 13. samekonferanse i Åre 13. – 15. aug 1986 uttalte at:

''Høgskole- og forskningsarbeid må fremmes snarest mulig. Det er nå nødvendig å konkretisere planer om hvordan dette skal bygges opp. Det er naturlig å utvide Nordisk Samisk Institutt slik at det kan ivareta en slik utdanning og forskning, og slik bli en forsknings- og høgskoleinstitusjon.''

Instituttets organisering i fagseksjoner bør opprettholdes fordi dette gir en fleksibel arbeidsform som omfatter forskningsemner i Instituttets arbeidsområder. Seksjon for næring-, miljø- og rettigheter bør deles slik som styret har foreslått.

Høgskolen inneholder f. eks. forskning, høgere utdanning og lærerutdanning. Samisk vitenskapelig høgskole er nordisk og har særskilte satutter, administrasjon, finansiering og utdannings- og forskningskompetanse krav. Høgskolen har et klart senter og filialer. På senteret er hovedutdanningsspråk og hovedforskningsspråk samisk.

Det har helt fra starten av instituttet vært en viktig oppgave å bygge instituttet til å bli en dokumentasjonssentral om samiske forhold. Målet er å samle dokumentasjonsmaterialet på de fleste fagområder som har relevans for samisk samfunnsliv, språk og kultur. Slike samlinger bør videre systematiseres, og om disse må informasjon gis til andre. For dette arbeidet behøver man en særskilt stilling og for arkiveringen av materialet bør opprettes lokaler. Til lønns- og virksomhetsutgifter bør midler bevilges.

NSI har ikke klart å gi allsidig informasjon om sin virksomhet til det samiske samfunn og andre. Instituttet mangler enda enklere utredninger om sin virksomhet. Til slik informasjonsvirksomhet bør særskilte midler avsettes.

Da Instituttets nåværende stillingsstruktur ble vedtatt, var tanken i første omgang å tilsette personal etter virksomhetens behov og rekruttere personalet etterhvert som de blir ferdige med studier på forskjellige steder og fagområder. Nå må man ta mer hensyn til ansattets interesser og vurdere lønnsmessige forhold.

Nordiskt konstcentrum

Verksamhetsberättelse 1986

Namn och adress

Nordiskt konstcentrum
Sveaborg
SF-00 190 Helsingfors
Tel. 358-(9)0/668 554

Styrelsen

Nordiskt Konstcentrums styrelse består av tio styrelsemedlemmar, två från varje land, av vilka en från varje land bör vara utövande konstnär. Varje styrelsemedlem har en personlig suppleant.

Styrelsens sammansättning för perioden 1.1.1986–31.12.1987: Danmark: Birthe Kronkvist, Jørgen Holbeck (suppl.), Ole Wildt Pedersen, Hanne Lundblad (suppl.), Finland: Paul Osipow, Stig Fredriksson (suppl.), Fredrik Forsberg, Olavis Tapio (suppl.), Island: Sigrún Gudjónsdóttir, Örn Thorsteinsson (suppl.), Sólrún Jensdóttir, Thórunn J. Hafstein (suppl.), Norge: Ingun Bohn, viceordförande, Nils Eger Pettersen (suppl.), Gerd Hennem, Per Hovdenakk (suppl.), Sverige: Matti Nurmi, Leif Bolter (suppl.), Bengt Skoog, ordförande, Kerstin Jacobsson (suppl.).

Styrelsen sammanträdde till möte den 8. mars 1986 och den 4.–5. september 1986 på Sveaborg. Den 7. mars 1986 hölls ett informationsmöte på Sveaborg för hela den nya styrelsen inklusive suppleanter.

Styrelsens arbetsutskott (ordförande, viceordförande och intendenten) sammanträdde den 24.1.1986 på Hässelby slott och på Sveaborg den 14. maj 1986, den 21.–22. augusti samt den 15. oktober 1986.

Personalen

Erik Kruskopf (intendent), Maaretta Jaukkuri (utställningssekreterare), Gertrud Sandqvist (informationssekreterare), Jón Sævar Baldvinsson (amanuens), Barbro Troberg-Böök (centrets sekreterare), Liisa Repo-Myllynen (bokförare), Anna Lybeck (byråsekreterare), Mirja Ruonakoski (receptionist/husmor tjänsteledig 20.9.86–20.9.87), Bianca Gräsbeck (t. f. receptionist/husmor fr. 21.9.86), Boris Goltz (vaktmästare avgång 29.12.86), Kirsti Berg (utställningsassistent på timlönsbas), Susanna Lehtonen (assistent åt informationssekreteraren på timlönsbas), Kari Vähäpassi (biblio-

teksassistent, översättare på timlönsbas), Anna Ylkänen (fr. 1.9.86 kanslist halvtid på timlönsbas), Hannu Kontinen (verkmästare halvtid på timlönsbas), Anton Nikkilä (assistent åt verkmästaren 1.4. – 31.8.1986 på timlönsbas). Därutöver har tillfällig hjälp använts som utställningsvakter, för kontorsarbete, städning, utställningsmontering, varutransporter etc.

Utställningar

Sámi Dáidda (NKC)

10.3. – 30.4.1986	British Columbia Provincial Museum, Victoria, Canada
12.9 – 12.10.1986	Museum Alexander König, Bonn
22.10 – 30.11.1986	Landesmuseum Volk und Wirtschaft, Düsseldorf

Tecken på snön (NKC)

1 – 30.4.1986	Österbottens museum, Vasa
3 – 26.10.1986	Stavanger kunstforening

A Scandinavian View (NKC)

15.12.85 – 19.1.1986	Museet i Varberg
15.2 – 6.4.1986	Kulturhuset, Rättvik

Ett urval nordisk grafik (NKC)

31.1 – 7.3.1986	Lounais-Hämeen kotiseutu- ja museoyhdistys, Forssa (Sydvästra Tavastlands hembygds- och museiförening)

J.S. Kjarval (NKC)

18.4 – 18.5.1986	Kunstforeningen, Köpenhamn

Byggnadskonst-Bildkonst (NKC)

6 – 29.5.1986	Ásmundarsalur, Reykjavik
15.9 – 15.11.1986	Norske Arkitekturmuseum, Oslo
29.11.1986 – 4.1.1987	Køge skitsesamling, Danmark

Lena Cronqvist (NKC)

5 – 29.6.1986	Seinäjäoki konsthall

Från Miklatun till Manhattan (NKC)

2 – 17.8.1986	Galleri F 15, Moss

Litet format

Norge/Norske kunstforeningers landsförbund

Utställningar på Sveaborg

Strandkasernen

28.2–31.3.1986	Torsten Renqvist: Lautrecs flickor
9.4–4.5.1986	Född i en kall ugn: Jón Gunnar Arnasson, Kristján, Gudmundsson, Sólveig Magnúsdóttir, Björn Roth, Dieter Roth, Rúri
9.5–1.6.1986	Lena Cronqvists målningar
8.6–3.8.1986	Ett annat landskap: Lone Arendal, Kristján Davidsson, Rune Hagberg, Preben Hornung, Jukka Mäkelä, Jaakko Sievänen, Stig Sjölund, Olav Strømme, Nina Tryggvadóttir, Björn-Sigurd Tufta
10.8–21.9.1986	Bjørn Nørgaard: skulpturer, objekt, tablåer
4.10–9.11.1986	Olavi Martikainen
15.11–14.12.1986	Lauri Anttila och Tommi Mäkelä
20.12.1986–22.2.1987	Norsk och dansk grafik

Galleri Augusta, Garnisonskasernen

30.4–25.5.1987	Christian Skeel & Morten Skriver: "Camping-offer"
30.5–10.8.1986	J.S. Kjarval: målningar och teckningar
17.8–21.9.1986	Christer Strömholm: fotografier

Information

SIKSI

Första numret av Siksi utkom den 28. februari 1986. Temat var Hemkomst. Tidskriften innehöll 56 sidor med originalbidrag av bl. a. Per Kirkeby, Per Hovdenakk, Richard Powell, Richard Nonas, Sissel Tolaas, Gudbergur Bergsson m. fl. Omslaget plus "projektet" gjordes av Halldór Ásgeirsson. Upplaga: 3000. I samband med första numret hölls presskonferens.

Andra numret utkom den 4. juni. Temat var Konst och Vetenskap. Tidskriften innehöll 64 sidor med texter av bl. a. Trond Berg-Eriksen, Peter Cornell, Erland Cullberg, Olle Bonnier, Thorbjørn Lausten och Stina Ekman. Omslaget plus "projektet" gjordes av Erik A. Frandsen. Upplaga: 2000. Såväl nr 1 som nr 2 innehöll färgbilder.

Tredje numret utkom 1. september. Temat var Familj. Tidskriften innehöll 48 sidor med texter/intervjuer av bl. a. Irene Matthis, Ebba Witt-Brattström, Marika Mäkelä, Morten och Guy Krohg, Nina Weibull m. fl. Omslag och projekt av Paul Osipow. Upplaga: 2000.

Fjärde numret utkom den 1. december. Temat var Ironi. Tidningen innehöll 48 sidor med texter av bl. a. Lennart Gottlieb, Stig Sjölund, Thomas Wulff, Oystein Hjort och Kimmo Sarje. Omslag och projekt av Sissel Tolaas. Upplaga: 2000.

Samtliga nummer innehöll färgbilder. Siksi fanns representerat med eget stånd på Stockholm Art Fair den 12.–17. mars, liksom vid den nordiska paviljongen på Biennalen i Venedig under pressdagarna den 25.–27 juni 1986.

Antalet prenumeranter den 31.12.86: 1 078.

Kommissionsex.: 200.

Siksi har blivit recenserad i Helsingin Sanomat, Uusi Suomi, Hufvudstadsbladet, Aftonbladet, Expressen, Kvällsposten, Drammens tidning samt UKS-nytt.

Sommar på Sveaborg

10.–11.5.86 höll konsthistorikern Nina Weibull offentliga visningar av utställningen med Lena Cronqvists verk.

24.5.86 spelade och dansade renässansmusikgruppen "Le Pied en l'Air" inför Lena Cronqvists dansmålningar i Strandkasernen.

8.6.86 framförde Jukka Tiensuu och Olli Pohjola nyskriven finsk musik, egen och andras för flöjt och cembalo i utställningen "Ett Annat Landskap".

15.6.86 framförde Patrick Kosk egna kompositioner för bandspelare och högtalare, bl. a. "Distractions pour l'éternité".

9.–10.8.86 uppträdde musikhumorgruppen "Kompani Knokkel Sploff" (elever från Skolan för komedi och mim i Köpenhamn) framför Strandkasernen i samband med Bjørn Nørgaards vernissage.

20.–21.9.86 gjorde Christian Lemmertz och Sonny Trondberg en liten performance samt visade experimentell film i anslutning till Bjørn Nørgaards utställning.

2.–5.10.86 Performancegrupperna "Homo S" och "Jack Helen Brut" gav föreställningen IHMISEN REIJÄT (Människans håll) i tenalj v. Fersen.

Samtliga program var offentliga. Publiken har varierat mellan 70 och 250 personer.

Seminarium

11.–14.5.86 hölls ett seminarium om "Det kvinnliga i konstnärligt skapande" för ca 25 inbjudna kvinnliga konstnärer från Norden. Föreläsare var Jorunn Veiteberg, Norge, Mikael Enckell, Finland, samt Irene Matthis och Ebba Witt-Brattström, Sverige. Seminariet ordnades i anledning av Lena Cronqvists utställning i Strandkasernen och hölls i samarbete med Pyynikinlinna i Tammerfors och Hanaholmen, som stod för föreläsarnas resekostnader.

Boklådan

Under 1986 har Boklådan utökats med 120 titlar. Ny katalog gick ut till 100 abonnenter i september.

Artoteket fungerar som tidigare. Pressmeddelanden har gått ut till finsk press och fackpress inför varje utställning eller annat evenemang. Till Lena Cronqvists utställning erbjöds skolorna i Helsingfors visningar särskilt tänkta för yngre barn av litteraturpedagog Rita Roos. Museikatalogen utkom med ett nummer i mars. Redaktör var Olga Hardardottir. Brev till alla finska konstnärer om gästateljéerna gick ut i november.

Bibliotek, dokumentation, arkiv

Under året har utbytesverksamheten byggts ut. Cirkulär har gått ut till ca 300 konstmuséer i Norden. Med SIKSIs tillkomst började tidskriftsutbytet i år. Cirkulär gick ut till nordiska och utomnordiska tidskrifter.

Utställningskataloger och böcker har registrerats på NKC:s dator. Dior och pappersfotografier är inskrivna på ett dataregister. Dokumentationen under år 1986 har skett i form av fotografering av utställningarna både på dia och pappersfoto och i viss mån inspelning på videoband.

En arbetsgrupp med Charlotte Hanner från Göteborgs universitetsbibliotek som expertmedlem och Erik Kruskopf och Jon Sævar Baldvinsson som representanter för NKC sammanträdde 11.7.1986 på Sveaborg.

Gruppen konstaterade att kartläggningen av nordiska konstbibliotek bör fortsätta med ett förbättrat frågeformulär och uppföljande personliga kontakter. Rörande kontaktnätet rekommenderade gruppen samarbete med den nordiska sektionen av den internationella konstbiblioteksorganisationen ARLIS.

Gästateljéverksamheten

Fördelningen av gästateljéerna sker på basen av skriftliga ansökningar – ansökningstid två gånger per år. Ansökningarna har sänts för utlåtande till Nordiska konstförbundets nationella sektioner. Ateljéernas fördelning bifogas.

Gästkonstnärer som tilldelats gästateljé har på ansökan även erhållit vistelsestipendium enligt av centrets styrelse fastställda regler samt resestipendium för dokumenterade kostnader enligt billigaste färd sätt. I vissa fall har även smärre transportbidrag för hemtransport av konstverk beviljats.

Information om gästateljéerna har skett genom brev till konstnärorganisationerna. För ateljéinformationen har centret producerat en hektograferad broschyr. Finländska konstnärer har per separat brev informerats om Nordiskt Konstcentrums gästateljéverksamhet utanför Finland.

Nya ateljéer:

Ateljén jämte bostad i Hafnarfjörður på Island är färdig och den första konstnären flyttade in i början av juni detta år. Avtal har ingåtts fram till 30.11.1990.

Representanter från konstcentret har besökt de föreslagna gästateljé-

platserna i Hollufgaard och Hanstholm i Danmark, Bergen i Norge och på Åland. Man har bekantat sig med den rådande situationen på respektive plats och informerat om de fordringar och stadgar som gäller för en av Nordiskt Konstcentrum administrerad gästateljéplats. Arbetet med att färdigställa ateljéerna jämte bostäder fortsätter förutom på Åland där kulturutskottet ännu inte beslutat om en nordisk gästateljé skall inrättas där.

Konstepidemien i Göteborg. En utredning rörande konstepidemien har publicerats, enligt vilken man arbetar på att i det blivande centret medta fem nordiska ateljéer. Enligt uppgift fortsätter planeringen.

Seminarier, förhandlingar, kontakter, konferenser

Ett möte med anledning av utställningen *Abstrakt i Norden* hölls på Sveaborg 6–7.2.1986. Finlands stadsförbunds seminarium 24–28.2.1986 för kulturarbetare inom kommunerna besökte konstcentret 28.2.1986, ca 30 personer. En konsthantverkarskurs för ca 50 personer arrangerad av Finlands museiförbund hölls i Galleri Augusta 10–13.3.1986.

Det sjätte utställningsarrangörsmötet planerades i år på Sveaborg för tiden 16–18.4.1986. På grund av en tjänstemannastrejk i Finland måste mötet inställas med mycket kort varsel, vilket ledde till olägenheter både för inbjudna deltagare, föreläsare och arrangörer. Mötet hölls i stället 9–11 september 1986. Fem brittiska journalister från olika tidskrifter med Carl Tomas Edam som guide besökte centret 6.5.86. Nordiska rådets kulturutskott, ca 30 personer, besökte centret 13.5.86. Seminariet för Föreningen Nutidskonst moderna museum i Helsingfors besökte centret 14.5.86, ca 20 personer. 50 svenska chefredaktörer besökte centret 15.8.86. Den 21.8.86 arrangerades i samband med AU-mötet en kvällssits för gästkonstnärer och personal. 26.8.86 besökte de utomlands stationerade finländska pressattachéerna konstcentret, 18 personer. 17.9.1986 besökte fem betydande franska journalister centret.

Centrets byggnader

Grundreparationen på Strandkasernen har framskjutits tills vidare, och beräknas kunna inledas tidigast 1988. En ytreparation av Strandkasernens utställningsutrymmen utfördes däremot i början av 1986.

Grundreparationen av Platsmajorens hus, där centrets intendentbostad jämte två andra bostäder för personal vid centret skall inrymmas, inleddes hösten 1985. Under år 1986 har olika uppgifter ingått från Förvaltningsnämnden om när grundreparationen är slutförd. Den första fastslagna terminen var årskiftet 1986–87, sedan mars -87, maj -87, augusti -87 och senaste uppgift gäller december 1987. Enligt detta står vi redan nu inför en försening på nästan ett år.

Garnisonsskasernens inredning är slutförd med undantag för verkstäder-na och fotolaboratoriet där utrustningen ännu är bristfällig. Lagerrummen i Bastion Polhem har inte kunnat tas i bruk på grund av alltför stor fuktighet.

Nordens Hus på Färöarna

Verksamhetsberättelse 1986

Namn och adress

Nordens Hus på Færøerne
Postboks 1260
FR-110 Tórshavn, Føroyar

Verksamhet 1986

Nordens Hus på Färöarna har stor betydelse för det färöiska kulturlivet. Husets verksamhet bygger på samarbete såväl med färöiska sammanslutningar, föreningar och organisationer av olika slag, som med nordiska institutioner grupper och enskilda individer. Husets lokaler användes till regelbundet återkommande verksamhet, exempelvis Färöarnas Symfoniorkesters övningar, flertalet av föreningen Nordens möten och dans för barn.

I samarbete med Färöarnas Landsstyre och Grönlands Hjemmestyre anordnades en grönländsk kulturvecka med utställningar av konst, skolböcker, gamla redskap, musik och sång och trumdans. Likaledes i samarbete med Landsstyret arrangerades ett kulturutbytesbesök från Sogn og Fjordane Fylke med hemsjödsutställning, folkdans, musik, flickkör och sång och flera teaterföreställningar med bl. a. Peer Gynt. Bland andra större arrangemang kan nämnas den årligen återkommande jazzfestivalen med fyra till sex konserter varje dag under fyra dagar och som samlade en publik på cirka 2 500 personer.

Samtliga handikapporganisationer på Färöarna har haft en stor utställning i huset med inriktning på praktiska hjälpmedel. Föreläsare från Sverige, Danmark, Norge och Island deltog.

På musikområdet har det varit stor aktivitet. Musikskolornas verksamhet, de många körerna, hornorkestestrar, jazz- och folkmusikgrupper, Färöarnas symfoniorkester har gett många konserter i huset. Delar av Sønderjyllands symfoniorkester har i samarbete med musikskolan haft en workshop, som avslutades med en konsert med över hundra elever i orkestern. Gästspel av Sollefteå Blåsarkvintett, Ernie Englund (trumpet), Willie Baulig (klaver), Trondheimskvintetten, Nordisk visetrio m. fl. har bidragit till att fylla huset med musik till glädje för en stor, trogen och musikälskande publik. De flesta konserterna äger inte bara rum i Nordens

Hus utan på andra ställen i Tórshavn och på andra platser på de olika öarna, vilket är helt i enlighet med målsättningen för husets verksamhet.

Teatergästspel från Lilla Teatern i Helsingfors, från Sogn og Fjordane Teater, från Elsa Kvammes teater i Oslo och den inhemska teatergruppen Gríma har gett flera föreställningar i huset och på andra orter på Färöarna.

För första gången har Färöarna haft besök av en modern dansgrupp av denna storleksordning, nämligen Cullbergbaletten. Den gav tre föreställningar av "Romeo och Julia" och "På Norrbotten" för utsålt hus varje kväll.

I huset har också flera kongresser, konferenser och kurser ägt rum. Bland dessa kan nämnas en nordisk läkarkongress för magspecialister med 350 deltagare, fiskeriting, där priser och fiskekvoter diskuteras.

Många olika utställningar har funnits i huset bla en nordisk frimärksutställning, foto-, konst- och hemslöjdsutställningar.

I husets populära plakatserie utkom under året två plakat, ett av den färöiske konstnären Páll Purkhuus och ett av den isländske konstnären Svavar Guðnasson.

I samarbete med Hässelby slott, Nordens institut på Åland, Samfundet Sverige-Färöarna och Föreningen Norden gjorde 16 färingar en turné i Sverige och på Åland med ett program vari ingick musik, uppläsning och färöisk dans. Genom Nordens Hus har flera färingar kunnat delta i nordiska seminarier om skinnhantering, litteratur och teater.

Planerad verksamhet 1987

Nordens Hus på Färöarna är ett centrum för såväl färöisk som nordisk kultur i vid bemärkelse. Huset kommer därför att fortsätta sin verksamhet i oförändrad omfattning. Bland större arrangemang under år 1987 kan nämnas:

Gästspel av Det Kgl Teater i København med "Natten är dagens mor" av Lars Norén. Gästspel av Lilla Teatern, Helsingfors med den för teatern specialskrivna pjäsen "Moje". I samband härmed visas gamla Greta Garbo-filmer. Gästspel av Tvøroyri Sjonleikarfelag med "Góðgæti" efter Christoffer Hampton och av teatergruppen Gríma med "Århundradets kärlekssaga" av Märta Tikkanen.

Utställningar: "Det vilde danske maleri" i samarbete med Nordens Hus i Reykjavík.

Nordisk hemslöjdsutställning

Nordisk pedagogisk textil och hantverksutställning

Finsk mynt- och medaljutställning

Hirtshals kommuns hantverks- och kulturutställning

Färöisk konst

Färöisk och nordisk konst i samband med Olavsøka.

Smärre utställningar om miljö, foto m. m.

Musik:

Konserter av Føroya Symfoniorkester

Konserter av Havnar Hornorkester

Konserter av Havnar Jazzfelag med nordiska gästmusiker

Körstämma

Jazzfestival

Nordisk folkmusikfestival

Flera konserter med kammarmusik med såväl färöiska som nordiska musiker.

Konsert av isländsk kör

Kongresser: Nordisk musikpedagogers union. I samband härmed flera olika konserter bl a framförande av Bach "Johannespassionen" med Nordens Hus färöiska kör med gästsolisterna under ledning av Willi Gohl.

Nordisk Navigatörkongress

Nordiska textilpedagogers konferens

Fiskvinnuting, Nordisk Filmvecka m. m.

Föreslagen verksamhet 1988–1990

Nordens Hus på Färöarna är väl etablerat som kulturcentrum såväl på Färöarna som i Norden. Huset kommer därför att fortsätta sin verksamhet på samma sätt som förut.

Under år 1988 planeras en internationell havsbiologisk kongress och seminarier om de stora havsdjuren. Denna kongress blir en uppföljning av en havsbiologisk kongress som hölls år 1985.

Uppsättning av ett färöiskt skådespel om självständighetsrörelsen "Min dyrasta ögn" av Gunnar Hoydal och Eyðin Johannesen.

Under år 1989 kommer den nordiska filmfestivalen att förläggas till Färöarna och Nordens Hus.

Härutöver pågår förhandlingar om gästspel av opera, operett eller musical.

Stockholm och Tórshavn i februari 1987

För Nordens Hus på Färöarna

Jan Stiernstedt

Styrelsens ordförande

Karin Flodström

Direktör

Nordens institut på Åland

Verksamhetsberättelse 1986

1. Instituttets opgave

Nordens Institut på Åland blev indviet i oktober 1985. I forbindelse hermed blev der afholdt en konference, som drøftede planer for instituttets virksomhed.

Instituttets arbejdsområde ligger hovedsagelig indenfor det almenkulturelle område; desuden bør visse arrangementer med tilknytning til undervisning og forskning afholdes. Institutet skal arbejde for at styrke det ålandske kulturliv og opretholde og udvikle egne kontakter med det øvrige Norden. Virksomheden forankres gennem kontakt med organisationslivet på Åland.

Ifølge aftale mellem parterne dækker Nordisk Ministerråd udgifterne til virksomheden og lønnen til den daglige leder, mens Ålands Landskapsstyrelse dækker udgifterne til kontorsassistent, husleje og kontor.

2. Organisation

Nordens Institut på Åland bestyrelse har følgende sammensætning:

Faste medlemmer:

Stortingsrepresentant Tore Austad, Norge (formand)

Vicelantråd Gunnevi Nordman, Åland (næstformand)

Landsarkivar Jóannes Dalsgaard, Færøerne

Konsult, tjänstemannen Håkan Mattlin, Finland

Suppleanter:

Departementssekreterare Anders Falk, Sverige

Professor Robert Petersen, Grønland

Fuldmægtig Lasse Lindhard, Danmark

Fuldmægtig Atli Gudmundsson, Island

Bestyrelsen afholdt i løbet af 1986 to møder, et i København og et på Åland. Bestyrelsens formand besøgte Åland yderligere to gange for at drøfte instituttets anliggender og deltage i et af instituttets arrangementer.

Instituttets personale:

Institutbestyrer Asger Albjerg, Danmark

Assistent Harriet Viitanen, Åland

3. Programaktivitet i 1986

1) Generelt

Gennem sine initiativer til kulturarrangementer af forskellig art viste Nordens Institut på Åland i sit første virksomhedsår, at det indtager en naturlig plads i det ålandske kulturliv og er en samarbejdspartner, som institutioner, organisationer og enkeltpersoner på Åland og i Norden kan regne med. – Instituttets brede forankring i de folkelige kulturelle bevægelser og i børne- og ungdomskulturen kan betragtes som et af de bedste midler til synliggørelse af det nordiske samarbejde.

2) Aktivitetsskema

Et skema over Nordens Institut på Åland arrangementer i 1986 kan se ud som omstående; det bemærkes, at nordiske deltagere ikke medregnes i de afrundede/skønsmæssigt anslåede antal deltagere, samt at der redegøres for tre forskellige kilder til finansiering af instituttets aktiviteter: a) budget fra Nordisk Ministerråd incl. overskud fra 1985 og renter fra 1986, b) tilskud fra fonde o. lgn., deltagerafgifter, billetindtægter m. m. og c) anslåede beløb, som samarbejdspartnere selv har ydet til programaktiviteter, som Nordens Institut har været med til at tage initiativ til og gennemføre (indgår ikke i instituttets årsregnskaber).

	Ansl.ant ål.delt.	budget fra nm	andre tilskud	udenf. regnskb.
<i>Klasserejser:</i>				
Øster Åby Friskole		0	0	6 000
Vikingaåsens Låg- o. Mellanstadiesk.	25	0	0	12 000
Godby Högstadieskola	25	0	0	15 000
<i>Teater:</i>				
Nord. eventyr dramatiseret f. børn	1 000	3 825,00	0	2 000
Teater og Lokalhistorie*	400	52 837,99	48 430,00	15 000
<i>Musik og musikundervisning:</i>				
Oratoriet Tomas*	450	0,01	17 895,49	27 500
Sångens Vänner i Slagelse	35	0	0	25 000
Nordisk Kursus for Strygere*	15	9 914,75	19 489,45	12 000
Færøsk gæstespil	20	4 567,70	0	2 000
Tryggve Hoff og Tidens Arv	200	0	0	4 000
Julekoncerten Julklapp till Kökar Orgelfond*	400	26 706,57	3 900,00	0
Kökar Orgelfond Donation			(3 900,00)	8 200
<i>Historie:</i>				
Søren Sørensen om Nordens historie	10	814,00	0	2 000
<i>Litteratur:</i>				
Eventyrtime med Christina Andersson	75	0	0	2 000
Eventyrfortællekursus	45	0	0	1 500
<i>Pædagogik:</i>				
Bent Rasmussen om Danmarks frie skoler	10	2 051,35	0	2 500
<i>Sprogundervisning:</i>				
Intensivkursus i svensk f. finske embedsm.		1 638,00	0	25 000
<i>Udstillinger og kunst:</i>				
Mit Åland*	1 000	1 065,10	0	0
Palle Nielsen Grafik	1 500	1 036,00	0	3 000
Mit Åland i Grønland		4 669,90	0	5 000
Planl. af Utblick från Nordens Navel		265,00	0	300
<i>Film og video:</i>				
Planl. af islandske prod. film om Åland		0	0	2 000
<i>Videnskab:</i>				
Ålandske dialekter mellem øst og vest*	100	0	18 144,90	0
<i>Konferenser og symposier:</i>				
Samnordisk Pensionistkulturs sommersem.	30	0	0	50 000
Almuens dragter og deres fremstilling: Skind*	30	25 464,89	39 908,87	0
Andre projektudgifter		2 871,43		
Summa	5 370	137 727,69	147 768,71	222 000

3) Kommentar til skemaet

I 7 af instituttets 24 ovennævnte arrangementer har børn og børnekultur haft en central plads.

Antallet ålandske deltagere er afrundet/skønsmæssigt sat; der må også regnes med mange muligheder for dobbelttællinger. – Trods ihærdige anstrengelser fra instituttets side må man sikkert også gå ud fra, at det er forbigået opmærksomheden hos en del af deltagerne i de store arrangementer, at Nordens Institut har haft en central rolle i forbindelse med initiativ-

tagning/planlægning/afholdelse; dette forringer naturligtvis ikke arrangementernes kvalitet, men giver på den anden side heller ikke på kort sigt instituttet den fortjente plads i de ålandske brugeres bevidsthed. – I instituttets budgetansøgning for 1988 nævnes det, at godt 10 pct. af Ålands befolkning mere eller mindre aktivt deltog i instituttets programsatte aktiviteter; dette tal forekommer mere realistisk end de knap 25 pct., som ovenstående deltagerliste kunne give anledning til at formode.

Blandt de vigtigste projekter i 1986 (mærket med*) må særlig fremhæves: ålandsk-nordiske klasseudvekslinger, hvor børn på samme niveau besøger hinanden og deltager i hinandens normale hverdag og skolegang; en teaterworkshop med professionelle og amatører fra tre nordiske nationer som deltagere i produktionen og opførelsen af et stykke om oprettelsen af Ålands selvstyre; opførelsen af et nykomponeret finlandssvensk oratorium i Stockholm og i Mariehamn med deltagelse af et ålandsk og et svensk kor samt orkester; oprettelsen af en serie nordiske strygerkurser for ålandske og nordiske amatørmusikere og med en dansk professor i violinspil som hovedlærer; produktion af en nordisk vandrestilling om Åland, hvor ålændinge i de forskelligste materialer og former fortæller om deres land; det første videnskabelige symposium om sproget på Åland (resulterer i en bog); et skindseminar om almuens dragter og deres fremstilling med deltagere fra 9 nordiske folk; en julekoncert med et svensk kor og orkester overværet af ca 2 pct. af Ålands befolkning og med en billetindtægt på godt 12 000 FIM, der blev givet til Kökar Orgelfond som en hjælp til et nyt orgel i Kökar Kirke.

I øvrigt må det nævnes, at Nordens Instituts gæstebog i 1986 registrerer 227 besøg, samt at instituttet har anskaffet bøger og grammofonplader til en anslået værdi af 30 000 FIM.

Ligeledes skal det noteres, at udgifter til bestyrelsens rejser og ophold i et vist omfang er blevet dækket af de institutioner, bestyrelsesmedlemmerne er knyttet til.

4) *Afviselser i forhold til planlagt virksomhed og godkendt budget*

A) Rene aflysninger: Nordens Institut kunne ikke fremskaffe rejsepenge til et færøsk og et islandsk ungdomsblæseorkester til Trompetens Dag i Mariehamn (arr. Mariehamns Ungdomsorkester), hvorfor islandsk og færøsk deltagelse i dette arrangement ikke var mulig; i instituttets eget budget var der afsat 0 FIM til programpunktet.

B) Aflysninger, som skyldes et motiveret ønske om udsættelse af programpunktet: a) I stedet for foredraget Ålændinge og andre europæiske minoriteter (budget: 3 000 FIM) planlægger Nordens Institut en nordisk og international konference i 1988 om samme emne; den påtænkte foredragsholder, forlagsredaktør, fil.dr. Johannes Salminen, og formand for Finlands Akademi, professor Erik Allardt deltager i planlægningsgruppen. b) Programpunktet Børn og Kulturtraditioner (budget: 15 000 FIM) blev ud-

skudt til efter afslutningen af forskningsprojektet Børnefolklore på Åland (1987–88); programpunktets nye arbejdsbetegnelse er Nordisk forskersymposium om børnefolklore i forvandling; de to projekter forberedes i samarbejde med forskningssekretær ved Nordiska Institutionen för Folkdiktning, mag.art. Carsten Bregenhøj.

C) Nye programpunkter: a) De sparede beløb fra ovenstående inhiberede programaktiviteter blev i overensstemmelse med bestyrelsens beslutning anvendt til en julikoncert, Julklapp till Kökar Orgelfond. b) En koncert med den norske sanger og musiker Tryggve Hoff og Tidens Arv. c) Et foredrag om at skrive Nordens historie af den danske forfatter Søren Sørensen. d) Planlægning af en islandsk produceret film om Åland i samarbejde med afdelingschefen for Undervisningsfilmafdelingen i Statens central for læremidler Karl Jeppesen. e) Planlægning af kunstudstillingen Utblick från Nordens Navel (om ålandsk kunst i nordisk perspektiv) i samarbejde med kunstintendenterne Anna-Lena Dreijer (Ålands Kunstmuseum) og Beate Sydhoff (Kulturhuset i Stockholm).

5) Fremtidsperspektiv

Med et citat fra forslag til protokol fra bestyrelsesmødet den 28. oktober 1986 kan det konstateres,

- at der i 1986 er blevet omsat skønmæssigt 500 000 FIM i forbindelse med planlægningen og afholdelsen af de programsatte aktiviteter (instituttets eget budget på 125 000 FIM til programaktiviteter indgår heri),
- at instituttets virksomhed i begyndelsesåret er blevet fremhjulpet af en enestående good-will og beredvillighed til helt idealistiske bidrag fra medvirkende og deltagere i instituttets arrangementer samt af en stor generøsitet fra forskellige fonde o.lgn., og at man ikke kan forvente en gentagelse af dette,
- at institutbestyreren har måttet yde en betydelig ekstra arbejdsindsats for at få programmerne afviklet.

Ved samme møde

blev det besluttet at ansøge Nordisk Ministerråd om forøgelse af instituttets personalestyrke med en programassistent og forhøjelse af programaktivitetsniveauet til 500 000 FIM (i 1986-priser).

Ligeledes blev det konstateret:

Nordens Institut på Åland brede virkefelt indenfor det almenkulturelle, undervisnings- og forskningsmæssige område, som statutterne definerer, turde efter de hidtidige erfaringer beskrives som et fyldestgørende grundlag for instituttets daglige arbejde.

Instituttets bestyrelse udtrykte ønske om en supplerung af instituttets personale med en programassistent, som – ansat senest pr 1. januar 1988 – ikke blot vil

kunne sikre den forudsete udvidelse af programaktiviteten, men også en stærkt ønskværdig kontinuitet i Nordens Instituts virksomhed bl. a. i forbindelse med institutbestyrersskiftet i 1989.

Der blev ligeledes peget på,

at regeringsråd Ragnar Meinander i sin rapport, der udgør grundlaget for oprettelsen af Nordens Institut på Åland, forudser behovet for ansættelsen af en programassistent.

Instituttets arbejdsform, som lægger vægt på samarbejde med ålandske organisationer, er i sig selv arbejdskrævende.

Imødekommes ovenstående ønsker, som er begrundet i erfaringerne fra de knap to år, instituttet har arbejdet, turde der være skabt to nødvendige forudsætninger for, at Nordens Institut på Åland kan stabiliseres som en væsentlig faktor i det ålandsk-nordiske kulturliv.

4. Vedtagelse

Bestyrelsen for Nordens Institut på Åland overdrager hermed årsberetningen for 1986 til Nordisk Ministerråd.

København, den 2. marts 1987

Tore Austad

Formand

Asger Albjerg

Institutbestyrer

Nordens institut i Grønland (NAPA)

Verksamhetsberättelse 1986

Navn og adresse

Nordens Institut i Grønland
Inspektørbakken 12/Box 770
DK-3900 Nuuk
Tel.: 299-247 33

1. Instituttets formål

Nordisk Ministerråd besluttede i 1985, at intensivere kulturforbindelserne mellem Grønland og det øvrige Norden og dermed indlemme Grønland som fuldgældigt medlem af det nordiske fællesskab med status af autonomt område i Det danske Rigsfællesskab.

Dette udmøntede sig i oprettelsen af Nordens Institut i Grønland pr. 1. januar 1986. Den 13. november 1986 offentliggjordes instituttets officielle betegnelse: N.A.P.A., Nuani Avannarnerni piorsarsimassutsikkut Attaveqaat, Nordens Institut i Grønland.

Instituttet har tilhuse på Inspektørbakken 12 i Nuuk og har postadresse: Box 770, DK-3900 Nuuk. Telefon (009 299) 2 47 33, telefax (009 299) 2 57 33.

For at opfylde det overordnede mål er følgende delmål besluttet:

Af vedtægterne for Nordens Institut i Grønland fremgår at instituttets virksomhed skal omfatte aktiviteter indenfor det almenkulturelle område, undervisning og forskning, med opgave at:

Styrke og udvikle det grønlandske kulturliv og at opretholde og udvikle egne kontakter med andre nordiske lande og selvstyrende områder.

Forvalte den virksomhed der igangsættes gennem instituttet, herunder informationsformidling, idé- og erfaringsudveksling, igangsættelse af projekter af betydning for den kulturelle udvikling af forbindelserne mellem Grønland og de øvrige nordiske lande.

Fordele aktivitets- og rejsestøtte, samt give vejledning og praktisk hjælp i forbindelse med udvikling af samarbejdet.

Formidle information i Grønland om nordisk samarbejde.

Følge det grønlandsk-nordiske kultursamarbejde samt på grundlag heraf fremlægge forslag om, hvordan dette kan videreudvikles.

2. Instituttets organisation

Instituttet ledes af en styrelse udpeget af ministerrådet efter indstilling fra de enkelte landes og autonome områders regeringer og landsstyrer.

Instituttet bestyres til dagligt af en kulturesekretær udpeget af Nordisk Ministerråd efter indstilling fra styrelsen. Til hjælp i det daglige arbejde har kulturesekretæren en fuldmægtig på deltid.

Styrelsen for N.A.P.A.:

4 Medlemmer: Danmark 1, Sverige 1, Grønland 1 og Åland 1. 4 suppleanter: Finland 1, Island 1, Færøerne 1 og Norge 1.

Kulturesekretær: 1.

Fuldmægtig: 1.

Ansatte ialt 2.

3. Beskrivelse af virksomheden i 1986

Instituttet begyndte sin virksomhed den 1. august 1986. Samtidig tiltrådte kulturesekretæren.

Perioden 1/8 til medio september blev anvendt til tilrettelæggelse af det første styrelsesmøde i Grønland i samarbejde med Ministerrådssekretariatet.

Sideløbende hermed begyndtes opbygningen af sekretariatsfunktionen i samarbejde med Kultur- og undervisningsdirektoratet (KUD). Problemet her var at der ikke var budgetteret med den del af aftalen mellem de nordiske ministre, men grundet stor smidighed fra KUDs' side kunne opbygningen gennemføres således, at der idag står to materielt velfungerende kontorer, det ene til kulturesekretæren, og det andet til den endnu ikke ansatte fuldmægtig. Ansættelsen vil finde sted i januar kvartal 1987, indtil da har der fra 26. december 1986 været "købt kvalificeret assistance" på deltid.

Medio oktober foretog kulturesekretæren en tjenesterejse til Island, Færøerne og Danmark, med det formål at meddele instituttets eksistens. Rejsen må siges at være prisen værd. Rejserapport er udsendt til styrelsen og suppleanter samt sekretariatet og KUD.

Økonomisk resultat

Standardkonti	Overf. 1986	Budget	Regnskab 86	Afvigelser i %
Løn	0	190	108	- 43
Varer og tjenesteydelser	0	260	198	- 23
Rejse- og projektstøtte	0	150	153	2
Ialt	0	600	459	- 23

Overføres til 1987 kr. 141 000,00.

Mindreforbruget må ses i lyset af instituttets korte virkeperiode. Specifikation af regnskab vedlægges (*se nedan*).

Driftsregnskab

I tiden 1. august til 31. december 1986

Indtægter

Nordisk Ministerråd	395 000,00
Renter Grønlandbanken konto 154653-5	542,48
Indtægter ialt	Kr. 395 542,48

Udgifter

Løn, kultursekretær	108 297,40
Rejseudgifter (tjenesterejser)	26 338,40
Styremøder	41 109,89
Informationsmateriale	17 570,75
Rejse- og projektstøtte	154 913,00
Flytteomk. Niels Vogensen	7 794,09
Udgifter ialt	Kr. 356 023,53
Indtægter	395 542,48
Udgifter	-356 023,53
Driftsoverskud	Kr. 39 518,95

Tilskud fra kultur- og undervisningsdirektoratet til N.A.P.A.

Der er i 1986 bevilget kr. 200 00,00 til driften af N.A.P.A. Nordens Institut i Grønland.

Tilskuddet er et driftstilskud til kontorhold, indkøb af diverse kontormaskiner osv.

Forbrug ialt	170 672,39
Betalt af- Kultur- og undervisningsdirektoratet	-122 647,17
Manglende refusion, idet N.A.P.A. har udlagt beløbet	Kr. 48 025,22

Beløbet er opført i status.

Status

Pr. 31. december 1986

Aktiver

Grønlandbanken konto nr. 154653-5.	
Saldo pr. 31/12 1986	Kr. 79 337,42
Aktiver ialt	Kr. 79 337,42

*Passiver**Egen kapital:*

Årsafslutningskontoen pr. 31/12 1986	87 843,69	
– Debitorer p. 31/12 1986	<u>-48 025,22</u>	39 818,47
Driftoverskud		<u>39 518,95</u>
Passiver ialt	Kr.	79 337,42

Nordisk federation för medicinsk undervisning

Verksamhetsberättelse 1986

Namn och adress

Nordisk federation för medicinsk undervisning
c/o Generalsekretær, overlæge Jørgen Nystrup
Rigshospitalet, Tagensvej 18
DK-2200 København N
Tel. (01) 37 52 52

1. Institutionens uppgift

Nordisk Federation For Medicinsk Undervisning er et kontakt- og samarbejdsorgan for de medicinske fakulteter eller tilsvarende organer, der har ansvar for lægeuddannelsen, samt de myndigheder og organisationer der har tilknytning til grund-videre-og efteruddannelsen, samt forskeruddannelsen af læger i Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige.

Federationens formål er at fremme den medicinske uddannelse og undervisning i alle dennes former og på alle nivåer af uddannelse.

For at nå dette mål:

- arrangerer, stimulerer, medvirker og informerer Federationen om symposier og seminarer vedrørende medicinsk undervisning hvor centrale og aktuelle problemer specielt sådanne hvis løsning fremmes gennem nordisk samarbejde, behandles.
- tager Federationen initiativ til beskrivelser og dokumentation af medicinsk uddannelse og undervisningsvirksomhed i Norden.
- stimulerer Federationen forsøgsvirksomhed og forskning vedrørende medicinsk uddannelse og undervisning.
- medvirker Federationen til oprettelse af undervisning der bygger på nordisk samarbejde.

2. Organisationsbeskrivning

Organisationskema

Federationens medlemsorganisationer er:

Hvert medicinsk fakultet eller tilsvarende organ; de medicinske studenterorganisationer; det eller de centrale statsorganer i hvert land, der har

beslutningsret vedrørende medicinsk uddannelse og undervisning; det eller de centrale statsorganer i hvert land der har beslutningsret vedrørende sundheds- og sygehusvæsen; den nationale lægeforeninge i hvert land.

Disse myndigheder og organisationer vælger ved generalforsamling hvert 2. år 7 medlemmer der udgør Federationens styrelse. To af styrelsens medlemmer repræsenterer studenternes organisationer, 5 af styrelsens medlemmer repræsenterer hvert sit nordiske lands øvrige organisationer. Federationens styrelse ansætter en generalsekretær.

Hertil bør imidlertid omtales det særlige Nordiske Kontaktorgan For Lægers Videreuddannelse, nedsat af de nordiske helsedirektører på deres møde den 22.4.1983, med den opgave at løse en række alvorlige problemer i relation til den nordiske arbejdsmarkedsaftale, omfattende personale indenfor sundhedsvæsen, sygehusvæsens og veterinærvæsen, herunder speciallæger.

I det Nordiske Kontaktorgan For Lægers Videreuddannelse indgår der 5 embedsmandsrepræsentanter repræsenterende hver enkelt nordisk helsedirektør, endvidere indgår Federationen i sekretariatet for komiteen gennem styrelsens formand og generalsekretæren. Endelig har komiteen tilknyttet 1 observatør for hver af de nordiske landes lægeforeninger.

3. Beskrivning af verksamheten 1986

Den 27. februar til 1. marts 1986 blev der i Stockholm afholdt en konference om speciallægeuddannelsen i intern medicin i relation til den nordiske arbejdsmarkedsaftale. Konferencen afdækkede temmelig store forskelle fra land til land i uddannelsesrettelæggelsen. En af mødets konklusioner blev at man måtte styrke beskrivelsen af uddannelsen på alle niveauer, herunder stille krav til de enkelte afdelinger om specifikke uddannelsesprogrammer, som en forudsætning for at kunne blive godkendt som uddannelsesafdeling. Den 4. marts 1986 afholdtes på Hannaholmen, Esbo, Finland, det 11. nordiske medicinske undervisningsmøde med titlen "samarbetet mellan undervisningsjukhus och universitet om medicinsk utbildning". De gældende finansieringsordninger bag den medicinske undervisning blev gennemgået af erfarede finans eksperter. Som en særlig international sektion præsenterede professor Henry Walton, Edinburg en gæsteforelæsning: Educational Priorityes in Medicine. Forelæsningen belyste blandt andet relation til WHO's mål: Sundhed for alle år 2000.

Den 23. april 1986 deltog repræsetanter fra Federationens styrelse i generaldirektørmødet mellem de nordiske helsedirektører i Stockholm. Den Nordiske Komite' For Lægers Videreuddannelse fremlagde 2 konkrete forslag, der blev accepteret af de nordiske helsedirektører, ligesom komiteen blev bedt om at gå videre med andre opgaver til højnelse af videreuddannelse for læger i Norden gennem nordisk samarbejde. Den 3. - 4 oktober 1986 afholdtes det VII Nordiske Medicinske Studienævns møde i

Göteborg. Samtidig afholdt Federationen 20 års jubilæum ved en stilfærdig højtidelighed i Göteborgs Universitets hovedbygning. Her blev Federationen stiftet i 1966. Professor Gunnar Ström. Uppsala, forelæste om Federationens historiske fremtidige betydning. På undervisningsmøde redegjorde professor Calvin W. Taylor, fra University of Utah, for sin filosofi og sine målmetoder, der gik ud på at måle lægers adfærd indenfor en række til dels svært målelige områder ud fra et ønske om at få en rekruttering til lægeuddannelsen der sikrede nytænkning og kreativitet. Undervisningsmødets titel var "Hvorledes måler man lægekompetancen, og kan dette relateres til uddannelsens tilrettælgelse".

Den 16.–17. oktober 1986 mødtes Den Nordiske Komité For Lægers Videreuddannelse i Reykjavik, og drøftede blandt andet Islands særlige videreuddannelsesproblemer, herunder behovet for eventuelt særlige nordiske aftaler. Dette syntes der dog ikke på nuværende tidspunkt behov for, dels på grund af samarbejdet gennem Den Nordiske Komité For Lægers Videreuddannelse, dels på grund af samarbejdet gennem Nordisk Federation För Medicinsk Undervisning.

Den 27.–29. november 1986 afholdtes i Stockholm et træningsseminar om studenterevaluering af medicinsk undervisning. Som substrat for optræningen af evalueringsfærdigheder anvendtes et teaterstykke ud fra en opfattelse af, at der i skuespil er tale om både et tilstrækkeligt indhold og en form der kan bedømmes. Der blev udarbejdet en række vurderingsskemaer, som derefter gennemgik en kritisk analyse, hvori deltog såvel lærere som skuespillere.

4. Planerad verksamhet 1987

I 1987 er der planlagt følgende:

Den 8. april mødes Den Nordiske Komité For Lægers Videreuddannelse i Helsingfors.

Den 25. april planlægges Styrelsesmøde i forbindelse med afholdelse af et nordisk seminar om voksenpædagogik.

Fra den 7.–11. september afholdes i Dublin i England en medicinsk pædagogisk konference hvortil samtlige dekaner for de medicinske fakulteter, også de nordiske, er inviterede, og interesserede lærere iøvrigt inviteres. Nordisk Federation För Medicinsk Undervisning formidler information om disse aktiviteter, men har iøvrigt ikke noget økonomisk medansvar for konferencen, der er en årlige tilbagevendende begivenhed.

Den 1.–2. oktober 1987 afholdes i Linköping i Sverige, et kursus om Linköping Helseuniversitet – det første års konkrete erfaringer. Hvad kan de øvrige lærersteder i Norden lære?

Den 16.–17. oktober 1987 afholdes i Oslo det VIII nordiske medicinske studienævns møde.

Den 26. – 28. november 1987 afholdes i København en konference om videreuddannelsen i psykiatri, i relation til den nordiske arbejdsmarkedsaftale.

Federationen har afholdt lignende konferencer indenfor faget kirurgi og indenfor faget intern medicin. Turen er nu kommet til et af medicinens andre store fagområder.

Federationens interne budget for året er som følger:

Personaleudgifter:	97 900
Styrelse, kontor og lokaler	87 600
Projekter	438 200, herfra trækkes 5 700 i renteindtægter, hvilket udgør årets bidrag på kr 618 000.

Nordiska sommaruniversitetet (NSU)

Verksamhetsberättelse 1986

Namn och adress

Nordiska sommaruniversitetet
Generalsekretariatet
Langagervej 6
DK – 9220 Aalborg Ø

1. Institutionens oppgift

Nordisk Sommeruniversitet stiftedes 1950. På nordisk basis samler NSU studerende, forskere og erhvervsaktive udenfor universiteterne og højskolerne i en studievirksomhed, der har til formål at:

”befrämja en kritisk insikt i vetenskapliga grundproblem, tvärvetenskapliga frågeställningar, de olika vetenskapernas metodiska egenart och vetenskapernas ställning i samhället” (Stadger for NSU, § 1).

Virksomheden er åben for alle.

2. Organisation

NSU's højeste besluttende organ er *repræsentantskabet*, som sammentræder under den årlige sommersession. Repræsentantskabet vælges dels af NSU's lokalafdelinger og dels af generalforsamlingen, som består af sommersessionens deltagere. Repræsentantskabet fastsætter det fælles nordiske studieprogram og vælger en *Styrelse*, som har ansvar for virksomheden mellem sommersessionerne. *Lokalafdelinger* findes i 21 universitets- og højskolebyer.

Studievirksomheden bedrives i nordiske *studiekredse* med lokale kredse i de forskellige afdelinger. Repræsentanter for lokalkredsene mødes på sommersessionen og på weekendsymposier i vinterhalvåret.

3. Verksamheten 1986

3.1 Økonomisk udfald

Budgetpost	Budget 1986	Bokslut 1986	Avvikelse
1. Tilskud til lokalafd.	247 000	251 530,37	- 4 530,37
2. Studievirksomhed	367 500	334 215,57	+ 33 284,43
3. Styrelsen	129 000	133 563,63	- 4 563,63
4. Generalsekretariatet	352 600	372 252,72	- 19 652,72
5. Sommersessionen	742 100	624 133,20	+ 117 966,80 ¹
6. Publikationer	133 900	99 359,33	+ 34 540,67
	1 972 100	1 815 054,82	+ 157 045,18
Indtægter	1 972 100	2 011 205,11	+ 39 105,11
Driftstilskud	1 476 000	1 476 000	0
Overført fra 1985	86 100	156 827,47	+ 70 727,47 ²
Sommersession, deltagerafg.	359 100	305 866,87	- 53 233,13
Sommersess. renter/tilskud	0	8 914,02	+ 8 914,02
Symposieindtægter	0	18 390,23	+ 18 390,23
Renteindtægt	33 100	21 532,05	- 11 567,95
Arbejdspapirer fra NSU	11 200	23 661,47	+ 12 461,47
Øvrige indtægter	6 600	13,00	- 6 587,00

¹ Overskuddet skyldes et lavere deltagerantal på sommersessionen.

² Afvigelsen skyldes at egne indtægter ikke var disponeret på 1986 budgettet.

3.2 Beskrivelse af virksomheden

3.2.1 Studiekredsene

En studiekreds i NSU optræder normalt på programmet i 3 år, men den kan dog tages ud af programmet tidligere hvis repræsentantskabet beslutter dette. Til grund for repræsentantskabets stillingtagen ligger en fortløbende evaluering af kredsarbejdet (faglig aktivitet, nordisk spredning m. v.). NSU's studieprogram har som intention at skabe forudsætninger for udveksling og samarbejde mellem forskellige videnskabelige discipliner, og mellem forskellige forsknings- og teoritraditioner. Studiekredsene behandler emner og problemstillinger som er aktuelle internvidenskabeligt (metodisk/teoretisk), såvel som i forhold til den sociale og kulturelle udvikling i de nordiske lande.

Studieprogrammet 1985/86 omfattede 11 studiekredse, hvilket er 1 mindre end i 1984/85. Denne reduktion af studiekredse besluttede repræsentantskabet med henvisning til Nordisk Ministerråds nedskæring af NSU's 1986 bevilling med 200 000 DKK. Af de 11 studiekredse var 2 nystartede i 1986. De 11 emner var følgende (startåret i parentes):

- 1) Subjektivitet og intersubjektivitet (1985).
- 2) Natursynet i miljøadministrasjon og naturkamp (1984).
- 3) Energiplanlegging og produksjon av alternative energisystemer (1983).
- 4) Ferie, reiser og fritidskultur (1984).
- 5) Ett nytt Europa (1985).
- 6) Modernitet (1984).
- 7) Ungdomskultur, ungdomsoprør og ungdomspolitik (1983).

- 8) Musikk og ny teknologi (1983).
 9) Omstilling og konflikt: Problemer i gamle og nye industriland (1983).
 10) Sosialpolitikk, sosiale bevegelser og selvhjelp (1983).
 11) Urbane livsformer, byteori og sosiale konflikter (1984).

Aktivitetene i studiekredsene har været tilfredstillende. På trods af at det samlede antal studiekredsemner faldt fra 12 till 11, blev det samlede antal af aktive studiekredse kun reduceret med 7 (fra 149 til 142). Dette giver et estimeret antal NSU-aktive på ca 1300 personer. Antallet af studiekredse varierer indenfor de enkelte emner. Nedenstående tabel viser i oversigt hvilke studiekredse der var aktive i 1986 og i hvilke lokalafdelinger de findes (⊗ = usikkert om der er aktivitet i kredsen).

Oversigt over studiekredsene i Nordisk Sommeruniversitet (NSU) våren 1986

Lokalafdeling	Studiekretsar											Sum x ⊗		
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11			
Bergen	x			⊗	x	x		x					4	1
Göteborg	xx	x		x	x	x	x	x	x				9	
Helsingfors	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x		11	
Jyväskylä	x			x	x	x	x	⊗					5	1
København	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x		11	
Linköping					x	x		⊗					2	1
Lund	x			⊗	x	x	x						4	1
Odense	x	x	x	x	x	xx ₂		x ₁				x	9	
Oslo	x	x	⊗	x	x	x	x	x	x			x	9	1
Reykjavík	x	x			x		x	⊗	x	x	x		7	1
Roskilde	x	x					x		x	x			5	
Stockholm	x			x	x	x		x	x	x	x		8	
Tammerfors	x	x	x	x	x	x	x	⊗	x	x	x		10	1
Tromsø	x	x		x ₁	⊗	x		⊗	x	⊗			5	3
Trondheim	x		x		⊗	x	x	x	x				6	1
Uleåborg	x	⊗	⊗				x				x	x	4	2
Umeå	x			⊗			x	x	⊗				3	2
Uppsala	x				x	⊗	x	x				x	5	1
Åbo	x	x	⊗		x	x	x		⊗			x	6	2
Ålborg	⊗	x	x	x	⊗		x	⊗	x	x	x		7	3
Århus	x	x	x	xx	x	x	x	x	x	x	x		12	
Sum	20	12	7	12	15	17	16	10	12	9	12		142	21

1 Alta, 2 Esbjerg og 3 Bernstoffsminde

Kredsene 1 og 5 var nye på studieprogrammet 1985/86. Begge kredse fik fra starten god tilslutning med henholdsvis 20 og 15 aktive studiekredse. Kreds 1. "Subjektivitet og intersubjektivitet" undersøger subjektivitetens forandring gennem historien. Fra og med opkomsten af det moderne samfund tages subjektiviteten for givet. I dag – i og med fremvæksten af en "Ny individualisme" tages subjektiviteten af nogle for det eneste som er givet. Subjektet og subjektiviteten studeres specielt ud fra en æstetisk lingvistisk og psykoanalytisk synsvinkel.

Kreds 5. "Ett nytt Europa" tager sigte på diskussionen om en ny europæisk identitet og diskuterer et mere selvstændigt europæisk agerende

i forhold til de militære stormagter. Norden spiller her en vigtig rolle, eftersom det kulturelt og økonomisk både forener og adskiller stormagterne.

3.2.2 Nye kredsemner

Fornyelsen af studieprogrammet gennemgik den sædvanlige forberedelse. I foråret opfordrer styrelsen NSU-aktive og andre læreanstalter til at komme med forslag til nye kredsemner. Resultatet var at 11 nye kredsemneforslag, med forskelligt indhold og med vidt forskellig forskningsmæssig baggrund, blev stillet (se "Information fra NSU" nr. 2/86). Forslagene behandlede på lokalafdelingernes årsmøder i maj måned, derefter udarbejder styrelsen, bl. a. på baggrund af dette materiale, et forslag til nyt studieprogram for 1987. Dette forslag præsenteres på sommersessionen i slutningen af juli, hvorefter repræsentantskabet beslutter endeligt om studieprogrammet.

I 1986 havde 5 studiekredse fungeret i 3 årsperioden og skulle derfor udgå af programmet. Repræsentantskabet besluttede istedet at optage følgende 5 kredse på studieprogrammet:

- "Nye udviklingsveje i den 3. verden"
- "Teknologisk udvikling, omstilling og sociale innovasjoner"
- "Estetik, kønn og kultur"
- "Terapi og terapeutisk kultur"

Derefter fik NSU's studieprogram 1986/87 følgende udseende:

- 1) Subjektivitet og intersubjektivitet (1985)
- 2) Natursyn og miljøkamp (1984)
- 3) Nye udviklingsveier i den verden (1986)
- 4) Ferie, reiser og fritidskultur (1984)
- 5) Ett nytt Europa (1985)
- 6) Modernitet (1984)
- 7) Terapi og terapeutisk kultur (1986)
- 8) Musikkestetikk (1986)
- 9) Teknologisk utvikling, omstilling og sosiale innovasjoner (1986)
- 10) Estetik, kjønn og kultur (1986)
- 11) Urbane livsformer, byteori og sosiale konflikter (1984)

3.3 Symposier og kredslederkonferenc

I vinterhalvåret 1985/86 arrangeredes vintersymposier for samtlige aktive studiekredse (normalt à 2–3 dages varighed). For 4 af de 5 nye studiekredse på programmet arrangeredes i december 1986 en fælles kredslederkonferenc. Kreds 8 "Musikæstetik" havde efter særskilt ansøgning fået tilladelse til at afholde selvstændig kredslederkonferenc, i samarbejde med Kunstsenteret "Høvikodden" v/ Oslo. Derved fik kredsen mulighed for at deltage i samarbejdet om den nordiske musikfestival "Nordlyd".

Siden 1980 har NSU arrangeret såkaldte ad-hoc. symposier omkring

emner der endnu ikke er optaget på studieprogrammet. Et af formålene med disse symposier er at introducere temaer, som eventuelt senere tages ind på studieprogrammet. Et andet er at udvide rekruteringsbasen til NSU. I 1986 blev der afholdt følgende adhoc. symposier:

''Terapi og terapeutisk kultur'' (Göteborg)

''Religion og kultur'' (Aarhus)

''Genteknologi og etikk'' (Oslo)

Desuden har der i samarbejde med kreds 3 ''Energiplanlægning og produksjon av alternative energisystemer'' været afholdt et symposium om ''Energi og hverdagsliv i storbyer''

3.4 Sommersession

Sommersessionen 1986 blev afholdt i Norge på Stord Lærerhøgskole v/Bergen. Deltagerantallet var lavere end tidligere (187 voksne og 16 børn). Kredsen udarbejdede som sædvanlig sit eget faglige program og arrangerede desuden fælles seminarer om beslægtede emner. Kulturprogrammet var digert: film, aftendiskussioner, indbudte orkestre, teater, spontan NSU-orkester, udflugter i lokalområdet m. m. Styrelsens aften var i 1986 arrangeret om temaet YAP-kultur.

3.5 Publikationsvirksomhed

Bladet ''Information fra NSU'' udkom også i 1986 med fire numre og et programhæfte, hvor studiekredsene præsenteres. Oplaget varierer mellem 3 000 til 4 500. Bladet uddeles gratis til alle NSU'ere, samt til biblioteker og lærestalter. I 1986 har styrelsen besluttet at satse mere på ''Information fra NSU'' således at bladet fremover kan få en bredere læserskare og fungere som rekruteringsredskab til NSU. Denne satsning kan allerede nu ses i bladet i form af et bedre lay-out og en mere grundig redigering af stoffet.

Bogserien ''Arbejdsrapporter fra NSU'' dokumenterer såvel studiekredsenes arbejde som symposievirksomheden. I 1986 udkom to numre i serien:

nr. 25 ''Ungdomskultur, ungdomsoprør og ungdomspolitik''

nr. 26 ''Forholdet mellem økologi og økonomi''.

Materiale fra studiekredsene har hidtil også været publiceret i tidsskriftet Nordisk Forum. I 1986 udkom flg. numre

nr. 46 ''Kontrol med ungdommen''

nr. 47/48 ''Vitenskap om lidenskap''

På NSU's repræsentantskabsmøde i 1986 besluttede redaktionen af Nordisk Forum at indstille virksomheden med udgangen af året. Dette tog repræsentantskabet til efterretning.

4. Beslut

Nordisk Sommeruniversitet opretholdt i 1986 med relativt små økonomiske midler en diger virksomhed: ca. 140 studiekredse på 21 lokalafdelinger i Norden, vinter- og ad. hocsymposier, informations- og publikationsvirksomhed og NSU's samlende arrangement: sommersessionen.

Alle disse aktiviteter bygger på nogle centrale organisationsprincipper: minimal bureaukrati og decentralisme, samt uhyre mængder af frivilligt arbejde. Dette er medvirkende til at give NSU sit særpræg som kontaktforum for kritisk og tværvideenskabeligt forskning, som et aktivt og inspirerende idemiljø hvor intellektuel udbytte forenes med socialt samvær. Ud af dette fødes en genuin interesse og en dybere forståelse for de forskellige nordiske lande og deres kulturelle særpræg.

I og med at NSU – både i sin formelle organisation og i sin praktiske virksomhed – er en åben institution, spreder de temaer, diskussioner og tekster (og den "nordisme"), som indgår i og vokser frem fra NSU, sig langt udover de som er direkte involverede i NSU-arbejdet.

Hermed overleverer NSU's styrelse sin virksomhedsberetning for virksomhedsåret 1986.

Trondheim og Ålborg, den 15. maj 1987

Gerd-Inger Voje
NSU's ordførende

Peter Thomsen
Generalsekretær

Nordiska samfundet för Latinamerika-forskning (NOSALF)

Verksamhetsberättelse 1986

A. Namn och adress

Nordiska samfundet för Latinamerika-forskning (NOSALF)
Latinamerika-institutet
S-106 91 Stockholm

B. Startår

Samfundet bildades i maj 1973 vid den andra nordiska forskningskonferensen om Latinamerika (Kollekolle, Danmark). Det avlöste den s. k. Nordiska samarbetskommittén för Latinamerikaforskning, också förkortat NOSALF, som inrättades i september 1970 i enlighet med beslut fattat vid den första nordiska konferensen om Latinamerika i Åbo, Finland (augusti 1970).

C. Syfte

NOSALF:s stadgar fastställer följande uppgifter för samfundet:

- a) att främja studier, forskning och spridande av kunskaper rörande Latinamerika i Norden,
- b) att utgöra en samarbetsorganisation för på Latinamerika inriktade forskare och övriga latinamerikanister i Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige,
- c) att tjäna som kontaktorgan för nordiska forskare med liknande sammanslutningar av forskare i andra delar av världen,
- d) att utge vetenskapliga och forskningsinformativa publikationer om Latinamerika,
- e) att organisera Latinamerika-konferenser.

D. Organisation

1. Administration

NOSALF administreras av ett sekretariat, som enligt stadgarna skall vara förlagt till akademisk institution. Sekretariat-tjänstgörande institution har alltsedan NOSALF:s bildande varit Latinamerika-institutet i Stockholm. Fr. o. m. 1979 regleras förhållande mellan NOSALF och Latinamerika-institutet i särskilt avtal.

2. Styrelse

Samfundet leds av en styrelse bestående av två valda representanter för Danmark, Finland och Sverige samt sekreteraren. Styrelseledamot väljs för högst tre år. Ordförande och vice-ordförande utses av styrelsen inom sig. Sekreterare är tjänstgörande föreståndare för sekretariatinstitutionen.

Styrelsens nuvarande sammansättning är följande:

- För Danmark: – Dorte Etzerodt, Rödkilde gymnasiet, Vejle
– Jens Lohmann, Dagstidningen Information, Köpenhamn
- För Finland: – Luis Herrera, Samhällsvetenskapliga institutionen, Tammerfors universitet
– Kristiina Rosberg, Helsingfors
- För Norge: – Eduardo Archetti, Institutionen för Socialantropologi, universitetet i Oslo
– Randi Börresen, Romanska institutionen, universitetet i Oslo
- För Sverige: – Claes Brundenius, Forskningspolitiska institutet, Lunds universitet
– Kalki Glauser, Latinamerika-institutet, Stockholms universitet
- Sekreterare: – Weine Karlsson, Latinamerika-institutet, Stockholms universitet

Ordförande och vice-ordförande för styrelsen är Jens Lohmann respektive Eduardo Archetti.

3. Personal

Vid NOSALF:s sekretariat tjänstgör en assistent med halvtidstjänst (anställd vid Stockholms universitet). Därtill arvoderas i begränsad utsträckning kontorspersonal för olika tillfälliga arbeten, bl. a. maskinskrivning.

4. Revisorer

Fr. o. m. 1 juli 1979 förvaltas NOSALF:s ekonomiska tillgångar enligt särskilt avtal genom Stockholms universitets redovisningssystem. För revisionen anlitas chefen för ekonomienheten vid Stockholms universitet.

E. Verksamhet

1. Studiestipendieprogrammet

NOSALF:s stipendieprogram startades 1974. Stipendier beviljas först och främst till studenter och icke etablerade forskare som behöver besöka en på Latinamerika inriktad nordisk institution i samband med forsknings-

arbete eller förberedelse av avhandlingar om Latinamerika. Stipendierna täcker faktiska resekostnader tur och retur på billigaste färdssätt – vanligast med studeranderabatt – mellan hemorten och staden där den besökta institutionen ligger samt logi under en vecka på pensionat eller motsvarande.

Under 1986 har 15 ordinarie stipendier beviljats. Av stipendiaterna kom 2 från Danmark, 1 från Finland, 5 från Norge och 7 från Sverige. Latinamerika-institutet var den besökta institutionen i 11 fall. En förteckning över 1985 års NOSALF:s stipendier återfinns i bilaga 1¹.

2. Konferenser, seminarier och symposier

En av de viktigaste uppgifterna för NOSALF är enligt stadgarna att arrangera nordiska forskningskonferenser om Latinamerika. Detta bör ske åtminstone vart tredje år eftersom de ordinarie generalförsamlingarna, där bl. a. nya styrelseledamöter måste väljas, endast kan hållas vid dessa tillfällen.

NOSALF:s konferenser har hållits i Åbo 1970, Kollekolle 1973, Bergen 1976, Kungälv 1978, Murikka 1979, Karrebæksminde 1982 och den senaste i Sundvollen 1985.

Under 1986 beviljade NOSALF ekonomiskt stöd till anordnandet av följande seminarier:

a) "Ethnic Groups and the Nation State: the case of the Atlantic Coast in Nicaragua" som ägde rum i Stockholm den 13–14 februari, arrangerad av Enheten för Utvecklingsstudier inom Socialantropologiska institutionen vid Stockholms universitet.

b) "Central America and the Caribbean" som hölls i Helsingfors den 11–12 april, arrangerad av Institutet för Utvecklingsstudier vid Helsingfors universitet.

c) "El futbol y sus valores en America Latina" som ägde rum i Köpenhamn den 14 april arrangerad av SEDAL och NOSALF.

d) "Which way Latin America?" som hölls i Stockholm den 9–11 juni arrangerad av Latinamerika-institutet vid Stockholms universitet.

e) "Continuidad y Cambio en America Latina" som ägde rum i Århus den 11 december arrangerad av Center för Latinamerika Studier vid Århus universitet.

3. Publikationer

Fr. o. m. 1977 har NOSALF:s publikation "Ibero-Americana" omvandlats till en vetenskaplig tidskrift som tar med nordiska forskningsresultat i form av kortare artiklar och recensioner samt studier av icke-nordiska

¹ Här ej tryckt

författare som bedöms ha stort värde för den nordiska Latinamerikaforskningen.

Fr. o. m. nummer VIII: 2–IX: 1–2 har till namnet "IberoAmericana" som undertitel lagts "Nordic Journal of Latin American Studies". En självständig redaktionskommitte har av styrelsen utsetts för tidskriften bestående av Mats Lundahl (huvudredaktör) från Lund, Dorte Etzerodt, Vejle, Claudio Aguirre-Bianchi och Roberto Broschek, båda från Stockholm.

Under 1986 utkom Vol. XIV–1: 2 av "Ibero-Americana" (ca 150 sidor) med tema "Det aktuella läget i Central Amerika" samt en bibliografi innehållande en förteckning över nordiska vetenskapliga bidrag till studiet av Mexico och Central Amerika mellan 1850 och 1950. I skrivande stund befinner sig på tryckningsstadiet Vol. XVI: 1 (ca 100 sidor).

Den informativa karaktär som "Ibero-Americana" tidigare haft har sedan 1978 upptagits av två nya publikationer. Den ena är "NOSALF News", en nyhetsbulletin först och främst avsedd för samfundets medlemmar. Den senaste utkom med två nummer under 1986 (Nr 1, mars och Nr 2, oktober). Den andra är "Latinoamericana" som utges av Latinamerikainstitutet med NOSALF:s medverkan när det gäller nordiska bibliografier.

4. Internationella kontakter

Olika styrelsemedlemmar representerade samfundet vid följande internationella sammankomster:

a) Seminariet om "Regional Co-operation: the experiences of the Nordic countries and the Andean Group" arrangerad av Andinska Pakten och LAIS i Lima, Peru, den 7–9 april. Vid seminariet deltog bl. a. en delegation från Nordiska ministerrådet samt en representant för Nordiska investeringsbanken.

b) CEISAL:s 10:e generalförsamling som ägde rum i Wien den 22–25 oktober. (CEISAL är det europeiska samarbetsorganet för samhällsvetenskapliga Latinamerika-studier).

c) LASA:s (Latin American Studies Association) Latinamerika konferens som hölls i Boston den 23–26 oktober.

Nordiska kommittén för öststatsforskning

Verksamhetsberättelse 1986

1. Institutionens uppgift

Nordiska kommittén för öststatsforskning skall främja samverkan mellan öststatsforskare i Norden samt mellan nordiska och icke-nordiska forskare med inriktning på studier av Sovjetunionen och Östeuropa. Kommittén söker även stimulera kontakter mellan öststatsforskare och forskare från andra akademiska discipliner i Norden. Vetenskapliga kontakter med Sovjetunionen och Östeuropa uppmuntras. Kommittén skall också främja forskning och högre utbildning om samhällsförhållandena i Sovjetunionen och Östeuropa. Kommittén arrangerar vetenskapliga konferenser och symposier, utger publikationer och forskningshjälpmedel samt representerar de nordiska länderna inom det internationella samarbetet på öststatsforskningens område.

2. Organisation

Nordiska kommittén bildades 1975 och har för närvarande ca 200 medlemmar samt 10 institutionsmedlemmar. Medlemmar kan vara forskare och lärare vid vetenskapliga institutioner i Norden samt universitetsinstitutioner eller motsvarande med verksamhet inom öststatskunskapens område. Kommitténs högsta beslutande organ är årsmötet, som bl. a. väljer styrelse och ordförande. Styrelsen består av högst tio personer, om möjligt två från varje nordiskt land. Sekretariatsfunktionen är för närvarande knuten till Institutionen för öststatsstudier vid Uppsala universitet.

3. Verksamheten 1986

3.1. Ekonomiskt utfall

Anslagspost	Överfört från 85	Budget 1986	Bokslut 1986	Avvikelse
Löner		41 500:00	40 376:16	+1 123:84
Varor och tjänster		70 000:00	67 717:81	+2 282:19
Projekt	50 145:84	317 000:00	314 660:89	+2 339:11
Summa	50 145:84	428 500:00	422 754:86	+5 745:14

Överförs till 1987: 74 417:14 SEK

3.2. *Beskrivning av verksamheten*

Nordiska kommitténs för öststatsforskning verksamhet bedrivs inom fem huvudområden, som tillsammans utgör ett sammanvävt program för stimulans och utveckling av forsknings- och utbildningssamarbetet inom nordisk öststatsforskning. Genom decentraliserad samverkan med nordiska universitetsinstitutioner kan kommittén med förhållandevis knappa ekonomiska insatser skapa betydande synergieffekter.

Symposieverksamhet: Under 1986 har två nordiska symposier genomförts. I maj 1986 arrangerades en konferens om "Sovjet och Norden: Den säkerhetspolitiska dimensionen" i Lund och i oktober anordnades ett symposium om "Minoriteter og nasjonale spenninger i Sovjetunionen og Øst-Europa" i Oslo. Symposierna samlade vardera ett 60-tal deltagare. Bidragen dokumenteras i Kommitténs vetenskapliga publikation och sprids därigenom till en vidare krets intresserade i Norden.

Publiceringsverksamhet: Kommittén utger två reguljära publikationer. Dels den vetenskapliga tidskriften *Nordic Journal of Soviet and East European Studies* (4 nr/år), dels den populärvetenskapliga skriften *Bulletin för öststatsstudier i Norden* (4 nr/år). Därutöver har Kommittén för första gången valt att publicera symposieresultat i bokform. Boken *Symbols of Power: The Esthetics of Political Legitimation in the Soviet Union and Eastern Europe* utkommer under våren 1987.

Dokumentation: Under 1986 har arbetet med det nordiska bibliografiska samarbetsprojektet "Öststatsforskning i Norden" avslutats. Bibliografierna kommer att publiceras under 1987. Därutöver har Kommittén deltagit i utgivningen av tidskriftsdokumentationen *Østindex*.

Forsknings- och utbildningssamarbete: Kommittén har under 1986 färdigställt en rapport från det samnordiska pilotprojektet "Kontinuitet och förändring i Sovjetunionen". Rapporten publiceras våren 1987.

Internationellt samarbete: Kommittén företräder de enskilda nordiska länderna i den internationella samarbetsorganisationen ICSEES och deltar bl. a. i planeringsarbetet inför nästkommande världskongress i Harrogate 1990. Kommittén representerar även de nordiska länderna i försöken att få till stånd ett fördjupat europeiskt samarbete.

4. **Beslut**

Styrelsen för Nordiska kommittén för öststatsforskning överlämnar härmed verksamhetsberättelse för 1986.

Daniel Tarschys
Styrelsens ordförande

Claes Arvidsson
Sekreterare

Nordiska amatörteaterrådet (NAR)

Verksamhetsberättelse 1986

Navn og adresse

Nordisk amatørteaterråd (NAR)
Ladegårdskov 14
DK-6300 Graasten

1. Organisationen*Medlemslande/organisasjoner/centre*

Amatørteaterns Riksförbund, Sverige
Bandalag Íslenskra Leikfelaga, Island
Dansk Amatør Teater Samvirke, Danmark
Harrastajateatterien Yhteistoimikunta/Teateramatörernas Samarbetskomite, Finland
Meginfelag Ahugaleikara Føroya, Færøerne
Norsk Amatørteaterråd, Norge
Samarbetskommittén för Teateramatörer på Åland, Åland

Styrelsens sammensætning

Ella Røyseng, Norge, formand
Einar Njalsson, Island, næstformand
Bjørn Hall-Hofsø, Norge
Steen Noreen Larsen, Danmark
Svea Hallin, Sverige
Carl-Petter Teckenberg, Finland

Internationalt udvalg

Sigrun Valbergdóttir, Island, formand
Bruno Gaston, Danmark
Sture Andersson, Sverige

Uddannelsesudvalg

Helle Arnfred, Danmark, formand
Gudbjörg Arnadóttir, Island
Nilla Ekström, Sverige

Ungdomsudvalg

Høgni Joensen, Færøerne, formand
 Katarina Stolt, Finland
 Gry Eikanger, Norge

Udvalget vedr. dramatiske aktiviteter med pensionister og handicappede

Maj-Britt Ahlin, Sverige, formand
 Arne Aabenhus, Danmark
 Liv Karin Hulteng, Norge

Nordiske Teaterringe

Steen Noreen Larsen, Danmark

Sekretariatsleder

Asger Hulgaard, Danmark.

2. Organisatorisk

Nordisk Amatørteaterråd måtte efter rådsmødet i Island tage afsked med et styrelsesmedlem, Jorunn Bleken, Norge, der afløstes af Bjørn Hall-Hofsø, Norge.

Styrelsen har afholdt flg. møder:

1. Oslo 9. okt. – 12. okt. 1986. Dette møde var samtidig et fællesmøde mellem styrelsen og underudvalgene.
2. Helsingfors 20. – 22. februar 1987.

Desuden har NARs arbejdsudvalg afholdt møde på Bornholm 7. – 8. august, hvor et af hovedemnerne var Nordiske amatørteaterdage i Norge 1987. Protokollerne fra styrelsens møder er udsendt efter adresselisten og er optaget i nærværende materialesamling.

Sigrun Valbergdottir repræsenterer Nordisk Amatørteaterråd i styrelsen for Internationalt Amatørteaterforbund (AITA/IATA).

I IATAs styrelse er desuden fra vor regional, Bruno Gaston, Danmark.

Nordisk Amatørteaterråd har også i 1986 haft sit sekretariat hos Dansk Amatør Teater Samvirke, og adressen er sammenfaldende med DATS:

Ladegårdskov 14, DK-6300 Graasten.

3. Aktiviteterne*Gæstespilvirksomheden*

En af de meget vigtige sider af Nordisk Amatørteaterråds virksomhed er gæstespillene. Dette at en teatergruppe fra et nordisk land besøger en venskabsgruppe i et andet nordisk land er utroligt værdifuldt. Til tider er der tale om hele turneer, hvor man gæster grupper i flere lande, bor på stederne, indkvarteres ofte privat, er indimellem "gæstelærere" på de

lokale skoler, hvor man fortæller og viser lysbilleder fra sit eget land. I disse arrangementer går ofte det nordiske samarbejde op i en højere enhed.

Der var på budgettet for 1986 afsat DEK 130 000 til støtte til egentlige gæstespil, og der blev forbrugt 112 000 kr.

I virkeligheden ligger forbruget til gæstespil 20 000 kr. højere, idet NARs kasse måtte gå ind og ekstraordinært dække kr. 20 000 for en af de deltagende grupper i festivalen. Dette beløb er bogført under generelt tilskud til festivalen i Island.

I alt blev bevilget gæstespilstøtte til 10 grupper. Det vil altså sige, at der til grupperne bevilgedes i gennemsnit 11 200, og det er selvfølgelig en hjælp. Egenfinansieringen har imidlertid været på ca. 54 500 for hver gruppe. Disse tal fortæller, at det stadig er en ganske bekostelig affære at begive sig på gæstespil/venskabsbesøg i de andre nordiske lande.

Det bør derfor kunne tilføres gæstespilområdet øgede midler, så egenfinansieringen ikke bliver så høj, at de mindre velsituerede grupper på forhånd opgiver at søge støtte.

Nordiske Teaterringe

Nordiske Teaterringe er oprettet for at stimulere gæstespilvirksomheden. En teatergruppe fra hvert land går ind i et "ringsamarbejde", udveksler blade, programmer o. l., meddeler hinanden om forestillinger, inviterer hinanden på besøg o. m. a. Hvor dette er muligt – og formålstjenligt – søges teaterringene etableret i tilknytning til Foreningen Nordens venskabsbysamarbejde. Også her stiller kravene om en stor egenfinansieringsdel sig hindrende i vejen for, at ringsamarbejdet bliver noget andet og mere end blot papirudveksling.

Gæstepædagoger

Nordisk Amatørteaterråd har i 1986 ydet støtte til gæstepædagoger på henholdsvis Færøerne og i Island. På Færøerne blev beløbet, kr. 5 000 anvendt til et kursus med den danske dramatiker, Ulla Ryum, mens det bevilgede beløb i Island anvendtes til workshops under den nordiske amatørteaterfestival.

Nordisk Amatørteaterfestival

Den altoverskyggende begivenhed i regi af Nordisk Amatørteaterråd i 1986 var den nordiske amatørteaterfestival i Reykjavik 22.–29. juni. Festivalens tema var: "Kan vi gennem vor nordiske kulturarv udvikle et nutidigt teater?"

Samme tema var udgangspunkt for en konference i Island i 1983, blev fulgt op i Danmark i 1984 ved en konference med temaet "Modekultur – modkultur" og på Færøerne i 1985 med konferencetemaet "De små nordiske folk og den internationale massekommunikation". Desuden afhold-

tes i februar 1985 et kursus på Nordens folklige Akademi i Kungälv om selv at skrive et skuespil ud fra sin egen kulturelle baggrund.

Sjældent er vel en festival blevet så grundigt forberedt, og den blev da også en storstilet manifestation af det nordiske amatørteaterarbejde. Grønlands teatergruppe – og for så vidt også den samiske – med teaterstykker om de kraftige kultursammenstød, der sker i deres lande, den finsktalende teatergruppe med et kraftfuldt og fornemt spil ude i lavamarkerne med Kale Vala motivet som udgangspunkt, færingers med et spil om havet og menneskene og de øvrige nordiske lande med hver deres spil, hvor udgangspunktet var deres egen historie.

En festival, der i høj grad viste, at man kan skabe et nutidigt teater ud fra sin egen kulturelle baggrund. Spændende teater. Vedkommende teater. Selve festivalen var iscenesat med en sikkerhed, som Bandalag Islenskra Leikfelaga har megen ære af.

Lad denne omtale af festivalen slutte med et lille klip fra en omtale af festivalen (Niels Damkjær i Rampelyset):

Festivalen viste både spændvidde og forskelle indenfor det nordiske område. De mange forestillinger, det gode sociale samvær og de islandske værter solide og velfungerende arrangement var tydeligvis inspirerende for festivaldeltagerne. At man oplever sin egen egenart og kvalitet ved at spejle den i de andre folks særlige traditioner og udtryksmåder. Også forskellene underbygger den enkelte nations fornemmelse af identitet. Bandalag Islenskra Leikfelaga har udarbejdet rapport fra festivalen. Regnskab fra festivalen findes indsat i nærværende materialesamling.

Kursusvirksomheden

NARs kursusvirksomhed har de sidste år væsentligst faldet indenfor flg. grupper:

1. Videreuddannelseskurser, der bygger på, at der nationalt har været afholdt grundkurser nationalt indenfor det respektive emne.

2. Specialkurser, der arrangeres af de nationale centre og med emner foreslået af disse.

3. Ungdomskurser, arrangeret af de nationale centre.

Alle kurser har været optaget på NARs budget og roterer efter en turordning rundt i de nordiske lande.

Det ser imidlertid ud til, at uddannelsesmulighederne er så vel udbyggede i alle de nordiske lande, at behovet for videreuddannelseskurserne ikke er så udtalt som tidligere.

Der arbejdes derfor på, at NARs kurser fremover skal samle sig om temaer. Temaet for kurset i 1987 er TEATER–TV–TEATER, mens der i 1988 arbejdes med farcen som tema.

Strukturen i Ungdomskurset er der ikke planer om at ændre.

Grundet forskellige omstændigheder faldt det i Sveriges lod at arrangere såvel specialkursus som ungdomskursus i 1986.

Specialkursets emne var regi, om temaet for ungdomskurset var Teater og medierne med hovedtemaet Fred.

Regnskab for kurserne findes indsat i materialesamlingen.

4. Internationalt samarbejde

IATAs sekretariat er sikret i Norden til udgangen af 1989. En tilstedeværelse af sekretariatet her i det nordiske giver nogle gode samarbejdsmuligheder, der kan være med til at sprede bevidstheden om Norden som et kulturelt aktivt område ude omkring i verden.

Netop nu er bestræbelser i gang for at lave et samarbejdskursus NAR/IATA i 1988 eller 1989.

5. NARs sekretariat

NARs sekretariat har også i 1986 haft til huse hos DATS på adressen Ladegårdskov 14, Dk-6300 Graasten.

Ved besøg i Nordisk Ministerråd er man blevet spurgt, om det ikke kunne flytte rundt i de nordiske lande, så disse kunne være med til at fordele de byrder, det også er at have sekretariatet. Man kunne fx. lade det følge formanden. lød det.

Tanken lyder besnærende, men er urealistisk. NARs sekretariat er ikke blot nogle få papirer, der kan ligge i en dokumentmappe, men det er også arkivmateriale fra NARs start, materiale, som man ofte må gå tilbage i. Det er nordiske tidsskrifter, det er korrespondence, gæstespilansøgninger o. m. a, og den dag det skal flytte må der en lastvogn til.

Der har i 1986 været penge til at betale DATS DEK 6000 i husleje, lys og varme for det lokale, NAR beslaglægger, ligesom der er betalt 1650 i leje og part af leasing udgifter til maskiner.

Det har på budgettet været afsat kr. 14000 til lønudgift. For dette beløb er det købt timelønnet arbejde hos DATS hovedsageligt til renskrift af større opgaver.

Generelle betragtninger

1986 blev året, hvor det lykkedes at samle alle de nordiske lande: Færøerne, Grønland, Island, Norge, Sverige, Åland, Finland, Danmark og den selvstændige folkegruppe, Samerne til festival i Island.

Det blev også året, hvor der blev udsendt kraftige signaler om, at 1987 ville blive året, hvor alle disse ville være at finde som medlemmer af Nordisk Amatørteaterråd.

20 år er det gået siden NAR blev startet, og de drømme, man havde i 1967 ser nu ud til at gå i opfyldelse.

Det lyder forjættende, og det stiller samtidig store opgaver i udsigt, hvis dette medlemsskab skal være reelt.

Det har altid været et princip i NAR, at uanset hvor i Norden man bor skal man kunne deltage på lige vilkår. Dette vil klart kræve øgede økonomiske ressourcer.

Et andet problem om lige vilkår er også tolkningsspørgsmålet. Man kan vist næppe sige, at der har været lige vilkår for de finsktalende deltagere tidligere, eller for den sags skyld islændingene, idet man har forudsat at de kunne et skandinavisk sprog.

Med grønlændernes optagelse i NAR bliver hele tolkningsspørgsmålet endnu mere nærværende. Også der bliver en opgave at løse for NARs styrelse det kommende år.

NARs styrelse ser klart dette, og i det forløbne år har styrelsen gennem kontakter med nordisk orienterede politikere i eget land, gennem møder i Nordisk Ministerråds sekretariat søgt at gøre opmærksom på disse problemer og iflg. dokumenter fra Nordisk Råds samling i Helsingfors febr. 1987 er man opmærksom på problemerne og vil tage disse op til en mere konkret vurdering.

Nordisk Ministerråd får iøvrigt ganske meget for den bevilling, der gives til det nordiske amatørteatersamarbejde. Bevillingen følges op af mange frivillige arbejdstimer, af en stor egenfinansiering og resultatet er stor aktivitet over hele Norden med det nordiske fællesskab sat i focus, men også med det kik ud til verden, som kontakten til Internationalt Amatørteaterforbund giver.

Mange står således sammen om det fællesnordiske arbejde, mange har ydet deres bidrag. Uden deres indsats og uden den nødvendige forståelse for det slægtsskab der – trods forskellighederne – er os imellem er arbejdet meningsløst.

Til alle disse frivillige, til embedsmænd i såvel de enkelte lande som i Nordisk Ministerråd og til politikere, der har hjerte for det arbejde i Nordisk Amatørteaterråd skal der lyde en tak for samarbejdet det forløbne år.

Odder i marts 1986

Nordisk Amatørteaterråds styrelse

Asger Hulgaard

Nordiska konstförbundet (NKF)*Verksamhetsberättelse 1986**Namn och adress*

Nordisk Kunstforbund (NKF)
Peder Claussøns gt. 7
N-0165 Oslo 1
Tel. 02-20 70 80

Från Nordiska konstförbundet har följande rapportering inkommit:

Beretning fra NKF's danske sektion 1.8. – 31.12.1986

Sektionen har bestået af repræsentanter fra Komiteen for internationale kunststillinger (KIKU), Akadimirådet, Billedkunstnernes Forbund (BKF) og Foreningen af danske kunstmuseer som følger:

Gunnar Bay (formand, maler, KIKU), Finn Have (KIKU), Erik Poulsen (billedhugger) og Oda Christiansen (væver, Akadimirådet), Birthe Kronkvist (maler) og Erik Mosegaard Jensen (maler, BKF) samt Leila Krogh (museumsdirektør, foren. af danske kunstmuseer).

Perioden har været præget af en ny sammensætning af sektionen og af en rotering af sekretær Peter Navntoft, som pr. 1.10. blev afløst af fm Jørgen P. Skælm. Arbejdet har overvejende bestået i tilrettelæggelsen af det forestående seminar om Laser og Holografi, som tænkes afholdt i Danmark i efteråret 1987. En arbejdsgruppe bestående af J. P. Skælm, Birthe Kronkvist, Anders Tinsbo og Fritjof Johansen, som er projektets faglige og kunstneriske leder, har udarbejdet de nærmere bestemmelser vedrørende seminarets afholdelse. En væsentlig del har omhandlet fordelingen af de nordiske gæstetelierpladser og prioritering af ansøgere til Skandinavisk Forening i Rom. Sidstnævnte forenings fortsættelse har været genstand for mange drøftelser, idet det har været sektionens helt klare mål at en fortsættelse af aktiviteten i Rom skulle fortsættes – om end i nye lokaler. Sekretær Peter Navntoft og Niels Eger Peterson (NKF, Norge) har arbejdet med de vedtægtsændringer, som er påkrævet i forbindelse med optagelse af repræsentanter for Grønland, Færøerne og Åland. Forslaget med kommentarer er fremlagt og videresendt til NKF til forelæggelse på AU-mødet i febr. 87 i København. Det er fortsat sektionens mål at styrke betræbelser-

ne for det kunstneriske samarbejde i Norden, bl. a. ved afholdelse af seminarer, og den danske sektion ser frem til et vellykket sådant i efteråret 1987. Maleren Birthe Kronkvist har været den danske repræsentant i Nordisk Kunstcentrums styrelse.

København, den 7. februar 1987

Nordiska konstförbundets finska sektion

Verksamhetsberättelse för år 1986

Styrelsemedlemmar

Irmeli Tarmo, målare, ordförande, Silja Rantanen, målare, viceordförande, Stig Fredriksson, målare, Aarne Jämsä, skulptör, Satu Kiljunen, målare, Lisbet Lund-Schwela, grafiker, Tuula Lehtinen, grafiker, Seija Rustholkarhu, skulptör, Teemu Saukkonen målare, Olli Närvä, avd.chef, representant för Undervisningsministeriet.

Delegater vid förbundsrådsmötet

Irmeli Tarmo, Silja Rantanen, Stig Fredriksson.

Vid förbundets arbetsutskottsmöte i Oslo i början av april i samband med förbundssekretariatets överflyttning till Oslo representerades sektionen av Irmeli Tarmo och som extra delegat på sektionens bekostnad Stig Fredriksson.

Möten

Den 30 maj höll sektionen sitt årsmöte, varvid ordföranden redogjorde för NKF's förbundsrådsmöte och miniseminarium, som en vecka tidigare hade hållits i Kautokeino. Därutöver har sektionens styrelse sammanträtt 6 gånger.

Verksamhet

Av verksamheten under det gångna året kan särskilt nämnas sektionens insats för bevarandet av konstnärskollegiet vid Skandinavisk Forening i Rom. Den aktion som förbundets sektioner i alla länder hade gått in för i form av en vädjan till Nordiska rådets kulturutskott, fick i Finland särskild tyngd genom att kulturutskottets ordförande, den finländska riksdagsledamoten Elsie Hetemäki-Olander tillsammans med utskottets övriga finländska delegater personligen uppvaktades i samband med en presskonferens. Detta ledde till att ärendet togs upp vid Nordiska rådets session i början av mars som en särskild fråga. I uppvaktningen deltog även representanter för Konstnärsgillet i Finland. Sektionernas ingripande resulterade som känt i att ett slopande av bidraget till Skandinavisk Forening i den nordiska kulturbudgeten för 1987 kunde avvärjas.

Sektionen har även undersökt möjligheterna att utnyttja den tomt, som

Vestmannaöarnas kommun har donerat till sektionen för uppförande av ett konstnärshus för isländska och finländska konstnärer. På sektionens begäran har förre chefen för Nordiskt konstcentrum, Erik Kruskopf vid sitt besök i Island i december på ort och ställe undersökt frågan och avgett ett skriftligt utlåtande. Ärendet är fortfarande under behandling.

Slutligen kan nämnas, att sektionens styrelse har behandlat de finländska ansökningarna om vistelse i nordiska gästateljéer och i Skandinavisk Forenings konstnärskollegium i Rom, sammanlagt 41 ansökningar.

Helsingfors den 30 januari 1987

Irmeli Tarmo

Annemie Österberg

Nordiska konstförbundets islandssektion

Årsredogörelse för 1986

I början av 1986 började Nordiska konstförbundets islandssektion förbereda ankomsten av utställningen Byggnadskonst Bildkonst, som kom i maj. Islandssektionen arrangerade uppsättningen av utställningen, som öppnades den 14 maj.

Den 29 maj hölls diskussionsmöte, där Magnús Tómasson och Magnús Skúlason redogjorde för sitt samarbete i anknötning till utställningen. Därefter kom en allmän diskussion om offentlig utsmyckning och om Fonden för offentlig utsmyckning, under vilken arkitekter och konstnärer utbytte åsikter.

I början av juni tog Islandssektionen ned utställningen och skickade den till Sveaborg.

I april fick vi tillbaka konstverken efter Kjarval från Sverige.

Efter årsmötet i Kautokeino började vi i Islandssektionen att fundera över hur vi skulle kunna finansisera årsmötet på Island i september. Vi vände oss till utbildningsdepartementet och departementssekreteraren föreslog att vi skulle återkomma i januari 1987. Det har hållits några möten för att diskutera det kommande årsmötet och mini-seminarier.

Angående Konstnärskollegiet i Rom vände sig Islandssektionen till Eiður Guðnason, ordförande för Nordiska rådets kulturutskott, och redogjorde inför honom för de finansiella svårigheter som Konstnärskollegiet befinner sig i. Han lovade att göra vad han kunde för att förbättra situationen.

Vi har rangordnat ansökningar om gästateljér i Norden och redogjort för årsmötet 1986 i isländska konstnärsförbundets tidskrift.

Reykjavik den 6 februari 1987

Jónía Guðnadóttir

Norsk seksjon av NKF

Årsmelding 1986

Styret i BKS (Billedkunstfaglig Sentralorganisasjon) oppnevner medlemmer av norsk seksjon av NKF. I 1986 har seksjonen bestått av følgende personer:

- billedkunstneren Nils Eger Pettersen (formann)
- billedkunstneren Per M. Staurnes
- billedkunstneren Evelyn Scobie

Torstein Rittun har i egenskap av formann i NKF også tiltrådt den norske seksjonen. Billedkunstnerne Ingunn Bøhn, styremedlem i Nordisk Konstcentrum, Sveaborg er innkalt og har deltatt på seksjonens møter. Anniken Thorsen, daglig leder i BKS, er sekretær for seksjonen.

Seksjonen har hatt 2 møter i 1986 (25.2. og 25.11.). NKF hadde AU-møte i Oslo i april. Torstein Rittun og Nils Eger Pettersen deltok på dette møtet. På forbundsrådsmøtet i Sameland i mai deltok Rittun, Eger Pettersen, Staurnes og Scobie.

Seksjonen har på sine møter diskutert aktuelle saker i NKF (nye medlemmer, Rom-kollegiet, laserminar). For egen del prioriterer seksjonen spørsmålet om utbyggingen av ordningene med nordiske gjesteatelier og har satt i gang arbeid med å få etablert slike atelierer i Oslo.

Seksjonen har også innstilt norske billedkunstnere for opphold på Sveaborg, Karleby og Island.

Oslo, 6. mai 1987

For norsk seksjon av NKF

Anniken Thorsen

Sekretær

Nordiska konstförbundets svenska sektion

Verksamhetsberättelse för 1/7 1985–1/7 1986

Under året har sektionens verksamhet präglats av de ekonomiska underskott som uppkommit under de närmast föregående två årens stora satsning på arbets- och utställningsprojektet "Byggnadskonst och Bildkonst" samt seminariet "Bildkonsten i TV". De kvardröjande underskotten härifrån har genom en nedskärning i främst egna projekt kunnat avskrivas i och med verksamhetsårets utgång.

Utställningar

I ett samarbete med Hässelby slott – nordiskt kulturcentrum har utställningen "Byggnadskonst – Bildkonst" visats i Galerie Plaisiren på Hässelby slott varefter utställningen i sin helhet har överlämnats till Sveaborg –

nordiskt konstcentrum i vars regi den vandrat runt i Norden. Projektet "Bildkonst – Byggnadskonst" är därmed till alla delar genomfört och avslutat.

Utställningsbidrag

Utställningsbidrag har utdelats till Waldemarsudde för utställningen "Nordiskt 40-tal – Nordiskt 80-tal".

Rom-kollegiet m. m.

Sektionen har på en rad sätt arbetat för en fortsatt verksamhet för kollegiet i Rom. – Sektionen har också fungerat som koordinator och mottagare av de olika samarbetsförslag som de olika konsthögskolorna i Norden enskilt behandlat efter ett beslut vid ett seminarium för konstutbildning i Norden som hölls i Ny Karleby våren 1985. – Vid två ansökningstillfällen under verksamhetsåret har sektionen fungerat som remissinstans för behandling av de svenska konstnärernas ansökningar om stipendier till vistelse vid de nordiska gästateljéerna främst Sveaborg.

NKF:s 40-års jubileum

Den 8 november högtidlighöll Nordiska konstförbundet sitt 40-årsjubileum vid en sammankomst på Prins Eugens Waldemarsudde. Sektionen medverkade i programkommittéen och i finansieringen av programmet som omfattade uruppförande av ett av NKF beställt verk av tonsättaren Jan Carlstedt kallat "Tid och förvandling" samt öppnandet av jubileumsutställningen "Nordiskt 40-tal – Nordiskt 80-tal".

Förbundsrådsmötet

Årets Förbundsrådsmöte ägde rum i Kautokeino i Norge med följande svenska deltagare: Ordförande Leif Bolter samt Hans Bildberg, Pi Eriksson, Ingvar Jörpeland och Anna Sjödahl.

Representanter i Nordiskt konstcentrum

Representant för svenska sektionen i styrelsen för Sveaborg – nordiskt konstcentrum har varit Matti Nurmi med Leif Bolter som suppleant.

Ledamöter

Svenska sektionen har under verksamhetsåret haft följande ledamöter: Leif Bolter, Pi Eriksson, Hans Blidberg, Ingvar Jörpeland, Enno Hallek, Matti Nurmi, Birger Olsson, Astrid Rietz, Anna Sjödahl, Georg Suttner, Beate Sydhoff samt Dag Widman. Under verksamhetsåret har sektionen haft sex protokollförda sammanträden.

Hans Blidberg

Sekreterare i svenska sektionen

NKF's samiske seksjon*Virksomhetsberetning 1986*

Seksjonen har bestått av:

Ingunn Utsi	leder (SDS)
Annelise Josefsen	sekretær SDS)
Aage Gaup	medlem (SDS)

Delegat ved forbundsrådsmøtet: Ingunn Utsi

Observatører: Annelise Josefsen, Aage Gaup, Rose Marie Huuva og Folke Fjällström

I 1986 arrangerte Samisk seksjon for første gang NKF's forbundsrådsmøte med påfølgende miniseminar om samisk kunst og kultur. Seksjonen sto ansvarlig for det praktiske arrangementet med avtaler og forhandlinger om omvisninger, foredrag, overnattinger, middager og buss. Seksjonen sto også ansvarlig for utgivelse av katalog i forbindelse med ". . . leat . . ." utstillingen som ble vist i Karasjok i forbindelse med NKF's besøk, mens SDS' Kunstneriske Råd sto ansvarlig for selve utstillingen.

SDS fikk økonomisk tilskudd til sin del av arrangementet fra: Kommunal- og arbeidsdepartementet, Norge, Norsk Kulturråd, Nordisk Sameråd, Finnmark fylke og Karasjok kommune.

De erfaringer samisk seksjon fikk gjennom å stå som vertskap for Nordisk Kunstforbund var udelt positive. Den velvilje seksjonen ble møtt med av kommunale og fylkeskommunale myndigheter gledet oss meget, men den største glede var å kunne tilbringe 4 herlige dager sammen med nordiske kolleger. Besøket viste oss hva et nordisk samarbeid innebærer, hvilke impulser vi kan gi og motta. Å arrangere forbundsrådsmøter i de "avsideliggende" seksjonsområder har stor betydning for de små seksjoner, men uten tvil også for Nordisk Kunstforbund som helhet.

Seksjonen har forøvrig behandlet spørsmålet om en utvidelse av NKF til også å gjelde Grønland, Færøyene og Åland og mener det vil være en berikelse for det nordiske samarbeidet om disse selvstyrte områder kommer med som medlemmer.

Repvåg, 11. februar 1987

Ingunn Utsi

Leda

Skandinavisk förening i Rom

Verksamhetsberättelse 1986

A. Regnskab

Regnskabet er, som tidligere, blevet revideret af kasserer ved Den svenske Ambassade, Marianne Tavazzi. – Som det fremgår af kommentarerne, er der over 1986-bevillingerne betalt husleje for de første 3 mdr. af 1987 som følge af en aftale, der blev indgået i september 1986 med ejeren om fraflytning fra Via Condotti inden 1.4.1987. Foreningen var blevet truet med sagsanlæg i forbindelse med den i juni 1985 udløbne lejekontrakt, og nævnte aftale udgjorde den eneste juridisk og økonomisk forsvarlige udvej af sagen. I aftalen indgik betaling af husleje for hele den resterende periode (dvs. til 31.3.1987), som ejeren accepterede at lade Skandinavisk Forening blive boende, hvilket har medført et merforbrug svarende til 3 måneders husleje, ialt Lit. 4.627.332. Det har således ikke været muligt at oprette den under ubetalte regninger omtalte konto for fratrædelsessum til rengøringshjælp. Udgifterne hertil samt til varme, 2. rate, vil blive afholdt af indeværende års bevillinger.

B. Virksomhed

Som tilsynsførende i 1986 har fungeret maleren Seppo Mattinen. – Der har opholdt sig 39 kunstnere i kollegiet, fordelt med

- 8 fra Danmark
- 8 fra Finland
- 2 fra Island
- 8 fra Norge
- 13 fra Sverige.

C. Administration og økonomi

Den i 1985 konstituerede midlertidige komité bestående af de nordiske ambassadører i Rom, direktørerne for de nordiske institutter i Rom, en repræsentant for Venneforeningen samt maleren Seppo Mattinen og undertegnede har i løbet af 1986 kunnet fastlægge de administrative og fysiske rammer for kollegiets virksomhed fra og med 1987, efter at dets fremtid i foråret 1986 var blevet sikret ved en årlig bevilling fra Nordisk Ministerråd på Dkr. 600.000 for en prøvetid på 5 år. Takket være denne væsentlige forøgelse af bevillingerne, der hermed fandt sted, har komitéen

kunnet skaffe nye lokaler i Via Garibaldi i Trastevere, som vil kunne tages i brug fra 1. maj d. å. De nærmere detaljer vedr. disse vil være Nordisk Ministerråd bekendt fra korrespondance med Den danske Ambassade i Rom, – Desuden er der udarbejdet nye vedtægter, ifølge hvilke skabende og udøvende kunstnere indenfor samtlige kunstarter har adgang, og efter hvilke bestyrelsen består af de nordiske ambassadører og institutdirektører i Rom samt den islandske konsul og en repræsentant for "Skandinavisk Forenings Venner". Institutionen skifter navn til "Skandinavisk Forenings Kunstnerkollegium i Rom". – Til varetagelse af den daglige drift er fra 1.1.1987 ansat Dottoressa Hanne Retvik Lombardo (no.).

Karen Ascani

Nordkalottmuseet

Verksamhetsberättelse 1986

För närvarande är arbetsutskottet förlagt till Västerbottens museum, Umeå, Sverige.

Medlemsmuseerna är följande:

- Norge: Rana museum, Mo i Rana
Nordland fylkesmuseum, Bodø
Tromsø museum, Tromsø
Finnmark museumslag, Finnmark
- Finland: Pohjois-Pohjanmaan museo, Oulu
Tornionlaakson maakuntamuseo, Tornio
Lapin maakuntamuseo, Rovaniemi
- Sverige: Ajtte Samemuseum, Jokkmokk
Norrbottnens museum, Luleå
Skellefteå museum, Skellefteå
Västerbottens museum, Umeå.

3. Beskrivning av verksamheten 1986

Följande utställningar har turnerat på Nordkalotten:

- Duodji – Sameslöjd (i Finland)
När fornt försvinner (i Norge)
Kustfolk och sjöfågel (i Sverige och Finland)
Gränshandel (i Sverige och Finland)
Kustsamisk bosättning (i Norge och Sverige)
Norrbottnensgrafik (i Finland)
Smuggling i Tornedalen (i Sverige)
På Snö (i Norge)
Sulitjelma (i Norge)
Att bära (i Sverige)
Främre Lapplands finska bosättning (i Finland)
Krigsfångar (i Norge)
Stenåldershus (i Norge)
Landhöjning vid Bottenviken (i Sverige).

Under 1986 slutförda produktioner:

Lapin Maakuntamuseo, Rovaniemi hade i mars färdigproducerat utställningen "Främre Lapplands finska bosättning". "Krigsfångar" (Rana museum, Mo i Rana). "Stenåldershus" (norska versionen, produceras i tre ex.) "Sulitjelma" (Nordlands Fylkesmuseum, Bodö).

Under 1986 pågående projekt:

Uleåborg påbörjade produktionen av utställningen "Tjära" i slutet av året.

Luleå hade "Landhöjning vid Bottenviken" under produktion. Detta projekt består av tre skollådor (en för vardera land) och beräknas vara helt slutfört under 1987. Produktionen av "Samiska bilder" fortskred under hösten vid Västerbottens museum. Tromsø museum producerar "Stenåldershus" i tre exemplar, ett för vardera land. Den norska versionen färdigställdes och turnerade i Norge. Den svenska och finska versionen beräknas börja turnera i januari 1987. Nordkapmuseet (Finnmarks museumslag) har "Valfångst på Finnmarkskusten" under produktion.

4. Planerad verksamhet 1987

Nordkalottmuseet avser att under 1987 använda beviljade medel till följande projekt:

"Gränslös folkmusik" (vandringsutställning; Prod.: Rana museum, Mo i Rana).

"Tjära" (vandringsutställning; Prod.: Pohjois-Pohjanmaan museo, Uleåborg).

Resterande medel utgörs av kostnader för årsmötesförhandlingar och Au-verksamhet. Till värd för 1987 års årsmöte har utsetts Lapin Maakuntamuseo i Rovaniemi, Finland. Tiden för årsmötet har preliminärt satts till vecka 37.

5. Föreslagen verksamhet 1988–1990

Under 1988 beräknar Nordkalottmuseet disponera medel för följande verksamhet:

Slutförande av utställningsprojektet "Gränslös folkmusik" (prod.: Rana museum), påbörjande av utställningsprojektet.

Social- och miljöutskottets betänkande över berättelserna på utskottets verksamhetsområde 1986

(Berättelserna C 13/s: 1–8, se s. 2650)

Social- och miljöutskottet har genomgått berättelserna från nordiska institutioner och organ på utskottets område (C 13/s: 1–8) och noterar följande beträffande verksamheten vid dessa institutioner.

Berättelse om Nordiska läkemedelsnämndens verksamhet (C 13/s:1)

Utskottet har särskilt noterat att nämnden publicerat nordiska riktlinjer för utredningsprotokoll (kontrollmyndigheternas utvärdering av ansökningar om registrering av läkemedel). Myndigheterna väntas därigenom lättare kunna utnyttja varandras arbete. Riktlinjerna prövas på konkreta ansökningar av tre nordiskt sammansatta utredningsgrupper. En av grupperna har utarbetat förslag till riktlinjer för biotillgänglighet (studier av läkemedels upptag i kroppen).

Utskottet vill uttala förhoppningen att nämndens arbete borde kunna bilda grundvalen för en ökad samordning av de nordiska ländernas registrering av läkemedel i enlighet med rådets rekommendation nr 24/1985 om nordisk handlingsplan för läkemedelsregistrering. Utskottet noterar vidare med tillfredsställelse, att de nordiska ländernas jämförelser av läkemedelsstatistik ofta används vid jämförelser av andra länder, även utanför Europa efter rekommendation av WHO.

Berättelse om Nordiska hälsovårdshögskolan (C 13/s:2)

Utskottet noterar, att skolans utbyggnad påbörjats och att kostnaderna som fördelats på de nordiska länderna i enlighet med den fördelningsnyckel som tillämpas för budgeten i övrigt från 1987 fördelas mellan länderna i två steg, dels ett garantibelopp enligt fördelningsnyckeln, och dels en utbyggd del i proportion till antalet utnyttjade elevmånader under året.

Utskottet noterar med intresse de redogörelser som ges för de *forskningsprojekt* som ges i berättelsen om ämnena samhällsmedicin, hälso- och sjukvårdsadministration, epidemiologi och biostatistik samt miljömedicin. Utskottet vill erinra om de synpunkter utskottet anförde med anledning av

ministerrådsförslag B 64/s om plan för utbyggnad av hälsovårdshögskolan där utskottet underströk värdet av tvärfacklighet i den utbyggda utbildningen vid hälsovårdshögskolan liksom möjligheterna till ett större utbud av tilläggskurser, vilket nu synes bli tillgodosett i den utbyggda verksamheten. En oprövad möjlighet som kan visa sig fruktbar vore ett samarbete med organisationer på handikappområdet och miljöområdet vid planering av kurser och förmedling av expertis i berörda samhällsmedicinska frågor, liksom patientorganisationer och arbetsmarknadsorganisationer. Det finns också möjligheter till samarbete mellan nordiska samarbetsorgan som NORDPLAN och Nordiska nämnden för handikappfrågor (NNH), t. ex. vid utformning av kurser och i urvalet av forskningsämnen för uppsatser och doktorandernas avhandlingar.

Berättelse om verksamheten vid Nordiska nämnden för alkohol- och drogforskning (NAD) (C 13/s:3)

Utskottet som vid överläggningar med social- och hälsovårdsministrarna betonat alkoholfrågornas betydelse som det största missbruksproblemet, noterar, att nämndens uppgifter är att främja och utveckla tvärvetenskapliga kontakter inom alkohol- och drogforskningen i Norden, planera forskningsprojekt samt arrangera forskarkonferenser och stimulera forskarutbildning och forskarutbyte. Verksamheten skall i huvudsak inriktas på den samhällsvetenskapliga forskningen, inklusive socialmedicin och socialpsykiatri. Sistnämnda ämne understryks bl. a. i utskottets betänkande över ministerrådets berättelse C 1.

Utskottet noterar med intresse, att en publikation förbereds om alkoholens betydelse i den nordiska folkkulturen. Utskottet noterar vidare med tillfredsställelse, att nämnden tagit ett antal samarbetsinitiativ i enlighet med den nordiska handlingsplanen mot narkotika om bl a narkotikadödlighet, förlopps- och karriärstudier av narkotikamissbrukare samt trafik och droger. Undersökningen om narkotikapolitiken och rättssystemet ligger i linje med Nordiska rådets *rekommendation nr 2/1987*. I projektet ingår beskrivningar av narkotikapolitiken i den enskilda nordiska länderna. Utskottet emotser resultatet av detta projekt med intresse.

Berättelse om verksamheten vid Nordiska institutionen för vidareutbildning inom arbetsmiljöområdet (NIVA) (C 13/s:4)

Utskottet noterar, att största delen av institutionens kostnader täcks via ministerrådets allmänna budget. Enligt avtal får NIVA både materiellt och administrativt understöd från Institutet för arbetshygien i Helsingfors dit NIVA är lokaliserat.

Bland institutionens kurser under 1986 har utskottet särskilt noterat att ökad vikt lagts vid psykosociala frågor (stress och "utbränning") samt neurologiska sjukdomar och belastningsskador och den mänskliga faktorns betydelse vid olycksfallsförebyggande åtgärder. Kemiska risker och nac-

ke- skuldrabesvär har också behandlats. Utskottet vill understryka att några av dessa ämnen kan öka i betydelse med den ökade datoriseringen av arbetsmiljön.

Berättelse om verksamheten vid Nordiska nämnden för handikappfrågor (C 13/s:5)

Utskottet noterar, att nämndens verksamhet i enlighet med gällande arbetsprogram för perioden 1984–1986 legat inom fyra huvudsakliga programområden, nämligen hjälpmedelsfrågor, handikappforskning, samhällsservice för särskilt utsatta grupper och utbildningsfrågor. Det datorbaserade informationssystem – Nordiskt hjälpmedelsregister – som nämnden utvecklat i samarbete med nationella samhällsorgan togs i drift i januari 1984. Det nordiska hjälpmedelsregistret är sammansatt av nationella databaser, där informationen lagras på respektive lands eget språk, och en bas med engelskspråkig information om hjälpmedel som produceras i Norden. Informationssystemet har program för datorstyrd fotosättning av färdiga original för tryckning av hjälpmedelsförteckningar, kataloger och produktinformation med målgruppsanpassat innehåll. Utskottet har i detta sammanhang särskilt noterat projektet – "Nordic Software Database" – som är av mer övergripande karaktär. Avsikten är att etablera en databas med information om applikationsprogram på handikappområdet som utvecklats i de nordiska länderna. Inventeringen av dataprogram kommer att ske i samarbete med undervisningsministrarna i Norden och de nationella hjälpmedelsorganen.

Utskottet noterar med tillfredsställelse att samarbetsprojektet för små och mindre kända grupper av funktionshämmande (*rek nr 25/1983*) som inleddes med en publikation med beskrivningar av ett tjugotal grupper samt befintliga organisationer och resurser, följts upp med en populärversion som kommer att tryckas i stora upplagor på eget språk i Danmark, Finland, Norge och Sverige för distribution inom socialtjänsten samt hälso- och sjukvården.

Berättelse om verksamheten vid Nordiska institutet för odontologisk materialprovning (NIOM) (C 13/s:6)

Institutet har till främsta uppgift att genom systematisk utprovning och målinriktad forskning arbeta för att material och annan utrustning, som används inom tandhälsovården i de nordiska länderna, fyller hälsomässiga och tekniska krav. NIOM publicerar listor över material som uppfyller de krav som specificerats av ISO (International organization for standardization). Produkterna prövas av NIOM på frivillig basis efter avtal med producenterna. Utskottet har noterat att man övervägt att en del av NIOM:s verksamhet skulle finansieras medelst avgifter från producenterna, men att enighet därom ej nåddes inom ämbetsmannakommittén. Utskottet har även i budget- och kontrollutskottet föreslagit en förvaltnings-

revision av NIOM som ett led i den utvidgade kontrollverksamhet som åvilar kommittén. Utskottet noterar, att de stora anslagsökningarna i budgeten har sin bakgrund i ökad ambitionsnivå, bl a att NIOM tar upp fler produkter i sitt program.

Berättelse om verksamheten vid Nordkalottens arbetsmarknadsutbildningscenter (C 13/s:7)

AMU Norkalotten i Övertorneå är en för Sverige, Finland och Norge gemensam institution med syfte att främja arbetsmarknadsutbildningen särskilt inom de tre ländernas nordligaste delar. I samråd med de medverkande länderna beslöt Sveriges riksdag att AMU Nordkalotten från och med 1986 skulle bli egen regional uppdragsmyndighet. Centret ingår som regional myndighet i uppdragsorganisationen för arbetsmarknadsutbildningen i Sverige, AMU-Gruppen.

AMU Nordkalotten tillhandahåller arbetsmarknadsutbildning i första hand på uppdrag av arbetsmarknadsmyndigheterna i Finland, Norge och Sverige och dessutom tolkning åt arbetsmarknadsmyndigheterna i Danmark och Island, liksom åt andra uppdragsgivare. AMU kan även sälja andra tjänster och produkter som följer av utbildningsverksamheten. På uppdrag av Nordiska ministerrådet får dessutom gemensamt nordiskt utvecklingsarbete förläggas till AMU Nordkalotten.

Utskottet noterar, att utbildningen står öppen för deltagare från Danmark och Island. AMU Nordkalotten har en aktiv marknadsföring och kursnytt om olika kurser, kursstarter i samarbete med lokala och regionala arbetsförmedlingar har regelbundet utgått till samtliga nordiska länder.

Berättelse om verksamheten inom Kommittén för Bottniska viken (C 13/s:8)

Utskottet noterar, att en arbetsgrupp fortsatt att undersöka möjligheterna att genomföra ett planerat Bottniska viken år, då Finland och Sverige skall koncentrera forskningsresurser på problem som hänför sig till den interna materialbalansen.

Utskottet noterar med intresse att ett samarbete pågår mellan myndigheterna och representanter för skogsindustrin i båda länderna, för att minska utsläppen av skadliga ämnen från skogsindustrierna och rapporteras till Helsingforskommissionen som påbörjar ett liknande arbete om hela Östersjön.

Utskottet noterar, att kommitténs hydrografigrupp som tidigare utarbetat ett preliminärt program för att undersöka orsakerna till de ökande halterna av vissa kväveföreningar i Bottenviken framlagt en rapport om nitralthalterna och föreslår gemensamma undersökningar. Ett projekt inom kommitténs belastningsgrupp för att kartlägga den luftburna belastningen på Bottniska viken har fortsatt under 1986. Arbetet har bl a omfattat undersökningsmetodik vid monitoring undersökningar i öppna havet, ut-

värdering av gjorda interkalibreringar samt beräkning av depositionerna av kväve, fosfor och vissa tungmetaller. Dessutom har ett arbete startats i Sverige för att jämföra nederbördens kemiska sammansättning ute i Bottniken med den vid stationer vid kusten och i inlandet. Utskottet anser att detta arbete bör ha relevans för arbetet med ett kommande handlingsprogram mot havs- och vattenföroreningar, liksom även arbetet inom miljögruppen för att kartlägga organiska miljögifter och tungmetaller i Bottniska viken.

Med hänvisning till ovanstående föreslår utskottet

att Nordiska rådet lägger de till social- och miljöutskottet hänvisade berättelserna till handlingarna.

Stockholm den 11 februari 1988

Svein Alsaker (KrF)

Jo Benkow (H)

Dorte Bennedsen (S)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Brit Jørgensen (A)

Anna-Kaarina Louvo (Kok)

Grethe Lundblad (s)

Mats Nyby (Sdp)

Sten Svensson (m)

Valgerður Sverrisdóttir (F.)

Marjatta Väänänen (K)

Lena Öhrsvik (s)

Förman

Berättelser

på social- och miljöutskottets verksamhetsområde

Innehåll

C13/s:1	Nordiska läkemedelsnämnden (NLN)	2651
2	Nordiska hälsovårdshögskolan (NHV)	2657
3	Nordiska nämnden för alkohol- och drogforskning (NAD)	2667
4	Nordiska institutionen för vidareutbildning inom arbetsmiljöområdet (NIVA) (Nordisk arbetsmiljöutbildning)	2671
5	Nordiska nämnden för handikappfrågor	2677
6	Nordiska institutet för odontologisk materialprovning (NIOM)	2682
7	Nordkalottens arbetsmarknadsutbildningscenter	2686
8	Kommittén för Bottniska viken	2691

Nordiska läkemedelsnämnden (NLN)*Verksamhetsberättelse 1986**Namn och adress*

Nordiska läkemedelsnämnden (NLN)
 Box 607
 S-751 25 Uppsala

1. Institutionens uppgift

Nordiska läkemedelsnämnden upprättades den 5 december 1974 och infördes på ministerrådets budget 1975. Nämndens uppgift är att verka för harmonisering av lagstiftning och administrativ praxis på läkemedelsområdet i Norden.

2. a Organisationsbeskrivning

Nordiska läkemedelsnämndens styrelse består av 10 ledamöter, 2 från varje nordiskt land, med personliga suppleanter.

Nämnden biträdes av ett sekretariat med anställda, placerat vid socialstyrelsens läkemedelsavdelning i Uppsala, Sverige.

Huvuddelen av verksamheten genomfördes med hjälp av underutskott (arbetsgrupper). Dessa har vanligen en eller i vissa fall två medlemmar från varje land och mandat för ett avgränsat uppdrag. För närvarande finns 15 sådana utskott.

2. b Organisationsschema (se Bilaga)**3. Verksamhet 1986***3.1 Ekonomiskt utfall*

Anslagspost	Överfört	Budget	1986 Bokslut	Avvikelse
Löner	–	943	926	+ 17
Varor och tjänster	–	413	395	+ 18
Projekt	220	515	542	+192
Summa	220	1 871	1 864	+227

Ej utnyttjade projektmedel från 1986 överförs till 1987 (192 000 SEK)

3.2 Beskrivning av verksamheten 1986

Under 1986 arbetade 15 underutskott (arbetsgrupper) inom 4 projektområden (se organisationsschema *Bilaga*).

Inom projektområdet *registreringssamarbete* har nämnden under 1986 publicerat gemensamma nordiska riktlinjer för utredningsprotokoll, dvs kontrollmyndigheternas värdering av industrins dokumentation för ett nytt läkemedel. Dessa underlättar för myndigheterna att dra nytta av varandras arbete. Riktlinjerna prövas på konkreta ansökningar av tre nordiska sammansatta utredningsgrupper. En av grupperna har dessutom utarbetat förslag till gemensamma nordiska riktlinjer för biotillgänglighet (studier av läkemedels upptag i kroppen). Nationell remiss/höring pågår.

Gemensamma nordiska riktlinjer för ansökan om registrering av nya läkemedel (anvisningar för industrin) har funnits i tre år. Revidering övervägs i samarbete med industrin. Arbetet med liknande riktlinjer för veterinärläkemedel startade under 1986.

Nya gemensamma riktlinjer för märkning av läkemedel har utgivits. De baseras på erfarenheterna av första upplagan som antogs 1977. Syftet är att underlätta för industrin att använda gemensamma nordiska etiketter på burkar m. m. Den snabba utvecklingen inom allergiläkemedelområdet har inneburit behov av uppdatering av de första riktlinjerna från 1980.

Förutsättningar för nordiska riktlinjer för kontroll av radiofarmaka (radioaktiva läkemedel) har resulterat i förslag om start av arbete under 1987. En arbetsgrupp för registreringsadministrativ personal har börjat utarbeta beskrivningar över hur registreringsarbetet i respektive land går till.

Tolkning och bedömning av toxikologiska data har behandlats vid ett av nämnden arrangerat nordiskt workshop med ca 45 deltagare från myndigheter, universitet och läkemedelsindustrin. Föredrag och rekommendationer skall publiceras.

Inom projektområdet *efterkontroll* har en arbetsgrupp för läkemedelsbiverkningar startat ett försöksprojekt för att studera möjlighet till enhetliga värderingar av biverkningar, så att bedömningar kan göras med hela Norden som befolkningsunderlag.

Inom projektområdet *läkemedelsstatistik* har metodarbetet fortsatt för att bibehålla jämförbarheten mellan länderna och ajourföra det nordiska läkemedelsregistret. Nämndens vidare satsning på statistikområdet utredes i särskild arbetsgrupp.

Inom projektområdet *standardisering* har det kontinuerliga arbetet fortsatt för gemensamma nordiska krav på läkemedelskvalitet och samnordiska insatser inom Europafarmakopéarbetet.

Via nämndens *notifikationssystem* hålles länderna underrättade om genomförda och planerade nationella åtgärder på lagstiftnings- och informationsområdet för att underlätta den kontinuerliga harmoniseringsprocessen på läkemedelsområdet.

Internationellt har NLNs arbete rönt stort intresse. De nordiska ländernas jämförelser av läkemedelsstatistik är unik i världen. Metoderna för detta, som är utarbetade i Norden och rekommenderas av WHO, används i princip av hela världen vid läkemedelskonsumtionsstudier.

De nordiska riktlinjerna inom registreringsområdet är mycket efterfrågade och används vid utformande av nationella riktlinjer.

4. Beslut

Styrelsen för Nordiska läkemedelsnämnden överlämnar härmed verksamhetsberättelsen för år 1986.

Bjørn Jøldal

Styrelsens ordförande

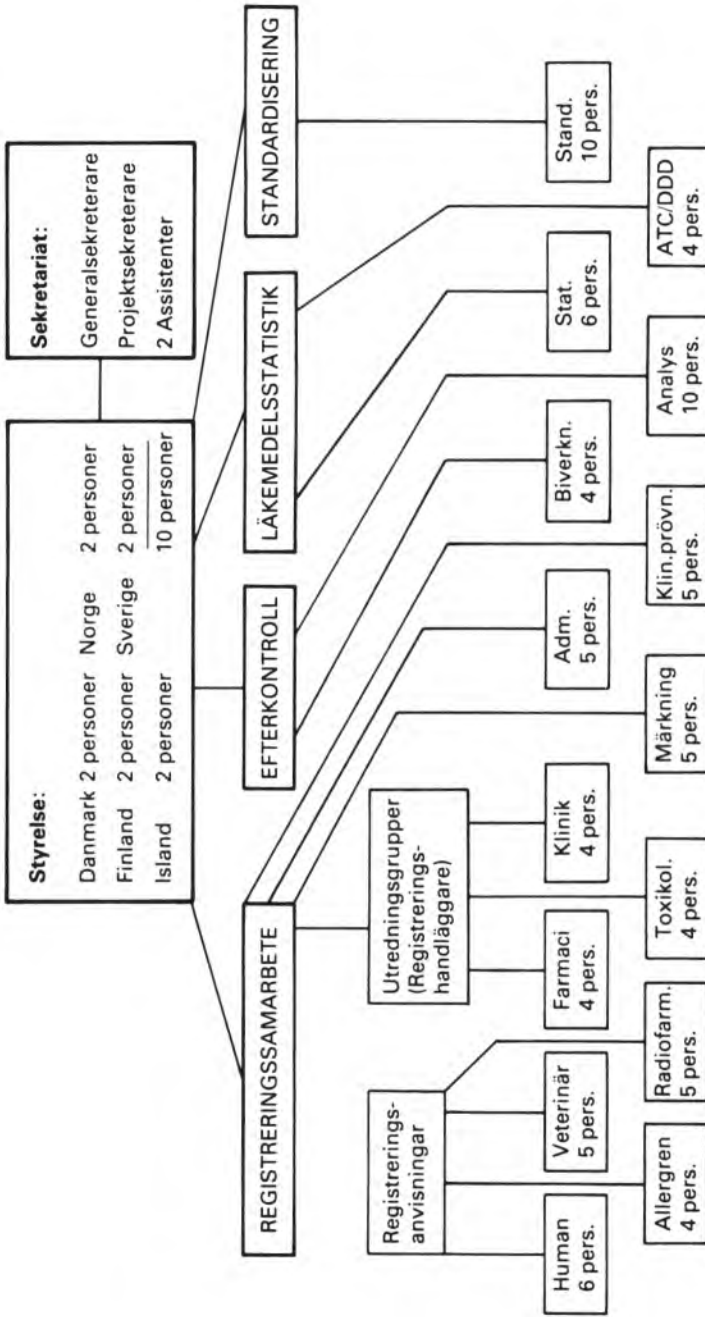
För Bjørn Jøldal samt Nordiska
läkemedelsnämnden

Ture Sjöblom

Apotekare

BILAGA

NORDISKA LÄKEMEDELSNÄMNDEN

Organisations-
schema

Projekt-
områden

Underutskott
(Arbetsgrupper)

Kommentarer till organisationsschema

Som framgår av schemat avser en stor del av nämndens verksamhet samarbete inom registreringsområdet dvs läkemedelskontrollmyndigheternas värdering av industrins dokumentation innan ett nytt läkemedel får säljas.

Nedan ges en kortfattad förklaring till respektive grupp:

Humangruppen	Arbetar med riktlinjer för innehåll i ansökan om registrering av nya läkemedel. Uppdatering av gemensamma nordiska riktlinjer från 1983 (NLN guidelines No 12) med synpunkter från industrin överväges.
Veterinärgruppen	Arbetar med att ta fram liknande riktlinjer för registrering av läkemedel för djur.
Allergengruppen	Arbetar med hur en ansökan om registrering skall göras för det speciella området allergenläkemedel. Uppdatering av gemensamma nordiska riktlinjer från 1977 (NLN guidelines No 7) pågår.
Radiofarmakagruppen	Arbetar med hur en ansökan om registrering skall göras för det specifika området radioaktiva läkemedel. Förväntas utarbeta gemensamma nordiska riktlinjer kopplade till de nordiska riktlinjerna No 12.
Farmacigruppen	Farmaci/kemi sektionerna inom respektive lands läkemedelskontrollmyndighet arbetar tillsammans vid bedömning av registreringsdokumentation. Redovisning sker enligt gemensamma nordiska riktlinjer för hur en utredningsrapport skall skrivas (NLN guidelines No 17).
Toxikologigruppen	Toxikologi/farmakologi, se ovan, Farmaci/kemi.
Klinikgruppen	Klinik/farmakokinetik, se ovan, Farmaci/kemi.
Märkningsgruppen	Arbetar enligt nordiska riktlinjer för hur läkemedel i de nordiska länderna skall märkas t ex etiketter och annan förpackningstext (NLN guidelines No 13).
Administrativa gruppen	Samarbete mellan personer inom respektive lands läkemedelskontroll med administrativa funktioner. Sammanställer bla beskrivningar av ländernas registreringsprocedur.
Kliniska gruppen	Arbetar med riktlinjer för kliniska provningar på människor, dvs gemensamma nordiska regler för försök på människor med ännu ej färdigvärderade läkemedel (NLN guidelines No 11).
Biverkningsgruppen	Arbetar med att utveckla gemensamma nordiska bedömningar och sätt att klassificera läkemedelsbiverkningar.

Analysgruppen	Utredar möjligheterna till ökat samarbete vid kemisk och biologisk efterkontroll av läkemedel som finns på marknaden.
Statistikgruppen	Arbetar med nordiska jämförelser av läkemedelsförsäljningen bla som uppföljning av nämndens publikationer "Nordisk läkemedelsstatistik". Vidare skall gruppen sprida kunskap om de i Norden utvecklade och internationellt accepterade metoderna att mäta läkemedelskonsumtion.
ATC/DDDgruppen	Arbetar med att klassificera läkemedel enligt systemet ATC (Anatomical Therapeutical Classification), samt fastsätter DDD (Definierade Dygnsdoser) som är ett sätt att mäta läkemedelskonsumtion.
Standardiseringsgruppen	Arbetar med att göra gemensamma nordiska monografier dvs ange kvalitetskrav på läkemedel. Samordnar även de nordiska insatserna inom ramen för det europeiska farmakopéarbetet inom Europarådet.

Uppsala den 26 mars 1987

Marianne Granat
Generalsekreterare

Nordiska hälsovårdshögskolan (NHV)

Verksamhetsberättelse 1986

Namn och adress

Nordiska hälsovårdshögskolan (NHV)
Nya varvet
Box 12133
S-402 42 Göteborg
Tel. 031-69 39 00

Ekonomi

Högskolan ingår i Nordiska ministerrådets budget och kostnaderna fördelas sedan 1985 på de nordiska länderna i enlighet med den fördelningsnyckel som tillämpas för budgeten i övrigt. Fr. o. m. 1987 kommer enligt ministerrådets beslut kostnaderna att fördelas mellan länderna i två steg, dels ett garantibelopp enligt fördelningsnyckeln, och dels en utbyggd del i proportion till antalet utnyttjade elevmånader under året.

Utvecklingen av högskolans budget under de senaste åren framgår av nedanstående tabell. (Beloppen anges i 1 000-tal SEK.)

	1985 bokslut	1986 bokslut	1987 budget
Löner	4 928	5 023	7 015
Varor och tjänster	4 368	4 586	7 104
Projekt	566	597	591
Totalt	9 232	10 206	14 710

Styrelsen

Styrelsen har under 1986 haft följande sammansättning:

<i>Land</i>	<i>Ordinarie</i>	<i>Suppleant</i>
Danmark	Overlæge Mogens	Kontorchef
	Kjærgård-Hansen	Steen Loiborg
	Sundhedsstyrelsen	Indenrigsministeriet
Finland	Bitr. avd. chef	Överläkare
	Jarkko Esko	Lars Mellin
	Social- och hälsovårdsministeriet	Medicinalstyrelsen

Island	Sjukhusdirektör David A Gunnarsson Rikisspítalar	Generaldirektör Örn Bjarnason Hollustuvernd Ríkisins
Norge	Expedisjonssjef Knut Munch-Søegaard Helsedirektoratet	Fylkeslege John W Syse Tønsberg
Sverige	Departementsrådet Göran Dahlgren Socialdepartementet	Förbundsdiréktör Walter Slunge Landstingsförbundet
Elevrep.	Spesiallege Anne-Berit Gunbjørud Norge	Overtandlæge Svend Aage Holm Danmark
Personal- repr.	1:e byråsekreterare Rut Ljungqvist	

Styrelsen har under 1986 sammanträtt fyra gånger, i februari, april, september samt november. Därutöver har sammanträden per capsulam ägt rum i mars och oktober.

Kursråd

Vid högskolan finns ett kursråd med representanter för de nationella huvudmannorganisationerna inom hälso- och sjukvården samt för lärarna och eleverna.

Kursrådet har under 1986 haft följande sammansättning:

Ordförande	Rektor Lennart Köhler
Lärarrepr.	Professor Göran Löfroth (ordinarie) Professor Hans Wedel (ordinarie) Professor Edgar Borgenhammar (suppleant) Forskarassistent Bengt Lindström (suppleant)
Huvudmann- repr.	Avdelningschef Urban Karlsson, Landstingsförbundet, Sverige (ordinarie) Planerare Anita Kokkola, Sjukhusförbundet, Finland (ordinarie) Vice kontorchef John Sørensen, Amtsrådsforeningen, Danmark (suppleant) Førstekonsulent Vibeke Hammar Madsen, Norske Kommuners Sentralforbund (suppleant)
Elevrep.	Led. översköterska Anita Hannusas, Finland (ordinarie) Overtandlæge Svend Aage Holm, Danmark (ordinarie) Spesiallege Anne-Berit Gunbjørud, Norge (suppleant) Konsulent Kari Næsselqvist, Norge (suppleant)

Kursrådet har sammanträtt 25 april och 9 september 1986.

Utbildningen under verksamhetsåret 1986

Följande huvudkurser, specialkurser och konferenser har givits under verksamhetsåret.

Huvudkurser

Socialmedicin och preventiv medicin (Lennart Köhler)

(7/1–31/1 och 25/8–19/9)

Exkursion till Århus och Köpenhamn

Miljömedicin (Göran Löfroth)

(3/2–28/2 och 22/9–17/10)

Exkursion till Oslo

Hälsa- och sjukvårdsadministration (Edgar Borgenhammar)

(3/3–27/3 och 20/10–14/11)

Exkursion till London

Epidemiologi och biostatistik (Hans Wedel)

(1/4–25/4 och 17/11–11/12)

Exkursion till Helsingfors

Alternativa huvudkurser

Hälsoupplýsning (Thomas Hjortsjö och Harriet Wiberg)

(7/1–31/1)

Omvårdnadsvetenskap (Inga-Maja Rydholm)

(3/2–28/2)

Socialpediatrik (Lennart Köhler)

(1/4–25/4)

Socialpsykiatri (Per Sætness)

(8/9–3/10)

Specialkurser

Methods and experience in planning for health–

International workshop on essential drugs

(NHV/SIDA, Lennart Köhler/Frans Staugård)

(9/6–19/6)

MPH-kurs (Göran Löfroth)

(25/8–5/9)

Konferenser

Epidemiologi i tandvården

(4/3–6/3)

Planera för AIDS – organisation, ekonomi och vårdpolitik

(12/5–14/5)

WHO – Healthy cities. Project – workshop on strategies

(13/10–15/10)

WHO Meeting on the role of inter-sectoral cooperation in combatting inequalities in health in national strategies for HFA

(8/12–10/12)

Gästföreläsare vid NHV 1986

Den största delen av undervisningen vid skolan har ombesörjts av gästföreläsare.

Antalet gästföreläsare från de olika länderna framgår av följande sammanställning.

	Inter- nat	DK	SF	IS	N	S	Sum- ma
<i>Huvudkurser</i>							
Socialmedicin	4	25	5	1	4	22	61
Miljömedicin	–	6	4	–	4	18	32
Hälso- och sjukvårdsadministra- tion	3	4	4	1	6	22	40
Epidemiologi och biostatistik	–	3	12	–	5	8	28
Summa	7	38	25	2	19	70	161
<i>Alt. huvudkurser</i>							
Hälsoupplysning	2	2	1	–	4	9	18
Omvårdnadsvetenskap	1	2	3	–	2	9	17
Socialpediatrik	–	1	1	1	5	12	20
Socialpsykiatri	1	2	2	1	8	11	25
Summa	4	7	7	2	19	41	80
<i>Specialkurser</i>							
International workshop on ma- nagement of primary health care 16	–	–	2	–	–	3	21
MPH-kurs	–	–	–	–	–	5	35
Summa	16	–	2	–	–	8	26
<i>Konferenser</i>							
Epidemiologi i tandvården	2	2	3	1	2	5	15
Planera för AIDS	7	2	–	–	2	10	21
Summa	9	4	3	1	4	15	36

Forskningsprojekt inom ämnet samhällsmedicin

Projektansvarig: Lennart Köhler.

Kroniskt sjuka och handikappade barn i Norden (Lennart Köhler).

Projektet, som startade i slutet av 1979 har till målsättning att analysera vilken inverkan ett barns kroniska sjukdom eller handikapp har på egen och familjens välfärd. En rad diagnosgrupper har valts ut för studien, t. ex. barn med ryggmärgsbräck, cystisk fibros, diabetes, synskada, osteogemesis imperfecta, hämofili och arbetsgrupper med medicinsk, social och

psykologisk sakkunskap har i varje nordiskt land bildats omkring dessa barn. De sjuka barnen har under året spårats upp och klassificerats i handikappgrupper, och enkäter till familjerna har skickats ut och bearbetas nu.

Fältarbetet med studien av kontrollgruppen, "normala" barnfamiljer, har genomförts med en enkät till 15 000 nordiska familjer och resultaten håller på att bearbetas av projektgrupperna runt om i Norden och vid NHV.

Ett delprojekt, "Långvarigt sjuka barn – effekter av sjukhusvård på barn och familj" har avslutats i Malmö–Lund och en slutrapport har publicerats av Studentlitteratur i Lund.

Flera bakgrundsfaktorer har också publicerats: "Barns hälsa i Norden", "Samhällets stöd åt barnfamiljer", "Hälso- och sjukvård för barn i Norden", "Förebyggande mödra- och barnavård i Norden" och "Health implications of family breakdown". En engelsk version av Barns hälsa i Norden håller på att publiceras i London. Enligt planerna kommer en rad delrapporter att publiceras under 1987.

Forskningsprojekt inom ämnet hälso- och sjukvårdsadministration

Projektansvarig: Edgar Borgenhammar.

Hälso- och sjukvårdsplanering i Norden (E. Borgenhammar).

1. Syfte

Forskningsprogrammet syftar till att utveckla kunskaper och metoder för

1) formulering av mål för en mångsidig hälsopolitik i de nordiska länderna; och

2) utformning av politiska och administrativa styrmedel för förändringsarbete inom hälso- och sjukvården.

Resultatet av forskningsarbetet förutsätts kunna användas som vägledning för hälso- och sjukvårdens organisation, administration och planering.

2. Inriktning

Inom programmet belyses och analyseras för de nordiska länderna

1) vissa samhälleliga och kulturella bakgrundsfaktorer som har betydelse för hälsopolitiken;

2) hälsopolitiska mål samt vissa tendenser beträffande förekomst av ohälsa och resursutnyttjande;

3) några karakteristiska drag i organisationen och administrationen av hälso- och sjukvården;

4) några karakteristiska drag i hälso- och sjukvårdsplaneringen samt attityder till planeringen;

5) några administrativa styrsystem, t. ex. finansieringssystem, informationssystem och ledningsfunktioner.

3. Metod

Lagstiftning och andra dokument inom området jämte aktuell statistik och litteratur har studerats. Enkäter, intervjuer och vissa fältstudier har genomförts. Olika metoder har utvecklats, bl. a. för jämförelse av vård dagskonsumtion. Samband skall analyseras med hjälp av särskilda fallbeskrivningar, t. ex. primärvården, handikappade barn och vård dagsförbrukningen.

Samverkan är etablerad med andra likartade projekt inom Nordiska hälsovårdshögskolan eller där högskolan har ett engagemang.

4. Vad har gjorts?

En rad rapporter – såväl publicerade som opublicerade – har utarbetats och bildar underlag för slutrapporten. Frågeformulären om primärvård och hälso- och sjukvårdsplanering har besvarats av nyckelpersoner i respektive länders hälso- och sjukvårdsorganisationer. Svaren har preliminärt bearbetats i samband med lagring i dator. Kompletterande bearbetningar erfordras jämte ytterligare några intervjuer.

Under 1986 har en metod utvecklats för jämförelse av vård dagskonsumtionen för olika sjukdomar mellan olika geografiska områden. Metoden gör det möjligt att statistiskt hålla isär tre förklaringsfaktorer till variationer i konsumtionen, nämligen ålder/kön, antalet vårdtillfällen och medelvårdstiden. Avsikten är att i slutrapporten redovisa skillnader i vård dagskonsumtionen mellan Sverige och Finland.

I samband härmed avses också undersökas möjligheterna att utveckla metoden på sådant sätt att vård dagsförbrukningen inom skilda sjukdomsgrupper kan relateras till socio-ekonomiska variabler.

Under 1985 och 1986 har studerats vissa frågor kring introduktionen av Hälsa För Alla-strategin i Sverige, bl. a. med hjälp av ett frågeformulär, som distribuerades till samtliga distriktsöverläkare. Resultatet av detta arbete har redovisats vid seminarier som anordnats i samarbete med WHO.

Med delvis anknytning till planeringsprojektet har ett samarbetsprojekt, *Tipping The Balance Toward Primary Health Care*, planerats tillsammans med den i nordiska länder verksamme amerikanske forskaren Richard Saltman, Amherst, Mass. och i nära samarbete med WHO, Köpenhamn. Detta projekt syftar till att utveckla kunskaper och metoder för förändringsarbete inom primärvården, där nära samarbete bedrivs direkt mellan primärvårdsdistrikt.

5. Några frågeställningar för projektet

Hälso- och sjukvårdsplaneringen i Finland är enhetlig och ger de statliga, politiska och administrativa organen möjligheter att utöva stort inflytande på utvecklingen, såväl till hälso- och sjukvårdens omfattning som dess innehåll. Planeringen i Sverige framstår i detta perspektiv som en motsats till den finländska, medan planeringssystemen i Norge, Danmark och Island också har tydliga inslag av statlig styrning.

Vi kan också konstatera att prioriteringen av primärvården sedan början av 1970-talet har varit mera konsekvent i Finland än t. ex. i Sverige. I detta hänseende har Island flera likheter med Finland. Detta hindrar dock inte Finland eller Island från att ha många vårdplatser, bl. a. i primärvården.

Drift- och ägaransvaret varierar också mellan de nordiska länderna. Primärkommunerna har getts ansvar för viktiga områden inom primärvården i samtliga nordiska länder med undantag av Sverige. Strävan i Sverige har varit att regionalt under landstingen samordna det politiska ansvaret för primärvården med sjukhusverksamhet. I de övriga länderna finns däremot en mera markerad strävan att samordna primärvården med socialtjänst och andra primärkommunala aktiviteter, vilket kan sägas överensstämma med intentionerna i Hälsa För Alla-strategin. För att delvis kompensera detta i Sverige och få en lokal politisk förankring har flera landsting upprättat särskilda lokala politiska organ för primärvården.

Hälso- och sjukvården är i samtliga nordiska länder till den helt dominerande delen offentlig. Det gäller såväl finansieringen som ägarförhållande och styrning. Det finns dock en hel del skillnader. Den svenska sjukvården har minst inslag av privat vård. Finland har troligen det största inslaget av privat vård, trots att flertalet läkare och vissa andra yrkesgrupper verksamma utanför sjukhus i Danmark och Norge betraktas som privata yrkesutövare.

Mot denna mycket översiktliga beskrivning av vissa inslag i planeringssystem, organisation och ägarförhållande kan noteras att barnadödligheten och den perinatale dödligheten har minskat snabbast i Finland och Island och ligger nu ungefär på samma nivå som Sverige, t. o. m. under.

En sammanvägd jämförelse av förändringar i dödligheten i cirkulationsorganens sjukdomar, cerebrovasculära sjukdomar, magliga tumörer, självmord m. m. (mål 9–12 i WHO's Hälsa För Alla-strategi) visar också att Finland har de snabbaste positiva förändringarna bland de nordiska länderna, därefter kommer Sverige och Island.

Samtidigt kan konstateras att hälso- och sjukvårdskostnadernas andel av BNP är relativt låg i Danmark, Finland och Norge, högre i Island och Sverige. En uppbromsning av expansionstakten inom hälso- och sjukvården under slutet på 70-talet och början på 80-talet är särskilt märkbar i Danmark och Norge.

Mot bakgrund av denna översiktliga beskrivning av några karakteristiska drag inom hälso- och sjukvården i de nordiska länderna kommer bl. a. följande frågeställningar att analyseras:

- Vilka skillnader finns i formuleringen av målen för hälso- och sjukvården i de nordiska länderna?
- Hur kan samhälleliga och kulturella bakgrundsfaktorer påverka hälso- och sjukvårdens organisation och planering i de nordiska länderna?
- Vilka är för- och nackdelarna i organisationen och planeringen för hälso- och sjukvården i de nordiska länderna med hänsyn till Hälsa För Alla-Strategin?
- Vilka är för- och nackdelarna i organisationen och planeringen för hälso- och sjukvården i de nordiska länderna när det gäller att omfördela resurser och förhindra väntetider till angelägna behandlingar, t. ex. höftledskonstruktioner och operation av grå starr?
- Hur påverkar sjukvårdens finansieringssystem i de nordiska länderna expansionstakten inom hälso- och sjukvården?
- Vilka är konsekvenserna för ledningsfunktionerna inom sjukvården av samordningen, alternativt uppdelningen av det administrativa respektive medicinska ansvaret?
- Hur ser attityderna ut till planeringssystem med betydande respektive ringa inslag av centrala statliga direktiv?
- Vad ligger bakom överskridanden i sjukhusbudgeten? Vilka skillnader finns mellan de nordiska länderna?
- Hur stort inflytande har olika grupper, politiker, läkare, administratörer m. fl., när det gäller innehållet i flerårsplanerna?
- Vilka är hindren att prioritera primärvården i förhållande till sjukhusvården i de nordiska länderna?

Forskningsprojekt inom ämnet epidemiologi och biostatistik

Projektansvarig: Hans Wedel

Jämförelse av insjuknande och dödlighet i hjärtsjukdomar i de nordiska länderna (Hans Wedel)

Risken av att drabbas av hjärtsjukdom varierar mycket mellan de nordiska länderna. I Finland är risken minst 2–3 gånger större än i övriga nordiska länder. En stor variation förekommer också inom länderna. I de norra delarna av Norge (Finnmark) är risken dubbelt så stor som i andra delar. Det är också intressant att jämföra incidens och mortalitetstrender under de senaste åren. I Sverige har incidensen varit nästan konstant. En liten uppgång har kunnat skönjas i vissa åldersgrupper. I Finland har en nedgång skett och dessutom tycks den stora skillnaden i mortalitet mellan östra och västra delarna av Finland utjämnas.

De viktigaste faktorerna som anses relaterade till hjärtinfarkt och plötslig hjärtdöd (MI + SD) är kolesterol, blodtryck och rökning. I vart och ett

av de nordiska länderna har försök gjorts att använda dessa variabler för att prediktera insjuknande i hjärtsjukdom. Det visar sig att dessa faktorer alla har betydelse för att prediktera hjärtsjukdom, men att de värderas olika i olika undersökningar. Sålunda har rökningen ansetts ha mindre betydelse än kolesterolvärdet i Norge, medan motsatsen tycks vara fallet i Göteborg. Dessa skillnader kan bero på skillnader i diagnos- och mätmetoder, men speglar troligen mer komplicerade relationer. Det är därför av stort intresse att noggrannare analysera dessa prediktorfunktioner i andra populationer. Andra variabler som psyko-sociala faktorer har också betydelse för insjuknande i hjärtsjukdomar. Om validiteten av dem är tillräcklig för att ingå i en sådan här jämförelse kommer att diskuteras. I delar av materialet kan man tänka sig att utnyttja denna information.

På flera ställen i Norden har man också undersökt riskfaktorer under en följd av år. Det visar sig att dessa förändras och som en följd av detta kommer förmodligen också incidensen och mortaliteten av MI + SD att ändras. Det är av stort intresse att kunna uppskatta hur lång tid det dröjer innan en förändring i riskfaktorer slår igenom i sjukligheten. Det är alltså möjligt att i dag retrospektivt bestämma förändringarna av riskfaktorer lokalt och relatera dem till motsvarande incidens och mortalitetstrender. Norden är i detta fall unikt genom tillgång till lokala och nationella register. Där finns också i Norden ett flertal populationsundersökningar som är väl genomförda och representativa.

Projektet har som målsättning att

1. Generera en gemensam databas över riskfaktorer och insjuknande och mortalitet i CHD (Coronary Heart Disease);
2. Analysera sådana olikheter mellan de nordiska länderna genom att utnyttja både aggregerade och individuella data;
3. Studera betydelsen av icke-konventionella riskfaktorer;
4. Studera olikheterna i riskkurvor mellan könen i olika populationer;
5. Utveckla en gemensam nordisk riskfunktion som predikterar insjuknande och död i hjärt- och kärlsjukdom

Lägesrapport 1986-12-31

Under året har Houda Itani varit anställd som forskningsassistent i projektet. Insamling av aggregerade data har slutförts. En analys av dessa har genomförts på så sätt att medelvärden av riskfaktorernas värden i de olika populationerna har jämförts med uppgifter om insjuknande och dödlighet i hjärtsjukdom. Data från Danmark, Finland, Norge och Sverige har erhållits. En korsvis implementering av riskfunktioner i olika populationer har påbörjats. En viktig del i projektet gäller att generera en gemensam databas över riskfaktorer och uppföljningsresultat från individer som ingått i prospektiva undersökningar i de nordiska länderna.

Ett databand med uppgifter från 66 000 undersökta personer i Norge har hittills erhållits. Tidigare har vi haft tillgång till ett provband från Helsing-

fors. Kompletta band från Helsingfors och Köpenhamn väntas inom den närmaste månaden. Validiteten i och jämförbarhet mellan olika undersökningar tycks vara god.

Professor Knut Westlund (Oslo), Dr Jaakko Tuomilehto (Helsingfors), Hans Wedel och Houda Itani har utgjort projektets styrgrupp.

Forskningsprojekt inom ämnet miljömedicin

Projektansvarig: Göran Löfroth

Luftföroreningar i inomhusmiljö

Detta projekt baserar sig på erfarenheter rörande mutagena och potentiellt carcinogena partikelbundna komponenter i utomhusluft. Erfarenheterna har överförts till inomhusmiljön där sådana komponenter kan finnas på grund av tobaksrökning, matlagning och infiltration av föroreningar utomhus.

Undersökningarna har bl. a. omfattat experimentella laboratorieprover av sidorök från cigaretter och av stekos med provtagning av såväl partiklar på filter som av delvis flyktiga ämnen på absorbentkolonn. Laboratoriestudierna syftar dels till en förbättrad karakterisering av den mutagena aktiviteten av sidorök och dels till inledande bedömning rörande förekomst och storlek av eventuell mutagen aktivitet i stekos.

Provtagningar har påbörjats i representativa inomhusmiljöer med studier av allmänna kommunikationsmedel och offentliga inomhusmiljöer.

Samarbete sker inom ramen för NHV:s överenskommelse med U.S. Environmental Protection Agency, Cooperative Agreement CR-812935-01-0 "Characterization and determination of environmental tobacco smoke". Detta samarbete omfattar huvudsakligen personexponering i experimentella miljöer och i bostäder.

Uretan i bröd

Detta tidigare projekt är för närvarande vilande varvid dock litteraturen rörande uretan kontinuerligt bevakas.

Nordiska nämnden för alkohol- och drogforskning (NAD)

Verksamhetsberättelse 1986

Namn och adress

Nordiska nämnden för alkohol- och drogforskning (NAD)
Annegatan 29 A 23
SF-00 100 Helsingfors 10
Tel. 90-694 80 82, 694 95 72

1. Institutionens uppgift

- Nordiska nämnden för alkohol- och drogforskning har till uppgift att
- främja och utveckla tvärvetenskapliga kontakter inom alkohol- och drogforskningen i Norden;
 - initiera och planera samnordiska forskningsprojekt som syftar till att belysa viktiga alkohol- och drogpolitiska frågor;
 - främja nordiskt informations- och dokumentationssamarbete;
 - arrangera nordiska forskarkonferenser och stimulera forskarutbildning och forskarutbyte.

Verksamheten skall i huvudsak inriktas på den samhällsvetenskapliga forskningen, inklusive socialmedicin och socialpsykiatri.

2. Organisation

Nämnden består av tre medlemmar från vardera Danmark, Finland, Norge och Sverige med personliga suppleanter. Island deltar med två medlemmar och en suppleant. Nämnden bistås av ett sekretariat med tre anställda – forskningssekreterare, projektsekreterare och kontorsassistent. Sekretariatet är placerat i Helsingfors, Annegatan 29 A 23, 00100 H:fors.

3. Verksamheten 1986

3.1 Ekonomiskt utfall (FIM)

Anslagspost	Budget	Utfall (beräknat)
01 Löner	410 000	420 000
11 Varor och tjänster	495 500	495 000
21 Projekt	887 310	700 000

Kommentarer: Budgeten för moment 01 inkluderar inte lönereserven. Budgeten för moment 11 inkluderar en tilläggsbeviljning på 69 500 FIM för ökade utgifter på grund av sekretariatets nya arbetsutrymmen, samt 65 000 FIM för anskaffning av ordbehandlingsapparat – det sistnämnda beloppet har överförts från 1985. Budgeten för moment 21 inkluderar resterande projektmedel från föregående år (ca 115 000) samt ett anslag om FIM 128 310 från Nordiska forskarkurser.

3.2 Beskrivning av verksamheten 1986

Seminarier

1. NAD ordnade den 26–28 maj 1985 ett seminarium om kvinnoforskning kring rusmedel i Leangkollen, Norge. Avsikten med seminariet var att presentera och diskutera pågående forskning. Seminariet var en uppföljning av NAD's motsvarande seminarium år 1982. I seminariet deltog drygt 35 forskare. NAD stod för uppehållskostnaderna samt en del resekostnader (i första hand föreläsarnas resor). En seminarierapport är under tryckning.

2. De nordiska biologiska alkoholforskarna (BAR) träffades år 1986 i samband med det internationella biologiskt inriktade alkoholforskarförbundets (ISBRA) kongress i juni 1986 i Helsingfors (Vuoranta). NAD bekostade nordiska deltagares medverkan i kongressen.

3. NAD arrangerade sitt fjärde samhällsvetenskapligt inriktade alkoholforskarmöte den 19–22 augusti 1986 i Stavern, Norge. Mötets tema var alkoholbruket och dess konsekvenser. Det samlade ett femtiotal deltagare. NAD bekostade uppehållskostnader samt vissa resor. En seminarierapport är under tryckning.

Projektgrupper och -möten

4. Den samnordiska alkoholskadeundersökningen (SAS) som påbörjades 1982 har fortsatt under året. Projektet strävar till att belysa utvecklingen av olika slag av alkoholskador i relation till alkoholbruket i befolkningen. Samtliga nordiska länder deltar i projektet med 1–3 forskare/land. NAD finansierade under året två möten. Projektet torde avslutas 1987.

5. Den nordiska forskargruppen om kvinnor och rusmedel har under året färdigställt en antologi om ämnet. I antologin behandlas främst kvinnors förhållande till alkohol och behandling av kvinnor med alkoholproblem. Bidragen till antologin har skrivits av forskare från alla nordiska länder. Arbetet påbörjades 1983. NAD finansierade under året utskrift och tryckning av antologin som utkommer under året. Projektet är avslutat.

6. Undersökningen om narkotikapolitiken och rättssystemet har fortsatt under året. I projektet ingår beskrivningar av narkotikapolitiken i de enskilda nordiska länderna. NAD har stött arbetet med dessa beskrivningar samt utarbetandet av en jämförande nordisk del i huvudsak genom anslag till enskilda forskare.

7. Under 1985 påbörjades genom finskt-danskt-västtyskt samarbete ett projekt om alkoholens kulturella betydelse. Projektet går ut på att utveckla rollspelsmetoden och via den nå kunskap om temat. Arbetet har fortsatt under året.

8. NAD sammankallade den 14–15 mars 1985 i Leangkollen ca 20 forskare för att diskutera metodproblem vid förlopps- och karriärstudier av narkotikamissbrukare. Mötet utmynnade i en rekommendation om utarbetande av vissa enhetliga mätinstrument. NAD tar senare ställning till hur förslaget skall föras vidare.

9. Med finansiellt stöd av NAD samlades utanför Köpenhamn den 3–5 oktober en rättsmedicinsk/toxikologiskt inriktad forskargrupp om 10 personer för att dryfta frågor i anslutning till narkotikadödligheten i Norden. Detta nordiskt jämförande dödlighetsprojekt fortsätter.

10. Den 14–16 november 1986 är datum för ett nordiskt möte om droger och trafik, då ett tjugotal forskare som sysslat med problematiken samlas i Helsingfors. Mötets syfte är att gå igenom relevanta frågeställningar och forskning samt diskutera forsknings- och samarbetsbehov. Nordiska ministerrådet har tidigare fäst uppmärksamhet vid denna problematik.

11. Med stöd av NAD samlas i Köpenhamn en grupp forskare kring frågeställningen om alkoholens betydelse i den nordiska folkkulturen. Mötet äger rum 6–7 december och har till syfte att åstadkomma en skrift om ämnet.

12. NAD stödde under året bearbetning av en forskningsplan om restaurangernas roll och betydelse i de nordiska länderna – ett historiskt perspektiv. Arbetet utfördes av Ilpo Koskikallio, som för ändamålet erhöll tre månaders lön samt vissa resemedel. Nationella medel för genomförande av projektet har sökts.

13. NAD har under året beviljat ett antal *resestipendier*. Resestipendierna har beviljats a) i anknytning till nordiska forskarseminarier, b) i anslutning till projektförberedelser samt c) åt enskilda forskare som önskat besöka forskningsmiljöer i andra nordiska länder.

Forskarkurs

En nordisk forskarkurs om narkotika i samhällsvetenskaplig, epidemiologisk och psykobiologisk belysning ordnades den 7–14 april i Hässelby i Stockholm. I kursen deltog 25 yngre nordiska forskare samt därtill föreläsare. Detta var den tredje nordiska forskarkurs som NAD ordnat med medel från i huvudsak Nordiska Forskarkurser.

Information och dokumentation

NAD har under året samarbetat med det finska alkoholmonopolet i utgivningen av tidskriften Alkoholpolitik. Tidskrift för nordisk alkoholforskning. NAD har finansierat det nordiskt sammansatta redaktionsrådets möten, ett möte år 1986. Tidskriften utkom med fyra nummer år 1986. I

dessa nummer har bl. a. en hel del föredrag eller inlägg från NAD's seminarier publicerats.

Under året har följande NAD-rapporter färdigställts och utkommit:

NAD-publikation nr 12 Ungdomskulturer och uppsökande verksamhet

NAD-publikation nr 13 Kvinnor, alkohol och behandling (red. Margaretha Järvinen och Annika Snare)

NAD-publikation nr 14 Kvinnoforskning kring alkohol och droger 2. Rapport från ett nordiskt seminarium 1986.

NAD-publikation nr 15 Alkoholbruk och dess konsekvenser. Rapport från det nordiska samhällsvetenskapliga alkoholforskarmötet 1986.

NAD's nyhetsbrev har utkommit med fyra nummer:

NAD's nyhetsbrev 1/86 i januari

NAD's nyhetsbrev 2/86 i maj

NAD's nyhetsbrev 3/86 i september

NAD's nyhetsbrev 4/86 i december

Sammanträden

Nämnden har sammanträtt tre gånger under år 1986, i mars i Oslo, i augusti i Stavern och i november i Helsingfors.

Nordiska nämnden för alkohol- och drogforskning överlämnar härmed verksamhetsberättelse för år 1986.

Helsingfors den 22 oktober 1986

Jógvan Petersen
Ordförande

Pia Rosenqvist
Forskningssekreterare

Nordiska institutionen för vidareutbildning inom arbetsmiljöområdet (NIVA) (Nordisk arbetsmiljöutbildning)

Verksamhetsberättelse 1986

Namn och adress

Nordiska institutionen för vidareutbildning inom arbetsmiljöområdet
(NIVA)
c/o Institutet för arbetshygien
Haartmansgatan 1
SF-00290 Helsingfors 29

Institutionens uppgift är att arrangera vidareutbildning för specialister inom arbetsmedicin, yrkeshygien och företagshälsovård. Institutionen grundades 1.3.1982. Den fortsätter det nordiska projektet för vidareutbildning, som startades år 1978.

NIVA är en av Nordiska ministerrådets institutioner. Största delen av budgeten kommer från ministerrådets allmänna budget. Nordiska ministerrådets sekretariat i Köpenhamn förbereder NIVAs ärenden för ministerrådets behandling.

NIVA har sin egen nordiska styrelse. Denna godkänner årligen bl. a. verksamhetsplanerna och budgetförslaget, som utgör utgångspunkten för sekretariatets förslag till ministerrådet.

NIVA finns i Helsingfors, Finland, vid Institutet för arbetshygien. Enligt avtal får NIVA både materiellt och administrativt understöd från Institutet för arbetshygien samt framför allt planerings- och experthjälp för sin kursverksamhet.

Utvecklingen

Tabellen i bilaga A¹ visar utvecklingen under projektperioden 1978–1982. I diagrammet i bilaga B¹ ser man utvecklingen av elevantalet och elevdagarna från år 1978 till år 1986. Det visar att man har utbildat 2054 personer under denna tid. På 51 kurser har man haft sammanlagt 12284 elevdagar.

I tabellen nedan jämför man åren 1985 och 1986. Volymen har vuxit. Kursernas antal är samma som år 1985: åtta kurser. Elevantalet har ökat

¹ Ej bifogad

med 13,8% (från 310 till 353) och elevdagarna med 4,2% (från 1838 till 1915). Proportionellt har Finlands andel minskat från 48,6% (i elevdagar) till 32,6%. Sveriges och Norges samt de utomnordiska ländernas andel har ökat avsevärt. Danmarks och Islands andel har blivit oförändrad. Fördelningen blev mycket jämnare än år 1985. Ökningen på antalet utomnordiska deltagare beror på att år 1986 var kursavgiften lika för alla deltagare.

	1985 (8 kurser)				1986 (8 kurser)			
	del- tagar- antal	%	elev- dgr	%	del- tagar- antal	%	elev- dgr	%
Danmark	20	6,4	133	7,2	20	5,7	110	5,7
Finland	158	50,8	898	48,6	120	34,0	625	32,6
Island	3	1,0	15	0,8	1	0,3	5	0,3
Norge	23	7,4	132	7,2	49	13,9	255	13,3
Sverige	78	25,1	459	25,3	111	31,4	600	31,3
	282	90,7	1637	89,1	301	85,3	1595	83,3
Utomnordiska	28	9,3	201	10,9	52	14,7	320	16,7
Totalt	310	100,0	1838	100,0	353	100,0	1915	100,0

Kurserna år 1986

OCCUPATIONAL STRESS AND STAFF BURNOUT AMONG HUMAN SERVICES PERSONNEL

21–25 April 1986 (Terhi Pöyhönen, MA)

Kursen hade 39 deltagare som fördelades enligt länderna som följer:

Danmark	2	Norge	8
Finland	15	Sverige	14

Kursen gav en omfattande översikt över burnout i organisationen på både teoretisk och praktisk nivå. Under kursen behandlades burnout som begrepp, burnout processen, burnout och arbetet, burnout och individuella sårbarheten samt förebyggande åtgärder bl. a. organisationens utveckling, grupparbetet och handledningen.

Kursen genomfördes i form av föreläsningar och diskussioner. Huvudföreläsaren var Prof. Christina Maslach från USA.

OCCUPATIONAL NEUROLOGY

9–13 juni 1986 (Juhani Juntunen, MD)

Sammanlagt 23 deltagare var med på kursen från följande länder:

Danmark	1	Belgien	1
Finland	7	Nederländerna	1
Norge	5		
Sverige	8		

När kursen för första gången arrangerades år 1981 kunde man konstatera att en sådan kurs var nödvändig för läkare som är aktiva inom företagshälsovården. På den andra kursen behandlades kliniska och epidemiologiska aspekter om arbetsrelaterade sjukdomar i nervsystemet. Särskilt behand-

lades toxiska skador i det periferala och centrala nervsystemet och deras individuella diagnostik i praktiken. Förutom föreläsningar ex cathedra hörde laboratedemonstrationer och praktiska övningar till programmet. Som huvudföreläsare kan nämnas Renato Gilioli, MD, Italien, Philippe Grandjean, MD, Danmark, och Göran Struwe, MD, Sverige.

APPLIED WORK PHYSIOLOGY WITH SPECIAL EMPHASIS ON THE EVALUATION OF OCCUPATIONAL WORK LOAD

18–22 augusti 1986 (Åsa Kilbom, MD, Sverige)

Kursen hade 30 deltagare från följande länder:

Finland	6	Israel	1
Island	1	Kanada	1
Norge	5	Polen	1
Sverige	14	Storbritannien	1

I tillämpade vetenskaper är det ofta svårt att hålla sig up-to-date med de senaste nyheterna inom mer basal forskning. En av kursens viktigaste målsättningar var därför att presentera den viktigaste forskningsfronten inom arbetsfysiologin. Samtidigt ville man stimulera kursdeltagarna till en diskussion om hur nyheter inom forskningen skall kunna utnyttjas för att ge modeller för belastningsskadornas uppkomstmekanismer, samt nå tillämpning vid bedömning av fysisk arbetstyngd i yrkesarbete. Grupparbeten och praktiska övningar utgjorde därför uppskattade kursinslag, och de viktigaste fältmetoderna kunde presenteras mot en solid teoretisk bakgrund.

Kursens föreläsare var förutom kursledningen P. O. och Irma Åstrand, B. Saltin, P. Komi och F. Gamberale.

INTERNATIONAL ADVANCED COURSE ON EPIDEMIOLOGIC DATA ANALYSIS AND INFERENCE

1–12 september 1986 (Markku Nurminen, PhD, ScD)

Av 51 ansökningar till kursen gallrades 6 p. g. a. att ansökan kom efter ansökningsfristen gått ut och 15 ansökare därför att de inte hade tillräcklig utbildning för att kunna förstå den mycket avancerade undervisningen (data analys).

30 kursdeltagare fördelades enligt länderna som följer:

Danmark	2	Italien	6
Finland	5	Japan	1
Norge	2	Nederländerna	2
Sverige	9	Spanien	1
		Storbritannien	1
		Västtyskland	1

Redan för andra gången var kursen i epidemiologiska metoder ägnad helt och hållet till aspekter av data analys och statistisk inferens. Denna fördelning följer strukturen i Prof. Olli S. Miettinen's nya textbok, "Theoretical Epidemiology" som användes som kursmaterial. Kursen bestod

av inledande och didaktiska föreläsningar, arbetsgruppsessioner med övningar, självstudier och förhör. Datorn användes för demonstrationer.

Trots deltagarnas heterogena bakgrund var diskussionerna mycket fruktbara.

HUMAN FACTORS IN OCCUPATIONAL SAFETY

15–19 september 1986 (Anne Seppälä, MA)

Kursen hade 34 deltagare från följande länder:

Finland	17	Italien	1
Norge	5	Kanada	1
Sverige	9	Ungern	1

Avsikten med kursen var att granska olycksfallsteorier och olycksfallsförebyggande åtgärder som berör människans attityder och beteende. Kursen grundade sig på föreläsningar och generella diskussioner. Enligt kurs-evalueringen lyckades kursen uppnå sitt mål. Kursen gav en mångsidig, teoretiskt inspirerande insats i både forskning och på det praktiska området. En stor betydelse hade också den livliga interaktionen mellan psykologiskt och tekniskt orienterade forskare. Också föreläsare deltog i diskussioner under hela kursen. Som huvudlärare kan nämnas Dr Frank McKenna, Storbritannien, Dr Jens Rasmussen, Danmark, Prof. Beth Sulzer-Azaroff, USA, och Prof. Bernhard Zimolong, Förbundsrep. Tyskland.

2nd INTERNATIONAL COURSE ON OCCUPATIONAL DERMATOSES

29 september–3 oktober 1986 (Lasse Kanerva, MD)

Kursens 98 deltagare fördelades enligt länderna som följer:

Danmark	6	Förb. rep. Tyskland	2
Finland	31	Italien	1
Norge	12	Japan	2
Sverige	32	Kanada	2
Egypten	2	Nederländerna	3
		Syrien	1
		USA	4

Yrkeshudsjukdomarna är de vanligaste eller en av de vanligaste yrkes-sjukdomarna i de flesta länderna i världen. I de flesta fallen är det fråga om kontaktdermatit. Allergisk och toxisk kontaktdermatit är också av stor betydelse i normal dermatologisk praktik. Därför har både den första NIVA-kursen om yrkesdermatoser (1982) och denna kurs uppnått en stor popularitet t. o. m. så att alla villiga inte kunnat godtas till kursen.

Eftersom 80–95% av yrkeshudsjukdomarna är kontaktdermatit, behandlade största delen av föredragen olika orsaker till dessa dermatiter t. ex. nickel, kosmetika, kvicksilver, färgämnen, krom, lösningsmedel, gummi, plast, kolofoni. Som nya tema hade valts bl. a. en patch test "klinik", en handksem "klinik", yrkesbetingad akne, leukoderma, computers i yrkesdermatologi, det senaste om mekanismerna i allergisk kon-

taktdermatit, AIDS som risk för sjukvårdspersonalen, strålning och foto-patchtestning. En poster session anordnades också.

Kursen var rätt omfattande med många föredrag, men den fina standarden på föreläsarna och intresset hos deltagarna gjorde kursen ovanligt lyckad. Man kom överens att nästa kurs borde anordnas senast 1990.

WORK-RELATED DISORDERS OF THE NECK AND UPPER LIMBS 3-7 november 1986 (Eira Viikari-Juntura, MD)

Av 58 ansökningar till kursen gallrades 3 p. g. a. att ansökan kom efter ansökningsfristen gått ut och 9 ansökare därför att de inte hade tillräcklig utbildning för att kunna förstå den mycket avancerade undervisningen.

De sammanlagt 49 deltagarna fördelades enligt länder som följer:

Danmark	6	Australien	3
Finland	16	Polen	1
Norge	3	Tjeckoslovakien	1
Sverige	18	USA	1

Kursen var den andra som arrangerats om nacke-skuldra-armbesvär inom arbetslivet. Föreläsningarna redogjorde för epidemiologin, patofysiologin, och kliniska undersökningar av olika besvär och sjukdomar. Också preventiva och terapeutiska aspekter och analyser behandlades. Under grupparbeten fick deltagarna bekanta sig med "computer aided design", belastningsmätningar med EMG, de skulle också hitta de lämpligaste åtgärderna för ett par realistiska problemfall.

Huvudföreläsare var Thomas Armstrong, Lawrence Fine och Barbara Silverstein från USA, samt Asa Kilbom, Peter Herberts, Mats Hagberg, och Bengt Jonsson från Sverige. I slutet av kursen kunde konstateras att fem år efter den första kursen är man mycket mera medveten om riskfaktorer för besvär, men fortfarande behöver man information om exponeringsdoser av olika riskfaktorer.

ASSESSMENT OF HAZARDS IN OCCUPATIONAL CHEMICAL EXPOSURE

17-21 november 1986 (Antti Zitting, DTechn)

Kursens 55 deltagare fördelades enligt länder som följer:

Danmark	3	Belgien	1
Finland	29	Italien	1
Norge	8	Nederländerna	1
Sverige	11	Österrike	1

Kursen gav en omfattande översikt över användningen av toxikologiska, yrkeshygieniska, yrkesmedicinska, epidemiologiska kunskaper i praktisk utvärdering av hälsorisen vid exponeringen av kemikalier. Praktiken i bestämningen av hygieniska gränsvärden var också en av kursens tyngdpunkter. Föreläsarna som kom från de nordiska länderna, Frankrike, Italien, Luxemburg och Ungern deltog aktivt i kursen också utanför sina egna föreläsningar. Kursen genomfördes i form av föreläsningar, diskussioner och grupparbete.

Institutionens administration och personal

Som den högsta administrativa ledningen har NIVA en nordisk styrelse. År 1985 var styrelsen sammansatt av följande personer med resp. suppleanter:

<i>Ledamot</i>	<i>Suppleant</i>
Institutchef Ib Andersen	Bureauchef Knud Overgaard-Hansen
Gen. dir. Jorma Rantanen	Vetensk. dir. Sven Hernberg
Överl. Vilhjalmur Rafnsson	Avd. chef Vidir Kristjansson
Avd. dir. Kaj Elgstrand	Dep. sekr. Ann Marie Fallenius
Överl. Aud Blegen Svindland	Inst. chef Tor Norseth

Som styrelseordförande fungerade generaldirektör Jorma Rantanen och viceordförande överläkare Aud Blegen Svindland. Den viktigaste punkten på vårmötet var godkännande av bokslutet och verksamhetsberättelsen för år 1985. Vid höstmötet behandlades preliminärt verksamhetsplan och budget för år 1988. Den nuvarande styrelsens verksamhetsperiod (tre år) slutar den 29 februari 1988.

Som institutionschef fortsatte Kari Eklund, vars fyra års period började den 1 februari 1984. Han har en halvdagstjänst (60 %) som omvandlades till en heltidstjänst fr. o. m. 1.1.1987. Institutionens sekreterare var fortfarande Outi Teperi och Pirjo Turtiainen fortsatte som kurssekreterare.

Samarbetet med Institutet för arbetshygien har fungerat bra enligt det gjorda avtalet (10.9.1982).

Institutionens ekonomi

Institutionens resultat- och balansräkning finns i bilaga C¹. År 1986 var ministerrådets understöd FIM 1 046 163. Utbildningsinkomsterna var FIM 333 685 och ränteinkomsterna FIM 3 811; sammanlagt FIM 337 496. Utgifterna var totalt FIM 1 283 107 och inkomsterna tillsammans med subventionen FIM 1 383 659. Bokslutet visar ett överskott på FIM 100 552. Detta beror på att två kurser inställdes (Symposium on environmental tobacco smoke and health effects of passive smoking och Cellular and tissue injury). Enligt ministerrådets beslut används överskottet för omvandlingen av institutionschefstjänsten till heltidstjänst fr. o. m. 1.1.1987.

Beslut

Styrelsen för Nordiska institutionen för vidareutbildning inom arbetsmiljöområdet överlämnar härmed verksamhetsberättelsen för år 1986.

Köpenhamn den 2 mars 1987

Kari Eklund
Institutionschef

¹ Ej bifogad

Nordiska nämnden för handikappfrågor (NNH)

Verksamhetsberättelse 1986

Namn och adress

Nordiska nämnden för handikappfrågor
Box 303 (Ibsengatan 14, Blackeberg)
S-161 26 Bromma
Tel. 08-8791 40

1. Institutionens uppgift

Nordiska nämnden för handikappfrågor (NNH) är ministerrådets samarbets- och expertorgan för handikappfrågor inom det socialpolitiska området. NNH har bland sin stadgeenliga uppgifter att främja hjälpmedelsförsörjningen i de nordiska länderna genom att följa, initiera och vidareutveckla nordiskt samarbete inom området. NNH skall också i övrigt verka för nordiskt samarbete inom sitt ansvarsområde, exempelvis i forsknings-, utvecklings- och utbildningsfrågor.

2. Organisation

NNH har en styrelse med två ledamöter från vardera Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige. Ledamöterna utses av social- och hälsovårdsministrarna för tre år i sänder. För varje ledamot finns en suppleant.

NNH:s kansli, som finns i Stockholm, har fem fasta tjänster.

NNH har sedan 1985 en dotterinstitution – Nordiskt utbildningscenter för dövblindpersonal – som är placerad i Danmark (Dronninglund Slot i Nordjylland). Vid centret finns fyra anställda, en utbildningsledare och tre utbildningssekreterare, varav en på halvtid.

För Nordiskt utbildningscenter för dövblindpersonal och för driften av det datorbaserade informationssystemet Nordiskt hjälpmedelsregister finns särskilda ledningsgrupper. Dessutom har NNH nordiska projektgrupper för skilda uppgifter. I *bilaga 1*¹ beskrivs NNH:s organisation i schematisk form.

¹ Ej bifogad

3. Verksamheten 1986

3.1 Ekonomiskt utfall (1 000 SEK)

Anslagspost	Budget 1986	Bokslut	Avvikelse
Löner och arvoden	995	979	+16
Varor och tjänster	523	537	-14
Projekt	3 430	3 413	+17
Summa	4 948	4 929	+19

3.2 Beskrivning av verksamheten

NNH har under 1986 haft två styrelsesammanträden, i Mariehamn den 9–11 april och i Reykjavik den 28–30 oktober.

Verksamheten har i enlighet med gällande arbetsprogram för perioden 1984–1986 legat inom fyra huvudsakliga programområden:

- Hjälpmedelsfrågor
- Handikappforskning
- Samhällsservice för särskilt utsatta grupper
- Utbildningsfrågor

Hjälpmedelsfrågor

NNH:s arbete på hjälpmedelsområdet följer två huvudlinjer. Den ena går ut på att genom provnings- och informationsarbete förbättra hjälpmedlens kvalitet och förhindra oskälighetsprissättning. Den andra huvudlinjen går ut på att söka tillvarata den nya teknikens möjligheter när det gäller utveckling av nya hjälpmedel, särskilt sådana hjälpmedel för vilka marknaden är otillräcklig om man ser länderna var för sig.

En central roll i det nordiska hjälpmedelssamarbetet har det datorbaserade informationssystemet – *Nordiskt hjälpmedelsregister* – som NNH utvecklat i samarbete med nationella samhällsorgan, och som togs i drift 1984. Registret innehåller information om handikapphjälpmedel, leverantörer och producenter samt viss information om nationella försörjningssystem.

Det Nordiska hjälpmedelsregistret är sammansatt av nationella databaser, där informationen lagras på respektive lands eget språk, och en bas med engelskspråkig information om hjälpmedel som produceras i Norden. Informationssystemet har program för datorstyrd fotosättning av färdiga original för tryckning av hjälpmedelsförteckningar, kataloger och produktinformation med målgruppsanpassat innehåll. Systemet är också sökbart on-line via egen terminal.

I driftsorganisationen (ledningsgruppen) för Nordiskt hjälpmedelsregister ingår förutom NNH företrädare för nationella hjälpmedelsinstitut och motsvarande – Dansk Hjälpemiddel Institut, Medicinalstyrelsen i Finland, Rådet for tekniske tiltak for funksjonshemmede i Norge och Handikappinstitutet i Sverige.

1986 har inneburit ett genombrott vad gäller den praktiska användningen av det Nordiska hjälpmedelsregistret.

Parallellt med det Nordiska hjälpmedelsregistret utvecklades ett *Nordiskt klassificeringssystem för handikaphjälpmedel*, varigenom Norden fick en gemensam indelning och terminologi inom hjälpmedelsområdet. NNH har under 1986 företagit en ny revidering av klassificeringssystemet.

Föreliggande utgåva 3 av det Nordiska klassificeringssystemet ligger väl till för att inom en nära framtid upphöjas till internationell standard. Detta inom ramen för ett projekt i den internationella standardiseringskommissionen (ISO) som inleddes 1983. NNH:s kansli har varit representerat i projektet sedan starten. På motsvarande sätt deltar NNH i EG-projektet "Handynet", som går ut på att binda samman befintliga och planerade databaser med handikappinformation inom Europa.

Det nordiska samarbetet om kontroll/testning av handikaphjälpmedel har under 1986 bl. a. resulterat i den första samnordiska kravspecifikationen på hjälpmedelsområdet. En arbetsgrupp under NNH har, efter tidvis ganska hård kamp med hörapparatindustrin, lyckats ena länderna om en gemensam *Nordisk kravspecifikation för hörapparater*.

Diskussionerna rörande förutsättningarna för *nordiskt samarbete i prisavtalsfrågor* fortsätter. Utbyte av information om hjälpmedelspriser inom ramen för arbetet med det Nordiska hjälpmedelsregistret har redan lett till betydande nationella besparingar.

Sedan 1985 arbetar NNH med *samnordisk utveckling av datorbaserade handikaphjälpmedel*. Arbetet ingår i ministerrådets handlingsplan på datateknologiområdet och förutsätts löpa under en femårsperiod.

NNH:s uppgift inom ramen för den nordiska datahandlingsplanen är att samordna nationella aktiviteter i syfte att undvika dubbelarbete i Norden och för att få till stånd ett utnyttjande av en större marknad än de nationella. NNH skall också som ett led i arbetet pröva möjligheterna att få till stånd samordnad teknikupphandling (utvecklingskontrakt) av datorbaserade hjälpmedel för handikappade.

NNH har med ministerrådets stöd under 1985 och 1986 fått möjlighet att initiera ett tjugotal samnordiska utvecklingsprojekt, varav några redan har resulterat i fungerande prototyper som i ett senare skede kan förväntas leda till serieproduktion av datorbaserade handikaphjälpmedel för en nordisk marknad.

Ett av projekten – "*Nordic Software Database*" – är av mer övergripande karaktär. Avsikten är att etablera en databas med information om applikationsprogram på handikappområdet som utvecklats i de nordiska länderna. Databasen kommer att ligga som en separat fil i det Nordiska hjälpmedelsregistret. Inventeringen av dataprogram kommer att ske i samarbete med undervisningsministerierna i Norden och de nationella hjälpmedelsorganen.

Under 1986 har en *ny nordisk samarbetsgrupp* bildats på NNH:s initia-

tiv. Den består av representanter för social- och hälsovårdsministerierna samt de centrala telemyndigheterna i Norden, och dess uppgift är att beakta kommunikationshandikappades situation i den pågående teletekniska utvecklingen.

NNH har under året också arrangerat ett *nordiskt arbetsmöte om handikapputrustningar till bilar*.

NNH-projektet "Kläder och handikapp" har under 1986 resulterat i en utförlig rapport med titeln "Måttsömnad och individuell anpassning av kläder för handikappade". Rapporten är primärt ett utkast till utbildnings- och demonstrationsmaterial, som skall kunna användas i kurser och studiecirklar.

Handikappforskning

NNH har under 1986 genomfört en ny inventering av forskningsprojekt inom Norden. Resultatet har publicerats i boken "Registrering av Nordiska projekt inom handikappområdet 1986". En engelskspråkig edition publicerades samtidigt. I böckerna presenteras drygt 300 projekt samt uppgifter om forskningsinstitutioner och finansierande organ.

Samhällsservice för särskilt utsatta grupper

Nordiskt utbildningscenter för dövblindpersonal (NUD) inledde sin verksamhet under 1985 som en dotterinstitution till NNH med placering i Danmark (Dronninglund Slot i Nordjylland). Det nordiska utbildningscentret har två huvuduppgifter. Dels att anordna samnordiska kurser för skilda personalgrupper som arbetar med dövblinda, och dels att fungera som ett resurscenter för dövblindarbete i Norden.

NUD har under 1986 genomfört ett fullt kursprogram om sammanlagt 20 kursveckor, fördelat på två sexveckorskurser och fyra tvåveckors temakurser. Dessutom har arrangerats en fyradagars arbetskonferens för oftalmologer och audiologer samt en europeisk konferens om utbildning av dövblindpersonal.

Under året har NNH och NUD också startat ett nytt projekt – "Nordisk vejleder for døvblindepersonale". Projektet skall resultera i ett utbildningsmaterial som behandlar olika teman och som kan användas i arbetet med dövblinda runt om i Norden.

Det nordiska samarbetet om förståndshandikappades behov av hjälpmedel har fortsatt under 1986. Samarbetet omfattar dels utbildnings- och informationsinsatser och dels bevakning och viss samordning av nationella projekt inom området.

Arbetet med det av Nordiska rådet rekommenderade *samarbetsprojektet för små och mindre kända grupper av handikappade* inleddes under 1985. Det första resultatet av arbetet blev en publikation med beskrivningar av ett tjugotal skilda grupper samt befintliga organisationer och andra specialdestinerade resurser i de nordiska länderna. Under 1986 har det på

grundval av denna faktsäckade publikation utarbetats en populärversion som kommer att tryckas i stora upplagor på eget språk i Danmark, Finland, Norge och Sverige för distribution inom socialtjänsten samt hälso- och sjukvården.

Inom projektets ram har NNH också arrangerat ett stort nordiskt arbetsseminarium om Osteogenesis imperfecta (medfödd benskörhet). Seminariet, som hölls på Vingsted Centret i Vejle den 12–14 oktober 1986, samlade ett sjuttiofem deltagare som tillsammans representerar den samlade sakkunskapen om OI i Norden.

I den nordiska projektgruppen för små och mindre kända grupper av handikappade ingår representanter för såväl handikappförbundens nationella samorganisationer som social- och hälsovårdsministerierna i de nordiska länderna. Projektgruppen och NNH är eniga om att värdet av detta nordiska samarbetsprojekt, som i likhet med de flesta av NNH:s många projekt drivs med små personella och ekonomiska resurser, ytterst bestäms av i vilken grad det lyckas inspirera och uppfordra till insatser på nationell nivå för grupper av handikappade som, bland annat för att de är små och okända, i många fall är starkt eftersatta.

Utbildningsfrågor

Nordiskt utbildningscenter för dövblindpersonal har behandlats i det föregående. I övrigt kan här nämnas att NNH har haft vissa kontakter med det nordiska skolsamarbetet i frågor som rör specialundervisning för elever med handikapp. NNH har här tidigare föreslagit ministerrådet att överväga ett nordiskt samarbete om utbildning av speciallärare som arbetar med gravt rörelsehindrade elever med tilläggshandikapp. Sådan utbildning finns idag inte i något av länderna, främst beroende på att underlaget är för litet på nationell nivå. Kontakterna med det nordiska skolsamarbetet gäller dels detta, dels samarbete i hjälpmedelsfrågor.

4. Beslut

Nordiska nämnden för handikappfrågor överlämnar härmed verksamhetsberättelse för 1986.

Raimo Miettinen
Ordförande

Finn Petré
Kanslichef

Nordiska institutet för odontologisk materialprovning (NIOM)*Verksamhetsberättelse 1986**Navn og adresse*

NIOM (Nordisk institutt for odontologisk materialprøvning)
 Forskningsveien 1
 N-0371 Oslo 3
 Tel. 02/45 20 10

1. Instituttets oppgaver

Instituttet har til formål gjennom systematisk utprøving og dertil hørende målrettet forskning å arbeide for at materialer og andre bruksgjenstander som anvendes eller aktes anvendt i odontologisk virksomhet og tannhelse-tjeneste i de nordiske land, fyller de helsemessige og tekniske krav som etter utviklingen til enhver tid må stilles.

Dessuten skal NIOM arbeide med:

“ . . . utvikling av bedre odontologiske materialer og bruksgjenstander og mer hensiktsmessige metoder for bruk av slike.”

2. Organisasjon

NIOM's styre har en representant og en suppleant fra hvert av de nordiske land (10 stk.).

Instituttet består av 2 avdelinger samt en administrativ enhet.

3. Virksomhet 1986*3.1 Økonomisk resultat*

	Budsjett	Regnskap 1986	Avvik
Lønninger	5 840	6 045	- 205
Varer tjenester	3 055	3 051	+ 4

Overskridelser på post 01 lønninger skyldes tariffmessige lønnsjusteringer/endringer som har funnet sted etter at budsjettet ble fastsatt.

3.2 *Beskrivelse av virksomheten*

Personale/Gjesteforskere

Instituttet har en fast stab på 25 personer og to gjesteforskerstillinger. Instituttets to gjesteforskerstillinger er opprettet for å gi NIOM en best mulig "nordisk profil". Bevilgningen til gjesteforskerstillingene tillater ansettelse av personale fra de nordiske land på tidsbegrensede kontrakter med gode muligheter for individuelle tilpasninger. Det tas sikte på personer på alle kompetanse-nivåer (fra stipendiat til professor), og det forutsettes at deres prosjekter ligger innenfor instituttets arbeidsprogram eller kan tilpasses dette. Søkningsprosessen til gjesteforskerstillingene har vært tilfredsstillende, og ordningen anses å fungere bra og i henhold til intensjonene. Gjesteforskerstillinger ansees å dekke det aktuelle behov for utveksling av personale mellom NIOM og de aktuelle nordiske institusjoner; i hovedsak de odontologiske læresteder.

Beskrivelse av arbeidsoppgavene

NIOM'S arbeid kan inndeles i 4 hovedaktiviteter: Standardisering (30%), Materialprøving (35%), Forskning (25%) og Opplysningsvirksomhet (10%). Det forutsettes altså at materialprøvearbeidet økes i 1988 i forhold til tidligere år på bekostning av forskningsaktiviteten. Dette er av flere av høringsinstansene over NIOM'S arbeidsprogram fremhevet som uheldig. Dette forhold danner også grunnlaget for forslaget om en øking av NIOM'S personale med to stillinger (se separat begrunnelse).

Materialprøving

NIOM publiserer lister over dentale produkter som oppfyller krav spesifisert i standarder utgitt av International Organization for Standardization (ISO). Produktene prøves av NIOM på frivillig grunnlag etter avtale med produsentene. Når et produkt står på en av NIOM'S lister, er dette en forsikring om at produktet holder en viss minimumskvalitet. Listene tjener således som en veiledning for brukerne ved valg av dentale produkter. De benyttes også som grunnlag for avtaleforhold mellom trygdesystemer og offentlige takster for tannlegearbeider og tannlegeforeninger.

Viktige produkter som prøves er legeringer for amalgam, kompositter, sementer, protesebasismaterialer og støpegull. I alt 14 lister ble publisert i 1986 basert på ISO-standarder. I tillegg er det publisert 3 lister på grunnlag av tre aksepteringsprogrammer. (Amalgamlegeringer, støpegull til porseleenspåbrenning og kompositter til bruk i molarområdet.)

Standardisering

NIOM deltar kontinuerlig i det viktige internasjonale arbeidet med å lage nye og revidere eksisterende standarder for odontologiske materialer. Derved får instituttet muligheter til å påvirke utformingen av standardene slik at de blir mest mulig hensiktsmessige for nordiske forhold. Når en

standard er blitt formelt vedtatt, følger NIOM denne fullt ut ved testing av produkter.

Forskning

Valg av tester og krav til utformingen av en standard bør skje på grunnlag av kliniske erfaringer og en best mulig forståelse av produktenes oppbygging. Det er viktig å fastslå sammenhengen med de ytre, målbare egenskaper på laboratoriet og materialenes oppførsel ved bruk i munnen. Forskning omkring dentale materialer gir den innsikt i disse forhold som er nødvendig under standardiseringsarbeidet og fremskaffer data som danner grunnlaget for standardene. Det er helt klart at NIOM's internasjonale anseelse og muligheter til å påvirke utformingen av internasjonale standarder vil være avhengig av den innsats som ytes på forskningsfronten. Uten kapasitetsøkning som foreslått vil denne aktiviteten bli særlig skadelidende. Ønsket om en ytterligere satsing på mulige miljøtoksikologiske problemer ved bruk av odontologiske materialer vil heller ikke bli mulig.

Opplysningsvirksomhet

Publisering av ny viten om dentale materialer og undersøkelsesmetoder som er knyttet til disse bidrar i seg selv og på litt lengre sikt til forbedrede produkter. I 1986 utgikk det 56 vitenskapelige artikler/bokkapitler fra NIOM. Temaene spenner vidt, men alle har tilknytning til dentale materialer, slik som mekaniske egenskaper hos metaller, plast og sementer, løselighet av plast og sementer, misfarging og korrosjon av amalgam og støpelegeringer både in vitro og in vivo, kliniske studier av forskjellige materialer og restaureringsteknikker, in vitro studier av forskjellige materialers biologiske egenskaper, tannvevsstruktur, allergi-problemer i forbindelse med forskjellige dentale materialer, plakk-dannelse og bakterietilhefting osv. NIOM utgir også en detaljert årsberetning som bl. a. inneholder ajourførte lister over materialer og beskrivelse av instituttets igangværende forskning. Fra 1986 vil listene over produkter som deltar i materialprøveprogrammene og tilfredsstillende de aktuelle krav bli tilsendt alle tannleger og tannteknikere i de nordiske land via helsemyndighetene i hvert land; altså i et opplag som overstiger 30 000.

NIOM's personale deltar dessuten i videre- og etterutdanning av tannleger, tannteknikere, tannpleiere og tannlegeassistenter i Norden ved foredrag og kursvirksomhet. NIOM's personale deltar også i nordiske og internasjonale kongresser/møter.

NIOM gir med jevne mellomrom uttalelser til offentlige myndigheter. I tillegg arrangerer NIOM annet hvert år spesielle seminarer med deltakere fra alle nordiske land.

Gjesteforskerstillingene ved instituttet som innehas av forskere fra andre nordiske land i inntil ett år, bidrar dessuten på en god måte til instituttets forskningsaktivitet og til spredning av instituttets kompetanse.

Sigfus Thor Eliasson
Styrets formann

Ivar A. Mjör
Instituttstjef

Nordkalottens arbetsmarknadsutbildningscenter

Verksamhetsberättelse 1 januari 1986–30 juni 1987

Namn och adress

Nordkalottens arbetsmarknadsutbildningscenter
Box 42
S-950 94 Övertorneå
Tel. 0927-108 30

Inledning

AMU Nordkalotten är en för Finland, Norge och Sverige gemensam institution för arbetsmarknadsutbildning och har till uppgift att främja arbetsmarknadsutbildningen särskilt i de nordligaste delarna av Finland, Norge och Sverige.

AMU Nordkalotten inrättades som försöksinstitution i Övertorneå den 1 juli 1970. Försöksperioden upphörde den 31 december 1974 och en ny överenskommelse om centrets fortsatta verksamhet undertecknades av de tre ländernas regeringar den 20 december samma år. I anslutning till överenskommelsen har Sverige, Norge och Finland förbundit sig att som försöksverksamhet under tre år svara för kostnaderna för 200 respektive 150 och 100 utbildningsplatser. Ovanstående har trätt i kraft den 1 januari 1986.

I samråd med de medverkande länderna beslöt Sveriges riksdag att AMU Nordkalotten från och med 1 januari 1986 skall bli egen regional uppdragsmyndighet. Centret ingår som regional myndighet i uppdragsorganisationen för arbetsmarknadsutbildningen i Sverige, AMU-Gruppen.

AMU Nordkalotten tillhandahåller arbetsmarknadsutbildning i första hand på uppdrag av arbetsmarknadsmyndigheterna i Finland, Norge och Sverige. AMU Nordkalotten får dessutom tillhandahålla tolkning åt arbetsmarknadsmyndigheterna i Danmark och Island, liksom åt andra uppdragsgivare samt sälja andra tjänster och produkter som följer av utbildningsverksamheten. På uppdrag av Nordiska ministerrådet får dessutom gemensamt nordiskt utvecklingsarbete förläggas till AMU Nordkalotten.

Arbetsmarknadsläget på Nordkalotten kännetecknas av en relativt hög arbetslöshet som väsentligt överstiger riksgenomsnittet i respektive land. Kravet från arbetsmarknadsmyndigheterna att utnyttja alla tillgängliga

resurser har lett till att olika slag av åtgärder har vidtagits. (Se slutrapport ang. 3-miljonersprojektet "Utbildn. för arbete" vid AMU Nordkalotten)¹. Centret har relativt väl lyckats tillmötesgå arbetsmarknadsmyndigheternas behov av olika åtgärder vilket kursdeltagarbeläggningen ger belägg för. Länsarbetsnämnden har under perioden arbetat med uppföljning av sysselsättningssituationen efter avslutad utbildning för kursdeltagare vid AMU Nordkalotten.

Den visar att c:a 60% av kursdeltagarna var i arbete efter avslutad utbildning. 10% hade fortsatt studera. 20% var arbetslösa och de övriga 10% stod inte till arbetsmarknadens förfogande.

Resultatet visar att placeringen i arbete efter studier var något högre än Norrbottens län i övrigt men lägre än riksgenomsnittet.

AMU Nordkalottens styrelse

Ledningen utövas av en trelandsstyrelse med sex ordinarie ledamöter och sex suppleanter. En ledamot från varje land företräder arbetsmarknadsmyndighet. En ledamot från varje land företräder central AMU-myndighet.

Styrelsen har under del av ovanstående verksamhetsperiod som redogörelsen bl. a. omfattar haft följande sammansättning.

Ordinarie

Ordförande	Birgitta Thellman-Gustavson, utbildningsdirektör	Sverige
Vice ordförande	Audun Sivertsvik, fylkesarbetsjef	Norge
	Berit Alfsen, kontorsjef	Norge
	Taito Määttä, distriktschef	Finland
	Olavi Räsänen, yrkesutbildnings- inspektör	Finland
	Henry Sääf, länsarbetsdirektör t. o. m. 87-03	Sverige
	Göran Uusitalo, länsarbetsdirektör fr. o. m. 87-04	Sverige
Suppleanter	Einar Eriksen, fylkesarbetsjef	Norge
	Anne-Lise Frydenberg, l:e konsu- lent t. o. m. 86-08	Norge
	Kristin Skaug Froland, kontorsjef fr. o. m. 87-09	Norge
	Brita Lamberg, inspektör	Finland
	Antti Hedkrok, äldre regeringssek- reterare	Finland
	Ulf Öhman, bitr. länsarbetsdirektör t. o. m. 86-08	Sverige

¹ Här ej tryckt.

Ivar Nulu, avdelningsdirektör fr. o. m. 86-09-87-03	Sverige
Marika Fröberg, personaldirektör	Sverige
Jan Bengtsson, avdelningsdirektör fr. o. m. 87-04	Sverige

Som sekreterare i styrelsen har utbildningsledare Ingvar Henriksson fungerat.

Den nya styrelsen har sammanträtt sju gånger under verksamhetsperioden.

Planeringsgrupp

Otto Timonen, byråchef	Finland
Asbjørn Solheim, arbetsförmedlare	Norge
Jan Bengtsson, avdelningsdirektör	Sverige

Planeringsgruppen har under perioden 1986-01-01-1987-06-30 haft fyra protokollförda sammanträden. Det förslag till kursutbud för 1986/87 som presenterades vid styrelsens första sammanträde 1986-04-08 har i tillägg sedermera justerats enligt de överläggningar som representanter för Finlands, Norges och Sveriges regeringar haft i november 1985. Enligt dessa överläggningar har för de tre närmaste åren på försök fastställts nedanstående fördelning av utbildningsplatser vid centret.

Finland	100
Norge	150
Sverige	200

Planeringsgruppen har dessutom som tillägg till tidigare planeringsförslag upptagit med styrelsens godkännande följande kurser för bå 1986/87.

- Mineralkunskap
- Silk-screentechnik
- Servicepersonal i dator- och terminalteknik
- Orientering mot ny teknik

Beläggning

Antagningen av kursdeltagare har skett kontinuerligt i likhet med tidigare år. Vid vissa kurser inom projektet "Utbildning för arbete" och grundkurs i reseliv och turistnäring har gruppantagning av kursdeltagare skett. Den genomsnittliga beläggningen vid centret har under verksamhetsperioden varit 88 %.

Personalfrågor

Den nya verksamheten kännetecknas av en långtgående decentralisering av besluten till de regionala AMU-myndigheterna. Förändrade krav ställs på de olika personalgrupperna/kategorierna.

Ledningsgruppen har under verksamhetsperioden haft följande sammansättning

Börje Keskitalo	kursföreståndare t. o. m. 86-07
Alf Lahti	direktör fr. o. m. 86-08
Ingvar Henriksson	utbildningsledare
Birger Wanståhl	utbildningsledare
Bror Töyrä	utbildningsledare
Astrid Johansson	kansliföreståndare
Curt Andersson	intendent
Karl-Gösta Aasa	kurator

Ledningsgruppen har utöver de pedagogiska frågorna ägnat stor uppmärksamhet åt organisationsfrågorna.

Tjänstetillsättningen på centret påbörjades i mitten av juni 1986 med den särskilda förhandlingsgruppen. De anställda med tillsvidare anställning har i princip efter särskild ansökan om tjänst överflyttats från 1 juli 1986 till motsvarande eller likvärdiga tjänster i den nya organisationen.

Chefstjänsten, direktör/utbildningschef, var kungjord ledig för ansökan i december 1985. Tjänsten har varit föremål för samråd mellan myndigheterna i respektive land och tillsattes 86-06-01. Utöver tidigare tjänsteorganisation har AMU Nordkalotten tilldelats en tjänst som personal-/ekonomichef.

Den elevvårdande personalen har under verksamhetsperioden t. o. m. 86-06-30 varit anställd av länsarbetsnämnden (LAN). Enligt av arbetsmarknadsstyrelsen (AMS) fastställd förteckning har samtliga överförs till den nya myndigheten.

En översättare/byråassistent har svarat för översättningsarbeten.

Vid verksamhetsperiodens slut uppgick antalet anställda till 104 (totalt 95.55 årstjänster) varav 63 st var utbildare/lärare (57.65 årstjänster).

Antal anställda med lönebidrag uppgick vid samma tidpunkt till 9 st.

AMU Nordkalotten har under perioden haft en heltidsanställd arbetsförmedlare från Sverige och Norge stationerad vid centret.

Finsk arbetsförmedlare har tjänstgjort vid centret enligt fastställd arbetsordning, 1/2 dag/vecka.

Totala antalet personalutbildningsdagar under bå 86/87 har varit 256, vilket motsvarar 1 1/4-år.

Personalutbildning har skett på en rad områden. Under bå 86/87 genomfördes för all personal en personalutbildning i "Arbetsglädje och effektivitet". En grundläggande datautbildning för administrativ personal har genomförts. Dessutom har personal inom utvecklingsområden på bl. a. CNC-teknik genomgått olika utbildningar inom teknikområdet likaså på en rad andra områden. Deltagande i studiedagar i Finland och Norge har skett.

Elevvård och fritidsverksamhet

Den elevsociala personalen har svarat för kursdeltagarnas inkvarteringsfrågor. Fritidsassistenten har i samarbete med fritidsstyrelsen organiserat och svarat för kursdeltagarnas fritidsverksamhet. Kursdeltagarna har deltagit i bl. a. språkkurser, "starta eget"-kurser, dans- och musikkurser samt fotokurser.

Utbudet av idrottsaktiviteter är också stort. Både i Hedenäset och Övertorneå har kursdeltagarna deltagit i träning och tävling i bl. a. skytte, tyngdlyftning, simning, längdåkning, utförsåkning, biljard, bordtennis, volleyboll, fotboll och ishockey. Totalt har 506 kursdeltagare deltagit i centrets fritidsverksamhet.

Två sjuksköterskor, varav en heltidsanställd i Övertorneå och en halvtidsanställd i Hedenäset har svarat för skolhälsovården. En kurator har varit anställd för den elevvårdande verksamheten.

Lokaler

Lokalerna i Övertorneå har utnyttjats maximalt under perioden. Utbildningsverksamheten har även inrymts i fritids-, samlings- och bostadslokaler. För fritidsverksamheten har sporthallens lokaler i Övertorneå och i Hedenäset förhyrts i den mån som varit möjligt. Utbildningslokalerna i Hedenäset har i mycket stor utsträckning utnyttjats eller reserverats för utbildningsändamål för bl. a. planerade och omflyttade kurser.

Centret i Övertorneå utnyttjar Norrbottens läns landstings tidigare verkstadslokaler (drygt 9000 m²) hyresfritt. Centret svarar däremot för drift- och underhållskostnader.

Övriga lokalutrymmen förhyrs från Övertorneå kommun via byggnadsstyrelsen. Detta gäller lokaler både i Övertorneå och Hedenäset. Vissa lokalutrymmen ägda av Norrbottens läns landsting har utnyttjats för elevboendet. Projektering för ombyggnad av hus 105 har pågått under perioden.

Byggnadsstyrelsens lokaler i Lannavaara har under perioden hyrts för elevboende och undervisningsändamål. Vissa lokalutrymmen vid AMU har varit föremål för smärre ombyggnad eller ändring.

Bostäder har kontrakterats för elevboendet enligt följande:

Övertorneå	217 bäddar
Hedenäset	88 bäddar

Information – Marknadsföring

Det informationsmaterial "Kurs- och yrkesbeskrivning", "Bra att veta om skolan" samt "Kort information" och folder som utarbetats har utnyttjats i marknadsföringen. Kursnytt om olika kurser, kursstarter i samarbete med lokala och regionala arbetsförmedlingar har regelbundet utgått till samtliga länder. Centret är även anslutet till videotextnätet.

En projektgrupp har bildats för upprättande av handlingsprogram för centrets marknadsföring.

Revision

AMU Nordkalotten har varit föremål för riksrevisionens (RRV) granskning under tiden 86-06-16–06-27. Revisionen har omfattat löner inklusive resor, anskaffning av varor och tjänster samt försäljning av produkter och tjänster. Riksrevisionen har gjort en sammanfattande bedömning att "internkontrollen är god i de rutiner som RRV granskat".

Kommittén för Bottniska viken

Verksamhetsberättelse 1986

Kommittén har under verksamhetsåret, med syftet att ytterligare förstärka forsknings- och undersökningsinsatserna i Bottniska viken, uppdragit åt en särskild arbetsgrupp, att utarbeta ett förslag till program för, mellan länderna, koordinerade undersökningsinsatser under ett Bottniska viken år.

Kommittén har vidare hållits informerad om det samarbete som initierats under 1985 mellan myndigheter och representanter för skogsindustrin i båda länderna och som syftar till att utarbeta ett åtgärdsprogram för att reducera utsläppen av skadliga ämnen från skogsindustrin. Detta arbete skall rapporteras till Helsingforskommissionen under 1987.

Den särskilda arbetsgruppen för utredning om och undersökning av orsakerna till höga kvävevärden i Bottniska vikens vatten, har under året slutfört sitt arbete.

Baserat på rekommendationerna från symposiet om problem kring metallföreningen i Bottniska viken, Mariehamn 1985, har kommittén uppdragit åt miljögiftsgruppen att 1986/87 arrangera en interkalibrering av fiskfysiologisk metodik vid föreningsforskning.

Kommittén har också, som ett svar på rekommendationen från det tredje Bottniska viken seminariet 1984, om oron för den ökande förekomsten av "nya" organiska miljögifter och om behovet att diskutera relevansen i och betydelsen av hittills erhållna resultat, även uppdragit åt miljögiftsgruppen att under 1986 arrangera ett symposium om hithörande frågor.

Mot bakgrund av behovet av en långtidsplan för kommitténs arbete har också uppdragits åt arbetsutskottet att utarbeta en femårsplan för forsknings- och undersökningsaktiviteter i Bottniska viken.

Det gemensamma arbetet med att uppskatta belastningen på Bottniska viken från atmosfären, har påbörjats och pågår enligt planerna.

Den vartannat år genomförda belastningssammanställningen och utvärderingen "The Gulf of Bothnia – discharges from land and air", för 1982–84, har i stort slutförts under året.

Slutligen har kommittén fullgjort åtagandet att koordinera fältarbetet och att till Helsingforskommissionen rapportera monitoringdata från Bottniska viken.

Arbetet i kommitténs fyra temagrupper under år 1986 har redovisats till kommittén enligt följande:

Hydrografigruppen har koordinerat monitoringen i Bottniska viken för åren 1986 och 1987, både för de bilaterala och för Helsingforskommissionens behov. Monitoringresultat för 1985 har överlämnats till Helsingforskommissionen.

Gruppen har deltagit i planeringen av Bottniska vikenåret.

En mindre arbetsgrupp har utrett situationen i Bottenviken, där nitrathalterna i vattnet stigit under de senaste åren. En rapport har överlämnats till Bottniska vikenkommittén. I rapporten föreslås gemensamma undersökningar i Bottenviken. Planeringen av en numerisk transportmodell har som del i dessa undersökningar redan påbörjats i Finland.

Medlemmarna i hydrografigruppen har använt det hydrokemiska materialet från Bottniska viken som underlag till många vetenskapliga arbeten och föredrag om Bottniska vikens föroreningssituation. Monitoringprogrammet har också redovisats både i nordiska och utomnordiska sammanhang.

Belastningsgruppen har fortsatt arbetet med att färdigställa den rutinemässiga översikten "The Gulf of Bothnia – discharges from land and air 1982–1984". I båda länderna har övergången till databaserad datorbehandling visat sig vara mera problematisk och resurskrävande än väntat, vilket är orsaken till att den nämnda översikten inte blev klar år 1986.

I Sverige har arbetet med att ta fram metodik för insamling, bearbetning och presentation av utsläppsdata fortsatt. Arbetet med att vidareutveckla nuvarande datasystem för bl. a. tillsyns- och kontrollverksamhet samt uppföljningsrutiner har också fortsatt.

I Finland har man studerat vilken inverkan provtagningsfrekvensen har på beräkningen av älvtransporterna. Älvtransporterna från och med år 1968 har omräknats på basen av månatliga medelvärden istället för årsmedelvärden, som tidigare beräkningar utgått från. Den nya beräkningsmetoden ger generellt sett något större värden än tidigare. Utredningen om belastningen från de små kustnära avrinningsområdena har fortsatt. I Sverige har undersökningsprogrammet avseende vattendragens transport av föroreningar till Bottniska viken fortsatt som tidigare.

Det tidigare startade gemensamma projektet för att klarlägga den luftburna belastningen på Bottniska viken har fortsatt under 1986.

Biologigruppen har framställt ett förslag till definition av sitt arbetsfält. För att kunna fullfölja de uppgifter som stipuleras i denna definition har gruppen föreslagit att den skulle utökas med en fiskbiolog från vardera landet.

På basen av svaren på de förfrågningar som sänts till forskare och institutioner, och de programförslag som inlåtits i samband med planeringen av ett Bottniska viken år, utarbetades ett förslag till samarbetsprojekt om växelverknings i Bottniska vikens ekosystem med tyngdpunkten lagd

på växelverkan mellan pelagial- och bentosystemet. En rundförfrågan, dels per telefon, dels genom besök i Åbo och Uleåborg visade att intresset för ett projekt av detta slag var stort.

Den biologiska monitoringverksamheten på gemensamma stationer i öppna havet har fortsatt enligt rådande riktlinjer, likaså intensivprovtagningen på de nationella kustnära stationerna.

Både i Finland och Sverige har de utvidgade zoobentosprogrammen, med syfte att klarlägga en eventuell generell eutrofiering i Bottniska viken, fortsatt under 1986.

Den finsk-svenska arbetsgruppen för fisk i Bottniska viken har haft två möten 1986. På det första behandlades de gemensamma aborrpopulationsmaterialen, speciellt med tanke på deras användbarhet som referensmaterial för monitoringstudier. På det andra mötet diskuterades kompletteringen av listan på forskningsprojekt som behandlar fiskproblem. På mötet bildades arbetsgrupper för följande problemområden: a. postsmoltödligheten hos lax i Bottniska viken, b. prognos- och monitoringsystem för utbredning i täthet hos torsk, c. älv- och bäckmyningarnas betydelse för nyrekrytering. Beslöts även att gruppen sammanställer gemensamma översikter över Bottniska vikens fiskbestånd till ICES symposiet, "Baltic Sea Fisheries Resources" 1988.

Inom *miljögiftsgruppen* har ländernas representanter hållit ett gemensamt möte i samband med årsmötet i Mariehamn i början av februari.

Vid årsmötet presenterades rekommendationerna från metallseminariet i Mariehamn 1985.

Planeringen av seminariet om organiska miljögifter i Bottniska viken har fortsatt under 1986 och seminariet kommer att hållas först 1987 med Sverige som värdland.

Ett planeringsmöte för interkalibreringen av fiskfysiologiska metoder vid föroreningsforskning har hållits i Göteborg i oktober. Interkalibreringen kommer att arrangeras under 1987.

En preliminär forskningsplan för det planerade Bottniska vikenåret har sammanställts under verksamhetsåret. I Finland har man hållit ett gemensamt planeringsmöte tillsammans med biologigruppen.

Slutligen redovisas sammansättningen av kommittén och dess undergrupper år 1985.

Kommittén för Bottniska viken har under 1985 bestått av följande ledamöter:

Finland

gen dir	Simo Jaatinen (ordf)	VS
överdir	Runo Savisaari (suppl)	VS
byrådir	Reino Laaksonen	VS
forskare	Pentti Kangas (suppl)	VS
avd chef	Pentti Mälkki	HFI

avd chef	Paavo Tulkki	HFI
forskare	Juha-Markku Leppänen (suppl)	HFI
specialforskare	Lauri Niemistö (suppl)	HFI
Sekreterare för den finländska delen av kommittén har varit:		
forskare	Henrik Sandler	
sekr för internat ärenden	Sirkka Haunia	

Sverige

gen dir	Valfrid Paulsson (ordf)	SNV
avd dir	Jan-Erling Larsson (suppl)	SNV
avd dir	Ulla-Britta Fallenius	SNV
byrådir	Eva Öhlund (suppl)	SNV
direktör	Ulf Ehlin	SMHI
lab chef	Stig Fonselius (suppl)	SMHI
fiskeriint	Sten Andreasson	FS
avd dir	Ingemar Olsson	FS
Sekreterare i den svenska delen av kommittén har varit:		
byrådir	Stig Norström	SNV

Kommitténs finländska ledamöter har under år 1986 hållit 5 möten, medan den svenska delen av kommittén avhandlat ärenden per telefon eller korrespondens.

Kommitténs arbetsutskott har under år 1986 haft följande sammansättning:

Finland

avd chef	Pentti Mälkki, kontaktperson
forskare	Pentti Kangas
forskare	Henrik Sandler (sekr)
sekr för internat ärenden	Sirkka Haunia, kontaktperson

Sverige

avd dir	Jan-Erling Larsson, kontaktperson
direktör	Ulf Ehlin
byrådir	Stig Norström (sekr)

Den finländska delen av arbetsutskottet har hållit 3 möten, den svenska delen av arbetsutskottet har haft 2 möten och i övrigt behandlat förekommande ärenden vid telefonsammanträden. Två gemensamma möten har hållits.

Till kommitténs arbetsutskott har följande temagrupper/kontaktpersoner varit knutna under år 1986:

Blastning

Finland

Emelie Enckell-Sarkola (ordf)
Vuokko Karlsson
Heikki Pitkänen

Sverige

Birger Eriksson

Biologi

Finland

Juha-Markku Leppänen (ordf)
Pentti Kangas
Veijo Miettinen
Ann-Britt Andersin

Sverige

Ulf Grimås

Miljögifter

Finland

Veijo Miettinen (ordf)
Rolf Kristoffersson
Henrik Sandler
Matti Verta
Matti Perttilä

Sverige

Mats Olsson

Hydrografi (inkl. fysik, kemi, sediment och materialbalans)

Finland

Paavo Tulkki (ordf)
Lauri Niemistö
Heikki Pitkänen
Jouko Launiainen
Juha Sarkkula
Vappu Tervo

Sverige

Ulf Ehlin

Vid kommitténs årsmöte i Mariehamn den 4–5 februari 1986 godkändes arbetsutskottets förslag till årsrapport för år 1985 och forskningsprogram för 1986. Forskningsprogrammet för år 1986 har genomförts planenligt. För programmet redovisas i föreliggande rapport.

En förteckning över litteratur publicerad under verksamhetsåret har sammanställts i Sverige och bifogas i denna rapport.¹

Gävle den 3 februari 1987

Valfrid Paulsson

Simo Jaatinen

¹ Här ej tryckt.

Ekonomiska utskottets betänkande över berättelserna på utskottets verksamhetsområde 1986

(Berättelserna C 15/e: 1–14, se s. 2700)

Økonomisk utvalg har mottatt beretninger for virksomhetsåret 1986 fra følgende institusjoner:

- C 15/e:1/1988 Nordisk økonomisk forskningsråd
- C 15/e:2/1988 Nordisk statistisk sekretariat
- C 15/e:3/1988 Nordisk skattevitenskaplig forskningsråd
- C 15/e:4/1988 Nordisk fond for teknologi og industriell utvikling (Nordisk Industrifond)
- C 15/e:5/1988 Fondet for svensk-norsk industrielt samarbeid
- C 15/e:6/1988 NORDTEST
- C 15/e:7/1988 Nordel
- C 15/e:8/1988 Nordisk kontaktorgan for atomenergispørsmål (NKA)
- C 15/e:9/1988 Nordisk tolladministrativt råd
- C 15/e:10/1988 Nordisk institutt for regionalpolitisk forskning (Nord-REFO)
- C 15/e:11/1988 Nordiske jordbruksforskernes forening
- C 15/e:12/1988 Samarbeidsnemden for nordisk skogsforskning (SNS)
- C 15/e:13/1988 Nordisk genbank for jordbruks- og hagevekster
- C 15/e:14/1988 Nordisk komité for byggebestemmelser (NKB)

Utvalget behandlet beretningene på sitt møte 10. november 1987 og vil uttale følgende:

C 15/e:4/1988 Nordisk fond for teknologi og industriell utvikling (Nordisk Industrifond)

Nordisk fond for teknologi og industriell utvikling (Nordisk Industrifond) ble opprettet i 1973. I forbindelse med Ministerrådets beslutning i 1985 om å lokalisere Ministerrådets sekretariat til København ble det samtidig besluttet å flytte Nordisk Industrifond fra Stockholm til Oslo. Samtidig anmodet Ministerrådet Nordforsk å flytte sin hovedadministrasjon til Oslo. Lokaliseringen av begge organisasjoner til Oslo skulle ifølge Ministerrådet ses som et ledd i etableringen av et nordisk industrielt senter i Oslo.

Økonomisk utvalg har notert at fondet i 1986 har vært igjennom forhand-

linger med Nordforsk. Disse forhandlingene førte til en fusjon mellom de to institusjoner som fant sted 1.1.1987. For at Nordisk Industrifond skal kunne ta opp de arbeidsoppgaver som overføres til Nordforsk har industriministrene vedtatt endringer i institusjonens statutter og forskrifter. I forbindelse med fusjonen har Nordisk Ministerråd besluttet å overlevere et ministerrådsforslag om et nordisk industrielt senter i Oslo til Nordisk Råds sesjon i Oslo i 1988.

Nordisk Industrifond har i 1986 bevilget 122.4 MNOK i støtte til 128 prosjekter fordelt på følgende områder:

Innenfor det ordinære budsjett	77.1 MNOK
Innenfor Dataprogrammet	33.9 MNOK
Innenfor FoU-programmet	9.7 MNOK
INSTA, MNR	1.7 MNOK

Det totale søknadsvolum pr. 31.12.86 var på ca. 250 MNOK. Søknadsvolumet til fondet ligger således i dag langt over disponible midler.

Etterspørselen etter fondets midler økte vesentlig i 1986. Utvalget ser dette som meget positivt da fondet på denne måten vil få anledning til å prioritere innenfor et stort antall gode nordiske prosjekter. Dette er også med på understreke behovet for den nye institusjonen som er under oppbygging i Oslo.

Økonomisk utvalg forutsetter at Nordisk Industrifond blir en hjørnestein i det kommende industrielle senteret. Utvalget har derfor store forventninger til fondet slik at det industrielle senteret virkelig kan framstå som et slagkraftig instrument for å stimulere det industrielle samarbeidet og den industrielle utvikling og vekst i Norden. Et slikt bidrag til næringspolitisk samordning i Norden gir styrke i forhold til EF's nysatsing.

Avslutningsvis vil utvalget minne om at det i forbindelse med behandlingen av Industrifondets beretning for 1985 anmodet om at det i tilknytning til opprettelsen av den nye institusjonen i Oslo blir foretatt en evaluering av hele eller deler av fondets virksomhet. En bør i den forbindelse analysere prosjekter fondet har støttet og belyse hvilke effekter dette har fått for det nordiske industri- og forskningssamarbeidet.

C 15/e:6/1988 NORDTEST

NORDTEST som ble opprettet i 1973 har som hovedoppgave å utarbeide felles nordiske prøvningsmetoder. I sitt arbeid skal NORDTEST følge den internasjonale utvikling og ta hensyn til de nordiske lands forbindelser med andre land. NORDTEST arbeider for at de nordiske land opptrer samordnet internasjonalt slik at nordiske synspunkter kan framføres med større tyngde. NORDTEST har også en samarbeidsavtale med den nordiske standardiseringssammenslutningen INSTA som bidrar til å sikre at NORDTEST-metoder overføres til nasjonale standarder i de nordiske land. Økonomisk utvalg mener det arbeid som NORDTEST utfører blir

særdeles viktig i årene som kommer for å møte de utfordringer som EF's program for fullføringen av det indre marked innebærer.

Virksomheten innen NORDTEST i 1986 har skjedd i samsvar med NORDTEST's Langtidsplan 1986–90. I løpet av året er dessuten dokumentet "NORDTEST's virksomhet – mål og strategier for styring av institusjonens aktiviteter" utarbeidet. Åtte faggrupper har vært i virksomhet innen bl. a. områdene bygg, elektronikk, kemi og mekanikk. 67 nye prosjekt har blitt satt igang og 64 nye prøvningsmetoder har blitt registrert som NORDTEST-metoder i 1986.

Økonomisk utvalg vil peke på at i forbindelse med oppstarten av den økonomiske handlingsplanen fikk NORDTEST økte midler for ytterligere å kunne ta del i harmoniseringsarbeidet med sikte på å virkeliggjøre tanken på Norden som hjemmemarked. Utvalget anser at NORDTEST utfører et verdifullt arbeid innen dette området som er av stor betydning for utviklingen av det nordiske samarbeidet. Institusjonen framstår også som et sentralt instrument i arbeidet for å gjennomføre det nordiske samarbeidsprogrammet for å avvikle tekniske handelshindringer i Norden. Utvalget anser det viktig at NORDTEST i sitt arbeid framover vier den internasjonale utviklingen stor oppmerksomhet samt virker for at NORDTEST's metoder, hvis tekniske innhold aksepteres som nasjonale standarder i de nordiske land, presenteres internasjonalt eller europeisk for å få dem akseptert også utenfor Norden.

C 15/e:8/1988 Nordisk kontaktorgan for atomenergispørsmål (NKA)

Kontaktorganet ble opprettet av de nordiske lands regjeringer i 1957 for å fremme nordisk samarbeid i forbindelse med atomenergians fredelige utnyttelse. I 1986 har kontaktorganet sammenfattet sine nåværende arbeidsområder i 5 punkter:

- spørsmål av fellesinteresse vedrørende atomenergians anvendelse i og utenfor Norden
- spørsmål vedrørende sikkerhet og miljøeffekter i forbindelse med atomenergians anvendelse
- spørsmål av betydning for de nordiske lands deltakelse i internasjonalt samarbeid på atomenergiområdet
- utnyttelse og utvikling av eksisterende teknisk og vitenskapelig kompetanse i de nordiske land i forbindelse med atomenergians fredelige anvendelse
- teknologi-overføring fra atomenergiområdet til en bredere anvendelseskrets

Økonomisk utvalg vil peke på at NKA har en viktig rolle med hensyn til informasjonsutveksling vedrørende den generelle utviklingen innen institusjonens virksomhetsområde samt om lovgivning og planer i de nordiske land.

1986 var det første hele år for sikkerhetsprogrammet 1985–1989. Dette

nye forskningsprogrammet som sikter hovedsakelig mot sikkerhetsforskning på kjerneenergiområdet, omfatter områdene risikoanalyse, materialteknikk, informasjonsteknologi, aktivitetsfrigjørelse og avfallshåndtering. Økonomisk utvalg vil anføre at det er i alle de nordiske lands interesser at det tas spesielt hensyn til at kjernekraftavfall håndteres på en betryggende måte foruten at kjernekraftverkene drives så sikkert som mulig. Utvalget vil i denne forbindelse dog understreke nødvendigheten av at NKA's arbeidsområder løpende blir tilpasset utviklingen i de nordiske land. I de nordiske land har interessen i de senere år dreid bort fra atomenergi som framtidig energikilde og over mot andre energikilder. Utvalget forutsetter derfor at størrelsen på bevilgningene over nordiske budsjetter til NKA, herunder bevilgninger til sikkerhetsprogrammet, blir vurdert nøye i årene som kommer og sett i forhold til alternativ anvendelse innen energisektoren.

Økonomisk utvalg foreslår at

Nordisk Råd tar de til Økonomisk utvalg henviste beretninger for virksomhetsåret 1986 til etterretning.

Åbo, 10. november 1987

Esko Aho (K)

Arne Andersson (m)

Ylva Annerstedt (fp)

Ilkka-Christian Björklund (Sdp)

Gustav Björkstrand (Sfp)

Johan Buttedahl (Sp)

Lahja Exner (s)

Kjell Furnes (Kr.F.)

Einar Førde (A)

Arne Gadd (s)

Guðrún Helgadóttir (Ab.)

Anker Jørgensen (S)

Arvo Kemppainen (Skdl)

Knud E. Kirkegaard (KF)

Preben Lange (Si)

Agnar Nielsen (Sb)

Aase Olesen (RV)

Oddrunn Pettersen (A)

Páll Pétursson (F.)

Kimmo Sasi (Kok)

Jan P. Syse (H)

Karin Söder (c)

Formann

Berättelser**inom ekonomiska utskottets verksamhetsområde****Innehåll**

C 15/e: 1	Nordiska ekonomiska forskningsrådet	2701
2	Nordiskt statistiskt sekretariat	2705
3	Nordiska skattevetenskapliga forskningsrådet	2707
4	Nordisk fond för teknologi och industriell utveckling	2712
5	Svensk-norsk industrifond (SNI)	2720
6	Nordtest	2733
7	Nordel	2735
8	Nordiska kontaktorganet för atomenergifrågor (NKA) ..	2742
9	Nordiska tulladministrativa rådet (NTR)	2748
10	Nordiska institutet för regionalpolitisk forskning (NordREFO)	2750
11	Nordiska jordbruksforskarens förening (NJF)	2753
12	Samarbetsnämnden för nordisk skogsforskning (SNS) ...	2755
13	Nordiska genbanken för jordbruks- och trädgårdsväxter (NGB)	2760
14	Nordiska kommittén för byggbestämmelser (NKB)	2764

Nordiska ekonomiska forskningsrådet

Verksamhetsberättelse 1986

Namn och adress

Nordiska ekonomiska forskningsrådet
c/o Peter Stenkula
Box 5137
S-220 05 Lund

1. Institutionens uppgift

Nordiska ekonomiska forskningsrådets uppgift är att medverka till att analyser och utredningar genomföres om det ömsesidiga ekonomiska beroendet mellan de nordiska länderna och om förutsättningarna för närmare ekonomiskt samarbete i Norden.

Forskningsrådet fullgör sin uppgift genom att dels fördela pengar på nordiska ekonomiska forskningsinstitutioner efter ansökan till rådet, dels genom att anordna olika slags seminarier samt genom utgivning av forskningsrapporter och årsbok.

2. Organisationsbeskrivning

Nordiska ekonomiska forskningsrådet leds av en styrelse bestående av tre ledamöter från respektive nordiskt land. Styrelsens aktuella sammansättning framgår av följande sammanställning:

Ordförande: professor Jouko Paunio, Finland
v. ordförande: professor Brynjolfur Sigurdson, Island
ledamöter: kontorchef Jens Thomsen, Danmark
professor Niels Christian Nielsen, Danmark
konsulent Anders Möller Christensen, Danmark
forskningschef Svein Longva, Norge
forskare Hege Torp, Norge
underdirektör Morten Reymert, Norge
vicedirektör Bolli Bollason, Island
afdelingschef Gunnar H Hall, Island
docent Willy Bergström, Sverige
docent Alf Carling, Sverige

departementsråd Svante Öberg, Sverige
 avdelningschef Heikki Koskenkylä, Finland
 finanssekreterare Lars Erik Öller, Finland

Personal:

Rådets kansli leds av en forskningssekreterare. I samband med att ny forskningssekreterare anställdes hösten 1986 flyttade kansliet till Sverige den 1 januari 1987.

Rådets forskningssekreterare är sedan den 1 september 1986 fil dr Peter Stenkula. Forskningssekreteraren är även styrelsens sekreterare.

Projekt:

Rådet finansierar forskning vid olika universitet och institutioner i Norden. Forskningsprojekten erhåller anslag från rådet och fungerar som fristående enheter inom sina respektive moderorganisationer.

3. Beskrivning av verksamheten 1986

3.1 Ekonomiskt utfall

Anslag	överfört från 1985	budget	1986 bokslut	avvikelse
01 löner		304	353	- 49 ¹ (- 13) ³
11 varor/ tjänster		472	579	-107 ² (- 56) ³
21 projektmedel	565	1 288	1 675	+178
Summa:	565	2 064 (2 151)	2 607	+ 22 (+109)

¹ Från lönereserven 39.915

² Extra anslag till följd av kostnader i samband med anställning av ny sekreterare samt flyttning av kansli från Oslo till Lund, 51 000.

³ Återstående underskott (13 + 56) = 69 000 avser utgifter vilka skall belasta projektmedelsanslaget. Överföring till driftsanslaget skall ske i dagarna och beloppet finns med i "utfall projektmedel 1986"

3.2 Beskrivning av verksamheten 1986

Verksamhetsåret 1986 kännetecknas av hög forskningsaktivitet. Under året pågick ett 15-tal projekt inom vitt skilda områden. Bland stora projekt kan nämnas utredning om sociala transfereringar i Norden liksom ett projekt om lönebildningen i Norden. Vidare pågår ett projekt om konkurrensförhållandena inom nordisk luftfart liksom ett större projekt om fiskeekonomi. Härutöver har rådet stött flera mindre projekt inom området "kommunernas roll i stabiliseringspolitiken", vidare ett projekt om Nordisk strukturanalys. Ett samnordiskt projekt kring utveckling av en nordisk handelsmodell kommer att avslutas inom kort. Projekt som pågår och beräknas avslutade under 1987: Stabiliseringspolitik i Norden, en komparativ studie, Handelspolitiska handlingsalternativ för nordisk sjöfart (av-

slutat), Fackföreningar och lönebildning, Samspelet mellan lönebildning och valutakursändringar, Lönestruktur och sysselsättningens sammansättning, Orsaker till den offentliga sektorns tillväxt (avslutat), Penningpolitikens autonomi i de nordiska länderna.

Under 1986 påbörjades följande forskningsprojekt: Brukepriser på realkapital i de nordiske land (avslutat), Prissättning konjunktur och konkurrenskraft, Offentlig skuldsättning i Island, Den ekonomiska politikens historia i Finland – internordiska jämförelser, Skatt, arbetsutbud och intäktsfördelning i de nordiska länderna, Industriregleringar och teknisk utveckling i Norden, Ekonomisk analys av konkurrensregleringar i skandinavisk luftfart.

Under juni månad 1986 arrangerade rådet ett ekonomisk-politiskt seminarium under temat "Penningpolitiken i Norden under nya institutionella förhållanden". Som ett resultat av detta seminarium kommer rådet att under våren 1987 publicera en bok som empiriskt beskriver penningpolitikens utveckling och nuvarande status i de nordiska länderna. Något forskarseminarium hölls inte under 1986 då projektmedlen delats ut till forskningsprojekt.

Förutom denna verksamhet har rådet fungerat som remissinstans till Nordisk Råd.

Rådets förutvarande sekreterare bedrev egen forskning inom projektet "Brugepriser på realkapital i de nordiske land", vilket avrapporterades under hösten 1986. Rådets nytillträdde sekreterare kommer att presentera sitt forskningsprogram vid styrelsens junisammanträde 1987.

4. Planerad verksamhet 1987

Verksamheten under 1987 fastställdes vid styrelsens sammanträde i november 1986. Tilldelade projektmedel har fördelats bland de ansökningar som inkom till rådet den 1 oktober 1986. Ett 25-tal ansökningar hade vid detta tillfälle inkommit och rådets disponibla resurser medgav endast att sex nya projekt kunde beviljas anslag. Tre projekt, vilka beviljades anslag även 1986, beviljades ytterligare medel. Sammanlagt fördelade styrelsen medel motsvarande 1,2 miljoner NOK av totalt disponibla 1,3 miljoner NOK. Resterande medel på projektanslaget skall användas till ett forskarseminarium kring temat "produktivitetens utveckling i Norden". Syftet med seminariet är att inventera pågående forskning samt undersöka möjligheterna att starta ett större samnordiskt produktivetsprojekt. Ansvarig för forskarseminariet är professor Lennart Hjalmarson vid Göteborgs universitet. Ett ekonomisk-politiskt seminarium kommer att avhållas i juni kring temat "skattereformer i Norden". Seminariet kommer särskilt att behandla de senaste årens skatteomläggningar och deras effekter på resursallokeringen.

Rådets publikationsverksamhet kommer under 1987 att omfatta utgivning av årsboken, publicering av en studie över penningpolitiken i Norden samt publicering av rapporten om sociala transfereringar i Norden. Styrelsen kommer vid sitt junisammanträde att diskutera planerna för den ambitionshöjning som rådet har för perioden 1988–1990.

Styrelsen för Nordiska ekonomiska forskningsrådet överlämnar härmed verksamhetsberättelse för 1986.

Helsingfors/Lund den 3 juni 1987

Enligt uppdrag

Peter Stenkula

Forskningssekreterare

Nordiskt statistiskt sekretariat*Verksamhetsberättelse 1986**Namn och adress*

Nordisk statistisk sekretariat
 Sejrøgade 11/Postboks 2550
 DK-2100 København Ø

1. Institutionens uppgift

Nordiska statistiska sekretariatet har till uppgift att på uppdrag av cheferna för de statistiska centralbyråerna samordna den officiella statistiken i de nordiska länderna. Det utgör sekretariat för de nordiska chefsstatistikermötena och betjäna och samordnar verksamheten i de nordiska statistiska utskott, som verkar i chefsstatistikermötets regi. Detta sker bl. a. genom att sekretariatet deltar i planläggningen av möten och seminarier samt utarbetar dokumentation till och rapporter från dessa.

Sekretariatet följer det internationella samarbetet avseende statistisk koordinering och standardisering samt initierar och medverkar i undersökningar till gagn för jämförbarheten av de nordiska ländernas statistik. Dessutom utarbetar och redigerar sekretariatet Nordisk statistisk årsbok och utger andra statistiska publikationer.

2. Organisation

Styrelsen består av cheferna för de statistiska centralbyråerna i Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige. Sekretariatet har 6 anställda och är beläget i Köpenhamn.

3. Verksamheten 1986*3.1 Ekonomiskt utfall*

Anslagspost	Överfört från 1985	Budget	1986 Bokslut	Avvikelse
Löner	–	1 506	1 549	–43
Varor och tjänster	–	586	586	+/-0
Projekt	63	112	150	+25*
Summa	63	2 204	2 285	

* överförs till 1987

3.2 *Beskrivning av verksamheten*

Sekretariatet har under verksamhetsåret 1986 bl. a.

- sammanställt och utarbetat dokumentation till det nordiska chefsstatistiker mötet 1986 samt svarat för rapporten från detta.
- i samråd med utskottsordförandena sammanställt och utarbetat viss dokumentation till möten med nordiska statistiska utskott (1986 – 20 utskott) samt svarat för rapporterna från dessa.
- deltagit i planläggningen och genomförandet av nordiska statistiska seminarier och kontaktmöten samt svarat för rapporterna från dessa.
- deltagit i planläggningen och genomförandet av vissa samnordiska projekt. Följande projekt har planlagts, pågått eller avslutats under verksamhetsåret 1986:
 - * LIST STAT – samnordisk databas för statistikmaterial
 - * Halvårsstatistik om utvecklingen på arbetsmarknaden i de nordiska länderna
 - * Jämförande nordisk inkomststatistik
 - * Yrke–dödlighetsjämförelser i Norden
 - * Nordisk migrationsstatistik
 - * Kvinnor och män i Norden 1988
 - * Vidareutveckling av nordisk biblioteks- och museistatistik
 - * Nordisk kulturaktivitetsundersökning
 - * Behov av en gemensam beskrivningsmodell för naturresurser.
- deltagit i möten med andra nordiska samarbetsorgan samt i Europeiska statistikerkonferensens plenarsammanträde.
- utarbetat och redigerat Nordisk statistisk årsbok 1986 samt miniårsböckerna "NORDEN 1986" och "The Nordic Countries 1986".
- redigerat och utgivit publikationer i serierna Nordisk statistisk skriftserie, Tekniska rapporter och Aktuell nordisk statistik.
- fungerat som förvaltningsorgan för Nordiska medicinalstatistikkommittén (NOMESKO) och Nordiska socialstatistikkommittén (NOSOSKO).

4. **Beslut**

Styrelsen för Nordiska statistiska sekretariatet överlämnar härmed verksamhetsberättelse för år 1986.

N.V. Skak-Nielsen
Rigsstatistiker

Harry de Shårengard
Sekretariatschef

Nordiska skattevetenskapliga forskningsrådet*Verksamhetsberättelsen 1986**Namn och adress*

Nordiska skattevetenskapliga forskningsrådet
c/o Christer Silfverberg
Stockholms universitet
Juridiska institutionen
S-106 91 Stockholm

1. Inledning

Nordiska skattevetenskapliga forskningsrådet bildades genom överenskommelse den 13 april 1973 mellan Danmark, Finland, Norge och Sverige. Forskningsrådets syfte är att främja det nordiska samarbetet inom skatteforskningen med inriktning särskilt på frågeställningar av gemensamt nordiskt intresse. Forskningsrådet verkar för sitt ändamål i huvudsak på tre olika sätt. För det första delar rådet ut anslag till externa forskningsprojekt, för det andra bedriver rådet forskningsprojekt i egen regi och för det tredje arrangerar forskningsrådet ett årligen återkommande seminarium om aktuella skatterättsliga och ekonomiska ämnen.

2. Organisationen

Forskningsrådet består av tre medlemmar från varje medlemsland och har under året utgjorts av:

- För Danmark: Lektor Mogens Eggert Møller, lektor Aage Michelsen och konsulent Kaj Lotz
- För Finland: Professor Edward Andersson, professor Osmo Forssell och finansråd Lasse Aarnio.
- För Norge: Ekspedisjonssjef Hallvard Borgenvik, professor Steiner Strøm och professor Frederik Zimmer.
- För Sverige: F. d. generaldirektör Gösta Ekman, professor Gustaf Lindencrona och docent Jan Södersten.

Varje medlem har haft en personlig suppleant. Under 1986 har följande personer varit suppleanter i forskningsrådet:

Lektor Kjeld Hemmingsen (för Møller), professor Thøger Nielsen (för Michelsen), konsulent Jan Steen Jensen (för Lotz), professor Kari S.

Tikka (för Andersson) biträdande professor Jarmo Leppiniemi (för Forssell) lagstiftningsdirektör Olof Olsson (för Aarnio), underdirektör Anne Marie Brændvang (för Borgenvik), forsker Charlotte Koren (för Strøm), professor Ole Gjems-Onstad (för Zimmer), rättschef Kurt Malmgren (för Ekman), docent Ingemar Hansson (för Södersten) samt professor Nils Mattsson (för Lindencrona).

Under verksamhetsåret har Gösta Ekman varit rådets ordförande och Mogens Eggert Møller dess vice ordförande. Forskningsrådets sekreteraruppdrag har skötts av högskolelektor Christer Silfverberg.

3. Beviljande av forskningsanslag

Forskningsrådet har utlyst forskningsanslag inför sina ordinarie sammanträden i april och oktober. Vid det första tillfället hade åtta ansökningar på sammanlagt ca 349 000 SEK kommit in. Rådet beslöt att tilldela Erik Olsen 55 000 DKK till ett projekt om "Lægmandsinstituttet indenfor skatteforvaltningen i de nordiske lande". Arvid Aage Skaar erhöll 25 000 NOK till ett projekt om "Fast driftsted – kriterium for internasjonal delning av kompetansen til å skatlegge næringsvirksomhet". Vidare tilldelades Annamaria Rapakko 30 000 FIM till hennes undersökning om basisbolagen inom de multinationella företagen och Susin Lindblom 55 000 SEK till hennes avhandlingsarbete om kulturarbetarnas skatter och avgifter. Irene Andersson beviljades 146 000 SEK till sitt projekt om incitamentsstrukturerna i de nordiska ländernas familjebeskattnings. Slutligen erhöll Claes Norberg 20 000 SEK i bidrag till resekostnader och 10 000 SEK i arvode till sitt projekt om beskattning av banker.

Till rådets sammanträde i oktober hade sex ansökningar om forskningsanslag på sammanlagt ca 350 000 SEK givits in till rådet. Rådet beslöt att bevilja Erik Olsen ytterligare 69 000 DKK till hans ovan angivna projekt och Sture Bergström 10 000 SEK till resekostnader i samband med en undersökning om förhandsbeskedsinstitutet i Sverige. Vidare erhöll Arvid Aage Skaar 40 000 NOK i resekostnadsersättning för studier i Boston i samband med hans projekt om fast driftsted.

4. Projektet "De nordiska ländernas skattestruktur"

Fredrik Zimmer och Gustaf Lindencrona har fortsatt arbetet med sin gemensamma bok om familjebeskattningen i Norden. De har därvid studerat den isländska familjebeskattningen och de väsentliga förändringar som nyligen genomförts i familjebeskattningen i Danmark, Norge och Sverige. Deras bok beräknas kunna publiceras under 1987.

Edward Andersson, Nils Mattsson, Aage Michelsen och Fredrik Zimmer har under året givit ut en kommentar till det nordiska skatteavtalet.

5. Det ekonomiska projektet

Forskningsrådets projekt om beskattningens påverkan på förhållandena på arbetsmarknaden har fortsatt 1986 under Steinar Strøms ledning. De flesta beräkningar av datamaterial från Danmark, Norge och Sverige har slutförts. Delar av resultaten har presenterats för rådets medlemmar och suppleanter vid ett seminarium i Oslo. En preliminär slutrapport avseende dessa länder kommer att lämnas under våren 1987.

Rådet har beslutat att utvidga projektet till att omfatta även material från Finland. En slutlig rapport avseende alla nordiska länder beräknas kunna vara färdig under hösten 1987.

6. Seminarier

I anslutning till forskningsrådets sammanträde i april hölls ett mindre seminarium för rådets medlemmar och suppleanter. Se punkt 5.

Forskningsrådets stora årliga seminarium ägde rum 1986 i Esbo, Finland. Ämnet för seminariet var förhållandet mellan bokföring och beskattning. I seminariet deltog de flesta av rådets medlemmar och suppleanter samt ett 50-tal särskilt inbjudna gäster från universiteten, de administrativa myndigheterna och näringslivet i de nordiska länderna. Traditionsenligt hade utförliga rapporter upprättats före seminariet och utsänts till deltagarna. De juridiska nationalrapporterna hade skrivits av ligningschef Christen Amby (Danmark), advokat Truls Leikvang (Norge), professor Kari Tikka (Finland) och civilekonom Gunnar Rabe (Sverige). Generalrapportör för den juridiska delen var professor Edward Andersson.

De ekonomiska nationalrapporterna hade skrivits av statsauktorisert revisor Arne From Petersen (Danmark), førsteamanuensis Atle Johnsen (Norge) och civilekonom Rolf Rundfelt (Sverige). Generalrapportör för den ekonomiska delen var biträdande professor Jarmo Leppiniemi.

Den första seminariedagen ägnades i första hand åt presentation av rapporterna och åt att diskutera de skillnader som föreligger ifråga om förhållandet mellan bokföring och beskattning i de nordiska länderna. Vidare redogjorde CGR-revisorerna Erik Haglund och Veijo Riistama för speciella drag i finsk bokföringslagstiftning och praxis samt för vilka svårigheter som uppkommit för finska företag i samband med deras internationalisering.

Den första dagen avslutades med en diskussion om bokföring och beskattning ur ett internationellt perspektiv.

Den andra seminariedagen inleddes med att länsrådet Bo Norrman och avdelningsdirektör Håkan Malmer höll ett anförande om de svenska skattemyndigheternas syn på förhållandet mellan bokföring och beskattning. Därefter diskuterades redovisningens betydelse för skattekontrollen. Seminariet avslutades med en diskussion om möjligheterna att lätta på bind-

ningen mellan redovisning och beskattning samt med en allmän diskussion kring både juridiska och företagsekonomiska frågor. Rapporterna från seminariet kommer i likhet med tidigare år att publiceras i rådets skriftserie.

7. Remisser

Forskningsrådet har besvarat en remiss från Nordiska rådet angående ett medlemsförslag om beskattning av fritidsfastigheter i annat nordiskt land än hemlandet.

8. Informationstjänst

Rådet har under året givit ut informationsbladet Nordiska Skattenyheter, NSN, med tre nummer. NSN innehåller skattenyheter i notisform (ny lagstiftning, propositioner, utredningar, direktiv, tidskriftsartiklar m. m.).

9. Publikationer

Under året publicerades rapporter från seminariet i oktober 1985 i Helsingör, Danmark, om den skattemässiga behandlingen av kursvinster och kursförluster på fordringar och skulder. Skriftserien NSFS består därmed av följande publikationer:

- NSFS Nr 1: Skatteharmonisering i EG
- NSFS Nr 2: Bolagsbeskattningen i Norden
- NSFS Nr 3: Kringgående av skattelag
- NSFS Nr 4: Personbeskattningen i högskattesamhället
- NSFS Nr 5: Skatteproblem vid generationsskifte i familjeföretag
- NSFS Nr 6: Internationella företags beskattning av Sven-Olof Lordin
- NSFS Nr 7: Skatteforskning och skatteplikt
- NSFS Nr 8: Från nettobeskattning till bruttobeskattning
- NSFS Nr 9: Skatter och inflation
- NSFS Nr 10: Beskattning av internationella transaktioner av Claes Söderström
- NSFS Nr 11: Inntecksbegrep og rettsutvikling av Fredrik Zimmer
- NSFS Nr 12: Rättssäkerheten i beskattningen
- NSFS Nr 13: Konflikten mellan beskattningens fiskala och icke-fiskala ändamål
- NSFS Nr 14: Utlandsägda dotterbolag i Sverige av Robert Joachimsson
- NSFS Nr 15: Familjebeskattningen i Norden
- NSFS Nr 16: Den skattemässiga behandlingen av kursvinster och kursförluster på fordringar och skulder.

10. Finansiering

Forskningsrådets verksamhet finansieras genom bidrag från medlemsländernas regeringar och har under året uppgått till sammanlagt 400 000 SEK, varav Danmark svarat för 23,925 % eller 95 700 SEK, Finland för 16,225 % eller 64 900 SEK, Norge för 18,225 % eller 72 900 SEK och Sverige för 41,625 % eller 166 500 SEK. Forskningsrådets ekonomiska förhållanden i övrigt framgår av rådets räkenskaper.

Stockholm den 23 mars 1987

Gösta Ekman
Ordförande

Christer Silfverberg
Sekreterare

Nordisk fond för teknologi och industriell utveckling

Verksamhetsberättelse 1986

Nordisk Industrifonds oppgaver

Nordisk fond for teknologi og industriell utvikling (Nordisk Industrifond) ble etablert i 1973 ved at de fem nordiske lands regjeringer undertegnet en overenskomst med den målsetting å styrke den nordiske industris stilling og konkurransekraft. Fra og med 1979 ble fondet satt opp på ministerrådets budsjett.

Fondets formål angis i overenskomstens art. 1 og har følgende ordlyd:

Fondet har til formål å støtte en mer effektiv utnyttelse av nordiske ressurser for teknologi og industriell utvikling ved å fremme et økt samarbeid mellom de kontraherende parter samt ved å støtte finansiering både av prosjekt av interesse for to eller flere nordiske land og internasjonale prosjekter av felles nordisk interesse.

Nordisk Industrifonds hovedmålsetting er gjennom samarbeid å styrke den nordiske industris konkurransekraft. Nordisk Ministerråd (industriministrene) har nærmere angitt fondets arbeidsfelt på følgende måte:

Fondet skal legge stor vekt på å stimulere teknologisk samarbeid mellom nordiske industriforetak. Fondet bør derigjennom støtte dels tekniske utviklingsprosjekter mellom et fåtall industrier dels bransje eller teknikkinnrettede prosjekter som anses å løse problemer av sentral betydning for visse industrisektorer.

Utover den industrielt innrettede virksomhet skal fondet være ansvarlig for FoU-samarbeid innom de sektorer av energiområdet der nordisk samarbeid ikke ivaretas av andre organer.

Om det bedømmes nødvendig støtter fondet virksomhet, alt fra det grunnleggende forskningsarbeidet til produkt-, prosess og systemutvikling samt forberedende markedsintroduksjon. Fondet kan også medvirke finansielt ved utredning av de teknologiske og markedsmessige forutsetninger for utviklingssamarbeide mellom industriforetak.

Fondet kan også yte støtte til og selv la foreta utredninger og forstudier, bl. a. som underlag for etablering av prosjekter og programmer.

Det påhviler fondet videre, i samarbeid med berørte nasjonale myndigheter og andre nordiske samarbeidsorganer, aktivt å følge og overvåke

utviklingen innom områder der det kan oppstå behov av og muligheter for nordisk samarbeid vedrørende teknologi og industriell utvikling.

For prosjekter som berører felles problemer for en industrisektor eller et teknologiområde bevilger fondet støtte i form av bidrag, og det forutsettes at resultatene skal være tilgjengelige for all berørt nordisk industri. Normalt utføres hoveddelen av arbeidet på forskningsinstitusjoner, men ofte medvirker bedrifter i prosjektet. For å sikre den industrielle forankring etterstreber fondet at en referansegruppe med industrirepresentanter tilsettes for denne type av prosjekter.

Industrielle utviklingsprosjekter der prosjektresultatene blir samarbeidspartenes eiendom, bevilges støtte i form av risikovillige lån.

Organisasjon

Fondet har vært ledet av et styre, hvor hvert land var representert med et styremedlem og en varamann. I tillegg har Nordforsk hatt et styremedlem uten stemmerett.

Styret har i 1986 hatt følgende sammensetning

	<i>Styremedlem</i>	<i>Varamann</i>
Danmark:	Eyvind Moe	Anders Korsgaard
Finland:	Björn Blomqvist	Heikki Kotilainen
Island:	Kristmundur Halldorsson	Hermann Sveinbjörnsson
Norge:	Andreas Mortensen	Tor-Odd Berntsen
Sverige:	Lars Ljung (ordfører)	Lennart Lindeborg
Nordforsk:	Folke Hjalms	

Styret har i løpet av året hatt syv styremøter. I samband med møtene i Reykjavik, København og Rovaniemi ble der arrangert besøk på bedrifter og ved organisasjoner for fondets styre og medarbeidere ved fondets sekretariat.

Styrevedtakene iverksettes av fondets sekretariat, som ledes av en direktør. Sekretariatet hadde sitt hovedkontor i Stockholm frem til 01.04.1986 da det ble flyttet til Oslo.

Ved utgangen av 1986 hadde fondets sekretariat følgende medarbeidere:

Per Gjelsvik	Adm direktør
Hördur Jonsson	Seksjonssjef
Asbjørn Hol	Seksjonssjef
Palle M. Sørensen	Teknisk saksbehandler
Martin Mäklin	Teknisk saksbehandler
Paul Hølbye	Teknisk saksbehandler
Marianne Anderson	Økonomisk/Adm. saksbehandler
Åke Modée	Adm. saksbehandler
Skule Storheil	Økonomisk konsulent
Inger Gjersøe	Adm konsulent
Jorun Eide	Førsteseekretær
Louise Hjort	Førstekontorfullmektig
Karin Lystad	Førstekontorfullmektig

Beskrivelse av virksomheten i 1986

Innledning

1986 har vært et meget aktivt år for Nordisk Industrifond. Foruten flytting av sekretariatet fra Stockholm til Oslo med oppbygging av et nytt sekretariat i Oslo har en registrert en betydelig økning av søknadsvolumet til fondet. Tatt i betraktning disse forhold må en kunne si at forholdene har fungert tilfredsstillende.

Flyttingen av sekretariatet fra Stockholm til Oslo foregikk uten vesentlige problemer. Der måtte ansettes en rekke nye medarbeidere i sekretariatet da bare én av de tidligere medarbeiderne fulgte med sekretariatet til Oslo. Ansettelse av nye medarbeidere er tidkrevende, men ved utgangen av året ble de medarbeiderne ansatt som en ønsket. Etter sekretariatets vurdering er der også en god nasjonal fordeling blant de ansatte. De nye kontorlokalene fungerer også tilfredsstillende.

Etterspørselen etter fondets midler økte drastisk i 1986. Fondet ser dette som meget positivt da en på denne måten vil få anledning til å prioritere innenfor et stort antall gode nordiske prosjekter.

Fondet har i 1986 også vært igjennom forhandlinger med Nordforsk med hensyn til et nærmere samarbeid mellom Nordisk Industrifond og Nordforsk. Disse forhandlingene ble avsluttet med en rekommendasjon til de to institusjoners eiere om å fusjonere de to institusjoner med utgangspunkt i Nordisk Industrifond. Selve fusjonen vil finne sted fra 1.1.1987. For at Nordisk Industrifond skal kunne ta opp de arbeidsoppgaver som overføres fra Nordforsk, har en foreslått endringer i statuttene og forskriftene som ble godkjent av industriministrene.

Generelt

Nordisk Industrifond har i 1986 bevilget 122,4 MNOK i støtte til 128 prosjekter fordelt på følgende områder:

Innenfor det ordinære budsjett:	77,1 MNOK
Innenfor Dataprogrammet:	33,9 MNOK
Innenfor FoU-programmet:	9,7 MNOK
INSTA, NMR	1,7 MNOK

I ovennevnte bevilgede beløp ligger også fondets fullmakt til å disponere 21,6 MNOK av 1987-budsjettet og 14,4 MNOK av 1988-budsjettet.

Søknadsvolumet til fondet ligger i dag langt over disponible midler. Den økte etterspørselen kan føres tilbake til flere forhold. Økt informasjonsvirksomhet er en viktig faktor, men det at fondet går ut og sier at en ønsker å konsentrere virksomheten om innsatsområder, dvs. fondet tar initiativ, har også hatt stor betydning for etterspørselen etter fondets midler. Det totale søknadsvolumet pr. 31.12.86 var på ca. 250 MNOK.

Kvaliteten på de prosjekter som fondet har engasjert seg i må kunne karakteriseres som god. Det er teknologiske interessante prosjekter gjen-

nomført i et nordisk samarbeid. Styret mener imidlertid at en nærmere industritilknytning i prosjektene vil bedre prosjektkvaliteten.

Samarbeidet med de nasjonale forskningsfinansierende institusjoner er også sentral i fondets arbeid, både på kort og lang sikt. I det daglige prosjektarbeidet bruker fondet de nasjonale institusjoner som høringsinstanser i samband med vurdering av prosjekter. På lang sikt går samarbeidet på valg og koordinering av satsingsområder. Representanter fra de nasjonale institusjoner sitter i utvalg eller referansegrupper oppnevnt av fondet for koordinering av satsingsområder.

En prosentuell fordeling av fondets totale midler fordelt på land fremgår av tabell 1.

Land	1984	1985	1986
Danmark	19,6 %	15,2 %	15,8 %
Finland	18,3 %	17,1 %	21,5 %
Island	3,2 %	6,6 %	3,5 %
Norge	25,5 %	14,9 %	22,1 %
Sverige	33,4 %	46,2 %	37,1 %
Totalt	100 %	100 %	100 %

Fig. 1 viser hvordan de prosjekter fondet støttet i 1986 er finansiert. Det fremgår her at i gjennomsnitt finansierte fondet 42,1 % av de prosjektene en gikk inn i. Fig. 2 viser fondets midler fordelt på forskjellige mottagerkategorier.

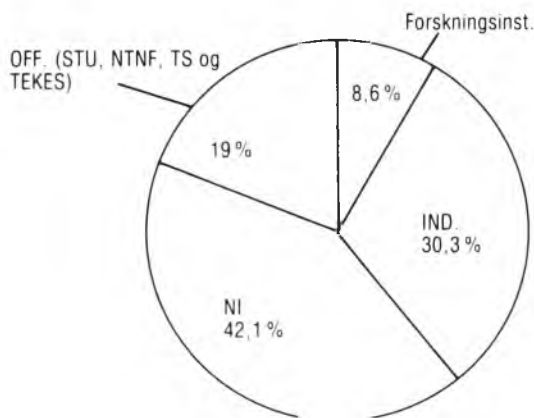

Fig. 1. Prosjektfinansiering

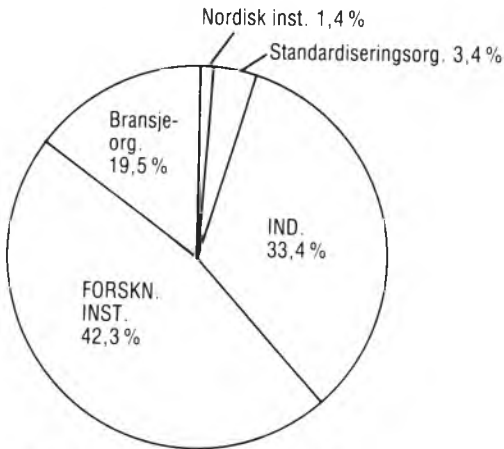

Fig. 2. Bidragllåne-mottagere

Prosjektinitiering

Initiering av nordiske prosjekter er en virksomhet som fondet i økende grad prioriterer. Bakgrunnen for dette er først og fremst de økte bevilgninger til fondet, men en medvirkende faktor er også ønske om bedre prosjekter og prosjekter innen valgte innsatsområde. Et viktig verktøy i denne sammenheng er bruken av forprosjekter som har som mål å avklare grunnlaget for et eventuelt hovedprosjekt. I 1986 gikk fondet inn i 37 forprosjekter med en totalramme på 5 MNOK. Ut av dette forventes en rekke nye prosjektsøknader til fondet.

Ordinært prosjektbudsjett

I de senere årene har fondet i økende grad rettet den ordinære prosjektvirksomheten mot spesielle innsatsområder. Bakgrunnen for dette er at en mener å få større effekt ut av fondets midler ved å konsentrere innsatsen. En konsentrert innsats av denne karakter betyr ikke at en sier nei til prosjekter som faller utenfor innsatsområdene. Den praktiske konsekvens utad blir at innenfor de utvalgte satsingsområder tar fondet spesielle initiativ for å få til ny aktivitet, mens en på områder utenfor satsingsområdene ikke gjør dette.

Innenfor rammen av de ordinære budsjetter har fondet valgt følgende innsatsområder:

- bioteknologi
- materialteknologi

Innenfor området bioteknologi har en engasjert seg i 7 prosjekter med et totalbeløp på ca. 7,1 MNOK. På materialteknologiområdet har en engasjert seg i 20 prosjekter med et totalt engasjement på ca. 29,4 MNOK.

Tabell 2 viser bevilgningene innenfor det ordinære budsjett fordelt på lån og bidrag. I disse beløpene ligger fondets totale forpliktelser innenfor det ordinære budsjett.

Støtte- former	Bevilget t. o. m. 1985	Bevilget 1986	Under 1985 reservert for 1987-88	Bev. res.	Totalt bev./res. 1973/74- 1988	
	MNOK	MNOK	MNOK	%	MNOK	%
Bidrag	179,6	52,3	8,5	74	240,4	73
Lån	65,5	11,2	10,4	26	87,1	27
Totalt	245,1	63,5	18,9	100	327,5	100

Tabell 2 fordeling på støtteformene lån/bidrag.

Økt nordisk teknisk FoU-samarbeid

På anmodning fra Nordisk Ministerråd (industriministrene) ble Embetsmannskomiteén for industripolitikk anmodet om å gjennomføre en utredning og å komme med forslag til hvordan det nordiske *samarbeidet* innen teknisk FoU skulle kunne utvikles videre og spesielt hvordan en heving av effektiviteten i nasjonale innsatser skulle etterstrebes. En arbeidsgruppe fremla rapporten "Økat nordiskt tekniskt FoU-samarbete" i september 1983.

Etter arbeidsgruppens vurdering foreligger der muligheter til et vesentlig utvidet nordisk samarbeid innenfor området teknisk forskning og utvikling. Arbeidsgruppen fremhevet spesielt behovet for økt kontakt mellom de nasjonale organer som har ansvaret for teknisk forskning og utvikling. Gruppens hovedforslag var mot denne bakgrunn at de nasjonale organer skulle bygge ut og forsterke sitt nordiske samarbeid, spesielt når det gjelder planlegging og gjennomføring av aktiviteter.

Arbeidsgruppen foreslo videre følgende innsatsområder:

1. Kollektive forskningsprogrammer
2. Initiere store nordiske samarbeidsprosjekter
3. Etablere nordisk industriforskerutdanning
4. Samarbeide om offentlige utviklingskontrakter
5. Teknikkovervåking
6. Regionale (desentraliserte) tekniske informasjonssentere
7. System for bedriftsinformasjon
8. Høyere teknisk utdanning, videreutdanning og grunnforskning

Nordisk Industrifond alene og/eller sammen med Nordforsk er blitt gjort ansvarlig for å ta initiativ innenfor pkt.ene 1, 2, 3 og 6. Embetsmannskomiteén for industripolitikk har tatt opp med fondet spørsmålet om også å overta deler av aktiviteten innenfor pkt. 8.

Arbeidsgruppen stipulerte også en total økonomisk ramme for programmet på 39 MNOK hvorav fondets andel var satt til ca. 60% av denne, dvs. 23,4 MNOK (i 1983-kroner). Programmet skulle gå over 3 år, dvs. 1985, 1986 og 1987.

Til og med den 31.12.1986 er det innvilget totalt 15,6 MNOK til 12 prosjekter. De aktuelle prosjekter fordeler seg innenfor de enkelte innsatsområder som følger:

	Antall prosjekt	MNOK
Kollektive forskningsprogram	2	3 057
Initiere store nordiske samarbeidsprosjekt	4	731
Etabl. nordisk ind.forskn. utdanning	1	5 484
Teknisk overvåking	2	250
Regionale info.sentere	2	1 888
Høyere tekn. utd. og grunnforskning	1	4 208

Fondets hovedaktivitet innenfor dette området er konsentrert om informasjon til relevante miljøer. De prosjektene som fondet *spesielt* arbeider med i dag ligger innenfor områdene 1 og 2.

Nordisk Industrifonds styre vurderer FoU-programmet som en vesentlig og positiv utvidelse av fondets virksomhet. Gjennom de økte økonomiske ressurser, kan fondet aktivt medvirke til økt nordisk FoU-samarbeid.

Industrielt FoU-program på datateknologiområdet

Bakgrunn

Nordisk Ministerråd (samarbeidsministrene) vedtok den 10. april 1984 en handlingsplan og avsatte midler til nordisk samarbeid innen datateknologiområdet. Planen dekker områdene industriell utvikling, data og telekommunikasjon, standardisering, arbeidslivet, utdanning og grunnleggende forskning, den sosiale sektor og den offentlige forvaltning. Av disse områdene er industriell utvikling avgjort den største med en økonomisk ramme på totalt 100 MNOK (i 1985-kroner) for perioden 1985–1989.

Retningslinjene for den nordiske datahandlingsplanens delprogram for støtte til industriell forskning og utvikling ble fastsatt den 27. november 1984. I henhold til retningslinjene pålegges det Nordisk Industrifond å administrere denne delen av programmet, samt årlig å fremlegge programforslag til Nordisk Ministerråd. Det programforslaget fondet nå arbeider etter ble utarbeidet av Nordforsk og Nordisk Industrifond i samarbeid med en planleggingsgruppe der de nasjonale organer var representert.

Pågående aktivitet

Det industrielle datateknologiprogrammet er oppdelt i fire delområder. Dette er noe som ble gjort i 1985 etter nøye drøftinger med planleggingsgruppen, hvor de nasjonale forskningsfinansierende organer er representert. De fire delområdene er

- mikroelektronikk
- programvare
- produksjonsteknologi
- spesielle tillempninger

Den oppdelingen som ble gjort i 1985 har vist seg å være dekkende for det industrielle datateknologiprogrammet, noe som har medført at en også i inneværende år har fulgt denne oppdelingen. En oversikt over de prosjektene som fondet er engasjert i følger i vedlagte liste.

Sammenfatning av innvilgede bidrag

Den nedenfor angitte sammenstilling viser allerede bevilgede penger. Beløpene er angitt i MNOK og dekker perioden 1985–1989. Engasjementene innenfor dataplanen er bidrag.

Delområde	Behandl. prosjekt t. o. m. 31.12.86 Bevilget reservert	Prosjektomfang totalt
Mikroelektronikk	23 946	63 605
Programvare	22 275	68 774
Produksjonsteknologi	9 489	29 406
Spesielle tilpasninger	7 909	27 572
Totalt	63 619	189 358

Remisser

Fondefet har i løpet av året gitt uttalelser om følgende medlemsforslag til Nordisk Råd:

1. Medlemsforslag A 736/t om stöd till genomförande av ett nordiskt teknologiår 1988.
2. Medlemsforslag A 750/e om befrämjande av vandringsfiskbestand i Östersjön och i Bottniska viken.
3. Medlemsforslag A 755/e om nordiskt samarbete på tjänstehandelns område.
4. Medlemsforslag A 758/e om en ny nordisk näringspolitik.
5. Medlemsforslag A 760/e om bioteknologisamarbete.
6. Medlemsforslag A 761/e om inrättande av nordiskt materialvalsinstitut.
7. Medlemsforslag A 771/t om långsiktig planering av infrastrukturinvesteringar i Norden.

Svensk-norsk industrifond (SNI)

Verksamhetsberättelse 1986

Navn og adresse

Svensk-norsk industrifond
Postboks 344 Sentrum/Skippergt 3
N-0101 Oslo 1
Tel: (02) 42 67 30

I fondets vedtekter § 17 er det fastsatt at styret årlig før 15. mars skal "avgi til regjeringene årsregnskap med resultatregnskap, balanseoppstilling og styrets beretning". I henhold hertil fremlegger herved styret årsberetning og årsregnskap for 1986 for den svenske og norske regjering.

Stockholm, den 19. februar 1987

Styret i Svensk-norsk industrifond

Gunnar Söder
Styreformann 1986
Madeleine Caesar
Bengt Hökby

Rudolf Lindboe
Viseformann 1986
Karen Helene Normann
Tor-Jørgen Thoresen

Atle Bye
Adm. direktør

0. Svensk-norsk industrifond

Svensk-norsk industrifond (SNI) ble opprettet av de to lands regjeringer i 1981, med en grunnkapital på 250 MSEK. Etableringen av fondet representerer et viktig virkemiddel i svensk-norsk industriutvikling, kfr. artikkel I i Avtalen mellom Norge og Sverige om økonomisk samarbeid:

"Partene skal oppmuntre, fremme og lette utviklingen og styrkingen av det økonomiske samarbeid og de økonomiske forbindelser mellom de to land, særlig på industri- og energiområdene. Partene legger vekt på at samarbeidsprosjekter kan komme i stand såvel mellom partene som direkte mellom bedrifter og organisasjoner i de to land."

Fondet skal stimulere til samarbeidsprosjekter mellom svenske og norske industrielle foretak, fremme sysselsetting og økonomisk vekst og bedre internasjonal konkurransedyktighet for de to lands industrier.

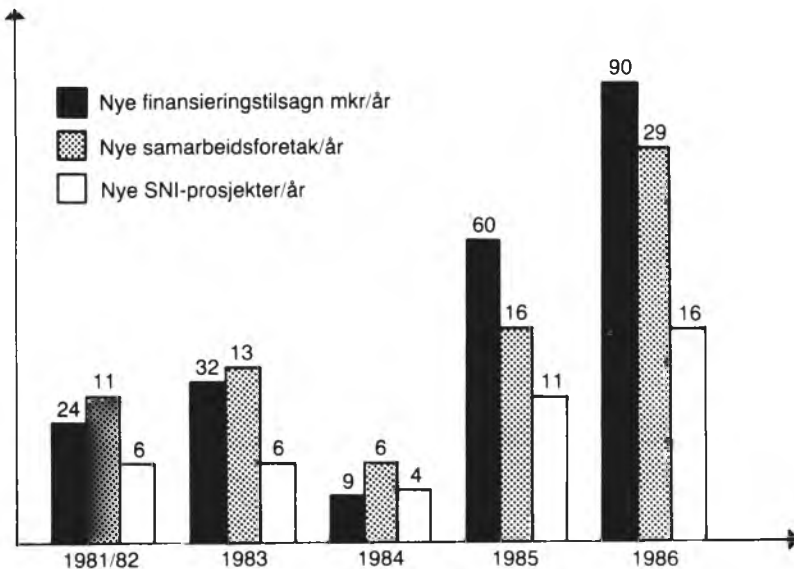
Gjennom prosjektfinsiering skal fondet påta seg teknisk og kommersiell risiko i større samarbeidsprosjekter basert på nye prosjektidéer som på relativt kort sikt kan gi bedriftsøkonomisk lønnsomhet.

Fondet prioriterer kommersialisering, dvs. myke investeringer til produkt- og markedsutvikling. Ofte anbefales markedsutvikling i Norge/Sverige som trening på hjemmebane og basis for markedsutvikling i 3. land.

Ved å prioritere myke investeringer til produkt- og markedsutvikling kan SNI tilby risikofinsiering der behovet er størst. Toppfinsiering fra SNI kan føre til bedre muligheter for basisfinsiering hos banker og andre finansinstitusjoner.

Rådgivning i praktiske samarbeidsspørsmål er blitt en viktig oppgave for Svensk-norsk industrifond. Her kan SNI dekke et betydelig behov. Gjennom rådgivning på et tidlig stadium kan fondet også redusere risikoen for partnerne, for SNI selv og øvrige finansieringskilder.

1. Vekst i svensk-norsk industrisamarbeid

Veksten i antall SNI-prosjekter fortatte i 1986. Det ble gitt nye finansieringstilsagn på tilsammen 90 Mkr – til 16 samarbeidsprosjekter som engasjerer 29 foretak.

SNI's styre har gitt akkumulerte finansieringstilsagn ved utgangen av 1986 på 215 Mkr till 43 samarbeidsprosjekter/75 foretak. Aktuelle, akku-
28-17-336 Nordiska rådet Del 2

mulerte finansieringstilsagn pr. 31.12.1986 var 172 Mkr, dvs. at ca. 20% av gitte tilsagn ikke blir benyttet av de industrielle parter.

Utbetalt SNI-finansiering var 50 Mkr pr. 31.12.1986. Amortering er nå påbegynt for lån til de tidlige SNI-prosjekter.

I henhold til vedtektene skal SNI fremme større svensk-norske industrielle samarbeidsprosjekter. I 1986 har gjennomsnittlig SNI-finansiering vært på 5,63 Mkr pr. prosjekt. Totale prosjektkostnader har således gjennomsnittlig vært i størrelsesorden 11–12 Mkr pr. prosjekt.

Det er i 1986 gitt ettergift på tilsammen SEK 296 000 til 2 prosjekter. I 1986 er 3 låneavtaler på tilsammen 6,2 MSEK konvertert til royaltyavtale.

SNI har fortsatt økning i antall henvendelser fra svenske og norske foretak som har fattet interesse for utviklingssamarbeid. Anslagsvis har 20% av prosjektidéene ført til konkrete samarbeidsprosjekter med risikofinansiering fra fondet. Det foregår m. a. o. en betydelig utsiling av prosjektidéer under drøftelser og rådgivning der man nærmere vurderer partenes kompetanse/ressurser, prosjektidéen, personkjemien i samarbeidsmodellen m. v. I noen tilfeller iverksettes forstudier for å gi bedre beslutningsgrunnlag. SNI har ialt medvirket til 26 forstudier, med vanligvis 50% bidrag til konsulentassistanse.

Gjennom de mange henvendelser til fondet, mediaomtale av foretakssamarbeid og på andre måter kan SNI registrere at det er en positiv holdning til svensk-norsk utviklingssamarbeid. Dette faller sammen med SNI's utvidede informasjonsaktiviteter i 1985/86, iverksatt i begge land etter styrets beslutning høsten 1984.

SNI prosjektoversikt pr. 31.12.1986

Pr. 31.12.1986 var SNI engasjert i følgende svensk-norske industrielle samarbeidsprosjekter:

Nycomed A/S	''Phazet'' Allergidiagnose
Pharmacia AB	
SETAB (Scandinavian Energy Technology AB)	Alternativ energiproduksjon
Scandinavian Bulk Traders A/S (SBT)	Trekull fra biomasse
Gøtaverken Energy Systems AB	
Raufoss A/S – Bildeldivisjonen	Styrekolonner nedre del
Volvo Personvagnar AB	
Madshus A/S	Ishockeykølle i glassfiber
AME (A/S Micro Electronics)	Kontrollutstyr for næringsmidler
Tecator AB	
Mandals Reberbane A/S	Reparasjon/fornyelse av vannledninger
Forsheda Innovation AB	
Teeness A/S (TNS)	System for vibrasjonsdemping
Sandvik Coromant AB	

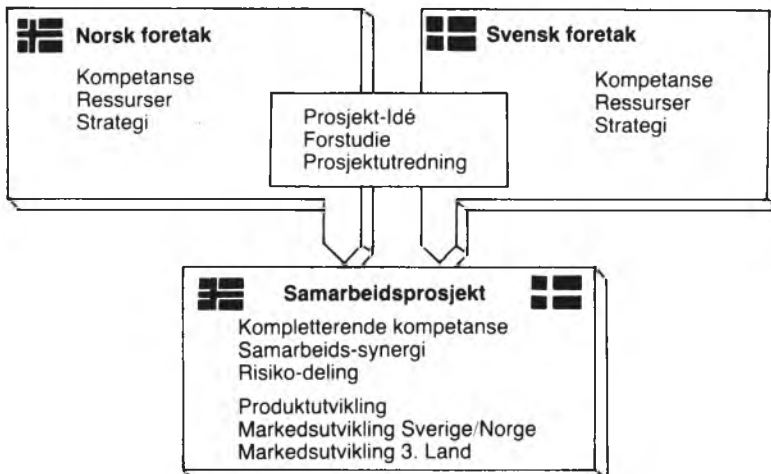
Norion A/S	Arbeidstøy (markedsutvikling USA)
Viiio Design AB	
Elektrisk Bureau A/S	Kontrollstasjon for Tele-X (markedsutvikling)
Ericsson Radio Systems AB	
Nycomed A/S	Peptider for cancerbehandling
Pharmacia AB	
Totaldata A/S	Datautstyr og -systemer
Data Industrier (DIAB)	
Hydro Aluminium – Nordisk Aviation Products	Isolerte flyfraktcontainere
Frigotainer AB	
TM Intermatic AB (utviklings-selskap)	Robotteknologi
(Trallfa Robot/Michaelsen)	
EB Informasjons Systemer	Datasvitsj/programvare
Upnod AB	
Altex Consult A/S	Balkonger i aluminium
Alnova Bygg AB	
A/S Haby Mekaniske/Partek A/S	''Rieber Sealing System''
Forsheda AB	
Petrofiber Europe A/S (utviklings-selskap)	Fibermateriale for oljerensning m. v.
National Elektro Svenska AB (utviklingsselskap)	Elektrokjeler
Royal Scandinavian Bathrooms AB (utviklingsselskap)	Baderomsprodukter
Raufoss A/S – Bildeldivisjonen	Styrekolonner øvre del
Volvo Personvagnar AB	
Hydrac A/S (Industrikontroll – Norcem/Kockum)	Instrumentert sprekkovervåkning
Vestre A/S	Utemiljøprodukter (sameiet selskap for 3. land)
SCM Bolagen AB	Legemidler
Collett-Marwell Hauge A/S	
ACO AB	
Flex Interior AB (utviklingsselskap)	Systemvegger for interiør

1986: Nye SNI Finansieringstilsagn:

Kværner Brug A/S	Tunnelboremaskiner (produksjon til Norge)
Atlas Copco MCT AB	
Sensoror A/S	Trykkmålesystem bilmotorer
Autotronics AB	
Geovision A/S (utviklingsselskap)	Automatisk tolkning av seismiska data

HK Engineering AB (utviklings- selskap)	Boreslampumpe
Kongsberg Våpenfabrikk A/S Saab-Scania AB	Koblingsautomatikk personbiler
Kværner Subsea Contracting A/S Gøtaverken Arendal AB	Flytende prod.anlegg olje/gass
Viking-Mjøndalen A/S	Dykkerdrakter/-apparater (mar- kedsutvikling USA)
Interspiro AB	Smoltproduksjon – havbruk/mar- kedsutvikling
Norac AB (utviklingsselskap)	Databasert vedlikeholdssystem for fly
Sysscan A/S	Polyurethanvalser for papirindustri
SAS	
Viking-Mjøndalen A/S	
Uwelast AB	
A/S Raufoss Ammunisjonsfabrik- ker	Flytstabilisator/haleparti McDon- nell-Douglas "MD II"
Saab-Scania AB Flygdivisionen	
Handiquip A/S	Handicaputstyr
Handiquip AB	
Terotech A/S	Databasert teknisk dokumentasjon
Viak AB	
Elva Induksjon A/S	Limherdingssystem – biler
Volvo Car Corporation AB	
Alfa Laval Oil & Gas A/S (utvik- lingsselskap)	System for boreslambehandling
Beredskapslaboratoriet A/S	Elektromagnetisk skjerming
EMP-Tronic AB	

3. Erfaringer – samarbeidskunnskap

Viktige fordeler ved svensk-norsk foretakssamarbeid:

- Tilgang til management-kompetanse
- Tilgang til ressurser som ellers måtte bygges opp
- Positive synergieffekter
- Bredere utviklingsmiljø
- Produksjonsdeling, større serier, rasjonell produksjon
- Bedre motivasjon i eget foretak
- Risikodeling mellom partene
- Tidsbesparelse som konkurransefordel
- Større, kompletterende sortiment
- Markedskompetanse og tyngde for satsing i 3. land, med basis i Sverige og Norge som hjemmemarked.

Ca. 1/4 av SNI-prosjektene er organisert etter samarbeidsmodellen "sameiet utviklingsselskap". De øvrige er organisert som "samarbeidsprosjekt med styringsgruppe".

SNI kan gjennom praktisk rådgivning under bearbeidelse av et prosjekt bidra til at samarbeidsfordeler oppnås. Dessuten deler fondet såvel teknisk som kommersiell risiko i prosjektet.

SNI kan, ut fra praktiske erfaringer, bidra til at "samarbeidsrisiko" i bilaterale prosjekter reduseres. Slik risiko kan bl. a. være relatert til "bedriftskultur" og "personkjemi" – forhold som er mindre aktuelle i utviklingsprosjekter innen ett enkelt nasjonalt foretak.

Viktig ved struktureringen av SNI-prosjekter er valg av samarbeidsmodell med naturlig ansvars- og funksjonsdeling som gir dragkraft til prosjektet og bedre mulighet til å mestre motgang.

Man må regne med forandringer under utviklingen av samarbeidsprosjekter som vanligvis innebærer høy risiko p. g. a. både interne og eksterne forhold. For SNI's administrasjon er det et tidkrevende arbeid å bistå prosjekter som kommer i vanskeligheter.

Ofte kan en forstudie klarlegge markeds- og lønnsomhetsmuligheter og gi et bedre beslutningsgrunnlag for fremdriften av en interessant prosjektidé.

Gjennom nær kontakt med pioner-foretakene i svensk-norsk industri-samarbeid har SNI fått en verdifull ressurs – et erfaringsfond av praktisk samarbeidskunnskap. Disse erfarings-ressurser utnyttes både til å strukturere SNI-prosjekter på en bedre måte og i en videre sammenheng. I tillegg til risikofinansiering av SNI-prosjekter ser Svensk-norsk industrifond viktige oppgaver som katalysator for industrivekst og internasjonalisering basert på samarbeid mellom industribedrifter i de to naboland.

4. SNI's virksomhet i 1986

4.1 Generell virksomhet

Politikere og myndigheter har i 1986 fått redegjørelser om SNI's virksomhet og utvikling.

Det er avholdt flere informative møter med banker og finansinstitusjoner både i Sverige og Norge.

Adm. direktør ga i november 1986 Nordisk industrifonds styre en orientering om SNI's strategi og virksomhet.

Det foreligger 2-veis samarbeidmulighet NI/SNI, idet begge fond arbeider med kompletterende samarbeidsprosjekter over landegrensene, henholdsvis NI med "teknologiorienterte prosjekter" og SNI med "kommerisaliseringprosjekter". NI kan dessuten støtte prosjekter med totalkostnader under 3 Mkr, som er SNI's nedre grense.

SNI har i 1986 henvist 14 prosjekthenvendelser innen industrielt FoU-samarbeid til NI, som allerede har finansiert noen av disse.

SNI blir i stigende grad et "informasjonssenter" for svensk-norsk industrisamarbeid. Adm. direktør har bl. a. deltatt i flere møter om leveranser av forsvarsmateriell.

4.2 "Samarbeid for vekst" – videoinformasjon

Ambassadør Gunnar Rogstad fremmet i 1985 forslag til den svensk-norske blandete kommisjon om å ta i bruk nye, effektive hjelpemidler som videoprogrammer til fremme av økt svensk-norsk industrisamarbeid.

I henhold til dette forslaget har SNI laget videoprogrammet "Samarbeid for vekst" – en studietur til 7 SNI-prosjekter.

Programmet ble presentert i den norske ambassade i Stockholm 23. september, og i den svenske ambassade i Oslo 30. september, der 30–35 representanter for politiske organer, forvaltning og industri var tilstede.

Videoen "Samarbeid for vekst" har fått en meget positiv mottagelse. Hittil er det kopiert 150 kassetter som benyttes til planmessig informasjonsvirksomhet i begge land.

Videoprogrammet er også et effektivt hjelpemiddel i det daglige arbeid, og gir ikke minst en god avlastning for adm. direktør, bl. a. i forbindelse med de mange prosjektmøter.

4.3. Informasjonsvirksomhet

Vår video "samarbeid for vekst" har også vært aktivt benyttet i SNI's mediakontakt. Media viser positiv interesse for SNI's virksomhet, som – ofte med reportasje fra konkrete SNI-prosjekter – har fått god omtale.

Av større arrangementer kan nevnes morgenmøtet i Trondheim 7. oktober, med 80 deltagere fra industri, NTH, SINTEF og Media. Hovedinnlegget "Industriens internasjonalisering i svensk-norsk perspektiv" var ved markedsdirektør Ole Jakobsen, Sandvik Coromant AB. Samarbeidspro-

sjektet Teeness A/S – Sandvik Coromant AB ble presentert i forbindelse med videoprogrammet.

SNI hadde innslag på SIND-konferansen i Luleå 21. og 22. mai, ved Nordkalottkonferansen i Bodø 1.–3. august, og deltok sammen med Industrifonden på Skapamässan i Stockholm 18.–21. oktober.

Av arrangementer der adm. direktør har hatt faglige innslag med utgangspunkt i videoprogrammet, kan nevnes NILA-IFL's svensk-norske lederutviklingsprogram og seminarer i regi av det svenske og det norske Eksportråd.

4.4. Videreutvikling av "samarbeidskunnskap"

Den økende interesse for svensk-norsk foretakssamarbeid medfører et økende behov for praktisk forankrede kunnskaper.

SNI arrangerte i april 1986 et seminar for intern erfaringsutveksling og relevant informasjon til de prosjektutredere/konsulenter som SNI benytter.

"SNI samarbeidsdag" i Sigtuna 4.–5. desember samlet 30 representanter fra SNI-prosjektene til faglige foredrag og erfaringsutveksling. Institutet for Exportutbildning og Eksportskolen var også representert på seminaret.

Hovedforedraget "foretakssamarbeid" – hvor er suksessfaktorene – hvordan unngå feil?" var ved professor Peter Lorange.

De industrielle parter som var tilstede, uttrykte positiv interesse for å medvirke til videreføringen av SNI's arbeid med praktisk samarbeidskunnskap.

SNI har besluttet å gi oppdrag til Institute of International Business (IIB) ved Handelshögskolan i Stockholm å gjennomføre et forskningsprosjekt:

"Hur uppnå framgångsrika SNI-baserade projekt?"

Arbeidet vil bli ledet av professor Peter Lorange som i år er tilknyttet Handelshögskolan i Stockholm, og utføres av Johan Roos, doktorand ved IIB.

Forskningsprosjektet vil være avsluttet før sommeren 1987. Denne tilvekst til SNI's erfaringsfond kan danne basis for samarbeid med relevante svenske/norske organisasjoner for videre utvikling og formidling av "samarbeidskunnskap" til bl. a. industrimiljøene i våre to land.

5. Utviklingsmuligheter for svensk-norsk industrisamarbeid

Fondets virksomhet i de 2 siste årene, med anvendelse av beskjedne ressurser, viser at det foreligger gode muligheter for å utvide det industrielle samarbeid mellom våre to land.

Denne økende aktivitet og arbeidsmengde gjør det nødvendig å tilpasse SNI's ramme- og arbeidsbetingelser til de aktuelle behov.

Styret har derfor i 1986 oversendt brev til de 2 lands industriministre

med henstilling om innbetaling av resterende grunnkapital på 100 MSEK med 50% fra hvert land, godkjennelse av rammer for nye finansieringstilsagn på 100 mkr/år i 1987, 1988 og 1989, nye regler for finansieringstilsagn samt at SNI's operative ressurser tilpasses behovet.

Det foreligger gode muligheter for å øke svensk-norsk industrielt samarbeid ytterligere utover nevnte nivå, men dette vil være avhengig av bl. a. større grunnkapital og operative ressurser enn hva SNI har i dag.

6. Fondets organisasjon og økonomi

Svensk-Norsk Industrifond er etablert som en stiftelse i henhold til svensk lovgivning.

Fondets styre

Den svenske og norske regjering oppnevnte høsten 1985 Fondets styre for perioden frem til 31. desember 1987. Styret har i 1986 hatt følgende sammensetning:

Oppnevnt av den svenske regjering:

Medlemmer:

Generaldirektør Gunnar Söder, formann 1986

Direktør Bengt Hökby

Departementssekreterare Madeleine Caesar

Suppleanter:

Økonom Gösta Dahlström

VD Lennart Lübeck

VD Olaf Meyer

Oppnevnt av den norske regjering:

Medlemmer:

Direktør Rudolf Lindboe, viseformann 1986

Ass. banksjef Karen Helene Normann

Underdirektør Tor-Jørgen Thoresen

Suppleanter:

Adm. direktør Jan G. Langfeldt

Adm. direktør Kjell Roderburg

Analytiker Nina Ringnes

Styret har i 1986 avholdt 6 styremøter. Møtested har alternert mellom Stockholm og Oslo.

I henhold til vedtektene alternerer de 2 styreformenn, slik at Rudolf Lindboe vil være formann og Gunnar Söder viseformann i 1987.

Administrasjon:

SNI har følgende medarbeidere:

Adm. direktør/VD: Siviløkonom Atle Bye.

Adm. sekretær: Aira Fininger Hussein.

Sekretær: Mette Stubberud.

SNI har et nært samarbeid med de 2 nasjonale industrifond og leier kontorlokaler m. v. av disse henholdsvis i Oslo og Stockholm. I henhold til vedtektene benyttes konsulenter fra de nasjonale industrifond til prosjektutredning, alt. utenforstående konsulenter for spesielle oppdrag.

Forstudier settes vanligvis bort som oppdrag til eksterne konsulenter med spesiell kompetanse i relasjon til de aktuelle prosjekter.

Konsulentassistanse har også vært engasjert til informasjonsoppdrag for Fondet i Oslo og Stockholm.

Revisjon

I henhold til § 18 i Fondets vedtekter oppnevnte i januar 1982 det svenske industridepartement autorisert revisor Peter Sandell med autorisert revisor Sune Carlsson som personlig suppleant, og det norske industridepartement statsaut. revisor Yngvar Steinfeldt-Foss med statsaut. revisor Trond Tømte som personlig varamann. Denne oppnevnelsen gjelder også for regnskapsåret 1986.

Fondets grunnkapital

SNI har en grunnkapital på 250 MSEK hvorav 150 MSEK er innbetalt fra den svenske regjering pr. 1. januar 1985.

I følge stiftelsesprotokollens artikkel III kan SNI gi lånetilsagn på høyst 30 MSEK utover det partene har innbetalt i grunnkapital.

Fondets midler er plassert på rentebærende konti, dels i Riksgäldskontoret, dels i Norges Bank.

Det er dessuten opprettet konti for administrative kostnader i PK Banken, Stockholm, og Christiania Bank og Kreditkasse, Oslo. Også disse konti er rentebærende.

7. Regnskap for 1986

Det vises til vedlagte resultatregnskap, balanse pr. 31.12.1986 samt bokslutskommentarer.

Som det fremgår av regnskapet, viser årets resultat et overskudd på 2.6 MSEK.

Renteinntektene på midler hos Riksgäldskontoret er gått ned fra 19,8 MSEK i 1985 til 13,6 MSEK i 1986, hvilket skyldes nedgang i rentenivået fra ca. 13 % til ca. 8 % p.a.

I løpet av 1986 har SNI mottatt amortering av lån med SEK 825 333 og NOK 242 666.

Fonden för svensk-norskt industriellt samarbete

Resultaträkning	<i>1986</i>	<i>1985</i>
<i>Utlåning</i>		
Ränteintäkter på utgivna lån	3 000 926	2 316 985
Eftergivna lånefordringar (Not 6)	-296 182	-530 000
<i>Förändring värderegleringsreserv</i>		
Bidrag med villkorlig återbetalningskyldighet (Not 4, 6)	-8 285 434	-4 437 227
<i>Övrigt</i>		
Intäkter		
Ränteintäkter på medel hos Riksgäldskontoret	13 671 977	19 816 588
Ränteintäkter på medel hos Norges Bank	445 388	490 534
Övriga bankräntor	996 944	999 584
Kostnader		
Personalkostnader (Not 5)	-1 618 862	-1 240 754
Övriga administrativa kostnader	-3 486 162	-2 701 197
Avskrivning på inventarier	-2 590	-
Kursförlust/kursvinst (Not 2)	-1 817 503	+182 874
Årets resultat	2 608 502	14 897 387
Balansräkning		
Tillgångar		
<i>Omsättningstillgångar</i>		
Kassa och bank	14 468 470	6 328 306
Medel hos Riksgäldskontoret	126 422 223	149 472 569
Medel hos Norges Bank	5 795 912	3 249 573
Upplupna bankräntor	6 024 863	5 302 539
Övriga fordringar	13 043	11 500
	152 724 511	164 364 487
<i>Långfristig fordran</i>		
Fordran anställd	147 200	36 672
<i>Utlåning</i>		
Upplupna låneräntor	653 089	694 339
Räntefordringar	535 503	497 812
Lånefordringar (Not 3)	37 228 478	23 108 698
Bidrag med villkorlig återbetalningskyldighet (Not 4)	12 722 661	4 437 227
	51 139 731	28 738 076

Anläggningstillgångar

Inventarier	10 361	–
Summa tillgångar	204 021 803	193 139 235

Skulder och eget kapital*Kortfristiga skulder*

Leverantörsskulder	348 422	41 837
Skulder till Industrifonden i Sverige	19 372	159 250
Skulder till Industrifondet i Norge	–	138 941
Upplupna kostnader	167 615	214 018
Övriga skulder	50 393	43 124
	585 802	597 170

Värderegleringsreserv

Bidrag med villkorlig återbetalningsskyldighet	(Not 4)	12 722 661	4 437 227
		12 722 661	4 437 227

Eget kapital

Erhållna statsmedel	150 000 000	150 000 000
Balanserat resultat	38 104 838	23 207 451
Årets resultat	2 608 502	14 897 387
	190 713 340	188 104 838
Summa skulder och eget kapital	204 021 803	193 139 235

Fonden för svensk-norskt industriellt samarbete*Bokslutskommentarer*

Not 1 Enligt Stiftelsens stadgar skall räkenskaperna föras i enlighet med svensk lag.

Not 2 Fordringar och skulder i norska kronor har omräknats till svenska kronor till balansdagens kurs 92:–. De poster i resultaträkningen som avser transaktioner i norska kronor har omräknats till svenska kronor till medelkursen 96,4. Den omräkningsdifferens som uppkommit, SEK 1 817 503:– har påverkat resultatet.

Not 3 Avsättning för förlustrisker på lånefordringar sker efter individuell prövning och har ej ansetts erforderligt i årets bokslut.

Not 4 Under året har träffats avtal om Bidrag med royaltyåterbetalning till vissa projekt. Enligt avtalsvillkoren har Svensk-Norsk Industrifond rätt till royalty i de fall projekten kommer till kommersiell användning. Då återbetalning i form av royalty innebär osäkerhet, har utbetalda Bidrag i sin helhet reserverats. (Enligt redovisningsprinciper som tillämpas av Industrifonden, Stockholm.)

Not 5 Under rubriken "Personalkostnader" ingår lön och sociala kostnader till personal i Norge och Sverige med SEK 1 055 233, resekostnader SEK 286 941, administrationskostnader Industrifonden Stockholm och Industrifondet Oslo SEK 195 500.

Not 6 Fonden har per 1986.12.31 givit finansieringslöften om totalt kronor 172 237 861:–. Styrelsen beslöt under 1986 att bevilja eftergifter för projekt på SEK 296 182:–, varav NOK 96 600:–. Vidare har styrelsen beslutat att bevilja konvertering av tre låneavtal till royaltyavtal på totalt SEK 6210 235:– varav NOK 1 750 255:–.

NORDTEST*Verksamhetsberättelse 1986**Namn och adress*

NORDTEST

(gemensamt nordiskt organ inom provnings- och kontrollområdet)

Prästbordsgränden 2

SF-00340 Helsingfors

Tel. 09-48 05 88

1. Institutionens uppgift

NORDTEST påbörjade sin verksamhet den 1 juli 1973 och fördes in på ministerrådets allmänna budget från januari 1979. NORDTEST har till uppgift att

- utarbeta, rekommendera och registrera gemensamma nordiska provningsmetoder i syfte att uppnå jämförbara resultat vid provning av material, produkter, konstruktioner, anläggningar och tekniska system för förfaranden,
- ha ansvaret för ett kontinuerligt informationsutbyte på provningsområdet,
- utarbeta, rekommendera och registrera riktlinjer för provningsverksamhet,
- främja ett gemensamt nordiskt uppträdande i internationellt samarbete inom verksamhetsområdet,
- initiera och främja forskning på verksamhetsområdet.

2. Organisation

NORDTESTs verksamhet leds av en styrelse med 5 representanter, en för vart och ett av de nordiska länderna. Den fackmässiga verksamheten handhas av områdesvis utsedda fackgrupper, för närvarande 8 stycken samt två programgrupper. Sekretariatet, som har 4 anställda, är placerat i Helsingfors.

3. Verksamheten 1986*3.1 Ekonomiskt utfall*

Anslagspost	1 000 FIM Budget	1986 Bokslut	Avvikelse
Löner	800	890	– 90*
Varor och tjänster	515	530	– 15
Projekt	5 010	5 005	+ 5
Summa	6 325	6 425	–100

* Täckning genom beviljat tilläggsanslag

3.2 Beskrivning av verksamheten

Verksamheten har skett i enlighet med NORDTESTs Långtidsplan 1986–90. Under året har dessutom färdigställts ett dokument, NORDTESTs verksamhet – mål och strategier, för styrning av institutionens aktiviteter.

Åtta fackgrupper har varit verksamma inom området akustik och buller, brand, bygg, elektronik, kemi, mekanik, NDT (oförstörande provning) och VVS. Dessutom har två programgrupper, för områdena konsumentvaruprovnings och kvalitetssäkring, verkat inom sina arbetsfält.

Under året har 67 nya projekt initierats. Till NORDTEST-metoder har utsetts 64 nya provningsmetoder. Dessutom har 14 tidigare metoder reviderats. EECs "new approach" som syftar till avlägsnande av handelshinder mellan EEC-länderna har också påverkat NORDTESTs arbete. I samordningssträvandena inom provningsområdet, som i NORDTESTs arbete främst syftar till harmonisering mellan de nordiska länderna, skall enligt ministerrådets direktiv i ökad omfattning tas hänsyn till aktiviteterna på det europeiska planet. NORDTEST har planerat, i samarbete med de nordiska standardiseringsorganen, att följa och påverka utvecklingen av provningsmetoder inom CEN/CENELEC. På motsvarande sätt är avsikten att följa inom EEC och EFTA igångsatta initiativ kring certifierings- och provningsverksamhet. Arbetet med framtagning av riktlinjer för provningsverksamhet, som leds av programgrupp kvalitetssäkring, har också stor betydelse i detta sammanhang. Gruppen består av medlemmar från såväl laboratorieområdet som från auktoriseringsorgan. Under året har framtagits kvalitetshandböcker för laboratorier inom ett antal provningsområden. Arbetet pågår för framtagning av riktlinjer för ringprovning och kvalitetsrevision av laboratorier.

Informationsverksamheten har upprätthållits genom publikationer i etablerade NORDTEST-serier för provningsmetoder, generella dokument etc. Publikationsspråket är i regel engelska. Nordiska och nationella seminarier har arrangerats. Internationella kontakter har upprätthållits med organ inom NORDTESTs verksamhetsfält.

4. Beslut

Styrelsen för NORDTEST överlämnar härmed verksamhetsberättelse för år 1986.

Erik Repstorff Holtveg
Styrelsens ordförande

Bo Lindholm
Institutionschef

Nordel

Verksamhetsberättelse 1986

Nordels uppgift

Nordel, som grundades 1963, är ett från ministerrådet fristående organ för nordiskt elkraftsamarbete vars målsättning är att optimalt utbygga och utnyttja det nordiska kraftsystemet. Nordel arbetar för teknisk och administrativ standardisering och koordinering för att uppnå en god ekonomi och hög säkerhet i elleveranserna. Nordel fungerar som rådgivande och rekommenderande organ med syftet att befrämja internationellt, främst nordiskt samarbete beträffande produktion, distribution och konsumtion av elenergi.

Nordel har följande fasta arbetsuppgifter:

- att kontinuerligt följa utvecklingen av produktionen och konsumtionen av elenergi i de nordiska länderna, bl. a. genom att publicera lämplig statistik.
- att sammanställa konsumtionsprognoser och utbyggnadsplaner uppgjorda inom de enskilda länderna.
- att publicera en årsberättelse som innehåller Nordels verksamhetsberättelse, ländernas årsredogörelser, specialartiklar och statistik.

Nordels organisation

Nordel består av ledande personer inom kraftförsörjningen i Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige. Varje land har fyra fasta representanter. Nordel har tre utskott: Driftutskottet, Planeringsutskottet och Värme-kraftutskottet samt ett flertal arbetsgrupper. En stor del av Nordels arbete utförs av utskotten och arbetsgrupperna. Genom dessa har man tillgång till specialister inom alla områden av elförsörjningen. För insamling av statistik och annan periodisk rapportering finns kontaktmän i de olika länderna. Inom Nordel finns också kontaktmän i många internationella organisationer.

Nordels ordförande väljs för en period om tre år. Ordförandeskapet cirkulerar mellan länderna. Ordförande utser en sekreterare och svarar för sekretariatet.

Nordel har inga anställda utan varje land står för de kostnader representanterna förorsakar. Sålunda har Nordel inte heller någon separat budget.

Nordels verksamhet 1986

Nordels årsmöte hölls i Stockholm den 28 augusti 1986. Vid årsmötet behandlades föregående mötes protokoll, årsberättelsen 1985 och den aktuella kraftsituationen i de enskilda länderna samt prognoser för kraftsituationen i de enskilda länderna samt prognosen för kraftsituationen under de närmaste åren. Särskild uppmärksamhet fästes vid kärnkraften och dess framtid i Norden. Ett utlåtande angående Nordens kraftförsörjning på 90-talet utarbetades och detta har delgivits Nordiska ministerrådet.

Drift-, Planerings- och Värmekraftutskotten presenterade sin verksamhet under det gångna året samt planer för kommande år. Gruppernas och kontaktmännens verksamhet diskuterades och de internationella kontakterna rapporterades.

Nordel höll ett ordförande- och sekreterarmöte den 26 februari 1987 i Helsingfors eftersom det inte fanns behov för extramöte. I detta möte deltog ordförande, viceordförande, utskottsordförande och – sekreterare. Vid mötet behandlades aktuella frågor inom utskotten och sekretariatet.

Nordels samarbete med de nordiska energimyndigheterna har fortgått även under 1986. Den 4 september 1986 sammanträdde representanter för ländernas energimyndigheter och Nordel i Stockholm för att informera varandra om pågående verksamhet samt för att diskutera aktuella frågor inom elkraftsektorn.

Klaus Ahlstedt från Finland innehar Nordels ordförandepost och som viceordförande fungerar Rolf Wiedswang från Norge som valdes för pågående tre års period vid årsmötet 1984. Sekretariatet finns hos Imatran Voima Oy i Finland.

BILAGA

Driftutskottet

Utskottet har liksom tidigare fortlöpande behandlat aktuella samkörningsfrågor såsom kraftsituationen i de nordiska länderna, kraftutbytena länderna emellan, driftsäkerhet och drifttekniska frågor samt störningar inom det nordiska kraftsystemet.

För bedömning av kraftsituationen under de närmaste tre åren har effekt- och energibalanser avseende denna tidsperiod upprättats. Kraftbalanserna bedömes som goda. Dock har de senaste årens stora förbrukningsökning inneburit att Nordelsystemets effekt- och energimarginaler reducerats genom att planerade förbrukningsnivåer uppnåtts flera år tidigare.

Den tidigare stora förbrukningsökningen i Nordelsystemet har under 1986 bromsats upp till en mera måttlig ökning dels på grund av industriförbrukningens utveckling men även på grund av minskad ökningstakt hos allmänförbrukningen. Dock redovisar Danmark totalt en fortsatt relativt hög ökningstakt.

Vårfloden blev kraftig i Nordelsystemet men sommaren blev nederbördsfattig med påföljande mycket låga tillrinningar och låga magasinslägen i Norge och Sverige vid sommarens slut. Hösten blev däremot nederbördsrik speciellt i Sverige och kraftsituationen förbättrades successivt så att vid årets slut magasinläget var över normalt i alla tre länderna.

Kärnkraften har fungerat mycket väl under hela året. I Sverige nedreglerades kärnkraften med 0,8 TWh under flödestid.

I Sverige har tillstånd erhållits att höja effekten på kärnkraftblocken Barsebäck B1 och B2 samt Forsmark B1 och B2. Ringhals 2 drivs tills vidare med 80 % effekt för att minska påfrestningarna på ånggeneratorerna.

Kraftutbytena har under 1986 ej varit så omfattande som året innan. Under våren och försommaren samt under hösten exporterade Sverige kraft till Norge vilket bidragit till återfyllnaden av de norska magasinerna. Under våren och sommaren samt under årets sista del exporterade Sverige kraft till Finland och Danmark som ersättning för fossilkraftproduktion.

Driftutskottets arbetsgrupp för systemfrågor NOSY har genomfört en omfattande analys av en störning på Själland som utlöstes genom pendlingar. Arbetet resulterar bl. a. i åtgärder i syfte att identifiera och bemästra pendlingar samt att detaljerat fastställa överföringsförmågor i samkörningsförbindelserna med tanke på risken för pendlingar.

En arbetsgrupp har behandlat frågan om prissättning av kraftutbytet. I uppdraget ingick bl. a. att studera om nuvarande regler leder till ett rationellt utnyttjande av elkraftsystemet samt om en rimlig fördelning sker av de ekonomiska fördelarna av kraftutbyten.

Efter Driftutskottets presentation av översynen av prissättningsfrågan

vid NORDEL:s årsmöte 1986 fastslog NORDEL att 1971 års rekommendation "Driftsamarbete inom Nordel" med de tillägg som senare utarbetats skall fortsätta att gälla tills vidare.

Driftutskottet har i samarbete med planeringsutskottet genomfört en analys av Nordelsystemets effektbalans under kallperioderna i början av 1985 och 1987. För varje land och för totalsystemet redovisas

- förbrukning
- produktion
- ej tillgänglig produktion
- produktionsreserver
- kraftutbyten
- överföring i viktiga snitt.

Målsättningen med analysen var främst att kartlägga produktionens verkliga tillgänglighet och de faktiska produktionsreservernas storlek.

Resultatet från dessa effektbalanser samt drifterfarenheterna från kallperioderna är utgångspunkt för effekt- och energibalansanalyser för nordelsystemet för åren 1990 och 1995 vilka genomförs av de båda utskotten gemensamt. Bakgrunden till balansstudierna är att den ökade elanvändningen och svårigheter/förseningar med att få in ny produktion och överföringskapacitet innebär att effekt- och energimarginalerna i det samkörande nordiska kraftsystemet har minskat.

Driftutskottet har genomfört en översyn av sina arbetsuppgifter vilket resulterat i följande.

DU arbetar med målsättningen att eftersträva en optimering av resursutnyttningen i det samkörande nordelsystemet så att en ekonomiskt bästa utnyttning av de samlade resurserna erhålles under beaktande av uppställda säkerhets- och kvalitetskrav.

Som led i att eftersträva ovanstående mål arbetar DU med:

- Kraftbalanser
 - Innevarande driftperiod. Uppföljning av kraftbalansen (utfall, aktuell kraftsituation, planer)
 - Kommande driftår (1–5 år). Effekt- och energibalanser
- Kraftutbyten
 - Uppföljning av kraftutbyten och deras prissättning
 - Prissättningsprinciper för tillfälliga kraftutbyten
- Teknisk samkörning
 - Regler för driftreserver, frekvensreglering, belastningsfrånkoppling, överföringsgränser m. m.
- Driftsäkerhet
 - Information om och analys av inträffade störningar och intressanta händelser i kraftsystemet

DU ser det som naturligt att på ett sakligt och konstruktivt sätt ge information till massmedia med fakta inom sitt ansvarsområde enligt ovan.

Under april 1986 höll Driftutskottet ett gemensamt sammanträde i Köln

med UCPTÉ. Mötet bedömdes som värdefullt och viktigt för bl. a. utbyte av erfarenheter. Nästa sådant möte är planerat till september 1987 i Finland.

Planeringsutskottet

- Till Nordels årsmöte 1986 redovisade Planeringsutskottet *rapporterna*
- Beräkning av nytteverdier för samkøjringsförbindelser, en studie av det nordiske elkraftsystem
 - Vindkraftens kostnader – en sammanfattning av nuläget
 - Avvägning mellan el och annan energi.

Den förstnämnda rapporten beskriver den beräkningsmodell för samkørningsstudier på Nordelsystemet som framtagits av Produktionsgruppen samt redovisar resultat för beräkningar som genomförts på stadium 1995. Den framtagna modellen utgör ett värdefullt nytt hjälpmedel i den nordiska samplaneringen. Rapporten godkändes av Nordel.

Även de båda övriga rapporterna godkändes av Nordel som ansåg dem innehålla värdefull information såväl för personer som är verksamma inom kraftförsörjningen som för en bredare krets. Nordel beslöt att rapporterna skall tryckas och ges bred delgivning. Tryckningen pågår och rapporterna planeras kunna distribueras kring årsskiftet 1986–87.

Produktionsgruppen har tagit fram underlag för Nätgruppens studier om överföringskapaciteter i stadium 1995. Man arbetar nu med att förbättra och fördjupa datamaterialet för stadium 1995 och planerar en del ytterligare alternativstudier där man bl. a. skall se på inverkan av annan elanvändningsnivå än enligt de officiella prognoserna samt på inverkan av ändrade oljepriser. Vidare kommer man att ta fram effekt- och energibalanser för Nordelsystemet i stadium 1995. I Produktionsgruppens rapport till Nordels årsmöte nämndes att det fortfarande finns möjligheter att vidareutveckla modellen. Man har ambitionen att också ta itu med detta. En sammanfattning av Produktionsgruppens rapport kommer att redovisas till ett ECE-seminarium (ECE = Economic Commission for Europe) om drift- och planeringsmodeller för elsystem, som hålls i Moskva i juni 1987.

Nätgruppens dominerande arbetsuppgift under året har varit studier om överföringskapaciteterna på samkørningsförbindelserna i stadium 1995. Underlag från Produktionsgruppen har utnyttjats i arbetet. En rapport i frågan samt förslag till Nordelrekommendation planeras bli redovisad till Nordels årsmöte 1987. En annan viktig arbetsuppgift för Nätgruppen är en översyn av Nordels nätdimensioneringsregler. Dessa regler antogs 1972 och har ej ändrats sedan dess. Hittills gjort arbete pekar mot att de fortfarande rätt väl täcker in de krav man har. Det gäller dock nästan alltid att några anläggningar är avställda för normal revision eller andra arbeten. Om ett dimensionerande fel uppstår i samband med några mera omfattande avställningar så kan det ibland innebära problem. Man avser att beakta detta i översynen. Eventuellt kommer man också att studera några felfall som är svårare än de som hittills varit dimensionerande.

I ett samarbetsprojekt mellan Drift- och Planeringsutskotten har studerats Nordelsystemets *effektbalans under kallperioden i början av 1985* samt pågår studier om *effekt- och energibalanserna i stadium 1990*. Dessa studier görs för att klarlägga marginalerna i systemet under toppbelastning. Svårigheter och förseningar med utbyggnad av ny produktionskapacitet och samtidigt ökande elanvändning leder till ökande problem att täcka elefterfrågan. De resultat man hittills kommit fram till innebär att man med gällande prognoser synes klara kraftbalansen också i stadium 1990, dock med krympande marginaler. Planeringsutskottet kommer att göra motsvarande analys för stadium 1995. Rapportering planeras ske till Nordels årsmöte 1987.

Planeringsutskottet har svarat för den specialartikel om *naturgasen i ett nordiskt energiperspektiv* som ingår i denna årsberättelse.

Under ett par veckor försommaren 1986 genomförde en delegation från nio stater i södra Afrika som samarbetar i organisationen SADCC (Southern African Development Cooperation Conference) ett *besök i de nordiska länderna*. Målsättningen var att man önskade informera sig om elsamarbetet inom Nordel och förutsättningarna för att etablera någon form av liknande samarbete inom SADCC-regionen. Besöket inleddes med ett endagsseminarium med information om de nordiska länderna och om Nordel. Därefter gjordes en rundresa med studiebesök vid elanläggningar i Nordelländerna. Som avslutning hölls ett tvådagarsseminarium då man diskuterade hur man lämpligen skulle kunna starta någon form av elsamarbete mellan SADCC-länderna. Besöket finansierades av de nordiska biståndsorganisationerna (DANIDA, FINNIDA, NORAD och SIDA). Planeringsutskottet svarade för programmet för besöket och samordningen av de olika arrangemangen.

Till *Världsenergikonferensen (WEC) 1986* hade Nordel redovisat rapporten "Nordic electrical cooperation – simple cooperation forms offer significant benefits". Rapporten hade tagits fram i samarbete mellan de tre Nordelutskotten med Planeringsutskottets sekreterare som samordnande. Rapporten utvaldes av organisationskommittén för WEC-kongressen till att introducera ämnesområdet "Exchanges of electricity between countries and regions". Planeringsutskottets sekreterare utsågs att som specialrapportör introducera ämnesområdet. Planeringsutskottet svarade också för presentation av rapporten vid en Poster Session. Vid WEC-kongressen medverkade också Planeringsutskottets ordförande i en paneldebatt över ämnet "Growing role of electricity in the energy spectrum". Underlag för hans redovisning hämtades bl. a. ur Planeringsutskottets rapport "Avvägning mellan el och annan energi".

För ett *seminarium om kraftvärmefrågor* som arrangerades av statens energiverk på uppdrag av Nordiska ministerrådet deltog Planeringsutskottet i planeringsarbetet för seminariet. En av utskottets ledamöter deltog också som föredragshållare vid seminariet.

Värmekraftutskottet

Värmekraftutskottet har aktivt fortsatt med sina arbetsuppgifter att etablera samarbete inom Norden kring den samlade produktionsapparaten för värmekraft, kartlägga kostnader vid utbyggnad och drift av denna apparat samt förbättra produktiviteten genom erfarenhetsutbyte och samarbete. Utskottets arbete sker i stor utsträckning genom dess arbets- och ad hoc-grupper.

Utskottets drift- och underhållsgrupp har under 1986 anordnat ett seminarium för driftchefer. Under seminariet behandlades inget speciellt tema för man ville täcka ett så brett ämnesområde som möjligt i syfte att ge driftcheferna idéer och impulser. Ett motsvarande seminarium för underhållschefer planeras. Gruppens arbete med informationsservice för problemavhjälpling via erfarenhetsöverföring från andra nordiska värmekraftverk har fortsatt. Värmekraftutskottet har gett gruppen i uppdrag att tillsammans med ad hoc-gruppen för miljöfrågor utreda kostnaderna för avsvavling och deNOx i Norden. Utredningen skall vara färdig 1987.

Kärnbränslegruppen konstaterade i sin från det normala mindre omfattande årsrapport att marknadssituationen för kärnbränslen kan liksom tidigare karakteriseras som stabil med t. o. m. svagt fallande priser i USA. Då samtidigt dollarkursen har fallit i förhållande till de nordiska valutorna har det reellt skett en nedgång i priserna.

Forsknings- och utvecklingsverksamheten inom NKA (Nordiska Kontaktorganet för Atomenergifrågor) har fortsättningsvis bevakats av utskottet. För att närmare kunna följa upp NKA:s säkerhetsprogram för 1985–1989 har VU utsett en kontaktmannagrupp. Gruppens huvudsyfte är att erhålla praktisk användning av programmet för kraftindustrin.

Utskottet har ombildat "Ad hoc-gruppen för svavelutsläpp" till "Ad hoc-gruppen för miljöfrågor" med vidgade arbetsuppgifter beträffande värmekraftproduktionens miljöaspekter. Gruppen skall hålla sig informerad om forskningsresultat och gällande uppfattningar beträffande de biologiska konsekvenserna av olika miljöpåverkande utsläpp.

Nordiska kontaktorganet för atomenergifrågor (NKA)*Verksamhetsberättelse 1986***1. Arbejdsområde og deltagere**

Kontaktorganet blev oprettet af de nordiske landes regeringer i 1957 for at fremme nordisk samarbejde i forbindelse med atomenergiens fredelige udnyttelse. Kontaktorganets arbejdsområder er løbende tilpasset udviklingen i de nordiske lande. I 1986 har kontaktorganet sammenfattet sine nuværende arbejdsområder i 5 punkter:

- spørgsmål af fælles interesse vedrørende atomenergiens anvendelse i og uden for Norden,
- spørgsmål vedrørende sikkerhed og miljøeffekter i forbindelse med atomenergiens anvendelse,
- spørgsmål af betydning for de nordiske landes deltagelse i internationalt samarbejde på atomenergiområdet,
- udnyttelse og udvikling af eksisterende teknisk og videnskabelig kompetence i de nordiske lande i forbindelse med atomenergiens fredelige anvendelse,
- teknologi-overføring fra atomenergiområdet til en bredere anvendelses-kreds.

Kontaktorganet ser det som sin opgave at opretholde tværfaglige forbindelser mellem de departementer og myndigheder som i de enkelte lande arbejder inden for de nævnte arbejdsområder. I 1986 var således følgende myndigheder og organisationer repræsenteret i kontaktorganets halvårige møder.

Danmark

Energiministeriet/Energistyrelsen, Risø
Miljøstyrelsen
Udenrigsministeriet
Statens institut for strålehygiejne

Finland

Handels- og industriministeriet
Utrikesministeriet
Strålsäkerhetscentralen
Statens tekniske forskningscentral

Island

Industriministeriet
Universitetet

Norge

Olje- og energidepartementet
Utenriksdepartementet
Statens atomtilsyn
Statens institutt for strålehygiene
Institutt for energiteknikk

Sverige

Industridepartementet
Utrikesdepartementet
Statens kärnkraftinspektion
Strålskyddsinstitutet
Svensk kärnbränsleförsörjning
Studsvik energiteknik AB

Desuden har en lang række andre institutioner, blandt andet kraftindustrien, industri, universiteter, tekniske højskoler, miljødepartementer, etc., deltaget i kontaktorganets projekter og seminarvirksomhed.

2. Aktiviteter og mødevirksomhed

De personlige kontakter mellem personer og myndigheder som deltager i kontaktorganets arbejde viste sig at være af stor nytte umiddelbart efter Tjernobyl-ulykken og hjalp effektivt til at formidle information mellem landene. Det var disse kontakter som førte til at uheldet blev kendt i Norden allerede den 28. april 1986. Efter ulykken har kontaktorganet iværksat en række aktiviteter i form af fællesnordiske forprojekter. Således arbejder man nu med etablering af en nordisk database for radioaktivitetsmålinger. Et omfattende nyt nordisk radioøkologiprogram er også under forberedelse. Kontaktorganet arbejder ligeledes med et forslag til en international sammenligning af beregningsmetoder for grænseoverskridende forurening ("regionale" modeller). Der er også igangsat en undersøgelse af de tekniske og videnskabelige muligheder for at udvikle et internordisk detekteringsystem for forhøjede strålingsniveauer.

Kontaktorganet har i 1986 holdt to ordinære møder. I tilknytning til det første var der en særlig session om radioaktivt affald, i tilknytning til det andet var der et temamøde om Tjernobyl. Af andre spørgsmål kan specielt nævnes de nordiske landes deltagelse i IAEA-, OECD/NEA- og FN/PUNE-arbejdet.

Kontaktorganet medvirkede ved afholdelsen af to større seminarer i 1986: om probabilistiske sikkerhedsmetoder, og om Tjernobyl-ulykken.

Inden ulykken havde kontaktorganet iværksat en gennemgang af den nordiske bistandsaftale ved strålingsulykker (1963-aftalen).

En række myndigheder i Norden har vist øget interesse efter Tjernobyli-ulykken for de arbejdsområder, som er nævnt ovenfor i afsnit 1. Disse kredse deltager i de aktiviteter som er igangsat efter ulykken. I det nordiske ekspertseminar om Tjernobyli-ulykken som arrangeredes i samarbejde med nordiske miljø- og sikkerhedsmyndigheder deltog således en lang række myndigheder som er berørt af ulykkens konsekvenser.

Kontaktorganet opretholder også andre kontakter til nordiske grupperinger med beslægtede arbejdsopgaver. Gennem sin kontaktmandsordning med NORDEL's varmekraftudvalg er der således oprettet en gruppe med kraftværksrepræsentanter som følger NKA's sikkerhedsprogram og bestræber sig på rationel udnyttelse af resultaterne.

3. Kontaktorganets sikkerhedsprogram

Kontaktorganet har ansvaret for et omfattende forskningsprogram som delfinansieres af Nordisk Ministerråd.

Det fireårige program "Sikkerhedsforskning på energiproduktionsområdet 1981-85" blev slutrapporteret i 1986; ud over de 18 slutrapporter er der udgivet tre korte sammenfatningsrapporter, en brochure, samt en række rapporter om udnyttelse af resultaterne uden for kernekraftområdet. Resultater er også præsenteret ved konferencer og seminarer, for eksempel ved et symposium "Människan i komplexa industriella processer".

1986 var det første fulde år for sikkerhedsprogrammet 1985-89. Samtlige 35 projekter er nu helt i gang, og cirka 40 organisationer deltager i arbejdet. Generelt er programmets aktualitet uforandret efter Tjernobyli-ulykken, og to af programområderne (aktivitetsspredning og risikoanalyse) er direkte berørt af ulykken. Der er i 1986 bevilget 6,325 millioner NOK fra Nordisk Ministerråd. Hertil kommer betydelige indsatser som finansieres nationalt. Nedenfor følger en kort oversigt over arbejdet i 1986 på de enkelte områder.

Risikoanalyse og sikkerhedsfilosofi, RAS-programmet

Mange af de metoder som i dag er tilgængelige for beregning af sikkerheden i industrielle anlæg stammer fra kerneenergiområdet. I RAS-programmet videreudvikles nogle af disse metoder, samtidig som nogle af disse analysemetoders anvendelse skal afprøves på industrielle anlæg. Man har således undersøgt i hvilket omfang forskellige metoder kan afsløre om flere af hinanden uafhængige sikkerhedssystemer risikerer at blive sat ud af drift på grund af samme ydre påvirkning.

Optimeringsprincippet spiller en vigtig rolle ved sikkerhedsovervejelser. I RAS-programmet har man anvendt det på driftsforskrifterne for industri-

elle anlæg for at gøre deres sikkerhed mere ensartet. Optimeringsprincippet er også brugt for at undersøge, hvordan strålingsbelastningen til operatørerne kan reduceres, når der skal gøres indgreb i kernekraftanlæg.

Efter Tjernobyl-ulykken er radioaktivitetsniveauet i Norden blevet højere. Dette tages der hensyn til i det projekt, hvor menneskeskabt forurening sammenlignes med naturlige niveauer for at man kan få et mål for forskellige industrielle aktiviteter, særligt vedrørende strålingsbelastningen.

Risikobegrebet håndteres ikke ensartet inden for forskellige industrier og virksomheder, for eksempel i forsikringssektoren. Der er derfor gennemført en række undersøgelser for at kortlægge, hvordan man betragter begreber som restrisiko, risiko for operatører, og risiko for befolkningen, blandt andet i olieindustrien. Det er målet at komme frem til en opfattelse om, i hvilket omfang en ensartet risikofilosofi kan tilvejebringes på forskellige samfundssektorer.

Materialeteknik, MAT-programmet

Med højere alder på kernekraftværker og andre anlæg i proces- og oljeindustrien vil der forekomme forskellige materialesvagheder som påvirker anlæggenes drift og sikkerhed. I MAT-programmet undersøges korrosion og brudmekanik.

Ved feltforsøg i Nordsøen har man undersøgt, hvordan forskellige konstruktionsmaterialer korroderer i tilfælde hvor klor tilsættes. Forsøgene skal angive den laveste værdi ved hvilken katodisk beskyttelse af kondensatorer i havet vil være effektiv.

Spændingskorrosion af rørsvejsninger er undersøgt gennem en sammenlignende nordisk karakterisering; hertil brugtes ti år gamle svejseforbindelser fra en af Ringhals-reaktorerne. En ny ikke-destruktiv metode til kvalitetskontrol blev anvendt på samme prøve i en række laboratorier.

For nærmere at analysere ståls tilbøjelighed til at stoppe små sprækker udfører man beregninger af stålets dynamiske opførsel. En alternativ metode for direkte observation af sprækketilvæksten er udviklet. Man har også gennemført en brudmekanisk prøvning under medvirken af syv forskellige laboratorier i Norden. Endelig blev der i september 1986 udført en trykprøve på en stor trykbeholder, hvorefter analyse af materialets brudmekaniske egenskaber er påbegyndt.

Moderne informationsteknik, INF-programmet

I INF-programmet vurderer man på hvilken måde moderne informationsteknologi kan udnyttes i beredskabsorganisationer, for eksempel i tilfælde, hvor omfattende forurening spredes fra industrielle anlæg.

Ved sådanne ulykker opstår pludseligt et behov for en stor mængde informationer, som det kan være svært at få frem til de rette modtagere. I den akutte situation må mange slags beslutninger tages på forskellige

niveauer og tidspunkter. En sådan typisk beredskabssituation er blevet kortlagt.

Brug af moderne informationsmetoder vil medføre, at traditionelle relationer mellem forskellige beslutningstagere ændres. En analyse har vist at en mere effektiv, decentral beslutningsproces bliver mulig takket være, at også de seneste oplysninger om uheldsforløbet vil være tilgængelige. Den store mængde af information må imidlertid bearbejdes med henblik på modtagergruppens behov. Dette er blevet analyseret for at specificere de funktioner, som må indgå i et automatiseret informationssystem.

Som næste fase i programmet har man defineret et tænkt ulykkesscenario i et nordisk land, i kombination med en beredskabsorganisation modeleret fra et andet land. Et kontrol- og informationssystem skal opbygges således at virkelighedstro eksperimenter kan udføres for at belyse gyldigheden af de udviklede teorier.

Aktivtetsfrigørelse, spredning og omgivningspåvirkning, AKT-programmet

Her undersøger man store ulykker i forbindelse med den type kernekraftværker, som er i drift i Norden. Tjernobyl-ulykken har givet anledning til fornyede overvejelser om indholdet i programmet.

AKT-programmet består af to dele: spredning inden for reaktorindeslutningen (AKTI), og spredning uden for reaktorindeslutningen (AKTU).

1. *AKTI*-arbejdet er derfor fortsat som oprindelig fastlagt, nemlig at undersøge forløbet af forskellige uheldstyper som kan tænkes at forekomme i nordiske anlæg, inklusive frigørelsen af radioaktive stoffer til omgivelserne og virkningerne af ny uheldsbegrænsende udrustning. Der er således iværksat beregninger på udvalgte uheldsforløb med forskellige regnemaskinmodeller. Man har også undersøgt de kemiske tilstande under uheldet og de særlige forhold som knytter sig til transporten af radioaktive stoffer gennem anlæg og deres mulige veje ud til omgivelserne.

2. *AKTU*. *AKTU*-projekterne beskæftiger sig med hvad der sker efter at et ulykkesudslip har fundet sted, frem til konsekvenser af sundhedsmæssig eller økonomisk art. Det første forhold, som skal beregnes efter et ulykkesudslip er spredningen. Der findes mange typer modeller for beregning af spredning i luften, og projekter inden for *AKTU* sigter mod at forbedre forskellige sider ved disse beregninger.

Stofferne deponeres på jorden, både direkte fra luften og gennem virkningen af regn. Fra og med deponeringen må man skelne mellem det som sker i bymæssige områder og det som sker i andre typer områder. For bymæssige områder tages hensyn både til naturlig bortføring af radioaktivitet, og til den skærmende og filtrerende virkning af huse. For andre typer områder er vinterforhold specielt vigtige i de nordiske lande, og det viser sig at da bliver den tilbageblivende radioaktivitet på landbrugsjord reduceret betydeligt.

Efter Tjernobyl-ulykken har man i AKTU kunnet undersøge virkningen af modforholdsregler: ændrede kosttilskud til husdyr har medført at store mængder madvarer, som uden modforholdsregler ville blive kasseret, nu kan markedsføres.

Det store antal målinger udført efter Tjernobyl giver et værdifuldt supplement til den database som blev samlet efter kernevåbensprængningerne i 1960'erne. Arbejdet med en udvidet og forbedret nordisk databank er påbegyndt.

Kerneaffaldshåndtering, KAV-programmet

Sikker håndtering af miljøfarligt affald bliver et stadigt vigtigere krav i det moderne samfund. En række af de undersøgelser som i KAV-programmet udføres med henblik på radioaktivt affald vil også være nyttige for andre affaldstyper.

Når man skal bedømme egenskaberne af et slutlager i grundfjeldet spiller tilstedeværelsen af vand en vigtig rolle. Man har derfor studeret grundvandets sammensætning på typiske forvaringsdybder, og man har også påbegyndt en sammenligning af teoretiske beregninger med eksperimentelle data vedrørende grundvandstransport.

For at ikke radionuklider, ligesom for eksempel tungmetaller, skal lække ud fra et slutlager, må transporten ske ved hjælp af grundvandet. I "Bio-movs"-projektet undersøger man hvor godt man kan beregne optagelsen af sådanne stoffer i planter og dyr. Beregningerne sammenlignes med målte værdier, blandt andet målinger som er udført efter Tjernobyl-ulykken.

Der stilles høje krav til de beholdere som skal bruges til transport i Norden af radioaktive stoffer og affald. Man har studeret de kvalitetskrav som myndighederne bør stille til forskellige typer af transportbeholdere, og også hvordan kontrollen skal foretages.

I KAV-programmet undersøger man også hvordan affald kan håndteres, hvis der er sket et større uheld i en reaktor. Dette projekt har fået fornyet aktualitet efter Tjernobyl-ulykken. Det samme gælder forskellige undersøgelser i forbindelse med nedlægning af kernekraftværker.

Nordiska tulladministrativa rådet (NTR)

Verksamhetsberättelse 1986

1. Oppgaver

Det praktiske nordiske tollsamarbeidet startet opp i 1953 og ble i 1960 formalisert i en særskilt avtale.

NTRs hovedformål er gjennom det etablerte samarbeidet mellom de nordiske lands sentrale tollmyndigheter, å medvirke til at de tolladministrative regler og rutiner for trafikk og vareførsel over landegrensene i Norden er så enkle og ensartede som mulig.

Videre tar man sikte på, gjennom samarbeid og informasjonsutveksling, å forhindre og å avdekke brudd på tollbestemmelsene. Samtidig drøfter en på generell basis forhold av administrativ karakter, bl. a. med henblikk på rasjonalisering og effektiv utnyttelse av tilgjengelige ressurser.

2. Organisasjon

Medlemmer av rådet er sjefene for tolladministrasjonene i de fem nordiske land:

Tolldirektør Jens Sterri, Norge (formann)

Generaldirektør Jorma Uitto, Finland

Tolldirektør Bjørn Hermannsson, Island

Tolldirektør C. A. Nielsen, Danmark

Generaltulldirektør Bjørn Eriksson, Sverige

Formannskapet alternerer mellom de nordiske lands tolladministrasjoner, i samsvar med ovenstående rekkefølge.

Det land som innehar formannsvervet holder også sekretariatet.

Rådsmøtet holdes hvert annet år.

Til rådet er knyttet et permanent arbeidsutvalg (AU), som behandler sakene i perioden mellom rådsmøtene. Formannen for arbeidsutvalget er avdelingsdirektør Frode Alm Eriksen (N).

Med virkning fra 1985 er det også etablert en egen kontrollgruppe som er permanent knyttet til NTR.

3. Virksomhet i 1986

3.1 Finansiering

Det land som arrangerer møter i regi av NTR eller tilknyttede utvalg, står også for kostnadene forbundet med dette.

Reise- og oppholdsutgifter dekkes av representantenes egne institusjoner.

3.2 Beskrivelse av virksomheten

I løpet av 1986 er det avholdt 1 møte i arbeidsutvalget (AU) og 1 møte i kontrollgruppen.

På møtet i arbeidsutvalget (AU) i Oslo i juni 1986, ble det behandlet en del oppfølgingssaker fra Rådsmøtet i Kalmar 1985. Disse saker gjaldt spesielt:

- bruk av forenklet forelegg i grensetollsamarbeidet;
- videre oppfølging av rapport vedrørende skipsprosedyrer og proviantering;
- rapport om tollbehandling av flytrafikk;
- fastsettelse av mandat for kontrollutvalgets virksomhet.

Det ble dessuten drøftet andre innkomne saker og spørsmål av felles interesse. Av disse kan nevnes:

- nordisk samarbeid for å avdekke økonomisk kriminalitet;
- nytt felles europeisk enhetsdokument (SAD) fra 1.1.1988;
- ny felles europeisk transitteringsordning fra 1.1.1988;
- nordisk tollsamarbeid vedrørende utvikling og innføring av EDB;
- henvendelser fra nordiske organisasjoner

Arbeidsutvalget har også diskutert rapport fra Nordisk Ministerråd vedrørende handelshindringer i Norden.

På vegne av NTR har formannen avgitt uttalelse til Nordisk Råd i anledning et medlemsforslag om forenkling og harmonisering av tollformalitetene i posttrafikken mellom de nordiske land.

Den etablerte kontrollgruppen har hatt ett møte. Dette ble holdt i Helsingfors i september 1986.

Kontrollgruppen har blant annet behandlet spørsmål relatert til bruken av EDB i kontrollarbeidet, videreutvikling av tollmyndighetenes underretningstjeneste, retningslinjer for containerkontrollen samt diverse forhold i forbindelse med informasjonsutveksling og internasjonal møtevirksomhet.

4. Vedtak

Formannen for Nordisk Tolladministrativt Råd oversender hermed virksomhetsrapporten for 1986.

Jens Sterri
Tolldirektør

Per E Johannessen
NTR-sekretær

Nordiska institutet för regionalpolitisk forskning (NordREFO)

Verksamhetsberättelse 1986

Namn och adress

Nordiska institutet för regionalpolitisk forskning (NordREFO)
Postbox 163/Högbergsgatan 47 B, 3:e v.
SF-00131 Helsingfors
Tel. 0-60 47 37

1. NordREFOs uppgift

Det Nordiska institutet för regionalpolitisk forskning (NordREFO) har, enligt de stadgar som Nordiska ministerrådet fastställt, till uppgift att

”svara för det nordiska samarbetet om den regionalpolitiska forskningen. NordREFO skall, efter samråd med berörda myndigheter och forskare, utforma i tiden avgränsade program för den regionalpolitiska forskningen. Programmen skall spegla de problemen som regionalpolitiken på längre sikt kan stå inför. De skall sikta mot tillämpbara resultat. NordREFO skall också främja information om den regionalpolitiska forskningen mellan de nordiska länderna och över fackgränserna.”

De regler som nu gäller för institutet innebär alltså att NordREFO *initierar och samordnar forskning* av regionalpolitiskt intresse. Samspelet med den praktiska politiken är viktigt men syftet är också att långsiktigt *bygga upp väl fungerande nätverk* mellan nordiska forskare. NordREFO har slutligen *självständigt ansvar* för hur den regionalpolitiska forskningen bedrivs inom ramen för de riktlinjer som givits organisationen.

NordREFOs huvudsakliga arbetsuppgifter kan sammanfattas i följande punkter:

- NordREFO *lägger* efter omfattande konsultationer med forskarvärlden och användare, *fast forskningsprogram* för skilda problemområden.
- Inom dessa programområden *bedriver* institutet *egen forskning*. Detta sker i forskningsgrupper, som rekryteras nordiskt. Därvid eftersträvas nordiskt komparativa studier.
- I detta sammanhang *skapar nordiska nätverk* inom den regionalpolitiskt intressanta forskningen. Detta sker främst genom de forskningsgrupper som konstitueras men också genom en omfattande seminarie- och konferensverksamhet.

– NordREFO har slutligen som uppgift att *samordna forskning* inom det regionalpolitiska fältet. Förutom de översikter som sker i anslutning till det egna forskningsprogrammet innebär detta att styrelse och sekretariat följer verksamheten inom angränsande institutioner, vad gäller symposier, konferenser, publicering av böcker och forskningsrapporter etc. Till hjälp vid informationsöverföring mellan olika forskningsprojekt, eller mellan forskning och praktik har NordREFO en omfattande publiceringsverksamhet, där NordREFO-tidskriften intar en central plats.

2. Organisation

Institutet leds av en styrelse där varje land har två representanter (en ledamot och en personlig suppleant), samt en representant från Nordiska ministerrådets sekretariat. De nationella ledamöterna utses av de ministerier som är ansvariga för regionalpolitiken. Sekreteraren i NÄRPs basprojekt är adjungerad liksom en representant för Direktoratet för Egnsutveckling i Danmark.

Lokalmässigt är institutet nu placerat vid Inrikesministeriets regionalpolitiska avdelning i Finland. Personalen består av en institutschef och en administrativ sekreterare. Institutschefen är rekryterad för en fyraårsperiod och avsikten är att institutet därefter skall flytta till nytt domicilland.

Det bör uppmärksammas att institutets praktiska forskningsarbete till allra största delen sker i *forskningsgrupper* där forskare och praktiker från de nordiska länderna är representerade. Genom att endast små medel står till förfogande för *direkt* forskningsfinansiering engageras i dessa grupper forskare som huvudsakligen arbetar inom ramen för nationellt finansierade forskningsprogram. NordREFO fungerar därmed också som en *länk* mellan dessa program; institutet skapar m. a. o. en nordisk miljö.

3. Verksamheten 1986

3.1 Ekonomiskt utfall i FIM

Anslagspost	Budget	Utfall	Avvikelse
Löner	367 000	362 657	4 343
Varor o. tjänster	567 000	599 911	-32 911
Projektverksamhet	734 000	595 554	138 445

3.2 Beskrivning av verksamheten

Ett nytt forskningsprogram låg färdigt vid början av år 1986 och under verksamhetsåret har ett trettiotal forskare och administratörer rekryterats till sex forskningsområden. (Forskningsprogrammet har publicerats i NordREFO 1985/86: 3.) Forskningsgrupperna inom resp. område har börjat arbetet med att precisera uppgiften och etablera kontakter med forskare verksamma inom ämnesområdet. Ett antal kontaktseminarier har hållits.

Ämnesmässigt ligger tyngdpunkten för närvarande i *dels* en nätverksorienterad kartläggning av de ändrade förutsättningar som ny teknik och nya organisationsformer inom näringslivet ger regionalpolitiken, *dels* en studie av hur de starka decentraliseringstendenserna inom den offentliga sektorn kan ändra den regionala utvecklingen samt samhällets möjligheter att påverka denna utveckling. Parallellt med arbetet inom dessa två huvudområden har ett antal forskningsförberedande studier (s. k. explorativa studier) startats vad gäller t. ex. möjligheten att använda framtidsstudieteknik i regionalpolitisk forskning samt naturresursfrågornas och de statliga transfereringarnas betydelse för den regionala utvecklingen.

Initiering och genomförande av forskning tar tid. Detta gäller särskilt forskning som bygger på aktivt deltagande från flera länder. Ett fullskaligt NordREFO-projekt tar dessutom normalt tre till fyra år att genomföra. Några konkreta resultat finns därför inte att rapportera. Det bör i sammanhanget uppmärksammas att institutet i samråd med NÄRP etablerat en princip om *successiv* initiering av forskning, vilket på någon sikt också ger möjligheter till en mera kontinuerlig avrapportering.

Styrelsen för NordREFO överlämnar härmed sin verksamhetsberättelse för år 1986.

Helsingfors den 25 maj 1987

Anssi Paasivirta
Styrelseordf.

Gösta Oscarsson
Institutschef

Nordiska jordbruksforskarens förening (NJF)

Verksamhetsberättelse 1986

Foreningens formål

NJF har til formål å fremme jordbruksforskningen og formidlingen av dens resultater. Foreningen skal arbeide for å utvikle et hensiktsmessig samarbeid mellom forskere og forskningsinstitusjoner i de nordiske land. NJF skal også arbeide for at forskning, som kan løses mest hensiktsmessig ved nordisk samarbeid, blir tatt opp.

Foreningens ledelse

Foreningen ledes av et sentralstyre som består av formennene i de nasjonale avdelinger. NJFs høyeste myndighet er delegertforsamlingen, som er sammensatt av sentralstyret, seksjonsformennene og én representant utpekt av hver nasjonal avdeling. Dessuten kan det, uten stemmerett, delta ytterligere én representant fra hver seksjon.

Foreningens sentralstyre har i 1986 hatt følgende sammensetning:

- Afdelingsleder Helge Holstener-Jørgensen, Danmark, *formann*
- Lantbruksdirektør Nils-Erik Kasberg, Sverige, *nestformann*
- Lektor Magnus Jónsson, Island
- Dr. Johan Korkman, Finland
- Professor Knut Rønningen, Norge.

Økonomi

Foreningens utgifter var i 1986 på 1,8 millioner norske kroner. Av dette beløp er kr 900.000 dekket ved statsbidrag og kr 900.000 ved hjelp av medlemskontingent og avgifter ved deltakelse av seminarer som foreningen har arrangert.

Litt fra virksomheten

NJF dekker over et stort område og den har derfor opprettet seksjoner som er foreningens faglige organer. De er bl. a. viktige bidragsytere til langtidspanarbeidet, foretar utredninger og forskning innen sine respektive områder og arrangerer bl. a. årlig en rekke seminarer og forskerkurs.

Arbeidet i seksjonene tar sikte på å skaffe kontakt, koordinere og utvikle videre det nordiske samarbeidet på jordbruksforskningens område. Seksjonene forsøker å komme fram til ensartet teknikk, metoder og terminolo-

gi og tar opp til felles utredning spørsmål av betydning for jordbruksforskningen. Seksjonene har også til oppgave å fremme kontakten med tilsvarende forskning utenom Norden.

I sitt arbeid med planlegging og gjennomføring av en del oppgaver nedsetter seksjonene arbeidsgrupper, som er sammensatt av inntil fem spesialister. En arbeidsgruppe kan også nedsettes i fellesskap av flere seksjoner. I 1986 hadde seksjonene 60 arbeidsgrupper og 6 subseksjoner i virksomhet. Det samlede medlemstall i seksjonenes underorganer var på i alt ca 350.

Foreningen hadde i 1986 følgende seksjoner:

Seksjon	I	Jord og gjødsling
Seksjon	II	Plantedyrking
Seksjon	III	Hagebruk
Seksjon	IV	Plantepatologi og landbrukszoologi
Seksjon	V	Husdyrbruk
Seksjon	VI	Næringsmiddelteknikk
Seksjon	VII	Teknikk
Seksjon	VIII	Kulturteknikk
Seksjon	IX	Landbruksøkonomi
Seksjon	X	Undervisning og rådgivning
Seksjon	XI	Miljøvern
Seksjon	XII	Akvakultur (Opprettet 1986)
Seksjon	XIII	Analytisk landbrukskjemi (Opprettet 1986)

Det er arbeidsgruppene som står for arrangementene av seminarene. Seminarvirksomheten har etter hvert utviklet seg til å bli en meget sentral arbeidsoppgave for seksjonene (arbeidsgruppene). På seminarene tas spesielle emner opp til behandling gjennom foredrag, diskusjoner og gruppearbeid. I 1986 ble det arrangert 27 seminar og 1 forskerkurs, med til sammen vel 1 600 deltakere.

Fra de enkelte seminarer utarbeides og trykkes rapporter i foreningens tidsskrift "Nordisk Jordbruksforskning". Dette tidsskriftet kom i 1986 ut med 4 nummer på i alt 625 trykksider og med et opplag på 3 200. I tillegg til "Nordisk Jordbruksforskning" utgir foreningen "NJF-utredninger/rapporter". I denne serie trykkes rapporter og innstillinger fra NJFs arbeidsgrupper. I 1986 ble det trykt 6 rapporter i denne serien, på i alt ca 900 trykksider. Videre skal nevnes "Acta Agriculturae Scandinavica" som utgis i samarbeid mellom Kungliga Skogs- och Lantbruksakademien i Sverige og NJFs nasjonale avdelinger. Dette tidsskriftet inneholder vitenskapelige avhandlinger fra forskere i Norden. I 1986 ble det i tidsskriftet trykt 39 avhandlinger.

Samarbeidsnemnden for nordisk skogforskning (SNS)

Verksamhetsberättelse 1986

Bakgrunn

Nordisk samarbeid innen skogforskning har pågått i flere tiår, særlig i arbeids- og kontaktgrupper av ulike slag.

Førløpere for Samarbeidsnemnden for nordisk skogforskning var en samarbeidsnemnd mellom de nordiske skogforskningsinstituttene og en internordisk komité for skogforskning som arbeidet innen den skogtekniske sektoren. På et felles møte i 1970 vedtok de to organisasjonene å gå sammen i et nytt samarbeidsorgan for nordisk skogforskning. I november 1972 i København ble Samarbeidsnemnden for nordisk skogforskning opprettet for å ivareta mulighetene for samordning innen skogforskningen. I 1978 kom SNS inn som en institusjon under Nordisk Ministerråd. Nordiska Skogsarbetsstudiernas Råd (NSR) som hadde vært en selvstendig institusjon på Ministerrådets budsjett, ble i 1982 innlemmet i SNS.

Oppgaver

Samarbeidsnemnden for nordisk skogforskning (SNS) har til felles oppgave å samordne nordisk skogforskning og å prioritere og støtte felles forskning, samt å fremme nordisk forskerutdannelse innen skogbruk.

Organisasjon

Styret i SNS består av 3 representanter fra henholdsvis Danmark, Finland, Norge og Sverige og 1 representant fra Island.

For en 4-årsperiode fra 1. januar 1985 har Norge formannskapet. Sekretariatfunksjonen ivaretas i samme periode av Norges landbruksvitenskapelige forskningsråd (NLVF). Det er etablert en kontaktpersonordning med en representant fra hvert land som bistår sekretariatet.

SNS støtter seg i sitt arbeid til en rekke samarbeidsgrupper som representerer forskjellige fagområder. Det er for tiden 17 samarbeidsgrupper i SNS. Organisasjonsstrukturen i SNS er framstilt i figur 1.

Ministerrådet konstaterer at det innen den første evaluering av det nordiske handlingsprogram på jord- og skogbruksområdet i 1989 ikke synes behov for vesentlige endringer i organisasjonsform eller samarbeidsform når det gjelder samarbeidet innen nordisk skogforskning.

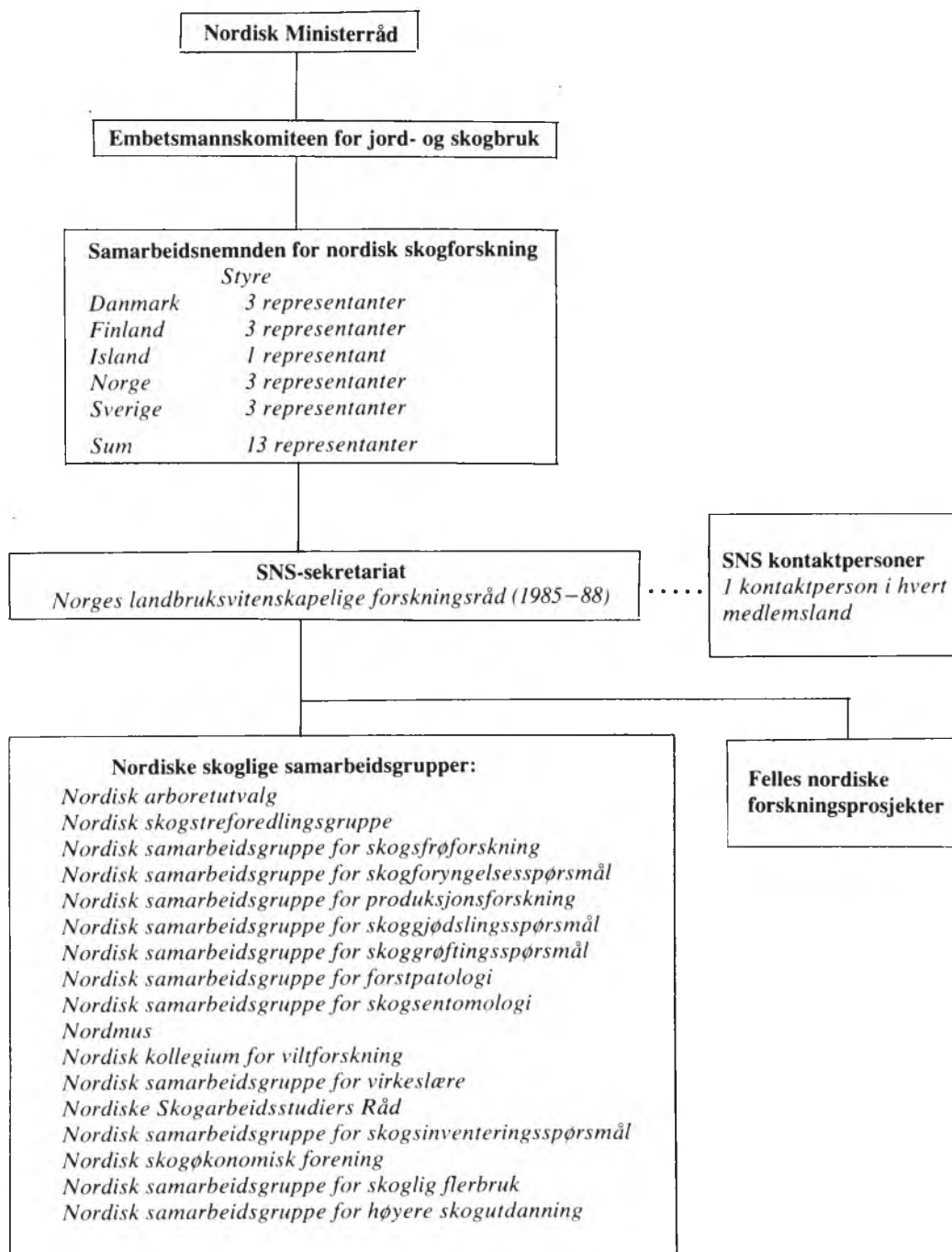
Årsberetning 1986

Gjennom bevilgning fra Nordisk Ministerråd hadde Samarbeidsnemnden for nordisk skogforskning NOK 6 866 923 til disposisjon i 1986. Midlene var fordelt på NOK 473 923 i administrative midler og NOK 6 393 000 i prosjektmidler.

Tabellen viser budsjett og regnskap for 1986 i NOK.

<i>Post</i>	<i>Budsjett 1986</i>		<i>Regnskap 1986</i>
	<i>Opprinnelig</i>	<i>Korrigert p. g. a. 1984 regnskapet</i>	
<i>Lønn</i>	158 000	155 297	99 890
<i>Varer og tjenester</i>	381 000	318 626	372 892
<i>Prosjekt</i>	6 393 000	6 393 000	6 393 000
<i>Sum</i>	6 932 000	6 866 923	6 865 782

Organisasjonsstrukturen i SNS

Styret i SNS har som i tidligere år holdt to møter. Vårmøtet var lagt til Falun, Sverige og høstmøtet ble holdt i Holstebro, Danmark.

SNS har utover ordinære møtesaker vurdert de skoglige samarbeidsgruppene arbeid, herunder behovet for komplettering/omstrukturering. Som et resultat av dette er det etablert en samarbeidsgruppe for skoglig flerbruk. SNS har til behandling henstillingen i Nordisk handlingsprogram på jord- og skogbruksområdet om å overveie hvordan den formelle kontakten mellom SNS og de nasjonale forskningsrådene kan sikres.

Muligheten til å bevilge midler til reiser, møter, seminarer og konferanser anser SNS som ett av sine viktigste instrument når det gjelder å få igang og opprettholde et godt samarbeid i Norden. SNS bevilger midler for slike formål til samarbeidsgruppene som representerer ulike skoglige kompetanseområder. En av gruppene, Nordisk samarbeidsgruppe for høyere skogbruksutdannelse, fikk i 1986 0,2 mill. NOK til planlegging og gjennomføring av forskerkurser innen skogbruksfag. De øvrige 16 samarbeidsgruppene fikk tilsammen ca. 0,3 mill. NOK til 13 forskjellige aktiviteter.

Gjennomføring av fellesnordiske prosjekter er økonomisk den mest omfattende aktivitet i SNS's virksomhet. I 1986 finansierte SNS 16 flerårige forskningsprosjekter med et samlet beløp på 5,7 mill. NOK. Samtlige prosjekter har deltakelse fra 3 eller flere av medlemslandene, og et 30-talls institutter mottok bevilgninger. Det ble videre bevilget midler til et forprosjekt om markedstilpasning av trelast.

Prosjektmidler ble tildelt følgende flerårige prosjekter:

- SNS 01 1975–1989 Samspelseffekter mellom gödsling och galling
- SNS 22 1983–1986 Tillväxt och näringsekologiska effekter av helträdsutnyttjande
- SNS 23 1984–1987 Näringsämnenas fördelning och dynamik på torvmark under olika klimatförhållanden
- SNS 24 1985–1986 Övervakning och riskvärdering av barkborreangrepp i granskog
- SNS 25 1983–1987 Kvalitetsvirke
- SNS 26 1985–1989 Provenienskrysningar av gran
- SNS 27 1986–1988 Skogsplantors kvalitet – mätmetoder för sortering i plantskolan
- SNS 28 1986–1988 Integration av satellitfjärranalysen i skoglig planering
- NSR 19 1983–1986 Bättre lantbrukstraktor för skogen
- NSR 20 1983–1987 Utvikling av metoder og utstyr for vedlikehold og opprusting av skogsbilveger
- NSR 22 1984–1986 Självverksamma skogsägares arbetsmiljö
- NSR 23 1985–1987 Utnyttjande av givarteknologin inom skogsbruket
- NSR 24 1985–1988 Markbehandlingsteknik
- NSR 25 1986–1988 Skogsteknisk forskningsmetodik
- NSR 26 1986–1989 Röjningsteknik

SNS har inngått en avtale med Kungl. Skogs- och Lantbruksakademien om utgivelse av Scandinavian Journal of Forest Research for en prøveperiode fram til utgangen av 1988. Formålet med tidsskriftet er å gjøre nordisk skogforskning internasjonalt kjent. De 4 første nr. av tidsskriftet ble utgitt i 1986. Direkte bevilgning fra SNS til tidsskriftet utgjorde ca. 50 000 NOK i 1986.

Nordiska genbanken för jordbruks- och trädgårdsväxter (NGB)

Verksamhetsberättelse 1986

Namn och adress:

Nordiska genbanken för jordbruks- och trädgårdsväxter (NGB)
Box 41
S-230 53 Alnarp
Tel.: 040-41 50 00

1. Institutionens uppgift

Nordiska genbanken för jordbruks- och trädgårdsväxter (NGB) startade sin verksamhet 1 januari 1979. Genbanken har till uppgift att bevara den genetiska variationen hos för Norden värdefullt kulturväxtmaterial. Genbanken skall betjäna växtförädlare och andra växtforskare. I princip skall inlagrat material och dokumentation vara fritt tillgängligt för envar. Den nordiska genbanken är en länk i det europeiska genbanksnätet och ingår i det globala samarbetet. Detta möjliggör ett fritt utbyte av material och dokumentation med andra genbanker och samtidigt undvikande av dubbelarbete.

2. Organisation

Genbankens styrelse består av en ledamot och en suppleant från vart och ett av de fem nordiska länderna. Under styrelsen finns ett rådgivande organ, Nämnden för genbanksfrågor. Nämnden representerar deltagarländernas växtförädlare, botanisk-vetenskapliga institutioner och andra intressenter. Den är ett expertorgan, som bereder och lämnar förslag till styrelsen angående genbankens verksamhet. Genbankens personal uppgår för närvarande till åtta tjänster.

3. Verksamheten 1986

3.1 Ekonomiskt utfall (SEK 1 000)

Anslagspost	Överfört från 1985	Budget	1986 Bokslut	Avvikelse
Löner	–	1 361	1 361	0
Varor och tjänster	–	776	776	0
Projekt	269	999	861	407
Summa	269	3 136	2 998	407

Posten projektmedel visar ett överskott på 407'. Det förklaras genom att vi kommer att få fakturor på kostnader hänförande till 1986 på ca. 200'. Av olika skäl har planerade aktiviteter, såsom insamling av vallväxter i Norge och Sverige, databehandlingskurs vid NGB och möte med arbetsgruppen för grönsaker, inte kommit till stånd under 1986. Dessa är inplanerade innevarande år varför resterande projektmedel önskas överförda till 1987.

3.2 Beskrivning av verksamheten

I. Central verksamhet

Fröhantering

Genomgång och kontroll av all intern registrering över frölager har skett, varför nu listor finns tillgängliga över det material som finns inlagrat, sammanlagt c:a 13 000 prov.

Under året har hittills ca 500 prov inlagrats av bl. a. korn ifrån Svalöf AB, insamlat vallväxtmaterial ifrån Sverige (Gotland), Norge och Island. Vidare har inlagring av arter ifrån Weibulls kollektion fortsatt.

Kornmutanter ifrån Svalöf AB fortsätter att överföras till NGB och inlagras som tidigare.

Av dublettinlagring av glasampuller har 6 lådor ordinarie prov och 3 lådor Pisum skickats iväg. Ett lagringsförsök i permafrost påbörjades i slutet av november och har sänts iväg till Svalbard.

Återtestning av ca 300 fröprov har utförts under hösten bland de prov som finns inlagrade vid NGB.

Ca 860 fröprov har sänts iväg från NGB under 1986 på beställning från forskare/förädlare i och utom Norden.

För föryngring eller förökning samt i demonstrationssyfte har utsädd av ett antal lokalmaterial samt äldre och yngre sorter skett i Borg på Öland.

Ett mindre antal prov i behov av förökning eller föryngring har sänts ut hösten 1986 i Borg, däribland gamla höstveten av bl. a. spelt och borsttyp.

Databehandling

Systemutvecklingen följer de planer, som utarbetades 1981 och avslutas innevarande år. Den slutliga handledningen för NGB:s datasystem beräk-

nas föreligga under våren 1987. Vidare har NGB systemet anpassats till IBM PC och kommer att anpassas till andra mikrodatamater med s. k. "hard disk".

Nordiska databaser för korn, havre, vete, råg och gräs är under utarbetande.

Registrering av material har fortsatt i samtliga nordiska länder.

Diskussioner angående karaktäriserings- och evalueringsystem för olika växtslag har inletts med forskare i Norden.

Den utredning angående "metoder och dokumentationssystem för effektivt utnyttjande av det tillvaratagna materialets genetiska potentialer och dels förbättrad kunskapsförmedling till brukare av genbankens tjänster" NGB ålagts att göra åt NMR i samarbete med SNP och SNS är avslutad och ett projektförslag utarbetat.

Den av genbanksstyrelsen beslutade evalueringen av NGB är genomförd av Dr. B. Dennis, DK, samt professorerna E. Kivi, SF, O. Heide, N. och A. Hagberg, S. Rapporten behandlades av styrelsen under hösten och rekommendationer i rapporten har styrelsen redan börjat följa upp, bl. a. framställan till NMR om uppgradering av genbankens tjänster m. m.

NGB anordnade 86.02.24-26, en introduktionskurs i NGB:s datasystem. I kursen deltog forskare från DK, SF och S.

Samarbete inom ramen för ECP/GR projektet (europeiska genbanks-samarbetsprojektet) har skett inom följande områden:

Hordeum (korn)

NGB har assisterat IBPGR med ytterligare uppbyggnad av en central databas i Gatersleben, DDR, enligt NGB:s datasystem och deltog i ett arbetsgruppmöte i Gatersleben 27-29 maj.

Prunus (körsbär, plommon m. fl.)

NGB har ansvaret för uppbyggnaden av den centrala databasen. Ursprungsdata har registrerats. Utkast till europeisk prunuskatalog producerades under 1985. Denna är nu föremål för ajourföring.

Phleum (timotej)

NGB fortsätter att registrera och uppbygga en central databas för timotej.

Andra växtslag

NGB utväxlar data med andra genbanker.

II. Projektverksamhet

För följande växtslag finns samnordiska arbetsgrupper inom NGB:

självbefruktande stråsäd

korsbefruktande stråsäd

frukt och bär

potatis
vallväxter
grönsaker
vedartade prydnadsväxter
rotfrukter och oljeväxter
trindsäd
krydd- och medicinalväxter

Arbetsgrupperna hjälper genbanken med utformning av arbetsprogram för respektive växtslag samt med deras genomförande på det nationella planet. Programutformningen sker på ett enhetligt sätt enligt fastställda principer och prioriteringar som redovisats tidigare.

Påbörjade kartläggnings-, inventerings-, insamlings- och registreringsarbeten har fortsatt programenligt i samtliga nordiska länder.

- Arbetet med att vid NGB bygga upp en komplett samling av nordiska sorter av fröförökade växtslag pågår. Beträffande stråsäd, trindsäd, vallväxter, rotfrukter och oljeväxter är kollektionerna omfattande, medan beträffande grönsaker mycket återstår att göra.
- Inventeringen av inhemskt material av Ribes (röda och svarta vinbär) är inne i slutfasen. Detsamma gäller inventeringen av Prunus (sötkörs och plommon).
- Inventeringen av nordiska lokalsorter av äpplen och päron är också inne i sitt slutskede. Etablering av klonarkiv fortskrider och nya arkiv är under uppbyggnad vid Sogn och Hardanger Folkemuseer i Norge. Diskussioner rörande ytterligare klonarkiv pågår i Finland. Sortbeskrivningar pågår. En illustrerad pomologi över de svenska lokalsorterna utkom under hösten.
- Nordiska lokalsorter av potatis, ett fyrtiotal, är föremål för fortsatta undersökningar och identitetskontroll. Under 1987 kommer slutlig ställning att tas till vilka sorter och övrigt föräldramaterial NGB bör ta bevarandansvar för och på vilket sätt detta lämpligen kan göras. Beskrivning av potatismaterialet har påbörjats.
- Utredningsarbetet tillsammans med SNP:s arbetsgrupp rörande vedartade prydnadsväxter fortskrider. Likaså pågår ett mindre pilotprojekt över inventering och beskrivning av nordiskt material av Ribes, Prunus (t. ex. slån) och Sorbus (rönn) i NGB:s regi. Då materialen har sammanfallande intresse med frukt och bär i arbetsgruppen sker samordning med denna.
- Arbetet med krydd- och medicinalväxter har påbörjats.

4. Beslut

Styrelsen överlämnar härmed verksamhetsberättelse för 1986

Thorstein Tomasson
Styrelsens ordförande

Ebbe Kjellqvist
Föreståndare

Nordiska kommittén för byggbestämmelser (NKB)

Verksamhetsberättelse 1986

Namn och adress

Nordiska kommittén för byggbestämmelser
Eriksgatan 24 A VII
SF-001 00 Helsingfors 10
Tel. 09-694 60 45

1. Kommitténs uppgift

Det direkta målet för NKBs arbete är enligt arbetsprogrammet att samordna – harmonisera – byggbestämmelserna i de nordiska länderna inom de områden där en samordning är angelägen samt att främja nordiskt samarbete och erfarenhetsutbyte om byggbestämmelser.

Ett grundläggande motiv för denna harmonisering är att underlätta handelsutbytet mellan de nordiska länderna. Som ett viktigt inslag i harmoniseringsarbetet ingår därför att avlägsna handelshindrande bestämmelser och att motverka att nya sådana införs.

2. Organisation

Nordiska kommittén för byggbestämmelser (NKB) är ett samarbetsorgan för de fem nordiska ländernas centrala byggmyndigheter:

Danmark: Byggestyrelsen
Finland: Miljöministeriet
Island: Skipulag ríkisins
Norge: Statens bygningstekniske etat
Sverige: Statens planverk

Det beslutande organet, huvudkommittén, består av två representanter från varje land utom Island som har en. Huvudkommittén har till sin hjälp ett administrativt sekretariat, tekniska sekreterare samt arbetsutskott och ad hoc-grupper. Det administrativa sekretariatet är inrättat i Helsingfors. De tekniska sekreterarna verkar vid de centrala byggmyndigheterna i de olika nordiska länderna.

Kommittén har under 1986 haft följande sammansättning:

- Danmark: Kontorchef Ella Blousgaard
Direktör Marius Kjeldsen
- Finland: Äldre regeringssekreterare Sven-Eric Roman
Överingenjör Esko Mononen
- Island: Överarkitekt Sigurdur Thoroddsen
- Norge: Direktør Olav Ø. Berge
Underdirektør Hans Petter Faller
- Sverige: Generaldirektör Lennart Holm
Tekn. direktör Ulf Thunberg (fr. o. m. 1.6 har Ulf Thunberg ersatts av tekn. direktör Allan Wallin)

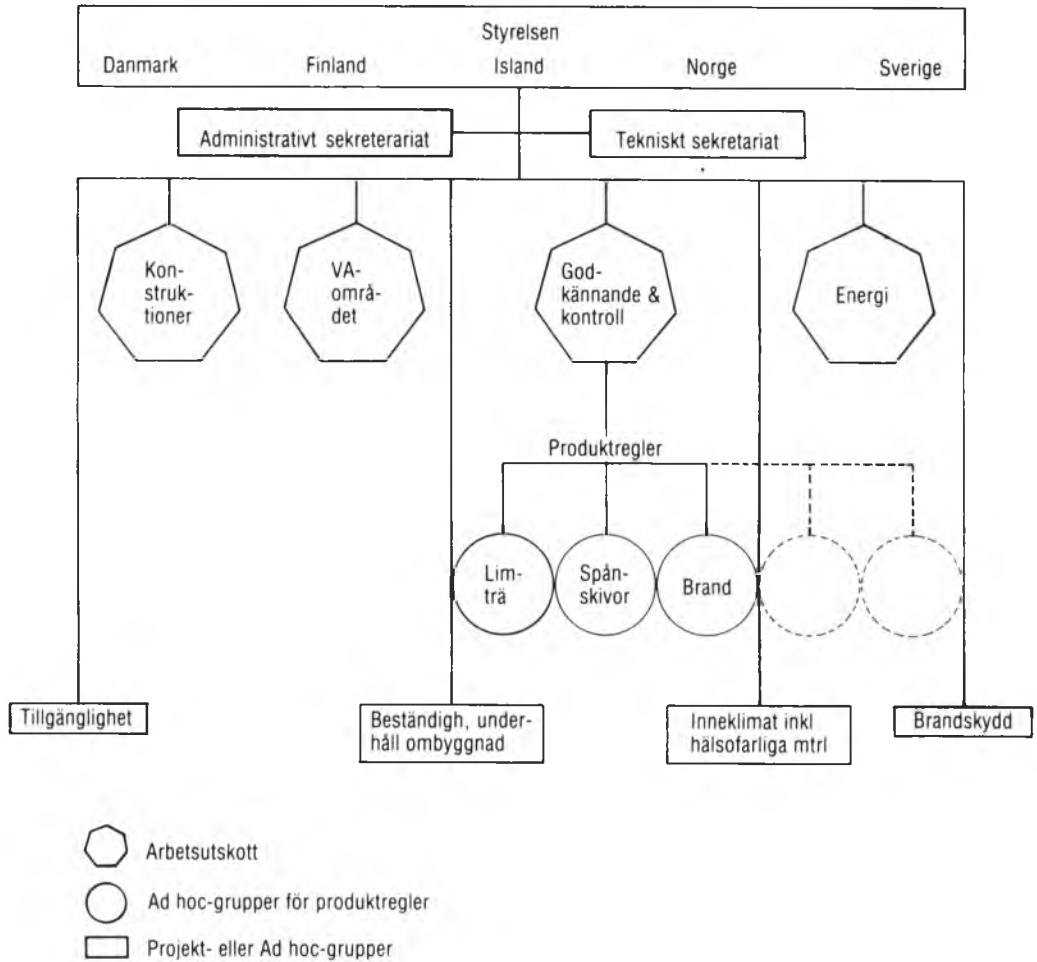
Ordförandeskapet i kommittén har fram till 1986-06-01 ombesörjts av Sverige genom tekn. direktör Ulf Thunberg och efter dennes avgång genom generaldirektör Lennart Holm.

Som tekniska sekreterare har tjänstgjort:

- Danmark: Civilingenjör Henning Ibsen
- Finland: Diplomingenjör Helena Vuorelma; under hennes tjänstledighet fram till 1986-10-01 har byråingenjör Ulla Kankaanpää tjänstgjort
- Norge: Overingeniør Odd Zapffe
- Sverige: Civilingenjör Bengt Wahlström

Arbetsutskott och ad-hoc-grupper har liksom tidigare utarbetat förslag till riktlinjer samt behandlat olika frågor och gjort utredningar som underställts dem från huvudkommittén.

NKBs organisation under verksamhetsåret 1986 framgår av nedanstående tablå:

3. Verksamheten 1986

3.1 Ekonomiskt utfall

Huvudpostvis enligt årsredovisning för år 1986

Kapitel 231 (alla belopp i FIM)

Post	Bevilj. 1986	Redov. 1986	Saldo vid årets början	Saldo vid årets slut
01-11 Förvaltning	455 000	455 010:55	144 224:46	119 984:43
21 Proj. verksamh.	628 330:44	514 174:70	131 331:36	296 426:34
Summa	1 083 330:44	959 185:25	275 555:82	416 410:77

3.2 Beskrivning av verksamheten

Enligt NKBs arbetsprogram från 1983, baserat på Ministerrådets handlingsprogram från samma år, har arbetet inom NKB under 1986 liksom föregående år bedrivits huvudsakligen på fyra områden:

1. Harmonisering och utveckling av byggbestämmelser
2. Godkännande och kontroll av byggprodukter
3. Administrativt erfarenhetsutbyte samt utveckling och förenkling av bestämmelsesystem
4. Internationellt samarbete.

På harmoniseringsområdet har bl. a. i stort sett slutförts revideringen av riktlinjerna för last- och säkerhetsbestämmelserna ävensom den principiella utformningen av framtida brandbestämmelser. Nya riktlinjer ur brandsynpunkt för överbyggda gårdar föreligger i tryckningsfärdigt manus. Projektet tillgänglighet i byggnader har slutförts och redovisats i tryck (NKB-rapport 52). Inneklimatfrågor inklusive hälsofarliga material har varit föremål för ett fortlöpande informationsutbyte.

En översyn av i vilken utsträckning de harmoniserade riktlinjerna implementerats i ländernas byggbestämmelser har fortsatt.

Godkännande- och kontrollområdet har under året varit ett prioriterat arbetsområde med hänsyn till betydelsen för en gemensam nordisk och internationell marknad. Baserad på "Nordiska riktlinjer för ömsesidigt acceptering av centralt godkända byggprodukter och officiell kontrollordning" har arbetet på produktregler för olika projektområden intensifierats. Hänsyn har härvid tagits till bl. a. de av Ministerrådet genom Ämbetsmannakommittén för handelspolitik förtecknade handelshindren. Under året har ett flertal produktregler för olika byggprodukter sålunda tagits upp i särskilda ad hoc-grupper. Hittills föreligger 5 st. produktregler i tryck. Enligt Ministerrådets sammanställning i skrifterna "Handelshinder i Norden" (NU 1985: 09) och "Undanröjande av tekniska handelshinder i Norden" (NU 1985: 10) samt genom den särskilda styrgrupp som bildats inom NMR kommer NKBs roll i detta sammanhang att öka.

Beträffande erfarenhetsutbytet kan framhållas att kommittén regelmässigt på minst ett av de två årliga mötena håller en temadiskussion om ett aktuellt område. Sålunda behandlades vid kommittémötet i maj byggmyndigheternas roll på dataområdet samt vid mötet i november ombyggnadsfrågor.

Kommittén har även börjat anordna speciella seminarier på olika ämnesområden. Vid varje kommittémöte lämnas även från varje land en rapport om nyheter eller eventuella ändringar på bygglagstiftningens område.

Det internationella arbetet har kommit att öka väsentligt i betydelse bl. a. genom verksamheten inom Gemensamma marknaden, EG. Inom EG hänvisas även till verksamheten inom ECE, i vilken NKB har varit initiativtagare och aktiv deltagare i det nu pågående harmoniseringsarbetet. Ett gemensamt nordiskt uppträdande i de internationella frågorna kan därvid

gynnsamt påverka undanröjandet av tekniska handelshinder även inom Europa. Inom NKB har diskussionerna om den internationella anknytningen tagits upp i en särskild arbetsgrupp som bildades vid novembermötet.

Inom Norden är därvid samarbetet mellan NKB och Insta/Bygg (Internordisk standardisering) samt beträffande provningsmetoder med Nordtest av väsentlig betydelse. En koordinering av framträdandet utomlands i skilda kommittéer är därvid ett mål för arbetet inom denna grupp.

Närmare detaljer beträffande projekt- och utskottsverksamheten redovisas i bilaga 3.¹

Nordiska kommittén för byggbestämmelser (NKB)

Lennart Holm

Bengt Wahlström

Bilagor:¹

1. Sammanställning av årsredovisningar för 1986
2. Revisionsberättelser
3. Verksamheten inom huvudkommittén, tekniska sekretariatet, arbetsutskott och -grupper
4. Förteckning över utskottsledamöter
5. NKB Publikationslista

¹ Inga bilagor bifogade.

Kulturutskottets betänkande

över meddelanden om rekommendation angående utbyggt TV-samarbete mellan Finland och Sverige

(Meddelandena, se s. 2771)

Till kulturutskottet har hänvisats av Sveriges regering till Nordiska rådets 36:e session å Finlands och Sveriges regeringars vägnar avgivet meddelande om rek. nr 20/1971 angående utbyggt TV-samarbete mellan Sverige och Finland.

I meddelandet redogörs bl. a. för sändningarna av finländsk TV över storstockholmsområdet, och för de beslut som har fattats om en vidare-sändning av Sveriges TV:s program i Österbotten och Södra Finland. Utbyggnaden av ett distributionsnät för Sveriges TV:s utsändningar i Södra Finland påbörjas år 1988.

Den särskilda lag som reglerar vidaresändningen av Finlands TV i Sverige är tidsbegränsad i avvaktan på att sändningar från Tele-X-satelliten skall inledas. Avsikten är att förlänga lagens giltighetstid till utgången av år 1989. Olika alternativ för en överföring av program i framtiden har studerats, men ställningstaganden har inte gjorts till förmån för något bestämt alternativ.

Utskottet konstaterar att konkreta åtgärder under de senaste åren har vidtagits såväl i Finland som i Sverige i syfte att möjliggöra en utbyggnad av TV-samarbetet mellan länderna. I meddelandet redogörs även för hur detta samarbete kommer att föras vidare såväl bilateralt som i anslutning till ett nordiskt radio- och TV-samarbete via satellit. Utskottet anser att de åtgärder som har vidtagits skapar goda förutsättningar att uppnå rekommendationens syfte, och anser därför att det inte längre finns några skäl att kvarhålla rekommendationen på rådets dagordning. Utskottet avser vid behov återkomma till denna fråga i anslutning till behandling av förslag som berör utvecklingen av det nordiska radio- och TV-samarbetet via satellit.

Utskottet föreslår,

att Nordiska rådet lägger meddelandena till handlingarna och anser rek nr 20/1971 för rådets del slutbehandlad.

Stockholm den 11 februari 1988

Gunnar Björk (c)

Haakon Blankenborg (A)

Eiður Guðnason (A.)

Elsi Hetemäki-Olander (Kok)

Förman

Thea Knutzen (H)

Jacob Lindenskov (Jvfl)

Kjeld Rahbæk Møller (SF)

Barbro Nilsson (s)

Berit Oscarsson (s)

Saara-Maria Paakkinen (Sdp)

Robert Pedersen (s)

Hans Petersson (fp)

Heikki Riihijärvi (Smp)

Mirja Rynnänen (K)

Otto Steenholdt (At)

Anders Talleraas (H)

Kåre Øvregard (A)

Meddelanden

om rekommendation nr 20/1971 angående utbyggt TV-samarbete mellan Finland och Sverige

(Överlämnade av Finlands och Sveriges regeringar)

Vid möte i Köbenhavn den 17 februari 1971 enades representanter för regeringarna om att Sverige skulle vara koordinerande land för detta spörsmål.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna i Finland och Sverige att vidta åtgärder för att möjliggöra en utbyggnad av TV-samarbetet mellan länderna för att tillgodose den i Sverige bosatta finskspråkiga och den i Finland bosatta svenskspråkiga befolkningens intresse att tillgodogöra sig aktuella och mångsidiga program på sitt modersmål.

Sveriges regering (utbildningsdepartementet) meddelar den 21 januari 1988 å *Finlands och Sveriges regeringars vägnar*:

Det finskspråkiga utbudet av TV-program i Sveriges radio-koncernens sändningar har under år 1987 varit lika omfattande som tidigare, dvs. ungefär tre och en halv timme i genomsnitt per vecka.

Sedan i början av år 1986 finns sidor med inrikesnyheter från Finlands rundradio också i svensk text-TV.

Sändningar av finländsk TV över storstockholmsområdet inleddes den 1 juli 1986 efter det att den svenska regeringen hade givit Riksförbundet Finska föreningar i Sverige tillstånd att bedriva verksamheten. Tillståndet innefattar utsändning av program i en kanal över Nackasändaren. Sändningarna skall bestå av vidaresändning av program som samtidigt sänds eller kort tid dessförinnan har sänts i Finland av Finlands rundradio. De får inte innehålla kommersiell reklam.

Den särskilda lag som reglerar verksamheten är tidsbegränsad i avvaktan på att sändningar från Tele-X-satelliten skall inledas. På grund av att satelliten har blivit fördröjd har emellertid lagens giltighetstid förlängts med ett år till utgången av år 1988. Sändningstillståndet har förlängts på motsvarande sätt. Den svenska regeringen har vidare föreslagit att lagens giltighetstid skall förlängas med ytterligare ett år till utgången av år 1989.

Sändningarna från Nackasändaren innehåller inte vissa utländska program för vilka rättigheterna ej har kunnat förvärfvas.

Efter överenskommelse mellan statsministrarna i Finland och Sverige tillsattes i januari 1987 en finländsk och en svensk arbetsgrupp för att snabbutreda frågor i anslutning till en utökad överföring av TV-program mellan de båda länderna. Den svenska arbetsgruppen redovisade sitt arbete i rapporten (DsU 1987: 7) Finländska TV-sändningar i Sverige. I rapporten beskrevs fyra olika överföringsalternativ, nämligen genom marksändningar, via kommunikationssatellit, över kommunikationssatellit i kombination med marksändningar och med hjälp av Tele-X-satelliten. Inget ställningstagande gjordes till förmån för något av alternativen.

Förberedelserna för ett nordiskt radio- och TV-samarbete med hjälp av Tele-X-satelliten fortsätter. Sedan Nordiska ministerrådet (i sammansättningen industri-, kommunikations- och kulturministrarna) i slutet av år 1985 fattade beslut om riktlinjer för samarbetet har radio- och TV-företagen i Finland, Island, Norge och Sverige lagt fram förslag om de närmare formerna för samarbetet. Ministerrådet behandlade förslaget i juni 1986 och beslöt därvid att planeringen skulle fortsätta enligt den lägre av de båda kostnadsnivåer som angivits i radio- och TV-företagens förslag. Det har också förts diskussioner om att utnyttja satelliten för drift av mer än två kanaler. Ett alternativ om att efter ombyggnad sända fyra TV-kanaler i satelliten avvisades av de nordiska statsministrarna i juni 1987. För närvarande övervägs alternativet att utan ombyggnad sända tre kanaler i satelliten. Det har vidare öppnats en möjlighet att på fördelaktiga villkor förvärva två amerikanska satelliter. Detta skulle göra det möjligt att kort efter det att Tele-X-satelliten sänts upp inleda permanenta satellitsändningar. Konsekvenserna av detta erbjudande studeras för närvarande.

Finlands regering (undervisningsministeriet och trafikministeriet) meddelar den 21 januari 1988:

I tillägg till det, som Sveriges regering (utbildningsdepartementet) den 21 januari 1988 å Finlands och Sveriges regeringars vägnar meddelat, konstateras för Finlands del vidare:

Oy Yleisradio Ab sände under verksamhetsperioden 1986–87 på svenska eller till svenska textade televisionsprogram ca 19 timmar i veckan, vilket utgör 23 % av dess totala programutbud. Den svenska TV-enheten inom Oy Yleisradio Ab sänder merparten av de svenska programmen. Under verksamhetsperioden 1986–87 sände den sammanlagt 679 timmar eller ca 16 % av samtliga televisionsprogram.

Finlands regering fattade år 1984 ett principbeslut enligt vilket staten i samråd med Oy Yleisradio Ab deltar i genomförande av det målsättningsprogram som berör utvecklandet av den svenskspråkiga TV-servicen. Efter förhandlingar mellan staten och Oy Yleisradio Ab har det framlagts ett målsättningsprogram vars avsikt är att förbättra den svenskspråkiga

TV-servicen sålunda, att samtidigt som de olika språkgruppernas jämställdhet förstärks, når utbudet av TV-program som förstås på svenska hela befolkningen. I detta syfte ökas det svenskspråkiga TV-utbudet till ca 22 timmar i veckan före utgången av år 1988. Från den 1 juni 1987 finansieras programmet med licensavgifter som influtit till radiofonden.

Enligt målsättningsprogrammet förutsattes ytterligare, att man på Bötomberget i Kristinestad bygger en sändare i försökssyfte. Med hjälp av ifrågavarande station (sändare) skall man vidareända Sveriges TV-program för att förbättra dess sebarhet i Syd-Österbotten. Om programmens sändningsrättigheter ingicks i augusti 1986 ett tvåårigt avtal mellan Oy Yleisradio Ab, organisationerna och representanter för kommunerna i Syd-Österbotten. Vidaresändningsverksamheten med Bötombergssändaren inleddes hösten 1986 och har fortgått under hela år 1987. Avsikten är att under 1988 ingå avtal om en fortsatt vidaresändningsverksamhet.

För att få en uppfattning om sydösterbottningarnas inställning till vidare-sändningen gjordes i samarbete mellan kommunerna, Oy Yleisradio Ab, Kapiosto och staten en tittarenkät i maj 1987 i Kaskö, Kristinestad och Närpes. Resultaten av enkäten visar att TV-vanorna förändrades efter det att vidaresändningen inleddes. Innan vidaresändningen började såg 44 % dagligen på Sveriges TV, nu ser 70 % dagligen. 92 % anser att vidaresändningen bör fortsätta efter försökstidens utgång.

Trafikministeriet tillsatte år 1985 en arbetsgrupp att utreda tekniska, ekonomiska och juridiska förutsättningar för vidaresändning av Sveriges TV-program till södra Finland. Arbetsgruppen avgav sin rapport i början av år 1986. I rapporten redogjordes för alternativa distributionstekniska lösningar. Efter överenskommelse mellan statsministrarna fördes utredningsarbetet vidare i den av trafikministeriet den 1 januari 1987 tillsatta arbetsgruppen med uppgift att tillsammans med motsvarande svenska TV-arbetsgrupp utreda utbyggandet av det finsk-svenska TV-samarbetet. Arbetsgruppen föreslog i sin rapport att det vore en ändamålsenlig framkomstväg i detta skede att bygga ut ett marksändarnät i södra Finland för en vidaredistribution av ett svenskt TV-program. Marknätet skulle bestå av fyra sändare (Helsingforsområdet, Åbo, Ekenäs och Lovisa).

Finlands regering har i sitt program konstaterat att vidaresändning av Sveriges TV:s program till södra Finland förverkligas i samarbete med de svenska myndigheterna. Utbyggnaden av ett distributionsnät för Sveriges TV:s utsändningar till södra Finland påbörjas år 1988. Regeringen har i statsförslaget för år 1988 reserverat ett anslag för byggandet av den första sändaren i Esbo. De tekniska investeringskostnaderna beräknas uppgå till totalt ca 28 miljoner mark.

Oy Yleisradio Ab, Sveriges radio och upphovsrättsorganisationen Kapiosto undertecknade den 10 december 1987 ett avtal enligt avtalslicensbestämmelser i upphovsrättslagen om rätten att vidareända Sveriges TV:s program via fyra sändare i södra Finland samt om ersättning som skall via

Kopiosto betalas till innehavare av programrättigheter. Enligt bestämmelser som trädde i kraft den 1 februari 1986 binder avtal mellan en organisation som företräder rättighetshavarna och den som står för vidareändningen även ickeorganiserade upphovsmän och andra rättighetshavare. Förutom ett avtal med organisationen krävs enligt lagen för vidareändning med hjälp av fritt framskridande radiovägor även samtycke av det ursprungliga sändarföretaget.

Meddelande

om rekommendation nr 24/1974 angående samnordisk insats för skydd av miljön i samernas kärnområden

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att utarbeta ett gemensamt program för att skydda och bevara miljön i de samiska kärnområdena, bestående av

1. en samnordisk utredning av frågan om rättslig reglering av användning av naturresurserna i de samiska områdena, syftande till att för framtiden och så snart detta är möjligt åstadkomma ett fastställande av omfånget av samernas rättigheter,
2. samordnade regionalpolitiska åtgärder som stöd för samernas näringar, samt
3. ett samordnat nordiskt forskningsprojekt som belyser den samiska befolkningens situation.

Nordiska ministerrådet meddelar den 15 december 1987:

Ad pkt. 1 och 3:

Allmänna sektorn

Det pågående nationella utredningsarbetet i Finland, Norge och Sverige gäller som bekant samernas rättsliga ställning, rätten till mark och vatten m. fl. centrala frågor. En samlad nordisk utredningsinsats i rekommendationens anda är för närvarande inte aktuell. Under år 1987 har de nationella utredningarna gått vidare enligt följande.

Samedelegationen i Finland (juridiska sektion) har under år 1987 fortsatt med sin utredning av jord- och vattenrättigheterna inom sameområdena. Man har utrett dels de forna lapparnas privaträttsliga rättigheter och dels de rättigheter, som de nutida samerna har i enlighet med folkrätten. En expertgrupp bestående av sakkunniga på rättshistoria, jord- och vattenrätt, statsförfattningsrätt och folkrätt har tagit del av sektionens arbete och sina åsikter om det.

Sektionen har gjort ett utkast för samedelegationen beträffande de prin-

ciper, enligt vilka man kunde utarbeta förslag till lagstiftning i samefrågor.

Arbeidet i det norske samerettsutvalget er stadig for en stor del organisert i arbeidsgrupper. I tillegg har utvalget et antall sakkyndige i arbeid med selvstendige utredningsoppdrag. Utvalget har i inneværende år innledet en organisert drøftelse av de rettspolitiske spørsmål det skal ta stilling til.

Den 20. mars 1987 la den norske regjering frem Odelstingsproposisjon nr. 33 (1986–87) om lov om Sametinget og andre samiske rettsforhold (sameloven). I innstilling til Odelstinget nr. 79 (1986–87) slutter Stortingets Justiskomite seg til lovforslaget med enkelte endringer. Loven ble deretter vedtatt i denne form som lov nr. 56 av 12. juni 1987. Det første valg til Sametinget vil bli avholdt i september 1989.

Den svenska samerättsutredningen arbetade i början av 1987 fram en promemoria med diskussionsunderlag i frågan om det bör läggas fram förslag om ett folkvalt samiskt organ i Sverige. Den presenterades vid de samiska riksorganisationernas landsmöten i maj och juni. De ställningstaganden som därvid gjordes, har varit så positiva att samerättsutredningen med stor sannolikhet kommer att lägga fram förslag om ett samiskt folkvalt organ i Sverige.

Under året har färdigställts ett underlag för bedömning av det samiska språkets ställning och vilka åtgärder som erfordras för att stärka språket. Materialet kommer att bli en utgångspunkt för samerättsutredningens fortsatta arbete med språkfrågan.

Utöver frågan om ett folkvalt samiskt organ, kommer det betänkande samerättsutredningen lägger fram efter årsskiftet också att innehålla förslag om samernas rättsliga ställning vad gäller rennäringen. Arbetet med språkfrågan kommer däremot att fortgå.

Samarbeidet mellom de nordiske utredningene har i 1987 foregått på tilsvarende måte som i tidligere år. I 1987 blir det avholdt to kontaktmøter mellom representanter for utredningene.

En hovedsak på vårens møte var behandlingen av et notat om mulig samisk representasjon i Nordisk Råd. Denne utredning har sin bakgrunn i en henvendelse som Nordisk Sameråd i 1983 gjorde til de nordiske same- rettsutredninger.

I august ble det arrangert et særskilt møte mellom sekretariatene. Formålet med dette møtet var å forberede en avsluttende rapport om utredningenes samarbeid. I rapporten vil utredningene gjøre rede for de former samarbeidet har hatt, hvilke hovedspørsmål man har drøftet, og også komme med noen tanker om den mulige utvikling og det fremtidige samarbeidet mellom de nordiske land på det samerettslige og samepolitiske området.

Etter at den svenske samerättsutredning en gang på nyåret avgir sin delbetenkning om et representativt samisk organ og om et styrket vern for reindriften, må det forventes at samarbeidet – hvertfall i dets nåværende form – vil opphøre.

Samiskt kulturliv

Nordisk Ministerråd har som tidigare meddelat, bevilget midler slik at Nordisk Sameråd kunnet gi støtte til samiske kulturprosjekter for treårsperioden 1984–86. Kultursekretærens rapport forelå i mars 1987, og arbeidet med å vurdere mulige permanente tiltak ventes å bli avsluttet i 1988. I påvente av dette, ble det for 1987 bevilget 1 100 000 DKK til administrative utgifter for Samerådets språkutvalg og til kulturstøtten. Dette kommer i tillegg til bevilgningen på 1 007 000 DKK til Nordisk Sameråds virksomhet.

Nordisk samisk institutts virksomhet utgjør et viktig bidrag til belysning av den samiske befolknings situasjon gjennom sine ulike prosjekter. Bl. a. avsluttet instituttet i 1987 et prosjekt om samiske barns to-språklighet.

Som nevnt i tidligere meddelelser omfatter de ulike støtteordningene også det samiske området, likesom det kan nomineres et samisk skjønnerært verk til Nordisk Råds litteraturpris.

Ad pkt. 2:

Diskussionen om omorganisation av rennäringsarbetet har fortsatt inom Nordkalottkommittén under året. Kommittén har arrangerat ett planeringsmöte med deltagere från samiska organisationer. Nordkalottkommittén har för sin egen del framfört det önskvärt att rennäringsarbetet organiseras med sikte på att utveckla ett närmare samarbete med näringsbranschorgan. Detta har varit fallet vid framtagandet av en särskild normbok för styckning av renkroppar, vilken genomförts på företagsbasis med nationell finansiering. Kommittén har också sagt sig vara villig att delta i finansieringen av eventuella konkreta projekt på rennäringsområdena.

Inom den gränskommunala verksamheten i Norra försöksområdet har man bl. a. utrett möjligheterna för en organiserad utbildningsverksamhet angående konsulenter för samisk slöjd.

Kommunikationsutskottets betänkande

över meddelande om rekommendation angående inter-nordisk giltighet för körkort

(Meddelandet, se s. 2779)

Till Nordiska rådets kommunikationsutskott har hänvisats meddelandet om *rekommendation nr 3/1976* angående internordisk giltighet för körkort.

I rekommendationen rekommenderas Nordiska ministerrådet

1. att skyndsamt genomföra de av Nordiska trafiksäkerhetsrådet i dess Rapport 6 "Körkort i Norden" framlagda förslagen så att i ett nordiskt land utfärdat körkort äger giltighet även vid fast bosättning i ett annat nordiskt land, samt

2. att genomföra enhetliga nordiska bestämmelser om giltighet för körkort att även omfatta yrkesmässig motorfordonstrafik.

Enligt de uppgifter som utskottet har fått har Island nu ändrat sin trafiklagstiftning och kan formellt ansluta sig till den överenskommelse om körkort för bilregister, som vederbörande ministrar i Danmark, Finland, Norge och Sverige undertecknade den 12 november 1985 och som trädde i kraft den 1 juli 1986.

Mot bakgrund av det ovan anförda föreslår utskottet

att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser rekommendation nr 3/1976 för rådets del slutbehandlad.

Stockholm den 12 februari 1987

Margrete Auken (SF)

Margit Hansen-Krone (H)

Elver Jonsson (fp)

Förman

Sakari Knuuttila (Sdp)

Kaj Poulsen (S)

Óli P. Guðbjartsson (B.)

Olof Jansson (ÅC)

Ragna Berget Jørgensen (A)

Sirpa Pietikäinen (Kok)

Peder Sønnerby (V)

Olle Östrand (s)

Meddelande**om rekommendation nr 3/1976 angående inter-nordisk giltighet för körkort**

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd anbefaler Nordisk Ministerråd

1. snarest muligt at gennemføre de forslag, som er fremført i Nordisk Trafikksikkerhedsråds rapport 6, Kørkort i Norden, således at førerbevis udstedt i ét nordisk land er gyldigt i et andet nordisk land, også når vedkommende tager fast bepæl, og

2. at gennemføre ensartede nordiske bestemmelser om gyldighed af førerbevis for erhvervsmæssig kørsel.

Nordiska ministerrådet meddelar den 30 november 1987:

En nordisk överenskommelse om körkort och bilregistrering har undertecknats av de vederbörande ministrarna i Danmark, Finland, Norge och Sverige den 12 november 1985. Överenskommelsen har trätt i kraft den 1 juli 1986 och täcker rekommendationens båda delar. Island kommer efter nödvändiga ändringar i den isländska trafiklagstiftningen att kunna genom tilläggsprotokoll anslutas till överenskommelsen.

Kulturutskottets betänkande

över meddelande om rekommendation angående distribution av AV-material

(Meddelandet, se s. 2781)

Till kulturutskottet har hänvisats av Nordiska ministerrådet till Nordiska rådets 36:e session avgivet meddelande om rek nr 7/1976 angående distribution av AV-material.

Av ministerrådets meddelande framgår att rekommendationen har behandlats i anslutning till arbetet med handlingsplanen för kultursamarbetet. En särskild kartläggning har genomförts av hinder för att utveckla Norden till en kulturell hemmamarknad. Ministerrådet avser ta upp hinder som berör distributionen av AV-material, samt andra hinder på kulturområdet vid genomföringen av handlingsplanen.

Kulturutskottet har i sitt betänkande över förslaget till handlingsplan (B 83/k) uppmanat ministerrådet att aktivt verka för att de nordiska ländernas regeringar avlägsnar de hinder den genomförda kartläggningen visar på. Mot bakgrund härav, och då utskottet har möjligheter att följa det fortsatta arbetet på detta område i anslutning till genomföringen av handlingsplanen, anser utskottet att det inte längre föreligger några skäl att kvarhålla rekommendationen på rådets dagordning, och föreslår,

att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser rek nr 7/1976 för rådets del slutbehandlad.

Stockholm den 11 februari 1988

Gunnar Björk (c)

Haakon Blankenborg (A)

Eiður Guðnason (A.)

Elsi Hetemäki-Olander (Kok)

Förman

Thea Knutzen (H)

Jacob Lindenskov (Jvfl)

Kjeld Rahbæk Møller (SF)

Barbro Nilsson (s)

Berit Oscarsson (s)

Saara-Maria Paakkinen (Sdp)

Robert Pedersen (S)

Hans Petersson (fp)

Heikki Riihijärvi (Smp)

Mirja Rynnänen (K)

Otto Steenholdt (At)

Anders Talleraas (H)

Kåre Øvregard (A)

Meddelande

om rekommendation nr 7/1976 angående distribution av AV-material

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

1. att fastställa regler som gör det möjligt för auktoriserade organ att utan tullgranskning in- och utföra AV-material av undervisnings-, informations-, kulturell och vetenskaplig karaktär mellan de nordiska länderna;

2. att vidtaga åtgärder i syfte att etablera ett effektivt nordiskt samarbete beträffande distribution av AV-material av undervisnings-, informations-, kulturell och vetenskaplig karaktär, varvid de språkliga minoriteternas och de små kulturområdenas möjligheter att erhålla förbättrad service beträffande AV-material särskilt bör beaktas.

Nordiska ministerrådet meddelar den 30 november 1987:

Rekommendationen har været behandlet i forbindelse med arbejdet med den kulturelle handlingsplan, hvor en særskilt udredning om hindringer i forbindelse med udveksling af kulturvarer og tjenester i Norden har påpeget bl. a. hvilke told- og afgiftsbestemmelser, der stiller sig hindrende i vejen for udveksling af AV-materiale.

Disse og andre handelshindringsspørgsmål vil blive vurderet i forbindelse med opfølgningen af kulturhandlingsplanens kortlægning af hindringer for et kulturelt hjemmemarked i Norden.

Med hensyn til rekommendationens andet punkt skal ministerrådet henvise til, at arbejdsgruppen for kultur og massemedier i 1986 igangsatte en nordisk distributionsordning af videogram for døve, som indebærer at samtlige nationale programmer produceret for døve tilbydes til døve i de øvrige nordiske lande. Initiativet er planlagt støttet over en 2-årig periode, hvorefter det er planlagt, at ordningen fra 1989 skal overgå til national finansiering. Indenfor det nordiske samarbejde om udveksling af talebogs- og punktskriftsmaterialer, som støttes over ministerrådets dispositionsmidler, er der ligeledes igangsat initiativer for at lette udvekslingen af lydband for blinde i de nordiske lande.

Ministerrådet mener på denne baggrund ikke, at det er muligt for øjeblikket yderligere at fremme arbejdet med rekkommendationen. En yderligere forbedring af distributionen af AV-materialer i Norden må afvente en afklaring af ophavsretlige aftaler og ministerrådet skal her henvise til arbejdet i forbindelse med rek. nr. 13/1983/k om videogram med nordiske TV-programmer og film.

Kulturutskottets betänkande

över meddelande om rekommendation angående en nordisk folkhögskola i Västnorge

(Meddelandet, se s. 2785)

Till kulturutskottet har hänvisats av Nordiska ministerrådet till Nordiska rådets 36:e session avgivet meddelande om rek. nr 21/1987 angående nordisk kulturinstitution i Västnorge.

Av ministerrådets meddelande framgår att ministerrådet har fattat beslut om att ta emot den egendom Fagerheimstiftelsen har erbjudit Nordiska ministerrådet, och att på den aktuella egendomen, Dalsåsen i Fjaler, upprätta gästateljéer för konstnärer. Nordiska myndigheter kommer att stå för etablerings- och driftskostnaderna för ateljéerna. En arbetsgrupp med representanter för myndigheter, bildkonstnärer och Nordiskt konstcentrum har tillsatts för att föra arbetet vidare.

Kulturutskottet har tidigare uttalat att principbeslut om att motta gåvan från Fagerheimstiftelsen bör fattas. Mot bakgrund av de många utredningar som har gjorts angående möjligheterna att genomföra rekommendation nr 21/1979, och särskilt med hänvisning till de synpunkter utskottet tidigare har anlagt, finner utskottet det tillfredsställande att arbetet med rekommendationen nu har lett till resultat. Utskottet förutsätter att närmare förslag beträffande administration och verksamhetsformer för arbetscentret i särskild ordning föreläggs utskottet.

Med hänvisning till de principbeslut som har fattats anser utskottet att det inte finns några skäl att kvarhålla rekommendationen på rådets dagordning. Utskottet föreslår,

att Nordiska rådet lägger meddelandena till handlingarna och anser rekommendationerna nr 15/1985 och 6/1986 för rådets del slutbehandlade.

Stockholm den 11 februari 1988

Gunnar Björk (c)

Haakon Blankenborg (A)

Eiður Guðnason (A.)

Elsi Hetemäki-Olander (Kok)

Förman

Thea Knutzen (H)

Jacob Lindenskov (Jvfl)

Kjeld Rahbæk Møller (SF)

Barbro Nilsson (s)

Berit Oscarsson (s)

Saara-Maria Paakkinen (Sdp)

Robert Pedersen (S)

Hans Petersson (fp)

Heikki Riihijärvi (Smp)

Mirja Ryyänen (K)

Otto Steenholdt (At)

Anders Talleraas (H)

Kåre Øvregard (A)

Meddelande

om rekommendation nr 21/1979 angående en nordisk folkhögskola i Västnorge

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att utreda möjligheterna till att i Västnorge upprätta en nordisk folkhögskola eller annan lämplig institution med särskild vikt på det historiska och kulturella sambandet mellan Island, Färöarna och det övriga Norden.

Nordiska ministerrådet meddelar den 30 november 1987:

Kultur- og undervisningsministrene vedtok i februar 1987 å ta imot gaven fra Fagerheimstiftelsen. Forutsetningen var at det på Dalsåsen opprettes gjesteateliéer for kunstnere.

Det innrettes 5 ateliéer for nordiske bildekunstnere, og de norske myndigheter står for etableringskostnadene og driftskostnadene av bygningen.

Arbeidet med etableringen ble påbegynt i 1987. Kultur- og vitenskapsdepartementet har nedsatt en etableringskomité med representanter for norske myndigheter, bildekunstnere, og Nordisk Kunstsentrum.

Komiteen skal samordne den videre planlegging av arbeidssenteret og bl. a. vurdere spørsmålet om styringsorgan og driftsbudsjett.

Nordisk Ministerråd anser med dette at saken har fått en tilfredsstillende løsning.

Meddelande

om rekommendation nr 18/1980 angående arbetsmiljörisker i samband med graviditet m. m.

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att i syfte att nå fram till enhetliga nordiska normer för i arbetslivet förekommande risker för kvinnor och män i fertil ålder och härvid särskilt i samband med graviditet skyndsamt få till stånd en samlad kartläggning av existerande information på området samt inleda ett forskningssamarbete för att nå fram till nya kunskaper.

Nordiska ministerrådet meddelar den 30 november 1987:

Ett nordiskt forskningssamarbete för att utröna olika arbetsmiljöers betydelse för fosterskador inleddes år 1979. När det gäller tidigare års verksamhet hänvisar ministerrådet till föregående års meddelanden.

Ministerrådet kommer under år 1988 att inleda ett förprojekt för att se på de praktiska möjligheterna att ställa upp kriterier för fosterskadande ämnen. Projektet tar sin utgångspunkt i en rapport som anger vilka betingelser som skall vara uppfyllda för att ett kemiskt ämne skall anses vara fosterskadande. I projektet planerar man efter en litteraturgenomgång att ställa upp och pröva ett särskilt testbatteri och att pröva en rad utvalda ämnen med hjälp av detta batteri.

Medan tidigare undersökningar främst har inriktats mot att utröna orsakerna till missbildning överväger ministerrådet nu på något längre sikt en forskningssatsning på funktionella hjärnskador eller "*minimal brain damages*". Sådana skador framkallas av toxisk påverkan av hjärnan hos fostret under senare delen av graviditeten. Exponering för metaller eller lösningsmedel kan tänkas vara orsaken till skadorna. Inledningsvis överväger ministerrådet att ta fram underlag för att bedöma om internordiskt projekt-samarbete eller samordning kan vara fruktbart inom detta område.

Meddelande

om rekommendation nr 23/1980 angående gemensamma industriella projekt

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

(Ekonomiska utskottets betänkande över meddelandet,
se C 1)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd å foreta en oversikt over de nordiske landenes lovgivning med sikte på å fremme felles prosjekt på det industrielle området.

Nordiska ministerrådet meddelar den 30 november 1987:

Den internationella ekonomiska utvecklingen har förstärkt behovet av att tillvarata de fördelar som en närmare integration av de nordiska marknaderna innebär. Det är därför viktigt för det nordiska industripolitiska samarbetet att avlägsna hinder för en närmare integration, t. ex. vid nyetablering och förvärv av företag. De nordiska företagsförvärven kan, genom en specialisering av produktionen och annan verksamhet, skapa konkurrenskraftiga enheter i de nordiska länderna.

Under de senaste åren har en kraftig ökning av företagsetableringar över gränserna i Norden ägt rum. Denna utveckling bör, enligt ministerrådets uppfattning, kunna främja en konkurrenskraftigare nordisk industristruktur.

Från ministerrådets sida har under en följd av år ett omfattande kartläggnings- och analysarbete skett i syfte att anpassa de nationella regelverken till ovannämnda syften och i enlighet med internationella åtaganden.

Detta arbete avslutades under 1987 genom att industri- och finansministrarna i princip ställde sig bakom de förslag till ändringar, i etableringsrätten och valutaregleringen som hade anbefallts av en arbetsgrupp (Industrisamarbete och direkta investeringar – *NU 1987:2* – samt Industrisamarbete och portföljinvesteringar – *NU 1987:5*). Förslagen skall i varje land sökas bli genomförda innanför de ramar som gäller för nationella regleringar och procedurer.

Härmed anser ministerrådet för sin del, att syftet med rekommendationen tillgodosetts.

Meddelande

om rekommendation nr 18/1981 angående väg- beläggning och trafiksäkerhet

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

1. att i syfte att öka trafiksäkerheten i Norden arbeta för att vägarna i Norden förses med vägbeläggning med goda ljusreflexionsegenskaper, exempelvis ljus vägbeläggning och beläggning med grov yttextur och
2. att intensivifiera pågående forskning om vägbeläggningsens betydelse ur trafiksäkerhetssynpunkt.

Nordiska ministerrådet meddelar den 30 november 1987:

Under Nordiska ämbetsmannakommittén för transportfrågor (NÄT) arbetar sedan 1985 en projektgrupp med uppgift att kartlägga samband mellan olika vägytors egenskaper och trafiksäkerheten. Projektet baseras på följande fyra analyser:

- Åldersanalys: olycksrisk som en funktion av beläggningsens ålder i den nordliga, mellersta och södra delen av Norden;
- Tillståndsanalys: olycksrisk som en funktion av direkta mätresultat av beläggningsens egenskaper;
- Beläggingsregisteranalys: demonstration av hur ett beläggingsregister kan användas då det finns;
- Hastighetsanalys; hastigheter på nya och nedslitna beläggningar.

Projektet beräknas kunna färdigställas under 1988.

Utöver detta projekt beräknar NÄT under 1988 utföra en förstudie med uppgift att utreda behovet av en separat undersökning av sambandet mellan ljusa vägbeläggningar och trafiksäkerheten.

Social- och miljöutskottets betänkande

över meddelande om rekommendation angående intensifierat samarbete för att bekämpa rusmedelsmissbruk

(Meddelandet, se s. 2790)

Till Nordiska rådets social- och miljöutskott har hänvisats meddelande om rekommendation nr 22/1981 angående intensifierat samarbete för att bekämpa rusmedelsmissbruk.

Av det om rekommendationen avgivna meddelandet framgår att ministerrådet för sin del anser att rekommendationens syfte är uppnått så långt det är möjligt. Sålunda erinras om det arbete som äger rum nordiskt inom Nordiska läkemedelsnämnden, inom nämnden för alkohol- och drogforskning (NAD) och inom handlingsplanen mot narkotika. I det nya förslaget till samarbetsprogram för hälso- och socialsektorn har, som framhölls vid överläggningarna mellan utskottet och social- och hälsovårdsministrarna i november 1987, ett avsnitt tillfogats där man erkänner betydelsen av WHO:s målsättning att minska alkoholkonsumtionen med 25 % till år 2000.

Utskottet finner mot bakgrund härav att ytterligare åtgärder från rådets sida med anledning av denna rekommendation inte synes påkallade och föreslår

att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser att rekommendation nr 22/1981 för rådets del är slutbehandlad.

Stockholm den 11 februari 1988

Svein Alsaker (KrF)

Jo Benkow (H)

Dorte Bennedsen (S)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Brit Jørgensen (A)

Anna-Kaarina Louvo (Kok)

Grethe Lundblad (s)

Mats Nyby (Sdp)

Sten Svensson (m)

Valgerður Sverrisdóttir (F.)

Marjatta Väänänen (K)

Lena Öhrsvik (s)

Förman

Meddelande

om rekommendation nr 22/1981 angående intensifierat samarbete för att bekämpa rusmedelsmissbruk

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att i skyndsam ordning vidtaga åtgärder för ett fördjupat och vidareutvecklat nordiskt samarbete avseende förebyggande åtgärder, behandling och information i syfte att bekämpa missbruket av alkohol, narkotika och psykofarmaka.

Nordiska ministerrådet meddelar den 30 november 1987:

Nordiskt samarbete om bekämpning av rusmedelsmissbruk är koncentrerat till följande områden:

1. Samarbete mellan polis- och tullmyndigheter
2. Läkemedelskontroll
3. Åtgärder för att reducera efterfrågan på narkotika
4. Forskning
5. Internationellt samarbete.

Angående punkterna 1 och 3 hänvisas till redovisningen i meddelandet om *rekommendation nr 23/1985*.

2. Läkemedelskontroll

Inom projektområdet registreringssamarbete har Nordiska läkemedelsnämnden under 1987 publicerat gemensamma *riktlinjer för biotillgänglighet*, dvs. hur läkemedelsindustrin vid ansökan om registrering av ett nytt läkemedel skall ta fram dokumentation för läkemedelsupptag i kroppen.

Nordiska riktlinjer för ansökan om registrering av *nya veterinärläkemedel* är snart klara. Dessa riktlinjer bygger på riktlinjerna för humanläkemedel. Remissomgång avvaktas tills *revidering av humanriktlinjerna* är klar.

Nordiska riktlinjer för ansökan om registrering av *nya radioaktiva läkemedel* har utarbetats och remissbehandlats. Dessa riktlinjer kommer att tryckas i början av 1988.

Nordiska riktlinjer för ansökan om registrering av *nya allergenläkemedel* har funnits i 5 år. Revideringsförslag har utarbetats. De skall snart sändas på remiss. Riktlinjerna kommer att tryckas under 1988.

Nordiska läkemedelsnämndens arbetsgrupp för *EDB-frågor* har haft ett möte för att diskutera möjligheterna till datoriserad kommunikation mellan kontrollmyndigheterna.

Inom projektområdet *efterkontroll* har en arbetsgrupp för kemisk och biologisk kontroll kartlagt potentiella samarbetsmöjligheter. En arbetsgrupp för läkemedelsbiverkningar har i ett försöksprojekt studerat möjligheterna till enhetliga värderingar av biverkningar med tanken att bedömningar skall kunna göras med hela Norden som befolkningsunderlag.

4. Forskning

På forskningssidan har den samnordiska alkoholskadeundersökningen (SAS) som påbörjades 1982 fortsatt under året. Projektet strävar till att belysa utvecklingen av olika slag av alkoholskador i relation till alkoholbruket i befolkningen. Samtliga nordiska länder deltar i projektet med 1–3 forskare/land. Nordiska nämnden för alkohol- och drogforskning (NAD) finansierade projektets sista gemensamma nordiska möte under året. Ett tjugotal vetenskapliga artiklar/rapporter har utarbetats. En jämförande översiktsartikel är under arbete. Likaså utförs fortsatta analyser nationellt.

En undersökning om narkotikapolitiken och rättssystemet igångsattes av NAD år 1985. Under år 1987 har beskrivningar av narkotikakontrollen i Danmark färdigställts och detsamma för Sveriges vidkommande publicerats. Undersökningens ämnesområde är en del av den problematik som Nordiska rådet uppmärksammat i *rek. nr 2/1987*.

Under 1985 påbörjades genom finskt-danskt-västtyskt samarbete ett projekt om alkoholens kulturella betydelse. Projektet går ut på att utveckla rollspelsmetoden och via den nå kunskap om temat. Arbetet har fortsatt under året.

Dödlighet i narkotika är ett tema som speciellt uppmärksammas. Dels har NAD finansierat två möten i en rättstoxikologisk arbetsgrupp, som började sin verksamhet 1986. Gruppen skall producera 1–2 artiklar om narkomandödighet i Norden ur rättstoxikologiskt perspektiv. Andra synvinklar på narkomandödighet togs upp på ett forskarmöte med 8 personer som i april 1987 ordnades av NAD. Också detta arbete kommer att fortsätta med skriftlig dokumentation som målsättning.

Med stöd av NAD samlades en grupp forskare till ett möte i Köpenhamn, februari 1987. kring frågeställningen om rusets kulturella betydelse. Material från mötet kommer senare att ges ut i tidskriften Alkoholpolitik.

Olikheterna i de nordiska ländernas sätt att bemöta och behandla alkoholproblem var temat för ett forskarseminarium som 1–3 april 1987 hölls med ett tjugotal inbjudna deltagare. Forskningssamarbetet om drag i utvecklingen hos de nordiska vårdssystemen fortsätter i mindre arbetsgrup-

per. Forskning i s. k. kontrollerat drickande var temat för ett annat möte, som likaså vände sig till ca 20 forskare. Mötet ägde rum i Menstrup (DK) den 22–24 mars 1987. En arbetsgrupp med uppgift att samla material för en eventuell nordisk publikation tillsattes under mötet. Gruppen sammanträdde under året.

5. Internationellt samarbete

Det nordiska samarbetet mot rusmedelsmissbruk sker på så sätt huvudsakligen genom samordning av nationella insatser. Vidare samarbetar länderna aktivt inom FN:s narkotikakommission, Världshälsoorganisationen (WHO) och Europarådet (Pompidougruppen). Konkreta resultat av det nordiska samarbetet i samband med bekämpningen av missbruk av alkohol, narkotika och psykofarmaka ligger i växande grad till grund för gemensamma nordiska förslag i internationella fora.

Härmed anser ministerrådet, för sin del, att syftet med rekommendationerna så långt möjligt, tillgodosetts.

Social- och miljöutskottets betänkande över meddelande om rekommendation angående förebyggande fritidsverksamhet för barn och unga

(Meddelandet, se s. 2794)

Till Nordiska rådets social- och miljöutskott har hänvisats ett av Nordiska ministerrådet avgivet meddelande om rekommendation nr 25/1981 angående förebyggande fritidsverksamhet för barn och unga.

Utskottet finner ministerrådets meddelande väsentligt mer tillfredställande och fylligare än tidigare år. Barn- och ungdomsfrågor kommer enligt ministerrådsförslag *B 81/s* om samarbete inom social- och hälsovårdssektorn att ges högre prioritet inom det socialpolitiska samarbetet. Det vidare samarbetet i dessa frågor kan därför följas inom ramen för samarbetsprogrammet.

Utskottet finner det mot denna bakgrund ej påkallat att fortsättningsvis följa denna rekommendation utan föreslår,

att rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser
rekommendation nr 25/1981 för rådets del vara avslutad.

Stockholm den 11 februari 1988

Svein Alsaker (KrF)

Jo Benkow (H)

Dorte Bennedsen (S)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Brit Jørgensen (A)

Anna-Kaarina Louvo (Kok)

Grethe Lundblad (s)

Mats Nyby (Sdp)

Sten Svensson (m)

Valgerður Sverrisdóttir (F.)

Marjatta Väänänen (K)

Lena Öhrsvik (s)

Förman

Meddelande

om rekommendation nr 25/1981 angående förebyggande fritidsverksamhet för barn och unga

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar att bygga ut den förebyggande fritidsverksamheten för barn och unga genom att bland annat upprätta flera fritidsklubbar samt att få till stånd ett erfarenhets- och informationsutbyte på nordiskt plan beträffande efter- och vidareutbildning av ungdomsledare.

Nordiska ministerrådet meddelar den 30 november 1987:

Ministerrådet har finansieret forskellige projekter vedr. børn og unge. Et projekt er "Fritidsaktiviteter for de 10-14 årige", hvor man i rapporten foreslår, at man skal arbejde mod en ny type fritidsstruktur, som kan udgøre en større helhed i ungdommens virkelighed. Samtidig siger rapporten, at en forøget informations- og erfaringsudveksling kan udvikle aktiviteter med hensyn til de problemer, som møder dagens ungdom.

Fra Danmark oplyses, at undervisningsministeriet i 1985 nedsatte et særligt klubudvalg som et underudvalg under Folkeoplysningsudvalget. Klubudvalget skal iflg. kommissoriet se på klubvirksomheden som en del af børns og unges fritidsaktivitet. Udvalget har nu afsluttet sit arbejde. I betænkningen foreslås den nuværende adgang til at oprette fritids- og ungdomsklubber både i socialministeriets og undervisningsministeriets regi opretholdt. Man fremhæver den store betydning, som fritids- og ungdomsklubber har i det forebyggende arbejde over for børn og unge og anbefaler, at der straks igangsættes udarbejdelse af et vejledende materiale henholdsvis i socialministeriets og i undervisningsministeriets regi, som kan støtte den fortsatte udbygning af klubvirksomheden, herunder ikke mindst støtte kommunerne i en fortsat udvikling af klubfunktionen. Der er nu nedsat et nyt udvalg under social- og undervisningsministeriet med henblik på at følge arbejdet op og se på området generelt.

I Sverige er man i gang med projektvirksomhed for udviklingsarbejde ved fritidsgårde (ungdomsgårde). Regeringen har afsat 30 mill. kr. for en tre-årig forsøgsperiode fra den "allmänna arvsfonden" vedr. udviklingsar-

bejde. Der er fordelt midler til godt 140 projekter fordelt over hele landet. I et stort antal projekter har bestræbelserne gået ud på både at udbrede og at gå i dybden med kulturarbejdet. De fleste projekter er udformet i samarbejde mellem i første hånd fritidsforvaltningen og kulturforvaltningen. Foreningslivet deltager også i mange projekter. I en del projekter har man specielt været opmærksom på indvandrerungdommens behov for aktiv fritid. Ligestillingsaspektet har man også været opmærksom på i projektvirksomheden.

I Finland har man, som en direkte følge af det internationale ungdomsår, fulgt de tiltag op som initieredes i løbet af dette år under ledelse af undervisningsministeriet. I kommunerne er der kommet et tættere samarbejde mellem de forskellige forvaltningsgrene med sigte på at fremme ungdommens fritidsvirksomhed og -steder således, at virksomheden i stadig højere grad modsvarer ungdommens livssituation og behov. Man har også bestræbt sig på at tilgodese de mest udsatte unge i samfundet.

Der foregår stadig mere forsknings- og udviklingsarbejde inden for fritidssektoren, herunder også med tværvidenskabelige aspekter. Desuden har man indrettet et ungdomspolitisk bibliotek og dataservice. Dette har bl. a. gjort et mere organiseret samarbejde mellem ungdomsforskere muligt. Man har fået større mulighed for at diskutere og koordinere forskningsvirksomheden. I dette samarbejde har administrationen også deltaget. Dermed har man også fået et tættere samarbejde mellem forskning og praktisk udviklingsarbejde.

I Norge kom udbygningen af ungdomsklubber forholdsvis sent i gang og blev i første række etableret som social- og kriminalforebyggende tiltag. Etablering af fritidsklubber har de seneste år bredt sig over hele landet, og begrundelsen for at etablere dem er nu mere kultur- og fritidspolitisk. Landkommunerne begrundede ofte tiltagene ud fra en distriktpolitisk synsvinkel. Kommuner med stor udflytning af ungdom benytter fritidsklubber som et af flere virkemidler for at begrænse den. Kvalitativt har fritidsklubberne ændret sig fra kælderlokaler til egne anlæg eller ombyggede lokaler af god standard. Indholdsmæssigt er der en tendens til et "alaktivitetshus"-lignende tiltag overtager for de traditionelle fritidsklubber.

Der etableres stadig flere tiltag med mange anvendelsesmuligheder, som dækker varierede kultur- og fritidsinteresser hos børn og unge. Det kan enten være fælles brug af lokaler eller mere metodisk tilrettelagte projekter, hvor målsætningen er fællesskab mellem grupper i forskellig alder og med forskellige interesser inden for aktivitets- og kulturområdet. Forskellige institutionstyper som fx børnehaver, fritidshjem, ældrecentre og skoler kombinerer lokaler og virksomhed.

De største bykommuner har de senere år stået overfor ungdomsproblemer, der små løses med utraditionelle og målrettede tiltag. I fritidssektoren har man satset på tilbud baseret på de unges egen medvirken og styring.

Dette har specielt været aktuelt over for ældre ungdom (16–25 år). Der er etableret forskellige aktivitetscentre, som "aktivitetshus" og ungdomshus. Tiltagene har ofte været tværsektorielle fx integreret beskæftigelse, boligpolitik, skolepolitik m. v., tilpasset de enkelte byers særlige behov.

De forskellige tiltag på fritidsområdet har medført behov for forsknings- og udviklingsarbejde for at udvikle nye former for tiltag, arbejdsmetoder og organisationsformer. Der udarbejdes rapporter fra særligt interessante projekter, således at andre kommuner og amter kan få del i erfaringerne. Forsøgs- og udviklingsarbejdet kan deles op i følgende områder:

- fritidstiltag
- udsatte ungdomsgrupper og ungdomstiltag i større bysamfund
- tværfaglig samordning af ungdomstiltag i kommuner og amter
- ungdomspolitisk udviklingsarbejde, der omfatter: Tilskud til ungdomsforskning, dokumentationsprojekter og indsamling af kundskab om ungdomsspørgsmål

Vedr. erfarings- og informationsudveksling er generaldirektørerne (social) ved at etablere en nordisk gruppe, der har med hele børne- og ungdomsområdet at gøre, og hvor en del af virksomheden bliver at udveksle information og erfaringer.

Nordisk Ministerråd mener hermed, at rekommandationen er opfyldt i det omfang det er muligt.

Meddelande**om rekommendation nr 28/1981 angående åtgärder för att minska ungdomsarbetslösheten**

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar att snarast möjligt vidtaga alla åtgärder som kan medverka till att minska arbetslösheten bland de unga.

Nordiska ministerrådet meddelar den 7 december 1987:

Opfølgning sker ved iværksættelse af en række projekter over det årlige projektprogram. Der henvises i øvrigt til omtalen i kapitel X om det nordiske samarbejde på arbejdsmarkedsområdet.

Juridiska utskottets betänkande

över meddelande om rekommendation nr 32/1981 angående antagande av nordisk språkkonvention

(Meddelandet, se s. 2799)

Til Juridisk Udvalg er henvist den af Nordisk Ministerråd til Nordisk Råds 36. session afgivne meddelelse om rekommandation nr. 32/1981 om antagelse af en nordisk sprogkonvention.

Det fremgår af meddelelsen, at sprogkonventionen trådte i kraft den 1. marts 1987, og at alle 5 nordiske lande har udpeget en myndighed, som har ansvaret for at følge anvendelsen af konventionen.

I øvrigt oplyses det, at der er iværksat en forbedret tolkeservice med hensyn til finsk i flere af landene.

Juridisk Udvalg skal i øvrigt gøre opmærksom på, at man fortsat mener, at det vil være en forudsætning for, at sprogkonventionen kommer til at fungere i praksis, at man hele tiden er opmærksom på, at der uddannes et tilstrækkelig antal tolke og oversættere.

Hermed betragter Juridisk Udvalg rekommandationen for opfyldt og indstiller:

at Nordisk Råd tager meddelelsen til efterretning og anser rekommandation nr. 32/1981 for færdigbehandlet for rådets vedkommende.

Oslo, den 6. marts 1988

Lennart Andersson (s)

Mikko Elo (Sdp)

Hagen Hagensen (KF)

Sverrir Hermannsson (Sj)

Åsa Solberg Iversen (A)

Anneli Jäätteenmäki (K)

Hans Nyhage (m)

Kristen Poulsgaard (FP)

Asbjørn Sjøthun (A)

Arne Skauge (H)

Jouni J. Särkijärvi (Kok)

Bernhardt Tastesen (S)

Formand

Lars Werner (vpk)

Meddelande

om rekommendation nr 32/1981 angående antagande av nordisk språkkonvention

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd henstiller til regeringerne i Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige, at der mellem disse lande indgås en konvention om nordiske statsborgeres ret til at anvende deres eget sprog i andet nordisk land i overensstemmelse med det udkast til konvention, der er optaget som bilag til ministerrådsforslag *B 32/j* om en nordisk sprogkonvention.

Nordiska ministerrådet meddelar den 1 december 1987:

Den nordiska språkkonventionen trädde i kraft den 1 mars 1987 och alla fem länderna har utsett en myndighet som har ansvaret för att följa tillämpningen av konventionen. I Sverige är det statens invandrarverk, i Norge kommunal- och arbetsdepartementet medan det i Danmark, Finland och Island är justitieministerierna som är ansvariga för tillämpningen.

Information om att språkkonventionen trädde i kraft förmedlades till nordiska massmedia av ministerrådssekretariatet i samband med Nordiska rådets session 1987. I alla länderna har man nu börjat informera både berörda myndigheter och allmänheten. Land för land kan upplysas följande:

I *Danmark* har informationen om konventionen presenterats i samband med den generella informationen kring ikraftträdandet av en ny förvaltningslag.

I *Finland* har justitiedepartementet tillsatt en arbetsgrupp som skall bevaka uppföljningen. Arbetsgruppen har haft ett informationstillfälle i början av februari med representanter för alla ministerier. Dessa ger i sin tur information inom sitt eget förvaltningsområde.

Motsvarande informationstillfällen har ordnats med representanter för de kommunala centralorganisationerna.

För egen del har justitieministeriet informerat inom sitt förvaltningsområde, bl. a. i samband med de utbildningsdagar som ordnats för ämbetsverkens chefer runt omkring i landet.

I *Island* har man just satt in annonser om konventionen i dagspressen

liksom man har gett ut förvaltningsföreskrifter där även konventionstexten tryckts upp. Nordiska rådets isländska delegation har dessutom skickat ut ett pressmeddelande om konventionen.

I *Norge* har konventionen skickats till alla kommuner med anmodan om att ta den i beaktande vid planering av tolktjänster. Samtidigt har man med anledning av konventionen genomfört en förbättring av tolktjänsten särskilt vad beträffar finska invandrare.

Det är ytterligare planerat att förbättra utbildningsmöjligheterna för kommuntjänstemän som arbetar med invandrarfrågor.

I *Sverige* har invandrarverket som bevakningsorgan i början av oktober haft ett första möte med bevakningsorganen i de övriga länderna. Avsikten härmed var gemensam information om situationen och diskussion om tolkningen av konventionens olika bestämmelser i syfte att få en så likartad tillämpning som möjligt.

På sikt kommer arbetet att inriktas på information till allmänheten och berörda myndigheter.

Kontakt har redan tagits med kommerskollegium och informationen om konventionen har lett till planering av auktorisation av tolkar på danska och isländska språken. Dessutom har en omfattande tolkservice på finska språket byggts upp under de senare åren.

Meddelande

om rekommendation nr 10/1982 angående barns miljö

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

1. att införa likartade lagbestämmelser om förbud mot kroppslig aga eller annan kränkande behandling av barn,
2. att samarbeta i syfte att vidareutveckla föräldrautbildningen i de nordiska länderna samt
3. att särskilt beakta de handikappade barnens situation.

Nordiska ministerrådet meddelar den 30 november 1987:

I Danmark vedtog Folketinget i juni 1985 en ændring i myndighedsloven, hvori det udtales, at forældremyndighed medfører pligt til at beskytte barnet mod fysisk og psykisk vold og anden krænkende behandling.

I Finland antog riksdagen våren 1983 lagen angående vårdnad om barn och omgägnadsrätt (361/83). Enligt denna lag, som trädde i kraft den 1 januari 1984, får barnet inte undertryckas, agas eller utsättas för annan kränkande behandling. Enligt barnskyddslagen (683/83), som också den trädde i kraft den 1 januari 1984, är barnskyddets syfte att trygga barnets rätt till en trygg och stimulerande uppväxtmiljö samt till en harmonisk och mångsidig utveckling. Barn har enligt lagen företrädesrätt till särskilt skydd. Dessa rättigheter bör tryggas genom att påverka de allmänna uppväxtförhållandena, genom att stödja vårdnadshavarna vid fostran av barn samt genom att genomföra familje- och individinriktat barnskydd. Målet är att barnet under alla förhållanden får en sådan vård varom stadgas i lagen om vårdnad om barn och omgägnadsrätt.

I Norge la et utvalg under Sosialdepartementet våren 1982 fram en innstilling om barnemishandling og omsorgssvikt. Et af forslagene gjaldt forbud mod fysisk afstraffelse.

Et sådant forbud blev den 6.2.87 vedtaget af Stortinget. Bestemmelsen blev taget ind i børneloven af 1981, og sætter forbud mod at børn udsættes for vold eller på anden vis bliver behandlet sådan, at den fysiske eller psykiske sundhed bliver udsat for skade eller fare. § 30, 3. led lyder som følger:

”Barnet må ikke bli utsett for vald eller på anna vis bli handsama slik at den fysiske eller psykiske helsa blir utsett for skade eller fare.”

De øvrige forslag i innstillingen er behandlet i en egen stortingsmelding, og Stortinget vedtok våren 1985 en fireårig handlingsplan.

Den svenska föräldrabalken innehåller sedan år 1979 ett förbud mot kroppslig aga eller annan kränkande behandling av barn.

* * *

I Sverige bedrivs sedan år 1980 föräldrautbildning i landstingens regi. Föräldrautbildningen har byggts ut successivt som en del av den normala verksamheten vid mödra- och barnavårdscentraler samt BB. Enligt en undersökning som gjorts av socialstyrelsen erbjuds mellan 90 och 100% av föräldrarna utbildning, medan man räknar med att ca 50% deltar. Föräldrautbildningen bedrivs huvudsakligen i form av särskilda grupper inom barn- resp. mödrahälsovården.

Det svenske socialdepartement afholdt i februar 1987 et nordisk møde om forældreuddannelse (rek. pkt. 2) i Norden. En af konklusionerne på mødet var, at hvert land skal opmuntre de enkelte institutioner, der arbejder med forældrevejledning, til at fortsætte deres arbejde. Danmark kan ikke gå ind for obligatorisk forældreuddannelse på centralt plan, men det kan nævnes, at socialministeriet har udsendt et idekatalog vedrørende børneområdet.

Det er overladt til kommunerne frivilligt at arbejde videre med planer om information, f. eks. i form af temaaftner, arrangeret af daginstitutionerne eller som tilbud fra sundhedsplejerskerne. Emnerne for sådanne træf kan f. eks. være forælderrollen, børns leg og legetøj, udvikling, børn og tryk-
hed, hvordan opdrager vi vore børn, nyt fra sundhedsplejerskerne, børne-
sygdomme.

I Norge har forbruger- og administrationsdepartementet taget kontakt med Kirke- og undervisningsdepartementet og Socialdepartementet for at diskutere spørgsmålet nærmere. For at forbedre informations- og erfaringsudbytte kommer spørgsmålet desuden til at blive taget op regelmæssigt i kontakter mellem de ansvarlige myndigheder.

I Finland har socialstyrelsen gennemført et to-årigt eksperiment med familieuddannelse ved ni børnehaver. Eksperimentet har været vellykket. Desuden har den evangelisk-lutherske kirkes kontor for familieanliggender i samarbejde med andre organisationer arrangeret kurser for forældre. I folkeskolen underviser man til dels i familiekundskab i faget ”medborgarfærdigheder”. Desuden har en del familierådgivningsbureauer forældreuddannelse på sit program.

Centralen for videreuddannelse ved Jyväskylä universitet starter i 1988 en uddannelse for lærere inden for området forældreuddannelse. Personalet inden for social- og sundhedssektoren kommer bl. a. via denne til at få bedre mulighed for at inddrage forældreuddannelse som en del af rådgivningsbureauernes virksomhed.

* * *

Vedr. handikappede børns situation (rek. pkt. 3) sker der store og for de enkelte individer betydningsfulde indsatser på nationalt plan. På nordisk plan arbejder Nordiska hälsovårdshögskolan med et projekt – "Kroniskt sjuka barn i Norden". Desuden arbejder Nordiska nämnden för handikappfrågor (NNH) med to projekter, der også omfatter børn. Det ene er "Psykisk udviklingshæmmedes behov for hjælpemidler" og det andet "Små og mindre kendte handicapgrupper i Norden". Det sidste behandles i meddelelsen angående rek. nr. 25/83. Ministerrådet (social- og sundhedsministrene) har desuden givet støtte til et projekt "Indsats for børn med behov for særlig hjælp og støtte i børnehaver".

I Sverige er der et udredningsarbejde i gang, der sigter mod at udvide omsorgsloven til at gælde alle børn og unge som har behov for særlig støtte.

I Norge får forældre med kronisk syge eller funktionshæmmede børn udvidet ret til støtte fra 10–20 dage pr. år, dersom de må være borte fra arbejdet for at tage sig af barnet. Enlige forsørgere med sådanne børn har ret til 40 sygedage pr. år.

Med en lovændring som trådte i kraft 1.8.1985 blev princippet om almindelig undervisningspligt også indført for handikappede børn i Finland. Undervisningen blev overført fra de sociale myndigheder til skolemyndighedernes ansvar, når det gælder handikappede børn, der kan tilegne sig folkeskoleundervisning i form af klasseundervisning eller andre undervisningsformer, der erstatter klasseundervisning.

Fra 1987 har man i Finland udviklet et system, hvor man giver støtte til pleje vedr. sygdom eller handicap fra Folkpensionsanstalten. Erstatningens størrelse varierer efter sygdommens eller handicappets art. Samtidig har man forhøjet erstatningen til personer med svære handicap.

Fra 1988 træder loven om service og støtte til personer med handicap i kraft. Loven træder i kraft successivt for de forskellige støtteformer. Den handikappede kan bl. a. få en hjælper, og han/hun er berettiget til tolkeservice og transport.

For at tydeliggøre bistandslovens § 48 er der i Danmark udsendt en vejledning med det formål at opnå ensartet hjælp til forældre med børn med handicap. Bl. a. kan man få godtgørelse til forældre i forbindelse med sygehusophold for børn med handicap. Tidligere udbetaltes en sådan godtgørelse kun, hvis forældrene passede syge børn i hjemmet.

Desuden er der i december 1986 nedsat et tværfagligt børneudvalg, der berører alle børn med henblik på at forbedre deres dagligdag. Udvalget skal vurdere sammenhængen mellem eksisterende tilbud og forældres og børns behov.

Udvalget skal se på nye samarbejdsformer og den bedst mulige udnyttelse af ressourcerne i lokalsamfundene, herunder struktur- og beslutningskompetence, samt muligheder for øget forældreindflydelse, for eksempel

ved at etablere særlige forældre styrede dagtilbud samt overveje nye betalingsformer.

Der kan også henvises til det tværministerielle børneudvalg, som skal varetage børns interesser ved enhver ny lovgivning og koordinere initiativer på de forskellige ministerområder.

Nordisk Ministerråd mener hermed at rekommandationen er opfyldt i det omfang det er muligt.

Meddelande

om rekommendation nr 11/1982 angående internationell konvention om barnens rättigheter

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska ministerrådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar att på internationellt plan samfällt verka för ingåendet av en internationell konvention till skydd för barnens rättigheter.

Nordiska ministerrådet meddelar den 30 november 1987:

Nordisk samarbete inden for dette spørgsmål foregår i FN's kommission for menneskerettigheder. Dette samarbejde fortsætter både i konventionsarbejdsgruppens møde (i januar hvert år) og i de mellemliggende perioder.

Arbejdet er nu så langt fremskredet, at man muligvis ved januarmødet i 1988 bør kunne afslutte den første gennemgang af teksten til konventionen og muligvis begynde på den anden. Der genstår at behandle nogle få artikler, bl. a. implementeringsbestemmelserne.

Meddelande

om rekommendation nr 15/1982 angående epidemiologiskt bevakningssystem

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet,

1. att utarbeta riktlinjer för etablerandet av nationella epidemiologiska bevakningssystem samt
2. att inleda ett erfarenhetsutbyte beträffande vetenskapliga och praktiska metodproblem.

Nordiska ministerrådet meddelar den 30 november 1987:

Frågan om nationella epidemiologiska bevakningssystem övervägs i första hand av respektive lands myndigheter inom området.

Nordiskt samarbete i form av informations- och erfarenhetsutbyte gällande redan etablerade system förekommer bl. a. inom ramen för Nordiska medicinalstatistikkommitténs (NOMESKO) arbetsgrupp för medicinsk födelseregistrering samt de nordiska cancerregistrens samarbetsorgan.

Det senare, Nordic Association of Cancer Registers, inrättades så sent som år 1985. Bland aktuella projekt kan nämnas en kartläggning av regionala skillnader i fråga om cancerfrekvens, cancerriskens förändring i ett längre tidsperspektiv dvs. relaterad till förändringar i miljö och livsstil samt identifiering av högriskgrupper i fråga om yrkesrelaterad cancer.

En kartläggning av cancerförebyggande åtgärder i Norden har genomförts i ministerrådets regi. Rapporten ingår i det material som kommer att ligga till grund för förslag till nordisk handlingsplan mot cancer. Se närmare meddelandet angående *rekommendation nr 19/1987*.

Samtliga nordiska länder deltar i det arbete som utförs i syfte att förverkliga WHO:s program "Hälsa för alla år 2000". Det bevakningssystem som ansluter sig till programmet (73 essential indicators och 56 supplementary indicators) inbegriper också uppföljning av det nationella epidemiologiska läget.

Inom Nordiska medicinalstatistikkommittén (NOMESKO) har sedan år 1985 fungerat en särskild arbetsgrupp som följer med utvecklingen på området (AHFAI) och som koordinerar det nordiska samarbetet i syfte att

förbättra Hälsa för alla – indikatorernas tillgänglighet, tillförlitlighet och validitet. Härmed anser ministerrådet, för sin del, att syftet med rekommendationen tillgodosetts.

BILAGA

**Fråga vid Nordiska rådets 36:e session angående epidemiologiskt
bevakningssystem**

(Se sak E 16, s. 3022)

Meddelande

om rekommendation nr 3/1983 angående viltolyckor i vägtrafiken

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet hemställer till Nordiska ministerrådet att utföra en översyn av genomförd forskning om viltolyckor i vägtrafiken i syfte att koordinera och systematisera information om resultaten av den forskning som har genomförts.

Nordiska ministerrådet meddelar den 30 november 1987:

Med anledning av denna rekommendation har Nordiska trafiksäkerhetsrådet (NTR) låtit utföra en utredning av den existerande kunskapen om möjligheterna att undvika viltolyckor. Utredningen har bildat utgångsmaterialet för ett seminarium, som arrangerats år 1987 av Nordisk kommitté för trafiksäkerhetsforskning. En rapport omfattande utredningens resultat samt seminariematerialet kommer att publiceras under vintern 1987–88.

Därmed anser ministerrådet, för sin del, att syftet med rekommendationen tillgodosetts.

Meddelande

om rekommendation nr 13/1983 angående videogram med nordiska TV-program och filmer

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar att vidta åtgärder för att åstadkomma överenskommelse med upphovsmännens organisationer i syfte att bereda allmänheten tillgång till videogram med nordiska TV-program och filmer.

Nordiska ministerrådet meddelar den 30 november 1987:

Arbetet med videogramspörsmålet genomföres i förbindelse med arbetet i arbetsgruppen för kultur och massemedier.

Arbetsgruppen har i 1986 undersögt möjligheten för att iværksätta en nordisk försøgsdistributionsordning af nordiske tv-programmer og film på videogram. Denne undersøgelse viste, at en sådan ordning for øjeblikket støder på forhindringer af ophavsretlig og økonomisk karakter. En nordisk ordning på dette område må i første række afvente en færdigforhandling af ophavsretlige spørgsmål og nationale aftaler om distribution af tv-programmer og film på videogram.

I forbindelse med arbejdet med den kulturelle handlingsplan er der blevet gennemført en særskilt udredning om Norden som kulturelt hjemmemarked, som blandt andet har belyst, hvilke hindringer der findes i form af told- og afgiftsbestemmelser for en øget distribution af videogrammer over landegrænserne. Disse spørgsmål vil blive taget op i forbindelse med gennemførelsen af den kulturelle handlingsplan.

Ministerrådet mener på denne baggrund ikke, at det er muligt for øjeblikket yderligere at fremme arbejdet med rekommendationen.

BILAGA

Fråga vid Nordiska rådets 36:e session angående videogram med nordiska TV-program och filmer

(Se sak E 10, s. 3015)

Meddelande

om rekommendation nr 23/1983 angående bevarande av naturmiljön i de arktiska farvattnen

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar att ge ett aktivt stöd i strävandena för att bevara naturmiljön i de arktiska farvattnen.

De nordiska ländernas regeringar meddelar den 10 december 1987:

Som meddelt tidigare har de nordiske landes regeringer i mange år aktivt arbejdet med spørgsmål omkring beskyttelse af naturmiljøet i Arktis, derunder de arktiske farvande. De nordiske lande er således involveret i arbejdet i den internationale hvalfangstkommission, Washingtonkonventionen om forhindring af handel med truede dyr og i FN's havretskonvention. Desuden har Danmark, Norge og Sverige tiltrådt Bonnkonventionen om beskyttelse af migrerende arter af vilde dyr. Denne konvention omfatter også visse arktiske dyrearter. Norge og Danmark er også parter i isbjørneaftalen, som sikrer bevarelsen af isbjørnestammen i arktis. Danmark er endvidere som medlem af EF, omfattet af EF-forordningen om forbud mod import af hvalprodukter og EF-direktivet om forbud (indtil 1989) mod import af sælgeskind af klapmys og grønlandssæl, der ikke hidrører fra inuitternes traditionelle sælfangst.

Norge og Danmark har specielle interesser og forpligtelser i de arktiske farvande. Der henvises til den udførlige redegørelse, som blev givet i meddelelsen af 3. december 1986.

For Norge drejer det sig specielt om at værne naturmiljøet på Svalbard og i territorialfarvandene omkring Svalbard mod forurening. Der bliver også lagt stor vægt på at udrede konsekvenserne af olievirksomhed i Barentshavet, før en sådan virksomhed tillades.

Forskningsprogrammet "pro mare" i Arktis har fremskaffet ny kundskab om arktiske økosystemers struktur og funktion. Programmet, som har et totalt budget på op imod 100 mill NOK, går frem til 1991.

For Danmarks vedkommende er der tale om Grønland og havområderne

omkring Grønland. Der er indgået en aftale mellem Grønland og Canada til imødegåelse af risikoen for skader på havmiljøet, som kan følge af en udvidelse af økonomiske aktiviteter i området. Aftalen omfatter også ruteområder for skibe uden for territorialfarvandene. Endvidere er der iværksat et flerårigt projekt til undersøgelse af tungmetalforekomster i havområderne. Endelig kan nævnes et undersøgelsesprogram for 1985–96, som danner grundlag for den miljø- og sikkerhedsmæssige regulering af koncessionen til efterforskning og udvinding af kulbrinter i et område i Jameson Land i Østgrønland.

I Nationalparken i Nord- og Østgrønland er der fastsat meget strenge fredningsbestemmelser, idet al fangst principielt er forbudt, bortset fra den traditionelle fangst, som udføres af den fastboende befolkning i de tilgrænsende kommuner Qanaaq/Thule og Illoqqortoormiut/Scoresbysund. Da Nationalparken også omfatter søterritoriet, sker der herved en bevarelse af naturmiljøet i de tilgrænsende farvande (Nationalparken strækker sig fra 72° nordlig bredde langs Grønlands nordøst og nordkyst til Petermann Gletscheren ved Nares Strædet på 81° nord, 62° vest).

Nordisk Ministerråd gennemfører i 1987/88 en iskerneboring i Renlandhalvøen i Østgrønland. Der henvises til ministerrådets årsberetning (C1) om arktisk forskning samt meddelelse vedrørende *rek. nr 11/1987/k*.

Herudover deltager de nordiske lande på forskellig vis i en række internationale forskningsprogrammer med tilknytning til det arktiske havmiljø. Her skal specielt fremhæves deltagelsen i "Greenland Sea Project" der er initieret gennem Arctic Ocean Science Board (AOSB).

Landene er enkeltvis og i samarbejde med både de øvrige nordiske lande og andre interesserede og berørte lande indstillet på, at arbejdet med at bevare naturmiljøet i de arktiske farvande skal følges aktivt op.

På denne baggrund mener de nordiske landes regeringer, for sin del, at hensigten med rekommandationen er opnået.

Meddelande

om rekommendation nr 24/1983 angående klimatologisk vård av psoriasispatienter samt likartade principer för ersättning av kostnader för vården

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att låta utreda förutsättningarna för ett utvidgat och intensifierat nordiskt samarbete kring vårdcentra på kurorter för de psoriasis sjuka samt möjligheterna till att skapa likartade principer för ersättning av kostnaderna för denna vårdform.

Nordiska ministerrådet meddelar den 30 november 1987:

De nordiska centralorganisationerna för psoriasispatienter anhöll redan 1984, med hänvisning till rekommendationen, om medel från ministerrådet till att genomföra en utredning. Nordiska nämnden för handikappfrågor (NNH) och 1984 års medicinaldirektörsmöte yttrade sig över ansökningen.

Genom beslut den 3–4 oktober 1985 beslöt Nordiska socialpolitiska kommittén (ÄK-S) att reservera medel för en förstudie avseende "förutsättningar för nordiskt samarbete kring psoriasispatienternas m. fl. klimatologiska vård".

Vid Nordiska socialpolitiska kommitténs (ÄK-S) möte den 26 augusti 1987 beslöt man att ge uppdraget till en svensk utredare. Utredningen förväntas ligga färdig under våren 1988.

Meddelande

om rekommendation nr 25/1983 angående samarbetsprojekt för små och mindre kända grupper av funktionshämmande

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att igångsätta ett nordiskt samarbetsprojekt för små och mindre kända grupper av funktionshämmande och att detta projekt utförs i regi av Nordiska nämnden för handikappfrågor.

Nordiska ministerrådet meddelar den 30 november 1987:

Samarbetsprojektet startade år 1985 i regi av Nordiska nämnden för handikappfrågor (NNH). Huvudaktiviteten under år 1987 var ett nordiskt arbetsseminarium på Frambu Helsesenter i Norge om "Psykosociala problem i förbindelse med livssituationen för barn och ungdomar med progredierande sjukdomar och deras familjer". Meningen är att seminariet skall resultera i en handbok för personal som arbetar med dessa barn. Boken skall ges ut på eget språk i de nordiska länderna. Bland andra aktiviteter under år 1987 kan nämnas ett nordiskt möte i Jyväskylä för reselärare för barn med Spielmeier-Vogts sjukdom, arbete med en samnordisk informationsbroschyr om adreno-genitalt syndrom samt fortsatt registrering av informationsmaterial i de nordiska länderna om små och mindre kända handikappgrupper.

För år 1988 planerar NNH ett nordiskt arbetsseminarium om autism/barndomspsykos. Det förbereds också ett gemensamt arrangement med Nordiska Förbundet för Psykisk Utvecklingshämning (NFPU) om smågrupper inom omsorgerna för psykiskt utvecklingsstörda. Längre fram i planeringen ligger ett nordiskt arbetsseminarium om organisatoriska och administrativa modeller för samhällsservice till små och mindre kända handikappgrupper.

Meddelande

om rekommendation nr 3/1984 angående en friare kapitalmarknad

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

(Ekonomiska utskottets betänkande över meddelandet, se C 1)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att främja ekonomisk och industriell utveckling i Norden genom åtgärder för friare kapitalrörelser och valutapolitiskt samarbete samt initiativ som syftar till en friare nordisk aktiemarknad.

Nordiska ministerrådet meddelar den 30 november 1987:

Under år 1987 har viktiga framsteg gjorts i det nordiska samarbetet gällande friare kapitalrörelser genom beslut med anledning av förslag från den arbetsgrupp som utrett valutapolitiska och etableringsrättsliga hinder mot industrisamarbete i Norden. Gruppen inrättades 1986 gemensamt av sektorerna ekonomi respektive industri. Gruppen har under 1987 avgivit två rapporter; *Industrisamarbete och direkta investeringar* (NU 1987: 2) och *Industrisamarbete och portföljinvesteringar* (NU 1987: 5).

Rapporterna har behandlats av ministerrådet, som ställt sig bakom förslagen. När det gäller direkta investeringar, innebär besluten på valutaområdet bl. a. att en s. k. frigräns bör införas, så att industriinvesteringar kan företas utan tillstånd av valutamyndighet. Vidare uttalade ministerrådet att villkoren knutna till tillstånd för direktinvesteringar borde vara så få som möjligt och att handläggningstiderna borde kortas. Vad gäller portföljinvesteringar, beslutade ministerrådet att kvarvarande restriktioner för utgående portföljinvesteringar i såväl börsregistrerade som icke-börsregistrerade aktier bör avvecklas. Avvecklingen kunde ske i ett svep eller stegvis. Parallellt med liberaliseringen av aktieförvärv bör köp av konvertibla obligationer samt förvärv av andelar i sådana aktiefonder som investerar i aktier liberaliseras. Vidare bör prövningen av ingående portföljinvesteringar i aktier upphöra.

För samtliga åtgärder gäller att de skall genomföras i enlighet med gällande procedurer i varje nordiskt land. Beslut om åtgärder med ovanstå-

ende inriktning har redan under 1987 fattats i flera av de nordiska länder som tidigare ej haft frigränser för direktinvesteringar eller som upprätthållit restriktioner för portföljinvesteringar i aktier.

I kapitel XVI i ministerrådets verksamhetsberättelse för 1987 (C 1) finns en samlad redogörelse för de förändringar i de nordiska ländernas valuta-regleringar som genomförts under den tid som omfattas av verksamhetsberättelsen.

När det gäller ytterligare liberaliseringar kan nämnas att det i direktiven för arbetet med den nya ekonomiska handlingsplanen för Norden sägs att åtgärder kan övervägas på området liberalisering av kapitalrörelser. Ett led i det inledande arbetet med handlingsplanen har varit att inleda en analys av hur genomförda och planerade liberaliseringar av kapitalrörelser i de nordiska länderna förhåller sig till EG:s arbete med att realisera den inre marknaden.

Det hänvisas i övrigt till vad ministerrådet senast 1986 meddelade i denna fråga när det gäller möjligheterna för Norden att vidtaga selektiva åtgärder. OECD:s kapitalstadga förbjuder selektiva åtgärder, som inte riktar sig till alla OECD-länder. Den slutsats som då drogs, att nordiska särlösningar inte är möjliga, äger alltfört sin giltighet.

Därmed anser ministerrådet, för sin del, att syftet med rekommendationen tillgodosetts.

Meddelande

om rekommendation nr 4/1984 angående nordiska mjuka projektinvesteringslån

(Överlämnad av Nordiska ministerrådet)

(Ekonomiska utskottets betänkande över meddelandet, se C 1)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd å utrede mulige former for en ordning med nordiske myke prosjektinvesteringslån.

Nordiska ministerrådet meddelar den 21 december 1987:

Ministerrådets oprindelige udredning om en fællesnordisk koncessionel låneordning knyttet til Nordisk Investeringsbanks (NIBs) projektinvesteringslån forelå i 1985. Udredningen og efterfølgende betænkninger er siden vurderet i forskellige reference- og arbejdsgrupper nedsat af de nordiske bistandsmyndigheder.

De bistandsansvarlige ministre drøftede oprettelse af en koncessionel låneordning ved møde i efteråret 1987 og besluttede at nedsætte en hurtigtarbejdende gruppe for at forsøge at lave udkast til vedtægter for en eventuelt nordisk udviklingsfond. Gruppen forventes at afrapportere i januar 1988.

Budget- och kontrollutskottets betänkande över meddelande om rekommendation angående kontroll av nordiska projekt

(Meddelandet, se s. 2818)

Till Nordiska rådets budget- och kontrollutskott har hänvisats meddelande om rekommendation nr 7/1984/b angående kontroll av nordiska projekt. I meddelandet påpekas att ministerrådet fr om 1988 års budget utarbetat nya regler som kommer att medverka till en mer systematisk kontroll, uppföljning och utvärdering av projekt och institutioner.

Utskottet, som diskuterat frågan i samband med behandlingen av budgeten 1988 och därvid konstaterat att ministerrådssekretariatet kommer att företa en löpande värdering av projekt och institutioner, ansåg att avsikten med rekommendationen därmed är uppfylld.

Mot denna bakgrund föreslår utskottet

att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser att rekommendation nr 7/1984/b för rådets del är slutbehandlad.

Stockholm den 10 februari 1988

Ólafur G. Einarsson (Sj)

Karl-Gunnar Fagerholm (lib.)

Kjell Magne Fredheim (A)

Eiður Guðnason (A.)

Ivar Hansen (V)

Per Olof Håkansson (s)

Förman

Elver Jonsson (fp)

Riitta Järvisalo-Kanerva (Sdp)

Theo Koritzinsky (AV)

Helge Adam Møller (KF)

Ingrid Sundberg (m)

Jan P. Syse (H)

Bernhardt Tastesen (S)

Marjatta Väänänen (K)

Meddelande

om rekommendation nr 7/1984 angående kontroll av nordiska projekt

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd å sette iverk tiltak for å få istand en mer effektiv kontroll av sin prosjektvirksomhet.

Nordiska ministerrådet meddelar den 30 november 1987:

Som anförts i meddelande till rådets 35:e session, har fr. o. m. 1986 års budget varje fackministerråd ansvaret för disponering av projektmedel inom respektive sektor. Detta innebär ökade möjligheter till uppföljning och omprioritering i syfte att effektivisera medlens utnyttjande samt förbättra den innehållsmässiga granskningen av verksamheten.

Hösten 1986 utarbetades det dels en ny projektansökningsblankett, dels nya anvisningar där behovet av evaluering betonades. I ansökningarna om medel från 1988 års projektbeviljningar har det nya materialet använts första gången i större omfattning.

Enligt anvisningarna skall projektevaluering ingå som en naturlig del av ämbetsmannakommittéernas arbete. Därför skall det redan i samband med att projektmedel beviljas också fastställas hur kontroll, uppföljning och evaluering av respektive projekt skall ske. Anvisningarna innehåller även krav på vem som skall utföra sådana evalueringar (utomstående). Inom sektorer med institutioner och längre projekt bör särskilda anslag för projektevaluering upprättas. För handlingsplaner bör vidare utarbetas särskilda utvärderingsplaner.

Efter en genomgång av projektansökningarna kan det konstateras följande:

- De flesta ansökningarna är gjorda på den nya blanketten.
- På närmare 50 % av ansökningarna har det tagits ställning till en eventuell evaluering/utvärdering.
- Det är främst projekt av liten omfattning, 100 000–300 000 DKK, som saknar kommenterar till evaluering och utvärdering.
- De projekt som pågår i flera år har så gott som alltid en plan för regelbunden evaluering.

Tidigare var det endast 5–10 % av ansökningarna som redovisade planer för projektevaluering. Behovet av projektevaluering/utvärdering kommer dock ytterligare att betonas i anvisningarna för ansökningar till 1989 års projektmedel. Som ansvariga för den nordiska budgeten avser ministerrådet att kontinuerligt följa upp att en effektiv kontroll av projektverksamheten sker.

Meddelande

om rekommendation nr 10/1984 angående beräkning av naturresurser

(Överlämnad av Nordiska ministerrådet)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att vidtaga åtgärder i syfte att åstadkomma en gemensam nordisk beskrivningsmodell för naturresurser.

Nordiska ministerrådet meddelar den 10 december 1987:

Som anført i meddelelse af 3. december 1986 gennemførtes i 1986 af Nordisk udvalg for naturressource- og miljøstatistik (NUM) et forstudie om behovet for en fælles beskrivelsesmodel/regnskab for naturressourcer. Der var enighed om, at der på sigt vil være behov for et fællesnordisk ressourceregningskabssystem. På kort sigt ville det imidlertid være nødvendigt nationalt at udrede formål, kundskabsbehov og anvendbarhed i hvert land, før en nordisk samordning kan indledes. Der henvises endvidere til arbejdet inden for NUM om standardisering og harmonisering m.v. af data og administrative dataindsamlingsrutiner, hvilket vil give værdifulde bidrag til et eventuelt fælles nordisk ressourceregningskabssystem på sigt.

Rapporten fra forstudiet (Teknisk rapport nr. 41 i Nordisk statistisk sekretariats serie) er nu sendt til høring, med henblik på at der kan tages stilling til det fortsatte arbejde sommeren 1988.

Ministerrådet har fra Nordisk Råd, præsidiets, modtaget social- og miljøudvalgets udtalelse af 21. september 1987, hvor udvalget erindrer om de synspunkter, som anførtes i betænkningen over medlemsforslaget (A 657/s) angående naturressourceregningskaber. Præsidiets har henstillet, at social- og miljøudvalgets synspunkter indgår i det nye samarbejdsprogram, som forberedes på miljøområdet.

Ministerrådet henviser til udkastet til nyt samarbejdsprogram, som den 10. december 1987 blev sendt til rådet, hvor det er anført, at miljøstatistik, herunder behovet for at anvende fællesnordiske beskrivningsmodeller, vil blive vurderet i et samarbejde med Nordisk udvalg for naturressource- og miljøstatistik (afsnit 3 om styringsmidler). Ministerrådet vil lade miljø- og socialudvalgets udtalelse af 21. september 1987 indgå i de fortsatte overvejelser.

Meddelande

om rekommendation nr 12/1984 angående handlingsprogram för läkemedelsregistrering

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att låta utarbeta ett handlingsprogram för läkemedelsregistrering.

Nordiska ministerrådet meddelar den 30 november 1987:

Det har i tidigare meddelanden angående rekommendation nr 12/1984 konstaterats att flera delfrågor, som enligt förarbetena till rekommendationen bör tas upp i den efterlysta handlingsplanen, redan har åtgärdats. Man har också menat att en sådan handlingsplan inte skulle föra det redan existerande samarbetet inom läkemedelsområdet framåt.

Ovannämnda synpunkter underströks ytterligare vid Nordiska rådets session i Helsingfors i februari 1987. I sitt svar på en förfrågan från parlamentarikersidan underströk ministerrådets talesman att Nordiska läkemedelsnämndens (NLN) arbete med samordning och utveckling av kontrollen av farmaceutiska specialiteter bör ses både i ett kortsiktigt och ett långsiktigt perspektiv. Lösandet av en rad enskilda uppgifter är att betrakta som delmål på vägen mot en mera samordnad läkemedelspolitik. Det långsiktiga målet är således att verka för ömsesidigt godkännande av registreringar av läkemedel så att ett preparat endast behöver godkännas i ett nordiskt land för att registreringen skall bli giltig i hela Norden.

Det kan med andra ord konstateras att förslagsställarna och ministerrådet strävar mot samma mål, dvs. en samordnad läkemedelspolitik i Norden. Många av de åtgärder som vidtagits inom läkemedelsområdet kan också ses som delmoment i den av Nordiska rådet efterfrågade handlingsplanen. Skillnaden ligger i att ministerrådet anser att NLN:s verksamhet är så väl målinriktad att en handlingsplan på området inte kan ha någon avgörande betydelse.

Som ett led mot det långsiktiga målet publiceras numera årligen nordiska riktlinjer för utredningsprotokoll som har till syfte att underlätta kontrollmyndigheternas värdering om registrering av nya läkemedel. Därmed försöker man lägga en viktig grund för ett mer omfattande utbyte och användning av kontrollmyndigheternas material.

Däremot har det visat sig att även om beslutsunderlaget efterhand blir mer likartade, har värderingen av utredningsprotokollen varit olika hos respektive lands läkemedels- eller registreringsnämnd. Bakom detta ligger olika läkemedelspolitiska värderingar, t. ex. olika lagstiftning, olika prioriteringar, olikheter i organisation och olika arbetsformer, samt olika vetenskapliga värderingar.

Vid 1987 års session kom ministerrådets talesman in på att man eventuellt borde överväga att utarbeta en tidsplan för att uppnå resultat på olika delområden i den gemensamma strävan att ytterligare harmonisera de regler som gäller för registrering av läkemedel i länderna. En sådan tidsplan kan då eventuellt kopplas till ministerrådets samarbetsprogram för avveckling av tekniska handelshinder i Norden.

Vid Nordiska rådets höstmöten i Åbo den 10 november 1987 togs frågan upp igen. Som resultat av överläggningar mellan social- och miljöutskottet och social- och hälsovårdsministrarna har ministerrådssekretariatet fått i uppdrag att ta upp en diskussion med NLN om utarbetandet av den typ av tidsplan som nämns ovan. Sekretariatet skall rapportera om saken till Nordiska socialpolitiska kommitténs möte i Oslo den 21–22 mars 1988.

Juridiska utskottets betänkande

över meddelande om rekommendation nr 17/1984 angående genomförande av forsknings-, utrednings- och upplysningsarbete inom gällande lagar rörande homosexuella

(Meddelandet, se s. 2824)

Til Juridisk Udvalg er henvist den af Nordisk Ministerråd afgivne meddelelse om rekommendation nr. 17/1984 om gennemførelse af forsknings-, udrednings- og oplysningsarbejde inden for gældende love vedrørende homoseksuelle.

Der er i meddelelsen ikke så mange nye oplysninger i forhold til tidligere år.

Imidlertid er det udvalgets opfattelse, at rekommendationen har haft positiv effekt nationalt, men at det ikke vil være muligt på nuværende tidspunkt at nå længere med hensyn til en harmonisering af lovgivningen i de nordiske lande.

Evt. nye nordiske tiltag bør afvente resultatet af det kommissionsarbejde, der i øjeblikket udføres i Danmark.

Udvalget går ud fra, at ministerrådet fortsat orienterer om dette arbejde i de årlige beretninger om det nordiske samarbejde (C 1).

Juridisk Udvalg betragter herefter rekommendationen for opfyldt og indstiller:

at Nordisk Råd tager meddelelsen til efterretning og anser rekommendation nr 17/1984 for færdigbehandlet for rådets vedkommende.

Oslo, den 6. marts 1988

Lennart Andersson (s)

Mikko Elo (Sdp)

Hagen Hagensen (KF)

Sverrir Hermannsson (Sj)

Åsa Solberg Iversen (A)

Anneli Jäätteenmäki (K)

Hans Nyhage (m)

Kristen Poulsgaard (FP)

Asbjørn Sjøthun (A)

Arne Skauge (H)

Jouni J. Särkijärvi (Kok)

Bernhardt Tastesen (S)

Formand

Lars Werner (vpk)

Meddelande

om rekommendation nr 17/1984 angående genomförande av forsknings-, utrednings- och upplysningsarbete inom gällande lagar rörande homosexuella

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd inden for de gældende loves rammer i de enkelte nordiske lande at gennemføre forsknings-, udrednings- og oplysningsarbejde vedrørende homoseksuelles stilling i de nordiske lande samt at undersøge mulighederne for at ophæve lovgivning, som diskriminerer homoseksuelle, og for gennem lovgivning at fremme homoseksuelles ligestilling og beskyttelse mod forskelsbehandling.

Nordiska ministerrådet meddelar den 1 december 1987:

Ministerrådet har i meddelelser til 33., 34. og 35. session givet oplysninger om hvad der nationalt er sket på de af rekommandationen berørte områder.

I forhold til de oplysninger, der fremkom i meddelelsen af 28. november 1986 kan alene tilføjes følgende:

I *Sverige* har riksdagen antagit en lag om homosexuella sambor, enligt vilken vissa uppräknade bestämmelser om sambor – bl. a. lagen om sambors gemensamma hem – skall tillämpas även då två personer lever tillsammans i ett homosexuellt förhållande. Vidare har brottsbalken ändrats bl. a. så att brottet olaga diskriminering omfattar även diskriminering som sker på grund av att någon har homosexuell läggning. Ändringen i brottsbalken har trätt i kraft den 1 juli 1987. Lagen om homosexuella sambor skall träda i kraft den 1 januari 1988.

I den proposition som låg till grund för riksdagens beslut (prop. 1986/87: 124) aviserades ett särskilt uppdrag från regeringen till socialstyrelsen. Uppdraget innefattar att socialstyrelsen i samråd med berörda myndigheter och de homosexuellas organisationer skall följa utvecklingen vad beträffar förekomsten av diskriminering av homosexuella. Socialstyrelsen skall också följa utvecklingen beträffande informationen till och om homosexuella liksom aktuell forskning.

Det er fortsat ministerrådets opfattelse at man i nordiske regler har tilgodeset rekommandationens formål, så langt de nationale forudsætninger gør dette muligt.

Juridiska utskottets betänkande

över meddelande om rekommendation nr 18/1984 angående samarbete inom FN och andra internationella organ rörande homosexuellas mänskliga rättigheter

(Meddelandet, se s. 2827)

Til Juridisk Udvalg er henvist den af Danmarks, Finlands, Islands, Norges og Sveriges regeringer til Nordisk Råds 36. session afgivne meddelelse om rekommandation nr. 18/1984 om samarbejde inden for FN og andre internationale organer vedrørende homoseksuelles menneskelige rettigheder.

Juridisk Udvalg må konstatere, at meddelelsen ikke indeholder nogen oplysninger om nordisk samarbejde inden for FN eller andre internationale organisationer.

Udvalget kan oplyse, at man i februar 1988 har haft samråd med repræsentanter for Nordisk Råd for Homoseksuelle, der bl. a. berettede om forfølgelse af homoseksuelle kvinder i Peru og om diskriminerende lovgivning i England, Østrig og Irland. Juridisk Udvalg har bedt om at få dette materiale skriftligt.

Juridisk Udvalg mener, at de nordiske lande i fællesskab bør arbejde for en sikring af de homoseksuelles menneskelige rettigheder både i FN, i Europarådet og for Danmarks vedkommede ligeledes i EF.

Udvalget savner konkrete oplysninger om initiativer fra de nordiske lande i international sammenhæng på dette område og skal derfor bede om, at regeringerne fremkommer med en redegørelse om dette.

På denne baggrund skal Juridisk Udvalg indstille,

at Nordisk Råd tager meddelelsen om rekommandation nr. 18/1984 til efterretning og afventer ny meddelelse til næste ordinære session.

Oslo, den 6. marts 1988

Lennart Andersson (s)

Mikko Elo (Sdp)

Hagen Hagensen (KF)

Sverrir Hermannsson (Sj)

Åsa Solberg Iversen (A)

Anneli Jäätteenmäki (K)

Hans Nyhage (m)

Kristen Poulsgaard (FP)

Asbjørn Sjøthun (A)

Arne Skauge (H)

Jouni J. Särkijärvi (Kok)

Bernhardt Tastesen (S)

Formand

Lars Werner (vpk)

Rek. 18/1984/j
D 1988

Meddelande

om rekommendation nr 18/1984 angående samarbete inom FN och andra internationella organ rörande homosexuellas mänskliga rättigheter

(Överlämnat av Danmarks, Finlands, Islands, Norges och Sveriges regeringar)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd opfordrar de nordiske landes regeringer til inden for FN og andre internationale organer at samarbejde i spørgsmål, som berører homoseksuelles menneskerettigheder, med henblik på at hindre diskriminering.

Danmarks, Finlands, Islands, Norges och Sveriges regeringar meddelar den 1 december 1987:

Idet regeringerne i øvrigt henviser til den meddelelse, som blev afgivet den 16. december 1986¹ kan det oplyses, at *Danmark* med ikrafttrædelse 1.7.1987 har gennemført en ændring af borgerlig straffelov og af lov om forskelsbehandling på grund af race m. v. Herved er forbudet mod diskrimination udvidet, således at det tillige omfatter diskrimination på grund af seksuel orientering.

Tilsvarende har *Sverige* med ikrafttrædelse 1.7.1987 ændret brottsbalkens bestemmelser om ulovlig diskriminering m. v. med en tilføjelse om at også homoseksuel tilbøjelighed er diskriminationsgrund.

¹ Se Nordiska rådet, 35:e sess., s. 2320.

Meddelande

om rekommendation nr 19/1984 angående ökad harmonisering av transportpolitiken i Norden

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att snarast tillställa rådet en sammanställning över gällande riktlinjer för de nordiska ländernas trafik- och transportpolitik för att skapa underlag för framtida överväganden om ytterligare harmonisering av transportpolitiken i Norden.

Nordiska ministerrådet meddelar den 30 november 1987:

Under Nordiska ämbetsmannakommittén för transportfrågor (NÄT) arbetar sedan 1984 en arbetsgrupp med uppgift att genomföra en jämförande undersökning av trafikpolitiken i de nordiska länderna.

Nordiska kommittén för trafiksäkerhetsforskning (NKTF) arrangerade ett seminarium kring undersökningsämnet som hölls den 24–25 februari 1987 i Helsingfors. På basen av seminariets resultat beslöts att undersökningen skall kompletteras med ett kapitel om EG:s transportpolitik och dess inverkan på Finland, Norge och Sverige.

Projektrapporten beräknas nu bli färdigställd under januari 1988 och efter att ha behandlats av ministerrådet kunna föreligga till Nordiska rådets 36:e session.

Därmed anser ministerrådet, för sin del, att syftet med rekommendationen tillgodosetts.

*BILAGA***Skrivelse till Nordiska rådet från Nordiska ministerrådet rörande utvecklingen i EF på transportområdet och betydelsen för Norden**

Ministerrådet visar til drøftingene på møtet i Åbo 11. november 1987 om den betydningen utviklingen i EF på transportområdet vil kunne få for Norden. Ministerrådet informerte Nordisk Råds kommunikasjonsutvalg på dette møtet om at en vil arbeide for at utviklingen i Norden på transportområdet skal ligge godt i fase med utviklingen i det øvrige Europa. I samsvar med ministerrådets intensjoner er det nå utarbeidet en rapport som omhandler de tiltak som kan være aktuelle. Rapporten har vært behandlet av ministerrådet den 8. mars 1988 og den ligger også til grunn for de synspunkter jeg på ministerrådets vegne framla i Nordisk Råds 36. sesjon. Ministerrådet har funnet det hensiktsmessig å oversende rapporten til Nordisk Råd til informasjon.

København, 8. mars 1988

På ministerrådets vegne

Kjell Borgen

Fridtjov Clemet

Rapport från NÄTs grupp EG-Norden

Bakgrund

Till novembermötena i Åbo framlade NÄTS EG-grupp förslag berörande Norden och EG på transportområdet. I gruppen deltar för närvarande Finland, Norge och Sverige med Danmark som observatör. Island har tills vidare inte deltagit i gruppens arbete, då diskussionerna hittills i första hand har behandlat landtrafiken. Man har informerats om arbetet genom de rapporter som framlagts till NÄT. Gruppen ansåg att vid den tidpunkt då EG kommer att ha genomfört sin interna fria marknad även på transportområdet är det angeläget att det inom Norden finns en parallell till EGs fria transportmarknad om inte negativa effekter för nordiskt näringsliv och transportväsen skall uppstå.

Konsekvenserna för de olika transportmedlens vidkommande av EGs liberaliseringsåtgärder har belysts i rapporten om EG och Norden. Sker inte en harmonisering av de konkurrensvillkor som gäller för transportföretag inom EG och de som gäller för transportföretagen i Norden, riskerar de nordiska företagen att stängas ute från de viktiga marknaderna i Europa med risk för isolering som följd. De nordiska länder som inte är med i EG bör därför snarast påbörja dels en anpassning till regler och beslut på transportområdet som redan är vidtagna av EG, och dels sinsemellan söka på områden där reglerna ännu inte är klara inom EG nå fram till gemensamma regler, som kan förväntas ligga i linje med vad EG senare kan komma att besluta som sin lösning.

Gruppen föreslog därför att en stegvis avveckling av de hinder som idag föreligger mellan de nordiska länderna, särskilt på vägtransportområdet, skulle genomföras. Avveckling av hindren föreslogs ske i takt med att EG genomför sin planerade fria interna marknad till 1992. Förslaget godtogs vid ministerrådets möte och ministerrådet gjorde följande uttalande:

”Nordiska ministerrådet har tagit del av NÄTs rapport och förslag om EG och Norden. Ministerrådet anser det önskvärt att så få hinder som möjligt skall finnas ifråga om transporter mellan de nordiska länderna. Det bör därför eftersträvas att sådana skiljaktigheter som idag finns dem emellan, t. ex. ifråga om vägtransporterna, undanröjs stegvis genom vidtagande av konkreta harmoniseringsåtgärder. Genomförandet härav bör ske på sådant sätt att utvecklingen i Norden på transportområdet ligger väl i fas med den utveckling som nu pågår i övriga Europa mot en friare och gemensam transportmarknad. Ministerrådet uppdrar åt NÄT att närmare studera dessa frågor och till nästa session i Nordiska rådet framlägga förslag om genomförandet av vad som nu uttalats.”

I övrigt godtogs vad som framförts från gruppens sida och uppdrag lämnades att fortsätta arbetet i syfte att undan för undan framlägga konkreta förslag till åtgärder för ministerrådet.

Konkreta åtgärder

På förslag av gruppen har NÄT hittills fattat följande beslut, vilka ligger i linje med ministerrådets ovannämnda principbeslut om Norden-EG.

- Beviljande av medel för ett forskningsprojekt betitlat "Belastningsbestämmelser och moduler för lastbärare", vilket skall utföras av TFK i Sverige. Projektrapport beräknas föreligga i slutet av 1988.
- Beviljande av medel för en utredning om de s. k. tredjelandstrafikrestriktionernas inverkan på godstransporterna med lastbil till och från kontinenten samt mellan de nordiska länderna. Utredningen beräknas bli klar under 1988.

Gruppen förbereder f. n. förslag till NÄT på följande områden:

- Forskningen kring Nordens roll i det globala och det europeiska transportsystemet behöver förstärkas. Därför förbereder gruppen ett förslag om inrättande av ett nordiskt tvärvetenskapligt professorat i ämnet "internationella transporter" med uppdrag till gruppen att gemensamt med ministerrådets sekretariat utforma närmare villkor lokalisering etc. av professoratet. Inrättande bör kunna ske under 1989.
- Uppdrag till undersökning av och förslag till reformer av nuvarande regler för utförande av busstrafik mellan de nordiska länderna, detta mot bakgrund av den förväntade liberaliseringen inom EG av den internationella busstrafiken samt det förslag till förhandlingar mellan EG och bl. a. de nordiska länderna härom som kan förväntas till följd av denna liberalisering.
- Förslag till hur en sammanjämkning kan ske mellan de olika reglerna för arbets- och vilotider för chaufförer i internationell lastbils- och busstrafik som f. n. gäller dels enligt den s. k. AETR-konventionen, dels inom EG samt delvis i de nordiska länderna.
- Förslag till harmonisering av de villkor för tillträde till yrket som transportör i landsvägstrafik som gäller bland de nordiska länderna. Arbetet sker parallellt med motsvarande arbete i den europeiska transportministerkonferensen (CEMT).
- Inom såväl EG som de nordiska länderna växer intresset för att bygga ut den kombinerade landsvägs/järnvägstrafiken. Inom vissa EG-länder har denna trafikform redan en betydande omfattning, t. ex. Västtyskland. I den nyligen framlagda svenska trafikpolitiska propositionen föreslås en kraftfull satsning på kombitrafik och då även i förbindelse med kontinenten. Arbetsgruppen anser det mycket viktigt att den begynnande kombitrafiken i Norden utvecklas snabbt och i nära samarbete med vad som sker inom EG samt att trafiken i båda områdena blir väl koordinerad. Gruppen avser därför undersöka vilka åtgärder och förslag som kan föreslås NÄT i detta syfte.

Andra problemställningar

På grund av det nära sambandet mellan konkurrensvillkoren på transportmarknaderna i Norden och inom EG följer gruppen uppmärksamt utvecklingen beträffande vägskatterna och mått- och viktbestämmelser för landsvägsfordon. I det förstnämnda avseendet finns inga gemensamma regler bland EG-länderna. Kommissionen har emellertid nyligen framlagt förslag till ett vägskattesystem baserat såväl på nationalitets- som territorialitetsprincipen. På grund av de stora åsiktsskillnaderna mellan medlemsländerna torde det dröja lång tid innan gemensamma skatteregler och -nivåer etablerats. Den av ÅK-Finans och NÅT tillsatta arbetsgruppen för vägskattefrågor inom Norden förväntas avsluta sitt arbete under våren 88. NÅTs EG-grupp avvaktar resultatet av detta arbete innan gruppen själv tar upp detta ämnesområde.

I fråga om mått-viktbestämmelserna för landsvägsfordon har gruppen konstaterat att sedan flera beslut tagits i bl. a. Sverige och Finland med bl. a. resultatet att hinder inte kommer att finnas för EG-registrerade fordon att bedriva trafik i dessa länder sedan de nya gemensamma EG-normerna trätt i kraft vid genomförandet av den inre marknaden, finns ingen anledning för gruppen att f. n. framlägga några särskilda förslag på detta område. Eftersom det pågår en intern utveckling inom EG ifråga om fordons och lastbärares mått och vikter, bedömer gruppen det som angeläget att noga följa utvecklingen och om så visar sig nödvändigt framlägga förslag i syfte att undvika att större skiljaktigheter uppstår mellan reglerna i Norden och i EG.

Det ligger i sakens natur att vissa av de förslag som nämnts ovan i huvudsak endast berör vissa av de nordiska länderna. Gruppen anser emellertid det viktigt att förslag också förbereds på områden som dels har längre räckvidd än vad sammanjämkningen av EG-reglerna och de nordiska reglerna inför förverkligandet av den inre marknaden nödvändiggör, dels är av betydelse för samtliga nordiska länder. Exempel på sådana ämnesområden är följande:

- Den ökade användningen av tele och data i transportväsendet och den nya informationstekniken gör det möjligt att effektivisera transportväsendet. Nya samverkansformer kan förväntas bli etablerade. Logistik, just-in-time m. m., kommer att bli betydande grundelement i den framtida transportpolitiken. Såväl EG-länderna som de nordiska länderna blir berörda härav. Det är utomordentligt viktigt att redan nu sådana system etableras i samverkan mellan de båda ländergrupperna att inte nya hinder uppträder på och mellan dessa länders transport- och varumarknader.
- En ökad internationell standardisering av lastbärare såsom containers och växelflak pågår inom berörda internationella standardiseringsorgan, ISO och CEN. Det är synnerligen angeläget att studera konsekvenserna

av införandet av eventuella nya standardmått och -vikter för s. k. supercontainers, 45 eller 48 fot långa och 9,6 fot höga, liksom av nya standardmått för växelflak och påhängsvagnar med eventuella ändringar av nu gällande begränsningar inom EG. Transporterna inom Norden och till EG-området kommer att påverkas härav. Mycket står att vinna på införandet av ett modulsystem inom vilket standardiserade lastenheter lätt kan utbytas mot varandra.

Gruppen har beslutat att tills vidare avvakta med framläggande av förslag inom följande områden:

- Rätten att bedriva inrikestrafik i ett land med fordon registrerat i annat land (cabotage, anslutningscabotage) inom landsvägstrafiken beroende på den osäkra utvecklingen inom EG på detta område. Kommissionen har visserligen framlagt förslag om införande av viss begränsad anslutningscabotage, men motståndet från medlemsländerna är mycket stort. Detta gäller i än högre grad äkta cabotage trots att sådan så småningom måste införas.

Frågor utanför gruppens arbete

Luftfartsfrågorna behandlas inom andra fora och är f. n. intimt avhängiga av den beslutade luftfartsliberaliseringen inom EG, vilket får konsekvenser för de nordiska luftfartsbolagen och luftfartssamarbetet dels mellan de i detta konsortium deltagande länderna och dels för luftfartssamarbete inom Norden som helhet.

Sjöfartsfrågorna behandlas huvudsakligen i andra fora än NÄT. Utvecklingen inom Norden på detta område beror till stor del av andra faktorer än den inom EG introducerade gemensamma sjöfartspolitikern.

Övriga frågor

Det kan slutligen nämnas att från finsk, norsk och svensk sida vissa sonderingar företagits hos EG-Kommissionen i Bryssel beträffande möjligheterna att eventuellt ingå ett gemensamt avtal med EG om samarbete i landtransportfrågor. Dessa tre länders representanter i arbetsgruppen har utbytt synpunkter på innehållet i ett sådant avtal. Något färdigt förslag finns ännu inte.

Kulturutskottets betänkande

om meddelande om rekommendation angående stöd till nordiskt utställningsutbyte

(Meddelandet, se s. 2835)

Till kulturutskottet har hänvisats av Nordiska ministerrådet till Nordiska rådets 36:e session avgivet meddelande om rek. nr 22/1984 angående stöd för nordiskt utställningsutbyte.

Ministerrådet meddelar att Nordiskt konstcentrum i budgeten för 1987 fick en aktivitetsökning för att stärka det nordiska utställningsutbytet, och att denna inriktning upprätthålls i budgeten för 1988. Kulturhandlingsplanen (B 83/k) syftar även till en förstärkning av konstcentret. Beträffande Nordiska textiltiennalen meddelas att anslag för att finansiera tiennalen 1988–1989 har avsatts på kultursektorns dispositionsmedel för 1988.

Utskottet konstaterar att ministerrådet, i enlighet med rekommendationen, har vidtagit åtgärder i syfte att stärka utställningsutbytet. Några skäl att kvarhålla rekommendationen på rådets dagordning föreligger därför inte längre, och utskottet föreslår,

att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser rek. nr 22/1984 för rådets del slutbehandlad.

Stockholm den 11 februari 1988

Gunnar Björk (c)

Haakon Blankenborg (A)

Eiður Guðnason (A.)

Elsi Hetemäki-Olander (Kok)

Förman

Thea Knutzen (H)

Jacob Lindenskov (Jvfl)

Kjeld Rahbæk Møller (SF)

Barbro Nilsson (s)

Berit Oscarsson (s)

Saara-Maria Paakkinen (Sdp)

Robert Pedersen (S)

Hans Petersson (fp)

Heikki Riihijärvi (Smp)

Mirja Ryyänen (K)

Otto Steenholdt (At)

Anders Talleraas (H)

Kåre Øvregard (A)

Meddelande

om rekommendation nr 22/1984 angående stöd till nordiskt utstillingsutbyte

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att på den nordiska kulturbudgeten inta ett särskilt anslag till stöd till nordiskt utstillingsutbyte.

Nordiska ministerrådet meddelar den 30 november 1987:

Som kjent gis det i dag gjennom bevilgningen til Nordiskt Konstcentrum støtte til utstillingsvirksomhet innen billedkunstområdet (maleri, skulptur, tegning, grafikk, tekstilkunst, kunsthåndverk, kunstindustri, formgivning, foto, arkitektur etc.).

Kunstsenteret fikk i 1987-budsjettet en økning i tillegg til lønns- og pristigningen spesielt med det formål å øke utstillingssamarbeidet, og dette opprettholdes også i budsjettet for 1988. Kulturhandlingsplanen legger også opp til en styrking av kunstsenteret.

Rekommendasjonen tar videre opp spørsmålet om hvordan den nordiske textiltriennale heretter kan sikres støtte. Midler til finansieringen av triennalen som skal arrangeres i 1988/89 er blitt avsatt på kultursektorens disposisjonsmidler for 1988.

Ministerrådet anser at man på denne måten ivaretar nordisk utstillings-samarbeid på en hensiktsmessig måte og på et rimelig nivå.

Meddelande

om rekommendation nr 4/1985 angående höjda och harmoniserade beloppsgränser vid införsel av varor för eget bruk vid resa

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

(Ekonomiska utskottets betänkande över meddelandet, se C 1)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommenderer de nordiske lands regjeringer å innføre økte og harmoniserte beløpsgrenser ved innførsel av varer for eget bruk i forbindelse med reiser.

Nordiska ministerrådet meddelar den 10 december 1987:

En redegjørelse for oppfølgingen av rekommandasjonen er gitt i ministerrådets årsberetning for 1987 (C1), kap. XIX, pkt. 2.

I tillegg kan opplyses at embetsmannskomiteen for handelspolitiske spørsmål i 1987 har tatt initiativ til et nærmere og mer aktivt samarbeid med grenseregionale komiteer for om mulig å kunne bidra til en økt framdrift i anstrengelsene med å løse handelsrelaterte problem. Det er hensikten å utvide og styrke dette samarbeidet i tiden framover. Jfr. årsberetningens kap. XIX, pkt. 7.

Ministerrådet anser for sin del at hensikten med rekommandasjonen med dette er oppfylt.

Meddelande

om rekommendation nr 9/1985 angående samarbete om handelssjöfarten

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

1. att inom Norden samordna och stimulera forskning och utveckling av sjöfartsteknologiska och övriga driftsekonomiska vinningar för utvecklade av en konkurrenskraftig nordisk handelssjöfart;
2. att verka för ett enhetligt nordiskt uppträdande internationellt i frågor av gemensamt nordiskt intresse inom handelssjöfarten;
3. att utreda behovet av ett gemensamt nordiskt forum för samordning och utveckling av sjöfartspolitiska frågor.

Nordiska ministerrådet meddelar den 30 november 1987:

I den nuvarande ministerrådsorganisationen finns vissa begränsningar för hanteringen av frågan beroende på att länderna nationellt har placerat sjöfartsärendena dels i handels- och industriministerierna och dels i kommunikationsministerierna. Tills vidare har detta påverkat ett nordiskt samordnande av den nationella hanteringen av sjöfartsfrågorna.

Vad gäller nordisk samordning och utveckling av forskning inom sjöfartsteknologi, driftsekonomi m. m. inom handelssjöfarten har ministerrådet inhämtat synpunkter på möjligheterna till samarbete från ett antal statliga organ, högskolor, redarföreningar, fackförbund m. fl. Remissinstanserna kan sammanfattningsvis sägas stödja ett utökat nordiskt forskningssamarbete. Däremot varierar synpunkterna på hur ett formellt samarbete bör organiseras. Grundfrågeställningen kan sägas vara om det behövs ett råd för att etablera ett samarbete eller om det finns förutsättningar för ett effektivt samarbete utan att ett formellt råd bildas.

Ministerrådet delar uppfattningen att forskningssamarbetet bör utökas. Beträffande formerna för samarbetet framgår av remissmaterialet att en omfattande forskning pågår nationellt och att ett visst nordiskt samarbete redan är etablerat. Vidare framförs idéer om fortsatt forskning, vilken förefaller väl ägnad åt nordiskt samarbete. Ministerrådet anser att det föreligger goda förutsättningar för ett effektivt samarbete inom ramen för

en kontaktgrupp. Ministerrådet undersöker nu möjligheterna till att bilda en sådan grupp. Avsikten är att den främst skall bestå av forskare men också av representanter för statliga organ, redarföreningar, fackförbund m. fl.

I ministerrådets budget 1988 finns ej medel anslagna för gruppens verksamhet. I den mån det visar sig att förutsättningarna finns att bilda en kontaktgrupp för forskningssamarbetet avser därför ministerrådet att om möjligt avdela medel ur ministerrådets reserv för finansiering av gruppens arbete.

Frågorna om enhetligt nordiskt uppträdande internationellt vad gäller gemensamma intressen inom handelssjöfarten samt upprättandet av ett gemensamt nordiskt forum för samordning och utveckling av sjöfartspolitiska frågor har tagits upp under året, mot bakgrund av de nationella åtgärder som vidtagits.

På det nationella planet har Norge under 1987 etablerat ett internationellt skeppsregister samt genomfört ett antal lagändringar med avsikt att styrka situationen för den norska sjöfarten.

I Danmark har regeringen lagt fram en redogörelse i Folketinget om sjöfartsfrågor. Ytterligare åtgärder till förmån för sjöfartsnäringen kommer att diskuteras i regeringen.

I Finland utreds frågan om förutsättningarna för och konsekvenserna av etablerandet av ett speciellt register på Åland. En delrapport har i november överlämnats till handels- och industriministeriet.

Vid ett möte den 23 mars 1987 i Stockholm med den svenske kommunikationsministern som ordförande och med representanter för de departement i Danmark, Finland, Norge och Sverige som ansvarar för sjöfartsfrågor samt representanter för Ålands landskapsstyrelse och Nordiska ministerrädssekretariatet, diskuterades i vilken utsträckning nordiskt samarbete beträffande sjöfartsfrågor kan och bör förstärkas. Det konstaterades då bl. a. att det redan förekommer ett nära samarbete mellan de nordiska länderna i olika sjöfartsfrågor.

Tjänstemän från berörda fackdepartement träffas regelmässigt för att stämma av synpunkter inför överläggningar inom internationella organisationer. Härigenom verkar man sedan länge på ett effektivt sätt för ett enhetligt nordiskt uppträdande internationellt i frågor av gemensamt nordiskt intresse. Information om aktuella sjöfartsfrågor i respektive land brukar då också lämnas. Under mötet i mars beslöts uppdra åt dessa s. k. nordiska sjöfartspolitiska möten att följa upp de frågeställningar som rests.

Det har därefter hållits två nordiska sjöfartspolitiska möten och man har vid dessa enats om att det är önskvärt att ytterligare förstärka det nordiska samarbetet. Detta skall ske bl. a. genom ökad information om vad som sker i de olika länderna på sjöfartens område. Genom ett sådant intensifierat informationsutbyte förbättras ytterligare möjligheterna till nordisk samordning i frågor där en sådan är önskvärd och möjlig.

Det bör framhållas att den nordiska transport-överenskommelsen undantar frågor om de nordiska ländernas internationella sjöfartspolitiska förhållanden från ministerrådets verksamhetsområden. Mot denna bakgrund anser ministerrådet att de informella kontakterna som skapats tillgodoser det aktuella behovet av nordiskt samarbete beträffande internationella sjöfartspolitiska frågor.

Beträffande upprättandet av ett gemensamt nordiskt forum för sjöfartspolitiska frågor bör framhållas, att de nordiska handelsflottorna delvis konkurrerar med varandra på den internationella marknaden. Sjöfartsnäringsens omfattning, betydelse och förutsättningar skiljer sig också avsevärt i de olika länderna. Detta medför att man i de nordiska länderna kan ha olika syn på sjöfartspolitiska frågor och väljer olika lösningar på uppkomna problem. Det har inte minst den senaste tidens utveckling visat. Mot denna bakgrund nödgas ministerrådet konstatera, att det för närvarande finns begränsade förutsättningar för ett formaliserat samarbete i Nordiska ministerrådets regi om internationella sjöfartspolitiska frågor.

Meddelande

om rekommendation nr 13/1985 angående nordiska stoffet i läromedel och läroplaner

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att vidta åtgärder för att utöka och fördjupa det nordiska stoffet i läromedel och läroplaner.

Nordiska ministerrådet meddelar den 30 november 1987:

Rek. nr. 13/1985/k har inngått i arbetet med handlingsplan för det nordiske kultursamarbeidet. I ministerrådsforslag til handlingsplan for det nordiske kultursamarbeidet (*B 83/k*) heter det bl. a.:

''Forudsætning for skabelsen af øget nordisk sprogforståelse, er at der er et righoldigt og pædagogisk velegnet undervisningsmateriale til rådighed, og at lærerne er kvalificerede til at undervise i de nordiske sprog.

Der vil derfor blive givet støtte til udgivelse af nordiske tema- og periodeantologier om litteratur, kultur- og samfundsforhold i Norden med supplerende audiovisuelt materiale. Herunder vil der blive lagt vægt på at styrke børn og unges kendskab til Nordens historie, aktuelle samfundsforhold i Norden og det mangesidede nordiske samarbejde.''

I desember 1987 holdes det en konferanse om nordisk språksamarbeid. Ministerrådet vil med utgangspunkt bl. a. i resultatene fra denne konferansen holde en prinsippdebatt i 1988 om hvorledes en intensivering av det nordiske språksamarbeidet over en 5 års periode kan gjennomføres. Dette skal siden danne grunnlaget for en nytt handlingsprogram for økt språkforståelse i Norden, derunder kulturformidling i vid forstand, dvs. språk, kultur og samfundsforhold i Norden.

Meddelande

om rekommendation nr 14/1985 angående ersättning för specialutbildning av elever från annat nordiskt land

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att utreda möjligheterna att utforma ett enhetligt system för ersättning till kommuner för specialutbildning av elever från annat nordiskt land.

Nordiska ministerrådet meddelar den 30 november 1987:

Ledningsgruppen för nordiskt skolsamarbete, NSS, har 1987 lagt fram en rapport som visar vilka juridiska och ekonomiska hinder som möter de ungdomar som en period vill studera i ett annat nordiskt land. På grundval av rapporten har NSS hösten 1987 startat tre delprojekt för att bearbeta hindren;

1. De juridiska bestämmelserna
2. Ekonomiska förutsättningar
3. Elevutväxling inom arbetsplatsförlagd utbildning

Delprojekt 2 bedrivs under vintern 1987/88 främst genom de centrala studiestödsmyndigheterna i Norden.

Projekten skall söka lösningar på problemen för gränstegiorerna, för specialutbildningar, samt för generell elevrörlighet.

I ministerrådsförslaget om handlingsplan för kulturområdet ges dels en allmän ram inom vilken dessa projekt kan verka, dels fler konkreta förslag till insatser.

Kulturutskottets betänkande

över meddelandena om rekommendation nr 15/1985/k angående hemmamarknad för fonogram med nordisk musik och om rekommendation nr 6/1986/k angående förbättrad spridning av verk nominerade till Nordiska rådets musikpris

(Meddelandet om rek. 15/1985/k, se s. 2844,
Meddelandet om rek. 6/1986/k, se s. 2876)

Till kulturutskottet har hänvisats av Nordiska ministerrådet till Nordiska rådets 36:e session avgivna meddelanden om rek. nr 15/1985 angående hemmamarknad för fonogram med nordisk musik och rek. nr 6/1986 angående förbättrad spridning av verk nominerade till Nordiska rådets musikpris.

Utskottet har behandlat meddelandena i ett sammanhang.

Utskottet konstaterar med tillfredsställelse att ministerrådet har avsatt anslag för att stöda inspelningen av fonogram med verk som har tilldelats Nordiska rådets musikpris, samt för att göra de verk som nomineras för musikpriset kända. Ministerrådet meddelar även att arbetet med att förbättra marknadsföringen och distributionen av nordisk musik ingår i den verksamhet Nämnden för nordiskt musiksamarbete (NOMUS) kontinuerligt genomför.

Med hänvisning till de åtgärder som har vidtagits anser utskottet att det inte finns några skäl att längre kvarhålla rekommendationerna på rådets dagordning. Samtidigt förutsätter utskottet att ministerrådet i särskild ordning lägger fram förslag till konkreta åtgärder för att förbättra distributionen av nordisk musik inom och utom Norden. Utskottet föreslår,

att Nordiska rådet lägger meddelandena till handlingarna och anser rekommendationerna nr 15/1985 och 6/1986 för rådets del slutbehandlade.

Stockholm den 11 februari 1988

<i>Gunnar Björk (c)</i>	<i>Haakon Blankenborg (A)</i>
<i>Eiður Guðnason (A.)</i>	<i>Elsi Hetemäki-Olander (Kok)</i>
Förman	
<i>Thea Knutzen (H)</i>	<i>Jacob Lindenskov (Jvfl)</i>
<i>Kjeld Rahbæk Møller (SF)</i>	<i>Barbro Nilsson (s)</i>
<i>Berit Oscarsson (s)</i>	<i>Saara-Maria Paakkinen (Sdp)</i>
<i>Robert Pedersen (S)</i>	<i>Hans Petersson (fp)</i>
<i>Heikki Riihijärvi (Smp)</i>	<i>Mirja Ryyänen (K)</i>
<i>Otto Steenholdt (At)</i>	<i>Anders Talleraas (H)</i>
	<i>Kåre Øvregard (A)</i>

Meddelande

om rekommendation nr 15/1985 angående hemmamarknad för fonogram med nordisk musik

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

1. att utge en katalog över nordisk musik,
2. att lägga fram förslag till åtgärder för att förbättra distributionen av nordisk musik inom och utom Norden och
3. att utreda frågan om ökad samordning av produktionen av fonogram med nordisk musik.

Nordiska ministerrådet meddelar den 30 november 1987:

Nordisk Ministerråd har på dispositionsmidlene for 1988 afsat DKK 300 000 til støtte for indspilning af fonogrammer fortrinsvis med prisbelønnede værker fra Nordisk Råds musikpris, samt til PR-virksomhed og musikalske aktiviteter, koncertturnéer o. lign. i forbindelse med prisuddelingen. Tildelingen af støtte og administration af midlerne overlades til Nævnet for nordisk musiksamarbejde (NOMUS). Fra 1989 er det hensigten, at øgede midler indgår i den Nordiske Musikkomité's faste budget.

Arbejdet med forbedret markedsføring og distribution af nordisk musik indgår i NOMUS' kontinuerlige virksomhed og desuden i samarbejde med de nationale musikinformationscentre.

Således har man i 1987 i forbindelse med udgivelsen af det engelsksprogede informationsblad Nordic Sounds indledt udgivelsen af et tillæg på nordiske sprog, som orienterer om projekter støttet af NOMUS, samt andre nordiske samarbejdsprojekter på musikkens område. Desuden har man i 1987 udgivet et særtryk af Nordic Sounds med et katalog over nordisk kormusik med tekster på ikke-nordiske sprog. Dette projekt planlægges fulgt op af en tilsvarende udgivelse af et katalog over nordisk kammermusik.

Ministerrådet anser på den baggrund at hensigten med rekommendationen i rimelig grad er opfyldt.

Juridiska utskottets betänkande

över meddelande om rekommendation nr 18/1985 angående stöd till Internationella rehabiliterings- och forskningscentret för tortyroffer (RCT) i Köpenhamn

(Meddelandet, se s. 2847)

Til Juridisk Udvalg er henvist den af Nordisk Ministerråd til Nordisk Råds 36. session afgivne meddelelse om rekommandation nr. 18/1985 om støtte til Internationalt Rehabiliterings- og Forskningscenter for Torturoffer (RCT) i København.

Det fremgår af meddelelsen, at ministerrådet gennem sine beslutninger om at bevilge dels 500 000 NOK over budgettet for 1986 og dels sammenlagt 1 mill. DKK over budgettet for 1987 som økonomisk bidrag til RCT mener at have opfyldt hensigten med rekommandationen.

Juridisk Udvalg har tidligere givet klart udtryk for, at hensigten med rekommandationen var, at RCT i København skulle have et fast årligt beløb over de nordiske budgetter som et bidrag til forskningsvirksomheden, det internationale dokumentationscenter og undervisning/information. Der har derimod hele tiden været enighed om, at behandlingsvirksomheden på RCT skulle finansieres nationalt.

Juridisk Udvalg har tidligere givet udtryk for utilfredshed med Nordisk Ministerråds behandling af denne rekommandation, der blev vedtaget på Nordisk Råds 33. session i 1985 i Reykjavik med tilslutning fra parlamentarikere fra alle de nordiske lande og som sidenhen er blevet bakket op gentagne gange ikke alene af Juridisk Udvalg, men også af Budget- og Kontroludvalget og af Nordisk Råds Præsidium.

Juridisk Udvalg må desværre tage til efterretning, at det ikke vil være muligt at få Nordisk Ministerråd til at følge Nordisk Råds rekommandation om at yde et fast årligt tilskud til RCT i København.

På denne baggrund skal Juridisk Udvalg indstille,
at Nordisk Råd tager meddelelsen til efterretning og anser rekom-
mandation nr. 18/1985 for færdigbehandlet for rådets vedkom-
mende.

Oslo, den 6. marts 1988

Lennart Andersson (s)

Mikko Elo (Sdp)

Hagen Hagensen (KF)

Sverrir Hermannsson (Sj)

Åsa Solberg Iversen (A)

Anneli Jäätteenmäki (K)

Hans Nyhage (m)

Kristen Poulsgaard (FP)

Asbjørn Sjøthun (A)

Arne Skauge (H)

Jouni J. Särkijärvi (Kok)

Bernhardt Tastesen (S)

Formand

Lars Werner (vpk)

Rek. 18/1985/j

D 1988

Meddelande

om rekommendation nr 18/1985 angående stöd till Internationella rehabiliterings- och forskningscentret för tortyroffer (RCT) i Köpenhamn

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd at give økonomisk støtte over det nordiske budget til Internationalt Rehabiliterings- og Forskningscenter for Torturofre (RCT) i København.

Nordiska ministerrådet meddelar den 15 december 1987:

Ministerrådet har genom skilda beslut våren 1985, hösten 1986 och våren 1987 beslutat bevilja dels 500 000 NOK dels sammanlagt 1 milj. DKK som ekonomiskt bidrag till Internationella rehabiliterings- och forskningscentret för tortyroffer i København. Därmed anser ministerrådet, för sin del, att syftet med rekommendationen tillgodosetts.

Juridiska utskottets betänkande

över meddelande om rekommendation nr 19/1985 angående samarbete för de mänskliga rättigheterna

(Meddelandet, se s. 2850)

Til Juridisk Udvalg er henvist den af Nordisk Ministerråd/de nordiske regeringer til Nordisk Råds 36. session afgivne meddelelse om rekommandation nr. 19/1985 om samarbejde for de menneskelige rettigheder.

Med hensyn til rekommandationens *første led* konstaterer Juridisk Udvalg, at forslaget om at gøre institutet i Oslo til et samnordisk institut er opgivet, efter at der er oprettet nationale institutter i Danmark, Finland, Norge og Sverige. Det fremgår af meddelelsen, at de nationale institutter nu får et fast årligt bidrag over de nordiske budgetter på 100 000 DKK til deres samarbejde i nordisk regi, hvilket skulle give forudsætninger for at etablere en nordisk samarbejdskomité/redaktionsfunktion og at forsyne det norske tidsskrift: "Mennesker og rettigheder" med nordisk materiale.

Juridisk Udvalg har allerede udtalt sin tilfredshed med dette resultat i sin udtalelse over Nordisk Ministerråds budget for 1988.

Juridisk Udvalg skal i øvrigt henlede opmærksomheden på, at man i forbindelse med det møde, som udvalget havde med sagkyndige i lovgivningsspørgsmål i oktober 1987, og som man har redegjort nærmere for i udvalgets betænkning over ministerrådets beretning om virksomheden i 1987 (C //1988), også blev gjort opmærksom på en problemstilling, der har relation til samarbejdet for de menneskelige rettigheder.

Det drejer sig om de internationale menneskerettighedskonventioners betydning for den nordiske retsordning. Det blev over for udvalget oplyst, at de nordiske lande sammen med de angelsaksiske – først og fremmest England – har en anden opfattelse af, hvorledes de internationale menneskerettighedsforpligtelser indgår i national ret.

Kontinental-europæisk siger man, at de internationale menneskerettighedsforpligtelser er en del af national ret. I de nordiske lande betjener man sig af formodningsregler og fortolkningsregler om, at ikke mindst administrationen, men også ombudsmændene skal være opmærksomme på at fortolke nationale regler, så de så vidt muligt er i overensstemmelse med de internationale menneskeretlige forpligtelser.

Uden at det kan siges med sikkerhed, kunne noget tyde på, at bl. a. England vil gå over til den egentlige inkorporering på samme måde som de kontinentale europæiske lande. Dermed vil de nordiske lande være de sidste, der ikke umiddelbart inkorporerer menneskerettigheder som en del af national ret.

Det er nok ikke et spørgsmål, der kommer op på helt kort sigt, men da det er kompliceret både juridisk og politisk, vil det være nyttigt at forberede det i god tid.

Det er Juridisk Udvalgs opfattelse, at dette bør tages op i nordisk regi – muligvis i et samarbejde mellem de nationale institutter for menneskelige rettigheder.

Men hensyn til rekommandationens *andet led* skal Juridisk Udvalg henlede opmærksomheden på, at udvalget i sin udtalelse over Nordisk Ministerråds planer for det nordiske samarbejde (C 2/1988) har henstillet, at der fremover også redegøres for de nordiske planer om samarbejde vedrørende flygtningepolitik og vedrørende det internationale samarbejde for de menneskelige rettigheder.

Udvalget går i øvrigt ud fra, at der fremover redegøres for ministerrådets/de nordiske regeringers indsatser for at hævde de menneskelige fri- og rettigheder inden for rammerne af C 1.

Juridisk Udvalg betragter herefter rekommandationen for opfyldt og indstiller:

at Nordisk Råd tager meddelelsen til efterretning og anser rekommandation nr. 19/1985 for færdigbehandlet for rådets vedkommende.

Oslo, den 6. marts 1988

Lennart Andersson (s)

Mikko Elo (Sdp)

Hagen Hagensen (KF)

Sverrir Hermannsson (Sj)

Åsa Solberg Iversen (A)

Anneli Jäätteenmäki (K)

Hans Nyhage (m)

Kristen Poulsgaard (FP)

Asbjørn Sjøthun (A)

Arne Skauge (H)

Jouni J. Särkijärvi (Kok)

Bernhardt Tastesen (S)

Formand

Lars Werner (vpk)

Meddelande

om rekommendation nr 19/1985 angående sam- arbete för de mänskliga rättigheterna

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet/De nordiska regeringarna)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd

1. närmere at prøve mulighederne for at gøre det i Oslo planlagte forskningsinstitut for menneskelige rettigheder til et samnordisk institut, samt
2. inden for rammerne af C 1 at redegøre for de nordiske regeringers indsatser for at hævde de menneskelige fri- og rettigheder.

Nordiska ministerrådet/De nordiska regeringarna meddelar den 1 december 1987:

ad punkt 1

Ministerrådet henviser til sin meddelelse til rådets 35. session, i hvilken adviseredes, at de etablerede nationale institutter for menneskelige rettigheder skulle få økonomisk støtte til deres samarbejde i nordisk regie.

Beslutning herom blev truffet i foråret 1987 for så vidt gælder arbejdsåret 1987. For 1988 er bidraget medtaget som en fast post på ministerrådets budget.

Bidraget som beløber sig til 100 000 DKK, skulle give forudsætninger for at etablere en nordisk samarbejdskomité/redaktionsfunktion og at forsyne det norske tidsskrift "Mennesker og rettigheter" med nordisk materiale.

Det er ministerrådets håb, at man på denne måde kan fremme samarbejdet og erfaringsudvekslingen på nordisk niveau på en sådan måde, at det tilgodeser formålet i rekommandationens første led.

ad punkt 2

De nordiske lande har som bekendt i det væsentlige en fælles holdning til spørgsmål, som berører beskyttelsen og udbredelsen af de menneskelige rettigheder. Det er derfor naturligt, at landene her arbejder nært og aktivt sammen. Formerne for dette samarbejde er beskrevet indgående i meddelelser til tidligere rådssessioner. De nordiske regeringer henviser i første

række til den information, som blev givet i tidligere års meddelelser, idet man herudover vil meddele følgende:

De nordiske lande afgiver jævnligt fælles indlæg i FN's generalforsamling, i FN's økonomiske og sociale råd, ECOSOC, og i menneskerettighedskommissionen om emner vedrørende menneskerettigheder.

Et snævert samarbejde mellem de nordiske lande finder ligeledes sted i den arbejdsgruppe under FN's menneskerettighedskommission, som siden 1979 har arbejdet med udformningen af en konvention om barnets rettigheder.

FN-konventionen mod tortur er ratificeret af Norge, Sverige og Danmark. Finland har undertegnet konventionen, men endnu ikke ratificeret, hvilket beror på en større reform af den finske straffelovgivning. Når denne er gennemført vil konventionen blive ratificeret.

Spørgsmål om de menneskelige rettigheder er regelmæssigt på dagsordenen for de nordiske udenrigsministres møder. Kampen mod apartheidsystemet i Sydafrika er blandt de vigtigste punkter.

På baggrund af det fælles nordiske handlingsprogram mod Sydafrika (der er revideret og skærpet i 1985) har de nordiske lande enkeltvis og samlet gennemført omfattende foranstaltninger mod Sydafrika med det formål at lægge størst muligt pres på den sydafrikanske regering for en fuldstændig og fredelig afvikling af apartheid-systemet. De nordiske lande har nu i alt væsentligt gennemført en generel handelsembargo mod Sydafrika. Flyforbindelser til Sydafrika er afbrudt, og ny-investeringer i Sydafrika tillades ikke. Sydafrikanske statsborgere nægtes, som hovedregel visum til indrejse i kraft af de fællesnordiske retningslinier som er skærpet i 1986.

Med baggrund i handlingsprogrammet yder de nordiske lande desuden en omfattende bistand til ofre for modstandere af apartheid-systemet samt til Frontliniestaterne og SADCC-samarbejdet for at mindske de pågældende landes afhængighed af Sydafrika og for at øge deres evne til at modstå Sydafrikas destabiliseringspolitik. Endelig fremhæver de nordiske lande i handlingsprogrammet deres fortsatte bestræbelser på at få FN's sikkerhedsråd til at vedtage bindende eller på anden måde effektive sanktioner mod Sydafrika.

På det nordiske udenrigsministtermøde i Helsingfors i september 1987 besluttedes det at revidere handlingsprogrammet, således at det afspejler den udvikling, der er sket i Sydafrika-spørgsmålen siden sidste revision i 1985. En nordisk embedsmandsgruppe forventes at fremlægge et revideret programudkast til udenrigsministrenes næste møde, som vil finde sted i marts 1988 i Oslo.

Meddelande

om rekommendation nr 21/1985 angående program för stöd och hjälp till utförsäkrade arbetslösa

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att utreda hur stöd och hjälp till utförsäkrade arbetslösa bör kunna utformas på den nordiska arbetsmarknaden.

Nordiska ministerrådet meddelar den 7 december 1987:

Opfølgning sker ved iværksættelse af en række projekter over det årlige projektprogram. Der henvises i øvrigt til omtalen i kapitel X om det nordiske samarbejde på arbejdsmarkedsområdet.

Meddelande

om rekommendation nr 22/1985 angående åtgärder mot drogmisbruk i trafiken

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att

a) låta utreda omfattningen av drogproblemet i trafiken i de nordiska länderna, samt

b) utveckla metoder som ger möjligheter för snabb och effektiv analys av förekomsten i organismen av narkotika såsom cannabis och andra medel som verkar på det centrala nervsystemet.

Nordiska ministerrådet meddelar den 30 november 1987:

Nordiska nämnden för alkohol- och drogforskning (NAD) beslöt vid sitt möte den 17 juni 1985 att sätta igång arbete med att utreda omfattningen av drogproblemet i trafiken. Samtidigt reserverade NAD medel för ett forskarmöte kring trafik och droger som hölls i Helsingfors den 14–16 november 1986. Mötet arrangerades av Statens retts toksikologiske institutt i Oslo tillsammans med NAD:s sekretariat.

Mødet var opdelt i en redegørelse over eksisterende forskning (kundska bsoversigt) og en diskussion af muligheder m.v. Kundska bsoversigten viste, at der generelt er få epidemiologiske studier, og de er noget vanskelige at tolke. Man mangler i særlig grad data, der belyser betydningen af andre rusmidler end alkohol ved ulykker, der ikke kræver dødssofre i normal trafik og i befolkningen generelt. Analyser af de foreliggende rets toksikologiske materialer i flere lande viste, at der findes andre rusmidler end alkohol i en række prøver, hvor sådanne undersøgelser ikke er rekvirerede.

Blodkoncentrationen af andre rusmidler end alkohol er stort set korreleret til virkning og påvirkningsgrad, men der findes betydelige variationer, særligt som følge af tid (akut og kronisk tolerance) og andre interindividuelle faktorer. Forekomsten af aktive metabolitter kan udgøre et problem. Over en meget høj koncentration vil man for de fleste rusmidler kunne sige, at påvirkning måtte foreligge. Sammenhængen mellem indtaget dosis og blodkoncentration viser oftest større individuel variation for andre rusmidler end for alkohol.

Koncentrationsbestemmelserne for andre rusmidler er analytisk mere komplicerede og krævende end for alkohol. Der kræves generelt tungere instrumentering og mere metodeudvikling, og det kræver derfor en mere

emballagen og af lagringskontrollen.

Det var i øvrigt bred enighed om følgende:

- (1) En lov som påbyr undersøkelse av trafikkdrepte mht andre rusmidler enn alkohol.
- (2 a) Legeundersøkelse bør alltid foretas ved mistanke om påvirkning av andre rusmidler enn alkohol. Da dette ofte først oppdages etter utført alkoholanalyse, bør legeundersøkelsen beholdes og evt. forbedres i de land som har den (Finland, Norge).
- (2 b) Manglende legeundersøkelse innebærer en betydelig risiko for helse til arresterte, sterkt påvirkede trafikanter.
- (3 a) Man var meget bekymret for at en eventuell innføring av utåndingsprøve som eneste bevis i alkoholsaker ville medføre betydelig svekkelse av kontrollen av andre rusmidler i trafikken, særlig når de er kombinert med alkohol.
- (3 b) Manglende spesifisitet ved utåndingsprøver gjør at tilfelle med metanolinntak vil bli feilbedømt.
- (4) Spredningen av analyser til flere laboratorier i hvert land er uheldig fordi dette medfører mulighet for forskjellsbehandling som følge av interlaboratorie variasjon.
- (5) Når analysesvar skal underkastes en medisinsk sakkyndig vurdering er det en stor fordel om den sakkyndige kan gjøre dette i samarbeid med de ansvarlige analytikere, helst ved at de arbeider i samme laboratorium, slik situasjonen er i alle de nordiske land uten om Danmark.
- (6) En kopling av rettslig analysevirksomhet til økonomisk vurdering, f. eks. stykkprisbetaling er uheldig da den kan medføre forskjellsbehandling og ufullstendig utredning av enkelte saker.

Konsentrasjonsgrenser i blod for andre rusmidler enn alkohol ble også diskutert. Man konkluderte med følgende: For *legale midler* som også anvendes som *medikamenter* vil innføring av en grense by på store praktiske problem. Hvert slikt tilfelle burde underkastes en sakkyndig vurdering der analyseresultat, utfallet av den kliniske undersøkelsen og øvrige opplysninger bl. a. om inntak ble betraktet under ett. Internordisk samarbeid for slik vurdering ville være hensiktsmessig. For *illegale midler* (amfetamin, tetrahydrocannabinol) var det forskjellig syn blant deltakerne. Dersom grenser innføres ville dette måtte innebære en fomidabel oppbygning av analysekapasiteten og kontrollrutinene for de aktuelle analyser. Det måtte videre utføres flere parallelle analyser, beregnes sikkerhetsmarginaler m. m.

NAD behandlet ovenstående referat på sit første møte i 1987. Det blev konstateret, at det i første række er de epidemiologiske indfaldsvinkler til narkotikamisbrug i trafikken, som er af interesse for nævnet, og koordinering af arbejdet vedr. dette skulle kunne ske hos NAD. NAD tager kontakt med en projektkoordinator i 1988 med henblik på det videre forløb.

Problemet behandles desuden delvis i den nordiske handlingsplan "Sikker trafik i Norden" (ministerrådsforslag B 75/t).

Meddelande

om rekommendation nr 23/1985 angående handlingsplan mot narkotika

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att fastställa en handlingsplan mot narkotika, i enlighet med ministerrådsförslag B 57/s och med beaktande av de synpunkter som framförts av social- och miljöutskottet.

Nordiska ministerrådet meddelar 30 november 1987:

Siden siste statusrapport har Nordisk kontaktsmansutvalg hatt to ordinære møter med representanter fra helse- og sosialsiden og fra kontrollapparatet. Møtene har vært nyttet til orienteringer, drøftinger av framdriften av handlingsplanen og internasjonale spørsmål knyttet til FN's narkotikakommisjon, verdenskonferansen i Wien og samarbeidet under Europarådet (Pompidou-gruppen).

Aktiviteter i handlingsplanen:

1. Tjenestemannsutveksling

Stipendene til tjenestemannsutvekslingsprogrammet har for 1987 vært utlyst i to omganger. Ved første gangs utlysning, innkom det søkere bare fra Danmark og Sverige. Ved andre gangs utlysning, kom det også søkere fra de andre nordiske landene. Tilsammen 14 stipendiater har nytt godt av ordningen i tilsammen 58 uker. Stipendiatene har besøkt utekontaktvirksomheter, kvinneprosjekter, prostitusjonsprosjekt og ulike behandlingsinstitusjoner for stoffmisbrukere.

2. Narkotikainformasjon

En nordisk konferanse om narkotikainformasjon er holdt i Sverige i tiden 28.–30. oktober 1987. Deltakere på konferansen var 40 nøkkelpersoner som arbeider med utvikling av informasjonsstrategier. Konferansen drøftet informasjonsstrategier i forhold til de såkalte sensitive områdene kokain og sniffing. Informasjonsarbeide i forhold til det narkotiske stoffet amfetamin, blev også drøftet spesielt på konferansen da det i flere av de nordiske landene, er uttrykt bekymringer om at helt nye brukergrupper misbruker dette stoffet.

3. Narkotikaforebyggende tiltak i lokalmiljø

Det har vært holdt en nordisk konferanse om narkotikaforebyggende tiltak i lokalmiljø i Finland 4.–6. november 1987. Konferansen bestod av 80 deltagere med representanter fra sosialsiden, politiet, skoleverket, foreldreorganisasjoner og andre organisasjoner som arbeider med narkotikaforebyggende tiltak. Det ble i konferansen lagt opp til diskusjoner om hvordan offentlige og frivillige organisasjoner kan samarbeide, og det kom en bred presentasjon av ulike prosjekter som er satt i gang i de forskjellige landene.

4. Stoffmisbrukere og AIDS (erstatte etter avtale handlingsplanens prosjekt om lokalmiljø)

Kontaktmannsutvalget har knyttet til seg en arbeidsgruppe som arbeider med Aids-problematikken bestående av en representant fra hvert av landene. Foruten å holde sine respektive kontaktmenn orientert om utviklingen av AIDS-epidemien, har de også fungert som arbeidsgruppe i forberedelsen av de konferansene som har tatt opp AIDS-spørsmålet.

Det ble holdt en konferanse i København i desember 1986 – HIV-smittede/syke i behandlingstilstandene. Dokumentasjon fra konferansen kom i 1987. Det består av hovedinnledningene som ble holdt på konferansen.

Det har vært avholdt to konferanser med hovedtema Aids i 1987 og det planlegges ytterligere en konferanse på temaet som skal være i Danmark på vårparten -88.

Arbeide med stoffmisbrukere i risiko for HIV-smitte:

Konferansen ble holdt på Geilo i tiden 2.–4. mars i år, med 80 deltakere. Konferansen var lagt opp med få innledninger i plenum der Aids-problematikken ble belyst fra en kriminologisk, sosialantropologisk og en medisinsk synsvinkel. Hoveddiskusjonene ble ført i fire work-shops som tok opp temaene:

- vanemessige sprøytemisbrukere og HIV
- sporadiske sprøytemisbrukere og HIV
- arbeide med stoffmisbrukeres seksualpartnere
- prostitusjon og HIV-smitte

Spesielt interessant var diskusjonene om de sporadiske sprøytemisbrukerne og deres medvirkning i bekjempelsen av HIV-epidemien samt diskusjonene som fant sted i gruppen som tok for seg prostitusjon og HIV-smitte. Denne gruppen tok også opp diskusjonene om gutteprostitusjon og vår manglende kunnskap og arbeid innenfor nettopp denne problematikken. Dokumentasjon fra konferansen vil komme ut som et hefte bestående av innledningene i plenum og en oppsummering av gruppediskusjonene.

AIDS og kriminalomsorgen:

Den nordiske konferansen om stoffmisbrukere i kriminalomsorgen som ble holdt i Oslo i september i 1986, tok i liten grad opp de problemene kriminalomsorgen står over for med hensyn til HIV- og Aids-epidemien. Konferansen uttrykte et sterkt ønske om at man også på nordisk plan, tok opp denne problematikken spesielt. En konferanse som tok opp dette ønsket, ble avholdt i Sverige 8.–11. september i år.

Stikkordsmessig tok konferansen opp følgende:

- En situasjonsrapport fra de fire tilstedeværende landene, Danmark, Finland, Norge og Sverige.
- Strategier for smittereduserende tiltak i de forskjellige landene.
- En medisinsk gjennomgang av HIV-infeksjonen, stoffmisbrukernes sykdomsbilde og følelsesmessige reaksjoner ved smitte og hvilke tiltak som trengs på de ulike stadiene ved en HIV-infeksjon.
- Ulike samarbeidsformer mellom kriminalomsorgen, helsevesenet og sosialapparatet.
- Strategier for opplæring og veiledning av personalet.
- En presentasjon av to svenske modeller med bruk av motivatører som driver informasjon og motivasjon i samarbeid med både innsatte og ansatte i anstaltene.

HIV-smittede/syke i behandlingsinstitusjonene:

Denne konferansen planlegges i samarbeid med NAD og er tenkt som en oppfølging av konferansen som ble holdt i desember 1986 i Danmark. Konferansen holdes i Danmark på vårparten -88.

5. Forskning

Nordiska nämnden för alkohol- och drogforskning (NAD) er i gang med følgende prosjekter i relasjon til narkotikaproblematikken:

- NAD har delvis finansiert to møter i en rettstokologisk arbeidsgruppe som påbegynte sin virksomhet i 1986. Gruppen skal produsere 1–2 artikler om narkomandødeligheten i Norden sett fra rettstokologisk perspektiv. Andre synsvinkler på dødeligheten blant stoffmisbrukere, ble tatt opp på et forskermøte i april 1987. Dette arbeidet kommer til å fortsette med skriftlig dokumentasjon som målsetting.
- En undersøkelse av narkotikapolitikken og rettsvesenet ble satt i gang i 1985. I løpet av 1987 har man laget en beskriving av narkotikakontrollen i Danmark og Sverige. De emnene som undersøkelsen tar opp, er en del av den problematikk som nordisk Råd har rettet oppmerksomheten på ved *rekommendasjon nr 2/1987*. NAD vil i løpet av året se på andre eventuelle initiativ i forhold til nevnte rekommendasjon.
- NAD har gitt en gruppe forskere i oppdrag å planlegge et seminar om psykofarmakaforskning. Seminaret vil bli holdt i begynnelsen av 1988. Når det gjelder andre prosjekter som NAD har arbeidet med i løpet av året, vises det til NAD's årsrapport.

6. *Politi og tollvesen*

Det såkalte PTN-samarbeidet ble formalisert på det nordiske justisministermøtet i Island i juni 1984 og skulle etter vedtaket, fått sin framtidige samarbeidsform og mandat vurdert innen utløpet av 1986. Det er nå fattet vedtak om at det nordiske toll- og politisamarbeidet skal fortsette som en permanent ordning. Formannskapet (sekretariatet) som inntil nå har ligget i Oslo, er flyttet til Danmark.

Sambandsordningen:

Det er nå utplassert 13 nordiske toll- og politisambandsmenn i ulike land:

Norge: Istanbul, Madrid og London

Sverige: Athen, Bangkok og Haag (2 stk.)

Danmark: Wiesbaden og Lima

Finland: Lima og på Kypros

Vest-Tyskland overveier å utplassere sambandsmenn i Norden. Det er en økende interesse fra flere land om å utplassere sambandsmenn.

Meddelande

om rekommendation nr 24/1985 angående harmonisering av miljöskyddslagstiftningen i Norden

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att genom en parlamentariskt förankrad kommitté utreda möjligheterna för en mer omfattande harmonisering av de nordiska ländernas lagstiftning på miljöskyddsområdet.

Nordiska ministerrådet meddelar den 10 december 1987:

Ministerrådet hänvisar till tidigare meddelelser om denna rekommendation.

I udkastet til nyt samarbejdsprogram om miljøbeskyttelse, som blev sendt til Nordisk Råd den 10. december 1987, er redegjort for ministerrådets målsætning med hensyn til harmonisering af miljøbeskyttelseslovgivningen i de nordiske lande (afsnit 3 om styringsmidler – miljøbeskyttelsesforanstaltninger).

Ministerrådet lægger vægt på en fortsat dialog med rådet om indholdet af det nye samarbejdsprogram.

Juridiska utskottets betänkande

över meddelande om rekommendation nr 25/1985 angående minskande av rollbundenhet inom utbildning och yrkesval

(Meddelandet, se s. 2862)

Til Juridisk Udvalg er henvist den af Nordisk Ministerråd til Nordisk Råds 36. session afgivne meddelelse om rekommandation nr. 25/1985 om at mindske rollebundetheden i forbindelse med uddannelse og erhvervsvalg.

Nordisk Ministerråd henviser i meddelelsen til det såkaldte BRYT-projekt, dvs. projekt for at bryde det kønsopdelte arbejdsmarked, der i øvrigt beskrives nærmere i Nordisk Ministerråds virksomhedsberetning (C 1/1988).

Juridisk Udvalg har ved flere lejligheder udtalt sig om BRYT-projektet og har bl. a. henstillet, at projektet blev overført til finansiering over den økonomiske handlingsplan. Projektet er nu overført til denne handlingsplan, hvilket fremgår af virksomhedsberetningen – C 1. Juridisk Udvalg henviser til sine bemærkninger om dette i sin betænkning over C 1.

Det er Juridisk Udvalgs opfattelse, at hensigten med rekommandationen er opfyldt gennem iværksættelsen af BRYT-projektet. Udvalget regner med fortsat at blive orienteret om forløbet og resultatet af dette projekt i ministerrådets årlige virksomhedsberetninger.

Juridisk Udvalg betragter herefter rekommandation nr. 25/1985 for opfyldt og indstiller:

at Nordisk Råd tager meddelelsen til efterretning og anser rekommandation nr 25/1985 for færdigbehandlet for rådets vedkommende.

Oslo, den 6. marts 1988

Lennart Andersson (s)

Mikko Elo (Sdp)

Hagen Hagensen (KF)

Sverrir Hermannsson (Sj)

Åsa Solberg Iversen (A)

Anneli Jäätteenmäki (K)

Hans Nyhage (m)

Kristen Poulsgaard (FP)

Asbjørn Sjøthun (A)

Arne Skauge (H)

Jouni J. Särkijärvi (Kok)

Bernhardt Tastesen (S)

Formand

Lars Werner (vpk)

Meddelande

om rekommendation nr 25/1985 angående minskande av rollbundenhet inom utbildning och yrkesval

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att genomföra åtgärder för att minska rollbundenheten inom utbildning och yrkesval i de nordiska länderna.

Nordiska ministerrådet meddelar den 30 november 1987:

Nordiska ministerrådet inledde hösten 1985 ett projekt vars syfte är att utarbeta och pröva olika modeller för att bryta den könsuppdelade arbetsmarknaden (BRYT-projektet). Projektet genomförs i ett län/fylke eller en kommun i vart och ett av de nordiska länderna och koncentreras i hög grad på hur unga flickor kan utvidga sina utbildnings- och yrkesval. Ministerrådet anser att detta projekt ligger helt i linje med Nordiska rådets rekommendation.

Projektet beskrivs närmare i Nordiska ministerrådets verksamhetsberättelse för 1987 (C1), kapitlet om jämställdhet. Likaså omnämns ett nordiskt seminarium om jämställdhet i grundskolan i detta kapitel.

Dessutom hänvisas till Nordiska ministerrådets berättelse rörande projekt 6.4.1.1 Nordiskt utbildningssamarbete och projekt 6.4.2.2 Ungdomsarbetslöshet i CI:s kapitel II om handlingsplanen för ekonomisk utveckling och full sysselsättning.

Kulturutskottets betänkande

över meddelandena om framställning nr 1/1986 och 1/1988 angående radio- och TV-samarbete i Norden

(Meddelandena, se s. 2866)

Till kulturutskottet har hänvisats av Nordiska ministerrådet till Nordiska rådets 36:e session avgivna meddelanden om framställningarna nr 1/1986 och nr 1/1988 angående radio- och tv-samarbetet i Norden.

Utskottet har behandlat meddelandena i ett sammanhang.

Av meddelandena framgår att ministerrådet har prövat den av Nordiska rådet föreslagna ombyggnaden av Tele-X-satelliten för att möjliggöra sändning av fyra kanaler, och att enighet om en sådan ombyggnad inte har kunnat uppnås inom ministerrådet. Statsministrarna i Finland, Norge och Sverige har därefter uttalat ett intresse för en användning av tre kanaler i Tele-X.

Utskottet har tidigare, mot bakgrund av att det inte inom ministerrådet har varit möjligt att uppnå enighet om fyrkanalsalternativet, ställt sig positivt till att ministerrådet vidareför beredningen av ett samarbetsalternativ med direktsända program över tre kanaler via Tele-X. Utskottet konstaterar att de utredningar som hittills har gjorts beträffande sändningar av tre kanaler via Tele-X visar att sändningar i den omfattningen reducerar satellitens tillförlitlighet. Enligt utskottet understryker detta faktum ytterligare betydelsen av att ett permanent nordiskt radio- och tv-samarbete via satellit etableras i enlighet med Nordiska rådets framställning. För den nordiska publiken bör det stå klart att program från de nordiska länderna kommer att vara tillgängliga även efter en inledande försöksverksamhet.

Mot bakgrund av att en diskussion om nya alternativ pågår samtidigt som det fortsatt finns ett gällande beslut angående nordiskt radio- och tv-samarbete via satellit, nämligen beslutet från november 1985 om en treårig försöksverksamhet med två redigerade nordiska kanaler genom användning av Tele-X-satelliten, finner utskottet det väsentligt att klarhet beträffande utformningen av det nordiska radio- och tv-samarbetet via satellit såväl under försöksperioden som därefter snabbt kan skapas. Den osäkra situationen inom tv-samarbetet hotar i annat fall att ytterligare försämra de

nordiska ländernas beredskap att möta de kulturpolitiska utmaningarna på mediaområdet, och dessutom finns stor risk för att den rådande situationen inom tv-samarbetet ytterligare i negativ riktning påverkar de nordiska medborgarnas uppfattning om möjligheterna att uppnå konkreta resultat i det nordiska samarbetet.

Utskottet förutsätter därför att beredningen av frågan om utformningen av tv-samarbetet skyndsamt förs vidare, och anser att ministerrådet under Nordiska rådets 36:e session bör sträva till att uppnå politisk enighet om hur samarbetet skall utformas under den beslutade försöksperioden, samt träffa en principöverenskommelse om etableringen av ett permanent radio- och tv-samarbete via satellit. Ett ministerrådsförslag om permanent samarbete bör därefter så fort som möjligt avges till Nordiska rådet. Utskottet är för sin del berett att i snabb ordning behandla ett sådant ministerrådsförslag.

Utskottet noterar att regeringarna i Finland, Norge och Sverige har uppmärksammat på ett erbjudande som ger möjligheter att på kort tid etablera ett operativt system. Erbjudandet innebär att man för nordiskt bruk skulle förvärva två redan byggda satelliter. Härigenom skulle en permanent och operativ användning av satellit för överföring av tv i Norden kunna etableras redan i slutet av år 1990. Detta alternativ inrymmer även möjligheter för en överföring av program till Island och Färöarna. Utskottet hänvisar i detta sammanhang till tidigare uttalanden om att de grundläggande kulturpolitiska målsättningarna för samarbetet kan uppfyllas först när Island och Danmark deltar i utbytet, och upprepar även sitt tidigare önskemål om dansk medverkan i samarbetet.

Med hänvisning till de kulturpolitiska motiven för ett ökat radio- och tv-samarbete understryker utskottet att sådana resurser bör ställas till förfogande för programsamarbetet att ett attraktivt programutbud skapas. Ett systematiskt samarbete kring produktionen av program bör inledas oberoende hur det framtida samarbetet i övrigt utformas. I anslutning till behandlingen av ministerrådets förslag till handlingsplan för det nordiska kultursamarbetet (*B 83/k*) har utskottet uttalat att beslut om att upprätta en nordisk mediefond bör fattas i anslutning till genomföringen av handlingsplanen (*rek nr 4/1987*). Utskottet har i tidigare betänkanden som berör radio- och tv-samarbetet anlagt närmare synpunkter på utformningen av programsamarbetet och på frågor som berör utformningen av ett permanent samarbete, bl. a. behovet av att utforma en samarbetsorganisation som tillgodoser de kulturpolitiska målsättningarna för samarbetet, och nödvändigheten av att den tidigare uttalade målsättningen om översättning i största möjliga utsträckning av program till och från finska respektive isländska fasthålls.

Utskottet föreslår,

att Nordiska rådet lägger meddelandena om framställningarna nr 1/1986 och 1/1988 till handlingarna i väntan på nya meddelanden till nästa ordinarie session.

Oslo den 6 mars 1988

Gunnar Björk (c)

Eiður Guðnason (A)

Förman

Elsi Hetemäki-Olander (Kok)

Thea Knutzen (H)

Kjeld Rahbæk Møller (SF)

Barbro Nilsson (s)

Berit Oscarsson (s)

Robert Pedersen (S)

Hans Petersson (fp)

Heikki Riihijärvi (Smp)

Mirja Ryyänen (K)

Anders Talleraas (H)

Kåre Øvregard (A)

Meddelande

om framställning nr 1/1986 angående ökat radio- och TV-samarbete i Norden

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Framställningen har följande lydelse:

Nordiska rådets presidium anmodar Nordiska ministerrådet

att under en försöksperiod åren 1987–1990 genomföra ett radio- och TV-samarbete via satelliten Tele-X utgående från ministerrådets förslag *B 61/k* och med beaktande av de synpunkter som framförs av kulturutskottet i utskottets betänkande över ministerrådsförslaget,

att verka för ett danskt deltagande i samarbetet,

att i skyndsam ordning fastställa hur programservicen till och från Island skall ske och *att* ange en nordisk kostnadsram för detta utbyte, och

att i god tid före försöksperiodens utgång till Nordiska rådet avge förslag om ett fortsatt nordiskt radio- och TV-samarbete.

Nordiska ministerrådet meddelar den 10 december 1987:

Ministerrådet hänvisar beträffande denna framställning till meddelande om framställning nr 1/1988 angående radio- och TV-samarbetet i Norden.

Kulturutskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående handlingsplan för det nordiska kultursamarbetet

(Meddelandet, se s. 2868)

Till kulturutskottet har hänvisats av Nordiska ministerrådet till Nordiska rådets 36:e session avgivet meddelande om rek nr 2/1986 angående handlingsplan för det nordiska kultursamarbetet.

Utskottet konstaterar med tillfredsställelse att ministerrådet till 36:e sessionen har avgivit förslag till handlingsplan för det nordiska kultursamarbetet (*B 83/k*). Utskottet avger ett särskilt betänkande över handlingsplanen, och föreslår även i betänkandet en ny rekommendation angående utformningen av det nordiska kultursamarbetet under de kommande åren. Mot bakgrund härav anser utskottet att det inte längre föreligger några skäl att kvarhålla rekommendationen på rådets dagordning, och föreslår,

att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser rek nr 2/1986 för rådets del slutbehandlad.

Stockholm den 22 februari 1988

Gunnar Björk (c)

Haakon Blankenborg (A)

Eiður Guðnason (A.)

Elsi Hetemäki-Olander (Kok)

Förman

Thea Knutzen (H)

Jacob Lindenskov (Jvfl)

Kjeld Rahbæk Møller (SF)

Barbro Nilsson (s)

Berit Oscarsson (s)

Saara-Maria Paakkinen (Sdp)

Robert Pedersen (S)

Hans Petersson (fp)

Heikki Riihijärvi (Smp)

Mirja Ryyänen (K)

Otto Steenholdt (At)

Anders Talleraas (H)

Kåre Øvregard (A)

Meddelande

om rekommendation nr 2/1986 angående handlingsplan för det nordiska kultursamarbetet

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att utarbeta en särskild handlingsplan för det nordiska kultursamarbetet och att förelägga Nordiska rådet en sådan plan i god tid före Nordiska rådets 35:e session 1987.

Nordiska ministerrådet meddelar den 30 november 1987:

Ministerrådet har utarbetat ministerrådsförslag til handlingsplan for det nordiske kultursamarbeidet til framsendelse til Nordisk Råd.

Kulturutskottets betänkande

över meddelande om rekommendation angående kulturförbindelserna mellan östra och mellersta Finland och övriga Norden

(Meddelandet, se s. 2871)

Till kulturutskottet har hänvisats av Nordiska ministerrådet till Nordiska rådets 36:e session avgivet meddelande om rek nr 3/1986 angående kulturförbindelserna mellan östra och mellersta Finland och övriga Norden.

Frågan om en utredning av möjligheten att stärka de kulturella förbindelserna mellan östra och mellersta Finland och det övriga Norden har behandlats av ministerrådet i anslutning till handlingsplanen för kultursamarbetet (*B 83/k*). Ministerrådet önskar i ett första skede bygga ut redan befintliga institutioner och organ till en rimlig nivå, och först därefter ta nya initiativ. Enligt meddelandet är en utredning av frågan därför inte för närvarande aktuell inom ministerrådet.

Vid behandlingen av ministerrådets förslag till handlingsplan för kultursamarbetet har utskottet omfattat ministerrådets förslag till den del förslaget berör utbyggnaden av de kulturförmedlande institutionerna. Samtidigt har utskottet noterat att ministerrådet enligt handlingsplanen avser utreda behovet av ett eventuellt nordiskt kultur- och informationscentrum i östra och mellersta Finland när de befintliga institutionerna har byggts ut till förutsatt nivå.

Vid behandlingen av det medlemsförslag (*A 688/k*) som utgjorde underlag för rek nr 3/1986 omfattade utskottet de önskemål som framfördes om förbättrad information i östra och mellersta Finland om de övriga nordiska ländernas kultur- och samhällsliv, och om förbättrade förutsättningar för invånarna i östra och mellersta Finland till direkta kontakter med andra nordbor. Utskottet anser fortsatt det vara väsentligt att fungerande kanaler för kulturutbytet mellan den aktuella regionen och andra delar av Norden kan skapas. Mot bakgrund av de ställningstaganden som har gjorts i anslutning till behandlingen av handlingsplanen anser utskottet det emellertid inte vara ändamålsenligt att i detta skede kvarhålla rekommendatio-

nen på rådets dagordning. Frågan kan aktualiseras på nytt om några år utgående från de uttalanden som ingår i handlingsplanen. Utskottet föreslår,

att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser rek nr 3/1986 för rådets del slutbehandlad.

Stockholm den 11 februari 1988

Gunnar Björk (c)

Haakon Blankenborg (A)

Eiður Guðnason (A.)

Elsi Hetemäki-Olander (Kok)

Förman

Thea Knutzen (H)

Jacob Lindenskov (Jvfl)

Kjeld Rahbæk Møller (SF)

Barbro Nilsson (s)

Berit Oscarsson (s)

Saara-Maria Paakkinen (Sdp)

Robert Pedersen (S)

Hans Petersson (fp)

Heikki Riihijärvi (Smp)

Mirja Ryyänen (K)

Otto Steenholdt (At)

Anders Talleraas (H)

Kåre Øvregard (A)

Meddelande

om rekommendation nr 3/1986 angående kulturförbindelserna mellan östra och mellersta Finland och övriga Norden

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att utreda hur de kulturella förbindelserna mellan östra och mellersta Finland och det övriga Norden ytterligare kan stärkas, och att lägga fram förslag om åtgärder i detta syfte.

Nordiska ministerrådet meddelar den 30 november 1987:

Spørsmålet om videre utredning og eventuelle tiltak for å styrke kontakten og samarbeidet mellom de enspråklige finske delene av Finland og det øvrige Norden, er blitt vurdert i forbindelse med handlingsplanen for kulturområdet.

Nordisk Ministerråd ønsker å styrke dette samarbeidet, og vil vurdere hvordan dette best kan skje ved hjelp av de eksisterende nordiske samarbeidsstrukturer. Foreningene Nordens informasjonskontorer vil her stå sentralt, da man der allerede gjør en viktig innsats på dette feltet.

Når det gjelder spørsmålet om en evt. opprettelse av en spesiell institusjon for å ivareta arbeidet, ønsker Nordisk Ministerråd i første omgang å utbygge de allerede eksisterende institusjoner og organer til et rimelig nivå før man vurderer nye initiativer.

Kulturutskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående intensifierat samarbete på yrkesutbildningens område

(Meddelandet, se s. 2873)

Till kulturutskottet har hänvisats av Nordiska ministerrådet till Nordiska rådets 36:e session avgivet meddelande om rek nr 4/1986 angående intensifierat samarbete på yrkesutbildningens område.

Ministerrådet meddelar att ledningsgruppen för nordiskt skolsamarbete (NSS) i sin programplan har tagit in ett stort antal förslag för att stärka samarbetet om yrkesutbildningarna. Förstärkningen av samarbetet på yrkesutbildningens område behandlas även i ministerrådsförslaget till handlingsplan för kultursamarbetet (*B 83/k*).

Utskottet konstaterar att de åtgärder som föreslås förbättrar förutsättningarna att uppnå en ökad likvärdighet av yrkesutbildningen i Norden, i enlighet med rekommendationens syfte. Utskottet anser mot denna bakgrund att det inte längre föreligger några skäl att kvarhålla rekommendationen på rådets dagordning. Utskottet avser följa det fortsatta arbetet för att intensifiera samarbetet på yrkesutbildningens område via ministerrådets berättelse (*C 1*). Utskottet föreslår,

att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser rek nr 4/1986 för rådets del slutbehandlad.

Stockholm den 11 februari 1988

Gunnar Björk (c)

Haakon Blankenborg (A)

Eiður Guðnason (A.)

Elsi Hetemäki-Olander (Kok)

Förman

Thea Knutzen (H)

Jacob Lindenskov (Jvfl)

Kjeld Rahbæk Møller (SF)

Barbro Nilsson (s)

Berit Oscarsson (s)

Saara-Maria Paakkinen (Sdp)

Robert Pedersen (S)

Hans Petersson (fp)

Heikki Riihjärvi (Smp)

Mirja Ryyänen (K)

Otto Steenholdt (At)

Anders Talleraas (H)

Kåre Øvregard (A)

Meddelande

om rekommendation nr 4/1986 angående intensifierat samarbete på yrkesutbildningens område

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att intensifiera det nordiska samarbetet på yrkesutbildningens område i syfte att uppnå en ökad likvärdighet av yrkesutbildningen i Norden.

Nordiska ministerrådet meddelar den 30 november 1987:

Flera av de nordiska länderna arbetar med ganska omfattande reformer i sina yrkesutbildningar. Reformplanerna har i mycket en gemensam nordisk bakgrund i bedömningar om det framtida arbetslivets struktur, vilka kvalifikationer som fordras etc.

Organiserandet av yrkesarbetet skiljer sig åt mellan länderna, och de enskilda arbetsgivarna och organisationerna bedömer olika huruvida en yrkesarbetare från annat nordiskt land skall anses ha en utbildning som är likvärdig med den som de blivit vana vid.

Under ledningsgruppen för nordiskt skolsamarbete, NSS, finns en arbetsgrupp för yrkespedagogisk forskning och utveckling. Arbetsgruppen har gjort en så kallad programplan, som fastställts av NSS. Planen tar upp ett brett spektrum förslag för stärkande av samarbetet om yrkesutbildningarna. Effektivare kontakter mellan utbildningsmyndigheter, -institutioner, branschorgan och arbetsmarknadsparter inom Norden är en central fråga i planen, uppbyggnad av långsiktigt verkande kompetens för att driva förnyelse av yrkesutbildningarna är en annan.

Gruppen har under 1987 arbetat med bl. a. internationalisering av yrkesutbildningar/tekniska utbildningar, gjort en komparativ analys av yrkeslärarutbildningarna och lämnat stöd till sammankomster för yrkeslärare i Norden. För 1988 planeras branschträffar, där metoder att främja ökad likvärdighet kan diskuteras och prövas.

I ministerrådsförslaget om handlingsplan för kulturområdet behandlas förstärkningen av samarbetet om yrkesutbildningarna.

Därmed anser ministerrådet, för sin del, att syftet med rekommendationen tillgodosätts.

Kulturutskottets betänkande

över meddelande om rekommendation angående ökat stöd till den färöiska, grönländska och samiska litteraturen

(Meddelandet, se s. 2875)

Till kulturutskottet har hänvisats av Nordiska ministerrådet till Nordiska rådets 36:e session avgivet meddelande om rek nr 5/1986 angående ökat stöd till den färöiska, grönländska och samiska litteraturen.

Utskottet konstaterar att ministerrådet har vidtagit åtgärder för att göra den färöiska, grönländska och samiska litteraturen mera känd inom Norden, bl. a. genom att säkra översättningar av verk från de aktuella språkområdena, och genom att utdela årliga stipendier till översättare från dessa språkområden. Beträffande samarbetsprojekt på detta område mellan Grönland och övriga delar av Norden hänvisas även till etableringen av Nordens institut i Grönland.

Utskottet konstaterar att de åtgärder som har vidtagits står i överensstämmelse med rekommendationens syfte att genom utvidgande av befintliga stödordningar stöda den färöiska, grönländska och samiska litteraturen. Mot bakgrund härav anser utskottet att det inte längre föreligger några skäl att kvarhålla rekommendationen på rådets dagordning, och föreslår, att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser rek nr 5/1986 för rådets del slutbehandlad.

Stockholm den 11 februari 1988

Gunnar Björk (c)

Haakon Blankenborg (A)

Eiður Guðnason (A.)

Elsi Hetemäki-Olander (Kok)

Förman

Thea Knutzen (H)

Jacob Lindenskov (Jvfl)

Kjeld Rahbæk Møller (SF)

Barbro Nilsson (s)

Berit Oscarsson (s)

Saara-Maria Paakkinen (Sdp)

Robert Pedersen (s)

Hans Petersson (fp)

Heikki Riihijärvi (Smp)

Mirja Ryyänen (K)

Otto Steenholdt (At)

Anders Talleraas (H)

Kåre Øvregard (A)

Meddelande

om rekommendation nr 5/1986 angående ökat stöd till den färöiska, grönländska och samiska litteraturen

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att genom utnyttjande av befintliga nordiska stödordningar öka stödet till den färöiska, grönländska och samiska litteraturen.

Nordiska ministerrådet meddelar den 30 november 1987:

Støtte til nordisk samarbeid på litteraturens område gis særlig gjennom støtteordningen til oversettelse av nabolandenes litteratur. Komitéen som foretar tildelingen av oversettelsesstøtten, har vært opptatt av å sikre at litteratur fra de små språkområdene blir kjent i de nordiske land. Dette skjer både gjennom å sikre slike oversettelser et visst minimum av bevilgningen, og ved at det utdeles årlige stipendier til oversettere fra disse språkområdene. Videre har de færøyske, grønlandske og samiske forfatterforeninger fra 1984 hatt rett til å nominere et verk i tillegg til de nasjonale kvoter til Nordisk Råds litteraturpris.

Når det gjelder den grønlandske litteraturen, har oppstartingen av Nordens institutt i Grønland høsten 1986 gitt økte muligheter for samarbeidsprosjekter mellom Grønland og Norden også på dette området. Videre omfatter ministerrådets støtte til samiske kulturiltak også støtte til litterære prosjekter.

Ministerrådet mener derfor at man i rimelig grad ivaretar de små språkområdenes interesser innenfor de eksisterende støtteordninger, og vil også i framtiden legge vekt på dette.

Meddelande

om rekommendation nr 6/1986 angående förbättrad spridning av verk nominerade till Nordiska rådets musikpris

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

(Kulturutskottets betänkande över meddelandet, se rek. 15/1985/k s. 2842)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att utreda på vilket sätt de verk som nomineras för Nordiska rådets musikpris kan göras tillgängliga för en större publik i Norden, och att utgående från utredningens förslag vidta behövliga åtgärder för att förbättra distributionen av de nominerade verken.

Nordiska ministerrådet meddelar den 30 november 1987:

Denne rekommendation er behandlet i forbindelse med *rekommendation nr 15/1985* angående hjemmemarked for fonogram med nordisk musik.

Ministerrådet mener på denne baggrund ikke det er muligt yderligere at fremme arbejdet på rekommendationen.

Social- och miljöutskottets betänkande över meddelande om rekommendation angående plan för utbyggnad av Nordiska hälsovårdshögskolans verksamhet

(Meddelandet, se s. 2878)

Till Nordiska rådets social- och miljöutskott har hänvisats meddelande om rekommendation nr 8/1986 angående utbyggnad av Nordiska hälsovårdshögskolans verksamhet.

I det om rekommendationen avgivna meddelandet hänvisas till att rekommendationens syfte uppnåtts genom ministerrådets beslut om utbyggnad av skolan i etapper 1987–1991. Utbyggnaden har påbörjats och skolans nya lokaler invigdes den 29 augusti 1987.

Utskottet finner mot bakgrund härav att ytterligare åtgärder med anledning av rekommendationen från rådets sida ej är påkallade och föreslår att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser att rekommendation nr 8/1986 för rådets del är slutbehandlad.

Stockholm den 11 februari 1988

Svein Alsaker (KrF)

Jo Benkow (H)

Dorte Bennedsen (S)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Brit Jørgensen (A)

Anna-Kaarina Louvo (Kok)

Grethe Lundblad (s)

Mats Nyby (Sdp)

Sten Svensson (m)

Valgerður Sverrisdóttir (F.)

Marjatta Väänänen (K)

Lena Öhrsvik (s)

Förman

Meddelande

om rekommendation nr 8/1986 angående plan för utbyggnad av Nordiska hälsovårdshögskolans verksamhet

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att fastställa en plan för utbyggnad av Nordiska hälsovårdshögskolans verksamhet i enlighet med ministerrådsförslag B 64/s och med beaktande av de synpunkter som anförts av social- och miljöutskottet.

Nordiska ministerrådet meddelar den 30 november 1987:

Nordiska ministerrådet (social- och hälsovårdsministrarna) fastställde vid sitt möte i Reykjavík den 25 juni 1986 planen för utbyggnad av Nordiska hälsovårdshögskolans verksamhet under 1987–1991. Beslutet var i enlighet med ministerrådsförslag B 64/s och de synpunkter som framfördes av Nordiska rådets social- och miljöutskott vid 1986 års session i Köpenhamn.

Under 1987 har man i skolans arbete tagit sikte på att fullfölja den beslutade expansionen. Den innebär i det närmaste en fördubbling av utbildningskapaciteten för MPH-examen, uppbyggnad av ett forskarutbildningsprogram i folkhälsovetenskap och ett intensifierat samarbete med andra forsknings- och utbildningsinstitutioner i Norden inom området folkhälsovetenskap.

Härmed anser ministerrådet, för sin del, att syftet med rekommendationen tillgodosetts.

Meddelande

om rekommendation nr 9/1986 angående gemensam nordisk arbetsmarknad för fria näringsidkare

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att låta utreda möjligheterna att etablera en gemensam nordisk arbetsmarknad för fria näringsidkare.

Nordiska ministerrådet meddelar den 15 december 1987:

Ministerrådet har inlett utredningsarbetet med en förstudie där man kartlagt hindren för vissa fria näringsidkare att arbeta i annat nordiskt land. De yrkesgrupper som ingått i kartläggningen är:

1. Revisorer
2. Advokater
3. Fastighetsmäklare
4. Arkitekter
5. Fond- och aktiemäklare
6. Elektriker
7. Hotell- och restaurangidkare

I förstudien har man också gjort en översiktlig bedömning av möjligheterna att etablera en gemensam arbetsmarknad för de utredda yrkena samt studerat vilka åtgärder som skulle behövas för att undanröja de hinder som existerar.

De regler som ställer hinder i vägen för verksamhet i annat nordiskt land skiljer sig från yrkesgrupp till yrkesgrupp. När man vill avskaffa dessa hinder blir man därför i praktiken tvungen att åtgärda hindren yrkeskategori för yrkeskategori.

För arkitekter krävs idag ingen formell auktorisation för att man skall få utöva yrket i annat nordiskt land.

Fond- och aktiemäklare från annat nordiskt land är idag förhindrade från att bedriva verksamhet i Norge och Finland; möjligheterna för dessa yrkesgrupper att etablera sig nordiskt kunde enligt förstudien utvecklas inom det ekonomiska samarbetet, som en anknytning till liberaliseringen av kapitalrörelserna.

För verksamhet inom hotell- och restaurangnäringen finns i Danmark, Norge och Sverige inga hinder för medborgare i annat nordiskt land att etablera sig på samma villkor som landets egna medborgare. De hinder som existerar i Finland kunde elimineras genom nationella åtgärder.

För elinstallatörer ställs i samband med auktorisationen krav på kunskap och praktik. Dessa krav kunde enligt förundersökningen samordnas inom ramen för det samarbete som pågår mellan vederbörande myndigheter i elsäkerhetsfrågor.

För advokater, revisorer och fastighetsmäklare ställs idag i samband med auktorisationen krav som utgör betydande hinder för medborgare i andra nordiska länder att etablera sig. Arbetsgruppen som utfört förstudien föreslår att man i en huvudstudie närmare undersöker möjligheterna att undanröja hindren för dessa yrkesgrupper.

Resultatet av det hittills utförda utredningsarbetet framgår ur förstudierapporten *Nordiska rådets rekommendation nr 9/1986 om gemensam arbetsmarknad för fria näringsidkare (1987-11-11)*. Studien innehåller också ett avsnitt som redogör för arbetet på motsvarande fält inom EG.

Efter att ha tagit ställning till den nyligen färdigställda rapporten avser ministerrådet att fortsätta arbetet för att etablera en gemensam arbetsmarknad för fria näringsidkare i Norden.

Meddelande

om rekommendation nr 10/1986 angående nordbors rättigheter

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att fullfölja utredningen "Nordbors rättigheter i Norden" genom att

- a) harmonisera reglerna om tillträde till offentliga tjänster i riktning mot likställighet för nordiska medborgare,
- b) utreda möjligheterna att ge nordbor möjlighet att fritt förvärva fast egendom för bostadsändamål i hela Norden.

Nordiska ministerrådet meddelar den 1. december 1987:

Ministerrådet har taget initiativ til, at de to spørgsmål, rekommandationen vedrører, blev gjort til genstand for udredningsarbejde i de respektive ministerier. Dette arbejde er resulteret i nationale rapporter fra Danmark, Finland, Norge og Sverige, der er oversendt til Nordisk Råd til særskilt fordeling.

For så vidt angår spørgsmålet om nordboeres adgang til stillinger inden for det offentlige i et andet nordisk land findes der i samtlige de nordiske lande bestemmelser i lovgivningen, der gør ansættelse i visse stillinger betinget af statsborgerskab i det pågældende land. Antallet af sådanne stillinger set i forhold til antallet i øvrigt af stillinger i den offentlige sektor varierer fra land til land, ligesom de stillingstyper, der forbeholdes landets egne borgere, er forskellige.

For samtlige lande gør det sig imidlertid gældende, at *forfatningen* indeholder bestemmelser, der gør ansættelse i visse stillinger inden for staten betinget af statsborgerskab i det pågældende land. Dette gælder generelt for visse stillinger, f.eks. tjenestemandstillinger i Danmark, stillinger som embedsmand i Island og Norge og ansættelse i finsk statstjeneste. Endvidere gælder det for bestemte stillinger og hverv, f.eks. for regeringsmedlemmer i Norge, hverv, der i Danmark forudsætter valgret, valgbarhed eller medlemskab af Folketinget, eller ansættelse i Sverige i stillinger som chef for en styrelse, der henhører umiddelbart under regeringen eller rigsdagen.

Herudover indeholder særlovgivningen på en række områder bestem-

33-17-336 Nordiska rådet Del 2

melser, der gør ansættelse i bestemte offentlige stillinger betinget af statsborgerskab i det pågældende land. Som eksempel kan nævnes ansættelse som dommer eller dommerfuldmægtig eller som fast tjenestemand i politiet i *Norge*, ansættelse i stillinger i kommunen i *Finland*, og ansættelse i militæret, anklagemyndigheden og politiet i *Sverige*.

Der har i de nordiske lande generelt været en tilbøjelighed til at anskaffe eller modificere sådanne bestemmelser i forbindelse med revision af de pågældende lovgivningsområder.

Det er Ministerrådets opfattelse, at det næppe er realistisk at forestille sig en ændring af de bestemmelser i de nordiske landes *forfatninger*, der gør ansættelse i bestemte stillinger eller hverv betinget af statsborgerskab i landet.

For så vidt angår de bestemmelser i *lovgivningen i øvrigt*, der forbeholder bestemte stillinger for landets egne borgere, finder Ministerrådet det ønskeligt, at sådanne bestemmelser i videst muligt omfang ændres, således at nordiske borgere også får adgang til de pågældende stillinger. I de tilfælde, hvor det på grund af stillingernes særlige beskaffenhed ikke er muligt at give nordiske borgere adgang til at beklæde dem, bør der i det mindste ske en harmonisering af bestemmelseernes udformning og anvendelse. Ministerrådet finder det mest hensigtsmæssigt, at revision af den nævnte bestemmelser sker i hvert enkelt land i takt med, at de pågældende lovgivningsområder tages op til revision med henblik på, at det nærmere kan undersøges, om kravet om statsborgerskab kan ophæves helt eller delvis med hensyn til statsborgere fra de øvrige nordiske lande.

For så vidt angår udlændinges adgang til erhvervelse af fast ejendom til bosættelsesformål har udredningen vist, at nordboeres erhvervelse af fast ejendom til helårsbeboelse i et andet nordisk land i praksis ikke giver anledning til vanskeligheder. I Danmark, Island, Finland og Sverige er udlændinges erhvervelse af fast ejendom ganske vist betinget af, at der meddeles tilladelse hertil, men sådan tilladelse meddeles kurant i tilfælde, hvor en nordisk statsborger ønsker at købe en ejendom til helårsbeboelse. For visse særlige arter af ejendomme findes der herudover bestemmelser i lovgivningen for de pågældende områder, der begrænser muligheden for at erhverve sådanne ejendomme. Således stilles der i Danmark særlige uddannelseskra v. ved erhvervelse af visse landejendomme, ligesom den norske industrikoncessionslov indeholder bestemmelser, der begrænser udlændinges adgang til at erhverve sådanne ejendomme. Også for så vidt angår sommerhuse indeholder alle de nordiske landes lovgivninger bestemmelser, der kan gøre det vanskeligt for bl. a. nordboere at købe disse ejendomme.

Det er Ministerrådets opfattelse, at de bestemmelser og den administrative praksis, der gælder vedrørende nordboeres adgang til at erhverve fast ejendom i et andet nordisk land, ikke indbærer nogen hindring for erhvervelse af ejendomme til helårsbeboelse. Det vil næppe være hensigtsmæs-

sigt at afskaffe de eksisterende tilladelsesordninger, f. eks. således at borgere i et af de nordiske lande frit kan købe en fast ejendom til helårsbeboelse på betingelse af, at de har opholdt sig i landet en vis tid, erklærer, at de ønsker at bosætte sig i landet, er tilmeldt folketingsregisteret i landet el. lign., idet en sådan ordning alligevel forudsætter en kontrol med, at disse betingelser er opfyldt. De nordiske ministerier har imidlertid taget initiativ til at undersøge spørgsmålet om administrationen af tilladelsesordningen nærmere med henblik på at vurdere, om opnåelse af tilladelse til erhvervelse af fast ejendom til bosættelsesformål kan gøres endnu lettere for nordiske borgere.

Meddelande

om rekommendation nr 11/1986 angående sysselsättning för ungdom inom kultursektorn

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

1. att i samarbete med amt/fylken/län och berörda organisationer genomföra ett erfarenhetsutbyte om de olika åtgärder och projekt som utförs på lokalt och regionalt plan för att skapa sysselsättning för ungdom inom kultursektorn, samt

2. ta initiativ till och stödja tidsbegränsade nätverksprojekt på lokal och regional nivå syftande till att engagera arbetslös ungdom inom kultursektorn.

Nordiska ministerrådet meddelar den 7 december 1987:

Beskæftigelse af unge i kultursektoren sker i forbindelse med handlingsplanens ungdomsarbejdsløshedsprojekt. Det har derimod ikke været muligt at få et egentligt tværsektorielt projekt igang med et samarbejde mellem de lokale kulturforvaltninger og arbejdsmarkedsmyndighederne på et operationelt niveau. Der er i 1987 etableret kontakt mellem kulturforvaltningerne i hovedstæderne med henblik på et forprojekt, der vil blive dokumenteret efterfølgende i 1988.

Meddelande

om rekommendation nr 13/1986 angående skydd för älvar på Nordkalotten

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna i Finland, Norge och Sverige att låta utföra erforderliga utredningar för att åstadkomma ett gemensamt skydd för Tana-, Torne- m. fl. älvar av gemensamt intresse på Nordkalotten.

Regeringarna i Finland, Norge och Sverige meddelar den 10 december 1987:

Finland, Norge og Sverige har i den nordiske arbeidsgruppe for naturvernsspørsmål drøftet mulighetene for at beskytte grænseelvene på Nordkalotten. Der var enighed om at tilstyrke, at spørgsmålet udredes særskilt. På denne baggrund er der i 1987 startet et nyt projekt om beskyttelsesværdige nordiske vandløb/elvsystemer. Baggrunden for projektet er, at indgrebene i de nordiske vandløb både med hensyn til kraftværksudbygning og andre formål, hurtigt ændrer vandløbenes karakter. Store naturværdier står i fare for at gå tabt.

Der sigtes mod at finde frem til fælles metoder for klassificering og udvalg af de mest beskyttelsesværdige vandområder og vandløb. Målet er at opnå en bedre forvaltning af vandløbene, ikke mindst grænseelvene mellem Norge, Sverige og Finland.

Der blev undertegnet en grænsevanddragsaftale mellem Norge og Finland i 1974. I 1980 blev der oprettet en grænsevanddragskommission, som fungerer som et kontakt- og samarbejdsorgan med rådgivende status. Tana er den vigtigste elv under kommissionens arbejdsområde. Kommissionen har arbejdet med en plan for Tanaelven. Prioriterede udrednings- og forskningsområder er: planlagt virksomhed i Tanaelven, overvågning af vandkvaliteten, erosionsværn, fælles olieværnberedskabsplan, udredning af fiskeriets betydning og omfang, og hvordan dagens laksebestand kan bevares og eventuelt øges. Det er endvidere foreslået, at Tanaelven oprettes som et referencevanddrag i forskningssammenhæng på grund af sin store værdi for laks.

En særlig gruppe, nedsat i oktober 1986 på en regeringskonference i Norge, har i samarbejde med Finland set på praktiske problemer i grænseområderne mellem Norge og Finland. Det er bl. a. foreslået, at grænseelvene bliver underlagt et omfattende værn fra begge sider.

Regeringerne i Finland, Norge og Sverige mener på denne baggrund, at hensigten med rekommandationen er opnået. Ministerrådet vil i årsberetningen (C1) redegøre for arbejdet med beskyttelsesværdige nordiske vandområder og vandløb.

Social- och miljöutskottets betänkande över meddelande om rekommendation angående åtgärder mot handel med utrotningshotade djur i Norden

(Meddelandet, se s. 2888)

Till Nordiska rådets social- och miljöutskott har hänvisats meddelande om rekommendation nr 14/1986 angående handel med utrotningshotade djur i Norden.

Av det om rekommendationen avgivna meddelandet framgår att ministerrådet för sin del anser att rekommendationens syfte är uppnått genom att ministerrådet 1987 startat ett projekt för att göra en översikt över den olovliga handeln och utvärdera nationella regler och uppföljningen därav om denna olovliga handel. Viss rapportering ges också i ministerrådets berättelse C 1.

Utskottet finner mot bakgrund härav att ytterligare åtgärder med anledning av rekommendationen från rådets sida ej är påkallade och föreslår att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser att rekommendation nr 14/1986 för rådets del är slutbehandlad.

Stockholm den 11 februari 1988

Svein Alsaker (KrF)

Jo Benkow (H)

Dorte Bennedsen (S)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Brit Jørgensen (A)

Anna-Kaarina Louvo (Kok)

Grethe Lundblad (s)

Mats Nyby (Sdp)

Sten Svensson (m)

Valgerður Sverrisdóttir (F.)

Marjatta Väänänen (K)

Lena Öhrsvik (s)

Förman

Meddelande

om rekommendation nr 14/1986 angående åtgärder mot handel med utrotningshotade djur i Norden

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att genomföra lämpliga åtgärder inom lagstiftning, övervakning och information för att förhindra handel med utrotningshotade djurarter i Norden.

Nordiska ministerrådet meddelar den 10 december 1987:

Problemet med handel med udryddelsestruede dyr er af international karakter og har rækkevidde langt uden for Norden. Danmark, Finland, Norge og Sverige har tilsluttet sig Washington-konventionen fra 1973 om international handel med udryddelsestruede vilde dyr og planter, og der forekommer et omfattende samarbejde mellem myndighederne i Norden på dette område.

For yderligere at styrke det nordiske samarbejde med hensyn til at modvirke illegal handel med vilde dyr, har ministerrådet i 1987 startet et projekt som skal fremskaffe en oversigt over dagens ulovlige handel, en vurdering af nationale regler og opfølgning af ulovligheder. Det skal også behandle ulovlig handel, som ikke er i strid med Washington-konventionen. Det vil blive vurderet, om der er behov for forbedringer i retsreglerne. Der henvises til ministerrådets årsberetning (C1) kapitel XIII, afsnit 12 om naturværn.

På denne baggrund mener ministerrådet, for sin del, at hensigten med rekommendationen er opnået. Fremtidig rapportering om udviklingen på dette område kan gives i årsberetningen (C1).

Meddelande

om rekommendation nr 15/1986 angående center för handikappade på Nordkalotten

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att låta utreda möjligheterna att inrätta ett nordiskt rehabiliterings-, informations- och forskningscenter för funktionshämmande på Nordkalotten.

Nordiska ministerrådet meddelar den 30 november 1987:

Det midlertidige styre for det såkaldte Kvænnnes-projekt indleverede en projektansøgning til Nordisk Ministerråd på 100 000 NOK i maj 1985. Den nordiske embedsmandskomité for regionalpolitik (NÄRP) stillede sig principielt positiv til denne ansøgning. Det har dog ikke ført til bevilling fra NÄRP's side.

Ansøgningen var derefter på socialpolitisk komité's møde den 16.–17. april 1986. Socialpolitisk komité stillede sig tvivlende overfor at undersøge mulighederne for at indrette et nordisk behandlings- og informationscenter for funktionshæmmede på Nordkalotten.

Projektansøgningen var på socialpolitisk møde igen den 25. september 1986. Her blev den igen behandlet. Man blev enige om, at en væsentlig del af projektet var nationalt, og at man derfor ikke ville yde projektpenge før det var klarlagt, hvad der var nordisk i projektet. Så længe dette ikke var klarlagt, så Nordisk Socialpolitisk komité ingen grund til at tage spørgsmålet op igen.

Etter drøftinger mellom de sentrale helsemyndigheter i Norge og prosjektgruppen i juni 1986 ble det konkludert med at prosjektgruppen arbeider videre med prosjektet og styrker kontakten med de berørte fylkeskommuner med sikte på å finne alternative finansieringsmuligheter.

Det er senere blitt lagt fram planer om et tilsvarende prosjekt, også i Troms fylke. De sentrale helsemyndigheter i Norge ønsker at Troms fylkeskommune selv må ta stilling til hvilket av disse prosjektene som bør prioriteres. Koordineringen av dette arbeidet er lagt til fylkeslegen i Troms. Fylkeskommunen har pr. i dag ikke gått inn på en prioritering av disse to prosjektene. Det regionale helseutvalg for helseregionen vil i

nærmeste fremtid legge fram en plan for rehabilitering i Nord-Norge, og fylkeskommunen ønsker å avvente denne planen før de går videre i en prioritering av de to prosjektene.

Først når prosjektutvalget er endelig avklart og prosjektet eventuelt er kommet nærmere sin realisering, vil det være mulig å undersøke hvilke muligheter som måtte foreligge for nordisk samarbeid med utgangspunkt i prosjektet.

Fra Finland meddeles, at efter social- og helseministeriets opfattelse er antallet af rehabiliteringssteder, inkl. rehabiliteringssygehuse i almindelighed tilfredsstillende. En arbeidsgruppe ved Pengeautomatforeningen har netop konstateret, at der allerede findes 37 steder, som arbejder på området. Desuden har man planer om at indrette 18 nye rehabiliteringsenheder. Arbejdsgruppen har således konstateret, at der ikke er behov for nye bad og rehabiliteringsenheder. Arbejdsgruppen foreslår, at man i stedet anvender en evt. støtte til at forbedre forudsætningerne for de steder, der allerede eksisterer, således at disse også kan rehabiliterer personer med store handicap.

Social- og helseministeriet tilslutter sig arbejdsgruppens synspunkter. På dette grundlag mener man ikke, der er grundlag for at indrette et særligt center for handicappede på Nordkalotten.

Nordisk Ministerråd mener hermed, at rekommandationen er opfyldt i det omfang det er muligt.

Meddelande

om rekommendation nr 16/1986 angående blyfri bensin i Norden

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att verka för att blyfri bensin snabbt blir tillgänglig i alla delar av de nordiska länderna, samt att överväga att genom prispolitiska åtgärder gynna försäljningen av blyfri bensin.

Nordiska ministerrådet meddelar den 10 december 1987:

Som tidigare meddelat har de nordiska länderna länge samarbetat om problemen med hensyn till luftförorening från vägtrafik. En särskild nordisk styringsgrupp för utsläppsgasser från bilar – bilavgasgruppen, arbetar med åtgärder för att reducera utsläppen av förorenande ämnen från fordon och för att lägga förhållanden till rätta för att blyfri bensin ska vara tillgänglig i de nordiska länderna så snart som möjligt. Man har även koordinerat synpunkter i samband med det internationella samarbetet, bl. a. i den så kallade "Stockholmsgruppen", som består av Kanada, Östergötland, Liechtenstein och Schweiz, samt Danmark, Finland, Norge och Sverige.

Distribution och försäljning av blyfri bensin sker nu på ett stort antal bensinstationer i de nordiska länderna. I Danmark, Norge och Sverige har stort set alla försäljningsställen med mera än en pumpa försäljning av blyfri bensin. I Norge och Sverige är detta införts pr. 1. juni 1987 som ett krav i lagstiftningen.

Spørøsmålet om att främja försäljningen av blyfri bensin genom prispolitiska åtgärder är också taget upp. Det har genomförts en prisdifferentiering i länderna, som medförer att blyfri bensin nu säljs för mellan 20 till 37 öre billigare per liter än blyhaltig bensin av motsvarande kvalitet. Försäljningen av blyfri bensin utgör mellan 20 %–40 % av den totala försäljningen av bensin.

På denna bakgrund anser ministerrådet, för sin del, att syftet med rekommendationen är uppnått. Framtida rapportering om utvecklingen på detta område kan ges i ministerrådets årliga rapportering (C1).

Meddelande

om rekommendation nr 17/1986 angående tilläggsbromsljus på bilar

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att verka för enhetliga regler beträffande utformning och montering av tilläggsbromsljus på bilar.

Nordiska ministerrådet meddelar den 30 november 1987:

Säkerhetseffekterna av de högt placerade extra bromsljusen på bilar har diskuterats under ett seminarium, som ordnades av Nordisk kommitté för trafiksäkerhetsforskning under år 1984. Efter seminariet anmodade Nordiska trafiksäkerhetsrådet Nordisk bilteknisk kommitté att verka för enhetliga bestämmelser i Norden om utformning och montering av tilläggsbromsljus på bilar. Detta arbete har varit igång och beräknas vara avslutat under 1987 och torde resultera i bestämmelser, vilka med eventuellt undantag beträffande antalet tillåtna bromsljus, motsvarar rekommendationens intention.

Meddelande

om rekommendation nr 18/1986 angående låsningsfria bromssystem i bilar

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att utreda möjligheterna och konsekvenserna av att i Norden införa låsningsfria bromssystem i bilar.

Nordiska ministerrådet meddelar den 30 november 1987:

Nordiska trafiksäkerhetsrådet har anmodat Nordisk bilteknisk kommitté (NBK) att under sina möten behandla rekommendationens innehåll. NBK har anmodats belysa lagstiftningen på området, kartlägga avgifts- och beskattningsfrågor i samband med ett införande av låsningsfria bromssystem i bilar i Norden samt behandla andra centrala frågor kring rekommendationens problematik.

Nordiska trafiksäkerhetsrådet kommer, om Nordisk bilteknisk kommittés utredningar ger anledning till det, att ta ställning till eventuell erforderlig lagstiftning på området.

Meddelande

om rekommendation nr 19/1986 angående ökad trygghet för cyklister i Norden

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

1. att medverka till att trafikundervisning i samband med cykling stimuleras i undervisningen i grundskolan och att informationskampanjer arrangeras i skolorna och informationsmedierna inför varje cyklingssäsong i syfte att öka cyklisternas kännedom om trafikreglerna och särskilt för att minska antalet korsningsolyckor samt

2. att stödja utvecklandet av lämpliga cykelhjälm samt att främja deras bruk med speciell hänsyn till de ungas behov.

Nordiska ministerrådet meddelar den 30 november 1987:

Nordiska trafiksäkerhetsrådet (NTR) har sedan slutet av 1970-talet fäst behörig uppmärksamhet i sin forskningspolitik vid de trafiksäkerhetsproblemen, som angår den lätta trafiken och i synnerhet cyklisternas trafiksäkerhetsproblematik. NTR har publicerat ett flertal rapporter i ämnet. Vidare har NTR genom de kanaler som står rådet till buds vänt sig till de trafiksäkerhetsorganisationer, som närmast har hand om barns trafikundervisning och trafiksäkerhetsinformation i de nordiska länderna, för att dessa skulle beakta rekommendationernas tankar i sin aktiva verksamhet. Arbetet med att utveckla en lämplig cykelhjälm pågår intensivt för närvarande.

NTR har också med Nordiska ministerrådets projektmedel satt igång en utredning om cyklisternas säkerhet vid vägkorsningar, som väntas att kunna avslutas år 1988.

Meddelande

om rekommendation nr 20/1986 angående data- teknologin i regionalpolitiken

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd

1. å intensivere kartleggingsarbeidet av hvilke type virksomheter innen datateknologiområdet som egner seg best for desentralisering. Kartleggingen bør også omfatte en oversikt over aktuelle stimulerings tiltak som kan føre til bedre spredning av virksomheten;

2. – å gjennomføre tiltak som forbedrer koordineringen av utdannings-tilbudene innen Norden på datateknologiområdet. Det er viktig at hele Norden kan få nytte av den spesialkompetanse som finnes ved de enkelte institusjoner;

– å la en eller flere av de eksisterende nordiske institusjoner bygge opp undervisningstilbud innen databruk, spesielt med tanke på de tynnest befolkede distriktene.

Det bør vurderes om slike undervisningstilbud kan kombineres med å gi praktisk hjelp/konsulenthjelp til små bedrifter og institusjoner i distriktene.

Nordiska ministerrådet meddelar den 16 december 1987:

Till punkt 1:

Det ifrågavarande kartläggningsarbetet har gjorts inom ramen för studien Datateknikens inverkan på perifera regioner, som utförts av Nordiska ministerrådets regionalpolitiska Basprojekt. Projektet har tidigare gett ut rapporterna "Datateknologins regionala spridning i Norden", "Ny teknik och regional utveckling" samt "Teknikspridningsåtgärder i Sverige, Norge, Danmark och Finland". Rapporterna är publicerade i NORD-serien och finns närmare beskrivna i det meddelande ministerrådet i fjol lämnade till Nordiska rådet angående rekommendationen.¹ Den sista av rapporterna utgör en översikt över aktuella stimuleringsåtgärder som kan föra till en bättre spridning av verksamheten.

Under år 1987 har Basprojektet utfört en serie fallstudier över dataintroduktion i olika typer av regioner och i olika slags verksamheter och

¹ Se Nordiska rådet, 35:e sess.; s. 2402.

företag. Fallstudierna har redovisats i två rapporter i NORD-serien. "Teknikspridning i Norden, Fallstudier del 1 och del 2". Den första fallstudien gavs ut till det seminarium Nordiska rådets kommunikationsutskott arrangerade i Åbo i september 1987.

Totalt ingår 13 fallstudier i rapporterna. Några av dem är typiska ortsstudier som belyser den nya teknikens betydelse för utvecklingen i t. ex. Uleåborgsregionen, Kiruna eller Varkaus. Andra är erfarenhetsbeskrivningar från olika slag av offentliga satsningar för att med den nya teknikens hjälp stärka näringslivets utveckling i utkantsregioner. Bland dessa kan nämnas NORDTEK-programmet i Nordjylland samt, ett program för direkt teknologiassistans till små och medelstora företag som Stiftelsen för industriell och teknisk utveckling vid Norges tekniska högskola i Trondheim stått för samt Hagfors Tooling Center i Sverige. Alla studier rör sig inom ett fält där ytterpunkterna består av kunskap och informationsbehandling, företag underlagda en allt hårdare internationell konkurrens samt olika slag av offentliga stödinsatser och kompetenshävande program. Det övergripande perspektivet är effekten på sysselsättning och konkurrensförmåga.

För närvarande arbetar Basprojektet med en sammanfattande slutrapport från projektet "Datateknikens inverkan på perifera regioner". Rapporten väntas utkomma under vintern 1988. Även om man redan nu kan säga att datateknikens effekter för de perifera regionernas del är ett sammansatt problem som inte kan lösas med enskilda satsningar skapar det material som projektet insamlat ett betydande erfarenhetsgrundlag för effektiverade regionalpolitiska åtgärder. Rapporterna visar också att sådana åtgärder får en allt större betydelse i de nordiska länderna. Också i det nordiska regionalpolitiska samarbetet har den nya tekniken fått en allt viktigare roll.

Vid sidan om kartläggningen av åtgärder som kan stöda sysselsättning i perifera regioner har ministerrådet inom det regionalpolitiska arbetet också vidtagit konkreta åtgärder för att stöda en positiv dataintroduktion i utkantsområden och gränsregioner. Ministerrådet har bidragit till framväxten av telestugor på glesbygdsområdena genom att stöda erfarenhetsutbyte och missionerande verksamhet inom Föreningen för informationsteknologiska lokalcentra (FILIN). Inom Mittnordensamarbetet har ministerrådet genomfört en kampanj om CAD/CAM. Totalt deltog ca 500 personer i olika informationsaktiviteter 1984 och 1985. Kampanjen visade att det finns en tydlig brist på specialister inom branschen. Mittnordenkommittén har därför under 1986 och 1987 utbildat ca 30 CAD/CAM instruktörer vars arbete redan haft positiva efterverkningar i området.

Kvarkenrådet startade 1985 Teknologicentrum Kvarken i syfte att utveckla företagsrådgivning, underlätta introduktion av ny teknologi i företagen samt åstadkomma ett samutnyttjande av den teknologiska kompetens som finns på bägge sidor om Bottniska viken. Därtill arbetar man för

närvarande inom Kvarkensamarbetet med en utveckling av telekommunikationerna genom att etablera en reservförbindelse för datatrafik för Kvarken.

Också inom flera andra konkreta projekt i de gränsregionala samarbetsområdena ingår datatekniken som en integrerad del.

Efter att Basprojektets slutrapport färdigställts avser ämbetsmannakommittén för regionalpolitik att inarbeta erfarenheterna från studien om datateknikens inverkan på perifera regioner i den konkreta projektverksamheten inom regionalsektorn.

Till punkt 2:

Rekommendationen blev i fjor forelagt styringsgruppen for nordisk skolesamarbejde. Gruppen anså, at den totale kapacitet i Norden til at give datauddannelse burde øges, og at der i stigende grad blev taget sigte på fælles udnyttelse af uddannelseskapaaciteten. Derimod anså man det ikke for formålstjenligt at koncentrere denne virksomhed til en specielt udpeget institution.

I denne sammenhæng henviste styringsgruppen til en nordisk udredning af juridiske og økonomiske hindringer for fælles udnyttelse af uddannelseskapaaciteten i Norden. Denne udredning forelå i begyndelsen af 1987. Tre delprojekter er iværksat på baggrund af udredningen: (1) Juridiska bestämmelser för nordiska utbildningar; (2) ekonomiska förutsättningar för nordisk elevutväxling; (3) elevutväxling inom arbetsplatsförlagd utbildning.

Styringsgruppen for Norden i vækst – uddannelsessamarbejdet (NIVU) har indarbejdet aspekter fra rekommandationen i sine projekter om brug af henholdsvis tekniske centre og datastuer i datateknologiuddannelserne.

Ministerrådet henviser også til de konkrete uddannelsesforanstaltninger som er vedtaget inden for rammen af det regionalpolitiske samarbejde, som der er redegjort for i 1. del af rekommandationen.

Kommunikationsutskottets betänkande över meddelande om rekommendation angående nordiskt teknologiår 1988

(Meddelandet, se s. 2899)

Till Nordiska rådets kommunikationsutskott har hänvisats meddelandet om *rekommendation nr 21/1986* angående nordiskt teknologiår 1988.

I rekommendationen rekommenderas Nordiska ministerrådet att tillsätta en planeringskommitté med erforderliga sekretariatsresurser för att planera genomförandet av ett nordiskt teknologiår 1988.

Enligt meddelandet har den rekommenderade planeringskommittén tillsatts under ordförandeskap av den norske industriministern. Ministerrådet bistår detta arbete med medel för sekretariatsresurser samt medel för samnordiska aktiviteter under år 1988.

Mot bakgrund av det ovan anförda föreslår utskottet att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser rekommendation nr 21/1986 för rådets del slutbehandlad.

Stockholm den 12 februari 1988

Margrete Auken (SF)

Óli P. Guðbjartsson (B.)

Margit Hansen-Krone (H)

Olof Jansson (ÅC)

Elver Jonsson (fp)

Ragna Berget Jørgensen (A)

Förman

Sakari Knuuttila (Sdp)

Sirpa Pietikäinen (Kok)

Kaj Poulsen (S)

Peder Sønderby (V)

Olle Östrand (s)

Meddelande

om rekommendation nr 21/1986 angående nordiskt teknologiår 1988

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att tillsätta en planeringskommitté med erforderliga sekretariatsresurser för att planera genomförandet av ett nordiskt teknologiår 1988.

Nordiska ministerrådet meddelar den 30 november 1987:

I meddelande från ministerrådet till 1987 års session¹ redogjorde ministerrådet för hur man planerade genomförandet av teknologiåret.

I tillägg till föregående års meddelande önskar ministerrådet informera följande:

En nordisk samarbetskommitté under ordförandeskap av den norske industriministern har under 1987 organiserat ett planeringsarbete rörande samnordiska aktiviteter och koordinering av nationella aktiviteter. Ministerrådet har bistått detta arbete med medel för sekretariatsresurser. Lokaler har ställts till förfogande av Nordiska industrifonden.

I varje nordiskt land har nationalkommitéer bildats för nationella aktiviteter. I detta arbete har ett stort antal organisationer medverkat. Finansieringen sker med nationella medel.

Ovanstående principer kommer även att gälla för genomförandet av teknologiåret under 1988. Ministerrådet kommer att i tillägg till medel för sekretariatsresurser även att bidra med medel för samnordiska aktiviteter.

Det nordiska sekretariatet för teknologiåret kommer att löpande informera om det närmare innehållet i de planerade aktiviteterna i form av ett samnordiskt kalendarium och ett nyhetsbrev.

Härmed anser ministerrådet för sin del, att syftet med rekommendationen tillgodosetts.

¹ Se Nordiska rådet, 35:e sess., s. 2404.

Meddelande

om rekommendation nr 22/1986 angående nordiskt samarbete i internationella sammanhang

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

(Ekonomiska utskottets betänkande över meddelandet, se C 1)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd, i samråd med Nordisk Råd, å tilsette en komité for å utrede hvordan det nordiske samarbeidet i internasjonal sammenheng ytterligere kan utvikles og forsterkes og med utgangspunkt i utredningens resultater legge fram forslag for Nordisk Råds sesjon i 1987.

Nordiska ministerrådet meddelar den 10 december 1987:

Ministerrådet har noteret sig at Nordisk Råds præsidium den 9.12.1987 har udpeget medlemmerne af den komité, som i løbet af 1988 skal vurdere behovet for øgede fælles eller koordinerede indsatser i det internationale miljø- og bistandssamarbejde, kultursamarbejde, arbejdet med narkotikaspørgsmål, ligestillingsspørgsmål samt spørgsmål i tilknytning til nordisk repræsentation i internationale organisationer.

Ministerrådet har i overensstemmelse med den aftale, der blev truffet med rådets præsidium 12.11.1986 afsat et beløb på indtil 150 000 SEK til dækning af komiteens udgifter.

Rek. 28/1986/e
D 1988

Meddelande

om rekommendation nr 28/1986 angående samarbete inom biotekniken

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

(Ekonomiska utskottets betänkande över meddelandet, se C 1)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd å gjennomføre et forprosjekt i løpet av 1986 for å belyse hvilke ulike samarbeidsperspektiver som foreligger samt hvilken rolle et eventuel bioteknisk institutt, med mulig plassering i Island, for utforskning av organismer som lever under nordiske marginalbetingelser vil kunne spille for det nordiske næringslivet.

Nordiska ministerrådet meddelar den 10 december 1987:

Ministerrådet hänvisar till det särskilda ministerrådsförslaget "Nordiskt bioteknologiskt samarbetsprogram" (B 77/e).

Ministerrådet anser därmed, för sin del, att syftet med rekommendationen är tillgodosett.

Meddelande

om rekommendation nr 29/1986 angående forskningsinsatser inom den kooperativa sektorn

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

(Ekonomiska utskottets betänkande över meddelandet, se C 1)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd

1. i samråd med närt berörte organisasjoner, og med ivaretagelse av de erfaringer som er oppnådd innenfor rammen av det forskningsprogram som er etablert innen den landbrukskooperative sektor, å utarbeide et nordisk forskningsprogram for kooperasjonen;

2. snarest, og innenfor rammen av tilgjengelig prosjektmidler, å gi rom for delfinansiering også av samnordiske forskningsprosjekter vedrørende konsumentkooperative spørsmål;

3. å medvirke til at man i de nordiske land fremmer forskning og utdanning vedrørende både produsent- og konsumentkooperativ virksomhet.

Nordiska ministerrådet meddelar den 30 november 1987:

I meddelande från 1986 om rekommendationen¹ informerades om arbetet på jordbrukssektorn och de planer för det framtida arbetet, som Nordiska ämbetsmannakommittén för konsumentfrågor (NÄK) ämnade göra för att följa upp rekommendationen.

Den 26 oktober 1987 hölls ett kontaktmöte med representanter för kooperativa forskare och konsumentmyndigheter. Syftet med mötet var att få till stånd en dialog mellan forskare och myndigheter för att klargöra aktuella samarbetsområden.

Vid mötet utkristalliserades följande tre teman som möjliga kooperativa forskningsområden som kan anses vara intressanta att genomföra som nordiska projekt:

- Ny kooperativ verksamhet
- Medlemskap i Kooperationen, förutsättning och möjlighet till inflytande
- Relation mellan de konsumentpolitiska organen och konsumentkooperationen.

¹ Se Nordiska rådet, 35:e sess., s. 2448.

Mötets inlägg och sammandrag av diskussionen kommer att sammanfattas i en rapport.

Under 1988 kommer möjligheterna till att genomföra konkreta projekt på området att vidareutvecklas.

Juridiska utskottets betänkande

över meddelande om rekommendation nr 30/1986 angående samarbete inom flyktingpolitiken

(Meddelandet, se s. 2907)

Til Juridisk Udvalg er henvist den af Nordisk Ministerråd/de nordiske regeringer afgivne meddelelse om rekommandation nr. 30/1986 om samarbejde inden for flygtningepolitikken.

I medlemsforslaget, der ligger til grund for rekommandationen, blev der peget på 7 elementer, som bør indgå i det nordiske samarbejde om flygtningepolitik. I Juridisk Udvalgs gennemgang af meddelelsen om rekommandationen har man taget udgangspunkt i disse 7 punkter.

Punkt 1 vedrører mellemfolkeligt samarbejde om initiativer til forebyggelse af flygtningeproblemer.

Om dette oplyses der i meddelelsen kun, at den nordiske samordningsgruppe på embedsmandsniveau mødes, når der er behov for det i tilslutning til internationale initiativer af interesse for de nordiske lande, eller før møder der berører internationale spørgsmål. Konkret oplyses det, at gruppe på sit møde den 22/10 1987 drøftede forskellige forslag til fælles nordiske initiativer i internationale sammenhænge.

Juridisk Udvalg ville finde det interessant at få oplyst, hvilke initiativer, der er tale om. Samtidig vil man udtale sin skuffelse over, at de nordiske landes regeringer tilsyneladende ikke kan blive enige om at optræde med ensartede holdninger i internationale sammenhænge.

Punkt 2 vedrører fælles indsats for hjælp til flygtninge, der har været udsat for tortur.

Juridisk Udvalg henviser til sin betænkning over meddelelse om *rekommandation nr. 17/1985* om støtte til RCT i København.

Punkt 3 vedrører placering af kvoteflygtninge.

Om dette oplyses der i meddelelsen, at samordningsgruppen har drøftet et fællesnordisk initiativ over for UNHCR vedrørende iranske asylansøgere i Tyrkiet. Dette blev Juridisk Udvalg ligeledes orienteret om på fællesmødet med justitsministrene og ministre med ansvar for flygtningespørgsmål i november 1987. Udvalget savner imidlertid oplysning om resultatet af overvejelserne.

Generelt set er dette punkt et spørgsmål om de nordiske landes muligheder for og vilje til at hjælpe FN's Højkommissær for Flygtninge med at få anbragt de tusindvis af flygtninge, der i dag opholder sig i flygtningelejre rundt omkring i verden.

Punkt 4 vedrører tilrettelæggelsen af integreringsprocessen i de enkelte lande.

Ministerrådet henviser her til et forprojekt, der skal vurdere de forskellige integrationsforanstaltninger over for de vietnamesiske indvandrergupper. Der er tanken, at projektet skal stille forslag om fortsat nordisk samarbejde vedrørende integration af indvandrere og flygtninge.

Ministerrådet anfører, at man er af den opfattelse, at rekommandationens formål på dette punkt er tilgodeset med projektet.

Juridisk Udvalg har noteret sig, at der i løbet af 1988 vil blive fremlagt et forslag om fortsat nordisk samarbejde om integration af indvandrere og flygtninge. Udvalget går ud fra, at dette forslag vil vedrøre alle grupper af indvandrere og flygtninge og ikke bare vietnamesiske indvandrere. Udvalget vil se frem til nærmere oplysninger om dette arbejde til Nordisk Råds session i 1989. Det er i øvrigt udvalgets opfattelse, at integrering af indvandrere og flygtninge er en fortløbende proces, hvor man kan drage nytte af hinandens erfaringer, og at dette på nordisk plan bør ske i et mere fast etableret samarbejde.

Punkt 5 vedrører hjælp til flygtninge, der har mulighed for og ønsker at vende tilbage til deres hjemland.

Ministerrådet oplyser, at spørgsmålet dels er taget op i den nordiske migrationsgruppe og dels i samordningsgruppen på embedsmandsniveau. Der gives ingen konkrete oplysninger om, hvilke overvejelser man gør sig.

Juridisk Udvalg kan oplyse, at der i Nordisk Råd vil blive taget initiativ til et medlemsforslag om projekter på flygtningeområdet, der bl. a. vedrører repatriering.

Punkt 6 vedrører informationsvirksomhed.

Juridisk Udvalg har noteret sig, at informationsvirksomhed om flygtninges vilkår er taget op i den nordiske migrationsgruppe. Udvalget vil være meget interesseret i at se det materiale, der arbejdes med her.

Endvidere har udvalget noteret sig, at samordningsgruppen har besluttet at forstærke det nordiske samarbejde om foranstaltninger mod fremmedhad og racisme. Udvalget vil sætte pris på at få mere konkrete oplysninger om planerne. I denne forbindelse kan udvalget i øvrigt henvise til sin udtalelse over ministerrådets planer for det nordiske samarbejde (*C 2/1988*), hvor Juridisk Udvalg bl. a. foreslår, at der fremover også redegøres for de nordiske planer om samarbejde vedrørende flygtningepolitik og vedrørende det internationale samarbejde for menneskelige rettigheder.

Punkt 7 vedrører hjælp til lande uden for Europa, der er 1. asylland.

Meddelelsen indeholder ingen konkrete oplysninger om dette. Juridisk Udvalg kan oplyse, at det medlemsforslag, der omtales under punkt 5 også vedrører hjælp til 1. asyllande.

Generelt er det udvalgets opfattelse, at meddelelsen er for tynd og ikke tilfredsstillende.

På denne baggrund skal Juridisk Udvalg indstille,
at Nordisk Råd tager meddelelsen om rekommandation nr. 30/1986
til efterretning og afventer ny meddelelse til næste ordinære ses-
sion.

Oslo, den 6. marts 1988

Lennart Andersson (s)

Hagen Hagensen (KF)

Åsa Solberg Iversen (A)

Hans Nyhage (m)

Asbjørn Sjøthun (A)

Jouni J. Särkijärvi (Kok)

Mikko Elo (Sdp)

Sverrir Hermannsson (Sj)

Anneli Jäätteenmäki (K)

Kristen Poulsgaard (FP)

Arne Skauge (H)

Bernhardt Tastesen (S)

Formand

Lars Werner (vpk)

Meddelande

om rekommendation nr 30/1986 angående samarbejde inom flyktingpolitiken

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet/ De nordiska regeringarna)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommenderer de nordiske landes regeringer at tage initiativ til et udvidet og fordybet samarbejde om flygtningespørgsmål med henblik på at sikre nordisk samarbejde om initiativer til forebyggelse af flygtningeproblemer, modtagelse og placering af flygtninge i de enkelte nordiske lande, fælles nordisk holdning til behandling af modtagne flygtninge og hjælp til flygtninge, der kan og vil returnere til hjemlandet, samarbejde om informationsvirksomhed om flygtninges vilkår samt fælles indsatser i lande uden for Europa, som er første asylland.

Nordiska ministerrådet/De nordiska regeringarna meddelar den 23 december 1987*

Under behandlingen af rekommandationen, der formelt er rettet til regeringerne, er det atter fra finsk side tilkendegivet at flygtningepolitiske spørgsmål må betragtes som et nationalt anliggende.

For så vidt angår spørgsmålet om en fælles nordisk holdning til behandlingen af modtagne flygtninge henvises til omtalen i kap. X, 4.2.1 i beretningen for 1987 vedrørende det igangværende projekt om integration af vietnamesiske flygtninge.

Ministerrådet er af den opfattelse, at rekommandationens formål på dette punkt er tilgodeset med projektet.

Hvad angår samarbejdet om informationsvirksomhed om flygtninges vilkår henvises ligeledes til årsberetningens kap. X, 4.2.2 i hvilken omtales et projekt, som er iværksat på grundlag af rekommandationen.

Den nordiske kontaktgruppe for migrationsspørgsmål, som er nedsat under NAUT, har i 1987 taget spørgsmålet om en fælles nordisk holdning om hjælp til flygtninge der kan og vil returnere til hjemlandet op. En konference herom er planlagt til afholdelse i løbet af 1988 med henblik på at få kortlagt spørgsmålet.

Et af resultaterne af det nordiske flygtningesamarbejde har været etableringen af en særlig samordningsgruppe på embedsmandsniveau. Gruppen

* Meddelelsen er ændret ved telefonisk meddelelse af 11. februar 1988.

mødes, når der er behov for det i tilslutning til internationale initiativer af interesse for de nordiske lande eller før møder, der berører internationale spørgsmål. Samordningsgruppen har til nu afholdt fire møder.

På samordningsgruppens seneste møde i Helsingfors 22. oktober 1987, drøftede man i lyset af rekommandation 30/1986 og det danske Folketings behandling heraf 13. oktober 1987 et indbyrdes nordisk samarbejde om informationsudveksling i konkrete asylsager og gruppen drøftede forskellige forslag til fælles nordiske initiativer i internationale sammenhænge.

Samordningsgruppen har indgående drøftet spørgsmålet om udveksling af oplysninger i konkrete asylsager, og man har udvekslet oplysninger om reglerne i de enkelte lande i sådanne tilfælde hvor den pågældenden ikke har givet samtykke til videregivelse.

I samordningsgruppen har man endvidere drøftet et eventuelt fælles-nordisk initiativ over for UNHCR vedrørende de iranske asylansøgere i Tyrkiet.

Samordningsgruppens drøftelser blev ligeledes berørt under fællesmødet mellem Nordisk Råds Juridiske Udvalg og ministerrådet (justitisministre-ne/de for flygtningespørgsmål ansvarlige ministre).

Det fremkom herunder bl. a. at man mellem de nordiske ministre var enige om:

- at støtte UNHCR's repatrieringsprogram på Sri Lanka for hjemvendte tamilske asylansøgere,
- at søge mod en fælles nordisk holdning til det næste møde i underkomiteen vedrørende flygtningebeskyttelse under FN's flygtningehøjkommissærs eksekutivkomité, hvor de bl. a. skal drøftes spørgsmål vedrørende dokumentmangel, dokumentforfalskning og ureguleret indvandring,
- at forstærke det nordiske samarbejde om foranstaltninger mod fremmedhad og racisme.

Juridiska utskottets betänkande

över meddelande om rekommendation nr 31/1986 angående enhetliga rättsregler angående födsel efter insemination

(Meddelandet, se s. 2910)

Til Juridisk Udvalg er henvist den af Nordisk Ministerråd afgivne meddelelse om rekommendation nr. 31/1986 om ensartede retsregler om fødsel efter insemination.

Ministerrådet henviser til omtalen af rekommendationen i virksomhedsberetningen for 1987 (*C 1/1988*), kapitel III, 2.2.5.

Juridisk Udvalg må desværre tage til efterretning, at de nationale forudsætninger gør, at det for tiden er vanskeligt at opnå mere ensartede regler på dette område.

Udvalget henviser i øvrigt til sine bemærkninger om dette i sin betænkning over C 1.

Udvalget forudsætter, at ministerrådet fortsat redegør for udviklingen på området i de enkelte lande og på nordisk plan i sin årlige virksomhedsberetning.

På denne baggrund skal Juridisk Udvalg indstille:

at Nordisk Råd tager meddelelsen til efterretning og anser rekommendation nr. 31/1986 for færdigbehandlet for rådets vedkommende.

Oslo, den 6. marts 1988

Lennart Andersson (s)

Hagen Hagensen (KF)

Åsa Solberg Iversen (A)

Hans Nyhage (m)

Asbjørn Sjøthun (A)

Jouni J. Särkijärvi (Kok)

Mikko Elo (Sdp)

Sverrir Hermannsson (Sj)

Anneli Jäätteenmäki (K)

Kristen Poulsgaard (FP)

Arne Skauge (H)

Bernhardt Tastesen (S)

Formand

Lars Werner (vpk)

Meddelande

om rekommendation nr 31/1986 angående enhetliga rättsregler angående födsel efter insemination

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd at arbejde hen imod at opnå så ensartet en situation som mulig i de nordiske lande i spørgsmålet om formerne for og de retlige virkninger af fødsel efter insemination.

Nordiska ministerrådet meddelar den 21 november 1987:

Ministerrådet henviser til omtalen heraf i beretningen for 1987, kapitel III, 2.2.5.

Meddelande

om rekommendation nr 32/1986 angående enhetliga regler om förbud att driva rörelse

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd

1. at undersøge mulighederne for at indføre ensartede regler om forbud mod at drive virksomhed i de nordiske lande, herunder at et forbud i et nordisk land også vil få virkning i de øvrige nordiske lande samt

2. at det overvejes at indføre et system, som gør det muligt at indhente oplysninger om økonomisk kriminalitet fra de andre nordiske lande med henblik på at forhindre, at personer, som er idømt forbud mod at drive virksomhed, udøver forretningsvirksomhed i andet nordisk land.

Nordiska ministerrådet meddelar den 21 december 1987:

Ministerrådet henviser til omtalen i beretningen for 1987, kapitel III, 9.2.

Juridiska utskottets betänkande

över meddelande om rekommendation nr 33/1986 angående nordisk konvention om folkregistrering

(Meddelandet, se s. 2914)

Til Juridisk Udvalg er henvist den af Nordisk Ministerråd afgivne meddelelse om rekommandation nr 33/1986 om en ny nordisk konvention om folkeregistrering.

Juridisk Udvalg vil udtrykke sin tilfredshed med, at ad hoc-arbejdsgruppen allerede er nået så langt, at man påregner at have en ny (revideret) konvention klar til behandling i ministerrådet i efteråret 1988, således at et ministerrådsforslag herom skulle kunne foreligge til behandling på Nordisk Råds 37. session i 1989.

Udvalget skal i øvrigt henvise til sin betænkning over medlemsforslag A 807/j om sårbarheds- og integritetsspørgsmål ved folkeregistrering. Heri gør udvalget opmærksom på, at det allerede i forbindelse med behandlingen af medlemsforslag A 733/j om en nordisk konvention om folkeregistrering på Nordisk Råds 34. session i 1986 blev understreget, at sårbarheds- og integritetsspørgsmål som en selvfølge bør indgå i ministerrådets videre behandling af rekommandationen.

På denne baggrund har Juridisk Udvalg ikke fundet, at der skulle være grund til at vedtage en speciel rekommandation om disse spørgsmål og indstiller derfor i sin betænkning til plenarforsamlingen, at der ikke foretages videre i anledning af medlemsforslag A 807/j.

På denne baggrund skal Juridisk Udvalg indstille,

at Nordisk Råd tager meddelelsen om rekommandation nr 33/1986 til efterretning og afventer ny meddelelse til næste ordinære session.

Oslo, den 6. marts 1988

Lennart Andersson (s)

Mikko Elo (Sdp)

Hagen Hagensen (KF)

Sverrir Hermannsson (Sj)

Åsa Solberg Iversen (A)

Anneli Jäätteenmäki (K)

Hans Nyhage (m)

Kristen Poulsgaard (FP)

Ashjørn Sjøthun (A)

Arne Skauge (H)

Jouni J. Särkijärvi (Kok)

Bernhardt Tastesen (S)

Formand

Lars Werner (vpk)

Meddelande

om rekommendation nr 33/1986 angående nordisk konvention om folkregistrering

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd at udarbejde en nordisk konvention om folkeregistrering (til afløsning og udvidelse af overenskomsten af 5. december 1968) med det formål at samordne og forenkle reglerne med hensyn til flytning, midlertidigt ophold og fast bopæl mellem de nordiske lande, således at Norden bliver en helhed i så henseende.

Nordiska ministerrådet meddelar den 21 december 1987:

Den af ministerrådet nedsatte ad hoc-arbejdsgruppe (jfr. ministerrådets meddelelse af 26. november 1986) har netop afsluttet en kortlægning af den nuværende konventions gennemførelse og praktiske anvendelse i landene. Herunder er også belyst hvilke afledede konsekvenser reglerne har for andre berørte fagområder.

Arbejdsgruppen sigter imod at have et udkast til ny (revideret) konvention klart til behandling i ministerrådet i efteråret 1988, således at et ministerrådsforslag herom skulle kunne foreligge til behandling på Nordisk Råds 37. session i 1989.

Meddelande

om rekommendation nr 34/1986 angående nordiska kvinnokonferenser 1988

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

1. i fællesskab med Nordisk Råds præsidium at arrangere en nordisk kvindekongress – Nordisk Forum – i 1988 for kvinder med tilknytning til kvindeorganisationer, faglige organisationer, græsrodsbevægelser og andre ikke-officielle foreninger eller sammenslutninger,

2. i fællesskab med Nordisk Råds præsidium at arrangere en officiel kongress samtidig med Nordisk Forum,

3. at afsætte projektmidler til forberedelse og gennemførelse af kongresserne.

Nordiska ministerrådet meddelar den 30 november 1987:

En utförlig redogörelse för uppföljningen av rekommendationen lämnas i kapitel VI om jämställdhet i ministerrådets verksamhetsberättelse för 1987 (C1).

Meddelande

om rekommendation nr 1/1987 angående barns skydd i krig

(Överlämnat av de nordiska regeringarna)

Rekommendationen har följande lydelse:

- Nordisk Råd rekommanderer de nordiske landes regeringer at virke for
1. at arbejdet inden for FN med en konvention om børns rettigheder fremskyndes,
 2. at aldersgrænsen for rekruttering af børn til væbnede styrker forhøjes fra 15 til 18 år, og
 3. at Genève-konventionerne og specielt tillægsprotokollen fra 1977 i større udstrækning bliver ratificeret.

De nordiska regeringarna meddelar den 12 december 1987:

ad. pkt. 1

De nordiske lande støtter de bestræbelser, der gøres på at få afsluttet udarbejdelsen af et udkast til en FN-konvention om børns rettigheder.

Arbejdsgruppen, der behandler sagen, har opnået betydelige fremskridt. Således er der opnået enighed om alle præambulære artikler, ligesom der er opnået enighed om en lang række af de substantielle artikler.

Der forestår dog endnu et større arbejde, idet artiklerne om implementering af konventionen endnu ikke er fastlagt. Hertil kommer, at nogle af de artikler, der principielt skulle være færdigforhandlede, kan blive genåbnet.

På grund af det udestående arbejdes omfang vil det være realistisk at påregne, at der endnu vil hengå nogle år, inden konventionen vil være færdigforhandlet. Det er således ikke sandsynligt, at et konventionsudkast vil kunne forelægges for FN's Menneskerettighedskommission med henblik på vedtagelse af Generalforsamlingen i 1989. Denne målsætning har generalsekretæren foreslået 42. Generalforsamling.

De nordiske FN-missioner i New York er ad referendum nået til enighed om et udkast til fælles nordisk indlæg i Generalforsamlingens 3. udvalg om konventionen om børns rettigheder. Indlægget tilskynder at arbejdet med konventionsudkastet fremskyndes så meget som muligt, uden at det går ud over kvaliteten.

ad pkt. 2

På arbejdsgruppens møde i 1986 enedes man om udformningen af artikel 20:

- stk. 1 "The states Parties to the present Convention undertake to respect and to ensure for rules of international humanitarian law applicable to them in armed conflict which are relevant to the child".
- stk. 2 "States Parties to the present Convention shall take all feasible measures to ensure that no child takes a direct part in hostilities and they shall refrain in particular from recruiting any child who has not attained the age of fifteen years into their armed forces".
- stk. 3 "In accordance with their obligations under international humanitarian law to protect the civilian population in armed conflicts, States Parties to this Convention shall take all feasible measures to ensure protection and care of children who are affected by an armed conflict".

Som det ses, er aldergrænsen for rekruttering til væbnede styrker 15 år. *Sverige* har senere på arbejdsgruppens møde i 1987 fremsat et forslag om at forhøje rekrutteringsalderen fra 15 til 18 år.

Bl. a. under hensyn til, at der i Genève-konventionens tillægsprotokol nr. 1, artikel 77 er fastlagt en aldersgrænse på 15 år – dog med det forbehold, at ældre bør rekrutteres først – synes det, som forholdene er i dag, at være uden for det muliges rammer at opnå enighed om en forhøjelse af aldersgrænsen.

ad pkt. 3

De nordiske regeringer arbejder aktivt for, at såvel Genève-konventionerne som specielt de to tillægsprotokoller fra 1977 vinder større udbredelse. Således er de nordiske lande medforslagsstillere ved de tilbagevendende resolutionsforslag herom på FN's generalforsamlinger. Også på Røde Kors-konferencen i oktober 1986 fremsattes fra Danmark et resolutionsforslag om bredere tilslutning til tillægsprotokollerne, hvilket blev vedtaget med konsensus.

Selve Genève-konventionerne har i dag så godt som universel tilslutning, og tillægsprotokol I og II er ratificeret eller tiltrådt af henholdsvis 68 og 62 lande.

Meddelande

om rekommendation nr 2/1987 angående nordiskt komparativt forskningsprojekt om narkotika och kontrollpolitik

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd i samarbejde med Nordisk Samarbejdsråd for Kriminologi og Nordisk Nævn for Alkohol- og Drogforskning at gennemføre et nordisk komparativt forskningsprojekt angående narkotika og kontrolpolitik.

Nordiska ministerrådet meddelar den 28 november 1987:

En undersøgelse af narkotika og retssystemet blev igangsæt af Nordiska nämnden för alkohol- och drogforskning (NAD) i 1985. Formålet med projektet var oprindelig at belyse narkotikapolitikens virkning på retssystemet i almindelighed i Norden. Det udgør således en del af Nordisk Råds ovennævnte rekommendation. Narkotikapolitikens effekter bør dog belyses også ud fra andre synsvinkler.

Initiativet vedr. narkotika og retssystemet har ført til nationale beskrivelser af regelsystemet og dets udvikling. Disse beskrivelser udgør baggrunden for kommende forskning vedr. kontrolpolitikens betydning for retssystemet, men også for andre virkninger.

NAD har nedsat en arbejdsgruppe med sigte på at rekruttere forskere og arbejde frem en videnskabelig holdbar forskningsplan i løbet af 1988. Forud for beslutningen har der været konsultationer med Nordiska Samarbejdsrådet for Kriminologi. Planlægningsarbejdet finansieres af NAD, men projektet må finansieres via nationale og nordiske projektmidler.

Juridiska utskottets betänkande

över meddelande om rekommendation nr 3/1987 angående ökad behandlingsinsats för narkotikamissbrukare som alternativ till fängelseuppehåll

(Meddelandet, se s. 2921)

Til Juridisk Udvalg er henvist den af Nordisk Ministerråd afgivne meddelelse om rekommendation nr. 3/1987 om udvidet behandlingsindsats for narkotikamisbrugere som alternativ til fængelsophold.

ad punkt 1.

Det fremgår af meddelelsen, at Nordisk Strafferetskomité i en betænkning fra 1980 bl. a. konstaterede, at man ikke fandt det fuldstændig nødvendigt at tilstræbe en umiddelbar nordisk retsenhed.

Juridisk Udvalg savner oplysninger om, hvorvidt man i de forløbne 8 år har draget nytte af hinandens erfaringer, eller om der overhovedet har været nordiske forhandlinger om dette spørgsmål. Udvalget ville sætte pris på at få en redegørelse om dette fra ministerrådet.

Så vidt udvalget kan bedømme ud fra de oplysninger, der gives af ministerrådet, er det kun Danmark, der overvejer en udvidet behandlingsindsats. Sammenlignes de danske tal med de norske, skulle der imidlertid være et stykke vej endnu, før Danmark når op på samme niveau som Norge. Med hensyn til Sverige er muligheden for behandling som alternativ til fængelsophold åbenbart først indført med virkning fra 1. januar 1988, så det er naturligvis for tidligt på nuværende tidspunkt at sige noget om anvendelsen af bestemmelsen. Juridisk Udvalg går imidlertid ud fra, at man får oplysninger om anvendelsen af den pågældende bestemmelse i Sverige til Nordisk Råds session i 1989.

ad punkt 2.

Juridisk Udvalg har noteret sig, at mulighederne for behandling som alternativ til fængelsophold er til stede i lovgivningen i Danmark, Finland, Norge og Sverige. Med hensyn til Island tager udvalget til efterretning, at dette åbenbart ikke er aktuelt.

På denne baggrund skal Juridisk Udvalg indstille:

at Nordisk Råd tager meddelelsen om punkt 1 i rekommandation nr. 3/1987 til efterretning og afventer ny meddelelse til næste ordinære session og

at Nordisk Råd tager meddelelsen om punkt 2 til efterretning og anser denne del af rekommandation nr. 3/1987 for færdigbehandlet for rådets vedkommende.

Oslo, den 6. marts 1988

Lennart Andersson (s)

Mikko Elo (Sdp)

Hagen Hagensen (KF)

Sverrir Hermannsson (Sj)

Åsa Solberg Iversen (A)

Anneli Jäätteenmäki (K)

Hans Nyhage (m)

Kristen Poulsgaard (FP)

Asbjørn Sjøthun (A)

Arne Skauge (H)

Jouni J. Särkijärvi (Kok)

Bernhardt Tastesen (S)

Formand

Lars Werner (vpk)

Rek. 3/1987/j

D 1988

Meddelande

om rekommendation nr 3/1987 angående ökad behandlingsinsats för narkotikamissbrukare som alternativ till fängelseuppehåll

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd

1. at udvide behandlingsindsatsen over for den gruppe kriminelle, der tillige er stofmisbrugere, samt
2. at under frihedsberøvelsen give muligheder for behandling som alternativ til fængelsophold for stofmisbrugere i nordisk lovgivning, hvor muligheden ikke allerede findes.

Nordiska ministerrådet meddelar den 20 december 1987:

Spørgsmålet om kontraktforsorg som et alternativ til frihedsstraf blev undersøgt af den nordiske strafferetskomité i betænkningen NU 1980: 13, Alternativer til frihedsstraf. Komiteen overvejede fordele og ulemper ved en sådan sanktionsvariant. Komiteen konstaterede, at det ikke er fuldstændig nødvendigt at tilstræbe en umiddelbar nordisk retsenhed for så vidt angår mulighederne for at prøve sig frem til bæredygtige alternativer til frihedsstraf, og at det kan være en fordel, at de nordiske lande drager nytte af hinandens erfaringer.

For så vidt angår de foranstaltninger, som er truffet i de enkelte lande, kan ministerrådet oplyse følgende:

I Danmark var der i 1986 under kriminalforsorgens institutioner omkring 900 stofmisbrugere hvilket svarer til ca 24 pct af det samlede antal på 3.584 indsatte. Opgørelsen, der omfatter såvel aktuelle som tidligere stofbrugere og svært belastede og mindre belastede brugere, skal tages med et vist forbehold.

Straffelovens § 49, stk. 2, muliggør overførsel af domfældte til hospital eller til egne hjem eller institution til særlig pleje eller forsorg. Indtil 1985 havde straffelovens § 39, stk. 2, kun været anvendt i relativt begrænset omfang. I marts 1981 stillede en arbejdsgruppe under kriminalforsorgen

forslag om udvidet anvendelse af straffelovens § 49, stk. 2, i forbindelse med overførsel af stofmisbrugere i kriminalforsorgens anstalter og arresthuse til behandlingsinstitutioner uden for kriminalforsorgen, herunder til amts- og primærkommunale institutioner.

Fra amtskommunal og kommunal side erklærede man sig villig til at modtage strafafsonere i behandlingsinstitutioner. Anvendelsen af bestemmelsen vanskeliggjordes i en del år af problemer i forbindelse med opholdsbetaling. Fra og med februar 1985 blev det imidlertid truffet aftale om at der årligt kunne føres 2.5 mio. DKK fra staten til kommunerne over den s. k. bloktilskudsordning. Dette muliggjorde et øget antal overførsler til behandling. I 1982, 1983 og 1984 overførtes henholdsvis 11, 3 og 5 stofmisbrugere i henhold til bestemmelsen. Fra 1985 til august 1987 overførtes ialt 127 domfældte til behandling, hvoraf godt en trediedel er stofbrugere.

I reglerne om udgang er der mulighed for at indsatte stofbrugere med en straf af fængsel i fem måneder eller mere i den sidste del af deres udståelsestid kan udstationeres til behandlingsinstitution (formidling af overgang til løsladelse).

I forbindelse med prøveløsladelser og betingede domme er der mulighed for at fastsætte vilkår om at den pågældende skal afholde sig fra misbrug af narkotika eller lignende stoffer samt vilkår om at den pågældende lader sig behandle mod sådant misbrug. Det ubetingede vilkår indebærer, at den pågældende fortsætter en før løsladelsen påbegyndt – lægeligt – ledet behandling mod misbrug af narkotika og det betingede vilkår indebærer at den pågældende – såfremt tilsynsmyndigheden finder det fornødent – underkaster sig en sådan lægeligt ledet behandling. Endeligt kan der fastsættes vilkår om at den pågældende efterkommer bestemmelser om behandling eller kontrol på hospital eller i særlig institution.

Spørgsmålet om øget anvendelse af straffelovens § 49, stk. 2, er for tiden til overvejelse i en gruppe, som behandler spørgsmål om straffuldbyrdelse.

I *Sverige* har rigsdagen vedtaget ændringer i brottsbalken, som skal gøre det muligt at anvende en form for såkaldt kontraktsforsorg i frihed og som et alternativ til fængselsstraffe. Bestemmelserne, som træder i kraft 1. januar 1988, sigter mod tilfælde, hvor det kan formodes at misbrug af et afhængighedsfremkaldende middel eller et andet særskilt forhold, som påkalder sig forsorg eller behandling, har bidraget til at nogen begår en forbrydelse. Hvis en tiltalt erklærer sig villig til at undergå en passende behandling i henhold til en for ham udarbejdet plan og behandlingen kan etableres, skal han kunne pålægges at følge denne behandling. Kontraktsforsorg idømmes som et kvalificeret krav ved beskyttet tilsyn. I visse tilfælde skal domstolen angive, hvilken fængselsstraf der kunne have været givet, dersom fængsel var blevet anvendt som sanktion. Hvis den dømte ikke fuldfører behandlingen, kan beskyttelsestilsynet erstattes med fængsel.

I *Norge* er der allerede efter gældende ret adgang til at lade narkotikamisbrugere afsone en fængselsstraf i behandlingsinstitutioner. I henhold til fængselslovens § 12 kan en person, som er idømt ubetinget fængselsstraf, bl. a. overføres til kursted eller anden behandlingsinstitution. Det kan fastsættes som vilkår for betinget dom, betinget tiltalefrafald og betinget prøveløsladelse at domfældte gennemgår kur for at modvirke misbrug af alkohol eller andre berusende eller bedøvende stoffer, om nødvendigt i institution, jfr. straffelovens § 53, nr. 3, litra d, straffeprocesslovens § 69, 3. led, og fængselslovens § 38.

Det er en forudsætning for overførsel til behandlingsinstitution, at de dømte har udtrykt ønske om behandling og anses motiverede. Videre skal behandlingsinstitutionen være indstillet på at tage imod den straffedømte. Adskillige indsatte bliver i dag afvist i behandlingsinstitutioner med henvisning til mangel på plads for dette specielle klientel.

I 1984 blev 487 personer overført til forskellige behandlingsinstitutioner i medfør af fængselslovens § 12. Langt de fleste var narkotikamisbrugere. Justisdepartementet har ikke tal, som viser overførslerne i de senere år, men meget tyder på at antallet er stigende.

I *Finland* er det ikke aktuelt at udvide mulighederne for at underkaste misbrugere tvangsforsorg som et alternativ til frihedsstraf. Lov om misbrugerforsorg, som trådte i kraft ved begyndelsen af 1987, begrænsede yderligere mulighederne for at anvende tvangsmæssig forsorg. Derimod har man tilstræbt at lette mulighederne for at søge frivillig behandling og at efter behov udvide antallet af forsorgspladser.

I *Island* er der ikke udarbejdet særskilte regler, som tager hensyn til de i rekommandationen rejste spørgsmål.

Meddelande

om rekommendation nr 4/1987 angående nordisk mediefond för produktion av film, TV- och video-program

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att upprätta en nordisk mediefond för att främja produktion av film, TV- och videoprogram i Norden.

Nordiska ministerrådet meddelar den 30 november 1987:

Nordisk Ministerråd har gennemført et udredningsarbejde vedrørende økonomiske og organisatoriske muligheder for at oprette en nordisk produktionsfond for produktion af film, TV og video. På dette grundlag overvejes spørgsmålet for tiden i ministerrådets organer.

Meddelande

om rekommendation nr 5/1987 angående samarbetsprogram för den högre utbildningen

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

1. att utarbeta ett förslag till samarbetsprogram för den högre utbildningen, och att i programmet bl. a. fästa särskild vikt vid en utvidgad tentamens- och examensgiltighet, samt att i anslutning till programarbetet framlägga förslag om hur samarbetet inom den högre utbildningen i Norden kan utformas som ett särskilt område inom den nordiska samarbetsorganisationen.

2. att verka för att högre tjänster vid universitet och högskolor lediganslås i samtliga nordiska länder,

att införa förenklade regler för studiestöd vid studier i annat nordiskt land, och

att avskaffa diskriminerande avgifter på studieplatser för studerande från annat nordiskt land.

Nordiska ministerrådet meddelar den 30 november 1987:

Rekommendationen har behandlats i samband med arbetet på en kulturhandlingsplan. I ministerrådsförslaget till handlingsplan för det nordiska kultursamarbetet (*B 83/k*) föreslås ett omfattande utväxlingsprogram "Nordiskt Program för Lärare, Utbildningssökanden och Studeranden" (NORDPLUS).

Syftet med NORDPLUS är att åstadkomma en ökad samverkan och gemensam resursanvändning i Norden. Programmet finansieras över den nordiska budgeten och administreras av ledningsgruppen för nordiskt samarbete inom högre utbildning (nytt organ).

NORDPLUS-programmet bygger på följande huvudelement:

1. Stöd till täckning av merutgifter för samarbetande institutioner vid utveckling och implementering av gemensamma studieprogram, som skall säkra den studerande, att studieuppehållet vid en samarbetande utbildningsinstitution i ett annat nordiskt land utgör en godkänd del av den studerandes hela utbildningsprogram.

2. Särskilda NORDPLUS-stipendier för studerande som önskar genomföra en del av sin utbildning vid en samarbetande institution i ett annat nordiskt land. Studerandena behandlas av den samarbetande institutionen som gäststuderande.

NORDPLUS-stipendier skall kunna sökas av elever och studeranden inom all postgymnasial utbildning inberäknat praktikuppehåll om detta utgör en obligatorisk del av utbildningen.

Till arbetsområdet för ledningsgruppen för nordiskt samarbete inom högre utbildning kommer förutom NORDPLUS vidare att höra andra frågor inom högre utbildning såsom nordisk examens- och tentamensgiltighet, lärarmobilitet och samarbete inom smala studieområden.

Därmed anser ministerrådet, för sin del, att syftet med rekommendationen tillgodosetts.

Kulturutskottets betänkande

över meddelande om rekommendation angående riktlinjer för Nordiska forskningspolitiska rådet

(Meddelandet, se s. 2928)

Till kulturutskottet har hänvisats av Nordiska ministerrådet till Nordiska rådets 36:e session avgivet meddelande om rek. nr 6/1987 angående riktlinjer för Nordiska forskningspolitiska rådet.

Utskottet konstaterar att ministerrådet i överensstämmelse med rekommendationen fastställde nya riktlinjer för Nordiska forskningspolitiska rådet (FPR) den 26–27 februari 1987. Riktlinjerna utgör även det centrala underlaget för forskningsavsnittet i förslaget till handlingsplan för kultursamarbetet (*B 83/k*). Utskottet uttalar tillfredsställelse över att de åtgärder som föreslås i handlingsplanen ger möjligheter att föra forskningsarbetet vidare enligt de fastslagna riktlinjerna.

Mot bakgrund härav anser utskottet att det inte längre föreligger några skäl att kvarhålla rekommendationen på rådets dagordning, och föreslår, att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser rek nr 6/1987 för rådets del slutbehandlad.

Stockholm den 11 februari 1988

Gunnar Björk (c)

Haakon Blankenborg (A)

Eiður Guðnason (A.)

Elsi Hetemäki-Olander (Kok)

Förman

Thea Knutzen (H)

Jacob Lindenskov (Jvfl)

Kjeld Rahbæk Møller (SF)

Barbro Nilsson (s)

Berit Oscarsson (s)

Saara-Maria Paakkinen (Sdp)

Robert Pedersen (s)

Hans Petersson (fp)

Heikki Riihijärvi (Smp)

Mirja Ryyänen (K)

Otto Steenholdt (At)

Anders Talleraas (H)

Kåre Øvregard (A)

Meddelande

om rekommendation nr 6/1987 angående riktlinjer för Nordiska forskningspolitiska rådet

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

1. att lägga riktlinjerna för Nordiska forskningspolitiska rådet till grund för arbetet under verksamhetsperioden 1987–1989, i enlighet med ministerrådsförslag *B 69/k* och med beaktande av de synpunkter som anförts av kulturutskottet, och

2. att under den verksamhetsperiod riktlinjerna avser

- vidta åtgärder för att skapa ett nordiskt forskarforum,
- bygga ut en systematiserad nordisk forskarutbildning och genomföra insatser för att möjliggöra ökad rörlighet för forskare och universitetslärare,
- inleda ett omfattande nordiskt samarbete på bioteknologiområdet,
- vidta åtgärder för att ytterligare stärka Nordiska forskningspolitiska rådets koordinerande roll inom den nordiska samarbetsorganisationen.

Nordiska ministerrådet meddelar den 30 november 1987:

I överensstämmelse med Nordiska rådets rekommendation fastställde Nordiska ministerrådet den 26–27 februari 1987 nya riktlinjer för Nordiska forskningspolitiska rådet (FPR).

FPR:s riktlinjer utgör det centrala underlaget för forskningsavsnittet i den kulturhandlingsplan som framläggs i ett särskilt ministerrådsförslag (*B 83/k*) till Nordiska rådets 36:e session. Ministerrådet hänvisar till detta förslag, som bl. a. behandlar forskarrörlighet och olika former av forskarutbildningssamarbete. I förslaget's avsnitt 1.9 "Ny struktur för det officiella samarbetet" konstateras att ministerrådet ämnar arbeta för ett stärkande av FPR:s ställning som ett rådgivande och koordinerande expertorgan för hela den nordiska samarbetsorganisationen.

I enlighet med Nordiska rådets rekommendationer *24/1987/s* och *36/1987/e* framlägger ministerrådet för rådets 36:e session även ett ministerrådsförslag om ett bioteknologiskt samarbetsprogram (*B 77/e*), som har utarbetats av en särskild programkommitté.

Därmed anser ministerrådet, för sin del, att syftet med rekommendationen tillgodosetts.

Meddelande

om rekommendation nr 7/1987 angående vänskoleleverksamhet med skolor i europeiska grannländer

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att utreda möjligheterna att utveckla vänskoleleverksamhet mellan skolor i Norden och skolor i europeiska grannländer.

Nordiska ministerrådet meddelar den 30 november 1987:

I ministerrådets förslag till handlingsplan för Nordisk Kultursamarbejde har man bl. a. på baggrund af tidigare tillkendegivelser fra Nordisk Råd om aktiviteter med henblik på at øge lærer- og elevudveksling i Norden prioriteret udvekslingsområdet højt og fremsat en række konkrete forslag til, hvorledes man kan styrke dette område.

Endvidere har man i efteråret 1987 afholdt en nordisk konference om lærer- og elevudveksling med temaerne bedre organiseret informationsindsamling og -formidling samt mulighederne for en billigere løsning af rejseudgiftsproblemerne. I konferencen deltog repræsentanter fra de enkelte landes centrale undervisningsmyndigheder, Foreningen Norden afdelinger, nordiske og nationale informationscentre, lærere samt repræsentanter for trafiksektoren. En rapport om konferencen er under udarbejdelse.

Ministerrådet finder, at øget venskabskolevirksomhed og lærer- og elevudveksling i det hele taget mellem Norden og lande uden for Norden er af stor værdi for tilegnelsen af kundskab om og erfaringer fra andre lande og kulturer og dermed som fredsbevarende faktor.

Ministerrådet har imidlertid anset det for rimeligt at bruge sine ressourcer på at styrke lærer- og elevudveksling inden for Norden. En del af denne udveksling er knyttet til venskabskolevirksomhed mellem skoler i Norden. Udvikling af dette område og de erfaringer man derved får vil i fremtiden kunne bidrage til en større interesse for udvekslingsområdet generelt.

Meddelande

om rekommendation nr 8/1987 angående utveckling av idrottssamarbetet inom Norden

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

1. att utgående från de principer som ligger till grund för stödet till nordiskt idrottssamarbete fortsatt förbättra förutsättningarna för detta, och att härvid genomföra särskilda satsningar på handikappidrott samt på junior- och ungdomsutbyte, och
2. att verka för ett aktivt nordiskt samarbete vid behandlingen av idrottspolitiska frågor på det internationella planet.

Nordiska ministerrådet meddelar den 30 november 1987:

Støtteordningen for nordisk idrettssamarbeid fordeles etter forslag fra de nordiske riksidsrettsorganisasjonene, og omfatter ulike grupper, også unge idrettsutøvere og handicappede. Fordelingen vil bli tatt opp med organisasjonene ved de årlige tildelingene, og Nordisk Ministerråd vil også vurdere en viss økning av støtten i forbindelse med oppfølgingen av kulturhandlingsplanen.

Det nordiske samarbeidet på det internasjonale planet har også på idrettsområdet vært ansett som viktig, både av offentlige myndigheter og av idrettsorganisasjonene. Dette har stort sett fungert direkte mellom partene. Nordisk Ministerråd anser at samarbeidet også i framtiden i hovedsak bør varetas på denne måten. I den grad ministerrådet i enkelte situasjoner kan bidra som koordinerende instans, vil dette bli fulgt opp i samråd med de berørte parter.

BILAGA

Fråga vid Nordiska rådets 36:e session angående aktivt nordiskt samarbete vid behandlingen av idrottspolitiska frågor på det internationella planet

(Se sak E 9, s. 3014)

Kulturutskottets betänkande

över meddelanden om rekommendation angående seismologiskt forskningsprojekt i Island

(Meddelandena, se s. 2932)

Till kulturutskottet har hänvisats av Nordiska ministerrådet till Nordiska rådets 36:e session avgivet meddelande om rek nr 9/1987 angående seismologiskt forskningsprojekt i Island.

Utskottet konstaterar att frågan har behandlats av Nordiska forskningspolitiska rådet (FPR) utgående från de synpunkter kulturutskottet har anlagt på projektet. FPR har förordat att ministerrådet deltar i kostnaderna för projektet, och ministerrådet har även beviljat anslag för att inleda projektet.

Utskottet konstaterar med tillfredsställelse att syftet med rekommendationen snabbt har uppnåtts, och anser att det inte längre finns några skäl att kvarhålla rekommendationen på rådets dagordning. Utskottet föreslår, att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser rek nr 9/1987 för rådets del slutbehandlad.

Stockholm den 11 februari 1988

Gunnar Björk (c)

Haakon Blankenborg (A)

Eiður Guðnason (A.)

Elsi Hetemäki-Olander (Kok)

Förman

Thea Knutzen (H)

Jacob Lindenskov (Jvfl)

Kjeld Rahbæk Møller (SF)

Barbro Nilsson (s)

Berit Oscarsson (s)

Saara-Maria Paakinen (Sdp)

Robert Pedersen (s)

Hans Petersson (fp)

Heikki Riihijärvi (Smp)

Mirja Ryyänen (K)

Otto Steenholdt (At)

Anders Talleraas (H)

Kåre Øvregard (A)

Meddelanden

om rekommendation nr 9/1987 angående seismologiskt forskningsprojekt i Island

(Överlämnade av Nordiska ministerrådet)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att i Island genomföra ett gemensamt nordiskt forskningsprojekt på det seismologiska området som syftar till att reducera skadorna vid jordbävning.

Nordiska ministerrådet meddelar den 30 november 1987: I överensstämelse med bemärkningene i kulturutvalgets betenkning har projektet "Seismisk datasamlingssystem för södra Islands lågland" vært behandlet i Nordisk forskningspolitisk råd (FPR). Rådet anbefalte at, under forutsetning av at prosjektet får finansiell støtte fra nasjonale forskningsråd og eventuelt andre finansieringskilder, bør ministerrådet betale høyst en fjerdedel av de totale kostnadene for prosjektet. FPR uttalte videre at en bevilgning fra ministerrådet ikke bør aktualiseres innen det er truffet vedtak om prosjektets øvrige finansiering. Endelig anbefalte FPR ministerrådet å forsøke mulighetene for å knytte prosjektet til NORDVULC.

Prosjektet er i løpet av året, som også anbefalt av kulturutvalget, behandlet i de nasjonale naturvitenskapelige forskningsråd i Danmark, Norge og Sverige, som alle under høsten 1987 har bevilget økonomisk støtte til prosjektet. Det islandske finansministerium har uttalt at det støtter driften av prosjektet.

Ministerrådet behandlet spørsmålet om eventuell støtte til prosjektet den 30. november 1987, hvorefter kompletteringar vil kunne gis til denne meddelelse.

Nordiska ministerrådet (kultur- och undervisningsministrarna) meddelar den 23 februari 1988:

I tillegg til den av ministerrådet avgitte meddelelse av 30. november 1987, kan det nå opplyses at prosjektet "Seismisk datasamlingssystem för Södra Islands lågland" har vært behandlet av ministerrådet (kultur- og undervisningsministrene og samarbeidsministrene) samt av dets rådgivende utvalg for dataspørsmål (RU-DATA). Disse har sammen bevilget de nødvendige midler til igangsettingen av prosjektet.

Meddelande**om rekommendation nr 10/1987 angående nordiska orkester- och ensemblerävlingar för musikelever i de nordiska länderna**

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att utreda möjligheterna att genom nordiska orkester- och ensemblerävlingar förbättra förutsättningarna för ökade kontakter mellan musikelever i de nordiska länderna.

Nordiska ministerrådet meddelar den 30 november 1987:

Nordisk Ministerråd har bevilget midler til gennemførelse af en udredning om spørgsmålet. Herefter vil ministerrådet tage stilling til en eventuel yderligere opfølgning af rekommandationen.

Meddelande**om rekommendation nr 11/1987 angående ökad satsning på polarforskningen i Norden**

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att verka för ökade insatser inom och förbättrad koordinering av polarforskningen i Norden, och att härvid särskilt stärka den forskning som avser klimat och miljö.

Nordiska ministerrådet meddelar den 30 november 1987:

Som bekendt har Nordisk ministerråd som led i handlingsplanen Norden i Vækst afsat særlige midler for 1987 og 1988 til støtte til nordisk samarbejde om arktisk forskning.

For disse midler gennemføres først og fremmest en iskerneboring på Renland-halvøen i Østgrønland, hvis første feltperiode er afholdt i sommeren 1987 og som afsluttes i 1988 med en mulig efterlejr i 1989.

Derudover afholdes to symposier om henholdsvis arktisk terrestrisk økologi og arktisk kulturøkologi i foråret 1988.

Endelig har en særlig planlægningsgruppe drøftet mulighederne for et udvidet nordisk samarbejde inden for havis- og klimaforskningen. Denne gruppe har bl. a. vurderet mulighederne for et nærmere samarbejde indenfor og i tilknytning til det store internationale forskningsprogram "Greenland Sea Project". Gruppens rapport forventes at foreligge inden årsskiftet.

Ved siden af disse ministerrådsaktiviteter kan det oplyses, at der er ved at blive etableret et nærmere og mere formaliseret samarbejde mellem de polarforskningsansvarlige institutioner i de nordiske lande som led i et større circumpolært samarbejde om polarforskning.

Ministerrådet mener hermed at have opfyldt intentionerne i rådets rekommendation, idet samarbejdet mellem de berørte nationale organer vil blive intensiveret i de kommende år.

BILAGA**Fråga vid Nordiska rådets 36:e session angående ökad satsning på nordisk polarforskning**

(Se sak E 22, s. 3029)

Meddelande

om rekommendation nr 12/1987 angående nordisk utbytesordning för tolkar och translatorer

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att införa en nordisk utbytesordning som ger tolkar och translatorer som arbetar med de nordiska språken möjligheter att under en viss tid arbeta i annat nordiskt land.

Nordiska ministerrådet meddelar den 30 november 1987:

I förslaget till handlingsplan för kulturområdet är språkfrågorna centrala. Ministerrådet vill bidra till höjd färdighet hos medborgarna i Norden att förstå och tala de nordiska språken. Samtidigt är det helt klart att den enskilde alltför ofta behöver hjälp från tolkar och översättare. Framför allt gäller det vid kontakt med specialiserade yrkesmiljöer där användningen av begrepp och termer skiljer sig mellan länderna och där arbetsstrukturen oftast är något olika uppbyggd. Sett från yrkesmiljöns eller myndighetens sida, har tillkomsten av den nordiska språkkonventionen skärpt kraven på myndigheterna att hålla hög nivå på sin språkservice. Om tolkar och översättare bereds bättre möjlighet till en tids arbete i annat nordiskt land, borde det ha stor betydelse för kvaliteten på språkservicen.

Ministerrådet menar att kurser för tolkar/översättare är ett viktigt komplement till (utbytes-)arbete, och har lämnat uppdrag till Nordiska språk- och informationscentret – genom dess instruktion – att ordna fortbildning av tolkar. Centret avser att i samverkan med Stockholms universitet och Nordens folkliga akademi arrangera ett seminarium den 27–28 februari 1988 kring nordisk tolkfortbildning. Ministerrådet räknar med att rekommendationen kan diskuteras vid seminariet. Därefter sökes samverkan mellan kultursektorn och arbetsmarknadssektorn för planering av konkreta åtgärder i rekommendationens anda. Därvid kommer det nu pågående migrationssamarbetet att beaktas, vari samverkan om tolk- och översättarfrågor diskuteras.

Social- och miljöutskottets betänkande

över meddelande om rekommendation angående handlingsplan mot luftföroreningar

(Meddelandet, se s. 2937)

Till Nordiska rådets social- och miljöutskott har hänvisats meddelande om rekommendation nr 13/1987 angående handlingsplan mot luftföroreningar.

Nordiska ministerrådet har efter överläggning med social- och miljöutskottet den 7 maj 1987 med vissa revideringar i det ursprungliga ministerrådsförslaget i oktober antagit en handlingsplan mot luftföroreningar. Utskottet finner att syftet med denna rekommendation kan anses uppfyllt i och med att ministerrådet antagit en handlingsplan mot luftföroreningar och rapporteringen om uppföljningen kan följas i ministerrådets årliga berättelse C I.

Mot bakgrund av det ovan framförda föreslår utskottet

att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser att rekommendation nr 13/1987 för rådets del är slutbehandlad.

Stockholm den 11 februari 1988

Svein Alsaker (KrF)

Jo Benkow (H)

Dorte Bennedsen (S)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Brit Jørgensen (A)

Anna-Kaarina Louvo (Kok)

Grethe Lundblad (s)

Mats Nyby (Sdp)

Sten Svensson (m)

Valgerður Sverrisdóttir (F.)

Marjatta Väänänen (K)

Lena Öhrsvik (s)

Förman

Meddelande

om rekommendation nr 13/1987 angående handlingsplan mot luftföroreningar

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att utarbeta en handlingsplan mot luftföroreningar byggande på framlagt ministerrådsförslag och innehållande förslag om ökad forskning, analyser etc, men även en prioritering av insatserna. Planen bör beakta de synpunkter som framförts av Nordiska rådets kommunikations-, kultur- samt social- och miljöutskott. Planen bör också innehålla förslag till konkreta politiska initiativ inom de områden som nämns i slutkommunikén från den internationella luftföroreningskonferensen i september 1986.

Nordiska ministerrådet meddelar den 10 december 1987:

Ministerrådet henviser til den drøftelse af ministerrådsforslaget om en nordisk handlingsplan mod luftforurening, som fandt sted mellem social- og miljøudvalget og Nordisk Ministerråd (miljøministrene) den 7. maj 1987 i Stockholm.

Et revideret udkast til handlingsplan sendtes den 16. juni 1987 til Nordisk Råd, hvor forslaget på en lang række punkter blev ændret i overensstemmelse med rådets synspunkter (kommunikations-, kultur- samt social- og miljøudvalget). Der var tale om suppleringer bl.a. med hensyn til energibesparende og miljøvenlige energi- og industriprocesser, luftforurening fra trafikken og bevaring af kulturminde-mærker. Endvidere blev planen udbygget med prioritering og økonomisk sammenstilling.

Social- og miljøudvalget udtalte den 20. juli, at forslaget fortsat mere gav indtryk af et principprogram end en konkret handlingsplan. Udvalget efterlyste bl.a. en mere forpligtende udformning med hensyn til nationale foranstaltninger, f. eks. med hensyn til udslip af kvælstofoxid fra køretøjer og klorfluorcarboner (freoner). Præsidiets anførte 17. august herudover, at handlingsplanen også burde tage hensyn til resultaterne af mødet 7. – 19. juni i FN's miljøstyrelse om det videre arbejde med en protokol om kontrol med udslip af ozonreducerende stoffer, samt at den også bør omfatte en opfølgning af rapporten fra Verdenskommissionen for Miljø- og Udvikling.

Ministerrådet (miljøministerne) drøftede på et møde den 7. oktober 1987 påny handlingsplanen mod luftforurening. Der var enighed om, at planen nu måtte gøres færdig, men at der var tale om et skridt i arbejdet mod bekæmpelse af luftforurening, bl. a. for at skabe grundlag for vedtagelser internationalt. Handlingsplanen burde nu kun suppleres med en omtale af den nordiske plan for reduktion af ozonnedbrydende stoffer, som ligeledes blev vedtaget den 7. oktober, samt om yderligere reduktioner internationalt af svovludslippene med 50 % af 1980 års niveau, som andet skridt efter at 30 %'s protokollen er gennemført i 1993. I begge (tilfælde var der tale om spørgsmål som Nordisk Råd har peget på. Med disse suppleringer godkendte ministerrådet handlingsplanen. Den godkendte handlingsplan sendes separat til Nordisk Råd til orientering.

Ministerrådet ser handlingsplanen som en ramme for det nordiske projektsamarbejde om luftforureningsspørgsmål 1987-89, som bl. a. er grundlaget for de nordiske landes indsats i det internationale samarbejde mod langtransporteret luftforurening. Ministerrådet vil vurdere resultaterne af projektsamarbejdet jævnlige mod henblik på forslag til fællesnordiske foranstaltninger.

Det tilføjes, at ministerrådet vil gennemføre en opfølgning af rapporten fra Verdenskommissionen for Miljø og Udvikling på alle relevante miljøområder, efterhånden som anbefalingerne bliver analyseret. Der henvises til indledningskapitlet i ministerrådets årsberetning (C1), samt kapital XIII, afsnit 3 om miljøbeskyttelse, globale miljø- og ressourceproblemer.

BILAGA**Nordisk handlingsplan mod luftforurening besluttet af Nordisk Ministerråd (miljøministrene) den 7. oktober 1987**

Under henvisning til

Nordisk Råds rekommandationer nr. 19/1983 om fælles nordiske normer for svovludslip, nr. 20/1983 om intensiveret arbejde på internationalt plan for begrænsning af svovludslippene, nr. 21/1983 om program for måling og vurdering af forskellige energisystemers miljøskadelige effekter samt forudsætninger for forbyggelse af miljøskadelig virksomhed i andet nordisk land, nr. 12/1986 om en handlingsplan mod luftforureninger og nr. 16/1986 om blyfri benzin i Norden,

slutkommunikéet fra Nordisk Råds internationale konference om grænseoverskridende luftforurening den 8.–10. september 1986,

nordisk projektprogram om luftforurening 1987–1989, udarbejdet af arbejdsgruppen for luftforurening under embedsmandskomiteen for miljøbeskyttelsesspørgsmål,

program for etablering af integreret monitoring i små afstrømnings/overvågningsområder, udarbejdet af styringsgruppen for miljøkvalitetsovervågning i Norden under embedsmandskomiteen for miljøbeskyttelsesspørgsmål,

Nordisk Ministerråds (miljøministrenes) beslutning den 21.–22. oktober 1986 om til Nordisk Råds 35. session at fremlægge et ministerrådsforslag om luftforurening, og

Nordisk Råds rekommandation nr. 13/1987 om en nordisk handlingsplan mod luftforurening,

vedtager Nordisk Ministerråd (miljøministrene) følgende handlingsplan for det nordiske samarbejde på luftforureningsområdet.

1. Indledning

1. Bekæmpelse af luftforureninger har i mange år stået centralt i det nordiske samarbejde om miljøbeskyttelsesspørgsmål. Særligt har samarbejdet om at reducere langtransporterede forureninger og sur nedbør haft høj prioritet. Langtransporterede forureninger har ført til omfattende forurening af ferskvand i Norden, med alvorlige skader på fiskebestanden til følge. Luftforureningerne spiller en vigtig rolle for de betydelige skovskader, som i de senere år er observeret i store dele af Europa. I de senere år er der også kommet resultater som viser at grundvandet og kystnære havområder er truet. Endvidere medfører luftforureninger og den sure nedbør skader på bygninger, maskiner og kulturgjenstande og historiske og kulturelle monumenter, der udgør en uerstattelig del af Europas kulturarv. Luftforurenings effekter på menneskers sundhed er et alvorligt problem, især for udsatte grupper i byerne, f. eks. børn og mennesker med luftvejslidelser.

Det internationale arbejde foregår i dag hovedsagelig inden for rammen af ECE-konventionen om langtrækkende grænseoverskridende luftforurening. Efter undertegnelsen i juli 1985 af protokollen om reduktion af svovludslip, eller deres grænseoverskridende strømme med mindst 30% før 1993 med basis i udslippene i 1980, er der nu sat arbejde i gang med en aftale om at begrænse udslippene i Europa af kvælstoffilter – nitrogenoxider og kulbrinter – hydrocarboner. Der er behov for en betydelig nordisk indsats for at komme frem til en bindende aftale på lignende måde som for svovl.

Et element i det nordiske samarbejde har været et projektprogram om luftforurening for perioden 1984–86, som er gennemført under ledelse af arbejdsgruppen for luftforurening under embedsmandskomiteen for miljøbeskyttelsesspørgsmål. Programmet har omfattet langtransporterede luftforureninger, luftforurening i byer og kontaktskabende arbejde og informationsudveksling mellem de nordiske myndigheder. Man har bl. a. afprøvet måleteknik for nitrogenkomponenter i luft og fotokemiske oxidanter, som har fået betydning for det europæiske overvågningsprogram EMEP. Måleresultaterne har været til hjælp for beregninger med matematiske modeller med henblik på at kunne få information om, f. eks. hvor stor en del af forureningerne i et land, som skyldes udslip fra hvert af de øvrige lande, og for at kunne vurdere effekter af forskellige typer foranstaltninger. Man har endvidere undersøgt effekter af forureninger og bl. a. udarbejdet belastningsgrænser for skov, grundvand og ferskvand, når det gælder deposition af svovl- og nitrogenforbindelser. Arbejdet med luftforureninger i byer har hovedsagelig været koncentreret om arbejdet vedrørende skærpede krav til udstødningsgasserne fra biler – ”bilavgasser” –, og indførelse af blyfri benzin. Endvidere er der iværksat et nordisk samarbejde om dioxinproblemerne.

Et andet vigtigt element i det nordiske samarbejde er indsatsen med hensyn til miljøkvalitetsovervågning. Luftforureninger føres til de nordiske lande med vind og nedbør, ofte fra kilder, som ligger i mange hundrede kilometers afstand. Det er vigtigt at vide, hvilke negative effekter de nuværende udslip forårsager. Det er også vigtigt at undersøge, om der sker positive ændringer i naturen som følge af de nedskæringer, i første række af svovldioxidudslip, som ifølge internationale aftaler skal ske inden for en 10-årig periode, og om det rækker til for at give en positiv gennemslagskraft for organismer, vandområder, skov- og landbrugsområder. Den nordiske styringsgruppe for miljøkvalitetsovervågning under embedsmandskomiteen for miljøbeskyttelsesspørgsmål har udarbejdet anvisninger for såkaldt integreret overvågning. Der er i den forbindelse indledt et samarbejde indenfor ECE.

2. På Nordisk Råds 34. session i København 3.–7. marts 1986 vedtoges følgende rekommandationer:

”Nordisk Råd opfordrer Nordisk Ministerråd til at vedtage en plan for overvågning og nedskæring af grænseoverskridende luftforureninger, indeholdende øgede ressourcer til måling og overvågning, system for rapportering, forstærket forskning og samnordiske indsatser på internationalt plan” og

”Nordisk råd opfordrer Nordisk Ministerråd til at virke for at blyfri benzin hurtigt bliver tilgængelig i alle dele af de nordiske lande, samt at overveje at gennem prispolitiske foranstaltninger at begunstige salget af blyfri benzin”.

På Nordisk Råds internationale konference om grænseoverskridende luftforureninger den 8. – 10. september 1986 var parlamentsmedlemmer fra 16 mellem- og nordeuropæiske lande enige om behovet for:

– effektive bestræbelser på at reducere udslip af svovl- og kvælstofforbindelser samt kulbrinter ved hjælp af forbedret energi- og produktionsteknik, genbrug og avancerede rensningssystemer såvel som ved en rationel anvendelse af energi: med et helhedssyn på miljø og produktion kan eksisterende miljøproblemer løses, uden at der skabes nye problemer;

– forøget indsats mod udslip af luftforurenende stoffer fra personvogne, andre motorkøretøjer og luftfartøjer, således at der opnås en mere effektiv fjernelse af forurenende stoffer fra udstødning, og ændringer i transportstrukturen;

– effektive måle- og analysesystemer til overvågning af luftstrømme, spredningsformer og virkninger af fysisk og kemisk omdannelse for at få et bedre helhedsbillede af grænseoverskridende luftforurening samt af årsagssammenhænge mellem luftforurenende stoffer og deres skadelige virkninger;

– flere oplysninger og mere forskning, både på nationalt og koordineret internationalt plan, i luftforurenende stoffer og kuldioxid, deres årsager og utilsigtede virkninger på langt såvel som på kort sigt på miljøet samt deres indvirkning på menneskers sundhed;

– særlig opmærksomhed over for og intensiveret forskning for at kortlægge de kemiske omdannelsesprocesser, der kan føre til ozondannelse og andre fotokemiske reaktioner med alvorlig skade på skove og anden vegetation til følge;

– vidtgående bevarings- og restaureringsprogrammer for at beskytte alle de kulturgenstande og historiske og kulturelle monumenter, der udgør en uerstattelig del af Europas kulturarv.”

Der var endvidere enighed om, at det for at opnå disse mål er nødvendigt:

– at alle konventionsparter tilslutte sig protokollen om reduktion af svovludslip og indleder konsultationer inden for rammerne af konventionen med det formål at hæve ambitionsniveauet for yderligere at begrænse svovludslippene i 1990’erne: disse mål bør fastlægges under hensyntagen til blandt andet de kritiske belastningsværdier for forskellige områder og økosystemer;

– at intensivere bestræbelserne på at reducere udslip af kvælstofoxider og kulbrinter med henblik på at udfærdige bindende protokoller, i hvilke de underskrivende stater forpligter sig til at reducere udslippene indenfor for en aftalt periode; vor viden om menneskeskabt produktion, transport og omdannelse af kvælstofoxider og kulbrinter samt disses biprodukter i atmosfæren skal øges, og grænseoverskridende strømninger skal udregnes land for land;

– uanset den tid, det tager at fuldføre arbejdet med en internationalt bindende protokol, at alle stater skal træffe effektive foranstaltninger for at kontrollere udslippene af kvælstofoxider fra både stationære og mobile kilder;

– at der fortsat gives høj prioritet til udviklingen af energibesparende og miljøvenlige energi- og industriprocesser med ringe eller slet ingen affaldsproduktion og til udviklingen af effektiv rensningsteknik både i den nationale teknologiske udvikling og i internationalt økonomisk og teknologisk samarbejde; konferencen opfordrer til internationale samarbejdsprojekter med dette formål;

– for alle lande, når de fastlægger deres nationale energi-, transport- og industripolitik, at lægge større vægt på koordineringen af disse med miljøpolitikken; det anbefales, at der opstilles økologiske budgetter til dette formål, som behandler fordelene og ulemperne ved forskellige former for energiproduktion;

– at fremme forskning i luftforureningens indvirken på sundheden;

– at fremme kulturelt samarbejde med henblik på at bevare og restaurere kulturgendstande og historiske og kulturelle monumenter, der risikerer hurtig ødelæggelse, såfremt luftforureningen ikke reduceres, samtidig med at der iværksættes omfattende restaureringsforanstaltninger; konferencen opfordrer til internationale samarbejdsprojekter med dette formål;

– at handel med og bistand til udviklingslande sker på en sådan måde, at modtagerne oplyses om de miljømæssige virkninger af produktionsprocesserne og produkterne, og at forholdsregler til sikring af en miljømæssig ansvarlig udvikling i disse lande prioriteres i forbindelse med alle overførsler af bistand og teknologi;

– at udvide overvågningsprogrammet inden for rammerne af EMEP, således at det kommer til at omfatte kvælstofoxider og kulbrinter. I denne forbindelse bør alle konventionsparter yde væsentlig støtte til EMEP og ratificere protokollen om dens langsigtede finansiering snarest muligt;

– at øge internationalt forskningssamarbejde for yderligere at klargøre årsagssammenhænge mellem luftforurenende stoffer, herunder radioaktive stoffer, omdannelser af kemiske forbindelser samt skade på miljøet; konferencen understreger vigtigheden af at satse særlige ressourcer til forskning i dioxin og dannelse af ozon og andre fotokemiske omdannelsesprocesser;

– at øge internationalt samarbejde, først og fremmest inden for rammerne af IAEA, vedrørende sikkerheden i den nukleare industri og risikoen for radioaktive udslip i miljøet for at opnå en hurtig tilslutning til udkastene til internationale konventioner om hurtig varsling i tilfælde af atomulykker og om bistand i tilfælde af atomulykker eller radiologiske nødsituationer;

– på den ene side at udvikle de internationale varslingsystemer og viden om de forholdsregler, der skal tages i tilfælde af atomulykker, og på den anden side at udvikle referencesystemerne for de beskyttelsesforanstaltninger, der skal tages af hensyn til befolkningen og miljøet i tilfælde af en unormal tilstedeværelse af radioaktive forbindelser i atmosfæren;

– at enhver nation, udover at støtte intensiverede internationale bestræbelser, påtager sig ansvar for indførelsen af effektive rensningsforanstaltninger vedrørende f. eks. personvogne, transportkøretøjer og luftfartøjer og for en reduktion af mængden af forurenende udslip fra stationære kilder, samt for udviklingen af miljøvenlig energi- og produktionsteknik.”

Deltagerne opfordrede i slutkommunikæet deres regeringer til, at de forstærker deres indsats på disse områder inden for rammerne af eksisterende konventioner eller passende samarbejdsformer.

3. Nordisk Råd vedtog den 26. februar 1987 under Rådets 35. session følgende rekommandation over ministerrådsforslaget:

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att utarbета en handlingsplan mot luftförorening byggande på framlagt ministerrådsförslag och innehållande förslag om ökad forskning, analyser etc. men även en prioritering av insatserna. Planen bör beakta de synpunkter som framförts av Nordiska rådets kommunikations-, kultur- samt social- och miljöutskott. Planen bör också innehålla förslag till konkreta politiska initiativ inom de områden som nämns i slutkommunikén från den internationella luftföroreningskonferensen i september 1986.” (13/1987/s).

Ministerrådet har den 7. maj 1987 drøftet handlingsplanen og det fortsatte arbejde om bekæmpelse af luftforurening med social- og miljøudvalget i Nordisk Råd. Rådets synpunkter og ministerrådets tilbud om ændringer er indarbejdet i det følgende.

II Ministerrådets overvejelser og konklusioner.

A. Samarbejdet generelt

Ministerrådet lægger vægt på, at de nordiske landes ekspertice vedrørende luftforureningsspørgsmål udbygges, og at de nordiske lande gennem samarbejde i Europa kan gennemføre den begrænsning af udslippene i Europa og i Norden, som er nødvendig for at stoppe den truende udvikling.

Ministerrådet henviser til det store arbejde, som allerede er gennemført eller godt igangsat på dette område i de nordiske lande. Det gælder en

række af anbefalingerne fra Nordisk Råds konference, f. eks. vedrørende langtransporteret luftforurening, biludstødning, beskyttelse af ozonlaget, overvågning, renere teknologi og beskyttelse i forbindelse med ulykker ved atomanlæg.

De Nordiske landes arbejde med beskyttelse mod radioaktiv forurening har i tiden efter Tjernobyl-ulykken været drøftet i en række ministerråd. Endvidere har strålingssikkerhedsmyndighederne og Nordisk Kontaktorgan for atomenergispørgsmål (NKA) arbejdet videre med at koordinere indsatsen på området.

De nordiske lande har deltaget i det internationale samarbejde inden for rammerne af IAEA om etablering af internationale aftaler om henholdsvis varsling og information og gensidig bistand i tilfælde af atomulykker. Ministerrådet lægger vægt på at disse aftaler bliver godkendt i alle lande. Som en udbygning af aftalerne er der indgået bilaterale aftaler mellem Norge og Sverige, Danmark og Sverige, Finland og Norge, Finland og Danmark og Sverige om direkte varsling og informationsudveksling i tilfælde af atomulykker.

Ministerrådet har nedsat en embedsmandsgruppe, som i løbet af 1987 skal vurdere nordisk samarbejde i forbindelse med atomuheld og radioaktiv forurening.

Ministerrådet lægger vægt på udvikling af energibesparende og miljøvenlige energi- og industriprocesser, herunder effektive rensningsmetoder. Der er således etableret et samarbejde med Det Nordiske Energiforskningsudvalg om udarbejdelse af et program for energi, transport og miljø. Programmet har bl. a. til formål at medvirke til at der i et nordisk samarbejde og på baggrund af fællesnordiske udviklings- og demonstrationsprojekter udvikles nye teknologier/systemer til begrænsning af forureningen fra energianvendelse, således at Norden kan markere sig internationalt på dette område. Ministerrådet følger endvidere arbejdet med et program for energioptimering.

Luftforurening fra trafikken – til lands, til søs og i luften – er et voksende problem. Trafikken er ansvarlig for en større og større del af de miljøfarlige udslip i de nordiske lande. Ministerrådet har besluttet, at de nordiske lande så snart som muligt bør skærpe kravene til forurenende udslip fra køretøjer. Der sigtes mod at gennemføre emissionskrav, som svarer til de der gælder i USA og Japan. Det er også vigtigt at se på den tunge trafik, hastighedsbegrænsninger, flytrafikken, søfarten, varetransporterne og trafikstrukturen i landene.

Ministerrådet vil støtte det kulturelle samarbejde, som bl. a. de nordiske rigsantikvarembeder planlægger med hensyn til at bevare og restaurere kulturgenstande og kulturmindesmærker mod skadelige virkninger af luftforurening. Ministerrådet vil endvidere medvirke i det internationale samarbejde bl. a. inden for ECE-konventionen på dette område.

Embedsmandskomiteen for miljøbeskyttelsesspørgsmål har ladet udar-

til at lægge yderligere pres på de lande, som endnu ikke har påtaget sig sådanne forpligtelser. Ministerrådet vil endvidere arbejde for at skabe bred international tilslutning til en mindskning af svovludslippene med 50% fra 1980 års niveau så hurtigt som muligt efter 1993.

Næste skridt vil være en bindende aftale inden for ECE-konventionen om at reducere udslip af kvælstofoxider. Problemet med overbelastning af nitrogenoxider og ozon er øgende. Dels bidrager nitrogendeponeringen til vegetationsskader, eutrofiering og den generelle forurening af miljøet, dels øges risikoen for direkte skader på helse og miljø ved forhøjede ozonkoncentrationer i luften nær jordoverfladen.

En aftale om reduktion af nitrogenoxiderne (NO_x) vil sandsynligvis ske i to trin. De nordiske lande vil i første trin arbejde for vidtgående foranstaltninger både over for stationære og mobile kilder. Foranstaltninger mod udslip fra alle transportmidler til lands, til søs og i luften bliver vurderet i sammenhæng med udslipsreduktioner af No_x.

Inden for ECE-konventionen om langtransporterede luftforureninger er der lagt op til en strategi, som går ud på at konkrete udslipsreduktioner både for svovl og nitrogenoxider skal fastsættes ud fra hvilken belastning naturen kan tåle. I arbejdet med at reducere svovludslippene ud over 30% og i de pågående forhandlinger om en bindende protokol for NO_x er dette et centralt element. Denne strategi er foreslået af de nordiske lande og er baseret på materiale, som er udarbejdet af ministerrådet. Dette arbejde vil blive videreført.

Det er ministerrådets opfattelse, at man snarest muligt inden for ECE-konventionen bør blive enig om en bindende aftale for reduktion af nitrogenoxiderne og en yderligere reduktion af svovludslippene. Det er nødvendigt, at der gennemføres kraftige begrænsninger af svovludslip og udslip af nitrogenoxider og at man går videre med andre stoffer som kulbrinter for at forhindre omfattende forurenings- og skovskader.

Ministerrådet lægger vægt på, at der i det nordiske projektsamarbejde udarbejdes grundlagsmateriale, som mest muligt direkte kan bruges i ECE-arbejdet. Af særlig betydning er arbejdet inden for det europæiske luftundersøgelserprogram EMEP, hvor både Vest-Europa og Øst-Europa deltager. EMEP-arbejdet giver god mulighed for udveksling af information og teknologi mellem de europæiske lande.

Et tredje vigtigt område er en indsats mod udslippene af kemiske stoffer, som nedbryder jordens beskyttende ozonlag med fare for direkte og indirekte helsevirkninger, skader på økosystemer og i landbruget, samt klimaændringer. Ministerrådet støtter det arbejde, som foregår i FN's miljøprogram, UNEP, og som til nu har resulteret i undertegnelsen af en international aftale i Montreal september 1987 om frysning og betydelige reduktioner af de vigtigste ozonlagsreducerende stoffer. Ministerrådet har vedtaget en særlig plan for at mindske anvendelsen af klorfluorcarboner (CFC) i de

bejde forslag til et nyt nordisk projektprogram for luftforurening 1987–1989. Programmet fortsætter det hidtidige arbejde med bl. a. at samordne og styrke de nordiske landes indsats mod langtransporterede luftforureninger. Desuden er luftforureninger i global skala taget op, herunder risikoen for reduktion af ozonlaget i stratosfæren på grund af udslip af bl. a. klorfluorcarboner og risikoen for temperaturøgning på jordoverfladen på grund af udslip af bl. a. karbondioxid. Den nordiske indsats vil blive organiseret inden for rammen af internationale aktiviteter på dette område. Ved udarbejdelsen af programmet er der taget hensyn til rekkommendationerne fra Nordisk Råd og resultaterne fra Rådets luftforureningskonference 8.–10. september 1986.

Et andet vigtigt element i opfølgningen af rekkommendationerne fra Nordisk Råd er et mere effektivt samarbejde om miljøovervågning. Der er udarbejdet et program for langsigtet overvågning af luftbårne forurenings effekter på jord, vegetation, grundvand og overfladevand inden for små afstrømningsområder, s. k. integreret monitorering.

B- Plan for konkrete samarbejdsområder

På denne baggrund bør foranstaltninger til en fælles nordisk plan vedtages på følgende prioriterede områder:

- Langtransporteret luftforurening
- Byernes luftforurening
- Helse-effekter
- Forvaltningsmæssigt samarbejde
- Miljøkvalitetsovervågning vedrørende effekter af langtransporteret luftforurening

1. Langtransporteret luftforurening

Arbejdet inden for dette hovedområde skal bidrage til at samordne og styrke de nordiske landes indsats mod langtransporterede luftforureninger, og styrke arbejdet inden for internationale organisationer. Den mest centrale organisation er ECE, men også bl. a. WMO, WHO, OECD og EF arbejder med projekter, som er knyttet til langtransporterede luftforureninger. Endvidere er arbejdet inden for UNEP med hensyn til klimaspørgsmål og ozon centralt.

Udgangspunktet for Ministerrådets indsats på området er protokollen under ECE-konventionen om langtrækkende grænseoverskridende luftforurening om 30% reduktion af svovludslippene, som blev undertegnet af 20 vest- og østeuropæiske lande og Canada og trådte i kraft i september 1987. De nordiske lande har besluttet sig til nedskæringer på 50% eller mere frem til 1995, i forhold til 1980-niveauet. Det er vigtigt, at andre lande i Europa vedtager tilsvarende foranstaltninger. Ministerrådet sigter mod, at den dokumentation som kommer ud af handlingsplanen vil bidrage stærkt

nordiske lande. Målet for Norden bør være helt at stoppe anvendelsen af ozonnedbrydende stoffer så snart som muligt (jfr. 1.5).

Arbejdet vil omfatte:

1.1 Måleprogram for luft- og nedbørkvalitet

Der er i nordisk samarbejde gennemført afprøvning af metoder for nitrogen-komponenter og fotokemiske oxidanter, ved afprøvninger mellem de nordiske EMEP-laboratorier og ved koordinerede måleperioder. Undersøgelserne har omfattet nitrat, ammonium, nitrogendioxid, svovl-komponenter og ozon. Erfaringer fra samarbejdet har haft direkte betydning både for måleprogrammet for EMEP's fjerde fase (1987–89) og for at kunne udarbejde forskrifter for EMEP-målingerne.

1.1.1 Nitrogenkomponenter og fotokemiske oxidanter

Fortsatte målinger af nitrogen-komponenter bør nu inkluderes i de nationale måleprogrammer og dermed også finansieres nationalt. Erfaringerne har imidlertid vist, at det er meget vigtigt med afprøvning af metoderne – interkalibreringer – mellem EMEP-laboratorierne. Det foreslås derfor at afprøvning af måleprogrammet mellem de nordiske EMEP-laboratorier fortsætter i 1987 og 1988, og at disse primært omfatter svovl- og nitrogenkomponenter og fotokemiske oxidanter.

Arbejdet med at reducere udslippene af nitrogenoxiderne inden for ECE-konventionen antages at medføre, at målinger af nitrogenforbindelser, hydrocarboner og fotokemiske oxidanter må prioriteres højere. Fra nordisk side er man forberedt på at deltage i udformningen og afprøvningen af sådanne måleprogrammer.

Ozondata fra en del lande i Vest-Europa bliver nu samlet ind. Dette arbejde bør udvides til at omfatte de fleste lande i Europa og inkluderes under EMEP.

1.1.2 Kviksølv i luft og nedbør

Det er vigtigt at få information om betydningen af langtransport af kviksølv. Man vil endvidere vurdere behovet for et europæisk program, som imidlertid kræver at der udarbejdes standardiserede metoder. Der er iværksat målinger af kviksølvindholdet i nedbør ved 8 stationer og i luft ved 3 stationer.

1.1.3 Toksiske sporstoffer

Der er iværksat et arbejde med at fremskaffe grundlagsmateriale for at kunne vurdere behovet for nordiske og/eller europæiske undersøgelser af toksiske stoffer som tungmetaller og klorerede hydrocarboner. En vigtig komponentgruppe i denne sammenhæng er dioxiner, som er nærmere omtalt under helseeffekter (kap. 3).

1.2 Modelberegninger/meteorologiske forhold

Et centralt element i arbejdet med langtransporterede luftforureninger, er arbejdet med matematiske modeller, som beskriver sammenhængen mellem udslipsmængder, koncentrationer i luft og nedbør og afsætninger i miljøet. Det er kun ved hjælp af sådanne modeller, at man f.eks. kan få oplysning om hvor stor en del af depositionen i et land af luftforurening, som skyldes udslip af forureninger i andre lande.

Hovedopgaven for det nordiske samarbejde for de kommende år vil blive at få gennemført flere modelberegninger for kvælstof-komponenter og for fotokemiske oxidanter og at sammenligne resultaterne med målinger. I tiltæg vil der være behov for at forbedre modelværktøjet. Arbejde med modeller for andre stoffer, f.eks. partikulære metaller og kviksløv bør kunne påbegyndes. Centralt i arbejdet står EMEP's vestlige meteorologiske center ved Det norske meteorologiske institutt. Desuden findes der modelgrupper bl.a. ved Miljøstyrelsens luftforureningslaboratorium i Danmark, Finlands meteorologiske institutt (FMI) og Norsk institutt for luftforskning (NILU).

1.2.1 Transport af luftforureninger over hav

EMEP-beregningerne viser problemer med at beskrive koncentrationerne af luftforurening, som måles på stationer nær kysterne. Det videre arbejde vil bl.a. omfatte klimatologiske aspekter og viderebearbejdning af observationsdata.

1.2.2 Modelberegninger for nitrogenkomponenter, hydrocarboner og fotokemiske oxidanter

Det primære mål er at have operative modeller for nitrogenkomponenter, hydrocarboner og fotokemiske oxidanter, bl.a. i forhandlingerne inden for ECE om aftaler om reducerede udslip. Særligt er det behov for at beregne, hvor stor en del af nitrogendepositionen i hvert land, som skyldes bidrag fra de øvrige lande i Europa. Dette arbejde forventes at være færdigt i 1987.

1.3 Virkninger af luftforurening

Hovedsigtet på dette område er:

- at udarbejde grundlagsmateriale om viden om virkninger, bl.a. til brug i ECE-samarbejdet.
- at bidrage med midler til koordinering af virkningsprojekter, som gennemføres for nationale midler, for derved at få en større samlet nytte af projekterne, og
- at arrangere seminarer for informationsudveksling og præsentationer af projektresultater m.v.

Der er i det nordiske igangsat projekter vedrørende vandforsuring, skovskader og korrosion. Arbejdet vil fremover blive koncentreret omkring 3 hovedområder.

1.3.1 *Metodik for at vurdere udsatte områder*

Et nordisk "pioner"-projekt har undersøgt, hvor store depositioner af svovl- og kvælstofforbindelser, som forskellige typer af skovmark, grundvand og overfladevand kan tåle, uden at der opstår forurening. Der er endvidere angivet kvantitative belastningsgrænser for svovl og kvælstof. Det er nu vigtigt at udarbejde metoder til at inddеле områder i forskellige risikoklasser, som grundlag for politiske beslutninger om foranstaltninger mod luftforureningen. De nordiske lande vil påtage sig lederansvaret for dette arbejde inden for ECE.

1.3.2 *Sammenfattende vurderinger af virkninger*

Der foregår en omfattende forskningsvirksomhed om virkningerne af forurening og luftforurening i et stort antal lande. Resultaterne må stadig sammenstilles og vurderes, således at man får grundlag for nationale og internationale handlingsprogrammer. En samlet nordisk indsats på dette område kan bidrage til at fremme arbejdet i ECE, som selv mangler ressourcer til en sådan virksomhed. Arbejdet bør omfatte faktasammenstillinger og organisering af seminarer med internationale eksperter. Eksempler på emner, som trænger til bearbejdning er:

- Fortsatte undersøgelser omkring belastningsgrænser for kvælstof og organisering af ECE-seminarer på dette område.
- Prognoser for udvikling af jordforurening og konsekvenser af jordforurening.
- Virkninger af forurening og nitrogendeposition på flora og fauna.
- Samlet international vurdering af resultater fra det store antal studier i små nedbørsområder, som gennemføres i forskellige lande.
- Organiske mikroforureninger og deres virkning på vegetation.
- Videre arbejde med at beskrive korrosionsskader. Aktuelle områder for videre indsats er nedbrydning af genstande af kulturel værdi, samt at kortlægge omfanget af korrosionsskader på nedgravede genstande som følge af jord- og vandforurening.

Inden for ECE er arbejdet med internationale koordinerede programmer for at få bedre kundskaber om effekter af luftforureninger på materialer, skov og ferskvand, kommet i gang. Den nordiske indsats støttes af ministerrådet. Korrosion af bygninger og materialer er en tydelig effekt af udslip af forsurende stoffer til atmosfæren. Der gennemføres et program, som omfatter materialer af kulturhistorisk betydning, bl. a. kalksten, sandsten og bronze.

1.3.3 *Faktasammenstilling, information, samordning af forskning*

Den internationale forskning om langtransporterede luftforureninger og virkningerne af disse er efterhånden blevet meget omfattende. Der er et behov for i nordisk samarbejde at lave oversigter over ny litteratur. Arbejdet deles mellem nordiske forskere, som laver oversigter for hvert sit

fagområde. Det er også vigtigt at lave en grundig sammenfatning med en balanceret vurdering af den nye litteratur.

Andre aktiviteter på dette område kan være:

- Samordnet planlægning af nordisk indsats og nordiske standpunkter inden møder i forskellige ECE-arbejdsgrupper.
- udarbejdelse af information, som er beregnet til beslutningstagerne i Norden.
- Møder mellem nordiske forskere, f. eks. på området skovskader, for at stimulere til samordning og informationsudveksling.
- at landene inden 1991 reducerer sit totale forbrug af CFC 11, 12, 113, 114 og 115 (malt som import af rent kemisk stof (bulk)) med 25 % af 1986 års forbrug.
- at landene reducerer sit forbrug af disse stoffer med 50 % af 1986 års forbrug så snart som muligt før 1998/–99.
- at landene fryser sit forbrug af halonerne 1211, 1302 og 2402 så snart som muligt, indtil det er klarlagt, hvilke effekter de har på ozonlaget, og hvordan de kan erstattes.
- at landene sigter mod en eliminering af forbruget af ozonreducerende stoffer så snart som muligt.
- at landene udvikler alternative stoffer, produkter og processer i et samarbejde mellem myndigheder og industri.

Landene bør påse, at nationale tiltag for at nå målsætningen ikke modvirker tiltag i andre lande, og de bør i videst muligt omfang koordinere og harmonisere tiltagene med hverandre.”

Temperaturøgning i troposfæren er et problem som har et længere tids-perspektiv. Årsagen til problemet er øgede udslip og øgede forekomster af gasser, som absorberer en del af jordens udstråling. Spørgsmålet om ”drivhuseffekten” var længe kun knyttet til atmosfærens øgende koncentration af karbondioxid (CO₂). Senere er det blevet klart, at også flere andre gasser, som metan, klorfluorcarboner og ozon, har lignende egenskaber som CO₂. I dag regner man med, at CO₂ står for omtrent 50 % af den forventede temperaturøgning, mens andre gasser står for resten. Betydningen af de andre gasser vil antagelig øges de kommende år.

Risikoen for store temperatur- og klimaændringer i løbet af de næste 50–100 år, specielt i de nordligste områder, betyder, at de nordiske lande bør starte et mere systematisk samarbejde på dette felt.

2. Byernes luftforurening

2.1 Udstødningsgasser fra biler

Arbejdet med luftforureninger i byer har hidtil hovedsagelig været koncentreret om forureningen fra trafikken, særligt fra bilerne. De nordiske lande har arbejdet på at opfylde den fællesnordiske målsætning om, at de nordiske lande så snart som muligt bør skærpe kravene til forurenende

udslip fra køretøjer. Danmark har i EF fastholdt de krav, som de nordiske lande inden for den såkaldte Stockholmsgruppe – Canada, Danmark, Finland, Liechtenstein, Norge, Sverige, Schweiz og Østrig – har sat som mål for emissionen, dvs. krav som svarer til de amerikanske normer. I september 1986 vedtog de 8 lande et forslag til international rekommandation om den nærmere udformning af nødvendige kontrolmetoder m. m. til gennemførelse af skærpede rensningskrav. Gruppen har udarbejdet en teknisk regelsamling for personbiler om krav til udstødningsgasserne, kontrol af nye biler og kontrol af holdbarheden. Arbejde er endvidere påbegyndt med en tilsvarende regelsamling for lastbiler og busser. Dermed kan skabes muligheder til at indføre en ordning med gensidig godkendelse mellem landene, hvilket effektiviserer udnyttelsen af ressourcer til prøvning og kontrol, samtidigt som det medfører i fordele for bilproducenterne.

Det nordiske samarbejde på området sigter således mod informationsudveksling omkring anvendelsen af bestemmelserne for udstødning, prøvemetoder, rensningsteknik m. v. og tekniske forskrifter og information med hensyn til blyfri benzin, således at de nordiske lande kan udnytte eksisterende viden og ressourcer bedst muligt.

De mest aktuelle projektområder for det nordiske samarbejde er: brændselskvalitet, ny teknik for rensning af udstødningsgasserne, tunge køretøjer, først og fremmest dieseldrevne biler, og service, kontrol og producentansvar for biler i brug.

2.2 Andre problemer i byerne

I arbejdet med foranstaltninger mod forureninger er der et generelt behov for at kende bidraget fra de forskellige kilder eller kildegrupper. Dertil kræves forskellige typer af målinger og beregningsmodeller. Vigtige spørgsmål er:

- Bedre data for menneskers faktiske påvirkning af luftforureninger. Dette gælder både karbonmonoxid, nitrogenoxider, og metaller og organiske sporstoffer.
- Ligheder og forskelle mellem indendørs og udendørs luftforurening.
- Undersøgelser af kemisk sammensætning af partikler fra forskellige kildegrupper og disses kvantitative bidrag til koncentrationen af partikler og sod.

3. Helse-effekter

Sammenhængen mellem luftforureninger og helseeffekter er det vigtigste grundlag for foranstaltninger med forureninger i byerne. Der findes et behov for bedre kundskaber om helseeffekterne, specielt med hensyn til langsigtede effekter.

Arbejdet med at reducere helseeffekterne af luftforurening må først og fremmest rettes mod biltrafikken, som de fleste steder er den dominerende

kilde til luftforurening i byerne. Fyring med fast brændsel i små anlæg, kan også være en vigtig kilde til partikler, bl. a. tjærestoffer i luften.

Spørgsmålet om helseeffekter er også vigtigt i arbejdet mod langtransporteret luftforurening. Den nordiske indsats bør gå ud på at komplettere det arbejde, som gøres inden for WHO. Særlig vigtigt er det at udarbejde et grundlag for at vurdere de indirekte helseeffekter, som forureningen forårsager, men også at tage helseeffekter af andre langtransporterede forureninger op, bl. a. dioxiner.

Der er i de fleste nordiske lande betydelig interesse og bekymring for dioxiner. Dette har ført til nær kontakt mellem nordiske myndigheder og forskningsinstitutioner om dioxinmålinger ved bl. a. affaldsforbrændingsanlæg og om gennemførelsen af brystmælksanalyser. Det er endvidere konstateret, at også biler, som kører med blyholdig benzin eller dieselolie, og en del vigtige industrianlæg er kilde til dioxinudslip.

I 1987 er startet et nyt projekt, hvor der skal gives en samlet bedømmelse af helsevirkninger af dioxiner. Projektet skal bl. a. give svar på hvilke befolkningsgrupper, som er mest udsat og hvad der er kundskabsstatus med hensyn til påvirkningen på mennesker og dyr.

Ministerrådet ser dioxinspørgsmålet som et eksempel på et nyt avanceret miljøproblem med udbredte og langsigtede virkninger, som vi kommer til at arbejde med i mange år fremover. De nordiske lande kan gennem fælles arbejde lette det nationale arbejde. Dioxinspørgsmålet er kompliceret, svært at udrede og kræver kostbare undersøgelser. Gennem koordineret samarbejde kan man drage fordel af hinandens resultater. Det er vigtigt fællesnordisk at arbejde på at kortlægge kilderne til dioxinforurening og forekommende belastningsniveauer. Det er endvidere vigtigt at gennemføre en fælles risikovurdering og at få udslippene bragt ned.

4. Forvaltningsmæssigt samarbejde

Et vigtigt element i det nordiske samarbejde om luftforureninger er god kontakt og informationsudveksling mellem forvaltningerne i landene, såvel om langsigtede strategiske spørgsmål, som mere praktiske problemer. Dette effektiviserer arbejdet og giver bedre resultater.

Vigtige elementer i samarbejdet er fælles diskussion af emissionskrav til anlæg fra industri og energiproduktion, herunder bl. a. rensningsteknologi for svovl- og nitrogenforbindelser og problemer med fyring med fast brændsel. Andre områder, som kan tages op, er tilsynsspørgsmål, luftkvalitetsovervågning i byer og trafikplanlægning.

5. Miljøkvalitetsovervågning vedrørende effekter af langtransporteret luftforurening

I de nordiske lande foregår der en kontinuerlig overvågning af dels luft og nedbør, dels vand og i visse tilfælde af jord og organismer. Overvågningen af luft og nedbør regnes for at være tilstrækkelig standardiseret. Overvågningen af jord, vand og organismer sker til dels med ensartede eller i bedste fald med samme metodik, men de fleste metoder er mere eller mindre forskellige fra land til land. For at kunne give holdbare argumenter med hensyn til luftforureningernes effekter i nordisk natur, er særligt integrerede overvågninger i små afstrømnings-/overvågningsområder egnede. Hertil kræves en gennemtænkt harmonisering og afprøvning – interkalibrering – af metoderne. Der findes hele tiden den risiko, at et land kan låse sig fast i teknik/metodik og få svært ved at ændre denne.

Den nordiske styringsgruppe for miljøkvalitetsovervågning har udarbejdet en "Handledning för integreret monitoring i små avrinningsområden".

Det er vigtigt at etablere ensartede afstrømnings/overvågningsområder i samtlige nordiske lande. Disse bør være lokaliseret i området med mest mulig urørt natur.

For at være meningsfyldt bør mindst ét overvågningsområde per land komme igang i 1987, som omfatter overvågning af luft og nedbør, "markvatten", grundvand, afstrømningsvand, jordkemi og vegetation. Det er tanken at områderne skal udvælges, så de kan udnytte luftkemiske data fra en eksisterende EMEP-station. Hovedsigtet med den integrerede overvågning er dog, at samtlige målinger i første række skal udføres indenfor et og samme naturområde.

For start af interkalibrering og ensartet felt- og laboratoriemetodik vil landenes ekspertice blive udnyttet så meget som muligt.

Ministerrådet finder det vigtigt, at de nordiske lande også på dette område fører an i det europæiske samarbejde, ikke mindst på baggrund af ønskerne om at etablere et overvågningsprogram for luftforureningers effekter på vegetation, jord og vand inden for ECE-konventionen om grænseoverskridende luftforurening.

III. Opfølgning og prioritering

Nordisk Ministerråd giver embedsmandskomiteen for miljøbeskyttelsesspørgsmål ansvaret for samordning og opfølgning af handlingsplanens gennemførelse.

Ministerrådet finder generelt, at alle de områder som er omfattet af handlingsplanen er prioriterede områder, som man må arbejde med. Ministerrådet vil bl. a. fremhæve følgende områder:

Ministerrådet prioriterer arbejdet med at reducere de langtransporterede luftforureninger til Norden og luftforureningerne i byerne. Dette er delvis

to sider af samme sag, eftersom biltrafikken er den vigtigste kilde til luftforureninger i byer, samtidig som biltrafikken i Europa er en hovedkilde til langtransport af kvælstofoxider og fotokemiske oxidanter til Norden. Der er størst behov for systematisk kundskab, om hvordan disse stoffer transporteres og afsættes i Europa. Dette udviklingsarbejde i regie af det europæiske overvågningssystem EMEP gives høj prioritet.

Arbejdet med at reducere svovludslippene og kvælstofoxiderne fra stationære kilder er fortsat vigtigt. Ministerrådet lægger vægt på undersøgelser af rensning af røggasser og omkostnings-/effektivitetsanalyser af alternative foranstaltninger, bl. a. baseret på hvad miljøet kan tåle af forureningsbelastninger.

Det fortsatte arbejde med virkninger af luftforureninger på naturmiljøet i Norden har også høj prioritet. Det nordiske samarbejde vil blive styrket og omfatte klassificering af sårbare områder, prognoser for forurening, indirekte helseeffekter og en undersøgelse af europæiske indsøer.

Et vigtig element i det nordiske samarbejde er indsatsen med hensyn til miljøkvalitetsovervågning, dvs. en systematisk kortlægning af luftforureningens effekter i mindre repræsentative naturområder.

Globale luftforureninger, særligt nedbrydning af ozonlaget i stratosfæren og akkumulering af gasser, som giver global temperaturøgning får stadig større betydning. Ministerrådet vil øge sin indsats på dette område i årene fremover.

Endelig lægges der stor vægt på nordisk samarbejde om dioxin-problemerne. Forsat kortlægning af dioxinernes forekomst må ske, samtidig som foranstaltninger vurderes og sættes i værk

IV. Handlingsplanens økonomiske rammer.

Fra 1984 til 1986 har været afsat godt 3,5 millioner NOK pr. år til arbejdet med gennemførelsen af det første projektprogram om luftforurening. Arbejdet med miljøkvalitetsovervågning har hidtil ligget på et niveau på gennemsnitligt 200 000 NOK pr. år.

Totalt ønskes for 1987 til projektprogrammet om luftforurening 5 520 000 DKK, for 1988 5 780 000 DKK og for 1989 5 840 000 DKK, dvs. ialt godt 17 millioner DKK. Miljøovervågningsprogrammet kræver i 1987 ca. 1 million DKK som en engangssatsning for at komme i gang med mindst et område med måleprogram i hvert land, interkalibrering og metodeudvikling. For 1988 og 1989 anslås behovet for midler til programmet til 250 000 DKK pr. år. Det forudsættes, at landene hver for sig finansierer de langsigtede måleprogrammer, medens de nordiske midler skal anvendes til metodeudvikling, vurdering af resultater og publicering.

Embedsmandskomiteen har for at gennemføre en forøgelse af ambitionsniveauet på luftforureningsområdet ansøgt om tillægsbevilling fra ministerrådets reserve for 1987 på 1 950 000 DKK til gennemførelse af handlings-

planen. Forløbige er bevilget 750 000 DKK ekstra for 1987, og restbeløbet 1 200 000 DKK er indstillet bevilget af ministerrådet (samarbejdsministrene).

Det samlede budget på miljøområdet er herefter for 1987 11 215 000 DKK, heraf ca. halvdelen til arbejdet med bekæmpelse af luftforurening. Budgettet for 1988 fastlægges af samarbejdsministrene i forbindelse med behandlingen af det samlede nordiske budget.

De samlede ressourcer, som anslås til nordisk samarbejde mod luftforureninger t. o. m. år 1989 fremgår af nedenstående sammenstilling.

Tabellen nedenfor giver et sammendrag af projektprogrammet om luftforurening 1987–1989 fra Arbejdsgruppen for luftforurening. Beløbene er i 1 000 DKK

	1987	1988	1989
1. Langtransporterede luftforurensninger (Måleprogram, modelberegninger/meteorologiske forhold, virkninger, tiltak luftforurensninger på global skala specielle utredninger om langtransporterede luftforurensninger)	4 000	4 210	4 320
2. Luftforurensninger i tettsteder (Bilavgasser, helse-effekter andre tettstedsproblemer)	1 300	1 350	1 400
3. Forvaltningsmæssigt samarbejde	60	60	60
4. Sekretariat	160	160	160
TOTALT DKK	5 520	5 780	5 940

Program for etablering af integreret monitoring i små afstrømnings-/overvågningsområder fra styringsgruppen for miljøkvalitetsovervågning.

	1987	1988	1989
Etablering og start af monitoring	150	—	—
Interkalibrering og metodeudvikling	450	100	100
Start og drift af 4 overvågningsområder	600	—	—
Opbygning af Edb-rutiner	—	150	150
TOTALT DKK	1 100	250	250
Totalt til luftforurening	6 620	6 030	6 150

Meddelande

om rekommendation nr 14/1987 angående skydd av vatten- och havsmiljön

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

1. att sammanställa de viktigaste forskningsresultaten om föroreningar av sjöar, älvar och havsområden i Norden;
2. att göra en översikt avseende åtgärder som vidtagits eller planeras mot dessa föroreningar, däribland från landbaserade föroreningskällor; samt
3. att på grundval av vad som framkommer av kartläggningarna utforma ett handlingsprogram mot vatten- och havsföroreningar innefattande både nationella, nordiska och internationella åtgärder.

Nordiska ministerrådet meddelar den 10 december 1987:

Ministerrådet henvisar till dröftelsen mellem social- og miljøudvalget og Nordisk Ministerråd (miljøministrene) den 7. maj 1987 i Stockholm om hav- og vandforureningsproblemerne.

På mødet redegjorde ministerrådet for planerne og de foreløbige overvejelser om indholdet af en nordisk handlingsplan mod havforurening. Problemerne med bekæmpelse af havforurening må nødvendigvis løses i fællesskab. Det er endvidere et område, hvor en fællesnordisk holdning vil kunne påvirke udviklingen i bred international sammenhæng.

Ministerrådet har drøftet en første skitse til en handlingsplan den 7. oktober 1987 og vil fortsætte arbejdet med at færdiggøre handlingsplanen, således at et forslag kan drøftes med social- og miljøudvalget snarest muligt. Resultaterne af de to konferencer på ministerniveau om Nordsøen i november 1987 og om Østersøen i februar i 1988 vil blive indarbejdet i planen.

Ministerrådet (miljøministrene) henviser til brev af 17. november 1987 med en invitation til fortsatte fælles drøftelser af planerne og indsatsen for bekæmpelsen af forureningen af havene. Ministerrådet hilser i øvrigt rådets planer om at afholde en international parlamentarikerkonference om havmiljøet i oktober 1989 velkommen.

Meddelande

om rekommendation nr 15/1987 angående erfarenhetsutbyte om arbetstidsfrågor

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att fortsätta det nordiska erfarenhetsutbytet om arbetstidsfrågor inom ramen för projektprogrammet om arbetslivs- och arbetsrättsfrågor. I detta sammanhang bör småbarnsföräldrarnas behov ägnas särskild uppmärksamhet.

Nordiska ministerrådet meddelar den 30 november 1987:

Arbetstidsfrågor ägnas generellt stor uppmärksamhet i det samarbete som ministerrådet driver i anslutning till satsningen på arbetslivs- och arbetsrättsområdet. En förstudie för ett projekt med syfte att se på den problemställning som tas upp i rekommendationen kommer att inledas inom kort.

En närmare redogörelse för resultaten av ministerrådets tidigare satsningar inom arbetstidsområdet lämnas i verksamhetsberättelsen (C1) för år 1987, avsnittet om arbetsmiljö.

Meddelande

om rekommendation nr 16/1987 angående samarbete kring högspecialiserad sjukvård

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att arbeta för ett samarbete kring högspecialiserad sjukvård i Norden.

Nordiska ministerrådet meddelar den 30 november 1987:

Ett fyraårigt projekt med namnet "Samarbete inom den högspecialiserade sjukvården" igångsattes av ministerrådet under hösten 1986. Dess övergripande syfte är dels att åstadkomma en bättre och effektivare resursanvändning inom den högspecialiserade sjukvården i Norden, dels att bidra till att vidmakthålla och utveckla den samlade sjukvårdskompetensen för vård och behandling av små patientgrupper med särskilda resurskrav för adekvat handläggning, dels att underlätta kunskapsupbyggnad och -utbyte inom Norden bl. a. inom det högteknologiska området.

Under 1987 har pågått två delprojekt i avsikt att dels närmare klarlägga såväl praktiska som formella förutsättningar för en ömsesidig nordisk "back-up"-organisation vid mer omfattande brännskadeolyckor/katastrofer, dels utreda vilka resurser och krav som måste vara tillgodosedda för att anordna en samnordisk tropikmedicinsk utbildning med internationell acceptans. Ett tredje delprojekt för att underlätta organförsörjningen torde få hög aktualitet genom planerad harmonisering inom lagstiftningsområdet i Norden. Vidare anser ministerrådet att ett antal övriga delprojekt bör kunna inrymmas i samarbetsprojekt. Detta gäller t. ex. att pröva i projektform en organisation för att samla, sammanställa och bearbeta information om var patienter med särskilda resursbehov bäst kan omhändertas i Norden.

I början av oktober undertecknade sjukvårdshuvudmännen i Vasa och Västerbottens län ett ramavtal som skall reglera köp och försäljning av *specialistsjukvårdstjänster över Kvarken*. Avtalet är ett resultat av det arbete som utförts inom projektet "Specialistsjukvårdssamarbetet över Kvarken" och inkluderar hjärtkirurgi, handkirurgi och brännskadevård.

Meddelande

om rekommendation nr 17/1987 angående handlingsprogram mot AIDS

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

1. att företa en utvärdering av de nordiska ländernas erfarenheter av hittillsvarande insatser för bekämpning av AIDS;
2. att därefter i skyndsam ordning anta ett nordiskt handlingsprogram på AIDS-bekämpningens område innefattande bl. a. åtgärder beträffande forskning och information, i tillämpliga fall i samarbete med forskningsinstitutioner och frivilliga organisationer.

Nordiska ministerrådet meddelar den 30 november 1987:

Nordiska arbetsgruppen för AIDS-frågor, som tillsattes sommaren 1986, har varit en bas för informations- och erfarenhetsutbyte mellan länderna. På arbetsgruppens förslag har man dessutom igångsatt ett antal åtgärder på nordiskt plan. Bland dessa kan nämnas:

- Central uppsamling av tryck och annat material relaterat till HIV/AIDS;
- Utarbetande av gemensamma nordiska riktlinjer för den epidemiologiska handläggningen av HIV-smittade och det därmed sammanhängande arbetet för att förhindra smittospridning på HIV-smittade som diagnostiseras och/eller omhändertas i annat nordiskt land än hemlandet;
- Utarbetande av gemensamma nordiska riktlinjer för skydd mot blodsmitta i arbetslivet.

Under år 1987 har i Nordiska hälsovårdshögskolans regi genomförts ett projekt med syfte att sammanställa kunskap och erfarenheter vad gäller prevention av AIDS i de nordiska länderna och därvid ge ett samlat och uttömmande underlag för vidare handlande. Projektets slutrapport kommer att diskuteras av den nordiska arbetsgruppen för AIDS-frågor i början av december månad 1987. Förhoppningen är att den skall kunna ligga till grund för ytterligare åtgärder på AIDS-området. På detta sätt hoppas man ytterligare kunna tillmötesgå bl. a. de önskemål som framförts av Nordiska rådet vid 1987 års session.

Av andra aktiviteter på nordiskt plan kan det nämnas, att inom den nordiska handlingsplanen mot narkotika har en stor del av insatserna koncentrerats kring åtgärder för att skydda intravenösa missbrukare mot AIDS-smittan. Vidare arbetar 5 planeringsgrupper tillsatta av Nordiska samarbetsnämnden för medicinsk forskning (NOS-M) för nordisk AIDS-forskning. Dessa grupper svarar för gemensam forskning kring biologi, immunologi, infektionsförsvar, kliniska försök och epidemiologi.

Meddelande

om rekommendation nr 18/1987 angående internationell samverkan mot AIDS

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar att i internationella fora såsom Världshälsoorganisationen samfällt verka för att forskningen och informationen om AIDS intensifieras.

Nordiska ministerrådet meddelar den 30 november 1987:

Som framgår av meddelandet beträffande *rekommendation nr 17/1987/s* har den nordiska arbetsgruppen för AIDS-frågor, sedan den tillsattes sommaren 1986, varit bas för informations- och erfarenhetsutbyte mellan de nordiska länderna på AIDS-området. Där har man regelbundet diskuterat den internationella utvecklingen och de nordiska ländernas syn på AIDS-frågans behandling inom olika internationella fora, såsom de verksamheter som påbörjats inom WHO, EG och Europarådet.

Arbetsgruppen har rapporterat om AIDS-situationen i Norden och den internationella utvecklingen vid Nordiska ministerrådets (social- och hälsovårdsministrarna) möten i Helsingfors och i Skagen på Jylland den 25 februari 1987 respektive 27 augusti 1987, och inför social- och hälsovårdsministrarnas möte med Nordiska rådets social- och miljöutskott i Åbo den 10 november 1987. Dessa rapporter har sedan utgjort en del av det underlag som ligger till grund för ministerrådets och de olika regeringarnas hållning till AIDS-frågan i internationellt sammanhang.

Under första halvåret 1988 kommer arbetsgruppen på uppdrag av ministerrådet att sammanställa en rapport som innehåller bl. a. redogörelser för de verksamheter på AIDS-området som påbörjats eller planeras inom WHO, EG och Europarådet. Avsikten är att skapa bättre förutsättningar för att samordna ländernas insatser i internationella fora och därmed också undvika onödigt dubbelarbete.

Meddelande

om rekommendation nr 19/1987 angående handlingsprogram mot cancer

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att låta utarbeta ett integrerat handlingsprogram mot cancer i form av en åtgärdsplan för förstärkta insatser i Norden beträffande förebyggande åtgärder, vård (dvs. diagnostik, behandling och rehabilitering), forskning och utbildning.

Nordiska ministerrådet meddelar den 30 november 1987:

Nordiska socialpolitiska kommittén har vid sitt möte i Dronninglund på Jylland den 19–20 oktober 1987 beslutat att tillsätta en arbetsgrupp med uppgift att utarbeta detaljerade förslag till en 2–4-årig handlingsplan mot cancer i Norden. Förslaget bör föreligga före utgången av maj månad 1988 för att det skall bli möjligt att behandla frågan i samband med 1989 års budget. Handlingsplanen kommer därefter sannolikt att läggas fram som ministerrådsförslag vid Nordiska rådets session 1989.

Social- och miljöutskottets betänkande

över meddelande om rekommendation angående nordisk ambulansverksamhet

(Meddelandet, se s. 2964)

Till Nordiska rådets social- och miljöutskott har hänvisats meddelande om rekommendation nr 20/1987 angående nordisk ambulansverksamhet.

Av det om rekommendationen avgivna meddelandet framgår att ministerrådet för sin del anser att förslaget inte har aktualitet vad gäller förutsättningar för en nordisk specifikation över de krav som kan ställas på en ambulans, bl. a. med hänvisning till att det decentraliserade ansvaret för ambulanstjänsten borde bibehållas. Anslagsansökan från Nordiska ambulanssamarbetsgruppen har avslagits av ministerrådet. Ministerrådet ser vidare ringa förutsättningar att ta upp ambulanspersonalens utbildning på nordiskt plan. Social- och miljöutskottet nödgas därför konstatera att syftet med rekommendationen ej synes möjligt att uppnå.

Mot bakgrund av det ovan framförda föreslår utskottet

att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser att rekommendation nr 20/1987 för rådets del är slutbehandlad.

Stockholm den 11 februari 1988

Svein Alsaker (KrF)

Jo Benkow (H)

Dorte Bennedsen (S)

Lilli Gyldenkilde (SF)

Brit Jørgensen (A)

Anna-Kaarina Louvo (Kok)

Grethe Lundblad (s)

Mats Nyby (Sdp)

Sten Svensson (m)

Valgerður Sverrisdóttir (F.)

Marjatta Väänänen (K)

Lena Öhrsvik (s)

Förman

Meddelande

om rekommendation nr 20/1987 angående nordisk ambulansverksamhet

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att utreda möjligheterna för en för de nordiska länderna gemensam specifikation över de krav som skall ställas på en modern välutrustad ambulans samt

att undersöka möjligheterna för en ambulanspersonalutbildning i de nordiska länderna som ger en så enhetlig kompetens att ambulanspersonal kan infogas som en av de personalkategorier som omfattas av det nordiska avtalet av 1981 om gemensam arbetsmarknad för vissa yrkesgrupper inom hälso- och sjukvården.

Nordiska ministerrådet meddelar den 30 november 1987:

Uppföljningen av rekommendation nr 20/1987 diskuterades vid Nordiska socialpolitiska kommitténs (ÄK-S) möte i Stockholm den 9–10 april 1987. Kommittén ansåg att det i dagens läge inte finns förutsättningar för att utarbeta en gemensam nordisk specifikation över de krav som skall ställas på en modern välutrustad ambulans, bland annat på grund av den principiella uppfattningen att det decentraliserade ansvaret för ambulanstjänsten bör bibehållas. Ministerrådet erinrar också om att de krav som bör ställas på ambulanserna är olika för olika typer av transport, olika orter och olika årstider. Resultatet från ett antal nationella projekt, såsom forskning- och utvecklingsprojektet "Ambulansprojekt ALLFA", bör emellertid kunna vara vägledande vid organiseringen av ambulanstjänsten och vid val av ambulanser.

Rekommendationens andra del avser utbildningen för ambulanspersonal som är mycket olika i de nordiska länderna. Överenskommelsen av 1981 om gemensam arbetsmarknad för vissa yrkesgrupper inom hälso- och sjukvården förutsätter däremot likheter i utbildningar. Avtalet kan därför f. n. inte omfatta ambulanspersonal. Ett första steg i den riktningen vore att ta upp en diskussion om harmonisering av utbildningarna med ansvariga utbildningsmyndigheter, arbetsgivare och fackföreningar i länderna.

Innan det föreligger någorlunda samstämmiga uppfattningar i frågan nationellt finns det ringa förutsättningar för att ambulanspersonalens utbildningsförhållanden kan tas upp på nordiskt plan.

Härigenom anser ministerrådet, för sin del, att syftet med rekommendationen så långt det idag är möjligt, tillgodosetts.

Meddelande

om rekommendation nr 21/1987 angående ökat samarbete inom hälsopolitiken

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

1. att ta initiativ till ett fördjupat nordiskt samarbete inom hälsopolitiken;
2. att göra en studie av hur Nordiska hälsovårdshögskolans resurser – i samverkan med nationella forsknings- och utbildningsinstitutioner – kan nyttjas för att efterutbilda och vidareutbilda personal, samt
3. att vidta åtgärder för en ökad samverkan mellan de nordiska institutionerna inom sjukvårdsområdet, det socialpolitiska området och miljöområdet med syfte att – utöver rent medicinska uppdrag – initiera forskning kring orsaker till och åtgärder mot ohälsa.

Nordiska ministerrådet meddelar den 30 november 1987:

Nordiska ministerrådet har i sitt förslag till nytt samarbetsprogram inom social- och hälsovårdssektorn, vilket läggs fram vid 1988 års session, tagit utgångspunkt i WHO:s europastrategi "Hälsa för alla år 2000". För att uppnå de målsättningar som ingår i strategidokumentet planerar ministerrådet att vidta åtgärder för att öka samverkan mellan länderna på det hälsopolitiska området. Nordiska hälsovårdshögskolan (NHV) åläggs bl. a. att intensifiera sitt samarbete med andra forsknings- och utbildningsinstitutioner i Norden inom området folkhälsovetenskap. Enligt högskolans nyligen fastställda stadgar skall NHV:s vetenskapliga råd huvudsakligen ha till uppgift att medverka i vetenskapliga bedömningar inom högskolan samt att fungera som forum för samråd och samverkan mellan högskolan och andra utbildnings- och forskningsinstitutioner i Norden. I det vetenskapliga rådet ingår, efter beslut av högskolans styrelse, representanter för de forsknings- eller utbildningsinstitutioner med vilka högskolan ingått avtal om samverkan (konsortieavtal). På detta sätt kommer man att skapa en plattform för samarbete mellan NHV och de övriga institutioner i Norden som är eller blir, engagerade i utbildningen inom hälso- och sjukvårdsområdet och även på sikt inom det sociala området.

Från Nordiska hälsovårdshögskolans sida har man understrukt att socialpolitiska faktorer framstår som allt viktigare när det gäller att förklara orsaker till ohälsa och skillnader i hälsotillståndet mellan olika befolkningsgrupper. NHV har tagit initiativ till att sammankalla en nordisk forskargrupp som studerar ohälsans fördelning bland befolkningen och de bakomliggande orsakerna. Denna grupp håller på att utforma ett forskningsprogram för ett tvärnordiskt och tvärvetenskapligt samarbete på området.

Meddelande

om rekommendation nr 22/1987 angående stödordning för handikapporganisationernas nordiska samarbete

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att utreda formerna för en stödordning för handikapporganisationernas nordiska samarbete.

Nordiska ministerrådet meddelar den 30 november 1987:

Nordiska nämnden för handikappfrågor (NNH) har fået i opdrag at udrede former for støtteordninger for handicappedes nordiske samarbete og komme med forslag til embedsmandskomitéen (social). Udredningen vil formentlig være klar i løbet af 1988.

Meddelande

om rekommendation nr 23/1987 angående ökade flyttningsmöjligheter för pensionärer i Norden

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att vidta åtgärder för att i Norden utveckla pensionärernas flyttningsmöjligheter mellan de enskilda länderna samt service i anslutning därtill.

Nordiska ministerråd meddelar den 30 november 1987:

Socialstyrelserne i Sverige og Finland har i 1985 publiceret en fælles håndbog for at lette de ældres flyttemuligheder mellem landene.

Den svensk-finske arbejdsgruppe vedr. de finske invandrerers situation inden for det svenske helse- og sygehusområde samt socialtjenesten (SFINKS) har haft et arbejdsmøde i juni 1987, for at danne sig et indtryk af kommunernes mulighed for at give ældre svensk-finner rimelig service i Sverige og tilsvarende, hvis de flytter tilbage til Finland.

En særlig arbejdsgruppe skal følge alle patient-/klientoverførsler mellem Sverige og Finland. Der er tale om et forsøg, hvor man i forsøgsperioden skal prøve at udarbejde generelle retningslinier for patientoverførsler. Arbejdsgruppen er en undergruppe under SFINKS og består af kommunale repræsentanter, som kan knytte speciel ekspertise til sig. Forsøgsvirksomheden er startet den 1. december 1987.

Man har nedsat en tilsvarende arbejdsgruppe mellem Finland og Norge, der behandler aktuelle spørgsmål mellem Nord-Norge og det nordlige Finland. Det er muligt indenfor rammen af dette samarbejde, at man også kan gøre opmærksom på pensionisters og ældres situation.

I Finland har man netop gjort en udredning færdig om service inden for social- og sundhedsområdet og arbejdskraftområdet for personer, der vender tilbage til Finland. Denne udredning kan også være til hjælp, når man ser på ældre som flytter tilbage. Iøvrigt har Finland prioriteret spørgsmålet om sundhedspleje for ældre, og den primære sundhedstjeneste udvikles stærkt de kommende år.

I Norge er der i øvrigt ikke truffet særlige foranstaltninger for at lette

pensionisternes flyttemuligheder og muligheder for at få service ved flytning. Ved henvendelse eller ansøgning om praktisk bistand i hjemmet vil pensionister fra de øvrige nordiske lande få samme information og samme behandling som de norske. Når det gælder bolig, kan der opstå problemer, da efterspørgslen efter trykdeboliger og andre boliger for ældre i alle landets kommuner antages at være større end tilbudet. Dette søger kommunerne imidlertid at klare i forhold til alle ældre med servicebehov, der bor i kommunen. Norge kan derfor ikke se, at det er muligt at iværksætte specielle tiltag som sikrer tilflyttede ældre fra andre nordiske lande bolig- og servicetilbud, der går ud over den ordinære fordeling af sådanne tilbud i kommunen.

Ud over hvad de for tiden foretages af undersøgelser for evt. udvidelse af den nordiske socialkonvention om social tryghed, har man heller ikke fra dansk side iværksat specielle tiltag, der sikrer tilflyttere fra de andre nordiske lande bolig- og servicetilbud, der går ud over den ordinære fordeling af sådanne tilbud i kommunerne.

Der er en udreder igang med at se på socialkonventionen bl. a. med henblik på en evt. udvidelse. Udredningen vil foreligge på socialpolitisk komité (EK) møde i marts 1988.

Meddelande

om rekommendation nr 24/1987 angående samarbete kring genteknologi

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

- a. att utreda hur hänsyn till etik, säkerhet och teknologivärdering rörande genteknologi kan inarbetas i det nordiska samarbetet;
- b. att undersöka om någon form av förhandlingsgodkännande eller registrering av genklyvning är möjlig i nordiskt samarbete;
- c. att verka för fortlöpande samråd mellan de nordiska länderna vid utvecklingen av genteknologi rörande etik, säkerhet och teknologivärdering.

Nordiska ministerrådet meddelar den 10 december 1987:

Ministerrådet hänvisar till det särskilda ministerrådsförslaget "Nordiskt bioteknologiskt samarbetsprogram".

Ministerrådet anser därmed, för sin del, att syftet med rekommendationen är tillgodosett.

Meddelande

om rekommendation nr 25/1987 angående ökat grundkapital för Nordiska investeringsbanken

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

(Ekonomiska utskottets betänkande över meddelandet, se C 1)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd
å øke Nordisk Investeringsbanks grunnfond i overensstemmelse med
ministerrådsforslag B 68/e.

Nordiska ministerrådet meddelar den 30 november 1987:

Ministerrådet beslöt den 27 februari 1987 att öka Nordiska investeringsbankens grundkapital från 800 miljoner SDR till 1 600 miljoner SDR. Nyordningen får effekt fr. o. m den 1 januari 1988.

Meddelande

om rekommendation nr 26/1987 angående exportsamarbete

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

(Ekonomiska utskottets betänkande över meddelandet, se C 1)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

å følge opp det samarbeid som allerede er innledet mellom de nordiske eksportkredittgaranti- og kredittinstitusjoner med sikte på å utarbeide et nordisk system for eksportfinansiering, risikotagning og garantigivning;

å komplettere Nordisk Investeringsbanks internasjonale låneordning med et "mykt vindu" dvs. at visse land kan motta prosjektinvesteringslån med innslag av rentesubsidier eller risikodekning.

Nordiska ministerrådet meddelar den 10 december 1987:

En nærmere redegjørelse for oppfølgingen av rekommandasjonen er gitt i ministerrådets årsberetning for 1987 (C1), XIX, pkt.12.

Meddelande

om rekommendation nr 27/1987 angående stadgar för Nordiska kontaktorganet för atomenergifrågor

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

(Ekonomiska utskottets betänkande över meddelandet, se C 1)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd
å fastsette vedtekter for Nordisk Kontaktorgan for Atomenergispørsmål
i samsvar med ministerrådsforslag B 73/e og Økonomisk utvalgs synspunkter.

Nordiska ministerrådet meddelar den 30 november 1987:

Ministerrådet har på sitt möte den 29 juni 1987 i enlighet med rekommendationen fastställt stadgar för NKA.

Därmed anser ministerrådet, för sin del, att syftet med rekommendationen tillgodosetts.

Meddelande

om rekommendation nr 28/1987 angående beskattning av fritidsfastigheter i annat nordiskt land än hemlandet

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

(Ekonomiska utskottets betänkande över meddelandet, se C 1)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd å utrede slike endringer i de nordiske lands skatteregler at fritidseiendom, som eies av en nordisk statsborger, bare beskattes i det land den ligger.

Nordiska ministerrådet meddelar den 30 november 1987:

Frågan om beskattning av fritidsegendom har prövats i samband med utarbetande av det nya nordiska dubbelbeskattningsavtal som undertecknades i februari 1987 och som kommer att träda i kraft den 1 januari 1988. Grundprincipen i detta avtal liksom i det tidigare avtalet är att fast egendom beskattas i det land där den är belägen. Denna princip är i enlighet med det modellavtal som OECD har rekommenderat för bilaterala dubbelbeskattningsavtal. De nordiska länderna tillämpar något skilda metoder för att undvika dubbelbeskattning. De olika principerna har sin grund i skillnader i utformningen i ländernas nationella skattesystem.

Ministerrådet anser att de problem som påtalats för beskattning av fritidsegendom inte utgör tillräcklig grund för att göra någon ändring i det nyss ingångna dubbelbeskattningsavtalet. Därmed anser ministerrådet, för sin del, att syftet med rekommendationen så långt möjligt har tillgodosetts.

Meddelande

om rekommendation nr 29/1987 angående lättnader i beskattningen för ungdom i samband med feriearbete i annat nordiskt land

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

(Ekonomiska utskottets betänkande över meddelandet, se C 1)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd å raskt vedta tiltak med sikte på lempninger i beskatningen av feriearbeid av den type som Nord-jobb 1985 utgjør eksempel på, slik at ungdom som tar feriearbeid i annet nordisk land skattemessig behandles generøst og likt i Norden.

Nordiska ministerrådet meddelar den 30 november 1987:

Den fråga som tas upp i rekommendationen har behandlats i samband med utarbetandet av det nya nordiska dubbelbeskattningsavtal som under-tecknades i februari 1987 och som träder ikraft den 1 januari 1988. I de nya avtalen har införts lättnader utöver tidigare gällande regler avseende arbe-te med anknytning till studier i annat nordiskt land. Dessa regler är i stor utsträckning tillämpliga för ungdom som har feriearbete av den typ som Nord-jobb 85 är exempel på. Som en följd av dubbelbeskattningsavtalens regler men också av nationella bestämmelser beskattas feriearbete av denna typ relativt förmånligt.

Det har dock inte ansetts vara önskvärt att särbehandla den kategori arbete som Nord-jobb 1985 är exempel på. Ett skäl härtill är att detta skulle motverka de strävanden till förenklingar av skattesystemen som finns i de nordiska länderna.

Det har heller inte bedömts vara möjligt att uppnå en likabehandling i skattehänseende av feriearbete av det aktuella slaget. Detta skulle förut-sätta en betydligt större harmonisering av inkomstbeskattningen i de nor-diska länderna än vad som gäller i dagsläget.

Nordiska ministerrådet anser därmed, för sin del, att syftet med rekom-mendationen så långt möjligt har tillgodosetts.

Meddelande

om rekommendation nr 30/1987 angående nordisk skatte- och avgiftspolitik

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

(Ekonomiska utskottets betänkande över meddelandet, se C 1)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd å kartlegge i hvilken grad utvecklingen i de nordiske lands person- og bedriftsbeskatningssystemer skiller seg vesentlig fra de øvrige OECD-land. Kartleggingsarbeidet bør danne grunnlaget for en analyse som belyser virkningen av eventuelle store ulikheter.

Nordiska ministerrådet meddelar den 30 november 1987:

I de nordiska länderna pågår eller har under de senaste åren redan fattats beslut om betydande reformeringar av skattesystemen. Ett gemensamt drag i dessa förändringar är en strävan att bredda skattebasen och att sänka skattesatserna. De nordiska länderna följer i detta avseende en trend som gjort sig gällande i ett flertal av OECD-länderna, som också reformerat sina skattesystem.

I det mandat för arbete med en ny ekonomisk handlingsplan som beslutades av ministerrådet i juni 1987 nämns skatter och avgifter som ett av de områden där åtgärder kan övervägas. Den arbetsgrupp på statssekreterarnivå som leder arbetet med den nya ekonomiska handlingsplanen har initierat ett arbete på skatteområdet. Detta arbete syftar till att jämföra och skapa överblick över de reformeringar av skattesystemen som beslutats eller övervägs i Norden. Resultaten avses vara ett underlag för överväganden om harmoniseringsåtgärder eller åtgärder av annat slag inom ramen för den nya handlingsplanen.

Skatte- och avgiftsfrågor har också på andra sätt varit föremål för arbete på nordiskt plan. Nordiska ekonomiska forskningsrådet har stött forskning på området och kommer under våren 1988 att publicera en bok om skattesystem och skattereformer i Norden. Boken baserar sig på ett seminarium om skattereformer i Norden som rådet arrangerade sommaren 1987.

Därmed anser ministerrådet, för sin del, att syftet med rekommendationen har tillgodosetts.

Meddelande

om rekommendation nr 31/1987 angående samnordiskt projekt för främjande av vandringsfiskbestånden i Östersjön och Bottniska viken

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

(Ekonomiska utskottets betänkande över meddelandet, se C 1)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd å iverksette et samnordisk projekt for fremme av vandringsfiskbestanden i Østersjøen og Bottniska viken.

Nordiska ministerrådet meddelar den 30 november 1987:

Bestandene af vandringsfisk i Østersøen og i den Botniska Bugt påvirkes af mange økologiske og fysiske forhold.

Under det nordiske fiskerisamarbejde overvåges situationen af en nordisk arbejdsgruppe, der koordinerer nationalt genbanksamarbejde for fisk. Arbejdsgruppen tager særligt sigte på at øge forskning og metodeudvikling for at bevare de genetiske naturressourcer af fisk. Bevaringen af de vilde laksestammer har herunder haft høj prioritet.

I to grænseregionale områder (Nordkalotten og Kvarken) har der været planlægning af en samordnet projektivitet, som tager sigte på at beskytte de truede vandringsfisk i den Botniska Bugt.

Ministerrådet er endvidere nået frem til, at spørgsmålene om vandringsfisk desuden med fordel kan søges ivaretaget gennem drøftelser i den Internationale Fiskerikommission for Østersøen samt i øget omfang ved aktiviteter, der falder under det nordiske miljøsamarbejde.

Ministerrådet skal samtidig bemærke, at der påhviler de berørte nordiske lande et betydeligt nationalt ansvar i forbindelse med den fysiske planlægning omkring de indlandske vandveje, som er centrale for vandringsfiskenes livscyklus.

Meddelande

om rekommendation nr 32/1987 angående nordiskt samarbete på tjenstehandelns område

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

(Ekonomiska utskottets betänkande över meddelandet, se C 1)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd
å øke mulighetene for nordisk samarbeid på tjenstehandelens område.

Nordiska ministerrådet meddelar den 10 december 1987:

En nærmere redegjørelse for oppfølgingen av rekommandasjonen er gitt i ministerrådets årsberetning for 1987 (C1), kap. XIX, pkt. 12.

Meddelande

om rekommendation nr 33/1987 angående handlingsplan för nordisk näringspolitik

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

(Ekonomiska utskottets betänkande över meddelandet,
se C 1)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd som et ledd i oppfølgingen av handlingsplanen "Norden i vekst" til neste sesjon å utarbeide en ny handlingsplan inrettet på næringspolitikk i samsvar med Nordisk Råds synspunkter.

Nordiska ministerrådet meddelar den 30 november 1987:

Nordiska rådet har avgett tre rekommendationer, som anknyter till arbetet med den nya ekonomiska handlingsplanen (nr 33, 34 och 45/1987). Dessa rekommendationer behandlas i ett sammanhang i Nordiska ministerrådets verksamhetsberättelse för 1987 (C 1) kapitel XVI, avsnitt 2.7. Vidare hänvisas till kapitel II i verksamhetsberättelsen, där en utförlig redogörelse för den löpande handlingsplanen "Norden i växt" ges.

Meddelande

om rekommendation nr 34/1987 angående uppföljning av rapport från arbetsgruppen för utvidgat ekonomiskt samarbete i Norden och rapporter från Nordens fackliga samorganisation

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

(Ekonomiska utskottets betänkande över meddelandet, se C 1)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd

1. å gjøre en samlet gjennomgang av hvilke forslag fra arbeidsgruppen for utvidet økonomisk samarbeid i Norden og forslag i rapporter og program fra Nordens faglige samorganisasjon som bør gjennomføres, og
2. deretter presentere disse forslag for Nordisk Råd i et ministerrådsforslag.

Nordiska ministerrådet meddelar den 30 november 1987:

Nordiska rådet har avgett tre rekommendationer, som anknuter till arbetet med den nya ekonomiska handlingsplanen (*nr 33, 34 och 45/1987*). Dessa rekommendationer behandlas i ett sammanhang i Nordiska ministerrådets verksamhetsberättelse för 1987 (*C 1*) kapitel XVI, avsnitt 2.7. Vidare hänvisas till kapitel II i verksamhetsberättelsen, där en utförlig redogörelse för den löpande handlingsplanen "Norden i växt" ges.

Meddelande

om rekommendation nr 35/1987 angående bioteknologiskt samarbetsprogram

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

(Ekonomiska utskottets betänkande över meddelandet,
se C 1)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd
å utarbeide et bioteknologisk samarbeidsprogram.

Nordiska ministerrådet meddelar den 10 december 1987:

Ministerrådet hänvisar till det särskilda ministerrådsförslaget "Nordiskt
bioteknologiskt samarbetsprogram" (B 77/e).

Ministerrådet anser därmed, för sin del, att syftet med rekommendatio-
nen är tillgodosett.

Meddelande

om rekommendation nr 36/1987 angående nordiskt samarbete på materialområdet

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

(Ekonomiska utskottets betänkande över meddelandet, se C 1)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd
å utrede hvordan en kan styrke det nordiske samarbeidet på materialområdet.

Nordiska ministerrådet meddelar den 30 november 1987:

Den tekniska utvecklingen på materialområdet går mycket snabbt. För att de nordiska länderna skall ha möjlighet att följa med i denna utveckling krävs stora satsningar både från industrins och samhällets sida.

I utredningsarbetet om det nordiska industriella centret i Oslo framkom i skilda sammanhang önskemål om ett ökat nordiskt samarbete inom materialteknik.

I det överlämnade ministerrådsförslaget om det industriella centret föreslår ministerrådet bl. a. en ordning om satsningar på stora nordiska projekt inom strategiska områden. Enligt ministerrådets uppfattning lämpar sig detta väl för satsningar inom exempelvis materialteknik.

Ministerrådet har vidare erfarit att Nordiska industrifonden planerar projektinitiering inom materialteknik.

Härmed anser ministerrådet för sin del, att syftet med rekommendationen tillgodosätts.

Meddelande

om rekommendation nr 37/1987 angående nordiskt samarbeidsprogram för avveckling av handelshinder i Norden

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

(Ekonomiska utskottets betänkande över meddelandet, se C 1)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd

å vedta et nordisk samarbeidsprogram for avvikling av handelshindringer i Norden i samsvar med ministerrådsforslag B 70/e og Nordisk Råds synspunkter.

Nordiska ministerrådet meddelar den 10 december 1987:

En utførlig redegjørelse for oppfølgingen av rekommandasjonen er gitt i ministerrådets årsberetning for 1987 (C 1), kap. XIX, pkt. 7, jfr pkt. 12.

Ministerrådet anser for sin del at hensikten med rekommandasjonen med dette er oppfylt.

Meddelanden

om rekommendation nr 38/1987 angående plan för ökad trafiksäkerhet i Norden

(Överlämnade av Nordiska ministerrådet)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att skyndsamt utarbeta en plan för ökad trafiksäkerhet i Norden i enlighet med ministerrådsförslag *B 72/t* och med beaktande av de synpunkter som anförts av Nordiska rådet.

Nordiska ministerrådet meddelar den 30 november 1987:

Nordiska trafiksäkerhetsrådet har fortsatt arbetet för att få fram en konkret plan för trafiksäkerhetsarbetet i Norden. Ett utkast till en sådan plan har ministerrådet medelst sitt brev från den 12.10.1987 lämnat till Nordiska rådet för behandling.

Nordiska ministerrådet har för avsikt att följa trafiksäkerhetsplanens genomförande och justera planen vid behov. Samtidigt kommer ministerrådet att närmare utreda möjligheter till en prioritering av trafiksäkerhetsarbetets olika områden på längre sikt.

Nordiska ministerrådet meddelar den 22 januari 1988:

Kommunikationsutskottet behandlade förslaget till trafiksäkerhetsplan vid sitt möte den 10 november. Med anledning av utskottets behandling hemställde Nordiska rådets presidium att ministerrådet till utskottets möte i februari 1988 måtte framlägga ett reviderat förslag som beaktar av utskottet anförda synpunkter.

Ministerrådet har med anledning av presidiets begäran och mot bakgrund av utskottets synpunkter reviderat förslaget. Handlingsplanen för ökad trafiksäkerhet i Norden kommer att översändas till kommunikationsutskottet innan utskottets februarimöte.

Kommunikationsutskottets betänkande

över meddelande om rekommendation angående sänkta flygplatsavgifter och flygpriser inom Norden

(Meddelandet, se s. 2988)

Till Nordiska rådets kommunikationsutskott har hänvisats meddelande om *rekommendation nr 39/1987* angående sänkta flygplatsavgifter och flygpriser inom Norden.

I rekommendationen rekommenderas Nordiska ministerrådet att skyndsamt

1. utreda möjligheterna att sänka och samordna de statliga flygplatsavgifterna för internordiska linjer samt
2. utreda möjligheterna till generella sänkningar av priserna på de internordiska flyglinjerna.

Vad gäller rekommendationens första punkt menar ministerrådet att det inte går att harmonisera flygplatsavgifterna på grund av flygplatsernas olika trafikvolym, inkomst, anläggningarnas ålder etc.

Vad gäller rekommendationens andra punkt framgår av meddelandet att ministerrådet menar att de som reser inom Norden kan få billiga flygbiljetter, eftersom utbudet av rabattordningar och specialpriser är stort.

Vidare framgår av meddelandet att ministerrådet inte vill göra något ytterligare när det gäller flygplatsavgifterna samt att man inte ser någon anledning att ändra den nuvarande grundstrukturen i flygbiljettsystemet.

Även om kommunikationsutskottet inte fullt ut delar ministerrådets åsikter i frågan, menar utskottet att man under nuvarande förhållanden inte kan uppnå rekommendationens syfte.

Mot bakgrund av det ovan anförda föreslår utskottet
att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser
rekommendation nr 39/1987 för rådets del slutbehandlad.

Stockholm den 12 februari 1988

Margrete Auken (SF)

Óli P. Guðbjartsson (B.)

Margit Hansen-Krone (H)

Olof Jansson (ÅC)

Elver Jonsson (fp)

Ragna Berget Jørgensen (A)

Förman

Sakari Knuuttila (Sdp)

Sirpa Pietikäinen (Kok)

Kaj Poulsen (S)

Peder Sønderby (V)

Olle Östrand (s)

Meddelande

om rekommendation nr 39/1987 angående sänkta flygplatsavgifter och flygpriser inom Norden

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att skyndsamt

1. utreda möjligheterna att sänka och samordna de statliga flygplatsavgifterna för internordiska linjer samt
2. utreda möjligheterna till generella sänkningar av priserna på de internordiska flyglinjerna.

Nordiska ministerrådet meddelar den 30 november 1987:

Indledningsvis skal der gøres opmærksom på, at billetpriserne for internordisk trafik fremkommer efter ansøgninger fra flyselskaberne. Myndighederne i hvert land godkender eller afslår derefter det ansøgte.

Der findes to fundamentalt forskellige pristyper: normalpriser og specialpriser. De første er helt uden restriktioner i anvendelsen (f. eks. med hensyn til reservationsændringer og refunderinger) og er derfor de dyreste. De sidste er behæftet med mere eller mindre restriktive vilkår, men er til gengæld væsentligt billigere end normalbilletterne.

Ministerrådet ser ingen anledning til at forsøge at ændre ved denne grundstruktur i billetsystemet, så meget mere som normalprispassagererne udgør grundstammen for de fleste nordiske flygselskaber, og indtægterne herfra muliggør ydelse af store rabatter til specialprispassagererne.

Når Ministerrådet gerne vil fremhæve dette forhold skyldes det, at det er opfattelsen, at det internordiske rejsepublikum med hensyn til turisme, besøgsrejser, udvekslingsrejser og lignende har gode muligheder for at sikre sig billige flybilletter. Ministerrådet finder ikke, at restriktionerne for billetternes anvendelse er for stramme for disse formål. Der er ofte et forøget udbud af pladser til disse lave priser i ferieperioderne, tilmed ofte til yderligere nedsatte priser. Det skal også nævnes, at ungdommen favoriseres med særlig lave specialpriser.

Ministerrådet skal samtidig gøre opmærksom på, at alle fem trafikmyn-

digheder løbende følger udviklingen i normalflybilletpriserne, herunder indenrigspriserne og de internordiske priser. Det skyldes, at det især er disse priser, der er relevante for erhvervsrejsende. Det kan oplyses, at myndighederne i de seneste år har været endog yderst tilbageholdende med godkendelse af normalprisforhøjelser for langt størstedelen af de internordiske flyruter.

Med hensyn til lufthavnsafgifter, som udgør en del af omkostningerne for flyselskaberne skal Ministerrådet fremhæve resultaterne af et udredningsarbejde mellem SAS og luftfartsmyndighederne i Danmark, Norge og Sverige.

Arbejdet blev afsluttet i marts 1987, og konklusionen af arbejdet er, at det ikke gennem nedsættelse af lufthavnsafgifterne har vist sig muligt at gennemføre generelle væsentlige reduktioner i billetpriserne for den inter-skandinaviske trafik. Afgifterne udgør nemlig kun en forholdsvis lille del af de samlede omkostninger for flyselskaberne, og nedsættelse af disse vil derfor kun i ringe grad influere på billetpriserne. Til gengæld er afgifterne den væsentligste del af lufthavnenes indtægter.

Hvad angår forslaget om en harmonisering af lufthavnsafgifterne, vil det ikke kunne gennemføres på grund af lufthavnes helt forskellige forudsætninger med hensyn til trafikvolumen, inddækningsgrad, anlæggenes alder m. v.

Med henvisning hertil agter Ministerrådet ikke at foretage sig yderligere med hensyn til de internordiske lufthavnsafgifter.

Kommunikationsutskottets betänkande

över meddelande om rekommendation angående förenkling och harmonisering av tullformalitetserna i posttrafiken mellan de nordiska länderna

(Meddelandet, se s. 2991)

Till Nordiska rådets kommunikationsutskott har hänvisats meddelandet om *rekommendation nr 40/1987* angående förenkling och harmonisering av tullformalitetserna i posttrafiken.

I rekommendationen rekommenderas Nordiska ministerrådet att påskynda arbetet med att förenkla och harmonisera tullformalitetserna i den internordiska posttrafiken.

Enligt meddelandet har den grupp som sysslat med det anförda arbetet framlagt en rapport i frågan. I rapporten görs bl. a. en värdering av möjligheterna att införa lättnader i tullbehandlingen av postförsändelser.

Mot bakgrund av det ovan anförda föreslår utskottet

att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser rekommendation nr 40/1987 för rådets del slutbehandlad.

Stockholm den 12 februari 1988

Margrete Auken (SF)

Óli P. Guðbjartsson (B.)

Margit Hansen-Krone (H)

Olof Jansson (ÅC)

Elver Jonsson (fp)

Ragna Berget Jørgensen (A)

Förman

Sakari Knuutila (Sdp)

Sirpa Pietikäinen (Kok)

Kaj Poulsen (S)

Peder Sønnderby (V)

Olle Östrand (s)

Meddelande

om rekommendation nr 40/1987 angående förenkling och harmonisering av tullformaliteterna i posttrafiken mellan de nordiska länderna

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att påskynda arbetet med att förenkla och harmonisera tullformaliteterna i den internordiska posttrafiken.

Nordiska ministerrådet meddelar den 30 november 1987:

Nordiska ministerrådet inrättade i november 1986 en arbetsgrupp för att utreda och om möjligt framlägga förslag till lösningar på vissa tullrelaterade frågor. Arbetsgruppen framlade en rapport i oktober 1987. I rapporten görs bl. a. en värdering av möjligheterna att göra lättnader i tullbehandlingen av postförsändelser. Gruppen konstaterar att samarbetet mellan de nordiska ländernas post- och tulladministrationer fungerar mycket väl. Vidare hänvisas till att en ytterligare förenkling och harmonisering på detta område kommer att äga rum den 1 januari 1988, då man kan använda enhetsdokumentet (SAD) för postförsändelser mellan EG- och EFTA-länder.

Sammanfattningsvis ansåg arbetsgruppen att betydande lättnader hade uppnåtts och att de problem som framkommit till en del kunde ha sin grund i bristande information om gällande procedurer.

Nordiska ministerrådet har behandlat arbetsgruppens rapport och med anledning därav bl. a. beslutat att instruera berörda nationella organ att vidta sådana åtgärder att förbättringar av information om tullbehandling av postförsändelser åstadkommes. De nationella organen skulle därvid sörja för att en ändamålsenlig nordisk samordning kommer till stånd.

I ministerrådets överväganden i frågan har möjligheterna till lättnader i tullbehandlingen av postförsändelser vägts mot behovet av att upprätthålla en ändamålsenlig tullkontroll, bl. a. med anledning av den ökade narkotikasmugglingen i postförsändelser.

Därmed anser ministerrådet, för sin del, att rekommendationen, så långt det mot denna bakgrund är möjligt, har tillmötesgått.

Meddelande

om rekommendation nr 41/1987 angående förenkling av vägmärkessystemet i Norden

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att koordinera pågående forskning och evaluera föreliggande forskningsresultat om trafikanternas (härunder även "mjuka trafikanter") förmåga att uppfatta vägmärken och tillgodoräkna sig den information de ger i syfte att ta ställning till om ytterligare forskning behövs och i så fall ta initiativ till detta, samt

att utreda vilka förenklingar och harmoniseringar som kan genomföras av vägmärkessystemet i de nordiska länderna inom ramen för gällande internationella konventioner.

Nordiska ministerrådet meddelar den 30 november 1987:

Nordiska trafiksäkerhetsrådet har anmodat Nordisk kommitté för vägtrafiklagstiftning (NKV) att ta upp rekommendationen till behandling. NKV kommer att år 1988 sätta igång arbetet med en revidering av Nordiska vägtrafikkommitténs förslag från år 1985 till gemensamma regler angående vägmärken i Norden. Föreliggande forskningsresultat om trafikanternas förmåga att uppfatta vägmärken kommer att användas vid nämnda arbete. NTR kommer att senare ta ställning till eventuellt behov av ny forskning på området.

Meddelande

om rekommendation nr 42/1987 angående internationell samverkan för förenkling och harmonisering av vägmärkessystemet

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar att gemensamt driva frågor rörande förenklingar och harmonisering av vägmärkessystemet på internationellt plan.

Nordiska ministerrådet meddelar den 30 november 1987:

Ett arbete med en revidering av den internationella konventionen om vägmärken från år 1986 har inletts inom Economic Commission for Europe ECE. Nordiska trafiksäkerhetsrådet följer detta arbete och har anmodat Nordisk kommitté för vägtrafiklagstiftning (NKV) att verka för koordineringen av de nordiska synpunkterna i detta arbete.

Meddelande

om rekommendation nr 43/1987 angående inrättande av ett permanent nordiskt ungdomsreskort

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

(Kommunikationsutskottets betänkande över meddelandet, se C 1)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att göra det nordiska ungdomsreskortet permanent, att kortets pris utgör hälften av priset för Inter-Rail-kortet, att kortet kan användas för resor i eget land, samt att undersöka möjligheterna för att utvidga kortets användningsområde till de delar av Norden där kortet hittills inte har kunnat användas.

Nordiska ministerrådet meddelar den 30 november 1987:

De nordiske baner har udarbejdet et ny produkt, som skal erstatte det Nordiske ungdomsrejsekort. For kortet, som betegnes Nordtursturist for unge, gælder følgende:

Prisen bliver

- for unge i alderen 12–25 år (inkl.): 75 % af den ordinære Nordtursturistpris for 2. klasse 1 550:– DKK, dvs. 1 160– DKK,
- unge i alderen 4–11 år (inkl.): 50 % af den ordinære Nordtursturistpris for 2. klasse 1 550:– DKK, dvs. 775:– DKK.

Den endelige pris for de to kort vil afhænge af kursjusteringer og fordelingsnøgle de nordiske lande og implicerede skibsselskaber imellem.

Kortet gælder i 21 dage til et ubegrænset antal jernbanerejser i de nordiske lande samt på skibsstrækningerne Stockholm–Åbo (Silja Line), Göteborg–Frederikshavn (Stena Line) og Kristiansand–Hirtshals (Fred Olsen Lines/KDS). På skibsstrækningerne Stockholm–Helsingfors (Silja Line) og København–Malmö (Flyvebådene) samt på strækningen Hjørring–Hirtshals ydes 50 % nedsættelse.

DSB vil koordinere udarbejdelsen af markedsføringsmateriale herunder brochurer, plakater og øvrige former for informationsmateriale.

Som det fremgår adskiller det nye kort sig på nogle punkter fra det hidtidige ungdomsrejsekort, som koster 1 050 DKK og har en gyldighedstid på 1 måned. Til sammenligning kan i øvrigt nævnes, at Inter-Rail-kortet (inkl. skib) koster 1 950 DKK og har en gyldighedstid ligeledes på 1 måned.

I modsætning til ungdomsrejsekortet og Inter-Rail-kortet kan Nordturist-kortet bruges også til rejser i eget land, uden tillæg.

Det er tanken, at der skal være tale om en permanent ordning.

Selv om gyldighedstiden som nævnt er noget kortere end for Inter-Rail-kortet, er det Ministerrådets opfattelse, at det nye produkt prismæssigt kan udgøre et attraktivt alternativ til Inter-Rail-kortet. Fordelen for jernbaneforvaltningerne ved det nye produkt er naturligvis, at der fremover bliver tale om markedsføring af et nordisk produkt, Nordturistkortet.

Med hensyn til spørgsmålet om udvidelse af kortets anvendelsesområde finder Ministerrådet det som tidligere tilkendegivet ikke realistisk, at det udvides til at omfatte rejser til Vestnorden, i hvert fald ikke, hvis prisen skal holdes på uændret niveau. Ministerrådet skal pege på, at der findes en række rabatmuligheder på flyrejser, også for unge, og Ministerrådet finder ikke, at man bør komplicere vilkårene for Nordturistkortet ved at søge det udvidet til også at gælde flyrejser.

Hermed anser ministerrådet, for sin del, at hensigten med rekommandationen er blevet opfyldt.

BILAGA 1

Fråga till Nordiska ministerrådet angående det nordiska ungdomsrejsekortet

(Se sak E 1, s. 3004)

BILAGA 2

Fråga till Sveriges regering angående det nordiska ungdomsrejsekortet

(Se sak E 2, s. 3005)

BILAGA 3

Fråga till Nordiska ministerrådet angående det nordiska ungdomskortet "NORDRES"

(Se sak E 37, s. 3049)

Meddelande

om rekommendation nr 44/1987 angående plan för infrastrukturinvesteringar i Norden

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att tillsätta en utredning som allsidigt belyser de långsiktiga konsekvenserna av olika utvecklingsstrategier beträffande infrastrukturinvesteringarna inom kommunikationssektorn, samt

att utifrån resultaten av denna utredning för Nordiska rådet presentera en samlad plan för de fortsatta infrastrukturinvesteringarna i Norden.

Nordiska ministerrådet meddelar den 30 november 1987:

Ministerrådets bedömning er at en utredning av dette slag må startes opp med et forprosjekt. Forprosjektet må avklare hvordan selve utredningen best kan legges opp, slik at den kan gi det nødvendige grunnlag for videreutviklingen av det nordiske samarbeid på dette viktige feltet.

Ministerrådet har ønsket å imøtekomme kommunikasjonsutvalgets anmodning om en raskere oppstart av utredningen under 1987. Dette er gjort mulig gjennom en omprioritering av NET's prosjektvirksomhet, kombinert med bruk av norske utredningsmidler og en velvillig og konstruktiv holdning fra Transportøkonomisk institutt i Oslo.

TØI har påtatt seg prosjektlederansvaret og vil stå for store deler av utredningsarbeidet. Mye arbeid må imidlertid gjøres nasjonalt. Det er derfor naturlig å knytte tilsvarende forskningsmiljøer i de andre nordiske land aktivt med i arbeidet. Arbeidet følges av en prosjektkomite med en representant for hvert av de nordiske samferdselsdepartementene.

Som et ledd i forprosjektarbeidet vil det bli holdt et seminar tidlig på nyåret. Representanter for ulike forskningsinstitusjoner, departementer, etater, nordiske samarbeidsvirksomheter osv., vil bli invitert.

Dette prosjektopplegget innebærer at forprosjektet kan gjøres ferdig i løpet av første halvår 1988. Selve utredningen kan startes opp umiddelbart etterpå. Omfang og avslutningstidspunkt vil bli avklart i forprosjektfasen.

Meddelande**om rekommendation nr 45/1987 angående finansieringen av det nordiska samarbetet**

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

(Budget- och kontrollutskottets betänkande över meddelandet, se C 2, s. 2344)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd

å utarbeta alternative normer for finansieringen av det nordiske samarbeidet som sikrer dette voksende samarbeid nødvendige ressurser.

Nordiska ministerrådet meddelar den 30 november 1987:

Nordiska rådet har avgett tre rekommendationer, som anknyter till arbetet med den nya ekonomiska handlingsplanen (*nr 33, 34 och 45/1987*). Dessa rekommendationer behandlas i ett sammanhang i Nordiska ministerrådets verksamhetsberättelse för 1987 (*C 1*), kapitel XVI, avsnitt 2.7. Vidare hänvisas till kapitel II i verksamhetsberättelsen, där en utförlig redogörelse för den löpande handlingsplanen "Norden i växt" ges.

Meddelande

om framställning nr 1/1988 angående radio- och TV-samarbetet i Norden

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

(Kulturutskottets betänkande över meddelandet, se framst. 1/1986/k, s. 2863)

Framställningen har följande lydelse:

Nordiska rådets presidium anmodar Nordiska ministerrådet,

att ge det pågående arbetet med en uppbyggnad av ett nordiskt radio- och TV-samarbete via satellit, som genomförs med utgångspunkt i Nordiska rådets framställning 1/1986, en sådan inriktning att sändningar av program från de nordiska länderna över fyra kanaler i Tele-X kan möjliggöras,

att i anslutning till detta samarbete vidta åtgärder för att underlätta nordisk programproduktion och verka för starkt ökad nationell programproduktion, och

att till Nordiska rådet avge förslag om ett permanent nordiskt radio- och TV-samarbete i god tid före Tele-X-satelliten tas i bruk för nordiska sändningar.

Nordiska ministerrådet (industri-, kommunikations- och kulturministrarna) meddelar den 10 december 1987:

1. Programverksamhetens inriktning

Frågan om en ombyggnad av Tele-X-satelliten för att möjliggöra sändning av fyra kanaler har prövats av ministerrådet. Genom en sådan ombyggnad skulle Tele-X möjliggöra överföring av fyra nationella kanaler, en dansk, en finsk, en norsk och en svensk kanal. Isländska program skulle kunna inlemmas i någon av dessa kanaler. Kostnaden för en ombyggnad beräknades uppgå till 100 msek. Satellitens utgående sändareffekt avsågs sänkt från nuvarande 230 watt till 70 watt per kanal. Genom den tekniska utvecklingen på mottagarsidan skulle sändningarna emellertid ändå kunna mottas individuellt med s. k. parabolantennor i storleksordningen 60–90 cm i diameter eller genom mottagning i kabelanläggningar. Det senare kan förväntas dominera beträffande Tele-X-sändningarna under etableringskedet.

De nationella radioföretagen uttalade i en rapport i maj 1987 att det kunde vara mer ändamålsenligt med överföring av nationella program

simultant och direkt än med ett samarbete enligt det beslutade samarbetet i två redigerade kanaler. Genom att sända nationella kanaler samtidigt anser radioföretagen möjligheten föreligga att närma sig de ursprungliga tankarna bakom och helheten i ett nordiskt TV-samarbete via satellit, dvs. överföring av samtliga i Norden existerande nationellt rikstäckande TV-program.

Nordisk enighet om en ombyggnad av Tele-X-satelliten kunde inte uppnås i förhandlingar inom ministerrådet vid ett möte i mitten av juni 1987. Statsministrarna i Finland, Norge och Sverige uttalade härefter ett intresse för en användning av tre kanaler i Tele-X. Detta kan ske utan ombyggnad av satelliten. Ministerrådet har inlett ett arbete med att utreda de tekniska, ekonomiska och programmässiga förutsättningarna för en sådan användning. Utgående ifrån de diskussioner som fördes kring en användning av fyra TV-programkanaler, ter det sig naturligt att Finland, Norge och Sverige i ett trekanalssamarbete skulle disponera vardera en kanal. Utgångspunkt för det nordiska TV-samarbetet är att det är de nationella allmän-TV-företagen som skall svara för programverksamheten i nordisk satellit-TV. Danmarks regering har meddelat att man, efter inbjudan av övriga länder, är beredd att förhandla om ett begränsat programdeltagande i Tele-X-sändningarna. Möjligheten föreligger att inlemma ett mindre antal danska och även isländska program i de övriga kanalerna. Tele-X-satelliten medger inte mottagning i Island. Av kulturpolitiska skäl är det värdefullt att isländska program kan ingå i de s. k. östnordiska sändningarna, dvs. sändningar över Danmark, Finland, Norge och Sverige.

Ministerrådets beslut från november 1985 om en treårig försöksverksamhet med två redigerade nordiska kanaler genom användning av Tele-X-satelliten gäller fortsatt. Mot bakgrund i en utredning om förutsättningarna för en användning av tre TV-programkanaler i Tele-X-satelliten, kommer ministerrådet att pröva om det finns anledning att förändra detta beslut. Nödvändiga programpolitiska och mediepolitiska hänsyn kommer härvid att tas. Ett beslut om en eventuell ändrad programmässig inriktning av det nordiska TV-samarbetet kommer i så fall att fattas så snart som möjligt och senast i mars/april 1988. Bland annat har radioföretagen anmält sig behöva uppemot ett år för att etablera nödvändig organisation och andra förberedelser inför ett samarbete i två redigerade kanaler.

Uppskjutningsprogrammet med den europeiska Ariane-raketen förlöper åter normalt efter kraftiga förseningar genom ett haveri i maj 1986. I november 1987 sköts den västtyska direktsändande satelliten TV-Sat upp som Europas första direktsändande satellit. Tele-X-satelliten beräknas skjutas upp i januari 1989 med möjlig nordisk programverksamhet några månader senare.

2. Eventuellt permanent samarbete

Ministerrådet för även diskussioner om ett fortsatt nordiskt TV-samarbete efter den nu beslutade inledande treårsperioden. Radioföretagen har bl. a. uttalat att det av hänsyn till publiken och dess benägenhet att investera i nödvändig mottagningsutrustning är viktigt att samarbetet sträcker sig över en följd av år. För att garantera publiken mottagning av satellitsända program krävs ett s. k. operativt system med minst två satelliter i rymden varav den ena är i reserv och en ytterligare satellit på marken i beredskap för uppskjutning.

Styrelsen för Nordiska telesatellitkonsortiet har uppmärksammat regeringarna i Finland, Norge och Sverige på ett erbjudande som ger möjlighet att på kort tid etablera ett operativt system. Erbjudandet innebär att man för nordiskt bruk skulle kunna förvärva två redan byggda satelliter. Härigenom skulle en permanent och operativ användning av satellit för överföring av TV i Norden kunna etableras redan i slutet av år 1990. Satelliterna har kapacitet för överföring av upp till 6 TV-kanaler beroende på den sändareffekt som väljs. Möjligheter för överföring av program till Island och Färöarna föreligger, men med något reducerad effekt.

Ministerrådet kommer att pröva om förutsättningar finns för att etablera ett permanent nordiskt TV-samarbete via satellit.

3. Finansiering

Kostnaderna för ett TV-samarbete i Norden via satellit avses finansiera helt utanför sedvanlig nordisk budget på det sätt medverkande länder avgör.

4. Ytterligare information

Ministerrådet avser att hålla Nordiska rådets organ fortlöpande orienterade om utvecklingen av det nordiska TV-samarbetet via satellit. Ministerrådet kan härför komma att ge ytterligare upplysningar i ett s. k. tilläggsmeddelande inför sessionen 1988. Ett eventuellt beslut om etablering av en permanent användning av satellit för TV-överföring i Norden kan komma att fattas under första halvåret 1988. Ministerrådet avser underställa Nordiska rådet ett förslag till sådant beslut om detta skulle bli aktuellt. Det är önskvärt att Nordiska rådet i så fall kan avge ett eventuellt yttrande före den ordinarie sessionen 1989.

Kulturutskottets betänkande

över meddelandet om framställning angående en europeisk konvention om gränsöverskridande TV-sändningar

(Meddelandet, se s. 3002)

Till kulturutskottet har hänvisats av Nordiska ministerrådet till Nordiska rådets 36:e session avgivet meddelande om framställning nr 2/1988 angående europeisk konvention om gränsöverskridande TV-sändningar.

Av meddelandet framgår att ministerrådets arbetsgrupp för kultur och massmedier har följt förhandlingarna i Europarådet om en konvention om gränsöverskridande TV-sändningar i Europa. Den samordning av de nordiska ländernas inställning som har ägt rum mellan länderna anses ha bidragit positivt till de resultat som redan har uppnåtts. Av meddelandet framgår även att arbetsgruppen fortsatt kommer att bidra till koordineringen av ländernas insatser i de pågående förhandlingarna.

Mot bakgrund av den information ministerrådet lämnar om fortsatt koordinering av ländernas insatser i syfte att uppnå en europeisk konvention om gränsöverskridande TV-sändningar anser utskottet att det inte finns skäl att kvarhålla framställningen på rådets dagordning. Utskottet utgår från att närmare information om utvecklingen inom det europeiska mediasamarbetet och om de nordiska ländernas insatser på detta område i fortsättningen ges i ministerrådets berättelse C 1.

Utskottet föreslår,

att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser framställningen nr 2/1988 för rådets del slutbehandlad.

Stockholm den 11 februari 1988

Gunnar Björk (c)

Haakon Blankenborg (A)

Eiður Guðnason (A.)

Elsi Hetemäki-Olander (Kok)

Förman

Thea Knutzen (H)

Jacob Lindenskov (Jvfl)

Kjeld Rahbæk Møller (SF)

Barbro Nilsson (s)

Berit Oscarsson (s)

Saara-Maria Paakkinen (Sdp)

Robert Pedersen (s)

Hans Petersson (fp)

Heikki Riihijärvi (Smp)

Mirja Rynnänen (K)

Otto Steenholdt (At)

Anders Talleraas (H)

Kåre Øvregard (A)

Meddelande

om framställning nr 2/1988 angående en europeisk konvention om gränsöverskridande TV-sändningar

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Framställningen har följande lydelse:

Nordiska rådets presidium anmodar Nordiska ministerrådet att verka för att de nordiska länderna aktivt bidrar till att en europeisk konvention om gränsöverskridande TV-sändningar snabbt antas, och att en sådan konvention innehåller regler för skydd av barn och ungdom, regler om europeiskt programinnehåll samt regler för reklam och sponsring av program.

Nordiska ministerrådet meddelar den 30 november 1987:

Den nordiske arbeidsgruppe for kultur og massemedier har på sine seneste møder drøftet konventionsforhandlingerne i Europarådet med henblik på at vurdere koordineringen af de nordiske landes indsats i disse forhandlinger.

Forhandlingsforløbet har hidtil været ganske positivt set fra et nordisk synspunkt og det er arbejdsgruppens vurdering, at den hidtidige uformelle samordning af holdninger og synspunkter, som har fundet sted mellem de nordiske lande, har fungeret ganske effektivt og bidraget positivt til de allerede opnåede resultater.

Arbejdsgruppen vil fortsat følge og bidrage til koordinering af de nordiske landes indsats i disse forhandlinger.

Ministerrådet finder på den baggrund ikke at der er behov for yderligere og mere formaliserede initiativer i denne sammenhæng.

Meddelande

om framställning nr 3/1988 angående Nordiska ministerrådets budget för 1988 samt preliminära ramar för 1989–90

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

(Budget- och kontrollutskottets betänkane över meddelandet, se C 2, s. 2344)

Framställningen har följande lydelse.

Nordisk Råds presidium henstiller til Nordisk Ministerråd å øke fremlagte budsjett for 1988 med 17 millioner DKK i overensstemmelse med Budsjett- og kontrollutvalgets vurderinger samt å vedta det justerte budsjett under hensynstaken av Budsjett- og kontrollutvalgets merknader.

Nordiska ministerrådet meddelar den 9 december 1987:

Nordiska ministerrådet överlämnar härmed den slutligt fastställda budgeten för Nordiska ministerrådets verksamhet 1988. Beslut om fastställande av budget fattades den 27 november 1987. Budgeten uppgår totalt till 564.495.000 DKK. I överensstämmelse med Nordiska rådets förslag har ministerrådet beslutat att överföra överskottet från 1986 års budget, 4.852.000 DKK, till att utnyttjas under 1988 utöver den fastställda budgeten.

Överskottet från 1986 förs till ministerrådets reserv 1988. Vid användningen av dessa medel samt icke förbrukade medel från 1987 års ministerrådsreserv kommer ministerrådet bl. a. att lägga vikt på de prioriteringar som budget- och kontrollutskottet har gjort och de önskemål som eventuellt kommer att lämnas vid sessionen 1988.

Tekniskt gäller för 1988 års budget att vissa prisomräkningstal justerats upp jämfört med budgetförslaget. Anslagsposten för varor och tjänster för institutioner i Danmark har nu omräknats med 4 % (budgetförslaget 2,5 %). Motsvarande förändring för Island är 18 % (5 %) samt för projektverksamhet generellt 4,5 % (4 %).

Ministerrådet har med budgetbeslutet bl. a. tagit hänsyn till igångsättningen av kulturhandlingsplanen, det industriella centret och insatser på transportområdet. Vidare har ministerrådet vid fastställandet av ministerrådsreserven avsatt medel till ett nytt samarbetsprogram om bioteknologi, som för 1988 genomförs i enlighet med programkommittens förslag vilket kommer att översändas till Nordiska rådet som ministerrådsförslag.

Fråga**vid Nordiska rådets 36:e session angående det nordiska ungdomsresekortet**

(Meddelandet om rek. nr 43/1987/t, se s. 2994)

Til Nordisk Ministerråd

På sessionen i Helsingfors i 1987 vedtog Nordisk Råd en rekommandation om at gøre det nordiske ungdomsrejsekort permanent (*rek. nr. 43*), at kortets pris skulle udgøre halvdelen af prisen for Interrailkortet, at kortet skulle kunne anvendes ved rejse i eget land samt at Nordisk Ministerråd skulle undersøge muligheden for at udvide kortets anvendelsesområde til de dele af Norden, hvor kortet hidtil ikke har kunnet benyttes. Kortets gyldighed blev i lighed med Interrailkortet fastsat til 30 dage.

Efter det oplyste har de nordiske generaldirektører på et møde i oktober 1987 besluttet, at det nordiske ungdomsrejsekort skal ophøre ved udgangen af 1987. I stedet har jernbaneforvaltningerne besluttet, at unge mennesker kan købe en nordturistbillet med 25 % rabat. Prisen for denne rabatbillet er i 1988 fastsat til 1 160 DKK med en gyldighed på 21 dage, mens ungdomsrejsekortet i 1987 kostede 1 050 DKK og kunne bruges i 30 dage, altså en både dyrere og dårligere løsning for ungdommen. Til sammenligning kan nævnes, at Interrailkortet i 1987 kostede 1 600 DKK.

Med henvisning til ovenstående stiller jeg her følgende spørgsmål til Nordisk Ministerråd:

Hvordan vil Ministerrådet over for jernbaneforvaltningerne sikre at rekommandationens ordlyd bliver opfyldt, og hvad vil Ministerrådet gøre for at kortets gyldighed bliver som det oprindelige ungdomsrejsekort?

København, den 2. februar 1988

Dorte Bennedsen (S)

Fråga**vid Nordiska rådets 36:e session angående det nordiska ungdomsresekortet**

(Meddelandet om rek. nr 43/1987/t, se s. 2994)

Til Sveriges regering

På sessionen i Helsingfors i 1987 vedtog Nordisk Råd en rekommandation om at gøre det nordiske ungdomsrejsekort permanent (*rek. nr 43*), at kortets pris skulle udgøre halvdelen af prisen for Interrailkortet, at kortet skulle kunne anvendes ved rejse i eget land samt at Nordisk Ministerråd skulle undersøge muligheden for at udvide kortets anvendelsesområde til de dele af Norden, hvor kortet hidtil ikke har kunnet benyttes.

Kommunikationsminister Sven Hulterström erindrede på Kommunikationsudvalgets møde med Nordisk Ministerråd (trafik- og trafik sikkerhedsministrene) den 11. november 1987 i Åbo om, at man efter rigsdagsbeslutning om SJ:s drift ikke kan give SJ direktiver om priser eller rabatter og altså ikke ad politisk vej bestemme om ungdomsrejsekortet.

Med henvisning til ovenstående stiller jeg følgende spørgsmål til Sveriges regering:

Hvordan vil den svenske regering sikre, at rekommandationens ordlyd bliver opfyldt?

København, den 2. februar 1988

Dorte Bennedsen (S)

Fråga

vid Nordiska rådets 36:e session angående nordiskt medborgarskap

Til Islands regering

Mellem Danmark, Finland, Norge og Sverige har der siden 1969 været overenskomst om visse bestemmelser om statsborgerskab. Hensigten med denne overenskomst har været at fremme udviklingen hen imod en virkeliggørelse af et nordisk statsborgerskab. Et nordisk statsborgerskab er ikke alene en ideel bestræbelse, men i nok så høj grad af stor praktisk betydning for mange borgere i Norden. Den gældende overenskomst betyder bl. a., at nordiske statsborgere under visse nærmere betingelser er ligestillede med hensyn til indfødsret.

På en hel del samfundsområder har vi ganske vist opnået, at nordiske borgere er ligestillede uden hensyn til statsborgerskab, men der er dog fortsat betydningsfulde områder, hvor statsborgerskab (indfødsret) i det pågældende land er en betingelse, fx ved ansættelse i statslige tjenestemandstillinger.

Det forholder sig således, at kun borgere fra de fire lande, som har tilsluttet sig overenskomsten, nyder godt af de rettigheder, overenskomsten giver adgang til. Det er mit indtryk, at det i største udstrækning rammer islandske statsborgere, at Island ikke har tilsluttet sig overenskomsten. Så vidt jeg er informeret, har det længe været ønsket i de andre nordiske lande, at Island skulle tilslutte sig. For Nordisk Råd er det en bremse på vore bestræbelser for nordisk indfødsret, at Island endnu ikke har tiltrådt den overenskomst, der har været i kraft imellem de andre nordiske lande i snart 20 år.

Med hvilken begrundelse har Island endnu ikke tiltrådt overenskomsten om nordisk statsborgerskab af 15. januar 1969?

København, den 2. februar 1988

Dorte Bennedsen (S)

Fråga

vid Nordiska rådets 36:e session angående åtgärder mot gränsöverskridande luftföroreningar

Till Danmarks regering

De nordiska länderna har såväl nationellt som internationellt intensivt arbetat för att begränsa luftföroreningar, speciellt då begränsningen av utsläppen av svaveldioxid.

Redan år 1972 antog rådet en rekommendation om åtgärder mot luftföroreningar. Syftet var att få till stånd en minskning av utsläppen av svaveldioxid i luften i Norden samt att dämpa skadeverkningarna av dessa. Norden har också kommit långt i sina harmoniseringssträvanden.

Således undertecknades år 1985 inom ramen för ECE-konventionen ett protokoll där 21 länder förbinder sig att minska utsläppen av svaveldioxid med minst 30 % fram till 1993 jämfört med nivån 1980. De nordiska länderna har dessutom gått längre och beslutat om nedskärningar till 50 % eller mer till 1995.

Vidare vill jag peka på den nordiska miljöskyddskonventionen, resultaten från Nordiska rådets konferens om gränsöverskridande luftföroreningar år 1986 och den år 1987 antagna rekommendationen om en handlingsplan mot luftföroreningar.

Trots att många viktiga åtgärder har vidtagits för att skydda vår miljö förekommer fortfarande utsläpp i Norden som har hälsovådliga effekter på miljön. Trovärdigheten i de nordiska ländernas agerande i miljöfrågor på internationell nivå förutsätter att vi nationellt eller i nordiskt samarbete vidtar alla tänkbara åtgärder för att minska skadeverkningarna på miljön.

Med hänvisning till vad som ovan sagts får jag ställa följande fråga till Danmarks regering:

Vilka åtgärder vidtar Danmarks regering för att minska de hälsovådliga utsläppen som förorsakas av de danska oljekraftverken och som också leder till hälsorisker i södra delen av Sverige?

Stockholm den 3 februari 1988

Arne Gadd (s)

Fråga

vid Nordiska rådets 36:e session angående den nordiska passfriheten

Till Danmarks regering

”Den nordiska passfriheten står på spel” har man under hösten kunnat läsa i tidningspressen.

Bakgrunden till detta är EG-arbetet med att skapa en helt fri intern marknad och närmast här förslaget till direktiv om lättnader vid gränskontroll. Detta syftar till att slopa alla gränskontroller mellan EG-länderna till år 1992.

Dessvärre kan förslaget leda till att de övriga nordiska länderna ställs inför passtväng till Danmark, något som länderna ingalunda önskar. Vi har vår nordiska passfrihet sedan 1950-talet och den vill vi värna om.

Av ministerrådets berättelse (C1) till 36:e sessionen framgår, att det är den danska regeringens uppfattning att man inte vill acceptera att det på nytt införs passtväng mellan de nordiska länderna. Vidare framgår av C1 att något annat är att Danmark skulle föredra ett avtal om gemensamma arrangemang mellan de nordiska länderna och EG med målsättningen att så många som möjligt får den mest förenklade gränspassagen.

Med hänvisning till ovanstående får jag ställa följande fråga till Danmarks regering:

Vad avser Danmarks regering göra för att förhindra att den nordiska passfriheten sätts ur spel, när gränskontrollerna slopas mellan EG-länderna?

Stockholm den 11 februari 1988

Lennart Andersson (s)

Fråga

vid Nordiska rådets 36:e session angående Ålands landskapsstyrelses praxis när det gäller nordisk kommunal rösträtt

Till Finlands regering

Redan år 1972 behandlades frågan om nordisk kommunal rösträtt i Nordiska rådet. En utredning gjordes och på basen av den beslöt Nordiska ministerrådet 1975 rekommendera att en lagstiftning om nordisk kommunal rösträtt skulle genomföras i samtliga länder redan till nästa kommunalval.

För Finlands och Sveriges del gick det snabbt. I bägge länderna kunde de nya bestämmelserna tillämpas redan i kommunalvalet hösten 1976. Därefter har rösträtt och valbarhet i kommunala val för medborgare i annat nordiskt land genomförts i samtliga nordiska länder, i Danmark, Norge och Sverige också för andra invandrare. Kvalifikationstiden varierar något men rör sig mellan två och tre års stadigvarande bosättning före valårets utgång. Också i de två självstyrande områdena Färöarna och Grönland har reformen genomförts. Det är bara det självstyrda Åland som fortfarande står utanför.

Just nu diskuterar Ålands landsting för andra gången på tio år frågan om införande av kommunal rösträtt för nordbor. Vi har med viss förvåning noterat att Åland fortfarande inte tycks anse det självklart, att i likhet med övriga Norden, införa nordisk kommunal rösträtt. Vid årsskiftet fanns det ca 1000 finländska medborgare på Åland och ca 200 danska, isländska, norska och svenska medborgare. Det rör sig alltså inte om någon stor grupp, inte ens i relation till Ålands totalbefolkning på drygt 23 000 personer.

Med hänvisning till ovanstående får jag ställa följande fråga till Finlands regering:

Vilka skäl finns för att på Åland inte tillämpa samma regler om nordisk kommunal rösträtt som i riket i övrigt?

Stockholm den 3 februari 1988

Arne Gadd (s)

Fråga

vid Nordiska rådets 36:e session angående grannspråksundervisningen

Till Nordiska ministerrådet

Nordiska ministerrådet antog efter rekommendation av Nordiska rådet rek. 12/1977/k ett handlingsprogram för förbättrad nordisk språkförståelse 1981. Programmet antogs av kultur- och utbildningsministrarna.

I samband med Nordiska ministerrådets möte i januari 1980 gjordes följande uttalande:

Nordiska ministerrådet rekommenderar nationella, statliga och kommunala myndigheter att verka för att grannspråksundervisningen stärks i grundskolan så att undervisningen ges redan från lågstadiet genom hela grundskolan.

För genomförandet vidtas på nationell nivå de ändringar och utfärdas kompletteringar till modersmålsläroplanerna i enlighet med sekretariatets förslag.

I handlingsprogrammet sägs att "en central uppgift är att stärka grannspråksundervisningen i skolan i Norden – dels genom att påverka attityderna, dels genom att ge ämnet ökad plats". Med andra ord har både Nordiska rådet och ministerrådet fastslagit att ökad språkförståelse samt förbättrade kunskaper om de nordiska språken är viktiga beståndsdelar i ett nordiskt samarbete, och att tidig inläring och förståelse av de nordiska språken måste sättas högt.

Inom Sverige pågår för närvarande en revision av läroplan för svenska i grundskolan. I förslaget får de nordiska språken en klart nedtonad betydelse. I den reviderade kursplanen hävdas att intresset för våra nordiska grannländers språk över lag har varit litet i svenskundervisningen under en tämligen lång tid. En av orsakerna sägs vara att elever med läs- och skrivsvårigheter tagit mer och mer av uppmärksamheten i debatten om svenskundervisningens innehåll och tillstånd. Jämfört med deras problem har undervisningen om de nordiska grannspråken betraktats som lyx.

Min fråga till ministerrådet är om ministerrådet anser att det nya förslaget till kursplan för svenska överensstämmer med den nu gällande rekommendationen?

Om så inte är fallet vad tänker ministerrådet göra för att ge de nordiska språken en, enligt rekommendationen, fullvärdig status i svenska grundskolan?

Stockholm den 25 januari 1988

Gunnar Björk (c)

Fråga

vid Nordiska rådets 36:e session angående nordiskt deltagande i ERASMUS-projektet

Till Nordiska ministerrådet

Det historiska mötet mellan EG:s och Nordens utbildningsministrar följdes med stort intresse. Vid detta möte diskuterades bl. a. ett ökat samarbete och studentutbyte mellan EG-länderna och Norden. Man fann det också angeläget att få till stånd examensgodkännande mellan de olika länderna för att därmed underlätta ett kommande studentutbyte.

Både i Europa och Norden arbetas nu med ambitiösa planer för att göra det lättare för studerande att komplettera sin akademiska utbildning vid universitet och högskolor i annat land än hemlandet.

Våren 1987 beslöt EG:s ministerråd om att realisera det länge diskuterade utbytesprogrammet ERASMUS (European community action scheme for the mobility of university students). Enligt detta program skall fram till 1992 150 000 studerande ha fått möjlighet att under någon tid ha fått studera vid utländskt universitet.

Inom Norden finns NORDPLUS (nordiskt program för utväxling av lärare, utbildningssökanden och studenter). Detta innebär att nordiska studerande som studerar i annat nordiskt land skall ha rätt till studiestöd från det egna landet. Dessutom skall speciella NORDPLUS-stipendier delas ut som komplement till det nationella studiestödet. NORDPLUS skall igångsättas under 1989 då 600 årsstipendier på 12 000 danska kronor skall utdelas. År 1991 skall antalet stipendier ha utökats till 1 200.

Vid det tidigare nämnda mötet diskuterades möjligheten att öppna ett samarbete mellan EG och Norden såvitt gäller studentutbyte. Mötet resulterade dock inte i något konkret avtal.

Knappast något annat sätt kan vara mer effektivt när det gäller att främja förståelse för andra länder och folk än att låta unga människor bo och studera i annat land än hemlandet. Att för nordiska ungdomar begränsa denna möjlighet till Nordens länder kommer inte att bidra till att skapa goda förutsättningar för en framtida närmare integration mellan Norden och EG-länderna. Det är därför av största vikt att Norden kommer med i ERASMUS-projektet för att inte hamna utanför i en tid då kulturutbyte och mänskliga kontakter över nationsgränserna ökar i Europa.

Med hänvisning till vad som ovan sagts önskar jag ställa följande fråga till Nordiska ministerrådet:

Finns det några konkreta gemensamma nordiska planer för att få till stånd ett nordiskt deltagande i det europeiska studentutväxlingsprogrammet ERASMUS?

Stockholm den 4 februari 1988

Ingrid Sundberg (m)

Fråga**vid Nordiska rådets 36:e session angående aktivt nordiskt samarbete vid behandlingen av idrottspolitiska frågor på det internationella planet**

(Meddelandet om rek. nr 8/1987/k, se s. 2930)

Till Nordiska ministerrådet

I rekommendation nr 8/1987 hemställs till ministerrådet bl. a. "att verka för ett aktivt nordiskt samarbete vid behandlingen av idrottspolitiska frågor på det internationella planet". Med anledning av det ovan citerade vill jag ställa följande fråga till Nordiska ministerrådet:

Vilka åtgärder har ministerrådet vidtagit för att förverkliga den vilja som återspeglas i ovannämnda rekommendation?

Reykjavík den 11 februari 1988

Eiður Guðnason (A.)

Fråga

vid Nordiska rådets 36:e session angående videogram med nordiska TV-program och filmer

(Meddelandet om rekommendation nr 13/1983/k, se s. 2809)

Till Nordiska ministerrådet

Nordiska rådet avgav 1983 en rekommendation angående förbättrad tillgång till videogram med nordiska TV-program och filmer. Ministerrådet har under ett antal år avgivit meddelanden i vilka bl a har redogjorts för möjligheten att verkställa en nordisk försöksdistributionsordning av nordiska TV-program och filmer på videogram. Några genomgripande förändringar på området har emellertid inte uppnåtts, och ministerrådet har som orsaker till detta pekat på hinder av upphovsrättslig och ekonomisk karaktär. Även detta år meddelar ministerrådet att en nordisk ordning i första hand bör avvänta förhandlingar beträffande upphovsrättsliga spörsmål kring nationella avtal om distribution av program på video.

Kritik har från Nordiska rådets sida riktats mot att arbetet på området ännu inte har lett till resultat, och ministerrådet har uppmanats att driva frågan aktivare. Möjligheten att genom begränsade försöksordningar lösa de stora problem som är förknippade med en videogramdistribution i Norden har även ifrågasatts. För att situationen väsentligt skall kunna förbättras krävs att videogram med nordiska filmer kan hyras eller köpas på alla de distributions- och försäljningställen som normalt utnyttjas för spridningen av videogram. Ur kulturpolitisk synpunkt är det därför angeläget att insatser på detta område snabbt sätts in, för att tillgången på nordiska filmer inom det nuvarande utbudet av videogram, som i hög grad präglas av internationella produktioner, åtminstone i någon mån skall kunna förbättras.

Med hänvisning till vad som ovan anförts ställer jag följande fråga till ministerrådet:

Vilka åtgärder avser ministerrådet vidta för att allmänhetens tillgång till videogram med nordiska TV-program och filmer skyndsamt skall kunna förbättras?

Stockholm den 12 februari 1988

Eiður Guðnason (A.)

Fråga

vid Nordiska rådets 36:e session angående färjeleden Ystad-Rønne

Till Danmarks regering

Vid 1986 års session med Nordiska rådet frågade jag den danska regeringen vilka skäl man hade till att motsätta sig att klassificera rutten Ystad–Rønne som lång rutt.

I svaret anförde minister Melchior att det främsta skälet till detta var att den är att likna vid en dansk inrikesrutt och att en stor del av trafiken alltså är dansk inrikestrafik.

Det verkar för mig vara något konstruerat att man just här tar så stor hänsyn till varifrån resenärerna ursprungligen kommer. Det rör sig ju trots allt om en förbindelse mellan två olika länder.

Argumentet blir ännu märkligare då man vet att tax-free-försäljning tillåts ombord på färjorna mellan Esbjerg och Tórshavn, som ju är en ren inrikeslinje i Danmark.

Mot denna bakgrund vill jag ställa följande fråga till Danmarks regering:

Avser Danmarks regering att ompröva sitt beslut vad gäller färjerutten Ystad-Rønne och klassificera denna som lång rutt?

Stockholm den 9 februari 1988

Wiggo Komstedt (m)

Fråga

vid Nordiska rådets 36:e session angående turistsatsningen i Västtyskland

Till Nordiska ministerrådet

I den ekonomiska handlingsplanen Norden i växt satsades 15 milj DKK av nordiska medel på en turistikampanj i Västtyskland. Näringen själv skulle satsa lika mycket.

I årets ministerrådsberättelse anges att erfarenheterna under det senaste verksamhetsåret varit goda. De nordiska turistorganisationerna i Förbundsrepubliken Tyskland samverkar väl och satsningen på att nå ut i massmedia har lyckats.

Kampanjen skall utvärderas först efter sitt tredje år dvs först efter utgången av 1988.

Även om de ovan nämnda administrativa fördelarna har varit goda vet man således ännu inte om kampanjen har lyckats locka en enda ny turist till Norden för de 30 milj. DKK som satsats.

Även om kampanjen inte skall utvärderas förrän år 1989 redovisar ministerrådet redan i årets C2 turistutskottets planer på en liknande kampanj i USA.

Mot denna bakgrund vill jag ställa följande frågor till Nordiska ministerrådet

Finns det redan nu några resultat av marknadsföringskampanjen i Västtyskland som tyder på en ökad resandeström till Norden?

Hur långt har planerna på en liknande turistikampanj i USA kommit?

Stockholm den 9 februari 1988

Olle Östrand (s)

Fråga

vid Nordiska rådets 36:e session angående upp- rättande av en arbetsgrupp som verkar för att alkoholfrågan blir ett eget insatsområde i FN- systemet

Til Nordisk Ministerråd

I et spørsmål til Ministerrådet i 1987 tok jeg opp de nordiske innsatser på internasjonalt nivå for å minske alkoholkonsumet.

Jeg konstaterte at FNs kamp mot narkotika finner sted ved hjelp av internasjonale konvensjoner og en egen FN-kommisjon. Alkoholspørsmålet er derimot definert som et medisinsk problem og plasseres i WHO's kontor for mental helse. Ingen permanente ressurser er avsatt spesielt for alkoholspørsmålet. Behovet for et lavere alkoholkonsum tas derimot opp som et viktig forebyggende helsepolitisk tiltak i WHO's program "Helse for alle år 2000". De nordiske erfaringer viser tydelig at satsning innen helsesektoren må kobles til alkoholpolitiske tiltak som begrenser tilgangen på alkohol og etterstrever en kontroll av de økonomiske interesser som er knyttet til alkoholen.

Nordiske forskere har i løpet av de senere år etablert et fruktbart samarbeid med forskere fra utviklingslandene. Erfaringene viser at de nordiske landene med sine alkoholpolitiske erfaringer og forskningsressurser kan gi støtte og inspirasjon, men at det er behov for omfattende forskning og et intensivt samarbeid for å nå fram til konkrete alkoholpolitiske forslag som lar seg tilpasse hvert enkelt utviklingsland og som tar hensyn til de lokale forholdene. Nordisk nemnd for alkohol- og narkotikaforskning holder i begynnelsen av august dette år et seminar i Oslo som et ledd i dette arbeidet.

Ministerrådet har siden 1986 i prinsippet stilt seg positiv til å arbeide for at FN får et spesialprogram for alkoholspørsmålet. Jeg har notert meg at Norge, i FNs komite for sosial utvikling i Wien i 1987, reiste spørsmålet for å klargjøre hvordan andre land stiller seg til et slikt forslag.

Forskere og politikere fra den tredje verden viser en voksende interesse for internasjonalt samarbeid i kampen mot alkoholproblemet. Dette har bl. a. gitt seg utslag i de kontakter som tas med WHO. Den alkoholpolitiske utviklingen innen bl. a. Sovjetunionen kan tyde på at det også på andre

områder finnes en voksende interesse for å legge større vekt på alkoholspørsmålets betydning innen FN-systemet.

Denne gunstige situasjonen burde utnyttes til å ta et initiativ for å bringe kampen mot alkoholproblemene et konkret skritt framover.

Med denne bakgrunn vil jeg stille følgende spørsmål til Nordisk Ministerråd:

Bør Nordisk Ministerråd nedsette en arbeidsgruppe som virker for at alkoholspørsmålet blir et eget satsningsområde innen FN-systemet i begynnelsen av 1990-tallet?

Oslo, 15. februar 1988

Svein Alsakor (KrF)

Fråga

vid Nordiska rådets 36:e session angående de nordiska lektoraten vid de nordiska universiteten

Til Nordisk Ministerråd

Situasjonen for de nordiske lektoratene ved nordiske universitet har vært oppe i Nordisk Råd flere ganger de siste tiårene; jfr. rekommandasjonene nr. 27/1969 og nr. 13/1977. Forslagene har dessverre ikke ført til avgjørende forbedringer.

Nordisk Språksekretariat gjennomførte i 1982 en undersøkelse av situasjonen for undervisningen i språket og litteraturen til de nordiske grannelandene ved universitet i Norden. Undersøkelsen viste at forholdene var langt fra tilfredsstillende. Språksekretariatet bad på denne bakgrunn Nordisk Ministerråd om å opprette en nordisk avtale for å sikre et minstemål av stillingsnormeringer, uavhengig av svingninger i studenttilgangen og endringer i institusjonsbudsjettene.

Embetsmannskomiteen for nordisk kulturelt samarbeid vedtok så den 13.6.1983 å gi kultursekretariatet i oppdrag "att i skyndsam ordning utarbeide forslag till lösning av problem i anslutning till fördelning av nordiska universitetslektorat i de nordiska länderna". Siden den tid har problemene blitt tydeligere, men det foreligger fremdeles ikke noe forslag fra Ministerrådet.

Situasjonen er usikker for det danske og det norske lektoratet ved Stockholms universitet, det svenske lektoratet ved Universitetet i Oslo har stått tomt siden august 1987 og i Bergen er det en viss fare for å miste ett av de to grannespråklektoratene (dansk og svensk).

De nordiske lektorene har en nøkkelrolle som formidler av kunnskap om språk, kultur og samfunnsforhold i de nordiske landene og jeg vil på denne bakgrunn stille følgende spørsmål til Nordisk Ministerråd:

Hva vil Nordisk Ministerråd gjøre for å sikre at nordiske lektorat ved universitet i Norden ikke blir nedlagt eller stående tomme?

Oslo 15. februar 1988

Thea Knutzen (H)

Fråga

vid Nordiska rådets 36:e session angående trygghandlet av de kulturella förbindelserna mellan östra och mellersta Finland och det övriga Norden

(Meddelandet om rek. nr 3/1986/k, se s. 2871)

Till Nordiska ministerrådet

I mars 1984 väcktes ett medlemsförslag (A 688/k) om ett nordiskt kultur- och informationscentrum för östra och mellersta Finland. Förslaget ledde till en rekommendation vid sessionen 1986 (rek. nr 3/1986) där rådet föreslår att en utredning över hur de kulturella förbindelserna mellan östra och mellersta Finland och de övriga Norden ytterligare kan stärkas. Vidare föreslås att ministerrådet skall lägga fram förslag om åtgärder i detta syfte.

Ministerrådet har nu i handlingsplanen för det nordiska kultursamarbetet (B 83/k) låtit förstå att ingenting kommer att göras beträffande de i rekommendationen föreslagna utredningarna innan de nu redan existerande nordiska kulturinstitutionerna är utbyggda till den nivå som man bestämt sig för att uppnå. Denna nivå torde uppnås år 1990.

Eftersom det kulturella samarbetet och utbytet av erfarenheterna m. m. fortsätter inom de nu existerande nordiska institutionerna uppnår de småningom en nivå som kan väntas vara tillfredsställande för de berörda parterna. Men det kan inte anses vara tillfredsställande att de icke berörda parterna inte ges ett tillfälle att ta del av ett motsvarande stöd som tilldelas de nuvarande institutionerna. De yttersta randområdena i Norden är trots sitt geografiska läge lika beroende av kulturkontakter som mera centralt belägna orter. En ytterligare fördröjning av utredningsarbetet är således inte önskvärd.

Med hänvisning till ovanstående vill jag ställa följande fråga till ministerrådet:

Vilka åtgärder avser ministerrådet vidta för att redan nu trygga de kulturella förbindelserna mellan östra och mellersta Finland och det övriga Norden?

Helsingfors den 15 februari 1988

Mirja Ryyänen (K)

Fråga

vid Nordiska rådets 36:e session angående epidemiologiskt bevakningssystem

(Meddelandet om rek. nr 15/1982/s, se s. 2806)

Till Nordiska ministerrådet

I ministerrådets meddelande om rekommendationen redogörs bl. a. för nordiskt samarbete i form av informations- och erfarenhetsutbyte gällande redan etablerade system inom ramen för Nordiska medicinalstatistikkommitténs (NOMESKO) arbetsgrupp för medicinsk födelseregistrering samt de nordiska cancerregistrens samarbetsorgan, som bl. a. gör en kartläggning av cancerriskernas förändringar relaterat till miljö, livsstil och yrkesgrupper. En kartläggning görs också som ett led i en handlingsplan mot cancer.

Allt detta är gott och väl och ligger ju också i linje med WHO:s program, men jag vill erinra om att det ursprungliga medlemsförslaget (A 597/s) tog sikte på miljörisker och att social- och miljöutskottet då framhöll att arbetet med att precisera utgångspunkterna för en nordisk miljöprovbank borde föras vidare. Systematiserad och standardiserad insamling av data om intensiteten och varaktigheten av exponering för olika miljöfaktorer behövdes. Annars skulle inrättandet av det föreslagna bevakningssystemet mera gagna mätandet av kända riskfaktorerets storlek än främjandet av upptäckten av nya hittills okända miljörisker.

I sitt betänkande till förra sessionen noterade Nordiska rådets social- och miljöutskottet att rekommendationen lagts under socialpolitiska kommittén och erinrade om att rekommendationen avser en samordning av både hälso- och miljösektorerna.

Jag noterar nu, att miljöaspekter visserligen i viss mån tagits in i behandlingen, men endast i den mån de hör hemma under cancerprogrammet. I utskottets betänkande över medlemsförslaget talades även om andra miljöbetingade sjukdomar än cancer och missbildning samt om problem kring miljödata, vilket utskottet insåg vara den svåraste delen. Utskottets avsikt var att få till stånd ett utbyte mellan hälso- och miljösektorerna dvs ett tvärfackligt samarbete.

Jag får därför ställa följande fråga till ministerrådet:

Hur avser ministerrådet att tillgodose den tvärfackliga aspekten i arbetet med ett epidemiologiskt bevakningssystem?

Helsingfors den 9 februari 1988

Marjatta Väänänen (K)

Fråga**vid Nordiska rådets 36:e session angående en gemensam och flexibel nordisk arbetsmarknad för bl. a. universitets- och högskolelärare**

Till Nordiska ministerrådet

En av intentionerna i Nordiska ministerrådets förslag till handlingsplan för det nordiska kultursamarbetet (*B 83/k*) är att skapa en gemensam och flexibel nordisk arbetsmarknad för bl. a. universitets- och högskolelärare.

Grundförutsättningen för att detta mål skall förverkligas är att ingen forskare eller högskolelärare skall göra ekonomiska förluster på att förlägga sin tjänstgöring i ett annat nordiskt land.

En forskare eller lärare som tjänstgör vid en nordisk institution har sin rättsställning tryggad genom den överenskommelse som de nordiska länderna slöt år 1974.

För en finländare kan dock tjänstgöring för arbete vid universitet, högskola eller forskningsinstitut i ett annat nordiskt land innebära förlust av anciennitet och pensionsberättigande tjänstetid.

En högskolelärare eller forskare från ett annat nordiskt land som anställs vid ett universitet i Finland får heller inte utan vidare räkna sin tjänstgöring vid universitet i hemlandet som tid som berättigar till ålderstillägg. För det s. k. tioårstillägget räknas enbart tjänstgöring i Finland.

En gemensam nordisk arbetsmarknad inom högskole- och forskningssektorn förutsätter att undervisning och forskning vid högskola eller forskningsinstitut i annat nordiskt land i alla avseenden likställs med den normala tjänstgöringen i det egna landet.

Med hänvisning till ovanstående vill jag ställa följande fråga till ministerrådet:

Vilka åtgärder avser ministerrådet vidta för att skapa en gemensam och flexibel nordisk arbetsmarknad för bl. a. universitets- och högskolelärare?

Helsingfors den 15 februari 1988

Elsi Hetemäki-Olander (Kok)

Fråga**vid Nordiska rådets 36:e session angående förbättrad översättnings- och tolkningshjälp på finska***Till Nordiska ministerrådet*

Som följd av den stora organisationsreformen har de två ministerrådssekretariaten sammanslagits till ett sekretariat. Ett av huvudsyftena med reformen var att effektivisera ministerrådets arbete. I samband med organisationsreformen flyttades ministerrådets tolkar och översättare till ministerrådets informationsenhet, vilket kanske av organisationsmässiga skäl inte var lyckat. Efter denna reform fanns det tre tjänster på tolknings- och översättningssidan. På grund av det omfattande översättningsarbetet har ministerrådet dock ofta fått anlita utomstående tolkar och översättare i brist på egna resurser. För oss finländare är det ytterst viktigt att vi får alla centrala dokument från ministerrådet även på finska i god tid före sessionen. Dessa dokument är C 1, C 2 och alla ministerrådsförslag.

Nyligen har vi dock fått veta att ministerrådet ämnar dra in en av de ovannämnda tolk- och översättartjänsterna. När det redan nu råder brist på översättarresurser är det svårt att förstå ministerrådets agerande i frågan. Vi vill att ministerrådet förbättrar sin översättnings- och tolkningshjälp till samma nivå som vi har i Nordiska rådet.

Med anledning av det ovan sagda vill jag ställa följande fråga till Nordiska ministerrådet:

Vilka åtgärder ämnar Nordiska ministerrådet vidta för att översätta alla centrala dokument av ministerrådet till finska?

Helsingfors den 11 februari 1988

Elsi Hetemäki-Olander (Kok)

Fråga

vid Nordiska rådets 36:e session angående tillämpningen av den nordiska trygghetskonventionen

Till Nordiska ministerrådet

Den nordiska konventionen om social trygghet vilar på principen om likställdhet. Detta innebär bl. a. att en person som är sysselsatt i annat nordiskt land än bosättningslandet har rätt till dagpenning på grund av sjukdom och föräldraskap i samma omfattning och på samma villkor som landets egna medborgare.

Då utbetalning av faderskapspenning enligt finsk lagstiftning förutsätter att barnets mor beviljats moderskaps- och föräldrapenning i Finland, kan faderskapspenning inte betalas i ett fall, där familjen bor i Sverige, pappan jobbar i Finland och mamman är svensk medborgare och bosatt i Sverige.

I Sverige är enligt stadgandena i lagen om allmän försäkring förmånerna föräldrapenning eller tillfällig föräldrapenning personliga förmåner för moder och fader. Lagen medger alltså att svensk föräldrapenning betalas ut till fadern trots att modern är försäkrad i Finland.

Då enligt den nordiska konventionen om social trygghet lagstiftningen i sysselsättningslandet skall tillämpas leder det till att den som är bosatt i annat land än sysselsättningslandet samtidigt förlorar rätten till dagpenning vid sjukdom och föräldraskap från bosättningslandet. Ett sådant fall får alltså inte faderskapspenning från någotdera landet.

Med hänvisning till det ovan sagda vill jag ställa följande fråga till Nordiska ministerrådet:

Vilka åtgärder ämnar Nordiska ministerrådet vidta för att avhjälpa uppenbara brister i tillämpningen av den nordiska trygghetskonventionen när det gäller fallet där föräldrarna är försäkrade i skilda länder?

Helsingfors den 10 februari 1988

Anneli Jäätteenmäki (K)

Fråga

vid Nordiska rådets 36:e session angående nordiskt samarbete om folkbildning och vuxenundervisning

Till Nordiska ministerrådet

År 1986 tillsatte ministerrådet en ledningsgrupp för folkbildning och vuxenundervisning för en period av fyra år. I årets berättelse rörande det nordiska samarbetet 1987 framgår att ledningsgruppen tagit initiativ till en rad seminarier, påbörjat ett treårigt försök med information och dokumentation om forsknings- och utvecklingsarbete inom folkbildningen och vuxenundervisningen samt på försök utgivit en nordisk tidskrift. Men några konkreta resultat av ledningsgruppens arbete redovisas inte.

I handlingsplanen för det nordiska kultursamarbetet uttalas att det nordiska samarbetet inom folkbildningen och vuxenundervisningen bör stärkas, en uppfattning som vi i kulturutskottet helt delar. Utskottet har vid flera tillfällen uttalat angelägenheten av att samarbetet på området intensifieras och understrukit vikten av att folkbildningsorganisationerna får ett stort inflytande på hur stödet till detta samarbete utformas.

Med hänvisning till ovanstående vill jag ställa följande fråga till ministerrådet:

Vilka konkreta åtgärder har arbetet i ledningsgruppen för folkbildning och vuxenundervisning hittills lett fram till för att stärka och fördjupa det nordiska samarbetet på folkbildningens och vuxenundervisningens område?

Stockholm den 15 februari 1988

Berit Oscarsson (s)

Fråga**vid Nordiska rådets 36:e session angående den
samnordiska sameradion**

Till Nordiska ministerrådet

De finska, norska och svenska radiobolagens nordkalottkonferens antog den 30 september 1987 en rekommendation ställd till riksradiocheferna i de tre berörda länderna. I rekommendationen förordas en avveckling av den samnordiska sameradioredaktionen i Kiruna och en fördelning av de nuvarande disponibla resurserna mellan sameredaktionerna i Enare, Karasjok och Kiruna.

Varken de samiska radiolyssnarna eller de samiska organisationerna på finsk, norsk och svensk sida har blivit informerade om förslaget eller beretts möjlighet att komma med synpunkter. Detsamma gäller samernas företrädare på nordisk nivå, Nordiska samekonferensen och Nordiska samerådet.

De samnordiska samiska morgonnyheterna är ett resultat av samepolitiskt arbete på nordisk nivå och sändningarna är till sin uppläggning unika just genom sin obeskurna räckvidd över riksgränserna i Sápmi.

Med hänvisning till ovanstående vill jag ställa följande fråga till Nordiska ministerrådet:

Vilka åtgärder avser ministerrådet att vidta för att förhindra nedläggningen av den samnordiska sameredaktionen i Kiruna?

Stockholm den 15 februari 1988

Barbro Nilsson (s)

Fråga

vid Nordiska rådets 36:e session angående ökad satsning på nordisk polarforskning

(Meddelandet om rek. nr 11/1987/k, se s. 2934)

Till Nordiska ministerrådet

År 1987 antog Nordiska rådet en rekommendation angående ökad satsning på polarforskningen i Norden (rek. nr 11/1987). I samband med behandlingen av ministerrådets budget för 1987 kunde kulturutskottet med tillfredsställelse konstatera att det inom ramen för den ekonomiska handlingsplanen hade reserverats 2 miljoner DKK för arktisk forskning. Som ett led i handlingsplanen "Norden i växt" har polarforskningsinstituterna i Norden uppmanats att öka det nordiska samarbetet kring arktisk forskning.

Mot denna bakgrund och med hänvisning till rekommendationen angående nordisk polarforskning finner kulturutskottet det anmärkningsvärt att anslaget för arktisk forskning skurits ned i budgeten för 1988 med ca 400 000 DKK.

Med hänvisning till ovanstående får jag ställa följande fråga till Nordiska ministerrådet:

Vilka åtgärder avser ministerrådet att vidta för att trygga ambitionsnivån i det nordiska polarforskningssamarbetet?

Stockholm den 15 februari 1988

Barbro Nilsson (s)

Fråga

vid Nordiska rådets 36:e session angående dansk efterlön vid bosättning i annat nordiskt land

Till Danmarks regering

I Danmark finns sedan 1979 den s.k., efterlönsordningen, som ger medlemmar av en arbetslöshetskassa i åldersgruppen 60–66 år möjlighet att kunna dra sig tillbaka från arbetsmarknaden före pensionsåldern.

Enligt uppgift från arbetsdirektoratet i september 1987 övergick 19 335 personer till efterlön under 1986. Sammanlagt 100 600 personer omfattades av efterlön vid utgången av 1986. Efterlönen har således inte en helt obetydlig omfattning.

Dessvärre har noterats att efterlönen inte utgår vid flyttning från Danmark till annat nordiskt land. Det synes orimligt att personer som troligen för en längre tid lämnat arbetsmarknaden inte skall kunna flytta till ett annat nordiskt land utan att mista huvuddelen av sin försörjningskälla.

Efterlönen omfattas inte av den nordiska trygghetskonventionen, då efterlönen är en form av arbetslöshetsunderstöd, en uppgift som lämnades av Nordiska ministerrådet vid möte med social- och miljöutskottet i november 1987. Någon revision av konventionen i syfte att lösa frågan tycks ej heller förestående.

Man synes inte heller ha räknat med efterlön i överenskommelsen mellan de nordiska länderna om förmåner vid arbetslöshet.

Jag finner detta anmärkningsvärt och en skönhetsfläck på det nordiska socialpolitiska samarbetet, som under åren särskilt präglats av en stark politisk vilja till nordisk samordning.

Med hänvisning till ovanstående får jag ställa följande fråga till Danmarks regering:

Vilka åtgärder avser Danmarks regering vidta för att dansk medborgare som bosätter sig i annat nordiskt land skall få behålla sin efterlön?

Stockholm den 15 februari 1988

Grethe Lundblad (s)

Fråga

vid Nordiska rådets 36:e session angående rätten att använda utlandsregistrerad bil

Till Nordiska ministerrådet

Vid Nordiska rådets 34:e session 1986 frågade jag Nordiska ministerrådet vilka åtgärder man hade för avsikt att vidta för att underlätta för nordiska gränsgångare att använda tjänstebil registrerad i sysselsättningslandet för bruk i bosättningslandet.

Bakgrunden till detta var bland annat en norsk präst som bodde i Norge men arbetade i Sverige. Han fick inte köra ända hem till bostaden med sin svenska tjänstebil utan måste lämna denna vid gränsen där han hämtades med norsk bil av hustrun.

Ett annat exempel där man påtagligt upplever dessa problem är Morokulien AB i Eda som har både svensk och norsk ägare. Där tvingas man ständigt pussla med transporterna för att se till att rätt bil och rätt förare finns till hands beroende på i vilket land transporten skall ske.

Ett tredje exempel rör sig om en dansk SAS-anställd med arbete och tjänstebil i Sverige och bostad i Danmark. Han har i ett brev till kommunikationsutskottet påpekat problemen med att han kan använda sin tjänstebil (som ställts till förfogande av ett skandinaviskt företag) i alla länder i världen utom i Danmark.

I det stora perspektivet kan dessa människors problem framstå som små, men för den enskilda människan som drabbas kan de te sig som oöverstigliga och svårbegripliga.

Att lösa dessa människors problem kan också tas som ett uttryck för viljan till nordiskt samarbete.

I svaret vid 34:e sessionen 1986 redovisades att ministerrådet diskuterat problemet under sessionen och beslutat att tillsätta en särskild expertgrupp för att undersöka problemet och lägga fram förslag till en lösning på gemensam nordisk basis.

Expertgruppen har därefter konstaterat att skattenivån på bilar skiljer sig åt i de olika länderna. Gruppen ansåg att så länge skillnaderna i skatte- och avgiftsuttag är så stora, saknas förutsättningarna att införa gemensamma nordiska regler som tillåter att ett fordon som är registrerat och beskattat i ett land används "skattefritt" i ett annat land av personer som är

bosatta i det sistnämnda landet. Gruppen har också diskuterat ett förslag som innebär att en person som är bosatt i ett nordiskt land och som arbetar i ett annat nordiskt land skulle få tillåtelse att köra sin utlandsregistrerade bil från gränsen till bostaden och vice versa men annars inte få använda den i hemlandet. Inte heller om denna lösning kunde man enas inom expertgruppen.

Problemen för de enskilda människorna kvarstår alltså. Av svaret 1986 uppfattade jag emellertid att det finns en politisk vilja hos ansvariga statsråd att lösa detta problem. Jag vill därför ställa följande fråga till Nordiska ministerrådet:

När räknar Nordiska ministerrådet med att problemen är lösta för nordiska gränsgångare så att de kan använda tjänstebil registrerad i sysselsättningslandet även i bosättningslandet?

Stockholm den 15 februari 1988

Elver Jonsson (fp)

Fråga

vid Nordiska rådets 36:e session angående ratificeringen av den internationella havsrättskonventionen

Til Danmarks, Finlands, Norges og Sveriges regeringer

Den Internationale Havretskonvention blev underskrevet i Montego Bay den 10. december 1982 efter de Forenede Nationers tredje havretskommissions 15-årige forhandlinger. 117 stater underskrev konventionen samt Cook-øerne og Namibia-rådet. Konventionen træder i kraft eet år efter, at 60 stater har ratificeret den. Indtil nu er Island det eneste nordiske land som har ratificeret konventionen.

34 nationer samt Namibia-rådet har nu ratificeret, og EF har indgået en særlig aftale, så der er endnu lang vej igen, før konventionen kan træde i kraft. Håbet om at industrinationernes holdning til konventionen ville ændres, er ikke gået i opfyldelse. USA har ikke underskrevet og Storbritannien og Vesttyskland har også besluttet at undlade underskrivelse. Så længe disse nationer holder sig udenfor den ordening som indeholdes i konventionen, er fremtidsordningen uklare end den burde være.

Idéen til de Forenede Nationers 3. havretskommissions mangeårige arbejde var bygget på Maltas forslag indenfor FN år 1967, om at havbunden udenfor de enkelte landes søterritorium skulle regnes som menneskehedens fællesej. Udnyttelse af områdets rigdomskilder skulle komme hele menneskehedens til gode, og især skulle der tages hensyn til den 3. verdens underudviklede lande. Alle de nordiske lande burde være de første til at støtte denne ideologi.

Den Internationale Havretskonvention er utvivlsomt en af de bemærkelsesværdigste internationale aftaler i vor tid. Ikke desto mindre synes der kun langsomt at opnås resultater, da landenes modstridende interesser hindrer dem i at ratificere.

Vi i Norden har gennem vort ret unikke samarbejde stået som model for samarbejde mellem lande til trods for disses forskellige interesser. Derfor kan man undre sig over, at de fire ovennævnte nordiske lande endnu ikke har set sig i stand til at ratificere den Internationale Havretskonvention.

Med denne begrundelse har jeg tilladt mig at stille følgende spørgsmål til disse 4 landes regeringer:

Med hvilken begrundelse har Danmark, Sverige, Norge og Finland ikke ratificeret Den Internationale Havretskonvention?

Reykjavík, den 25. februar 1988

Guðrún Helgadóttir (Ab)

Fråga

vid Nordiska rådets 36:e session angående förbränning av kemiskt avfall i havet

Til Nordisk Ministerråd

Nordsøkonferencens vedtagelser om hvordan havafbrænding af kemisk affald på Nordsøen skal afvikles inden udgangen af 1994 er et gennembrud i en diskussion, der har foregået i adskillige år. Nordsøen er i dag det eneste hav i verden, hvor havafbrænding foregår rutinemæssigt, og beslutningen om at afvikle den har allerede haft den positive afsmittende effekt, at USA har besluttet sig for at opgive alle planer om havafbrænding af kemisk affald.

Samtidig med Nordsøkonferencen meddelte den norske regering i et svar til Stortingsmedlem Kjellbjørg Lunde (SV), at Norsk Hydro var blevet orienteret om, at den gældende tilladelse til havafbrænding ikke vil blive fornyet. Dermed er det klart, at den sidste nordiske havafbrænding afvikles senest i februar 1989.

Nordsøkonferencens resultat skal nu gennemføres i Oslo Kommissionen, og det er vigtigt at de nordiske lande igen står sammen i spørgsmålet.

Danmark vil fremsætte et forslag til den globale Londonkonvention om et verdensomspændende forbud på det 11. møde i konventionens videnskabelige gruppe (London, 25. – 29. april 1988). En formel godkendelse kan tidligst ske på det konsultative møde i London til oktober.

Det danske forslag vil, ifølge den danske regerings redegørelse til folketinget om det europæiske miljøarbejde, indeholde oplysninger om alternativer til de produkter og produktioner, der giver anledning til havafbrænding af kemisk affald. Oplysningerne vil tage udgangspunkt i de alternativer, der er udviklet i Danmark. Det er nødvendigt at få forslaget gjort bredere, først og fremmest ved at gøre det til et nordisk forslag. Miljøministeren har bedt miljøstyrelsen om at søge nordisk støtte til forslaget, og der er et begrundet håb om, at det lykkes.

De kommercielle interesser bag havafbrændingsskibene, først og fremmest Waste Management i USA, der ejer Vulcanus-skibene, er ifærd med at overbevise udviklingslandene nu hvor de to største industricentre i verden har sagt nej tak. Med Brundtland-kommissionens rapport i hånden vil de nordiske lande kunne spille en helt afgørende rolle ved at få havaf-

brænding forbudt, og i stedet tilbyde de renere teknologier, der *er* udviklet i Norden og i andre lande.

Lykkes det for havafbrændingsfirmaerne at få kunder blandt udviklingslandene, vil den billige affaldsbortskaffelsesmetode medvirke til at tiltrække forurenende industri, der ikke ønsker at investere i forsøg på at imødekomme de stigende miljøkrav i den industrialiserede del af verden. I stedet for at eksportere dårlig miljøteknologi og forurenende industri, må vi eksportere stramme miljøkrav og alternativer til forurenende industriprocesser og produkter.

Med henvisning til ovenstående stiller jeg følgende spørgsmål til Nordisk Ministerråd:

Vil Nordisk Ministerråd støtte det danske forslag til Londonkonventionen om et globalt forbud mod havafbrænding af kemisk affald, og i den forbindelse formidle grundige oplysninger om de tilgængelige alternativer til konventionens medlemslande?

København, den 15. februar 1988

Margrete Auken (SF)

Fråga

vid Nordiska rådets 36:e session angående utsläpp av radioaktivt avfall från uppberetningsanläggningar

Til Nordisk Ministerråd

Ved sessionen i Helsingfors, februar 1987, udtalte Nordisk Ministerråd sin klare støtte til et irsk forslag om, at atomopbejdningsanlæg skal anvende den bedst tilgængelige teknologi for at eliminere radioaktive udledninger.

Den nordiske støtte til Irland var dog mindre udtalt på selve Paris Kommissionsmødet i juni 1987, hvor kun Danmark og Island støttede Irland.

Mødet vedtog et kompromis, som er uden betydning i forhold til det eksisterende og fremtidige forurenings- og udledningsniveau, idet det indeholder begreber som er åbne for en bred fortolkning.

På Nordsøkonferencen den 24./25. november 1987 udvandedes kompromisset yderligere og i en sådan grad, at Frankrig og Storbritannien kunne støtte ordlyden.

På Oslo Kommissionens møde i juni vedtog landene desuden en anbefaling vedrørende opførelsen af nye atomopbejdningsanlæg. Ordlyden af anbefalingen er så generel, at Storbritannien uden videre kan påstå, at man overholder den ved udbygningen af værket i Dounraye. Nordisk Ministerråd sendte i forbindelse med sessionen i Helsinki en protest til den britiske regering over udbygningsplanerne.

5 år efter de nordiske lande bragte spørgsmålet om atomopbejdningsanlæg op i Paris Kommissionen, må vi konstatere, at anstrengelserne ikke har ført til noget som helst. Baggrunden er først og fremmest at de nordiske delegerede til Paris Kommissionens møder ikke har stået fast på de klare meldinger fra Nordisk Ministerråd, men i stedet været meget villig til at indgå kompromisser.

Med henvisning til ovenstående stiller jeg følgende spørgsmål til Nordisk Ministerråd:

Vil Nordisk Ministerråd fremlægge veldokumenterede forslag om eliminering af udledning af radioaktive stoffer fra eksisterende atomoparbejdningsanlæg, samt forbud mod opførelse af nye anlæg til Paris Kommissionen i 1988?

København, den 15. februar 1988

Margrete Auken (SF)

Fråga

vid Nordiska rådets 36:e session angående uppföljning av Brundtland-kommissionens rapport

Til Norges regering

Norge er det land i Norden, der er nået længst i udmøntningen af anbefalingerne i Brundtland-rapporten. Et statssekretærudvalg har lavet et program for, hvordan udmøntningen skal foregå.

De forskellige ministeriers virksomhed gennemgås med henblik på et samlet handlingsprogram, og der er iværksat offentlige høringer. Et forskningspolitisk opfølgingsprogram er under forberedelse, hvortil samtlige forskningsråd skal fremlægge strategiplæg. Endeligt er der iværksat et udredningsarbejde med henblik på at undersøge, hvordan miljøhensynene kan indarbejdes i den økonomiske planlægning – herunder om hvorvidt man kan anvende økonomiske virkemidler til fremme af en bæredygtig udvikling – og hvordan sagsbehandling og beslutningsprocesser kan tilrettelægges med henblik på at sikre en bæredygtig udvikling.

Af hensyn til udmøntning af Brundtland-kommissionens rapport i de nordiske lande, vil det være gavnligt for dette arbejde at høre hvilke erfaringer den norske regering har fået.

På baggrund af ovenstående stiller jeg følgende spørgsmål til den norske regering:

Hvad kan den norske regering oplyse om de norske erfaringer med udmøntningen af anbefalingerne i Brundtland-kommissionens rapport, specielt med hensyn til indarbejdning af miljøhensyn i den traditionelle sektorpolitik, dvs. energi, transport, fiskeri og landbrug i den økonomiske planlægning?

København, den 15. februar 1988

Margrete Auken (SF)

Fråga

vid Nordiska rådets 36:e session angående Barsebäck

Til Sveriges regering

Det er nu længe siden, det danske folketing vedtog at bede den svenske regering lukke atomkraftværket Barsebäck. I de svenske afviklingsplaner for atomkraften har det knap været bemærket, at der var det problem med værkets placering oven i et nabolands hovedstad. Intet fremskyndes – i det højeste antydes det, at det kan være godt at begynde med en af Barsebäckreaktorerne – til sin tid.

Den svenske regering bør lukke Barsebäck før vi kommer ind i næste årti. Det bør ske af hensyn til Danmark, men lader sig faktisk også gøre, uden at den svenske energiforsyning kommer til at lide under det.

I Statens Energiverks rapport "Avveckling av två reaktorer" (15.12.87) kan man læse:

- at Sveriges elforbrug i 1986 var 126 Twh
- at man i 1997 forventer et elforbrug på 132 (grundalternativ) til 145 Twh
- at elproduktionskapaciteten *med to reaktorer taget ud af drift* er 135–140 Twh med nuværende kriterier for leveringssikkerhed, hvilket er godt 10% mere end det nuværende elforbrugsniveau
- at Statens energiverk selv konkluderer, at "enligt verkets bedömning talar mycket för att elförbrukningen kommer att öka relativt långsamt i framtiden. Detta innebär att beslut om ny produktion ej skulle behöva fattas i anslutningen till beslutet om att ta två reaktorer ur drift 1995–96"
- og at hvis elforbruget overstiger 132 Twh, kan man bygge gasturbiner, som det tager to–tre år at bygge.

Dette betyder kort sagt, at man allerede nu kan afvikle to reaktorer i Sverige uden forsyningsproblemer. Den ene af dem kan sagtens være Barsebäcks.

Dertil kommer:

- at det indenfor to år er muligt at etablere shuntkondensatorbatterier på transmissionsledningerne fra Sydsverige og nordpå, som øger transmissionseffekten med 400 MW,

- at det er muligt ved samkørsel af Sydsverige og Elkraft at tilføre Sydsverige yderligere effekt, ikke mindst fordi elforbrugsstigningen i Danmark forventes at blive betydeligt lavere i de kommende år, end de elprognoser viste, som forelå fra dansk side, da Statens Energiverk udarbejdede sin rapport,
- at en vis gasturbine-effekt kan etableres indenfor to år.

Under henvisning til ovenstående stiller jeg følgende spørgsmål til Sveriges regering:

Kan Sveriges regering bekræfte, at det er muligt allerede i 1988 at afvikle to reaktorer i Sverige, uden at det vil skabe elforsyningsmæssige problemer, at den ene af dem udmærket kan være Barsebäck, og at den anden reaktor på Barsebäck kan lukkes indenfor to år ved installation af shuntkondensatorbatterier og en vis samkørsel med Elkraft?

København, den 15. februar 1988

Margrete Auken (SF)

Fråga

vid Nordiska rådets 36:e session angående den brittiska regeringens planer på uppbyggnadsanläggningen Dounreay i Skottland

Til Nordisk Ministerråd

Ved Nordisk Råds session, Helsingfors 1987 vedtog de nordiske miljøministre bl. a. at udtale deres bekymring over for de britiske myndigheders planer om et genvindingsanlæg i Dounreay i Nord Skotland.

Endvidere udtalte ministrene, at de opfattede det planlagte anlæg som en trussel imod fiskeriernæringen i Norge, Island og Færøerne.

De nordiske miljøministres udtalelser blev, endskønt at nogle havde ønsket en skarpere formulering, modtaget med tilfredshed i de berørte lande.

I det tidsrum, der er forløbet siden miljøministrenes udtalelse, har det fra mange sider været udfoldet bestræbelser for at formå den britiske regering til at opgive planerne om de nævnte atomkraftværker – EDRP. Der kan i denne forbindelse særlig henvises til udtalelser fra Vest Nordens Parlamentariske Samarbejdsråds session i Tórshavn august 1987, de vestnordiske fanger- og fagbevægelses samarbejdsråds protester, den internationale konference i Lerwick samt til det færøske lagtings behandling af spørgsmålet.

Der foreligger imidlertid ikke på nuværende tidspunkt tegn på nogen ændring i den britiske holdning til EDRP- planerne, hvorfor den førnævnte trussel imod de nordiske samfund fortsat består.

Selve opførelsen af anlæggene er imidlertid endnu ikke påbegyndt, hvoraf følger at det endnu er muligt at standse udbygningen af EDRP-anlæggene.

1. Har Nordisk Ministerråd i det forløbne år taget noget initiativ til opfølgning af ministerrådets udtalelse fra sessionen 1987 angående det planlagte genvindingsanlæg i Dounreay?
2. Hvilke initiativer agter Nordisk Ministerråd at tage for at formå den britiske regering til at opgive planerne om det nævnte genvindingsanlæg – EDRP – i Dounreay?

Tórshavn, den 15. februar 1988

Jacob Lindenskov (Jvfl)

Fråga**vid Nordiska rådets 36:e session angående stopp av existerande upparbetningsanläggningar för atomavfall**

Til Nordisk Ministerråd

Som bekendt vil der i dagene 15. – 17. juni 1988 i Lissabon blive afholdt nyt møde i Pariskommissionen.

Da det må anses at være af interesse for Norden, at de nordiske lande optræder samlet i spørgsmålet om at få standset udledningen af radioaktive affaldsstoffer fra eksisterende genvindingsanlæg for radioaktivt atombrændsel (reprocessing plants) og med tiden at få disse anlæg nedlagt, tillader jeg mig at stille følgende spørgsmål til Nordisk Ministerråd:

Hvad vil Nordisk Ministerråd konkret foretage sig for at etablere en fælles nordisk støtte til de tidligere forslag fra Irland og Island om at standse de eksisterende genvindingsanlæg for radioaktivt atombrændsels affald.

Tórshavn, den 15. februar 1988

Jacob Lindenskov (Jvfl)

Fråga

vid Nordiska rådets 36:e session angående finskspråkig försöks- och utvecklingsverksamhet bland sverigefinnarna

Till Sveriges regering

Det svenska utbildningssystemet har till uppgift att tillåta varje individ att välja sådan utbildning som han eller hon önskar och har förutsättningar för. En annan huvuduppgift är att minska utbildningsskillnaderna. Detta grundar sig på en utredning, som har visat att utbildningsskillnaderna har ökat och kommer att öka ytterligare, om specialåtgärder inte vidtas beträffande korttidsutbildade.

Till de korttidsutbildade hör bl. a. sverigefinnar, för vilka några specialåtgärder dock inte föreslås för närvarande, trots att Sveriges och Finlands regeringar har undertecknat ett samarbetsavtal, där man speciellt anger den finskspråkiga vuxenutbildningen och nödvändigheten med ett forsknings- och utvecklingsarbete i samband med denna utbildning.

Sverigefinnarna utgör en grupp korttidsutbildade med dåliga kunskaper i svenska språket. Denna grupp skulle behöva ett kvantitativt och kvalitativt mångformigt utbildningspaket, genom vilket man kunde försöka uppnå jämställdhet mellan sverigefinnarna och de svenska urinvånarna.

Med anledning av det ovan anförda vill jag ställa följande fråga till Sveriges regering:

Vilka åtgärder avser Sveriges regering vidta för att man inom vuxenutbildningen skall kunna påbörja en finskspråkig försöks- och utvecklingsverksamhet bland sverigefinnarna?

Helsingfors den 4 mars 1988

Mirja Ryyänen (K)

Fråga

vid Nordiska rådets 36:e session angående förorening av gränsvattnet mellan Norge och Sverige

Till Norges regering

Svenska medier har de senaste dagarna återigen uppmärksammat föroreningarna i kustvattnet i norra Bohuslän och i gränsvattnen mot Norge.

Problemen är ju väl kända. Föroreningar förs med Jutska strömmen och Baltiska ytströmmen norrut utmed Bohuskusten och möter i gränsområdet föroreningar från Norge, framför allt från Glomma och Iddefjorden.

Efter de norska och svenska miljöministrarnas gränsmöte i augusti 1986 tillsattes en expertgrupp mellan Statens forurensningstilsyn och statens naturvårdsverk för att undersöka föroreningarna. Det norska miljöverdepartementet har senare upprättat en handlingsplan för att förbättra vattenkvaliteten i Iddefjorden, nedre Glommaområdet och kustområdet ned mot Sverige.

Med hänvisning till ovanstående vill jag ställa följande fråga till Norges regering:

Vilka resultat har expertgruppen kommit fram till och hur fortlöper arbetet med den norska handlingsplanen?

Oslo den 7 mars 1988

Karl-Erik Svartberg (s)

Fråga¹**vid Nordiska rådets 36:e session angående Scandinavia Today**

Till Nordiska ministerrådet

Nordiska rådet har under det gångna året genomfört en framgångsrik satsning på nordisk kultur och design genom "Scandinavia Today" i Japan.

Detta bör kunna vara en satsning som väl ansluter till de industri- och näringspolitiska ambitionerna i Norden att göra nordiskt näringsliv känt ute i världen. Det är av stor vikt att dessa ambitioner kan samordnas.

Jag vill med anledning av detta fråga ministerrådet:

Vilka erfarenheter har industriministrarna i Norden gjort då det gäller samverkan mellan näringsliv och kultursatsningar i de aktuella projekten och vilka erfarenheter drar man av detta inför det framtida arbetet?

Oslo den 7 mars 1988

Gunnar Björk (c)

¹ Frågan kommer att besvaras skriftligt av Nordiska ministerrådet.

Fråga

vid Nordiska rådets 36:e session angående radio- och TV-samarbetet i Norden

Till Nordiska ministerrådet

I det meddelande Nordiska ministerrådet avgav i december 1987 med anledning av Nordiska rådets *framställningar nr 1/1986* och *nr 1/1988* om radio- och TV-samarbetet i Norden uttalade ministerrådet att ministerrådet kan komma att ge ytterligare upplysningar om utvecklingen av det nordiska radio- och TV-samarbetet via satellit i ett tilläggsmeddelande inför Nordiska rådets session 1988. Emellertid har inte ministerrådet förmått presentera ny information i ett tilläggsmeddelande. Ministerrådet antog inte heller kulturutskottets inbjudan att vid utskottets möte inför sessionen informera om den senaste utvecklingen inom TV-samarbetet. Man kan därför fråga sig om det uteblivna tilläggsmeddelandet skall uppfattas som att planerna på ett permanent nordiskt radio- och TV-samarbete övergivits. Mot bakgrund av den oklara situationen är det angeläget att Nordiska rådets plenarförsamling som underlag för en debatt om TV-samarbetet får direkt information från ministerrådet om det aktuella läget inom TV-samarbetet.

Jag ställer därför följande fråga till ministerrådet:

Vilken utformning avser ministerrådet slutligt ge programsamarbetet inom Tele-X-projektet, och när avser ministerrådet till Nordiska rådet avge förslag om permanent användning av satellit för överföring av TV i Norden?

Oslo den 10 mars 1988

Anders Talleraas (H)

Fråga**vid Nordiska rådets 36:e session angående variabel fettvaruavgift på norskt margarin tillverkat av marint fett**

Till Sveriges regering

Sverige har gitt tollfritak for 7200 tonn margarin fra EFTA-landene. Det vil i praksis si fra Norge. Vanlig svensk toll er 25 %. Imidlertid anvender Sverige en fettvareavgift for margarin som nyter tollfritak. Begrunnelsen skal være behovet for å utjevne prisforskjellen for fett som skyldes lavere verdensmarkedspriser. Dermed reduseres tollfordelene Norge har oppnådd på det svenske marked.

Hovedproblemet er at avgiften pålegges norsk margarin produsert på basis av marint fett. Denne innsatsvaren har frihandelsstatus i EFTA. Dessuten blir den variable avgiften beregnet på basis av vegetabilsk fett hvor verdensmarkedsprisen er lavere.

Dette rammer spesielt margarinproduksjonen i den nordlige landsdelen og virker negativt for våre bestrebelser på å fremme den økonomiske utvikling på Nordkalotten.

Skandinavisk Allians, Göteborg, har fått avslag på sin søknad om fritak for avgift for norsk margarin produsert av marint fett. Det er fremmet en overklage på avslaget.

Jeg vil på denne bakgrunn formulere følgende spørsmål:

Finner svenske myndigheter at en variabel avgift for margarin produsert av marint fett er i samsvar med sine avtaleforpliktelser i EFTA?

Oslo, 7. mars 1988

Ragna Berget Jørgensen (A)

Fråga**vid Nordiska rådets 36:e session angående det nordiska ungdomskortet "NORDRES"**

(Meddelandet om rek. nr 43/1987/t, se s. 2994)

Till Nordiska ministerrådet

Nordiska rådets kommunikationsutskott slutbehandlade år 1987 ett medlemsförslag (A 764/t) om inrättandet av ett permanent ungdomsresekort "NORDRES". Rådet antog en rekommendation (nr 43/1987) under sessionen i Helsingfors i fjol. Enligt rekommendationen uppmanades Nordiska ministerrådet bl. a. att göra det nordiska ungdomskortet permanent och att det skall utgöra hälften av det pris som Interrail-kortet kostar.

Enligt uppgifter erhållna från Statens Järnvägar i Helsingfors kostar ungdomsvarianten av biljetten "Nordturist med tåg" 700 FIM i andra klass. Biljetten är giltig i 21 dagar. Motsvarande uppgifter beträffande Interrailkortet är 975 FIM utan båtresor och 1 185 FIM med båtresor. Detta kort är dock giltigt i en månad. "Nordturist med tåg"-biljetten är enligt uppgift i kraft endast detta år. Huruvida denna biljett kan införskaffas nästa år vet man ej ännu något om.

Ur ministerrådets meddelande om rekommendationen framgår ej heller helt entydigt om kortet gjorts permanent eller ej. I meddelandet säges "Det er tanken, at der skal være tale om en permanent ordning". Detta är också Nordiska rådets krav – inte enbart tanke – att kortet göres permanent.

"Nordturist med tåg"-biljettens ungdomsvariant (giltig 21 dagar) utgör ca 72 procent av det förmånligare Interrail-alternativet och 59 procent av det dyrare alternativet (båda giltiga 30 dagar). Dessa procentsatser ligger långt ifrån de förutsättningar som Nordiska rådet ställt i samband med antagandet av rekommendationen.

Med hänvisning till ovanstående ställer jag följande fråga till ministerrådet:

När och hur avser Nordiska ministerrådet vidta åtgärder för att göra det nordiska ungdomsresekortet permanent och när avser man uppfylla rådets rekommendation om att låta kortets pris utgöra hälften av priset för ett motsvarande Interrail-kort?

Oslo den 7 mars 1988

Saara-Maria Paakkinen (Sdp)

Fråga**vid Nordiska rådets 36:e session angående
forskningsbudgeten**

Till Sveriges regering

Den manglende vilje fra Nordisk Ministerråds side til at yde tilstrækkelige bevillinger til den kulturelle handlingsplan og dermed til forskningssamarbejdet i Norden har været et af de mest deprimerende træk i udviklingen i det nordiske samarbejde.

Det var derfor en glædelig oplevelse at høre statsminister Ingvar Carlsson tale så varmt for forstærket forskningssamarbejde i Norden under generaldebatten.

Undervisnings- og forskningsminister Bertel Haarder har tidligere i det danske folketing oplyst, at den danske regering allerede har arbejdet for øgede midler til forskning i Nordisk Ministerråd, men ikke har kunnet komme igennem med sine synspunkter.

På baggrund af statsminister Ingvar Carlssons indlæg må det kunne konkluderes, at det ikke er fra svensk side, at modstanden kommer, men at den svenske regering tværtimod er villig til at støtte det danske ønske om flere midler til nordisk forskningssamarbejde.

Med henvisning til ovenstående stiller jeg følgende spørgsmål til den svenske regering:

Vil den svenske regering i Nordisk Ministerråd arbejde for, at der bevilliges flere midler til nordisk forskningssamarbejde i overensstemmelse med kulturhandlingsplanen?

Oslo, den 7. marts 1988

Kjeld Rahbæk Møller (SF)

Fråga

vid Nordiska rådets 36:e session angående patent och bioteknologi

Til Nordisk Ministerråd

Bioteknologi og patenter er blevet et brændende spørgsmål: Skal der patentbeskyttes?

Indtil for få år siden eksisterede spørgsmålet ikke. Planteforædlere var beskyttet af plantebeskyttelseslovgivning, men egentlige patenter på levende organismer eksisterede ikke.

Genteknologien har drastisk ændret situationen. Der er nu stærke industrikræfter, der arbejder for at få nye organismer patentbeskyttet. For mikroorganismers vedkommende er patentbeskyttelsen allerede en realitet i de fleste lande. Patentbeskyttelse af mikroorganismer er da også ret uproblematisk. Det er patentbeskyttelse af planter og dyr imidlertid ikke.

For planters vedkommende vil en overgang fra den eksisterende plantebeskyttelse til patent have vidtrækkende konsekvenser: landmænd kan nægtes ret til at så deres eget sædekorn, patentindehaveren kan nægte interesserede at benytte den patenterede plante osv. Resultatet bliver, at landbruget bliver langt mere afhængigt af nogle få teknologisk avancerede firmaer. Især for ulandene kan udviklingen blive katastrofal.

Hvad angår dyr, må genteknologisk udvikling af nye dyrearter og derfor naturligvis også patentbeskyttelse af dem ganske enkelt betegnes som uetisk.

Forslaget til nordisk bioteknologisk samarbejdsprogram er meget lidt oplysende vedrørende de planer, Nordisk Ministerråd har på patentområdet. Dette kan skyldes, at Ministerrådet endnu ikke har fundet sine ben i sagen.

Da den offentlige debat imidlertid er vigtig, skal jeg med henvisning til ovenstående stille følgende spørgsmål til Nordisk Ministerråd:

Overvejer Ministerrådet at indføre patenter på planter og dyr?

Oslo, den 7. marts 1988

Kjeld Rahbæk Møller (SF)

Fråga¹**vid Nordiska rådets 36:e session angående naturmiljön i arktiska farvatten**

Till Nordisk Ministerråd

Jeg har tidligere i denne forsamling udtrykt min stigende ængstelse for den forurening, som vi i de kommende år kan forvente fra atomkraftværket i Dounreay. Så vidt jeg har forstået foreligger der ikke undersøgelser vedrørende forureningsspredning fra Dounreay. Men sådanne undersøgelser findes til gengæld fra Windscale, som nu hedder Sellafield, på den engelske vestkyst. Hvis det virkelig er tilfældet, at der dagligt pumpes 4 500 000 liter radioaktivt vand ud i det irske Hav, at 90 procent af Nord-søens radioaktive forurening stammer fra Sellafield, at forureningen rækker til farvandene ved Østgrønland og til Barentshavet, synes der at være grund til alvorlig ængstelse. Også på denne baggrund kan jeg fristes til at stille det spørgsmål, hvorfor Nordisk Ministerråd slet ikke nævner disse risici i sin meddelelse om rekommandation nr. 23/1983 angående bevaring af naturmiljøet i de arktiske farvande.

Med henvisning til ovenstående stiller jeg følgende spørgsmål til Nordisk Ministerråd:

Vil ministerrådet behandle den eksisterende risiko for truslerne mod det arktiske naturmiljø, som skyldes havforurening i fjerntliggende områder, inden for rammerne af rekommandation nr. 23/1983?

Oslo 8. marts 1988

Otto Steenholdt (At)

¹ Frågan kommer att besvaras skriftligt av Nordiska ministerrådet.

Fråga

vid Nordiska rådets 36:e session angående Nordiska rådet för etik inom bioteknologin

Till Nordisk Ministerråd

Det följer af Nordisk Ministerråds förslag til et bioteknologisk samarbejdsprogram, at der skal nedsættes et råd for etik. I den forbindelse henvises til rek. nr. 24/1987 angående samarbejde omkring genteknologi, som Nordisk Råd bl. a. på forslag af venstresocialister vedtog på sidste års session, og hvor behovet for en etisk teknologivurdering blev understreget. Det er derfor godt, at rådet nu kommer. Udviklingen inden for bioteknologien rejser mange etiske spørgsmål.

Men der er ikke uvæsentligt, hvordan ett sådant råd sammensættes. Hvis det bliver domineret af erhvervsinteresser og snævre specialister, vil det ikke kunne løse sine opgaver. Der er væsentligt, at rådet bliver preget af folkelige og humanistiske holdninger samtidig med, at rådet naturligvis også skal rumme nogle personer med specialviden på området.

Programforslaget er ikke særligt oplysende vedrørende rådets sammensætning. Det står blot, at det skal bestå af 2–3 personer fra hvert land udpeget af de nationale regeringer.

Med henvisning til ovenstående stiller jeg følgende spørgsmål til Nordisk Ministerråd:

Hvilken balance mellem erhvervsinteresser, bioteknologisk specialviden og folkelige og humanistiske synspunkter finder Nordisk Ministerråd bør præge sammensætningen af Nordisk Råd for Etik inden for bioteknologi?

Oslo den 8. marts 1988

Kjeld Rahbæk Møller (SF)

Fråga

vid Nordiska rådets 36:e session angående invandrarnas hemspråksundervisning

Till Sveriges regering

Enligt erhållna uppgifter avser Sveriges regering att inom ramen för följande budget ändra finska barns hemspråksundervisnings ställning i det svenska skolväsendet. I stället för att hemspråksundervisningen hittills har givits som en del av annat undervisningsprogram under tiden för de egentliga skoltimmarna avser man nu att placera hemspråksundervisningen utanför de egentliga skoltimmarna.

I fall dessa uppgifter håller streck, skulle hemspråksundervisningen förläggas utanför den ordinarie timplanen, alltså ändras till frivillig verksamhet och deltagandet skulle vara avhängigt av hemmens och elevernas intresse eller av lärotimmarnas lämplighet för skoltransporter. Samtidigt är avsikten enligt budgetförslaget att lägga ned hemspråkslärarlinjen och utbilda lärarna på linjen för grundskollärare. Med beaktande av att de krav i svenska språket som ställs på dem som tänker börja studera på grundskollärlinje bör uppfyllas, har de som nyligen kommit till Sverige inte möjlighet att utbilda sig till lärare. Dessutom blir hemspråkslärarens arbete svårare därför att lärotimmarna placeras utanför skolprogrammet i många olika skolor. Det förefaller som om möjligheterna till hemspråksundervisning försvåras genom den nya budgeten, förutsatt att den kommer att antagas.

Med hänvisning till det ovan anförda ställer jag följande fråga:

Avser Sveriges regering att genom budgetlösningar ändra ställningen av finska invandrabarns hemspråksundervisning och försvåra hemspråkslärarnas undervisningsmöjligheter?

Oslo den 8 mars 1988

Marjatta Väänänen (K)

Fråga

vid Nordiska rådets 36:e session angående bekämpning av videovåldet

Til Nordisk Ministerråd

De kristen-demokratiske partier i Norden har uttrykt en sterk bekymring over den utbredelse av vold og porno som i dag foregår i de nordiske land gjennom videofilmer og satellitt-TV som kommer fra utlandet. Gjennom volds- og pornofilmer formidles et budskap som undergraver respekten for menneskeverdet. Slike filmer representerer derfor en sterk nedbrytende påvirkning.

Politi og påtalemyndighet har manglende kapasitet til å påtale lovbrudd. Det er derfor bl. a. nødvendig å vurdere muligheten for å etablere et system med forhåndkontroll av videofilmer. I Norge kan f.eks. dette utføres av Statens filmkontroll. Dette vil sikre en fortløpende kontroll og må antas å få en preventiv virkning i retning av å redusere antallet ulovlige videofilmer.

På denne bakgrunn vil jeg stille følgende spørsmål til Nordisk Ministerråd:

Hvilke konkrete tiltak vil Nordisk Ministerråd foreslå for å bekjempe videovolden i Norden?

Oslo, 7. mars 1988

Svein Alsaker (KrF)

Rapport från Nordiska rådets presidium

I överensstämmelse med § 22 i Nordiska rådets arbetsordning överlämnas härmed en verksamhetsberättelse från Nordiska rådets presidium till plenarförsamlingen vid Nordiska rådets 36:e session. Rapporten omfattar verksamheten från Nordiska rådets 35:e session fram till årsskiftet 1987/88.

Stockholm i januari 1988

För Nordiska rådets presidium

Elsi Hetemäki-Olander

President

Gerhard af Schultén

Presidiesekreterare

Innehållsförteckning

	sida
1. Inför 36:e sessionen	3060
1.1 Rådets profil	
1.2 Samarbetets instrument	
1.3 Uppföljning, utvärdering och övervakning	
1.4 Nordiska följetonger	
1.5 Från sådd till skörd	
1.6 Norden och omvärlden	
2. Plenarförsamlingen	3068
2.1 Rådets möten och rådets medlemmar	
2.2 Framställning, rekommendationer och yttranden vid 35:e sessionen	
2.3 Framställning 1/1988 om radio o. TV-samarbetet i Norden	
2.4 Framställning 2/1988 om en europeisk konvention om gränsöverskridande TV-sändningar	
2.5 Framställning 3/1988 om Nordisk Ministerråds budsjett 1988	
2.6 Rådets ärenden vid 35:e och inför 36:e sessionen	
2.7 Valgspørsmål foran 36. sesjon	
2.8 Rotasjon av formannspostene	
2.9 Spørrinstituttet	

- 3. Presidiet 3075**
- 3.1 Presidiet møten og sammansättning
 - 3.2 Presidiet møter med statsministrene og samarbeidsministrene
 - 3.3 Rek 21/1986 om Nordiskt Teknologår
 - 3.4 Rek 22/1986 om nordiskt samarbeide i internationella sammanhang
 - 3.5 Rek 34/1986 angående kvindekonferencer
 - 3.6 Suppleanters deltakelse ved plenarforsamlingens møter
 - 3.7 Nordiske partigruppesekretærens deltakelse i utvalgsmøtene
 - 3.8 Nordiska rådets internationella konferens om havsförening 1989
 - 3.9 Tolkning vid utskottsmøten
 - 3.10 Utökad ADB-användning i sekretariatet
- 4. Utskotten 3082**
- 4.1 Inledning
 - 4.2 Juridisk udvalg
 - Viktige samarbeidsspørsmål
 - Medlems- og ministerrådsforslag
 - Kontakter med Nordisk Ministerråd
 - Övrigt
 - 4.3 Kulturutskottet
 - Viktiga samarbetsfrågor
 - Kontakten med Ministerrådets organ
 - Övrigt
 - 4.4 Social- och miljøutskottet
 - Viktiga samarbetsfrågor
 - 4.5 Kommunikationsutskottet
 - Viktiga samarbetsfrågor
 - Samarbete med Nordiska ministerrådet och dess organ
 - Kontrollerande verksamhet
 - Övriga kontakter
 - 4.6 Økonomisk udvalg
 - Medlems- og ministerrådsforslag
 - Utvalgets kontakt utad
 - 4.7 Budsjet- og kontrollutvalget
 - Innledning
 - Budsjettsamråd mellom Nordisk Råd og Nordisk Ministerråd
 - Det nordiske budsjett for 1988
 - Utvalgets behandling av særskilte saker
 - Kontroll og vurdering

5.	Kontakt- og seminarieverksamhet	3101
5.1	Kontakter med internasjonale organisasjoner	
5.2	Kontakter med interesseorganisasjoner	
5.3	Konferenser og seminarier	
5.4	Ungdomens Nordiska Råd 1987	
6.	Information og publikation	3103
6.1	Informationsvirksomheden	
	– Norden i samarbejde	
	– Nordpå	
	– Åland – filmen, videoteket	
	– Massemedier	
	– Island og det vestnordiske samarbejde	
	– Nordisk Journalistkursus	
	– Norden på universiteterne	
	– Journaliststipendier	
	– Koordinering af nordisk information	
	– Fremtidens information	
6.2	Publikationsverksamheten	
	– Rådsförhandlingarna	
	– NU-serien och NORD-publikationerna	
	– Faktabladsserie	
	– Marknadsföring av publikationerna	
7.	Nordisk Kontakt	3110
7.1	Utgivningen 1987	
7.2	Personalfrågor	
7.3	Redaktionskommittén	
8.	Sekretariatsorganisation och budget	3113
8.1	Presidiesekretariatet och utskottssekreterarna	
8.2	Sekreterarkollegiet	
8.3	Nordiska rådets gemensamma budget	
9.	Delegationerna	3115
9.1	Danmarks riges delegation	
	– Delegationens beretning til Folketinget	
	– Det inre marked	
	– Arbejds miljø	
	– Miljø samarbejde	
	– Bistandssamarbejde	
	– Andre sager i Folketinget	
	– Informationsvirksomhed	
9.2	Færøernes delegation	

9.3	Grönlands delegation	
9.4	Finlands delegation	
	– Riksdagens behandling av delegationens berättelse	
	– Delegationens verksamhet	
9.5	Ålands delegation	
	– Delegationens berättelse till landstinget	
	– Framställningar	
	– Delegationens verksamhet	
9.6	Islands delegation	
	– Behandlingen i Altinget av utrikesministerns årsrapport och Islands delegations berättelse	
	– Delegationens verksamhet	
9.7	Norges delegation	
	– Delegationens rapport og Regjeringens melding	
	– Komitéinstilling	
	– Stortingsdebatten	
9.8	Sveriges delegation	
	– Delegationens berättelse	
	– Nordisk ombudsman	
	– Nordisk Forum	
	– Öresundsförbindelserna	
	– Dubbelbeskattningsavtal	
	– Handelshinder i Norden	
	– Luftfartssamarbete	
	– Delegationens informationsverksamhet	
10.	Partigrupperna	3139
10.1	Den konservativa gruppen	
10.2	Mittengruppen	
10.3	Den socialdemokratiska gruppen	
10.4	Den venstresocialistiske gruppe	
10.5	Ekonomiskt stöd till partigrupperna	
10.6	Sekretariatskontakter	
11.	Särskilda verksamhetsformer	3144
11.1	Nordiska kulturfonden	
11.2	Nordiska investeringsbanken	
11.3	Nordiska rådets litteraturpris	
11.4	Nordiska rådets musikpris	
11.5	Nordiska rådets journaliststipendier	
Bilagor		
1.	Nordiska rådets sammansättning; delegationerna och partier- na representerade i Nordiska rådet	3149

2.	Utskottens sammansättning och möten	3154
3.	Presidiesekretariatets budget för 1987 och 1988 och preliminärbudget för 1989 samt förteckning över befattningar vid Nordiska rådets presidiesekretariat	3161
4.	Kontroll og vurdering av skolesamarbeidet i Nordisk Ministerråds regi. Tryckt separat som NORD 1987: 70	
5.	Rundspørge hos Folketingsmedlemmer angående Nordisk Kontakt	3162

1. Inför 36:e sessionen

1.1 Rådets profil

Det nordiska samarbetet förliknades nyligen vid en konvoj, där den långsammaste bestämmer farten och där varje fartyg har frihet att ändra sin kurs. Bilden inger en känsla av trygghet och frihet under ansvar, men också om en viss tröghet. Under senare tid har just den sistnämnda aspekten lyfts fram i massmedia och i uttalanden av enskilda nordiskt orienterade personer. Man oroar sig för att en storm är under uppsegling som kan hota att splittra konvojen i olika riktningar, om inte kursen justeras och om inte fartygen sätter upp farten. Oron för att det nordiska samarbetet inte håller tillräckligt hög profil i ett läge, då den europeiska integrationsprocessen skjutit ny fart, skall inte avfärdas som obefogad. Å andra sidan finns det inte anledning till misströstan. De aktuella förslag och planer, som redovisas i denna rapport, pekar på en ökad insikt om att tempot i det nordiska samarbetet bör ökas och perspektiven vidgas.

Frågan om profilen hänger också samman med informationen om rådets verksamhet. Vägen från idé till verklighet är ofta lång och krokig på det nordiska planet. Aktörerna själva kan vanligen identifiera slutresultaten av en idé, ett medlemsförslag m. m. Det blir emellertid genast mycket svårare, när det gäller att upplysa allmänheten om detta. Vad som börjat som en idé hos en eller flera nordiska parlamentariker framstår lätt för medborgarna som resultatet av den "egna" regeringens ansträngningar, när väl idén transformeras till en åtgärd; en lagändring, ett administrativt beslut, en investering eller liknande.

Att informera om det nordiska samarbetets resultat är och förblir ett Sisufos-arbete. Hur skall man i en tid, då allt mer information öses över medborgarna och konkurrensen om folks intresse och uppmärksamhet hela tiden ökar, kunna nå ut till allmänheten med information om vad som görs av de nordiska samarbetsorganen och vilken betydelse detta arbete har för de enskilda medborgarnas levnadsförhållanden? Allt intresserar inte alla, somligt bara ett fåtal. Samtidigt måste vi erkänna att det nordiska samarbetet inte kan vinna legitimitet, att dess profil hos allmänheten förblir oklar, om resultaten inte blir kända och accepterade.

Genom hela processen från idé till verklighet till information och till

accept löper en röd tråd som inte får brista. Mot den bakgrunden framstår en uppföljning och värdering av rådsorganens samlade informationsinsatser påkallad.

1.2 Samarbetets instrument

I det nordiska samarbetets tidiga morgon var likartad lagstiftning det kanske viktigaste instrumentet. På 1950-talet kom de första stora konventionerna: överenskommelsen om en gemensam nordisk arbetsmarknad, konventionen om social trygghet och överenskommelse om passfrihet. Gemensamma nordiska institutioner har grundats under hela den tid det organiserade samarbetet har pågått men man kan väl hävda att etableringen av dylika institutioner upplevde en guldålder på 1970-talet. Det är också under detta årtionde som samarbets- och handlingsprogrammen kommer in i bilden. I dessa sektoriella program dras linjerna upp för projektverksamhet och andra insatser för kommande år. Under 1980-talet har man kunnat bevittna uppkomsten av handlingsplaner, som antingen är tvärspektoriella – såsom den ekonomiska handlingsplanen – eller innebär hög prioritering av vissa områden inom en sektor. Handlingsplanerna är tidsbestämda och anvisas särskilda medel.

På tröskeln till ett nytt nordiskt arbetsår är det skäl att påminna om att valet av samarbetsformer inte får styras av trendmässigt tänkande. Nordiskt samarbete är inte bara vittflygande handlingsplaner med stora penningssatsningar lika lite som det kan bestå enbart av gemensam lagstiftning och bindande överenskommelser. Det behövs många färger på den nordiska samarbetspaletten. Det är en viktig uppgift för förslagsställare och verkställare att beakta de möjligheter olika samarbetsinstrument erbjuder och att eftersträva en god balans mellan de olika formerna för samarbete.

Lagharmoniseringsarbetet har haft sin givna plats i det nordiska samarbetet, men man kan inte undgå den reflektionen att det kanske inte varit så samordnat och programmatiskt som under vissa tidigare perioder. Det är därför glädjande att juridiska utskottet nu tagit upp frågan om utarbetandet av ett nytt lagstiftningsprogram för det nordiska samarbetet. Den närmaste tiden får utvisa om man i samarbete med experter och ansvariga lagberedningsinsatser kan vitalisera lagstiftningsarbetet.

Gemensamt utarbetade lagregler är inte eviga. Förändrade förhållanden driver fram ändringar och Helsingfors-avtalets artikel 41 om konsultationskyldighet kan inte förhindra att nordiska lagar driver i sär under omständigheternas tryck. Det är därför en angelägen uppgift att man inom rådsorganisationen med jämna mellanrum ser över utvecklingen för att sedan kunna återställa den tidigare enhetligheten.

Det kan förefalla som om konventionernas och andra bindande avtalspopularitet som samarbetsinstrument skulle vara i avtagande. Så behöver inte vara fallet. Konventionerna ger en icke föraktlig stadga åt det nordiska samarbetet. I givna fall kan en nordisk konvention också fungera som en

plattform för nordiskt agerande i internationella sammanhang eller i förhandlingar med andra inblandade, t. ex. EG och EFTA. Det återstår att se, huruvida den av rådet efterlysta nordiska arbetsmiljökonventionen kan få en utformning, som tjänar också sådana syften.

Många av de nordiska konventionerna skapar rättigheter och möjligheter för medborgarna, som de nationella myndigheterna är skyldiga att tillgodose. Andra konventioner, såsom den nordiska språkkonventionen, vilken trädde i kraft den 1 mars 1987, tillerkänner medborgarna en fördel – att kunna kommunicera på sitt modersmål i förhållande till myndigheter i annat nordiskt land – som inte är förbehållslös. Myndigheter och andra offentliga inrättningar skall göra sitt bästa för att konventionens mål blir uppfyllda. Nordiska rådet har en uppgift att vaka över att konventionens intentioner faktiskt blir förverkligade.

När ord och handling inte korresponderar med varandra, lider trovärdigheten, utsuddas profilen. Samarbetsinstrumenten bör bibehålla sin skärpa. Handlingsplaner, som inte underbyggs med tillräckliga resurser för verkställigheten, eller där finansieringen skjuts på framtiden, är ägnade att skapa falska förväntningar. Det nya ministerrådsförslaget till handlingsplan för det nordiska kultursamarbetet måste därför också i detta avseende undergå en omsorgsfull prövning.

Utgör ett antal enskilda projekt utan närmare inbördes koordinering en handlingsplan? Det ansåg varken presidiet eller kommunikationsutskottet i fråga om ministerrådsförslaget B 75/t om en nordisk handlingsplan för ökad trafiksäkerhet. Presidiet har därför hemställt om att ministerrådet skulle i förslaget inarbeta en konkret och samordnad målsättning för trafiksäkerhetsarbetet och avsätta tillräckliga resurser för detta arbete.

Nordiska handlingsplaner, som också omfattar koordinering av betydande projekt över de nationella budgetarna, skapar föreställningar om ökad dynamik i samarbetet. Om det sedan inte finns beredskap att genomföra dessa eller omdisponeringar sker utgående från nationella omprioriteringar, kan besvikelsen bli stor. Erfarenheterna av den första ekonomiska handlingsplanen ger på denna punkt anledning till eftertanke.

1.3 Uppföljning, utvärdering och övervakning

Ett viktigt element i växelspelen mellan rådssidan och regeringsidan är kontrollen av att rekommendationer och framställningar leder till åsyftade resultat. Ministerrådets årliga rapportering av vidtagna åtgärder utgör underlag för den parlamentariska uppföljningen. Det är emellertid inte alltid nog att rådet får en redogörelse för vilka åtgärder som vidtagits nordiskt och nationellt. När det gäller frågor av väsentlig betydelse för allmänheten eller speciella medborgargrupper är det viktigt att också veta vilka de konkreta resultaten blivit av ifrågavarande nordiska satsningar. En redovisning av nytta och effekter är av betydelse inte bara för rådsarbetet utan också när det nordiska samarbetet presenteras i de nationella parlamenten

och i andra sammanhang. Här är det återigen fråga om legitimitet och profil.

Rådsorganen, särskilt fackutskottet, har också ett ansvar att följa upp t. ex. vilka konkreta resultat rådsinitierade utredningar och projekt avkastat samt vid behov ta nya initiativ, om det visar sig att effekterna av tidigare åtgärder inte varit tillräckligt goda.

En icke oväsentlig del av det fortlöpande nordiska samarbetet sker inom de permanenta nordiska institutioner, som grundats för att tillgodose olika behov av samfälliga insatser. En stor del av institutionerna är av rätt färskt datum och arbetar ännu med att finna de rätta formerna för sin verksamhet. En del av dem är uppenbart resurssvaga i förhållande till sitt givna arbetsfält, andra fyller med framgång sin plats i det nordiska systemet. För Nordiska rådet är det en angelägen uppgift att följa med hur dessa institutioner fungerar, värdera resultatet av deras verksamhet och vid behov ingripa för att lägga verksamhetsvillkoren till rätta.

Det är en naturlig del av de olika fackutskottens verksamhet att fortlöpande bedöma det arbete som görs av de nordiska institutionerna på utskottens ansvarsområden. När det gäller att på ett mer genomgripande och systematiskt sätt utvärdera verksamheten och resursanvändningen i nordiska institutioner har emellertid budget- och kontrollutskottet ett alldeles särskilt ansvar.

Det första nordiskt finansierade verksamhetsområde som utskottet närmare studerat och värderat är skolektorn. På basen av en särskild rapport om verksamheten i Nordiska språk- och informationscentret, Nordiska språksekretariatet och Ledningsgruppen för nordiskt skolsamarbete (NSS) har utskottet funnit bl. a. att Nordiska ministerrådet bör pröva alternativa möjligheter att samordna aktiviteterna rörande grannspråken i språksekretariatet med aktiviteterna i språk- och informationscentret. Utskottet anser samtidigt att språkinstitutionerna skulle kunna tilldelas vissa nya uppgifter. Se härom närmare under 4.7.

En del av det nordiska samarbetets produkter syftar direkt till att ge medborgarna rättigheter, som skall kunna åberopas i konkreta situationer. Så är fallet med en del av de nordiska konventionerna och överenskommelserna. I andra fall syftar samarbetet till att nationsgränser och nationella regler inte skall försvåra etablering eller verksamhet för folk och företag i Norden. Den praktiska tillämpningen av sådana nordiska lösningar tillkommer nationella myndigheter och offentliga inrättningar. Huruvida verkligheten kommer att motsvara det som åsyftas hänger därför på de olika aktörernas insikter och attityder. Man kan därför inte utesluta att nordbor på grund av okunskap och byråkratisk stelbenthet blir orätt behandlade i de nordiska grannländerna.

Nordiska rådet är inte så organiserat att man inom dess ramar skulle kunna lösa enstaka problem och missförhållanden. Rådet kan inte involvera sig i diskussioner och förhandlingar med nationella myndigheter, ej

heller ministerrådet. En annan sak är att rådsorganen i mån av möjlighet försöker vägleda enskilda individer med problem som har samnordisk anknytning. I den takt det samnordiska regelverket ytterligare utvecklas och principen om Norden som en hemmamarknad för varor och tjänster realiserats får därför tanken på att skapa något slag av nordisk ombudsman ökad aktualitet.

1.4 Nordiska följetonger

En följetong är en långsamt framåtskridande berättelse med ideliga upprepningar som vanligen, men inte alltid efter många motgångar leder till ett lyckligt slut.

Det nordiska samarbetet har haft och har sina följetonger. En verklig långkörare är tv-samarbetet. NORDSAT-planen, som kollapsade efter 10 års förarbete, måste i dag ses som en enastående, men försumpad chans. Det industripolitiska Tele-X-projektet, som skulle bli en räddningsplanka för det nordiska tv-samarbetet, har blivit en uppvisning i vankelmod, där alla medagerande måste ta sin del av ansvaret.

På basen av framställning 1/1986 beslöt ministerrådet om ett samarbete inom ramen för Tele-X med sändningar över två kanaler under en försöksperiod av tre år. På förslag av kulturutskottet gjorde Nordiska rådets presidium i maj 1987 en framställning till ministerrådet angående en sådan förändrad inriktning av Tele-X-projektet att sändningar av program från de nordiska länderna över fyra kanaler skulle bli möjliga (framställning 1/1988). Kort därefter måste ministerrådet konstatera att man ej kunde enas om en sådan ombyggnad av satelliten. Efter ingripande från presidiet har de nordiska statsministrarna uttryckt intresse för ett trekanalsalternativ. Samtidigt byggs möjligheterna att se grannländernas tv-program bilateralt ut.

Det som hittills skett visar på vikten av att man från början har klart för sig vad det är man vill uppnå med ett nordiskt projekt. Det kulturpolitiska målet för ett nordiskt tv-samarbete bör vara att

- på permanent bas ge alla tv-tittare i Norden – inte bara de som är anslutna till kabel- eller storantennsystem – tillgång till tv-utsändningar från de olika nordiska länderna till rimliga kostnader
- samtidigt som gemensamma resurser sätts in på att utveckla produktionen av konkurrenskraftiga nordiska filmer och tv-program (se rekommendation nr 4/1987).

I ett Norden utan gränser bör tillgången till grannländernas tv-utsändningar vara en lika självklar rätt som tillgången till offentliga bibliotek. Tillgången till utsändningar är det avgörande, efterfrågan växer med tiden.

Oberoende av huruvida direktsändande satelliter på sikt är den rätta tekniska lösningen på distributionsfrågan eller ej, är Tele-X idag det enda tillbudsstående alternativ, som fyller minimikraven. Sista kapitlet i Tele-X-frågan måste skrivas 1988 och sluta på ett för det nordiska samarbetet och

dess trovärdighet acceptabelt sätt. Samtidigt bör det första kapitlet skrivas i historien om det permanenta nordiska tv-samarbetet. Vi är inte ensamma i Europa om att utveckla ett regionalt tv-samarbete. Ett nordiskt samarbete skulle utgöra ett viktigt bidrag till "europifieringen" av televisionen och till stärkandet av den europeiska identiteten.

En något annorlunda följetong gäller resekostnaderna inom Norden. Det är ett välkänt faktum att avstånden i Norden är stora och marknaderna för transportföretagen relativt små i jämförelse t. ex. med Mellan-Europa. Det är samtidigt en ofta uttalad målsättning i det nordiska samarbetet att öka direktkontakterna mellan människorna i Norden på alla nivåer. Vi vill att skoleleverna skall kunna vistas en tid i en skola i något av grannländerna. Vi vill att studerande skall kunna avlägga kurser i en annan nordisk läroinrättning och sommarjobba eller praktisera nordiskt. Vi vill ha ett ökat konkret samarbete mellan ideella organisationer och folkrörelser inom Norden. Vi vill utvidga vänortskontakterna, vi vill att folk skall kunna spela, idrotta och leka tillsammans över gränserna. Sådant fostrar ett nordiskt sinne.

Det kan inte vara omöjligt att bygga över de fysiska avstånden mellan de nordiska länderna till rimliga kostnader. Det måste gå att skapa vettiga tvärgående flygförbindelser mellan nordiska länder. Det måste gå att sänka prisnivån för internordiska flygresor så att det inte blir billigare att resa från Reykjavík till Nairobi än från Reykjavík till Köpenhamn.

Den stående invändningen är att reformerna blir för dyra. Men det nordiska samarbetet måste ibland få kosta. Här är det ju fråga om själva fundamentet för den nordiska samhörigheten – kontakterna mellan nordbor på gräsrotsnivå. Bakom invändningarna om kostnader döljer sig alltför ofta slentriantänkande och motstånd mot förändringar. Nordiska resenärer har under årtioenden fyllt transportföretagens kassor. Det är dags för återbäring, till en början genom att kraven i rekommendation nr 43/1987 om inrättande av ett permanent nordiskt ungdomsresekort och rekommendation nr 39/1987 om sänkta flygplatsavgifter och flygpriser inom Norden infrias. Den nordiska transportöverenskommelsen från 1973 gäller inte de nordiska ländernas internationella luftfartspolitiska förhållanden. Detta har ansetts utgöra ett hinder för att fullt ut tillmötesgå Nordiska rådets hemställan om att existerande behov av tvärgående flygtrafik i Norden tillfredsställs. Överenskommelsen bör i så fall revideras.

1.5 Från sådd till skörd

Nordiska samarbetsinitiativ har ibland en tendens att stampa på stället. Det kan emellertid också inträffa att en fråga väcks innan det på alla håll finns beredskap att hantera den som en nordisk angelägenhet, som ett område ägnat för samnordiska insatser. Liknelsen med konvojen är här träffande.

På 34:e sessionen i Köpenhamn debatterades ett medlemsförslag om

nordiska insatser för att lösa flyktingproblemen. Rådet antog en rekommendation (nr 30/1986) om ett utvidgat och fördjupat nordiskt samarbete om flyktingfrågor. Den finska delegationen röstade emot med hänvisning till att flyktingfrågorna inte var ägnade att behandlas som en nordisk samarbetsfråga. I april 1987 anordnade juridiska utskottet i Saltsjöbaden ett seminarium om flykting- och invandrapolitik med ett representativt och aktivt deltagande, även från Finland, av politiker, tjänstemän och andra sakkunniga.

Debatten i Nordiska rådet och på seminariet har fungerat som en väckarklocka för den finska opinionen. Flyktingfrågorna och Finlands ansvar därvidlag har diskuterats livligt i massmedia och i olika politiska fora och den finska regeringen har redan tagit nya initiativ i flyktingpolitiken. Isen synes därför vara bruten för ett utvidgat samarbete i varje fall i frågor, som berör flyktingarnas anpassning i samhället, utbildning, attitydpåverkan etc.

Ibland kan man inte skörda samma år som man sådde. Ett exempel på detta är tillsättandet av en kommitté för att utreda hur det nordiska samarbetet i internationella sammanhang kunde utvecklas.

Vid 34:e sessionen antogs en rekommendation (nr 22/1986), enligt vilken Nordiska ministerrådet uppmanas att i samråd med Nordiska rådet tillsätta en kommitté för ovan nämnda ändamål. Handläggningen av denna fråga redovisas närmare nedan i 3.4. Det lyckades inte att få till stånd en kommitté före 35:e sessionen i Helsingfors. Frågan om nordiskt samarbete i internationella sammanhang blev i stället en av huvudfrågorna under generaldebatten. Det medlemsförslag (A 711/e) som en gång godkänkts i full endräkt visade sig nu förorsaka betydande meningsmotsättningar i rådsförsamlingen, särskilt i fråga om mandatets utformning, vilket dittills inte blivit föremål för närmare dryftelser.

Ärendet återsändes av plenarförsamlingen till ekonomiska utskottet, som fick i uppdrag att utarbeta ett mandat till kommittén. Ett enigt utskott överlämnade sitt förslag till mandat till presidiet i november 1987. Kommittén tillsattes vid presidiets möte den 9 december 1987 och skall ha sitt betänkande klart inom utgången av 1988.

1.6 Norden och omvärlden

I debatten under den 35:e sessionen präglades uttrycket "Norden i Europa", som en markering av att många av de samhälleliga frågor man i Norden har att ta ställning till har beröring med utvecklingen i det övriga Europa och att det nordiska samarbetet också bör ses som en del av den europeiska dynamiken.

Miljöförstörelsen är ett område, där detta växelspel får allt djupare dimensioner. Vi befinner oss i Norden alltmer mitt i den europeiska smutsen. Vår luft och vår havsmiljö försämras som en följd av våra egna utsläpp och utsläppen i andra delar av vår värld. Problemen kan bara lösas i

samförstånd mellan alla inblandade parter. En dimension i det nordiska samarbetet är att få till stånd en bättre samverkan i Europa.

Med den ambitionen är det viktigt att sopa rent framför egen dörr. Den snabba uppföljningen av en del av tankarna i slutkommunikén från Nordiska rådets internationella konferens om gränsöverskridande luftföroreningar i september 1986 i en nordisk handlingsplan mot luftföroreningar är såtillvida ett steg i rätt riktning. Fortsättning följer i medlemsförslaget A 779/s. I utskottets förslag till rekommendation uppmanas ministerrådet att inom ramen för handlingsplanen mot luftföroreningar låta utreda konsekvenserna för näringslivet av en större reduktion av svavel- och kväveoxidutsläppen än vad som hittills planerats och att samtidigt verka bl. a. för att bindande protokoll ingås mellan samtliga europeiska länder i syfte att reducera kväveoxidföroreningarna. Den nordiska åtgärdslistan kan ytterligare kompletteras med medlemsförslaget A 775/k om bevarandet av kulturhistoriskt värdefulla miljöer samt kulturföremål och kulturminnesmärken i Norden samt ministerrådets plan om minskning av användningen av ozonreducerande ämnen.

Rapporterna om tillståndet i flera nordiska kusthav är alarmerande. Där talas bl. a. om syredöd och fiskflykt. På vissa ställen betecknas havsvattnet som direkt hälsovådligt. Nordiska rådet antog vid 35:e sessionen en rekommendation (nr 14/1987), där ministerrådet bl. a. uppmanas att utforma ett handlingsprogram mot vatten- och havsföroreningar. Ett ministerrådsförslag torde föreligga till 37:e sessionen 1989. Nordiska rådets presidium har beslutat arrangera en internationell konferens för parlamentariker om havsföroreningar i Köpenhamn den 16–18 oktober 1989 efter mönster från 1986 års luftvårdskonferens. Detta ger goda möjligheter till en samordnad aktion för att skydda haven från Finska viken till Baffin Bay.

Åtgärder mot havsföroreningarna syftar ytterst till att bevara haven som en resurs också för kommande generationer. Målsättningarna sammanfaller här med den övergripande principen om en bärkraftig utveckling, som lanserats och utvecklats av Världskommissionen för miljö och utveckling under ledning av den norska statsministern Gro Harlem Brundtland. Brundtlandkommissionens rapport "Vår gemensamma framtid" utkom i april 1987. Väl i linje med den nya synen på hur miljöhänsyn bör integreras i ekonomisk planering och verksamhet är medlemsförslaget A 778/s om integrering av miljöaspekter vid fullföljandet av arbetet med den nordiska handlingsplanen för ekonomisk utveckling och full sysselsättning, ett förslag som ministerrådet redan adopterat i sitt direktiv till den arbetsgrupp som skall utarbeta ett förslag till ny ekonomisk handlingsplan.

I presidiets rapport till Nordiska rådets session 1987 ägnas utrymme åt den europeiska integrationsutvecklingen och dess betydelse för det nordiska samarbetet. Framställningen utmynnar i ett konstaterande att "De nordiska länderna har ett gemensamt ansvar att verka för en så långt gående samordning som möjligt med hänsyn till de olikheter som föreligger

mellan länderna". Ett uppmärksammat ärende vid sessionen var ministerrådets förslag till ett nordiskt samarbetsprogram för avveckling av handels hinder i Norden. Genom antagandet av denna plan har ett betydande steg tagits mot att förverkliga idén om "Norden som en hemmamarknad". När detta program genomförs är det naturligt med en samordning till den utveckling mot en "inre marknad", som pågår inom EG.

Det är emellertid inte bara industri och handel som berörs av den europeiska integrationsutvecklingen. Den är en faktor att räkna med på många andra områden för nordiskt samarbete – transportpolitik, konsumentpolitik, arbetsmiljö och miljövård, högre undervisning, teknisk utveckling, mediapolitik osv. Det finns ett påtagligt behov av en samordnad beskrivning av integrationsprocessens konsekvenser för de nordiska länderna och det nordiska samarbetet och en bedömning av möjligheterna att genom samnordiska strategier och gemensamt nordiskt agerande kunna påverka och bidra till denna utveckling. Presidiets bidrag till att öka beredskapen inom rådet för att hantera de integrationsrelaterade frågorna är ett planerat studiebesök i Bryssel och Genève i april 1988 för diskussioner med representanter för EG-kommissionen och bl. a. EFTA-sekretariatet om frågor av intresse för det nordiska samarbetet. Som ett led i presidiet aktiviteter för att skapa ett gott nordiskt utgångsläge i den pågående integrationsutvecklingen har presidiet också ingående dryftat problematiken kring Norden och EG tillsammans med de nordiska statsministrarna i december 1987.

2. Plenarförsamlingen

2.1 Rådets möten och rådets medlemmar

Nordiska rådets 35:e session hölls i Helsingfors den 23–27 februari 1987.

Plenarförsamlingen består av valda medlemmar och regeringsrepresentanter. Vid 35:e sessionen deltog 65 regerings-, landsstyre- och landskapsstyrelserepresentanter. Antalet valda medlemmar är 87 och väljs enligt följande:

Danmark:		Färöarna:		Grönland:	
Folketinget	16	Lagtinget	2	Landstinget	2
Finland:		Åland:		Island:	
Riksdagen	18	Landstinget	2	Altinget	7
Norge:		Sverige:			
Stortinget	20	Riksdagen	20		

Åtta av rådets valda medlemmar ersattes av suppleanter under hela sessionen och tjugo av de valda medlemmarna under delar av sessionen.

Sammanlagt tjugosex suppleanter tjänstgjorde som ordinarie medlemmar av rådet.

Regeringarna, landsstyrena, landskapsstyrelsen samt rådets valda medlemmar och suppleanter har av presidiet den 13 maj 1987 kallats till rådets 36:e session, som äger rum i Stortinget i Oslo den 7–11 mars 1988.

Av Nordiska rådets valda medlemmar i januari 1988 är femtiosju män och trettio kvinnor. Av suppleanterna är femtiotre män och trettiofyra kvinnor.

2.2 Framställning, rekommendationer och yttranden vid 35:e sessionen

Med stöd av tidigare fattat principbeslut vid möte mellan de nordiska statsministrarna, Nordiska rådets presidium och Nordiska ministerrådet (samarbetsministrarna) har beslutats att Nordiska ministerrådet skall svara för behandlingen av rekommendationerna. Vid sessionen antogs 45 rekommendationer:

- Nr 1. Barns skydd i krig*
- Nr 2. Nordiskt komparativt forskningsprojekt om narkotika och kontrollpolitik*
- Nr 3. Ökad behandlingsinsats för narkotikamissbrukare som alternativ till fängelseuppehåll*
- Nr 4. Nordisk mediefond för produktion av film, TV- och videoprogram*
- Nr 5. Samarbetsprogram för den högre utbildningen*
- Nr 6. Riktlinjer för Nordiska forskningspolitiska rådet*
- Nr 7. Vänskoleverksamhet med skolor i europeiska grannländer*
- Nr 8. Utveckling av idrottssamarbetet inom Norden*
- Nr 9. Seismologiskt forskningsprojekt i Island*
- Nr 10. Nordiska orkester- och ensemblerövlingar för musikelever i de nordiska länderna*
- Nr 11. Ökad satsning på polarforskningen i Norden*
- Nr 12. Nordisk utbytesordning för tolkar och translatorer*
- Nr 13. Handlingsplan mot luftföroreningar*
- Nr 14. Skydd för vatten- och havsmiljön*
- Nr 15. Erfarenhetsutbyte om arbetstidsfrågor*
- Nr 16. Samarbete kring högspecialiserad sjukvård*
- Nr 17. Handlingsprogram mot AIDS*
- Nr 18. Internationell samverkan mot AIDS*
- Nr 19. Handlingsprogram mot cancer*
- Nr 20. Nordisk ambulansverksamhet*
- Nr 21. Ökat samarbete inom hälsopolitiken*
- Nr 22. Stödordning för handikappsorganisationernas nordiska samarbete*
- Nr 23. Ökade flyttningmöjligheter för pensionärer i Norden*
- Nr 24. Samarbete kring genteknologi*
- Nr 25. Ökat grundkapital för Nordiska investeringsbanken*
- Nr 26. Exportsamarbete*

- Nr 27. Stadgar för Nordiska kontaktorganet för atomenergifrågor*
- Nr 28. Beskattning av fritidsfastigheter i annat nordiskt land än hemlandet*
- Nr 29. Lättnader i beskattningen för ungdom i samband med feriearbete i annat nordiskt land*
- Nr 30. Nordisk skatte- och avgiftspolitik*
- Nr 31. Samnordiskt projekt för främjande av vandringsfiskbestånden i Östersjön och Bottniska viken*
- Nr 32. Nordiskt samarbete på tjänstehandels område*
- Nr 33. Handlingsplan för nordisk näringspolitik*
- Nr 34. Uppföljning av rapport från arbetsgruppen för utvidgat ekonomiskt samarbete i Norden och rapporter från Nordens fackliga samorganisation*
- Nr 35. Bioteknologiskt samarbetsprogram*
- Nr 36. Nordiskt samarbete på materialområdet*
- Nr 37. Nordiskt samarbetsprogram för avveckling av handelshinder i Norden*
- Nr 38. Plan för ökad trafiksäkerhet i Norden*
- Nr 39. Sänkta flygplansavgifter och flygpriser inom Norden*
- Nr 40. Förenkling och harmonisering av tullformalitetserna i posttrafiken mellan de nordiska länderna*
- Nr 41. Förenkling och harmonisering av vägmärkessystemet i Norden*
- Nr 42. Internationell samverkan för förenkling och harmonisering av vägmärkessystemet*
- Nr 43. Inrättade av ett permanent nordiskt ungdomsresekort*
- Nr 44. Plan för infrastrukturinvesteringar i Norden*
- Nr 45. Finansieringen av det nordiska samarbetet*

På förslag av rådets fackutskott antogs 5 yttranden i anledning av Nordiska ministerrådets berättelse (C 1). På förslag av budget- och kontrollutskottet antogs dessutom ett yttrande med anledning av Nordiska ministerrådets förslag rörande planer för det nordiska samarbetet (C 2).

I yttrande 1 – *juridiska utskottet* – föreslås att de nordiska justitieministrarna påskyndar de nationella planerna på ratifikation av konventionerna om bortförande av barn, att arbetet med åstadkommande av gemensamma nordiska regler för ersättning för miljöskador intensifieras, att Nordiska ministerrådet i sin berättelse till 36:e sessionen på det konsumentpolitiska området lägger större vikt på de områden och de projekt som juridiska utskottet uttryckt intresse för, att nordiska gränsvärden för radioaktivitet i matvaror fastställs och att finansieringen av projektet "Program for at bryde det kønsopdelte arbejdsmarked" finansieras över den nordiska handlingsplanen för ekonomisk tillväxt och full sysselsättning.

I yttrande 2 – *kulturutskottet* – föreslås att nationella informations- och utbytescentra för lärar- och elevutbyte upprättas och att arbetet koordine-

ras av ett nordiskt samarbetsorgan på skolområdet, att ministerrådet påskyndar arbetet med det nordiska datasamarbetet på skolområdet och genomför det i nära samarbete med skolorna i Norden, att ministerrådet aktivt verkar för ett nära samarbete mellan de nordiska länderna inom det europeiska mediasamarbetet, att ministerrådet i syfte att främja filmkulturen i Norden snabbt bygger ut stödordningen för nordisk filmdistribution, att ministerrådet vidtar åtgärder för att stärka det samiska språket i undervisningen och aktivt medverkar till att stödja det samiska kulturlivet och att ministerrådet förstärker Nordiska kulturfonden för att nya samarbetsprojekt på kulturområdet skall kunna initieras.

I *yttrande 3 – social- och miljöutskottet* – föreslås att samarbetet på arbetsmarknadsområdet fortsätter att inriktas på att förbättra de sämst ställda gruppernas, bl. a. kvinnornas, situation, att en nordisk arbetsmiljökonvention utarbetas med sikte på att antas under 1988, att samarbetet inom social- och hälsovårdsområdet utgår från ett brett perspektiv och att förebyggande insatser prioriteras i enlighet med WHO:s målsättning "Hälsa för alla år 2000" och utskottets synpunkter med anledning av medlemsförslag A 740/s om hälsopolitiskt samarbete. Rådet uttrycker sin oro över att frågor om barn-, ungdoms- och familjepolitik fått litet utrymme i berättelsen och förväntar att detta område ges en högre prioritering i fortsättningen. Det föreslås vidare att de nordiska ländernas regeringar arbetar för ett bindande avtal om reduktion av utsläppen av kväveoxid och kolväten inom ramen för ECE-konventionen om långväga gränsöverskridande luftföröring, att projektverksamheten inom ramen för handlingsplanen "Norden i växt" kompletteras med ytterligare projekt inom miljöområdet, som är arbetsintensiva och bidrar till högre sysselsättning samt att rapporteringen i ministerrådsberättelsen i högre grad inriktas på vilka konkreta resultat verksamheten givit och inte endast på att vissa projekt pågår respektive avslutas.

I *yttrande 4 – ekonomiska utskottet* – föreslås att ministerrådet framlägger ett ministerrådsförslag om en reviderad nordisk handlingsplan för ekonomisk utveckling och full sysselsättning och att handlingsplanen årligen revideras, att det ministerrådsförslag om upprättande av ett industriellt center i Oslo, som skall föreligga till 36:e sessionen, innehåller konkreta planer för framtida arbetsuppgifter, uppbyggnad och resurser för institutionen, att den samnordiska beredskapen både på minister- och sekretariatsplan stärkes för att positivt kunna bidra till att utveckla det nordiska samarbetet inom EUREKA, att ministerrådet till 36:e sessionen framlägger ett ministerrådsförslag om en plan för det nordiska biståndssamarbetet samt ett ministerrådsförslag om ett samarbetsprogram för fiskerisektorn.

I *yttrande 5 – kommunikationsutskottet* – föreslås att den planerade översynen av den nordiska handlingsplanen på datateknologiområdet presenteras vid kommunikationsutskottets seminarium i september 1987, att ministerrådet skyndsamt verkar för utformning av åtgärder för att styrka

den nordiska handelsflottan, att ministerrådet startar en utredning om hur den moderna högteknologin kan används för att öka trafiksäkerheten, att förslag om handikappanpassning av kollektiva transportmedel förverkligas omedelbart och att existerande behov av tvärgående flygtrafik i Norden tillfredsställs.

I *yttrande 6 – budget- och kontrollutskottet* – föreslås att en genomsnittlig reell tillväxtfaktor på 5 procent används för de traditionella områdena i budgeten för 1988 samt att det därtill under de närmaste åren särskilt satsas på områdena allmän kultur, utbildning, forskning och utveckling samt miljö och trafiksäkerhet, att ett budgetprogram för en reviderad ekonomisk handlingsplan presenteras i samband med C 2/1988 samt att dividender från Nordiska investeringsbanken används till finansiering av en särskild nordisk fond för speciella ändamål.

2.3 Framställning 1/1988 om radio- och tv-samarbetet i Norden

Med hänvisning till artiklarna 56 och 65 i Helsingforsavtalet gjorde Nordiska rådets presidium efter förslag av kulturutskottet en framställning till Nordiska ministerrådet den 13 maj 1987 angående förändrad inriktning av Tele-X-projektet för att möjliggöra sändningar över fyra kanaler (framställning 1/1988). Nämare redogörelse för utvecklingen inom det nordiska radio- och tv-samarbetet via satellit ges i avsnitt 4.3.

2.4 Framställning 2/1988 om en europeisk konvention om gränsöverskridande tv-sändningar

På förslag av kulturutskottet avgav presidiet den 15 oktober 1987 en framställning till ministerrådet angående en europeisk konvention om gränsöverskridande tv-sändningar (framställning 2/1988). Förslaget baserade sig på utskottets behandling av medlemsförslag A 786/k. I framställningen uppmanas Ministerrådet verka för att de nordiska länderna aktivt bidrar till att en europeisk konvention om gränsöverskridande tv-sändningar snabbt antas.

2.5 Fremstilling 3/1988 om Nordisk Ministerråds budsjett 1988

På sesjonen 1987 bemyndiget plenarforsamlingen presidiet å avgi en fremstilling til Ministerrådet om Ministerrådets budsjettforslag for 1988.

I henhold til den endrete budsjettprosedyre fremmet Ministerrådet et ministerrådsforslag (B 74/b) medio september 1987 om budsjettforslaget for 1988 og preliminaire rammer for 1989 og 1990. På grundlag av Budsjett- og kontrollutvalgets betenkning over forslaget, avga presidiet den 11. november 1987 i henhold til Helsingforsavtalens Artikkel 56 og plenarforsamlingens bemyndigelse Fremstilling nr 3/1988 (se også avsnitt 4.7.):

Nordisk Råds presidium henstiller til Nordisk Ministerråd å øke det fremlagte budsjett for 1988 med 17 millioner DKK i overensstemmelse med Budsjett- og kontrollutvalgets vurderinger samt å vedta det justerte budsjett under hensynstaken av Budsjett- og kontrollutvalgets merknader.

2.6 Rådets ärenden vid 35:e sessionen och inför 36:e sessionen

De ärenden som Nordiska rådet har på sin saklista benämns A-saker (medlemsförslag och ändringsförslag), B-saker (ministerrådsförslag eller regeringsförslag), C-saker (berättelser), D-saker (meddelanden med anledning av tidigare rekommendationer/framställningar) och E-saker (frågor till ministerrådet eller regeringarna).

Vid rådets 35:e session hade rådet sammanlagt 65 medlemsförslag, 3 ändringsförslag och 65 ministerrådsförslag på saklistan. 49 av medlemsförslagen samt de 3 ändringsförslagen och samtliga 6 ministerrådsförslag togs upp till behandling på sessionen. I samband med sessionen väcktes 3 nya medlemsförslag. I perioden fram till årsskiftet 1987/1988 har ytterligare 25 medlemsförslag och 9 ministerrådsförslag väckts.

Inför 35:e sessionen hade rådet 107 rekommendationer och 1 framställning på saklistan. Vid sessionen antogs 45 nya och slutbehandlades 40 tidigare antagna rekommendationer.

Inför 36:e sessionen har rådet 112 rekommendationer och 3 framställningar.

Vid 35:e sessionen antogs 6 yttranden med anledning av ministerrådets berättelse (C 1) och ministerrådets förslag rörande planer för det nordiska samarbetet (C 2) (se punkt 2.2).

Vid 35:e sessionen ställdes 50 frågor (E-saker) till ministerrådet eller regeringarna. 36 av frågorna hade lämnats inom den ordinarie tidsfristen tre veckor före sessionen och 14 var s. k. snabbfrågor under sessionen.

Ärendenas fördelning mellan utskotten, om man bortser från berättelserna, framgår av följande uppställning:

	Juridiska utsk.	Kulturutsk.	Social- o. miljöutsk.	Kommunikationsutsk.	Ekonomiska utsk.	Budget- och kontrollutsk.	Totalt
Medlemsförslag/ändringsförslag	5	17	23	8	14	1	68
Ministerrådsförslag	–	1	1	1	3	–	6
Rekommendationer/framställning inför 35:e sessionen	12	24	30	18	23	1	108
Slutbehandlade rekommendationer vid 35:e sessionen	0	10	7	7	16	–	40
Antagna rekommendationer vid 35:e sessionen	3	9	12	7	13	1	45
Rekommendationer/framställningar på saklistan inför sessionen	15	25	35	18	20	2	115

2.7 Valgspørsmål foran 36. sesjon

I Helsingforsavtalens artikkel 47 uttales at ved valg skal tilses at ulike politiske meningsretninger blir representert i Rådet. Ifølge Fagerholm-komiteén (NU 1969: 20, s. 39) bør dette prinsipp anvendes slik at man streber etter å oppnå en representasjon som så nær som mulig svarer mot styrkeforholdet mellom ulike partier i de nasjonale folkerepresentasjonene.

Ifølge Rådets arbeidsordning utgjør presidiet valgkomité og skal legge frem forslag til valg av fortroendeposter ved 36. sesjon.

Siden Rådets 30. sesjon 1982 er valg av fortroendeposter skjedd på basis av partigruppenes forholdsmessige størrelse. Presidiet besluttet 9. desember 1987 å godkjenne følgende retningslinjer ved valg av fortroendeposter ved Rådets 36. sesjon 1988:

- Liksom tidligere deles fortroendepostene i en primærgruppe og en sekundærgruppe.
- I primærgruppen inngår de 10 presidiedlemmer og de 6 utvalgsformenn. De 16 poster fordeles fortløpende etter partipolitisk styrke, etter forhandlinger.
- I sekundærgruppen inngår de 6 nestformenn i utvalgene.
- Formann og nestformann i et utvalg skal fortrinnsvis komme fra forskjellig politisk hovedretning.
- Sammensetningen av Budsjett- og kontrollutvalget bør følge den partipolitiske styrke i Rådet. Formennene for de 5 fagutvalg skal inngå i denne beregningen.
- Formannspost og nestformannspost i Redaksjonskomiteén henføres ikke til henholdsvis primærgruppen og sekundærgruppen, men fordelingen skal skje i sammenheng med den øvrige fordelingen av poster.

Presidiet har på sine møter høsten 1987 drøftet det kommende presidiums sammensetning og har latt de nordiske partigrupper få uttale seg om dets sammensetning og virkningen på den tallmessige fordelingen av formannspostene på partigruppene. Presidiet har konstatert at sammensetningen av presidiet og fordelingen av formannspostene på partigruppene må ses i sammenheng. Presidiet vil fortsette diskusjonene på sitt møte 10.–11. februar 1988.

2.8 Rotasjon av formannspostene

Presidiet anså på sitt møte 25. november 1986 at en nasjonal rotasjon mellom formannspostene i samtlige fagutvalg er ønskelig. Av hensyn til praktiske synspunkter besluttet presidiet å opprettholde den samme fordeling frem til 36. sesjon 1988. Presidiet besluttet senere at rotasjon skal skje etter forhandlinger. De nasjonale delegasjoner uttalte seg om saken høsten 1986.

Frem til sesjon 1988 ligger formannspostene i Kulturutvalget, Juridisk utvalg, Sosial- og miljøutvalget, Kommunikasjonsutvalget og Økonomisk utvalg i henholdsvis Island, Danmark, Finland, Sverige og Norge.

Presidiet besluttet 9. november 1987 at formannspostene i Kulturutvalget og Juridisk utvalg flyttes til henholdsvis Danmark og Island ved utgangen av sesjonen 1988. For øvrige utvalg blir det ingen endringer. Presidiet besluttet samtidig at total rotasjon av formannspostene skal skje ved utgangen av sesjonen 1991.

2.9 Spørreinstitutet

Valgte medlemmer av Nordisk Råd kan i følge Helsingforsavtalens Artikkel 57 og Rådets arbeidsordning § 15 stille spørsmål til en regjering eller til Ministerrådet. Reglene gir muligheter til å stille spørsmål senest 3 uker før sesjonen for besvarelse på sesjonen samt under sesjonen stille s. k. hurtigspørsmål senest 24 timer før det saksområde spørsmålet gjelder kommer opp. Når det gjelder spørsmål som besvares under sesjonen, kom presidiet og samarbeidsministrene den 9. desember 1987 overens om at Ministerrådet vil bestrebe seg på å få gitt spørteren svaret senest 3 timer før det skal avgis.

Mulighetene for å stille skriftlige spørsmål mellom sesjonene har vært drøftet mellom presidiet og samarbeidsministrene ved ulike tilfelle. Saken ble senere berørt 13. mai 1987 mellom de to parter.

Presidiet og samarbeidsministrene kom den 9. desember 1987 overens om en forsøksordning på 2 år med skriftlige spørsmål mellom sesjonene. Spørsmålene skal sammen med en kort motivering gis til presidiet senest 1. mai, 5. august eller 20. september. Spørsmål som heller kan stilles i et nasjonalt parlament kan avvises av presidiet. Ministerrådet vil besvare spørsmålene innen 6 uker regnet fra nevnte datoer. Ordningen vil forelegges plenarforsamlingen for vedtak den 7. mars 1988.

3. Presidiet

3.1 Presidiets möten och sammansättning

Vid 35:e sessionen den 23–27 februari 1987 i Helsingfors valdes Elsi Hetemäki-Olander (Kok), Finland till rådets president. Till övriga medlemmar av presidiet valdes Margrete Auken (SF) och Anker Jørgensen (S) Danmark, Peter Muurman (Sdp), Finland, Ólafur G. Einarsson (Sj) och Páll Pétursson (F), Island, Jo Benkow (H) Kjell Magne Fredheim (A), Norge, Grethe Lundblad (s) och Karin Söder (c), Sverige.

Vid val i den finska delegationen den 9 april 1987 valdes Ilkka-Christian Björklund (Sdp) till medlem i stället för Peter Muurman.

Vid val i den norska delegationen den 3 november 1987 valdes Jan P. Syse (H) till medlem i stället för Jo Benkow.

Presidiet har fr. o. m. 35:e sessionen hållit följande möten: 22–24 februari i Helsingfors, 25 februari i Helsingfors, 27 februari i Helsingfors, 16 mars per capsulam, 12–13 maj i Oslo, 30 juni i Uddevalla och Fiskebäckskil, 2 september på Arlanda, 15 oktober i Stockholm, 9 och 11 november i

Åbo och den 9 december 1987 i Oslo. Nästa möte planeras att äga rum den 10 februari 1988 i Stockholm.

Presidiet och ordförandena i rådets utskott höll ett gemensamt möte den 13 maj i Oslo.

Presidiet och samarbetsministrarna höll gemensamma möten den 13 maj i Oslo och den 9 december i Oslo.

Presidiet och de nordiska ländernas statsministrar hade gemensamma överläggningar den 9 december i Oslo.

Det årlige møtet mellom presidiet og Rådets utvalgsformenn fant sted i Oslo 13. mai 1987. På møtet ble drøftet erfaringene fra Rådets sesjon 1987 samt oppfølging av resultatene fra denne. Dessuten ble utvalgenes arbeids-situasjon og deres planlagte seminarer drøftet. Utvalgsformennene stilte seg ubetinget positive til mulighet for tolkning på utvalgsmøtene.

3.2 Presidiets møter med statsministrene og samarbeidsministrene

Kontakt med de nordiske statsministrer

Det årlige møtet mellom presidiet og de nordiske statsministre fant sted i Oslo den 9. desember 1987. Presidiet og statsministrene drøftet bl. a. den europeiske integrasjon – og spesielt utviklingen av det indre marked – og det nordiske samarbeidet. Det ble gjort klart at de nordiske lands bestrebelser i forhold til De europeiske fellesmarked (EF) skjer i tre nivåer: innen rammen for EFTA, gjennom nordisk samarbeid og bilateralt. Presidiet tok opp spørsmålet om bedre nabolandsinformasjon i Norden bl. a. på bakgrunn av at Danmarks radio nedlegger sin korrespondenttjeneste i Stockholm. Det siste spørsmål som ble drøftet var finansieringen av det nordiske samarbeidet. Fra presidiets side ble det betonet at i forhold til nasjonale budsjett er det nordiske budsjett ytterst beskjedent og at det for tiden finnes flere planer – både på regjeringssiden og på parlamentarikersiden – enn det finnes midler til å gjennomføre.

Kontakt med Nordisk Ministerråd

Presidiet har i 1987 holdt to møter med Nordisk Ministerråd (Samarbeidsministrene), den 13. mai og 9. desember begge i Oslo. Møtene har omfattet følgende saker:

Erfaringen fra Nordisk Råds 35. sesjon 1987

Oppfølging av sesjonen herunder finansiering av det nordiske samarbeid, handlingsplanen "Norden i vekst", handlingsplanen på kulturområdet, nordisk arbeidsmiljøkonvensjon, bistand og myke investeringslån, Tele-X

Europeisk integrasjon og nordisk samarbeid

Rådets internasjonale konferanse om havsforurensning 1989

Rådets spørsmålsordning

EDB-system for Rådet og Ministerrådet

Nordisk informasjonsvirksomhet

Forberedelser til Nordisk Råds 36. sesjon 1988

Rådets fagutvalg har i 1987 hatt i alt 10 møter med Ministerrådet i dets forskjellige sammensetninger. I tillegg har Juridisk utvalg møtt de nordiske ministre ansvarlig for flyktningsspørsmål og Kommunikasjonsutvalget har møtt den norske skipsfartsminister som på vegne av Ministerrådet har redegjort for de nordiske lands skipsfartspolitik og samt den islandske justisminister som på vegne av Ministerrådet har redegjort for nordisk trafikk-sikkerhetsspørsmål.

Budsjett- og kontrollutvalget har møtt Ministerrådet (Samarbeidsministrene) en gang samt hatt ett møte med representanter for Ministerrådet (Samarbeidsministrene). Utvalget møtte samarbeidsministrenes formann i januar 1987.

Presidiet har ved flere anledninger under året gjort henvendelser til Nordisk Ministerråd og de nordiske lands regjeringer, fremst etter initiativ fra Rådets utvalg som har etterlyst Ministerrådets eller regjeringenes stillingstaken eller for å påskynde utviklingen.

3.3 Rekommendation 21/1986 om Nordiskt teknologiår

Enligt rekommendation nr 21/1986 rekkommenderar Nordiska rådet Nordiska ministerrådet

att tillsätta en planeringskommitté med erforderliga sekretariatsresurser för att planera genomförandet av ett nordiskt teknologiår år 1988.

Med hänvisning till denna rekommendation beslöt Nordiska ministerrådet den 17 oktober 1986 att genomföra ett nordiskt teknologiår 1988. Enligt ministerrådets beslut skall syftet med teknologiåret vara att:

”öka kunskapen om teknologi och förbättra förståelsen för teknologin och teknologiutvecklingens betydelse för samhället och den enskilda människan i Norden.

främja nordiskt teknologiskt samarbete mellan företag, forskningsinstitutioner, undervisningsinstitutioner och offentliga myndigheter utifrån behovet av ett bättre utnyttjande av de samlade nordiska resurserna.”

För att verkställa det ovan anförda beslutet har ministerrådet tillsatt en nordisk samarbetskommitté som har fått i uppgift att planera, samordna och genomföra teknologiåret 1988. I denna kommitté ingår högst 5 representanter från varje nordiskt land samt en representant från Nordiska rådet. Rådets representant är Elver Jonsson, ordförande i rådets kommunikationsutskott. I kommittén sitter också representanter från Nordiska rådets presidiesekretariat, Nordiska ministerrådssekretariatet och Nordisk industrifond (NIF). Presidiesekretariatets representant är Tómas H. Sveinsson, utskottssekreterare för kommunikationsutskottet.

Samarbetskommittén har tillsatt en arbetsgrupp bestående av 1–2 representanter från varje land, de tre ovan nämnda sekretariatsrepresentanterna samt en projektsekreterare. Sekretariatet har fått gratis kontorslokaler hos NIF. Arbetsgruppen har av samarbetskommittén fått följande mandat:

”Arbetsgruppen skall utarbeta en uppläggning av genomförandet av teknologiåret 1988. Aktiviteterna under året skall ha en nordisk prägel. Arbetsgruppen skall utarbeta konkreta nordiska projekt/program, som skall presenteras under teknologiåret. Arbetsgruppen skall således ansvara för att teknologiårets målsättning följs upp med konkreta projekt. Vidare skall arbetsgruppen vara ansvarig för att försäkra finansieringen av aktuella projekt och eventuellt anknyta dessa till ansvariga nordiska organ”.

På den nationella nivån planeras över 100 aktiviteter. Dessa finansieras av nationella medel och uppskattas komma att kosta ungefär 80 milj. SEK.

Enligt Nordiska ministerrådets budget för 1988 beviljas teknologiåret 1988 2,8 milj. DKK. Förutom en fast kostnad för sekretariat, möten och information kommer denna beviljning att användas för:

- att kalla vinnarna i speciella nationella ungdomstävlingar till Stockholm för en speciell ceremoni
- en opinionsundersökning som skall ta reda på människors syn på och uppfattning om teknologin
- en konferens ”Det teknologiska samhället år 2010 sett ur kvinnlig synvinkel” i samband med Nordisk Forum
- dialog och kontakt mellan politiker och representanter från näringslivet
- projekt för att främja teknologiskt samarbete mellan nordiska företag (Norden – en gemensam teknologimarknad)
- en avslutningsceremoni i Bella Center i Köpenhamn den 15 december 1988

I samband med Nordiska rådets 36:e session kommer teknologiåret att uppmärksammas genom vissa informationsaktiviteter.

3.4 Rek. nr 22/1986 om nordiskt samarbete i internationella sammanhang

I rekommendation nr 22/1986 uppmanas Nordiska ministerrådet att i samråd med Nordiska rådet tillsätta en kommitté att utreda hur det nordiska samarbetet i internationella sammanhang ytterligare kan utvecklas och förstärkas och att med utgångspunkt i utredningens resultat framlägga förslag till Nordiska rådets session 1987.

Under överläggningar mellan presidiet och samlagsministrarna hösten 1986 visade det sig att det inte fanns förutsättningar för att tillsätta en kommitté bestående av representanter för såväl regerings- som rådssidan. Efter att saken av presidiet förelagts de nationella delegationerna och de nordiska partigrupperna ansåg en majoritet inom presidiet att en kommitté skulle tillsättas bestående av 10 parlamentariker, två från vart land. I enlighet därmed föreslog ekonomiska utskottet i sitt betänkande över ministerrådets meddelande om rekommendationen till 35:e sessionen, att plenarförsamlingen vid 35:e sessionen 1987 skulle ge presidiet i fullmakt att tillsätta ifrågavarande kommitté. Under sessionen drog ekonomiska utskottet tillbaka detta förslag och föreslog i stället, att utformningen av mandatet för en kommitté, som skall utreda hur det nordiska samarbetet i

internationella sammanhang kan utvecklas, hänvisas till förhandlingar i ekonomiska utskottet, och att presidiet ges fullmakt att slutbehandla saken om enighet uppnås beträffande mandatet. Rådet fattade den 26 februari 1987 beslut i enlighet med utskottets förslag.

Ekonomiska utskottet enades den 10 november 1987 om följande mandat för en kommitté som skall utreda hur det nordiska samarbetet i internationella sammanhang kan utvecklas:

”Komitéen skal, innenfor Helsingforsavtalens rammer, vurdere behovet for økte felles eller samordnede nordiske innsatser i det internasjonale miljø- og bistandssamarbeid, kultursamarbeid, arbeidet med narkotikasporsmål, likestillingsarbeidet samt spørsmål knyttet til den nordiske representasjon i internasjonale organisasjoner. I overensstemmelse med Nordisk Råds praksis skal spørsmål av sikkerhetspolitisk art ikke behandles.

Komitéen skal dessuten vie det løpende nordiske økonomiske samarbeidet i internasjonale organisasjoner – især OECD og GATT – særskilt oppmerksomhet herunder hvilken betydning landenes ulike tilknytning dels til EF og EFTA dels til øvrige europeiske samarbeidsorganisasjoner har for det nordiske samarbeidet.”

Komitéen skal i sitt arbeid kartlegge nåværende former for det nordiske samarbeid i internasjonal sammenheng innen de forannevnte områder og legge fram forslag for Nordisk Råd om fremtidige retningslinjer for Rådets arbeid som kan bidra til forbedrede prosedyrer for en fortsatt utvikling av det nordiske samarbeid i internasjonal sammenheng.”

Presidiet tillsatte kommittén den 11 november 1987 och beslöt den 9 december 1987 om följande sammansättning:

Danmark	folketingsmedlem Lone Dybkjær (RV) folketingsmedlem Ivar Nørgaard (S)
Finland	riksdagsman Ilkka-Christian Björklund (Sdp) riksdagsman Ingvar S. Melin (Sfp)
Island	altingsman Ólafur G. Einarsson (Sj.) altingsman Páll Pétursson (F.)
Norge	stortingspresident Jo Benkow (H) stortingsrepresentant Theo Koritzinsky (SV)
Sverige	riksdagsledamot Arne Gadd (s) riksdagsledamot Karin Söder (c)

Riksdagsledamoten Karin Söder utsågs till ordförande i kommittén, vars arbete skall vara avslutat vid utgången av 1988, då kommittén upplöses.

3.5 Rek. 34/1986 angående kvindekonferencer

I rekommendationen anbefales det, at Nordisk Ministerråd i fællesskab med Nordisk Råds præsidium arrangerer dels en nordisk kvindekonference – Nordisk Forum – i 1988 for kvinder med tilknytning til kvindeorganisationer, faglige organisationer, græsrodsbevægelser og andre ikke-officielle foreninger eller sammenslutninger og dels en officiel konference samtidig med Nordisk Forum.

Til planlægning af Nordisk Forum har Nordisk Ministerråd nedsat en planlægningsgruppe. Som repræsentant for Nordisk Råds præsidium i planlægningsgruppen er udpeget stortingsrepræsentant Åsa Solberg Iversen.

Konferencerne skal holdes den 30. juli–7. august i Oslo. For øvrig henvises til juridisk udvalgs afsnit (4.2).

3.6 Suppleanternes deltagelse ved plenarforsamlingens møter

Den norske delegasjon anmodet presidiet i brev av 14. januar 1987 om å utrede de formelle, praktiske og økonomiske problemer ved suppleanternes tilstedeværelse under sesjonen. Årsaken til denne henvendelse var at de nasjonale delegasjoner har en ulik praksis når det gjelder å utse suppleanter til å være til stede ved sesjonene i tillegg til ordinære medlemmer eller suppleanter som er meddelt å inntre i stedet for ordinære medlemmer. Presidiet har, etter at delegasjonene har fått mulighet til å uttale seg om saken, behandlet spørsmålet. Presidiet konstaterte på sitt møte 9. november 1987 at det ikke var grunnlag for et nordisk regelverk for suppleanternes deltagelse i rådssesjonene.

3.7 Nordiske partigruppesekretærens deltagelse i utvalgsmøtene

De fire nordiske partigruppesekretærer fremførte i brev av 18. september 1987 ønskemål om en generell møterett i utvalgenes møter. Presidiet har, etter innhenting av synspunkter fra de nordiske partigrupper, behandlet saken. Presidiet besluttet 9. desember 1987 at presidiet skal anmode Rådets utvalg at de ved konstituerende møter 11. mars 1988 skal beslutte å gi de nordiske partigruppesekretærene en personlig møterett, men uten talerett, ved utvalgenes møter for tiden frem til neste konstituerende møter.

3.8 Internasjonell konferens om havsföreningar 1989

Presidiet beslöt vid möte den 11 november 1987 att arrangera en internationell konferens om havsföreningar.

Syftet med konferensen är dels att lyfta fram frågan om havsföreningarna som ett ökande hot mot Nordens och den närliggande omvärldens livsmiljö, dels genom ett slutdokument engagera parlamentariker från de deltagande länderna i arbetet på åtgärder för ökat skydd mot havsföreningarna.

Till konferensen inbjuds parlamentariker från ca 18 länder. Härutöver inbjuds representanter från vissa internationella organisationer att som observatörer följa konferensen.

Konferensen äger rum i Köpenhamn den 16–18 oktober 1989. Kostnaderna har beräknats till SEK 1 100 000.

3.9 Tolkning vid utskottsmöten

Presidiet beslöt den 13 maj 1987 att tolkningshjälp skulle erbjudas för icke skandinavisktalande rådsmedlemmar. Tolkningshjälpen skall ske efter följande riktlinjer:

- varje ledamot av Nordiska rådet med annat modersmål än danska, norska och svenska, har rätt till tolkbistånd om han eller hon finner behov härav vid utskottsmöten.
- Presidiesekretariatet anskaffar teknisk utrustning i form av rörlig mikrofon/sladdlös mottagare (hörsnäck) i tillräckligt antal för utskottens behov. Härigenom underlättas tolkning så att minsta möjliga störande ljud uppstår.
- Berörda sekretariat redovisar ledamöternas önskemål om tolkbistånd till presidiesekretariatet. Behov av tolkbistånd tillgodoses i varje enskilt fall i nära samråd med berörda ledamöter.
- Merkostnader för tolkbistånd betalas ur rådets gemensamma budget.

Sekreterarkollegiet beslöt vid sitt möte den 11 september 1987 att precisera presidiets beslut enligt följande:

1. Tolkning skall bara ske vid utskottsmöten.
2. Presidiesekretariatet ansvarar för tolkutrustning och att tolkhjälp finns tillgängligt. Det senare i samarbete med de nationella sekretariaten.
3. De nationella sekretariaten gör upp listor över tolkar som kan anlitas.
4. Behov av tolkning skall anmälas till presidiesekretariatet om möjligt senast en månad före möte.

Sekreterarkollegiet uttalade också att tolkningsbehov utanför de reguljära utskottsmötena får prövas senare.

Systemet tillämpades första gången vid kommunikationsutskottets möte i augusti 1987.

3.10 Utökad ADB-användning i sekretariatet

Förberedelser för en utökad användning av ADB vid presidiesekretariatet har fortsatt under 1987. Projektet genomförs i samarbete med ministerrådssekretariatet i Köpenhamn och samordnas av en ledningsgrupp med representanter för de båda sekretariaten. Ledningsgruppen biträds av en särskild konsult.

Under året har en kravspecifikation utarbetats. Upphandling och installation beräknas ske under våren 1988.

För ändamål har medel reserverats i budget för 1988 och rambudget för 1989 (totalt SEK 1 700 000).

Fullt utbyggt kommer systemet att kunna ge betydande fördelar. Handlingar m. m. kan sändas över data; lagringskapaciteten möjliggör förbättrade arkiv- och registerfunktioner. Systemet beräknas kunna ge möjligheter till besparingar bland annat när det gäller rådets tryckkostnader.

Avsikten är att också de nationella sekretariaten vid behov skall kunna ansluta sig.

4. Utskotten

4.1 Inledning

Enligt Helsingforsavtalets Artikel 53 har utskotten till uppgift att förbereda sakernas behandling i rådet. Plenarförsamlingen bestämmer utskottens antal och verksamhetsområden, samt även det antal medlemmar av varje delegation som skall ingå i varje utskott. Plenarförsamlingens bestämmelser beträffande utskotten finns i Nordiska rådets arbetsordning §§ 24–30. För budget- och kontrollutskottet finns dessutom särskilda regler, fastställda av presidiet.

Antal ledamöter i de olika utskotten är följande:

	Dan- mark	Fin- land	Is- land	Nor- ge	Sve- rige	Totalt
Juridiska utskottet	3	3	1	3	3	13
Kulturutskottet	4	4	1	4	4	17
Social- och miljöutskottet	3	3	1	3	3	13
Kommunikationsutskottet	3	3	1	3	3	13
Ekonomiska utskottet	5	5	2	5	5	22
Budget- och kontroll- utskottet	3	3	2	3	14 ¹	

¹ Däribland de fem fackutskottsordförandena.

Sakområdes- och ärendefördelningen mellan utskotten är följande:

Juridiska utskottet har hand om lagstiftningsfrågor och konstitutionella frågor, frågor rörande mänskliga rättigheter och flyktingar, jämställdhetsfrågor, livsmedelsfrågor, konsumentfrågor, samefrågor, rådets interna regler.

Kulturutskottet behandlar kultursamarbete, forskning, högre undervisning, skol- och yrkesutbildning, vuxenutbildning, folkrörelser och ungdomsfrågor samt radio- och TV-frågor.

Social- och miljöutskottet har hand om social- och hälsovård, arbetsmarknad, arbetsmiljö, miljövård.

Kommunikationsutskottet ansvarar för transport- och trafiksektorn, trafiksäkerhet, turism, teknik och datateknik, telekommunikation, post, meteorologi.

Ekonomiska utskottet behandlar ekonomi, handelspolitik, industri- och energipolitik, regionalpolitik, biståndsfrågor, jord- och skogsbruksfrågor, fiske, bygg- och bostadsfrågor.

Budget- och kontrollutskottet koordinerar fackutskottens behandling av ministerrådets budgetförslag, utövar rådets kontrollfunktioner när det gäller verksamhet finansierad över ministerrådets budget.

Nordiska rådets samtliga utskott håller 5–6 möten årligen. Utskotten konstituerar sig i samband med sessionerna. Vid två tidpunkter under året håller utskotten möten samtidigt, i månadsskiftet januari/februari och i november.

Januarimötena 1987 hölls den 28–30 januari i Stockholm och novembermötena den 9–11 november i Åbo. Nästa mötesserie är den 10–12 februari 1988 i Stockholm.

Presidiet har beslutat att novembermötena 1988 skall hållas vecka 46 i Danmark.

4.2 Juridisk Udvalg

I tiden efter 35. session t. o. m. januar 1988 har udvalget holdt 6 møder, heraf et med Nordisk Ministerråd (justitsministrene og ministre ansvarlige for flygtningespørgsmål).

Udvalgets formand har været Bernhardt Tastesen og næstformand Friðjón Þórðarson. Næstformand fra november 1987 er Sverrir Hermannsson.

Udvalget har haft nedsat en arbejdsgruppe til at forberede et møde med sagkyndige om et nordisk lovgivningsprogram, der i 1987 har holdt 2 møder. Formand for arbejdsgruppen har været Lennart Andersson, der ligeledes er med til at tilrettelægge udvalgets opfølgning af dette møde.

Endvidere har Juridisk Udvalg sammen med Social- og Miljøudvalget nedsat en arbejdsgruppe til at forberede et seminar om volden i samfundet. Seminaret vil blive afholdt i Hyvinge i Finland den 12.–14. april 1988. Arbejdsgruppen har holdt 2 møder, hvor Juridisk Udvalg har været repræsenteret af Bernhardt Tastesen og Arnljot Norwich.

Vigtige samarbejdsspørgsmål

De vigtigste samarbejdsspørgsmål for udvalget i 1987 har været flygtningespørgsmål, et moderniseret nordisk lovgivningsprogram og levnedsmiddelspørgsmål.

Flygtninge- og indvandrerpolitik i Norden var temaet for det seminar, som udvalget arrangerede den 22.–24. april 1987 i Saltsjöbaden uden for Stockholm.

Forud for seminaret blev udgivet en NORD publikation med baggrundsmateriale til seminardeltagerne: "Flygtninge- og Indvandrerpolitik i Norden". Publikationen består af 2 dele. Første del indeholder 6 artikler med forskellige synspunkter på flygtninge- og indvandrersituationen i Norden. Anden del indeholder oplysninger, der vedrører de enkelte nordiske landes internationale relationer og nationale lovgivning samt statistiske oplysninger. Materialet i anden del af bogen blev indsamlet og bearbejdet af Dansk Flygtningehjælp på baggrund af oplysninger fra de nationale flygtninge- og indvandrermyndigheder. Denne del af bogen er nu blev oversat til engelsk og er ligeledes udgivet som en NORD publikation.

Den interesse, der var dels fra offentlige myndigheders side, dels fra flygtninge/indvandrerorganisationernes og de humanitære hjælpeorganisationers side, for at deltage i seminaret, tyder på, at der er et stort behov for

at komme sammen på nordisk plan og drøfte mulighederne for en fælles eller ensartet flygtninge- og indvandrerpolitik.

Seminarret havde også stor bevågenhed fra pressens side. Ikke mindre end 54 journalister havde forhåndstilmeldt sig til at overvære seminarret.

Fra seminarret blev udgivet en NORD rapport, der nu danner grundlag for udvalgets videre arbejde med flygtningespørgsmål.

Flygtningespørgsmål blev også drøftet på udvalgets fællesmøde med justitsministre og ministre med ansvar for flygtningespørgsmål i november 1987 i Åbo.

For at få gode ideer og inspiration til at modernisere det nordiske lovgivningsprogram inviterede Juridisk Udvalg en række sagkyndige i lovgivningsspørgsmål til et møde af en dags varighed i oktober 1987 i Helsingør. Der deltog 3 fra Danmark, 3 fra Finland, 1 fra Island, 2 fra Norge og 3 fra Sverige. De sagkyndige blev bedt om hver ud fra deres personlige interesseområde og faglige viden at foreslå emner eller områder, som det ville være formålstjenligt at samarbejde om nordisk – på kortere eller længere sigt.

Dette resulterede i et meget lang række forslag, som Juridisk Udvalg herefter vil prioritere og arbejde videre med. Efter mødet var det almindelig enighed blandt deltagerne – både de sagkyndige og udvalgsmedlemmerne – om, at sådanne møder også bør holdes i fremtiden, og at denne form for nordisk samarbejde ligeledes kan anbefales til andre udvalg.

Det nordiske lovgivningsprogram blev ligeledes drøftet på fællesmødet med justitsministrene.

Udvalget gjorde allerede i betænkning over C 1 til 35. session opmærksom på, at levnedsmiddelspørgsmål, som blev overført fra Social- og Miljøudvalget til Juridisk Udvalg ved 33. session, ville blive opprioriteret. Dette er dels sket gennem medlemsforslag A 784/j om levnedsmiddelpolitik og levnedsmiddellovgivning, der har været igennem en ret omfattende høringsrunde og en grundig udvalgsbehandling. Dels har udvalget inviteret repræsentanter fra Nordisk Ministerråds Sekretariat til udvalgets møde i oktober 1987 for at blive orienteret om ministerrådssamarbejdet på levnedsmiddel- og konsumentområdet. Endelig har udvalget behandlet et ministerrådss Forslag om et nordisk samarbejdsprogram på levnedsmiddelområdet.

Medlemsforslag og ministerrådss Forslag

Efter 35. session er der henvist 5 medlemsforslag til udvalget: A 803/j om nordisk lovharmonisering, A 804/j om ensartede regler for samfundstjeneste, A 806/j om et nordisk institut for kriminalistik, A 807/j om sårbarheds- og integritetsspørgsmål ved folkeregistrering og A 812/j om en udredning af årsagerne til den manglende ligeløn mellem kvinder og mænd.

Endvidere har udvalget haft lejlighed til at udtale sig over to medlemsforslag: A 780/e om rentefradrag ved besiddelse af bolig i andet nordisk

land og A 800/k om en forbedret nordisk informationsvirksomhed.

Endelig vil udvalget få oversendt et ministerrådsforslag om et nordisk samarbejdsprogram på levnedsmiddelområdet ligesom man vil få lejlighed til at udtale sig over et ministerrådsforslag om et nordisk biologisk samarbejdsprogram.

I løbet af året har udvalget slutbehandlet medlemsforslag A 784/j om levnedsmiddelpolitik og levnedsmiddellovgivning.

Medlemsforslagene A 803/j om nordisk lovharmonisering, A 804/j om ensartede regler for samfundstjeneste, A 806/j om et nordisk institut for kriminalistik og A 807/j om sårbarheds- og integritetsspørgsmål ved folkeregistrering forventes færdigbehandlet på udvalgets møder i februar 1988, medens A 812/j om en udredning af årsagerne til den manglende ligeløn mellem kvinder og mænd forventes færdigbehandlet i forbindelse med sessionen og medtaget på sagslisten for 36. session.

Kontakter med Nordisk Ministerråd

Udvalgets årlige møde med Nordisk Ministerråd – justitsministrene blev holdt den 10. november 1987 i Åbo. I mødet deltog ligeledes Finlands indenrigsminister og Sveriges indvandrerminister. På mødet blev følgende spørgsmål drøftet: Flygtningepolitik, volden i samfundet – prævention og straf, beskyttelse af den personlige integritet mod indgreb/misbrug fra videnskabens side i forbindelse med de nye medicinske teknikker som gensplejsning o. lign. og et nordisk lovgivningsprogram. Endvidere gav justitsministrene en kort orientering om følgende sager: Frankrigs visumtvang, konventionerne om børnebortførelser, erstatning for miljøskader, sprogkonventionen og status for samarbejdet om økonomisk kriminalitet.

Som nævnt ovenfor har repræsentanter fra Nordisk Ministerråds Sekretariat på udvalgets møde i oktober 1987 i Helsingør orienteret om ministerrådets virksomhed på levnedsmiddel- og konsumentområdet.

Endelig kan det nævnes, at Åsa Solberg Iversen og udvalgets sekretær deltog i de nordiske ligestillingsministres møde den 11. august 1987 i København.

Øvrigt

Åsa Solberg Iversen medlem af og udvalgets sekretær er observatør i planlægningsgruppen til "Nordisk Forum" – kvindekonferencen, der skal holdes i Oslo den 30/7–7/8 1988. Planlægningsgruppen har holdt 5 møder i 1987.

Endvidere har udvalgets formand og sekretær deltaget i et nordisk seminar om "ophavsret og edb" i Helsingør i oktober 1987.

4.3 Kulturutskottet

Under 1987 har kulturutskottet hållit sex möten, samt ett möte med Nordiska ministerrådet (kultur- och undervisningsministrarna). Utskottets ordförande har varit Eiður Guðnason och viceordförande Otto Steenholdt.

Viktiga samarbetsfrågor

Arbetet i kulturutskottet har under året dominerats av mediefrågor, av uppföljningen av Nordiska rådets rekommendation om en handlingsplan för utveckling av det nordiska kultursamarbetet samt av de medlemsförslag som utskottet har haft på sin dagordning.

Vid kulturutskottets möte i maj slutbehandlade utskottet ett betänkande över medlemsförslaget A 794/k om *radio- och tv-samarbetet i Norden*. På förslag av utskottet avgav Nordiska rådets presidium en framställning till ministerrådet, i vilken ministerrådet anmodades att ge det pågående arbetet med en uppbyggnad av ett nordiskt radio- och tv-samarbete via satellit en sådan inriktning att sändningar av program från de nordiska länderna över fyra kanaler i Tele-X kan möjliggöras. Vidare anmodades ministerrådet att vidta åtgärder för att stärka programproduktionen i Norden, och att avge förslag om ett permanent nordiskt radio- och tv-samarbete till Nordiska rådet. Nordiska ministerrådet kunde emellertid inte enas om en ombyggnad av den nordiska satelliten på grund av de kostnader modifieringen skulle medföra. Den tidsfrist som fanns för att genomföra ombyggnaden utlöpte i slutet av juni 1987. TV-frågan har även diskuterats av de nordiska statsministrarna, och i ett svar på en hänvändelse från Nordiska rådet meddelades i augusti att statsministrarna från Finland, Norge och Sverige har uttryckt intresse för att undersöka ett trekanalsalternativ.

Vid utskottets möte i november diskuterades på nytt utvecklingen inom radio- och tv-samarbetet. Utskottet noterade att det enda beslut som har fattats beträffande programsamarbete via Tele-X är det ursprungliga beslutet från 1985 om sändningar över två kanaler, men att diskussioner om möjligheten att eventuellt ta i bruk tre kanaler inom Tele-X pågår inom ministerrådet. Tre kanaler skulle ge möjligheter till direktsändning av program från Finland, Norge och Sverige, och med inslag av isländska och danska program. Med hänsyn till uppskjutningstidtabellen bör beslut om en eventuell användning av tre kanaler fattas under våren 1988. Utskottet kommer mot denna bakgrund att återkomma till tv-frågan inför och under sessionen 1988.

Utvecklingen inom *tv-samarbetet i Europa* har även varit föremål för diskussioner inom utskottet under året. På basen av utskottets behandling av ett medlemsförslag (A 786/k) som tog upp kulturpolitiska aspekter på satellit-tv-sändningar i Europa, avgav presidiet i oktober en framställning till ministerrådet, i vilken ministerrådet anmodas att verka för att de nordiska länderna aktivt bidrar till att en europeisk konvention om gränsöverskridande tv-sändningar snabbt antas. Enligt framställningen bör en sådan konvention innehålla regler för skydd av barn och ungdom, regler om europeiskt programinnehåll samt regler för reklam och sponsring av program.

Beredningen av ministerrådets förslag till handlingsplan för utvecklingen av det nordiska kultursamarbetet har under året framskridit planenligt, och

kulturutskottet fick vid sitt möte i november en första redogörelse av ministerrådet för innehållet i planen. Huvudsyftet med handlingsplanen är enligt ministerrådet att utveckla och stärka den nordiska kulturgemenskapen. Bland de tyngdpunktsområden som anges i förslaget kan nämnas internationaliseringen och det nordiska samarbetet, nordisk utbildningsgemenskap, Norden som kulturell hemmamarknad, nordiskt mediasamarbete, forskning samt språkförståelse i Norden. Behandlingen av ministerrådets förslag till handlingsplan fortsatte vid utskottets möte i december. Utskottet avser slutbehandla ministerrådsförslaget och avge sitt betänkande över detta i februari 1988.

I utskottets betänkande över medlemsförslaget A 775/k om *bevarandet av kulturhistoriskt värdefulla miljöer samt kulturföremål och kulturminnesmärken i Norden* föreslår utskottet en rekommendation angående ett program för ökat samarbete inom kulturminnesvården i Norden. Behandlingen av medlemsförslaget har givit utskottet möjligheter att för sin del följa upp den internationella konferens om luftföreningar som Nordiska rådet genomförde i Stockholm i september 1986. I slutkommunikén från konferensen framfördes förslag om ett fördjupat kulturellt samarbete i syfte att bevara och restaurera kulturföremål och kulturminnesmärken som snabbt riskerar att utplånas. Behandlingen av medlemsförslaget har även givit utskottet möjligheter att ta upp frågor på detta område som har varit föremål för intresse i de kontakter utskottet har haft med andra internationella organisationer, särskilt Europarådet och UNESCO.

Många av de medlemsförslag utskottet har behandlat under året har berört folkrörelsesamarbetet i Norden. Som ett resultat av behandlingen av dessa förslag har utskottet förordat ökning av den nordiska budgeten för folkrörelsesamarbetet, bl. a. för att möjliggöra tolkservice vid de olika sammankomster folkrörelserna arrangerar. Utskottet kommer även att föreslå rekommendationer om förstärkt samarbete inom vuxenutbildning och folkbildning, med livslång inläring som ett viktigt tema, och om åtgärder i syfte att bättre beakta ungdomens behov och problem i de nordiska länderna.

Vid utskottets möte i november beslöt utskottet föreslå att ett *särskilt teknologipris* utdelas i samband med det *nordiska teknologåret 1988* (A 810/k).

Kulturutskottets möte i augusti hölls i Qarqotoq och Nuuk. Utskottet besökte bl. a. Nordens institut i Grönland som upprättades den 1 januari 1986 och invigdes den 10 september 1987. Efter kulturutskottets första besök i Grönland 1981 uppmanade Nordiska rådet vid sessionen 1982 ministerrådet att lägga fram förslag om en utveckling av kulturförbindelserna mellan Grönland och övriga delar av Norden utgående från grönländska intressen och önskemål. Det var därför med stor glädje utskottet nu kunde konstatera att institutet stod redo att inleda verksamheten. Utskottet ansåg att satsningen på en nordisk kulturvecka på flera orter i

Grönland, i anslutning till öppningen av institutet, utgjorde en god bas för institutets fortsatta verksamhet.

På förslag av kulturutskottet avskrevs under 35:e sessionen 10 rekommendationer på kulturområdet. Utskottets förman har i en särskild ordning genomgått av ministerrådet avgivna och till kulturutskottet hänvisade berättelser och meddelanden, och för utskottet lagt fram förslag till åtgärder med anledning av dessa.

Kontakter med ministerrådets organ

Den 12 maj 1987 fördes gemensamma överläggningar mellan utskottet och Nordiska ministerrådet (kultur- och undervisningsministrarna) om det nordiska kultursamarbetet 1988. Inför överläggningarna utarbetade kulturutskottet på sedvanligt sätt en promemoria om aktuella frågor inom nordiskt kultursamarbete (bihang till utskottets betänkande över C 1/1988) som överlämnades till ministerrådet och utgjorde underlag för diskussionerna vid mötet. Budgeten för det nordiska kultursamarbetet 1988, handlingsplanen för det nordiska kultursamarbetet, radio- och tv-samarbetet via satellit samt frågan om en nordisk mediefond utgjorde de viktigaste diskussionspunkterna vid mötet. Utskottet underströk att ministerrådet, när totalnivån för kommande budgetar fastslås särskilt bör beakta att ett viktigt syfte med omorganiseringen av det nordiska samarbetet har varit att uppnå en vitalisering och en effektivisering av det nordiska samarbetet. Utskottet ansåg att denna uppfattning bör komma till uttryck i utformningen av planerna för framtiden och i budgetarna under kommande år. Vidare betonades den vikt utskottet fäster vid den kommande handlingsplanen för kultursamarbetet, och vid att planen tillför det nordiska kultursamarbetet nya resurser.

Vid utskottets möte i november hörde utskottet förmannen i Nordiska ministerrådet (kultur- och undervisningsministrarna) angående beredningen av handlingsplanen för kultursamarbetet samt angående utvecklingen inom radio- och tv-samarbetet via satellit. På inbjudan av utskottet har även representanter för ministerrådets sekretariat regelbundet deltagit i utskottets möten, för att vid behov kunna lämna upplysningar om arbetet inom kulturavtalets organ.

Övrigt

Utskottet upprätthåller på kulturområdet kontakter till andra internationella organisationer, främst Europarådet, Europaparlamentet och UNESCO. Som ett led i denna kontakthållning besökte utskottets förman Eiður Guðnason och utskottets sekreterare Europarådets och UNESCO's sekretariat den 18–22 maj 1987. I anslutning till dessa besök etablerades även kontakter med EG's kulturavdelning och OECD's avdelningar för utbildning och forskning. I förgrunden för diskussionerna med representanter för de organisationer som besöktes stod denna gång ungdoms- och

studentutbytet i Europa, annat utbildnings- och forskningssamarbete samt aktuella projekt i syfte att bevara historiska monument och byggnader från förstörelse.

Vid utskottets möte i maj hörde utskottet stortingsrepresentant Tom Thoresen, medlem av Europarådets utskott för kultur och utbildning, angående Europarådets arbete på kulturområdet.

På sekretariatsplanet har kontakter löpande under året hållits till UNESCO, Europarådet och Europaparlamentet.

Kulturutskottet har fattat beslut om att i september 1988 arrangera ett seminarium kring den europeiska dimensionen i de nordiska ländernas utbildningspolitik på den högre utbildningens område.

4.4 Social- och miljöutskottet

Under tiden 1 januari–31 december 1987 har utskottet hållit 7 möten. Tre möten har hållits med Nordiska ministerrådet (miljöministrarna, social- och hälsovårdsministrarna respektive arbetsmiljöministrarna). Utskottets ordförande har varit Marjatta Väänänen och vice ordförande Svein Alsaker.

Viktiga samarbetsfrågor

Vid den 35:e sessionen antogs 12 rekommendationer inom social- och miljöutskottets område, nämligen:

13/1987/s Handlingsplan mot luftföroreningar

14/1987/s Skydd för vatten- och havsmiljön

15/1987/s Erfarenhetsutbyte om arbetstidsfrågor

16/1987/s Samarbete kring högspecialiserad sjukvård

17/1989/s Handlingsprogram mot AIDS

18/1987/s Internationell samverkan mot AIDS

19/1987/s Handlingsprogram mot cancer

20/1987/s Nordisk ambulansverksamhet

21/1987/s Ökat samarbete inom hälsopolitiken

22/1987/s Stödordning för handikapporganisationernas nordiska samarbete

23/1987/s Ökade flyttningmöjligheter för pensionärer i Norden

24/1987/s Samarbete kring genteknologi

I utskottets yttrande över ministerrådets berättelse C 1 togs bl. a. upp arbetsmarknad (sämst ställda grupper, särskilt kvinnor), arbetsmiljö (konvention), social- och hälsovård (förebyggande i enlighet med WHO prioriteras), barn, ungdoms- och familjepolitik och miljöområdet (bindande protokoll om kväveoxid och kolväten samt fler miljöprojekt inom ekonomiska handlingsplanen).

Medan de flesta rekommendationerna vid sessionen berörde social- och hälsovårdsområdet har utskottets arbete under året efter sessionen till

övervägande del upptagits av miljöfrågor. Sålunda hölls den 7 maj ett gemensamt möte mellan utskottet och Nordiska ministerrådet/miljöministrarna varvid främst ministerrådets förslag till handlingsplan mot luftföroreningar diskuterades.

Den 10 november höll utskottet dels ett möte med social- och hälsovårdsministrarna för att diskutera ett kommande ministerrådsförslag om nytt samarbetsprogram inom social- och hälsosektorn, dels ett möte med de ministrar som ansvarar för arbetsmiljöfrågor för att dryfta en utredningsrapport om förutsättningarna för en nordisk arbetsmiljökonvention. Mötena hade förberetts av särskilda arbetsgrupper inom utskottet.

Miljöfrågor har utgjort temat för de flesta av de medlemsförslag som utskottet behandlat med sikte på att lägga fram betänkande till rådets 36:e session. Till utgången av kalenderåret 1987 har fyra medlemsförslag slutbehandlats och rekommendationer föreslås, tre inom miljöområdet och en inom social- och hälsovårdsområdet. Sålunda föreslås en rekommendation till ministerrådet att systematiskt inarbeta relevanta *miljöaspekter vid fullföljandet av arbetet med den nordiska handlingsplanen för ekonomisk utveckling och full sysselsättning* (medlemsförslag A 778/s).

Medlemsförslag A 779/s om *ECE-protokoll om reduktion av svavel- och kväveutsläpp* diskuterades grundligt av utskottet och behandlingen utmynnade i två förslag till rekommendationer. I den ena rekommenderas Nordiska ministerrådet att inom ramen för ministerrådets handlingsplan mot luftförorening utreda konsekvenserna för industri, energi, transport och jordbruk i de nordiska länderna av dels 50 procents reduktion av svavel och kväveoxid, dels 80 respektive 75 procents reduktion av svavel respektive kväveoxid fram till 1995.

I den andra rekommenderas de nordiska ländernas regeringar att inom ramen för ECE verka för att samtliga europeiska länder, inklusive Storbritannien, binder sig för en reduktion av svavelutsläppen med minst 30 procent – med 50 % som mål – år 1993 samt även verka för att bindande protokoll ingås mellan samtliga europeiska länder i syfte att reducera kväveoxidföroreningarna med minst hälften fram till mitten av 1990-talet.

Utskottet föreslår mot bakgrund av ett medlemsförslag (A 783/s om *miljövänlig avfallshantering*) en rekommendation till Nordiska ministerrådet att sammanställa ett samarbetsprogram för en mer miljövänlig avfallshantering i Norden, innefattande både samnordiska och nationella insatser.

Slutligen föreslås, mot bakgrund av medlemsförslag A 776/s om *intensifiering av behandlingsarbetet i kampen mot alkohol och narkotika*, en rekommendation till Nordiska ministerrådet att utverka ökat samarbete mellan amt/fylken/län och kommuner samt berörda offentliga och fristående organisationer i syfte att genomföra ett erfarenhetsutbyte om behandling av alkoholister och narkomaner för att identifiera och upplysa om de metoder som visar sig särskilt effektiva i behandlingen. Vidare rekomen-

deras ministerrådet att ta initiativ till och stödja försöksprojekt på lokal och regional nivå i syfte att intensiviera rehabiliteringen av missbrukare.

Vid behandlingen av *ministerrådets budget för 1988* framhöll utskottet särskilt vikten av att arbetet med en arbetsmiljökonvention fortsattes och att anslag därför måste beviljas på den ordinarie budgeten. Utskottet hemställde därför om en ökning av anslaget inom arbetsmiljöområdet om 500 000 DKK.

4.5 Kommunikationsutskottet

För den tid som denna rapport avser har kommunikationsutskottet hållit fem ordinarie möten samt två möten med Nordiska ministerrådet – trafik- och trafiksäkerhetsministrarna. Inom utskottet har två arbetsgrupper arbetat. Den ena organiserade utskottets seminarium "Nordiska utmaningar i datapolitiken", som avhölls den 20–23 september i Åbo, och den andra behandlade trafiksäkerhetsfrågor med speciell hänsyn till ministerrådsförslaget B 75/t om en nordisk handlingsplan för ökad trafiksäkerhet i Norden. Arbetsgrupperna höll sju möten.

Vid sitt konstituerande möte den 27 februari valde utskottet till ordförande Elver Jonsson och till vice ordförande Sakari Knuutila.

Viktiga samarbetsfrågor

Under verksamhetsåret har utskottets arbete dominerats av tre frågor, trafiksäkerhet, sjöfartspolitik och datateknologi. Den prioritet som dessa frågor har haft återspeglas bl. a. i de interna arbetsgrupper som utskottet tillsatt samt i frågor som har tagits upp vid möten med ministerrådet.

Utskottet har under året behandlat fem medlemsförslag, som har hänvisats till utskottet:

A 787/t om ett utvidgat samarbete mellan djurparker på Nordkalotten och i Kvarkenområdet i turistfrämjande syfte

A 797/t om gemensamma sjöfartspolitiska åtgärder

A 808/t om användning av biltelefoner

A 814/t om utredning av storstädernas trafikproblem

A 815/t om snabbare postgång mellan de nordiska länderna

Vidare har utskottet beretts tillfälle att yttra sig över medlemsförslag A 810/k om inrättande av nordiskt teknologipris samt ministerrådsförslag (B 75/t) om en nordisk handlingsplan för ökad trafiksäkerhet i Norden.

Fram till och under den 36:e sessionen kommer utskottet troligen att slutbehandla de ovan anförda medlemsförslagen.

Vid behandlingen av medlemsförslag A 787/t om ett *utvidgat samarbete på Nordkalotten och i Kvarkenområdet i turistfrämjande syfte* påpekas av många remissinstanser att det redan finns ett väl etablerat samarbete mellan djurparkerna i Lycksele i Sverige och Ähtäri i Finland. Detta är ett samarbete som fördjupats genom att kommunerna är vänorter samt genom det regionalpolitiska projektet "Inlandsturism". Med hänsyn till detta

föreslår utskottet i sitt betänkande över medlemsförslaget att det utmynnar i en rekommendation som är oförändrad från medlemsförslaget men att djurparken i Ähtäri tas med.

I medlemsförslag A 808/t om *användning av biltelefoner* föreslås att de nordiska ländernas regeringar inför bestämmelser i vägtrafiklagstiftningen som förbjuder förare av motorfordon att tala i biltelefon under körning. Detta medlemsförslag kommer troligen att slutbehandlas vid utskottets möte i februari 1988.

Nästan alla remissinstanser instämmer i förslagsställarnas mening att det är en potentiell trafikfara att köra bil samtidigt som man håller en telefonlur vid örat. Samtidigt påpekar remissinstanserna att det skulle vara nästan omöjligt att övervaka ett förbud av det slag som förespråkas i medlemsförslaget. Kommunikationsutskottet är medvetet om att produktutvecklingen går mot biltelefoner som blir allt enklare att sköta och vilkas handhavande därigenom inte påverkar förarens kontroll av körningen från trafiksäkerhetssynpunkt mer än exempelvis samtal med passagerare.

Som framgår av det ovan anförda har sjöfartspolitikerna varit ett av de områden som utskottet har ägnat mycket tid att diskutera. Medlemsförslag A 797/t om *gemensamma sjöfartsåtgärder* har remissbehandlats och diskuterats inom utskottet. Behandlingen av medlemsförslaget har en viss anknytning till rekommendation nr 9/1985 angående samarbete om handelssjöfarten, som ofta diskuteras samtidigt. Utskottet har diskuterat dessa frågor med ministerrådet, men eftersom det inom ministerrådet saknas ett gemensamt forum där man kan diskutera dessa frågor, har diskussionerna inte varit särskilt fruktbara.

Det kan konstateras att samtidigt som det nordiska samarbetet om den nordiska handelssjöfartens problem går trögt, så har den negativa utvecklingen gått snabbt, med den påföljd att man i stället för gemensamma nordiska åtgärder har gått in för nationella åtgärder. Utskottet menar därför att situationen har förändrats väsentligt sedan medlemsförslaget väcktes och att stora delar av förutsättningarna för samarbetet inte längre föreligger. Medlemsförslaget väntas bli slutbehandlat vid utskottets möte under 36:e sessionen.

I överenskommelsen mellan Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige om samarbete på transport- och kommunikationsområdet från 1973, artikel 1., sägs att överenskommelsen ej omfattar "frågor om de nordiska ländernas internationella sjöfartspolitiska och luftfartspolitiska förhållanden".

Med hänsyn till att de sjöfartsproblem som beretts i det anförda medlemsförslaget och i rekommendationen i högsta grad är internationell sjöfartspolitik, samt att internationella luftfartspolitiska luftfartsöverenskommelser enligt utskottets mening har hindrat en gynnsam regional utveckling av flygförbindelserna i Norden, har utskottet tagit upp frågan om eventuell översyn av transportöverenskommelsen vid ministerrådet (trafik- och tra-

fiksäkerhetsministrarna) i syfte att inkludera dessa internationella frågor. Enligt utskottets mening skulle detta vara en förutsättning för att skapa ett gemensamt forum för dessa frågor i ministerrådet.

Vid möte med utskottet och ministerrådet (trafik- och trafiksäkerhetsministrarna) den 11 november konstaterade ministerrådet att det inte finns skäl att ändra transportöverenskommelsen när det gäller dessa frågor samt att rätt diskussionsforum vore samarbetsministrarna.

Kommunikationsutskottet, som bl. a. har teknik och datateknologi inom sina verksamhetsområden, har under året av Nordiska rådets presidium beretts tillfälle att yttra sig över medlemsförslag A 810/k om inrättande av *nordiskt teknologipris*.

Vid sitt möte den 10 november beslöt utskottet – för att betona vikten av teknologins betydelse och inflytande på dagens och morgondagens livsmönster – föreslå att ett pris på samma storlek som Nordiska rådets kulturpris skall utdelas i samband med teknologiåret 1988. Utskottet menar att priset skall bli en engångsföreteelse och inte, som framgår av medlemsförslaget, utdelas vartannat eller vart tredje år.

Till utskottet har hänvisats ministerrådsförslag B 75/t om *en nordisk handlingsplan för ökad trafiksäkerhet i Norden*. Detta förslag är ett resultat av ministerrådsförslaget B 72/t om underlag till en handlingsplan för ökad trafiksäkerhet i Norden.

Vid sitt möte den 10 november slutbehandlade utskottet ministerrådsförslaget B 75/t. Kommunikationsutskottet tillstyrker de projektförslag som presenteras i ministerrådsförslaget men saknar en konkret och samordnad målsättning. Utskottet anser att planen närmast består av vissa enskilda projekt utan närmare inbördes koordinering.

En arbetsgrupp inom kommunikationsutskottet har utarbetat konkreta förslag för sådana olika delområden inom handlingsplanen som det fortsatta arbetet kan inriktas på. Utskottet tillstyrker arbetsgruppens förslag.

Med hänvisning till det ovan anförda har kommunikationsutskottet anmodat Nordiska rådets presidium att hemställa till Nordiska ministerrådet att före kommunikationsutskottets möte i februari 1988 framlägga ett reviderat och genomarbetat ändringsförslag som beaktar utskottets önskan. Denna anmodan har presidiet presenterat för ministerrådet.

Samarbete med Nordiska ministerrådet och dess organ

Kommunikationsutskottet och Nordiska ministerrådet (trafik- och trafiksäkerhetsministrarna) möttes i Oslo den 14 maj och på nytt i Åbo den 11 november. Vid mötet i Oslo den 14 maj var Norges handels- och sjöfartsminister Kurt Mosbakk också närvarande.

Vid dessa möten har följande frågor diskuterats:

- Sjöfartspolitik i Norden
- Handlingsplan på trafiksäkerhetsområdet
- NÄT:s framtida verksamhet

- Infrastrukturinvesteringarna i Norden
- Harmoniseringsstrategi för transportpolitiken gentemot EG
- Den tvärgående flygtrafiken i Norden
- Handikappanpassning av kollektiva transportmedel
- Användning av snöscooter och terrängfordon
- Harmonisering av åldersgränsen barn/vuxen i kollektivtransporter
- Oljehotet vid kusterna
- Överenskommelsen mellan Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige om samarbete på transport- och kommunikationsområdet
- Uppföljning av den ekonomiska handlingsplanen samt koordinering av infrastrukturinvesteringarna
- Nordiskt ungdomsresekort

En representant från utskottet har samarbetat med Nordiska trafiksäkerhetsrådet vid planläggningen och genomförandet av de nordiska trafiksäkerhetsdagarna 1987.

Kontrollerande verksamhet

Kommunikationsutskottets kontrollerande verksamhet utövas genom behandling av till utskottet hänvisade meddelanden om rekommendationer samt berättelser från organ under utskottets verksamhetsområde. Enligt utskottets begäran innefattas alla berättelser i ministerrådets verksamhetsberättelse, C 1.

Kommunikationsutskottet har under den senaste tiden lagt allt större vikt vid sin kontrollerande verksamhet. Detta återspeglas bl. a. i de frågor som tas upp vid utskottets och ministerrådets gemensamma möten samt de kontakter som utskottet har tagit.

På förslag av utskottet avskrevs under 35:e sessionen 7 rekommendationer på utskottets verksamhetsområde.

Övriga kontakter

Under verksamhetsåret har utskottet haft kontakt med flera nordiska samarbetsorganisationer, företag och myndigheter. Utskottet anser detta viktigt bl. a. för att utröna på vilka områden som behov föreligger för att förstärka nordiska insatser och för att utöva sin kontrollerande verksamhet.

Utskottet har till sina möten inbjudit sakkunniga, som har redogjort för projekt och ämnesområden inom utskottets verksamhetsområden. Här kan nämnas att Sveriges Redareförenings verkställande direktör har redogjort för den svenska handelsflottans utveckling under de senaste åren, att RU-Datas projektsekreterare har redogjort för den nordiska datahandlingsplanen och att representanter från Svenska Leverantörsföreningen för Landmobil Radiokommunikationsutrustning (SLRK) kommer att redogöra för biltelefoner och dessas tekniska utveckling och betydelse vid utskottets möte i februari 1988.

Bland studiebesøken har utskottet avlagt besøk hos Göteborgs hamn, Stena Line, Nordiska Telesatellitstationen i Tanum, Svenska Teli AB i Vänersborg och Volvo Flygmotor. Dessutom har en fältstudie gjorts av väg E6 i Bohuslän.

Utskottets medlemmar och sekreteraren har dessutom deltagit i seminarier og konferenser inom utskottets sakområden.

4.6 Økonomisk utvalg

Økonomisk utvalg har avholdt 2 møter i 1987 etter 35. sesjon. Neste møte i utvalget finner sted 11.–12. februar 1988.

Utvalgets formann under året har vært Jan P. Syse og Arne Gadd har vært næstformann.

På utvalgets møter i 1987 har man ferdigbehandlet 4 medlemsforslag, saker aktualisert av tidligere rekommandasjoner, ytringer og beretninger fra nordiske institusjoner hvis virksomhet utvalget følger og forslaget vedrørende Nordisk Ministerråds budsjett for 1988. Utvalget har fastsatt mandatet for den komité som skal utrede hvordan det nordiske samarbeidet i internasjonal sammenheng kan utvikles. Det vises i denne forbindelse til nærmere omtale under punkt 3.4. Utvalget har møtt Nordisk Ministerråd (finansministrene) og Nordisk Ministerråd (industriministrene).

Medlems- og ministerrådsforslag

Medlemsforslag A 777/e om økt nordisk samarbeid om *utnyttelse av naturgass i energiforsyningen* ble sluttbehandlet på utvalgets møte 11.–12. august 1987. Utvalget besluttet å foreslå at Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd å intensivere det nordiske samarbeid om utnyttelse av naturgass i energiforsyningen med sikte på å gi en nærmere vurdering av hvordan naturgassen kan spille en større rolle i den nordiske energibalansen.

Medlemsforslag A 780/e om *rentefradrag ved besittelse av boligeiendom i annet nordisk land* ble sluttbehandlet på utvalgets møte 11.–12. august 1987. Utvalget besluttet å henstille om at Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd å gjennomføre en generell utredning som belyser den skattemessige stilling for personer med fast bosted i et nordisk land og arbeid i et annet, herunder spørsmålet om likebehandling når det gjelder rentefradrag ved besittelse av boligeiendom i annet nordisk land.

Medlemsforslag A 792/e om *frikommuneforsøk over riksgrensene i Norden* ble sluttbehandlet på utvalgets møte 11.–12. august 1987. Utvalget besluttet å henstille om at Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd å muliggjøre for kommuner på ulike sider av nasjonsgrensene i Norden å delta i et frikommuneforsøk samt etablere en prosjektgruppe som gis tilstrekkelige ressurser for å evaluere forsøksvirksomhetene og foreslå endringer i lover og regler som hemmer det grenseregionale samarbeidet.

Medlemsforslag A 788/e om en *plan for et kjernekraftfritt Norden* ble

sluttbehandlet på utvalgets møte 10. november 1987. Utvalget besluttet å forstå at Nordisk Råd rekommanderer de nordiske lands regjeringer å intensivere samarbeidet på det energipolitiske området for å legge forholdene til rette for en ønskelig avvikling av kjernekraften.

På utvalgets møte i februar vil medlemsforslag A 813/e om opprettelse av en nordisk stasjon for biologisk og skogteknisk forskning i Tanzania og medlemsforslag A 816/e om konkrete initiativ for effektivisering av det nordiske bistandsarbeidet for en bæredyktig utvikling i utviklingslandene bli behandlet. Ministerrådets virksomhetsberetning for 1987 samt forslag vedrørende planer for det nordiske samarbeidet vil også bli behandlet på dette møtet.

Følgende ministerrådsforslag ventes å bli oversendt Økonomisk utvalg for behandling før 36. sesjon:

- Etablering av et nordisk industrielt senter i Oslo
- Nordisk bioteknologisk samarbeidsprogram
- Program for nordisk bistandssamarbeid
- Etablering av en nordisk konsesjonell låneordning
- Permanentisering av Nordisk Investeringsbanks regionallåneordning
- Omdannelse av Nordisk prosjektfond til en permanent institusjon

Utvalgets kontakter utad

Utvalgets sommermøte ble lagt til Grønland i august 1987. Under oppholdet i Grønland møtte utvalget bl. a. grønlandske politikere samt representanter for næringsliv og bankvesen.

Ved utvalgets møte 10. november 1987 møtte utvalget Nordisk Ministerråd (finansministerene) og Nordisk Ministerråd (industriministrene).

På møtet med finansministrene ble den nordiske konjunkturrapporten og den økonomiske situasjon, oppfølgingen av handlingsplanen for økonomisk utvikling og full sysselsetting, arbeidet med en ny nordisk økonomisk handlingsplan samt nordisk industrisamarbeid og direkte investeringer drøftet. Nordisk Ministerråd (industriministrene) som var representert ved den norske industriministeren presenterte ministerrådsforslaget om opprettelse av et nordisk industrielt senter i Oslo. Det ble også gitt en orientering om Nordisk Industrifonds forslag til en industriell forsknings- og utviklingsplan for bioteknikk.

Kontorsjef Steffen Smidt er invitert til utvalgets møte i februar for å gi en orientering dels om EF's program for det indre marked, dels om samarbeidet mellom EF og EFTA i denne sammenheng.

Utvalget har besluttet å arrangere et seminar om europeisk integrasjon og nordisk økonomisk samarbeid våren 1989 i Visby på Gotland.

4.7 Budsjett- og kontrollutvalget

Innledning

Rådet besluttet ved 33. sesjon 1985 å opprette et Budsjett- og kontrollutvalg. Ved ikrafttreden av endringene av Rådets arbeidsordning den 12. februar 1986 trådte samtidig i kraft de reglene for utvalget som presidiet besluttet om den 7. mai 1985. Utvalget trådte i funksjon ved 34. sesjons avslutning, den 7. mars 1986.

Utvalget har i alt 14 medlemmer inkludert formennene for de fem fagutvalg. Utvalgets formann og nestformann velges blant de ni medlemmer som ikke inngår i annet utvalg.

Ifølge reglene for utvalgets virksomhet (Bilag 6 til presidierapport til 34. sesjon 1986) skal utvalget koordinere fagutvalgenes arbeid med budsjettet. Utvalget skal dessuten utøve Rådets kontrollerende oppgaver overfor Ministerrådet og nordiske institusjoner som finansierer sin virksomhet over Ministerrådets budsjett.

Budsjett- og kontrollutvalget konstituerte seg den 27. februar 1987 og etter forslag fra presidiet, valgte utvalget Ivar Hansen til formann og Ingrid Sundberg til nestformann for perioden frem til neste sesjon.

Budsjettsamråd mellom Nordisk Råd og Nordisk Ministerråd

Presidiet og samarbeidsministrene kom den 18. desember 1985 overens om endret budsjettprosedyre som trådte i kraft 12. februar 1986. Budsjettbehandlingen er således blitt en fast del av samrådet mellom Nordisk Råd og Ministerrådet. Ministerrådets budsjett ble første gang underkastet plenarforsamlingens granskning ved sesjonen 1983. På møte 26. november 1986 entes presidiet og samarbeidsministrene om en tidsplan for budsjettbehandlingen (se Presidiets rapport til sesjonen 1987). Dette innebærer i korthet at Rådets plenarforsamling tar stilling til budsjettdokumentet C 2: "Forslag vedrørende planer for det nordiske samarbeidet", mens presidiet i plenarforsamlingens sted etter innstilling fra Budsjett- og kontrollutvalget, om høsten uttaler seg om Ministerrådets budsjettforslag for det etterfølgende år.

På Budsjett- og kontrollutvalgets møte den 28. januar 1987 redegjorde Ministerrådets formann for budsjettdokumentet C 2 som for første gang ble lagt frem. Han poengterte at det var et verbalt plandokument, men at dette medio september 1987 ville bli komplettert med et ministerrådsforslag for budsjettet 1988. På grunnlag av de fem fagutvalgs behandling av budsjettdokumentet, avga utvalget en betenkning som lå til grunn for plenarforsamlingens stillingstaken. Debatten om budsjettdokumentet under sesjonen 1987 fant sted under sesjonens siste dag. Den ble koplet sammen med en avslutningsdebatt og organisert etter mønster fra generaldebatten med innlegg fra utvalgets talsmenn, Ministerrådets talsmann og de fire partigruppers talsmenn. Debatten varte i 80 minutter mot 40 minutter og 35 minutter i henholdsvis 1986 og 1985.

Budsjett- og kontrollutvalget hadde den 25. mai 1987 møte med representanter for Nordisk Ministerråd hvor erfaringene fra Rådets 35. sesjon og oppfølgingen av sesjonens resultater ble drøftet. Fra utvalgets side ble det vist til Rådets vedtak om at Ministerrådet bør beslutte å anvende dividende fra Nordisk Investeringsbank til finansiering av særskilte fond for spesielle formål og fant det uheldig at Ministerrådet etter sesjonen, uten diskusjon besluttet å føre dividende tilbake til medlemslandene. Større hensyn bør tas til rådsforsamlingens uttalelse. Utvalget fremførte dessuten sine synspunkter – med utgangspunkt i utvalgets betenkning om budsjett-dokumentet C 2 – om nivå og prioriteringer for Ministerrådets budsjett for 1988.

Ministerrådet fremla medio september 1987 budsjettforslaget (B 74/b) for 1988 samt forslag om preliminaire rammer for 1989–90. Utvalget hadde den 10. november 1987 diskusjoner med Ministerrådet (samarbeidsministrene) om særskilt det fremlagte budsjettforslag. Utvalget fremholdt bl. a. at veksten i budsjettforslaget var vesentlig lavere enn hva rådsforsamlingen ved sesjonen 1987 hadde gått inn for. Ministerrådet konstaterte forøvrig at den anslåtte vekstrate på 3% for årene 1989 og 1990 skulle oppfattes som en planleggingsramme. På grunnlag av de fem fagutvalgs behandling av budsjettforslaget, avga utvalget den 11. november 1987 en betenkning til presidiet som i plenarforsamlingens sted samme dag ifølge Helsingforsavtalens Artikel 56 avga en fremstilling til Ministerrådet.

Budsjett- og kontrollutvalget foreslo overfor presidiet at budsjettdebatten ved kommende sesjon, burde finne sted umiddelbart etter generaldebatten (onsdag) for derved trekke opp rammene for saksdebattene for de respektive fagutvalg. Presidiet besluttet imidlertid på sitt møte 12. mai 1987 at budsjettdebatten under 36. sesjonen 1988 skal finne sted på sesjonens siste dag (fredag). Debatten er i likhet ved sesjonen 1987, tenkt å bli en form for sluttdebatt og vil bli organisert som generaldebatten med innlegg fra Rådets og Ministerrådets side fulgt av innlegg fra de fire nordiske partigrupper.

Det nordiske budsjett for 1988

I henhold til den endrete budsjettprosedyre fremla Ministerrådet til sesjonen 1987 budsjettokumentet C 2: "Forslag vedrørende planer for det nordiske samarbeidet". I sin betenkning over dokumentet fremholdt Budsjett- og kontrollutvalget bl. a. at dette dokumentet bør konsentreres til store trekk i planleggingen og ikke tynges med detaljer. Utvalget anså at dokumentet bør dekke det nordiske samarbeid på 3–5 års sikt og at det bør inneholde visse rammetall for perioden. På grunnlag av utvalgets betenkning over dokumentet (C 2) uttalte Rådet den 27. februar 1987 følgende:

Nordisk Råd henstiller til Nordisk Ministerråd:
– å anvende en gjennomsnittlig reell vekstfaktor på 5% for de tradisjonel-

- le områder i budsjettet for 1988 samt i tillegg
- å satse særskilt på områdene allmenn kultur, utdanning, forskning og utvikling samt miljø og trafikksikkerhet i de nærmeste år
 - å presentere et budsjettprogram for en revidert økonomisk handlingsplan i forbindelse med C 2/1988
 - å anvende dividende fra Den nordiske investeringsbank til finansiering av særskilte nordiske fond for spesielle formål.

Rådet uttalelse gikk inn i Ministerrådets forberedende arbeid med budsjettet for 1988 samt dannet grunnlag for møtet mellom utvalget og Ministerrådets (Samarbeidsministrene) representanter 25. mai 1987. Kulturutvalget hadde et samrådsmøte med Ministerrådet (kultur- og undervisningsministrene) 12. mai 1987 for en fortsatt diskusjon om finansieringen av det nordiske kultursamarbeid i 1988 og senere.

Budsjettforslaget for 1988 og forslaget til preliminære rammer for 1989 og 1990 ble fremmet i et ministerrådsforslag (B 74/b) medio september 1987. På grunnlag av Budsjett- og kontrollutvalgets betenkning over forslaget, avga presidiet den 11. november 1987 i henhold til Helsingforsavtalens Artikkel 56 følgende fremstilling (Fremstilling nr. 3/1988):

Nordisk Råds presidium henstiller til Nordisk Ministerråd å øke det fremlagte budsjett for 1988 med 17 millioner DKK i overensstemmelse med Budsjett- og kontrollutvalgets vurderinger samt å vedta det justerte budsjett under hensynstaken av Budsjett- og kontrollutvalgets merknader.

Nordisk Ministerråd (Samarbeidsministrene) fastsatte den 27. november 1987 budsjettet for 1988. Ministerrådet tok ikke direkte hensyn til Rådets ønske om en økning i budsjettet, men besluttet at overskuddet for 1986 (ca. 5 millioner DKK) i likhet med tidligere år, skulle anvendes til nordiske formål. Det vedtatte budsjett for 1988 beløper seg til, etter pris- og valutajusteringer, 564.957.000 DKK. Ministerrådet vedtok samtidig at som planleggingsforutsetning kan tas som utgangspunkt at den generelle økning av budsjettene for årene 1989 og 1990 kan oppgå til 3 % årlig.

Utvalgets behandling av særskilte saker

Utvalget foreslo i sin betenkning at Ministerrådet for 1987 skulle bevilge 1 million DKK til Det internasjonale rehabiliterings- og forskningscenter for torturofre (RCT) i København. Utvalget kunne med tilfredshet notere på sitt møte i september 1987 at dette beløp var blitt bevilget. Derimot er det foreløpig ikke avsatt noe beløp på budsjettet for 1988.

Etter forslag fra utvalget henstilte Rådet ved sesjonen 1987 til Ministerrådet å anvende dividende (avkastning til medlemslandene) fra Den nordiske investeringsbank til finansiering av særskilte nordiske fond for spesielle formål. Utvalget avla et besøk i banken den 28. september 1987 og fikk en redegjørelse av direktørene Björn Waltré og Peter Laurson om bankens fondspolitik. Grunnet kapitalutvidning i banken vil det beregningsmessig først bli i 1989 hvor utbytte igjen kan utbetales til medlemslandene.

Etter forslag fra utvalget vedtok Rådet ved sesjonen 1987 en rekommandasjon (nr. 45/1987) hvor Ministerrådet er bedt om å utarbeide alternative normer for finansieringen av det nordiske samarbeidet som sikrer dette voksende samarbeid nødvendige ressursene. Utvalget har drøftet denne saken med Ministerrådet i ulike sammenhenger og har fått opplyst at Ministerrådet (finansministrene) ser på denne i sammenheng med utarbeidelsen av en ny økonomisk handlingsplan. I denne forbindelse foreslo utvalget at samarbeidsministrene skulle innkalle finansministrene til det allerede fastsatte møte 10. november 1987 mellom utvalget og samarbeidsministrene. Forslaget ble ikke fulgt opp fra Ministerrådets side, men utvalget vil sikte på et møte med finansministrene for å drøfte finansieringen av det nordiske samarbeidet på lang sikt (3–5 år).

Kontroll og vurdering

Ifølge Reglene for Budsjett- og kontrollutvalget, pkt. 4, skal utvalget "utøve Rådets kontrollerende oppgaver overfor Ministerrådet og nordiske institusjoner som finansierer sin virksomhet over Ministerrådets budsjett, samt videre kontrollere de godkjente årsregnskaper og revisjonsberetninger, jfr. Ministerrådets budsjettreglement".

På møtet 10. november 1987 med Ministerrådet (Samarbeidsministrene) anførte utvalget at Ministerrådets regnskap burde utarbeides mer oversiktlig og at de burde følge normal oppstilling og betegnelser. Ministerrådet stilte seg positivt til utvalgets ønsker. Utvalget har i senere brev til Ministerrådet presisert sine ønskemål.

Budsjett- og kontrollutvalget har i 1987 nedsatt en arbeidsgruppe bestående av de ni uavhengige medlemmer som særskilt skulle forberede og gjennomføre utvalgets kontroll- og vurderingsfunksjon hva gjelder institusjoner og sektorer under Ministerrådets myndighetsområde. Utvalget besluttet 23. februar 1987 at i løpet av 1987 skulle skolesamarbeidet i Ministerrådets regi vurderes. Revisjonsdirektør Gunilla Norström ble engasjert til å utarbeide en rapport om virksomheten til Nordisk språk- og informasjonssenter, Nordisk språksekretariat og Ledningsgruppen for nordisk skolesamarbeid (NSS).

Arbeidsgruppen har hatt i alt 4 møter og har avlagt besøk i Språksekretariatet i Oslo og Språk- og informasjonssenteret i Helsingfors.

Utvalgets konklusjon gikk i korthet ut på at Ministerrådet bør vurdere alternative muligheter for samordning av nabospråkaktiviteter i språksekretariatet (Oslo) med aktivitetene i språk og informasjonssenteret (Helsingfors). Ledningsgruppen for det nordiske skolesamarbeidet bør få mer distinkte arbeidsoppgaver og gruppens arbeid bør følges opp med en form for løpende evaluering for å kartlegge virksomhetens effekter i de nordiske land. Utvalgets hele konklusjon samt Gunilla Norströms rapport er gjengitt i Bilaga 4.

Utvalget besluttet 11. november 1987 at i løpet av 1988 skal kontrolleres

og vurderes særskilt virksomheten til Nordens Hus i Tórshavn og Reykjavik samt i den grad ressursene tillater Nordisk Industrifond og Nordtest. Om tid og ressurser medgir, vil også Nordisk institutt for odontologisk materialprøvnings (NIOM) virksomhet bli vurdert.

5. Kontakt- og seminarieverksamhet

5.1 *Kontakter med internasjonale organisasjoner*

Presidiet har konstatert at det er et behov for å øke Nordisk Råds internasjonale kontakter. Økt internasjonal kontaktvirksomhet gir nye impulser for rådsarbeidet. Presidiet anser at det er naturlig med kontakt, besøksvirksomhet og utveksling av synspunkter med andre internasjonale organisasjoner. Som passende måter å øke de internasjonale kontaktene har bl. a. ansett å være a) holde regelmessige møter med representanter for europeiske institusjoner, b) å innby skandinavisktalende eksperter fra slike institusjoner til utvalgsmøter, c) å la utvalgenes formenn og nestformenn samt sekretær avlegge besøk i internasjonale organisasjoner og d) å opprette kontakter på sekretariatsnivå.

Denne stigende internasjonale interesse kommer også til uttrykk i rek. 22/1986 om økt nordisk samarbeid i internasjonal sammenheng (se også avsnitt 3.4.) og i denne forbindelse nedsettelse av en utredningskomité som skal vurdere Norden i internasjonalt samarbeid.

Sosial- og miljøutvalgets formann Marjatta Väänänen ledsaget av utvalgets sekretær, representerte Rådet på Europarådets fjerde europeiske konferanse om grenseregioner i Saragossa 23.–26. mars 1987.

Kulturutvalgets formann Eiður Guðnason og utvalgets sekretær avla et besøk i EF-kommisjonens kulturavdeling, Bryssel og i OECD's avdelinger for utdanning og forskning, Paris 18.–22. mai 1987. I denne sammenheng ble det også holdt møter med representanter for Europarådets og UNE-SCOs sekretariat.

Presidied medlem Páll Pétursson ledsaget av stf. presidiesekretær Kjell Myhre-Jensen, representerte Rådet ved FN's miljøstyres (UNEP) møte i Nairobi 7.–12. juni 1987.

Presidied medlemmene Jo Benkow og Grethe Lundblad ledsaget av presidiesekretæren, representerte Rådet på Europarådets andre konferanse om parlamentarisk demokrati i Strasbourg 28.–30. september 1987.

Rådsresidenten Elsi Hetemäki-Olander ledsaget av Kulturutvalgets sekretær representerte Rådet ved åpningshøytidelighetene av det nordiske kulturprosjekt – Scandinavia Today – i Japan i månedsskiftet oktober/november 1987.

Juridisk utvalgs formann Bernhardt Tastesen og utvalgets sekretær vil i primo januar 1988 avlegge et besøk hos FN's høykommissær for flyktninger i Genève. Europarådets sekretariat i Strasbourg og i EF-parlamentets sekretariat i Bryssel.

EF-parlamentets nordiske delegasjon som er ansvarlig for parlamentets kontakter med Sverige, Finland, Island og Nordisk Råd møtte presidiet den 20. oktober 1987 i presidiesekretariatet, Stockholm.

5.2 Kontakter med interesseorganisasjoner

Rådets presidium møtte under sesjonen 1987 representanter for Nordens faglige samorganisasjon og Ungdommens Nordisk Råd og fikk seg overrakt uttalelser fra disse organisasjoner. Presidiet mottok dessuten uttalelser fra Handikapporganisationernas Nordiska råd og Fonden for sygdomsbekæmpelse uden dyreforsøg. Kulturutvalget møtte i 1987 representanter for Nordiska akademikerrådet.

Rådet benytter ideelle- og interesseorganisasjoner som remissinstanser ved behandlingen av forslag som er fremmet i Rådet, ifall disse forslag berører organisasjonenes interesseområde.

Øvrige kontakter

Det ble holdt et møte den 6. oktober 1987 mellom Foreningene Nordens Forbunds direktørskollegium og presidiesekretæren hvor spørsmål bl. a. om nordisk informasjonsvirksomhet, elevutveksling og Nordjobb ble diskutert.

Av øvrige kontakter kan nevnes presentasjoner, studiebesøk m. m. som inngår i utvalgenes løpende virksomhet og som nærmere beskrives i kapittel 4. I presidiesekretariatet skjer et økende antall besøk fra myndigheter i de nordiske land samt fra nordiske samarbeidsorganer, representanter for organisasjoner i Norden, utenlandske ambassader, internasjonale organisasjoner, massemedia samt personer med interesse for nordisk samarbeidsspørsmål. Tilsvarende besøksvirksomhet skjer også ved delegasjonenes sekretariat. Rådets parlamentarikere og tjenestemenn holder dessuten ofte foredrag og gir informasjon ved ulike arrangement i Norden.

5.3 Konferenser och seminarier

Under 1987 genomfördes två seminarier i utskottens regi. "Flykting- och invandrarpolitik i Norden" var namnet på det seminarium om flyktingpolitikk som arrangerades av juridiska utskottet i Saltsjöbaden, Sverige, den 22–24 april och under rubriken "Nordiska utmaningar i datapolitiken" genomförde kommunikationsutskottet ett datapolitiskt seminarium i Åbo den 22–23 september.

Seminarieret kring flyktingfrågorna gjorde en bred genomgång av situasjonen i de nordiska länderna. Ett tiotal experter medverkade med föreläsningar. I seminarieret deltog ett 100-tal representanter för offentliga myndigheter, flykting- och invandrarorganisationer, humanitära hjälporganisationer m. m.

Seminarieret ägnades huvudsakligen åt att, utifrån en genomgång av dagsläget, diskutera möjligheterna att åstadkomma en gemensam nordisk flykting- och invandrarpolitik.

En rapport över seminariet finns utgiven i Nordserien (Nord 1987: 31). Rapporten utgör underlag för det fortsatta arbetet med flyktingkommisionen inom juridiska utskottet (se avsnitt 4.2.).

Vid *seminariet om datapolitiken* konstaterades att utvecklingen på området går så snabbt att det är svårt att utforma en gemensam nordisk datapolitik – det politiska beslutssystemet är för långsamt. Seminariet efterlyste gemensamma nordiska målsättningar för datasamarbetet.

Den tekniska grundutbildningen borde förbättras och utökas. Särskilt borde satsning ske för att få fler kvinnor att välja den tekniska utbildningen.

I den nordiska datahandlingsplanen satsas bl. a. på handikappområdet. Seminariet menade att än större satsningar borde göras så att Norden blev ledande på det området.

Mot bakgrund av den nordiska glesbygden borde satsningar ske på utveckling av fjärrarbeten. Härigenom skulle högutbildade personer ges möjlighet att bo och arbeta i glesbygd.

Förslag framfördes om inrättande av ett nordiskt informationssystem byggt på en gemensam nordisk databank. Ett sådant informationssystem skulle kunna förebygga dubbelarbete, öka den offentliga sektorns effektivitet och produktivitet och därutöver skapa möjligheter till och förståelse för minskade handelshinder i Norden.

En rapport från seminariet finns utgiven i Nord-serien (Nord. 1987: 72).

5.4 Ungdomens Nordiska råd 1987

Presidiet beviljade Föreningarna Nordens Ungdomsrepresentantskap ett bidrag om SEK 200 000 för genomförande av ett seminarium i Mariehamn i anslutning till Nordiska rådets 35:e session. Seminariet hade 4 huvudteman:

- Utbildning och arbete
- Norden i ett internationellt perspektiv
- Rasism och flyktingpolitik i Norden
- Energipolitik

Seminariet sammanfattade sina synpunkter på de aktuella ämnena i en omfattande slutkommuniké.

För genomförande av ett seminarium i anslutning till rådets 36:e session i Oslo har presidiet beviljat Föreningarna Nordens Ungdomsrepresentantskap ett bidrag med SEK 200 000.

6. Information og publikation

6.1 Informationsvirksomheden

Tre begivenheder satte sit særlige præg på informationsvirksomheden i 1987.

Brochuren *NORDEN I SAMARBEJDE* udkom på yderligere otte sprog og findes nu i 13 sprogversioner.

Undervisningsheftet *NORDPÅ* til grundskolens ældste trin blev udgivet for første gang som fællesnordisk undervisningsmateriale godkendt af alle nordiske landes pædagogisk-faglige udvalg.

Filmen *ÅLAND I DET NORDISKE SAMARBEJDE* havde premiere både som 16 mm farvefilm og som video på flere sprog, og den indgår nu i det fællesnordiske videotek med otte videoer i tilsammen 29 sprogversioner.

Adskillige film og videoer er vist i flere nordiske landes TV i helhed eller i uddrag.

Norden i samarbejde

Den fem-farvede brochure *NORDEN I SAMARBEJDE* er blevet en eftertragtet publikation, og i 1987 blev den for alvor kendt, også internationalt uden for Norden.

Mange ambassader over hele kloden benytter den som en information, der giver et overblik over det nordiske samarbejde, herunder om Nordisk Råd og Nordisk Ministerråd. Nye oplag er på vej også til ca 100 nordiske kirker og menigheder udenfor Norden, som udgangspunkt for en bredere distribution.

NORDEN I SAMARBEJDE findes på ni nordiske sprog, dansk, finsk, islandsk, norsk (to sprog), svensk, grønlandsk, færøsk, samisk samt på engelsk, tysk, fransk og spansk. En japansk udgave er på vej som led i opfølgningen af kulturfremstødet "Scandinavia Today" i Japan, efteråret 1987.

Derudover er udgivet en række faktablade og brochure i 1987.

Nordpå

Det var en undervisnings-revolutionerende begivenhed, at *NORDPÅ* i efteråret 1987 kunne udgives som et fællesnordisk undervisningsmateriale, med titlen "Norden på vej", godkendt af alle nordiske lande. Under redaktør Erik Ingemann Sørensens ledelse har et udvalg med basis i nationale informationsansvarlige udarbejdet dette hefte, hvis indhold dels omfatter metodiske forslag til lærerne, dels tidsaktuelle og samfundsrelevante oplysninger og debatemner med henblik på en aktiv indsats i skolerne.

NORDPÅ udkom for tre år siden første gang som et dansk pilotprojekt, bl. a. affødt af, at skolebøgerne er håbløst bagefter, hvad angår indhold om de nordiske lande og det nordiske samarbejde. Udviklingen har herefter ført til en fællesnordisk interesse, og dermed har man for første gang indenfor det nordiske samarbejde kunnet præsentere et materiale, der tilgodeser Helsingforsaftalen af 23. marts 1962, hvori det om undervisningen bl. a. hedder:

”I alle nordiske lande skal undervisningen og uddannelserne i skolerne i passende omfang omfatte undervisning i de øvrige nordiske lande, herunder Færøernes, Grønlands og Ålands sprog, kultur og almindelige samfundsforhold”.

I forbindelse med NORDPÅ-hefterne benyttes også Nordisk Råds video-programmer og film i dette undervisningsfremstød.

Åland – filmen, videoteket

Denne 16 mm farvefilm er udkommet på svensk og finsk i 1987, og en dansk, norsk og islandsk version er på vej. Den findes også som video og er et led i opbygningen af et fællesnordisk videotek, som indledtes for to år siden.

Flere TV-stationer i de nordiske lande har vist disse film- og videoproduktioner. Ved indvielsen af Nordens Institut i Grønland i september viste Grønlands TV således syv af de hidtil producerede videoprogrammer, dansk TV har vist uddrag af enkelte produktioner, Ålands TV ligeledes, og flere visninger forventes i andre lande. Videoerne er ligeledes placeret til udlån på en række biblioteker, udvalgt af nationale informationsansvarlige. En primær målgruppe er de biblioteker i de nordiske lande, der indgår i en forsøgsordning med udlån af de respektive landes TV-stationers egne programmer, hvor ophavsretten ikke er hindring for vederlagsfrit udlån eksempelvis i Danmark og i Finland.

Massemedier

Massmedier er den højst prioriterede målgruppe for informationsvirksomheden – efterfulgt af børn og skole-ungdom. På massemedie-området har 1987 været præget af traditionelle indsatser i forbindelse med den årlige session med omkring 250 journalister.

I finsk reklame-TV vistes 7 svensk sprogede oplysningsspots om sessionen.

Desuden har der udviklet sig en mere intens massemediedækning af minisessionen – sidst i Åbo, november 1987, hvor mere end 30 journalister fra alle nordiske lande fulgte møderne, der primært er forberedende til den efterfølgende session i marts 1988.

Der spores i disse år en større interesse hos massemedierne for de nordiske strømninger i det nationale og det samlede nordiske, politiske billede.

Et af de spørgsmål, som optager nordiske massemedier i 1987 og må forvente samme interesse i 1988, er de nordiske lande og Nordisk Råds forhold til EF.

Således mødte omkring 30 journalister til et pressemøde på Nordisk Råds præsidiasekretariat i oktober, da EFs parlamentariske udvalg vedr. forholdet til Nordisk Råd, Sverige, Island og Finland mødtes med Nordisk Råds Præsidium.

Internationaliseringen, hvad angår interessen for det nordiske samarbejde, er også baggrunden for, at det er lykkedes at interessere det amerikanske TV-produktionsselskab McNeil-Lehrer Newshour for fem TV-programmer med titlen "ON TOP OF THE WORLD – Nordic Experience".

Nordisk Råd og Nordisk Ministerråd står bag det amerikanske TV-holds studiebesøg til de nordiske lande, men det amerikanske TV-produktionshold skal selv skaffe 2 mill. dollars, som produktionen koster, hvilket normalt sker gennem sponsorbidrag fra private virksomheder – i dette tilfælde i de nordiske lande og i USA.

Såfremt disse fem TV-programmer endeligt gennemføres, hvilket forventes, vil det være en enestående reklame for de nordiske lande og det nordiske samarbejde – ikke alene i amerikansk TV, men også i Canada og øvrige engelsksprogede lande, hvor det amerikanske TV-selskabs programmer normalt sendes.

Et nyt TV program NORDEN RUNDT, sammensat af allerede producerede TV-indslag i de nordiske lande er forberedt i 1987 efter forslag fra NR's informationsvirksomhed og det får premiere her i 1988.

Island og det vestnordiske samarbejde – nyt journalistseminar

Årets seminar for nordiske journalister fandt sted på Færøerne og i Island med en rejsemåde, der var anderledes og havde til hensigt at vise et hjørne af de nordiske landes udstrækning.

Med færge fra Jylland i Danmark til Færøerne og videre til Seyðisfjörður på Islands østkyst deltog 17 journalister i dette seminar i samarbejde med Nordisk Journalistkursus. 66 havde ønsket at være med, men begrænsningen i antal deltagere skyldes den økonomiske ramme, der er afsat til disse journalistseminarer.

Deltagerne udtrykte en sjælden hørt overraskelse over, at der er så langt mellem to af Vestnordens lande, Færøerne og Island. Mange – og lange – artikler blev skrevet hjem til respektive aviser i forskellige nordiske lande ligesom der blev produceret radioprogrammer fra kurset.

Journalisternes egen evaluering konkluderedes i betydningen af – ved selvsyn – at kunne opleve det, som seminaret handlede om, i modsætning til traditionelle kurser i en foredragssal.

Parlamentarikere fra Nordisk Råd var blandt indlederne på kursus.

Nordisk Journalistkursus

Der er nu gået 1 1/2 år siden, at Nordisk Journalistkursus med hovedsæde i Århus, Danmark, blev udvidet fra halvårs virksomhed til helårsdrift.

Det har ført til et mere intens samarbejde mellem informationsvirksomheden og Nordisk Journalistkursus – især i forbindelse med det grundlæggende kursus for 18 nordiske journalister af tre måneders varighed, februar–april (incl) hvert år. Således er der før den årlige session to–tre undervisningsdage om sessionens indhold og aktuelle spørgsmål set i et

nationalt og nordisk perspektiv og med repræsentanter fra bl. a. Præsidi-
esekretariatet.

Ved sessionen i Oslo 1988 udvides Nordisk Journalistkursus interesse
for selve sessionen – NORDENS PARLAMENT –, idet 14 dage af
kursusperioden placeres i Oslo.

Derudover har Nordisk Journalistkursus udvidet de enkelte fagkursers
antal og med emner, der er centralt placeret i forhold til aktuell nordisk
politik allerede i løbet af 1987.

Alle deltagerne på Nordisk journalistkursus får under selve kursus, og
efter, tilsendt NORDISK KONTAKT som frieksemplar som led i fasthol-
delse af den fællesnordiske information og debat som grundlag for fortsat
journalistisk vurdering af det nordiske politiske liv i alle dets facetter.

I 1987 fik alle de nordiske journalister, der siden 1958 har deltaget i
Nordisk Journalistkursus tilbudt frieksemplarer til fortsat fremsendelse for
at kunne udbygge og fastholde viden om det nordiske samarbejde. Det
drejer sig om 400–500 nordiske journalister.

Norden på universiteterne

På de nordiske universiteter øges interessen for nabolandene, og inden
for den nordiske informationsvirksomhed udnyttes denne interesse også.

Således er der på Stockholms Universitet i 1987 oprettet et pointsgiven-
de kursus i nabolands-kendskab, hvad angår Danmark og Norge. Formålet
er at svenske studerende skal få et realistisk kendskab – og kundskab –
til, og om, aktuelle kultur- og samfundsspørgsmål.

Undervisningen foregår på dansk og norsk og omfatter også orientering
om det danske og norske sprog.

Præsidi sekretariatets information har i 1987 indgået i et samarbejde
med de nordiske lektorer på Stockholms Universitet om levering af basis-
materiale og orientering om det nordiske samarbejde. Dette samarbejde
med lektorer på andre nordiske universiteter udvides i samarbejde med
Nordisk Ministerråds informationsafdeling – ikke blot i Norden, men også
overfor nordiske lektorer i lande udenfor Norden.

Journaliststipendier

Der er i 1987 uddelt journaliststipendier for SEK 250.000 fordelt med
SEK 50.000 til hvert af de fem nordiske lande. Fem journalister fra hhv
Danmark, Finland og Island fik del i pengene, tre fra Norge og seks fra
Sverige. (se afsnit 11.5)

Koordinering af nordisk information

Det nordiske informations(sam)arbejde bygger på en intens aktivitet og
koordination mellem Nordisk Råds Præsidi sekretariat, de nationale infor-
mationsansvarlige i fem lande og tre selvstyrende områder samt Nordisk
Ministerråds informationsafdeling, der på sin side arbejder sammen med
stedfortræderkontorerne.

Derudover er der løbende kontakt med Nordisk Sprog- og informationsscenter i Helsingfors og Nordisk Sprogsekretariat i Oslo samt med Foreningen Nordens nationale sekretariater og regionale informationskontorer.

Idé-rigdommen i forslag samt distributionen bygger bl. a. på samspil med disse sekretariater og kontorer.

Jævnlig møder mellem informationsvirksomheden i Nordisk Råds Præsidiasekretariat og de nationale informationsansvarlige er grundlaget for det parlamentariske udgangspunkt i informationsarbejdet. Parallel udvikling af informations- og publikationsmateriale i forhold til Nordisk Ministerråd er på den anden side basis for en fælles informationsplan mellem de to sekretariater foruden koordination af informationsmateriale produceret af de to sekretariater hver for sig og de nationale delegationssekretariater.

Fremtidens information

Der er i 1987 fremsat medlemsforslag om en forbedret nordisk informationsvirksomhed, der har været til debat i såvel juridisk udvalg som kulturudvalget.

Et af elementerne i forslaget er, at der på hvert delegationssekretariat bør være en heltidsarbejdende informatør med journalistisk baggrund.

Massemediernes øgede behov for mere viden som grundlag for at forstå det nordiske samarbejde og aktualiteter i det, er forudsætningen for at kunne få mere nordisk omtale i massemediernes.

Norden – og det nordiske samarbejde – konkurrerer med informations-samfundets stadig stigende antal af daglige informationer til offentligheden.

I dette informationsbillede har aktiviteten i 1987 været ligeligt fordelt og målrettet overfor massemediernes og skole-ungdom, men behovet udefra har samtidig vist sig at kalde på endnu mere baggrundsviden og stadig mere aktuelt stof om den parlamentariske aktivitet i det nordiske samarbejde der på sin side også er accelererende.

6.2 Publikationsverksamheten

Rådsförhandlingarna

Redaktörer för förhandlingarna vid 35:e sessionen har varit Åke Edwall och Ingegerd Wahrgren.

35:e sessionens förhandlingar har uppdelats i två band om tillsammans 2830 sidor. Remissyttrandena trycks som supplement till rådsförhandlingarna och finns tillgängliga på sekretariaten.

Rådsförhandlingarna har tryckts av Norstedts Tryckeri, Stockholm. För inbindningen har Herzogs Bind, Nacka, svarat. Förhandlingarna har bundits i 1460 exemplar. Utsändningen av rådsböckerna från 35:e sessionen ägde rum i slutet av oktober 1987.

Förhandlingarna utdelas till delegationernas medlemmar och supplean-

ter samt överlämnas till parlamenten i de nordiska länderna, ministerier/departement, Nordiska ministerrådet, olika ämbetsverk, offentliga bibliotek, politiska partier, folkhögskolor, tidningar m. fl. institutioner samt till vissa enskilda personer i de nordiska länderna. Vidare har förhandlingarna tillställts andra parlament, utländska bibliotek, vetenskapliga institutioner i utlandet, internationella organisationer m. fl.

Rådsförhandlingarna innehåller rådets dokumentation på danska, norska eller svenska, beroende på vilket språk dokumentet är författat. Vissa av dokumenten såsom medlems- och ministerrådsförslagen, utskottsbetänkanden, ministerrådsberättelsen samt viss övrig dokumentation föreligger även på finska och kan erhållas genom Nordiska rådets Finlands delegation.

NU-serien och NORD-publikationerna

Den 1 januari 1987 övertog Nordiska ministerrådet det tekniska och finansiella ansvaret för NU-serien. Den nyinrättade redaktionen vid ministerrådssekretariatet ombesörjer också sedan detta datum utgivningen av de egna NORD-publikationerna. Riktlinjerna för denna utgivning finns i rådsförhandlingarna från 35:e sessionen (s. 2618–2619).

Under året har Nordiska rådet utgivit följande publikationer:

Nordisk teater (Pohjoismainen teatteri). I översiktsartiklar och specialstudier belyses teaterlivet och dramatiken i Norden, såväl i de fem stora länderna som på Grönland, Færøerne och i den samiska kulturen.

Flygninge- och invandrerpolitik i Norden. Boken utgavs som bakgrundsmaterial till ett seminarium, som hölls i juridiska utskottets regi i Saltsjöbaden den 22–24 april 1987, över samma tema som bokens titel.

Nordic refugee and immigration policy. Del 2 av faktaboken om flykting- och invandrarpolitik i Norden i engelsk översättning.

Flygninge- och invandrerpolitik i Norden. Seminarrapport. Rapport från seminarium i Saltsjöbaden, Sverige, den 22–24 april 1987. Boken innehåller föredrag samt diskussionsinlägg.

Nordens historie. En folkebog. Søren Sørensen har skrivit en bok om de nordiska ländernas till stora delar gemensamma historia. I 17 kapitel skildras tiden från äldre stenåldern fram till våra dagar.

Nordiska samarbetsorgan 1987–88. Publikationen, som redovisar personer anställda i det offentliga nordiska samarbetet, utges årligen sedan 1973 i samarbete mellan Nordiska rådets presidiesekretariat och Nordiska ministerrådets sekretariat. De isländska namnen upptas i namnregistret – enligt isländsk praxis – även på förnamn samt på textsidorna uppställs förnamnet först.

Nordkat – Katalog över nordiske publikationer. En katalog över omkring 1 000 publikationer utgivna av Nordiska rådet och Nordiska ministerrådet under åren 1960–juni 1987. Katalogen redovisar publikationerna både i kronologisk ordning och uppdelade på ämnesområden.

NU 1986:4 Nordisk statsutställning 1984–1986. Statsutställningen omfattar nya avtal och överenskommelser på samtliga originalspråk. I häftet ingår också 2 register över statsutställningens innehåll 1970–1986.

Vem är vem på Nordiska rådets 35:e session. Personliga data över valda medlemmar samt förteckning över valda suppleanter och data över vid sessionen närvarande regeringsrepresentanter.

Tryckt & utgivet 1986. En överblick över Nordiska rådets och Nordiska ministerrådets utgivning av böcker, betänkanden och broschyrer.

Nordiska utmaningar i datapolitiken. Rapport från seminarium i Åbo, Finland, den 20–23 september 1987, som anordnats av Nordiska rådets kommunikationsutskott. Syftet med seminariet var att nordiska politiker på bred basis skulle få en grundlig information av ledande personer inom Norden verksamma inom detta område eller i nära anknytning därtill.

Kontroll og vurdering av skolesamarbeidet i Nordisk Ministerråds regi. Rapporten utgör bilaga 4 till Rapport från Nordiska rådets presidium (Dokument 1).

Marknadsföring av publikationer

Försäljningen av Nordiska rådets publikationer sker i Danmark genom Svensk-Norsk Bogimport A/S, i Finland genom Statens tryckericentral/Valtion painatuskeskus. I Norge sker försäljningen fram till årsskiftet 1987/88 genom Universitetsforlaget, Avd. for offentlige publikasjoner. Från den 1 januari 1988 har kontrakt tecknats med Akademiska A/S om försäljning av Nordiska rådets publikationer. På grund av en serie omorganisationer inom Liberkoncernen sker försäljningen i Sverige numera genom Allmänna Förlaget.

För tredje gången fanns Nordiska rådets och Nordiska ministerrådets publikationer med vid bok- och biblioteksmässan i Göteborg den 20–23 augusti 1987. Tyngdpunkten lades denna gång på 6 teman, nämligen luftföroreningsproblemet i Europa, flykting- och invandrapolitiken i Norden, det nordiska äldreprojektet, medarbetarägda företag i Norden, nordisk statistisk årsbok samt Nordens historie – en folkebog.

7. Nordisk Kontakt

7.1 Utgivningen 1987

Nordisk Kontakt är utgiven av Nordiska rådet och utkommer med 17 nummer per år. Tidskriftens tryckta upplaga är tio tusen exemplar. Tidskriftens redaktion består av en heltidsanställd chefredaktör, en redaktionsassistent (halvtid), fem nationella redaktörer och fast medarbetare på Åland. Uppdraget för Nordisk Kontakt har de nationella redaktörerna som bisyssla brevid sin övriga journalistiska verksamhet. Redaktionsmöten hålls tre till fyra gånger om året.

Redaktionen hade sitt sommarmöte i Köpenhamn den 23 juni 1987 och

reste därefter på studieresa till EG-högkvarteret i Bryssel. Nordisk Kontakts höstnummer innehöll bland annat resultatet av denna resa under rubriken 'EG-special'. Redaktionen har bemödat sig om att fullfölja den arbets- och utvecklingsplan för 1987–88 som Nordiska rådets redaktionsskommitté och presidium godkände i november 1986 (se Dok. 1 till 35:e sessionen). Bland annat har ett samarbete etablerats mellan redaktionen och Nordiska språksekretariatet i Oslo. En representant från Språksekretariatet kommer årligen att träffa redaktionen för diskussioner kring den språkliga utformningen av tidskriften. Pionjär i detta arbete var Catharina Grünbaum från Svenska språknämnden som i Åbo den 9 november 1987 hade en språklig genomgång med redaktionen.

Nordisk Kontakts redaktörer har ställt sitt material till förfogande utan extra kostnader för produktion av engelskspråkiga nyhetsbrevet Nordic Contact, som görs av Nordiska ministerrådets informationstjänst. Detta blev resultatet av en försöksverksamhet, som inleddes våren 1987 på initiativ av Nordiska ministerrådets informationschef och Nordisk Kontakts chefredaktör.

Frågor som rör ny teknik i tidskriftens produktion och rekommendationer om distributionspolicy är fortfarande under bearbetning.

Inbegäran av offerter för framställning av tidskriften 1987 hos 20 kända tryckeriföretag i Norden visade att Norstedts tryckeri i Stockholm, Nordisk Kontakts nuvarande tryckeri, var prismässigt konkurrenskraftigt. Tidskriftens relativt långa produktionstid och förseningar i postgången är dock fortsatt ett problem.

7.2 Personalfrågor

Från och med den 1 juli 1987 beviljades Lars Erik Häggman tjänstledighet från uppdraget som finsk redaktör för Nordisk Kontakt de tre år han blir Moskvakorrespondent för de nordiska nyhetsbyråerna.

Marit Ingves, journalist i Hufvudstadsbladet, övertog det finska redaktörsskapet, och kommer att vikariera för Lars Erik Häggman de närmaste tre åren.

Erik Ingemann Sørensen övertog det danska redaktörsskapet från Kaare R Skou den 1 juli 1987.

Våren 1987 lämnade Gabanguak Bidstrup, Grönland, sin anställning vid Presidiesekretariatet. Han hade bland annat som uppgift att assistera Nordisk Kontakts chefredaktör.

Från och med den 1 juli 1987 är Guðrún Garðarsdóttir, Island, anställd som byråassistent vid Presidiesekretariatet. Hälften av hennes arbetstid ägnas åt uppgifter som har anknytning till Nordisk Kontakt.

Isländsk redaktör är Björn Jóhannsson, norsk redaktör Einar Aaraas och svensk redaktör Åke Mauritzon. Fast medarbetare på Åland är Pernilla Cammert. Chefredaktör och ansvarig utgivare för Nordisk Kontakt är Einar Karl Haraldsson, Island.

Nordiska rådets presidium, fattade beslut om de nationella redaktörernas arvoden den 29 januari 1987. Presidiet fastställde arvodet till SEK 6000 per månad från och med den 1 januari 1987. I de fall redaktörerna själva producerar intervjuer/profiler, samnordiska reportage och kulturartiklar, som går utöver deras ordinarie arbetsuppgifter som nationella redaktörer, ersätts de efter chefredaktörens bedömning, med ersättning motsvarande de regler som gäller för frilansjournalister, reducerad med en fjärdedel. Högsta ersättningsnivå per månad kan vara sammanlagt SEK 7500.

7.3 Redaktionskommittén

Redaktionskommittén har sedan sessionen 1987 haft följande sammansättning.

Ordförande Guðrún Helgadóttir (Ab) Island

Vice ordförande Reiulf Steen (A) Norge

Övriga medlemmar: Karen Thurøe Hansen (KF) fram till den 14 oktober

1987, därefter Helge Adam Møller (KF) Danmark

Robert Pedersen (S) Danmark

Paavo Lipponen (Sdp) fram till den 9 april 1987,

därefter Saara-Maria Paakkinen (Sdp) Finland

Henrik Westerlund (Sfp) fram till den 9 april 1987,

därefter Heikki Riihijärvi (Smp) Finland

Haraldur Ólafsson (F) fram till april, därefter Guð-

mundur Bjarnason (F) fram till den 4 november,

därefter Valgerður Sverrisdóttir (F) Island

Thea Knutzen (H) Norge

Per Olov Håkansson (s) Sverige

Ingrid Sundberg (m) Sverige

Redaktionskommittén sammanträdde i Helsingfors den 26 februari 1987. Vid detta tillfälle yttrade medlemmarna sig om tidskriftens nuvarande utformning, erfarenheten av omläggningen 1986 och de redaktionella huvudlinjerna. Bland parlamentarikerna rådde stor enighet om att reaktionerna på omläggningen av tidskriften övervägande var positiva, men man konstaterade samtidigt att det inte hade företagits någon systematisk undersökning på detta område.

På mötet i Åbo, den 10 november 1987, diskuterade redaktionskommittén en rapport från chefredaktören samt förslag till distributionspolicy. Där redogjorde Robert Pedersen (S) Danmark, för folketingsmedlemmarnas svar på frågor om Nordisk Kontakts omläggning. Där framgår bland annat att drygt en fjärdedel av folketingsmedlemmarna läser Nordisk Kontakt regelbundet (se Bilaga 5).

Redaktionsmedlemmarna var inte beredda att ta beslut om riktlinjer för distributionspolicyn och utsatte behandlingen av rekommendationer där- om till ett nytt möte under Nordiska rådets 36:e session i Oslo.

8. Sekretariatsorganisation och budget

8.1 Presidiesekretariatet och utskottssekreterarna

Nordiska rådets presidiesekretariat inrättades 1971 och har status som internationell organisation. Detta regleras i ett särskilt avtal om Nordiska ministerrådets sekretariat och dess rättsliga ställning från den 12 april 1973, med tilläggsprotokoll avseende Nordiska rådets presidiesekretariat från den 15 maj 1973. Ett reviderat rättsställningsavtal, gemensamt för ministerrådssekretariatet och presidiesekretariatet som godkänts av samarbetsministrarna och presidiet den 26 november 1986 undertecknades den 13 maj 1987. Gällande arbetsordning för presidiesekretariatet och sekreterarkollegiet är från 1986.

Sekretariatets arbetsspråk är danska, norska och svenska men även övriga språk förekommer. Vid sekretariatet tjänstgör i januari 1988 sammanlagt 30 personer. Sekretariatet arbetar i hyrda utrymmen på Tyrgatan 5-7 i Stockholm.

Presidiesekreterare är Gerhard af Schultén, Finland, som tillträdde sin tjänst i februari 1987. Kjell Myhre-Jensen, Norge har varit ställföreträdande presidiesekreterare sedan oktober 1982 och ny ställföreträdande presidiesekreterare efter Åke Pettersson, som slutade i juni 1987, är Gustaf Stjernberg, Sverige, som tillträdde sin tjänst i september 1987.

Informationschef är Claus Jacobsen, Danmark sedan augusti 1985. Informationssekreterare är sedan samma tid Bitte Bagerstam, Sverige.

Ekonomiska utskottets sekreterare är sedan oktober 1985 Anders Kleppe, Norge, juridiska utskottets sekreterare sedan april 1985, Hanne Nielsen, Danmark, kommunikationsutskottets sekreterare sedan september 1984 Tómas H. Sveinsson, Island, kulturutskottets sekreterare sedan maj 1984 Guy Lindström, Finland och social- och miljöutskottets sekreterare sedan oktober 1984 Eric Hultén, Sverige. En ny tjänst som sekreterare åt budget- och kontrollutskottet tillträds av Marianne Andersson 1 januari 1988. Dessförinnan har Kjell Myhre-Jensen tjänstgjort som sekreterare åt budget- och kontrollutskottet.

Under 1987 slutade assistenterna Ingrid Blidsäter och Gabanguak Bidstrup sina anställningar vid presidiesekretariatet. Som nya byråassistenter anställdes Jone May-Britt Hartman Olsen, Norge och Guðrún Garðarsdóttir, Island. En fullständig förteckning över tjänsterna vid presidiesekretariatet per 1.1.1988 ingår som bilaga 3.

Personalen vid presidiesekretariatet är organiserad i en personalförening som bl. a. företräder personalen i medbestämmandefrågor, löneförhandlingar och vid tillsättande av lediga tjänster. Personalföreningens ordförande och vice ordförande fram till juni 1987 var Anders Kleppe och Tómas H. Sveinsson. Ordförande och vice ordförande fr. o. m. juni 1987 är Tómas H. Sveinsson och Eric Hultén.

De anställda betalar inte någon nationell statlig eller kommunal skatt på

sin inkomst från sekretariatet. I stället uttas en avgift. Avgiftsuttaget regleras i ett avgiftssystem. En granskningsgrupp bestående av skatteexperter från Danmark, Finland, Norge och Sverige bistår presidiet vid tillämpningen av avgiftssystemet. Avgiftssystemet är gemensamt för ministerrådssekretariatet och presidiesekretariatet. Nuvarande system tillämpas från 1 januari 1987.

I löneförhandlingar och i lönefrågor i allmänhet konsulterar presidiet löne- och personalutskottet, ett sakkunnigorgan som är tillsatt av Nordiska ministerrådet.

8.2 Sekreterarkollegiet

Stadgandena om sekreterarkollegiet ingår i bl. a. §§ 33–34 i Nordiska rådets arbetsordning och i §§ 13–14 i arbetsordningen för Nordiska rådets presidiesekretariat och sekreterarkollegium.

Sekreterarkollegiet har sedan 35:e sessionen bestått av generalsekretær Henrik Hagemann, Danmark, generalsekreterare Håkan Branders, Finland, generalsekreterare Snjólaug Ólafsdóttir, Island, sekretariatsleder Gudvin Láder Ve, Norge, kanslichef Bertil Hökby (sjukledig från september 1987), fung. kanslichef Birgitta Malmros (från september 1987), Sverige, samt presidiesekreterare Gerhard af Schultén (ordförande).

Kollegiet har hållit följande möten: 6 februari i Helsingfors, 22 februari i Helsingfors, 25–26 mars i Stockholm, 8 april i Köpenhamn, 24 april i Saltsjöbaden, 2 juni i Stockholm 10–11 september i Reykjavik, 25 september i Stockholm, 26 oktober i Stockholm och den 9 november 1987 i Åbo. Nästa möte kommer att hållas den 21 januari 1988.

Kollegiet har hållit möte med utskottssekreterarna den 26 mars i Stockholm och med ställföreträdarkommittén den 8 april i Köpenhamn.

8.3 Nordiska rådets gemensamma budget

De samnordiska kostnaderna för rådets verksamhet framgår av Nordiska rådets gemensamma budget, som fastställs av presidiet årligen. Härtill kommer kostnader för de nationella delegationerna och sekretariaten.

I budgeten för 1987, som fastställdes av presidiet den 10 november 1986, beräknades bruttokostnaderna till SEK 24 661 000. Nettokostnaderna efter intäkter beräknades till SEK 23 061 000.

De samnordiska kostnaderna för rådets verksamhet för år 1988 fastställdes av presidiet den 11 november 1987. Nettoramen för verksamheten under 1988 är SEK 25 875 000.

Bland kostnadsposterna i budgeten kan nämnas kostnader för sessionstryck och övrig publikationsverksamhet, informationsverksamheten, tidskriften Nordisk Kontakt samt kostnader för införande av ADB vid presidiesekretariatet. Partistödet för år 1988 är SEK 900 000.

Revision och bokslutsgranskning m. m. har liksom tidigare genomförts av riksgäldskontoret i Sverige. Inga anmärkningar har därvid framförts.

Fördelning av de gemensamma utgifterna

Av Helsingforsavtalets artikel 58, som behandlar fördelningen av rådets gemensamma utgifter framgår, att plenarförsamlingen eller, efter plenarförsamlingens bemyndigande, presidiet för varje budgetår fattar beslut om hur de gemensamma utgifterna skall fördelas mellan delegationerna. Presidiet kan i särskilda fall besluta om att ändra denna fördelning.

Presidiet beslöt den 23 augusti 1982 att samma fördelningsnyckel skall gälla för rådet som för ministerrådet. Ministerrådet beslöt den 10 november 1982 att ländernas bruttonationalprodukt skall ligga till grund för beräkningen av fördelningsnyckeln på basis av två års rullande genomsnitt. Detta innebär att en bestämd fördelningsnyckel fastställs för varje år.

För 1986, 1987 och 1988 har presidiet och ministerrådet fastställt följande fördelningsnyckel:

	1986	1987	1988
Danmark	21,4 %	20,5 %	20,0 %
Finland	19,4 %	20,0 %	20,3 %
Island	0,8 %	0,9 %	0,9 %
Norge	21,2 %	21,5 %	21,5 %
Sverige	37,2 %	37,1 %	37,3 %

9. Delegationerna

9.1 Danmarks Riges Delegation

Delegationens beretning til Folketinget

Den Danske Delegations beretning om Nordisk Råds 34. session i København 3.–7. marts 1986 blev forelagt Folketingets Udenrigsudvalg, som i sin betænkning og indstilling tog beretningen til efterretning og stillede forslag til folketingsbeslutning om, at Folketinget gjorde det samme.

Folketinget behandlede beretningen i to møder, den 11. og 19. februar 1987. I forbindelse med 1. behandlingen af beslutningsforslaget fandt der, hvad der er ved at blive en årlig tradition, en længere drøftelse af det nordiske samarbejde sted forud for den kommende session i Helsingfors.

I Folketingets forhandling indgik en drøftelse af det hidtidige nordiske samarbejde samt af sager på den kommende session. Af emner, der blev taget op, kan nævnes spørgsmålet om en fælles nordisk optræden i internationale sammenhænge, handlingsplanen for økonomisk udvikling og fuld beskæftigelse, det indre marked, miljøspørgsmål, budgetproceduren samt finansieringen af det nordiske samarbejde.

Under debatten fremkom *Aase Olesen* (RV) med forslag om, at ministre ved fremsættelse af et lovforslag i tilknytning til de almindelige bemærkninger om lovforslagets økonomiske og administrative konsekvenser fremsætter betragtninger om den pågældende lovgivning i forhold til praksis i de

øvrige nordiske lande. Ministeren for nordiske anliggender, *Christian Christensen* (KrF), gav tilsagn om at gå videre med denne tanke og undersøge den nærmere. Statsminister *Poul Schlüter* (KF) har ved en senere lejlighed givet udtryk for samme synspunkt.

Forslaget til folketingsbeslutning blev enstemmigt vedtaget med 143 stemmer for.

Det nordiske samarbejde på en række forskellige områder har i beretningsåret været genstand for drøftelse i Folketingssalen. Det gælder f. x. det indre marked, arbejdsmiljøet, miljøet samt bistandssamarbejdet.

Det indre marked

Lilli Gyldenkilde (SF) spurgte den 2. april 1987 ministeren for nordiske anliggender, *Christian Christensen*, om der fandt planer for, hvordan det sikres, at nordiske konventioner, handlingsplaner, samarbejdsaftaler, rekommandationer m. v. ikke bliver overtrådt i forbindelse med vedtagelse af regler vedrørende det indre marked i EF.

Ministeren henviste i sit svar til den eksisterende informationsprocedure de nordiske lande imellem, der yderligere var blevet udbygget, idet der var tilbudt uformelle konsultationer vedrørende forslag om det indre marked og miljøet. I samarbejdsprogrammet om afskaffelse af handelshindringer i Norden fremhæves nødvendigheden af, at det nordiske samarbejde på dette område i videst muligt omfang foregår i overensstemmelse med det tilsvarende internationale og europæiske samarbejde.

Der var efter ministerens opfattelse ingen tvivl om, at det er i såvel EF-landenes som i de nordiske landes interesse, at virkeliggørelsen af det indre marked ikke skaber problemer mellem de to grupper, men at fordelen ved et stort, frit marked tværtimod udstrækkes til en bredere kreds af lande. Der var derfor klare tendenser til, at det nordiske samarbejde på dette område snarere end at svækkes vil blive intensiveret i de kommende år.

Den samme opfattelse var kommet frem under en forespørgselsdebat i marts 1987 vedrørende EF-samarbejdet, hvor regeringen bl. a. blev opfordret til at sikre, at ikke mindst de nordiske lande blev inddraget i bestræbelser, der kan forbedre Europas konkurrenceevne gennem udbygning af det indre marked og samtidig sikre miljø og arbejdsmiljø på højest muligt niveau.

En række af deltagerne i debatten understregede netop ønsket om et nordisk hjemmemarked i en bredere europæisk sammenhæng og en samlet nordisk indflydelse i EF for herigennem bl. a. at undgå, at der opstår nye handelshindringer for de nordiske lande.

Margrete Auken (SF) fulgte sagen op med et spørgsmål til justitsminister *Erik Ninn-Hansen* (KF) den 15. juli 1987, som i sit svar understregede såvel EF-landenes som de nordiske landes fælles grundlæggende interesse i, at virkeliggørelsen af det indre marked ikke skaber konflikter mellem de

to områder. Ministeren fremhævede regeringens målsætning om at være brobygger imellem De Europæiske Fællesskaber og de nordiske lande.

Arbejds miljø

Lilli Gyldenkilde bad i et spørgsmål den 12. februar 1987 arbejdsminister *Henning Dyremose* (KF) oplyse om arbejdet med at få nedskrevet og vedtaget en nordisk arbejdsmiljøkonvention.

Arbejdsministeren svarede, at en nedsat udredningsgruppe påregnede at afgive en rapport om forventningerne om en eventuel nordisk arbejdsmiljøkonvention i efteråret 1987 med henblik på Nordisk Råds minisession i november.

En nordisk arbejdsmiljøkonvention var også baggrunden for et spørgsmål fra *Kaj Poulsen* (S) til arbejdsministeren den 10. marts 1987, idet ministerrådet havde besluttet at nedlægge Samnordisk Dokumentationssentral for Arbejds miljø (SDA) som nordisk projekt med virkning fra 1. september 1987.

Det fremgik af ministerens svar, at Direktoratet for Arbejdstilsynet havde planlagt en videreførelse af SDA som en forsøgsordning på national basis eventuelt med tilførsel af midler fra det norske arbejdstilsyn.

Miljøsamarbejde

Det nordiske miljøsamarbejde blev foruden i forbindelse med beretningen drøftet under en forespørgsel om det internationale miljøsamarbejde i februar 1987, hvor *Niels Ahlmann-Ohlsen* (KF) omtalte luftforureningskonferencen i Stockholm. Han fandt, at konferencen burde følges op, idet initiativet var et godt skridt i det internationale miljøsamarbejde, hvor Øst og Vest for første gang mødtes om at løse fælles miljøproblemer.

Ved denne lejlighed vedtog Folketinget en motiveret dagsorden, der opfordrede regeringen til at forbedre indsatsen mod den grænseoverskridende forurening i Europa bl. a. ved at afsætte ressourcer til, at den danske politik på luft- og havforureningsområdet kunne fremlægges som veldokumenteret forslag, gerne forberedt i et nordisk samarbejde og med andre ligesindede nationer.

Slutkommunikatet fra rådets luftforureningskonference blev også taget op af flere talere under Folketingets forespørgselsdebat om ulovlige udledninger senere i februar måned.

Nordisk Råds rek. nr 13/1987/s om en handlingsplan mod luftforureningen var genstand for en debat i Folketinget i november 1987. Forespørgslen var rejst af *Dorte Bennedsen* (S) på Socialdemokratiets vegne. Debatten mandede ud i vedtagelsen af et forslag om motiveret dagsorden fremsat af *Marianne Jelved* (RV), hvori Folketinget opfordrede regeringen til at fremlægge en handlingsplan senest den 1. april 1988, der følger Nordisk Råds rekommandation op, og som gør det muligt at prioritere samfundsindsatsen mod luftforureningen, og at søge arbejdet i Nordisk

Ministerråd mod luftforureningen fremmet med henblik på en øget international indsats.

Herudover blev der i Folketinget stillet en række spørgsmål om det nordiske miljøsamarbejde:

Margrete Auken stillede flere spørgsmål om nordiske initiativer til forbud mod afbrænding af kemisk affald på havet (18. februar, 13. maj og 12. oktober 1987),

Kaj Poulsen spurgte den 4. marts 1987 fiskeriministeren, om han ville tage afstand fra det fælles nordiske forskningsprojekt vedr. sælbestanden i de nordiske farvande,

Spørgsmålet om støtte til et irsk forslag til Pariskommissionen om, at det britiske oparbejdningsanlæg Windscale/Sellafield skulle lukkes, blev rejst af *Margrete Auken* den 27. maj 1987 og hun fulgte sagen op med yderligere to spørgsmål den 15. juni 1987 med henblik på den kommende Nordsøkonference i november 1987, ligesom hun tidligere havde stillet spørgsmål om den bedst tilgængelige teknologi ved nukleare installationer (4. marts 1987),

Oli Breckmann, Færøerne, spurgte den 2. oktober 1987 udenrigsministeren om den danske regerings stillingtagen til Lagtingets protester imod bygningen af et atomgenbrugsværk i Dounreay i Nordskotland,

Dorte Bennedsen havde tidligere på baggrund af færøske udtalelser på sessionen i Helsingfors rejst dette spørgsmål over for statsministeren den 8. april 1987,

Også *Margrete Auken* havde den 30. april 1987 stillet spørgsmål til miljøministeren om placeringen af værket i anledning af, at Nordisk Ministerråd havde protesteret herimod,

Margrete Auken bad den 15. oktober 1987 den nordiske samarbejdsminister om at give oplysninger om resultatet af hvaltællingerne i Nordatlanten, der delvis var finansieret af Nordisk Ministerråd,

Hun havde tidligere den 20. juli 1987 stillet spørgsmål om en ekstrabevilling til projektets færdiggørelse.

Bistandsamarbejde

Margrete Auken bad den 12. juni 1987 ministeren for nordiske anliggender *Christian Christensen* (V) forklare den danske holding til de såkaldte "bløde" investeringslån gennem en nordisk fondsdannelse. Det fremgik af ministerens svar, at mens Norge, Sverige og Finland gik ind for en fælles nordisk lånefond finansieret af bistandsmidler med lån fra Den Nordiske Investeringsbank (blandede kreditter), foretrak Danmark en udbygning af samarbejdet mellem eksisterende ordninger (for Danmarks vedkommende den finansielle bistand).

Udenrigsminister *Uffe Ellemann-Jensen* (V) blev den 12. oktober 1987 spurgt, om Danmark ville tage initiativ til et fælles nordisk forslag til udviklingsbankerne om, at disse etablerede "bløde" lån til miljøspørgs-

mål, og om ministeren anså en nordisk model for "bløde" lån i samarbejde med NIB for at være en konkret måde at opfylde Brundtlandkommissionens anbefalinger. Udenrigsministeren svarede, at man burde stræbe mod en fuld integration af miljøaspekterne i det konkrete udviklingssamarbejde.

Andre sager i Folketinget

Margrete Auken spurgte den 6. maj 1987 justitsminister *Erik Ninn-Hansen*, om han kunne bekræfte, at der på Rehabiliteringscentret for Torturofre i København udføres dyreforsøg. Ministeren afviste i sit svar, at der udføres eller på noget tidspunkt var blevet udført dyreforsøg i regi af eller i lokaler tilhørende RCT, ligesom RCT ikke på noget tidspunkt havde givet økonomisk støtte til forsøgene eller på anden måde hjulpet med deres gennemførelse.

Steen Gade (SF) stillede den 12. juni 1987 spørgsmål til ministeren for nordiske anliggender, *Christian Christensen*, om Danmark i forbindelse med udredningen af patentproblemerne vedr. de bioteknologiske opfindelser i det nordiske samarbejde ville følge den hidtidige praksis for nyhedsbeskyttelse af planter, eller man i stedet arbejdede for at få en industripatenteringsordning for planter og dyr. Ministeren oplyste i sit svar, at der endnu ikke var taget stilling hertil, og at udredningsarbejdet forventedes afsluttet medio september 1987.

Informationsvirksomhed

Nordisk Råds Danske Delegation har foruden pressemøder i forbindelse med Nordisk Råds præsidie- og udvalgsmøder afholdt en pressekonference og en konference for repræsentanter for de politiske ungdomsorganisationer med præsentation og drøftelse af en række af de spørgsmål, der kom op på sessionen i Helsingfors.

Forsøgsprojektet med nordisk undervisningsmateriale til 8.-10- klasse om væsentlige samtidsproblemer – ofte i et historisk perspektiv – det såkaldte *nordpå*-projekt er fortsat. I 1987 er således udgivet følgende hæfter: "Norden i vækst", "Færøerne, Grønland og Åland" samt "Norden på vej".

Undervisningshæfterne, der udkom for første gang for tre år siden som et pilotprojekt fra Det Danske Delegationsskretariat med tilskud også fra Nordisk Ministerråd, har udviklet sig i samnordisk retning, og hæftet "Norden på vej" er den første fællesnordiske udgivelse. Det forventes, at *nordpå* som undervisnings- og oplysningsmateriale kommer til at indgå i den kulturelle handlingsplan finansieret af ministerrådet.

Foruden udgivelsen af dette nordiske undervisningsmateriale har delegationen i beretningsåret påbegyndt et informationsprojekt over for skolerne vedrørende det nordiske stof i undervisningen med henblik på at supplere lærernes uddannelse på dette område.

Projektet er iværksat for at styrke forbindelsen til skoleverdenen, udvik-

le undervisningsmateriale om nordiske forhold, instruere og afholde kurser for lærere og lærerstuderende og holde løbende kontakt med undervisningsmyndigheder og lærerorganisationer. I projektets første år er der tilrettelagt en række kurser for medarbejdere ved amtscentralerne og for lærere i dansk, historie og samtidsorientering.

I beretningsperioden har sekretariatet modtaget besøg af erhvervspraktikanter, gymnasielærere og -elever samt andre grupper, der er blevet orienteret om det nordiske samarbejde og om arbejdet i delegationen. Herudover har sekretariatet ved foredrag og artikler i dagspressen fortalt om det nordiske samarbejde og bistået med oplysninger og dokumentation til undervisningsbrug, møder m.v. samt udsendt en pjece om Den Danske Delegation i Nordisk Råd.

9.2 Færøernes delegation

Medlemmar av Färöarnas delegation fram till den 29 juli 1987 var Karin Kjølbro (Tvfl) och Jógvan Sundstein (Fkfl). Deras suppleanter var Hans Jákup Debes (Tvfl) och Anfinn Kallsberg (Fkfl). Från den 29 juli 1987 är delegationens sammansättning följande: Jákup Lindenskov (Jvfl) med Jóannes Dalsgaard (Jvfl) som suppleant och Agnar Nielsen (Sb) med Ivan Johannesen (Sb) som suppleant. Karin Kjølbro och Jákup Lindenskov har tillhört rådets kulturutskott, Jógvan Sundstein och Agnar Nielsen ekonomiska utskottet.

9.3 Grønlands delegation

Grønlands landsting genvalgte efter valget i 1987 de to hidtidige medlemmer af Nordisk Råd, landstingsmedlem Preben Lange (Siumut) og landstingsmedlem Otto Steenholdt, MF (Atassut). Suppleanter er henholdsvis landstingsmedlem Henriette Rasmussen (Inuit Ataqtigiiit) og Peter Ostermann (Atassut). Som samarbejdsminister og koordinerende minister fungerer formanden for Grønlands landsting og Grønlands landsstyre Jonathan Motzfeldt.

Der er fortsat stigende interesse for nordisk samarbejde i Grønland, og hovedbegivenheden har været, at Nordens Institut i Nuuk blev åbnet september 1987, og herfra vil meget nordisk arbejde fremover startes og koordineres.

Sommeren 1987 besøgte Nordisk Råds økonomiske udvalg og kulturelle udvalg henholdsvis Nord- og Sydgrønland, og Nordisk Ministerråd skulle have afholdt møde i Sydgrønland. Dette møde blev imidlertid på grund af dårligt vejr afholdt i Island. Det har således været et meget stort antal nordiske politikere i Grønland i 1987.

Ved Nordisk Råds session i Finland deltog de 2 grønlandske medlemmer af Nordisk Råd samt landsstyreformand Jonathan Motzfeldt, landsstyremedlem Moses Olsen, landsstyremedlem Stephen Heilmann og landsstyremedlem Aqqaluk Lyngé.

9.4 Finlands delegation

Riksdagens behandling av delegationens berättelse

Delegationens berättelse över Nordiska rådets verksamhet och rådets 34:e session i Köpenhamn överlämnades den 22 januari 1987 till riksdagen. Utrikesutskottet avgav sitt betänkande över berättelsen den 11 februari 1987 (UtUb nr 33).

I betänkandet noterar utskottet bl. a. att budgethandlingarna innehåller ministerrådets planer för kommande år. Det noteras vidare att det nyligen tillsatta budget- och kontrollutskottet fullgör övervakningsuppgifter varigenom man hoppas kunna förbättra parlamentarikernas påverkningsmöjligheter vid budgetbehandlingen. Enligt utrikesutskottets mening kan det föreslagna förfarandet anses vara lyckat även framledes, förutsatt att budgetförslag framlägges för granskning i tillräckligt god tid och att planerna för de kommande åren också omfattar annat än endast sifferuppgifter.

Beträffande flyktingfrågan betonar utrikesutskottet att Finland på nordisk nivå alltjämt är redo att fortsätta att utveckla flyktingsamarbetet genom att hålla kontakt med de nordiska länderna och utbyta erfarenheter med de myndigheter och sakkunniga som behandlar flyktingfrågor. Finland stöder också aktivt den form av nordiskt samarbete som utövas av FN:s flyktingkommissarie.

Utrikesutskottet betonar vikten av kultursamarbetet i det nordiska samarbetet och framhåller att handlingsplanen för kultursamarbetet bör göra det möjligt att satsa kraftigt på detta område. Vidare är det viktigt att arbeta för bevarandet och stärkandet av den nordiska kulturidentiteten.

Utskottet noterar att arbetet med att utveckla det nordiska TV-samarbetet fortgår samt att vidaresändningar av Finlands TV-program inletts i Stockholmsregionen.

I fråga om energisamarbetet fäster utskottet uppmärksamhet vid förslaget gällande samarbetsplanen för åren 1986–88 och betonar speciellt att utvecklingen beträffande energiforskningen är positiv. Möjligheterna att utvidga det nordiska samarbetet inom olje- och gasområdet bör ytterligare redas ut.

Betänkandet låg till grund för riksdagsbehandlingen, som ägde rum vid plenum den 11 februari 1987. Riksdagsman *Ensio Laine*, medlem av utrikesutskottet, påminde om att de nordiska länderna vid Finlands anslutning till Nordiska rådet enats om att inte behandla eller besluta om utrikes- och säkerhetspolitiska frågor i rådet. Detta var en förutsättning för Finlands anslutning. Nu förelåg ett förslag om tillsättandet av ett utskott eller en arbetsgrupp i rådet för behandling av internationella och utrikespolitiska frågor. Detta hade skett utan att t. ex. riksdagens utrikesutskott fått avge sitt utlåtande, trots att utskottet på förhand borde ha fått uttrycka sin åsikt. Man kunde fråga sig med vilka fullmakter de finska medlemmarna i Nordiska rådets presidium hade understött saken. Det var uppenbart att de

nordiska länderna sinsemellan och i förhållande till andra länder hade många gemensamma uppgifter, men för den skull fanns det ingen anledning att ändra på de grunder enligt vilka Finland i tiderna anslöt sig till Nordiska rådet.

Riksdagsledamot *Pirkko Turpeinen* konstaterade att Nordiska rådets roll som demokratiskt forum för beslutsfattande höll på att minska. Den privata företagsamheten och bankvärlden hade samtidigt fått allt större inflytande över ministerrådets inriktning. Bl. a. beslutsförfarandet vid grundandet av den nordiska industriella utvecklingsfonden var ett exempel på detta. Det nordiska samarbetet i internationella sammanhang var likaså en fråga som förberetts odemokratiskt. Enligt Finlands ståndpunkt skall internationella frågor inte behandlas i rådet och därför var det förvånande att ekonomiska utskottet fick i uppdrag att presentera frågan för rådets session i februari.

Delegationens ordförande *Elsi Hetemäki-Olander* beklagade att medlemmar i Nordiska rådet inte får delta i utformandet av utrikesutskottets utlåtande om Nordiska rådets verksamhet, vilket innebär att utlåtandet ofta är kvasivetenskap. Man koncentrerar sig inte på de väsentliga sakerna, på förändringar som skett under året eller på de nya idéer som fötts. I anledning av riksdagsman Laines anförande framhöll *Hetemäki-Olander* att beslutet om att tillsätta en kommitté för internationella frågor skett vid en så sen tidpunkt att det inte varit tillfälle att föra det till utrikesutskottet. Rådsmedlemmarna hade däremot alla möjligheter att debattera frågan under sessionen i februari. För sin egen del ansåg hon att regeringssidan i första hand borde fått uppdraget att utreda möjligheterna för detta slags samarbete.

Hetemäki-Olander underströk betydelsen av det samarbete som gjorts bl. a. under året på miljöområdet och de insatser som gjorts inom rådet för att finländarna i högre grad skall kunna fungera på sitt eget språk.

Riksdagsledamot *Tuulikki Petäjaniemi* fäste uppmärksamhet vid lagstiftningsarbetet och nämnde därvid publikationen "Nordbors rättigheter i Norden". Denna motsvarade ett slags författningssamling också om den inte var lättläst. En klar och entydig version borde åstadkommas där krav och rättigheter skulle framgå på ett överskådligt sätt. *Petäjaniemi* betonade bl. a. kultursamarbetets betydelse och underströk likaså de resultat som uppnåtts på miljövårdsområdet. Avslutningsvis efterlyste hon en noggrannare prioritering i regeringarna av de nordiska samarbetsfrågorna, vilket skulle vara av avgörande betydelse för parlamentarikernas möjligheter att påverka.

Delegationens verksamhet

Delegationen har hållit 8 möten och delegationens arbetsutskott 8 möten.

Efter det den 15 och 16 mars förrättade riksdagsvalet konstituerade sig

den nyvalda delegationen vid möten den 9 och 10 april. Sedan lagen om Finlands delegation i Nordiska rådet (170/1960) ändrats föregående år är de till delegationen valda suppleanterna ej längre personliga suppleanter för de ordinarie medlemmarna. Delegationen beslöt emellertid vid konstitueringen med hänsyn till utskottsarbetet att för varje ordinarie medlem utse en suppleant, som vid förfall för den ordinarie medlemmen i första hand skall träda i stället för denne.

Delegationen och dess kanslis verksamhet har i hög grad präglats av dels det i början av året förrättade riksdagsvalet och dels det faktum att delegationen under året fått stå som värd för två stora samlingar inom rådet, den 35:e sessionen den 23–27 februari i Helsingfors och rådets höstsamling den 9–11 november i Åbo.

Vid delegationens möte den 6 november diskuterades rådets höstsamling i Åbo. Delegationen fann på basen av diskussionen anledning konstatera, att rådets traditionella utskottsmöten under senhösten både till sitt innehåll och omfattning ävensom med avseende å förberedelserna utvecklat sig till ett slags andra session under året och att det är skäl att inom rådet uppta till diskussion på vilket sätt de bör genomföras i framtiden så att den börda de förorsakar skulle fördela sig på ett jämnare sätt mellan länderna.

Vid ett flertal av delegationens möten behandlades frågan om en utbyggd tolkning inom rådet, speciellt vid utskottsmötena. Detta ledde sedermera till ett av rådets presidium godkänt förslag om utökad tolkning i rådet (se avsnitt 3.10).

Frågan om rotation på ordförandeposterna i rådets utskott behandlades vid ett antal delegations- och arbetsutskottsmöten, varvid delegationen intog hållningen att det ej kan anses önskvärt att så snart efter en partiell rotation, som även berört delegationens innehav av ordförandeposter, på nytt företa en total rotation i fråga om ordförandeposterna. Ett av delegationen vid dess möte den 9 november antaget förslag till partiell rotation, som i detta skede skulle gälla enbart juridiska utskottet och kulturutskottet, godkändes sedermera av presidiet (se avsnitt 2.8).

Ytterligare en fråga sysselsatte delegationen vid flera möten under året, tillsättandet av en kommitté för att utreda de nordiska ländernas samarbete inom internationella organisationer (rek. 22/1986). Efter beredning i delegationerna kunde presidiet tillsätta kommittén den 9 november, varvid till Finlands representanter i kommittén utsågs riksdagsman Ilkka-Christian Björklund och riksdagsman Ingvar S. Melin (se avsnitt 3.4).

Vid delegationens möte den 10 oktober avgav nordiske samarbetsministern, justitieminister Matti Louekoski en redogörelse för aktuella frågor inom Nordiska ministerrådet.

Vid delegationens möte den 27 november hördes sakkunniga från regeringssidan om Tele-X-frågans aktuella läge och mediapolitiken på nordiskt plan.

Delegationen anordnade en presentationskurs för de till delegationen valda nya medlemmarna och suppleanterna den 3 juni i seminarieform, varvid delegationens och rådets verksamhet ävensom aktuella frågor inom det nordiska samarbetet presenterades.

Delegationens medlemmar och representanter för delegationens kansli har vid ett flertal tillfällen presenterat delegationens och rådets verksamhet inom Föreningen Pohjola-Norden och i andra sammanhang.

Delegationen har tillsammans med Nordiska informations- och språkcentret, Föreningen Pohjola-Norden och undervisningsministeriet under året genomfört en skolkampanj om det nordiska samarbetet. En naturlig anknytningspunkt för detta gav den 35:e sessionen i Helsingfors, vilken även i övrigt gav anledning till en aktiviserad informationsverksamhet från delegationens sida.

En ny broschyr "Finland i Nordiska rådet", i vilken delegationen och dess verksamhet presenteras, har utgivits på finska och svenska.

Delegationen avgav den 4 januari 1988 sin berättelse till riksdagen över rådets 35:e session jämte redogörelse för övrig verksamhet under redogörelseåret. Berättelsen torde bli slutbehandlad i riksdagen före den 36:e sessionen.

9.5 Ålands delegation

Delegationens berättelse till landstinget

Delegationens berättelse till landstinget över de för Åland väsentliga frågorna i Nordiska rådet under perioden 8 mars 1986 till 27 februari 1987 överlämnades till landstinget den 4 maj 1987.

Berättelsen undergick inte någon utskottsbehandling utan antecknades direkt till kännedom den 7 maj 1987. Delegationens ordförande landstingsman Olof Jansson presenterade berättelsen och nämnde speciellt de områden vilka den åländska delegationen ägnat särskild uppmärksamhet. Först och främst miljövärden och då den marina miljön i Östersjön. Vidare frågan om åtgärder för att förbättra handelssjöfarten i Norden. Denna fråga initierades ursprungligen av de åländska medlemmarna i rådet.

Landstingsman Olof Jansson nämnde att man från åländsk sida starkt betonat arbetet med avskaffandet av de tekniska handelshindren i varuutbytet eftersom denna fråga är av särskild betydelse för Åland på grund av språkförhållandena. Han ansåg att rätten till varutexter på svenska inom en hel del områden slutligen kan lösas mest effektivt endast genom direktimport från Sverige.

Vad gäller arbetet på ministerrådssidan betonade han att särskilt förtjänstfulla insatser hade gjorts inom kultursektorn samt social- och hälsovårdssektorn, inom vilka områden samnordisk examensgiltighet är av speciell betydelse för Åland.

Slutligen nämnde han det samarbete som Ålands delegation har med Färöarnas och Grönlands delegationer. Ett av de ärenden som behandlats

vid de gemensamma mötena har varit representationen i kulturfonden. Frågan har inte ännu kunnat lösas, men kulturministrarnas inställning till ärendet vid sitt möte i samband med Helsingforssessionen gav anledning till en viss förhoppning i frågan.

Framställningar

Landstinget godkände den 25 mars 1987 utan diskussion en ändring av 1 § landskapslagen om rättsställningen för landskapstjänstemän som anställs vid nordisk institution. Ändringen föranleddes av den ändring av avtalet om rättsställningen för personalen vid Nordiska ministerrådets sekretariat i Köpenhamn och Nordiska rådets presidiesekretariat i Stockholm vilken företogs den 22 november 1984 och som innebar att statstjänstemän i de avtalslutande staterna fick rätt till tjänstledighet under den tid, dock högst åtta år, som anställningen vid institutionen varade. I avtalstexten omnämns endast statstjänstemän, men för att ge landskapstjänstemän en motsvarande rätt företogs en ändring av landskapslagen.

Den 2 oktober 1987 behandlade landstinget en framställning från republikens president till landstinget angående regeringens till riksdagen överlämnade proposition med förslag till lag om godkännande av vissa bestämmelser i avtalet med Danmark, Island, Norge och Sverige för att undvika dubbelbeskattning beträffande skatter på inkomster och förmögenhet. Landstinget lämnade sitt bifall till lagförslagets ikraftträdande i landskapet.

Vid behandlingen i lagutskottet tilldrog sig särskilt frågan om skatten för åländska sjömän på svenska fartyg stort intresse. I betänkandet konstateras att genom ett särskilt protokoll mellan Finland och Sverige som ingicks efter ikraftträdandet av 1983 års nordiska avtal för undvikande av dubbelbeskattning hade dessa länder gemensamt åtagit sig att ersätta de åländska kommunerna för det skattebortfall som blev följden av avtalet. Den ändring av avtalet som nu var aktuell skulle föranleda att ett nytt protokoll måste upprättas och utskottet hade erfarit att förhandlingar redan inletts.

Delegationens verksamhet

Ålands delegation i Nordiska rådet har under år 1987 hållit tio sammanträden.

Vid delegationens möte den 23 januari informerade verksamhetsledaren Asger Albjerg om nordens instituts verksamhet under det gångna året och om planerna för år 1987.

Vid ett möte den 8 april diskuterades den åländska representationen i rådets utskott. Under de år Åland varit med i rådet har delegaterna haft plats i kulturutskottet och/eller trafik-/kommunikationsutskottet. Landstingsman Pekka Tuominen meddelade att han önskade byta från kulturutskottet till det nyinrättade budget- och kontrollutskottet.

Med anledning av att lagen om Finlands delegation i Nordiska rådet ändrats så att suppleanterna inte längre är personliga, diskuterades om en

motsvarande ändring av landskapslagen gällande Ålands representation i Nordiska rådet skulle vidtas. Eftersom det gällande systemet inte inneburit någon olägenhet för de åländska medlemmarna beslöts dock att tillsvidare inte vidta några åtgärder.

Frågan om en förbättrad uppföljning av de nordiska ärendena inom landskapsförvaltningen diskuterades särskilt utgående från det fördelningsförslag som utarbetats. Konstaterades härvid att vissa inkörningsproblem fortfarande fanns men att delegationssekreteraren kunde vara behjälplig i större utsträckning av vad som hittills varit fallet.

Kulturhandlingsplanen och därmed sammanhängande frågor har vid flera tillfällen behandlats. Särskilt har diskussionerna gällt frågan om de självstyrande områdenas representation i kulturfonden. Ärendet har också varit upp till behandling vid de gemensamma möten som hållits med representanter för Färöarnas och Grönlands delegationer.

Flera nordiska möten har hållits på Åland under det gångna året. Särskilt kan nämnas de nordiska trafiksäkerhetsdagarna 1987 och ungdomens nordiska rådsseminarium, som hölls i Mariehamn i anslutning till sessionen i Helsingfors.

9.6 Islands delegation

Behandlingen i Altinget av utrikesministerns årsrapport och Islands delegations årsberättelse.

Delegationens berättelse över Nordiska rådets verksamhet och nordiskt samarbete omfattande år 1986 och första delen av år 1987 behandlades i Altinget den 11 mars 1987 tillsammans med utrikesministerns årsrapport om utrikespolitik.

Vid behandlingen framkom från rådsmedlemmarna *Páll Pétursson* och *Eiður Guðnason* önskemålet om, att den nordiske samarbetsministern i framtiden skulle framlägga en särskild årsrapport om nordiskt samarbete separat från årsrapporten om utrikespolitik. Det skulle möjliggöra en separat behandling i Altinget av rapporterna och bilda grundlaget för en konstruktiv debatt om det nordiska samarbetet. Rådsmedlemmarna ansåg det vidare vara beklagligt att utrikesministerns rapport blott innehöll ett kort kapitel om nordiskt samarbete. I detta kapitel betonades bl. a. att samarbetet mellan de nordiska länderna ofta i internationella sammanhang togs som ett exempel på hur samarbete mellan grannländer bäst kunde utformas. Kulturen och språket nämndes som den grund samarbetet bygger på. Om samarbetet i Nordiska rådet hänvisades allmänt till delegationens årsrapport. Om nordiskt samarbete i internationella sammanhang anfördes att det nära samarbete som ägde rum mellan utrikesministeriernas tjänstemän, mellan deras delegationer i internationella organisationer och mellan ambassaderna bidrog till, att den till omfånget ringa isländska utrikestjänsten bättre kunde uppfylla sina plikter. Till slut beskrevs kortfattat det

omfattande samarbete som äger rum på närmast alla områden mellan nordiska tjänstemän och organisationer.

Samarbetet mellan Grönland och Island behandlades i ett särskilt kapitel i utrikesministerns rapport. Där redogjordes för utvecklingen mot att Grönland övertog allt fler områden och att Grönlandsministeriet i Danmark förmodligen inom kort skulle nedläggas. Handelsförbindelserna mellan Island och Grönland som har ökat beskrevs och även de möjligheter till ytterligare ökning som ansågs föreligga bl. a. om köp från Grönland av kvarts och försäljning dit av byggnadsmaterial däribland cement.

Upprättandet av Västnordenfonden ansågs komma att styrka det västnordiska samarbetet.

Islands, Färöarnas och Grönlands regeringsledare träffades under 1986 i Island för gemensamma överläggningar.

Slutligen redogjordes i rapportens kapitel om Grönland för de förhandlingar som ägt rum mellan länderna om grönländska fiskebåtars landningsmöjligheter i Island och om övriga fiskerifrågor med bl. a. hänsyn till de fiskestammer som vandrar mellan ländernas fiskerifarvatten. Dessa diskussioner som delvis också ägde rum med representanter för Färöarna och Norge är inte slutförda och vissa problem olösta.

I delegationens berättelse över Nordiska rådets verksamhet redogjordes för rådsarbetet under 34:e sessionen i Köpenhamn och 35:e sessionen i Helsingfors. Vidare redogjordes för arbetet som under året ägt rum i presidiet, rådets utskott och i Islands delegation.

I diskussionerna i Altinget om årsrapporten om utrikespolitik och delegationsberättelsen redogjorde *Páll Pétursson* för berättelsens innehåll. Han tog bl. a. upp medlemsförslagen om nordisk handlingsplan mot cancer och nordisk handlingsplan mot havsförorening samt medlemsförslaget om nordiskt samarbete på det seismologiska området.

Han betonade vikten av att Nordiska rådet gjorde sig hörd i internationella fora. De viktiga resultat som rådets internationella konferens om luftförorening hade lett till i form av ett slutdokument godkänt av representanter för samtliga deltagarstater visade att Nordiska rådet kunde nå viktiga resultat även i internationella sammanhang.

Kjartan Jóhannsson betonade i sitt anförande vikten för Island av att styrka det nordiska bröderskapet. Han anförde att det nordiska samarbetet var av avsevärt större vikt än man i allmänhet var medveten om.

Eiður Guðnason tog upp i sitt anförande finansieringen av det nordiska samarbetet och uttryckte bekymmer över att förslaget om att I promille av ländernas BNP skulle gå till det nordiska samarbetet inte hade godkänts. Detta förslag skulle med tiden ha lett till en sjudubbling av den nordiska budgeten vilket i sin tur hade möjliggjort förverkligandet av många viktiga projekt.

Han betonade vikten av det internationella samarbete som nu bedrivs inom Nordiska rådet och anförde att de kontakter som tagits på kulturom-

rådet visat att man inom EG och Europarådet arbetar med samma slags problem som Nordiska rådet. Samarbete mellan Nordiska rådet och dessa organ på många områden borde igångsättas.

Han påminde om medlemsförslagen om nordiskt samarbete på det seismologiska området och om orkester- och ensemblerävlingar för nordiska musikelever. Han anförde att Nordiska rådet borde göra avsevärt mera för att främja musikintresse i Norden.

Han tog upp det nordiska samarbete som äger rum på den högre utbildningens område och det som pågår inom forskningsområdet.

Beträffande Tele-X anförde han att det var för tidigt för Island att ge upp allt hopp om att på ändamålsenligt sätt kunna delta i projektet. Om möjligt borde Island vara med för att styrka den nordiska kulturgemenskapen.

Guðrún Helgadóttir hänvisade till sitt tal på 35:e rådssessionen i Helsingfors om att internationella organisationer i ökad omfattning fattar beslut som påverkar den nordiska befolkningen. Hon anförde att mycket tyder på att Norge är på väg in i EG och att man i Norden hade ringa möjligheter att påverka utvecklingen om man inte styrkte det nordiska samarbetet. Det borde upprättas ett sekretariat med anställda experter i internationell politik och internationell ekonomi som skulle följa utvecklingen på dessa områden.

Slutligen betonade *Guðrún Helgadóttir* vikten av att det upprättades en isländsk ambassad i Finland och anmodade utrikesministern om att arbeta för upprättandet av en ambassad där.

Delegationens verksamhet

Islands delegation har den 7 december 1987 hållit sju möten sedan rådets 35:e session. Under sessionen håller delegationen dessutom möte varje morgon.

Tele-X frågan diskuterades av delegationen med hänsyn till Islands deltagande i projektet.

Medlemsförslag A 800/k som hänvisades till delegationen diskuterades och förslaget idé om fristående informationskontor i de nordiska länderna avslogs.

Informations- och distributionsfrågor, samt frågor rörande tidskriften *Nordisk Kontakt* diskuterades vid flera möten. Därvid lyftes fram idén att ett å två häften per år av *Nordisk Kontakts* häften kunde få en mer påkostad utformning än de övriga häftena och få en avsevärt mera omfattande distribution. Denna idé framkom som ett alternativ till idén om annonser om Nordiska rådets verksamhet i dagspressen i Norden.

I samarbete med Föreningen Norden arrangerade delegationen ett festmöte öppet för allmänheten i Nordens Hus med anledning av Helsingforsavtalets 25 åriga jubileum.

Delegationen diskuterade vid flera tillfällen den internationella kommittén både beträffande mandat för kommittén och den partipolitiska fördelningen av kommitténs medlemmar.

9.7 Norges delegasjon

Delegasjonens rapport og Regjeringens melding

Delegasjonens rapport fra 34. sesjon ble sendt Stortinget som tillegg til Regjeringens melding om det nordiske samarbeidet, (St. meld. nr. 30 1986/87).

Delegasjonen minnet om at det var gått ett år siden den økonomiske handlingsplanen for alvor startet opp, og viste i denne forbindelse til at det fra parlamentarisk side gjentatte ganger er uttrykt ønske om en rullerende planlegging. Det burde derfor være en sentral oppgave å bidra til at den økonomiske handlingsplan sikres meningsfulle prosjekter utover 1988, bl.a. ved at de nasjonalt fordelte investeringer i nordisk infrastruktur forlenges inn i 1990-årene.

Delegasjonen var urolig over det tidstap det har medført at Ministerrådet ikke har kommet igang med konkrete drøftelser av arbeidsområder og påtenkt virksomhet ved det planlagte industrielle senter i Oslo, og minnet om at et industrisenter av denne karakter vil måtte sikres betydelige driftsmidler.

Delegasjonen viste til at beslutningen om industrisentrets lokalisering til Oslo hadde sammenheng med at man fra norsk side avsto fra å gjøre krav på å få beholde ministerrådssekretariatet i Oslo, etter sammenslåingen med kultursekretariatet i København. Industrisenter-prosjektet er derfor en oppgave man fra norsk side vil sette mye inn på å få realisert.

Det er *delegasjonens* vurdering at de reformer som ble gjennomført ved avtale- og arbeidsordningsendringer foran 1986-sesjonen, synes å fungere bra i de fleste sammenhenger. På ett viktig punkt stiller delegasjonen seg imidlertid fortsatt kritisk avventende, inntil reformviljen gir konkrete resultater. Det gjelder det viktige punkt om "hvordan en større grad av konsentrasjon om hovedoppgavene kan oppnås".

Delegasjonen må foreløpig konstatere at et meget høyt antall medlemsforslag fortsatt hemmer en slik konsentrasjon, og bare i liten grad tilfører Rådet konkrete og realistiske samarbeidsprosjekter.

Delegasjonen antar at Rådspresidiet og fagutvalgene vil måtte overveie vesentlige forenklinger i utredningen og behandlingen av de medlemsforslag som blir fremmet.

I stortingsmeldingen uttrykte *Regjeringen* tilfredshet med oppstartingen av den økonomiske handlingsplanen, selv om det har vært visse forsinkelser på infrastrukturinvesteringene, dvs. vei og jernbane.

Regjeringen pekte i meldingen spesielt på betydningen av ytterligere avvikling av handelshindre, og varslet derfor et ministerrådsforslag om avvikling av handelshindringer til Nordisk Råds sesjon i 1987. Gjennomføringen av forslaget vil gi en betydelig forenkling av godkjenning og kontroll med varer fra de øvrige nordiske land og derved bidra vesentlig til etableringen av "Norden som hjemmemarked".

I meldingen la *Regjeringen* vekt på å styrke den samlede innsats som

gjøres på områdene industrisamarbeid, teknologi og forskning og utvikling samt utdannelse. På industriområdet har Nordisk Industrifond vært i virksomhet i Oslo fra 1. april 1986.

Beslutningen om å slå sammen Nordisk Industrifond og Nordforsk fra 1. januar 1987 hadde ifølge meldingen skapt forutsetninger for et slagkraftig nordisk industrielt senter for teknisk utvikling og industriell fornyelse.

Regjeringen varslet at Ministerrådet ville utarbeide et forslag til Nordisk Råd om senterets fortsatte arbeid og dets plass i det nordiske forsknings- og utviklingsarbeid.

Regjeringen ga uttrykk for at samarbeidet i de grenseregionale områdene er blitt stadig viktigere med konkrete regionalpolitiske tiltak som hovedvirkemiddel. Utviklingsarbeidet på Nordkalotten og i Vest-Norden prioriteres høyest. Det er inngått en nordisk avtale om opprettelse av et Vest-Norden fond som skal lette samarbeidsprosjekter i Vest-Norden og samarbeidet mellom Vest-Norden og den øvrige del av Norden. *Regjeringen* nevner også at det i 1986 er gjennomført liberalisering av regler i grensehandelen på Nordkalotten.

På fiskeriområdet har *Regjeringen* ført en rekke bilaterale forhandlinger med Sverige, Færøyene og Island om kvoterettigheter i de utvidede fiskerisoner. Den norske og islandske fiskeriminister har også drøftet behovet for en nordisk konferanse om siste års erfaringer vedrørende forvaltning av sel- og hvalbestandene.

Den norske regjering vil være vertskap for en kvinnekongress som likestillingsministrene har besluttet å legge til Oslo i august 1988.

Regjeringen ga i meldingen en bred omtale av miljøvernsspørsmål og forurensningsproblemene. Det framgår at det nordiske samarbeidet på miljøvernssiden er i stadig vekst, og det legges vekt på at en harmonisert nordisk politikk på dette feltet gir bedre gjennomslag i større internasjonale fora.

Regjeringen varslet at arbeidet med en handlingsplan for hele kultursektoren skal kunne være slutført høsten 1987, slik at planen kan foreligge på Nordisk Råds sesjon i 1988.

Det opplyses i meldingen at statsministrene på sitt møte i november 1986 var enige om at det bør utarbeides et nordisk samarbeidsprogram for bioteknologiområdet for å samordne de store satsninger på forskning på en rekke sammenhengende sektorer.

Komiteéinnstilling

Utenriks- og konstitusjonskomiteen i Stortinget hadde som vanlig en grundig gjennomgang av de foreliggende dokumenter, og avga 10. februar 1987 en detaljert innstilling om det nordiske samarbeidet foregående år.

Utenrikskomiteen påpekte at en fra norsk side har måttet utsette en betydelig del av de planlagte veinvesteringer som inngår i den økonomiske handlingsplanen. Man uttrykte en viss forståelse for de prioriteringer som

er foretatt, men bemerket at de vedtak som gjøres av Nordisk Ministerråd i forbindelse med nordiske handlingsplaner, bør tillegges betydelig vekt. Det kan oppstå problemer om de nordiske land ikke kan holde den tempoplanen en i fellesskap er blitt enige om.

Når det gjelder planene om et nordisk industrielt senter i Oslo er *komiteen* i likhet med den norske delegasjonen, urolig over det tidstap det har medført at Ministerrådet ennå ikke har fått framsatt konkrete planer om senterets arbeidsområde og påtenkte virksomhet.

Den økende bestand av sel langs norskekysten skapte i 1987 store problemer for fiskeriene. *Komiteen* noterte med sterk interesse at den norske og islandske fiskeriminister har drøftet behovet for en nordisk konferanse om forvaltning av sel- og hvalbestandene og understreket at det fra norsk side bør tas initiativ til å få utarbeidet en handlingsplan for å få selstammen under kontroll, slik at en kan få gjenskappt den økologiske balanse av fiske- og dyreartene i våre nordlige havområder.

Komiteen konstaterte at Nordisk Råds internasjonale konferanse om luftforurensninger i Stockholm i september 1986 bragte diskusjonen om luftforurensningene et steg fremover. *Komiteen* anså at en i det videre arbeidet fremover bør få til ytterligere reduksjoner i svovelnedfallet og etablering av avtaler for å redusere utslipp av nitrogenoksyder, klorfluorkarboner, dioxiner og tungmetaller.

Komiteen hadde notert seg at Ministerrådet arbeider med en nordisk samarbeidsplan på bistandsområdet. En slik plan har lenge vært ønsket av Rådet, og *komiteen* håpet at planen snart kunne slutføres, slik at resultatet kunne presenteres i sin helhet for Rådets organer i god tid før sesjonen i 1988.

Stortingsdebatten

Stortinget drøftet Regjeringens melding og delegasjonsrapporten 17. februar 1987 med utgangspunkt i Utenrikskomiteens innstilling. Saksordføreren, Johan *Buttedahl* sa at den økonomiske handlingsplanen for økonomisk utvikling og full sysselsetting har virket positiv på det nordiske samarbeidet. Det var imidlertid grunn til noe selvkritikk både for Regjering og Storting fordi det ikke hadde vært mulig å følge opp de forutsatte investeringer i vei- og jernbanesektoren i det norske statsbudsjett for 1987. Han henstillet forøvrig til samarbeidsministrene å arbeide for en rullering av handlingsplanen. *Buttedahl* kom videre inn på opprettelsen av et slagkraftig industrielt senter i Oslo, og regnet med at de forventninger som var stilt fra norsk side ville bli innfridd.

I debatten som fulgte sa Kjell Magne *Fredheim* at en forutsetning for at det nordiske samarbeid skal kunne blomstre er at man foretar økonomiske prioriteringer som gjør økt samarbeid mulig. Han håpet på at det ville være tverrpolitisk enighet for at de nordiske budsjetter må økes vesentlig i årene som kommer. *Fredheim* omtalte den internasjonale luftforurensningskon-

feransen som i Nordisk Råds regi ble holdt i Stockholm høsten 1986, og mente at konferansen og de problemer den tok opp kunne stå som eksempel på saker av internasjonal karakter som det er riktig av Nordisk Råd å ta opp. Han håpet at det ved den kommende sesjon ville bli opprettet en komité som skal se på hvilke typer av internasjonale spørsmål det ville være naturlig at man tar opp og drøfter i Nordisk Råd i fremtiden. Han presiserte imidlertid at saker av rent utenrikspolitisk karakter var det enkelte lands anliggende.

Jan P. *Syse* kritiserte det manglende tempo i Ministerrådets arbeid med å få etablert det industrielle senteret i Oslo og beklaget at den nordiske kvern på dette punkt har malt svært langsomt. Han mente videre at økonomiske spørsmål burde stå sentralt i diskusjonen ved den kommende sesjon i Helsingfors. I motsetning til *Fredheim* var *Syse* noe skeptisk til å nedsette en komité for å drøfte nærmere hvordan det nordiske arbeidet i internasjonal sammenheng skal utvikles. *Syse* mente at en utvikling der Rådet innbys til å vedta resolusjoner om generell utenrikspolitikk, uvegerlig vil svekke Nordisk Råd som et forum for praktisk nordisk samarbeid.

I sitt innlegg påpekte Oddrunn *Pettersen* klare fordeler med felles nordiske prosjekter, f. eks. innen transportsektoren, både i forhold til de store markeder i Europa, men også for å styrke forbindelsene mellom de nordiske land. Gode tverrforbindelser – særlig på Nordkalotten – vil forsterke effekten av de øvrige regionalpolitiske tiltakene som det enkelte land setter i verk.

Både Margit *Hansen-Krone* og Hanna *Kvanmo* tok opp de problemer som selinvasjonen langs norskekysten hadde forårsaket for fiskere, fiskeoppdrettere og fiskeindustrien.

Kvanmo mente forøvrig at man måtte ta bort charteravgiften på reiser innen Norden, slik at man kan få større turistutveksling de nordiske land imellom.

Svein *Alsaker* la i sitt innlegg særlig vekt på det nordiske samarbeidet på energisektoren og arbeidet med å bekjempe luftforurensningene. Han uttrykte sterkt uro over den reduksjon av ozon-laget som er observert og ville slutte sterkt opp om de tiltak som de nordiske lands regjeringer vil gjøre for å få til en reduksjon av de globale ozon-ødeleggende utslipp.

Det nordiske samarbeidet om bistand og utviklingshjelp ble tatt opp av representanten Marit *Nybakk*. Hun påpekte at samarbeidet på dette området er lite kjent, men det har gitt, og gir gode resultater i flere utviklingsland. Det er ønskelig at dette arbeidet styrkes i årene fremover.

Harald U. *Lied* mente at en av de største og viktigste utfordringene som medlemslandene i Nordisk Råd står overfor er EF's koordinering av sitt indre marked, som etter planen skal være slutført i 1992.

Statsråd Bjarne *Mørk Eidem* omtalte de mest prioriterte områdene i det nordiske samarbeidet og framholdt at Regjeringen ønsker å utdype og utvide dette arbeidet i tida framover. Han noterte med glede at debatten

om stortingsmeldingen og delegasjonsrapporten viste at dette opplegget har Stortingets fulle tilslutning.

Harald Synnes mente at man i det videre arbeidet må legge større vekt på å evaluere de erfaringer man har gjort innenfor de ulike sektorer. Det kan være grunn til også å spørre om det nordiske samarbeidet ikke vil være bedre tjent med en sterkere prioritering av samarbeidsoppgaver, m. a. o. en konsentrasjon av arbeidsinnsatsen.

Saksordføreren, Johan *Buttedahl*, kunne ved avslutningen av debatten konstatere at det er stor enighet i Stortinget om de nordiske spørsmål, og at det lover godt for fortsatt stor norsk aktivitet og engasjement i det nordiske samarbeidet.

9.8 Sveriges delegation

Delegationens berättelse

Sveriges delegation överlämnade berättelse till riksdagen den 19 maj 1987 (Redog. 1987/88: 4) angående sin verksamhet från rådets 34:e till och med 35:e session.

Utrikesutskottet behandlade berättelsen den 26 november 1987 (UU 1987/88: 16). Utskottet konstaterade att rådets verksamhet var omfattande och inriktad på angelägna och aktuella frågor. De många värdefulla initiativ som tas upp och nya projekt som sätts igång inom Norden såg utskottet som ett positivt tecken på en ständigt ökande nordisk gemenskap och en ökad insikt om behovet av nordiskt samarbete och samordning i ett bredare internationellt sammanhang, inte minst mot bakgrund av utvecklingen inom EG.

Riksdagens behandling av utrikesutskottets betänkande ägde rum den 10 december 1987. Riksdagen beslöt i enlighet med utrikesutskottets förslag att delegationens berättelse skulle läggas till handlingarna.

I riksdagsdebatten om berättelsen deltog Nils T. Svensson (s), Karin Söder (c), Ingrid Sundberg (m) och Grethe Lundblad (s). *Nils T. Svensson*, utrikesutskottets talesman, konstaterade att huvudtemat i generaldebatten vid årets session var det nordiska samarbetet i internationella sammanhang, framför allt då EG, miljöfrågor och Sydafrikafrågan. Det nordiska intresset för internationellt samarbete och för miljöfrågorna manifesterades vid den konferens som hölls i Stockholm 1986 om gränsöverskridande luftföreningar. Vidare anfördes att det ekonomiska samarbetet inom Norden och gentemot omvärlden var en fråga som präglade såväl rådets fortlöpande arbete som årets session. Den gemensamma nordiska hemmarknad som länge eftersträvats hade visat sig vara svår att genomföra. Orsaken tycktes vara de många handelshinder, ofta av teknisk eller juridisk natur, som är svåra att eliminera eller reducera. Avslutningsvis underströks utskottets positiva bedömning av arbetet inom Nordiska rådet.

Karin Söder, delegationens ordförande och medlem av Nordiska rådets

presidium och det ekonomiska utskottet, försäkrade att de parlamentariker som är engagerade i det nordiska samarbetet gör allt för att driva på detta arbete. Karin Söder betonade vikten av miljösamarbete i Norden och konstaterade att rådet fått mycket gott gensvar när man vidgat blicken över de nordiska gränserna och samarbetat med parlamentariker i olika delar av Europa. Vidare anfördes att Sverige och Finland med hänsyn till sin säkerhetspolitik inte ämnade söka medlemsskap i EG men att det var viktigt att Norden stod enat i väsentliga sakfrågor vid förhandlingar med EG oavsett om det skedde inom EFTA:s ram eller bilateralt. 1988 var ett väsentligt år för möjligheterna att i de fortsatta förhandlingarna med EG. hävda för Norden gemensamma uppfattningar.

Ingrid Sundberg, vice ordförande i rådets budget- och kontrollutskott samt medlem i redaktionskommittén för Nordisk Kontakt, uttryckte sin tillfredsställelse över utrikesutskottets positiva betänkande men underströk även att det inte var så självklart att det nordiska samarbetet alltid ledde till önskat resultat. Hon konstaterade att rådet i allt högre grad tenderade att arbeta med handlingsplaner. Detta var givetvis bra, men det var viktigt att inte fastna i ett plantänkande på det sättet att man för att tillfredsställa sin samarbetsvilja beslutade om en plan, medan själva genomförandet av de olika planerna fick en lägre dignitet. Även Ingrid Sundberg underströk nödvändigheten av konkreta åtgärder som möjliggjorde för Norden att uppträda enigt, inte minst i det vidgade europeiska samarbetet. Avslutningsvis anfördes att arbetet i Nordiska rådet var roligt, viktigt och stimulerande men framförallt nödvändigt.

Grethe Lundblad, medlem i Nordiska rådets presidium och social- och miljöutskottet, anförde att det var viktigt att lyfta fram arbetet i Nordiska rådet eftersom det parlamentariska inslaget i rådet är mycket större och mera betydelsefullt än i många andra internationella församlingar där Sverige deltar. Från svensk sida har behovet framförts av en mer automatisk finansiering av det nordiska samarbetet och frågan ställts om det inte, precis som i EG, vore på tiden att man fick en del av omsättningsskatten att gå till det nordiska samarbetet. När det gällde Norden och EG-samarbetet underströks betydelsen av att välfärden kan bibehållas och att det nordiska samarbetet på välfärdsområdet i fråga om arbetsmiljö, yttre miljö och konsumentfrågor kan stå som modell för EG. Grethe Lundblad betonade också vikten av att lyfta fram det nordiska samarbetet i en tid då man alltmer talar om Europa och om europeiskt samarbete.

Nordisk ombudsman

I en motion hade yrkats att riksdagen skulle begära att regeringen tog initiativ till inrättandet av en nordisk ombudsman. Enligt motionären förelåg fortfarande en rad gränshinder av olika slag mellan de nordiska länderna som hindrade arbetsmarknaden och rörelsefriheten över gränserna. Den enskilde medborgaren, som flyttar till eller arbetar i ett annat nordiskt

land, tvingas kontakta en rad olika myndigheter för att få råd och hjälp. I väntan på att skilda nordiska bestämmelser harmoniserades borde, enligt motionärens mening, rådgivningen samordnas.

Utrikesutskottet, som behandlat motionen ifråga, ansåg att ansvaret för service till allmänheten på de områden som nämndes i motionen borde skötas av de redan existerande myndigheterna. Dock uttalades att dessa borde sträva efter att ytterligare förbättra sin information och rådgivning. *Motionen föranledde ingen åtgärd.*

Nordisk Forum

Sommaren 1988 hålls i Oslo ett nordiskt kvinnoforum där ca 8000 kvinnor förväntas delta. Syftet med Nordisk Forum är att ge Nordens kvinnor möjlighet att utbyta information och erfarenheter för att förbättra kvinnors villkor och främja jämställdheten i de nordiska länderna. Detta initiativ har föranlett en fråga i den svenska riksdagen om vilka initiativ regeringen avser att ta inför denna stora manifestation.

Förberedelsearbete pågick enligt svaret såväl på nationellt som nordiskt plan. En nordisk planeringsgrupp hade utsetts där varje land representeras av två kvinnoorganisationer. Dessa representanter hade utöver att planera Nordisk Forum i stort, till uppgift att informera det egna landets kvinnoorganisationer och kvinnor om Forum. Nationellt hade särskilda medel anslagits för en projektledare för det svenska förberedelsearbetet.

Samtidigt med Forum kommer också en officiell konferens att anordnas. Vid denna skall en handlingsplan för det nordiska jämställdhetsarbetet fram till år 2000 diskuteras. Ansvaret för konferensen låg hos de nordiska jämställdhetsministrarna och två teman hade föreslagits för handlingsplanen nämligen "Kvinnor och ekonomi" och "Familj, kvinnor och arbetsliv".

Öresundsförbindelserna

Frågan om fasta förbindelser över Öresund har sedan början av 1950-talet haft stor och fortlöpande aktualitet. Redan år 1952 uttalade riksdagen sitt stöd för undersökningar angående förutsättningar för en direktförbindelse i form av bro eller tunnel mellan Sverige och Danmark. Därefter har en rad svenska och danska utredningar behandlat frågan. Inte mindre än sex motioner om Öresundsförbindelserna har under hösten behandlats i riksdagen.

Enligt de danska och svenska Öresundsdelegationerna talar de trafikala bedömningarna entydigt för att en kombinerad järnvägs- och vägförbindelse byggs mellan Köpenhamn och Malmö. Resultatet av de förnyade övervägandena finns redovisade i rapporterna "Fasta Öresundsförbindelser" och "Miljökonsekvenser av fasta Öresundsförbindelser". I avvaktan på remissbehandlingen av rapporterna och regeringens ställningstagande i frågan har riksdagens trafikutskott föreslagit att samtliga motioner lämnas utan åtgärd.

I en m-reservation framhölls att regeringen snarast bör ta upp överläggningar med den danska regeringen i syfte att nå en överenskommelse om fasta förbindelser och då i första hand en kombinerad väg- och järnvägsförbindelse mellan Köpenhamn och Malmö.

Centerpartiet och Vänsterpartiet kommunisterna framhöll i en gemensam reservation att riksdagen av miljöskäl bör slå fast att en vägbro över Öresund inte skall byggas. Reservanterna ansåg däremot att alternativet med en borrhad järnvägstunnel mellan Köpenhamn och Malmö borde studeras närmare. *Motionerna föranledde ingen åtgärd från riksdagens sida.*

Dubbelbeskattningsavtal

Den svenska regeringen har i en proposition framlagt förslag om ett nytt multilateralt dubbelbeskattningsavtal mellan Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige. Avtalet, som skall ersätta det nordiska dubbelbeskattningsavtalet från 1983, överensstämmer i stor utsträckning med detta avtal.

Liksom hittills skall inkomst av enskild tjänst i regel beskattas i den stat där arbetet utförs. En viktig nyhet är dock att samtliga berörda länder kommer att tillämpa den s. k. exemptmetoden för att undvika dubbelbeskattning av sådan inkomst. Detta innebär bl. a. att personer som är bosatta i Sverige men arbetar i Norge i regel endast kommer att betala skatt och sociala avgifter i Norge för arbetsinkomsten. Härigenom har man löst problemet med den norska folketrygdeavgiften, som med den hittills tillämpade avräkningsmetoden inte kunnat avräknas fullt ut från den svenska skatten.

Dessutom föreslås ett slopande av progressionsförbehållet, dvs. den rätt som avtalet ger, att i det fall en person uppburit en inkomst som inte skall beskattas i vistelselandet, höja skatteuttaget på denna persons övriga inkomster. Till sådana inkomster hör bl. a. utbetalningar av vissa pensioner enligt finsk sociallagstiftning till person med hemvist i Sverige vilka på grund av sin art inte utgör skattepliktig inkomst i Finland. *Riksdagen beslöt godkänna avtalet.*

I en motion hade framförts att de nordiska länderna borde sträva efter åtgärder på skatte- och avgiftspolitikens område som jämställer Norden med övriga OECD-länder. *Motionen föranledde ingen åtgärd.*

Handelshinder i Norden

I en motion framhölls den stora betydelsen som måste läggas vid arbetet att ta bort olika typer av handelshinder i Norden för att härigenom få en vidgad och bättre fungerande marknad. Det konstaterades vidare att det arbete som under senare år bedrivits inom ramen för Nordiska rådet hade inneburit en kartläggning och antagande av vissa principiella linjer. Motiönären uttryckte förhoppningen att det ministerrådsförslag om ett nordiskt samarbetsprogram för avveckling av handelshindren i Norden som fram-

lagts inför den 35:e sessionen skulle leda till en konkretisering av arbetet på en nordisk hemmamarknad. *Motionen föranledde ingen åtgärd* mot bakgrund av att rådet vid 35:e sessionen antagit en rekommendation om ett nordiskt samarbetsprogram för avveckling av handelshindren.

Frågan om handelshinder i Norden aktualiserades i riksdagen under våren mot bakgrund att ett svenskt företag fått sina leveranser stoppade av finländska myndigheter och därmed ansåg sig vara utsatta för handelshinder inom Norden.

Från regeringarnas sida lämnades en redogörelse för de åtgärder som för närvarande pågår på nordiskt plan för att avskaffa olika handelshinder även här hänvisades till ovannämnda samarbetsprogram för avveckling av handelshinder.

Luftfartssamarbete

Inom skandinavisk luftfart förekom visst samarbete mellan luftfartsbolagen redan före det andra världskriget. Efter kriget förstärktes detta samarbete. För att fortsätta och förstärka samarbetet träffade de skandinaviska luftfartsbolagen år 1951 det ännu gällande konsortialavtalet om bildandet av SAS. Avtalstiden har i olika omgångar förlängts. Under 1986 har de skandinaviska trafikministrarna träffat en överenskommelse om inriktningen av den framtida skandinaviska luftfartspolitik, som bl. a. innebär vissa liberaliseringar av denna politik. Mot denna bakgrund har regeringen i en proposition föreslagit att riksdagen skall godkänna att konsortialavtalet av år 1951 rörande SAS med senare ändringar skall ligga till grund för det skandinaviska luftfartssamarbetet t. o. m. den 30 september 2005.

Med anledning av propositionen väcktes en moderatmotion och en folkpartimotion. I båda motionerna framförs önskemål om en liberalisering av luftfarten. Man vill bevara det skandinaviska luftfartssamarbetet inom SAS, men man vill inte att SAS skall ha en förmånsställning i fråga om koncessioner av den omfattning som förutsatts i anknnytning till konsortialavtalet. *Riksdagen godkände propositionens förslag medan motionernas avstyrktes.*

Delegationens informationsverksamhet

Delegationen behandlade vid sitt möte den 19 maj medlemsförslag A 800/k om en förbättrad nordisk informationsverksamhet och avgav därefter ett yttrande över förslaget. Dessförinnan hade delegationen vid en informell träff den 6 maj granskat och diskuterat några av de, samnordiskt producerade, videofilmer som ingått i de senaste årens informationsplaner.

Service till mass media ingår som ett vardagligt inslag i delegationens informationsverksamhet. Pressmeddelanden utges, 20–25 årligen, i samband med utskottsmöten, seminarier, litteratur- och musikpriserna etc. Presskonferenser arrangerades i samband med beslut om 1987 års litteraturpristagare och, gemensamt med samarbetsminister Mats Hell-

ström, inför den 35:e sessionen. Till sessionen ackrediterades 75 svenska journalister och juridiska utskottets seminarium om flyktingfrågor, 22–24 april 1987 i Saltsjöbaden, bevakades av 40 förhandsanmälda journalister.

Information om Nordiska rådets journaliststipendier 1987 finns i särskilt avsnitt (11.5).

Information till skolor och övriga utbildningsväsendet är fortsatt ett prioriterat inslag i delegationens informationsverksamhet. I december 1986 inbjöd delegationen samtliga regionala ordföranden inom Föreningen Lärare i Samhällskunskap (FLS) till en diskussion om fortsättningen av den seminarieverksamhet som gemensamt bedrivits under senare år. Ett seminarium för 22 gymnasielärare i samhällskunskap arrangerades 28–29 maj i Köpenhamn, tillsammans med FLS's Gävleborgsdistrikt och med bistånd från Danmarks delegation och Nordiska ministerrådets sekretariat. Två av deltagarna skriver i avslutningen i en tidskriftsartikel om seminariet: "Under de här två dagarna har vi blivit övertygade om nyttan och nödvändigheten av nordiskt samarbete. Ibland grips man dock av visst vankelmod. Hur skall det nordiska kulturarvet kunna hävda sig emot EG's resurser och det kompakta anglifierandet av Nordens ungdom? Vi lärare i samhällsorientering har en viktig uppgift i att sprida kunskap om och intresse för nordiska frågor".

Den första samnordiska utgåvan av temahäftet Nordpå, "Norden på väg", distribuerades under hösten till lärare i samhällskunskap på grundskolans högstadium och i gymnasiet. Intresset för beställningar av klassuppsättningar har varit stort.

Samarbetet med Föreningen Norden har bl. a. bestått i fortsatt medverkan med artiklar i Nordens Tidning, som utkommer med 4 nr/år, och deltagande i Föreningen Nordens informations- och vänortsnämnd. Tillsammans med Föreningen Nordens Ungdomsförbund (FNUF) arrangerades under sommaren två informationsmöten för de ungdomar som deltog i projektet Nordjobb. Såväl medlemmar i delegationen som tjänstemän vid kansliet har medverkat med föredrag i samband med möten inom Föreningen Nordens distrikt och lokalavdelningar.

Kansliet har mottagit grupper av studerande (bl. a. från Högskolan i Växjö, Nordens Folkhögskola i Biskops Arnö, Uppsala AMU-center och Nordiska Kommittén) och andra intresserade för orientering om det nordiska samarbetet och arbetet i delegationen. Upplysningar och dokumentation om frågor som behandlas i Nordiska rådet/Nordiska ministerrådet efterfrågas dagligen av myndigheter, journalister, studerande etc. Kansliet bedriver en omfattande distribution av nordiska dokument och utredningar samt informationsmaterial till bl. a. offentliga organ, bibliotek och massmedia.

10. Partigrupperna

10.1 Den konservativa gruppen

Den konservativa gruppen i Nordiska Rådet består av valda medlemmar och suppleanter för följande partier:

Danmark:	Det Konservative Folkeparti (KF)
Färöarna:	Folkeflokken (F)
Finland:	Samlingspartiet (Kok)
Island:	Selvstendighetspartiet (Sj.)
Norge:	Høyre (H)
Sverige:	Moderata Samlingspartiet (m)

Hela den konservativa gruppen möts vid tre tillfällen om året. Gruppens möten sker alltid i samband med Nordiska Rådets session (då gruppen möts varje dag), höstens minisession och januarimötena i Stockholm. Däremellan möts naturligtvis konservativa medlemmar av Nordiska Rådets utskott och kommittéer vid ett flertal tillfällen.

Jan P. Syse (H) är ordförande för den konservativa gruppen i Nordiska Rådet.

Integrerat med Nordiska Rådets arbete pågår även det övriga samarbetet mellan de konservativa nordiska partierna, ett samarbete som sedan länge är väl etablerat och utgör grunden för partiernas samarbete i Rådet.

Ett viktigt område under året har varit det *ekonomiska*. Handlingsplanen för ekonomisk utveckling och full sysselsättning, avveckling av handels hinder, Norden som hemmamarknad och den nordiska skatte- och avgiftspolitikerna är några exempel. Området är viktigt eftersom Norden relativt sett måste bibehålla sin konkurrenskraft bl. a. gentemot övriga västeuropa.

Kultursamarbetet har traditionellt sett varit en viktig del av det nordiska samarbetet. Målsättningen har varit att öka förståelsen och samhörigheten mellan de nordiska ländernas folk. Symbolprojektet för detta har de senaste åren varit Tele-X. Den konservativa gruppen har under året agerat för att satellitsamarbetets TV-del ska få ett attraktivt innehåll. Bl. a. genom ett konservativt medlemsförslag om att utnyttja fyra kanaler, och därmed avstå från att sända de planerade två redigerade repriskanalerna som inte skulle efterfrågas av någon.

Det *miljöpoltiska samarbetet* har ökat i betydelse de senaste åren, och kommer att vara en av de prioriterade uppgifterna inför framtiden. Så även den *västeuropeiska integrationen*, fullbordandet av den inre gemensamma marknaden och dess konsekvenser för Norden. Både Nordens förhållande till det övriga västeuropa och det Nordiska samarbetet kommer att påverkas av detta de närmaste åren. I framtiden handlar det inte om Norden eller Europa, ej heller om Norden och Europa. Det handlar om Norden i Europa.

Anders Kempe, Moderata samlingspartiet, arbetar på deltid som den konservativa gruppens sekreterare.

10.2 Mittengruppen i Nordiska rådet

Mittengruppen i Nordiska rådet är det samlande namnet för en rad olika partier i mittenfältet i Nordiska rådet.

Mittengruppen består av valda ledamöter och suppleanter från *följande partier* i Nordiska rådet:

Danmark:	Det Radikale Venstre (RV), Centrum-Demokraterne (CD), Kristeligt Folkeparti (KrF) och Venstre (V)
Grönland:	Atassut (At)
Finland:	Centerpartiet (K), Finlands kristliga förbund (Skl) och Svenska folkpartiet (Sfp)
Åland:	Liberalerna på Åland (lib) samt Åländsk Center (ÅC)
Island:	Fremskridtspartiet-Framsóknarflokkurinn (F)
Norge:	Kristelig folkeparti (Kr.F.) och Senterpartiet (Sp)
Sverige:	Centerpartiet (c) och Folkpartiet (fp).

Mittengruppen är rådets näst största och har för närvarande 24 ordinarie medlemmar. Mittengruppen har hållit tre möten under året, den 28 januari i Stockholm, den 23 februari i samband med 35:e sessionen i Helsingfors samt den 9 november i samband med mötena i Åbo.

Mittengruppens ordförande är riksdagsledamoten Karin Söder (c). Vice ordförande är alltingsmand Páll Pétursson (F). Dessa båda representerar mittengruppen i presidiet. Mellan gruppens möten leds arbetet av ett *arbetsutskott* som består av följande, förutom ordförandena, folketingsledamoten Peder Sonderby (v), riksdagsledamoten Marjatta Väänänen (K), och stortingsrepresentanten Johan Buttedahl (Sp).

Gruppkansliet är förlagt till svenska centerpartiets riksdagskansli. Under året har gruppen bytt sekreterare. Claes Wiklund slutade sin anställning och ersattes från och med september av Håkan Ekengren.

Den 8–9 november arrangerades en konferens för parlamentarikerna i gruppen samt företrädare för partiernas kvinno- och ungdomsförbund. Konferensen var den första som mittengruppen arrangerade och temat var regional- och miljöpolitik. Konferensen hade ett 60-tal medverkande och hölls innan den sk minisessionen i Åbo. Den antog ett slutdokument som bland annat tog upp aktuella frågeställningar kring miljö- och regionalpolitiken inom det nordiska arbetet. Som uppföljning på konferensens ställningstaganden har medlemsförslag väckts kring krav om att en miljörapport årligen ska presenteras till sessionen, samt att en gemensam studie bör genomföras kring europasamarbetet. Konferensen var mycket lyckad och förslag framkom om att arrangera en liknande 1989, och då skulle konferensen diskutera en omarbetning och förnyelse av mittengruppens nuvarande handlingsprogram.

10.3 Den socialdemokratiska gruppen

Den socialdemokratiska partigruppen i Nordiska rådet bildades år 1972. Den har enligt stadgarna till syfte bl. a. att verka för ett nordiskt samarbete präglat av den samhällssyn som företräds av de socialdemokratiska partierna i de fem berörda länderna samt att samordna gruppmedlemmarnas insatser i rådet och dess organ.

I den socialdemokratiska gruppen har under 1987 ingått parlamentariker och regeringsledamöter tillhörande:

Danmark	Socialdemokratiet (S)
Finland:	Finlands socialdemokratiska parti (Sdp) (Suomen sosialdemokraattinen puolue)
Island	Det socialdemokratiske parti (Alþýðuflokkurinn) (A)
Norge:	Det norske arbeiderparti (A)
Sverige:	Sveriges socialdemokratiska arbetareparti (s)

I partigruppen har under 1987 även ingått företrädarna i Nordiska rådet för Siumut (Si), Grönland, Javnadarflokkurin (Jvfl), Färöarna, och för Ålands socialdemokrater (ÅSD). Då Ålands landsting i november 1987, efter de allmänna valen, valde bl. a. sin delegation till Nordiska rådet blev Ålands socialdemokrater dock utan ordinarie representation. Efter denna förändring är 32 av rådets ledamöter medlemmar av den socialdemokratiska partigruppen.

Partigruppen höll under 1987 fem möten (varav tre i anslutning till rådssessionen). Dess arbetsutskott var samlat till sammanträde vid fem tillfällen. Också de socialdemokratiska ledamöterna i rådets olika utskott har vid flera tillfällen överlagt om gemensamma angelägenheter.

I januari 1987 framlade partigruppen ett medlemsförslag om *'frikommunförsök'* över riksgränserna i Norden. Grundtanken i detta förslag är att man i fråga om gränssamarbetet i Norden bör kunna tillämpa den principen att de berörda kommunerna själva får möjlighet att genom avtal upphäva eller ändra en del av de regler som följer av att en riksgräns skiljer dem åt.

I samband med Nordiska rådets session uppmärksammade partigruppen särskilt möjligheterna till ett förstärkt nordiskt samarbete i *ungdomsfrågor*, såväl mellan offentliga organ som genom förbättrade villkor för ungdomars egna resor och kontakter i Norden. Behöet av större nordiska insatser beträffande vuxenutbildningen framhövdes i ett annat medlemsförslag.

I januari 1987 arrangerade partigruppen tillsammans med ABF i Norden ett *seminarium om nordiskt kultursamarbete* med ett femtiotal deltagare – de flesta aktiva konstnärer och folkbildare. För partigruppens del var detta ett led i diskussionerna inför det ministerrådsförslag om en handlingsplan för det nordiska kultursamarbetet, som är under utarbetande. Seminariet har även följts upp genom ett antal medlemsförslag.

Under 1987 har partigruppen, liksom föregående år, ägnat stor uppmärksamhet åt *det nordiska miljösamarbetet*. Uppföljningen av partigruppens medlemsförslag om miljövänlig avfallshantering och om förbättrad livsmedelskvalitet bör här särskilt nämnas. Också övriga medlemsförslag på miljöområdet har följts upp och kompletterats.

Partigruppen har vidare under året aktivt verkat för tillsättandet av en kommitté, som skall utreda det nordiska samarbetet i *internationella sammanhang*. Det är tillfredsställande att kommittén nu kunnat tillsättas och ges ett mandat, som möjliggör ett fruktbart utredningsarbete.

Under 1987 har Bengt Ohlsson fungerat som partigruppens sekreterare. Inga-Lisa Lundin har på deltid fullgjort vissa arbetsuppgifter för partigruppen. Sekretariatet har sina lokaler i anslutning till den socialdemokratiska riksdagsgruppens kansli i Stockholm.

10.4 Den venstresocialistiske gruppe

Gruppen repræsenteres af følgende partier:

Danmark:	Socialistisk Folkeparti (SF)
Finland:	Demokratiska Förbundet för Finlands Folk (Suomen Kansan Demokraattinen Liitto) (Skdl)
Island:	Folkeforbundet (Alþýðubandalagið)
Norge:	Socialistisk Venstreparti (SV)
Sverige:	Vänsterpartiet Kommunisterna (vpk)

Gruppens formand har i 1987 været Arvo Kempainen (Skdl) og næstformand Guðrún Helgadóttir (Ab). Janus Hillgård og Anders Andersen (SF) har fungeret som sekretærer for gruppen.

Gruppen har holdt møder otte gange i 1987. Den 28. januar i Stockholm, seks gange i forbindelse med sessionen i Helsingfors og den 9. november i forbindelse med Åbo-mødene. *Centrale spørgsmål* som gruppen har behandlet har været: Miljøspørgsmål, arbejdsmiljø, problemet med den manglende ligeløn mellem mænd og kvinder, Norden som atomvåbenfri zone, det nordiske bistanðssamarbejde og endelig Nordens internationale samarbejde.

Blandt *miljøspørgsmålene* har gruppen stillet forslag om at Nordisk Råd arbejder for skabelsen af et bredt Europæisk miljøsamarbejde. bl. a. gennem afholdelse af et møde mellem de europæiske miljøministre. Gruppen har stillet forslag om at Norden laver nogle bioteknologisk vurderingsnormer, både på riciko- og det naturetiske område. Desuden har gruppen stillet forslag om et Nordisk handlingsprogram til bekæmpelse af havforureningen. Endelig har man i forbindelse med forslaget om en nordisk center for biologisk og skovteknisk forskning i Tanzania, stillet forslag om at Norden støtter med udlån af miljø-eksperter til de regionale udviklingsbanker.

På *arbetsmiljöområdet* har gruppen arbetat för att det nordiska arbetsmiljö-dokumentationscenter bevaras, och för att Norden laver en arbetsmiljökonvention. Her er det vigtigt at Norden reagerer hurtigt, for at sikre, at det bliver nordiske regler, der kommer på området.

I forsøget på at bekæmpe den manglende ligeløn mellem *mænd og kvinder* har gruppen stillet et tostrengt programforslag: For det første en undersøgelse, der skal afdække årsagerne til at der endnu ikke er ligeløn mellem kvinder og mænd. For det andet at der som konsekvens sættes ind overfor grundene til den manglende ligeløn.

På det nordiske *bistandsamarbejde* har gruppen forsøgt at følge op på, og sikre en virkeliggørelse af, Nordisk råds vedtagelse om at den nordiske investerings bank skal kunne yde såkaldt "bløde projektinvesteringsslån" til udviklingslandene.

Endelig har gruppen arbejdet med *Nordens internationale rolle*. Specielt har man arbejdet med, hvordan Norden skal sikre, at de nordiske lande ikke bare kalkulerer EFs myriader af harmoniserings regler af, men derimod får indflydelse på hvordan reglerne udformes. Lykkes det ikke de nordiske lande at finde en strategi på området, kommer denne harmonisering til at ske på alt andet end nordiske præmisser.

10.5 Ekonomiskt stöd till partigrupperna

Vid rådets 33:e session 1985 beslöt rådet uppdra åt presidiet att införa ett system för ekonomiskt stöd till rådets valda medlemmar. Partistödet var 1987 SEK 850 000.

Stödet beräknas dels som ett grundbidrag som är lika stort för varje bidragsberättigad partigrupp, dels som ett tilläggsbidrag baserat på antalet partigrupsmedlemmar. Valda rådsmedlemmar som inte tillhör någon nordisk partigrupp får var och en ett tilläggsbidrag.

De fyra nordiska partigrupperna fick 1987 vardera ett grundbidrag på SEK 31 875 medan tilläggsbidraget per mandat var SEK 8 304.

Partistödet skall användas för att täcka utgifter för sekreterarhjälp och kontorsutgifter samt för att täcka utgifter för resor och möten mellan sekretariatspersonal och partigrupsmedlemmar.

Räkenskaper samt revisionsgranskning skall avges till Nordiska rådets presidium innan juni månads utgång året efter räkenskapsåret. Partistödet för 1988 är SEK 900 000.

10.6 Sekretariatskontakter

Under 1987 har de fyra nordiska partigruppernas sekreterare hållit två gemensamma möten med presidiesekreteraren, den 27 mars och den 16 oktober. Sammankomsterna ingår som en naturlig och viktig del i förberedelserna inför rådsessionerna och som en uppföljning av dem.

På inbjudan av rådspresidiet deltog vid 1987 års session även partisekretärer för de partier som är representerade i Finlands riksdag. Inför 1988

års session har inbjudan sänts till partisekreterarna för de partier, som är representerade i Stortinget.

De fyra partigruppernas sekreterare inbjöds även till kommunikationsutskottets seminarium om Nordiska utmaningar i datapolitiken.

11. Särskilda verksamhetsformer

11.1 Nordiska kulturfonden

Nordiska kulturfonden upprättades 1966 genom en överenskommelse mellan de nordiska länderna. Nordiska rådet och Nordiska ministerrådet utser vardera fem ledamöter i styrelsen för fonden. För varje ledamot utses en suppleant. För verksamhetsperioden 1987–1988 utsågs de av Nordiska rådet valda medlemmarna av plenarförsamlingen vid rådets 34:e session den 3 mars 1986.

Ledamöterna är följande:

Danmark:	Svend Jakobsen med Karen Thurøe Hansen som suppleant
Finland:	Elsi Hetemäki-Olander med Pirkko Turpeinen som suppleant
Island:	Pétur Sigurðsson med Guðrún Helgadóttir som suppleant
Norge:	Kirsti Kolle Grøndahl med Georg Apenes som suppleant (Kjell Magne Fredheim utsågs av presidiet till ny medlem efter Kirsti Kolle Grøndahl den 26 juni 1986)
Sverige:	Barbro Nilsson med Hans Nyhage som suppleant

Nordiska rådet utser även revisorerna. För åren 1987–1988 utsågs vid 35:e sessionen Jimmy Stahr och Jørgen Mohr till revisorer med Aase Olesen och Ib Gerner Hansen som suppleanter.

Fondens styrelse och dess sekretariat, som finns vid Nordiska ministerrådets sekretariat i Köpenhamn, har under året löpande hållit Nordiska rådets organ underrättade om aktuella frågor inom fonden.

Vid Nordiska rådets 35:e session beviljades fondstyrelsen ansvarsfrihet för år 1985. Berättelsen C 5/k behandlades i plenarförsamlingen den 25 februari. Den berättelse som inlämnats till Nordiska rådets 36:e session avser verksamhetsåret 1986 (C 5/b). Berättelsen behandlas i budget- och kontrollutskottet.

11.2 Nordiska investeringsbanken

Nordiska investeringsbanken upprättades 1975 genom en överenskommelse mellan de nordiska länderna. Samtidigt fastställdes stadgar för verksamheten. Stadgarna har kompletterats och ändrats 1981/82, 1983 samt 1987. (Se Nordisk statutsamling). Investeringsbanken har sitt säte i Helsingfors och har för närvarande ca 70 anställda.

I enlighet med stadgarna utser länderna en styrelse bestående av tio ledamöter. Dessutom utses en kontrollkommitté som svarar för revi-

sionen. Av kontrollkommitténs ledamöter utses fem av Nordiska ministerrådet och fem av Nordiska rådet.

De av Nordiska rådet valda medlemmarna i kontrollkommittén för perioden den 1 maj 1987 till den 30 april 1989 valdes den 23 februari 1987:

Jens Steffensen, Danmark
Peter Muurman, Finland
Ólafur G. Einarsson, Island
Håkon Kyllingmark, Norge
Arne Gadd, Sverige

Den 10 april 1987 nominerades Ilkka-Christian Björklund, Finland som representant i kontrollkommittén för perioden 1 maj 1987–30 april 1989 i stället för Peter Muurman. Vid möte den 12 maj 1987 utsåg presidiet Ilkka-Christian Björklund till kontrollkommittéledamot fram till sessionen 1988.

Investeringsbankens verksamhetsberättelse över år 1987 inlämnas till Nordiska rådet före 36:e sessionen och behandlas av ekonomiska utskottet. Utskottet behandlar även kontrollkommitténs berättelse.

Berättelsen till rådets 35:e session avsåg år 1986 (C 3/e) och behandlades av plenarförsamlingen den 26 februari tillsammans med Ministerrådets förslag (B 68/e) om höjning av Nordiska investeringsbankens grundkapital. I enlighet med ekonomiska utskottets förslag antogs en rekommendation och Ministerrådet beslöt om höjning av grundkapitalet från 800 till 1 600 miljoner SDR den 27 februari 1987.

11.3 Nordiska rådets litteraturpris

Nordiska rådets litteraturpris inrättades av de nordiska ländernas regeringar i enlighet med Nordiska rådets rekommendation nr 1/1961. Statuter och instruktion fastställdes 1961 och ändrades åren 1964 och 1971. Nordiska ministerrådet fastställde nya statuter den 8 maj 1983. Dessa trädde i kraft den 1 juni 1983.

Priset har delats ut årligen sedan 1962 och utdelningen 1987 var därmed den 26:e i ordningen. Prissumman höjdes 1976 från 50 000 till 75 000 danska kronor. Från och med 1987 är prissumman 125 000 danska kronor.

Som en följd av de nya statuterna kan – utöver de tio som nomineras av de nationella delegationerna i bedömningskommittén – även ett verk på färöiska, ett på grönländska och ett på samiska nomineras.

Bedömningskommittén, som består av tio ledamöter (två från varje land) beslöt den 20 januari 1987 i Stockholm att till pristagare för Nordiska rådets *litteraturpris 1987* utse Herbjørg Wassmo, för hennes roman "Hudlös himmel", utgiven 1986 av Gyldendal norsk forlag.

Bedömningskommitténs motivering: "Hudlös himmel är tredje delen i romansviten om 'tyskeungen' Tora, den utnyttjade, som vinner styrka att leva vidare genom andra. Romanen är en osedvanligt nyanserad skildring

av en ung kvinna, skriven på ett känsligt språk och samtidigt med drastisk realism.”

Priset överlämnades vid en högtidlighet i samband med Nordiska rådets 35:e session i Helsingfors den 23 februari 1987.

Inför bedömning av mottagare av Nordiska rådets litteraturpris 1988 har följande verk nominerats:

<i>Danmark</i>	Vita Andersen	”Hva for en hånd vil du ha”, roman, Gyldendal, 1987
	Henrik Nordbrandt	”Under mausolæet”, diktsamling, Gyldendal, 1987
<i>Finland</i>	Christer Kihlman	”Gerdt Bladhs undergång”, roman, Söderströms, 1987 (F), Alba (S)
	Leena Krohn	”Tainaron”, roman, Söderströms, 1985, (F), Fripress, 1987 (S)
<i>Island</i>	Steinunn Sigurðardóttir	”Tímaþjófurinn”, roman 1986
<i>Norge</i>	Thor Vilhjálmsson	”Grámosinn glóir”, roman, 1986
	Tor Åge Bringsværd	”Gobi. Djengis Khan”, roman, Gyldendal, 1987
	Edvard Hoem	”Ave Eva. En herregårdsroman”, roman, Oktober, 1987
<i>Sverige</i>	Lars Ardelius	”Barnsben”, roman, Norstedts, 1986
	Ernst Brunner	”Svarta villan”, roman, Bonniers, 1987
<i>Färöarna</i>	Jóanes Nielsen	”Tjøraðu plankarnir stevna inn i dreymin” diktsamling, Förlaget orð og lög, 1985
<i>Samiska språk-området</i>	Nils Aslak Valkeapää	”Ruoktu váimmus”, diktsamling, DAT o/s 1986 sv. Vidderna inom mig”, Café Existens 1987

Pristagaren utses vid bedömningskommitténs möte den 26 januari 1988 i Tórshavn, Färöarna, och priset kommer att överlämnas den 8 mars i Oslo i samband med Nordiska rådets 36:e session.

11.4 Nordiska rådets musikpris

Nordiska rådets musikpris inrättades 1964 av de nordiska ländernas regeringar i enlighet med Nordiska rådets rekommendation nr 25/1964. Statuter och instruktion fastställdes 1965. Priset utdelades första gången 1965 och skulle till en början delas ut vart tredje år. Denna bestämmelse

ändrades dock och priset utdelas vartannat år sedan 1969. Prissumman höjdes från 50 000 till 75 000 danska kronor från och med 1978 års pris, och till 125 000 från och med 1988 års pris.

Nordiska rådets musikpris 1986 tilldelades kompositör Hafliði Hallgrímsson från Island för musikverket "Poemi för soloviolin och stråkorkester".

Inför bedömning av mottagare av Nordiska rådets musikpris 1988 har följande verk nominerats:

Danmark	<i>Gunnar Berg</i> : Aria for fløjte og orkester
<i>Ib Nørholm</i> : Ekliptiske instinkter. Symfoni nr. 7
Finland	<i>Magnus Lindberg</i> : Kraft
<i>Einojuhani Rautavaara</i> : Symfoni nr. 5
Island	<i>Porsteinn Hauksson</i> : Ad astra
<i>Áskell Másson</i> : Koncertsats for lille tromme og orkester
Norge	<i>Alfred Jansson</i> : Mellomspill for orkester
<i>Rolf Wallin</i> : Mandala for 2 pianos and percussion
Sverige	<i>Anders Eliasson</i> : Symfoni nr. 1
<i>Miklós Maros</i> : Konsert för trombon och orkester

Pristagaren utses vid bedömningskommitténs möte den 15 januari 1988 i Köbenhavn och priset överlämnas den 8 mars i Oslo i samband med Nordiska rådets 36:e session.

11.5 Nordiska rådets journaliststipendier

Nordiska rådets journaliststipendier är instiftade för att öka journalister-
nas intresse för och möjligheter att skriva om förhållanden i de andra
nordiska länderna samt om nordiskt samarbete. Stadgarna antogs av Nor-
diska rådets presidium 1980 och reviderades 1983 och 1986. År 1986 fanns i
Nordiska rådets budget anslaget 50 000 svenska kronor per land eller totalt
250 000 svenska kronor.

Nordiska rådets journaliststipendier 1987:

Danmark	<i>Mikael Bjerrum</i> , Foreningen Norden, 10 000 SEK, til studium af Norden i FN.
<i>Jens-Jørgen Krogh</i> , Det Fri Aktuelt, 10 000 SEK, til en undersøgelse af finsk udenrigspolitik, "affinlandisering".
<i>Birthe Lauritsen</i> , Aalborg Stiftstidende, 10 000 SEK, til en beskrivelse af holdningerne blandt islandsk teenageungdom.
<i>Peder Munk Pedersen</i> , Grønlandsposten (Nuuk), 10 000 SEK, til en undersøgelse af akvakultur og havbrug på Færøerne.
<i>Lise Thing</i> , Den Konservative Folketingsgruppe, 10 000 SEK, til en analyse af kvinder i nordiske parlamenter.
Finland	<i>Esa Aallas</i> , Ydin-lehti, 8 000 SEK, för en resa till Sverige och Norge för att stifta bekantskap med hur flyktingsfrågorna har

blivit lösta på kommunalt plan och hur flyktingarna har anpassat sig till de nya förhållandena.

Kaarina Kainulainen, *Kotiseutu-Uutiset*, 8 000 SEK, för en resa till Island för att stifta bekantskap med folktraditioner, kultur m. m.

Tuomo Manninen, 8 000 SEK, för att göra en fotografresa till Lofoten.

Mikko Uola, Länsi-Suomi, 8 000 SEK, för att stifta bekantskap med den modell Danmark utgör om en liberal praxis beträffande försäljning och utskänkning av starka alkoholdrycker.

Patricia Winkelmann-Zilliacus, *Hufvudstadsbladet*, 18 000 SEK, för att söka svar på frågan: Vilken är de nordiska ländernas beredskap att ena sig bakom en aktiv nordisk strategi som motdrag mot den fördjupade EG-integrationen? Samt att försöka utkristallisera och peka på samnordiska åtgärdsförslag.

Island *Jóhannes Tómasson*, 8 000 SEK, för att studera förarundervisning och trafiksäkerhetsfrågor i Danmark.

Friðrik Indriðason, *Dagbladið – Vísir*, 8 000 SEK, för att studera datorisering på massmediaområdet.

Árni Þórarinnsson, *Fjöltnir h.f.*, 10 000 SEK, för att studera frågor rörande nordisk film.

Aðalsteinn Ingólfsson, 12 000 SEK, för att studera kulturreaktionella frågor på en rad nordiska tidningar.

Sverrir Albertsson, *Vinnan*, 12 000 SEK, för att studera den nordiska fackföreningsrörelsen och dens publikationsverksamhet.

Norge *Bergljot Engeseth*, 10 000 SEK, til å trekke ut fellestrekk og særtrekk innen de ulike folkekulturelle miljøer i Norden, spesielt innen folkemusiken.

Odd Inge Skjævesland, *Aftenposten*, 20 000 SEK, setter i sitt prosjekt søkelyset på informasjonen omkring virksomheten både i Nordisk Råd og Nordisk Ministerråd, og finner stor avstand mellom de offentlige samarbeidsorganers behov for å informere, og deres evne til å overbevise mediene om betydningen.

Unn Irene Aasdalen, *Dagbladet*, 20 000 SEK, vil ta for seg Vestnorden, etter et besøk i Grønland, Island og Færøyene. Vil forsøke å trekke inn samfunnsliv og hverdag i tillegg til det regionale samarbeid som er i rik utvikling øysamfunnene imellom, og som partnere innen for det nordiske samarbeid som helhet.

Sverige *Kjell Ericsson*, *Skogsindustriarbetaren*, 5 000 SEK, för att undersöka vad som händer när ett företag byter ägare över gränserna i Norden.

Ingrid Wall, Trelleborgs Allehanda och *Joachim Wall* (fotograf), Kvällsposten, 4 000 SEK, för att undersöka den danska opinionsbilden kring planerna på en fast förbindelse över Öresund.

Barbro Larsson, Frilansgruppen, 8 000 SEK, för att skildra det nordiska samarbetet inom föreningen Nordiska kvinnors bygg- och planforum.

Irène Olsson, Expressen, 8 000 SEK, för studier i Finland av hälsovårdsprogrammet "Hälsa för alla år 2000".

Catharina Andersson, Katrineholms-Kuriren, 17 000 SEK, för att studera skogsskador i Norden, till följd av luftföroreningar.

Janne Sundling, Kommunalarbetaren, 8 000 SEK, för att jämföra regionalpolitikens effekter för glesbygdens utveckling i norra Norge, Sverige och Finland.

BILAGA 1

Nordiska rådets sammansättning. Delegationerna och partierna representerade i Nordiska rådet

DANMARKS RIGES DELEGATION

Valgt af Folketinget den 7. oktober 1987

Medlemmer

Andersen, Poul Emmert (CD)
 Auken, Margrete (SF)
 Bennedsen, Dorte (S)
 Gyldenkilde, Lilli (SF)
 Hagensen, Hagen (KF)
 Hansen, Flemming (KF)
 Hansen, Ivar (V)
 Jørgensen, Anker (S)
 Møller, Helge Adam (KF)
 Møller, Kjeld Rahbæk (SF)
 Olesen, Aase (RV)
 Pedersen, Robert (S)
 Poulsen, Kaj (S)
 Poulsgaard, Kristen (FP)
 Sønnderby, Peder (V)
 Tastesen, Bernhardt (S)

Stedfortrædere

Pedersen, Inger Stilling (KrF)
 Husmark, Birgitte (SF)
 Jakobsen, Svend (S)
 Harms, Inger (SF)
 Kirk, Kent (KF)
 Kirkegaard, Knud E. (KF)
 Holberg, Britta Schall (V)
 Nielson, Poul (S)
 Engell, Hans (KF)
 Koefoed, Ingerlise (SF)
 Bilgrav-Nielsen, Jens (RV)
 Stahr, Jimmy (S)
 Hansen, J. K. (S)
 Kjærsgaard, Pia (FP)
 Brøndsted, Povl (V)
 Hansen, Søren (S)

Partierne

CD	Centrum-Demokraterne
FP	Fremskridtspartiet
KF	Det Konservative Folkeparti
KrF	Kristeligt Folkeparti
RV	Det Radikale Venstre
S	Socialdemokratiet
SF	Socialistisk Folkeparti
V	Venstre

FÆRØERNES DELEGATION

Valgt af Færøernes Lagting den 29. juli 1987

Lindenskov, Jákup (Jvfl)
Nielsen, Agnar (Sb)

Dalsgaard, Jóannes (Jvfl)
Johannesen, Ivan (Sb)

Partierne

Jvfl	Javnaðarflokkurinn (Socialdemokratiet)
Sb	Sambandspartiet

GRØNLANDS DELEGATION

Valgt af Grønlands Landsting juni 1987

Lange, Preben (Si)
Steenholdt, Otto (At)

Rasmussen, Henriette (IA)
Osterman, Peter (At)

Partierne

At	Atássut
IA	Inuit Atagatigiit
Si	Siumut

POHJOISMAIDEN NEUVOSTON SUOMEN VALTUUSKUNTA

Valittu 9 päivänä huhtikuuta 1987

Täydennetty 12 ja 19 päivänä toukokuuta sekä 2 päivänä lokakuuta 1987

FINLANDS DELEGATION I NORDISKA RÅDET

Vald den 9 april 1987

Kompletterad den 12 och 19 maj samt den 2 oktober 1987

<i>Valitut jäsenet</i>		<i>Varajäsenet</i>	
<i>Valda medlemmar</i>		<i>Suppleanter¹</i>	
Aho, Esko (19.5.87)	K	Alho, Arja	Sdp
Björklund, Ilkka-Christian vj. (vice-ordf.)	Sdp	Andersson, Claes	Skdl
Björkstrand, Gustav (2.10.87)	Sfp	Hurskainen-Leppänen, Sinikka	Sdp
Elo, Mikko	Sdp	Hämäläinen, Tuulikki (12.5.87)	Sdp
Fagerholm, Karl-Gunnar (5.11.87)	lib.	Isohookana-Asunmaa, Tytti	K
Hetemäki-Olander, Elsi pj. (ordf.)	Kok	Jansson, Roger (5.11.87)	FS
Hilpelä, Liisa (12.5.87)	Kok	Jurva, Marita	Smp
Jansson, Olof (5.11.87)	ÅC	Järvenpää, Heikki	Kok
Järvisalo-Kanerva, Riitta (12.5.87)	Sdp	Kalliomäki, Antti	Sdp
Jääteenmäki, Anneli	K	Laitinen, Juhani (12.5.87)	Kok
Kemppainen, Arvo	Skdl	Metsämäki, Lauri (12.5.87)	Sdp
Knuuttila, Sakari	Sdp	Moilanen, Eeva-Liisa	Skl
Louvo, Anna-Kaarina	Kok	Pelttari, Seppo	K
Nyby, Mats (12.5.87)	Sdp	Rehn, Elisabeth (2.10.87)	Sfp
Paakkinen, Saara-Maria	Sdp	Saastamoinen, Riitta	Kok
Pietikäinen, Sirpa (12.5.87)	Kok	Siuruainen, Eino (19.5.87)	K
Riihijärvi, Heikki	Smp	Skinnari, Jouko	Sdp
Ryynänen, Mirja	K	Särkijärvi, Jouni J.	Kok
Sasi, Kimmo	Kok	Tuominen, Pekka (5.11.87)	ÅSD
Väänänen, Marjatta	K	Turunen, Eeva (12.5.87)	Kok

Delegationens sammansättning fram till riksdagsvalet 15–16 mars 1987 framgår ur presidierapporten till 35:e sessionen 1987.

¹ Suppleant ersätter ordinarie medlem i utskotten efter en av delegationen fastställd särskild ordning.

Partierna

K	Centerpartiet (Keskustapuolue)
Skdl	Demokratiska förbundet för Finlands folk (Suomen Kansan Demokraattinen Liitto)
Sdp	Finlands socialdemokratiska parti (Suomen sosialidemokraattinen puolue)
Kok	Samlingspartiet (Kansallinen kokoomus)
SkI	Finlands kristliga förbund (Suomen kristillinen Liitto)
Smp	Finlands Landsbygdsparti (Suomen Maaseudun Puolue)
Sfp	Svenska folkpartiet

ÅC, FS ÅSD, lib; se under Ålands delegation.

ÅLANDS DELEGATION

Valda av Ålands landsting den 5 november 1987

Medlemmar

Jansson, Olof (ÅC) ordförande
Fagerholm, Karl-Gunnar (lib)

Suppleanter

Jansson, Roger (FS)
Tuominen, Pekka (ÅSD)

I delegationen ingår också de av landskapsstyrelsen den 21 januari 1987 utsedda representanterna.

Partierna

FS	Frisinnad samverkan
lib	Liberalerna på Åland
ÅC	Åländsk center
ÅSD	Ålands socialdemokrater

ÍSLANDSDEILD/ISLANDS DELEGATION

Valgt af Altinget den 3. november 1987.

Medlemmer:

Ólafur G. Einarsson (Sj) formand
Páll Pétursson (F) næstformand
Eiður Guðnason (A)
Sverrir Hermannsson (Sj)
Valgerður Sverrisdóttir (F)
Guðrún Helgadóttir (Ab)
Óli Þ. Guðbjartsson (B)

Suppleanter:

Friðjón Þórðarson (Sj)
Alexander Stefánsson (F)
Árni Gunnarsson (A)
Salome Þorkelsdóttir (Sj)
Guðni Ágústsson (F)
Guðrún Agnarsdóttir (K)
Hjörleifur Guttormsson (Ab)

Partierne

A	Alþýðuflokkurinn (Det socialdemokratiske parti)
Ab	Alþýðubandalagið (Folkeförbundet)

B	Borgaraflokkurinn (Det borgerlige parti)
F	Framsóknarflokkurinn (Fremskridtspartiet)
K	Samtök um kvemnalista (Kvindelisteforbundet)
Sj	Sjálfstæðisflokkurinn (Selvstændighedspartiet)

DEN NORSKE DELEGASJON

Valgt av Stortinget 28. oktober 1987

Medlemmer

Einar Førde (A)
 Oddrunn Pettersen (A)
 Ragna Berget Jørgensen (A)
 Reiulf Steen (A)
 Kåre Øvregard (A)
 Brit Jørgensen (A)
 Kjell Magne Fredheim
 (nestleder) (A)
 Åsa Solberg Iversen (A)
 Asbjørn Sjøthun (A)
 Jo Benkow (H)
 Margit Hansen-Krone (H)
 Jan P. Syse (leder) (H)
 Anders Talleraas (H)
 Rolf Presthus (H)
 Thea Knutzen (H)
 Harald Synnes (KrF)
 Svein Alsaker (KrF)
 Johan Buttedahl (Sp)
 Ole Gabriel Ueland (Sp)
 Theo Koritzinsky (SV)

Suppleanter (i rekkefølge)

Thor-Eirik Gulbrandsen (A)
 Ernst Wroldsen (A)
 Ranveig Frøiland (A)
 Haakon Blankenborg (A)
 Marit Rotnes (A)
 Hans Frette (A)

 Roger Gudmundseth (A)
 Mary Eide (A)
 Berit Brørby Larsen (A)
 Arnljot Norwich (H)
 Lars Lefdal (H)
 Per-Kristian Foss (H)
 Ingrid I. Willoch (H)
 Hallgrim Berg (H)
 Brita Borge (H)
 Kjell Furnes (KrF)
 Borghild Røyseland (KrF)
 Johan J. Jakobsen (Sp)
 Anne Enger Lahnstein (Sp)
 Hanna Kvanmo (SV)

Partiene

A	Det norske Arbeiderparti
H	Høyre
KrF	Kristelig Folkeparti
Sp	Senterpartiet
SV	Sosialistisk Venstreparti

SVENSKA DELEGATIONEN

Vald den 21 oktober 1987

Medlemmar

Grethe Lundblad (s)
 Lennart Andersson (s)
 Carl Bildt (m)
 Arne Gadd (s)
 Bengt Westerberg (fp)
 Karin Söder (c)
 Lahja Exner (s)

Ingrid Sundberg (m)
 Per Olof Håkansson (s)
 Lena Öhrsvik (s)
 Hans Petersson i Röstånga (fp)
 Hans Nyhage (m)
 Olle Östrand (s)
 Gunnar Björk i Gävle (c)
 Barbro Nilsson (s)
 Sten Svensson (m)
 Lars Werner (vpk)
 Berit Oscarsson (s)
 Elver Jonsson (fp)
 Wiggo Komstedt (m)

Suppleanter

Kurt Ove Johansson (s)
 Lars Ulander (s)
 Arne Andersson i Ljung (m)
 Yvonne Sandberg-Fries (s)
 Ylva Annerstedt (fp)
 Gunnel Jonäng (c)
 Hans Pettersson i Helsingborg
 (s)
 Siri Häggmark (m)
 Karl-Erik Svartberg (s)
 Anita Johansson (s)
 Margareta Andrén (fp)
 Filip Fridolfsson (m)
 Sten-Ove Sundström (s)
 Olof Johansson (c)
 Ulla Johansson (s)
 Birgitta Rydle (m)
 Inga Lantz (vpk)
 Jan Fransson (s)
 Hugo Bergdahl (fp)
 Rolf Dahlberg (m)

Partierna

c Centerpartiet
 fp Folkpartiet
 m Moderata samlingspartiet
 s Sveriges socialdemokratiska arbetareparti
 vpk Vänsterpartiet kommunisterna

BILAGA 2

Utskottens sammansättning och möten

JURIDISK UDVALG

Medlemmer ved afslutning af 35. session

Danmark Flemming Hansen (KF)
 Jens Steffensen (KrF)
 Bernhardt Tastesen (S)

Finland	Mikko Elo (Sdp) Tuulikki Petäjaniemi (Kok) Heikki Riihijärvi (Smp)
Island	Friðjón Þórðarson (Sj.)
Norge	Åsa Solberg Iversen (A) Rolf Presthus (H) Asbjørn Sjøthun (A)
Sverige	Lennart Andersson (s) Hans Nyhage (m) Lars Werner (vpk)

Forandringer under året

Den 10. april Anneli Jäätteenmäki (K) i stedet for Heikki Riihijärvi og Kimmo Sasi (Kok) i stedet for Tuulikki Petäjaniemi
 Den 12. maj Liisa Hilpelä (Kok) i stedet for Kimmo Sasi
 Den 11. juni Agnete Laustsen (KF) i stedet for Flemming Hansen
 Den 23. juni Flemming Hansen (KF) i stedet for Agnete Laustsen
 Den 14. oktober Hagen Hagensen (KF) i stedet for Flemming Hansen og Kristen Poulsgaard (FP) i stedet for Jens Steffensen
 Den 3. november Sverrir Hermannsson (Sj.) i stedet for Friðjón Þórðarson

Formandskab

Formand	Bernhardt Tastesen
Næstformand	Friðjón Þórðarson, fra den 10. november Sverrir Hermannsson
Sekretær	Hanne Nielsen, cand. jur.

Møder

Den 22., 23. og 27. februar i Helsingfors
 Den 22. april i Saltsjöbaden
 Den 15. og 18. juni i Fornebu og Longyearbyen på Svalbard
 Den 10.–11. november i Åbo
 Den 10. november med Nordisk Ministerråd/justitisministrene og ministre ansvarlige for flygtningespørgsmål i Åbo

KULTURUTSKOTTET

Medlemmar vid 35:e sessionens avslutning

Danmark	Jacob Lindenskov (Jvfl) Robert Pedersen (S) Otto Steenholdt (At) Ib Stetter (KF)
Finland	Elsi Hetemäki-Olander (Kok)

	Tytti Isohookana-Asunmaa (K)
	Paavo Lipponen (Sdp)
	Pirkko Turpeinen (Deva)
Island	Eiður Guðnason (A.)
Norge	Thea Knutzen (H)
	Reiulf Steen (A)
	Anders Talleraas (H)
	Kåre Øvregard (A)
Sverige	Gunnar Björk (c)
	Barbro Nilsson (s)
	Berit Oscarsson (s)
	Hans Petersson (fp)

Förändringar under året

Den 9 april	Mirja Ryynänen (K) efter Tytti Isohookana-Asunmaa, Saara-Maria Paakkinen (Sdp) efter Paavo Lipponen, Heikki Riihijärvi (Smp) efter Pirkko Turpeinen
Den 14 oktober	Kjeld Rahbæk Møller (SF) efter Ib Stetter

Ordförandeskap

Ordförande	Eiður Guðnason
Viceordförande	Otto Steenholdt
Sekreterare	Guy Lindström, pol. mag.

Möten

Den 22, 24 och 27 februari	i Helsingfors
Den 11–12 maj	i Oslo
Den 10–14 augusti	i Qaqortoq och Nuuk
Den 10 november	i Åbo
Den 11 december	i Köpenhamn

SOCIAL – OCH MILJÖUTSKOTTET

Medlemmar vid 35:e sessionens avslutning

Danmark	Dorte Bennedsen (S)
	Lilli Gyldenkilde (SF)
	Arne Melchior (CD)
Finland	Kaj Bärlund (Sd)
	Hannu Kemppainen (K)
	Marjatta Väänänen (K)
Island	Pétur Sigurðsson (Sj)
Norge	Svein Alsaker (Kr.F)

Jo Benkow (H)
 Brit Jørgensen (A)
 Sverige Grethe Lundblad (s)
 Sten Svensson (m)
 Lena Öhrsvik (s)

Förändringar under året

Den 10 april Anna-Kaarina Louvo (Kok) efter Hannu Kemppainen och Mats Nyby (sd) efter Kaj Bärlund
 Den 25 april Salome Porkelsdóttir (Sj) efter Pétur Sigurðsson
 Den 27 oktober Poul Emmert Andersen (CD) efter Arne Melchior
 Den 3 november Valgerður Sverrisdóttir (F) efter Salome Porkelsdóttir

Ordförandeskap

Ordförande Marjatta Väänänen (K)
 Vice ordförande Svein Alsaker (Kr.F)
 Sekreterare Eric Hultén, fil. kand.

Möten

Den 29–30 januari i Stockholm
 Den 22 och 27 februari i Helsingfors
 Den 7 maj i Stockholm
 Den 23 och 25 juni i Bergen
 Den 10 november i Åbo

KOMMUNIKATIONSUTSKOTTET

Medlemmar vid 35:e sessionens avslutning

Danmark: Margrete Auken (SF)
 Kaj Poulsen (S)
 Peder Sønderby (V)
 Finland: Ilkka Kanerva (KoK)
 Sakari Knuutila (Sdp)
 Olof Jansson (ÅC)
 Island: Guðrún Helgadóttir (Ab)
 Norge: Margit Hansen-Krone (H)
 Ragna Berget Jørgensen (A)
 Ole Gabriel Ueland (Sp)
 Sverige: Elver Jonsson (fp)
 Wiggo Komstedt (m)
 Olle Östrand (s)

Förändringar under året

12 maj	Sirpa Pietikäinen (KoK) efter Ilkka Kanerva
3 november	Óli Þ. Guðbjartsson (B) efter Guðrún Helgadóttir

Ordförandeskap

Ordförande	Elver Jonsson
Vice ordförande	Sakari Knuuttila
Sekreterare	Cand. oecon. Tómas H. Sveinsson

Möten

22–27 februari	Helsingfors
23 februari	Helsingfors (arbetsgrupp)
7 april	Arlanda (arbetsgrupp)
7 april	Arlanda (arbetsgrupp med representanter från Nordisk trafiksäkerhetsråd och Nordiska ministerrådssekretariatet)
28 april	Helsingfors (arbetsgrupp)
14 maj	Oslo (arbetsgrupp)
14 maj	Oslo med Nordiska ministerrådet (trafik- och trafiksäkerhetsministrarna)
17–20 augusti	Bohuslän
18 augusti	Göteborg (arbetsgrupp)
30 september	Oslo (arbetsgrupp)
10 november	Åbo
11 november	Åbo med Nordiska ministerrådet (trafik- och trafiksäkerhetsministrarna)

EKONOMISKA UTSKOTTET

Medlemmar vid konstituering den 27 februari 1987

Danmark	Karen Thurøe Hansen (KF) Anker Jørgensen (S) Preben Lange (Si) Aase Olesen (RV) Jógvan Sundstein (Fkfl)
Finland	Esko Aho (K) Arvo Kempainen (Skdl) Erkki Liikanen (Sdp) Peter Muurman (Sdp) Ilkka Suominen (KoK)
Island	Haraldur Ólafsson (F.) Páll Pétursson (F.)
Norge	Johan Buttedahl (Sp)

	Einar Førde (A)
	Oddrunn Pettersen (A)
	Harald Synnes (Kr.F.)
	Jan P. Syse (H)
Sverige	Carl Bildt (m)
	Lahja Exner (s)
	Arne Gadd (s)
	Karin Söder (c)
	Bengt Westerberg (fp)

Förändringar under året

Den 10 april Elisabeth Rehn (Sfp) och Eino Siuruainen (K) efter Esko Aho och Peter Muurman

Den 25 april Guðmundur Bjarnason (F) efter Haraldur Ólafsson

Den 15 maj Ilkka-Christian Björklund (Sdp) och Kimmo Sasi (KoK) efter Erkki Liikanen och Ilkka Suominen

Den 19 maj Esko Aho (K) efter Eino Siuruainen

Den 9 oktober Gustav Björkstrand (Sfp) efter Elisabeth Rehn

Den 27 oktober Flemming Hansen (KF) och Agnar Nielsen (Sb) efter Karen Thurøe Hansen och Jógan Sundstein

Den 3 november Guðrún Helgadóttir (Ab) efter Guðmundur Bjarnason

Ordförandeskap

Ordförande	Jan P. Syse
Vice ordförande	Arne Gadd
Sekreterare	Anders Kleppe

Möten

Den 22, 25 och 27 februari i Helsingfors

Den 11 och 12 augusti i Nuuk

Den 10 november i Åbo

BUDGET- OCH KONTROLLUTSKOTTET*Medlemmar vid 35:e sessionens avslutning*

Danmark:	Folketingsmedlem Ivar Hansen (V)
	Folketingsmedlem Jens Peter Jensen (V)
Finland:	Landstingsman Pekka Tuominen (ÅSD)
	Riksdagsman Henrik Westerlund (Sdp)
Island:	Altingsman Ólafur G. Einarsson (Sj)
Norge:	Stortingsrepresentant Kjell Magne Fredheim (A)
	Stortingsrepresentant Hanna Kvanmo (SV)
Sverige:	Riksdagsledamot Per Olof Håkansson (s)
	Riksdagsledamot Ingrid Sundberg (m)

<i>Juridiska utskottet:</i>	Folketingsmedlem Bernhardt Tastesen (S)
<i>Kulturutskottet:</i>	Altingsman Eiður Guðnason (A)
<i>Ekonomiska utskottet:</i>	Stortingsrepresentant Jan P. Syse (H)
<i>Kommunikationsutskottet:</i>	Riksdagsledamot Elver Jonsson (fp)
<i>Social- och miljöutskottet:</i>	Riksdagsman Marjatta Väänänen (K)

Förändringar under året:

9 april	Ilkka-Christian Björklund (Sdp) efter Henrik Westerlund
12 maj	Riitta Järvisalo-Kanerva (Sdp) efter Ilkka-Christian Björklund
5 nov.	Karl-Gunnar Fagerholm (lib.) efter Pekka Tuominen
23 okt.	Theo Koritzinsky (SV) efter Hanna Kvanmo
7 okt.	Helge Adam Møller (KF) efter Jens Peter Jensen

Ordförandeskap: Ivar Hansen

Vice ordf.: Ingrid Sundberg

Sekreterare: Kjell Myhre-Jensen

Möten:

Arbetsgruppen

den 22 och 25 februari i Helsingfors

den 25–26 maj i Oslo

den 28 september i Helsingfors

den 10–11 november i Åbo

Utskottet

den 28 januari i Stockholm

den 23, 25 och 27 februari i Helsingfors

den 25 maj i Oslo (också med representanter för NMR-SAM)

den 28–29 september i Helsingfors

den 9–11 november i Åbo (också den 9 november med NMR-SAM)

Faktabladsserie

I samarbete mellan presidiesekretariatet och ministerrådssekretariatet utges en faktabladsserie. Under 1987 har fem faktablad utgivits:

Nr 1 Nordiska rådets litteratur- och musikpris

No 1 Pohjoismaiden neuvoston kirjallisuus- ja musiikkipalkinnot

Nr 2 Nordiske støtteordninger

No 2 Pohjoismaiset tukijärjestelmät

Nr 3 Översättningsstöd

Nr 4 Spridning av nordisk spelfilm

Nr 5 Nordiskt ungdomssamarbete

Nr 6 Nordiska kulturfonden

BILAGA 3

Presidiesekretariatets budget för 1987 och 1988 och preliminär budget för 1989 (i 1 000-tal SEK) samt förteckning över befattningar vid Nordiska rådets presidiesekretariat

<i>Kostnader</i>	<i>Budget 1987</i>	<i>Budget 8 1988</i>	<i>Preliminär budget 1989</i>
Personalkostnader	9 250	10 200	11 020
Resekostnader	1 750	2 150	2 450
Förvaltningskostnader	3 700	3 350	3 610
Finansiella kostnader	1		
Datautrustning		500	1 200
Internationell konf.			1 100
Information	2 350	2 615	2 880
Rådets tryck	3 715	4 275	4 000
Nordisk Kontakt	1 800	2 850	3 050
Till presidiets förfogande	1 245	1 755	1 800
Partistöd	850	900	900
Summa kostnader	<u>24 661</u>	<u>28 595</u>	<u>32 010</u>
<i>Intäkter</i>			
Interna avgiftssystemet	1 000	1 650	1 860
Finansiella intäkter	200	270	300
Rådets tryck	800	800	800
Summa intäkter	<u>2 000</u>	<u>2 720</u>	<u>2 960</u>
Medelsreserv	400		1 530
Summa nettokostnader	23 061	25 875	30 580

Förteckning över befattningar (per den 31 december 1987)

Presidiesekreterare
 Stf. presidiesekreterare (2)
 Informationschef
 Chefredaktör
 Utskottssekreterare (5)
 Redaktör
 Informationssekreterare
 Kamrer
 Byrådirektör (2)
 Intendent
 Byråsekreterare
 1:e byråassistent (2)
 Byråassistent (7)
 Expeditionsassistent (2)
 Lokalvårdare

BILAGA 4

Kontroll og vurdering av skolesamarbeide i Nordisk Ministerråds regi

(Se NORD 1987: 70)

BILAGA 5

Rundspørge hos folketingsmedlemmer vedrørende Nordisk Kontakt

På Redaktionskomiteens seneste møte i februar 1987 i Helsingfors frem-satte riksdagsledamot Ingrid Sundberg (m), Sverige, forslag om, at parlamentarikerne skulle foretage en rundspørge blandt deres kollegaer med henblik på at få synspunkter på tidsskriftets disponering og indhold, særlige ønsker mv. efter omlægningen af Nordisk Kontakt.

På denne baggrund udsendte de to danske medlemmer af Redaktionskomiteen, Karen Thurøe Hansen og Robert Pedersen, i april vedlagte brev og spørgeskema til samtlige medlemmer i Folketinget.

Der indkom 72 besvarelser ud af 179 mulige – en besvarelseprocent på 40,2 (bilag 1).

Det fremgik af besvarelserne, – se bilag 2 – at 23 altid læste Nordisk Kontakt, 26 læste tidsskriftet en gang imellem, 12 læste det sjældent og 10 aldrig. 1 tilkendegav, at vedkommende ikke kunne komme med noget bidrag, da den pågældende ikke mente at modtage Nordisk Kontakt. Det samme gav én af de 10 udtryk for, der aldrig læste Nordisk Kontakt. Sammenfattende læser 49 eller godt 1/4 af Folketingets medlemmer regelmæssigt Nordisk Kontakt.

Det kan oplyses, at Nordisk Kontakt lægges frem i folketingsmedlemmernes læsesal, men at der ikke sker en egentlig fordeling af tidsskriftet til det enkelte medlem, medmindre den pågældende er med på tidsskriftets udsendelsesliste i Stockholm.

I det følgende er talstørrelserne taget med et vist forbehold, men dog sådan, at de ses som udtryk for en tendens i besvarelserne.

Det fremgår af undersøgelsen, at ingen folketingsmedlemmer læser Nordisk Kontakt fra ende til anden; man læser udvalgte artikler – ofte stof i relation til de fagområder, den enkelte selv dækker enten i Folketinget, i Nordisk Råd eller andre steder.

Hvilket stof læses så mest? Det fremgår, at det fælles nordiske stof er det, der især tiltrækker sig medlemmernes opmærksomhed, idet 69,4% læser dette stof. Også det danske stof påkalder sig interesse. 63,3% angiver, at de læser den danske del af Nordisk Kontakt. De, der kun sjældent læser Nordisk Kontakt, har også her en ret høj svarprocent, nemlig 25,0%,

i modsætning til det nordiske stof, som stort set ikke læses af denne gruppe. Det forholdsvis lille antal tilkendegivelser i denne gruppe gør det dog vanskeligt at drage sikre slutninger vedr. læsningen af det danske stof. Alt i alt synes de danske folketingsmedlemmer at bruge det danske stof til at få et overblik over, hvad der er sket i dansk politik i den seneste tid, eller som et arbejdsredskab, når man skal ud at holde foredrag, eller blot som hjælp til at genopfriske egen hukommelse.

De to grupper, der altid eller jævnligt læser Nordisk Kontakt interesserer sig i modsætning til de "sjældne" læsere helt klart for det nordiske stof. Dette stof har disse to gruppers bevågenhed i lige så stort omfang – ja, næsten i større omfang end det rent danske stof. Hvis man for disse gruppers vedkommende kombinerer det nordiske stof med det nationale (det danske, finske, islandske, norske og svenske) stof angiver syv, at de udelukkende læser det nordiske stof, mens fem anfører, at de udelukkende læser det danske stof. 12 oplyser, at de både læser det nordiske og det danske stof, og kun dette, mens fem siger, at de læser det hele mere eller mindre. Øvrige svarkombinationer har et så lille antal besvarelser, at det ikke er muligt at drage konklusioner på dette grundlag.

Hvis vi vender os til det øvrige nationale stof udover det danske, synes der at være størst interesse for læsningen af det norske og svenske stof, specielt i den gruppe, der altid læser Nordisk Kontakt (henholdsvis 47,8 % og 43,5 %), mens den finske og islandske afdeling læses af mellem 1/4 og 1/3 i denne gruppe.

Der sker en væsentlig reduktion i antallet, der læser andet end det nordiske og danske stof, når vi bevæger os fra gruppen, der altid læser Nordisk Kontakt og til gruppen, der læser Nordisk Kontakt en gang imellem, for slet ikke at tale om de "sjældne" læsere. Dette er vel ikke overraskende, og det fremgår da også tydeligt, at de, der altid læser Nordisk Kontakt, ikke blot er hyppigere læsere, men også læser flere stofområder end de, der kun læser Nordisk Kontakt en gang imellem. Denne forskel er særlig markant, når vi kommer uden for det rent danske og nordiske stof. Dette gælder foruden det øvrige nationale stof i særlig grad rubrikker som "Profilen" og "Personnyt" og afspejler formentlig en større interesse (og kendskab) til personer i det øvrige Norden hos denne gruppe af læsere. Derimod er der ikke den store forskel på de to grupper, når det drejer sig om "Debat" og "Nyt i Norden", som læses af ca. 1/4. Ej heller adskiller læsningen af "Anmeldelser" sig. Til gengæld læses de kun af en enkelt i hver af de to grupper.

Om denne læserundersøgelse blandt folketingsmedlemmerne er forskellig fra eventuelle tilsvarende undersøgelser i de øvrige nordiske parlamenter, er det naturligvis vanskeligt at sige noget om: men mon ikke resultatet også her ville blive, at det nationale stof læses af mange; men også det nordiske stof prioriteres højt. 19,6 % eller hvert 5. folketingsmedlem læser jævnlig dette stofområde, ligesom rubrikken "Nyt i Norden" har en stor

læserkreds, idet 1/4 af Nordisk Kontakts mere faste læsere interesserer sig herfor.

Læsningen af nabolandenes stof afspejler, at geografisk nærhed spiller en ikke ubetydelig rolle.

Undersøgelsen viser ikke direkte, om folketingsmedlemmerne synes, at Nordisk Kontakt er et mere eller mindre godt eller dårligt tidsskrift. Dette spørgsmål blev ikke stillet; men den høje svarprocent sammenholdt med den store interesse for flere af stofområderne, tyder på, at der er almindelig tilfredshed med tidsskriftet i dets nuværende form. Dog kan man overveje, om det er muligt at forøge interessen for tidsskriftet yderligere blandt den interesserede del af læserkredsen ved fx en mere sammenlignende journalistik og udvidelse af det nordiske stof. Temanumre kunne være vejen frem, jf. AIDS-nummeret, som i dansk presse blev meget rosende omtalt, og citeret flere steder.

For at få synspunkter og kommentarer på tidsskriftets nuværende udseende, blev folketingsmedlemmerne bedt om at fremkomme med eventuelle særlige ønsker mht. tidsskriftet stoffordeling, disponering, indhold, prioritering inden for det enkelte stofområde, områdernes prioritering i forhold til hinanden, eventuelle manglende stofområder, og andre forslag til forbedringer.

At der ikke indkom synspunkter fra ret mange – fem i alt, heraf tre konstruktive – kan måste tages som udtryk for en generel tilfredshed med tidsskriftet blandt denne del af læserkredsen.

De indkomne kommentarer gengives i det følgende:

Først *risen*:

- bladet er alt for kedeligt (fra én, der sjældent læser NK)
- bladet er udelukkende kronen på Nordisk Råds dyre (oftest overflødige) papirmølle (fra én, der aldrig læser NK)

Så *rosen*:

- Min kompliment for NK – Det bliver endevendt med det samme (fra én, der altid læser NK)
- Med hjem i reolen (også fra en altid-læser)
- Læseværdien er steget betydeligt; arkiveres med henblik på senere brug (også fra en altid læser)

Og til sidst *den konstruktive*:

- emnet socialpolitik bør opprioriteres
- i forbindelse med valgreportager bør der være mere om personresultater
- ønske om et fagopdelt emneregister (evt. for flere numre ad gangen), da der ikke er tid til at bladre rundt for at finde relevant (= egne fagområder) stof
- Forslag om ændret disponering, da opdelingen i lande gør stoffet rodet.

Dette var så resultaterne af undersøgelsen blandt Folketingets medlemmer om deres læsevaner mht. Nordisk Kontakt. Hvordan tidsskriftets øvrige læsere/ikke læsere bedømmer det er derimod ikke undersøgt. 72

læsere ud af et samlet antal på ca. 10.000 lyder ikke af så meget, men her er jo tale om en del af læserkredsen, hvis synspunkter på tidsskriftet indtager en større vægt end den talmæssige andel umiddelbart berettiger til.

Tabell 1

Antal besvarelser	72
Udsendt i alt	179
Besvarelsespct.	40,2 %
Læser altid	23
Engang imellem	26
Sjældent	12
Aldrig	10
Andet	1
I alt	72

Tabell 2

	Altid		Engang imellem		I alt		Sjældent	
	T: 23	%	T: 26	%	T: 49	%	T: 12	%
Det nordiske stof	16	69,6	18	69,2	34	69,4	1	8,3
Det danske stof	16	69,6	15	57,7	31	63,3	3	25,0
Det finske stof	7	30,4	3	11,5	10	20,4	0	0
Det islandske stof	6	26,1	2	7,7	8	16,3	0	0
Det norske stof	11	47,8	4	15,4	15	30,6	1	8,3
Det svenske stof	10	43,5	6	23,1	16	32,7	2	16,7
Nyt i Norden	6	26,1	7	26,9	13	26,5	0	0
Debat	6	26,1	5	19,2	11	22,4	0	0
Anmeldelser	1	4,3	1	3,8	2	4,1	1	8,3
"Profilen"	10	43,5	3	11,5	13	26,5	0	0
Personnyt	11	47,8	2	7,7	13	26,5	0	0
Relevante artikler uden særskilt angivelse af hvilke	2	8,7	2	7,7	4	8,2	1	8,3

Förslag

från Nordiska rådets presidium om regler för sessionens genomförande

1. Taletidens begränsning i generaldebatten

Presidiet foreslår at plenarforsamlingen beslutter om tidsbegränsning av inleggene i generaldebatten til *15 minutter* for presidiet's første anførende, anførende av Ministerrådets formann og statsministrene samt anførende av en representant for hvert av de selvstyrende områdene. Presidiet foreslår dessuten at de nordiske partigrupper's talsmenn får hver *10 minutter* til disposisjon til et hovedanførende. For alle øvrige medlemmer foreslås en tidsbegränsning på *7 minutter*.

2. Taletidens begränsning i saksdebattene

Presidiet foreslår i henhold til arbeidsordningens § 9 at plenarforsamlingen beslutter om tidsbegränsning på *7 minutter* av innlegg under alle saksdebattene, med unntak for utvalgenes och ministerrådets talsmenn ved behandling av utvalgenes betenkninger om ministerrådets virksomhetsberetning (C 1), samt for Budsjett- og kontrollutvalgets og ministerrådets talsmenn ved behandlingen av Budsjett- og kontrollutvalgets betenkning om budsjettsberetningen (C 2).

3. Replikkordningen

Presidiet viser til Rådets arbeidsordning § 9, der det bl. a. heter:

``. . . medlemmer som ønsker ordet til replikk, (skal) gis adgang til det i tilknytning til det innlegg replikken gjelder.``

Samme paragraf gir Rådets president mulighet til å foreslå for plenarforsamlingen at for en bestemt debatt å begrense innleggenes lengde.

I overensstemmelse med dette foreslår presidenten en tidsbegränsning på to minutter pr. replikk. Presidenten som leder debatten kommer i regel å gi samme medlem høyst to replikker i ett og samme replikkordskifte samt å søke å begrense hele replikkordskiftets varighet til høyst 10–15 minutter.

Presidiet vil understreke at medlem bare kan begjære replikk til hovedinnlegget.

Presidiet anser at vedrørende praktiseringen av reglene, bør den som replikken stilles til, få anledning til å svare med en gang.

Presidiet anser dessuten at når medlemmer begjærer replikk, må hensyn tas til fordelingen av partigruppene.

Förslag

från Nordiska rådets presidium om en försöksordning angående frågeinstituttet (skriftliga frågor mellan sessionerna)

Nordisk Råds Præsidium besluttede den 10/2 1988 efter samråd med Nordisk Ministerråd (samarbejdsministrene) at foreslå plenarforsamlingen som en forsøgsordning at udvide spørgeinstituttet.

Præsidiets konstaterer, *at* efter art. 57 i Helsingfors-aftalen kan et valgt medlem stille spørgsmål til en regering eller til ministerrådet i anledning af en beretning eller meddelelse, der er afgivet til rådet, eller i øvrigt om emner, som vedrører det nordiske samarbejde, og *at* sådanne spørgsmål efter § 15 i Rådets Forretningsorden skal sendes skriftligt til præsidiets senest tre uger før sessionen begynder. Spørgsmål kan også indleveres under selve sessionen, dog senest 24 timer før tidspunktet for det møde, hvor plenarforsamlingen behandler sager, som spørgsmålet gælder. Svaret gives mundtligt.

Præsidiets *foreslår* plenarforsamlingen at indføre følgende forsøgsordning:

1. Spørgsmål, som ifølge art. 57 i Helsingfors-aftalen kan stilles i plenarforsamlingen, kan også stilles i tiden mellem to sessioner.

Sådanne spørgsmål skal tillige med en kort motivering skriftligt indleveres til præsidiets senest den 1. maj, den 5. august eller den 20. september og skal besvares skriftligt inden 6 uger.

Spørgsmål som indleveres senere end disse datoer, vil blive overført til den efterfølgende besvarelsesomgang.

2. Præsidiets underretter snarest vedkommende regering eller ministerrådet om spørgsmål, der er indleveret i henhold til punkt 1.

Præsidiets kan dog afslå at give et spørgsmål videre til den pågældende regering eller ministerrådet, hvis præsidiets finder, at det eventuelt ville være mere velbegrunder, at spørgsmålet stilles i spørgerens eget parlament.

3. Forsøgsordningen træder i kraft ved afslutningen af Nordisk Råds 36. session 1988 og gælder foreløbig for en periode af 2 år.

BESLUT

Lista över framställningar, rekommendationer och yttranden vid Nordiska rådets 36:e session i Oslo, 7–11 mars 1988

Framställningar

- Nr 1. Radio- och TV-samarbetet i Norden*
- Nr 2. En europeisk konvention om gränsöverskridande TV-sändningar*
- Nr 3. Nordiska ministerrådets budget för 1988 samt preliminära ramar för 1989–90*

Rekommendationer

- Nr 4. Handlingsplan för säkrare trafik i Norden*
- Nr 5. Turistfrämjande samarbete mellan djurparkerna på Nordkalotten och i Kvarkenområdet*
- Nr 6. Kommunikationsutrustning i bilar och trafiksäkerhet*
- Nr 7. Storstädernas trafik- och miljöproblem*
- Nr 8. Snabbare postgång mellan och inom de nordiska länderna*
- Nr 9. Samarbetsprogram inom hälso- och socialsektorn*
- Nr 10. Intensifierat behandlingsarbete mot missbruk*
- Nr 11. Rökfria miljöer m. m.*
- Nr 12. Internationella restriktioner mot tobakskonsumtion*
- Nr 13. Miljöaspekter i den nordiska ekonomiska handlingsplanen*
- Nr 14. Reduktion av svavel- och kväveutsläpp*
- Nr 15. ECE-protokoll rörande reduktion av svavel- och kväveutsläpp*
- Nr 16. Miljövänlig avfallshantering*
- Nr 17. Handlingsplan mot havsförorening*
- Nr 18. Forskning kring sälbestånden*
- Nr 19. Decentraliserat miljösamarbete*
- Nr 20. Åtgärder för en bättre miljö*
- Nr 21. Utvecklingsbistånd och miljöproblem*
- Nr 22. Årlig lägesrapport om miljöpolitik*
- Nr 23. Nordiskt industriellt center i Oslo*
- Nr 24. Nordiskt bioteknologiskt samarbetsprogram*
- Nr 25. Program för nordiskt biståndssamarbete*
- Nr 26. Nordiskt biståndssamarbete*
- Nr 27. Upprättande av en nordisk utvecklingsfond*
- Nr 28. Permanentning av Nordiska investeringsbankens regionallåneordning*
- Nr 29. Nordiska projektexportfonden som permanent institution*
- Nr 30. Nordiskt samarbete om utnyttjande av naturgas*
- Nr 31. Beskattnings av personer med fast bostad i ett nordiskt land och arbete i ett annat*
- Nr 32. Avveckling av kärnkraften*
- Nr 33. "Frikommunförsök" över riksgränserna i Norden*

- Nr 34. Handlingsplan för det nordiska kultursamarbetet*
- Nr 35. Program för kulturminnesvård och skydd av världskulturarvet*
- Nr 36. Ökat samarbete inom vuxenutbildningen*
- Nr 37. Förstärkt nordiskt ungdomssamarbete*
- Nr 38. Nordiska rådets teknologipris*
- Nr 39. Nordiskt kommunalt skolsamarbete*
- Nr 40. Samarbetsprogram på livsmedelsområdet*
- Nr 41. Livsmedelspolitik och livsmedelslagstiftning*
- Nr 42. Likartade nordiska regler för samhällstjänst*
- Nr 43. Samarbete om kriminalitetsefterforskning*
- Nr 44. Reell likalön mellan kvinnor och män*
- Nr 45. Nordiskt skolsamarbete i Nordiska ministerrådets regi*

Yttranden

- Nr 1. Nordiska rådets yttrande över Nordiska ministerrådets berättelse (kommunikationsutskottet)*
- Nr 2. Nordiska rådets yttrande över Nordiska ministerrådets berättelse (social- och miljöutskottet)*
- Nr 3. Nordiska rådets yttrande över Nordiska ministerrådets berättelse (ekonomiska utskottet)*
- Nr 4. Nordiska rådets yttrande över Nordiska ministerrådets berättelse (juridiska utskottet)*
- Nr 5. Nordiska rådets yttrande över Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet (budget- och kontrollutskottet)*

FRAMSTÄLLNING nr 1/1988

Nordiska rådet har tillstållt Nordiska ministerrådet nedanstående framställning angående *radio- och TV-samarbetet i Norden*

Med hänvisning till artiklarna 56 och 65 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 13 maj 1987 gjort nedanstående framställning efter förslag av kulturutskottet (A 794/k).

Framställningen har följande lydelse:

Nordiska rådets presidium anmodar Nordiska ministerrådet
att ge det pågående arbetet med en uppbyggnad av ett nordiskt radio- och TV-samarbete via satellit, som genomförs med utgångspunkt i Nordiska rådets framställning nr 1/1986, en sådan inriktning att sändningar av program från de nordiska länderna över fyra kanaler i Tele-X kan möjliggöras,
att i anslutning till detta samarbete vidta åtgärder för att underlätta nordisk programproduktion och verka för starkt ökad nationell programproduktion, och
att till Nordiska rådet avge förslag om ett permanent nordiskt radio- och TV-samarbete i god tid före Tele-X-satelliten tas i bruk för nordiska sändningar.

Oslo den 13 maj 1987

Elsi Hetemäki-Olander
President

Gerhard af Schultén
Presidiesekreterare

Nordiska rådet har tillstått
Nordiska ministerrådet nedan-
stående framställning angående
*en europeisk konvention om
gränsöverskridande TV-sändningar*

FRAMSTÄLLNING nr 2/1988

Med hänvisning till artiklarna 56 och 65 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 15 oktober 1987 gjort nedanstående framställning efter förslag av kulturutskottet (A 786/k).

Framställningen har följande lydelse:

Nordiska rådets presidium anmodar Nordiska ministerrådet att verka för att de nordiska länderna aktivt bidrar till att en europeisk konvention om gränsöverskridande TV-sändningar snabbt antas, och att en sådan konvention innehåller regler för skydd av barn och ungdom, regler om europeiskt programinnehåll samt regler för reklam och sponsring av program.

Stockholm den 15 oktober 1987

Elsi Hetemäki-Olander
President

Gerhard af Schultén
Presidiesekreterare

FRAMSTÄLLNING nr 3/1988

Nordiska rådet har tillstållt Nordiska ministerrådet nedanstående framställning angående *Nordiska ministerrådets budget för 1988 samt preliminära ramar för 1989–90*

Med hänvisning till artiklarna 56 och 65 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 11 november 1987 gjort nedanstående framställning efter förslag av budget- och kontrollutskottet (B 74/b).

Framställningen har följande lydelse:

Nordisk Råds presidium henstiller til Nordisk Ministerråd å øke fremlagte budsjett for 1988 med 17 millioner DKK i overensstemmelse med Budsjett- og kontrollutvalgets vurderinger samt å vedta det justerte budsjett under hensynstaken av Budsjett- og kontrollutvalgets merknader.

Åbo, 11. november 1987

Elsi Hetemäki-Olander
President

Gerhard af Schultén
Presidiesekreterare

Nordiska rådet har tillställt
 Nordiska ministerrådet nedan-
 stående rekommendation angående
*handlingsplan för säkrare trafik
 i Norden*

REKOMMENDATION nr 4/1988

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 9 mars 1988 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av kommunikationsutskottet (*B 75 Å/t*) med 69 röster. 1 medlem röstade mot rekommendationen och 17 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

- Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
- att anta en nordisk handlingsplan för säkrare trafik i Norden i enlighet med ministerrådets förslag *B 75 Å/t* och med beaktande av Nordiska rådets synpunkter, och
 - att ministerrådet lämnar en årlig rapportering av handlingsplanen i sin verksamhetsberättelse, *C 1*.

De 69 medlemmar som röstade *för* rekommendationen var:

<i>Esko Aho</i>	<i>Elsi Hetemäki-Olander</i>
<i>Svein Alsaker</i>	<i>Lüsa Hilpelä</i>
<i>Lennart Andersson</i>	<i>Sinikka Hurskainen-Leppänen</i>
<i>Ylva Annerstedt</i>	<i>Per Olof Håkansson</i>
<i>Margrete Auken</i>	<i>Åsa Solberg Iversen</i>
<i>Jo Benkow</i>	<i>Olof Jansson</i>
<i>Dorte Bennedsen</i>	<i>Elver Jonsson</i>
<i>Hallgrim Berg</i>	<i>Riitta Järvisalo-Kanerva</i>
<i>Johan Buttedahl</i>	<i>Anneli Jäätteenmäki</i>
<i>Eiður Guðnason</i>	<i>Anker Jørgensen</i>
<i>Mikko Elo</i>	<i>Brit Jørgensen</i>
<i>Lahja Exner</i>	<i>Ragna Berget Jørgensen</i>
<i>Karl-Gunnar Fagerholm</i>	<i>Arvo Kemppainen</i>
<i>Arne Gadd</i>	<i>Sakari Knuuttila</i>
<i>Knud Glønborg</i>	<i>Wiggo Komstedt</i>
<i>Guðrún Helgadóttir</i>	<i>Theo Koritzinsky</i>
<i>Lilli Gyldenkilde</i>	<i>Anna-Kaarina Louvo</i>
<i>Hagen Hagensen</i>	<i>Grethe Lundblad</i>
<i>Flemming Hansen</i>	<i>Helge Adam Møller</i>
<i>Ivar Hansen</i>	<i>Kjeld Rahbæk Møller</i>

<i>Mats Nyby</i>	<i>Sten Svensson</i>
<i>Hans Nyhage</i>	<i>Sverrir Hermannsson</i>
<i>Ólafur G. Einarsson</i>	<i>Harald Synnes</i>
<i>Óli Þ. Guðbjartsson</i>	<i>Karin Söder</i>
<i>Berit Oscarsson</i>	<i>Peder Sønderby</i>
<i>Saara-Maria Paakkinen</i>	<i>Bernhardt Tastesen</i>
<i>Páll Pétursson</i>	<i>Eeva Turunen</i>
<i>Hans Petersson</i>	<i>Ole Gabriel Ueland</i>
<i>Oddrunn Pettersen</i>	<i>Valgerður Sverrisdóttir</i>
<i>Hans Pettersson</i>	<i>Marjatta Väänänen</i>
<i>Kaj Poulsen</i>	<i>Lars Werner</i>
<i>Heikki Riihijärvi</i>	<i>Lena Öhrsvik</i>
<i>Mirja Ryyänen</i>	<i>Olle Östrand</i>
<i>Otto Steenholdt</i>	<i>Kåre Øvregard</i>
<i>Ingrid Sundberg</i>	

Den medlem som röstade *mot* rekommendationen var *Kristen Pouls-
gaard*.

Oslo den 9 mars 1988

Jan P. Syse

Gerhard af Schultén

Nordiska rådet har tillställt
 Nordiska ministerrådet nedan-
 stående rekommendation angående
*turistfrämjande samarbete mellan
 djurparkerna på Nordkalotten och
 i Kvarkenområdet*

REKOMMENDATION nr 5/1988

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 9 mars 1988 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av kommunikationsutskottet (A 787/t) med 56 röster. 1 medlem röstade mot rekommendationen och 30 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
 att undersöka på vilket sätt det etablerade samarbetet mellan
 djurparkerna i Bardu, Lycksele, Ranua och Ähtäri kan utnyttjas
 och stimuleras för att främja turismen på Nordkalotten och i
 Kvarkenområdet.

De 56 medlemmar som röstade *för* rekommendationen var:

<i>Lennart Andersson</i>	<i>Åsa Solberg Iversen</i>
<i>Ylva Annerstedt</i>	<i>Olof Jansson</i>
<i>Margrete Auken</i>	<i>Elver Jonsson</i>
<i>Jo Benkow</i>	<i>Riitta Järvisalo-Kanerva</i>
<i>Gunnar Björk</i>	<i>Anneli Jätteenmäki</i>
<i>Johan Buttedahl</i>	<i>Anker Jørgensen</i>
<i>Eiður Guðnason</i>	<i>Ragna Berget Jørgensen</i>
<i>Mikko Elo</i>	<i>Sakari Knuutila</i>
<i>Lahja Exner</i>	<i>Wiggo Komstedt</i>
<i>Karl-Gunnar Fagerholm</i>	<i>Anna-Kaarina Louvo</i>
<i>Arne Gadd</i>	<i>Grethe Lundblad</i>
<i>Knud Glønborg</i>	<i>Mats Nyby</i>
<i>Guðrún Helgadóttir</i>	<i>Hans Nyhage</i>
<i>Lilli Gyldenkilde</i>	<i>Ólafur G. Einarsson</i>
<i>Hagen Hagensen</i>	<i>Óli Þ. Guðbjartsson</i>
<i>Flemming Hansen</i>	<i>Saara-Maria Paakkinen</i>
<i>Ivar Hansen</i>	<i>Páll Pétursson</i>
<i>Elsi Hetemäki-Olander</i>	<i>Hans Petersson</i>
<i>Liisa Hilpelä</i>	<i>Hans Pettersson</i>
<i>Sinikka Hurskainen-Leppänen</i>	<i>Kaj Poulsen</i>
<i>Per Olof Håkansson</i>	<i>Heikki Riihijärvi</i>

Mirja Ryyänen
Kimmo Sasi
Ingrid Sundberg
Sten Svensson
Sverrir Hermannsson
Karin Söder
Peder Sønderby

Bernhardt Tastesen
Eeva Turunen
Ole Gabriel Ueland
Valgerður Sverrisdóttir
Lena Öhrsvik
Olle Östrand
Kåre Øvregard

Den medlem som röstade *mot* rekommendationen var *Kristen Pouls-
gaard*.

Oslo den 9 mars 1988

Jan P. Syse

Gerhard af Schultén

Nordiska rådet har tillställt
 Nordiska ministerrådet nedan-
 stående rekommendation angående
*kommunikationsutrustning i bilar
 och trafiksäkerhet*

REKOMMENDATION nr 6/1988

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 9 mars 1988 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av kommunikationsutskottet (A 808/t) med 40 röster. 12 medlemmar röstade mot rekommendationen, 1 medlem avstod från att rösta och 34 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
*att inhämta och förmedla information om i vilken mån kommunika-
 tionsutrustning i bilar bidrar till trafikolyckor,
 att bedriva en informationskampanj om en trafiksäker användning
 av denna utrustning, samt
 att verka för att den tekniska utvecklingen av biltelefoner påskyn-
 das i riktning mot trafiksäkrare apparatur.*

De 40 medlemmar som röstade *för* rekommendationen var:

*Lennart Andersson
 Margrete Auken
 Eiður Guðnason
 Mikko Elo
 Lahja Exner
 Karl-Gunnar Fagerholm
 Kjell Magne Fredheim
 Arne Gadd
 Knud Glønborg
 Elsi Hetemäki-Olander
 Liisa Hilpelä
 Per Olof Håkansson
 Åsa Solberg Iversen
 Olof Jansson
 Elver Jonsson
 Riitta Järvisalo-Kanerva
 Anneli Jäätteenmäki
 Anker Jørgensen
 Ragna Berget Jørgensen
 Arvo Kempainen*

*Sakari Knuutila
 Anna-Kaarina Louvo
 Grethe Lundblad
 Kjeld Rahbæk Møller
 Berit Oscarsson
 Saara-Maria Paakkinen
 Hans Pettersson
 Kaj Poulsen
 Kristen Poulsgaard
 Heikki Riihijärvi
 Mirja Ryyänen
 Karin Söder
 Peder Sønnderby
 Bernhardt Tastesen
 Eeva Turunen
 Ole Gabriel Ueland
 Valgerður Sverrisdóttir
 Marjatta Väänänen
 Lena Öhrsvik
 Olle Östrand*

De medlemmar som röstade *mot* rekommendationen var: *Ylva Annerstedt, Jo Benkow, Hagen Hagensen, Flemming Hansen, Ivar Hansen, Wiggo Komstedt, Hans Nyhage, Ólafur G. Einarsson, Páll Pétursson, Hans Petersson, Ingrid Sundberg och Sten Svensson.*

Sverrir Hermannsson avstod från att rösta.

Oslo den 9 mars 1988

Jan P. Syse

Gerhard af Schultén

Nordiska rådet har tillstållt
 Nordiska ministerrådet nedan-
 stående rekommendation angående
storstädernas trafik- och miljöproblem

REKOMMENDATION nr 7/1988

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 9 mars 1988 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av kommunikationsutskottet (A 814/t) med 51 röster. 36 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
 att göra en sammanställning av befintliga kunskaper om de nordiska
 storstädernas trafik- och miljöproblem och mot bakgrund därav
 företa nödvändiga kompletterande utredningar, samt
 att på grundval av detta utredningsarbete utarbeta modeller över
 olika strategier för att lösa storstädernas trafik- och miljöpro-
 blem.

De 51 medlemmar som röstade för rekommendationen var:

<i>Svein Alsaker</i>	<i>Riitta Järvisalo-Kanerva</i>
<i>Lennart Andersson</i>	<i>Ragna Berget Jørgensen</i>
<i>Ylva Annerstedt</i>	<i>Sakari Knuutila</i>
<i>Margrete Auken</i>	<i>Wiggo Komstedt</i>
<i>Dorte Bennedsen</i>	<i>Preben Lange</i>
<i>Jens Bilgrav-Nielsen</i>	<i>Jacob Lindenskov</i>
<i>Gunnar Björk</i>	<i>Grethe Lundblad</i>
<i>Ilkka-Christian Björklund</i>	<i>Kjeld Rahbæk Møller</i>
<i>Eiður Guðnason</i>	<i>Barbro Nilsson</i>
<i>Mikko Elo</i>	<i>Mats Nyby</i>
<i>Lahja Exner</i>	<i>Hans Nyhage</i>
<i>Karl-Gunnar Fagerholm</i>	<i>Saara-Maria Paakkinen</i>
<i>Kjell Magne Fredheim</i>	<i>Páll Pétursson</i>
<i>Arne Gadd</i>	<i>Robert Pedersen</i>
<i>Guðrún Helgadóttir</i>	<i>Hans Pettersson</i>
<i>Lilli Gyldenkilde</i>	<i>Kaj Poulsen</i>
<i>Hagen Hagensen</i>	<i>Kimmo Sasi</i>
<i>Liisa Hilpelä</i>	<i>Asbjørn Sjøthun</i>
<i>Per Olof Håkansson</i>	<i>Ingrid Sundberg</i>
<i>Åsa Solberg Iversen</i>	<i>Karl-Erik Svartberg</i>
<i>Olof Jansson</i>	<i>Sten Svensson</i>
<i>Elver Jonsson</i>	<i>Sverrir Hermannsson</i>

*Peder Sønnerby
Bernhardt Tastesen
Eeva Turunen
Ole Gabriel Ueland*

*Lena Öhrsvik
Olle Östrand
Kåre Øvregard*

Oslo den 9 mars 1988

Jan P. Syse

Gerhard af Schultén

Nordiska rådet har tillställt
 Nordiska ministerrådet nedan-
 stående rekommendation angående
*snabbare postgång mellan och inom
 de nordiska länderna*

REKOMMENDATION nr 8/1988

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 9 mars 1988 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av kommunikationsutskottet (A 815/t) med 49 röster. 38 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att vidta åtgärder för att uppnå en snabbare postgång mellan och inom de nordiska länderna.

De 49 medlemmar som röstade för rekommendationen var:

<i>Lennart Andersson</i>	<i>Anneli Jäätteenmäki</i>
<i>Margrete Auken</i>	<i>Ragna Berget Jørgensen</i>
<i>Dorte Bennedsen</i>	<i>Sakari Knuuttila</i>
<i>Gunnar Björk</i>	<i>Wiggo Komstedt</i>
<i>Ilkka-Christian Björklund</i>	<i>Helge Adam Møller</i>
<i>Eiður Guðnason</i>	<i>Barbro Nilsson</i>
<i>Mikko Elo</i>	<i>Mats Nyby</i>
<i>Lahja Exner</i>	<i>Hans Nyhage</i>
<i>Karl-Gunnar Fagerholm</i>	<i>Ólafur G. Einarsson</i>
<i>Kjell Magne Fredheim</i>	<i>Óli Þ. Guðbjartsson</i>
<i>Arne Gadd</i>	<i>Saara-Maria Paakkinen</i>
<i>Knud Glønborg</i>	<i>Heikki Riihijärvi</i>
<i>Guðrún Helgadóttir</i>	<i>Mirja Ryyänen</i>
<i>Lilli Gyldenkilde</i>	<i>Kimmo Sasi</i>
<i>Hagen Hagensen</i>	<i>Asbjørn Sjøthun</i>
<i>Flemming Hansen</i>	<i>Ingrid Sundberg</i>
<i>Ivar Hansen</i>	<i>Karl-Erik Svartberg</i>
<i>Liisa Hilpelä</i>	<i>Sten Svensson</i>
<i>Per Olof Håkansson</i>	<i>Sverrir Hermannsson</i>
<i>Åsa Solberg Iversen</i>	<i>Bernhardt Tastesen</i>
<i>Elver Jonsson</i>	<i>Eeva Turunen</i>

Ole Gabriel Ueland
Valgerður Sverrisdóttir
Marjatta Väänänen
Lars Werner

Lena Öhrsvik
Olle Östrand
Kåre Øvregard

Oslo den 9 mars 1988

Jan P. Syse

Gerhard af Schultén

Nordiska rådet har tillställt
 Nordiska ministerrådet nedan-
 stående rekommendation angående
*samarbetsprogram inom hälso-
 och socialsektorn*

REKOMMENDATION nr 9/1988

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 9 mars 1988 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av social- och miljöutskottet (*B 81/s*) med 70 röster. 17 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

1. att fastställa ett nytt nordiskt samarbetsprogram för hälso- och socialsektorn med beaktande av de synpunkter som framförts av social- och miljöutskottet
2. att ställa tillräckliga ekonomiska resurser till förfogande för samarbetsprogrammets genomförande samt
3. att kontinuerligt och i fortlöpande samverkan med Nordiska rådets organ och berörda parter vidareutveckla och fördjupa det nordiska samarbetet inom hälso- och socialsektorn.

De 70 medlemmarna som röstade för rekommendationen var:

<i>Svein Alsaker</i>	<i>Guðrún Helgadóttir</i>
<i>Lennart Andersson</i>	<i>Lilli Gyldenkilde</i>
<i>Margareta Andrén</i>	<i>Hagen Hagensen</i>
<i>Ylva Annerstedt</i>	<i>Flemming Hansen</i>
<i>Margrete Auken</i>	<i>Ivar Hansen</i>
<i>Dorte Bennedsen</i>	<i>Søren Hansen</i>
<i>Hallgrim Berg</i>	<i>Elsi Hetemäki-Olander</i>
<i>Jens Bilgrav-Nielsen</i>	<i>Liisa Hilpelä</i>
<i>Gunnar Björk</i>	<i>Per Olof Håkansson</i>
<i>Ilkka-Christian Björklund</i>	<i>Åsa Solberg Iversen</i>
<i>Gustav Björkstrand</i>	<i>Olof Jansson</i>
<i>Eiður Guðnason</i>	<i>Riitta Järvisalo-Kanerva</i>
<i>Mikko Elo</i>	<i>Anker Jørgensen</i>
<i>Lahja Exner</i>	<i>Brit Jørgensen</i>
<i>Karl-Gunnar Fagerholm</i>	<i>Ragna Berget Jørgensen</i>
<i>Kjell Magne Fredheim</i>	<i>Arvo Kempainen</i>
<i>Einar Førde</i>	<i>Sakari Knuutila</i>
<i>Arne Gadd</i>	<i>Wiggo Komstedt</i>
<i>Knud Glønborg</i>	<i>Theo Koritzinsky</i>

<i>Jacob Lindenskov</i>	<i>Asbjørn Sjøthun</i>
<i>Anna-Kaarina Louvo</i>	<i>Arne Skauge</i>
<i>Grethe Lundblad</i>	<i>Otto Steenholdt</i>
<i>Helge Adam Møller</i>	<i>Ingrid Sundberg</i>
<i>Kjeld Rahbæk Møller</i>	<i>Karl-Erik Svartberg</i>
<i>Barbro Nilsson</i>	<i>Sten Svensson</i>
<i>Mats Nyby</i>	<i>Karin Söder</i>
<i>Hans Nyhage</i>	<i>Peder Sønderby</i>
<i>Ólafur G. Einarsson</i>	<i>Bernhardt Tastesen</i>
<i>Óli Þ. Guðbjartsson</i>	<i>Eeva Turunen</i>
<i>Saara-Maria Paakkinen</i>	<i>Ole Gabriel Ueland</i>
<i>Páll Pétursson</i>	<i>Valgerður Sverrisdóttir</i>
<i>Kaj Poulsen</i>	<i>Marjatta Väänänen</i>
<i>Heikki Riihijärvi</i>	<i>Lars Werner</i>
<i>Mirja Ryytänen</i>	<i>Lena Öhrsvik</i>
<i>Kimmo Sasi</i>	<i>Kåre Øvregard</i>

Oslo den 9 mars 1988

Jan P. Syse

Gerhard af Schultén

Nordiska rådet har tillstållt
 Nordiska ministerrådet nedan-
 stående rekommendation angående
*intensifierat behandlingsarbete
 mot missbruk*

REKOMMENDATION nr 10/1988

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 9 mars 1988 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av social- och miljöutskottet (A 776/s) med 62 röster. 25 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att

1. Verka för ökat samarbete mellan amt/fylken/län och kommuner samt berörda offentliga och fristående organisationer i syfte att genomföra ett erfarenhetsutbyte om behandling av alkoholister och narkomaner för att identifiera och upplysa om de metoder som visar sig särskilt effektiva i behandlingen,
2. ta initiativ till och stödja försöksprojekt på lokal och regional nivå i syfte att intensifiera rehabiliteringen av missbrukare.

De 62 medlemmar som röstade *för* rekommendationen var:

<i>Esko Aho</i>	<i>Guðrún Helgadóttir</i>
<i>Svein Alsaker</i>	<i>Lilli Gyldenkilde</i>
<i>Lennart Andersson</i>	<i>Ivar Hansen</i>
<i>Margareta Andrén</i>	<i>Elsi Hetemäki-Olander</i>
<i>Ylva Annerstedt</i>	<i>Liisa Hilpelä</i>
<i>Margrete Auken</i>	<i>Per Olof Håkansson</i>
<i>Dorte Bennedsen</i>	<i>Åsa Solberg Iversen</i>
<i>Hallgrim Berg</i>	<i>Olof Jansson</i>
<i>Jens Bilgrav-Nielsen</i>	<i>Riitta Järvisalo-Kanerva</i>
<i>Gunnar Björk</i>	<i>Anker Jørgensen</i>
<i>Ilkka-Christian Björklund</i>	<i>Brit Jørgensen</i>
<i>Gustav Björkstrand</i>	<i>Ragna Berget Jørgensen</i>
<i>Eiður Guðnason</i>	<i>Arvo Kempainen</i>
<i>Mikko Elo</i>	<i>Thea Knutzen</i>
<i>Lahja Exner</i>	<i>Sakari Knuuttilla</i>
<i>Karl-Gunnar Fagerholm</i>	<i>Theo Koritzinsky</i>
<i>Kjell Magne Fredheim</i>	<i>Jacob Lindenskov</i>
<i>Einar Førde</i>	<i>Anna-Kaarina Louvo</i>
<i>Arne Gadd</i>	<i>Grethe Lundblad</i>
<i>Knud Glønborg</i>	<i>Helge Adam Møller</i>

Kjeld Rahbæk Møller

Barbro Nilsson

Mats Nyby

Ólafur G. Einarsson

Óli P. Guðbjartsson

Saara-Maria Paakkinen

Heikki Riihijärvi

Mirja Ryyänen

Kimmo Sasi

Otto Steenholdt

Ingrid Sundberg

Karl-Erik Svartberg

Sten Svensson

Karin Söder

Bernhardt Tastesen

Eeva Turunen

Ole Gabriel Ueland

Valgerður Sverrisdóttir

Marjatta Väänänen

Lars Werner

Lena Öhrsvik

Kåre Øvregard

Oslo den 9 mars 1988

Jan P. Syse

Gerhard af Schultén

Nordiska rådet har tillstållt
 Nordiska ministerrådet nedan-
 stående rekommendation angående
rökfria miljöer m. m.

REKOMMENDATION nr 11/1988

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 9 mars 1988 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av social- och miljöutskottet (A 789/s) med 57 röster. 7 medlemmar avstod från att rösta och 17 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att utreda restriktiva regler i Norden innebärande exempelvis

- (a) begränsning av rökning i offentliga lokaler och på offentliga kommunikationsmedel,
- (b) förbud mot tobaksreklam, och
- (c) märkning av tobaksprodukter.

De 57 medlemmar som röstade för rekommendationen var:

<i>Esko Aho</i>	<i>Per Olof Håkansson</i>
<i>Svein Alsaker</i>	<i>Åsa Solberg Iversen</i>
<i>Lennart Andersson</i>	<i>Olof Jansson</i>
<i>Margareta Andrén</i>	<i>Riitta Järvisalo-Kanerva</i>
<i>Ylva Annerstedt</i>	<i>Anneli Jäätteenmäki</i>
<i>Margrete Auken</i>	<i>Ragna Berget Jørgensen</i>
<i>Dorte Bennedsen</i>	<i>Arvo Kempainen</i>
<i>Hallgrim Berg</i>	<i>Sakari Knuutila</i>
<i>Jens Bilgrav-Nielsen</i>	<i>Jacob Lindenskov</i>
<i>Gunnar Björk</i>	<i>Anna-Kaarina Louvo</i>
<i>Ilkka-Christian Björklund</i>	<i>Grethe Lundblad</i>
<i>Gustav Björkstrand</i>	<i>Kjeld Rahbæk Møller</i>
<i>Eiður Guðnason</i>	<i>Agnar Nielsen</i>
<i>Mikko Elo</i>	<i>Barbro Nilsson</i>
<i>Lahja Exner</i>	<i>Mats Nyby</i>
<i>Karl-Gunnar Fagerholm</i>	<i>Hans Nyhage</i>
<i>Arne Gadd</i>	<i>Ólafur G. Einarsson</i>
<i>Knud Glønborg</i>	<i>Óli Þ. Guðbjartsson</i>
<i>Lilli Gyldenkilde</i>	<i>Saara-Maria Paakkinen</i>
<i>Ivar Hansen</i>	<i>Heikki Riihijärvi</i>
<i>Elsi Hetemäki-Olander</i>	<i>Mirja Ryyänen</i>
<i>Liisa Hilpelä</i>	<i>Asbjørn Sjøthun</i>

Arne Skauge
Otto Steenholdt
Ingrid Sundberg
Karl-Erik Svartberg
Sten Svensson
Karin Söder
Eeva Turunen

Ole Gabriel Ueland
Valgerður Sverrisdóttir
Marjatta Väänänen
Lars Werner
Lena Öhrsvik
Kåre Øvregard

De medlemmar som röstade *mot* rekommendationen var: *Guðrún Helgadóttir, Hagen Hagensen, Søren Hansen, Wiggo Komstedt, Helge Adam Møller, Kristen Poulsgaard och Peder Sønderby.*

Flemming Hansen, Anker Jørgensen, Brit Jørgensen, Kaj Poulsen, Kimmo Sasi och Bernhardt Tastesen *avstod från att rösta.*

Oslo den 9 mars 1988

Jan P. Syse

Gerhard af Schultén

Nordiska rådet har tillställt
de Nordiska ländernas regeringar
nedanstående rekommendation angående
*internationella restriktioner mot
tobakskonsumtion*

REKOMMENDATION nr 12/1988

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 9 mars 1988 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av social- och miljöutskottet (A 789/s) med 47 röster. 5 medlemmar röstade mot rekommendationen, 8 medlemmar avstod från att rösta och 27 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar att på internationellt plan verka för restriktiva regler för tobakskonsumtion.

De 47 medlemmar som röstade för rekommendationen var:

<i>Esko Aho</i>	<i>Grethe Lundblad</i>
<i>Lennart Andersson</i>	<i>Agnar Nielsen</i>
<i>Margareta Andrén</i>	<i>Barbro Nilsson</i>
<i>Margrete Auken</i>	<i>Mats Nyby</i>
<i>Hallgrim Berg</i>	<i>Hans Nyhage</i>
<i>Gunnar Björk</i>	<i>Ólafur G. Einarsson</i>
<i>Ilkka-Christian Björklund</i>	<i>Óli P. Guðbjartsson</i>
<i>Gustav Björkstrand</i>	<i>Saara-Maria Paakkinen</i>
<i>Eiður Guðnason</i>	<i>Mirja Ryyänen</i>
<i>Mikko Elo</i>	<i>Asbjørn Sjøthun</i>
<i>Lahja Exner</i>	<i>Otto Steenholdt</i>
<i>Karl-Gunnar Fagerholm</i>	<i>Ingrid Sundberg</i>
<i>Arne Gadd</i>	<i>Karl-Erik Svartberg</i>
<i>Knud Glønborg</i>	<i>Sten Svensson</i>
<i>Elsi Hetemäki-Olander</i>	<i>Karin Söder</i>
<i>Liisa Hilpelä</i>	<i>Eeva Turunen</i>
<i>Per Olof Håkansson</i>	<i>Ole Gabriel Ueland</i>
<i>Åsa Solberg Iversen</i>	<i>Valgerður Sverrisdóttir</i>
<i>Riitta Järvisalo-Kanerva</i>	<i>Marjatta Väänänen</i>
<i>Anneli Jäätteenmäki</i>	<i>Lars Werner</i>
<i>Arvo Kempainen</i>	<i>Lena Öhrsvik</i>
<i>Sakari Knuutila</i>	<i>Olle Östrand</i>
<i>Jacob Lindenskov</i>	<i>Kåre Øvregard</i>
<i>Anna-Kaarina Louvo</i>	

De medlemmar som röstade *mot* rekommendationen var: *Søren Hansen, Olof Jansson, Wiggo Komstedt, Kristen Poulsgaard och Peder Sønderby.*

Ylva Annerstedt, Hagen Hagensen, Flemming Hansen, Anker Jørgensen, Brit Jørgensen, Kaj Poulsen, Kimmo Sasi och Bernhardt Tastesen *avstod från att rösta.*

Oslo den 9 mars 1988

Jan P. Syse

Gerhard af Schultén

Nordiska rådet har tillstållt
 Nordiska ministerrådet nedan-
 stående rekommendation angående
*miljöaspekter i den nordiska
 ekonomiska handlingsplanen*

REKOMMENDATION nr 13/1988

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 9 mars 1988 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av social- och miljöutskottet (A 778/s) med 52 röster. 35 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
 att systematiskt inarbeta relevanta miljöaspekter vid fullföljandet
 av arbetet med den nordiska handlingsplanen för ekonomisk ut-
 veckling och full sysselsättning.

De 52 medlemmar som röstade *för* rekommendationen var:

<i>Svein Alsaker</i>	<i>Riitta Järvisalo-Kanerva</i>
<i>Lennart Andersson</i>	<i>Anneli Jäätteenmäki</i>
<i>Margareta Andrén</i>	<i>Brit Jørgensen</i>
<i>Ylva Annerstedt</i>	<i>Ragna Berget Jørgensen</i>
<i>Margrete Auken</i>	<i>Arvo Kempainen</i>
<i>Jo Benkow</i>	<i>Sakari Knuutila</i>
<i>Jens Bilgrav-Nielsen</i>	<i>Jacob Lindenskov</i>
<i>Gunnar Björk</i>	<i>Anna-Kaarina Louvo</i>
<i>Ilkka-Christian Björklund</i>	<i>Grethe Lundblad</i>
<i>Gustav Björkstrand</i>	<i>Barbro Nilsson</i>
<i>Eiður Guðnason</i>	<i>Mats Nyby</i>
<i>Mikko Elo</i>	<i>Ólafur G. Einarsson</i>
<i>Lahja Exner</i>	<i>Óli Þ. Guðbjartsson</i>
<i>Karl-Gunnar Fagerholm</i>	<i>Saara-Maria Paakinen</i>
<i>Kjell Magne Fredheim</i>	<i>Kaj Poulsen</i>
<i>Arne Gadd</i>	<i>Kristen Poulsaard</i>
<i>Knud Glønborg</i>	<i>Mirja Rynnänen</i>
<i>Guðrún Helgadóttir</i>	<i>Asbjørn Sjøthun</i>
<i>Lilli Gyldenkilde</i>	<i>Otto Steenholdt</i>
<i>Ivar Hansen</i>	<i>Karl-Erik Svartberg</i>
<i>Søren Hansen</i>	<i>Sten Svensson</i>
<i>Per Olof Håkansson</i>	<i>Karin Söder</i>
<i>Åsa Solberg Iversen</i>	<i>Bernhardt Tastesen</i>
<i>Olof Jansson</i>	<i>Valgerður Sverrisdóttir</i>

Marjatta Väänänen
Lena Öhrsvik

Olle Östrand
Kåre Øvregard

Oslo den 9 mars 1988

Jan P. Syse

Gerhard af Schultén

Nordiska rådet har tillstått
 Nordiska ministerrådet nedan-
 stående rekommendation angående
*reduktion av svavel- och kväve-
 utsläpp*

REKOMMENDATION nr 14/1988

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 9 mars 1988 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av social- och miljöutskottet (A 779/s) med 49 röster. 1 medlem avstod från att rösta och 37 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att inom ramen för ministerrådets handlingsplan mot luftförorening utreda konsekvenserna för industri, energi, transport och jordbruk i de nordiska länderna av dels 50 procents reduktion av svavel och kväveoxid, dels 80 respektive 75 procents reduktion av svavel respektive kväveoxid fram till 1995.

De 49 medlemmar som röstade *för* rekommendationen var:

<i>Svein Alsaker</i>	<i>Riitta Järvisalo-Kanerva</i>
<i>Lennart Andersson</i>	<i>Anneli Jäätteenmäki</i>
<i>Margareta Andrén</i>	<i>Anker Jørgensen</i>
<i>Ylva Annerstedt</i>	<i>Brit Jørgensen</i>
<i>Margrete Auken</i>	<i>Arvo Kempainen</i>
<i>Jens Bilgrav-Nielsen</i>	<i>Sakari Knuuttila</i>
<i>Gunnar Björk</i>	<i>Jacob Lindenskov</i>
<i>Ilkka-Christian Björklund</i>	<i>Grethe Lundblad</i>
<i>Gustav Björkstrand</i>	<i>Kjeld Rahbæk Møller</i>
<i>Eiður Guðnason</i>	<i>Barbro Nilsson</i>
<i>Mikko Elo</i>	<i>Mats Nyby</i>
<i>Lahja Exner</i>	<i>Ólafur G. Einarsson</i>
<i>Karl-Gunnar Fagerholm</i>	<i>Óli Þ. Guðbjartsson</i>
<i>Kjell Magne Fredheim</i>	<i>Saara-Maria Paakinen</i>
<i>Knud Glønborg</i>	<i>Páll Pétursson</i>
<i>Lilli Gyldenkilde</i>	<i>Kaj Poulsen</i>
<i>Ivar Hansen</i>	<i>Mirja Ryyänen</i>
<i>Søren Hansen</i>	<i>Asbjørn Sjøthun</i>
<i>Guðrún Helgadóttir</i>	<i>Otto Steenholdt</i>
<i>Per Olof Håkansson</i>	<i>Karl-Erik Svartberg</i>
<i>Åsa Solberg Iversen</i>	<i>Sten Svensson</i>

Karin Söder

Bernhardt Tastesen

Valgerður Sverrisdóttir

Marjatta Väänänen

Lena Öhrsvik

Olle Östrand

Kåre Øvregard

Ragna Berget Jørgensen avstod från att rösta.

Oslo den 9 mars 1988

Jan P. Syse

Gerhard af Schultén

Nordiska rådet har tillstållt **REKOMMENDATION nr 15/1988**
 de nordiska ländernas regeringar
 nedanstående rekommendation angående
*ECE-protokoll rörande reduktion av
 svavel- och kväveutsläpp*

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 9 mars 1988 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av social- och miljöutskottet (A 779/s) med 47 röster. 1 medlem avstod från att rösta och 39 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar att inom ramen för ECE verka för:

- (a) att samtliga europeiska länder, inklusive Storbritannien, binder sig för en reduktion av svavelutsläppen med minst 30 procent – med 50 % som mål – år 1993 och
- (b) att bindande protokoll ingås mellan samtliga europeiska länder i syfte att reducera kväveoxidföroreningarna med minst hälften fram till mitten av 1990-talet.

De 47 medlemmar som röstade för rekommendationen var:

<i>Svein Alsaker</i>	<i>Per Olof Håkansson</i>
<i>Lennart Andersson</i>	<i>Åsa Solberg Iversen</i>
<i>Margareta Andrén</i>	<i>Riitta Järvisalo-Kanerva</i>
<i>Ylva Annerstedt</i>	<i>Anneli Jäätteenmäki</i>
<i>Margrete Auken</i>	<i>Anker Jørgensen</i>
<i>Jens Bilgrav-Nielsen</i>	<i>Arvo Kempainen</i>
<i>Gunnar Björk</i>	<i>Sakari Knuutila</i>
<i>Ilkka-Christian Björklund</i>	<i>Jacob Lindenskov</i>
<i>Gustav Björkstrand</i>	<i>Grethe Lundblad</i>
<i>Eiður Guðnason</i>	<i>Barbro Nilsson</i>
<i>Mikko Elo</i>	<i>Mats Nyby</i>
<i>Lahja Exner</i>	<i>Ólafur G. Einarsson</i>
<i>Karl-Gunnar Fagerholm</i>	<i>Óli Þ. Guðbjartsson</i>
<i>Kjell Magne Fredheim</i>	<i>Saara-Maria Paakinen</i>
<i>Arne Gadd</i>	<i>Páll Pétursson</i>
<i>Knud Glønborg</i>	<i>Kaj Poulsen</i>
<i>Lilli Gyldenkilde</i>	<i>Mirja Ryyänen</i>
<i>Ivar Hansen</i>	<i>Asbjørn Sjøthun</i>
<i>Søren Hansen</i>	<i>Ingrid Sundberg</i>

Karl-Erik Svartberg
Sten Svensson
Karin Söder
Bernhardt Tastesen
Valgerður Sverrisdóttir

Marjatta Väänänen
Lena Öhrsvik
Olle Östrand
Kåre Øvregard

Olof Jansson *avstod från att rösta.*

Oslo den 9 mars 1988

Jan. P. Syse

Gerhard af Schultén

Nordiska rådet har tillstållt
 Nordiska ministerrådet nedan-
 stående rekommendation angående
miljövänlig avfallshantering

REKOMMENDATION nr 16/1988

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 9 mars 1988 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av social- och miljöutskottet (A 783/s) med 53 röster. 1 medlem avstod från att rösta och 33 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
 att sammanställa ett samarbetsprogram för en mer miljövänlig
 avfallshantering i Norden, innefattande både samnordiska och
 nationella insatser.

De 53 medlemmar som röstade *för* rekommendationen var:

<i>Svein Alsaker</i>	<i>Anneli Jäätteenmäki</i>
<i>Lennart Andersson</i>	<i>Anker Jørgensen</i>
<i>Margareta Andrén</i>	<i>Brit Jørgensen</i>
<i>Ylva Annerstedt</i>	<i>Ragna Berget Jørgensen</i>
<i>Margrete Auken</i>	<i>Arvo Kempainen</i>
<i>Jo Benkow</i>	<i>Sakari Knuuttila</i>
<i>Jens Bilgrav-Nielsen</i>	<i>Jacob Lindenskov</i>
<i>Gunnar Björk</i>	<i>Grethe Lundblad</i>
<i>Ilkka-Christian Björklund</i>	<i>Kjeld Rahbæk Møller</i>
<i>Gustav Björkstrand</i>	<i>Barbro Nilsson</i>
<i>Eiður Guðnason</i>	<i>Mats Nyby</i>
<i>Mikko Elo</i>	<i>Ólafur G. Einarsson</i>
<i>Lahja Exner</i>	<i>Óli P. Guðbjartsson</i>
<i>Karl-Gunnar Fagerholm</i>	<i>Saara-Maria Paakkinen</i>
<i>Kjell Magne Fredheim</i>	<i>Páll Pétursson</i>
<i>Arne Gadd</i>	<i>Kaj Poulsen</i>
<i>Knud Glønborg</i>	<i>Mirja Ryyänen</i>
<i>Guðrún Helgadóttir</i>	<i>Ashbjørn Sjøthun</i>
<i>Lilli Gyldenkilde</i>	<i>Otto Steenholdt</i>
<i>Ivar Hansen</i>	<i>Ingrid Sundberg</i>
<i>Søren Hansen</i>	<i>Karl-Erik Svartberg</i>
<i>Åsa Solberg Iversen</i>	<i>Sten Svensson</i>
<i>Olof Jansson</i>	<i>Karin Söder</i>
<i>Riitta Järvisalo-Kanerva</i>	<i>Bernhardt Tastesen</i>

Valgerður Sverrisdóttir
Marjatta Väänänen
Lena Öhrsvik

Olle Östrand
Kåre Øvregard

Per Olof Håkansson avstod från att rösta.

Oslo den 9 mars 1988

Jan P. Syse

Gerhard af Schultén

Nordiska rådet har tillstållt
 Nordiska ministerrådet nedan-
 stående rekommendation angående
handlingsplan mot havsförorening

REKOMMENDATION nr 17/1988

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 9 mars 1988 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av social- och miljöutskottet (A 790/s) med 56 röster. 31 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att utarbeta ett samnordiskt handlingsprogram för bekämpande av havs- och kustföroreningen i Norden, där också havsområdena i Nordatlanten och kring Västnorden får sin berättigade plats, samt formulera en samnordisk politik i internationella sammanhang. Ett ministerrådsförslag om handlingsplanen bör föreläggas Nordiska rådets 37:e session.

De 56 medlemmar som röstade för rekommendationen var:

<i>Svein Alsaker</i>	<i>Liisa Hilpelä</i>
<i>Lennart Andersson</i>	<i>Per Olof Håkansson</i>
<i>Margareta Andrén</i>	<i>Åsa Solberg Iversen</i>
<i>Ylva Annerstedt</i>	<i>Olof Jansson</i>
<i>Margrete Auken</i>	<i>Riitta Järvisalo-Kanerva</i>
<i>Jo Benkow</i>	<i>Anneli Jäätteenmäki</i>
<i>Jens Bilgrav-Nielsen</i>	<i>Anker Jørgensen</i>
<i>Gunnar Björk</i>	<i>Brit Jørgensen</i>
<i>Ilkka-Christian Björklund</i>	<i>Ragna Berget Jørgensen</i>
<i>Gustav Björkstrand</i>	<i>Arvo Kempainen</i>
<i>Eiður Guðnason</i>	<i>Sakari Knuutila</i>
<i>Mikko Elo</i>	<i>Jacob Lindenskov</i>
<i>Lahja Exner</i>	<i>Grethe Lundblad</i>
<i>Karl-Gunnar Fagerholm</i>	<i>Kjeld Rahbæk Møller</i>
<i>Kjell Magne Fredheim</i>	<i>Barbro Nilsson</i>
<i>Arne Gadd</i>	<i>Mats Nyby</i>
<i>Knud Glønborg</i>	<i>Ólafur G. Einarsson</i>
<i>Guðrún Helgadóttir</i>	<i>Óli P. Guðbjartsson</i>
<i>Lilli Gyldenkilde</i>	<i>Saara-Maria Paakkinen</i>
<i>Søren Hansen</i>	<i>Páll Pétursson</i>
<i>Elsi Hetemäki-Olander</i>	<i>Kaj Poulsen</i>

Mirja Ryyänen
Asbjørn Sjøthun
Otto Steenholdt
Ingrid Sundberg
Karl-Erik Svartberg
Sten Svensson
Karin Söder

Bernhardt Tastesen
Eeva Turunen
Valgerður Sverrisdóttir
Marjatta Väänänen
Lena Öhrsvik
Olle Östrand
Kåre Øvregard

Oslo den 9 mars 1988

Jan P. Syse

Gerhard af Schultén

Nordiska rådet har tillställt
 Nordiska ministerrådet nedan-
 stående rekommendation angående
forskning kring sälbestånden

REKOMMENDATION nr 18/1988

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 9 mars 1988 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av social- och miljöutskottet (A 793/s) med 60 röster. 2 medlemmar avstod från att rösta och 25 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet,
 att intensifiera forskningen kring sälbestånden och sambanden
 mellan sälarna och det marina ekosystemet.

De 60 medlemmar som röstade *för* rekommendationen var:

<i>Svein Alsaker</i>	<i>Brit Jørgensen</i>
<i>Lennart Andersson</i>	<i>Ragna Berget Jørgensen</i>
<i>Margareta Andrén</i>	<i>Arvo Kemppainen</i>
<i>Ylva Annerstedt</i>	<i>Sakari Knuutila</i>
<i>Margrete Auken</i>	<i>Theo Koritzinsky</i>
<i>Jo Benkow</i>	<i>Jacob Lindenskov</i>
<i>Jens Bilgrav-Nielsen</i>	<i>Anna-Kaarina Louvo</i>
<i>Gunnar Björk</i>	<i>Grethe Lundblad</i>
<i>Ilkka-Christian Björklund</i>	<i>Helge Adam Møller</i>
<i>Gustav Björkstrand</i>	<i>Kjeld Rahbæk Møller</i>
<i>Eiður Guðnason</i>	<i>Barbro Nilsson</i>
<i>Mikko Elo</i>	<i>Mats Nyby</i>
<i>Lahja Exner</i>	<i>Hans Nyhage</i>
<i>Karl-Gunnar Fagerholm</i>	<i>Ólafur G. Einarsson</i>
<i>Kjell Magne Fredheim</i>	<i>Óli P. Guðbjartsson</i>
<i>Arne Gadd</i>	<i>Saara-Maria Paakkinen</i>
<i>Knud Glønborg</i>	<i>Páll Pétursson</i>
<i>Lilli Gyldenkilde</i>	<i>Kaj Poulsen</i>
<i>Søren Hansen</i>	<i>Mirja Ryyänen</i>
<i>Elsi Hetemäki-Olander</i>	<i>Kimmo Sasi</i>
<i>Liisa Hilpelä</i>	<i>Ashbjørn Sjøthun</i>
<i>Per Olof Håkansson</i>	<i>Otto Steenholdt</i>
<i>Åsa Solberg Iversen</i>	<i>Ingrid Sundberg</i>
<i>Olof Jansson</i>	<i>Karl-Erik Svarthberg</i>
<i>Anker Jørgensen</i>	<i>Sten Svensson</i>

Harald Synnes

Jan P. Syse

Karin Söder

Bernhardt Tastesen

Eeva Turunen

Valgerður Sverrisdóttir

Marjatta Väänänen

Lena Öhrsvik

Olle Östrand

Kåre Øvregard

Riitta Järvisalo-Kanerva och Anneli Jäätteenmäki *avstod från att rösta.*

Oslo den 9 mars 1988

Jan P. Syse

Gerhard af Schultén

Nordiska rådet har tillstållt
 Nordiska ministerrådet nedan-
 stående rekommendation angående
decentraliserat miljösamarbete

REKOMMENDATION nr 19/1988

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 10 mars 1988 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av social- och miljöutskottet (A 799/s) med 65 röster. 22 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
 att vidta åtgärder för att initiera ett decentraliserat samarbete om
 miljöskyddsfrågor i Norden.

De 65 medlemmar som röstade för rekommendationen var:

<i>Svein Alsaker</i>	<i>Elver Jonsson</i>
<i>Lennart Andersson</i>	<i>Riitta Järvisalo-Kanerva</i>
<i>Margareta André</i>	<i>Anneli Jäätteenmäki</i>
<i>Ylva Annerstedt</i>	<i>Anker Jørgensen</i>
<i>Margrete Auken</i>	<i>Brit Jørgensen</i>
<i>Jo Benkow</i>	<i>Ragna Berget Jørgensen</i>
<i>Jens Bilgrav-Nielsen</i>	<i>Arvo Kemppainen</i>
<i>Gunnar Björk</i>	<i>Thea Knutzen</i>
<i>Ilkka-Christian Björklund</i>	<i>Sakari Knuuttila</i>
<i>Gustav Björkstrand</i>	<i>Jacob Lindenskov</i>
<i>Johan Buttedahl</i>	<i>Grethe Lundblad</i>
<i>Eiður Guðnason</i>	<i>Kjeld Rahbæk Møller</i>
<i>Lahja Exner</i>	<i>Barbro Nilsson</i>
<i>Karl-Gunnar Fagerholm</i>	<i>Mats Nyby</i>
<i>Kjell Magne Fredheim</i>	<i>Hans Nyhage</i>
<i>Arne Gadd</i>	<i>Ólafur G. Einarsson</i>
<i>Knud Glønborg</i>	<i>Óli Þ. Guðbjartsson</i>
<i>Guðrún Helgadóttir</i>	<i>Saara-Maria Paakkinen</i>
<i>Thor-Eirik Gulbrandsen</i>	<i>Páll Pétursson</i>
<i>Lilli Gyldenkilde</i>	<i>Hans Pettersson</i>
<i>Flemming Hansen</i>	<i>Kaj Poulsen</i>
<i>Ivar Hansen</i>	<i>Kristen Poulsgaard</i>
<i>Søren Hansen</i>	<i>Heikki Riihijärvi</i>
<i>Per Olof Håkansson</i>	<i>Mirja Ryyänen</i>
<i>Siri Häggmark</i>	<i>Riitta Saastamoinen</i>
<i>Olof Jansson</i>	<i>Asbjørn Sjøthun</i>

Ingrid Sundberg
Karl-Erik Svartberg
Sten Svensson
Sverrir Hermannsson
Jan P. Syse
Karin Söder
Peder Sønnerby

Bernhardt Tastesen
Ole Gabriel Ueland
Marjatta Väänänen
Ernst Wroldsen
Lena Öhrsvik
Kåre Øvregard

Oslo den 10 mars 1988

Jan P. Syse

Gerhard af Schultén

Nordiska rådet har tillstållt
 Nordiska Ministerrådet nedan-
 stående rekommendation angående
åtgärder för en bättre miljö

REKOMMENDATION nr 20/1988

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 10 mars 1988 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av social- och miljöutskottet (A 809/s) med 48 röster. 1 medlem röstade mot rekommendationen, 12 medlemmar avstod från att rösta och 26 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
*att sammanställa nordiska erfarenheter om effekter på havet av
 näringstillförsel och utsläpp av kemiska substanser samt initi-
 era eventuell kompletterande forskning härom,*
*att starta ett långsiktigt FoU-projekt om skogsskadorna och me-
 toder för att förebygga dem,*
*att undersöka möjligheterna att i ökad utsträckning använda eko-
 nomiska styrmedel i miljöpolitiken, t. ex. att genom skattera-
 batter stimulera till en minskning av avgasutsläppen i trafiken
 eller genom miljöskyddsavgifter stimulera till minskning av
 olika slags utsläpp.*

De 48 medlemmar som röstade *för* rekommendationen var:

<i>Esko Aho</i>	<i>Flemming Hansen</i>
<i>Svein Alsaker</i>	<i>Liisa Hilpelä</i>
<i>Lennart Andersson</i>	<i>Per Olof Håkansson</i>
<i>Margareta Andrén</i>	<i>Siri Häggmark</i>
<i>Ylva Annerstedt</i>	<i>Åsa Solberg Iversen</i>
<i>Jens Bilgrav-Nielsen</i>	<i>Olof Jansson</i>
<i>Gunnar Björk</i>	<i>Elver Jonsson</i>
<i>Ilkka-Christian Björklund</i>	<i>Riitta Järvisalo-Kanerva</i>
<i>Gustav Björkstrand</i>	<i>Anneli Jäätteenmäki</i>
<i>Johan Buttedahl</i>	<i>Brit Jørgensen</i>
<i>Eiður Guðnason</i>	<i>Ragna Berget Jørgensen</i>
<i>Lahja Exner</i>	<i>Thea Knutzen</i>
<i>Karl-Gunnar Fagerholm</i>	<i>Sakari Knuutila</i>
<i>Kjell Magne Fredheim</i>	<i>Grethe Lundblad</i>
<i>Arne Gadd</i>	<i>Barbro Nilsson</i>
<i>Knud Glønborg</i>	<i>Mats Nyby</i>

Hans Nyhage

Ólafur G. Einarsson

Óli P. Guðbjartsson

Saara-Maria Paakkinen

Hans Pettersson

Riitta Saastamoinen

Ingrid Sundberg

Karl-Erik Svartberg

Sten Svensson

Jan P. Syse

Karin Söder

Eeva Turunen

Ole Gabriel Ueland

Marjatta Väänänen

Ernst Wroldsen

Lena Öhrsvik

Den medlem som röstade *mot* rekommendationen var: *Kristen Pouls-
gaard.*

Margrete Auken, Guðrún Helgadóttir, Lilli Gyldenkilde, Ivar Hansen, Søren Hansen, Anker Jørgensen, Arvo Kemppainen, Jacob Lindenskov, Kjeld Rahbæk Møller, Kaj Poulsen, Bernhardt Tastesen och Lars Werner *avstod från att rösta.*

Oslo den 10 mars 1988

Jan P. Syse

Gerhard af Schultén

Nordiska rådet har tillställt
de nordiska ländernas regeringar
nedanstående rekommendation angående
utvecklingsbistånd och miljöproblem

REKOMMENDATION nr 21/1988

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 10 mars 1988 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av social- och miljöutskottet (A 809/s) med 52 röster. 1 medlem röstade mot rekommendationen, 9 medlemmar avstod från att rösta och 25 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar att i ökad grad inrikta utvecklingsbiståndet på lösande av miljöproblem i tredje världen.

De 52 medlemmar som röstade för rekommendationen var:

<i>Esko Aho</i>	<i>Elver Jonsson</i>
<i>Svein Alsaker</i>	<i>Riitta Järvisalo-Kanerva</i>
<i>Lennart Andersson</i>	<i>Anneli Jäätteenmäki</i>
<i>Margareta Andrén</i>	<i>Thea Knutzen</i>
<i>Ylva Annerstedt</i>	<i>Sakari Knuuttila</i>
<i>Jens Bilgrav-Nielsen</i>	<i>Grethe Lundblad</i>
<i>Gunnar Björk</i>	<i>Barbro Nilsson</i>
<i>Ilkka-Christian Björklund</i>	<i>Mats Nyby</i>
<i>Gustav Björkstrand</i>	<i>Hans Nyhage</i>
<i>Johan Buttedahl</i>	<i>Ólafur G. Einarsson</i>
<i>Eiður Guðnason</i>	<i>Saara-Maria Paakkinen</i>
<i>Lahja Exner</i>	<i>Hans Pettersson</i>
<i>Karl-Gunnar Fagerholm</i>	<i>Mirja Ryyänen</i>
<i>Kjell Magne Fredheim</i>	<i>Asbjørn Sjøthun</i>
<i>Arne Gadd</i>	<i>Ingrid Sundberg</i>
<i>Knud Glønborg</i>	<i>Karl-Erik Svartberg</i>
<i>Flemming Hansen</i>	<i>Sten Svensson</i>
<i>Ivar Hansen</i>	<i>Sverrir Hermannsson</i>
<i>Søren Hansen</i>	<i>Jan P. Syse</i>
<i>Liisa Hilpelä</i>	<i>Karin Söder</i>
<i>Per Olof Håkansson</i>	<i>Peder Sønderby</i>
<i>Siri Häggmark</i>	<i>Eeva Turunen</i>
<i>Åsa Solberg Iversen</i>	<i>Ole Gabriel Ueland</i>
<i>Olof Jansson</i>	<i>Marjatta Väänänen</i>

Lars Werner
Ernst Wroldsén

Lena Öhrsvik
Kåre Øvregard

Den medlem som röstade *mot* rekommendationen var: *Kristen Pouls-
gaard.*

Margrete Auken, Guðrún Helgadóttir, Lilli Gyldenkilde, Anker Jørgen-
sen, Arvo Kempainen, Jacob Lindenskov, Kjeld Rahbæk Møller, Kaj
Poulsen, och Bernhardt Tastesen *avstod från att rösta.*

Oslo den 10 mars 1988

Jan P. Syse

Gerhard af Schultén

Nordiska rådet har tillstållt
 Nordiska ministerrådet nedan-
 stående rekommendation angående
 årlig lägesrapport om
 miljöpolitik

REKOMMENDATION nr 22/1988

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 10 mars 1988 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av social- och miljöutskottet (A 818/s) med 57 röster. 30 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
 att årligen framlägga en lägesrapport på miljöpolitikens område
 inför Nordiska rådet.

De 57 medlemmar som röstade för rekommendationen var:

<i>Lennart Andersson</i>	<i>Anker Jørgensen</i>
<i>Margareta Andrén</i>	<i>Brit Jørgensen</i>
<i>Ylva Annerstedt</i>	<i>Ragna Berget Jørgensen</i>
<i>Margrete Auken</i>	<i>Arvo Kemppainen</i>
<i>Jens Bilgrav-Nielsen</i>	<i>Thea Knutzen</i>
<i>Gunnar Björk</i>	<i>Sakari Knuuttila</i>
<i>Ilkka-Christian Björklund</i>	<i>Jacob Lindenskov</i>
<i>Gustav Björkstrand</i>	<i>Grethe Lundblad</i>
<i>Johan Buttedahl</i>	<i>Kjeld Rahbæk Møller</i>
<i>Eiður Guðnason</i>	<i>Barbro Nilsson</i>
<i>Mikko Elo</i>	<i>Mats Nyby</i>
<i>Karl-Gunnar Fagerholm</i>	<i>Hans Nyhage</i>
<i>Kjell Magne Fredheim</i>	<i>Ólafur G. Einarsson</i>
<i>Arne Gadd</i>	<i>Óli P. Guðbjartsson</i>
<i>Knud Glønborg</i>	<i>Saara-Maria Paakkinen</i>
<i>Guðrún Helgadóttir</i>	<i>Kaj Poulsen</i>
<i>Lilli Gyldenkilde</i>	<i>Mirja Ryyänen</i>
<i>Flemming Hansen</i>	<i>Kimmo Sasi</i>
<i>Ivar Hansen</i>	<i>Asbjørn Sjøthun</i>
<i>Søren Hansen</i>	<i>Ingrid Sundberg</i>
<i>Per Olof Håkansson</i>	<i>Karl-Erik Svartberg</i>
<i>Siri Häggmark</i>	<i>Sten Svensson</i>
<i>Olof Jansson</i>	<i>Karin Söder</i>
<i>Elver Jonsson</i>	<i>Peder Sønderby</i>
<i>Riitta Järvisalo-Kanerva</i>	<i>Bernhardt Tastesen</i>

Eeva Turunen
Ole Gabriel Ueland
Valgerður Sverrisdóttir
Marjatta Väänänen

Lars Werner
Ernst Wroldsen
Lena Öhrsvik

Oslo den 10 mars 1988

Jan P. Syse

Gerhard af Schultén

Nordiska rådet har tillställt
 Nordiska ministerrådet nedan-
 stående rekommendation angående
nordiskt industriellt center i Oslo

REKOMMENDATION nr 23/1988

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 10 mars 1988 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av ekonomiska utskottet (*B 76/e*) med 72 röster. 15 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd
 å opprette et nordisk industrielt senter i Oslo etter de retnings-
 linjer som er angitt i ministerrådsforslaget og Økonomisk utvalgs
 synspunkter.

De 72 medlemmar som röstade för rekommendationen var:

<i>Esko Aho</i>	<i>Åsa Solberg Iversen</i>
<i>Svein Alsaker</i>	<i>Olof Jansson</i>
<i>Lennart Andersson</i>	<i>Elver Jonsson</i>
<i>Margareta Andrén</i>	<i>Riitta Järvisalo-Kanerva</i>
<i>Ylva Annerstedt</i>	<i>Anneli Jäätteenmäki</i>
<i>Margrete Auken</i>	<i>Anker Jørgensen</i>
<i>Jo Benkow</i>	<i>Brit Jørgensen</i>
<i>Gunnar Björk</i>	<i>Ragna Berget Jørgensen</i>
<i>Ilkka-Christian Björklund</i>	<i>Arvo Kempainen</i>
<i>Gustav Björkstrand</i>	<i>Thea Knutzen</i>
<i>Johan Buttedahl</i>	<i>Sakari Knuuttila</i>
<i>Eiður Guðnason</i>	<i>Wiggo Komstedt</i>
<i>Mikko Elo</i>	<i>Preben Lange</i>
<i>Lahja Exner</i>	<i>Anna-Kaarina Louvo</i>
<i>Karl-Gunnar Fagerholm</i>	<i>Grethe Lundblad</i>
<i>Arne Gadd</i>	<i>Eeva-Liisa Moilanen</i>
<i>Knud Glønborg</i>	<i>Helge Adam Møller</i>
<i>Guðrún Helgadóttir</i>	<i>Kjeld Rahbæk Møller</i>
<i>Thor-Eirik Gulbrandsen</i>	<i>Barbro Nilsson</i>
<i>Lilli Gyldenkilde</i>	<i>Mats Nyby</i>
<i>Ivar Hansen</i>	<i>Hans Nyhage</i>
<i>Søren Hansen</i>	<i>Ólafur G. Einarsson</i>
<i>Liisa Hilpelä</i>	<i>Óli Þ. Guðbjartsson</i>
<i>Per Olof Håkansson</i>	<i>Berit Oscarsson</i>
<i>Siri Häggmark</i>	<i>Saara-Maria Paakkinen</i>

Páll Pétursson
Kaj Poulsen
Mirja Rynnänen
Kimmo Sasi
Riitta Saastamoinen
Asbjørn Sjøthun
Otto Steenholdt
Ingrid Sundberg
Sten Svensson
Sverrir Hermannsson
Harald Synnes

Jan P. Syse
Karin Söder
Peder Sønderby
Bernhardt Tastesen
Eeva Turunen
Ole Gabriel Ueland
Valgerður Sverrisdóttir
Lars Werner
Ernst Wroldsen
Lena Öhrsvik
Kåre Øvregard

Oslo den 10 mars 1988

Jan P. Syse

Gerhard af Schultén

Nordiska rådet har tillställt
 Nordiska ministerrådet nedan-
 stående rekommendation angående
*nordiskt bioteknologiskt samarbets-
 program*

REKOMMENDATION nr 24/1988

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 10 mars 1988 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av ekonomiska utskottet (*B 77/e*) med 50 röster. 37 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd
 å vedta et nordisk bioteknologisk samarbeidsprogram i samsvar
 med ministerrådsförslaget og Økonomisk utvalgs synspunkter.

De 50 medlemmar som röstade *för* rekommendationen var:

<i>Esko Aho</i>	<i>Riitta Järvisalo-Kanerva</i>
<i>Lennart Andersson</i>	<i>Anneli Jäätteenmäki</i>
<i>Margareta Andrén</i>	<i>Arvo Kemppainen</i>
<i>Ylva Annerstedt</i>	<i>Sakari Knuutila</i>
<i>Jo Benkow</i>	<i>Eeva-Liisa Moilanen</i>
<i>Gustav Björkstrand</i>	<i>Kjeld Rahbæk Møller</i>
<i>Johan Buttedahl</i>	<i>Barbro Nilsson</i>
<i>Eiður Guðnason</i>	<i>Mats Nyby</i>
<i>Mikko Elo</i>	<i>Hans Nyhage</i>
<i>Lahja Exner</i>	<i>Ólafur G. Einarsson</i>
<i>Karl-Gunnar Fagerholm</i>	<i>Óli Þ. Guðbjartsson</i>
<i>Arne Gadd</i>	<i>Berit Oscarsson</i>
<i>Knud Glønborg</i>	<i>Páll Pétursson</i>
<i>Thor-Eirik Gulbrandsen</i>	<i>Hans Pettersson</i>
<i>Lilli Gyldenkilde</i>	<i>Heikki Riihijärvi</i>
<i>Hagen Hagensen</i>	<i>Kimmo Sasi</i>
<i>Søren Hansen</i>	<i>Riitta Saastamoinen</i>
<i>Liisa Hilpelä</i>	<i>Asbjørn Sjøthun</i>
<i>Per Olof Håkansson</i>	<i>Ingrid Sundberg</i>
<i>Siri Häggmark</i>	<i>Sverrir Hermannsson</i>
<i>Åsa Solberg Iversen</i>	<i>Harald Synnes</i>
<i>Olof Jansson</i>	<i>Bernhardt Tastesen</i>
<i>Elver Jonsson</i>	<i>Eeva Turunen</i>

Lars Werner
Ernst Wroldsen

Lena Öhrsvik
Kåre Øvregard

Oslo den 10 mars 1988

Jan P. Syse

Gerhard af Schultén

Nordiska rådet har tillställt
 Nordiska ministerrådet nedan-
 stående rekommendation angående
*program för nordiskt bistånds-
 samarbete*

REKOMMENDATION nr 25/1988

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 10 mars 1988 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av ekonomiska utskottet (*B 79/e*) med 62 röster. 1 medlem röstade mot rekommendationen och 24 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd
 å vedta et program for nordisk bistandssamarbeid i samsvar med
 ministerrådsforslag B 79/e og Økonomisk utvalgs synspunkter.

De 62 medlemmar som röstade *för* rekommendationen var:

<i>Esko Aho</i>	<i>Elver Jonsson</i>
<i>Svein Alsaker</i>	<i>Riitta Järvisalo-Kanerva</i>
<i>Lennart Andersson</i>	<i>Brit Jørgensen</i>
<i>Margareta Andrén</i>	<i>Arvo Kemppainen</i>
<i>Ylva Annerstedt</i>	<i>Thea Knutzen</i>
<i>Jo Benkow</i>	<i>Sakari Knuuttila</i>
<i>Ilkka-Christian Björklund</i>	<i>Wiggo Komstedt</i>
<i>Gustav Björkstrand</i>	<i>Theo Koritzinsky</i>
<i>Johan Buttedahl</i>	<i>Inga Lantz</i>
<i>Eiður Guðnason</i>	<i>Anna-Kaarina Louvo</i>
<i>Mikko Elo</i>	<i>Grethe Lundblad</i>
<i>Lahja Exner</i>	<i>Eeva-Liisa Moilanen</i>
<i>Karl-Gunnar Fagerholm</i>	<i>Helge Adam Møller</i>
<i>Arne Gadd</i>	<i>Kjeld Rahbæk Møller</i>
<i>Knud Glønborg</i>	<i>Barbro Nilsson</i>
<i>Guðrún Helgadóttir</i>	<i>Mats Nyby</i>
<i>Hagen Hagensen</i>	<i>Hans Nyhage</i>
<i>Flemming Hansen</i>	<i>Óli P. Guðbjartsson</i>
<i>Søren Hansen</i>	<i>Berit Oscarsson</i>
<i>Liisa Hilpelä</i>	<i>Saara-Maria Paakkinen</i>
<i>Per Olof Håkansson</i>	<i>Páll Pétursson</i>
<i>Siri Häggmark</i>	<i>Hans Pettersson</i>
<i>Åsa Solberg Iversen</i>	<i>Kaj Poulsen</i>
<i>Olof Jansson</i>	<i>Mirja Ryyänen</i>

*Kimmo Sasi
Asbjørn Sjøthun
Otto Steenholdt
Ingrid Sundberg
Sten Svensson
Sverrir Hermannsson
Karin Söder*

*Peder Sønderby
Bernhardt Tastesen
Eeva Turunen
Ole Gabriel Ueland
Ernst Wroldsen
Lena Öhrsvik
Kåre Øvregard*

Den medlem som röstade *mot* rekommendationen var: *Kristen Pouls-
gaard.*

Oslo den 10 mars 1988

Jan P. Syse

Gerhard af Schultén

Nordiska rådet har tillstållt
 Nordiska ministerrådet nedan-
 stående rekommendation angående
nordiskt biståndssamarbete

REKOMMENDATION nr 26/1988

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 10 mars 1988 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av ekonomiska utskottet (*A 813/e* och *A 816/e*) med 60 röster. 1 medlem röstade mot rekommendationen, 1 medlem avstod från att rösta och 24 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd

å virke for at de nordiske land

- utlåner eksperter til de regionale utviklingsbanker
- vurderer hvorvidt den økonomiske støtten til IUCN skal økes
- tar initiativ til at det internasjonalt avsettes midler til et effektivt undersøkelses- og prosjektarbeid med henblikk på sikring av tropeskogen
- utreder spørsmålet om opprettelsen av en nordisk stasjon for biologisk og skogteknisk forskning i Tanzania.

De 60 medlemmar som röstade *för* rekommendationen var:

<i>Svein Alsaker</i>	<i>Flemming Hansen</i>
<i>Lennart Andersson</i>	<i>Søren Hansen</i>
<i>Margareta Andrén</i>	<i>Liisa Hilpelä</i>
<i>Ylva Annerstedt</i>	<i>Per Olof Håkansson</i>
<i>Jo Benkow</i>	<i>Siri Häggmark</i>
<i>Gunnar Björk</i>	<i>Åsa Solberg Iversen</i>
<i>Ilkka-Christian Björklund</i>	<i>Olof Jansson</i>
<i>Gustav Björkstrand</i>	<i>Elver Jonsson</i>
<i>Johan Buttedahl</i>	<i>Riitta Järvisalo-Kanerva</i>
<i>Eiður Guðnason</i>	<i>Arvo Kempainen</i>
<i>Mikko Elo</i>	<i>Thea Knutzen</i>
<i>Lahja Exner</i>	<i>Sakari Knuutila</i>
<i>Karl-Gunnar Fagerholm</i>	<i>Wiggo Komstedt</i>
<i>Kjell Magne Fredheim</i>	<i>Theo Koritzinsky</i>
<i>Arne Gadd</i>	<i>Preben Lange</i>
<i>Knud Glønborg</i>	<i>Inga Lantz</i>
<i>Guðrún Helgadóttir</i>	<i>Grethe Lundblad</i>
<i>Hagen Hagensen</i>	<i>Eeva-Liisa Moilanen</i>

<i>Kjeld Rahbæk Møller</i>	<i>Ingrid Sundberg</i>
<i>Barbro Nilsson</i>	<i>Sten Svensson</i>
<i>Mats Nyby</i>	<i>Sverrir Hermannsson</i>
<i>Hans Nyhage</i>	<i>Harald Synnes</i>
<i>Óli P. Guðbjartsson</i>	<i>Jan P. Syse</i>
<i>Berit Oscarsson</i>	<i>Karin Söder</i>
<i>Saara-Maria Paakkinen</i>	<i>Peder Sønderby</i>
<i>Hans Pettersson</i>	<i>Eeva Turunen</i>
<i>Kaj Poulsen</i>	<i>Ole Gabriel Ueland</i>
<i>Mirja Ryyänen</i>	<i>Ernst Wroldsen</i>
<i>Riitta Saastamoinen</i>	<i>Lena Öhrsvik</i>
<i>Kimmo Sasi</i>	<i>Kåre Øvregard</i>

Den medlem som röstade *mot* rekommendationen var *Kristen Pouls-
gaard*.

Helge Adam Møller *avstod från att rösta*.

Oslo den 10 mars

Jan P. Syse

Gerhard af Schultén

Nordiska rådet har tillställt
Nordiska ministerrådet nedan-
stående rekommendation angående
*upprättande av en nordisk
utvecklingsfond*

REKOMMENDATION nr 27/1988

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 10 mars 1988 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av ekonomiska utskottet (*B 84/e*) med 67 röster. 1 medlem röstade mot rekommendationen och 19 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd
å opprette et Nordisk Utviklingsfond etter de retningslinjer som
er angitt i ministerrådsforslaget og Økonomisk utvalgs synspunk-
ter.

De 67 medlemmar som röstade för rekommendationen var:

<i>Esko Aho</i>	<i>Siri Häggmark</i>
<i>Svein Alsaker</i>	<i>Åsa Solberg Iversen</i>
<i>Lennart Andersson</i>	<i>Olof Jansson</i>
<i>Margareta Andrén</i>	<i>Elver Jonsson</i>
<i>Ylva Annerstedt</i>	<i>Riitta Järvisalo-Kanerva</i>
<i>Margrete Auken</i>	<i>Ragna Berget Jørgensen</i>
<i>Gunnar Björk</i>	<i>Arvo Kempainen</i>
<i>Ilkka-Christian Björklund</i>	<i>Thea Knutzen</i>
<i>Gustav Björkstrand</i>	<i>Sakari Knuuttila</i>
<i>Johan Buttedahl</i>	<i>Wiggo Komstedt</i>
<i>Eiður Guðnason</i>	<i>Preben Lange</i>
<i>Mikko Elo</i>	<i>Inga Lantz</i>
<i>Lahja Exner</i>	<i>Anna-Kaarina Louvo</i>
<i>Karl-Gunnar Fagerholm</i>	<i>Grethe Lundblad</i>
<i>Kjell Magne Fredheim</i>	<i>Eeva-Liisa Moilanen</i>
<i>Arne Gadd</i>	<i>Kjeld Rahbæk Møller</i>
<i>Knud Glønborg</i>	<i>Barbro Nilsson</i>
<i>Guðrún Helgadóttir</i>	<i>Mats Nyby</i>
<i>Hagen Hagensen</i>	<i>Hans Nyhage</i>
<i>Flemming Hansen</i>	<i>Ólafur G. Einarsson</i>
<i>Søren Hansen</i>	<i>Óli Þ. Guðbjartsson</i>
<i>Liisa Hilpelä</i>	<i>Berit Oscarsson</i>
<i>Per Olof Håkansson</i>	<i>Saara-Maria Paakkinen</i>

Páll Pétursson
Hans Pettersson
Kaj Poulsen
Mirja Ryyänänen
Riitta Saastamoinen
Kimmo Sasi
Arne Skauge
Otto Steenholdt
Ingrid Sundberg
Sten Svensson
Sverrir Hermannsson

Harald Synnes
Jan P. Syse
Karin Söder
Peder Sønderby
Bernhardt Tastesen
Eeva Turunen
Ole Gabriel Ueland
Ernst Wroldsén
Lena Öhrsvik
Kåre Øvregard

Den medlem som röstade *mot* rekommendationen var *Kristen Pouls-
gaard*.

Oslo den 10 mars 1988

Jan P. Syse

Gerhard af Schultén

Nordiska rådet har tillstått
 Nordiska ministerrådet nedan-
 stående rekommendation angående
*permanentning av Nordiska inves-
 teringsbankens regionallåneordning*

REKOMMENDATION nr 28/1988

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 10 mars 1988 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av ekonomiska utskottet (*B 82/e*) med 63 röster. 1 medlem avstod från att rösta och 23 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd
 å gjøre Nordisk Investeringsbanks regionallåneordning til en per-
 manent del av bankens virksomhet etter de retningslinjer som er
 angitt i ministerrådsforslaget.

De 63 medlemmar som röstade för rekommendationen var:

<i>Esko Aho</i>	<i>Åsa Solberg Iversen</i>
<i>Svein Alsaker</i>	<i>Brit Jørgensen</i>
<i>Lennart Andersson</i>	<i>Ragna Berget Jørgensen</i>
<i>Margareta Andrén</i>	<i>Arvo Kemppainen</i>
<i>Ylva Annerstedt</i>	<i>Thea Knutzen</i>
<i>Gunnar Björk</i>	<i>Sakari Knuutila</i>
<i>Ilkka-Christian Björklund</i>	<i>Theo Koritzinsky</i>
<i>Gustav Björkstrand</i>	<i>Preben Lange</i>
<i>Johan Buttedahl</i>	<i>Anna-Kaarina Louvo</i>
<i>Eiður Guðnason</i>	<i>Grethe Lundblad</i>
<i>Mikko Elo</i>	<i>Eeva-Liisa Moilanen</i>
<i>Lahja Exner</i>	<i>Helge Adam Møller</i>
<i>Karl-Gunnar Fagerholm</i>	<i>Kjeld Rahbæk Møller</i>
<i>Kjell Magne Fredheim</i>	<i>Agnar Nielsen</i>
<i>Arne Gadd</i>	<i>Barbro Nilsson</i>
<i>Knud Glønborg</i>	<i>Mats Nyby</i>
<i>Guðrún Helgadóttir</i>	<i>Hans Nyhage</i>
<i>Hagen Hagensen</i>	<i>Ólafur G. Einarsson</i>
<i>Flemming Hansen</i>	<i>Óli P. Guðbjartsson</i>
<i>Elsi Hetemäki-Olander</i>	<i>Berit Oscarsson</i>
<i>Liisa Hilpelä</i>	<i>Saara-Maria Paakkinen</i>
<i>Per Olof Håkansson</i>	<i>Páll Pétursson</i>
<i>Siri Häggmark</i>	<i>Seppo Peltari</i>

*Hans Pettersson
Kaj Poulsen
Mirja Ryyänen
Kimmo Sasi
Asbjørn Sjøthun
Otto Steenholdt
Ingrid Sundberg
Sten Svensson
Sverrir Hermannsson*

*Karin Söder
Peder Sønderby
Bernhardt Tastesen
Eeva Turunen
Ole Gabriel Ueland
Ernst Wroldsen
Lena Öhrsvik
Kåre Øvregard*

Olof Jansson avstod från att rösta.

Oslo den 10 mars

Jan P. Syse

Gerhard af Schultén

Nordiska rådet har tillstått
 Nordiska ministerrådet nedan-
 stående rekommendation angående
nordiska projektexportfonden
som permanent institution

REKOMMENDATION nr 29/1988

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 10 mars 1988 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av ekonomiska utskottet (*B 78/e*) med 45 röster. 42 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd
 å gjøre Nordisk Prosjektexportfond til en permanent institusjon i
 samsvar med de retningslinjer som er angitt i ministerrådsforsla-
 get og Økonomisk utvalgs synspunkter.

De 45 medlemmar som röstade för rekommendationen var:

<i>Esko Aho</i>	<i>Preben Lange</i>
<i>Svein Alsaker</i>	<i>Inga Lantz</i>
<i>Lennart Andersson</i>	<i>Eeva-Liisa Moilanen</i>
<i>Margareta Andrén</i>	<i>Helge Adam Møller</i>
<i>Margrete Auken</i>	<i>Kjeld Rahbæk Møller</i>
<i>Jo Benkow</i>	<i>Agnar Nielsen</i>
<i>Dorte Bennedsen</i>	<i>Barbro Nilsson</i>
<i>Gunnar Björk</i>	<i>Hans Nyhage</i>
<i>Ilkka-Christian Björklund</i>	<i>Óli P. Guðbjartsson</i>
<i>Gustav Björkstrand</i>	<i>Berit Oscarsson</i>
<i>Johan Buttedahl</i>	<i>Páll Pétursson</i>
<i>Eiður Guðnason</i>	<i>Seppo Pelttari</i>
<i>Karl-Gunnar Fagerholm</i>	<i>Hans Pettersson</i>
<i>Arne Gadd</i>	<i>Heikki Riihijärvi</i>
<i>Knud Glønborg</i>	<i>Mirja Ryyänen</i>
<i>Hagen Hagensen</i>	<i>Sten Svensson</i>
<i>Flemming Hansen</i>	<i>Sverrir Hermannsson</i>
<i>Søren Hansen</i>	<i>Jan P. Syse</i>
<i>Elsi Hetemäki-Olander</i>	<i>Karin Söder</i>
<i>Åsa Solberg Iversen</i>	<i>Bernhardt Tastesen</i>
<i>Brit Jørgensen</i>	<i>Ole Gabriel Ueland</i>
<i>Ragna Berget Jørgensen</i>	<i>Lena Öhrsvik</i>
<i>Arvo Kempainen</i>	

Oslo den 10 mars 1988

Jan P. Syse

Gerhard af Schultén

Nordiska rådet har tillställt
 Nordiska ministerrådet nedan-
 stående rekommendation angående
*nordiskt samarbete om utnyttjande
 av naturgas*

REKOMMENDATION nr 30/1988

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 10 mars 1988 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av ekonomiska utskottet (A 777/e) med 64 röster. 23 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd
 å intensivere det nordiske samarbeid om utnyttelse av naturgass i
 energiforsyningen med sikte på å gi en nærmere vurdering av
 hvordan naturgassen kan spille en større rolle i den nordiske
 energibalansen.

De 64 medlemmar som röstade för rekommendationen var:

<i>Esko Aho</i>	<i>Elsi Hetemäki-Olander</i>
<i>Svein Alsaker</i>	<i>Liisa Hilpelä</i>
<i>Lennart Andersson</i>	<i>Per Olof Håkansson</i>
<i>Margareta Andrén</i>	<i>Siri Häggmark</i>
<i>Ylva Annerstedt</i>	<i>Åsa Solberg Iversen</i>
<i>Margrete Auken</i>	<i>Olof Jansson</i>
<i>Jo Benkow</i>	<i>Riitta Järvisalo-Kanerva</i>
<i>Dorte Bennedsen</i>	<i>Anker Jørgensen</i>
<i>Jens Bilgrav-Nielsen</i>	<i>Brit Jørgensen</i>
<i>Gunnar Björk</i>	<i>Ragna Berget Jørgensen</i>
<i>Ilkka-Christian Björklund</i>	<i>Arvo Kempainen</i>
<i>Gustav Björkstrand</i>	<i>Sakari Knuuttila</i>
<i>Johan Buttedahl</i>	<i>Inga Lantz</i>
<i>Eiður Guðnason</i>	<i>Anna-Kaarina Louvo</i>
<i>Mikko Elo</i>	<i>Grethe Lundblad</i>
<i>Lahja Exner</i>	<i>Eeva-Liisa Moilanen</i>
<i>Karl-Gunnar Fagerholm</i>	<i>Helge Adam Møller</i>
<i>Arne Gadd</i>	<i>Kjeld Rahbæk Møller</i>
<i>Knud Glønborg</i>	<i>Barbro Nilsson</i>
<i>Hagen Hagensen</i>	<i>Mats Nyby</i>
<i>Flemming Hansen</i>	<i>Hans Nyhage</i>
<i>Søren Hansen</i>	<i>Ólafur G. Einarsson</i>

Óli P. Guðbjartsson

Berit Oscarsson

Saara-Maria Paakkinen

Páll Pétursson

Hans Pettersson

Seppo Pelttari

Kristen Poulsgaard

Heikki Riihijärvi

Mirja Ryyänen

Ingrid Sundberg

Sten Svensson

Sverrir Hermannsson

Harald Synnes

Jan P. Syse

Karin Söder

Eeva Turunen

Ole Gabriel Ueland

Ernst Wroldsen

Lena Öhrsvik

Kåre Øvregard

Oslo den 10 mars 1988

Jan P. Syse

Gerhard af Schultén

Nordiska rådet har tillställt
 Nordiska ministerrådet nedan-
 stående rekommendation angående
*beskattning av personer med fast
 bostad i ett nordiskt land
 och arbete i ett annat*

REKOMMENDATION nr 31/1988

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 10 mars 1988 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av ekonomiska utskottet (A 780/e) med 62 röster. 25 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd
 å gjennomføre en generell utredning som belyser den skattemessige stilling for personer med fast bosted i ett nordisk land og arbeid i et annet, herunder spørsmålet om likebehandling når det gjelder rentefradrag ved besittelse av boligeiendom i annet nordisk land.

De 62 medlemmar som röstade för rekommendationen var:

<i>Esko Aho</i>	<i>Søren Hansen</i>
<i>Claes Andersson</i>	<i>Elsi Hetemäki-Olander</i>
<i>Lennart Andersson</i>	<i>Liisa Hilpelä</i>
<i>Margareta Andrén</i>	<i>Siri Häggmark</i>
<i>Ylva Annerstedt</i>	<i>Åsa Solberg Iversen</i>
<i>Margrete Auken</i>	<i>Olof Jansson</i>
<i>Jo Benkow</i>	<i>Elver Jonsson</i>
<i>Dorte Bennedsen</i>	<i>Anker Jørgensen</i>
<i>Jens Bilgrav-Nielsen</i>	<i>Brit Jørgensen</i>
<i>Gunnar Björk</i>	<i>Ragna Berget Jørgensen</i>
<i>Ilkka-Christian Björklund</i>	<i>Thea Knutzen</i>
<i>Gustav Björkstrand</i>	<i>Sakari Knuutila</i>
<i>Johan Buttedahl</i>	<i>Inga Lantz</i>
<i>Eiður Guðnason</i>	<i>Anna-Kaarina Louvo</i>
<i>Mikko Elo</i>	<i>Eeva-Liisa Moilanen</i>
<i>Lahja Exner</i>	<i>Kjeld Rahbæk Møller</i>
<i>Karl-Gunnar Fagerholm</i>	<i>Barbro Nilsson</i>
<i>Kjell Magne Fredheim</i>	<i>Mats Nyby</i>
<i>Arne Gadd</i>	<i>Hans Nyhage</i>
<i>Knud Glønborg</i>	<i>Ólafur G. Einarsson</i>
<i>Lilli Gyldenkilde</i>	<i>Óli Þ. Guðbjartsson</i>
<i>Hagen Hagensen</i>	<i>Berit Oscarsson</i>

Saara-Maria Paakkinen
Páll Pétursson
Hans Pettersson
Seppo Pelttari
Kristen Poulsgaard
Heikki Riihijärvi
Mirja Rynnänen
Ingrid Sundberg
Sten Svensson

Sverrir Hermannsson
Jan P. Syse
Karin Söder
Bernhardt Tastesen
Eeva Turunen
Ole Gabriel Ueland
Ernst Wroldsen
Lena Öhrsvik
Kåre Øvregard

Oslo den 10 mars 1988

Jan P. Syse

Gerhard af Schultén

Nordiska rådet har tillställt
de nordiska ländernas regeringar
nedanstående rekommendation
angående *avveckling av kärnkraften*

REKOMMENDATION nr 32/1988

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 10 mars 1988 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av ekonomiska utskottet (A 788/e) med 62 röster. 2 medlemmar röstade mot rekommendationen, 8 medlemmar avstod från att rösta och 25 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommenderer de nordiske lands regjeringer å intensivere samarbeidet på det energipolitiske området for å legge forholdene til rette for en ønskelig avvikling av kjernekraften.

De 62 medlemmar som röstade *för* rekommendationen var:

<i>Esko Aho</i>	<i>Åsa Solberg Iversen</i>
<i>Svein Alsaker</i>	<i>Olof Jansson</i>
<i>Claes Andersson</i>	<i>Elver Jonsson</i>
<i>Lennart Andersson</i>	<i>Riitta Järvisalo-Kanerva</i>
<i>Margareta Andréén</i>	<i>Anker Jørgensen</i>
<i>Ylva Annerstedt</i>	<i>Brit Jørgensen</i>
<i>Margrete Auken</i>	<i>Ragna Berget Jørgensen</i>
<i>Jo Benkow</i>	<i>Thea Knutzen</i>
<i>Jens Bilgrav-Nielsen</i>	<i>Sakari Knuuttila</i>
<i>Gunnar Björk</i>	<i>Inga Lantz</i>
<i>Ilkka-Christian Björklund</i>	<i>Grethe Lundblad</i>
<i>Gustav Björkstrand</i>	<i>Kjeld Rahbæk Møller</i>
<i>Johan Buttedahl</i>	<i>Agnar Nielsen</i>
<i>Eiður Guðnason</i>	<i>Barbro Nilsson</i>
<i>Lahja Exner</i>	<i>Mats Nyby</i>
<i>Karl-Gunnar Fagerholm</i>	<i>Hans Nyhage</i>
<i>Kjell Magne Fredheim</i>	<i>Ólafur G. Einarsson</i>
<i>Arne Gadd</i>	<i>Óli P. Guðbjartsson</i>
<i>Knud Glønborg</i>	<i>Berit Oscarsson</i>
<i>Lilli Gyldenkilde</i>	<i>Saara-Maria Paakkinen</i>
<i>Flemming Hansen</i>	<i>Páll Pétursson</i>
<i>Søren Hansen</i>	<i>Seppo Pelttari</i>
<i>Per Olof Håkansson</i>	<i>Hans Pettersson</i>
<i>Siri Häggmark</i>	<i>Heikki Riihijärvi</i>

Mirja Rynnänen
Kimmo Sasi
Asbjørn Sjøthun
Arne Skauge
Ingrid Sundberg
Sten Svensson
Karin Söder

Peder Sønnerby
Bernhardt Tastesen
Ole Gabriel Ueland
Valgerður Sverrisdóttir
Ernst Wroldsen
Lena Öhrsvik
Kåre Øvregard

De medlemmar som röstade *mot* rekommendationen var: *Helge Adam Møller och Kristen Poulsgaard.*

Mikko Elo, Elsi Hetemäki-Olander, Liisa Hilpelä, Anna Kaarina Louvo, Eeva-Liisa Moilanen, Sverrir Hermannsson, Harald Synnes och Eeva Turunen *avstod från att rösta.*

Oslo den 10 mars 1988

Jan P. Syse

Gerhard af Schultén

Nordiska rådet har tillstållt
 Nordiska ministerrådet nedan-
 stående rekommendation angående
 ''frikommunförsök'' över riks-
 gränserna i Norden

REKOMMENDATION nr 33/1988

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 10 mars 1988 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av ekonomiska utskottet (A 792/e) med 63 röster. 24 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd

- å möjliggjøre for kommuner på ulike sider av nasjonsgrensene i Norden å delta i et frikommuneforsøk i samsvar med Økonomisk utvalgs synspunkter, samt
- etablere en prosjektgruppe som gis tilstrekkelige ressurser for å evaluere forsøksvirksomhetene og foreslå endringer i lover og regler som hemmer det grenseregionale samarbeidet.

De 63 medlemmar som röstade för rekommendationen var:

<i>Esko Aho</i>	<i>Liisa Hilpelä</i>
<i>Claes Andersson</i>	<i>Per Olof Håkansson</i>
<i>Lennart Andersson</i>	<i>Siri Häggmark</i>
<i>Margareta Andrén</i>	<i>Åsa Solberg Iversen</i>
<i>Ylva Annerstedt</i>	<i>Olof Jansson</i>
<i>Margrete Auken</i>	<i>Elver Jonsson</i>
<i>Jo Benkow</i>	<i>Riitta Järvisalo-Kanerva</i>
<i>Dorte Bennedsen</i>	<i>Brit Jørgensen</i>
<i>Gunnar Björk</i>	<i>Ragna Berget Jørgensen</i>
<i>Ilkka-Christian Björklund</i>	<i>Thea Knutzen</i>
<i>Gustav Björkstrand</i>	<i>Sakari Knuutila</i>
<i>Eiður Guðnason</i>	<i>Wiggo Komstedt</i>
<i>Mikko Elo</i>	<i>Theo Koritzinsky</i>
<i>Lahja Exner</i>	<i>Anna-Kaarina Louvo</i>
<i>Karl-Gunnar Fagerholm</i>	<i>Grethe Lundblad</i>
<i>Kjell Magne Fredheim</i>	<i>Eeva-Liisa Moilanen</i>
<i>Arne Gadd</i>	<i>Helge Adam Møller</i>
<i>Knud Glønborg</i>	<i>Kjeld Rahbæk Møller</i>
<i>Flemming Hansen</i>	<i>Barbro Nilsson</i>
<i>Søren Hansen</i>	<i>Hans Nyhage</i>
<i>Elsi Hetemäki-Olander</i>	<i>Ólafur G. Einarsson</i>

Óli P. Guðbjartsson

Berit Oscarsson

Saara-Maria Paakkinen

Páll Pétursson

Seppo Pelttari

Hans Pettersson

Heikki Riihijärvi

Mirja Ryyänen

Kimmo Sasi

Arne Skauge

Otto Steenholdt

Ingrid Sundberg

Sten Svensson

Sverrir Hermannsson

Karin Söder

Bernhardt Tastesen

Eeva Turunen

Ole Gabriel Ueland

Valgerður Sverrisdóttir

Lena Öhrsvik

Kåre Øvregard

Oslo den 10 mars 1988

Jan P. Syse

Gerhard af Schultén

Nordiska rådet har tillstållt
Nordiska ministerrådet nedan-
stående rekommendation angående
*handlingsplan för det nordiska
kultursamarbetet*

REKOMMENDATION nr 34/1988

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 10 mars 1988 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av kulturutskottet (B 83/k) med 61 röster. 2 medlemmar röstade mot rekommendationen och 24 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

1. att fastställa en handlingsplan för utvecklingen av det nordiska kultursamarbetet i enlighet med ministerrådsförslag B 83/k och med beaktande av de synpunkter som anförts av kulturutskottet
2. att genomföra handlingsplanen under perioden 1989–1991 och att härvid särskilt prioritera
 - arbetet för ökad språkförståelse i Norden
 - ökat stöd till folkrörelsesamarbetet
 - utbyggnaden av studentutbytet, lärar- och elevutbytet samt Norden som gemensamt utbildningsområde
 - utvecklingen av det nordiska mediasamarbetet samt upprättande av en nordisk mediefond
 - fortsatt utbyggnad av det nordiska forskningssamarbetet enligt gällande riktlinjer (B 69/k)
3. att mot bakgrund av den avgörande betydelse ett starkt utbyggt nordiskt radio- och TV-samarbete via satellit har för att stärka den nordiska kulturgemenskapen utforma en organisation för ett permanent radio- och TV-samarbete, som tillgodoser de kulturpolitiska målsättningarna för samarbetet
4. att tillföra handlingsplanen ytterligare resurser för att genomföra de aktiviteter som ingår i planen och särskilt för att möjliggöra en stark utbyggnad av Nordiska kulturfonden.

De 61 medlemmar som röstade *för* rekommendationen var:

<i>Svein Alsaker</i>	<i>Sakari Knuuttila</i>
<i>Claes Andersson</i>	<i>Wiggo Komstedt</i>
<i>Lennart Andersson</i>	<i>Inga Lantz</i>
<i>Margareta Andrén</i>	<i>Jacob Lindenskov</i>
<i>Ylva Annerstedt</i>	<i>Anna-Kaarina Louvo</i>
<i>Margrete Auken</i>	<i>Grethe Lundblad</i>
<i>Dorte Bennedsen</i>	<i>Eeva-Liisa Moilanen</i>
<i>Jens Bilgrav-Nielsen</i>	<i>Kjeld Rahbæk Møller</i>
<i>Gunnar Björk</i>	<i>Barbro Nilsson</i>
<i>Ilkka-Christian Björklund</i>	<i>Mats Nyby</i>
<i>Gustav Björkstrand</i>	<i>Hans Nyhage</i>
<i>Eiður Guðnason</i>	<i>Ólafur G. Einarsson</i>
<i>Mikko Elo</i>	<i>Óli P. Guðbjartsson</i>
<i>Lahja Exner</i>	<i>Berit Oscarsson</i>
<i>Karl-Gunnar Fagerholm</i>	<i>Saara-Maria Paakkinen</i>
<i>Kjell Magne Fredheim</i>	<i>Páll Pétursson</i>
<i>Knud Glønborg</i>	<i>Hans Pettersson</i>
<i>Lilli Gyldenkilde</i>	<i>Kaj Poulsen</i>
<i>Flemming Hansen</i>	<i>Reiulf Steen</i>
<i>Ivar Hansen</i>	<i>Ingrid Sundberg</i>
<i>Søren Hansen</i>	<i>Sten Svensson</i>
<i>Elsi Hetemäki-Olander</i>	<i>Jan P. Syse</i>
<i>Liisa Hilpelä</i>	<i>Peder Sønderby</i>
<i>Per Olof Håkansson</i>	<i>Anders Talleraas</i>
<i>Siri Häggmark</i>	<i>Bernhardt Tastesen</i>
<i>Tytti Isohookana-Asunmaa</i>	<i>Eeva Turunen</i>
<i>Åsa Solberg Iversen</i>	<i>Valgerður Sverrisdóttir</i>
<i>Olof Jansson</i>	<i>Ernst Wroldsen</i>
<i>Elver Jonsson</i>	<i>Lena Öhrsvik</i>
<i>Brit Jørgensen</i>	<i>Kåre Øvregard</i>
<i>Thea Knutzen</i>	

De medlemmar som röstade *mot* rekommendationen var: *Guðrún Helgadóttir och Kristen Poulsaard.*

Oslo den 10 mars 1988

Jan P. Syse

Gerhard af Schultén

Nordiska rådet har tillställt
 Nordiska ministerrådet nedan-
 stående rekommendation angående
*program för kulturminnesvård och
 skydd av världskulturarvet*

REKOMMENDATION nr 35/1988

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 10 mars 1988 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av kulturutskottet (A 775/k) med 54 röster. 33 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

1. att medverka till utformningen av ett program för ökat samarbete inom kulturminnesvården i Norden och att delta i samordningen av nordiska insatser i syfte att bevara kulturhistoriskt värdefulla miljöer, föremål och minnesmärken i Norden,
2. att aktivt verka för att de nordiska länderna i internationella samarbetsorgan ger arbetet för att skydda världskulturarvet stor uppmärksamhet.

De 54 medlemmar som röstade för rekommendationen var:

Claes Andersson

Lennart Andersson

Margareta Andrén

Ylva Annerstedt

Jo Benkow

Jens Bilgrav-Nielsen

Gunnar Björk

Gustav Björkstrand

Eiður Guðnason

Mikko Elo

Lahja Exner

Karl-Gunnar Fagerholm

Kjell Magne Fredheim

Arne Gadd

Knud Glønborg

Lilli Gyldenkilde

Hagen Hagensen

Flemming Hansen

Ivar Hansen

Søren Hansen

Elsi Hetemäki-Olander

Liisa Hilpelä

Per Olof Håkansson

Siri Häggmark

Tytti Isohookana-Asunmaa

Åsa Solberg Iversen

Olof Jansson

Elver Jonsson

Anker Jørgensen

Sakari Knuuttila

Inga Lantz

Anna-Kaarina Louvo

Grethe Lundblad

Helge Adam Møller

Kjeld Rahbæk Møller

Barbro Nilsson

Mats Nyby

Hans Nyhage

Ólafur G. Einarsson

Óli P. Guðbjartsson

3238

Rekommendation 35/1988

Berit Oscarsson
Saara-Maria Paakkinen
Seppo Pelttari
Kaj Poulsen
Mirja Ryyänen
Kimmo Sasi
Ingrid Sundberg

Sten Svensson
Peder Sønnerby
Bernhardt Tastesen
Eeva Turunen
Marjatta Väänänen
Lena Öhrsvik
Kåre Øvregard

Oslo den 10 mars 1988

Jan P. Syse

Gerhard af Schulten

Nordiska rådet har tillställt

REKOMMENDATION nr 36/1988

Nordiska ministerrådet nedan-
stående rekommendation angående
ökat samarbete inom vuxenutbildningen

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 10 mars 1988 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av kulturutskottet (A 801/k) med 59 röster. 28 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att utgående från principen om livslång inläring fortsatt bygga ut samarbetet inom vuxenutbildning och folkbildning i Norden, och att härvid särskilt uppmärksamma insatser för korttidsutbildade, utvecklingen av folkbildningsorganisationernas samarbete och satsningar på vuxenpedagogiskt forsknings- och utvecklingsarbete i Norden.

De 59 medlemmar som röstade *för* rekommendationen var:

<i>Svein Alsaker</i>	<i>Siri Häggmark</i>
<i>Claes Andersson</i>	<i>Tytti Isohookana-Asunmaa</i>
<i>Lennart Andersson</i>	<i>Åsa Solberg Iversen</i>
<i>Margareta Andrén</i>	<i>Olof Jansson</i>
<i>Ylva Annerstedt</i>	<i>Elver Jonsson</i>
<i>Jo Benkow</i>	<i>Anker Jørgensen</i>
<i>Dorte Bennedsen</i>	<i>Thea Knutzen</i>
<i>Jens Bilgrav-Nielsen</i>	<i>Sakari Knuutila</i>
<i>Gustav Björkstrand</i>	<i>Wiggo Komstedt</i>
<i>Eiður Guðnason</i>	<i>Inga Lantz</i>
<i>Mikko Elo</i>	<i>Anna-Kaarina Louvo</i>
<i>Lahja Exner</i>	<i>Grethe Lundblad</i>
<i>Arne Gadd</i>	<i>Kjeld Rahbæk Møller</i>
<i>Knud Glønborg</i>	<i>Barbro Nilsson</i>
<i>Guðrún Helgadóttir</i>	<i>Mats Nyby</i>
<i>Lilli Gyldenkilde</i>	<i>Hans Nyhage</i>
<i>Hagen Hagensen</i>	<i>Ólafur G. Einarsson</i>
<i>Flemming Hansen</i>	<i>Óli P. Guðbjartsson</i>
<i>Søren Hansen</i>	<i>Berit Oscarsson</i>
<i>Elsi Hetemäki-Olander</i>	<i>Saara-Maria Paakkinen</i>
<i>Liisa Hilpelä</i>	<i>Páll Pétursson</i>
<i>Per Olof Håkansson</i>	<i>Seppo Pelttari</i>

3240

Rekommendation 36/1988

Hans Pettersson
Kaj Poulsen
Mirja Ryyänen
Kimmo Sasi
Otto Steenholdt
Ingrid Sundberg
Sten Svensson
Peder Sønderby

Anders Talleraas
Bernhardt Tastesen
Eeva Turunen
Valgerður Sverrisdóttir
Ernst Wroldsen
Lena Öhrsvik
Kåre Øvregard

Oslo den 10 mars 1988

Jan P. Syse

Gerhard af Schultén

Nordiska rådet har tillställt
 Nordiska ministerrådet nedan-
 stående rekommendation angående
förstärkt nordiskt ungdomssamarbete

REKOMMENDATION nr 37/1988

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 10 mars 1988 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av kulturutskottet (A 802/k) med 61 röster. 26 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
 att fortsatt stärka förutsättningarna för det nordiska ungdoms-
 samarbetet särskilt genom att stöda ungdomsorganisationerna
 och nya utbytesprogram för ungdomar i Norden.

De 61 medlemmar som röstade *för* rekommendationen var:

<i>Svein Alsaker</i>	<i>Olof Jansson</i>
<i>Claes Andersson</i>	<i>Elver Jonsson</i>
<i>Lennart Andersson</i>	<i>Anker Jørgensen</i>
<i>Margareta Andrén</i>	<i>Ragna Berget Jørgensen</i>
<i>Ylva Annerstedt</i>	<i>Thea Knutzen</i>
<i>Jo Benkow</i>	<i>Sakari Knuuttila</i>
<i>Dorte Bennedsen</i>	<i>Wiggo Komstedt</i>
<i>Jens Bilgrav-Nielsen</i>	<i>Inga Lantz</i>
<i>Gustav Björkstrand</i>	<i>Anna-Kaarina Louvo</i>
<i>Eiður Guðnason</i>	<i>Helge Adam Møller</i>
<i>Mikko Elo</i>	<i>Kjeld Rahbæk Møller</i>
<i>Lahja Exner</i>	<i>Barbro Nilsson</i>
<i>Karl-Gunnar Fagerholm</i>	<i>Mats Nyby</i>
<i>Knud Glønborg</i>	<i>Hans Nyhage</i>
<i>Guðrún Helgadóttir</i>	<i>Ólafur G. Einarsson</i>
<i>Lilli Gyldenkilde</i>	<i>Óli P. Guðbjartsson</i>
<i>Hagen Hagensen</i>	<i>Berit Oscarsson</i>
<i>Flemming Hansen</i>	<i>Saara-Maria Paakkinen</i>
<i>Søren Hansen</i>	<i>Páll Pétursson</i>
<i>Elsi Hetemäki-Olander</i>	<i>Seppo Pelttari</i>
<i>Liisa Hilpelä</i>	<i>Hans Pettersson</i>
<i>Per Olof Håkansson</i>	<i>Kaj Poulsen</i>
<i>Siri Häggmark</i>	<i>Mirja Ryyänen</i>
<i>Tytti Isohookana-Asunmaa</i>	<i>Kimmo Sasi</i>
<i>Åsa Solberg Iversen</i>	<i>Otto Steenholdt</i>

*Ingrid Sundberg
Sten Svensson
Peder Sønderby
Anders Talleraas
Bernhardt Tastesen
Eeva Turunen*

*Valgerður Sverrisdóttir
Marjatta Väänänen
Ernst Wroldsen
Lena Öhrsvik
Kåre Øvregard*

Oslo den 10 mars 1988

Jan P. Syse

Gerhard af Schultén

Nordiska rådet har tillställt
 Nordiska ministerrådet nedan-
 stående rekommendation angående
Nordiska rådets teknologipris

REKOMMENDATION nr 38/1988

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 10 mars 1988 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av kulturutskottet (A 810/k) med 62 röster. 4 medlemmar röstade mot rekommendationen och 21 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
 att i anslutning till det nordiska teknologiåret 1988 i syfte att
 främja nordiskt forsknings- och utvecklingssamarbete låta utdela
 ett särskilt nordiskt pris, Nordiska rådets teknologipris.

De 62 medlemmar som röstade för rekommendationen var:

<i>Svein Alsaker</i>	<i>Olof Jansson</i>
<i>Claes Andersson</i>	<i>Elver Jonsson</i>
<i>Lennart Andersson</i>	<i>Anker Jørgensen</i>
<i>Margareta Andrén</i>	<i>Ragna Berget Jørgensen</i>
<i>Ylva Annerstedt</i>	<i>Thea Knutzen</i>
<i>Jens Bilgrav-Nielsen</i>	<i>Sakari Knuuttila</i>
<i>Gunnar Björk</i>	<i>Wiggo Komstedt</i>
<i>Gustav Björkstrand</i>	<i>Inga Lantz</i>
<i>Eiður Guðnason</i>	<i>Anna-Kaarina Louvo</i>
<i>Mikko Elo</i>	<i>Grethe Lundblad</i>
<i>Lahja Exner</i>	<i>Helge Adam Møller</i>
<i>Karl-Gunnar Fagerholm</i>	<i>Kjeld Rahbæk Møller</i>
<i>Kjell Magne Fredheim</i>	<i>Barbro Nilsson</i>
<i>Arne Gadd</i>	<i>Mats Nyby</i>
<i>Knud Glønborg</i>	<i>Hans Nyhage</i>
<i>Guðrún Helgadóttir</i>	<i>Ólafur G. Einarsson</i>
<i>Lilli Gyldenkilde</i>	<i>Óli P. Guðbjartsson</i>
<i>Søren Hansen</i>	<i>Berit Oscarsson</i>
<i>Elsi Hetemäki-Olander</i>	<i>Saara-Maria Paakkinen</i>
<i>Liisa Hilpelä</i>	<i>Páll Pétursson</i>
<i>Per Olof Håkansson</i>	<i>Seppo Pelttari</i>
<i>Siri Häggmark</i>	<i>Hans Pettersson</i>
<i>Tytti Isohookana-Asunmaa</i>	<i>Kaj Poulsen</i>
<i>Åsa Solberg Iversen</i>	<i>Mirja Ryyänen</i>

*Kimmo Sasi
Arne Skauge
Otto Steenholdt
Ingrid Sundberg
Sten Svensson
Peder Sønderby
Anders Talleraas*

*Bernhardt Tastesen
Eeva Turunen
Valgerður Sverrisdóttir
Marjatta Väänänen
Ernst Wroldsen
Lena Öhrsvik
Kåre Øvregard*

De medlemmar som röstade *mot* rekommendationen var: *Jo Benkow, Jens Bilgrav-Nielsen, Fleming Hansen och Hagen Hagensen.*

Oslo den 10 mars 1988

Jan P. Syse

Gerhard af Schultén

Nordiska rådet har tillstållt **REKOMMENDATION nr 39/1988**
 Nordiska ministerrådet nedan-
 stående rekommendation angående
nordiskt kommunalt skolsamarbete

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 10 mars 1988 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av kulturutskottet (*A 811/k*) med 63 röster. 24 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att stärka det nordiska samarbetet på skolområdet genom att i högre grad indra kommunerna och länen samt deras centralorganisationer i detta samarbete.

De 63 medlemmar som röstade för rekommendationen var:

<i>Svein Alsaker</i>	<i>Tytti Isohookana-Asunmaa</i>
<i>Claes Andersson</i>	<i>Åsa Solberg Iversen</i>
<i>Lennart Andersson</i>	<i>Olof Jansson</i>
<i>Margareta Andrén</i>	<i>Elver Jonsson</i>
<i>Ylva Annerstedt</i>	<i>Anker Jørgensen</i>
<i>Jo Benkow</i>	<i>Brit Jørgensen</i>
<i>Dorte Bennedsen</i>	<i>Ragna Berget Jørgensen</i>
<i>Jens Bilgrav-Nielsen</i>	<i>Thea Knutzen</i>
<i>Gunnar Björk</i>	<i>Sakari Knuuttila</i>
<i>Gustav Björkstrand</i>	<i>Wiggo Komstedt</i>
<i>Eiður Guðnason</i>	<i>Inga Lantz</i>
<i>Mikko Elo</i>	<i>Anna-Kaarina Louvo</i>
<i>Lahja Exner</i>	<i>Grethe Lundblad</i>
<i>Karl-Gunnar Fagerholm</i>	<i>Helge Adam Møller</i>
<i>Kjell Magne Fredheim</i>	<i>Kjeld Rahbæk Møller</i>
<i>Arne Gadd</i>	<i>Barbro Nilsson</i>
<i>Knud Glønborg</i>	<i>Mats Nyby</i>
<i>Guðrún Helgadóttir</i>	<i>Hans Nyhage</i>
<i>Lilli Gyldenkilde</i>	<i>Ólafur G. Einarsson</i>
<i>Flemming Hansen</i>	<i>Óli P. Guðbjartsson</i>
<i>Søren Hansen</i>	<i>Berit Oscarsson</i>
<i>Elsi Hetemäki-Olander</i>	<i>Saara-Maria Paakkinen</i>
<i>Liisa Hilpelä</i>	<i>Páll Pétursson</i>
<i>Per Olof Håkansson</i>	<i>Seppo Pelttari</i>
<i>Siri Häggmark</i>	<i>Hans Pettersson</i>

Kaj Poulsen
Mirja Rynnänen
Kimmo Sasi
Otto Steenholdt
Ingrid Sundberg
Sten Svensson
Peder Sønderby

Bernhardt Tastesen
Eeva Turunen
Valgerður Sverrisdóttir
Ernst Wroldsen
Lena Öhrsvik
Kåre Øvregard

Oslo den 10 mars 1988

Jan P. Syse

Gerhard af Schultén

Nordiska rådet har tillstållt
 Nordiska ministerrådet nedan-
 stående rekommendation angående
*samarbetsprogram på livsmedels-
 området*

REKOMMENDATION nr 40/1988

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 11 mars 1988 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av juridiska utskottet (*B 80/j*) med 63 röster. 24 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd
 at vedtage et samarbejdsprogram på levnedsmiddelområdet i
 overensstemmelse med ministerrådsforslag B 80/j og Juridisk
 Udvalgs synspunkter.

De 63 medlemmar som röstade *för* rekommendationen var:

<i>Svein Alsaker</i>	<i>Tytti Isohookana-Asunmaa</i>
<i>Claes Andersson</i>	<i>Åsa Solberg Iversen</i>
<i>Lennart Andersson</i>	<i>Olof Jansson</i>
<i>Margareta Andrén</i>	<i>Elver Jonsson</i>
<i>Ylva Annerstedt</i>	<i>Riitta Järvisalo-Kanerva</i>
<i>Margrete Auken</i>	<i>Anneli Jäätteenmäki</i>
<i>Jens Bilgrav-Nielsen</i>	<i>Brit Jørgensen</i>
<i>Gunnar Björk</i>	<i>Ragna Berget Jørgensen</i>
<i>Ilkka-Christian Björklund</i>	<i>Thea Knutzen</i>
<i>Gustav Björkstrand</i>	<i>Theo Koritzinsky</i>
<i>Johan Buttedahl</i>	<i>Inga Lantz</i>
<i>Eiður Guðnason</i>	<i>Jacob Lindenskov</i>
<i>Mikko Elo</i>	<i>Anna-Kaarina Louvo</i>
<i>Lahja Exner</i>	<i>Grethe Lundblad</i>
<i>Karl-Gunnar Fagerholm</i>	<i>Eeva-Liisa Moilanen</i>
<i>Arne Gadd</i>	<i>Kjeld Rahbæk Møller</i>
<i>Knud Glønborg</i>	<i>Barbro Nilsson</i>
<i>Lilli Gyldenkilde</i>	<i>Mats Nyby</i>
<i>Hagen Hagensen</i>	<i>Hans Nyhage</i>
<i>Søren Hansen</i>	<i>Ólafur G. Einarsson</i>
<i>Liisa Hilpelä</i>	<i>Óli P. Guðbjartsson</i>
<i>Sinikka Hurskainen-Leppänen</i>	<i>Berit Oscarsson</i>
<i>Per Olof Håkansson</i>	<i>Seppo Pelttari</i>
<i>Siri Häggmark</i>	<i>Kaj Poulsen</i>

Riitta Saastamoinen
Kimmo Sasi
Asbjørn Sjøthun
Otto Steenholdt
Sverrir Hermannsson
Karin Söder
Peder Sønderby
Bernhardt Tastesen

Eeva Turunen
Valgerður Sverrisdóttir
Marjatta Väänänen
Ernst Wroldsén
Lena Öhrsvik
Olle Östrand
Kåre Øvregard

Oslo den 11 mars 1988

Jan. P. Syse

Gerhard af Schultén

Nordiska rådet har tillstått
 Nordiska ministerrådet nedan-
 stående rekommendation angående
*livsmedelspolitik och livsmedels-
 lagstiftning*

REKOMMENDATION nr 41/1988

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 11 mars 1988 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av juridiska utskottet (A 784/j) med 61 röster. 26 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd
 at foretage en gennemgang af levnedsmiddellovgivningen og
 -kontrollen i de nordiske lande med henblik på at etablere fælles
 kvalitetskrav i Norden.

De 61 medlemmar som röstade för rekommendationen var:

<i>Svein Alsaker</i>	<i>Tytti Isohookana-Asunmaa</i>
<i>Claes Andersson</i>	<i>Åsa Solberg Iversen</i>
<i>Lennart Andersson</i>	<i>Olof Jansson</i>
<i>Margareta André</i>	<i>Elver Jonsson</i>
<i>Ylva Annerstedt</i>	<i>Riitta Järvisalo-Kanerva</i>
<i>Margrete Auken</i>	<i>Anneli Jäätteenmäki</i>
<i>Jens Bilgrav-Nielsen</i>	<i>Brit Jørgensen</i>
<i>Gunnar Björk</i>	<i>Ragna Berget Jørgensen</i>
<i>Ilkka-Christian Björklund</i>	<i>Thea Knutzen</i>
<i>Gustav Björkstrand</i>	<i>Theo Koritzinsky</i>
<i>Johan Buttedahl</i>	<i>Inga Lantz</i>
<i>Eiður Guðnason</i>	<i>Jacob Lindenskov</i>
<i>Mikko Elo</i>	<i>Grethe Lundblad</i>
<i>Lahja Exner</i>	<i>Eeva-Liisa Moilanen</i>
<i>Karl-Gunnar Fagerholm</i>	<i>Kjeld Rahbæk Møller</i>
<i>Arne Gadd</i>	<i>Barbro Nilsson</i>
<i>Knud Glønborg</i>	<i>Mats Nyby</i>
<i>Lilli Gyldenkilde</i>	<i>Hans Nyhage</i>
<i>Hagen Hagensen</i>	<i>Ólafur G. Einarsson</i>
<i>Søren Hansen</i>	<i>Óli Þ. Guðbjartsson</i>
<i>Liisa Hilpelä</i>	<i>Berit Oscarsson</i>
<i>Sinikka Hurskainen-Leppänen</i>	<i>Seppo Pelttari</i>
<i>Per Olof Håkansson</i>	<i>Kaj Poulsen</i>
<i>Siri Häggmark</i>	<i>Riitta Saastamoinen</i>

Kimmo Sasi
Asbjørn Sjøthun
Otto Steenholdt
Sverrir Hermannsson
Karin Söder
Bernhardt Tastesen
Eeva Turunen

Valgerður Sverrisdóttir
Marjatta Väänänen
Ernst Wroldsen
Lena Öhrsvik
Olle Östrand
Kåre Øvregard

Oslo den 11 mars 1988

Jan. P. Syse

Gerhard af Schultén

Nordiska rådet har tillställt
 Nordiska ministerrådet nedan-
 stående rekommendation angående
*likartade nordiska regler för
 samhällstjänst*

REKOMMENDATION nr 42/1988

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 11 mars 1988 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av juridiska utskottet (A 804/j) med 62 röster. 25 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd
 at arbejde hen imod, at der i de nordiske lande indføres så ensarte-
 tede regler som muligt om samfundstjeneste som strafferetlig
 sanktionsform.

De 62 medlemmar som röstade för rekommendationen var:

<i>Svein Alsaker</i>	<i>Siri Häggmark</i>
<i>Claes Andersson</i>	<i>Tytti Isohookana-Asunmaa</i>
<i>Lennart Andersson</i>	<i>Åsa Solberg Iversen</i>
<i>Margareta Andrén</i>	<i>Olof Jansson</i>
<i>Ylva Annerstedt</i>	<i>Elver Jonsson</i>
<i>Margrete Auken</i>	<i>Riitta Järvisalo-Kanerva</i>
<i>Dorte Bennedsen</i>	<i>Anneli Jäätteenmäki</i>
<i>Jens Bilgrav-Nielsen</i>	<i>Brit Jørgensen</i>
<i>Gunnar Björk</i>	<i>Ragna Berget Jørgensen</i>
<i>Gustav Björkstrand</i>	<i>Thea Knutzen</i>
<i>Johan Buttedahl</i>	<i>Inga Lantz</i>
<i>Eiður Guðnason</i>	<i>Anna-Kaarina Louvo</i>
<i>Mikko Elo</i>	<i>Grethe Lundblad</i>
<i>Lahja Exner</i>	<i>Eeva-Liisa Moilanen</i>
<i>Karl-Gunnar Fagerholm</i>	<i>Kjeld Rahbæk Møller</i>
<i>Arne Gadd</i>	<i>Barbro Nilsson</i>
<i>Knud Glønborg</i>	<i>Mats Nyby</i>
<i>Lilli Gyldenkilde</i>	<i>Hans Nyhage</i>
<i>Hagen Hagensen</i>	<i>Ólafur G. Einarsson</i>
<i>Ivar Hansen</i>	<i>Óli P. Guðbjartsson</i>
<i>Søren Hansen</i>	<i>Berit Oscarsson</i>
<i>Liisa Hilpelä</i>	<i>Seppo Peltari</i>
<i>Sinikka Hurskainen-Leppänen</i>	<i>Kaj Poulsen</i>
<i>Per Olof Håkansson</i>	<i>Riitta Saastamoinen</i>

Kimmo Sasi
Asbjørn Sjøthun
Arne Skauge
Ingrid Sundberg
Sverrir Hermannsson
Karin Söder
Peder Sønderby

Bernhardt Tastesen
Eeva Turunen
Valgerður Sverrisdóttir
Marjatta Väänänen
Ernst Wroldsen
Lena Öhrsvik
Olle Östrand

Oslo den 11 mars 1988

Jan. P. Syse

Gerhard af Schultén

Nordiska rådet har tillstållt
 Nordiska ministerrådet nedan-
 stående rekommendation angående
*samarbete om kriminalitets-
 efterforskning*

REKOMMENDATION nr 43/1988

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 11 mars 1988 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av juridiska utskottet (*A 806/j*) med 57 röster. 6 medlemmar röstade mot rekommendationen, 3 medlemmar avstod från att rösta och 24 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd
 at nedsætte en arbejdsgruppe til at udrede det nordiske samarbejde om kriminalitetsefterforskning samt til at undersøge behovet og mulighederne for en videreudvikling og evt. effektivisering af dette samarbejde.

De 57 medlemmar som röstade för rekommendationen var:

<i>Svein Alsaker</i>	<i>Søren Hansen</i>
<i>Lennart Andersson</i>	<i>Liisa Hilpelä</i>
<i>Margareta Andrén</i>	<i>Sinikka Hurskainen-Leppänen</i>
<i>Ylva Annerstedt</i>	<i>Tytti Isohookana-Asunmaa</i>
<i>Margrete Auken</i>	<i>Olof Jansson</i>
<i>Dorte Bennedsen</i>	<i>Riitta Järvisalo-Kanerva</i>
<i>Jens Bilgrav-Nielsen</i>	<i>Anneli Jäätteenmäki</i>
<i>Gunnar Björk</i>	<i>Brit Jørgensen</i>
<i>Ilkka-Christian Björklund</i>	<i>Ragna Berget Jørgensen</i>
<i>Gustav Björkstrand</i>	<i>Inga Lantz</i>
<i>Johan Buttedahl</i>	<i>Jacob Lindenskov</i>
<i>Eiður Guðnason</i>	<i>Anna-Kaarina Louvo</i>
<i>Mikko Elo</i>	<i>Grethe Lundblad</i>
<i>Lahja Exner</i>	<i>Eeva-Liisa Moilanen</i>
<i>Karl-Gunnar Fagerholm</i>	<i>Kjeld Rahbæk Møller</i>
<i>Kjell Magne Fredheim</i>	<i>Barbro Nilsson</i>
<i>Arne Gadd</i>	<i>Mats Nyby</i>
<i>Knud Glønborg</i>	<i>Óli Þ. Guðbjartsson</i>
<i>Lilli Gyldenkilde</i>	<i>Berit Oscarsson</i>
<i>Hagen Hagensen</i>	<i>Seppo Pelttari</i>
<i>Ivar Hansen</i>	<i>Kaj Poulsen</i>

Heikki Riihijärvi
Riitta Saastamoinen
Asbjørn Sjøthun
Arne Skauge
Reiulf Steen
Otto Steenholdt
Sverrir Hermannsson
Karin Söder

Peder Sønnerby
Bernhardt Tastesen
Eeva Turunen
Ole Gabriel Ueland
Valgerður Sverrisdóttir
Marjatta Väänänen
Olle Östrand

De medlemmar som röstade *mot* rekommendationen var: *Siri Häggmark, Thea Knutzen, Hans Nyhage, Ólafur G. Einarsson, Kimmo Sasi* och *Ingrid Sundberg*.

Per Olof Håkansson, Åsa Solberg Iversen och *Lena Öhrsvik* *avstod från att rösta*.

Oslo den 11 mars 1988

Jan P. Syse

Gerhard af Schultén

Nordiska rådet har tillstållt
 Nordiska ministerrådet nedan-
 stående rekommendation angående
reell likalön mellan kvinnor och män

REKOMMENDATION nr 44/1988

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 11 mars 1988 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av juridiska utskottet (A 8/2/j) med 59 röster. 28 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd

1. at der iværksættes et forundersøgelsesprojekt og i forbindelse hermed eventuelt gennemføres praktisk forsøgsvirksomhed og evaluering med henblik på at få samlet den eksisterende viden om og få kortlagt årsagerne til den manglende reelle ligeløn mellem kvinder og mænd, og
2. på baggrund heraf at foreslå foranstaltninger, der tilsigter at fjerne de barrierer, som medfører forskelle i lønninger mellem kvinder og mænd, samt
3. at afsætte de fornødne midler til projekternes gennemførelse ved at lade projekterne, der er nævnt under punkt 1 og 2, indgå i den nye økonomiske handlingsplan for Norden.

De 59 medlemmar som röstade för rekommendationen var:

<i>Claes Andersson</i>	<i>Hagen Hagensen</i>
<i>Lennart Andersson</i>	<i>Liisa Hilpelä</i>
<i>Margrete Auken</i>	<i>Sinikka Hurskainen-Leppänen</i>
<i>Jo Benkow</i>	<i>Per Olof Håkansson</i>
<i>Dorte Bennedsen</i>	<i>Siri Häggmark</i>
<i>Jens Bilgrav-Nielsen</i>	<i>Tytti Isohookana-Asunmaa</i>
<i>Gunnar Björk</i>	<i>Åsa Solberg Iversen</i>
<i>Ilkka-Christian Björklund</i>	<i>Olof Jansson</i>
<i>Johan Buttedahl</i>	<i>Elver Jonsson</i>
<i>Eiður Guðnason</i>	<i>Riitta Järvisalo-Kanerva</i>
<i>Mikko Elo</i>	<i>Anneli Jäätteenmäki</i>
<i>Lahja Exner</i>	<i>Ragna Berget Jørgensen</i>
<i>Karl-Gunnar Fagerholm</i>	<i>Thea Knutzen</i>
<i>Kjell Magne Fredheim</i>	<i>Theo Koritzinsky</i>
<i>Arne Gadd</i>	<i>Inga Lantz</i>
<i>Guðrún Helgadóttir</i>	<i>Jacob Lindenskov</i>
<i>Lilli Gyldekenilde</i>	<i>Anna-Kaarina Louvo</i>

Eeva-Liisa Moilanen
Kjeld Rahbæk Møller
Barbro Nilsson
Mats Nyby
Hans Nyhage
Ólafur G. Einarsson
Óli Þ. Guðbjartsson
Berit Oscarsson
Páll Pétursson
Seppo Pelttari
Heikki Riihijärvi
Riitta Saastamoinen
Kimmo Sasi

Arne Skauge
Ingrid Sundberg
Sverrir Hermannsson
Karin Söder
Peder Sønderby
Bernhardt Tastesen
Eeva Turunen
Valgerður Sverrisdóttir
Marjatta Väänänen
Ernst Wroldsen
Lena Öhrsvik
Olle Östrand

Oslo den 11 mars 1988

Jan P. Syse

Gerhard af Schultén

Nordiska rådet har tillstållt **REKOMMENDATION nr 45/1988**
 Nordiska ministerrådet nedan-
 stående rekommendation angående
*nordiskt skolsamarbete i Nordiska
 ministerrådets regi*

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 11 mars 1988 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av budget- och kontrollutskottet (A 824/b) med 55 röster. 32 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
 att beakta budget- och kontrollutskottets konklusioner angående
 det nordiska skolsamarbetet i Nordiska ministerrådets regi.

De 55 medlemmar som röstade *för* rekommendationen var:

<i>Svein Alsaker</i>	<i>Olof Jansson</i>
<i>Claes Andersson</i>	<i>Elver Jonsson</i>
<i>Lennart Andersson</i>	<i>Anker Jørgensen</i>
<i>Margareta Andrén</i>	<i>Brit Jørgensen</i>
<i>Ylva Annerstedt</i>	<i>Thea Knutzen</i>
<i>Margrete Auken</i>	<i>Wiggo Komstedt</i>
<i>Ilkka-Christian Björklund</i>	<i>Theo Koritzinsky</i>
<i>Brita Borge</i>	<i>Inga Lantz</i>
<i>Eiður Guðnason</i>	<i>Jacob Lindenskov</i>
<i>Lahja Exner</i>	<i>Grethe Lundblad</i>
<i>Karl-Gunnar Fagerholm</i>	<i>Eeva-Liisa Moilanen</i>
<i>Kjell Magne Fredheim</i>	<i>Helge Adam Møller</i>
<i>Arne Gadd</i>	<i>Barbro Nilsson</i>
<i>Knud Glønborg</i>	<i>Hans Nyhage</i>
<i>Guðrún Helgadóttir</i>	<i>Ólafur G. Einarsson</i>
<i>Thor-Eirik Gulbrandsen</i>	<i>Berit Oscarsson</i>
<i>Lilli Gyldenkilde</i>	<i>Páll Pétursson</i>
<i>Hagen Hagensen</i>	<i>Seppo Pelttari</i>
<i>Ivar Hansen</i>	<i>Kaj Poulsen</i>
<i>Liisa Hilpelä</i>	<i>Kristen Poulsgaard</i>
<i>Sinikka Hurskainen-Leppänen</i>	<i>Riitta Saastamoinen</i>
<i>Per Olof Håkansson</i>	<i>Otto Steenholdt</i>
<i>Siri Häggmark</i>	<i>Sverrir Hermannsson</i>
<i>Åsa Solberg Iversen</i>	<i>Jan P. Syse</i>

3258

Rekommendation 45/1988

Karin Söder
Eeva Turunen
Valgerður Sverrisdóttir
Ernst Wroldsen

Lena Öhrsvik
Olle Östrand
Kåre Øvregard

Oslo den 11 mars 1988

Jan P. Syse

Gerhard af Schultén

Nordiska rådet har avgivit
yttrande till Nordiska
ministerrådet över *berättelse*
rörande det nordiska samarbetet

YTTRANDE nr 1/1988

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 9 mars 1988 beslutat avge yttrande till Nordiska ministerrådet över berättelse rörande det nordiska samarbetet (*C 1*) i överensstämmelse med vad som föreslagits i kommunikationsutskottets betänkande. 72 medlemmar röstade för yttrandet och 15 medlemmar var frånvarande.

Yttrandet har följande lydelse:

Nordiska rådet hemställer till Nordiska ministerrådet

- att utreda de kostnader som en speciell transportservice för handikappade innebär i jämförelse med kostnaderna vid handikappanpassning av kollektiva transportmedel,
- att inom ministerrådets organisation skapa ett gemensamt forum för att behandla internationella sjöfarts- och luftfartspolitiska frågor,
- att omedelbart se till att konstruktiva förhandlingar igångsätts i syfte att komma fram till tillfredsställande tvärgående flygtrafik i Norden,
- att verka för en harmonisering av den nordiska transportpolitiken,
- att verka för att Norden blir en gemensam transportmarknad,
- att verka för att effektivitetsökningar av de nordiska transporter- na också blir miljöförbättrande samt försäkrar alla trafikantgrup- pers mobilitet,
- att ministerrådet aktivt och konstruktivt arbetar för ett perma- nent ungdomsresekort.

De 72 medlemmar som röstade för yttrandet var:

<i>Esko Aho</i>	<i>Eiður Guðnason</i>
<i>Lennart Andersson</i>	<i>Mikko Elo</i>
<i>Ylva Annerstedt</i>	<i>Lahja Exner</i>
<i>Margrete Auken</i>	<i>Karl-Gunnar Fagerholm</i>
<i>Jo Benkow</i>	<i>Kjell Magne Fredheim</i>
<i>Hallgrim Berg</i>	<i>Einar Førde</i>
<i>Gunnar Björk</i>	<i>Arne Gadd</i>
<i>Gustav Björkstrand</i>	<i>Knud Glønborg</i>
<i>Johan Buttedahl</i>	<i>Lilli Gyldenkilde</i>

<i>Hagen Hagensen</i>	<i>Saara-Maria Paakkinen</i>
<i>Flemming Hansen</i>	<i>Páll Pétursson</i>
<i>Ivar Hansen</i>	<i>Robert Pedersen</i>
<i>Guðrún Helgadóttir</i>	<i>Hans Petersson</i>
<i>Elsi Hetemäki-Olander</i>	<i>Oddrunn Pettersen</i>
<i>Liisa Hilpelä</i>	<i>Hans Pettersson</i>
<i>Sinikka Hurskainen-Leppänen</i>	<i>Kaj Poulsen</i>
<i>Per Olof Håkansson</i>	<i>Heikki Riihijärvi</i>
<i>Åsa Solberg Iversen</i>	<i>Mirja Ryyänen</i>
<i>Olof Jansson</i>	<i>Ashbjørn Sjøthun</i>
<i>Elver Jonsson</i>	<i>Arne Skauge</i>
<i>Riitta Järvisalo-Kanerva</i>	<i>Reiulf Steen</i>
<i>Anneli Jäätteenmäki</i>	<i>Otto Steenholdt</i>
<i>Anker Jørgensen</i>	<i>Ingrid Sundberg</i>
<i>Brit Jørgensen</i>	<i>Sten Svensson</i>
<i>Ragna Berget Jørgensen</i>	<i>Sverrir Hermannsson</i>
<i>Arvo Kempainen</i>	<i>Harald Synnes</i>
<i>Sakari Knuuttila</i>	<i>Karin Söder</i>
<i>Wiggo Komstedt</i>	<i>Peder Sønderby</i>
<i>Grethe Lundblad</i>	<i>Bernhardt Tastesen</i>
<i>Helge Adam Møller</i>	<i>Eeva Turunen</i>
<i>Kjeld Rahbæk Møller</i>	<i>Ole Gabriel Ueland</i>
<i>Mats Nyby</i>	<i>Valgerður Sverrisdóttir</i>
<i>Hans Nyhage</i>	<i>Marjatta Väänänen</i>
<i>Ólafur G. Einarsson</i>	<i>Lena Öhrsvik</i>
<i>Óli P. Guðbjartsson</i>	<i>Olle Östrand</i>
<i>Berit Oscarsson</i>	<i>Kåre Øvregard</i>

Oslo den 9 mars 1988

Jan P. Syse

Gerhard af Schultén

Nordiska rådet har avgivit
yttrande till Nordiska
ministerrådet över *berättelse*
rörande det nordiska samarbetet

YTTRANDE nr 2/1988

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 9 mars 1988 beslutat avge yttrande till Nordiska ministerrådet över berättelse rörande det nordiska samarbetet (C I) i överensstämmelse med vad som föreslagits i social- och miljöutskottets betänkande. 49 medlemmar röstade för yttrandet och 38 medlemmar var frånvarande.

Yttrandet har följande lydelse:

Nordiska rådet hemställer till Nordiska ministerrådet, att

1. i samarbetet på arbetsmarknadsområdet bör större insatser ägnas de svaga gruppernas situation,
2. förslag till nordisk arbetsmiljökonvention bör föreläggas Nordiska rådet som ett ministerrådsförslag till 37:e sessionen,
3. konkreta åtgärder bör vidtas i de nordiska länderna för att förverkliga WHO's målsättning att minska alkoholkonsumtionen med 25 % fram till år 2000,
4. ett samarbetsprogram på miljöområdet med aktivt och konkret innehåll bör läggas fram som ett ministerrådsförslag före rådets 37:e session.

De 49 medlemmar som röstade för yttrandet var:

<i>Esko Aho</i>	<i>Åsa Solberg Iversen</i>
<i>Svein Alsaker</i>	<i>Olof Jansson</i>
<i>Lennart Andersson</i>	<i>Anneli Jäätteenmäki</i>
<i>Margareta Andrén</i>	<i>Anker Jørgensen</i>
<i>Ylva Annerstedt</i>	<i>Brit Jørgensen</i>
<i>Dorte Bennedsen</i>	<i>Arvo Kempainen</i>
<i>Gunnar Björk</i>	<i>Sakari Knuutila</i>
<i>Ilkka-Christian Björklund</i>	<i>Wiggo Komstedt</i>
<i>Gustav Björkstrand</i>	<i>Theo Koritzinsky</i>
<i>Mikko Elo</i>	<i>Jacob Lindenskov</i>
<i>Knud Glønborg</i>	<i>Anna-Kaarina Louvo</i>
<i>Lilli Gyldenkilde</i>	<i>Grethe Lundblad</i>
<i>Ivar Hansen</i>	<i>Helge Adam Møller</i>
<i>Elsi Hetemäki-Olander</i>	<i>Barbro Nilsson</i>
<i>Liisa Hilpelä</i>	<i>Mats Nyby</i>
<i>Per Olof Håkansson</i>	<i>Hans Nyhage</i>

Ólafur G. Einarsson
Óli P. Guðbjartsson
Páll Pétursson
Kaj Poulsen
Kristen Poulsgaard
Kimmo Sasi
Ingrid Sundberg
Karl-Erik Svartberg
Sten Svensson

Bernhardt Tastesen
Eeva Turunen
Ole Gabriel Ueland
Valgerður Sverrisdóttir
Marjatta Väänänen
Lars Werner
Lena Öhrsvik
Olle Östrand

Oslo den 9 mars 1988

Jan P. Syse

Gerhard af Schultén

Nordiska rådet har avgivit
yttrande till Nordiska
ministerrådet över *berättelse*
rörande det nordiska samarbetet

YTTRANDE nr 3/1988

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 10 mars 1988 beslutat avge yttrande till Nordiska ministerrådet över berättelse rörande det nordiska samarbetet (*C 1*) i överensstämmelse med vad som föreslagits i ekonomiska utskottets betänkande. 73 medlemmar röstade för yttrandet. 14 medlemmar var frånvarande.

Yttrandet har följande lydelse:

1. Nordisk Råd henstiller til Nordisk Ministerråd om å virke for at Ministerrådets organer spiller en mer aktiv rolle med hensyn til å fremme felles nordiske interesser og samordne nordiske tiltak for å møte den utfordring den europeiske integrasjonsprosessen innebærer.
2. Nordisk Råd henstiller til Nordisk Ministerråd om at Nordisk Industrifonds budsjett for 1989 ikke svekkes som en følge av at den økonomiske handlingsplanen utløper i 1988 samt at Fondet tilføres ytterligere ressurser som følge av ministerrådsforslagene om opprettelse av et industrielt senter i Oslo og et bioteknologisk samarbeidsprogram.
3. Nordisk Råd henstiller til Nordisk Ministerråd om at forslag om eventuelle fortsatte bevilgninger til Nordisk Kontaktorgan for Atomenergispørsmål etter at nåværende sikkerhetsprogram utløper i 1989 forelegges Nordisk Råd i et særskilt ministerrådsforslag.
4. Nordisk Råd henstiller til Nordisk Ministerråd om å virke for at arbeidet med å avvikle handelshindringer i Norden effektiviseres og gis høy prioritet i alle nordiske samarbeidsorganer samt at det blir rapportert om konkrete resultater til neste sesjon.

De 73 medlemmar som röstade för yttrandet var:

<i>Esko Aho</i>	<i>Ilkka-Christian Björklund</i>
<i>Svein Alsaker</i>	<i>Gustav Björkstrand</i>
<i>Lennart Andersson</i>	<i>Johan Buttedahl</i>
<i>Margareta Andrén</i>	<i>Eiður Guðnason</i>
<i>Ylva Annerstedt</i>	<i>Mikko Elo</i>
<i>Margrete Auken</i>	<i>Lahja Exner</i>
<i>Gunnar Björk</i>	<i>Karl-Gunnar Fagerholm</i>

<i>Kjell Magne Fredheim</i>	<i>Ólafur G. Einarsson</i>
<i>Arne Gadd</i>	<i>Óli Þ. Guðbjartsson</i>
<i>Knud Glønborg</i>	<i>Berit Oscarsson</i>
<i>Guðrún Helgadóttir</i>	<i>Saara-Maria Paakkinen</i>
<i>Thor-Eirik Gulbrandsen</i>	<i>Páll Pétursson</i>
<i>Lilli Gyldenkilde</i>	<i>Hans Pettersson</i>
<i>Flemming Hansen</i>	<i>Kaj Poulsen</i>
<i>Ivar Hansen</i>	<i>Kristen Poulsgaard</i>
<i>Søren Hansen</i>	<i>Heikki Riihijärvi</i>
<i>Liisa Hilpelä</i>	<i>Mirja Ryyänen</i>
<i>Per Olof Håkansson</i>	<i>Riitta Saastamoinen</i>
<i>Siri Häggmark</i>	<i>Kimmo Sasi</i>
<i>Åsa Solberg Iversen</i>	<i>Ashbjørn Sjøthun</i>
<i>Olof Jansson</i>	<i>Otto Steenholdt</i>
<i>Elver Jonsson</i>	<i>Ingrid Sundberg</i>
<i>Anneli Jäätteenmäki</i>	<i>Sten Svensson</i>
<i>Anker Jørgensen</i>	<i>Sverrir Hermannsson</i>
<i>Brit Jørgensen</i>	<i>Harald Synnes</i>
<i>Arvo Kempainen</i>	<i>Jan P. Syse</i>
<i>Thea Knutzen</i>	<i>Karin Söder</i>
<i>Sakari Knuutila</i>	<i>Peder Sønnerby</i>
<i>Preben Lange</i>	<i>Bernhardt Tastesen</i>
<i>Anna-Kaarina Louvo</i>	<i>Eeva Turunen</i>
<i>Grethe Lundblad</i>	<i>Ole Gabriel Ueland</i>
<i>Eeva-Liisa Moilanen</i>	<i>Valgerður Sverrisdóttir</i>
<i>Helge Adam Møller</i>	<i>Lars Werner</i>
<i>Kjeld Rahbæk Møller</i>	<i>Ernst Wroldsen</i>
<i>Agnar Nielsen</i>	<i>Lena Öhrsvik</i>
<i>Barbro Nilsson</i>	<i>Kåre Øvregard</i>
<i>Mats Nyby</i>	

Oslo den 10 mars 1988

Jan P. Syse

Gerhard af Schultén

Nordiska rådet har avgivit
yttrande till Nordiska
ministerrådet över *berättelse*
rörande *det nordiska samarbetet*

YTTRANDE nr 4/1988

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 11 mars 1988 beslutat avge yttrande till Nordiska ministerrådet över berättelse rörande det nordiska samarbetet (*C 1*) i överensstämmelse med vad som föreslagits i juridiska utskottets betänkande. 61 medlemmar röstade för yttrandet. 26 medlemmar var frånvarande.

Yttrandet har följande lydelse:

- Nordisk Råd henstiller til Nordisk Ministerråd at vedtage Juridisk Udvalgs forslag til et moderniseret lovgivningsprogram som en del af det fremtidige lovgivningssamarbejde.
- Nordisk Råd opfordrer Nordisk Ministerråd til i forbindelse med vurderingen af bemanningen i ministerrådets sekretariat at overveje at lade embedsmandskomiteen for lovgivningssamarbejde forankre i sekretariatet.

De 61 medlemmar som röstade för yttrandet var:

<i>Svein Alsaker</i>	<i>Liisa Hilpelä</i>
<i>Claes Andersson</i>	<i>Sinikka Hurskainen-Leppänen</i>
<i>Lennart Andersson</i>	<i>Per Olof Håkansson</i>
<i>Margareta Andrén</i>	<i>Siri Häggmark</i>
<i>Ylva Annerstedt</i>	<i>Tytti Isohookana-Asunmaa</i>
<i>Margrete Auken</i>	<i>Åsa Solberg Iversen</i>
<i>Jo Benkow</i>	<i>Elver Jonsson</i>
<i>Jens Bilgrav-Nielsen</i>	<i>Riitta Järvisalo-Kanerva</i>
<i>Gunnar Björk</i>	<i>Anneli Jäätteenmäki</i>
<i>Ilkka-Christian Björklund</i>	<i>Anker Jørgensen</i>
<i>Gustav Björkstrand</i>	<i>Brit Jørgensen</i>
<i>Eiður Guðnason</i>	<i>Ragna Berget Jørgensen</i>
<i>Mikko Elo</i>	<i>Thea Knutzen</i>
<i>Lahja Exner</i>	<i>Sakari Knuutila</i>
<i>Karl-Gunnar Fagerholm</i>	<i>Inga Lantz</i>
<i>Kjell Magne Fredheim</i>	<i>Anna-Kaarina Louvo</i>
<i>Arne Gadd</i>	<i>Kjeld Rahbæk Møller</i>
<i>Guðrún Helgadóttir</i>	<i>Agnar Nielsen</i>
<i>Lilli Gyldenkilde</i>	<i>Barbro Nilsson</i>
<i>Søren Hansen</i>	<i>Mats Nyby</i>

Hans Nyhage
Ólafur G. Einarsson
Óli P. Guðbjartsson
Berit Oscarsson
Seppo Peltari
Riitta Saastamoinen
Asbjørn Sjøthun
Arne Skauge
Ingrid Sundberg
Sten Svensson
Sverrir Hermannsson

Karin Söder
Peder Sønnerby
Bernhardt Tastesen
Eeva Turunen
Valgerður Sverrisdóttir
Marjatta Väänänen
Ernst Wroldsen
Lena Öhrsvik
Olle Östrand
Kåre Øvregard

Oslo den 11 mars 1988

Jan P. Syse

Gerhard af Schultén

Nordiska rådet har avgivit
yttrande till Nordiska
ministerrådet över

YTTRANDE nr 5/1988

*Nordiska ministerrådets redogörelse
om planerna för det nordiska sam-
arbetet*

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 11 mars 1988 beslutat avge yttrande till Nordiska ministerrådet över Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet (C 2) i överensstämmelse med vad som föreslagits i budget- och kontrollutskottets betänkande. 63 medlemmar röstade för yttrandet. 24 medlemmar var frånvarande.

Yttrandet har följande lydelse:

Nordiska rådet hemställer till Nordiska ministerrådet

1. – att nya aktiviteter av större dimensioner tillföres nya medel
 - att till kommande år utarbeta ett bättre koordinerat plandokument, som innehåller en övergripande bedömning av de olika sektorernas önskemål och en uppskattning av de ekonomiska konsekvenserna
 - att vid utarbetandet av budgeten använda samma prisökningstal som används i andra sammanhang
 - att i stället för att använda en procentsats som mått på den reala tillväxten i budgeten göra en krontalsuppräkningsav budgeten
 - att framlägga förslag till handlingsplaner och program till sessionen året före ikraftträdandet
 - att under kommande år satsa särskilt på allmän kultur, utbildning, forskning och utveckling samt miljö och trafiksäkerhet
2. – att lägga de synpunkter, som fackutskotten framfört, till grund för ministerrådets fortsatta arbete.

De 63 medlemmar som röstade för yttrandet var:

Svein Alsaker

Brita Borge

Claes Andersson

Johan Buttedahl

Lennart Andersson

Eiður Guðnason

Margareta Andrén

Lahja Exner

Ylva Annerstedt

Karl-Gunnar Fagerholm

Margrete Auken

Kjell Magne Fredheim

Ilkka-Christian Björklund

Arne Gadd

<i>Knud Glønborg</i>	<i>Helge Adam Møller</i>
<i>Guðrún Helgadóttir</i>	<i>Kjeld Rahbæk Møller</i>
<i>Thor-Eirik Gulbrandsen</i>	<i>Agnar Nielsen</i>
<i>Lilli Gyldenkilde</i>	<i>Barbro Nilsson</i>
<i>Hagen Hagensen</i>	<i>Mats Nyby</i>
<i>Ivar Hansen</i>	<i>Hans Nyhage</i>
<i>Liisa Hilpelä</i>	<i>Ólafur G. Einarsson</i>
<i>Sinikka Hurskainen-Leppänen</i>	<i>Óli P. Guðbjartsson</i>
<i>Per Olof Håkansson</i>	<i>Berit Oscarsson</i>
<i>Siri Häggmark</i>	<i>Páll Pétursson</i>
<i>Åsa Solberg Iversen</i>	<i>Seppo Pelttari</i>
<i>Olof Jansson</i>	<i>Kaj Poulsen</i>
<i>Elver Jonsson</i>	<i>Riitta Saastamoinen</i>
<i>Anneli Jäätteenmäki</i>	<i>Arne Skauge</i>
<i>Brit Jørgensen</i>	<i>Ingrid Sundberg</i>
<i>Ragna Berget Jørgensen</i>	<i>Sverrir Hermannsson</i>
<i>Thea Knutzen</i>	<i>Jan P. Syse</i>
<i>Sakari Knuuttila</i>	<i>Karin Söder</i>
<i>Wiggo Komstedt</i>	<i>Bernhardt Tastesen</i>
<i>Theo Koritzinsky</i>	<i>Eeva Turunen</i>
<i>Preben Lange</i>	<i>Valgerður Sverrisdóttir</i>
<i>Inga Lantz</i>	<i>Ernst Wroldsen</i>
<i>Anna-Kaarina Louvo</i>	<i>Lena Öhrsvik</i>
<i>Grethe Lundblad</i>	<i>Kåre Øvregard</i>
<i>Eeva-Liisa Moilanen</i>	

Oslo den 11 mars 1988

Jan P. Syse

Gerhard af Schultén

Övriga beslut

A. Beslut att icke företa sig något i anledning av

(9 mars)

1. ministerrådsförslag om en nordisk handlingsplan för ökad trafiksäkerhet (B 75/t)
2. medlemsförslag om gemensamma sjöfartspolitiska åtgärder (A 797/t)
3. medlemsförslag om stärkande av europeiskt samarbete på miljöområdet (Miljö-Eureka) (A 763/s)
4. ändringsförslag om främjande av det europeiska samarbetet på miljöområdet genom ett europeiskt miljömöte på hög nivå (A 763 Å/s)

(10 mars)

5. medlemsförslag om ett nordiskt fredspolitiskt utvecklingsprogram med anledning av det internationella fredsåret 1986 (A 785/k)
6. medlemsförslag om stöd till nordiska samarbetsorganisationen inom folkbildningen (A 791/k)
7. medlemsförslag om stöd till tolkservice för folkrörelserna i de nordiska länderna (A 798/k)
8. medlemsförslag om utredning av fartygsbaserad opera- och konsertverksamhet m. m. (A 795/k)
9. medlemsförslag om ett nordiskt notbibliotek (A 796/k)
10. medlemsförslag om samnordiska folkhögskolekurser för äldre (A 805/k)

(11 mars)

11. medlemsförslag om nordisk lagharmonisering (A 803/j)
12. medlemsförslag om sårbarhets- och integritetsfrågor vid folkregistrering (A 807/j)

B. Beslut att lägga till handlingarna

a. som slutbehandlade spörsmål

(9 mars)

1. berättelse från Nordiska ministerrådet, de till kommunikationsutskottet hänvisade kapitlen (C 1)
2. meddelande om rekommendation nr 3/1976/t angående internordisk giltighet för körkort
3. meddelande om rekommendation nr 21/1986/t angående nordiskt teknologiår 1988
4. meddelande om rekommendation nr 39/1987/t angående sänkta flygplatsavgifter och flygpriser inom Norden

5. meddelande om rekommendation nr 40/1987/t angående förenkling och harmonisering av tullformaliteterna i posttrafiken mellan de nordiska länderna
6. berättelse från Nordiska ministerrådet, de till social- och miljöutskottet hänvisade kapitlen (C 1)
7. berättelser tillhörande social- och miljöutskottets sakområde (C 13/s)
8. meddelande om rekommendation nr 22/1981/s angående intensifierat samarbete för att bekämpa rusmedelsmissbruket
9. meddelande om rekommendation nr 25/1981/s angående förebyggande fritidsverksamhet för barn och unga
10. meddelande om rekommendation nr 8/1986/s angående plan för utbyggnad av Nordiska hälsovårdshögskolans verksamhet
11. meddelande om rekommendation nr 14/1986/t angående åtgärder mot handel med utrotningshotade djur i Norden
12. meddelande om rekommendation nr 13/1987/s angående handlingsplan mot luftföroreningar
13. meddelande om rekommendation nr 20/1987/s angående nordisk ambulansverksamhet

(10 mars)

14. berättelse från Nordiska ministerrådet, de till ekonomiska utskottet hänvisade kapitlen (C 1)
15. berättelse från Nordiska investeringsbanken (C 3/e)
16. berättelse från Nordiska projektexportfonden (C 4/e)
17. berättelser tillhörande ekonomiska utskottets sakområde (C 15/e)
18. meddelande om rekommendation nr 23/1980/e angående gemensamma industriella projekt
19. meddelande om rekommendation nr 3/1984/e angående en friare kapitalmarknad
20. meddelande om rekommendation nr 4/1984/e angående nordiska mjuka projektinvesteringsslån
21. meddelande om rekommendation nr 22/1986/e angående nordiskt samarbete i internationella sammanhang
22. meddelande om rekommendation nr 28/1986/e angående samarbete inom biotekniken
23. meddelande om rekommendation nr 25/1987/e angående ökat grundkapital för Nordiska investeringsbanken
24. meddelande om rekommendation nr 27/1987/e angående stadgar för Nordiska kontaktorganet för atomenergifrågor
25. meddelande om rekommendation nr 28/1987/e angående beskattning av fritidsfastigheter i annat nordiskt land än hemlandet
26. meddelande om rekommendation nr 30/1987/e angående nordisk skatte- och avgiftspolitik
27. meddelande om rekommendation nr 33/1987/e angående handlingsplan för nordisk näringspolitik

28. meddelande om rekommendation nr 34/1987/e angående uppföljning av rapport från arbetsgruppen för utvidgat ekonomiskt samarbete i Norden och rapporter från Nordens fackliga samorganisation
29. meddelande om rekommendation nr 35/1987/e angående bioteknologiskt samarbetsprogram
30. meddelande om rekommendation nr 36/1987/e angående nordiskt samarbete på materialområdet
31. meddelande om rekommendation nr 37/1987/e angående nordiskt samarbetsprogram för avveckling av handelshinder i Norden
32. meddelande om framställning nr 2/1988/k angående en europeisk konvention om gränsöverskridande TV-sändningar
33. berättelser tillhörande kulturutskottets sakområde (C 12/k)

(11 mars)

34. meddelande om rekommendation nr 20/1981/k angående utbyggt TV-samarbete mellan Finland och Sverige
35. meddelande om rekommendation nr 7/1976/k angående distribution av AV-material
36. meddelande om rekommendation nr 21/1979/k angående nordisk folkhögskola i Västnorge
37. meddelande om rekommendation nr 22/1984/k angående stöd till nordiskt utställningsutbyte
38. meddelande om rekommendation nr 15/1985/k angående hemmamarknad för fonogram med nordisk musik
39. meddelande om rekommendation nr 2/1986/k angående handlingsplan för det nordiska kultursamarbetet
40. meddelande om rekommendation nr 3/1986/k angående kulturförbindelserna mellan östra och mellersta Finland och övriga Norden
41. meddelande om rekommendation nr 4/1986/k angående intensifierat samarbete på yrkesutbildningens område
42. meddelande om rekommendation nr 5/1986/k angående ökat stöd till den färöiska, grönländska och samiska litteraturen
43. meddelande om rekommendation nr 6/1986/k angående förbättrad spridning av verk nominerade till Nordiska rådets musikpris
44. meddelande om rekommendation nr 6/1987/k angående riktlinjer för Nordiska forskningspolitiska rådet
45. meddelande om rekommendation nr 9/1987/k angående seismologiskt forskningsprojekt i Island
46. berättelse från Nordiska ministerrådet, de till juridiska utskottet hänvisade kapitlen (C 1)
47. meddelande om rekommendation nr 17/1984/j angående genomförande av forsknings-, utrednings- och upplysningsarbete inom gällande lagar rörande homosexuella
48. meddelande om rekommendation nr 19/1985/j angående samarbete för de mänskliga rättigheterna

49. berättelser tillhörande juridiska utskottets sakområde (C 11/j)
50. meddelande om rekommendation nr 32/1981/j angående antagande av nordisk språkkonvention
51. meddelande om rekommendation nr 18/1985/j angående stöd till Internationella rehabiliterings- och forskningscentret för tortyroffer (RCT)
52. meddelande om rekommendation nr 25/1985/j angående minskande av rollbundenhet inom utbildning och yrkesval
53. meddelande om rekommendation nr 31/1986/j angående enhetliga rättsregler angående födsel efter insemination
54. Nordiska ministerrådets redogörelse om planer för det nordiska samarbetet (C 2)
55. berättelse från Nordiska kulturfonden (C 5)
56. meddelande om rekommendation nr 7/1984/b angående kontroll av nordiska projekt

b. i avvaktan på nya meddelanden i spörsmålet till nästa ordinarie session

(9 mars)

1. meddelande om rekommendation nr 43/1987/t angående inrättande av ett permanent nordiskt ungdomsresekort

(10 mars)

2. meddelande om rekommendation nr 4/1985/e angående höjda och harmoniserade beloppsgränser vid införsel av varor för eget bruk vid resa
3. meddelande om rekommendation nr 29/1986/e angående forskningsinsatser inom den kooperativa sektorn
4. meddelande om rekommendation nr 26/1987/e angående exportsamarbete
5. meddelande om rekommendation nr 29/1987/e angående lättnader i beskattningen av ungdom i samband med feriearbete i annat nordiskt land
6. meddelande om rekommendation nr 31/1987/e angående samnordiskt projekt för främjande av vandringsfiskbestånden i Östersjön och Bottniska viken
7. meddelande om rekommendation nr 32/1987/e angående nordiskt samarbete på tjänstehandels område
8. meddelande om framställning nr 1/1988/k angående radio- och TV-samarbetet i Norden
9. meddelande om framställning nr 1/1986/k angående ökat radio- och TV-samarbete i Norden

(11 mars)

10. meddelande om rekommendation nr 18/1984/j angående samarbete inom FN och andra internationella organ rörande homosexuellas mänskliga rättigheter

11. meddelande om rekommendation nr 30/1986/j angående samarbete inom flyktingpolitiken
12. meddelande om rekommendation nr 33/1986/j angående nordisk konvention om folkregistrering
13. meddelande om rekommendation nr 3/1987/j angående ökad behandlingsinsats för narkotikamissbrukare som alternativ till fängelseuppehåll
14. meddelande om framställning nr 3/1988/b angående Nordiska ministerrådets budget för 1988 och preliminära ramar för 1989–90
15. meddelande om rekommendation nr 45/1987/b angående finansieringen av det nordiska samarbetet

c. Bemyndigande för utskotten att lägga meddelanden till handlingarna

(7 mars)

1. meddelande om rekommendation nr 24/1974/j angående samnordisk insats för skydd av miljön i samernas kärnområden
2. meddelande om rekommendation nr 18/1980/s angående arbetsmiljörisker i samband med graviditet m. m.
3. meddelande om rekommendation nr 18/1981/t angående vägbeläggning och trafiksäkerhet
4. meddelande om rekommendation nr 28/1981/s angående åtgärder för att minska ungdomsarbetslösheten
5. meddelande om rekommendation nr 10/1982/s angående barns miljö
6. meddelande om rekommendation nr 11/1982/s angående internationell konvention om barns rättigheter
7. meddelande om rekommendation nr 15/1982/s angående epidemiologiskt bevakningssystem
8. meddelande om rekommendation nr 3/1983/t angående viltolyckor i vägtrafiken
9. meddelande om rekommendation nr 13/1983/k angående videogram med nordiska TV-program och filmer
10. meddelande om rekommendation nr 23/1983/s angående bevarande av naturmiljön i de arktiska farvattnen
11. meddelande om rekommendation nr 24/1983/s angående klimatologisk vård av psoriasispatienter samt likartade principer för ersättning av kostnader för vården
12. meddelande om rekommendation nr 25/1983/s angående samarbetsprojekt för små och mindre kända grupper av funktionshämjade
13. meddelande om rekommendation nr 10/1984/s angående beräkning av naturresurser
14. meddelande om rekommendation nr 12/1984/s angående handlingsprogram för läkemedelsregistrering
15. meddelande om rekommendation nr 19/1984/t angående ökad harmonisering av transportpolitiken i Norden

16. meddelande om rekommendation nr 9/1985/t angående samarbete om handelssjöfarten
17. meddelande om rekommendation nr 13/1985/k angående nordiska stoffet i läroedel och läroplaner
18. meddelande om rekommendation nr 14/1985/k angående ersättning för specialutbildning av elever från annat nordiskt land
19. meddelande om rekommendation nr 21/1985/s angående program för stöd och hjälp till utförsäkrade arbetslösa
20. meddelande om rekommendation nr 22/1985/s angående åtgärder mot drogmissbruk i trafiken
21. meddelande om rekommendation nr 23/1985/s angående handlingsplan mot narkotika
22. meddelande om rekommendation nr 24/1985/s angående harmonisering av miljöskyddslagstiftningen i Norden
23. meddelande om rekommendation nr 9/1986/s angående gemensam nordisk arbetsmarknad för fria näringsidkare
24. meddelande om rekommendation nr 10/1986/s angående nordbors rättigheter
25. meddelande om rekommendation nr 11/1986/s angående sysselsättning för ungdom inom kultursektorn
26. meddelande om rekommendation nr 13/1986/s angående skydd för älvar på Nordkalotten
27. meddelande om rekommendation nr 15/1986/s angående center för handikappade på Nordkalotten
28. meddelande om rekommendation nr 16/1986/t angående blyfri bensin i Norden
29. meddelande om rekommendation nr 17/1986/t angående tilläggsbromsljus på bilar
30. meddelande om rekommendation nr 18/1986/t angående låsningsfria bromssystem i bilar
31. meddelande om rekommendation nr 19/1986/t angående ökad trygghet för cyklister i Norden
32. meddelande om rekommendation nr 20/1986/t angående datateknologin i regionalpolitiken
33. meddelande om rekommendation nr 32/1986/j angående enhetliga regler om förbud att driva rörelser
34. meddelande om rekommendation nr 34/1986/j angående nordiska kvinnokonferenser 1988
35. meddelande om rekommendation nr 1/1987/j angående barns skydd i krig
36. meddelande om rekommendation nr 2/1987/j angående nordiskt komparativt forskningsprojekt om narkotika och kontrollpolitik
37. meddelande om rekommendation nr 4/1987/k angående nordisk mediefond för produkter av film, TV- och videoprogram

38. meddelande om rekommendation nr 5/1987/k angående samarbetsprogram för den högre utbildningen
39. meddelande om rekommendation nr 7/1987/k angående vänskoleverksamhet med skolor i europeiska grannländer
40. meddelande om rekommendation nr 8/1987/k angående utveckling av idrottssamarbete inom Norden
41. meddelande om rekommendation nr 10/1987/k angående nordiska orkester- och ensembletävlingar för musikelever i de nordiska länderna
42. meddelande om rekommendation nr 11/1987/k angående ökad satsning på polarforskningen i Norden
43. meddelande om rekommendation nr 12/1987/k angående nordisk utbytesordning för tolkar och translatörer
44. meddelande om rekommendation nr 14/1987/s angående skydd för vatten- och havsmiljön
45. meddelande om rekommendation nr 15/1987/s angående erfarenhetsutbyte om arbetstidsfrågor
46. meddelande om rekommendation nr 16/1987/s angående samarbete kring högspecialiserad sjukvård
47. meddelande om rekommendation nr 17/1987/s angående handlingsprogram mot AIDS
48. meddelande om rekommendation nr 18/1987/s angående internationell samverkan mot AIDS
49. meddelande om rekommendation nr 19/1987/s angående handlingsprogram mot cancer
50. meddelande om rekommendation nr 21/1987/s angående ökat samarbete inom hälsopolitiken
51. meddelande om rekommendation nr 22/1987/s angående stödordning för handikapporganisationernas nordiska samarbete
52. meddelande om rekommendation nr 23/1987/s angående ökade flyttningmöjligheter för pensionärer i Norden
53. meddelande om rekommendation nr 24/1987/s angående samarbete kring genteknologi
54. meddelande om rekommendation nr 38/1987/t angående plan för ökad trafiksäkerhet i Norden
55. meddelande om rekommendation nr 41/1987/t angående förenkling och harmonisering av vägmärkessystemet i Norden
56. meddelande om rekommendation nr 42/1987/t angående internationell samverkan för förenkling och harmonisering av vägmärkessystemet
57. meddelande om rekommendation nr 44/1987/t angående plan för infrastrukturinvesteringar i Norden

C. Beslut i interna spörsmål

(7 mars)

1. bemyndigande för utskotten att lägga sådana meddelanden till handlingarna som ej upptagits på saklistan för session eller som ej slutbehandlas på sessionen
2. bemyndigande från presidiet för tidsbegränsning i generaldebatt och sakdebatter (Dokument 2)
3. bemyndigande från presidiet om införande av en provordning under en period på två år med skriftliga frågor och svar mellan råds-sessionerna (Dokument 3)

(8 mars)

4. att lägga rapport från Nordiska rådets presidium till handlingarna (Dokument 1)

(10 mars)

5. förändringar av informationsverksamheten och dess uppbyggnad (A800/k)

(11 mars)

6. ändring i den interna behandlingen i rådets organ av dokumenten C 1 och C 2 (C 1, juridiska utskottet)
7. bemyndigande för presidiet att tillsätta kommittéer
8. bemyndigande för presidiet att besluta om fördelningen av gemensamma utgifter mellan delegationerna för 1989
9. fastställande av tidpunkt och plats för nästa ordinarie session

Val

(mars)

1. val av presidium
2. val av redaktionskommitté
3. suppleringsval av suppleant i styrelsen för Nordiska kulturfonden för 1988
4. val av medlemmar och suppleanter i Nordiska kulturfondens styrelse för åren 1989–90
5. suppleringsval av medlem i Nordiska investeringsbankens kontrollkommitté fram till 30 april 1989

(11 mars)

6. val av förmän och vice förmän i utskotten samt val av förmän och vice förmän i redaktionskommittén

**PRESIDIUM, ARBETSUTSKOTT,
SEKRETARIAT, SAKKUNNIGA m. m.**

Presidium

Jan P. Syse, Norge, president
 Margrete Auken, Danmark
 Anker Jørgensen, Danmark
 Ilkka-Christian Björklund, Finland
 Elsi Hetemäki-Olander, Finland
 Ólafur G. Einarsson, Ísland
 Páll Pétursson, Ísland
 Kjell Magne Fredheim, Norge
 Grethe Lundblad, Sverige
 Karin Söder, Sverige

Arbetsutskott*Danmark*

Margrete Auken
 Hagen Hagen
 Ivar Hansen
 Anker Jørgensen

Finland

Ilkka-Christian Björklund
 Gustav Björkstrand
 Elsi Hetemäki-Olander
 Olof Jansson
 Arvo Kempainen
 Heikki Riihijärvi
 Marjatta Väänänen

Ísland

Eiður Guðnason
 Guðrún Helgadóttir
 Ólafur G. Einarsson
 Óli P. Guðbjartsson
 Páll Pétursson

Norge

Johan Buttedahl
 Kjell Magne Fredheim
 Oddrunn Pettersen
 Harald Synnes
 Jan P. Syse

Sverige

Lennart Andersson
 Arne Gadd
 Grethe Lundblad
 Ingrid Sundberg
 Karin Söder

De nationella delegationernas sekretariat*Danmark*

Beierholm, Bente, overassistent
 Goldenbaum, Ole, betjent
 Gottlieb, Niels Ove, stf. generalsekretær
 Hagemann, Henrik, generalsekretær
 Kejlbo, Elsa, assistent
 Madsen, Grethe, assistent
 Nielsen, Anne, assistent
 Nielsen, Ingrid Sylvest, fuldmægtig
 Schubert, Torben, betjent
 Svendsen, Annelise, overassistent
 Sørensen, Erik Ingemann, konsulent

Færøylene

Bech, Esther, sekretær
 Mortensen, Hanna, sekretær
 Rein, Marius, sekretær

Grønland

Christensen, P. Bo, fg. administrationschef

Finland – Suomi

Branders, Håkan, generalsekretærer
 Brantberg, Gösta, bitr. vaktmæstercchef
 Eriksson, Magnus, bitr. sekretærer
 Heikkinen, Jorma, kansliassistent (vaktmæstare)
 Husman, Paula, afdelingssekretærer
 Kakko, Leea, byråsekretærer
 Kulju, Liisa, afdelingssekretærer
 Lohiniva, Greta, bitr. generalsekretærer
 Nerdrum, Leif, translator
 Nieminen, Risto, bitr. sekretærer
 Pimenoff, Berith, afdelingssekretærer
 Salo, Kari, bitr. sekretærer
 Tallqvist, Kristiina, byråsekretærer
 Talvitie, Ossi, ældre kansliassistent (vaktmæstare)

Åland

Patrickson, Michael, tf. delegationssekretærer

Island

Lene Hjaltason, fuldmægtig
 Snjólaug Ólafsdóttir, generalsekretær
 Áslaug Skúladóttir, afdelingschef

Norge

Andreassen, Bjørn, 1. konsulent
 Baunan, Anne, betjent
 Braaten, Else Marie, førstesekretær
 Christiansen, Ulf, protokollsekretær
 Flatøy, Liv Marion, førstesekretær
 Grønneflåta, Alf, 1. konsulent
 Trolle, Lisa, konsulent
 Ve, Gudvin Låder, sekretariatsleder

Sverige

Alvarson, Dan, ekspeditionsassistent
 Alveborg, Eva, assistent
 Andersson, Eivor, byrådirektör
 Björklund, Eva, byråassistent
 Holm, Lars, byrådirektör
 Lundell, Lisette, byråassistent
 Malmros, Birgitta, t.f. kanslichef
 Nilsson, Ingrid, assistent
 Rydberg Hultgren, Christina, utredningssekretærer
 Smekal, Eva, t.f. byråschef
 Stenberg, Marianne, kamrer
 Tjernström, Vanni, informationssekretærer
 Tollin, Ingrid, byråassistent

Presidiesekretariat – Puheenjohtajiston sihteeristö

Andersson, Pia, kamrer
 Edwall, Åke, redaktör

Guðrun Gardarsdóttir, byråassistent
 Hagen, Gro, 1:e byråassistent

Johanson, Birgitta, 1:e byråassistent
 Joneken, Anneli, byrådirektör
 Koumí, Margaretha, byråassistent
 Lindfors, Viveca, byråsekreterare
 Ländin, Ove, expeditionsassistent
 Miskar, Lillemor, byråassistent
 Munk Carlsson, Inge, byråassistent
 Myhre-Jensen, Kjell, stf. presidiesekreterare

Olsen, Jone May-Britt H., byråassistent
 af Schultén, Gerhard, presidiesekreterare
 Stenberg, Stig, intendent
 Stjernberg, Gustaf, stf. presidiesekreterare
 Wahrgren, Ingegerd, byrådirektör
 Vauhkonen, Sirkku, byråassistent
 Wiklund, Viveca, byråassistent

Utskottssekreterare – Valiokuntasihteerit

Anderson, Marianne, Budsjett- og kontroll-
 utvalget
 Hultén, Eric, Sosial- og miljøutvalget
 Kleppe, Anders, Økonomisk utvalg

Lindström, Guy, Kulturutvalget
 Nielsen, Hanne, Juridisk utvalg
 Tómas H. Sveinsson, Kommunikasjons-
 utvalget

Informationssektionen – Tiedotusjaosto

Bagerstam, Bitte, informationssekreterare
 Jacobsen, Claus, informationschef

Juhlin, Rune, expeditionsassistent
 Sundberg, Renée, byråassistent

Nordisk Kontakt

Björn Jóhannsson, redaktør, Island
 Einar Karl Haraldsson, sjefredaktør
 Sørensen, Erik Ingemann redaktør, Danmark

Ingves, Marit, redaktør, Finland
 Mauritzon, Åke, redaktør, Sverige
 Aaraas, Einar, redaktør, Norge

Nordiska ministerrådets sekretariat – Pohjoismaiden ministerineuvoston sihteeristö

Aintila, Soili, konsulent
 Andersen, Poul, konsulent
 Arnstrup, Steen, konsulent
 Biker, Eli, konsulent
 Björck, Staffan, konsulent
 Clemet, Fridtjov, generalsekretær
 Dahlman, Kerstin, afdelingssekretær
 Edam, Carl Tomas, konsulent
 Emborg, Kerstin, adm. sekretær
 Enggaard, Petter, projektkonsulent
 Erdal, Inger, konsulent
 Fabricius Jensen, Else, konsulent (vikar)
 Frandsen, Ib, konsulent
 Goldschmidt, Ernst, ass. generalsekretær

Granli Terje, konsulent
 Guðny Helgadóttir, konsulent
 Guttermann, Harriet, afd. sekretær
 Gutterød, Jørn, konsulent
 Hansen, Hanne, sekretær
 Hellström, Sirpa, adm. sekretær
 Holmgren, Peter, konsulent
 Ingimar Einarsson, konsulent
 Karlsson, Tore, konsulent
 Kivelä, Markku, konsulent
 Laudal, Birgit, konsulent
 Lindgren, Susanne, konsulent
 Lossius, Harald, konsulent
 Lund, Henning, konsulent

Lundberg, Elizabeth, konsulent
 Lundberg, Göran, konsulent
 Lundberg, Lars, konsulent
 Milne, Karen, sekretær
 Milthers, Sven, konsulent
 Mortensen, Kirsten, konsulent
 Nilsson, Alf, afdelingschef
 Pellikka, Rauni, konsulent
 Persson, Margaretha, adm. sekretær
 Pettersen-Hagh, Nils, konsulent
 Potila, Sirkka, konsulent
 Raben, Birgit, afdelingschef
 Riggelsen, Anne-Dorte
 Rockberger, Eva, sekretær
 Sandstedt, Birgitta, afdelingschef
 Schjerven, Birgit, konsulent
 Seim, Steinar, konsulent
 Stenroth, Ove, sektionschef

Storgårds, Johan, konsulent
 Ståhle, Bertel, spesialrådgiver
 Suokko, Seppo, afdelingschef
 Tamm-Buckle, Monika, konsulent
 Thompson, Marianne, konsulent
 Tienari, Risto, afdelingschef
 Tivéus, Ylva, redaktør
 Tryggvi, Gislason, afdelingschef
 Turunen, Juhani, seksjonschef
 Tveito, Terje, afdelingschef
 Vestergaard, Mette, konsulent
 Vikersveen, Kari, sekretær
 Wissing, Elsa, adm. sekretær
 Övelius, Pia, konsulent

Frimansson, Jan (prosjektsekretærer)
 Karlsson, Gert (prosjektsekretærer)

Stenografer – Pikakirjoittajat

Danmark

Bram, Lise, overassistent
 Einersen, Bjørn, referent
 Holle, Finn, referent
 Larsen, Inger, overassistent
 Ricci, Birthe, assistent
 Sander, Inger Merete, referent

Finland – Suomi

Filppa, Birgitta, stenograf
 Karrento, Anita, stenograf
 Kirstua, Anneli, maskinskriverska
 Krause, Helene-Sophie, maskinskriverska
 Niittuinperä, Jari, stenograf
 Rätty, Unto, stenograf
 Uggeldahl, Lenita, maskinskriverska

Norge

Hammerstad, Anne Lise, referent
 Hylback, Lisbeth, referent
 Limseth, Synnøve, referent
 Lønset, Klara Marie, referent
 Moe, Liv, referent
 Raanes, Gudrun Strand, referent

Sverige

Djurström, Stig, første stenograf
 Löfling, Arne, første stenograf
 Nilsson, Lars, første stenograf

Simultantolkar – Simultaanitulkit

Andersson, Pirkko-Liisa
 Hafrén, Fredrik

Kaljunen, Riitta
 Laakso, Ritva

De nordiska partigruppernas sekretariat – Pohjoismaisten puolueyhmiens sihteeristö

Ohlson, Bengt, gruppesekretær, Den socialdemokratiske gruppen

Ekengren, Håkan, gruppesekretær, Midtenpartiene

Kempe, Anders gruppesekretær, Den konservative gruppen

Andersen, Anders, gruppesekretær, Den venstresocialistiske gruppen

**Øvrige medarbejdere i gruppesekretariatene
Ryhmäsihteeristöjen muut toimihenkilöt**

Ahlén, Christer, Den socialdemokratiske gruppen

Heister, Chris, Den socialdemokratiske gruppen

Lundin, Inga-Lisa, Den socialdemokratiske gruppen

Petterson, Solveig, Midtengruppen

Partisekretærer – Norge – Puoluesihteerit – Norja

Dale, John, generalsekretær, Senterpartiet
Grønnern, Svein, generalsekretær, Høyre
Holten, Odd, generalsekretær, Kristelig Folkeparti

Limi, Hans Andreas, organisasjonssjef, Fremskrittspartiet

Sakkunniga – Asiantuntijat*Nordiska*

Borghthor S. Kærnedsted, forbundssekretær, Foreningene Nordens Forbund
Gjelsvik, Per, adm. direktør, Nordisk Industrifond
Lindbæk, Jannik, adm. direktør, Nordisk Investeringsbank

Hugau, Anita, konsulent
Hummeluhr, Niels, afdelingschef
Jacobsen, Erik, ministersekretær
Jensen, Henriette Pagh, ministersekretær
Jensen, Vibeke, sekretær
Jørgensen, Erling, departementschef
Jørgensen, Lars Bernhard, ministersekretær
Katznelson, Ib, afdelingschef
Koch, Hans Jørgen, afdelingschef
Koren, Susanne, fuldmægtig
Kristensen, Ernst, fuldmægtig
Krogh, Jette, kontorfuldmægtig
Kaae, Jesper, ministersekretær
Lindhard, Lasse, fuldmægtig
Moe, Eyvind, ekspeditionssekretær
Molander, Peter, projektleder
Nielsen, Flemming G., ministersekretær
Nielsen, Sven Aage, ambassadør, stedfortræder for ministeren for nordisk samarbejde
Nilas, Claes, ministersekretær

Danmark

Andersen, Niels Ole, kontorchef
Andersen, P. Lundbæk, departementschef
Boisen, Ida M., fuldmægtig
Christensen, Erling, kontorchef
Christensen, Kaj Nørrehede, ministersekretær
Christensen, Niels, fuldmægtig
Christensen, Steen, fuldmægtig
Christiansen, Dorte, kontorfuldmægtig
Elming, Mogens, ministersekretær
Fischer, Per, fuldmægtig
Halck, Jørgen, departementschef

Nørring, Tom, fuldmægtig
 Rasmussen, Bent, fuldmægtig
 Rasmussen, Jan, fuldmægtig
 Rasmussen, Jørgen Harder, departementschef
 Strand, Bjarne, fuldmægtig
 Sønderup, Kay Erik, kontorfuldmægtig
 Thomsen, Hanne Haarup, fuldmægtig
 Tornøe, Claus, afdelingschef
 Tranberg, Jørgen, fuldmægtig
 Vorre, Poul, kontorchef
 Wickmann, Henrik, fuldmægtig
 Witsø, Lis, fuldmægtig

Færøylene

Tausen, Durita, sekretær
 Hilduberg, Jarlgrim, direktør
 Joensen, Hanna, sekretær
 Thomasen, Kristoffur, direktør
 Kruse, Birgir, sekretær
 Niels a. Velbastad, fuldmægtig
 Kruse, Birger, sekretær
 Niels A. Velbastad, fuldmægtig

Grønland

Christensen, P. Bo, fg. administrationschef
 Møller, Aqigssiaq, direktør
 Steenholdt, Alibak, kontorchef

Finland – Suomi

von Boguslawsky, Peter, byråchef
 Bäckman, Matti, tf. byråchef
 Feodorow, Sauli, sekr. för utrikesärenden
 Forsberg, Fredrik, äldre regeringssekreterare
 Granfors, Stig, politisk sekreterare
 Gröhn, Inga-Maria, finansråd
 Gustafson, Matti, bitr. avdelningschef
 Gustafsson, Paul, ambassadör
 Heikkilä, Aarne, politisk sekreterare
 Heiniö, Jarmo, statsministerns sekreterare
 Heinonen, Arto, politisk sekreterare
 Hirsto, Jarmo, byråchef
 Holmberg, Kaj-Erik, inspektör
 af Hällström, Gustav, verkställande direktör
 Immonen, Sakari, överinspektör

Kauppila, Aulikki, överinspektör
 Keinänen, Eino, understatssekreterare
 Koli, Ilse, byråchef
 Koponen, Timo, byråchef
 Korpela, Juhani, kanslichef
 Koskinen, Johannes, politisk sekreterare
 Krokfors, Karl-Johan, sekr. för internationella ärenden
 Laakkonen, Risto, konsultativ tjänsteman
 Laurent, Markus, statsministerns specialrådgivare
 Lehtinen, Markku, överinspektör
 Liedes, Jukka, konsultativ tjänsteman
 Maljonen, Juhani, bitr. avdelningschef
 Markkanen, Esa, föredragande
 Mattlin, Håkan, konsultativ tjänsteman
 Mattsson, Kaj-Peter, konsultativ tjänsteman
 Mentula, Aulikki, byråchef
 Meriläinen, Jussi, politisk sekreterare
 Mäkinen, Markku, överdirektör
 Mäkinen, Terttu, politisk sekreterare
 Numminen, Jaakko, kanslichef
 Ojala, Olli, avdelningschef
 Paavola, Maire, politisk sekreterare
 Peltola, Juha, avdelningschef
 Pesola, Tauno, legationsråd
 Reimavuo, Runa, socialattaché
 Rosengren, Jarl, sekreterare för utrikesärenden
 Segercrantz, Stig, kanslichef
 Sevón, Leif, avdelningschef
 Siikala, Kalervo, avdelningschef
 Slotte, Per-Håkan, överinspektör
 Sorsa, Pertti, överdirektör
 Store, Jan, sekreterare för utrikesärenden
 Sundbäck, Veli, bitr. avdelningschef
 Taipale, Vappu, generaldirektör
 Tuominen, Eeva-Liisa, överinspektör
 Turunen, Taisto, överdirektör
 Westergård, Tom, statsrådets informationschef
 Widing, Barbro, byråchef

Åland

Karlsson, Börje, utbildningschef
Lindbäck, Peter, vik. kanslichef

Island

Árni Th. Árnason, vicedepartementschef
Árni Gunnarsson, vicedepartementschef
Björn Friðfinnsson, ministersekretær
Guðmundur Benediktsson, departementschef
Guðmundur Magnússon, ministersekretær
Guðrún Zoëga, ministersekretær
Hermann Sveinbjörnsson, ministersekretær
Hallgrímur Dalberg, departementschef
Hreinn Loftsson, ministersekretær
Ingimar Sigurðsson, afdelingschef
Jón Júlíusson, eksp. chef, samarb. ministerens stedfortreder
Jónína Michaelsdóttir, ministersekretær
Knútur Hallsson, departementschef
Kristmundur Halldórsson, afdelingschef
Ólafur Steinar Valdimarsson, departementschef
Ólafur W. Stefánsson, vicedepartementschef
Páll Sigurðsson, departementschef
Sighvatur Björgvinsson, direktør, Forening-
en Norden
Sólrun Jensdóttir, vicedepartementschef
Þorsteinn Geirsson, departementschef

Norge

Aanderaa, Johs., ekspedisjonssjef
Berg, Hans, førstekonsulent
Bjerke, Åse Elin, konsulent
Brundtland, Kaja, konsulent
Christensen, Tore Jarl, statssekretær
Eide, Kjell, vitenskapelig rådgiver
Ellingsen, Ove, førstekonsulent
Gundersen, Gunnar H., departementsråd
Haagensen, Eva, byråsjef
Hauge, Harald E., ekspedisjonssjef
Hauge, Marius, departementsråd
Haugen, Eirik, personlig sekretær (for næringsministeren)
Helle, Karen M., underdirektør

Hernæs, Tor, ekspedisjonssjef
Himle, Erik, departementsråd
Hoff, Arne, avdelingsdirektør
Jensen, Nils E., førstekonsulent
Jenssen, John Arild, underdirektør
Josefsen, Øystein, ekspedisjonssjef, samarbeidsministerens stedfortreder
Jørgensen, Karen, konsulent
Karlsen, Frode, underdirektør
Kristensen, Liv, førstekonsulent
Kubberud, Tor, byråsjef
Lauritzen, Jon, informasjonssekretær
Lund, Annfinn, ekspedisjonssjef
Lund, Bernt H., departementsråd
Magistad, Vigdis, personlig rådgiver (for finansministeren)
Mauritzen, Thomas, avdelingsdirektør
Moe, Pål, byråsjef
Mortensen, Andreas, avdelingsdirektør
Nyhamar, Olav, byråsjef
Opdahl, Øystein, byråsjef
Reegård, Stein, statssekretær
Rogstad, Bjørn, underdirektør
Rosenqvist, Astri Marija, lovrådgiver
Ribu, Erik, departementsråd
Saxrud, Gudmund, spesialrådgiver
Solheim, Johan, statssekretær
Stang, Per, avdelingsdirektør
Strand, Arne, statssekretær
Strompdal, Kjartan, underdirektør
Stubsjøen, Magne, jorddirektør
Sønneland, Helge, avdelingsdirektør
Sørbotten, Steinar, ekspedisjonssjef
Sørheim, Atle Ørbeck, fagsjef
Tronsvang, Synnøve Folde, personlig sekr. (for forbrukermin.)
Valderhaug, Bibbi, kontorsekretær
Veierød, Tove, statssekretær
Vollset, Gerd, underdirektør
Vaalund, Hans, departementsråd
Walaas, Elisabeth, personlig sekretær (for kulturministeren)
Wiig, Marit, rådgiver
Waalder, Erling, departementsråd

Øie, Toril, førstekonsulent
 Øvergaard, Thomas, førstekonsulent
 Årbo, Sidsel Aarnes, førstekonsulent
 Aamo, Bjørn Skogstad, statssekretær

Løvaas, Harald, generalsekretær (*delegasjonen*)

Sverige

Andersson, Monica, statssekreterare
 Berglund, Anna-Carin, sakkunnig
 Boheman, Anders, departementssekreterare
 Bouveng, Richard, departementsråd
 Carlson, Per, departementssekreterare
 Croneborg, Rutger, departementsråd
 Damgren, Fredrik, departementsråd
 Edholm, Laila, informationssekreterare
 Engman, Gerd, statssekreterare
 Eriksson, Inga, departementssekreterare
 Ettarp, Lars, departementsråd
 Forshell, Per Olof, ambassadör
 Grufberg, Maj-Britt, departementsråd
 Gustavsson, Sverker, statssekreterare
 Heckscher, Sten, statssekreterare
 Hedenström, Kerstin, assistent
 Hjelmåker, Lennart, kansliråd
 Hjort, Margareta, departementssekreterare
 Hörstadius, Gunnar, departementssekreterare
 Isaksson, Christer, bitr. pressekreterare
 Jacobsson, Ranweig, informationssekreterare
 Jönsson, Mats, förbundssekreterare

Kastman-Heuman, Åsa, hovrättsassessor
 Karlberg, Lars, departementssekreterare
 Lannegren, Göran, departementsråd
 Lantz, Kjell-Åke, departementsråd
 Lerjeryd, Birgitta, departementssekreterare
 Lidal, Bengt, departementsråd
 Lindström, Lennart, sakkunnig
 Ljung, Lars, planeringschef
 Lund, Gunnar, departementsråd
 Lönnberg, Anders, sakkunnig
 de Maré, Stefan, departementsråd
 Mogård, Per, sakkunnig
 von Otter, Birgitta, informationssekreterare
 Palm, Merike, informationssekreterare
 Persson, Sture, departementsråd
 Rustand, Håkan, hovrättsassessor
 Segerström, Eva, sakkunnig
 Stenquist, Gunnel, departementssekreterare
 Strandberg, Lars, statssekreterare
 Svensson, Gunnar, statssekreterare
 Söderman, Agneta, kansliråd
 Tegnér, Helén, departementssekreterare
 Unger, Lisbeth, departementssekreterare
 Vestersköld, Agneta, departementssekreterare
 Wall, Carin, departementssekreterare
 Wenström, Anders, t. f. departementsråd
 Westerberg, Ulf, statssekreterare
 Wiberg, Ragne, kanslichef
 Wretborn, Christer, planeringschef
 Zachrisson, Ann, kansliråd
 Zetterquist, Urban, departementsråd
 Åsbrink, Erik, statssekreterare

Deltagere som bistår organisasjonsrepresentanter og nordisk sakkyndige**Järjestöedustajia ja pohjoismaisia asiantuntijoita avustavat osanottajat**

Ahlén, Sune, generalsekretær, Nordens Faglige Samorganisasjon
Aro, Esko T., generalsekr. Nordisk union for arbeidsledere, tekniske funksjonærer og andre sjefer
Brevig, Inger, avd.leder, De nordiske Arbeidsgiverforeninger
Bär, Lars Anders, Nordisk Sameråd
Callerström, Jan, viseadm.direktør, Nordisk Investeringsbank
Danielsson, Kalle, Nordens Faglige Samorganisasjon
Dingstad, Eivind, ass. direktør, Nordisk Investeringsbank
Gaup, Nils Ole, Nordisk Sameråd
Hansen, Poul, direktør, Nordisk Investeringsbank
Haraldseth, Leif, Nordens Faglige Samorganisasjon
Hemmer, Mona, gen.sekr., Nordisk Akademikerråd
Laurson, Peter, viseadm.direktør, Nordisk Investeringsbank
Lundberg, Sten, EFTAs generalsekretariat
Löfgren, Monica, informasjonssjef, Nordisk Investeringsbank
Molin, Rune, Nordens Faglige Samorganisasjon
Myrvang, Gunnar, Nordens Faglige Samorganisasjon
Prusti, Riitta, Nordens Faglige Samorganisasjon
Smukk, Odd Erling, Nordisk Sameråd
Sterzel, Fredrik, justitieråd
Staake, Eva, Nordens Faglige Samorganisasjon

SUPPLEMENT:
UTDELNING AV NORDISKA
RÅDETS LITTERATURPRIS
OCH MUSIKPRIS

Oslo Konserthus

8 mars 1988

FESTMØTE VED PRISUTDELINGEN

Programmet er arrangert av Nationaltheatret ved Paal Rieber

Den norske delegasjons formann
Stortingsrepresentant **Kjell Magne Fredheim**

Arne Nordheim: *Intermezzo*
fra
"RENDEZ-VOUS FOR STRINGS"
Det Norske kammerorkester
Leder: **Terje Tønnessen**

PRISUTDELING I
Nordisk Råds president
Stortingsrepresentant **Jan P. Syse**

Medlem av bedømmelseskomiteen
Þorgerður Ingólfssdóttir
Komponisten **Magnus Lindberg**

Magnus Lindberg
"... *DE TARTUFFE, JE CROIS*"
Atle Sponberg, Harald Aadland, violiner,
Odd Hannisdahl, viola, Øyvind Gimse, cello,
Per Skogland, klaver

Ivar Eskeland
"LANGELEIKJIN MIN"
Toralv Maurstad

Edvard Grieg
"HVAD EST DU DOG SKØN"
Knut Nystedt
"PEACE"
Kjell Mørk Karlsen
"SANCTUS"
fra "Liten kormesse"
Sølvгутtene. Dirigent: **Torstein Grythe**

PRISUTDELING II
Medlem av bedømmelseskomiteen
Ingmar Svedberg
Nordisk Råds president
Stortingsrepresentant **Jan P. Syse**
Forfatteren **Thor Vilhjálmsen**

Thor Vilhjálmsen
"EN DRØM"
fra "Gråmossen gløder"
Peter Hallberg
Oversatt av Peter Hallberg

Carl Nielsen
"ALLEGRO CON BRIO"
fra "Liten suite for strykere" Opus 1
Det Norske Kammerorkester
Leder: **Terje Tønnessen**

Nordisk Råds norske delegasjons formann Kjell Magne Fredheim:

Kjære nordiske venner, medlemmer av Nordisk Råd og alle andre som er til stede her i kveld!

Det er en glede for meg på vegne av den norske delegasjon å ønske dere velkommen til denne festforestillingen. Særlig velkommen til forfatteren Thor Vilhjálmsson med frue, og et par sønner, som sitter her i salen. Vi ønsker dere spesielt velkommen hit.

Den andre prisvinneren, komponisten Magnus Lindberg, har av private grunner dessverre ikke anledning til å være til stede her i kveld – men vi har altså Thor Vilhjálmsson, den ene av prisvinnerne.

Vi synes Oslo Konserthus kan være en passende ramme omkring en begivenhet som en slik prisutdeling er, og vi håper at det programmet som er lagt opp, og som Nationalteatret har ansvaret for, vil bidra til å gjøre denne kvelden til et fint minne – i første rekke for prisvinneren, men også for alle oss andre som er til stede her.

Det skal være et program som er trykt og omdelt, og det vil bli fulgt uten noen nærmere introduksjon – bortsett fra den smule endring som følger av at den ene prisvinneren ikke er til stede, noe som Rådets president vil redegjøre nærmere for litt senere.

Nok en gang: Hjertelig velkommen til alle sammen!

Nordisk Råds president Jan P. Syse:

Ærede prisvinner, ærede gjester!

Det nordiske kulturfellesskap er langt eldre enn det organiserte nordiske samarbeidet. Fellesskapsfølelsen er selvfølgelig forutsetningen for samarbeidet på andre områder.

Som realister må vi imidlertid erkjenne at innflytelsen utenfra fra den engelsk-språklige kultur er vel så sterk både i seriøs kultur og i popkulturen som påvirkningen fra de nordiske naboland. Det er ikke i dag noen selvfølge at man i de enkelte land har nært kjennskap til våre nordiske nabolands musikk og litteratur.

Som realister må vi også erkjenne at det er to typer realister: de som bøyer seg for realitetene, og de som gjør noe med dem. Nordisk Råd ønsker å gjøre noe med dem. Vi vil selvfølgelig ikke beklage at de kulturelle grenser utvides, men vi vil samtidig satse på at nabolandskulturen fortsatt skal være en levende berikelse. Her har Nordisk Råd et stort ansvar i årene som kommer. Nordisk Råds kulturpriser er veiviser i vårt arbeid for å spre kjennskap til nabolandskulturen i de nordiske land.

Musikkprisen utdeles i år for 12. gang. Jeg har gleden av å gi ordet til Þorgerður Ingólfssdóttir, som skal presentere vinneren av årets musikkpris, Magnus Lindberg.

Dirigent Þorgerður Ingólfssdóttir, Island:

Den som vil vite hvor samfunnsutviklingen fører hen, skal lytte til samtidsmusikken, skal den kinesiske filosofen Konfusius ha uttalt i det 5. århundre før Kristus. Og i det ligger en klar begrunnelse for at nordiske politikere ikke bare hedrer, men lytter til, sine samtidige kunstnere.

Men musikken og kunsten er noe mer enn opplysninger om samfunnet. Kunsten er styrken, kraften, til å bære et menneskebilde fram. Det er ikke tilfeldig at Magnus Lindberg, som idag mottar Nordisk Råds Musikkpris, kaller sin komposisjon for nettopp "Kraft". For i denne komposisjonen bor såvel en kraft til å gjennomlyse de moderne myter som våre liv i så stor grad forklares av, og forklarer seg i forhold til, men også en kraft til å sprengte bånd og bygge nye utsiktspunkter der vi ser sammenhenger som tidligere var skjult, eller aktivisere bevissthet som har vært sløvet ned og stivnet under vane og selvfølgeligheter, at vi ser på nytt.

Tonespråket i "Kraft" er på samme tid en fortsettelse av den eldre modernismen, ved at Lindberg går inn på problemstillinger som var aktuelle i eldre modernistisk musikk, som han er fullstendig i sin tid gjennom en sterk tro på – og sterk utnyttelse av – de muligheter som bor i de elektroniske nyskapningene og datamaskinens behandling av materialet. Lindberg er en ung mann, ennå ikke 30 år, men han er ikke typisk for en generasjons estetikk med f. eks. de ny-vakre idealene som preger den. Lindberg avtegner seg som en urolig kraft også i forhold til sin generasjon, og dette særpreget kommer tydeligst til uttrykk gjennom spenninger og motsetninger i tonespråket. Motsetningsparene kan f. eks. være primitive rytme- og klangvirkninger mot det høy-siviliserte samfunns uttrykk, eller det kan være ekstrem enkelhet mot ekstremt kompliserte løsninger. Lindberg legger selv stor vekt på de ökte muligheter til modellering av det tonale materialet ved hjelp av data-teknologien, men han går et skritt videre og lar den nye teknologien spille en aktiv rolle i selve skapningsprosessen ved å åpne seg for de perspektiver den kan gi. Her dreier det seg både om å benytte seg av de nye hjelpemidlene, og om å menneskeliggjøre de teknologiske omgivelsene som vi lever våre liv i.

Men komposisjonen "Kraft" er først og fremst bevegende kraft, som – for den som fortsatt har örer til å höre med og sinn til å lytte og erkjenne med – avslörer, forklarer og tydeliggjör mennesket. For selvfølgelig handler all kunst om mennesket, og selvfølgelig har all kunst en mening og oppfyllelse i mennesket og menneskeliggjörelsen.

"Kraft" er på flere måter Magnus Lindbergs störste verk hittil, også hva gjelder sammensetning og format. For dette verket, som han idag blir hedret med Nordisk Råds Musikkpris for, har han tidligere – i 1986 – vunnet UNESCOs internasjonale komponistpris med. Samme år vant den finske kringkastingen Prix Italia for Lindbergs radio-opera "Faust". Han har en variert produksjon bak seg, bl. a. med spennende kombinasjoner av

musikkinstrumenter og elektroniske lyd-kilder og med videre-utvikling av de klassiske instrumentenes utnyttelse.

Magnus Lindberg er en internasjonalt orientert komponist. Hva som er finsk eller nordisk i hans tonespråk, kan vanskelig påvises. Musikken er et internasjonalt språk som uhindret kommuniserer mellom mennesker på tvers av de fleste grenser som ellers hindrer mennesket i å forholde seg til medmennesket. Men det stilles krav til bevissthetsnivåer og evne og vilje til å lytte. Nordisk kunst har da heller ikke sin berettigelse i verden ved å være nordisk, men ved å være kunst. Kunstneren ikke sin berettigelse i det å være nordisk kunstner, men i det å være kunstner i Norden.

Og det er Magnus Lindberg, selv fra sitt oppholdssted i Paris, fra sitt utland der så mange av våre betydeligste kunstnere har skapt sine største verker. Lindberg har bodd i Paris siden 1981, da han avsluttet sine studier ved Sibelius-akademiet, og arbeider for tiden ved IRCAM-studioet – der nettopp utforskningen av forholdet mellom data-teknologien og de tradisjonelle uttrykksformene står sentralt. Bak pris-verket "Kraft" ligger en enorm arbeidsinnsats. Det tok to år å skrive verket, men halvparten av tiden gikk med til å skape data-programmet som komposisjonen ble gjennomført i.

I bedømmelseskomitéen for Nordisk Råds Musikkpris, har vi motivert valget av Magnus Lindbergs "Kraft" på følgende vis: "Verket viser en fantasifull kombinasjon av symfoniorkestret og utradisjonelle lydkilder. Gjennom anvendelse av datastyring og elektronisk lyd-bearbeidelse forenes råe og raffinerte klanger i et overbevisende spennings-forløp. Verket forener en uredde åpenhet for nåtidens lyd-verden med viljen til å beherske den."

Vi takker Magnus Lindberg for å ha gitt oss denne kraft-fylte komposisjonen.

Nordisk Råds president Jan P. Syse:

Bedømmelseskomiteen for Nordisk Råds musikkpris 1988 har altså besluttet å tildele prisen, som er på 125 000 danske kr. til Magnus Lindberg.

Vi har fått høre konklusjonen på bedømmelseskomiteens motivering. Jeg synes den er fascinerende, og jeg tillater meg å gjenta en setning:

"Ved anvendelse af datastyring og elektronisk lydbearbejdning forenes rå og raffinerede klange i et overbevisende spændingsforløb. Værket forener en frygtløs åbenhed for nutidens lydverden med viljen til at beherske den."

Jeg må si de har formuleringsevne i disse bedømmelseskomiteene – hvilken introduksjon! Her må det være spenning og overraskelser i vente.

Vi beklager at Magnus Lindberg ikke har kunnet være til stede, men vi har bedt formannen for den finske delegasjon, 1. vice-talmannen Elsi

Hetemäki-Olander, tidigare president i Nordisk Råd, om å ta imot prisen. Hun vil etter hjemkomsten overrekke den til Magnus Lindberg sammen med våre hjerteligste hilsener.

Vi har imidlertid fått Magnus Lindbergs takketale oversendt, og har anmodet Elsi Hetemäki-Olander om å lese prisvinnerens tale for oss.

Jeg skal på den bakgrunn be l. vice-talmanden Elsi Hetemäki-Olander komme hit for å motta dette høytidelige prisdokument, samt fremføre takketalen.

Vicepresident Elsi Hetemäki-Olander:

Jag ber att få hälsa från Magnus Lindberg. Så här tackar han er:

Högt ärade nordiska delegater!

En bild säger ju varken mer eller mindre än tusen ord – en bild försöker gripa det som orden – är de så tio- eller hundratusen – aldrig kan gestalta. En bild talar om helt andra ting än orden talar om.

En modern tonsättare möter ofta den vanligt urskuldande frasen om hur svårt det är att förstå den moderna tonsättarens musik. Javisst! Den moderna musiken är svår att förstå – och jag kan till och med erkänna att jag förutom att jag inte "förstår" den moderna konsertmusiken också har stora svårigheter att i ordets egentliga mening ens förstå "Broder Jakob".

Musik behöver inte förstås. En modern tonsättare ber inte om att bli förstådd. Däremot blir han själagläd ifall någon istället för att försöka förstå ville försöka lyssna till hans musik.

Jag ber att få citera den finlandssvenske diktaren Gunnar Björling: "Konst är uttryck för livets art samt innesluter livets kamp. Konst är inte väsentligt ett framställt innehåll ..., konst är befriad syn, övervinnelse av motstånd i vårt livsinnehåll och i konstens uttrycksmedel".

Och detta "Livsinnehåll" definierar den store Björling som en "ofta brutistisk livsbrottning".

I ungefär liknande termer har man haft vänligheten att tala om mitt stycke "Kraft" som Nordiska rådet nu har ansett vara värdigt ett musikpris.

Jag kan inte avhålla mig ifrån att ännu låta Björling tala: "I konsten, dikten, vill vi ge mänskligheten spegel och fackla. Inte i var enskild produkt en hel livsåskådning, inte moral men livets uttryck, köttbullsätandets."

I och med att Nordiska rådet i år haft vänligheten att belöna mig med sitt musikpris återstår för mig bara att uttrycka mitt tack i en ny och stärkt förvisning om att jag skall kunna gå vidare i mitt eget köttbullsätande i ordets såväl konkreta som filosofiska betydelser.

Redaktör Ingmar Svedberg, Finland:

När litteraturkommittén denna gång valt att tilldela Thor Vilhjálms­son Nordiska rådets litteraturpris 1988 för romanen Grámosinn glóir (på svenska Gråmossan glöder), så är det tredje gången som priset tillfaller Island. Samtidigt är det första gången som en isländsk roman får priset. Eftersom de gamla isländska sagorna aldrig kunde få Nordiska rådets litteraturpris så är det en sällsynt lycklig tillfällighet att Thor Vilhjálms­son med sin roman, som är skriven i de klassiska sagornas efterföljd nu blir belönad.

Thor Vilhjálms­son debuterade år 1950 och har sedan dess givit ut ett tjugotal verk. Han har varit febrilt och mångsidigt verksam på de flesta litterära områden: han har publicerat dikter, romaner, noveller, reseböcker, essäer om film och konst samt gjort en del uppmärksammade översättningar. I likhet med många andra, unga isländska konstnärer och författare reste han tidigt utomlands: han studerade i England och Frankrike och har vistats längre perioder i Italien och Spanien. Hans rese­skildringar är inte traditionellt skrivna, utan personligt formade studier i europeisk kultur.

Det föll sig naturligt att hans prosaböcker under 50- och 60-talet kom att representera en radikal modernism och avancerade berättartekniska lösningar, som man inte tidigare upplevt i den isländska litteraturen. Någon handling i konventionell mening förekommer ofta inte och tidskronologin är upplöst. I stället får läsaren ta del av bild- och detaljrika fragment, som han själv får sammanfoga till en helhet. Det har ofta påpekats att Thor Vilhjálms­son i sina romanexperiment använder sig av den moderna filmens teknik. Under 1970-talet var Thor två gånger nominerad för Nordiska rådets litteraturpris med romanerna Fort, fort, sa fågeln och Månskära. Det är skäl att betona att de romanerna fortfarande är märkliga och fascinerande läsoplevelser.

Det har tidigare ofta sagts om Thor Vilhjálms­son att han är en icke-isländsk författare, eftersom de flesta av hans böcker utspelas utanför Island och ofta inte ens har islänningar som huvudpersoner. Hur skall vi då kunna förklara att det är Thor som har skrivit den bok som nu skall prisbelönas och som verkar att vara så isländsk som en isländsk bok kan vara?

Grámosinn glóir (Gråmossa glöder) är till en del en historisk roman. Den bygger på en uppmärksam­mad rättssak från slutet av 1800-talet. Diktaren och juristen Einar Benediktsson (1864–1940) har stått som förebild för romanens domare Asmund. På en avlägsen gård i nordöstra Island har en dräng begått incest med sin halvsystem och sedan har man gemensamt dödat barnet som fötts. Under rannsakningen tar halvsystemen livet av sig. Det är en ung och oerfaren domare som med sin följeslagare färdas över fjällen till den gudsförgätta by, där han skall ta reda på sanningen.

En parallellhistoria i romanen utgörs av en rättegång som Asmunds far

dömde i långt tidigare, då gällde det att få fast en mördare. Asmund söker hjälp i sin fars erfarenheter, där han sitter på prästgården på natten, men märker snart att erfarenheter inte kan ärvas, endast förvärvas.

En central del i romanen utgörs av de samtal som domaren och prästen för med varann under kvällarna, bägge känner sig splittrade och osäkra, inte mogna sina uppgifter. De för långa och trevande diskussioner om diktarens uppgift "att förstå allt som lever" och domarens skyldighet att döma efter lagarna utan barmhärtighet. De dryftar grymheten och ondskan i människolivet, brottet och straffet: "Vi är mycket ofullkomliga. Det goda som jag vill, du känner till det, eller det onda, vi är komplicerade. Och det krävs en kraftansträngning för att inte splittras av motsättningarna. Min själ gläds inte. Men man måste leva livet, man måste kanske i viss mån försona sig med dess orättfärdighet. Fastän man inte ville."

Till det yttre är det alltså en grym historia om blodskam och barnamord som Thor Vilhjálmsen har skrivit, spännande som en modern kriminalhistoria eller en gammal isländsk saga. Men där finns också en minst lika viktig inre verklighet med poetiska drömsyner, grubblande rannsakan och inre monologer, där Thor använder sig av den moderna författarens alla medel. En framträdande del i romanen utgörs av landskapsbeskrivningar: dimman och duggregnet, bruset från älven, månen i en molnbank över fjället. Det är inte bara gråmossan som glöder utan det isländska landskapet glöder och framträder konturskarpt för läsarens inre syn på ett sätt som man sällan får uppleva i nordisk litteratur.

Motsättningen mellan den internationellt inriktade modernisten Thor och den isländska Thor Vilhjálmsen är skenbar. När man har kommit så långt i sitt konstärskap och författarskap som Thor har gjort så kan man spegla hela universum i en droppe. Gråmossan glöder är en stor och fängslande isländsk roman, men den är också en stor och fängslade nordisk roman.

Nordisk Råds president Jan P. Syse:

Bedømmelseskomiteen for Nordisk Råds litteraturpris 1988 har besluttet å tildele prisen, som er på 125 000 DKK, til Thor Vilhjálmsen for romanen "Grámosinn glóir".

Forfattertradsjonen i Island er levende; den er levende i hele Norden, så forfatterprisen og litteraturprisen skal vare ved i alle fremtidige år. Egentlig er det bare et lite misunnensens hjertesukk når Storm P. sier:

"Det er ubegribeligt at nogen gider anvende et par år på at skrive en roman, når man kan gå hen at købe den for nogle få kroner."

Vi er imidlertid glad for å kunne tildele Thor Vilhjálmsen årets nordiske litteraturpris.

Motiveringen fra bedømmelseskomiteen er slik:

”På ett språk som förenar isländsk berättartradition med nyskapande uttrycksformer skildras en domares ödesmättade resa genom ett magiskt landskap som mångfasetterat reflekterar den inre brottningen med tillvarens grundfrågor om skuld och ansvar, dikt och verklighet.”

Jeg har den store glede å be Thor Vilhjálmsson om å komme frem og motta Nordisk Råds litteraturpris for 1988.

Her er det varige bevis – og her er det forgjengelige beløp!

Forfatteren Thor Vilhjálmsson, Island:

Ærede forsamling! Jeg er dybt bevæget over den venlighed, jeg møder, og de smukke ord, man har sagt til mig, den varme, jeg møder alle vegne. Inden mit sidste ord: tak, vil jeg gerne have lov til at sige nogle andre ord.

Vi lever i den sublime banalismsens tid. I den pompøse trivialismsens tegn. Vi føler alle sammen, at vi behøver noget andet. Det rager ikke mig, om man synger i grupper og klynger eller hele bandet sammen: lad det svinge – men kan jeg tillade mig at spørge: Hvad skal svinge og hvorledes? Måske fæstet op i en galge, eller bare dinglede som en galgenfugl eller lurendrejer forsynet med metronom? Hvad skulle det være vi mangler? Måske en mere magisk indstilling til livet. Flere dimensioner i vores rationerede tid på Jorden. Der kan trylles med ord. Du kan bevæge med ord. Mennesker, fjeld. Du kan anvende ord at tale med din hest. Tror du ikke han forstår? Det gør han, hvis du aner din magt. Ordets magt. Vi behøver poesi. Vi behøver digt. Hvis I spørger mig, så mener vi i mit land, at digte endnu besidder en vis magt. At ordet endnu er magisk. Men man kan misbruge ord, hvis man ikke er årvågen over for hvert ord. Man kan kastre ordene, hvis man nonchalant lader dem flyde ligesom sirup. Så bliver alt klistret og bare sødt. Vi hører jammer overalt og klager fra metropol til metropol, fra land til land, fra by til by, over, at det går tilbage for bogen. Med generation, der går ned i blissful oblivion og forsvinder, bliver læserne færre og færre, siger man. Jeg bygger på at bogen består. Den har en helt anden funktion end de andre midler, og voksende eftersom masserne passiviseres og døles til at døse i uvirksomhed, ved øget trivialitet i det mente divertissement, hvor forlystelsen går ud på at overliste publikum med afkræftende bla-bla og hyl og computeriseret rabalder, styret af merkantiliseret foragt for menneskesindet, denne fordærvende pengefrenesi og nedsættende demagogi. Bogen aktiviserer. Den tager ikke din selvspekt væk. Den giver dig en andel i livet. Bogen med sine orakler. Bogen som trøst og glæde og sorg styrker og bevæbner, hvis du får den rigtige bog i hænderne. Bogen som kanaliserer tankerne og følelserne, fører dig hjem til dig selv. Bogen som spejl, bogen som tryllespejl. Og spejlet kan blive til et vindue, der viser fjerne verdener og gør din vagabondage legitim. Og de mærkelige fænomener i dit sind, der kan virke forfær-

dende, indtil de med bogens hjælp falder i mytiske mønstre, så at du kan bære dem. Bogen som en flod, der rinder med forførende musik gennem et fortryllet landskab, og du læner dig ud over den for at se, om du opdager dit eget ansigt åbenbare sig helt og ind til strømmens frådende hvirvler, der plukker vinløvet ud af dit hår, medens det svinger og strækkes i farten eller slynges ned mod dine øjne. Så kan det svinge. Du har en andel i livet. Du virker, du eksisterer, du medvirker: og måske spirer noget ukendt frem i dit sinds dyb, eller lønkamre me glemte skatte smækkes op i din forløste sjæl. Du er. Når du fordyber dig i bogen, befries du fra den smægtende depersonifikationsproces ved multimediernes hypnotiske afsjæling, der tilbyder dig med samme virtuositet deodorant, Have a smile and Real Thing, The Gargling Orangutangs fra Gstaad, eller G-string Guttersnipes fra Vejle, The Sniveling Brass-knuckles fra Hekkelfjeld, Den blufærdige Pigemorder fra Præstegården, Wagner jager Valkyrier i Venedig og beliger Lorelei i gondola i det 17. afsnit, Alt om Mister Hyde i Maos hemmeligholdte Libido, afsløret ved fortrolige kaminsamtaler mellem Pat Nixon og Nancy Reagan ved vores egen udsendte.

Jeg er en mand, der bruger sit liv på at skrive bøger, og derfor står jeg på denne scene i projektørernes stråler, som strejfer min figur. Jeg er sådan en romantisk sjæl, at jeg trods det ene og det andet og tror på digterens rolle i menneskesamfundet, og selvklart også at digteren har et stort ansvar. Jag garanterer, at vi ikke kan undvære kunst, og derfor må vi også acceptere kunstnere. Kunsten viser, hvad vi føler, smerten og glæden, opsummeringen af alt det vi mægter at huske og vælge os for at intensivere hver stund. Den bringer den højeste og helligste illusion om det der var, og tjener til at vække den flammende sans, der helliggør tilværelsen og bringer lys ind i evighedens tomhed.

Når jeg bruger ord som "digt" mener jeg det mangesidige middel, klarsynethed og besværgelse, afsløring og trylleri, kunst med alle kontraster og modsigelserne, affirmation og destruktion, om det skulle være indtil skizofren samtidighed af ja og nej. Kunst for at vi skal kunne vælge de minder, der hjælper os at eksistere, både med at bejæ med tro og at true med tvivl vores erhvervede og fremmanede opfattelser af, hvem vi er: Det som vi kan kalde illusion. Eller illumination. I kunsten spørger vi, hvem vi virkelig er, samtidig nægtende al nåde, mens vi ængsteligt tigger om bekræftelsen på at vi er blevet til den som vi i går ønskede så højt, at vi kunne blive; måske hvisker vi til spejlet og dugger det med vores nærgående ånde: Sig mig, sig mig, er jeg ikke den... Kunsten som garanterer det evige menneske: Mig Adam, dig Eva. Den urgamla skabning med myterne, samtidig med at den tvinger os til at blive nye: Den som altid er, og den som aldrig var – før. Vi siger digte for at simplificere og ved digte at bestemme, hvem vi er i dag, ved digte hvem vi skal blive i morgen og også ved at digte vælge hvem vi var i går.

REGISTER

Översikt

över sakernas behandling

Sak	
nr	rubrik
	<i>A. Medlemsförslag</i>
A 763/s	Medlemsförslag om stärkande av europeiskt samarbete på miljöområdet (Miljö-Eureka)
A 763Ä/s	Ändringsförslag om främjande av det europeiska samarbetet på miljöområdet genom ett europeiskt miljömöte på hög nivå
A 775/k	Medlemsförslag om bevarandet av kulturhistoriskt värdefulla miljöer samt kulturföremål och kulturminnesmärken i Norden
A 776/s	Medlemsförslag om intensifiering av behandlingsarbetet i kampen mot alkohol och narkotika
A 777/e	Medlemsförslag om ökat nordiskt samarbete om utnyttjande av naturgas i energiförsörjningen
A 778/s	Medlemsförslag om integrering av miljöaspekter i den nordiska handlingsplanen för ekonomisk utveckling och full sysselsättning
A 779/s	Medlemsförslag om ECE-protokoll rörande reduktion av svavel- och kväveutsläpp
A 780/e	Medlemsförslag om ränteavdag vid innehav av bostadsfastighet i annat nordiskt land
A 783/s	Medlemsförslag om miljövänlig avfallshantering
A 784/j	Medlemsförslag om livsmedelspolitik och livsmedelslagstiftning
A 785/k	Medlemsförslag om ett nordiskt fredspolitiskt utvecklingsprogram med anledning av det internationella fredsåret 1986
A 786/k	Medlemsförslag om kulturpolitiskt baserad fördelning av TV-sändare på kommunikationssatelliter som vänder sig till europeiska kabel-TV-anläggningar
A 787/t	Medlemsförslag om ett utvidgat samarbete mellan djurparker på Nordkalotten och i Kvarkenområdet i turistfrämjande syfte
A 788/e	Medlemsförslag om en plan för ett kärnkraftsfritt Norden
A 789/s	Medlemsförslag om rökfria miljöer m. m.
A 790/s	Medlemsförslag om gemensamt handlingsprogram rörande bekämpning av havs- och kustföreningen i Norden
A 791/k	Medlemsförslag om stöd till nordiska samarbetsorganisationer inom folkbildningen
A 792/e	Medlemsförslag om "frikommunförsök" över riksgrensarna i Norden
A 793/s	Medlemsförslag om åtgärder för att åstadkomma en balanserad reducering av sälstammarna i de nordliga havsområdena
A 794/k	Medlemsförslag om radio- och TV-samarbetet i Norden
A 795/k	Medlemsförslag om utredning av fartygsbaserad opera- och konsertverksamhet m. m.
A 796/k	Medlemsförslag om ett nordiskt notbibliotek
A 797/t	Medlemsförslag om gemensamma sjöfartspolitiska åtgärder
A 798/k	Medlemsförslag om stöd till tolkservice för folkrörelserna i de nordiska länderna
A 799/s	Medlemsförslag om decentraliserat samarbete om miljöskyddsfrågor
A 800/k	Medlemsförslag om en förbättrad nordisk informationsverksamhet
A 801/k	Medlemsförslag om det nordiska samarbetet på vuxenutbildningsområdet
A 802/k	Medlemsförslag om ett förstärkt nordiskt samarbete i ungdomsfrågor
A 803/j	Medlemsförslag om nordisk lagharmonisering
A 804/j	Medlemsförslag om likartade nordiska regler för samhällstjänst

Tryckt	Behandling	Rekommendation/ Yttrande		Annat beslut	Sak
s.	s.	nr	s.		nr
441	251			utan åtgärd	A 763/s
441	251			utan åtgärd	A 763Ä/s
462	359	35			A 775/k
489	247	10			A 776/s
508	313	30			A 777/e
523	254	13			A 778/s
533	255	14, 15			A 779/s
540	316	31			A 780/e
559	257	16			A 783/s
576	393	41			A 784/j
595	360			utan åtgärd	A 785/k
609	367	2			A 786/k
622	209	5			A 787/t
632	317	32			A 788/e
645	248	11, 12			A 789/s
662	258	17			A 790/s
672	360			utan åtgärd	A 791/k
681	322	33			A 792/e
695	260	18			A 793/s
709	353	1			A 794/k
718	360			utan åtgärd	A 795/k
727	360			utan åtgärd	A 796/k
736	223			utan åtgärd	A 797/t
746	360			utan åtgärd	A 798/k
748	262	19			A 799/s
757	360			anmodan till presidiet	A 800/k
766	361	36			A 801/k
785	363	37			A 802/k
800	398			utan åtgärd	A 803/j
816	398	42			A 804/j

Sak	
nr	rubrik
A 805/k	Medlemsförslag om samnordiska folkhögskolekurser för äldre
A 806/j	Medlemsförslag om ett nordiskt institut för kriminalistik
A 807/j	Medlemsförslag om sårbarhets- och integritetsfrågor vid folkregistrering
A 808/t	Medlemsförslag om användning av biltelefoner
A 809/s	Medlemsförslag om åtgärder för en bättre miljö
A 810/k	Medlemsförslag om inrättande av nordiskt teknologipris
A 811/k	Medlemsförslag om nordiskt kommunalt skolsamarbete
A 812/j	Medlemsförslag om utredning av orsakerna till den bristande likalönen mellan kvinnor och män
A 813/e	Medlemsförslag om inrättande av en nordisk station för biologisk och skogsteknisk forskning i Tanzania
A 814/t	Medlemsförslag om utredning av storstädernas trafikproblem
A 815/t	Medlemsförslag om snabbare postgång mellan de nordiska länderna
A 816/e	Medlemsförslag om konkreta initiativ till effektivisering av det nordiska biståndsarbetet för en bärkraftig utveckling i u-länderna
A 818/s	Medlemsförslag om årlig lägsrapport på miljöpolitikens område
A 824/b	Medlemsförslag om effektivisering av nordiskt skolsamarbete i Nordiska ministerrådets regi
	<i>B. Ministerrådsförslag</i>
B 74/b	Ministerrådsförslag om Nordiska ministerrådets budget för 1988 samt preliminära ramar för 1989–90
B 75/t	Ministerrådsförslag om en nordisk handlingsplan för ökad trafiksäkerhet i Norden.
B 75 Ä/t	Ändringsförslag till ministerrådsförslag om säkrare trafik i Norden
B 76/e	Ministerrådsförslag om upprättande av ett nordiskt industriellt center i Oslo
B 77/e	Ministerrådsförslag om förslag till nordiskt bioteknologiskt samarbetsprogram
B 78/e	Ministerrådsförslag om Nordiska projektexportfonden
B 79/e	Ministerrådsförslag om program för nordiskt biståndssamarbete
B 80/j	Ministerrådsförslag om samarbetsprogram på livsmedelsområdet
B 81/s	Ministerrådsförslag om nordiskt samarbetsprogram för hälso- och socialsektorn
B 82/e	Ministerrådsförslag om att göra Nordiska investeringsbankens regionallåneordning permanent
B 83/k	Ministerrådsförslag om en handlingsplan för det nordiska kultursamarbetet
B 84/e	Ministerrådsförslag om upprättande av en nordisk utvecklingsfond
	<i>C. 1988 Berättelser</i>
C 1	Berättelse rörande det nordiska samarbetet
C 2	Nordiska ministerrådets redogörelse om planer för det nordiska samarbetet
C 3/e	Berättelse från Nordiska investeringsbanken inkl. kontrollkommitténs berättelse (1987)

Tryckt	Behandling	Rekommendation/ Yttrande		Annat beslut	Sak
s.	s.	nr	s.		nr
826	365			utan åtgärd	A 805/k
835	399	43			A 806/j
847	402			utan åtgärd	A 807/j
855	210	6			A 808/t
867	263	20, 21			A 809/s
882	365	38			A 810/k
888	366	39			A 811/k
899	402	44			A 812/j
911	302	26			A 813/e
927	216	7			A 814/t
946	221	8			A 815/t
953	302	26			A 816/e
955	265	22			A 818/s
959	430	45			A 824/b
963	420	3			B 74/b
1 204	201			utan åtgärd	B 75/t
1 214	201	4			B 75 Ä/t
1 240	290	23			B 76/e
1 279	294	24			B 77/e
1 351	311	29			B 78/e
1 373	298	25			B 79/e
1 397	393	40			B 80/j
1 409	244	9			B 81/s
1 448	307	28			B 82/e
1 459	334	34			B 83/k
1 836	304	27			B 84/e
1 861	182	1		(kommunik.)	C 1
	231	2		(soc. o. miljö)	
	281	3		(ekon.)	
	386	4		(jur.), hemställan till presidiet	
2 236	420	5		(budget- o. kontroll- utsk.)	C 2
2 379	307			till handlingarna	C 3/e

Sak	
nr	rubrik
C 4/e	Berättelse från Nordiska projektexportfonden (1987)
C 5	Berättelse från Nordiska kulturfonden inkl. revisionsberättelse (1986)
C 11/j: 1	Berättelse från Nordiska samarbetsorganet för samespörsmål och renskötsel-frågor
2	Berättelse från Nordiska utlänningsutskottet
3	Berättelse från Nordiska samarbetsrådet för kriminologi
4	Berättelse från Nordiska straffrättskommittén
5	Berättelse från Nordiska samrådet
C 12/k: 1	Berättelse från Nordens folkliga akademi
2	Berättelse från Nordisk journalistkursus
3	Berättelse från Nordiska språksekretariatet
4	Berättelse från Nordiska språk- och informationscentret
5	Berättelse från Nordiska högskolan för hushållsvetenskap (NHH)
6	Berättelse från Nordiskt kollegium för marinbiologi
7	Berättelse från Nordiska institutet för teoretisk atomfysik (NORDITA)
8	Berättelse från Nordiska institutet för folkdiktning (NIF)
9	Berättelse från Nordiska institutet för sjö rätt
10	Berättelse från Nordiska geoexkursioner till Island
11	Berättelse från Nordiskt kollegium för ekologi
12	Berättelse från Centralinstitutet för nordisk asienforskning (CINA)
13	Berättelse från Nordiskt kollegium för fysisk oceanografi
14	Berättelse från Nordiska samarbetskommittén för arktisk medicinsk forskning
15	Berättelse från Nordiska samarbetskommittén för internationell politik inkl. konflikt- och fredsforskning
16	Berättelse från Nordiska samarbetsorganet för vetenskaplig information (NORDINFO)
17	Berättelse från Nordiskt vulkanologiskt institut
18	Berättelse från Nordiska samarbetskommittén för acceleratorbaserad forskning
19	Berättelse från Nordiskt samarbete inom massmediaforskning (NORDI-COM)
20	Berättelse från Nordiska institutet för samhällsplanering (NORDPLAN)
21	Berättelse från Norden Hus i Reykjavík
22	Berättelse från Nordiska teaterkommittén
23	Berättelse från Nämnden för nordiskt musiksamarbete (NOMUS)
24	Berättelse från Nordiskt samiskt institut
25	Berättelse från Nordiskt konstcentrum
26	Berättelse från Nordens Hus på Färöarna
27	Berättelse från Nordens institut på Åland
28	Berättelse från Nordens institut i Grönland
29	Berättelse från Nordisk federation för medicinsk undervisning
30	Berättelse från Nordiska sommaruniversitetet
31	Berättelse från Nordiska samfundet för latinamerikaforskning
32	Berättelse från Nordiska kommittén för öststatsforskning
33	Berättelse från Nordiska amatörteaterrådet
34	Berättelse från Nordiska konstförbundet
35	Berättelse från Skandinavisk förening i Rom
36	Berättelse från Nordkalottmuseet

Tryckt	Behandling	Rekommendation/ Yttrande		Annat beslut	Sak
s.	s.	nr	s.		nr
2394	311			till handlingarna	C 4/e
2404	430			till handlingarna	C 5
2438	413			till handlingarna	C 11/j: 1
2440	413			till handlingarna	2
2442	413			till handlingarna	3
2458	413			till handlingarna	4
2460	413			till handlingarna	5
2477	368			till handlingarna	C 12/k: 1
2481	368			till handlingarna	2
2484	368			till handlingarna	3
2488	368			till handlingarna	4
2497	368			till handlingarna	5
2499	368			till handlingarna	6
2502	368			till handlingarna	7
2507	368			till handlingarna	8
2511	368			till handlingarna	9
2515	368			till handlingarna	10
2517	368			till handlingarna	11
2521	368			till handlingarna	12
2523	368			till handlingarna	13
2526	368			till handlingarna	14
2532	368			till handlingarna	15
2536	368			till handlingarna	16
2541	368			till handlingarna	17
2546	368			till handlingarna	18
2551	368			till handlingarna	19
2554	368			till handlingarna	20
2560	368			till handlingarna	21
2565	368			till handlingarna	22
2573	368			till handlingarna	23
2577	368			till handlingarna	24
2594	368			till handlingarna	25
2600	368			till handlingarna	26
2603	368			till handlingarna	27
2609	368			till handlingarna	28
2613	368			till handlingarna	29
2617	368			till handlingarna	30
2623	368			till handlingarna	31
2627	368			till handlingarna	32
2629	368			till handlingarna	33
2635	368			till handlingarna	34
2641	368			till handlingarna	35
2643	368			till handlingarna	36

Sak	
nr	rubrik
C 13/s:	1 Berättelse från Nordiska läkemedelsnämnden
	2 Berättelse från Nordiska hälsovårdshögskolan
	3 Berättelse från Nordiska nämnden för alkohol- och drogforskning (NAD)
	4 Berättelse från Nordiska institutionen för vidareutbildning inom arbetsmiljöområdet (NIVA)
	5 Berättelse från Nordiska nämnden för handikappfrågor
	6 Berättelse från Nordiska institutet för odontologisk materialprovning (NIOM)
	7 Berättelse från Nordkalottens arbetsmarknadsutbildningscenter
	8 Berättelse från Kommittén för Bottniska viken
C 15/e:	1 Berättelse från Nordiska ekonomiska forskningsrådet
	2 Berättelse från Nordisk statistisk sekretariat
	3 Berättelse från Nordiska skattevetenskapliga forskningsrådet
	4 Berättelse från Nordisk fond för teknologi och industriell utveckling – Nordisk industrifond
	5 Berättelse från Svensk-norsk industrifond
	6 Berättelse från Nordtest
	7 Berättelse från Nordel
	8 Berättelse från Nordiska kontaktorganet för atomenergifrågor
	9 Berättelse från Nordiska tulladministrativa rådet
	10 Berättelse från Nordiska institutet för regionalpolitisk forskning (NORD-REFO)
	11 Berättelse från Nordiska jordbruksforskarens förening
	12 Berättelse från Samarbetsnämnden för nordisk skogsforskning (SNS)
	13 Berättelse från Nordiska genbanken för jordbruks- och trädgårdsväxter
	14 Berättelse från Nordiska kommittén för byggbestämmelser
	<i>D. 1988 Meddelanden i anledning av tidigare rekommendationer/framställningar</i>
20/1971/k	Meddelanden om rekommendation nr 20/1971 angående utbyggt TV-samarbete mellan Finland och Sverige
*24/1974/j	Meddelande om rekommendation nr 24/1974 angående samnordisk insats för skydd av miljön i samernas kärnområden
3/1976/t	Meddelande om rekommendation nr 3/1976 angående internordisk giltighet för körkort
7/1976/k	Meddelande om rekommendation nr 7/1976 angående distribution av AV-material
21/1979/k	Meddelande om rekommendation nr 21/1979 angående nordisk folkhögskola i Västnorge
*18/1980/s	Meddelande om rekommendation nr 18/1980 angående arbetsmiljörisiker i samband med graviditet m m
23/1980/e	Meddelande om rekommendation nr 23/1980 angående gemensamma industriella projekt
*18/1981/t	Meddelande om rekommendation nr 18/1981 angående vägbeläggning och trafiksäkerhet
22/1981/s	Meddelande om rekommendation nr 22/1981 angående intensifierat samarbete för att bekämpa rusmedelsmissbruket
25/1981/s	Meddelande om rekommendation nr 25/1981 angående förebyggande fritidsverksamhet för barn och unga

Tryckt	Behandling	Rekommendation/ Yttrande		Annat beslut	Sak
s.	s.	nr	s.		nr
2651	266			till handlingarna	C 13/s: 1
2657	266			till handlingarna	2
2667	266			till handlingarna	3
2671	266			till handlingarna	4
2677	266			till handlingarna	5
2682	266			till handlingarna	6
2686	266			till handlingarna	7
2691	266			till handlingarna	8
2701	326			till handlingarna	C 15/e: 1
2705	326			till handlingarna	2
2707	326			till handlingarna	3
2712	326			till handlingarna	4
2720	326			till handlingarna	5
2733	326			till handlingarna	6
2735	326			till handlingarna	7
2742	326			till handlingarna	8
2748	326			till handlingarna	9
2750	326			till handlingarna	10
2753	326			till handlingarna	11
2755	326			till handlingarna	12
2760	326			till handlingarna	13
2764	326			till handlingarna	14
2769	381			slutbehandlad	20/1971/k
2775	66			(till handlingarna)	*24/1974/j
2778	231			slutbehandlad	3/1976/t
2780	381			slutbehandlad	7/1976/k
2783	381			slutbehandlad	21/1979/k
2786	66			(till handlingarna)	*18/1980/s
2787	331			slutbehandlad	23/1980/e
2788	66			(till handlingarna)	*18/1981/t
2789	279			slutbehandlad	22/1981/s
2793	279			slutbehandlad	25/1981/s

Sak	
nr	rubrik
*28/1981/s	Meddelande om rekommendation nr 28/1981 angående åtgärder för att minska ungdomsarbetslösheten
32/1981/j	Meddelande om rekommendation nr 32/1981 angående antagande av nordisk språkkonvention
*10/1982/s	Meddelande om rekommendation nr 10/1982 angående barns miljö
*11/1982/s	Meddelande om rekommendation nr 11/1982 angående internationell konvention om barns rättigheter
*15/1982/s	Meddelande om rekommendation nr 15/1982 angående epidemiologiskt bevakningssystem
*3/1983/t	Meddelande om rekommendation nr 3/1983 angående viltolyckor i vägtrafiken
*13/1983/k	Meddelande om rekommendation nr 13/1983 angående videogram med nordiska TV-program och filmer
*23/1983/s	Meddelande om rekommendation nr 23/1983 angående bevarande av naturmiljön i de arktiska farvattnen
*24/1983/s	Meddelande om rekommendation nr 24/1983 angående klimatologisk vård av psoriasispatienter samt likartade principer för ersättning av kostnader för vården
*25/1983/s	Meddelande om rekommendation nr 25/1983 angående samarbetsprojekt för små och mindre kända grupper av funktionshämjade
3/1984/e	Meddelande om rekommendation nr 3/1984 angående en friare kapitalmarknad
4/1984/e	Meddelande om rekommendation nr 4/1984 angående nordiska mjuka projektinvesteringsslån
7/1984/b	Meddelande om rekommendation nr 7/1984 angående kontroll av nordiska projekt
*10/1984/s	Meddelande om rekommendation nr 10/1984 angående beräkning av naturresurser
*12/1984/s	Meddelande om rekommendation nr 12/1984 angående handlingsprogram för läkemedelsregistrering
17/1984/j	Meddelande om rekommendation nr 17/1984 angående genomförande av forsknings-, utrednings- och upplysningsarbete inom gällande lagar rörande homosexuella
18/1984/j	Meddelande om rekommendation nr 18/1984 angående samarbete inom FN och andra internationella organ rörande homosexuellas mänskliga rättigheter
*19/1984/t	Meddelande om rekommendation nr 19/1984 angående ökad harmonisering av transportpolitiken i Norden
22/1984/k	Meddelande om rekommendation nr 22/1984 angående stöd till nordiskt utställningsutbyte
4/1985/e	Meddelande om rekommendation nr 4/1985 angående höjda och harmoniserade beloppsgränser vid införsel av varor för eget bruk vid resa
*9/1985/t	Meddelande om rekommendation nr 9/1985 angående samarbete om handelsjöfarten
*13/1985/k	Meddelande om rekommendation nr 13/1985 angående nordiska stoffet i läromedel och läroplaner
*14/1985/k	Meddelande om rekommendation nr 14/1985 angående ersättning för specialutbildning av elever från annat nordiskt land

Tryckt	Behandling	Rekommendation/ Yttrande		Annat beslut	Sak
s.	s.	nr	s.		nr
2797	66			(till handlingarna)	*28/1981/s
2798	420			slutbehandlad	32/1981/j
2801	66			(till handlingarna)	*10/1982/s
2805	66			(till handlingarna)	*11/1982/s
2806	66			(till handlingarna)	*15/1982/s
2808	66			(till handlingarna)	* 3/1983/t
2809	66			(till handlingarna)	*13/1983/k
2810	66			(till handlingarna)	*23/1983/s
2812	66			(till handlingarna)	*24/1983/s
2813	66			(till handlingarna)	*25/1983/s
2814	331			slutbehandlad	3/1984/e
2816	331			slutbehandlad	4/1984/e
2817	433			slutbehandlad	7/1984/b
2820	66			(till handlingarna)	*10/1984/s
2821	66			(till handlingarna)	*12/1984/s
2823	404			slutbehandlad	17/1984/j
2825	404			nya meddelanden	18/1984/j
2828	66			(till handlingarna)	*19/1984/t
2834	381			slutbehandlad	22/1984/k
2836	281			nya meddelanden	4/1985/e
2837	66			(till handlingarna)	* 9/1985/t
2840	66			(till handlingarna)	*13/1985/k
2841	66			(till handlingarna)	*14/1985/k

Sak

nr	rubrik
15/1985/k	Meddelande om rekommendation nr 15/1985 angående hemmamarknad för fonogram med nordisk musik
18/1985/j	Meddelande om rekommendation nr 18/1985 angående stöd till Internationella rehabiliterings- och forskningscentret för tortyroffer (RCT) i Köpenhamn
19/1985/j	Meddelande om rekommendation nr 19/1985 angående samarbete för de mänskliga rättigheterna
*21/1985/s	Meddelande om rekommendation nr 21/1985 angående program för stöd och hjälp till utförsäkrade arbetslösa
*22/1985/s	Meddelande om rekommendation nr 22/1985 angående åtgärder mot drogmissbruk i trafiken
*23/1985/s	Meddelande om rekommendation nr 23/1985 angående handlingsplan mot narkotika
*24/1985/s	Meddelande om rekommendation nr 24/1985 angående harmonisering av miljöskyddslagstiftningen i Norden
25/1985/j	Meddelande om rekommendation nr 25/1985 angående minskande av rollbundenhet inom utbildning och yrkesval
1/1986/k	Meddelande om framställning nr 1/1986 angående ökat radio- och TV-samarbete i Norden
2/1986/k	Meddelande om rekommendation nr 2/1986 angående handlingsplan för det nordiska kultursamarbetet
3/1986/k	Meddelande om rekommendation nr 3/1986 angående kulturförbindelserna mellan östra och mellersta Finland och övriga Norden
4/1986/k	Meddelande om rekommendation nr 4/1986 angående intensifierat samarbete på yrkesutbildningens område
5/1986/k	Meddelande om rekommendation nr 5/1986 angående ökat stöd till den färöiska, grönländska och samiska litteraturen
6/1986/k	Meddelande om rekommendation nr 6/1986 angående förbättrad spridning av verk nominerade till Nordiska rådets musikpris
8/1986/s	Meddelande om rekommendation nr 8/1986 angående plan för utbyggnad av Nordiska hälsovårdshögskolans verksamhet
*9/1986/s	Meddelande om rekommendation nr 9/1986 angående gemensam nordisk arbetsmarknad för fria näringsidkare
*10/1986/s	Meddelande om rekommendation nr 10/1986 angående nordbors rättigheter
*11/1986/s	Meddelande om rekommendation nr 11/1986 angående sysselsättning för ungdom inom kultursektorn
*13/1986/s	Meddelande om rekommendation nr 13/1986 angående skydd för älvar på Nordkalotten
14/1986/s	Meddelande om rekommendation nr 14/1986 angående åtgärder mot handel med utrotningshotade djur i Norden
*15/1986/s	Meddelande om rekommendation nr 15/1986 angående center för handikappade på Nordkalotten
*16/1986/t	Meddelande om rekommendation nr 16/1986 angående blyfri bensin i Norden
*17/1986/t	Meddelande om rekommendation nr 17/1986 angående tilläggsbromsljus på bilar
*18/1986/t	Meddelande om rekommendation nr 18/1986 angående låsningsfria bromssystem i bilar

Tryckt	Behandling	Rekommendation/ Yttrande		Annat beslut	Sak
s.	s.	nr	s.		nr
2842	381			slutbehandlad	15/1985/k
2845	420			slutbehandlad	18/1985/j
2848	407			slutbehandlad	19/1985/j
2852	66			(till handlingarna)	*21/1985/s
2853	66			(till handlingarna)	*22/1985/s
2855	66			(till handlingarna)	*23/1985/s
2859	66			(till handlingarna)	*24/1985/s
2860	420			slutbehandlad	25/1985/j
2863	353			nya meddelanden	1/1986/k
2867	381			slutbehandlad	2/1986/k
2869	381			slutbehandlad	3/1986/k
2872	381			slutbehandlad	4/1986/k
2874	381			slutbehandlad	5/1986/k
2876	381			slutbehandlad	6/1986/k
2877	279			slutbehandlad	8/1986/s
2879	66			(till handlingarna)	* 9/1986/s
2881	66			(till handlingarna)	*10/1986/s
2884	66			(till handlingarna)	*11/1986/s
2885	66			(till handlingarna)	*13/1986/s
2887	279			slutbehandlad	14/1986/s
2889	66			(till handlingarna)	*15/1986/s
2891	66			(till handlingarna)	*16/1986/t
2892	66			(till handlingarna)	*17/1986/t
2893	66			(till handlingarna)	*18/1986/t

Sak	
nr	rubrik
*19/1986/t	Meddelande om rekommendation nr 19/1986 angående ökad trygghet för cyklisterna i Norden
*20/1986/t	Meddelande om rekommendation nr 20/1986 angående datateknologin i regionalpolitiken
21/1986/t	Meddelande om rekommendation nr 21/1986 angående nordiskt teknologår 1988
22/1986/t	Meddelande om rekommendation nr 22/1986 angående nordiskt samarbete i internationella sammanhang
28/1986/e	Meddelande om rekommendation nr 28/1986 angående samarbete inom biotekniken
29/1986/e	Meddelande om rekommendation nr 29/1986 angående forskningsinsatser inom den kooperativa sektorn
30/1986/j	Meddelande om rekommendation nr 30/1986/j angående samarbete inom flyktingpolitiken
31/1986/j	Meddelande om rekommendation nr 31/1986 angående enhetliga rättsregler angående födsel efter insemination
*32/1986/j	Meddelande om rekommendation nr 32/1986 angående enhetliga regler om förbud att driva rörelse
33/1986/j	Meddelande om rekommendation nr 33/1986 angående nordisk konvention om folkregistrering
*34/1986/j	Meddelande om rekommendation nr 34/1986 angående nordiska kvinnokonferenser 1988
*1/1987/j	Meddelande om rekommendation nr 1/1987 angående barns skydd i krig
*2/1987/j	Meddelande om rekommendation nr 2/1987 angående nordiskt komparativt forskningsprojekt om narkotika och kontrollpolitik
3/1987/j	Meddelande om rekommendation nr 3/1987 angående ökad behandlingsinsats för narkotikamissbrukare som alternativ till fängelseuppehåll
*4/1987/k	Meddelande om rekommendation nr 4/1987 angående nordisk mediefond för produktion av film, TV- och videoprogram
*5/1987/k	Meddelande om rekommendation nr 5/1987 angående samarbetsprogram för den högre utbildningen
6/1987/k	Meddelande om rekommendation nr 6/1987 angående riktlinjer för Nordiska forskningspolitiska rådet
*7/1987/k	Meddelande om rekommendation nr 7/1987 angående vänskoleverksamhet med skolor i europeiska grannländer
*8/1987/k	Meddelande om rekommendation nr 8/1987 angående utveckling av idrottssamarbetet inom Norden
9/1987/k	Meddelande om rekommendation nr 9/1987 angående seismologiskt forskningsprojekt i Island
*10/1987/k	Meddelande om rekommendation nr 10/1987 angående nordiska orkester- och ensemblerövningar för musikelever i de nordiska länderna
*11/1987/k	Meddelande om rekommendation nr 11/1987 angående ökad satsning på polarforskningen i Norden
*12/1987/k	Meddelande om rekommendation nr 12/1987 angående nordisk utbytesordning för tolkar och translatorer
13/1987/s	Meddelande om rekommendation nr 13/1987 angående handlingsplan mot luftföroreningar
*14/1987/s	Meddelande om rekommendation nr 14/1987 angående skydd för vatten- och havsmiljön

Tryckt	Behandling	Rekommendation/ Yttrande		Annat beslut	Sak
s.	s.	nr	s.		nr
2894	66			(till handlingarna)	*19/1986/t
2895	66			(till handlingarna)	*20/1986/t
2898	231			slutbehandlad	21/1986/t
2899	331			slutbehandlad	22/1986/e
2901	331			slutbehandlad	28/1986/e
2902	281			nya meddelanden	29/1986/e
2904	408			nya meddelanden	30/1986/j
2909	420			slutbehandlad	31/1986/j
2911	66			(till handlingarna)	*32/1986/j
2912	402			nya meddelanden	33/1986/j
2915	66			(till handlingarna)	*34/1986/j
2916	66			(till handlingarna)	* 1/1987/j
2918	66			(till handlingarna)	* 2/1987/j
2919	413			nya meddelanden	3/1987/j
2924	66			(till handlingarna)	* 4/1987/k
2925	66			(till handlingarna)	* 5/1987/k
2927	381			slutbehandlad	6/1987/k
2929	66			(till handlingarna)	* 7/1987/k
2930	66			(till handlingarna)	* 8/1987/k
2931	381			slutbehandlad	9/1987/k
2933	66			(till handlingarna)	*10/1987/k
2934	66			(till handlingarna)	*11/1987/k
2935	66			(till handlingarna)	*12/1987/k
2936	279			slutbehandlad	13/1987/s
2956	66			(till handlingarna)	*14/1987/s

Sak	
nr	rubrik
*15/1987/s	Meddelande om rekommendation nr 15/1987 angående erfarenhetsutbyte om arbetstidsfrågor
*16/1987/s	Meddelande om rekommendation nr 16/1987 angående samarbete kring högspecialiserad sjukvård
*17/1987/s	Meddelande om rekommendation nr 17/1987 angående handlingsprogram mot AIDS
*18/1987/s	Meddelande om rekommendation nr 18/1987 angående internationell samverkan mot AIDS
*19/1987/s	Meddelande om rekommendation nr 19/1987 angående handlingsprogram mot cancer
20/1987/s	Meddelande om rekommendation nr 20/1987 angående nordisk ambulansverksamhet
*21/1987/s	Meddelande om rekommendation nr 21/1987 angående ökat samarbete inom hälsopolitiken
*22/1987/s	Meddelande om rekommendation nr 22/1987 angående stödordning för handikapporganisationernas nordiska samarbete
*23/1987/s	Meddelande om rekommendation nr 23/1987 angående ökade flyttningmöjligheter för pensionärer i Norden
*24/1987/s	Meddelande om rekommendation nr 24/1987 angående samarbete kring genteknologi
25/1987/e	Meddelande om rekommendation nr 25/1987 angående ökat grundkapital för Nordiska investeringsbanken
26/1987/e	Meddelande om rekommendation nr 26/1987 angående exportsamarbete
27/1987/e	Meddelande om rekommendation nr 27/1987 angående stadgar för Nordiska kontaktorganet för atomenergifrågor
28/1987/e	Meddelande om rekommendation nr 28/1987 angående beskattning av fritidsfastigheter i annat nordiskt land än hemlandet
29/1987/e	Meddelande om rekommendation nr 29/1987 angående lättnader i beskattningen av ungdom i samband med feriearbete i annat nordiskt land
30/1987/e	Meddelande om rekommendation nr 30/1987 angående nordisk skatte- och avgiftspolitik
31/1987/e	Meddelande om rekommendation nr 31/1987 angående samnordiskt projekt för främjande av vandringsfiskbestånden i Östersjön och Bottniska viken
32/1987/e	Meddelande om rekommendation nr 32/1987 angående nordiskt samarbete på tjänstehandels område
33/1987/e	Meddelande om rekommendation nr 33/1987 angående handlingsplan för nordisk näringspolitik
34/1987/e	Meddelande om rekommendation nr 34/1987 angående uppföljning av rapport från arbetsgruppen för utvidgat ekonomiskt samarbete i Norden och rapporter från Nordens fackliga samorganisation
35/1987/e	Meddelande om rekommendation nr 35/1987 angående bioteknologiskt samarbetsprogram
36/1987/e	Meddelande om rekommendation nr 36/1987 angående nordiskt samarbete på materialområdet
37/1987/e	Meddelande om rekommendation nr 37/1987 angående nordiskt samarbetsprogram för avveckling av handelshinder i Norden
*38/1987/t	Meddelande om rekommendation nr 38/1987 angående plan för ökad trafik-säkerhet i Norden

Tryckt	Behandling	Rekommendation/ Yttrande		Annat beslut	Sak
s.	s.	nr	s.		nr
2957	66			(till handlingarna)	*15/1987/s
2958	66			(till handlingarna)	*16/1987/s
2959	66			(till handlingarna)	*17/1987/s
2961	66			(till handlingarna)	*18/1987/s
2962	66			(till handlingarna)	*19/1987/s
2963	279			slutbehandlad	20/1987/s
2966	66			(till handlingarna)	*21/1987/s
2968	66			(till handlingarna)	*22/1987/s
2969	66			(till handlingarna)	*23/1987/s
2971	66			(till handlingarna)	*24/1987/s
2972	331			slutbehandlad	25/1987/e
2973	281			nya meddelanden	26/1987/e
2974	331			slutbehandlad	27/1987/e
2975	331			slutbehandlad	28/1987/e
2976	281			nya meddelanden	29/1987/e
2977	331			slutbehandlad	30/1987/e
2978	281			nya meddelanden	31/1987/e
2979	281			nya meddelanden	32/1987/e
2980	331			slutbehandlad	33/1987/e
2981	331			slutbehandlad	34/1987/e
2982	331			slutbehandlad	35/1987/e
2983	331			slutbehandlad	36/1987/e
2984	331			slutbehandlad	37/1987/e
2985	66			(till handlingarna)	*38/1987/t

Sak	
nr	rubrik
39/1987/t	Meddelande om rekommendation nr 39/1987 angående sänkta flygplatsavgifter och flygpriser inom Norden
40/1987/t	Meddelande om rekommendation nr 40/1987 angående förenkling och harmonisering av tullformalitetserna i posttrafiken mellan de nordiska länderna
*41/1987/t	Meddelande om rekommendation nr 41/1987 angående förenkling och harmonisering av vägmärkessystemet i Norden
*42/1987/t	Meddelande om rekommendation nr 42/1987 angående internationell samverkan för förenkling och harmonisering av vägmärkessystemet
43/1987/t	Meddelande om rekommendation nr 43/1987 angående inrättande av ett permanent nordiskt ungdomsresekort
*44/1987/t	Meddelande om rekommendation nr 44/1987 angående plan för infrastrukturinvesteringar i Norden
45/1987/b	Meddelande om rekommendation nr 45/1987 angående finansieringen av det nordiska samarbetet
1/1988/k	Meddelande om framställning nr 1/1988 angående radio- och TV-samarbetet i Norden
2/1988/k	Meddelande om framställning nr 2/1988 angående en europeisk konvention om gränsöverskridande TV-sändningar
3/1988/b	Meddelande om framställning nr 3/1988 angående Nordiska ministerrådets budget för 1988 samt preliminära ramar för 1989–90

E. frågor

1	Fråga till Nordiska ministerrådet angående det nordiska ungdomsresekortet (D 1988/43/1987/t)
2	Fråga till Sveriges regering angående det nordiska ungdomsresekortet (D 1988/43/1987/t)
3	Fråga till Islands regering angående nordiskt medborgarskap
4	Fråga till Danmarks regering angående åtgärder mot gränsöverskridande luftföreningar
5	Fråga till Danmarks regering angående den nordiska passfriheten
6	Fråga till Finlands regering angående Ålands landskapsstyrelsens praxis när det gäller nordisk kommunal rösträtt
7	Fråga till Nordiska ministerrådet angående grannspråksundervisningen
8	Fråga till Nordiska ministerrådet angående nordiskt deltagande i ERASMUS-projektet
9	Fråga till Nordiska ministerrådet angående aktivt nordiskt samarbete vid behandlingen av idrottspolitiska frågor på det internationella planet (D 1988/8/1987/k)
10	Fråga till Nordiska ministerrådet angående videogram med nordiska TV-program och filmer (D 1988/13/1983/k)
11	Fråga till Danmarks regering angående färjeleden Ystad-Rønne
12	Fråga till Nordiska ministerrådet angående turistsatsningen i Västtyskland
13	Fråga till Nordiska ministerrådet angående upprättande av en arbetsgrupp som verkar för att alkoholfrågan blir ett eget insatsområde i FN-systemet

Tryckt	Behandling	Rekommendation/ Yttrande		Annat beslut	Sak
s.	s.	nr	s.		nr
2986	231			slutbehandlad	39/1987/t
2990	231			slutbehandlad	40/1987/t
2992	66			(till handlingarna)	*41/1987/t
2993	66			(till handlingarna)	*42/1987/t
2994	182			nya meddelanden	43/1987/t
2996	66			(till handlingarna)	*44/1987/t
2997	420			nya meddelanden	45/1987/b
2998	353			nya meddelanden	1/1988/k
3001	367			slutbehandlad	2/1988/k
3003	420			nya meddelanden	3/1988/b
3004	223				1
3005	226				2
3006	413				3
3007	269				4
3008	414				5
3009	415				6
3010	368				7
3012	368				8
3014	369				9
3015	370				10
3016	228				11
3017	229				12
3018	266				13

Sak	
nr	rubrik
14	Fråga till Nordiska ministerrådet angående de nordiska lektoraten vid de nordiska universiteten
15	Fråga till Nordiska ministerrådet angående tryggheten av de kulturella förbindelserna mellan östra och mellersta Finland och det övriga Norden (D 1988/3/1986/k)
16	Fråga till Nordiska ministerrådet angående epidemiologiskt bevaknings-system (D 1988/15/1982/s)
17	Fråga till Nordiska ministerrådet angående en gemensam och flexibel nordisk arbetsmarknad för bl. a. universitets- och högskolelärare
18	Fråga till Nordiska ministerrådet angående förbättrad översättnings- och tolkningshjälp på finska
19	Fråga till Nordiska ministerrådet angående tillämpningen av den nordiska trygghetskonventionen
20	Fråga till Nordiska ministerrådet angående nordiskt samarbete om folk-bildning och vuxenundervisning
21	Fråga till Nordiska ministerrådet angående den samnordiska sameradion
22	Fråga till Nordiska ministerrådet angående ökad satsning på nordisk polar-forskning (D 1988/11/1987/k)
23	Fråga till Danmarks regering angående dansk efterlön vid bosättning i annat nordiskt land
24	Fråga till Nordiska ministerrådet angående rätten att använda utlands-registrerad bil
25	Fråga till Danmarks, Finlands, Norges och Sveriges regeringar angående ratificeringen av den internationella havsrättskonventionen
26	Fråga till Nordiska ministerrådet angående förbränning av kemiskt avfall i havet
27	Fråga till Nordiska ministerrådet angående utsläpp av radioaktivt avfall från uppberedningsanläggningar
28	Fråga till Norges regering angående uppföljning av Brundtland-kommissionens rapport
29	Fråga till Sveriges regering angående Barsebäck
30	Fråga till Nordiska ministerrådet angående den brittiska regeringens planer på uppberedningsanläggningen Dounreay i Skottland
31	Fråga till Nordiska ministerrådet angående stopp av existerande uppberedningsanläggningar för atomavfall
32	Fråga till Sveriges regering angående finskspråkig försöks- och utvecklingsverksamhet bland sverigefinnarna
33	Fråga till Norges regering angående förorening av gränsvattnet mellan Norge och Sverige
34	Fråga till Nordiska ministerrådet angående Scandinavia Today
35	Fråga till Nordiska ministerrådet angående radio- och TV-samarbetet i Norden
36	Fråga till Sveriges regering angående variabel fettvaruavgift på nordiskt margarin tillverkat av marint fett
37	Fråga till Nordiska ministerrådet angående det nordiska ungdomskortet "NORDRES"
38	Fråga till Sveriges regering angående forskningsbudgeten
39	Fråga till Nordiska ministerrådet angående patent och bioteknologi

Tryckt	Behandling	Rekommendation/ Yttrande		Annat beslut	Sak
s.	s.	nr	s.		nr
3 020	371				14
3 021	372				15
3 022	267				16
3 024	373				17
3 025	374				18
3 026	268				19
3 027	374				20
3 028	376				21
3 029	377				22
3 030	271				23
3 031	328				24
3 033	416				25
3 035	274				26
3 037	275				27
3 039	273				28
3 040	326				29
3 042	276				30
3 043	276				31
3 044	378				32
3 045	278				33
3 046	379			besv. skriftl. av NMR	34
3 047	353				35
3 048	329				36
3 049	223				37
3 050	379				38
3 051	418				39

Sak	
nr	rubrik
40	Fråga till Nordiska ministerrådet angående naturmiljön i arktiska farvatten
41	Fråga till Nordiska ministerrådet angående Nordiska rådet för etik inom bioteknologin
42	Fråga till Sveriges regering angående invandrarnas hemspråksundervisning
43	Fråga till Nordiska ministerrådet angående bekämpning av videovåldet
	<i>Utänför saklistan förelägges för rådet:</i>
Dokument 1	Rapport från Nordiska rådets presidium
Dokument 2	Regler för sessionens genomförande
Dokument 3	Förslag om försöksordning med skriftliga frågor och svar

Tryckt	Behandling	Rekommendation/ Yttrande		Annat beslut	Sak
s.	s.	nr	s.		nr
3 052	279			besv. skriftl. av NMR	40
3 053	330				41
3 054	380				42
3 055	418				43
3 056	67				Dokument 1
3 166	66				Dokument 2
3 167	67				Dokument 3

Personregister

(Siffrorna hänvisar till sidor)

Aho, Esko, Finl. del. (K)

Vald medlem

Medlemsförslag:

miljöaspekter i handlingsplanen för ekonomisk utveckling och full sysselsättning: 523

ECE-protokoll rörande reduktion av svavel- och kväveutsläpp: 533

plan för ett kärnkraftsfritt Norden: 632

nordisk station för biologisk och skogsteknisk forskning i Tanzania: 911

årlig lägesrapport på miljöpolitikens område: 955

Yttranden:

generaldebatt: 162

nordiskt industriellt center i Oslo: 290

plan för ett kärnkraftsfritt Norden: 321

Alsaker, Svein, Norges del. (KrF)

Vald medlem

Medlemsförslag:

naturgas i energiförsörjningen: 508

miljöaspekter i handlingsplanen för ekonomisk utveckling och full sysselsättning: 523

ECE-protokoll rörande reduktion av svavel- och kväveutsläpp: 533

ränteavdrag vid innehav av bostadsfastighet i annat nordiskt land: 549

plan för ett kärnkraftsfritt Norden: 632

rökfria miljöer m. m.: 645

stöd till nordiska samarbetsorganisationer inom folkbildningen: 672

sälstammarna i de nordliga havsområdena: 695

årlig lägesrapport på miljöpolitikens område: 955

Yttranden:

generaldebatt: 93, 118

berättelse från Nordiska ministerrådet (social- och miljöutskottet): 234

intensifierat behandlingsarbete mot alkohol och narkotika: 247

rökfria miljöer m. m.: 248, 249

arbetsgrupp som verkar för alkoholfrågan i FN-systemet (fråga): 266, 267

naturgas i energiförsörjningen: 314

bekämpning av videovåldet (fråga): 418, 419

Andersson, Claes, Finl. del. (Skdl)

Suppleant

Medlemsförslag:

nordisk station för biologisk och skogsteknisk forskning i Tanzania: 911

Yttranden:

berättelse från Nordiska ministerrådet (kulturutskottet); handlingsplan för det nordiska kultursamarbetet: 352

forsknings-, utrednings- och upplysningsarbete inom gällande lagar rörande homosexuella; samarbete inom FN och andra internationella organ rörande homosexuellas mänskliga rättigheter: 407

Andersson, Georg, Sv. del. (s)

Regeringsrepresentant

Yttrande:

samarbete inom flyktingpolitiken: 409, 412

Andersson, Lennart, Sv. del. (s)

Vald medlem

Medlemsförslag:

livsmedelspolitik och -lagstiftning: 576

stöd till tolkservice för folkrörelserna i de nordiska länderna: 746

Yttranden:

generaldebatt: 105

berättelse från Nordiska ministerrådet (juridiska utskottet): 389

den nordiska passfriheten (fråga): 414

Andrén, Margareta, Sv. del. (fp)

Suppleant

Medlemsförslag:

nordisk lagharmonisering: 800

likartade regler för samhällstjänst: 816

Annerstedt, Ylva, Sv. del. (fp)

Suppleant

Medlemsförslag:

miljöaspekter i handlingsplanen för ekonomisk utveckling och full sysselsättning: 523

ECE-protokoll rörande reduktion av svavel- och kväveutsläpp: 533

ränteavdrag vid innehav av bostadsfastighet i annat nordiskt land: 549

stöd till nordiska samarbetsorganisationer inom folkbildningen: 672

sårbarhets- och integritetsfrågor vid folkregistrering: 847

utredning om den bristande likalönen mellan kvinnor och män: 899

Yttranden:

ränteavdrag vid innehav av bostadsfastighet i annat nordiskt land: 316
berättelse från Nordiska ministerrådet (kulturutskottet); handlingsplan för det nordiska kultursamarbetet: 341

Auken, Margrete, Danm. Riges del. (SF)

Vald medlem

Medlemsförslag:

uropeiskt samarbete på miljöområdet (Miljö-Eureka): 441
uropeiska samarbetet på miljöområdet – europeiskt miljömöte på hög nivå: 441
bevarandet av kulturhistoriskt värdefulla miljöer m. m.: 462
naturgas i energiförsörjningen: 508
nordiskt fredspolitiskt utvecklingsprogram: 595
handlingsprogram mot havs- och kustföroreningen: 662
sammordiska folkhögskolekurser för äldre: 826
biltelefoner: 855
utredning om bristande likalön mellan kvinnor och män: 899
nordisk station för biologisk och skogsteknisk forskning i Tanzania: 911
storstädernas trafikproblem: 927
nordiskt biståndsarbete: 953

Yttranden:

generaldebatt: 77, 78, 122, 134, 136
berättelse från Nordiska ministerrådet (kommunikationsutskottet); nordiskt ungdomsresekort: 191, 196, 200
handlingsplan för ökad trafiksäkerhet; säkrare trafik: 204, 205, 207, 208
storstädernas trafikproblem: 219
uropeiskt samarbete på miljöområdet (Miljö-Eureka); europeiska samarbetet på miljöområdet – europeiskt miljömöte på hög nivå: 253
sälstammarna i de nordiska havsområdena: 261
gränsöverskridande luftföroreningar (fråga): 270
uppföljning av Brundtland-kommisionens rapport (fråga): 273, 274
förbränning av kemiskt avfall i havet (fråga): 274, 275
utsläpp av radioaktivt avfall från uppberedningsanläggningar (fråga): 275, 276

atomkraftverket Barsebäck (fråga): 326, 327

forsknings-, utrednings- och upplysningsarbete inom gällande lagar rörande homosexuella; samarbete inom FN och andra internationella organ rörande homosexuellas mänskliga rättigheter: 406

Bakke, Hallvard, Norges del. (A)

Regeringsrepresentant

Yttranden:

radio- och TV-samarbetet; (fråga): 353, 359
sammordiska sameradio (fråga): 376, 377

Bakken, Anne-Lise, Norges del. (A)

Regeringsrepresentant

Yttranden:

berättelse från Nordiska ministerrådet (kommunikationsutskottet); nordiskt ungdomsresekort: 195
berättelse från Nordiska ministerrådet (juridiska utskottet): 391

Benkow, Jo, Norges del. (H)

Vald medlem

Medlemsförslag:

sälstammarna i de nordiska havsområdena: 695
radio- och TV-samarbetet i Norden: 709

Bennedsen, Dorte, Danm. Riges del. (S)

Vald medlem

Medlemsförslag:

uropeiskt samarbete på miljöområdet (Miljö-Eureka): 441
uropeiska samarbetet på miljöområdet – europeiskt miljömöte på hög nivå: 441
bevarandet av kulturhistoriskt värdefulla miljöer m. m.: 462
naturgas i energiförsörjningen: 508
miljövänlig avfallshantering: 559
livsmedelspolitik och -lagstiftning: 576
nordiskt fredspolitiskt utvecklingsprogram: 595
kulturpolitik – kommunikationssatelliter – europeisk kabel-TV: 609
handlingsprogram mot havs- och kustföroreningen: 662
"frikommunförsök" över riksgränserna: 681
samarbetet på vuxenutbildningsområdet: 766

samnordiska folkhögskolekurser för äldre: 826

utredning om bristande likalön mellan kvinnor och män: 899

nordisk station för biologisk och skogsteknisk forskning i Tanzania: 911

nordiskt biståndsarbete: 953

Yttranden:

nordiska ungdomsresekortet (frågor); nordiska ungdomskortet (NordRES) (fråga): 223, 224, 226, 227

uropeiskt samarbete på miljöområdet (Miljö-Eureka); europeiska samarbetet på miljöområdet – europeiskt miljömöte på hög nivå: 253

nordiskt medborgarskap (fråga): 413, 414

Berge, Gunnar, Norges del. (A)

Regeringsrepresentant

Yttranden:

berättelse från Nordiska investeringsbanken; Nordiska investeringsbankens regionalläneordning: 310

rätten att använda utlandsregistrerad bil (fråga): 328, 329

Bildt, Carl, Sv. del. (m)

Vald medlem

Medlemsförslag:

radio- och TV-samarbetet i Norden: 709

Yttranden:

generaldebatt: 75, 77

Bilgrav-Nielsen, Jens, Danm. Riges del. (RV)

Suppleant

Yttrande:

generaldebatt: 134

Birgir Ísleifur Gunnarsson, Isl. del. (Sj)

Regeringsrepresentant

Yttranden:

folkbildning och vuxenundervisning (fråga): 375, 376

Björk, Gunnar, Sv. del. (c)

Vald medlem

Medlemsförslag:

miljöaspekter i handlingsplanen för ekonomisk utveckling och full sysselsättning: 523

ECE-protokoll rörande reduktion av svavel- och kväveutsläpp: 533

ränteavdrag vid innehav av bostadsfastighet i annat nordiskt land: 549

plan för ett kärnkraftsfritt Norden: 632

stöd till nordiska samarbetsorganisationer inom folkbildningen: 672

samnordiska folkhögskolekurser för äldre: 826

nordiskt kommunalt skolsamarbete: 888

Yttranden:

berättelse från Nordiska ministerrådet (social- och miljöutskottet): 234, 242

berättelse från Nordiska ministerrådet (kulturutskottet); handlingsplan för det nordiska kultursamarbetet: 343, 346

radio- och TV-samarbetet i Norden: 356

grannspråksundervisningen (fråga): 368

Björklund, Ilkka-Christian, Finl. del. (Sdp)

Vald medlem

Medlemsförslag:

samnordiska folkhögskolekurser för äldre: 826

nordiskt teknologipris: 882

nordisk station för biologisk och skogsteknisk forskning i Tanzania: 911

storstädernas trafikproblem: 927

Yttranden:

generaldebatt: 77, 106

uropeiskt samarbete på miljöområdet (Miljö-Eureka); europeiska samarbetet på miljöområdet – europeiskt miljömöte på hög nivå: 253

berättelse från Nordiska investeringsbanken; Nordiska investeringsbankens regionalläneordning: 311

plan för ett kärnkraftsfritt Norden: 317, 318

Björkstrand, Gustav, Finl. del. (Sfp)

Vald medlem

Medlemsförslag:

årlig lägesrapport på miljöpolitikens område: 955

Yttranden:

generaldebatt: 77, 78, 121

rökfria miljöer m. m.: 250

”frikommunförsök” över riksgränserna: 322

berättelse från Nordiska ministerrådet (kulturutskottet); handlingsplan för det nordiska kultursamarbetet: 340, 345

radio- och TV-samarbetet i Norden: 356

Bodström, Lennart, Sv. del. (s)

Regeringsrepresentant**Yttranden:**

atomkraftverket Barsebäck (fråga): 326, 327, 328

de nordiska lektoraten vid de nordiska universiteten (fråga): 371, 372

finskspråkig försöks- och utvecklingsverksamhet bland sverigefinnar (fråga): 378

forskningsbudgeten (fråga): 379

Borgen, Kjell, Norges del. (A)**Regeringsrepresentant****Yttranden:**

berättelse från Nordiska ministerrådet (kommunikationsutskottet); nordiskt ungdomsresekort: 188, 191

handlingsplan för ökad trafiksäkerhet; säkrare trafik i Norden: 203, 204

Brundtland, Gro Harlem, Norges del. (A)**Regeringsrepresentant****Yttrande:**

generaldebatt: 108

Buttedahl, Johan Norges del. (Sp)**Vald medlem****Medlemsförslag:**

plan för ett kärnkraftsfritt Norden: 632

sälstammarna i de nordliga havsområdena: 695

årlig lägesrapport på miljöpolitikens område: 955

Yttranden:

generaldebatt: 74, 93, 135

berättelse från Nordiska ministerrådet (ekonomiska utskottet); höjda och harmoniserade beloppsgränser vid införsel av varor för eget bruk vid resa; forskningsinsatser inom den kooperativa sektorn: exportsamarbete; lättnader i beskattningen av ungdom i samband med feriearbete i annat nordiskt land; vandringsfiskbestånden i Östersjön och Bottniska viken; samarbete på tjänstehandels område: 289, 290

nordiskt industriellt center i Oslo: 291

program för nordiskt biståndssamarbete: 298

plan för ett kärnkraftsfritt Norden: 317, 318

Bärlund, Kaj, Finl. del. (Sdp)

Regeringsrepresentant; vald medlem till 12 maj 1987

Medlemsförslag:

miljövänlig avfallshantering: 559

livsmedelspolitik och -lagstiftning: 576

decentraliserat samarbete om miljöskyddsfrågor: 748

Yttrande:

generaldebatt: 99

Bøsterud, Helen, Norges del. (A)**Regeringsrepresentant****Yttranden:**

berättelse från Nordiska ministerrådet (juridiska utskottet): 391

samarbete inom flyktingpolitiken: 410

Carlsson, Ingvar, Sv. del. (s)**Regeringsrepresentant****Yttrande:**

generaldebatt: 82

Christensen, Christian, Danm. Riges del. (KrF)**Regeringsrepresentant****Yttranden:**

generaldebatt: 153, 155

Christensen, Frode Nør, Danm. Riges del. (CD)**Regeringsrepresentant****Yttranden:**

färjeleden Ystad-Rønne (fråga): 228, 229

Clausen, H.P., Danm. Riges del. (KF)**Regeringsrepresentant****Yttranden:**

berättelse från Nordiska ministerrådet (kulturutskottet); handlingsplan för det nordiska kultursamarbetet: 340

aktivt nordiskt samarbete vid behandlingen av idrottspolitiska frågor på det internationella planet (fråga): 369, 370

Dahl, Birgitta, Sv. del. (s)**Regeringsrepresentant****Yttranden:**

generaldebatt: 97, 98, 101

Dam, Atli, Danm. Riges del., Färöarna (Jvfl)**Regeringsrepresentant****Yttrande:**

generaldebatt: 124

Danielsen, Niels Pauli, Danm. Riges del.,

Färöarna (Kr.F.)

Regeringsrepresentant

Yttrande:

generaldebatt: 151

Eidem, Bjarne Mørk, Norges del. (A)

Regeringsrepresentant

Yttranden:

generaldebatt: 67

nordiskt industriellt center i Oslo: 292

nordisk utvecklingsfond: 306

ratificeringen av den internationella havs-
rättskonventionen (fråga): 416, 417, 418

Nordiska ministerrådets budget för 1988
samt preliminära ramar för 1989–90; re-
dogörelse om planer för det nordiska
samarbetet (budget- och kontrollutskot-
tet): 424, 429

Eiður Guðnason, Isl. del. (A)

Vald medlem

Medlemsförslag:

bevarandet av kulturhistoriskt värdefulla
miljöer m. m.: 462

miljövänlig avfallshantering: 559

livsmedelspolitik och -lagstiftning: 576

kulturpolitik – kommunikationssatelliter
– europeisk kabel-TV: 609

handlingsprogram mot havs- och kustför-
oreningen: 662

”frikommunförsök” över riksgränserna:
681

fartygsbaserad opera- och konsertverk-
samhet m. m.: 718

stöd till tolkservice för folkrörelserna: 746
decentraliserat samarbete om miljö-
skyddsfrågor: 748

förbättrad nordisk informationsverksam-
het: 757

samarbetet på vuxenutbildningsområdet:
766

förstärkt samarbete i ungdomsfrågor: 785
nordiska skolsamarbetet i Nordiska minis-
terrådets regi: 959

Yttranden:

generaldebatt: 85

biltelefoner: 215

berättelse från Nordiska ministerrådet
(kulturutskottet); handlingsplan för det
nordiska kultursamarbetet: 335

aktivt nordiskt samarbete vid behandlingen
av idrottspolitiska frågor på det interna-
tionella planet (fråga): 369, 370

videogram med nordiska TV-program och
filmer (fråga): 370, 371

Nordiska ministerrådets budget för 1988
samt preliminära ramar för 1989–90; re-
dogörelse om planer för det nordiska
samarbetet (budget- och kontrollutskot-
tet): 423

Elo, Mikko, Finl. del. (Sdp)

Vald medlem

Medlemsförslag:

”frikommunförsök” över riksgränserna:
681

stöd till tolkservice för folkrörelserna: 746
förbättrad nordisk informationsverksam-
het: 757

nordiskt institut för kriminalistik: 835

Yttranden:

generaldebatt: 140

plan för ett kärnkraftsfritt Norden: 321

nordiskt institut för kriminalistik: 399

forsknings-, utrednings- och upplysnings-
arbete inom gällande lagar rörande ho-
mosexuella; samarbete inom FN och
andra internationella organ rörande ho-
mosexuellas mänskliga rättigheter: 406
samarbete inom flyktingpolitiken: 411

Engseth, William, Norges del. (A)

Regeringsrepresentant

Yttranden

berättelse från Nordiska ministerrådet (so-
cial- och miljöutskottet): 235

berättelse från Nordiska investeringsban-
ken; Nordiska investeringsbankens re-
gionallåneordning: 308

”frikommunförsök” över riksgränserna:
323

Exner, Lahja, Sv. del. (s)

Vald medlem

Medlemsförslag:

miljövänlig avfallshantering: 559

”frikommunförsök” över riksgränserna:
681

Yttrande:

berättelse från Nordiska investeringsban-
ken; Nordiska investeringsbankens re-
gionallåneordning: 308

Fagerholm, Karl-Gunnar, Finl. del., Åland
(lib.)

Vald medlem

Medlemsförslag:

nordiska skolsamarbetet i Nordiska ministerrådets regi: 959

Feldt, Kjell-Olof, Sv. del. (s)

Regeringsrepresentant

Yttrande:

generaldebatt: 111

Flodin, May, Finl. del., Åland (FS)

Regeringsrepresentant

Yttrande:

generaldebatt: 174

Fredheim, Kjell Magne, Norges del. (A)

Vald medlem

Medlemsförslag:

''frikommunförsök'' över riksgrensarna: 681

sälstammarna i de nordiska havsområdena: 695

nordiska skolsamarbetet i Nordiska ministerrådets regi: 959

Yttrande:

generaldebatt: 87

''frikommunförsök'' över riksgrensarna: 324

Friðjón Þórðarsson, Isl. del. (Sj)

Suppleant

Medlemsförslag

stöd till nordiska samarbetsorganisationer inom folkbildningen: 672

radio- och TV-samarbetet i Norden: 709

Furnes, Kjell, Norges del. (KrF)

Suppleant

Medlemsförslag:

plan för ett kärnkraftsfritt Norden: 632

Gadd, Arne, Sv. del. (s)

Vald medlem

Medlemsförslag:

fartygsbaserad opera- och konsertverksamhet m. m.: 718

Yttranden:

gränsöverskridande luftföreningar (fråga): 269, 274

berättelse från Nordiska ministerrådet (ekonomiska utskottet); höjda och harmoniserade beloppsgränser vid införsel av varor för eget bruk vid resa; forskningsinsatser inom den kooperativa sektorn; exportsamarbete; lättnader i be-

skattningen av ungdom i samband med feriearbete i annat nordiskt land; vandringsfiskbestånden i Östersjön och Bottniska viken; samarbete på tjänstehandelns område: 284

plan för ett kärnkraftsfritt Norden: 321

Ålands landskapsstyrelsens praxis när det gäller nordisk kommunal rösträtt (fråga): 415

Gammelgaard, Lars P., Danm. Riges del. (KF)

Regeringsrepresentant

Yttranden:

generaldebatt: 84

gränsöverskridande luftföreningar (fråga): 269, 270, 271

dansk efterlön vid bosättning i annat nordiskt land (fråga): 271, 272, 273

berättelse från Nordiska ministerrådet (ekonomiska utskottet); höjda och harmoniserade beloppsgränser vid införsel av varor för eget bruk vid resa; forskningsinsatser inom den kooperativa sektorn; exportsamarbete; lättnader i beskattningen av ungdom i samband med feriearbete i annat nordiskt land; vandringsfiskbestånden i Östersjön och Bottniska viken; samarbete på tjänstehandelns område: 285

program för nordiskt biståndssamarbete: 299

den nordiska passfriheten (fråga): 414

Gerhardsen, Tove Strand, Norges del. (A)

Regeringsrepresentant

Yttrande:

samarbetsprogram för hälso- och socialsektorn: 245

Glønborg, Knud, Danm. Riges del. (KrF)

Vald medlem

Yttranden:

generaldebatt: 92

berättelse från Nordiska ministerrådet (social- och miljöutskottet): 240

Gradin, Anita, Sv. del. (s)

Regeringsrepresentant

Yttrande:

generaldebatt: 141

Grøndahl, Kirsti Kolle, Norges del. (A)

Regeringsrepresentant

Yttranden:

- berättelse från Nordiska ministerrådet (kulturutskottet); handlingsplan för det nordiska kultursamarbetet: 337, 339
- grannspråksundervisningen (fråga): 368
- gemensam och flexibel nordisk arbetsmarknad för bl. a. universitets- och högskolelärare (fråga): 373

Guðmundur Bjarnason, Isl. del. (F)

Regeringsrepresentant

Yttrande:

- epidemiologiskt bevakningssystem (fråga): 267

Guðrún Helgadóttir, Isl. del. (Ab)

Vald medlem

Medlemsförslag:

- uropeiskt samarbete på miljöområdet (Miljö-Eureka): 441
- uropeiska samarbetet på miljöområdet – europeiskt miljömöte på hög nivå: 441
- bevarandet av kulturhistoriskt värdefulla miljöer m. m.: 462
- nordiskt fredspolitiskt utvecklingsprogram: 595
- handlingsprogram mot havs- och kustföreningen: 662
- biltelefoner: 855
- utredning om bristande likalön mellan kvinnor och män: 899
- storstädernas trafikproblem: 927

Yttranden:

- generaldebatt: 103, 144
- berättelse från Nordiska investeringsbanken; Nordiska investeringsbankens regionallåneordning: 309
- berättelse från Nordiska ministerrådet (kulturutskottet); handlingsplan för det nordiska kultursamarbetet: 350
- ratificeringen av den internationella havsrättskonventionen (fråga): 416, 417, 418

Gulbrandsen, Thor-Eirik, Norges del. (A)

Suppleant

Medlemsförslag:

- nordisk station för biologisk och skogsteknisk forskning i Tanzania: 911

Yttrande:

- bioteknologiskt samarbetsprogram: 294

Gyldenkilde, Lilli, Danm. Riges del. (SF)

Vald medlem

Medlemsförslag:

- uropeiskt samarbete på miljöområdet (Miljö-Eureka): 441
- uropeiska samarbetet på miljöområdet – europeiskt miljömöte på hög nivå: 441
- naturgas i energiförsörjningen: 508
- nordiskt fredspolitiskt utvecklingsprogram: 595
- handlingsprogram mot havs- och kustföreningen: 662
- samnordiska folkhögskolekurser för äldre: 826
- utredning om den bristande likalönen mellan kvinnor och män: 899
- nordisk station för biologisk och skogsteknisk forskning i Tanzania: 911
- storstädernas trafikproblem: 927
- nordiskt biståndsarbete: 953

Yttranden:

- generaldebatt: 94, 136, 155, 172
- berättelse från Nordiska ministerrådet (social- och miljöutskottet): 240
- uropeiskt samarbete på miljöområdet (Miljö-Eureka); europeiska samarbetet på miljöområdet – europeiskt miljömöte på hög nivå: 252
- berättelse från Nordiska ministerrådet (ekonomiska utskottet); höjda och harmoniserade beloppsgränser vid införsel av varor för eget bruk vid resa; forskningsinsatser inom den kooperativa sektorn; exportsamarbete; lättnader i beskattningen av ungdom i samband med feriearbete i annat nordiskt land; vandringsfiskbestånden i Östersjön och Bottniska viken; samarbete på tjänstehandels område: 287, 289

Göransson, Bengt, Sv. del. (s)

Regeringsrepresentant

Yttranden:

- berättelse från Nordiska ministerrådet (kulturutskottet); handlingsplan för det nordiska kultursamarbetet: 344
- videogram med nordiska TV-program och filmer (fråga): 370, 371
- tryggandet av de kulturella förbindelserna mellan östra och mellersta Finland och övriga Norden (fråga): 372, 373
- föbättrad översättnings- och tolkningshjälp på finska (fråga): 374
- invandrarans hemspråksundervisning (fråga): 380

Hagensen, Hagen, Danm. Riges del. (KF)

Vald medlem

Yttranden:

val av presidium: 63

generaldebatt: 94, 142

rökfria miljöer m. m.: 249

nordisk station för biologisk och skogsteknisk forskning i Tanzania; nordiskt biståndsarbete: 303

radio- och TV-samarbetet i Norden: 359
samarbete för de mänskliga rättigheterna: 407

samarbete inom flyktingpolitiken: 412
ökad behandlingsinsats för narkotikamissbrukare som alternativ till fängelseuppehåll: 413

Nordiska ministerrådets budget för 1988 samt preliminära ramar för 1989–90; redogörelse om planer för det nordiska samarbetet (budget- och kontrollutskottet): 425

Hansen, Flemming, Danm. Riges del. (KF)

Vald medlem

Medlemsförslag:

stöd till nordiska samarbetsorganisationer inom folkbildningen: 672

radio- och TV-samarbetet i Norden: 709

Yttranden:

generaldebatt: 168

biltelefoner: 213

berättelse från Nordiska ministerrådet (ekonomiska utskottet); höjda och harmoniserade beloppsgränser vid införsel av varor för eget bruk vid resa; forskningsinsatser inom den kooperativa sektorn; exportsamarbete; lättnader i beskattningen av ungdom i samband med feriearbete i annat nordiskt land; vandringsfiskbestånden i Östersjön och Bottniska viken; samarbete på tjänstehandels område: 285

naturgas i energiförsörjningen: 313

Hansen, Ivar, Danm. Riges del. (V)

Vald medlem

Medlemsförslag:

miljöaspekter i handlingsplanen för ekonomisk utveckling och full sysselsättning: 523

ECE-protokoll rörande reduktion av svavel- och kväveutsläpp: 533

årlig lägesrapport på miljöpolitikens område: 955

nordiska skolsamarbetet i Nordiska ministerrådets regi: 959

Yttranden:

generaldebatt: 98

handlingsplan för ökad trafiksäkerhet; säkrare trafik: 208

Nordiska ministerrådets budget för 1988 samt preliminära ramar för 1989–90; redogörelse om planer för det nordiska samarbetet (budget- och kontrollutskottet): 421

skolsamarbetet i Nordiska ministerrådets regi: 430, 433

Hansen, Karen Thurøe, Danm. Riges del. (KF)

Vald medlem till 8 september 1987

Medlemsförslag:

stöd till nordiska samarbetsorganisationer inom folkbildningen: 672

radio- och TV-samarbetet i Norden: 709

Hansen-Krone, Margit, Norges del. (H)

Vald medlem

Medlemsförslag:

samarbetet mellan djurparkerna på Nordkalotten och i Kvarkenområdet: 622
sälstammarna i de nordliga havsområdena: 695

radio- och TV-samarbetet i Norden: 709

åtgärder för en bättre miljö: 867

utredning om den bristande likalönen mellan kvinnor och män: 899

Yttrande:

generaldebatt: 169

Haraldur Ólafsson, Isl. del. (F)

Vald medlem till 3 november 1987

Medlemsförslag:

handlingsprogram mot havs- och kustföroreningen: 662

Harms, Inger, Danm. Riges del. (SF)

Suppleant

Medlemsförslag:

utredning om den bristande likalönen mellan kvinnor och män: 899

storstädernas trafikproblem: 927

nordiskt biståndsarbete: 953

Hellström, Mats, Sv. del. (s)

Regeringsrepresentant

Yttranden:

- generaldebatt: 117
 bioteknologiskt samarbetsprogram: 295
 berättelse från Nordiska projektexportfonden; Nordiska projektexportfonden: 312
 variabel fettvaruavgift på norskt magarin tillverkad av marint fett (fråga): 329, 330
 Nordiska rådet för etik inom bioteknologin (fråga): 330, 331
 patent och bioteknologi (fråga): 418
- Hetemäki-Olander, Elsi*, Finl. del. (Kok)
 Vald medlem
 Medlemsförslag:
 samarbetet mellan djurparkerna på Norkalotten och i Kvarkenområdet: 622
 stöd till nordiska samarbetsorganisationer inom folkbildningen: 672
 radio- och TV-samarbetet i Norden: 709
 samnordiska folkhögskolekurser för äldre: 826
 nordiskt teknologipris: 882
 Yttranden:
 öppningsanförande: 59
 generaldebatt: 70
 radio- och TV-samarbetet i Norden: 355, 356
 gemensam och flexibel nordisk arbetsmarknad för bl. a. universitets- och högskolelärare (fråga): 373, 374
 förbättrad översättnings- och tolkningshjälp på finska (fråga): 374
- Hilpelä, Liisa*, Finl. del. (Kok)
 Vald medlem
 Medlemsförslag:
 nordiskt institut för kriminalstatistik: 835
 Yttrande:
 utredning om den bristande likalönen mellan kvinnor och män: 403
- Hjelm-Wallén, Lena*, Sv. del. (s)
 Regeringsrepresentant
 Yttrande:
 berättelse från Nordiska ministerrådet (ekonomiska utskottet); höjda och harmoniserade beloppsgränser vid införsel av varor för eget bruk vid resa; forskningsinsatser inom den kooperativa sektorn; exportsamarbete; lättnader i beskattningen av ungdom i samband med feriearbete i annat nordiskt land; vandringsfiskbestånden i Östersjön och Bottniska viken; samarbete på tjänstehandelns område: 286
- Holkeri, Harri*, Finl. del. (Kok)
 Regeringsrepresentant
 Yttrande:
 generaldebatt: 80
- Hulterström, Sven*, Sv. del. (s)
 Regeringsrepresentant
 Yttranden:
 nordiska ungdomsresekortet (frågor); nordiska ungdomskortet (NordRES) (fråga): 223, 225, 226, 227
- Hurskainen-Leppänen, Sinikka*, Finl. del. (Sdp)
 Suppleant
 Yttrande:
 berättelse från Nordiska ministerrådet (kommunikationsutskottet); nordiskt ungdomsresekort: 197
- Husmark, Birgitte*, Danm. Riges del. (SF)
 Suppleant
 Medlemsförslag:
 storstädernas trafikproblem: 927
 nordiskt biståndsarbete: 953
- Håkansson, Per Olof*, Sv. del. (s)
 Vald medlem
 Medlemsförslag:
 fartygsbaserad opera- och konsertverksamhet m. m.: 718
 nordiskt notbibliotek: 727
 nordiska skolsamarbetet i Nordiska ministerrådets regi: 959
 Nordiska ministerrådets budget för 1988 samt preliminära ramar för 1989–90; redogörelse om planer för det nordiska samarbetet (budget- och kontrollutskottet): 427
- Haarder, Bertel*, Danm. Riges del. (V)
 Regeringsrepresentant
 Yttranden:
 generaldebatt: 104
 berättelse från Nordiska ministerrådet (kulturutskottet); handlingsplan för det nordiska kultursamarbetet: 339
 polarforskning (fråga): 377, 378
- Isohookana-Asunmaa, Tytti*, Finl. del. (K)
 Suppleant

Medlemsförslag:

bevarandet av kulturhistoriskt värdefulla miljöer m. m.: 462
samarbetet mellan djurparkerna på Nordkalotten och i Kvarkenområdet: 622
samnordiska folkhögskolekurser för äldre: 826

Yttrande:

berättelse från Nordiska ministerrådet (kulturutskottet); handlingsplan för det nordiska kultursamarbetet: 351

Iversen, Åsa Solberg, Norges del. (A)

Vald medlem

Yttrande:

samarbetsprogram på livsmedelsområdet; livsmedelspolitik och -lagstiftning: 393

Jacobsen, Hanne Thanning, Danm. Riges del. (SF)

Suppleant till 8 september 1987

Medlemsförslag:

nordiskt fredspolitiskt utvecklingsprogram: 595

Jansson, Olof, Finlands del., Åland (ÅC)

Vald medlem

Medlemsförslag:

miljöaspekter i handlingsplanen för ekonomisk utveckling och full sysselsättning: 523

plan för ett kärnkraftsfritt Norden: 632
stöd till nordiska samarbetsorganisationer inom folkbildningen: 672

gemensamma sjöfartspolitiska åtgärder: 736

nordisk lagharmonisering: 800

likartade nordiska regler för samhällstjänst: 816

Yttranden:

generaldebatt: 89

samarbetet mellan djurparkerna på Nordkalotten och i Kvarkenområdet: 209

Ålands landskapsstyrelses praxis när det gäller nordisk kommunal rösträtt (fråga): 416

Jensen, Jens Peter, Danm. Riges del. (V)

Vald medlem till 8 september 1987

Medlemsförslag:

stöd till nordiska samarbetsorganisationer inom folkbildningen: 672

Johansson, Olof, Sv. del. (c)

Suppleant

Yttrande:

generaldebatt: 137

Jón Sigurðsson, Isl. del. (A)

Regeringsrepresentant

Yttranden:

generaldebatt: 102

berättelse från Nordiska ministerrådet (ekonomiska utskottet); höjda och harmoniserade beloppsgränser vid införsel av varor för eget bruk vid resa; forskningsinsatser inom den kooperativa sektorn; exportsamarbete; lättnader i beskattningen av ungdom i samband med feriarbete i annat nordiskt land; vandringsfiskbestånden i Östersjön och Bottniska viken; samarbete på tjänstehandels område: 288

berättelse från Nordiska investeringsbanken; Nordiska investeringsbankens regionallåneordning: 310

nordiskt medborgarskap (fråga): 413

bekämpning av videovåldet (fråga): 418, 420

Jonsson, Elver, Sv. del. (fp)

Vald medlem

Medlemsförslag:

miljöaspekter i handlingsplanen för ekonomisk utveckling och full sysselsättning: 523

ECE-protokoll rörande reduktion av svavel- och kväveutsläpp: 533

ränteavdrag vid innehav av bostadsfastighet i annat nordiskt land: 549

årlig lägesrapport på miljöpolitikens område: 955

nordiska skolsamarbetet i Nordiska ministerrådets regi: 959

Yttranden:

generaldebatt: 160

berättelse från Nordiska ministerrådet (kommunikationsutskottet); nordiskt ungdomsresekort: 182, 190, 196

rätten att använda utlandsregistrerad bil (fråga): 328, 329

Jonäng, Gunnel, Sv. del. (s)

Suppleant

Medlemsförslag:

plan för ett kärnkraftsfritt Norden: 632

nordisk lagharmonisering: 800
likartade nordiska regler för samhälls-
tjänst: 816

Järvenpää, Heikki, Finl. del. (Kok)

Suppleant

Medlemsförslag:

nordisk station för biologisk och skogstek-
nisk forskning i Tanzania: 911

Järvisalo-Kanerva, Riitta, Finl. del. (Sdp)

Vald medlem

Medlemsförslag:

utredning om bristande likalön mellan
kvinnor och män: 899

nordiska skolsamarbetet i Nordiska minis-
terrådets regi: 995

Jäätteenmäki, Anneli, Finl. del. (K)

Vald medlem

Medlemsförslag:

nordiskt institut för kriminalstatistik: 835
utredning om den bristande likalönen mel-
lan kvinnor och män: 899

Yttrande:

tillämpningen av nordiska trygghetskon-
ventionen (fråga): 268, 269

Jørgensen, Anker, Danm. Riges del. (S)

Vald medlem

Medlemsförslag:

europiskt samarbete på miljöområdet
(Miljö-Eureka): 441

nordiskt fredspolitiskt utvecklingspro-
gram: 595

kulturpolitik -- kommunikationssatelliter
– europeisk kabel-TV: 609

Yttranden:

generaldebatt: 90, 95

gränsöverskridande luftförening (fråga):
271

berättelse från Nordiska ministerrådet
(ekonomiska utskottet); höjda och har-
moniserade beloppsgränser vid införsel
av varor för eget bruk vid resa; forsk-
ningsinsatser inom den kooperativa sek-
torn; exportsamarbete; lättnader i be-
skattningen av ungdom i samband med
feriearbete i annat nordiskt land; vand-
ringsfiskbestånden i Östersjön och Bott-
niska viken; samarbete på tjänstehan-
delns område: 288

Jørgensen, Brit, Norges del. (A)

Vald medlem

Medlemsförslag:

sälstammarna i de nordliga havsområdena:
695

Yttrande:

generaldebatt: 131

Jørgensen, Ragna Berget, Norges del. (A)

Vald medlem

Medlemsförslag:

fartygsbaserad opera- och konsertverk-
samhet m. m.: 718

gemensamma sjöfartspolitiska åtgärder:
736

förstärkt samarbete i ungdomsfrågor: 785
biltelefoner: 855

utredning om den bristande likalönen mel-
lan kvinnor och män:

Yttranden:

berättelse från Nordiska ministerrådet
(kommunikationsutskottet): nordiskt
ungdomsresekort: 199

handlingsplan för ökad trafiksäkerhet; säk-
rare trafik: 207

storstädernas trafikproblem: 217

snabbare postgång mellan de nordiska län-
derna: 221

variabel fettvaruavgift på norskt margarin
tillverkat av marint fett (fråga): 329, 330

Kanerva, Ilkka, Finl. del. (Kok)

Regeringsrepresentant; vald medlem till 12
maj 1987

Medlemsförslag:

radio- och TV-samarbetet i Norden: 709

Kemppainen, Arvo, Finl. del. (Skdl)

Vald medlem

Medlemsförslag:

nordisk station för biologisk och skogstek-
nisk forskning i Tanzania: 911

storstädernas trafikproblem: 927

Yttranden:

generaldebatt: 155

nordisk station för biologisk och skogstek-
nisk forskning i Tanzania; nordiskt bi-
ståndsarbete: 302

Kemppainen, Hannu, Finl. del. (K)

Vald medlem till 9 april 1987

Medlemsförslag:

miljöaspekter i handlingsplanen för ekono-

misk utveckling och full sysselsättning:
523

ECE-protokoll rörande reduktion av
svavel- och kväveutsläpp: 533
plan för ett kärnkraftsfritt Norden: 632

Kirkegaard, Knud E., Danm. Riges del. (KF)
Suppleant

Medlemsförslag:
radio- och TV-samarbetet i Norden: 709

Kjølbro, Karin, Danm. Riges del., Färöarna
(Tvf1)

Vald medlem till 3 februari 1987

Medlemsförslag:
europeiskt samarbete på miljöområdet
(Miljö-Eureka): 441
nordiskt fredspolitiskt utvecklingspro-
gram: 595

Klein, Lasse, Danm. Riges del., Färöarna
(Sjfl)

Regeringsrepresentant

Yttrande:
generaldebatt: 157

Knutzen, Thea, Norges del. (H)

Vald medlem

Medlemsförslag:
radio- och TV-samarbetet i Norden: 709
utredning om den bristande likalönen mel-
lan kvinnor och män: 899

Yttranden:
berättelse från Nordiska ministerrådet
(kulturutskottet); handlingsplan för det
nordiska kultursamarbetet: 339
de nordiska lektoraten vid de nordiska uni-
versiteten (fråga): 371, 372
skolsamarbetet i Nordiska ministerrådets
regi: 431

Knuuttila, Sakari, Finl. del. (Sdp)

Vald medlem

Medlemsförslag:
gemensamma sjöfartspolitiska åtgärder:
736
biltelefoner: 855
nordisk station för biologisk och skogstek-
nisk forskning i Tanzania: 911
storstädernas trafikproblem: 927

Yttranden:
generaldebatt: 98
berättelse från Nordiska ministerrådet

(kommunikationsutskottet); nordiskt
ungdomsreserekort: 196
handlingsplan för ökad trafiksäkerhet; säk-
rare trafik: 202
rökfria miljöer m. m.: 249
plan för ett kärnkraftsfritt Norden: 321

Komstedt, Wiggo, Sv. del. (m)

Vald medlem

Medlemsförslag:
stöd till nordiska samarbetsorganisationer
inom folkbildningen: 672
radio- och TV-samarbetet i Norden: 709

Yttranden:
biltelefoner: 212, 213, 214
gemensamma sjöfartspolitiska åtgärder:
223
färjeleden Ystad–Rønne (fråga): 228, 229

Koritzinsky, Theo, Norges del. (SV)

Vald medlem

Medlemsförslag:
nordiska skolsamarbetet i Nordiska minis-
terrådets regi: 959

Yttranden:
generaldebatt: 78, 94, 134, 135
berättelse från Nordiska ministerrådet (so-
cial- och miljöutskottet): 243
rökfria miljöer m. m.: 249
nordisk utvecklingsfond: 306
forsknings-, utrednings- och upplysnings-
arbete inom gällande lagar rörande ho-
mosexuella; samarbete inom FN och
andra internationella organ rörande ho-
mosexuellas mänskliga rättigheter: 406
ratificering av den internationella havs-
rättskonventionen (fråga): 417
Nordiska ministerrådets budget för 1988
samt preliminära ramar för 1989–90; re-
dogörelse om planer för det nordiska
samarbetet (budget- och kontrollutskot-
tet): 428, 429

Kristensen, Finn, Norges del. (A)

Regeringsrepresentant

Yttranden:
generaldebatt: 156
turistsatsningen i Västtyskland (fråga):
229, 230, 231

Kvanmo, Hanna, Norges del. (SV)

Suppleant

Medlemsförslag:

europiskt samarbete på miljöområdet
(Miljö-Eureka): 441
 naturgas i energiförsörjningen: 508
 nordiskt fredspolitiskt utvecklingsprogram: 595
 sälstammarna i de nordliga havsområdena: 695
 utredning om den bristande likalönen mellan kvinnor och män: 899
 storstädernas trafikproblem: 927

Lange, Preben, Danm. Riges del., Grönland (Si)

Vald medlem
 Medlemsförslag:
 stöd till tolkservice för folkrörelserna: 746
 Yttranden:
 generaldebatt: 146
 berättelse från Nordiska projektexportfonden; Nordiska projektexportfonden: 312

Lantz, Inga, Sv. del. (vpk)

Suppleant
 Yttranden:
 forsknings-, utrednings- och upplysningsarbete inom gällande lagar rörande homosexuella; samarbete inom FN och andra internationella organ rörande homosexuellas mänskliga rättigheter: 404, 406

Liikanen, Erkki, Finl. del. (Sdp)

Regeringsrepresentant; Vald medlem till 12 maj 1987
 Medlemsförslag:
 "frikommunförsök" över riksgränserna: 681
 Yttranden:
 generaldebatt: 146

Lindenskov, Jacob, Danm. Riges del., Färöarna (Jvfl)

Vald medlem
 Medlemsförslag:
 handlingsprogram mot havs- och kustföröeningen: 662
 fartygsbaserad opera- och konsertverksamhet m. m.: 718
 Yttranden:
 generaldebatt: 114
 brittiska regeringens planer på uppbyggnadsanläggningen Dounreay i Skottland (fråga); stopp av existerande uppbyggnads-

ningsanläggningar för atomavfall (fråga): 276, 277

Lipponen, Paavo, Finl. del. (Sdp)

Vald medlem till 9 april 1987
 Medlemsförslag:
 bevarandet av kulturhistoriskt värdefulla miljöer m. m.: 462
 samarbetet mellan djurparkerna på Nordkalotten och i Kvarkenområdet: 622

Louekoski, Matti, Finl. del. (Sdp)

Regeringsrepresentant
 Yttrande:
 Ålands landskapsstyrelses praxis när det gäller nordisk kommunal rösträtt (fråga): 415

Louvo, Anna-Kaarina, Finl. del. (Kok)

Vald medlem
 Yttranden:
 generaldebatt: 170
 berättelse från Nordiska ministerrådet (social- och miljöutskottet): 238
 miljöaspekter i handlingsplanen för ekonomisk utveckling och full sysselsättning: 254
 plan för ett kärnkraftsfritt Norden: 319

Lundblad, Grethe, Sv. del. (s)

Vald medlem
 Medlemsförslag:
 miljövänlig avfallshantering: 559
 livsmedelspolitik och -lagstiftning: 576
 "frikommunförsök" över riksgränserna: 681
 decentraliserat samarbete om miljöskyddsfrågor: 748
 förbättrad nordisk informationsverksamhet: 757
 förstärkt samarbete i ungdomsfrågor: 785
 Yttranden:
 generaldebatt: 72, 135
 berättelse från Nordiska ministerrådet (social- och miljöutskottet): 237
 miljövänlig avfallshantering: 257
 decentraliserat samarbete om miljöskyddsfrågor: 262
 dansk efterlön vid bosättning i annat nordiskt land (fråga): 271, 272, 273

Lönnqvist, Ulf, Sv. del. (s)

Regeringsrepresentant

Yttranden:

berättelse från Nordiska ministerrådet (kommunikationsutskottet); nordiskt ungdomsreserekort: 192

berättelse från Nordiska ministerrådet (kulturutskottet); handlingsplan för det nordiska kultursamarbetet: 345

Matthias Á. Mathiesen, Isl. del. (Sj)

Regeringsrepresentant

Yttranden:

generaldebatt: 120

aktivt nordiskt samarbete vid behandlingen av idrottspolitiska frågor på det internationella planet (fråga): 370

samarbetsprogram på livsmedelsområdet; livsmedelspolitik och -lagstiftning: 395

Motzfeldt, Jonathan, Danm. Riges del., Grönland (Si)

Regeringsrepresentant

Yttrande:

generaldebatt: 126

Møller, Helge Adam, Danm. Riges del. (KF)

Vald medlem

Medlemsförslag:

radio- och TV-samarbetet i Norden: 709

nordiska skolsamarbetet i Nordiska ministerrådets regi: 959

Yttranden:

generaldebatt: 92

handlingsplan för ökad trafiksäkerhet; säk-rare trafik: 206

plan för ett kärnkraftsfritt Norden: 320

Møller, Kjeld Rahbæk, Danm. Riges del. (SF)

Vald medlem

Medlemsförslag:

nordiskt biståndsarbete: 953

Yttranden:

bioteknologiskt samarbetsprogram: 297

nordiska rådet för etik inom bioteknologin (fråga): 330, 331

berättelse från Nordiska ministerrådet (kulturutskottet); handlingsplan för det nordiska kultursamarbetet: 352

förbättrad nordisk informationsverksamhet: 361

nordiskt teknologipris: 365

forskningsbudgeten (fråga): 379

patent och bioteknologi (fråga): 418

Nordiska ministerrådets budget för 1988 samt preliminära ramar för 1989–90; re-dogörelse om planer för det nordiska samarbetet (budget- och kontrollutskot-tet): 426

Nielsen, Agnar, Danm. Riges del., Färöarna (Sb)

Vald medlem

Yttrande:

generaldebatt: 175

Nielson, Poul, Danm. Riges del. (S)

Suppleant

Medlemsförslag:

naturgas i energiförsörjningen: 508

Nilsson, Barbro, Sv. del. (s)

Vald medlem

Medlemsförslag:

bevarandet av kulturhistoriskt värdefulla miljöer m. m.: 462

kulturpolitik – kommunikationssatelliter – europeisk kabel-TV: 609

samnordiska folkhögskolekurser för äldre: 826

Yttranden:

generaldebatt: 167

nordiskt kommunalt skolsamarbete: 366

samnordiska sameradion (fråga): 376

polarforskning (fråga): 377

Ninn-Hansen, Erik, Danm. Riges del. (KF)

Regeringsrepresentant

Yttranden:

handlingsplan för ökad trafiksäkerhet; säk-rare trafik: 204, 205

Nordman, Gunnevi, Finl. del., Åland (lib)

Regeringsrepresentant

Yttrande:

generaldebatt: 176

Norwich, Arnljot, Norges del. (H)

Suppleant

Medlemsförslag:

stöd till nordiska samarbetsorganisationer inom folkbildningen: 672

Nyby, Mats, Finl. del. (Sdp)

Vald medlem

Medlemsförslag:

nordisk station för biologisk och skogstek-

nisk forskning i Tanzania: 911
snabbare postgång mellan de nordiska länderna: 946

Yttranden:

snabbare postgång mellan de nordiska länderna: 222

ECE-protokoll rörande reduktion av svavel- och kväveutsläpp: 256

Nyhage, Hans, Sv. del. (m)

Vald medlem

Medlemsförslag:

stöd till nordiska samarbetsorganisationer inom folkbildningen: 672

radio- och TV-samarbetet i Norden: 709

Yttranden:

berättelse från Nordiska ministerrådet (kulturutskottet); handlingsplan för det nordiska kultursamarbetet: 347

nordisk lagharmonisering: 398

nordiskt institut för kriminalistik: 401

Ólafur G. Einarsson, Isl. del. (Sj)

Vald medlem

Medlemsförslag:

bevarandet av kulturhistoriskt värdefulla miljöer m. m.: 462

radio- och TV-samarbetet i Norden: 709

nordiskt teknologipris: 882

nordiska skolsamarbetet i Nordiska ministerrådets regi: 959

Olesen, Aase, Danm., Riges del. (RV)

Vald medlem

Medlemsförslag:

bevarandet av kulturhistoriskt värdefulla miljöer m. m.: 462

naturgas i energiförsörjningen: 508

miljöaspekter i handlingsplanen för ekonomisk utveckling och full sysselsättning: 523

ECE-protokoll rörande reduktion av svavel- och kväveutsläpp: 533

nordiskt fredspolitiskt utvecklingsprogram: 595

plan för ett kärnkraftsfritt Norden: 632

handlingsprogram mot havs- och kustföreningen: 662

stöd till nordiska samarbetsorganisationer inom folkbildningen: 672

samnordiska folkhögskolekurser för äldre: 826

biltelefoner: 855

storstädernas trafikproblem: 927

årlig lägesrapport på miljöpolitikens område: 955

Óli P. Guðbjartsson, Isl. del. (B)

Vald medlem

Yttrande:

generaldebatt: 162

Oscarsson, Berit, Sv. del. (s)

Vald medlem

Medlemsförslag:

bevarandet av kulturhistoriskt värdefulla miljöer m. m.: 462

kulturpolitik – kommunikationssatelliter – europeisk kabel-TV: 609

förstärkt samarbete i ungdomsfrågor: 785
samnordiska folkhögskolekurser för äldre: 826

Yttranden:

samarbetet på vuxenutbildningsområdet: 362

folkbildning och vuxenundervisning (fråga): 374, 375

Paakkinen, Saara-Maria, Finl. del. (Sdp)

Vald medlem

Medlemsförslag:

samarbetet på vuxenutbildningsområdet: 766

förstärkt samarbete i ungdomsfrågor: 785
nordiskt kommunalt skolsamarbete: 888

Yttranden:

generaldebatt: 93

nordiska ungdomsresekortet (frågor); nordiska ungdomskortet (NordRES) (fråga): 223, 224

plan för ett kärnkraftsfritt Norden: 320

berättelse från Nordiska ministerrådet (kulturutskottet); handlingsplan för det nordiska kultursamarbetet: 342

förstärkt samarbete i ungdomsfrågor: 363

Páll Pétursson, Isl. del. (F)

Vald medlem

Medlemsförslag:

bevarandet av kulturhistoriskt värdefulla miljöer m. m.: 462

miljöaspekter i handlingsplanen för ekonomisk utveckling och full sysselsättning: 523

ECE-protokoll rörande reduktion av svavel- och kväveutsläpp: 533

- nordiskt fredspolitiskt utvecklingsprogram: 595
 plan för ett kärnkraftsfritt Norden: 632
 rökfria miljöer m. m.: 645
 handlingsprogram mot havs- och kustföroreningen: 662
 stöd till nordiska samarbetsorganisationer inom folkbildningen: 672
 nordiskt teknologipris: 882
 årlig lägesrapport på miljöpolitikens område: 955
- Yttranden
 generaldebatt: 112
 biltelefoner: 214
 berättelse från Nordiska projektexportfonden; Nordiska projektexportfonden: 312
- Pedersen, Robert*, Danm. Riges del (S)
 Vald medlem
 Medlemsförslag:
 kulturpolitik – kommunikationssatelliter – europeisk kabel-TV: 609
- Pelttari, Seppo*, Finl. del (K)
 Suppleant
 Medlemsförslag:
 samarbetet mellan djurparkerna på Nordkalotten och i Kvarkenområdet: 622
 nordiskt kommunalt skolsamarbete: 888
- Yttranden:
 "frikommunförsök" över riksgrensarna: 324
 nordiskt institut för kriminalistik: 400
- Pesola, Helena* Finl. del. (Kok)
 Regeringsrepresentant
 Yttranden:
 berättelse från Nordiska ministerrådet (social- och miljöutskottet): 233
 arbetsgrupp som verkar för alkoholfrågor i FN-systemet (fråga): 266
- Peterson, Thage G.*, Sv. del. (s)
 Regeringsrepresentant
 Yttrande:
 generaldebatt: 123
- Petersson, Hans*, Sv. del. (fp)
 Vald medlem
 Medlemsförslag:
 bevarandet av kulturhistoriskt värdefulla miljöer m. m.: 462
- sårbarhets- och integritetsfrågor vid folkregistrering: 847
- Pettersen, Oddrunn*, Norges del. (A)
 Vald medlem
 Medlemsförslag:
 "frikommunförsök" över riksgrensarna: 681
 decentraliserat samarbete om miljöskyddsfrågor: 748
- Yttrande:
 generaldebatt: 140
- Pétur Sigurðsson*, Isl. del. (Sj)
 Vald medlem till 3 november 1987
 Medlemsförslag:
 bevarandet av kulturhistoriskt värdefulla miljöer m. m.: 462
 handlingsprogram mot havs- och kustföroreningen: 662
 radio- och TV-samarbetet i Norden: 709
- Petäjänieni, Tuulikki*, Finl. del. (Kok)
 Vald medlem till 9 april 1987
 Medlemsförslag:
 stöd till nordiska samarbetsorganisationer inom folkbildningen: 672
- Poulsen, Kaj*, Danm. Riges del. (S)
 Vald medlem
 Medlemsförslag:
 europeiskt samarbete på miljöområdet (miljö-Eureka): 441
 europeiska samarbetet på miljöområdet – europeiskt miljömöte på hög nivå: 441
 nordiskt fredspolitiskt utvecklingsprogram: 595
 kulturpolitik – kommunikationssatelliter – europeisk kabel-TV: 609
 biltelefoner: 855
- Yttranden:
 berättelse från Nordiska ministerrådet (kommunikationsutskottet); nordiskt ungdomsresekort: 187, 191, 192
 biltelefoner: 211, 212, 214
 nordiska ungdomsresekortet (frågor); nordiska ungdomskortet (NordRES) (fråga): 225, 227
 dansk efterlön vid bosättning i annat nordiskt land (fråga): 273
- Poulsaard, Kristen*, Danm. Riges del. (FP)
 Vald medlem

Yttranden:

- generaldebatt: 171
 handlingsplan för ökad trafiksäkerhet; säkrare trafik: 206, 208
 rökfria miljöer m. m.: 248
 plan för ett kärnkraftsfritt Norden: 320
 Nordiska ministerrådets budget för 1988 samt preliminära ramar för 1989–90; redogörelse om planer för det nordiska samarbetet (budget- och kontrollutskottet): 429

Presthus, Rolf, Norges del. (H)

Vald medlem till 1 januari 1988

Medlemsförslag:

- radio- och TV-samarbetet i Norden: 709

Puhakka, Matti, Finl. del. (Sdp)

Regeringsrepresentant

Yttrande:

- berättelse från Nordiska ministerrådet (social- och miljöutskottet): 236

Purkhus, Jóngerð, Danm. Riges del., Färöarna (Tvfl)

Regeringsrepresentant

Yttrande:

- generaldebatt: 143

Rehn, Elisabeth, Finl. del. (Sfp)

Suppleant

Medlemsförslag:

- nordisk station för biologisk och skogsteknisk forskning i Tanzania: 911

Riihijärvi, Heikki, Finl. del. (Smp)

Vald medlem

Medlemsförslag:

- samnordiska folkhögskolekurser för äldre: 826
 nordiskt kommunalt skolsamarbete: 888

Yttranden:

- generaldebatt: 177
 berättelse från Nordiska ministerrådet (kulturutskottet); handlingsplan för det nordiska kultursamarbetet: 348
 forsknings-, utrednings- och upplysningsarbete inom gällande lagar rörande homosexuella; samarbete inom FN och andra internationella organ rörande homosexuella mänskliga rättigheter: 405
 samarbete inom flyktingpolitiken: 412

Rotnes, Marit, Norges del. (A)

Suppleant

Medlemsförslag:

- miljövänlig avfallshantering: 559
 livsmedelspolitik och -lagstiftning: 576

Ryynänen, Mirja, Finl. del. (K)

Vald medlem

Medlemsförslag:

- nordiskt kommunalt skolsamarbete: 888

Yttranden:

- generaldebatt: 173
 tryggheten av de kulturella förbindelserna mellan östra och mellersta Finland och det övriga Norden (fråga): 372
 finskspråkig försöks- och utvecklingsverksamhet bland sverigefinnar (fråga): 378

Rønbeck, Sissel, Norges del. (A)

Regeringsrepresentant

Yttranden:

- berättelse från Nordiska ministerrådet (social- och miljöutskottet): 241, 242, 243
 uppföljning av Brundtland-kommissionens rapport (fråga): 273, 274
 förbränning av kemiskt avfall i havet (fråga): 274, 275
 utsläpp av radioaktivt avfall från uppberedningsanläggningar (fråga): 275, 276
 brittiska regeringens planer på uppberedningsanläggningen i Dounreay i Skottland (fråga); stopp av existerande uppberedningsanläggningar för atomavfall (fråga): 277
 förorening av gränsvattnet mellan Norge och Sverige (fråga): 278

Røyseland, Borghild, Norges del. (KrF)

Suppleant

Medlemsförslag:

- intensifierat behandlingsarbete mot alkohol och narkotika: 489

Saastamoinen, Riitta, Finl. del. (Kok)

Suppleant

Yttrande:

- bioteknologiskt samarbetsprogram: 297

Salolainen, Pertti, Finl. del. (Kok)

Regeringsrepresentant

Yttrande:

- generaldebatt: 129

Salome Porkelsdóttir, Isl. del. (Sj)

Suppleant

Medlemsförslag:

åtgärder för en bättre miljö: 867

Sasi, Kimmo, Finl. del. (Kok)

Vald medlem

Yttranden:

generaldebatt: 166

berättelse från Nordiska investeringsbanken; Nordiska investeringsbankens regionallåneordning: 307

plan för ett kärnkraftsfritt Norden: 320, 321

Schlüter, Poul, Danm. Riges del. (KF)

Regeringsrepresentant

Yttranden:

generaldebatt: 132, 134, 135, 136

Sigurdson, Gertrud, Sv. del. (s)

Regeringsrepresentant

Yttrande:

tillämpningen av nordiska trygghetskonventionen (fråga): 268

Sjøthun, Ashjørn, Norges del. (A)

Vald medlem

Yttranden:

sälstammarna i de nordliga havsområdena: 261

bioteknologiskt samarbetsprogram: 296
samarbetsprogram på livsmedelsområdet:
livsmedelspolitik och -lagstiftning: 393

likartade regler för samhällstjänst: 398

Skauge, Arne, Norges del. (H)

Vald medlem

Yttranden:

generaldebatt: 101

utredning om den bristande likalönen mellan kvinnor och män: 403

Skinnari, Jouko, Finl. del. (Sdp)

Suppleant

Medlemsförslag:

nordisk station för biologisk och skogsteknisk forskning i Tanzania: 911

Stahr, Jimmy, Danm. Riges del. (S)

Suppleant

Medlemsförslag

fartygsbaserad opera- och konsertverksamhet m. m.: 718

stöd till tolkservice för folkrörelserna: 746
förstärkt samarbete i ungdomsfrågor: 785

Steen, Reulf, Norges del. (A)

Vald medlem

Medlemsförslag:

kulturpolitik – kommunikationssatelliter
– europeisk kabel-TV: 609

Yttrande:

radio- och TV-samarbetet i Norden: 357

Steenholdt, Otto, Danm. Riges del., Grönland (At)

Vald medlem

Medlemsförslag:

rökfria miljöer m. m.: 645

Yttranden:

generaldebatt: 163

nordiska ungdomsresekortet (fråga); nordiska ungdomskortet (NordRES) (fråga): 226

Stefán Benediktsson, Isl. del. (Bj)

Vald medlem till 20 december 1986

Medlemsförslag:

intensifierat behandlingsarbete mot alkohol och narkotika: 489

kulturpolitik – kommunikationssatelliter
– europeisk kabel-TV: 609

Steffensen, Jens, Danm. Riges del. (KrF)

Vald medlem till 8 september 1987

Medlemsförslag:

europeiskt samarbete på miljöområdet (Miljö-Eureka): 441

bevarandet av kulturhistoriskt värdefulla miljöer m. m.: 462

intensifierat behandlingsarbete mot alkohol och narkotika: 489

miljöaspekter i handlingsplanen för ekonomisk utveckling och full sysselsättning: 523

ECE-protokoll rörande reduktion av svavel- och kväveutsläpp: 533

ränteavdrag vid innehav av bostadsfastighet i annat nordiskt land: 549

plan för ett kärnkraftsfritt Norden: 632

rökfria miljöer m. m.: 645

stöd till nordiska samarbetsorganisationer inom folkbildningen: 672

Steingrímur Hermannsson, Isl. del. (F)

Regeringsrepresentant

Yttrande:

generaldebatt: 149

Stetter, Ib, Danm. Riges del. (KF)

Vald medlem till 8 september 1987

Medlemsförslag:

bevarandet av kulturhistoriskt värdefulla miljöer m. m.: 462

Sundberg, Ingrid, Sv. del. (m)

Vald medlem

Medlemsförslag:

radio- och TV-samarbetet i Norden: 709
nordiska skolsamarbetet i Nordiska ministerrådets regi: 959

Yttranden:

generaldebatt: 152
gränsöverskridande luftföroreningar (fråga): 270
plan för ett kärnkraftsfritt Norden: 318
radio- och TV-samarbetet i Norden: 358
nordiskt deltagande i ERASMUS-projektet (fråga): 368, 369

Sundstein, Jógvan, Danm. Riges del., Färöarna (Fkfl)

Vald medlem till 29 juli 1987

Medlemsförslag:

rökfria miljöer m. m.: 645
handlingsprogram mot havs- och kustföroreningen: 662
radio- och TV-samarbetet i Norden: 709

Suominen, Ilkka, Finl. del. (Kok)

Regeringsrepresentant; vald medlem till 12 maj 1987

Medlemsförslag:

radio- och TV-samarbetet i Norden: 709

Yttrande:

generaldebatt: 113

Svartberg, Karl-Erik, Sv. del. (s)

Suppleant

Yttrande:

förening av gränsvattnet mellan Norge och Sverige (fråga): 278

Svensson, Sten, Sv. del. (m)

Vald medlem

Medlemsförslag:

radio- och TV-samarbetet i Norden: 709
åtgärder för en bättre miljö: 867

Yttranden:

generaldebatt: 164

berättelse från Nordiska ministerrådet (social- och miljöutskottet): 239, 242, 243
sälstammarna i de nordliga havsområdena: 260

åtgärder för en bättre miljö: 263

Sverrir Hermannsson, Isl. del. (Sj)

Vald medlem

Yttrande:

sårbarhets- och integritetsfrågor vid folkregistrering; nordisk konvention om folkregistrering: 403

Synnes, Harald, Norges del. (KrF)

Vald medlem

Medlemsförslag:

miljöaspekter i handlingsplanen för ekonomisk utveckling och full sysselsättning: 523
ECE-protokoll rörande reduktion av svavel- och kväveutsläpp: 533

Yttranden:

bioteknologiskt samarbetsprogram: 297
nordisk utvecklingsfond: 305

Syse, Jan P., Norges del. (H)

Vald medlem

Medlemsförslag:

radio- och TV-samarbetet i Norden: 709
nordiska skolsamarbetet i Nordiska ministerrådets regi: 959

Yttranden:

inledningsanförande: 63
berättelse från Nordiska ministerrådet (ekonomiska utskottet); höjda och harmoniserade beloppsgränser vid införsel av varor för eget bruk vid resa; forskningsinsatser inom den kooperativa sektorn; exportsamarbete; lättnader i beskattningen av ungdom i samband med feriearbete i annat nordiskt land; vandringfiskbestånden i Östersjön och Bottniska viken; samarbete på tjänstehandelsområde: 282
avslutningsanförande: 435

Söder, Karin, Sv. del. (c)

Vald medlem

Medlemsförslag:

miljöaspekter i handlingsplanen för ekonomisk utveckling och full sysselsättning: 523

ECE-protokoll rörande reduktion av svavel- och kväveutsläpp: 533
 nordisk lagharmonisering: 800
 likartade nordiska regler för samhällstjänst: 816
 nordiskt teknologipris: 882
 utredning om den bristande likalönen mellan kvinnor och män: 899
 årlig lägesrapport på miljöpolitikens område: 955

Yttranden:

generaldebatt: 86
 nordisk utvecklingsfond: 304, 305
 Nordiska ministerrådets budget för 1988 samt preliminära ramar för 1989–90; redogörelse om planer för det nordiska samarbetet (budget- och kontrollutskottet): 427
 tidpunkt och plats för nästa ordinarie session: 434

Sønderby, Peder, Danm. Riges del. (V)

Vald medlem

Medlemsförslag:

stöd till nordiska samarbetsorganisationer inom folkbildningen: 672
 årlig lägesrapport på miljöpolitikens område: 955

Yttranden:

berättelse från Nordiska ministerrådet (kommunikationsutskottet); nordiskt ungdomsresekort: 186, 193
 biltelefoner: 214
 nordiska ungdomsresekortet (fråga): 227
 turistsatsningen i Västtyskland (fråga): 230

Tastesen, Bernhardt, Danm. Riges del. (S)

Vald medlem

Medlemsförslag:

naturgas i energiförsörjningen: 508
 nordiskt fredspolitiskt utvecklingsprogram: 595
 kulturpolitik – kommunikationssatelliter – europeisk kabel-TV: 609
 handlingsprogram mot havs- och kustföreningen: 662
 decentraliserat samarbete om miljöskyddsfrågor: 748
 förbättrad nordisk informationsverksamhet: 757
 nordiska skolsamarbetet i Nordiska ministerrådets regi: 959

Yttranden:

generaldebatt: 95, 107, 172
 berättelse från Nordiska ministerrådet (juridiska utskottet): 386, 392
 forsknings-, utrednings- och upplysningsarbete inom gällande lagar rörande homosexuella; samarbete inom FN och andra internationella organ rörande homosexuellas mänskliga rättigheter: 406
 samarbete inom flyktingpolitiken: 408, 411

Taxell, Christoffer, Finl. del. (Sfp)

Regeringsrepresentant

Yttranden:

generaldebatt: 115
 radio- och TV-samarbetet i Norden: 357
 nordiskt deltagande i ERASMUS-projektet (fråga): 368, 369

Tuominen, Pekka, Finl. del. Åland (ÅSD)

Suppleant

Medlemsförslag:

miljövänlig avfallshantering: 559
 livsmedelspolitik och -lagstiftning: 576
 fartygsbaserad opera- och konsertverksamhet m. m.: 718
 gemensamma sjöfartspolitiska åtgärder: 736
 stöd till tolkservice för folkrörelserna i de nordiska länderna: 746
 decentraliserat samarbete om miljöskyddsfrågor: 748
 förbättrad nordisk informationsverksamhet: 757
 samarbetet på vuxenutbildningsområdet: 766

Turpeinen, Pirkko, Finl. del. (Skdl)

Vald medlem till 9 april 1987

Medlemsförslag:

europeiskt samarbete på miljöområdet (Miljö-Eureka): 441
 nordiskt fredspolitiskt utvecklingsprogram: 595

Turunen, Eeva, Finl. del. (Kok)

Suppleant

Yttrande:

samarbetet mellan djurparkerna på Nordkalotten och i Kvarkenområdet: 210

Ueland, Ole Gabriel, Norges del. (Sp)

Vald medlem

Medlemsförslag:

miljöaspekter i handlingsplanen för ekono-

misk utveckling och full sysselsättning:
523
ECE-protokoll rörande reduktion av
svavel- och kväveutsläpp: 533
ränteavdrag vid innehav av bostadsfastig-
het i annat nordiskt land: 549
plan för ett kärnkraftsfritt Norden: 632
Yttranden:
 generaldebatt: 159
 storstädernas trafikproblem: 218

Valgerður Sverrisdóttir, Isl. del. (F)
Vald medlem
Medlemsförslag:
 utredning om den bristande likalönen mel-
 lan kvinnor och män: 899
Yttranden:
 handlingsprogram mot havs- och kustför-
 oreningen: 259
 berättelse från Nordiska ministerrådet
 (kulturutskottet); handlingsplan för det
 nordiska kultursamarbetet: 342
 skolsamarbetet i Nordiska ministerrådets
 regi: 432

Vetlesen, Vesla, Norges del. (A)
Regeringsrepresentant
Yttrande: program för nordiskt biståndssam-
 arbete: 300

Väänänen, Marjatta, Finl. del. (K)
Vald medlem
Medlemsförslag:
 miljöaspekter i handlingsplanen för ekono-
 misk utveckling och full sysselsättning:
 523
 ECE-protokoll rörande reduktion av
 svavel- och kväveutsläpp: 533
 plan för ett kärnkraftsfritt Norden: 632
 stöd till nordiska samlingsorganisationer
 inom folkbildningen: 672
 nordiskt kommunalt skolsamarbete: 888
 nordiska skolsamarbetet i Nordiska minis-
 terrådets regi: 959
Yttranden:
 generaldebatt: 96
 berättelse från Nordiska ministerrådet (so-
 cial- och miljöutskottet): 231, 242
 europeiskt samarbete på miljöområdet
 (Miljö-Eureka); europeiska samarbetet
 på miljöområdet – europeiskt miljömöte
 på hög nivå: 251
 årlig lägesrapport på miljöpolitikens områ-

de: 265
epidemiologiskt bevakningssystem (fråga):
 267, 268
invandrarnas hemspråksundervisning (frå-
 ga): 380

Werner, Lars, Sv. del. (vpk)
Vald medlem
Yttrande:
 generaldebatt: 148

Westerberg, Bengt, Sv. del. (fp)
Vald medlem
Yttrande:
 generaldebatt: 128

Westerlund, Henrik, Finl. del. (Sfp)
Vald medlem till 2 oktober 1987
Medlemsförslag:
 miljöaspekter i handlingsplanen för ekono-
 misk utveckling och full sysselsättning:
 523
 ECE-protokoll rörande reduktion av
 svavel- och kväveutsläpp: 533
 plan för ett kärnkraftsfritt Norden: 632

Wroldsen, Ernst, Norges del. (A)
Suppleant
Yttrande:
 program för nordiskt biståndssamarbete:
 299

Þorsteinn Pálsson, Isl. del. (Sj)
Regeringsrepresentant
Yttrande:
 generaldebatt: 138

Öhrsvik, Lena, Sv. del. (s)
Vald medlem
Medlemsförslag:
 samarbetet på vuxenutbildningsområdet:
 766
 förstärkt samarbete i ungdomsfrågor: 785
 sammordiska folkhögskolekurser för äldre:
 826
Yttranden:
 samarbetsprogram för hälso- och social-
 sektorn: 244
 förstärkt samarbete i ungdomsfrågor: 364

Øien, Arne, Norges del. (A)
Regeringsrepresentant
Yttrande:
 naturgas i energiförsörjningen: 315

Östrand, Olle, Sv. del. (s)

Vald medlem

Medlemsförslag:

gemensamma sjöfartspolitiska åtgärder:
736

biltelefoner: 855

Yttranden:

berättelse från Nordiska ministerrådet
(kommunikationsutskottet); nordiskt
ungdomsresekort: 194

biltelefoner: 213, 215

storstädernas trafikproblem: 216, 220

turistsatsningen i Västtyskland (fråga);
229, 230

Øvregard, Kåre, Norges del. (A)

Vald medlem

Medlemsförslag:

stöd till tolkservice för folkrörelserna: 746
förbättrad nordisk informationsverksam-
het: 757

samarbetet på vuxenutbildningsområdet:
766

nordiskt kommunalt skolsamarbete: 888

Yttrande:

berättelse från Nordiska ministerrådet
(kulturutskottet); handlingsplan för det
nordiska kultursamarbetet: 349

Ämnesregister

(De kursiverade saknumren hänvisar till översikten över sakernas behandling, s. 3299. Övriga siffror hänvisar till sidor. Med * markerade saker har ej upptagits till behandling under sessionen.

- Acceleratorbaserad forskning: *C 12/k:18, 2564*
 ADB: 1926
 AIDS
 handlingsprogram: **D 17/1987/s, 2959*
 internationell samverkan: **D 18/1987/s, 2961*
 Akademien, folkliga: *C 12/k:1, 2477*
 Alkohol
 forskning: se NAD
 -frågor i FN: *E 13, 3018*
 intensifiering av kampen mot: *A 776/s, 489*
 Allmänkultur: 1953
 Amatörteaterrådet: se NAR
 Ambulansverksamhet: *D 20/1987/s, 2963*
 Arbetslöshet
 ungdoms-: **D 28/1981/s, 2797*
 utförsäkrade, stöd till: **D 21/1985/s, 2852*
 Arbetsmarknad: 1902, 1984, 2268
 fria näringsidkare: **D 9/1986/s, 2879*
 universitets- och högskolelärare: *E 17, 3024*
 utbildningscenter, Nordkalotten: *C 13/s:7, 2686*
 Arbetsmiljö: 1901, 1991, 2273
 vid graviditet: **D 18/1980/s, 2786*
 utbildning: se NIVA
 Arbetstidsfrågor: **D 15/1987/s, 2957*
 Arktisk(a)
 farvatten, naturmiljön: **D 23/1983/s, 2810, E 40, 3052*
 forskning: 1981
 medicinsk forskning (NoSAMF):
 C 12/k:14, 2526
 Asienforskning: se CINA
 Atomavfall, uppberedningsanläggningar för:
 E 31, 3043
 Atomenergifrågor, se Nordiska kontaktorganet: se NKA
 Atomfysik, institutet för teoretisk (NORDITA): *C 12/k:7, 2502*
 Automobiler: se Förare och Körkort
 Avfall(s-)
 förbränning i havet *E 26, 3035*
 hantering, miljövänlig: *A 783/s, 559*
 från uppberedningsanläggningar: *E 27, 3037*
 AV-material, distribution: *D 7/1976/k, 2780*
 Avgiftspolitik: se Skattepolitik
 Avtalsrätt: 1917
 Barn
 och unga, fritidsverksamhet: **D 25/1981/s, 2793*
 skydd i krig: **D 1/1987/j, 2911*
 och kultur: 1957
 och miljön: **D 10/1982/s, 2801*
 och deras rättigheter: **D 11/1982/s, 2805*
 Barsebäck: *E 29, 3040*
 Bensin, blyfri: **D 16/1986/t, 2891*
 Beskattning av ungdom i samband med feriearbete: *D 29/1987/e, 2976*
 Bevakningssystem, epidemiologiskt:
 D 15/1982/s, 2806, E 16, 3022
 Bil(ar): se även Förare och Körkort
 bromsljus: **D 17/1986/t, 2892*
 bromssystem, låsningsfria: **D 18/1986/t, 2893*
 -telefoner: *A 808/t, 855*
 utlandsregistrerad: *E 24, 3031*
 Bio-
 teknik i Island: *D 28/1986/e, 2901*
 teknologi, etik: *E 41, 3053*
 teknologi och patent: *E 39, 3051*
 teknologisamarbete: 1881, 1979
 teknologiskt samarbetsprogram: *B 77/e, 1279*
 Bistånd(s-)
 arbete för en bärkraftig utveckling i u-länderna: *A 816/e, 953*
 program för nordiskt: *B 79/e, 1373*
 samarbete: 1906, 2107, 2321, *D 35/1987/e, 2982*; se även Utvecklingsländer och Tanzania
 Bokmarknad: *D 5/1980/k, 1958*
 Bolagsrätt: 1925
 Bostads-
 och byggsektorn: 2126
 fastighet, ränteavdrag vid innehav i annat nordiskt land: *A 780/e, 549*
 Bottniska viken
 kommittén för: *C 13/s:8, 2691*
 vandringfiskbestånd: *D 31/1987/e, 2978*

- Brundtlandkommissionens rapport: *E 28, 3039*
 BRYT-projektet: 1944
 Budget 1988: *B 74/b, 963*
 Bygg-
 bestämmelser: se NKB
 frågor: 2291
 sektorn, ökad sysselsättning: 1900
 Børn: se Barn
- Cancer, handlingsprogram mot:
 **D 19/1987/s, 2962*
- CINA (Centralinstitutet för nordisk asienforskning): *C 12/k: 12, 2521*
- Cyklister, ökad trygghet: **D 19/1986/t, 2894*
- Datasamarbete: **D 13/1985/t, 2840*
 Datateknologi: 1979, 1996
 handlingsplan: 1896, 2250
 i regionalpolitiken: **D 20/1986/t, 2895*
- Djur
 handel med utrotningshotade: *D 14/1986/s, 2887*
 -parker på Nordkalotten och i Kvarken-området: *A 787/t, 622*
- Drogforskning: se NAD
 Drogmissbruk i trafiken: **D 22/1985/s, 2853*
 Dounreay uppberedningsanläggning i Skottland: *E 30, 3042*
- ECE-protokoll om reduktion av svavel- och kväveutsläpp: *A 779/s, 523*
- EDB: se ADB
- Efterlön, dansk: *E 23, 3030*
- Ekologi, kollegium för: *C 12/k: 11, 2517*
- Ekonomi: 2287
- Ekonomisk(a)
 forskningsrådet: *C 15/e: 1, 2701*
 handlingsplan: 2246
 politik: 2051
- Ekonomiskt samarbete: 1880
 uppföljning av rapport: *D 34/1987/e, 2981*
- Eksport: se Export
- Elever: se även Orkestertävlingar
 från annat nordiskt land, specialutbildning:
 **D 14/1985/k, 2841*
- El-samarbejde: se Nordel
- Energi: 1907, 2071, 2260
 försörjning genom utnyttjande av naturgas:
A 777/e, 508
- Ensembletävlingar: se Orkester
- Epidemiologiskt bevakningssystem:
D 15/1982/s, 2807, E 16, 3022
- Exportsamarbete: *D 26/1987/e, 2973*
- Familjerätt: 1912
- Fartygsbaserad opera- och konsertverksamhet: *A 795/k, 718*
- Feriarbete, beskattning för ungdom:
 se Beskattning
- Film: se TV- och videoproduktion
- Finansieringen av det nordiska samarbetet:
framst. 3/1988/b, 3003
- Finanspolitik: 2287
- Finskspråkig försöks- och utvecklingsverksamhet: *E 32, 3044*
- Fjernsyn: se TV
- Flygpriser inom Norden: *D 39/1987/t, 2986*
- Flyktningpolitik: 1989, *D 30/1986/j, 2904*
- Flyttningmöjligheter för pensionärer:
 **D 23/1987/s, 2969*
- Flyv: se Flyg
- Folk-
 bildning, stöd till: *A 791/k, 672*; se även
 Vuxenundervisning
 diktning: se NIF
 högskola i Västnorge: *D 21/1979/k, 2783*
 högskolekurser för äldre: *A 805/k, 826*
 registrering: se Konvention
 rörelsen, tolkservice till: *A 798/k, 746*
- Folkliga akademien: *C 12/k: 1, 2477*
- Fond för samproduktion av film, TV- och videoprogram: *A 762/k, 822*
- Fonogram, hemmamarknad med nordisk musik: *D 15/1985/k, 2842*
- For: se För
- Forbruger: se Konsument
- Forskning: 1908, 1975
 acceleratorbaserad: *C 12/k: 18, 2546*
 alkohol-: se NAD
 arktisk medicin: *C 12/k: 14, 2526*
 asienforskning: se CINA
 budget: *E 38, 3050*
 drog-: se NAD
 freds- och konflikt-: *C 12/k: 15, 2532*
 kooperativa sektorn: *D 29/1986/e, 2902*
 Latinamerika-: se NOSALF
 massmedia-: se NORDICOM
 polar-: *D 11/1987/k, 2434, E 22, 3029*
 projekt om narkotika och kontrollpolitik:
D 1/1987/j, 2918
 regionalpolitisk: se NordREFO

- skogs-: se SNS
 vetenskaplig: se NORDINFO
 Öststats-: *C 12/k: 32, 2627*
- Forskningscenter för tortyroffer: *D 18/1985/j, 2845*
- Forskningspolitiska rådets riktlinjer: 1976, *D 6/1987/k, 2927*
- Forskningsrådet
 ekonomiska: *C 15/e: 1, 2701*
 skattevetenskapliga: *C 15/e: 3, 2707*
- Fredsåret 1986, utvecklingsprogram:
A 785/k, 595
- Frikommunförsök över riksgrensarna:
A 792/e, 681
- Fritidsfastigheter i annat nordiskt land:
D 28/1987/e, 2975
- Fritidsverksamhet för barn och unga:
D 25/1981/s, 2793
- Funktionshämmande
 center på Nordkalotten: **D 15/1986/s, 2889*
 samarbetsprojekt: **D 25/1983/s, 2813*
- Fællesmarked: se Ekonomiskt samarbete
- Færdsel: se Trafik
- Färöarna
 litteraturstöd: se Litteratur
 Nordens Hus: *C 12/k: 26, 2600*
- Födelse efter insemination, regler:
D 31/1986/j, 2909
- Førerbevis: se Körkort
- Genbank för jordbruks- och trädgårdsväxter:
C 15/e: 13, 2760
- Genteknologi: **D 24/1987/s, 2971*
- Geoexkursioner till Island: se Island
- Grannspråksundervisning: *E 7, 3010*
- Graviditet, arbetsmiljörisker: **D 18/1980/s, 2786*
- Gränsvattnet mellan Norge och Sverige, förening av: *E 33, 3045*
- Grönland
 litteraturstöd: se Litteratur
 Nordens institut: 1955, *C 12/k: 28, 2609*
- Handel(s-): 2294
 hinder, avveckling: *D 37/1987/e, 2984*
 politik: 1897, 2079
 sjöfarten: **D 9/1985/t, 2837*
 med tjänster: *D 32/1987/e, 2979*
- Handikapp: se även Dövas Nordiska Råd och Funktionshämmandes center på Nordkalotten: **D 15/1986/s, 2889*
 nämnden för -frågor: *C 13/s: 5, 2677*
 -organisationer, stödordning för:
**D 22/1987/s, 2968*
- Handlingsplan
 mot luftföreningar: *D 13/1987/s, 2936*
 för nordisk näringspolitik: *D 33/1987/e, 2980*
 för ökad trafiksäkerhet: *B 75/t, 1204*
- Handlingsprogram
 AIDS: **D 17/1987/s, 2959*
 cancer: **D 19/1987/s, 2962*
 havs- och kustföreningen: *A 790/s, 662*
 kultursamarbetet: *B 83/k, 1459, D 2/1986/k, 2867*
 läkemedelsregistrering: **D 12/1984/s, 2821*
 narkotika: **D 23/1985/s, 2855*
- Havs-
 och kustföreningen i Norden: se Handlingsprogram
 miljön, skydd av: **D 14/1987/s, 2956*
 rättskonventionen: se Konvention
 Hemspråksundervisning: *E 42, 3054*
 Homosexuella, åtgärder mot diskriminering:
D 17/1984/j, 2823, D 18/1984/j, 2825
- Hushållsvetenskap: se NHH
- Hälsa-
 politiskt samarbete: **D 21/1987/s, 2966*
 och socialsektorn, samarbetsprogram:
B 81/s, 1409
 och socialvård: 2278
- Hälsovårdshögskolan: *C 13/s: 2, 2657*
 utbyggnad: *D 8/1986/k, 2877*
- Idrott(s-)
 politik: *E 9, 3014*
 samarbete inom Norden: *D 29/1987/k, 2931*
- Immateriellt: 1922
- Industri-
 center i Oslo: *B 76/e, 1240, 1882*
 fond, nordisk: *C 15/e: 4, 2712*; se även NORDFORSK
 fond, svensk-norsk: se SNIF
 politik: 1898, 2066
 projekt: *D 23/1980/e, 2787*
- Information, vetenskaplig: se NORDINFO
 Informationsverksamhet, förbättrad:
A 800/k, 757
- Infrastrukturinvesteringar: **D 44/1987/t, 2996*
- Införsel av varor för eget bruk: **D 4/1985/e, 2836*

- Insemination: se Födelse
- Integritet vid folkregistrering: *A 807/j, 847*
- Internationell politik, inkl. konflikt- och freds forskning: *C 12/k: 15, 2532*
- Investeringsbank, nordisk: *C 3/e, 2379*
förhöjt grundkapital: *D 25/1987/e, 2972*
permanent regionallåneordning: *B 82/e, 1448*
val till kontrollkommittén: 66
- Island
geoexkursioner: *C 12/k: 12, 2515*
seismologiskt forskningsprojekt: *D 9/1987/k, 2931*
- Jord- och skogsbruk, 1902, 1907, 2113, 2307
Jordbruksforskarens förening: se NJF
Jordbruksväxter: se Genbank
Journalistkursen: *C 12/k: 2, 2481*
Jämställdhet: 1943, 2282; se även Likalön
- Kapitalmarknad, friare: *D 3/1984/e, 2814*
Kommunal rösträtt: *E 6, 3009*
Kommunikation: 2300
Konfliktforskning: se Forskning
Konsertverksamhet på fartyg: *A 795/k, 718*
Konst-
centrum: *C 12/k: 25, 2594*
förbundet: se NKF
Konsumentpolitik: 1903, 1908, 1931, 2314
Kontrollpolitik och narkotika, forskningsprojekt: **D 2/1987/j, 2918*
Konvention om
barnens rättigheter: **D 11/1982/s, 2805*
folkregistrering: *A 807/j, 847, D 33/1986/j, 2912*
gränsöverskridande TV-sändningar: *framst. 2/1988/k, 3001*
havsrätts-, internationell: *E 25, 3033*
språk: *D 32/1981/j, 2798*
- Kooperativa sektorn, forskningsinsatser: se Forskning
Kraftsamarbejde: se Energi
Kriminalstatistik, institut: *A 806/j, 835*
Kriminologi, samarbetsrådet: *C 11/j: 3, 2442*
Kultur-: 2259
fond: se Nordiska kulturfonden
förbindelserna mellan östra och mellersta Finland och övriga Norden: *D 3/1986/k, 2869, E 15, 3021*
föremål och -minnesmärken, bevarande av: *A 775/k, 462*
samarbete, handlingsplan: *B 83/k, 1459, 1883, D 2/1986/k, 2867*
- Kustförening: se Handlingsprogram
Kvarkenområdet, djurparker: *A 787/t, 622*
Kvinnokonferens, nordisk: 1883,
**D 34/1986/j, 2915*
Kväveutsläpp, reduktion av: *A 779/s, 533*
Kärnkraftsfritt Norden: *A 788/e, 632*
Körkort, internordisk giltighet: *D 3/1976/t, 2778*
- Lagharmonisering: *A 803/j, 800*
Lagstiftningssamarbete: 1903, 1912
Landbrug: se Jordbruk
Latinamerikaforskning: se NOSALF
Lektorat vid nordiska universitet: *E 14, 3020*
Levnadsmidler: se Livsmedel
Likalön mellan kvinnor och män:
A 812/j, 899
Likestilling: se Jämställdhet
Litteratur
pris, Nordiska rådets: 3287
stöd till samisk, färöisk och grönländsk:
D 5/1986/k, 2874
- Livsmedel(s-)
frågor: 1902, 1908, 1938, 2317
politik och -lagstiftning: *A 784/j, 576*
samarbetsprogram: *B 80/j, 1397*
Lovgivning: se Lagstiftning
Luftföreningar
gränsöverskridande: *E 4, 3007*
handlingsplan: *D 13/1987/s, 2936*
- Läkemedels-
nämnden: *C 13/s: 1, 2651*
registrering: **D 12/1984/s, 2821*
Läromedel och -planer med nordiskt stoff:
**D 13/1985/k, 2840*
- Margarin, norskt, fettvaruavgift: *E 36, 3048*
Marinbiologi: *C 12/k: 6, 2499*
Massmediaforskning: se NORDICOM
Materialområdet, samarbete: *D 36/1987/e, 2983*
Materialprovning, odontologisk: *C 13/s: 6, 2682*
Medborgarskap, nordiskt: *E 3, 3006*
Meddelanden, Nordiska ministerrådets och nordiska regeringars om rekommendationer: 2769
Medicinsk undervisning: *C 12/k: 29, 2613*

- Mediefond för produktion av film, TV- och videoprogram: *D 4/1987/k, 2924
- Migrationsfrågor: 1988
- Miljö: se även Havsmiljö och Vattenmiljö
- aspekter i handlingsplanen för ekonomisk utveckling: A 778/s, 523
- för barn: *D 10/1982/s, 2801
- bättre, åtgärder för: A 809/s, 867, 1900
- och energirelaterad industri- och regionalpolitik, lägesrapport: 44, A 818/s, 955
- möte på hög nivå: A 763 Ä/s, 457
- vänlig avfallshantering: A 783/s, 559
- Miljöskydd(s-): 2021, 2262
- frågor, decentraliserat samarbete: A 799/s, 748
- lagstiftning, harmonisering av: *D 24/1985/s, 2859
- i samernas kärnområden: *D 24/1974/j, 2775
- Ministerrådet, Nordiska berättelse: C 1, 1861
- budget: C 2, 2236, *framst. 3/1988/b*, 3003
- Missbruk, rusmedel-: D 22/1981/s, 2789
- Mjuka projektinvesteringsslån: D 4/1984/e, 2816
- Musik
- elever, orkester- och ensembletävlingar: *D 10/1987/k, 2932
- hemmamarknad för nordisk: D 15/1985/k, 2842
- pris, Nordiska rådets: D 6/1986/k, 2876
- samarbete: se NOMUS
- Mänskliga rättigheter: D 19/1985/j, 2848
- NAD (Nordiska nämnden för alkohol- och drogforskning): C 13/s:3, 2667
- NAPA (Nordens institut i Grönland): C 12/k:28, 2609
- NAR (Nordiska amatörteaterrådet): C 12/k:33, 2629
- Narkotika
- handlingsplan mot: *D 23/1985/s, 2855
- intensifiering av kampen mot: A 776/s, 489
- och kontrollpolitik, forskningsprojekt: *D 2/1987/j, 2918
- missbrukare, behandling av: D 3/1987/j, 2919
- Natur-
- etik: se Genteknologi
- gas i energiförsörjningen: A 777/e, 508
- miljön i de arktiska farvattnen: *D 23/1983/s, 2810
- resurser, modell för beräkning: *D 10/1984/s, 2820
- NHH (Nordiska högskolan för hushållsvetenskap): C 12/k:5, 2497
- NHV (Nordiska hälsovårdshögskolan): C 13/s:2, 2657
- NIB: se Investeringsbank, Nordisk
- NIF (Nordiska institutet för folkdiktning): C 12/k:8, 2507
- NIOM: se Odontologisk materialprovning
- NIVA (Nordiska institutionen för vidareutbildning inom arbetsmiljöområdet): C 13/s:4, 2671
- NJF (Nordiska jordbruksforskarens förening): C 15/e:11, 2753
- NKA (Nordiska kontaktorganet för atomenergifrågor): C 15/e:8, 2742
- stadgar: D 27/1987/e, 2974
- NKB (Nordiska kommittén för byggbestämmelser): C 15/e:14, 2291
- NKF (Nordiska konstförbundet): C 12/k:34, 2635
- NLN (Nordiska läkemedelsnämnden): C 13/s:1, 2651
- NNH (Nordiska nämnden för handikappfrågor): C 13/s:5, 2677
- NOMUS (Nämnden för nordiskt musik-samarbete): 1954, C 12/k:23, 2573
- Nordbors rättigheter: 1909, *D 10/1986/s, 2881
- Nordel: C 15/e:7, 2735
- Norden i växt: 1885
- Nordens fackliga samorganisation, rapporter: D 34/1987/e, 2981
- Nordens Hus
- på Färöarna: 1955, C 12/k:26, 2600
- i Reykjavík: 1954, C 12/k:21, 2560
- NORDFOLK (Nordiskt folkbiblioteks-samarbete): 1957
- NORDICOM (Nordiskt samarbete inom masskommunikationsforskning): C 12/k:19, 2551
- NORDINFO (Nordiska samarbetsorganet för vetenskaplig information): C 12/k:16, 2536
- Nordisk Kontakt: 3110
- Nordiska industrifonden: se Industrifond
- Nordiska investeringsbanken (NIB): se Investeringsbank
- Nordiska kulturfonden
- berättelse: C 5/k, 2405
- val: 66

Nordiska rådet

- budget: 3161
- budget- och kontrollutskottet: 3097
- ekonomiska utskottet, 3095
- informationsverksamhet: 3103
- juridiska utskottet: 3083
- kommunikationsutskottet: 3091
- kulturutskottet: 3085
- litteraturpris: 3287
- medlemmar: 9
- musikpris: 3287
- nationella delegationerna: 3149
- presidierapport: *Dokument 1*, 3056
- presidiet: 3078
 - sammansättning: 63
- publikationsverksamhet: 3108
- redaktionskommittén: 66
- rekommendationer: 3173
 - meddelanden om: 2769
- översikt över 1988 års: 3171
- rådsförhandlingarna: 3108
- social- och miljöutskottet: 3089
- yttranden: 3259
- 36:e sessionen
 - arrangemang, särskilda: 55
 - avslutningsanförande, presidentens: 435
 - berättelser till: 1861
 - generaldebatt vid: 67–179
 - kallelse till: 7
 - medlemslista vid: 9
 - namnupprop: 61
 - presidium vid: 63
 - protokoll vid: 57–438
 - regeringsrepresentanter och valda medlemmar: 12
 - sakernas fördelning på utskott: 41
 - sakkunniga vid: 3282
 - saklista vid: 25
 - sekretariat vid: 3279
 - sessionssal, placering av regeringsrepresentanter och rådsmedlemmar: 3353
 - utskott: 384
 - öppningsanförande, presidentens: 59
 - översikt över: 54
 - övriga beslut: 3269
- Nordiskt Forum: 1883
- Nordiskt samarbete
 - finansiering: *D 45/1987/b*, 2997
 - i internationella sammanhang: *D 22/1986/e*, 2900
 - planer för: *C 2*, 2236

Nordkalotten

- arbetsmarknadscenter: *C 13/s:7*, 2686
 - djurparker: *A 787/t*, 622
 - funktionshämmande, center för:
 - **D 15/1986/s*, 2889
 - museum: *C 12/k:34*, 2643
 - skydd för älvar: **D 13/1986/s*, 2885
 - NORDITA (Nordiska institutet för teoretisk atomfysik): se Atomfysik
 - NORDPLAN (Nordiska institutet för samhällsplanering): *C 12/k:20*, 2554
 - NordREFO (Nordiska institutet för regionalpolitisk forskning): *C 15/e:10*, 2750
 - NORDTEST (Gemensamt nordiskt organ inom provnings- och kontrollområdet): *C 15/e:6*, 2733
 - NOSALF (Nordiska samfundet för Latinamerika-forskning): *C 12/k:31*, 2623
 - NOSAMF (Nordiska samarbetskommittén för arktisk medicinsk forskning):
 - se Arktisk forskning
 - Notbibliotek: *A 796/k*, 727
 - NSU (Nordiska sommaruniversitetet):
 - C 12/k:30*, 2617
 - Näringsidkare: arbetsmarknad för fria:
 - se Arbetsmarknad
 - Näringsmiddelspörsgsmål: se Livsmedelsfrågor
 - Näringspolitik, handlingsplan: *D 33/1987/e*, 2980
-
- Oceanografi, fysisk: *C 12/k:13*, 2523
 - Odontologisk materialprovning (NIOM):
 - C 13/s:6*, 2682
 - Offentlig rätt: 1903
 - Opera- och konsertverksamhet på fartyg:
 - A 795/k*, 718
 - Orkester- och ensemblerävlingar:
 - **D 10/1987/k*, 2933
 - Oslo, industriellt center: *B 76/e*, 1240, 1882
-
- Passfrihet: *E 5*, 3008
 - Pensionärer, flyttningsmöjligheter:
 - **D 23/1987/s*, 2969
 - Polarforskning: se Forskning
 - Postgången mellan de nordiska länderna:
 - A 815/t*, 946
 - Posttrafik, tullformaliteter: *D 40/1987/t*, 2990
 - Processrätt: 1930

Projekt

-exportfond, nordisk: *B 78/e*, 1351, *C 4/e*, 2394

-investeringslån, mjuka: *D 4/1984/e*, 2816
nordiska, kontroll av: *D 7/1984/e*, 2817

Provning och kontroll: se **NORDTEST**

Psoriasispatienter, klimatologisk vård:
**D 24/1983/s*, 2812

Publikationsverksamhet, Nordiska rådet:
3108

Radio och TV: se även **TV**

samarbete: *A 794/k*, 709, 1953, *framst.*
1/1986/k, 2863, *framst.* *1/1988/k*, 2998

Regionalpolitik: 1909, 2094, 2296

datateknologi: **D 20/1986/t*, 2895
forskning: se **NordREFO**

Rehabiliteringscenter för tortyroffer:

D 18/1985/j, 2845

Renskötsel: se **Samespörsmål**

Reykjavík, Nordens Hus: se **Nordens Hus**

Rollbundenhet inom utbildning och
yrkesval: *D 25/1985/j*, 2860

Rusmedel, bekämpning av missbruk:

D 22/1981/s, 2789

Ränteavdrag vid innehav av bostadsfastighet

i annat nordiskt land: *A 780/e*, 549

Rättigheter för nordbor: 1909

Rökfria miljöer: *A 789/s*, 645

Rörelse, förbud att driva: **D 32/1986/j*, 2911

Rösträtt, kommunal: *E 6*, 3009

Samarbete, nordiskt

ekonomiskt: *C 1*, 1861

finansieringen av: *framst.* *3/1988/b*, 3003

planer: *C 2*, 2236

Samerna

institut: *C 12/k:24*, 2577

kulturaktiviteter: 1958

litteraturstöd: se **Litteratur**

miljön, skydd för: **D 24/1974/j*, 2775

radio: *E 21*, 3028

och renskötselfrågor: *C 11/j:1*, 2438

Samhällsplanering, institutet för: se
NORDPLAN

Samhällstjänst, likartade regler: *A 804/j*, 816

Scandinavia Today: 1884, *E 34*, 3046

Seismologiskt forskningsprojekt i Island:

D 9/1987/k, 2931

Sjukvård, högspecialiserad: **D 16/1987/s*,
2958

Sjöfart

handels-: **D 9/1985/t*, 2837

politiska åtgärder: *A 797/t*, 736

Sjörätt, institutet för: *C 12/k:9*, 2511

Skandinavisk förening i Rom: 1956,

C 12/k:35, 2641

Skatte- och avgiftspolitik: *D 30/1987/e*, 2977

Skattevetenskapliga forskningsrådet:

C 15/e:3, 2707

Skogsbruk: 1902, 1907, 2113, 2307

Skogsteknisk forskning Tanzania: *A 813/e*,
911

Skolsamarbete

kommunalt: *A 811/k*, 889

i ministerrådets regi: *A 824/b*, 959

Skov: se **Skog**

SNIS (Svensk-norsk industrifond): *C 15/e:5*,
2720

SNS (Samarbetsnämnden för skogsforsk-
ning): *C 15/e:12*, 2755

Social-

och hälsosektorn, samarbetsprogram:
B 81/s, 1409

och hälsovård: 2278

politik: 1902, 2003

Sommaruniversitet: se **NSU**

Specialutbildning av elever, ersättning:
**D 14/1985/k*, 2841

Sprog: se **Språk**

Språk-: se även **Grannspråk**

och informationscentret: *C 12/k:4*, 2488

konvention, nordisk: *D 32/1981/j*, 2798

sekretariat: *C 12/k:3*, 2484

Statistisk årsbok, nordisk: se **Nordisk statis-
tisk årsbok**

Statistiskt sekretariat: *C 15/e:2*, 2705

Storstädernas trafikproblem: *A 814/t*, 927

Straffrätt: 1928

-kommittén: *C 11/j:4*, 2458

Sundheds: se **Hälso-**

Svavelutsläpp, reduktion av: *A 779/s*, 553

Sårbarhet vid folkregistrering: *A 807/j*, 847

Sälstammarna, balanserad reducering:

A 793/s, 695

Sø: se **Sjö**

Tanzania, nordisk station: *A 813/e*, 911

Teater

amatörteaterrådet: se **NAR**

-kommittén, 1954, *C 12/k:22*, 2565

- Teknologi
och industriell utveckling, fonden för: se Industrifond, nordisk pris, nordiskt: *A 810/k, 882*
år: *D 21/1986/t, 2898*
- Television: se TV
- Tjänstehandel, samarbete: *D 32/1987/e, 2979*
Tjänstemannautbyte, nordiskt: 1910, 2324
Tolkar och translatorer, tjänsteutbyte: **D 12/1987/k, 2935*
- Tolkningshjälp på finska: *E 18, 3025*
Tolkservice till folkrörelsen: *A 798/k, 672*
Tortyroffer, rehabilitering: *D 18/1985/j, 2845*
- Trafik
drogmissbruk: **D 22/1985/s, 2853*
-kort: se Körkort
i Norden: *B 75/t, 1204, B 75 Ä/t, 1214*
-politik: 1899
-problem i storstäderna: *A 814/t, 927*
-säkerhet 2034, 2303, **D 38/1987/t, 2985*
viltolyckor: **D 3/1983/t, 2807*
och vägbeläggning: **D 18/1981/t, 2788*
- Translatorer: se Tolkar
- Transport: 1907, 2034, 2300
-politiken, harmonisering: **D 19/1984/t, 2828*
-rätt: 1921
- Trygghetskonventionen: *E 19, 3026*
Trädgårdsväxter: se Genbank
Tulladministrativa rådet: *C 15/e: 9, 2748*
Tullformaliteter i posttrafiken: *D 40/1987/t, 2990*
- Turism: 1900, 2048, 2305
- TV: *framst. 1/1986/k, 2863, E 35, 3047*;
se även Videoprogram
samarbete mellan Finland och Sverige: *D 20/1971/k, 2769*
-sändare på kommunikationssatelliter: *A 786/k, 609*
-sändningar, gränsöverskridande: *framst. 2/1988/k, 3001*
- U-länderna: se Utvecklingsländerna
Ud-: se Ut-
Uddannelse: se Utbildning
Undervisning, medicinsk: *C 12/k: 29, 2613*
Ungdoms(s-)
arbetslöshet: **D 28/1981/s, 2797*
- beskattning av feriearbete: *D 29/1987/e, 2976*
fritidsverksamhet: **D 25/1981/s, 2793*
frågor, förstärkt samarbete: *A 802/k, 785*
resekort: *D 43/1987/t, 2994, E 1, 3004, E 2, 3005, E 37, 3049*
sysselsättning inom kultursektorn: **D 11/1986/k, 2884*
- Universitets-
och högskolelärare, arbetsmarknad: *E 17, 3024*
och högskoleområdet, samarbete: **D 5/1987/k, 2925*
- Upparbetningsanläggning
för atomavfall: *E 31, 3043*
Dounreay i Skottland: *E 30, 3042*
- Utbildning: 1963; se även Vidareutbildning; Vuxenutbildning; Yrkesutbildning
högre: **D 5/1987/k, 2925*
rollbundenhet vid val: *D 25/1985/j, 2860*
specialutbildning av elever från annat nordiskt land: **D 14/1985/k, 2841*
- Utdannelse: se Utbildning
Utlänningsutskottet, nordiska: *C 11/j: 2, 2440*
Utrotningshotade djur, handel med: *D 14/1986/s, 2887*
Utställningsutbyte: *D 22/1984/k, 2834*
Utvecklingsfond, upprättande av en nordisk: *B 84/e, 1836*
- Vandringsfiskbestånd i Östersjön och Bott-niska viken: *D 31/1987/e, 2978*
Varor, införsel för eget bruk: *D 4/1985/e, 2836*
Vattenmiljöproblem: se Havsmiljö
Veg, Vej: se Väg
Vetenskaplig forskning: se NORDINFO
Vidareutbildning inom arbetsmiljöområdet: se NIVA
- Video
-gram med nordiska TV-program och filmer: *D 13/1983/k, 2809, E 10, 3015*
-program, fond för samproduktion: **D 4/1987/k, 2924*
-våldet: *E 43, 3055*
- Viltolyckor i trafiken: **D 3/1983/t, 2807*
Vulkanologiskt institut: *C 12/k: 17, 2541*
Vuxen-
undervisning: *E 20, 3027*
utbildning: *A 801/k, 766*
Vägbeläggning och trafiksäkerhet: **D 18/1981/t, 2788*

Vägmärkessystemet

internationella: **D 42/1987/t*, 2993i Norden: **D 41/1987/t*, 2992Vänskoleverksamhet: **D 7/1987/k*, 2929

Västnorge, nordisk folkhögskola; 1955,

D 21/1979/k, 2783Västtyskland, turistsatsning: *E 12*, 3017Yrkesutbildning: *D 4/1986/k*, 2872Yrkesval, rollbundenhet: *D 25/1985/j*, 2860Ystad–Rønne, färjeled: *E 11*, 3016Åland, Nordens institut: *C 12/k:27*, 2603Äldre, folkhögskolekurser för: *A 805/k*, 826

Ålvar på Nordkalotten, skydd av:

**D 13/1986/s*, 2885

Økonomisk: se Ekonomisk

Öresundförbindelserna: 2035

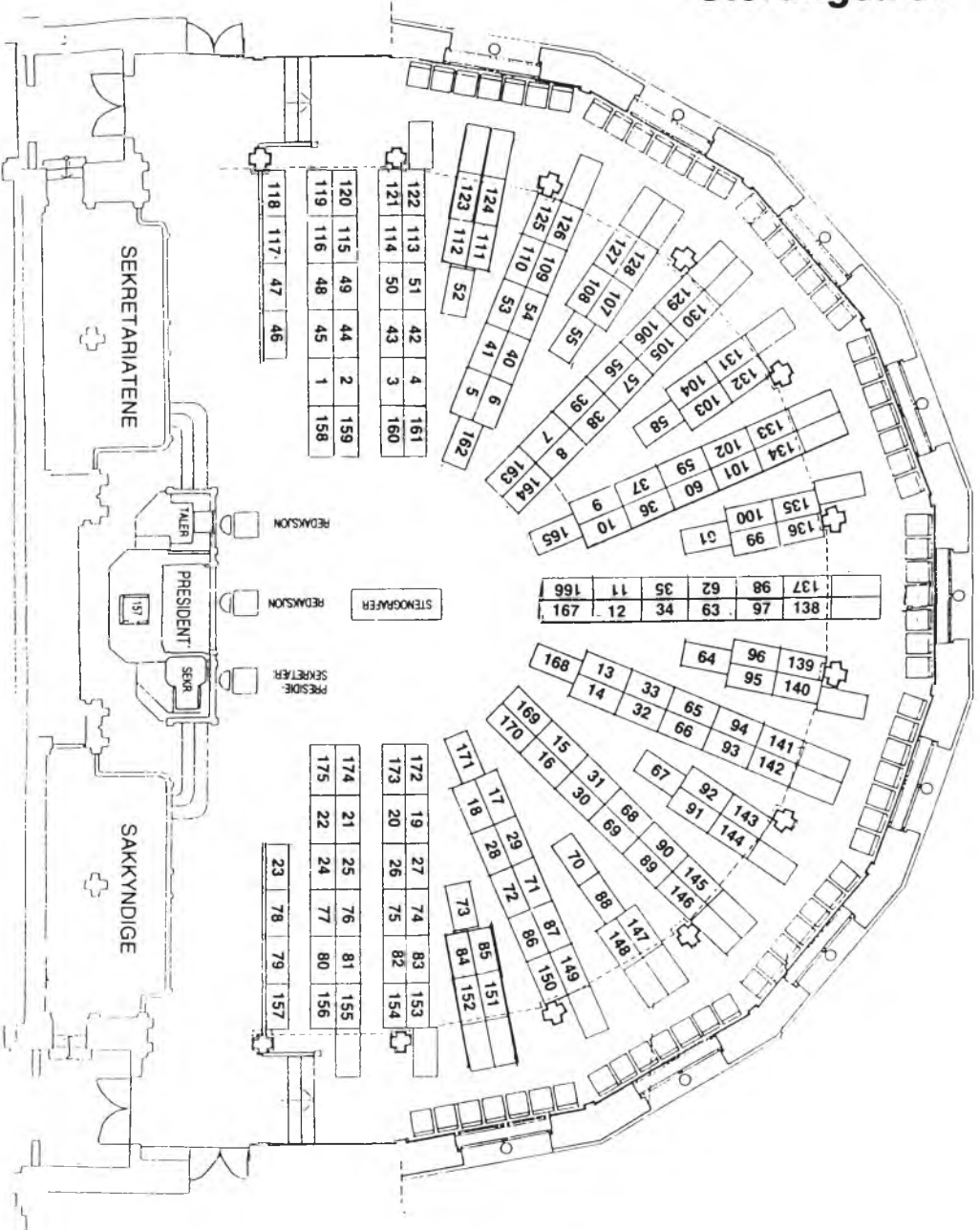
Östersjön, vandringsfiskbestånd:

D 32/1987/e, 2979Öststatsforskning: *C 12/k:32*, 2627

Översättningshjälp: se Tolkning

**Regeringsrepresentanternas och rådsmedlemmarnas
placering i sessionssalen**

Stortingsalen

Regeringsrepresentanter

<i>Andersson, Georg, Sverige</i>	15	<i>Johansson, Bengt K.Å., Sverige</i>	86
<i>Bakke, Hallvard, Norge</i>	16	<i>Jón Sigurðsson, Island</i>	87
<i>Bakken, Anne-Lise, Norge</i>	17	<i>Klein, Lasse, Færøyene</i>	88
<i>Berge, Gunnar, Norge</i>	18	<i>Kofod-Svendsen, Flemming, Danmark</i>	89
<i>Birgir Ísleifur Gunnarsson, Island</i>	19	<i>Kristensen, Finn, Norge</i>	90
<i>Bodström, Lennart, Sverige</i>	20	<i>Laustsen, Agnete, Danmark</i>	91
<i>Borgen, Kjell, Norge</i>	21	<i>Leijon, Anna-Greta, Sverige</i>	92
<i>Brundtland, Gro Harlem, Norge</i>	22	<i>Liikanen, Erkki, Finland</i>	93
<i>Bärlund, Kaj, Finland</i>	23	<i>Louekoski, Matti, Finland</i>	94
<i>Bøsterud, Helen, Norge</i>	24	<i>Lönnqvist, Ulf, Sverige</i>	141
<i>Carlsson, Ingvar, Sverige</i>	25	<i>Matthias Á. Mathiesen, Island</i>	142
<i>Christensen, Christian, Danmark</i>	26	<i>Mosbakk, Kurt, Norge</i>	143
<i>Christensen, Frode Nør, Danmark</i>	27	<i>Motzfeldt, Jonathan, Grønland</i>	144
<i>Clausen, H.P., Danmark</i>	28	<i>Ninn-Hansen, Erik, Danmark</i>	145
<i>Dahl, Birgitta, Sverige</i>	29	<i>Nordman, Gunnevi, Åland</i>	146
<i>Dam, Atli P., Færøyene</i>	30	<i>Pesola, Helena, Finland</i>	147
<i>Danielsen, Niels P., Færøyene</i>	31	<i>Peterson, Thage G., Sverige</i>	148
<i>Durhuus, Jógvan, Færøyene</i>	175	<i>Piipari, Anna-Liisa, Finland</i>	149
<i>Eidem, Bjarne Mørk, Norge</i>	66	<i>Puhakka, Matti, Finland</i>	150
<i>Engseth, William, Norge</i>	67	<i>Purkhús, Jóngerð, Færøyene</i>	158
<i>Feldt, Kjell-Olof, Sverige</i>	68	<i>Rønbeck, Sissel, Norge</i>	159
<i>Flodin, May, Åland</i>	69	<i>Salmén, Olof, Åland</i>	160
<i>Gammelgaard, Lars P., Danmark</i>	70	<i>Salolainen, Pertti, Finland</i>	161
<i>Gerhardsen, Tove, Strand, Norge</i>	71	<i>Schlüter, Poul, Danmark</i>	162
<i>Gradin, Anita, Sverige</i>	72	<i>Sigurdson, Gertrud, Sverige</i>	163
<i>Grøndahl, Kirsti Kolle, Norge</i>	73	<i>Simonsen, Palle, Danmark</i>	164
<i>Guðmundur Bjarnason, Island</i>	74	<i>Sorsa, Kalevi, Finland</i>	165
<i>Gustafsson, Hans, Sverige</i>	75	<i>Steingrímur Hermannsson, Island</i>	166
<i>Göransson, Bengt, Sverige</i>	76	<i>Suominen, Ilkka, Finland</i>	167
<i>Haarder, Bertel, Danmark</i>	77	<i>Taxell, Christoffer, Finland</i>	168
<i>Halonen, Tarja, Finland</i>	78	<i>Thalén, Ingela, Sverige</i>	169
<i>Hellström, Mats, Sverige</i>	79	<i>Vetlesen, Vesla, Norge</i>	171
<i>Hjelm-Wallén, Lena, Sverige</i>	80	<i>Wiklöf, Lasse, Åland</i>	172
<i>Holkeri, Harri, Finland</i>	81	<i>Þorsteinn, Pálsson, Island</i>	170
<i>Holmberg, Bo, Sverige</i>	82	<i>Øien, Arne, Norge</i>	173
<i>Hovmand, Svend Erik, Danmark</i>	83	<i>Øyangen, Gunhild, Norge</i>	174
<i>Hulterström, Sven, Sverige</i>	84		

Valda medlemmar

<i>Aho, Esko, Finland</i>	1	<i>Björklund, Ilkka-Christian, Finland</i>	10
<i>Alsaker, Svein, Norge</i>	2	<i>Björkstrand, Gustav, Finland</i>	11
<i>Andersson, Lennart, Sverige</i>	3	<i>Butedahl, Johan, Norge</i>	12
<i>Auken, Margrete, Danmark</i>	4	<i>Eiður Guðnason, Island</i>	13
<i>Benkow, Jo, Norge</i>	5	<i>Elo, Mikko, Finland</i>	14
<i>Bennedsen, Dorte, Danmark</i>	6	<i>Exner, Lahja, Sverige</i>	32
<i>Bildt, Carl, Sverige</i>	7	<i>Fagerholm, Karl-Gunnar, Åland</i>	33
<i>Bilgrav-Nielsen, Jens, Danmark</i>	8	<i>Fredheim, Kjell Magne, Norge</i>	34
<i>Björk, Gunnar, Sverige</i>	9	<i>Førde, Einar, Norge</i>	35

<i>Gadd, Arne, Sverige</i>	36	<i>Óli þ. Guðbjartsson, Island</i>	100
<i>Glønborg, Knud, Danmark</i>	37	<i>Oscarsson, Berit, Sverige</i>	101
<i>Guðrún Helgadóttir, Island</i>	38	<i>Paakkinen, Saara-Maria, Finland</i>	102
<i>Gyldenkilde, Lilli, Danmark</i>	39	<i>Páll Pétursson, Island</i>	103
<i>Hagensen, Hagen, Danmark</i>	40	<i>Pedersen, Robert, Danmark</i>	104
<i>Hansen, Flemming, Danmark</i>	41	<i>Petersson, Hans, Sverige</i>	105
<i>Hansen, Ivar, Danmark</i>	42	<i>Pettersen, Oddrunn, Norge</i>	106
<i>Hansen-Krone, Margit, Norge</i>	43	<i>Poulsen, Kaj, Danmark</i>	107
<i>Hetemäki-Olander, Elsi, Finland</i>	44	<i>Poulsgaard, Kristen, Danmark</i>	108
<i>Hilpelä, Liisa, Finland</i>	45	<i>Riihijärvi, Heikki, Finland</i>	109
<i>Håkansson, Per Olof, Sverige</i>	46	<i>Ryynänen, Mirja, Finland</i>	110
<i>Iversen, Åsa Solberg, Norge</i>	47	<i>Sasi, Kimmo, Finland</i>	111
<i>Jansson, Olof, Åland</i>	48	<i>Sjøthun, Asbjørn, Norge</i>	112
<i>Jonsson, Elver, Sverige</i>	49	<i>Skauge, Arne, Norge</i>	113
<i>Järvisalo-Kanerva, Riitta, Finland</i>	50	<i>Steen, Reulf, Norge</i>	114
<i>Jäätteenmäki, Anneli, Finland</i>	51	<i>Steenholdt, Otto, Grønland</i>	115
<i>Jørgensen, Anker, Danmark</i>	52	<i>Sundberg, Ingrid, Sverige</i>	116
<i>Jørgensen, Brit, Norge</i>	53	<i>Svensson, Sten, Sverige</i>	117
<i>Jørgensen, Ragna Berget, Norge</i>	54	<i>Sverrir Hermannsson, Island</i>	125
<i>Kemppainen, Arvo, Finland</i>	55	<i>Synnes, Harald, Norge</i>	126
<i>Knutzen, Thea, Norge</i>	56	<i>Syse, Jan P., Norge</i>	127
<i>Knuuttila, Sakari, Finland</i>	57	<i>Söder, Karin, Sverige</i>	128
<i>Komstedt, Wiggo, Sverige</i>	58	<i>Sønderby, Peder, Danmark</i>	129
<i>Koritzinsky, Theo, Norge</i>	59	<i>Talleraas, Anders, Norge</i>	130
<i>Lange, Preben, Grønland</i>	60	<i>Tastesen, Bernhard, Danmark</i>	131
<i>Lindenskov, Jacob, Færøyene</i>	61	<i>Turunen, Eeva, Finland</i>	132
<i>Louvo, Anna-Kaarina, Finland</i>	62	<i>Ueland, Ole Gabriel, Norge</i>	133
<i>Lundblad, Grethe, Sverige</i>	63	<i>Valgerður Sverrisdóttir, Island</i>	134
<i>Møller, Helge Adam, Danmark</i>	64	<i>Väänänen, Marjatta, Finland</i>	135
<i>Møller, Kjeld Rahbæk, Danmark</i>	65	<i>Werner, Lars, Sverige</i>	136
<i>Nielsen, Agnar, Færøyene</i>	95	<i>Westerberg, Bengt, Sverige</i>	137
<i>Nilsson, Barbro, Sverige</i>	96	<i>Öhrsvik, Lena, Sverige</i>	138
<i>Nyby, Mats, Finland</i>	97	<i>Östrand, Olle, Sverige</i>	139
<i>Nyhage, Hans, Sverige</i>	98	<i>Øvregard, Kåre, Norge</i>	140
<i>Olafur G. Einarsson, Island</i>	99		

